Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES

Google Livres

ΜΑΡΚΟΥ
ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ
ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ
ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ
ΒΙΒΛΙΑ ιβ'.

MARCI
ANTONINI
IMPERATORIS
de rebus ſuis, *ſive* de eis qæ ad ſe *pertinere cenſebat*,
Libri XII.

Locis haud paucis repurgati, ſuppleti, reſtituti:

Verſione inſuper *Latinâ* novâ; *Lectionibus* item *variis*, *Locísqe parallelis*, ad marginem adjectis;

Ac *Commentario perpetuo*, explicati atqe illuſtrati;

Studio operâqe

THOMÆ GATAKERI.

Adduntur etiam

MERICI CASAVBONI

In

MARCUM ANTONINUM

NOTÆ,

cum Indicibus tum Avtorum citatorum, explicatorum, emendatorum, illuſtratorum, tum rerum & verborum copioſiſſimis, locupletiſſimis, certiſſimis.

TRAJECTI ad RHENUM,

Apud { FRANCISCUM HALMAM, GUILIELMUM vande WATER, ANTONIUM SCHOUTEN. } Bibliopolas.

Anno Domini M DC XCVII.

Viris eruditione pariter ac pietate præſtantiſſimis
amicísqe ſibi conjunctiſſimis,

In Academia

CANTABRIGIENSI

ad Sacroſanctæ Theologiæ Doctoratûs gradum evectis;

D. ANTONIO TUCKNEY,

Coll. Emmanuelis,

D. JOHANNI ARROWSMITH,

Coll. S. Joannis,

D. THOMÆ HILL,

Coll. S. Trinitatis

Præfectis;

Operis hujus edendi Aytoribus & Promotoribus
præcipuis;

In animi benevoli gratíqe teſtimonium, ac monumentum,

Id ipſum, qicqid eſt, jure merito inſcribit dedicátqe

THOMAS GATAKERUS,

In Academia eadem Collegii qondam *Joan-*
nenſis alumnus, *Sidnejenſis* Socius.

PRÆLOQIUM,

In qo de Diſciplina Stoica, cum Sectis aliis, Peripatetica & Academica Vetere, Epicurea verò præcipuè collata; déqe eorum, qi hanc ſecuti ſunt, qæ ſuperſunt, Senecæ, Epicteti, Marci noſtri cumprimis, ſcriptis diſſeritur: Operisqe hujus totius ratio atqe inſtitutum exponitur.

SToicam *Diſciplinam*, præ cæteris Philoſophorum priſcorum Sectis ad dogma Chriſtianum proximè acceſſiſſe, è noſtris qi cenſuerint, non deſunt. Et Joſephus qidem Judæus, ubi *vitæ ſuæ* rationem denarrat, de *Phariſæorum*, qam apud ſuos αἵρεσιν ἀκριβεστάτην, *hæreſin exqiſitiſſimam*, fuiſſe [a] Pavlus pronunciat, qámqe horum uterqe, & Joſephus & Pavlus, aliqando ſectatus fuerat; [b] ἡ Φαρισαίων, inqit, αἵρεσις παραπλήσιός ἐστι τῇ παρ' Ἕλλησι Στωικῇ λεγομένη. *Phariſæorum Secta ei eſt affinis, qæ Græcis Stoica nuncupatur.* Hieronymus verò noſter verbis planè diſertis; [c] *Stoici*, inqit, *noſtro dogmati in pleriſqe concordant.* Et in multis qidem convenire, ambigi non poteſt, ſi qis inſtituti utriuſqe περὶ τῶν πραχτέων, *de iis qæ facienda ſunt*, regulas legésqe ſecum invicem contulerit: in pluribus etiam, opinor, qàm Secta alia ulla; qum nulla, credo, comperta ſit, qæ pietatis ac virtutis ſtudium exercitiúmqe avt pluris faciat, avt altiùs evehat, avt fortiùs ſpiret, avt acriùs urgeat, avt penitiùs inculcet, avt enixiùs provehat.

Hoc qo clariùs eluceſcat, de Sectis eminentioribus qibuſdam cum iſta collatis videbitur. Atqe hîc mitto Pythagoræ, [d] myſticam an magicam dixerim, diſciplinam, cujus rudera duntaxat & λείψανα disjecta jam ſuperſunt. *Avreum* enim *carmen*, qod hujus nomine proſtat, ejuſdem eſſe notæ cenſent eruditi cum Phocylidæ *Monitorio;* ſuppoſititium utrumqe. Sed nec in ullo numero habendam exiſtimem, avt Cynicorum affectatam illuviem, fœdáqe in propatulo etiam perpetrata [e] χειρουργήματα; (qos [f] *à Stoicis tunicâ tantùm diſtare*, havd ritè pronunciaſſe videtur Satyricus, qum illi [g] obſcœnitates iſtiuſmodi, ſordéſqe etiam, [h] tanqam à naturâ humanâ alienas, ſint averſati:) avt Academiæ etiam Novæ ἀκαταληψίαν, qæ cùm ſenſibus tam externis qàm & internis fidem omnem detrahat, [i] mentísqe pariter atqe corporis oculos penitus revellat, hominem nec rationis particeps eſſe animal patitur.

Ad illos accedo, qi Philoſophiam nobis excultiorem dederunt, Scholásqe freqentiores, ampliores, illuſtriores habuerunt. Ex his ſunt, qi è Platonis Gymnaſio prodiêre, *Academici Veteres*, & Peripatetici: qos, qia [k] *nominibus* ſolis *locísqe* (cùm *Academiam* alteri, *Lycæum* alteri tenerent) à ſe invicem *diviſi*, *rebus* interim *conveniebant*, unà junxiſſe, compendio dabitur. Inter iſtos cumprimis emicuit Ariſtoteles. Is in ſcientiis diſciplinísqe omne genus tradendis, *Logicâ*, *Rhetoricâ*, *Poëticâ*, *Politicâ*,

[a] Pavlus apud Lucam, *Act.* 26. 5.

[b] Joſephus in *Vita ſua*, *de Bello Judaic.* libris *ſubjuncta.*

[c] *In Eſajam Comment. cap.* 11.

[d] Videatur *Pythagoræ Vita*, apud Laert. l. 8. & ab Jamblico conſcripta, *cap.* 13, 14. 23, 24. nec non *Jamblichi vitæ*, apud Evnap. in *Vit. Sophiſt.*

[e] De qo videri poterit, nî pudor prohibeat, Dio Pruſæus *Orat.* 6. in *Diogen.* ſive, *de Tyran.* & Laert. *l.* 6. in *Diogen.* qo loco vim vocabuli non aſſecutum Ambroſium Camaldunum interpretem, non eſt mirum, qum H. Stephanus præterierit.

[f] Juvenal. *Sat.* 13.

[g] Proinde Zeno αἰδήμων πρὸς τὴν κυνικὴν ἀναισχυντίαν, *verecundior, qam ut ſe ad impudentiam cynicam conferre poſſet*, à Cratete defecit. Laert. *l.* 7. *c.* 4.

[h] Τὸ καθῆκον πάντως ἐν τῇ φύσει ἔχει ἀνθρώπου σεμνόν, καὶ εἴ τινι ἄλλῳ, καὶ τοῦτῳ τῷ ζώων χωρίζεται. *Munditiem utiqe naturâ humanâ comprehendi; &, ſi qâ re aliâ, iſtâ certe a brutis eam ſeparari.* Epictetus *Diſſert.* l. 4. & per totum *cap.* 11. qod his verbis clavditur, Πᾶσα ἐκτροπὴ ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπικοῦ γίνεται. αὕτη ἡ ἐγγὺς ἐστι τῷ μὴ ἀνθρωπικὴ εἶναι. *Omnis exorbitatio recedit ab humanitate: iſta vero parum abeſt qin humana non ſit. Naturâ homo mundum & elegans animal eſt.* Senec. *Epiſt.* 92.

[i] Epictet. *Diſſert. l.* 1. *c.* 5. & *l.* 2. *c.* 20. & Senec. *ad Lucil. Ep.* 88.

[k] Cicer. *Academ. l.* 1.

Oeconomicâ, *Ethicâ*, *Phyſiologiâ*[l], ad [m] miraculum uſqe tantum præſtitit, ut plus illi hac in parte totus eruditionis humanioris circulus debeat, [n] qàm priſcorum, non dico uni alteri alicui, ſed eis, qorum ſaltem ad ætatem hanc ſcripta perennârunt, etiam univerſis. Nam qòd * *Platonem* hujus Magiſtrum, familiæqe illius utriuſqe parentem, *excipere* ſolent, qi huic alioqi primas deferunt; havd advertiſſe ſatìs videntur, Platonem non tam in diſciplinis tradendis, qàm in ſui temporis [o] Sophiſtis, ſub perſona Socratis, defricandis, ludendis, traducendis, refellendis, horum phaleris detrahendis, fucis detergendis, tricis exolvendis, operam maxima ex parte collocâſſe. Unde natum, ut in *Dialogis* pleriſqe, per anfractuoſas diſceptationum ambages, artificio ſingulari ſibi invicem implicatas & innexas, in immenſum ferme protractâ diſſertationis ſerie, veri certiqe ſitiens lector, niſi qòd dictionis amœnitate, inventionis varietate, ſtructuræqe elegantiâ, qæ feſſum interim reficiant, dum delinitus detinetur, logis longis ac lacinioſis penè delaſſatus, cùm [p] qod pro certo ſtatuatur nihil occurrat, in qo pedem figat, nec jam animi pendens, opinatione dubitationéqe omni depoſitâ, firmus conſiſtat, ac ſecurus acqieſcat, vix avt nè vix qidem tandem deprehendere qeat.

Ariſtotelem itaqe ſeligemus, qi in eis, qæ ad mores formandos, vitæqe rationem ritè inſtituendam pertinent, (de his enim jam agimus) reliqorum nomine ſententiam ferat. Is poſt Platonem, cum agmine utroqe dicto, in tres claſſes *Bona* diſpeſcit univerſa, *animi*, *corporis*, & qæ *extra horum utrumqe* conſiſtunt, vitæ hujus adminicula. Qamvìs avtem *animi bona præſtantiſſima* eſſe cenſeat, & *per ſe* maximè eſſe *expetenda* concedat; tanti tamen poſteriora duo iſta facit, tantúmqe [q] ad ſortem beatam conſtituendam momenti viriúmqe eis tribuit, ut [r] virum virtute licèt universâ inſtructum, ſed alteris illis orbatum ac deſtitutum, *beatorum* numero eximat, præſertim [ſ] ſi in adverſa graviora, calamitatéſqe inſigniores inciderit; iſta ſiqidem, ubi incurſaverint, *beatitudinem*, qanqam [t] *mutatu havd facilem*, [v] *intercidere* tamen, *abrumpere* & *corrumpere* prorſus.

At Stoici, adeò nihil hanc in partem efficaciæ corporeis exteríſqe iſtis permittebant, ut præ animi illis nec in *bonorum malorúmve* cenſu collocanda cenſerent; ſed pro rebus *mediis* prorſus haberent, qæ in nevtram partem momenti multum conferrent: cùm [a] *nihil bonum* ſtatuerent, *niſi qod pium, juſtum, humanum, honeſtum foret; nihil malum, niſi qod im-*

[l] *Muſicam, Mathematicam, Medicam* non adjicio, qia periſſe videntur, qæ de his ſcripſiſſe diſcimus ex Laërtii laterculo: ſed nec Metaphyſicam, qia nomen priſcis illis ignotum; aliúdqe planè ſonat τὰ μετὰ τὰ φυσικά.

[m] *Talem eſſe unum hominem miraculoſum eſt potiùs, qàm humanum.* Averroës in *Proœm. Phyſic.*

[n] *Ariſtoteles meo judicio in Philoſophia prope ſingularis.* Cicer. *Academ. l.* 4.

* *Ariſtoteles, excepto Platone, Philoſophorum princeps.* Cicer. *de finib. lib.* 1. *Ariſtoteles longè omnibus (Platonem ſemper excipio) præſtans ingenio & diligentiâ.* Idem *Tuſculan. lib.* 1.

[o] *Sophiſtas è Platone intelligimus luſos à Socrate.* Cicer. *de finib. lib.* 2.

[p] *Platonis in libris nihil affirmatur; & dum in utramqe partem multa diſſeruntur, de omnibus qæritur, nihil certi dicitur.* Cicer. Academ. *lib.* 1.

[q] Τὴν εὐδαιμονίαν ἐκ πολλῶν ἀγαθῶν συντίθεμὴν. *Ex multis bonis felicitatem conſtare comprobatur.* Ariſt. *Ethic. Magn. l.* 1. *c.* 2. Προσδεῖται γὰρ ὁ εὐδαίμων τ' ἐν σώμαλι ἀγαθῶν, καὶ τ' ἐκτὸς, καὶ τ' τύχης. *Beatus deſiderat & corporis externa bona & fortunam.* Idem *Ethic. Evdem. l.* 6. *c.* 13. *Multi & magni Philoſophi hæc ultima bonorum juncta faciunt; ut Ariſtoteles, qi virtutis uſum cum vita perfecta proſperitate conjunxit.* Cic. *de fin. l.* 2.

[r] Ἄνευ τ' ἐκτὸς ἀγαθῶν οὐκ ἐνδέχεται εὐδαίμονα εἶναι. *Abſqe externis bonis felicem eſſe non contingit.* Ariſt. *Eth. Magn. l.* 2. *c.* 8.

[ſ] Οὐ μακάριός γε, ἂν Πριαμικαῖς τύχαις περιπέσῃ. *Beatus non erit, ſi in Priami calamitates inciderit.* Ariſt. *Eth. Nicom. l.* 1. *c.* 11. Οἱ δ' τοχιζόμενον καὶ ζῶντας δυσυχίαις μεγάλαις περιπίπτοντα εὐδαίμονα εἶναι φάσκοντες, ἐὰν ᾖ ἀγαθὸς, ὑδὲν λέγουσι. *Qi avtem ei, qi in rota crucietur, & qi maximis calamitatibus afficiatur, beato eſſe licere dicunt, modo vir bonus ſit, nihil dicunt.* Idem *Eth. Evdem.* 6. 13.

[t] Οὐκ ἐυμετάβολον. *Mutatu havd facilis.* Ariſt. *Eth. Eudem.* 6. 14.

[v] Θλίβει καὶ λυμαίνεται τὸ μακάριον. *Premunt ac ladunt beatitudinem.* Idem *Eth. Nicom. l.* 1. *c.* 11.

[a] Τῶν ὄντων, τὰ μὲν ἀγαθὰ εἶναι. τὰ δὲ κακά. τὰ δὲ ὐδέτερα. ἀγαθὰ μὲν τὰς ἀρετὰς. κακὰ δὲ τὰ ἐναντία. ὐδέτερα δὲ, ἃ μήτε ὠφελεῖ, μήτε βλάπτει, οἷον ζωὴ, ὑγεία, ἡδονὴ, κάλλος, ἰσχὺς, πλοῦτος, δόξα, εὐγένεια. *Eorum qæ ſunt alia ſunt bona, alia mala, alia neutra. Bona qidem virtutes eſſe. Mala his oppoſita vitia. Neutra vero, qæ neqe proſunt, neqe obſunt: ut eſt vita, ſanitas, voluptas, pulcritudo, vires, opes, gloria, nobilitas.* Laërt. *l.* 7. *c.* 102. *Zenon.* Μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν, οἵδεν ἡ βάρβαρος φιλοσοφία. *Solum eſſe bonum id, qod eſt honeſtum, novit barbara philoſophia.* Clemens Alex. *Strom. l.* 5. *pag.* 595. A. Mox poſt nonnulla ejuſdem notæ interjecta, ταῦτα θρυλλοῦσιν οἱ Στωικοὶ. *Hæc vulgo jactant Stoici. Unum bonum eſt, qod honeſtum eſt: catera falſa & adulterina bona ſunt.* Sen. *Epiſt.* 71. *Nihil eſt bonum niſi qod honeſtum eſt.* Idem *Epiſt.* 120. Sed & Ambroſ. noſter, idem *ſcripturam aſſerere*, *Offic. l.* 2. *c.* 3. *Media, ſive indifferentia vocamus, qæ nec bona, nec mala, morbum, dolorem, pavpertatem, exilium, mortem.* Sen. *Ep.* 82.

impium, *injuſtum*, *inhumanum*, *inhoneſtum* exiſteret. Proinde *miſerum* eſſe *inſipientem*, *iniquum*, *improbum*, *impium* qemqe, qantumcunqe, qæ aliis habentur, *bonis*, *corporeis exteríſqe inſtructus ſuffultúsqe vitam exegerit*; [b] *beatum* contrà *bonum piúmqe* qemlibet, qantumcunqe *malis*, qæ cæteris reputantur, *obſtrictus divexatúſqe ævum tranſegerit*. Hunc deniqe ſolùm *ſapere*, verè *liberum* eſſe, *ſui compotem*, *numini charum*, *cujus ſub tutelâ curáqe cùm perpetim agat*, ſolùm poſſe [c] *ſecurum maliqe omnis metu immunem* degere, utpote [d] *cui mali nihil avt viventi avt morienti obtingere permiſſurus is ſit*, [e] *cui ipſe regendum ſe totum permiſerit: nec poſſe itaqe fieri, ut vel forte beatâ unqam excidat, vel in calamitates ullas ejuſmodi incidat, qæ beatitudinem incidendo miſerum faciant.* Et hæc qidem fuêre Stoicorum dogmata, in qibus qatenus tam Peripateticos, qàm & Academicos veteres tranſcendebant, eò ad regulam populo Chriſtiano præſcriptam illis utriſqe propiùs utiqe acceſſerunt.

Etiamſi avtem concedere neqeam, qod poſt [f] Antiochum [g] Cicero, poſt Ciceronem [h] Avguſtinus, ab iſtis illos *vocabulis* tantùm *diſcrepantes rebus* interim *conveniſſe*, cùm hoc apud [i] Ciceronem Cato nervosè ac luculenter ſatìs refellere videatur; nolim tamen diffiteri, qod Orator celeberrimus ille, [k] *honeſtum* ſaltem *inter hos certamen* fuiſſe, cùm *omnis* eſſet *de Virtutis dignitate contentio*; hoc tantùm intereſſet, qòd partes *primas* alteri, alteri *totas* integrásqe *Virtuti* concederent. Cæterùm Epicuri hortulos cum Zenonis porticu, *Voluptatis* Magiſtros cum *Virtutis* patronis, molles cum rigidis, diſcinctos & diſſolutos cum altè cinctis, arctè ſtrictis committi & in certamen deſcendere, [l] indigniſſimum planè videtur, & à ratione omni alienum non immeritò habeatur. Nec defuere tamen iſtud qi tentarent: idqe, qod mirum magìs minúſqe ferendum, ex eis etiam, qi Stoicis nomen dederant, horum ſaltem in claſſe locum ambiebant. Sed qid in hunc ſenſum proferatur, avdiamus, ab eo qi Stoicus ipſe haberi volebat.

[m] *Non eſt*, inqit, *qòd putes magnum, in qo diſſidemus.* Exiguum ſcilicet ſpatiolum interjectum fuerat, qod utroſqe à ſe invicem diſpeſceret, cùm *Virtuti* illi *totum* deferrent, *Voluptatem* iſti pro *bono* vel *ſummo*, vel *ſolo* etiam haberent.

Sed, [n] *Qam*, inqit, *Virtuti legem dicimus, ille dicit voluptati.* At Stoici *Virtuti legem non dicunt, à Virtutis norma legem accipiunt* ipſi. Nec ſi eadem ſuis qæ & illi in nonnullis præcipiunt, ideo non longè à ſe invicem diviſi exiſtunt. Ecqis *Medicum* à *Philoſopho* non diſtare multùm dixerit? Eadem tamen ſuis in victu vitáqe communi præcipiunt iſti, præſcribunt illi. Medicorum principem & parentem avdiamus. [o] Πόνοι, inqit, σιτία, ποτὰ, ὕπνοι, ἀφροδίσια. πάντα μέτρια. *Labores, eſcæ, potiones, ſomni, venerea; moderata ſunto omnia.* Ecqid aliud Philoſophus, ſive Stoicus, ſive Epicureus etiam, ſive

[b] *Virtus ad vitam beatam per ſe ipſa ſatis eſt.* [Hac prædito] *adjice cacitatem, debilitatem, dolores continuos & graves, non ſit miſer, Qem tam multa mala in miſeram vitam non transferunt, nec ex beata qidem educunt.* Sen. *Epiſt.* 91.

[c] Διὰ τί γὰρ φοβηθήσεταί τι τῶν γινομένων ἐν ἀνθρώποις; αἰδὼς μοὶ τὸ Καίσαρος ἡ συγγένεια ἱκανὴ παρέχειν ἐν ἀσφαλείᾳ διάγοντας, καὶ ἀκαταφρονήτους, καὶ δεδοικότας ἃ δ' ὄπεν. τὸ δὲ τὸν Θεὸν ἔχειν πιστὸν καὶ πατέρα καὶ κηδόμενον, ἐκ ἡμᾶς ἐξαιρήσεται λυπῶν καὶ φόβων; *Cur qicqam timeas rerum humanarum? Nam cum Cæſaris cognatio ſatis virium habeat, ut in tuto & ſine contemptu vivere poſſimus, ſineqe omni metu: Deum habere avctorem, & patrem, & curatorem, id vero nos triſtitia metuqe liberare non poterit?* Epictet. *Diſſert. l.* 1. *c.* 9.

[d] Ἐν τῷτο ἀμφοτέρωθεν δεῖ ἀληθὲς, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνδρὶ ἀγαθῷ κακὸν οὐδὲν ἔτε ζῶντι, ἔτε τελευτήσαντι, οὐδὲ ἀμελεῖται ὑπὸ Θεῶν τὰ τέτων πράγματα. Socrates apud Plat. in *Apol.* *Pro certiſſimo habeatur, qod dicturus ſum. Nec cuiqam bono qicqam mali evenire poteſt, nec vivo nec mortuo, nec unqam res eorum à Deo negligentur.* Cic. ex Plat. *Tuſcul. l.* 1. & Epictet. *Diſſert. lib.* 3. *c.* 26. ecqid hæc, qàm qæ Salomon Parœm. 1. 33. & Pavlus Rom. 8. 28.

[e] Ἄγε δέ μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη Ὁπῃ ποθ' ὑμῖν εἰμὶ διατεταγμένος. Ὡς ἕψομαί γ' ἄοκνος. *Duc me o Jupiter, & tu fatum eo, qo ſum a vobis deſtinatus, ſeqar enim alacriter.* Cleanthes. Ἐπὶ παντὸς εὐκτέον ταῦτα τῷ θεῷ χείρω. *In qovis incepto hæc optanda ſunt.* Epictet. *Enchir. c.* 52. *Diſſ. l.* 3. *c.* 22. *Duc me parens, celsíqe dominator poli, Qocunqe placuit: nulla parendi mora eſt; Aſſum impiger.* Sen. *Epiſt.* 107.

[f] Cicer. *de Deor. Nat. lib.* 1.

[g] Cicer. *de finib. lib.* 4.

[h] Avguſt. *de Civit. Dei lib.* 9. *c.* 4.

[i] Cic. *de fin. lib.* 3.

[k] Cicer. ibid. *lib.* 2.

[l] Χαλεπὸν, ἐλευθέρᾳ γυναικὶ πρὸς πόρνην μάχη. *Dura res, matronæ cum meretrice conteſtatio.* Menander apud Cyril. *adverſus Julian. lib.* 7.

[m] Senec. *de Vit. beat. c.* 13.

[n] Senec. *ibid.*

[o] Hippocrates *Epidem. l.* 6. *Sect.* 6. §. 5. & ex Hipp. Galen. *Hortat. c.* 6.

ſive alius qilibet? ſed aliis planè rationibus, & diverſis prorſus, ſinguli. [p] *Finem* ajunt, *dare appellationem, & in re ethica formæ rationem habere.* Iſtic ergò verè uſurpatur, qod diverbio vulgari dicitur,

[q] Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα.
Fines Myſorum ſunt Phrygúmqe diſſiti.

nec ſecus [r] *Medici & Philoſophi, Epicurei & Stoici* fines ſunt diviſi. Medicus ſiqidem valetudini proſpicit, nè in morbum mutet; Epicureus voluptati, nè in dolorem vertat; Stoicus virtuti, nè à tramite iſtius vel tantillum declinando, in vitium protinus proruatur. Toto deniqe, qod ajunt, cœlo à ſe invicem ſunt diſſiti, qorum alteri *Virtutem*, tanqam Reginam legitimam, Principem juſtam, cui cætera concedant omnia, in faſtigio ſummo collocant; *Voluptatem* huic vix in famulitium etiam admittunt, qæ vel ad pedes ſubſerviat, vel à tergo ſubſequatur; alteri *Virtuti* de Principatu dejectæ *Voluptatem* ſubſtituunt, [f] cui in ſolio regali ſedenti, ancillulæ inſtar, aſtet illa, hoc duntaxat officium ſuum ducens, Dominam in avrem admonere, caveat, ne qid perficiat, à qo dolor aliqis oriatur.

Sed, [t] *ſancta*, inqit, & *recta præcipit Epicurus*; imò *rigida* & *triſtia*, *fortia* etiam, *ſi propiùs acceſſeris.*

Et propiùs igitur accedamus, qò penitius & accuratiùs introſpiciamus. ídqe eò lubentiùs, qia [v] multos monet Orator hac offuciâ allectos Epicureas partes ſeqi, qia *recta & honeſta* ipſum plurimùm facere putant.

Sancta ergò ſcilicet præcipit is, cui [x] *numen rerum humanarum curam nullam planè gerit.* cui [y] πρᾶγμα ὁ Θεὸς, ὅτε αὐτὸς ἔχει, ὅτε ἄλλοις παρέχει. [z] *negotii qicqam Deus nec ipſe habet, nec alteri exhibet.* qod impii illi olim fæcibus ſuis immerſi infixiqe Judæi, [a] *Deus nec beneficio nec maleficio qenqam eſt affecturus*; [b] *nec propitius eſſe, nec iraſci cuiqám poteſt.* qi deniqẽ, utì gloriantur aſſeclæ ipſius, [c] *primus adverſus numen cœleſte oculos attollere* eſt *avſus*, [d] *omnemqe funditus* (qantùm in ipſo fuerat) *religionem ſuſtulit.*

Recta verò ab eis qænam, avt qorſum qis expectet? *qi* [e] *amicitiam, fidem, juſtitiam, virtutem ullam, niſi* [f] *proprii vel emolumenti, vel oblectamenti intuitu, nec colant, nec colendam cenſeant*; (*cùm* [g] *nihil horum per ſe bonum, ſuíqe cavſsâ expetendum exiſtiment*;) *qi* [h] *honeſtum ipſum inanem ſine re ſubjecta ſonum, nec tam ſolidum, qàm ſplendidum nomen pronunciant*; *qin* [i] *nec flagitio, facinore, ſcelere ullo, qod voluptatem conciliet, lucellúmve pariat, propter ſe abſtinendum ſtatuunt*, (*cùm* [k] *hujusmodi nihil ex ſe malum reputent*) *niſi ſupplicii,* [l] *damni, mali alicujus inſecuturi metu coërceantur*; *nec à numine hoc* (*à qo iram vindictámve ob iſtiusmodi qicqam, vel expectare, vel formidare vanitatis & ſuperſtitionis nomine, non damnant tantùm, verùm etiam derident*) *ſed* [m] *ab hominum conſcientia, qi ab iniqa & ſceleſta perpe-*

[p] Ὁρίζει ἕκαστον τῷ τέλει. Ariſtoteles *Ethic. l. 3. c. 7.*

[q] Strabo *Geogr. l. 12.*

[r] Χωρὶς τὰ φιλοσόφων καὶ ἰατρῶν, ὥσπερ πέρας Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα. *Diſtincta eſſe philoſophica à medicis: perinde ac ſi de limitibus Myſorum ac Phrygum ſtatuendis ageretur.* Plutarchus *de valetud. præcept. pag.* 122. C. qod idem de *Vatibus* & *Philoſophis* uſurpavit Damaſcius in *Vit. Iſidori*, à Svida adductus, qem ex Photio alibi reſtitutum damus.

[f] Videatur Cleanthis pictura apud Cicer. *de fin. lib. 2.*

[t] Seneca *ubi ſuprà Epiſt.* 33. & alibi.

[v] Cicero *de fin. l. 1.*

[x] *Semota à rebus noſtris, ſejunctáqe longè*;
Nec bene pro meritis capitur, neqe tangitur irâ.
Lucret. *l. 1.*

[y] Seneca. Ἀπαθολογυνθ. Τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον, οὔτε αὐτὸ πράγματα ἔχει, οὔτε ἄλλῳ παρέχει. ὥστε οὔτε ὀργαῖς, οὔτε χάρεσι συνέχεται. *Qod beatum atqe immortale eſt, neqe ipſum negotia habet, neqe alii præbet: qo fit, ut neqe ira, neqe gratia tangatur.* Epicur. apud Laërt. *lib.* 10. *c.* 139.

[z] Cicer. *de Nat. Deor. lib. 1.*

[a] Zeph. 1. 12.

[b] Cicer. *in Piſon.*

[c] Lucret. *de Rer. Nat. lib. 1.*

[d] Cicer. *de Nat. Deor. l. 1.*

[e] *Qia hæc benevolentiam conciliant, & qod aptiſſimum eſt ad qietè vivendum, caritatem.* Torqat. apud Cic. *de fin. l. 1.*

[f] *Qia tutiorem vitam & voluptatem efficiunt pleniorem.* Idem *ibid.*

[g] Nè juſtitiam qidem rectè qis dixerit per ſeipſam optabilem; ſed qia jucunditatem afferat. Idem *ib.* Τὰς ἀρετὰς οὐχὶ ἢ ἡδονὴν αἱρεῖσθαι, ἀ δι' αὐτάς. *Virtutes voluptatis cavſſâ eligere, non propter ſe.* Epicur. apud Laërt. *lib.* 10. *c.* 138. *Nihil juſtum eſſe naturâ, & crimina vitanda eſſe, qia metus vitari non poſſit.* Sen. *Ep.* 97.

[h] Torq. *ubi ſup.*

[i] *Nihil tam turpe, qod hominum conſcientiâ remotâ non facturus videatur.* Cic. *de fin. lib. 2.* Vide Sen. *ſup.*

[k] Ἡ ἀδικία κακὸν καθ' ἑαυτὸ κακόν. ἀλλ' ἐν τῷ ἢ τὴν ὑποψίαν φόβῳ, εἰ μὴ λήσει ὑπὲρ τῶν πολιτῶν ἐφεστήκασι κολάσεις. *Injuria per ſe malum non eſt, verum ob ſuſpicionis metum, qod latere neqeat eos, qi hujuſmodi ſunt injuſtitiæ conſtituti vindices.* Epicur. apud Laërt. *l.* 10. *c.* 150.

[l] Plus hinc *in ipſa injuria detrimenti eſt, qàm in eis rebus emolumenti, qæ injuriâ patiuntur.* Torqat. *ubi ſup.*

[m] Οὐκ ἔστι τὸ λάθρᾳ τι ποιοῦντα πιστεύειν ὅτι λήσει, κἂν μυρίας ἐπὶ τῷ παρόντι λανθάνῃ. μέχρι γὰρ καταστροφῆς ἄδηλον εἰ καὶ λήσει. *Non credat is, qi clam aliqid facit latere poſſe, etſi*

petrantibus pœnas exigere, ac vindictam ſumere, ſive pro avtoritate publica, ſive pro viribus privatis valent; hos avtem n *latendi fiducia nulla poſſit unqam haberi.*

Sed pergamus, & *rigida* ac *triſtia* iſta Epicurea videamus, ut o *imperitorum ſcilicet errore ſublato*, ex horum patrono intelligamus, *ea qæ voluptuaria, delicata, mollis habetur diſciplina, qàm gravis, qàm continens, qàm ſevera ſit.* p Epicurus ergò ipſe τὰς ἀκολάστους καὶ ἀσώτους caſtigat & damnat, qi *voluptatis ſpecie objectâ allecti, præſentium deliciarum blanditiis deliniti, cupiditatéqe enormi corrupti & occæcati, luxuriis ac libidinibus conſtringendos ſe temerè tradunt, nec qid porrò eventurum ſit, qos morbos, qos dolores excepturi ſint, provident.*

Verùm qo fundamento iſtos reprehendat, extrema hæc ſatìs liqidò produnt. q *Luxuriam* utiqe *ſeverus* iſte, *per ſe, avt propter ſe reprehendendam non putat*: ſiqidem r *Voluptas omnis*, inqit, *bonum eſt*: (ita nec ex turpiſſima re ulla perceptam excludit) Et, s *ſi ea*, inqit, *qæ ſunt luxurioſis efficientia voluptatum, liberarent eos Deorum & mortis & doloris metu, docerèntqe, qi eſſent fines cupiditatum, nihil eſſet eorum qod reprehenderem; cùm undiqe complerentur voluptatibus, nec haberent ulla ex parte avt dolens, avt ægrum, avt malum.* Ità nec luxurioſos ob eam cavſſam reprehendit, qia luxuriosè vivant; probat potiùs ac collavdat, qia voluptatibus omni ex parte complentur; modò cætera caveant, qorum primum qidem & præcipuum eſt, ut omnem numinis è mentibus metum excutiant. Qâ ergò ratione caſtigat aſotos iſtos damnátqe Epicurus? qia utiqe t *Voluptates*, qas immodicè ſectantur iſti, *Voluptatem* ipſam *multis modis conturbant & corrumpunt*, dum iſtis procurandis & proſeqendis, v *in morbos graves, in damna, in dedecora incurrunt, ſæpe etiam legum judiciorúmqe pœnis obligantur.* Hæc ſcilicet *rigida*, hæc *ſevera*, hæc *triſtia* ſunt, qæ ſuis præcipit Epicurus. Voluptatibus vel fœdiſſimis, vel obſcœniſſimis indulgeant, totóſqe ſe dedant, concedit; caveant duntaxat, nè uſu an abuſu immodico, vel morbum contrahant, vel facultates profundant, vel infamiam attrahant, vel legibus indicta in ſe arceſſant ſupplicia.

Sed temperantes, ſobrii, bonæqe frugis fuiſſe referuntur, ex eis, qi *Voluptatis* tamen *patroni* ac *magiſtri extitère*, eámqe pro *bono ſummo* habuerunt. Gloriatur utiqe Epicurus ipſe, *aſſe non toto ſe paſci; Metrodorum, qi nondum tantùm profecerit, toto.* y *diffluere ſe corpuſculi voluptate profitetur, aqâ & pane veſcentem, epuláſqe ſumptu magno comparatas deſpicere ac deſpuere:* z *aqam & polentam ſi habuerit, Jovi ipſi de felicitate controverſiam facturum:* a *ſummam enim iſta voluptatem exhibere, ubi indigentiâ affectus eaqis ſumpſerit,* b *nec minorem voluptatem ex victu tenuiſſimo, & contemptiſſimis eſcis & potionibus percipi, qàm ex rebus ad epulandum exqiſitiſſimis, ubi qicqid dolorem creat, eis ſublatum fuerit.*

Et Evdoxo qidem, qi Epicuro prior, de *Voluptate* huic gemina tenuiſſe & tradidiſſe videtur, c *temperantiæ & ſobrietatis in victu inſignioris teſtimonium perhibet Ariſtoteles luculentum.*

**

qi

etſi millies etiam præſenti tempore lateat, ad finem vitæ tamen, incertum eſt an latere poſſit. Epicur. apud Laërt. ibidem. *Eleganter Epicurus, Poteſt nocenti contingere ut lateat, latendi fides non poteſt.* Sen. *Epiſt.* 97.

n *Tuta ſcelera eſſe poſſunt, ſecura non poſſunt.* Senec. ipſe ibid.

o Torqat. apud Cicer. *de finib. l.* 1.

p Torqat. *ibid.*

q Torqat. idem *ibid.* & Cicer. *de finib. lib.* 2.

r Πᾶσα ἡδονὴ ἀγαθόν. Epicur. apud Laërt. *lib.* 10.

s Epicur. in κυρίαις δόξαις Cicerone interprete, *de fin. lib.* 2. Εἰ τὰ ποιητικὰ τοῦ καλοῦ ἀσώτους ἡδονῶν ἔλυε τοῦ φόβους τοῦ Δαιμονίας, τούς τε τοῦ μεταιώρων καὶ θανάτου καὶ ἀλγηδόνων, ἔτι τε τὸ πέρας τοῦ ἐπιθυμιῶν ἐδίδασκεν ἂν, οὐκ ἂν πολὺ εἴχομεν ὅπη μεμψαίμεθα αὐτοῖς, πανταχόθεν εἰσπληρεμμένοις τοῦ ἡδονῶν, καὶ ἐδαμόθεν μήτε τὸ ἀλγεῖν, μήτε τὸ λυπεῖσθαι ἔχουσιν, ὅπερ ἐστὶ τὸ κακόν. *Si qæ luxurioſis efficiunt voluptates, animi ſolverent metus, ex cœleſtibus, ex morte, doloribusqe impendentes: inſuper & terminum cupiditatum docerent, nec haberemus qod in iis reprehenderemus, dum undiqe ſe voluptatibus implerent, ut qi nulla ex parte habituri eſſent, qod avt dolorem, avt animi ægritudinem, hoc eſt, malum, adferret.* Laërt. *lib.* 10. *c.* 142.

t Τὰ λιτῶν ἡδονῶν ποιητικὰ πολλαπλασίους ἀποφέρει τὰς ὀχλήσεις τοῦ ἡδονῶν. Epicur. *ibid.*

v Torq. apud Cicer. *de finib. lib.* 1. Senec. *Epiſt.* 18.

y Βρυάζω τῷ κατὰ τὸ σωμάτιον ἡδεῖ, ὕδατι καὶ ἄρτῳ χρώμενος. καὶ προσπίνω ταῖς ἐκ πολυτελείας ἡδοναῖς. Epicur. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.

z Ἕτοιμος ἔχειν καὶ τῷ Διὶ ὑπὲρ εὐδαιμονίας ἀγωνίζεσθαι, μᾶζαν ἔχων καὶ ὕδωρ. Idem apud eundem, ſed vitiatus, & ſic reſtituendus. qam vocem ἀστειότητος notat Clem. Alex. *Strom. l.* 1. ac ampliùs intendit & extendit Seneca *Epiſt.* 110. *Faciamus*, inqit, *oro te, etiamſi iſta defuerint.* Et ipſe *Epiſt.* 25. *Intra hæc qiſqis deſiderium ſuum clavſit, cum ipſo Jove de fœlicitate contendat.*

a Καὶ μᾶζα καὶ ὕδωρ τῷ ἀκροτάτῳ δίδωσιν ἡδονήν, ἐπειδὰν ἐνδεὴς ἡς αὐτὸ προσενέγκηται. Epicur. *ibid.*

b Idem apud Ciceron. *de finib. lib.* 2. Οἱ λιτοὶ χυλοὶ ἴσην πολυτελεῖ διαίτῃ τὴν ἡδονὴν προσφέρουσιν, ὅταν ἅπαν τὸ ἀλγοῦν ἐξαιρεθῇ. apud Laërt. *lib.* 10.

c Διαφερόντως ἐδόκει σώφρων εἶναι. *Præcipue temperans eſſe videbatur.* Ariſtot. *Ethic. lib.* 10. *cap.* 2.

qâ etiam d *vitæ ratione fidem dogmati ſuo eſt ampliorem conſecutus; utpote qi* e *non affectu vitioſo, avt partium ſtudio, ſed judicio incorrupto* f *& veritatis vi victus* g *de principatu pro voluptate ſententiam tuliſſet.* de Epicuro verò ambigi non immeritò poteſt; qem Timochares narrat, non *aſſem nec totum*, ſed h *minam* integram *in victum diurnum qotidie impendere ſolitum*, ídqe i ipſum alibi de ſe eſſe profeſſum. Aliud itaqe fuiſſe videtur, qod ex uſu communi, aliud qod per exercitium peculiare factitabat. k *Certos* utiqe *habebat dies, qibus malignè famem extingveret, viſurus an aliqid deeſſet ex plena & conſummata voluptate, vel qantum deeſſet, & an dignum qod qis magno labore penſaret.* ſive, qibus tanqam l *ad palum exerceretur, nè imparatum fortuna deprehenderet*, & m *ut contra injurias fortunæ inter ejuſdem beneficia firmaretur.* Hoc per intervalla feciſſe videtur, qod Evdoxus forſan jugiter. Victum avtem tenuem ſimplicémqe, qa de cavſſa lavtiori ac multiplici, perpetim uſurpatæ præſertim, præferendam exiſtimet, rationes ab ipſo proditas habemus. Et primò qidem loco, n *non ob luxum ipſum avt intemperantiam*, o qam *nec propter ſe fugiendam*, utì p *nec temperantiam propter ſe expetendam*, definiat; ſed *ob moleſtias graves, qæ indè provenire poſſint.* Qia nimirum ex largiore ac lavtiore victu jugiter habito, ingentes in re familiari excitantur tempeſtates, qibus, dum epulandi modus nullus adhibetur, facultates funditus exhavriuntur, & *patrimonia* integra, qaſi q *pilæ in modum convoluta*, r *ovi ſorbilis inſtar*, ità penitus *deglutiuntur*, ut rerum omnium egeſtas ſumma protinus conſeqatur. Sed in re familiari tantummodo tam gravia iſthinc emergunt, ſed & in corpore ipſo, f qod eſt illis *boni malíqe omnis*, qia *voluptatis & doloris*, utì mox videbitur, *ſedes præcipua.* t *Conſequntur enim*, inqit, *magni dolores eos, qi voluptatem ratione ſeqi neſciunt:* dum v *qæ deſiderantibus alimenta erant, onera fiunt plenis*; x *multóſqe morbos multa faciunt fercula*; & y *miſerabilior ex cruditatibus qàm ex fame enaſcitur macies;* eæ deniqe crapulam ebrietatémqe ſequntur z *capitis vertigines*, oculorum ſuffuſiones, *cerebri æſtuantis verminationes*, artuum reſolutiones, corporis totius affectus moleſtiſſimi, a qos ſi vel præſentiſcerent homines, vel prævíſos haberent, negat ille apud Comicum Græcum, futurum, ut luxui vinolentiæqe, avt toties, avt tantopere indulgerent. Adhæc proſpectum hac ratione volebant, cùm ipſe, tum & ipſius aſſeclæ, *ut* b *cùm in ipſa ſecuritate animus ad difficilia ſe præparâſſet, nunqam expaveſcerent, qod ſæpiùs experti, priùs didicerant, minúſqe moleſtè id perferrent, ſi neceſſitas incideret, cui antè aſſeverant.* Porrò ut experiundo addiſcerent, c *qàm exi-*

d Ἐπιρύοντο οἱ λόγοι, δι' ἣν ἦθος ἀρετήν. *Cujus rationes ob morum virtutem credebantur.* Ibid.

e Οὐχ ὡς φίλον τ ἡδονῆς. *Non ut amicus voluptatis.*

f Οὕτως ἔχειν καὶ ἀληθῶς. *Ibid.*

g Συνηγορῆσαι μὲν τ ἀσελγείαν τῇ ἡδονῇ. *Ibid. lib.* 1. *c.* 12.

h Μνᾶν ἀναλίσκειν ἡμερησίαν εἰς τ τράπεζαν. Laërt. *l.* 10.

i In *Epiſt. ad Leontium meretriculam, & ad diſciplina ſua obſervantes Mitylenæos philoſophos.*

k Senec. *Epiſt.* 18. ex Epicuri *ad Polyænum Epiſt.*

l Idem *ibid.*

m *Ibid.*

n Οὐ δι' αὐτὰς, ἀλλὰ δι' τὰ ἀκολουθοῦντα αὐταῖς δυσχερῆ. *Non tam ipſarum cavſſa, qam ſeqentium ipſas incommodorum.* Epicur. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.

o Torqat. apud Cicer. *de finib. lib.* 1.

p Idem *ibid.*

q Σφαῖραν ἀπέδειξε τ πατρῴαν οὐσίαν, ὅτω ἰταμῶς ἅπαντα κατημάσατο. *Patrimonium fecit pilam, tanta ingluvie & celeritate abſorpſit omnia.* Alexis *Cnidiâ*, apud Athen. *l.* 4.

r Ὥσπερ ὠόν τις ῥοφῶν; ὅτω σωτηρογύλικε, καὶ ξυνέκνυστ. *Ut ſi qis ovum ſorbeat, in rotundam pilulæ formam redegit & deglutiit.* Nicomach. apud eund. *lib.* 2.

f Videantur, qæ apud Cicer. ex Epicuro *de finib. lib.* 2. paulò pòſt exhibentur.

t Torqatus apud Cicer. ex Epicuri ſententia, *de finib. l.* 1.

v Senec. *Epiſt.* 95.

x Idem *ibid.*

y *Ibid.*

z *Ibid.*

a Εἰ δ μεθύσκεσθαι προτέρον τὸ κραιπαλᾶν
Παρεγενέτ' ἡμῖν, ἐδ' ἂν εἷς οἶνόν ποτε
Προσίετο πλεῖον δ μετρίᾳ. νυῖ δ τ
Τιμωρίαν τ προσδοκῶντες τ μέθης
Ἥξειν, προχείρως σὺ ἀπεῖτες πίνομεν.
Ante ebrietatem ſi crapula, capitisqe gravitas
Invaderet nos, nemo unqam vini
Plus ſibi permitteret, qam qod ſatis eſt: nunc avtem
Qoniam ebrietatis pœnas non ſperamus
Acceſſuras, merum alacriter bibimus.

Alexis *Phryge.* Et in eandem mentem Clearchus *Corinth.*

Εἰ τοῖς μεθυσκομένοις ἑκάστης ἡμέρας,
Ἀλγεῖν συμβαίνει τ κεφαλὴν πρὸ δ πολῦ
Τὸν ἀκρατον, ἡμῶν οὐδεὶς ἔπινεν ἄν.
Νυῖ δ πρότερον γε δ πόνε τ ἡδονὴν
Προλαμβάνοντες ὑστερεῖμεν πίνεσθαι.
Iis qi inebriantur qotidie,
Capitis dolor ſi accedat, priuſqam bibant
Merum, nemo noſtrum unqam biberet.
Nunc avtem qoniam ante illam moleſtiam
Voluptate fruimur, ea fruſtramur utilitate qa in vino eſt.

Habet utrumqe Athenæus in *Dipnoſophiſtis*, hoc *lib.* 14. *p.* 613. B. illud *lib.* 10. *pag.* 429. E.

b Sen. *Epiſt.* 18. Πρὸς τ τύχην ἀφόβως παρασκευάζει. *Adverſus fortunam parat interritos.* Epicur. apud Laërt. *lib.* 10. *c.* 131.

c Epicur. apud Senec. & Laërt. *ibid.*

exiguum naturæ ſatisfaciat, qantûmqe ex iſtis voluptatis percipi poſſit, [d] *ubi indigentiâ affectus qis ſumpſerit ea.* Deniqe ut [e] *ex victu lavtiore voluptas plenior* accreſceret, cùm [f] *voluptates uſus rarior commendare* atqe [g] *intendere ſit natus;* freqentior avtem, & continuus magis multò ſenſum contrà obtundere atqe hebetare conſveverit. ac proinde aſſiduam eſcæ delicatioris uſurpationem [h] *ſumptûs qàm oblectamenti amplius habere* pronunciant. ¡ Acriores utiqe ad res placitas intermiſſas revertimur: eſuíqe [k] *lenocinium* eſt *antecedens* eſuries, ut liberationis *muneri metus.* [l] *Cibi* itaqe *condimentum famem* Socrates dicebat, *potionis ſitim.* qemadmodum avtem ille [m] *ad cœnam veſpertinam famem ſe obſonare* ajebat *ambulando:* Epicurus itidem [n] *ad epulas* inſecuturas *appetitum vehementiorem,* [o] *famem maligniùs extingvendo, avcupabatur,* qò amplior ex lavtitiis haberetur voluptas. Cæterùm ad virtutem veram, lavdémqe juſtam nihil habet momenti, qicqid non honeſti cavſsâ, ſed vel lubentiæ ampliori conciliandæ, vel moleſtiæ majori amoliendæ ſuſcipitur.

Ità *rigida, ſevera, triſtia* vidimus; *fortia* videamus. *Fortis,* inqit, eſt Epicurus, *& fortia* loqitur: [p] *fortis, licèt manuleatus; fortis, ſed ſtolâ indutus.* Ecqa re fortis? Qia non prudenter tantùm, ſed & fortiter agit. Etiamſi enim [q] *Voluptatem ommem in ſe bonum, dolorem omnem in ſe malum* cenſeat; [r] *bono* tamen *qandóqe tanqam malo utitur, & malo* viciſſim *tanqam bono;* [ſ] prout expedire *vel non expedire viſum fuerit,* [t] *ſiqidem & voluptatibus qibuſdam qandóqe ſe abſtinet, ob moleſtias, qas admiſſæ eſſent parituræ;* [v] *& labores doloréſqe graviores etiam ac diuturnos nonnunqam ſponte lubénſqe ſuſtinet, qò voluptatem indè ampliorem deinceps conſeqatur:* ([x] *iſtius* enim *conſeqendæ gratiâ univerſa & patrare & perpeti* diſertè profitetur) qod non prudentis duntaxat, ſed & fortis eſt.

Verùm non eſt illico *fortis* pronunciandus, qicunqe aſperi avt adverſi qicqam ſubire ſuſtinuerit. Alioqi *fortes amantes* cum [a] Naſone prædicemus, vel *amentes* etiam; qorum illi libidinis œſtro perciti, nihil non laborioſum ſuſtinent ultronei; illi per mentis errorem arrepti abreptíqe, in nihil non periculi plenum [b] citra formidinem ullam proruunt. *Fortis* fuerit [c] Mutium agens maleficus, qi *tunicâ præſente moleſtâ,* in focum ardentem manum ultrò immittit. *Fortes* fuerint, qi [d] *vitæ tædio, qam vitæ genere inqietam ſibi fecerint ipſi, ad mortem confugiunt;* adverſus qos [e] Epicurus ipſe pronunciat: *fortiùs* facturi, cenſente Epigrammatario, ſi [f] refugerit ille, [g] ſuſtinerent iſti. *Fortes* contrà, qi [h] vitæ cupidine nimiâ, cruciatûs & tormenti nihil ſubire ac perpeti recuſent,

[d] Epicur. apud Stob. *ſup.*

[e] Torqat. apud Cicer. *de finib. lib.* 1.

[f] Juven. *ſat.* 11.

[g] Τῶν ἡδέων τὰ ἀπανωτάτω γενόμενα μάλιστα τέρπει. *Dulcium qæ ratiſſima ſunt, maxime delectant.* Democrit. apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 17.

[h] Ὑπερβάλλουσι γὰρ τέρψις μὲν οὐκ ἔνεστι, πολυτέλεια δέ. *In iis qæ modum excedant ſumptus qidem eſt, nulla delectatio.* Alexis *Amante.* Athen. 10. *pag.* 419. ſive, Δαπάνη πρός ἐστιν, ἡδονὴ δ' οὐδ' ἡτις ἦν. *Impenſa eſt, voluptas ne ulla qidem.* Idem *Mentiente.* Athen. *l.* 10. *pag.* 419.

[i] *Acriores ſunt morſus intermiſſæ libertatis, qàm retentæ.* Cic. *Offic. l.* 2.

[k] Senec. *de benef. l.* 1. *c.* 11.

[l] Cicer. *de finib. lib.* 2.

[m] Cicer. *Tuſcul. l.* 5. Ὄψον συνάγειν πρὸς τὸ δεῖπνον. Laërt. *lib.* 2.

[n] Τοῖς πολυτελέσιν ὐκ ἀλλὰ διαλειμμάτων προσερχομένοις χρεῖττονας ἡμᾶς ἀλγεῖν ποιεῖ. *Sumptuoſas ad epulas per intervalla accedentes meliores nos efficit.* Epicur. apud Laërt. *l.* 10. *c.* 131.

[o] Sen. *Epiſt.* 18.

[p] Idem *Epiſt.* 33. & *de Vit. beat. c.* 13.

[q] Πᾶσα ἡδονὴ διὰ τὸ φύσιν ἔχειν οἰκείαν, ἀγαθόν. καὶ ἀλγηδὼν πᾶσα, κακή. *Omnis voluptas eo qod naturam familiarem habet, bonum eſt: ſicut & dolor omnis malum eſt.* Epicur. apud Laërt. *l.* 10. *c.* 129.

[r] Χρώμεθα τῷ ἀγαθῷ κατά τινας καιροὺς ὡς κακῷ. τῷ δὲ κακῷ τὸ ἐμπαλιν ὡς ἀγαθῷ. *Utimur bono qibuſdam temporibus ut malo; contra vero malo tanqam bono.* Ibidem *c.* 130.

[ſ] Τῇ συμμετρήσει καὶ συμφερόντων καὶ ἀσυμφόρων βλέψει ταῦτα πάντα κρίνοντες. *Comparatione & intuitu utilium & inutilium omnia iſta dijudicantes.*

[t] Ἔστι γὰρ ὅτε πολλὰς ἡδονὰς ὑπερβαίνομεν, ὅταν πλεῖον, ἡμῖν τὸ δυσχερὲς ἐκ τούτων ἕπηται. *Plerasqe enim voluptates transgredimur, qando ex his major moleſtia nos ſeqitur.*

[v] Καὶ πολλὰς ἀλγηδόνας ἡδονῶν κρείττους νομίζομεν ἐπειδὰν μείζων ἡμῖν ἡδονὴ παρακολουθῇ, πολὺν χρόνον ὑπομείνασι τὰς ἀλγηδόνας. *Et dolores nonnullos voluptatibus præſtare arbitramur, qandoqidem ex diuturna toleratione dolorum major nos voluptas ſeqitur.* Idem, *ibidem. c.* 129.

[x] Τοῦτο γὰρ χάριν ἅπαντα πράττομεν. *Ibid.*

[a] *Amor. lib.* 1. *Eleg.* 9.

[b] *Mente lapſi, mortem non metuunt.* Senec. *Epiſt.* 36.

[c] *In matutinâ nuper ſpectatus arenâ*
Mutius, impoſuit qi ſua membra focis,
Si patiens fortíſqe tibi durúſqe videtur,
Abderitanæ pectora plebis habes.
Martial. *lib.* 10. *Ep.* 25.

[d] Senec. *Ep.* 24.

[e] Idem *ibid.*

[f] *Nam cùm dicatur, tunicâ præſente moleſtâ,*
Ure manum, *plus eſt dicere,* Non facio.
Martial. *ubi ſupr.*

[g] *Rebus in anguſtis facile eſt contemnere vitam:*
Fortiter ille facit, qi miſer eſſe poteſt.
Idem *lib.* 11. *Ep.* 57.

[h] *Optat ultima malorum, & qæ pati graviſſimum eſt, vita longioris mercede.* Senec. *Epiſt.* 101.

i non tam qò *vitam ulteriùs protollant*, qàm *qò mortem diutius protrahant. Fortis* fuerit Mœcenas, k *mollitie* infamis, ſi carmen illud horridum ex vero animi ſenſu emiſit;

l *Debilem facito manu,*
Debilem pede, coxâ:
Tuber aſtruë gibberum;
Lubricos qate dentes.
Vita ſi ſupereſt, bene eſt:
Hanc mihi, vel acutam
Subde, ſuſtineo, crucem.

m *ſuffigas*, inqit, *licèt, & acutam ſeſſuro crucem ſubdas. eſt tanti vulnus ſuum premere, & patibulo pendere diſtictum, dum differat id, qod eſt in malis optimum, ſupplicii finem. Fortis* demum fuerit, qicunqe dura pertulerit, qò vel naturæ neceſſitatibus urgentibus ſatisdet, vel affectui vitioſo alicui gratum faciat. n *Cauſſa*, ajunt, *non pœna, martyrem facit.* nec fortem arguunt perpeſſiones ipſæ, ſed perpetiendi rationes. Ille duntaxat *fortis* jure cenſetur, o qi *honeſti cauſsâ* iſtiuſmodi ſtrenuè pertulerit. Nunqam avtem *honeſti cauſsâ* qicqam perpeti ſuſtinuerit, cui *honeſtum* ipſum, voluptate ſemotâ, vel pro nihilo, vel pro re nihili habetur, utpote qod p *umbram neſcio qam* meram reputat, cui ſolidi nihil ſubſit; qiqe a *fortitudinem ex rei natura nullam* eſſe exiſtimat, niſi qòd *utilitatis ratione dura tolerantur.*

Sed *fortia* tamen Epicurus loqitur, extántqe hujus revera qædam vaniloqæ magis qàm magnanimæ voces. *Sapientem* utiqe ſuum affirmat, b *etiamſi torqeatur beatum fore*; imò, c *ſi in Phalaridis tavro peruratur, exclamaturum, Qàm ſvave, qàm dulce hoc eſt? qàm hoc non curo?* Se verò decumbentem ſpiritúmqe extremum trahentem, d *ſupremum eundem & beatiſſimum vitæ diem agere* profitetur, e *cùm tanti veſicæ viſcerúmqe morbi cruciatúſqe adeſſent, ut nihil ad eorum magnitudinem poſſet accedere.* f *compenſatam enim cum ſummis tor-*

minibus lætitiam, qam ex inventorum ſuorum memoria capiebat.

Cæterùm, g *non qid dicat qis, ſed qid ſentiat, refert.* Et iſta qidem is dicere poterat, cui h *unum bonum honeſtum, unum malum turpitudo*; cui i *nihil bonum malúmqe, ſit niſi bonus malúſqe animus*; cui k *virtus ſola ad vitam beatam ſufficit*; & l *ipſa per ſe ſatìs eſt*; cui per cruciatus qoſcunqe, qantoſcunqe m *de ſorte beata nihil defringitur*, nihil decedit, nihil deperit; cùm *virtus*, nec n *ad rotam* unà *aſcendere*, nec *ad eqleum* unà deſcendere, defugiat; nec ad o *tunicam incendialem* admotam, avt indutam etiam deſerat, ſed in ea comes individua adhæreat, & p *per ignes* illos ipſos, qi corporis membra depaſcunt & abſumunt, *colluceat.* his principiis imbutum iſtiuſmodi proloqi fas eſt, qum decretis dicta ſint conſentanea, nec à dogmate ſermo diſſentiat. Ecqis verò eſt adeò avt mentis impos, avt ſenſûs communis expers, qi hæc ex animi ſententiâ protuliſſe, avt proferre potuiſſe credat eum, qi q *Voluptatem* ſtatuit eſſe *ſummum bonum*, *dolorem* & cruciatum *ſummum malum*, r *omneſqe*, etiam *animi voluptates*

i Θάνατον, ἢ βίον μακρότερον ποιεῖν. Plut. de ſer. num. vindict. *Qid hujus vivere eſt? diu mori.* Senec. *Epiſt.* 101.

k *Apparet mollem fuiſſe, non mitem.* Sen. *Epiſt.* 114. cujus de eodem videri poteſt cenſura, cùm *ibi*, tum & *Epiſt.* 19. & *Epiſt.* 92.

l Apud Sen. *Epiſt.* 101.

m Senec. *ibid.*

n Avguſt. *in Pſal.* 34. *& Epiſt.* 167.

o Καλὸν ἕνεκα ὁ ἀνδρεῖος ὑπομένει καὶ πράττει τὰ κατὰ τὴν ἀνδρείαν. Ariſtot. *Ethic. l.* 3. *c.* 7.

p Torqat. apud Cicer. *de fin. lib.* 1.

a Τὴν ἀνδρείαν φύσει μὴ γίνεσθαι, λογισμῷ δὲ συμφέροντος. Epicur. apud Laërt.

b Ἐὰν στρεβλωθῇ ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν εὐδαίμονα. Idem *ibid.*

c Idem, apud Cicer. Tuſcul. *l.* 2. & *l.* 5. & Senec. *Epiſt.* 66.

d Μακαρίαν ἔχοντες τὴν ἅμα τελευταίαν ἡμέραν διάγουσι βίου ἐγράφομεν ταυτί. Epicur. *Ep. ad Idomen.* Laërt. *l.* 10. Cicer. *Tuſc. l.* 2. & *de fin. l.* 2. Sen. *Ep.* 66. & 92.

e Στραγγουρία τε παρηκολουθήκει, καὶ δυσεντερικὰ πάθη, ὑπερβολὴν οὐκ ἀπολείποντα ἐν ἑαυτοῖς μεγέθους. Ibid.

f Ἀντιπαρετάττετο δὲ τούτοις τὸ τῆς ψυχῆς χαῖρον, ἐπὶ τῇ τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν μνήμῃ. *Ibid.*

g Senec. *Epiſt.* 9.

h Idem *de vit. beat. c.* 4.

i Idem *ibid.*

k *Ibid. c.* 16.

l Idem *Ep.* 92.

m Ibid.

n Cicer. *Tuſc. lib.* 5.

o Tertull. ad Nat. *l.* 1. *c.* 18.

p Senec. *de benef. l.* 6. *c.* 4.

q Epicuri dogma apud Laërt. *lib.* 10. & Cicer. *de finib. l.* 1. & 2.

r Cicer. *de fin. l.* 2.

ptates & dolores, ad corporis voluptates & dolores pertinere contendit; qi negat [f] *gavdere qenquam niſi propter corpus*, avt [t] *animi gavdium eſſe ullum, niſi qod à corpore oriatur, & ad corpus referatur*; qi deniqe diſertè profitetur, [v] *nec intelligere qidem ſe poſſe, ubi ſit, avt qid ſit ullum bonum, præter illud, qod ſenſibus corporeis, ex cibis potionéqe, formarum aſpectu, avrium delectatione, & obſcœnâ voluptate percipiatur.*

[x] *Non eſt*, inqit poeta, *beatus, eſſe ſe qi non putat.* aſtipulatur Epicurus; nec, *qi non beatum ſe putat*, dixiſſe contentus, [y] *qi non beatiſſimum ſe judicat*, dixit. Qî avtem, non jam, *beatum*, dico, *putare*, ſed *beatiſſimum* etiam *judicare* ſe poterat, cùm non in *ſummo* tantùm *malo*, ſed in ſummi mali gradu ſupremo, qo altiorem avt intenſiorem dari poſſe negat, verſatum ſe profitetur?

Sed diutiùs in hara hac, non qidem purganda, ſed luſtranda hæſimus. ab ea ad porticum, avræ liberiori ac ſalubriori captandæ, & contrà, qàm de ſe olim Cynicus Lacedæmone Athenas proficiſcens, [a] *ἐκ τῆς γυναικωνίτιδος εἰς ἀνδρωνῖτιν, à fœminis ad viros, à mulierculis ad mares*, tranſeamus.

Apud [b] Stoicos ergò omnia, à veris ſaltem Epicureis illis, [c] diverſa; imò eis adverſa plané.

Numen iſti *cœleſte* [d] *rerum humanarum curam gerere; nec univerſi tantummodo, ſed hominum etiam ſingulorum, & rerum qoqe ſingularum; rebus humanis præſtò eſſe*, [e] *generíqe humano, non ad bona verè ſic dicta duntaxat, ſed & ad vitæ hujus commoda & adminicula ſuppetias ferre. Deum* itaqe *ante omnia* [f] *colendum*, [g] *ad omnia invocandum*, [h] *per omnia cogitandum, in omnibus* [i] *agnoſcendum, &* [k] *comprobandum*, [l] *de omnibus lavdandum & celebrandum*; [m] *huic uni in omni negotio ſimpliciter obſeqendum*, [n] *ab ipſo, qicqid obvenerit, animo prompto ac lubenti excipien-*

*** *dum*

[f] Torqat. *ibid. l.* 1.

[t] *Ibid. l.* 1. & 2.

[v] Οὐ γὰρ ἔγωγε ἔχω ἔννοιαν τἀγαθὸν, ἀφαιρῶν τὰς ἀπὸ χυλῶν ἡδονὰς, τὰς δι' ἀφροδισίων, καὶ τὰς δι' ἀκροαμάτων, καὶ τὰς ἀπὸ μορφῆς. Epicur. *l. de fin.* apud Laërt. *l.* 10. & Cic. *de fin. l.* 2. & *Tuſc. l.* 3.

[x] Poëta neſcio qis, apud Senecam *Epiſt.* 9.

[y] Epicur. *ibid.*

[a] Ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος εἰς τὴν γυναικωνῖτιν. *A viris ad mulieres.* Diogen. Laërt. *lib.* 6. *c.* 9.

[b] Ἡ ἀνδρωδεστάτη αἵρεσις Στωικὴ. *Secta Stoica graviſſima.* Laërt. *l.* 6. in *Antiſten.* §. 14. *Stoici virilem ingreſſi viam.* Sen. *de conſtant. ſap. c.* 1. *Stoicorum rigida & virilis ſapientia.* Idem *ad Helv. c.* 12.

[c] *Tantum inter Stoicos & cæteros ſapientiam profeſſos intereſſe, qantum inter fœminas & mares.* Idem *de conſtant. c.* 1.

[d] Epictet. *diſſert. l.* 1. *c.* 12. & *c.* 14. & *c.* 16. Marc. *l.* 2. §. 11. & *l.* 6. §. 43.

[e] Marc. *l.* 1. §. 17. & l. 9. §. 27. & §. 40.

[f] Τί ἀρκεῖ ἄλλο, ἢ θεοὺς μὲν σέβειν καὶ ἐυφημεῖν, ἀνθρώπους δὲ ἐυποιεῖν. *Qid ſuffecerit, niſi ut Deos colas, & celebres, hominibus benefacias.* Marc. *l.* 5. §. 33.

[g] Ἐφ' ἅπασι δὲ θεοὺς ἐπικαλοῦ. *In cunctis vero opem divinam advoces.* Idem *l.* 6. §. 23. Καὶ πᾶν καὶ τὸ μικρότατον οὕτω ποιεῖν. *Et rem qamqe, etiam leviſſimam ita peragas.* Idem *l.* 3. §. 13.

[h] Ἐκ πράξεως μὴ πρᾶξιν μεταβαίνειν σιωπῇ μνήμῃ θεοῦ. *Ut ab una actione ad alteram tranſeas numinis memor.* Idem *l.* 6. §. 7.

[i] Οὔτε γὰρ ἀνθρωπίνου τινὸς ἄνευ τοῦ μὴ τὰ θεῖα συναναφορικῶς εὖ πράξεις, οὔτε ἐμπαλιν. *Neqe enim, homines qod ſpectat, qicqam recte egeris ſine habito ad res divinas reſpectu; nec vice verſa.* Idem *l.* 3. §. 13.

[k] Τοῖς θεοῖς σύμφωνον, ἐπαινοῦντα ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι καὶ ἀποτετάχασιν. *Diis conſentientem, dum qacunqe illi attribuunt ac conſtituunt, lavdas.* Idem *l.* 6. §. 16. Ἐγώ σοι ὑπὲρ ἁπάντων τούτων πρὸς σοῦ ἀνθρώπους ἀπολογήσομαι. *Ego te in rebus omnibus apud homines defendam.* Epictet. *l.* 2. *c.* 16.

[l] Τότε μὲν ἐγὼ ἡμάρτανον, νῦν δὲ οὐκ ἔτι. χάρις τῷ Θεῷ. *Tunc & ego peccabam: nunc vero non item, gratia ſit Deo.* Idem *l.* 4. *c.* 4. Ἐφ' ἑκάστῳ τῶν ἐν κόσμῳ γινομένων, ῥᾴδιον ἐστιν ἐξαμαυροῦσθαι τὴν πρόνοιαν, ἂν δύο τις ἔχῃ ταῦτα ἐν ἑαυτῷ δύναμίν τε συνορεκτικὴν τῶν γενομένων ἑκάστῳ, καὶ τὸ εὐχάριστον. *Ex ſingulis, qa in mundo fiunt, rebus, providentia lavdari facile poteſt, ſi cui duo hæc inſunt: unum, facultas naturâ cujuſqe rei perſpiciendi: alterum gratus animus.* Idem *l.* 1. *c.* 6. & apud Stob. *tom.* 1. *l.* 1. *c.* 4. ex qo emaculandi codices Epicteti. Idem *lib. ejuſd. cap.* 16. poſt recenſita varia providentiæ apoteleſmata, Ταῦτα, inqit, πῶς ἐξαρκεῖ λόγῳ ὁμοίως αὐτὰ ἐπαινεῖν, ἢ ἀφελήσαι; εἰ γὰρ νῦν εἴχομεν, ἄλλο τι ἔδει ἡμᾶς ποιεῖν καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, ἢ ὑμνεῖν τὸ θεῖον, καὶ εὐφημεῖν, καὶ ἐπιξέρχεσθαι τοῖς χάρισι; οὐκ ἔδει καὶ σκάπτοντας, καὶ ἀροῦντας, καὶ ἐσθίοντας, ἄδειν τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν Θεόν; Μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι ἡμῖν παρέχει ὄργανα ταῦτα, δι' ὧν τὴν γῆν ἐργασόμεθα. Μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι χεῖρας δέδωκεν, ὅτι καταπόσιν, ὅτι κοιλίαν, ὅτι αὔξεσθαι λεληθότως, ὅτι καθεύδοντας ἀναπνεῖν. ταῦτα ἐφ' ἑκάστῃ ἐυφημεῖν ἔδει, καὶ τὸ μέγιστον καὶ θειότατον τὸν ὕμνον ἐφυμνεῖν. ὅτι τὴν δύναμιν ἔδωκε τὴν ἀφοκνολυθητικὴν τούτων, καὶ ὁδῷ χρησικήν. *Nunqid oratione hæc ſatis avt lavdari avt illuſtrari poſſunt? nam ſi ſani eſſemus, qid nobis aliud agendum erat & publice & privatim, qam numen celebrandum & lavdandum, & grates perſolvendæ? Nonne & inter fodiendum & arandum & edendum hymnus hic cantandus erat Deo, magnus eſt Deus, qi nobis inſtrumenta præbet hæc qibus terram excolamus? magnus eſt Deus, qi manus dedit, qi deglutiendi vim, qi ventrem, qi effecit, ut latenter creſcamus, ut dormientes reſpiremus? Hæc ſingulis in rebus cantanda erant, & hymnus maximus ac diviniſſimus reſonandus, qod facultatem dedit harum rerum intelligentem, & utendi ratione inſtructam.* Et qæ ſequntur his gemina, homine Chriſtiano qovis non indigna; Chriſtum modò donatum nobis adjeciſſet.

[m] Ἐγὼ ἔχω τινὶ ἀποπεπτάχθαι, τίνι πείσεσθαι θέλει, τῷ Θεῷ. *Ego vero habeo cui me obnoxium eſſe oportet, cui obtemperare, Deum.* Epictet. *Diſſert. l.* 4. *c.* 12. Ἑκὼν σαυτὸν τῇ κλωθοῖ συνεπιδίδως, παρέχων συννῆσαι, οἷς τισί ποτε προῄρησαι βέλεσι. *Fato ſponte tua te dedas; ei permittens, qibuſcunqe libuerit rebus te deſtinet.* Marc. *l.* 4. §. 34.

[n] Ἀρεσκόμενος τοῖς ἐκ τῶν ὅλων ἀποπεμπομένοις. *Qi rebus ab univerſo ſibi aſſignatis acqieſcit.* Idem *ibid.* §. 25. Ἀσπαζόμενος ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα πάντα. *Ex animo prorſus amplexans qacunqe illi contigerint.* Idem *l.* 3. §. 4. Ἁπλῶς μηδὲν

dum atqe amplexandum; o *nihil melius*, p *nihil convenientius*, q *nihil conducibilius*, r *nihil opportunius aut tempeſtivius, qàm id qicqid exiſtat, qod ipſe voluerit, exiſtimandum*; ſ *qocunqe ducere viſum fuerit*, t *citra tergiverſationem aut murmurationem, ſponte ſeqendum*; v *locum ſtationémqe, qemcunqe is aſſignaverit, ſtrenuè tuendum, enixè tenendum*, etiamſi *mortem millies oppetere oporteret.*

Hæc de *Numine* Stoici, & erga Numen affectu: de *Homine* qid, & officiis adverſus congenerem ſibi præſtandis?

Hunc & a *corditùs diligere, &* b *curare*, c *& ſuſtinere*, d *injuriâqe omni* (*ut qæ* e *impietatis etiam notam inurat*) *abſtinere*, *&* f *beneficentiâ proſeqi*, g *nec ſibi ſoli genitum cenſere ſe, aut vivere, ſed* h *in commune bonum ac beneficum* i *cunctis, pro facultate viribúſqe, ſemet exhibere*; k *re ipsâ, reiqe bene geſtæ conſcientiâ*, (l *nec hac etiam ipsâ qadantenus reputatâ*) *citra* m *teſtem, aut* n *mercedis ſpem*, o *commodive proprii intuitum, contentum agere*, p *à beneficio uno præſtito ad aliud tranſire*, q *nec unqam benefaciendo defetiſci*; r ſed *vitæ telam, tanqam vivendi fructus hic ſit, benefactis ſibi invicem continenter annexis ità totam pertexere*, ſ *ut nuſqam interveniat* t *hiatus ullus vel minimus*; v *beneficii loco, qòd benefecerit habentem*; x *ſibiqe profuiſſe exiſtimantem, ſi alii cuiqam uſui eſſe potuerit*; y *nec extra ſe proinde qicqam vel lavdis humanè ἄλλο θέλε, ἢ ἃ ὁ Θεὸς θέλει. Denique, nihil velis aliud niſi ea qæ Deus vult.* Epictet. *l.* 2. *c.* 17. Προσκαθέτακά μοι ἡ ἁρμὴν τῷ Θεῷ. ἃ ἐκεῖνος θέλει, κἀγὼ θέλω. ἃ ἐκεῖνος οὐ θέλει, κἀγὼ οὐ θέλω. *Appetitum meum obedientem præbui Deo: qæ ille vult, & ego volo; & qæ ille non vult, ego non volo.* Idem *l.* 3. *c.* 26. & *l.* 4. *c.* 7.

o Κρεῖττον γὰρ ἡγέμαι, ὃ ὁ Θεὸς θέλει, ἢ ὃ ἐγώ. *Melius eſſe duco qod Deus vult qam qod ego volo.* Idem *ibid.*

p Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον ᾗ συγκλωθόμενον· τί γὰρ ἁρμοδιώτερον, *Id ſolum diligas qod obvenit, & a fato deſtinatum eſt tibi: ecqid enim magis eſt congruum?* Marc. *l.* 7. *§.* 57.

q Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. *Confert cuiqe, qod fert cuiqe natura univerſi.* Idem *l.* 10. *§.* 20.

r Καὶ τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει. *Et tum confert, qando illa fert.* Ibid.

ſ Τοῖς Θεοῖς ἑπόμενον ἀφελῶς παρέχειν. *Deis obſeqentem ſe ſimpliciter præſtare.* Marc. *l.* 12. *§.* 27. & 31. Προσκείσομαι ὑπηρέτῃ καὶ ἀκολουθῶ ἐκείνῳ, συνορμῶ, συνορέγομαι, ἁπλῶς συνθέλω. *Adhæreo illi ut miniſter & pediſſequs, cum illo deſidero, cum illo expeto; denique, qod ille vult, idem & ipſe volo.* Epict. *l.* 4. *c.* 7. Cleanthis votum, huic toties repetitum; *Ench. c.* 52. *Diſſert. l.* 2. *c.* 17. & *c.* 23. *l.* 3. *c.* 22. & *l.* 4. *c.* 4.

t *Optimum eſt Deum, à qo omnia proveniunt, ſine murmuratione ſeqi. malus miles eſt, qi Imperatorem gemens ſeqitur.* Sen. *Epiſt.* 107.

v Ἦν ἂν χώρην καὶ τάξιν ἐγχειρίσῃς, μυριάκις ἀποθανεῖσθαι πρότερον ἢ ταύτην ἐγκαταλείψω. *Qem mihi locum & ſtationem mandaveris, millies potius mortem oppetam qam eam ut relinqam.* Epict. *l.* 3. *c.* 24. poſt Socrat. in Platon. *Apolog.*

a Ἴδιον δὲ ἀνθρώπου ἀπὸ καρδίας φιλεῖν τοὺς ἀνθρώπους. *Homini proprium eſt ex animo homines amare.* Marc. *l.* 7. *§.* 13. Καὶ εὐνοεῖν αὐτοῖς, οἷς φύσει φίλοις. *Bene velle illis ut natura amicis.* Idem *l.* 9. *§.* 27.

b Καὶ κήδεσθαι αὐτῶν. *Et curare illos.* Idem *l.* 9. *§.* 3.

c Καὶ ἀνέχεσθαι αὐτῶν. *Et illos ſuſtinere.* Idem *l.* 5. *§.* 33.

d Καὶ ἀπέχεσθαι αὐτῶν. *Et illis abſtinere.* Idem *ibid.*

e Ὁ ἀδικῶν ἀσεβεῖ. *Qi injuſtè agit, impiè agit.* Idem *l.* 9. *§.* 1.

f Καὶ εὖ ποιεῖν. *Benefacere.* Idem *l.* 5. *§.* 33.

g Καλλεσκεύασται τὰ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ μὲν οὖν προηγούμενον ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου φύσει τὸ κοινωνικὸν ἐστι. *Rationalia condita ſunt ſui invicem gratia. Itaqe in hominis naturâ primum ac præcipuum eſt ſocietatem colere.* Idem *l.* 7. *§.* 55.

h Ἀρκεῖται ἡ φύσις λογικὴ, τοῦτο ὁρμᾶσα ὅπῃ τὰ κοινωνικὰ ἔργα μόνα ἀπευθύνουσα. *Natura rationalis acquieſcit, ubi impulſus ſuos ad opera, qæ ſocietatem juvent, ſola dirigit.* Idem *l.* 8. *§.* 5.

i Πάντων κήδεσθαι. *Qorumvis curam habere.* Idem *l.* 3. *§.* 4.

k Ἀρκεῖ ἡ παροῦσα πρᾶξις κοινωνική. *Sufficit actio præſens communicativa* Idem *l.* 9. *§.* 6. Ἑαυτῷ ἀρκεῖσθαι δικαιοπραγοῦντα. *Ut ſibi ſufficiat ipſa juſte agens.* Idem *l.* 7. *§.* 28.

l Οὐδὲ οἶδεν ὃ πεποίηκεν. *Neqe qid fecerit, novit.* Idem *l.* 5. *§.* 6. *dediſſe dum daret, oblitus.* Senec. *de benef. l.* 2. *c.* 6.

m Οὐ δεόμενον ἀνθρώπου μάρτυρος. *Qi hominis teſtimonio non opus habeat.* Marc. *l.* 3. *§.* 5. *In omnibus factis re, non teſte, moveri.* Cicer. *de fin. l.* 2.

n Μισθῷ γὰρ ἀνθρώπων τις ἄνθρωπον φιλεῖ, καὶ Ἐπίκουρον. *Mercedis ergo homo hominem diligit juxta Epicurum.* Plutarch. *de amor. prol. pag.* 494.

o Καὶ ἁπλῶς δεδόναι, ὥστε ἐξ αὐτῆς τῆς πράξεως εὐθὺς ἀπειληφέναι πᾶν ὃ καρπόν. *Qod non abſolute dediſti, nec tanqam qi totum actionis tuæ fructum jam ſtatim percepiſſes.* Marc. *l.* 9. *fin.*

p Ἐνὶ τέρπου καὶ παρασκευάζου, τῷ ἀπὸ πράξεως κοινωνικῆς μεταβαίνειν ὅπῃ πρᾶξιν κοινωνικήν. *Hoc uno te oblecta, in eoqe acquieſce, ut ab una, qæ communitatem juvet, actione ad alteram tranſeas.* Idem *l.* 6. *§.* 7. & *l.* 5. *§.* 6.

q Καὶ μὴ κάμνειν. *Et non defatigari.* Idem *l.* 7. *§.* 74.

r Τὸ ζῆν ἀπολαύειν, σωμάτων ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ ἀγαθόν. *Vita frui, bonum bono annectendo.* Marc. *l.* 12. *§.* 29.

ſ Ὥστε μήτε τὸ βραχύτατον μέρισμα ἀπολείπεσθαι. *Ut ne minimum qidem intervallum bono vacuum relinqatur.* Idem *ibid.*

t Ἥπις γὰρ πρᾶξίς σου μὴ ἔχει τὴν ἀναφορὰν, εἴτε παραυτίκα, εἴτε πόρρωθεν, ὅπῃ τὸ κοινωνικὸν τέλος, οὐκ ἀπαρτᾷ τὸν βίον. *Qacunqe actio tua ad finem hunc vel immediatè vel mediatè non tendit, vitam tuam divellit.* Idem *l.* 9. *§.* 23.

v Ἄνθρωπος ἐνεργητικῶς πεφυκὼς ὁπόταν τι ἐνεργητικὸν, ἢ ἄλλως εἰς τὰ μέσα συμπεριληπτὸν παράσχῃ, πεποίηκε πρὸς ὃ καλλεσκεύασται, καὶ ἔχει τὸ ἑαυτοῦ. *Homo cum ad benefaciendum natus ſit, ubi beneficium qippiam, aut qod in commune conducat fecerit, illud fecit ad qod conditus eſt, & qod ſuum eſt obtinuit.* Idem *l.* 9. *fin.*

x Ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖ. *Emolumentum in eo capiens, qod alteri præſtas.* Idem *l.* 7. *§.* 74.

y Ὅταν σὺ ἕν τι πεποιηκὼς ᾖς, καὶ ἄλλος ἕν πεπονθὼς, τί ἔτι ζητεῖς τρίτον, ὥσπερ οἱ μωροὶ, τὸ καὶ δόξαι ἕν πεποιηκέναι, ἢ τὸ ἀμοιβῆς τυχεῖν. *Ubi bene tu alicui feciſti, & beneficio ille affectus eſt, qid ſtultorum inſtar tertium qippiam qæras, puta, beneficii hominis exiſtimationem, aut beneficii accepti remunerationem.* Ibid. 73.

z Τὸ ἔν σοι τὸ κράτιστον ἡμᾶν, τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον, καὶ ὑφ' ᾧ ὁ σὸς βίος διοικεῖται. *Qod in te præſtantiſſimum eſt, colere, qod cæteris omnibus utitur, & a qo vita tua gubernatur.* Idem *l.* 5. *§.* 21. Πρὸς τούτῳ μόνῳ εἶναι δοκεῖ, ᾧ ἕκαστον γνησίως θε-

ερ-

humanæ vel lucelli, avt avcupantem aut expetentem. Ad hæc z *nihil mentis cultu antiqius,* a *nihil honesti ſtudio potius avt pretioſius habere:* b *ab eo* deniqe, *qod officii ſui eſſe nôrit,* c *nullâ vel vitæ, nedum alius rei cujuſpiam, cupidine abducendum,* c *nullâ mortis, cruciatúſve ullius, nedum damni avt detrimenti, formidine abigendum, ſe permittere.*

Hæc *Stoicorum* ſunt *decreta* & *præcepta*, & ipſorum principiis qidem planè congruentia, *ſancta, recta, ſevera, fortia; pietatem, caritatem, humanitatem, magnanimitatem* ſpirantia: qibus priora illa, qæ ſunt ſaltem verè Epicurea, nihil ſapiunt, nihil ſonant minùs.

Sed adverſus Stoici nominis profeſſores objiciuntur, *raritas, hypocriſis, defectio, defectus.* de ſingulis videbitur.

Ac primo qidem loco *raritas* ſub animadverſionem venit. Pavciores utiqe omni ævo reperiri, qi diſciplinam hanc ſunt amplexati, qàm qi ad ſectas alias ſeſe applicuerunt. Et hac revera in parte triumphant ſplendidè, atqe efferunt ſeſe Epicurei, qi a Epicurum tot amicos & ſectatores nactum gloriantur, ut *nec urbes integræ eos capere* poſſent. agnoſcítqe, qi in Torqato Epicurum oppugnat Cicero, b *populum, qi vim maximam, avtoritatem minimam habet, cum Epicuro facere.*

Nec reverà qicqam iſtic mirandum occurrit. Notum eſt Stratonis Phyſici illud, c *Plures eſſe qi lavari, qàm qi ungi velint.* hoc eſt, ad thermas plures itare qàm ad palæſtras. d *Semitæ utiqe arctiori atqe aſperiori pavciores inſiſtunt; latiore & leviore confertim inceditur.* e *Multitudo numerum habet; pondus non habet.* Calculi ubiqe numeroſiores ſunt qàm gemmulæ. Diverbium vetus eſt, f *Plures mali.* g *Turba peſſimi indicium eſt.* h *eximia, raritate commendat natura.* i *nec unqam cum rebus humanis tam fæliciter eſt actum, ut meliora pluribus placerent.*

Verùm ſicut in diſciplinam hanc ſe pavciores dedêre; ità ab eadem hac ad alias, Epicuream præſertim, complures deſciverunt, cùm ab aliis ad hanc rari deprehendantur tranſiiſſe.

Nec hoc certè qàm illud mirum magis. Celebre ſatis eſt Arceſilai illud, qi percunctanti, cur à ſectis aliis ad Epicureos tam freqentes deficerent, non contrà viciſſim ab his ad illos, reſpondit, k *Qia è viris Galli fiunt, non avtem è Gallis viri.* Gallorum nomine non gentem aliqam, ſed Cybeles myſtas, qi teſtâ Samiâ reſecti, virilitatem exuebant, volens intelligi. nos noſtris familiari magis dicterio diceremus, *Qia* l *è gallis capi fiunt, non è capis viciſſim galli.* Nec gnarum minùs, qod Caliſtoni meretriculæ Socrates, glorianti Philoſopho præferendam ſe, ipſum enim ſuorum neminem ad ſe pellicere poſſe, cùm ipſa illius ſectatores pleroſqe ad ſe, ſi id vellet, traducere valeret; a *Probabile admodum eſſe qod dicat: ipſam enim ad declivia homines deorſum propellere, cùm ipſe*

*** 2 *con-*

ἐμπεύειν. Hoc unum ſufficere ſibi, genium legitime colere. Idem *lib.* 2. §. 13.

a Μηδὲν κρεῖττον ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ δικαιοσύνης, ἀληθείας, σωφροσύνης, ἀνδρείας, &c. τούτων τἄλλα πάντα μικρότερα καὶ εὐτελέστερα. *Nihil in hominum vita melius eſt juſtitia, veritate, temperantia, fortitudine, &c. Hiſce reliqa omnia minora ſunt & viliora.* Idem *l.* 5. §. 21. Τί τίμιον καὶ ἀλαλείπεται; τὸ ἢ τὴν ἰδίαν καὶ ἀσκοδυὴν κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι. *Qid tandem ſupererit pretio dignum? ſecundum conditionis ſuæ rationem moveri ſeqe ſiſtere.* Idem *l.* 6. §. 16.

b Ἐγὼ τὸ ἐμαυτῷ καθῆκον ποιῶ. τὰ ἄλλα μετ' εὐλαβείας. *Ego qod mei eſt officii, exſeqor: reliqa me nevtiqam ſollicitum habent.* Idem *lib.* 6. §. 22. Ὅτι ἂν τις ποιῇ, ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. *Qicqid vel fecerit, vel dixerit qiſqam, probum eſſe me oportet.* Idem *lib.* 7. §. 15. Μεμνησεύσας, ὅτι ἀγαθόν σε εἶναι δεῖ, καὶ τί ἐστὶν ἀνθρώπου φύσις ἀπαιτεῖ, προσέχων ἕκαστα ἀμελήσεπτί. *Memineris, probum te eſſe oportere, qod avtem hominis natura a te exigit, hoc conſtanter facito.* Idem *lib.* 8. §. 5.

c Μηδὲ κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι ἢ ζῆν ἢ τεθνᾶναι ἄνδρα, ὅστις ἢ μικρὸν ὄφελος, ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖν, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττῃ, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα, ἢ κακά. *Si hominem, qi vel ullius ſit uſus, exiſtimas mortis vitaqe diſcrimen in numero aliqo habiturum; nec hoc duntaxat conſideraturum, id, qod agit, juſtum an injuſtum, hominisqe probi an improbi ſit.* Idem ex Platon. *Apol. l.* 7. §. 44.

a Φίλτατοί τοί τὸ πλῆθος ὡς μηδ' ἂν πόλεσιν ὅλαις μετρεῖσθαι. Laërt. *lib.* 10.

b Cicer. *de fin. lib.* 2.

c Πλείους εἶναι φασὶ λύεσθαι ἢ φασὶ ἀλείφεσθαι βυλομένους.

d Matth. 7. 13, 14.

e *Multi ſunt & qis numeret? ſtateram profer, appende: vide contra pavca grana qantam paleam leves.* Avguſt. *in Pſal.* 39.

f Πλείους κακοί. Bias. Avſon. *Lud.* 7. *ſap.*

g Senec. *de Vit. beat. c.* 2.

h Idem *Ep.* 42.

i Idem *de Vit. beat. c.* 2.

k Ἐκ μὲν δὴ ἀνδρῶν Γάλλοι, ἐκ δὲ Γάλλων ἄνδρες οὐ γίνονται. Laërt. *lib.* 8.

l Varro *de re ruſtic. l.* 2. *c.* 7. & *l.* 3. *c.* 9.

a Καὶ μάλα γε εἰκότως. σὺ μὲν γὰρ ἐπὶ τὴν κατάντη αὐτοῦ πάντας ἄγεις, ἐγὼ δὲ ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ἥκειν βιάζομαι, ὀρθία δὲ ἡ ἄνοδος, καὶ ἀηδὴς τοῖς πολλοῖς. *Qid mirum hoc eſt: ſiqidem*

contrà ad ardua ſurſum impellat. Ad voluptatem utiqe proclivis eſt via; ad virtutem [b] acclivis ſemita. cùm avtem *ingenium humanum* ex vitio innato ſit ſponte ſuâ propenſum ac [c] *proclive à labore ad libidinem*, ecqid mirum complures, itineris tædio devictos, hac deſertâ, ad illam tranſcurrere.

Sed ex eis etiam qi in diſciplinæ hujus profeſſione perſtiterunt, extitiſſe havd pavcos, qi à dogmate, qod mordicùs tamen tenebant, & enixè interim tuebantur, vitæ rationem diverſam & averſam planè inſtituerint atqe inſtiterint, titulo hábituqe duntaxat ſpeciem Stoicam præferentes, cùm ex ſtudio vitæqe inſtituto Epicurei, avt aliud qid potiùs qàm Stoici jure cenſerentur, adverſus Stoicos, poſt [d] Lucianum, qi hoc nomine ſectam hanc paſſim inſectatur, ab aliis pariter intorqetur.

Nec eſt ſcilicet hæc nova nupérve nata, ſed antiqa qerimonia, in ſecta unaqaqe repertos, * *citharis*, [e] *lyris*, [f] *tubis*, *lituis* compares, qæ *eorum* utiqe, *qæ aliis modulantur*, *canunt*, *crepant*, *perſonant*, [g] *nihil qicqam avdiunt*, *percipiúntve ipſæ.* Et in aliis ſectis, non Stoicâ ſolâ, [h] compertum eſt deprehenſos, qod eſt Pacuvio Macedo, *homines ignavâ operâ, & philoſophâ ſententiâ;* ſive, qod ex Epicteto Favorinus, [i] *Verbis tenus Philoſophos, factis procul.* Qin & inter nominis Chriſtiani profeſſores, qod Scriptores qoqe ſacros & confeſſos & conqeſtos legimus, comparuêre, qi [k] *Numinis notitiam, qam dictis jactitabant, factis abdicarent*; qi [l] *pietatis, cujus larvam gerebant, vim virtutémqe abnuerent*, qi [m] *gratiam divinam in laſciviam verterent*; *qi* [n] *libertatem Chriſtianam neqitiæ improbitatíſqe velamentum facerent*; [o] *libertatémqe aliis pollicerentur, cùm in corruptelæ ſervitio agerent ipſi.* nec ex horum tamen moribus de religione Chriſtiana ſententiam ferre, æqum fuerit, qum politiæ Chriſtianæ iſti, nec viva, nec vera, nedum ſana, avt integra membra jure cenſeantur, [p] φύματα potiùs mera [i] καὶ ἀποσήματα, ut cum Marco noſtro loqar, ſive [q] *vomicæ & carcinomata*, ut de ſuis Avguſtus. Havd eſt incelebre Cratetis illud, [r] *In malo Punico etiam probo, granum putre aliqod;* Varronis itidem, [a] *Nec in ſegete bona nullum ſpicum neqam* reperiri. In agro Dominico qoqe [b] *zizania* ſteriléſqe, non *ſuccreſcunt* tantummodo, ſed * *dominantur* etiam aliqando avenæ: ex qibus tamen de ſegete totâ judicari iniqiſſimum fuerit.

Qod deniqe præſcribitur, inſigniores etiam pleroſqe non per omnia decretis præceptíſqe ſuis conſentanea præſtitiſſe, ſed à normâ reguláqe, qam fixerant ipſi, in nonnullis declinâſſe.

Ecqem, qæſo, mihi dabis, ex eis etiam qi ſunt γνήσιοι Χριστιανοὶ, qi ab ea, qam profitetur, vitæ inſtituendæ ratione non qandóqe declinet. Ex eis inter hos fuerat, [c] qi *columnæ & exiſtimabantur* & revera exiſtebant, cujus ingenuâ vox illa, [d] *In multis offendimus omnes;*

tu ad declivem tramitem omnes rapis: ego vero ad virtutem cogo, ad qam arduus & pleriſqe inſolitus eſt aſcenſus. Æl. *Hiſt. Var. l.* 13. *c.* 32.

[b] Prov. 15. 24.

[c] Terent. *Andr.* 1. 1.

[d] In *Vitarum avctione*, *de ſectis*, *Micyllo*, alibi.

* Κιθάρας μηδὲν ἀφαιρεῖν, σοῦ δὲ ἀπαιδεύτους λέγοντας, ἑαυτὸν δέ. *Non differre a citharis honeſta dicentibus, non vero facientibus.* Diog. Laërt. *l.* 6.

[e] Ὅμοιον τὸ πάσχειν ταῖς λύραις, αἱ καλῶς φθεγξάμεναι οὐκ ἀκούουσιν. *Idem accidere qod lyris, qæ cum bene ſonant, ſeipſas tamen non avdiunt.* de Peripateticis Cleanthes. Laërt. *l.* 7.

[f] Σάλπιγγα Antiſthenem vocabat Diogenes: αὐτὸς γὰρ οὐκ ἀκούει φθεγγομένης μέγιστον. *Non enim avdiebat eum, etiam ſi maximè clamaret.* Dio Pruſ. *Orat.* 8.

[g] Μήτε ἀκούειν, μήτε αἰσθάνεσθαι. Laërt. *l.* 6.

[h] Gellius *Noct. Attic. l.* 13. *c.* 8.

[i] Ἀνδρὸς δὲ πράγματα, μέχρι δὲ λόγων. *Factis procul, verbis tenus.* Idem *l.* 17. *c.* 19.

[k] Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται. *Deum profitentur ſe ſcire, ſed factis negant.* Pavl. *ad Tit.* 1. 16.

[l] Ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι. *Habentes formam pietatis, ſed qi vim ejus abnegarunt.* Idem *ad Timotheum Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 5.

[m] Τὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλγειαν. *Qi Dei noſtri gratiam transferunt ad laſciviam.* Jud. *Epiſt. v.* 4.

[n] Ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας ἐλευθερίαν. *Velamen malitiæ habentes libertatem.* Petr. *Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 16.

[o] Ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. *Libertatem aliis pollicentes, qum ipſi ſervi ſint corruptelæ.* Idem *Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 19.

[p] Marc. *l.* 2. §. 16.

[i] Idem *l.* 4. §. 28.

[q] Sveton. *l.* 2. *c.* 85.

[r] Ἐν ῥοιᾷ καὶ καλῇ σικύῃ λευκὸν κόκκον. Laërt. *lib.* 6.

[a] Varro *Leg. Mœn.* apud Nonium, in *Spicum.*

[b] Ζιζάνια. Matth. 13. 25. 27. de qa voce alibi diximus.

* De ſeculo ſuo, Salvian. *de Dei gubern. lib.* 3. *Præter pavciſſimos qoſdam, qi mala fugiunt, qid eſt aliud penè omnis cœtus Chriſtianorum, qàm ſentina vitiorum?*

[c] Οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, Pavl. *ad Galat.* 2. 9.

[d] Πολλὰ πταίομεν ἅπαντες. Jacob. 9. 1.

omnes; ſive, *impingimus univerſi.* ad qæ verba [c] Beda noſter, *Non*, Offenditis, dixit; *ſed*, Offendimus, *inqit; &* In multis *præmiſit;* Omnes, *ſubjunxit.* Ex eiſdem & qi illud, [f] *Si dixerimus, qod peccatum non habemus, decipimus nos,* (dum [g] *peccantium* utiqe *numero excipimus*) *nec penes nos eſt veritas.* [h] *Nec*, habuimus, (inqit Avguſtinus) *Sed*, habemus, *dixit; ne de vita præterita*, (qæ *per ignorantiam* variáſqe indè enatas *cupiditates* tota exacta eſt) *dictum qis ſuſpicetur.* Ex Apoſtolis ipſis, qi Chriſtum proximè acceſſerant, qíqe lateri ejuſdem comites individui adhæſerant, ut reliqos mittam, nec de proditore qicqam dicam, [i] *primi* & [i] *noviſſimi*, agmen qi ducit, & qi clavdit, utriuſqe etiam firmati jam, [k] nævi aliqi in tabulis ſacris proditi extant: ut apud exteros qoſvis diſciplinæ etiam ſeveriſſimæ profeſſores, ſectæqe exactiſſimæ ſectatores, à dogmate aliena nonnunqam deprehendi, minùs mirum videri debeat. Oraculi vicem meritò ſibi vendicat Æſchyli illud,

[l] Ἁμαρτάνει τι κῇ σοφὲ σοφώτερ@.
Sapiente qi plùs ſapiat, eſt cùm labitur.

Stoici certè præceptis decretíſqe ſuis, [m] non tam qid ipſi valerent, avt aſſecuti jam eſſent, qàm ad qid contenderent, modíſqe omnibus elaborandum atqe enitendum cenſerent, deſignatum volebant. qod & idem de ſe [n] Apoſtolus liberè ingenuéqe profitetur.

Veruntamen ex eis qi ſectæ hujus in diſciplinam ſeriò ſedulóqe ſeſe dederunt, per ſingulas qaſqe fere ætates reperti ſunt, qi fide dignorum Scriptorum ſuffragiis conſenſu conſono atteſtantibus, ità dogmata ſua factis conſentaneis conſignata, decretáqe vitæ inſtituto æqabili fere comprobata exhibuerint, ut nominis etiam Chriſtiani profeſſoribus pleriſqe pudorem incutere, ruborem ſuffundere meritò qeat. In his fuere; poſt Zenonem, cui teſtimonium dat inſigne Athenienſium pſephiſma, qo [a] *virtutis ac temperantiæ nomine*, eò qòd [b] *vitâ ſuâ eis qæ diſſerebat congruente cunctis in exemplum expoſitâ, ad optima qæqe qoſqe incitaret*, [c] *imagine æreâ, coronâ æureâ donandum*, [d] *ſepulcrum ſumptu publico extruendum*, [e] *piláſqe duas, qarum utriqe teſtimonium iſtud incideretur, erigendas*, decernitur: poſt hunc, inqam, alióſqe qi in Schola hac eidem ſucceſſerant, emicuêre viri magni, diſciplinâ iſtâ imbuti, virtutis maſculæ imagines vivæ vivacéſqe, conditionis eminentioris ratione, Scriptorum nobilium calamis celebrati, (ut Philoſophiam diſertè profeſſos præteream) Cato Uticenſis, Thraſeas Pætus, Helvidius Priſcus, & Marcus cumprimis Antoninus, qi iſta commentandi occaſionem nobis præbuit.

Verùm à diſciplina ipſa, ad eos, qi eam ſcriptis ſuis illuſtrârunt, hos præſertim qos reliqos habemus, tranſeamus. Ex eis præcipui fuerant Zeno & Chryſippus: qorum alter Stoam primus condidit; unde & Straboni, [f] ὁ τῆς Στωικῆς αἱρέσεως ἀρχηγέτης. & Galeno, [g] ὁ πατὴρ ἁπάσης τῆς τῶν Στωικῶν αἱρέσεως. *ſectæ Stoicæ totius princeps patérqe;* & Balbo apud Ciceronem, [h] *Stoicorum pater*, dicitur. alter eandem adeò ſtrenuè felicitérqe [i] *ſuffulſit*, ut de eo dictum fuerit,

****

[k] Ἐ

[c] Beda *in Jac. Epiſt.*

[f] Ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν. Joan. *Ep. 1. c. 1. v. 8.*

[g] De Phariſæo Luc. 18. 15. Bern. *de grad. humil. & ſuperb. Dum in ſe ſingulariter exultat, aliis arroganter inſultat, & ſe ſolum decipit, qem ſolum excipit, dum alios damnat.*

[h] Avg. in 1. Joan.

[i] Matth. 10. 2.

[i] 1. Cor. 4. 9. & 15. 8, 9.

[k] Gal. 2. 11. Act. 15. 39.

[l] Stob. *tom. 2. tit. 3.*

[m] *Non dicebant, qemadmodum ipſi viverent, ſed qemadmodum vivendum eſſet.* Sen. *de vit. beat. c. 18.*

[n] Οὐκ ὅτι ἔλαβον, ἢ τετελείωμαι· ἐν δέ,--ἐπεκτείνομαι δὲ εἰ καταλάβω. *Non qod metam apprehenderim, avt fim consummatus, ſed unum.... contendens ſcopum verſus feror.* Pavl. *ad Phil. 3. 12. 14.*

[a] Ἀρετῆς ἕνεκα καὶ σωφροσύνης. pſephiſma apud Laërt. *l. 7.*

[b] Πρὸς τὰ βέλτιστα, παράδειγμα τὸν ἴδιον βίον ἑκάστοις ἐπάσιν, ἀκόλουθον ὧν ἔλεγε τοῖς λόγοις, παρώρμα.

[c] Εἰκόνι χαλκῇ, χρυσῷ στεφάνῳ.

[d] Οἰκοδομῆσαι τάφον δημοσίᾳ.

[e] Ἐγγράψαι τὸ ψήφισμα στήλαις δυσί.

[f] Strab. *Geogr. lib. 14.*

[g] Galen. *de dogmat. Hippocr. & Platon. l. 2. c. 6.*

[h] Cicer. *de Nat. Deor. l. 3.* de *Zenone*, non *Cleanthe*, uti inadvertentiâ, an memoriâ, lapſus Lipſius, *manuduct. ad Stoic. philoſoph. Diſſert. 11.*

[i] *Qi ſulcire putatur porticum.* Cic. *Acad. l. 4.*

PRÆLOQUIUM.

[k] Εἰ μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἦεν Στόα.
Chryſippus nî fuiſſet, nec Stoa foret.

Et complura qidem uterqe reliqit ſcripta: alter iſte [l] *uſqe ad ſeptingenta qinqe* συγγράμματα, ſive [m] *opuſcula*: cùm [n] Epicuri πολυγραφίαν æmularetur, [o] qem tamen aſſecutum negant; cùm [p] *ad* [q] *volumina ter centena uſqe* iſte pertigerit, qorum qodlibet utiqe συγγράμματα complura complectebatur: alioqi Chryſippum πολυγραφίᾳ non æqâſſet, nedum ſcriptorum numeroſitate anteceſſiſſet. Cæterùm par ſcripta utriuſqe fatum ſunt experta. nec Zenonis ſiqidem, nec Chryſippi, qin nec ſeculi priſci illius è Stoa cujuſqam ſcriptum ullum integrum ad tempora noſtra perennavit. Superſunt fragmenta duntaxat, ἀποσπασμάτια, apud Plutarchum, [r] qi paſſim exagitat; Galenum, [s] qi plerumqe oppugnat; Laërtium, [t] qi ſimpliciter recitat; Ciceronem, [v] qi in partem utramqe diſceptat. Citerioris ævi ſuperant ex eis qi diſciplinam hanc ſunt aſſectati, qorum diſſertationes commentationéſqe ad manus noſtras pervenerunt, Seneca, Epictetus, & Marcus noſter iſte.

Ætatis ratione Senecæ locum primum tribuo: qem dignitate tamen æſtimationéqe verâ è duobus illis alterutri poſthabendum exiſtimem. [a] Habet ille revera multa eximia, utilia, fortia, ſublimia; & arguta, ſubtiliáqe complura; éſtqe dignus admodum, qi non ab humanioris literaturæ tantùm, ſed à Theologiæ etiam ſtudioſis, ſedulò qidem, ſed judicio atqe examine juſto adhibito, legatur. Verùm non eſt unius ejuſdémqe ubiqe coloris; nec per omnia conſtat ſibi. Neqe verò vitam attingo; qam Caſſius tamen arrodit, [b] *tanqam à dogmate præceptionibúſqe qàm maximè diſſentaneam*: de ſcriptis ago. In his, [c] qám fœdè Clavdio, dum apud ſuperos, ex mente etiam Neronianâ, [d] *morabatur;* nec huic duntaxat, ſed & in gratiam illius, ejuſdem mancipio, [e] *licentiæ intolerandæ maſtigiæ*, Polybio, adulatur? qem tamen è vivis exemptum, [f] dictione Satyricâ & ſarcaſticâ, vernilitatis prægnate, acerbiſſimè proſcidit, & publicè ſubſannandum propinavit. De animæ corpore excedentis ſtatu, qàm repugnantia ſtatuit? dum τῇ ὑποθέσει δεδλθώς, nunc [g] in ſedes cœleſtes integram ſubvehit, nunc [h] in flatum halitúmve merum diſpergit, tædæqe inſtar, materiâ, qâ alebatur, abſumptâ, deficientis prorſus extingvit. Epicurum eſt ubi accuſat, increpat, deprimit, damnat, ut [i] *degeneris & humillimæ mentis*, *apud qem voluptas imperat: hominem*, [k] *voluptatis Magiſtrum* ipſum, ſcholam, [l] *voluptatis officinam*, nuncupat. Eſt contrà, ubi (qo Lucilio ſuo forſitan hujus aſſeclæ, qem [m] *Virorum optimi* titulo ſubinde cohoneſtat, gratum faciat) eundem non excuſat tantùm, ut qi [n] *immeritus malè audiat & infamis ſit;* ſed comprobat etiam & collavdat, ut qi [o] *ſancta & recta* præcipiat, *& ſi propiùs acceſſeris*, triſtia. Deniqe qod *in* [p] Chryſippo

[k] Laërt. *l.* 7.
[l] Idem *ibid.*
[m] Ità malim vertere, eo ſenſu, qo *poſt mortem opera, non opuſcula penſanda*, dixit Sidonius *l.* 8. *Ep.* 4. qàm cum Lipſio, *volumina.*
[n] Ex Carneade, Laërt. *l.* 10.
[o] Πάντας ὑπερβαλλόμενος πλήθει βιβλίων. *Omnes ſuperans multitudine librorum.* de Epicuro, Laërt.
[p] Κύλινδροι δὲ περὶ τετρακοσίους εἰσί. Laërt. *ibid.*
[q] Κύλινδροι, *volumina*, qæ *cylindri* figuram convoluta referebant. vocabulum notione vix alibi repertum.
[r] In *Stoic. repugnant. de commun. notitiis*: & *de paradox.*
[s] *In libris de dogmat. Hippocrat. & Platon.*
[t] *Lib.* 7. in *Zenon.* & *Chryſip.*
[v] In *Academ. Tuſcul. de finib.* & *de Natur. Deor.*
[a] *Multa in eo claraqe ſententia; multa etiam morum gratiâ legenda. multa in eo probanda, multa etiam admiranda ſunt; eligere modò cura ſit.* Fabius *inſtit. l.* 10. *c.* 1.
[b] Πάντα ἐναντιώτατα, οἷς ἐφιλοσόφει πολλῶν ἡλέγχθη. *In pleriſqe contra facere viſus eſt qam philoſophabatur.* Dio Caſſ. *l.* 61. *pag.* 694. B. in Johannis Xiphilini *excerptis.*
[c] In *Conſolatorio ad Polybium.*
[d] *Morari* eum *inter homines deſiiſſe*, productâ primâ ſyllabâ jocabatur. Sveton. *lib.* 6. *c.* 33.
[e] Cùm in ſcena Pantomimus illud protuliſſet,
Ἀφόρητός ἐστιν εὐτυχῶν, μαστιγίας,
Ferri neqit rebus ſecundis flagrio.
omnium oculos in Polybium hunc defixos refert Dio Caſſ. *l.* 60. *pag.* 684. E.
[f] In ἀποπολοχωθάσει.
[g] *Ad Lucil. Epiſt.* 102. *ad Polyb. conſol. c.* 28. *ad Marc. conſol. c.* 25. *ad Helv. c.* 17.
[h] *Ad Lucil. Epiſt.* 54. cùm morti proximus videretur.
[i] *Ad Lucil. Epiſt.* 42.
[k] *Epiſt.* 18.
[l] *Epiſt.* 9.
[m] *Epiſt.* 13. & 21. & 48. & *Qæſt. Natur. Præfat. l.* 1.
[n] *De vit. beat. c.* 13.
[o] *Ibid.*
[p] *Chryſippi acumen nimis tenue retunditur, & in ſe ſæpe replicatur: etiam cùm agere aliqid videtur, pungit, non perforat.* Sen. *de ben. l.* 1. *c.* 4. *Chryſyppus penes qem ſubtile acumen eſt, totum librum ſuum his ineptiis replet.* Ibid. *c.* 3.

ſippo & q Zenone non ſemel reprehendit, contráqe id r qod ipſe præcipit, a ingenii acumini nimiopere indulgens, ad ſubtilitates rei vacuas non rarò delabitur, & argutiolis leviuſculis, frigidis etiam ineptiſqe aliqoties ludit. Neqe tamen hæc, qæ, nec primus, nec ſolus, dixi, ſed me priores, & eruditione & judicio cum primis pollentes, ità ſumi velim, qaſi b à Senecæ lectione (qem tyronibus ſtudioſis de Scriptoribus eligendis legendíſqe conſultus, inter alios commendare conſveverim) abſtentum qenqam, atqe abſterritum, avt qò de viri tanti (qem eruditi qíqe indolis ingeniíqe acerrimi nomine ſuſpiciunt, imitandum etiam propoſuiſſe ſibi videntur havd pavci) magnitudine juſtâ qicqam detractum eam: ſed qò oſtendam, à virilitate illa Stoicis peculiariter ab ipſo etiam adſcriptâ (qam Chryſippus qoqe ſubtilitate nimiâ enervâſſe, eidem ipſi c cum aliis incuſatur,) deſciviſſe; nec duobus illis alteris (Epictetum & Marcum dico) avt ſcripto, avt facto etiam, parem ſeſe præſtitiſſe: qi in ſorte diverſa, vel adversâ etiam qàm maximè, in c ſervitii gradu infimo alter, ſummo alter in imperii faſtigio, poſiti; diſciplina hæc qanti ſit, qantúmqe in ſtatu qovis poſſit, tum præceptionibus ſanctiſſimis virtutis genus omne ſpirantibus, tum & vitæ formâ ad decreta ſua accuratè compoſitâ, uberrimè demonſtrârunt. Et noſter qidem (prout & d Epictetus eo prior, e cujus ex commentariis profeciſſe ſe profitetur) ſui per omnia ſimilis, *ſeriúſqe* ac *ſeverus* (qod f ille poſcit, licèt ipſe non ſervaverit) ubiqe deprehenditur.

Deniqe, ut ad illud revertar, qod in paginâ liminari ex Hieronymo monueram, ad diſciplinam noſtram qod horum utriuſqe ſcriptis monitíſqe propiùs accedat, in exterorum priſcorum, qæ hodie extant, monumentis, nihil reperiri, fidenter pronunciari poſſe exiſtimem. Certè qæcunqe Dominus ipſe Chriſtus in concionibus collationibúſqe ſuis Hiſtoriæ Evangelicæ inſertis intextíſqe, de a *mali cogitatione etiam abſtinenda*, de b *affectibus vitioſis ſupprimendis*, de c *ſermone otioſo non inſuper habendo*, de d *animo cumprimis excolendo*, & e *ad imaginem divinam effingendo*, de f *beneficentia ſimpliciſſimè exhibenda*, de g *injuriis æqanimiter ferendis*, de h *admonitione & increpatione cum moderatione cavtioneqe accurata exercendis*, de i *rebus qibuslibet*, *adeóqe vitâ ipsâ*, *ubi res ratióqe poſcit*, *nihili habendis*, de aliis deniqe

q *Libet ridere ineptias Græcas; qas qamvis mirer, (mirere Lipſius) nondum excuſſi. non vis ſeveriùs loqi, nec morituro riſum movere? adverſus mortem tam minuta jacularis? ſubulâ leonem excipis? acuta ſunt iſta qæ dicis. nihil eſt acutius aristâ. qædam inutilia & inefficacia ipſa ſubtilitas reddit.* de Zenone. Idem *Epiſt.* 82.

r *Pro veritate ſimplicius agendum eſt.* Ibid. *At qi ingenia ſanare, & officiorum memoriam ingerere volunt, ſeriò loqantur, & magnis viribus agant.* Idem *de benef. l.* 1. *c.* 4.

a *Rerum pondera minutiſſimis ſententiis frangit.* Fabius. *inſtit. l.* 10. *c.* 1. Iniqiùs tamen illi, neſcio, qi apud Gellium (An Agellium, qod Lipſius mavult) *Noct. Attic. l.* 12. *c.* 2. *Res atqe ſententia, avt inepto inaníqe impetu, avt ut levi & qaſi dicaci argutiâ*, &c. Moderatius Eraſmus, *præfat. ad Sen. Habent nonnihil veri, qæ doctiſſimi ſcriptores de illo pronunciârunt. ſubinde ludit in Græculos, & interdum abſqe cavſſa. Naſonem aliqoties attingit, qod indulſerit ingenio ſuo. at magìs ipſe indulget ingenio ſuo in oratione proſa ac ſeriis argumentis, qàm Ovidius in poematibus plerunqe ludicris. Jam hoc ipſum, qod in Seneca cum primis lavdatur, corruptum eſt. Inſectatur mores hominum liberè ſalséqe; ſed non ſemper in loco; interdum immodicè; tum aliqoties affectatiùs, iiſqe modis, ut non ità multùm abſit à ſcurrilitate. qædam vitia ſic deſcribit, dum inſectatur, ut videatur ridere potiùs qàm odiſſe, atqe doceat magìs qàm deteſtetur. qin ubiqe plurimus videtur jocorum affectator, etiam in rebus maximè ſeriis, in qibus optarim illum aliqanto longiùs abeſſe ab ineptia, obſcœnitate, vitióqe ſcurrilitatis.* Hæc inter alia Eraſmus. mitto enim ea, qæ cùm Marci patris ſint, Lucio filio, nomine communi deceptus, aſcribit. Lipſius deniqe ipſe, qi adverſus priores duos illos Senecam defendere ſatagit, in Judicio ſuper Senecam, ejúſqe ſcript. *Ego Senecam universè admiratione magìs qàm lavde proſeqendum arbitror. in partibus aliqid eſſe, qod cenſeas, avt cui ſuccenſeas, non nego. Sanè decidit interdum, avt à ſe mutat: ut in jocis avt dictis, qàm ineptus alibi, ſive affectatus eſt? in lavdibus, vituperiis, ſine modo?* &c.

b Qod apud Gellium cenſores rigidi atqe importuni illi, *Cujus libros attingere nullum pretium operæ ſit Noct. lib.* 12. *c.* 2.

c Notant eundem hoc nomine Plutarchus, Galenus, alii.

d Δοῦλος Ἐπίκτητος γνώμῃ, καὶ σώματι ἀνάπηρος,
Καὶ πενίᾳ Ἴρος.
Servus Epictetus fueram, & corpore clavdus,
Et paupertate Irus.
Leonid. *Epitaph.* Epicteti Anthol. *lib.* 3. *c.* 33. *Ep.* 42.

d *Epictetus verus ac ſeverus Stoicus & Stoicorum vel maximus.* Herodes apud Gellium *l.* 1. *c.* 2. *Philoſophorum maximus.* Favorinus *ibid. l.* 17. *c.* 19.

e *Marc. lib.* 1. §. 7.

f Seneca *de benef. l.* 1. *c.* 4. & *Epiſt.* 82.

a Matth. 15. 19.

b Matth. 5. 22, 28.

c Matth. 12. 36.

d Matth. 5. 20. & 6. 33.

e Matth. 5. 45, 48.

f Matth. 6. 1, 3.

g Matth. 5. 39.

h Matth. 18. 15, 16.

i Luc. 14. 26, 33.

pleriſqe [k] *pietatis*, [l] *caritatis*, [m] *æqitatis*, [n] *humanitatis officiis* [o] *qam exqiſitiſſimè obeundis exeqendiſqe*, præcepta dedit; apud noſtrum hunc eadem, perinde acſi illa lectitâſſet ipſe, in diſſertationum commentationúmqe harum congerie inſperſa paſſim, nec ſine vehementia & vivacitate inſigni, qæ in præcordia ipſa penitiùs penetret, atqe in animo infixos altiùs relinqat aculeos, inculcata ſubinde, Lector qivis ſedulus advertet, ingenuus agnoſcet.

Sed iſta forſitan dixerit qis, qorſum aliunde, ab extero præſertim, eóqe fidei Chriſtianæ adverſo, petantur? qum è pagina ſacra, in qa proſtant, poſſint promptiùs haberi, & à Magiſtri ipſius ore profecta, cùm imperii avtoritate potiore præcipiantur, tum & obſeqii neceſſitate arctiore percipiantur.

Cui ego præſcriptioni poſſim verbulo occurrere; pari utiqe ratione rejici poſſe omnes in univerſum ab eruditis piiſqe concinnatas Inſtrumenti ſacroſancti utriuſqe enarrationes: ut eodem tandem deveniatur, qo proceſſerant apud nos havd ità pridem, par ferè geminum, cerebri certè parùm ſani uterqe; qorum alter præter paginam ſacram nihil avt legebat, avt lectitandum cenſebat; alter, poſtqam Anachoretæ cujuſpiam inſtar, cum ſuis domi ſuæ ſe concluſerat, librorum (qam pro hominis privati ſorte censúqe amplam ſatis habebat) ſupellectilem omnem, Bibliis ſacris exceptis, foco accenſo, flammis abſumendam tradidit; nevter ſanè, avt fundo juſto, avt exemplo bono, & qod imitatione ſuâ dignum ſobrius qis ſanúſqe ſentiat.

Verùm enimvero ratione non unâ utilis eſſe poterit noſtri hujus in his, cum animadverſione ſeria conjuncta, lectio ſedula.

Primò, qod qæ in Sermonibus Dominicis (qorum capita præcipua duntaxat, *συντόμως* plerunqe apud Scriptores ſacros extant delibata & digeſta) ſummatim ferè propoſita habemus, iſtic latiùs diducta, fuſiùs explicata, magnâ argumentorum inſignium varietate firmata, illuſtrata, ingeſta, inculcata, ad vitæ uſum communem accommodata habeantur. qod ut eſt ſcriptis aliis cum iſto commune, ità in hoc genere havd pavcis iſtud præcellit.

Tum nec illud levis eſt momenti, qòd dogmatis Chriſtiani æqitas rationi etiam ipſi conſentanea deprehenditur, dum ab ipſis etiam extraneis & adverſariis comprobata & collavdata demonſtratur. [a] *Grave eſt*, ponderíſqe non exigui (ut Iſidorus Ægyptius) *teſtimonium ab inimicis profectum.* Et, (qod Dio Pruſæus) [b] *Encomium ab eis, qi non ſuſcipiunt, & ſuſpiciunt tamen, palàm eſt illius*, ſive perſonæ, ſive diſciplinæ, *lavdem eſſe præſtantiſſimam.* Non neſciebat hoc Apoſtolus, cùm ab [c] exterorum inſcriptionibus ſcriptíſqe, ei qod afferebat & promulgabat, dogmati aſſerendo, teſtimonia advocabat. Nec parùm idcirco præcepti documentíqe Dominici æqitati ac [d] *rationabilitati* (ſi ità loqi licuerit) apud qoſvis vindicandæ formandæqe conduxerit, qòd ab homine extero, nec nomini Chriſtiano favente (cùm nec myſterii noſtri gnarus eſſet, nec fidei rationes aſſeqeretur) tanta tamen cum vehementia, argumentíſqe tam validis, commendata ac confirmata habuerimus. [e] *Qis non intelligat*, (inqit gravis Avtor) *bonam eos habuiſſe cavſſam, qi eam apud medios judices obtinere potuerunt?* qid eam dixerit qis, qæ apud averſos & adverſos etiam, ubi [f] hoſtes ipſi judices conſident, obtineat.

Adhæc divina in iſtis relucet & providentia & benignitas, qòd in homine à ſe dilapſo imaginem ſui non intercidere omnino & aboleri prorſus paſſus eſt, ſed ſcintillulas

[k] Matth. 22. 37.
[l] Matth. 22. 39.
[m] Matth. 7. 12.
[n] Matth. 5. 44. Luc. 10. 37.
[o] Matth. 5. 19, 20.
[a] Σεμνὴ γὰρ ἡ ἀλήθεια τῶν ἐχθρῶν μαρτυρία. Iſidor. Peluſ. *l.* 2. *Epiſt.* 228. *& l.* 3. *Ep.* 335.
[b] Τὸ τῶν [μὴ] ἀποδεχομένων ἢ πιστευόντων ἐγκώμιον, ἀλλον οἶς καίπερ ἔπαινον ἐκεῖνο ἂν εἴη. Dio. Pruſ. *Orat.* 51.
[c] Act. 17. 23, 28.
[d] Λογικὴ λατρεία. *Rationalis cultus.* Rom. 12. 1. ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ Θεῷ. *Deo ac rationi obſeqi.* Marc. *l.* 12. *§.* 31.
[e] Avg. *Ep.* 170.
[f] Devt. 32. 31.

las

las qaſdam aſſervavit reliqas; qas & diſciplinis variis excitavit, & ad miraculum uſqe evexit: partim, qò ſocietati humanæ conſervandæ ac continendæ proſpiceretur; nè [g] efferati prorſus homines, belluarum ritu, in exitium mutuum proruerent univerſi; qum [h] *abſqe diſciplina nulla homine truculentior avt immanior ſit bellua*: partim, qò *Numini* [i] *dignoſcendo*, [k] & *indagando*, his adminiculis adjuti, poſſent operam dare; qæ ſi vel contemptim, vel neglectim haberent, [l] ἀναπολόγητοι planè haberentur. Verum eſt proculdubio Claravallenſis illud, [m] *imaginem divinam uri poſſe, exuri non poſſe.* [n] *Imaginem* certè animæ rationali primitus impreſſam funditus eradere, [o] *facem* in mente hominis cœlitùs accenſam penitus extingvere, nec vitioſitas humana, nec malignitas diabolica valuêre: (tertium qiddam, [p] *flammas gehennales* adjecit ille) qam inter ruinas & incendia defectionem primitivam conſecuta, in generis humani commodum, ſuorúmqe beneficium ſervatam confotámqe volebat bonitas divina.

Qin nec divinæ erga nos miſericordiæ gratiæqe planè gratuitæ teſtimonium monumentúmqe luculentum minùs in iſtis oculis noſtris obverſatur; cum [a] eis, apud qos dotes tam eximiæ, admiratione penè omni ſuperiores, ſe produnt, præteritis, nobis, nobis, inqam, [b] in tenebris, umbráqe ferali ac letifera cum illis pariter conſidentibus, imò in vitiorum cœno altiùs longè demerſis, fœdiùs contaminatis, tenaciùs etiam ac pertinaciùs infixis, lumen illud ſalutiferum, [c] *Sermonis* ſui ſacri *Spiritûsqe* ſancti ope operâqe uſus, [d] effulgere procuraverit; [e] qo prævio ac prælucente, per [f] ſeculi tenebricoſi hujus caliginem pluſqam Cimmeriam, avt* Ægyptiacam etiam, veritatis ſupernæ, vitæqe verè ſic dictæ, inter diverticula tam freqentia, à recto utrinqe abducentia, tramitem & invenire, & inventum ad itineris exitum uſqe tenere poſſemus; & abſqe qo per obliqas & tortuoſas mundi hujus neqiſſimi ac perturbatiſſimi ſemitas, ſine luce, ſine duce temere palantes, in exitii æterni voraginem horrendam præcipites tandem prolaberemur. Subit me certè ſubinde (ità iſta dum lego, affectum me ſentio, & ingenuè agnoſco) non ſtupor duntaxat, ſed horror etiam, cum arcani divini admiratione vehementiſſima conjunctus, ſeriò apud me reputantem, qàm longè in multis ab eo abſim, qod de ſe Vir iſte, veri ad ſalutem perducentis tramitis ignarus, de ſe profitetur, nec qin verè & ingenuè, ambigi poſſe videtur. Ut proinde & Marco & Epicteto altiùs aſſurgens, *Hymnum* [g] illius vel *maximo* majorem ac præſtantiorem decantare jugiter debeam; [h] *Magnus*, [i] *divêsqe miſericordiâ Deus, qi me miſerum*, [k] *cum gente humana univerſâ collapſum* [l] *& perditum, ſed cum pavcis è turba reliqa* [m] *ſelectum*, [n] *maſsâ ſecretum*, [o] *mihi reſtituit*, [p] *ſibi reconciliavit*, [q] *Filium miſit*, [r] *qi redimeret*; [s] *Spiritum immiſit, qi* [t] *refingeret*, [v] *culpam omnino omnem remiſit, qo &* [x] *ſupplicio culpæ debito omni eriperet, & ſupplicii ſubeundi* [y] *metum dirum eximeret*, [z] *neqitiæ ſervitio liberum emiſit, qò* [a] *in famulitium ſuum adſciſceret, &* [b] *in filiorum ſuorum*

*****

nu-

[g] Μηδὲν ἀστιβέστερον ἀνθρώπου, μηδὲ ἀμότερον, ὅταν ἅπαξ ἀπαθηριωθῇ. *Homine, ubi ſemel ferinam induerit naturam, nihil eſt magis impium & crudele.* Polyb. *Hiſt. l.* 1. & *legat.* 122.

[h] Ὁ ἄνθρωπος ἀπαιδεύτως μὴ τυχών, ἀγριώτατον γίνεται πάντων, ὅσα γῆ τρέφει. *Homo abſqe diſciplina fit truculentiſſimum omnium, qæ terra alit.* Plato *de legib. l.* 6.

[i] Τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ *Id qod de Deo cognoſci poteſt.* Rom. 1. 19. & v. 21. Γνόντες τὸν Θεόν. *Qod Deum noverunt.*

[k] Εἰ ἄρα γε ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὕροιεν. *Si forte palpando eum invenirent.* Act. 17. 27.

[l] Rom. 1. 20.

[m] Bern. in *annunc. ſerm.* 1.

[n] Gen. 1. 27. & 9. 6.

[o] Prov. 20. 27. Rom. 2. 15.

[p] *Imago in gehenna ipſa uri poterit, non exuri; ardere, non deleri.* Bern. *ubi ſup.*

[a] Matth. 11. 25, 26.

[b] Eſaj. 9. 2. Luc. 1. 79.

[c] Eſaj. 59. 21.

[d] 2 Cor. 4. 6.

[e] Luc. 1. 79.

[f] Epheſ. 6. 12.

* Exod. 10. 22, 23.

[g] Epicteti *Hymnum* habes, ſupra ad marginem ex *Diſſert. l.* 1. *c.* 16.

[h] Pſal. 145. 8, 9.

[i] Eph. 2. 4.

[k] Rom. 3. 19, 23.

[l] Matth. 18. 11.

[m] Matth. 20. 16. & 22. 14.

[n] Rom. 9. 21.

[o] Eph. 2. 5.

[p] Col. 1. 21.

[q] Gal. 4. 4.

[r] Apoc. 5. 9.

[s] Ezek. 36. 27.

[t] Joann. 3. 5. 2 Cor. 3. 18.

[v] Col. 2. 13.

[x] Rom. 8. 1. Gal. 3. 13. 1 Theſſ. 1. 10.

[y] Rom. 8. 15. Heb. 2. 15.

[z] Rom. 6. 22.

[a] Eph. 2. 19.

[b] Rom. 8. 14, 15. Gal. 4. 6.

Joan.

numerum cooptaret, [c] *gratiam ſpiritualem impræſentiarum donavit*, [d] *gloriam cœleſtem deinceps* [e] *donaturum repromiſit.*

Eſt in his deniqe, qod ad altiora enitendi, nomen Chriſtianum profeſſis, calcar acerrimum ſubjiciat, cùm à fide ac familia ea exteros in tam celſa evaſiſſe adverterint; ac pudore meritò ſuffundat, qod in imis adhuc ſubſelliis ſubſiſtant hæreántqe; cum adminiculis fortioribus firmioribúſqe tam amplis ad ea conſeqenda inſtructi ſint, & adjutari, nî nolint ipſi, poſſint. Certè plùs poſſe naturæ jam collapſæ reliqas vires, diſciplinæ ſecularis accedentibus avxiliis, qàm gratiæ divinæ animis cœlitùs illapſæ, cujus operi etiam promovendo eadem illa pariter inſerviunt, pro dedecore inſigni non immeritò habeatur; éſtqe qod probro eos, qi hujus participes ſe ferunt, jure merito afficiat, cum hoc ipſo nomine, nomini, qod profitentur, Chriſtiano [a] opprobrio eſſe ſe ſenſerint, qòd à nomine alienis hac in parte inferiores comperiuntur. Grande qippiam & inſigne viſus eſt, ſibi ſaltem, protuliſſe, qi adverſus mortis metum diſſertatiunculam clavſit monitu illo; [b] *Nec infantes, nec pueros, nec mente lapſos, timere mortem: & eſſe turpiſſimum, ſi eam ſecuritatem nobis ratio non præſtat, ad qam ſtultitia perducit.* futile revera & frivolum eſt. Pari ſiqidem ratione Epicurus probaverit, *Turpiſſimum eſſe, avt Numinis offenſam ſubvereri, avt ſceleris conſcientiam formidare; cùm nevtrum hoc timeant, vel infantes, vel amentes, vel fatui; eámqe nobis ſecuritatem non præſtare ſapientiam, ad qam inſcitia & deſipientia perducit.* [c] Fatui ſcilicet laminam candentem contrectare non metuunt; [d] infantuli facis accenſæ flammæ manum admovere non formidant. num turpiſſimum ideo horum alterutrum ſcientem prudentem timendo refugere, qia nevtrum nevtri illi timeant? Verùm turpe eſt revera, dedecus, opprobria, damna, exilia, vulnera, tormenta, mortem ipſam, mortéqe ipsâ pejores gravioréſqe mortis moras, pro veritate divina, fide Chriſtiana aſſerenda, conſcientia integra & intaminata cuſtodienda, nî deficere & delinqere velimus interminata atqe intentata; ſi defugere malverimus, avt detrectare, nec mente promptâ, animo propenſo alacriter conſtantérqe ſubire ac perpeti; cùm hæc omnia pro pietate fidéqe conſervandâ, homines ethnici, & fortiter libentérqe ſuſtinenda definierint, & ipſi ſtrenuè ſuſtinuerint. turpe eſt præcepta documentáqe Dominica, [e] *de ſui ipſius abnegatione*, [f] déqe *ſuorum omnium, honorum, opum, facultatum, neceſſitudinum, affectuum, vitæqe adeò ipſius abdicatione* gravia, moleſta, dura, difficilia, triſtia, rigida, iniqa conqerendo ducere homines Chriſtianos; cùm à religione Chriſtianâ alieni qoqe, argumentis etiam validiſſimis adjectis, hæc eadem pia, juſta, æqa, rationi rectæ conſentanea, naturæqe humanæ congruentia cenſuerint; nec eam nobis magnanimitatem avt æqanimitatem præſtare fidem veram, ad qam ratio illos, recta qidem, nec renata tamen & recocta adhuc, perduxerit. Inſignis igitur Scriptorum iſtiuſmodi uſus, apud Chriſtianos etiam, nomine non uno, vel iſta qæ diximus, vel iſtis paria, ſeriò perpendenti, liqidò comperietur.

Illud interim obſervatu non indignum fuerit, aliâ ratione Epicteti, aliâ Marci monumenta fuiſſe ad nos tranſmiſſa. Epicteti ſiqidem [g] ab ore differentis excepta, Arriani operâ ſunt ſcripto tradita, eiſdem ipſis, qantum aſſeqi poterat, qibus ille differebat verbis. qo modo à Domino Chriſto, dum in terris inter mortales agebat, habiti ſermo-

[c] Joan. 1. 16.

[d] Rom. 8. 18, 30.

[e] Rom. 6. 23. Χάρισμα. donativum. Tertull.

[a] *Chriſtiani in opprobrium & contumeliam Chriſti.* Salvian. *de provid. lib.* 4.

[b] Senec. *Ep.* 36.

[c] Fatui mentio fit in *Legend. Pontific.* apud *Diſcipul. de Tempor.* qi ferri candentis maſſam ſine læſione contrectavit imprudens. Credat qi volet.

[d] Inde Joan. Chryſoſt. *de ſtatuit Orat.* 4. ait, eos qi mortem metuunt, peccatum non metuunt, παιδικὸν φόβον φοβεῖσθαι, puerulis compares, qi larvam timent, lucernam non timent.

[e] Matth. 16. 24. Luc. 9. 23.

[f] Luc. 14. 26, 33.

[g] Ὅσα ἤκουον αὐτοῦ λέγοντος, ταῦτα αὐτὰ ἐπιφέρεσθαι αὐτοῖς ὀνόμασιν, ὡς οἷός τε ἦν, γεγραμμένα. *Sed qæ ipſum audivi dicentem, ea verbis etiam iiſdem, qoad ejus a me fieri potuit, annotare ſtudui.* Arrian. *Præfat. ad Diſſert.*

Ficti-

mones, (cùm[a] nihil ipſe ſcripſiſſet) [b]ab avdientibus memoriter conſervati, Evangeliſtarum calamo, ſed Spiritu Sancto aſſiſtente, & linguâ qidem aliâ, Græcâ utiqe, cùm is Syriacâ uſus fuerit, ſunt evulgati. Id qod tam de Enchiridio, qàm de *Diſſertationum* libris, ex *Epiſtola* ejuſdem *ad Maſgalenum*, cui ſcriptum illud dedicabat Arrianus, licèt jam perierit, conſtare teſtatur, qi eam vidit, Simplicius. At Marci *diſſertationes & commentatiunculas* iſtas, ex ipſius *Adverſariis* deſumptas liqet. qo modo Regis ſapientiſſimi *Paræmiarum* partem non exiguam ab Ezechiæ Regis amanuenſibus ex ipſius avtographis fuiſſe deſcriptam, docet *capiti* 25. præfixum lemma. In more namqe habebat Vir iſte ſummus, ſtudiis philoſophicis, ſive domi, ſive militiæ agebat, intentus, qæ inter meditandum ſuccurrebant, chartis, qas ad hos uſus jugiter præſtò habebat, illinere: nullâ rerum ipſarum ſerie continuâ conſtanter obſervatâ; ſed pro locorum temporúmqe, qibus vel ab ipſo concipiebantur, vel aliunde in mentem memoriámqe ſe ingeſſerant, ratione digeſta. patet hoc ex locis alicubi, qibus ſcripſerat, nominatim deſignatis, cujuſmodi ſunt *libris*, vel *primo* & *ſecundo* adnexa, vel *ſecundo* potiùs *tertioqe* (ut ego reor) præfixa lemmata, de qibus ſuo loco[c] diſſeruimus. Indè natum eſt, ut neqe ſibi invicem cohæreant pleraqe (qanqam *Liber primus* uno qaſi filo perpetuo totus pertexitur) eadémqe ſæpiùs iterata reperiantur, prout mentem ſæpius pulſabant: nec ſuccinctè tantùm, ſed ſuccisé qoqe repræſentata reperiantur complura; (prout in Ciceronis *ad Atticum* alióſqe *Epiſtolis*, Græca, formularúmqe uſitatarum havd pavca) qod ad rei ipſius notæ ſatis ac familiaris memoriam refricandam & reficiendam ſuffecerat, cùm ad uſum privatum maximè deſtinarentur. qin & ἀνέφαλα, & qaſi abruptè inchoata nonnulla. qod & de ſerpentis ad Evam dictione prima prout à Moſe refertur, opinantur [d] Interpretes qidam eruditi. Indè aliis obſcuriora multa, & de dictionis vel ſenſu vel ſcopo divinationes incertæ; cùm vel qæ adnotantis mens, vel qæ adnotandi occaſio fuerit, conjicere difficile admodum exiſtat. ſed & de locis variis, qaſi vel mutilatis vel depravatis ſuſpiciones fruſtrà conceptæ, de lectione qaſi non ſincera & genuina vel integra ſolicitationes admiſſæ, immutationes tentatæ; cùm non aliter ſe habeant, qàm ab Avtoris ipſius calamo primitùs prodierint. Verùm de iſtis, in *Commentario*, prout occaſio dabitur, ampliùs videbitur.

Atqe hæc qidem ſuffecerint, cùm de *Stoica diſciplina* ipſa, tum & de eis hanc amplexis & ſecutis, qorum ad nos ſcripta pervenêre; Marco præſertim noſtro, cujus impræſentiarum denuo edendi conſilium inſtitutúmqe pavcis expoſitum ubi dederim, in limine Lectorem non ſum diutius detenturus. Anni itaqe ultra qadraginta jam exceſſerunt, ex qo, dum apud Juris noſtratis Profeſſores ac ſtudioſos in Hoſpitio Lincolnienſi, qod eſt in ſuburbano Londinenſi ſitum, agentes Præconis Evangelici munus ſuſtinebam, in Marci Imperatoris ſcriptum hoc, à Viro doctiſſimo, & in negotio hoc exercitatiſſimo Gul. Xylandro Baſileæ iteratò cùm Græcis aliis qibuſdam editum, inter codices à manu ſecunda (qod ajunt) venum expoſitos, incideram. Hoc nactus, per vacationem à munere publico avtumnalem, ex Juſtitio ſolenni intercedente obvenientem, otium aliqod adeptus, dum ruri ago, cùm diligentiùs evolviſſem, adeò meditationibus ac præceptionibus pietatem, gravitatem, caritatem, magnanimitatem, virtutis nullum non genus ſpirantibus, à capite ad calcem uſqe conſtipatum reperi, ut nec poſſem non perlecto ſummopere affici, nec lectione repetitâ etiam affectui ſatisfacere; cùm nihil in hoc genere apud exterum qenqam (Epicteto uno excepto; qo

[a] Fictitiæ ſunt enim *literæ* amœbææ *Agbari ad Chriſtum*, *Chriſti ad Agbarum*, qomodo & *Senecæ ad Pavlum*. qarum meminere tamen Evſeb. *Hiſt. Eccleſ. l.* 1. *c.* 13. & Hieron. in *Scriptor. Eccleſ. Catalog.*

[b] Καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι. *Prout tradiderunt nobis qi a principio ſpectatores ipſi & miniſtri fuerunt.* Luc. *Præfat. Evang.*

[c] Cui adjectum velim, ex perpetuo dictionis contextu, tot temporum variorum res ſingulas complexo, domi potiùs per otium, qàm militiæ ſub pellibus agenti *Librum primum* confectum conſcriptúmqe videri.

[d] De hoc videri poterunt Tremellius & Junius; ſed inprimis Piſcator.

nec inferiorem, niſi qòd ille amplior eſt, Marcum noſtrum cenſuerim) eximium magìs legiſſe meminiſſem. Cùm avtem in multis vitiatum, mutilatum, lacerum, luxatum animadverterem, nec verſionem Xylandrianam Græcis commodè ſatìs reſpondere, de recenſione pariter & verſione novâ inſtituendâ animum ſubibat cogitatio. Hæc meditanti ad manus venit ſcripti ejuſdem editio altera Lugdunenſis, à qa ſubſidium aliqod ſperabam: ſed fruſtra: cum Xylandriana ea, qâ uſus fueram, inqinatiorem ac corruptiorem deprehenderem. jam avtem ex viri doctiſſimi, cujus *verſio* ſcripti hujus *Anglicana* pòſt prodiit, D. Merici Caſavboni *prolegomenis* Editioni Græcæ à ſe nuper adornatæ præfixis, è Xylandri priore Tigurina (cujus in Baſilienſis *Præfatione* mentionem ipſe facit, qamqe niſi in Viri Doctiſſimi manibus, cùm me comiter inviſiſſet, qod in *Prolegomenis* illis ipſe commemorat, nunqam oculis uſurpavi) expreſſam edoctus ſum. Cùm avtem codicum penuriâ laborarem, partim ex ingenio, partim ex Svida ſcriptoribúſqe aliis, qi ex libris his nonnulla lavdaverant, partim eruditorum qorundam, qibuſcum neceſſitudinem avt familiaritatem aliqam habebam, conſilio opéqe uſus, loca qæ vitii qoqo modo ſuſpecta videbantur, reſtituere annitebar. Qumqe in Viri Illuſtriſſimi D. Clavdii Salmaſii *commentariis* nullo non literaturæ humanioris genere refertiſſimis, Marci nonnulla ſecius, qàm in eis, qos penes me habebam, codicibus expreſſa offendiſſem; unde editionem aliam aliqam ſecutum ſuſpicabar; amici communis interventione uſus, (aliter enim compellare ignotum planè verecundia prohibebat) Virum Clariſſimum per literas conſulebam, qibus tum qid molirer ſignificabam, tum & de locis tam illis, qos ab ipſo aliter qàm avt Baſileenſis, avt Lugdunenſis habebat, exhibitos repereram, qàm aliis etiam, ad qos hæſitabam, ménsqe tunc temporis ſuggerebat, nec conjecturis de qibuſdam propriis celatis, ſententiam illius cenſurámqe ſciſcitabar. Is pro eximia, qâ cumprimis pollet humanitate, inter cætera, in hæc verba ingenuè reſcripſit. *In tam utili ad vitæ præcepta ſcripto, & ad imbuendos virtute illâ forti & humanorum contemptrice animos, qam ponere operam deſtinas, ſummopere lavdo. Editum illud ſcivi lingvâ Anglicanâ â Merico Caſavbono, ſed ultra nihil. qid enim præſtiterit, præ illius lingvæ ignorantia havd etiam ſcire mihi licuit. Hoc tamen mihi pronunciare certò poſſe videor, ſatìs operæ eſſe in illo opere perfectè abſolvendo qæ non ſolùm duos, ſed etiam plures fabros diſtineat. ità ſpiſſa eſt materia, vix multis cuneis evincenda, vix optimis runcinis dedolanda. Havd alium puto avtorem ex antiqitate Græca corruptiorem ad nos, injuriâ temporum, fortean etiam hominum, qi eum interpolârunt, tranſmiſſum. ubiqe hiatus, & lacunæ, qæ tamen ſolidum mentiantur. Tranſpoſitiones etiam multis locis commiſſæ ab hominibus, uti videtur, ſciolis, qi ſententias plerumqe minutis punctiunculis Stoico more ſignatas non capiebant. Præter ea, qæ obſervâſti, atqe in ſchedam mihi miſſam conjeciſti, alia toto paſſim opere vitio laborant. & qædam ex his tibi impertienda duxi, ut locum expleant eorum, qæ à te propoſita diſſolvere non potui.* Hæc vir ſummus ille; qi & liberaliter admodum mecum, homine peregrino, nec de nomine etiam, opinor, antè noto, egit; cùm non de eis duntaxat, qæ qæſieram, ſed de aliis qoqe, qæ inter ea diſqirenda occurrebant, nec reqiſitus, animi ſui ſenſum ultroneus impertiretur; adjectâ inſuper invitatione humaniſſimâ, qâ ad alia qælibet ulteriùs operam præſtare promptum, *tempúsqe* eo fine *negotiis aliis ſuffuraturum, nec imputaturum* profitebatur. Et de aliis qidem, pollicitatione tam liberâ, tam largâ animatus, per literas alteras Virum Clariſſimum ſum percontatus. Verùm per ſubitaneam illius occaſionibus qibuſdam Lugduno-Batavorum in Gallias ſuſceptam profectionem, (ſive literis meis ad manus illius non pervenientibus, ſive ab ipſo ad acceptas reſponſione in reditum dilatâ: ſimul per amici communis, cujus interventu uſus fueram, è partibus iſtis demigrationem, ſponſionis repetendæ opportunitate ſublatâ) factum eſt, ut à Viro Celeberrimo nihil ampliùs acceperim. Illud obiter monere viſum eſt, *Editione Argentinenſi* uſum ſe ſcribere, ſed qæ cum *Baſileenſi* per omnia convenire viſa ſit. Præter hunc operâ uſus ſum Viri Eruditiſſimi, lingvarúmqe peritiſſimi D. Arnoldi Bootii, Doctoris Medici, qi vir qantus in his ſit, *Anim-*

ad-

adverſionum Sacrarum opus elaboratiſſimum uberrimè teſtatur. Is pro animi propenſione, & humanitate ſingulari, ſæpiùs conſulenti non deerat. Sed nec Virum Doctiſſimum, nec comitatis nomine illorum alterutri poſtponendum, D. Patricium Junium fas eſt mihi hîc præteritum, qi & conjecturas mihi ſuas communicavit; ſicut & ipſe illi viciſſim meas; & ubi ad Conventum Veſtmonaſterienſem evocatus fueram, in partibus illis occurrentem non ſemel de Antonino edendo ſolicitabat. Ab his avtem aliiſqe, qorum ſcripta pervolutaveram, qicqid accepi, ſuo cujuſqe loco mentione factâ, animo liberrimo lubentiſſimóqe acceptum cuiqe gratanter fero.

Verſione ſiqidem jam confectâ, de *Annotationibus* ſuccinctioribus porrò adjiciendis cogitare primò ceperam. pòſt de *Commentario* juſto & ampliore etiam, qo Scriptum tam inſigne dignum valde videbatur. Huic conficiendo inter curas operaſqe paſtorales, qibus per annos ultra qadraginta eodem loci, qò ab Hoſpitio dicto tranſieram, jugiter diſtrictus inſudavi, niſi qòd ante ſexennium morbo gravi corruptus, ad tempus aliqod intermittere, tum reverſus denuo remittere aliqid, demum incidere ferè prorſus, coactus fuerim) inter horas ſubſecivas, qæ & rariores intervenerant, & per intervalla diductiora redierant, dum intendo, in molem eam opus iſtud excreviſſe animadverteram, ut de evulgando ſpem omnem abjicerem; ſiqidem, contrà qàm in Flacciano illo, *urceus inſtitui* cùm cepiſſet, *rotâ currente*, *amphora exiit*; expertus utiqe, Bibliopolæ & Typographi noſtri, qàm ægrè aliqid etiam minoris negotii in hoc genere ſuſcipiant. Verùm cùm annos apud me delituiſſet havd pavcos, amicorum tandem qorundam flagitatione freqente, qi & edendum poſcebant, & de impenſa ad id perficiendum proſpectum iri, fiduciam faciebant, eorum in manus qod confeceram totum contradidi, pro ipſorum optione, vel premendum, vel prelo ſubjiciendum, & in lucem publicam (qod ab illis jam eſt effectum) emittendum.

Ipſe in hoc opere qid præſtiterim, præſtare ſaltem conatus ſim (dextréne ac feliciter, an ſeciùs alii viderint) ſic habeas. Primo loco; poſt Scriptorum variorum, tam antiqioris qàm & ævi recentioris de *Marco* Scripti hujus Avtore *elogia* & *encomia*, déqe *Scripto* hoc ipſo *teſtimonia* & *judicia*; Marci *contextus Græcus* exhibetur, (niſi ſi, dum affectus imponit, ſpes fallat) vitiis mendíſqe, qibus antè paſſim ſcatebat, havd pavcis ſublatis, repurgatior; lacunis, qibus hiabat, ſuppletis aliqot, integrior; loco motis qibuſdam ad ſedes proprias revocatis, aptiùs havd pavlò concinnatus & compoſitus; interpunctionibus neceſſariis, & ſectionibus, ſive paragraphis, (utì Juriſtæ loqi ſolent) commodis (qod Lugdunenſis infeliciùs pavlò primus tentaverat) accuratiùs qàm anteà, pro dictionis ſenſu genuino interſtinctus, pro materiæ ſubjectæ ratione diſtinctus: ad marginem adſcriptis lectionibus variantibus, locíſqe parallelis, in qibus ſententiæ, formulæ, voculæ, vel eædem, vel geminæ, reperiuntur, ut nec ad *Commentarium* ampliorem in ſingulis qibuſqe recurrere neceſſum eſſet; & Marcus ex Marco ipſo, vel explicatus, vel illuſtratus, haberetur. Adjecta eſt *verſio Latina* nova, ad Græcum contextum eo, qo ſuperiùs eſt dictum, modo reſtitutum, accommodata. Seqitur *Commentarius* in Scriptum totum perpetuus, in qo verſionis à prioribus diſcrepantis, mutationis, ſuppletionis, commiſſionis, diſtinctionis, expunctionis cujuſqe ratio redditur; *verſionibus* etiam atqe *annotationibus* antegreſſis, prout occaſio ſe tulerat, examini ſubjectis, & pro ea, qæ probabilis tunc videbatur, ratione, vel admiſſis, vel rejectis: formulæ Marco uſurpatæ, ex aliis, vel Græcis, vel Latinis, (nam & ex ſermone Latino hominem Romanum, licèt Græcè ſcribentem, mutuari non eſt inſolens) ſacris etiam nonnullæ Scriptoribus explicantur. Sententiæ & dogmata ex aliorum itidem, vel conſentientium, vel diſſentientium & diſſidentium etiam, ſive ſcriptis, ſive dictis, ſive moribus factíſqe, vel firmantur, vel illuſtrantur. ad eos, eorúmqe loca, à qibus, & è qibus, Marcus mutuo ſumpſerit, avt excerpſerit qicqam, qantum aſſeqi datum eſt, digitus intenditur. de hominibus

locíſqe,

locíſqe, qorum mentio alicubi occurrit, ex monumentis hiſtoricis, qæ in manibus habentur, prout in horum etiam ruderibus ruſpando deprehendi qicqam poterat, lux aliqa datur. Sacræ deniqe paginæ periochæ formulæqe nonnullæ, prout occaſio intervenerat, obiter, vel è Marco ipſo, vel aliunde enarratæ, aliorum qoqe Scriptorum emendatæ inſuper complures repræſentantur. In his avtem qamvis diligentiâ aliqâ ſim uſus, multa tamen ſedulitatem meam ſubterfugiſſe nullus ambigo; plura qoqe reſtare, qæ cùm vel mihi forſitan ſine cavſſa *aviam* ſint viſa, vel dextrè minùs tentata avt curata fuerint, medici peritioris manum opémqe reqirant. Nihil in hoc genere, vel in alio ullo, prodit, cui non aliqid (meis qibúſqe plurimum, ſat ſcio) adjecto opus ſit. latus amplúſqe ſatis adhuc patet iſtîc campus, in qo ingenia feliciora, cum lavde fructúqe ſe exerceant. In meis his interim ſi qid præſtitum ſit, qod vel Theologiæ ſacræ candidatis, vel literaturæ humanioris ſtudioſis, vel aliis etiam qibuſcunqe uſui eſſe poterit, laboris in eis ſuſcepti inſumptíqe merces ampla ſatis futura eſt. Si qid avtem vel iſtîc, vel in Opere toto, (qod eveniſſe ſæpenumero ſuſpicor ipſe) humanitùs admiſſum occurrerit, qod notam ſeqiorem ſeveriorémve mereri jure videbitur, Lectorem humanum rogatum pervelim, ut nè ſtricto jure agere volupe ſit, ſed [a] ſortis memor humanæ, humanitatíſqe (prout in Schola loqi amant) ſuæ qoqe ſibi conſcius, utpote qi, [b] *homo cùm ſit, humani nihil à ſe alienum* cenſere avt ſentire debeat, pro humanitate, qà ingenitâ, qâ inſitâ, humaniter ignoſcat. Iſtam enimvero *diſſertatiunculam*, mente, ratione non unâ minùs validâ, oculo à ſenio caligante, à lema lippiente; manu tam à frigore, (cùm nec rigens ignem propinqiorem ſuſtineam; qod nôrunt probè, qi me familiariter habent) qàm à morbo, tremulâ, (cùm ad manum amanuenſis nullus exiſteret) non tam concinnabam, qàm conſarcinabam, conſcribillabam magis qàm conſcribebam, in agri Surrejenſis pago Urbi natali adſito Rotherithienſi, menſe Januario, hyeme ſæviente, cui & gemina altera, [c] *ætatis & invaletudinis*, (qæ [d] rariùs ſejunctæ reperiuntur) acceſſerat; anno à Virginis Θεοφόρε καὶ Θεοτόκε conceptu ſalutifero (ſecundùm computandi ritum vulgò receptum) milleſimo ſexenteſimo qinqageſimo primo; ætatis propriæ, non tam currentis, qàm decurrentis & devergentis, ſeptuageſimo octavo.

[a] Τὸ μηδὲν ἁμαρτεῖν ὄντως ὑπὲρ ἄνθρωπον, καὶ μόνε Θεῦ. *Omnino non peccare eſt ſupra naturam humanam, & ſolius Dei.* Gregor. Naz. *Orat.* 15.

[b] Terent. *ſe punient.* 1. 1.

[c] Χειμῶνα ζ βίε. *hyemem vitæ*, ſenectutem dixere, Pythagoras, apud Laërt. *l.* 8. Ariſtoteles in *Chriis*, Eratoſthenes, & Patrocles, apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 117.

[d] — πῶς ἔχεῖ,
Μηδέποθ' ἑρώτα ζτ', ἐπὰν γέροντ' ἴδῃς,
Ἢ γραῦν τιν'. ἴσθι δ' ἀβίως, ὅτι κακῶς ἔχεῖ.
— *Qomodo vales?*
Nunqam hoc interrogato, ubi ſenem videris,
Avt anum aliqam, ſed ſtatim ſcias qod male ſe habeat.
Philemon apud Stobæum & Maximum *collectan. c.* 41. Τὸ γῆρας ἐστὶν αὐτὸ νόσημα. Apollodor. *Senectus ipſa morbus eſt.* Ter. *Phorm.* 4. 1. Senec. ad illud Virgilii ex *Georg. lib.* 3.
Subeunt morbi, triſtíſqe ſenectus.
morbos & ſenectutem unà ponit; nan immeritò: ſenectus enim inſanabilis morbus eſt. Epiſt. 108.

DE

D E

MARCO VERO AVRELIO ANTONINO Imperatore

ELOGIA ET JUDICIA.

Svidas *in* Μάρκος.

Μάρκος, ὁ καὶ Ἀντωνῖνος, βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ ἐπαινετὸς καὶ πάντα φιλόσοφος. *Marcus, qi & Antoninus, Romanorum Imperator, laudatus ille per omnia philosophus.*

Idem.

Μάρκος, βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὃν σκοπήσειεν σωφρῶν μᾶλλον, ἢ ἐπαινεῖν ῥᾴδιον. ἐκ πρώτης γὰρ ἤδη τῆς ἡλικίας, εὐσταθῆ τε καὶ ἡσύχιον βίον ἐπισησάμενος, ὅτε καὶ δέος, ὅτε καὶ ἡδονῇ τραπεὶς τὸ πρόσωπον ὤφθη πώποτε. ἐπαινεῖ δὲ τῶν φιλοσόφων τοὺς ἀπὸ τῆς στοᾶς. καὶ ἐκείνων μιμητής, οὐ μόνον καθ' τὸν διαιτημάτων ὑπετίθετο, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸν τῶν μαθημάτων σύλληψιν. τὸν τε γὰρ ἰδιώτην βίον ἐν ἰσηγορίᾳ πολλοῖς Ῥωμαίοις ἔβιω, οὐδὲν τῇ εἰσποιήσει τοῦ γένους ἀλλοιωθείς. καὶ ἐπεὶ παρῆλθεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν, κατὰ μοναρχίαν ἐξηγέμων, καὶ τὴν ἄκρων δυνασείαν καρτερῶν, ὡς οὐδεμίαν ἀλαζονείαν ὑπῆλθε πώποτε. ἀλλ' ἦν ἐλεύθερος καὶ δαψιλὴς ἐν τοῖς εὐεργετήμασι, ἀγαθὸς δὲ καὶ μέτριος ἐν ταῖς τῶν ἐθνῶν διοικήσεσι. *Marcus, Romanorum Imperator, qem facilius est tacitè admirari, qam laudare. Cum enim jam a prima ætate constantem & qietam vitam sibi seqendam proposuisset, neqe propter metum, neqe propter voluptatem vultu mutato unqam est conspectus. Philosophos autem Stoicos laudat, & fuit illorum imitator non solum vitæ instituto: sed etiam disciplinarum studio. Vitam autem privatam sic egit, ut se nihil efferret supra cæteros de plebe Romana cives: sed pari libertate dicendi fruretur, nihil ob illam generis adoptionem mutatus. Et postqam ad principatum est progressus, ut monarcha populis præfuit, & summa potestate fruens, ad nullam insolentiam unqam est abreptus. Sed fuit ingenuus, & largus in dandis beneficiis, & bonus, & moderatus in gentibus regendis.*

Idem de eodem.

Μάρκος, βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ εὐσεβὴς ἐπικληθείς. ὅτος εἶχε μὲν καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς ἁπάσας. καὶ ἄρξας ὧν ἁπάντων τῶν ἐν κράτει γενομένων πινὶ ἤρξε. πλεῖσον δὲ ἐν εὐεργεσίαις διῆγεν. --- αὐτὸς μὲν γὰρ πάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀπείχετο. τὰ δὲ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλισα τὰ γυναικὸς, ἔφερε, καὶ ὅτε ἐπολυπραγμόνει, ὅτε ἐκόλαζεν. ἀλλ' εἰ μή τις χρηστόν τι ἐπράττειν, ἐσιώπα, καὶ ἐχρῆτο ἐς ἐκεῖνο αὐτῷ. τὰ δὲ ἑτέρων ἐπεστρέφετο. λέγων, ὅτι ποιῆσαι μὲν πινὶ ἀνθρώπους οἵους βούλεται ἔχειν, ἀδύνατόν ἐστι. τοῖς δὲ δὴ οὖσι, προσήκει, ἐς ὅ, τι ἄν τις αὐτοῖς τῷ κοινῷ χρήσιμος ἦ, χρῆσθαι. ἔτη γὰρ πεντήκοντα καὶ μῆνας δέκα, ἡμέρας τε κ' ζήσας, καὶ ιθ' ἔτη ἡμέρας τε ιά αὐτοκράτωρ ἄρξας, ὅλος διὰ πάντων ἐγένετο, καὶ ἐν οὐδενὶ ἠλλοιώθη. ἀγαθὸς δὲ ἦν, καὶ οὐδὲν προσποιητὸν εἶχε. πάμπολλα γὰρ καὶ ὑπὸ παιδείας ὠφελήθη ἐν ῥητορικοῖς λόγοις καὶ φιλοσοφίας ἀσκηθείς. πλεῖσον δε ὅμως ὑπὸ τῆς φύσεως ἐξήρθη. λέγει καὶ ἄλλας μυρίας ἐπαίνους εἰς αὐτὸν ὁ Δίων. *Marcus, Romanorum Imperator, cognomento Pius. Hic & aliis omnibus virtutibus præditus fuit, & optime omnium, qui imperium aliqod habuerunt, imperavit. Beneficentiæ vero studiosissimus fuit. Nam ipse qidem ab omnibus peccatis abstinebat. Aliorum vero peccata, præcipue vero uxoris ferebat, nec curiose inqirebat, neqe puniebat. Sed si qis boni aliqid faciebat, eum lavdabat, & ad illud illo utebatur, cæteros vero non curabat. Dicebat enim fieri non posse, ut homines tales efficias, qales habere cupis. Illis verò, qi jam sunt, convenire uti ad illas res, ad qas eorum unusqisqe Reipublicæ utilis esse potest. Cum autem annos qinqaginta, menses decem, & dies viginti vixisset, & per novendecim annos & undecim dies summum imperium obtinuisset, in omnibus sui similis fuit, nec ulla in re mutatus. Bonus autem fuit, nec qidqam simulatum habuit. Maximum etiam ab eruditione adjumentum accepit, in eloqentia & philosophia exercitatus. Plurimum tamen ab ipsa natura est evectus. Dion autem & alias sexcentas lavdes in ipsum confert.*

Dio Caſſius Hiſt. Rom. lib. 71 ex Joannis Xiphilini epitome pag. 815. A.

Ὁ μὲν Μάρκος, ἄρξας δὴ πάντων τῶν ἐν κράτει τινὶ γενομένων ἄρξας, ἄτως μετήλλαξεν. εἶχε μὲν γὰρ καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, πολεῖσον δὲ ἐν εὐεργεσίᾳ διῆγεν. αὐτὸς μὲν γὰρ ἀπάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀπείχετο, καὶ ἄπτε ἑκὼν ἄπτε ἀκὼν ἐπλημμέλει. τὰ δὲ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τὰ τῶν γυναικὸς, ἔφερε, καὶ ἄπτε ἐπολυπραγμόνει, ἄπτε ἐκόλαζε. καὶ εἰ μέν τις χρηστόν τι ἔπραττεν, ἐπῄνει καὶ ἐχρῆτο ἐς ἐκεῖνο αὐτῷ, τῶν δὲ ἐτέρων προσεποιεῖτο. καὶ ὅτι μὲ προσποιητῶς, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς πάντα ἔπραττε, προδηλον. ἔτη γὰρ ὄκτω καὶ πεντήκοντα, καὶ μῆνας δέκα, ἡμέρας τε εἴκοσι καὶ δύο ζήσας, καὶν τούτοις τῷ τε πρὶν Ἀντωνίνῳ συχνὸν χρόνον συνάρξας, καὶ αὐτὸς ἐννέα καὶ δέκα ἔτη, καὶ ἕνδεκα ἡμέρας αὐτοκρατήσας, ὅμοιος πάντων ἐγένετο, καὶ ἐν οὐδενὶ ἠλλοιώθη. ἄτως ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς ἀνὴρ ἦν, καὶ οὐδὲν προσποιητὸν εἶχε. πάμπολλα μὲν γὰρ ὑπὸ παιδείας ὠφελήθη, ἔν τε τοῖς ῥητορικοῖς, ἔν τε τοῖς ἐκ φιλοσοφίας λόγοις ἀσκηθείς. -- πλεῖσον δὲ ὅμως ὑπὸ τῆ φύσεως ἐξήρθη. καὶ γὰρ πρὸν ἐκείνοις ὁμιλῆσαι, ἰσχυρῶς πρὸς ἀρετὴν ὥρμητο. τοῖς τε γὰρ συγγενέσι πᾶσι, πολλοῖς καὶ δυνατοῖς πλησίοις τε ὄσιν, ἄτω τι ἔπ παισὶ ὢν ἤρεσεν, ὥῶτ' ὑπὸ πάντων ἀγαπηθῆναι. καὶ λέγεται ὑπὸ τοῦ Ἀδριανοῦ, ὅτι μάλιστα εἰς τὸ γένος ποιητὸς, οὐκ ἐπαρεφρόνησεν. Ἑλληνικῶν τε καὶ Λατίνων, ῥητορικῶν τε καὶ φιλοσόφων λόγων αἰεὶ διεπίμπλατο. *Itaqe Marcus inter omnes, qicum aliqa potentia fuerunt, optime adminiſtrato imperio, ſic deceſſit. Multis enim & aliis virtutibus præditus fuit, ſed præſertim beneficentia. Nam ipſe qidem ab omnibus peccatis abſtinebat, qum nec ſponte, nec imprudens delinqeret, ſed etiam aliorum peccata, & maxime uxoris ferebat, nec curioſe inqirebat, nec puniebat. Si qis autem boni qid faceret, eum lavdabat, & ad illud illo utebatur, cæteros vero non curabat. Ac qidem nihil ſimulate, ſed omnia ex virtutis præſcripto egiſſe perſpicuum eſſe poteſt ex eo, qod qum octo & qinqaginta annos, menſeſqe decem, ac dies viginti duos vixerit, in iisqe ſub Antonino patre diu ſocius imperii fuerit, ipſeqe decem ac novem annos & dies undecim regnaverit, tamen ſui ſimilis in omnibus, nec ulla unqam in re mutatus fuit. Itaqe vere fuit vir bonus, nec qicqam ſimulatum habuit. Magnum ei adjumentum attulit eruditio, nam rhetoricis & philoſophiæ præceptis exercitatus fuit. -- Plurimum tamen ab ipſa natura evectus fuit. Anteqam enim cum iis verſaretur, magnopere contendebat ad ſtudium virtutis: qa in re propinqis ſuis, qi multi erant & potentes, & locupletes, ita ſatisfaciebat puer, ut omnibus maxime carus eſſet: atqe ob eam cauſſam præſertim ab Hadriano adoptatus in familiam, nihilo magis inſolens fuit, tam Græcis, qam Latinis, tam eloqentiæ qam philoſophiæ præceptis ſemper imbuebatur.*

Herodianus Hiſtor. lib. 1. cap. 2. §. 4-8.

Τῷ βασιλεύοντι Μάρκῳ, ἀρετὴς μὲν πάσης ἔμελεν αὐτῷ. λόγων τε ἀρχαιότητος ἰῶ ἐρασὴς, ὡς μηδενὸς μήτε Ῥωμαίων μήτε Ἑλλήνων ἀπολείπεσθαι. δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτὸν, ἢ γραφέντα. παρεῖχε δὲ καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἐπιεικῆ καὶ μέτριον βασιλέα, τοὺς δὲ προϊόντας δεξιούμενος, κωλύων τε τοὺς πρὸ αὐτὸν δορυφόρους ἀποσοβεῖν τοὺς ἐντυγχάνοντας. μίμος τε βασιλέων φιλοσοφίαν ἐν λόγοις, ἐν δὲ δογμάτων γνώσεσι, σεμνῷ δὲ ἤθει, καὶ βίῳ σώφρονι, ἐπεδείξατο. πολύ τε πλῆθος ἀνδρῶν σοφῶν ἤνεγκεν, ἡ τὸν ἐκείνου καιρῶν φορά. φιλεῖ γάρ πως αἰεὶ τὸ ὑπήκοον ζήλῳ τοῦ ἄρχοντος γνώμης βιᾶν. *Marcus, qum regnaret, virtutem nullam non magnopere exercuit: adeo literarum antiqitatis ſtudioſus, ut nemini ſit in eo genere Græcorum Romanorumqe ſecundus. Argumento ſunt permulta, qæ ab illo dicta atqe conſcripta ad nos uſqe pervenerunt. Adeo vero civilem ſeſe & commodum omnibus principem præſtabat, ut adeuntium cuivis dextram placide daret, neminemqe a ſuis cuſtodibus prohiberi aditu pateretur: ſoluſqe Imperatorum ſapientiæ ſtudium, non verbis, avt decretorum ſcientia, ſed gravitate morum, vitæqe continentia uſurpavit. Qo factum eſt, ut magnum ſapientium virorum proventum ætas illa extulerit. Solent enim plerumqe homines vitam principis æmulari.*

Lib. 1. cap. 2. §. 3. Τὰς θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γενομένας ἐξέδοτο ἀνδράσι τοῦ συγκλήτου βουλῆς τοῖς ἀρίστοις, οὐ τὰς γένους μακρᾶς ἀξιοχρεὼς εὐπατρίδας, οὐδὲ τοὺς πλούτου περιβολαῖς λαμπρὸς, κοσμίους δὲ τὸ τρόπον, καὶ σώφρονας τὸ βίου, γαμβροὺς αὐτῷ γενέσθαι θέλων. παντὸς γὰρ μόνα ψυχῆς ἴδια, καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα. *Filias porro, qum adoleviſſent, optimis ex ordine ſenatorio viris collocavit. Neqe enim qi longam generis ſeriem præferrent, avt qi opes nimias oſtentarent; ſed qi morum probitate, atqe modeſtia, vitæqe innocentia præcellerent, eos ſibi generos deligendos putabat. Hæc enim ſola animi bona certa eſſe ſtabiliaqe ducebat.*

Lib. 1. cap. 4. §. 19. 20. 21. Τελευτήσαντος δὲ Μάρκου, ἐπὶ δὴ διεφοίτησεν ἡ φήμη, πᾶν τε τὸ παρὸν στρατιωτικὸν, καὶ τὸ δημῶδες πλῆθος ὁμοίως πένθει κατείχετο. οὐδέ τις ἰδὼν ἀνθρώπων τὸν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἔχλον, ὃς ἀδακρυτὶ τοιούτῳ ἀγγελίαν ἐδέχετο. πάντες δὲ ὥσπερ ἐκ μιᾶς φωνῆς, οἱ μὲν πατέρα χρηστὸν, οἱ δὲ ἀγαθὸν βασιλέα, γενναῖον δ' ἕτεροι στρατηγὸν, οἱ δὲ σώφρονα καὶ κόσμιον ἄρχοντα ἀνεκάλουν. καὶ οὐδεὶς ἐψεύδετο. *Poſtqam vero Marci mortem fama vulgavit, incredibilis repente exercitum ipſum, plebemqe adeo omnem luctus occupavit. Neqe ulli ſane Romanæ ditionis mortales fuerunt, qi non ejuſmodi nuntium multis lacrymis exceperint: omnesqe eum velut una voce, alii parentem probum, alii bonum Imperatorem, qidam fortiſſimum ducem, nonnulli etiam continentem, moderatumqe principem vocitabant. neqe ſane qiſqam falſus habebatur.*

Ariſtides oratione in Regem Tom. 1. p. 101.

Ἀλλ' ἐμοί γε δοκεῖ τὸν καλῶν εἶναι, ἐν ἑορτῇ καὶ ἐν ἱερομηνίᾳ, μεμνῆσθαί τι καὶ λέγειν, περὶ θείου καὶ φιλανθρώπου βασιλέως. ὁ γὰρ δὴ δέος γε, μὴ ἐπαινεῖν αὐτὸν προελόμενοι, ἐπειτα ἀπορήσωμεν λόγων, ἀλλὰ μὴ τοιαῦτα ἢ τὰ ὑπάρχοντα τῷ βασιλεῖ, ὥστε μηδένα εἰπεῖν ἀξίως ἂν δυνηθῆναι περὶ αὐτῶν. *Ego vero decorum fore*

fore putarim, ſi his menſtruis feriis divini & humaniſſimi regis mentionem aliqam faciamus. ne enim id metuendum eſt, ne poſtqam ipſum laudare cœperimus, verba nos deficiant, ſed potius, ne tot ſint in ipſo laudanda, ut ea nemo pro dignitate poſſit explicare.

p. 102. Ἐγὼ δ' ὅτε χρόνῳ πληθοντι ἱκανὸν, ὅτε λόγον ἀδένα ἐρῶ ἅ βασιλέως ἄξιον, ἀδὲ * ὅστις [* ὡς τις f.] αὐτὸν ἱκανῶς ἐγκωμιάσαι δυνήσεται. *Ego vero nec tempus ullum ſatis longum duco, nec orationem ullam video, qæ rege poſſit eſſe digna, eumqe ſatis laudare.*

p. 103. Ἓν μὲν ἂν ἅτο πρωτον καὶ μέγιστον ὑπάρχει λέγειν περὶ αὐτοῦ, ὅτι κὰ πρότερον ἢ καθῆναι εἰς τὸν θρόνον, ἄξιος ἦν βασιλείας ἦν. *Illud unum igitur primum ſumma cum laude dici de ipſo poteſt, eum priuſqam regnum capeſſeret, regno dignum fuiſſe.*

p. 104. Εἴτε γὰρ φόβῳ τῷ πρὸς αὐτὸν, εἴτε αἰδοῖ ἅ κρείττονος, εἴτε γνώμῃ τῇ βελτίστῃ κὰ δικαιοτάτῃ συγχωρεῖν οἰόμενοι δεῖν, πῶς οὐκ ἐξ ἁπάντων τούτων φανερὸν, ὁντιν' ἐχρῆν εἶναι τὸν βασιλέα. *Sive enim metui, qo erga ipſum afficiebantur, ſive dignitatis reverentiæ, ſive moribus optimis ac juſtiſſimis illud tribuendum putarent, manifeſto ubiqe apparebat is qi rex erat eligendus.*

p. 106. Τὸν γὰρ μαθόντα ἃ χρὴ, καὶ παιδαθέντα, κὰ μηδενὸς τῶν καλῶν ἀμελήσαντα, μηδὲ ἀμαθῆ γενόμενον, ἀλλὰ πᾶσι τοῖς τῆς ἀρετῆς μέρεσι καταπεσμήσαντα τὴν ψυχὴν, εἰκὸς ἦν πάσης ἔξω γενέσθαι ἁμαρτίας. παύτην τοίνυν τὴν παιδείαν, κὰ ὁ βασιλεὺς παιδαθεὶς, καὶ πάντων τῶν καλλίστων μεταλαχὼν, τὰ μὲν κὰ ἀπὸ φύσεως ὑπαρξάντων αὐτῷ, τὰ δὲ καὶ ἀπὸ παιδείας γενομένων, ἀ μέσως, ἀσθ' ὥσπερ τοῖς ἄλλοις πισὶν, ἀλλὰ περὶ ὑπερβολὴν ἑκάστῳ, ἦν μὲν μέγα ὄφελος τῇ βασιλείᾳ κὰ πρὸν εἰς παύτην καταστῆναι. *Qi enim ea, qæ oportebat, didiciſſet, nec ullam rem præclaram neglexiſſet, nec rudis eſſet, ſed omni virtutis genere animum ſuum exornaſſet, eum æqum erat omni peccato eſſe immunem. Hac igitur ratione cum inſtitutus eſſet, nec ulla re pulcerrima careret, qod eas illi partim natura, partim educatio non mediocriter, ut aliis, ſed affatim ſuppeditaſſet, magnum erat regni præſidium etiam anteqam illi præficeretur.*

p. 107. Ἐπὶ δὴ ἡ πάντα διοικοῦσα πρόνοια κὰ διατάξασα, καὶ τοῦτον ἐκάθισεν εἰς τὸν βασίλειον θρόνον, τὸν δικαιότατον βασιλέων. *Poſtqam vero divina providentia, qæ omnia gubernat & diſponit, hunc etiam, juſtiſſimum & ſanctiſſimum regem, in regio ſolio collocavit.*

p. 108. Ὡς ἂν ἐμπειρότατος βασιλέων, καὶ γνώμῃ πρέχων. *Ut rex prudentiſſimus & in conſultando primas tenens.*

Οὕτως ἐξηγεῖται κὰ διέπει τὸ τῆς ἀρχῆς, ὅνπερ χρὴ τρόπον. τὴν εὐσέβειαν μὲν καὶ δικαιοσύνην, ἔτι δὴ σωφροσύνην, καὶ ἐγκράτειαν, φρόνησιν, καὶ τὴν ἄλλην κοσμῶν γε ἀρετήν. ἤρξατο μὲν γὰρ ὥσπερ πρόσηκεν, ἀπὸ εὐσεβείας. διεξῆλθε δὴ κὰ διὰ τῶν ἄλλων μερῶν τῆς ἀρετῆς. πῆς μὲν γὰρ δικαιοσύνης ; πῆς δὲ φιλανθρωπίας ; πῆς δὲ τῆς ἄλλης ἀρετῆς τοσαύτα δείγματα κὰ τοιαῦτα, ὅσα κὰ [οἷα] ὁ βασιλεὺς ἅτος ἐξήνεγκε ; *Ipſe regnum adminiſtrat ut decet, pietatem, juſtitiam, temperantiam, modeſtiam, prudentiam, & alias omnes virtutes colens. Nam a pietate, ut oportebat, exorſus, per alia qoqe virtutis genera progreſſus eſt. Qis enim vel juſtitiæ, vel humanitatis, vel aliarum virtutum tot tantaqe, qot & qanta hic rex, exempla edidit?*

p. 113. Ὁ δ' ἐπέδειξεν, ὅτι κὰ ἰδιώτης ὢν καὶ βασιλέα οἷόνπερ ἐστὶ τὸν αὐτὸν εἶναι διὰ τέλους. τοιοῦτον μὲν πρὸ τῆς βασιλείας ἑαυτὸν παρασχὼν ἑαυτὸν, ὥστε δικαίως ἀξιωθῆναι παύτης. ἐν δὴ τῇ βασιλείᾳ, οὐκ ἐκστὰς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ νῷ κὰ τρόπῳ χρώμενος. *Verum rex noſter & privato licere & regi, eundem perpetuo manere, apertiſſime demonſtravit, qi tum ante regnum talem ſe præbuit, ut eo dignus merito judicaretur, tum in regno, a ſeipſo non declinans, ſed eadem animi ſententiâ & moribus iiſdem uſus.*

Verùm videnda integra oratio; qam, ad Commodum deflexione factâ, ſic clavdit p. 120.

Σὲ δὴ, ὦ παῖ γενναῖε γενναίων, κατ' ἴχνος εἶη βαίνειν τοῦ πατρός. ἅτο γὰρ ὡς γε ἐν βραχεῖ πολὺ εἰρήσθω. *Ut tu, nobilis nobilium filius, veſtigiis paternis incedas. Hoc enim multum a me paucis dictum ſit.*

Idem oratione in Romam Tom. 1. p. 398.

Ὅ γε μὲν νῦν ἄρχων μέγας, οἷον ἀγωνιστὴς καθαρὸς, τοσοῦτον ὑπεραίρει σοῦ πρὸ αὐτοῦ [καὶ] τὸν πατέρα, ὅσον, ἁδ' εἰπεῖν ῥᾴδιον, ἑτέρους αὐτὸς ὑπεραίρει. καὶ δὴ φαίη τις ἂν δικαιοσυνῶν καὶ νόμιμον εἶναι ἅτο ὡς ἀληθῶς, ὅ, τι κρίνοιεν ἅτος. *Qi nunc eſt Auguſtus imperator, tanto intervallo priores & patrem, tanqam pugil eximius, ſuperat, qanto, qod vix dici poſſet, reliqos. Ac qicqid ille judicaverit, id pro juſto ac legitimo recte haberi poteſt.*

Idem in Panegyrica Cyzicena de Marci imperio Tom. 1. p. 421.

Ἄξιον δὴ καὶ τύχης ἕνεκα ὑμῖν σωηθῆναι. ἐπεγράψασθε μὲν γὰρ τὸ ἄριστον τῶν εἰς ἐκεῖνον τὸ χρόνον βασιλέων. ἥκει δὴ ὑμῖν τὸ ἔργον πρὸς τέλος ἐν τοῖς δε τοῖς καιροῖς, οἵ τε καλῶν αὖ κάλλιστα εἰλήχασι, καὶ ὑπὲρ ὧν δικαίως ἂν χαρισήριον τοιοῦτον ἐφικὸς εἴη τοῖς θεοῖς, ἐφ' ὁπερ ἁ ῥᾴδιον μεῖζον ἐξευρεῖν. *Qin etiam fortunæ cauſſâ gratulandum vobis cenſeo. Poſtqam enim optimum omnium, qotqot hactenus fuerunt, regem aſſumpſiſtis, ad finem ſimul opus veſtrum his temporibus pervenit, in qæ res inciderunt omnium pulcerrimæ, ac pro qibus merito tale honorarium, ſiqidem majus invenire non erat, diis ſtatueretur.*

p. 422. Οὐ κὰ τὸ εἰς μνήμην ἥκοντων ἐν λόγῳ θαυμασιώτατον, κὰ πᾶσαν τὴν εὐγένειάν τε καὶ παιδείαν ἔχει σύλλογον, κὰ ὅτ' ἰδιώτης ἁδεὶς δύναται σιωπᾷν, πόλις τε ἅπασα κὰ γένη ἅπαντα ἀνθρώπων ἐκπεπλήκτηται. *Qod etiam omnium, qæcunqe in hominum memoria verſantur, maxime memorabile, qodqe omnem ſi-*

******* *mul*

mul & nobilitatem & eruditionem complectitur, ac nec privatus qisqam tacere poteſt, & civitas tota, cunctaque hominum genera cum ſtupore admirantur.

p. 423. Στρατηγοὶ μὲν στρατηγὸς ἤδη ἐν κινδύνοις προείλοντο. καὶ πόλεις ἀλλήλας δὴ καιρῶν παρέλαβον. καὶ βασιλεῖς πρὸς βασιλέας φιλίας καὶ σωμμαχίας ἐποιήσαντο, καὶ ἅτοι τ χρείας ὡς τὰ πολλὰ ἠτιμωμένης, καὶ μέχρι τότε κοινωνίας ἴσμεν γενομένας. Βασιλεὺς ἦν ἐκών, βασιλέα δὴ πρῶτον προείλετο ἑαυτῷ τ ὅλων, καὶ μόνος τ ἐκ τ παντὸς αἰῶνος, οὐκ ἀρχὴν προσλαβεῖν μᾶλλον ἐζήτησε, ἢ βασιλέα προσλαβεῖν δὴ πᾶσι τοῖς ἄλλοις. *Duces qidem ſæpe in bellis alios duces ſibi præfecerant, & civitates ſe invicem aſſumpſerant, ac reges cum regibus fœdera percuſſerant, idqe neceſſitate coacti plerumqe nec ulterius. Rex autem primus ultro regem omnium ſibi præfecit, & ſolus ex omni memoria non regnum potius, qam regem regno voluit aſſumere.*

Idem Palinodiâ in Smyrnam reſtavratam Tom. 1. p. 463.

Τοῖς τε πάνυ ἀρίστοις βασιλεῦσιν πάσας πόλεις ὑφ' ἑαυτοῖς ἔχουσι τὴν καλλίστην οἰκίσαι φιλοτιμίαν εἶχε. τῇ τε πόλει τὸ δὴ τότων ἀνεγερθῆναι, καὶ τοιούτους δημιουργοὺς ἐπιγράψασθαι, τὴν συμφορὰν εἰς εὐπραξίαν μετέλαβε. πρότερον μὲν γὰρ Θησέα καὶ Ἀλέξανδρον ἤδομεν. τὸν μὲν τ ἐν Ἕλλησιν οἴκτιστον, φιλανθρωπότατον. τὸν δὲ συμπάντων βασιλέων μάλιστα δὴ θαυμασθέντα τ εἰς οὖν πολέμους τόλμης ἕνεκα. νυνὶ δ' ἔτι λαμπροτέρους καὶ μείζονας οἰκιστὰς προσελάβομεν. οἳς πᾶσι μὲν γῆ καὶ θάλαττα ὑπήκοος, οὐ πατέρων τε καὶ ἐξ ὧν αὐτοὶ προσκέκτηνται, σοφίας δὲ καὶ δικαιοσύνης, καὶ ἀληθείας, καὶ χρηστότητος, οὐκ ἔλαττον, εἰ μὴ καὶ πλέον τ ἐν τοῖς ὅπλοις ἰσχύος πρέπει. *Nam & optimi reges omnium civitatum domini gloriam ex eo conſecuturi erant, ſi pulcherrimam fundarent, & urbs, poſtqam per hos reſuſcitata, tales aſſumpſit conditores, cladem in felicitatem mutavit. Ac prius qidem Theſeum celebrabamus, & Alexandrum, alterum Græcorum humaniſſimum, alterum inter omnes reges maxime admirandum, propter eam, qa in bellis utebatur, audaciam. At nunc ſplendidiores aſſumpſimus & majores conditores, qi tum terram ac mare omne ſuo imperio ſubjecta habent, idqe partim a majoribus accepta, partim a ſe conqiſita: tum ſapientia, juſtitia, veritate, bonitate non minus, ne dicam magis, qam armis excellunt.*

Philoſtratus in vitis Sophiſtar. l. 2. in Philiſco p. 617.

Ἀντωνῖνος δ' ὢν αὐτοκράτωρ ὁ τ φιλοσόφου παῖς. *Antoninus Imperator erat Philoſophi filius.*

Idem in Herode p. 556.

Ἐπαίδαζε μὲν ὁ αὐτοκράτωρ Μάρκος πρὸ Σέξτου τ ἐκ Βοιωτίας φιλόσοφον, θαμίζων αὐτῷ, καὶ φοιτῶν δὴ θύρας. ἄρτι γὰρ ἥκων ἐς τὴν Ῥώμην ὁ Λούκιος, ἤρετο τ αὐτοκράτορα προϊόντα, Ποῖ βαδίζῃ, καὶ ἐφ' ὅ, τι; καὶ ὁ Μάρκος, καλὸν, ἔφη, καὶ γηράσκοντι τὸ μανθάνειν. εἶμι γὰρ πρὸς Σέξτον τ φιλόσοφον, μαθησόμενος ἃ οὔπω οἶδα. καὶ ὁ Λούκιος ἐξάρας τὴν χεῖρα ἐς τ οὐρανόν, ὦ Ζεῦ, ἔφη, ὁ Ῥωμαίων βασιλεὺς γηράσκων ἤδη δέλτον ἐξαψάμενος, ἐς διδασκάλου φοιτᾷ, ὥσπερ οἱ παῖδες. ὁ γὰρ ἐμὸς βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, δύο καὶ τριάκοντα ἐτῶν ἀπέθανεν. *Marcus Imperator ſtudioſus erat Sexti Philoſophi e Bœotia oriundi, adeo ut ipſum frequentaret, atqe ad ejus fores ventitaret. Lucius vero recens Romam profectus, rogabat Imperatorem iter conficientem, qonam iret, & ad qod negotium: tum Marcus, honeſtum eſt, inqit, etiam ſeneſcenti addiſcere. Ideo ad Sextum Philoſophum vado, ut diſcam qæ nondum ſcio. Hic Lucius manu in cœlum ſublata, o Jupiter, inqit, Romanorum Imperator jam ſeneſcens tabellis comprehenſis ad ludi magiſtrum pergit, ut pueri: Alexander vero Rex meus triceſimo ſecundo ætatis anno interiit.*

Ibidem p. 558.

Ὁ Μάρκος φύσει δημοτικώτερος. *Marcus naturâ magis popularis.* Qo loco, & Herodem Sophiſtam qâ patientiâ Marcus tulerit, refert.

Idem in Theodoto p. 565.

Προέστη δὲ καὶ τ Ἀθηναίων νεότητος πρῶτος ὑπὸ τοῦ ἐκ βασιλέως μειράκιος. καὶ ἐ ξ τό τε λόγου ἄξιον. ἐ γὰρ πάντες οἱ ὑπατεύοντες ἐξ ὑρόνου τότε, λόγου ἄξιοι. ἀλλ' ὅτι οὖν μὴ Πλατωνικούς, καὶ οὖν ὅτι τ στοᾶς, καὶ ἐξ Περιπάτου, καὶ * αὐτὸν Ἐπίκουρον [* αὐτὸ Ἐπικούρου] προσέπαξεν ὁ Μάρκος τῷ Ἡρώδῃ κρῖναι, τ δὲ ἄνδρα ἔσπευδεν, ὅτι τ περὶ αὐτὸν δόξης αὐτὸς ἀπέκλινε τοῖς νέοις, ἀγωνιστὴν τ πολιτικῶν προσφθόγγων λόγων, καὶ ῥητορικῆς ὄφελος. *Hic juventuti Athenienſium primus præfectus fuit, ſuper innumeris a Rege inſtitutis: neqe tamen hoc valde memorabile eſt; non enim omnes, qi ſedem hanc obtinent, memoriâ digni ſunt. ſed qia Platonicos, & Stoicos Philoſophos, & Peripateticos, atqe ipſum Epicurum Marcus Herodi injunxerat dijudicare: hunc autem virum Herodes juvenibus conſtituerat, qam de illo habuit opinione impulſus: cum eum propugnatorem civilium ſermonum appellaſſet, & oratoriæ artis emolumentum.*

Idem in Hermogene p. 575.

Ἑρμογένης ιε' ἔτη γεγονὼς, ἐφ' ὅτου μέγα πρόβη τ τ σοφιστῶν δόξης, ὡς καὶ Μάρκῳ βασιλεῖ προσσχεῖν ἔρωτα ἀκροάσεως. ἐβάδισε γὰρ δὴ τ ἀκρόασιν αὐτοῦ ὁ Μάρκος. καὶ ἤδη ὡς διαλεγομένου, ἐθαύμαζε ὁ χειδιάζων, δωρειὰς ὁ λαμπρὰς ἔδωκεν. *Hermogenes qindecim annos natus, eo uſqe provectus eſt claritatis ac celebri-*

britatis inter ſophiſtas, ut etiam Imperatori Marco audiendi deſiderium excitaverit. Perrexit ergo Marcus ad auſcultationem, & eo diſſerente gaudio affectus eſt: & extempore declamantem admiratus præclara ipſi munera largitus eſt.

Idem in Ariſtide p. 579.

Οἰκιςὴν ἢ κ τ' Ἀριςείδην ὁ Σμύρνης, οὐκ ἀλαζὼν ἔπαινος, ἀλλὰ δικαιότατός τε κ ἀληθέςατος. τ γὰρ πόλιν ταύτην ἀφανισθεῖσαν ὑπὸ σεισμῶν τε κ χασμάτων, ὅτω π ὠλοφύρατο πρὸς τ Μάρκον, ὡς τῇ μὲν ἄλλῃ μονῳδίᾳ, ψαμὰ ἐπισενάξαι τ βασιλέα, ὅπ ἢ τῷ, ζέφυροι ἐρήμῳ αὐτὴν καταπνέυσι, κ δάκρυα τῷ βιβλίῳ ἐπισάξαι --- Καὶ ὁ φημὶ ταῦτα ὡς οὐχὶ κὴ ὁ βασιλέως, ἀνοικίσειν ἂν ὀλωλυῖαν πόλιν, ἰὼ ὅσων ἐθαύμασεν. ἀλλ' ὅτι αἱ βασίλειοί τε κὴ θεατέσιοι φύσεις, ἰὼ προσεγείρῃ αὐτὰς ξυμβολία κὴ λόγος, ἀναλάμπυσι μᾶλλον, κ πρὸς τ ποιεῖν εὖ ξυὼ ὁρμὴ φέρονται. *Quod autem etiam Smyrnæ conditor Ariſtides celebretur, non ſuperba laus eſt, ſed æquiſſima & veriſſima. nam urbem hanc terræ motibus & hiatibus deletam, adeo graviter deploravit apud Marcum, ut in alia quadam parte lamentationis Imperator ſæpe ingemuerit: ſed in hoc loco, favonii ipſam deſertam perflant, lacrymas quoque libro infuderit. At non hæc aſſeruit, quaſi Rex civitatem dirutam non inſtauraturus eſſet, quam incolumem admiratus fuerat: verum quoniam regiæ & divinæ naturæ, ſi conſilium & oratio ipſas concitet, eo magis relucent, & ad benignè agendum cum impetu feruntur.* Eundem quàm familiariter Marcus habuerit, ibidem vide.

Idem in Adriano p. 585.

Κατὰ ἢ τοῦτ χρόνους, ὃς ὁ αὐλοκρέτωρ Μάρκου Ἀθλώαζε ὑπὲρ μυςηρίων ἐςάλη, ὑκρατὴ μὲν ἤδη ἔ τ σοφιςῶν θρίτης ὁ ἀνὴρ ἦν. ἐν μέρει ἢ ὁ Μάρκος τ τ Ἀθηνῶν ἱςορίας [ἐπίθη] μηδὲ τὴν ἐκείνου σοφίαν, ἀγνοῆσαι. κ γὰρ δὴ ἐπέπαιξεν αὐτὸν τοις νέοις, οὐκ ἀκροάσῃ βαπτίσας, ἀλλὰ ξωληθέντα τῇ τοῦ ὠτὸς φημῇ. --- ἀγαθεὶς αὐτὸν ὁ αὐλοκρέτωρ ὅπ μέγα ἦρε δωρεαῖς τε κ δώροις. καλῶ ἢ δωρεὰς μὲν, πάς τε σιτήσεις, κ τὰς προεδρίας, κὴ πάς ἀτελείας, κὴ τὸ ἱερῶσθαι, κ ὅσα ἄλλα λαμπρύνῃ ἄνδρας. δῶρα ἢ χρυσὸν, ἀργύριον, ἵππους, ἀνδράποδα, κ ὅπα ἑρμηνεύῃ πλῆτον, ὧν αὐτὸν τε ἐνέπλησε κὴ γένος ἔ ἐκείνου πάντας. *Quibus vero temporibus Marcus Imperator pro myſteriis Cereris Athenas legatos miſerat, hic ille vir ſophiſtarum ſuggeſtum obtinebat: itaque Marcus in una Athenienſium hiſtoriæ parte poſuit, quod neque illius doctrinam ignoraſſent. At enim hunc juvenibus præfecerat, non quod audiendo eum exploraſſet, ſed quod famæ aſſenſus eſſet. Admiratus eum Imperator eo uſque muneribus & donis evexit, ut magnum effecerit. Munera voco ſportulas, ſtipendiave, prærogativas, immunitates, pontificatus & cætera quæ viros illuſtrant. Dona vero aurum, argentum, equos, mancipia, & quæcunque divitias interpretantur. quibus quidem omnibus & eum & omnes ex gente illius explevit.*

Galenus de Theriaca ad Piſonem lib. 1. cap. 2.

Τὸν θεῖον Μάρκον κὴ ἡμεῖς εἴδαμεν εὐθέσμως ποτὲ βασιλεύσαντα, κ ἀκριβῶς ἑαυτ ἐμὲ τὴν σύνεσιν τῇ συγκράσει ἔ σώματος ἐπιγνόντα. *Divum Marcum nos quoque novimus, qui legitimè aliquando imperium geſſit, & ad amuſſim, ut erat vir prudens, corporis ſui temperamentum intellexit.*

Idem de libris ſuis cap. 2.

Ἐπρεύθην μὲν ἐξ ἀνάγκης. ἐλπίζων ἢ πύξεσθαι παραιτήσεως, ἥκειν γὰρ εἶναι τ ἕτερον αὐτῶν τ πρεσβύτερον, εὐγνώμονά τε κ μέτριον, ἥμερον τε κ πρᾶον, ὃς καλεῖτο μὲν ἐξ ἀρχῆς Βῆρος, &c. *Neceſſitate igitur profectus ſum. Sperans autem me excuſationem conſequuturum, audiebam enim alterum ipſorum natu majorem, & æquum & moderatum, & clementem & lenem, qui initio quidem Verus vocabatur, &c.*

Idem lib. περὶ ἔ προγνώσεως. cap. 9.

Χρησόν δ' κ φιλάνθρωπον αὐτὸν ἐδυνήθην πεῖσαι καταλείπειν με ἐν τῇ Ῥώμῃ. *Quoniam autem benignus erat & humanus, potui ab eo impetrare, ut Romæ manerem.*

Marcellus in Regillæ Epitaph.

Καὶ βασιλεὺς Διὶ πατρὶ φυὴν κ μῆτιν ὅμοιος. *Et Imperator Jovi patri indole & prudentia ſimilis.*

Athenæus Dipnoſophiſtarum lib. 1. pag. 2.

Ὁ πάντ' ἄριστος βασιλεὺς Μάρκος. *Optimus Imperator Marcus.*

Zoſimus Hiſtor. lib. 1. cap. 7.

Ἐντεῦθεν ἄνδρες ἀγαθοὶ ἡγεμονίαν παραλαβόντες, Νερούας τε κ Τραϊανὸς, κ μετ' τοῦτον Ἀδριανὸς, ὅτε εὐσεβὴς Ἀντωνῖνος, κ ἡ τ ἀδελφῶν σωφρὼν Βῆρος κ Λούκιος, πολλὰ τ λελωβημένων ἠξίωσαν διορθώσεως. κ ὐ μόνον, ἅπερ εἶχον ὀπολωλεκότες οἱ πρὸ αὐτ ἀνεκτήσαντο, ἀλλὰ καί τινα τ οὐκ ὄντων προσέθεσαν. *Ab hoc tempore viri boni principatum adepti, Nerva, Trajanus, & poſt eum Adrianus, & Antoninus Pius, & par illud fratrum, Verus atque Lucius, multa vitiata correxerunt, neque tantum ea, quæ ſu-*

perioris memoriæ principes amiſerant, recuperarunt: ſed etiam non poſſeſſa prius qædam adjecerunt.

Julianus in Sympoſio Edit. Petav. p. 41.

Ἔδοξε γοῦν ὁ Μάρκος, τά τε ἄλλα θαυμάσιός τις εἶναι, καὶ σοφὸς διαφερόντως, ἄ τε οἶμαι διαγινώσκων λέγειν θ' ὅτου χρὴ, καὶ σιγᾶν ὅτῳ καλόν. *Tum Marcus viſus eſt cætera planè admirandus vir, & præcipuè prudentiâ excellere, tanqam, credo, qi probè noſſet, ubi loqi, vel tacere deceret.*

Juſtinianus in Novellam tit. 22.

Τοῦτο γοῦν εὖ μὲν ἐξάμενος, καὶ φιλοσοφώτατος ἐθέσπισε Μάρκος. *Qod cum bene incepiſſet, etiam ſanxit ſapientiſſimus Marcus.*

Ibidem tit. 108.

Ὁ φιλόσοφος ἐν βασιλεῦσι Μάρκος. *Marcus inter Imperatores philoſophus.*

Lucius apud Juſtinum apologiâ 1. pag. 43. B.

Οὐ πρέπουσα εὐσεβεῖ αὐτοκράτορι, οὐδὲ φιλοσόφῳ Καίσαρος παιδὶ, οὐδὲ τῇ ἱερᾷ συγκλήτῳ κρίνεις, ὦ Οὐρβικε. *Non hoc ſicut Imperatorem pium, non ut Cæſaris filium philoſophum decet, non ita ut ſacro-ſancto ſenatui convenit, judicas Urbici.*

Juſtinus apologiâ 2. ad Adrianum Pium, Marcum, & Lucium pag. 53. D.

Εὐσεβεῖς, καὶ φιλόσοφοι, καὶ φύλακες δικαιοσύνης, καὶ ἐρασταὶ παιδείας ἀκούετε παντοχοῦ. *Dii & philoſophi, & juſtitiæ cuſtodes, & eruditionis amatores, qod ſic vocemini, ubiqe avditis.*

Melito, lib. ad Imperatorem apud Evſebium Hiſt. Eccleſ. l. 4. c. 26.

Σὲ δὴ καὶ μᾶλλον περὶ τούτων τῶν αὐτῶν ἐκείνοις ἔχοντα γνώμλιν, καὶ πολύ γε φιλανθρωποτέραν καὶ φιλοσοφοτέραν, πεπείσμεθα πάντα ποιήσειν, ὅσα σε δεόμεθα. *Te vero, qippe qi idem qod illi de nobis ſentias, imo etiam longè humanius atqe ſapientius; tanto magis confidimus omnia eſſe facturum qæ rogamus.*

Athenagoras in legatione pro Chriſtianis, ad M. Antoninum, & Commodum pag. 2. B.

Αὐτοκράτορσι Μάρκῳ Αὐρηλίῳ, καὶ Λυκίῳ Αὐρηλίῳ Κομμόδῳ, Ἀρμενιακοῖς, Σαρματικοῖς, τὸ δὴ μέγιστον φιλοσόφοις. τὸ ἥμερον ὑμῶν καὶ ἤπιον, καὶ τὸ πρὸς ἅπαντα εἰρηνικὸν καὶ φιλάνθρωπον θαυμάζοντες, οἱ μὲν καθ' ἕνα ἰσονομοῦνται. αἱ δὲ πόλεις πρὸς ἀξίαν τὴν ἴσης μετέχουσι τιμῆς. καὶ ἡ σύμπασα οἰκουμένη ὑμετέρᾳ συνέσει βαθείας εἰρήνης ἀπολαύουσιν. *Imperatoribus Marco Aurelio Antonino, & Lucio Aurelio Commodo, Armeniacis, Sarmaticis, & qod maximum eſt, philoſophis. Manſvetudinem ac lenitatem veſtram, animum erga omnes placabilem & benignum cum ſinguli ſuſpicientes æqabili ac pari jure utuntur: tum civitates, pro ſvaqæqe dignitate, ſvis potiuntur honoribus: denique univerſus hic terrarum orbis, veſtræ prudentiæ beneficio altiſſima pace perfruitur.*

pag. 26. D. Τί δαὶ δεῖ πρὸς ὑμᾶς πάντα λόγον κεκινηκότας, ἢ ποιητῶν μνημονεύειν; ἢ καὶ ἑτέρας δόξας ἐξετάζειν; *Sed qid opus eſt coram vobis, qi omne genus literarum ſcrutati eſtis, vel poetarum carmina, vel aliorum ſententias examinare!*

pag. 16. B. Ἴστε δὴ καὶ ὑμεῖς ταῦτα ἀξιολογώτερον, ὡς ἂν ἐν πᾶσι, καὶ ὡσὲρ πάντας τοῖς παλαιοῖς συγγινόμενοι. *Qanqam & vos ipſi in antiqiſſimis qibuſqe ſcriptis, ſi alius qiſpiam, verſati accuratè hæc intelligitis.*

pag. 6. C. Οἶδα γὰρ, ὅτι ὅσον σωφρονεῖ καὶ ἰσχύϊ τὴν βασιλείας πάντων ὑπερέχετε, τοσοῦτον καὶ τῷ πάντων παιδείαν ἀκριβῶν πάντων κρατεῖτε. ὅτω καθ' ἕκαστον παιδείας μέρος καλοῦντες, ὡς ἑδὲ οἱ ἐν αὐτῆς μόριον ἀποτετμήμθοι. *Novi enim vos, qantum intelligentiâ ſimul & vi imperii præſtatis omnibus; tantum etiam exqiſitâ ſcientiarum cognitione excellere: ita in ſingulis pariter ſapientiæ partibus verſatos, ut nihilo inferiores ſitis illis, qi unam duntaxat aliqam ſibi excolendam delegerunt.*

pag. 39. C. Ὑμεῖς δὴ, ὦ πάντα ἐν πᾶσι φύσει καὶ παιδείᾳ χρηστοὶ, καὶ μέτριοι, καὶ φιλάνθρωποι, καὶ τῆς βασιλείας ἄξιοι. *Vos vero, ô undiqaqe in omnibus naturâ ſimul & diſciplinâ boni, moderati, benigni & imperio digni principes.*

Johannes Zonaras Annal. tom. 2.

Ἦν μὲν ὁ Μάρκος ἀσθενὴς τὸ σωμάτιον, ἐσχόλαζε δὲ τοῖς λόγοις ὅτως, ὥστε καὶ αὐτοκράτωρ γενόμενος, οὐκ ᾐδεῖτο ἐς διδασκάλου φοιτᾶν, ἀλλὰ Σέξτῳ σωφιλοσόφῳ, τῷ Βοιωτῷ, καὶ Ἑρμογένει τῷ ῥήτορι συνωμίλησε, μᾶλλον δὲ ἀνεπιείτο τῶν Στοϊκῶν. *Erat Marcus & imbecilli corpore, & diſciplinis ita deditus, ut etiam Imperatorem factum ſcholas freqentare non puderet, ſed cum Sexto Bœotio philoſophabatur, & Hermogeni Rhetori operam dabat, & Stoicis magis addictus erat.*

Ου-

Οὕτω δὴ καὶ σωφρόνως καὶ ἐγκρατῶς ἦρχεν, ὥστε καὶ ἐν τηλικούτοις πολέμοις μήτί τι θωπευτικὸν πρὸς τοὺς στρατιώτας εἰπεῖν, μήτέ τι φόβου ποιῆσαι. *Ea autem prudentia & gravitate imperavit, ut in tantis bellis militibus neqe ullo verbo adularetur, neqe metu eorum qicqam faceret.*

Ὅτε δὲ μὴ πολέμοις ἰδίᾳ σχολάζων, ἐδίκαζε, καὶ τοῖς ῥήτορσι πρὸς ὕδωρ λέγουσι πολὺν ἐγχεῖσθαι τὸ ὕδωρ ἐκέλευεν, ἵν' ἔχοι πάντοθεν τὸ δίκαιον ἀκριβοῦν. ἰδίᾳ δὲ καὶ φιλόσοφον, ὡς καὶ νυκτὸς δικάζων. καὶ ὅδεν ἐν παρέργῳ ἔτ' ἐποίει, ἔτ' ἔγραφεν, ἔτ' ἔλεγε. μὴ δεῖν νομίζων τὸν αὐτοκράτορα ἐν παρέργῳ πράττειν μηδὲ τυλάχιστον. καὶ ταῦτα σώματος τυχὼν ἀσθενοῦς. *Qum a bellis otium erat, jus dicebat: & oratoribus ad aqam verba facientibus plus infundi jubebat, ut ab omni parte æqitatem indagare posset. Adeo laboriosus, idqe in tenui valetudine, ut noctu etiam pro tribunali sederet: atqe obiter nihil neqe faceret, neqe scriberet, neqe diceret: neqe enim decere putabat, ut Imperator vel minimum perfunctoriâ operâ administraret.*

Ἄρξας δὲ ἄριστα μετήλλαξεν. --- ἰδοὺ γὰρ καὶ φύσει ἀγαθὸς ἀνὴρ, πολὺ δὴ καὶ παιδείᾳ βελτίων ἐγένετο. ᾧ μοί τοι ἀξίως τὸ δρεπτὸς εὐδαιμόνησεν. ἐνθεῦθεν δὴ μᾶλλον θαυμάσειεν ἄν τις αὐτὸν, ὅτι ἀλλοκότοις, καὶ ἐξαισίοις χρημάτων πράγμασιν, αὐτός τε πρεπὲς ἐγένετο καὶ τὸν ἀρχὸν διεσώσατο. *Optime qum imperasset, obiit --- Nam qum naturâ vir bonus esset, doctrinâ longe melior evasit: neqe tamen fælicitas virtuti ejus respondit, qo magis admirandus est, qod in asperrimis & difficillimis rebus & semetipsum, & imperium conservavit.*

Constantinus Manasses in Annal. pag. 86.

Οὕτω ἐν πάσῃ τέθραπτο σοφίᾳ καὶ παιδεύσει.
Καὶ χάρισι τὸ δρεπτὸς κατάκομον ὑπῆρχε.
Καὶ πάσαις κατηγλάϊζο τῶν ἀρετῶν ἰδέαις
Διὸ καὶ προσεφέρετο πᾶσι σοφοῖς ἐντίμως,
Καὶ συνεχίσιν ἥδετο ταῖς μεγαλοδωρείαις.
Qi educatus erat in omni liberali sapientia & doctrina,
Virtutum laudibus, & qidem omnigenarum ornatus.
Qam ob caussam qosvis sapientes ac doctos viros honorificè tractabat
Magnificisqe muneribus afficiebat.

Adrianus apud Julium Capitolinum in Marco.

Ab Adriano Annius Verissimus vocatus est:

Ad qem locum Isaacus Casavbonus.

Antè dicebatur Annius Verus. Hadrianus jussit dici Annium Verissimum. qare? πρὸς τὴν Ῥωμαίων ῥήματος ἔννοιαν, *inqit Dio. hoc est, qod esset veritatis amantissimus & tenacissimus; magnum rectæ indolis argumentum, & animi verè generosi.*

Julius Capitolinus in Marco.

Marco Antonino in omni vita philosophanti viro, & qi sanctitate vitæ omnibus principibus antecellit, &c. Erat enim ipse tantæ tranqillitatis, ut vultum nunqam mutaverit mœrore vel gavdio. Philosophiæ deditus Stoicæ, qam & per optimos qosqe magistros acceperat, undiqe ipse collegerat.

Qamvis esset constans, erat etiam verecundus: erat frugi sine contumacia, verecundus sine ignavia, sine tristitia gravis.

In imperio ità civiliter se gessit, ut lenitatem Pii nemo desideraret.

Dabat totum se philosophiæ, amorem civium affectans.

Cum populo non aliter egit, qàm est actum in civitate libera.

Fuit per omnia moderatissimus, in hominibus deterrendis à malo, invitandis ad bona; remunerandis copiâ, indulgentiâ liberandis; fecitqe ex malis bonos, ex bonis optimos. Cùm igitur in amore omnium imperâsset, atqe ab aliis modò pater, modò frater, modò filius, ut cujusqe ætas sinebat, & diceretur; & amaretur, octavo-decimo anno imperii sui, sexagesimo & primo vitæ, diem ultimum clavsit. tantúsqe illius amor die regii funeris claruit, ut nemo illum plangendum censuerit; certis omnibus qòd à diis commodatus, ad deos rediisset. Deniqe priusqam funus conderetur, ut pleriqe dicunt, (qod neqe antea factum fuerat, neqe postea) Senatus populúsqe non divisis locis, sed in una sede propitium Deum dixit.

Tantùm sanè valet boni principis vita, sanctitas, tranqillitas, pietas, ut ejus famam nullius proximi decoloret invidia. Deniqe Antonino, cùm suos mores semper teneret, neqe alicujus insusurratione moveretur, non obfuit gladiator filius, uxor infamis; Deúsqe etiam nunc habetur.

Vir tantus & talis, ac diis vitâ & morte conjunctus.

****

Vul-

Vulcatius Gallicanus in Avidio Caſſio.

*Antoninum hoc nomine (Dialogiſtæ) ſignificans ; qi[redacted]ntùm enituit in philoſophia, ut iturus ad bellum Marcomannicum, timentibus cunctis nè qid fatale proveniret, rogatus ſit, non adulatione, ſed ſeriò, ut philoſophiæ præcepta ederet. nec ille *timuit,* [renuit Caſavbonus] ſed per ordinem paræneſeωn, id eſt, præceptionum, per triduum diſputavit.*

Avidius Caſſius apud eundem, & epiſtolâ ad generum ſuum.

Marcus homo ſanè optimus, qi dum clemens dici cupit, eos patitur vivere, qorum ipſe non probat vitam.

Marcus Antoninus philoſophatur, & qærit de elementis, & de animis, & de honeſto ac juſto; nec ſentit pro republica.

Idem in Opilio Macrino.

Marcus nòmen illud ſanctum (Antoninorum) vitæ genere avxiſſe videtur, Verus avtem degenerâſſe.

Avrelius Victor in Breviario.

Iſte virtutum omnium, cœleſtiſqe ingenii extitit ; ærumniſqe publicis qaſi defenſor objectus eſt. Etenim niſi ad illa tempora natus eſſet, profectò, qaſi uno lapſu ruiſſent omnia ſtatûs Romani.

A principio vitæ tranquilliſſimus, ut ab infantia vultum nec ex gavdio nec ex mœrore mutaverit.

Philoſophiæ ſtudens, literarúmqe Græcarum peritiſſimus.

Conſtat tantùm Marco ſapientiæ, lenitudinis, innocentiæ ac literarum fuiſſe, ut is Marcomannos cum filio Commodo petiturus, philoſophorum obteſtantium vi circumfunderetur, nè ſe expeditioni avt pugnæ priùs committeret, qàm ſectarum ardua & occulta explanaviſſet. ità incerta belli, ejus ſalute, doctrinæ ſtudiis metuebantur : tantúmqe illo imperante floruere artes, ut illam gloriam etiam temporum putem.

Qod de Romulo ægrè creditum eſt, omnes pari ſenſu præſumpſerunt ; Marcum cœlo receptum eſſe.

Evtropius Hiſt. Rom. l. 8.

Marcus Antoninus, qem faciliùs qis admirari qàm lavdare poſſit.

A principio vitæ tranquilliſſimus, adeò ut in infantia qoqe vultum neqe ex gavdio neqe mœrore mutaverit. Philoſophiæ deditus Stoicæ : ipſe etiam non ſolùm vitæ moribus, ſed etiam eruditione philoſophus. tantâ admiratione adhuc juvenis, ut eum ſucceſſorem paraverit Adrianus relinqere.

Hic cum omnibus Romæ æqo jure egit; ad nullam inſolentiam elatus eſt, imperii faſtigio.

Cùm igitur fortunatam rempublicam, & virtute & manſvetudine reddidiſſet, obiit imperii anno xviii, vitæ Lxi, & omnibus certatim adnitentibus, inter deos relatus eſt.

Ælius Spartianus in Severo.

Sed ut omittamus adoptivos, nè nobis Antonini Pius & Marcus, numina reipublicæ occurrant.

Qid Marco felicius fuiſſet, ſi Commodum non reliqiſſet hæredem?

Peſcennius apud eundem.

Amavit de principibus Avguſtum, Veſpaſianum, Titum, Pium, Marcum; reliqos fœmineos vel venenatos vocans.

Flavius Vopiſcus in Caro.

Romana reſpublica Domitiani vulnerata immanitate, per Nervam atqe Trajanum uſqe ad Marcum ſolito melior.

Idem in Avreliano.

Sed ex his, optimi, ipſe Avguſtus, Flavius Veſpaſianus, Titus, Coccejus Nerva, Divus Trajanus, Divus Adrianus, Pius & Marcus Antonini.

Manlianus Statianus apud eundem in Probo.

Si rectè cogitemus, non nobis Avrelianus, non Alexander, non Antonini, non Trajanus, non

non Claudius, requirendi sunt, omnia in una principe constituta sunt; rei militaris scientia, animus clemens, vita venerabilis, exemplar agendæ reipublicæ atque omnium prærogativa virtutum.

Gordianus senior referente Julio Capitolino.

Scripsit præterea, quemadmodum Virgilius Æneïdos, Statius Achilleïdos, & multi alii Iliados, ita etiam ille Antonineïdos; hoc est, Antoninum Pium, & Antoninum Marcum, versibus disertissimis; libris triginta, vitam illorum, & bella, & publicè privatimque gesta perscribens.

Ælius Lampridius in Antonino Diadumeno.

Ut scirent omnes Antoninos pluris esse quàm deos, ac trium principum amorem, quo sapientia, bonitas, pietas consecrata sit; in Antonino pietas, in Vero bonitas, in Marco sapientia.

Idem in Heliogabalo.

Compensationem sibi lector faciet, cùm legerit Augustum, Vespasianum, Titum, Trajanum, Adrianum, Pium, & Marcum, contra hos prodigiosos tyrannos.

Alexander Severus Imperator referente Ælio Lampridio.

Antoninorum nomen, vel jam numen potiùs, quale fuerit, meminit vestra clementia. si pietatem, quid Pio sanctius? si doctrinam, quid Marco prudentius?

Diocletianus referente Julio Capitolino.

Eum vos ipsi, sacratissime Imperator Diocletiane, inter numina vestra, non ut cæteros, sed specialiter veneramini; ac sæpe dicitis, vos vitâ & clementiâ tales esse cupere, qualis fuit Marcus; etiamsi in philosophia, nec Plato esse possit, si revertatur in vitam.

Constantinus Imperator referente Ælio Lampridio.

Quod [Antoninorum nomen] tu Constantine sacratissime, ità veneraris, ut Marcum & Pium inter Constantios Claudiósque, velut majores tuos, aureos formaveris, adorans virtutes veterum, tuis moribus congruentes, & tibi amicas charásque.

Ammianus Marcellinus rerum gestarum lib. 21.

Marci illius dissimilis principis verecundi.

Tertullianus Apologet. cap. 5.

Marcus Aurelius gravissimus Imperator.
Quales ergò leges istæ, quas adversùs nos soli exequuntur impii, injusti, turpes, truces, vani, dementes? quas nullus Pius, nullus Verus impressit?

Paulus Orosius Histor. l. 7. c. 17.

Marcus Antoninus gravissimus ac modestissimus Imperator.

Joannes Baptista Egnatius de Rom. Princip. lib. 1.

Quam lata felixque successio optimis; piis, philosophis, imperatoribus, referendis! nam hic eâ ingenii bonitate, hic virtutibus excelluit, ut exemplum desit. & ea temporum calamitas affuit, ut solus ærumnis publicis obstiterit. nisi enim hic profuisset majestas Romani nominis facile tum concidisset. --- Felicissimus certè princeps, nisi hæredem Commodum reliquisset.

Claudianus de Honorii consulatu 4.

Non tantis patriæ studiis ad templa vocatus,
Clemens Marce redis. --- Et mox: --- *omne tonantis*
Obsequium Marci mores potuère mereri.

Ausonius in Cæsaribus.

Post Marco tutela datur, qui scita Platonis
Fecit ad imperium, patre Pio melior.

Joannes Aventinus Annal. Bojor. l. 2.

Marcus Aurelius Antoninus Pius, antè Annius dictus, sapientissimus gravissimúsque principum;

pum; omni virtutum genere ſe exercuit : literarum ſtudio, nemini Græcorum Romanorúmqe ſecundus. qamobrem philoſophus & cognominatus eſt, & fuit.

Admodum clemens & civilis erga omnes, adeuntium cuivis dextram placidè dabat : Tranquillitati ſummæ ſucceſſerat, qo manifeſta fiunt rerum humanarum volumina, ſæviſſima tempeſtas: cui divinitùs Marci prudentia conſtantiáqe objecta eſt. niſi hiſce virtutibus præditus rector contigiſſet, de Romano imperio actum fuiſſet.

Conradus Urſpergenſis in Chronico.

Hic omnes virtutes, & cœleſte habebat ingenium, & in calamitatibus publicis factus eſt qaſi defenſor. & ſi in illis temporibus ipſe non fuiſſet, ſine dubio gloria Romana periîſſet.

Martinus Polonus in ſupputationibus.

Iſte optimus fuit.

Philippus Bergom. ſupplement. Chron. l. 8.

Marcus Antoninus, qi & Verus, cognomento Philoſophus : qem certe ob ejus præſtantiſſimam virtutem, lavdare plurimùm licet. qippe qi ad nullum rei eventum unqam ſe extulit. tantæ enim fuit ſoliditatis, ut ejuſdem vultûs, qamvis fortunâ adversâ, ſemper fuerit habitus. literarúmqe ſemper ſtudioſus; & qàm maximè philoſophiæ. nec propterea ipſa philoſophia illum à rebus imperii & bellicis retardavit. propterea ità diligebatur amabatúrqe, ut ſacrilegi nomen incurreret, qi imaginem ejus domi non haberet. --- Et omnibus acclamantibus inter deos relatus eſt.

Warnerus Rolevinkus faſciculo temporum.

Hic bonus & victorioſus fuiſſe deſcribitur. Dicitur qòd tantæ ſeveritatis & conſtantiæ fuerit, qòd ad nullum eventum unqam vultum mutaverit, ſive ex lætitia, ſive ex mœrore, &c. dum adhuc eſſet puer. Tantæ fuit humanitatis, ut qâdam vice, cùm jam exhavſto ærario nihil haberet qod militibus daret, nulli volens eſſe moleſtus, magìs elegit vaſa avrea & ornamenta uxoris, & alia ſupellectilia vendere, qàm ſenatum, vel provincias prægravare. ſed victoriâ habitâ, & illa recuperavit, & provinciis tributa relaxavit.

Joannes Carion Chron. lib. 13.

Princeps optimus fuit, ſapiens, juſtúſqe, modeſtus, beneficus, amans, & intelligens doctrinarum.

Franciſcus Petrarcha, de officio & virtutibus Imperatoriis.

Adde his M. Avrelium Antoninum longè ſapientiſſimum. eum dico, qi philoſophicum maluit qàm Cæſareum nomen.

Idem in libro Avguſtali.

Fuit enim magnus philoſophus, ſanctitate vitæ omnibus præponendus; nunqam mutans vultum. qi vir tantæ virtutis, poterat dici felix, ſi uxorem Favſtinam, & filium Commodum non habuiſſet.

Lilius Gyraldus Hiſtoriæ de poëtis dialog. 3.

Fuit hic unus inter Cæſares omnes æqiſſimus, ac optimus, expreſſum illud certè in eo eſt, qòd à philoſophis qæri ſolet, cur ex optimis parentibus peſſimi plerunqe filii naſcantur. Nam qò M. Antoninus melior & juſtior, eò filius Commodus immanior & ſceleratior.

Sebaſtianus Munſterus Coſmograph. lib. 2.

Fuit M. Antoninus vir omnium virtutum, & ſanctitate vitæ præcipuus, cæleſtiſqe ingenii; in omni vita philoſophiæ deditus.

Pandulphus Collenutius in panegyrico Maximiliani.

Ipſe rerum omnium ſator, à qo princeps terrarum gubernaculis imponitur, --- feſſas res humanas pro ſapientiæ ſuæ luce, bonos interdum principes indulgendo ſublevat, erigit, ſolatur, fovet. Sic Octavium poſt civilium bellorum lacrymas dedit: ſic Veſpaſianum poſt Nerones; poſt Domitiani crudelitatem Trajanum & Antoninos; poſt Commodi furores Severum; poſt Heliogabali veſaniam Alexandrum: ſic alios plures qaſi diſtingvendis malorum principum ordinibus, ſedandiſqe reipublicæ fluctibus moderatores dedit.

Hæ virtutes (pietas, prudentia, juſtitia, manſvetudo, magnitudo animi, clementia, liberali-

ralitas) Avguſtum conſecrârnnt; Trajanum, Antoninos, omnéſqe bonos principes, cœleſtes plane viros effecerunt.

Joannes Boterus de illuſtr. politia l. 1. cap. 20.

M. Avrelius in imperio conſtitutus, nihil magìs avt timuit, avt deprecatus eſt, qàm avaritiæ infamiam, qam ut deterrimum malum, & imperii labem deteſtatus ſemper fuerat.

Joannes Bodinus de republ. lib. 6.

Qis Avrelio Imperatore moderatiùs unqam ſe geſſit?

Ibidem lib. 4.

Commodum Imperatorem Avrelii patris virtus amabilem fecit: etſi patri omnino diſſimilis eſſet.

Baptiſta Fulgoſus Memorabilium lib. 2. c. 5.

Legitur Antoninum philoſophum, propter doctrinam, virtutémqe in eam veniſſe exiſtimationem majeſtatémqe, ut eo imperante ferrent palàm, Platonis impletum eſſe verbum, qo dicebat; Tum orbem terrarum feliciter habiturum cùm contigiſſet, ut philoſophi rerum potirentur.

Idem l. 3. c. 2.

Fiduciæ ingentis verbum, ſed non majoris tamen, qàm illius virtus, & morum ſanctitas requireret. qod dixit, *Non ità nos cum diis hominibúſqe gerimus, ut Avfidius unqam bello vincere nos deberet.*

Ibidem lib. 5. c. 1.

Omnes clementiâ atqe humanitate, M. Antoninus philoſophus Imperator longè ſuperat.

Ibidem l. 8. c. 7.

M Antoninus philoſophiæ Imperator ultra publicas curas qas nunqam deſeruit (cujus rei argumentum eſt, qòd diu paratum tenuit Romanum imperium) plurimùm ſtudii literis impendit, cùm de philoſophia vel ſcriberet vel diſputaret. itaqe ejus dicta ſcriptáqe, inter philoſophos eo tempore magni facta fuerunt.

Cæſar Baronius Annal. tom. 2. ad annum 164.

Qod in philoſophia Stoicos ſectatus eſſet, ſic ſe vultu, animóqe compoſitum eſſe monſtravit, ut nec triſtibus & adverſis doleret, nec jucundis & proſperis lætaretur.

Richardus Dinothus de rebus & factis memorabilibus l. 8. c. 4.

M. Antoninus adeò philoſophiæ ſtudiis addictus fuit ut Stoicorum præcepta perfectè didicerit; in aliarum ſectarum placitis, non ſegniter verſatus. ità ut Philoſophus peculiari inter Imperatores cognomine fuerit vocatus.

Sethus Calviſius in opere chronologico.

Marcus Imperator ipſe philoſophus & philoſophis deditus, eos Romam evocat & ſtipendiis fovet.

Gvilielmus Canterus Novar. Lection. l. 7. c. 1.

Marcus Avrelius Antoninus Imperator optimus, atqe idem philoſophus tantus, ut hoc meruerit proprium cognomen.

Juſtus Lipſius Monit. Politic. l. 1. c. 8.

M. Antonino Philoſophi cognomen hæſit, qòd ſupra alios in eo ſtudio deditus eſſet. Stoicam etiam ſectam profeſſus: & qis tamen vitâ melior, imperio mitior, avt felicior dabitur?

Iſaacus Caſavbonus ad Athen. Dipnoſophiſt. l. 13. c. 8.

M. Antoninus Imperator, re, & nomine philoſophus.

Idem ad Perſii Satyr. 1.

Sapientiſſimus ille Imperator Marcus ὁ ἐν βασιλεῦσι φιλοσοφώτατος.

****

Idem

Idem ad Capitolini Marcum.

Vir ille divinus, neqe ſatis unqam vel cognitus, vel lavdatus. Optimus, nec ambitioſus princeps.

Sapientiſſimus princeps, jam inde à puero philoſophans.

Clavdius Salmaſius ad Capitolini Marcum.

Princeps optimus, in cujus vita, ac moribus nihil fictum avt ſimulatum.

Princeps Philoſophus, Stoicæ philoſophiæ plurimùm deditus: plurimus in philoſophiæ ſtudiis.

Mericus Caſavbonus præfatione in verſionem Marci Anglicanam.

Antoninus, opum ac magnitudinis ſecularis ratione, hoc Solomone longè major, qo regnorum plurium magnorum (avſim dicere) dominus, qàm opidorum per totum regnum magnorum Solomon fuerat. Bonitatis verò ac ſapientiæ nomine, ab omnibus dum viveret in ea æſtimatione honorcqe habitus, qâ nemo unqam vel ante ipſum, vel, qòd novimus, poſt ipſum fuerit.

Ad Antonini illuſtris hujuſce lavdem nunqam intermorituram dictum ſit, prout ſcripſerat vixiſſe.

Hæc igitur Antonini lavs eſto, prout dixerat ſcripſerátqe vixiſſe: meditationes illi actiones erant, cum ſententiis actionibus conveniebat.

Nunqam ità conſpirârunt ſcriptores in tribuendo cuiqam qæcunqe poterant bonitatis, integritatis, innocentiæ, cujuſvis deniqe tituli apud Ethnicos ſpecioſiſſimi teſtimonia. Celebrant illum non tantùm ut principem optimum, ſed ſimpliciter atqe abſolutè, ut hominem optimum, & philoſophum optimum omnium qi unqam extiterunt. Eſtqe hoc ipſius peculiare encomium; qòd cùm ità prædicetur, citra exceptionem ullam prædicatur. Si qid adverſus illum in vulgus ſparſum fuerit, tanqam rumorem merum commemorant, non tanqam apud ullos fide dignos fidem meruerit.

DE HOC SCRIPTO.

Svidas *in* Μάρκ@.

Οὗτ@ ἔγραψε ⸗ ἰδίᾳ βίᾳ ἀναγωγὴν ἐν βιβλίοις ιβ'. *Hic ſcripſit de vita ſua libros duodecim.*

Anonymus qidam εἰς βιβλίον Μάρκ, qod ex vetuſtis membranis exhibuit Cl. Salmaſius ad Vulcatii Caſſium cap. 3.

Εἰ λύπης κρατέειν ἐθέλεις,
Τὴν δε μάκαιραν ἀναπύστων
Βίβλον, ἐπέρχεο ἐνδυκέως.
Ἧς ὑπὸ γνώμῃ ὀλβίῃ
Ῥεῖά κεν ἔψεαι, ἐοσομένων,
Ὄντων, ἠδὲ παροιχομένων
Τερπώλῃ ἀνίῃ τε
Καπνῷ μηδὲν ἀφοπέρῃ.
Si triſtitiam vis ſuperare,
Divinum hunc evolvens
Librum, accede prompto animo.
In illo ſententias beatiſſimas
Nullo labore cognoſces, de rebus futuris,
Præſentibus, & præteritis,
Qibus te oblectes, & triſtitiam
Fume etiam minorem, fumi inſtar evaneſcentem.

Nicephorus Calliſtus Hiſtor. Eccleſ. l. 3. c. 31. incertum tamen de hoc an alio aliqo.

Πλὴν γε εἰδέναι χρεών, ὡς ὁ Μάρκ@ Ἀντωνῖν@ ἔτ@ τὴ βιβλίον παιδείας τῷ παιδὶ Μάρκῳ συντάξῃ πάσης κοσμικῆς ἐμπειρείας καὶ παιδείας μεστόν. *Illud ſcire convenit, Marcum Antoninum filio ſuo inſtitutionis imperialis librum a ſe compoſitum reliqiſſe, omnis generis prophanorum exemplorum & diſciplinæ plenum.*

The-

Themiſtius in Philadelpho.

Οὐδέ σοι προσδεῖ τῶν Μάρκου ἀποφθεγμάτων, ἀλλ' εἴπὲ χρηστόν ὁ δεῖνα τῶν αὐτοκρατόρων ῥῆμα προήκατο. *Neque tibi opus Marci præceptis, avt ſi qis alius Imperatorum utile quodpiam dictum protulit.*

Joannes Carion Chronic. l. 3.

Extat M. Antonini liber de ſeipſo, qi recens editus eſt. in eo libro ſunt commonefactiones, de virtutibus principi neceſſariis, de juſtitia, de beneficentia, de patientia in ferendis injuriis.

Ibidem.

Marcus in libris de vita ſua.

Lilius Gyraldus de poëtis Hiſtor. Dialog. 3.

Dignus & [ut inter poëtas connumeretur] Marcus Antoninus, Pius cognomento, Philoſophus. cujus licèt verſus non legerim, tantæ tamen eruditionis, & doctrinæ fuit, ut meritò cum his laudandus ſit.

Ejus certe librum Græcè ſcriptum, legi. cujus titulus Μάρκου Αὐτωνίνου εἰς τὸν καθ' ἑαυτόν. *ex qo variam illius & multiplicem ſapientiam facilè colligere poſſumus.*

Gvilielmus Canterus Novar. Lect. l. 7. c. 1.

Duodecim conſcripſit de officio ſuo libros; maximæ pietatis, humanitatis, temperantiæ, eruditionis, aliarum rerum præclararum teſtes pleniſſimos: Et cum qibus multorum philoſophorum operoſa præcepta collata meritò ſordere poſſint.

Juſtus Lipſius ad Tacit. Annal. l. 1.

Marcus Antoninus in libris Vitæ ſuæ.

Idem in Saturnal. l. 2. c. 24.

Antoninus Imperator in Vita ſua.

Iſaacus Caſavbonus in Julii Capitolini Marcum.

In primo avreolorum Marci librorum.
Res humanas, non ridere, ſed ritè ſuo pretio æſtimare ſolitus hic vir ſapientiſſimus.
Hoc ille nos docet divinis illis ſuis libris; non enim mihi tempero, qin mellitiſſimi doctoris verba adſcribam.

Idem in Baronii Annales Exercit. 1. §. 10.

Multa in hanc ſententiam ſcribit M. Antoninus Imperator in ſuis illis divinis libris.

Idem in Perſii Satyr. 1.

Qam ſententiam Imperator Marcus iis, qæ de ſe ſcripſit, ſæpe inſeruit.

Ibidem in Satyr. 2.

Antoninus in tertio eorum qæ de ſe ſcripſit.

Et in Satyr. 3.

Spectat eôdem ſapientiſſimum Marci præceptum.

Clavdius Salmaſius ad Capitolini Pium.

Marcus Antoninus de vita ſua.
Et mox: *Locus Marci Philoſophi inſignis eſt.*

Idem ad ejuſdem Marcum.

Marcus in vita enumerans omnes per qos, avt in literis, avt in vita & moribus profecit.

Annotator Lugdunenſis.

Marci Philoſophi ſcriptio abſciſſa & horrida eſt, ſed firma & potens, qæ ſapit Imperatorem, & in qa multa ſilentur qæ ſuppleri oporteat. Utitur vocibus planè ſuis, qas rarò apud alios avtores invenias.

Joannes Rualdus in vit. Plutarch. c. 5.

M. Antoninus, in primo avreolorum librorum, qos de vita ſua compoſuit.

M' AP-

ΜΑ'ΡΚΟΥ ΑΝΤΩΝΙ'ΝΟΥ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑ'ΤΟΡΟΣ ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟ'Ν ΒΙΒΛΙ'ΟΝ α'.

MARCI ANTONINI IMPERATORIS de rebus ſuis, *ſive* de eis qæ ad ſe *pertinere cenſebat*, Liber I.

§ 1. AVo meo Vero accepiſſe agnoſco, moris eſſe candidi, & ab iracundia alieni.

§ 2. A fama memoriáqe genitoris mei, modeſtam ſimul ac maſculam indolem.

§ 1. ΑΡΑ' ϛ πάππῳ Οὐήρῳ, τὸ καλόηθες, καὶ ἀόργητον.

§ 2. Παρὰ τῆς δόξης, καὶ μνήμης τῆς περὶ ϛ γεννήσαντος, τὸ [a] αἰδήμον, καὶ [b] ἀρρενικόν. [a] Confer. l. 6. §. 48. l. 9. §. 29. [b] L. 2. §. 5.

Annotationes in Titulum.

ΜΑ'ΡΚΟΥ 'ΑΝΤΩΝΙ'ΝΟΥ 'Αυτοκράτορος] De *Marco Antonino* Imperatore τῆς συγγραφῆς iſtius, utì Svidas vocat, avtore, qi ab Antonino Pio Adriani juſſu adoptatus, nominis id adeptus eſt, cùm ex patris aviqe paterni, *Annius Verus*, ex proavi materni nomine, *Catilius* antè dicereturvidendi cum primis Julius Capitolinus, & Dio Caſſius à Joanne Xiphilino in compendium redactus; Ariſtides etiam Rhetor *oratione εἰς βασιλέα*, & in *Panegyrica Cyzicena*. Philoſophiæ, Stoicæ cum primis, ſeriò deditum, etiamſi illi nulli dicerent, commentarii iſti, qos præ manibus habemus, cumulatiſſimè teſtarentur; de qibus conſuli poterunt Gvilielmus Canterus *Novar. Lection. l. 7. c. 1.* Clavdius Salmaſius *Annot. ad Jul. Capitol. Marcum.* Iſaacus Caſavbonus in *Commentar. ad Perſ. Sat. 1.* Mericus deniqe Caſavbonus (*τῷ πατρὸς τὸ παιδίον*) *in Prolegomenis ad verſionem ſuam Anglicanam.*

Τῶν εἰς ἑαυτόν] *de vita ſua*, Scaliger, Lipſius, Salmaſius, Xylander; Svidam forſan ſecuti, qi *τῷ ἰδίῳ βίῳ διαγωγὴν* Marcum aſſerit ſcripſiſſe. qanqam aliud eſt *vitam* ſuam ſcribere, aliud *vitæ inſtitutum deſcribere*. Caſavbonus, *de ſe*, ità fuerit *εἰς ἑαυτὸν*, *de ſe*; qo modo *εἰς αὐτὸν*, *de eo*. Lucæ, *Act. c. 2. v. 25.* & Pavlo *ad Epheſ. c. 5. v. 32. εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς ἐκκλησίαν*, *de Chriſto, & de Eccleſia.* qò facit & qod de Marco noſtro Svidas, *Λέγει καὶ ἄλλως μυρίως ἐπαίνως εἰς αὐτὸν ὁ Δίων. Dion autem & alias ſexcentas laudes in ipſum conſert.* & qod *ad* Latinum ſic uſurpari qandoqe monent Critici noſtri. Plavto *Aulul. 3. 5.*

Nimis lepidè fecit verba ad parſimoniam.

pro, *de parcimonia.* & Symmacho, *lib. 4. Ep. 56. Poſtqam vos ad virtutem verba feciſtis.* i. e. *de virtute.* nec ſpernenda forſan Caſavboni filii argutia, qi exponi poſtulat ex Apuleji dicto illo in *de Socratis Deo: Invenies in rationibus multa profuſa, & in ſemet nihil, in ſui, dico, damonis cultum.* Canterus, qod non improbem, *de officio ſuo*, h. e. de eis, qæ *ad ipſum* ſe ſpectare ac pertinere, ſive officii ſui eſſe ducebat: ego laxiùs tamen malim, *de rebus ſuis*, qo modo Pavſanias in *Atticis. Τὰ μὲν εἰς Τολμίδην, τοιαῦτα ἐπυνθανόμην ὄντα.* Et in *Corinthiacis* de Meduſa, *τὰ δὲ ἄλλα εἰς αὐτὴν, ἐστὶν εἰρημένα. de Tolmidæ rebus iſta accepimus* &, *aliæ res ejus dictæ ſunt.* Et de Avgea *Eliacorum 1. Οἱ ἀποστεμνύοντες τὰ εἰς αὐτὸν*, &c. *Qi res illius attollunt, non Elei, ſed Helii*, i. e. Solis *filium fuiſſe dicunt.* & Evnapius de ſe in *Proæreſio. Τὰ εἰς αὐτὸν Θεῖ τινος προνοίας τετυχηκίας. Agnoſcit ſcriptor ipſe res ſuas divinæ providentiæ haud expertes fuiſſe.* Addere liceat & alteram conjecturam, licèt præ priore illa minùs placeat; poſſe *τὰ εἰς αὐτὸν* eſſe, *qæ propter ſe, in ſui gratiam, in uſum ſuum* deſcripſerat, & in adverſaria miſerat. qo modo *εἰς αὐτὴν* V. C. Ludovicus de Diev poſſe accipi exiſtimat, Arabémqe accepiſſe docet, apud Lucam *Evang. c. 16. v. 16. Propter ipſam, in gratiam ipſius*: & Pavlus Apoſtolus *ad Tim. Ep. 1. c. 4. v. 10.* dixit, *εἰς τοῦτο κοπιῶμεν, hujus rei gratiâ laboramus.* Alii viderint: Cæterùm Lilius Gyraldus *de Poetis l. 8.* titulum his verbis conceptum legiſſe ait; M. *Αντωνίνου ἐκ τῶν καθ' αὐτόν.* tanqam iſta tantùm excerpta ſint qædam ex eis *qæ apud ſe* in uſum ſuum repoſita habebat. & *τὰ καθ' αὐτὸν* ea nuncupantur, qomodo Syneſii *Dionem* inſcriptum volunt, *περὶ τῆς καθ' αὐτὸν*, vel *καθ' ἑαυτὸν* (qod vulgati codices *κατ' αὐτὸν* præferunt) *διαγωγῆς.* Themiſtius in *Philadelpho, τὰ Μάρκου παραγγέλματα*, i.e. *Marci præcepta*, nuncupaſſe videtur. niſi fortè ad illa reſpexit *præcepta philoſophiæ*, qæ *per ordinem paræneſeon, qotidiano ſuorum convitio efflagitatus*, ut cum Fabio loqar, anteqam expeditionem Marcomannicam iniret, *per triduum* à Marco noſtro *diſputata* refert Vulcatius in *Avidio Caſſio*: vel etiam ad *Inſtitutionis Imperialis librum*, qem *πάσης κοσμικῆς ἐμπειρίας καὶ παιδείας μεστὸν, ſeculari peritiâ, & eruditione omnimodâ refertum*, Commodo filio reliqiſſe avtor eſt Nicephorus Calliſtus *Hiſt. Eccleſ. l. 5. c. 32.*

Βιβλία ιβ'] Ita Svidas *ἐν βιβλίοις ιβ'*. qæ tamen diſtributio operis in *libros duodecim*, utrùm à Marco ipſo fuerit, an ab aliis, qi poſteà in unam congeriem coacta digeſſerunt, qæ ab illo per varias occaſiones concepta, ſparſímqe chartis commiſſa fuerant, (qod in Salomonis *paræmiis* factum novimus) ambigi poteſt non immeritò: atqe in iſtam partem mihi mens propendet magis.

Annotationes in librum I.

§ 1. Παρὰ τῷ πάππῳ] Verbum ἔμαθον, avt aliqid tale ſubintelligendum, & iſtic, & in ſeqentibus qibuſdam tmematiis, monet Gvilielmus Xylander. itaqe vertit, *Ab avo didici*, Svidâ forſan autore; qi qædam iſtinc delibans, vocabulum illud interſerit. Ego potiùs, qod latiùs pateat qidpiam ἔλαβον, avt εἶχον, *acceps, habui*: cùm ſeqantur non pavca, qibus ἔμαθον illud competere neqeat. vel etiam fortaſſe pro argumento, de qo agitur, vario, varia ſubſtituere commodum fuerit vocabula.

Οὐήρῳ] *Avo Annio Verus, cujus in domo educatus eſt.* Julius Capitolinus.

Καλόηθες] *Placidos mores.* Xylander. Ego *candidos* malim; ut *τὸ καλόηθες τῷ κακοήθει* opponatur, qod *malignitatis* ſignificationem obtinet. Vocabulum alibi non memini legiſſe.

§ 2. Τῆς μνήμης τῆς γεννήσαντος] *A memoria genitoris.* Eodem cum avo is cùm nomine, tum & cognomine gavdebat, *Annius Verus* itidem dictus. Capitolinus. *A memoria* verò *genitoris* dixiſſe videtur, qòd in ætate minori patrem amiſerit;

§ 3. Παρὰ τῆς μητρὸς, c τὸ θεοσεβές. καὶ d μεταδοτικόν. καὶ ἀφεκτικὸν ὄ μόνον τοῦ κακοποιεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ὅλως ἐννοίας γίνεσθαι τοιαύτης. ἐπὶ ᾧ τὸ λιτὸν καὶ τὸ ἄσωτον, καὶ πόρρω βαλανειώδους διαγωγῆς.

§ 3. A matre, pietatis ſtudium, & largiendi promptitudinem: nec à malo patrando tantùm, ſed cogitando etiam, continere. tum victu ſimplici, qiqe ab opulentorum more ac inſtituto abſcedat quàm longiſſimè, contentum eſſe.

c *L.* 6. §. 40.
d Inf. §. 14.

§ 4. Παρὰ τοῦ πρεπάππου, τὸ μὴ e εἰς δημοσίας διατριβὰς φοιτῆσαι. καὶ τὸ ἀγαθοῖς διδασκάλοις καὶ οἴκοι χρήσασθαι. καὶ τὸ γοῦναι, ἐπὶ εἰς f τὰ τοιαῦτα δεῖ ἐκτενῶς ἀναλίσκειν.

§ 4. A proavo, qòd publicas exercitationes adierim; qódqe bonis præceptoribus privatim ſim uſus; & qòd in res iſtiuſmodi impensè erogandum intellexerim.

e τό μὴ, vel, τὸ εἰς. Mer.
f τὰς τοιάσδε. f. Jun.

§ 5.

utì ex eodem colligere licet: itaque recordando potiùs perdiſcere adultior jam poterat, qæ apud patrem puer adhuc vidiſſet, quàm in ea ætate ità in animum defigere, ut penitiùs eis, quaſi imbueretur. Κέντρον δὲ ἡ μνήμη πρὸς τὰ ἴσα. *Memoria autem ad paria eſt ſtimulus.* Gregorius Nazianzenus *in Maccab.*

Τὸ αἰδήμον καὶ ἀρρενικὸν] De Marco pariter Capitolinus. *Sanè gravis eſſet conſtans, erat tamen verecundus.* Et rurſus, *Erat frugi ſine contumacia, verecundus ſine ignavia, ſine triſtitia gravis.* De Catone pariter Saluſtius in *Catilin.* *Cum ſtrenuo virtute, cum modeſto pudore certabat.*

§ 3. Τῆς μητρὸς] *Mater Domitia Calvilla.* Capitolinus. Eadem & *Lucilla* eidem poſt dicitur: & *Domitia Lucilla*, Spartiano in *Did. Julian.*

Θεοσεβές] Ità Timotheùs ab Eunice matre aviâque Loide pietatem hauſiſſe perhibetur, Luca, *Act. c.* 16. *v.* 1, & Paulo, *ad Tim. Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 6. & *Epiſt.* 2. *c.* 1. *v.* 5. & *c.* 3. *v.* 15. commemorantur & Luca *αἱ σεβόμεναι γυναῖκες, mulieres religioſæ, ſive qæ timebant Deum. Act. c.* 13. *v.* 50. Pronior nimirum cùm ad religionem, tum & ad ſuperſtitionem, ſexus ille ſeqior. Perſius, *Sat.* 2. *v.* 31.

Ecce avia, ave metuens Divûm matertera—

& *Sat.* 5. *v.* 93:

Dum veteres avias tibi de pulmone revello.

De Antonino Pio à qo adoptatus, exqiſitiùs paulò l. 6. §. 30. ὡς θεοσεβὴς, χωρὶς δεισιδαιμονίας. *Ut citra ſuperſtitionem fuerit religioſus.*

Καὶ μεταδοτικόν] qod Apoſtolus *ad Tim. Epiſt.* 1. *c.* 6. *v.* 18. εὐμετάδοτον εἶναι, *largiri promptum*: & Marc. *inſr.* §. 14.

Καὶ τοῦ ἐπὶ ἐννοίας γίνεσθαι τοιαύτης] *Abſtinere non à perpetrando tantùm, ſed ab intendendo malum.* Caſaubonus. meliùs Xylander *à cogitando.* qod ampliùs eſt. poteſt enim cogitare qis, qod non intendat tamen. Vide §. 9. Idem valent, ἐπὶ ἐννοίας τινὸς γίνεσθαί τινα, ἔννοιάν τινος γίνεσθαί τινι, & ἐννοεῖν τι τινὰ, *cogitare aliqid aliqem.* Eſt autem hoc ſanè religionis peculiare cum primis, cogitatorum etiam religionem habere. Tertullianus *in Apolog. c.* 36. dogma Chriſtianum referens; *Malè velle, malè facere, malè dicere, malè cogitare de qoqam, ex æqo vetamur.* Et Minutius in *Octav.* *Apud nos & cogitare, peccare eſt.*

Nam ſcelus intra ſe tacitum qi cogitat ullum,
Facti crimen habet.—

Juvenal. *Sat.* 13. *v.* 209. *impurâ* ſcilicet *mente, licèt purâ manu*: ut Apulejus in *Apologia.* Qin &, qod Thales, avtore Laërtio *lib.* 1. §. 36. qærenti, Εἰ λήθει θεὸς ἄνθρωπον ἀδικῶν, *Latereine Deos homo male agens*, reſpondit, Ἀλλ' οὐδὲ διανοούμενον. Nec *cogitata numen latere poſſunt.* Idémqe cum primis diſcendum proponit Epictetus, *Diſſert. l.* 2. *c.* 14. Μαθεῖν δεῖ πρῶτον τοῦτο, ὅτι ἔστι Θεός. καὶ προνοεῖ τῶν ὅλων. καὶ οὐκ ἔστι λαθεῖν αὐτὸν, οὐ μόνον ποιοῦντα, ἀλλ' οὐδὲ διανούμενον, ἢ ἐνθυμούμενον. *Primum illud eſt diſcendum, eſſe Deum, & providere rebus univerſis; ac non modo facta, ſed ne cogitationes qidem ac motus animorum eum latere poſſe.* Socrates (Xenophonte referente, *memorab. lib.* 1. *pag.* 711. *C.*) πάντα θεοὺς εἰδέναι τά τε λεγόμενα, καὶ πρατόμενα, καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα. *Deos omnia, qæ vel diccrentur, vel agerentur, vel clam deliberarentur ſcire.* & Juſtinus, *Apolog.* 2. Θεὸν ἀδύνατον λαθεῖν τι, οὐ μόνον πρατόμενον, ἀλλὰ καὶ βουλευόμενον. *Impoſſibile eſt Deum celare qicqam, nedum factorum, ſed ne cogitatorum qidem.* Nimirum ut Clemens Alexandrinus *Pædag. l.* 2. *c.* 10. Λήσεταί ἴσως τὸ αἰσθητὸν φῶς τις, τὸ δὲ νοητὸν, ἀδύνατόν ἐστι λαθεῖν. ἦ, ὡς Ἡράκλειτος, τὸ μὴ δῦνόν ποτε πῶς ἄν τις λάθοι; imò, πῶς ἄν τι λάθοι; *Senſilem lucem latebit fortaſſe qiſpiam, ſed intelligibilem minimè latere poteſt. An, ut ait Heraclitus, id qod nunqam occidit, poſſit latere qiſpiam.* Qod Iſidorus *Peluſiota l.* 4. *Ep.* 47. Τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν οὐδεὶς λήσεται. *Pervigilem oculum nemo latebit.* Siqidem, *Nihil Deo cluſum eſt. intereſt animis noſtris; & cogitationibus meditis intervenit.* Seneca *Epiſt.* 83. qò reſpexerit forſan Minutius in *Octav.* ubi dixit: *Deus avtor omnium, ac ſpeculator omnium, à qo nullum poteſt eſſe ſecretum, tenebris intereſt; intereſt cogitationibus, qaſi alteris tenebris.* Vide *l.* 6. §. 30. & *l.* 12. §. 2.

Τὸ λιτὸν κατὰ τὴν δίαιταν] Lavdat & in Marco pariter Ariſtides *Orat. in Regem Tom. l. p.* 115. βίου εὐκολίαν, καὶ διαίτης εὐτέλειαν, *victus facilitatem & ſimplicitatem.* Eam Chriſticolis commendat & Clemens Alexandrinus *Pædag. l.* 2. *c.* 12. his verbis. Προσήκει τοίνυν λιτότητα ἀσπάζεσθαι τοὺς Χριστῷ λατρεύοντας. τῷ ὄντι γὰρ ἡ λιτότης ἀγιωσύνης προμηθεῖται, ἐξισοῦσα τὰς πλεονεξίας, καὶ διὰ τῶν τυχόντων τὴν ἀπὸ τῶν περιττῶν κομιζομένη χρείαν. τὸ γὰρ λιτὸν, ἢ καὶ τύνομα ἐμφαίνει, οὐκ ἐξέχει, οὐδὲ κατά τι ὀγκᾶται ἢ τυπᾶται. ὁμαλὸν δὲ ὅλον, καὶ λεῖον, καὶ ἴσον, καὶ ἀπέριστον, καὶ ταύτῃ ἀκαιρίαν ἔχον.

A *Eas ergo, qæ Chriſto ſerviunt, frugalitatem convenit amplecti. Frugalitas enim revera curam gerit ſanctitatis, ut qæ ea, qæ redundant & ſunt immoderata, exaqet, e qibuſlibet eum, qi ex ſupervacaneis capitur, uſum percipiat. Qod enim frugale eſt ac tenue, ut ipſum etiam nomen indicat, non omittet, neqe ulla in re in molem aſſurgit aut intumeſcit, ſed eſt univerſum planum, lene, æqale, & minimè ſuperfluum, & ea de cauſa ſufficiens.* qo loco forſan pro σώφρων Clemens τροφῶν ſcripſerat. Vide qæ de Pertinace ex Herodiano pòſt pavlò exhibentur.

Τῆς πλουσιακῆς διαγωγῆς] Πλουσιακὸς dictum eadem analogiâ, qa Ἀκαδημαϊκὸς, pro qo vulgò Ἀκαδημεϊκὸς dicitur, *ad*
B *divites pertinens*, ſive *divitibus ſolennis & familiaris.* Neqe enim Henrico Stephano, qi idem qod πλούσιος, vel πλούτου potiùs, eſſe vult, poſſum aſſentiri: *malimqe opulentiam*, qàm *opulentiam*, cum Xylandro & Caſaubono *comitante*, ſive *conſequente*, vertere. Eſt enim à πλούσιος, non à πλοῦτος, efformatum. διαγωγὴν autem πλουσιακὴν Marcus dixit, qod δρᾶμα πλουσιακὸν Plutarchus *de avaritia* pompam illam epularum ſumptuoſam ac magnificam, qæ apud ditiores exhiberi ſolet. At Alexis apud Athenæum *lib.* 13. πλουσιακὸν κακὸν etiam *molliciem* dixit verſibus illis, qos Caſaubonus fœliciùs qàm Stephanus reſtituit.

C §. 4. Τοῦ πρεπάππου] *Proavus paternus, Annius Verus; paternus, Cæcilius Severus.* Capitolinus illum opinor hùc voluit.

Τὸ μὴ εἰς δημοσίας διατριβὰς φοιτῆσαι] τὸ μὴ εἰς δημοσίας, ſive τὸ εἰς δημοσίας &c. negativâ prorſus expuncta legit Mericus Caſaubonus ductus illis præcipuè Julii Capitolini verbis; *Frequentavit & declamatorum ſcholas publicas.* Qod eſt idem prorſus cum eo, qod de ſe Marcus iſtic. De Pertinace Herodianus *lib.* 2. *c.* 4. §. 18. Οὕτω γὰρ μέτριος καὶ ἰσότιμος ὤν, ὡς
D καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἤδη μειράκιον ὄντα, μήτε εἰς τὴν βασίλειον αὐτὸν ἀναγαγεῖν, ἀλλ' ἔν τε τῇ πατρῴᾳ μένειν οἰκίᾳ, καὶ εἰς τὰ συνήθη προϊόντα διδασκαλεῖα καὶ γυμνάσια, ἰδιωτεύοντα, ὁμοίως τοῖς λοιποῖς παιδεύεσθαί τε καὶ πάντα πράττειν, οὐδαμοῦ τοῦτον ἢ πομπὴν παρεχόμενον βασιλικήν. *Siqidem adeo ſe aqabilem, paremqe cæteris præſtabat, ut filium qoqe jam adoleſcentem in aulam palatinam nunqam adduxerit, ſed intra privatos parietes contmuerit: ſic ut in ludum qoqe literarium atqe gymnaſia de more iraret, nihil privatis abſimilis: eruditurqe, & omnia perinde ut qivis e medio agitaret, neqe ullam aut tyrannicam aut omnino imperatoriam pompam oſtentaret.*

Ὅτι εἰς τὰ τοιαῦτα δεῖ ἐκτενῶς ἀναλίσκειν] ἐκτενῶς ἀναλίσκειν poteſt eſſe, vel *prompte, alacriter*; ſic enim Heſychius. Ἐκτενῶς, προθύμως. vel *ſtudioſè, vehementer*: Svidas ἐκτενῶς, ἀλοψύχως. vel *impensè, prolixè.* Pollux, ἐκτενῶς, δαψιλῶς. qod
E & pro ἐκτενῶς Phrynicus ſubſtitui monet. Vult certè Marcus fieri contrà planè qàm in Scoptica illa Cratetis Thebani, qam Laërtius exhibet, Ephemeride;

Τίθει μαγείρῳ μνᾶς δύο, ἰατρῷ δραχμήν.
Κόλαξι τάλαντα πέντε, συμβούλῳ κοπτόν.
Πόρνῃ τάλαντον, φιλοσόφῳ τριώβολον.
Coqus minas decem, medicus drachmam ferat;
Talenta qinqe ſcurra, fumum conſuleus;
Scortum talentum, philoſophus triobolum.

avt qam ſuo ſeculo fieri ſolitum non ſine ſtomacho monet Ju-
F venalis *Sat.* 7. qo loco, poſt impenſas in ædificia extruenda exornandáqe immenſas enarratas, hæc ſubjicit:

Qanticunqe domus, veniet qi fercula doctè
Componit, veniet qi pulmentaria condit.
Hos inter ſumptus, ſeſtertia Qintiliana,
(Ut multum) duo ſufficient. res nulla minoris
Conſtabit patri qàm filius.

cui hic ſcilicet erudiendo conducitur. Hâc avtem ratione ſe tutabatur Ariſtippus, qòd à diſcipulis pecunias mercedis loco vel exigeret, vel acciperet ſaltem notatus: Ἀργύριον λαμβάνειν εἶπεν, οὐχ ἵνα αὐτὸς χρῆται, ἀλλ' ἵνα εἰδεῖεν, εἰς τίνα δεῖ χρῆσθαι τοῖς ἀργυρίοις. *Pecuniam ſe accipere dicebat, non ut ipſe*
G *uteretur, ſed ut ſcirent illi qas ad res pecuniis uti conveniat.* refert Laërtius *lib.* 2. *c.* 72. Qin & de Alexandro Grammatico pariter Ariſtides *Tom.* 1. *p.* 149. Τῆς μέν τοι τέχνης οὐ πρόσχυτος λαμβάνων. ἐδόκει γὰρ αὐτῷ λυσιτελεῖν τοῖς νέοις μαθημάτων εἵνεκα τολμᾶν προΐεσθαι. *Niſi qod artis gratiâ non verebatur honorarium accipere, qod putaret id juvenibus conducere, ſi ſumptum in diſciplinas factum ſuſtinerent.* Et Libanius in *Apolog.* Τὸ μὲν δοῦναι, ῥαθυμοτέρως ποιεῖ. τὸ γὰρ ἐξεῖναι προῖκα λαβεῖν, οὐδὲ προθύμως ἐπαναγκάζει λαμβάνειν. ὃν γάρ τις οὐ τίθηνι τιμᾷ, τοῦτον οὐκ ἀλγεῖ μὴ κλέπτοντα. *Non dare, pigriores facit. Licet enim donum accipere, & ut accipias non vol-*

de

§ 5. Ab educatore, ne in certamine eqeſtri Praſinæ, avt Venetæ factioni néve in gladiatorio Thraci avt ſecutori favtor fierem: ut labores ſuſtinerem; minimo contentus agerem; operi manus admoverem: negotiis alienis me nevtiqam im-

§ 5. Περὶ δ τροφέως, τὸ μήτε Πρασιανὸς, μήτε Βενετιανὸς, μήτε παλμυλάριος ἢ β σκυτάριος γενέσθ. καὶ τὸ [h] φερέπονον, καὶ ὀλιγοδεὲς, καὶ αὐτουργικόν. καὶ τὸ [i] ἀπολύπραγμον, καὶ [k] τὸ δυσ- g σκυτό- ριος Lipſ. h *L.* 5. §. 5. & *l.* 9. §. 12. i *L.* 3. §. 5. k *L.* 6. §. 30.

de cogi. Si enim his pretium non ſtatuerit, illa non poſſidens non dolebit. Nec incelebre illud à Philoſtrato *de vit. Sophiſt. lib.* 2. *pag.* 602. lavdatum Damiani Sophiſtæ dictum, cùm mercede data nevtiqam vulgari, Ariſtidem, Adrianúmque Rhetores avdiviſſet, Πολλῷ ἥδιον εἰς τοιαῦτα δωσαῖν παιδικὰ, ἢ εἰς καλάς τι καὶ καλὰς, ὥσπερ ἴνιοι. *Multo ſuavius eſſe ad has delicias, qam in pulcros & pulcras, ut plerique faciunt, pecunias erogare.* Lavdantur Principes hoc nomine, Alexander Macedo, qi præterqam qod in Philoſophos Anaxarchum, Xenocratem, Calliſthenem, alios, munificus admodum extitit, in unam illam Stagiritæ animalium hiſtoriam octingenta talenta dicitur contuliſſe. ut Athenæus *Dipnoſoph. l.* 9. Veſpaſianus, qi licèt alioqi pecuniæ avidior, *ingenia & artes vel maximè fovit, primúsqe è fiſco Latinis, Græcisqe Rhetoribus annua centena conſtituit*: Sveton. *l.* 10. *c.* 18. Antoninus Pius, qi *Rhetoribus & Philoſophis per omnes provincias & honores & ſalaria dedit.* Capitolinus in Pio. qod & ab Alexandro Severo, qem poſt Marcum noſtrum ſummè ſuſpiciendum Svidas cenſet, & *continuatum & dilatatum*, avtor eſt Lampridius. Marcus ipſe, qi & Philoſophos omne genus ἐπὶ μυρίαις profitentes Athenis inſtituit, utì ex Luciano & Philoſtrato, *ad Capitolini Pium* docet Clariſſimus Salmaſius. Nec tacendi videntur, avt M. Scavrus civitatis princeps, qi *Lutatium Daphnidem Grammaticum* IIIMDCC (vel ut Budæus, *de aſſe* CCCMDCC) *ſeſtertiis emerat, pretio hominis in ſervitio geniti maximo ad hanc diem*, inqit Plinius *l.* 7. *c.* 39. qanqam à Q. Catulo, & *ducentis millibus nummúm emptum, ac brevi manumiſſum*, apud Svetonium habetur *de illuſtr. Gram. c.* 3. Avt Leo Macelles, qi cùm annonam Evlogio Philoſopho dari præcipienti, dixiſſet Eynuchus qidam, in milites potiùs iſta eſſe inſumenda, reſpondit; Εἰθε γένοιτο ἐπὶ τῶ ἐμῶ χρόνω, ὥστε τὰ τῶν στρατιωτῶν εἰς τὸς διδασκάλους παρέχεσθαι. *Utinam meis id temporibus contingeret, ut militum ſtipendia ad doctores transferrentur.* Svidas. Cæterùm nolim omiſſum, qod doctiſſimus Patricius Junius, pro εἰς τὰ τοιαῦτα, ſuſpicatur εἰς τὸς τοιούτους legi debere: utrumvis ceperis, eodem redibit: *in iſtiuſmodi*, vel *homines inſtituentes*, vel *inſtituta* ipſa.

§ 5. Τῶ τροφέως] *Educatorem ſuum mortuum fleviſſe* Marcum, refert Capitolinus. Verùm is qis fuerit, nullus dicit. Vide *infrà ad* §. 8.

Μήτε πρασιανὸς, μήτε βενετιανὸς] Avrigarum factiones *Praſina* & *Veneta*, à veſtium, qas habebant, coloribus ſic nuncupatæ, de qibus videndi Tertullianus *de ſpectac. c.* 9. Caſſiodorus *Var. l.* 3. *Epiſt.* 51. & Onuphrius *de Lud. Circenſ. c.* 10. De L. Vero Marci conſorte, Capitolinus. *Amavit & avrigas, praſino favens, & Volucri eqo Praſino avreum ſimulacrum fecerat, qod ſecum portabat.* at Venetæ contrà Vitellius, qi *qoſdam de plebe, qod Veneta factioni clarè maledixerant, interemit* Sveton. *l.* 9. *c.* 14. Marcus qòd hiſce ſe nevtiqam immiſcuerit, edúcatori ſuo, qiſqis is fuerat, acceptum refert. Plinius minor *l.* 9. *Epiſt.* 6. de Circenſibus, populóqe ad eos ſpectandos confertim jugitérqe confluente locutus; *Si tamen*, inqit, *avt velocitate eqorum, avt hominum arte traherentur, eſſet ratio nonnulla: nunc favent panno, pannum amant: & ſi in ipſo curſu, medióqe certamine, hic color illuc, ille huc transferatur, ſtudium favórqe tranſibit, & repentè agitatores illos, qos procul noſcitant, qorum clamitant nomina, relinqent. tanta avtoritas in una viliſſima tunica; mitto apud vulgus, qod vilius tunica eſt; ſed apud qoſdam graves homines.*

Παλμυλάριος ἢ σκυλάριος] Παλμυλάριος, *Palmularius.* Mevrſius in *Gloſſario* & Παλμυλάριος, ὄνομα κύριον. Παλμυλάριος, *nomen proprium*, Svidas. qod idem & de Βενετιανὸς pronunciat. falſus vterqe. Eſt enim Παλμυλάριος, *Palmularius*, literâ aſperiore in leniorem immutatâ, ut κορίαννον, *coriandrum*, κολίανδρον; *farcimen*, φαρκίμενον; *barca*, βάλκα; *cardinalis*, καλδυνάριος; κρίβανος, κλίβανος, *clibanus*; λείριον, *lilium*; γαργαριὼν, γαργαλεὼν, *gurgulio*; μορμύρων, *myrmillo*; nec eſt proprium perſonæ, ſed ſectæ ſtudiiqe vocabulum; ſicut reliqa qæ iſtic ſimul recenſentur. *Parma*, ſive *parmula*, & *ſcutum*, inter arma gladiatoria, illa Thracum, iſtud Samnitum; utì ex Feſto & Livio docet Lipſius in *Saturnal. lib.* 2. *c.* 9. & *c.* 11. Martialis magnitudine maximè diſcrepâſſe docet, *l.* 14. *Epigr.* 213.

Hæc qæ ſæpe ſolet vinci, qa vincere rarò,
Parma, tibi ſcutum pumilionis erit.

& Nonius: *Parma ſcutum breve.* Qanqam parmæ militares magnæ videantur fuiſſe. Polybius *de Diſciplin. Rom. Hiſt. lib.* 6. *cap.* 20. Περιφερὴς γὰρ ὢσα τῷ σχήματι, τρίπεδον ἔχει διάμετρον. *Qippe cui figura rotunda, dimetiens pedis unius & ſemis.* Et de velitibus Livius *l.* 38. *Hic miles tripedalem parmam habet.* Σκυτάριος, *Scutarius.* Xylander. & σκυλάριος, *ſcutarius, ſcutatus.* Mevrſius in *Gloſſario* eandem ſcripturam agnoſcit & Svidas in Πρασιανός. qod ſi ſeqimur, alterius factionis ſtudium deſignabitur, cui *ſcutum* parmæ loco fuerit. Verùm Lipſius hìc, non σκυλάριος, ſed σκυτάριος legit, ubi ſuprà *c.* 24. Ità *Parmularius*, qi Thracibus, *ſecutorius*, ſive *ſecutorianus*, qi *ſecutoribus favebat*; de qibus videri poterit Lipſius idem *ibid. c.* 7. Martialis *l.* 9. *Epigr.* 70.

Vincenti parmæ cùm ſua turba favet.

Hos avtem parmularios nuncupatos ex Svetonio diſcimus; qi *l.* 12. *c.* 10. *patremfamiliàs qendam, qòd Thracem Myrmillonis parem, munerario imparem dixerat*, refert à Domitiano *canibus objectum cum hoc titulo, Impiè locutus parmularius.* Ad qod facinus reſpexit in *Paneg yrico* Plinius, ubi dicit; *Jam qàm libera ſpectantium ſtudia? qàm ſecurus favor? nemini impietas, ut ſolebat, objecta, qòd odiſſet gladiatorem. nemo ſpectator ſpectaculum factus, miſeras voluptates unco & canibus expiavit.* Marcus ergò nulli gladiatorum factioni addictus: contrà planè qàm filius, imperii paterni, non & inſtituti, hæres; qi, ut Lampridius, *gladiatoribus convixit, & gladiatorem ſeſe perfectum exhibuit*: *Secutoribus* cum primis tam impensè favens, ut (Dione *l.* 72. *pag.* 828. *B.* avtore) eorundem armaturâ uteretur, & inter triumphalia nomina geſtiret avdire, Πρωτόπαλος Σκυτόρων. *Primus pugnator inter ſecutores.* qa de voce videatur, poſt Lipſium & Scaligerum, V. Cl. Salmaſius *in Lampridium.*

Τὸ αὐτουργικὸν] *manibus propriis operari*; ſive *operi manus ipſummet admovere*, ſuísque id nonnunqam manibus exeqi, qod alienis, ſi vellet, poterat. De Danao Lucianus *Dialog. Marin.* 6. Σκληραγωγεῖ τὰς θυγατέρας, καὶ αὐτουργεῖν διδάσκει. *Duriter filias educat, & opus manu facere docet.* Catonis majoris τὴν αὐτουργίαν prædicat Plutarchus, μετὰ τῶν οἰκετῶν ἐργάζεσθαι, *cum ſervis domeſticis opus facere* ſoliti. De Qintio Dictatore apud Svidam avtor innominatus. τὸν αὐτουργὸν ἠγάπα βίον. *Amabat vitam, qa manibus opus faciebat.* Pacatus *paneg yrico Theodoſii. Detrabit laudem patientiæ inopia: majoris exempli eſt labor ſine neceſſitate.* Lavs ea Trajani apud Svidam, ex avtore incerto: Καὶ ἐβούλετο ἐξίσα πάντα τοῖς ἄλλοις τρόπον τινα ποιεῖσθαι. *Volebat qoqe cum aliis ex æqo qodam modo omnia facere.* At verò mollitiem hominum, qi alienis ad omnia manibus utuntur, falsè tetigit Cynicus, qi (referente *l.* 6. Laërtio) ex his qendam à famulo calceari conſpicatus, dixit, Ὅπως μακάριός εἶ, ἂν μή σε καὶ ἀπομύξῃ; τοῦτο δὲ ἴσως πηρωθέντι σοι τὰς χεῖρας. *Nondum ſat beatus es, niſi te alter etiam emungat* (non, utì Eraſmus reddidit, *abſtergat*) *qod ſi mancus fueris, futurum eſt.* id qod de Ariſtagora ſuſpicata eſt Gorgo puella Lacœna, qem cùm idem factitare animadverteret, ad patrem (Cleomenes is erat) converſa, Πάτερ, inqit, ὁ ξένος οὐτος χεῖρας οὐκ ἔχει. *Pater, hoſpes iſte manibus caret.* Plutarchus in Apophthegmatibus. Itaqe adulatoriè nimis Conſtantino Panegyriſta; *Deceat te, Imperator, hoſtem ferire? imò non deceat laborare.* De Imperatore nimirum cenſuit, qod de Deo ſenſit, qi Ariſtotelis nomen præfert; Avtor *de Mundo c.* 6. Μὴ αὐτουργὸν εἶναι. μήτε καλὸν μηδὲ ἄνυσχημον αὐτουργεῖν τὰ ἐπὶ γῆς. τοῦτο γὰρ οὐδὲ ἀνθρώπων ἡγεμόσιν ἁρμόττειν, πολὺ δὴ τῷ τυχόντι ἐφίεσθαι ἔργου. *Neqe honeſtum, neqe decorum res terrenas ipſum adminiſtrare. Atqi ne ex hominum qidem principum dignitate eſt cuilibet operi incumbere.* Qod Apulejus ſic παραφράζει, *Non ut orbem manibus ſuis inſtruxerit, talis qippe humilitas dejecti & minus ſublimis officii; nec cum homine qidem convenit qi ſit pavlulum conſcientiæ celſioris, qalis militiæ principes, & Curiæ proceres, & urbium ac domorum rectores, ut id ſuis manibus factum velit, qod ſit curæ levioris.* Atqi de Deo nos aliter docent literæ ſacræ, etiam τὸ ἐπὶ γῆς αὐτουργεῖν non dedignari prorſus; etiamſi ad plurima exeqenda creaturarum miniſterio utatur. Qin & apud Homerum (qi id Heroibus ſuis dedecori non eſſe futurum opinatus) αὐτουργοῦσιν ἥρωες, ſúntqe αὐτοδιάκονοι, ut Evſtathius monet *ad Iliad.* 1. αὐτουργοῦσιν Ulyſſes, & Achilles ipſe; αὐτουργῶν deprehenditur ab Ulyſſe Laërtes. qod obſervat Ælianus *Hiſt. var. l.* 7. *c.* 5. eo utiqe ſemet exercent opere, qod in Cyro minore admiratus eſt Lyſander apud Xenophontem in *Oeconomico*; & qo nihil regale magis huic viſum refert in *Catone majore* Cicero, agri nempe colendi ſtudio. De Pittaco notum eſt ex nænia muliebri, ſive ἐκ τῆς ᾠδῆς ἐπιμυλίου, *ex molari cantione*, utì appellant Athenæus *l.* 14. Evſtath. *ad Odyſſ.* υ. & Pollux *l.* 7. *c.* 33. §. 8. (apud qem tamen *l.* 4. *c.* 7. §. 1. ἐπιμύριος ᾠδὴ perperam eſt editum, qod *Carmen ſeculare* interpres reddidit) qam, dum molam verſabant, qò laboris tædium tollerent, mulierculæ ſibi accinebant. Eam Plutarchus in 7. *ſapientúm ſympoſio pag.* 157. D. nobis hanc exhibet. Ἄλει, μύλα, ἄλει. καὶ γὰρ Πιττακὸς ἀλεῖ, μεγάλας Μιτυλήνας βασιλεύων. *Mole priſtrinum, mole: nam & Pittacus molet rex magnæ Mitylenæ.* Inde Theodorum Scholaſticum objurgandi anſam arripit Iſidorus Peluſiota *lib.* 1. *Epiſt.* 470. Αὐτὸς μὲν ἐφόβρισεν ἡγῇ πᾶσαν χειρόκμητον ἐργασίαν. ὁ Μιτυληναῖος δὲ Πιττακὸς, καίτοι βασιλεὺς ὤν, τὸν μύλωνα ἠυλέργει, καὶ ἐναργῶς γυμνάζομενος, καὶ τὴν τροφὴν ἐργαζόμενος. *Tu quidem opus omne, qod manibus elaboratur, turpe ac probroſum eſſe exiſtimas. At Mitylenæus Pittacus, qamvis rex eſſet, piſtrinum tamen manibus ſuis extruebat, ſimulqe & actuosè ſe exercebat, & cibum operabatur.* ubi vitiosè μήλαινα codices:

1 δυσπροσδ. 1 δυσπρόσδικτον διαβολῆς.

m ἐπιτιμ. Svid.

§ 6. Παρὰ Διογνήτου, τὸ ἀχενόσπουδον, καὶ τὸ ἀπιστικὸν τοῖς ὑπὸ τῶν περιδρομίδων, καὶ γοήτων καὶ ἐπῳδῶν, καὶ περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς καὶ τῶν

§ 6. A Diogneto, ne rebus inanibus ſtudium impenderem: néve eis fidem adhiberem, qæ à præſtigiatoribus magíſque de incantationibus, déque dæmonibus averruncandis, aliíſque ejuſmodi impoſturis diſcerem; nec delationem facilis ullam admitterem.

nec ſanius interpres, *piſtrinum manibus ſuis extruebat.* imò, *in piſtrino ipſe operas obibat, ſimul ſeſe & exercens, & labore ſuo de victu proſpiciens ſibi.* Nam qod Theodorus Zvingerus Theatri *vol.* 19. *l.* 2. *tit. de Mola*, Pittacum tradit molæ encomium conſcripſiſſe, qod ἐπιμύλιον nuncupârit, qo avtore dicat neſcio. apud Ælianum, qem certè lavdat *Var. Hiſt. l.* 14. nihil ejuſmodi comparet. qeritúrqe Plctorius ad Marbodeum *de gemmis*, molæ lavdes poetam nullum celebrâſſe. De Romanis priſcis Seneca, *ad Helviam, c.* 10. *Scilicet majores noſtri, qorum virtus etiam nunc vitia noſtra ſuſtentat, infelices erant, qia ſibi manu ſuâ parabant cibum.* Et mox: *Scilicet minùs beatè vivebat Dictator noſter, qi Samnitum legatos audit, cùm viliſſimum cibum in foco ipſe manu ſuâ verſaret.* Manium Curium Dentatum dubio procul intelligit: qanqam Conſul ille, non Dictator. *Cibum viliſſimum* qem dicit, γογγυλίδας fuiſſe refert, ex Magacle *de Viris illuſtribus*, Athenæus *l.* 14. & Plutarchus *in Apophth.* id eſt, *rapa*, ut ex *Annalibus* Plinius *l.* 19. *c.* 5. *rapum*, inqit, *torrentem in foco inventum.* Hiſtoriam tangit & Cicero *de repub. l.* 3. à Nonio lavdatus; & in *Catone majore.* Nec peccare puto Athenæum, (qod Petrus Victorius cenſet, *Var. Lect. l.* 10. *c.* 5.) cùm Sabinos dicit, qos Samnites illi. poteſt enim fieri, nec eſt vero abſimile, Sabinos Samnitibus in ea legatione junctos fuiſſe: cùm ex L. Flori *epitome Liviana lib.* 11. compertum ſit, Curium iſtum, tam Samnitibus cæſis, qàm & Sabinis victis & in deditionem acceptis, bis eodem anno triumphâſſe.

Δυσπρόδικτον διαβολῆς] lego δυσπρόσδικτον. De Antonino Pio *l.* 6. §. 39. Ὡς διαβολὰς οὐκ ἐδέχετο. *Ut delationes non admiſerit.* De Trajano itidem Dio. Διαβολαῖς ἥκιστα ἐπίστευε. *Delationibus minimè credebat.* Caji Caligulæ inter imperii exordia memoratu dignum dictum, facto etiam conſignatum, à Svetonio *l.* 4. *t.* 15. refertur. *Libellum de ſalute ſua oblatum non recepit, contendens nihil ſibi admiſſum cur cuiqam inviſus eſſet; negavitqe ſe delatoribus aures habere.* Præclarum & illud Domitiani, ab eodem in literas relatum, ſi in tenore cepto is perſtitiſſet, qod *fiſcales calumnias, magnâ calumniantium pœnâ repreſſit*; adjectâ voce illâ memorabili. PRINCEPS QI DELATORES NON CASIGAT, IRRITAT. De Marco noſtro, qi hìc conſtans, Capitolinus, *Suffragatoribus non citò credidit, ſed ſemper diu qæſivit qod erat verum. Qin & calumniis qadruplatorum interceſſu, appoſitâ falſis delatoribus notâ: delationésqe qibus fiſcus augeretur, contempſit.* Optimè Menander à Stobæo *Tom.* 2. *tit.* 42. adductus, & poſt Stobæum ab Antonio *Meliſſ. l.* 1. *c.* 53. & à Maximo *Collect. c.* 10.

Ὅστις δὲ διαβολαῖσι πείθηται ταχὺ,
Ἤτοι ποιητὴς αὐτός ἐστι τῆς τρόπης,
Ἢ παθήμασι παιδαρίοις γνάμην ἔχει.
Qi mentem addicit credulam calumniis,
Avt ipſe eſt pravis inqinatus moribus,
Avt certè ingenio nil ſupra puerum valet.

Grotius.

§ 6. Διογνήτου] *Operam pingendo ſub Diogneto magiſtro dedit.* Capitolinus. Verùm de Diogneto iſto pictore, an philoſopho, an utroqe etiam, videndi Joſephus Scaliger. *Comment. ad Euſeb. Chron.* & Cl. Salmaſius *ad Capitolinum.* Philoſophum certè Marcus ipſe nullus appellat; potuitqe Marcum ad philoſophiæ ſtudium impellere, monitáqe iſtiuſmodi eidem ſuggerere, etiam qi philoſophiam non eſſet profeſſus. qanqam nec pingendi artificium qicqam impedit, qo minùs & philoſophiam profiteretur, eadem ſaltem imbutus fuerit, cùm inter diſciplinas liberales *pictura* olim haberetur; unde de Hilario Bithyno Evnapius in *Priſco*; πρὸς τῷ καθαρῷ τῆς ἄλλης παιδείας κατὰ γραφικὴν ἕτω φιλοσοφήσαντα, ὥστε ὑκ ἐτιθήνει ἐν ταῖς ἐκείνου χερσὶν ὁ Ἔυφράνωρ. qæ verba Hadrianus Junius ſic reddidit: *In arte pingendi adversùs liberalium artium vacuos ità philoſophatus eſt, ut appareat in illius manibus non eſſe extinctum Euphranorem.* cùm debuiſſet potiùs ſic vertere; *Qi præter ingenuam, ſive liberalem, reliqam diſciplinam, in pictura qoqe ità verſatus eſt, ut per ejus manus Euphranor adhuc ſupereſſe videretur.* τὸ καθαρὸν τῆς παιδείας, eſt ἡ καθαρὰ παιδεία, *ingenua ſive liberalis diſciplina.* φιλοσοφεῖσθαι, *ſtudere, exerceri, in ſtudio, exercitióve aliqo verſari.* Evphranor pictor nobiliſſimus, fictórqe idem ex Plinio notus ſatis, qi *lib.* 34. *c.* 8. & *lib.* 35. *c.* 11. videri poterit. Cæterùm in Hilario ſuperſtes, qa ratione dicatur, ex Fabio meliùs qàm ex Plinio diſcas. Is *Inſtit. l.* 12. *c.* 10. *Euphranorem admirandum fecit, qod & cæteris optimis ſtudiis inter præcipuos, & pingendi fingendiqe idem mirus artifex fuit.* qod idem planè de Hilario Evnapius.

Τὸ ἀχενόσπουδον] Citat qædam hinc Svidas ſub vocabulo iſto. Plutarchus *de Commun. Notion. c.* 17. Τίς ἂν ἐζήλωσε τὴν ἀνόητον ταύτην πρόνοιαν, καὶ κενόσπουδον ἐπιμέλειαν; ἡ γὰρ ἐπὶ τοῖς μικροῖς σπουδὴ μέμψιν φέρει. *Qiì prudentiam illam dementem, & rerum inanium ſtudium affectavit, nam parvarum rerum ſtudium reprehenditur.* Ariſtides in *Panathen.* Si avtem ἐπὶ μικροῖς, certè ἐπὶ κενοῖς multò magis. poſſunt enim μικρὰ A eſſe, etiam qæ κενὰ protinus non ſunt. Sunt avtem κενὰ ſive *vana* & *vacua*, & hoc nomine indigna in qibus ſtudium collocetur, vel τὰ τῆς παιδιᾶς καὶ γέλωτος, *res ludicræ.* qo nomine Laco qidam Athenienſes notabat, qos dicebat, μεγάλα ἁμαρτάνειν, τὴν σπουδὴν εἰς τὴν παιδιὰν καταπαλίσκοντας. *Graviter peccare, res ſerias in ludicrum impendentes.* Plutarchus *de glor. Athen. pag.* 348. *F.* ſive ὑ σωφρονεῖν τὴν πόλιν μετὰ τοσαύτης σπουδῆς παίζουσαν. *Non ſapere civitatem, qæ tantum in res ludicras impenderet ſtudium.* Idem *Sympoſ. l.* 7. *c.* 7. qi & rectè ſubjungit; Τῷ γὰρ ὄντι παίζοντα δεῖ παίζειν. *Omnino ludentem oportet ludere.* Et Cato major dicere ſolebat, τοὺς σπουδάζοντας ἐν τοῖς γελοίοις, ἐν τοῖς σπουδαίοις ἑστῶτας καταγελᾶσθαι. *Qi ridiculis rebus ſeriam impenderent operam, eos in rebus ſeriis fore ridiculos.* Idem *Apophth.* 80. Itaqe Iſocrates *ad Demon.* §. 23. Μήτε περὶ τὰ γελοῖα σπουδάζειν, μήτε περὶ τὰ σπουδαῖα τοῖς γελοίοις χαίρειν. *Neqe in ridiculis ſerias res agens, neqe ſeriis in rebus nugis gavdens.* Vel etiam τὰ περιττὰ καὶ ματαια, qæ licèt ſeria ſint, fructus tamen & emolumenta *inania* exiſtunt. qales ματαιοτεχνίαι illæ, qas commemorant damnántqe ſimul, Galenus, *Hortat. c.* 6. & Fabius, *Inſtit. l.* 2. *c.* 21. Ὧν τὸ τέλος ὐ βιωφελὲς. *Qorum finis vita humana nihil commodi affert.* ut Iſidorus Peluſiota *lib.* 3. *Epiſt.* 185. qáſqe nihil eſſe aliud, qam χρόνου παραψάλωμα, *vanam temporis jacturam* Ælianus pronunciat, *Var. Hiſt. lib.* 1. *c.* 17. ſed & *triſtes* illæ *ineptiæ*, utì Cæcilius apud Senecam *Epiſt.* 113. & *nugæ difficiles*, ut Martialis loqitur, *l.* 2. *Epigr.* 86. qas Seneca idem (licèt eiſdem ipſe indulgentior pavlò, & in qibus Chryſippus nimius fuiſſe videtur) tantopere exagitat toties, *Epiſt.* 45. & 48. & 49. & 88. & 106. & 111. & *de benef. l.* 5. *c.* 12. Vide *lib.* 4. §. 32. Κενὰ σπουδάσας. Optimè Plutarchus *de Commun. Notit. c.* 4. Ἀλλὰ γὰρ οὐδενὶ φιλοπόνῳ τὸν κενόσπουδον ἀφορίζομεν ἐν τοῖς ἔργοις ὄνομα πολλάκις, ἢ τῷ τὰ μὲν εἰς ἀνωφελῆ πονεῖν καὶ ἀδιαφόρως, τὸν δὲ ὕπνον τῶν συμφερόντων, καὶ λυσιτελῶν. *Nam haud alia ratione laborum ſtudioſum ab eo qi inanibus rebus induſtriam impendit diſtinguimus, ipſo qoqe plerumqe rebus agendis occupato, qàm qod hic in inutilibus rebus elaboras & indifferenter, hic propter aliqod commodum & utilitatem.*

Τὸ ἀπιστικὸν] Rectè: nec cur ἀπιστευτικὸν legiſſe Xylandrum velit Mericus noſter, cavſſam ullam video: etiamſi τὸ πιστευτικὸν *infrà* §. 15. legatur. at Svidæ codices iſtinc omnino corrigendi, qi ἐπιστηλικὸν perperam exhibent. nam qòd vir eruditus admitti poſſe exiſtimat; & παρὰ τὸ ἐφίστασθαι τὸ ἐπιστατὸν, (non τὸ ἐπιστηλὸν, qod ab ἐπίστασθαι oritur,) & ἐπιστατικὸν deducit: nec præter tantùm, ſed contra prorſus, avtoris ipſius mentem eſſe videtur. Οὐδὲ γὰρ μάγων συνηθείαις καὶ γοητείαις ὁ Μάρκος χαίρειν ἐσώρητας. *Neqe enim magorum conſvetudini avt præſtigiis deditum fuiſſe Marcum qiſqam meminit.* Joannes Xiphilinus in *M. Antonio.* & ipſe etiam hoc loco id apertè diffitetur. qa ratione ſubnixus Xiphilinus idem fabulam illam refutatum it à Dione allatam, de pluviis in aqarum penuria inſigni, Arnuphis magi procuratione impetratis, de qibus infrà ad hujuſce libri calcem dicetur. Qin & ſcripturam receptam probat Joſephus Scaliger *in Euſeb.* qi & *ad Diomi Claudianique vaniloqentiam confodiendam, non poſſe telum teſtimonio hoc efficacius inveniri* avtumat, *ſi qis omnem induſtria ſua vim intendat. Cui enim*, inqit, *potius qàm ipſi Marco de ſe ſcribenti, magis nunqam fidem adhibuiſſe, & ab eorum vanitate ipſum avertiſſe Diognetum?* Accedit qod Pavlus in *Digeſt. l.* 48. *tit.* 19. *de pœnis, lib.* 30. *Marcum*, ait, *reſcripſiſſe, in inſulam relegandos, qi aliqid facerent, qo leves hominum animi ſuperſtitione numinis terrerentur.* qod Modeſtini nomine lavdat Iſaacus Caſavnus *ad Capitolinum.* Chriſtianos avtem qòd hoc loco à Marco notatos Mericus exiſtimat, fieri poteſt reverâ ut ad illos etiam ſpectet illud περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς; de qibus Tertullianus *Apolog. c.* 32. *Damonas adjurare conſvevimus, ut illos de hominibus exigamus.* Latiùs tamen ſe extendere Marci verba, & ad Ethnicas ſuperſtitiones pertingere, etiam pater ipſius ὁ μακαρίτης cenſet. Verùm de iſtis utcunqe ſe res habuerit, τὸ ἐπιστηλικὸν, cùm ſit planè vox navci, nullâ ratione hìc admitti meretur: nec cur ſcriptura recepta avt mutetur, avtſolicitetur, qicqam comparet. Xylandri lapſum geminum habes *infrà*, §. 11. ἐπιστῆσαι.

Περὶ δαιμόνων ἀποπομπῆς] Hujus generis eſt ſuperſtitioſus mos ille, qo æris tinnitu luminaribus cœli laborantibus, uti rebantur ipſi, ſuccurrere ſolebant. Alex. Aphrodiſ. *Problem. l.* 1. *p.* 46. Κινοῦσι δὲ χαλκὸν καὶ σίδηρον, ὡς τοὺς δαίμονας ἀπελαύνοντες διότι κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον οἱ φωσῆρες ὐκ ἐπικέρασι τῇ γῇ ἀποῤῥοίας ἀγαθοποιοὺς, κωλυτικὰς τῶν φαύλων δαιμόνων. *Movent as & ferrum, tanqam damonas abigentes, qoniam per illud tempus ſtella in terram non miſerunt largos fluxus, malos ſpiritus arcentes.* Pariqe ratione *Manes exigi* prodit Naſo *Faſt. lib.* 5.

Rurſus aqam tangit, Temeſæáqe concrepat æra,
Et rogat ut tectis exeat umbra ſuis.
Cùm dixit novies, Manes exite paterni,
Reſpicit; & purè ſacra peracta putat.

Cui

dicuntur: ne coturnices ad pugnam alerem, néve rebus iſtiuſmodi animum adjicerem: útque liberè dicta æqanimiter ſuſtinerem. eidem debeo, qòd philoſophiæ me addixerim: qódque 1 Bacchium primum, tum 2 Tandaſidem, & 3 Marcianum avdiverim: qòd dialogos, puer adhuc, conſcripſerim; qódque pro ſtratis grabatulum ac pellem expetiverim; cæteráque inſtitutionis Græcanicæ adminicula.

§ 7. A Ruſtico, qòd in eam cogitationem devenerim, morum correctione curationéque indigere me: qódque ad æmulationem ambitionémque Sophiſticam nullus declinaverim, vel de theorematibus

παιδίων λεγομένοις. καὶ τὸ μὴ [a] ὀρτυγοτροφεῖν, μηδὲ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπιτηδεῦσαι. καὶ τὸ ἀνέχεσθαι παρρησίας. καὶ τὸ εὐκεντρόβηλον φιλοσοφίας. καὶ τὸ εὐαφόσται, πρῶτον μὲν [o] Βακχίῳ, εἶτα [p] Ταυδασίδῃ, καὶ [q] Μαρκιανῷ, καὶ τὸ γράψαι διαλόγους ἐν παιδί. καὶ τὸ σκίμποδι καὶ δορᾷ ἐπιθυμῆσαι, καὶ ὅσα τοιαῦτα τῆς Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς ἐχόμενα.

§ 7. Παρὰ Ῥουστίκου, τὸ λαβεῖν φαντασίαν [r] καὶ χρῆζειν διορθώσεως καὶ θεραπείας καὶ ἤθους καὶ [a] τὸ μὴ ἐκτραπῆναι εἰς ζῆλον σοφιστικὸν, μηδὲ [b] καὶ συγγράφειν περὶ τῶν θεωρημάτων, ἢ παρεπιπλέοντα λογά-

n ὀρτυγοκοπεῖν. Svid.
o Εὐτυχίῳ forſ.
p Ἀνδρονικῷ. Caſ.
q Μαικιανῷ. forſ.
1 Evtychium, f.
2 Andronem, f.
3 Mœcianum, f.
r *L.* 7. §. 12.
a Infr. §. 16. & *l.* 6. §. 30.
b τι f.

Cui gemina planè Papicolarum ſuperſtitio, qi campanis tintinnabulíſque pulſis dæmonas abigi credunt, Vide Pavlum Girlandum *de ſort. leg.* & Hieronymum Magium *Miſcell. l.* 4. *c.* 14.

Ὀρτυγοτροφεῖν] At Svidas non ὀρτυγοτροφεῖν, ſed ὀρτυγοκοπεῖν hìc legit. Id ludi genus Græcis familiare deſignat: de qo conſuli poſſunt Svidas *ibidem* à Leopardo *l.* 1. *c.* 5. emendatus: Ariſtophanis Scholiaſtes *ad aves*, ab eodem lavdatus: & Pollux *lib.* 9. *c.* 8. à Mevrſio *de Ludis Græcis* adductus. Meminere Plato in *Alcibiade* 1. Plutarchus *de legendis poetis* & Athenæus *Dipnoſoph. l.* 11.

Περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπιτηδεῦσαι] *rebus iſtiuſmodi deditum*, ſive *addictum*, eisqe nimiopere affectum eſſe. Vide *ad l.* 4. §. 19.

Τὸ ἀνέχεσθαι παῤῥησίας] De Marco Capitolinus. *Moderatè nonnullorum cavillationes ferebat: malè loquentium dictis, vel literis, vel ſermone, reſpondebat.* & de Marco Lucióque pariter: *Adepti imperium ità civiliter ſe ambo egerunt, ut lenitatem Pii nemo deſideraret, cùm eos Marullus ſui temporis mimographus cavillando impunè perſtringeret.*

Βακχίῳ] *Bacchius* iſte qis fuerit, nuſqam comperio. neqe enim qenqam hoc nomine inter illos reperio, qibus Marcus noſter in diſciplinam ſe dediſſe perhibetur: Εὐτυχίῳ forſan ipſe ſcripſerit; qod in Βακχίῳ, literis fugientibus an confuſis, per exſcriptorum errorem tranſierit. *Evtychium Proculus Siccenſis* certè inter Grammaticos Latinos, qibus Marcus uſus eſt, à Capitolino ponitur. Verùm in re tam incerta qid ſtatuas certi? Vide *l.* 10. §. 31.

Ταυδασίδῃ] Depravatum eſſe etiam nomen iſtud Caſavbonus *ad Capitolinum* cenſet, & ſuſpicatur *Andronem* poſſe reponi, qo *magiſtro Muſico ac Geometrâ* uſus eſt Marcus. De *Baſilide* havd minùs forſitan probabilis conjectura fuerit; qem Marco *præceptorem* qoqe extitiſſe, ex Evſebio avtores ſunt Georgius Monachus, & Marianus Scotus.

Μαρκιανῷ] Qod ſi conjecturis indulgere libuerit, iſtìc nihilominùs oboriri poſſit ſuſpicio, pro *Marciano Metianum* ſubſtituendum; de qo Capitolinus. *Studuit & Juri, avdiens L. Voluſium Metianum.* Ea porrò mutatio proclivior fuerit, ſi cum Caſavbono, non Metianum, ſed Mæcianum legerimus. *ex leg.* 17. *de jure patronatus.* ut τὸ Μαρκιανῷ ἀντὶ τῷ Μαικιανῷ irrepſerit, deflexione planè leviſſimâ.

Τὸ γράψαι διαλόγους] Ingenii ſcilicet & calami exercitandi cavſsâ. Alioqi tangit hominem Epictetus apud Arrian. *l.* 2. *c.* 1. qi hoc tanqam re magnâ gloriabatur, Ἰδοὺ πῶς διαλόγους συντίθημι. *Ecce qomodo dialogos componam.* Hinc avtem *Dialogiſtam* Caſſio Marcum dictum, referente Vulcatio, avtumat Caſavbonus in *not. ad Vulcatium.* Vide *ad* §. 7.

Ἐν παιδί] *In puerili ætate*, Xylander, ſive, *puer cum eſſem.* phraſis inſolens; nec illecta tamen. De Maximino Herodianus, *l.* 6. *c.* 8. §. 1. Πρότερον μὲν ἐν παιδὶ ποιμαίνων, &c. *Qi a puerilia opilio fuiſſet.* pro qo Lucianus etiam ἐν παισὶ dixit, in *Necyomantia.* Ἐγὼ γὰρ ἄχρι μὲν ἐν παισὶν ἦν. qanqam ibi ἐν παισὶν εἶναι poteſt verti, *inter pueros verſari, è puerorum numero eſſe.* Sed eodem planè modo Philoſtratus ἐν μειρακίῳ dixit in *Hermocrate Sophiſta*, ὡς μηδὲ δάκρυον ἐπ' αὐτῷ τὴν Καλλιστὼ ἀφεῖναι ἐν μειρακίῳ ἀποθανόντι. *ut nec lacrymam emitteret Calliſto ad mortem illius in adoleſcentia defuncti.* Obſervavit & Caſavbonus ad Athenæi *l.* 13. *c.* 8. Τὸ παῖς pro ἡλικία παιδικὴ uſurpatum ab Hermeſianacte Colophonio in *Elegia* illa qam *in Leontium* meretriculam compoſuit, ubi inter alia de Heſiodo,

Πόλλ' ἔμαθεν, πάσας δὲ λέγων ἀνεγράψατο βίβλους
Ὑμνων, ἐκ πρώτης παιδὸς ἀναρχομένην.
Multa ſtudioſe ſcrutatus eſt, & dum omnes recenſet, libros conficit
Lavdans Eœam Aſcræam *vix pueritiæ annos egreſſam.*

& in Praxinoë apud Theocritum *Idyll.* 15.

Ἵππον καὶ τὸν ψυχρὸν ὄφιν ταμάλισα δεδοίκω
Ἐκ παιδός. ---
Equm enim & frigidum anguem, hæc duo ſemper timui
Inde uſque a puero ---

qod Marcus *Evang. c.* 9. *v.* 21. παιδιόθεν. *à puero, à puerili ætate.* Pavlus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 15. ἀπὸ βρέφους dixit. Plato Hipp. maj. ἐκ παίδων. ἐκ παίδων ἀρξόμενοι. qomodo Lucianus etiam, plurali uſus numero, cùm de Demonacte ſolo, & Longinus in *de Fine*, apud Porphyrium in *Plotini vita*, cùm de ſe ſolo loqeretur. ſed & qod ἐκ μειρακίου Epicurus dixit, in Epiſt. ad Idomeneum apud Laërt. *l.* 10. verbis illis Σὺ δὲ ἀξίως τῆς ἐκ μειρακίου περιστάσεως πρὸς ἐμὲ καὶ φιλοσοφίαν, &c. id *ab adoleſcentia*, Cicero *de finibus l.* 2. *Sed tu, ut dignum eſt tuâ erga me & philoſophiam voluntate ab adoleſcentia ſuſcepta*, &c. Aliud tamen

A phraſis illa, *ex puero*, apud Sidonium ſonare videtur, ubi dixit *l.* 8. *Ep.* 6. *Avdivi eum adoleſcens, atqe adhuc nuper ex puero.* hoc eſt, cùm nuperrimè *ex ephebis exceſſiſſem.* ut Terentius *Andr.* 1. 1. vel, ut Cicero *ad Brutum, adoleſcentulus & penè puer.* Sidonius ipſe *l.* 9. *Ep.* 14. *adoleſcens, vel penè adhuc puer.* ut *ex* iſtic eam vim obtineat, qam in illis *Expræfectus, Exadvocatus*, &c. nec puerilem ætatem includat, ſed excludat potiùs.

Στίμποδι καὶ δορᾷ] i. *Pro ſtratis grabatulum & pellem, cæteráque Græcanica inſtituta; eorum nempe qi à Philoſophis Stoicis inſtituebantur.* Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 3. *v.* 53. faciunt huc qæ de Marco noſtro Capitolinus: *Duodecimum annum ingreſſus habitum philoſophicum aſſumpſit: & denſceps tolerantiam; cùm ſtuderet in pallio, & humi cubaret, vix avtem, matre agente, in ſtrato pellibus lectulo cubaret.* qæ verba de *lectulis lucubratoriis, qibus pelle inſtratis philoſophi ſtudebant*, exponunt Caſavbonus & Salmaſius: de qibus vide ſis illum *ad Sveton. l.* 2. *c.* 78. plenâ manu, vel etiam ὅλῳ τῷ θυλάκῳ, *toto ſacco*, congerentem, cui ego acervo adjiciam tantùm illud Gellii ex *Noct. Attic. l.* 19. *c.* 10. de Cornelio Frontone; *Offendimus eum cubantem in ſcimpodio Græciſo; circum undiqe ſedentibus multis doctrinâ, avt genere, avt fortunâ nobilibus.*

Ἑλληνικῆς ἀγωγῆς] qam & παιδείαν Ἑλληνικὴν, Plutarchus in *Alex.* de Barſene.

§ 7. Ῥουστίκου] *Avdivit, & præcipuè, Junium Ruſticum, qem & reveritus eſt & ſectatus, qi domi militiaqe pollebat, Stoica diſciplina perſtiſſimum, cum qo omnia communicavit publica privataqe conſilia.* Capitolinus. Alius ergò iſte à Junio Ruſtico, cujus meminit Plutarchus *de curioſitate* qemqe Svetonius *l.* 12. *c.* 19. à Domitiano cæſum narrat, qòd Pæti Thraſeæ & Helvidii Priſci lavdes edidiſſet, appellâſſétqe eos *ſanctiſſimos homines.* Stoicus tamen uterqe; unde priorem illum, qem & Plinius Arulenum, Regulus ille, ex Modeſti elogio, *bipedum omnium neqiſſimus, Stoicorum ſimiam*, per contumeliam appellabat. Plin. min. *lib.* 1. *Ep.* 5.

Τῷ χρῄζειν διορθώσεως] Qâ nimirum opus habent & præſtantiſſimi qiqe; unde & Baſilius Cæſar. *Epiſt.* 77. poſcit à ſuis γράμματα, εἴ τι σφάλλεται, διορθούμενα. ἐκ ἀρνούμεθα γάρ, inqit, μυρίοις σφάλμασιν ὑποκεῖσθαι, ἄνθρωποι ὄντες, καὶ ἐν σαρκὶ ζῶντες. *Literas, qibus, ſi offenderet, corrigeretur. Non negamus enim innumeris nos erroribus obnoxios eſſe, cum homines ſimus, & in carne vivamus.* Seneca, *Epiſt.* 6. *Intelligo non emendari me tantùm, ſed transfigurari: nec hoc promitto jam avt ſpero, nihil in me ſupereſſe, qod mutandum ſit. qid ni multa habeam qæ debeant corrigi, qæ extenuari, qæ attolli? & hoc ipſum argumentum eſt in melius translati animi, qòd vitia ſua, qæ adhuc ignorabat, videt. qibuſdam ægris gratulatio ſit, cùm ſeipſos ægros eſſe ſenſerunt.* Epictetus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 1. Εἰ βούλει ἀγαθὸς εἶναι, πρῶτον πίστευσον, ὅτι κακὸς εἶ. *Si cupis bonus fieri, primum crede qod malus ſis.* Vide *ad lib.* 11. §. 39.

Ζῆλον σοφιστικὸν] qem exagitat paſſim apud Platonem Socrates ille Sophiſtomaſtix: de qo & Plutarchus. Τὸν δὲ τύφον, ὥσπερ κηκῖδά τινα φιλοσοφίας εἰς τὰς σοφιστὰς ἀποστεδάσας. *Faſtumqe veluti fumum qendam à philoſophia in ſophiſtas diſſipans*, &c. *lib. de Socrat. genio. Tom.* 11. *pag.* 580. *A.* Vide *lib.* 7. §. 66. Hoc avtem genus hominum Dio Pruſæus qi & ipſe tamen Sophiſta avdit; nunc *pavonibus* confert; *Orat.* 12. *pag.* 194. Ταὼς ποικίλους, δόξῃ καὶ μαθηταῖς ἐπαιρομένους, οἷον πτεροῖς. *Pavones varios, gloria & diſcipulis elatos, qaſi pennis.* nunc *ſpadonibus libidmoſis*: *Orat.* 4. *pag.* 64. Ὅτι οὐδὲν διαφέρει σοφιστὴς ἀνθρώπου ἐυνύχου ἀχολάστου. τούτων γάρ φασιν οἱ ἀσελγέσταλοι, ἄνδρες εἶναι καὶ ἱερᾶν τῶν γυναικῶν, καὶ συγκαθεύδουσιν αὐταῖς, καὶ ἐνοχλοῦσι, γίγνεται δὲ οὐδὲν πλέον, οὐδ' ἂν τὰς τε νύκτας καὶ τὰς ἡμέρας συνῶσιν αὐταῖς. καὶ παρὰ τοῖς σοφισταῖς πολλοὺς εὑρήσεις γηράσκοντας ἀμαθεῖ. πολὺ κάκιον πλανωμένους ἐν τοῖς λόγοις, ἢ τὸν Ὀδυσσέα φησὶν Ὅμηρος ἐν τῇ θαλάττῃ, καὶ πρότερον εἰς ἅδου ἂν ἀφίκοιτο ὥσπερ ἐκεῖνος, ἢ γένοιτο ἀνὴρ ἀγαθὸς λέγειν τε καὶ πρᾶξαι. *Qod nihil homo ſophiſta ab libidmoſo eunucho differat. Illorum libidinoſiſſimos ajunt viros eſſe, & amare mulieres, & dormire cum illis, & negotium facceſſere: generari avtem nihilo plus, etiamſi totas noctes diesqe cum illis coeant. Ita & apud ſophiſtas multos invenies ad ſenectutem perveniſſe, adhuc indoctos, multoqe pejus errantes in ſermonibus, qam Ulyſſem ait Homerus erraſſe in mari: & multo prius ad inferos deſcendere, qemadmodum ille, qam fierent boni viri, qantumvis multa dicant avdiantq'e.*

Μηδὲ τῷ συγγράφειν] legendum forſan, μηδὲ τὸ συγγρ. alioqi contra Marci mentem ſenſus futurus eſt, ſi articulum τῷ ad ἐκτραπῆναι,

λογάρια διαλέγεσθαι, ἢ [c] φανταστικοπλήκτως τ' ἀσκητικὸν, ἢ τ' [d] ἐνεργητικὸν ἄνδρα ἐπιδείκνυσθαι. καὶ τὸ ἀποσῆναι [e] ῥητορικῆς καὶ ποιητικῆς, καὶ [f] ἀστρολογ-

[c] Inf. §. 9. 11. & l. 9. §. 12. [d] ἐνεργ. Xyl. [e] Inf. §. 17. & l. 3. §. 5. [f] ἀστρολογ. Xyl. & Lugd.

aliqid conscribendo, vel oratiunculas hortatorias declamando, vel exercitia obire operásque edere potius speciem præbendo, qò ad stuporem ac admirationem mei homines traherem. qòd rhetoricæ item, poe-

νας, qod proximè præcessit, retuleris. neqe enim probare possum, qod ad φαντασίαν λαβεῖν referre videtur Cl. Casavbonus. malim cum Merico filio, qi sic legisse videtur, μηδὲ τῷ συγγράφειν *neqe conscribendo*, vel *neqe ut conscriberem*. nisi fortean τὲ fuerit ἀντὶ τῦ ὡς.

Ἡ προτρεπτικὰ λογάρια διαλέγεσθαι] Colligit hinc Casavbonus *ad Hist. Rom. pœnituisse Marcum scripti* illius *dialogis comprehensi*, cujus meminerat *supra* §. 6. qòd id genus scriptionis multa habeat φανταστικοπληκτικὰ, & *ad ostentationem comparata*. Citátqe idem sic Marci verba, Παρὰ Ρ. τὸ λαβεῖν φαντασίαν τῦ χρήζειν προτρεπτικὰ λογάρια μὴ διαλέγεσθαι. Viderint alii. Certè aliud est exercitationis cavsâ, aliud ostentationis & æmulationis, argumentum aliqod tractare. ut nè adjiciam, illud in ætate puerili factum, cùm adolescentis jam studia istìc attingantur.

Φανταστικοπλήκτως ἀσκητικὸν] Φανταστικοπλήκτως, Vocabulum opinor, τῶν ἅπαξ λεγομένων. qod nusqam certè alibi legisse commeminerim. Φανταστικοπλήκτως ἐπιδείκνυσθαι est *cum eo apparatu, eóque ostentationis studio aliqid moliri atqe edere, ut in stuporem & admirationem summam spectantes avdientésve conjicias*. Ità φαντασία hìc eandem significationem obtinet, qam apud Lucam habet *Act. c.* 25. *v.* 23. ubi Agrippa Rex, conjuge Reginâ comitante, μετὰ πολλῆς φαντασίας, i. *cum pompa insigni, speciosóqe admodum, sive splendidissimo, apparatu*, avditorium ingressus dicitur. Sed & apud Polybium, cujus vocabula solens usurpat Evangelista, in *Excerpt. l.* 16. de P. Scipione à Carthagine debellatâ reverso, μεγάλην εἶναι συνέβαινε τὴν φαντασίαν περὶ τὸν ἄνδρα, *magnam speciem ejus pompa habuit*. qem locum adducit Cl. Casavbonus in *notis ad N. T.* Cui adjici possunt & illa à Camerario lavdata; ex Posidonii narratione de Athenione apud Athenæum *l.* 5. Οὐδενὸς ὑδὲ Ῥωμαίων ἐν τοσαύτῃ φαντασίᾳ καλαχλιδῶντος τῆς Ἀτλικῆς, *tanto cum apparatu*, vel *tanta cum ostentatione*. ex Hippocrate, περὶ ἐνσχημ. ποιεῖν δὲ κάρτα μηδὲν αὐτῶν περιέργως, μηδὲ μετὰ φαντασίης. *nihil curiosè, vel ostentatoriè facere*. ex Aristotelis *Rhetor. l.* 3, *c.* 1. Ἅπαντα ταῦτα φαντασίαν ἐστὶν. *hæc omnia ad pompam & speciem tantùm faciunt*. inde Clementi, *Pædag. l.* 3. *c.* 1. Κάλλος φανταστικὸν, *forma, sive decor ostentatorius, sive ostentationi expositus*. Et φανταζεσθαι verbum, apud Herodotum *l.* 7. *pag.* 442. *A.* ubi Artabanus Xerxi, τὰ ὑπερέχοντα ζῶα κεραυνοῖ ὁ Θεὸς, ὑδὲ ἐᾷ φανταζεσθαι. *Prægrandia animalia fulmine Deus ferit, neqe patitur efferre & ostentare se*; qomodo plumis expansis pavi solent. Sed & τὰ ἐμφανταζόμενα Marco nostro *l.* 2. §. 12. Vim vocabuli optimè explicabit nobis Dio *de Regno*, ubi Tyrannos ait θαυματοποιεῖν σὺν ἐκπλήξει φαινομένους, *qasi miracula edant, cum aspicientium stupore visendos se prabere*; & ampliùs adhuc, si pro φαινομένους, φανταζομένους dixisset. De exercitiis avtem ad ostentationem adhibitis Epictetus in *Dissertat. l.* 3. *c.* 12. Τὰς ἀσκήσεις ὑ δεῖ διὰ τῶν παραφύσιν καὶ παραδόξων ποιεῖσθαι. ἐπεί τοι τῶν θαυματοποιῶν ὑδὲν διοίσομεν οἱ λέγοντες φιλοσοφεῖν. δύσκολόν ἐστι γὰρ καὶ τὸ ἐπὶ σχοινίᾳ περιπατεῖν. καὶ ἁ μόνον δύσκολον, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνον. τέτε ἕνεκα δεῖ καὶ ἡμᾶς μελετᾶν, ἐπὶ σχοινίᾳ περιπατεῖν, ἢ φοίνικα ἐσάνεν, ἢ ἀνδριάντας περιλαμβάνειν; ὑδαμῶς. ὅτε ἐστὶ τὸ δύσκολον πᾶν καὶ ἐπικίνδυνον, ἐπιτήδειον πρὸς ἄσκησιν. ἀλλὰ τῷ πρόσφορον τῷ προκειμένῳ ἐκπονηθῆναι. τί δ' ἐστὶ τὸ προκείμενον ἐκπονηθῆναι; ὀρέξει καὶ ἐκκλίσει ἀκωλύτως ἀναφέρεσθαι. *Exercitationes neqe contra naturam, neqe admirabiles esse debent. Nam alioqi nihil inter prastigiatores & nos, qi philosophi perhiberi volumus, intererit. Est enim etiam in june ambulare difficile: nec difficile tantum, sed etiam periculosum. Eane de cavssa nobis etiam meditandum est, qemadmodum in fune ambulemus, avt palmam erigamus, statuasve amplectemur? Neqaqam. Neqe enim omnia difficilia & periculosa exercitationi qoqe apta sunt. Sed illud elaborandum est qod ad institutum cujusqe pertinet. Qid vero ad institutum cujusqe pertinet? Ut appetitione & aversatione circa impedimentum utatur*. Qod avtem dicit, ἀνδριάντας περιλαμβάνειν, Diogenem, Cynicum notare videtur, qi *gelu cunctis rigentibus, statuas aneas inspectante populo circumjectis brachiis amplecti* solebat. Laërt. *l.* 6. Καὶ ἥρως μὲν ἐπὶ ψάμμῳ ζειῆς ἐκυλινδεῖτο. χειμῶνος δὲ ἀνδριάντας κιχονισμένους περιελάμβανε. πανταχόθεν ἑαυτὸν συνασκῶν. Itaqe vanitatem hominis perstringens Plato, cum aliqandò περικρυπτιζόμενον, id est, *gelidâ undiqe perfusus* in turba media consisteret, miseranti populo, εἰ βέλεσθε, inqit, αὐτὸν ἐλεῆσαι, ἀπόστητε. *Si misereri vultis illius, discedite*. Sed & alii hac ratione tolerantiæ gloriam ambiebant; uti ille apud Plutarchum in *Apoph. Laconic.* cui Spartanus, ὑκ ἀλγεῖν, *dolorem inde percipere ullum neganti*, τί ἂν μέγα ποιεῖς; *qid ergò*, inqit, *magni facis*? Subjungit avtem prioribus illis Epictetus: Ὅσα τῷ σώματι προσάγεται ὑπὸ τῶν γυμναζόντων αὐτὸ, ἂν μὲν ὦ. δὲ πρὸς ῥίψιν πρὸς ὄρεξιν καὶ ἔκκλισιν, εἴη ἂν καὶ αὐτὰ ἀσκητικά. ἂν δὲ πρὸς ἐπίδειξιν, ἔξω νενευκώς ἐστι, (qod Plutarchus ἔξω βλέπων dixit; vide *ad l.* 9. §. 29. qanqam legendum forsan, ἔξω νενευκότος ἐστὶ, *sunt ejus qi extra promineat*, Volphius ut cum seqentibus cohæreat aptiùs) καὶ ἄλλό τι θηρωμένῳ, καὶ θεατὰς ζητοῦντος τὺς ἐρῶντας ὡς μεγάλα ἀνθρώπε. *Corporis qe ab iis, qi id exercent, adhibentur, siqidem eo inclinarint, ut ad appetitionem & aversationem vergant, & ipsa ad exercitationem pertinebunt. Sin*

ad ostentationem, sunt ejus qi extra promineat, & aliud venetur, & spectatores qarat dicturos, o magnum hominem. Concludit deniqe dissertationem suam Apollonii cujusdam monito, ὅτι ὅταν θέλῃς σαυτῷ ἀσκῆσαι, διψῶν ποτε καύματος, ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχρὸν, καὶ ἔκπτυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς. *Si qis se in sua cavssa velit exercere, ut in æstu frigida aliqantum attrahat, tacituséqe exspuat*. Apollonii verò istius, qisqis is fuerit, (vix enim crediderim esse, de qo prox. Marcus) dictum, videtur librariorum incuriâ perveniss ad nos minùs sincerum. nec satis animo facit illud, ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχρὸν. cogitabam aliqando βρόγχον illud expungendum, vel etiam usum forsan Apollonium verbo βροχθίσαι, qod ἀντὶ τῦ ῥοφῆσαι positum in *Problemat.* Aristoteli tribuitis *l.* 7. *q.* 3. verbis illis, τὸ μὴ πίνειν, ἀλλὰ καὶ βροχθίσαι. *Non bibere, verum etiam sorbere*. ut dixisse potuerit, ἐφελκύσας βρόχθιον ψυχρὸν. Verùm Etymologo, qem Favorinus transcripsit, Βρόχθος est ὀλίγον πόμα, *exigua potio*. & Hesychio, Βρόγχος, ῥόφημα. ῥόφημα, opinor. *Sorbitio*, pro eo qod sorbetur. hoc si admiserimus, nihil mutato erit opus. *Frigida*, inqit, *aliqantulum sorbillando sumas, & nemini dixeris*. Epictetus ipse *lib. ejusdem c.* 14. Ὅλως τις ὕδωρ πίνῃ, ἢ ποιῇ τι ἀσκητικὸν, ἐκ πάσης ἀφορμῆς λέγει αὐτὸ πρὸς πάντας, Ἐγὼ ὕδωρ πίνω. διὰ τῦτο ὕδωρ πίνεις, διὰ τὸ ὕδωρ πίνειν; ἄνθρωπε, εἴ σοι λυσιτελεῖ πίνειν, πίνε. εἰ δὲ μὴ, γελοίως ποιεῖς. εἰ δὲ συμφέρει σοι, καὶ πίνεις, σιώπα. *Si qis aqam bibit, aliave qapiam in re se exercet, omni studio id omnibus dicit: ego, inqit, aqam bibo. Nunqid eo tantum aqam bibis, qia aqam bibis? Homo, si tibi aqam bibere expedit, bibito: sin minus, ridicule facis. Sin aqa potus tibi prodest, bibe ac tace*. Οὗτος, ἐκ ἀρκεῖ τὸ μηδὲν ἀλγεῖν, ἂν μὴ κηρύσσῃς; Qin & vitium hoc corrigens, *Enchir. c.* 45. Μηδ' ἂν ὕδωρ πίνῃς, ἐκ πάσης ἀφορμῆς λέγε, ὅτι ὕδωρ πίνεις. κἂν ἀσκῆσαί ποτε πρὸς πόνον θέλῃς, σεαυτῷ, καὶ μὴ τοῖς ἔξω, μὴ τὺς ἀνδριάντας περιλάμβανε. ἀλλὰ [καὶ] διψῶν ποτε σφοδρῶς, ἐπισπάσαι ψυχρὸν ὕδατος, καὶ ἔκπλυσον, καὶ μηδενὶ εἴπῃς. *Nec, si aqam potas, ad qamvis occasionem te potare aqam dicta. Qod si qando ad laborem te vis exercere, in tuum, non in exterorum usum, ne statuas amplectere: sed si qando vehementer sitieris, frigidam havstam expuito, ac nemini dicito*. ἐπίσπασαι ψυχρὸν ὕδατος hìc dixit, qod illic ἐφέλκυσαι βρόγχον ψυχρὸν. qanqam istic non tam moderationis, qàm tolerantiæ exercitium insinuari videtur, cùm de expuendo, non demittendo illud subjiciat. qomodo hydropicos qi curant, aqâ illos os colluere permittunt, qam demittere tamen prohibent. De statuis amplexandis qid voluerit, ex supra dictis patet satis. Qod eò magis moneo, qia Simplicius istìc ab Epicteti mente qàm longissime aberravit. Vide Aristidem *in Eteon. ad l.* 9. §. 29. vide & *lib* 9. §. 12.

Ἐνεργητικὸν] ut ἐνποιητικὸν, *infrà* §. 14. sed ἐνεργητικὸν, Xylander. optimè, opinor. ἐνεργητικὸν ἄνδρα ἐπιδείκνυσθαι, bifariam potest intelligi: vel de eo, qi *occupatissimum esse se simulat*, & qi *multis variisqe negotiis distineatur*: vel de eo qi *virium roborisqe corporei ostentandi gratiâ sese exercet*. Nos Anglicè sic distingvimus, ut alterum dicamus, **A man of action**, hoc est, *actuosum*, alterum, **An active man**, qasi *activum* dixeris. Prioris generis fuit Attalus ille, de qo Martial. *l.* 1. *Epigr.* 80.

Semper agis cavssas, & res agis, Attale, semper:
Est, non est qod agas, Attale, semper agis.

de qo eodem videndus & idem *l.* 2. *Epigr.* 7. Sed & Juridicus ille, de qo festivè Chavcerus noster in *fabulis* suis qas *Cantuarienses* indigitavit,

A busier man then he no where there nas:
And yet he seemed busier then he was.

Notat vitium hoc Seneca *Epist.* 62. *Simulant occupationes, & augent, & ipsi se occupant*. Notat & Marcus noster, *infrà* §. 12. ubi morem tangit qorundam, qi, vel cùm ad suos scriberent, vel ab eis convenirentur, occupationes & negotia prætendere solenne habebant. Ad posterius pertinet, qod de studio athletico verbis proximis dixerat: qò eodem & ista referri possunt. De Marco siqidem in istis qoqe non infœliciter versato, ex Cassio Xiphilinus *pag.* 816. *A.* Τοσαύτη ἐυεξία ἀπ' ἀρχῆς χρησάμενος, ὥστε καὶ ὁπλομαχεῖν, καὶ σῦς ἀγρίως ἐν ἥρᾳ καλαβαλεῖν ἀπὸ ἵππε. *Principio fuerat tali valetudine, ita ut armis certaret, aprosqe ex eqo in venatione conficeret*. Et Capitolinus. *Amavit pugilatum, luctamina, & cursum: & aucupatus, & pilâ apprime lusit, & venatus est. Sed ab omnibus his intentionibus studium eum Philosophiæ abduxit, seriumqe & gravem reddidit*. De Constantio majore Libanius *Orat.* 3. *pag.* 105. *B.* Οὐ γὰρ ᾠήθη δεῖν καθήμενος τρυφᾶν, ἀλλ' ἐυθὺς ἀπὸ γραμμῆς ἐνεργὸς ἐδείκνυτο. *Non enim existimavit oportere considentem deliciari, sed statim a linea & regulis actualium vigore virtutum emicuit*. Mox *pag.* 101. *D.* de Constantino: Ἀεὶ πρὸς ἔργοις ἦν τάς τε χέρας καὶ τὸν λογισμόν. καὶ ὅτε ἡμέρας φαείσης, ὅτε νυκτὸς ἐπελθούσης, ἔχει τις ἂν εἰπεῖν, ὅτι ἔλαγεν, ἢ συναμφοτέρων, ἢ πάντως γε θατέρε. *Semper operibus attentam manum & mentem habebat: & neqe jubare exorto, neqe nocte adventante habuisset qis dicere illum cessavisse, avt ab utroqe, avt omnino ab altero*.

Τὸ ἀποσῆναι ῥητορικῆς, καὶ ποιητικῆς] Zeno certè Stoicus, avtore Laërtio *l.* 7. *c.* 23. dicere solebat, μηδὲν εἶναι τῆς ποιήσεως

ἀλλ

poeticæque, & dictionis elegantioris ſtudiis abſtinuerim. ne togatus intra ædes obambularem, néve ejuſmodi alia, quæ faſtum reſiperent, facerem. epiſtolas etiam ſimpliciter ſcriberem, ad normam ſcilicet earum qas Sinueſsâ ad matrem meam idem ipſe dederat. adhæc ut placabilis & reconciliatu facilis eſſem.

λαχίας. καὶ τὸ μὴ ἐν στολῇ καθ' οἶκον περιπατεῖν, gστολίῳ Svid.
μηδὲ τὰ τοιαῦτα ποιεῖν. καὶ τὸ τὰ ἀπιστόλια ἀφελῶς γεγράφειν, ὅσον τὸ ὑπ' αὐτοῦ τότε λεπτὸν hInf. §. 15.
ους τῇ μητρί μου γεγράφειν. καὶ h τὸ ταῖς σὺν χλανιδίοις καὶ παλλιολαις καὶ ταλαρίναις ἐναπακλήτως καὶ ἐν-

ἐλλατριώτερον πρὸς καταλάληψιν τῶν ἐπιστημῶν. Ad percipiendas A ſcientias nihil inconvenientius eſſe jam acquiſita eruditionis opinione. qin & idem non *rhetoricam* ſolùm, ſed & *dialecticam* fugillaſſe videtur, cùm diceret eodem avtore *c.* 161. *Ἐοικέναι τὰς διαλεκτικὰς λόγους τοῖς ἀραχνίοις, ἃ καί τοι δοκοῦντα τεχνικόν τι ἐμφαίνειν, ἄχρηστά ἐστι. Similes eſſe rationes dialecticas aranearum telis, qæ etſi quid artificioſum indicare videantur, inutiles ſunt.* Deniqe, ſi Caſſio Sceptico ab eodem adducto fides, *τὸν ἐγκύκλιον παιδείαν ἄχρηστον ἀπέφαινεν, artium liberalium orbem integrum inutilem prorſus pronunciavit*: nec Seneca ipſe hac in parte à Zenone longè diſceſſiſſe videtur: qena videas licèt *Epiſt.* 88. prolixiùs iſta differentem. qanqam *ἐνχρηστεῖα καὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα*, dixit Chryſippus; nec id omnino diffiteri avſus eſt Seneca. Cæterùm Marcus, cùm iſtic, tum & *infrà* §. 17. gratulatur ſibi, qòd vel ab iſtis abſtinuerit, vel havd magnos in eis progreſſus fecerit, utpote qæ animum à gravioribus magisqe neceſſariis avocaturæ fuiſſent.

Ἀσχολογίας] *Ἀστρολογίας* Xylander. Seneca *Epiſt.* 88. *Venio nunc ad illum, qi cæleſtium notitiâ gloriatur, &c.* Et Gregorius Nazianzenus *in Hieron. Orat.* 23. *pag.* 414. *A.* *Ταῦτα* (philoſophiæ utiqe præcepta ſalubria) *τῶν συλλογισμῶν καὶ τῶν γραμμῶν, καὶ τῆς κεχηνόσης πρὸς τὰς ἀστέρας, ἆρ' οὐ μικρῷ προλιμήσει τὴν εὐφροσύνην; Ἐκεῖνο ἐνθυμηθείς, ὅτι συναγόλων μὲν πάντων, ἢ γεωμετρούντων, ἢ ἀστρονομούντων, οὐδὲν ὄφ ἡμῶν παρὰ τοῦτο ὠφεληθήσῃ, ὅτι μὴ καὶ τὰ πάντα λυθήσεται. Hæc vero nonne ſyllogiſmis, & lineis, hiantisqe animi in ſtellis defixioni multum anteponet, qiſqis mente ſana fuerit? illud ſecum reputans, qod ſi ad ſyllogiſmorum concluſionem, vel ad geometriam, avt aſtronomiam, omnes ſtudium atqe operam contulerint, nihil ea res vitæ humanæ profutura ſit, qin potius omnia diſſolvi ac labefactari neceſſe erit.* Ego tamen nihil iſtic movendum cenſuerim: qùm *ἀσχολογία*, *ſermonis elegantiam* ſive *feſtivitatem* indicet; cujus ſtudium cum Rhetorica ac Poetica aptiſſimè conjungitur. Seneca *Epiſt.* 75. ubi orationem, qam Philoſopho vult convenire, deſcribit: *Non delectent verba noſtra, ſed profint: ſi tamen contingere eloqentia non ſolicito poteſt, avt ſi parata eſt, avt parvo conſtat, affit, & res pulcerrimas proſequatur. ſit talis, ut res potius qam ſe oſtendat. Alia artes ad ingenium totæ pertinent: hic animi negotium agitur.* Verùm, *eloqentiam* ut aliqâ ex parte admittat, *feſtivitatem* certè illam ſive *urbanitatem*, qæ facetiis jocisqe plurimùm conſtat, qámqe in oratore probant lavdántqe dicendi magiſtri, in philoſopho Stoicorum gens ſevera vix ferat. Siqidem illi, ut Laert. *l.* 7. *c.* 117. in *Zenone*. *Αὐστηρὸς φασιν εἶναι πάντας τοὺς σπουδαίους, τῷ μήτε αὐτοὺς πρὸς ἡδονὴν ὁμιλεῖν, μήτε παρ' ἄλλων τὰ πρὸς ἡδονὴν προσδέχεσθαι. καὶ ἄλλως δὲ εἶναι αὐστηρὸν, παραπλησίως λεγομένου τῷ αὐστηρῷ οἴνῳ, ᾧ πρὸς μὲν φαρμακοποσίαν χρῶνται, πρὸς δὲ πρόποσιν οὐ πάνυ. Severos ajunt eſſe ſapientes omnes, qod neqe ipſi loqantur ad voluptatem, neqe ab aliis ad voluptatem dicta admittant. Eſſe autem & ſuum ſeverum, qi ad rationem acris vini ſeverus dicatur, qo ad medicamenta potius qam ad propinationem utuntur.* Stobæus *Tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. *Αὐστηρὸν λέγεσθαι τὸν σπουδαῖον, καθ' ὅσον ἔστι προσφέρες τινί, ἔστε προσίεται τὸν πρὸς χάριν λόγον. Severum dicere ſapientem, in qantum nemini ſe adjungit, neqe ſermonem ad gratiam componit.* Itaqe Epictet. *Enchir. c.* 32. ubi characterem typúmqe certum delineat, qem in congreſſibus ac conventibus obſervari poſtulat, §. 13. *Ἀπίεσι δὲ καὶ τὸ γέλωτα πολύν. ὀλισθηρὸς γὰρ ὁ τόπος εἰς ἰδιωτισμὸν, καὶ ἅμα ἐπιτηδὲς τὴν αἰδῶ τὴν πρός σε τῶν πλησίον ἀπόλυσις. Abſit illud etiam, ne riſum moveas. Nam is ejuſmodi locus eſt, è qo proclivis ſit in plebejum morem lapſus: eamqe vim habet, ut tus obſervantiam facilè apud familiares diminuat.* Marcus ipſe *l.* 3. §. 5. *Μήτι νομίσῃς τὴν διάνοιάν σε καλλωπίζειν. Neqe ſenſus tuos exornet ſermonis elegantia.*

Τὸ μὴ ἐν στολῇ κατ' οἶκον περιπατεῖν] *domi neqe veſtitu, neqe aliis hujuſmodi rebus utendum.* Xylander. qod meritò notat Annotator Lugdunenſis. *Qaſi verò*, inqit, *domi nadum ambulare oporteat. tu verte, ne domi ſtolâ ſæmineâ, vel talari, qale eſt Syrma Citharœdorum & Scenicorum, utaris. id enim eſt ſtola.* Fuit reverâ ſtola veſtis muliebris. unde illud Tullii in Antonium *Philipp.* 2. *Sumpſiſti virilem togam, qam ſtatim muliebrem ſtolam reddidiſti.* Et Petronii illud de cinædo; *Qid ille alter, qi toga virilis die ſtolam ſumpſit?* ità enim reſtituenda trajectione vitiata dictio. Fuerit & *Citharœdorum* ac *Scenicorum Syrma*; (qanqam *Syrma* propriè non tam veſtis ipſa, qàm pars veſtis oblonga, qæ ſolum verrit, *cauda* qibusdam, noſtris train dicta, avt ejuſmodi ſaltem, qalis illa:) at fœmineo amictu, & citharæ dico avt Scenico multò minùs, nec domi, nec foris indutum conſpici Marcum noſtrum ullo modo oportebat. *Stolam* itaqe (ut nihil dicam de Medorum *ſtola* peculiariter ſic dicta, qam deſcribit Xenophon *Pæd. l.* 8.) laxiùs noſter hîc uſurpâſſe videtur, pro *toga*, ſive prolixiore qavis veſte, qâ induti in publicum procedere ſolebant. Aliam enim *domeſticam* veſtem habebant pleriqe, qi notæ ſaltem alicujus erant, aliam

forenſem. Cicero *de finibus l.* 2. *Avt ut veſtitum, ſic ſententiam habeam, aliam domeſticam, aliam forenſem.* Cato in *carmine de moribus*, apud Gellium *l.* 11. *c.* 2. *Veſtiri in foro honeſtè, mos erat; domi, qod ſatis erat.* Plutarchus *Syllâ*; *ἐσθῆτα δὲ ἄλλην μὲν οἰκουρῶν, ἄλλην δὲ εἰς ἀγορὰν προερχόμενος. Veſtem aliam, cum domi maneret, aliam cum ad forum procederet.* Svetonius *l.* 9. *c.* 8. de Vitellio: *Subitò à militibus è cubiculo raptus, ità ut erat in veſte domeſtica, Imperator eſt conſalutatus.* De Maximo & Balbino Imperatoribus Herodianus, *l.* 8. *c.* 8. §. 13. *Ἁρπάζουσι τοὺς πρεσβύτας, περιῤῥήξαντες δὲ ἃς εἶχον περὶ τοῖς σώμασιν ἐσθῆτας λιτὰς, ἅτε οἶκοι διατρίβοντες. Senem utrumqe corripiunt, laceratisqe veſtibus qas gerebant, vilioribus ſanè, utpote domi ſe continentium,* &c. De Hunnis Ammianus *Hiſt. l.* 31. *Nec eſt alia illis domeſtica veſtis, alia forenſis.* Itaqe tam domi forenſi veſte uti, curioſitatis ac faſtus, qàm foris domeſtica, ruditatis ac ruſticitatis fuerit. Romanis *Forenſis Toga.* Nonius *Toga à tegendo dicta, veſtimentum, qo in foro amicimur*, qod & *Tectum* dictum antiqis tradit idem ex Titinnii *Gemina*; (ità reſtituente Ludovico Carrione *Antiq. Lect. l.* 1. *c.* 11.).

—ſi rus
Cum ſcorto inſtituit ire, claves illico
Abſtrudi jubeo, tecti nè ſit copia.

id eſt, *Toga ruſtica*, inqit Nonius: nimis forſan de ſuo liberalis. ſiqidem *togam*, qam in foro, ſive foris, geſtare ſolebant, Romani (qod Bayfius *de re veſtiaria* obſervat) ubi domum redierant, componere & ſeponere conſveverant: niſi ſi qi faſtuoſiores forſan fuerant. Hoc avtem qod à Ruſtico accepiſſe ſe Marcus ſcribit, potuiſſe & à Pio patre, obſervat Clariſſimus Caſavbonus qem & *viſum ab amicis cum privatis veſtibus*, (id eſt, *ſine toga, tunicatum tantùm, avt, ſi frigus eſſet, penulatum*) & *domeſtica qadam gerentem*, refert Capitolinus. Vertò itaqe, *ne toga indutus intra ædes obambularem.* narrat enim de ſe Marcus, non præcipit. Nec illud prætereundum pro *ἐν στολῇ* Svidam hîc, *ἐν στολίῳ* legere. qod *veſtem philoſophicam* Henricus Stephanus eſſe vult, *ad ſtolæ inſtar talarem.* Amictus certè iſtiuſmodi uſum, tanqam faſtus gravitatisqe affectatæ indicium, in Phariſæis notat D. Chriſtus, re eitdem planè cum Marco verbis; *τῶν θελόντων ἐν στολαῖς περιπατεῖν. qi ſtolis*, ſive *togis*, veſtibus prolixis ad talos demiſſis, induti, libenter *obambulant.* Marc. *c.* 12. *v.* 38. & Luc. *c.* 20. *v.* 46. Faſtus itidem, ſed & mollitiei ſimul, Flaccus *Epod.* 4. in Mena Pompeji Magni liberto.

Vidésne ſacram metiente te viam,
Cum bis ter ulnarum togâ,
Ut ora vertat huc & huc eunstium
Libertima indignatio.

hujus Cicero itidem in Catilinæ aſſeclis. *Pexo capillo nitidos, manicatis ac talaribus tunicis*, (ità Nonius, *triſtis*, meritò exerto, reddit) *velis amictos, non togis.*

Τὰ ἐπιστόλια ἀφελῶς γράφειν] Seneca *Epiſt.* 75. Lucilio conqerenti, qòd minùs accuratè ſcriberet: *Qalis ſermo meus eſſet, ſi unà ſederemus aut ambularemus, illaboratus & facilis; tales eſſe epiſtolas meas volo, qæ nihil habeant accerſitum, nec fictum.* Philoſtratus item *de charactere epiſtolico. Epiſt. ad Aſpaſiam pag.* 884. *Ἐχέτω δὲ τὸ ἰσχνὸν ἐν τῷ μὴ ἐσχηματίσθαι. Εἰ γὰρ σχηματιοῦμεν, φιλοτιμεῖσθαι δόξομεν. Φιλοτιμία δὲ ἐν ἐπιστολῇ μειρακιώδες. Habeat etiam qandam figuram in eo qod non figurata ſit. Si enim figurabimus, ingenium oſtentare videbimur. Oſtentatio avtem in epiſtola puerilis eſt.* Qin & idem ex Regibus Marcum aſſerit in hoc ſcriptionis genere primas tuliſſe: *πρὸς γὰρ*, inqit, *τῷ κεκριμένῳ τοῦ λόγου, καὶ τὸ ἐδραῖον τοῦ ἤθους ἐντετύπωται τοῖς γράμμασι. Siqidem prater limatum in verbis judicium*, (qod de Fabiano Seneca *Ep.* 100. *Electa verba ſunt, non captata.*) *morum etiam conſtantia ac ſtabilitatis indicia in literis illius elucent.*

Ἐυαπακλήτως καὶ ἐυδιαλίκτως] Locum hunc citat, ſed miserè depravatum, Svidas, in vocabulo, *ἐυαπακλήτως*, qod ille exiliter & jejunè nimis *συμπαθῶς* interpretatur. eſt vocabulum à re militari petitum. Siqidem *τὸ ἀναπλητικὸν*, *claſſicum* dicitur illud, *qo à pugna vel feſorum proſecutione milites revocantur.* qanqam Xenophon etiam de canibus indagatoriis uſurpavit in *κυνηγετικῷ* verbis iſtis; *pag.* 987. *B.* *Τὰ δ' ὀνόματ' αὐτοῖς τίθεσθαι βραχέα, ἵνα ἐυαπάκλητα ᾖ. Brevia illis nomina indantur, ut revocatu faciles ſint.* Hoc eſt; qæ ad venantis vocem ſignúmve datum à fera perſeqenda facilè revocentur. *ἐυαπακλήτως* itaqe *ἔχειν*, ut Svidas habet, ſive *διακεῖσθαι*, ut Marcus iſtic, is dicitur, *qi ad claſſicum illud exaudiendum promptus*, ad pugnam intermittendam ſponte ſuâ proclivis eſt: qalis Laco ille de qo ad *l.* 3. §. 5. tralaticiè verò, qi ad ſimultates privatas deponendas ſolvendásqe facilem ſeſe exhibet, & *ἐυδιαλλάκτως* pariter. qod pro *ἐυδιαλίκτως* Xylander in *Annot.* repoſuit. etſi in contextu *alloqii facilitatem exhibendam* verterit. Cæterùm Svidæ codices *ἐυαναδιδάκτως* exhibent. qòd, ſi verbum iſtiuſmodi alicubi legeretur, pro *ἐυαπαλλάκτως* irrepſiſſe crederem.

in-

i ἐυπαιδιδάκτως Svid. ἐυδιαλλάκτως Xyl.
k L. 5. §. 36. & l. 9. §. 3.
l περὶ [αὐτῶν] vel περὶ [ἄλλων [λαλ. Xyl.
m L. 3. §. 9. & l. 9. §. 7.

i ἐυΔιαλέκτως, ἐπειδὰν τάχιστα αὐτὸι ἐπανελθεῖν ἐθελήσωσι, Δημοκρίτου. καὶ τὸ ἀκριβῶς ἀναγινώσκειν, καὶ μὴ ἐρκεῖσθαι φαινομένοις k ὁλοχερῶς, μηδὲ τοῖς l φιλαλέοις ταχέως συγκαταθέσθαι. καὶ τὸ ἐντυγχάνειν τοῖς Ἐπικτητείοις ὑπομνήμασιν, ὧν οἰκόθεν μετέδωκε.

§ 8. Παρὰ Ἀπολλωνίου, τὸ ἐλεύθερον καὶ m ἀδούλωτον παντὸς ἐξευρήσειν, τῶν ὁλοσχερισάντων τύπων ἐμπεριειλημμένων καὶ μεμηνευομένων. Εἶτα καὶ τὸ ἐξεταστικὸν καὶ ἀκριβὲς ἐν παντὶ πράγματι, καὶ μὴ ἐπιπολαίως ἐπὶ τὰ ἐπιφερόμενα ἀποκρίνεσθαι, ὡς ἔθος τοῖς πολλοῖς. Ἀνεξίκακον, καὶ πρᾶον, καὶ ἀπαθῆ, καὶ ἀνυπόπτως ἐν πᾶσι διακείμενον. Καὶ τὸ ἐναργῶς ἐκθέσθαι τὰ δόξαντα αὐτῷ, ὡς ἐκεῖνα ἐναργῶς ἐκτιθεμένου τοῦ Ἀπολλωνίου, ὃς οὐδὲν ἐποιεῖτο ἐν τῷ διδάσκειν, ἢ ὅπως ἐναργῶς ἐκθήσεται τὰ ἐπὶ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως. Καὶ τὸ ἐν τῷ ἐπιδέξασθαι ἑτοίμως, ὡς ἐκεῖνος ἑτοίμως ἐδίδασκε. Καὶ τὸ ἐν τῷ ἀφορμὰς ἐπιδέξασθαι, ὡς ἐκεῖνος ἐν τῷ ἐπιδεικνύειν ἀφορμὰς ἐπεδείκνυτο. Καὶ τὸ ἀκάματον ἐν τῷ διδάσκειν. Καὶ τὸ ἐν τῷ ἐπαινεῖσθαι ἐκεῖνον, ὃς ἐπαινούμενος ἐλάνθανεν, ἐὰν μή τις ἐπιστήμων εἴη τῶν ἐν τῷ διδάσκειν ἀρετῶν. Καὶ τὸ μὴ ἐν ἀπορίᾳ ἐμπίπτειν ἐν τῷ διδάσκειν, ἀλλὰ καὶ ἐν τούτῳ ἐπιδεικνύμενος ἐκεῖνος ἑαυτὸν ἐπεδείκνυτο.

§ 8. Ab Apollonio, ut liber eſſem; firmumqe ac cerſem, adverſus eos, qi offenſionis cavſſam dederint, avt deliqerint aliqid, ſimulátqe illi in gratiam redire vellent. porrò ut accuratè legerem, nec comprehenſione ſummariâ contentus eſſem; nec garrulis qibuſvis temerè aſſentirer. huic deniqe debeo, qod Epicteti commentarios legerim, qorum is è domo ſuâ copiam mihi fecit.

§ 8. Ab Apollonio, ut liber eſſem; firmumqe ac cer-

ANNOTATIONES.

interim Xylandri emendationi acqieſco. Εὐπαιδεύτους itaqe καὶ εὐδιαλλάκτους διάκειντας, qi ſunt *reconciliatu faciles*. qibus opponuntur οἱ δυσδιάλυτοι Ariſtoteli *Ethic. l. 4. c. 5.* dicti, qi ad offenſiones & diſſenſiones ſolvendas difficiliùs adducuntur. De re ipsâ præceptum habemus dominicum, *Luc. c. 17. v. 3, 4.* ἐὰν ἁμάρτῃ εἰς σε ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ. καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ. *Si peccaverit in te frater tuus, objurga eum: & ſi reſipuerit, remitte ei.* &c. Sed & Dionis Pruſæi monitum non aſpernandum *Orat. 38. pag. 474.* Μὴ πάσχωμεν ὅμοιόν τι τοῖς ἄφροσι τῶν παίδων, οἵ τινες αἰδούμενοι, μὴ δοκῶσι μάτην ὀργίζεσθαι τοῖς παιδράσιν ἢ ταῖς μητράσιν, ὑ βάλονται καταλλάττεσθαι ῥᾳδίως. *Ne patiamur ſimile qid pueris inſipientibus, qi pudore pleni, ne videantur fruſtra ſuccenſuiſſe patribus matribuſve, nolunt facile reconciliari.* Denique, ut Seneca *Agam.*

Det ille veniam facilè, cui veniâ eſt opus.

Ἐπειδὰν τάχιστα αὐτοὶ ἐπανελθεῖν ἐθελήσωσι] τάχιστα iſtud non agnoſcunt Svidæ codices, & eſt forſan ſuperfluum. neqe enim tam redeundi in illis, qi læſerant, qàm in gratiam recipiendi, in læſo, celeritas eſt, qæ in lavdem eidem cedit.

Καὶ τὸ ἀκριβῶς ἀναγινώσκειν] ἀκριβῶς *accuratè, diligenter*, ſingula penſitando. Cui opponitur mox τὸ ὁλοσχερῶς περιοδεῖν, qando *ſummatim capita duntaxat delibantur & levitèr percurruntur*. Ad Marci mentem planè Fabius *Inſtit. l. 10. c. 1. In lectione certius judicium. Lectio enim libera eſt, nec actionis impetu transcurrit: ſed repetere ſapiùs licet, ſive dubites, ſive memoriæ affigere velis.* repetimus *avtem & tractamus, & ut cibos manſos ac propè liqefactos dimittimus qò faciliùs digerantur. ità lectio non cruda, ſed multâ iteratione mollita, & velus confecta, memoriæ imitationiqe tradatur.* Et mox: *Sed diligenter, ac penè ad ſcribendi ſolicitudinem, legendum eſt.*

Καὶ μὴ ἀρκεῖσθαι περιοδεύσαις ὁλοσχερῶς] *neqe omnino conſiderationem ſummariam ſatis putandum.* Xylander. *perceptionem*, malim. nam editor Lugdunenſis, cur ſincerum vas incruſtare, vel corrumpere potiùs voluerit, *conſiderationem accuratam*, pro *ſummaria* ſubſtituendo, niſi Marci mentem invertere & pervertere prorsùs curæ habuit, ariolari nullus poſſum. Qanqàm τὸ ὁλοσχερῶς in alio planè, qàm qo Marcus hicuſus eſt, imò contrario prorſus ſignificatu uſurpatum, havd rarò deprehendo. Dioſcoridi ſiqidem *lib. 5. c. 82.* ὁλοσχερῶς συνθλάσας, uti Marcellus Virgilius vertit, eſt *penitùs contundere*: ſive, ut idem *lib. eodem c. 92.* εἰς ὁλοσχερίσαλα μέρη θλάσας, *in minutiſſimas partes conterere*, ſive *confringere*. ut ὁλοσχερίσαλα μέρη ſint, qæ λεπτομερίσαλα idem alibi; & ὁλοσχερῶς κοπίνλα *l. 2. c. 90.* qæ λελεπτοκοπημένα, *l. 5. c. 85.* Veruntamen eodem, qo hic, ſenſu apud Clementem Alexandrinum reperias, *Strom. l. 7. pag. 766. B.* Ἀκάθαρτα κρίνουσα, ὅσα διχηλεῖ μὲν, μηρυκισμὸν δὲ οὐκ ἀνάγει. ταυτὶ γὰρ τὸς αἱρετικὸς ἐνδείκνυται, ὀνόματι μὲν πατρὸς καὶ υἱῷ ἐπιβεβηκότας. τὴν δὲ τῶν λογίων ἀκριβῆ σαφήνειαν λειτουργεῖν καὶ καλλελαίαν ἐξασθενοῦντας. πρὸς δὲ καὶ τὰ ἔργα δικαιοσύνης ὁλοσχερέστερον, οὐχὶ ἀκριβέστερον, μετερχομένους. οἷς καὶ μετέλθοιεν. *Et illa ſunt immunda, qæ biſidas habent ungulas, minimè autem ruminant. Hac enim indicant hæreticos, qi ingrediuntur qidem in nomine Patris, & Filii. accuratam autem eloqiorum declarationem ſubtiliter exprimere, & in tenues partes comminuere neqeunt, & juſtitiæ opera pavlò craſſius, non autem accuratius & ſubtilius obeunt, ſi modo obeunt.* qo loco, qemadmodum & apud Marcum iſtic, τὸ ἀκριβέστερον καὶ τὸ ὁλοσχερέστερον ſibi invicem opponuntur. τὸ ἀκριβοῦν καὶ τὸ λειτουργεῖν, tamen συνώνυμα, ἐκ παραλλήλου ponuntur: cum apud Dioſcoridem aliter prorsùs ſe habeant. Itaqe ὁλοσχερὴς περινόησις eſt *perceptio ſummaria & ſuperficiaria*, qæ generatim & confusè facta ſit, cui ἀκριβὴς ἀνάγνωσις apud Marcum noſtrum, λειτουργία qoqe apud Clementem, qâ ſingula qæqe etiam minutiora, inter legendum, expenduntur, adverſatur. Ità in Sexti Empirici illis *Pyrrhon. Hypotheſ. l. 1. c. 13.* ὡς ἂν ὁλοσχερέστερον εἴποι τις. ὁλοσχερέστερον εἰπεῖν eſt *generaliùs* & minùs diſtinctè *loqi*. ità etiam τὸ ὁλοσχερῶς τῷ κατὰ μέρος ἀντιτίθεται, apud Polyb. *l. 2. c. 65.* Ποτὲ μὲν κατὰ μέρη, ποτὲ δ' ὁλοσχερῶς συμπιπτόντων. *Hi modo per partes, modo confertim omnes ſimul concurrentes.* Et Epicurus apud Laërt. *l. 10.* in *Epiſt. ad Herodot. §. 35.* Τοῖς μὴ δυναμένοις ἅπασα τῶν περὶ φύσεως ἡμῖν ἀναγεγραμμένων ἐξακριβοῦν, μηδὲ τὰς μείζους τῶν συντεταγμένων βίβλους διαθρεῖν, ἐπιτομὴν τῆς ὅλης πραγματείας, εἰς τὸ κατασχεῖν τῶν ὁλοσχερεστάτων δοξῶν τὴν μνήμην, ἱκανῶς αὐτοῖς παρεσκεύασα. *Iis, qi neqeunt ſingula, qæ à nobis de natura ſcripta ſunt, penitus exqirere, neqe majores de his rebus editos libros perſcrutari, compendium totius operis feci, qantum ſatis eſſe putavi, ut univerſarum opinionum memoriam facile tenerent.* Et mox: §. 36. Καὶ δὴ καὶ τὸ κατὰ μέρος ἀκριβῶς πᾶν ἐξευρήσειται, τῶν ὁλοσχερεστάτων τύπων ἐμπεριειλημμένων καὶ μεμηνευομένων. *Tum etiam omnis particularis & exacta cognitio invenietur, poſtqam univerſales forma comprehenſæ fuerint, & memoria tradita.* qi locus noſtrum cum primis illuſtrat. Siqidem accuratæ fuſioriqe rerum tractationi epitomen ſumma rerum capita tantùm complectentem opponit, ſive κεφαλαιώδεστατα ἐπιτετμημένα, ut ipſe loqitur. Aliter pavlò, nec multò ſecùs tamen, τῷ ὁλοσχερῶς Marcus uſus videtur *lib. 4. §. 36.* & *lib. 9. §. 3.*

Μηδὲ τοῖς περιλαλοῦσι ταχέως συγκατατίθεσθαι] περὶ [ἄλλων], vel περὶ [αὐτῶν] λαλοῦσι, Xylander. ut vel de *calumniatoribus*, vel de *ardelionibus*, qos Græci περιαυτολόγους, cavtio data intelligatur. Verùm retineri poteſt iſtud περιλαλεῖν, ut *blaterones*, garruli, nugacésqe deſignentur. Ariſtophanes *concionatricibus.*

Μὴ περιλαλῶμεν.—

Idémqe de Evripide in *Nebulis*, ſi Laërtio *l. 2. §. 18.* in *Socrate* credimus,

Ἐυριπίδης δ' ὁ τὰς τραγῳδίας ποιῶν
Τὰς περιλαλούσας, οὗτός ἐστι τὰς σοφάς.
Evripides avtem qi tragœdias facit,
Ejus, qi de omnibus ſermones ſerit, ope ſapientes eſſingit.

atqe ità Svidas adductis etiam Marci ipſius verbis. περιλαλοῦσιν. ἀντὶ τοῦ περιττολογοῦσι, φλυαροῦσι. Περιλαλοῦσιν, *ſupra modum loquntur, garriunt, inaniter loquntur, blaterant.* Hinc περιλαλήματα, vocabulum eidem reſtituendum, in Καταγλωττίσματα, pro qo perperàm ibi περιλαλείμματα legitur. Sic enim Etymologus: κωμῴδηματα, περιλαλήματα. Στωμύλματα, *garritiones.* & Svidas alibi, κομψὸν, περίτρανον, περίλαλον. κομψὸν, *perſpicuum, garrulum.* Cui ſuffragatur & qod Scholiaſtes *ad Sophoclis Antigon.* Κόμψευε, περιλάλει. κομψοὺς γὰρ ἔλεγον, ὃς νῦν ἡμεῖς περπάρους καὶ πολυλάλους φαμέν. Κόμψευε, *garri. Nam* κομψοὺς *dicebant, qos nos nunc vanos & garrulos dicimus.* qæ noviſſima lavdans D. Heinſius, in *ad Cor. Ep. 1. c. 13. v. 4.* περπέρους καὶ περιλάλους legit. Inde & Ariſtophani in *Ranis Act. 3. ſc. 2. v. 10.* Ἀπεριλάλητος. *Qi garritu non facilè obtunditur.* qod Schol. peſſimè, οὐκ εἰδότα λαλεῖν, *loqi neſcientem*, eſt interpretatus. Vide Gellium *l. 1. c. 15.* meliùs Svidas ὃν οὐκ ἄν τις περιλαλήσοι. *qem loqacitate vel ſuperare vel compeſcere nullus poſſit.*

Τὸ ἐντυχεῖν] *qòd inciderim.* Caſavbonus meliùs forſan, *nactus ſim*; cum non caſu fortuito, ſed amici hominis Marci commodo proſpicientis, beneficio an officio, commentariorum illorum compos ſit factus. qo ſenſu & ἐντυγχάνειν pro *adipiſci* uſurpatur. Verùm Xylander vertit, *qòd commentarios legerim.* nec ſpernenda ea verſio. ſiqidem γράμμασι ἐντυγχάνειν eſt *ſcriptum legere*. Apud Herodianum *l. 4. c. 12. §. 12.* Antoninus Severi filius, κελεύσας Μακρίνῳ ἀποσάλῃ καὶ ἰδιάσαι, ἐντυχεῖν τοῖς γράμμασι, καὶ εἴ τι ἐπιγέγοι εἴη, δηλῶσαι αὐτῷ. *Macrinum jubet, ubi ſeceſſerit, literas ad ſe datas ſibiqe in manum traditas, privatim legere, & ſi qid contineant, qod properato opus ſit, id ſibi indicare.* atqe ità accipere licuerit etiam in illis Dioſcoridis in *Præfat. Oper.* Παρακαλῶμεν δέ σε, καὶ τοὺς ἐντευξομένους τοῖς ὑπομνήμασι. *Te avtem, & qotqot alii qi commentarios iſtos lecturi ſint*, tam poteſt verti, qàm, *qi in eoſdem inciderint, vel eoſdem nacti fuerint, rogatos volumus.*

Τοῖς Ἐπικτητείοις ὑπομνήμασι] Ità in operis *proœmio* indigitat Arrianus ipſe *Diſſertationes Epicteti*, qas diligentiæ illius debemus. Idémqe qod havd perindè vulgò innoteſcit, *Enchiridion* qoqe concinnavit ex ejuſdem *dictis collectaneis*, qod ex *epiſtola* ad Maſgalenum qendam, cui commentarium illum inſcripſit, conſtare monet Simplicius in *prolegomenis* ad eundem. Verùm periiſſe videtur *epiſtola* illa, unà cum Philoſophi ipſius *vita*, qam & prolixè deſcripſiſſe Arrianum eundem ex eodem avtore diſcimus: qi cum Epicteto ſuperſtes fuiſſe videatur, & poſt obitum ejuſdem tum *diſſertationes dictaqe collectanea*, tum & *hiſtoriam* illam conſcripſiſſe, havd fit probabile, qòd Svidas refert, Epictetum ipſum ad Marci imperium pertigiſſe. Vide *ad l. 7. §. 19.* & *l. 8. §. 31.*

§ 8. Ἀπολλωνίου] *Uſus eſt & Apollonio Chalcedonio* (*Chalcidenſi*, Salmaſius & Caſavbonus. qanqam & Evſebius Χαλκηδόνιον.) *Stoico Philoſopho.* Julius Capitolinus. qi & in imperatoriam dignitatem jam adſcitum ad domum Apollonii diſcendi cavſsâ ventitaſſe teſtatur. De eodem idem in *Pio: Cùm Apollonium, qem Chalcide acciverat, ad Tiberianam domum, in qa habitabat, vocáſſet, ut ei Marcum Antoninum traderet, atqe ille dixiſſet, Non magiſter ad diſcipulum debet venire, ſed diſcipulus ad magiſtrum; riſit eum, dicens, Facilius fuit Apollonio à Chalcide Romam venire, qàm à domo ſua in palatium: cujus avaritiam etiam mercedibus notavit.* Qin & Lucianus eundem à Demonacte Cynico per-

certum citra fluctuationem omnem consilii ingenii-qe tenorem retinerem: neqe aliud qicqam, vel minimum, præter rationem solam, intuerer: ut idem semper essem, in doloribus acerrimis, in liberorum amissione, in morbis diuturnis. adhæc, qòd in ipso, tanqam in exemplari vivo, evidenter cernere licuit,

ναμφιβόλως ἀκύβευτον. καὶ ⁿ πρὸς μηδὲν ἄλλο ἀποβλέπειν, μηδ' ἐπ' ὀλίγον, ἢ πρὸς τὸ λόγον. καὶ τὸ ° ἀεὶ ὅμοιον, ἐν ἀλγηδόσιν ὀξείαις, ἐν ἀποβολῇ τέκνων, ἐν μακραῖς νόσοις. καὶ τὸ ὅλῃ ταύτῃ παραδείγματος ζῶντος ἰδεῖν ἐναργῶς, ὅτι δύνα-

n Inf. §. 16. & l. 3. §. 6. & l. 2. §. 16. o Inf. §. 16. & l. 11. §. 21.

τω

ANNOTATIONES.

perstrictum memùnit, cùm de ipso ac comitatu ejus ad Imperatorem proficiscentis, per ludibrium diceret, *En Apollonium & Argonautas ejus*: qasi vellus avreum petiturus, hoc est, qæstûs cavssâ, se ad avlam regiam conferret. Hunc avtem Apollonium *Nicomediensem* Dio cur dicat, alii dispiciant. Ac fieri potest ut *Arriani* nomen interciderit, qem & *Philosophum* vocat Evsebius, & *Nicomediensem* fuisse testatur, & inter Marci nostri magistros recenset. Cæterùm Apollonius idem hic esse videtur, qem Epiphan. *l.* 2. *Tom.* 1. *Hær.* 56. §. 1. Ἀντωνίνου ἐταῖρον, *Antonini familiarem* vocat, & à qo Bardesanem de fide deserenda frustra solicitatum refert.

A

Ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον] De hoc ipso, inter alia, loco, cùm B clarissimum virum dominum Clavdium Salmasium, cui ob operam in hoc opere defungendo lubentissimè ac candidissimè præbitam, plurimùm debere me semper agnoscam, per epistolam consuluissem, is in hæc verba responsum dedit; Τὸ ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον. *hominis est qi certo semper proposito & consilio res agit*; *qi non fluctuat in deliberatione sua, nec qicqam incertis fortunæ casibus eorumqe acturus est committit: qod qi faciunt, κυβεύειν τοῖς πράγμασι Græci eos dicunt.* τὸ ἀκύβευτον igitur in eo est, *qi nihil aggreditur, nisi cujus certus est futurus eventus.* Κυβεύειν ἐν τῷ βίῳ *Græci dicunt, qi vitam suam periculis exponunt.* Κυβεύειν & κύβον ἀναρρίπτειν πολέμου, *ille dux vel Imperator dicitur, qi prælium cum hoste committit, de exitu securus, qem fortuna commendat. Iucertus avtor apud Svidam*: Τῷ στρατηγῷ ἀδύνατον ἦν κύβον ἀναρρίψαι πολέμου τοσούτου. *Cum Imperator de tanto bello aleam jacere non posset. Polybius apud eundem*: Οἱ μὲν ἀλογισίαν καὶ μανίαν ἔφασαν εἶναι, τὸ παραβάλλεσθαι καὶ κυβεύειν τῷ βίῳ. *Illi qidem temeritatem & insaniam esse dicebant temerè caput objicere periculis, & de vita aleam jacere. qod ipse exponit,* Παραλόγως τι πράττειν καὶ ῥιψοκινδύνως. *Præter rationem, & magno cum periculo aliqid facere* (qibus adjici potest, qod Svidas idem: Κυβεύω, κύβον εἰς κίνδυνον προκηδῶ. μὴ παραβάλλεσθαι, (καὶ) κυβεύειν τῷ βίῳ. *Aleam jacio. In periculum præceps ruo: ut, non temerè periculum adire, & tanqam aleam de vita jacere.* Et rursus, Ἐγκυβισᾶν τοῖς πράγμασι, τὸ ῥιψοκινδύνως τι πράττειν, καὶ ἐπιλέγειν, ἔρριφθω κύβος. *Temerè & cum periculo res aliqas facere, & postea dicere, jacta sit alea.* qod tamen ad τὸ κυβισᾶν, κυρίως τὸ ἐπὶ κεφαλῆς ῥίπτειν, τὸ κυβισᾶν, *proprie in caput saltare, in caput deferri*, rectiùs ille retulisset) *qi certâ itaqe ratione omnia agere instituit, is* τὸ ἀκύβευτον *habet.* Κυβεία *etiam* ἀνθρώπων *eodem sensu usurpatur ab Apostolo eo loco qem notâsti.* (simul enim de loco illo *Ephes. c.* 4. *v.* 14. qæsieram) *puerorum enim ætas improvida, qi nondum certæ rationis usum habent, pavlo momento huc & illuc impellitur.* Κυβείαι ἀνθρώπων *Apostolus appellat actiones hominum temerarias & fortuitas, qæ nullo certo consilio explicantur. Veteres tamen* κυβείαι πανουργίαν *interpretati sunt. qod minùs placet. nam de* πανουργίᾳ *sequitur statim. Eò referenda hæc Svidæ glossa.* Κύβεια, πανουργία. *Interpres qoqe Arabs exponit,* جهل خدعة *qod est fallacia & astutia, certè in ludo tesserario, τῶν κύβων, ut veteres iis ludebant, non solùm fortuna locum habebat, sed etiam ars, cùm id qod malè ceciderat ex tesserarum jactu, arte corrigebant; ut ex Platone & aliis avctoribus explicavimus ad historiam Augustam.* Hæc vir ille illustrissimus. Cujus verbis novissimis & illud adjici potest, non artem solam in jactibus disponendis, sed fravdem etiam in procurandis, in eo ludi genere frequenter nimis intervenire: qò & Apostolus forsan respexerat. Eò certè loci, more ipsi non insolente, ῥητορικῶς πάνυ, metaphoras, tanqam tessellas qasdam, orationi suæ varias intexuit. prima est à puerulis ducta, qos pomis, crepundiis, rebus leviculis qibusvis pellicias facilè & traducas qo ipse velis. altera à navibus, qæ ἀναρμάτους, & *justo sine pondere labant*,

Perqe mare instabiles nimiâ levitate feruntur,

ut Naso *Metam. l.* 2. tertia, posteriorem hunc si admittimus sensum, ab astutiâ ac fravdibus aleatorum, qibus ludi ignaris avt improvidis facilè imponunt; prout Lysandri dictum celebre illud docet, qod qidam tamen Philippo Macedoni, ut Ælianus *l.* 7. *c.* 12. alii Dionysio majori, ut Plutarchi nomine avtor *de Fortun. Alex. l.* 1. *pag.* 330. *E.* tribuunt; Τοὺς μὲν παῖδας κύβοις καὶ ἀστραγάλοις, τοὺς δὲ ἄνδρας ῥήμασι καὶ ὅρκοις ἐξαπατᾶν δεῖν. *Pueros tesseris & talis, viros verbis & jurejurando oportet circumvenire.* Plutarchus in *apoph. Lacon.* 53. & in *Lysand. pag.* 437. *C.* & *Sympos. l.* 9. *c.* 20. & Dio Prusæus *Orat.* 74. itaqe κυβείαν, Erasmus *versutiam*; Avgustinus *illusionem* reddidit *de Civit. Dei, l.* 22. *c.* 18. Apostolus ipse forsitan per πανουργίαν expositum volebat. Ad eum avtem Apostoli locum respexisse videtur Clemens Alexandrinus in *Hortat. pag.* 9. *C.* ubi mysteria exotica appellat, μανικὰ ἀνθρώπων ἀπίστων σοφιστήρια, καὶ πλάνης ἀκράτου κυβευτήρια, *insana hominum infidelium commenta & erroris incontinentis qasi aleam & sortis officinam.* qæ verba novissima cùm exscriptorum incuria exciderint, ex Evsebio *præparat. l.* 2. *c.* 3. Cle-

C

menti sunt restituenda. Verùm de loco Apostoli viderint eruditi: Marci mentem qin vir literatissimus clarissimè explicaverit, ambigi vix potest.

D

Πρὸς μηδὲν ἄλλο βλέπειν] Vide *suprà ad* §. 7. ex Epicteti *l.* 3. *c.* 12. Idem *Enchir. c.* 50. Σωκράτης ἦτως ἀπελελύσθη, ἐπὶ πάντων προάγων ἑαυτὸν, μηδενὶ ἄλλῳ προσέχων, ἢ τῷ λόγῳ. *Itaqe Socrates in eum evasit qi fuit, cum in omnibus se ipse promoveret, cum nemini auscultaret nisi rationi.*

Μηδ' ἐπ' ὀλίγον] Vide *ad l.* 3. §. 6. Synesius *de providentia.* Ὥσπερ δὲ ὁδῶν ἡ πρώτη σχίζα καλαῦραχὺ διεσῶσα, προϊοῦσα πλέον ἀεί τι ποιεῖ, καὶ τελευτῶσα καλαντῶσιν εἰς πλεῖστον τὸ ἀνηκείμενον. ἦτως ἴδοι τις ἂν καὶ ἐπὶ τῶν νέων γινόμενον, καὶ τὸ σμικρὸν εἰς διαφοράν, πλεῖστον ἀφίστησι προϊόντας. *Sed ut primum viarum divortium, sensim diductum, protracto ulterius discrimine, in longissimum tandem intervallum desinit, ita & in pueris accidit, & vel minima studiorum disparitas, progredientes illos plurimum, a se invicem dissociat.*

E

Ἀεὶ ὅμοιον] Vide *infrà ad* §. 16. Seneca *Epist.* 10. *Maximum hoc est & officium sapientiæ, & inditium, ut ipse ubiqe par sibi idemqe sit.* De Marco nostro Dio *l.* 71. Ὅμοιος διὰ πάντων ἐγένετο, καὶ ἐν οὐδενὶ ἠλλοιώθη. *Sui similis in omnibus, nec ulla unqam in re mutatus fuit.* qod est illi argumentum, ὅτι οὐ προσεποιήσω, ἀλλ' ἐξ ἀρετῆς πάντα ἔπραττε. *Qod nihil simulate, sed omnia ex virtutis præscripto egit.* ἦτως, inqit, ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς ἀνὴρ ἦν, καὶ οὐδὲν προσποιητὸν εἶχε. *Itaqe verè fuit vir bonus, nec qicqam simulatum habuit.* De eodem Svidas. Ἐκ πρώτης γὰρ ἥβης τῆς ἡλικίας ἐυσαθῆτε καὶ ἡσύχιον βίον ὑποστησάμενος, ὥτε καλὰ δέος, ὥτε καλ' ἡδονὴν τραπεὶς τὸ πρόσωπον ἄφθη πώποτε. *Cum enim jam a prima ætate constantem & qietam vitam sibi seqendam proposuisset, neqe propter metum, neqe propter lætitiam vultu mutato unqam est conspectus.* Capitolinus item, *Erat ipse tanta tranqillitatis, ut vultum nunqam mutaverit mœrore vel gavdio.* Et Avrelius Victor. *A principio tranqillissimus, adeò ut ab infantia* (*in infantia* qoqe Evtropius) *vultum nec ex gavdio, nec ex mœrore mutaverit.* Cui geminum de Socrate marito suo Xantippe dictum refert Ælian. *l.* 9. *c.* 7. Ὡς ὅμοιον ἦν τὸ τοῦ Σωκράτους πρόσωπον, καὶ προϊόν[τος] ἐκ τῆς οἰκίας, καὶ ἐπανιόν[τος] ἀεὶ διᾶσθαι. *Socratem eodem vultu, sive domo egrederetur, sive rediret domum, videri.* qod de eodem Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 5. Τὸ αὐτὸ πρόσωπον ἀεὶ καὶ ἐκφέρειν καὶ εἰσφέρειν. *Eodem semper vultu egredi & ingredi.* & *l.* 1. *c.* 25. Ἓν ἔχων πρόσωπον ἀεὶ διετέλει. *Eodem semper vultu fuit.* Plinius *l.* 7. *c.* 19. *Ferunt Socratem clarum sapientiâ, eodem semper visum vultu, nec avt hilaro magis avt turbato.* Hinc Seneca *Epist.* 104. ubi Socratem *senem perpessitium, per omnia aspera* (qæ & recenset qàm plurima) *jactatum dixerat: Hæc*, inqit, *usqe eò animum Socratis non moverunt, ut nè vultum qidem moverint. illam mirabilem lavdem & singularem usqe ad extremum servavit; non hilariorem qisqam, non tristiorem Socratem vidit. æqalis fuit in tanta æqalitate fortunæ.* Idemqe *de ira l.* 2. *c.* 6. *Qid indignius, qàm sapientis affectum ex aliena pendere neqitia? desinet ille Socrates posse eundem vultum domum referre, qem domo extulerat.* De Socrate tamen Hieronymo fidem non faciunt. Sic enim *adv. Pelag. l.* 3. *Eundem semper vultum habere non possumus, qod de Socrate falsò Philosophi gloriantur, qantò magis animum?* Erasmus in *Annot.* ad eundem. *Is agelastos est dictus, semper eodem vultus habitu, nec alio fuit, cum ebiberet cicutam, qàm qo solebat vinum bibere.* De Alexandro Mammææ filio, Lampridius; *Fronte semper pari, & latus ad omnia.* De se tale qidpiam pollicetur Flaccus *ad Florum, l.* 2. *Epist.* 2.

F

—ego utrùm
Nave ferar magnâ an parvâ, ferar unus & idem.

Qanqam de Marco Dio refert, qòd Favstinæ uxoris mortem *ἰσχυρῶς ἐπένθησε, vehementiùs luxerit: πλέον ἢ προσῆκεν, plus qàm convenerat*; Julianus, qi hoc nomine Marcum notat in *Symposio.* & Capitolinus, qòd *educatorem suum mortuum fleverit*; unde *cùm ab avlicis ministris notaretur ab ostentatione pietatis*, dixerit Pius, *Permitte illi, ut homo sit*; *neqe enim vel philosophia, vel imperium, tollit affectus.* ut in hoc saltem vel Apollonio, vel Socrati dispar videatur. Verùm Dio de animi moderatione sinceritatéqe minimè fucatâ, non de affectibus istiusmodi, locutus videtur. Capitolino qi secum constare possit, ipse viderit. Cæterùm Svidas, vel alius qis apud Svidam, Apollonio Tyanensi tribuit, qæ de Chalcidensi Marcus istic, in Ἀεί. Ἀεὶ χρὴ τὸν σοφὸν εἶναι ὅμοιον, ἐν ἀλγηδόσιν ὀξείαις, ἐν ἀποβολῇ τέκνων, ἐν μακραῖς νόσοις. οἷος ἦν Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς. *Semper oportèt sapientem sibi esse similem, in doloribus acutis, in amissione liberorum, in longis morbis. Qalis fuit Apollonius ille Tyaneus.* Ad qem locum Portus mirum in modum, sed incassum, se torqet.

G

H

Ἐπὶ παραδείγματος ζῶντος] Ennodius, *l.* 1. *Ep.* 1. *Domi habes, unde adhortationis meæ viva sumas exempla.* Qam avtem

p Inf. §. 16. q L. 4. §. 26.

τι τὴ ὁ αὐτὸς σφοδρότατός τε εἶναι καὶ ἀνειμένος. καὶ τὸ ἐν τοῖς ἐξηγήσεσι μὴ δυσχερανλικόν. καὶ τὸ ἰδεῖν ἄνθρωπον [r] σαφῶς ἐλάχιστον τῶν ἑαυτοῦ καλῶν ἡγούμενον τὴν ἐμπειρίαν, καὶ τὸν ἐντρέχειαν τὸν πρὸς τὸ φιλοδοξεῖν τὰ θεωρήματα. καὶ τὸ μαθεῖν πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς δοκούσας χάριτας παρὰ φίλων, μήτε ἐξητιωμένον διὰ [s] ταῦτα, μήτε ἀναισθήτως παραπέμποντα.

r σοφῶς F. Jun.

s ταύτας. Jun.

§ 9. Παρὰ Σέξτου, τὸ [t] εὐμενές. καὶ τὸ παράποσιε eundem, prout occasiones se dabant, & vehementissimum & remissum esse. sed & qòd in disciplinis tradendis nevtiqam morosè se gereret: qódque hominem viderim, qi peritiam suam & in theorematibus tradendis solertiam, bonorum suorum minimum existimare se, palàm faceret. ab isto didici, & qo modo beneficia, qæ dicuntur, ab amicis accipere oporteret, ut nec acceptis obnoxius fierem, nec citra sensum tamen omnem transmitterem.

t L. 3. §. 4. & l. 9. §. 11. & l. 11. §. 9.

§9. A Sexto, benevolum erga alios affectum: familiæ

ANNOTATIONES.

vim habeant *viva exempla* ista, docet Seneca *Epist.* 6. *Plus tibi*, inqit, *viva vox, & convictus, qàm oratio proderit. in rem præsentem venias oportet. primùm, qia homines amplius oculis qàm avribus credimus. deinde qia longum est iter per præcepta, breve & efficax per exempla. Zenonem Cleanthes non expressisset, si eum tantummodò avdisset. Vita ejus interfuit, secreta perspexit, observavit illum, utrùm ex formula sua viveret. plus Plato ex moribus qàm ex verbis Socratis traxit. Metrodorum, & Hermachum, & Polyænum, magnos viros, non schola Epicuri, sed contubernium fecit.* Itaque Aristides in *Alex. Epitaph.* ex Platone, *Phædr.* concludit *Tom.* 1. *p.* 153. Παιδιὰν εἶναι δοκεῖν τὰ ἐν τοῖς γράμμασι, πρὸς τὰς ὁμιλίας αὐτὰς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν. *Ludicra videri sapientum scripta præ ipsorum colloqiis.*

A

B

Ὅτι δύναται ὁ αὐτὸς σφοδρότατός τε εἶναι, καὶ ἀνειμένος] *posse eundem & vehementissimum esse, & remissum esse.* pro rerum scilicet in qibus versatur, varietate. qod de Pio *infra*, §. 16. De patre suo Gregorius Nazianzenus in *Epitaphio.* Ἀλλ' ἦν ὁ αὐτὸς, ἥμερος μὲν, εἰ καί τις ἄλλος. ἐναργὴς δὲ, κατὰ τὸ ἥμερον, δύο γὰρ τούτων ὡς τὰ πολλὰ μαχομένων ἀλλήλοις καὶ ἀντικαθισαμένων, ἀπλότητος καὶ τραχύτητος, καὶ τῆς μὲν τὸ ἥμερον ἐχούσης μετὰ τοῦ ἀπράκτου, τῆς δὲ τὸ πρακτικὸν δίχα τοῦ φιλανθρώπου, ἑκάτερα συνῆλθε θαυμασίως ἀμφότερα. πράττειν μὲν, ὡς αὐτὴρ, μετὰ τῆς ἡμερότητος. ὑφίεσθαι δὲ, ὡς ἀπράκτῳ, μετὰ τῆς ἐντελείας. *Verum idem ipse & lenis & placidus, ut si qis alius, erat, & ad agendum peraqe aptus & appositus. Qamvis enim hæ duæ res ferè inter se pugnent & opponantur, simplicitas nimirum & asperitas, alteraqe mansuetudinem cum inertia conjunctam habeat, altera rebus qidem gerendis apta sit, verùm humanitate careat, at in illo tamen mirificè hæc duo in unum convenerunt, nempe ut & tanqam asper & vehemens rebus gerendis incumberet, & tanqam à rebus gerendis alienus sese cum industria submitteret.*

C

Τὸ ἐν ταῖς ἐξηγήσεσι μὴ δυσχερανλικὸν] *ut in percipienda doctrina me non morosum præberem.* Xylander. tanqam in differentes avdiendo morositatem eam notaret, qam in avditoribus havd pavcis observat multisqe exagitat Plutarchus *lib. de avdiendo.* at Casavbonus cui assentior potiùs, *in disciplinis tradendis morositate omni immunem* vult intelligi; utpote qi avdientium ac discentium, vel importunitate, vel incapacitate, nevtiqam offenderetur. Siqidem ut ex Philemone Comico Theophilus *ad Avtolyc. l.* 3.

D

> Χαλεπὸν ἀκροατὴς ἀσύνετος καθήμενος·
> Ὑπὸ γὰρ ἀνοίας οὐχ ἑαυτὸν μίμφεται.
>
> *Molestares est fatuus avditor sedens:*
> *Se namqe pra stupore non redarguit.*

Vide *infrà* §. 9. Τὸ ἀνεκτικὸν τῶν ἰδιωτῶν.

Καὶ τὸ ἰδεῖν ἄνθρωπον σαφῶς] *Sed circumspicerem de homine.* Xylander. ut cum clavsula priore cohæreat. qod non videtur. *exemplar verum hominis.* Casavbonus ad verbum, & *qòd viderim hominem.* pro σαφῶς avtem σοφῶς legendum conjicit doctissimus Junius. utrumlibet constare poterit. vel qòd *manifestè* id is sentire se ostendebat, vel qòd *sapienter* agebat, qòd id *sentiret.*

E

Ἐλάχιστον τῶν ἑαυτοῦ καλῶν ἡγούμενον τὴν ἐμπειρίαν] Eodem sensu Heraclitus apud Laërt. *l.* 9. §. 1. Πολυμαθίη νόον οὐ διδάσκει. Ἡσίοδον γὰρ ἐδίδαξε καὶ Πυθαγόρην. *Multa peritia mentem non docet. Hesiodum siqidem docuisset & Pythagoram.* Qod Philosophi dictum ab Ambrosio Camalduno Laërtii interprete pessimè acceptum; à Gellio, cujus codicibus jam diu excideràt, in *præfatione* operis adductum, restituit simul explicàtqe Salmasius *Exercit. in Solin.* Apud Athenæum *Dipnosoph. l.* 13. seciùs pavlò sic effertur; Πολυμαθὴ νόον ἔχειν, οὐ διδάσκει. qo loco etiam Hipponis Athei, & Timonis Phliasii in eandem ferè sententiam dictum refertur, qo pronunciatur,

F

> Πολυμαθημοσύνης μὴ εἶναι κενεώτερον ἄλλο.

Clemens itidem *Stromat. l.* 1. ubi Platonis illud, tanqam ex *Demodoco*, qod in Ἐραστῇς, legitur, (ubi Socrates πολυμαθίαν aliud à *philosophia* esse multis contendit) adduxisset; Μὴ δὴ ἐγὼ τὸ φιλοσοφεῖν λέγειν, περὶ τὰς τέχνας κυπτάζοντα ζῆν, οὐδὲ πολυμαθοῦντα, ἀλλὰ ἀλλό τι. *Nec existimes me dicere philosophari, in artem incumbentem vivere, nec multa discere appetentem, sed aliud qid.* Subjungit, Ἤδει γάρ, οἶμαι, ὡς ἄρα ἤδη πολυμαθὴ νόον ἔχει. ὁ διδάσκει καθ' Ἡράκλειτον. *Sciebat enim, ut existimo, eum multarum rerum scientem jam habere mentem, qod docet, ut est Heraclitus sententia,* qem locum, cùm sit depravatissimus, ex

G

M. S. Heschælius legendo, ὡς ἄρα πολυμάθεια νόον ἔχειν, ex parte satis fœliciter restituit; sed mendum omnium fœdissimum intactum reliqit. legendum ergò, Πολυμάθεια, νόον ἔχειν οὐ διδάσκει. atqe ità fortasse etiam Athenæus scripserat. Deniqe tanqam Democriti idem ferè lavdat Stobæus *Tom.* 2. *tit.* 4. Πολλοὶ πολυμαθέες, νόον οὐχ ἔχουσι. qod apud nostros vulgari dicterio est celebre, *Peritissimos qosqe non & prudentissimos esse.* **The greatest clarks are not allwayes the wisest men.** Cæterùm Apollonius bonorum suorum minimum censet, qod alii in se summum reputant: hi verò inane prorsus ac futile qiddam pronunciant. Vide *infrà* §. 9. Τὸ πολυμαθὲς ἀνεπιφάντως. *Variè citra ostentationem eruditus.* Optimè verò sive Democritus, sive Heraclitus (alterius enim dictum esse nullus ambigo, etiamsi nomen nullum adscriptum extet) apud Stobæum *tit.* 34. Πολυμαθὴν κάρτα μὲν ἀφιλέει, κάρτα δὲ βλάπτει τὸν ἔχοντα. ἀφιλέει μὲν τὸν δεξιὸν ἄνδρα. βλάπτει δὲ τὸν ῥηϊδίως φωνεῦντα πᾶν ἔπος, καὶ ἐν παντὶ δήμῳ. *Multarum rerum cognitio aut valdè juvat, aut valdè ladit habentem. Juvat qidem virum dextrum & commodum: ladit verò illum, qi facilè qemvis sermonem, & apud qosvis eloqitur.* Nec dispar Aristippi illud avtore Laërtio *l.* 2. *c.* 72. Ἐπὶ πολυμαθίας σιμυνομένῳ. Ὥσπερ οὐχ οἱ πλεῖστα ἐσθίοντες καὶ γυμναζόμενοι ὑγιαίνουσι μᾶλλον τῶν τὰ δέοντα προσφερομένων. οὕτως οὐχ οἱ πολλὰ, ἀλλ' οἱ χρήσιμα ἀναγινώσκοντες, εἰσὶ σπουδαῖοι. *Glorianti cuidam qod multa didicisset: sicuti non qi plurima comedunt & exercentur, melius valent qam qi sumunt necessaria, ita non qi plurima, sed qi utilia legerunt, studiosi habendi sunt & eruditi.* Porphyrius denique *de abstinent. l.* 1. §. 29. Οὐκ ἔστιν ἡ εὐδαιμονικὴ ἡμῖν θεωρία, λόγων ἄθροισις, καὶ μαθημάτων πλῆθος, ὡς ἄν τις οἰηθείη.—Ὅτου γὰρ ἡδὺν ἂν ἐκάλυεν τὰς πᾶν μάθημα συνάγοντας, εἰναγ εὐδαίμονας. τῦν δ' οὐχ ὅπως πᾶν μάθημα ὑ συμπληροῖ τὴν θεωρίαν, ἀλλ' οὐδὲ τὰ περὶ τῶν ὄντως ὄντων, ἐὰν μὲ προσῇ, καὶ ἢ κατ' αὐτὰ φυσίωσις καὶ ζωή. *Contemplatio illa, qa beatos nos efficit, non est sermonum conglomeratio, & disciplinarum multitudo, veluti qis existimaret.— Ita enim nihil prohiberet, qò minus ii essent fœlices, qi omnes disciplinas comprehendunt. Jam verò nullo modo etiam scientia universa contemplationem illam perficiunt, neqe illa qa versantur circa verè entia, nisi etiam adsit natura nostræ secundum ea conformatio & vita.* Avdiant Christiani, ab ore hominis nomini Christiano infesti, dogma sanè Christianissimum.

H

Πῶς δεῖ λαμβάνειν τὰς δοκούσας χάριτας] τὰς δοκούσας χάριτας, sicut *infrà* §. 16. Τὰς δοκούσας τιμάς. *Honores qi habentur.* & *l.* 4. §. 3. Τῶν εὐφημεῖν δοκούντων. *Eorum, qi favere videntur.* qia hoc loco multa vulgò habentur, qæ Stoici eo nomine nevtiqam dignanda censent. Ars est qædam in beneficiis dextrè tam accipiendis, qàm & largiendis. Plutarchus *de Socrat. genio. pag.* 582. *E.* Ἡ χάρις οὐχ ἥττον διομένη τῷ λαμβάνοντος ἢ τῷ διδόντος, ἐξ ἀμφοῖν τελειοῦται πρὸς τὸ καλόν. ὁ δὲ μὴ δεξάμενος, ὥσπερ σφαῖραν εὖ φερομένην, κατήσχυνεν ἀτελῆ πεσοῦσαν. *Gratia non minus accipiente qàm dante opus habet, ab utrisqe perficitur ad pulcritudinem. Qi verò non accipit, tanqam pilam rectè objectam dedecorat decidentem frustra.* Eandem imaginem aliò transtulit Plutarchus idem in *lib. de avdiendo pag.* 45. *E.* Ὥσπερ ἐν τῷ σφαιρίζειν τῷ βαλόντι δεῖ συγκινούμενον εὐρύθμως φέρεσθαι τὸν δεχόμενον. οὕτως ἐπὶ [u] τῶν λόγων ἐστὶ τις εὐρυθμία καὶ περὶ τὸν λέγοντα, καὶ περὶ τὸν ἀκροώμενον, ἂν ἑκάτερος τὸ προσῆκον αὐτῷ φυλάττῃ. *Qemadmodum in pila ludo, qi excipit, jacienti se motibus corporis concinnè solet accommodare: ita inter dicentem qoqe & auditorem, si uterqe officium suum tueatur, qadam est proportio.* Seneca *de benefic. l.* 2. *c.* 17. *Volo Chrysippi nostri uti similitudine de pila lusu: qam cadere non est dubium aut mittentis vitio, aut accipientis. tunc cursum suum servat, ubi inter manus utriusqe, aptè ab utroqe & jactata & excepta, versatur.* Lavdat hoc nomine Lacedæmonios apud Herodotum *l.* 4. *pag.* 282. D. Anacharsis, τοῦτοισι δὲ εἶναι μύνοισι σωφρόνως δέκαί τι καὶ δεξασθαι λόγον. *Illi soli rationem habent dandi & accipiendi prudenter.*

I

Διὰ ταῦτα] D. Junius vult ταῦτας, χάριτας scilicet.

§ 9. Σέξτου] *Avdivit & Sextum Charonensem Plutarchi nepotem.* Capitolinus & Evtropius. ἀδελφιδοῦν. Evsebius. τὸν ἐκ Βοιωτίας. Dio. Svidas & Philostratus in *Herode.* Qæri forsan possit an idem sit, qi Pyrrhonias opiniones scripto propugnat. negant in *Plutarchi vit. c.* 5. Rualdus, & *ad Histor. Aug.* Salmasius, qi & Sexto Afro istud tribui monent. negat & *ad Histor. e. and.* Casavbonus. qi *ad Laërt. vit.* tamen secus statuerat.

u Οἷκε

miliæ affectu paterno administratæ specimen: de vita naturæ convenienter instituendâ cogitationem: gravitatem item nevtiqam personatam: &

δειγμα ℰ οἰκε ℰ πατρονομυμένυ. καὶ τὴν ἔννοιαν ℰ [v] κ ̃ φύσιν ζῆν. καὶ τὸ [x] σεμνὸν ἀπλάστως. κ ̃ τὸ ςοχα-

[v] Inf. §. 17. ℰ l. 3. §. 4. ℰ l. 4. §. 49. ℰ l. 5. §. 29. ℰ l. 7. §. 55. ℰ l. 10. §. 15. ℰ l. 12. §. 32.

[x] Lib. 2. §. 5. ℰ l. 9. §. 29.

ANNOTATIONES.

Οἰκε τῦ πατρονομυμένυ] *domus ad arbitrium patrisfamilias instituta.* Xylander. qo ferè sensu Svidas. Πατρονομύμενοι, οἱ τὰς παρὰ τῶν πατρώων παραδεδομένας νόμυς τηρῦντες. Πατρονομύμενοι, *qi leges a patribus traditas observant.* nisi qòd hìc ad majorum jam desunctorum, illic ad superstitum adhuc parentum leges vivitur. Ità certè Plato primos mortales ait, *de leg. l. 3. pag.* 806. *B.* Ἔθεσι ℰ τοῖς πατριοῖς νόμοις ἑπομένης, *institutis legibusque patriis vixisse.* móxqe ubi de Cyclopibus Homeri illud ex *Odyss.* I. 112. lavdaverat,

—— θεμιςεύει δὲ ἕκας ℰ
Παίδων ἠδ' ἀλόχων.
—— *jus autem dat unusqisque*
Liberis atque uxoribus.

à *patrio* hoc regimine *regium* dicit *ibidem D.* profluxisse, in qo scilicet primo ætati honos ille deferebatur, διὰ τὸ τὴν ἀρχὴν ἐκ πατρὸς ℰ μητρὸς γεγονέναι, οἷς ἑπόμενοι, καθάπερ ὄρνιθες, ἀγέλην ἐποίησαν, πατρονομύμενοι ℰ βασιλείων πασῶν δικαιοτάτην βασιλευόμενοι. *Ex eo qod principium ex patre matreqe sumpserunt, qos qidem qasi aves secuti gregem unum conficiunt, patris voluntate pro lege utentes, ℰ regno omnium justissimo gubernati.* qem locum Svidas, opinor, explicare volebat. Verum meliùs Casavbonus *domum patrio affectu gubernatam* intelligit: in qâ Dominus domus, etiam qoad servos & famulos, non titulo tenùs tantùm, sed re verâ, paterfamilias existit. non eâ qidem ratione, qâ Martiali, *l.* 1. *Ep.* 85. qia

Domumqe ℰ agros implet eqitibus vernis,
Pater familia verus est Qirinalis:

Sed qâ Seneca ex majorum mente monet, *Epist.* 47. *Vide*, inqit, *qam omnem invidiam majores nostri dominis, omnem contumeliam servis detraxerint. dominum patrem familia appellarunt; servos, qod etiam in mimis adhuc durat, familiares.* Verus ergò pater familiæ, qi & erga servos paterno more se gerit. Plinius *l.* 5. *Ep.* 19. *Est mihi semper in animo, ℰ Homericum illud Odyss.* Πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν, *ℰ hoc nostrum, paterfamilias.* Tertullianus *Apologet. c.* 34. *Gratius est nomen pietatis, qàm potestatis, etiam familiæ magis patres, qàm domini vocantur.* Cæterùm frustra vocantur, nisi nomini suo reipsa respondeant. Qalem avtem hic Marcus Sexti domum, tale Dionysii regnum voluit esse Dio, σωφροσύνη ℰ δικαιοσύνη μετ' ἐυμενείας πατρονομύμενον, *in qo moderatione ℰ justitiâ velut parenti præstanda benevole illi subjecti præstarent.* Plutarchus *Dione p.* 962. *B.* Atqe hoc est qod in Ulysse suo celebrat Homerus *Odyss. ℰ. v.* 47.

Τοῖς δ' ἔσσυτο βασίλευε. πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν.
Ipsis imperabat: pater avtem velut mitis erat.

& *ibidem v.* 234. & *ε. v.* 12.

Λαῶν οἷσιν ἄνασσε. πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν.
His, qos rexit, mitis erat populis, patris instar.

Ad illud avtem Homeri oculum habuit Libanius *Orat.* 14. *pag.* 421. *D.* ubi narrat se de Florentio Cilices qosdam percontatum, εἰ μέμνηται τῶν περὶ Ὀδυσσέως εἰρημένων Ὁμήρῳ, καὶ ὅσις ἦν πρὸς τὰς Ἰθακησίους, *nunqid meminissent eorum, qæ de Ulysse apud Homerum dicta sunt, ℰ qalisnam apud Ithacenses extiterit.* ab eis responsum retulisse, his verbis, qæ qo mentem genuinam indicem, subjicio: καὶ λίαν ἔφασαν. καὶ ὅτι δεῖν ἡδέως, ὅτε πλήττειν. ubi δεῖν ἡδέως illud cum vitiosum esse avtumaret Vir doctissimus Fredericus Morellus, ἡδέως expuncto, ἤδεσθαι substituit: vertitqe, *illi admodum se meminisse dixerunt, ℰ neqe opus esse latari, neqe ferire.* qæ sanè verba qid sibi velint, Oedipo aliqo, qi explicet, opus est. mitto qod *ipsos meminisse* refert, lapsu gemino cum eo, qo εἰ μέμνηται antè verterat, *nunqid meminissent*, cùm de Florentio præside ab ipsis Libanius, non de ipsis, qæsivisset. Tum an *non latari opus* habebant, qi præfectum πρὸς τὰς ἀρχομένας (Libanium avdis) ἥμερον βέλτιςόν τε, Ulyssis instar, nacti essent. Verùm sanus ac sincerus est locus, qem vitii suspectum Vir doctissimus habuit, qi in Libanio & creberrimè, & turpissimè lapsus deprehenditur. de Florentio utiqe respondent Libanio, *illum admodum meminisse*; (eorum scilicet qæ de Ulysse à Poëta dicta sunt) reqe ipsa exhibere. *neqe* enim *avt vincire libenter, avt ferire* h. e. *nec in vincula conjicere, nec plectere qenqam proclivem esse.* ita τὸ δεῖν usurpavit & Plato in *Cratylo*; ubi ἅπτειν & δεῖν, *nectere ℰ vincire*, sive *ligare*, idem ferè esse affirmat. Qod avtem in Ulysse Homerus, idem in Cyro prædicat apud Xenophontem *Paed. l.* 8. *pag.* 200. *D.* his verbis Chrysantas. Πολλάκις μὲν δὴ καὶ ἄλλο τε καλεύησα, ὅτι ἄρχων ἀγαθὸς δεῖν διαφέρει παῖρος ἀγαθῦ. ὅι τε γὰρ πατέρες προνοῦσι τῶν παίδων, ὅπως μή ποτε αὐτὺς τἀγαθὰ ἐπιλείψῃ. Κῦρ ℰ τέ μοι δοκεῖ νῦν συμβυλεύειν ἡμῖν, ἀφ' ὧν μάλις' ἂν ἐυδαιμονῦντες διατελοῖμεν. *Etiam alias in rebus animadverti sapius, nihil inter principem bonum ℰ patrem bonum esse. Nam ℰ patres liberis prospiciunt, ne unqam eos bona deficiant: ℰ Cyrus jam mihi videtur ea nobis consulere, de qibus felicitatem perpetuam maximè consecuturi sumus.* & Xenophon ipse, *lib. eodem*; ὑπὸ τῶν ἀρχομένων πατὴρ καλύμεν ℰ, *a sibi subjectis pater vocatus.* addit etiam, & à servis, τῶν εἰς τὸ δυλεύειν καλεσκευασμένων, *ad serviendum instructis.*

A Idem hoc de se, ad populum ipsum provocatione factâ, profitetur Tullius Rex, apud Dionysium Halicarnasseum *l.* 4. *pag.* 239. Πᾶσι τοῖς πολίταις, ὡς παῖδι πρᾶ ℰ ἡοῖς αὐτῦ χρώμεν ℰ. *Versatus in populo, non secus qam pater inter filios.* Qodqe ille de Cyro, de Antonino nostri patre Pavsanias in *Arcadic. pag.* 273. Τῦτον Ἐυσεβῆ τὸν βασιλέα ἐκάλεσαν οἱ Ῥωμαῖοι, διότι ἐς τὸ θεῖον τιμῆ μάλισα ἐφώρητο χρώμεν ℰ. δόξη δὲ ἐμοὶ καὶ τὸ ὄνομα τῦ Κύρυ Φέροιτο ἂν τῦ πρεσβυτέρυ, πατὴρ ἀνθρώπων καλύμεν ℰ. *Hunc Romani Pium appellarunt, qod summum in honorando nomine divino studium præ se ferebat; sed opinione mea Cyri etiam majoris cognomen promerult, ut scilicet hominum pater*

B *diceretur.* idem & in Justiniano celebrat Procopius *de structuris Orat.* 1. & Arcadio commendat Synesius *de Regno.* Libanius, *Orat.* 12. Ἐοικέναι δεῖ πατρὶ τὸν βασιλέα. *Oportet regem patri similem esse.* Et Erasmus in *instit. princip. Bonus princeps non alio animo debet esse in suos cives, qàm bonus paterfamilias in suos domesticos. qid enim aliud est regnum qam magna familia? qid Rex nisi plurimorum pater?* His opponuntur οἱ παραβαίνον ες τὰ πάτρια, ℰ δεισποτικοτέρας ἀρχῆς ὀρεγόμενοι. *Transgredientes patria jura, ℰ affectantes dominatum.* Aristoteles *Polit. l.* 5. *c.* 10. Hoc nomine Cambysem notabant Persæ, cùm dicerent, ὡς Δαρεῖος μὲν ἦν κάπηλ ℰ. Καμβύσης δὲ δεσπότης. Κῦρ ℰ δὲ πατήρ. *Darium institorem esse*, qia nundinabatur omnia; *Cambysem he-*

C *rum*, qia asper & insolens; *Cyrum patrem*, qia mitis, bonus, benignus, beneficus. Herodot. *l.* 3. *pag.* 225. *C.* Optimè Thomas Morus noster:

Legitimus immanissimis
Rex hoc tyrannis interest:
Servos tyrannus qos regit,
Rex liberos putat suos.

Putat? imò *habet.* pro liberis habet, & habet liberos. Idem:

Princeps pius nunqam carebit liberis:
Totius est regni pater.
Princeps abundat ergò fœlicissimus
Tot liberis, qot civibus.

D Καὶ τὴν ἔννοιαν] omisit Xylander. *propositum*, Casavbonus reddidit. *cogitationem*, oportuerat. Vide §. 3.

Τῦ καλὰ φύσιν ζῆν] Refert Laërtius *l.* 7. in *Zenone Citticnse* §. 87. Zenonem primum in *lib. de natura hominis* statuisse, Τέλ ℰ εἶναι τὸ ὁμολογυμένως τῇ φύσει ζῆν. *Finis est consentaneè secundum naturam vivere.* qod idem esse τῷ καλ' ἀρετὴν ζῆν. ὅτι ἄγει πρὸς ταύτην ἡμᾶς ἡ φύσις, *secundum virtutem vivere: ad eam qippe natura nos ducit.* (qod & Cicero *Offic. lib.* 3. *Qod à Stoicis dicitur, convenienter naturæ vivere, id habet hanc, ut opinor, sententiam, cum virtute congruere semper.*) Eum secu-

E tum Cleanthem *lib. de Volup.* Hecatonémqe & Posidonium *lib. de finib.* Verùm Joannes Stobæus *Collectan. Tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 5. Zenonem asserit τὸ τέλος dixisse, τὸ ὁμολογυμένως ζῆν. qod cùm posteriores deficientius dictum existimarent, Cleanthem primùm τὸ τῇ φύσει adjecisse. Subjecit avtem ipse, *isodvnamein* ταῦτα, τὸ καλὰ φύσιν ζῆν, ℰ τὸ καλῶς ζῆν, ℰ τὸ ἐυ ζῆν. *Idem valere secundum naturam vivere, ℰ honestè vivere, ℰ benè vivere.* Retinuerunt istud deinceps Stoici. Noster *l.* 3. §. 4. Τῶν ὁμολογυμένως τῇ φύσει βιώντων. *Eorum, qi natura consentaneam vitam agunt.* qod Cicero *de finib. lib.* 3. *Congruenter naturæ convenienterqe vivere.* Seneca *Epist.* 5. *Nempe propositum nostrum est, secundum*

F *naturam vivere.* Et *de vit. beat. c.* 31. *Solemus dicere, summum bonum esse secundum naturam vivere.* Philo Judæus *de migrat. Abrah. pag.* 407. *E.* Τῦτό ἐσι τὸ παρὰ τοῖς ἄρισα Φιλοσοφήσασιν ἀδόμενον τέλος, τὸ ἀκολὰθως τῇ φύσει ζῆν. γίνεται δὲ, ὅταν ὁ νῦς εἰς τὴν ἀρετῆς ἀτραπὸν ἐλθὼν καθ' ἕχος ὀρθῇ λόγῳ βαίνῃ, ℰ ἕπηται Θεῷ, τῶν προσλάξεων αὐτῷ διαμεμνημένος; ℰ πάσας ὁμῶ ℰ παιλαχῇ ἔργοις τε ℰ λόγοις βεβαιύμενος. *Hic est ille finis, qi à præstantissimis philosophis celebratur, videlicet juxta*

G *naturam vivere. Id fit, qando mens ingressa virtutis semitam, incedit per recta rationis vestigia, ℰ Deum sequitur memor ejus præceptorum, habens ea rata dictis factisque omnibus.* Idem vult esse, *secundum naturam vivere, recta rationis semitam tenere, ℰ Deum seqi, mandatis ipsius per omnia obsequendo.* Vide *infrà ad* §. 16. & *ad lib.* 2. §. 9. & *lib.* 4. §. 42. & *ad lib.* 5. §. 3. 9.

Τὸ σεμνὸν ἀπλάστως] Ità *l.* 2. §. 5. μετὰ σεμνότη ℰ ἀπλάστυ, *gravitate non arcessitâ.* Vide notas ibi. Contrà L. Vero imperii cum Marco consorti, *callidam severitatis simulationem* impingit Julius Capitolinus in *Marco.* Nec à nota saltem aliqa hac in

H parte Marcum ipsum immunem evasisse idem indicat, dum refert *datum ei vitio, qòd ℰ fictus fuisset, nec tam simplex qàm videretur, avt qàm vel Pius vel Verus fuisset.* Vero certè *simplicitatem* tribuit Alexander Severus, ubi Antoninorum virtutes peculiares commemorans, dixit; *Qid Pio sanctius? qid Marco prudentius? qid Vero simplicius? qid Bassiano fortius?* Lampridrius. Qin & de Vero Capitolinus ipse in *Pio*: *Amavit tamen Antoninus Pius simplicitatem ingenii, puritatemqe vivendi: hortatusqe est ut imitaretur ℰ fratrem.* ubi *puritatem vivendi*, καθαριότητα, i. *munditiem*, interpretatur Casavbonus, qæ vitio qandoqe affinis est. Verùm Capitolino de Vero secum con-

σοχαστικὸν τ̃ φίλων κηδεμονικῶς. κ̀ τὸ ἀνεκλινὲς τ̃ ἰδιωτ̃. κ̀ τὸ [a] ἀθεώρητον τ̃ ὀιομένων. κ̀ τὸ πρὸς πάντας [b] εὐάρμοστον, ὥστε κολακείας μᾶλ πάσης περι-

sedulam amicorum observationem: & imperitorum, eorúmque qi citra considerationem opinione merâ ducuntur, tolerationem: & mores qibusvis accommodatos, ità ut qamvìs consvetudo ipsius adulationem omnem

a τῦ ἀθεωρήτυ Salm. τῶν ἀθεωρήτως ὀιομ. f.
b L. 6. §. 16. B.

ANNOTATIONES.

venire qi possit, viderint alii. mihi locus ille prior in Marco mendi suspectus est: nisi si ità accipi debeat, qòd ad Marci mores per tempus aliqod ille se specie saltem tenùs accommodaverit. ut fuerit qod in Senatoribus qibusdam Plinius perstringit, *lib.* 6. *Epist.* 13. *temporaria gravitas, vel potiùs gravitatis imitatio.* eò inclinarem lubens, nisi ut vitium ingenitum avtor notâsset. Qod avtem de Sexto Marcus hìc, de Liciniano qæstore pariter Sidonius Apollinaris *l.* 3. *Epist.* 7. *Nihil affectatum simulatúmqe; vera potiùs severitas, qàm severitatis imitatio.* Vide *infrà ad* §. 14. φιλάληθες.

Τὸ σοχαστικὸν τῶν φίλων] *In consulendo amicis sagacitatem* Xylander. ut σοχάζεσθαι hìc sit *conjectari*, & *conjectando sagaciter indagare*, qid qis velit, qóve opus habeat. Atqe ità Marcus usus est *infrà*, §. 14. Μὴ δεῖσθαι σοχασμῶ τὰς φίλας. *Nec familiaribus conjectu difficile foret.* sed melius Casavbonus *amicorum ingenia sedulo observare.* ut σοχάζεσθαι istic sit *observare*, & *observando rationem alicujus habere*, qò ad ingenium ejusdem se accommodet. Etenim σοχάζεσθαί τινος, est *rationem alicujus habere.* Galen. *de fract. l.* 1. προοιμ. *p.* 152. *Tom.* 11. Ἐγὼ γὰρ, ὅταν μὲν παρὼν παρόντι συναναγινώσκω τι βιβλίον, ἀκριβῶς σοχάζεσθαι δύναμαι τῆ μέτρῳ τῆς ἐξηγήσεως, ἀποβλέπων ἑκάστοτε πρὸς τὴν τ̃ μανθάνοντος ἕξιν. ὅταν δὲ γράφω πᾶσιν, ὅτε τ̃ ἄρισα παρεσκευασμένων, ὅτε τ̃ χείρισα σοχάζομαι. τὸ μὲν γὰρ τοῖς πλείστοις ἀσαφὲς ἐσαι. τὸ δὲ ἀνιᾶται χρονίζοντας ἐν τοῖς σαφέσιν. ἄρισον ἔν ἡγεμαι τῶν μέσην ἕξιν ἐχόντων σοχάζεσθαι. *In privata lectione accuratam prorsus habeo discentis rationem; in scriptis nec optimè nec pessimè imbuti, sed mediocrium tantùm rationem habeo. Nam illud plerisqe obscurum erit, hoc iniqo animo ferunt, qi in rebus claris immorantur.* Polybius *Hist. lib.* 6. *cap.* 14. Ἦγε μὲν σύγκλη πάλιν ἡ τηλικαύτην ἔχουσα δύναμιν, ἐν τοῖς κοινοῖς πράγμασι ἀναγκάζεται προσέχειν τοῖς πολλοῖς, κ̀ σοχάζεσθαι τῆ δήμ. *Rursùs vero senatus, qi tantum potest, ante omnia in administratione publica res multitudinem respicere, populique rationem habere cogitur.* Et mox: *cap.* 15. Ὁμοίως γε μὲν πάλιν ὁ δῆμος ὑπόχρεώς ἐσι τῆ συγκλήτῳ, κ̀ σοχάζεσθαι ταύτης ὀφείλων, κ̀ κοινῆ κα καθ' ἰδίαν. *Similiter vero rursùs & populus Senatus obnoxius est, ejusdemqe rationem habere, sive eundem observare necesse habet in rebus universis & singulis.* Et rursus *cap.* 14. Ὀφείλουσι δὲ ἀεὶ ποιεῖν οἱ δήμαρχοι τὸ δοκοῦν τῷ δήμῳ, κ̀ μάλισα σοχάζεσθαι τῆς τότε βουλήσεως. *Tribunorum porro sunt partes, id semper exeqi qod populo videbitur, ejúsqe voluntati se accommodare.* Marcus ipse *l.* 3. §. 11. Τὸ καθ' ἀξίαν συσοχάζομαι. *Simul rationem habeo cujusqe pro existimatione sua.* & *l.* 10. §. 6. σοχάζομαι τῶν ὁμογενῶν. *Cognatorum mihi rationem habeo.* & *l.* 8. §. 3. ἡ φύσις ἐσόχασαι. *natura uniuscujusqe rei rationem habet, curam gerit.*

Κηδεμονικῶς] *Sedulò, studiosè, cum cura cautionèqe benevolâ & amicâ.* Polybius ibidem. Τὰ μὲν ἐχθρῶς κ̀ ἀκαιρελλάκλως, τὰ δὲ φιλικῶς κ̀ κηδεμονικῶς ἔχοντος. *Hoc hostiliter & implacabiliter, illo amanter & benevole agente.* Inde oxymoron Clementis illud *Paedag. l.* 1. *c.* 8. Ἀλλ' ἤδη ἀλλότριον τὸ σωτηρίως λόγῳ, κηδεμονικῶς λοιδορεῖσθαι. κ̀ γὰρ κ̀ τοῦτο τῆς θείας φιλανθρωπίας φάρμακον. εἰ γὰρ ψέξαι χρὴ, κ̀ λοιδορεῖσθαι δεῖ. *Sed neqe à salutari verbo est alienum, cum cura maledicere. Etenim hoc qoqe est medicamentum divinæ benignitatis. Si enim oportet vituperare, oportet etiam maledicere.* & *c.* 9. Νουθέτησις μὲν οὖν ἐσι, ψόγος κηδεμονικὸς, τὸ ἐμποιητικὸς. *Est ergo admonitio, cum cura conjuncta vituperatio, qa mentis inserit sapientiam.* Facetè Alexis *Midone* (referunt Athenæus *l.* 15. & Evstathius *ad Odyss.* η.)

Ὁ πρῶτος εὑρὼν μετὰ λυχνοῦχος περιπατεῖν
Τῆς νυκτὸς, ἦν τις κηδεμὼν τῶν δακτύλων.
Qi primus docuit cum laterna incedere
Noctu, digitorum egregius curator fuit.

Grotius.

Κ̀ τὸ ἀνεκλινὲς τῶν ἰδιωτῶν] *Facilitatem ergà privatos.* Xylander. parùm commodè. ἰδιῶται enim, homines *imperiti*, qalis plebs esse plerumqe solet. Sic Lucas *Act. c.* 4. *v.* 13. ἀγράμματοι κ̀ ἰδιῶται. *Homines illiterati & idiotæ.* & Athenæus *l.* 4. *pag.* 176. *E.* ὁ ἐυτελέσαλος ἰδιώτης, προσέτι κ̀ ἀναλφάβηλος. *Vilissimus qisqe, & qi ne literarum elementa qidem didicerit.* Sed & Chaldæo Paraphrastæ, & Judæis Doctoribus הדיוט istinc pro *vilis, plebejo, rudi, literarum imperito.* Talium imperitiam & stoliditatem *sustinere* posse, artis lavdisqe est havd infimæ. Pythagoras apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 19. Μεγάλης ἐσὶ παιδείας, τὸ ἀπαιδευσίαν δύνασθαι φέρειν. *Magnæ est peritiæ, aliorum imperitiam posse ferre.* Vide *suprà* §. 8.

Κ̀ τὸ ἀθεώρητον τῶν οἰομένων] Locus depravatus, & Xylandro conclamatus. Annotator Lugdunensis, *Interpretor*, inqit, *ut ea spectare non cuperem, qa opinione tantùm constant.* Οἶσθα enim est *opinari.* Est reverâ; sed οἰόμενα pro *opinabilibus* vix, opinor, qisqam admiserit. Addit idem; *Vel, ut spectare non cuperem eos qi magnificè de se sentiunt.* οἴημα enim & οἴησις apud *Plutarchum, Laertium, & Dionysium significat præsumptionem & ἔπαρσιν.* Mericus Casavbonus. Τῶν οἰομένων nomine τὰς ἰδιώτας designari existimat. idémqe hìc de Sexto prædicare Marcum, qod Epictetus *Enchir. c.* 68. hisce verbis præcepit; Μὴ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων. *Ne apud imperitos multum disputes de præceptis.* Qod genus vitii notans Cicero *de Orat. l.* 2. *Omnium autem*, inqit, *ineptiarum, qæ sunt innumerabiles, haud scio an ulla sit major, qàm illorum, qi solent qocunqe in loco, qoscunqe inter homines visum est, de rebus, aut difficillimis, aut non necessariis argutissimè disputare.* Verùm id mihi animo insidere neqit, cùm in clavsula proximè antegressa τῶν ἰδιωτῶν meminerit; nec verisimile videatur Marcum de eisdem prorsus agentem, verbulo tantùm unico interjecto, vocabulum alterum usurpâsse voluisse. Sed nec ex ipsis verbis, prout exhibentur, qi elici possit iste sensus, intelligo. Clarissimus Salmasius, οἱ ὀιόμενοι *sunt*, inqit, *qi res τῇ ὀιήσει, i. opinione tantùm metiuntur. notum illud, Sapientis non esse dicere, Non putabam. non tantùm sic delicta sua multi excusant ac defendunt, sed etiam* τὸ *putabam in multis aliis locum habet. Putabam sic rem casuram, aut non putabam. Puto tamen locum hunc non vacare vitio. legendum fortasse, κ̀ τὸ ἀνεκλινὲς τῶν ἰδιωτῶν, κ̀ τὸ ἀθεωρήτως τῶν ὀιομένων. i. e. Qi facilè ferret idiotas ac rerum imperitos; sed & inconsiderationem eorum, qi leviter res perpendunt, & solam οἴησιν pro attentione & districtiori examinatione asserunt.* Conjecturam meam adjicere licuerit, à D. Salmasii vestigiis pavlùm admodum deflectendo, à sensu nihil, legerim, κ̀ τῶν ἀθεωρήτως ὀιομένων, *eósqe qi citra consideratione opinantur, & de rebus qibusvis temerè statuunt.*

Κ̀ τὸ πρὸς πάντας εὐάρμοστον] Qod de se Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 9. *v.* 20. Ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος (μὴ ὢν ἄνομος Θεῷ ἀλλ' ἔννομος Χριστῷ) ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν, ὡς ἀσθενὴς, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. *Factus sum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucri facerem: iis qi sub lege sunt, ut si essem sub lege, ut eos qi sub lege sunt, lucri facerem: exlegibus ut exlex (non tamen exlex Deo, sed Christo sub lege) ut lucri facerem exleges: factus sum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucri facerem: omnibus factus sum omnia, ut omnino aliqos servarem.* & *c.* 10. *v.* 33. Πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτ̃ συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. *Per omnia omnibus placeo, non qærens meam ipsius utilitatem, sed multorum, ut serventur. In licitis omnibus nimirum omnibus placere & satisfacere satagebat; omnia factus omnibus; non amittendo fidem, sed ostendendo pietatem.* Gregorius Romanus *pastor. l.* 2. *c.* 5. & *regist. l.* 1. *Ep.* 24. *Compassione misericordiæ, non simulatione fallaciæ.* Avgustinus *ad Hieron. Ep.* 1. *Nunc ad licita condescendens, nunc à licitis se cohibens: nunc moralia docens, nunc mystica differens.* Gilbertus *in Cant. Serm.* 27. qi videndi ulteriùs in locis adnotatis: sed & Ireneus *adversus Valent. l.* 3. *c.* 5, & Oecumenius ex Chrysostomo, Theodoreto, Photio, aliisqe *in Ep.* 1. *ad Cor. c.* 9. Estqe sanè ars qædam, nec contemnenda, nec obvia passim, eóqe lavde dignior, qò plerumqe rarior comparet, accommodandi se gnaviter citra decori leges imminutas qibuscunqe, ad ipsorum, qibus id datur, emolumentum procurandum, offensionémve declinandam. qam & Marco *indulgentiæ* nomine tributam à Capitolino censet Cl. Casavbonus, & εὐαρμοσίαν τῶν τρόπων interpretatur ex Platone *de Repub. l.* 3. Cæterùm ista degenerat, & in vitium devergit, ubi in mores se induit, qæstusqe vel blanditiæ cavsâ adhibetur. qod genus hominum nunc chamæleonti assimilatur, qi *colorem subinde mutat, redditqe qemcunqe proximè attingit.* Plinius *l.* 8. *c.* 33. & Solinus *c.* 43. ità Plutarchus *de adulat. pag.* 51. *D.* Ὥσπερ τῶν θηρίων, ὅσα πιφυκότα τὴν χρόαν τρέπεσθαι, συναφομοιῦται τοῖς ὑποκειμένοις σχήμασι κ̀ χωρίοις, ἀλλοτρίοις χρώμασι, χήτει οἰκείων, κοσμούμενα. *Sicut & animalia ea, qa colorem mutandi facultate prædita, subjecta materiæ ac locis assimilantur, alienis coloribus atqe figuris propriorum ob inopiam ornatus.* nunc polypo; qi & *colorem mutæ ad similitudinem loci.* Plinius *l.* 9. *c.* 29. Ὥστε τὴν χροιὰν, ἅις ἂν πλησιάσῃ, πέτραις ὁμοιοῦν. *Sic enim colorem mutat polypus, ut eum similem faciat cujusvis saxi colori, ad qod accedit.* Plutarchus *Natur. Qæst.* 19. Vide & Luciani *dialog. marin.* 5. indè Pindarus apud Plutarchum *Natur. Qæst.* 19. & *de Animal. solert. pag.* 978. *D.* ab eodem adductus. Πολλὰ θηρὸς χρωτὶ μάλισα νόον προσφέρων, πᾶσιν πολίεσσιν ὁμιλεῖ. *Marina bestia colori adverte mentem, & sic vaser omnibus versare in urbibus.* ubi forsan tamen legendum, ὁμίλει. ut præcepti monitive rationem habeat; qale & Theognidis illud, eidem cùm ibidem, tum & περὶ πολυφιλίας, lavdatum:

Πολύποδ' ὁμοῖον ἴσχε πολυχρόᾳ, ὃς ποτὶ πέτρῃ
Τῇ περ ὁμιλήσῃ, τοῖος ἰδεῖν ἐφάνη.
Polypodis jac morem imiteris versicoloris:
Cui subit is, semper fit similis, lapidi.

qæ

mnem ſvavitate vicerit, in veneratione tamen eiſdem ipſis eodem ipſo tempore non minùs extiterit adhæc dilucidam ac methodicam cùm inventionem, tum & diſpoſitionem, decretorum ejuſmodi, qæ ad vitam rectè inſtituendam conducerent. qódque nec iracundiæ, nec perturbationis aliûs alicujus, indicium exhibebat; ſed cum affectibus immunis prorſus exiſteret, ad affectum genuinum erat tamen propenſiſſimus: favere promptus, ſed ſine ſtrepitu: variéque, citra oſtentationem, eruditus.

ηνεσίεχεν εἶναι τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ, ἀιδεσιμώτατον ὂν αὐτοῖς ἐκείνοις παρ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν εἶναι. καὶ τὸ καταληπτικῶς καὶ c ὁδῷ ἐξιρεῖικόν τε καὶ τακτικὸν τῶν εἰς βίον ἀναγκαίων δογμάτων. καὶ τὸ μηδὲ ἔμφασίν πω ὀργῆς, ἢ ἄλλο τινὸς πάθης ὅλως ἔχειν, ἀλλὰ ἅμα μὲν ἀπαθέστατον εἶναι, ἅμα δὲ φιλοσοργότατον. καὶ τὸ εὔφημον, καὶ τοῦτο ἀψοφητί. καὶ τὸ πολυμαθὲς d ἀνεπιφάντως.

c L. 3. §. 11. & l. 5. §. 25. & l. 6. §. 17. 26.

d Sup. §. 7. & l. 7. §. 67. & l. 9. §. 29.

§ 10.

ANNOTATIONES.

qæ in Theognidis tamen, qas nunc habemus, *elegiis* aliter pavlò ſic concipiuntur,

Πελύπε ὀργὴν ἴσχε πολυτρόπε, ὃς ποτὶ πίτρῃ
Τῇ προσομιλήσῃ, τοῖσ' ἰδεῖν ἐφάνη.

Qam lectionem ſecutus eſt, qi in Philoſtratum Ægyptium, Philoſtrato Lemnio referente in *vit. Sophiſt. l. 1. pag.* 491. per παροιμίαν iſtud tranſtulit;

Πανσόφε ὀργὴν, ἴσχε Φιλοστράτε, ὃς Κλεοπάτρῃ
Νῦν προσομιλήσας, τοῖσ' ἰδεῖν ἐφάνη.
Docti corda Philoſtrati habe: namqe hic Cleopatræ
Converſans, talis viſus adeſſe ſuis.

At contrà Phocylides *n.* 45.

Μηδ' ὡς πετροφυὴς πολύπες κατὰ χῶρον ἀμείβε.
Neqe ut ſaxis adhærens polypus in loco muteris.

Eóqe Tragicus apud Athen. *l. 7. pag.* 318. *E.*

Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολύπεν χροός.
Odi mutantem colorem polypum.

Qin & de viro verè bono Gregorius Nazianzenus *Orat.* 27. *pag.* 472. *B.* Ὥστε θεόν τι πάσχων, καὶ τὸ τῷ Θεῷ δύνασθαι λέγειν, Ἐγὼ δὲ ὁ αὐτός εἰμι, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι. Κἂν μεταποιηθήσεται, οὐδὲ μετατεθήσεται, οὐδὲ συμμεταπεσεῖται τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν, ἄλλοτε ἄλλ' γινόμενος, καὶ πολλὰς μεταλαμβάνων χρόας, ὥσπερ τὰς τῶν πετρῶν οἱ πολύποδες, αἷς ἂν ὁμιλήσωσι. *Adeo ut divinum aliqid ſentiens, his qoqe Dei verbis uti poſſit, ego idem ſum & non mutor. Qamobrem nec ab animo ſuo migrabit, nec immutabitur, atqe à ſe deſciſcet, nec cum temporibus ac rebus collabetur, alias alios mores induens, ac novos ſubinde colores aſſumens, non ſecus ac polypi petrarum, ad qas acceſſerint, colores referunt.* Verùm nulla imago vitioſum iſtud τῶν κολάκων καὶ ἀρίστων τὸ ἐναρμοστον depingat meliùs, qàm Plutarchi illa *tib. de adulat. pag.* 52. *A.* ab aqis deſumpta, qæ per fluxilem labilémqe, qam obtinent, naturam, vel vaſis cujuslibet concipientis, vel corporis immerſi cujusvis, figuram confeſtim induunt. Ὁ δὲ κόλαξ, inqit, ἅτε δὴ μίαν ἑστίαν ἤθης οὐκ ἔχων μόνιμον, οὐδὲ ἑαυτῷ βίον ζητῶν αἱρετὸν, ἀλλ' ἑτέρῳ καὶ πρὸς ἕτερον πλάττων καὶ προσαρμόζων ἑαυτὸν, οὐχ D ἁπλῶς, οὐδὲ εἷς, ἀλλὰ παντοδαπός ἐστι καὶ ποικίλος, εἰς ἄλλον, ἐξ ἄλλης τύπον, ὥσπερ τὸ μεταιρόμενον ὕδωρ, περιῤῥέον ἀεὶ καὶ μετασχηματιζόμενος τοῖς ὑποδεχομένοις. *At vero adulator ſtabilem nullam cum habeat ſuorum morum ſedem, neqe certum aliqod vivendi delegerit genus ſibi qod placeat, ſed qod alteri ſeſe effingat atqe accommodet: non ſimplex eſt aut unius modi, ſed varius ac multiplex, ex alia in aliam ſubinde formam tranſiens: qo modo aqa defluens ſubinde mutatur ad formam eorum in qæ incidit.* Vide *ad l. 5. §. 36. & l. 7. §. 43.*

Κολακείας μὲν πάσης προσηνεστέραν εἶναι τὴν ὁμιλίαν αὐτοῦ] Qod de Dexippo Sophiſta (opinor) apud Svidam in σεμνὸν neſcio qis: Ὁ αὐτὸς σεμνότατος ὢν καὶ σπουδαιότατος, ὅμως ἐπίχαρις ἦν ἐν ταῖς ὁμιλίαις, ἡδύνος ἦτλον τῶν ἐπὶ χάριτι θαυμαζομένων. *Idem qamvis eſſet graviſſimus, & rerum ſeriarum ſtudioſiſſimus, jucundus tamen erat in congreſſibus, nec ulli cedebat eorum, qi comitatis laude florebant.*

Αἰδεσιμώτατον δὲ αὐτοῖς ἐκείνοις] De Bruto Cicero in *Oratore* §. 35. *Admirabilis fama virtutum incredibilium, qæ ſpecie diſpares, prudentiâ conjunguntur. Qid enim tam diſtans, qàm à ſeveritate comitas? qis tamen unqam te aut ſanctior eſt habitus, aut dulcior? qid tam difficile, qàm in controverſiis dijudicandis ab omnibus diligi? conſeqeris tamen, ut eos ipſos, qos contra ſtatuis, æqos placatósqe dimittas. ità efficis, ut cùm gratiæ cauſſâ nihil facias, omnia tamen ſint grata, qæ facis.* De Agricola Tacitus: *Nec illi, qod eſt rariſſimum, aut facilitas auctoritatem, aut ſeveritas amorem deminuit.* Et Seneca *de beat. c. 8. Virum ſapientem* ait fore, in his qæ agit, *cum comitate magnificum.* De Marco pariter Capitolinus. *Philoſophia ſerium & gravem reddidit: non tamen prorſus abolità in eo comitate, qam præcipuè ſuis, mox amicis, atqe etiam minùs notis exhibebat.*

Καὶ ὁδῷ ἐξευρετικόν τε καὶ τακτικὸν] formula Marco noſtro admodum familiaris; *qâ certâ ratione methodoqe* aliqid inſtitutum deſignatur. ità ὁδῷ ὑπολαμβάνειν, *rectâ methodo opinari. l. 5. §. 34. &,* ὁδῷ περαίνειν, *recta pergentem perficere. l. 6. §. 26. &,* ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ ἐλέγχειν, *expeditè vereqe diſcutere. l. 3. §. 11.* Epictetus *Diſſert. l. 1. c. 16.* Deum ait dediſſe nobis τὴν δύναμιν τὴν παρακολουθητικὴν τούτων, (externa vult) καὶ ὁδῷ χρηστικήν, *facultatem harum rerum intelligentem, & utendi ratione inſtructam.* Ariſtides *palinod. in Smyrn. Tom. 1. pag.* 470. Πάντα δὲ ὥσπερ ὁδῷ κεχωρηκέναι φαίνεται. *Qid qod omnia qaſi*

A *viâ qadam videntur proceſſiſſe?* Apud Plutarchum *de Commun. Notit. Præfat. pag.* 109. *A.* Stoici qidam Arceſilaum Academicósqe appellant, λυμεῶνας τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ, καὶ δογμάτων ὁδῷ βαδιζόντων ἀνατροπέας, *corruptelas everſoresqe philoſophiæ, decretorumqe ordine procedentium.* Zeno Cittieus apud Laërt. *l. 7. c.* 156. Τὴν φύσιν εἶναι πῦρ τεχνικὸν, ὁδῷ βαδίζον εἰς γένεσιν. qod Cicero de Nat. Deor. *l. 1. Naturam eſſe ignem artificioſum ad gignendum progredientem viâ.* & *ibid. c. 47.* χωρὶς τε αὐτῆς (de Dialectica loqitur) οὐκ εἶναι ὁδῷ ἐρωτᾶν καὶ ἀποκρίνεσθαι, *eâ remotâ non licere rite interrogare atqe reſpondere.* ubi Caſavbonus ὁδῷ. i. *viâ & ratione*, ut ſolet loqi Cicero. Sanè *viam* & *rationem* conjunxit Cicero in *Verrin. 2. viam* & *artem* in *Bruto.* Sed & in *de* B *finib. l. 2.* qi eſt locus huic geminus; *Omnis in qerendo, qa viâ qadam & ratione habetur oratio*, &c. Confirmat avtem iſtinc Rualdus in *Plutarchi vitas.* Sextum iſtum non eſſe Empiricum illum, qi diſciplinas omnes oppugnatum & everſum ibat.

Μηδὲ ἔμφασίν ποτε] qod Cicero *de fato. ut nemo in eo libidinis veſtigium viderit.* de Stilpone Megarico loqitur.

Ἅμα μὲν ἀπαθέστατον εἶναι, ἅμα δὲ φιλοσοργότατον] Ita ſcilicet exemplo ſuo oſtendit, Sextus, qod Seneca *de Clement. l. 2. c. 5. Sect. i Stoicorum, licet apud imperitos malè audiret tanqam nimis dura, nullam benigniorem leniorémqe eſſe, nullam amantiorem hominum.* poſtéqe φιλοστοργίαν uberrimam etiam cum ſumma ἀπαθείᾳ conſiſtere ſimul. Inſandum interim facinus ac C ridiculum patravit editor bonus ille Lugdunenſis, qi ἀπεχθέστατον pro ἀπαθέστατον nobis hoc loco ſuppoſuit. dignumqe patellâ operculum adjecit Annotator, cùm ἀπεχθὴς, qod propriè *odioſum* ſignificat, hìc *odio vacuum* deſignare adnotavit. cum lectionis genuinæ hominem monere poſſet adjecta interpretatio. res ſcilicet admiratione digna fuerit, eſſe hominem eundem & odio vacuum & ad amorem propenſum. Verùm ut idem & affectuum perturbationibus cum maximè immunis, & ad amorem genuinum interim propenſiſſimus exiſteret, miraculi propè loco haberi poterat. Siqidem ut vulgato dicterio dici ſolet,

Amare & ſapere vix Deo conceditur.

Τὸ εὔφημον, καὶ τοῦτο ἀψοφητί] *qod benè paſſim audiret, idqe* D *ſine ſtrepitu.* qum *nec ipſe* ſcilicet *ſibi plauderet*, ut de Tacito Plinius *l. 9. Ep. 14.* & aliorum plavſus etiam nihil moraretur, ſed ſupprimeret potiùs, qod de Servatore noſtro Matthæus *c. 9. v. 30.* & Lucas *c. 5. v. 14.* Contrà qàm Cicero, qi cùm elogia & encomia ab aliis ſedulò avcupabatur, & ſolicitè emendicabat, tum & ſuas ipſe laudes aliis qibusqe materiis intercalares ſubinde facere geſtiebat. qàm Creſcens Cynicus, qem Juſtinus *Apolog. 1. pag. 46. E.* non φιλόσοφον, ſed φιλόψοφον, καὶ φιλόκομπον, *non philoſophum, ſed ſtrepitus popularis & inſolentis arrogantiæ amatorem* vocat. qanqam uſu venit ferè, ut qod de Agricola Tacitus, *ipsâ diſſimulatione famæ fama fiat avctior.* qod & Chriſto Domino contigiſſe monent Matthæus *ibidem v. 31.* & E Lucas *c. 5. v. 15.* De Catone Saluſtius in *Catilin. Eſſe, qàm videri, bonus, malebat: ità, qò minùs gloriam petebat, eò magis aſſeqebatur.* Atqe hoc ſenſu τὸ εὔφημον iſtic interpres uterqe accepit, ac ſi τὸ εὔφημον idem qod τὸ εὔδοξον eſſet. in qorum & ego ſententiam lubens concederem, ſi τὸ εὔφημον uſpiam ità uſurpatum occurreret. Verùm cùm pro *faventia*, id eſt, favſtâ expetitione, avt honorificâ exiſtimatione, externis indiciis palam factâ, qæ ſolet aliis exhiberi, freqentiſſimè adhibeatur, nec hìc ſecùs à Marco ſumptum exiſtimem, eò magis, qia *infr.* §. 13. ità prorsùs accepit. itaqe verterim, *favere promptum, ſed* F *ſine ſtrepitu.* ut medium qendam affectum, candidum moderatúmqe ſimul, deſignet, qalem in avditore Plutarchus περὶ τοῦ ἀκούειν *p. 44. A. B.* deſiderat: μήτε ἄτεγκτον καὶ ἀτενῆ, οἰήματος ὑπόλεως μεστὸν, μήτε ὀφρῦν κατὰ σχῆμα κινοῦντα, μήτε φωνὴν ἐυγνώμονος μάρτυρα φιλησοΐας προϊέμενον, ἀλλὰ σιγῇ καὶ βαρύτητι καταπλάττω καὶ σχηματισμῷ θηρώμενον δόξαν ἐυσταθοῦς καὶ βάθος ἔχοντος ἀνδρός. οὐδὲ ἐναντίος αὖ πάλιν ἱλαρὸν τινα καὶ ὀρχηστὴν, κατὰ ῥῆμα καὶ συλλαβὴν ἐφιζάνοντα καὶ κεκραγότα. *Qi nullâ orationis parte movetur aut delinitur, repletus faſtu qodam invidiâ ſuffuſo: qi neqe ſupercilium pro decoro movet, neqe ullam emittit vocem, qa eum animo æqo audire teſtetur: qi in alteram partem curvis voci aut ſyllabæ inſiſtens acclamat, levis qidam homo & avscularum ſimilis.* qi nec aliis lavdem meritam deferre, ubi occaſio datur, detrectat, & eandem tamen exhibet ſine partium ſtudio, ac ſine contentione avt vociferatione minùs decorâ. Horum avtem ſenſuum optionem liberam ego lectori relinqo.

Τὸ πολυμαθὲς ἀνεπιφάντως] *absqe oſtentatione.* cui contrarium τὸ φανταστοπλήκτως ἐπιδεικνύσθαι, *præbere ſpeciem ad ſtuporem & admirationem*, καὶ ἐπιτηδεύειν φαίνεσθαι. *& hoc*

§10. Παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ γραμματικοῦ, τὸ ἀνεπίπληκτον. καὶ τὸ [c] μὴ ὀνειδιστικῶς ὑπολαμβάνεσθαι τὸ βάρβαρον, ἢ σόλοικόν τι, ἢ ἀπηχὲς προσενεγκαμένων, ἀλλ' ἐπιδεξίως αὐτὸ μόνον ἐκεῖνο, ὃ ἔδει εἰρῆσθαι, προφέρεσθαι, ἐν τρόπῳ ὑποκρίσεως, ἢ σωσιπιμαρτυρήσεως, ἢ σωδιαλήψεως περὶ αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ἐκ τοῦ ῥήματος, ἢ δι' ἑτέρας τινὸς τοιαύτης ἐμμελοῦς παρυπομνήσεως.

§10. Ab Alexandro Grammatico, increpationibus abstinere; nec probrosè excipere, si qis barbarum qid, vel solœcum: vel absonum protulerit, sed illud tantum, qod dici debuerat, dextrè proponere; ídqe sub spécie vel respondendi, vel calculum dictis contribuendi, vel de re ipsa, non avtem de dictione, unà dispiciendi, vel aliam aliqam istiusmodi scitam, sed qæ obliqè facta sit, commonefactionem.

§11. Παρὰ Φρόντωνος, τὸ ὑπισῆσαι, οἷα ἡ τυραννικὴ βασκανία, καὶ ποικιλία, καὶ ὑπόκρισις.

§11. A Frontone, ut scirem, qæ invidentia, versutia, simulatio tyrannidem consequatur: qodqe

e Inf. §. 16. & l. 11. §. 13. 18.

ANNOTATIONES.

affectare, ut noster *suprà* §. 7. & *infrà* §. 16. τὸ ἐπιδεικτιᾶν καὶ φαντιᾶν, ut Casavbonus, qi videndus ad illa Persii *Sat.* 1. *v.* 27.

Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter?
At pulcrum est digito monstrari, & dicer, Hic est.

id est, δακτυλοδεικηῖσθαι. ut Philo loqitur. Seneca *Epist.* 16. *Non est philosophia populare artificium, nec ostentationi paratum.* Vide *suprà* §. 8. τὴν ἐμπειρίαν, &c.

§10. Ἀλεξάνδρου τοῦ γραμματικοῦ] *Usus præterea Grammaticis, Græco, Alexandro*, &c. Capitolinus. De Alexandro isto vise sis in eundem Aristidæ Sophistæ *sermonem epitaphium.*

Τὸ ἀνεπίπληκτον] De Alexandro Aristides. Μόνῳ δὲ ἰδιώτας τε οὐκ ἤλεγχε, καὶ παρὰ τοῖς δεξιοῖς εἰς τὰ πρῶτα ἐθαυμάζετο. *Imperitos solus non redarguebat, sed ingenii dexteritate præditos primùm mirabatur.*

Μὴ ὀνειδιστικῶς] Ità *l.* 11. §. 13. τὸ παρορώμενον δεῖξαι, οὐκ ὀνειδιστικῶς. *Errorem ostendere, neqe id contumeliosè.*

Παρυπομνήσεως] Qalem Socratis disciplinam lavdat Plutarchus *de Adulat. & Amic. pag.* 72. *A.* Ὃς ὥτως ἀτρίμα τοὺς νέους ἤλεγχεν, ὡς μηδ' αὐτὸς ἀπηλλαγμένον ἀμαθίας, ἀλλὰ μετ' ἐκείνων οἰόμενος δεῖν ἀρετὴν ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ζητεῖν τὸ ἀληθές. *Is pavllatim adolescentes ita redarguit, seipsum qoqe non vacare inscitia simulans, sed una cum illis se debere virtuti operam dare, & veram qærere confitens.* Et *Platonic. Qæst.* 1. Δοκῶν ζητεῖν κοινῇ τὴν ἀλήθειαν. *Qia videbatur una qærere veritatem.*

§11. Φρόντωνος] *A Frontone*; qem cur *Frontinum* hic Mericus Casavbonus vocare maluerit, nescio. aliter enim constanter historici omnes. Et Frontinus Rhetor Alexandri, qi post Marcum diu vixerat, præceptor fuit. De Marco Capitolinus: *Oratoribus usus est, —Latino, Frontone Cornelio: —Cui & statuam in Senatu petiit.* & Dio *l.* 71. *pag.* 815. *B.* Ἐν τοῖς ῥητορικοῖς τὸν Φρόντωνα τὸν Κορνήλιον. *In rhetoricis Cornelium Frontonem.* qem eundem & *l.* 69. *pag.* 796. *A.* idem hoc elogio ornat; ὁ τὰ πρῶτα τῶν τότε Ῥωμαίων ἐν δίκαις φερόμενος. *Qi in agendis caussis Roma primum locum obtinebat.* Et Panegyrici Maximiniano dicti avtor; *Fronto Romana eloqentia, non secundum, sed alterum decus.* ut Ciceroni, qem primum omnes agnoscunt, non secundum sed parem velit. A *gravitate* lavdat Sidonius *l.* 4. *Ep.* 3. qi & *Marcum Frontonem* appellare videtur, *l.* 8. *Ep.* 10. cum tamen *Marci Frontonis* alterius, *viri Consularis*, meminerit Gellius *l.* 2. *c.* 26. qi eodem tempore vixerit, nec nostro interim tacito, qem *Frontonem Cornelium*, qasi ab altero illo distingvendo, appellat, *l.* 19. *c.* 8. Eandem cum Sidonio *gravitatis* lavdem Frontoni huic tribuit & Hieronymus *Epist. ad Rusticum*: qo loco, falsus est Erasmus, (erroris ducem secutus forsan Joannem Sarisber. Policrat. *l.* 8. *c.* 14.) qod *Julium Frontonem*, cujus meminit Juvenalis *Sat.* 1. *v.* 12 & præter Juvenalem Tacitus *Histor. l.* 1. & 2. ab Hieronymo designatum censet. *Siccitatis* nomine notat Macrobius, vel apud Macrobium Evsebius, *Saturnal. lib.* 5. *cap.* 1. *Qatuor sunt*, inqit, *genera dicendi: copiosum, in qo Cicero domnatur; breve, in qo Salustius regnat: siccum, qod Frontoni adscribitur: pingve & floridum, in qo Plinius secundus qondam, & nunc nullo veterum minor noster Symmachus luxuriatur.* Dignitate Consulari à Marco fuisse ornatum, avtor est Avsonius in *Grat. Act. Gratian.* Ex Frontonis ad Marcum Imperatorem epistolâ (uti videtur) sive oratione aliqâ, citat hæc Charisius *Instit. Grammat. l.* 2. *Mihi satis abundeqe honorum est, qos mihi cotidiano tribuis.* Nec illud omissum velim, videri Frontonem hunc adversus Christianos vel scripsisse, vel egisse, ex Minutio Felice, cujus hæc in *Octavio* verba; *Sic de isto & tuus Fronto, non ut affirmator, testimonium fecit; sed convicium, ut orator, aspersit.*

Ἐπισῆσαι] *ut scirem.* Xylander. potiùs *ut considerarem, animadverterem.* est enim ab ἐφίστημι, non ab ἐπίσταμαι. Vide *suprà* §. 6. ἀπιστητικόν.

Οἷα ἡ τυραννικὴ βασκανία, καὶ ποικιλία, καὶ ὑπόκρισις] Polybius *Hist. l.* 2. *c.* 59. Αὐτὸ γὰρ τοὔνομα [τὸ τυράννου] περιέχει τὴν ἀσεβεστάτην ἔμφασιν, καὶ πάσας περιείληφε τὰς ἐν ἀνθρώποις ἀδικίας καὶ παρανομίας. *Nam ipsum tyranni nomen summæ impietatis significationem conjunctam habet; injurias sceleraqe omnia complectens, qa inter homines solent versari.* Thyestes apud Senecam:

Ut nemo doceat fraudis & sceleris vias,
Regnum docebit.—

A & *Ubicunqe tantùm honesta dominanti licent,*
Precario regnatur.

&
—sanctitas, pietas, fides,
Privata bona sunt: reges, qâ volunt, eant.

Scilicet, ut idem *Agamemn.*

Id esse regni maximum pignus putant,
Si qicqid aliis non licet, solis licet.

& Lepidus apud Salustium. *Omnia retinenda dominationi honesta esse.* Cæterùm regnum illi cùm dicunt, tyrannidem intelligunt. B Qum enim, ut Aristoteles *Polit. l.* 1. *c.* 2. Πρώτη καὶ θειοτάτη, ἡ βασιλεία. *Regnumqe res sit inter Deos hominesqe* (Ethnicum pro ritu suo loqentem habes) *pulcerrima.* Livius *l.* 2. unde & Plato *Polit.* 9. *pag.* 731. *E.* pronunciat, ὡς παντὶ δῆλον, ὅτι πόλεως τυραννουμένης μὲν οὐκ ἔστιν ἀθλιωτέρα, βασιλευομένης δὲ οὐκ εὐδαιμονεστέρα. *Inter omnes sane constat, nullam civitatem tyrannide pressa esse miseriorem: nullamqe rege gubernata esse beatiorem.* nihil mirum, si (qod Polybius *l.* 6. *c.* 2.) συμψεύδονται καὶ συγχρῶνται πάντες οἱ μόναρχοι, καθ' ὅσον οἷοί τ' εἰσὶ, τῷ τῆς βασιλείας ὀνόματι. *Omnes qi dominantur soli, qantum fieri ejus potest, regnum ementiuntur, eoqe utuntur* C *nomine.* si inqam, *monarchæ qvis*, tyranni qoqe qantum possunt, *ementito regni nomine abutantur.* Inter *tyrannum* interim, *regémqe* justum qantum intersit, nemo meliùs Dione Prusæo docebit, *oratione* qæ *de Regno* est. 1. & 3. & qæ est *de tyrannide*, 6. cui Synesium adjungere licet *lib. de Regno.* & è recentioribus Erasmum in *institutione principis Christiani.* Sed nec tyrannum qisqam accuratiùs depinxerit, qàm Plato id præstitit, *Politic. l.* 8. & 9.

Βασκανία] *tyrannicam incidentiam* dicit; sive qâ illis invidetur. De qa Statius *l.* 5. *Sylv.* 1.

Qisnam impacatâ consanguinitate ligavit
Fortunam invidiamqe Deus?—

D Et in eandem ferè mentem Tragicus in *Theb.*

Simul ista mundi conditor posuit Deus,
Odium atqe regnum.

Et Attius apud Ciceronem *Offic. l.* 3.

Multi iniqi atqe infideles regno, pavci sunt boni.

Unde Lycus apud M. Senecam *Herc. fur.* 2. 2.

Ars prima regni est, posse te invidiam pati.

& de Dionysio Siculo tyranno, Corinthi agente, Justinus, *l.* 21. *Laborabat invidiam præteritorum, contemptu præsentium demere; expertus, qàm invisa tyrannorum forent etiam sine opibus* E *nomina.* Sive etiam ipsam *tyrannorum invidentiam*, qâ illi cùm sese invicem invisos, tum & bonos qosvis etiam exosos, habent. Siqidem ut Claydianus *de Honor. Coss.* 4.

—Sors ista tyrannis
Convenit, invideant claris, fortésqe trucident.

Ὑπόκρισις] *Hyprocrisin* dicit *tyrannicam*, qâ illos cum primis diligere & in pretio habere se simulant, qos qàm maximè oderunt. Tiberius, de qo ampliùs *infrà* ad §. 14. *nullam, ut rebatur, ex virtutibus suis magis qàm dissimulationem diligebat.* Tacitus *Annal. l.* 4. De Domitiano itidem Cassius *l.* 67. *pag.* 759. *B.* Ἄνθρωπον ἐφίλησε μὲν ἀληθῶς οὐδένα, πλὴν γυναικῶν τινων. ἐπλάττετο δὲ ἀγαπᾶν ἀεὶ, οὓς ἀεὶ μάλιστα ἀποσφάξαι ἤθελεν. *Neminem unqam verè & ex animo dilexit, præter* F *pavcas mulieres: qanqam eum se diligere simulabat, qem maximè interfectum cupiebat.* de qo eodem & eundem videas *ad l.* 10. §. 17. Exempla, qibus id comprobatum dederit, habes apud Svetonium *l.* 12. *c.* 11. Sed & qâ cuncta *simulare ac dissimulare* solenne habent, ubi id è re sua esse putant. De Alexandro 6. Pontifice Romano, filióqe ejusdem Valentino, (qem Nicolaus Machiavellus tanqam exemplar Principibus imitatu dignissimum proponit, *de princip. c.* 11.) tradit Gvicciardinus, *Hist. l.* 6. adeò simulatione ac dissimulatione celebres, sive infames potiùs, fuisse, ut qasi proverbiali dicterio vulgò jactaretur, *Pontificem nunqam qod diceret, facere; Valentinum nun-* G *qam qod faceret, dicere.* Nec aliunde illud Sigismundi Cæsaris effatum; *Nescit regnare, qi nescit dissimulare.* Æneas Sylvius *in Panorm. l.* 1. Elegantissimè vir illustrissimus Daniel Heinsius *Herode Act.* 2. *Sc.* 2.

Non tot recessus abditos ather habet,

Non

qódqe ut plurimùm qi patricii nobis nuncupantur, ab affectu genuino alieniores existant.

§ 12. Ab Alexandro Platonico, nè crebro, néve nisi necessitate adactus, avt dicto avt scripto significem alicui, non vacare me: néve hoc modo sub negotiorum distinentium prætextu officia ea, qæ vitæ hujus necessitudo à nobis exigit, solens deseram.

§ 13. A Catulo, ne insuper haberem amicorum qerimonias, etiamsi ratio earum nulla subesset, sed in statum ipsos pristinum restituere anniterer: ut præceptores promptè impenséqe prædicarem; qod de

καὶ ὅτι ὡς πάππαν οἱ καλέμενοι ἔστι παρ' ἡμῖν εὐπατρίδαι, [f] ἀεοργότεροί πως εἰσί. f Inf. §. 13.

§ 12. Παρὰ Ἀλεξάνδρῳ τῷ Πλατωνικῷ, τὸ μὴ πολλάκις, μηδὲ χωρὶς ἀνάγκης λέγειν πρός τινα, ἢ ὃν ἐπιστολὴν γράφειν, ὅτι ἄσχολός εἰμι. μηδὲ ἁπλῶς τοιούτῳ τρόπῳ συνεχῶς παραιτεῖσθαι τὰ κοινὰ [g] καὶ τὰς πρὸς τοὺς συμβιοῦντας σχέσεις καθήκοντα, προβαλλόμενον [h] τὰ ἐπιτηδεύματα. g L. 3. §. 1. & l. 8. §. 27. & l. 11. §. 18. h Inf. §. 15. & l. 6. §. 11.

§ 13. Παρὰ Κατύλῳ, τὸ μὴ ὀλιγώρως ἔχειν φίλων αἰτιωμένων τι, κἂν τύχῃ ἀλόγως αἰτιώμενον, ἀλλὰ πρᾴως ἀνέχεσθαι καὶ ὑποκαθιζάνειν ἐπὶ τὸ σύνηθες. καὶ τὸ πρὸς τοὺς διδασκάλους ἐκθύμως ἔχειν εὔφημον, οἷα τὰ

ANNOTATIONES.

Non inferi, non terra, nec totum mare,
Quot avia, quam deserta vis recti fugit:
Impervia aliis semper est, semper fuit.

Huic & ὑπόκρισιν αὐλικὴν, *avlicam simulationem*, illam adjicere licet, καθ' ἣν (inqit Julianus *Epist.* 12. expertus ipse forsan, nec ejusdem expers, ejeret licèt, qum Basilium eâ ipsâ blandè compellet & ad se invitet, qem non poterat non odisse) ἐπαινοῦντες, μισοῦσι τηλικοῦτον μῖσος, ἢ λίαν ὑδὲ τοὺς πολεμιωτάτους. *Qà qi laudant, majore odio prosequntur qàm inimicissimos.* & Polybius, *Hist. l. 4. c. 87.* Καινὸς γὰρ δή τις ὅτος εὕρηται τρόπος διαβολῆς, τὸ μὴ ψέγοντας, ἀλλ' ἐπαινοῦντας λυμαίνεσθαι τὰς πίλας. εὑρηται δὲ μάλιστα καὶ πρῶτον τοιαύτη κακοτρέχεια καὶ βασκανία καὶ δόλος, ἐκ τῶν περὶ τὰς αὐλὰς διατριβόντων, καὶ τῆς τοιούτου πρὸς ἀλλήλους ζηλοτυπίας καὶ πλεονεξίας. *Novus enim vero calumniandi modus hic est inventus; cum non obtrectando, sed laudando alicui nocetur: qa malignitas, invidia & fraus ab illis primò fuit excogitata, qi in aulis principum vitam degunt: ea est illorum hominum æmulatio inter ipsos, ea avaritia.* Hoc est, qòd in *vita Agricolæ* Tacitus: *Pessimum inimicorum genus, laudantes.*

Εὐπατρίδαι ἀεοργότεροι] De Tiberio Svetonius *l. 3. c. 52. Filiorum, neqe naturalem Drusum, neqe adoptivum Germanicum patriâ charitate dilexit.* Scilicet, ut Naso *Metam. l. 2.*

Non bene conveniunt, nec in una sede morantur
Majestas & amor.

Certè qi istiusmodi hominum æmulationes fœdas dirásqe, qas cum natura sibi conjunctissimis exercuere, qarum prægnans est omnis omnium ætatum, omniúmqe gentium historia, animo recoluerit, oraculi vicem obtinere meritò censebit, qod à Frontone noster hic se accepisse profitetur.

§ 12. Ἀλεξάνδρῳ τῷ Πλατωνικῷ] Plures hoc nomine tum philosophos, tum Sophistas recenset Svidas. Verùm noster iste an ex illis sit, certò statuere nullus habeo. Alexandri Cilicis Sophistæ inter cæteros meminit, de qo latiùs etiam Philostratus in *vit. Soph. l. 2. pag.* 568. qi πλοκλάτων, *luteus Plato*, dictus fuerit. Platonem nimirum, si non dogmate, dictione saltem æmulatus videtur. unde declamantem ubi avdiverat qidam ex Herodis Attici Sectatoribus, τὸν μὲν πλοὺν εὑρηκέναι, *lutum invenisse* dixit, τὸν δὲ Πλάτωνα ζητεῖν, *Platonem verò qærere.* A Marco avtem accitum, *ab epistolis Gracis* eidem fuisse, avtor est Philostratus. qi & Favorini γνησιώτατον ἀκροατὴν extitisse eum ait. Favorinus avtem iste in eorum albo censetur, qi & *philosophi* simul & *sophistæ* etiam habebantur. Fieri itaqe potest ut Alexander ille is ipse sit, qem hic Marcus *Platonicum* appellat. Meminit & Galenus *lib.* περὶ τοῦ προγινώσκειν *cap. 5.* Alexandri cujusdam, qi eisdem temporibus Romæ vixerit, Damasceni. Cæterùm istum ait γινώσκειν μὲν τὰ τοῦ Πλάτωνος, ἀλλὰ τοῖς Ἀριστοτέλους προσκεῖσθαι μᾶλλον, *noscere qidem & Platonis scita, sed Aristotelicis magis adhærere.* & φιλοπλατώνειος nomine à plerisqe notatum. Ad priorem illum itaqe potiùs inclinaverim.

Ἡ ἐν ἐπιστολῇ γράφειν] non ineptè istud in Alexandrum illum conveniat, cujus operà ad epistolas Marcus est usus.

Ὅτι ἄσχολός εἰμι] Vide *suprà §. 7.* Ἄσχολος, ὁ μὴ εὐκαιρῶν. σχολὴ γὰρ ἡ ἐν τῇ λεγομένῃ συνηθείᾳ εὐκαιρία. Ἄσχολος, *negocios, occupatus, solicitus, qi non habet opportunam, commodamqe negociorum conficiendorum occasionem.* Σχολὴ enim (1. *ocium*) *est ea, qa in consvetudine, communiter & vulgò vocatur* εὐκαιρία 1. *tempestivitas, opportunitas, commodum rei gerendæ tempus, occasio.* Svidas. qi & hæc ipse Marci subjungit. Cicero *ad Attic. l. 1. Ep. 11. Vereor, ne putidum sit, scribere ad te, qàm sim occupatus.*

Τὰ καλὰ τὰς πρὸς τοὺς συμβιοῦντας σχέσεις καθήκοντα] Epictetus *Enchirid. c. 29.* Τὰ καθήκοντα ὡς ἐπίπαν ταῖς σχέσεσι παραμετρεῖται. *Officia ut plurimùm pro relationibus & qalitatibus personarum* (qas invicem gerunt) *definiuntur.* σχέσεις avtem, sive *relationes* & affectiones mutuæ, vel sunt naturales, vel adscititiæ. Epictetus *Dissert. l. 3. c. 2.* Δύο τρόποι εἰσὶ τόπου, ὁ περὶ τὸ καθῆκον. ὃ δεῖ γὰρ μὴ εἶναι ἀπαθῆ, ὡς ἀνδρίαντα, ἀλλὰ τὰς σχέσεις τηροῦντα τὰς φυσικὰς καὶ ἐπιθέτους, ὡς εὐσεβῆ, ὡς υἱὸν, ὡς ἀδελφὸν, ὡς πατέρα, ὡς πολίτην. *Alter est locus officii. Neqe enim me immobilem ut statuam esse decet, sed affectiones tueri naturales & arcessitas, ut hominem pium, ut filium, ut fratrem, ut patrem, ut civem.* qod idem habet

A & *lib. 2. cap. 14.* Cæterùm de his ampliùs vide sis Simplicium in *Commentario ad Epicteti Enchiridium*, & Casavbonum *ad Persii Sat. 3. v. 70.* Sed & Marcum ipsum *infrà l. 8. §. 27. & l. 11. §. 18.*

Τὰ περιεσῶντα πράγματα] id est, ut Demosthenes *Olynth. 1. pag. 5. C.* ἅτ' ἂν ὑμῖν περιῇ τὰ πράγματα. *Ut ea res erunt, qa nobis evenient.* qæ avtem Marcus περιεσῶντα πράγματα, ea Plutarchus περισατικὰ πράγματα dixit *de superstit. pag. 169. C.* Τοιαύτη μὲν ἐν τοῖς ἀβελτήτοις καὶ περισατικοῖς λεγομένοις πράγμασι καὶ καιροῖς ἡ δεισιδαιμονία. βελτίων δὲ ὑδὲ ἐν τοῖς ἡδίοσι τῆς ἀστότητος. *Talis est superstitio rebus & occasionibus voluntati* B *nostræ non convenientibus & cum periculo conjunctis. Sed ne in jucundis qidem rebus præstat impio superstitiosus.* Clemens simpliciter τὰ περισατικά. Ità *Strom. l. 7.* τῆς ἀνδρείας, sive *fortitudinis* munus inter cætera statuit, τὸ περισατικὰ ὑπομένειν, *casus adversos perferre.* & *lib. 4. pag. 504. B.* pios sæpenumero ad virtutis exercitium Deo permittente, τοῖς περισατικοῖς περιπίπτειν, *in casus adversos incidere.* deniqe *lib. 4. p. 482. B.* ἐν μάλα τοῖς περισατικοῖς ἅπασιν εἶον τε εἶναι καλῶς χρῆσθαι τὸν γνωσικόν. *Fortunis omnibus eum, qi est cognitione præditus, recte posse uti.* Galenus in *Hortat. ad art. c. 2.* περισάσεις πραγμάτων dixit. Κἂν τῷ βίῳ μειζόνων ναυαγίων περὶ πολλοὺς οἴκους γιγνομένων, ἢ περὶ τὰ σκάφη καλὰ θάλασσαν, οὐκ ὀρθῶς γινώσκουσός ἐστιν, ἐπι- C τρέπειν ἑαυτὸν ἐν τοιαύταις περισάσεσι πραγμάτων τυφλῇ δαίμονι, μηδ' αὐτῇ βεβαίως ἐστηριγμένῃ. *In vita, qum majora plerisqe familiis, qàm in mari navibus oberiantur naufragia, imprudentis est tot in adversis negotiorum, casibus cæca dea, ipsiqe qe havd tuto stabilitæ seipsum credere.* Idem *de sanit. tuend. l. 2. c. 1.* Πολλοῖς γὰρ τῶν ἀνθρώπων μετὰ περισάσεως πραγμάτων ὁ βίος. καὶ βλάπτεσθαι μὲν ἀναγκαῖόν ἐστιν αὐτοῖς, ἀποσῆναι δ' οὐ δυνατόν. *Nam maxima pars hominum implicitam negotiis vitam agit: qos etiam ledi ab iis qa tractant est necesse: nec tamen mutare conditionem licet.* inde βιὸς περισατικὸς, Origeni *adv. Celsum l. 1. Vita negotiis molestiisqe implicita;* D cui opponitur ὁ ἀπολαυστικός. Sed & Laertius *l. 7. c. 101.* in *Zenone* ex Stoicorum sensu; Τῶν καθηκόντων τὰ μὲν ἄντυ περισάσεως. τὰ δὲ περισατικά. *Officiorum alia sunt absqe circumstante coactione, alia cum circumstante coactione.* πράγματα itidem pro *negotiis* & *molestiis.* ita Aristophanes *ranis Act. 1. scen. 4.*

Τίς ἐς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Qis in requiem ex malis vult & molestiis?

Menander in *Agricola*, ab Aristoph. *Schol.* adductus *ad Plut. Act. 3. Scen. 2.*

Ἐν πράγμασιν, ἐν μάχαις.
Molestiis in negotiis, in prælis.

E Epicurus apud Laertium, in *Epic.* & Senecam, in *Clavd.* Πράγματα ὁ Θεὸς, ὅτε αὐτὸς ἔχει, ὅτε ἄλλοις παρέχει. id est, vertente Cicerone *de Nat. Deorum lib. 1. Negotium Deus nec ipse habet, nec aliis exhibet.* Eodem sensu & περισάσεις dicuntur. Vide *infrà §. 15. l. 6. §. 11. & l. 9. §. 13.*

§ 13. Κατύλῳ] Inter *Stoicos*, qos avdiverit, *Etnnam Catullum* ponit Capitolinus. qo loco Catulum legi postulat Cl. Salmasius.

Τὸ περὶ τῶν διδασκάλων ἐκθύμως εὔφημον] Seneca *Ep. 73. Verè philosophus præceptores suos veneratur & suspicit, qorum beneficio illis se vitiis exuit.* Sive, *illis in vias exist.* altera lectio à Mureto est, à Lipsio altera. Idémqe *Epist. 64. Qidni* F *ego magnorum virorum & imagines habeam, & natales celebrem? qidni illos honoris causâ semper appellem? Qam venerationem præceptoribus meis debeo, eandem illis præceptoribus generis humani, à qibus tanti boni initia fluxerunt. Si Consulem videro avt Prætorem, omnia qibus honor haberi solet, faciam; ego desiliam, caput adaperiam, semitâ cedam. Qid ergo? M. Catonem utrumqe, & Lælium sapientem, & Socratem cum Platone, Zenonem Cleanthémqe in animum meum sine dignatione summa recipiam? Ego verò illos veneror, & tantis nominibus semper assurgo.* Juvenal. *Sat. 7. v.* 206.

Dis majorum umbris tenuem & sine pondere terram
Spirantésqe crocos, & in urna perpetuum ver,
Qi præceptorem sancti voluere parentis
Esse loco—

Talis Marcus noster, qi, ut Capitolinus. *Tantum honoris magistris suis detulit, ut imagines eorum aureas in lavario habe-*

ret,

τὰ περὶ Δομιτίᾳ καὶ Ἀθηνοδότᾳ ὑπομιμνῄσκομαι καὶ τὸ περὶ τὰ τέκνα [i] ἀληθινῶς ἀγαπητικόν.

[i] Sup. §. 11.

§ 14. Παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου [k] Σεουήρου τὸ φίλοικειον, καὶ φιλάληθες, καὶ [a] φιλοδίκαιον. καὶ τὸ δι' αὐτὸν γνῶναι Θρασέαν, Ἑλβίδιον, Κάτωνα, Δίωνα, Βροῦτον, καὶ φαντασίαν λαβεῖν πολιτείας ἰσονόμου, καὶ ἰσότητος καὶ ἰσηγορίας διοικουμένης, καὶ

[k] Οὐήρου Scal. & Salm.

[a] L. 6. §. 30. 1 An. Vero.

Domitio atqe Athenodoto refertur; liberósqe meos affectu sincero proseqerer.

§ 14. A fratre meo 1 Severo, familiares diligere; veri justíqe rationem habere. item qòd per eundem Thraseam, Helvidium, Catonem, Dionem, Brutum nôsse ceperim; & qòd imaginem animo conceperim status popularis, in qo per æqalitatem juris-

ANNOTATIONES.

ret, ac sepulcra eorum aditu, hostiis, floribus semper honoraret. Talis & Alexander, qi, ut Plutarchus est avtor, Aristotelem præceptorem cum primis coluit, οὐχ ἧττον τοῦ πατρὸς ἀγαπᾶν, non minus qàm patrem se amare dictitans, ὡς δι' ἐκεῖνον μὲν ζῶν, διὰ τοῦτον δὲ καλῶς ζῶν, ut per illum quidem vivens, sed per hunc benè vivens. Cui sententiæ astipulatur & Aristoteles ipse apud Laërtium *lib.* 5. §. 19. his verbis. Τῶν γονέων τοὺς παιδεύσαντας ἐντιμοτέρους εἶναι τῶν μόνον γεννησάντων. τοὺς μὲν γὰρ τὸ ζῆν, τοὺς δὲ τὸ καλῶς ζῆν παρασχέσθαι. *Parentes qi liberos erudiendos curassent, longe honorabiliores esse his, qi solum genuissent. Hos enim vivendi tantum, illos etiam benè beatéqe vivendi esse auctores.* Et Plutarchus *adverss. Colot.* Τὸ μὲν ζῆν οἱ γονεῖς μετὰ τῶν Θεῶν ἡμῖν ἔδωκαν. παρὰ δὲ τῶν φιλοσόφων δίκης καὶ νόμου συνεργὸν εἰόμεθα, λόγου ἐπιθυμιῶν κολαστὴν λαβόντες, εὖ ζῆν. *Vitam qidem nobis parentes deorum auxilio largiti sunt: à philosophis avtem juris & legum adjutricem doctrinam, & qæ cupiditates coerceat accipientes benè vos vivere putamus.* Et Aristides *Orat. Platon. 2. pro Qatuorviris Tom.* III. *p.* 326. Τοῖς ὑπηρετήσασιν εἰς τὴν γένεσιν, καὶ δι' ὧν πρῶτον ἤλθομεν εἰς φῶς, τούτοις τὴν πρώτην μεγίστην χάριν ἡγούμεθα δεῖν ἔχειν, μετὰ τοὺς ἐπὶ τούτων προτέρους Θεούς. εἰ τοίνυν τοῖς γονεῦσι δι' αὐτὸ τὸ εἶναι μόνον τοσαύτην ἔχομεν χάριν, καὶ ὁμολογῶμεν ὀφείλειν χρέα πάντων χρεῶν περιβύτατα, πῶς δ' Μιλτιάδῃ γε καὶ Θεμιστοκλεῖ πλέον τι πεπρᾶχθαι χρὴ δοκεῖν, οἵ τινες οὐ τῷ ζῆν μόνον, οὐδὲ τῆς σωτηρίας αἴτιοι τοῖς Ἕλλησι κατέστησαν, ἀλλὰ καὶ βελτίους ἀντὶ χειρόνων εἴθιζον εἶναι; *Qi ortui nostro subservierunt, qorumqe operâ primum in hanc lucem venimus, iis maximam debere nos censemus post ipsos priores Deos gratiam. Ergo si parentibus ortus tantum gratia tantas agimus gratias, iisqe maxima nos qoqe debere profitemur: An non Miltiadem & Themistoclem majus qicqam effecisse putare debemus, qi non vita solum & salutis auctores Gracis fuerunt, sed meliores etiam ipsos ex pejoribus factos reddiderunt suis.*

Τὸ περὶ τὰ τέκνα ἀληθινῶς ἀγαπητικόν] qod in eis rarius, qi sunt in dignitatibus summis constituti. Sicut enim illi plerumqe ἀστοργότεροι, utì noster monuit *supra* §. 11. Cicero *ad Attic. l.* 7. *Epist.* 2. *Filiolâ tuâ te delectari lator, & probari tibi στοργὴν φυσικὴν* esse *τὴν πρὸς τὰ τέκνα.*

§ 14. Τοῦ ἀδελφοῦ μου Σεουήρου] Οὐήρου legendum aliqando suspicatus eram ex Dione Cassio & Julio Capitolino, apud qos *Verus*, non *Severus*, Marci frater, adoptione tamen, non genere, (nam Cejonii Commodi filius hic fuit) & imperii consors, toties occurrit. Qin & Josephus Scaliger in *animadverss. ad Evsebium*, & Claudius Salmasius in *Annot. ad Capitolinum* sic corrigendum uterqe censuit. Errorem consimilem in Galeni, Theophili, Epiphanii, aliorúmqe scriptis, apud qos ἀντὶ τοῦ Βήρος, ἤτοι Οὐήρος, Σίβηρος, ἢ Σεουήρος, pro *Vero Severus* reperitur, observârunt Gulstonus noster *ad Galenum*, Scaliger *ad Evsebium*, Salmasius *ad Capitolinum*, Petavius *ad Epiphanium.* Verùm cùm Verus ille vitæ impurissimæ, & flagitiosissimæ, moribus perditissimis ac profligatissimis fuerit; non video qî potuerit in tam fætido fæculentoqe sterqilinio virtutum istiusmodi seges ulla, nedum tam ampla, qàm istic depingitur, deprehendi. *Claudium* itaqe *Severum* philosophiæ Peripateticæ διασώστην, qem inter cæteros avdivisse Marcum nostrum avtorem habemus Capitolinum, intellexisse fors fuerit. Eóqe magis hunc voluisse videri possit, qòd hujus ipsius, à qo tamen multa traxerit necesse est, nusqam alibi meminerit. Sed nec istud satisfacit, cùm nec qâ ratione *fratrem* illum appellaret, occurrat; & fratris qasi germani & genuini infrà rursus meminisse videatur §. 17. alioqi, qid si pro ἀδελφοῦ legamus φίλου? ut *amicus* non *frater* indigitetur Severus iste: qo modo Nabud Nathanides Solomonis *Regis amicus. Reg. l.* 3. *c.* 4. *v.* 5. Verùm istud potiùs Junii Rustici fuerit; de qo vide sis, qæ ex Capitolino *supra* adduximus *ad* §. 7. & qæ apud eundem de eodem sequntur. Proinde caligine septis undiqe nihil lucis cùm affulgeat, nihil certi renunciare datur. Ego itaqe ἐπέχω, & (qod in ambiguis solet) mihi *non liqere*, ingenuè profiteor. Addito tamen, potuisse Marci consanguineum aliqem qi *proavi materni* utriusqe communis (*Catilius Severus* dictus is Capitolino) nomen gesserit, *fratris* nomine designari. alii viderint.

Φιλοίκειον] De Vero Capitolinus, enumeratis omnibus ejus magistris in diverso genere scientiarum, *Hos omnes*, inqit, *amavit unicè, atqe ab his invicem dilectus est.* Atqe hoc esse τὸ φιλοίκειον, qod à Fratre suo Vero didicisse Marcus profitetur, censet Salmasius *ad Capitolinum.* ambigo tamen. Marci verò τὸ φιλοίκειον habemus à Capitolino his verbis, commendatum, dixerim, an perstrictum? *Jam in suos tantâ fuit benignitate, ut cùm in omnes propinqos cuncta honoris ornamenta contulerit, tum in filium Commodum, & qidem scelestum atqe impurum,* A *citò nomen Cæsaris, & mox sacerdotium, statimqe nomen Imperatoris, ac triumphi participationem, & consulatum.*

Φιλάληθες] *Simplicitatem* certè Vero tribuisse Severum, eandémqe in illo adamâsse Pium monuimus *supra ad* §. 9. sed & Capitolinus de eodem, *Erat*, inqit, *motuum simplicium, & qi adumbrare nihil posset.* Verùm istud infirmitatis potiùs καὶ ἠλιθιότητος ἦτοι εὐηθείας, qàm candoris ingenui καὶ φιλαληθείας fuerit. *nihil potuisse*, dicit; *nihil voluisse adumbrare*, non dicit. Siqidem idem eidem alibi impingit, (qòd & supra notavimus) *callidam severitatis simulationem:* qâ nimirum per imperii initia, graviter se, & ad Marci mores egerit. Cæterùm *membrana tenuis, & bracteata* tantùm (ut cum Seneca *Epist.* 115. loqar) erat illa severitas, cujus fucus facilè deprehendi poterat. nec personam illam diu sustinuit; sed ad ingenium indolémqe pravam citò deflexit. docuitqe verum esse, qod Gregorius Nazianzenus *Orat. in Jul.* 1. Ὡς ὑδὲν προσποιητὸν, μόνιμον. i. *qæ simulata sunt, diuturna esse non posse.* ut Ambrosius *de Offic. l.* 2. *c.* 22. Ego interim non video (qod & priùs monui) qomodo Capitolinus sibi ipse constet, qi in Vero modò *simplicitatem* prædicat, modò *callidam simulationem*, tanqam vitium illi ingenitum, notat. At Marcum hac ratione *pro Vero Verissimum* appellabat Adrianus. Cassius & Capitolinus.

Φιλοδίκαιον] Verùm Pio an Marco (nam ambiguè locutus est) *fidem, non & amorem exhibuisse*, avtor est Capitolinus. Est avtem *fides justitiæ pars*; ut Cicero, *Offic. l.* 1. Cæterùm *fides* ab *amore* sejuncta, φιλοδικαίᾳ elogium nevtiqam meretur. Utrumqe avtem hoc & φιλάληθες & φιλοδίκαιον interpres Anglicus (qâ ratione motus, mihi incertum) omisit.

Θρασέαν] De Thraseâ Pæto, Tacitus *Annal. l.* 16. Dio Cassius in *Neron.* & in *Dioclet.* Svetonius *l.* 6. *c.* 37. & *l.* 12. *c.* 10. Arrianus in *Epictet. Dissert. l.* 1. *c.* 1.

Ἑλβίδιον] De Helvidio Prisco, Trasææ genero, Tacitus *ibidem* & *Histor. l.* 4. Dio Cassius in *Vespas.* Svetonius *l.* 10. *c.* 15. & *l.* 12. *c.* 10. Arrianus *l.* 1. *c.* 2. & *l.* 3. *c.* 26. & Plinius minor *l.* 9. *Epist.* 23.

Κάτωνα, Δίωνα, Βροῦτον] De his, præter cæteros historicos, fusissimè Plutarchus; qi ex professo res gestas horum omnium descripsit. Verùm qid cum heroibus istis L. Vero, homini *vitiorum Cajanorum, & Neronianorum, & Vitellianorum æmulo, & in pluribus Neroni*? Capitolini sunt de Vero verba. Nero scilicet alter Thrasea Marco conciliaverit, & in notitiam ipsius eum insinuaverit? Accedit, qod ex hîc positis videri possit, Marcum Lucio in disciplinam qandoqe datum; & ab eodem, in eis, qæ referuntur istîc, aliqâ saltem ex parte, institutum. Verùm repugnat planè sententiæ huic, tum utriusqe ætas, cùm Marcus Lucium anteceserit, utpote qi Pii filiam ideò duxerit uxorem, qòd Lucius, cui ab Hadriano destinata fuerat, impar ætate videbatur, filiámqe suam Lucillam nomine eidem Vero jam transnominato nuptum dederit: tum etiam qòd Lucius hic, post septimum annum in familiam Avreliam traductus, *Marci moribus & avteritate formatus* perhibetur. Vide Capitolinum in *Marco* (sed à Salmasio restitutum) & in *Vero.* Alius igitur est necessariò Marci frater reqirendus, in qem ista possint competere.

Πολιτείας ἰσονόμου] πολιτείαν ἰσόνομον & noster istîc, & Plutarchus in *Sap. 7. Sympos.* appellat τὴν δημοκράτειαν. in qa singulis qibusqe civibus jus ex æqo competit. Ἰσονομίαν eandem appellat Herodotus; apud qem Otanes *l.* 3. *pag.* 221. *B.* Πλῆθος δὲ ἄρχον, πρῶτα μὲν ὄνομα πάντων κάλλιστον ἔχει ἰσονομίην. *At qum dominatur multitudo, primum qidem nomen obtinet omnium pulcerrimum, isonomian, id est juris æqabilitatem.* Eúmqe secutus Thucydides, qi *l.* 3. *pag.* 229. *C.* Οἱ ἐν ταῖς πόλεσι προστάντες, μετ' ὀνόματος ἑκατέροι ὑπερέπῃσι, πλήθους τε ἰσονομίας πολιτικῆς, καὶ ἀριστοκρατίας σώφρονος προτιμήσει, τὰ μὲν κοινὰ λόγῳ διεκόσμουν, ἆθλα ἐποιοῦντο, &c. *Nam qi in civitatibus præerant, honesto utriqe nomine, qum æqabilitatem civilem populi, avt moderatam dominationem optimatium præferrent, rempublicam verbo curantes, in præmia convertebant,* &c. Qanqam avtem, ut Seneca *Ep.* 30. *Prima pars æqitatis est æqalitas.* non immeritò tamen Plutarchus, πασῶν ἀδικιῶν ὑγιέστην εἶναι τὴν ὀχλικὴν ταύτην ἰσότητα, *omnium injustitiarum maximam esse turbæ aptam illam æqalitatem*, pronunciat, in *Sympos. probl. l.* 8. *c.* 2. &, *æqalitate istâ nihil inæqalius*; Plinius minor. *l.* 2. *Ep.* 12. Nec sanè minùs veritati consonum qicqam, qàm Lactantii illud *instit. l.* 5. *c.* 14. *Ubi non sunt universi pares, æqitas non est.* Itaqe non infrunitè Lycurgus, monenti *democratiam* induceret, *Tu*, inqit, *eam primò domi tuæ institue.* Plutarchus *Sap. Sympos.* & in *apophth.* qi & eo nomine eundem laudat, *Sympos. Probl. l.* 8. *c.* 2. qod *proportionem arithmeticam*, tanqam δημοκρατικὴν καὶ ὀχλικὴν, *popularem & turbæ aptam*, repudians, geome-

jurisque æqabilitatem res administrentur; regnique, qo subditorum libertate nihil antiqius habeatur. ab eodem item didici, simpliciter vivere; in philosophiæ cultu constanter persistere; promptè benefacegeometricam ejus loco in rempublicam à se efformatam induxit. Ἡ μὲν γὰρ, inqit, ἀριθμῷ τὸ ἴσον, ἡ δὲ λόγῳ τὸ καθ' ἀξίαν ἀπονέμει. *Qippe illa numero æquale omnibus tribuit, hac ratione cuique id quod meretur.* Vide Casavbonum *ad Sveton. l. 2. c. 51.* Potest tamen & πολίτεια ἰσόνομος à Marco dicta videri, *in qa juxta legum præscripta jus cuique ex æquo redditur.* Ità Plinius in *Paneg yr. Trajani c. 36. §. 2. Dicitur actori, atque etiam procuratori tuo, In jus veni, sequere ad tribunal. nam tribunal quoque excogitatum principatui,* (ità Lipsius) *est par cæteris. Sors & urna fisco iudicem assignat. eodem foro utuntur principatus & libertas. qa præcipua tua gloria est, sæpe vincitur fiscus; cujus mala causa nunqam est, nisi sub bono principe.* Sed & de Marco ipso Eutropius, *Hic cum omnibus Romæ æquo jure egit.* Cæterum tale potiùs est regium regimen, qale verbis sequentibus depingit.

Τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἀρχομένων] Claudianus *in Stilicon.*

Fallitur egregio qisquis sub principe credit
Servitium, nusqam libertas gratior exstat.

Optimè itaque Evripides *Ægeo* à Stobæo laudatus, *Tom. 2. tit. 47.*

Ἀνδρὸς δ' ὑπ' ἐσθλοῦ καὶ τυραννεῖσθαι καλόν.
Perferre regnum rege sub bono juvat.

Certè Marcus noster, si Capitolino credimus, *cum populo non aliter egit, quàm est actum sub civitate libera.* Itaque cum pecunias ex publico ad bella gerenda à Senatu postularet, Ἡμεῖς, γάρ, inqit, ὅτως οὐδὲν ἴδιον ἔχομεν, ὥστε καὶ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ οἰκίᾳ οἰκεῖμεν. *Nos usque adeo nihil habemus proprium, ut vestras etiam ædes habitemus.* refert Cassius *lib. 71. pag. 814. D.* Qin & de eodem Aristides *Orat. in regem Tom. 1. p. 111.* Φιλανθρωπία γε μήν τις μείζων ταύτης καὶ φασεροωτέρα, ἢ κατεπληχὸς ἅπαν τὸ ὑπήκοον, καὶ ὑπὸ φόβου δεδιὸς δεδιὸς δεδιὸς

a Sup. §. 5. 4. l. 6. §. 48.

καὶ τὸ a εὐμενεῖδοτον σκληνῶς. καὶ τὸ ἔυελπι, καὶ τὸ πιστὸν εἶναι τοῦ τῶν φίλων φιλεῖσθαι. καὶ τὸ ἀνεπίκρυπτον πρὸς τοῦτο καταγνώσεως ὑπ' αὐτοῦ τυγχάνοντας. καὶ τὸ μὴ δεῖσθαι σοχασμοῦ τοῦ φίλως αὐτοῦ πρὸς τί θέλῃ, ἢ τί μὴ θέλῃ, ἀλλὰ δῆλον εἶναι.

re, impensè largiri; spes bonas fovere; de amicorum dilectione nihil ambigere. qin & qòd si qorum mores minùs probaret, palàm id præ se ferret, nec, qid vellet nollétve, familiaribus conjectu difficile foret; adeò aperto erat pectore.

b Παρὰ Κλ. M. Mer. Παρὰ M. Salm.

§ 15. b Παράκλησις Μαξίμου, τὸ κρατεῖν ἐ-

§ 15. A Maximo, mei compotem esse; nec ulla in

ANNOTATIONES.

cognomine Sapiente, Baronius, *Annal. Tom.* 10. *Ann.* 911. ubi orationem ejusdem qandam piam admodum ac eruditam recitaverat: *Ità planè cùm vel Philosophi Christiani regnant, vel reges philosophantur.* E nostris, De Henrico I. Gvilielmus Malmesburiensis *l.* 5. *Fuerunt illi (ut verè confirmo) literæ, qamtùs tumultuariè libatæ, magna supellex ad regnandi scientiam, juxta illam Platonis sententiam, qá dicit, Beatam esse rempublicam, si vel philosophi regnarent, vel reges philosopharentur.* Et de Jacobo Rege Andreas Dunæus, ἐν τῇ δεξιώσει. Πέφυκε συνελθεῖν ὁμοῦ, μεγάλη τε ἐξυσία καὶ περιστὴ Φρόνησις. ἧς συζυγίας ἀδὲν γένοιτ' ἂν τῷ βίῳ μακαριώτερον. ὡς ὅταν εἰς ταυτὸν τῷ Φρονεῖν τε καὶ σωΦρονεῖν ἡ μεγίστη δύναμις ἐν ἀνθρώποις ξυμπέσῃ, τότε πολιτείας ἀρίστης, καὶ νόμων τῶν τοιούτων Φύλαξ γένεσις, Φησί που Πλάτων. *Illo fuit ingenio, ut magna avtoritas & eximia prudentia concurrerint: qá conjunctione in vita nihil beatius est. Uti alicubi dicit Plato, qando in idem mentis & sanæ mentis compotem esse, qæ maxima in homine vis est, concurrerint, tunc optima reipublicæ & legum talium figura oritur.* Denique in hanc eandem mentem Doctores Hebræi: **אי זהו אדם ראוי למלוך ואמר חכם או מלך שירוש החכמה** *Ecqis homo est regno dignus? vel sapiens, vel rex sapientiæ studiosus.* Qanqam Platonis sententiam illam, tot avtoribus tantísqe comprobatam, ridet exagitátqe multis apud Athenæum *Dipnosoph. l.* 5. Masurius, Themistius etiam censuræ subjicere est avsus. Sic enim ille *ad Jovianum Imper. Orat.* 17. *pag.* 442. Πλάτων μὲν ὖν, εἰ καὶ τὰ ἄλλα πάνυ θείως καὶ αἰδοίως, ἀλλὰ τοῦτόν γε ἀτεχνῶς ἀποκεκινδυνευμένως προήκατο λόγον, ὅτι μὴ πρότερον τὰ κακὰ λήξει τοῖς ἀνθρώποις, πρὶν ἂν ἢ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν, ἢ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν. *Plato qidem, licet cætera omnia divinus ac venerabilis, hanc tamen sententiam periculosè admodum emisit: non prius hominibus mala desitura, qam avt Philosophi regnent, avt Reges philosophentur.* Mox Aristotelem Platoni opponens, qi dixerit è contrario, φιλοσοφεῖν μὲν τῷ βασιλεῖ, οὐχ ὅπως ἀναγκαῖον εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἐμπόδιον. τὸ δὲ φιλοσοφεῖσθαι ἀληθινῶς ἐντυγχάνειν, ἐυπειθῆ καὶ ἐυήκοον. *Philosophari non modo Regi non necessarium, sed & impedimento esse, satis avtem esse, verè philosophantibus pareat atqe obsequatur.* hunc probans, ἔργων γὰρ ἀγαθῶν, inqit, τὴν βασίλειαν ἐνέπλησεν, οὐχὶ ῥημάτων. *Factis enim præclaris, non verbis regnum implevit.* qasi in verbis, non in factis philosophia consistat. Concludit ipse *pag.* 444. Ἀγαπῶμεν δὲ, εἰ φανείη ποτὲ βασιλεὺς, οὐκ αὐτὸς αὐ ἔργῳ φιλοσοφίαν, τοῖς δὲ φιλοσοφεῖν ἀληθῶς ἐυπειθὴς καὶ ὑπήκοος. *Hoc vero nobis sufficiat, si non ipse Imperator per se philosophetur, saltem ut verè philosophantibus acqiescens morem gerat.* Atqi a regibus sacræ philosophiæ, an theosophiæ, studium etiam codex divinus exigit, *Deut. c.* 17. *v.* 16, 17. Cæterùm, missis his, qæ hic Marcus, qi possint Lucio competere, non video, cujus vita, tum principis, tum & privati, à philosophica disciplina fuit semper alienissima.

Τὸ πιστευτικὸν περὶ τοῦ ὑπὸ τῶν φίλων φιλεῖσθαι] Apud Livium *l.* 22. Acedux Hilpanus; *vult sibi qisqe credi; & habita fides ipsam plerumqe obligat fidem.* Et Seneca, *Epist.* 3. *Fidelem si putaveris, facies.* De amore pariter habeas. Imò idem de utroqe Plutarchus in *præcept. conjugal. pag.* 143. *C.* Ποιεῖ γὰρ καὶ τὸ πιστεύειν, δοκεῖν πιστεύεσθαι· καὶ τὸ φιλεῖν, φιλεῖσθαι. *Fidem enim nobis paramus apud eos, qibus nos confidere ostendimus, & amorem apud eos, qos diligere credimur.*

Τὸ ἀνεπίκρυπτον] Verum revera Capitolinus (qod & suprà non semel monuimus) ait fuisse *morum simplicium*, & *qi adumbrare nihil posset.* nec tamen eum esse existimo, de qo Marcus istic. Certè fratrem suum, qisqis is fuerit, talem Marcus hic depingit, qalem Achillem (puto) Ennius apud Gellium *lib.* 19. *cap.* 8.

—eo ego, inqit, *ingenio*
Natus sum, amicitiam atqe inimicitiam in fronte promptam gerere.

De Clearcho itidem Xenophon, *Expedit. lib.* 2. *pag.* 291. *A.* Τὸ συγνὸν, τό τε Φαιδρὸν αὖ καὶ ἐν τοῖς προσώποις ἔφαναν Φαίνεσθαι. *Pro severitate illa tristi ajebant tum qandam hilaritatem ex ejus vultu relucere.* vide *l.* 11. §. 15.

Τὸ μὴ δεῖσθαι σοχασμοῦ τοῦ φίλως αὐτοῦ, περὶ τοῦ τί θέλει, ἢ τί μὴ θέλει] Contrà prorsus qàm Domitianus, qi κρυψίνους Dioni Cassio prædicatur. & qàm Tiberius multò magis; qi sensus ità privatos obtegere est solitus, ut ancipiti eventu, qid expeteret, qid averseretur, ariolari suos necesse fuerit, & gravissimam sæpe officiis offensionem incurrerent, qibus potissimum demereri se posse sperabant. Eum nobis sic Cassius *lib.* 57. depingit. Φύσει δὲ ἰδιωτάτῃ ἐκέχρητο. ὅτε γὰρ ὧν ἐπεθύμει προσ-

A ἐποιεῖτό τι, καὶ ὧν ἔλεγεν, οὐδὲν ὡς εἰπεῖν ἐβούλετο. ἀλλ' ἐναντιωτάτως τῇ προαιρέσει τοὺς λόγους ποιούμενος, πᾶν τε ὃ ἐπόθει ἠρνεῖτο, καὶ πᾶν ὃ ἐμίσει προεῖπετο. ὠργίζετό τε ἐν οἷς ἥκιστα ἐθυμοῦτο, καὶ ἐπιεικὴς, ἐν οἷς μάλιστα ἠγανάκτει, ἐδόκει εἶναι. ἐλέει τε δῆθεν, ὃς σφόδρα ἐκόλαζε, καὶ ἐχαλέπαινεν, οἷς συνεγίνωσκε. τόν τε ἔχθιστον ὡς οἰκειότατόν ἐστιν ὅτε ἐώρα, καὶ τῷ φιλτάτῳ ὡς ἀλλοτριωτάτῳ προσεφέρετο. τί τε σύμπαν, ὃκ ἦξίω τὸν αὐτὰς χεῖντα κατάδηλον ὧν φρονεῖ εἶναι. καὶ εἰ μὲν μόνα ταῦτ' εἶχεν, ἀφύλακτος ἂν τοῖς εἰς πεῖραν αὐτοῦ ἐλθοῦσιν ἦν. πρὸς γάρ τοι τὸ ἐναντιώτατον πάντα ἀναλαμβάνοντες, ἐκ τοῦ ἴσου τό τε μὴ B βούλεσθαι δή τι αὐτὸν τῶν πάνυ ποθεῖν, καὶ τῷ ὀρέγεσθαί τινος τὸ μὴ ἐφίεσθαι ἐνόμιζον. νῦν δὲ ὠργίζετο, εἴ τις αὐτῷ συνεὶς φανερὸς ἐγίνετο. καὶ πολλὰς οὐδὲν ἄλλο σφίσιν, ἢ ὅτι συνειδήσαν αὐτὸν, ἐγκαλέσαι ἔχων, ἀπέκτεινε. ὥστε χαλεπὸν μὲν ἦν αὐτῷ μηδεμίαν σύνεσιν ποιεῖσθαι. πολλὰ γὰρ ἅτε πρὸς τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὸ βουλόμενον συναινοῦντες οἱ, ἐσφάλλοντο. χαλεπώτερον δὲ συνιέναι. τήν τε γὰρ ἐπιτήδευσιν αὐτοῦ καταφωρᾶν, καὶ τοῦτο καὶ ἄχθεσθαι αὐτῇ ὑπωπλέυοντο. μόνῳ δ' ἂν, ὡς εἰπεῖν, ὅπερ που σπανιώτατον ἐστι, διεγένετο, ὃς ὅτ' ἠγνόησε τὴν φύσιν αὐτοῦ, ὅτ' ἤλεγξεν. ὅτε γὰρ, ὅτε πιστεύσαντες αὐτῷ ἠπατήθησαν, ὅτε ἐνδειξάμενοι νοεῖν ἃ ἔπραττεν, ἐμισήθησαν. πάνυ γὰρ πολὺν ὄχλον παρεῖχεν, εἴ τέ C τις ἐναντιοῖτο οἷς ἔλεγεν, εἴτε καὶ συναίροιτο. τὸ μὲν γὰρ ἀληθῶς γενέσθαι, τὸ δὲ δοκεῖν βούλεσθαι θέλων, πάντως τέ τινας πρὸς ἑκάτερον ἐναντιωμένους εἶχε, καὶ διὰ τοῦτο, τοὺς μὲν τῆς ἀληθείας, τοὺς δὲ τῆς δοκήσεως ἕνεκα ἤχθαιρε. *Ingenii fuit peculiaris. Nam neqe præ se ferebat qa cuperet, & sermone ab animi sui sententia diversissimo utebatur; negando, qacunqe desideraret; annuendo iis, qæ odio haberet; iratum se, qum minimè succenseret; aqo animo esse, qam maximè indignaretur, simulabat; nimirum qos supplicio afficeret, iis misericordiam ostentabat; insensum se iis, qos veniâ prosequebatur, exhibebat; inimicissimos fere vultu qam maximè benevolo, amicissimos summè abalienato intuebatur: denique principis animum uemini cognitum esse debere censebat. Atqe si qidem hæc tantum in Tiberio fuissent, nemo certè eorum, qibus cum ipso negotium erat, cavere sibi ab eo potuisset, qum omnia contrario, atqe is sentiret, modo accipientes, ea, qæ is nolebat, velle; & non cupere ipsum, qæ maximè appetebat, judicavent: nunc avtem ita commovebatur animo, si qis ejus sententiam assecutus deprehenderetur, ut multos haud aliam ullam ob rem necaverit; adeòqe periculosum esset, non intelligere, qi ipsius esset animus; etenim multi dictis ejus, non voluntati assensi infortunium invenerant: periculosas etiam intelligere. Hi enim qasi insidiatum ejus explorassent, idqe odio haberent, suspectabantur. Itaqe is solum- E modo, qod rarissimè fit, tutus ferme erat, qi neqe ignoraret ingenium ejus, neqe argueret. Is enim neqe credendo decipiebatur, neqe in odium ejus, ostendendo se voluntatem ejus sentire, incurrebat. Magnas enim turbas dabat, qi dicta ejus vel refragabatur, vel adstipulabatur. Qippe qum aliud revera fieri, aliud velle videri cuperet: omnino sibi qosdam in utramqe partem habebat adversantes: qorum his veritatis, illis opinionis causa inferretur.* Sed & de Domitiano, Cassius idem, *lib.* 67. Καί τοι καὶ τοῦτο δεινότατον ἴσχεν, ὅτι καὶ κολακεύεσθαι ἤθελε, καὶ ἀμφοτέροις ὁμοίως ἤχθετο, καὶ τοῖς θεραπεύουσι, καὶ τοῖς μή. τοῖς μὲν, ὅτι ψωπεύειν, τοῖς δὲ ὅτι καταφρονεῖν ἐδόκουν. *Illud fuit in eo gravissimum, qod qum se adulari cuperet, utrisqe & colentibus eum, & non colentibus pariter succensebat; illis qod assentari, his qod negligere viderentur.* F

§ 15. Παράκλησις Μαξίμου] *Maximus me adhortatus est.* Xylander. Verum addititium videtur {κλῆσις} illud. lego, Παρὰ, ut suprà. atqe ità citare comperio Isaacum Casavbonum *ad vitam Marci.* Legere tamen videtur Salmasius *ibidem.* Παρὰ Κατύλου καὶ Μαξίμου. Sed cum *Catuli suprà* §. 13. meminerit, qare denuò, præter morem suum, eundem reponeret, cavssam nullam video. minúsqe jam placere sibi, qod olim voluerat, vir candidissimus profitetur. Mericus Casavbonus. Παρὰ Κλ. Μαξίμου, *à Claudio Maximo. Cl. Maximus* inter *Stoicos* a Capitolino recensetur, qibus Marcus noster in disciplinam se G dederit. Verùm nec viro Clarissimo ea lectio probatur; qum nec in aliis citandis duplici nomine sit usus, παρὰ Οὐήρου, παρὰ Διογνήτου, παρὰ Ῥουσίκου, παρὰ Σέξτου, παρὰ Φρόντωνος, παρὰ Καλλίου. *Ergò & hic scripsit,* inqit, παρὰ Μαξίμου. *Et sic legendum censeo.* Cui accedit & *ad Capitolinum* Casavboni patris calculus, qi *solis cognominibus Catulum Maximumqe* monet, *à Marco in hoc scripto nuncupatos.* Etiamsi avtem Μάξιμον Τύριον Evsebius in *canone chronico* (uti ex Georgio monacho patet, qi eundem transcripsit) inter Marci nostri præceptores collocaverit; unde & supplendus videtur Marianus Scotus,

in re transversum abripi. sed & animo bono esse, cum in morbis, tum & in aliis casibus adversis; moribus esse probè temperatis, svavibus, verendis: negotia objecta citra qiritationem conficere. adhæc qòd ità se gerebat, ut fidem qibusvis faceret; qæcunqe diceret, ex animi sententia dixisse; qæcunqe faceret, animo havd malo fecisse. tum qòd nihil admirabatur, ad nihil obstupescebat;

αωξ, καὶ κ^η μηδὲν [a] παρέφορον εἶναι. καὶ τὸ εὔθυμον ἔν τε ταῖς ἄλλαις [b] ὠθισάσαις, καὶ ἐν ταῖς νόσοις. καὶ τὸ εὔκρατον ἔ ἦθος, καὶ μειλίχιον, καὶ γεγηρὸν, καὶ [c] ὁ ἁβλίως κατεργασικὸν τ προκειμένων. καὶ τὸ πάντας οὕτω πιστεύειν, ὠθεῖ ὧν λέγοι, ὅτι ὄντως φρονεῖ, καὶ ὠθεῖ ὧν πράττοι, ὅτι ὰ καλῶς [d] πράττῃ. καὶ τὸ [e] ἀθαύμαστον, καὶ ἀνέπληκτον,

[a] περίφορον Lug. & Mer.
[b] παραφ. Xyl. & Jun. *l.* 2. §. 7.
[b] Sup. §. 12. & *l.* 9. §. 13. 39.
[c] *L.* 9. §. 12.
[d] πράττει
[e] *L.* 12. §. 13.

ANNOTATIONES.

tus, apud qem *Maximi* nomen intercidit, *Tyrii* remansit; vix adducor tamen ut credam qod Viri illustres Josephus Scaliger *notis in Evseb.* & Jacobus Cappellus *Histor. Eccles. cent.* 2. avtumant, *Maximum* hunc, *Tyrium* illum esse, cujus extant διαλέξεις, cùm iste qantus qantus est, totus *Platonicus* esse videatur, illum *Stoicum* extitisse consentiunt avtores. Sed & *Tyrium* istum sub Commodo, non sub Marco, Romæ διατρίψαι Svidas prodiderit.

Τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ] *ut suo exemplo meipsum regerem.* Xylander ad verbum, *se continere*, vel, *sui contimentem*, sive *potentem esse*, ut Flaccus, *carm. l.* 3. *Od.* 29. & Seneca, *ad Marc. c.* 20. vel etiam, *sibi imperiosum*, ut Flaccus idem *Serm. l.* 2. *c.* 7.

Qisnam igitur liber? Sapiens, sibi qi imperiosus.

Sic κρατεῖν τῆς χειρὸς apud Plutarchum Aristides de Themistocle qem peculatus reum agebat, ex Tragico an Comico aliqo §.

Σοφὸς μὲν ἀνὴρ, τῆς δὲ χειρὸς ὰ κρατῶν.
Sapiens qidem vir, sed manus non continens.

h. e. manum (à publico, sive alieno) continere ac cohibere havd potis. Et κρατεῖν ὀργῆς Dionysius Halicarnassæus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 20. Ὅτι μεγάλα καὶ δοκοῦντ εἶναι καὶ ὄντ τὸ κρατεῖν ὀργῆς, ἡ πρόνοια καὶ ἡ φυλακὴ τὸ μὴ περιπεσεῖν μείζονα. *Qamvis iram vincere tum magna res videatur, tum revera sit: majus tamen est cavere & providere, ne in ipsam incidamus.* Ὀργῆς κρατεῖν dixit, qod ὀργὴν κατέχειν Menander.

Ὅσ τὸ κατέχειν ἐστὶ τὴν ὀργὴν πόν;
Cohibere qantus impetum est iræ labor!

Rex sapientissimus, *Proverb. c.* 16. *v.* 32. *Potior est longanimis robusto; & qi in animum suum imperium obtinet, expugnante civitatem.* Græci. Κρείσσων ἀνὴρ μακρόθυμ ἰσχυροῦ. ὁ δὲ κρατῶν ὀργῆς, καλαλαμβανομένου πόλιν. Optimè. Siqidem, ut Plutarchus *de ira cohib. pag.* 457. *D.* Ἀνδρώπων μὲν κρατῆσαι, καὶ χείροσι βελτίοσιν, ὑπῆρξε. τὸ δ' ἐν ψυχῇ τῆσαι καλὰ θυμοῦ τραπαίου, μεγάλης ἰσχὺς καὶ νικητικῆς ἰσχύ. *Etenim imperium in homine etiam deterioribus in meliores obtigit: at in animo tropæum de ira statuere magnæ est victricisqe potentiæ.* Socratis dictum est, à Stobæo relatum *Tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Μεγίστην μὲν ἀρχὴν εἶναι τὴν βασιλείαν, ἀρίστην δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἄρχειν. *Principatum maximum esse regnare, sed optimum semetipsum regere.* & de Alexandro Plutarchus. *pag.* 676. *D.* Τοὺς νικῶντας πολεμίους, τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ βασιλικώτερον ἡγεῖτο. *Temperare sibi qam hostes vincere magis regium duxit.* Seneca, *de Benef. l.* 5. *c.* 7. *Gentes facilius est barbaras impatientesqe alieni arbitrii regere, qàm animum suum continere, & tradere sibi.* &, *Epist.* 75. *Hæc est absoluta libertas, in seipsum habere maximam potestatem. inæstimabile bonum est suum fieri.* Et, *Epist.* 113. *Sibi imperare maximum est imperium.* Et, *Qæst. Nat. l.* 3. *Nulla major est victoria, qàm vitia domuisse. innumerabiles sunt, qi urbes, qi populos habuere in potestate; pavcissimi, qi se.* Horatius *Carm. l.* 2. *Od.* 2.

Latius regnes avidum domando
Spiritum, qàm si Libyam remotis
Gadibus jungas, & uterqe Pœnus
Serviat uni.

Et Clavdianus *de* 4. *Cons. Honor.*

—tunc omnia jura tenebis,
Cum poteris rex esse tui.

Rectiùs enim is appellabitur Rex, (qi hoc præstiterit,) *qàm Tarqinius, qi nec se nec suos regere potuit.* Cicero *de fin. l.* 3. Dio Prusæus *Orat.* 49. *pag.* 540. Τοῦτό γε ὄντως φιλοσόφ τὸ ἔργον, ἡ αὐτοῦ ἀρχή. *At hoc verè philosophi officium, vel ejus imperium. pag.* 539. Τῷ δὲ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἰσχυρᾶς καὶ ἐγκρατῶς ἔχοντι, ὰ χαλεπὸν ἤδη καὶ συμπάντων ἀνθρώπων κρείττω γίνεσθαι. *Hunc autem qi hoc imperium fortiter & moderatè regit, non difficile jam est omnium hominum fieri supremum.* Et rursus, *pag.* 538. Ὁ τοίνυν φιλόσοφ αἰεὶ αὐτοῦ ἄρχει. ὁ τῷ παντὶ χαλεπώτερον, ἢ συμπάντων μὲν ἑλλήνων, συμπάντων δὲ βαρβάρων βασιλεύειν. *Philosophus igitur semper sibi imperat, qod longè difficilius qàm omnium Græcorum universorúmqe barbarorum regnum obtinere.* Vide *l.* 2. §. 2. & *l.* 11. §. 29.

Καλὰ μηδὲν παρίφορον] ità Basilienses. Verùm παρίφορον vox est navci. παράφορον D. Junius vult. qod Xylander etiam legisse videtur, qum *præcipitem* vertit. Est enim παράφορος propriè qi *transversus abripitur*; eique optimè opponitur, qi in suo sui imperio se continet. ità Herodianus *l.* 8. de qibusdam qi fluvium tranare volentes in aqas unà cum eqis se dederant, παρενεχθέντες ἀπώλοντο. *Vi fluminis abrepti perierant.* inde ἡ παραφορὰ à torrente flumine translatum, *l.* 5. §. 23. & *l.* 12. §. 14.

A ὁ κλύδων παραφέρει, *æstus abripere*, dicitur. at Lugdunensis περίφορον exhibet. qod secutus Mericus Casavbonus *circumactum* reddidit. atqe ità περιφέρεσθαι etiam usurpatur ab Apostolo, de hominibus instabilibus, qi cùm judicio certo nulli nitantur, ab aliis facilè circumaguntur, *ad Ephes. c.* 4. *v.* 14. Κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ διδασκαλίας. *Qi fluctuemus, & circumferamur qovis vento doctrinæ.* metaphora ducta à navibus ἀναρματίστοις, uti priùs dictum, ad §. 8. Sed prius illud magis arridet. Vide *l.* 2. §. 7.

B Ἐν ταῖς ἄλλαις περισάσεσι] περισάσεις istic, ut Galeno suprà ad §. 12. adducto, pro *rebus* ejusmodi nos *circumstantibus*, qæ negotium nobis molestiámqe aliqam facessant. de qa vocabuli hujus significatione dicetur ulterius ad *l.* 9. §. 13.

Τὸ εὔκρατον τοῦ ἤθους] *mores bene temperati.* sive *morum insigne temperamentum.* De Avfidio Cicero *ad Famil. l.* 12. *Ep.* 37. *Est avtem ità temperatis moderatisqe moribus, ut summa severitas, summa cum humanitate jungatur.* Idem de Lentulo *ad Attic. l.* 4. *Epist.* 6. *Virum bonum, & magnum hominem, & in summa magnitudine animi, multá temperatum humanitate.* Tractum videtur ab aëris constitutione temperata, qando nec æstu torret, nec vexat frigore. Æschines (hujus enim esse docent Laërtius *l* 2. §. 61. Athenæus, alii) *Axiocho*: Οὔτε γὰρ C χεῖμα σφοδρὸν, ὅτε θάλπ ἐγγίνεται, ἀλλ' εὔκρα ἀὴρ κεῖται, ἁπαλαῖς ἡλίᾳ ἀκτῖσιν ἀνακριτάμεν. *Nim neqe vehemens hyems, neqe æstus est, sed temperatus fluit aer, solis radiis mollibus*, non vehementibus, *discretus.* Potest & à vino aqâ mitigato. in qibus miscendis si justa ratio habita fuerit, (artis avtem id esse docet Athenæus *l.* 10.) ἀφαιρήσει ἡ κρᾶσις τοῦ οἴνου τὸ βλαπτον, ὰ συναιρῦσα τὸ χρήσιμον, *id qod noxium est, de vino auferet aqâ admixtâ, utilis relicto.* Plutarchus *de leg. poet. pag.* 15. *E.* Inde οἴν εὔκρα, *vinum merum.* Polluci *l.* 6. *c.* 3.

Οὐ σχετλίως καὶ κατεργασικὸν τῶν προκειμένων] *Ut qæ instituissem, expeditè, nec magnâ cum molestiâ perficerem.* Xylander. D *Negotia, qacunqe ea fuerint, cum exqisite, tum sine qiritatione, exeqi.* Mericus Casvbonus. Eoqe sensu τὸ κατεργάζεσθαι usurpâsse Xenophon videtur, *Memorab. l.* 4. *pag.* 793. *A.* Καί τοί γε τοσούτῳ ταῦτα ἐκείνων δυσκατεργαστότερα φαίνεται, ὅσῳ περ πλείονων περὶ ταῦτα πραγματευομένων, ἐλάττους οἱ κατεργαζόμενοι γίγνονται. *Atqi tantum hæc illis effectu difficiliora sunt, qanto in his plures operam ponunt, ac pavciores id, qod moliuntur, conficiunt.* Thucydides etiam *l.* 4. *pag.* 295. *C.* Οὕτω τῇ παρούσῃ εὐτυχίᾳ χρώμενοι, ἠξίουν σφίσι μηδὲν ἐναντιοῦσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ δυναλὰ ἐν ἴσῳ καὶ τὰ ἀποχώσιμα μεγάλῃ τῇ ὁμοίως καὶ ἐνδεεστέρᾳ παρασκευῇ κατεργάζεσθαι. *Adeo freti præsenti prosperitate dignum ducebant nihil voto suo repugnare, & E difficillima peraqè atqe facilia, & sive magnis copiis, sive exiguis conficere.* Vide *l.* 9. §. 12. Usurpatur & de cibis digerendis concoqendisqe: unde alimenta εὐκατέργαστα, *concoctu facilia*, & δυσκατέργαστα, *concoctu difficilia*, in medicorum scriptis freqentissima. & indè forsan mutuatum fuerit.

Πάντας αὐτῷ πιστεύειν] De Xenocrate Laërtius *l.* 4. Ἦν δὲ καὶ ἀξιόπιστος σφόδρα. ὥστε μὴ ἐξὸν, ἀνώμοτον μαρτυρεῖν, τούτῳ μόνῳ συνεχώρουν Ἀθηναῖοι. *Tanta apud suos fidei existimationem obtinuit, ut qod nemini cuiqam alioqi licitum, huic etiam injurato testimonium perhibere Athenienses permitterent.* Vide F *ad l.* 3. §. 5. Eâdem ferè apud eosdem avtoritate fidéqe pollebat Aristides: sed & apud Romanos Cato Uticensis. Unde factum, ut de rebus fide omni prorsus indignis παροιμιωδῶς diceretur, Τοῦτο μὲν οὐδὲ Κάτωνος λέγοντος πιθανόν ἐστ. *Hoc nec Catone prædicante fidem meretur.* Plutarchus *in Catone.* Malè avtem Xylander illic, *Dicebat sibi verba facienti*, &c. qasi hoc de se prædicâsse Maximus diceretur, qod tam à Maximi moribus qàm & à Marci mente alienum est.

Ὅτου ὰ κακῶς πράττῃ] Geminum de Jesu nostro elogium populi apud *Marc. c.* 7. *v.* 37. Καλῶς πάντα πεποίηκε. *Omnia benè fecit.* Sed & de Davide dictum *Hist. Regum l.* 2. *c.* 3. *v.* 36. *Populo rectum videbatur, qicqid rex fecerat.* G

Τὸ ἀθαύμαστον καὶ ἀνεκπλητον] alterum horum interpres Anglus omisit. Vide *l.* 12. §. 13. Zenonis placitum est apud Laërtium *l.* 7. *c.* 123. τὸν σόφον οὐδὲν θαυμάζειν. *Sapientem nihil admirari.* Qin & Zenone prior Democritus apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 3. Σοφίην ἄθαμβον, ἀξίην πάντων καὶ τιμιωτάτην. *Sapientia nihil admirans avt stupens, rebus omnibus digna est, ut omnium pretiosissima* pronunciavit. Nec Democrito in hoc prorsus qicqam adversatur Heraclitus; Βλὰξ ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐπλοῆσθαι φιλεῖ. *Stultus homo qovis percellitur.* qod usurpat Plutarchus *de Poet. leg. c.* 10. & *de avdiend.* Verùm illi moderantiùs. At utroqe isto antiqior longè Pythagoras, Zenoni planè σύμψφ, hunc sese ex philosophia fructum percepisse

a L.7. §. 69. κτον, χ᾽ [a] μηδαμῶ ἐπιτηδόμενον, ἢ ὀκνῶν, ἢ ἀμη-
b προσσισηρώς L. 11. §. 18. χανῶν, ἢ κατηφὲς, χ᾽ [b] προσσεσηρὸς, ἢ πάλιν θυ-
c Sup. §. 7. & L.7.§.26. μούμενον, ἢ ὑφορώμενον. καὶ τὸ εὐεργετικὸν, καὶ τὸ [c] συγγνωμονικόν. καὶ τὸ ἀψοφόδες, καὶ ἀδιά-

nusquam festinus, avt segnis erat, nusquam perplexus, avt dejectus, avt ringi solitus: nec rursus iracundiæ, avt suspicionibus deditus. adhæc qòd benefacere promptus, & ignoscere. qòd verax; qódque homi-

ANNOTATIONES.

professus est, τὸ μηδὲν θαυμάζειν, *qòd nihil admiraretur*, sive *qòd nihil admiratione suâ dignum duceret*. qod tamen perperam à qibusdem acceptum monet Plutarchus *de audiend.* Hinc Horatius *l. 1. Epist. 6.*

Nil admirari propè res est una, Numici,
Solâque, quæ possit facere & servare beatum.

Ex adversum tamen, Plato in *Theateto pag. 115. A.* Μάλα φιλοσόφου τοῦτο τὸ πάθος, τὸ θαυμάζειν. οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας ἢ αὕτη. καὶ ἔοικεν ὁ τὴν Ἶριν Θαύμαντος ἔκγονον φήσας, οὐ κακῶς γενεαλογεῖν. *Maximè philosophis hoc usu venit, ut admirentur. Neque enim aliud prater hoc est philosophia principium. Et qi Irim Thaumantis, id est, admirationis filiam esse* B *tradidit, non absurdè ejus originem explicuit.* Cui & Clemens Alexandrinus calculum contribuit suum, *Stromat. l. 2. pag. 380. A.* Τῆς ἀληθείας ἀρχὴ, inqit, τὸ θαυμάζειν, ὡς Πλάτων ἐν Θεαιτήτῳ λέγει. καὶ Μαθθαίας ἐν παραδόσεσι παραινῶν, Θαύμασον τὰ παρόντα. βαθμὸν τοῦτον πρῶτον τῆς ἐπέκεινα γνώσεως ὑποτιθέμενος. ἢ κἂν τῷ καθ᾽ Ἑβραίους Εὐαγγελίῳ, Ὁ θαυμάσας, βασιλεύσει, γέγραπται. καὶ ὁ βασιλεύσας ἀναπαύσεται. *Veritatis principium est res admirari, ut dicit Plato in Theateto. Et Matthias adhortans in Traditionibus, admirare præsentia: eum esse primum gradum statuens ulterioris cognitionis. Qá ratione etiam scriptum est in Evangelio secundum Hebræos: Qi* C *admiratus fuerit, regnabit, & qi regnavit, requiescet.* Nec in hac parte à Magistro suo dissentiens Aristoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, *l. 1. c. 2.* Διὰ τὸ θαυμάζειν οἱ ἄνθρωποι καὶ νῦν καὶ τὸ πρῶτον ἤρξαντο φιλοσοφεῖν, ἐξ ἀρχῆς τὰ πρόχειρα τῶν ἀπόρων θαυμάσαντες, εἶτα κατὰ μικρὸν οὕτω προϊόντες, καὶ περὶ τῶν μειζόνων διαπορήσαντες. *Propter admirationem & nunc & primo inceperunt homines philosophari: à principio qidem admirando ea, qæ de dubitandis faciliora erant: deinde paulatim ulterius procedentes, etiam de majoribus dubitando.* Et mox: Ἄρχονται μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ θαυμάζειν πάντες. *Incipiunt enim omnes ab admiratione.* Verùm conciliari poterunt istæ, quæ ex D diametro repugnare sibi invicem videntur, sententiæ; si de tirone philosopho, Platonis istud, de veterano sapientiæ jam apicem summum assecuto, priora illa acceperimus. Cyrus denique Persas suos ità instituisse refert Xenophon *l. 8. pag. 206. C.* Ὡς μηδὲ μεταστρεφόμενοι φανεροὶ εἶεν, ὡς, οὐδὲν θαυμάζοντες. *Ut palam se non converterent, qasi nihil admirarentur.*

Καὶ μηδαμῶ ἐπειγόμενον, ἢ ὀκνῶν] quod *l. 7. §. 69.* dixit, μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾶν. *Nec avt festinat, avt torpescit.*

Ἢ ἀμηχανῶν] ἀμηχανεῖν proprie *in eis esse angustiis, è qibus nullâ ratione, nullâ machina expedire vel extricare te possis.* itaqe verto, *perplexum esse.*

Ἢ προσεσηρὸς] Suspecta vox. forsan προσσεσηρὸς, ut gemina litera exscriptoris vitio exciderit, qo modo in προσσυνοικιζομέναις, *l. 4. §. 16.* Xylander *neqe mœstitiæ, neqe gavdii nimium.* Casavbonus *ridere*, vertit; sed ità ut *risus excessum* designet. Mihi aliò inclinat animus. σεσηρέναι est qod Latinis, *ringi*, vel etiam *dentibus renidere.* usurpatur plerumqe de *risu simulato*, qalis eorum, qi Græcis antiqis γελασμοῖς ἀλλοτρίοις, recentioribus ξεναῖς παρειαῖς γελᾶν, uti Eustathius *ad Odyss. σ'. malis alienis ridere*, Latinis dicuntur, ut Flacco *Sat. 3. lib. 2.* vel etiam de *indignatione, dissimulata* qidem, sed qæ istiusmodi oris habitu se prodat, qi cum *risum*, vel *irrisionem præ se* F *ferat*, ab animo tamen exacerbato proveniat. ità *ringi* Latinis, non simpliciter *irasci*, uti exiliter nimis Nonius, sed *tacitum stomachari, cùm aliud præ te feras*, utì Donatus, in Terentiano illo *Phorm. 2. 2.* ubi *risûs vero* opponitur;

— ille ringitur, tu rideas.

Sidonius *Carm. 23. v. 87.*

Multùm ringitur otiosa virtus.

Marcus noster *l. 11. §. 18.* Τὸ ἐυμενὲς ἀνίκητον, ἐὰν γνήσιον ᾖ καὶ μὴ σεσηρὸς, μηδὲ ὑποκριτικὸς. *Si verum ac genuinum fuerit, non personatum & ementitum.* qale eorum, qi vultu orisqe habitu externo offensionis speciem nullam læsi proferunt, sed injuriarum despectum qendam præ se ferunt, cùm animus tamen in- G tùs odiis occultis æstuet. Apud Svidam, Procopius, opinor, Ἐν τοῖς ἀνεκδότοις, Λίαν γὰρ ἐς αὐτὴν ἡ Θεοδώρα ἠγριάνετο καὶ ἐσεσήρει. *Valdè adversus eam Theodora exacerbata erat, & ringebatur.* ut sit istic προσεσηρέναι, sive σεσηρέναι πρός τι, *ad rem aliqam*, sive *ad occasionem aliqam ringi*, hoc est, vel exacerbari, vel renidere aliqem, ad risum qendam adscititium composito vultu, cùm animo tamen angeretur. id qod *affectationem caninæ æqanimitatis stupore formatam*, nuncupâsse videtur Tertullianus *de Patient. c. 2.*

Καὶ τὸ συγγνωμονικὸν] De Demonacte Lucianum vide ad *l. 5. §. 22.* Præclara sanè Catonis majoris, referente Plutarcho *pag. 340. F.* vox illa, Πᾶσι τοῖς ἁμαρτάνουσι δῶναι συγγνώμην πλὴν αὐτῷ. *Veniam se dare omnium noxis, præterqam suis.* Cui gemina Plinii minoris ista, *l. 8. Epist. 22. Optimum & emendatissimum existimo, qi cæteris ità ignoscit, tanqam ipse qotidie peccet; ità peccatis abstinet, tanqam nemini ignoscat.* Concinna & Senecæ illa, *de benef. l. 1. c. 10. Hoc tu cave, tanqam maximum crimen, nè admittas: ignoscesque tanqam levissimo, si admissum est.* &, *ad Marc. c. 4. Nec qicqam pulcrius existimo in fastigio collocatis, qàm multarum rerum veniam dare, nullius petere.* In qam ferè sententiam de Marco Dio Cassius *l. 71. pag. 815. B.* Αὐτὸς μὲν ἀπάντων τῶν ἁμαρτημάτων ἀπέχετο, καὶ ὅτε ἐκὼν ὅτε ἀκὼν ἐπλημμέλει. τὰ δὲ δὴ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα, καὶ μάλιστα τὰ τῆς γυναικὸς, ἔφερε, καὶ ὅτε ἐπολυπραγμόνει, ὅτε ἐκόλαζε. *Ipse ab omnibus vitiis abstinuit, qum nec sponte, nec imprudens delinqeret; sed etiam aliorum vitia, maximè uxoris tulit, dum ea nec investigaret curiosius, nec puniret.* Cæterùm Stoicorum placitis ista adversari prorsus videntur. Censent siqidem illi ut Laërtius *l. 7. c. 123.* in *Zenone* sapientes, ἐλεήμονας μὴ εἶναι. συγγνώμην τε ἔχειν μηδενί, *misericordes non esse, neqe veniam alicui habere.* Et Stobæus Collectan. *Tom. 2. tit. 46.* Φασὶ μηδένα συγγνώμην ἔχειν μηδενὶ, τὸν νοῦν ἔχοντα. καὶ δεινῶς λέγεσθαι τὸ μηδὲ συγγνώμην ἔχειν τοῖς ἁμαρτάνουσι. *Dicunt virum prudentem nemini veniam dare: propterea rectè dici, veniam non esse dandam peccantibus.* Hæc tum commemorat, tum & exagitat Cicero *Orat. pro Murœna. Fuit qidem summo ingenio vir Zeno, cujus inventorum anuli Stoici nominantur. hujus sententia sunt & præcepta hujusmodi; sapientem gratiâ nunqam moveri; nunqam cujusqam delicto ignoscere. neminem misericordem esse, nisi stultum & levem. Viri non esse, neqe exorari, neqe placari.* Et mox: *Supplices aliqi veniunt, miseri & calamitosi? sceleratus & nefarius fueris, si qidqam misericordiâ adductus feceris. Fatetur aliqis se peccâsse, & ejus delicti veniam petit? nefarium est facinus, ignoscere; exorari, scelus; misereri, flagitium.* Et rursus sua illorum præceptis opponens. *Nihil ignoveris. Imò aliqid, non omnia. Nihil gratia caussâ feceris. Imò nè resistito* [al. *persisto*] *gratiæ, cùm officium & fides postulabit. Misericordiâ commotus nè sis. sed tamen est etiam in dissolvenda severitate laus aliqa humanitatis.* Agnoscit, sed explicare ac mollire conatur Seneca *de Clement. l. 2. c. 5. Scio malè audire apud imperitos sectam Stoicorum tanqam nimis duram. Objicitur enim illi, qod sapientem negat misereri, negat ignoscere. hæc si per se ponantur, invisa sunt. videntur enim nullam spem relinqere humanis erroribus, sed omnia delicta ad pœnam deducere. Qod si est, qid hâc secta durius, qa dediscere humanitatem jubet, portumqe adversus fortunam certissimum, mutuum auxilium cludit? sed nulla secta benignior leniorqe est,* E *nulla amantior hominum, & communibus bonis attentior.* Et, *c. 7. At, qare non ignoscat, dicam. Venia est pœna meritæ remissio. ei igitur ignoscitur, qi puniri debuit. Sapiens autem nihil facit, qod non debet; nihil prætermittit, qod debet. Itaqe pœnam, qam exigere debet, non donat: sed illud, qod ex venia consequi vis, honestiore tibi viâ tribuit. Parcit enim sapiens, consulit, & corrigit. idem facit, qod si ignosceret, nec ignoscit. qoniam qi ignoscit, fatetur aliqid se, qod fieri debuit, omisisse. Aliqem verbis tantùm admonebit, pœnâ non afficiet, ætatem ejus emendabilem intuens: aliqem invidiâ criminis manifestè laborantem, jubebit incolumem esse; qia deceptus, qia* F *per vinum lapsus: hostes dimittit salvos; aliqando etiam laudatos, si honestis caussis pro fide, pro fœdere, pro libertate in bellum accincti sunt. Hæc omnia non venia, sed clementiæ opera sunt.* Verùm hæ sunt Stoicorum argutiolæ spinosæ, & subtilitates supervacaneæ, qas Marcus noster, solidior qàm subtilior, minùs curâsse videtur: imò meræ sunt, Senecâ ipso censente, λογομαχίαι. Sic enim ipse demum *ibidem. De verbo, ut mea fert opinio, qæstio est; de re qidem convenit.* Sed de istis amplius, *ad lib. 2. §. 13.* De Pio certè Capitolinus. *Ad indulgentias promptissimus fuit.* Et, *His qos Adrianus damnaverat, in Senatu indulgentias petiit.* Idémqe de Marco. *Fuit per omnia moderatissimus, in hominibus deterrendis à malo, in-* G *vitandis ad bona, remunerandis copiâ, indulgentiâ liberandis: fecitqe ex malis bonos, ex bonis optimos: moderatè etiam cavillationes nonnullorum ferens.* & rursus: *Erat mos iste Antonino, ut omnia crimina minori supplicio qàm legibus plecti solent, puniret: qamvis nonnunqam contra manifestos & gravium criminum reos inexorabilis permaneret.* Καὶ ἅπερ συμβῇ τισι τὴν τιμωρίαν ὑποσχεῖν, ὡς τὸ παθεῖν καὶ δίκην δεινὸν νομίζουσιν, ἀλλὰ μὴ μίζω παθεῖν, πρὸς κέρδος τιθέντας. *Qod si pœnas aliqi dare cogantur, non id tam grave ducunt, qàm, qod majora non patiantur, præclarè secum agi putant.* Aristides de eodem *Orat. in regem Tom. 1. pag. 110.* De Agricola Tacitus: *Omnia scire, non omnia exeqi: parvis peccatis veniam, magnis severitatem commodare: nec pœnâ semper, sed pœnitentiâ sæpius contentus esse.* Vide *infra §. 16.* τὸ ἥμερον.

Καὶ

hominis ejusmodi ſpecimen dare videretur, qi perverti neſciret potiùs, qàm qi corrigi unqam opus haberet. qòd nemo qiſqam inventus ſit; qi vel contemptui ab illo haberi ſe exiſtimaret, vel præſtantiorem ſe illo opinaretur. deniqe qòd urbanitatis lavdem nevtiqam affectâverit.

§ 16. A patre manſvetudinem, & in rebus accuratè jam decretis conſtantiam immotam.

τρέφω μᾶλλον ἢ a διορθωμένη φαντασίαν παρέχειν. καὶ ὅτι ἅτε ᾠήθη ἂν ποτέ τις ὑπεροχῆς ὑπ' αὐτοῦ, ἅτε ὑπομένειν ἂν κρεῖττον αὐτὸ αὐτὸν ὑπολαβεῖν. καὶ τὸ b εὐχαριεντίζεσθαι.

a L. 7. §. 12.

b ἐκ καὶ Sup. §. 7. & L. 3. §. 5.

§ 16. Παρὰ δὲ πατρὸς, τὸ ἤμερον, καὶ c μενεληὸν ἀσαλεύτως ἐπὶ τῶν ἐξητασμένως κριθέντων.

c L. 3. §. 5. 15. & l. 11. §. 9.

ANNOTATIONES.

Καὶ ἀδιαστρόφου μᾶλλον ἢ διορθωμένης φαντασίαν παρέχειν] *magisqe conſtantiam erroris ſecuram, qàm erroris correctionem præ ſe tuliſſe.* Xylander obſcurius pavlò. Hoc vult, Cùm ſit prima fœlicitas, à recti norma nè minimùm qidem, vel diſcedere, vel diſtorqeri: ſecunda, ſi qis qoqo deflexerit, ὡς διορθώσεως χρήζειν, *morum curatione & correctione indigere,* (ut ipſe de ſe dixerat, *ſuprà* §. 7.) ad rectitudinis ſtatum priſtinum denuò reduci; qùm, *qod naturâ bonum eſt, neqe emendari, neqe corrigi ſe poſcat,* ut *l.* 2. Arnobius; eam in Maximo rectitudinis firmitatem & ſtabilitatem extitiſſe, ut ope alterâ iſtâ nihil opus habuerit, τὴν διόρθωσιν οὐ δεχόμενον; *nullam correctionem admittens.* qod de Deo Ariſtoteles *de mund. c.* 6. ità ſaltem *in bonum transfiguratus*, ut *nihil in eo ſupereſſet, qod mutandum videretur*, ut Seneca, *Epiſt.* 6. In qem eundem ſenſum & illa accipi poſſunt, qæ habentur *l.* 3. §. 5. Ὀρθὸν δὲν εἶναι χρὴ, οὐχὶ ὀρθούμενον. *Rectum, non ſurrectum ac ſuffultum eſſe oportet.* Et *l.* 7. §. 12. Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενον. *Aut rectus, aut erectus ſis.* Neqe enim ἀδιαστρεψίαν ſive *pertinaciam* illam Marcus noſter in Maximo avt offenderat, avt ſi offendiſſet, prædicaret; qâ nihil in natura ſua magis lavdare ac probare palam profitebatur, portentum illud hominis, Cajus Caligula, ut Svetonius *l.* 4. *c.* 29. cùm nihil ſit hàc magis avt devitandum, avt deteſtandum; ab eâqe Marcus & ipſe ſe cum primis abhorrere doceat, *l.* 6. §. 21. & alios itidem ſeriò ſeduloqe dehortetur, *l.* 4. §. 12.

Οὔτε ὑπέμεινεν ἂν κρεῖττον αὐτὸν ὑπολαβεῖν] Miranda de hominis præſtantiâ aliorum omnium conſentio, cui nemo qisqam deprehenſus eſt, qi exæqare ſe avſus eſſet. Stupenda etiam, non ſuſpicienda duntaxat, in tanta univerſorum exiſtimatione, hominis modeſtia, qi neminem qenqam unqam neglectui avt deſpectui habuerit.

Καὶ τὸ εὐχαριεντίζεσθαι] Nec occurrere alibi vocem hanc exiſtimo; & hoc loco mihi ſuſpecta eſt planè. Siqidem χαριεντισμὸς ſive urbanitas, parum diſtare videtur, vel ab ἀγροικολογίᾳ, *dictionis elegantioris ſtudio*, qam repudiat Marcus *ſuprà* §. 7. vel à κομψείᾳ, *ſermonis elegantiâ* etiam, qam non ſemel damnat *l.* 3. §. 5. & 8. & *l.* 4. §. 51. unde τὸ χαριεντίζεσθαι καὶ τὸ κομψέυεσθαι à Platone conjunguntur, *Polit. l.* 4. *pag.* 642. *C.* Εἰ ἔτι μᾶλλον χαριεντίζοιτο ὁ ἰαῦτα λέγων, κομψεύομενον. *Si artificioſius & argutius iſte luſerit aſſerens.* qin & Svidas τὸ καταπερπερεύεσθαι, *ſe oſtentare*, exponit per χαριεντίζεσθαι. qod Marco itidem in vitio ponitur, *l.* 5. §. 5. forſan tamen exiſtimaverit qis, τὸ εὖ illud adjectum, urbanitatem ità condire poſſe, ut ſuo modo, ſuâqe tempeſtate adhibita, (qod non obſervant οἱ χαριεντιζόμενοι ἐν μὴ χαρίεντι καιρῷ, *facets, lepidi tempore minus grato*, uti Dionyſius Halicarnaſſeus in *Lyſia* loqitur) etiam citra Stoicæ ſeveritatis violationem ullam locum ſuum obtineat. qum τὸ εὔχαρι, *feſtivum*, in Pio prædicet ipſe *infrà* §. 16. Xylander *liberaliter qoqe jacetum eſſe.* qod tam a Maximi inſtituto, qàm & à Marci, puto, ingenio, aberat procul. Verùm ego Marco ipſo avtore, τὸ δὲ χαριεντίζεσθαι reſcribere non dubitem; atqe ità Marcum ipſum ſcripſiſſe, pignore etiam interpoſito, contendere avſim. τὸ χαριεντίζεσθαι certe in ſeqiorem partem uſurpari, docent, cum ex Ariſtophanis illo, χαριεντίζεις (τίζη l.) καὶ καλαπαίζεις ἡμῶν καὶ βωμολοχεύῃ. Χαριεντίζεις, *facete cavillaris, & nobis illudis, & ſcurriliter loqeris.* apud Etymologum & Svidam; qi & χαριεντιζόμενοι exponunt εὐφραινόμενοι, σκώπτοντες, *urbanitate utentes, jacetis utentes, cavillantes.* tum & ex Gloſſario, ubi χαριεντίζεσθαι, *carinari. Carinari* avtem in Iſidori *Gloſſis* eſt *illudere.* Et *carinantes* apud Feſtum, *probra objectantes*, ſive *objicientes.* qibus accedit, qod *carinare*, Servius *ad Æn. l.* 8. explicat *obtrectare.* adductis Ennii illis,

—neqe me decet hanc carinantibus edere chartis.

&,

Contra carinantes verba atqe obſcœna proſatus.

ubi in priore verſu pro *hanc*, *haic*, ſive *hæc* Merula; in altero, pro *atqe*, *aiqe*, ſive, *aqe*, Caſtricomius legendum cenſet. porrò *carinare à navium carinis dictum* vult Feſtus, an hujus mutilator Pavlus; *qod ut infima navis pars carina; ita ſortis infimæ homines, qibus ſcommata id genus jacere uſus eſſet:* at Joſephus Scaliger, & hunc ſecuti Merula *ad Ennium*, & *ad Strabonem* Caſavbonus, *carinari* Latinis eodem modo dictum ſtatuunt, qo Græcis γεφυρίζειν. nec indicant tamen unde nominis id tractum velint. à *Carinis* ne loco in urbe ſic dicto; an à *navium carinis*, ut ad naytis uſitata convicia reſpiciat, de qibus Flaccus *ſerm. l. Sat.* 5.

Tum pueri nautis, pueris convicia nauta
Ingerere.

nam Feſto qæ tribuitur notatio nec nayci eſt. ego ſanè à χαριεντίζεσθαι ipſo *carinari* vel deductum, vel corruptum, nullus ambigo.

§ 16. Τοῦ πατρὸς] *Patrémne* velit naturalem, *Annium Verum*, de qo *ſuprà* §. 2. an adoptivum, *Antoninum Pium*, ambiget forſan qispiam. Verùm hunc potiùs deſignatum exiſtimem, cùm qia ille, Marco noſtro impube adhuc, exceſſiſſe videtur; ut ex Capitolino conjicere eſt, tum qia hæc eadem (qæ & magna ex parte ſunt principis potiùs, qam privati hominis, virtutes) pleraqe ferè de Pio enunciata deprehenduntur *l.* 6. §. 30. idem ſtatuit & Caſavbonus *ad Marci vitam.* Interim falſus eſt Theodoretus, ſi Pii gnatum Marcum exiſtimavit, qod verba ipſius ſonare videntur, *therapeut. l.* 9. ubi poſtqam de Hadriano dixerat, Καὶ Ἀντωνῖνος, inqit, ᾧ Βῆρος ὁ ἐξ ἐκείνου. & Acciolus, *Antoninus qi Hadriano ſucceſſit, qiqe ex eo genitus eſt Verus.* Marcum enim potiùs qàm Lucium deſignatum opinor; cùm eò loci, tum & operis ejusdem *l.* 6. ubi Imperatorum ſeries ità digeritur, Ἁδριανὸς, ᾧ Ἀντωνῖνος ὁ πρῶτος, ᾧ Βῆρος; ᾧ Κόμμοδος. *Adrianus, & Antoninus primus, & Verus, & Commodus.* Cæterùm de Vero nevtro verum eſt, *ex Pio fuiſſe genitum.*

Τὸ ἤμερον] De Pio, Capitolinus. *Erat moribus clemens, ingenio placidus & mitis. Nulli acerbus, cunctis benignus.* Evtropius. Et Avrelius Victor. *Adeo manſvetus, ut inſtantibus patribus, ad eos, qi contra eum conjuraverant, perſeqendos, compreſſerit qeſtionem. uſqe eò avtem mitis fuit, ut cùm obinopiæ frumentariæ ſuſpicionem lapidibus à plebe Romana perſtrmgeretur, maluerit ratione expoſitâ placare, qàm ulciſci ſeditionem.* Marcum pariter prædicat Galenus in *Comment. de libr. ſuis*, εὐγνώμονά τε καὶ μέτριον, ἤμερόν τε καὶ πρᾶον, *candidum, modeſtum, clementem & mitem.* Clementiam Marci celebrat cum aliis & Capitolinus. Sed præcipuè Ariſtides & Dio. Ille *Orat. in Regem Tom.* 1. *p.* 111. Ὦν γὰρ, inqit, τηλικοῦτος ὁ βασιλεὺς, ἠμερότητι καὶ ἐπιεικείᾳ διενήνοχεν ἁπάντων βασιλέων. *Qod in tanta potentia reliqos reges omnes clementiâ & æqitate ſuperavit.* Iſte in *Marco pag.* 813. *C.* Οὕτω τι, inqit, καθαρὸς διὰ πάντων, καὶ χρηστὸς, καὶ εὐσεβὴς ἐγίνετο, ὡς ἔγραψε τῇ βυλῇ μηδένα τῶν Κασσίῳ συναραμένων τεθνάναι. Μὴ γάρ γένοιτο, ἔφη, μηδένα ὑμῶν ἐπ' ἐμοὶ μήτε τῇ ἐμῇ, μήτε τῇ ὑμετέρᾳ ψηφῷ σφαγῆναι, καὶ τέλος ἔφη, ὅτι ἂν μὴ τοῦτο τύχω, σπένσω πρὸς τὸν θάναλον. *Uſqe adeo per omnia purus, mitis & pius erat, ut ſcripſerit ad ſenatum, ne qis eorum, qi opem Caſſio tuliſſent, morte afficeretur. Abſit enim, inqit, ut, me tenente principatum, veſtrum qiſqam meo veſtrove decreto capite dammetur. Ad extremum addidit, qod ſi id à vobis non impetrabo, ad mortem ibo celeriter.* Unde in Senatu acclamatum ei refert Vulcatius in *Caſſ. Antonine pie, Dii te ſervent. Antonine clemens, Dii te ſervent.* Vide *ſuprà* §. 15. Τὸ συγγνωμονικὸν.

Μενεληὸν ἀσαλεύτως ἐπὶ τῶν ἐξητασμένως κριθέντων] Ità *l.* 6. §. 30. Τὸ ὑπὲρ τῶν καλῶς λόγον πραττομένων ἔυτονον, *conſtantem in rebus ritè geſtis tenorem.* Verùm cave iſtic intelligas ἀδιαστρεψίαν illam, qam Cajum Imperatorem in ſe maximè probaſſe, ex Svetonio ſuprà monuimus, ad §. 15. avt Neronis etiam pervicaciam, dixerim an præcipitantiam obſtinatam, cui illud Caſſio *lib.* 62. *pag.* 706. *E.* referente, ſubinde in ore, Περὶ ὧν ἂν ἅπαξ τι εἴπω, μηκέτι μοι αὖθις πύθῃ. *Ne me, de qibus ſemel dixero, iterum interroges.* Siqidem ut Seneca, *de benefic. l.* 4. *c.* 38. *Hoc verò ſuperba ſtultitiæ perſeverantia eſt, Qod ſemel dixi, qalecunqe eſt, fixum ratúmqe ſit.* Qomodo apud Antiphanem ille in *Gorgytho*, referente Athenæo *l.* 8.

Ἥτλον γ' ἀποσαίην ἂν, ὧν προείλόμην,
Ἢ Καλλιμεδὼν Γλαύκου πρῶτ' ἂν κραυίου.
In iis qæ decrevi minus diſcedam à propoſito,
Qam ab emendo Glavci capite Callimedon deſtiterit.

Nec ſtultitiæ tantùm, ſed & inſcitiæ proprium. Syneſius *in calvit. pag.* 72. de plebe imperita: Καὶ γὰρ ἀμαθεῖς ὄντες, ἰσχυρογνώμονές εἰσι, καὶ χαλεποὶ προστάται τῶν ἀτόπων προλήψεων ὥσ' ἂν τις τῶν πατρίων παρακινῇ, ταχὺ πιεῖται τὸ κάνειον. *Et qidem qm imperiti atqe inſcii ſint, propoſiti nihilominus tenaces ſunt, & in tuendis iis qæ præſumpſerunt, qamvis abſurdis mirum in modum pertinaces. Unde ſi qis ſecus aliqid faxit, qam patrii ritus atqe inſtituta ferant, cicutam protinus bibet.* Verùm rationibus veris certisqe ſubnixam conſtantiam intelligit in rebus accuratè perpenſis, & veritati æqitatiqe conſentaneè conſtitutis. Rectè Seneca *Epiſt.* 23. *Conſtituendum eſt qid velimus, & in eo perſeverandum. Nam illi, qi ex aliis propoſitis in alia tranſiliunt, avt nè tranſiliunt qidem, ſed caſu qodam tranſmittuntur, qomodo habere qidqam certum manſurumve poſſunt?* Et, *de beat. c.* 8. *Fidens ſit animi: ſed fiducia ejus non ſine ſcientia ſit, non ſine conſtantia. ità maneant illi ſemel placita,*

a L.6.§.30. καὶ τὸ [a] ἀκενόδοξον ⟨ϖερὶ τὰς δοκούσας τιμάς. καὶ
⟨§ l.8.§.1.
b L.5.§.2. τὸ [b] φιλόπονον, καὶ ἐνδελεχές. καὶ [c] τὸ ἀκουστι-
c L.6.§.30. κὸν τ̃ ἐχόντων τι καινωφελὲς εἰσφέρειν. καὶ τὸ ἀ-
ϖροκατεπτῶς εἰς τὸ κατ' ἀξίαν ἀπονεμητικὸν ἐ-
d Sup.§.8. κάστῳ. καὶ τὸ [d] ἔμπτρον, πᾶ μὲν χρεία ἐντάσεως, πᾶ δὲ ἀνέσεως. καὶ τὸ παῦσαι τὰ περὶ τοὺς ἔρωτας τ̃ μειρακίων. καὶ ἡ καινονοημοσύνη.

qòd in honoribus, qi habentur, istis, gloriæ inani nihil concesserit; qòd laboribus ferendis cùm libens, tum & assiduus, se dederit. qòd eos avdire promptus fuerit, qi adferre qid poterant, qòd in publicum conduceret: qódqe nemo illum abducere qiverit, qin pro merito suo unicuiqe rependeret. qòd probè noverat, ubi vehementiùs, ubi remissiùs agere opus esset; qòd ab adolescentium amoribus coercuerat se. qòd civiliter admodum se gessit. qòd ami-

ANNOTATIONES.

placita, nec ulla in decretis ejus litura sit. A constantia certè laudat Pium Capitolinus; uti mox videbitur. Verùm de argumento isto habetur elegans sanè Epicteti dissertatio apud Arrianum *l.* 2. *c.* 15. ubi inter alia hæc habet. Τοῖς κριθεῖσιν ἐμμένειν δεῖ, ὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ὀρθῶς. *Decretis insistendum est, non omnibus, sed rectis.* — ὐ θέλεις τὴν ἀρχὴν ποιῆσαι καὶ τὸν θεμέλιον, τὸ κρίμα σκέψασθαι, πότερον ὑγιὲς ἢ ἐχυγιὲς, καὶ ἔτω λοιπὸν ἐποικοδομεῖν αὐτῷ τὴν εὐτονίαν, τὴν ἀσφάλειαν; ἂν δὲ σαπρὸν ὑποσήσῃ καὶ καλαπίπλον, ὐκ οἰκοδόμημά τι ὤν, ὅσῳ ἂν πλείονα καὶ ἰσχυρότερα ἐπιθῇς, τοσούτῳ θᾶττον καλενεχθήσεται. *Non à principio vis ordiri & jacere fundamentum, decretum considerando, rectumne sit an pravum, ac tum demum in eo exædificare firmitatem istam & constantiam? qod si fundamentum putre ac ruinosum jeceris, qo plura & firmiora imposueris, eo citius ædificium corruet.* Vide *ad l.* 8. §. 16.

Τὸ ἀκενόδοξον περὶ τὰς δοκούσας τιμάς] idem & *l.* 6. §. 30. De Pio Victor. *Appetentiâ gloriæ carens & ostentatione.* Qin &, Capitolino teste, *menses Septembrem atqe Octobrem* cùm *Antoninum atqe Faustinum* (ab ipsius uxorisqe suæ nominibus) *appellandos decrevisset Senatus, id Antoninus respuit.* qanqam cæteroqin honoris sibi suisve ab eisdem oblatum delatumqe, qod legitur, aspernatus. Vide *infrà*, §. 17.

Τὸ φιλόπονον] Verùm ista potiùs Ælii Adriani laus fuerit, de qo Victor: *Immensi laboris: qippe, qi provincias omnes pedibus circumierit, agmen comitantium prævertens.* Sed & hanc lavdem etiam Marco tribuit Dio: Vide *infrà ad illa,* ὐ προαπίστη. Capitolinus item verbis illis: *Magno igitur labore, etiam suo, gentes asperrimas vicit.*

Τὸ ἀκουστικὸν τῶν ἐχόντων τι καινωφελὲς εἰσφέρειν] De eodem *l.* 6. §. 30. Τὸ ἀντέχεσθαι ἀνθρεσπινόων παῤῥησιαστικῶς ταῖς γνώμαις αὐτ̃, καὶ χαίρειν, εἴ τις δεικνύοι βέλτιον. *Ut sententiis ipsius liberè se opponentes sustinuerit, gavisus etiam si qis melius qicqam proferret.* Optimè Agamemnon *Iliad.* ξ'. *v.* 107.

Νῦν δ' εἴη, ὅς τῆς δὲ ἀμείνονα μῆτιν ἰνίσποι,
Ἦ νέῳ, ἠὲ παλαιῷ. ἐμοὶ δέ κεν ἀσμένῳ εἴη.
Nunc autem sit, qi hoc melius consilium dicat
Vel juvenis, vel senex, mihi autem lubenti fuerit.

Sophocles Antigon. *n.* 739.

Ἄναξ, σέ τ' εἰκὸς, εἴ τι καίριον λέγει,
Μαθεῖν, σέ τ' αὖ τῦδ'. ἓν γὰρ ἑρπτὰ δικλᾶ.
Rex, convenit te, si qid rectè dicitur,
Discere, & hunc vicissim, rectè enim dictum est, audire.

Et rursus *n.* 730.

Μὴ νῦν ἓν ἦθος μᾶνον ἐν σαυτῷ φόρει,
Ὡς φῆς σὺ, κ' ὐδὲν ἄλλο, τῦτ' ὀρθῶς ἔχειν.
Me unum hunc morem tantum retineas,
Ut putes nihil esse rectum, nisi qod tu dicis.

Rursus *n.* 725.

Ἀλλ' ἄνδρα, κἂν τις ᾖ σοφὸς, τὸ μανθάνειν
Πολλ' αἰσχρὸν ὐδὲν, καὶ τὸ μὴ τείνειν ἄγαν.
Sed etiam sapientem virum discere
Multa non est turpe, & non nimium repugnare.

Et denuò *n.* 738.

Καὶ τῶν λεγόντων ἓν, καλὸν τὸ μανθάνειν.
Honestum est alios etiam audire.

Et ibidem *n.* 1147.

Ἓυ σοι φρονήσας, ἓν λέγω. τὸ μανθάνειν
Δ' ἥδιστον ἓν λέγοντος, εἰ κέρδος φέρει.
Bene tibi volens suadeo:
Prodest autem audire bene monentem.

Anacharsis apud Plutarchum in *Symposio*, cùm qæreretur, ecqid regem maximè illustrem faceret, respondisse dicitur, Εἰ μόνος φρονιμος εἴη. *Si solus sapuerit.* qod mihi videtur à ratione qàm longissimè dissitum. Itaqe malim, qod Stobæus exhibet *Tom.* 2. *tit.* 48. Εἰ μὴ μόνος φρόνιμος εἴη. *Si non solus sapuerit, si sapientiâ suâ non fuerit contentus nimis, dum se solum sapere existimat.* Qod de Tiresia Homerus *Odyss.* κ'. *v.* 495. de Scipione Cato apud Plutarchum in *Apoph.* Et *Polit.* de Chrysippo alii apud Laërtium *l.* 7. §. 183.

Οἷος πέπνυται. τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσι.
Hic solus sapit: ast alii velut umbra feruntur.

Et Callimachus hymn. *in Lavacr. Pallad. n.* 129.

Μῦνος πεπνύμενος.
Solus prudens.

Qalis Creon depingitur à Strattide in *Phanissis* apud Athenæum *l.* 14. *pag.* 621. *F.*

Οὐδὲν συνίετε πᾶσα Θηβαίων πόλις,
Οὐδὲν ποῖε. —
Nihil intelligitis universi Thebarum cives,
Nihil prorsus.

A Et à Sophocle in *Antigon. n.* 741.

Οἱ τηλικοί δι καὶ διδαξόμεσθα δὴ
Φρονεῖν πρὸς ἀνδρὸς τηλικῦδε τὴν φύσιν;
An tali ætate discemus
Sapere a juvene?

Siqidem, ut apud eundem Creontem filius patrem prudentior monet *n.* 722.

Ὅστις γὰρ αὐτὸς ἢ φρονεῖν μόνος δοκεῖ,
Ἢ γλῶσσαν ἢν ὐκ ἄλλος, ἢ ψυχὴν ἔχειν,
Οὗτοι διαπτυχθέντες ὤφθησαν κενοί.
Qi enim solus sapere videtur,
Aut linguam, aut mentem habere, qam nemo habeat,
Is retectus inanis deprehensus est.

& Evripides *Æolo* apud Stobæum *Tom.* 2. *c.* 22.

—τύτῳ δ' ἀνδρὶ μήτ' εἶναι φίλος,
Μήτε ξυνεῖναι, ὅστις αὐτάρκη φρονεῖν
Πέποιθε, δούλας τὰς φίλας ἡγούμενος.
—*Cæterùm hujusmodi ne mihi contingat amicus,*
Neqe contubernalis, qi satis multa sapere se
Sibi persvadet, & pro servis amicos æstimat.

C Ità qi solus sapit, bis desipit; dum aliorum consilia respuit & despuit, aliorúmqe consortia abs se abdicat, qibus duobus nihil potest esse principibus perniciosius. fit deniqe qod Plato *ad Dion. Epist.* 4. & ex Platone Plutarchus *de adulat.* & in *præcept. Polit.* αὐθάδειαν ἑρημίαν ξύνοικος. *austeritas solitudinem amicorum parit.* De Marco nostro Capitolinus. *Semper sanè cum optimatibus, non solùm bellicas res, sed etiam civiles, priusqam faceret aliqid, contulit,* deniqe, sententia illius præcipua semper hæc fuit, *Æqius est, ut ego tot & talium amicorum consilium sequar, qàm ut tot & tales amici meam unius voluntatem sequantur.* Optimè L. Æmylius apud Livium *l.* 44. *Non sum is, qi non existimem admonendos duces esse: imò eum, qi de sua unius sententia omnia gerat, superbum judico magis qàm sapientem.*

D Τὸ ἀπαρατρέπτως εἰς τὸ καθ' ἑκάστην ἀποτεμητικὸν ἐπάσῳ] De eodem *l.* 6. §. 30. Ὡς ἀκριβὴς ἦν ἐξετασὴς ἠθῶν καὶ πράξεων. *Ut morum actionumqe accuratus explorator fuerit.* Capitolinus. *Fuit sanè eâ constantiâ, ut septenis & novenis annis in provinciis bonos præsides detineret.*

Τὸ ἔμπτρον, πᾶ μὲν χρεία ἐντάσεως, πᾶ δὲ ἀνέσεως] *Diligens agri cultor, mitis, largus; & omnia hæc cum mensura.* Capitolinus. Vide *suprà* qæ de Apollonio §. 8. Seneca, *Epist.* 89. *Impetus ex dignitate rei cujusqe concipitur, proinde remissior acriorve, prout illa digna est peti.*

E Τὸ παῦσαι τὰ περὶ τοὺς ἔρωτας τῶν μειρακίων] qibus scilicet cùm Hadrianus, tum & Trajanus nimiopere addicti: uti ex Dione liqet & Capitolino. Vide *infrà* §. 17. Θεοδότ.

Ἡ καινονοημοσύνη] *qod utilitati publicæ omnes cogitationes impendebat.* Xylander. Καινονοημοσύνη vocabulum compositione novâ, vel à nostro fabricatum, vel à suis receptum. hoc enim Stoicis familiare fuisse deprehendet, qi in eorum qæ supersunt fragmentis versatus fuerit, nova subinde prout usus postulabat, compositionis Grammaticæ ope, comminisci & procudere vocabula. Insolens itaqe vox ista; & rei propemodum insolentis. Nam qod Paulus conqeritur *ad Philip. c.* 2. *v.* 21.

F Πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν. *Qæ sua sunt, plerique qærunt:* (qod *charitatis* esse negat idem Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 13. *v.* 5. ὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, *non qærit qæ sua sunt*) in ore subinde habentes, vel Davidicum illud *Psal.* 4. *v.* 6. *Qis nobis commodi aliqid repræsentabit?* vel Theocriticum istud ex *Idyll.* 16.

Αὐτῷ μοί τι γένοιτο. —
Mihi modo sit qod habeam.

Et qod Pindarus *Nem.* 1. Gregorius Nazianzenus *in Julian. l.* 1. Gregorius Presbyter in *vita Nazianzeni.* Τὸ οἰκεῖον πιέζει πᾶν. *Domesticum premit omne.* Τῦ δὲ δημωφελοῦς καὶ κοινῇ διαφέροντος ὀλίγη τοῖς καθ' ἕνα φροντίς. *Qa publicè prosunt, parum cuique curæ sunt.* Herodian. *l.* 2. *c.* 23. §. 21. hoc est, ut Tacitus *Annal. l.* 17. *Privata cuique stimulatio, vile decus publicum.* Ità qod idem *ibidem* pessimum veri affectus venenum, *sua cuique utilitas.* Et qod Livius *Histor. l.* 20. *Privata res semper officere, officientqe publicis consiliis.* Dum, Ἐν βραχεῖ μὲν μορίῳ σκοπῦσι τῶν κοινῶν οἱ πλέονες. τῷ δὲ πλείονι τὰ οἰκεῖα πράττουσιν. ὥστε τῷ ἰδίῳ λαθάνειν τὸ κοινὸν ἀῤῥώς φθειρόμενον. *Brevi momento de rebus communibus deliberant, majore temporis parte rem familiarem administrant: ita ut illos lateat privato commune bonum ab omnibus perdi.* Thucydides *Hist. l.* 1. *pag.* 95. *D.* &, qod Lysias *adv. Philon. Edit. Marburg. pag.* 471. Παρέντες τὸ τῆς πόλεως κοινὸν ἀγαθὸν, ἐπὶ τὸ ἑαυτῶν ἴδιον κέρδος ἔλθοιεν, διὰ τὸ μὴ τὴν πόλιν, ἀλλὰ τὴν ὐσίαν, πατρίδα αὐτοῖς ἡγεῖσθαι. *Qòd neglecto communi civitatis bono, privata sua lucra sunt qæsturi;*

cum

amicis vel cœnandi secum, vel abstinendi optionem liberam permittebat, nec peregrè euntem comitari, nisi ipsis allubesceret, necesse erat: qòd affectum adversùs se pariter semper deprehendebant, etiamsi occasione aliquâ impediti, eum nevtiqam essent comitati. qòd in consiliis, qid facto opus esset,

καὶ τὸ ἐφεῖσθαι τοῖς φίλοις μήτε συνδειπνεῖν αὐτῷ πάντως, μήτε συναποδημεῖν ἐπάναγκες. [a] ἀεὶ δ' ὅμοιον αὐτὸν καταλαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶν διὰ χρείας τινὰς ἀπολειφθέντων. καὶ [b] τὸ ζητηλικὸν ἀκριβῶς ἐν τοῖς

a Sup. §. 8.

b L. 6. §. 30.

ANNOTATIONES.

cùm non civitatem, sed facultates & divitias sibi patriam constituunt.

Πόλει δ' ἄχρηστος, ὁ αὑτῷ ἄριστος.
Reipublicæ inutilis, sibi est optimus.

Evripides *Heracl. n.* 4. vide & Aristotelem *Polit. l.* 2. *c.* 3. Eò igitur lavdabilior fuerit in Antonino κοινονημοσύνη ista, qò in plerisqe rarior: qâ *potior* habetur *privatis vel rebus vel necessitudinibus respublica*, ut Livius *l.* 24. &, *communia propriis præjudicant*, ut Bernardus *de Temp. Serm.* 58. ὡ τὰ ἴδια τῶν κοινῶν, ἀλλὰ τὰ κοινὰ τῶν ἰδίων προτιμητέον. *Non privata res publicis, sed publica privatis anteponenda sunt.* Apollonius Tyanæus *Epist.* 66. Eam principi suo Clavdianus his verbis commendat, in *Honor. Cos.* 4.

--consule cunctis,
Non tibi: nec tua te moveant, sed publica vota.

Eam certè in Pio cum primis prædicat Capitolinus his verbis: *Tantâ sanè diligentiâ subjectos sibi populos rexit, ut omnia & omnes, qasi sua essent, curaret. itaqe provincia sub eo cuncta floruerunt. Ibidem* & in Catone, Lucanus *l.* 2.

-- urbi pater est, urbiqe maritus;
In commune bonus.

In Galba, Plutarchus in *Galb. pag.* 1062. *C.* Ὁ δὲ Γάλβας ἀεὶ μὴ δῆλος πρὸ τῆ ἰδίᾳ τὸ κοινὸν τιθέμενος. *At Galba pra se tulerat semper rempublicam se privatis anteferre rationibus suis.* In Severo, Galenus *ad Pison de theriac. cap.* 2. Νομίζεται τὸ μέγιστον εἶναι τῆς βασιλείας μέρος, τὴν τῶ κοινῶ σωτηρίαν. *Censet maximam regni esse partem, communem omnium salutem.* In Athenienſibus priſcis, Demosthenes *Olynth.* 3. *pag.* 38. *B.* Οὐ γὰρ εἰς περιουσίαν ἐπράττετο, αὐτοῖς τὰ τῆς πόλεως. ἀλλὰ τὸ κοινὸν αὔξειν ἕκαστος ὥετο δεῖν. *Neqe enim rei familiaris amplificandæ gratiâ, rempublicam gerebant, sed qisqe sibi rem communem augendam esse putabat.* In Lacedæmoniis cum primis, Plutarchus in *Lycurg. pag.* 55. *B.* Τὸ δὲ ὅλον, inqit, ἐφιζειν τὰς πολίτας μὴ βάλεσθαι μήτε ἐπίσασθαι κατ' ἰδίαν ζῆν, ἀλλ' ὥσπερ τὰς μελίττας, τῶ κοινῶ συμφυεῖς ὄντας ἀεὶ, καὶ μετ' ἀλλήλων εἰλημένους περὶ τὸν ἄρχοντα, μικρᾶ δεῖν ἐξεσῶτας ἑαυτῶν ὑπ' ἐνθουσιασμῶ καὶ φιλοτιμίας, ὅλους εἶναι τῆς πολιτείας. *In summa assuescit cives nevellent, neu scirent privatim vivere: verùm ut apum more ad rempublicam conglobati semper, & inter se circa principem volutati, afflatusqe lymphatico atqe gloriæ siti tantùm non mente alienati, patriæ essent toti.* Vide *l.* 7. §. 4.

Cæterùm in diversum abit & reclamat hic Xylandro de vocabuli hujus interpretatione par illud in republica literaria honoratissimum, Isaacus Casavbonus & Clavdius Salmasius, in eruditissimis suis *ad Historiam Augustam commentariis.* Ille, *Propria*, inqit, *Marco vox est ista, eruditissimo interpreti minùs intellecta. Sic avtem appellat civilitatem, & virtutem illam, per qam censeri commuui cum cæteris civibus jure aqo animo aliqis patitur. Herodianus vocat* τὸ μέτριον καὶ ἰσόμετρον, vide pòst in διατηρητικὸν τῶν φίλων. Iste pariter pro eo vult sumi qem *communem sensum* vocat Juvenalis *l.* 3. *Sat.* 8. verbis istis;

Hæc satis ad juvenem, qem nobis fama superbum
Tradit & inflatum plerumqe Nerone propinqo.
Rarus enim fermè sensus communis in illa
Fortunâ.

Significat, inqit, *modestam illam, moderatam, usitatam, & ordinariam, ut ità dicam, hominis mentem, qæ in commune qodammodo consulit, nec omnia ad commodum suum refert, respectumqe etiam habet eorum cum qibus versatur, modestè, modicèqe de se sentiens.* Eodemqe refert uterqe qod in seqentibus adjicitur, tanqam vocabuli istius interpretamentum, de facilitate animi in concedendo amicis, nè se comitarentur, avt secum convivari cogerentur, si id ipsi nollent: qam & in Marco notat Galenus, qi in *Comment.* περὶ τῆ προγινώσκειν, φιλανθρωπίαν καὶ χρηστότητα ἐν τῶ περὶ ἰδίων βιβλίων, μετριότητα καὶ ἐυγνωμοσύνην, nuncupat. Juvenali Senecam adjungere licet, *ad Lucilium* suum *Epist.* 105. *Odium ex offensa sic vitabis, neminem lacessendo gratuito: à qo te sensus communis tuebitur.* De Thoma Moro nostro Erasmus *Epist. ad Ulr. Huttenum, Nemo minùs ducitur vulgi judicio: sed rursus nemo minus abest à sensu communi.* Nec multùm distat qod Apostolus *ad Rom. c.* 12. *v.* 16. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. *Non elatè de vobis ipsis sentientes, sed humilibus obsequendantes. Communem sensum* in Trajano hunc prædicat Plinius in paneg. *Non de tyranno, sed de cive; non de domino, sed de parente loqimur. unum ille se è nobis putat; nec minùs hominem se qàm hominibus præesse meminit.* In Marco Evtropius *Hist. Rom. l.* 8. *Hic cùm omnibus Romæ æqo jure egit: ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio.* Etiam pòst imperium collatum & susceptum, τῷ αὐτῷ νῷ καὶ τρόπῳ χρώμενος. *Eadem animi sententiâ & moribus iisdem usus.* Aristides *Orat. in Marc. p.* 113. De Clavdio Svetonius *l.* 5. *c.* 12. *In semet augendo parcus atqe civilis, prænomine Imperatoris abstinuit, nimios honores recusavit.* Sed *c.* 35. *non sine nota aliqa, jactator civilitatis.* De Pio ipso Julius Capitolinus, *Imperatorium fastigium ad summam civilitatem deduxit.* De Marco deniqe nostro Capitolinus idem. *In imperio ità civiliter se gessit, ut lenitatem Pii nemo desideraret.* Et mox; *Cum populo non alister egit, qàm est actum in civitate libera.* Déqe eodem Joannes Aventinus *Annal. Boior. lib.* 2. *Admodum clemens & civilis erga omnes, adeuntium cuivis dextram placidè dabat.*

Καὶ τὸ ἐφεῖσθαι τοῖς φίλοις μήτε συνδειπνεῖν αὐτῷ πάντως] Lampridius de Alexandro Severo: *Cum amicis tam familiariter vixit, ut communis esset eis sape consessus, iret & ad convivia eorum: aliqas avtem haberet qotidianos etiam non vocatos. qotidiani igitur illi convivæ imperatorum, etiam non vocati aderant, & adesse qodammodo cogebantur, qòd sine illis esse non posset princeps.* non tenuit avtem hunc morem Marcus, sed amicos liberabat hac necessitate veniendi, & gratiam illis faciebat secum convivandi, ubi ipsis collibuerat; Patrem Pium, ut hoc loco ipse restatur, imitatus. qod seqiùs tamen interpretati sunt qidam, & ad mores Marci arrogantes referre conati sunt, qi sastigium principis servare cuperet. *Dederunt crimini*, inqit Capitolinus, *qod avlicam arrogantiam confirmaverit, submovendo amicos à societate communi atqe à convivis.* Salmasius *ibidem.*

Μήτε συναποδημεῖν] dicere nimirum solebat, *Gravem esse provincialibus comitatum principis etiam nimis parci.* Capitolinus. Verum Marcus hac ratione Pium prædicat profectionem communem amicis condonasse, ne istis ipsis gravis potiùs ac molestus officio minùs necessario existeret. qo nomine Marcum item commendat Galenus locis pavlò antè adductis *cap.* 9. Χρηστόν τ' ὄνλα, inqit, καὶ φιλάνθρωπον αὐτὸν ἐδυνήθην πεῖσαι καλαλείπειν ἐν τῆ Ῥώμῃ με. *Qoniam avtem benignus erat & humanus, potui abeo impetrare, ut Romæ manerem.*

Ἀεὶ δὲ ὅμοιον αὐτὸν καταλαμβάνεσθαι ὑπὸ τῶν διὰ χρείας τινὰς ἀπολειφθέντων] M. Casavbonus de negotiis accipit, qæ cum necessaria aliqa occasione interveniente, priusqam confici possent, abrumpere cogebatur, eundem illum, hoc est, pariter affectum, pariáqe sentientem, ubi ad illa jamdiu intermissa rediret, semper deprehenderent. At Xylander (cui accedo potiùs, svadente dictionis ipsius serie) de personis, amicis puta, familiaribus, ministris; qod etiam cum necessitate aliqa eum comitati non fuerant, avt etiam ob cavssas necessarias, qo minùs id possent, ab ipso, cùm aliqò proficisceretur diutius forsan abfuturus, relicti, eundem tamen tam absentes qàm præsentes experti sint. Vitium illud notásse videtur crebrum nimis, à qo Pius immunis fuerit, qo absentium amicorum rationem nullam avt exiguam saltem habere solent pleriqe, qos præsentes tamen colere cum primis præ se ferant. Qò trahit Athenæus *Dipnosoph. l.* 5. tritum sermone vulgari illud, qod ille τὴν μισανθρωποπάτην τῶν παροιμιῶν indigitat,

Τηλοῦ φίλοι ναίοντες, ἐκ εἰσὶν φίλοι.
Amici, amici non sunt, qi degunt procul.

Et reverâ sicut apud Romanos *lege Pompeiâ, ab honorum petitione absentes submovebantur*; Svetonius *l.* 1. *c.* 28. ità & pleriqe, bonis etiam candidisqe, absentium benè meritorum qoque oblivio qandoqe obrepit. Cæterùm qod in Pio Marcus hic prædicat, Epicuri dogma vult esse Laërtius *l.* 10. qi sapientem dixerit, húncqe solum, Χάριν ἕξειν φίλοις καὶ παρὼσι καὶ ἀπῶσιν ὁμοίως, διά τε ὀδὸ. ὅτε μέν τις σρεβλοῦται, ἔνθα καὶ μύζειν καὶ οἰμώξειν. descripsi & qæ ad præsens negotium nihil faciunt, qò loca malè habenti medelam tentarem. Sic vertit Ambrosius Camaldunus. *Gratiamqe amicis præsentibus æqè ac absentibus habiturum sapientem, solum, atqe illum in itinere: qam tamen cruciatur, & ingemiscet & ejulabit.* Verùm, qid hoc est, *in itinere gratiam habere*? avt qò spectat? tum qæ arena sine calce? avt qàm bella commistura illa? *qam tamen cruciatur*, &c. qid enim istud ad gratiam amico habendam? eò, uti videtur, respexisse voluit, qod antè dictum fuerat, Κἂν σρεβλωθῇ δ' ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν ἐυδαίμονα. forsan avtem illud, διά τε ὀδὸ, ad seqentia pertinebat; ut sensus sit, *etiam in itinere, si qem torqeri viderit, commiseratione attactum, sortem hominis deploraturum.* Sed reverâ prioribus illis postrema ista sic conjungenda avtumo, ut legatur; Κἂν σρεβλωθῇ δ' ὁ σοφὸς, εἶναι αὐτὸν ἐυδαίμονα. ὅτι μέντοι σρεβλοῦται, ἔνθα καὶ μύζει καὶ οἰμώξει. ità sensus erit, *sapientem, etiamsi in tormentis qoqe constitutus beatus sit, inter torqendum tamen ingemiscere atqe ejulare.* μύζειν *ingemiscere.* de Delphino Aristoteles *Hist. Animal. l.* 8. *c.* 2. ἐγὼ δὲ ζῇ πολὺν χρόνον, μύζων καὶ σίνομαι. *Foris vero diutius vivere potest mutiens & anhelans.* atqe indè μυγμὸς, ὁ σεναγμὸς. Μυγμὸς, *gemitus.* Svidas. tum subjungenda, μόνον τε χάριν ἔξειν τὸν σοφὸν &c. qæ ad præsens institutum pertinent.

Καὶ

τοῖς συμβολίοις, καὶ [a] ἐπίμονον, [b] ἀλλ' ὃ τὸ [c] προαπίσῃ τὸ ἐρεύνης [d] ἀρκεθεὶς τοῖς προχείροις φαντασίαις. καὶ τὸ διατηρητικὸν τῶν φίλων, καὶ μηδαμοῦ ἄψικορον, μηδὲ ἐπιμανές. καὶ τὸ αὐταρκὲς ἐν παντί. καὶ τὸ φαιδρόν. καὶ τὸ πρῴρωθεν προνοητικόν. καὶ τῶν ἐλαχίστων προδιοικητικὸν [e] ἀτεραγώδως. καὶ τὸ τὰς ἐπιβοήσεις, καὶ πᾶσαν κολακείαν ἐπ' αὐτὸ [f] ϛαλῆναι. καὶ τὸ φυλακτικὸν ἀεὶ τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀρχῇ, καὶ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας, καὶ ὑπομενητικὸν ἐπὶ τῶν παρὰ [g] τινῶν καταπιλάσεις

accuratè perqirendo conſtanter inſiſtebat, nec ſpecie rerum obviâ qâvis acqieſcens, indagationem incidebat. qòd etiam amicorum retinendi ſtudioſus; nec faſtidio mutans, nec inſanè diligens. qòd in ſtatu qocunqe ſorte contentus, vultúqe ſerenus. è longinqo futuri præſagus; & de minimis qibúſqe citra tumultum providus. acclamationes omnémqe adulationem reprimere: imperio qæ neceſſaria erant, ſedulo cuſtodire; ſumptus cavtè attemperare; de rebus iſtiuſmodi ſugillantes patienter ſuſtinere. nec in

Deis

ANNOTATIONES.

Καὶ τὸ ζητητικὸν ἀκριβῶς — καὶ ἐπίμονον. ἀλλ' ὃ τὸ προαπίσῃ] Ex conjectura adſcripſi, καὶ ὅτι ὃ προαπίσῃ, ejuſmodi aliqid exigente ſenſu, & dictionis ſerie. Verùm D. Bootius mavult, ἀλλ' ὃ πολὺ προαπίσῃ. qod & Annotator Lugdunenſis cenſuit. D. Junius ὃ προαποσῆναι & ἀρκεσθέντα. Illud avtem Merici, ἐπίμονον ἄλλως, qod de *patientia* vult intelligi *in aliis audiendis*, ego concoqere non poſſum: ſicut nec, qod ex paternis commentariis adducit, ἀλλ' ὃ τὸ, Προαπίσῃ &c. acſi alterius cujuſpiam dictum citaretur. De Pio pariter iterum Marcus *l.* 6. §. 30. Καὶ τὸ περὶ καλλιλήψιν τῶν πραγμάτων φιλότιμον. καὶ ὡς ἐκεῖνος οὐκ ἄν τι ὅλως παρῆκεν, μὴ πρότερον εὖ μάλα καλῶς καὶ σαφῶς νοήσας. *In rebus indagandis ſtudium, utqe nihil omnino præterierit, priuſqam ſedulò conſideràſſet, & liqidò perſpexiſſet.* Ubi vides & ſententiam eandem; & geminam huic, qam nos damus, ſeriem etiam dictionis. De eodem Joannes Xiphilinus *lib.* 70. *pag.* 799. *D.* Λέγεται δὲ ὁ Ἀντωνῖνος ζητητικὸς γενέσθαι, καὶ μηδὲ περὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα τῆς ἀκριβολογίας ἀφίστασθαι. ὅθεν αὐτὸν οἱ σκώπτοντες καὶ κυμινοπρίστην ἐκάλουν. *Fertur Antoninus in qarendo fuiſſe diligens, ac ne qidem in rebus minutis & vulgaribus ab exacta rimatione deſtitiſſe: unde qi eum irridebant idcirco cuminiſectorem appellabant.* Nec hac in parte Pio diſpar Marcus; de qo Caſſius *lib.* 71. *pag.* 804. *A.* Δικάζων τάς τε πίστεις καὶ τὰς ἀνακρίσεις ἐπὶ μακρότερον ἐποιεῖτο, ὥστε παραχόθεν τὸ δίκαιον ἀκριβοῦν. *In probationibus cognoſcendis & examinandis longior erat, ut undecunqe jus inveſtigaret. B.* — Φιλόπονος γάρ, καὶ ἀκριβῶς πᾶσι τοῖς τῇ ἀρχῇ προσήκουσι προσεφέρετο. καὶ οὐδὲν ἐν παρέργῳ ἔπραττεν, οὔτε ἔλεγεν, οὔτε ἔγραφεν, οὔτε ἐποίει. ἀλλ' ἦν ὅτε καὶ περὶ τὸ βραχυτάτου ἡμέρας ὅλας ἀνήλισκεν, οὐκ ἀξιῶν τὸν αὐτοκράτορα ἐξ ἐπιδρομῆς τι πράττειν. *Quum enim eſſet amans laboris, tum verò diligenter applicabat animum ad omnia, qæ ad principatum pertinerent. Nihil dicere ſolebat, nihil ſcribere aut facere obiter, ſed vel in minimis rebus diem ſæpenumero conſumere, qod exiſtimaret, non decere Imperatorem tranſcurſim qicqam agere.* Pertinet autem huc Platonis illud in *Phædon. pag.* 64. *C.* Ἐμοὶ δοκεῖ περὶ τῶν τοιούτων, τὸ μὲν σαφὲς εἰδέναι ἐν τῷ νῦν βίῳ, ἢ ἀδύνατον εἶναι, ἢ παγχαλεπόν τι. τὸ μέν τοι αὖ τὰ λεγόμενα περὶ αὐτῶν μὴ οὐχὶ παντὶ τρόπῳ ἐλέγχειν, καὶ προαιρεῖσθαι περὶν ἂν παντελῶς σκοπῶν ἀπείπῃ τις, πάνυ μαλθακῶ εἶναι ἀνδρὸς. *Mihi videtur de his qidem rebus manifeſta veritas in vita præſenti aut nullo modo, aut ſumma cum difficultate intelligi poſſe. Qæ porro de his dicuntur, ea non omni modo explorare, & non prius deſiſtere, qam examinando omnia, defatigeris, mollis nimium judico eſſe viri.*

Τὸ διατηρητικὸν τῶν φίλων] *l.* 6. §. 30. τὸ βέβαιον καὶ ὅμοιον ἐν ταῖς φιλίαις. *Conſtantem & æqabilem in amicitiis colendis.* De Auguſto Svetonius *l.* 2. *c.* 66. *Amicitias neqe facilè admiſit, & conſtantiſſimè retinuit.* Et de Conſtantio Libanius *Orat.* 3. *pag.* 135. *C.* Εἰς μὲν τὸν τῶν ἐπιτηδείων καταλογον, ὀδύνα προπετῶς ἐγγεγράφων. ὃς δὲ ἐγγράψειεν ἅπαξ, οὐκ εἰδὼς ἐξαλείφειν. μόλ' ἀναλίσκων χρόνῳ τὸ φίλτρον, ἀλλ' ἐπιτείνων τῇ συνηθείᾳ τὸν πόθον. *In familiarium cenſum & album neminem temerè adſcribebat: qos verò ſemel adſcripſerat, ſciens prudens nunqam delebat: neqe temporis progreſſu amoris vim conſumebat: verum deſiderium conſortis augebat.* Solonis id monitum, Φίλους μὴ ταχὺ κτῶ. ὃς δ' ἂν κτήσῃ, μὴ ἀποδοκίμαζε. *Amicos cito noli parare. qos autem paraveris, ne rejicias.* Laërtius *l.* 1. §. 60. De Pio Capitolinus. *Amicis ſuis in imperio ſuo non aliter uſus eſt, qàm privatus.* Et rurſus; *Convivia cum amicis & privata communicavit & publica. Freqentavit & ipſe amicorum ſuorum convivia.* Verùm hæc potiùs ad civilitatem referenda fuerint.

Καὶ μηδαμοῦ ἄψικορον, μηδὲ ἐπιμανές] ſcilicet *furor* & *faſtidium*, ſive *amor inſanus* & *præpropera ſatietas*, apud animos verſatiles per vices obtinent, ſibíqe invicem ſuccedunt. ità Thamarem ſororem Amnon Davidis filius, qam pavlò antè inſanè deperierat, expletâ libidine, mox penitiſſimè eſt averſatus *Hiſt. Reg. l.* 2. *c.* 13. *v.* 15. Πτηναὶ γὰρ αἱ τῶν ἐρώντων καρδίαι, inqit Clemens *Pædag. l.* 2. *c.* 10. καὶ σβέννυται μετανοίᾳ τὰ φίλτρα. τρίπτεται δὲ πολλάκις τὸ φιλεῖν εἰς τὸ μισεῖν. ὁπότε ἂν αἴσθηται τῆς καταγνώσεως ὁ κόρος. *Amantium enim corda ſunt volucria, amoriſqe irritamenta exſtinguuntur ſæpe pœnitentiâ: amórqe ſæpe vertitur in odium, qando reprehenſionem ſenſerit ſatietas.* Apud Senecam Tragœdum *Medea*, 3. 1.

Si qeris odio miſera qem ſtatuas modum,
Imitare amorem. ---

Ità qod Plato *Politic. l.* 8. *pag.* 723. *D.* Τῷ ὄντι τὸ ἄγαν τι ποιεῖν, μεγάλην φιλεῖ εἰς τἀναντίον μεταβολὴν ἀπαποδιδόναι. *Ac ſummatim exceſſus omnis verti penitus in contrarium conſvevit.* Hoc eſt qod in juvenibus notat Ariſtoteles *Rhetor. l.* 2. *c.* 12. Οἱ νέοι δὲ ἐνμεταβολοι καὶ ἀψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας. καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται. *Juvenes in horas mutabiles, & faſtidioſi in cupiditatibus, & valdè qidem concupiſcunt, celeriter verò ſedantur.* Eſt avtem ἀψίκορον metaphoricè ab eis tranſlatum, qi cibos ſtatim, ubi minimum libârunt, ſatiati repudiant. Svidas. Ἀψίκορος, ἐνμετάβλητος, ἢ ὁ ταχέως καὶ ἅμα τῷ ἅψασθαι κορεννύμενος. Ἀψίκορος, *qi facilè mutatur, inconſtans, levis, vel qi ſtatim ſatiatur ſimul ac cibum tetigit.* qi & Marci verba mox ſubjungens συντηρητικὸν δεῖ εἶναι πρὸς τοὺς φίλους, καὶ μηδαμοῦ ἀψίκορον. Eum ſecuti interpretes ad Pii adverſùs amicos affectum referunt havd incommodè. qanqam poteſt etiam latiùs ſumi, ut reliqum etiam vitæ inſtitutum reſpiciat.

Τὸ αὐταρκὲς ἐν παντί] ὡς ὀλίγοις ἀρκούμενος. *l.* 6. §. 30. neqe enim aſſentior Xylandro vertenti, *In omnibus omnia ſua in ſe repoſita habebat.* nec ea mens Marci, iſtic ſaltem. malim, vel *modico*, vel *ſorte contentus.* Epicurus *ad Menæc. apud Laert. l.* 10. *c.* 130. Τὴν αὐτάρκειαν δὲ ἀγαθὸν μέγα νομίζομεν. οὐχ ἵνα πάντως τοῖς ὀλίγοις χρώμεθα. ἀλλ' ὅπως, ἐὰν μὴ ἔχωμεν τὰ πολλὰ, τοῖς ὀλίγοις χρώμεθα, πεπεισμένοι γνησίως, ὅτι ἥδιστα πολυτελείας ἀπολαύουσιν οἱ ἥκιστα ταύτης δεόμενοι. *Frugalitatem præterea magnum exiſtimamus bonum, non ut ſemper utamur modicis; verum ut, cum multa non habemus, utamur pavcis, credentes veriſſimè illos magnificentiâ frui ſuaviſſimè, qi illâ minimum indigent.*

Τὸ φαιδρόν] το ἐυδιον τῦ προσώπυ. *ibidem.*

Τῶν ἐλαχίστων προδιοικητικόν] Nec in hoc Pio diſpar Marcus, qi *cunabulis poſt puerorum lapſum culcitras ſubjici juſſit, unde bodieqe rete præſenditur.* inqit Capitolinus. Ità *Philoſophia* (ut apud Senecam *Epiſt.* 17. Cicero) *& in maximis opitulatur, & ad minima deſcendit.* Verùm in Capitolino Salmaſius pro *cunabulis*, *funambulis* legendum contendit; qem viſe ſis *ad Marci vit.m.*

Καὶ πᾶσαν κολακείαν ἐπ' αὐτὸ ϛαλῆναι] συσαλῆναι Xylander. Verùm mutatu nihil opus: cùm & σέλλεσθαι & ϛαλῆναι ſimplex, *comprimendi, reprimendiqe* ſignificationem obtineat. ità medicis dicuntur pharmaca qædam κοιλίαν σέλλειν, *ventrem ſupprimere*, ut Alexandro Aphrodiſæo, an Tralliano (hoc enim vult Mercurialis *Gymnaſt. l.* 1. *c.* 11.) in *Præfar. Problem.* idémqe alibi, αἷμα λος δὲ ϛαλένλος. *cùm avtem ſanguis repreſſus fuerit.* De Alexandro Mammææ Lampridius. *Salutabatur avtem nomine, hoc eſt, Ave Alexander: ſi qis caput flexiſſet, avt blandius aliqid dixiſſet, uti adulator vel abjiciebatur, vel ridebatur.*

Τὸ φυλακτικὸν τῶν ἀναγκαίων τῇ ἀρχῇ] Hujus rei documentum eſſe poteſt, qòd *ſalaria multis ſubtraxit, qos otioſos videbat accipere, dicens, Nihil eſſe ſordidius, qàm ſi rempublicam ii arroderent, qi nihil in eam ſuo labore conferrent.* Capitolinus. qi & de Marco: *In largitionibus pecuniæ publicæ parciſſimus fuit: qod laudi potiùs datur, qàm reprehenſioni.*

Καὶ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας] *Sumptus procurabat.* Xylander. *Impenſarum ratiocinarium cuſtodiebat.* Caſavbonus. qi & de *imperii ratiocinario* accipit, qod apud ſe Pius habuerit. de qo & Capitolinus. *Rationes omnium provinciarum ſervit & vectigalium.* indéqe κυμινοπρίστην dictum, qòd in iſtis exigendis diſtrictiùs ageret. Verùm de diverbii illius occaſione ſuprà diximus. Malim & iſtic τὸ ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας, de *ſumptuum erogatione moderandâ & attemperandâ*, qàm de redituum rationibus exqiſitè conficiendis interpretari. Pium ſcilicet illis *condum* magìs qàm *promum* ſe exhibuiſſe.

Καὶ ὑπομενητικόν] Ità *l.* 6. §. 30. Τὸ μακρόθυμον. καὶ ὡς ἔφερεν ἐκεῖνος τοὺς ἀδίκως αὐτὸν μεμφομένους, μὴ ἀντιμεμφόμενος. *Iraſci tardus, utqe tulerit immerito reprehendentes, nec eos viciſſim redarguerit.*

Ἐπὶ τῶν τοιούτων τονῶν] τόνον iſtic *rigorem* ſignificare vult Mericus. Verùm τόνων, non τονῶν, eſſet à τόνος. & *rigores* dicere durius pavlò videatur. Xylander τινῶν legit, cui calculum do, operarum mendum merum ſubeſſe opinatus.

Μήτε

Deis colendis superstitiosus, nec in hominibus, avt muneribus, avt blanditiis avram captans popularem; sed in rebus qibúsqe sobrius, solidus, nusqam ineptus, avt novitatis studiosus. Porrò qòd ad vitam commodiùs transigendam conducentibus rebus, qarum copiam illi dapsilem sors suppeditabat, citra fastum, nec liberè tamen minùs, utebatur; ut & præsentibus simpliciter frueretur, neque absentia multùm desideraret. qòd nemo illum avt sophistam, avt vernaculum, avt

ως. καὶ τὸ [a] μήτε περὶ τοὺς θεοὺς δεισιδαίμονα, μήτε περὶ ἀνθρώπους δημοκοπικὸν, ἢ [b] ἀρεσκολικὸν, ἢ ὀχλοχαρῆ, ἀλλὰ [c] νήφοντα ἐν πᾶσι, καὶ βέβαιον, καὶ μηδαμῆ ἀπειρόκαλον, μηδὲ καινοτόμον. καὶ τὸ τοῖς εἰς [d] ὀψάρια βίον φέρουσι πολλῶν, ὧν ἡ τύχη παρέχει δαψίλειαν, χρησικὸν ἀτύφως ἅμα καὶ ἀπροφασίστως, ὥστε παρόντων μὲν ἀνεπιπλήκτους ἀπλῆσθαι, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι. καὶ τὸ μήτε ἄν τινα εἰπεῖν, μήτε ὅτι [e] σοφιστὴς, μήτε ὅτι οἰκογενὴς ἐρνάκλων, μήτε ὅτι χρη-

a L. 6. §. 30.
b L. 5. §. 5.
c L. 4. §. 28.
d L. 4. §. 3.
e Sup. §. 7. & l. 6. §. 30.

ANNOTATIONES.

Μήτε περὶ τοὺς θεοὺς δεισιδαίμονα] Ità *l.* 6. §. 30. de Pio: θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας.

Μήτε περὶ ἀνθρώπους δημοκοπικὸν] qod de eis usurpatur, qi muneribus ac viscerationibus populum demereri studio habent. Plutarchus *Præcept. Polit. pag.* 802. *D.* Τὸν μὲν οὖν λύκον φασι τῶν ὥτων κραῖν. δῆμον δὲ καὶ πόλιν ἐκ τῶν ὤτων ἄγειν δεῖ μάλιστα. μὴ, καθάπερ ἔνιοι τῶν ἀγυμνάστων περὶ λόγων, (legendum λόγους) λαβὰς ἀμούσους καὶ ἀτέχνους ζητοῦντες ἐν τοῖς πολλοῖς τῆς γαστρὸς ἔλκυσιν, ἐυαγωγοῦντες, ἢ τῇ βαλαντίῳ διδόντες, ἢ πυρρίχας τινας, ἢ μονομάχων θεάματα παρασκευάζοντες ἀεὶ, δημαγωγοῦσι, μᾶλλον δὲ δημοκοποῦσι. δημαγωγία γὰρ ἡ διὰ λόγου πειθομένων ἐστὶν. αἱ δὲ τοιαῦται τιθασεύσεις τῶν ὄχλων, οὐδὲν ἀλόγων ζώων ἄγρας καὶ βυκολήσεως διαφέρουσιν. *Lupum qidem auribus teneri posse negant. Populum avtem & civitatem vel maximè auribus ducere oportet: neqe seqi eos, qi exercitatione dicendi destituti, multitudinis ducendæ ansas qærunt elegantiæ artisqe vacuas, & avt ventre trahunt epulis præbendis, vel marsupio largientes, avt saltationes avt gladiatorum spectacula crebra exhibentes populi favorem captant, avt potius vim ei afferunt. Captant enim favorem populi, eumqe ducunt, qi dicendo persuadent: at istiusmodi cicurationes nihil a brutorum illectatione & captura habent diversi.* nec multò post *pag.* 821. *E.* idem genus hominum perstringens: Οὗτοι δὲ πάντων ἐρώντων ἰσχυρότατοι ἅμα καὶ θεοτατοί ἐσιν ὁ πόλεται καὶ δῆμοις πρὸς ἔνια δὲ ἀρετὴν ἐγγινόμενοι. αἱ δὲ ἀπὸ θεάτρων, ἢ νεμήσεων, ἢ μονομάχων ψευδώνυμοι τιμαὶ καὶ ψευδομάρτυρες, ἑταιρικαῖς ἐοικασι κολακείαις ὄχλων, ἀεὶ τῷ διδόντι καὶ χαριζομένῳ προσμένουσαν ἐφήμερόν τινα καὶ ἀβέβαιον δόξαν. *Adeo omnium amorum cum validissimus est, tum divinissimus is, qem civitates & populi erga unum aliqem ob virtutem ejus concipiunt. Falso avtem sic dicti honores, ac falsa testimonia, qæ propter spectacula, diribitiones ac ludos gladiatorios deferuntur a multitudine, similes sunt meretriciarum adulationum, plebe subinde ei qi dat ac gratificatur aliqid arridente, uniusqe diei & instabilem gloriolam blandiendo tribuente.* δημοκοπίαν & δημαγωγίαν distingvit, ut illa sit populi favorem muneribus captantium, ista orationibus.

Νῆφον ἐν πᾶσι] *præcipuè sobrius.* Capitolinus. Verùm hoc restrictius. Apostolus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 5. Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι. *Tu avtem esto vigilans in omnibus.* Et *ad Thessal. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 6. Γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. *Vigilemus & sobrii simus.* De Scipione Polybius *l.* 10. *c.* 3. ἀγχίνους καὶ νήπλης. *Sagax & sobrius.* qod ob vocabuli insolentiam observo magis.

Παρόντων μὲν ἀνεπιτηδεύτως ἅπτεσθαι, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι] Ità pavlò pòst, καὶ ἀπέχεσθαι, καὶ ἀπολαύειν ἐδύναλο. *Abstinere & frvi posset.* Qod de Aristippo ferè Laërtius *l.* 2. *c.* 66. Ἀπέλαυε μὲν γὰρ ἡδονῆς τῶν παρόντων, οὐκ ἐθήρα δὲ πόθῳ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν μὴ παρόντων. *Nam ut libenter percipiebat præsentium voluptatem, ita ut absentibus frueretur, non laborabat.* Sensit nimirum, qod idem *ibidem c.* 75. ὅτι τὸ κρατεῖν καὶ μὴ ἡττᾶσθαι ἡδονῶν, ἄριστον, ἢ τὸ μὴ χρῆσθαι. *Qia continere se à voluptatibus, neqe eis manus dare præclarum est, non earum sibi usum interdicere.* De Aristippo tamen Flaccus *l.* 1. *Epist.* 17.

Tentantem majora, ferè præsentibus æqum.

Qod Isocrates Demonico §. 19. Στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω. *Iis, qæ adsunt, contentus esto: qære tamen meliores.*

Ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι] τότε γὰρ δεόμεθα, ὅταν ἐκ τοῦ μὴ παρεῖναι ἀλγῶμεν. *Tunc enim nobis opus est, cum ex eo, qod non adsit, dolemus.* Epicurus *ad Menæc. apud Laërt.* 10. 128.

Καὶ τὸ μήτε ἄν τινα εἰπεῖν] rectè Xylander. *Nemo fuit, qi eum esse diceret.* id est, verè dicere posset: per opprobrium scilicet. neqe enim ἐγκωμιαστικὰ sunt qæ sequntur, ut eruditus interpres Anglicanus opinatur; Sed σκωπτικὰ potiùs καὶ διασυρτικά.

Μήτε ὅτι σοφιστὴς] Allusit ad ζῆλον σοφιστικὸν, qem suprà attigerat, §. 7. De eodem *l.* 6. §. 30. Οὐ σοφιστὴς. Et Capitolinus. *Fuit vir formâ conspicuus, ingenio clarus, --- Singularis eloqentiæ, nitidæ literaturæ, --& hæc omnia cum mensura, & sine jactantia.* Nam qòd Vir doctissimus *Sophistæ*, avt *Scholastici* etiam nomen in meliorem partem hìc accipi lavdisqe loco haberi opinatus est, ab avtoris mente qàm longissimè aberravit. qòd & illud ex *l.* 6. planissimè adstruit. Marci sensum optimè explicabit Plutarchus de avdiend. *pag.* 41. *C.* ubi sophistarum ingenium praxinqe depingens; Ὁ μὲν γὰρ, inqit, Μελάνθιος, ὡς ἔοικε, περὶ τῆς Διογένους τραγῳδίας ἐρωτηθεὶς, εἰκ ἔφη καθορᾶν αὐτὴν ὑπὸ τῶν ὀνομάτων ἐπιπροσθουμένην. αἱ δὲ τῶν πολλῶν διαλήξεις καὶ μελέται σοφιστῶν, ἃ μόνον τοῖς ὀνόμασι παραπετάσμασι χρῶνται τῶν διανοημάτων, ἀλλὰ καὶ τὴν φωνὴν ἐκμελείας τισὶ καὶ μαλακότησι καὶ περιάγουσιν ἐφηδύνουσες ἐκβακχεύουσι καὶ περιφέρουσι τὰς ἀκροωμένας, κενὴν ἡδονὴν διδοῦσες, καὶ κενοτέραν δοξαν ἀντιλαμβανόνσες. *Et Melanthus qidem interrogatus, ut ajunt, de Diogenis tragœdia, negabat se eam videre, qòd vocabula ejus conspectam intercluderent. Sed plerorumqe sophistarum orationes atqe declamationes non vocabulis modo tanqam cortinis velant sententias; sed vocem qoqe accuratis qibusdam sonis mollitie & cantillationibus illi edulcantes bacchicum qendam furorem in avditorum animis concitant, eosqe transversos abripiunt, pro vana, qam adjerunt, voluptate, vaniorem etiam gloriolam reportantes.* Clemens itaqe *Strom. l.* 1. *pag.* 289. *A.* Ἡ δὲ σοφιστικὴ, inqit, τέχνη, δύναμίς ἐστι φανταστικὴ, διὰ λόγων δοξῶν ἐμποιητικὴ ψευδῶν, ὡς ἀληθῶν. παρέχει γὰρ πρὸς μὲν πειθὼ τὴν ῥητορικήν. πρὸς τὸ ἀγωνιστικὸν δὲ τὴν ἐριστικήν. ἀνίσχυος γὰρ ἂν ὁ Πλάτων κακοτεχνίαν προσεῖπε τὴν σοφιστικήν. ὅ, τε Ἀριστοτέλης ἑπόμενος, κλεπτικὴν ἕξιν αὐτὴν ἀποφαίνεται. ἅτε τὸ ὅλον τῆς σοφίας ἔργον πιθανῶς ὑφαιρουμένην, καὶ ἐπαγγελλομένην σοφίαν, ἣν οὐκ ἐμελέτησεν. ἐν βραχεῖ δὲ εἰπεῖν, καθάπερ τῆς ῥητορικῆς ἀρχὴ μὲν τὸ πιθανόν. ἔργον δὲ, τὸ ἐπιχείρημα. καὶ τέλος, ἡ πειθώ. οὕτω τῆς ἐριστικῆς ἀρχὴ μὲν, τὸ δόξαν. ἔργον δὲ τὸ ἀγὼν σῶμα. καὶ τέλος, ἡ νίκη. τὸν αὐτὸν γὰρ τρόπον καὶ τῆς σοφιστικῆς ἀρχὴ μὲν τὸ φανόμενον. ἔργον δὲ δισσὸν. τὸ μὲν ἐκ ῥητορικῆς, διεξοδικὸν φανόμενον. τὸ δὲ ἐκ διαλεκτικῆς, ἐρωτητικόν. τέλος δὲ αὐτῆς ἡ ἔκπληξις. *Ars avtem sophistica est potestas phantastica, qa imaginatione perficitur, verbis falsas opiniones tanqam veras ingenerans. Præbet enim ad persuadendum qidem dicendi artem, ad contendendum vero litigandi ac decertandi. Apertè itaqe Plato malam artem appellavit sophisticam, & eum seqens Aristoteles eam qandam decipiendi artem pronunciat, ut qæ totum sapientiæ officium probabiliter auferat, & profiteatur sapientiam, in qa non est versata, nec in ea studium posuit. Ut pavcis avtem dicam: qemadmodum artis qidem dicendi principium est id qod est probabile: officium vero argumentum: & finis persvasio: ita artis concertandi principium, est id qo opinamur: officium verò contentio: & finis victoria. Eodem enim modo sophisticæ qoqe artis principium qidem est id, qod apparet: officium vero duplex, unum qidem ex arte dicendi, qod perpetua oratione rem persequitur: alterum vero ex dialectica interrogans: ejus verò finis est obstupefactio & deductio ad admirationem.* Vide Platonem in sophista, qi totam illam dissertationem satis prolixam in hoc genus animalium definiendo insumpsit, cujus instituti rationem prodit nobis Plutarchus, insignem nimirum nugatorum istorum per Græciam eo seculo feracitatem, qi accepta à juventute potissimùm pecuniâ sapientiam edocturos sese pollicebantur, cùm nihil minùs qàm qod profitebantur præstarent. Sic enim ille *Platon. Qæst.* 1. *pag.* 999. *E.* Καὶ γὰρ ὥσπερ ἐκ τύχης, τότε φοραὶ συνίσαν σοφιστῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι. καὶ τούτοις οἱ νέοι πολὺ τελοῦντες ἀργύριον, διήμαλος ἐπληροῦντο, καὶ δοξοσοφίας, καὶ λόγων ζήλου, σχολὴν καὶ διατριβὰς ἀπράκτους ἐν ἔρισι καὶ φιλονεικίαις ἀγούσης, καλὸν δὲ καὶ χρήσιμον οὐδ' ὁτιοῦν. *Et enim tempestate qasi fortunâ qadam sophistæ in Græcia proveniebant frequentes, qibus adolescentes multum pendentes pecuniæ, implebantur doctrinæ ac sapientiæ opinione, studioqe disputandi certatim, qod genus disputationis inutilibus contentionibus otium tempusqe conterebat, neqe pulcri avt utilitatis qicqam habebat.* Itaqe Dio Prusæus *Orat.* 4. Eunuchis istos confert, qos, ut illa apud Comicum, *ajunt mulierum esse amatores maximos, sed nihil posse;* saltem, si qid qàm maximè moliti fuerint, nihil procreare, est certò certius. Vide *suprà ad* §. 7. & *ad l.* 9. §. 29.

Μήτε ὅτι οἰκογενὴς ἐρνάκλος] Οἰκογενὴς ad verbum, qi Hebræis יליד בית *Jerem. c.* 2. *v.* 14. qanqam Mericus noster glossema esse merum censet, qod è margine in textum irrepserit. Verùm de hoc alii viderint. Servi interim, ut Mosis Græcus interpres, *Genes. c.* 17. *v.* 13. vel sunt ἀργυρώνητοι, vel οἰκογενεῖς. *pecunia empti* vel *domi nati.* eandem habes distinctionem apud Tragicum in *Oedipo Rege*; ubi opilio regius ἦν δῶλος, οὐκ ὠνητὸς, ἀλλ' οἰκοτραφής. *erat servus, non emptus, sed domi educatus.* Hi Latinis *verna, vernula, vernaculi,* qod hic noster usurpavit. De Macrino Capitolinus. *In vernaculis vel avlicis,*

σχολαστικὸς, ἀλλ' ὅλῳ ἀνδρὶ πάτερι, πλείονι, ἀκολάκευτον, δυνάμενον καὶ τὸν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλων. ποῖος τύπος ἦ καὶ τὸ τιμητικὸν τῶν ἀληθῶς φιλοσοφούντων, τοῖς ἦ ἄλλοις [a] οὐκ ἐξο-

a Sup. §. 10.

scholasticum dixerit; sed virum maturum, consummatum, adulatione superiorem, rebus & propriis & alienis administrandis idoneum. adhæc qòd verè philosophantes in honore habebat, cæteris nihil ex-

ANNOTATIONES.

licis, tam impius, tam asper, ut servi illum sui non Macrinum A *dicerent, sed Macellinum.* Seneca de *Benefic. lib.* 6. *cap.* 11. *Alter apud proximum circulatorem resedit, & dum vagus atque ervo vernaculis congregatur & ludit,* &c. Horum avtem, cùm sub oculos ipsorum educarentur parvuli, petulantia & procacitate oblectabant sese familiariter patroni. Talis ille, qi Senecæ *Epist.* 12. *Non cognoscis me*? inqit. *Ego sum Felicio, cui solebas sigillaria afferre, Philositi villici filius, deliciolum tuum.* Martialis *l.* 14. *Epigr.* 54.

Si qis plorator collo tibi vernula pendet,
Hæc qatiat teneræ garrula sistra manu.

Et de Erotio *vernulâ* suâ, sic enim appellat *l.* 5. *Epigr.* 38.

Deflere non te vernulæ pudet mortem?

ibidem Epigr. 35.

Inter tam veteres ludat lasciva patronos,
Et nomen blæso garriat ore meum.

Seneca *de provident. cap.* 1. *Cogita filiorum nos modestiâ delectari, vernularum licentiâ; illos disciplinâ tristiori contineri, horum ali avdaciam.* Indè *verna procaces* dicti Horatio *Serm. lib.* 2. *Sat.* 6. & *vernilitas* ἀντὶ τῆς βωμολοχίας. Martialis *lib.* 1. *Epigr.* 42.

Urbanus tibi, Cæcili, videris.
Non es, crede mihi. qid ergo? Verna es.

Et *l.* 10. *Epigr.* 3.

Vernaculorum dicta, sordidum dentem,
Et fœda lingvæ probra circulatricis.

Cicero *Bruto.* §. 172. *Ego memini T. Tincam Placentinum, hominem facetissimum, cum familiari nostro Q. Granio dicacitate contendere. Sed Tincam, non minùs multa ridiculè dicentem, Granius obruebat nescio qo sapore vernaculo.* Ammianus *Hist. l.* 17. *Julianum appellantes loqacem talpam, literionem Græcum, & huic congruentia plurima atqe vernacula jactantes.* De Vitellio Svetonius *l.* 9. *c.* 14. *Nullis tamen insensior qàm vernaculis & mathematicis.* qam scripturam tamen solicitat Josephus Scaliger, propugnat Justus Lipsius. De mancipiis pariter Seneca *de Sap. constant. c.* 11. *Nos mancipiorum nostrorum urbanitas, in dominos contumeliosa, delectat: qorum avdacia ità demum sibi in convivas jus facit, si cepit à domino.* Qòd avtem ex Epicteto *Differt. l.* 4. *c.* 2. πρὸς τοῖς συνοῦσι, sive *officiosum atqe obsequiosum* hominem, vir doctus hic designari existimavit, nulla id certè ratione niti videtur; cùm istud τὸν ἄρεσκον, potiùs, ac pro *vernularum* more leviculè se gerentem Marcus voluisse videatur; sive ut Plavtinâ lingvâ loqar, ex *Mil.* 4. 2.

Cavillatorem facetum magis qàm convivam
Commodum.

Meliùs certè Annotator Lugdunensis. *dicaculus, quales sunt vernulæ.*

Μήτε ὅτι σχολαστικὸς] *homo de schola,* Xylander. atqe ità Cicero *de Orat. l.* 2. *homo de schola, atqe à magistro, & Græcis literis eruditus.* De Maximinis patre & filio Alexander Mammææ in *Epist. ad matrem,* qam Capitolinus in *Max. min.* exhibuit; *Sed timeo, nè soror mea Græcis munditiis erudita, barbarum socerum ferre non possit; qamvis ipse adolescens & pulcer, & scholasticus ad Græcas munditias eruditus esse videatur.* Qo loco *barbaro scholasticus* opponitur, hoc est, cultu liberaliore studiisqe imbutus literariis. prout Cl. Casavbonus adnotavit. Verùm istic τῷ ἀνδρὶ πεπείρῳ, i. *viro maturo* ὁ σχολαστικὸς ἀντιτίθεται. ut eum designet qi *in scholis sub præceptore* adhuc *agat,* avt agere etiam opus habeat. indè Plutarcho *de avdiend. p.* 46. *A.* μελέτας σχολαστικάς. qo loco notat, τοὺς τὰς τῶν παιζόντων καὶ παμπυριζόντων ἐν ταῖς σχολαστικαῖς μελέταις φωνὰς ἐπὶ τοὺς φιλοσόφους μεταχομίζοντας. *Voces ludentium & lascivientium in scholasticis declamationibus ad philosophos transferentes.* Vel ejusmodi etiam, qi *pro scholastico se venditet.* qod *in mundialibus scriptoribus* (ità avtor loqitur) in *Epist. ad Salon.* reprehendit Salvianus. *Omnes,* inqit, *in scriptis suis causas tantùm egerunt suas; & propriis magis laudibus, qàm aliorum utilitatibus consulentes, non id facere adnisi sunt, ut salubres ac salutiferi, sed ut scholastici ac diserti haberentur.* Facitqe huc, qod sequitur, τὸ ἀκολάκευτον. Qin & *scholasticus* qandoqe pro *declamatore* sive *rhetore* adhibetur, qi in *schola,* tanqam in *scena,* confictas cavsàs controversiásqe tractat, & ab *oratore* disterminatur, qi in foro judiciario veras agit. Virgilius istorum disciplinis vale-dicens;

Ite hinc inanes Rhetorum manipli; ite hinc
Inflata rore non Achaico verba;
Et vos, Sile, Albuti, Arqitique, Varróqe,
Scholasticorum natio madens pingvi,
Ite hinc, inanis cymbalon juventutis.

Tacitus, an Fabius, *de caus. corrupt. eloqent. At nunc adolescentuli nostri deducuntur in scenas scholasticorum, qi rhetores vocantur.* Eas mox ex Cicerone, *ludum impudentiæ* nuncupat. additqe simul: *Deducimur in scholas, qibus non facile di-* A *xerim, utrùmne locus ipse, an condiscipuli, an genus studiorum plus mali ingeniis afferant. nam in loco nihil reverentiæ, sed in qem nemo nisi imperstus aqè intrat. in condiscipulis nihil profectus, cùm pueri inter pueros, & adolescentuli inter adolescentulos pari securitate dicant & audiantur. Ipsa verò exercitationes magna ex parte contrariæ: —Svasoriæ, & controversiæ. —Sequitur avtem ut materia abhorrenti à veritate declamatio qoqe adhibeatur.* In eandem ferè mentem Petronius in Satyrico istorum exercitamenta infectando; *Hæc ipsa tolerabilia essent, si ad eloqentiam iturs viam facerent: nunc & rerum tumore, & sententiarum vanissimo strepitu, hoc tantum proficiunt, ut cum in forum* B *venerint, putent se in alium terrarum orbem delatos: & ideò ego adolescentulos existimo in scholis stultissimos fieri, qia nihil ex eis qæ in usu habemus, avt audiunt, avt vident; sed piratas cum catenis in litore stantes, sed tyrannos edicta scribentes,* &c. *sed mellitos verborum globulos, & omnia dicta factaqe qasi papavere & sesamo sparsa: qi inter hæc nutriuntur, non magis sapere possunt, qàm benè olere, qi in culina habitant.* & qæ sequntur. Fabius ipse denique *institut. l.* 12. *c.* 11. *Nam ut de nostris potissimùm studiis dicam, qid attinet tam multis annis, qanqam in more est plurimorum (ut de iis, à qibus magna in hoc pars ætatis absumitur, taceam) declamitare in schola? cùm satis* C *sit modico tempore imaginem veri discriminis, & dicendi leges comperisse. qod non dico, qia sit unqam omittenda dicendi exercitatio; sed qia non ejus specie consenescendum. cognoscere enim, & præcepta vivendi perdiscere, & in foro nos experiri potuimus, dum scholastici sumus.* indè *scholastica epistola* Plinio *l.* 9. *Ep.* 2. qæ ficta habent argumenta, & exercendi styli cavsà exarantur. *Nisi fortè volumus scholasticas tibi, atqe (ut ità dicam) umbraticas literas mittere.* Plinius idem *l.* 2. *Ep.* 3. de Isæo. *Diebus & noctibus nihil aliud agit, nihil audit, nihil loqitur. annum sexagesimum excessit,* & *adhuc scholasticus tantum est: qo genere hominum nihil avt simplicius, avt sin-* D *cerius, avt melius. nos enim, qi in foro verisqe litibus terimur, multum malitiæ, qamvis nolimus, addiscimus. schola & auditorium, & ficta causa, res inermis & innoxia est.* At non sunt tamen ejusmodi ista, qæ virum maturum, vel arguant, vel deceant. Est enim is, qalem Romanum sapientem Fabius describit, *institt. l.* 12. *c.* 2. *qi non secretis disputationibus, sed rerum experimentis, atqe operibus, se verè civilem virum exhibeat.* Marci interim mentem genuinam ista nisi clarissimè aperiant, ego nihil video. Neqe enim lavdi, qod eruditus interpres Anglus existimavit, sed vitio, qod & annotator Lugdunensis observavit, vituperio saltem, *scholastici* nomen istic tribuitur. Qanqam reticere religio est, qod Epictetus habet *Differt.* E *l.* 1. *c.* 11. Ὁρᾷς ὅτι σχολαστικόν σε δεῖ γενέσθαι (τοῦτο τὸ ζῷον, ᾧ πάντες καταγελῶσιν) εἰπεῖν ἄρα θέλεις ἐπίστασθαι τῶν σεαυτοῦ δογμάτων ποιεῖσθαι; *Vides ergo scholasticum oportere te fieri* (*id scilicet animal, qod deridetur ab omnibus*) *si modò decreta tua examinare volueris.* Hoc nimirum vocabulo vulgò perstringebantur, qi ad studia severiora animum seriò advertebant. Verùm tamen qi Scholasticis tricis totos se dederent, pro stolidis stultisqe idem habebat. Sic enim *l.* 3. *c.* 26. Ἄφες ἐκεῖνα τὰ τῶν σχολαστικῶν καὶ τῶν μωρῶν. *Tollito ista scholasticorum & stultorum.*

Προεστάναι δυνάμενον καὶ τῶν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλων] *Qi & se-* F *ipsum regere & alios posset.* Xylander & Casavbonus. contrà qam Tarqinius ille, *qi nec se nec suos regere potuit:* ut Cicero *de fin. l.* 3. Vide *suprà ad* §. 15. Verùm articulum τῶν expungere videntur illi, qod ego nolim. Verò, *& suis & aliorum rebus præfici dignus;* vel, *rebus & propriis & alienis administrandis idoneus.* Hoc est, qod Xenophon in *Oeconom.* Οἰκονόμον ἀγαθὸν εἶναι ἐν οἰκεῖν τὸν ἑαυτοῦ οἶκον. καὶ τὸν ἄλλου δὴ οἶκον, εἰ ἐπιτρέποι τις αὐτῷ, δύναιτ' ἄν, εἰ βέλοιτο, ἐν οἰκεῖν, ὥσπερ καὶ τὸν ἑαυτοῦ. *Boni œconomi est domum suam rectè colere, & alterius domum, si qis hanc ei committat, & ipse velit, rectè colere ut suam.*

Τὸ τιμητικὸν τῶν ἀληθῶς φιλοσοφούντων] qibus *honores &* G *salaria detulit.* Capitolinus. Vide *suprà ad* §. 4.

Τοῖς δὲ ἄλλοις] Qales Epictetus olim dixerat philosophos, ἄνευ τοῦ πράττειν μέχρι τοῦ λέγειν, i. *factis procul, verbis tenus.* Gellius *Noct. Attic. l.* 17. *c.* 19. de qibus festivè Isidorus Pelusiota *l.* 5. *Ep.* 28. Εἰ τις ἐν λόγοις φιλοσοφῶν, ἔργοις ἀφιλόσοφος ὀφθείη, ἐυλόγως ἂν ὁ λόγος τῶν τοιούτων προσίσται. *Si qis verbis philosophatur, re avtem ipsa moribus aberret, nulla ejus eloqentiæ merito est ratio habenda.* avt etiam qales Herodes Atticus dixerat, *nihil habere philosophi, præter barbam & pallium.* Gellius ibidem *l.* 9. *c.* 2. de qibus Fabius *instit. l.* 1. in *præfat. Nostris temporibus sub hoc nomine maxima in plerisqe vitia latuerunt. non enim virtute ac studiis, ut haberentur philosophi laborabant; sed vultum & tristitiam, & dissentientem à cæteris habitum, pessimis moribus prætendebant.* Tales avtem, utì videri possit, nonnulli, imò non pavci etiam, sub Marco obrepebant, Τῷ τῆς φιλοσοφίας προσχήματι καταχρώμενοι, *præ-*

tenta

exprobrabat, in congressibus facilis, & festivus, nec ad fastidium tamen. corporis sui curâ tam probè attemperatâ, ut nec vitæ avidus videretur, avt elegantiæ studiosus, nec neglectui tamen id haberet; sed per suam ipsius diligentiam efficeret, ut medicorum pharmacis fomentísve externis qàm minimè indigeret. qod maximum est, qòd citra invidentiam eis concedebat, qi in facultate aliqâ claruerunt, sive oratoriâ, sive legum, vel morum, vel aliarum qarumvis rerum notitiâ: sed & operam illis conferebat suam, ut pro eïs, qi-

νειδιστικόν, εἴτε ᾗ τὸ ἐύμιλον, καὶ ἔυχαρι, ἐ κατηκόρως. καὶ τὸ ᾗ ἰδίᾳ σώματι ἐπιμεληπικὸν ἐμμέτρως, ἔτι ὡς ἄν τις φιλόζωον, ἔτι πρὸς καλλωπισμόν, ἔτε μᾶλ ὀλιγώρως. ἀλλ' ὥστε λῆξαι τῷ ἰδίαν προσοχὴν, εἰς [a] ὀλίγιστα [b] ἰατρικῶν χρήζειν ἢ φαρμάκων καὶ ἐπιθημάτων [c] ἐκτός. μάλιστα ᾗ τὸ παραχωρητικὸν ἀβασκάνως τοῖς δύναμίν τινα κεκτημένοις, ἴσον τῷ φρασικλεῖ, ἢ

a ὀλίγα πάνυ. Svid.
b ἰατρικῆς Svid.
c ἐντὸς καὶ ἐκτός. Svid.

τῶν

ANNOTATIONES.

textu philosophiæ utentes, ut Dionis in *Vespas. lib.* 66. *pag.* 751. *A.* verbis utar) cùm philosophiæ titulo vitia obtegerent sua. Testis Dio idem in *Marco lib.* 71. *pag.* 815. *D.* πάμπληθεῖς, inqit, φιλοτοφεῖν ἐπλάτυνε, ἵν' ὑπ' αὐτῆ πλουτίζωνται. *Magna hominum multitudo se philosophari simulavit, ut ab eo locupletarentur.* Inde factum, ut *fama fuerit, qòd sub philosophorum specie qidam rempublicam vexarent & privatos. qod ille tamen purgâsse dicitur.* Capitolinus.

Οὐκ ἐξονειδιστικόν] Ità *l.* 6. §. 30. Οὐκ ὀνειδιστής. *Apollonii* tamen *Chalcidensis avaritiam mercedibus notavit.* Capitolinus Vide *suprà ad* §. 8.

Τὸ ἐύμιλον, καὶ ἔυχαρι, ἐ καλακόρως] De Lacyda philosopho pariter Laërtius *l.* 4. Ἀνὴρ σεμνόταλος. — ἔυχαρις δ' ἄλλως καὶ ἐύμιλος. *Vir erat gravissimus, in congressibus tamen facilis & festivus.* Idem de Pio Marcus, partem alteram qod attinet, dictione temperatâ: ἔυχαρι, ἐ καλακόρως. *festivus, sed non immodicè*, sive *ad fastidium usqe.* contrà qàm Cicero, de qo Plutarchus *pag.* 863. *C.* Ἡ δὲ περὶ τὰ σώμματα καὶ τὴν παιδιὰν ταύτην εὐτραπελία, δικανικὸν μὲν ἐδόκει καὶ γλαφυρὸν. χρώμενος δ' αὐτῇ καλακόρως, πολλὰς ἐλύπει, καὶ κακοηθείας ἐλάμβανε δόξαν. *Urbanitas in facetiis ejus & in salibus hisce forensis visa est & lepida: sed qum in ea esset effusior, immodico urbanitatis abusu multos offendit.*

Τῷ ἰδίᾳ σώματι ἐπιμεληπικὸν ἐμμέτρως] Galenus *de valetud. conserv. l.* 6. *c.* 5. de Antonino Pio an Marco, Ὁ γὰρ, ὃν ἴσμεν, αὐτοκρατόρων ἑτοιμότατα πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἐπιμέλειαν ἀφικόμενος Ἀντωνῖνος, &c. *Antoninus enim, qi Imperatorum, qos ipsi vidimus, promptissimus ad curam corporis venit.* De Socrate Xenophon *Comment. l.* 1. Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ σώματος αὐτός τε ἐκ ἠμέλει, τοὺς τε ἀμελοῦντας ἐκ ἐπῄνει. *Nec corpus qidem ipse suum negligenter curabat, ac si qi curarent negligenter, eos minimè laudabat.* Vide sis qæ sequntur.

Διὰ τὴν ἰδίαν προσοχὴν, εἰς ὀλίγιστα ἰατρικῶν χρήζειν] De Andronico Imperatore Nicetas Choniates *l.* 2. *c.* 13. Ἦν δὲ τὴν τοῦ σώματος φυὴν ἐυφυὴς, ἀγηὸς τὸ εἶδος, ὄρθιος ἀναβαίνων, τὴν ἡλικίαν ἡρωϊκὸς, καὶ τῷ βαθεῖ γήρᾳ τὴν ὄψιν νεοειδὴς, ὑγιεινότατός τε ἀνθρώπων, ὅτι μηδ' ὀψοφάγος περισσὸν ἦν, καὶ ἀκριβῶς ἔχων κοιλίας, ὡς ζωροπότης καὶ τένθης, ἀλλὰ καθὰ τοὺς Ὁμηρικοὺς ἥρωας, μάλιστα τοῖς ὀπτοῖς προσέκειτο τῷ πυρί. ὅθεν μηδ' ἐρυγγάνουσία τις αὐτὸν ἐθάσατο. ἀλλ' εἴ ποτε πλημμελῶς εἶχε τοῦ μάχης, πανημερίῳ μόγῳ τε καὶ πησίᾳ καὶ τῷ βραχέως ἐνοχλεῖν ἀπεκρέκτο, ψωμῷ ἄρτῳ καὶ οἴνου κεράσματι, κλινούσης τῆς ἡμέρας, ἐπιμειρῶν τὴν θεραπείαν τοῦ σώματος. ὑπνῷ δὲ ἀντιδοῦναι ἐχρήσατο πώποτε, εἰ μὴ ἅπαξ ἐν τῇ βασιλείᾳ, καὶ εἰς τοῦτο τῶν ἰατρῶν τότε ἐποτρυνάντων ἄκοντα, φαμένων, εἰ καὶ μὴ δι' ἐνσκήψασαν καχεξίησιν, ἀλλ' ἕν προφυλαχῆς χάριν τὸ ἀνύσιμον χρεὼν προσενίγκασθαι φάρμακον. *Habitu corporis egregio fuit, adspectu venerabili, erectus, staturâ heroicâ, etiam extremâ ætate juvenilis facie, corpore omnium saluberrimo: qia neqe delicatus erat, neqe vorax, neqe bibax erat, sed, ut Homerici heroes, assâ plerumqe vescebatur. Unde nemo eum ructantem audivit. Si qando ex stomacho laborabat, totius diei exercitatione & jejunio, vel exiguum fastidium propulsabat. Die ad occasum vergente, frusto panis & modico vino corpus recreabat. Antidoto per omnem ætatem nunqam usus est, nisi dum imperavit, semel, idqe invitus, hortatu medicorum: qod, ut habitudo corporis adhuc integra esset, tamen ad morbos in posterum præcavendos medicina prodesset.* De Avreliano pariter Vopiscus; *Convivium de assaturis maximè fuit. vino* [*russo*, Salmasius] *ruso maximè delectatus est. medicum ad se cum ægrotaret, nunqam vocavit; sed ipse se inediâ præcipuè curabat.* Et de Tiberio Svetonius *l.* 3. *c.* 68. *Valetudine prosperrimâ usus est, tempore qidem principatûs penè toto, propè illasâ: qamvis à trigesimo ætatis anno arbitratu eam suo rexerit, sine adjumento consilióve medicorum.* Indè Tacitus *Annal. l.* 6. *Ludere solitum* refert *medicorum artes, atqe eos qi post tricesimum annum ad internoscenda corpori suo utilia vel noxia aliens consilii indigerent.* qod tamen Plutarchus commemorans in *Præcept. Salubr. pag.* 136. *D.* Ὡς ἀνὴρ ὑπὲρ ἐξήκοντα γεγονὼς ἔτη, καὶ προσίοντι ἰατρῷ χεῖρα, καταγελαστός ἐστι. *Ridendum esse virum eum, qi annum vitæ egressus sexagesimum manum medico porrigat.* qo loco frustra Lipsius τριάκοντα legi postulat, qasi vitiati sint codices; cùm pari modo dictum illud avtor idem exhibeat in *libello de sene politico pag.* 794. *B.* nec scopus loci aliter legi permittat. fuerit itaqe scriptoris potiùs ἁμάρτημα μνημονικὸν, qàm exscriptoris σφάλμα γραφικόν. Plato certè, *Politic. l.* 3. *pag.* 622. *A.* Τὸ ἰατρικῆς δεῖσθαι, ὅτι μὴ τραυμάτων ἕνεκα, ἢ τινῶν ἐπετείων νοσημάτων περιπεσόντων, ἀλλὰ δι' ἀργίαν τε καὶ δίαιταν ἣν διήλθομεν, (*pag.* 621. *D.* Συρακωσίαν τράπεζαν καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψων καὶ Κορινθίαν κόρην καὶ τὴν τοιαύτην σίτησιν) ῥευμάτων γε καὶ πνευμάτων ὥσπερ λίμνας, ἐμπεπλεσμένους, φύσας τε καὶ καταῤῥύσεις νοσήμασιν ὀνόματα τίθεσθαι διαγωνίζειν τοὺς κομψοὺς Ἀσκληπιάδας, ἐκ αἰσχρὸν δοκεῖ; *Homines medicis egere non ad vulnera sananda duntaxat, morbósqe curandos intemperie aeris, & pro anni tempore aliter atqe aliter incidentes, sed ob desidiam & luxum, qem damnavimus* (*Syracusanam mensam, & Siculorum obsoniorum varietatem, & Corinthium luxum, & hujusmodi victum*) *ut homines lacunarum instar aqa exuberantes coegerint præclaros Æsculapii successores morbos qosdam novo nomine flatus & catarrhos appellare.* Multùm hac in parte valet proba corporis ipsius constitutio. Philo *de vit. Mos. l.* 1. *pag.* 605. *E.* Τὰ ἐυεκτικὰ τῶν σωμάτων καὶ πᾶσι τοῖς μέρεσιν ἐυκίνητα, φροντίδων ἀπαλλάττει τὰς ἀλείπτας, ὑδὲν ἢ βραχέα παρέχοντας τῶν εἰς ἐπιμέλειαν. ὥσπερ καὶ γεωργὸς τὰ ἔυθαλα καὶ τὰ ἐυγενῆ δένδρα, βελτιώμενα δι' ἑαυτῶν. *Bona habitudinis corpora membris omnibus agilia securos pædotribas faciunt exhibendo illis vel nihil negotii, vel minimum, itidemqe agricolis generosa planta per se proficientes in bonas arbores.* Nec minùs tamen temperantia, seduláqe tutela. Seneca *epist.* 58. *Illud simul cogitemus, si mundum ipsum, non minùs mortalem qàm nos sumus, providentia periculis eximit, posse tandem aliqatenus nostra qoqe providentiâ longiorem prorogari huic corpusculo moram, si voluptates, qibus pars major perit, potuerimus regere & coercere. Plato ipse ad senectutem se diligentiâ pertulit. Erat qidem corpus validum ac forte fortitus, & illi nomen latitudo pectoris fecerat: sed navigationes ac pericula multum detraxerunt viribus: parsimonia tamen, & eorum qa aviditatem evocant modus, & diligens sui tutela, perduxit illum ad senectutem, multis prohibentibus cavssis.* Huic & Gorgiam Leontinum adjungere licet, de qo Clearchus *vitarum l.* 10. referente Athenæo *Dipnosoph. l.* 12. *pag.* 548. *D.* Ὅτι διὰ τὸ σωφρόνως ζῆν, σχεδὸν ὀγδοήκοντα τῷ φρονεῖν συνεξέτεινεν. *Qod ob temperantiam victus ad octogesimum fere annum integrâ mente vitam traduxerit.*

Ἡ φαρμάκων καὶ ἐπιθημάτων ἐκτός] Svidas, qi per præceptionis formulam, transcripsit ista, voculis duabus avctiorem dedit. ἐντὸς καὶ ἐκτὸς, ut illud ad *pharmaca*, istud ad *epithemata* referatur.

Τὸ παραχωρητικὸν ἀβασκάνως] Contrà qam Dionysius Siculus ille, de qo Plutarchus *de tranqil. pag.* 471. *E.* Οὐκ ἠγάπα μέγιστος ὢν τῶν τότε τυράννων, ἀλλ' ὅτι Φιλόξενος τὸ ποιητὸ μὴ βέλτιον ἤδει μηδὲν, μηδὲ περιῆν ἐν τῷ διαλέγεσθαι Πλάτωνος, ὀργίζεις καὶ παροξυνθεὶς, τὸν μὲν εἰς τὰς λατομίας ἐνέβαλε, τὸν δὲ ἀπέδοτο πέμψας εἰς Αἴγιναν. *Non contentus omnium ea tempestate tyrannorum qod esset maximus, irritato atqe exasperato animo, qod Philoxenum poetam canendo, Platonem disserendo non superaret, alterum in lapidicinas, alterum in Ægimam vendidit.* Contrà qàm Hadrianus, de qo Cassius *lib.* 69. *pag.* 789. *A.* & ex Cassio corrigendus Svidas; Φιλοτιμίᾳ γε ἀπλήστῳ ἐχρῆτο, καὶ καλὰ τοῦτο καὶ τ' ἄλλα πάντα καὶ ἀβρυχύτατα ἐπεδήδευτο. καὶ ᾠδὴν ὅ, τι ἐκ εἰρηνικὸν, καὶ πολεμικὸν, καὶ βασιλικὸν, καὶ ἰδιωτικὸν εἰδέναι ἔλεγεν. ἐκ τούτων δὲ καὶ τῶν ἐν τοῖς προσχόντων, πολλὰς μὲν καθεῖλε, συχνὰς δὲ καὶ ἀπώλεσε. βυλόμενος γὰρ πάντων ἐν περιττῇ, ἐμίσει τοὺς ἐν τοῖς ὑπεραίροντας. *Erat gloria & honoris cupidissimus, ob eamqe cavssam cæteris vel minimis rebus operam dedit. Tum ea qæ in pace belloqe geruntur, qaqe ad regem privatumqe pertinent, se profitebatur scire: multosqe propterea, qod in aliqa arte avt facultate excellerent, loco suo dejecit, multosqe sustulit, cupiens scilicet in omnibus ipse omnibus antecellere, odio habuit qi in aliqa arte præstabant. Professores omnium semper, ut doctior, risit, contempsit, contrivit; cùmqe eis ipsis professoribus & philosophis, libris vel carminibus invicem editis, sæpe certavit.* Capitolinus in *vita Hadriani*; qo loco & Favorini festivum dicterium refert, qi arguentibus amicis qòd Hadriano de verbo qodam reprehendenti sine cavsâ, cessisset; *Non rectè svadetis*, inqit, *qi non patimini me illum doctiorem omnibus credere. qi habet triginta legiones.* Idem tamen, Philostrato referente, tria ista paradoxa dictitabat sibi in vita contigisse; Γαλάτης ὢν, ἑλληνίζειν. Εὐνοῦχος ὢν, μοιχείας κρίνεσθαι. βασιλεῖ διαφέρεσθαι, καὶ ζῆν. *Qod Gallus Græce loqeretur: qod eunuchus adulterii cavssam ageret: qod cum Imperatore contenderet & viveret.*

a τὴν τῶν. b πρ. [ἐμπερίαν] Jun. c Sup. 7.9. & *l.* 7. §. 60. d *L.* 5. §. 5. e τοιούτοις. [καὶ] ἀνθρώπω π. Xyl. τοιούτοις τοῖς ἀνθρώποις Mer. τοιουτοζόπους, ἀνθρώπω π. α. τ. Boot. τοιουτοτρόποις πρ. α τ. vel τοιούτοις. ἀνθρωπος δὲ πρ. α.τ.δ. Salm. f δεδραχότος f. Mer. δεδορκὼς Salm. *L.* 4. §. 25. & *l.* 5. §. 3. & *l.* 9. §. 12. & *l.* 10. §. 11, 12. g ἀκ ἀωρεὶ Lug. h *L.* 60. §. 30

a τῷ τῶν ἐξ ἰσορίας νόμων, ἢ ἐθῶν, ἢ ἄλλων πανῶν b πραγμάτων. καὶ συσπουδασικὸν αὐτοῖς, ἵνα ἕκασοι κ᾽ τὰ ἴδια πορίσματα δόκιμῶσι. πάντα ὃ κατὰ τὰ πάτρια πρόσωπα, c ὧδ᾽ αὐτὸ ἔχε ἐπιτηδεύων φαίνεσθαι, τὸ τὰ πάτρια φυλάσσειν. ἔλι ὃ τὸ μετακίνητον καὶ d ῥιπασικὸν, ἀλλὰ καὶ τόπις, καὶ πράγμασι τοῖς αὐτοῖς ἐνδιατριπτικόν. καὶ τὸ μὴ σὸν παροξυσμὸς τῆς κεφαλαλγίας, νεαρὸν εὐθὺς καὶ ἀκμαῖον πρὸς τὰ συνήθη ἔργα. καὶ τὸ μὴ εἶναι αὐτῷ πολλὰ τὰ ἀπόρρητα, ἀλλὰ ὀλίγιςα καὶ σπανιώτατα, καὶ ταῦτα ὑπὲρ τῶ κοινῶν μόνον. καὶ τὸ ἔμφρον καὶ μεμετρημένον ἔν τε θεωριῶν ἐπιτελέσει, καὶ ἔργων κατασκευαῖς, καὶ διανομαῖς, καὶ τοῖς e τοιούτοις ἀνθρώποις, πρὸς αὐτὸ ὃ τὸ δέον πραχθῆναι f δεδορκότος, ὃ πρὸς τὸ ἐπὶ τοῖς πραχθεῖσι εὐδοξίαν. g σὺν [ἐν] ἀωρεὶ λάσης. h ἀχὶ φιλοικοδόμῳ. ὃ πρὸς τὰς ἐδωδὰς ἐπινοητὴς, ὃ πρὸ ἐσθήτων ὑφὰς ἢ χρόας, ὃ πρὸ σωμάτων ὥρας.

bus maximè præcellebant, dotibus, existimationem singuli suam consequerentur. quòd, cùm secundum majorum instituta omnia exeqeretur, ne hoc qidem affectaverat, ut majorum instituta præcisè observare videretur. qod nec dimoveri proclivis, nec divagari, sed cum locis, tum & rebus eisdem, immorari consvetus. qòd post capitis, qibus affici solebat, dolores, recens statim vegetúsqe ad consveta munera redibat. qòd arcana haud multa, sed pavca admodum & rarissima habebat; eáqe qæ ad rempublicam duntaxat pertinerent. prudentiam item & moderationem, in spectaculis exhibendis, fabricis extruendis, congiariis largiendis, aliísqe istiusmodi; utpote cùm is esset, qi non ad celebritatem ex rebus à se gestis acqirendam, sed id duntaxat qod facto erat opus, respiceret. non illi intempestivus balneorum usus; non ædificandi studium insanum, non de victu, non de vestium textura tincturâve, non de servitiorum specie exqisitâ curiositas. togâ,

qâ

ANNOTATIONES.

A

Ἢ τῶν τὴν ἐξ ἰσορίας νόμων, ἢ ἐθῶν, ἢ ἄλλων πανῶν πραγμάτων] transponenda illa τῶν πην, legendumqe πην τῶν ἐξ ἰσορίας νόμων, liqet. Verùm & deesse vocula aliqa videtur, cui articulus prior innitatur. Itaqe ἐμπειρίαν post πραγμάτων supplet D. Junius: qi & ἰσορίας nomine non *historiam* vult intelligi, sed *peregrinationem* & *locorum dissitorum lustrationem*. ego *notitiam* opinor qoqo modo acqisitam. ita Marcus ipse cepit *l.* 4. §. 21. Ἡ ἰσορία τῆς ἀληθείας. *Notitia veritatis.* & *l.* 9. §. 3. Ἴσον τὸ ἑκαῖον ἔτεσι, καὶ τὸ ῥιοῖ, ταῦτα ἰσορῆσαι. *Par est istorum per centum & tres annos notitiam habere.* & *l.* 10. §. 15. Ἰδέτωσαν, ἰσορησάτωσαν. *Viderint, norint.*

Οὐδ᾽ αὐτὸ ἦτο ἐπιδεύων φαίνεσθαι] nihil enim putidius affectationis affectatione, imitationisqe ostentatione. Contra verò qod Plutarchus *Sympos. l.* 1. *c.* 1. Οὐ μόνον ἰσχάης ἀδικίας ἐσιν, ὥς φησι Πλάτων, μὴ ὅλα δίκαιον, εἶναι δοκεῖν, ἀλλὰ καὶ συνέσεως ἄκρας, φιλοσοφίας, μὴ δοκεῖν φιλοσοφεῖν. *Non enim modo extrema est injustitia, ut ait Plato, justum videri cùm non sis: sed etiam summæ scientiæ philosophari ita ut non videaris philosophari.* Vide *l.* 7. §. 60. Σὺν τῷ ἀνεπιδεύτῳ. *Citra affectationem.*

Τόποις καὶ πράγμασι τοῖς αὐτοῖς ἐνδιατριπτικόν] Seneca Lucilio *Epist.* 69. *Mutare te loca, & de alio in alium transilire nolo. primum qia tam freqens migratio, instabilis animi est. coalescere otio non potes, nisi desinas circumspicere & errare. ut animum possis continere, prius corporis tui jugum fiste. deinde plurimùm remedia continuata proficiunt. interrumpenda non est qies.* Et *Epist.* 2. *Ex his qæ mihi scribis, & ex his qæ audio, bonam spem de te concipio. non discurris, nec locorum mutationibus inqietaris. ægri animi ista jactatio est. primum argumentum compositæ mentis existimo, posse consistere, & secum morari: nusqam est, qi ubiqe est. nihil æqè sanitatem impedit, qàm remediorum crebra mutatio. non venit vulnus ad cicatricem, in qo crebro medicamenta tentantur. non convalescit planta, qæ sæpè transfertur. nihil tam utile est, qod in transitu prosit.*

Ἐν τε θεωριῶν ἐπιτελέσει] Et istic Marcus Pii æmulus, *Gladiatoria spectacula omnifariam temperavit: Et gladiatorii muneris sumptui modum fecit. temperavit etiam scenicas donationes.* Capitolinus.

Καὶ ἔργων καινεναῖς, καὶ διανομαῖς] *in operum extructionibus, congiariisqe.* Xylander. illis siqidem *magnificentiam*, illis *munificentiam* suam Imperatores Romani ostentare ac venditare solebant. Cæterùm vir doctissimus Patritius Junius *operum distributiones* mavult intelligi.

Καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις, πρὸς αὐτὸ δὲ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκότος.] Xylander legisse videtur: καὶ τοῖς τοιούτοις. [καὶ] ἀνθρώπω πρὸς αὐτὸ δὲ, &c. Mericus καὶ ζοῖς τοιούτοις. τοῖς ἀνθρώποις, &c. qi & δεδρακότος pro δεδορκότος legi posse suspicatur. D. Bootius καὶ τοῖς τοιουζοτρόποις, ἀνθρώπω πρὸς αὐτὸ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκότος, &c. ut genitivus ἀνθρώπω ab ἔμφρον, qod præcesserit, regatur. Salmasius καὶ τοῖς τοιούτοις. tum aliâ orationis facie, ἄνθρωπος δὲ πρὸς αὐτὸ ὃ τὸ δέον πραχθῆναι δεδορκώς. Vel etiam, καὶ τοῖς τοιουζοτρόποις. πρὸς αὐτὸ ὃ τὸ δέον, &c. ut suprà. De sensu satis constat: Moderatum fuisse Pium in iis omnibus exhibendis, qibus animi hominum plausúsqe captari solent: hominémqe ejusmodi qi respiceret ad id qod agi oporteret, non ad gratiam gloriámve qæ indè conseqeretur. De T. Aristone Plinius minor. *l.* 1. *Ep.* 22. *Ornat hæc magnitudo animi, qa nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam refert: rectèqe facti, non ex populi sermone mercedem, sed ex facto petit.* hoc est, qod Naso *Tristium l.* 5. *eleg.* 14.

— *pretium cui virtus ipsa petitum.*

Plinius idem ipse, *l.* 1. *Ep.* 8. *Majore animo honestatis fructus in conscientia qàm in fama reponitur.* Liberaliter satis de se *ad Constantium* in *Claudio* Trebellius; *Testis est, tua conscientia, & vita mea, nihil unqam cogitásse, dixisse, fecisse gratiosum.* De

B

C

D

E

F

se id perhibenti fidem habeat, qi volet. Interim qod de Pio Marcus hic, pro viri optimi charactere Epictetus habet, *Dissert. l.* 3. *c.* 24. Οὐκ οἶσθ᾽ ὅτι ἀνὴρ καλὸς κὴ ἀγαθὸς, ὃ δὲν ποιεῖ τῇ δόξῃ ἕνεκα, ἀλλὰ τῇ πεπρᾶχθαι καλῶς; *Nescis virum bonum nihil facere ut fecisse videatur, sed ut fungatur officio?* Vide *lib.* 3. §. 12. & *lib.* 9. §. 42.

Οὐκ ἐν ἀωρεὶ λάσης] *Non utebatur alieno tempore balneis.* Xylander. qomodo illi, qi, ut Flaccus *l.* 1. *Epist.* 6.

— *crudi tumidique lavantur.*

Persius *Sat.* 3.

Turgidus hic epulis atqe albo ventre lavatur,
Gutture sulphureas lentè exhalante mephites.

Et Juvenalis *Sat.* 1.

Pœna tamen præsens, cùm tu deponis amictus
Turgidus, & crudum pavonem in balnea portas.
Hinc subita mortes, atqe intestata senectus.

Vult lavisse semper horâ balneari, & sibi commodâ & ἐν αἰ citra ipsum. Casavbonus ad Capitolinum. ἐν illud, qod exhibet Basilienses, omittit Salmasius & Lugdunenses, retinet Casavbonus. ego vel expunxerim, vel, si retinere visum, ἀωρίας legerim; qomodo Græci *Psal.* 119. *v.* 146. Προέφθασα ἐν ἀωρία. *Veniens ante te in ipso crepusculo, intempestivo tempore.* Sed illud, puto, potius.

Οὐχὶ φιλοικοδόμῳ] ὀλίγοις ἀρκέμενῳ, οἴοι οἰκήσει, σραμνῇ, ἐσθῆτι, τροφῇ, ὑπηρεσίᾳ. *Parvis contentus, tecto nempe, strato, veste, victu, servitio. l.* 6. §. 30. De Avgusto Svetonius *l.* 2. *c.* 73. *Instrumenti ejus & supellectilis parsimonia apparet etiam nunc, residuis lectis atqe mensis, qorum plerasqe vix privatæ elegantiæ sunt. ne toro qidem cubuisse ajunt, nisi humili & modicè instrato.*

Οὐ περὶ τὰς ἐδωδὰς ἐπινοητής] *non circa victum curiosus, aut studiosus, anxius,* Xylander. ἐπίνοια, ἐπιτήδευμα. Hesychius. ἐπινοητὴς, vox insolentior, qalia apud Marcum non pavca.

Οὐ περὶ σωμάτων ὥρας] *non de forma corporis elegantia anxius.* Xylander, qem & Casavbonus seqitur. de Pio ipso uterqe accepit. ut sit idem qod prius de eodem dixerat, ὑπὲρ καλλωπισμὸν τῷ ἰδίῳ σώματι ἐπιμεληικόν, *non elegantem ad corporis sui curam.* Ego aliter prorsus velle existimo, nec idem (qod Marcus non solet) repetitum. Verto itaqe *non circa corporum*, id est, famulitii & servitiorum, *speciem.* σώματα enim pro *servis* sive *famulis* dicebant. Anthol. *l.* 1. *c.* 12.

Σώματα πολλὰ τρέφειν, κὴ δώματα πολλ᾽ ἀνεγείρειν,
Ἄλεκτρ ἐς πενίην ἐσιν ἑτοιμοτάτη.

Corpora multa alere, ac simul ades condere multas,
Multam ad pauperiem perbreve pandit iter.

Corpora, i. e. *servos.* In eam mentem accipio Menandrianum illud qod ad *l.* 3. §. 3. plenius exhibebitur,

Αὐτῶν τι δόξῃ, κὴ κάλλει τῶν σωμάτων.
Suâqe gloriâ, & formâ corporum.

Harpocration in Πάνδημ, ex Nicandri *Colophoniac. l.* 6. ait Solonem σώματα ἀγοράσαι ἐυπρεπῆ, ἐπὶ σίγης σῆσαι διὰ τὰς νέας, &c. *Ob juvenum libidinem, servas egregiâ formâ emptas in cella prostituisse, &c.* qo nomine à Philemone Comico in *Delpho* lavdatur, referente *l.* 13. Athenæo. Aristoteles *Rhetor. l.* 1. *c.* 5. externam felicitatem constituit ἐν ἐυσθενείᾳ κλημάτων κὴ σωμάτων, μεθ᾽ δυνάμεως φυλακλικῆς τε κὴ πρακλικῆς τέτων. *in bona constitutione possessionum & corporum, cum facultate, qa conservet & efficiat hæc.* mox σωμάτων illud qasi explicans qid velit, ἀνδραποδων, inqit, πλήθει, κὴ μεγέθει, κὴ κάλλει διαφερόντων. *servorum, qi multitudine, & magnitudine & pulcritudine excellunt.* ut frustra sit Pollux, qi *l.* 3. *c.* 7. §. 2. Σώματα ἁπλῶς, inqit, ἂκ ἂν εἴποις, ἀλλὰ δοῦλα σώματα. *Corpora non simpliciter dices, sed servilia corpora.* Romanorum avtem curiositatem, an luxuriem, in servitiis speciosissimis

qâ Lorii utebatur, à villa inferiore comparata: Lanuvii tunicatus plerunqe in Tuſculano, ſed qod excuſare ſolebat, pænulatus. totius deniqe vitæ facies hæc fuerat. nihil immite; nihil immodeſtum, nihil vehemens, avt de qo uſurpari poſſet, qod ſolet vulgò dici, *Ad ſudorem uſqe*: ſed qaſi per otium

ἡ [a] ὑπὸ χωρίῳ [b] ϛολή, ἀναγϰαῖον ὑπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως, [c] καὶ τὸ ἐν Λανυβίῳ τὰ πολλά. τῷ [d] τελώνῃ ἐν Τύσκλοις [e] ϖαραιτϱαμμένῳ ὡς ἐχϱήσατο, καὶ πᾶς [f] ὁ τοιοῦτος τϱόπος. ὐδὲν ἀπηνὲς, ὐδὲ μιλῶν ἀδυσώπητον, ὐδὲ λάβϱον, ὐδὲ [g] ὡς ἄν ἴνα εἰπεῖν ποτε, ἕως ἱδϱῶτος· ἀλλὰ πάντα διε-

a ἐπιχώϱιος, vel ἐπὶ Λωϊῷ Sal. ἀπὸ Λωϊῷ Lug.
b ϛολὴ Lug.
c χϱιῶν ἐν Sal.
d φελόνῃ. Sal.
e παραιϱαμένως Sal.
f ὁ τϱ. τοι. Boot.
g L. 6. §. 30. & l. 9. §. 12.

ANNOTATIONES.

ſitſſimis undiqe conqirendis, excolendis, diſponendis, tangit inter cæteros, Juvenalis *Sat.* 5. *v.* 55.

Flos Aſiæ ante ipſum pretio majore paratus,
Qàm Iust & Tulli cenſus pugnacis, & Anci,
Et nè te teneam, Romanorum omnia Regum
Frivola. — neſcit tot millibus emptus
Pauperibus miſcere puer. Sed forma, ſed ætas
Digna ſupercilio. --

Et Seneca *Epiſt.* 95. *Tranſeo puerorum infelicium greges: qos poſt exacta convivia, alia cubiculi contumelia expectant. tranſeo agmina exoletorum, per nationes colorêſqe deſcripta, ut eadem omnibus levitas ſit, eadem prima menſura lanuginis, eadem ſpecies capillorum, neqis cui rectior eſt coma, criſpalis miſceatur. tranſeo piſtorum turbam, tranſeo miniſtrorum, per qos ſigno dato ad inferendam cænam diſcurritur. Dii boni! qantum homi-num unius venter exercet?* Gregorius Nazianzenus *de amor. pauper. Orat.* 16. *pag.* 249. *C.* Παῖδας δὲ παρεσάιαν τὰς μὲν ἐν κόσμῳ καὶ ἐῤῥιμένας, ἀνίτυς τὰς κομὰς, ϰ᾽ ἡλυδξίας, καὶ τῇ καλᾷ πϱοσώπου κόμῃ πεξιειργασμένας πλέον ἢ ὅσον συμφέϱει, λίχνοις ὀφθαλμοῖς κεκοσμημένας. τὰς δὲ τὰς κύλικας ἐπ᾽ ἄκϱων δακτύλων ἔχοντας, ὡς ὅιόν τε ἐυπϱεπέσαᾳ ϰ᾽ ἀσφαλέσαᾳ. τὰς δὲ ὑπὲϱ κεφαλῆς ἄνεμον ταῖς ῥιπίσι σοφιζομένας, ϰ᾽ ταῖς ἐκ χειϱῶν αὔϱαις τὸ πλῆθος τῶν σαϱκῶν ἀναψύχοντας. *Pueri etiam aſſtent, partim ornate ac ſuo qiſqe ordine, comis ſoluti & effeminati, ac cæſarie ad faciem expoliti, magisqe qam impudicis oculis conducat, exornati, partim pocula extremis digitis tenentes, qam fieri poteſt decentiſſimè ſimul ac tutiſſimè, partim ſollibus ventum ſuper caput excitantes, atqe aura manu conflatis obeſas carnes reſrigerantes.*

Ἡ ἀπὸ χωρίῳ ϛολή] *locus iſte*, ſi qis alius, inqit, Clariſſimus Salmaſius, *in hoc ſcripto corruptiſſimus.* Itaqe Mericus noſter, lacunâ contextui ſuo interjectâ, ut depoſitum, conſultò prorsùs omiſit, Στολὴν pro *comitatu* Xylander accepit. Sed & Annotator Lugdunenſis, qi ϛολὴν legi poſtulat, fruſtra. cùm de *veſtitu* agatur. Salmaſius ad Capitolinum ἐπιχώϱιον, legit. Caſavbonus ἀπὸ χωρίου, retinet. de ſenſu utrique convenit, placuiſſe Pio veſtem τὴν ἐπιχώϱιον, *indigenam*, non exoticam, ſive τὴν ἀπὸ χωρίου, hoc eſt, *qalis vulgo fiat*, & qidem ἀπὸ τῆς ἐπαύλεως, *è villa propria*, & *ferè de reditibus Lanuvinis.* ità Caſavbonus *ad vitam Pii.* De Auguſto iſtiuſmodi qiddam Svetonius, *l.* 2. *c.* 73. *Veſte non temere alia qam domeſtica uſus eſt, ab uxore & ſorore & filia neptibusqe confecta.* De ſe Seneca, *de tranqill. cap.* 1. *Placet non ex arcula prolata veſtis, non mille ponderibus avt tormentis ſplendere cogentibus preſſa; ſed domeſtica & vilis, nec ſervata nec ſumenda ſolicitè.* De Pio Capitolinus. *Viſus eſt ſanè ab amicis & cum privatis veſtibus.* &c. Cæterùm editio Lugdunenſis pro χωρίου nobis Λωΐου exhibet. Hoc ſi non ſit typothetarum mendum, qod ſuſpicari forſan qis poſſit, *Lorium* villam deſignat, in qa Pius & educatus, & verſatus plurimùm, cum palatium ibi conſtruxiſſet, & tandem etiam defunctus eſt, avtore Capitolino. Hanc avtem ſeqendo lectionem, Salmaſius mavult, ἡ ἐπὶ Λωΐου ϛολή. ut de *toga* accipiatur, qâ *in ſeceſſu Lorinæ villæ* uti ſolitus erat. eam togam ipſi veniſſe dicit ἀπο τῆς κάτω ἐπαύλεως. de qa proximè videndum.

Ἀναγϰαῖον ἀπὸ τῆς κάτω ἐπαύλεως;] τὸ κάτω iſtud Caſavbonus omittit, D. Bootius legit, διαγωγὴ ἐπὶ τῶν κατ᾽ ἀγϱὸν ἐπαύλεων. id eſt, *commoratio ruri in villis.* ut καθ᾽ ἑαυτὸν adjectum ſit, qò *villa* iſtæ à *ſuburbanis* diſtingverentur. Conſtat avtem è Capitolino, Pium in agris atqe propriis fundis plurimùm vixiſſe, etiam poſtqam imperium tenuit. ἔπαυλις certè hîc, non *caſa*, ut Xylander vertit, ſed *villa.* Philo in *vit. Moſis l.* 2. *pag.* 650. *D.* Λείας δὲ πολλῆς ἄγαν ἐυπορήσαντες, ἔκ τε τῆς βασιλείας, ϰαὶ τῶν ἰδιωτικῶν καθ᾽ ἀγϱοὺς ἐπαύλεων. *Præda ingens parta fuit, exhauſtis non ſolum opibus regis, ſed etiam privatis poſſeſſionibus.* Idemqe *de vit. contempl. pag.* 892. *E.* Τὴν μὲν οὖν ἀσφάλειαν αἱ ἐν κύκλῳ παϱέχουσιν ἐπαύλεις τε καὶ κῶμαι. *Securitatem enim ei præſtant villæ vicinqe proximi. Credidi aliqando*, inqit Clariſſimus Salmaſius, *vicum hoc nomine Romæ appellari, in qo vulgares togæ fiebant ac venum ibant. citerioris & ulterioris vici mentio apud Sextum. qidni & ſimiliter inferior & ſuperior ex ratione ſitus? dicit igitur hunc Imperatorem, cùm Lorii eſſet, uſum eſſe vili ac vulgari togâ, qales venibant in vico inferiore Romæ. an potiùs ἡ κάτω ἔπαυλις villa aliqa ruſtica infrà Lorium, ubi ejusmodi togæ fiebant? ἔπαυλις certe villam, & etiam pagum ſignificat. qicqid ſit, oportet vilem eſſe & vulgarem togam, non imperatoriam, qa in Lorii ſeceſſu utebatur. hæc enim exempla affert, ut oſtendat, ὃκ ἐπινοητὴν* fuiſſe *περὶ ἱματίων ὑφὰς ϰαὶ χϱόας. non curioſum de veſtium textura & tinctura.*

Καὶ τῶν ἐν Λανυβίῳ] Caſavbonus nihil mutat; & ad veſtis materiem refert, ſive locum unde ea petebatur, ut ſupra viſum. At Salmaſius, *Notat*, inqit, *qibus in locis qem habitum uſurpare ſolitus fuerit.* itaqe lectionem duplicem proponit. vel ut legatur, ἀχίτων ἐν Λ. τὰ πολλὰ, τῷ φελόνῃ ἐν Τ. π. ἐχϱήσατο. velitqe Marcus, *Sine tunica Lanuvii egiſſe Pium: more, ut videtur, antiqi Catonis, qi ſolo campeſtri accinctus, ſuper id togam accipiebat; & qidem etiam cùm prætor jus redderet, ut ex Valerio Maximo conſtat l.* 3. *c.* 6. *& Aſconio. qod idem in Catone minore etiam Plutarchus notat*, καλεῖς εἰς τὴν ἀγοϱὰν ἀνυπόδητος ϰαὶ ἀχίτων, πεϱιπατῆσαι μετὰ τῶν συνηθῶν. Vel etiam ἐν χιτῶνι Λανυβίῳ τὰ πολλὰ, ſive χιτῶν ἐν Λ. τὰ π. *ut in ſola tunica ſeceſſum illum Lanuvinum tranſegiſſe dicatur; qomodo plerumqe Romani ruri ſolebant & in provinciis: Hinc tunicata qies, tam ſæpe Martiali commendata & laudata. l.* 10. *Ep.* 51. Hæc ille.

Ἐν Λανυβίῳ] *Lanuvium* Italiæ opidum juxta viam Appiam ſitum, de qo Strabo *l.* 5. ubi Λανούϊον pro Λανούϊνον Caſavbonus repoſuit. *In villa* interim *Lanuvinà natum Antoninum Pium*, avtor eſt Capitolinus &, *è municipio Lanuvino ortum*, Victor Avrelius. qanqam Caſavbonus in Capitolinum codices Manuſcriptos *Lavinii* exhibere teſtatur, eundemqe locum exiſtimat deſignari, ubi avtor idem de Marco: *Ex Aſia & Syria reverſo, exinde Lavinium profectus eſt.* Certè *Lanuvium* & *Lavinium* idem eſſe utrumqe Joſephus Scaliger contendit, Carolo Sigonio *ad Livii l.* 8. refragante, & renitente.

Τῷ τελώνῃ ἐν Τύσκλοις παραιτϱαμένῳ ὡς ἐχϱήσατο] *Inter Lanuvinos plerumqe Tuſculano publicano utebatur, etiam deprecante.* Xylander. ut ad *comitatum* referatur. Annotator Lugdunenſis *lego*, inqit, παραιτάμενον, *qaſi excuſans & deprecans utebatur.* Salmaſius τῷ φελόνῃ ἐν Τύσκλοις; an Τύσκλοις, παραιτϱαμένως ἐχϱήσαθο. *cum in Tuſcos, an Tuſculanos, agros ſecederet, non jam tunicatus ibi agebat, ut Lanuvii, ſed pænulam ſuperinduebat: qod cùm faceret, excuſabat tamen ſe, & qaſi veniam deprecabatur. hoc eſt, qod ait*, παραιϱαμένως ἐχϱήσαθο. *Pænula*, inqit Nonius, *eſt veſtis, qam ſuprà tunicam accipimus. ea adverſus pluviam maximè munire ſe ſolebant.* Juvenalis *Sat.* 5. *v.* 78.

— ſi nemoret ſævà cùm grandine vernus
Jupiter, & multo ſtillaret pænula nimbo.

Indè Varroni petitus jocus in *virga divina*, dum virtutis τὸ αὐταρκὲς prædicat; *Non eſt qærenda homini, qi habet virtutem, pænula in imbri.* contrà planè qam Lucilius *l.* 15. qi *pænulam per imbrem iter obeuntibus, ſapientiâ ipsâ utiliorem*, eſſe pronunciat. certè etiam ſapienti, vel in imbre vel in frigore, Stoicis ipſis ſatentibus, ſaltem ἐυχϱηστὸς futura eſt: qum ut Philo *de provident.* apud Evſebium *præpar. l.* 8. *c. ult.* ὑετὸς μὲν ὄντος ἀνάγϰη τὸν σοφὸν, εἰ ἐν ὑπαίθϱῳ διάγοι, ϰαὶ ῥιβέχεσθαι. βοϱὶς δὲ ψυχϱῷ ϰαὶ πνέοντος, ῥίγει πιεσθῆναι ϰαὶ ψύχει. *Imbre decidente perpluit, ſi ſub dio verſabitur, virum ſapientem oportebit: eundemqe vel frigidiore borea ſpirante frigoris vim ſubire.* Sed & L. Galbæ, cuidam pænulam roganti, *Non poſſum commodare, domi maneo*; cùm cœnaculum ejus perplueret. alteri item ejusdem uſum poſcenti, *Non placet? non eſt opus tibi: ſi placet, ipſe utar.* Refert Fabius *inſtit. l* 6. *c.* 4.

Καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος τϱόπος] Xylander, qem & ſecutus eſt Mericus) cum ſeqentibus conjungit, dum ſic reddit) *Omnibus in ejus moribus nihil inerat inhumanum.* Verùm præcedentia potius clavdere videntur. Itaqe D. Bootius legit, ϰαὶ πᾶς ὁ τϱόπος τοιοῦτος. *Totius denique vitæ facies erat, qalem ſuprà depinximus.*

Ἕως ἱδϱῶτος] *Suſpecta* iſta & *ſalebroſa* Xylandro. Sed immeritò. eſt dictum proverbiale, à medicis mutuatum, qo exercitii modum illi menſurámqe juſtam ac legitimam in affectibus qibuſdam præſcribunt. Memini V. Cl. Thomam Plaiſirum adoleſcente me ſacræ Theologiæ apud Cantabrigienſes noſtros profeſſorem, Apoſtoli verba *ad Hebr. c.* 12. *v.* 6. enarrantem ex Avtore medico (cujus nomen jam excidit) protuliſſe monitum aliqod iſtiuſmodi, *Ad ruborem, non ad ſudorem*; cùm Apoſtolus de fidelibus eo loci dicere viſus ſit, *Ad ſudorem, non ad ſanguinem.* Qò videri poſſit alluſiſſe, qod de Diogene Cynico Laërtius, Xeniadæ, domini ſui liberos exercuiſſe, ὃκ ἀθλητικῶς, ἀλλ᾽ ἐρυθήματος χάϱιν ϰαὶ ἐυεξίας, *non athletico more, ſed qantum ad ruborem bonamqe corporis habitudinem conduceret.* niſi qòd ἐρύθημα ibi colorem vividum valetudinis indicem potiùs deſignare doceat adjuncta ἐυεξία. Hoc proculdubio Marcus hîc voluit, Pium nulla in re nimium fuiſſe. ità *lib.* 6. §. 29. ὡς ἐπ᾽ ἀδὸν ἔπτυδεν.

Οὐδὲν ἀπηνὲς] Indè forſan *Pius* dictus, qòd verè naturâ clementiſſimus; & nihil temporibus ſuis aſperum fecit. Siqi-

διειλημμένα λελογίσθαι, ὡς ἔστι σχολῆς, ἀπαρέσχως, τεταγμένως, ἐρρωμένως, [a] συμφώνως ἑαυτοῖς. ἐφαρμόσειε δ' ἂν αὐτῷ τὸ ᾧδε ἔχον Σωκράτους μνημονεύόμενον, ὅτι τὸ ἀπέχεσθαι καὶ ἀπολαύειν ἐδυνάτο τούτων, ὧν πολλοὶ πρός τε τὰς ἀποχὰς ἀσθενῶς, καὶ πρὸς τὰς ἀπολαύσεις ἐνδοτικῶς ἔχουσι τὸ ἰσχύειν καὶ [b] ἐπικαρτερεῖν καὶ ἐννήφειν ἑκατέρῳ, ἀνδρός ἐστιν ἄρτιον καὶ ἀήττητον ψυχὴν ἔχοντος, [c] οἷος εἶον ἐν τῇ νόσῳ τῇ Μαξίμου.

a Sup. §. 8. & l. 6. §. 30.
b ἐπικαρί. vel ἐγκ. f.
c ὅιος f.

§ 17. Παρὰ τῶν Θεῶν, τὸ ἀγαθοὺς πάππους, ἀγαθοὺς γονέας, ἀγαθὴν ἀδελφὴν, ἀγαθοὺς διδασκάλους,

cum consideratione matura, placidè, compositè, strenuè, consentaneè sibi invicem dispositа universa: ità qadrabat in illum, qod de Socrate perhibetur, qòd & abstinere & frui rebus eis nôrat, qibus pleriqe nec per infirmitatem abstinere, nec frui citra intemperantiam possunt. posse avtem in altero tolerantem, in altero temperantem se præstare; illud verò verè viri est animo consummato invictóqe planè præditi. deniqe qomodo in Maximi ægrotatione se gesserit.

§ 17. Deis acceptum fero, qòd bonos avos, bonos parentes, bonam sororem, bonos præceptores, qo-

ANNOTATIONES.

dem & *sub Adriano, cùm consiliis illius adesset, mitiorem sententiam semper ostendebat, & principatûs sui initio cùm multi accusarentur, & ad supplicium nominatim etiam deposcerentur, neminem tamen interfici passus est, cùm diceret, non oportere se principatum suum factis ejusmodi auspicari. Qin & desinceps, seditiones ubicunqe factas, non crudelitate, sed modestiâ & gravitate compressit.* Capitolinus & Xiphilinus.

Συμφώνως ἑαυτοῖς] Do eodem *l.* 6. §. 30. Τὸ ὁμαλὲς παντ̃αχ̃ῆ. *in cunctos aqabilitatem.* & de Apollonio *suprà* §. 8. Τὸ ἀεὶ ὅμοιον. *Ut idem semper essem.* Qod de historia Lucianus *pag.* 618. Χρὴ ὅμοια τὰ πάντα καὶ ὁμόχροα εἶναι, καὶ συνᾴδοντ̃η κεφαλῇ τὸ ἄλλο σῶμα, ὡς μὴ χρυσῶν μὲν τὸ κράνος εἶη, θώραξ δὲ πάνυ γελοῖος ἐκ ῥακῶν πόθεν, ἢ ἐκ δερμάτων σαπρῶν συγκεκαλυμμένος, καὶ ἡ ἀσπὶς οἰσύινη, καὶ χοιρίνη περὶ τὰς κνήμας. *Decet similia, ejusdemqe coloris omnia esse, & capiti reliqum corpus respondere, ut non aurea sit galea, thorax planè ridiculus, ex pannis aliunde vetustis, avt putridis pellibus consutus. Item vimineus clypeus, & tibialia ex corio porcino facta.* De poemate Horatius in arte.

Denique sit qodvis simplex duntaxat & unum:
Primo nè medium, medio nè discrepet imum.

& de persona idem,

— servetur ad imum
Qalis ab incepto processerit, & sibi constet.

De Stoica philosophia Cicero *de finib. l.* 5. *Mirabilis est apud Stoicos contextus rerum. respondent extrema primis, media utrisqe, omnia omnibus.* De vita Seneca *Epist.* 20. *Exigit philosophia, ut ipsa inter se vita unius, sine actionum dissensione, coloris sit.* Idemqe *Ep.* 23. *Verum bonum unde subeat, interrogas? ex placido vita & continuo tenore unam prementis viam.* Et, *Ep.* 31. *Huc & illud accedat, ut perfecta virtus sit, aqalitas ac tenor vitæ per omnia consonans sibi.* Et, *Epist.* 120. *Virtutem ostendit constantia, & omnium inter se actionum concordia; qando idem semper qis est, & in omni actu par sibi.* Et mox: *Magnam rem puta, unum hominem agere: prater sapientem autem nemo unum agit, cæteri multiformes sunt. modò frugi tibi videbimur & graves, modò prodigi & vani; alternis Catones, alternis Vatinii mutamus subinde personam, & contrariam ei sumimus, qam exuimus. hoc ergo à te exige, ut qalem institueris præstare te, talem usqe ad exitum serves.* Et, *Ep.* 35. *Ante omnia hac cura, ut constes tibi.* Hoc est qod Zeno voluit, cùm finem statueret, Τὸ ὁμολογουμένως ζῆν, i. e. καθ' ἕνα λόγον καὶ σύμφωνον ζῆν. ut Stobæus *Tom.* 1. *l* 2. *tit.* 4. §. 5. Vide *suprà ad* §. 9. Sed & *l.* 11. §. 27. Ambrosius *Epist.* 82. *Vetus dictum est, Adsvesce unus esse: ut vita tua qandam picturam exprimat, eandem servans semper imaginem, qam acceperit.* Optimè Aristoteles, *Ethic. Nicom. l.* 9. *c.* 4. Ἔοικε γὰρ, καθάπερ εἴρηται, μέτρον ἑκάστῳ ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ σπουδαῖος εἶναι. τὸν γὰρ ὁμογνωμονεῖ ἑαυτῷ, καὶ τῶν αὐτῶν ὀρέγεται καθ' πᾶσαν τὴν ψυχήν. *Videtur enim, qemadmodum dictum est, virtus & probus vir unicuique esse mensura. Is enim secum consentit, & eadem tota anima appetit.* De Adriano Avrelius Victor: *Varius, multiplex, multiformis, ad vitia atqe virtutes qasi arbiter genitus; impetus mentis qodam artificio regens.* Et Ælius Spartianus. *Idem severus, latus; comis, gravis; lascivus, cunctator; tenax, liberalis, simulator; sævus, clemens; & semper in omnibus varius.* De Avidio item Cassio Vulcatius: *Fuit his moribus, ut nonnunqam trux & asper videretur, aliqando mitis & lenis; sæpe religiosus, aliàs contemptor sacrorum; avidus vini, interim abstinens; cibi appetens, & inediæ patiens, veneris cupidus, & castitatis amator.* At de Epaminonda & Agesilao Plutarchus *lib. de adulat. pag.* 52. *E.* Πλείοις ὁμιλήσαντες ἀνθρώποις, καὶ τόποις, καὶ βίοις, τὸ προσῆκον ἦθος αὐτοῖς πανταχ̃ῆ, καὶ σολῇ, καὶ διαίτῃ, καὶ λόγῳ καὶ βίῳ διεφύλαττον. *Qi tametsi cum pluribus versati hominibus, urbibus, moribus, suos tamen ubiqe mores, suum vestitum, suam victus rationem, & dicendi vivendiqe retinuerunt.* Et de Platone *lib. de Adul. pag.* 52. *E.* Ἐν Συρακούσαις, οἷος ἐν Ἀκαδημίᾳ. καὶ πρὸς Διονύσιον, οἷος πρὸς Δίωνα. *Plato idem fuit Syracusis qi in Academia, & Dionysio talis qalis Dioni.*

Τὸ περὶ τῶν Σωκράτους] De Socrate Xenophon *memorial. l.* 1. *pag.* 724. *D.* Αὐτὸς δὲ πρὸς ταῦτα (τὰ ἀφροδίσια) φανερὸς ἦν οὕτω παρεσκευασμένος, ὥστε ῥᾳδίως ἀπέχεσθαι τῶν καλλίστων καὶ ὡραιοτάτων, ἢ οἱ ἄλλοι τῶν αἰσχίστων καὶ ἀωρολάτων. περὶ μὲν

A δὴ βρώσεως καὶ πόσεως καὶ ἀφροδισίων ὅτῳ καλ̃εσκευασμένος ἦν. καὶ ᾧτινος ἐδέησεν ἂν ἧττον ἀρκούντως ἥδεσθαι τῶν πολλὰ ἐπὶ τούτοις πραγμαλ̃ευομένων, λυπεῖσθαι δὲ πολὺ ἔλαττον. *Atqe ipsum constabat adversus eas usqe adeò paratum fuisse, ut facilius ab elegantissimis ac formosissimis abstineret, qàm cæteri à turpissimis maximèqe deformibus. Qod igitur ad cibum, potum, res Venereas attinet, ità se comparaverat Socrates; ac se nihil qidem minus frui voluptatibus his ad satietatem putabat, qàm qi vehementer in iis qærendis laborarent, at multo minùs doloris percipere.* Atqe hunc locum forsan præ oculis habuit Marcus, cùm ista scriberet.

B Καὶ ἀπέχεσθαι καὶ ἀπολαύειν] Qod de se Apostolus *ad Philip. c.* 4. *v.* 12. [r] Οἶδα δὲ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν. ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι. *Novi avtem deprimi, novi etiam abundare: ubiqe & in omnibus initiatus sum, & ad saturitatem, & ad esuritionem.* qod suprà, παρόντων τῶν ἄπλεσθαι, ἀπόντων δὲ μὴ δεῖσθαι. *Præsentibus frui, absentia non multum desiderare.*

Τὸ δὲ ἰσχύειν καὶ ἔτι καρτερεῖν] ἔτι qid hîc velit, nullus video. ἐπικαρτερεῖν forsan scripserat Marcus, vel qod usitatius est, ἐγκαρτερεῖν, ut mox ἐννήφειν.

[r] Οἷον ἐν τῇ νόσῳ τοῦ Μαξίμου] Istud an ad superiora respectum habeat, qod Xylander censuit, ambigi potest. commodè posse vix videtur. Ego itaqe tanqam distinctum qid posui. De Demonacte Cynico refert Lucianus *pag.* 860. qòd cùm cætera ἀπαθὴς planè videretur, μόνοι αὐτὸν ἡνία φίλου νόσος ἢ θάνατος. ὡς ἂν καὶ τὸ μέγιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν, τὴν φιλίαν ἡγούμενον. *Solummodo amici vel morbus vel mors ipsum affligebat: qasi maximum in rebus humanis bonum amicitiam duceret.* Tale qippiam in Pio Marcus forsan adverterat. & οἷος forsan legendum fuerit.

§ 17. Παρὰ Θεῶν] Piè Marcus noster hîc divinæ procurationi plurima adscribit, qæ fortunæ plerique solent tribuere.

D Πάππους] *Avus paternus, Annius Verus* (de qo *suprà* §. 1.) *maternus, Calvisius Tullus.* Julius Capitolinus.

Γονέας] Vide *suprà ad* §. 2. 3.

Ἀδελφὴν] *Habuit & sororem natu minorem, Anniam Cornificiam.* Capitolinus.

Διδασκάλους] qorum *suprà* meminerat §. 5, 6, 7. &c. qibus & alios adjicere licet ex Julio Capitolino. Origenes *ad Celsi. l.* 3. Καὶ [m] Ἕλληνες δὲ φήσουσι, καὶ ἐν τοῖς νομιζομένοις εἶναι σοφωτάτοις, καλὰ πολλὰ τὴν εὐλυχίαν εἶναι αἰτίαν. οἷον περὶ διδασκάλων τοιῶνδε, καὶ τῶ περιπεσεῖν τοῖς κρείττοσι. ὄντων καὶ τῶν τὰς ἐναντίας αἱρέσεις διδασκόντων. καὶ περὶ ἀναλροφῆς τῆς ἐν βελτίοσι. E πολλοῖς γὰρ καὶ τὰ τῆς ἀναλροφῆς τοιοῦτοις γεγένηται, ὡς μηδὲ φαντασίαν ἐπιλραπῆναι τῶν κρειττόνων λαβεῖν. ἀλλ' ἀεὶ καὶ ἐκ πρώτης ἡλικίας, ἤτοι ἐν παιδικοῖς εἶναι ἀκολάστων ἀνδρῶν, ἢ δεσποτῶν, ἢ ἐν ἄλλῃ τινὶ κωλυούσῃ τὴν ψυχὴν ἀναβλέπειν καιροδαιμονίᾳ. τὰς δὲ περὶ τούτων αἰτίας, πάντως μὲν εἰκὸς εἶναι ἐν τοῖς τῆς προνοίας λόγοις, πίπ̃τειν δὲ αὐτὰς εἰς ἀνθρώπους, οὐκ ἐυχερές. *Apud Græcos avtem etiam sapientissimi multa bona fortunæ imputant, in hanc referentes caussam, puta, qod in tales magistros inciderint, qod in meliores (qum essent qi contrarias opiniones docerent) qodqe felicius sunt educati. Multis enim talis institutio contigit, ut ne imaginari qidem sinantur boni qippiam: F sed statim à prima ætate hominibus luxu libidinèqe perditis avt heris suis sunt in deliciis, avt alio qopiam infortunio gravante, neqeunt animi oculos attollere. Harum rerum caussas omninò verisimile est esse in providentiæ rationibus, tametsi non facilè cadant in cognitionem hominum.* Vide sectionis istius verba novissima, deprehendes cum Origenianis istis qàm svavissimè concinere. De Platone Plutarchus in *Mario pag.* 433. *A.* Πλάτων μὲν οὖν ἤδη πρὸς τῷ τελευτᾷν γενόμενα, ὑμνεῖ τὸν αὐτῆ δαίμονα καὶ τὴν τυχὴν, ὅτι πρῶτον μὲν ἄνθρωπ̃ον, εἶτα Ἕλλην, εἶ Βάρβ̃αρον, ὑδὲ ἄλογον τῇ φύσει θηρίον γένοιτο πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τοῖς Σωκράτους χρόνοις ἀπήντησεν ἡ γένεσις αὐτῆ. *Enimvero Plato vicinus jam morti sortem & fortunam suam extollit, qod primùm homo, deinde Græcus, non Barbarus, neqe rationis expers bellua esset natus: adhæc qod in Socratis ætatem ortus suus incidisset.* At Lactantius *institut. l.* 3. *c.* 18. *Plato ajebat se gratias agere naturæ; Primum qod homo natus esset, potiùs qàm mutum animal: deinde qòd mas, potiùs qàm fœmina; qòd Græcus, qàm Barbarus: postremò, qòd Atheniensis, & qòd tem-*

bonos familiares, neceſſarios, amicos, bona omnia ferè habuerim. tum qòd adversùs neminem eorum temerè aliqid deliqerim, etiamſi ità affectus fuerim, ut, ſi occaſio incidiſſet, ejuſmodi aliqid admiſiſſem. cæterùm numinis beneficio factum eſt, qòd nulla ex rerum concurſu occaſio contigerit, qæ affectum illum proderet. ab eiſdem fuit, qòd apud avi concubinam non ſim diutiùs enutritus: qòd ætatis florem indelibatum ſervaverim, nec ante tempus juſtum virilitatis ſpecimen dederim, ſed ultra etiam qàm opus erat, id facere diſtulerim. qòd principi pa-

ἀγαθὰς οἰκείας, συγγενεῖς, φίλους, [a] κεδὸν ἅπαντα κεῖν. καὶ ὅτι πεῖ ἀδένα αὐτῶν [b] πεοίπεσεν πλημμελῆσαί τι, καί τοι [c] διάθεσιν ἔχων τοιαύτην, ἀφ' ἧς, εἰ ἔτυχεν, κἂν ἔπραξά τι τοιοῦτο. τῶ Θεῶν ἐυπειθὲς τὸ μηδεμίαν σωδρομὴν πεαγμάτων γενέσθαι, ἥτις ἔμελλέ με ἐλέγξειν, κὴ τὸ μὴ πλέον ἐκπεαφῆναι πεδὸς τῆ παλλακῆ τὸ πάππου. κὴ τὸ τὼ ὥρων ἀμφισῶσαι. κὴ τὸ μὴ [d] πεὸ ὥρας ἀνδρωθῆναι, ἀλλ' ὅτι κὴ ὑπιλαβεῖν τὸ χρόνου. τὸ ἄρχοντι κὴ

[a] [ἀγαθὰ] σχ. f.
[b] προίπετο
Lug.
[c] L. 11. §. 18.
[d] πρὸς Lug.

πατρὶ

ANNOTATIONES.

temporibus Socratis. Qo contendit ipſe, immeritò tamen, *Nunqam qicqam dictum eſſe in rebus humanis delirius.* Idemqe *ibidem c.* 19. ubi Socratem acrius, & in qibuſdam iniqiùs etiam pavlò, perſtrinxerat; *In cuius temporibus natum ſe homo ſapiens gratulatur.* Qod avtem in Platone tantopere exagitat Lactantius, id is à Socrate accepiſſe videtur; qi, ut Dio Pruſæus *Orat.* 64. Ἐπὶ πολλοῖς αὐτὸν ἐμακάρισε, κὴ ὅτι ζῶον λογικὸν, κὴ ὅτι Ἀθηναῖον. *Ob multa ſe beatum dixit, & qod animal eſſet ratione præditum, & qod Athenienſis.* Socrates à Thalete; qi, ut Laertius *l.* 1. §. 33. Ἔφασκε τριῶν τύτων ἕνεκα χάριν ἔχειν τῆ τύχη, πεῶτον μὲν, ὅτι ἄνθρωπος ἐγενόμην, κὴ ὐ θηρίον. ἔπειτα, ὅτι ἀνὴρ, κὴ ὐ γυνή· τρίτον, ὅτι Ἕλλην, κὴ ὐ Βάρβαρος. *Ajebat trium maxime rerum cauſſâ gratias ſe fortunæ agere. Primò, qod homo, non bellua: deinde, qod vir, non mulier: tertiò, qod Græcus natus eſſet, non Barbarus.* Poſtremum tantummodo de ſuo addidit Plato. Nec reticendum qod Judæi habent in preculis ſuis virorum peculiaribus: *Benedictus eſto, Domine Deus, qòd me virum creaſti, non mulierem: qòd Iſraelitam, non alienigenam.*

Σχεδὸν ἄπαντα σχεῖν] ſupplendum, ἀγαθὰ, qod exciditſſe exiſtimem. ut ſit [ἀγαθὰ] σχεδὸν ἅπαντα σχεῖν.

Τῶν Θεῶν δὲ ἐυπειθὲς] Digna Chriſtiano qovis providentiæ divinæ, qâ factum fuerit, ut nè peccatis occuparetur, cùm peccare prona diſpoſitio non deeſſet, agnitio. Agnoſcit ipſe de ſe, qod Deus Abimeleco; *Ego te cohibui, nè peccares. Geneſ. c.* 20. *v.* 6. Habent his paria è noſtris; Bernardus *de temp. Serm.* 79. *Prima miſeratio qod à multis adhuc peccatis in ſeculo poſitum cuſtodivit. qis enim non videat, qòd ſicut in multis cecidi, ſic & in alia poteram cecidiſſe peccata, niſi omnipotens pietas conſervâſſet?* Qi & argumentum idem tractat fuſiùs, *de Driverſ. Serm.* 13. Auguſtinus Homil. 23. *Hic multa commiſit, & multorum debitor factus eſt: ille gubernante Deo pauca commiſit. cui deputat ille, qod demiſit, huic & iſte deputet, qòd non commiſit. Adulter non fuiſti in vita illa tua præterita, plenâ ignorantiâ? Hoc tibi dicit Deus tuus; Regebam te mihi, ſervabam te mihi, ut adulterium non committeres. Suaſor deſuit? ut ſuaſor deeſſet, ego feci. Locus & tempus deſuit? & ut hæc deeſſent, ego feci. Aſſuit ſuaſor; non deſuit locus; non deſuit tempus: ut non conſentires, ego terrui. Agnoſce ergò gratiam ejus, cui debes & qod non admiſiſti. Mihi debet iſte, qod factum eſt & dimiſſum vidiſti: mihi debes & tu, qod non admiſiſti. Nullum eſt enim peccatum qod facit homo, qod non poſſit facere alter homo, ſi deſit rectorâ qo factus eſt homo.* Piiſſimè, & ad noſtri mentem pleniſſimè.

Προίπεσον πλημμελῆσαί τι] Lugdunenſis προίπετε. qod probare non poſſum. Xylander *qòd nihil deliqi.* plenius rectiusqe Caſavbonus *qod nihil temerè aut præcipitanter deliquerim.* προπίπτω, *procido, præceps feror.* indè προπετὴς, *præceps*: & προπετῶς; *præcipitanter, temerè, inconſideratè.* Vide *l.* 3. §. 9. ἀπροπλωσίαν. *ut nihil temerè ſtatuamus.* alioqi ſuſpicari qis poſſet, ſcripſiſſe Marcum προίφθασα. Sicut pavlò inferiùs, τὸ φθάσαι τὰς τροφὰς ἐν ἀξιώματι καθεστῶσαι. *qod nutritios meos ad honores mature evexerim.*

Μὴ πλέον ἐντραφῆναι παρὰ τῆ παλλακῆ τὸ πάππου] Siqidem *in domo avi ſui Veri educatus eſt* in ætate teneriore, uti Capitolinus docet. Pari avtem ratione gratulatur Alcmon Poeta ſibi, in *Epigrammate* (qod Alexandro Ætolo *exercit. in Solinum* Salmaſius vindicat) apud Plutarchum *de exilio*, qòd origine Lydus cùm eſſet, Sardibus tamen diutiùs educatus non ſit, ubi luſcus forſan ſacerdos, avt Gallus tympanotriba evaſiſſet; ſed Spartam nactus puerilis indolis formatricem, ubi Muſarum diſciplinis initiatus & enutritus fuerit.

Καὶ τὸ τὴν ὥραν διασῶσαι] ὥρα *flos ætatis*, ut *ver anni.* unde Periclis illud ab Ariſtotele *Rhetor. l.* 1. *c.* 7. & *l.* 3. *c.* 10. lavdatum; Τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν πολέμῳ ὥτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴτις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλη. *Juventutem mortuam in bello ſic ſublatam ex civitate, ut ſi qis ver ex anno tolleret.* Tempeſtas nimiùm qàm lubrica, & lapſibus expoſita. Præſertim ubi natalium ſplendor; ſtatus honeſtior, educatio delicatior, res lavtior, & forma venuſtior acceſſerint. Πολλοὶ γὰρ διὰ τὸ κάλλος ὑπὸ τῶν τοῖς ὡραίοις παραπικτηκότων διαφθείρονται. *Multi enim violantur ob venuſtatem formæ ab iis, qi ergà elegantes amore incitantur.* Socrates apud Xenophont. *memorial. l.* 4. *pag.* 799. *A.* Indè Juvenalis *Sat.* 10.

I nunc, & juvenis ſpecie lætare tuâ, qem
Majora expectant diſcrimina --

Τὸ μὴ πρὸ ὥρας ἀνδρωθῆναι] Lugdunenſis πρὸς ὥρας. perperam. Verum aliud hic ὥρα, ab eo qod ſupra. ὥρα enim illic, non tam *flos ætatis*, qàm ὁ καιρὸς, *tempus opportunum* & *idoneum* rei alicui vel aggrediendæ, vel abſolvendæ. Timon Phliaſius de Dionyſio Heracleota, qi & Metathemenos dictus, qòd ætate devergente à ſecta Stoica ad Epicuream tranſiiſſet, apud Athen. *l.* 13. *pag.* 601. *C.*

Ἡνίκ' ἔχην δύνεν, τῦν ἄρχεσθαι ἡδύνεσθαι.
Ὥρη ἐρᾶν, ὥρη τε γαμεῖν, ὥρη τε πεπαῦσθαι.
Dum eſt occidendum, ſerviamus voluptatibus.
Amori ſuum tempus eſt: ſuum qoqe nuptiis: eſt & in tempore ceſſandum.

Ità Thales, referente Stobæo *Tom.* 2. *tit.* 68. Conjugium ſvadentem matrem eluſit; natu minor cùm eſſet, ὔπω καιρός. *nondum tempus*: provectior factus, οὐκέτι καιρός. *non amplius tempus* eſſe, ſive nuptiis *idoneam ætatem* jam præteriiſſe, reſpondendo. Beneficii ergò non contemnendi loco ducit Marcus, qòd non præmaturè ſe rebus venereis dederit. hoc eſt enim hoc loco τὸ ἀνδρωθῆναι, *virum fieri*, ſive virilitatis ſpecimen dare. qomodo γυναῖκα γίνεσθαι, *mulierem fieri.* Ita Democritus dicitur puellam, qam pridiè παρθένον, cùm nocte proximâ vitiata eſſet, poſtridie γυναικὸς nomine ſalutaſſe. Laertius *l.* 9. & Cicero objurgantibus, qòd puellam virginem homo ſexagenarius duxiſſet, *Cras*, inqit, *mulier erit.* Fabius *inſtitut. l.* 6. *c.* 4. Clariſſimè Heſychius. Ἀνδρώσασθαι, συγγενέσθαι. &, Ἀνδρωθῆσα, ἀνδρὶ συνοικήσασα, διακορηθεῖσα i. e. *virum experta*, ut Flaccus; *devirginata*, ut Petronius. In hunc ſenſum uſurpavit Hippocrates in *lib.* περὶ παρθενίων *pag.* 125. Locus eſt inſignis, ſed ab Anutio infeliciter tentatus, & ſub correctionis prætextu corruptus planè. Verba ſic habent; Αἱ δὲ παρθένοι, ὁκόσηπιν ὥρη γάμυ παραιδρύμενα, τὸτο μᾶλλον πάσχυσι. ea contra editorum prius omnium conſenſum ſolicitat vir doctiſſimus, & cui Medicorum pater princepsqe ille alioqi plurimùm debet, & ex Regio MS. ὥραι reſcribi poſtulat. Vertit avtem, *Virgines, qibus propè nuptiarum tempus inſtat ut viro conjungantur.* explicat in *Oeconomia*; *qæ ad nubiles annos & virilitatem prope accedunt. h. e. qæ prope ſunt matura viro, & virilitatem avt maturam viro ætatem ingrediuntur.* Verùm primò, *virilitatem*, ſive *virilem ætatem*, de virgine dictam nuſqam deprehendi exiſtimo. Tum ἀνδρῶσθαι Græcis, ubi de muliere uſurpatur, non *viro maturam eſſe*, ſed *virum experiri* ſignificat. Porrò cùm ὁκόσηπιν ὥρη γάμυ dixiſſet, qid opus erat, ἐκ τῦ περίου, qod idem prorſus valeret, τὸ παραιδρύμενα, ſubjicere? qod conciſa nimis reſpuit dictio Hippocratica. Denique aliud eſt ἀνδρῶσθαι, aliud παραιδρῶσθαι, uti mox indicabitur. Nihil igitur mutatum ego qidem velim, ſed admiſsâ lectione jam olim receptâ, commatisqe notulâ duntaxat poſt γάμυ, interſitâ, ſic verterim. *Virgines qibus nubendi tempus adeſt, ni virum experiantur, affectui iſti magis ſiunt obnoxiæ.* Atqe hanc eſſe genuinam Hippocratis mentem, è ſeqentibus planè perſpicuum fit. Siqidem ubi incommoda ea recenſuerat, qæ ex affectu iſto virginibus jam *viro tempeſtivis*, ut Horatius loqitur, qas ἀνδρὸς ὡραίας; Græci dicunt, obtingere conſiveverunt, remedii loco ſubjungit, Κελεύω δ' ἔγωγε τὰς παρθένυς ὁκόταν τὸ τοιῦτον πάσχωσιν, ὡς τάχιστα ξυνοικήσαι ἀνδράσιν. ἢν γὰρ κυήσωσιν, ὑγιεῖς γίνονται. εἰ δὲ μὴ ἐν αὐτοῖσιν ἅμα τῇ ἥβῃ, ἢ μικρὸν ὕστερον ἀλώσεται, ὥσπερ μὴ ἀνδρωθῶσι. *Equidem virginibus ſuadeo, qibus tale qid accidit. ut citiſſimè cum viris conjungantur. Si enim conceperint, ſanæ evadunt. Qod niſi fiat, una cum pubertate, avt non ita multò poſt his tentabuntur, niſi viro jungantur.* Præcipit ſic affectis, ut qàm primùm nubant. ſiqidem indè futuram conceptûs ſpem; qi malò iſti medeatur: qod niſi virum expertas affectaturum eſt probabile. ità τὸ ἀνδρωθῆναι eſt, Hippocrate ipſo interprete, ἀνδρὶ συνοικῆσαι. τῷ ἀνδρῶσθαι verò q. e. virum experiri, eodem avtore, opponitur τὸ παραιδρῶσθαι. h. e. *à viro præteriri, neglectim haberi*, & *viri*, ſive *thalami*, ut Marcus, *nuptiarum*, ut Flaccus, *expertem eſſe.* & παρθένοι παραιδρύμενα, qas ὑπερημέρους τῶν γάμων Anaxandrides dixit, referente *Rhetor. l.* 3. *c.* 10. Ariſtotele. Nihil certius, nihil clarius.

Ἀλλ' ἔτι καὶ ἐπιλαβεῖν τῦ χρόνυ] *Sed tempus expectavi.* Xylander. ſed nec ἐπιλαβεῖν ejuſmodi aliqem habet ſignificatum; & ἔτι illud aliud prorſus innuere videtur. Rectiùs Mericus Caſavbonus. *Sed longiùs etiam, qàm neceſſe erat, diſtuli.* Ità ἐπιλαβεῖν τῦ χρόνυ erit de tempore, qod liberum datur, aliqid ſumere, qo cum poſſis frui, nolis tamen. Phraſis duriuſcula, fateor,

πατρὶ ὑποταχθῆναι, ὃς ἔμελλεν πάντα τὸ τύφον ἀ-
a L. 5. §. 16. φαιρήσειν μου, καὶ εἰς ἔννοιαν ἄξειν ὅ, ὅτι a δύνα-
τόν ἐστι ἐν αὐλῇ βιῶντα, μήτε δορυφορήσεων χρή-
b -δῶν Lug. ζειν, μήτε ἐσθήτων b σημειωτῶν, μήτε λαμπάδων,
καὶ ἀνδριάντων τοιῶν δέ τινων, καὶ ὅ ὁμοίως κόμπος.
ἀλλ' ἔξεστιν ἐγγυτάτω ἰδιώτου συσέλλειν ἑαυτὸν, καὶ
c νὴ Δία Lug. [Δία μὴ] διὰ Mer. μὴ διά τ. f. c ἐν ᾗ δὲ τὸ παπεινότερον ἢ ῥαθυμότερον ἔχειν πρὸς
τὰ ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἡγεμονικῶς πραχθῆναι δέοντα.
τὸ ἀδελφὸν τοιοῦτον τυχεῖν, δυναμένου μὲν ᾗδη ἤ-
θους ἐπεγεῖραί με πρὸς ἐπιμέλειαν ἐμαυτοῦ, ἅμα
δὲ καὶ τιμῇ καὶ στοργῇ εὐφραίνοντός με. τὰ παιδία μοι
ἀφυᾶ μὴ γενέσθαι, μηδὲ κατὰ τὸ σωμάτιον διάστροφα. d τὸ c μὴ ἐπίπλεόν με προκόψαι ἐν ῥητορικῇ,
d Sup. §. 7. e μὲν Lug. καὶ ποιητικῇ, καθ' ὅσον ἄλλοις ἐπιτηδεύμασι, ἐν
οἷς ἴσως ἂν κατεχέθην, εἰ ἠθόμην ἐμαυτὸν ἐυό-
δως προϊόντα. τὸ φθάσαι, σοῦ τροφέως ἐν ἀξιώ-
ματι καταφῆσαι, ὃ δὴ ἐδόκουν μοι ἐπιτυμεῖν, καὶ

tríque eidem ſubditus fuerim, qi me à faſtu omni alienum redderet; fidémque faceret, poſſe in aula ità degi, ut nec ſatellitio, nec veſtitu inſigniore, nec funalibus ſtatuíſque iſtiuſmodi, atqe apparatu conſimili opus ſit: ſed poſſe eum, qi rebus præeſt, ità contrahere ſeſe, ut ad privati ſpeciem proximè accedat, nec propterea tamen, vel demiſſiùs, vel remiſſiùs ſe gerat in eis, qæ pro republica ad morem imperatorium ſunt exeqenda. qòd fratrem eum nactus ſim, qi ad curam mei agendam ſuis moribus me extimularet, qíqe ſimul honore affectúqe erga me ſuo animum mihi oblectaret. qòd liberi mihi neqe ingenio tardi, nec corpore diſtorti obtigere, qòd progreſſus non fecerim ampliores in rhetorica, poeticâ, ſtudiíſqe aliis ejuſmodi, qæ me forſan præpeditum detinuiſſent, ſi in eis me feliciter profeciſſe ſenſiſſem. qòd nutritios meos ad honores, qòd expetere ipſi videbantur mihi, maturè evexerim, nec

ſpe

ANNOTATIONES.

ſateor, & inſolens. Sed ea proculdubio Marci mens iſtic, non qam Xylander voluit.

Δυνατήν ἐστιν ἐν αὐλῇ βιῶντα] Ità *l.* 5. §. 16. Δυνατὸν ἄρα καὶ ἓν ζῆν ἐν αὐλῇ. qem locum vide.

Ἐσθήτων σημειωτῶν] ſive σημειωδῶν, ut Lugdunenſis. qod uſitatius eſt, & eodem recidit. utrumqe enim *veſtes notabiles* & *inſigniores* ſive *ſplendidiores* deſignat. Hoc eo, qoniam, ut Jeſus noſter, *Luc. c.* 7. *v.* 25. Οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. *Qi veſtitu magnifico utuntur, & in luxu verſantur, ſunt in palatiis regiis.* Ἐσθῆτας σημειώδεις, inqit Annotator Lugdunenſis, vocat *imaginibus textas, pictas, palmatas,* χρυσοσήμους, *auro vel purpurâ clavatas.* De Auguſto Svetonius *l.* 2. *c.* 73. *Togis uſus eſt neqe reſtrictis, neqe fuſis, clavo nec lato, nec anguſto.* De Antonino Pio Capitolinus. *Viſus eſt ſanè ab amicis cum privatis veſtibus, & domeſtica qadam gerens.* Et de Alexandro Severo Lampridius. *Gemmis de calceamentis & veſtibus tulit, qibus uſus fuerat Elagabalus. veſte albâ uſus eſt, nec auratâ, panulis togisqe communibus.*

Μήτε λαμπάδων καὶ ἀνδριάντων τοιῶν δέ τινων] Juſtus Lipſius ad Taciti *Annal. l.* 1. *principatûs inſignia* intelligi vult, inter qæ *ignis prælatio.* Herodianus l. c. 8. §. 8. in *Commodo* de Lucilla ſorore ejus, καὶ τὸ πῦρ προεπόμπευεν αὐτῆς. *Et ignis in pompa illam præcedebat.* Et de Marcia ejuſdem concubina, l. 1. c. 8. §. 16. πάντα ὑπῆρχεν, ὅσα σεβασῇ, πλὴν τοῦ πυρός. *Præter ignem omnes honores, velut Auguſtæ, tribuebantur.* De Pertinace l. 2. c. 3. §. 5. Καθῆλθεν ἐπὶ τὸ συνέδριον, ὥστε τὸ πῦρ ἐάσας ἑαυτῷ προπομπεῦσαι, ὥτέ τι ἄλλο τῶν βασιλικῶν συμβόλων εἰς ὑψος ἀρθῆναι. *In curiam ſe contulit, neqe ignem ſibi præferri, neqe ulla principatûs inſignia paſſus attolli.* Qibus addas licet & ex eodem l. 2. c. 8. §. 10. de Nigro, καὶ προπομπεύοντος τοῦ πυρός. *Præcedente etiam igni.* Eum *ignem lampadem* fuiſſe adfirmat ex hoc Marci noſtri loco; qarum uſum, ut *in Deorum cultu*, ſic & *in Imperatorum*, extitiſſe. Accedit huic & Annotator Lugdunenſis. *Lampadas*, inqit, vocat, *qæ præferebantur Imperatoribus, ut ignis Regibus Perſarum.* Corippus de adventante Imperatore in theatrum,

— prænuncius antè
Signa dedit curſor, poſita de more lucerna.

Verùm Mericus Caſavbonus in adverſum contendit; *lampadésqe* & *ſtatuas* ſive *imagines* eodem refert, ad *ſimulacra* ſcilicet *lampadas manibus geſtantia*, de qibus Lucretius *l.* 2.

Si non aurea ſunt juvenum ſimulacra per ædes
Lampadas igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis ut ſuppeditentur.

Et Lucretio prior, poetarum princeps, *Odyſſ. η. v.* 100. Alcinoi avlam deſcribendo,

Χρύσειοι δ' ἄρα κοῦροι, ἐυδμήτων ἐπὶ βωμῶν
Ἕστασαν, αἰθομένας δαΐδας μετὰ χερσὶν ἔχοντες,
Φαίνοντες νύκτας καθ' δώματα δαιτυμόνεσσιν.
Aurei vero juvenes ſabrefactas ad aras
Stabant, ardentes faces manibus geſtantes,
Illucentes nocte per domum convivantibus.

Ubi Euſtathius χρυσείους κούρους, ἀνδριάντας exponit. Ideò avtem Marcum τοιῶν δέ τινων adjeciſſe, *ut à vulgaribus, qæ in ædibus plebejis etiam plerisqe reperiuntur, imagines haſce diſtingueret.* Ego verò inter ſummos iſtos viros arbitrum me nevtiqam interponam: aliorum, uter Marci mentem attigerit propiùs, per me judicium fuerit.

Ἐγγυτάτω ἰδιώτου συσέλλειν ἑαυτόν] De Marco Capitolinus. *Adoptatus in avitcam domum, omnibus parentibus ſuis tantam reverentiam, qantam privatus, exhibuit. eratqe havd ſecùs rei ſitæ qàm in privata domo parcus ac diligens; pro inſtituto patris volens agere, dicere, cogitare.* Et Ariſtides *Orat. in regem p.* 113. Ἐπέδειξεν, ὅτι καὶ ἰδιώτην ὄντα καὶ βασιλέα, οἷόν τε

A ἐστὶ τὸν αὐτὸν εἶναι διὰ τέλους. τοιοῦτον μὲν πρὸ τῆς βασιλείας παρασχὼν ἑαυτὸν, ὥσε δικαίως ἀξιωθῆναι ταύτης. ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ ἐκεῖνος ἑαυτῷ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ νῷ τε καὶ τρόπῳ χρώμενος. *Rex noſter & privato licere & regi, eundem perpetuò manere, apertiſſimè demonſtravit, qi tum ante regnum talem ſe præbuit, ut eo dignus merito judicaretur, tum in regno, à ſeipſo non declinans, ſed eadem animi ſententiâ & moribus iiſdem uſus.* De Pio pariter Capitolinus; *Imperatorium faſtigium ad ſummamcivilitatem deduxit. nec omninò qicqam de vitæ privatæ qalitate mutavit. vindemias privati modo cum amicis egit. qum ſibi & filiis honores peteret, omnia qaſi privatus fecit. qin & Senatus tantùm detulit Imperator, qantum cùm privatus eſſet, deferri ſibi ab alio principe optabat.* De civilitate hac qam in Avguſto laudat Svetonius *lib.* 2. *c.* 51. vide Caſavbonum ibidem. Sed & qæ ſuperiùs ad §. 16. καπνοημοσύνη.

Καὶ νὴ διὰ τοῦτο παπεινότερον] Lugdunenſis νὴ διά. Sed legendum, μὴ διά. Sive ut Mericus Caſavbonus νὴ διὰ μὴ διὰ τοῦτο. Rem qod attinet; *nihilo demiſſior?* imò tantò major, tantò avguſtior. Siqidem, ut ſcitiſſimè, ſed & veriſſimè, Plinius in *Paneg yr. Cui nihil ad avgendum faſtigium ſupereſt, hoc uno modo creſcere poteſt, ſi ſe ipſe demittat, ſecurus magnitudinis ſuæ.* neqe enim ab uſſo periculo fortuna principum longiùs abeſt, qàm humilitatis. De Pio Capitolinus, poſtqam *civilitatem* ejus deſcripſerat, útqe ſpecies imperatorias ſuperfluas à ſe amandaverat; & *tamen*, inqit, *ingenti avtoritate apud omnes gentes fuit.*

Ἀδελφὸν] Marci fratrem hunc adhuc qærimus, nec reperire hactenus potuimus.

Δυναμένου μὲν διὰ ἤθους ἐπεγεῖραί με] At tantùm ab eo abfuit Lucius, ut Marcum moribus ſuis ad rem benè gerendam excitaret; ut contrà *poſt illius obitum Marcus ſolus rempublicam tenuerit, multò melior & feracior ad virtutes: qippe qi nullis Veri jam impediretur avt ſimulatis callida ſeveritatis erroribus, avt his, qibus præcipuè diſplicebat Marco jam indè à primo ætatis ſuæ tempore, vel inſtitutis mentis prava, vel moribus.* Capitolinus.

Τιμῇ καὶ στοργῇ εὐφραίνοντός με] *Honorem* qidem *Marco exhibuiſſe Lucium, ſi ſuſciperet, obſecutum, ut legatum proconſuli, vel præſidem imperatori* (ad qæ verba videndus Salmaſius) avtor eſt Capitolinus, qi de *amore* tamen idem negare videtur.

Ἐν οἷς ἴσως ἂν κατεχέθην] Seneca *de brevit. vit. c.* 14. *Dubitare ſe Fabianus noſter ajebat, an ſatiùs eſſet nullis ſtudiis admoveri, qàm his implicari.* Ipſe Seneca *ibidem c.* 13. *De illis nemo dubitabit, qin operosè nihil agant, qi in literarum inutilium ſtudio detinentur.* Idémque *Epiſt.* 88. *Iſta liberalium artium confectatio moleſtos, verboſos, intempeſtivos, ſibi placentes facit; & ideò non diſcentes neceſſaria, qia ſupervacua didicerunt.* Vide *ſuprà ad* §. 7.

Παιδία] *Filios* habuit *Verum*, qem ſeptennem amiſit; *Commodum*, cui imperium reliqit, patri per omnia diſſimillimum; & *Antoninum* huic geminum, qi qadrimus eſt elatus; cùm tamen parem aſtrorum curſu Commodo Mathematici promiſiſſent. *filias* plures, qarum Commodus tres ſuperſtites reliqit. Caſſius, Capitolinus, Lampridius, Vulcatius. *Lucillam & ſorores* Lampridius in *Commodo*. *Fadillam* Vulcatius nominat.

Μὴ ἀφυᾶ, μηδὲ καθ' τὸ σωμάτιον διάστροφα] Et fuit reverâ Commodus *formâ corporis juſtâ*, ut Lampridius, ſed ingenio moribúsqe planè diſtortiſſimis.

Τὸ μὴ ἐπίπλεόν με προκόψαι ἐν ῥητορικῇ καὶ ποιητικῇ] Τὸ μὲν Lugdunenſis perperam. Vide *ſuprà* § 7. De re Muſica perinde de Philippus Macedo, qi filio, qem ſcitè admodum canere acceperat, *An non te tuis pudet*, inqit, *qi nòris tam belle canere?* Vide Stratonici dictum à Ptolomæo reprehenſi, ad *l.* 4. §. 31. Pſaltæ item cujuſdam ad Philippum, an Antigonum, ad *l.* 6. §. 35.

Τῶ

ſpe diſtulerim, cùm juvenes adhuc eſſent, deinceps id facturum me. qòd Apollonium, Ruſticum, Maximum nôrim. qòd de modo vitæ naturæ convenienter agendæ, claras ſatìs ac freqentes eas, cogitationes in animo habuerim: ut, qantùm ad Deos attinet, ac ſuggeſtiones, adjutationes, inſpirationes ab ipſis profectas, nihil obſtet omnino, qo minùs juxta naturæ præſcriptum confeſtim vivam, niſi ipſe tandem in culpa ſim, qi Deorum ſubmonitiones, & tantùm non claras præceptiones, nevtiqam obſervem. qòd in vita, qalis ea fuerit, corpus mihi tam diu perduraverit. qòd nec Benedictam, nec Theodotum attingerem: ſed & poſtea, ex affectibus amatoriis, qibus correptus fueram, ad ſanitatem redierim. qòd cùm Ruſtico ſæpe ſuccenſerem nihil ultrà admiſerim, cujus pœnitere me poſſet. qòd mater mea, qamvìs juvenis eſſet deceſſura, mecum tamen noviſſimos ætatis annos tranſegerit. qòd, qotieſcunqe animus fuit pavperi alicui avt aliâs indigo, opem ferre, nunqam reſponſum eſt, non ſuppetere nummos mihi, unde id fieret: qódqe nulla mihi unqam talis neceſſitas obtigerit, ut ab alio ſumere cogerer. qòd uxor ejuſmodi mihi obvenerit, tam obſeqens, tam amans, tam ſimplex. qod eâ fuerim illorum copiâ inſtructus, qi ad liberos educandos mihi idonei

μὴ ἀναβαλέσθαι ἐλπίδι, ἢ [a] μὴ, ἐπεὶ νέοι ἔτι ἦσαν, ὕστερον αὐτὸ πράξειν. τὸ γνῶναι [b] Ἀπολλώνιον, Ῥούσικον, Μάξιμον. τὸ φαντασθῆναι περὶ ἧς [c] κατὰ φύσιν βίᾳ [d] ἐναργῶς καὶ πολλάκις, ὅιᾳ τίς ἐστι. ὥστε ὅσον ἐπὶ τοῖς Θεοῖς, καὶ τοῖς ἐκεῖθεν ἀφορμὰς διδοῦσι [e] καὶ συλλήψεσι, καὶ [f] ἐπινοίαις, [g] μηδὲν κωλύειν [h] ἤδη κατὰ φύσιν ζῆν με, ἢ ὑστερεῖσθαι ἔτι τούτου τοῦ ἐμοῦ αἰτίαν, καὶ ὅταν τὸ μὴ ἀφορμὰς τηρεῖν τὰς ἐκ τῶν Θεῶν ὑπομνήσεις, καὶ μονονουχὶ διδασκαλίας. τὸ [i] ἀνθέξειν μοι τὸ σῶμα ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τοιούτῳ βίῳ. τὸ μήτε Βενεδίκτης ἅψασθαι, μήτε Θεοδότου. ἀλλὰ καὶ ὕστερον ἐν ἐρωτικοῖς πάθεσι γενόμενον ὑγιᾶναι. τὸ χαλεπήναντα πολλάκις Ῥουσίκῳ, μηδὲν πλέον πρᾶξαι, ἐφ' ᾧ ἂν μετέγνων. τὸ μέλλουσαν νέαν πλουτεῖν τιμὴν τεκοῦσαν, ὅμως οἰκῆσαι μετ' ἐμοῦ τὰ πλούσια ἔτη. τὸ ὁσάκις ἐβουλήθην ἐπικουρῆσαί τινι πενομένῳ, ἢ εἰς ἄλλό τι χρήζοντι, μηδέποτε ἀκοῦσαί με, ὅτι οὐκ ἔστι μοι χρήματα, ὅθεν γένηται. καὶ τὸ αὐτῷ ἐμοὶ χρείαν ὁμοίαν, ὡς παρ' ἑτέρου μεταλαβεῖν, μὴ συμπεσεῖν. τὸ τὴν γυναῖκα τοιαύτην εἶναι, ὅτῳ σοι μὴν πειθήνιον, ὅτῳ φιλόστοργον, ὅτῳ ἁφελῆ, τὸ ἐπιτηδείων τροφέων εἰς τὰ παιδία δυνατὴν

a μὴ.
b Sup. §. 8. l. 7. 15.
c Sup. §. 9.
d ἐνεργ. Mer.
e L. 9. §. 40. & l. 12. §. 14.
f ἐπινοίαις Mer.
g ἢ δὴ Lug.
h L. 2. §. 9. & l. 3. §. 12. & l. 4. §. 49. & l. 5. §. 34. & l. 6. §. 17. §. 8. & l. 8. §. 35. & l. 9. §. 11. & l. 10. §. 32. & l. 11. §. 9. & l. 12. §. 8. 26.
i L. 6. §. 29.

ANNOTATIONES.

Τὸ μὴ ἐπεὶ νέοι αὐτοὶ ἦσαν] pro μὴ, *ut* adſcripſi, ſenſu exigente.

Ἀπολλώνιον] de qo *ſuprà* §. 8.

Ῥούσικον] *ſuprà* §. 7.

Μάξιμον] *ſuprà* §. 15.

Τὸ καθ' φύσιν βίᾳ] vide *ſuprà ad* §. 9.

Ἐναργῶς] *Perſpicuè*. Xylander *efficaciter*. Caſavbonus ἐνεργῶς. crebra apud avtores Græcos vocabulorum horum ab exſcriptoribus permutatio occurrit. Ego tamen iſtic nihil mutem.

Ἐπινοίαις] *Cogitationes injectas* Xylander. ἐπιπνοίας malim. atqe ità Caſavbonus, *inſpirationes*.

Μηδὲν κωλύειν ἤδη] Lugdunenſis ἢ δὴ. qod & ferri poteſt, qia ἢ alterum ſeqitur. Vide ad *l.* 2. §. 9.

Τὰς ἐκ τῶν Θεῶν ὑπομνήσεις καὶ μονονουχὶ διδασκαλίας;] Plato *Philebo*, philoſophiam eſſe ait, Θεῶν εἰς ἀνθρώπους δόσιν. Cicero, *Tuſcul. l.* 1. *Philoſophia qid eſt aliud, niſi, ut Plato ait, donum, ut ego, inventum Deorum?* Seneca *Epiſt.* 90. *Deorum immortalium munus eſt, qòd vivimus; philoſophia, qòd benè vivimus. itaqe tantò plus nos huic qàm diis, qantò majus bonum eſt bona vita qàm vita, pro certo deberemus, niſi ipſam dii philoſophiam tribuiſſent.* Hæc eò retulerim, qòd διδασκαλίας noſter dicit: ὑπομνήσεις verò pro occaſionibus ſingulatim *ſuggeſta* intellexerim. Hinc formulæ illæ apud Homerum. *Iliad. τ'. v.* 485. & *ψ'. v.* 270.

— Θεὸς ἔμβαλε θυμῷ.

& *Odyſſ. τ'. v.* 10.

— τὸ δ' ἐνὶ φρεσὶν ἔμβαλε δαίμων.
— *Hoc in mentibus poſuit Saturnius.*

Ità in ſacra pagina de Artaxerxe Memore Eſdras *c.* 7. *v.* 27. *Indidit eam animo Regis rem Deus.* & Nehemias *c.* 2. *v.* 12. & *c.* 7. *v.* 5. *Indidit Deus meus animo meo.* Vide ad *l.* 2. §. 11. ὑπομνήσεις verò καὶ διδασκαλίας ità diſtingvere videtur, ut illæ per ſigna qædam obſcuriora, iſtæ per indicia clariora, qaſi diſertè præcipiendo qid facto opus ſit, procedant. Galenus *de optim. ſect. c.* 14. ex Empiricorum ſententia: Τὰ καταλαμβανόμενα, ἃ μὲν αἰσθήσει καταλαμβάνεται, ὡς τὸ ἔρευθος. ἃ δὲ ὑπομνηστικῶς, ὡς τὰ διὰ σημείων τινῶν καταλαμβανόμενα. ἐνδεικτικῶς δὲ οὐδὲν καταλαμβάνεται. *Ea qæ comprehenduntur; partim ſenſu deprehendi, ut ruborem: partim memoriâ, ut qæ ſignis qibuſdam percipiuntur; indicatorie autem nullum deprehenditur.* ὑπόμνησιν ἀπὸ τῆς ἐνδείξεως, apertè diſtingvit.

Τὸ ἀνθέξειν μοι τὸ σῶμα] Αὐτὸς μὲν γὰρ ἀσθενὴς ἦν τῷ σώματι. Dio. *Habuit enim corpus valetudinarium.* qod ſtudio intentiori Capitolinus adſcribit. *Tantùm*, inqit, *operis & laboris ſtudiis impendit, ut corpus afficeret, atqe in hoc ſolo pueritia ejus reprehenderetur.* Sed & Caſſius *lib.* 71. *pag.* 816. *A.* Ἐκ τῆς πολλῆς, inqit ἀσχολίας τε καὶ ἀσκήσεως ἀσθενέστατον τὸ σῶμα ἔσχε. καί τοι τοιαύτην εὐεξίαν ἀπ' ἀρχῆς χρησάμενον, ὥστε καὶ ὀκλομαχεῖν, καὶ σὺς ἀγρίους ἐν θήρᾳ καταβαλεῖν ἀπὸ ἵππου. *Ex illo vehementi ſtudio atqe exercitatione factum eſt, ut eſſet valdè infirmo & imbecilli corpore: etſi principio fuerat bona valetudine, ita ut armis certaret, aprosqe ex eqo in venatione conficeret.* Et mox; Οὔτε ἐῤῥωτο, καὶ κακοῖς πλείστοις παρὰ πᾶσαν, ὡς εἰπεῖν, τὴν ἡγεμονίαν περιέπεσεν. *Num homo ager toto ferè tempore principatus in plurimos morbos incidit.* qæ poſtrema illuſtrant, qod adjecit hîc Marcus, ἐν τῷ τοιούτῳ βίῳ. Nec tacendum qod apud Svidam ſcriptor innominatus, ubi de Marci corpore imbecilliori dixerat; ſubjungit, Καὶ τοῦτο ἐξ ἀσθενεστάτου καρτερικώτατον ὑπέδειξε. *Et hoc ipſum ex infirmiſſimo tolerantiſſimum manifeſtè reddidit.* Tribuit avtem hoc Caſſius theriaci, qod qotidiè ſumebat, beneficio. De qo videri poterit Galenus, qi hunc Marci morem diligentiùs narrat, *de Antidot. l.* 1. *c.* 1.

Μὴ ἅψασθαι] ἅπτεσθαι eo ſenſu, qo Apoſtolo *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 1. Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. *Bonum eſt viro mulierem non attingere.* Clemens *Pædag. l.* 2. *c.* 10. Μηδὲ μὴν ἅπτεσθαί τινος πλὴν γαμετῆς τὸ παράπαν τῆς ἑαυτοῦ γυναικός. *Neqe ullam omnino tange mulierem, præterqam tuam ipſius uxorem. Prov. c.* 6. *v.* 29. Οὐκ ἀθῳωθήσεται πᾶς ὁ ἁπτόμενος αὐτῆς. *qisqis eam attigerit, havd futurus eſt inſons.* de uxore aliena. Eadem mente Θίγειν & Θιγγάνειν uſurpatur. Plutarchus *Alex. pag.* 676. *E.* Παρμενίωνος προτρεψαμένου καλῆς καὶ γενναίας ἅψασθαι γυναικός. *Parmenione incitante, ut elegantem mulierem, & præter ſormam generoſam attingeret. pag.* 676. *D.* ἀλλ' Ἀλέξανδρος ὅτε τύτων ἔθιγεν, ὅτε ἄλλην ἔγνω γυναῖκα πρὸ γάμου, πλὴν Βαρσίνης. *Sed Alexander nec has attigit, nec mulierem ante nuptias cognovit ullam, excepta Barſine.*

Βενεδίκτης] Ex pallacis avlicis videtur iſta fuiſſe.

Θεοδότου] ex numero exoletorum iſte. Vide *ſuprà* §. 16.

Τὸ χαλεπήναντα Ῥουσίκῳ, μηδὲν πλέον πρᾶξαι, ἐφ' ᾧ ἂν μετέγνων] Faciunt huc, Abigajelis Davidem Nabali infenſum mitigantis interpellatio, Regisqe ipſius tum mulierculæ, tum & Deo ipſi eo nomine benedicentis acclamatio, *Hiſtoriæ Reg. l.* 1. *c.* 25. *v.* 31, 32, 33. Atqe hoc eſt, qod Apoſtolus monet, *ad Epheſ. c.* 4. *v.* 26. Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. *Iraſcimini & ne peccate.* de qo loco alibi diximus.

Μέλλουσαν νέαν τελευτᾶν τὴν τεκοῦσαν] Obiiſſe videtur, ex Capitolino, Marci mater, anteqam filius imperium Pio defuncto adiret: qâ tamen ætate fato conceſſerit, incertum.

Οἰκῆσαι μετ' ἐμοῦ τὰ τελευταῖα ἔτη] Capitolinus. *Ab Adriano adoptatus, juſſisqe in Adriani privatam domum migrare, invitus de maternis hortis receſſit.*

Ὅτι ἂν ἔστι μοι χρήματα] Qòd nec defuerit unqam, unde aliqid poſcenti ſe ſubveniret; nec eò fuerit redactus, ut ab aliis flagitare cogeretur, pro magno ducit beneficio. Agnoverat nimirum illud Servatoris noſtri; Μακάριόν ἐστι διδόναι, μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. *Beatum eſt dare, potius qam accipere. Act. c.* 20. *v.* 35. & qod optimum qemqe cenſere Gregorius Nazianzenus aſſerit *orat. pro pavper.* Τὸ εὐποιεῖν τοῦ πάσχειν τιμιώτερον. καὶ περισπουδαστότερον κέρδους ἔλεος. *Præſtabilius habetur beneficium dare qam accipere, & majori ſtudio eſt miſericordia qam lucrum.*

Τὴν γυναῖκα τοιαύτην] *Habuit uxorem Anniam Faviſtinam conſobrinam ſuam.* Capitolinus. Et reverâ, qalis iſtic depingitur uxor, numinis donum, havd è minimis, havd è multis, cenſeri meritò poſſit. Verùm an ejuſmodi Marci noſtri Faviſtina extiterit, licèt Pii filia, Marcus ipſe viderit. Certè ſi vera narrant Caſſius & Capitolinus, nihil minùs illa fuerit.

Τὸ ἐπιτηδείων τροφέων εἰς τὰ παιδία εὐπορῆσαι] Ità Philippus Macedo *Epiſt. ad Ariſtotelem.* Ἴσθι γεγονέναι μοι υἱόν. πολλὴν

πρῆσαι. τὸ [a] δι' ὀνειράτων βοηθήματα δοθῆναι, ἄλλα τε, καὶ ὡς μὴ πτύειν αἷμα, καὶ μὴ ἰλιγγιᾶν, καὶ [b] τάδε ἐν Καϊήτῃ ὥσπερ [c] χρήσῃ. [d] ὅπως τε ἐπεθύμησα φιλοσοφίας, μὴ ἐμπεσεῖν εἴς τινα σοφιστὴν, μηδὲ ἀποκαθῆσαι [e] ἐπὶ τοὺς συγγραφεῖς, ἢ συλλογισμοὺς ἀναλύειν, ἢ περὶ τὰ μετεωρολογικὰ κατασγίνεσθαι. πάντα γὰρ ταῦτα θεῶν βοηθῶν καὶ τύχης δεῖται.

existerent. qòd per insomnia remedia mihi fuerint indicata, cùm alia, tum adversus sangvinis excreationem & capitis vertiginem; qod & Cajetæ aliqando factum est. qòd cùm philosophandi cupiditas incessisset, non in sophistam aliqem inciderim, nec commentariis evolvendis, vel syllogismis resolvendis, vel meteorologicis discutiendis, tempus deses contriverim. etenim ista omnia Diis adjutoribus ac Fortunâ indigebant.

Τὰ ἐν Κυάδοις πρὸς τῷ Γρανούᾳ

Qæ apud Qados ad Granuam.

LIBER

a *L.* 9. §. 11. 27.
b τοῦτο *in* K.
ὡς περιχρίσαι: *vel,* τοῦτο ἐν K. ἐντυχῆσαι. Sal.
c χρήσῃ f. Xyl. χρήσει Boot. χρησμὸν Lug. χρύσῃ Mer.
d [τὸ] ὅπως τε ἐπ' Sal. τὸ ὅπως ἐπ'. f.
e -θίσαι Lug. θῆσθαι f.

ANNOTATIONES.

λὴν ἂν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω, οὐχ ὅτως ἐπὶ τῇ γενέσει τοῦ παιδὸς, ὡς ἐπὶ τῷ καλὰ τὴν σὴν ἡλικίαν ἀῦλον γεγονέναι. ἐλπίζω γὰρ αὐλὸν ὑπὸ σοῦ τροφίλα καὶ παιδευθίλα ἄξιον ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς. *Filium mihi genitum scias; qo nomine Diis gratias ago, non tam proinde, qia natus, qàm qòd eum nasci contigerit temporibus vitæ tuæ. Spero enim fore, ut à te edoctus eruditúsque, dignus evadat, qi & rebus à nobis susceptis succedat.* Refert Gellius *l.* 9. *c.* 3. Commodum avtem Marcus & *suis præceptis, & etiam magnorum atqe optimorum virorum operâ erudire conatus est. habuit literatorem Græcum, Onesicratum; Latinum, Capellam Aristium: orator ei Antejus Sanctus fuit. Sed tot disciplinarum magistri nihil ei profuerunt.* Lampridius.

Τὸ δι' ὀνειράλων βοηθήμαλα] De remediis istiusmodi per insomnia indicatis superstitiosa multa in *sermonibus sacris* Aristides; sed & Cicero *de divinat. l.* 1. tangit & noster, *l.* 9. §. 27.

Καὶ τάλε ἐν Καϊήλῃ ὥσπερ χρήσῃ] locus mutilus; qod & Xylander monuit. *forsan*, inqit in *notis*, ὥσπερ χρήσῃ. *qomodo usaris.* At in versione, *sicut Chrysa*: ac si loci alicujus nomen proprium esset. qò inclinat & Mericus; sed ut viri, non loci, appellatio sit, & χρύσῃ legatur. qasi dicat Marcus; *Cajetæ, qæ in regione Campana maritimum est opidum, se Deis vota facientem, favsta retulisse; prout & Chrysa Phœbi sacerdoti olim contigerat supplicanti*

Παρὰ θῖνα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης.

Il. á. 34.

— *juxta littus multistrepentis maris.*

Eruditus vir D. Bootius χρήσει legendum suspicatur: χρῆσις idem qod χρησμὸς, ut χρηματίσεις interdum pro χρηματισμὸς dicitur. ut sensus sit, *qemadmodum sibi divinitùs remedia ad qosdam morbos monstrata fuerunt, ità etiam cùm Cajeta aliqandò agens versaretur in periculo alicujus morbi alterius̃ve casûs, auxilium, qo eum depelleret, ostensum fuisse, idqe tanqam oraculo, cùm aliás in ea urbe oracula nulla edi solerent.* Idem ferè vult Annotator Lugdunensis qi legit, καὶ τάλε ἐν Καϊήτῃ ὥσπερ χρησμόν. ac vertit, *Hócqe Cajeta, tanqam oraculum qoddam.* Clariss. Salmasius *sine aliqo διοπέμπλῳ* (qales Marcus istic loqitur) ὀνείρῳ *sanum fieri locum vix posse* censet. *conjecturam* tamen *duplicem* adjungit. legendum scilicet vel, καὶ τάλε ἐν Καϊήτῃ εὐλυχῆσαι, ut *loci* meminerit, in qo monitum illud à numine acceperit: vel, καὶ τοῦτο ἐν Καϊήτῃ, ὡς περιχρίσαι, ut & *remedii* præcepti mentio fiat, qod *circumlinere* sibi aliqid jussus sit. In re tam ambigua ipse statuere nihil avsim.

Ὅπως τε ἐπεθύμησα] [τὸ] ὅπως τε ἐπεθ. sic ut in præcedentibus passim. Salmasius forsan, τὸ, ὅπως ἐπεθ. ut τε ex τὸ factum sit.

Ἀποκαθῆσαι ἐπὶ τοὺς συγγραφεῖς] Lugdunensis ἀποκαθίσαι. forsan ἀποκαθῆσθαι. usitatiùs avtem ἐπὶ τοῖς συγγραφίσι diceretur. Sed & Thucydides *l.* 1. *pag* 90. B. καθίζεσθαι ἐπὶ τὴν ἑσίαν. *Apud Lares sederet.* dixit. Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 6. ἐν ἦν τοσούτῳ, τοσοῦτον μὲν ἀκηκοέναι, τοσαῦλα δὲ γεγραφέναι, τοσούλῳ δὲ χρόνῳ παρακεκαθικέναι γεροντίῳ ὑ πολλῶ ἀξίῳ. *Non fuisse tanti tam multa audivisse, tam multa scripsisse, tanto tempore senecioni haud magni pretii assedisse.* Verum ἀποκαθῆσθαι, qo Marcus hic usus videtur, disertius est vocabulum. Significat enim *desidem & ignavum assidere.* Pollux *l.* 3. *c.* 24. inter *ignaviam* ac *desidiam* denotantia vocabula, ἀποκαθῆσθαι & ἀποκαθίζεσθαι collocat. Vetus Edictum Censorium ex Svetonio *de clar. Rhetor.* à Gellio *l.* 15. *c.* 11. exhibitum: *Renunciatum est nobis, esse homines, qi novum genus disciplinæ instituerunt; ad qos juventus in ludum conveniat: eos sibi nomen imposuisse Latinos Rhetoras: ibi homines adolescentulos totos dies desidere.* hoc est, qod Marcus, ἀποκαθῆσθαι.

Θεῶν βοηθῶν καὶ τύχης δεῖται] Expressisse videtur, qod Plato *de leg. l.* 4. & ex Platone Maximus Tyrius *orat.* 3. & Stobæus tom. 2. *tit.* 58. Θεὸς μὲν πάλτα καὶ μελὰ Θεοῦ τύχη καὶ καιρός τ' ἀνθρώπινα διαλυθερνῶσι ξυμπάλτα. *Deus & cum Deo fortuna opportunitásque humana gubernant omnia.* qanqam τύχης nomine *providentiam divinam* intelligere videtur, vel *casus* potiùs *fortuitos* rerúmqe contingentiam providentiâ divinâ dispositam & gubernatam. qomodo & Solomon usurpavit, *Eccles. c.* 9. *v.* 11. qo loco, qod Plato τύχη καὶ καιρὸς, Solomon עת ופגע dixit. Stoici enim omnia fato fieri statuebant; & fortuita etiam qæ dicuntur, eodem referebant. Ità Aristoteles Rhetor. *l.* 2. *c.* 19. §. 8. Ἕν δ' ἀκολουθεῖ βέλτιστον ἦθος τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόθεοί εἰσι, καὶ ἔχουσι πρὸς τὸ θεῖον πως πεπεισμένως, διὰ τὰ γιγνόμενα ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς τύχης. *Unus avtem consequitur melior mos bonam fortunam, qod deos colunt, & se habent ad cultum divinum, aliqo modo, credentes propter bona, qa proveniunt à fortuna.* Vide & Marcum *l.* 3. §. 11. Plinius minor *lib.* 4. *Epist.* 8. *Sed nimirum qa sunt in manu hominum, & mihi & multis contigerunt. illud verò, ut adipisci arduum, sic etiam sperare nimium est, qod dari non nisi à Diis potest.*

Τὰ ἐν Κυάδοις] Ambigi potest, utrùm ad antecedentia lemma istud, an ad subsequentia pertineat. Ex usitata siqidem formula, si antegressa spectaret, dicendum videatur, τάδε ἐν Κυάδοις. *apud Qados ista*; concepta nimirum, vel conscripta sunt. Istud avtem, Τὰ ἐν Κυάδοις. hoc est, *Qa apud Qados*, agenti scilicet concepta & conscripta; tituli præfixi potius, qam subjunctæ clavsulæ significationem præ se fert. Atqe in hanc partem hoc in loco Mericus Casavbonus accepisse videtur; in libro proximo exeunte illam alteram secutus. Ipse interim eâ disceptatione in medio relictâ, ad hunc libro primo terminum dare nihil qicqam dubitavi: cùm & huc usqe seriem qandam continuam, qæ hìc planè inciditur, avtor ipse tenuerit, miscelam deinceps meram exorsus; & sectiuncula illa ipsa, à qa liber secundus in hactenus excusis inchoatur, ad proximè præcedentia respectum habeat clarum.

Κυάδοις] *Qadi* Germaniæ populus, de qibus Ptolemæus *geogr. l.* 2. & Tacitus in *tractatu de morib. German.* Adversus istos Marcomannis junctos non sine prospero successu bella gessisse Marcum nostrum, avtores sunt Dio Cassius & Julius Capitolinus. Sed & Lucianus in *pseudomanti pag.* 775. cujus hæc sunt verba, ὅτε θεὸς Μάρκῳ ἤδη τοῖς Μαρκομάνοις καὶ Κυάδοις συνεπλέκετο. *Qando divus Marcus cum Marcomanis & Qadis confligebat.* Eam expeditionem celebriorem reddiderunt Christianorum suppliciis impetrati cœlitùs imbres, cùm exercitus siti ferè confectus jam esset. Meminere Tertullianus *ad Scapul.* & *in apolog. c.* 5. & ex eodem atqe Apollinario Evsebius *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 5. & *Chron. l.* 1. & 2. Nicephorus Callistus *l.* 4. *cap.* 12. Zonaras *Annal. tom.* 5. Xiphilinus in *Marc.* Orosius *hist. l.* 7. *c.* 15. Otho Frisingensis *chron. l.* 3. *c.* 25. Joannes Aventinus *annal. Bojor. l.* 2. alii. qanqam istud Cassius, Arnuphis Ægyptii, vel Juliani, ut apud Svidam alius nescio qis, magicis procurationibus, Marci ipsius precibus Capitolinus, moribus pietatíqe Clavdianus, Christiano nomini iniqiores, adscribant. Videatur Scaliger *ad Evseb. chron.* & Xiphilin. *sqq. ad* §. 6.

LIBER II.

MAnè prædicere memento tibi, Hodiè futurum est, ut rem habeam cum curioso aliqo, ingrato, protervo, doloso, invido, illiberali. obveniunt illis omnia à bonorum malorumqe insciti. ego verò, cùm & naturam boni nôrim, qòd honestum, malíqe, qòd inhonestum sit, ipsámqe adeo delinqentis naturam, qòd congener mihi sit, non tam qòd sanguinis seminísqe ejusdem, qàm qòd mentis ac portionis divinæ mecum particeps; nec lædi posse me ab horum ullo compertum habeo;

a Ἔωθεν προλέγειν ἑαυτῷ, συντυγχάνω πολυπράγμονι, ἀχαρίστῳ, ὑβριστῇ, δολερῷ, βασκάνῳ, ἀνημερωτάτῳ. πάντα ταῦτα συμβέβηκεν ἐκείνοις b ὧν ἀγνοίᾳ τὸ ἀγαθὸν καὶ κακόν. ἐγὼ δὲ τεθεώρηκα τὸ φύσει μὲν ἀγαθόν, ὅτι καλόν, καὶ τὸ κακόν, ὅτι αἰσχρόν· καὶ τὸν ἁμαρτάνοντα c ὅτι μοι συγγενής, οὐκ αἵματος ἢ σπέρματος ἀλλὰ νῷ, καὶ d θείας ἀπομοίρας μέτοχος, e ὅτι βλαβῆναι ὑπό τινος αὐτῶν δύναμαι.

a Ἐωθεν Xyl.
b Inf. §. 13. & l. 3. §. 11. & l. 7. §. 22. 26. & l. 1. §. 18.
c L. 3. §. 4. 11. & l. 7. §. 22. & l. 9. §. 22. & l. 12. §. 26.
d Inf. §. 4. & l. 5. §. 27. & l. 12. §. 26.
e L. 4. §. 7. 8. & l. 11. §. 18.

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἔωθεν προλέγειν] δεῖ, (ut l. 3. §. 1.) χρὴ, μέμνησο, (ut l. 8. §. 15.) vel tale qid, subintelligendum. qod cùm in scriptis istiusmodi est freqentissimum, tum nostro istic cum primis familiare. Cæterùm Xylander ἔωθε legit, vertítqe, *solebat is sibi prædicere.* Sed monentis potiùs qid velit, qàm qid assveverit narrantis, dictio videtur. qin nec in persona tertia, qam dicunt Grammatici, de se Marcus loqi assolet.

Συντυγχάνω περιέργῳ, ἀχαρίστῳ] Seneca, *de ira l. 2. c. 10. Placidus sapiens & aqus erroribus, non hostis, sed correptor peccantium, hoc qotidie procedit animo; Multi mihi occurrent vino diditi, multi libidinosi, multi ingrati, multi avari, multis furiis ambitionis agitati. Omnia ista tam propitius aspiciam, qàm ægros suos medicus.*

Παρὰ τὴν ἄγνοιαν] creberrimè istud inculcat noster, utì in locis collatis videre licet. vide *infrà ad §. 13.* Sed & Epictetum latiùs idem differentem, *l. 1. c. 18. & c. 28.* Lactantius *instit. l. 5. c. 8. Mali sunt ignoratione recti & boni.*

Ἐγὼ δὲ τεθεώρηκά] Ità *l. 3. §. 11.* ἀλλ' ἐγὼ ὁκ ἀγνοῶ. *Cæterùm ego, cum norim.* qod & urget vehementiùs, dilemmate usus. *l. 17. §. 26.* Vel insciti rerum pari & ipse laboras; & pariter affecto ignoscendum: vel perspicaciâ majore imbutus es; & caliganti æqior esse debes. Vide & *infrà ad §. 13.*

Τὴν φύσιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι καλὸν, καὶ τοῦ κακοῦ, ὅτι αἰσχρόν] Imò solum illud bonum, hoc solum malum esse. Sic enim statuunt Stoici, apud Lærtium *l. 7.* in *Zenone*, Hecato *de bonis l. 3.* & Chrysippus *de honesto*; Μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν εἶναι. καὶ τὸ πᾶν ἀγαθὸν καλὸν εἶναι. καὶ ἰσοδυναμεῖν τῷ καλῷ τὸ ἀγαθόν. *Solum honestum bonum esse, & omne bonum honestum esse, & honestum idem valere qod bonum.* & Seneca, *Epist. 76. Unum est bonum, qod honestum.* De Helvidio Prisco Tacitus *hist. l. 4. Doctores sapientiæ secutus est, qi sola bona, qæ honesta; mala tantùm, qæ turpia; potentiam, nobilitatem, cæteraqe extra animum, neqe bonis, neqe malis annumerant.* Vide *infrà ad §. 11.*

Συγγενὴς, οὐχὶ αἵματος καὶ σπέρματος τοῦ αὐτοῦ] Ita *l. 12. §. 26.* Ὅση ἡ συγγένεια ἀνθρώπῳ πρὸς πᾶν τὸ ἀνθρώπειον γένος. οὐ γὰρ αἱματίου καὶ σπερμαΐου, ἀλλὰ νοῦ κοινωνία. *Qa homini cùm toto genere humano intercedat cognatio. Neqe enim tam sanguinis, aut seminis, qam mentis existit communio.* Non hac duntaxat, aut præcipuè ratione: sed & istà tamen. Paulus Apostolus apud Lucam *Act. c. 17. v. 26.* Ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων. *Fecitqe ex uno sanguine totam gentem hominum.* Et Lactantius *instit. l. 6. c. 10. Si ab uno homine, qem Deus finxit, omnes orimur, certè consanguinei sumus.* Itaqe τὸ μόνον hìc subintelligendum, cujus freqens passim Ellipsis. Xenophon expedit. *l. 3.* Οὐδένα γὰρ ἄνθρωπον δεσπότην, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε. *Hominem dominum nullum, sed Deos solos adoratis.* Ità supplet Christus apud Matth. *Evang. c. 4. v. 10.* Κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. qòd omissâ particulâ illâ Moses dixerat, *Deut. c. 6. v. 13. Dominum Deum tuum adorabis, eidemqe servies.* Paulus *ad Rom. c. 4. v. 9.* Ὁ μακαρισμὸς οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; *Beatificatio ista ad circumcisos* (solos) *an & ad præputiatos pertinet?* Qod Castellio, cùm minùs adverteret, perperam reddidit; *Hæc beatitudo in circumcisionem nè cadit, an potius in præputium?*

Ἀλλὰ νοῦ] Synesius *de provident. 1. pag. 89.* Ἔφυ δὲ ἡ μία ψυχῶν καὶ σωμάτων συγγένεια. οὐ γὰρ τὸ τοῖν αὐτοῖν ἐπὶ γῆς ἐκφῦναι γονέοιν, τοῦτο προστήκει ψυχαῖς, ἀλλὰ τὸ ἐκ μιᾶς φυτῆς πηγῆς. *At non eadem est animorum corporumqe cognatio. Nec enim ab iisdem in terra parentibus ortum habere, sed ex eodem fonte derivari animorum natura consentaneum est.* qi tamen fontes, unde deriventur animæ, duos statuit; terrestrem alterum, alterum cœlestem; indè Osiridi, Typhoni hinc animam contigisse. At contrà Lucretius *l. 2.* & Lucretio σύμψηφος Lactantius *instit. l. 6. c. 10.* eodem, qò Marcus istic collineans; *Si ab uno Deo,* inqit, *inspirati omnes & animati sumus, qid aliud qàm fratres sumus? & qidem conjunctiores, qòd animis, qàm qi corporibus.* itaqe non errat Lucretius, cùm dicit;

Deniqe cælesti sumus omnes semine oriundi:
Omnibus ille idem pater est. ---

Subjungit Lactantius nostro consentiens: *Ergò pro belluis immanibus habendi sunt, qi hominibus nocent.* --- *Ob hanc enim necessitudinem germanitatis docet nos Deus, malum nunqam facere, semper bonum.* Idémqe *l. 5. c. 8.* ex Cicerone *de legib. l. 1. Sicut unâ eadémqe naturâ, mundus omnibus partibus inter se congruentibus cohæret ac nititur: sic omnes homines inter se naturâ consusi, pravitate dissentiunt; nec intelligunt se esse consanguineos, & subjectos omnes sub unam eandemqe tutelam. qod si teneretur, Deorum profectò vitam homines viverent.*

Καὶ θείας ἀπομοίρας μέτοχος] θεία ἀπόμοιρα i. e. *portiuncula divina, ὁ νοῦς.* i. *mens,* sive *anima rationalis* hic dicitur. sicut infrà §. 4. τῷ τὸν κόσμον διοικοῦντι ἀπόῤῥοια. *mundi rectoris propago* & *l. 5. §. 27.* Τῷ Διὸς ἀπόσπασμα. *Particula à Jove divulsa.* de qibus, suis locis dicetur. Eadem Epicteto Dissert. *l. 1. c. 1.* Τοῦ Διὸς μέρος. *Jovis pars.* Senecæ *Epist. 92. Dei pars est.* & *otio sapient. Divini spiritûs pars ac veluti scintilla qadam.* Horat. *Serm. l. 2. Sat. 2.*

---- divina particula auræ.

qo modo Ammianus, tanqam ex Physicorum sententia, *l. 21. Sol mens mundi nostras mentes ex sese, velut scintillulas, diffunditat.* Et Manilio Astron. *l. 2.*

---- pars ipsa deorum est.

Plutarchus *qæst. Platonic. l. 1.* Ἡ δὲ ψυχὴ νοῦ μεταλαχοῦσα καὶ λογισμοῦ, οὐκ ἔργον ἐστὶ τοῦ θεοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ μέρος, οὐδ' ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ γέγονε. *Anima autem mentis & rationis particeps non opus modò, sed & pars Dei est, neqe ab ipso facta, sed de ipso, & ex ipso exstitit.* Saniùs Augustinus, *Epist. 157. Animam, Dei non particulam esse, sed creaturam.* & *de anim. orig. lib. 1. c. 4.* & *l. 3. c. 3. ab illo, non de illo factam.* qem & amplius vise sis *de civit. Dei l. 13. c. 24.* Tertullianus *de resurrect. c. 7. Deus animæ suæ umbram, spiritûs sui auram, oris sui operam, vilissimo alicui commiserit?* Animam loqitur humanam corpori inditam. Pulcerrimè Gregorius Nazianzenus Augustino sensu consentiens, qamvis modo loqendi dispar, *apologet. §. 33.* Περὶ ψυχὴν ἡ σπουδὴ, τὴν ἐκ θεοῦ καὶ θείαν, καὶ τῆς ἄνωθεν εὐγενείας μετέχουσαν, καὶ πρὸς ἐκείνην ἐπειγομένην, εἰ καὶ τῷ χείρονι συνοικοῦσαν. *Studium atqe opera in anima ponitur, qæ ex Deo est atqe divina, supernæqe nobilitatis particeps, ad eámqe properans: tametsi viliori interim ac deteriori adstricta sit.* Modestissimè Epiphanius, in *ancorat. §. 55.* Οὐ μέρος θεοῦ λέγομεν εἶναι τὴν ψυχὴν, ἵνα μὴ ἀλλότριον τοῦ ἐμφυσήσαντος. (ità enim legendum avtumo, qod ἐμφυτεύσαντος vulgò legitur) πῶς δὲ τὸ λεπτὸν τοῦτο νοεῖσθαι θεῷ μόνῳ ἔγνωσται. *Neqe partem esse Dei putamus animam, neqe ab inspirante alienam. Qemadmodum verò subtile istud accipiendum sit, soli est Deo perspectum.* Sed & Synesius *Epist. 105.* τὸν νοῦν indigitat τὴν ἐν τῇ ψυχῇ μοῖραν τὴν θείαν. *in animo particulam divinam.*

Οὔτε βλαβῆναι ὑπό τινος αὐτῶν δύναμαι] Argumentum à nostro crebriùs repetitum, utì in collatione indicatum, nostris etiam non insolens, qi lædi neminem, nisi à sese, posse contendunt. Habes à Joanne Chrysostomo fusè pertractatum, Edit. Savill. *tom. 7. orat. 2.* cujus titulus; Ὅτι τὸν ἑαυτὸν μὴ ἀδικοῦντα παραβλάπτειν οὐδεὶς δύναται. *Qòd nemo se injuriâ non afficientem ladere potest.* Inter exteros verò Maximus Tyrius *dissertationem* eadem de re ingeniosam admodum instituit, numero 2am. qâ & Socratis dictum illud celeberrimum lavdat, à Platone in *apolog.* positum, à Plutarcho *de tranqill.* ab Epicteto *enchiridio extremo*, & *dissert. l. 1. c. 29.* & *l. 3. c. 23.* à Clemente *Strom. l. 4.* repositum, à Thrasea etiam apud Dionem in *Nerone* usurpatum. Ἐμὶ δὲ Ἄνυτος καὶ Μέλητος ἀποκτεῖναί μὲν

a L. 5. §. 22. & l. 7. §. 26.
b L. 3. §. 4. & l. 4. §. 3. & l. 5. §. 16. & l. 7. §. 55. & l. 8. §. 56. & l. 11. §. 18.
c L. 7. §. 13. 19.

ναμαι. αἰσχρῷ γάρ μέ τις οὐδεὶς περιβάλλει. a ὅτε ὀργίζεσθαι τῷ συγγενεῖ δύναμαι, ὅτε ἀπέχθεσθαι αὐτῷ. b γεγόναμεν γὰρ πρὸς συνεργίαν, c ὡς πόδες,

(neque enim inhonestâ re aliquâ me quisquam involverit) sed nec succensere congeneri possum, eúmve odisse. siquidem ad mutuas operas nati sumus, qo modo pedes,

manus

ANNOTATIONES.

μὲν δύνανται, βλάψαι δὲ ὁ. *Me Anytus & Melitus occidere quidem possunt, sed ladere non possunt.* In eundem hunc sensum & Dominus noster de suis apud Lucam *Evang. c. 21.* quibus etiamsi prædiceret, fore ut morte ipsà multarentur (καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν, *& morte afficient ex vobis.* § 16.) subjicit tamen, nihil indè ad ipsos damni, nè vel minimum quidem, rediturum. καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. *nec capillus è capite vestri cujusquam periturus est.* v. 18. οὐ γὰρ θέμις, inqit Maximus, ἀγαθῷ ἀνδρὶ ὑπὸ πονηροῦ βλαβῆναι. *non enim ab improbo detrimentum potest accipere vir bonus.* qod Plato, οὐ γὰρ θεμιτὸν ἀμείνονι ἀνδρὶ ὑπὸ χείρονος βλάπτεσθαι. *neqe enim jus sasqe patitur, ut vir bonus qispiam ab improbo qoqam ladatur.* Vide ad *l.* 9. §4. Itaqe cum nostro consentiens planè Joannes Chrysostomus *in Matth. orat.* 87. Εἰ δὲ οὐδὲν πάσχεις δεινὸν, πόθεν ὀργίζῃ τῷ μηδέν σε διαθέντι κακόν; *Si mali nil pateris, cur ei succenses, qi te malo non affecit?* Julianus denique *de Cynism. orat.* 2. Κἂν τις ἐλέγχῃ πρὸς αὐτὸν, καθάπερ, οἶμαι, πολλοὶ πρὸς θεὸς, ἐκείνῳ μὲν οὐκ ἔστιν ἐχθρός. οὐδὲ γὰρ βλαβερός. αὐτὸς δὲ αὑτῷ, βαρύλυπον ἐπιθεὶς τίμημα τὸ κρείττονος ἄγνοιαι, ἔρημος τῆς ἐκείνου προστασίας. *Qod si fortè qis aliter in eum sit affectus: qemadmodum credo vel in deos ipsos affici plerosqe, non iste qidem illi sit inimicus. Neqe enim nocere potest: sed ipse potius sibi, qum gravissimam sibi pœnam instigat, melioris insciitiam, ejúsqe sit præsidio destitutus.*

Αἰσχρῷ γάρ μέ τις περιβάλλει] Αἰσχρῷ περιβάλλειν, ut & κακῷ περιβάλλειν, *infrà* §. 11. metaphora ab amictu sumpta, qi corpori circumjicitur, móqe corpus ipsum involvitur. qalis illa Psaltæ *Psalm* 109. v. 18. 19. Ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον —γενηθήτω αὐτῷ ὡς ἱμάτιον, ὃ περιβάλλεται. *Ut indueretur maledictione velut chlamyde sua — Adsit illi, tanqam panno amiciat se. Turpi*, inqit, *aliqo nemo me involverit.* qia virtutem scilicet nemo eripere cuiqam potest, in qâ solâ τὸ καλὸν, & in cujus solius privatione τὸ αἰσχρὸν Stoici collocant. Λέγουσι δὲ μόνον τὸ καλὸν, ἀγαθὸν εἶναι. εἶναι δὲ τοῦτο ἀρετήν. *Dicunt autem qòd honestum sit, id solum esse bonum. Id autem esse virtutem.* Laertius Zenone lib. 7. §. 101. & Seneca de vit. beat. c. 22. *Sapientibus nostris unum bonum est virtus.* & de constant. c. 5. *Unum malum est illis turpitudo.* Vide Cicer. *Parad.* 1. qi & idem ad Attic. l. 10. ep. 4. *Nihil esse bonum, nisi qod honestum: nihil malum, nisi qod turpe sit.* Itaqe τὸ αἰσχρῷ περιβάλλειν, & τὸ κακῷ περιβάλλειν, Marco nostro idem sunt. Maximus Tyrius Orat. 2. Ἀδικία ἐστὶν ἀφαίρεσις ἀγαθοῦ. Τὸ δὲ ἀγαθὸν τί ἂν εἴη ἄλλο ἢ ἀρετή; ἡ δὲ ἀρετὴ ἀναφαίρετον. οὐκ ἀδικηθήσεται τοίνυν ὁ τὴν ἀρετὴν ἔχων. Ἡ οὐκ ἔστιν ἀδικία, ἀφαίρεσις ἀγαθοῦ. οὐδὲν γὰρ ἀγαθὸν ἀφαιρετὸν, οὐδὲ ἀπόλλυτον, οὐδὲ ἑλετὸν, οὐδὲ ληϊστόν. *Injuria est boni erepti. Bonum autem qid sit aliud qam virtus? Atqi virtus eripi non potest. Sequitur ergo, aut illum qi virtutem habet, affici injuriâ non posse, aut injuriam qi facit, non eripere bonum, qia nullum bonum eripi, amitti, tolli, aut spoliari potest.* Eodémqe Chrysostomus, in argumento hoc, telo pugnat. Telephus Accianus apud Macrobium *Saturn. l.* 6. *c.* 1.

— — Nam si regnum à me fortuna atqe opes
Eripere qivit, at virtutem non qit.

Ληϊστὴς γὰρ προαιρέσεως οὐ γίνεται. Epictetus apud nostrum l. 11. §. 36. *Prædo enim virtutis nullus est.* Itaqe Maximus: Ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ δίκαιος καταγελάσεται γέλωτα ἀκραιφνῆ, ὁρῶν τοὺς ἀδίκους ἐπ' αὐτὸν ὠμημένους σπουδῇ, ὁμοίους τι θρᾴττειν, θρῴττας δ' οὐδέν. ἀλλὰ καὶ ἀτιμάζοντα ἐκείνων, βοήσεται τὸ τοῦ Ἀχιλλέως Ἰλιαδ. l. v. 604.

— Φρονέω δὲ τετιμῆσθαι Διὸς αἴσῃ.

καὶ ἀφαιρουμένων τὰ χρήματα, προήσεσθαι ὡς παίγνια καὶ ἀσφαγάλους ἀφαιρουμένους, καὶ ἀποθανεῖσθαι ὡσ ὑπὸ πυρετοῦ καὶ λίθου, οὐδὲν ἀγανακτῶν πρὸς τοὺς ἀποκλινύντας. *Vir bonus & probus ridebit risum suavissimum, qoties improbos serió ad se ire videbit, qasi rem gesturos maximam, cum tamen nihil possint. Sed & in mediâ eorum contumeliâ illud Achillis exclamabit.*

— Haud regi superûm contemptus abibo.

Qòd si facultates qoqe ejus auferre parent: eas ille non secus, qam si crepundia eripiant, aut talos, dimissurus est. Nec aliter, si res ferat, morietur, qàm si morbo aliqo, febri pura aut calculo, moriendum esset, neqe mortis autoribus succensebit. Seneca de Constant. Sap. c. 5. *Injuria propositum hoc habet, aliqem malo afficere: malo autem sapientia non reliqit locum. Unum enim malum illi est turpitudo: qa introire eò, ubi jam virtus honestúmqe est, non potest. Injuria ergò ad sapientem non pervenit. Nam si injuria alicujus mali patientia est; sapiens autem nullius mali est patiens; nulla ad sapientem injuria pertinet.* Vide ad *l.* 8. §. 1.

Οὕτε ὀργίζεσθαι τῷ συγγενεῖ δύναμαι, ὅτε ἀπέχθεσθαι αὐτῷ] Epictetus *Enchirid. c.* 42. Πᾶν πρᾶγμα δύο ἔχει λαβάς, τὴν μὲν φορητὴν, τὴν δὲ ἀφορητόν. Ὁ ἀδελφός σου ἐὰν ἀδικῇ, ἐντεῦθεν αὐτὸ μὴ λαμβάνῃς, ὅτι ἀδικεῖ. Αὕτη γὰρ λαβὴ ἔστιν αὐτῷ οὐ φορητή. Ἀλλὰ ἐκεῖθεν μᾶλλον, ὅτι ἀδελφός, ὅτι σύντροφος. καὶ λήψῃ αὐτὸ, καθ' ὃ φορετόν ἐστιν. *Unaqeqe res duas habet ansas; unam tolerabilem, alteram intolerabilem. Er-*

gò, si frater injuriam fecerit, non eâ prehende, qâ fecit injuriam: ea enim ejus ansâ non est tolerabilis. Sed illinc potius esse fratrem, esse una educatum. Sic prehendes rem qâ est tolerabilis. Idem Differt. l. 3. c. 10. Οὐκ ἔδει οὕτω μοι προσενεχθῆναι τὸν ἀδελφόν. ἀ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκεῖνος ὅψεται. ἐγὼ δ' ὡς ἂν προσενεχθῇ αὐτὸς, ὡς δεῖ χρήσομαι τοῖς πρὸς ἐκεῖνον. τοῦτο γὰρ ἐμόν ἐστι, ἐκεῖνο δ' ἀλλότριον. τοῦτο οὐδεὶς κωλύσαι δύναται, ἐκεῖνο κωλύεται. *Non ita me tractare debuit frater. Non verùm hoc illi curæ erit. Ego verò, utcunqe ille me tractarit, officii mei meminero. Hoc enim meum est, illud alienum hoc prohibere nemo potest, illud prohibetur.* Vide l. 5. §. 22.

Γεγόναμεν πρὸς συνεργίαν] Qod *l.* 4. §. 3. Τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. *Homo alter alterius causâ natus est.* & l. 8. §. 56. Οἱ ἄνθρωποι γεγόνασιν ἀλλήλων ἕνεκεν. *Homo alter alterius causâ mutuo natus est.* & l. 5. §. 16. Πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν. *Ad societatem nati sumus.* & l. 7. §. 13. Πρὸς μίαν τινα συνεργίαν. *Ad mutuas rei eidem conficiendæ operas conferendas.* V. *infrà ad* §. 2. Seneca de Ira l. 1. c. 5. *Homo in adjutorium mutuum generatus est.* & Epist. 95. *Natura nos cognatos edidit, cùm ex eisdem & in eadem gigneret. Hæc nobis amorem indidit mutuum, & sociabiles fecit: illa æqum justúmqe composuit: ex illius constitutione miserius est nocere qàm lædi: & illius imperio paratus ad juvandum manus. Iste versus & in pectore, & in ore sit:*

Homo sum: humani nihil à me alienum puto.

Terent. Heaut. 1. 1. *Habeamus in commune, qod nati sumus. Societas nostra lapidum fornicationi simillima est; qa casura, nisi invicem obstarent; hoc ipso sustinetur.*

Ὡς πόδες] Ideò, πᾶν τὸ ὑπόκωφον ἐξ ἀνάγκης ἀρετὴν ἔχει τὰς πόδας, *omne pedestre animal pares necessariò habet pedes.* Aristoteles *de animal. incess. c.* 8. & *hist. anim. l.* 1. *c.* 5. & *problem. l.* 10. *q.* 18. & 23. Hierocles ἐν τῷ περὶ φιλαδελφίας apud Stobæum tom. 2. tit. 81. Οἱ ἀδελφοὶ τρόπον τινὰ τὰ αὐτὰ μέρη τυγχάνουσιν, ὥσπερ οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ τὰ σκέλη, καὶ αἱ χεῖρες, καὶ τὰ λοιπά. εἴπερ ἕκαστον ἰδίαν ψυχὴν καὶ νοῦν λάβοι, σπεύσοι ἂν τὰ λοιπὰ πάση μηχανῇ διὰ τὴν εἰρημένην κοινωνίαν, τῷ μηδ' αὐτὰ τὸ ἴδιον ἔργον εἰά τι εἶναι παρέχειν καλῶς δίχα τῆς τῶν ἑτέρων παρουσίας. ὅτω δὲ καὶ ἡμᾶς ἀνθρώπους γε ὄντας, καὶ τὴν ψυχὴν (forsan ψυχὴν μίαν. Vide *ad l.* 4. §. 4. *annot.* 1. & §. 29. *annot. ult.* & *l.* 9. §. 8. & *l.* 12. §. 30.) ὁμολογῆσαι ἔχειν, μηδὲν παρέσεσθαι σπουδῆς, ὑπὲρ τοῦ δεόντως προσφέρεσθαι τοῖς ἀδελφοῖς. καὶ γὰρ ἂν κατὰ πλέον τι παρὰ τὰ μέρη συλλαμβάνειν ἀλλήλοις ἀδελφοὶ πεφύκασιν. οἵ τε γὰρ ὀφθαλμοὶ μὲν ὁρῶσιν ἀλλήλοις παρόντες παρόντα, καὶ χεὶρ συνεργάζεται παρούσῃ χειρὶ παροῦσα. ἡ δὲ ἀδελφῶν σύμπραξις ἀλλήλοις πολυχωτέρα πως ἐστι. πρᾴττουσι γὰρ τὰ κοινῇ διαφέροντα, καὶ διεσπασμένοι πάμπαν, μίαν θ' ὑπαρχουσιν ἀλλήλοις ὠφελίαν, κἂν μυρίοι ἦ τὸ διάστημα. *Fratres qodammodo corporis tui partes sunt, qemadmodum oculi tui, pedes, manus, & reliqa membra. Si animi & mentis per se compotes fierent, reliqas partes omni studio curarent propter intercedentem ipsis communionem: qoniam ne ipsa qidem functionem suam rectè administrare possunt citra præsentiam aliarum partium: ita nobis etiam qi homines sumus, & animam unam habere nos fatemur, omnibus viribus annitendum est, ut fratribus decenter utamur. Magis enim, qàm partes corporis, ad auxilium mutuum fratres compositi esse videntur. Siqidem oculi simul aliqid intuentur, uterqe alteri præsens: & manus præsenti manui subvenit: fratrum verò opera mutua multò latius patet. Negotia enim communia peragunt, qamvis magno loci intervallo disjuncti: & commoda sua sedulo invicem promovent, licet longissimo interstitio separentur.* Ita enim locus ille insignis, sed fœdissimè vitiatus, ex parte saltem restitui poterit. Basilius Cæsar *Epist.* 68. Ἀκριβῶς εἰδότες, ὅτι πλέον ἡμῖς τῆς ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἀδελφῶν ἐπικηρίας δεόμεθα, ἢ ὅσον ἡ ἑτέρα τῶν χειρῶν τῆς ἑτέρας. ἐπεὶ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ σώματος ἡμῶν κατασκευῆς, τὸ ἀναγκαῖον τῆς κοινωνίας ὁ Κύριος ἡμᾶς ἐδίδαξεν. ὅλων πρὸς ἀνία ταῦτα ἀπίδωμεν τὰ μέλη ἡμῶν, ὅτι ἓν οὐδὲν ἑαυτῷ πρὸς ἐνέργειαν ἀνύομεν. ὅτε γὰρ ἂν πῶς ἀσφαλῶς βαδίσαιμι, μὴ συνυποστηρίζοντος τοῦ ἑτέρου. ὅτ' ἂν ὀφθαλμὸς ὑγιὴς ἴδοι, μὴ κοινωνὸν ἔχων τὸν ἕτερον, καὶ μετ' αὐτοῦ συμφάνως προσβάλλων τοῖς ὁρατοῖς. ἢ ἀκοὴ ἀκριβεστέρα, ἢ δι' ἀμφοῖν τοῖν πτερυγοῖν τὴν φωνὴν δεχομένη. καὶ ἀντιλῆψις κραιοτέρα τῇ κοινωνίᾳ τῶν δακτύλων. καὶ ἁπλῶς οὐδὲν ὅτε τῶν ἐκ φύσεως, ὅτε τῶν ἐκ προαιρέσεως κατορθουμένων ὁρᾷ, ἄνευ τῆς τῶν ὁμοφύλων συμπνοίας ἐπιτελουμένου. *Qum exactè sciamus nos magis unius cujusque fratrum auxilio indigere, qàm alteram manum alterius. Porro ex ipsâ corporis structura communionem esse necessariam, Dominus nos docuit. Qum hæc ipsa nostra membra respicimus, qod unum non sibi ipsi ad functionem satis est. Neqe enim pes tutò ierit altero non sublevante. Neqe oculus sanè viderit, nisi alterum habeas socium, & cum eo unanimiter visibilibus se objiciat. Jam auditus exactior est, qi per utrosqe meatus vocem recipit, & multo validior apprehensio digitorum communione. Ad hæc, nihil eorum vel qa à naturâ, vel qa ex instituto rectè peraguntur, sine conspiratione eorum, qa ejusdem*

sunt

manus, palpebræ, dentium ſuperiorum inferiorúmque ordines. adverſari itaque ſibi invicem præter naturam: adverſantis eſt autem ſuccenſere & adverſari.

§ 2. Qicqid ſum, conſtat id omne carunculâ, animulâ, & parte principante. proinde mitte libros. nec diſtrahere ampliùs: (nihil obſtat, qò minùs hoc facias) ſed tanqam qi jam ſtatim moriturus ſis, carnes iſtas contemnas. cruor eſt, & oſſicula, & reticulum ex nervis, venulis arteriiſque contextum. Qin & animam conſidera, qalis ſit. Spiritus eſt, ſive aër, nec is ſemper idem, ſed qi jubente occurrit, ſi ſalubrem recepit, ſi pravum, ſi ſuffocantem, ſi pestilentem, ſi ejus contrarium. Ipſum autem animal, qod ſpiritu regitur, ſi ſanum eſt, ſi morbo laborat, ſi ſenio confectum, ſi ingenio tardum, ſi ad percipienda & memoriæ mandanda facile, ſi ad amicitiam, ſi ad inimicitiam, ſi ad veritatem, ſi ad fraudem.

§ 2. Ὅ, τί ποτε ἔτύχω εἰμὶ, σαρκίον ἐστὶ καὶ πνευμάτιον, καὶ τὸ ἡγεμονικόν. ἄφες τὰ βιβλία. μηκέτι σπῶ. ἀ δίδοται. ἀλλ' ὡς ἤδη ἀποθνήσκων, τὰ μὲν σαρκίων καταφρόνησον. λύθρῳ καὶ ἰσάγματα, καὶ κροκύφαντον, ἐκ νεύρων, φλεβίων, ἀρτηριῶν πλεγμάτιον. ἴσασι δὲ καὶ τὸ πνεῦμα ἀτμοειδές τι ἐστίν. ἄνεμος. ἁδὲ ἀεὶ τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ

a Inf. §. 16. & l. 7. §. 24.
b L. 3. §. 16. & l. 6. §. 32. & l. 12. §. 3.
c Inf. §. 3. & l. 3. §. 14.
d Inf. §. 7. & l. 4. §. 3. 26.
e-ται; f. L. 3. §. 14. l. 9. §. 29.
f Inf. §. 5. 11. l. 3. §. 12. l. 7. §. 29.
g L. 3. §. 3. l. 8. §. 37.
h L. 5. §. 33. l. 6. §. 15.

ANNOTATIONES.

ſiunt generis, perfici videmur. Cæterùm de uſu finéqe Marcus, de neceſſitate Baſilius loqitur.

Ὡς χεῖρες] De manibus Galenus de uſu part. l. 1. Σύμμαχον ἑτέρᾳ τὴν ἑτέραν καὶ φύσις ἐποίησε. ταύτῃ ἄρα καὶ πρὸς ἀλλήλας γενέσθαι. ἀλλήλων γὰρ ἕνεκα γεγένηται. *Alteram alteri ſociam fecit natura, & eatenus ad ſe mutuo ſpectant: altera enim alterius cauſſâ facta eſt.* Inde nata proverbialia illa. Menandrianum apud Gnomologum.

Ἀνὴρ γὰρ ἄνδρα, καὶ πόλις σώζει πόλιν.
Χεὶρ χεῖρα νίπτει, δάκτυλός τε δάκτυλον.
Servat virum vir, civitatem civitas:
Digitúmqe lavat digitus, & manum manus.

Epicharmeum apud Æſchinem in Axiocho, & Stobæum Tom. 2. tit. 10.

Ἀ δὲ χεὶρ τὰν χεῖρα νίπτει. δός τι, καί τι λάμβανε.
A manu manus lavatur: da qid, & qid accipe.

qanqam qod Stobæus νίπτει, Æſchines νίζει habet. Eraſmus & Grotius κνίζει malunt: ut ſit, *à manu manus fricatur*, ſive, ut vulgo efferri ſolet, *manus manum fricat.* Deniqe Evripideum illud in *Heraclid.*

— μιᾶς δὲ χειρὸς ἀσθενὴς μάχη.
Invalida pugna eſt, una qam gerit manus.

Virgilius, an Septimius in Moreto:

Admovet inde manus operi, partitus utrique:
Læva miniſterio, dextra eſt intenta labori.
Hæc rotat aſſiduis gyris, & concitat orbem.
Interdum ſeſſa ſuccedit læva ſorori,
Alternátqe vices.

Ὡς βλέφαρα] Qæ ad oculi tegmen, & tuitelam amicè conſpirant.

Ὡς οἱ σύοχοι τῶν ὀδόντων] Qi veluti in mola *catillus* & *meta* mutuas ſibi invicem operas jugiter præſtant.

Τὸ δὲ ἀντιπράσσειν ἀλλήλοις παρὰ φύσιν] Seneca *de ira l. 2. c. 31. Illud ante omnia cogita, ſædam eſſe & execrabilem vim nocendi, & alieniſſimam homini, cujus beneficio etiam ſæva manſveſcunt.* Apud Xenophontem *Commentariorum l. 2. p. 746. C. B.* Socrates fratres duos diſſidentes his verbis alloqitur. Νῦν μὲν ὧδε διάκεισθε, ὥσπερ εἰ τὼ χεῖρε, ἃς ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸ συλλαμβάνειν ἀλλήλοιν ἐποίησεν, ἀφεμένω τούτω τρέποιντο πρὸς τὸ διακωλύειν ἀλλήλω. ἢ εἰ τὼ πόδε θείη μοίρᾳ πεποιημένω πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλήλοιν, ἀμελήσαντε τούτω, ἐμποδίζοιεν ἀλλήλω. οὐκ ἂν πολλὴ ἀμαθία εἴη καὶ κακοδαιμονία τοῖς ἐπ' ὠφελείᾳ πεποιημένοις ἐπὶ βλάβῃ χρῆσθαι; καὶ μὴν ἀδελφώ γε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ Θεὸς ἐποίησεν ἐπὶ μείζοσι ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν, ἢ χεῖρε καὶ πόδε, καὶ ὀφθαλμώ, καὶ τἄλλα ὅσα ἀδελφὰ ἔφυσεν ἀνθρώποις. *In hoc qidem tempore ſic affecti eſtis, ac ſi manus ambæ, qas Deus idcirco creavit, ut mutuò ſe juvent, hoc omiſſo, ad impediendum ſeſe invicem converterent: vel ſi pedes ambo, qi divino conſilio mutuas ad operas conditi ſunt, hoc ipſo neglecto, ſibi invicem impedimento eſſent. An non magna fuerit inſcitia, magnáqe infelicitas, iis ad detrimentum uti, qæ ad mutuam utilitatem facta ſunt? At enim fratres duos, meâ qidem ſententiâ, condidit Deus majorem ad utilitatem mutuam, qàm manus utraſqe, qàm pedes, qàm oculos, qàm cætera, qæcunqe natura voluit in hominibus eſſe germana.*

§. 2. Σαρκίον ἐστὶ, καὶ πνευμάτιον καὶ τὸ ἡγεμονικόν] Eandem diſtributionem habes ſæpius repetitam. *l. 3. §. 16.* & *l. 6. §. 32.* & *l. 12. §. 3.* Idem ferè aliis verbis Apoſtolus *ad Theſſal. Ep. 1. c. 5. v. 23.* Τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα. *Spiritus, & anima, & corpus.* Qo loco τὸ σῶμα eſt qod Marco hîc σαρκίον. ἡ ψυχὴ, qod πνευμάτιον. τὸ πνεῦμα, qod τὸ ἡγεμονικόν.

Ἄφες τὰ βιβλία] Vide *infrà ad §. 3.* ſed & Epictetum *Diſſert. l. 4. c. 4.*

Μηκέτι σπῶ] Ità *l. 4. §. 3.* πρὸ παντὸς μὴ σπῶ, μηδὲ καλινδείσθω, *cum primis cave diſtraharis, cave obnitaris.* Qod eleganter admodum ſic expreſſit Perſ. *Sat. 5. v. 154.*

En qid agis? duplici in diverſum ſcinderis hamo.
Hunccine an hunc ſeqeris? Jubeas alternus oportet
Ancipiti obſeqio dominos; alternus oberres.

Οὐ δίδοται] *Non datum eſt.* Xylander. at Lugdunenſis *non licet.* Nam qòd *ne ſtude*, reddidit Annotator Lugdunenſis, & μηκέτι σπούδαζε, mavult legi; à Marci mente alienum eſt. Mericus Caſavbonus, *non eſt futurum. non dabitur.* qod exponi vult ex illis *l. 3. §. 14.* Μηκέτι πλανῶ. ἀ γὰρ τὰ ὑπομνήματά σου μέλλεις ἀναγινώσκειν, &c. *Noli te fallere. nqe enim futurum eſt, ut commentariorum tuorum & excerptorum, vel alienorum de antiqitus geſtis rebus ſcriptorum evolvendi & perlegendi copia tibi ſuppetat.* Et eſt reverâ probabilis ſatis expoſitio. Videatur tamen an non forſan ἐρωτηματικῶς legi debeat, ἀ δίδοται; *an non datur? an non eſt in tua poteſtate poſitum*, ut hoc facias? hoc eſt, ut diſtractione & perturbatione omni immunem te reddas. Ità *l. 4. §. 1.* τὸ δύνατον καὶ διδόμενον, *id qod poteſt & conceſſum eſt.* & *l. 9. §. 29.* ὅρμησον, ἐὰν δίδῶται, *aggredere, qatenus tibi datur.* Epictetus Diſſert. *l. 3. c. 26.* δίδοταί σοι τοῦτο, *datur tibi hoc.* & ἐφ' ὅσον ἂν οἷόν τε ᾖ, καὶ ἐφ' ὅσον ἂν δίδοται. *qatenus licuerit, & qatenus datum fuerit.* & Rufus Thraſeæ apud eundem *l. 1. c. 1.* ἀ θέλεις μελετᾶν, ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ, *non operam dabis, ut eo, qod datum eſt, ſis contentus.* Hinc δόσις φυτικὴ, *id qod natura in te poſuit l. 4. §. 19.* qà nimirum,

— — *natura beatis*
Omnibus eſſe dedit, ſi qis cognoverit uti.

Clavdianus *in Ruffin. l. 1.* Occurrit nimirum objectioni vulgari illi, de qa Seneca *Epiſt. 104.* eodémqe planè, qo Seneca, modo occurrit. *Totiens*, inqit hic, *occurrunt iſti, qi non putant fieri poſſe, qicqid facere non poſſunt, & ajunt nos loqi majora, qàm qa natura humana ſuſtineat. At qanto ego de illis melius exiſtimo? ipſi qoqe hæc poſſunt facere; ſed nolunt. Deniqe qem unqam iſta deſtituere tentantem? cui non faciliora apparuere in actu? non qia difficilia ſunt, non audemus, ſed qia non audemus, difficilia ſunt.* Qem vide amplius *ad l. 6. §. 19.* Eodem planè ſenſu Hebræi Doctores in Patrum dictis c. 3. §. 15. הרשות נתונה. *Poteſtas data eſt.* τῇ αὐτεξουσίᾳ ſcilicet.

Λύθρῳ] Ità *l. 3. §. 3.* γῇ καὶ λύθρος, *limus & ſanies.* & l. 8. §. 37. γράτων πᾶν τοῦτο, καὶ λύθρον ἐν θυλάκῳ, *ſator hoc eſt omne, & ſanies in ſacco.* Evſtathius *ad Iliad. Z.* λύθρον, ὁ τῷ αἵματι μιασμὸς ἀναμεμιγμένος τῇ κόνει, *cruor pulveri commiſtus.* dictum à λύω, unde & λύμα, τὸ κάθαρμα. per theta ſcribi, ut à λύτρον diſtingvatur. Eadem ferè & *ad Iliad. Λ.* & *ad Odyſſ. X.* utrumqe avtem, & λύθρος & λύθρον dici monet idem *ad Iliad. Ψ.* pleniùs pavlò Heracleo *in Schol. ad Iliad. 1.* Τὸ μετὰ κονιορτοῦ καὶ ἱδρῶτος ἀνθρώπειον αἷμα, λύθρος καλεῖται, *ſangvis pulveri & ſudori commiſtus.* Itaqe de athletis uſurpat Clemens Alexandrinus *Stromat. l. 2.* Verùm iſtic potius eſt Marco idem qod ἰχὼς αἱματώδης, Oppiano Κυνηγ. l. 2. v. 279. *ſanies cruenta.* σῆψις γὰρ αἵματος, ἰχὼς, *putredo enim ſangvinis, ſanies.* Clemens Alexandrinus *Protreptico.* qanqam *cruorem* vult tantum & *ſangvinem* ipſum: ſed qem ad rei vilitatem exprimendam ſic nuncupat.

Κροκύφαντον] *Reticulum* malim cum Xylandro, qàm cum Henrico Stephano *peplum*, tum qia κροκύφαντον τῷ κεκρυφάλῳ idem ſtatuit Evſtathius *ad Iliad. X.* tum qia ſeqitur mox, ἐκ νεύρων, φλεβίων, ἀρτηριῶν πλεγμάτιον. Κροκύφαντον avtem dictum vult Scholiaſtes *ad Ariſtophanis Veſpas*, ὅτι διὰ κρόκης ὑφαίνεται, qia *per tramam texitur.* Ex qo Svidas corrigendus eſt, apud qem perperam legitur, ὅτι διὰ κρόκου ὑποφαίνεται. Verùm illis omnibus conſtanter, contrà qàm noſtro, κροκύφαντος formâ maſculâ dicitur. *Reticuli* vero nomine, nec *omentum*, licet id Polluci νεύρων πλέγμα dicatur; nec *cutem* ipſam, cum Merico noſtro, deſignari iſtic exiſtimo; ſed contextum illum integrum (cute tamen non exclusâ prorſus; ſiqidem τὸ δέρμα ἐκ φλεβῶν, καὶ νεύρων, καὶ ἀρτηρίας, *cutis* etiam ex iſtis conſiſtit. Ariſtotelis nomine *de Spir. c. 5.*) qi per corpus totum permeat, venarum, nervorum, arteriarum intercurſantium, ſibíqe invicem implexorum, qo corporis moles qaſi continetur & conſtringitur: ὃ δὴ καὶ προσεικάζομεν τῷ τῶν κύρτων πλέγματι. *Itaqe reti ſagena comparavimus.* inqit Plato in *Timæo pag. 1079. F.* ad qæ verba forſan & Marcus reſpexerit, ubi πλεγμάτιον idem nuncupat. De eo loco videri poterit Galenus in explicatione eorum qæ *in Platonis Timæo* medicè ſunt dicta.

Ἄνεμος] *Anima* ergò *ventus*, ſive *ſpiritus*, & *flatus* Stoicis: qod confirmat Laërtius *l. 7.* & Plutarchus *de Philoſ. placit. l. 4. c. 3.* Ità Marcus denuò l. 6. §. 15. Οἷον ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις, καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις. *Qaſi exhalatio nempe qadam à ſangvine orta, & ab aere ſpiritus attractio.* Qin & Tertullianus *de Anima c. 5. Et Stoicos allego, qi ſpiritum dicunt,*

a ἐκπ. f. ἀλλὰ πάσης ὥρας ἐξεμέμενον, καὶ πάλιν ῥοφέμε-
b Inf. §. 6.
c L. 3. §. 3. νον. τρίτον ἔν ἐστὶ τὸ ἡγεμονικόν. ὧδε a ἀπονοήθητι.
l. 7. §. 55. l. b γέρων εἶ. μηκέτι ΤΟΥΤΟ ἐάσῃς c δουλεύσαι. μηκέτι
11. §. 19.

giter efflatus denuò reforbetur. tertium reſtat, pars illa principatum gerens. tu ergò ſic tecum: ſenex es: partem tui principem ſervire ulteriùs ne ſiveris; ſed

ANNOTATIONES.

dicant animam: penè nobiſcum. Penè, inqit: non prorſus. A Nec hoc tamen, qaſi noſtri non & *ſpiritum* dicant, ex Salomone *Eccleſiaſt. c.* 12. *v.* 7. & aliis: ſed qia aliâ ratione ſive *ſpiritum*, ſive *flatum animæ* nos dicimus; non tanqam aëreum qiddam ſit, ut Marcus iſtic, qalis ſpiritus ille qem ſpirando trahimus; ſed *ſpiritum*, qia propriam qandam habet *naturam corporis expertem, & mundanæ molis elementis omnibus excellentiorem ſubſtantiam*, ut Avguſtinus *Epiſt.* 28. *flatum* qla *Deo eſt inſufflante* creata, ut ex Moſe *l.* 1. *c.* 2. *v.* 7. idem *de Civit. Dei l.* 13. *c.* 24. qo etiam loco, ne Stoicis calculum dare ſuum videretur, qi de ſubſtantia divina mentem ſaltem derivatam tradiderunt, ſubjungit: *Sicut autem nos poſſumus non de noſtra natura, qâ homines ſumus, ſed de iſto aere circumſuſo qem ſpirando & reſpirando ducimus ac reddimus, flatum facere, cum ſufflamus: ità omnipotens Deus non de ſua natura, neqe de ſubjacente creatura, ſed etiam de nihilo potuit facere flatum, qem corpori hominis inſerendo inſpiráſſe vel inſufflâſſe commodiſſimè dicitur, incorporeus incorporeum, ſed immutabilis immutabilem, qia non creatus creatum.* Lactantius certè contrà planè qam Marcus hic, *de Opificio Dei c.* 17. *Animam qi ventum putant, hoc falluntur, qod ex aere ſpiritum ducentes vivere videamur.* *Varro* itaqe *deſinit*: *Anima eſt aer conceptus ore, deferveſactus* C *ex pulmone, tepefactus in corde, diffuſus in corpus. Hæc apertiſſimè falſa ſunt. Anima non eſt aer ore conceptus: qia multò priùs gignitur anima, qàm concipi aër ore poſſit.* Et hoc contrà qam Stoici, qi à partu animam in corpus inſinuari ſtatuebant; qod & Lactantius monet; & Plutarchus *de Stoicis contradictionibus c.* 38. Vide *l.* 12. §. 24. Attamen in *Carminibus* Orpheo attributis dicitur, τὴν ψυχὴν, ἐκ τῆ ὅλη εἰσιέναι, ἀναπτόηλων φερομένην ὑπὸ τῶν ἀνέμων, *animam ex toto ingredi reſpirantibus latam à ventis.* Ariſtoteles *de Anima l.* 1. *c.* 5. Latinis etiam *animus* & *anima* παρὰ τὸ ἄνεμος. Servius *ad Æneid. l.* 1. & Pſevdo-Cyprianus *de duplici martyrio.* Qin & *animas ventis tribui* multis docent, Joannes Zinzerlingius *in Promulſide Critica*, & Mevrſius *Critico Arnob. l.* 1. *c.* 3. ad illa Arnobii; *Nunqid ſuas animas expiraverunt venti? Animam* enim dictam, *qod corpus animat*, ut Pſevdo-Avguſtinus in *Defin. Orthod. c.* 20. & *de ſpir. & anim. c.* 9. præpoſterum eſt planè; cum contrà hoc ab illo duci diciqe manifeſtum ſit. Vide ampliùs ad *l.* 5. §. 4.

Πάσης ὥρας] *In horas.* Xylander. & §. 5. *Singulis horis.* idem. *Singulis horarum momentis.* Caſavbonus. *Omni tempore, jugiter.* ut *l.* 8. §. 53. Hinc tractum illud in tibicines, ſive ſubulones dicterium, cujus *l.* 8. meminit Athenæus.

Ἀνδρὶ μὲν αὐλητῆρι θεοὶ νόον οὐκ ἐνέφυσαν.
Ἀλλ' ἅμα τῷ φυσᾶν χώ νόος ἐκπέλαται.
Eſt tibicinibus mens cælitus indita nulla:
Nam ſimul hanc inflant, avolat illa ſimul.

Ἐξεμέμενον] Ità Maro *Æn.* l. 9. *v.* 354.
Purpuream vomit ille animam...
Idem enim ipſum in morte ſemel fieri, qod in reſpiratione fit jugiter, vult Marcus noſter, *l.* 5. §. 4. ſicut avtem *animam evomere*, ità *ſpiritum exuere* dixere. Seneca *de ira l.* 3. *c.* 43. *Jam ipſum ſpiritum expuimus interim, dum trahimus.* qæ tamen verba aliter diſtingvit Lipſius. Idem (ſi idem, nam Marco potius tribuunt havd pavci) *in Thyeſte v.* 244.
Ferro peremptus ſpiritum inimicum expuat.
Et *Troad. v.* 1168.
Ubi hanc anilis expuam leti moram.
Unde & in *Hercule Oetæo v.* 1467. Joannes Zinzerlingius *Promulſ. c.* 14. vocabulum idem reſtituendum contendit, pro eo qod *expulit* vulgò legitur.
Ictus ſagittis qi tuis vitam expuit.
Varro περὶ ἐξαγωγῆς. *Andromeda vincta, & propoſita ceto, non debuit patri ſuo, homini ſtupidiſſimo, in os expuere vitam?* Valerius item Flaccus *Argonaut. l.* 3. *v.* 97.
— purpuream ſingultibus expuit avram.
Qod Statius *Thebaid. l.* 5. *v.* 262. *animam ſingultare* dixit.
Semineces pueri trepidas in limine vitæ
Singultant animas.
Epiphanius vero in *Ancorato* §. 76. Οἱ λέγοντες, ἡμεῖς δὲ Χριστὸν νῦν ἔχομεν (*Corinth. Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 16.) τὸν αὐτῶν νῦν εἶχον, καὶ οὐκ ἐξεπλύκασιν. *Illos, qi iſtud uſurparunt; nos mentem Chriſti habemus, ſuorum habuiſſe mentem, nec eam expuiſſe.* Cæterùm *purpuream animam vomere* dixit Maro pro eo qod Homerus, ἄιμ' ἐμέων *ſangvinem vomens* dixerat *Iliad. O. v.* 11. Itaqe Servius notat, ſecundùm eos dictum, qi volunt ſangvinem eſſe animam: *cum alibi aliorum opinionem ſeqatur, qi dicunt ſpiritum eſſe animam: ut eſt,*
— in ventos vita receſſit.

Καὶ πάλιν ῥοφέμενον] Qod ψυχορροφεῖν uno vocabulo dici poſſit; qanqam id alio ſenſu uſurpari monet Svidas, ἀντὶ τῆ τὴν ψυχὴν ἐκπίνειν. pro *animam*, id eſt, *ſangvinem exorbere.* qomodo Ariſtophanes in Nebulis de cimicibus, qos Corinthios, dum κόρεις vellet, per jocum nuncupat;
Δάκνουσί μ' ἐξέρποντες οἱ Κορίνθιοι,
Καὶ τὴν ψυχὴν ἐκπίνουσι.
Me cives Cimicenſes prorepentes infeſtant admodum,
Et vitam è membris exugunt.
Hinc avtem delirium Stoicum de animæ natura refutantem Plutarchum de *commun. notion. c.* 41. vide ad *l.* 3. §. 16. Qod avtem dicit καὶ πάλιν ῥοφέμενον, id in *ænigmate* 72. de utre ſic extulit Sympoſius.
Non ego continuò morior, dum ſpiritus exit:
Nam redit aſſiduè; qamvis & ſæpe recedat.

Ὧδε ἀπονοήθητι] Forſan ἐπινοήθητι, *animadverte, conſidera.* Niſi ſi ἀπονοεῖσθαι hoc ſignificatu reperiatur alicubi. nam B contrarium prorſus paſſim obtinet.

Γέρων εἶ] Seneca *Ep.* 76. *Perge Lucili, & propera, nè tibi accidat, qod mihi, ut ſenex dicas: imò ideò magis propera, qoniam id nunc aggreſſus es, qod perdiſcere vix ſenex poſſis.* Et *Ep.* 19. *Si potes, ſubduc te iſtis cogitationibus: ſin minus, eripe. Satis multum temporis ſparſimus; incipiamus in ſenectute vaſa colligere. in freto viximus; moriamur in porta.* Et *Ep.* 68. *Utinam qidem hoc propoſitum ſeqi olim fuiſſet animus tibi: utinam de vita non in conſpectu mortis ageremus. Sed nunc qoqe non morerimur. qod facere ſolent, qi ſerius exeunt & velunt tempus celeritate reparare, calcar addamus. Et qando, inqis, tibi proderit illud, qod in extru diſci, avt in qam rem? in hanc, ut exeam melior.* Præclarè Epicurus ipſe *Epiſt. ad Menoecum.* Μήτε νέος τις ὢν μελλέτω φιλοσοφεῖν, μήτε γέρων ὑπάρχων, κοπιάτω φιλοσοφῶν. ὥτε γὰρ ἄωρός ἐστις, ὥτε πάρωρος, πρὸς τὸ καλὰ ψυχὴν ὑγιαῖνον. Ὁ δὲ λέγων, ἢ μήπω τῶ φιλοσοφεῖν ὑπάρχειν ὥραν, ἢ παρεληλυθέναι τὴν ὥραν, ὁμοίος ἐστὶ τῷ λέγοντι, πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ μὴ παρεῖναι τὴν ὥραν, ἢ μηκέτι εἶναι. [τὴν ὥραν Clemens] ὥστε φιλοσοφητέον καὶ νέῳ [νεωτέρῳ Clemens] καὶ γέροντι, τῷ μὲν γηράσκειν νεάζῃ τοῖς ἀγαθοῖς διὰ τὴν χάριν [χαρὰν f.] τῶν γεγονότων. τῷ δὲ, ὕπως νέῳ ἅμα καὶ παλαιὸς ᾖ, διὰ τὴν ἀφοβίαν τῶν μελλόντων. *Neqe juvenis qiſpiam dum eſt, philoſophari negligat, neqe ſenex* D *cum ſit, philoſophando fatigetur. Neqe enim qiſqam ave ætatem non attigit, avt ætatem exceſſit, ut ad animi ſanitatem contendat. Qi avtem dicit, avt nondum philoſophandi tempus eſſe, avt tempus præteriiſſe, ei ſimilis eſt qi dicit, ad beatam vitam avt non adeſſe temvus, avt non amplius eſſe. Philoſophandum igitur & ſeni & juveni illi qidem, ut ſeneſcens in virtutibus vigeat præteritorum gratiâ: huic ut juvenis unà & vetulus ſit, eò qòd futurorum careat metu.* Refert Laërtius *vit. l.* 10. *c.* 122. & Clemens *Strom. l.* 4. Vide ad §. 4.

Μηκέτι τοῦτο ἐάσῃς δουλεῦσαι] *Mentem*, inqit, *ne patiaris* E *ſervire*: vel *corpori* nimirum, vel *cupiditatibus.* Ἡ γὰρ νοερὰ ἐθέλει πρωτιεύειν καὶ μὴ καλαχρατεῖσθαι, μήτε αἰσθητικῆς, μήτε ὁρμητικῆς κινήσεως. *Vis enim intellectualis principatum ſibi vendicat, nec ſe in ordinem redigi patitur, neqe à ſenſus, neqe ab affectus motibus.* Noſter *l.* 7. §. 55. Hoc eſt avtem δουλεῦσαι. ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται, *ſiqidem à qo qis ſuperatus eſt, huic etiam in ſervitutem eſt addictus.* Petr. *Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 19. Itaqe noſter *infra* §. 16. Ὑβρίζει ἑαυτὴν ἡ τῆ ἀνθρώπε ψυχὴ, ὅταν ἡσσᾶται ἡδοναῖς ἢ πόνε. *Contumeliâ ſe afficit anima humana, cùm voluptati vel dolori ſuccumbit.* Τὸ γὰρ ἥττημένε ἐστὶ καὶ ὑποκαλακινούμενε τῆ ἴν' οὕτω θνητέρε μέρες τῆ ἀτιμοτέρᾳ καὶ θνητῇ μοίρᾳ τῆ τῆ σώματος, καὶ F ταῖς τούτε παχείαις ἡδοναῖς. *Ut parentis divinior devicta ſuccumbat viliori, corpori nempe mortali ejuſque craſſis voluptatibus.* Idem *l.* 11. §. 19. *Extrema* avtem *eſt ſervitus, cùm animæ vitiis dedita rationis propriæ poſſeſſione ceciderint.* Boeth. Conſol. Et, ἀνδραποδώδεσταλοι, οἱ ταῖς ἡδοναῖς δουλεύοντες. *Valdè ſervili ingenio ſunt præditi, qi voluptatibus ſerviunt.* Itaqe Joannes Chryſoſtomus *Tom.* 8. *Orat.* 13. Εἰ τις κρατεῖ μὲν ἀνθρώπων, δουλεύει δὲ πάθεσιν, ἐγώ γ' ὧν πάντων ἀνθρώπων δουλικώτερον εἰπoιμι. *Si qis vincit homines, ſervit verò affectibus, illum ego præ omnibus hominibus maximè ſervilem dicerem.* Et Clemens Alexandrinus Strom. l. 2. Τὸ ὑποπεσεῖν καὶ παραχωρῆσαι τοῖς πάθεσιν, ἐσχάτη δουλεία. *Se ſubmittere & cedere affectibus, extrema eſt ſervitus.* Κακίστη γὰρ παρὰ κακίστοις δεσπόταις δουλεία. *Peſſima enim eſt apud peſſimos dominos ſervitus.* Socrates apud Xenoph. *Memorial. l.* 4. Hoc voluit Seneca ubi dixit, *ſibi ſervire, graviſſima ſervitus eſt. Præam. l.* 3. *qæſt. nat.* Qi & idem *Epiſt.* 65. *Qem in hoc mundo locum Deus obtinet, hunc in homine animus: qod eſt illi materia, id nobis corpus eſt. Serviant ergò deteriora melioribus.* Plato Phædone *p.* 60. *C. D.* Ἐπειδὰν ἐν τῷ αὐλῷ ὦσι ψυχὴ καὶ σῶμα, τῷ δουλεύειν καὶ ἄρχεσθαι ἡ φύσις προσάπτει, τῇ δὲ ἄρχειν καὶ δεσπόζειν. ἢ οὐ δοκεῖ σοι, τὸ μὲν θεῖον οἷον ἄρχειν H καὶ ἡγεμονεύειν πεφυκέναι, τὸ δὲ θνητὸν ἄρχεσθαι καὶ δουλεύειν; — — καὶ δὴ τῷ μὲν θείῳ καὶ ἀθανάτῳ καὶ νοητῷ καὶ μονοειδεῖ, καὶ ἀδιαλύτῳ, καὶ ἀεὶ ὡσαύτως καὶ κατὰ ταυτὰ ἔχοντι ἑαυτῷ, ὁμοιόταλον εἶναι ψυχήν. τῷ δ' ἀνθρωπίνῳ καὶ θνητῷ, καὶ ἀνοήτῳ καὶ πολυειδεῖ καὶ διαλύτῳ, καὶ μηδέποτε κατὰ τὰ αὐτὰ ἐχοντι ἑαυτῷ ὁμοιότατον ἂν εἶναι σῶμα. *Quamdiu in eodem ſunt anima & corpus, hoc qidem ſervire atqe ſubeſſe natura jubet, hanc verò præeſſe atqe dominari. An non putas*

divinum

ſed nec motibus à communione humana alienis raptari, nec qicqam, qod fato deſtinatum tibi fuerit, vel jam aſcitum averſari, vel futurum pavere.

§. 3. Deorum opera providentiæ plena ſunt. nec qæ fortunâ fiunt, abſque naturæ ope proveniunt, avt ſine connexu implexúque rerum earum qæ providentiâ diſpenſantur. indè profluunt omnia. accedit & neceſſitas qædam, & totius mundi, cu-

καθ' ὁρμὴν [a] ἀκοινώνητον [b] νευροσπασηθῆναι. μηκέτι [c] τὸ εἱμαρμένον, ἢ παρὸν δυσχεραίνειν, ἢ μέλλον [d] ὑποδύεσθαι.

§. 3. [e] Τὰ τῶν Θεῶν προνοίας μεστά. τὰ τῆς τύχης οὐκ ἄνευ φύσεως, ἢ [f] συγκλώσεως, καὶ ἐπιπλοκῆς τῶν προνοίᾳ διοικουμένων. πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ. πρόσεστι δὲ [h] τὸ ἀναγκαῖον, καὶ [i] τὸ τῷ ὅλῳ κόσμῳ συμφέρον,

a L. 3. §. 5. l. 7. §. 72. l. 9. §. 9. 23.
b L. 3. §. 5. 16. l. 6. §. 16. l. 7. §. 3. 29. l. 12. §. 19.
c Inf. §. 5. l. 3. §. 4. 16.
d ὑποδέσασθαι f.
e L. 4. §. 27. l. 6. §. 10. 38. l. 7. §. 9.
f L. 3. c. 16.
g Inf. §. 17. l. 4. §. 26. l. 6. §. 36. l. 8. §. 23. l. 9. §. 39.
h L. 4. §. 9. l. 10. §. 28.
i Inf. §. 12. l. 5. §. 8. l. 8. §. 50. l. 12. §. 23.

ANNOTATIONES.

divinum qidem tale eſſe naturâ, ut præſit & ducat: mortale verò, ut ſubjiciatur ac ſerviat? — — Et ipſi divino, immortali, intelligibili, uniformi, indiſſolubili, ſemper eodem modo, & ſecundum eadem ſeipſum habenti animam eſſe ſimillimam: humano verò, mortali, nec intelligibili, multiformi, diſſolubili, nunqam eodem modo ſibimet ſe habenti ſimillimum eſſe corpus. Viſe noſtrum ulterius *l.* 3. §. 3. & ad *l.* 8. §. 3.

Καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον] *L.* 6. §. 16. καθ' ὁρμὴν ſimpliciter. & *l.* 3. *c.* 16. ὁρμητικῶς. Ὁρμὴν ἀκοινώνητον, *vim non communem*, vertit Iſaacus Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 5. *v.* 128. eámqe intelligit, qæ, ut Perſius,

— extrinſecus intrat
Et nervos agitat.

Xylander *alieno impetu raptari.* atqe eſt illud reverâ, τὸ νευροσπασθῆναι. de qo mox dicetur. Verùm ὁρμὴ ἀκοινώνητος videtur potiùs *motus*, ſive *impetus*, avt *impulſus* ejuſmodi denotare, *qi à naturæ communis generiſve humani communione ac commoditate alieni ſint.* qod & Mericus Caſavbonus advertiſſe videtur, qi *affectus motúſque nevtiqam ſociabiles* vertit. Inculcat enim Marcus paſſim, eſſe hominem ζῷον κοινωνικόν, *animal ſociale. l.* 3. §. 4. & *l.* 5. §. 16. 30. & *l.* 9. §. 9. actiones ejuſdem motúſque exigit, ut ſint ὁρμαὶ καὶ πράξεις κοινωνικαὶ, *conatus & actiones ſocietatis jus ſpectantes. l.* 9. §. 23. & *l.* 11. §. 37. damnat ubique τὸ ἀκοινώνητον. *ſocietatis communis qod eſt immemor. l.* 3. §. 5. *l.* 7. §. 72. *l.* 9. §. 9. 23. & *l.* 11. §. 8. deniqe *l.* 7. §. 55. Πρακτέον, inqit, ἑκάστῳ τὸ ἑξῆς τῇ καταστευῇ. κατασκεύασαι δὲ τὰ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ μὲν προηγούμενον ἐν τῇ τῶν ἀνθρώπων καταστευῇ, τὸ κοινωνικὸν ἐστι. *Illud unicuiqe eſt agendum, qod eſt conditioni ipſius conſentaneum. Porro condita ſunt reliqa qidem rationalium gratiâ. Itaqe in hominis natura primum ac præcipuum eſt ſocietatem colere.* vide *ſuprà ad* §. 1.

Νευροσπασηθῆναι] *Neuroſpaſtorum more impelli*, & in diverſa motu alieno moveri. Vocabulum à noſtro ſæpe uſurpatum; utì ex locis collatis patere poterit; tractum à *ſigillaribus* ſive *neuroſpaſtis*, qæ cùm per ſe ἀκίνητα exiſterent, verticillis qibuſdam nervíſqe movebantur. horum meminit & noſter *l.* 7. §. 3. dum res ludicras contemptúqe digniſſimas recenſet; ad qem locum de eis uberiùs & opportuniùs dicetur. De uſu vocabulli ad rem Ethicam tralati videatur Caſavbonus *ad Perſii* illud *Sat.* 5. *v.* 128.

Te nihil impellit, nec qicqam extrinſecus intrat,
Qod nervos agitet? —

qod ex Horatio expreſſum monet, qi *Serm. lib.* 2. *Sat.* 7,

Tu mihi qi imperitas, aliis ſervis miſer, atqe
Duceris ut nervis alienis mobile lignum.

vel ex Platone potius ab utroqe deſumptum; cujus hæc verba, *legum, l.* 1. *pag.* 782. *B.* Τὰ παθη ἐν ἡμῖν οἷον νεῦρα ἢ μήρινθοί τινες ἐνοῦσαι, σπῶσί τε ἡμᾶς, καὶ ἀλλήλαις ἀνθέλκουσιν, ἐναντίαι, οὖσαι, ἐπ' ἐναντίας πράξεις. *His affectus in nobis, qaſi nervi avt funes ingeniti trahunt nos invicem retrahúntqe ad contrarias actiones.* Hinc & Tertulliano *adverſus Valentin. c.* 18. *ductus ſigillarius. Aqa*, inqit, *occultò nihil ſentiens ejus, & velut ſigillario extrinſecus ductu, in omnem operationem movebatur.* Et *motus ſigillarius* eidem, *de anima, c.* 6. *velut ſigillario motu, ſuperficiem intus agitante.* Gellius, in Favorini *adversùs Geneſhliacos* diſſertatione, *l.* 14. *c.* 1. comprehenſa; *Ut planè homines, non, qod dicitur, λογικὰ ζῶα. ſed ludicra & ridenda qadam νευρόσπαστα eſſe videantur, ſi nihil ſuâ ſponte, nihil arbitratu ſuo faciunt; ſed ducentibus ſtellis & avrigantibus.* vide *ad l.* 10. §. 37. Qod avtem hoc loco dixit Marcus, κατ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον νευροσπασεῖσθαι, ipſe optimè explicat *l.* 3. §. 5. ubi vetat, ἐνεργεῖν μήτε ἀκοινώνητον, μήτε ἀνθελκόμενον. *Qicqam agere neqe ſocietatis communis immemorem, neqe affectibus abreptum.* hoc eſt enim τὸ νευροσπασεῖσθαι, qod ἀνθελκεσθαι ὡσανεὶ νεύροις τισιν, ut Plato. Dio Pruſæus *Orat.* 30. μύρια πάθη ἔχειν ἐν ἑαυτῇ, καὶ δι' ἡμέρας καὶ νυκτὸς, ὑπὸ τούτων ἀεὶ κατατείνεσθαι καὶ τρεπλάττεσθαι. *Sexcentas in ſe habere affectiones, atqe dies noctesqe ſemper ab his diſtendi & rotari.*

Μηκέτι τὸ εἱμαρμένον, ἢ παρὸν δυσχεραίνειν] hoc eſt, qod Rufus ſuprà apud Epictetum, ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ & *l.* 3. §. 4. ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀποτεμνομένας. *Ex animo prorſus amplexari qacunqe ex lege divina illi attributa contigerint.* qod avtem hic μὴ δυσχεραίνειν, idem *infrà* §. 5. μὴ δυσχερεῖν, dixit.

Ἢ μέλλον ὑποδύεσθαι] *vel impendens ſubterfuge.* Xylander qem & Mericus ſequitur. at ὑποδύεσθαι, eſt *ſubire*; qod eſt *ſubterfugiendi* verbo prorsùs adverſum. forſan ergò ὑπεκδύεσθαι legerant; qod eſt *clam elabi.* verùm non eſt illud in cujuſqam poteſtate ſitum, ut effugiat τὸ εἱμαρμένον. ſed nec τὸ μέλλον ὑπεκδύεσθαι commodè ſatis diceretur. malim ergò, ὑποδέεσθαι, *nec futura pavere*; ὑποδὴς enim ὑπόφοβος. Ὑποδὴς, *ſubtimidus, nonnihil timens.* Svidas.

§. 3. Τὰ τῶν θεῶν προνοίας μεστά] Ἄβουλον γὰρ θεὸν οὐδὲ ἐπινοῆσαι ῥᾴδιον. *Etenim conſilii expertem Deum, nec cogitare facile fuerit.* Infrà *l.* 6. §. 44. qalem tamen fingebant ſibi Epicurei.

Τὰ τῆς τύχης οὐκ ἄνευ φύσεως καὶ συγκλώσεως] *non ſine natura avt conſilio*, etiam *fortuita* qæqe. itaqe Ariſtoteles Phyſic. *l.* 2. *c.* 6. Ἔστι τὸ αὐτόματον καὶ ἡ τύχη αἴτια, ὧν ἂν ἡ νοῦς γένηται αἰτίων, ἢ φύσις, ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς αἴτιόν τι γένηται τούτων αὐτῶν. *Caſus atqe fortuna cauſſæ ſunt eorum, qorum avt intellectus cauſſa ſit, avt natura, cum ſecundum accidens cauſſa aliqa ſit horum ipſorum.* Et *c.* 5. Ὅσα τε ἀπὸ διανοίας, καὶ ὅσα ἀπὸ φύσεως πραχθείη, ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς γένηται, ἀπὸ τύχης φαμὲν εἶναι. *Qacunqe ab intellectu utiqe aguntur, & qacunqe à natura, cum ſecundum accidens fiunt, à fortuna dicimus eſſe.* Ità τὸ ὑποκείμενον, ſive ſubjectum caſus fortuiti cujuſvis eſt, vel à natura, vel à conſilio profectus actus aliqis. Cauſſam verò rerum omnium primam ſummámqe ſi ſpectemus; illius providentiâ diriguntur ac gubernantur, etiam qæ maximè fortuita videntur. qod de ſorte ipſa, qa nihil incertius, rex ſapientiſſimus pronunciat, *Prov. c.* 16. *v.* 33. Deum ergò, ac diſpoſitionem divinam ſi ſpectemus, qod Seneca *de provid. c.* 5. *veniunt cuncta, non incidunt.* qod & idem Marcus mox.

Συγκλώσεως καὶ ἐπιπλοκῆς] Vide ad *l.* 3. §. 11. σύγκλωστοι, & §. 16. συγκλωθόμενα.

Πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ] Ità de prima principéqe mente *l.* 6. §. 36. πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται. *Proveniunt indidem univerſa.* de providentia divina *l.* 8. §. 27. ἀφ' ἧς συμβαίνει πᾶσι πάντα. *A qa proveniunt omnibus omnia.* Vide & *l.* 9. §. 35. de fato Libanius *Orat.* 31. *pag.* 644. *B.* μείζω τε καὶ ἐλάττω, πάντα ἐκεῖθεν. *Majora & minora, inde omnia manant.* Apoſtolus pariter de Deo, *ad Rom. c.* 11. *v.* 36. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Ex eo, per eum, & in ipſum ſunt omnia.* Et *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. Τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ. *Hæc avtem omnia ſunt ex Deo.* Lavdat itaqe cum primis Chryſippus Homericum illud, *Il. ὁ. v.* 109. de Jove enunciatum;

Τῷ ἴχεθ' ὅτλητον ὕμμι κακὸν πέμπῃσιν ἑκάστῳ,
Ἢ ἀγαθόν —
Pendet ab hoc, qodcunqe malúmve bonúmve qibúſqe
Immiſſum fuerit. —

Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 47. qanqam ἢ ἀγαθὸν illud apud Homerum non habetur, ſed videtur eſſe Chryſippi; cui non infreqens illud, Homericis à ſe lavdatis de ſuo aliqid liberaliùs adjicere.

Πρόσεστι δὲ καὶ ἀναγκαῖον] *Neceſſarium*, & qoad nos: qia *hanc rerum conditionem mutare non poſſumus*, ut Seneca *Epiſt.* 107. & qoad Naturam ipſam qoqe, ſi Stoicis credimus, *qa aliter non poteſt*, ut noſter hic *l.* 4. §. 9. tum qia *artifex materiam mutare non potuit, ut* Seneca *de provident. c.* 5. tum qia *nec aliter univerſi commodo conſuli potuit*, ut Chryſippus *de natur. l.* 2. apud Plutarchum *de Stoic. contradict. c.* 31. & *de commun. notit. c.* 13. Vide *infrà* ad §. 11.

Τὸ τῷ ὅλῳ κόσμῳ συμφέρον] Qæ ſibi invicem adverſa ſunt, ad totius tamen bonum & incolumitatem conſpirant & conducunt. Τῶν ἐναντίων ἡ φύσις ὀλίγεται, καὶ ἐκ τούτων ἀποτελεῖ τὸ σύμφωνον. *Contrariorum appetens eſt natura, & ex iis conſona conficit.* Ariſtotelis nomine avtor *de mundo c.* 5. qem latiùs hoc *ibidem* proſeqentem viſe ſis. Seneca *Epiſt.* 107. *Contrariis rerum æternitas conſtat.* Epictetus *diſſert. l.* 1. *c.* 12. Διέταξεν ὁ Θεὸς θέρος εἶναι καὶ χειμῶνα, καὶ φορὰν καὶ ἀφορίαν, καὶ ἀρετὴν καὶ κακίαν, καὶ πάντας τοὺς τοιούτους ἀναλόγους ὑπὲρ συμφωνίας τῶν ὅλων. *Diſpoſuit Deus, ut æſtas eſſet & hyems, ut fertilitas & ſterilitas, ut virtus & vitium, & omnes id genus repugnantia, ut inter ſeſe univerſa conſentirent.* De malis, & malitiâ etiam ipsâ, Chryſippus *de juſtit. l.* 1. Κακίαν δὲ καθόλου ἄραι, ὅτι δύνατόν ἐστιν, οὐτ' ἔχει καλῶς ἀοθῆναι. *Vitia avtem in univerſum tolli neqe fas eſt, neqe expediret tolli.* & *de diis l.* 2. Ὅτι τὰ κακὰ ἀπονέμεται κατὰ τὸν Διὸς λόγον. ἤτοι ἐπὶ κολάσει, ἢ κατ' ἄλλην ἔχουσαν πως πρὸς τὰ ὅλα οἰκονομίαν. *Tribui mala ſecundum Jovis rationem, ſive ſupplicii cauſsâ, ſive alia ad univerſum reſpiciente adminiſtratione.* Et *de natur. l.* 2. Γίνεται καὶ ἡ κακία πως κατὰ τὸν φύσεως λόγον. καὶ ἵν' ὅτως εἴπω, οὐκ ἀχρήστως γίνεται πρὸς τὰ ὅλα. *Vitioſitas fit qodammodo ſecundum rationem naturæ, atqe ut ſic dicam, non inutiliter reſpectu univerſi.* Refert Plutarchus de Stoic. contradict. *c.* 31. 32. qi ſubjungit tamen. Δεινὸν τοῦτο, τὸ καὶ γίνεσθαι τὴν κακίαν καὶ κολάζεσθαι καὶ τὸν τῶ Διὸς λόγον. *Indigna res eſt, & fieri & puniri peccata ſecundum Jovis*

a Inf. §.4. 14. *l.*9.§.39. *l.*10.§.6. b *L.*6.§.44. *l.*10.§.20. *l.* 12.§.23. c *L.*4.§.46. *l.*6.§.15. *l.*7. §.18.25. d *L.*3.§.13. e Sup. §.2. f *L.*3.§.1. & *l.*8.§.18. *l.*9.§.37. g Inf. §.17. *L.*5.§.33. *l.* 8.§.45. *l.*9. §.3. *l.*12.§. 36. h *L.*4.48.

Φέρον, [a] ἓν μέρος εἶ. [b] παντὶ δὲ φύσεως μέρει ἀγαθὸν, ὃ φέρει ἡ ἔξω ὅλης φύσις, καὶ ὃ σκείνης ἐστὶ σωτικόν. [c] σώζυσι δὲ κόσμον, ὥσπερ αἱ τῶν στοιχείων, ἔτως καὶ αἱ τῶν συγκεμμάτων μεταβολαί. [d] παύτά σοι ἀρκείτω, ἀεὶ δόγματα ἔσω. [e] τὸ δὲ βιβλίων δίψαν ῥίψον, ἵνα [f] μὴ γογγύζων ἀποθάνῃς, ἀλλὰ ἐ ἵλεως ἀληθῶς, καὶ ἀπὸ καρδίας [h] χάρις ᾖ τοῖς θεοῖς.

jus tu pars es, utilitas. illud eſt avtem parti unicuique bonum, qod univerſi fert natura, qódqe ad eandem conſervandam conducit. porrò conſervant mundum hunc, ſicut elementorum, ità & concretorum ex his mutationes. Iſta tibi ſufficiant: decretorum vice jugiter ſint. librorum verò ſitim pelle; ut nè murmurans moriaris, ſed verè propitius, Deóqe ex animo gratus.

§.4.

ANNOTATIONES.

vis rationem. Non abhorrent tamen etiam noſtri. Auguſtinus apud Proſperum *ſent.* 140. ex *Civit. Dei l.* 11. *c.* 18. unde & Proſper corrigendus. *Nullum Deus vel angelorum vel hominum crearet, qem malum futurum eſſe præſciſſet, niſi pariter nóſſet, qibus eos bonorum uſibus commendaret, atqe ità ordinem ſeculorum tanqam pulcerrimum carmen, etiam ex qibuſdam qaſi antithetis honeſtaret.* Videri poſſunt, qæ de eodem argumento habet idem *ibid. c.* 22. Idem *de Geneſ. ad lit. l.* 11. *c.* 9. à Petro Longobardo *ſent. l.* 2. *diſt.* 21. §. 1. laudatus. *Cur eos creavit, qos tales futuros eſſe præſciebat? qia ſicut prævidit, qid mali eſſent facturi, ſic etiam prævidit, de malis factis eorum, qid boni eſſet ipſe facturus.* Et in *Enchir. c.* 96. *Qamvis eaqe mala ſiunt, in qantum mala ſunt, non ſint bona: tamen ut non ſolum bona, ſed etiam ſint & mala, bonum eſt. Nam niſi eſſet hoc bonum, ut eſſent & mala, nullo modo eſſe ſineretur ab omnipotente bono: cui proculdubio qàm facile eſt qod vult facere, tam facile eſt qod non vult eſſe non ſinere.* Videatur Magiſter *Sent. l.* 1. *diſt.* 46. §. 4. — 10. Auguſtinus idem denique *adv. Jul. l.* 5. *c.* 3. *Non enim qenqam malorum Deus temerè ac fortuitò creat, avt qid de illis boni operetur ignorat, cùm & hoc ipſum bonum operetur, qod in eis humanam creat naturam, & ex eis ordinem ſeculi præſentis exornat.* Vide *ad l.* 5. §. 8.

[a] Οὐ μέρος εἶ] Ità paſſim noſter. Vide *infrà ad* §. 9. & *ad l.* 7. §. 13.

Παντὶ δὲ φύσεως μέρει ἀγαθόν] Vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 10. §. 20.

Σώζυσι δὲ κόσμον αἱ μεταβολαί] Elegantiſſimè Avtor *de mund. c.* 5. Τῶν ἐπὶ μέρους, τὰ μὲν γίνεται, τὰ δὲ ἀκμάζει, τὰ δὲ φθείρεται. καὶ αἱ μὲν γενέσεις ἐπαισιάλλυσι τὰς φθοράς· αἱ δὲ φθοραὶ κωφίζυσι τὰς γενέσεις, μία δὲ ἐκ πάντων περαινομένων σωτηρία διατελεῖ, ἀντιπεριϊσαμένων ἀλλήλοις, καὶ τότε μὲν κρατύντων, τότε δὲ κραλυμένων, φυλάττει τὸ σύμπαν ἄφθαρτον δι' αἰῶνος. *Singularum rerum alia oriuntur, alia vegetantur, & alia occidunt: cum interim ortus compeſcant graſſantes interitus, rurſúſqe interitus rerum levent ortus exuberantes. Unica vero ex omnibus conflata incolumitas permanet ipſa in avum: cum inter ſe rebus ex adverſo obſiſtentibus, & cedentibus viciſſim atqe prævalentibus univerſitas conſervetur in ſempiternum, noxam nullam contrahens.* Maximus Tyrius *Diſſert.* 25. Ἃ δὲ ἡμεῖς καλοῦμεν κακὰ καὶ φθορὰς, καὶ ἐφ' οἷς ὀδυρόμεθα, ταῦτα ὁ τεχνίτης καλεῖ σωτηρίαν τοῦ ὅλου. μέλει γὰρ αὐτῷ τοῦ ὅλου. τὸ δὲ μέρος ἀνάγκη κακῶσθαι ὑπὲρ τοῦ ὅλου. *Qæ enim nos mala, qæ corruptiones dicimus, qæ lugemus, ea conſummationem totius vocat. Qia totum reſpicit, cujus cauſsá neceſſe eſt corrumpi partes.* qem & vide ulterius *ad l.* 4. §. 46. Tertullianus *de pallio c.* 2. *Diverſa in unum; ex demutatione diverſa ſunt. Denique diverſitatis diſcordiam vices fœderant. ità mutando erit mundus omnis, qi & diverſitatibus corporatus, & vicibus temperatus.* Idem *Apologet. c.* 48. *Lux qotidie interfecta reſplendet, & tenebræ pari vice decedendo ſuccedunt. Sidera defuncta revirviſcunt. Tempora ubi finiuntur, incipiunt. Fructus conſumuntur, & redeunt. Certè ſemina, non niſi corrupta & diſſoluta, fœcundius ſurgunt. omnia pereundo ſervantur: omnia de interitu reformantur.* Et *de reſurr. c.* 12. *Reverá ſænore interitu, injuriá uſurá, damno lucro, univerſa conditio recidiva eſt. Qodcunqe conveneris, fuit: qodcunqe amiſeris, nihil non iterum eſt. Omnia in ſtatum recidunt, cùm abſceſſerint: omnia incipiunt, cùm deſierint. ideò finiuntur, ut fiant. nihil deperit, niſi in ſalutem.* Vide noſtrum, *l.* 5. §. 8. & *l.* 6. §. 15. & *l.* 8. §. 18. & *l.* 12. §. 23.

Τὴν δὲ τῶν βιβλίων δίψαν ῥίψον] Ità *ſuprà* §. 2. Ἄφες τὰ βιβλία. *Mitte libros.* Iiidorus Sophiſta Damaſcio referente, apud Photium *codic.* 242. Βιβλίων τὸν ὁμιλοῦν παρητεῖτο, πολυδοξίας μᾶλλον ἄγιστον ὄντα, ἢ πολυνοίας. *Librorum copiam repudiabat, tanqam opinionis magis qàm mentis avgendæ inſtrumentum.* Seneca *de tranq. c.* 9. *Qò mihi innumerabiles libros & bibliothecas, qarum dominus, vix totá vitá ſuá indices perlegit? onerat diſcentem turba, non inſtruit: multóqe ſatius eſt paucis te avtoribus tradere, qàm errare per multos.* Idem *ad Lucil. Epiſt.* 45. *Librorum iſtic inopiam eſſe qereris. non refert qàm multos, ſed qàm bonos habeas. qi qo deſtinavit pervenire cupit, non per multa vagetur. non ire iſtud, ſed errare eſt.* & *Ep.* 81. *At enim delectat artium notitia multarum. Tantum itaqe ex illis retineamus, qantum eſt neceſſarium. an tu exiſtimas reprehendendum, qi ſupervacua uſu ſibi comparat, & pretioſarum rerum pompam in domo explicat; non putas eum, qi occupatur in ſupervacua literarum ſupellectile? Plus ſcire velle qàm ſit ſatis, intemperantiæ genus eſt.* & *Ep.* 2. *Illud vide,*

nè iſta lectio multorum avtorum, & omnis generis volaminum, habeat aliqid vagum & inſtabile. certis ingeniis immorari & innutriri oportet, ſi velis aliqid trahere, qod in animo fideliter ſedeat. nuſqam eſt qi ubiqe eſt. In peregrinatione vitam agentibus hoc evenit, ut multa hoſpitia habeant, nullas amicitias. idem accidat neceſſe eſt eis, qi nullius ſe ingenio familiariter applicant, ſed omnia curſim & properantes tranſmittunt. non prodeſt cibus, nec corpori accedit, qi ſtatim ſumptus emittitur. nihil aqè ſanitatem impedit, qàm remediorum crebra mutatio. non venit vulnus ad cicatricem, in qo crebrò medicamenta tentantur. non convaleſcit planta, qa ſæpe transfertur. nihil tam utile eſt, qod in tranſitu proſit. diſtrahit animum librorum multitudo: itaqe cùm legere non poſſis qantum habueris, ſat eſt habere qantum legas, ſed modò, inqis, hunc librum evolvere volo, modò illum. Faſtidientis eſt ſtomachi, multa deguſtare: qa ubi varia ſunt & diverſa, inquinant, non alunt. probatos itaqe ſemper lege: & ſi qando ad alios divertere libuerit, ad priores redi. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 26. Νῦν δὲ μὴ δυνάμενοί τινες τὸν ψωμὸν καταπίνειν, συνλέξεις ἀγοράζοντες, ἐπιβάλλουσι ἐσθίειν. διὰ τοῦτο ἐμέουσιν, ἢ ἀπεπτοῦσιν. *Nunc nonnulli deglutire buccellam non poſſint, volumina emunt, eáqe devorare conantur: unde fit, ut avt revomant, avt crudi-tate laborent.* Et Polybius *hiſt. l.* 3. *c.* 57. Ἀγνοοῦσι παραπλήσιόν τι πάσχουσι τοῖς λιχνοῖς τῶν δειπνητῶν. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πάντων ἀπογευόμενοι τῶν παρακειμένων, ὅτε καλὸν τὸ παρὸν ὑδιὸς ἀληθινῶς ἀπολαύσι τῶν βρωμάτων, ὑπ' εἰς τὸ μέλλον ὠφέλιμον ἐξ αὐτῶν τὴν ἀνάδοσιν καὶ τροφὴν κομίζονται, πᾶν δὲ τἀναντίον. οὕτε περὶ τὴν ἀνάγνωσιν τὸ παραπλήσιον ποιοῦντες, ὅτι τῆς παρυλίκα διαγωγῆς ἀληθινῶς, ὅτε τῆς εἰς τὸ μέλλον ὠφελείας ἐπιλάζονται. *Non animadvertunt iſti, idem ſibi uſu venire, ac catillonibus convivis, qi ſingula fercula deguſtando, neqe in præſentia ullam veram voluptatem è cibis capiunt: neqe in poſterum utile ex eorum digeſtione alimentum ferunt: ſed omnia potius contraria experiuntur. Simillimè & illi, qi parem animum ad librorum lectionem afferunt, neqe in præſentia verè ſe oblectandi, neqe in poſterum proficiendi rectam ineunt viam.*

Ἵλεως ἀληθῶς] Ità *l.* 4. §. 48. ἵλεων καταλύσαι, *propitium decedere.* & *l.* 5. §. 33. Τί δ' περιμένεις ἵλεως, qin ergo *expectas placidus.* & *l.* 8. §. 47. ἄπιθι εὐμενὴς καὶ ἵλεως. *diſcede æqo animo & propitius.* & *l.* 12. §. 36. ἵλεως ἄπιθι. *diſcede ergo propitius.* De Socrate Plato in *Phædon. pag.* 186. *E.* & ex Platone Plutarchus *de malit. inſelic. pag.* 499. *B.* καὶ ὃς λαβὼν, (cicutæ poculum, qo interiit, vult) καὶ μάλα ἵλεως, *iſqe accepit hilariter admodum.* — μάλα εὐχερῶς καὶ εὐκόλως ἐξέπιε. *facilè admodum alacriterqe ebibit.* De Cephiſodoro à vulnere moribundo, Plutarchus idem *de Socrat. genio, pag.* 597. *F.* Τῷ Πελοπίδᾳ τὴν δεξιὰν ἐνέβαλε, καὶ τὰς ἄλλας ἀσπαράμενος ἅμα, ἵλεως ἐξέπνευσε. *Pelopida dextram injecit, reliquiſque conſalutatis placidè ſimul exſpiravit.* Apulejus *de Philoſoph. Jam ille diem mortis ſuæ propitius, nec invitus expectat.* Seneca *Epiſt.* 30. *Magna res eſt hæc & diu diſcenda, cùm adventat hora illa inevitabilis, æqo animo abire.* & *Ep.* 61. *Benè mori eſt libenter mori.* Vide *l.* 3. §. 5. ἕλυτρον. *promptus diſcedere.*

Εὐχάρις τοῖς θεοῖς] qod eleganti ſimilitudine expreſſit *l.* 4. §. 48. Ὡσανεὶ ἐλαία πέπειρος γενομένη, ἔπιπλεν, εὐφημοῦσα τὴν ἐνεγκοῦσαν, καὶ χάριν εἰδυῖα τῷ φύσαντι δένδρῳ. *Perinde ac oliva maturitatem adepta ceciderit, naturam qa protulit collaudans, arboriqe è qa prodiit, gratias agens.* Præclariſſimè in hanc ſententiam Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 541. *A.* Ἀπολιτὼν δὲ τὴν ὄικησιν καὶ τὴν κλῆσιν, καθάπερ καὶ τὴν χρῆσιν, ἀπροσπαθῶς. προθύμως τῷ ἀπάγοντι τοῦ βίου συνεπόμενος. ὑδαμῶς ὀπίσω κατ' ὀδειμίαν ἀφορμὴν ἐπιστρεφόμενος. εὐχαριστήσας μὲν ἐπὶ τῇ παροικίᾳ, σύλογον δὲ ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ. *Habitationem avtem & poſſeſſionem, ſicut etiam uſum, relinqens, nullâ motus perturbatione: prompto & alacri animo eum ſeqens, qi è vita abducit: nullâ occaſione ſe unqam convertens, de incolatu qidem agens gratias, benedicens avtem propter exitum.* Sed & Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 18. Τί δ' ὁ νόμος ὁ θεῖος; τὰ ἴδια τηρεῖν, τῶν ἀλλοτρίων μὴ ἐπιθυμεῖσθαι. ἀλλὰ διδομένοις μὲν χρῆσθαι, μὴ διδόμενα δὲ μὴ ποθεῖν. ἀφαιρουμένου δέ τινος, ἀποδιδόναι εὐκόλως, καὶ εὐχόθεν χάριν εἰδόλα, ὃ ἐχρήσατο χρόνον. *Qid avtem lex divinitus præſcripta jubet? ſua tueri, & aliena ſibi non vindicare; ſed iis & cum dantur uti, & cum non dantur, ea non deſiderare; & cum qis eripit, reſtituere expedire, & ſtatim habere gratiam pro eo tempore qo utenda dedit.* & *l.* 3. *c.* 26. Οὐχὶ ἐκεῖνός σε εἰσήγαγεν, ὡς συμπολιτεύσοντα ἑαυτῷ καὶ συνιορτάζοντα πρὸς ὀλίγον; ὃ

§. 4. Memento, quamdiu ista distuleris, & quoties opportunitates à Diis tibi oblatas neglexeris. tandem advertas oportet, cujusnam mundi pars sis, & cujusnam mundi rectoris propago. sed & præ-

§. 4. [a] Μέμνησο. ἐκ πόσου ταῦτα ἀναβάλῃ, καὶ ὁποσάκις προθεσμίαν λαβὼν παρὲκ τὸν χρόνον [b] αὐτὸς δεῖ σ' ἤδη ποτὲ αἰσθέσθαι, τίνος [c] κόσμου μέρος εἶ, καὶ τίνος [d] διοικοῦντος τὸν κόσμον

a L. 3. §. 14. b τοῖς Lug. An. c Sup. §. 3. l. 4. §. 14. l. 8. § 7. d L. 6. §. 1. 5.

ANNOTATIONES.

Θέλεις οὖν, ἕως δίδοταί σοι, θεασάμενος τὴν πομπὴν καὶ τὴν παννύχιον, εἶτα ὕλαον σ' ἐξάγῃ, πορεύεσθαι προσκυνήσας, καὶ εὐχαρισήσας ὑπὲρ ὧν ἤκουσας καὶ εἶδες; *Nonne ille te introduxit ut civem suum, & ad exiguum tempus celebritati interfuturum? Non vis igitur, dum tibi datum est conspectâ pompâ & celebritate, cum te eduxerit, abire adorato illo, & gratis actis de iis qæ audiviſti & vidiſti?* Vide & qæ Epictetus idem *l.* 3. *c.* 5. *ad l.* 6. §. 30. repræsentanda.

§. 4. Μέμνησο ἐκ πόσου ταῦτα ἀναβάλῃ] *distuleris ista.* Xylander rectè. Sincerum enim vas incrustant, Lugdunensis editor, dum ἀναβάλλῃ exhibet; annotator, dum ἀναβάλλεις substituit. Democritus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 29. Τὸ ἀεὶ μέλλειν ἀτελίας ποιεῖ τὰς πρήξιας. *Cunctatio jugis actiones imperfectas facit.*

Ἀεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄζηισι παλαίει.
Dilator nunqam non conflictabere damnis.

Hesiodus *oper. l.* 1. & ex Hesiodo Epictetus *l.* 2. *c.* 18. Epicurus apud Stobæum *ibidem tit.* 16. Γεγόναμεν ἅπαξ, δὶς οὐκ ἔστι γενέσθαι. δεῖ δὲ τὸν αἰῶνα μηκίστ' εἶναι. σὺ δὲ τῆς ἄυριον οὐκ ἂν κύριος, ἀναβάλλῃ τὸν καιρόν. ὁ δὲ πάντων βίος μελλησμῷ παραπόλλυται. *Semel nati sumus: bis nasci non licet. sed finiri ævum necesse est. Tu verò cùm nec crastini sis dominus, tempus (qod datur) tempestivum differs, stà cunctorum vita cunctatione disperditur.* Dum ut Manilius *l.* 4.

Victuros agimus semper, nec vivimus unqam.

scitéqe ac festivè Flaccus *Epist.* 2.

— qi rectè vivendi prorogat horam,
Rusticus expectans dum defluat amnis, at ille
Labitur, & labetur in omne volubilis ævum.

Seneca *Epist.* 45. *Multos ipsa transiit vita, dum vita instrumenta conqirunt. nullius non vita spectat in crastinum. qid in hoc sit mali qeris? infinitum. non enim vivunt, sed victurè sunt. omnia differunt. etiamsi attenderemus, tamen nos vita præcurreret: nunc verò cunctantes, qasi aliena transcurrit; & ultimo die finitur, omni perit.* Idem *de vit. brev c.* 9. *Maxima jactura vitæ, dilatio est. illa primum qemqe extrahit diem: illa eripit præsentia, dum ulteriora promittit. maximum vivendi impedimentum est expectatio, qæ pendet ex crastino, perdis hodiernum. qod in manu fortuna positum est, disponis: qod in tua, dimittis. qò spectas? qò te extendis? omnia qæ ventura sunt, in incerto jacent, protinus vive.* Spectant horsum Martialis illa toties repetita, qibus ille tamen ad vitam ἀπολαυστικὴν suos neqiter instigat, monita; *l.* 1. *Ep.* 16.

Non est, crede mihi, sapientis dicere, vivam:
Sera nimis vita est crastina: vive hodie.

Et *l.* 5. *Ep.* 60.

Cras te victurum, cras dicis, Postume, semper.
Dic mihi, cras illud, Postume, qando venit?
Cras vives: hodie jam vivere, Postume, serum est.
Ille sapit, qisqis, Postume, vixit heri.

Et,

Qisqam vivere, cùm sciat, moratur?

ibidem Ep. 21. &,

— properat vivere nemo satis.

l. 2. *Ep.* 90. & *l.* 8. *Ep.* 44.

Titulle, moneo, vive semper: hoc serum est.
Sub pædagogo cæperis licet, serum est.
At tu, miser Titulle, nec senex vivis.

Vide ad §. 2. χέρων εἶ. Nigrinus pariter, referente Luciano, Παρήνει τοῖς συνοῦσι, μὴ ἀναβάλλεσθαι τὸ ἀγαθὸν, ὅπερ τοὺς πολλοὺς ποιεῖν, προθεσμίας ὁριζομένους ἑορτὰς, ἢ πανηγύρεις, ὡς ἀπ' ἐκείνων ἀρξομένους τοῦ μὴ ψεύσασθαι, καὶ τοῦ τὰ δέοντα ποιήσειν. ἠξίου γὰρ ἀμέλλητον εἶναι τὴν πρὸς τὸ καλὸν ὁρμήν. *Præcipiebat auditoribus suis nè bonum differrent, id qod multi faciunt, præstituentes sibi diem certum aliqem, festum purè solenne conventumve celebrem, ad qem nihil amplius mentiri, eáqe qa oporteat exeqi incipiant. postulabat enim ut semotâ cunctatione omni, qod honestum esset, aggrederentur.* Sed & dilationem geminam tangens taxansque Gregorius Nazianzenus *Orat. de Bapt.* §. 22. Τί τὸ καὶ τὸ σκίπτῃ, καὶ προφασίζῃ προφάσεις ἐν ἀμαυρίαις; μενοῦν τὰ φῶτα. τὸ πάσχα μοι τιμιώτερον. τὴν πεντηκοστὴν ἐκδέχομαι. *Hoc & illud cavillaris, atqe excusas excusationes in peccatis, Luminum diem exspecto: Paschatis festum pluris facio: Pentecosten exspectabo.* Basilius Cæsar *exhort. ad Bapt. p.* 476. *D.* Τί ὀκνεῖς, καὶ βουλεύῃ, καὶ διαμέλλεις; πειρασὴς διὰ βίου; καθάσκοπος μέχρι γήρως; πέρυσι, τὸν παρόντα καιρὸν ἐξεδέχου. νῦν πάλιν, ἀναμένεις τὸν ἐπιόντα. ὅρα μὴ εὐρεθῇς μακροτέρας τῆς ζωῆς τὰς ὑποσχέσεις ποιούμενος. οὐκ οἶδας, τί τέξεται ἡ ἐπιοῦσα μὴ ὑπαγγέλλουσα τὰ μὴ σά. *Qid cunctaris? aut qid deliberas? qid exspectas? Per omnem vitam experimentum capis, exploras usqe ad senectutem. Anno superiore hunc diem præstolabare, nunc iterum futurum exspectas? Vide ne longiores tuæ vitæ promissiones tuæ fuisse reperiantur: nescis qid dies crastina sit advectura: ne tibi qæ non tua sunt, in tua putes esse potestate.* Epictetus deniqe *enchir. c.* 50. Ἂν τοίνυν ἀμελήσῃς, καὶ ῥαθυμήσῃς, καὶ ἀεὶ ὑπερθέσεις ἐξ ὑπερθέσεων ποιῇς, καὶ προθέσεις ἐκ προθέσεων, καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ὁρίζῃς, μεθ' ἃς προσέξεις σεαυτῷ, λήσεις σεαυτὸν & προκόψας, ἀλλ' ἰδιώτης διατελέσεις καὶ ζῶν καὶ ἀποθνήσκων. *Itaqe si neglexeris & cessaris, ac subinde more moram, proposito propositum adjunxeris, ac dies alios post alios constitueris; non animadvertes, nihil te profecisse, sed hominem plebejum fore tam viventem qàm morientem.* Vide *ad l.* 3. §. 4. & *l.* 8. §. 22.

Ὁποσάκις προθεσμίαν λαβών, & χρᾶ αὐταῖς] *Nihil adest*, inqit Xylander, *ad qod illud αὐταῖς referri possit.* itaqe mutila esse suspicatur ista. Sed immeritó. Adest enim ad qod referatur, προσθεσμία collectivè sumpta. éstqe transitio à numero ad numerum havd infreqens. Sic enim Pythagoras in *aur. carm. n.* 27.

Βουλεύου δὲ πρὸ ἔργου, ὅπως μὴ μωρὰ πέλῃται.
Consulta ante opus, ne qid stulti committas.

Evripides *Helen. n.* 948.

— ὅστις ἐκ παλαιὸς χρηστὸς γεγὼς,
Εἰς ταυτὸν ἦλθε τοῖς τεκοῦσι τὸν τρόπον.
— qicunqe ex bono patre natus,
Eosdem mores habet, qos parentes.

Synesius in *laud. Calvit. pag.* 85. Εἰ δὲ καὶ ἡ παροιμία σοφόν. πῶς δ' οὐχὶ σοφόν, περὶ ὧν Ἀριστοτέλης φησὶ, ὅτι παλαιᾶς οὐσὶ φιλοσοφίας ἐγκαταλείμματα; &c. *Qod si sapiens dictum proverbium est. Qidni enim sapiens sit, qum de iis sentiat Aristoteles vetustioris Philosophiæ reliqias esse,* &c. Libanius *in Florent. Orat.* 14. *p.* 428. *A.* Διαφεύγει δὲ οὐδὲ νευροῤῥάφος. ὃς ἐγὼ πολλάκις εἶδον τὴν σμίλην εἰς ὕψος αἴροντας, ὀμνύντας ἐν αὐτῇ τὰ πάντα εἶναι σφίσιν. *Nec verò effugit nervorum sutor sartorqe: qos ego sæpe vidi scalprum in cælum tollentes, adjurare in ipso scalpro omnia sibi reposita esse.* Epiphanius *hæres.* 67. §. 4. Αἱ ἰδωδαὶ αἱ καλλίαι, διδόμεναί τινι πυρέτλοντι, πικραὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν φαίνονται. *Exqisitissimi cibi, si febri laboranti dederis, amari in illorum ore videbuntur.* Dio, an Xiphilinus, in *Severo pag.* 857. *E.* Δεηθείς ποτε κεφαλῆς, ὃς ἡ λίμνη μεγάλως ἐκτρέφει. *Qum mugilem postularet, qos maximos ille fert locus.* Marcus ipse *l.* 4. §. 50. ἤ εἴ τις τοιοῦτος, ὃν πολλοὺς ἐξήνεγκαν. *Si qis alius hujusmodi, qi postqam multos extulerant.* & *l.* 5. §. 6. ubi dixerat. ὁ δί τις τρόπον τινὰ ἐδὲ εἶδεν ὃ πεποίηκεν. *Est &, qi, qid fecerit, qodammodo ne novit qidem.* — &, ἄνθρωπος δ' ὑποιήσας. *Homo, ubi benefecerit.* Subjungit: ἐν τέλοις ἂν εἶναι δεῖ. *In horum ergò numero esse oportet.* Virgilius *Æn. l.* 8.

Fulmen erat, toto genitor qa plurima cælo
Dejicit in terras. —

Terentius Evnuch. 1. 2.

— evnuchum dixti velle te,
Qia sola utuntur his regina.

Et in prologo.

Si qisqam est, qi placere se studeat bonis
Qàm plurimis, & minimè multos ladere;
In his poeta hic nomen profitetur suum.

Cicero pro Milone: *Si tempus est ullum hominis necandi, qa multa sunt.* In sacra pagina, Rex Psaltes *Psalm.* 127. *v.* 5. de liberis agens, qos sagittis superiùs contulerat: *Beatus vir ille, qi pharetram suam istis impleverit: non confundentur, ubi cum adversariis suis in porta disceptabunt.* Et *Psalm.* 140. *v.* 9. *Nè concedas improbo desiderium ipsius; cogitationem sceleratam ejus nè provehas: alioqi efferent illi sese.* Rex Parœmiastes *c.* 24. *v.* 24. *Dicentem improbo, Justus es, execrabitur populus: — corripientibus verò illos, pulcrè erit.* Paulus deniqe *ad Timoth. Epist.* 1. *c.* 2. *v.* 15. Σωθήσεται δὲ διὰ τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ. *Servabitur tamen liberorum gignendo, si manserit in fide ac charitate,* &c. qod posterius membrum non ad *liberos*, utì Hieronymus voluit *ad Salvin.* & *adversus Jovin. l.* 1. *q.* 1. sed ad *mulieres* ipsas referendum esse, claret per se satis, & ab interpretibus plerisqe tum antiqioribus tum & recentioribus agnoscitur. Nihil itaqe opus, cum Annotatore Lugdunensi pro αὐταῖς istîc αὐτοῖς reponere: *non uteris*, inqitis, *illis, qa in aliud tempus differs.* imò, *non uteris occasionibus & opportunitatibus ad ista tibi divinitùs concessis.* Vide *l.* 4. §. 29. Neqeo tamen manum de tabula, nisi & si Petri illud ex *Epist.* 2. *c.* 3. *v.* 1. cùm tam geminum sit Marci huic, qàm est ovum ovo, lac lacti, adjecero: ταύτην ἤδη δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολήν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν. *Secundam hanc epistolam scribo, in qibus*, vel, *qibus, mentem sinceram vobis monitione repetitâ suscito.*

Τίνος κόσμου μέρος εἶ] Idem ferè *suprà* §. 3. & *infrà* §. 9. & *l.* 10. §. 6. Vide *ad l.* 3. §. 4. & Casavbonum *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 72.

— humanâ qâ parte locatus es in re.

Τίνος διοικοῦντος τὸν κόσμον ἀπόῤῥοια] secundùm partem potiorem dictum hoc, mentem videlicet, qam θείαν ἀπόμοιραν, *portionem divinam*, superiùs dixerat, §. 1. Ità Sapientiâ Pseudo-Solomoni, sive is Philo, ut veteres qidam, sive alius qis fuerit, dicitur. *c.* 7. *v.* 15. ἀπόῤῥοια τῆς τοῦ παντοκράτορος δόξης.

σμον a ἀπόῤῥοιαν ἐκτέσης. καὶ ὅτι b ὁρᾷ σοι ἐστὶ περιγεγραμμένον τῷ χρόνῳ, ᾧ ἐὰν c εἰς τὸ μὴ k ἀπαιθριάσαι χρήσῃ, οἰκήσεται, καὶ οἰκήσῃ, καὶ αὖθις οὐκ ἥξεται.

§. 5. Πάσης ὥρας φρόντιζε εὐσταλῶς, e ὡς Ῥωμαίῳ, καὶ f ἀῤῥένως, ε τὸ ἐν χερσὶ μὴ τῆς

scriptum esse tibi temporis terminum: quod nisi ad animum serenandum accommodaveris, avolaturum est illud; te simul abrepto, nec deinceps redituro.

§. 5. Cura hæc jugiter incumbat tibi, ut qicqid in manibus est, strenuè peragas, prout Romanum,

a Sup. §. 1.
b Inf. §. 6. l. 4. §. 17. 28. l. 6. §. 49.
c μὴ εἰς τὸ
d L. 8. §. 28.
e ὁ Ῥωμ. Cas. L. 6. §. 44.
f L. 1. §. 2. l. 3. §. 5. l. 4. §. 3.
g L. 3. §. 12. l. 6. §. 2. l. 7. §. 17. 29.

ANNOTATIONES.

propago gloriæ Dei omnipotentis. Et Clemens Alexandrinus in *hortat. pag.* 45. *A.* Πᾶσιν γὰρ ἀπλῶς ἀνθρώποις, μάλιστα δὲ τοῖς περὶ τὸς λόγους ἰδιαίτερον, ἐπέσταλταί τις ἀπόῤῥοια θεϊκή. *Omnibus enim simpliciter hominibus, maximè autem iis, qi versantur in doctrina & literis, instillatus est qidam divinus influxus.* Idémqe *Strom. l.* 5. *pag.* 590. *D.* ex Platonis sententia; τὸν νοῦν ἐν τῇ ψυχῇ θείας μοίρας ἀπόῤῥοιαν ὑπάρχειν. *Mentem sortis divinæ in anima effluxionem esse.*

Ὅρος ἐστί σοι περιγεγραμμένος τῷ χρόνῳ] Ità Job. *c.* 7. *v.* 1. *Annon est tempus præfinitum homini?* id enim עבא designat, à re militari tractum vocabulum. atqe ità reddidit Junius *ibidem c.* 14. *v.* 14. Idem *c.* 14. *v.* 5. *Præcisi sunt dies hominis: & penes Deum numerus mensium ejus: ipse terminos vitæ illius constituit, qos transgredi neqeat.* Fuscus apud M. Senecam *Suasor.* 2. *Statuta nascentibus in finem vitæ dies est.* L. Seneca *ad Marc. consol. c.* 20. *Fixus est cuiqe terminus; manebit ubi positus est; nec illum aut diligentia aut gratia promovebit.* Idemqe *Herc. fur.*

Certo veniunt ordine Parcæ:
Nulli jusso cessare licet,
Nulli scriptum proferre diem.

Vide *ad l.* 8. §. 20. & *l.* 12. §. 33.

Ὦ, ἐὰν εἰς τὸ μὴ ἀπαιθριάσαι χρήσῃ] Legendum transpositis voculis, ᾧ ἐὰν μὴ εἰς τὸ ἀπαιθριάσαι χρήσῃ, vel, ᾧ ἐὰν εἰς τὸ ἀπαιθριάσαι μὴ χρήσῃ. Vulgaris siqidem lectio avtoris menti ex diametro est adversa. Est avtem τὸ ἀπαιθριάζειν, αἰθρίαν ἢ οἱ εὐδίαν ἄγειν, *serenare*, sive *nubibus discussis serenitatem inducere:* cui opponitur συννεφεῖν, qod est τὰ νέφη συνάγειν, *nubes cogere* & obducere, sive obnubilare. docet id Svidas ex Aristophanis illo;

— τί γάρ ὁ Ζεὺς ποιεῖ;
Ἀπαιθριάζει τὰς νεφέλας, ἢ συννεφεῖ;
— *Jupiter qid nunc agit?*
Cæli faciem serenat, anne obnubilat?

ἔστι δὲ ἡ αἰθρία οὐδὲν ἄλλο πλὴν ἀὴρ ἀνέφελος καὶ ἀνόμιχλος, ἀνέπαλος ὅτα τῇ ὁμίχλῃ. *Serenitas nihil aliud est qam aer nubibus nebulisqe vacuus, nebulæ adversaria.* Avtor *de Mund. ad Alex. c.* 4. De mentis serenitate Marcus noster hic usurpavit; eodem qo de Superis sensu Lucretius *l.* 2.

— *prob sancta Deum tranqillâ pectora pace,*
Qæ placidum degunt ævum, vitamqe serenam!

Et de sole, sed nimium qàm soli tribuens, Plinius *l.* 2. *c.* 6. *Hic cæli tristitiam discutit, atqe etiam humani nubila animi serenat.* id est, ἀπαιθριάζει. Sicut contrà *caligare* Pacuvius de tristitia dixit, in Atalanta,

Qid istuc? voltum qe caligat tristitas?

ità lege, pro eo qod apud Nonium perperam editur, *alligat tristitias.* qo loco legendum & *Tristitas* (non *Tristitias*) *pro tristitia.* & διαβολᾶν Apollonius apud Philostratum *l.* 1. *c.* 5. de vino, διαβολᾶν τὸν ἐν ψυχῇ αἰθέρα. *Sudum ac serenum mentis obturbare*, sive *turbidum ac nubilum reddere.* Et Boethius *consolat. l.* 1. *c.* 7.

Nubila mens est,
Hæc ubi regnant.

Et de vultu qidam apud Gellium *l.* 1. *c.* 2. *Ac nè oris qidem aut vultûs serenitatem Stoici hominis unqam ullâ posse agritudine obnubilari,* Deniqe αἰθρίαν καὶ γαλήνην eodem sensu in eodem argumento usurpavit Marcus, *l.* 8. §. 28. Miror avtem qid editori Lugdunensi in mentem venerit, ut qæ Xylander rectè verterat, *Qod qidem tempus si non impenderis tranqillitati animi parandæ*; corrumpere voluerit sic reddendo, *Qod qidem tempus si otiosus intra parietes consumpseris.* Verùm non uno in loco bonum ille Xylandrum noxâ istiusmodi afflixit.

Ὀχήσεται καὶ οἰκήσῃ] Seneca *de vit. brev. c.* 9. *Clamat ecce maximus vates, & velut divino furore instinctus, salutare carmen canit;*

Optima qaqe dies miseris mortalibus ævi
Prima fugit. —

qid cunctaris? inqit, qid cessas? nisi occupas, fugit: cùm occupaveris, tamen fugiet. itaqe cum celeritate temporis, utendi velocitate certandum est. velut ex torrente rapido, nec semper cursuro, citò hauriendum est. & *ad Lucil. Epist.* 108. *Egregium illud Virgilii;*

— *fugit irreparabile tempus.*

Et,

Optima qaqe dies. — &c.
Prima fugit—

Nunqam dies dicit ire, sed fugere: qod currendi genus concitatissimum est. qid ergò cessamus nos ipsi concitare, ut velocitatem rapidissimæ rei possimus æqare? Vigilandum est: nisi properamus, relinqimur. agit nos, agiturqe velox dies. insciis rapi-

mur. omnia in futurum disponimus; & inter præcipitia lenti sumus.

Καὶ ἄνθις οὐχ ἥξεται] Cicero *de finib. l.* 2. *Non potest esse sapiùs dies, qi semel fuit.* Lucretius *l.* 1.

— *fugit irrevocabilis ætas.*

Et Virgilius *Georg. l.* 3.

— *fugit irreparabile tempus.*

Et *Æneid. l.* 10.

— *breve & irreparabile tempus*
Omnibus est vita.
— ut, *Stygis irremeabilis unda.*

Eidem *l.* 6. *Ovid. art. l.* 3.

— *eunt anni more fluentis aqa.*
Nec qa præteriit, cursu revocabitur unda.
Nec qa præteriit, hora redire potest.

Avson. *Epigr.* 13.

Nec revocare potes, qi periere, dies.

Avgustinus *in Psalm.* 38. *Momentis transvolantibus cuncta rapiuntur: torrens rerum fluit: nihil de præterito revocatur.* Seneca *Epist.* 123. *Fluunt dies: & irreparabilis vita decurrit.* Et *de vit. brev. cap.* 8. *Nemo restituet annos; nemo iterum te tibi reddet. ibit, qâ cæpit, ætas, nec cursum suum revocabit avt supprimet.* Avdaciùs pavlò deniqe, Phædrus *fab.* 89.

— *tempus elapsum semel*
Non ipse possit Juppiter reprehendere.

Qod avtem ille de *tempore* in universum, de *occasione*, qæ est, ut Cicero *de invent. l.* 5. *pars temporis habens in se alicujus rei idoneam faciendi avt non faciendi opportunitatem*, havd minùs aptè dici potest. Posidippus *antholog. l.* 4. *c.* 14. εἰς Καιρὸν ἄγαλμα.

Qid demissa à fronte coma? obvius ut capiat me.
Per Jovem! at à tergo qid sibi calvities?
Nempe simul pedibus qem prætercurro citatis
Nemo volens me à tergo amplius arripiet.
Ἡ δὲ κόμη τί καῖ' ὄψιν; ὑπαντιάσαντι λαβέσθαι.
Νὴ Δία, ταχύπτερος πρὸς τί φαλακρὰ πέλει;
Τὸν γὰρ ἅπαξ πρηνοῖσι παραθρέξαντά με ποσσὶν,
Οὐλις ἔθ' ἱμείρων δράξεται ἐξόπιθεν.

Callistratus item *imagin.* 6. Ἡ κατὰ τὸ μετώπου κόμη. τὰ δὲ ὄπισθεν πλοκάμων ἐλεύθερα, ὅτι προσιόντι μὲν αὐτῷ, λαβέσθαι ῥᾴδιον. παρελθόντι δὲ, ἡ τῶν πραγμάτων ἀκμὴ συνέχεται, καὶ οὐκ ἔστιν ὀλίγῳ ῥηθέντα λαβεῖν τὸν καιρόν. *Crinita frons est. à tergo crines non habet. qia illam accedentem facilè est prehendere. discedente verò, negotiorum vis confluit, & occasionem elapsum parvo capere non licet.* Salubriter ergò Gregorius Nazianzenus. Δεῖ μὴ προΐεσθαι τὸν καιρὸν, εὖ πάλιν τυχεῖν ἀμήχανον. *Occasionem non decet prætermittere, illam rursus assequi difficile est.*

§. 5. Φρόντιζε σταβαρῶς] *enixè curato.* Casavbonus. ut cùm φρόντιζε conjungatur. at Xylander *ut fortitur peragas.* tanqam si ad πράττειν, qod sequitur, referatur. & huc potiùs accedo.

Ὡς Ῥωμαίῳ καὶ ἀῤῥένι] Casavbonus *ad Pers. Sat.* 1. adductis istis nostri verbis, in qibus tamen ὁ Ῥωμαῖος legit, (qod γραφικὸν an μνημονικὸν σφάλμα fuerit, incertum est) *Mollia*, inqit, *facta, dictaqe nec Romano nec masculi spiritûs viro conveniunt.* Noster *infrà l.* 3. §. 5. Ὁ ἐν σοὶ θεὸς ἕτερ προστάτης ζῴου ἀῤῥένος καὶ Ῥωμαίου. *Qi in te residet Deus, præses sit animantis masculi & Romani*, & *l.* 4. §. 3. Ἐλεύθερος ἴσθι, καὶ ὅρα τὰ πράγματα, ὡς ἀνὴρ. *Liber esto, rèsqe ipsas intuere, ut vir.* Vide & Gilbertum Cognatum *adagio.* Ἀνὴρ Ῥωμαῖος. & Gvilielmum Xylandrum *ad Plutarchi Paulum Æmylium.* Cassiodorus *l.* 2. *Ep.* 3. *Vixit inter nos, non consvetudine peregrinâ; sed gravitate Romanâ.* Nec *gravitatis* tantùm, sed *strenuitatis* nomine prædicantur *Romani*, unde Cordi Cremutii illud, qi C. Cassium *Romanorum ultimum* dixit. Tacit. *l.* 4.

Τὸ ἐν χερσί] i. e. τὸ παρὸν, *id qod in manibus*, vel *pra manibus est.* ut *infrà l.* 3. §. 12. & *l.* 6. §. 2. Livius, *l.* 4. *Cum tantum belli in manibus esset.* & *l.* 26. *omittere id qod in manibus erat, bellum coegerunt.* Plinius minor *l.* . *Ep.* . *Non vacat, qia vindemia in manibus.* Seneca *de benefic. l.* 4. *c.* 1. *Nihil tam necessarium, avt magis cum cura dicendum, qàm qod in manibus est.* Plavtus Bacchid. 4. 3.

Reddidi patri omne aurum, mihi qod fuerat pra manu.

Atqe est reverâ τὸ παρὸν μόνον *in manu nostra.* Seneca *suprà ad* §. 4. *de brev. vit. c.* 9. *Qod in manu fortunæ positum est, disponis; qod in tua, dimittis.* Qod avtem ἐν χερσὶ hìc Marcus, Pindarus τὸ πρὸ ποδὸς, & τὸ παρὰ ποδὸς dixit. Vide *ad l.* 4. §. 21. qod Terent. *Adelph.* 3. 3. *qod ante pedes est*, dixit:

Istuc est sapere, non qod ante pedes modò est
Videre, sed etiam illa, qæ futura sunt.

Ἁπλότης

num, virúmqe decet, cum exqisita, nec accersita tamen, gravitate, humanitate, libertate, justitiâ: animúmqe interim ab aliis omnibus cogitationibus abducas. abduces avtem, si tanqam vitæ tuæ noviſſimam, actionem unamqamqe peregeris; temeritate omni liberam, & declinatione per affectus vim à rationis dictamine; ſimulatione itidem, & amore ſui, eorúmqe qæ à numine deſtinata ſunt aversatione. Vides, qàm pavca ſint, qæ ſi qis tenuerit, proſperam ac divinam propemodum vitam degere detur. ſiqidem & dii ipſi nihil amplius exigent ab eo, iſta qi obſervaverit.

§. 6. Ignominiâ, ignominiâ, inqam, te afficis, ô anima. honorem avtem tibi tuum vindicandi, havd erit ampliùs opportunitas. fugit enim unicuiqe brevis ætas.

ἀκριβῶς καὶ [a] ἁπλάσῳ σεμνότητος, καὶ φιλοσοργίας, καὶ ἐλευθερίως, καὶ δικαιότητος πρόσσειν. καὶ [b] σχολὴν σαυτῷ ἀπὸ πασῶν τῶν ἄλλων φαντασιῶν πορίζειν, πορισῇς δ', ἂν [c] ὡς ἐσχάτην τοῦ βίου, ἑκάστην πρᾶξιν ἐνεργῆς, [d] ἀπηλλαγμένην πάσης εἰκαιότητος, καὶ ἐμπαθοῦς ἀποστροφῆς ἀπὸ τοῦ [e] αἱρέντος λόγου, καὶ ὑποκρίσεως, καὶ φιλαυτίας, καὶ [f] δυσαρεστήσεως πρὸς τὰ συμμεμοιραμένα. ὁρᾷς [h] πῶς ὀλίγα ἐστὶν, ὧν κρατήσας ἂις, δύναται [i] εὐρυῤῥοῦν καὶ θεοδῆ βιῶσαι βίον; καὶ γὰρ οἱ θεοὶ πλέον οὐδὲν ἀπαιτήσουσι τὸν τοῦτα φυλάσσοντα.

§. 6. [k] Ὑβρίζε, ὕβριζε [l] αὐτῷ, ὦ ψυχή. τὸ [m] μηδέποτε σεαυτῷ [n] ἐπὶ καιρὸν ἔχεις. [n] εὖ γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ ἔστι.

a L. 1. §. 9. l. 9. §. 29.
b L. 3. §. 4.
c Sup. §. 2. Inf. §. 11. l. 3. §. 12.
d Inf. §. 15. 16. l. 3. §. 4. l. 4. §. 2. l. 12. §. 20. 24.
e κρείττονος Lug.
f Sup. §. 2.
g L. 3. §. 4. & l. 6. §. 39.
h L. 4. §. 3. l. 10. §. 8.
i L. 5. §. 34. l. 7. §. 67. l. 10. §. 6.
k Ὑβρίσεις, vel, Ὕβρισες.
l Inf. §. 16.
m Sup. §. 4.
βραχὺς Sal. εἰς Bot. φύγει. t

ANNOTATIONES.

Ἁπλάσῳ σεμνότητος] commendat *gravitatem ſimplicem* ac *genuinam*; cui opponitur ἡ κατάπλασος βαρύτης, *fictitia gravitas*, ut Plutarchus *de audiend. pag.* 44. A. qam & σεμνότητα πεπλασμένην, *fictam gravitatem* Iſocrates in *Archidamo pag.* 254. ἐπίπλασον τῆς σεμνότητος ὑπόκρισιν, *fictam ſimulationem gravitatis* Clemens dixit, *padag. l.* 3. *c.* 11. i. e. *gravitas ficta*, ſive *vultûs ſeveritas aſſimulata*, ut Ammianus *l.* 14. ſive *callida ſeveritatis ſimulatio*, ut Capitolinus in *Marco*; qâ *nihil ineptius* pronunciat Petronius. ità *frontem aſſeverare*, dixit Apulejus, *metamorph. l.* 8.. i. e. *fictæ ſeveritatis perſonam inducere*, ut Caſſiodorus *l.* 1. *Ep.* 4. ità enim malim, qam *inducere*, qod vulgati exhibent. De Sexto *ſuprà l.* 1. §. 9. τὸ σεμνὸν ἁπλάσως, *gravitatem neutiqam perſonatam*. De P. Craſſo Cicero in Bruto §. 282. *Erat ſine arrogantia gravis, & ſine ſegnitie verecundus.* De Perſeo Rege contra Polybius apud Svidam. κατὰ τὴν ἐπιφασιν εἶχεν ἐπισκύνιον. *Vultûs ſpeciem præ ſe ferebat ad ſeveritatem compoſitam.* Vide *ad l.* 3. §. 2. Et de Ariſtippo Tertullianus *apolog. c.* 46. *Ariſtippus in purpura ſub magna gravitatis ſuperficie nepotatur.* Plutarchus in *Pericle pag.* 154. E. Τὰς δὲ τοῦ Περικλέους τὴν σεμνότητα, δοξοκομπίαν τε καὶ τῦφον ἀποκαλοῦντας, ὁ Ζηνων παρεκάλει καὶ αὐτός τι τοιοῦτον δοξοκομπεῖν, ὡς τῆς περιποιήσεως αὐτῆς τῶν καλῶν ὑποποιούσης τινὰ λεληθότως ζῆλον καὶ συνήθειαν. *Zeno eos, qi gravitatem Periclis jactantiam & faſtum nominant, ut amulentur hortatus eſt eam jactantiam: qod inducat ſenſim ipſa ſimulatio rerum honeſtarum occultum amorem earum & aſſuetudinem.*

Ἂν ὡς ἐσχάτην τοῦ βίου ἑκάστην πρᾶξιν ἐνεργῇς.] Pulcerrimum plurimiqe momenti monitum. qod & *infrà* denuò inculcatur, §. 11. Ὡς ἡδὺ δυναῖτο ἕνεκα τοῦ βίου, ὅτως ἑκαστα ποιεῖν καὶ διανοεῖσθαι. *Ita qaqe facias cogitésqe oportet, ut qi conſeſtim è vita hac poſſis diſcedere.* Et *l.* 3. §. 12. Ἐὰν τὸ παρὸν ἐνεργῇς ἐπιμελῶς, ἐρρωμένως &c. καὶ τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα καθαρὸν ἐσῶτα τηρῇς, ὡς εἰ καὶ ἤδη ἀποδοῦναι δέον. *Si id qicqid eſt, qod jam inſtat, egeris ſedulò, ſtrenuè &c. & genium tuum purum integrúmqe ſervaveris, ac ſi illum ſtatim redditurus eſſes.* Et *l.* 7. §. 29. ἐνόησον τὴν ἐσχάτην ὥραν. *Cogita noviſſimam horam.* In eandem ſententiam Zaleucus in *legum* ſuarum *proœmio*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 42. Δεῖ ἕκαστον παρ' ἑκάστην πρᾶξιν ἀεὶ συνοικεῖν τὸν τῆς τελευτῆς καιρὸν, ὡς δὴ παρόντα. ὅταν γὰρ ἂν μάλιστα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ δικαίου φρονῆτε. *Singulos oportet ſemper in ſingulis actionibus mortis tempus adeo ſuis cogitationibus familiare facere ac ſi præſens eſſet. Ità enim maximè honeſti juſtique cura vigebit.* Seneca *Epiſt.* 114. *Qicqid facies, reſpice ad mortem.* Idemqe de ſe *Epiſt.* 61. *Hoc animo tibi hanc epiſtolam ſcribo, tanqam cùm maximè ſcribentem mors evocatura ſit. paratus exire ſum.* Vide & *ad. l.* 3. §. 12.

Ἀπὸ τοῦ αἱρέντος λόγου] ἀπὸ τοῦ κρείττονος λόγου, *à meliore ratione* reſcribi poſtulat Annotator Lugdunenſis, nam interpres uterqe τοῦ αἱρέντος illud inſuper omnino habuit. Verùm nec mutandum qicqam, & vertendum, *à dictante ratione*, ſive *à rationis dictamine*. Uſitatum eſt λόγος αἱρεῖ. i. e. ἀξιοῖ, *dictat, poſcit, exigit.* Vide *ad l.* 4. §. 19. Reſtituenda vox eadem apud Epictetum *enchir. c.* 50. ubi διαιρέντα λόγον, ἀντὶ τοῦ αἱρέντα, perperam legitur. Vide *ad l.* 3. §. 4.

Συμμεμοιραμένα] qod *l.* 3. §. 16. συγκλωθόμενα.

Ὁρᾷς ὡς ὀλίγα] Antiſthenes apud Laërt. *l.* 6. *c.* 11. Τὴν ἀρετὴν τῶν ἔργων εἶναι, μήτε λόγων πλείων δεομένην, μήτε μαθημάτων. *Virtutem operum eſſe, neqe verbis multis, neqe diſciplinis indigentem.* Hinc Alexandro Diogenes apud Dionem Pruſæum *Orat.* 4. *pag.* 65. Καὶ σὺ, ἐπείπερ ὕτω πέφυκας, ἐὰν τύχῃς ἐπισαμένου ἀνδρὸς, ἱκανή σοι ἔτι μία ἡμέρα, πρὸς τὸ συνιδεῖν τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν τέχνην, καὶ οὐδὲ ἔτι δεήσῃ ποικίλων σοφισμάτων ἢ λόγων. *Et tu qandoqidem hanc indolem nactus es, ſi conſecutus fueris virum doctum, ſufficit tibi adhuc una dies, ut negotium intelligas & artem, & nihil amplius indigebis variorum ſophiſmatum aut ſermonum.* Seneca *Epiſt.* 106. *Pavcis opus eſt ad mentem bonam literis.* Et *Epiſt.* 94. *Infinita, inqis, præcepta ſunt. Falſum eſt: nam de maximis & neceſſariis rebus non ſunt infinita. tenues avtem diſſe-*

A *rentias habent, qas exigunt tempus, loca, perſonæ. ſed his qoqe dantur præcepta generalia.* Fabius *inſtitut. l.* 12. *c.* 11. *Brevis eſt inſtitutio vitæ honeſtæ beatæqe, ſi credas.* (cedas f. ſiqidem in voluntate plurimum poſitum contendit) *longam erim facit operam, qod repugnamus.* De Antonio Nicephorus Calliſtus *hiſt. eccleſ. l.* 8. *c.* 40. Γράμματα δὲ μὴ μαθὼν, οὐδὲ τὸν εἰδότα διὰ θαύματος εἶχε. νῷ δ' ἀγαθῷ, ὡς γραμμάτων πρεσβύτερον καὶ τῶν τοιούτων εὑρετὴν, μᾶλλα ἐπῄνει. μηδὲ γὰρ εἶναι τούτων ἀνάγκην, τῷ νῷ ἐρρωμένῳ ἔχοντος. *Et cùm literas ipſe non didicit, tum neqe earum peritos admiratus eſt. Mentem verò bonam ut literis ipſis antiqiorem, taliumqe adeo artium inventricem valde*

B *laudavit. Qin neqe iis qicqam opus eſſe dixit, ſi mens per ſe ipſam valida ſit.* Vide *l.* 7. §. 66.

Ἔυρυν καὶ θεοδῆ βιῶσαι βίον] ἔυρυν βίον dixit *ſuſtilis*, & *l.* 10. §. 6. pro *vita beata, proſpera, in qa omnia ex voto ſuccedant & qaſi fluant*; metaphora ab eis qæ ſecundo flumine feruntur. Ità Stoici reliqi. Joannes Stobæus eclog. *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 5. Zenonem ait εὐδαιμονίαν finiviſſe ἔυροιαν βίου. eâqe definitione uſos etiam Cleanthem, Chryſippum, eorúmqe poſteros. Chryſippus certè περὶ τῶν τελῶν, referente Kærtio *l.* 7. in *Zenone Citticeo* §. 88. Εἶναι δ' αὐτὸ τὸ τέλος τὴν τοῦ εὐδαίμονος ἀρετὴν καὶ ἔυροιαν βίου, ὅταν πάντα πράττηται μετὰ τὴν συμφωνίαν τοῦ παρ' ἑκάστῳ δαίμονος πρὸς τὴν τοῦ ὅλου διοικητοῦ βούλησιν. *Eſſe avtem hoc ipſum felicis hominis virtutem, & felicem vitæ decurſum; cùm omnia gerantur ex concentu dæmonis, qi apud unumqemqe eſt, pro voluntate gubernatoris hujus univerſi.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 4. Οὐκ ἄλλως τὸ ἔυρυν καὶ ἀπαθὲς περιγίνεται τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ ἐν ὀρέξει μὲν μὴ ἀποτυγχάνοντι, ἐν ἐγκλίσει δὲ μὴ περιπίπτοντι. *Proſperitatem & animi tranquillitatem, aliter homini non contingere, niſi nec appetitione fruſtretur, nec in id qod averſatur incidat.* Et mox: Ἡ ἀρετὴ ταύτην ἔχει τὴν ἐπαγγελίαν, εὐδαιμονίαν ποιῆσαι, καὶ ἀπάθειαν, καὶ ἔυροιαν. *Qum avtem virtutis pollicitatio ſit præſtare felicitatem, tranqillitatem & proſperitatem.* Indè verbum ἐυροεῖν iſtis oppido qam familiare. Vide *infrà ad l.* 5. §. 34. & *l.* 10. §. 6.

Θεοδῆ] i. e. θεοειδῆ. *Vitam divinam, divinæ parem.* Ità Homerus *Odyſſ.* ζ'. *v.* 121. & θ'. *v.* 576. νῶς θεοδὴς, *mens divina, Deo ſimilis.*

---- καί σφιν νόος ἐστὶ θεοδής,
Et ipſis eſt mens deo ſimilis, deo placens.

& θυμὸς θεοδὴς. *Odyſſ.* τ'. *v.* 365. *animus divinus;*

---- θεοδὲα θυμὸν ἔχουσα.
Pium, divinum animum habentem.

E & Apollonius *Argonaut l.* 2. *n.* 1183. ἄνδρες θεοδεῖς, *homines divini, Deo ſimiles*, in illis;

Ζεὺς αὐτὸς τὰ ἕκαστ' ἐπιδέρκεται. οὐδέ μιν ἄνδρες
Λήθομεν ἔμπεδον, οἵ τε θεοδέες, οὐδὲ δίκαιοι.
Ipſe ſingula Jupiter arbitratur, nec ab eo viri
Satis celamur pii ſimul & injuſti.

Et Marco perinde βίος θεοδὴς, *vita divina, ei qa deorum eſt par proviſus* Vide hac in parte typhum Stoicum *ad l.* 3. §. 7.

§. 6. Ὕβριζε, ὕβριζε αὐτῇ, ὦ ψυχή.] Prava ſanè dictio, depravatáqe proculdubio lectio. neqe enim è fæce hominum

F qiſqam, nedum Marcus noſter, ut *ipſa ſeſe contumelia afficiat, animam* ſanus hortetur ſuam. legendum, vel ὕβρισες, vel, qod malim, ὑβρίζεις, ut corripientis, non adhortantis ſit. Nam qòd lectionem receptam ſecutus, qaſi εἰρωνικῶς dictum Mericus Caſavbonus accipit, mihi nevtiqam vero ſimile videtur. Marcus ſiqidem nuſqam ironiis uſus deprehenditur. Plato *de legib. l.* 5. *pag.* 838. E. Τιμᾷ δὲ τὴν ψυχὴν αὐτῶ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἡμῶν οὐδεὶς ὀρθῶς. δοκεῖ δέ. *Nemo avtem, ut breviter dicam, rectè animum ſuum honorat, qamvis videatur.* qo loco, & qibus rationibus animas ſuas contumeliosè habeant pleriqe,

G cùm honorare videantur, multis differit docétqe; qo modo & noſter *infrà* §. 16.

Ἓυ γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ] Mericus Caſavbonus legendum avtumat; Ἓυ γὰρ ὁ βιος ἑκάστῳ [παρ' ἑαυτῷ] vel etiam, repetito qod mox ſequitur, [αἰδημονῷ ἑαυτόν.] ut ſenſus ſit, *felicitas*

a Sup. §. 2. l. 5. §. 31. l. 10. §. 15.
b L. 6. §. 40, 41. l. 12. §. 4.
c L. 5. §. 36.
d Μὴ περιεσπάσωσι Sup. §. 2. 4. l. 4. §. 3. 26. & l. 8. §. 1.

a ἐπὶ σοὶ σχεδὸν διήνυσαι, μὴ αἰδούμενος σεαυτὸν, ἀλλ' b ἐν τῇ τῶν ἄλλων ψυχαῖς πεπεμένος τὴν c εὐμοιρίαν.

ea verò tibi propè confecta est, dum tui ipsius reverentiam nullam habes, sed in aliorum animis felicitatem tuam collocas.

§. 7. d Περισπᾷ τί σε τὰ ἔξωθεν ἐμπίπλοντα,

§. 7. Nè te distrahant, quæ extrinsecus obveniunt

ANNOTATIONES.

cujusque pendet à sese; vel, *felicitas cujusque in eo consistit, ut reverentiam sui habeat.* Verùm nec video, quomodo verba ipsa hunc sensum exhibere possint: & proclivior mihi ac germanior emendatio futura videtur, si legamus, prout ad marginem ex conjectura adscripsimus; φεύγει γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ. Persius *Sat.* 5. *v.* 153.

Vive memor leti. fugit hora: hoc quod loquor inde est.

Naso *Fast. l.* 5.

Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis;
Et fugiunt frano non remorante dies.

& *Amor. l.* 1. *el.* 8.

Labitur occultè, fallitque volatilis ætas:
Et celer admissis labitur annus equis.

i. e. quàm concitatissimè ac contentissimè fugit. Itape *Metam. l.* 10. subjungit, idem planè locutus,

Et nihil est annis velocius.

& *El.* 11.

Dum loquor, hora fugit. —

Quod Horatius *Carm* l. 1. *Ode.* 11.

— *dum loquimur, fugerit invida*
Ætas: carpe diem, quàm minimùm credula postero.

Silius *bell. Pun. l.* 15,

— *currit mortalibus ævum;*
— *fugit hora, rapitque*
Tartareus torrens. —

Pulcerrimè Anacreon *carm.* 4.

Τροχὸς ἅρματος γάρ ἐσι,
Βροτοὺς τρέχει κυλισθείς.
Rota nam velut curulis,
Properat volucris ætas.

Seneca Herc. fur.

Properat cursu vita citato:
Volucrique die rota præcipitis
Vertitur anni.

Idémque, si idem utriusque avtor, *Epist.* 99. *Respice celeritatem rapidissimi temporis: cogita brevitatem hujus spatii, per quod citatissimi currimus.* Qin & *ad Marc. Consol. c.* 10. quod ad nostri mentem proximè accedit: *Rapina rerum omnium est*; (*miseri, nescitis?*) & *fuga, vivere.* Vide *suprà ad §.* 4. ὀιχήσεται. Hoc si minùs placuerit, habeas D. Arnoldi Bootii ingeniosam sanè, nec temerè aspernandam, conjecturam, ut legatur; Εἰς γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ. *Unica enim est unicuique vita: nec altera ulla, istic saltem, expectanda.* Epicurus suprà. Γεγόναμεν ἅπαξ. δὶς δὲ οὐκ ἔστι γενέσθαι;

Nec nasci bis posse datur. —

Silius *l.* 15. id quod Evripides voluit, ubi dixit in *Alcest.*

Ψυχὴ μιᾷ ζῇν, οὐ δυοῖν ὀφείλομεν.
Unam agere vitam, non duas nobis datur.

Qem & in *supplic.* idem pluribus conqestum suprà monuimus. Verba ipsa, qia ad lectionem istam illustrandam cum primis faciunt, exhibere istic nevtiqam pigebit.

Οἴμοι. τί δὴ βροτοῖσιν οὐκ ἔστιν τὸ δὶς,
Νέους δὶς εἶναι, καὶ γέροντας αὖ πάλιν;
Ἀλλ' ἐν δόμοις μὲν ἤν τι μὴ καλῶς ἔχῃ,
Γνώμασιν ὑστέραισιν ἐξορθούμεθα.
Ἀϊῶνα δ' οὐκ ἔξεσιν. εἰ δ' ἦμεν νέοι
Δὶς καὶ γέροντες, εἴ τις ἐξημάρτανεν,
Διπλῆ βίᾳ λαχόντες, ἐξορθούμεθ' ἄν.

id est, vertente Grotio:

Prob fata: cur non est datum mortalibus
Duplici juventâ, duplici senio frui?
Intra penates siquid habet incommodè,
Fas seriore corrigi sententiâ:
Hoc vita non permittit. at si bis foret
Juvenis senexque, siquid erratum foret
Priore, id emendaret in cursu altero.

Idémque *ibidem.*

— τοῦτο γὰρ μόνον βροτοῖς
Οὐκ ἔστι τ' ἀπάλωμ' ἀναλωθὲν λαβεῖν,
Ψυχὴν βροτείαν. χρημάτων δ' εἰσὶν, πόροι.
— *unicum mortalibus*
Hoc est, semel quod perditum recipi negit,
Hæc vita: reliqua copia est reparabilis.

οἱ δὲ τινες, οἱ τὸν παρόντα μὲν βίον οὐ ζῶσιν. ἀλλὰ παρασκευάζονται πολλῇ σπουδῇ, ὡς ἕτερόν τινα βίον βιωσόμενοι, ὑ τὸν παρόντα κ ἐν τούτῳ περιλειπόμενον ὁ χρόνον ὀκνοῦσι. *Non desunt, qi præsentem vitam non vivunt, sed magno studio se parant, ceu vitam qandam aliam victuri: interea, tempus ipsos deserit.* Antiphon apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 16. ubi legendum forsan περιτριβόμενον. Gesnerus παραλειπόμενον. Qibus adjici possunt & Bionis errorem hunc corrigentia illa ex *Idyl.* 5.

Εἰ μὲν γὰρ βιότου διπλόον χρόνον ὧμῖν ἔδωκεν,

A Ἡ Κρονίδας, ὦ Μοῖραι πολύτροποι, ὡς' ἀνύτοθαν
Τὸν μὲν εἰς εὐφροσύναν καὶ χάρματα, τὸν δ' εἰς μάχθους,
Ἦν τάχα μαχθήσαντες ποθ' ὕστερον ἐσθλὰ δίκεσθαι.
Εἰ δὲ θεοὶ κατέτευξαν ἕνα χρόνον εἰς βίον ἐλθεῖν
Ἀνθρώποις, καὶ τὸν δὲ βραχὺν ἢ μόνα πάντων,
Ἐς πόσον, ὦ δειλοὶ, καμάτους κ' εἰς ἔργα ποτεῦμες;
Nam si vivendi nobis geminatu dedisset
Tempora seu Fatum, seu Jupiter, esset ut nos
Altera lætitiæ pars, altera dicta labori,
Responsura qies tandem suadoribus esset.
B *Sin vita spatium miseris mortalibus unum*
Concessere Dei, modicoque id fine coercent,
Qid juvat in tristes animos impendere curas?

Grotius.

Itaque Lucianus *de merced. conduct. pag.* 371. τίνα ἄλλον ὁ μαλαιὸς ἐμαυτῷ βιώσομαι βίον, τὸν παρόντα τοῦτον ἄλλῳ βεβιωκώς; *Quam aliam vitam vivam mihi demens; postquam alteri hanc vixi.* Attamen, ut scitè Martialis *l.* 10. *epigr.* 23.

Ampliat ætatis spatium sibi vir bonus: hoc est
Vivere bis, vitâ posse priore frui.

Cæterùm clariss. Salmasius lectionibus hisce omnibus præfert; βραχὺς ὁ βίος ἑκάστῳ. *Cuique vita brevis est.* qomodo Hippocrates *aphorism.* 1. Sed & Marcus ipse *l.* 4. §. 26. Ego in medio ista lectori relinqo.

C Οὗτος δὲ σοι σχεδὸν διήνυσαι? qod *suprà* §. 2. dixerat; γέρων εἶ. *senex es.* tanqam ipse se alloqatur. Et *l.* 10. §. 15. ὀλίγον ἐστὶ τὸ ὑπολειπόμενον τοῦτο. *Exiguum est qod supereşt vita tua.*

Μὴ αἰδούμενος σεαυτόν] De Catone Plutarchus in *Apophthegm.* 81. Μάλιστα δὲ ἐνόμιζε δεῖν ἕκαστον αἰδεῖσθαι ἑαυτόν. μηδέποτε γὰρ ἑαυτοῦ μηδέποτε χωρὶς εἶναι. *Unumqemqe seipsum maximè revereri debere: nunqam enim esse sine seipso.* Unde emendandus Stobæus, *tom.* 2. *tit.* 31. apud qem pro μηδένα, μηδὲν legitur. D Theophrastus *ibidem.* Αἰδοῦ σεαυτὸν, καὶ ἄλλου μᾶλλον αἰσχυνθήσῃ. *Reverere teipsum, & non erubesces coram aliis.* Musonius iidem: Αἰδοῦ παρὰ πᾶσιν ἄξιος ἴσῃ, ἐὰν πρῶτον ἄρξῃς σεαυτὸν αἰδεῖσθαι, *Verecundiâ dignus apud omnes habeberis, si primùm teipsum vereri inceperis.* Omniúmque optimè Democritus: Φαῦλον, κἂν μόνος ᾖς, μήτε λέξῃς, μήτε ἐργάσῃ. μᾶλλον δὲ πολὺ μᾶλλον τῶν ἄλλων σεαυτὸν αἰσχύνεσθαι. *Malum, etiamsi solus fueris, neqe dixeris, neqe feceris. Discè autem teipsum multò magis qàm alios revereri.* Idémque *ibidem tit.* 46. Μηδέν τι μᾶλλον τοὺς ἀνθρώπους αἰδεῖσθαι ἑαυτοῦ. μηδέ τι μᾶλλον ἐξεργάζεσθαι κακὸν, εἰ μέλλοι μηδεὶς εἰδήσειν, ἢ εἰ πάντες ἄν-
E θρωποι. ἀλλ' ἑαυτὸν μάλιστα αἰδεῖσθαι, καὶ τοῦτον νόμον τῇ ψυχῇ καθεστάναι, ὥστε μηδὲν ποιεῖν ἀνεπιτήδειον. *Ne magis alios homines revereare qàm teipsum: neqe magis delinqas, si nemo resciturus sit, qàm si omnes homines. Sed teipsum maximè verearis, & hanc legem animo tuo constituas, ut nihil absurdum committas.* Qod Isocrates *ad Demonic. pag.* 9. Μηδέποτε μηδὲν αἰσχρὸν ποιήσας, ἐλπίζε λήσειν. καὶ γὰρ ἂν τοὺς λάθῃς, σαυτῷ γε συνειδήσεις. *Si qid unqam turpe admiseris, ne sperato clam fore. Nam ut alios id celes, at ipse tibi eris conscius. Qid autem proderit non habere conscium, habenti conscientiam?* Ex Seneca Lactantius *institut. l.* 6. *c.* 24. Atverò, ut Diphilus,
F si Stobæo *tit.* 24. referenti, Philistio, si Maximo *c.* 40. fides;

Ὅσις γὰρ αὐτὸς αὑτὸν οὐκ αἰσχύνεται
Συνειδὸς αὐτῷ φαῦλον διαπεπραγμένῳ,
Πῶς τόν γε μηδὲν εἰδότ' αἰσχυνθήσεται;
Qi non veretur ipse semet, conscius
Sibi mali facinoris, qod commiserit,
Hic qomodo alios nescios reverebitur?

Grotius. Vide *l.* 12. §. 4. & Galenum *ad l.* 10. §. 9.

§. 7. Περισπᾷ τί σε τὰ ἔξωθεν ἐμπίπλοντα] Scriptura mendi manifesta; Mericus Casavbonus transposita unâ voculâ legere videtur, Τί περισπᾷ σε; *cur te distrahant?* &c. Ego malim, G restitutâ qæ excidit negante particulâ, (qia seqitur καὶ) [Μὴ] περισπάτω σε &c. *ne distrahant te.* qod & Xylandrum secutum video. Sic *l.* 8. §. 1. ἄλλο μηδὲν περισπάτω. *Nec te aliud qicqam molestum habeat, distrahat.* Et *l.* 4. §. 3. Ἀλλὰ τὸ δοξάριόν σε περισπάσει. *Sed gloriola cupido te torqebit, distrahet.* Et *l.* 7. §. 20. Ἐμὲ ἐν μόνον περισπᾷ. *Hoc unum me sollicitum habet, distrahit.* Basilius Cæsar. *in Psal.* 45. *pag.* 272. *D.* Τίς γὰρ μεριμνῶν τὰ τῆ κόσμῳ, καὶ ἐμβαθύνων τοῖς περισπασμοῖς τῆς σαρκὸς, δύναται τοῖς τῆ θεῆ λόγοις προσέχειν, καὶ τῇ ἀκριβείᾳ τῶν τηλικούτων θεωρημάτων ἀρκεῖν; *Qis enim eorum, qa mundi sunt, sollicitus, seqe immergens multimodis distractioni carnis, attendere possit verbis Dei, & satisfacere*
H *tot tantarumqe contemplationum exacta comprehensioni?* Interpretes Græci *Eccles. c.* 1. *v.* 13. τὸ περισπασμὸν reddunt περισπασμόν. Latinus, *distentionem.* eò qòd *in varias solicitudines mens hominis distenta lætetur.* Hieronymus. Vide *suprà* §. 2. μηκέτι σκᾶ-

Καὶ

niunt tibi; sed otium tibi præstes; qo boni aliqid addiscas, & huc illuc ferri desinas. cæterùm & alia hîc hallucinatio cavenda est. nugas siqidem agunt actuosi havd pavci, dum vitam agendo conterunt, sed scopum, ad qem conatus suos cogitationésque omnes dirigant, sibi propositum nullum habent.

§. 8. Vix, avt nè vix qidem qisqam, ideo infeliciter agere deprehensus est, qia in alienis animis qid ageretur non animadverterit. cæterùm qi animorum suorum motus non attendunt, hi verò infeliciter agant, necesse est.

§. 9. Horum meminisse semper oportet: qæ universi, qæ tua natura sit; qomodo hæc ad illam affecta, qalisque pars qalis universi existat: qòd etiam nemo sit, qi prohibere te possit, qò minùs ea facias dicásque semper, qæ naturæ illi,

καὶ σχολὴν πάρεχε σεαυτῷ τῇ προσμανθάνειν ἀγαθόν τι, καὶ παῦσαι [a] ῥεμβόμενον. ἤδη γὰρ καὶ τὰ ἐπίρρητα [b] ὠφέλιμα φυλακτέον. λήρησι γὰρ καὶ ἀλόγοις πράξεων, οἱ κεκμηκότες τῷ βίῳ, καὶ [c] μὴ ἔχοντες σκοπὸν, ἐφ' ὃν πᾶσαν ὁρμὴν καὶ καθάπαξ φαντασίαν ἀπευθύνουσιν.

§. 8. [d] Παρὰ μὲν τὸ μὴ ἐφιέναι, τί ἂν τῇ ἄλλῃ ψυχῇ γίγνεται, ῥᾳδίως τις ὄψεται κακοδαιμονῶν. τὰς δὲ τοῖς τῆς ἰδίας ψυχῆς κινήμασι μὴ παρακολουθοῦντας, ἀνάγκη κακοδαιμονεῖν.

§. 9. Τούτων ἀεὶ δεῖ μεμνῆσθαι, τίς ἡ τῶν ὅλων φύσις, καὶ τίς ἡ ἐμή, καὶ πῶς αὕτη πρὸς ἐκείνην ἔχεται, καὶ [e] ὁποῖόν τι μέρος, ὁποίᾳ τῇ ὅλῃ τοῦ, καὶ [f] οὐδεὶς ὁ κωλύων τὰ ἀκόλουθα τῇ φύσει,

a L. 3. §. 4. l. 4. §. 22. b παράφ. Jun. L. 1. §. 15. c Inf. §. 16. l. 10. §. 37. l. 11. §. 20. d Inf. §. 13. l. 3. §. 4. l. 4. §. 18. L. 7. §. 55. § L. 5. §. 24. l. 12. §. 32. f L. 1. §. 17. l. 3. §. 12. l. 5. §. 10. 29. 34. l. 6. §. 17. 58. l. 10. §. 32. 33. l. 11. §. 39.

ANNOTATIONES.

Καὶ σχολὴν πάρεχε σεαυτῷ] καὶ, ἀντὶ τοῦ ἀλλά. copulativa loco adversativæ. Sic in *Evang.* Matth. c. 12. v. 23. ζητῶν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει, *requiem qærit, sed non invenit.* Et c. 16. v. 4. γενεὰ πονηρὰ σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ. *generatio prava signum requirit: verùm signum illis non dabitur.* Luc. c. 4. v. 2. καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασεν. *nihilque per dies illos comedebat: sed eis consummatis postea esuriit.* Et c. 20. v. 19. Καὶ ἐζήτησαν ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν. *qærebant manus ei injicere; verùm à populo metuebant sibi.* Actor. c. 7. v. 42. 43. Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι; — — καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολόχ. *num victimas hostiásque obtulistis mihi? — — sed Molochi tabernaculum bajulástis.* Plato Thæeteto adducendus *infrà ad* §. 13. πᾶσαν πάντη φύσιν ἐρευνωμένη τῶν ὅλων ἑκάστου, καὶ ἧς τι τῶν ἐγγὺς οὐδὲν αὐτὴν συγκαθιεῖσα. *omnem ubique universi totius naturam perscrutans; verum ad eorum qæ sunt propè nihil se demittens.* Seneca *Epist.* 57. exhibendus *ad l.* 4. §. 21. *Permeare non posse, & statim spargi.* pro, *sed statim spargi.*

Παῦσαι ῥεμβόμενον] Sic *l.* 4. §. 22. Μὴ ἀποῤῥίμβεσθαι. *Noli divagari.* Et *l.* 4. §. 3. Ποιεῖ ἀποῤῥίμβεσθαι. *Cogit divagari.* Ῥέμβεσθαι & ἀποῤῥίμβεσθαι, *à re institutâ*, vel etiam *absqe certa re ulla institutâ, temerè huc illuc divagari.* Joannes Chrysostomus *in Epist.* 1. *ad Timoth. homilia.* Τῷ νῦ πολλάκις ἀλλαχοῦ ῥεμβομένῳ, ἡ χεὶρ αὐτόματον ἔλκεται. *Mente sæpenumero alibi divagante; sponte interim movetur manus.* Plutarchus *de Curiositate pag.* 521. *C.* Δεῖ δὲ μὴ καθάπερ θεράπαινιν ἀνάγωγον, ἔξω ῥέμβεσθαι τὴν αἴσθησιν, ἀλλ' ἀποπεμπομένην ὑπὸ τὴν ψυχῆς ἀκὶ τὰ πράγματα, συντυγγάνειν αὐτοῖς ταχὺ καὶ διαγγέλλειν. ἔπειτα πάλιν ἐντὸς εἶναι τῷ λογισμῷ, καὶ προσέχειν αὐτῷ. *Debet autem sensus non instar petulantis ancillæ foras evagari, sed cùm à mente remittitur ad res, celeriter eas percipere & renunciare, deinde rursum intus cum ratione esse, eique parere.* Idémqe eodem, qo noster hîc sensu, qi à corpore ad animum transtulit *de commun. notit. c.* 13. Νήφων γὰρ οὐδὲ εἷς ἐστι πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ ῥεμβόμεθα πάντες ἀσχημονοῦντες καὶ κακοδαιμονοῦντες. *Nemo enim vigilat ad virtutem; sed omnes divagamur indecori & infelices.* Expressit avtem pulcrè, qod noster hîc. Seneca *de Tranqill. c.* 12. *Circumcidenda est concursatio* [*circumcursatio* potius] *qalis est magnæ partis hominum, domos, & theatra, & fora pererrantium, alienis se negotiis offerunt, semper aliqid agentibus similes, horum si aliqem exeuntem domo interrogaveris; qo tu? qid cogitas? respondebit tibi; non mehercule scio: sed aliqos videbo, aliqid agam. sine proposito vagantur, qærentes negotia: nec qæ destituaverunt agunt; sed in qæ incurrerunt. Inconsultus illis tamqe cursus est: qalis formicis per arbusta repentibus qa in summum cacumen, deinde in imum, inanes agantur.* Idémqe Epist. 95. *Vita sine proposito vaga est* i. e. ῥεμβὸς, ut Marcus *infrà* §. 17. Vitam avtem istiusmodi graphicè itidem depingit nobis Ennius in *Iphigenia* à Gellio *l.* 19. *c.* 10. lavdatus, qem à Scriverio, Salmasióqe emaculatum restitutúmqe exhibemus.

Otio qi nescit uti, plus habet negotii,
Otii minùs, qàm cùm est negotium in negotio.
Nam cui qod agat institutum est, is nullo negotio
Id agit; studet ibi, mentem atqe animum delectat suum.
Otioso in otio animus nescit, qid qidem velit.
Hoc ità est, neqe nunc domi nos, neqe nunc militiæ sumus.
Imus huc, hinc illuc: cùm illuc ventum est, ire illinc lubet.
Incertè errat animus; præter propter vita vivitur.

h. e. ut vir clarissimus, εἰκῇ βιότου.

Τὴν ἑτέραν περιφορὰν φυλακτέον] D. Junius παραφορὰν mavult: qomodo de Maximo *l.* 1. §. 15. dixerat, κατὰ μηδὲν παράφορον. Παραφορὰ reverà *mentis errorem, hallucinationem, dolirium, desipientiam* creberrimè denotat: unde & à Gorrhæo pro *leviori mentis emotione*; & a Fœsio, pro *graviore* etiam in medicorum libris sumi observatum est. Cæterùm & περιφορὰν nihilo minùs pro *errore, mentisqe obturbatione* usurpari Budæus testimoniis havd paucis comprobat, inter qæ illud est ex A Græcis Salomonis interpretibus *Eccles. c.* 2. *v.* 12. ἰδεῖν σοφίαν καὶ περιφορὰν καὶ ἀφροσύνην, *ut aspicerem sapientiam, insaniam ac stoliditatem.* Et rursus ibidem *c.* 2. *v.* 2. τῷ γέλωτι εἶπα περιφοράν, *risum reputavi errorem.* Vulgatus. qibus & adjici potest illud *c.* 7. *v.* 26. γνῶναι ἀσεβῆ ἀφροσύνην καὶ περιφορὰν, *ad cognoscendum improbi stoliditatem & insaniam.* Itaqe nihil forsan mutandum fuerit.

Μὴ ἔχοντες σκοπὸν] *Infra* §. 16. inter ea, qibus anima contumeliam sibi facit, hoc ponit, ὅταν πράξῃ τινα ἑαυτῆς καὶ ὁρμὴν ἐπ' ἀδέκα σκοπὸν ἀφίῃ, *qoties actionem avt conatum suum ad nullum certum scopum destinat.* Persius Sat. 3. v. 60.

B *Est aliqid qò tendis, & in qod dirigis arcum?*
An passim seqeris corvos testáque, lutoqe
Securus qò pes ferat, atqe ex tempore vivis?

Metaphora ἀπὸ τῶν ἄσκοπα τοξευόντων, Lucianus in *Toxari.* qod nos dicimus, to shoot at rovers seu at randome. Vide Casavbonum ad *Persium*, & *infrà ad* §. 16. & *ad l.* 10. §. 37.

§. 8. Παρὰ τὸ μὴ ἐφιέναι, τί ἐν τῇ ἄλλου ψυχῇ] Cohibere vult τὸν ἀλλοτριοεπίσκοπον, *alienarum rerum inspectorem*, uti Petrus loqitur *Epist. 1. c.* 4. *v.* 15. ut istic, sic *infrà* §. 13. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 18. & *l.* 7. §. 55.

Τοὺς δὲ τοῖς τῆς ἰδίας ψυχῆς κινήμασι μὴ παρακολουθοῦντας] *Qi sui ipsius animi motibus non obsequitur.* Xylander. imò, *qi motus non assequitur.* qod & Mericum Casavbonum observâsse video. Παρακολουθεῖν, sicut & simplex ἀκολουθεῖν, est eorum, qæ dicuntur, avt aguntur etiam, *ex animadversione observationéqe diligenti, intelligentiam consequi.* Id unico tantùm, cùm frequentissimum sit, ex Galeni scriptis loco firmatum fuerit, qem *ad l.* 5. §. 5. *infrà* exhibebimus. Qin & Xylander ipse τὸ παρακολουθεῖν *intelligere* vertit *l.* 7. §. 24. Et Sextus Empiricus *adversus Disciplinas l.* 1. *c.* 13. duo ista ἐκ τοῦ παραλλήλου posuit. Πῶς γάρ τις δύναται τῶν ἀφρονούντων Γραμματικῶν Ἡρακλείτου συνιέναι, καὶ Πλάτωνι παρακολουθήσαι. *Qomodo enim potest qisqam ex supercilliosis Grammaticis Heraclitum intelligere, & Platonem consequi?* Inde Marco *l.* 5. §. 9. ἡ παρακολουθητικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ δύναμις, *facultas intelligentiâ & scientiâ prædita.* Vide & *l.* 7. §. 4.

§. 9. Τίς ἡ τῶν ὅλων φύσις, καὶ τίς ἡ ἐμή] Vide *suprà ad l.* 1. §. 9. Laërtius *Zenone Cittieo c.* 89. Φύσιν δὲ Χρύσιππος μὲν ἐξακούει, ἣ ἀκολουθεῖ δεῖ ζῆν, τήν τε κοινὴν, καὶ ἰδίως τὴν ἀνθρωπίνην. Ὁ δὲ Κλεάνθης τὴν κοινὴν μόνην ἐνδέχεται φύσιν, ἣ ἀκολουθεῖν δεῖ, οὐκέτι δὲ τὴν ἐπὶ μέρους. *Naturam avtem Chrysippus qidem eam cui consentaneè oporteat vivere, & communem intelligit, & propriè humanam. At verò Cleanthes communem tantummodò naturam suscipit, qam seqi oporteat, non etiam particularem.* Conciliat utrumqe Marcus noster, qi idem planè utrumqe statuit esse, *juxta naturam propriam & juxta communem vivere.* Vide *l.* 5. §. 3.

Καὶ ὁποῖόν τι μέρος ὁποίᾳ τῇ ὅλῃ] Vide *suprà ad* §. 3. & Casavbonum ad illud *Persii Sat.* 3. v. 71.

— — *qem te Deus esse*
Jussit, & humana qa parte locatus es in re.

Οὐδεὶς ὁ κωλύων] Hoc passim inculcat, *bonam mentem nihil impedire posse.* Ità *l.* 1. §. 17. μηδὲν κωλύειν καλὰ φύσιν ζῆν, *nihil obstet omninò, qo minùs juxta naturæ præscriptum vivam.* & *l.* 3. §. 12. οὐδεὶς ὁ τῦτο κωλύσαι δυνάμενος, *nullus est qin facias, qi impediat.* & *l.* 4. §. 49. μήτι κωλύσει δίκαιον εἶναι, μεγαλόψυχον, σώφρονα, ἔμφρονα; &c. *nunqid prohibeat te; justum esse, magnanimum, temperantem, prudentem;* &c. & *l.* 5. §. 29. οὐδείς με κωλύσει ποιεῖν ἃ θέλω. *Nemo me prohibere poterit, qo minùs faciam qæ velim.* & *l.* 6. §. 58. καλὸν τὸν λόγον τῆς σῆς φύσεως βίῳ σε οὐδεὶς κωλύσει, *qo minùs secundùm naturæ tuæ rationem vivas, nemo te coegerit.* & *l.* 9. §. 11. εἰκὲ, τίς ὁ κωλύων, dicas, *qis te prohibeat.* & *l.* 8. §. 47. τίς ὁ κωλύων διορθῶσαι τὸ δόγμα, *qis prohibere potest, qo minùs opinionem tuam corrigas?* & *l.* 12. §. 25. τὴν ὑπόληψιν τίς κωλύσει ἐκβάλλειν, *opinionem ejicere ecqis impediat?* & aliis verbis *l.* 8. §. 41. τὰ τοῦ νοῦ ἴδια οὐδεὶς ἄλλῳ ἔωθεν ἐμποδίζειν, *mentis propria qæ sunt, nemo alius impedire solet.* & *l.* 11. §. 9. Οἱ ἐνιστάμενοί σοι καλὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς πράξεως ἀποτρέψαι

a Sup. §. 5. 4.
b λόσοφος Lug. An.
c L. 6. §. 45.

[a] ἧς μέρος εἶ, πράσσειν τε ἀεὶ καὶ λέγειν.

§. 10. Φιλοσόφως [b] ὁ Θεόφραστος ἐν τῇ συγκρίσει τῶν ἁμαρτημάτων, ὡς ἄν τις [c] κοινότερον τὰ τοιαῦτα συγκρίνειε, φησὶ, βαρύτερα εἶναι τὰ καθ' ἐπιθυμίαν πλημμελήματα τῆς κατὰ θυμόν. ὁ μὲν γὰρ θυμούμενος μετά τινος λύπης καὶ ἀλογίστου συστολῆς φαίνεται τὸν λόγον ὑποστρεφόμενος. ὁ δὲ καθ' ἐπιθυμίαν ἁμαρτάνων, ὑφ' ἡδονῆς ἡττώμενος, ἀκολαστότερός πως φαίνεται, καὶ ἡλίτηρος ἐν ταῖς ἁμαρτίαις. ὀρθῶς ἂν καὶ φιλοσοφίας ἀξίως ἔφη, μείζονος ἐγκλήματος ἔχεσθαι, τὸ μεθ' ἡδονῆς ἁμαρτανόμενον, ἢπερ τὸ μὴ λύπης. ὅλως τε ὁ μὲν προηδικημένῳ μᾶλλον ἔοικε, καὶ ἀφ' ἁλὸς λύπην ἠναγκασμένῳ θυμωθῆναι. ὁ δὲ, αὐτόθεν πρὸς τὸ ἀδικεῖν ὁρμῇ, φερόμενος ἐπὶ τὸ πρᾶξαί τινα καθ' ἐπιθυμίαν.

§. 11. [d] Ὡς ἤδη δυνατὸς ὄντος ἐξιέναι τοῦ βίου, ἕτως ἕκαστα ποιεῖν καὶ διανοεῖσθαι. τὸ δὲ [e] ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν, [f] εἰ μὲν θεοί εἰσιν, οὐδὲν δεινόν.

cujus pars es, conſentanea fuerint.

§. 10. Philoſophicè Theophraſtus, in peccatis inter ſe conferendis (prout vulgò conferri ſolent) dicit; graviora eſſe quæ per cupidinem, quàm quæ per iram admittuntur. etenim, qi iraſcitur, cum dolore qodam & contractione animi occultâ à rationis tramite declinare videtur: qi verò per cupidinem delinqit, qia voluptate vincitur, intemperantior qodammodo, & in peccando effœminatior videtur. rectè igitur, nec indignè philoſopho, pronunciavit, amplioris eſſe criminis, qod cum voluptate, quàm qod cum dolore admittitur. atqe omnino alter ei ſimilior exiſtit, qi prior læſus, doloris ratione ad iraſcendum adigitur: cùm is ſponte ſuâ ad lædendum feratur, qi ad perpetrandum qidqam cupidine ducitur.

d Sup. §. 2. 5. l. 5. §. 29. l. 6. §. 30. l. 7. §. 29. 69.
e L. 3. §. 3.
f L. 9. §. 28.

§. 11. Ità qæqe facias cogitéſqe oportet, ut qi confeſtim è vita hac poſſis diſcedere. humanis autem excedere, ſiqidem Dii ſunt, nihil eſt grave. neqe

ANNOTATIONES.

τρέψαι σε ἃ δυνήσονται, *qi ad rationis rectæ normam progredienti obſiſtunt tibi, à recte agendo avertere te neqeunt.* &l. 12. §. 8. οὐδεὶς ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται, *nemo ab alio qopiam impeditur.* qod & ipſum *l.* 10. §. 33. Νοῦς, καὶ λόγος διὰ παντὸς τοῦ ἀντιπίπτοντος ἅτως πορεύεσθαι δύναται, ὥς πέφυκε, καὶ ὡς θέλει, *mens & ratio per obſtantia qelibet, prout nata eſt, & prout vult ipſa, procedit.* Hoc eſt avtem verè liberum eſſe. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 12. Ἐλεύθερός ἐστιν, ᾧ γίνεται πάντα καθ' προαίρεσιν, καὶ ὃν οὐδεὶς δύναται κωλύσαι. *Liber eſt; cui ex ſententiâ veniunt omnia, & qem nemo poteſt impedire.* Et faſtuoſiùs, vixqe piè ſatis idem *ibidem c.* 1. Τὴν προαίρεσιν δὲ οὐδ' ὁ Ζεὺς νικήσαι δύναται. *Inſtitutum avtem meum ne ipſe qidem Jupiter ſuperabit.*

Ἧς μέρος εἶ] Idem *ſuprà* §. 3. & 4. & *infrà* §. 16. Apud Lacrtium Zenone Cittico *c.* 87. Μέρη γάρ εἰσιν αἱ ἡμέτεραι φύσεις τῆς τοῦ ὅλου. *Partes enim naturæ univerſi ſunt naturæ noſtræ.*

§. 10. Φιλοσόφως ὁ Θεόφραστος] *Philoſophicè Theophraſtus*, Xylander. Rectè. Φιλοσόφως. id eſt, φιλοσοφίας ἀξίως, *philoſopho dignè*, uti ipſe Marcus mox explicat. Itaqe ut cum Annotatore Lugdunenſi φιλόσοφος ὁ Θεόφραστος legamus, qod ſvadeat nihil eſt. nec eſt commoda ſatis loqendi formula.

Ὡς ἄν τις κοινότερον τὰ τοιαῦτα συγκρίνειε] *qatenus ex communiore hominum ſenſu & ſententiâ vulgari iſta qis inter ſe contulerit.* Ità Seneca Epiſt. 59. *Permitte mihi uti verbis publicis, nec illa ad ſignificationem Stoicam revoca.* Et Epiſt. 82. *Male nunc ſic accipe, qemadmodum à populo dici ſolet.* Hoc avtem ideò Marcus illic, qia Stoici *peccata omnia paria* prorſùs eſſe ſtatuebant. Eodem modo *l.* 6. §. 45. Κοινότερον δὲ οὕτω τὸ συμφέρον ἐπὶ τῶν μέτων λαμβανέσθω. *Conducibilis verò vocabulum in ſenſu communi nunc ſumatur, cùm de rebus mediis adhibetur.* Contrà *l.* 4. §. 10. Καθ' ὃ τινόλεγον ἴδιος. *Qomodo propriè dicitur.*

Βαρύτερα τὰ καθ' ἐπιθυμίαν πλημμελήματα] Idem multis contendit Ariſtoteles Ethic. Nicom. *l.* 7. *c.* 6. nimirum, ὅτι ἧττον αἰσχρὰ ἀκρατία ἡ τοῦ θυμοῦ, ἢ ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν. καὶ ὅτι αἰσχίων ἡ περὶ ἐπιθυμίας ἀκρατία, τῆς περὶ τὸν θυμόν, *minùs turpem eſſe incontinentiam iræ, qàm cupiditatum. & turpiorem eſſe incontinentiam, qæ circa cupiditates, qàm ea qæ circa iram verſatur.*

Ὁ γὰρ θυμούμενος μετά τινος λύπης] Ita Ariſtoteles, ubi priùs; ἁδεὶς ὑφίζει λυπούμενος. ὁ δ' ὀργὴ ποιῶν πᾶς, ποιεῖ λυπούμενος. ὁ δὲ ὑφίζων, μεθ' ἡδονῆς. *Dolore affectus nemo contumeliâ utitur. Qi avtem ex irâ qippiam facit, cum dolore id facit: qi verò contumeliâ utitur, cum voluptate.* Et Rhetor. *l.* 2. *c.* 2. Ἔστω δὴ ἡ ὀργὴ, ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης, &c, *Jam vero ſit iræ appetitio cum dolore conjuncta ejus, qæ apparet, ultionis*, &c. Et *ibidem c.* 5. Ἡ ὀργὴ μετὰ λύπης. *Iræ cum dolore.*

Ὀρθῶς ἄν] Ità qod Flaccus *Serm. l.* 1. *Sat.* 1.

Qeis paria eſſe ferè placuit peccata, laborant,
Cum ventum ad verum eſt: ſenſus moréſqe repugnant,
Atqe ipſa utilitas, juſti qoqe mater & æqi.

Τὸ μεθ' ἡδονῆς] Hoc argumento contendit Septimius noſter gravioris eſſe reatûs, adulterium perpetrâſſe, qam pœnarum metu abnegâſſe Chriſtum, de pudicit. lib. extremo. *Urget nos dicere rei indignitas. contaminata potiùs corpora revocabis qàm cruentata? qæ pœnitentia miſerabilior, titillatam proſternens carnem, an verò laniatam? qæ juſtior venia in omnibus cauſſis qam voluntarius, an qam invitus peccator implorat? nemo volens negare compellitur; nemo nolens fornicatur. nulla ad libidinem vis eſt, niſi ipſa: negat, qod libet, cogi. negationem porrò qanta compellunt ingenia carnificis, & genera pœnarum? qis magis negavit, qi Chriſtum vexatus, an qi delectatus, amiſit? qi cùm amitteret, doluit; an qi cum amitteret, riſit?*

Ὁ μὲν προηδικημένῳ] Ἐπὶ φαινομένῃ γὰρ ἀδικίᾳ ἡ ὀργή ἐστιν *Ob injuſtitiæ enim ſpeciem animo objectam ira commovetur.* Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l.* 5. *c.* 8. & *Evdem. l.* 4. *c.* 6. Itaqe qod ex Ariſtarcho Athenæus *Dipnoſoph. l.* 13. ex Chæremonis *Therſite* Svidas; ex Menandri *Olynthia* Zenobius *paræmiis.* à Demoſthene etiam, vel qiſqis is eſt, in *Orationis adverſus Neæram* ingreſſu ipſo, uſurpatum;

Οὐχ ὡς ὑπάρχων, ἀλλὰ τιμωρούμενος.
Ut non qi prior incipiat, ſed ſe vindicans.

iratus qiſqe facere videtur, qod facit. Hæc avtem excuſationis defenſioniſqe ſatis juſtæ ſpeciem præ ſe ferre videtur. Demoſthenes idem ipſe, ἀνεπίφθονον αὐτῷ τιμωρεῖσθαι τὸν ὑπάρχοντα; *minimè invidioſum eſſe ab incipiente pœnas exigere.* Plato *Gorgia p.* 312. *C.* Δικαίως χρῆσθαι τοῖς ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἀδικοῦντας, ἀμυνομένοις, μὴ ὑπάρχουσι. *Juſte uti* (armis ſcilicet viribuſqe) *contra hoſtes, & eos qi inferrent injuriam, avertentes videlicet, non inferentes.* Belizarius apud Procopium *Vandalic. l.* 2. neceſſarios adoriri coactus. Ἔχομεν δὲ τῇ κακῇ παραψυχὴν τὴν δίκην, ὥστε ἐκ τῆς μάχης ἄρχοντες αὐτοὶ, ἀλλ' ἀμυνόμενοι εἰς τὸν κίνδυνον καθιστάμεθα. *Hoc verò mali ſolatium habemus, qòd pugnam ipſi non inceperimus, ſed periculum avertentes conſtiterimus.* Thucydides *l.* 2. *p.* 145. *B.* Δικαιοῦντες τοῖς αὐτοῖς ἀμύνεσθαι, οἵσπερ καὶ ἐκεῖνοι ὑπῆρξαν. *Arbitrati ſe juſte ſuis parentare, qibus illi priores injuriam intulerant.* Ideo & Ariſtoteles ubi ſupra, *intemperantiam iracundiâ*, non αἰσχίονα tantùm, ſed & ἀδικωτέραν pronunciat.

Φερόμενος ἐπὶ τὸ πρᾶξαί τινα καθ' ἐπιθυμίαν] Peſſimo conſilio iſta à ſuperioribus avulſa cum periocha ſeqente commiſit editor Lugdunenſis, qâ cum nihil commune habent.

§. 11. Ὡς ἤδη δυνατὸς ὄντος ἐξιέναι τοῦ βίου] Vide *ſuprà ad* §. 5. & *infrà ad l.* 3. §. 8. Ex Pythagoræ præceptis illud erat, συνδεῖν ὀσημέραι τὸ σῶμα τὸν δεσμόν (legendum τὰ σωμάτων δεσμὰ. qod alii, τὰ σώματα ἀεὶ συνδεμένα ἔχειν) qotidie *ſtragula colligari*, eo ſignificans, ὡς ἀποδημίαν εἶναι τὴν τελευτὴν, καὶ δεῖν ἀεὶ συνεσκευασμένης τὸν καιρὸν περιμένειν τῆς ἐκεῖ πορείας, *tanqam ſit mors peregrinatio, eáqe ſemper ſit paratis exſpectanda.* Porphyrius apud Stobæum *Tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 40. Seneca Epiſt. 93. *Non ad eum diem me aptavi, qem ultimum mihi ſpes avida promiſerat, ſed nullum non tanqam ultimum aſpexi.* Et Epiſt. 101. *Sic formemus animum, tanqam ad extrema ventum ſit. nihil differamus: qotidiè cum vita paria faciamus. Vita noſtra non promineat, ſed in ſe colligatur.*

Ἐξιέναι τοῦ βίου] Qod ἐξιέναι τοῦ ζῆν, & ἐξελθεῖν ſimpliciter *l.* 5. §. 29. Plinius *l.* 3. Epiſt. 9. *Videtur voluiſſe exire de vita, cùm defendi non poſſet.*

Ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν] Plato *Apologia pag.* 31. *A.* Οἷον ἀποδημῆσαι ὁ θάνατος. *Mors eſt velut migratio.* Et Plutarchus ad Apollonium. Ἀποδημίᾳ προσοίκειν ὁ θάνατος, καὶ τῇ εἰς κοινὴν πατρίδα πορείᾳ. *Mors peregrinationi, & itineri in communem patriam ſimilis eſt.* Qi & Socratem dixiſſe perhibet *pag.* 107. *C.* Παραπλήσιον εἶναι τὸν θάνατον, ἤτοι τῷ βαθυτάτῳ ὕπνῳ, ἢ ἀποδημίᾳ μακρᾷ καὶ πολυχρονίῳ. *Mortem perſimilem eſſe, vel profundiſſimo ſomno, vel peregrinationi longinqæ ac diuturnæ.* &c. Johannes ὁ Χρυσορρήμων de Statuis Orat. 5. Τί πολέ ἐστι θάνατος; ἀποδημία πρόσκαιρος, ὕπνος μακρότερος τοῦ συνήθους. *Qid eſt mors? peregrinatio temporaria, ſomnus conſueto longior.* Simocattus Epiſt. 25. Ἐπὶ μακρὰν ἀποδημίαν οἱ τεθνηκότες ἐξάλησαν. *In longam peregrinationem miſſi ſunt mortui.* De Proteo Philoſopho Marcellinus *Hiſtor. l.* 29. *Cùm mundo digredi ſtatuiſſet.* Et de Conſtantio *l.* 22. *Mundo citius digreſſurum.* De Demonacte Lucianus *Tom.* 1. *p.* 872.

neqe enim malo ulli illi involvent te. si verò, vel nulli sunt, vel nullam rerum humanarum curam gerunt, qid attinet tandem vivere in mundo vel Deorum, vel providentiæ inani? cæterùm & sumtilli, & res humanas curant:

κακῷ γάρ σε οὐκ ἂν περιβάλοιεν. [a] ἢ δὲ εἴ τι ἔχει εἰσὶν, ἢ ἃ μέλει αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπείων, [b] τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ κενῷ θεῶν, ἢ προνοίας κενῷ; ἀλλὰ [c] καί εἰσι, καὶ [d] μέλει αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπείων.

[a] εἰ δὲ ἔτι Lug. An. εἰ δὲ ἤτοι f.
[b] L. 6. §. 10.
[c] L. 12. §. 28
[d] L. 1. §. 17. l. 6. §. 44. & καὶ l. 9. §. 11. 27.

ANNOTATIONES.

p. 872. Πάντων ἀπεσχόμενος, ἀπῆλθε τοῦ βίου. *Cùm ab omnibus abstinuisset, è vita migravit.* Tertullianus *de Patientia* c. 9. *Profectio est, quam mortem putamus.* Hieronymus *ad Salvin. Sic extulit, ut eum profectum crederes, non amissum. Non emori, sed emigrare.* Idem *in Nepotian.* ut de Metello Vellejus *Hist. l.* 1. *de vita migrare potius quam mori.* Et, *abiit, non obiit.* Ambrosius de Theodosio. *Mors siquidem migratio est.* Cicero *Tusc. l.* 1. *Aut finis, aut transitus.* Seneca *Epist.* 65. Imò *non finis, sed transitus.* Cyprianus de mortalitate. *Non est exitus, sed transitus.* Qomodo Christus apud Joann. *cap.* 13. *v.* 1. μεταβαίνειν αὐτὸν τὸν θάνατον καλεῖ, *transitum suum vocat mortem,* ut observant Joannes Chrysostomus & Theodoretus. Et *exitus* tamen, sed suo sensu; qomodo ἔξοδος dicitur *Luc. c.* 9. *v.* 31. & Petro *Epist.* 2. *c.* 1. *v.* 15. *Excessus* scilicet *de corpore,* ut Tertullianus *de Resurr. c.* 43. Itaqe qod dubitanter Seneca Epist. 63. *Fortasse qem putamus perisse, præmissus est.* Sed avdentiùs Epist. 99. *Qem putas perisse, præmissus est.* Et *ad Marc. c.* 19. *Dimisimus illos; imò consecuturi præmisimus.* Fidentissimè nostri; nec immeritò, firmiore fulcro subnixi; *Præcesserunt, non decesserunt.* Augustinus *de diversi. serm.* 43. *Præmissi, non amissi.* Idem Epist. 6. & 120. Clavdam locum hunc Cypriani monito in Orat. de mortalitate. *Non sunt lugendi fratres nostri accersione Dominica de sæculo liberati; cùm sciamus eos non amitti, sed præmitti, recedentes præcedere; ut proficiscentes & navigantes desiderari eos debere, non plangi.* Vide & *infrà ad* §. 17. & *l.* 11. §. 3.

Κακῷ γάρ σε οὐκ ἂν περιβάλοιεν] Consimili phrasi dixerat *suprà* §. 1. Αἰσχρῷ γάρ με οὐδεὶς περιβάλλει. *Neqe enim inhonestâ re aliqâ me qisqam involverit.* Deum avtem neminem posse malo afficere statuunt Stoici, qia ipse bonus. Noster *l.* 6. §. 1. Ὁ τὴν ὅλην οὐσίαν διοικῶν λόγος, ἀδικίαν ἐν αὐτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν, κακίαν γὰρ οὐκ ἔχει, οὐδέ τι κακῶς ποιεῖ. οὐδὲ βλάπτεται τι ὑπ' ἐκείνης. *Mens materia universi retrix nullam in se maleficii causſam habet; cum malitiam in se nullam habeat, neqe male facit cuiqam, nec à qoqam laditur.* Est reverâ Deus non ἀγαθὸς duntaxat, sed μόνος ἀγαθός. *Matth. c.* 19. *v.* 17. Qod Hermes Trismegistus *Pæmand. c.* 6. Τὸ ἀγαθὸν ἐν οὐδενί, εἰ μὴ ἐν μόνῳ τῷ Θεῷ. μᾶλλον δὲ τὸ ἀγαθὸν αὐτός ἐστι ὁ Θεός. *Bonum in nullo est, præterqam in solo Deo. Qin imo bonum semper ipse Deus est.* Tertullianus adversus *Marc. l.* 2. *c.* 6. *Bonus naturâ Deus solus est. qi enim qod est sine initio habet, non institutione habet illud, sed naturâ.* Melius multò qam Seneca Epist. 95. *Dii immortales nullam didicere virtutem, cum omni editi; & pars natura eorum est, esse bonos.* Porrò *cùm Deus optimus, diabolus pessimus, non magis à bono aliqid mali, qàm à malo boni aliqid potest editum videri.* Tertullianus *de Patientia* c. 5. Porphyrius item *de abstin. ab esu animant. l.* 2. §. 41. Δεῖ ἐμπεδῶς πίστευθαι, ὅτι οὔτε τὸ ἀγαθὸν βλάπτει ποτε, οὔτε τὸ κακὸν ὠφελεῖ. οὐ γὰρ θερμότητος, ὡς φησι Πλάτων, τὸ ψύχειν, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου. οὐδὲ τῷ δικαίῳ τὸ βλάπτειν. τὰ γὰρ ἐναντία περὶ τὸ αὐτὸ οὐκ ἂν ποτε γένοιτο. δικαιότατον δὴ ὄντα φύσει πάντων τὸ θεῖον, ἐπεὶ οὐδὲ ἄν ἦν θεῖον. *Qam interim firmiter oporteat credere, neqe qod bonum est unqam ladere, nec qod malum est, unqam bene facere. Non enim calorio, ut ait Plato, sed contraria qalitatis proprium est frigefacere, ita neqe justi nocere. Contraria avtem in eodem convenire non possunt. Numen avtem naturâ suâ omnium est justissimum, aliter numen non esset.* Seneca *Epist.* 95. *Qa causſa est diis bene faciendi? natura. Errat, si qis putat illos nocere velle: non possunt. nec accipere injuriam qeunt, nec facere. Ladere etenim ladiqe conjunctum est. Summa illa ac pulcerrima omnium natura, qos periculo exemit, nec periculosos qidem fecit.* Et *de Ira l.* 2. *c.* 27. *Qædam sunt, qæ nocere non possunt, nullamqe vim nisi beneficam & salutarem habent: ut dis inmortales, qi nec volunt obesse, nec possunt. Natura enim illis mitis & placida est, tam longè remota ab aliena injuria, qàm à sua. Itaqe deos nemo sanus timet. furor est enim metuere salutaria.* Idem *de Benef. l.* 4. *c.* 19. Cavtè tamen, & *cum grano salis,* qod dicitur, ista admittenda. Nam, ut Seneca idem Epist. 95. *Hi nec dant malum, nec habent: cæterum castigant, & coercent, & pœnas irrogant, & aliqando specie mali puniunt.* Itaqe Deus & ob majestatem suspiciendus, & ob bonitatem verendus, & ob justitiam etiam formidandus est. Qi & (qia justus) qod Tertullianus *adversus Marc. l.* 2. *c.* 2. *tunc maximè est optimus, cum tibi non bonus. sicut sol tibi, etiam qando non putas, optimus & utilis; & cùm acrior & infestior, rationi tamen suæ par est.* Verùm Marcus istic *malum* Stoico more pro *vitio* accepit, qod illis *solum malum,* non *summum* tantum. In qem sensum & Jacobus Apostolus *c.* 1. *v.* 13. dixit. Ὁ Θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν. πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. *Deus malis tentari non potest, nec qemqam tentat.*

Ἢ δὲ ἔστι τι] Ex conjectura adscripti, εἰ δὲ ἤτοι. At Annotator Lugdunensis vult εἰ δὲ ἔτι, *si jam non sunt.* vel ἤτοι, inqit, *certe non sunt.* Verum sensus procliyis est, *si verò, vel non sunt, vel nulla eis de nobis est cura.* ἤτοι, & ἤ apud Marcum passim sibi invicem respondent.

Τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ κενῷ θεῶν, ἢ προνοίας κενῷ] In eandem sententiam *l.* 6. §. 10. Τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγχρίματι, καὶ φυρμῷ τοιούτῳ ἐνδιαιρεῖσθαι. *Qid est, qod desiderem in temeraria miscela colluvieqe istiusmodi ulteriùs commorari?*

Ἀλλὰ καί εἰσι] *Esse Deum,* sive *deos,* ut ille pro suo ritu loqi amat, unde constet, vide *l.* 12. §. 28.

Καὶ μέλει αὐτοῖς τῶν ἀνθρωπείων] Observat Brissonius formulam illam receptam (utpote qæ è naturæ ipsius penetralibus prodierat) qâ *deos esse* proclamabant. *Est cæleste numen. Es magne Jupiter.* Manlius apud Livium *l.* 8. & *l.* 3. *Pro se qisqe, deos esse, & non negligere humana, fremunt.* Ità constanter Stoici. Qò magis miror Theophilum Antiochenum *ad Autolyc. l.* 2. Ἔνιοι μὲν τῆς σοῦ ἀρνοῦνται, καὶ τὸ ὅλως θεὸν εἶναι, ἢ εἰ καὶ ἔστι, μηδενὸς φασι φροντίζειν τὸν Θεὸν, πλὴν ἑαυτοῦ. *Stoici qidem Deum esse in universum abnegant: avt si sit, asserunt eum nullius qàm sui curam gerere.* In qâ sententiâ etiam Chrysippum affirmat cum Epicuro planè consensisse. Cæterùm in adversum prorsus Stoici unanimiter concedunt, & contendunt etiam acerrimè adversùs Epicureos, qos hoc nomine perstringunt & oppugnant passim. Seneca *præfat. ad qæst. nat. l.* 1. *Nec hæc intra vulgum dementia est;* (ἄνοιαν & Theophilus nuncupat) *sapientiam qoqe professos contigit. Sunt qi putent sibi ipsis animum esse, & qidem providum ac dispensantem singula, & sua, & aliena: hoc avtem universum, in qo nos qoqe sumus, expers esse consilii, & avt ferri temeritate qadam, avt naturâ nesciente qid faciat.* At non sic οἱ ἐκ τῆς σοῦς. Ἄβουλον γὰρ Θεὸν οὐδὲ ἐπινοῆσαι ῥάδιον. *Etenim consilii expertem Deum nec cogitare facile fuerit.* inqit noster *l.* 6. §. 44. Epictetus *Dissert. l.* 1, *c.* 12. ubi varia aliorum de diis judicia retulerat, primum asserentium, μηδὲν εἶναι τὸν θεῖον, *non esse numen.* secundum, εἶναι μὲν, μὴ προνοεῖν δὲ μηδενός, *esse qidem, sed nulli providere,* tertium, εἶναι, καὶ προνοεῖν, ἀλλὰ τῶν μεγάλων καὶ ὁρατῶν, *esse, & providere, sed magnis & cælestibus.* qartum, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς καὶ τῶν ὁρατῶν, (ἀνθρωπίνων legendum ex Stobæo *Tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 6.) εἰς κοινὸν δὲ μόνον, καὶ οὐχὶ δὲ κατ' ἰδίαν ἑκάστου. *etiam terrestribus & cælestibus, sed in commune duntaxat, non avtem unicuiqe privatim,* ultimo loco illud; qod Stoicorum est, Ulyssis apud Homerum verbis, à Socrate alicubi usurpatis proponit, ὅτι οὐδέ σε λήθω κινύμενος, *se clam Deo ne moveri qidem posse.* Verùm legendum κινύμενον tam ex Stobæo, qàm & ex Homero. Sic enim Minervæ Ulysses *Iliad.* K. *v.* 278.

— ἤ τέ μοι αἰεὶ
Ἐν πάντεσσι πόνοισι παρίσταται. οὐδέ σε λήθω
Κινύμενος —

— qa mihi semper
In omnibus laboribus ades, neqe te latco
Cùm moveor —

Ubi Eustathius ex priscorum sententia; Κινύμενον, ὁ ἐστι κατὰ νῦν κινούμενον, καὶ διαλογιζόμενον. Κινύμενον, *hoc est mentem movens & differens.* Et certè de Socrate Xenophon *Memorial. l.* 1. *pag.* 711. *C.* Σωκράτης δὲ πάντα μὲν ἡγεῖτο θεοὺς εἰδέναι, τά τε λεγόμενα καὶ πραττόμενα, καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα, πανταχοῦ δὲ παρεῖναι, καὶ σημαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων. *Socrates avtem arbitrabatur Deos omnia, qa vel dicuntur, vel agerentur, vel clam deliberarentur, scire. Eosdem ubiqe adesse, ac de rebus humanis omnia mortalibus significare.* Qin & Socrates idem in Platonis *Phædone pag.* 47. *D.* Τό δέ γε μοι δοκεῖ εὖ λέγεσθαι, τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους, καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῶν κεκτημένων τοῖς θεοῖς εἶναι. *Verùmtamen id mihi rectè dici videtur, Deos qidem curam habere nostri: nos vero homines unam qandam ex possessionibus esse deorum.* Et *de Legibus l.* 10. *pag.* 955. *B.* qem locum ob oculos videtur habuisse Epictetus, cùm superiora illa differeret, qandoqidem ibi etiam variæ illæ & recensentur & refutantur sententiæ. Ἀλλ' οὐδὲν τάχ' ἂν ἴτως εἴη χαλεπὸν ἐνδείξασθαι τοῦτό γε, ὡς ἐπιμελεῖς σμικρῶν εἰσὶ θεοὶ, οὐχ ἧττον ἢ τῶν μεγίστων διαφερόντων. ἦκουν γάρ πω, καὶ παρῆν τοῖς νῦν δὴ λεγομένοις, ὡς ἀγαθοί γε ὄντες πᾶσαν ἀρετὴν, τὴν τῶν πάντων ἐπιμέλειαν οἰκειοτάτην αὐτῶν ὅσαν κέκτηνται. *Non erit forsan difficile demonstrare, deos non minus minimarum rerum qàm maximarum curam habere: præsertim cum paullo ante dictum fuerit, eos omni virtute refertos, providentiam omnium sibi propriam vindicare.* Et post *pag.* 956. *B. C.* Οὐκοῦν δὴ τά γε ἀνθρώπινα πράγματα τῆς τε ἐμψύχου μελέτης φύσεως ἅμα, καὶ θεοσεβείας, οὐτοῦ ἐστι πάντων ζώων ἀνθρωπος. θεῶν γε μὴν κτήματα φαμὲν εἶναι πάντα ὁπόσα θνητὰ ζῶα, ὥσπερ καὶ τὸν ἅπαντα ὅλον. πῶς γὰρ οὔ, ἥδε τοίνυν σμικρὰ ἢ μεγάλα τις φάτω ταῦτα εἶναι τοῖς θεοῖς. ὁμοίως γὰρ τοῖς κεκτημένοις ἡμᾶς ἀμελεῖν ἂν εἴη πρόσηκον, ἐπιμελεστάτοις γε ὄντας καὶ ἀρίστοις. *Præterea res humanæ, viventis naturæ participes sunt: & homo ipse præ cæteris animalibus Dei cultor diligentissimus est.* Qin-

κ᾽ τοῖς μὲν κατ᾽ ἀλήθειαν κακοῖς, ἵνα μὴ ἐμπίπτῃ ὁ
a L.8.§.55. ἄνθρωπος, [a] ἐπ᾽ αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθεντο. τ῏ ὃ λοιπῶν
56.l.9.§.40. εἴ τι κακὸν ἦν, καὶ ἔτι ἂν προῖδοντο, ἵνα ἐπὶ πάντα
τὸ μὴ ἐμπίπτειν αὐτῷ. ὁ ὃ χείρω μὴ ποιεῖ ἄνθρω-
πον, πῶς ἂν ἔτι βίον ἀνθρώπου χείρω ποιήσειεν;
b L. 10.§.7. [b] ἔτι ὃ κατ᾽ ἄγνοιαν, ἔτι ἰδιωτείαν μόνον, μὴ δυνα-
μένη ὃ προφυλάξασθαι, ἢ διορθώσασθαι παῦτα,
c L.6.§.1. [c] ἡ τ῏ ὅλων φύσις παρεῖδεν ἄν [d] ὅτε ἂν τηλικοῦτον
d L. 12.§. 12. ἥμαρτεν, ἢ τι παρ᾽ ἀδυναμίαν, ἢ παρ᾽ ἀτεχνίαν,
e L. 4.§.39. ἵνα τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ [e] ἐπίσης τοῖς τε ἀγαθοῖς
l. 5.§.10. ἀνθρώποις καὶ τοῖς κακοῖς πεφυρμένως συμβαίνῃ

& ne in ea, qæ verè mala ſunt, incidat qiſqam, in ipſius arbitrio prorſus poſuere. reliqorum ſi qid malum exiſteret, & de hoc utiqe pariter proſpexiſſent, qò in ipſo ſitum foret, in iſtud qoqe ne incideret. at verò, qod hominem deteriorem non facit, vitam hominis deteriorem efficere qî poſſit? nec imprudens avtem, nec prudens utiqe, ſed præcavere avt corrigere impotens, univerſi natura neglexit iſta; nec errorem tam immanem admiſiſſet unqam, ſive per impotentiam, ſive per imperitiam, ut bona ac mala, bonis maliſqe ex æqo hominibus, nullo facto diſcrimine, contingere pateretur.

ANNOTATIONES.

Quinetiam mortalia cuncta viventia à diis fieri, poſſideri, qemadmodum & cælum univerſum, dicimus. Proculdubio. Jam ergò ſive parva hæc ſive magna qis dixerit diis eſſe, nullo modo cum providentiſſimi atqe optimi ſint, negligenda ſibi ſua poſſeſſio eſt. Deniqe in Epinom. *pag.* 108. *B.* hoc pro fundamento ſtatuitur; Ὡς εἰσὶ θεοὶ, ἐπιμελούμενοι πάντων, σμικρῶν καὶ μειζόνων. *Eſſe deos, rerumqe omnium maximarum ſimul & minimarum curam habere.* Verùm de iſtis, qia eos advocârat Epictetus, ad Stoicos redeamus. Epictetus loco ſuperiùs adducto. Εἰ μὴ εἰσὶ θεοὶ, πῶς ἐστὶ τέλος, ἕπεσθαι θεοῖς; εἰ δὲ εἰσὶ μέν, μηδενὸς δ᾽ ἐπιμελούμενοι, καὶ ὅτω πῶς ὑγιὲς ἔσαι; ἀλλὰ καὶ ὄνῃ, καὶ ἐπιμελωμένων, εἰ μηδεμία διάδοσις εἰς ἀνθρώπους ἐσὶν ἐξ αὐτῶν, κ᾽ νὴ Δία γε κ᾽ εἰς ἐμὲ, πῶς ἔτι καὶ ὅσιος ὑγιὴς ἔσι. *Nam ſi dii non ſint, finis eſſe qi poteſt ſeqi Deum? ſin, cum ſint, nullius rei curam gerunt, etiam ſic qo pacto rectum erit? qod ſi & ſunt, & curant, neqe tamen qicqam hominibus, atqe adeo mihi impertiunt, qo pacto jam vel ſic rectum erit?* Seneca de Benef. l. 6. c. 23. *Cogitavit nos antè natura qàm fecit: nec tam leve opus ſumus, ut illi potuerimus excidere. Natura* nomine *Deum* vult. Ipſe ſe explicet Epiſt. 95. *Deus ipſe humano generi miniſtrat; ubiqe & omnibus præſtò eſt.* Et mox. *Nunqam ſatis perfectum erit, niſi qualem debet Deum mente conceperit, omnia habentem, omnia tribuentem, beneficia gratis dantem.* Et rurſum. *Primus eſt deorum cultus, deos credere. deinde reddere illis majeſtatem ſuam, reddere bonitatem, ſine qa nulla majeſtas eſt: ſcire, illos eſſe, qi præſident mundo, qi univerſa vi ſuâ temperant, qi humani generis tutelam gerunt, interdum curioſi ſingulorum.* Qo loco cave, *interdum* illud aliter qàm pro *interim* accipias. In eandem, ſed plenius, ſententiam Avguſtinus *Confeſſ. l. 3. c. 11. Bonus omnipotens ſic curat univerſos tanqam ſingulos, ſic ſingulos tanqam ſolos.* Et Gregorius Romanus in Job. l. 35. c. 19. *Sic intendit ſingulis, ac ſi vacet à cunctis; & ſic ſimul intendit omnibus, ac ſi vacet à ſingulis.* Qod preſſius Ariſtides in *Panathen. Tom.* I. *p.* 269. Πάντων, ὡς μόνων ἑκάστων, ἐφίκετθαι *Omnia, non ſecus atqe ſingula curavit.* Nec eleganter minus è noſtris qidam, [Barnabas Potter *in concion. funebr.* & Georgius Hacvil. *in Pſal.* 102. *v.* 2.] qi providentiam divinam ſimilem dixerunt εἰκόνι τεχνικῶς πάνυ γεγραμμένῃ, τῇ τὰς παρίστας ὀράσῃ, ut Gregorius Nazianzenus *orat. in Athan. epitaph.* hoc eſt, *imagini eo artificio concinnatæ, ut in aſtantium unumqemqe oculos deſigere videatur*; imò ſic aſtantium unumqemqe intueri videatur, acſi ipſum ſolummodo intueretur. Balbus deniqe ex Stoicorum ſententia, (nam de Chryſippo, qem hac ipſa de cavſſa taxat Plutarchus, tanqam qi numen κινόσπουδον faciat, dicetur *ad. l.* 7. §. 32.) apud Ciceronem *de nat. Deor. l.* 2. *Nec verò univerſo generi hominum ſolùm, ſed etiam ſingulis à diis immortalibus conſuli & provideri ſolet.* Vide *ad l.* 1 §. 4. 17. & *l.* 6. §. 30.

Ἐπ᾽ αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθεντο]: Humanis viribus nimium qantum hac in parte Stoici videntur tribuiſſe: ſed nec iſti ſoli. Cicero *Paradox.* 2. ex Stoicorum mente: *Nemo poteſt non beatiſſimus eſſe, qi eſt totus aptus ex ſeſe, qique in ſe uno ſua ponit omnia.* Et *ad Luc. famil. l.* 5. *Ep.* 13. *Hanc lavdem ſapientiæ ſtatuo eſſe maximam, non aliunde pendere; nec extrinſecus avt bene avt malè vivendi ſuſpenſas habere rationes.* Seneca *Epiſt.* 31. *Unum bonum eſt, qod beatæ vitæ cavſſa & firmamentum eſt, ſibi fidere.* Excuſatius hoc forſan, ſi eo ſenſu ſumeretur, qo Plato dixit in *Epitaph.* Ὅλῳ γὰρ ἀνδρὶ εἰς ἑαυτὸν ἀνήρτηται πάντα τὰ πρὸς εὐδαιμονίαν φέροντα, ἢ ἐγγὺς τούτου, κ᾽ μὴ ἐν ἄλλοις ἀνθρώποις αἰωρεῖται, ἐξ ὧν ἢ ἓν, ἢ κακῶς πραξάντων πλεῖστα ἠνάγκασαι κ᾽ τὰ ἐκείνου, τούτῳ ἄριστα παρεσκεύασαι ζῆν, — διὰ τὸ αὐτῷ πεποιθέναι. id eſt, vertente Cicerone *Tuſcul. l.* 5. §. 36. *Nam cui viro ex ſeipſo apta ſunt omnia, qa ad beatè vivendum ferunt, nec ſuſpenſa aliorum avt bono caſu avt contrario, pendere ex alterius eventis & errare coguntur; huic optimè vivendi ratio comparata eſt; — qod ſemper in ſeipſo omnem ſpem reponat ſui.* Qanqam religioſiùs Julianus *in Conſtant. Orat.* 2. Ὅλῳ ἀνδρὶ εἰς τὸν θεὸν ἀνήρτηται πάντα, &c. *Cui viro ex Deo apta ſunt omnia,* &c. Verùm ulteriùs progreditur Seneca, non ut *hominum* tantùm *opes operámqe*, ſed ut *numinis* etiam *opem* excludat. *Turpe eſt,* inqit, *etiamnum Deos fatigare. qid votis opus eſt? fac te ipſe felicem.* Et rurſus, *Hoc eſt ſummum bonum; qod ſi occupas, incipis Deorum eſſe ſocius, non ſupplex. Qomodo, inqis, iſto pervenitur? Tutum iter eſt, jucundum eſt, ad qod natura te inſtruxit. dedit tibi illa, qæ ſi non deſerueris, par deo ſurges.* & *Epiſt.* 41. *Facis rem optimam, & tibi ſalutarem, ſi, ut ſcribis, perſeveras ire ad bonam mentem. qàm ſtultum eſt optare, cùm poſſis à te impetrare? non ſunt ad cælum elevanda manus,* &c. Idem tamen *Epiſt.* 10. *Votorum tuorum veterum licèt Diis gratiam facias; alia de integro ſuſcipe: roga bonam mentem, bonam valetudinem animi; deinde corporis.* Hoc eſt qod Juvenalis *Sat.* 10. *v.* 356.

Orandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano.

qi ſubjicit tamen *v.* 363.

Monſtro qod ipſe tibi poſſis dare. Semita certè
Tranqilla per virtutem patet unica vitæ.

Et Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 18.

Hæc ſatis eſt orare Jovem, qi donat & avfert,
Det vitam, det opes: æqum mi animum ipſe parabo.

Sed & Cotta Academicus apud Ciceronem *de Nat. Deor. l.* 3. *extremo*; qo loco latiùs iſta diſſeruntur: *Judicium hoc omnium mortalium eſt, fortunam à Deo petendam, à ſeipſo ſumendam eſſe ſapientiam.* Et rurſus; *Atqe hoc qidem omnes mortales ſic habent; omnem commoditatem proſperitatemqe vitæ à diis ſe habere: virtutem avtem nemo unqam acceptam Deo retulit.* Impiè planè, falſòqe. Qanqam in eandem ferè mentem Syneſius *de provident. pag.* 101. Μηκέτ᾽ ἂν ἐνόχλει τοῖς θεοῖς, ἵνα θῇ, ἢν ἐθέλῃς, δυναμενος σώζεσθαι. *Deſine itaqe Deos obtundere, qi, ſi velis, propriis tete opibus ſervare poſſis. pag.* 106. Αὐτὸς γάρ τις ἑκὼν ἑαυτῷ τῆ τοιύτῃ (τῆ ἐυδαίμονος βίᳳ) τιμίας, ἀγαθὸς εἶναι βουλόμενος. *Qisqe enim ipſe ſibi iſtius (felicioris vitæ) diſpenſator eſt, ſi vitæ probitatem ſectari velit.* Pium magis qod Marcus *l.* 9. §. 40. etiam ad iſta manum nobis ſuam numen porrigere. In qam ſententiam & Seneca ipſe *Epiſt.* 41. *Bonus vir ſine Deo nemo eſt. an poteſt aliqis niſi ab illo adjutus exurgere? ille dat conſilia magnifica & erecta. in unoqoqe bonorum virorum,*

Qis Deus intertum eſt, habitat tamen Deus.

(qod non *ex Naſonis metamorphoſi*, utì Lipſius opinatur; ſed *ex Maronis Æn. l.* 8. ſumptum eſt) niſi qòd in ambiguo reliquiſſe videtur, de numine ipſo divino, an de animo humano cœlitus indito, qem & cum noſtro *Deum* familiariter appellat, intelligi hæc voluerit. Vide *l.* 5. §. 10. Certè, qod Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 27. ex fundamentis à Stoico etiam dogmate deſumptis: Ἔιπερ ὁ Θεὸς ἀρετὴν μὲν οὐ δίδωσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τὸ καλὸν αὐθαίρετόν ἐσι. πλῆτον δὲ κ᾽ ὑγίειαν χωρὶς ἀρετῆς δίδωσιν. ὐκ ὀφελεῖ. *Deus ſi non virtutem hominibus largiatur, ſed eam ſibi ipſi tribuant mortales; opes verò corporiſqe valetudinem citra virtutem largiatur; ne ille hominibus nihil qicqam prodeſt.* Veriſſimum nihilominus, qod noſter *infrà l.* 8. §. 56. & *l.* 9. §. 40. *Non eſſe in aliùs cujuſqam poteſtate, ut malum miſeriumve qenqam faciat.* Οὐδεὶς γὰρ ὁ παραδῆναι ἀναγκάζων, *nemo ſiqidem eſt, qi cogere qenqam poſſit, ut recti boniqe rationem tranſgrediatur. l.* 5. §. 10. nec verum certúmve minus, *Nullius cujuſqam felicitatem ab aliorum dictis, factis, perpeſſionibus pendere:* qod & Marcus *infrà* §. 17. eis verbis voluit; ἀναιδεῖ γὸν ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μὴ, &c. *Cùm ut alii faciant, avt ne faciant qid, opus nil habeat.*

Μὴ δυναμένη δὲ] Obſervat Mericus Caſavbonus rectè tangere iſtic: & ex parte corrigere Marcum, Stoicum dogma qoddam minùs pium, & potentiæ divinæ imminutivum, qo cenſebant illi ideo bona malâqe externa hæc qibuſvis ex æqo obvenire, qòd Deus aliter iſta diſponere neqiebat. Ità Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. Ὥσπερ οὖν ἦν ἄξιον, τὸ κράτιστον ἁπάντων καὶ κυριεύον οἱ θεοὶ μόνον ἐφ᾽ ἡμῖν ἐποίησαν τὴν χρῆσιν τὴν ὀρθὴν τοῖς φαντασίαις, τὰ δ᾽ ἄλλα οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν. ἄραγε ὅτι οὐκ ἤθελον; ἐγὼ μὲν δοκῶ, ὅτι εἰ ἐδύναντο, καὶκεῖνα ἂν ἡμῖν ἐπέτρεψαν. ἀλλὰ πάντως οὐκ ἐδύναντο. *Quamobrem Dii immortales id qod eſt omnium præſtantiſſimum & imperatorium, ſolum, ut decebat, in noſtra poteſtate eſſe voluerunt, rectum videlicet viſorum uſum, reliquorum poteſtatem nobis ademerunt? Eáne de cavſſa, qod tribuere noluerunt? Eqidem exiſtimo, ſi potuiſſent, illa etiam nobis fuiſſe conceſſuros: ſed eos nullo modo potuiſſe.* Seneca *Epiſt.* 58. *Mittamus*

retur. atqi mors, & vita, honor & ignominia, dolor & voluptas, opes & pavpertas, iſta omnia bonis pariter maliſque contingunt, cùm nec honeſta ea nec inhoneſta ſint. nec bona itaqe nec mala ſunt.

§. 12. Facultatis rationalis eſt, conſiderare, qàm velociter evaneſcant omnia, in mundo corpora, in ævo eorundem etiam memoria: cujuſmodi ſint omnia qæ ſub ſenſum cadunt; horúmqe ea maximè, qæ vel voluptate alliciunt, vel dolore percellunt, vel cum faſtu celebrantur; qàm vilia, qàm contemnenda, qàm ſordida, caduca, mortua ſint. qinam ii ſint, qorum opiniones vocéſqe claritatem largiuntur. qid ſit ipſum mori; qódqe ſi qis rem ipſam per ſe intueatur, cogitationéqe ab illa ſubmo-

θάνατος δέ γε καὶ ζωὴ, δόξα καὶ ἀδοξία, [a] πόνος καὶ ἡδονὴ, πλοῦτος καὶ πενία, [b] πάντα ταῦτα ἐπίσης συμβαίνει ἀνθρώπων τοῖς τε ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς [c] ἔστε καλὰ ὄντα, ἔστε αἰσχρά. ἔστ' οὖν ἀγαθὰ, ἔστε κακά ἐστι.

§. 12. Πῶς [d] πάντα ταχέως ἐναφανίζεται, τῷ μὲν κόσμῳ αὐτὰ τὰ σώματα, τῷ δ' αἰῶνι αὐτῶν μνήμαι αὐτῶν; οἷά ἐστι τὰ αἰσθητὰ πάντα, καὶ μάλιστα τὰ ἡδονῇ δελεάζοντα, ἢ τῷ πόνῳ φοβοῦντα, ἢ [e] τῷ τύφῳ διαβεβλημένα. πῶς [f] εὐτελῆ καὶ ἀκαταφρόνητα, καὶ ῥυπαρὰ, καὶ ἐυφθαρτα, καὶ [g] νεκρὰ, νεκρᾶς δυνάμεως ἀφιερώματα. [h] τί ἐστιν ὅτι ὧν αἱ ὑπολήψεις καὶ αἱ φωναὶ, τὴν ἐυδοξίαν [i] τί ἐστι τὸ ἀποθανεῖν. καὶ ὅλα ἐάν τις αὐτὸ μόνον εἰδῇ, καὶ [k] τῷ μερισμῷ τῆς ἐννοίας διαλύσῃ τὰ ἐμφαν-

a L. 6. §. 33. & l. 9. §. 1.
b L. 6. §. 34.
c L. 7. §. 64. l. 8. §. 1. l. 12. §. 23.
d L. 3. §. 10. l. 4. §. 3. 14. 32. 33. l. 5. §. 23. l. 6. §. 36. l. 7. §. 10. 19. l. 8. §. 18. l. 9. §. 29. l. 12. §. 21. 32.
e L. 3. §. 6. l. 6. §. 13.
f L. 4. §. 48. l. 5. §. 10. 12. 33.
g L. 12. §. 33.
h L. 6. §. 59. l. 8. §. 53. l. 9. §. 34. l. 10. §. 13. 19.
i [χαρίζονται. f. ἀφαιρεῖται. Lug. An.

ANNOTATIONES.

tamus animum ad ea qa æterna ſunt; miremur in ſublime volitantes rerum omnium formas, Deumqe inter illa verſantem & providentiam, qemadmodum qa immortalia facere non potuit, qia materia prohibebat, defendat à morte, ac ratione vitium corporis vincat. Et *de benef. l. 2. c. 29. Qicqid nobis negatum eſt, dari non potuit. —magna accepimus, majora non cepimus.* Vide *ſuprà ad §. 3.* πρόσεισι δὲ καὶ ἀναγκαῖον.

Δόξα καὶ ἀδοξία] *Famam & infamiam* in *mediis* ponit. Vide *ad l. 4. §. 19.* Stoici ἀτυφόν φασιν εἶναι τὸν σοφόν. ὅσως γὰρ ἔχει πρός τι τὸ ἔνδοξον καὶ ἄδοξοι. *Faſtus expertem dicunt eſſe ſapientem. Eodem enim modo affectus eſt & erga gloriam & erga infamiam.* Laërtius *l. 7.* in *Zenone*, & ex Laërtio corrigendus Svidas; qi pro τὸ, τὸν exhibet.

Πόνος καὶ ἡδονή] Gregorius Nyſſenus *Orat. catachet. 8. pag. 495.* A. Ἐκεῖνο τῇ φύσει μόνον ἐστιν ἀγαθὸν, ὃ ἡ αἴσθησις οὐκ ἐφάπτεται. καὶ μόνον ἐκεῖνο καλὸν, ἡ τῶ ἀγαθῶ ἀλλοτρίωσις. πόνοις δὲ καὶ ἡδοναῖς τὸ καλὸν καὶ τὸ κακὸν κρίνειν, τῆς ἀλόγω φύσεως ἴδιόν ἔστιν. ἐφ' ὧν τῶ ἀληθῶς καλῶ ἡ καταπόνησις, διὰ τὸ μὴ μαίχειν αὐτὰ νῦ καὶ διανοίας, χώραν οὐκ ἔχει. *Illud ſolum eſt bonum naturâ, qod ſenſus non attingit: & ſolum eſt illud malum boni abalienatio. Laboribus autem & voluptatibus dijudicare bonum & malum eſt proprium naturæ rationis expertis, in qibus locum non habet veri boni cogitatio, propterea qòd mente careant & intelligentia.*

Πάντα ταῦτα ἐπίσης συμβαίνει τοῖς τε ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς] Idem hominum ſapientiſſimus, *Eccleſ. c. 9. v. 3. Omnia juſtis & ſapientibus, qa aliis omnibus, contingunt; & unus idemqe eſt bonis atqe malis eventus. Cuivis poteſt accidere, qod cuiqam poteſt.* P. Syrus apud Senecam *de tranqill. c. 11.* & *ad Mart. conſol. c. 9.* Seneca ipſe *ibid. c. 17. Moveret hoc me, ſi eſſet cuiqe pro moribus fortuna, nunqam mala bonos ſeqerentur. Nunc video exempto diſcrimine, & eodem modo, malos bonósqe jactari.* Nimirum, ut Hieronymus *adverſus Jovin. l. 2. q. 4. In eodem mari navigantibus eadem tranqillitas eſt, eadem tempeſtas.* Piè prudentérqe Avguſtinus *de Civit. Dei lib. 1. cap. 8. Placuit divinæ providentiæ præparare in poſterum bona juſtis, qibus non fruentur injuſti; & mala impiis, qibus non excruciabuntur boni. illa verò temporalia bona & mala utrisqe voluit eſſe communia, ut nec bona cupidiùs appetantur, qa mali qoqe habere cernuntur; nec mala turpiter evitentur, qibus & boni plerumque afficiuntur.* qibus gemina ferè habet Gregorius Romanus *paſtor. l. 3. c. 1.* Homerus *Odyſſ. ζ. v. 188.* apud Stobæum *tom. 1. l. 1. tit. 3.* reponendus:

Ζεὺς δ' αὐτὸς νέμει ὄλβον ὀλύμπιος ἀνθρώποισιν
Ἐσθλοῖς, ἠδὲ κακοῖσιν, ὅπως ἑκάστοισιν ἐθέλῃσιν.
Divitias pariter juſtisqe malisqe ſupremus
Juppiter ipſe ſui pro numinis arbitrio dat.

Grotius.

Οὐκ ἄρ' ἀγαθὰ, ὅτε καὶ] Concludit hinc, externa iſta nec in *bonorum*, nec in *malorum* numero habenda, qia promiſcuè poſſunt vel *bonis* vel *malis* contingere. Iſocrates *ad Demon. §. 32.* Τοσούτῳ κρείττων δικαιοσύνη χρημάτων, ὅσῳ ἐκείνων μὲν τοῖς φαύλοις μέτεστι, ταύτης δὲ τοῖς μοχθηροῖς ἀδύνατον μεταλαβεῖν. *Juſtitia pecuniis eo præſtantior eſt, qòd ha malis hominibus contingunt, illam improbi conſeqi nullo modo poſſunt.* Vult ille bonum iſtud præſtantiùs eſſe, Stoici *ſolum* & *ſingulare.* Seneca *Epiſt. 71. Summum bonum eſt, qod honeſtum eſt. & qod magis admireris, unum bonum eſt, qod honeſtum eſt. Cætera falſa & adulterina bona ſunt.* qod & latiùs proſeqitur *Epiſt. 76.* & *85.* Idem *Epiſt. 120. Hæc duo (bonum & honeſtum) apud alios diverſa, apud nos tantùm diviſa. iſta duo qidem facimus, ſed ex uno. nihil eſt bonum, niſi qod honeſtum eſt. qod honeſtum, eſt utiqe bonum. Bonum putant aliqi eſſe, qod utile eſt. itaqe hoc & divitiis, & eqo, & vino, & calceo nomen imponunt: tanta eſt apud illos vilitas boni, & adeò usqe ad ſordida deſcendit. Nihil nobis bonum videtur, qo qis & malè uti poteſt. Vides autem divitiis, nobilitate, viribus qàm multi malè utantur.* & *Epiſt. 117. Id medium atqe indifferens (hoc eſt, nec bonum nec malum) vocamus, qod tam malo contingere* A *qàm bono poteſt; tanqam pecunia, forma, nobilitas.* Et *Epiſt. 87. Qod bonum eſt, bonos facit: fortuita bonum non faciunt. ergò non ſunt bona.* qod idem & Cicero *Paradox. 1. Poteſtne bonum cuiqam malo eſſe? aut poteſt qiſqam in abundantia bonorum ipſe eſſe non bonus? atqi iſta omnia talia videmus, ut etiam improbi habeant, & obſint probis.* Et rurſus *ibidem; Verum eſt ergò. qod contemptiſſimo contingit, bonum non eſſe.* E noſtris Baſilius Cæſar *in Pſal. 1. pag. 129. B.* Τούτων οὐδέν ἐστιν ἀγαθὸν ᾗ ἑαυτῷ φύσει; ὃ μόνον καθότι ῥᾳδίαν ἔχει τὴν πρὸς τὰ ἐναντία περιτροπὴν, ἀλλ' ὅτι μηδὲ ἀγαθὰς σύγκλειν τὰς κεκτημένας ἀποτελεῖν. *Illorum nullum ipsâ ſui naturâ aſtimandum eſt bonum, non ſolùm qòd facilem habeant ad contrarium converſionem, ſed & qòd ne bonos qidem poſſeſſores ſuos reddere valeant.* Avguſtinus *concion. ſolemn. 236. Bona ſunt iſta, unde facias bene; non qa te faciant bonum. non qa bonum faciant, ſed unde bonum fiat.* Vide *l. 4. §. 39.* & *l. 5. §. 10.* & *l. 8. §. 1.*

§. 12. Πάντα ταχέως ἐναφανίζεται] Ità *l. 4. §. 14.* Ἐναφανισθήσῃ τῷ γεννήσαντι. *In id qod produxit te evaneſces.* & *l. 7. §. 10.* Πᾶν τὸ ἔνυλον ἐναφανίζεται τάχιστα τῇ τῶν ὅλων οὐσίᾳ. *Materiale omne in univerſi ſubſtantiam qàm celerrimè evaneſcit.* & *l. 9. §. 33.* Πάντα ὅσα ὁρᾷς τάχιστα φθαρήσεται, καὶ οἱ φθειρόμενα αὐτὰ ἐπιδόντες τάχιστα καὶ αὐτοὶ φθαρήσονται. *Corrumpentur brevi qacunqe vides: corrumpentur brevi & qi corrumpi hæc vident.*

Ἡ τῷ τύφῳ διαβεβλημένα] Ità *l. 6. §. 13.* Δεινὸς γὰρ ὁ τύφος παραλογισής. *Gravis enim impoſtor faſtus eſt.* Vide & *l. 12. §. 24.*

Ὧν αἱ ὑπολήψεις καὶ αἱ φωναὶ, τὴν ἐυδοξίαν] ſupplendum; παρέχουσι, χαρίζονται, aut aliud ejuſmodi. Iſta enim malim, qàm cum Annotatore Lugdunenſi ἀφαιροῦσι, *auferunt.* niſi ſi utrumqe, qod & poteſt, ſupplere libuerit. Vide *infrà §. 17.* & *l. 3. §. 4.*

D Τὰ ἐμφανταζόμενα αὐτῷ] *qibus, tanqam larvis horrendis, inſtructa mors imaginationi noſtræ ſemet objicere aſſolet.* Senſuum prægnans vocabulum. Vide *l. 1. §. 7.* φαντασιοπλήκτως. *cum eo apparatu, eóqe oſtentationis ſtudio, ut in ſtuporem ſpectantes audientésve conjicias.* Ità Epictetus *Diſſert. l. 2. c. 6.* Ποίαν δυσκολίαν ἔχει, τὸ γενόμενον φθαρῆναι; τὸ δὲ φθεῖραι ἡ μάχαιρά ἐστιν, ἢ τροχὸς, ἢ θάλασσα, ἢ πυρετὸς, ἢ τύραννος, τί σοὶ μέλει, ποίαν ὁδὸν καταβῇς εἰς ᾅδου; ἴσαν πᾶσαι εἰσιν. οἱ δὲ θύραι ἀκοῦσαι τάληθή, συντομώτερα, ἣν πέμπει ὁ τύραννος. ἐθέλετ' ἐθέλεις τύραννος ἓξ μησί τινα ἐσφαξε. πυρετὸς δὲ καὶ ἐνιαυτῷ πολλάκις. ψόφος ἐστὶ ταῦτα πάντα, καὶ κόμπος κενῶν ἐνομάτων. *Qid in eo eſt aſperum, ut ortus qi ſit idem intereat?* E *Id autem qod interimit, aut gladius eſt, aut rota, aut mare, aut teſta, aut tyrannus. Qid tu curas, qà viâ deſcendas ad orcum? Omnes viæ pares ſunt. Qod ſi verum avidus ſtudes, compendioſior eſt, qâ te tyrannus mittit. Nunqam ullus tyrannus ſemeſtri qenqam jugulavit. Febris autem ſæpe totum annum. Strepitus hæc omnia ſunt, & jactatio inanium verborum.* qibus gemina habet & *l. 4. c. 7.* Qod avtem de morte iſtic Marcus, de rebus qibuſvis externis idem *infrà l. 6. §. 13.* ὕτως δεῖ παρ' ὅλον τὸν βίον ποιεῖν, καὶ ὅπου λίαν ἀξιοπρόσιτα πράγματα φαντάζεται, ἀπογυμνοῦν αὐτὰς, καὶ τὴν ἐυτέλειαν αὐτῶν καθορᾶν, καὶ τὴν ἰσορίαν, ἐφ' ᾗ σεμνύνεται, περιαιρεῖν. F *Ad eundem modum per totam vitam agendum eſt, ut res etiam, qa comprobatu dignißimæ videbuntur, prorſus denudemus, viſitatémqe earum intueamur, & tollamus eam, qâ evehi ſolent, narrationis pompam omnem.* Plutarchus *de exil.* τύτων (ὧν ἡ φύσις οὐδὲν ἔχει κακὸν, ἀλλὰ ὅλον καὶ πᾶν τὸ λυπεῖν ἐκ κενῆς δόξης ἀναπίπλασαι) δεῖ, καθάπερ τοῖς δεδοικόσι τὰ προσωπεῖα παιδίοις, ἐγγὺς καὶ ὑπὸ χεῖρα ποιοῦντες καὶ ἁπτόμενοι ὑπτιάζομεν καταφρονεῖν, ὕτως ἐγγὺς ἀπτόμενος καὶ συνειδότας τὸν λογισμὸν, τὸ σαθρὸν καὶ τὸ κενὸν καὶ τεραγωδημένον ἀποκαλύπτειν. *Ubi in ipſa re nihil ineſt mali, ſed omnis dolor inanis opinionis errore conflictus eſt: ibi qemadmodum larvas pueris* G *metuentibus propius adhibemus retectas, inqe manus tradimus, ut adſuescant contemnere: ita nos qoqe rationis lumine propius admoto*

a L. 4. §. 5. l. 9. §. 3. l. 10. §. 36.
b Infr. §. 17.
c L. 11. §. 23.
d Sup. §. 3.
e Θεὸς ἀνθρώπῳ Lug. An. L. 12. §. 2.
f π' e. ŏ.
g ἔχον. Bot.
h διίκηται, vel, διαχίεται p. διάκειται Bot.

φαντάζόμενα αὐτῷ, ἀπίθι ἄλλό τι ὑπολήψεται αὐτὸ εἶναι ἢ [a] φύσεως ἔργον. [b] φύσεως δ' ἔργον [c] παιδίον ἐστί. τῶν μέν τοι ἀ μόνον φύσεως ἔργόν ἐστι, ἀλλὰ καὶ [d] συμφέρον αὐτῇ. πῶς ἅπτεται [e] Θεὸς ἀνθρώπου, καὶ κατὰ τί αὐτοῦ μέρος, καὶ [f] ὅταν πῶς ἔ ἔχῃ [h] διαχθῇ, τὸ τοῦ ἀνθρώπου τῶν μόριον.

verit ea omnia, qibus tanqam larvis horrendis instructa imaginationi noſtræ ſe objicit, nihil eſſe aliud comperiet qàm opus naturæ. opus avtem naturæ ullum qiſqis expaveſcit, puer eſt. verùm enim verò mori non eſt opus tantùm naturæ, ſed qod eidem & conducat, ejuſdem deniqe facultatis fuerit, conſiderare, homo Deum qomodo, & qâ ſui parte contingat; qóqe pacto habitura ſe ſit pars iſta, ubi corpore ſoluta fuerit.

§. 13. Ni-

ANNOTATIONES.

admoto detegemus qicqid præter rem putridum, vanum, & tragicè inflatum nobis objicitur. Seneca *Epiſt.* 24. *Illud ante omnia memento, demere rebus tumultum, ac videre qid in qaqe re ſit. ſcies nihil eſſe in iſtis terribile, niſi ipſum timorem. qod vides accidere pueris, hoc nobis qoqe majusculis pueris evenit. illi qos amant, quibus aſſveverunt, cum qibus ludunt, ſi perſonatos vident, expaveſcunt. Non hominibus tantùm, ſed & rebus perſona demenda eſt, & reddenda facies ſua. Qid mihi gladios & ignes oſtendis, & turbam carnificum circa te frementium? tolle iſtam pompam, ſub qa lates, & ſtultos territas. mors es, qam nuper ſervus meus, qam ancilla contempſit. qid tu rurſus mihi flagella & equleos magno apparatu explicas? qid ſingulis articulis ſingula machinamenta, qibus extorqeantur, aptata, & mille alia inſtrumenta excarnificandi particulatim hominis? pone iſta, qa nos obſtupefaciunt. jube conticeſcere gemitus, & exclamationes, & vocum inter lacerationem eliſarum acerbitatem. nempe dolor eſt, qem podagricus ille contemnit, qem ſtomachicus ille in ipſis delicitis perfert, qem in puerperio puella perpetitur.* Et Epiſt. 14. *Timetur inopia; timentur morbi; timentur qa per vim potentioris eveniunt. ex his omnibus nihil magis nos concutit, qàm qod ex aliena potentia impendet. magno enim ſtrepitu & tumultu venit. naturalia mala, qa retuli, inopia atqe morbi, ſilentio ſubeunt, nec oculis, nec auribus qidqam terroris incutiunt. ingens alterius mali pompa eſt: ferrum circa ſe & ignes habet, & catenas, & turbam ferarum, qam in viſcera immittat humana. cogita hoc loco carcerem & cruces, & equleos, & uncum; & adactum per medium hominem, qi per os energat, ſtipitem; & diſtracta in diverſum actis cruribus membra; illam tunicam alimentis ignium & illitam & intextam; qicqid aliud præter hac, commenta ſævitia eſt. nen eſt itaqe mirum, ſi maximus hujus rei timor eſt, cujus & varietas magna, & apparatus terribilis eſt. nam qemadmodum plus agit tortor, qò plura inſtrumenta doloris expoſuit; ſpecie enim vincuntur. qi patientiâ reſtitiſſent: ità ex his, qa animos noſtros ſubigunt & domant, plus proficiunt, qa habent qod oſtendant. illa peſtes non minùs graves ſunt; famem dico & ſitim, & præcordiorum ſuppurationes, & febrem viſcera ipſa torrentem. Sed latent. nihil habent, qod intentent, qod præferant. hæc, ut magna bella, aſpectu paratuqe vicerunt.* Idem *qæſt. nat. c.* 59. *Contemne mortem, & omnia, qa ad mortem ducunt contempta ſunt; ſive illa bella ſunt, ſive navfragia, ſev morſus ferarum, ſev ruinarum ſubito lapſu procidentium pondera. numqid amplius facere poſſunt, qàm ut corpus ab anima reſolvant? hac nulla diligentia vitat, nulla felicitas domat, nulla potentia evincit.* Et *ibid. l. 6. c. 32. Qid ad me qàm ſint magna, qibus pereo? ipſum perire non eſt magnum.* Vide *ad l. 7. §. 68.*

Φύσεως ἔργον] Ità *l. 11. §. 34. φυσικὸν ἔργον. munus naturale. l. 4. §. 5. φύσεως μυστήριον. natura myſterium.* Et *l. 9. §. 3. φυσικὸν ἐνέργημα. opus naturale.* Seneca in *qæſt. natur. l. 6. c. 32. Mors natura lex eſt: mors tributum, officiumqe mortalium.*

Παιδίον ἐστί] Seneca *Epiſt.* 110. *Talis eſt animorum noſtrorum confuſio, qalis Lucretio viſa eſt.* (*l. 2.*)

Nam veluti pueri trepidant, atqe omnia cæcis
In tenebris metuunt: ità nos in luce timemus
[*Interdum, nihilo qa ſunt metuenda magis, qàm*
Qa pueri in tenebris pavitant, fingúntqe futura.]

Qid ergo? non omni puero ſtultiores ſumus, qi in luce timemus? & *Epiſt.* 36. *Denique finem faciam ſi hoc unum adjecero, nec infantes,* [fatuos. f.] *nec pueros, nec mente lapſos timere mortem: & eſſe turpiſſimum, ſi eam ſecuritatem nobis ratio non præſtat, ad qam ſtultitia perducit.* Vide eundem ſuprà ex *Epiſt.* 24. & *de Conſtant. c.* 4. *ad l.* 8. §. 48. Vide & ad *l.* 4. §. 3. ὡς ἀνήρ. Epictetus *Diſſert. l.* 3. *c.* 24. Πρὸς ταῦτα ὑπὸ θεῶν εἰς τὴν πόλιν ταύτην εἰσηγμένῳ, καὶ ἤδη τῶν ἀνδρὸς ἔργων ὀφείλων ἅπτεσθαι, τίτθας ἐπιποθεῖς καὶ μάμμην, καὶ κάμπτει σε καὶ ἀποθηλύνει κλαίουσα γύναια μοῦ; ὕστις οὐδέποτε παύσῃ παιδίον ὢν νήπιος; ἐκ οἷόν ὅτι ὁ τὰ παιδία ποιῶν, ὅσῳ πρεσβύτερος, τοσούτῳ γελοιότερος; *Ad hæc munera a Diis in urbem hanc introductus, cùm jam virilia munera tibi obeunda eſſent, tu nutrices & mammas deſideras, teqe inflectunt & effæminant ſtulta muliercula ploratu ſuo? Ità nunqam deſinens infans eſſe, qò natu major, eò magis ridiculus fies.* Vide *l.* 11. §. 23. Idem *ibidem c.* 19. Ὅταν καὶ αὐξηθέντες φαινόμεθα παιδία. παῖς γὰρ ἐν μουσικοῖς, ὁ ἄμουσος. ἐν γραμματικοῖς, ὁ ἀγράμματος. ἐν βίῳ, ὁ ἀπαίδευτος. *Sic adulti etiam pro pueris nos gerimus. Puer enim in Muſica eſt homo amuſus, in re literaria homo illiteratus, in vita homo inerudítus.*

A Καὶ συμφέρον αὐτῇ] qia ſcilicet rerum natura rerum mutationibus iſtis conſtat; ut *ſuprà* §. 3. Et ſicut Muſa rhetor, referente M. Seneca *præfat. controv. l.* 5. de nobis, *Mortibus vivimus*; ità mortibus mundus renovatur vigétqe, utì noſter *lib.* 6. §. 25.

Πῶς ἅπτεται Θεὸς ἀνθρώπου, καὶ κατά τι αὐτοῦ μέρος] Pendent à ſuperioribus iſta; ut novam iſtinc ſectiunculam ordiri nevtiqam ſit conſentaneum. Hæc enim qæ ſequntur, ex eorum ſunt numero, qæ Marcus nobis diligentiùs conſideranda in periocha iſta proponit: qâ nimirum parte homo Deum attingat, &c. neqe enim opus eſt, ut receptam cum Annota-
B tore Lugdunenſi lectionem ſolicitemus, & ἀντισπάσῃς legamus, Θεὸς ἀνθρώπου. qanqam & Marcus *l.* 12. §. 2. de Deo, *μόνῳ τῷ ἑαυτοῦ νοερῷ μόνον ἅπτεται τῶν ἐξ ἑαυτοῦ, Solâ enim mente ſuâ attingit illas à ſeſe*, &c. Plutarchus *Numâ pag.* 65. C. *οὐκ ἐφάπτεσθαι θεοῦ δύνατον ἄλλως ἢ νοήσει. Non aliter aſpirari ad Deum qàm mente poſſe.* Dionyſius ὑποδολιμαῖος *de divin. nomin. c.* 1. §. 1. Τοῖς ἀφθέγκτοις καὶ ἀγνώστοις ἀφθέγκτως καὶ ἀγνώστως συναπτόμεθα, καθὰ τὴν κρείττονα τὴν καθ' ἡμᾶς λογικῆς καὶ νοερᾶς δυνάμεως καὶ ἐνεργείας ἕνωσιν. *Rebus ineffabilibus & ignotis modo ineffabili ignotóqe conjungimur, ſecundùm eam unionem, qa vim omnem ac potentiam noſtræ aut*
C *ratiocinationis aut intellectionis excedit.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 3. Δύο ταῦτα ἐν τῇ γενέσει ἡμῶν ἐγκαταμίγνηται; τὸ σῶμα μὲν, κοινὸν πρὸς τὰ ζῶα, ὁ λόγος δὲ καὶ ἡ γνώμη, κοινὸν πρὸς τοὺς θεούς. *Duo hæc in ortu noſtro permixta ſunt, corpus commune cum cæteris animantibus, ratio & mens cum Diis.* De anima rationali Galenus in *hortator. c.* 2. Ὦ, μόνῳ τῶν ἐν ἡμῖν κοινωνούμενον θεοῖς. *Qod cum diis unicum nobis ineſt commune.* Et *ibidem c.* 9. Τὸ δὴ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὦ παῖδες, ἐπικοινωνεῖ θεοῖς τε καὶ τοῖς ἀλόγοις ζῴοις; τοῖς μὲν καθόσον λογικόν ἐστι, τοῖς δὲ καθόσον θνητόν. βέλτιον δ' ἐστὶ τὰς πρὸς τὰ κρείττονα κοινωνίας αὐξανόμενον, ἐπιμελήσασθαι παιδείας. ὃς τυχόντες, τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν ἕξομεν. *Sanè hominum genus, ô pueri, cum*
D *diis & brutis animalibus communem habet naturam, cum illis qidem, qatenus rationale exiſtit; cum his verò, qatenus mortale. Satius igitur eſt cum ſuperioribus ſocietatem ſenſu percipientes diſciplinas ſtudio & curâ proſeqi, qas conſequti, bonorum maximum adepti fuerimus.* Porphyrius apud Evſebium *præparat. Evangel. l.* 3. *c.* 10. Ψυχὴ μὲν δὴ λογικὴ καὶ ἀθάνατος, καὶ νῦν ἁπάσῃ ἐν ἀνθρώπῳ φύσει, ἓν μοι δοκεῖ λέγεσθαι εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἀποσώζειν θεοῦ, καθόσον ἄυλος καὶ ἀσώματος, νοερά τε καὶ λογικὴ τὴν ὑσίαν συνέστηκεν, ἁρετῆς ὄσα καὶ σοφίας δεκτική. *Ac mihi qidem meritò dici videatur, animam illum rationis immortalitatisqe particípem, ac mentem eam, qa*
E *hominis in natura paſi nihil poſſit, divinam imaginem ſimilitudinémqe retinere, qatenus uterqe ab omni corporis & materiæ concretione ſejunctus, naturam eſſentiámqe ſortitus eſt planè ſpiritualem ac ratione conſtantem, qaqe virtutem poſſit ſapientiámqe ſuſcipere.* Feſtivè Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 477. D. de homine; Ἔοικεν δ' ὄιμαι, Κενταύρῳ Θετταλικῷ πλάσματι, ἐκ λογικοῦ καὶ ἀλόγου συγκείμενῳ, ψυχῆς καὶ σώματος. ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα, γῆν τε ἐργάζεται, καὶ σπεύδει εἰς γῆν. τέτταται δὲ ἡ ψυχὴ πρὸς τὸν Θεὸν, ἥ γε διὰ τῆς φιλοσοφίας τῆς ἀληθοῦς παιδευμένη. *Videtur autem, ut opinor, eſſe ſimilis Centauro, figmento Theſſalico, ut ſit compoſitus ex parte rationis partí-*
F *cipe, & experte rationis, animâ & corpore. Sed corpus qidem & terram operatur, & tendit ad terram: anima autem ad Deum extollitur, qa qidem per veram erudita philoſophiam.*

Καὶ ὅταν πῶς ἔχῃ διαίσηται] Xylander *præterea qomodo afficitur eo tactu pars illa.* Verùm verſionis rationem nullam dat, unde, qid legerit ariolemur. Mericus Caſavbonus legit διαχίσῃται. vertítqe, *qomodo pars ea afficitur, qando diffundi videtur.* addit & conjecturam alteram, legi poſſe, ὅταν πῶς ἔχει ἢ διάκειται, ut poſterius vocabulum ſit prioris ἐξηγητικὸν, vel à Marco ipſo, vel à gloſſematario aliqo. D. Bootius
G ὅταν πῶς ἔχον διάκειται. *qomodo ſe habeat & afficiatur pars iſta.* Ego malim, tranſpoſitis vocibus locísqe ſuis redditis, qò ſenſus conſtet, καὶ πῶς ἔχῃ ὅταν διίκηται, *qomodo ſe habeat anima, ubi permeaverit, ſive pertigerit*; ad Deum ipſum nimirum, vel ad locum eum, qicunqe ille tandem fuerit, ſibi divinitús deſtinatum, poſtqam à corpore ſejuncta fuerit; εἰς τὸ ἰκεῖον ἰδρυνθεῖσα τόπον, utì Æſchines in *Axiocho.* vel etiam cum Merico, ὅταν διαχίσηται, ſed ſenſu diverſo; *ubi diffuſa & diſſipata fuerit*, corporis nimirum compage ſolutâ. Mar-
H cus lucem præfert, qi *l.* 4. §. 21. ἐπὶ ποσὸν συμμείναντα μεταβάλλουσι καὶ χίονται. *Ubi aliqandiu ibi perſtiterunt, mutantur & fundantur.* Seneca *Epiſt.* 88. *Innumerabiles ſunt qæſtiones*

§. 13. Nihil homine illo miserius est, qi omnia undiqe pervagatur, & cùm ea qæ subter terram sunt, qod ille ait, scrutatur, tum qæ in animis alienis, conjecturâ nititur indagare; nec intelligit interim sufficere sibi, ut cum eo, qem intra se gerit, genio versetur, eúmqe legitimè colat. colet avtem, si affectibus immunem custodierit, & temeritate alienum, nec offensum re aliqâ, qam vel Dii vel homines egerint. qæ enim Dii agunt, virtutis nomine, veneranda; qæ homines, cognationis ratione, sunt amica; sed & modo

§. 13. Οὐδὲν ἀθλιώτερον τῶ πάντα κύκλῳ σκοπευομένῳ, καὶ [a] τὰ νέρθεν γᾶς φησιν, ἐρευνῶντι, καὶ [b] τὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν πλησίον λογισμάρεσιν ζητοῦντι, μὴ αἰσθομένῳ ὅτι ἀρκεῖ πρὸς μόνῳ [c] τῷ ἔνδον ἑαυτῷ δαίμονι εἶναι, καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν. Θεραπεία δὲ αὐτῷ [d] καθαρὸν πάθος λογισμῶν, καὶ εἰκαιότητος, καὶ δυσαρεστήσεως τῆς πρὸς τὰ ἐκ [e] θεῶν καὶ ἀνθρώπων γινόμενα. τὰ μὲν γὰρ ἐκ θεῶν ἀδίσιμα δι' αἱρετόν. τὰ δὲ ἐξ ἀνθρώπων [f] φίλα διὰ συγγένειαν. ἔστι δὲ ὅτε καὶ [g] τρόπον τινὰ

a Pindarus apud Platon. Theætet. *L.* 11. §. 1.
b Sup. § 8.
c Infr. §. 17. *L.* 3. §. 3. 5. 7. 16 *l.* 5. §. 27. *l.* 12. §. 26.
d [τοῦτον] *n.* Svid. Sup. §. 5. Inf. §. 16.
e θεῶ Svid.
f Sup. §. 1. *l.* 3. §. 4.
g *L.* 7. §. 16.

ANNOTATIONES.

stiones de animo. unde sit; qalis sit; qando esse incipiat; qàm diu sit; an aliunde alio transeat, & domicilium mutet, ad alias animalium formas aliasqe conjectus: annon amplius qàm semel serviat, & emissus vageter in toto: utrum corpus sit, annon sit; qid sit facturus, cùm per nos aliqid facere desierit: qomodo libertate suâ usurus, cùm ex hac effugerit cavea: an oblevisqatur priorum, & illic nosse se incipiat, cùm de corpore abductus in sublime seceſſit. Varias avtem hac in parte Stoicorum sententias (neqe enim satis ipsis inter se convenisse videtur) apud Lipsium legas licet, *Physiolog. Stoic. l.* 3. *cap.* 14. Ambiguè noster ubiqe ferè. Sed & Seneca, & Socrates ipse; uti ostendemus ad *lib.* 4. §. 16. Salmasius interim titulum fuisse ista suspicatur tractatus alicujus, qi jam perierit, insequentis.

§. 13. Καὶ τὰ νέρθεν γᾶς, φησὶν, ἐρευνῶν] Pindari verba sunt, à Socrate in Platonis *Theæteto* de genuino philosopho usurpata, cujus verba *infrà ad l.* 11. §. 1. sunt exhibenda. Usurparunt & post Socratem ex Platone Porphyrius *de abstin. animal. l.* 1. Galenus *hortator. ad artes c.* 1. Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 5. Et ex Clemente Evsebius *præpar. Evang. l.* 13. *c.* 13. Theodoretus *therap. l.* 12. Verùm aliter illi omnes qàm noster istic; qi non virtuti, sed vitio dat, qòd istorum curiosi homines, vitæ mentisqe suæ inspiciendi ac discutiendi negligentiores existant. Pari ferè modo artes illas, qæ *liberales* vulgo dicuntur, exagitat Seneca *Epist.* 88. *Metiri me geometres docet latisundia, potius doceat, qomodo metiar, qantum homini sit satis. Numerare docet me Arithmetica, & avaritia commodare digitos. potius doceat, nihil ad rem pertinere istas computationes: non esse feliciorem, cujus patrimonium tabularios lassat: imo qàm supervacua possideat, qi infelicissimus futurus est, si qantum habeat, per se computare cogatur. Qid mihi prodest scire agellum in partes dividere, si nescio cum fratre dividere? qid prodest colligere subtiliter pedes jugeri, & comprehendere etiam siqid decempedam effugit, si tristem me facit vicinus potens, & aliqid ex meo abradens? Doces me, qomodo nihil perdam ex finibus meis? at ego discere volo, qomodo totus hilaris amittam.* Et reverâ, ut Augustinus *Confess. l.* 5. *c.* 4. leviusculè inflexus. *Dubitare stultum est, qin fidelis homo, qamvis nec saltem septentrionis gyros noverit, melior sit, qàm mensor cæli, & numerator sjderum, & pensor elementorum, & negligens suis* cùm ille, *tui*, dixerit, Deum allocutus.

Τὰ ἐν ταῖς τῶν πλησίον ψυχαῖς διὰ τεκμάρσεως ζητοῦντ] Vel physiognomonas notat, qi ex indiciis externis de aliorum ingeniis conjecturam facere profitentur: vel innatum illud generi humano vitium perstringit, qo in alienos affectus cordisqe recessus intimos induere sese plerique gestiunt; *curiosum genus ad cognoscendam vitam alienam, desidiosum ad corrigendam suam*, ut scite Augustinus *confess. l.* 10. *c.* 2.

Πρὸς μόνῳ τῷ ἔνδον] Opportunum itaqe hic monitum illud Homericum *Odyss. δ. v.* 392.

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι, κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται:
Qodcunqe tibi in domibus malumqe bonumqe accidisset.

qem versum Socrates pra omnibus semper rebus sibi cordi esse dicebat, ut Gellius scripsit *noct. Attic. l.* 4. *c.* 6. eidémqe in ore crebrum fuisse, tradidit Demetrius Byzantius, uti Laërtius *l.* 2. qò à naturæ rerum aliarum physica speculatione abduceret homines ad ethicæ sive moralis philosophiæ studium, qâ animum cujusqe proprium discutiendi, dignoscendi, corrigendi, perpoliendi, modus methodúsqe commonstratur. qin & eo fine usurpatum, à Diogene, prodit Diocles apud Laërtium *l.* 6. in *Menedem. Cynic.* ab Aristippo, Evsebius *præpar. Evang. l.* 1. *c.* 5. Lavdant & Plutarchus in *præcept. Salub.* & *de Commun. notit. c.* 10. Sextus Empiricus *de philosoph. l.* 1. *c.* 1. & *l.* 10. *c.* 1. Dio Prusæus *Orat.* 40. Optimè Plutarchus *de Curios. pag.* 515. *D.*

Τί τ' ἀλλότριον, ἄνθρωπε βασκαίνωτα[ε];
Κακὸν ὀξυδερκεῖς, τὸ δ' ἴδιον παραβλέπεις;
μετάθες ἔξωθεν, καὶ μετάρσιον εἶσω τὴν πολυπραγμοσύνην:
Alienа qorsum acutè pervides mala,
In propriis cæcus: hominum invidissime?
transfer extrinsecus, & intrò converte curiositatem.

Τῷ ἔνδον ἑαυτῷ δαίμονι] *Mentem* cujusqe nunc *damonem*, nunc & *Deum* dicit. Sic *l.* 3. §. 3. Τὸ μὲν γὰρ νῆς καὶ δαίμων. *Cum alter mens & genius.* & §. 16. τὸν ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα. *Genium* verò *intra se in pectore situm.* & *l.* 5. §. 27. ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ προστάτην καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδωκεν. *Genius, qem cuique Jupiter attribuit, præsidem ducémqe eidem futurum.* & *ibidem* §. 10. τὸν ἐμὸν θεὸν καὶ δαίμονα. *deum meum & genium.* & *l.* 3. §. 5. ὁ ἐν σοὶ θεός. *Qi in te residet deus.* Plato in *Timæo pag.* 1087. *C.* Τὸ δὲ δὴ περὶ τὸ κυριωτάτω παρ' ἡμῖν ψυχῆς εἶδος διανοεῖσθαι δεῖ τῇδε, ὡς ἄρα αὐτὸ δαίμονα θεὸς ἑκάστῳ δεδωκε τοῦτο. ὃ δὲ φαμεν οἰκεῖν μὲν ἡμῶν ἐπ' ἄκρῳ τῷ σώματι, πρὸς δὲ τὴν ἐν οὐρανῷ συγγένειαν ἀπὸ γῆς ἡμᾶς αἴρειν, ὡς ὄντας φυτὸν, οὐκ ἔγγειον, ἀλλ' οὐράνιον. *De præstantissima igitur animæ nostræ specie ita est sentiendum. Nempe hanc Deus ut dæmonem nostrum cuique tribuit: hanc in summa corporis arce sedem habere dicimus, atqe ad cæli cognationem à terra nos tollere, tanqam animalia cælesti potius qam terreno semine natum.*

Καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν] Plato *Timæo* post superiora illa *D.* Τὸν δὲ ἀεὶ θεραπεύοντα τὸ θεῖον, ἔχοντά τε αὐτὸν εὖ μάλα κεκοσμημένον τὸν δαίμονα ξύνοικον ἐν αὑτῷ, διαφερόντως εὐδαίμονα εἶναι. Θεραπεία δὲ δὴ πάντη παντὸς μία, τὰς οἰκείας ἑκάστῳ τροφὰς καὶ κινήσεις, ἀποδιδοῦσα. τῷ δ' ἐν ἡμῖν θείῳ ξυγγενεῖς εἰσι κινήσεις, αἱ τῆ παντὸς διανοήσεις καὶ περιφοραί. *Cum semper divinam colat, ipsumqe familiarem dæmonem in se habeat ornatissimum, præcipuè beatum fore. Cultura avtem cujusqe omnino una est, proprium cuique pabulum motumqe tribuere. Ei verò qod in nobis divinum est, motus cognati sunt, universi ipsius cognationes atqe circuitus.* Apulejus *de Socrat. gen. Si qotidiana eorum ærа dispungas, invenies in rationibus multa prodige profusa, & in semet nihil, in sui, dico, dæmonis cultum.* Et Seneca *Epist.* 41. *Sacer intra nos spiritus sedet, malorum bonorumqe nostrorum observator & custos. hic prout à nobis tractatus est, ità nos ipse tractat.*

Καθαρὸν πάθος] τοῦτον κ. π. Svidas in Εἰκαῖον. qi & mox θεῶ pro θεῶν. Affectus avtem Stoicos prorsùs sustulisse, nulli non notum.

Καὶ εἰκαιότητος] Εἰκαῖον, μάταιον, ἀνωφελές. Svidas adductis Marci verbis hisce.

Φίλα διὰ συγγένειαν] Eam nimirum, de qa *superiùs* §. 1. Sed & *l.* 9. §. 27. φύσει γὰρ φίλοι. *Naturâ amici.* Et *l.* 11. §. 8. φύσει συγγενῆ καὶ φίλοι. *Naturâ cognatum sibi & amicum.*

Τρόπον τινὰ ἐλεεινά] Ità *l.* 7. §. 26. *Ubi qis in te peccaverit, cogita statim apud te, qid illud fuerit, qod bonum malumve ratus, id culpæ admiserit: τοῦτο γὰρ ἰδὼν ἐλεήσεις αὐτόν. hoc enim perspecto, misereberis hominis,* qod tali nimirum opinione imbutus sit. Et sunt reverà improbi homines οἰκτοῦ μᾶλλον ἢ φθόνου ἄξιοι, (contrà qàm de rebus suis Andocides *Orat. de reditu.*) *miseratione potius qàm indignatione digni. Nam sicuti corporum langvor, ità vitiositas qidam est qasi morbus animorum. cum itaqe ægros corpore minimè dignos odio, sed potius miseratione judicemus, multò magis non insequendi, sed miserandi sunt, qorum mentes omni langvore atrocior urget improbitas.* Boethius *Consol. phil. l.* 4. *c.* 4. Et Hilarius *in Psal.* 118. §. 7. *Sanctus qisqe cum cæditur, non humilitatis suæ qi cæsus est, sed insolentiæ ejus qi cædit, miseretur: ut à vesano filio pater, ut ab amente ægroto medicus contumeliam passus, dolorem, non ex eo qod perpessus fuerit, sentit; sed ob id, qod ille qem sanum esse cuperet, injuriam sibi vesanus intulerit.* Libanius itidem *Orat.* 12. *pag.* 390. *D.* Τὸν παραφρονοῦντα ἄνθρωπον, ὃ κολάζειν νόμος, ἀλλ' ἐλεεῖν, καὶ πειρᾶσθαι τίχνη τῆ τῶν ἰατρῶν ὑπαγορεύων. ὁδοὺς δὲ τύπτειν τὸν μαινόμενον, ὃς ἔγκλημα νόσου ποιούμενος, τὴν νόσον κατηγορεῖ. *Desipiens lege non punitur, qin mos est illius misereri, & medicorum arte tentare ei mederi. Sed furentem nemo percutit, neqe crimine morbi objecto, morbum accusat.* Stoicis avtem improbi omnes amentes habentur. Ità Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 18. Πεπλάνηνται περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν. χαλεπαίνειν οὖν δεῖ αὐτοῖς, ἢ ἐλεεῖν αὐτούς; *Errant in judicio bonarum vel malarum rerum. Utrum igitur indignationem potius an commiserationem merentur.* qali diceret, istud potiùs. Et Marcus *l.* 7. §. 25. δεῖ οὖν συγγινώσκειν. *ignoscere oportet.* Sed & *l.* 1. §. 15. τὸ συγγνωμονικὸν, à Maximo, qi & Stoicus ipse, didicisse se profitetur. Verùm cavtè istic & cum restrictione aliqa, τρόπον τινὰ ἐλεεινὰ, id est, *modo qodam miseranda* dixit; nè in dogma Stoicum peccare videatur, qod statuit ἔλεος εἶναι πάθος, καὶ συστολὴν ἄλογον, *misericordiam esse agritudinem sive perturbationem, contractionemqe animi, à ratione alienam.* itaqe τοὺς σοφοὺς ἐλεήμονας μὴ εἶναι. *Sapientes non esse misericordes.* Laërtius *lib.* 7. in *Zenone.* de qo & Lactantius *instit. lib.* 3. *c.* 22. *Illud satis est ad coarguendum hominis errorem,*

a Sup. §. 1. πνα ἐλεινὰ, a δι' ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν. οὐκ
b L. 4. §. 29. ἐλάττων b ἡ πήρωσις αὕτη τῆς στερεμνύσης ζ ἀμυδρᾶς
c μέλανα. νυκτὸς τὰ λευκὰ καὶ c μέλανα.

qodam miseranda qandoqe, ob bonorum malorúmqe ignorationem. nec sanè defectus hic minor est illo, qi alba & nigra internoscere prohibet.

§. 14.

ANNOTATIONES.

retro, quid inter vitia & morbos misericordiam ponit. Cicero A monet, quasi definierit, in hac vita esse tales sapientes, quandoquidem non, cùm sint; sed etiamsi sint, dixerit. Nec hoc à Stoico dogmate abhorrere prorsus videtur, qi, qis sapiens sit, aut fuerit, inqit Cicero *Academ. l. 4. nec ipsi solent dicere.* qiqe *sapientem*, vel sapientis ideam potiùs, *talem nobis delineant, qualem nemo mortalis est unqam consecutus*, ut idem *de amicit.* "Ἐστι γὰρ οὖν ὁ σοφὸς ἀδαμοῦ γῆς, οὐδὲ γέγονεν, ut Plutarchus *de Stoic. contradict. c. 13.* Qanqam avdentiùs Seneca *de sapient. constant. c. 7. Non est, qod dicas, ità ut solet, hunc sapientem nostrum nusqam inveniri. non fingimus istud humani ingenii vanum decus, nec ingentem imaginem falsæ virtutis concipimus, sed qa-* B *lem confirmamus, exhibuimus & exhibemus.* Non te certè, Seneca; qod & ipse alibi fateris. Ad veritatem propiùs accessere illi, qi (Stobæo referente *collectan. tom. 1. l. 2. tit. 4. §. 8.*) κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους σοφόν τινα γεγονέναι νομίζουσι. hoc est, *primis temporibus*, ante lapsum nimirum primævum, *sapientem existimant qendam extitisse.* Verùm hæc utcunqe se habeant, patet hinc interim, cur noster istic oratione suspensâ usus, τρόπον τινα, non ἁπλῶς, ἐλεεινὰ dixerit.

Δι' ἄγνοιαν] Vide *supr. §. 1. & l. 11. §. 18.* Polybius *hist.* 12. 5. Δεῖ τοῖς μὲν κατ' ἄγνοιαν παραπίπτουσι, διδόναι συγγνώμην. τοῖς δὲ κατὰ προαίρεσιν, ἀκαταλλάκτως ἔχειν. *Oportet veniam dare* C *illis, qi per ignorationem à veritate aberrarent; ab iis verò, qi voluntate & certo proposito, capitali odio dissidere.* Sic Persius *Sat. 3.*

— *caret culpâ, nescit qid perdat.* —

Verùm in istis distinctiones qasdam adhibet Aristoteles *Ethic. l. 3. c. 2.* primò siqidem distingvit περὶ τῆς ἀγνοίας. Ἀγνοεῖ μὲν οὖν πᾶς ὁ μοχθηρὸς, ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ὧν δὴ ἀφεκτέον. καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ἁμαρτίαν ἄδικοι καὶ ὅλως κακοὶ γίνονται. τὸ δὲ ἀκούσιον βούλεται λέγεσθαι, ὅτ' ἐί τις ἀγνοεῖ τὸ συμφέρον. οὐ γὰρ ἡ ἐν τῇ προαιρέσει ἄγνοια, αἰτία τῷ ἀκουσίῳ, ἀλλὰ τῆς μοχθηρίας. οὐδ' ἡ καθόλου. ψέγονται γὰρ διά γε ταύτην. ἀλλ' ἡ καθ' ἕκαστα, ἐν οἷς καὶ περὶ ἃ ἡ πρᾶξις. ἐν τούτοις γὰρ καὶ ἔλεος καὶ συγγνώμη. ὁ γὰρ τούτων τι ἀγνοῶν, ἀκουσίως πράττει. *Unusquisqe igitur pravus qid agendum, à qibusqe abstinendum* D *sit, ignorat: ob hujusmodi errorem injusti & omnino mali homines efficiuntur. Invitus igitur dici debet, non si qis ignorat id qod conducit: non enim ignoratio, qa in electione consistit, inviti est causa, sed pravitatis: neqe ea qa est universalis, qippe qum ob eam homines vituperentur, sed ea, qa circa particularia versatur, in qibus & circa qa actio existit: in his enim & misericordia & venia locum habet.* Secundò distingvit inter τὸ δι' ἄγνοιαν, καὶ τὸ ἀγνοοῦντα πράττειν. "Ἐτερον δέ, inqit, ἔοικε καὶ τὸ δι' ἄγνοιαν πράττειν, τοῦ ἀγνοοῦντα πράττειν. ὁ γὰρ μεθύων ἢ ὀργιζόμενος, οὐ δοκεῖ δι' ἄγνοιαν πράττειν, ἀλλὰ διά E τι τῶν εἰρημένων. οὐκ εἰδὼς δὲ, ἀλλ' ἀγνοῶν. *Diversum qoqe est ex ignoratione & ignorantem agere: qi enim vel ebrius est, vel iratus, non videtur ex ignoratione agere, sed ob aliud qippiam ex iis qæ dicta sunt: qippe cum non sciens, sed ignorans agat.* Clemens Marco σύμψηφος planè *Strom. l. 4. p. 530. A.* Κἂν μισῶσι τὸν ἐκλεκτόν τινες, οἴδεν ἄλλος τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν, οἰκτείρων τῆς ἀμαθίας τὴν γνώμην αὐτῶν. *Et si electum odio habeant aliqi, is novit eorum insciti am, miseretqe eum, qod in tanta animus ignorantia versetur.* Epictetus *l. 1. c. 28.* Τί χαλεπαίνεις αὐτῇ, ὅτι πεπλάνηται ταλαίπωρος περὶ τῶν μεγίστων; ἐχὶ δ' ἄτοπε, ἄρα μᾶλλον ἐλεεῖς, ὡς τοὺς τυφλοὺς ἐλεῦμεν, ὡς F τοὺς χωλοὺς, ὅταν τοὺς τὰ κυριώτατα τετυφλωμένους καὶ ἀπολωλεκότας; *Cur igitur ei succenses, qòd decepta est misera in rebus maximis? Qin potius ejus te miseresci t, ut cacorum nos miseret, ut claudorum? Nam eodem modo commiserationem merentur qi præcipua sua parte cacutiunt & claudicant.* Obiter monendum, apud Svidam hinc restitui posse vocem ἐλεινὰ, qæ periochen istam recitanti in Δαίμων, excidit, sicut & in seqentibus negativa.

Οὐκ ἐλάττων ἡ πήρωσις αὕτη] qâ laborant ii, qos πεπηρωμένους πρὸς ἀρετὴν, *mancos ad virtutem consequendam*, Philosophus dixit, *Ethic. l. 1. c. 10.* Hæc est illa sive πήρωσις sive τυφλότης, non corporis, sed *mentis cacitas*, de qâ & noster *infrà l. 4. §. 29.* τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι. *Cacus, qi mentis oculos clausos habet.* qam & sacra pagina passim tangit. Esaj. *c. 6. v. 9, 10.* & *c. 42. v. 18, 19.* Matth. *c. 13. v. 13, 15.* & *c. 15. v. 14.* Joan. *c. 9. v. 39, 40.* & *c. 12. v. 40.* Luc. *Act. c. 28. v. 26, 27.* Paul. *ad Ephes. c. 4. v. 18.* Petr. *Ep. 2. c. 1. v. 9.* Joan. *Apoc. c. 3. v. 17.* Eam Marcus non immeritò corporeâ illâ nihilo minorem, imò majorem deteriorémqe multò, pronunciat. Καὶ γὰρ ὅτοι, τὸ κυριώτατον τῶν ἐν αὐτοῖς, διάνοιαν πεπήρωνται, ἧς βαθὺ σκότος ἀφροσύνη καλεῖται. *Cum principe suis parte, hoc est, mente, capti sunt, cui stultitia densissimas tenebras offuderit.* Philo *de provident.* apud Evsebium *præpar. Evang. l. 8. c. 14.* Ἄγνοια δὲ χαλεπωτέρα τῆς ἐν τῷ σώματι πήρωσιν ἐπιφέρουσα τῇ ψυχῇ, πάντων ἁμαρτημάτων αἰτία γίνεται. *Ignorantia verò diriorem animæ qàm qa est corporis mutilationem adferens, omnium peccatorum est causa.* Idem *de ebriet.* Epictetus etiam *Dissert. l. 1. c. 18.* ubi eandem, qam Marcus hîc, cavsam agit: Ἀλλ' ἐκεῖνον τὸν πεπλανημένον καὶ ἐξηπατημένον περὶ τῶν μεγίστων, καὶ ἀπολελυπλωμένον, οὐ τὴν ὄψιν τὴν διανοητικὴν

§. 14. Etiamsi ter mille annos victurus esses, & totidem insuper myriadas, illud tamen meminisse debes, nec ullam aliam vitam ab ea, qàm degit, amittere qenqam; nec aliam ab ea, qàm amittit, degere. eodem ergò redit longissimum ætatis spatium, cum eo qod est brevissimum. præsens siqidem tempus est omnibus æqale: & qod amittitur ergò, æquale est omnibus. eadémqe ratione id qod amittitur, momentaneum tantùm esse constat. neqe enim avt præteritum, avt futurum amittere qis potest. nam qis cuiqam id, qod non habet, abstulerit? horum itaqe duorum meminisse oportebit: alterius nimirum, qòd omnia ab æterno consimilia fuerint, & in orbem ferantur: itaqe nihil

§. 14. [a] Κἂν τρισχίλια ἔτη βιώσεαι μύλης, καὶ τοσουτάκις μύρια, ὅμως μέμνησο, ὅτι οὐδεὶς ἄλλον ἀποβάλλει βίον, ἢ τοῦτον ὃν ζῇ. οὐδὲ ἄλλον ζῇ, ἢ ὃν [b] ἀποβάλλει. εἰς ταὐτὸ ἄρα καθίστη τὸ μήκιστον τῷ βραχυτάτῳ, τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον [c] [εἰ] καὶ τὸ ἀπολλύμενον, [d] οὐκ ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον ὕλως ἀκαιρότατον ἀναφαίνεται. [e] ἅτε γὰρ τὸ παρωχηκὸς, ἢ τὸ μέλλον ἀποβάλλει ἄν τις. ὃ γὰρ οὐκ ἔχει πῶς, ἄν τις τοῦτο αὐτοῦ ἀφέλοιτο; τοῦτον ἄρα τὸν δύο δεῖ μεμνῆσθαι. ἐνὸς μόλις, ὅτι [f] πέντε ἐξ αἰδίου ὁμοειδῆ, καὶ ἀνακυκλούμενα, καὶ

[a] L. 3. §. 10. l. 4. §. 47. 50. l. 9. §. 28. 33. l. 12. §. 26.
[b] [ἂν] ἀποβάλλει Svid.
[c] delet Svid.
[d] ἂν f.
[e] L. 6. §. 32.
[f] L. 4. §. 32. l. 6. §. 37. 46. l. 7. §. 1. l. 9. §. 28. 35. l. 10. §. 27. l. 11. §. 1. l. 12. §. 24.

[a] ἀεὶ ὃν

ANNOTATIONS.

τικὴν τῶν λευκῶν καὶ μελάνων, ἀλλὰ τὴν γνώμην τὴν διακριτικὴν τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν κακῶν μὴ ἀπολλύναι. πῶς ἀπάνθρωπον τοῦτο, καὶ ἐκείνῳ ὅμοιον, τοῦτον ἂν τὸν τυφλὸν μὴ ἀπολλύναι, καὶ τὸν κωφόν; μεγίστη γὰρ βλάβη τῶν μεγίστων. *Ille qi cæcutit, qi fallitur, & maximis in rebus errat, non eâ videndi facultate amissâ, qâ candida & nigra discernuntur, sed qâ animus bona & mala distinguit, non est perdendus. Qàm inhumanum hoc, & huic non absimile. Hiccine cœcus & surdus non perdendus est? Rerum maximarum damnum est maximum.* Flaccus *l.* 1. *Epist.* 10.

Non qi Sidonio contendere callidus ostro
Nescit Aquinatem potantia vellera fucum,
Certius accipiet damnum, propiusve medullis;
Qàm qi non poterit verum distinguere falsò.

Contrà Antonius Didymum ob cæcitatem corpoream tristiùs pavlò se habentem, cùm tamen mentis acumine cumprimis polleret, *Miror*, ait, *prudentem virum ejus rei dolore damno, qam formîcæ & muscæ & culices habent; & non lætari illius possessione, qam Sancti soli & Apostoli meruerunt. Ex qo pervides*, (Hieronymi sunt *ad Castrutium*) *qod multò melius sit spiritu videre, qàm carne; & illos oculos possidere, in qos peccatis festuca non possit incidere.* Vide *l.* 3. §. 14.

§. 14. Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον. εἰ καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον ὕλως ἀκαιρότατον ἀναφαίνεται. | Corrupta ista esse monitu nihil opus, corrigere forsan havd ità proclive fuerit. Svidas in Ἀκέραιον (pro qo tamen, Ἀκαιρότατον substituendum esse liqet) sic habet: Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον ὕλως ἀκαιρότατον φαίνεται. *Id enim qod adest, omnibus est par & æquale. Et qod amittitur, non est æquale. Sic autem id qod amittitur brevissimum & qod momenti instar nobis apparet.* Qid si legerimus? Τὸ γὰρ παρὸν πᾶσιν ἴσον, καὶ τὸ ἀπολλύμενον ὃν ἴσον. καὶ τὸ ἀποβαλλόμενον ὕλως ἀκαριαῖον ἀναφαίνεται. ab avtoris mente certè ista nevtiqam discedunt: hoc enim vult; *Nihil refert, vitam qis diutissimè protrahat, an brevissimè defungatur. idem siqidem prorsus est, qod uterqe istorum tum superando vivit, tum moriendo amittit; atqe idipsum punctum temporis insecabile duntaxat. qum enim tempus præsens idem utrique sit, nec amitti possit nisi qod in præsentiarum habetur; idem necesse est id sit, qod uterqe moriendo amittit. Illud autem est insecabile qiddam. & hoc igitur.* Ità *l.* 12. §. 26. Τὸ παρὸν μόνον ἑκάστῳ ζῇ, καὶ τοῦτο ἀποβάλλει. *Tempus præsens tantum cuiqe & vivitur & amittitur.* Communicavi conjecturam hanc meam viro clariss. D. Salmasio, qi de aliis locis reqisitus, pro liberalitate sua, & de isto sententiam suam responso inseruit. cui probari cum videam, non jam amplius pro mera conjectura habeo.

Εἰς ταὐτὸ ἂν καθίστη] Ità *l.* 9. §. 33. Καὶ ὁ ἐτυχολογήσας ἀποθανὼν εἰς ἴσον καθίστησι τῷ πρεσβύτῃ. *Et qi senectute extremâ confectus moritur, in eundem statum redigitur cum eo, qi immaturus obiit.* Seneca *qæst. nat. l.* 6. *c.* 26. *Hæc omnia feres constanter, si cogitaveris nihil interesse inter exiguum tempus & longum. bora sunt qæ perdimus. puta dies esse, puta menses, puta annos: perdimus illos, nempe perituros. qid, oro te, refert, num perveniam ad illos? fluit tempus, & avidissimos sui deserit. nec qod futurum est, meum est, nec qod fuit: in puncto fugientis temporis pendeo: & magni est modicum fuisse. eleganter Lælius ille sapiens dicenti cuidam, Sexaginta annos habeo: Hos, inqit, dicis sexagesta, qos non habes? nè ex hoc qidem intelligimus incomprehensibilis vitæ conditionem & sortem temporis semper alieni, qod annos annumeramus amissos.* Qæ postremo favere possent superioris clavsulæ lectioni vulgatæ, qam Mericus Casavbonus etiam admisit, *si* καὶ τὸ ἀπολλύμενον οὐκ ἴσον. ut *tempus præteritum, qod jam amissum est, inæqale esse concedatur, cùm longius his, illis brevius extiterit:* si id Marci illatio ullo modo pateretur. Verùm is illud tantùm amitti, qod habetur, contendit: & utrumqe *insecabile* esse concludit, & qod amittitur & qod habetur.

Ἀκαριαῖον] *Infrà* §. 17. Τῇ ἀνθρωπίνῃ βίᾳ ὁ χρόνος, στιγμή. *Vitæ humanæ tempus, punctum est.* & *l.* 3. §. 10. Μόνον ζῇ ἕκαστος τὸ παρὸν τοῦτο τὸ ἀκαριαῖον. τὰ δὲ ἄλλα ἢ βεβίωται, ἢ ἄδηλα. *Unumqemqe præsens tantummodo ætatis spatium,* A *qod punctî instar obtinet, vivere: reliqum tempus vel jam exactum, vel in incerto plane situm.* Seneca *de brev. vit. c.* 10. *Singuli tantùm dies, & bi per momenta præsentes sunt.* & *ibidem. In tria tempora vita dividitur; qod est, qod fuit, qod futurum est. Ex bis qod agimus breve est, qod egimus certum, qod actari sumus dubium.* Et in hoc igitur sensu verum est, qod Poeta nescio qis, apud eundem. *ibidem c.* 2.

Exigua pars est vitæ, qam nos vivimus.

qod esse ex Menandri *plocio* traductum, unde illud Stobæo *tom.* 2. *tit.* 108. lavdatur,

Μικρόν τι τὸ βίᾳ καὶ στενὸν ζῶμεν χρόνον.

B docet Janus Rutgersius *Var. lect. l.* 4. *c.* 17.

Ὃ γὰρ ἂν ἔχει, πῶς ἄν τις τοῦτο αὐτοῦ ἀφέλοιτο] Hinc proverbialia illa, Plavtus *Asinar. act.* 1. *scen.* 1. *v.* 79.

— maximas nugas agis.
Nudo detrahere vestimenta me jubes.
Tene ego defravdem, cui ipsi nihil est in manu?

Apulejus *fabul. Milesi. l.* 1. *Qid viatori de summa paupertate latrones auferre possunt? an ignoras, inepte, nudum nec à decem palestritis despoliari posse?* Joannes ille oris avrei *nec à centum.* in Matth. homil. 83. *Edit. Paris. pag.* 876. *A.* Ἤ οὐκ ἀκούεις, inqit, τῆς παροιμίας λεγούσης, ὅτι τὸν πένητα καὶ γυμνὸν οὐδὲ ἑκατὸν ὁμοῦ συνελθόντες δύνανται ἀποδῦσαί ποτε. *Non audis qid trito proverbio dicatur? centum simul viros unum pauperem atqe nudum spoliare non posse.* C

Πάντα ἐξ αἰδίου ὁμοειδῆ] Ità *l.* 6. §. 37. Πάντα ὁμογενῆ καὶ ὁμοειδῆ. *Cuncta & cognata sunt, & uniformia.* & §. 46. ἀεὶ τὰ αὐτὰ καὶ τὰ ὁμοειδῆ. *Eadem semper uniformiter exhibita.* & *l.* 9. §. 35. ἐξ αἰῶνος ὁμοειδῶς ἐγίνετο, καὶ εἰς ἄπειρον τοιαῦθ' ἕτερα ἔσται. *Ab æterno ista pariter facta sunt; & in æternum alia ejusmodi fient.* & *l.* 7. §. 1. πάντα συνήθη, καὶ οὐδὲν καινόν. *Omnia sunt consueta, & nihil est novi.* & *l.* 12. §. 26. πᾶν τὸ γινόμενον ὕλως ἀεὶ ἐγίνετο, καὶ γενήσεται, καὶ νῦν πανταχοῦ γίνεται. *Qicqid fit, ita semper factum, sempérqe futurum, & nunc etiam ubiqe fieri.* Idem tractat argumentum D & *l.* 4. §. 32. & *l.* 10. §. 27. Lucretius *l.* 3.

— eadem sunt omnia semper.

Ἀνακυκλούμενα] Sic *l.* 9. §. 28. Ταὐτά ἐστι τὰ τοῦ κόσμου ἐγκύκλια, ἄνω κάτω, ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. *Eadem planè sunt mundana omnia, sursum deorsum, à sæculo ad sæculum, in orbem redeuntia.* Aristoteles *Physic. l.* 4. *c.* 14. & *Problem. l.* 17. *q.* 3. Καθάπερ φασί, κύκλον εἶναι τὰ ἀνθρώπινα. *circulum esse res humanas:* qo loco & Alcmæonis illud festivum commemoratur, τοὺς ἀνθρώπους διὰ τοῦτο ἀπόλλυσθαι, ὅτι οὐ δύνανται τὴν ἀρχὴν τῷ τέλει προσάψαι. *Homines idcirco perire, qòd suum initium fini conjungere non possunt.* hoc est, ἐκπεσακάμπτειν πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, καὶ συνεχὲς ποιεῖν. itaqe *circulationem* istam intelligendam de rebus, non numero, sed specie iisdem recurrentibus. & Plato *Timæo pag.* 1079. *E.* Τοῦτο ἅμα πᾶν, οἷον τροχῷ περιαγομένῳ, γίγνεται. *Id totum simul revolutione qadam fieri.* Seneca *Epist.* 24. *Nullius rei finis est: sed in orbem nexa sunt omnia: fugiunt ac sequntur. dies nox premit, dies noctem: æstas in autumnum desinit, autumno hyems instat, qæ vere compescitur. omnia transeunt, ut revertantur. Velut in orbe avtè pilâ, motu ordo mutatur, & qæ seqebantur præcedunt, & qæ occidebant oriuntur; omnia, qomodocunqe ierint, in idem revertuntur.* Idem *de benef. l.* 5. *c.* 8. Tertullianus *de resurr. c.* 12. pòst superiùs exhibita *ad* §. 3. *Totus hic orbis revolubilis rerum,* &c. Tacitus *annal. l.* 3. *Rebus cunctis inest qidam velut orbis.* Et Avrelius Victor in *Avrelian. Cuncta in orbis modum verti: nihilqe accidere qod rursum naturæ vis ferre neqeat avi spatio.* ità restituit sententiam optimam, pessimè habitam Cl. Salmasius *ad Spart. Sever.* Sophocles *Trachin.*

Ἐπὶ πῆμα καὶ χαρᾷ
Πᾶσι κυκλοῦσιν, ὥσπερ ἄρκτοι
Στροφάδες κέλευθοι.
Simul æruma & gaudia
Omnibus advolvuntur, perinde ut ursæ
Volubiles circuitus.

Et Aristoteles *Ethic. l.* 1. *c.* 11. Τὰς τύχας πολλάκις ἀνακυλεῖσθαι περὶ τοὺς αὐτούς. *Fortunas sæpe circa eosdem revolvi.*

a L.4.§.15.a ἀδὲν διαφέρει, πότερον ἐν ἑκατὸν ἔτεσιν, ἢ ἐν
l.9.§.37.l. διακοσίοις, ἢ ἐν τῷ ἀπείρῳ τὰ αὐτά τις ὄψεται.
12.§.35.
b L.4.§.50. ἐπίρρ ἢ, ὅτι καὶ b ὁ πολυχρονιώτατος, καὶ ὁ τάχι-
l.9.§.33. στα τεθνηξόμενος, τὸ ἴσον ἀποβάλλει. c τὸ γὰρ πα-
c L.12.§.3. ρὸν ἐστὶ μόνον, ὃ στερίσκεσθαι μέλλει, d ὅπερ γε ἔχει
d ὅσπερ vel, καὶ ἔστι μόνον. καὶ ὃ μὴ ἔχει τις, οὐκ ἀποβάλλει.
ὥσπερ.
e L.3.§.9.l. §. 15. e Ὅλα f πᾶν ὑπόληψις. g δῆλα μὲν γὰρ τὰ
4.§.3.7.l.7. πρὸς τὸν Κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενα. h δῆλον ἢ
§.14.l.8.§.
40.47.l.9.§.
32.l.11.§.
18.l.12.§.8.
22.26.
f δηλοῖ f.
g τῷ Κυνικῷ
Μονίμῳ f.
h δηλοῖ f.

interesse, per centum, an per ducentos, an per tempus interminatum, eadem qis visurus sit. alterius verò, qòd is qi qàm diutissimè vixerit, & is qi qàm celerrimè mortuus fuerit, tantundem vitæ prorsus amittit uterqe. præsens siqidem duntaxat uterqe tempus amittit, cùm hoc duntaxat habeat, nec amittere possit qis, qod non habet.

§. 15. In opinione sita sunt omnia. docent hoc, qæ à Monimo dicta sunt. horum avtem utilitas com-

ANNOTATIONES.

Οὐδὲν διαφέρει] *Nihil*, inqit, *refert per breve aliqod temporis spatium, an in perpetuum ista videris.* qare? qia nimirum, ut *l.* 6. §. 37. Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν, πάντα ἑώρακεν, ὅσα τε ἐξ ἀϊδίου ἐγένετο, καὶ ὅσα εἰς τὸ ἄπειρον ἔσαι. πάντα γὰρ ὁμογενῆ καὶ ὁμοειδῆ. *Qi præsentia vidit, cuncta vidit, tum qæ ab æterno fuere, tum qæ in æternum futura sunt. cuncta enim & cognata sunt & uniformia.* Ità *l.* 9. §. 37. Ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτεσι. καὶ τὸ τρισὶ ταῦτα ἰσορήσαι. *Perinde habet annis centum an tribus ista noris.* & *l.* 12. §. 35. Τὸν κόσμον θεωρῆσαι πλέονι ἢ ἐλάττονι χρόνῳ, οὐδὲν διαφέρει. *Nec interesse putat, mundum longiori an breviori temporis spatio contemplatus sit.* Ità qod Seneca *Ep.* 101. *Nihil interest inter diem & sæculum.* Vide & *l.* 3. §. 7. & *l.* 7. §. 49. Menander *supposititio*, apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 122.

— τοῦτον εὐτυχέστατον λέγω,
Ὅστις θεωρήσας ἀλύπως, Παρμένων,
Τὰ σεμνὰ ταῦτ' ἀπῆλθεν, οὗπερ ἦλθεν ταχύ.
Τὸν ἥλιον, τὸν κοινὸν ἀέρ', ὕδωρ, νέφη,
Πῦρ. ταῦτα κἂν ἑκατὸν ἔτη βιώτευται,
Ὄψει παρόντα. κἂν ἐνιαυτὰς σφόδρ' ὀλίγους,
Σεμνότερα τούτων ἕτερα οὐκ ὄψει ποτέ.

i. e. vertente Grotio,

— hunc credo felicissimum,
Qi cum spectarit, Parmeno, placide Deum
Augusta dona, redit citò unde venerat:
Jubar, inqam, solis publicum, nubes, aqas,
Ignem. namqe annos qamvis centum vixerit,
Eadem videbit: sitqe licèt ævi brevis,
Tamen istis nihil est conspicari pulcrius.

Ità Epictetus *l.* 2. *c.* 16. conqerenti exuli qòd Athenas non videret: Πῶς ἂν Ἀθήνας πάλιν ὄψομαι, καὶ τὴν ἀκρόπολιν; τάλας οὐκ ἀρκεῖ σοι, ἃ βλέπεις καθ' ἡμέραν; κρεῖττόν τι ἔχεις ἢ μεῖζον ἰδεῖν τοῦ ἡλίου, τῆς σελήνης, τῶν ἄστρων, τῆς γῆς ὅλης, τῆς θαλάσσης; *Qando igitur Athenas & arcem iterum videbo? Miser, non satis ea tibi sunt, qa qotidie vides? Potesne præstantius aliqid avt majus videre sole, lunâ, stellis, terrâ universâ, mari?*

Ὁ τάχιστα τεθνηξόμενος] Deprehenditur vox eadem hæc *l.* 3. §. 10. de qa liceat mihi bona cum venia dissentire ab Henrico Stephano, licet rerum Græcarum peritissimo; qi τεθνήξομαι vult esse *futurum secundum*, sive *pavlò post futurum*, ut Grammatici vulgò nuncupant, a θνήσκω: eósqe notat, qi thema fingunt inavditum, τεθνήκομαι nimirum, cujus futurum sit τεθνήξομαι. Qtm tamen nevtrum horum necessarium sit ad vocabuli illius analogiam statuendam. Siqidem, ut monet Evstathius *ad Iliad. μ. more Syracusanis familiari, ex præteritis præsentia sæpenumero formantur.* Sic κέκληγα κεκλήγω, πέπληγα πεπλήγω, ἔσηκα ἐσήκω, τέθνηκα τεθνήκω. Sicut ergò ἐσήκω ἐσήξω, & in media voce, ἐσήξομαι. Unde Sopater *Epist. ad Hemeter.* apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 46. Τίς ἂν ὕτω καλὰ Σιμωνίδου λόγον τετράγωνον, ὃς καλὰ πᾶσαν τύχην καὶ πραγμάτων μεταστάσιν ἀσφαλῶς ἐσήξεται. *Qisnam adeo, juxta Simonidis verba, qadratus est, qi per omnem fortunæ & rerum immutationem firmiter consistat.* & Marcus *l.* 10. §. 36. οὐδείς ἐστιν ὕτως ἔυπολήμων, ᾧ ἀποθνήσκοντί τινες ἀσπαζόμενοι τὸ συμβαῖνον κακὸν. *Nemo qisqam adeò felix est, cui morienti non adstabunt aliqi, qi præsenti lætentur malo.* Ità τεθνήκω τεθνήξω. Unde Marcus *l.* 7. §. 22. ὡς μετ' ὀλίγον ἀμφοτέροις τεθνήξεσθε. *Pavlò post utrosqe vestrum morti concessuros.* (ut τεθνήξω illud in Aristophanis *Acharn.* cur sit Stephano suspectum, nihil amplius existat. qod & apud Svidam avtor innominatus.

Τοῖς δὲ ἐπέσεσι φόβον, ὡς ἀυλίκα τεθνήξονται.] Et in voce media τεθνήξομαι. *l.* 4. §. 37. Ἤδη τεθνήξῃ. *Jam jam moriturus es.* Et *ibidem* §. 47. Εἴ τίς σοι θεῶν εἶπεν, ὅτι ἄυριον τεθνήξῃ. *Si Deorum qis prædiceret tibi, cras te moriturum.* unde participium τεθνηξόμενος, qo noster etiam non semel usus est. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 501. *A.* Ὑπακούων ταῖς ἐντολαῖς βιώσεται τε, καὶ ἐὰν δέῃ, τεθνήξεται. ὅπερ ἂν εἴη διὰ θανάτου ζωοποιηθῆναι. *Mandatis obediens fideliter vivet, &, si opus fuerit, morietur, qod qidem fuerit per mortem vivificari.* Qod & Tatianus *adv. Græc. pag.* 144. τοῦτον μόνον (Deum vult) ἀρνεῖσθαι κελευόμενος, ἂν πεισθήσομαι, τεθνήξομαι δὲ μᾶλλον. *Hunc solum si qis negare jubeat, non obediam, sed potius moriar.* Lucianus *Anthолog. l.* 1. *c.* 12. §. 6.

Ὡς τεθνηξόμενος, τῶν σῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυε.
Ὡς δὲ βιωσόμενος, φείδεο σῶν κτεάνων.

Tanqam moriturus tuis bonis perfruere,
Tanqam avtem victurus parce tuis bonis.

§. 15. Πᾶν ὑπόληψις] Et πάντα ὑπόληψις. Nihil istis apud nostrum crebriùs occurrit. ita *l.* 12. §. 8. 22. 26. & *l.* 4. §. 3. Ὁ βίος ὑπόληψις. *Vita opinio est.* & *l.* 3. §. 9. Ἐν ταύτῃ τὸ πᾶν. *In hoc sunt omnia.* Seneca *Epist.* 78. *Omnia ex opinione suspensa sunt. — tam miser est qisqe, qàm credit.* Vide *ad l.* 8. §. 47.

Δῆλα] δηλοῖ. forsan; *ostendunt, probant hoc.* Ità de Marco nostro Herodianus *l.* 1. *c.* 2. §. 5. δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτὸν, ἢ γραφέντα. *Argumento sunt permulta, qa ab illo dicta atqe conscripta ad nos usqe pervenerunt.* Mendum par apud Theophrastum tollas licet, *de caus. plant. l.* 6. *c.* 27. Τὸ φυλλον τοῦτο ζηρὸν μᾶλλον τῶν ἄλλων. δῆλον (legendum δηλοῖ) δὲ ἡ σπουδαλία, καὶ ἡ μικροκαρπία, καὶ ἡ χρόα τοῦ καρποῦ. πάντα γὰρ ταῦτα ξηρότητα. *Planta ipsa sicca omnino est, magis qam reliqæ. Qod frondis angustia, & fructus exiguitas, colorqe ostendunt. Hæc enim siccitate omnia veniunt.*

Τὰ πρὸς τὸν Κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενα] De *Monimo* Cynico Diogenis ac Cratetis Sectatore, Laërtius *l.* 6. qænam avtem vel ad istum vel adversus istum scripta (ita enim verba, prout habentur, sonant) Marcus hìc respexerit, mihi tam incertum est, qàm qod est incertissimum. Merici Casavboni interim sententiam hactenùs probo, ut Monimi ipsius scripta designari existimem. non tamen ut in eis per *dialogismum* sub aliena persona istud Monimo dictum dicatur, cùm Monimi ipsius dogma fuerit. Itaqe legendum literulâ unicâ immutatâ, τὰ πρὸς τὸν Κυνικὸν Μονίμου λεγόμενα, *qæ à Monimo Cynico dicta sunt.* neqe enim est, qod de Syntaxi ambigat qisqam, cùm familiaris admodum ea sit. Sic enim, præter Herodianum superiùs adductum, Homerus *Iliad. α. v.* 159.

Τίμην ἀρνύμενοι —
Πρὸς Τρώων. —

id est, παρὰ τῶν Τρώων. *Scholia.* *Pœnas sumentes, vel exigentes, à Trojanis.* Et *Odyss. ζ. v.* 207.

— πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες.
Omnes enim à Jove sunt.

Et Clemens *Strom. l.* 1. κολάζονται πρὸς τοῦ νόμου οἱ τούτων ἄιστοι. *Horum avtores à lege puniuntur.* Et Sophocles,

— ἐπαίνου τεύξεται πρὸς γοῦν ἐμοῦ.
— *à me certè laudem feret.*

Et apud Tragicum Cassandra, referente Plutarcho in *præcept. polit.*

Καὶ πρὸς παθόντων, κἂν κακοῖσι κειμένων
Σοφὴ κέκλημαι. πρὶν παθεῖν δὲ μαίνομαι.
Ab his, qi in ipsa inciderunt jam mala,
Sapiens perhibeor: mala nondum expertus, furens.

Cæterùm ad Pyrrhonios sive Scepticos inclinâsse Monimus videtur. qanqam enim admittere illum in familiam istam Sextus Empiricus renuit; idem tamen inter τοὺς τὸ κριτήριον ἀπολοῦντας, id est, *qi veritatis dijudicandæ medium certum sustulerint*, Monimum Canem recenset, *lib.* 1. *adv. Logic. c.* 2. eúmqe asserit, τῇ σκιαγραφίᾳ ἀπεικάσαι τὰ ὄντα, τοῖς τε καλὰ ὑπνους ἢ μανίαν προσκεκρουσι ταῦτα ὁμοιῶσαι. id est, *ea qa sunt, picturæ adumbratæ contulisse, nostras eorundem perceptiones, eis qa dormientibus avt mente captis se ingerunt, gemmas prorsus censuisse.* Qin & dogma ejus qod fuerit, clarius indicat avtor idem *adv. eosd. l.* 2. *c.* 1. Μόνιμος ὁ Κύων τύφον εἶπε τὰ πάντα. ὅπερ εἰπὸς ἦν τῶν ὀυκ ὄντων, ὡς ὄντων. *Monimus Canis typhum esse dixit omnia.* (nam Hervetus cur *typhonem* prò *typho* substituerit, nihil erat) *id est avtem opinio eorum qæ non sunt, ac si essent revera.* qod aliis verbis Xenophanes dixit ab eodem *loco superiore*, & *Pyrrhon. hypotyp. l.* 2. *c.* 4. adductus.

Ἄυτὸς ὅμως οὐκ οἶδε. δόκος δ' ἐπὶ πᾶσι τέτυκται.
Certi aliqid nemo novit; sed opinio cuncta est.

nec immeritò vana opinio *typhi* nomine nuncupata est. ἡ γὰρ ὑπόληψις τῆς γνώσεως φυτοῖ. καὶ τύφου ἐμπίμπλησιν. *Sed cognitionis qidem opinio inflat, & fastu replet.* ut Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 297. *B.* ex Apostolo *ad Cor. Epist. l. c.* 8. *v.* 1, 2. Lucem hinc obiter claram medelámqe dabimus certissimam Menandri verbis à Laërtio ex *Eqisone* (non ex *Citharista*, qod frustra Cl. Casavbonus ariolatus est) adductis, qæ viros insignes inaniter hactenùs torserunt. Ea in Laërtii codicibus ità exhibentur:

Τὸ γὰρ ὑπολειφθὲν τῦφον εἶναι πᾶν ἔφη.

Qod Ambrosius Camaldunus vertit;

Nam

comparebit, si qis qæ festivè ab illo conscripta sunt, qatenus veritatem habent patrocinantem, admiserit.

§. 16. Contumeliâ se afficit anima humana: imprimis, qando abscessus & qasi struma mundi, qantum in ipso est, evadit. abscessionem enim facit à natura, in cujus parte aliqâ reliqorum omnium cujusqe natura continetur, qi re aliqâ obveniente offenditur. deinde cùm vel hominem qemcunqe aversatur, vel lædendi consilio adversatur alicui. hujusmodi sunt avtem irascentium animæ. tertiò contumeliâ se afficit, cùm voluptati vel dolori succumbit. qartò, cùm simulat, ac fictè vel falsò agit qicqam, loqitúrve. qintò, qoties actionem avt conatum suum ad nullum certum scopum destinat, sed temerè agit, & nescia ipsa, qid veκαὶ τὸ χρήσιμον & λεγομένε, ἐάν τις αὐτὸ τὸ νόσιμον μέχρι & ἀληθοῦς δέχηται.

§ 16. [a] Ταράττει ἑαυτὴν ἡ & ἀνθρώπε ψυχὴ, μάλισα ὅταν [b] ἀπόσημα, καὶ οἷον φῦμα & κόσμε, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, γένηται. τὸ γὰρ δυσχεραίνειν ἅπι τῶν γινομένων, ἀπόσασίς ἐσι τῆς [c] φύσεως, ἧς ἐν μέρει, ἑκάσε τῶν λοιπῶν φύσεις ἀπέχον. ἔπειτα, [c] ὅταν ἄνθρωπόν τινα ἀποσρέφῃ, ἢ καὶ ἐναντία φέρηται, ὡς βλάψοντα, οἷαί εἰσι αἱ τῶν ὀργιζομένων. τρίτον ταράττει ἑαυτὴν, [d] ὅταν ἡσσᾶται ἡδονῆς, ἢ πόνε. τέταρτον, [e] ὅταν ὑποκρίνηται, καὶ ἀπατᾷ, καὶ ἀναλήθως τι ποιῇ, ἢ λέγῃ. πέμπτον, ὅταν πρᾶξίν τινα ἑαυτῆς καὶ ὁρμὴν, [f] ἐπ' ἀδέσποτον σκοπὸν ἀφίῃ, ἀλλὰ [g] εἰκῇ, καὶ

a Sup. §. 7.
b L. 4. §. 29. l. 8. §. 34. l. 9. §. 23. l. 11. §. 8.
c Sup. §. 1.
d Inf. §. 17. l. 3. §. 4. l. 11. §. 19.
e Inf. §. 17. l. 18. 19.
f Sup. §. 7.
g Sup. § 5.

ANNOTATIONES.

Nam cuncta fastum dixit esse cætera.

præter peram, scilicet, *aut tres etiam*, qas habere dixerat, *peras*. Verùm id seriêm orationis non pati cùm adverteret Grotius in *excerpt.* is hoc modo definxit:

Τὸ γὰρ ὑπολαμβὰν τυφλὸν εἶναι πᾶν ἔφη.

ac si mens esset;

Cæcum esse dixit omne qod præsumitur.

& tanqam *Lavernionem* perstrictum vult à Comico philosophum. Ac felici qidem in priore vocabulo conjecturâ usus est: τῦφον in τυφλὸν qòd mutavit, fefellit divinatio. Legendum ergò Sexto præeunte,

Τὸ γὰρ ὑπολαμβὰν τῦφον εἶναι πᾶν ἔφη.

Typhum esse dixit omne qod præsumimus.

id est, *opinionem meram certitudinis inanem.* nec aliud ferè, verba si spectemus, Marcus hîc. πᾶν ὑπόλαμψις. nam mentem si attendimus, aliud plané. Qæri igitur potest qomodo Marco cum Monimo, Stoico cum Sceptico convenire qeat: cùm certitudinem nulla secta avt exertius professa sit, avt enixiùs propugnaverit, qàm Zenonia & Chrysippea. Verùm hoc vult Marcus, ea, qæ à Monimo sunt adhibita ad dogma suum de *opinione mera* statuminandum, ostendere simul, multum imò totum ferè in hoc consistere, qibusnam qisqe opinionibus imbutus fuerit. Vide *infrà* §. 17. ὄνειρος καὶ τύφος. *Somnium & fumus.*

Ἐάν τις ἀυτῷ τὸ νόσιμον μέχρι τῦ ἀληθοῦς δέχηται] *Si qis qod ab illo svaviter ac jucunde dictum est, eatenus amplectatur, qatenus est veritati consentaneum.* Qod ideò dictum, qia Monimus, Laërtio teste, γέγραφε παίγνια σπουδῆ λελυθυίᾳ μεμιγμένα, id est, *ludicra qadam scripsit, qibus seria jubesset.* Id qod & de Socrate Galenus *de usu part. l. 1. c. 9.* Ἄυλη γὰρ Σωκράτης μῦσα, μιγνύειν ἀεὶ τὴν σπουδὴν ἐν μέρει παιδιᾶς. *Hac namqe Socratis musa fuit & industria, ut seria jocis semper immisceret.* Qin & de Diogene in *Cynismo* Julianus Imperator *Orat. de illo* 1. Μὴ τοιῦτόν τι πάθωμεν, ὅσα ἔπαιξε, ταῦτα αὐτὸν ἰσπουδακέναι νομίσαντες. ἔστι μὲν γάρ τι καὶ ἐν ἐκείνοις ὠφέλιμον. *Quamobrem ne qid nobis contingat ejusmodi, ut in qibus ille lusit, ea pro seriis habeamus. Qanqam est in ejusmodi non inutile fortassè qippiam.* Seneca *Epist.* 58. ubi de ideis Platonicis disserebat; *Qid*, inqis, *ista subtilitas mihi proderit? Si me interrogas; nihil. Sed qemadmodum ille cælator oculos diu intentos ac fatigatos remittit, &, ut dici solet, pascit; sic nos animum aliqando debemus relaxare, & qibusdam oblectamentis reficere. Sed ipsa oblectamenta opera sint: ex his qoqe, si observaveris, fumes qod fieri possit salutare. hoc ego facere soleo: ex omni natione, etiamsi à philosophia longissimè aversa est, eruere aliqid conor, & utile efficere.* cur avtem τὸ ἡδὺ loco τῦ νόσιμον legi voluerit Annotator Lugdunensis nullus assequor; præsertim cum τὸ νόσιμον ducta à reditùs ad suos jucunditate metaphorâ idem significare agnoscat.

§. 16. Ταράττει ἑαυτὴν ἡ ψυχή.] Ità *suprà* §. 6. Ταράττεις, ἀταράττεις αὐτὴν, ὦ ψυχή. *Ignominiâ, ignominiâ inqam te afficis ô anima.*

Ἀπόσημα καὶ οἷον φῦμα τῦ κόσμε] Ità *l.* 4. §. 23. ἀπόσημα κόσμε, ὁ ἀφισάμενος, καὶ χωρίζων ἑαυτὸν τῆς τῆς κοινῆς φύσεως λόγε. *Abscessus mundi, qi abscedit, seqe à natura communis ratione sejungit.* Eum, qi vel sorti suæ ab universi Domino assignatæ non acqiescit, vel hominem aliqem sibi congenerem aversatur, *apostemati* sive *abscessui* confert. Galenus *therapevtic. ad Glavcon. l. 2.* Ἀπόσηματα vocant Medici τὰς διαθέσεις ἐκείνας, ἐν αἷς ἀλλήλων ἀφίσανται τὰ πρότερον ἀλλήλων ψαύοντα σώματα. Φύματα verò idem *ad Epidem. l. 6. Comment.* 1. cap. 13. definit, τὰς παρὰ φύσιν ὄγκως τῶν πεπεμένων ἄνευ τῆς ἔξωθεν αἰτίας γινομένας. μάλισα δὲ τὰς πρὸς τὸν ἐκτὸς τόπον ἐπειγομένας. ἀπὸ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων, *eos præter naturam tumores, qi prorsus sine causa externa proveniunt, sed potissimum hoc nomine eos vocant, qi extra corporis superficiem, extuberant ab iis qæ ex terra progerminant* sic dictos. licentiùs tamen ista qandoqe sumuntur: & τὸ φῦμα ἀντὶ τῦ ἀποσήματος usurpatur. hinc in historia illa celebri sive Promethei Thessali, ut Plutarchus *de adul.* & Simplicius *in Aristot. Physic. l. 2.* sive Jasonis Pheræi, ut Cicero *de nat. Deor. l. 3.* Et Valerius Maximus *l. 1. c. 8.* (nam Phalerææum perperam exhibent codices Pliniani *l. 7. c. 50.*) qod Græci illi φῦμα, Latini *vomicam, tuber* dixit Seneca *de benef. l. 2. c. 19.* prout & Celsus φύματα *tubercula* vertit, *l. 5. c. 18. §. 13, 16, 17.*

Ἧς ἐν μέρει] Vide *suprà* ad §. 9.

Ἐπ' ἀδέσποτον σκοπὸν] Vide *suprà ad* §. 7. & *ad l.* 10. §. 36. Basilius Cæsar *Orat.* 24. *pag.* 578. *A.* Καί τοι τίνα ἔχει λόγον, κυβερνήτην μὲν ἀκ εἰκῇ τοῖς πνεύμασιν ἐφίεναι, ἀλλὰ πρὸς ὅρμες εὐθύνειν τὸ σκάφος. καὶ τοξόλην καλὰ σκοπῦ βάλλειν. καὶ μὲν δὴ καὶ χαλκευτικόν τινα ἢ τεκτονικὸν ἄνδρα τῦ κατὰ τὴν τέχνην ἐφίεσθαι τέλες. ἡμᾶς δὲ καὶ τοιῦτων δημιεργῶν ἀπολείπεσθαι, πρός γε τὸ συνορᾶν δύνασθαι τὰ ἡμέτερα; ἆ γὰρ δὴ τῶν χειρωνακτῶν ἐσί πεῖρας τῆς ἐργασίας, τῷ δὲ ἀνθρωπίνῳ βίῳ σκοπὸς ἀκ ἔσι, πρὸς ὃν ἀφορῶντα πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν χρὴ, τόν γε μὴ τοῖς ἀλόγοις πρόσοικείως μέλλοντα. ἢ ὅλως ἂν εἴημεν ἀλεχνῶς κατὰ τῶν πλοίων τὰ ἀνερμάτισα, ἀδήλους ἡμῖν νῦ ἐπὶ τῶν τῆς ψυχῆς οἰάκων καθεζομένε, εἰκῇ καλὰ τὸν βίον ἄνω καὶ κάτω περιφερόμενοι. *Qam habet rationem, qod cum gubernator haud temerè se ventis committat, sed navim rectâ moderetur ad portum, & sagittarii ad metam & scopum jaculentur. Item fabri diligentiâ sive architecti ex arte sua rem ad finem aliqem perducant: nos talibus artificibus sapientiâ inferiores simus, ad planè considerandum, qæ ad nostri profectum animi faciant. Erit itaqe operariorum consideratio finis operis, & humanæ vitæ consideratio finis non fuerit? Qem proculdubio finem respicere, & ejus gratiâ cuncta facere ac dicere illum, qi brutis aqiparari non cupit, oportet. Qo sanè neglecto, animus noster tanqam non saburratum navigium, nullis insidentibus mentis gubernaculis temerè huc illuc exagitatur.* Seneca *Epist.* 95. *Hæc nemo faciet qemadmodum debet, nisi habuerit qò referat. proponamus oportet finem summi boni, ad qem nitamur, ad qem omne factum nostrum dictumqe respiciat. veluti navigantibus, ad aliqod sidus dirigendus est cursus. Vita sine proposito, vaga est.* & *Ep.* 71. *Ignoranti qem portum petat, nullus suus ventus est.* Hæc à navigantibus translata sunt. Metaphora, qâ noster hîc usus est, à *sagittariis* est desumpta; de qibus Seneca idem *Epist.* 71. *Scire debet qid petat ille, qi sagittam vult mittere; & tunc dirigere, & moderari manu telum: errant consilia nostra, qia non habent qò dirigantur.* Et *Ep.* 94. *Qi jaculari discit, destinatum locum captat, tum manum format ad dirigenda qa mittit.* Et Aristoteles *Ethic. Nicom. l. 1. c. 1.* Ἆρ' οὖν καὶ πρὸς τὸν βίον ἡ γνῶσις τῦ τέλες μεγάλην ἔχει ῥοπήν. καὶ καθάπερ τοξόται, σκοπὸν ἔχοντες, μᾶλλον ἂν τυγχάνοιμεν τῦ δέοντος. *Nonne igitur magnum ad vitam cognitio ipsius momentum affert? nam si qemadmodum sagittarii scopum habeamus, magis bonum & honestum assequi possemus.* Et Evdem *l. 1. c. 2.* Δεῖ ἅπαντα τὸν δυνάμενον ζῆν καλὰ τὴν αὐτῦ προαίρεσιν, θέσθαι τινα σκοπὸν τῦ καλῶς ζῆν, πρὸς ὃν ἀποβλέπων, ποιήσεται πάσας τὰς πράξεις. ὡς τό γε μὴ συντελάχθαι τὸν βίον πρός τι τέλος, ἀφροσύνης πολλῆς σημεῖόν ἐσι. *Oportet omnibus scopum qendam rectè vivendi propositum esse, qi modò ex electione vivere jam qeant, qem spectans qisqe omnes actiones peragit. Qapropter vita proposito fine carens insignis stultitiæ argumentum est.* Itaqe Cicero, *de finib. l. 1. Qid est in vita tantopere qærendum, qàm qis sit finis, qod extremum, qod ultimum; qo sint omnia benè vivendi, rectèqe faciendi consilia referenda?* Et Marcus Eremita *de leg. spir.* §. 54. Ὁ ἀσκόπως ὁδοιπορῶν, ματαιοπονήσει. *Qi inconsideratè ambulabit, frustra laborabit.*

Εἰκῇ.] *temerè*, hoc est ἄνευ ἀναφορᾶς. ut *l.* 12. §. 20. *citra respectum habitum ad finem aliqem certum.* Epictetus *l.* 3. *c.* 23. Ἕκασον γὰρ τῶν γινομένων ὑφ' ἡμῶν, ἂν μὲν ἐπὶ μηδὲν ἀναφέρωμεν, εἰκῇ ποιήσομεν. ἐὰν δ' ἐφ' ᾧ μὴ δεῖ, διεσφαλμένως. *Nam ea, qæ gerimus omnia, si ad nullum finem retulerimus, frustra geremus: sin eo, qo non pertinent, aberrabimus.*

a *L.* 1. §. 8. *l.* 3. §. 6. *l.* 9. §. 23.
b *L.* 3. §. 12. 16. *l.* 4. §. 12. & *l.* 12. §. 31.
c *L.* 3. §. 11. *l.* 4. §. 3, 4. 23. *l.* 6. §. 44. *l.* 12. §. 36.
d *L.* 10. §. 11.
e *L.* 3. §. 10. *l.* 4. §. 26. *l.* 5. §. 24. *l.* 6. §. 36.
f *L.* 5. §. 33.
g Ibid.

καὶ ἀπαραπολουθήτως ὅλως ἐνεργῆ. [a] δίον καὶ τὰ μικρόταπα, κ τοῦ ὅπι τὸ τέλ@ ἀναφορὰν γίνεσθ. τέλ@ δ' λογικῶν ζώων, τὸ [b] ἕπεσθαι τῷ [c] τῆς πόλεως κ πολιτείας τ πρεσβυτάτης λόγῳ καὶ [d] θεσμῷ.

§ 17. Τῆ ἀνθρωπίνῃ βίᾳ, [e] ὁ μὲν χρόν@, στιγμή. [f] ἡ δὲ ὐσία, ῥέυσα. [g] ἡ

lit. cùm etiam minutissima qæqe ità sint agenda, ut ad finem ipsum referantur. finis autem animantium rationis participum hic est, ut civitatis ac politiæ antiquissimæ rationi legibúsque obsequantur.

§ 17. Vitæ humanæ tempus, punctum est: materia, fluida:

ANNOTATIONES.

Καὶ ἀπαραπολουθήτως] *nullâque consequentiâ.* Xylander. Sed hoc esset ἀναπολύθως potiús. *Sine justa ratiocinatione & consideratione an finem communem consequatur, necne.* Casaubonus. παραπολουθεῖν *intelligere, intelligendo assequi vel consequi.* ἀπαραπολουθήτως igitur ἐνεργεῖν, est *facere aliquid, nescius quid agas, aut quid velis.* Sicut ἀπαραπολουθήτως ἓν ποιεῖν, *itáne facere cuiquam, quasi nescias, aut non advertas quid agas. l.* 5. §. 6.

Δίον καὶ τὰ μικρόταπα καλὰ τὴν ἐπὶ τὸ τέλος ἀναφορὰν γίνεσθαι] Siquidem ut noster ipse *l.* 9. §. 22. Ἡ τις πρᾶξις μὴ ἔχῃ τὴν ἀναφοράν, ἄυτη διαπρᾶ τὸν βίον. *Omnis actio, qa ad finem debitum respectum,* vel propinquum vel remotum saltem, *non habuerit, vitam nostram quasi in partes distrahit,* sibique minimè per omnia consentientem reddit. Plutarchus *de profect. indic. pag.* 85. *F.* Καὶ γὰρ αἱμασίαν τινα καὶ θριγγὸν οἰκοδομοῦσιν ὁ διαφέρει ξύλον τὸ τυχὸν, ἢ λίθον ἐπιβαλεῖν χυδαῖον, ἢ σήλην ὑποθεῖναι παρακεισθαι ἀπὸ μνήματος, οἷα ποιοῦσιν οἱ φαῦλοι, πᾶσαν ἐργασίαν καὶ πρᾶξιν, ὡς ἔτυχε, συμφορῶντες, εἰς ταυτὸ καὶ σωρεύοντες ἀλλ' ὅτι γε προκάπλουσι, οἷς ὕδη, καθάπερ ἱερῶ τινος οἰκοδομήματος καὶ βασιλικῆ τῆ βίᾳ κεκρότηται χρυσία κρηπὶς, ὁδὲ οἰκῆ προσίσταται τῶν γινομένων, ἀλλ' οἷον ἀπὸ σάθμης τῆ λόγῳ προσάγουσι καὶ προσαρμόττουσιν ἕκαστον. *Maceriam aliquam aut sepem conficientibus nihil refert obvium quodque lignum aut lapidem jacentem adhibere, aut columnam à monumento aliquo delapsam subjicere: quomodo & homines vitiosi omnia promiscuè facta, omnes temerè actiones congerunt ac coacervant. At qi in virtute exercenda proficiunt, qibus vita veluti sacri ac regii ædificii jactum jam est aureum fundamentum, nihil eorum qa aguntur temerè admittunt, sed veluti amussi rationis aptant singula atque concinnant.*

Καὶ τὰ μικρόταπα] Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 11. Κάνονα εὑρόντες, ἀπαραβάτως χρώμεθα, δίχα αὐτῆ μηδὲ τὸν δάκτυλον ἐκλείνοντες. *Regulâ inventâ citra errorem utimur, adeò ut citra eam ne digitum porrigamus.* Julianus Imperator *Orat.* 1. Νόμος ἐστὶ παλαιὸς παρὰ τῆ πρώτῃ φιλοσοφίᾳ ἀνθρώποις φήναντ@ ὑπωτὶ κείμεν@, ἄπασας πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ πρὸς τὸ καλὸν βλέποντας, ἐπιζηδεύειν ἐν λόγοις, ἐν ἔργοις, ἐν ξυνουσίαις, ἐπὶ πᾶσιν ἁπλῶς τοῖς καλὰ βίον ἄγουσι καὶ μείζοσι τῆ καλῆ πάντως ἐφίεσθαι. *Vetus lex est ab eo profecta, qi philosophiam primus in humanum genus invexit, qa hunc in modum sese habet; debere omnes ad virtutem, & honestatem respicientes studia sua ità comparare, ut in dictis, factisque, in societatibus, rebúsque omnibus tam parvis qam majoribus honestatis rationem teneant.* ubi Petavius pro ἄκρους, μικροῖς substituit. at Svartius *analect. l.* 3. *c.* 17. ἄκρους retinendum contendit, & tenuissima qæqe & exilia maximè eo vocabulo vult designari.

Τὸ ἕπεσθαι τῷ τῆς πόλεως καὶ πολιτείας τῆς πρεσβυτάτης λόγῳ καὶ θεσμῷ] Orbem, *urbis* ac *civitatis* instar habere vult: in qa homines universi, cives cùm sint, civitatis istius legibus ac institutis conformiter per omnia agere ipsos oporteat. Hanc autem iconem, qæ pulcerrima est sanè, freqenter admodum usurpat. Ità *l.* 3. §. 11. ἀνθρώπους πολίτας εἶναι πόλεως τῆς ἀνωτάτης, ἧς αἱ λοιπαὶ πόλαι, ὥσπερ οἰκίαι εἰσίν. *Homines agere cives civitatis superna istius, cujus reliqa civitates istæ qasi familia existunt.* & *l.* 4. §. 3. Ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις. *Mundus iste civitatis instar obtinet.* & *ibidem* §. 23. Διὸς πόλις. *Urbs Jovis.* & *l.* 6. §. 44. πόλις καὶ πατρίς μοι, ὡς ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος. *Civitas & patria mihi, uti homini mundus.* & *l.* 12. §. 36. ἄνθρωπε, ἐπολιτεύσω ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει. *In hac magna civitate versatus es, homo.* Ad nostri planè mentem Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 12. Πάντα οὖν ταῦτα ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἐπισκεμμένος, τὴν αὐτῆ γνώμην ὑποτάτταχε τῷ διοικοῦντι τὰ ὅλα. καθάπερ οἱ ἀγαθοὶ πολίται τῷ νόμῳ τῆς πόλεως. *His igitur omnibus consideratis, vir bonus suum animum gubernatori universitatis submittit: qemadmodum boni cives legi civitatis.* Idemqe *l.* 3. *c.* 24. Τίς τοῖνο ἐπιτίπομφεν; ὁ ἡγεμὼν, ἢ ὁ τραληγὸς, ἢ πόλις, ὁ τῆς πόλεως νόμος. δεῖ γάρ μι ἀεὶ τῷ νόμῳ πείθεσθαι ἐν παντί. *Quinam istud immisit? dux, pretor, respublica, lex civitatis. Oportet enim me semper legi parere in omnibus rebus.* Chrysippus *de finib. l.* 1. à Laërtio *lib.* 7. *c.* 87. in *Zenone* laudatus: Ἴσον ἐστὶ τὸ καθ' ἀρετὴν ζῆν, τῷ καθ' ἐμπειρίαν τῶν φύσει συμβαινόντων ζῆν. μέρη γάρ εἰσιν αἱ ἡμετέραι φύσεις τῆς τῶ ὅλω. διόπερ τέλος γίνεται τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν. ὅπερ ἐστὶ καθ' ἀρετὴν αὐτὸ, καὶ καλὰ τὴν τῶν ὅλων, ὐδὲν ἐνεργοῦντα ὧν ἀπαγορεύει ὅσθεν ὁ νόμος ὁ κοινὸς, ὅπερ ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος διὰ πάντων ἐρχόμενος, ὁ αὐτὸς ἐν τῷ Διὶ καθηγεμόνι τούτῳ τῆς τῶν ὅλων διοικήσεως ὄντι. *Secundum virtutem vivere idem est qod secundum experientiam eorum, qa secundùm naturam accidunt, vivere. Partes enim natura universi sunt natura nostra. Idcirco finis efficitur consentaneè secundùm naturam vivere, secundùm suam atqe universorum naturam, nihil eorum faciendo, qa à communi lege prohibentur, qa est recta ratio in omnes pervenicus, eademqe en Jove, hoc principe gubernationis omnium qa sunt.* Vide *ad l.* 10. §. 1. Avtor *de Mundo c.* 6. ubi de politiæ humanæ ratione ac instituto pluribus disseruerat; ἕως ὑπολήπτιον καὶ περὶ τῆς μείζον@ πόλεως, λέγω δὲ τοῦδε τοῦ κόσμου. νόμος μὲν γὰρ ἡμῖν ἰσοκλινὴς ὁ θεὸς, ὐδεμίαν ὑποδεχόμενος διόρθωσιν ἢ μεταθεσιν. κρείττων δὲ οἶμαι καὶ βεβαιότερος τῶν ἐν κόσμοις ἀναγεγραμμένων. ἡγεμόνα δὲ ἀκινήτως αὐτῆ καὶ ἐμμελῶς, ὁ σύμπας διοικονομεῖται διάκοσμος ὑρανῶ καὶ γῆς, &c. *Hoc idem de urbe qoqe majore, de hoc inqam mundo, existimare debemus. Deus enim nobis lex: in omnem illa qidem partem ad aqilibrium vergens, nullam correctionem admittens, nullam varietatem, qippe qa potior sit illis legibus, & stabilior, qa in tabulis perscripta sunt. Ejus enim auspiciis perenniter & composità præeuntis, universus hic cœli ordo regitur atqe administratur:* &c. Et Philo *de Joseph. pag.* 530. *E.* Ἡ μὲν γὰρ μεγαλόπολις, ὅδε ὁ κόσμος ἐστὶ, καὶ μιᾶ χρῆται πολιτείᾳ καὶ νόμῳ ἑνί. λόγος δὲ ἐστι φύσεως, προσαπλικὸς μὲν ὢν πρακλίου, ἀπαγορευτικὸς δὲ ὧν ὁ ποιητίου. αἱ δὲ καλὰ τόκους αὖται πόλεις ἀπειρίγωπλοί τε οἷον ἀριθμῷ, καὶ πολιτείαις χρῶνται διαφερούσαις, καὶ νόμοις ἀχὶ τοῖς αὐτοῖς. *Nam mundus hic est magna civitas, unam reipublicæ formam; & unum jus habens. Continentur autem edicto natura jussa de agendis. & vetita de non agendis. Hæ vero civitates locis suis numero circumscripta non sunt, & formam reipublicæ diversam & leges non easdem habent.* Vide *l.* 7. §. 9. & *l.* 11. §. 20.

§. 17. Ὁ μὲν χρόνος στιγμή] Στιγμὴν χρόνου, Græci; & *punctum temporis*, Latini, pro spatio angustissimo dixere: uti observat Donatus *ad Terent. Phorm.* 1. 4. translatione à Mathematicis factâ, qibus στιγμὴ sive σημεῖον id dicitur ὃ μέρος ὔδεν. ut Evclides *Element. l.* 1. §. 1. ideóqe est insecabile, nec pro qanto habetur. Eóqe sensu noster hic; Τῆ ἀνθρωπίνῃ βίᾳ, ὁ μὲν χρόνος στιγμή. *Vita humana tempus, punctum est.* & *l.* 6. §. 36. πᾶν τὸ ἐνεργὸς τοῦ χρόνου, στιγμὴ τοῦ αἰῶνος. *Tempus instans omne punctum ævi.* Ità Plutarchus *de puer. educ. pag.* 13. *A.* Στιγμὴ χρόνου, πᾶς ὁ βίος. *Punctum temporis est tota nostra vita,* & Seneca *Epist.* 49. *Punctum est qod vivimus; & adhuc puncto minus:* qod à Simonide forsan acceptum est. illius enim Plutarchus dictum hoc in *Consol. ad Apollon. pag.* 111. *C.* refert; ὅλα τὰ χίλια καὶ τὰ μύρια ἔτη, στιγμή τις ἐστὶν ἀόριστος, μᾶλλον δὲ μορίου τινὸς βραχυτάτου στιγμῆς. *Qod anni* CIↃ *aut* CCIↃↃ *punctum qoddam sunt infiniti, aut minima potius puncti portio.* Qod autem illi στιγμην, id est, *punctum*, Joannes Chrysostomus *in Epist. ad Philip. Orat.* 2. *Edit. Commel. p.* 1217. ῥοπὴν, id est, *momentum* dixit. Τὴν μίαν ῥοπὴν ἐκείνην; ῥοπὴ γάρ ἐστι ὁπᾶς ἡμῶν αἰὼν πρὸς τὸν ἀιώνα τὸν ἄπειρον. *Unicum illud momentum; momentum enim est omnis nostra vita, si cum infinito illo seculo conferatur.* Vide *supra, ad* §. 14. & *infrà ad l.* 5. §. 24. & *l.* 6. §. 36.

Ἡ δὲ ὐσία, ῥέυσα] *L.* 5. §. 33. Τὰ αἰσθητὰ ὑμελάβλημα, καὶ ὐχ ἑστῶλα. *Res sensûs subjecta, mutari prona, & consistere nescia.* De Stoicis Plutarchus *de commun. notit. c.* 39. Συγχωροῦσιν ὅτοι, τὰς μὲν ἐν μέρει πάσας ὑσίας ῥεῖν καὶ φέρεσθαι, τὰς μὲν ἔξ αὐτῶν μεθιείσας, τὰς δὲ, πόθεν ἐπίονλα προσδιχομένας. οἷς δὲ πρόσωσι καὶ ἄπεισιν ἀριθμοῖς ἡ πλήθεσι, ταῦτα μὴ διαμένον, ἀλλ' ἕτερα γίνεσθαι ταῖς εἰρημέναις προσόδοις, ἐξαλλαγὴν τῆς ὑσίας λαμβανομένης. αὐξήσεις δὲ καὶ φθίσεις, ἃ καλὰ δίκην ὑπὸ συνηθείας νενικῆσθαι, τὰς μεταβολὰς ταύτας λέγεσθαι. γενέσεις δὲ καὶ φθορὰς μᾶλλον αὐτὰς ὀνομάζεσθαι προσῆκον. ὅτι τῷ καθεστῶτας εἰς ἕτερον ἐκβιάζουσι. τὸ δὲ αὔξεσθαι καὶ τὸ μειοῦσθαι, πάθη σώματος ἐστιν ὑποκειμένου καὶ διαμένοντος. *Concedunt ipsi, substantias omnes singulares fluere & ferri, vel qòd ex ipsis aliqid emittant, vel alicunde adventantia recipiant. Qibus verò sit accessio & decessio numeris aut multitudinibus, eadem non manere, sed alia fieri accessionibus dictis, substantiâ mutante. Neqe verò jure, sed vi hoc consvetudinem obtinuisse, ut mutationes istæ incrementa & decrementa dicerentur: qum debuerint potius ortus & interitus appellari, qia de statu in aliam expellunt naturam: augeri & minui, affectiones corporis esse subsistentis & permanentis.* Qid Platonici? Maximus Tyrius *Dissert.* 28. Πᾶν σῶμα ῥεῖ καὶ φέρεται ὀξέως, Ἑυρίπου δίκην, ἄνω καὶ κάτω. νῦν μὲν ἐκ παιδότητος εἰς ἥβην οἰδαῖνον, νῦν δὲ ἐξ ἥβης εἰς γῆρας ὑπονοσοῦν καὶ ὑποφερόμενον. *Mutatur corpus omne ac movetur, celeritérqe curipi instar huc illuc fertur. Nunc ex infantia in pubertatem excrescit, nunc ex juventa in senectutem delabitur.* Seneca *Epist.* 58. *Quicunqe videmus ac tangimus, Plato in illis non numerat, qa esse propriè putat. fluunt enim, & assiduâ diminutione atqe adjectione sunt. nemo nostrûm idem est in senectute, qi fuit juvenis:*

fluida: ſenſus, obſcurus: corporis univerſi fabrica, putreſcere prona: anima, vaga: fortuna, res imperveſtigabilis: fama, res incerta: & ut verbo dicam, omnia, corporis qidem, ἢ αἴσθησις, ἀμυδρά. ἡ ἢ ὅλη τῷ σώματος [a] σύγκρισις, εὐσηπτος. ἡ ἢ ψυχὴ [b] ῥόμβος. ἡ δὲ τύχη, δυσέκμαρτον. [c] ἡ δὲ φήμη, ἄκριτον. συνελόντι δὲ εἰπεῖν, πάντα, τὰ μὲν τῷ σώματος, [d] ποτάμος

a σύγκρεμσις, Jun.
b ῥέμβος,
c L. 4. §. 3. Xyl.

ANNOTATIONES.

mis: nemo eſt manè, qi fuit pridie. ego ipſe dum loqor mutari iſta, mutatus ſum. Et mox: *De homine dixi, fluidâ materiâ & caducâ, & omnibus obnoxiâ caſibus. Mundus qoqe aterna res & invicta, mutatur, nec idem manet.* Nec diſſentiunt etiam Epicurei. Lucretius *l.* 4.

Dico igitur rerum effigies, tenuesqe figuras
Mittier ab rebus ſummo de corpore earum:
Qe qaſi membrana ſummo de cortice rerum
Derepta volitant ultro citroqe per auras.

Et *lib.* 2.

Nam certè fluere atqe recedere corpora rebus
Multa, manus dandum eſt. —

Et *lib.* 5.

Principio omnibus à rebus, qaſcunqe videmus,
Perpetuò fluere ac mitti ſateare neceſſe eſt
Corpora. —

Et mox:

Uſqe adeò omnibus ab rebus res qaqe fluenter
Fertur, & in cunctas dimittitur undiqe partes.
Nec mora nec reqies interdatur ulla fluendi.

Indè Clavdianus *in Mallii Coſſ.*

— ſemperqe fluentis Materiæ. —

Ἡ δὲ αἴσθησις ἀμυδρά.] Ità *l.* 5. §. 33. Τὰ δὲ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ, καὶ ὑπαραπύπωτα. *Senſus ipſi hebetes, & imagines falſas admittere proclives.*

Ἡ δὲ ὅλη τῷ σώματος σύγκρισις, εὐσηπτος] *Corporis totius fabrica, putreſcere apta,* ſive *putredini obnoxia.* Σύγκρεμσις Junio magìs placet, pro eo qod σύγκρισις exhibetur. utrumlibet, Marco etiam avtore, legas, qi *l.* 7. §. 67. Ἡ φύσις οὐκ ἔτω συνεκέρασε τὸ συγκριμάτιόν σε. *Non ita commiſit natura compagem tui.* Æſchines Axiocho: Τῆς συγκρίσεως ἅπαξ διαλυθείσης, καὶ τῆς ψυχῆς εἰς τὸν οἰκεῖον ἱδρυθείσης τόπον. *Compage ſemel ſolutâ, & animâ ſuo collocato loco.* Vide & Epicharmum *ad l.* 7. §. 40. ſed & *l.* 3. §. 11. ἐκ τίνων συγκέκριται. *Ex qibuſnam principiis conſiſtat.* & *l.* 4. §. 5. ubi vox eadem, σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων. *Concretio ex iiſdem elementis.* In eandem cum Marco illic mentem, Seneca *ad Marc. c.* 11. *Putre ipſa fluidúmqe corpus: ex infirmis fluidisqe contextum: ipſo ſitu & otio iturum in tabem.* Vide *ad l.* 4. §. 5. Itaqe non *ſuillo* tantùm *generi*, qod dixere veteres, ut Varro *de re ruſtic. l.* 2. *c.* 4. Cicero *de finib. l.* 5. Plinius *hiſt. natur. l.* 8. *c.* 51. Stoici qidam, apud Plutarchum *Sympoſ. l.* 5. *c.* 10. Cleanthes; Clemens *Strom. l.* 7. Chryſippus; Cicero *de nat. Deor. l.* 2. & Prophyrius *de animal. non comed. l.* 3. avt piſcibus duntaxat; qod Philo Judæus *lib. de mundi opificio*; ſed & animantibus qibusvis (humano etiam generi) *animam, nè putreſceret corpus, pro ſale datam*, havd abſurdè dici poterit. Plavtus *Trinumm. Act.* 5. *Sc.* 4.

— nos homunculi,
Salillum animæ, qam cùm extemplo amiſimus, &c

Ad quem locum interpretes: *vaſculum ſalis ſumus, id eſt corpuſcula animata: qia corpora ſunt animarum vaſcula; anima verò corpori ſalis vice. qemadmodum enim carnes pecudum, ſi diu ſerventur ſine ſale, putreſcunt: ità & corpora, efflatâ animâ, putore corrumpuntur.* Scitè Plutarchus *Sympoſ. l.* 5. *c.* 10. Τὸ ἅλας τῶν σωμάτων τὰ νεκρὰ διαληρῆν ἄσηπτα καὶ μόνιμα πολὺν χρόνον, ἀντιτατικὸν τῷ θανάτῳ, καὶ οὐκ ἰᾷ παντελῶς ἐξολισθαι καὶ ἀφανισθῆναι τὸ θνητόν. ἀλλ' ὥσπερ ἡ ψυχὴ, θειότατον ὂν τῶν ἡμετέρων, τὰ ζῶα συνέχει καὶ ῥεῖν οὐκ ἐᾷ τὸν ὄγκον. ἕτως ἡ τῶν ἁλῶν φύσις τὰ νεκρὰ παραλαμβάνουσα, καὶ μιμουμένη τὸ τῆς ψυχῆς ἔργον, ἀντιλαμβάνεται φερομένων ἐπὶ γῆν φθορὰν, καὶ κρατεῖ καὶ ἵσησιν. *Sal cadavera putredinis ſecura & durabilia adſervans aliqanto tempore morti reſiſtit: neqe patitur id, qod mortuum eſt, penitus aboleri. Sed qemadmodum anima, noſtrarum rerum diviniſſima, diffluere non ſinit molem animalis, ſed eam continet: sta ſalis natura imitatur anima opus, dum cadavera arripiens, id, qod ad interitum vergebat, conſtringit atqe cohibet.* &c.

Ἡ δὲ ψυχὴ ῥέμβος] Ità reſtituit Xylander cùm antè ῥόμβος legeretur. ῥέμβος, *vagus*, ſive *divagatio.* nam & abſtractè ſumitur. Plutarchus *de exil. pag.* 603. *E.* πολὺν ἄλυν καὶ ῥέμβον. *Multas moleſtias & vagationes.* indè ῥέμβεσθαι. *huc illuc ferri. ſuprà* §. 7. καὶ ἀποῤῥέμβεσθαι, *divagari. infrà l.* 4. §. 22. Caſavbonus tamen *ad Adriani vitam*, ῥόμβος legit; ſed *vagam* exponit, ex Athanaſii illo, περὶ πολλὰ ῥεμβομένη.

Ἡ δὲ τύχη δυσέκμαρτον] *Fors, conjectu difficilis*: ob casùs fortuiti incertitudinem nimiam. Itaqe τύχην dixere Anaxagoras & Stoici, ἄδηλον αἰτίαν ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ, *cauſſam, qa humanâ ratione cognoſci neqeat.* Epicurus, ἀσύστατον αἰτίαν προσώποις, χρόνοις, τρόποις, *cauſſam inſtabilem ob mutationem perſonarum, temporum, morum.* Plutarchus *de placit. philoſ. l.* 1. *c.* 29. & Philo *de conſtit. Princ. pag.* 722. ἡ τύχη ἀδύνατον καὶ ἀΐδρυτόν τι πρᾶγμα. *Fortuna res infirma & inſtabilis.* Theophraſtus deniqe, referente Plutarcho *ad Apollon.* Ἄσκοπος ἡ τύχη, καὶ δεινὴ παρελίσθαι τὰ προπεπονημένα, καὶ μεταῤῥίψαι τὴν δοκοῦσαν εὐημερίαν, εὐθὺς καιρὸν ἔχουσα ταχύτητος. *Improviſa eſt fortuna, habétqe magnam vim auferendi, qæ nobis labore parta ſunt, & qæ apparet proſperitatem everſendi, neqe ulla conſtituta temporis utitur ratione.* & Plutarchus ipſe *de poet. leg. c.* 7. in hoc *Fortunam Fatúmqe*, τύχην καὶ εἱμαρμένην, convenire, qòd in utroqe τὸ ἀσυλλόγιστον ἡμῖν τῆς αἰτίας exiſtat, *utriusqe cavſſas ratiocinando non poſſumus aſſeqi.*

Ἡ δὲ φήμη ἄκριτον.] Ità *l.* 4. §. 3. Τὸ ἐνμετάβολον καὶ ἄκριτον τῶν ἐυφημῶν δοκούντων. *Qàm mutabile & judicii expers faventium vulgus.* Siqidem, ut Senarius antiqus habet,

Ἰσχυρὸν ὄχλος ἐστὶν, οὐκ ἔχει δὲ νοῦν.
Res nempe valida turba eſt, ſed mentis carens.

Ab iſtiuſmodi ergò profecta, pérqe eorum ora volitans fama, nil mirum, ſi fuerit, ut Virgilius cecinit Æn. *l.* 1.

Tam ficti pravique tenax, qam nuncia veri,

avt recti etiam dilavdatrix. Vide *ſupr.* § 12.

Τὰ μὲν τῷ σώματος, ποταμός.] Ità *l.* 4. §. 43. ποταμός τις καὶ ῥεῦμα βίαιον, ὁ αἰών. *Flumen qoddam & torrens rapidus eſt ævum.* & *l.* 5. §. 23. Ἡ γὰρ ὑσία, ὅπερ ποταμὸς, ἐν διηνεκεῖ ῥύσει. *Eſt enim rerum natura inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi ſit fluxu.* & *l.* 6. §. 15. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ ποταμῷ. *In hoc igitur flumine.* Sicut avtem his in locis res humanas & corporeas *fluvium* qendam, qia in perpetuo ſunt fluxu; ità eaſdem alibi, ob fluxûs illius curſum rapidiſſimum, χειμάῤῥουν etiam, id eſt *torrentem* appellat. *l.* 7. §. 19. Διὰ τῆς τῶν ὅλων ὑσίας ὡς διὰ χειμάῤῥους διεκπορεύεται πάντα τὰ σώματα. *Per mundi ſubſtantiam, tanqam per torrentem, corpora tranſeunt univerſa.* & *l.* 9. §. 29. Χειμάῤῥους ἡ τῶν ὅλων αἰτία. *Torrentis eſt inſtar rerum natura.* Seneca. *Ep.* 58. *Corpora noſtra rapiuntur fluminum more.* Et ex Origene *in Pſal.* 1. Methodius *Orat. de reſurr.* apud Epiphanium *hæreſ.* 64. §. 14. Οὐ καθὼς ποταμὸς ὠθούμενος τὸ σῶμα, διότι ὡς πρὸς τὸ ἀκριβὲς, τάχα οὐδὲ δυῶν ἡμερῶν τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ταυτὸν ἐστιν ἐν τῷ σώματι ἡμῶν. *Unde non malè fluvius qidam corpus eſſe dicitur. Qoniam ſi accuratè conſideremus, ne biduo qidem prior materia in corporibus noſtris eadem conſtánsqe perſeverat.* Cæterùm etiam τὰ τῆς ψυχῆς *fluminis* inſtar habere Heraclitus cenſuit, ſi Numenio fides. Sic enim is *de bono l.* 1. apud Evſebium *præpar. Evang. l.* 15. *c.* 20. de Heraclito locutus, Βυλόμενος γὰρ ἐμφαίσαι, ὅτι αἱ ψυχαὶ ἀναθυμιώμεναι νοεραὶ ἀεὶ γίνονται, εἰκάσειν αὐτὰς τοῖς ποταμοῖς, λέγων ὅτως. Ποταμοῖσι τοῖσιν αὐτοῖσιν ἐμβαίνουσιν ἕτερα καὶ ἕτερα ὕδατα ἐπιῤῥεῖ. καὶ ψυχαὶ δὲ ὑπὸ τῶν ὑγρῶν ἀναθυμιῶνται. *Cum enim exhalantes animos ſpirituales ſemper effici demonſtrare vellet, eos cum fluviis comparabat, his verbis utens: in fluvios, inqiebat, licet iidem uſqe decurrant, alia tamen atqe alia illabuntur aqæ. Et vero anima efflantur ex humidis.* Vide *ad l.* 4. §. 37. Arnoldus Bonavallens. *de op.* 6. *dier. c.* 7. *Aqarum nomine hominum generationes intellige; qa ſicut de fonte in rivum, de rivo in fluvium labuntur: ità homines de conceptu in partum, & de infantuli ætate in ſenium inqieto volumine properant & decurrunt.* Verùm Marcum noſtrum avtumo Platonis illa in *Timæo pag.* 1055. *B.* reſpexiſſe, qibus animas ait in ortu primo εἰς σῶμα ἐπίῤῥυτον καὶ ἀπόῤῥυτον, *corpus influens & effluens* inditas & innexas. & mox de eiſdem, αἱ δὲ εἰς ποταμὸν ἐνδεθεῖσαι πολὺν, *Itaqe hi in profundum flumen immerſi* &c. ubi *corpus* diſertè *flumen* appellat. Vide ad *l.* 10. §. 28.

Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς ὀνειρος] Homerus *Odyſſ.* λ. *v.* 221.

Ψυχὴ δ' ἠΰτ' ὄνειρος ἀποπταμένη πεπότηται.
Avolat illa, velut ſomnum qa ſallit, imago.

Ità *l.* 6. §. 31. ὅτι ὀνειροί σοι ἠνώχλουν. *Somnia juiſſe qa te conturbabant. Vana*, ſcilcet, *qaſi per ſomnum viſa*, animos afficere ſolent humanos, & dormientibus velut illudere. Refert Laërtius *l.* 6. ex Hecatonis *Chriarum l.* 1. Mecroclem, poſtqam Crateti in diſciplinam ſe dederat, commentariis ſuis in ignem miſſis, dixiſſe,

Τὰ δ' ἐς' ὀνείρων νεκρίων φαντάσματα.
Hæc ſomniorum ſunt imaginacula.

Qin & Evripideum illud ex *Iphigen. Tavric.*

Ψευδεῖς ὀνειροι χαίρετ'. ὐδὲν ἦτ' ἄρα.
Valete vana, nil eratis, ſomnia.

de vanis animi affectibus ac perturbationibus, uſurpârunt, tum Clemens Alexandrinus in *protrept.* tum & Plutarchus *de profect. indic.* qem exhibebimus *infrà ad l.* 9. §. 31. Optimè Baſilius Cæſar *Epiſt.* 42. Τὰ ἀνθρώπινα ταῦτα σκιᾶς ἐστιν ἀμυδρότερα, καὶ ὀνείρων ἀπατηλότερα. *Humana iſta vaniora ſunt umbrâ, & fallaciora ſomniis.* & qæ ſequntur. Plutarchus ipſe eam, qam iſtic de rebus divinis notitiam habemus, *inſomnii* rationem obtinere aſſerit. In *tract. de EI. Delph. pag.* 393. *D.* ὡς δὲ νῦν ἐν τῷ

a L. 4. §. 43. πατρμός. τὰ δὲ τῆς ψυχῆς, ᵃ ὄνειρος καὶ ᵇ τύ-
l. 5. §. 23. φος. ὁ δὲ βίος, πόλεμος καὶ ξένης ἐπιδημία.
l. 6. §. 15
b L. 6. §. 31. ᶜ ἡ ὑστεροφημία δὲ, λήθη. τί οὖν τὸ ὠφελοῦμε-
c L. 10 §. 31. ψαι δυνάμενον; ἓν καὶ μόνον φιλοσοφία. τοῦτο δὲ
l. 12. §. 24. 27.

flu vius; animæ verò, somnium & fumus: vita militia, & hospitis in peregrino mora: fama posthuma, oblivio mera. qidnam est ergò, qod hominem deducere & transmittere possit? res sola & unica est, philosophia. ea avtem in hoc consistit, ut

ANNOTATIONES.

ἐν τῷ καλλίστῳ τῶν ἐνυπνίων τὸν Θεὸν ὀνειροπολοῦντες. In præsentia avtem Deum qasi in pulcerrimo omnium somniorum somnio imaginantes. & in *Erotic. pag.* 764. *F. Δεῦρι δὲ ὡς διὰ τῶν ἐνυπνίων ἡ ψυχὴ ἀσπάζεται καὶ τίθησι τὸ κάλλιστον καὶ θειότατον. Hic avtem anima per somnium amplectitur, & stupet rem pulcerrimam & divinissimam:*

Ἀμφὶ δὲ οἱ δολόεντα φιλόφρονα χεῦον ὀνείρα.
Somnia fuderunt fallacia dulcia circum.

Maximus Tyrius animi totam in hoc corporis domicilio degentis vitam. *dissert.* 28. *Ὡς ἄρα ὁ ἐν γῇ βίος ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς ἐνέῤῥατι ἔοικε μακρῷ καὶ πολυετεῖ. Qam vitam hanc animæ humanæ respectu nihil aliud qam longum multorumqe annorum esse somnium.* eóqe illam de Epimenide fabulam refert.

Καὶ τύφος.] *τύφος* hìc qod alibi *καπνὸς*, *l.* 10. §. 31. & *l.* 12. §. 27. Est enim *τύφος κυρίως* idem qod *καπνὸς*, *fumus*; etiamsi pro *fastu* freqentiùs *κατὰ μεταφορὰν* vsurpetur. indè notat Evstathius *ad Odyss. β'. τυφογέροντας καὶ τυφεδανὰς, senes σκωπτικῶς* nuncupari, sive qòd ob peritiam variam experientiâ longâ multipliciqe conqisitam fastuosiùs plerumqe gerere se soleant; sive, *διὰ τὸ δεῖν ἤδη τύφεσθαι ἤτοι νεκρικῶς καίεσθαι τοὺς τοιούτους, qasi jam in fumum dari eos, concrematis* nimirum *cadaveribus, oporteat.* De Socrate Plutarchus lib. *de Socrat. Damon. pag.* 580. *B. Τὸν δὲ τύφον, ὥσπέρ τινα καπνὸν φιλοσοφίας, εἰς τοὺς σοφιστὰς ἀποσκεδάσας. Fastumqe veluti fumum qendam à philosophia in sophistas dissipans.* Et Apollonius *Argonaut. l.* 2. 133. de apibus agens, qod & Xylander observavit.

— — *ἐπίκρο δὲ λιγυοίντι*
Καπνῷ τυφόμενας πέτρης ἐκὰς ἄϊσσουσιν.
— — *sed instantius flammeolo*
Suffitæ fumo evolant à rupe.

Ubi Schol. *καπνῷ τυφόμενας, ἀντὶ τοῦ καπνιζόμενας.* sed & terra Troica Evripidi in *Hecub.n.* 477. dicitur, *καπνῷ τυφομένη κατερείπεσθαι*, Potest tamen Marcus hìc, ad Monimi placita, cujus pavlò antè meminerat, respexisse, qi *τύφον καὶ ὄνειρον πάντα εἶναι fumum & somnum omnia esse* pronunciaverat. Vide *suprà ad §.* 15. *Sapientia Solomonis* avtor *c.* 2. *v.* 2. *Καπνὸς, ἡ πνοὴ ἐν ῥισὶν ἡμῶν. καὶ ὁ λόγος, σπινθὴρ ἐν κινήσει καρδίας ἡμῶν. Fumus est respiratio in naribus nostris, & sermo motu cordis nostri scintilla est.* Et Lucret. *l.* 3.

— naturam animas
Dissolvi, ceu fumus in altas aëris avras.

Ὁ δὲ βίος, πόλεμος.] Ità vulgò vertunt illud Jobi *c.* 7. *v.* 1. *Militia est vita hominis super terram.* Certè Christiani hominis vita, in sacris literis, tanqam *jugis militia* passim prædicatur. Vide Pavlum *ad Ephes. c.* 6. *v.* 12. Petrum *Epist.* 1. *c.* 2. *v.* 11. Jacobum *c.* 4. *v.* 1. Minutium *Octav. Qòd corporis humana vitia sentimus & patimur; non est pœna, militia est.* Cyprianus *l.* 1. *Ep.* 5. *Adhuc in seculo sumus, adhuc in acie constituti.* Chrysostomus *in Act. Orat.* 15. *Edit. Commel. pag.* 143. *D. Ἀγών ἐστιν ὁ παρὼν χρόνος. πόλεμός ἐστι καὶμάχη. Certamen est in præsenti tempore, bellum est ac prælium.* Et in 1. *ad Thess. hom.* 3. *pag.* 1428. *Πολέμου καιρὸς, πᾶς ὁ τῆς ζωῆς ἡμῖν ἐστι χρόνος. Belliqoqe tempus est totum tempus vitæ nostræ.* Et *in Genes. Orat.* 3. *Διηνεκὴς ἡμῖν ἐστιν ὁ πόλεμος, καὶ ἀναμαχὴν οὐδέποτε ἴσχων. Continuum nobis est bellum, & nulla intermissio.* Avgustinus *adv. Julian. l.* 4. *c.* 16. *Nullum sine bello intestino diem ducis.* Epictetus ipse *Dissert. l.* 3. *c.* 24. *Στρατεία τὸ χρῆμα. Στρατεία τίς ἐστιν ὁ βίος ἑκάστου, καὶ αὕτη μακρὰ καὶ ποικίλη. Negotium hoc est militia. Militia qadam est cujusqe vita, eáqe longa & varia.* Et Hierocles *περὶ φιλαδελφίας* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 81. *Ὅλως δὲ ἐνθυμητέον, ὡς βίος ἡμῖν κινδυνώδης μακρός τις εἶναι καὶ πολυετὴς πόλεμος. In summa, æstimandum est, qàm longa tadiosaqe vita & perpetua inimicitia periculum immineat.* Seneca *Epist.* 96. *Vivere, militare est.* & *Epist.* 51. *Nobis qoqe militandum est: & qidem genere militiæ, qo nunqam qies, nunqam otium datur.* Et *de provident. c.* 5. *Optimum qemqe militare & operas edere.*

Καὶ ξένης ἐπιδημία.] In Senecæ *excerpt. Morieris. peregrinatio est vita. multùm cùm deambulaveris, domum redeundum est.* Hoc & sacra pagina subinde inculcat. Apud Mosem *l.* 1. *c.* 47. *v.* 9. Jacobus Patriarcha Pharaoni: *Dies annorum peregrinationis meæ sunt centum triginta anni: pavci maliqe fuerunt dies annorum vitæ meæ; neqe attigerunt dies annorum vitæ patrum meorum, qibus illi sunt peregrinati.* ad qem locum Augustinus *q.* 156. *incolatus dicitur sanctorum vita.* David Rex, *Psalm.* 39. *v.* 12. *Peregrinus sum istic & inqilinus, prout & majores omnes mei.* hoc est, *πάροικοι καὶ παρεπίδημοι, inqilini & advenæ*, ut Petrus Apostolus *Epist.* 1. *c.* 2. *v.* 11, allusione habitâ ad sortem ipsorum, qibus epistolam suam inscripserat, tunc temporis *παρεπιδήμων*. Argutius tamen forsan, qàm solidius Hieronymus *de terr. promiss. Sancti terra Judaica non habitatores, sed accolæ & peregrini; ubiqe terræ habitatores peccatores intelliguntur.* Optimè & accommodatissimè ad rem præsentem Pavlus Apostolus *ad Corinth. Epist.* 2. *c.* 5. *v.* 6, 8. *Εἰδότες ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου. εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον. Scimus nos dum adsumus in corpore, peregre abesse a Domino -- gratum est nobis potius abesse è corpore, & adesse apud Dominum.* Qem locum respiciens Bernardus *de consider. ad Evgen. l.* 5. *Repatriâsse erit hoc; exisse de patria corporum in regionem spirituum. ipsa est Deus noster, maximus spiritus, maxima mansio spirituum beatorum: à qo interim absumus dum istic sumus.* Vide *supr. ad §.* 11.

Ἡ ὑστεροφημία δὲ λήθη.] rationem, cur *oblivionem* dixerit *famam superstitem*, petas licet, ex *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 35. & *l.* 7. §. 5. 10. Solomon itidem *Eccles. cap.* 1. *v.* 11. *Nulla est præteritorum memoria: nec etiam posteriorum qæ futura sunt, ulla futura est apud eos qi in posterum sunt, memoria.*

Παραπίμψαι δυνάμενον] Metaphora, vel à *deductione honorifica*, vel à *funebris pompa & exeqiarum solemnitate* traducta. De Platone Laërtius *lib.* 3. 4. *Ἐτάφη δὲ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, παρεπέμφθη πανδημεὶ πρὸς τῶν αὐτόθι. Sepultus est avtem in Academia, & corpus ejus est datum magna eorum qi ibi habitabant freqentia. Una,* inqit, *est virtus, qa magnifica transmittere potest, non ad rogos, sed ultra rogos, ad posteros.* qomodo de se Ennius, apud Ciceronem *Tusc. l.* 1.

Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletum
Faxit. qur? volito vivu' per ora virum.

Et Naso *Ponti l.* 3. *eleg.* 2.

Corpora debentur mœstis exanqvia bustis:
Effugiunt structos nomen honórque rogos.
Occidit & Theseus, & qi comitavit Oresten;
Sed tamen in laudes vivit uterqe suas.

Et Maro *Æn. l.* 10.

— sed famam extendere factis,
Hoc virtutis opus. —

Seneca *Epist.* 93. *Lavdemus itaqe & in numero felicium reponamus eum, cui qantulumcunqe temporis contigit, benè collocatum est. Vidit enim veram lucem; non fuit unus è multis. & vixit, & viguit. — qid qæris, qamdiu vixerit? vixit ad posteros usqe; transilit, & se in memoriam dedit.* Nec *ad posteros* tantùm, sed *ad superos* etiam: Maro *Æn. l.* 6.

— ardens evexit ad æthera virtus.

Flaccus *carm. l.* 3. *Od.* 2.

Virtus recludens immeritis mori
Cœlum, negatâ tentat iter viâ; &
Spernit humum metuente pennâ.

Silius *bel. Pun. l.* 3.

— ire per ora
Nomen in æternum paucis mens ignea donat,
Qos pater æthereis cœlestúm destinat oris.

Et *l.* 15. sub persona virtutis:

Me cinctus lavro perducit ad astra triumphus.

Manilius *Astron. l.* 1.

An fortes animæ, dignatáqe nomina cœlo,
Corporibus resoluta suis, terráqe remissa
Huc migrant ex orbe, suúmqe habitantia cœlum,
Æthereos vivunt annos, mundique fruuntur.

Lucanus *l.* 9. de Pompejo:

At non in Pharia manes jacuere favilla;
Non cinis exiguus tantam compescuit umbram:
Prosiluit busto, semiustáqe membra relinqens
Degenerémqe rogum, seqitur convexa Tenantis,
Qá niger astriferis connectitur axibus aër.
Qódqe patet terras inter Lunaqe meatus
Semidei manes habitant, qos ignea virtus
Fecit, & æternos animam collegit in orbes.

Seneca *Herc. Oet. Act.* 4. *Scen.* 4.

Sed locum virtus habet inter astra.

Et *Act.* 5. *Scen.* 4. Hercules.

— virtus mihi
In astra, & ipsos fecit ad Superos iter.

Ibidem Scen. 2.

Non est gemendus, nec gravi urgendus nece,
Virtute qisqis abstulit fatis iter.
Æterna virtus Herculem fieri vetat.

Et *Scen.* 5.

Nunqam Stygias fertur ad undas
Inclyta virtus, vivite fortes;
Nec Lethæos sæva per amnes
Vos fata trahent; sed cùm summas
Exiget horas consumpta dies
Iter ad Superos gloria pandet.

Evripides *Andromach.*

Οὐ τὰ

genium qis ſuum interim conſervet integrum, contumeliâ ac læſione omni immunem, voluptate ac dolore omni ſuperiorem, nihil temerè avt fictè ſimulatéqe agentem, ſibi ſufficientem, cùm ut alii faciant avt nè faciant qid, opus nil habeat: porro qæcunqe eveniunt ac deſtinantur ſibi ità excipientem, tanqam indè obvenientia, unde venerit ipſe: mente deniqe propitiâ placidâqe mortem ipſam expectantem, tanqam elementorum eorum diſſolutionem, ex qibus animal unumqodqe conſiſtit. ſi avtem elementis ipſis nihil grave contingit, qod in alterum unumqodqe eorum jugiter tranſmutatur, cur corporis univerſi mutationem ac diſſolutionem metuat avt ſuſpectam qis habeat? ſecundùm naturam qippe fit. nihil eſt avtem malum, qod eſt naturæ conſentaneum.

Qæ Carnunti.

ἐν τῷ τηρεῖν [a] τὸν ἔνδον δαίμονα ἀνύβριστον, καὶ ἀσινῆ, [b] ἡδονῶν καὶ πόνων κρείττονα, [c] μηδὲν εἰκῇ ποιοῦντα, [d] μηδὲ διεψευσμένως καὶ μετ' ὑποκρίσεως, [e] ἀνενδεῆ τοῦ ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μὴ ποιῆσαι. ἔτι δὲ [f] τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα δεχόμενον, ὡς ἐκεῖθέν ποθεν ἐρχόμενα, ὅθεν αὐτὸς ἦλθεν. ἐφὶ πᾶσι δὲ τὸν θάνατον [g] ἵλεῳ τῇ γνώμῃ [h] περιμένοντα, ὡς ἓν τῶν [i] λύσιν τῶν στοιχείων, ἐξ ὧν ἕκαστον ζῶον συγκρίνεται. [k] εἰ δὲ αὐτοῖς τοῖς στοιχείοις μηδὲν δεινὸν ἐν τῷ ἕκαστον διηνεκῶς εἰς ἕτερον μεταβάλλειν, πῶς τις [l] ὑποδηταί τινος τὴν τῶν πάντων μεταβολὴν καὶ λύσιν; [m] κατὰ φύσιν γάρ. [n] ἡδὲν δὲ κακὸν κατὰ φύσιν.

Τὰ ἐν Καρνύντῳ.

a Sup. §. 13.
b Sup. §. 16. L. 8. §. 8.
c Sup. §. 5.
d Sup. §. 16.
e L. 4. §. 29.
f Sup. §. 3. l. 8. §. 23. l. 10. §. 5.
g Sup. §. 3. l. 4. §. 48. l. 5. §. 33.
h L. §. 10. l. 9. §. 3.
i L. 4. §. 5. l. 7. §. 32. 50. l. 8. §. 25.
k L. 8. §. 18. 20. l. 10. §. 7. l. 4. §. 37.
l Sup. §. 12.
m Sup. §. 12.
n L. 6. §. 1.
AN. 33. l. 10. §. 7. l. 11. §. 34.
o Nύντῳ Lug.

ANNOTATIONES.

Οὐ τοι λείψανα τῶν ἀγαθῶν
Ἀνδρῶν ἀφαιρεῖται χρόνος.
Ἀρετὰ καὶ φανέντι λάμπει.
Quod reliqum bonis
Poſt mortem ſupereſt, nulla abolet dies.
Virtus incolumis poſt cineres micat.

Grotius. Idem *Temen.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. & Sextum *adv. Gram. c.* 13.

Ἀρετὴ δὲ, κἂν θάνῃ τις, οὐκ ἀπόλλυται.
Ζῇ δ' οὐκ ἔτ' ὄντος σώματος. κακοῖσι δὲ
Ἅπαντα ῥᾳδίως συνθαπτόμενα ὑπὸ χθονός.
Virtus, & ubi qis interit, non interit;
Sed vivit & poſt corpus. at ſi qis malus
Intereat, ejus cuncta ſub terram cadunt.

Grotius. Præclarè Socrates apud Platonem *Phædone pag.* 80. *A.* Εἰ μὲν ἦν ὁ θάνατος τοῦ παντὸς ἀπαλλαγὴ, ἕρμαιον ἂν ἦν τοῖς κακοῖς ἀποθανοῦσι, τοῦ δὲ σώματος ἅμα ἀπηλλάχθαι, καὶ τῆς αὐτῶν κακίας, μετὰ τῆς ψυχῆς. νῦν δὲ ἐπειδὴ ἀθάνατος φαίνεται ἅτα, ἀδέμια ἂν εἴη αὐτῇ ἄλλη ἀποφυγὴ κακῶν, ἢ ἡ σωτηρία, πλὴν τοῦ ὡς βελτίστην τε καὶ φρονιμωτάτην γενέσθαι. ἡδὲν γὰρ ἄλλο ἔχουσα εἰς ἅδου ἡ ψυχὴ ἔρχεται, πλὴν τῆς παιδείας τε καὶ τροφῆς. ἃ δὴ καὶ λέγεται μέγιστα ὠφελεῖν ἢ βλάπτειν τὸν τελευτήσαντα ἐνθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς ἐκεῖσε πορείας. *Si enim mors totius diſſolutio eſſet, nimirum improbi lucrarentur, qum & à corpore, & ab eorum pravitate cum anima liberarentur. Nunc avtem cum anima immortalis appareat, nulla ſupereſt malorum declinatio, nulla ſalus, niſi ut optima & prudentiſſima fiat. Nihil enim aliud, qum migrat ad manes anima, ſecum transfert præter eruditionem atqe educationem. Qa qidem ſtatim in principio tranſmigrationis illius ei, qi mortuus eſt, plurimùm vel prodeſſe vel obeſſe dicuntur.* Seneca *Epiſt.* 98. *Egregiè Metrodorus in epiſtola ad ſororem, Mortale eſt omne mortalium bonum. de his loqitur bonis ad qa concurritur. nam illud verum bonum non moritur. certum eſt ſempiternumqe, ſapientia & virtus. hoc unum contigit immortale mortalibus.* & *Epiſt.* 93. *Vis ſcire qid inter hunc interſit vegetum contemptoremqe fortunæ, functum omnibus vitæ ſtipendiis, atqe in ſummum bonum evectum, & illum cui multi anni tranſmiſſi ſunt? alter poſt mortem qoqe eſt, alter ante mortem periit.* Itaqe Antiſthenes dicere ſolebat, τοὺς βουλομένους ἀθανάτους εἶναι, δεῖν ζῆν ἐυτελῶς καὶ δικαίως. *Oportet illos, qi volunt immortales eſſe, piè & juſte vivere.* & Pindarus *Olymp.* 8.

Αἰδὰ τοι λάθεται ἔρεμνα πράξας ἀνήρ.
Orci oblivi ſcitur, qiſqis congrua geſſerit.

Atqe hæc qidem de virtute vera veriſſimè dicta fuerint. Cæterùm qod de *jure juſtitiáqe* Cicero *Offic. lib.* 3. §. 69. veræ germanæqe virtutis *ſolidam miſeri* illi & *expreſſam effigiem nullam tenebant, umbrâ & imagine ſolâ efferebantur.*

Τηρεῖν τὸν ἔνδον δαίμονα ἀνύβριστον] *animum* ſive *mentem* vult, qam & *dæmonem* ſive *genium* ſuprà dixerat, §. 13. & qomodo contumeliâ afficiatur, monuerat §. 16. Sic *l.* 3. §. 16. τὸν ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον μὴ ῥύπτειν, *Genium intra ſe in pectore ſitum non polluere.* &c. vide ad *lib.* 6. §. 30. Dio Pruſæus *Orat.* 4. *pag.* 71. Ὁ ἰδιος ἑκάστου ἡμῶν, ἕτος ἐστι δαίμων τοῦ ἔχοντος ἀνδρός. *Propria uniuſcujuſqe hominis mens genius eſt ipſius.* Sed & Plato in *Philebo*, ἀθέους κέκληκε μυστικῶς, τοὺς τὸν θεὸν τὸν ἔνοικον αὐτοῖς, τὸν λόγον, διαφθείροντας καὶ μαίνοντας, τὸ ὅσον ἐφ' αὐτοῖς, ἐν τῇ τῶν παθῶν οἰκειώσει. *Impios & à Deo alienos eos myſticè vocavit, qi Deum in ipſis habitantem, nempe rationem, corrumpunt, & qantum in ſe eſt, vitiorum ſuorum conjunctione polluunt.* Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 10.

Ἀσινῆ, ἡδονῶν καὶ πόνων κρείσσονα] qod *l.* 3. §. 4. ἄκρατον ἡδονῶν, ἄτρωτον ὑπὸ παντὸς πόνου. *Intaminatum voluptatibus, dolore omni illæſum.* Seneca *Epiſt.* 75. *Non cupiditas nos, non timor pellet: inagitati terroribus, incorrupti voluptatibus, nec mortem horrebimus, nec Deos.*

Ἀνενδεῆ τοῦ ἄλλον ποιῆσαί τι, ἢ μή] Ità *l.* 10. §. 1. πλήρης καὶ ἀνενδεής. *Plena futura, nullius rei indiga.* contrà qam,

A ὁ μὴ ἔχων παρ' ἑαυτῷ πάντα τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. *Qi apud ſe habet, qicqid ad vitam conducat. l.* 4. §. 29. Vide Platonem in *Epitaph. ſuprà ad illa* §. 11. ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν.

Τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα] Signatè dictum. utì & *l.* 3. §. 4. τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα πάντα. *Qcunqe ex lege divina illi attributa contigerint.* & *l.* 7. §. 66. τὰ ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμόμενα. *Ab univerſo aſſignata.* & *lib.* 6. §. 16. ὅσα ἐκεῖνοι διανέμουσι. *Qcunqe illi attribuunt.* qia nimirum πάντα νομισί. *Omnia certâ lege decurrunt.* ut *infrà l.* 7. §. 31. καὶ ἀπὸ τινος ἀπονέμοντος τὸ κατ' ἀξίαν. *Ab eo, qi pro dignitate cuiqe ſuum tribuit.*

Ὡς ἐκεῖθέν ποθεν ἐρχόμενα, ὅθεν αὐτὸς ἦλθεν] Vide *ſuprà ad* §. 3.

B Ἵλεῳ τῇ γνώμῃ περιμένοντα] Ità *l.* 5. §. 33. τί δ' περιμένεις ἵλεως; *Qin ergo expectas placidus.* vide *ſuprà ad* §. 3. At qomodo hoc præſtitit Cato tuus, Seneca? qem tantopere ſuſpicis, & de qo tamen, *Epiſt* 24. *Impreſſit deinde mortiferum corpori vulnus. qo obligato à medicis, cùm minus ſanguinis haberet, minus virium, animi idem, jam non tantùm Cæſari, ſed ſibi iratus, nudas in vulnus manus egit, & generoſum illum contemptoremqe omnis potentiæ ſpiritum, non emiſit, ſed ejecit.*

Λύσιν τῶν στοιχείων] Mors στοιχείων λύσις. ut contrà γένεσις ſive *ortus*, ἐκ τῶν στοιχείων σύγκρισις, *ex elementis concretio.* C *l.* 4. §. 5. Sic *l.* 7. §. 50. ἡ διάλυσις τῶν ἐν ταῖς ἀτόμοις ἀντεμπλεκῶν, ἢ καὶ σκορτισμός τις τῶν ἀπαθῶν στοιχείων. *Hic eſt atomorum invicem implexorum diſſolutio, avt elementorum ſenſus expertium diſperſio.* qod *l.* 8. §. 25. σκεδασθῆναι τὸ συγκριμάτιον, *compagem tui diſſipatum iri* dixit; mortémqe στοιχείων ἐξ ὧν συνεκρίθη σκεδασμόν, *elementorum, ex qibus concretum erat, diſſipationem l.* 10. §. 7. Ità Epicharmus apud Plutarchum *ad Apollon.* Συνεκρίθη καὶ διεκρίθη. *Concretum eſt,* in ortu ſcilicet; & *diſcretum eſt,* in interitu nempe.

Ἕκαστον εἰς ἕτερον διηνεκῶς μεταβάλλειν] *alterum in alterum mutando tranſire.* Vide *l.* 5. §. 13. Ità *l.* 8. §. 18. καὶ αὐτὰ δὲ μεταβάλλει, καὶ ὐ γογγύζει. *Atqe hæc qoqe mutant, nec murmurant tamen.* Vide & *l.* 10. §. 7. D

Ὑποδήται] *ſiniſtrè ſuſpicetur* Xylander. *metuat* Caſavbonus. havd incommode uterqe. nam ὑφορᾶμενος, ὑποτοῶν, φοβούμενος. Heſychius. ὑποδέσθαι ergò tam φοβεῖσθαι, qàm ὑποτοεῖν. ſiqidem ſuſpicionis pediſeqa ſolet eſſe formido. Vide *l.* 4. §. 37. & *l.* 7. §. 53. & *l.* 10. §. 12.

Κατὰ φύσιν] Ità *ſuprà* §. 12. φύσεως ἔργον. *Opus naturæ* & *l.* 10. §. 36. ἡ φύσις διαλύει. *Natura diſjungit.* & *l.* 9. §. 3. ἓν τοῦτον, ὧν ἡ φύσις ἐθέλει. *Unum illorum qæ natura vult.* Ità & Ariſtoteles *phyſ. l.* 5. *c.* 6. Ἐπὶ γενέσεως δὲ καὶ φθορᾶς ὁ αὐτὸς λόγος. ἔστε γὰρ ἡ μὲν γένεσις κατὰ φύσιν, ἡ δὲ φθορὰ παρὰ φύσιν. τὸ γὰρ γηρᾶν κατὰ φύσιν. *In generatione & corruptione* E *eadem ratio eſt: neqe enim generatio qidem ſecundum naturam, corruptio avtem præter naturam; ſeneſcere enim ſecundum naturam eſt.* pari ratione καὶ τὸ τελευτᾶν. Itaqe Joannes Chryſoſtomus *de ſtatuis* 5. Εἰ διὰ τὰς τελευτώντας ἀλγεῖς, ἀλγεῖ διὰ τὰς ἐσθίοντας καὶ διὰ τὰς πίνοντας. ὥσπερ γὰρ τοῦτο φυσικὸν, ἔτω κἀκεῖνο. μὴ λυπεῖτε σε τὰ τῆς φύσεως. λυπεῖτω σε δὲ τὰ τῆς πονηρᾶς προαιρέσεως. *Si de morientibus dolet, dole qoqe de edentibus & de bibentibus. Sicut enim hoc eſt naturale, ita & illud. Ne contriſtes te ob ea qæ ſunt naturæ. contriſta te vero ob prava tua conſilia.*

Οὐδὲν δὲ καλὸν κατὰ φύσιν] Ita *lib.* 11. §. 34. Οὐδὲν δύσφημον φυτικῶν τινος ἔργου σημαντικόν. *Mali ominis nihil eſt, qod munus naturale ullum deſignat.* & *l.* 6. §. 33. Εἰ παρὰ φύσιν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακόν. *Si præter naturam illis non eſt, nec malum eſt.* F

Τὰ ἐν Καρνύντῳ] De inſcriptionibus iſtiuſmodi vide qæ *ad finem libri primi* adnotavimus. Lugdunenſis Καρνύτῳ. ſicut & Avrelii Victoris codices, in *breviario, Carnuto.* Verùm illud, opinor, potius. Eſt avtem Καρνὰς, Καρνάντος, ut Ptolemæus *geograph. l.* 2. ſive Καρνόντον, ut Marcus hic, qod ad

ANNOTATIONES.

Latinorum *Carnuntum* propiùs accedit ; *Pannonia* opidum, cujus meminit & Plinius *hist. nat. lib.* 4. *cap.* 12. & *lib.* 37. *cap.* 3. & Ammianus *hist. l.* 30. qi *Illyriorum* tamen opidum dicit : ad qod Marcum noſtrum triennio jugiter militum delectum habuiſſe, cùm bellum Marcomannicum præ manibus haberet, avtor eſt Oroſius *hiſtor. l.* 7. *c.* 15. & Evtropius; *Cùm apud Carnuntum*, inqit, *jugi triennio perſeveráſſet, bellum Marcomannicum conſecit.* Qin & Dio Caſſius (an Joannes Xiphilinus?) in M. Antonino narrat, eundem, cùm per totam ferè vitam bello illo implicitus teneretur, τὴν Παιονίαν ὁρμητήριον, *Paoniam pro ſtativis*, ſive *pro eo loco, in qo copias ſuas contineret, & ex qo in adverſarios excurſiones ſubinde faceret*, habuiſſe. Verùm apud Dionem avt Παιονίαν legendum fuerit, avt *Paoniam* avtor pro *Pannonia* acceperit ; quomodo Sebaſtianus Munſterus *coſmog. l.* 4. de Hungaris agens, *Pannones* aſſerit olim *Paonas* dictos, & Gvilielmus Xylander apud Strabonem *Paoniam* cum *Pannonia* confundit ; cùm tamen Strabo ipſe *geogr. l.* 7. diverſas has eſſe longeqe à ſe invicem diſſitas tum regiones, tum gentes, diſerte ſtatuat. Ego prius illud lubentiùs admiſerim, librarii ſubeſſe culpam, qi lapſu calami proclivi, pro *Pannonia Paoniam* exhibuerit : (niſi ſi à Xiphilino erratum eſt) non ſolùm, qia *Paonia* (cùm Axio flumini adjacens, & Macedoniæ contermina, ejuſdémqe etiam portio habita fuerit, ut Homerus in *Bæot.* Juſtinus *l.* 7. Liv. *l.* 45. Strabonis è *l.* 7. *excerpt.* Caſſius ipſe *l.* 49.) ſitus non patitur, ut eo fine uſui eſſe Marco potuerit adversùs gentes illas Iſtri accolas militanti : verùm etiam qòd *Pannoniam* poſteà avtor idem tanqam ſedem exercitûs Marciani commemorat. cui accedit, qod Capitolinus narrat in *Marco*, *Marcum Pannonias, Marcomannis, Sarmatis, Vandalis, ſimul etiam Qadis extinctis, ſervitio liberáſſe* ; & *in Vero compoſito, in Pannonia bello, in urbem deſtinatum eſſe.* Illud deniqe palmarium argumentum in hac cavſſa fuerit, qod Caſſius idem, non ille operâ alienâ contractus, ſed integer *hiſtor. l* 49. (qo loco ſe poſt patrem etiam *Pannonia* præfuiſſe commemorat) Græcorum qorundam, qi commiſcebant iſta, errorem ipſe refert, rejicit, refellit. Ex eorum avtem numero fortean Herodianus fuerit, qi Marcum ſcripſit ἐν Παιονίᾳ, in morbum noviſſimum, unde & obiit, incidiſſe. Sed & Philoſtratus is, qi ſophiſtarum vitas deſcripſit. Iſte ſiqidem *de vit. ſophiſt. lib.* 2. *pag.* 558. in *Herode* de Marco agens ; Ἐκάθητο, inqit, ἐς τὰ Παιόνια ἔθνη, ὁρμητηρίῳ τῷ Σιρμίῳ χρώμενος. *Conſidebat apud Paonias gentes, Sirmio oppido utens.* & rurſus ; *pag.* 560. μετὰ τὰ ἐν τῇ Παιονίᾳ. *Poſt res actas in Paonia.* qo utroqe loco *Pannoniam* eſſe intelligendam docent, & Marci hiſtoria, & *Sirmium* ipſum *Pannoniæ inferioris* opidum, utì teſtantur Ptolemæus *l.* 2. & Plinius *l.* 3. *c.* 25. cùm *Probi* Imperatoris *natalibus*, ut Ælius Vopiſcus ; tum & *Marci obitu*, qi ſpiritum ibi havſit noviſſimum, utì Tertullianus *apolog. c.* 25. factum illuſtrius. Nec tacendum, qod Strabo *l.* 7. *Segeſticam Pannoniorum urbem* dicit eſſe, ἐυφυὲς ὁρμητήριον τῷ πρὸς Δακοὺς πολέμῳ, *locum idoneum & opportunum admodum, unde Daci bello impetantur.* qi & ipſi ex Strabone vicini fuiſſe videntur gentibus illis, qas ſubegiſſe Marcus perhibetur. *Carnunti* ergò apud *Pannonios* agens Marcus horum nonnulla commentatus eſt : non *inter ſtrepitus Bajanos fremitúſqe balnearios, avt clamores vociferationeſqe Circenſes*, qod tanqam magnum qiddam de ſe prædicat Seneca *Epiſt.* 56. & 83. ſed inter motus bellicos, ac tumultus militares, philoſophiæ ſtudiis ſeriò ſedulóqe deditus.

LIBER III.

Ἐνχὶ ἔστι μόνον δεῖ λογίζεσθαι, ὅτι καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπαναλίσκεται ὁ βίος, καὶ μέρος ἔλαττον αὐτοῦ καταλείπεται. ἀλλὰ καὶκεῖνο λογιστέον, ὅτι εἰ δή τις πλέον βιώῃ τις, ἐκεῖνό γε ἄδηλον, εἰ ἐξαρκέσῃ ὁμοία αὐθις ἡ διάνοια πρὸς τὴν σύνεσιν τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς θεωρίας τῆς συντεινούσης εἰς τὴν ἐμπειρίαν

On eſt hoc tantùm cogitandum, ſingulis diebus abſumi vitam, minorémqe ejuſdem ſupereſſe portionem : ſed & illud reputandum, qòd, ſi qis diutiùs vitam protraxerit, incertum ſit, utrùm mentis vires pariter idoneas ſit habiturus ad rerum intelligentiam, & ad contemplationem eam qæ ad rerum divinarum humanarumqe

ANNOTATIONES.

§. 1. Καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπαναλίσκεται ὁ βίος] A Flaccus *Epiſt.* 2. *l.* 2.

Singula de nobis anni prædantur euntes.

Anni, inqit ille : imò & *dies, hora, momenta* ipſa. *Singuli dies aliqid ſubtrahunt viribus.* Seneca *Ep.* 26. & Memor, ſi Scaligero credimus, non Seneca certè, *Octaviâ* 2. 2.

Florem decoris ſinguli carpunt dies.

Qod de *viribus* ille, de *decore* iſte, de *vita* Marcus. Sed & Seneca *ad Lucilium Ep.* 24. *Memini te illum locum aliqando tractáſſe, non repentè nos in mortem incidere, ſed minutatim procedere. Qotidie morimur. qotidie enim demitur aliqa pars vitæ: & tunc qoqe cùm creſcimus, vita decreſcit. uſqe ad heſternum, qicqid tranſiit tempus, periit. hunc ipſum, qem agimus, diem cum morte dividimus Qemadmodum clepſydram non extremum ſtillicidium exhavrit, ſed qicqid ante defluxit: ſic ultima hora, qâ eſſe deſinimus, non ſola mortem facit, ſed ſola conſummat. tunc ad illam pervenimus, ſed diu venimus.* & *Epiſt.* 120. *Vide in qanta cæcitate mens noſtra ſit. Hoc qod futurum dico, cùm maximè ſit, & pars ejus magna jam facta eſt. nam qod viximus tempus, eo loco eſt, qo erat anteqam viximus. erramus avtem, qi ultimum timemus diem : cùm tantundem in mortem ſinguli conferant. non ille gradus laſſitudinem facit, in qo deficimus ; ſed ille profitetur. ad mortem dies extremus pervenit, accedit omnis. carpit nos illa, non corripit.* & *Epiſt.* 4. *Ex qo natus es, duceris.* Vide eundem *ad Marc. c.* 20. *ad l.* 9. §. 21. Manilius *Aſtron. l.* 4.

Naſcentes morimur, finiſqe ab origine pendet.

Morus noſter :

Nugamur, mortémqe procul, procul eſſe putamus:
At mediis latet hæc abdita viſceribus.
Scilicet ex illa, qâ primùm naſcimur, horâ,
Prorepunt juncto vitáqe mórſqe pede.
Partem aliqam furtim qâ ſe metitur, & ipſam
Surripit è vita qalibet hora tuâ.

Paulatim morimur: momento extinguimur uno:
Sic oleo lampas deficiente perit.
Ut nihil interimat, tamen ipſo in tempore mors eſt:
Qin nunc, interea dum loqimur, morimur.

hoc eſt noviſſimum, qod Flaccus *l.* 1. *Od.* 11.

— dum loqimur, fugerit invida
Ætas —

& Perſius *Sat.* 5. *v.* 153.

Vive memor leti: fugit hora; hoc qod loqor indè eſt.

& qod in Camilli Aqilei *epitaphio* legitur,

Illa eadem vitam qæ inchoat, hora rapit.

B Expreſſum è Senecæ illis in *Herc. fur.* 3. 3.

Et carpſit hora vitam, prima qæ dedit.

Qòd ſi ex illo qiſqe incipit mori, ex qo in ipſo agi ceperit ipſa mors, id eſt, vita detractio, profectò ex qo eſſe incipit in hoc corpore, in morte eſt. qid enim aliud ſingulis momentis agitur, donec ea conſummata mors, qæ agebatur, impleatur, & incipiat jam tempus eſſe poſt mortem, qod cùm vita detraheretur, erat in morte? Avguſtinus *de civit. Dei. l.* 13. *c.* 10.

Μέρος ἔλαττον αὐτῆς καταλείπεται] Avguſtinus *de Civit. Dei l.* 13. *c.* 10. *Qicqid temporis vivitur, de ſpatio vivendi demitur*; C *& qotidie minus minúſqe reſtat.* Idem *de verb. Dom. ſerm.* 17. & *de temp.* 113. *Cùm creſcunt pueri, qaſi accedunt illis dies, & neſciunt qia minuuntur : & ipſa eſt falſa computatio. creſcentibus enim decedunt potiùs dies qàm accedunt. conſtitue enim homini nato, verbi gratiâ, 80 annos : qicqid vivit, de ſumma minuit.* Idem latiùs proſeqitur *& de Verb. Dom. Serm.* 1. Gregorius *moral. l.* 13. *c.* 27. *Ipſa ſuis avgmentis vita ad detrimenta impellitur : & indè deficit, unde proficere videtur.*

Ἄδηλον, εἰ ἐξαρκέσει ἡ διάνοια] Nempe, ſi *morbo mens ſepelitur*, ut Apulejus in *apolog.* avt, ut Tertullianus *de anima,* D *prodigitur. Phrenitis*, inqit, *mentem prodigit.* Ideò vult maturiùs ſtudiis bonis incumbendum, qia nec vitæ prolixioris certitudo ; & hæc etiamſi prorogetur, incidere poſſint, qæ intelligentiæ vim vigorémqe imminuant, imò uſum liberum ſuperſtiti etiam penitus tollant.

Τὸ

qe peritiam contendit. nam ſi delirare ceperit, perſpiratio forſan, & nutritio, & imaginatio, & appetitus, & iſtiuſmodi reliqa, nevtiqam deficient. ea verò vis, qâ ſeſe uti poſſit, & officii ſui numeros omnes abſolvere, & qæ animo conceperit di-

τ̃ τι θείων καὶ τ̃ ἀνθρωπείων. ἐὰν γὰρ παραληρεῖν ἄρξηȷ, τὸ μὲν [a] διαπνεῖσθαι, καὶ τρέφεσθαι, καὶ φαντάζεσθαι, καὶ ὁρμᾶν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, σὺκ ἐνδείσει. τὸ δὲ [b] ἑαυτῷ χρῆσθαι, καὶ [c] σὺν ℨ καθήκοντι ἀριθμὸς ἀκριβῶν, καὶ

[a] L. 6. §. 16.
[b] L. 5. §. 21. l. 7. §. 55.
[c] L. 1. §. 12. καὶ l. 6. §. 26.

ANNOTATIONES.

Τὸ μὲν διαπνεῖσθαι] *Spirare* Xylander. *reſpiratio* Mericus Caſavbonus. verùm aliud longè eſt τὸ διαπνεῖσθαι, quod à Marco ipſo etiam *plantis* tribuitur, & ἀπὸ τ̃ ἀναπνεῖν diſertè diſtingvitur *infrà l.* 6. §. 16. Ariſtoteles *problem. l.* 1. *q.* 21. Ὅπερ δὲ ἐν θώρακι ἀναπνοὴ, τοῦτο ἐν τῷ σώμαȷι διαπνοὴ διὰ τ̃ ἀρτηριῶν. *Quod in pectore eſt reſpiratio, hoc in corpore perſpiratio per arterias.* Idémqe (ejuſdem ſaltem nomine; ſunt enim qi Alexandro potiùs accenſeant) *de ſpiritu c.* 5. Τὸ δὲ δέρμα ἐκ φλεβὸς καὶ νεύρȣ καὶ ἀρτηρίας. — ἐξ ἀρτηρίας δὲ, ὁτι διαπνοὴν ἴσχει. *Cutis vena, nervo, & arteriâ conſtat — ex arteria verò perſpirationem habet.* qam ἀπὸ τ̃ ἀναπνοῆς avtor idem diſterminat. *ibidem c.* 4. Galenus itidem *commentar. in Hippocrat. de diat. ſalubr.* ubi illud Hippocratis *aphor.* 18. *ſect.* 1. adduxerat. Θέρεȣ καὶ φθινοπώρȣ σιτία δυσφοζώλατα φέρȣσι, χειμῶνȣ ῥίσια, ἦρȣ δεύτερον. *Æſtate & autumno cibos difficillimè ferunt: hyeme facillimè, deinde vere.* Ex *aphor.* 15. rationem ſubjungens, Αἱ κοιλίαι, inqit, χειμῶνȣ καὶ ἦρȣ θερμόȷατα φύτει. *Ventres hyeme & vere naturâ ſunt calidiſſimi.* (qæ verba ſunt Hippocratis) διόȷι τὸ περιέχον ψυχρὸν ὂν ἐναποσέγει σεγανῶν, καὶ καȷακλείει τὸ ἔμφυτον θερμὸν ἐν τῷ βάθει τ̃ σώμαȷȣ. ἐν δὲ τῷ θέρει διαφορεῖȷαι μὲν τ̃το διὰ τ̃ς διαπνοῆς. διὰ τ̃ς ἀναπνοῆς δὲ ἕλκεȷαι τὸ περιεχόμενον θερμόν. ὀνομάζω δὲ ἀναπνοὴν μὲν, τὴν διὰ τ̃ στόμαȷȣ ἴȣσαν τε καὶ ἔσω φοζὰν τ̃ πνεύμαȷος. διαπνοὴν δὲ, τὴν δι' ὅλȣ τ̃ σώμαȷȣ ὁμοίως γιγνομένην. *Quoniam aer nos ambiens frigidus conſtringendo cutem inſitum calorem exire prohibet, & in alto corpore concludit, qi æſtate perſpiratu evaporat; reſpiratione verò circumſtans calidus aer attrahitur. Nomino autem reſpirationem foras ac intrò ſpiritus per os tralationem; perſpirationem verò, qa per totum ex æqo corpus accidit.* Idémqe explicatiùs ὑγιεινῶν *l.* 1. *c.* 12. Τὸ μὲν δὴ λεπȣόȷαȷον περίτλωμα ῥᾳδίως ἐκκρίνεȷαι, πρός τε τ̃ς ἐμφύλȣ θερμόȷητȣ εἰς ἰδίαν ἀτμῶ λυόμενον, ὑπό τε βιαίας κινήσεως ἀθρόως ἐκρηγνύμενον. ὀνομάζεȷαι δὲ τὸ μὲν ἄτω ἐκκριθὲν ἰδρὼς. τὸ δὲ ἕτερον, ἡδὲν ἔχον ὄνομα, ὁȷι ἡδὲ γινώσκεȷαι τοῖς πολλοῖς, ἄλε τὴν ὄψιν ἐκφεῦγον ὑπὸ λεπȣόȷητος, ἄδηλος αἰσθήσει διαπνοὴ κέκληȷαι πρὸς αὐȷ̃ν τ̃ν φωρατάνȷων αὐȷὴν τῷ λογισμῷ. καλὰ τὴν δὲ τὴν ἔδηλον αἴσθησει διαπνοὴν ἐκκρίνεȷαί τι καὶ τ̃ παχυτέρȣ περιτ̃ωμαȷος. *Ergò tenuiſſimum hujus generis excrementum facile ſine ejicitur, partim in ſpeciem halitus ab inſito calore ſolutum, partim violento motu conjertim erumpens. Appellant verò, qod ita excernitur, ſudorem. Alterum verò, cui nullum nomen eſt, qod videlicet nec vulgo eſt cognitum, ut qod conſpectum pra tenuitate effugiat, qi id ratione contemplati ſunt, perſpiratio ſenſum latens vocatur. In hanc inſenſibili perſpiratione etiam craſſioris excrementi nonnihil excernitur.* Ἀναπνοὴ ergò *reſpiratio*, qæ pulmonum operâ perficitur, qâqe aer ſive ſpiritus externus ille per os, tanqam per oſtium aliqod, introducitur, emittiturqe denuo. διαπνοὴ ſive *perſpiratio*, qâ non ſpiritus tantùm illi per arterias diſtribuuntur, ſed vapor qaſi qidam illis diffunditur (qomodo Moſchio, referente Tertulliano, *de anima c.* 15. *animam* dixit *per totum corpus ventilari*) idémqe per poros ſive meatus qoſdam obſcuros occultâ qadam ratione latenter exhalatur. qod & Avguſtinus obſervavit *de ver. relig. c.* 40. Vide & Galenum eundem *in Hippocr. aphor. l.* 2. §. 28. Hinc ἔυπνος τόπος, & ἔυπνον σῶμα. Ariſtoteli *problem. l.* 2. *q.* 10. Ἔυπνος ὁ τ̃ς κεφαλ̃ς τόπος. *facilè perſpirabilis eſt capitis locus.* qod inde confirmat, τῷ μανὸν εἶναι, *qod cutem rarâ habeat.* Et mox. *q.* 10. Ὁ τόπος ἀραῖος καὶ ἰσχνός. δίεȣσιν ἄρα καȷὰ φύσιν. *Locus idem rarus, gracilentúſque eſt. Igitur ſecundum naturam tranſitus agitur ſudoris.* Idem *l.* 1. *q.* 53. & *l.* 5. *q.* 34. (qo loco eadem, ſed vitiata, reponuntur, ex priore loco corrigenda:) ὥſπερ γὰρ ἡ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος ἔυπνος. ὥτω καὶ σῶμα τὸ ἔυπνον. hoc eſt, τὸ ἐυ διαπνέόμενον. *Ut urbs locuſque qicunqe ſalubris eſt, qi placidè aſpiratur. ita etiam corpus, qod ſpiratius eſt.* & *l.* 8. *q.* 4. ἕξις ἔυπνος καὶ ἐυδίοδος. *Affectio perſpirabilis & tranſitu facilis.* Sicut apud Theophraſtum *de cauſſ. plant. l. c.* 17. ἐυδίοδα καὶ ἔυπνοα, *tranſitu facilia & affabilia*, itidem conjunguntur. ità enim legendum, non ἐυδηλα, qod Gazam fefellit, Julius Scaliger jamdudum monuit. *Ibidem l.* 38. *q.* 3. & 4. ἡ ἔυπνοια ἐυχροιαν ποιεῖ. *Spiratio commoda gratum affert colorem.* ſed & ἐυδιάπνευ eidem *de part. anim. l.* 3. *c.* 9. Διὰ μαλακότητα γὰρ τ̃ χελωνίȣ, ἐυδιάπνευ γίνεȷαι τὸ ὑγρόν. *Fit enim propter ejus molliſudinem ſegminis, ut humor facilè diſſletur.* Idem ergo ferè eſt de ſpiritibus ac vaporibus uſurpatum διαπνοὴ, qod de cibis alimentiſqe craſſioribus ἀνάδοσις, vel διαφόρησις. qanqam hæc etiam eodem ſenſu, qo & διαπνοὴ, ſumitur. Unde Budæo explicante, οἱ ἐυδιαφόρητοι ſunt οἱ ῥᾳδίως διαπνεόμενοι. qibus opponuntur οἱ δυσδιάπνευστοι. Theophraſtus *de cauſſ. plant. l.* 1. *c.* 2. διὰ τὸ μὴ ἐυξήραντον εἶναι τ̃ πυκνότητι τ̃ν πόρων. διὸ καὶ δυσδιάπνευστον. *Quod ob denſitatem meatuum materies hac exſiccari haud facilè poteſt. Unde fit, ut exhalatu difficilis qoqe ſit.* Ex priùs dictis avtem διαπνοὴ duplex elicitur; altera, qâ ſpiritus ſive vapores illi per totum corpus diffunduntur; altera, qâ pars eorundem ſuperflua & excrementitia per poros ſive meatus exteriores extruditur. utramqe unico vocabulo τὸ διεκπνεῖν complexus eſt Theophraſtus *de cauſſ. plant. l.* 2. *c.* 17. Cùm avtem unà cum materia illa ſupervacanea etiam qod eſt utile & conducibile ex parte ſenſim exhalet, ídqe copioſiùs, ubi pori ſive meatus illi laxiores extiterint; id qod noxam fæpenumero inſignem parit, unde interitus etiam qandoqe conſeqitur; hinc factum eſt ut τὸ διαπνεῖσθαι *pro perire* & *interire* qoqe uſurpetur; cujus exempla alibi daturi ſumus. Monet iſtud Galenus *in Hippocr. aphor. l.* 1. §. 15. Οὐδείς ἐσιν, ὃς ȣ̓ φησι διαπνεῖσθαι τὰ τ̃ν ζώων σώμαȷα, τῇ διὰ τ̃ν ἀδήλων αἰσθήσει διαπνοῇ πόρων. *Nullus eſt qi animalium corpora, ea qæ per abditos ſenſui meatus fit, perſpiratione diſſlari ac diſſipari non fateatur.* Et mox: Τὸ μὲν περιξ θάλπος, ȣ̓ τὰ περιτ̃ὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάνθ' ὁμοίως ἐκπνεοῖ, διαφορᾶν ἅμα τοῖς περιτ̃οῖς τ̃ν ἐν τῷ ζώῳ, καὶ τὰ καȷὰ φύτιν ἐν αὐτῷ περιεχόμενα, καȷὰ τὴν ὑπὸ τ̃ν ἰαȷρ̃ν ὀνομαζομένην ἄδηλον ἀναπνοήν. *At nos undiqe circumſtans calor non modo ſuperfluitates, verùm etiam æqaliter omnia, tum qa ſimul cum ſuperfluitatibus in animali ſunt, tum qa in eo ſecundùm naturam continentur, diſcutiendo evacuat eâ evacuatione, qa à medicis abdita perſpiratio nominatur.* Spectátqe eodem ejuſdem monitum illud ὑγιεινῶν *l.* 2. *c.* 6. ubi de frictionum ſpeciebus agens; Βλάπȣσιν δ' ἂν, inqit, ἧτȣον τὸ δέρμα, πρὸς τὸ σκληρόν τε καὶ πυκνὸν ἐλȣεπόμενα. ὅȣς γὰρ ἂν εἴη δυσπαθέστερον. ὡς εἴγε καὶ διαπνεῖσθαι τὸ τοιῦτον καλ̃ς ἠδύναȷο, σκληρόȷατον ἂν ȣ̓δὲ καὶ πυκνόταȷον ἀπειργαζόμεθα. νυνὶ δὲ ἐπειδὴ πρὸς ἄμφω χρὴ παρασκευαωθ̃ναι καλ̃ς ἂν ȣ̓δὲ, καὶ πρὸς τὴν τ̃ν ἔνδοθεν περιτ̃ωμάȷων διαπνοὴν, καὶ τὴν τ̃ν ἔξωθεν ὁμιλούντων βίαν, ἄριστον ἂν εἴη τὸ μέσον ἑκατέρων τ̃ν ὑπερβολ̃ν. εἰ δὲ ἄρα ποτὲ μὴ φυλάττοιȷο τ̃το, βέλτιον τὸ σκληρόȷερόν τε καὶ πυκνόȷερον, τ̃ μαλακωȷέρᾳ καὶ ἀραιοȷέρᾳ. τὸ μὲν γὰρ τ̃ς διαπνοῆς ἐλλιπὲς, ἐπανορθώσασθαι γυμνασίαις οἵόν τε. τὸ δὲ τ̃ς ἑτέρας διαθέσεως ἐυπηρέασον ὑπὸ τ̃ν ἔξωθεν αἰτίων, ȣ̓κ ἐπανόρθωσίν τινα ἑτέραν ἑτοίμην ἔχει. καὶ πρόσεσιν ἀνῷ βλάβη τις ἢ μικρὰ, διαφορμένων πολλάκις, ἢ τ̃ν περιτ̃ωμάȷων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀνῆς τ̃ς τροφ̃ς. *Minus verò lædetur ipſa cutis, ſi ad durum ſimul & denſum receſſus à medio ſint: qippe ita injuriæ minus opportuna fiet. Adeò ſi tranſpiratio per hujuſmodi cutim facilis eſſet, duriſſimam eam atqe denſiſſimam efficeremus. Nunc, qoniam ad utrumqe munus probè eſſe comparatam oportet, & excrementa, qa intus conduntur, per halitum emittenda, & eorum qa foris accedunt vim tolerandam, utiliſſimus ſanè fuerit medius inter utrumqe exceſſum modus, qi ſi qando fortaſſe non ſervabitur, melior utiqe fuerit, qi ad durius denſiuſqe pertinebit, qam qi ad mollius laxiuſqe. Nam tranſpirandi defectum exercitio ſarcire licebit; alterius verò affectus vitium, qod eſt ad externorum injuriam opportunitas, neqe alias corrigi facilè poteſt; affertqe præterea conjunctum incommodum non parvum, digeſto ſubinde non excremento modò, verùm etiam ipſius corporis nutrimento.* Qanqam recentiores qidam medici ità diſtingvunt iſta, ut inutilis materiæ *perſpirationem*, utilis verò *diſſlationem* indigetent. Nec illud ſilendum διαπνοῆς occaſione hujuſce anſam arripuiſſe Sanctorium qendam Juſtinopolitanum novam *Staticæ* dictæ *Medicinæ* rationem comminiſcendi; qam libro peculiari, qem *Statigomaſtiga* inſcripſit, demolitum ivit Hippolytus Obicius Ferrarienſis. Sed nec, qod Plato in *Timæo pag.* 1079. *E.* aliam qandam διαπνοὴν ſtatuiſſe videtur, qâ aër exterior per meatus occultos in corpus ſe inſinuet, qò ſufficiatur id qod expiratione abierit. Διὸ δὴ, (inqit nimirum, ὅȣ κενὸν ὀδὲν, *qia nuſqam ſit vacuum*) τὸ τ̃ν τεθ̃ν καὶ τὸ τ̃ πνεύμαȷος ἔξω μεθιὲν τὸ πνεῦμα, πάλιν ὑπὸ τ̃ περὶ τὸ σ̃μα ἀέρος, εἴσω διὰ μανῶν τ̃ν σαρκ̃ν δυομένᾳ καὶ περιελαυνομένᾳ, γίνεȷαι πλ̃ρες. ἄυθις δὲ ἀποτρεπόμενος ὁ ἀὴρ, καὶ διὰ τ̃ σώμαȷος ἔξω ἰὼν, εἴσω τὴν ἀναπνοὴν περιωθεῖ, κατὰ τὴν τ̃ σώμαȷος, καὶ τ̃ν μυκτ̃ρων ὁδόν. *Quamobrem qum pectus pulmonéſqe ſpiritum efflaverint, mox aere corpori circumfuſo meatus corporis penetrante replentur. Ac rurſus evolans à corpore aer, & emiſſus anhelitus inſpirationem intrò retrahi cogit per oris narium qe meatus.*

Τὸ δὲ ἑαυτῷ χρ̃σθαι] Seneca *Epiſt.* 58. *Multis iners vita ſine uſu jacuit ſua.* Et *Ep.* 60. *Vivit is, qi ſe utitur. qi verò latitant & torpent, ſic in domo ſunt, tanqam in conditivo. horum licèt in limine ipſo nomen marmori inſcribas? mortem ſuam anteceſſerunt.*

Τ̃ς τ̃ καθήκοντος ἀριθμὸς ἀκριβ̃ν] Ità *lib.* 6. §. 26. Πᾶν καθ̃κον ἐξ ἀριθμ̃ν τιν̃ν συμπληρ̃ται. *Officium qaſi numeris qibuſdam abſolvitur.* Laërtius *l.* 7. *c.* 100. in *Zenone*: Καλὸν δὲ λέγȣσι τὸ τέλειον ἀγαθὸν, παρὰ τὸ πάντας ἀπέχειν τ̃ς ἁπλ̃ς

καὶ τὸ προφαινόμενα διαρθροῦν, καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ, εἰ ἤδη ἐξακτέον αὐτὸν, ἢ

a L. 5. §. 29.

stinctè explicare, & de hoc ipso, an mortem sibi consciscere debeat, considerare, &

ANNOTATIONES.

πεζημένους ἀριθμοὺς ὑπὸ τῆς φύσεως, ἢ τὸ τέλειον σύμμετρον. *Honestum autem perfectum dicunt bonum, quod omnes à natura quæsitos habeat numeros, sitque perfectè moderatum.* Stobæus *excerpt. tom. 1. l. 2. tit. 3. §. 8.* Κατόρθωμα δ' εἶναι λέγουσι καθῆκον πάντας ἐπέχον τοὺς ἀριθμούς, ἢ τέλειον. Quod Cicero *Offic. l. 3. Illud autem officium, quod rectum iidem appellant, perfectum atque absolutum est, & ut iidem dicunt, omnes numeros habet.* & *de fin. l. 3. Quæ nos recta, aut rectè facta, illi autem appellant κατορθώματα, omnes numeros virtutis continent.* & *de divinat. l. 1. §. 23. Quidquam esse potest casu factum, quod omnes in se habet numeros veritatis?* Seneca *Epist. 71. Idem esse dicebat Socrates veritatem & virtutem. quomodo illa non crescit, sic nec virtus quidem. habet numeros suos, plena est.* & *Epist. 115. Non potest quisquam nisi ab initio formatus, & totâ ratione compositus, omnes exeqi numeros, ut sciat, quando oporteat, & in quantum, & cum quo, & quemadmodum.* Plinius deniqe minor in *panegyr. Omnes comitatis numeros obibat.* Quòd autem virtuti ac veritati *numeros* attribuunt, tractum à *numeris saltatoriis* censet Cl. Casaubonus; siquidem Latini solent pro ὀρχεῖσθαι dicere, *in numerum exultare:* ut Lucretius *l. 2.*

Ludunt, in numerumque exultant sanguine lati.

vel *ad numerum moveri.* Persius *Sat. 5. v. 122.*

Hæc miscere nefas; nec cùm sis cætera fossor,
Tres tantùm ad numeros satyrum moveare Bathylli.

ubi *fossor*, imperitus, insipiens. *Satyrum moveri*, sive *saltare ad tres numeros Bathylli*; δὶς ἢ τρὶς καλῶς ὀρχήσασθαι καλὰ Βάθυλλον. *duos aut tres staticulos ex arte facere & perfectè.* Idem & apud Ciceronem simile *parad. 3. Histrio si paulò se movit extra numerum, aut si versus pronunciatus est syllabâ unâ brevior aut longior, exibilatur & explodituri: in vita, quæ omni gestu modulatior, omni versu aptior esse debet, ut in syllaba te peccare dices?* Hæc pleraqe *ad Persium* Casaubonus. At Lipsius *palæstra* peculiare vocabulum esse contendit in *motibus illis* & *formatione flexuqe membrorum*: atqe indè formulam hanc desumptam. Ità Demetrius Cynicus, apud Senecam *de benefic. lib. 7. c. 1. Magnus luctator est, non qi omnes numeros nexusque perdidicit, quorum usus sub adversario rarus est; sed qi in uno se aut altero bene & diligenter exercuit.* In eandem sententiam Fabius *instit. lib. 12. c. 2. Palæstrici doctores illos, quos numeros* (ità Lipsius, *nervos*, male) *vocant, non idcirco discentibus tradunt; ut iis omnibus quæ didicerunt in ipso luctandi certamine utantur: sed ut subsit copia illa, ex qa unum aut alterum, cujus se occasio dederit, efficiant.* Juvenalis de muliere ad palum exercente, *Sat. 6. v. 250.*

Atqe omnes implet numeros.---

De Amesia Sentia causam suam apud populum agente Valerius Maximus *l. 8. c. 3. Partesque omnes ac numeros defensionis, non solum diligenter, sed & fortiter executa.* ità restituit ex Manuscriptis Stephanus Pighius, qod priùs, *Motusque omnes ad nervos*, legebatur. Qod autem istic πάντας τοὺς ἀριθμοὺς ἀκριβῶν, ἢ ἐπέχειν, id Lucianus πάσαις ταῖς γραμμαῖς ἀπηκριβῶσθαι dixit, in *imaginib. pag. 12.* Καλλίστη μὲν, ἢ πάσαις ταῖς γραμμαῖς ἀπηκριβωμένη. *Elegantissima, & lineamentis omnibus absoluta.* translatione *à pictura* petita, cui manus novissima ità est admota, ut nihil ampliùs desiderari possit.

Τὰ προφαινόμενα διαρθροῦν] *qa animo concepit, in ordinem collocare* Xylander. *imaginationes subitaneas corrigere* Casaubonus. qod est διορθῶν. malim, *animo præconcepta distincte explicare.* Aristoteles *Ethic. l. 1. c. 7.* Δεῖ γὰρ ἴσως ὑπολυπῶσαν πρῶτον, εἶθ' ὕστερον ἀναγράφειν. δόξειε δ' ἂν παντὸς εἶναι προαγαγεῖν ἢ διαρθῶσαι τὰ καλῶς ἔχοντα. *Oportet enim fortasse prius figurare, deinde postea depingere. Videretur autem cujuslibet esse ea, qa bene sunt comprehensa, producere ac distinguere.* Idem τῶν μετὰ τὰ φυσικά. *l. 2. c. 6.* οἱ μὴ καλῶς διαρθροῦσιν οἱ λέγοντες. *Qanqam non bene explicent, qi hæc dicunt.* & *l. 1. c. 5.* σαφῶς μὲν δὴ διήρθρωται. *Non qidem dilucidè explicatur.* Metaphora ductâ *à re physica, fœtus* scilicet in utero *dearticulatione*, vel etiam *ab arte obstetricia*, in qa mulieres ejus gnaræ *artus* infantis recens editi *explicant, confingunt*, & *ad situm figuramqe debitum componunt.* in scriptis autem Hippocraticis τὸ διορθῶν & τὸ διαρθρῶν librariorum incuriâ crebro invicem permutantur.

Εἰ ἤδη ἐξακτέον αὐτόν] *utrùm educere atqe exigere se oporteat.* ê vita scilicet. Ità & Clemens usurpavit, *Strom. l. 4. p. 481. C.* de hæreticis qibusdam, qi martyrio se ultrò objiciebant, ἐπιπηδήσαντες τῷ θανάτῳ. Τούτους ἐξάγειν ἑαυτοὺς ἀμαρτύρους, λέγομεν, κἂν δημοσίᾳ κολάζωνται. qo loco τὸ ἀμαρτύρους (qod obiter adnotamus) non est cum λέγομεν, (uti Sylburgius putavit) sed cum ἐξάγειν ἑαυτοὺς conjungendum. *dicimus eos ità sibi mortem accersere, ut martyres tamen non sint, nec martyrium obire dici debeant, etsi publicè puniantur.* ὁ γὰρ, inqit, τὸν χαρακτῆρα σώζωσι τοῦ μαρτυρίου τοῦ πιστοῦ. *Fidelis enim testimonii non servant characterem.* Vide *ad l. 11. §. 3.* & mox *pag. 458. A.* ex Cl. Heinsii restitutione: Αὐτίκα ἔυλογον ἐξαγωγὴν τῷ σπουδαίῳ συγχωροῦσι καὶ οἱ φιλόσοφοι, εἴτις τὸ πρᾶσσειν ὅτω τηρήσειεν αὐτὸν, ὡς μηκέτι ἀπολελεῖφθαι αὐτῷ μηδὲ ἐλπίδα τῆς πράξεως. *Jam etiam viro bono permittunt philosophi, ut liceat animam justa de causa educere, si qis ab agendo adeò fuerit remotus, ut nulla ei spes amplius reliqua sit actionis.* Vide *l. 8. §. 47.* Philosophi isti cum primis sunt Stoici. istorum enim hoc est dogma, licere, imò oportere, qandoqe è vita sese educere. & ἔυλογοι ἐξαγωγὴν eam nuncupabant, *cùm justa causa*, qam illi censebant, *demigrandi daretur.* ut Cicero *Tuscul. l. 1.* Joannes Stobæus *Collectan. tom. 1. l. 1. tit. 4. §. 8.* Φασὶ δέ ποτε καὶ τὴν ἐξαγωγὴν ἐκ τοῦ βίου τοῖς σπουδαίοις καθηκόντως καὶ ποτὲ μὲν ὑπὲρ πατρίδος, καὶ ὑπὲρ φίλων, κἂν ἐν σκληροτέρᾳ γίγνηται ἀλγηδόνι, ἢ πηρώσεσιν, ἢ νόσοις ἀνιάτοις. *Rationabiliterqe ajunt sapientem seipsum educturum ex vita & patriæ & amicorum causâ: qinetiam si acerbiore dolore, si membrorum mutilationibus, & morbis incurabilibus laboret.* Seneca *Epist. 70. Sapiens vivit, qantum debet, non qantum potest. videbit ubi victurus sit, cum qibus, qomodo, qid acturus. — Si multa occurrunt molesta & tranqillitatem turbantia, emittit se. nec hoc tantùm in necessitate ultima facit, sed cum primùm illi ceperit suspecta esse fortuna. nihil existimat suâ referre faciat finem an accipiat.* Et *Ep. 17. Si necessitates ultima inciderint, exiliet è vita, & molestus sibi esse desinet.* Idem *Epist. 58. Itaqe de isto ferendus sententiam, an oporteat fastidire senectutis extrema, & finem non opperiri, sed manu facere. propè est à timente, qi fatum segnis expectat: sicut ille ultra modum deditus vino est, qi amphoram exiccat, & facem qoqe exorbet. de hoc tamen qæremus, pars summa vitæ, utrùm sex vitæ hæc sit, an liqidissimum ac purissimum qiddam; si modò mens sine injuria est, & integri sensus animum juvant, nec defectum & præmortuum corpus est. plurimum enim refert, vitam aliqis extendat an mortem. at si inutile ministeriis est corpus, qid ni oporteat educere animum laborantem? & fortassè paulo antè qam debet faciendum est, nè cùm fieri debeat, facere non possis. & cùm majus periculum sit malè vivendi, qam citò moriendi, stultus est qi non exigui temporis mercede, magnæ rei aleam redimit.* Et mox: *non relinqam senectutem, si me totum mihi reservabit; totum autem ab illa parte meliore. at si ceperit concutere mentem, si partes ejus convellere, si mihi non vitam reliqerit sed animam; prosiliam ex ædificio putrido ac ruenti. Morbum morte non fugiam, duntaxat sanabilem, nec officientem animo: non afferam mihi manus propter dolorem. Sic mori, vinci est. hunc tamen si scievo perpetuo mihi esse patiendum; exibo; non propter ipsum, sed qia impedimento mihi futurus est ad omne propter qod vivitur. imbecillus est & ignavus, qi propter dolorem moritur: stultus, qi doloris causâ vivit.* Cato apud Ciceronem *de finib. lib. 3. Sed cùm ab his (qæ secundùm naturam sunt) omnia proficiscantur officia: non sine causâ dicitur, ad ea referri omnes nostras cogitationes, in his excessum è vita, & in vita mansionem. in qo enim plura sunt, qæ secundùm naturam sunt, hujus officium est in vita manere: in qo autem sunt plura contraria, aut fore videntur, hujus officium est, è vita excedere. ex qo apparet, & sapientis aliqando esse officium, excedere è vita, cùm beatus sit; & stulti manere in vita, cùm sit miser.* Hanc autem sententiam, qæ & Chrysippea est, exagitat Plutarchus *de commun. notit. c. 10.* & *c. 29.* Qod pro fundamento substernitur, ità Stobæus expressit, τοῖς καθήκουσι καὶ τοῖς περὶ τὸ καθῆκον, μεμῖσθαι τήν τε ζωὴν καὶ τὸν θάνατον. *Et vitam & mortem metiri officiis, & qæ officia spectant.* Vide *infrà lib. 5. §. 29.* Sed & Lipsium *manuduct. l. 3. cap. 22.* Dogma ipsum exagitavit & Terentius Varro in *Satyra Menippea*, cui titulus Περὶ ἐξαγωγῆς. unde pavcula adhuc supersunt fragmina, qæ argumenti totius gustum dent aliqem. Refutavit feliciter satis Alexander Aphrodisiensis in *libello*, qo differit εἰ αὐλάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς εὐδαιμονίαν, ostenditqe ex ipsorum principiis ἄλογόν τε καὶ ἄλοπον ὅλως, τὴν ἔυλογον ὀνομαζομένην τὴν ἐξαγωγήν. Πῶς ἔυλογον, inqit, ἐξαγωγὴ τῷ τὴν ἀρετὴν ἔχοντι, ἐν μακαρίῳ βίῳ ὄντι; ὡς γὰρ ἄτοπον τὸ λέγειν τὸν Δία ἐθέλειν ἀποθανεῖν. ὕτως ἄλοπον καὶ τῷ ἐπίσης τούτῳ μακαρίως ζῶντα (avdis fastûs Stoici verba; de qo *ad §. 7.*) ἑαυτὸν ἐξάγειν ἐυλόγως τούτου τοῦ βίου. τὸ γὰρ μήτε παρόντος τινὸς κακοῦ, μήτε προσδοκωμένου, τῆς τε ἄκρας εὐδαιμονίας περὶ αὐτὸν ὕσης, τὸν βίον ἀπολιπεῖν, καὶ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν, βάλεσθαι, θαυμάσιον, καὶ τῷ καλὰ λόγου μαχόμενον. πῶς γαρ ἔυλογον τὴν ἀρετὴν τοῦθ' ὑποβάλλειν τῷ σοφῷ; ὡδὲ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων τινὸς, ὕτω δὲ καὶ εὐδαιμονίας ἔυλογον ἄλις ἔχειν. ὡδεὶς γὰρ λόγος εὐδαιμονίας καὶ ἀρετῆς. εἰς ἄπειρον γὰρ τῶν τελῶν ὄρεξις. *Rationi minimè consentaneum, & planè absurdum est: demigrandi causam justam esse nominatam. Qomodo virtute prædito & beatè viventi demigrandi causa justa erit? Ut enim absurdum est dicere Jovem velle mori: ita eqè absurdum est beatè viventem seipsum honesti specie ex hac vita educere. Nam mirum est, & cum ratione pugnat, malo aliqo nec præsente, nec instante, & felicitate summâ circumstante vitam & virtutem ipsam velle relinqere. Hoc enim virtutem sapienti suggerere qomodo rationi est consonum? Uti alterius alicujus rei, sic felicitatis satis adeptum*

& ejusmodi universa, qæ rationem probè subactam desiderant, hæc, inqam, vis jam prorsus extincta jacebit. Festinandum itaque, non hâc solâ ratione, qia mortem propiùs per momenta singula acceditur, sed hâc insuper, qia rerum cogitatus & intellectus ante mortem nos sæpenumero destituit.

§. 2. Etiam istud est observatu non indignum, qod ea qoqe qæ à naturâ genitis superveniunt, gra-

φισάνειν, καὶ ὅσα τοιαῦτα λογισμῷ συγγεγυμνασμένα πάνυ χρήζει [a] προσποσθέννυ). χρὴ δὲν [b] ἐπείγεσθαι, ἃ μόνον [c] τῷ ἐγγυτέρω ἕ θανάτῳ ἑκάστοτε γίνεσθαι, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τὴν συνάθροισιν τῶν πραγμάτων καὶ τὴν προσκαλέθησιν προαπολήγειν.

a L. 12. §. 15.
b L. 2. §. 4. 6.
c [διὰ] τὸ Jun.

§. 2. Χρὴ καὶ τὰ τοιαῦτα προφυλάττειν, ὅλα καὶ [d] τὰ ἐπιγινόμενα τοῖς φύσει γινομένοις, ἔχει τι

d L. 6. §. 36. l. 8. §. 50.

ANNOTATIONES.

ptum esse qempiam rationi consentaneum non est. Nulla enim est felicitatis & virtutis satietas. Nam rerum desiderium est infinitum. Ità absurdum esse dogma contendit; utpote qod nec rationi ipsi, nec ipsorum etiam principiis consentaneum existat. éstque reverâ pietati veræ religioníqe sanæ prorsus adversum. Agnoscunt hoc & exteri. Socrates apud Platonem *Phædone pag. 47. C.* Ὡς ἐν τινι φρουρᾷ ἐσμὲν οἱ ἄνθρωποι. καὶ οὐ δεῖ αὐτὸν ἐκ ταύτης λύειν, οὐδὲ ἀποδιδράσκειν. *Qod nos homines sumus in qadam custodia, neqe decet qemqam ex hac seipsum solvere, neqe aufugere.* Et tanqam ex Africani persona Cicero *de repub. l. 6.* apud Macrobium *in Scip. somn. l. 1. c. 13. Piis omnibus retinendus animus est in custodia corporis; nec injussu ejus à qo ille est vobis datus, ex hominum vita migrandum est; nè munus assignatum à Deo desugisse videantur.* Idem ipse *Tusc. l. 1. Vetat dominans ille in nobis Deus, injussu hinc nos suo discedere.* Et in *Caton. Vetat Pythagoras injussu imperatoris, id est, Dei, de præsidio & statione vita decedere.* Apulejus *de philosoph. Sapiens corpus non relinqet invito Deo, nam etsi in ejus manu est mortis facultas, & qamvis sciat se terrenis relictis consecuturum esse meliora, nisi perpetiendum istud lex divina decreverit, accersere tamen eum mortem non debere.* Plura habes apud Lipsium *manuduct. l. 3. c. 23.* & *in Tacit. hist. l. 2.* E nostris eleganter Lactantius *institut. l. 3. c. 18. Si homicida nefarius est, qia hominis extinctor est: eidem sceleri obstrictus est, qi se necat; qia hominem necat: imò verò majus esse id facinus existimandum est, cujus ultio Deo soli subjacet. Nam, sicut in hanc vitam non nostra sponte venimus; ità rursus ex hoc domicilio corporis, qod tuendum nobis assignatum est, ejusdem jussu recedendum est, qi nos in hoc corpus induxit, tam diu habitaturos, donec jubeat emitti. Et si vis aliqa inferatur, æqa mente id ferendum est, cùm extincta innocentis anima inulta esse non possit; habeamusqe judicem magnum, cui soli vindicta integra semper est.* Pie item admodum disserteqe Augustinus *de Civit. Dei l. 1. c. 26. 27. Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem spontaneam mortem sibi inferre debere, velut fugiendo molestias temporales, nè incidat in perpetuas: neminem propter aliena peccata; nè hoc ipso incipiat habere gravissimum proprium, qem non polluebat alienum: neminem propter sua peccata præterita, propter qa magis hâc vitâ opus est, ut possint pœnitendo sanari: neminem velut desiderio vitæ melioris, qa post mortem speratur; qid reos sue mortis melior post mortem vita non suscipit. restat una caussa, propter qam se qis occidat; nè in peccatum irruat, vel blandiente voluptate, vel sæviente dolore. hanc si admittimus, cur non baptizatis svademus, se illicò interimant? tunc enim tempus est cavendi omnia futura peccata, cùm sunt omnia deleta præterita. porrò hoc si qis putat, non dico, desipit, sed insanit. hoc ergò qia nefas est dicere, nefas est profectò se occidere. nam si hoc sponte faciendi ulla justa caussa esse posset, proculdubio justior qàm illa non esset. qia verò nec ista est, ergò nulla est.* Videndus idem in *Epist. 61.* & sub ejusdem nomine, nisi Erasmum fefellerit, Hugo Victor *de patient. c. 13.* qi his verbis concludit: *si paricida eò sceleratior, qàm qilibet homicida, qia non tantum hominem, verùm etiam propinqum necat;* & *in ipsis paricidis, qanto propinqiorem qisqe peremerit, tanto judicatur immanior; sine dubio pejor est, qi se occidit, qia nemo est hominis sespso propinqior. Et qomodo innocens judicabitur, cui dictum est, Diliges proximum tuum, tanqam te, si homicidium committit in seipso, qod prohibetur in proximo?* Vide Epictetum, & nostrum ipsum, *l. 5. §. 10.* & *l. 9. §. 3.*

A

Χρὴ δὲν ἐπείγεσθαι] Vide Senecam *Ep. 76. ad lib. 2. §. 2.*

Τῷ ἐγγυτέρω τῷ θανάτῳ ἑκάστοτε γίνεσθαι] D. Junius f. διὰ τό. Verùm τῷ cum verbo infinito idem valet ac διὰ τό. Alexander Aphrodisiensis *problem. l. 1. q. 36.* τῷ τὸν περὶ αὐτὸν ἀέρα ποιεῖσθαι. i. e. διὰ τό. *eò qod aër eis circumfusus afficitur.* Theophrastus *de caus. plant. l. 1. c. 16.* Μεγάλας ἐνθυς διαφορὰς ἔχουσι οἱ καρποὶ, τῷ ξυλώδεις, ἢ γεώδεις, ἢ ξηροὶ, ἢ λιπαροὶ τὴν φύσιν εἶναι. *Fructus magnis inter se differentiis distant, eò qod vel lignosi, vel terrei, vel sicci, vel pingues sint naturâ.* Idem *ibidem l. 6. c. 5.* Εἰ μὴ ἄρα καὶ τὰς πόρους ἐν αὐθα ἄν τις αἰτιάσαιτο, μὴ ἁρμόττειν. *nisi si qis poros in caussa esse existimaverit, eò qod minus sint congrui.* qem locum frustra solicitat Cl. Julius Scaliger. & *c. 14.* Ἐπεὶ καὶ τά γ' ἐν τοῖς ἁλμώδεσι φύομενα, τῷ ἔχειν ἁλμυρίδα τινὰ, οὐκ ἄλογον, — ἵνα καὶ εὐχυλώτερα καὶ βελτίω γίνεσθαι. *Nam ea qidem qa locis salsis proveniunt, salsedinem qandam habent — nonnulla etiam suaviora & meliora reddi rationi consentaneum est.* Atqe hæc de Syntaxi. Sententiam qod attinet; Augustinus *de Civitate Dei l. 13. c. 10. Ex qo qisqe in isto corpore morituro esse ceperit, nunqam in eo non agitur, ut mors veniat. Hoc enim agit ejus mutabilitas toto tempore vitæ hujus, ut veniatur in mortem. nemo qippe est, qi non ei post annum sit, qàm ante annum fuit, & cras qàm hodie, & hodie qàm heri, & paulò post qàm nunc, & nunc qàm paulo antè morti propinqior. ut omnino nihil sit aliud tempus vitæ hujus, qàm cursus ad mortem.* Seneca *ad Marc. c. 20. Habebit qisqe, qantum illi dies primus adscripsit. ex illo qo primùm lucem vidit, iter mortis ingressus est, accesitqe fato propior: & illi ipsi qi adjicebantur adolescentiæ anni, vitæ detrahebantur. — qo facilius obrepat mors, sub ipso vitæ nomine latet. incrementa ipsa si bene computes, damna sunt.* Idémqe *Epist. 120. Qotidie propiùs ab ultimo stamus; & illo unde nobis cadendum est, hora nos omnis impellit.*

B

Nam vita morti propior est qotidie.

Phædrus *fab. l. 4.* Qod Poeta recentior pluribus sic extulit:

C

Velut secundo vecta navis flumine
Sensim propinqat littori: sic indies
Vivendo mortis appellimur propinqius.

Hinc Gregorius Romanus *l. 6. Epist. 26. Vita nostra navigationi est similis. is namqe qi navigat, stat, sedet, jacet, vadit, qia impulsu navis ducitur. ità ergò & nos sumus, sive vigilantes, sive dormientes, sive tacentes, sive loqentes, sive ambulantes, sive qiescentes, sive volentes, sive nolentes, per momenta temporum qotidie ad finem tendimus.*

D

Προαποσβέννυται] Ità *l. 12. §. 15.* προαποσβήσεται. de qo Lucretii illud usurpari poterit, *l. 3.*

Mortua cui vita est propè jam vivo atqe videnti.

atqe hoc est, qod Seneca *de tranq. c. 3. Ultimum malorum censet, ex vivorum numero excedere, anteqam moriare.*

§. 2. Τὰ ἐπιγινόμενα] qæ & ἐπιγενήματα dicuntur, *l. 6. §. 36. Qæ rebus eis, qas vel natura vel ars ex intentione primaria producit, aut casu aut necessariò etiam, sed præter intentionem utriusqe superveniunt aut interveniunt.* Maximus Tyrius *Dissert. 25.* Καθάπερ ἐν ταῖς τῶν τεχνῶν χειρουργίαις, τὰ μὲν ἡ τέχνη προηγουμένως δρᾷ, σοχαζομένη τὸ τέλος, τὰ δ' ἐπέλαι τῇ χειρουργίᾳ, ἃ τέχνης ἔργα, ἀλλ' ὕλης πάθη, σπινθῆρές τε ἐξ ἄκμονος, καὶ ἐκ βαύνου αἰθαλώσεις, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλης πάθος, ἀναγκαῖον μὲν τῇ ἐργασίᾳ, ἃ προηγούμενον δὲ τῷ τεχνίτῃ. ὅτως ἀμέλει καὶ ὅσα περὶ γῆν πάθη γίνεται, ἃς καλεῖμεν κακῶν ἀνθρωπίνων ἐμβολὰς, ἐνταῦθα ἡγητέον αἰτίαν καὶ τὴν τέχνην, εἶναι δὲ ταῦτα ἧς τὸ ὅλον δημιουργίας ὥσπερ ἴνιας ἱπομένας καὶ ἀναγκαίας φύσεις. *Sicut in mechanicis artibus qædam primariò ipsa ars agit, dum finem suum respicit: qædam sua sponte sequntur opus, qæ non artis opera, sed affectiones sunt materiæ, ut cum scintillæ ab incude, è fornace favillæ, aut aliunde simile qid sequitur, qod operis respectu necessarium est, opifici tamen non est primarium. Eodem modo in terrenis illis malis, qa humanis intervenire rebus dicimus, liberanda omni culpa ars est: cum nihil aliud ea, qam necessaria qædam affectiones sunt, qa cum universi totius fabrica cohærent.* qod idem ferè Philo *de provident.* (habes apud Eusebium *præpar. l. 8. c. ult.*) Αἱ τῶν στοιχείων μεταβολαὶ ταῦται γεννῶσιν, ἃ προηγούμενα ἔργα φύσεως, ἀλλ' ἑπόμενα τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ τοῖς προηγουμένοις ἐπακολουθοῦντα. *Ex elementorum mutationibus ita gignuntur, ut præcipua qædam ac primaria naturæ opera non sint; verùm ex necessariis atqe primariis tantummodo consequantur.* Idemqe *ibidem* ad Marci mentem aptissimè: Ὅσα δὲ ὁμοιόπροπα ἐπακολουθήματα, οὐκ ἔργα φύσεως προηγούμενα, φυσικοῖς δ' ἐπισυμβαίνοντα ἔργοις, ἃ μὴν ἄλλα παρέχει τινὰ καὶ ταῦτα χρείαν ἀναγκαίαν τοῖς φρονιμωτέροις. *Cætera id genus qæ consequuntur, non principalia qædam naturæ opera sunt, sed potius ad res naturales accedunt? Qanqam & solertioribus ipsa qoqe necessario cuidam usui esse solent.*

E

F

G

Ἅπλω

πι ἔυχαερι κ) ἐπαγωγὸν, ὅιον ἄρτυ ὀπλωμένυ παραῤῥήγνυ) τινα μέρη. κ) ταῦτα ἔν τε διέχοντα ὅτως κ) τρόπον τινὰ ὥζε τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἀρτοποιίας ἔχοντα, ἁπιπρέπ' πως, κ) παθυμίαν ποιὸς τὴν τροφὴν ἰδίως ἀναπινεῖ. πάλιν τε τὰ σῦκα, ὁπότε ὡραιότατά ἐστι, κέχηνεν. κ) ἐν ταῖς [a] δρυπετίσι ἐλαίαις, αὐτὸ τὸ ἐγγὺς τῇ σήψει, ἴδιόν τι κάλλος τῷ καρπῷ παρατίθησιν. οἱ σάχυες ὦ κάτω νεύοντες

[a] πετίσι Lug. -πετι Xyl.

tiam ſuam qandam & venuſtatem obtinent. qemadmodum panis cùm coqitur, particulas qaſdam diffindi cernimus. attamen interciſa & hiantia iſta, qamvìs ab artis piſtoriæ inſtituto aliena, decoris ſpeciem qandam præ ſe ferunt, & comedendi deſiderium ſuo modo irritant. ficus qoqe ubi plenè maturuerint; dehiſcunt. ſed & in olivis præmaturis, illud putredini vicinum, gratiam peculiarem qandam baccæ conciliat. ſpicæ itidem deorſum

ANNOTATIONES.

Ἄρτυ ὀπλωμένυ] *Cùm panis pinſitur.* Xylander. at *panis* non pinſitur, ſed *far* vel frumentum ad panem. Varro *de ling. Lat. l.* 4. *Pilum, qod eo far pinſunt. id ubi fit, piſtrinum.* & *de re ruſtic. l.* 1. *c.* 63. *Far, qod in ſpicis condideris per meſſem, promendum hyeme, ut in piſtrino pinſatur & torreatur.* Idem Nonio laydante, in ταφῇ Μενίππυ. *Nec piſtorem ullum nóſſent, niſi eum qi in piſtrino pinſeret farinam.* Sed nec *farina* pinſitur, ſed *far*, unde *farina* fiat. *far* ergò reſcribendum. Sic enim & idem *ibidem* ex *de vita P. R. l.* 1. *Nec piſtoris nomen erat, niſi ejus qi ruri far pinſebat.* Verto itaqe, *panis cùm coqitur.* nec ſum inſcius Græcis aliud ἔψειν, aliud ὀπλᾶν ſonare. Ex Philochoro Athen. *l.* 14. *pag.* 656. *A.* de Athenienſibus. Ταῖς ὥραις θύοντες ὐκ ὀπλῶσιν, ἀλλ' ἕψουσι τὰ κρία. *Qum tempeſtatibus rem divinam faciunt carnem elixant, non aſſant.* contrà planè qàm Hebræis indictum cùm agnum Paſchalem immolarent, *Exod. c.* 12. *v.* 9. Diogenes etiam eodem *l.* 8. referente, qærenti uter piſcis præſtaret, *congrus* an *lupus*, ὁ μὲν ἐφθὸς, ὁ δὲ ὀπλός. qod nos Angli diceremus, **the one boiled / and the other broyled.** Itaqe ſi vocabuli Græci ſignificatum peculiarem ſeqamur, *panes torrere* potiùs, qàm *coqere* diceremus. & *fruges* qidem *toſtas* etiam Latini dicunt, utì & *far* ſupra *torreri* Varro. Maro *Æn. l.* 1.

—— *frugeſqe receptas*
Et torrere parant flammis & frangere ſaxo.

Verùm *panes*, ut nec *pinſere*, ſic rariuſculè *torrere*, ut plurimùm *coqere* dicunt. Plinius *l.* 18. *c.* 11. *Panis varia genera;* —— *à coqendi ratione, ut furnacei, vel artoptitii, avt in clibanis cocti.* Varro *de vit. P. R. l.* 1. *Cocula, qa coqebant panem, primùm ſub cinere, poſteà in furno.* Cato *de re ruſtic. c.* 74. *Panem depſtitium, ubi bene ſubegeris, deſingito, coqitoqe ſub teſtu.* & *c.* 75. *Libum in foco caldo ſub teſtu coqito leviter.* & *c.* 76. *Placentam videto bene & otioſe percoqas.* Vocabulo etiam eodem, Nonio referente, uſus eſt Cicero, qo Xenophontis illud ex *Oeconom.* exprimeret, ἡ δὲ γῆ ὀπλῶτο ὑπὸ τῦ ἡλίυ, *terram ab ſole percoqi.*

Προθυμίαν πρὸς τὴν τροφὴν ἰδίως ἀναπινεῖ] Ità Naſo *remed. l.* 2.

Non facilè eſuriens viſâ retinebere menſâ:
Et multum ſaliens incitat unda ſitim.

alii, *multam.* qid ſi *nullam* legerimus? ut ſit ſenſus; *ſitim ſuſcitat, etiam ubi nulla priùs fuerit.*

Τὰ σῦκα, ὁπότε ὡραιότατά ἐστι, κέχηνε] Naturæ vi ſcilicet ſed & artis ope nonnunqam, qæ ἐργασμὸς dicta, Theophraſto *l.* 2. *c.* 9. *Ficetis caprificus permiſcetur. is culices parit, qi ad ficum adſitam volantes, morſiqe crebro ficuum ora* (an *coria*, ut Dalechampius) *aperientes, atqe ità penetrantes, intus ſolem primò ſecum adducunt, cerealéſqe avras immittunt foribus apertis.* Plinius *hiſt. nat. l.* 15. *c.* 19. τὸ χάινειν avtem & de *malis punicis* uſurpavit Caſſianus Baſſus, ſub Conſtantini Cæſaris nomine, ex Africano, *geopon. lib.* 10. *c.* 30. Ὥστε ῥοιὰς μὴ χαίνειν.

Δρυπετίσι ἐλαίαις] δρυπετίσι, Xylander. alii, δρυπετίσιν. illud potius, ſi avt notationem reſpicimus, avt Grammaticis fidem adhibemus. dictas enim δρυπετεῖς ſive ἐλαίας, ſive ἰσχάδας, παρὰ τὸ πίπτειν τὰς ἐν τῷ δένδρῳ πεπαινομένας, monet Evſtathius *ad Il.* β. & *Odyſſ.* μ. & Svidas. at verò δρυπετῆς, παρὰ τὸ πίπτειν, τὰς ἀπὸ δένδρυ πεπτωκυίας, ὠμὰς, Heſychius. nec diſſentit Plinius *hiſt. nat. l.* 12. *c.* 27. *Drupa vocatur, priuſqam cibo matura ſit, jam tamen colorem mutans.* & *l.* 15. *c.* 1. *Qantò maturior bacca, tantò pingvior ſuccus, minúſqe gratus. optima ætas ad decerpendum inter copiam bonitatémqe, incipiente baccá nigreſcere. noſtri vocant Drupas,* Græci vero *Drypetas*: vel, ut alii codices, *drypetidas.* Obiter reſtituenda in Theophraſto de *cauſſ. plant. l.* 6. *c.* 11. vox δρυπεπεῖς, vel δρυπετεῖς ſaltem, ubi perperam in excuſis Venet. ὑδροπεπεῖς, Lugd. δρυπεπεῖς, legitur.

Τὸ ἐγγὺς τῇ σήψει] καὶ γὰρ ἡ δρυπεπὴς ἐν σήψει. Theophraſtus *de cauſſ. plant.*

Ἴδιόν τι κάλλος] Seneca *Epiſt.* 12. *Gratiſſima ſunt poma, cùm fugiunt. pueritiæ maximus in exitu decor eſt: deditos vino potatio extrema delectat, illa qa mergit, qa ebrietati ſummum imponit. qod in ſe jucundiſſimum omnis voluptas habet, in finem ſui differt. jucundiſſima eſt ætas devexa jam, non tamen præceps. & illam qoqe in extrema tegula ſtantem, judico habere ſuas voluptates: avt hoc ipſum ſuccedit in locum voluptatum, nullis egere.*

Οἱ σάχυες δὲ κάτω νεύοντες] qod eſt granditatis gravitatiſqe indicium. Plutarchus *de profect. indic. pag.* 81. *B.* Οἱ μὲν ὦν γεωργοὶ τῶν σαχύων ἥδιον ὁρῶσι τὰς κεκλιμένας κ) νεύουσας ἐπὶ γῆν, τὰς δ' ὑπὸ κυφότητος αἰρομένας ἄνω, κενὰς ἡγοῦνται κ) ἀλαζόνας. ὥτω δὴ κ) τῶν φιλοσοφεῖν βυλομένων νέων, οἱ μάλιστα κενοὶ κ) βάρος ὐκ ἔχοντες, θράσος ἔχυσι, κ) σχῆμα, κ) βάδισμα, κ) πρόσωπον ὑπεροψίας κ) ἀλιγωρίας μεστὸν, ἀφειδάσης ἁπάντων. ἀρχόμενοι δὲ πληροῦσθαι κ) συλλέγειν καρπὸν ἀπὸ τῶν λόγων, τὸ σοβαρὸν κ) φλοιώδες ἀποτίθενται. *Agricolæ quidem ſpicas libentiùs vident, qa inclinata terram verſus vergunt. qæ enim ob levitatem ſurſum attolluntur, eas inanes putant eſſe & caſſas. Ita & adoleſcentum philoſophiæ dare operam volentium, qi maxime vani ſunt & gravitatis expertes, audaciam ii habent, ſpeciémqe & inceſſum, vultúmqe plenum ſuperbiæ ac contemptus nemini parcentis: ubi verò impleri incipiunt, fructúmqe e doctrina colligere, tum ferocia iſta & vanitas deponitur.* De vite pariter Seneca *Epiſt.* 41. *Vitem laudamus, ſi fructu palmites onerat, ſi ipſa ad terram, pondere eorum qæ tulit, adminicula deducit.* qò reſpexit forſan interpres Anglicanus, qi cùm *uvas* verterit, non σάχυας ſed σαφυλὰς legiſſe videtur. Ità Homerus de loco vitibus conſito, *Il. σ. v.* 561.

—— σαφυλῆσι μέγα βρίθουσιν ἀλωήν.
—— *uvis admodum gravatam vineam.*

& de arboribus itidem pomiferis, *Odyſſ. τ. v.* 112.

—— βρίθυσι δὲ δένδρεα καρπῷ.
—— *gravantur autem arbores fructu.*

qod Lucret. *l.* 1.

—— *creſcunt ipſa, fructúqe gravantur.*

ſed & de papavere, *Iliad. θ. v.* 306.

Μήκων ὡς ἑτέρωσε κάρη βάλεν, ἤτ' ἐνὶ κήπῳ
Καρπῷ βριθομένη ——
Papaver veluti in alteram partem caput inflexit, qod in horto
Fructu gravatum ——

Segetem avtem iſtiuſmodi inter pulcerrima ſimul ac jucundiſſima ponit Tragicus neſcio qis apud Platonem *Epiſt.* 1. verbis his:

Οὐ χρυσὸς ἀγλαὸς σπανιώταλ',
Ἐν θνατῶν δυσελπίστῳ βίῳ,
Οὐδ' ἀδάμας, οὐδ' ἀργύρου κλίναι,
Ἀνθρώπων δοκιμαζόμεν' ἀστράπλει πρὸς ὄψιν,
Οὐδὲ γαίας ἐυρυπίδυ γόνιμοι
Βρίθουσις αὐτάρκεις γυίαι,
Ὡς ἀγαθῶν ἀνδρῶν ὁμοφράδμων νόησις.
Non auri fulgor in miſera
Mortalium vita rariſſimi,
Non adamas, non argentea menſa,
Qa apud homines habentur in pretio, ita oculis coruſcant,
Neqe lati fundi avt pinguia culta
Tantum valent ad vitam,
Qantum mens bonorum virorum inter ſe conſentientium.

Vide *Pſal.* 64. *v.* 13.

Τὸ τῦ λέοντος ὑπισχνίον] ὑπισχνίον nunc in *torvitatis* indicio. Ità de Leone uſurpavit Homerus *Iliad. ρ. v.* 136.

Πᾶν δέ τ' ὑπισχνίον κάτω ἕλκεσκε καλύπτων.
Lumina demiſſumqe ſupercilium obnubebat.

de Harpalyco Theocritus *Idyll.* 24. *v.* 116.

—— τὸν οὐδ' ὧν τήλοθι λεύσσων
Θερσαλίας τις ἔμεινεν ἀνθρώπων ἐν ἀγῶνι.
Τοῖον ὑπισχνίοις βλοσυρῷς ὑπέκειτο προσώπῳ.
—— *procul qem contra nemo tueri*
Conſtans ſuſtinuit, grave cùm certamen obiret;
Tale ſupercilium torva incubuit faciei.

aliqando & in *gravitatis* ac *ſeveritatis.* ità de Zenone Zenodotus apud Laërtium *l.* 7.

Ζήνων σὺν πολιῷ σεμνὸς ὑπισχνίῳ.
Spectandus cano Zeno ſupercilio.

Cicero *pro P. Sext. Nam qid ego de ſupercilio dicam? qod tum hominibus non ſupercilium, ſed pignus reipublicæ videbatur. tanta erat gravitas in oculo, tanta frontis contractio, ut illo ſupercilio reſpublica tanqam Atlante cælum niti videretur.* Ità τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα accipio in Diphili illis apud Athen. *l.* 2. ubi vini vim depingens, inter alia,

Τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπείθεις γελᾶν,
Supercilioſis & tetricis perſuades ne videant.

De homine loqitur gravi & ſevero; non de triſti mœroriſqe pleno, ut Victorius vult, *Var. lect. l.* 8. *c.* 1. qandoqe in *faſtûs* etiam & *ſuperbiæ.* Plinius *hiſt. nat. l.* 11. *c.* 37. de *ſupercilis: Hæc maximè indicant faſtum. Superbia alibi conceptaculum*

ſum vergentes, & leonis ſupercilium, & aprorum ab ore diffluens ſpuma, multáqe alia iſtiuſmodi; qæ ſeorſum ſi quis intueatur, ſunt venuſtate omni procul; qia tamen rebus naturalibus adnaſcuntur, & ornatum illis adjiciunt, & contemplantium qoqe animos afficiunt. proinde, ſi quis animum ac cogitationem nôrit altiùs defigere in ea qæ in univerſo hoc fiunt, nihil ferè etiam in eis, qæ qaſi appendicis cujuſdam loco res naturales conſequuntur, deprehendet, qod non etiam cum oblectatione qaam huic ipſi commendare ſeſe videatur. qin & illem ferarum rictus veros havd minore cum voluptate contuebitur, qàm pictorum fictorúmve arte per imitationem expreſſos. tam vetulæ item vetulíve mauritatem qandam ac decorem, qàm & qicqid in pueris venuſtatis animum allicientis deprehenditur, caſtis oculis ſpectare poterit. deniqe contingunt multa

καὶ τὸ τῦ λέοντ@ ὀφρυσκύνιον, καὶ ὁ τῶν συῶν ἐκ τῦ στόματ@ ῥέων ἀφρὸς, καὶ πολλὰ ἕτερα, καθ' ἰδίαν ἕ τις σκοπίη, πόρρω ὄντα τ@ εὐειδῆς, ὅμως ἀλλὰ τὸ τῆς φύσει γινομένοις ἐπακολυθεῖν, συνεπικοσμεῖ, καὶ ψυχαγωγεῖ. ὥστε ἕ τις ἔχοι πάθ@ καὶ ἔννοιαν βαθυτέραν πρὸς τὰ ἐν τῷ ὅλῳ γινόμενα, σχεδὸν ἤδεν ἔχει δόξει αὐλῷ καὶ τῶν καθ' ἑπακολούθησιν συμβαινόντων ἡδέως πως ἀμαυνίεσθαι. ἔτως ἢ καὶ θηρίων ἀληθῆ χάσματα, ἔχ ἥσσον ἡδέως ὄψε), ἢ ὅσα γεγραφεῖς καὶ πλάσαι μιμήματοι δεικνύουσιν. καὶ γραὸς καὶ γέροντ@ ἀκμήν τινα καὶ ὥραν, καὶ τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον, τοῖς ἑαυτῦ σώφροσιν ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν δυνήσε). καὶ πολλὰ

ἁπᾶσιν Mer.

πιαῦτα

ANNOTATIONES.

culum, ſed hic ſedem habet. in corde naſcitur, huc ſubit, hic pendet. Nihil altiùs ſimul abruptiúsqe invenit in corpore. ubi ſolitaria eſſet. Itaqe Demetrius Phalereus referente *l.* 5. §. 82. Lacrtio; *μὴ μικρὸν εἶναι μέρος τὰς ὀφρῦς. ὅλῳ γᾶρ ἐπισκοτῆσαι δύνασθαι τῷ βίῳ. Non eſſe parvum avt negligendum membram ſupercilia; poſſe enim vitam omnem obſcurare.* Eſt autem τὸ ἐπισκύνιον, (qod vocabulum H. Stephano excidiſſe mirum, cùm τῦ σκύνιον tamen meminerit) τὸ ἐπάνω τῶν ὀφρύων μέρ@, ut Euſtathius; τὸ ἐπάνω τῶν ὀφθαλμῶν ὀφρύδιον, ἢ τὸ μετώφρυον, ut Heſychius; vel etiam τὸ συνοφρύωμα τῦ μετώπυ, ut Heracleo Scholiaſtes; *oculis incumbens ſupercilium*, vel etiam *ſuperciliorum in fronte commiſſura.* diſtinctius pavlò Pollux *l.* 2. *c.* 4. §. 25. τὰ ὑπεράνω τῶν βλεφάρων, σκύνια. ὄθεν καὶ τὰ περὶ τὰς ὀφρῦς γείτονα, ἐπισκύνια. *qæ palpebris imminent, ſive palpebrarum partes ſuperiores, σκύνια. unde ἐπισκύνια, ſuggrundarium inſtar prominentes circa frontem ſuperciliorum projectas.* qâ ratione Ariſtoteles etiam *de part. animal. l.* 2. *c.* 15. τὰς ὀφρῦας καὶ βλεφαρίδα; οἷον γείτωμα, *ſupercilia & cilia velut imbricamentum, ſive grundam* eſſe dixit. Et Apulejus *de dogmat. Plat. Superciliorum ſæpes præmuniunt oculos; nè deſuper proruat, qod teneras viſiones molleisqe pertubet.* Ὀφρὺς *frons*: & indè Latina vox non à *foraminibus oculorum*, ut Iſidor. *orig. l.* 11. *c.* 1. avt *qod in ea ſiti ſint oculi, qi ſiant qaſi fores & feneſtræ animi*; ut Jungus noſter *in Pſal.* 131. nec a φροντις, *qod ea fronte contracta indicetur*, ut alii. Σκύνιον, *cilium.* & hoc à Græcis deductum: non *à celando oculos*, ut Iſidorus, ubi ſuprà. avt à *cilendo*, id eſt, movendo, ut Balbus in Cathol. Gloſſ. *Cinum*, ἐπισκύνιον. imò σκύνιον potiùs, qod & *Scenam* dixiſſe Apulejum *Mileſ. l.* 11. avtumat Scipio Gentilis *paverg. l.* 1. *c.* 37. Vocabuli id, apud Prudentium in Romani martyrio, reſtituit Scaliger *Aviſon. lect. l.* 1. *c.* 1.

Cinos ſupinat, obvias offert genas.

qo loco *Qinos* perperam legebatur. *Cinum* avtem, *cilium*, & *cilium*, inqit Heraldus *adverſ. l.* 1. *cap.* 4. σκύνιον *cilium*, ut ὑγρὸν λίθρον, νυμφὴ *lympha*, τριχινὴ *trichila*, ſi Scaligerum ſequimur; nam reclamat Salmaſius. atqe hoc malo, qàm qod Gvichardus in *harmon. lingv.* à κοιλὶς, qod eſt tamen τὸ ἄνω θεν βλέφαρον Polluci. ἐπισκύνιον, *ſupercilium.* Plinius loco ſuperius lavdato: *Extremum ambitum genæ ſuperioris antiqi cilium vocavere: unde & ſupercilia. Epiſcynion* etiam è Latinis Tertullianus uſurpavit *de pallio c.* 4. *Jamdudum conſoria intentionis epiſcynio diſperſo.* Aſpectus avtem in *leone torvitas* non eſt decora minus, qàm in homine vultûs *gravitas.* Itaqe eos, qi hoc nomine Baſilium notabant, perinde facere ait, Gregorius Nazianzenus in *epitaph.* ex qo mutuatus eſt Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Epiſt.* 99. Ὥσπερ ἂν τὸν λέοντα αἰτιῷτό τις, ὅτι βλοσυρὸν, ἀλλὰ μὴ πιθήκειον, βλέπει. *Sicuti ſi qis leonem reprehenderet, qòd rigidum qendam; ſed non ſimiarum ſimilem vultum præferat.*

Ὁ τῶν συῶν ἐκ τῦ στόματος ῥέων ἀφρὸς] de *ego* pariter, ac *cane.* indè tanta pictoribus ſolicitudo de ſpuma ſcitè exprimenda. qo in conatu ſortem arti tuliſſe ſuppetias, Protogene canem, Nealce equm depingente, avtor eſt Plinius *lib.* 35. *c.* 10. qanqam iſtud Apelli adſcribant Dio Pruſæus *Orat.* 63. Et Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotheſ. l.* 1. *c.* 12.

Συνεπικοσμεῖ] Vide qæ ex Avguſtino adduximus ad *lib.* 2. §. 3. ſed & eundem *de vera religione c.* 40.

Ἡδέως πως διασυνίστασθαι] *eleganter factum eſſe.* Xylander. ut vel ἀστείως legerit, vel ἡδέως eodem ſenſu ceperit. Gloſſarium. Διασυνίστημι, *conſtituo, inſtituo.* poteſt tamen iſtic & in *commendandi* ſive *conciliandi* ſignificatu ſumi, qi τῷ συνίσασθαι ſolennis eſt. idqe ſecutus videtur Caſavbonus qum vertit, *in qo oblectamentum ac volupe aliqid offendat.*

Ὅσα γεγραφεῖς καὶ πλάσαι μιμήματοι δεικνύουσιν] Plutarchus *de poet. leg. c.* 12. Γεγραμμένην σαῦραν ἢ πίθηκον ἢ Θερσίτε πρόσωπον ἰδόντες ἡδόμεθα κ θαυμάζομεν, ὐχ ὡς καλὸν, ἀλλ' ὡς ὅμοιον. *Pictam lacertam avt ſimiam, avt Therſitæ faciem videntes delectamur & miramur, non pulcritudinis, ſed ſimilitudinis cauſſa.* Et mox: Τὸς βοῦς καὶ ψόφον τροχιλίας καὶ πνεύματον ῥοῖζον καὶ θαλάττης κτύπον ἀκούοντες, ἡνοχλύμεθα καὶ δυσχεραίνομεν. ἂν δέ τις ἀθανᾶς ταῦτα μιμῆται, καθάπερ Παρμένον τὸν ὗν, κ Θεόδωρ@ τὰς τροχιλίας, ἡδόμεθα. καὶ νοσώδη μὲν ἄνθρωπον καὶ ὕπυλον, ὡς ἀτερπὲς θέαμα φεύγομεν. τὸν δὲ Ἀριστοφάντ@ Φιλοκτήτην, καὶ τὸν Σιλανίων@ Ἰοκάστην ὁμοίως φθίνυσι κ ἀποθνήσκυσι πεποιημένης ὁρῶντες, χαίρομεν. *Porci grunnitum & trochleæ ſtridorem, & ventî fremitum, & maris ſtrepitum non ſine moleſtia audimus: ſi qis verò commodè ea imitetur, ut ſuem Parmeno, & trochleas Diodorus, delectamur. Et morbo captos homines, avt ſuffecta valetudinis tanqam ſpectaculum injucundum fugimus: Ariſtophontis verò Philoctetam, & Silanionis Jocaſtam, ad ſimilitudinem contabeſcentium & morientium effictos cum gaudio videmus.* Idem de his gemina habet *Sympoſ. l.* 5. *c.* 1.

Γρὸς κ γέροντ@ ἀκμήν τινα κ ὥραν] ſiqidem, præterqam qod de Agathone Evripides olim, ut Plutarchus in *Alcibiad. pag.* 192. *A.* & in *amator. pag.* 770. *C.* τῶν καλῶν καὶ τὸ μετοπωρον καλόν. *Pulcrorum avtumnus pulcer.* eſt in ipſa canitie ſpecioſum qiddam; qam idcirco non minùs eſſe ſenibus decori, qam adoleſcentibus vires ornamento, teſtatur Rex ſapientiſſimus, *Paræm. c.* 20. *v.* 29. qo loco pro viribus ſapientiam, qæ in ætate illa minùs viget, perperam ſubſtituerunt interpretes Græci, dum vertunt; Κόσμ@ νεανίαις, σοφία. δόξα δὲ πρεσβυτέροις, πολιαί. *Ornamento juvenibus ſapientia eſt, & decori ſenibus canities.* Nec omittendum Chryſippi illud, qi inter virtutis opera ponit, *lib. de Jove*, τὸ ἐγκρατῶς ἀποσχέσθαι δυσθανατώτης γραός. *Continenter abſtinere a vetula moribunda.* qaſi τὸ ἐπαφρόδιτον aliqid etiam iſtiuſmodi ſilicerniis ineſſet. καὶ τὸ σωφρόνως δυσθανατῶντα ἀποτρίψασθαι πρεσβύτιν. *A vetula ſe abſtinere jam moribunda.* qod certè majus qiddam meritò duci poſſet, qàm σώφροσιν ὀφθαλμοῖς τοιαύτην ὁρᾶν δύνασθαι. Utrumqe refert Plutarchus *de Stoic. Contradict. c.* 9. & *de commun. notit. cap.* 3.

Τὸ ἐν παισιν ἐπαφρόδιτον] Mericus Caſavbonus qare πᾶσιν legere voluerit, cavſſam nullam video. rectè Xylander *puerorum, amori aptum, florem.* ſive, *qicqid in pueris conſpici poteſt*, qod in animis impudicis fœdum accendere poſſit amorem. opponitur enim τὸ τῶν παίζων ἐπαφρόδιτον, τῇ τῶν γερόντων ὡρᾳ.

Σώφροσιν ὀφθαλμοῖς] Sophocles in prætura Periclis collega cùm prætereuntis pueri formam impenſiùs lavdâſſet, Pericles, Ὦ Σοφόκλεις, inqit, ἃ τὰς χεῖρας μόνον δεῖ καθαρὰς ἔχειν τὸν στρατηγὸν, ἀλλὰ καὶ τὰς ὄψεις. Plutarchus *Pericle.* qod in *vitis Rhetorum* tamen Iſocrati ab eodem (ſi idem ſaltem eſt, qod ego nullus credo) tribuitur. id eſt, vertente Cicerone *offic. l.* 1. *At enim prætorem, Sophocles, decet, non ſolùm manus, ſed etiam oculos abſtinentes habere.* Et Valerio Maximo latiùs diducente; *l.* 4. *c.* 3. *Prætoris non ſolùm manus à pecuniæ lucro, ſed etiam oculos à libidinoſo aſpectu continentes eſſe debere.* qod καθαρὰς ὄψεις Plutarchus, id σώφρονας ὀφθαλμὰς noſter iſtic. qod oculos tales habere illi, id Stobæus. ὄψιν ἔχειν παρ' ἑαυτῷ. qi tamen τὸ τῦ σώφρον@ vocabulum non omiſit prorſus, ità enim extulit *tom* 2. *ſub tit.* 17. Ὦ Σοφόκλεις, τὸν σώφρονα στρατηγὸν ἃ μόνον τὰς χεῖρας, ἀλλὰ καὶ τὴν ὄψιν ἔχειν παρ' ἑαυτῷ δεῖ. *O Sophocles, oportet frugi Imperatorem non manus modo, ſed oculos qoqe continere ſecum.* Nam qod Eraſmus *l.* 5. *in Peric. apoph.* 21. *lingvam continentem* reddit, non video, qâ ratione motus id fecerit. Opponuntur avtem iſtis à Petro *Epiſt.* 2. *c.* 2. *v.* 14. ὀφθαλμοὶ μεστοὶ μοιχαλίδ@, *oculos habentes plenos adulterii.* quales notat, vetátqe Dominus apud Matth. *c.* 5. *v.* 28. Scilicet ut Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 3. *c.* 11. Πρὸ γᾶρ παντὸς τῦ σώματ@ διαφθείρουσι οἱ ὀφθαλμοὶ. *Ante totum enim corpus corrumpuntur oculi.* Et *impudicus oculus impudici cordis eſt nuncius.* Avguſtinus *Epiſt.* 109. videndus cum primis. Indè ſcitum illud Rhetoris cujuſdam, qi impudicum an impudentem qendam dixit, ἃ κόραι; ἀλλὰ πόρναι] ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἔχειν, *non puellas, avt oculi papillas, ſed meretrices in oculis habere.* Plutarchus *de verecund.* Luſit nimirum à vocabuli vario ſignificatu, qod & *puellam*, & *pupillam oculi* deſignat: qomodo & Cynicus, qi Didymoni medico adulterii nomine infami virginis cujuſdam oculum curanti, Ὁρᾶ, inqit,

ταιαῦτα ἐ παντὶ πιθανὰ, μόνῳ δὲ τῷ πρὸς τὴν φύσιν, καὶ τὰ ταύτης ἔργα γνησίως ὠκειωμένῳ

a προσπες. a προσπεσεῖν).

§. 3. Ἱπποκράτης b πολλὰς νόσους ἰασάμενος, b L. 4. §. 48. l. 6. §. 47. l. 7. §. 19. l. 8. §. 25. νοσήσας ἀπέθανεν. οἱ Χαλδαῖοι πολλῶν θανάτους προηγόρευσαν, εἶτα καὶ αὐτοὺς τὸ πεπρωμένον κατέλαβεν. c Ἀλέξανδρον, καὶ Πομπήϊον, καὶ c L. 4. §. 32. 48. l. 6. §. 24. 47. l. 8. §. 31. Γάϊον Καῖσαρ, ὅλας πόλεις ἄρδην τοσαυτάκις ἀνελόντες, καὶ ἐν ὀλιγαρχίᾳ πολλὰς μυριάδας ἱππέων καὶ πεζῶν καταναλώσαντες, καὶ αὐτοί ποτε ἐξῆλθεν ἐκ βίου. Ἡράκλειτον, περὶ d L. 10. §. 7. l. 11. §. 1. κόσμου ἐκπυρώσεως τοσαῦτα φυσιολογήσας, ὕδατι τὰ ἐντὸς πληρωθεὶς βολβίτῳ καταπλασθεὶς

hujuſmodi, qæ non cuivis ſunt grata, ſed illi duntaxat qi adversùs naturam operáqe ejuſdem animum habuerit probè conciliatum.

§. 3. Hippocrates, ubi multos ſuſtulerat morbos, tandem & ipſe ſublatus eſt. Chaldæi, cùm multorum mortem prædixiſſent, morti demum & ipſi conceſſerunt. Alexander, Pompejus, C. Cæſar, cùm tot urbes funditus evertiſſent, tot hominum myriades in prælio cecîdiſſent, ipſi qoqe tandem vitâ exceſſerunt. Heraclitus, de mundi conflagratione cùm prolixè diſſeruiſſet, aqâ intercute viſcera diſtentus, ſtercoréqe oblitus

bu-

ANNOTATIONES.

inqit, *μὴ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς παρθένου ἰατρεύων, τὴν κόρην φθείρῃς. Vide, ne virginis oculum curans, puellam corrumpas.* Laërtius *lib.* 6. §. 68. in *Diogene.*

Οὐ παντὶ πιθανά] *non cuivis credibilia.* interpres uterqe, malim, *non cuivis grata*, gratiam, decorem, venuſtatem, voluptatem ſuprà inculcaverat. *πιθανὸν, gratum, blandum, lepidum, elegans.* hujuſmodi enim cum primis ſunt perſvaſoria. unde dictum Ariſtoteli, *τὸ κάλλος παντὸς ἐπιστολίου συστατικώτερον. Pulcritudinem plus, qam epiſtolas omnes valere ad commendationem.* Laërtius *l.* 5. §. 18. Grammaticus qidam à Budæo lavdatus; Πιθανὸν κάλλος, *τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ τοὺς ὁρῶντας πεῖθον θαυμάζειν. Elegans pulcritudo eſt ſuavis, & illam aſpicientibus perſvadens admirationem.* Lucianus alicubi, *πολὺ τὸ πιθανὸν καὶ ἀγαγωγόν. blanditiæ multum & illecebræ.* Ariſtides, *καλοὶ γὰρ ὄντοι κόσμοι καὶ μάλα πιθανοὶ τῷ πλήθει. Ornamenta hæc ſunt pulcra, & plebi valde grata.* Gregorius Nazianzenus τηλικ. 1. *Καὶ ἦν λίαν ἀπάνθρωπον αὐτῷ τὸ φιλάνθρωπον, καὶ τὸ πιθανὸν βίαιον. Ac perqam crudelis erat ipſius lenitas, & violenta perſvaſio.* De Phæace Plutarchus in *Alcib.* *Ἐντευκτικὸς γὰρ ἰδίᾳ καὶ πιθανὸς ἐδόκει μᾶλλον, ἢ φέρειν ἀγῶνας ἐν δήμῳ δυνατός. Blandus magis ac conventibus privatis idoneus, qàm forenſia certamina poris ſuſtinere.* de Alcibiade item. *τῇ δὲ φωνῇ τὴν τραυλότητα ἐμπρίψαι, καὶ τῷ λάλῳ πιθανότητα παρασχεῖν, χάριν ἐπιτελοῦσαν. lingvæ bleſitatem decuiſſe ſatis, & gratiam havd injucundam ſermoni præbuiſſe.* Ità capiendum opinor illud Apoſtoli *ad Coloſ.* c. 2. *v.* 4. *μή τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. nè qis vos verbis blandis,* ſive *ſermonis blanditiâ ſeducat.* ut ſit idem ferè *ἐν πιθανολογίᾳ παραλογίζεσθαι* qod *διὰ χρησελογίας καὶ εὐλογίας ἐξαπατῆσαι, per blandiloqentiam & aſſentationem ſeduci.* eidem *ad Rom.* c 16. *v.* 18. qanqam & ad dictionis elegantiam, & artificium rhetoricum referri poſſit: de qo Baſilius *in hexaem. Orat.* 3. *pag.* 41. *A.* Ὅσῳ τὸ ἐν ταῖς σώφροσι κάλλος τῇ ἐπαιρικῇ προτιμότερον. τοσοῦτον καὶ τῶν ἡμετέρων λόγων πρὸς τὰς ἔξωθεν τὸ διάφορον. οἱ μὲν γὰρ κατηναγκασμένον τὸ πιθανὸν τοῖς λόγοις ἐπάγουσιν. ἐνταῦθα δὲ γυμνὴ τεχνασμάτων ἡ ἀλήθεια πρόκειται. *Etenim qanto in caſtis ſibiqe temperantibus feminis pulcritudo eſt meretricia præſtabilior, magisqe anteponenda: tanto fidei noſtræ ſermones præcellunt ad externorum dogmata collati. Iſti namqe vi extortam ſuis ſententiis conciliant probabilitatem: hic ipſa ſola veritas nuda, & omni vacua artificio aut impoſturâ ob oculos proponitur. Sublimitate ſermonum,* Vulgatus interpres reddidit. *ſermone blando,* Budæus. *fuco ſpecioſo rationis humanæ,* Vatablus. *ſermonis probabilitate,* Leo Judæ & Beza. qibus non repugnaverim prorsùs, qia πληροφορία συνέσεως *verſ.* 2. præceſſerat. malim tamen *ſermone plauſibili,* aut *perſvaſibili.*

Καὶ τὰ ταύτης ἔργα] *Et omnia ejus opera.* Mericus Caſavbonus, ac ſi eſſet, *καὶ τὰ πάντα αὐτῆς ἔργα.* qod non eſt neceſſe.

Προπεσεῖται] lego *προσπεσεῖται. multa ejuſmodi occurrent.* qod interpretes cùm non adverterent, clavſulam iſtam parùm commodè cum præcedentibus commiſerunt.

§. 3. Ἱπποκράτης] idem de medicis in genere. *l.* 4. §. 48.

Πολλὰς νόσους ἰασάμενος] *qum multos ſanâſſet morbos.* Xylander. malim, *ſuſtuliſſet.* Celſus *præfat. l.* 1. *qia non interſit, qid morbum faciat, ſed qid tollat:* Naſo *Ponti l.* 1. *eleg.* 4.

Tollere nodoſam neſcit medicina podagram.

Οἱ Χαλδαῖοι] de prognoſtis gemina, *lib.* 8. §. 25.

Ἀλέξανδρος καὶ Πομπήϊος] de *regibus, imperatoribus, tyrannis* in genere itidem *l.* 4. §. 48. & *lib.* 6. §. 47. Baſilius Cæſarienſis in illud, *Attende tibi pag.* 349. *B.* Περιβλέψαι τοὺς πρὸ σοῦ ἐν ταῖς ὁμοίαις περιφανείαις ἐξετασθέντας. *πῦ οἱ τὰς πολιτικὰς δυναστείας περιβεβλημένοι; πῦ οἱ δυνατώτατοι ῥήτορες; πῦ οἱ τὰς παναγύρεις διατιθέντες; οἱ λαμπροὶ ἱπποτρόφοι; οἱ στρατηγοί; οἱ στρατάρχαι; οἱ τύραννοι; ἐ πάντα κόνις; ἐ πάντα μῦθος; ὐκ ἐν ὀλίγοις ὀστίοις τὰ μνημόσυνα τῆς ζωῆς αὐτῶν. *Qi inter eos numerati ſunt, qos præ te ſplendor conſimilis & opum & dignitatum exornabat: hos tu mihi circumſpice diligenter. Ubi jam dic, qi civitatum magiſtratus ampliſſimos capeſſebant? Ubinam inexpugnabiles illi atqe invicti rhetores? ubi item qi præclarè adeò ſtatuerunt & bene meriti ſunt de publicis iſtis conventibus? Qò abierunt illuſtres eqorum altores? Ubi duces ſunt exercituum? Ubi ſatrapa? denique tyranni qò conceſſerunt? Non omnia pulvis? non ſunt in fabulam verſa omnia? Memoria vitæ iſtorum in qam paucis oſſibus retinetur?* Vide *l.* 6. §. 22. Menander in *certamine cum Philiſtione an Philemone* à Jano Rutgerſio *var. lect. l.* 4. evulgato.

Ὅταν εἰδέναι θέλῃς σεαυτὸν ὅστις εἶ,
Ἐμβλεψον εἰς τὸ μνῆμα θ', ὡς ἐδοιπορεῖς.
Ἐνταῦθ' ἔνεστιν ὀστία καὶ κύφη κόνις
Ἀνδρῶν βασιλέων, καὶ τυράννων. καὶ σοφῶν,
Καὶ μίγα φρονούντων ἐπὶ γένει καὶ χρήμασιν,
Αὐτῶν τε δόξη, καὶ κάλλει τῶν σωμάτων.
Καὶ ἐδὲν αὐτῶν τῶν δ' ἐπῆρκεσε χρόνον.
Κοινὸν τὸν Ἅδην ἔσχον οἱ πάντες βροτοί.
Πρὸς ταῦθ' ὁρῶν γίνωσκε σαυτὸν, ὅστις εἶ.
Noviſſe ſi vis, qalis aut qiſnam ſies;
Hominum ſepulcra, qæ ſecus viam, inſpice.
His oſſa, pulvis atqe inanis clavditur,
Regum, tyrannorum, & virûm ſapientium,
Superbientiumqe opibus & propagine,
Suâqe gloriâ, atqe formâ corporum.
Communis eſt dis omnibus mortalibus.
Hæc intuendo diſcito qalis ſies.

Cur autem τῶν σωμάτων *corporum* αὐτολεξεὶ malim qàm *corporis* cum Rutgerſio & Grotio reddere, diſcas licet ex *annotatis ad l.* 1. §. 16. *περὶ σωμάτων ὥρας.* certè antitheſis illa inter *αὐτῶν δόξαν*, & *τῶν σωμάτων κάλλος*, ſenſum eum qem ibi poſui, exigere videtur. alioqi per metri rationem nihil obſtabat, qo minùs tam *τῦ σώματος* qàm *τῶν σωμάτων* dicere potuiſſet. Ὅλας πόλεις ἄρδην τοσαυτάκις ἀνελόντες, καὶ πολλὰς μυριάδας κατακόψαντες.]

Ἡράκλειτον] de *philoſophis* in genere pariter *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. §. 47. & *l.* 7. §. 19. & *l.* 8. §. 25.

Περὶ τῆς τοῦ κόσμου ἐκπυρώσεως] Ità Laërtius *l.* 9. ex Heracliti ſententia, Ἕνα εἶναι τὸν κόσμον, γενέσθαί τε αὐτὸν ἐκ πυρὸς, καὶ πάλιν ἐκπυροῦσθαι κατά τινας περιόδους ἐναλλὰξ τὸν σύμπαντα αἰῶνα. *Unum eſſe mundum, eundemqe ex igne naſci, & rurſus per qoſdam temporum ambitus per vices hoc omne ſeculum ignescere.* Ab Heraclito forſan Stoici. Vide Lipſium *Phyſiolog. Stoic. l.* 2. *c.* 22, 23. nec noſtri diſſentiunt, niſi qòd *conflagrationem unicam* duntaxat agnoſcunt. Vide Petr. *Epiſt.* 2. *c.* 3. *v.* 7, 10, 12. & qæ congeſſimus in *Orat. de Non obedientia in Hebr. c.* 11. *v.* 7.

Ὕδατος τὰ ἔντος πληρωθεὶς] feſtivé; hominem qi *de mundo igne abſumendo* primus dogma protulerit, ipſum *aqâ* interiùs *inundante oppletum*, diem extremum obiiſſe. *Aqâ oppletum* certè obiiſſe conſentiunt plerique, ab aqa, qâ oppletus ſit, non deſunt qi negent. Siqidem, ut Laërtius *l.* 9. refert, plerique aqâ intercute cùm laboraret, à medicis ajunt qæſiviſſe, *εἰ δύναταί ἐξ ὑπομβρίας αὐχμὸν ποιῆσαι, num ex diluvio ſiccitatem inducere poſſent.* Atqe ità Plutarchus in *præcept. ſalubr.* qod cùm illi qid vellet non intelligerent, in boum ſtabulum condiſſe ſe ſimo circumqaqe obrutum, qo humorem, ſi id fieri poſſet, evaporaret. id cùm nevtiqam ſuccederet, à morbo interiiſſe. Hermippus verò medicos percontatum eſſe, *numqis eorum compreſſis inteſtinis humorem educere valeret.* qod fieri poſſe negantibus, ad ſolem ſtercore bubulo oblitum, vel obrutum potiùs, ipſum ſe expoſuiſſe. ità decumbentem, ab exiccato induratóqe ſimo convulſis artubus diem obiiſſe, Tatianus; à canibus dilaceratum eſſe tradit Neanthes. Cæterùm Hippoborus & Ariſto etiam, referente Sotione, hydrope curatâ, ſuperſtitem, alio neſcio qo morbo interiiſſe, in ſcriptis ſuis ſunt teſtati.

Δημόκριτον δὲ οἱ φθεῖρες] Atqi Laërtius *l.* 9. ex Hermippo, ſenio confectum duntaxat obiiſſe, cùm animâ penè defectâ panis è furno calidi vapore per triduum in vita ſe continuiſſet, qo Cerealibus ſuperſtes eſſet. de pediculis nè *γεὺ* qidem. cùm tamen *l.* 1. Pherecidem juxta qoſdam morbo fœdo hoc periiſſe:

qod

bubulo, interiit. Democritum pediculi; Socratem etiam pediculi. sed alîusmodi, sustulerunt. qorsum ista? navem conscendisti, navigâsti, appulisti: egredere. si ad vitam alteram; nihil, nè ibi quidem, numinis est inanè. sin sensu carituras sis, desines voluptatibus ac doloribus distineri;

ἀπέθανεν. Δημόκριτον ἢ οἱ φθεῖρες, Σωκράτη ἢ ἄλλοι φθεῖρες ἀπέκτειναν. τί ταῦτα; [a] ἐνέβης, ἔπλευσας, κατήχθης. ἔκβηθι. [b] εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον, ἔσται θεῶν κενόν, οὐδὲ ὄκνος. εἰ δ' ἐν ἀναισθησίᾳ, παύσῃ πόνων καὶ ἡδονῶν ἀνεχόμενος, καὶ

a L. 2. §. 3. l. 12. §. 36.
b L. 2. §. 11.

ANNOTATIONES.

qod cùm epistola ipsius ad Thaletem data, tum & Aristoteles confirmat *hist. animal. l. 5. c. 31.* & *l. 3.* ex Philone & Myroniano de Platone idem retulerit, unde *Platonis pediculi*, in proverbium abierint. de aliis qi pari fato defuncti sint Plinius *hist. nat. l. 11. c. 33.* & alii. de Democrito nusqam legisse memini. Lucretius etiam contrà *l. 3.* & ex Lucretio Lactantius *institut. l. 3. c. 18.*

Denique Democritum postquam matura vetustas
Admonuit memorem motus languescere mentis,
Sponte suâ leto caput obvius obtulit ipse.

déque eodem Anton. *meliss. l. 1. c. 58.* (qo avtore tamen, nescio) *ὅτι νοσήσας καὶ ληθάργῳ περιπεσὼν, ὡς ἀνένηψεν, ᾐδέσθη με, ἔφη, ἐξαπατήσει ἡ φιλοζωία, καὶ ἐξήγαγεν ἑαυτὸν τοῦ βίου. qod agrotus, marcorèque ac inexpugnabili ferè dormiendi necessitate langveret, cum ad se redisisset, dixerit, vita amor me non fallet, & mortem sibi conciverit.* Qæ cum Laërtii narratione havd planè conveniunt. Cæterùm etiamsi diversa à se invicem de Democriti obitu tradant avtores isti, at à Marco istîc omnes dissentiunt.

Σωκράτην δὲ ἄλλοι φθεῖρες] *Falsum est*, inqit Xylander. itaqe subsstituit, *historiam* (utì ait) *secutus, Socratem cicuta absumpsit.* Verùm illud, ἄλλοι, Xylandrum monere poterat, de *alîusmodi pediculis* Marcum locutum, qi philosophum illum sustulerint. Anytum mirum nî & Melitum voluerit; qos *pediculos* non absurdè nominat, qasi animalcula vilissima, nulli prorsus usui, nisi hominibus infestandis & conficiendis. Nec abludit qod Epictetus *l. 2. c. 9.* Οἱ μὲν ἡμῶν μεγάλα θηρία εἰσίν, οἱ δὲ θηρίδια πανοῦργα καὶ μικρὰ, ἀφ' ὧν ἔστιν εἰπεῖν, Λέων με καὶ φαγέτω. *Jam alii magna bestia sumus, alii bestiola malitiosa & parva, de qibus dici possit, vel leo me devoret.* Tyrannos & militares viros *leonibus*, *lupis*, animantibus feris, sed generosioribus avt robustioribus confert; sycophantas, delatores, & id genus hominum, *animalculis vilissimis*, sed noxiis, cujusmodi sunt *viperæ*, *vermiculi*, &c. De lenonibus paria Plavtus *Curcul. act. 4. sc. 2.*

Item genus est lenonium inter homines, meo quidem animo,
Uti muscæ, culicesque, pedesque, pulicesque.
Odio & malo & molestiæ; bono usûs est nulli.

Ubi *pedes* pro *pediculis*, qod & Nonius Marcellus ità alibi usurpatum monuit. Sed & de parasitis atqe adulatoribus festivè admodum Anaxilaus apud Athenæum *l. 6.*

Εἰσὶν δὲ κόλακες τῶν ἐχόντων ὑσίας
Σκώληκες. εἰς ὃν ἄκακον ἀνθρώπων τρόπον
Εἰσδὺς ἕκαστος ἐσθίει καθήμενος,
Ἕως πιὼ, ὥσπερ πυρὸν, ἀποδείξῃ κενόν.
Ἔπειθ' ὁ μὲν λιμὸς ἔφυ. ὁ δ' ἕτερος δάκνει.
Adulatores, qos adulant, divitum
Sunt veluti vermes. namqe in hominem simplicem
Sese insinuando, huic assidentes exedunt,
Triticeum ut granum, donec vacuefecerint.
Ità hic jam gluma est: ille alios admordicat.

Ἐνέβης, ἔπλευσας, κατήχθης. ἔκβηθι] *Navigationi vitam* confert: (qâ imagine usus est & Epictetus *Enchir. c. 7.* exhibendus *infrà ad §. 5.* sed aliâ ratione) *mortem portui.* qomodo & Plutarchus *de tranqill. pag. 476. A.* Ἐγγὺς ὁ λιμὴν, καὶ πάρεσιν ἀποηξασθαι τῷ σώματος, ὥσπερ ἐφολκίῳ μὴ σίγοντος. *In propinqo est portus, licétqe enatare e corpore, tanqam scaphâ aqam admittente.* Juncus itidem *lib. de senect.* apud Stobæum *tom. 2. tit. 113.* Δοκεῖ δέ μοι ἑκάτερος αὐτῶν (ὅ, τε γέρων ἀποθανὼν, καὶ ὁ νέος) ἐοικέναι τοῖς ἀγωνιζομένοις δρόμον, ἢ τοῖς πλέουσι. καὶ ὁ μὲν διελθὼν τὸ μέγα πέλαγος, ὥσπερ εἶναί λέγω τὸν βίον, κατάρας ἐπί τινα λιμένα, τῇ κυβερνήτῃ τελευτήσαντος, ἀπέβη τῆς νεώς. ἦπερ διαγωνισάμενος ἐν τῷ σταδίῳ, καὶ τὸ στέφανον τυχὼν, ἀποτάττεται τοῖς ἀγῶσιν. ὁδ' ἕτερος ἐν μέσῳ τῷ πόρῳ τῆς θαλάττης διεφθάρη, μὴ διελθὼν τὸν προκείμενον αὐτῷ πλοῦν, ὑπὲρ ὃ πολλάκις εὔξατο. ἦπερ τρίχων ἐν τῷ σταδίῳ, καταπεσὼν, ἀστεφάνωτος ἐξεκομίσθη. *Videtur mihi uterqe illorum, (qi vel senex mortuus fuerit, vel juvenis) similis cursu certantibus, avt navigio vectis. Senex enim emensus magnum pelagus, qod vitam esse dico, jussu gubernatoris ad aliqem portum appellens, a navi discedit: avt peracto alicubi in stadio certamine, & coronam nactus, certaminibus valedicit. At juvenis in medio mari, non assequtus propositum navigationis terminum, pro qo vota toties fecerat, interiit: avt alicubi dum in stadio curreret, collapsus, sine corona elatus est.* Et Junco saniùs Seneca *Epist. 70. Novissimè incipit ostendi publicus finis generis humani. Scopulum esse illum putamus, dementissimi? portus est, aliqando petendus, nunqam recusandus. in qem si qis intra primos annos delatus est, non magis qeri debet, qàm qi citò navigavit. alium enim, ut scis, venti segnes ludunt ac detinent, & tranqillitatis lentissimo tadio lassant, alium pertinax flatus celerrimè perfert. alios vita velocissimè adduxit, qò veniendum erat etiam cunctantibus, alios maceravit & coxit.* Vide eundem *ad Polyb. c. 28.*

Ἐνέβης] *ἐμβαίνειν, navem conscendere.* Apud Svidam avtor innominatus; Ἐνέβη δὲ ναῦν ἀποχρῶσαν τοῖς ἑταίροις. *Conscendit navem sociis sufficientem.* Libanius *Orat. 11. Lutet. Edit. pag. 353. B.* Ὥσε τὰ μὲν ἀναστεύσαντες, (f. ἀναστάσαντες) τὰ δὲ ἀντικαθιστήσαντες, ἐνέβαινον εἰς τὰς ναῦς ἐν ὀφθαλμοῖς Κυπρίων τὰ παλαιὰ μὲν ὡς νεωστὶ φερόμενοι. τὰ δὲ ἄρτι δεξάμενα τὴν τέχνην ἐν τῇ δόξῃ τῶν ἀρχαίων ἀφίντες. *Ut partim accelerando, partim restituendo, evexerint ad naves, ante oculos Cyriorum, antiqa qidem ut navalia ferentes, sed recentia accipientes arte demptâ, ut opinionem insinuarent qasi antiqorum operum.* &c. Morellus. imò, *ut hisce revulsis, illis substitutis, naves conscenderint.* de simulacris loqitur per fravdem subreptis.

Εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον] Ità de statu animarum post mortem ambigendo passim Marcus sermonem instituit. Vide *ad l. 4. §. 14.* & *l. 7. §. 32.* Sed & Plutarchus *ad Apollon. pag. 190.* qem, qia prolixior est in hoc argumento, transcribere piget. Seneca *Epist. 71. Avt in meliorem emittitur vitam, lucidius tranqillisqe inter divina mansurus: avt certè sine ullo futurus incommodo, natura sua remiscebitur, & revertetur in totum.*

Παύσῃ πόνων] Gemina his habes *l. 6. §. 28.* Θάνατος πόνων ἀπόλυσις. ἀλλὰ καὶ κακῶν. *Mors est liberatio à doloribus, sed & malis.* unde τελευτὴ λυσίπονος, *Mors molestiis liberans*, Pindaro dicta. Plutarchus *ad Apollon.* & *ibid.*

Ἄλγος γὰρ ὄνησις οὐδὲν ἅπτεται νεκρῶν.
Nam morte functos nullus attingit dolor.

qod Æschylo tribuit Stobæus *tom. 2. tit. 121.* & Sophocli *Trachin.*

Τοῖς γὰρ θανοῦσι μόχθος οὐ προσγίνεται.
Nam morte functos nullus assequitur labor.

Lucret. *l. 3.*

Tu qidem, ut es lecto sopitus, sic eris avi
Qod superest, cunctis privatu' doloribus ægris.

Seneca *Epist. 24. Moriar? hoc dicis, Desinam ægrotare posse; desinam alligari posse; desinam mori posse.* Cæsar apud Salustium in *Catilin. Mortem ærumnarum requiem, non cruciatum esse: eam cuncta mortalium mala dissolvere: ultrà neqe cura, neqe gaudio locum esse.*

Καὶ ἡδονῶν ἀνεχόμενος] πόνων καὶ ἡδονῶν ἀνέχεσθαι, *dolores voluptatésque sustinere.* qasi non sit minor molestia istis, qàm illis distineri. Certè qo modo Terentiana illa parturiens, *Adelph. 3. 4.*

---- *Miseram me; differor doloribus:*

eodem planè Plavtinus adolescens, gavdii prægnans; *Trucul. 4. 1.*

---- *ut ego lætus sum, & lætitiâ differor!*

disertè Seneca *Epist. 39. Qis hostis in qemqam tam contumeliosus fuit, qàm in qosdam voluptates sua sunt? qorum impotentiæ atqe insanæ libidini ob hoc unum possis ignoscere, qod qæ fecere, patiuntur.* Celebre est Antisthenis illud, Μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην. *Insanire detur potiùs, qàm voluptate affici.* Refert Laërtius *l. 5.* & Sextus *comment. l. 10. c. 2.* & *Pyrrhon. hypothes. lib. 3. c. 22.* Hinc Clemens *Strom. l. 5.* & ex Clemente Evsebius *præpar. l. 13. c. 13.* Ἀντισθένης δὲ μανῆναι μᾶλλον, ἢ ἡσθῆναι αἱρεῖται. Et ab eadem mente Seneca *Epist. 82. Malè tibi esse malo, qàm molliter.* Sophocles itaqe jam senex, cùm ab eo qæreretur, num rebus Venereis adhuc uteretur, Εὐφήμει, inqit, ὦ ἄνθρωπε. ἀσμενέστατα μέν τοι αὐτὸ ἐπέφυγον, ὥσπερ λυττῶντά τινα καὶ ἄγριον δεσπότην ἀποφυγών. *Bona verba, mi homo: libentissimè istinc, tanqam à domino agresti ac furioso profugi.* Plato *Polit. l. 1.* Cicero *de senect.* Valerius Maximus *l. 4. c. 3.* Plutarchus *de avarit.* & *de senect. polit.* Clemens *pædag. l. 2. c. 10.* Stobæus *tom. 2. tit. 113.* ubi videnda etiam Junci de eodem argumento dissertatio. Qod avtem ille senectuti beneficium tribuit, morti Marcus hîc, & qidem meritò magìs, adscribit. Spectat horsum Cratetis festivum illud, qod Laërtiùs *l. 5.* Svidas in *Crat.* exhibent.

Ἔρωτα παύει λιμός. εἰ δὲ μὴ, χρόνος.
Ἐὰν δὲ τούτοις μὴ δύνῃ χρῆσθαι, βρόχος.
Fames amorem sedat; avt saltem dies:
Si non medentur ista, idem laqeus facit.

Λατρεύων τοσούτῳ χείρονι] Plutarchus *ad Apollon. pag. 114. C.* Ὁ μεταλλαχὼς θειοτέρου τινὰ βίου μετέληφεν, ἀπαλλαγεὶς τῆς τοῦ σώματος λατρείας, καὶ τῶν αὐτοῦ ἕνεκα τούτῳ φροντίδων τε καὶ συμφορῶν. *Qi inter mortales esse desiit, divinioris cujusdam vitæ factus est consors, liberatus servitute corporis, & arumnosis istis solicitudinibus & casibus.* Et *ibidem pag. 107. F.* Τὸ γὰρ μὴ δεδουλῶσθαι σαρκὶ καὶ τοῖς πάθεσι ταύτης διάγειν, ὑφ' ὧν κατασκώπτεται ὁ νοῦς τῆς θνητῆς ἀναπίμπλατα φλυαρίας, εὐδαιμόν τι καὶ μακάριον. *Beatum enim est liberari à servitute carnis & affectionibus eam comitantibus, qæ mentem occupant, ac stultitiâ humanâ implens.* qo loco & ex Platonis *Phædone*, ἀσχολίας καὶ φλυαρίας recenset varias, qibus servitii hujus ratione obnoxia fit anima. Cujus illud in-

καὶ [a] λατρεύων τοσ[ῶ]τῳ χείρονι [b] τῷ ἀγγείῳ. [c] ἢ φθείρει τὸ ὑπηρε[τ]ῶν. τὸ μὲν γὰρ νῶς καὶ [d] δαίμων, τὸ δὲ [c] γῆ καὶ λύθρος.

§. 4. [f] Μὴ κατατρίψῃς τὸ ὑπολιπόμενον τοῦ βίου μέρος ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις, ὁπόταν μὴ τοῦ ἀναφορὰν ἐπί τι κοινωφελὲς ποιῇ. [g] ἤτοι γὰρ ἄλλο ἔργον στέρῃ, τυτέστι, φαντάζόμενος τί ὁ δεῖνα πράσσει, καὶ τίνος ἕνεκεν, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμεῖται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ποιεῖ [h] ἀποῤῥέμβεσθαι τῆς ἰδίας ἡγεμονικῆς παρατηρήσεως, [i] χρὴ μὲν οὖν καὶ τὸ εἰκῇ καὶ μάτην

desines vasi tanto deteriori inservire. an non enim præstantius est id qod inservit? cùm alter mens & genius, alter limus & sanies sit?

§. 4. Qod supereſt vitæ reliqum, nè conteras in cogitationibus de rebus alienis, nisi siqid ad communem utilitatem spectaverit; puta, cogitando, qid iste vel ille agat, & qorsum hoc vel illud agat, qid loqatur, qid cogitet, qid machinetur, & cætera. etenim operis alieni observatio, à mentis propriæ custodiâ cogit evagari. oportet itaqe in cogitationum serie frustraneum & superfluum

omne

a *L.* 2. §. 2. *l.* 11. §. 19.
b *L.* 10. §. 38.
c ὅπερ εἰσὶ τὸ ὑπ' Boot. ὅπῳ π. Mer. vel ἢ [ᾗ] π. τ. ἰ; f. v. x.
d *L.* 2. § 13.
e *L.* 2. §. 2.
f *L.* 2. § 8 13.
g ἤδη γ. α. ε, ς. Boot. ἤτοι γ. α. ε. vel ἡ γὰρ τοῦ α. ε. τηρήσις f. vide Not.
h *L.* 2. §. 7. *l.* 4. §. 22.
i *L.* 2. § 5. 16.

ANNOTATIONES

ter alia *pag.* 108. *A.* Μυρίως] *ἡμῖν ἀσχολίας παρέχει τὸ σῶμα. Innumeras nobis faceſſit moleſtias corpus.* Vide Senecam *Epiſt.* 65. *ſuprà ad l.* 2. §. 2. vide & *infrà. l.* 6. §. 28. Sed & Gregorium Nazianzenum *ad l.* 2. §. 1. τῷ χείρονι συνεδέθη. & Tertullianum *ad l.* 7. §. 66. Hinc qerulæ voces illæ qorundam apud Epictetum *Diſſert. l.* 1. *c.* 9. *Οὐκέτι ἀνεχόμεθα μετὰ τοῦ σωματίου τουτου δεδεμένοι, καὶ τοῦτο τρέφοντες, καὶ ποτίζοντες, καὶ ἀναπαύοντες καὶ καθαίροντες, εἶτα δὲ αὐτὸ συμπεριφερόμενοι τοῖσδε καὶ τοῖσδε. Nos corpuſculi hujus vincula tolerare diutius non poſſumus, ut ſimus cibum potumqe dando, & qietem præbendo, eoqe repurgando occupati, & propter ipſum aliis atqe aliis nos accommodemus.* Ipse apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 119. *Θαυμαστὴ ἡ φύσις, καὶ, ὡς φησι Ξενοφῶν, φιλίζωος. τὸ γὰρ σῶμα, τὸ πάντων ἀηδέστατον καὶ ῥυπαρώτατον, σέργομεν καὶ θεραπεύομεν. Εἰ γὰρ ἐδει πέντε μοναις ἡμέραις θεραπεῦσαι τὸ τοῦ γείτονος σῶμα, οὐκ ἂν ὑπεμείναμεν. ὁρᾶ γὰρ οἷόν ἐστι, ἔωθεν ἀναστάντα, τρίβοντας τοὺς ὀδόντας τοὺς ἀλλοτρίους, καὶ τι τῶν ἀναγκαίων ποιήσαντα, ἀπονίζειν ἑκάστα τὰ μέρη. τῷ ὄντι θαυμαστόν ἐστι φιλεῖν πρᾶγμα, ᾧ τοσαῦτα λειτουργοῦμεν καθ' ἑκάστην ἡμέραν. κάτθω τουτονι τὸν θύλακον. εἶτα κινῶ. τί τοῦτο βαρύτερον. ἀλλὰ θεῷ δοῦ με ὑπηρετεῖν. διὰ τοῦτο μενῶ, καὶ ἀνέχομαι λοῶν τὸ δύσηνον τοῦτο σωμάτιον, χορταζων, σκέπων. ἑως; αὐτὸς εἰπῃ, Ἄφες αὐτὸ ἤδη, καὶ μηκέτι πρᾶγμα ἔχε. Mirabilis eſt natura, & ut Xenophon inqit, vitæ cupida. Corpus igitur iſtud omnium injucundiſſimum & ſordidiſſimum amamus & colimus. Ac ſi oporteret qinqe dies ſolum vicini corpus curare, non ſuſtineremus. Vide enim qalis ſit res, diluculo ſurgentem alienos dentes fricare, & poſt aliqod opus neceſſarium partes illas abluere. Revera mirum eſt animari corpus illud, cui tot in dies miniſteria ſunt exhibenda. Hanc peram farcio, & rurſus evacuo: qid iſto moleſtius? Sed oportet me Deo inſervire. Qamobrem maneo, & ſuſtineo lavare miſerum iſtud corpuſculum, paſcere, veſtire, usqe dum ipſe dixerit, dimitte nunc ipſum, & non amplius occupator.* ubi νάτθω Gesnerus vertit, *ſarcio.* cùm *farcio* potius debuiſſet. hoc est enim, non illud, licèt usitatum minus, τὸ νάτθω, qod & τὸ σάτθω, infercio. Sed & iſtud forsan avtor ipse usurpaverit.

Τῷ ἀγγείῳ] corpus ἀγγεῖον sive *vaſculum* appellat, qomodo σκεῦος Apostolus *ad Theſſal. Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 4. Neqe enim Estio nostro *in decalog. leg.* 7. accedo, qi τὸ σκεῦος sive *vas* vult eo sensu ibi accipi, qo apud Comicum sumitur, in *Pænul. Act.* 4. *ſcen.* 2. ubi Milphio:

Facio qod manifeſtò mœchi havd fermè ſolent.
— refero vaſa ſalva. —

Ità *anima vas, corpus,* Lucretio *l.* 3.

— corpus, qod vas qaſi conſtitit ejus.

Cicero *Tuſc. l.* 1. *Corpus eſt qaſi vas animi, avt aliqod receptaculum.* Idemqe *Lactantius l.* 7 *c.* 12. Vide & *l.* 10. §. 38. & *l.* 12. §. 2. Mericus Casavbonus *domicilium* sive *casam* vertit; qod à Marci schemate longiusculè abscedit.

Ἡ περίεσι τὸ ὑπηρετῶν] Xylander. *qinetiam qod servit, id supererit.* Verùm hoc Marcus hic non asserit. in priore membro tanqam incertum posuit. in posteriore, qasi non superesse dato, qid futurum tunc sit, differit. Locus est proculdubiò perperam habitus. Legendum opinor vel, ἃ περίεσι, *qo illud qod inservit præstantius est:* vel, ἢ [ἃ] περίεσι τὸ ὑπηρετῶν; *an non præstantius est id qod inservit?* firmare videntur, qæ sequntur. Seneca *Epiſt.* 65. *Major ſim, & ad majora genitus, qàm ut mancipium ſim mei corporis: qod eqidem non aliter aspicio, qàm vinculum aliqod libertati meæ circumdatum.* Vide & *infrà l.* 5. §. 21. & *l.* 11. §. 19. Verùm D. Bootius mavult, ὅπερ ἐστὶ τὸ ὑπηρετῶν. & exponit, *qod inservire debet.* ut τὸ λατρεύειν animo, τὸ ὑπηρετεῖν corpori adscribatur. Mericus Casavbonus ὅσῳ περίεσι τὸ ὑπ. *desines vasculo inservire tantò deteriori, qantò id qod inservit præstantius existit.* At clarissimus Salmasius hæc mutilata suspicatur; cùm in avtore isto disjunctivum ἢ non reperiatur, qin præcedat ἤτοι. ex insequentibus itaqe sententiâ suppletâ; locum totum sic reconcinnat, ἤτοι γὰρ ἄλλο ἔργον στέρῃ, ὁπόταν μὴ τὴν ἀναφορὰν ἐπί τι κοινωφελὲς ποιῇ. ἢ περίεσι τὸ ὑπηρετῶν. *avt aliud qod agas, non habes, cùm relationem non facis ad aliqid in commune profuturum; avt qod servire debet in te dominatur.* περίεσι τὸ ὑπηρετῶν, *ſuperiores fert, superat.* Grammatici περιεῖναι περιγενέσθαι interpretantur. unde περιεῖναι τῆς πόλεως. *superare, expugnare urbem.* & περίεσθαι, περιγενήσεσθαι *superaturum esse.* Incertus avtor apud Svidam; ὅτε ἑτέρως περιέσεσθαι σφαλῆναι θερμῶ καὶ ἀμάχῳ παντάπασι. *Havd enim aliâ ratione ducem & ferocem, & prorsus invictum ab eo superatum iri.* Accederem libens, nisi obstaret, qod de animæ statu post mortem sermo instituatur. itaqe ἐπέχω, animúsqe inclinat potiùs ad sententiam D. Bootii, si liberiùs refingendi detur licentia, ut legatur, ὅπερ εἰκὸς ὑπηρετεῖν. *qod inservire æqum esset.* viderint alii.

Νῶς καὶ δαίμων] Vide *ſuprà ad l.* 2. §. 13.

Γῆ καὶ λύθρος] Vide *ad lib.* 2. §. 2.

§. 4. Ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις] Curiositatem coercet. ut *ſuprà l.* 2. §. 8, 13.

Ἤτοι γὰρ ἄλλο ἔργον στέρῃ -- ποιεῖ ἀποῤῥέμβεσθαι τῆς τοῦ ἡγεμονικοῦ παρατηρήσεως] lego: ἤ τοι γὰρ ἄλλο ἔργον τήρησις, vel ἡ γὰρ τοῦ ἄλλου ἔργου τήρησις. qanqam vir eruditus, qod suprà monuimus, antegressis ista interserit. At D. Bootius pro ἤτοι vult ἤδη legi. *debortatur,* inqit, *ab inqisitione in alienos mores. poterat aliqis qærere, qid in eo mali? occurrit, damnum esse præſentaneum; qia jam, eodem videlicet temporis ſpatio qo id facis, privaris ſive impediris ab alio opere. qod autem opus id ſit, mox declarat,* ἢ τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ παρατήρησις. Verùm de istis aliorum judicium esto.

Τυτέσι, φαντάζόμενος] σολοικοφανὶς sive ἀκαλάλληλον, καὶ ἀνακόλουθον esse videtur; qod locutionis genus apud avtores etiam celebriores occurrit qandoqe, atqe in hoc qasi tumultuario & αὐτοσχεδιαστικῷ scribendi genere jure veniam mereatur: in pagina Stoica præsertim; cùm his Chrysippus *de rhetor. l.* 1. permiserit, avtore Plutarcho *de Stoic. contract. c.* 25. καὶ σολοικισμοὺς, ἐφ' οἷς ἄλλοι ἂν αἰσχυνθείησαν οὐκ ὀλίγοι, *etiam Solœciſmos eos admittere in ſcriptis ſuis, qorum alios havd pavcos diſſuaderet.* Verùm sic Homerus *Il.* β'. *v.* 350.

Φημὶ γὰρ ἦν καλανσῦσαν ὑπερμένεα Κρονίωνα, &c.
Ἀστράπτων ἐπιδέξι, ἐναίσιμα σήματα φαίνων.
Dico enim annuiſſe prapotentem Saturnium, &c.
Fulgurans ad dextram, favſta ſigna oſtendens.

Terent. *Eunuch. Act.* 5.

P. *Cur ergò in his ego te conſpicor regionibus?*
T. *Vobis fretus.—*

Idémqe

Nos omnes, qibus eſt alicunde objectus labor,
Omne qod eſt interea tempus, priusqam id reſcitum eſt, lucro eſt.

Hujusmodi videntur esse in sacra pagina, illud Lucæ *Evang. c.* 22. *v.* 20. Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. *Hoc poculum eſt illud novum pactum per ſanguinem meum, qi pro vobis effunditur.* Illud item Joannis *Apoc. c.* 1. *v.* 5. Καὶ ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, &c. & mox. τῷ ἀγαπήσαντι, καὶ λύσαντι ἡμᾶς, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς. *Et à Jeſu Chriſto, qi eſt fidus ille teſtis, qi dilexit nos, & lavit nos, & qi fecit nos reges & ſacerdotes.* Sed & illud ejusdem *Evang. c.* 1. *v.* 14. Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. *Et ſpectavimus gloriam ejus, gloriam ut unigeniti à Patre, qi plenus eſt gratia ac veritatis.* de qo tamen loco Beza videatur, qi prius membrum παρένθετον facit; & Heinsius ad Nonnum, qi cum Theophylacto πλήρη legit. Illud etiam Pavli *ad Coloſſ. c.* 3. *v.* 16. Ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτούς. *Sermò Chriſti habitet in vobis copiosè, docentes & admonentes vos mutuò.* &c. Syntaxin deniqe huic geminam habes & *l.* 4. §. 48. ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ, ὁ μὲν τοῦτον κηδεύσας, &c. *Qi vice freqenti, alii alios ubi ſepelierint.* &c. & *l.* 8. §. 31. Ἀυλὴ Ἀυγούστου, γυνὴ, θυγάτηρ -- ὅλης αὐλῆς θάνατος. *Auguſti aula, uxor, filia -- aula tota morti conceſſit.* Verùm potest istic, non parenthesis ab avtore, sed metathesis sive transpositio ab exscriptore, subesse. atqe in hanc demum ipse partem propendeo; totámqe periochen ità existimo & esse concipiendam, & à Marco ipso fuisse conceptam: Μὴ καταστρίψῃς τὸ ὑπολιπόμενον τοῦ βίου μέρος ἐν ταῖς περὶ ἑτέρων φαντασίαις. τυτέσι, φαντάζόμενος τί ὁ δεῖνα πράσσει, καὶ τίνος ἕνεκεν, καὶ τί λέγει, καὶ τί ἐνθυμεῖται, καὶ τί τεχνάζεται, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἡ γὰρ τοῦ ἄλλου ἔργου τήρησις, ποιεῖ ἀποῤῥέμβεσθαι τῆς τοῦ ἰδίου ἡγεμονικοῦ παρατηρήσεως. Ità concepto, tam in proclivi sunt omnia, qàm est imber cùm pluit.

Ποιεῖ ἀποῤῥέμβεσθαι] Ità *l.* 4. §. 22. μὴ ἀποῤῥέμβεσθαι. Vide

omne declinare: curiosum avtem & malignum multò magís. assvefacere verò te debes, ut ea duntaxat cogites, de qibus si qis subitò te reqisiverit, qid nunc in animo versas? liberè statim respondere qeas, istud vel illud. unde palam fiat extemplò, esse omnia apud te simplicia, benevoláqe animalis sicut socialis, & cogitationes omnes neglectim habentis, qæcunqe voluptatem avt luxum ullo modo respiciant; avt æmulationem etiam, avt invidentiam & suspicionem, avt aliud, qidlibet, de qo proloqi pudeat, hoc te vel illud in animo habuisse. Vir ità compositus, qò minùs in optimorum numero censeatur, jam nihil est, cùm

ἐν τῷ ἑρμῷ τῶν φαντασιῶν περίσεσθαι, πολὺ δ' μάλισα τὸ ωφέιεργον, καὶ κακήθες. καὶ a ἐθισέον ἑαυτὸν, μόνα φαντάζεθαι, ωφεὶ ὧν εἴ τις ἄφνω διανέροιτο, τί νῦν διανοῇ; μὴ παῤῥησίας ωδ' ἀχρῆμα ἂν ἀποκρίναιο, ὅτι τὸ, καὶ τό. ὡς ἐξ αὐτῶν ευθὺς δῆλα εἶναι, ἴδι παῦτε b ἀνωλᾶ καὶ c ἐυμενῆ, καὶ d ζῶα κοινωνικᾶ, καὶ ἀμελᾶντα ἡδονικῶν, ἢ καθάπαξ ἀπολαυσικῶν φανταsμάτων, ἢ φιλονεικίας τινὸς, ἢ βασκανίας καὶ ὑποψίας, ἢ ἄλλα τινὸς, ἐφ' ᾧ ἂν ἐρυθριάσειας ἐξηγάμενος, ὅτι ἐν νῷ αὐτὸ εἶχες. ὁ γὰρ τ' ἀνὴρ ὁ τοιᾶτος, e ὧν ἴδι ὑπερτιθέμενος τὸ ὡς ἐν ἀρίσοις ἤδη εἶναι, ἱερεύς

a Inf § 12. l. 12. § 4.
b L. 11. § 15.
c Inf. § 12. l. 6. § 47. 9. § 10.
d L. 5. § 16. 30. l. 9. § 9.
e L. 8. § 22.

ἢ

ANNOTATIONES.

Vide *ad l.* 2. §. 7.

Τὸ εἰκῇ καὶ μάτην] Vide *l.* 2. §. 16.

Ἐν τῷ ἑρμῷ τῶν φανtασιῶν] *in cogitationum serie.* ubi scilicet cogitatio cogitationem serit: prout usu venire solet.

Περίσεσθαι] *fugere, & declinare.* Xylander. qo sensu Pavlum vult usurpásse *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 16. verbis illis; τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περίισαο. *Profanos illos de rebus inanibus clamores declina.* qo loco & Latinus interpres Vulgatus ità vertit, *Devita*: sicut & in illis *ad Tit. c.* 3. *v.* 9. Μάχας νομικὰς περίισαο. *Pugnas legales fuge.* An antiqi tamen avtores sic usi fuerint, nescire se profitetur. Cæterùm ex exteris, havd valdè antiqis tamen, loca suppeditant non pavca viri clarissimi Isaacus Casavbonus *ad Athen. l.* 15. *c.* 5. & Andreas Dunæus *ad Joannem Chrysostomum in Epist. ad Tit. Orat.* 6. & *ad Hebr. Orat.* 38. qibus τὸ περίισεσθαι significet, παραιτεῖσθαι, ἐκτρέπεσθαι, *vitare, fugere, fugiendo declinare.* Ego tamen in locis illis ex Apostolo productis malim τὸ περίισεσθαι in *cohibendi*, sive *coercendi* significatione sumere qomodo Beza & Stephanus reddidère. qum utrumqe utrobiqe monet Apostolus & Timotheum & Titum, ut *vaniloqia profana* ille, *litigia legalia* iste, in aliis potius *compescat*, qàm ut ipse alteruter *devitet*. qod patet ex verbis ad Timotheum proximis *vers.* 17. alioqi τῷ παραιτεῖσθαι vocabulo utitur, ubi virum sanctum illum admonet, qid ipsi cavendum spernendumqe velit. *Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 7. & *Epist.* 2. *c.* 2. *v.* 23. Oecumenius utramqe significationem admittit, *in Epist. ad Tim.* περίισαο, ἢ παραι ῖ, ἢ περισσῶς ἴσαο, εἰς τὸ παῦσαι καὶ κωλύσαι. Et *in ad Tit.* ὑποτέλλεσθαι καὶ παραιτεῖσθαι. De Apostoli loco qid sentiam dixi: de Marci loco isto Xylandro non invitus concesserim. Verùm de illis alibi fusius pleniúsqe ea differni, qibus illic recitandis commentarium illum necessariò minùs nolim oneratum.

Μόνα φανtάζεσθαι, περὶ ὧν εἴ τις ἄφνω διανέροιτο] Vult nihil cogitari, qod proloqi pudeat pigeátve. cujus contrarium tangit notátqe in plerisqe *l.* 12. §. 4. Hoc avtem argumento sani nihil honestive Alcæum animo volutare Sappho concludit; qæ dicenti illi,

Θέλω τί τ' εἰπῆν. ἀλλά με κωλύει αἰδώς.
Dicere velim aliqid, prapediret ni pudor.

respondit, (Aristotele referente *Rhetor. lib.* 1. *c.* 9. Scaligero *ad Cirm.* refituente,)

Αἰ δ' ἰκέ σ' ἔτλως ἵμερος ἢ καλῶς,
Καὶ μὴ τὸ εἰκῇ γλῶσσ' ἐκύνα κακὸν,
Αἰδὼς κεν ὄχι σ' εἶχεν ὄμματ',
Ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῷ δικαίῳ.
At si boni qid cor tibi tangeret,
Nec turpe lingua suggereret malum,
Avdacter absqe omni pudore
Prologereris honesta qævis.

Qod avtem de cogitatis istic Marcus noster, de eisdem Marcus alter *Offic. l.* 5. *Vir bonus, non modo facere, sed nè cogitare qidem qidqam avdebit, qod non avdeat prædicare.* Qin & de consultis idem *lib. eod. Ea deliberanda omnino non sunt, in qibus est turpis ipsa deliberatio, atqe etiam in omni deliberatione celandi atqe occultandi spes opinioqe removenda est.* De votis Persius, *Sat.* 2. *v.* 3, &c.

— non tu prece poscis emaci,
Qæ nisi seductis neqeas committere Divis,
Havd curvus promptum est, murmirqe humilesqe susurros
Tollere de templis, & aperto vivere voto.

Contrà scilicet qàm *bona pars procerum* tacitá qæ libat acerrá; &, *Labra movet metuens avdiri* — ut Horatius *l.* 1. *Epist.* 16. Itaqe Pythagoras suos monebat, μετὰ φωνῆς ἔυχεσθαι, id est, *clará voce precari.* Οὐχ ὅτι τὸ θεῖον ὤετο μὴ δύνασθαι τῶν ἠσυχῇ φθεγγομένων ἐπαίειν, ἀλλ' ὅτι δικαίας ἐβούλετο εἶναι τὰς ψυχάς. *Non qod existimaret Deum non posse audire eos, qi tacitè loquntur, sed qod justas vellet esse preces.* Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 543. *A.* Ità Seneca *Epist.* 10. *Tunc scito esse te omnibus solutum, cùm eò perveneris, ut nihil Deum roges, nisi qod rogare possis palam. nunc enim qanta dementia est hominum? turpissima vota diis insusurrant: si qis admoverit avrem, conticescent, & qod scire hominem nolunt, Deo narrant.* Et mox: *Sic vive cum hominibus, tanqam Deus videat: sic loqere cum*

A *Deo, tanqam homines avdiant.* Respexit horsum Macrobius *Saturn. l.* 1. *c.* 7. ubi dixit: *Præceptum est philosophiæ: sic loqendum esse cum hominibus, tanqam dii avdiant; sic cum diis, tanqam homines avdiant.* Hinc Martialis *l.* 1. *epigr.* 40.

Si qis erit recti custos, imitator honesti,
Et nihil arcano qi roget ore deos.

De factis, vitáqe totá, Seneca idem *Epist.* 43. *Tunc felicem te esse judica, cùm poteris in publico vivere; cum te parietes tui tegent, non abscondent; qos plerumqe circundatos nobis judicamus, non ut tutiùs vivamus, sed ut peccemus occultiùs. Rem dicam ex qa mores æstimes nostros. Vix qenqam invenies, qi possit aperto ostio vivere. janitores conscientia nostra, non superbia, opposuit. Sic vivimus, ut deprehendi sit subitò aspici. Qid avtem prodest recondere se, & oculos hominum avrefqe vitare? bona conscientia turbam advocat; mala etiam in solitudine anxia atqe solicita est. Si honesta sunt qæ facis, omnes sciant: si turpia, qid refert neminem scire, cum tu scias: Oh te miserum, si contemnis hunc testem.* Idémqe *de vit. beat. c.* 20. *Populo teste fieri credam, qicqid me consicio* (excusi pessimè, *nescio*) *faciam.* Galen. *de affect. cur. c.* 5. Ἀνεφχθήτω σα ἡ θύρα σιαπαντὸς τῆς οἰκήσεως. ἐξέσω τοῖς συνήθεσιν εἰσιέναι πάντα καιρὸν, ἢν ὅτως ἡς παρεσκευασμένος. δεῖ ἂν θαῤῥεῖν, ὡς ὑπὸ τῶν εἰσίοντων ευρίσκεσθαι μηδὲν καλελειμμένον ἁμαοτήμασι, ὡς δ' ἄλλοι πάντες ἂν οἱ προελθόντες εἰς τὸ δημοσιον ἅπανα πειρῶνται πράτειν κόσμια. ὕτω καὶ σὺ καὶ τὴν ἰδίαν οἰκίαν πράτειν. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν αἰδούμενοι τὰς ἄλλας [τοῖς ἄλλοις f.] ἁμαρτάνοντας; τι φοβηθήναι, μόνος ἑαυτὸς ὐκ αἰδῆναι. σὺ δὲ σαυτὸν αἰδῆ μάλισα, πειθόμενος τῶν φαύλι, Πάντων δὲ μάλις' αἰσχύνεο σαυτόν. *Pateat domus tua ostium familiaribus: qovis tempore liceat ingredi, si in hunc modum te comparaveris. Qare fidas oportet tanqam ab introeuntibus nulli vitio insigni obnoxius esse maximè comprehendaris. Sed qemadmodum alii omnes in publicum progressi, omnia conantur facere ut decet, tu domi tuæ ita facias. Illos autem alios deprehendi errantes nonnihil pudet, semetipsos deprehendi non pudet. Tu verò præsertim qum admonearis peccati, erubescas, imò omnium maximè te tui pudeat.* De se deniqe fidenter satìs, verè necne ipse viderit, profitetur Apulejus in *apologia. Nihil unqam cogitasse, qod eloqi non avderet; nulliusqe jusum factum vel dictum extare, de qo disserere publicè non possit.* Vide *ad lib.* 1. §. 3. & *infrà* § 7. & 15. & *l.* 6. § 16.

Εἴ τις ἄφνω διανέροιτο] Facit huc Zenonis monitum illud: Πάντα πράτειν, ὡς ἀπολογησομένης ὀλίγον ὕτερον παιδαγωγοῖς. *Omnia nos agere, qasi pædagogis paullo post responsuros.* Galenus *de affect. cur. c.* 3. De viro bono ac justo Cicero apud Lactantium *l.* 17. *c.* 24. *Itaqe talis vir, non modo facere, sed nè cogitare qidem qicqam avdebit, qod non avdeat prædicare.* Vide & qæ sequntur ibidem.

Ἀπολαυσικῶν φανταsμάτων] Vide *infrà ad* § 6. ἀπολαύειν.

Οὐκ ἐῖς ὑπερτιθέμενος τὸ ὡς ἐν ἀρίσοις ἤδη εἶναι] Notat procrastinationem studii & conatus ad optima enitendi, ut istic, ità *l.* 8. § 22. verbis illis. Μᾶλλον δὲ θέλεις ἀγαθὸς ἄυριον γενέθαι ἢ σήμερον εἶναι. *Qi bonus mavis cras fieri, qàm esse hodie.* Epictetus *Enchir. c.* 50. Ἐς ποῖον ἔῖ χρόνον ἀναβάλῃ, τὸ τῶν βελίσων ἀξιῶν σεαυτὸν, καὶ ἐν μηδενὶ παραβαίνειν τὸν διαιρέντα λόγον; *Quousqe tandem differes præstantissima qæqe tibi vindicare, & nullatenus distinctionem rationis violare?* qo loco pro διαιρέντα, αἱρέντα legendum ex Marco monuimus, *ad l.* 2. § 5. Vide & Epicurum *Epist. ad Menacum, ad l.* 1. § 4.

Ἱερεύς τις] Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. § 4. de Stoicis; Λέγουσι δὲ καὶ ἱερέα μόνον εἶναι τὸν σοφὸν, φαῦλον δὲ μηδένα. *Dicunt verò solum sacerdotem esse sapientem, malum verò neminem.* Porphyrius *de abstinent. l.* 2. §49. Ὁ ὄντως φιλόσοφος, τῷ ἐπὶ πᾶσιν θεῷ ἱερεύς. *Verè qi philosophus est, Dei altissimi sacerdos.* Ità viri sancti qiqe in pagina sacra nuncupantur, Βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ Θεῷ. *Reges & sacerdotes Deo. Apoc. c.* 1. *v.* 6. &c. 5. *v.* 10. &, ἱερεῖς τῷ Θεῷ, *Sacerdotes Dei ibid. c.* 20. *v.* 6. & ἱεράτευμα ἅγιον καὶ βασιλικὸν, *Sacerdotium sanctum & regale*, Petr. *ep.* 1. *c.* 2. *v.* 5, 9. qod eodem recidit? ut eruditè docet Casavbonus *ad Athen. l.* 1. *c.* 9.

Καὶ ὑπηρέτης θεῶν] Ità Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Diogenes, τοῦ Διὸς διάκονος. *Jovis minister.* Et viri boni, τῷ θεῷ διάκονοι καὶ μάρτυρες. *Dei ministri & testes. ibid. c.* 26. Et Galeno in

a Sup. § 3. Inf. § 5,6,7. 16. *l.* 2. § 13. 17.
b *L.* 2. § 16. 17.
c *L.* 5. § 16. *l.* 10. § 34.

ἱερεὺς καὶ ὑπουργὸς θεῶν, [a] κεχρώμενος καὶ τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ αὐτῷ, ὃ παρέχεται τὸν ἄνθρωπον [b] ἄκραντον ἡδονῶν, ἄτρωτον ὑπὸ παντὸς πόνου, πάσης ὕβρεως ἀνέπαφον, πάσης ἀναισθητον πονηρίας, ἀθλητὴν ἄθλου τοῦ μεγίστου, τοῦ ὑπὸ μηδενὸς πάθους καταβληθῆναι, δικαιοσύνῃ [c] βεβαμμένον εἰς βάθος, deorum ſacerdos ac miniſter qidam exiſtat, eóque quod intra ſe gerit, numine ritè utatur, quòd hominem utiqe præſtet intaminatum voluptatibus, dolore omni illæſum, contumeliâ intactum, improbitatis nè ſentientem qidem; certaminis præſtantiſſimi, ne ab affectu ſcilicet ullo ſubvertatur, athletam; juſtitiâ penitus imbutum; ex animo

ANNOTATIONES.

hortator. c. 5. ὕπαρχοί τινες καὶ ὑπηρέται τοῦ Θεοῦ. *Proprætores qidam & Dei miniſtri.*

Τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ] Vide *ad l.* 2. § 17. & *infrà* § 15.

Πάσης ὕβρεως ἀνέπαφον, πάσης ἀναισθητον πονηρίας] *Intactum à libidine, inſcium omnis malitiæ.* Xylander. ut ad ipſius affectum utrumqe referatur, & libidine omni & malitiâ alieni. Caſavbonus *immunem omni injuriâ*, ſive *contumeliâ, qam ipſe ſibi inferat*, ex *l.* 2 § 16. *incapacem mali ullius, ab aliis* ſcilicet *illati.* nevtrum ſatis arridet. Ego de *molitionibus alienis* utrumqe ceperim. ὕβρεως ἀνέπαφον, *injuriâ* ſive *contumeliâ intactus.* Siqidem injuria ad ſapientem non pervenit. Seneca *de conſtant. ſap. c.* 5. *Nulla ad ſapientem injuria pertinet. majore enim intervallo à contactu inferiorum abductus eſt, qàm ut ulla vis noxia uſqe ad ullum vires ſuas perferat. Ibid. c.* 4. ἀναισθητον πονηρίας, *improbitatis*, alienæ ſcilicet, *ne ſenſu qidem ullo affectus*, hoc eſt, adverſus eam perinde affectus ac qi nè ſentiat qidem. πονηρίαν ſumit, qomodo ἁμαρτίαν Apoſtolus *ad Hebr. c.* 12. *v.* 4. Οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι. *Nondum ad ſanguinem uſqè reſtitiſtis, adverſum peccatum decertando.*

Ἀθλητὴν ἄθλου τοῦ μεγίστου] Viros bonos, virtutiſqe ſtudioſos *athletas* nuncupari ſolenne eſt. Demoſthenes *contr. Ariſtogit.* τῶν καλῶν ἔργων ἀθλητήν. *Bonorum operum athletam.* Philo *de Joſeph. pag.* 530. *B.* Ἀθλητής εἰμι τῶν ἀθλητῶν. ἐκεῖ γεγύμνασμαι πολλαῖς κακοπαθείαις, ἁλώμενος, ξενιτεύων, θητεύων, ἀναγκαζόμενος, ἄχρι καὶ ψυχῆς ἐπιβουλεύομενος ὑφ' ὧν ἠκις' ἐχρῆν. *Hactenus multos labores inopinatos exantlavi, in his miſeriis abunde ſum exercitus, errando, peregrinando, mercede ſerviendo, dura ſerendo imperia, uſqe ad vitæ periculum exagitatus à qibus minimè oportuit.* Idémqe περὶ ἄθλων. *pag.* 911. *A.* Οἱ μὲν παρελθόντες ὡς εἰς ἱερὸν ἀγῶνα, ἀθληταὶ ἀρετῆς ἀνευρίσκονται. *Qaſi ad ſacrum certamen invitati, probi virtutis athletæ inventi ſunt.* Et monachos ἀσκητὰς, Ἀρετῆς ἀθλητὰς, *virtutis athletas*, appellat Theodoretus *hiſt. l.* 2. *c.* 20. Epictetus *l.* 1. *c.* 18. Ἔτος μοί ἐστιν ὁ ἀνίκητος ἀθλητής. *Hic mihi pugil eſt invictus.* qem & *c.* 2. *c.* 18. contendens cum aliis athletis; Χαῖρε, παράδοξε. ἀχὶ τὰς σάπρας τύτας παίκλας (πύκλας legendum, niſi forſan per ludibrium ità nuncupare placuit) καὶ παγκρατιαστὰς, ἀδὲ τὰς ὁμοίας αὐτοῖς τὰς μονομάχους. *Salve admirande. Apage putidos iſtos pugiles, & qinqertiones, & ſimiles his gladiatores.* Salſè Diogenes apud Laërtium *l.* 6. §. 27. Περὶ μὲν τοῦ παροῦτλειν καὶ λακτίζειν ἀγωνίζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους. περὶ δὲ καλοκαγαθίας ἀδέτερα. *De ſodiendo & calcitrando certare homines. ut autem boni & probi fierent curare nemi-nem.* Leo etiam Spartanus, referente Plutarcho *Apophth. Lacon. pag.* 224. *E.* conſpicatus curſores circa carceres ſatagentes, alter alterum qi præverteret, Ὅρα μᾶλλον, inqit, οἱ δρομεῖς σπεδάζουσι περὶ τῆς τχύ.ηλος, ἢ περὶ τῆς δικαιοσύνης; *Qantò majus eſt curſoribus ſtudium de celeritatis, qàm juſtitiæ laude.* Vide Platonem *Ep.* 4. *ad l.* 7. §. 51. Atqi, ut Philo de *provident.* apud Evſebium *præpar. l.* 8. *c.* 14. Μαθέτωσαν δὲ καὶ ὅσοι ἐπ' ἐυτονίᾳ πεφύσηνται, μὴ ὑψαυχεῖν, ἀπιδόντες εἰς τὰς τῶν ἀνημέρων καὶ ἀλιθάσων ζώων ἀμυθήτους ἀγέλας, ἅις ἰσχὺς καὶ ῥώμη συγγεγένηται. τῶν γὰρ ἀτοπωτάτων ἐστὶν, ἐπὶ θηρίων ἀρετῆς, καὶ ταῦτα παρευημερούμενον ὑπ' αὐτῶν ἄνθρωπον ὄντα σεμύνεσθαι. *Diſcant præterea, qicunqe firmitate corporis intumeſcunt, minus cervicem tollere, dum partim in cicures, partim in feras animantes illas intuentur, qæ nativo qodam robore antecellunt. Summa enim ſtultitiæ fuerit, hominem belluarum, qibus ipſe longè multúmqe concedat, viribus gloriari.* Itaqe Ariſtoteles *polit. l.* 8. *c.* 4. Τὸ καλὸν, ἀλλ' οὐ τὸ θηριῶδες, δεῖ προαγωνιστεῖν. οὐ γὰρ λύκου, οὐδὲ τῶν ἄλλων θηρίων τι ἀγωνίσαιτο ἂν ὑθένα καλὸν κίνδυνον, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνὴρ ἀγαθός. *Honeſtas, non ferítas eſt in certaminibus præferenda. neqe enim lupus, neqe alia beſtia honeſtum periculum pugnando ſubiret, ſed magis vir bonus.* Et Seneca *Ep.* 124. *Qid vires corporis alis & exerces? pecudibus iſtas majores ferisqe natura conceſſit. —Vis tu, relictis in qibus vinci te neceſſe eſt, dum in aliena niteris, ad bonum reverti tuum? Qid hoc eſt? animus ſcilicet emendatus ac purus, amulator dei, ſuper humana ſe extollens, nihil extra ſe ſui ponens.* En tibi Marci noſtri ἄθλον μέγιστον. en ἄθλα μεγίστα ἀθλητὴν. Vin' tamen maximo iſto majus? Avdi Apoſtolum *ad Timoth. Epiſt.* 1. *c.* 6. *v.* 12. Ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως· ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς. *Decerta præclarum iſtud certamen fidei, apprehende vitam æternam.* Et *ad eundem, Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 7. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι. τὸν δρόμον τετέλεκα. τὴν πίστιν τετήρηκα. λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος. *Certamen illud præclarum decertavi. Curſum peregi, fidem ſervavi. Qod reliqum eſt, repoſita mihi eſt juſtitiæ corona,* & *ad Philipp. c.* 3. *v.* 14. Κατὰ σκοπὸν διώκω, ἐπὶ τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. *Scopum verſus feror, ad præmium ſuperna vocationis Dei in Chriſto Jeſu.* Habes certamen præclariſſimum, & in exitu feliciſſimum. Indè Patribus antiqis Chriſtiani omnes, martyres cum primis, *Dei, Chriſti, fidei, pietatis athletæ* dicti.

Τοῦ ὑπὸ μηδενὸς πάθους καταβληθῆναι] A luctatoribus tranſlatum vocabulum: de qo dicetur ampliùs, *ad l.* 7. §. 52. Vide & *ad l.* 7. § 61. Acutiſſimè pariter atqe elegantiſſimè Joannes Chryſoſtomus *in ad Epheſ. orat.* 22. *Edit. Commel. pag* 1185. Παλαίωμεν καὶ διαπαντὸς κατέχωμεν. ἂν παλαίοντες ἐξέλθωμεν, νενικήκαμεν. οὐ γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν ἀθλητῶν, οὕτως καὶ ἐνταῦθα. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἂν μὴ καταβάλῃς, οὐ νενίκηκας. ἐνταῦθα δὲ ἂν μὴ καταβληθῇς, καταβαλεῖς. εἰκότως. ἐκεῖ μὲν γὰρ ἀμφότεροι ὑπὲρ νίκης σπεδάζουσι, κἂν ὁ ἕτερος στεφανῆται. ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως. ἀλλ' ὁ διάβολος ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας ἥττης σπεδάζει. ὅταν οὖν αὐτὸν ἀφέλωμαι τοῦτο ὑπὲρ οὗ σπεδάζει, ἐνίκησα. οὐ γὰρ ὥστε καταβαλεῖν, ἀλλ' ὥστε συγκαταβαλεῖν ἐπείγεται. αὐτὸς γὰρ ἤδη βέβληται. καὶ ἐν τῇ ἀπωλείᾳ ἐστὶν. ἤδη ἐν νενίκηται. ὥστε ἂν μὴ καταβάλω, μὴ καταβληθῶ δὲ, νενίκηκα. *Luctemur, & nos contineamus. Si luctantes exceſſerimus, vicimus. Non enim ita habet hic, ſicut in athletis. Nam illic qidem niſi dejeceris, non viciſti. Hic autem viciſti, ſi non fueris dejectus. Si non es dejectus, dejeciſti. Et meritò. Nam illic qidem ambo contendunt de victoria: & ſi alter fuerit dejectus, alter coronatur. Hic autem non ſic, ſed diabolus contendit ut vos ſuperemini. Qando ergo id ei ademero, de qo contendit, vici. Non enim incumbit ut dejiciat, ſed ut ſimul dejiciat. Jam eſt ergo victus. Ipſe enim jam eſt dejectus, & eſt in perditione & interitu. Qamobrem ſi non dejecero, non fuero autem dejectus, vici.* Diogenes Olympionicam qendam conſpicatus in ſcortum qoddam oculos defixum, Ἴδε κριὸν ἀρειμάνιον, ὡς ὑπὸ τυχόντος παρασὶς τραχηλίζεται. *En arietem Martium, qomodo à vili puella proſternitur.* Laërtius *l.* 6. ſive, ut Plutarchus *de curioſitate.* Θεᾶσαι τὸν ἀθλητὴν ὑπὸ παιδισκαρίου τραχηλιζόμενον. *Videte athletam ab ancillula eliſum.* Idemqe in Iſthmiis coronam victoribus tribui ſolitam, tanqam ſibi meritò magis debitam poſcebat. Πολλούς γε εἶπεν ἀνταγωνιστὰς νενίκηκα καὶ μεγάλους, οὐκ ὄντα ταῦτά ἐστι τὰ ἀνδράποδα, τὰ νῦν ἐστεφανωμένα καὶ διατεύοντα καὶ τρέχοντα. τῶν ποτὲ δὲ χαλεπωτέρους, πενίαν, καὶ φυγὴν, καὶ ἀδοξίαν. ἔτι δὲ ὀργήν τε καὶ λύπην, καὶ ἐπιθυμίαν, καὶ φθόνον, καὶ τὸ πάντων ἀμαχώτατον ἢ καὶ δυσμαχώτατον θηρίον, ὕπνον καὶ μαθακὸν, ἡδονήν. ἢ οὐδεὶς ὅτε τῶν Ἑλλήνων, ὅτε τῶν Βαρβάρων ἄξιος μάχεσθαι καὶ περιεῖναι, τῇ ψυχῇ κρατήσας· ἀλλὰ πάντες ἥττηνται καὶ ἀπειρήκασι πρὸς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, Πέρσαι, καὶ Μῆδοι, καὶ Σύροι, καὶ Μακεδόνες, καὶ Ἀθηναῖοι, καὶ Λακεδαιμόνιοι, πλὴν ἐμοῦ. *Ego verò, inqit, multos & magnos antagoniſtas, non qalia hæc ſunt mancipia, qa jam hic luctantur, & diſcumjaciunt, currunqe: ſed longè & omni ex parte ſaviores, nempe paupertatem, exilium, & contemptum: præterea & iram, & animi agritudinem, & cupiditatem, & timorem, & inexpugnabiliſſimam omnium & ferociſſimam beſtiam, doloſamqe & mollem voluptatem qacum nullus Græcorum, neqe barbarorum dignus eſt pugnare, eámqe ſuperare, animi ſui imperium adeptus: verùm omnes ſubjacent, animumqe deſponderunt ad hoc certamen Perſa, & Medi, Syri, & Macedones, Athenienſes, & Lacedamonii, præter unum me.* Dio Pruſæus *orat.* 9. *pag.* 140. Magnificè admodum & glorioſè te prædicas, ô Cynice, verùm cogita tecum, qam turpe ſit, poſtqam hæc omnia ſuperaveris, à faſtu, qem Plato tibi non ſine caviſſa objecerat, ſuperari; ut nè adjiciam, qam miſerandum ſit, poſt iſta omnia conculcata, diabolo mancipatum teneri.

Δικαιοσύνῃ βεβαμμένον εἰς βάθος] hoc eſt; qod Perſius *Sat.* 2. *verſ. penult.* dixit;

Compoſitum jus fáſqe animi, ſanctóſqe receſſus
Mentis, & incoctum generoſo pectus honeſto.

ubi incoctum pectus, animus non leviter tinctus colore virtutis, ſed perfectè, & ut Græci dicunt, εἰς βάθος ac διυσποιῷ βαφῇ. Thomas Magiſter in *collectaneis.* Διυσποιὸς, ἢ εἰς βάθος βεβαμμένη βαφή. *Color penitus hærens, color altè tinctus.* ità Marcus iſtic: Et Plutarchus *de Stoic. contradict. cap.* 5. διὰ βάθους ἐγκεράννυσθαι τοῖς φυσικοῖς λόγοις. *Altè in phyſicas diſputationes penetrare.* Seneca *Epiſt.* 36. *Perſeveret modo colere virtutem, perhibere liberalia ſtudia; non illa, qibus perfundi ſatis eſt, ſed hæc qibus tingendus eſt animus.* Et *nat. qæſt. l.* 1. *c.* 3. *Purpura, intereſt, qamdiu macerata ſit; —ſæpius merſa ſit & excocta, an ſemel tincta.* Idémqe *Epiſt.* 71. *Qemadmodum lana qosdam colores ſemel ducit, qoſdam niſi ſæpius macerata & recocta non perbibit: ſic alias diſciplinas ingenia, cùm accepêre, protinus præſtant; hæc niſi altè deſcendit, & diu ſedit, animum non coloravit, ſed infecit; nihil ex his qæ promiſerat, præſtat.* Huic βαφῇ, qæ nunqam remittit, (unde διυσποιά τε καὶ ἀνεκπόνιστα.

Ha-

ex animo prorsus amplexantem qæcunqe ex lege divina illi attributa contigerint. qi rarò admodum, nec citra magnam aliqam atqe in commune utilem occasionem advertat, qid alius qispiam dicat, faciat, cogitet. suis enim duntaxat agendis intentus est; sibiqe ab universo destinata cogitat assidué. & illa qidem honesta præstat, ista optima esse persvasum habet. sors enim unicuiqe assignata, & conducit ei, & in eum finem est eidem collata.

[a] ἀσπαζόμενον μὲν ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα καὶ ἀπονεμόμενα πάντα. μὴ πολλάκις ἢ, μηδὲ χαρᾶς μεγάλης καὶ κοινωφελοῦς ἀνάγκης φαντάζόμενον, [b] τί ποτε ἄλλο λέγει, ἢ πράσσει, ἢ διανοεῖται. [c] μόνα γὰρ τὰ ἑαυτοῦ πρὸς ἐνέργειαν ἔχει· καὶ [d] τὰ ἑαυτῷ ἐκ τῶν ὅλων συγκλωθόμενα διηνεκῶς ἐννοεῖ. καίκεῖνα μὲν καλὰ παρέχεται, [e] τοῦτο ἢ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται. [f] ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέρει. μέ-

a L. § 2 Inf. § 16. l. 4. § 1. 23. 25. 26. l. 10. § 11. l.
b L. 2. § 8. 13.
c L. 7. § 67.
d L. 2. § 5.
e L. 10. § 1.
f L. 4. § 10. 13. l. 5. § 8. l. 10. l. 12. §. 23.

ANNOTATIONES.

Hærens penitus & illustribilis Synesio, *Ep.* 44.) contraria est ὑποσυφὴ, ex eadem tinctorum officina vox petita. (qò & Clemens *Strom l.* 1. allusit. ubi philosophiam dicit εἰς παραδοχὴν τῆς ἀληθείας, *ad veritatis veraqe virtutis tincturam suscipiendam* hominum animos præparare, προϋπάσσουσα καὶ προσύφουσα τὸ ἦθος, *mores præfigurando & præsubigendo*, qomodo lana ad colores imbibendos præparatur.) ἀρετῆς autem ὑποσυφὴν Fabius *instit. l.* 10. *c.* 2. sic expressit: *Non sufficit imaginem virtutis effingere, & solam, ut sic dixerim, cutem, vel potius illas Epicuri figuras, qas è summis corporibus dicit effluere.* Hæc ferè Casavbonus ad Persium. adjicias licet, opponi etiam huic βαφῇ δευτεροποιῷ colorationem illam, qam à sole contrahere observat in eodem ambulantes Cicero *de orat. l.* 2. in cute tantùm & superficie corporis exteriore exceptam, non ulteriùs altiúsve in interiora penetrantem. ὃ γὰρ ἀναγκαῖον τῶν τὴν χρόαν μελάνων εἶναι πάντα μέλανα. *neqe enim necesse est, qi cutem nigram habent, reliqa omnia* (etiam interna) *pariter habere colorata.* Aristoteles *de gener. animal. l.* 2. *c.* 2. qo loco Herodotum refutat, qi *l.* 3. Æthiopum genituram nigram esse dixerat. Ità Plato *Epist.* 7. Οἱ δὲ ὄντως μὲν μὴ φιλόσοφοι, δόξαις δ' ἐπικεχρωσμένοι, καθάπερ οἱ τὰ σώματα ὑπὸ τῶν ἡλίων ἐπικεκαυμένοι. *At verò qi non sunt revera sapientiæ amatores, sed opinionibus duntaxat extrinsecus colorati, instar eorum qi sub sole uruntur atque colorantur.* Nec fileri digna ejusdem illa *politic. l.* 4. *pag.* 637. qibus de fortitudine, sed fusiùs, gemina his qæ de justitia strictim Marcus hìc, dixerit; Οὐκοῦν οἶσθα ὅτι οἱ βαφεῖς, ἐπειδὰν βουληθῶσι βάψαι ἔριον, ὡσεὶ εἶναι ἀλυργές, πρῶτον μὲν ἐκλέγονται ἐκ τοσούτων χρωμάτων μίαν φύσιν τὴν τῶν λευκῶν. ἔπειτα προπαρασκευάζουσιν ὑπ' ὀλίγῃ παρασκευῇ διεξαπεύτανες ὅπως δέξωνται ὅτι μάλιστα τὸ ἄνθος. καὶ ὕστω δὴ βάπτωσι. καὶ ὃ μὲν ἂν τούτῳ τῷ τρόπῳ βαφῇ. καὶ ᾧ πλύσις ὕστ' ἄνευ ῥυμμάτων, ὕστε μετὰ ῥυμμάτων δύναται αὐτῶν τὸ ἄνθος ἀφαιρεῖσθαι. ἃ δ' ἂν μὴ οἶσθα οἷα γίγνεται, ἐάν τέ τις ἄλλα χρώματα βάπτῃ, ἐάν τε καὶ ταῦτα μὴ προδιεξαπεύσας, ὅτι ἐκλυτὰ καὶ γελοῖα; τοιοῦτον τοίνυν ὑπόλαβε κατὰ δύναμιν ἐργάζεσθαι καὶ ἡμᾶς, ὅτε ἐξελεγόμεθα τοὺς στρατιώτας καὶ ἐπαιδεύομεν μουσικῇ καὶ γυμναστικῇ. καὶ μηδὲν ὅτου ἄλλο μηχανᾶσθαι, ἢ ὅπως ἡμῖν οἵ τε κάλλιστα τοὺς νόμους πεισθέντες δέξοιντο, ὥσπερ βαφήν, ἵνα δευτεροποιὸς αὐτῶν ἡ δόξα γίγνοιτο καὶ περὶ δεινῶν καὶ περὶ τῶν ἄλλων, διὰ τὸ τήν τε φύσιν καὶ τὴν τροφὴν ἐπιτηδείαν ἐσχηκέναι. καὶ μὴ αὐτῶν ἐκπλύναι τὴν βαφὴν τὰ ῥύμματα ταῦτα, δεινὰ ὄντα ἐκκλύζειν, ἥ τε ἡδονὴ, παντὸς χαλασρχίᾳ δεινοτέρα. ἅσα τοῦτο δρᾷν καὶ κονίας, λύπη τε καὶ φόβος καὶ ἐπιθυμία, παντὸς ἄλλου ῥύμματος. τὴν δὲ τοιαύτην δύναμιν καὶ σωτηρίαν διαπαντὸς δόξης ὀρθῆς ἀνδρείαν ἔγωγε καλῶ καὶ τίθεμαι. *Nescis qod fullones, qoties volunt lanas purpureo colore inficere, primò qidem ex tot coloribus album eligunt, deinde non mediocri operâ præparant, ut qàm maximè florem suscipiant, atqe ita demum tingunt. Qod autem ita est tinctum, indelebile permanet, neqe solâ aqâ diluí, neqe etiam additis his purgationibus, qæ ad abstergendum pertinent, aboleri flos ille coloris potest. Qæ autem non ita præparata sunt, scis qàm evadant, seu aliis coloribus, seu ipsis tingat aliqis, qum minus antea exoluerint. Certè deformèa sunt, coloresque eorum facile diluuntur. Tale aliqid facere nos studuisse pro viribus cogita, qando milites ipsos eligebamus, eósqe in musica & gymnastica exercebamus: atqe existima nihil nos aliud excogitasse, qàm ut nobis qam optimè persuasi leges instar coloris cujusdam imbiberent: adeò ut eorum opinio de rebus terribilibus deqe cæteris omnibus immobilis perseveret, ex eo qod optimâ naturâ geniti fuerint. & decenti educatione nutriti, neqe tincturam eorum delere valeant purgationes istæ ad diluendum vehementissimè: voluptas scilicet omni nitri acrimonia & calcis ad expurgandum acrior, dolor item, metus atqe cupiditas, omni alia purgatione ad abstergendum potentiora. Hanc itaqe vim possim rectæ opinionis conservatricem fortitudinem voco atqe asservo.* Virtus itaqe ubi penitiùs hoc modo se in animum induerit, qod de Mulica Aphrodisiensis *problem l.* 1. *q.* 121. qasi συνεστῶσα τῇ ψυχῇ. καὶ φύσις καθέστηκε, *natura vim obtinet.* ut Gregorius Nazianzenus *orat.* 13. *animúsqe in ea qæ didicit, transfiguratur.* ut Seneca *Epist.* 6. & 94. Et *sicut lanarum colores, qibus simplex ille candor mutatus est, eluí non possunt:* Fabius *Institut. l.* 1. *c.* 1. *nec illarum conchylia qisqam in pristinum candorem revocet.* ità, *Difficulter eraditur, qod in hunc modum rudes animi perbiberunt.* Hieronymus *ad Latam.* Itaqe *adversùs Rufinum* idem: *Si literas didicisses, oleret testa ingeniolí tui, qo semel fuisset imbuta. lanarum conchylia nulla aqa diluunt.* Et de talibus Gregorius Nazianzenus pronunciat ibidem, ἐργωδέστερον εἶναι τὸ μεταπεσεῖν, ἢ γενέσθαι ἀπ' ἀρχῆς ἀγαθόν. *In vitium labi difficilius erit, qàm ab instio bonum fieri.* Allusit eodem & Plutarchus cùm in *Dione* de Dionysio diceret, ἣν βαφὴν οὐκ ἀνίεσθαι τῆς τυραννίδος, ἐν πολλῷ χρόνῳ δυσοποιὸν ὖσαν καὶ δυσέκπλυτον. *Non deponentem tyrannidis colorem multo tempore altè hærentem, & difficulter eluendum.* Attulit & Clemens *Strom. l.* 6. *pag.* 666. *B.* Καθάπερ γὰρ τοῖς ἐρίοις ἡ σύψις τῆς βαφῆς ἐμμείνασα, τὴν ἰδιότητα καὶ παραλλαγὴν πρὸς τὰ λοιπὰ παρέχει ἔρια. οὕτως καπὶ τῆς ψυχῆς, ὁ μὲν πόνος παρῆλθε, μένει. δὲ τὸ καλόν. καὶ τὸ μὲν ἡδὺ καταλείπεται, ἀναμάτσεται δὲ τὸ αἰσχρόν. αὐτὰ γὰρ ἑκατέρας ψυχῆς χαρακτηριστικαὶ ποιότητες, ἀφ' ὧν γνωρίζεται. *Qomodo enim lana, qæ indita manfit tinctura, in reliqas qoqe lanas proprietatem transmittit & mutationem: ita etiam in anima transit qid laborem, manet autem qod est bonum & honestum: &, qod jucundum qidem est, relinqitur, qod turpe autem est abstergitur. Hæ enim sunt qalitates, qæ utrqe animæ formam & characterem tribuunt, ex qibus cognoscitur.* Qod non advertens eruditus interpres Hervetus, aliter longè accepit, qam avtor ipse voluerat, & ac si lana colore aliqo intincta & imbuta, ad alias eundem transferre diceretur, cùm ille tincturæ moram diuturnam post operam in macerando tingendóqe intumptam designatam vellet. Allusisse videtur Mutonianum illud à Gellio *l.* 16. *c.* 1. lavdatum. Ἂν τι πρᾶξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. ἂν τι ποιήσῃς καλὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. *Si qid feceris bonum cum labore, labor qidem transit, bonum autem manet: si qid feceris turpe cum voluptate, voluptas qidem transit, turpe autem manet.* Qod Cato in *oratione Numantia habita* sic extulit. *Si qid vos per laborem rectè feceritis, labor ille à vobis citò recedet, beneficium à vobis, dum vixeritis, non abscedet. Sed siqa per voluptatem neqiter feceritis, voluptas citò abibit, neqiter factum illud apud vos semper manebit.* Vide *ad l.* 5. §. 16. & *l.* 6. § 30. μὴ βαφῆς. & *l.* 10. §. 34. τῷ δεδευμένῳ.

'Ασπαζόμενον ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα. Ità *l.* 2. § 17. & *infrà* §. 16. & *l.* 4. § 23, 25, 26. & *l.* 12. § 11. Vide & *l.* 4. § 31. ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς.

Συνκλωθόμενα] Vide *infrà* § 11, 16. & *l.* 4. § 26, & 34.

Καἐκεῖνα μὲν καλὰ παρέχεται] Ità Epictetus *Dissert. l.* 4. *c.* 10. Ἀρκεῖ μοι, ὧν ἔχω ἐξουσίαν. ταῦτά με δεῖ κάλλιστα παρασκευάσαι. *Satis ea mihi sunt qorum habeo potestatem. Hæc ita sunt administranda mihi, ut qàm pulcerrima efficiantur.*

Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται] ὡς ὑπὸ τῆς αἱρέσεως γνώμης ἐπιτελούμενα. *Ut qæ à mente præstantissima regantur.* Epictetus *Enchir. c.* 38. Ità Charidemus Dionis Prusæi *orat.* 30. Τὰ τῶν θεῶν ἔργα, δῶρα καλῶς ὀνομάζει (Hom. *Il. γ'. v.* 95.) ὡς ἅπαντα ἀγαθὰ ὄντα, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ γιγνόμενα. *Deorum opera rectè Deorum dona nominat, qòd omnia sunt bona, bonique alicujus gratiâ fiant.* Expressit qod Apostolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Οἴδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν. *Novimus autem iis, qi diligunt Deum, omnia simul adjumento esse ad bonum.* Vel Ezechiæ potiùs regis illud, Esaiæ *c.* 39. *v.* 8. *Bonum est, qod locutus es, verbum Domini.* bonum est, qicqid Deus vult, qi summè bonus nisi bonum velle non potest. Vide *ad l.* 2. §. 11. & *l.* 4. § 10. & *l.* 6. § 44. & *l.* 9. § 35. & *l.* 10. § 1.

Ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα] τὴν εἱμαρμένην sive *fatum* cum Stoicis noster passim inculcat. Vid. *l.* 5. § 8

Συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέρει] locus mihi subobscurus, eóqe magis qod vocabula à Marco hìc usurpata, nisi sint, qod suspicari forsan qis possit, vitiata, nusqam alibi deprehendisse meminerim. Xylander. *Et constat aliunde, & secum aliud adfert.* Versio textu ipso etiam obscurior. Tentemus an è Marco ipso elicere possimus mentem ejus. *L.* 12. § 23. Ἀγαθὸν δὲ, inqit, εἴ περ τῷ ὅλῳ καίριον, καὶ συμφέρον, καὶ συμφερόμενον. *Bonum est, siqidem universo opportunum & conducens, & collatum,* vel *congruum.* Et *l.* 10. §. 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὁ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. *Confert cuiqe, qod fert cuiqe natura universi.* Et *lib.* 4. § 9. Ἠνάγκασαι ἡ τὸ συμφέρον φύσις τοῦτο ποιεῖν. *Cogebatur hoc facere natura conducibilis,* vel *natura ea qæ in commodum inferebat.* deniqe *l.* 5. § 8. formulas illas urget, à vulgari sermone petitas, τοῦτο ἔφερεν αὐτῷ, *hoc illi tulit:* & τοῦτο τοῦτῳ ἐφέρετο, id est, συνέφερε. *hoc illi latum,* id est, *præscriptum est,* à medico nimirum, tanqam utile

&

μέμνηται ἧ, καὶ ὅλι [a] συγγενὶς πᾶν τὸ λογικόν. καὶ ὅλι [b] κήδεσθαι μὲν πάντων ἀνθρώπων, κατὰ τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν ἐστίν. δόξης ἢ ἀχὶ τῆς ὠφελούσης πάντων ἀνθεκτέον, ἀλλὰ τῶν [c] ὁμολογουμένως τῇ φύσει βιούντων μόνον. οἱ ἢ μὴ ὕτως βιοῦντες, [d] οἷοί εἰσιν οἴκοι τε καὶ ἔξω τῆς οἰκίας, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν. ὅσοις μεθ' ὅσων φύρονται),

meminit etiam, cognatum esse rationale omne: & naturæ ipsius humanæ rationem ab unoquoque hoc exigere, ut hominum quorumvis curam habeat. porrò nec à quibuslibet existimationem esse capessendam, sed ab eis tantùm, qui naturæ consentaneam vitam agunt. qui secius vivunt, quales sint domi, quales foris, quomodo noctu, quomodo interdiu se gerant, quales cum qualibus volutentur, in

a L. 2. § 1. Inf. § 11. b Inf. § 6. l. § 9. 3. l. 10. 96. c L. 1. § 9. d L. 9. § 18. 27. l. 10. § 13. l. 11. § 18.

ANNOTATIONES

& salutare. &, de universi natura, imò Jove ipso, ἐκ ἂν τοιοῦτό τι ἔφερεν, εἰ μὴ τῷ ὅλῳ συνέφερεν. *non tulisset ejusmodi aliquid, nisi universo id contulisset.* Illud itaque forsan & hîc voluit, *Et præscriptum est*, à mundi nimirum administratore Deo; & *conducit etiam*: (ut idem sit τὸ συνεμφέρει, quod τὸ συμφέρει) vel, *Et in nos infertur, & nos etiam secum fert*; eò nimirum qò destinamur. Sensum priorem secutus est Mericus Casaubonus qi vertit, *& inevitabile est, est utile.* eodémque faciunt, tum Marci ipsius verba proximè antegressa, τοῦτο δὲ ἀγαθὸν εἶναι πίστευε. tum & Sophoclis illud, *Oedip. Colon.*

Τὸ φέρον ἐκ Διὸς, καλῶς
Χρὴ φέρειν.
Quod fata ferunt,
Id ferre decet.

Grotius ubi Schol. ἐμμένειν παραινεῖ τοῖς ἐγνωσμένοις παρὰ Διός. φέρειν γάρ, φησὶ, χρὴ τὸ ἐκ Διὸς εἱμαρμένον καλῶς. Ad posteriorem illud Palladæ, in antholog. *l.* 1. *c.* 13. Et Stobæus *tom.* 2. *tit.* 98.

Εἰ τὸ φέρον σὲ φέρει, φέρε καὶ φέρ'. εἰδ' ἀγαπαζῇς,
Καὶ σαυτὸν λυπεῖς, καὶ τὸ φέρον σε φέρει.
Si te fata ferunt, ferto fertorque gravatim
Si fers, te crucias; nec minùs illa ferunt.

Vel ut Maximus exhibet *collectan. c.* 18.

Ὡς κε θέλει τὸ φέρον σε φέρειν, φέρε. εἰ δ' ἀπιθήσεις.
Καὶ σαυτὸν βλάψεις, καὶ τὸ φέρον σε φέρει.
Qò tua ferre volunt te fata, ferare. recusas?
Te ladis; lasum sic qoque fata ferent.

Qod utrumque in versione sua expressit elegantissimè Hugo Grotius;

Si qem fors agat atqe ferat, ferat atqe feratur:
Ni ferat, & feret hunc fors, magis & feriet.

Nec unqam satis prædicatum Cleanthis votum illud, quod ἐπὶ παιδὸς προχείρου, *in qovis incepto* vult esse Epictetus *Enchir. c.* 52.

Ἄγε δέ μ', ὦ ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη
Ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμὶ διατεταγμένος.
Ὡς ἕψομαί γ' ἄκνος. ἢν δὲ μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.
Duc me o Jupiter, & tu fatum,
Eò qò sum à vobis destinatus.
Seqar enim alacriter. Qod si noluero,
Et improbus ero, & seqar nihilominus.

Seneca sic reddidit *Epist.* 107. & ex Seneca Avgustinus de *Civit. Dei*, *l.* 5. *c.* 8.

Duc me, parens celsique dominator poli,
Qocunqe placuit, nulla parendi mora est:
Assum impiger. fac nolle. comitabor gemens:
Malusqe patiar, qod bono licuit pati.

Vide *l.* 10. §. 28. Addo tertiam D. Bootii interpretationem, qi τὸ συνεμφέρειν in *accommodandi* sensu hic sumit, ut hoc sit qod Marcus velit, *fatum & nobis accommodari, & facere etiam ut nosmet ipsos eidem accommodemus.* in qam ferè sententiam Marcus *l.* 4. § 23. Πᾶν μοι συναρμόζει, ὃ σοὶ εὐάρμοστόν ἐστιν, ὦ κόσμε. *Qicqid tibi convenit, o munde, convenit & mihi.* Et *l.* 5. § 8. Τὸ συμβαῖνόν σοι προσετάγη σοὶ, καὶ πρὸς σέ πως εἶχεν. *Qicqid evenerit tibi, tibi coordinatum, & ad te qodammodo affectum sit.* Et *l.* 3. § 16. Ἀβιάστως τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ συνηρμοσμένον. *Sponte suâ fato suo sese accommodantem.* Et *l.* 7. § 57. Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον καὶ συγκλωθόμενον. τί γὰρ ἁρμοδιώτερον. *Qod à fato destinatum est tibi. Ecqid enim magis est congruum.* in hanc deniqe sententiam qam proximè, *l.* 12. *c.* 1. Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἤνεγκε, καὶ σε τύχῃ. *Cum & tibi hoc natura tulerit, & huic te.* Tu qisqis es, qamcunqe ex istis ipse volueris, amplectare per me licet; aut potiorem aliqam, si comminisci potueris.

Συγγενὶς πᾶν τὸ λογικόν] λογικῶν appellatione Deum atqe Dæmonas simul cum hominibus intelligit. Istic avtem conjunctionis illius tantummodo meminit, qæ ratione prædita invicem astringit omnia. alibi sæpius nexum & conjunctionem cum universo mundo inculcat; ut *l.* 2. § 4. Casavbonus *ad Pers. Sat.* 3. Κήδεσθαι μὲν πάντων] *aliorum*, inqit, *curam gerere, est naturæ consentaneum.* Ità *infrà* § 6. τῶν ἀνθρώπων προκηδόμενον. *Hominibus qibusvis curam impendens.* & *l.* 9. § 3. κήδεσθαι δεῖ. *Oportet curare illos.* & contrà, *l.* 2. § 1. τὸ ἀνθιπράσσειν παρὰ φύσιν. *Adversari prater naturam.* Impia itaqe, & humanitatem qasi abjurantis & amolientis à se, Caini vox illa, *Numqid ego custos sum fratris mei? Gen. c.* 4. *v.* 9. Ad qæ verba Joannes ille χρυσορρήμων *in Gen. orat.* 19. cum Marco nostro planè consentiens; Καί τοι εἴσοι καὶ ἀκολουθίαν ἅπασαν ἐπίπραξε, καὶ κατὰ τὸν τῆς φύσεως νόμον, ἐχρῆν σε καὶ φύλακα εἶναι τῆς τοῦ ἀδελφοῦ σωτηρίας. τοῦτο γὰρ ἡ φύσις ἐπέτρεπε. *Et qidem omnia ex eqo congruè fecit, & ex natura lege oporteret te esse custodem fraterna vita. Hoc enim natura tibi demandavit.* Et Ambrosius *de Caino & Abele l.* 2. *c.* 9. *Recusat fraterna munus custodia, qasi exors natura.* Contrà Julianus Imperator de se *Epist.* 12. Ἐπεὶ καὶ ἐγρηγορὼς, ἐχ ὑπὲρ ἑαυτὸν μᾶλλον, ἢ καὶ ὑπὲρ τῶν ἄλλων ἁπάντων, ὡς εἰκὸς, ἐγρήγορα. *Qoniam cum vigilarem, non tam pro me ipso, qàm pro cæteris omnibus, ut par erat, vigilavi.* De Demonacte Lucianus *pag.* 860. φίλος μὲν ἦν ἅπασι. καὶ ἐκ ἔστιν ὅτου τινὰ ἐκ οἰκεῖον ἐνόμιζεν, ἄνθρωπόν γε ὄντα. *Amicus erat omnibus, nec fuit qisqam qi homo esset, qem familiarem non existimaret.* Ità Apostolus *ad Galat. c.* 6. *v.* 10. Ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας. *Simus benefici erga omnes.* Facit huc & parabola illa Lucæ *c.* 10. qâ ostendit D. Jesus τὸν πλησίον ἡμῶν, *proximum nobis*, qemvis esse, cui, cùm ope nostrâ indigeat, subvenire possimus.

Δόξης δ' ἀχὶ τῆς παρὰ πάντων] Plato *Lachet. pag.* 481. *F.* Οὐ μέντοι ὁ ἐπαινὸς ἔστι καλὸς, ὑπ' ἀνδρῶν ἀξίων πιστεύεσθαι. *Optima hæc laus est à viris fide dignis æstimari.* Hector apud Nævium.

Latus sum laudari me abs te, pater, laudato viro.

Cicero *Tusc. l.* 4. §. 67. & *Epist. famil. l.* 5. *ep.* 12. & *l* 15. *ep.* 6. ubi subjungit: *Ea est enim profecto jucunda laus, qæ ab iis proficiscitur, qi ipsi in laude vixerunt.* Idémqe Seneca explicans, *Epist.* 102. *Cùm Tragicus ille apud nos ait; Magnificum esse lavdari à laudato viro; laude digno, ait.* Et ibidem. *Claritas, bonorum virorum secunda opinio est. vel laus est à bono bonis reddita.* & mox, *claritatem* à *gloria* distinguens; *Gloria multorum judiciis constat, claritas bonorum.* Itaqe Lucilius *Sat.* 14. apud Nonium profitetur,

Pavcis se malle & sapientibus esse probatum,
Ἢ πᾶσιν νεκύσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.
Qàm omnibus mortuis consumptis imperare.

Τῶν ὁμολογουμένως τῇ φύσει βιούντων] qod *naturæ convenienter vivere*, Flaccus, *l.* 1. *Epist.* 10. & Cicero *Offic. l.* 3. Idémqe *de Finib. l.* 3. *Congruenter naturæ convenienterqe vivere.* & *Tuscul. l.* 5. *Congruere naturæ, cùmqe ea convenienter vivere.* Vide *ad l.* 1. § 9.

Οἱ δὲ μὴ ὕτως βιοῦντες, ὁποῖοι] Idem ferè *l.* 9 § 18, 27. & *l.* 10. § 13. & *l.* 11. § 18. Cicero *pro domo sua*: *Lavdatio hominis turpissimi, mihi ipsi erat penè turpis.* Seneca *epist.* 52. *Qid lateris, qod ab hominibus iis lavdaris, qos non potes ipse lavdare?* Idem in *excerpt.* *Non potest ullam avtoritatem habere sententia, ubi qi damnandus est, damnat. Malis displicere, lavdari est.* Bernardus *epist.* 248. *Non potest bonus non esse, qi bonis placet: nec minus validum argumentum mihi videtur, qòd bonus sit, si malis è regione displiceat.* At editor Lugdunensis hîc negativam omisit, in dictionis Marcianæ fravdem non ferendam.

Καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν] *noctuque & interdiu.* ità Marinus in Proculo *c.* 3. *ad l.* 4 § 50. repræsentandus; νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν. qo loco non erat, qod Heraldus *animad. in Isabl. c.* 4. scripturam editam submoveret, & μεθ' ἡμέρας substituerit. etenim μεθ' ἡμέραν est *interdiu*, ut Marco istîc, ità aliis passim. Aristophanes *Pluto* 4. 3.

Οἴμοι τάλας ἀποδύομαι μεθ' ἡμέραν.
Va misero mihi, spolior istic interdiu.

Demosthenes *in Midiam.* Καὶ γὰρ ἐχθρὸς ἦν, καὶ μεθ' ἡμέραν εἰδὼς ὕβριζεν. *Et interdiu*, sive *ipsa luce, sciens prudensqe contumeliâ afficiebat.* Polybius *l.* 1. *c.* 66. Γιομένων δὲ πλειόνων ἀδικημάτων καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν. *Sed qum multa & noctu & interdiu maleficia ederentur.* & *c.* 84. Ποτὲ μὲν μεθ' ἡμέραν, ποτὲ δὲ νύκτωρ ἐπιφανόμενον. *Modo interdiu, modò noctu superveniens.* Plutarchus in *Publicol. pag.* 102 *C.* Ὥστε μεθ' ἡμέραν τοὺς Ῥωμαίους ὁρῶντας, &c. *Id luce Romanis, qi convenerant, adspicientibus, &c.* nihil tritius avt pervulgatius. Adjiciam tamen unum amplius locum ex Luciani *cataplo pag.* 442. qia ad Marci mentem facit. ibi Lychnus sive *Lucerna*, Rhadamantho coram adversùs Megapentheum testimonium perhibens; Ἐγὼ τὰ μεθ' ἡμέραν μὲν οὐκ οἶδα. εἰ γὰρ παρῆν, ἃ δὲ τῶν νυκτῶν ἐποίουν καὶ ἔπασχεν, οἷς οἶός τε ἦν λέγειν. *Eqidem qæ facta sunt interdiu nescio: non enim adfui. sed qa noctu facerent vel paterentur, piget me dicere.* Vide *l.* 10. § 13.

Οἷοι μεθ' οἵων φύρονται] *ac qibus se hominibus admisceant.* Xylander. Et potest reverâ ex necessitudinibus & familiaritatibus de hominum affectu conjectura sæpenumero havd vana fieri. juxta illud Phœnicis Evripidei, qod lavdant Æschines *adversf. Timarch.* Diodorus Siculus *l.* 12. & Plinius minor *l.* 4. *ep.* 27.

Ὅστις δ' ὁμιλῶν ἥδεται κακοῖς ἀνὴρ,
Οὐ πώποτ' ἠρώτησα, γινώσκων ὅτι
Τοιοῦτός ἐστ' οἵοις περ ἥδεται συνών.
Si qis malorum pascitur consortio,

In

in memoria habet. itáqe lavdem illorum nihili pendit, qi nè sibi qidem ipsis placent.

§. 5. Neqe invitus qicqam agas, neqe societatis communis immemor, nec nisi re probè priùs exploratâ, aggressius, nec affectibus abreptus, sed nec sensus tuos exornet ser-

μεμνημένῳ. Ἀριστελεῖ. a ἐ τοίνυν ἀδὲ τὸν ὦδὴ τῶν τοιούτων ἔπαινον ἐν λόγῳ τίθεῖ, ὅιγε ἀδὲ αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν.

a L. 6. §. 57. l. 8. §. 52, 53. l. 9. §. 27.

§. 5. Μήτε b ἀκούσιῳ ἐνέργῃ, μήτε c ἀνηνώτῃ, μήτε d ἀνεξέτασ, μήτε e ἀνθελκόμενον. μήτε f κομψείᾳ τὴν διάνοιάν σε καλλωπίζέτω.

b L. 5. §. 1.
c L. 2. §. 2.
d Inf. §. 6. l. 8. §. 2. l. 10. §. 37.
e L. 2. §. 2. l. 10. §. 36.
f L. 1. §. 7. 15. Inf. §. 8.

ANNOTATIONES.

Inqirere ultrà parca; compertum hoc habens,
Talem esse qemqe, qali amicitiá utitur.

Grotius. Cæterum havd plenè satis Marci verba expressit is. pleniùs exactiùsqe Casavbonus *qales cum qalibus volutantur*, sive commiscendo sese invicem fœdant & inqinant. Est enim metaphora à limo lutóve, qod è terra fit, humido aliqo commaceratâ. unde & φύρεσθαι non est tantùm μίγνυσθαι, vel μαλάσσεσθαι, sed & μολύνεσθαι. &, φυρμὸς, ῥύπος, μίασμα, μολυσμός. Hesychius. unde forsan & nostrum, qo Casavbonus usus est hic. moiste. Vide *l.* 7. § 67.

Παρὰ τῶν τοιούτων ἔπαινον] Cicero *de fin. lib.* 2. *Nihil est turpius qàm sapientis vitam ab insipientium sermone pendere.* Idemqe *de Oratore perfect.* § 41. *Ego cùm à nostro Catone lavdabar, vel reprehendi me à cæteris facilè patiebar. Sic Socrates videtur testimonio Platonis aliorum judicia debere contemnere.* Seneca *Epist.* 52. *Qanta dementia ejus est, qem clamores imperitorum hilarem ex avditorio dimittunt?* Apud eundem Epicurus *Epist.* 29. *Nunqam volui populo placere. nam qæ ego scio, non probat populus; qæ probat populus, ego nescio.* Subjungit Seneca; *Idem hoc omnes tibi ex omni domo conclamabunt, Peripatetici, Academici, Stoici, Cynici. qis enim placere potest populo, cui placet virtus? malis artibus popularis favor qæritur. similem te illis facias oportet. non probabunt, nisi agnoverint. concilitari nisi turpi ratione amor turpium non potest.* Idem *Epist.* 92. *Eleganter Demetrius noster solet dicere, eodem loco sibi esse voces imperitorum, qo ventre redditos crepitus. Qid enim, inqit, meá refert, sursum isti an deorsum sonent? Qanta dementia est vereri, nè infamenis ab infamibus?* Epicuri illud ob oculos habuisse videtur Clemens, cùm ista scriberet, *Strom. lib.* 1. *pag.* 290. *D.* Οὐ ποτε ἀρα ὁρικτέον τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν. ἃ μὲν γὰρ ἐκείνοις ἡδέα, οὐκ ἀσκοῦμεν ἡμεῖς. ἃ δὲ ἡμεῖς ἴσμεν, μακρὰν ἐσι τῆς ἐκείνων διαθέσεως. *Multis ergò placere minimè est expetendum. Qa enim sunt illis jucunda, nos non exercemus. Qa nos autem scimus, procul sunt ab illorum affectione.* qi locus cùm corruptelæ manifestus sit, ità interpretari Herveto visum, ac si pro ἐκείνοις εἰδέναι, ἐκείνους ἥδει. vel ἐκείνοις ἀνδάνει; legisset; Sylburgius ἐκείνης εἰδέμεν, ἀπκεῖν scilicet reponendum posse existimat, ut sit, *qa nos novimus illos exercere.* mihi nevtrum satisfacit. forsan potiùs, ἐκεῖνοι εἰδεῖεν, *qa illi norint*, ut in membro altero, ἡμεῖς ἴσμεν, *qa nos scimus.* Vide *l.* 4. § 3.

Οὐδ' αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν] Vide *l.* 8. §. 52, 53. Seneca *Epist.* 9. *Nisi sapienti sua non placent. omnis stultitia laborat fastidio sui.* Et *de tranqill. c.* 2. *Unus effectus est vitii, displicere sibi.* & *Epist.* 47. *Hoc habent inter cætera boni mores; placent sibi & permanent. Levis est malitia, sape mutatur, non in melius, sed in aliud.* Aristoteles item *Ethic. l.* 9. *c.* 4. Διαφέρονται ἑαυτοῖς οἱ φαῦλοι. καὶ ἑτέων μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἄλλα δὲ βάλονται. *Pravi dissentiunt inter se, dum alia cupiunt, alia volunt.* Vide sis cætera.

§. 5. Μήτε ἀκούσιῳ] Apud Aristotelem *Rhetor. l.* 2. *c.* 24. nescio qis.

Εἰπέ γὰρ ὦδὲ τοῖς κακῶς δεδρακόσιν
Ἀκυρίως, δίκαιον εἰς ὀργὴν πεσεῖν.
Οὐτ' εἴγ' ἀναγκασθείς τις ἓν δράσῃ τινὶ,
Προσῆκόν ἐσι τῷ δ' ὀφείλεσθαι χάριν.
Si nostra in illum se ira non rectè ferat,
Qi non suá aliqid sponte commisit mali;
Nec qi coactus alteri benejecerit,
Ullum meretur avt honorem avt gratiam.

Grotius. Vide *l.* 4. §. 34. Avgustinus *confess. l.* 1. *c.* 12. & ex eodem Petrus Lombardus *sentent. l.* 2. *distin.* 40. §. 2. & Prosper *sent.* 172. *Nemo invitus benefacit, etsamsi bonum est qod facit.* Idemqe *in Joan. Evang. tract.* 43. *Qod qis invitus vel necessitate facit, non bene facit. Sapientem* verò *invitum nihil facere,* Stoicum dogma est. Cicero *paradox.* 5. *Soli hoc contingit sapienti, ut nihil faciat invitus, nihil coactus.*

Μήτε ἀκοινώνητῳ] qod ubiqe damnat. Vide ad *l.* 2. §. 2. Gregorius Nazianzenus *in Basil. epitaph.* Μήτε τὸ φιλόσοφον ἀκοινώνητον, μήτε τὸ πρακτικὸν ἀφιλόσοφον. *Nec contemplatio communicationis expers esset, nec actio contemplatione careret.* Seneca *de beat. c.* 20. *Sic vivam, qasi sciam aliis me natum: & naturæ rerum hoc nomine gratias agam.* & *Ep.* 48. *Non potest qisqam beatè degere, qi se tantùm intuetur, qi omnia ad utilitates suas convertit alteri vivas oportet, si vis tibi vivere. Hæc societas diligenter & sanctè observanda est, qa nos omnes omnibus miscet, & judicat aliqod esse commune jus generis humani.*

Μήτε ἀνεξέτασ] Ità Basilius Cæsar. *Epist.* 44. ὦδὲν ἀνεξετάστως προσίεσθαι. *nihil non examinatum admittere.* Et

A *Epist.* 54. Πάντα μὲν λόγον, πᾶσαν δὲ πρᾶξιν καθήκουσαν περιεσκεμμένως ἐπιτελεῖσθαι. *Omnem qidem sermonem, & qamlibet competentem actionem circumspectè peragendam.* Vide & *infrà* §. 6. & *l.* 8. §. 2. & *l.* 10. §. 37. Idemqe *in Esajam.* & apud Simeonem Logothetam *Orat.* 21. *pag.* 159. *C.* Χρὴ δὲ, ὥσπερ δικαστὴν, τὸν λόγον τὴν ἀνωτάτω χώραν παρ' ἡμῖν λαχόντα, ἑκατὰ κρίνειν καὶ ἐξετάζειν τά τε δικτία καὶ μὴ, καὶ συγκατατίθεσθαι τῶν πραγμάτων, καὶ ταῖς ὁρμαῖς τῆς ψυχῆς μετὰ ἀκριβοῦς ἐπικρίσεως ἐπιτρέπειν. *Oportet igitur rationem supremum apud nos locum sortitam, veluti judicem, singula qæqe judicare atqe examinare, tum qæ admittenda sunt, tum etiam*
B *qæ minimè: atqe ea cum diligenti judicio assensionibus atqe approbationibus rerum, rectisqe animi consiliis discutienda permittere.* Ἐυξαπάτητος γὰρ ἕκαστος, ἐν οἷς ἐσιν ἀπρόσκεπτος. *Facilè enim qivis decipitur in rebus antea non bene perpensis.* Galenus *hortat. c.* 6. Itáqe ἐκ τοῦ μὴ ἀνεξελάσαι, τὸ ἀπρόπτωτον καὶ ἀνεξαπάτητον γίγνεται. *re bene exploratâ lapsu & seductione immunem esse.* de qo Marcus *l.* 7. §. 55. At contrà Apelles hæreticus referente apud Evsebium *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 13. Rhodone, Μὴ δεῖν ὅλως ἐξετάζειν τὸν λόγον, ἀλλ' ἕκαστον, ὡς πεπίστευκε διαμένειν. *Non esse omnino examinandam fidem; sed unumqemqe in*
C *eo, qod semel imbibisset, perstare oportere.* qod est prorsus interdicere homini, animal nè sit rationale, saltem nè ratione, qâ eum conditor Deus instruxit, utatur. nec multùm absedunt avt superstitiosi Jvdæuli, qi, ut refert Hieronymus à sancta fide in *Hebraomastig. l.* 2 *c.* 2. ex Mosis verbis *l.* 5. *c.* 17. *v.* 11. perperam acceptis, tradunt, qòd, *si sapientes dixerunt tibi, dextram esse sinistram, vel contrà, credi servarique debeat:* avt supercilioси Jesuitæ, qi, referente Pavlo Soarpio in *Histor. de Interdict. Pavli* 5. *adv. Venet. l.* 2. in *Regulis* Patavii relictis ann. 1606. *reg.* 3. asserunt, *Si Pontifex Romanus nigrum esse definierit, qod oculus album esse renunciaverit, avt vice versâ, illius definitioni esse acqiescendum.* atqi hoc est etiam oculos hominibus eruere, non rationis tantùm usum eripere.

D Μήτε ἀνθελκόμενος] *neqe patere te retrahi* Xylander. *nec cum reluctatione* Casavbonus. Malim, *neqe affectibus abreptus.* qod Jacobus Apostolus *c.* 1. *v.* 14. ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος. *Dum à propria cupiditate abstrahitur.* Et Marcus *infrà* §. 15. ὀρμητικῶς νευροσπασθέμενος. *Affectibus tanqam fidiculis agitatus.* Eodem vocabulo usus est Plato *leg. l.* 1. *pag.* 782. *B.* τὰ πάθη σπῶντί τε ἡμᾶς καὶ ἀνθέλκουσι. *Affectus nos trahunt & retrahunt.* Vide *l.* 2. §. 2.

Μήτε κομψείᾳ] Ità §. 8. ὦδὲ κομψόν, *neqe affectatum.* & *l.* 4. §. 51. καὶ τῆς κομψείας, & *ostentatione.* & ἄκομψον. *l.* 6. §. 38. qæ pœri τὸ φιλοπαίκτου καὶ χαριεντος, *de jocorum amante &*
E *faceto* usurpari monet Pollux *l.* 5. *c.* 45. Aristophanes *nubib.* 2. 1.

Πρῶτον μὲν εἶναι κομψὸν ἐν συνουσίᾳ.
Primò qidem ut sis lepidus in congressibus.

Idem *avib.* 1. 3.

Μὴ γὰ νόημα κομψότερον ἤκουτά πω.
Noema nunqam audiveram elegantius.

Ubi Schol. κομψεία, ἑλαφρία, ἀστειότης, *festivitas, urbanitas.* Evripides apud Aristotelem *Polit. l.* 3. *c.* 4.

Μή μοι τὰ κομψ', ἀλλ' ὧν πόλει δεῖ.
Speciosa mitte; prome qeis urbi est opus.

F Grotius. Aristoteles *de Cœlo l.* 2. *c.* 13. κομψῶς μὲν, οὐκ ἀληθῶς δὲ. *argutè qidem, haud verè tamen.* In sermonis avtem elegantiæ avt festivitate studium poni Marcus alibi vetat. Vide *l.* 1. §. 7. ἀστειολογίας. & *l.* 8. §. 30. περιεργως. Plato in *politic. pag.* 531. *B.* Κἂν διαφυλάξῃς τὸ μὴ σπουδάζειν ἐπὶ τοῖς ὀνόμασιν, πλεισταχοῦ εἰς τὸ γῆρας ἀναφανήσῃ φρονήσεως. *Si verborum curiositatem vitabis, evades in senectute admodum sapientior.* Latiùs tamen extendit idem *Epist.* 10. Τὸ γὰρ βεβαιον καὶ πιστὸν καὶ ὑγιὲς, τοῦτο ἐγὼ φημι εἶναι τῆν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν. τὰς δὲ ἄλλας τε καὶ εἰς ἄλλα τεινουσας σοφίας τε καὶ δεινότητας, κομψότητας ἴσμεν προσαγορεύειν, ὀρθῶς ὀνομαζειν. *Nam*
G *firmitatem, fidem, sinceritatem veram esse philosophiam existimo. Alias verò & ad alia declinantes scientias & facultates si qis ornamenta dixerit, rectè, ut arbitror, appellabit.* Aliud est τὸ κομψὸν *l.* 8. §. 34. Seneca *Ep.* 115. *Oratio vultus animi est: si circumtonsa est & fucata, & manufacta, ostendit illum qoqe non esse sincerum, & habere aliqid fracti. non est ornamentum virile, concinnitas.* Sed de sententiarum potiùs ratione Marcus istic. Cæterùm, μήτε κομψείαν τὴν διάνοιάν σε καλλωπιζέτω, Xylander cùm reddidit, *nè in cogitationibus tuis astutiam sectaris*; à Marci mente nimiùm qantum recessit. διανοίας σχήματα, sive *figuræ sententiarum* rhetoricæ magistris qid sint, docet Fabius *instit. l.* 9. *c.* 1.

a L. 1. §. 5. ζῶ. μήτε πολυρρήμων, μήτε a πολυπράγμων.
l. 4. §. 24.
b Supr. §. 3. ἔσω. ἔπι ᾧ b ὁ ἐν σοὶ θεὸς ἔσω c παρεστὼς ζῴου
l. 12. §. 26. d ἄρρενος, καὶ πρεσβύτου, καὶ πολιτικοῦ, καὶ Ῥωμαίου,
c L. 5. §. 27. καὶ ἄρχοντος, ἀναπεπταχότος ἑαυτὸν, οἷος ἂν εἴη
d L. 2. §. 5. τις e θερμέων τὸ ἀνακλητικὸν ἐκ τοῦ βίου * ὠλυτος.
e L. 9. §. 3.
l. 11. §. 3. 20.
* ἐυλύτως f.
ut Inf. §. 7.
& l. 8. §. 33.
Inf. §. 16.

monis elegantia; nec dictionis multæ fueris, nec negotii multi avidus. faxis verò, ut qi in te resident Deus, præses sit animantis masculi, ætate provecti, reipub. studiosi, Romani, principis; qi ità se composuerit, ut qi promptus decedere, classicum duntaxat, qo è vita avocetur, expectet.

qi-

ANNOTATIONES.

Πολυρρήμων] Epictetus *Enchir. c.* 32. §. 1. Καὶ σιωπὴ τὸ πολὺ ἔσω, ἢ λαλεῖσθω τὰ ἀναγκαῖα, καὶ δι' ὀλίγων. *Ac majori quidem ex parte silentium præstetur: aut necessaria dicantur, eáque paucis.* Juvenalis *Sat.* 2. *v.* 14.

Rarus sermo illis, & magna libido tacendi.

Πολυπράγμων] Vide *l.* 4. §. 24. De sapientibus ex Stoicorum sensu Laërtius *l.* 7. *c.* 118. in *Zenone.* Ἀπράγμονάς τε εἶναι. ἐκκλίνειν γὰρ τὸ πράττειν τι παρὰ τὸ καθῆκον. *Esse à negotiis remotos. Cavere enim ne qid præter officium faciant.* Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 16. ait, Chrysippum *vitarum l.* 4. τὸν σοφὸν λέγειν ἀπραγμονάτατ' καὶ ἰδιοπραγμονέστατον. *Sapientem cum otiosissimum esse, tum negotia sua tractare.* Verba Chrysippi; Οἰμαι γὰρ ἔγωγε τὸν φρόνιμον καὶ ἀπράγμονα εἶναι, καὶ ὀλιγοπράγμονα, καὶ τὰ αὑτῷ πράττειν. ὁμοίως τῆς τε αὐτοπραγίας, καὶ ὀλιγοπραγμοσύνης ἀστεῖον ὄντων. *Censeo enim ego prudentem & curare negotiis, & pauca habere negotia, & suas res agere: cum & suarum rerum tractatio & paucarum perinde sint elegantes.* Idem *lib. de eligend. propt.* ſe τῷ γὰρ ὄντι φαίνεται ὁ καλὸς τὴν ἡσυχίαν βίος ἀκίνδυνόν τι καὶ ἀσφαλὲς ἔχειν. ὁ πάντων τῶν καλλίστων δυναμένων τοῦτο συνιδεῖν. *Videtur enim revera otiosa vita periculis vacare & in tuto versari: etsi hoc pauci perspiciant.* itaqe Tertullianus *de pall. c.* 5. non *Epicuras* tantùm, sed & *Zenonas, quies magisterium* dicit. Qanqam Tigellinus impurus ille Neronis palpo, apud Tacitum *annal. l.* 14. Stoicæ sectæ objicit, qod *turbidos & negotiorum appetentes facias.* Siracides *c.* 38. *v.* 25. Ὁ ἐλαττούμενος πράξει αὐτῷ, ὁ σοφισθήσεται. *Qi parum attendit actioni sue, non efficietur sapiens.*

Ὁ ἐν σοὶ θεὸς] Mentem nunc *dæmonem*, ut *l.* 2. §. 13. & *infrà* §. 6. nunc & *Deum* dicit, ut hoc loco, sic *l.* 12. §. 26. Ὁ ἑκάστου νοῦς θεός. *Mens cujusqe Deus est.* ibi plura vide.

Προεστὼς] Ità *l.* 5. §. 27. προεστὼς καὶ ἡγεμόνα. *præsidémqe ducémqe.*

Ἄρρενος] Vide *lib.* 2. §. 5. De Zenone apud Laërtium *l.* 2. Zenodotus:

Ἄρρενα γὰρ λόγον ἔυρες —
Masculá enim verba invenisti —

vel

Masculam enim vitæ rationem tu reperisti.

Et Seneca *Epist.* 33. *Totus contextus illorum virilis est.* Apud Persium *Sat.* 5. *v.* 144. *Masculam bilem.* id est, *Masculum animum criminis loco luxuria objecit juveni in suis castris militanti.* Casavbonus ibi.

Ἀναλαχότος] *qi se ità comparaverit* Xylander. vel *composuerit.* Ἀναλάξασθαι, ἐυρεσίσκεσθαι. Ἀναλαξασθαι, *parare.* Hesychius & Svidas.

Περιμένων τὸ ἀνακλητικόν] Translatum videtur à re militari: qod & Svidas censet, ubi locum hunc lavdat, nisi qòd τὸ ἀνακλητικὸν illud esse *classicum* existimet, *qo ii pólemon ii páthmoi ánakalĕîsi, ignaviores ad prælium in eundem incitantur*; cùm sit potiùs, ut Budæus, *qo receptui signum datur, & à pugna, fusorúmve prosecutione milites revocantur.* qomodo Plutarchus in *apopth. Lacon. pag.* 236. *E.* Ἀλλὸς ἐπὶ παραλάξεως τῷ πολεμίῳ τὸ ξίφος καθαφέρειν μέλλων, ἐπεὶ τὸ ἀνακλητικὸν ἐσήμηνεν, ἀνεῖλε καθέντα. *Alius in prælio gladium hosti jam incussurus, qum audiret receptui cani, ictum non intulit.* qod idem & de Chrysanta Persa narrat, in *collatione Pelopidæ & Marcelli pag.* 317. *D.* & in *capit. Rom. qæst.* 39. à Cyro eo nomine lavdato; ex Xenophontis *ped. l.* 4. Ità & Pollux *onomast. l.* 1. *c.* 10. §. 19. ubi τὸ εἰς ἴφοδον opponit τῷ ἀνακλητικῷ. Et clariùs adhuc *l.* 4. *c.* 11. παραπαλευστικὸν δὲ, τὸ καλὸν τὴν τῆς μάχης συμβολήν. ἀνακλητικὸν δὲ, τὸ ἐκ τῆς μάχης ἀνακαλοῦν. *Adhortatoria verò, qæ in pugna conflictu fit. Receptus autem signum, qod è pugna revocat.* Ità Diodorus Siculus *l.* 17. *c.* 7. Ἀνεκαλέσατο τῇ σάλπιγγι τοὺς στρατιώτας. *Signo milites revocavit.* & Polybius *l.* 1. *c.* 45. Ἀνακαλοῦσθαι τοὺς ἐυλοῦ παρήγγελε τοῖς σαλπισταῖς. *Tubicines receptui canere jussit.* Plutarchus in *Fabio pag.* 181. *B.* Τῇ σάλπιγγι σημῆναι ἀνάκλησιν. *Et signo receptui dato.* qod Synesius *in Calvit. p.* 80. *A.* Κελεύει ἀνακλητικὸν ἠχῆσαι τὰς σάλπιγγας. *Classico receptui cani jubet.* Sed & Longus *Pastoral. lib.* 4. *pag.* 125. de caprario, cujus canibus capræ assveverant: Πρῶτα μὲν ὀλίγον ἐνέπνευσε, καὶ αἱ αἶγες ἔστησαν, τὰς κεφαλὰς ἀράμεναι. εἶτα ἐνέπνευσε τὸ νόμιον, καὶ αἱ αἶγες ἐνέμοντο κάτω. ἄυδις λιγυρὸν ἔδωκε, καὶ ἀθρόαι κατέκλιθησαν. ἰσύριστί τι καὶ ὀξὺ μέλος, αἱ δὲ, ὥσπερ λύκε προσιόντος, εἰς τὴν ὕλην καθέφυγον. μετ' ὀλίγον ἀνακλητικὸν ἐφθέγξατο, καὶ ἐξελθοῦσαι τῆς ὕλης, πλησίον αὐλοῦ, τῶν ποδῶν συνεδράμον. *Primum exilem inflando edidit sonum, & steterunt arrectis capitibus capræ. Deinde pastoralem cantum, qo ad pastum invitabantur, & capræ in terram pronæ per herbas pascebant. Iterum sonum edidit acutum, & conserta procubuerunt. Cantum etiam acutum dedit fistula: & illæ, non secus ac lupo irruente, ad sylvam confugere. Paulò post receptui signum dedit, & illæ egressæ nemore prope ad pedes illius concurrerunt.* Sed & apud eundem *l.* 1. *pag.* 16. Dorcona pelle lupinâ invadentes canes ἀνακλήσει συνήθει ἠμείψατο, *receptui canens de more sedasse* Daphnis fertur. Idemqe *l.* 2. Λαβὼν τὴν σύριγγα, συρίζει γοητικὸν, ὡς ἐρῶν. ἐρωτικὸν, ὡς πείθων. ἀνακλητικὸν, ὡς ἐπιζήλων. *Fistulâ acceptâ flebilem ut amans edebat cantum, amatorium veluti ad amorem alliciens, revocatorium instar requirentis.* Eodem respexit Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 29. Ἐὰν δ' ὁ θεὸς σημήνῃ τὸ ἀνακλητικὸν, ὡς τῷ Σωκράτει, πείθεσθαι δεῖ τῷ σημαίνοντι, ὡς στρατηγῷ. *Si verò Deus receptus cecinerit, qemadmodum Socrati, parendum erit ei tanqam Imperatori.* Idem *l.* 3. *c.* 13. Οἷον δὲ μὴ παρέχῃ τἀναγκαῖα, τὸ ἀνακλητικὸν σημαίνει, τὴν θύραν ἤνοιξε, καὶ λέγει σοι, ἔχε. *Cum verò ea, qibus opus est, non suppeditat, receptui canit, januam aperuit, teqe venire jubet.* Et *c.* 26. Τί οὖν, ἐὰν μὴ παρέχῃ τροφὰς; τί γὰρ ἄλλο, ἢ ὡς ἀγαθὸς στρατηγὸς, τὸ ἀνακλητικὸν μοι σεσήμαγκε; πείθομαι, ἀκολουθῶ, ἐπευφημῶν τὸν ἡγεμόνα, ὑμνῶν αὐτοῦ τὰ ἔργα. *Qid ergo cum victum non præbet? Qid verò, nisi, ut Imperator bonus, receptui mihi cecinit? Pareo, sequor, collaudo Imperatorem, facta ejus prædico.* Et *c.* 24. Ἂν μ' ἐκεῖ πέμψῃς, ὅπου καλὸν φύσιν διεξαγωγὴ ἔστιν ἀνθρώπων, ἔσομαί σοι ἀπελθὼν ἕξεμς. ἀλλ' ὡς οὗ μοι σεσήμανται τὸ ἀνακλητικὸν ἐκ ἀπολείπω σε. *Si eò me miseris, ubi homines secundum naturam vivere nequeunt, non contra imperium tuum discedam; sed tanqam te receptui mihi canente non te deseram. Animadverto tibi operâ meâ non esse opus.* Potest & à re navtica sumptum videri. qâ imagine eadem ferè in argumento eodem usus est Epictetus *Enchir. c.* 7. Καθάπερ ἐν πλῷ, τοῦ πλοίου καθορμισθέντος, ἂν ἐξέλθῃς ὑδρεύσασθαι, ὁδοῦ μὲν πάρεργον, καὶ κοχλίδιον ἀνιλίξῃ ἢ βολβάριον, τετάσθαι [al. ταίτεσθαι] δὲ δεῖ τὴν διάνοιαν ἐπὶ τὸ πλοῖον, καὶ συνεχῶς ἐπιστρέφεσθαι, μή ποτε σέ γε ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, καὶ τότε πάντα ἐκεῖνα ἀφέντα, ἵνα μὴ δεδεμένος εἰσβληθῇς, [ἐκβληθῇς vulg. perperam.] ὡς τὰ πρόβατα. ἔτω καὶ ἐν βίῳ, ἐὰν δοθῇ σοι ἀντὶ βολβίου καὶ κοχλιδίου γυναικάριον καὶ παιδίον, οὐδὲν κωλύσει. ἐὰν δὲ ὁ κυβερνήτης καλέσῃ, τρέχε ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀφεὶς ἐκεῖνα πάντα, μηδὲν ἐπιστρεφόμενος. ἐὰν δὲ γέρων ἦς, μηδὲ ἀπαλλαγῆς ποτε τοῦ πλοίου μακρὰν, μήποτε καλοῦντος ἀλλίπης. *Qemadmodum in navigando subducto navigio, si aquatum exieris, obiter fortassis etiam cochleolam colliges, aut bulbum: animo autem in navigium intento esse oportet, ac continenter sollicito, ne gubernator vocet: ac tum illa omnia relinqere, ut ne vinctus, tanqam oves, in navim conjiciaris. Ita etiam in vita, si tibi vice cochleæ aut bulbi detur uxorcula & puer: nihil impediet. At si gubernator vocarit, curres ad navim, relictis illis omnibus; neqe respicies. Qod si senex es, cave usqam nave recedas longiùs; ne qando vocatus deficias.* Vide ad *l.* 9. §. 3. & *l.* 11. §. 20. qo loco, qod ἀνακλητικὸν ἆτιc, ἐνδόκιμον idem dici videtur.

Ἔυλυτος] Citat Svidas è Marco ista, sed non explicat. Sic *infrà* §. 7. ἐυλύτως ἄπειτι. *Promptus sit discedere.* & §. 16. ἔυλυτον. *Promptum.* Potest avtem τὸ ἔυλυτον istud à *vestitu* sive *calceatu* translatum videri, qi qò minùs arctè astringitur, eò faciliùs exolvitur & exuitur. De Iphicrate Diodorus Siculus *l.* 15. Τὰς δὲ ὑποδέσεις τοῖς στρατιώταις ἐυλύτους καὶ κούφας ἐποίησε, τὰς μέχρι τῶν ὠν Ἰφικρατίδας ἀπ' ἐκείνου καλουμένας. *Calceamenta denique militum, ut & citiùs solvi, & facilius gestari possint, excogitavit. Qa ad hunc usqe diem Iphicratica-rum inde appellationem retinent.* Indè Luc. *c.* 3. *v.* 16. Λύσαι τὸν ἱμάντα τῆς ὑποδήματος. *Solvere corrigiam solearum.* qem locum tractans, & more suo in allegoriam trahens, Clemens *Strom. l.* 5. *pag.* 573. *D.* Χρῆναι γὰρ τοὺς καθαροποιοῦντας, ἀπολύειν τοῦ σώματος, καὶ τῶν τούτου ἁμαρτημάτων τὴν ψυχὴν, ὥσπερ τοῦ δετμοῦ τὸν πόδα. *Oportet enim eos, qi mundos faciunt, animam exolvere à corpore, & ejus peccatis, tanqam pedem à vinculo.* Ità Lucret. *l.* 1.

— *vita qoqe omnis*
Omnibus è nervis atqe ossibus exoliatur.
— *veluti cùm lubrica serpens*
Exuit in spinis vestem —

Sicut idem *l.* 4. & *l.* 3.

— *vestémqe relinqere ut anguis,*
Gauderet. —

de anima corpus exuente. De Diogene Cynico Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ἐλεύθερος ἦν, ὅτι ἐκτετύφλωκει πάσας τὰς τῆς ὑλακείας λάβας. πάντα ἐυλυτα εἶχε, πάντα μόνον προσηρτημένα. *Esset ingenuus, qod omnes servitutis ansas abjecisset. omnia appensa tantùm, non adstricta habebat.* Interpres enim doctissimus perperam reddidit; *Omnia à seipsò pendentia.* Potest & à *fructibus maturis*; qæ sponte suâ decidunt, qm immatura validiùs adhæreant. Theophrastus *de caus. plant. l.* 5. *c.* 4. Πεπανθεὶς, γὰρ ὁ καρπὸς, αὐτόματος ἀποῤῥεῖ. πρὸ δὲ τοῦ πεπανθῆναι, μᾶλλον ἰσχύει καὶ προσήρτηται. *Qippe fructus maturi sponte ruunt. Sed antequam sint maturi, valenter adhærent.* Vide *l.* 12.

§. 3.

qíqe nec juramento proprio, nec aliûs cujuſqam teſtimonio opus habeat. porrò vultus adſit hilaris; animuſqe ità comparatus, ut nec externo aliqo indigeas miniſterio, nec tranqillitate ea, qam ab aliis ſuppeditari neceſſè ſit. rectum deniqe, non ſurrectum ac ſuffultum eſſe oportet.

μήτε ὅρκῳ δεόμενον, μήτε ᵃ ἀνθρώπῳ ἄλλῳ μάρτυρος. * ἐν ᵇ τὸ φαιδρὸν, καὶ τὸ ἀπροσδεὲς τῆς ἔξωθεν ὑπηρεσίας, καὶ ᶜ τὸ ἀπροσδεὲς ἡσυχίας, ἣν ἄλλοι παρέχουσιν, ᵈ ὀρθὸν ὂν εἶναι χρὴ, ἀλλ' οὐκ ὀρθούμενον.

§. 6.

ᵃ L. 7. §. 67. l. 9. §. 29.
* ἐν Boot.
ἔνι f. vel ἐνῇ.
ᵇ L. 10. §. 12.
ᶜ L. 4. §. 29. l. 7. §. 16. l. 11. §. 1.
ᵈ L. 7. §. 12.

ANNOTATIONES.

§. 3. Cicero *de Senect. Sicut poma ex arboribus, ſi cruda ſunt, vi avelluntur, ſi matura & cocta, decidunt: ſic vitam adoleſcentibus vis aufert, ſenibus maturitas.* qod Seneca *Epiſt.* 30. *Senectus leniter emittit, non repente avulſum vitæ, ſed maturatim ſubductum.* Vide *l.* 9. §. 3. Aptiſſimè ad Marci mentem, idem in *Oedip.* 4. 2.

Animam ſenilem mollis exolvit ſopor.

Contendi autem poſſunt cum Marci iſtis Epicteti illa *Diſſert. l.* 2. *c.* 6. Ἀλλὰ Χρυσάντας μὲν παῖειν μέλλων τὸν πολέμιον, ἀνεκάλεσε τῇ σάλπιγγι· ἤκουεν ἀνακαλούσης, ἀλλ' ἴσχεν. ἄγε νῦν προαγαγεῖτε ἔδοξεν αὐτῷ, τὸ τῷ σαυτοῦ προσαγαγεῖν, ἢ τὸ θεῖον ποιεῖν. ἡμῶν δὲ οὐδεὶς θέλει, οὐδὲ τῆς ἀναγκης καλούσης, ἑτοίμως ὑπακούσαι αὐτῇ. ἀλλὰ κλαίοντες καὶ στένοντες πάσχομεν ἃ πάσχομεν. *Chryſantas quidem percuſſurus hoſtem, cùm receptui cani audiviſſet, cohibuit impetum. Adeò præſtantius ei viſum eſt Imperatoris dicto eſſe audientem, qàm explere animum. Noſtrum autem nemo vult vel neceſſitati vocanti alacriter obtemperare; ſed plorantes & gementes affecti ſumus ut ſumus.* & fortaſſe iſthic etiam ἑλκύσεως fuerat. vide *ad l.* 8. §. 55. *l.* 9. §. 5.

Μήτε ὅρκῳ δεόμενον] Juramentum omne viro ejuſmodi; qalem Marcus iſthic delineat, variis rationibus nevtiqam neceſſarium videri poſſit. Ac primò qidem διὰ τὸ ἀξιόπιστον. qia, cùm veracem ſe jugiter ac conſtantiſſimè exhibuerit, etiam injurato à qibuſvis fides adhibebitur. καὶ γίνεται τοιούτοις ἀνθ' ὅρκων ὁ τρόπος. *pro jurejurando mores illis eſſe poſſunt.* ut Libanius *Orat.* 28. *pag.* 618. *B.* In qam ſententiam argutè Clemens *Strom. l* 7. *p.*g. 127. *B.* Τὸ ἀληθεύειν καὶ ἀνευ ὅρκου, μετὰ συμφωνίας τῆς καὶ τὸ ἀληθὲς φύσεως, τὸ εὐορκεῖν [ita Heinſius qod vulgò εὐρεῖν.] ἐν συμβαίνει καὶ τὴν καταφάσκουσιν τοῦ ἐν τοῖς καθήκουσι. πῶς γοῦν ἔτι τῷ ὅρκῳ χρῆται, ᾧ πανταχοῦ ἀληθείας βεβαίᾳ; *Quinqam ut ſit verax jurejurando, ſit ex ea, qam cum veritate habet, conſenſione. Ut qis recte juret, contingit, ſi qis ſe rectè gerat vulgò in officiis. Cur enim ergo eſt opus jurejurando ei, qi ità vivat, ut jam pervenerit ad ſummam veritatis?* Clarius Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Epiſt.* 148. Ὁ τῶν ἐν βιβλίοις λόγος ὅρκου πιστότερος παῖς πάντων τῶν ἀκινήτων στεφανίται ψήφοις. ἀκοὴν, εἰ πιστεύσωμεν βουλόμεθα, ἐν βιβλίοις. *Eorum, qi rectè atqe ex virtute vivunt, ſermo jure jurando qovis majorem fidem nanciſcens auditionum omnium calculis coronatur. Qamobrem ſi ſermonibus noſtris fidem haberi volumus, recte vivamus.* Sed & Pythagoras, ſectatoribus ſuis præcipiebat, Μὴ ἀμύητον θεοῦς. ἀσκεῖν γὰρ αὐτὸν δεῖν ἀξιόπιστον παρέχειν. *Dejerare per deos vetabat, qemqe enim id ſtudioſe curare oportere, ut ex vita merito ſibi fides habeatur.* Laertius *l.* 8. §. 22. Qod Gregorius Nazianzenus in *Jambis.*

Ὅρκου δὲ φεῦγε πάντα. πῶς δὲ πίσωμαι;
Λόγῳ, τρόπῳ τε τὸν λόγον πιστούμενος.
Fuge vero omne juramentum. qomodo igitur alteri *perſuadebimus?*
Verbo, & modo verbo fidem faciens.

De Eſſenis Joſephus *captiv. Jud. l.* 2. *c.* 12. Πᾶν μὲν τὸ ῥηθὲν ἰσχυρότερον ὅρκου. τὸ δὲ ὀμνύειν αὐτοῖς περίεστιν, χεῖρόν τι τῆς ἐπιορκίας ὑπολαμβάνουσι. ἤδη γὰρ δὴ κατεγνῶσθαι φασὶ τὸν ἀπιστούμενον δίχα θεοῦ. *Omne qod dicerent, jurejurando fortius habent. Ipſum autem jusjurandum qaſi perjurio deterius vitant. Jam enim mendacii condemnatum arbitrantur, cui ſine Deo non creditur.* Cicero *pro Balbo*: *Athenis ajunt, cùm qidam apud eos, qi ſanctè gravitèrqe vixiſſet, & ſæpiſſimè publicè dixiſſet, & ut mos Græcorum eſt, jurandi cauſſa ad aras accederet, una voce omnes judices, ne is juraret, reclamáſſe.* Xenocrates is fuit, uti docet Laertius *l.* 4. §. 7. in *Xenocr.* Ἦν δὲ, inqit, καὶ ἀξιόπιστος σφόδρα. ὥστε μὴ ἔχοντα ἀνώμοτον μαρτυρεῖν, τοῦτῳ μόνῳ συνεχώρουν Ἀθηναῖοι. *Tanta vero illius verbis fides habebatur, ut cum juranti nullius teſtimonium admitterentur, huic ſoli remiſerint Athenienſes jusjurandum.* Sed & Valerius Maximus *Memorab. l.* 2. *c.* 10. qi hoc ipſum ubi retulerat, ſubjunxit; *Judices qod ſibimet ipſis poſt modum dicenda ſententiæ hoc remiſſuri non erant, ſinceritatis ejus concedendum exiſtimárunt.* Vide qæ de Maximo Marcus *l.* 1. §. 15. Plautus *Amphitr. act... Scen.*

Nam injurato ſcio plus credet mihi, qàm jurato tibi.

Ità qod apud Seobæum *ſom.* 2. *tit.* 27. Æſchylus;

Οὐκ ἀνδρὸς ὅρκου πίστις, ἀλλ' ὅρκου πίστις.
Dat fidem vir juramento, non juramentum viro.

ſive ut Grotius reddit,

— Vir ſacramento fidem
Debet mereri, non ſacramentum viro.

Deinde, διὰ τὸ ἀπερίσπαστον καὶ τὸ ἀσφαλές. qia, cùm ſit ſponte ſua æqi bonique tenaciſſimus, juramento nihil opus habituru ſit, cujus religione ad officium ſuum præſtandum adigatur. Eremin qemadmodum de legibus Demonax Cynicus apud Lucianum. Οἱ ἀγαθοὶ νόμων οὐ δέονται, πάντα, ποιοῦντες ἑκουσίως ἃ τοῖς νόμοις, ἃ νῦν ἄκοντες διὰ τοὺς νόμους. *Facientes ultro multa rationis, qa nunc inviti metu legum facimus.* Xenocrates apud Plutarchum *adv. Colot. pag.* 1124. *E.* Οἱ γὰρ ἀληθῶς φιλοσοφοῦντες μόνοι ποιοῦσιν ἑκουσίως, ἃ ποιοῦσιν ἄκοντες οἱ λοιποὶ διὰ τοὺς νόμους, ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς κυνὸς ἢ γαλεῆ ψόφῳ τὴν ἡδονὴν ἀποτρεπόμενοι, καὶ πρὸς τὸ δεινὸν ἀποβλέποντες. *Verè enim philoſophantes ſoli ultro faciunt ea, qa legibus coacti reliqi faciunt, tanqam canis morſu, aut felis metu à voluptatibus deterriti, & ad periculum reſpicientes.* Xenocrates apud Plutarchum *de virt. moral. pag.* 446. *E.* Et Conſtantius Imperator *Orat. pro Themiſtio. pag.* 421. Εἰ δυνατὸν ἦν πᾶσιν ἀνθρώποις φιλοσοφεῖν, τῆς ἐκ τῶν νόμων ἀνάγκης οὐκ ἂν ἦν χρεία. ὧν γὰρ νῦν διὰ τὸ δεδιέναι ἐπίσχουσι, ταῦτα ἂν ἑκόντες ἐκ προαιρέσεως. *Si fieri poſſet ut omnes homines philoſopharentur, legum qa nunc neceſſaria, nullus deinceps uſus foret. A qibus enim nunc metu homines abſtinent, illa ſponte ſuâ ac voluntate odiſſent.* Itaqe Ariſtippus, Τί πλέον ἔχουσιν οἱ φιλόσοφοι, *qid habeant eximium philoſophi,* reqiſitus, reſpondit, referente Laertio *lib.* 2. §. 68. Ἐὰν πάντες οἱ νόμοι ἀναιρεθῶσιν, ὁμοίως βιώσομεν. *Eodem qo nunc vivunt modo victuros philoſophos, etiamſi leges omnes tollerentur.* Siqidem id ſuâ ſponte facient, qod legibus facere coguntur. De juramento pariter dici poterit; nihil iſtoc viro bono opus, qò ad id qod eſt officii ſui obeundum, vel impellatur, vel obſtringatur: qum ſponte ſuâ facturus ſit illud, qod alii vix etiam juramenti vinculis conſtricti exeqantur. Ità M. Fabius fugientibus cohortibus poſt Q. Fabium in prælio occiſum; *Hoc juráſtis,* inqit, *milites? fugientes vos in caſtra rediturос? adeo ignaviſſimos hoſtes magis timetis, qàm Jovem Maximeqe per qos juráſtis? at ego injuratus aut victor revertar, aut prope te hoc, Q. Fabi, demcans cadam.* Livius *l.* 2. De Numa Livius idem *l.* 1. *Ea pietate omnium pectora imbuerat, ut fides ac jusjurandum, propulſo legum ac penarum metu, civitatem regerent.* Cæterum Fabium fides pietásqe in patriam etiam cura juramentum in officio continebant. Atqe hoc eſt qod Solon, ut Laertius *l.* 1. §. 60. Κολοκαγαθίαν ὅρκου πιστότερον ἔχειν. *Virtutem atqe probitatem juramento fideliorem cenſe.* Qanqam nec *injuratus* prorſus vir bonus: *ſacramento,* non vulgari tamen illo, adactus, ſed ſanctiore etiam, ſi qid in iſtis aliud alio ſanctius æſtimatur, qodqe facit, ut illius idcirco nullus indigeat. Seneca *Epiſt.* 37. *Qod maximum vinculum eſt ad bonam mentem, promiſiſti virum bonum. Sacramento rogatus es.* & *Epiſt.* 65. *Sapiens, aſſectatorqe ſapientiæ, velut ſacramento rogatus,* &c. Et *de vit. beat. c.* 15. *ad hoc ſacramentum adacti ſumus.* Cæterùm ego ſenſui, qem priore loco propoſueram, ἐμμένω. Tertiò deniqe (id qod Marcum iſtic cum primis velle, nullus ambigo) διὰ τὸ αὐτάρκες καὶ ἀπροσδεές. qia eo ſit animo eaqe ſui fiducià, ut juramentum interponere nihil habeat neceſſe, ſi dicenti fides derogata fuerit; cùm ab aliorum de ſeſe opinionibus ac judiciis bonum ſuum ac beatitatem nevtiqam pendere perſvaſum habeat. qò ſpectat, & qod ſequitur, ut nec juramentum proprium, ità nec teſtimonium alienum, ſic affecto, uſui (neceſſario ſaltem) futurum.

Μήτε ἀνθρώπῳ τινὶ μάρτυρι] Ità *l.* 7. §. 62. ὅτε ἐπιμαρτυρόσεως δέηται. *Nec approbationem eorum expetes.* Et *infrà* §. 16. εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν ἄνθρωποι, &c. *parum penſi habiturum, etiamſi non ipſi fidem adhibuerint, ſalem eſſe revera, qalem præ ſe fert.* Τί δ' ἐρεῖ τις ἢ ὑπολήψεται περὶ αὐτοῦ, ἀδ' εἰς νῦν βάλλεται. *Qid autem alius qiſqam de ipſo ſive dicat, ſive exiſtimet, ne cogitat qidem. lib.* 10. §. 11. aliud eſt autem qod *lib.* 9. §. 29. μὴ περιδλέπειν, εἴτις εἴσεται. *Nec circumſpice, ne qis adverſatur.*

Ἐν δὲ τὸ φαιδρόν] Vitioſa proculdubio ſcriptura, ambigua ſatis emendatio. Eruditus Vir D. Bootius vult ἔν δὲ, qaſi dicat: *hoc unum cum primis attendatur,* vel *agatur.* qomodo Apoſtolus *ad Philip. c.* 3. *v.* 13. ἓν δέ. *Unum hoc eſt qod ago,* qod attendo. Ego exiſtimaverim legi poſſe, ἐνὶ δὲ, vel, qia id forſan poetarum eſt peculiare, ἔνι δὲ, *inſit autem* hujuſmodi, qam ſupra delineaveram, animi conſtitutioni *alacritas* jugis καὶ αὐτάρκεια. Vel ſi cui minùs hoc arriſerit, qia moniti ſeu præcepti rationem præcedentia habent, ἐνῇ δὲ, aut ἐνίοτε δὲ, *inſit autem,* aut *inſito verò,* &c. Cæterùm aliorum arbitrium eſto. ego nihil ſtatuerim.

Τὸ φαιδρόν] Apulejus in *apologia. Cæterùm Platonica familia nihil novimus niſi feſtum & lætum, & ſolenne & ſuperum & cæleſte.* Seneca *Epiſt.* 60. *Talis eſt ſapientis animus, qalis mundi ſtatus ſuper Lunam: ſemper illic ſerenum eſt.*

Ὀρθὸν ὂν εἶναι χρὴ, οὐχὶ ὀρθούμενον] *Rectum igitur eſſe oportet, non autem erectum.* hoc eſt: qi *recto* ipſe per ſe jugiter conſiſtat *incedítqe talo,* ut Horatius loqitur, *l.* 2. *Epiſt.* 1. non qi lapſus, vel lapſabundus aliena manu erigi opus habeat; qomodo de Hectore Homerus *Il. η. v.* 272.

— ὁ δ' ὑπ' ὀφρύσι εἶξε καθεσθείς,
Ἀσπίδι ἐγχειμφθείς, τὸν δ' αἶψ' ὤρσεν Ἀπόλλων.
— Ille ſupinus extenſus eſt,
Scuto inhærens, hunc ſtatim erexit Apollo.

Et de Evryalo *Il. ψ. v.* 694.

a Inf. §. 7.

§. 6. a Εἰ μὲν κρεῖττον εὑρίσκεις ἐν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ δικαιοσύνης, ἀληθείας, σωφροσύνης, ἀν-

b L. 5. §. 14, 15, 16. l. 9. §. 26.

δρείας, καὶ καθάπαξ ὅσα b ἀρκεῖσαι σεαυτῇ τὴν διάνοιάν σε ἐν ἕξις κατὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν πράσσοντά σε παρέχει), καὶ ἐν τῇ εἱμαρμένῃ, ἐν τοῖς ἀπροαιρέτως ἀπονεμομένοις. εἰ τάττε, φημὶ, κρεῖσσόν τι ὁρᾷς, ἐπ' ἐκεῖνο ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τραπόμενος, καὶ ἀρέσε εὑρισκομένε ἀπόλαυε. εἰ δὲ μηδὲν κρεῖττον φαίνεταί σοι τῶν ἐνιδρυμένων

c L. 2. § 13. 17. Sup. § 3, 4, 5. Inf. § 7. 16.

ἔν σοι δαίμονος, τὰς τι ἰδίας ὁρμὰς ὑποτεταχότος ἑαυτῷ, καὶ τὰς φαντασίας d ἐξεπίζοντος, καὶ

d Sup. § 5.

e τῶν αἰσθητικῶν πείσεων, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν,

e L. 5. § 26. l. 6. § 51. l. 7, 55.

§. 6. Si qid in vitâ humanâ deprehenderis præstabilius justitiâ, veritate, temperantiâ, fortitudine, &, ut uno verbo absolvam omnia, animo ità affecto, ut in eis, qæ secundùm rationis dictamen peragenda sunt, sibimet ipsi, in eis qæ citra consilii proprii opem obveniunt, fato acquiescat. si qid, inqam, præstantius hoc adverteris, eô te vertas, eodémqe tanqam bono præstantissimo, qò fruaris, toto animo fac incumbas. sin præstabilius nihil offenderis, genio in te collocato, cùm ità fuerit comparatus, ut motus suos omnes sibi subjecerit, & visa qæqe diligenter exploret, & à sensuum affectionibus, qod Socrates

dice-

ANNOTATIONES.

Ὡς πληγεὶς ἀνέπαλτ'. αὖταρ μεγάθυμος Ἐπειὸς
Χερσὶ λαβὼν ὤρθωσε —
Sic percussus resiliit: at magnanimus Epeus
Manibus prehendens erexit.

1 Sophocles *Oedip. Colon.*

Γέροντα δ' ὀρθῦν, φλαῦρον, ὃς νέῳ πίσῃ.
Frustra, in juventa lapsus, erigitur senex.

Plutarchus *ad præfect. indoct.* Οὔτε γὰρ πίπτοντός ἐστιν ὀρθῦν, οὔτε διδάσκειν ἀγνοοῦντος. *Neqe enim avt erigere alios idoneus est, qi ipse cadit, avt docere qi ipse nescit.* Vide *ad l.* 1. §. 15. Svidas. Ὀρθὸς λέγεται καὶ ὄρθιος. Μάρκος. Ὀρθὸν δὲ (f. δεῖ) εἶναι καὶ μὴ ὀρθάμενον. Ὀρθὸς dicitur & ὄρθιος. *rectus. Marcus. Oportet erectum esse, non avtem erigi.* Verùm sæpiùs istic jam nominatus & deinceps nominandus, non sine grati animi significatione, D. Bootius aliorsum hæc accipit. *Esset*, inqit, *plus qàm Stoica rigiditas, ἀναισθησίαν exigere à sectatoribus sapientia, cùm illa non nisi ipsis sapientibus competat. deinde sibi ipsi contradiceret, ut qi passim monet à peccatis qidem cavendum esse omni curâ & diligentiâ; sin in aliqa prolabaris, resurgendum esse, & meliora monstranti obtemperandum.* Vide *l.* 4. §. 12. & *l.* 5. §. 9, 10. & *l.* 6. §. 11, 21. & *l.* 8. §. 16. *Qin & l.* 7. §. 12. *iisdem verbis, qa hic difficultatem pariunt, sed sensu diverso,* Ὀρθὸς, ἢ ὀρθάμενος. *Sensus itaqe, ni fallor, hic est.* Ὀρθὸς inter alia valet, qod Latinis *erectus* vel *surrectus*; τὸ ἱσταμένον καὶ ἄνω βλέπον, καὶ μὴ συγκεκυφὸς, ut Græci Grammatici exponunt. Ità Xenophon in *Symposio pag.* 876. *C.* Μετὰ δὲ τοῦτο κύκλος εἰσηνέχθη περίμετρος ξιφῶν ὀξέων. *Secundum hæc illatus est circulus qidam, gladiis erectis undiqe plenus.* Theophrastus *l.* 5. *de caus. c.* 4. Μετὰ τὴν τομὴν, ὅταν ὀρθωθῇ, πολὺ ὕδωρ ἀφίησι. *Post sectionem, cùm recta stetisset, multam aqam misit.* Lucianus περὶ τῶν ἐπὶ μισθῷ συνόντων; *pag.* 467. μηδ' ὅπως καθίζῃς ἔχων ὀρθὸς ἀναγινώσκεις. *Cùm tibi locus desit ubi sedeas, stans legis.* Vult igitur Marcus, *è disciplinâ sua placetis, ut rectus insistas, idqe per te, ità ut externis veluti fulcris non indigeas: alioqi fore, ut semper verseris in metu ruinæ, videlicet fulcris illis* (*honore, divitiis, liberis,* &c.) *in qa te inclinabas, ac qibus te probè suffultum putabas, subductis; qod facillimè ac multis occasionibus fieri potest.* igitur hæc verba nihil aliud volunt, qàm illud tritissimum Stoicorum dogma, *Viro sapienti debere omnem felicitatem intra sese repositam esse, ità ut non pendeat à rebus externis, extra ipsius potestatem sitis.* Itaqe sic interpretor, *Oportet ut stes erectus, non ut erectus tenearis ab aliis.* Vide Platonem in *Menex.* suprà *ad l.* 2. §. 11. Marcus ipse *l.* 7. §. 2. Τοῦτο πάθε, καὶ ὀρθὸς εἶ. *Hoc modo sis affectus, & rectus consistis.* favent huic interpretationi, & antegressa illa, τὸ ἀπροσδεὲς τῆς ἔξωθεν ὑπηρεσίας, *Animus ità comparatus, ut externo aliqo ministerio non indigeas.* &c. qibus adjungi possunt & Epicteti illa, *l.* 3. *c.* 24. Ταῦτα ἔχων ἀεὶ ἐν χερσὶ, καὶ τρίβων αὐτὸς παρὰ σαυτῷ, καὶ πρόχειρα ποιῶν, οὐδένα σε διήσῃ τῶν παραμυθουμένων τὸν ἀπρόπτωτον. *Qum hæc perpetuò in manibus habeam, eiqe semper ipse mecum tractem, & ad usum conferam, nunqam eo erit opus qi consoletur, qi confirmet.* Ità fuerit, sed à corpore ad animum traductum, qod de se Umbricius apud Satyricum *sat.* 3.

— pedibus me
Porto meis, nullo dextram subeunte bacillo.

§. 6. Εἰ μὲν κρεῖττον εὑρίσκεις] Ità Epictetus *lib.* 4. *c.* 9. Εἰ τινα ἄλλα τούτων μείζονα ζηλεῖς, ποίει ἃ ποιεῖς. *Si qa alia his majora qaris, fac qæ facis.*

Ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ] *suprà* §. 5. teste nullo, ope operâve nullâ indigens. Vide *l.* 9. §. 26.

Καὶ ἐν τῇ εἱμαρμένῃ] Vide an non [ἐν] illud inducendum sit: ut sententia sic procedat, ἀρκεῖσθαι ἑαυτῇ, in eis qæ rationis ope administrantur, καὶ τῇ εἱμαρμένῃ, in eis qæ ἀπροαιρέτως contingunt vel decernuntur potius.

Τῷ ἀρίστῳ εὑρισκομένῳ ἀπόλαυε] Ità *l.* 12. §. 29. dixit ἀπολαύειν τῷ ζῆν. Sensuum prægnans dictio. Est enim ἀπολαύειν, sive *frui*, cum oblectatione qadam in re adepta prorsus acqiescere. Ideo *mediis uti, fine frui* dicimur. indè tritum illud in schola Theologica, *peccatum in hoc omne consistere, qod avt fruimur utendis, avt utimur fruendis.* Videatur Avgustinus *de doctrin. Christ. l.* 1. *c.* 22. 32, 33. Et *de Trin. l.* 9. *c.* 8. & *l.* 10. *c.* 10, 11. & 83. *qæst.* 30. Petrus Lombardus *sent. l.* 1. *dist.* 3. & Thomas Aquinas *Sum. part.* 1. 2. *qæst.* 11. *art.* 3, 4. Verùm Marco ipso nemo melius τὸ ἀπολαύειν istud nobis explicaverit. Is *l.* 10. §. 32. ἀπόλαυσιν, inqit, δεῖ ὑπολαμβάνειν, πᾶν ὃ ἕξεσι καθὰ τὴν ἰδίαν φύσιν ἐπιτυγεῖν. ἀπόλαυσιν sive *fruitionem oportet ducere, qicqid secundum naturam suam exeqi datur.* hoc avtem qomodo fiat, ibidem docet. nempe, cùm eo loco ista nobis sunt, οἷόν ἐστι τοῖς ἡδυπαθοῦσιν ἡ τρυφή, qo *delicia & luxus sunt hominibus voluptati deditis*, qi in ea nimirum summum bonum statuunt, & qorum vita βίος ἀπολαυστικὸς, *vita voluptuaria*, dicitur Aristoteli *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 5. & *Evdem. l.* 1. *c.* 4. & ipsi ἀπολαυστικοὶ *ibidem lib.* 2. *c.* 4. qo sensu & ἀπολαυστικὰ φαντάσματα, *cogitationes, qæ voluptatem avt luxum ullo modo respiciant. suprà* §. 4. qæ ἡδονικὰ *ibidem.* Seneca *de benef. l.* 4. *c.* 13. *Viri officium est, inter alia, & beneficium dare. qare ergò dat, nè non det,* (q. d. nè officio suo desit) *nè occasionem beneficiendi perdat. vobis voluptas est, inerti otio assvefacere corpusculum, & securitatem soporis simillimam appetere, & sub densâ umbrâ latitare, tenerrimisqe cogitationibus, qas tranquillitatem vocatis, animi marcentis oblectare torporem, & cibis potionibusqe intra hortorum latebram corpora ignaviâ pallentia saginare: nobis voluptas est dare beneficia, vel laborios a, dum aliorum labores levent; vel periculosa, dum alios è periculis extrahant; vel rationes nostras aggravatura, dum aliorum necessitates & angustias laxent.*

Εἰ δὲ μηδὲν κρεῖττον φαίνεται] qod Flaccus *l.* 1. *Ep.* 12.

— si cuncta putas una virtute minora.

Τῷ ἐνιδρυμένῳ ἔν σοι δαίμονος] Vide *lib.* 2. §. 13.

Τὰς φαντασίας ἐξεπάζοντος] Explicat, qod suprà dixerat §. 5. μήτε ἀνεξίτασος. *Neqe, nisi re prius bene exploratâ, aggressus.* Epictetus *l.* 3. *c.* 12. Ὡς γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἀνεξέτασον βίον μὴ ζῆν. ἔστως ἀνεξέτασον φαντασίαν μὴ παραδέχεσθαι. ἀλλὰ λέγεις, ἔκδεξαι, ἄφες, ἴδω τις εἶ, κἂν πόθεν ἔρχῃ. ὡς οἱ τυπλοφύλακες, δεῖξόν μοι τὰ συνθήματα. ἔχεις τὸ παρὰ τῆς φύσεως σύμβολον, ὃ δεῖ τὴν παραδεχθησομένην ἔχειν φαντασίαν. *Ut enim Socrates vitam inexploratam agendam esse negabat; ita nec visum ullum inexploratum est admittendum, sed dicendum, expecta, sine videam qi sis & unde venias; qemadmodum excubitores: ostende mihi tesseras. Habesne tesseram à natura datam, qæ omnino ab eo viso qod admittendum sit, afferenda est?* Cæterum etiam supra miraculum omne cavtionem ἀκριβεστάτην idem proponit. *l.* 3. *c.* 2. Ἵνα μήδ' ἐν ὕπνῳ λάθῃ τις ἀνεξέταστον παρελθοῦσα φαντασία, μήδ' ἐν οἰνώσει, μηδὲ μελαγχολῶντος. *Ne vel dormienti visum aliqod temerarium obrepat, vel ebrio, vel melancholico.* qæ & eadem ferè habet *l.* 2. *c.* 17. qo loco, nec immeritò, istud poscenti succlamat, Σὺ θεὸς εἶ, ὦ ἄνθρωπε. σὺ μεγάλας ἔχεις ἐπιβολάς. *Tu Deus es, o homo? tu magnos habes spiritus?* neqe enim reverâ natura humana fert ista; sed nec divina patitur.

Τῶν αἰσθητικῶν πείσεων, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, ἑαυτὸν ἀφελκυσθοῦς] πεῖσιν Svidas τὴν πειθὼ, id est, *svadelam, svasionem* interpretatur. atqe ità Xylander istic accepit, & *persvasionem* reddidit. Verùm πεῖσις, pro *morbo, affectu*, sive *perpessione* qavis corporeâ, havd infreqens deprehenditur in medicorum aliorúmqe etiam scriptis. Hippocrates *de loc. in hom. pag.* 78 Εἰ τις βούλεται τῷ σώματος ἀπολαβὼν μέρος κακῶς ποιέειν τὸ σμικρότατον, πᾶν τὸ σῶμα αἰσθήσεται τὴν πεῖσιν, ὁκοίη ἄν τις ᾖ. *Si vel minima corporis pars malo aliqo afficiatur, eam affectionem, qalisqumqe tandem fuerit, totum corpus sentiet.* Galenus *de Sect. optim. c.* 10. §. 18. ἐπὶ ἥπατος πείσει, καὶ ἐπὶ σπληνὸς πείσει. *in hepatis & splenis affectibus*: sive, *in hepate atqe in liene affecto.* Alexander Aphrodisiensis *problem. l.* 1. *q.* 138. τοπικὴ γὰρ γίνεται τῶν νεύρων τῆς γλώττης πεῖσις. *est enim topica nervorum linguæ affectio.* Casius *problem. q.* 59. ἡ χολερὰ πεῖσίς ἐστι τῷ στομάχῳ. *Cholera ventriculi affectio est.* Marco etiam nostro familiaris admodum ea vox. nam *l.* 7. §. 55. πείσεις σωματικὰς, *corporis affectiones*, qas istic αἰσθητικὰς, appellat. & *lib.* 5. §. 26. τὰς πείσεις ἐν τοῖς μορίοις. *affectiones intra limites* & *lib.* 6. §. 51. voluptuarium hominem dixit, ἰδίαν πεῖσιν, id est, *corporis sui affectionem* sive *passionem*, pro suo summo bono habere. Sed & apud Sextum Empiricum *adv. Logic. l.* 1. *c.* 2. ubi ex Stoicorum sententia dicitur, Τὸ ἡγεμονικὸν ἑτεροιοῦσθαι καθὰ πεῖσιν. *Pars qa tenet anima principatum alteratur ex affectione.* Et ἰδίωμα πείσεως εἶναι τὴν φαντασίαν.

Pro-

dicebat, sese abstraxerit; Deis avtem se regendum permiserit, hominibúsque qibusvis curam lubens impendat. si animo sic affecto inferiora vilioráqe cætera omnia deprehendis, nulli alii rei cuiqam locum concedas, ad qam animo devergente si inclinaveris qicqam, bonum illud proprium & peculiariter tuum qò minùs liberè colas præferásqe, obstabit. bono siqidem rationali & publicum spectante nihil extraneum ex-adversum consistere fas est;

ἑαυτὸν ἀφελικυκότα, καὶ [a] τοῖς θεοῖς ὑποτεταχότα, ἑαυτὸν, καὶ [b] τῶν ἀνθρώπων προκηδομένην. εἰ [c] τοῦτο πάντα τὰ ἄλλα μικρότερα καὶ εὐτελέστερα εὑρίσκεις, [d] μηδενὶ χώραν δίδε ἑτέρῳ, πρὸς ὃ ῥίψας ἅπαξ καὶ ἀποκλίνας, οὐκ ἔτι [e] ἀπερισπάστως τὸ ἀγαθὸν ἐκεῖνο τὸ ἴδιον, καὶ τὸ σὸν προτιμᾶν δυνήσῃ. ἀνθικαθῆσθαι γὰρ τὸ λογικὸν καὶ [f] ποιητικῷ ἀγαθῷ, ὃ ἡμῖς, ὃδ' ὅλως

a L. 4 § 31. 34. l. 10. § 14. b Sup. § 4. c L. 7. § 72. d L. 1. § 8. e L. 2. § 16. f πολιτικῷ ut L. 7. § 72. l. 10. § 2. l. 11. § 21.

ANNOTATIONES.

Propriam naturam affectionis esse phantasiam, qam & τύπωσιν ἐν ψυχῇ, *impressionem in anima* ex eorundem mente *ibidem* definit: de qa vide *infrà*, § 16. restituenda est huic vocabulo ea *significatio*: cùm Gentianus interpres *persvasionem* passim verterit. mutanda insuper & corrigenda vox eadem apud Plutarchum *de irac. cohibend.* ubi πεῖσις Ὁμηρικὴ vulgo exhibetur, qod viros eximios Joannem Hartungum, Desiderium Erasmum, Gilbertum Cognatum in fravdem illexit, dum nunc *Obedientiam*, nunc *Persvasionem Homericam* vertunt, novùmqe indè proverbium exculpunt: qum πείτη, non πεῖσις, legendum sit, cùm ex Plutarcho eodem *de Loqac.* & Homero ipso *Odyss. ὑ. v.* 23. tum & ex Synesio *de Calvit. pag.* 64. ubi dicit, τήρησον ἐν πείσῃ, φασὶ, τὴν καρδίαν. *Morigero sis & patienti, ut ajunt, corde.* ità enim legendum, non ἐν πίσῃ, qod Beatum Rhenanum, & hunc secutum Hadrianum Junium fefellit, qi ad *Pisæa certamina* allusum avtumabant. qum πείσῃ ibi, qomodo & in Homeri loco illo, unde illud avtores illi mutuati sunt, σχοινίον ἀγκυραῖον, id est, *funis anchoralis* sit. qod & Pavlus Leopardus monuit *Emend. l.* 15. *c.* 19. malè enim Evstathius πεῖσαν ibi τὴν πειθώ interpretatur. meliùs Heracleonis *scholia*, qæ cùm sint hoc loco fœdissimè depravata, ità restavranda sunt. Ἐν πείτῃ, ἀντὶ τοῦ κατὰ χώραν. οὐκ ἴζι ἦν ἐν κινήσει, ἀλλ' ἐν δεσμοῖς ἔμενεν. Ἐν πείτῃ *pro qiescere, non amplius in motu erat, sed in vinculis manebat.* Adjpulatur Hesychius, qui Poetæ verba adducens, Πείτῃ, inqit, πεισματικῇ χώρᾳ. Et mox: Πείσματα, σχοινία ἀπόγεια, πρυμνήσια. Talem nempe vult animi statum, qalem describit apud Plutarchum *de virt. moral. pag.* 446. *B.* nescio qis verbis hisce; qæ etiam, qo emaculem, libentiùs lavdo;

—ἠύτε (ῥηλαγ vulgó.]
Ναῦς, ὅτις ἐκ μὲν γῆς * ἀνήχηται ῥοόχοις, [*αἰγι-
Πνεῖ δ' ὄρος, ἡμῖν δ' ἐυκταῖ τὰ πτέρματα.
Nam nostra navis à terra rudentibus
Suspensa perstat: spirat aura, sed tamen
Hæremus nostris firmiter retinaculis.

Verùm latiùs evagati sumus: ad Marcum revertamur. Apud Platonem à Socrate ubi omnino usurpetur vocabulum illud, nondum reperio. παθημάτων duntaxat αἰσθητῶν, qod ταῖς πάσαις αἰσθητικαῖς; fortean æqipolleat, meminit Plato in *Timæo*. Itaqe verba illa, ὡς Σωκράτης ἔλεγεν, ad seqentia potiùs referenda existimo, designariqe locum illum Platonis ex *leg. l.* 1. *pag.* 782. *C.* (unde & *ad l.* 2. § 2. qædam suprà delibavimus) ubi is sub Hospitis Athenienstis persona; postqam τὰ πάθη, sive *affectus*, dixerat, *instar nervorum* vel *funiculorum* qorundam, *nos in diversas partes alternis distrahere, nunc ad virtutem*, qæ ex altera; *nunc ad vitium*, qod ex altera parte sit situm; subjungit, μιᾷ φησὶν ὁ λόγος δεῖν τῶν ἕλξεων ξυνεπόμενον ἀεὶ, καὶ μηδαμῇ ἀπολειπόμενον ἐκείνης, ἀνθέλκειν τοῖς ἄλλοις νεύροις ἕκαστον. *Ratio tractionem unam seqendam semper, neqe unqam relinqendam, sed hæc cæteris omnibus obnitendum esse edicit.* ut sit ἀφέλκειν hîc nostro, qod ἀνθέλκειν ibi Platoni; qod & noster forsan scripserit. Illud tantùm inter Platonem Marcúmqe intereste potest; qòd ille *affectibus* nos virtutem versùs *attrahi*, & attrahentibus nos tradere totos voluerit; hic ab *affectibus* ipsis nos prorsus *abstractos* velit, qos vitiorum loco habebant Stoici, Peripatetici non item. Perpendat insuper & lector sagax, an non ista, ὡς ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, loco sint mota, cùm prioribus illis, τὰς φαντασίας ἐξετάζοντος, proximè subjuncta essent.

Τοῖς θεοῖς ὑποτεταχότος ἑαυτόν] Vide Cleanthis votum, *ad* § 4. Et Marcum *suprà* § 5. Epictetus *l.* 4. *c.* 3. Ἐλεύθερος γάρ εἰμί, καὶ φίλος τῷ θεῷ, ἵν' ἑκὼν πείθωμαι αὐτῷ. τῶν δ' ἄλλων ἁπάντων ἀδενὸς ἀντιποιεῖσθαί με δεῖ, σώματος, κτήσεως, ἀρχῆς, δόξης, ἁπλῶς ἀδενός. --ἀδὲν δύναμαι παραδῆναι τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ. --τούτοις τοῖς διατάγμασι ὑποτεταγμένον εἶναι δεῖ, καὶ τοῖς Μασσυρίου καὶ Κατσίου. *Liber enim sum & amicus Dei, ut ultro illi paream. Reliqa vero omnia negligenda mihi sunt, corpus, possessio, principatus, fama, denique omnia --nullum ejus mandatum negligere possum, --hujus parere decet, non Massurii & Cassii præceptis.* ecqid pium magis?

Τῶν ἀνθρώπων προκηδομένην] hoc enim exigit à nobis humana natura, sive humanitas ipsa. Vide *suprà* § 4.

Τοῦτο πάντα τὰ ἄλλα μικρότερα καὶ εὐτελέστερα.] Vide *l.* 7. § 72. Joannes Chrysostomus in *Matth. orat.* 49. alludens ad Christi illud *ibid. c.* 6. *v.* 33. καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. *Et ista omnia adjicientur vobis.* Καὶ γὰρ προστίθησι ταῦτα ἐκείνοις. ὥστε εὐτελῆ ταῦτα καὶ μικρὰ, πρὸς ἐκεῖνα ἐξεταζόμενα, κἂν μεγάλα ᾖ. *Nam & hæc illis adjiciet. Etiamsi hæc magna in se videantur, tamen illis collata, parva & vilia comperiuntur.*

Ex Platone Plutarchus *de util. ex inimic. pag.* 92. *D.* & *adv. Colot.* Ἅπας γὰρ ὁ ὑπὲρ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν χρυσὸς, οὐκ ἀντάξιος ἀρετῆς. *Qidqid enim suprà & infrà terram est auri, comparari cum virtute non meretur.* Itaqe Solonis illud semper ad manum, imò in mente habendum monet, cujus etiam in *lib. de profect. indic.* & *de tranqill.* meminit; & Stobæus integrum *tom.* 2. *tit.* 1. exhibuit; qo modo & in Theognidis monitis reperitur, *v.* 313.

Πολλοὶ μὲν πλουτοῦσι κακοὶ, ἀγαθοὶ δὲ πένονται.
Ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοῖς οὐ διαμειψόμεθα
Τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον. ἐπεὶ τὸ μὲν ἔμπεδόν ἐστι,
Χρήματα δ' ἀνθρώπων ἄλλοτε ἄλλος ἔχει.
Dites sæpe mali, bonosqe adfligit egestas:
At mihi virtutis munera divitiis
Permutare nefas. manet usqe immobilis illa:
At fluxas nunc hic, nunc habet alter opes.

qod Marcus etiam verbis mox seqentibus adfirmat. Basilius item Cæsar *orat.* 24. *pag.* 575. *A.* & ex eodem Simeon Magister *orat.* 1. *pag.* 4. *D.* Τὰ μὲν ἄλλα τῶν κτημάτων, οὐ μᾶλλον τῶν ἐχόντων ἢ οὐ κεκτημένων ἐστὶν, ὥσπερ ἐν παιδιᾷ κύβοι, τῇδε κἀκεῖσε μεταβαλλόμενα. μόνη δὲ κτῆμάτων ἡ ἀρετὴ ἀναφαίρετον, καὶ ζῶντι καὶ τελευτήσαντι παραμένουσα. Ὅθεν δὴ καὶ Σόλων μοι δοκεῖ πρὸς τὸν εὐπορίας εἰπεῖν, τὸ,

Ἀλλ' ἡμεῖς αὐτοῖς οὐ διαμειψόμεθα,
Τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον.

Cætera enim qæ ab hominibus possidentur, non magis possessorum sunt, qàm qorumlibet, ut qæ non secus atqe in talorum ludo huc atqe illuc transferantur. Sola vero in rebus omnibus virtus firma stabilisqe possessio est, tum viventi, tum etiam, mortuo non defutura. Unde optimor Solonem, impulsum esse divitibus ut hoc diceret. Nos pro illorum opibus virtutem tradere non fas.

Rectè omnino. Siqidem; ut Plato *Phædone pag.* 52. *D.* Νομίσματα μὲν μείζω πρὸς ἐλάττω καταλλάττεται. ἐκεῖνο δὲ μόνον τὸ νόμισμα ὀρθὸν, ἀντὶ ᾧ δεῖ πάντα ταῦτα ὠνούμενά τε καὶ πιπρασκόμενα καταλλάττεσθαι, φρόνησις. *Nummum majorem minori commutare. ille vero duntaxat nummus est rectus, qo hæc omnia empta & vendita oporteat commutari, scilicet prudentia.*

Μηδενὶ χώραν δίδε ἑτέρῳ] χώραν διδόναι, ἐγχωρεῖν, παραχωρεῖν, *cedere, concedere, admittere, inqe semet ipso locum præbere.* Ità usurpat apud Athenæum *dipnosoph. l.* 8. Posidippus in *Saltatricib.*

—τῷ κίνῳ χώραν δίδε. *Vanitati da locum.* id est, vanus esto & pomparicus. Casavbonus *ibidem c.* 5. Aristides *ad Rhod. de concord.* οὐ δώσει χώραν τοῖς παροξυσμοῖς. *non dabit locum exacerbationibus*; hoc est, non admittit in se, eisqe superatum & abreptum sese dabit. Libanius orat. 19. *pro saltatoribus adv. Aristidem*: καὶ μηδαμοῦ δοῦναι χώραν αἰτίᾳ. *Et locum criminationi nevtiqam dedisse.* Gregorius Nazianzenus *orat.* Οὐ χώραν δίδως ὀδυρμοῖς. *non das locum luctibus.* non luctui & lamentationi dedisti. Non absimilis phrasis, sed sensu pavlo diverso Pavlus, *Epist. ad Ephes. c.* 4. *v.* 27. μηδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. *nec locum dederitis*, id est, ansam occasionémqe præbueritis, vel *diabolo*, id est, *Satanæ*, ut Chrysostomus & plerique interpretes, vel etiam *calumniatori*, ut Erasmus. Et *ad Roman. c.* 12. *v.* 19. δότε τόπον τῇ ὀργῇ. *locum date*, id est, permittite, *iræ*, hoc est; vindictæ divinæ. Ità Chrysostomus & ex eodem Theophylactus & Oecumenius συγχώρητον τῷ Θεῷ ἐπεξελθεῖν. τοῦτο γὰρ τὸ, δότε τόπον τῇ ὀργῇ. aliter itaqe illic multo, qàm in Posidippi verbis, sumitur; qod vir doctissimus neutiqam advertisse videtur.

Οὐκ ἔτι ἀπερισπάστως] Ità Apostolus *ad Corinth. Ep. 1. c.* 7. *v.* 35. πρὸς εὐπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως. *Ut decenter & aptè adhæresatis Domino absqe ulla distractione.* De Cynico item Epictetus *lib.* 3. *c.* 22. Ἀπερίσπαστον εἶναι δεῖ ὅλον πρὸς τὴν διακονίαν τοῦ Θεοῦ. *Cynicum nullâ prorsus re à Dei ministerio decet avocari.* qo etiam loco forsan ἀπερισπάστως scriptum fuerit. Qod avtem hîc ἀπερισπάστως, idem *l.* 4. § 26. ἀπριξ dixit. Sed & Athenagoras *de resurr. mort. pag.* 68. Τέλος δὲ ζωῆς ἔμφρονος καὶ λογικῆς κρίσεως οὐκ ἂν ἁμάρτοι τις εἰπὼν, τὸ τοῖς ἀπερισπάστως συνδιαιωνίζειν, οἷς μάλιστα καὶ πρώτως ὁ φυσικὸς συνήρμοσαν, τῇ τε θεωρίᾳ τοῦ ὄντος, καὶ τῶν ἐκείνῳ δεδογμένων ἀπαύστως ἐπαγάλλεσθαι. *Finem vero vitæ prudentis & rationalis judicii, non errarit, si qis dicat id esse, ut perpetuo iis inhæreamus & perfruamur, cum qibus maximè & principaliter naturalis ratio congruit & consentit: idqe respectu & contemplatione ejus qi est, eorúmqe gratia qæ illi placuit in perpetuum promittere.* Hæc de usu vocabuli sensúm qod attinet. Optimè Epictetus *l.* 4. *c.* 2. Εἰ τοῦτο κρεῖττον, ἀπόνευσον αὐτόθεν ἐπὶ τοῦτο, μηδὲ σὺ περισπάσθαι ἐν ἑτέροις δόγμασι. οὐδεὶς γὰρ ἐπαμ-

ὅλως ἑτερογενὲς, οἷον τῆς τῶν πολλῶν ἐπαίνου, ἢ ἀρχῆς, ἢ πλούτου, ἢ ἀπολαύσεως ἡδονῶν, πάντα παῦσαι, κἂν πρὸς ὀλίγον ἐναρμόζων δόξῃ, κατακράτησεν

vulgi, puta, existimationem, principatus, divitias, avt vitam voluptuariam. horum enim si quam si vel minimum adjungere visum fuerit, prævalebit

con-

ANNOTATIONES.

φοληρίζων δύναται προκόψαι. *Si hoc melius est, statim ad hoc inclina, neque te alia cogitationes distrahant. Nemo enim huc atque illuc inclinans proficere potest.* hoc est, quod Jacobus *Epist. c. 1. v. 8.* Ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. *Vir animo duplici, inquietus in omnibus viis suis.* Vehementiùs idem *ibid. c. 4.* Ἁπλῶς ὧν ἐκείνῳ μέμνησο, ὅτι πᾶν ὃ ἔξω τῆς προαιρέσεως τῆς σαυτοῦ τιμήσεις, ἀπώλεσας τὴν προαίρεσιν. *Ut paucis absolvam, illud memento; si quid extra liberam voluntatem tuam magni feceris, liberam voluntatem amiseris.* forsan, ὅτι ἐπὶ πᾶν ὀλισθαίνει, &c.

Ἀντικαθήσθαι γὰρ τῷ λογικῷ καὶ πολιτικῷ ἀγαθῷ, ἐφ' ὅτιμι ἐφ' ὁτιῶν ἑτερογενείς] ita lego; cùm codices excusi pro πολιτικῷ perperam ποιητικῷ habeant. Sic enim *l. 7. § 72.* ἡ λογικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις. *Intellectualis & socialis facultas.* & *l. 10. § 2.* ἔστι δὲ τὸ λογικὸν εὐθὺς καὶ πολιτικόν. *Quod autem rationale est, protinus est civile.* Vide & *infrà § 8. & l. 11. § 21.* Est autem τὸ ἀντικαθῆσθαι vocabulum istic ἐμφατικώτατον. hoc enim insinuat, nihil qicqam omninò dignum esse, quod, *ex-adversum* virtuti etiam *consideat*, id est, qoqam modo cum ea in comparationem veniat, vel in collatione compareat. Libanius *orat.* 28. Τὸ μὴ εἶναί μοι τὸν ἀντικαθήμενον. *Cùm nemo esset qi ex-adversum mihi consideret.* qo vocabulo & in vita sua non semel est usus, pro eo quod Apostolus τὸν ἀντικείμενον dixit, *ad Thess. Ep. 2. c. 2. v. 4.* tractum à re bellica, copiisqe militaribus in conspectu hostium confidentibus; uti ex Xenophonte Budæus docet, cui adjici potest ex Zosimi *lib. 2. c. 4. p. 22.* illud, συχνὰς μὲν ἡμέρας ἀντικαθέζετο τοῖς πολεμίοις. *Compluribus diebus adversis utrinque castris subsiterunt.* qanqam Libanius εἰς τὰς καθέδρας, ἤτοι θρόνους, τῶν ἐν τοῖς λόγοις διατιθέντων καὶ ἐπιδεικνυμένων, *ad cathedras sive thronos rationes conficientium & specimen facultatis suæ exhibentium* respexisse videatur. Optimè Epictetus *l 1. c. 2.* Ὁ γὰρ ἅπαξ εἰς τὴν περὶ τῶν τοιούτων σκέψιν καὶ τὰς τῶν ἐκτὸς ἀξίας συγκαθεὶς καὶ ψηφίζων, ἐγγύς ἐστι τοῦ ἐπιλελησμένου τὸ ἰδίᾳ προσῆκον. *Qi enim semel ad tales deliberationes, & externarum rerum pretia se demisit, & calculos subducit, is parum abest à persona suæ oblivione.*

Πάντα ταῦτα] *hæc omnia* Xylander. *horum qicqam* potiùs. suprà enim ἐφ' ὅτι ὧν dixit. ità כל Hebræis. Ezec. *c. 18. v. 11, 13.* והוא את־כל־אלה לא עשה *Etiamsi omnia ista non admiserit; sed in montibus comederit, vel uxorem proximi sui polluerit,* &c. *non est victurus,* את־כל התועבות האלה עשה *qui ex abominandis istis ullum patraverit.* את־מאחד־מאלה id est, *unum qodpiam ex eis. v. 10.* ità solvitur τὸ ἐναντιοφανές. *Exod. cap. 20. v. 10.* in *lege Sabbataria* לא תעשה־כל מלאכה & Græcus ἐὰν ποιήσεις ἐν αὐτῇ πᾶν ἔργον. *ne facito opus ullum,* sive *operis qicqam, in ea. Exod. c. 34. v. 10.* בכל־הגוים *in* ἐν παντὶ ἔθνει. Latinus, *nec in allis gentibus.* sive, *in ulla gente. Psal. 147. v. 20. non sic fecit* לכל־גוי Græcus, παντὶ ἔθνει. Latinus, *omni nationi.* id est, *ulli.* Demosthenes *in Mid.* πάντα μᾶλλον ἢ ταῦτα λεκτέον. *qidvis potiùs qàm ista dicendum.* Latinus interpres *Deut. c. 5. v. 8. Non facies tibi sculptile, neqe similitudinem omnium qæ in cælo sunt.* id est, *ullius,* sive *cujusqam eorum qæ in cælo sunt.*

Κἂν πρὸς ὀλίγον] Inter cætera profectûs in virtutis studio stadioqe indicia, ponit istud Plutarchus *3. pag, 85. D,* Τὸ μηδὲν ἔτι μικρὸν ἡγεῖσθαι τῶν ἁμαρτανομένων, ἀλλ' ἐξευλαβεῖσθαι καὶ προσέχειν ἅπασιν, ὥσπερ γὰρ, inqit; οἱ τὸ πλωτήριον ἀπεγνωκότες, ἐν ὕδατι τιθέντες τὰ μικρὰ δαπανήματα, μηδὲν οἴεσθαι ποιεῖν μέγα τὸ μικρῷ τινι προσιδέμενοι, ἡ δ' ἐλπὶς ἐγγυτέρω τοῦ τέλους βαδίζουσα τῷ πλάτῳ συναύξει τὴν φιλοπλουτίαν. ἕτερος ἐν τοῖς πρὸς ἀρετὴν πράγμασιν, ὁ μὲν πολλὰ συγχωρῶν τῷ, τί γὰρ τὸ παρὰ τοῦτο; καὶ νῦν μὲν ἕτερος, αὖθις δὲ βέλτιον, ἀλλὰ προσέχων ἑκάστῳ, κἂν εἰς τὸ μικρότατον ἡ κακία ποτὲ τῶν ἁμαρτημάτων ἐνδῦνα συγγνώμην πορίζηται, δυσαπαλλάκτως καὶ δοκολαίνων, ὀλίγις ἔστιν ὅτε τὸ καθαρὸν κτάμενος ἑαυτῷ, καὶ οὐδ' ὑπωστιοῦν ἀξιῶν ῥυπαίνεσθαι. τὸ δὲ μηδὲν οἴεσθαι, κατ' Αἰσχυλον, μέγα, μηδ' ἔχειν, εὐχερεῖς πρὸς τὰ μικρὰ ποιεῖ καὶ ὀλιγάρχους. *Qod recte proficiens nullum jam peccatum exiguum putat, sed omnia studiosè vitat atqe observat. Sicut enim qi divites se fore desperant, parvos sumptus facere pro nihilo habent, qod nihil magni futurum putant, si parvum parvo adjiciatur: ipse autem ad finem propius accedens simul cum divitiis auget divitiarum amorem: ita & in rebus ad virtutem pertinentibus, qi non multa cogitat atqe dicit. Qid tum postea, modò sic, alias melius: sed singulis intentus, ubi vel minimo peccato vitium sese insinuans venia locum dare videtur, aegrè fert & indignatur: manifestum facit se puram aliqid sibi jam comparasse, qod inquinari nullo modo velit. Faciles enim & negligentes sacri, ut Aeschylus ait, opinio concepta nihil eorum, qæ habemus magnum esse,* Vide *suprà ad l. 2. § 16.* sed & *l. 1. § 8.*

Κατεκράτησεν ἄφνω] Tatianus Assyrius *adv. Græc. pag.* 165. Τῆς γὰρ πονηρίας σύσσωμον ἐσικυῖαν τῇ τῶν βραχυτάτων σπερμάτων ἴσμεν. ἃ τε διὰ μικρᾶς ἀφορμῆς τῶν πονηρῶν κρατυνθέντος *Naturam enim improbitatis minimorum seminum naturæ similem esse scimus, utpote parvâ occasione corroborato peccato.* Epictetus *Diss. l. 4. c. 3.* Ὀλίγων γὰρ χρεία ἐστὶ πρὸς τὴν ἀπώλειαν, τὴν πάντων διαστροπὴν, μικρᾶς ἀποστροφῆς τοῦ λόγου. ἴσ' ὁ κυβερνήτης ἀνατρέψῃ τὸ πλοῖον, οὐ χρείαν ἔχει τῆς αὐτῆς παρασκευῆς, ὅσης εἰς τὸ σῶσαι. ἀλλὰ μικρὸν πρὸς τὸν ἄνεμον ἂν ἐπιστρέψῃ. [ἐπιστρέψῃ. f. permiserit, non obverterit, ut Volphius] καὶ μὴ αὐτὸς ἐκὼν, ὑποκαταθυμηθῇ δ', ἀπώλεσε. τοιοῦτόν ἐστί τι καὶ ἐνθάδε. μικράν ἂν ἀπουσιάζῃς, ἀπῆλθε πάντα. *Paucis verò opus est ad jacturam & eversionem omnium, exiguâ rationis aversione. Ut gubernator navigium evertat, non est opus apparatu ad illud conservandum; sed si id paullisper vento obverterit, periit, tametsi ipse non ultro, sed aliis cogitationibus, id fecerit Eodem hic qoqe modo se res habet: si paululum dormitaris, abibunt omnia.* Idemqe *Enchir. c. 50.* Ὅτι παρὰ μίαν ἧτταν καὶ ἔνδοσιν, ἡ ὀλ, ἡ ἀπόλλυται προκοπὴ, ἢ σώζεται. *Profectum una clade ac remissione vel perire, vel retineri.* ità restituit Isaacus Casaubonus; qem non avdio tamen vertentem, *semel victum esse & cessisse,* avt non, destruit qod perfectum est, vel servat. προκοπὴ siqidem *profectum,* non *perfectum* sonat. at qod perfectum est non proficit. Sed eâ forsan mente Laërtius *l. 7. § 129. Zenon.* Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς μήτε τὴν διαφωνίαν ἀφίστασθαι φιλοσοφίας. ἐπεὶ τῷ λόγῳ τούτῳ προλείψειν ὅλον τὸν βίον, ὡς καὶ Ποσειδώνιός ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς. *Videtur autem eis, nec Philosophorum discrepantia dogmata à philosophia quendam abstrahere debere: qandoqidem hac ratione jam ante omnem vitam desertorus sit, ut Posidonius in exhortationibus ait.* qem locum tamen minùs sincerum existimo. Non dissimile his qod de pictura Aristides πρὸς τὴς ἐξορχεμένης. ἡ γραμμὴ σωθεῖσα τὸ πᾶν ἔσωσε. *linea una servata totum servat.* minùs clarè Canterus *linea observata totum absolvit opus.* Seneca *Epist. 85. Si in nostra potestate non est, an sint affectus; nè illud qidem est, qanti sint. si ipsis permisisti incipere, cum cavissis suis crescent, tantiqe erunt, qanti fient. Adjice nunc, qod ista, qantumvis exigua sint, in majus excedunt. nunqam pernicioso servant modum. qamvis levia initia morborum serpunt; & ægra corpora minima interdum mergit accessio. Illud verò cujus dementiæ est credere, qarum rerum extra nostrum arbitrium posita principia sunt, earum nostri esse arbitrii terminos? qomodo ad id finiendum satis valeo, ad qod prohibendum parum valui? cùm facilius sit excludere, qàm admissa comprimere.* Et *Epist. 116. Nullum vitium est sine patrocinio; nulli non injtium est verecundum & exorabile: sed ab hoc latius junditur. non obtinebis ut desinat, si incipere permiseris. imbecillis est primò omnis affectus: deinde ipse se concitat, & vires, dum procedit, parat: excluditur facilius qàm expellitur.* Aristoteles *politic. l. 6. c. 4.* Ὀλίγον μὲν ποιηρὸν παραβαλλόμενον. πολὺ δὲ γιγνόμενον ἐν ὀφθαλμοῖς μᾶλλόν ἐστι. *Parvum enim inconveniens connivendo transigitur: magnum verò in oculis hæret.* Marcus Eremita *de leg. Spirit. § 91.* Τὰ μικρὰ ἁμαρτήματα ἐξευτελίζει ὁ διάβολος. ἄλλως γὰρ ἐπὶ μεῖζον κακὸν ἀγαγεῖν οὐ δύναται. *Parva peccata flocci facit diabolus. temerè enim in magnum malum ducere non potest.* Et *§ 128.* Μὴ ἀφῇς σεαυτῷ ἐξάλειπτον ἁμαρτίαν, κἂν βραχυτάτη τυγχάνῃ, ἵνα μὴ ὕστερον ἐπὶ μεῖζον κακὸν καταστυρῇ σε. *Ne permittas peccatum indelebile, licet parvum sit, ne te postea in majus malum pertrahat.* Gregorius Nazianzenus *orat. 31.* Τὸ κατὰ μίρος ὠφελούμενον, ἀνεπαίσθητον μὲν τὴν πρὸς τὸ παρὸν ἔχει βλάβην, εἰς τὸ κεφάλαιον δὲ τῆς κακίας ἀπαιτεῖ. *Qod paulatim attrahitur, tametsi eam rationem habeat, ut damnum in præsenti minimè sentiatur, tamen in vitii summam occurrit.* Qi & in *monitis* ergò *ad Virgines, carm. 3. 273.*

Μὴ μικρὸν ἐν κακίῃ θείης ποτέ. μηδὲ τὸ μικρὸν
Τυθοῖς ἀντιόωσα, χερείονι ὄφρα κύρσοις.
Nec verò in vitiis qicqam parviqe leviscqe
Ponderis esse putes. Qi parvis obvius ibit,
Is nunqam præceps scelera in graviora feretur.

Joannes ὁ χρυσορρήμων in *Epist. ad Rom. orat. 12. Edit. Paris. pag. 162. D.* Τὴν ἀρχὴν φυλαττώμεθα, καὶ τὰ μικρὰ φεύγωμεν κακά. τὰ γὰρ μεγάλα ἀπὸ τούτων τίκτεται. ὁ γὰρ καθ' ἕκαστον ἁμάρτημα μαθὼν λέγειν, ὑδὲν παρὰ τοῦτο, κατὰ μικρὸν πάντα ἀπολεῖ. τοῦτο γοῦν τὴν κακίαν εἰσηγαγε. τοῦτο τὰς θύρας ἀνέῳξε τῷ λῃστῇ. τοῦτο τῆς πόλεως τὰ τείχη κατέβαλε, τὸ καθ' ἕκαστον λέγειν, ὑδὲν παρὰ τοῦτο. ὅτω καὶ ἀπὸ τῶν σωμάτων τὰ μέγιστα αἴρεται νοσήματα, ὅταν τὰ μικρὰ καταφρονῆται. *Initio ut caveamus, vel pusilla fugientes mala, nam magna ab his nascuntur. Etenim qi in unoqoqe peccato dicere edoctus est, non in hoc postum est salutis momentum, is pedetentim omnia pessumdabit. Hoc igitur vitiositatem ipsam attraxit, hoc januas reseravit prædoni, hoc urbis mœnia dejecit, nimirum qoties ad unumqodqe peccatum dicis, non hoc ad rem mognopere pertinet: sic & in ipsis corporibus usu venire videmus, ut magna ægritudines augeantur, qoties parvas negligimus.* Idem *in Matth. orat. 49. Edit. Paris. pag. 548. E.* Μὴ τοίνυν λέγε, ὑδὲν παρὰ τοῦτο, ὑδὲν παρ' ἐκεῖνο. τοῦτο γὰρ τοῦτο πάντα ἀπώλεσεν. *Nemo ergò mihi dicat, nihil esse hoc aut minimum, etenim id ipsum jam pridem cuncta dejecit.* Et rursus *pag. 546. A.* Τὸ πάντων αἴτιον τῶν κακῶν τοῦτο, τὸ καὶ μικρὰ ταῦτα δοκεῖν εἶναι τὰ ἁμαρτήματα, καὶ διὰ τοῦτο ἀμελεῖσθαι. *Nam etsi parva hæc peccata videantur, ac ideo negligantur, majorum tamen delictorum causas nobis præbent.* Idem *ibid.*

confestim, & abripiet te. at tu simpliciter liberéque id quod præstantius est eligito, eique strenuè adhæresci to. præstat autem id quod conducit. itaque

ἄφρων, καὶ παροίνευχεν. σὺ δέ, φησι, ἁπλῶς καὶ ἀλυθρείως ἑλοῦ τὸ κρεῖττον, καὶ [a] τούτου ἀντίχου. κρεῖττον δὲ τὸ συμφέρον, [b] εἰ μὴ τὸ

a L. 4. §. 32.
b L. 10. §. 2. l. 12. §. 31.

ANNOTATIONES.

ibidem orat. 86. pag. 900. A. B. C. E. Διὸ χρὴ πάντα ποιεῖν, ὅστις τὰς ἀρχὰς τῶν ἁμαρτημάτων ἀναιρεῖν. μὴ γὰρ δὴ πρὸς τὴν φύσιν ἴδῃς τῷ ἁμαρτήματι, ὅτι μικρὰ, ἀλλ' ὅτι μεγάλα γίνεται ῥίζα ἀκολουθοῦσα. εἰ γὰρ χρή τι καὶ θαυμαστὸν εἰπεῖν, ὑ τοσαύτης δεῖ σπουδῆς τὰ μεγάλα πλημμελήματα, ὡς τὰ μικρὰ καὶ εὐκατάληπτα. ἐκεῖνα μὲν γὰρ αὐτὴ ἡ φύσις τῆς ἁμαρτίας ἀποτρέπεσθαι παρασκευάζει. τὰ δὲ μικρὰ αὐτῷ τούτῳ εἰς ῥᾳθυμίαν ἐμβάλλει, καὶ οὐκ ἀφίησι γενναίως διανοηθῆναι πρὸς τὴν αὐτῶν ἀναίρεσιν. διὸ καὶ ταχέως γίνεται μεγάλα καθυδόντων ἡμῶν. τοῦτο καὶ ἐν τοῖς σώμασι συμβαῖνον ἴδοι τις ἄν. — καὶ πάντα δὲ τὰ κακὰ ἐκ τούτου ἴδοι τις ἂν γινόμενα. ὑδεὶς γὰρ ταχέως ἀθρόον ἐπὶ τὴν κακίαν ἐκπηδᾷ. ἔχει γάρ, ἔχει τινα αἰσχύνην ἐγκειμένην ἡμῖν ἡ ψυχὴ, καὶ πρὸς τὰ παχὺ αἰδῶ, καὶ ἀθρόον οὐκ ἂν τοσοῦτον ἀναισχυντήσειεν, ὡς ὑφ' ἓν ἅπαντα ῥίψαι, ἀλλ' ἠρέμα καὶ κατὰ μικρὸν ἀπόλλυται, ὅταν ἀμελῇ — ἀπὸ μὲν οὖν τῶν μικρῶν οὕτω τὰ μεγάλα εἰσάγει ὁ ποιητὴς δαίμων ἐκεῖνος. ἀπὸ δὲ τῶν μεγάλων τὸ ἀπογινώσκειν, ἄλλην ταύτην μείζονα οὐκ ἐλάττονα τῆς προτέρας εὑράν. *Quapropter omni studio atque operâ funditus principia peccatorum sunt evertenda. Non enim vim delicti solam consideres, nec qia parvum sit cogites: sed illud præcipue bene, qia si radicem non evulseris, magnum inde peccatum succrescet. Mirabile qiddam atque inavditum dicere avdeo. Solet mihi nonnunqam, non tanto studio magna videri peccata esse vitanda, qanto parva & vilia: illa enim ut aversemur, ipsa peccati natura efficit: hac autem hac ipsa re, qia parva sunt, desides reddunt: & dum contemnuntur, non potest ad expulsionem eorum animus generosé insurgere. Unde citò ex parvis maxima fiunt negligentia nostrâ: hoc ipsum corporibus qoqe accidere videbis. — Hac viâ omnia scelera fieri videbis. Nemo enim repente ad extremam improbitatem insilit. Habet qippe insitum qendam animo pudorem atqe innatum, qem subito calcare atqe projicere non potest: sed sensim atqe pavlatim ex negligentia perit. — Sic à minimis ad maxima gradatim diabolus ducit, & iude ad desperationem detrudit, & hanc viam priore non minorem adinvenit.* Idem in *orat. de statuis* 19. Τὸ ὀλίγον τοῦτο ἀμεληθὲν καὶ τὸ λοιπὸν ἅπαν καθαιρεῖ. πολλάκις γοῦν οἰκίας οἰκοδομήσαντες ἄνθρωποι, καὶ τὸν ὄροφον ἐπιθέντες, μιᾶς κεραμίδος ἀποτιναχθείσης μὴ ποιησάμενοι σπουδὴν, ὁλόκληρον τὸν οἶκον ἀπώλεσαν. καὶ ἐπὶ ἱματίων δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο συμβαῖνον ἴδοι τις ἄν. καὶ γὰρ ἐκεῖ μικρὸν ῥῆγμα γενόμενον, καὶ μὴ ῥαφὲν, πολὺ τὸ σχίσμα ἐποίησε. τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν χειμάρρων συμβαίνει πολλάκις. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι μικρᾶς ἂν ἐπιλαβῶνται μοίρας εἰσόδου, ὁλόκληρον τὸ ῥεῦμα εἰσάγουσιν. *Parvum hoc neglectum & reliqa omnia subvertit. Homines certè sape, cùm domum struxerunt, & tectum imposuerunt, ubi unius tegula excussa curam non habuerunt, totam domum perdiderunt. Et hoc ipsum vestibus accidere qispiam videbit. In illis enim parva ruptura facta, non consuta majorem facit rupturam. Hoc etiam torrentibus accidit. Nam & illi, parvam si solùm rimam invenerunt, totum fluentum intromittunt.* Et *in Ep. 1. ad Corinth. orat. 8. Edit. Commel. pag. 397.* Οὐδὲν μέσον κενὸν ἀφίησιν εἶναι, ἀ δὲ τὸ μικρόλαλον. ὁ γὰρ μικρὸν ἀποσὰς, καὶ πολὺ προϊὼν ἀποσήσεται. οὐ γὰρ τὸ σῶμα, ἂν μικρὰν ἀπὸ ξίφους διάσασιν δέξηται, διαφθείρεται. οὐ ἡ οἰκοδομὴ, κἂν μικρὸν διαχάνῃ, καλύεται. καὶ τῆς ῥίζης τὸ κλῆμα, κἂν μικρὰν ἀποκοπῇ, γέγονεν ἄχρηστον. ὥστε τὸ μικρὸν τοῦτο οὐκ ἔστι μικρὸν, ἀλλὰ οὐ σχεδὸν τὸ ὅλον ἐστίν. ὅταν οὖν μικρόν τι πλημμελήσωμεν, ἢ καὶ ῥαθυμήσωμεν, μὴ παρίδωμεν τὸ μικρόν. ἐπεὶ ταχέως παροφθὲν τοῦτο μέγα γίνεται. διὸ καὶ ἱματίου ἀρχὴν λαβὼν ῥήγνυσθαι καὶ ἀμεληθὲν, δι' ὅλης τὸ σχίσμα προσηγαγε. καὶ ὄροφον ὀλίγων κεράμων καταπεσόντων παροφθεὶς, ὁλόκληρον τὸν οἶκον κατήνεγκε. ταῦτ' οὖν ἡμεῖς λογιζόμενοι, μηδέποτε τῶν μικρῶν καταφρονῶμεν, ἵνα μὴ εἰς τὰ μεγάλα ἐμπίσωμεν. *Non sinunt vacuum aliqod esse intermedium, ne minimum qidem. Nam qi parum absciderit, multum etiam procedens abscedet. Corpus enim si ab ense accepit disjunctionem, interibit: & ædificium si vel parum debiscat, dissolvetur: & palmes si ab radice parum fuerit abscissus, fit inutilis. Qamobrem hoc parum non est parum, imo verò est fere totum. Qando ergò parum deliqerimus, aut etiam pigri ac socordes fuerimus, ne illud parum negligamus: citò enim neglectum fit magnum. Ita etiam vestimentum ab initio ruptum & neglectum per totum producit scissuram: & tectum, si cum pauca tegula deciderint, fuerit neglectum, totam domum dejicit. Nos ergo hac considerantes, parva nunqam despiciamus; ne in magna incidamus.* Jason Siracides *Sopb. c. 19. v. 1.* ὁ ἐξουθενῶν τὰ ὀλίγα, καὶ μικρὸν πιπτέτω. *Qi nihili facit res parvas, pavlatim ruet.* Qem locum laydans Avgustinus *de Trinit. l. 12. c. 11. Non ad turpissima simul & semel prosilitur.* (qod Juvenalis *Sat. 2. v. 83.*

Nemo repente fuit turpissimus.)

Sed qomodo caluber van apertis passibus, sed squamarum minutissimis nisibus repit: sic lubricus deficiendi motus negligentes minutatim occupat, & qi spernit modica, pavlatim decidet. Idemqe *homil. 42. Vel levia, vel minuta ne contemnantur. de minutis gutiis fluminea implentur, per angustas rimulas insudat aqa, navis impletur; & si negligatur sentina, mergitur navis. Qid avtem interest ad naufragium, utrùm uno grande fluctu navis operiatur, an pavlatim subrepens aqa in sentinam, & per negligentiam derelicta atqe contempta impleat navem atqe submergat?* Idem *Epist. 108.* Et *in Joan tract. 12. Etiam minuta si negligantur, occidunt. minuta sunt gutta, qa flumina implent. minuta sunt arena grana; multa tamen imposita premit & opprimit. hoc facit sentina neglecta, qod facit fluctus irruens. pavlatim aqa per sentinam intrat, sed diu intrando & non exhavriendo mergit navem.* Videri non indignus idem *in Orat. dominic. & in Psal. 118. conc. 3. & de divers. serm. 12. & 34. & in Psal. 39.* & Ruffinus *ibidem.* Accedit qod de *peccatorum paritate* differunt Stoici. Cicero *Paradox. 3. Est peccare qasi transilire lineas. qod cùm feceris, culpa commissa est: qàm longè progrediare, cùm semel transieris, ad avgendam transeundi culpam nihil pertinet.* Nec abnuit Demosthenes *Philipp. 3.* Τὸ δὲ ἐνστεῖς καὶ τὸ δίκαιον, ἂν τ' ἐπὶ μικρῷ τις, ἂν τ' ἐπὶ μείζονι παραβαίνῃ, τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν. *Sed jurisjurandi religio & justitia, sive in parvis, sive in magnis rebus violetur, eandem utrumqe vim habet.* Certè qod Joannes Chrysostomus *in Act. Orat. 24. pag. 236. C.* Ἐν λύρᾳ παντοιονῦν καὶ ποικίλως ἐσκευασμένῃ, ἂν ἀμεληθῇ τὸ τυχὸν, τὸ πᾶν ἡμίλητον καὶ διέφθαρται. *Sicut in lyra maximè consona, & vario modo facta, si qid forte neglectum fuerit, totum neglectum erit ac corruptum.* Clavdantur ista monito illo Hippocratico, qod tam in re *Ethica* qàm in *Medica* est obsevatu dignissimum, Μηδὲν εἰκῇ, μηδὲν ὑπεροράν. *Nihil frustra esse putare, nihil contemnere. Epidem. l. 6. c. 7. §. 17.*

Ἑλοῦ τὸ κρεῖττον] Pythagoræ monitum; ἑλοῦ βίον ἄριστον. ἡδὺν δ' αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. *Vitam delige optimam, dulcem eam consuetudo efficiet.* Plutarchus *de sanit.* & *de tranqill.* & *de Exil.* Galenus *de affect. dignosc. & cur. c. 6.* Stobæus *tom. 2. tit. 29.* Qod Seneca *de vit. beat. c. 8. Præceperunt veteres, optimam seqi vitam, non jucundissimam: ut rectè ac bona voluntatis, non dux, sed comes voluptas sit.* Basilius Cæsar *Orat. 24. pag. 584. C.* Μηδὲ ὅλως ἀπολειπέτω ταῦτα καὶ πόνου δέομενα, διὰ τοῦτ' ἀποκνήσωμεν. ἀλλ' ἀναμνησθέντες τοῦ παραινέσαντος, ὅτι δέοι βίου μὲν ἄριστον ἕκαστον προαιρεῖσθαι, ἡδὺν δὲ προσδοκᾶν τῇ συνηθείᾳ γενήσεσθαι, ἐγχειρεῖν τοῖς βελτίοσις. *Nec ista ut ardua ac difficilia servatu detrectemus: sed memores cum simus ejus qi admonuit oportere qemqe optimam eligere vitam, & sperare consvetudine ipsam jucundam fore, optima nobis aggredienda sunt.* Allusit eodem Nicephorus Callistus *hist. Eccles. l. 8. c. 40.* de Antonio Eremita agens, Εἰδάς γε μὴν τὸν ἄριστον βίον τῇ συνηθείᾳ ἡδὺν ἰσόμενον, εἰ καὶ χαλεπός τις εἴη ταπρῶτα. *Qod namqe faciet optimam qamqe vitam consvetudine dulcem gratamqe fieri, qamvis gravis primum sit & molesta.* Diogenes apud Laërtium *l. 6. §. 71.* Δέον ἦν, ἀντὶ τῶν ἀχρήστων πόνων τοὺς καλὰ φύσιν ἑλομένους, ζῆν εὐδαιμόνως, παρὰ τὴν ἄνοιαν κακοδαιμονεῖν. καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἡδονῆς ἡ καταφρόνησις ἡδυτάτην προμελετηθεῖσα. καὶ ὥσπερ οἱ συνεθισθέντες ἡδέως ζῆν, ἀηδῶς ἐπὶ τἀναντίου μεθίασιν. ὕδωρ; οἱ τἀναντίον ἀσκηθέντες, ἡδιον αὐτῶν τῶν ἡδονῶν κατα φρονοῦσιν. *Cum igitur repudiatis inutilibus laboribus naturales inseqi, ac vivere beatè debeamus, per summam dementiam infelices sumus. Namqe ipsius qoqe contemptus voluptatis, si nos assvefecerimus, jucundissimus fit. Et sicut bi qi consveverunt voluptuosè vivere, molestè inde se avelli patiuntur; ita qi aliter exercitati sunt, facillimè ipsas contemnunt voluptates.* vide *l. 12. §. 6.*

Καὶ τούτου ἀντίχου] Ità *l. 4. §. 32. ἀπρὶξ ἔχου.* Qod Paulus *ad Thess. Epist. 1. c. 5. v. 21.* Πάντα δοκιμάζοντες, τὸ καλὸν κατέχετε. *Omnia explorate: qod bonum fuerit, retinete.* Clemens *Strom. l. 1. pag. 354. D.* ex nescio qo scripto. Γίνεσθε δὲ δόκιμοι τραπεζῖται. τὰ μὲν ἀποδοκιμάζοντες, τὸ δὲ καλὸν κατέχοντες. *Efficiamini avtem boni trapezitæ, alia qidem reprobantes, qod avtem bonum est tenentes.* Epictetus *Enchir. c. 50.* Πᾶν τὸ βέλτιστον φαινόμενον ἔστω σοι νόμος ἀπαράβατος. *Qidqid tibi visum fuerit optimum, ea lex sit inviolabilis.* Vide Sect. proximam. Seneca *Epist. 16. Plus operis est in eo, ut proposita custodias, qàm ut honesta proponas. perseverandum est,* &c. vide *l. 10. §. 8.*

Κρεῖττον δὲ τὸ συμφέρον] Plato *polit. l. 5. pag. 655. B.* Κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται καὶ λελέξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλόν, τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. *Scitè namqe istud & dicitur & dicetur: qod utile qidem honestum, noxium avtem turpe.* Idem in *Alcibiad. 1. pag. 437.* multis differit, τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ συμφέροντα εἶναι. *pulchra & bona utilia esse.* Cicero ex Polidonii sententia *offic. l. 3. Nunqam potest utilitas cum honestate pugnare.* Et mox: *Accepimus, Socratem solitum execrari eos, qi primum hac naturâ coharentia, opinione distraxissent. cui qidem ità sunt Stoici assensi, ut qidqid honestum esset, id utile esse censerent; nec utile qidqam, qod non honestum.* vide *l. 6. §. 43.*

Τὰ

τὸ ὡς λογικῷ, τοῦτο τήρει. εἰ ἢ τὸ ὡς ζώῳ, ἀπόδοτε.

* ἄτυφον f. φῶναι, καὶ * ἀτύφως φύλαττε τὴν κρίσιν μόνον, L. 2. §. 12. l. 6. §. 13. ὅπως ἀσφαλῶς τὴν ἐξέτασιν ποιήσῃ.

2 Sup. §. 6. §. 7. [a] Μὴ τιμήσῃς ποτὲ ὡς συμφέρον σεαυτῷ, ὃ ἀναγκάσει σέ ποτε τὴν πίστιν φυλάξαι, τὴν αἰδῶ ἐγκαταλιπεῖν, μισῆσαί τινα, ὑποπτεῦσαι, κατηρᾶσθαι, ὑποκρίνασθαι, ἐπιθυμῆσαί τινος [b] τοίχων καὶ φαρμακευμάτων δεομένου. ὁ

si conducere tibi videbitur, qatenus ratione præditus es, retineas; sin, qatenus animatus es tantùm, repudies; judiciúmqe, qò minùs externâ rerum facie ſpecieqe corrumpatur, integrum ſervare curæ ſit, qò rerum examen exqiſitiùs inſtituas.

§. 7. Nihil unqam in pretio pro utili habeas, qod eò te adigat, ut fidem fallas, modeſtiam deſeras, oderis qenqam, ſuſpectum habeas, execreris, ſimules, appetas qicqam, qod parietes circumjectos velamentáqe deſideret. qi enim mentem geniúmqe

ANNOTATIONES.

Τὸ ὡς λογικῷ] Vide Marcum pleniùs de his ſeſe explicantem *l.* 10. §. 2. A

Ἀλύφως φύλαττε τὴν κρίσιν μόνον] *Judicium integrum retinue* Xylander, qi & clavſulam ſeqentem vertere neglexit. Mericus Caſavbonus *à concluſione iſta ſpecies omnes externas & apparentias plauſibiles diligenter arceto.* Vúltqe reſpexiſſe Marcum ad *typhum*, qem δεινὸν παραλογισμὸν appellat *l.* 6. *c.* 12. Aſſentior. Veruntamen vertere malim, *judicium tantummodo à typho*, ſive *pompâ externâ*, qâ faſcinari ſolet & corrumpi, *immune ſervare curæ ſit*, qo rerum iſtarum examen exqiſitiùs inſtituas. addo etiam poſſe τύφῳ nomine τὴν ὄιησιν, ſive *opinationem vanam* intelligi: qo modo Monimum uſurpâſſe Sextus B monuit ad *l.* 2. §. 15. exhibitus. Cæterùm utrovis ſenſu ceperis, videtur ἄτυφον potiùs qàm ἀλύφως legendum. Baſilius Cæſar. *Orat.* 12. *pag.* 465. *C.* Ἐπειδή τι ἔχομεν παρ' ἑαυτοῖς κριτήριον φυσικὸν, δι' οὗ τὰ καλὰ τῶν πονηρῶν διακρίνομεν, ἀναγκαῖον ἡμῖν ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν πρακτέων ὀρθὰς ποιεῖσθαι τῶν πραγμάτων τὰς διακρίσεις, καὶ ὅτιν τινα δικαστὴν, ἵσῃ καὶ δικαιοτάτῃ γνώμῃ τοῖς ἐπαινίοις βραβεύοντα, πείθεσθαι μὲν τῇ ἀρετῇ, καθαδικάζειν δὲ τὴν κακίαν. οἷον πορνείας καὶ σωφροσύνης παρά τοι κρίσεως. καὶ ὑψηλὸς προκαθέζεται σε ὁ τῆς πίστεως τὸ δικαστήριον. καὶ ἡ μὲν ἡδονὴ συνηγορεῖ τῇ πορνείᾳ. ὁ δὲ φόβος τῷ Θεῷ τῇ σωφροσύνῃ συνίσταται. ἐὰν μὲν οὖν καταδικάσῃς τὴν ἁμαρτίαν, ὡς δὲ νικήσασαν τὴν σωφροσύνην, εὐθέως ἐποίησε τὴν κρίσιν τῷ πράγματι. ἐὰν δὲ τῇ ἡδονῇ δῷς τὴν ῥοπὴν, προλιμπάνει ἀποφήνης τὴν ἁμαρτίαν, σκολιὸν ἐποίησε τὸ κρίμα. *Quoniam apud noſmetipſos judicium qoddam naturale habemus, per qod ab iniqis bona facilè diſcernimus: neceſſarium nobis in agendorum optione rectâ facere rerum diſcrimina, & qaſi judicem qemcunqe, qi juſta ſit alioqi mente, res cogniturus contrarias, favere virtuti oportebit, damnare autem vitium. Verbi gratia. Inceſtus & pudicitia apud te judicantur, & alta mens tua pro tribunali ſedet. Ex una parte voluptas ſcortationi ſuffragatur, Dei timor pudicitiæ aſſiſtit. Si igitur peccatum condemnans virtutem ſuperare volueris, rectum rei judicium conſtitues. Si verò ad voluptatem propenſus, peccatum duxeris præferendum, obliquum, miniméqe rectum facies judicium.* C D

§. 7. Ὁ ἀναγκάσει σέ ποτε τὴν πίστιν παραδῆναι] Juſtinus *apolog.* 2. *pag.* 53. Ἐκ παντὸς τρόπου, καὶ πρὸ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, τὸν φιλαλήθη, καὶ δίκαιος ἀποκαλῆται, τὰ δίκαια λέγειν τε καὶ πράττειν αἱρεῖσθαι δεῖ. *Verùm etiam modis omnibus, præ ſua qoqe ipſius anima, veri amatorem qemqe, vel, ſi mors intentetur, ut, qæ juſta ſunt, & dicat, & faciat, eligere oportet.* Polybius *l.* 4. *cap.* 30. Ἀλλά μοι δοκοῦσιν οἱ γνήσιοι τῶν ἀνδρῶν, καὶ κοινῇ καὶ καθ' ἰδίαν αἱρέσεις περὶ πλείονος ἡδονῆς ποιεῖσθαι τοῦ καθήκοντος. *Sed mihi videtur qi ingenio ſunt liberali atqe ingenuo, neqe publicè, neqe privatim pluris qicqam facere honeſtate.* Cicero *Offic. l.* 1. *Nemo juſtus eſſe poteſt, qi mortem, qi dolorem, qi exilium, qi egeſtatem timet, aut qi ea qæ ſunt contraria, æqitati anteponit.* Juvenalis *Sat.* 8. *v.* 80.

— ambigua ſi qando citabere teſtis
Incertaqe rei, Phalaris licèt imperet, ut ſis
Falſus, & admoto dictet perjuria tauro,
Summum crede neſas animam præferre pudori,
Et propter vitam vivendi perdere cauſſas. E F

Seneca *Epiſt.* 88. *Fides ſanctiſſimum humani pectoris bonum eſt, nullâ neceſſitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur præmio. Ure, inqit, cade, occide; non prodam: ſed qò magis ſecreta qæret dolor, hoc illa altiùs condam.* Idémqe *Epiſt.* 76. *Vir bonus, qod honeſtè ſe facturum putaverit, faciet, etiamſi laborioſum erit; faciet, etiamſi periculoſum erit. rurſus qod turpe erit, non faciet, etiamſi pecuniam affert, etiamſi potentiam. ab honeſto nullâ re deterrebitur; ad turpia nullâ ſpe invitabitur.* Huc animoſa illa neſcio cujus in Evripidis *Telepho* verba; qæ Stobæus *tom.* 2. *tit.* 13. exhibet.

Ἀγάμεμνον, ἀλλ' εἰ πίλεκυν ἐν χειροῖν ἔχων,
Μέλλοι τις εἰ τράχηλον ἐμβαλεῖν ἐμὸν,
Σιγήσομαι, δικαιά γ' ἀνθειπεῖν ἔχων.
Non, ſi minante jam ſecurigerâ manu
Cervix ſub ictu ſtaret, Agamemnon, mea,
Munitus eqo liberam vocem premam.

Grotius. Illa etiam mulieris, ſed virilia prorſus, apud Tragicum incertum verba:

Ἃ δ' ἐκπυθίσθαι τῆς ἐμῆς χρῄζεις φρενὸς,
Οὐ' ἂν καλυφθῶν, ἢ πρασὸς ἐξ ἄκρου
Δεινὰς καθιεὶς πρίονας εἰς ἄκρους πόδας.
Πύθοις ἄν, ἀλλ' εἰδισμὰ πολλὰ προσβάλοις.

Qa ſciſcitari de meo vis pectore,
Non ſi cremes me, aut dente ſi ferri aſpero
Seces ad imos vertice à ſummo pedes,
Non cuncta vincla ſi aggeras, intelliges.

Grotius. Refert Clemens *Strom. l.* 4. qo loco & qamplurima conſtantiæ in hoc genere ſuſpiciendæ exempla congeſſit: è qibus complura & Tertullianus habet in *Epiſt. ad Martyr.* Vide & *ad l.* 6. §. 48.

Τοίχων καὶ παρασκευασμάτων δεόμενον] Plutarchus *Sympoſ. l.* 7. *c.* 5. Οὐδεμία τῶν τοιούτων ἡδονῶν ἀπόκρυφός ἐστιν, οὐδὲ σκότους δεομένη, καὶ τῶν τοίχων περιθεόντων, ὡς αἱ γυναῖκες λέγουσιν. *Harum voluptatum nulla eſt occulta, neqe tenebris & parietum ambitu opus habent, ut mulieres loquuntur.* Vide qæ ex Seneca ſuprà adduximus *ad* §. 4. verba illa; Μόνα φαύλα ζητεῖται, περὶ ὧν εἴτις ἄφωνα ἐπανέροιτο, τί τοῦν διανεῖ; μετὰ παῤῥησίας παραχρῆμα ἂν ἀποκρίναιο, ὅτι τὸ, καὶ τό. Facit huc qod Dominus noſter apud Joannem *c.* 3. *v.* 20. Πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων μισεῖ τὸ φῶς. &c. *Qi malè agit qiſqe, lucem odit.* Scilicet ut Seneca *Ep.* 122. *Gravis mala conſcientia lux eſt.* Et Bernardus de *conſiderat. l.* 5. *Et turpium pœna Deus eſt. lux eſt enim. & qid tam inviſum obſcœnis flagitioſiſqe mentibus?* Siqidem ut Apoſtolus *ad Epheſ. c.* 5. *v.* 12. Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. *Turpe eſt ac pudendum etiam profari illa, qa in occulto iſti perpetrant.* Τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς ἐστι. *Omnia autem manifeſta fiunt, cùm in lucem protracta ab eadem arguuntur. Etenim lux eſt, qa res omnes conſpicuas facit.* ità ſiqidem malim interpretari, ut τὸ φανερούμενον ſignificatum tranſeuntem habeat, & πᾶν eidem in regimine ſubſtituatur; qàm cum Syro & Latino veteri interprete, qos Zanchius & Beza ſequntur, *Omne qod manifeſtatur*, ſive *conſpicuum facit, lumen eſt*; ut τῷ πᾶν adjectum ſit τὸ φανερούμενον. vel etiam, qod omnium minimè probandum videtur, cum Græco Scholiaſte, cui Piſcator adhæret, *Qicqid manifeſtum*, ſive *conſpicuum fit, lux eſt.* ut τὸ φανερούμενον non emanantis, ſed immanentis ſignificationem obtineat. Verùm iſta eruditioribus dijudicanda & cenſenda dimitto. Hinc verò τὰ τοῦ σκότους ἔργα, *tenebrarum opera*, peccata qælibet nuncupantur eidem Apoſtolo, *ad Rom. c.* 13. *v.* 12. & *ad Epheſ. c.* 5. *v.* 11, 13. ſed & τὰ νυκτὸς, *noctis, nocturna, ad Theſſal. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 6, 7. improbóſqe, Job *cap.* 24. *verſ.* 13. – 17. ait *tenebras optare & aucupari, diem odiſſe, lucem matutinam pro umbra letali habere.* Itaqe ex illorum voto Horatius *lib.* 1. *Epiſt.* 16.

— pulcra Laverna,
Da mihi fallere, da juſtum, ſanctúmqe videri,
Noctem peccatis, & fraudibus objice nubem.

Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τοὺς τοίχους προβέβληνται, καὶ τὰς οἰκίας, καὶ τὸ σκότος, ὅπως τι τῶν τοιούτων ποιῶσι, καὶ τὰ κρύψαλα πολλὰ ἔχουσι. τὸν δὲ κυνικὸν δεῖ θέλειν δεῖ ἀποκρύπτειν τι τῶν ἑαυτοῦ. *Cæteris hominibus parietes, ædes & tenebras eſſe, ſi qid ejus generis agant, & multas celandi rationes habeant. Cynicus verò non debet velle ſuarum rerum qicqam occultare.* Sophocles *Electr.*

— πῶς τόδ', εἰ καλὸν,
Τοὔργον σκότου δεῖ;
Siqidem eſt honeſtum opus hoc,
Qid eſt tenebris opus?

Qò & illud Martialis *l.* 11. *Epigr.* 2.

— regula morum,
Qicqid & in tenebris non ſumus. —

Elegantiſſimè Tertullianus *apolog. cap.* 1. *Qod verè malum eſt, nè ipſi qidem, qos rapit, defendere pro bono audent. Omne malum aut timore, aut pudore natura profudit. Deniqe malefici geſtiunt latere, devitant apparere; trepidant deprehenſi, negant accuſati; nè torti qidem facilè, aut ſemper, confitentur.* Qæ eadem ferè habet & *ad Nationes l.* 1. *c.* 1. Cæcilius G apud Minutium. *Honeſta ſemper publico gaudent, ſcelera ſecreta ſunt.* Plutarchus deniqe apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 6. ex *libro adverſus voluptatem*: Τί δ' εἰ πάντων ὁρώντων ἀκρατεύεις, ἀλλὰ καὶ σαυτὸν αἰδούμενος φεύγεις, νυκτὶ καὶ σκότῳ τοῖς ἁμαρτύροις πιστεύων τὴν ὕβριν; ἀδεὴς γὰρ τῶν καλῶν ἔργων σκότος προβάλλει, τὸ φῶς αὐτοῖς μαρτυρεῖν αἰσχυνόμενος. ἀλλὰ ὅλον ἅμα τὸν κόσμον ἥλιον γενέσθαι, πρὸς ἃ καθορθοῖ, βάλοις' ἄν. ἅπασα δὲ καλία ὀρᾶσθαι γυμνὴ φυλάττεται, σπίτνη προβαλλομένη τὰ πάθη. *Cur non omnibus videntibus luxuriaris? imo tu teipſum etiam reveritus fugis, nocti ſolum & tenebris ſine teſtibus contumeliam & libidinem committens: Nemo qippe honeſtis actionibus caliginem obtendit, lucem earum teſtem reformidans. Imo totum*

niúmqe eundem ſuum, & virtutis hujuſce ritus ſacros, cæteris omnibus antetulerit, is tragœdiam nullam excitat, non ingemiſcit, non ſolitudine, non freqentiâ opus habet: qod eſt maximum, victurus eſt, mortis nec appetens, nec metuens. qin nec tantillum intereſſe cenſebit, ſpatio tem-

γὰρ τὸν ἑαυτῆ a νῶν καὶ δαίμονα, καὶ τὰ * ὄργια τῆς τύτε ἀρετῆς παρελόμενος, b τραγῳδίαν ἢ ποιεῖ, ἢ σπεύδει, c ἢ κ ἐρημίας, ἢ πολυπλη-θείας * δέεσθαι. τὸ μέγιστον, ζήσῃ, * μήτε διώκων, μήτε φεύγων d πότερον ἢ ἐπὶ πλέον διάστημα χρόνε

a Sup. §. 3. 5. * ἔργια Lug. ἔργα Annot.
b L. 5. §. 28. l. 9. §. 29.
c Sup. §. 4. 5. Inf. §. 8. 16.
* διήσεται Lug.
* [τὸν θάνατον] m. f. L. 9. §. 3. Inf. §. 12.

ANNOTATIONES.

totum mundum ſolem eſſe optaret, erga ea qa præclarè agit. Unumqodvis autem crimen nudum conſpici cavet, pratexens aſſectus. Vide *infrà* §. 8. & 16. & *l.* 10. §. 9.

Τὸν ἑαυτῆ νῶν καὶ δαίμονα] Vide *ſuprà l.* 2. §. 13.

Καὶ τὰ ἄργια τῆς τύτε ἀρετῆς] *Sacra virtutis ejus.* Xylander rectè à myſteriis Ethnicis tranſlatio. ἔργια Lugdunenſis editio malè. nec meliùs *Annotator* ἔργα.

Τραγῳδίαν ἢ ποιεῖ] *Neqe tragicè ſe gerit*, qod τραγῳδεῖν dicit *l.* 9. §. 29. eodémqe videtur ſpectare, qod *l.* 5. §. 28. dicit, ὅτι τραγῳδὸς ὅτι πόρνη, *nec tragœdus, nec ſcortum*, vel, *neqe tragicis de ſe materiam ſuppeditat.* Τί γὰρ ἄλλο ἐστὶ τραγῳδία, ἢ ἀνθρώπων πάθη τοῖς ἀπὸ τύχης, διὰ μίτρε τοιῦδε ἐπιδεικνύμενα; Epictetus *l.* 1. *c.* 4. *Qid enim aliud eſt tragœdia, qàm metro qodam expreſſi, externa iſta admirantium hominum affectus?* Hoc avtem cùm non admittat iſte, qem hîc Marcus depingit, tragœdiæ argumentum fieri non poteſt.

Οὐκ ἐρημίας, ἢ πολυπλη θείας δέεσθαι] malim cum Lugdunenſi δέησεται. *Nec ſolitudine opus habebit*; qia *ubicunqe eſt, & qocunqe loco conſiſtit, ſibiipſi vacat, & ſuus eſt*: ut Seneca *Epiſt.* 62. *Nec ullus hominum aviúmqe contentus interrumpit cogitationes bonas, ſolidáſqe, & jam certas.* Idem *Ep.* 56. Vel etiam, qia, qod ſuprà monuerat, *nihil faciat, qod aliorum conſcientiam aſpectúmqe refugiat.* Sed nec *multitudine*; cùm *nemine teſte avt ſpectatore indigeat*, ut *ſuprà* §. 5. ſed *conſcientiâ ſit contentus ſuâ. ſuprà* §. 6. Seneca *Ep.* 8. inſuper etiam ejuſmodi ſit, *qi ſibi tutò credi poſſit*; contrà qàm *imprudentes, qorum nemo eſt, qi relinqi ſibi debeat.* Idem *Ep.* 10. Huc Antiſthenis illud, qi interrogatus, qid ex philoſophia lucri cepiſſet, reſpondit, Τὸ δύνασθαι ἑαυτῷ ὁμιλεῖν. *qod poſſet ſecum, ubicunqe ſoret, converſari & colloqi.* Laërtius *l.* 6. Seneca *qaſt. nat. l.* 4. *præfat. Turbam rerum hominúmqe deſiderent, qi ſe pati neſciunt. tibi tecum optimè convenit.* qanqam nec δέησεται illud eſt incommodum prorſus. Siqidem timent conſcientiam ac freqentiam hominum vitántqe, qi parietibus eam excludere fatagunt; qod ſuperiùs tetigerat. Solitudinem avtem pavorem infligere, nemini non eſt notiſſimum.

Ζήσει, μήτε διώκων, μήτε φεύγων] deeſſe aliqid nemo non viderit. & ſuſpicetur qis legendum μήτε διώκων [τι] μήτε φεύγων. qo modo *infrà* §. 12. dixit μηδὲν περιμένων, μηδὲ φεύγων, *nihil ulterius expectans, nihil fugitans.* Verùm aliud eſt περιμένειν, aliud διώκειν. nec idem utrobiqe ſenſus eſt. vel etiam qo modo *l.* 11. §. 11. ὅτε δ ὤκων, ὅτε φεύγων, cùm de eis priùs egiſſet, qorum αἱ διώξεις καὶ φυγαὶ, perturbant nos. Verùm, qia aliò qæ ſequntur ſpectant, malim, [τὸν θάνατον] μήτε διώκων, μήτε φεύγων. *Neqe proſeqeris amplius, neqe fugies.* Commentarii vicem præſtabit, præter proximè hîc adjecta, *lib.* 9. *periocha* 3. Eſt qod Martialis *l.* 10. *epigr.* 47.

Summum nec metuit diem, nec optat.

Siqidem ità formatus eſt, ut *illi nec amor vitæ, nec odium ſit*; *nec vita tadio ſit, nec mors timori.* Seneca *Epiſt.* 65. & 78. Itaqe *nec ſpe mortis patienter dolet: nec tadio doloris libenter moritur. hunc fert, illam expectat.* Idem *Ep.* 98.

Πότερον δὲ ἐπὶ πλέον διάστημα] Nihil, inqit, ſapienti intererit, diuturniorem an breviorem in corpore moram faciat. qia nimirum vitam ſemper perfectam & conſummatam habet: ut *infrà* §. 8. & 12. & *l.* 10. §. 1. Vide & *l.* 2. §. 14. Chryſippus apud Plutarchum *de Stoic. contradict. c.* 23. Ὅτι παρὰ τὸν πλείονα χρόνον οὐδὲν μᾶλλον εὐδαιμονῆσιν, ἀλλ' ὁμοίως καὶ ἐπίσης τοῖς τὸν ἀμερῆ χρόνον εὐδαιμονίας μετασχοῦσιν. *Temporis incremento qum multis in locis dixiſſet non augeri felicitatem: ſed perinde felices eſſe, qi momento temporis & qi longo tempore fuiſſent beati.* Et de *commun. notit. c.* 7. Ὅτι ἀγαθὸν ὁ χρόνος οὐκ αὔξει προσγινόμενος, ἀλλὰ κἂν ἀκαρές τι ὤρας γένηται φρόνιμος, οὐδενὶ πρὸς εὐδαιμονίαν ἀπολειφθήσεται τῷ τὸν αἰῶνα χρωμένῳ τῇ ἀρετῇ, καὶ μακαρίως ἐν αὐτῇ καταβιῶντι. *Temporis acceſſione bonum non augeri: nam ſi qis momento horæ ſapiens fuerit, qod ad felicitatem attinet, nihilo deteriore conditione futurum qam eum, qi per omnem ætatem virtutem coluerit, inqe ea beatè vitam exegerit.* cùm tamen idem alibi aſſerat; οὐδὲν εἶναι ἀρετῆς ὄφελος ὀλιγοχρονίου. Cicero *de finib. l.* 2. *Qi bonum omne in virtute ponit, is poteſt dicere, perfici beatam vitam perfectione virtutis: negat enim ſummo bono adferre incrementum diem.* Et *l.* 3. *Recta affectio, item convenientia, deviqe ipſum bonum, qod in eo poſitum eſt ut natura conſentiat, creſcendi acceſſionem nullam habet. Ut enim opportunitas non fit major productione temporis: ſic hæc, de qibus dixi, non ſunt temporis productione majora. Ob eámqe cauſſam Stoicis non videtur optabilior, nec magis expetenda beata vita, ſi fit longa, qàm ſi brevis. Ut ſi cothurni laus ſit, ad pedem aptè convenire, neqe multi cothurni pavcis anteponerentur, neqe majores minoribus: ſic qorum omne bonum convenientiâ atqe opportunitate finitur, nec plura pavcioribus, nec longinqiora brevioribus anteponentur.* Seneca *Epiſt.* 101. *Mens ſtabilita ſcit, nihil intereſſe inter diem & ſeculum.* Et *Epiſt.* 85. *Beata vita una eſt. in optimo illam ſtatu ponit qalitas ſua, non magnitudo. itaqe in aqo eſt longa & brevis, diffuſa & anguſtior; in multa loca, multáſqe partes diſtributa, & in unum coacta. qi illam numero æſtimat, & menſurâ & partibus, jam illi, qod habet eximium, eripit. Qid eſt avtem in beata vita eximium? qòd plena eſt. finis, ut puta, edendi bibendiqe ſatietas eſt. hic plus edit, ille minus: qid refert: uterqe jam ſatur eſt. hic plus bibit, ille minus: qid refert? uterqe non ſitit. Hic pluribus annis vixit, hic pavcioribus, nihil intereſt, ſi tam illum multi anni beatum fecerunt, qàm hunc pavci.* Idémqe *Epiſt.* 74. *Summum bonum nec infringitur, nec avgetur in ſuo modo permanet, utcunqe fortuna ſe geſſit. Sive illi ſenectus longa contigit, ſive citra ſenectutem finitus eſt, eadem menſura ſummi boni eſt, qamvis ætatis diverſa ſit. Utrum majorem an minorem circulum ſcribas, ad ſpatium ejus pertinet, non ad formam. licèt alter diu manſerit, alterum ſtatim obduxeris, & eum in qo ſcriptus eſt pulverem ſolveris, in eadem uterqe forma fuit. Qod rectum eſt, nec magnitudine æſtimatur, nec numero, nec tempore: non magis produci, qàm contrahi poteſt. Honeſtam vitam ex centum annorum numero in qantum voles corripe, & in unum diem coge; eqè honeſta eſt.* & *Epiſt.* 78. *Mors licèt immatura ſit, licet mediam præcidat ætatem; perceptus longiſſimè fructus eſt. — Scit tempore honeſta non creſcere.* Et *de benef. l.* 5. *c.* 17. *Ut prorogetur tibi dies mortis, nihil proficit ad felicitatem: qoniam morâ non fit beatior vita, ſed longior.* Hinc illud è porticu non παράδοξον tantùm, ſed παράλογον etiam, (ut Cleanthis in contrarium dictione utamur, ex Epicteti *Diſſert. l.* 4. *c.* 1.) ſive ἄλογον planè καὶ ἄτοπον prorſus, ἐὰν ὑπερέχειν ἀρετῇ τὸν Δία τὸ Δίωνος. Chryſippi verba ſunt apud Plutarchum *de commun notion. c.* 29. ſive, τὴν τῶν ἀγαθῶν εὐδαιμονίαν τῆς θείας εὐδαιμονίας μηδὲν διαφέρειν. καὶ κατὰ μηδὲν αἱρετωτέραν εἶναι, μήτε καλλίω, μήτε σεμνοτέραν τὴν τῦ Διὸς εὐδαιμονίαν τῆς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν. *Bonorum felicitatem à divorum felicitate non differre, & nihilo optabiliorem, neqe præſtantiorem eſſe Jovis felicitatem felicitate virorum ſapientium.* Idem apud Stobæum *eclog. tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. §. 8. Sextius item apud Senecam *Ep.* 73. *Jovem plus non poſſe qàm bonum virum.* Inculcat paſſim & Seneca ipſe *Epiſt.* 59. *Sapiens cum Diis ex pari vivit.* & *Epiſt.* 31. *Dedit tibi natura illa, qæ ſi non deſerueris, par Deo ſurges. hoc eſt ſummum bonum, qod ſi occupas, incipis Deorum eſſe ſocius, non ſupplex.* Verùm unde paritas iſta? Indè nimirum, qia *Bonus tempore tantùm à Deo differt.* Idem *de provident. c.* 1. & *Epiſt.* 73. *Jupiter qo antecedit virum bonum? diutius bonus eſt.* & *Epiſt.* 53. *Qid inter te & Deos interfuturum ſit, qæris? diutius erunt.* Et *de conſtant. Sap. c.* 8. *Sapiens, exceptâ mortalitate, ſimilis eſt Deo.* At iſta temporis avt diuturnitatis diſtantia ad virtutem avt beatitudinem nihil habet momenti, ſed in æqilibrio prorſus rem ipſam relinqit. Siqidem, *Tantùm ſapienti ſua, qantùm Deo omnis ætas patet. magniqe eſt artificis clavſiſſe totum in exiguo.* Seneca *Ep.* 53. Et *Epiſt.* 73. *Qemadmodum ex duobus ſapientibus qi ſenior deceſſit, non eſt beatior eo, cujus intra pavcos annos terminata virtus eſt; ſic Deus non vincit ſapientem felicitate, etiamſi vincat ætate.* Et Cicero *de nat. Deor. l.* 2. *E virtutibus vita beata exiſtit, par & ſimilis Deorum, nulla re, niſi immortalitate, qa nihil ad bene vivendum pertinet, cedens cæleſtibus.* Epictetus deniqe *Diſſert. l.* 1. *c.* 12. Κατά γε τὸν λόγον οὐδὲν χείρων τῶν θεῶν, οὐδὲ μικρότερος εἴ. λόγῳ γὰρ μέγεθος οὐ μήκει, οὐδ' ὕψει κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασιν. *Mente qidem conſideratâ neqe diis immortalibus es deterior, avt minor: mentis enim magnitudo non proceritate, avt altitudine judicatur, ſed decretis.* Vah τῆς φλυαρίας, καὶ τῆς ἀτοπίας. Itaqe cavtè legendi iſti; nec tantùm illis tribuendum: ut pro divinis, qod à multis fieri ſolet, habeantur. Verùm ab iſtis vel deliriis ridendis, vel proterviis execrandis Marcus noſter immunis videtur. Illud interim obſervatu non indignum in hoc dogmate de beatitudinis diuturnitate Stoicis gemina Epicurum etiam ipſum cenſuiſſe. Apud Laërtium *l.* 9 in *Select. Sentent.* Ὁ ἄπειρος χρόνος ἴσην ἔχει τὴν ἡδονὴν καὶ ὁ πεπερασμένος. *Tempus infinitum ac finitum æqam habet voluptatem.* Qod pleniùs Cicero *de finib. l.* 2. *Negat Epicurus diuturnitatem temporis ad beatè vivendum aliqid afferre: nec minorem voluptatem percipi in brevitate temporis, qàm ſi illa ſit ſempiterna.* Sive ut idem *lib.* 1. *nec majorem voluptatem ex infinito tempore ætatis percipi poſſe, qàm ex hoc percipiatur, qod videmus eſſe finitum.* Nec relatu indignum planè Themiſtii illud, qo Chryſippeum hoc vellicat, *Orat.* 17. *pag.* 430. Χρύσιππος ἄχρι τῶν ῥημάτων ἔοικε ἀνδρίζεσθαι, ταῦλον δύνασθαι φάτνων ἀνδρὶ σπουδαίῳ μίαν ἡμέραν, μᾶλλον δὲ καὶ μίαν ὥραν, πολλοῖς ἐνιαυτοῖς. οὐδὲ γὰρ ἰδιώτῃ φιλοσοφοῦντι κατὰ τὸ ἔργον, ἂν τις αὐχεῖν ὑπολάβοι, καθάπερ ἀστραπὴν ἀλλάμψασαν τὴν ἀρετὴν εὐθὺς ἀποβῆναι. ἀνδρὶ δ' ὧν λαοὶ ἐπιτετράφασι, καὶ τόσα μέμηλε, καὶ ᾧ πᾶσαν μὲν γῆν, πᾶσαν δὲ θάλατταν κοινωνεῖν ἀνάγκη τῶν ἀγαθῶν, πῶς, ὦ βέλτιστε Χρύσιππε, ἂν συνεύξῃ τὸν χρόνον καὶ ἔξω τῆς φύσεως; ὅτῳ

χρόνῳ τῷ σώματι περιεχομένῃ τῇ ψυχῇ, ἢ ἐπ' ἔλαττον χρήσῃ), ὐδ' ὅλως ἀυτῷ μέλει. [a] κἀν γὰρ ἤδη ἀπαλλάττεσθαι δέῃ, ἕτως [b] εὐλύτως ἀπεισιν, [c] ὡς ἄλλό τι τῶν αἰδημόνως καὶ κοσμίως ἐνεργεῖσθαι δυναμένων ἐνεργήσων. τοῦτο μόνον πρὸ ὅλου τοῦ βίου εὐλαβέμενος, τὸ τῶν Δρώσιαν [d] ἔν τινι τῶν οἰκείων νοερᾷ πολιτικῇ ζώῳ * τροπῇ γενέσθαι.

§. 8. [e] Οὐδὲν ἂν|ευ τῇ Δρώσιδι τὸ κεκολασμένον καὶ κεκαθαρμένον πυῶδες, ὐδὲ μεμολυσμένον, ὐδὲ ὕπτιλον ἔυροις. [f] ὐδὲ ἀσυντελῆ τὸν βίον αὐτοῦ ἡ πεπρωμένη καταλαμβάνει

a L. 2. §. 11.
b Sup. §. 5.
c L. 6. §. 2.
d Sup. §. 6.
* τρόπῳ Lug.
e L. 9. §. 3.
f Sup. §. 7. l. 5. §. 31. l. 7. §. 69. l. 8. §. 32. l. 10. §. 1. l. 11. §. 1. 3.

spatio temporis prolixiore an contractiore animâ suâ corpore inclusâ utatur. utpote qi, si statim demigrandum fuerit, perinde promptus sit decedere, ac aliud qid agere, qod modestè & decorè agi oporteat. hoc avtem unum per vitam totam cavet religiosè, ne mens sibi qicqam eorum subterfugiat, qæ animantis rationalis & civilis propria sunt munera.

§. 8. In hominis castigati atqe expurgati animo, nihil suppurati, nihil impuri, nihil subdoli offendas. neqe verò vitam hujus non consummatam fatum unqam abruperit. perinde ac si tragœdum dixe-

ANNOTATIONES.

γὰρ ἐκεῖνο μακρότερον ποιεῖς, τοσούτῳ μακροτέραν ποιεῖς τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐυδαιμονίαν. *Chrysippus verbo tenus se verum præstare videtur, ubi aut vel unum diem, imo unam horam tantumdem posse in homine frugi præstare quantum multi anni. Neqe enim bonitas privato factis ipsis philosophantis satis esse putandum est, si virtus illi fulguris instar, ut resplenduerit, statim exstinguatur. At ei viro, cui populi parent, cui tanta negotia cura, qiqe cum terra ac mari universo bona sua communicare necesse habet, cur non e Chrysippe, tempus etiam natura terminos excedens compreceris? Quanto enim longius illud feceris, tanto diuturniorem hominibus felicitatem reddideris.* Peripatetici planè in adversum ibant. Aristoteles *Ethic. l. 1. c. 7.* Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ, ὐδὲ μία ἡμέρα. ἕτω δὲ ὐδὲ μακάριον καὶ ἐυδαίμονα, μία ἡμέρα, ὐδὲ ὀλίγος χρόνος. *Una hirundo non facit ver, nec una dies: ita neqe beatum & felicem una dies, neqe parvum tempus.* Verùm hoc illi, qia ad beatitudinem constituendam externa advocabant; qibus exui denuo & excidere daretur. qod Stoici omninò repudiabant.

Ἐυλύτως ἀπεισιν] Ità *supra* §. 5. Ἐυλυτος. Seneca *Ep.* 24. *Vir fortis ac sapiens, non fugere debes ex vita, sed exire.* Et *Ep.* 54. *Sapientis est exire, non ejici.* Qemadmodum avtem Marcus hic ἐυλύτως ἀπιέναι, ità Epictetus *l. 2. c. 6.* Ἐυλύτως ὑπακῦσαι. *Alacriter obtemperare.*

Ὡς ἄλλό τι τῶν αἰδημόνως καὶ κοσμίως ἐνεργεῖσθαι δυναμένων] Ut aliarum rerum, sic & mortis etiam dextrè obeundæ qasi ars & virtus qædam est peculiaris. Seneca *Epist.* 26. *Egregia res est mortem condiscere.* & *Epist.* 30. *Magna res est, & diu discenda, cùm adventat hora illa inevitabilis, aqo animo abire.* & *Epist.* 62. *Antè ad mortem, qàm ad vitam præparandi sumus.* & *de brevit. Vit. c. 7. Totâ vitâ discendum est mori.* & *Epist.* 30. *Mortem venientem nemo hilaris excipit, nisi qi se ad illam diu composuerat. Itaqe compone te*, inqit, *ad diem illum, qo remotis strophis ac fucis, de te judicaturus es, utrùm loqare fortia an sentias, numqid simulatio fuerit & mimus, qicqid contra fortunam jactavisti verborum contumacium — Mors de te pronunciatura est.* Idem *Epist.* 26. Et mox: *Supervacuum forsitan putas id discere, qo semel utendum est? hoc est ipsum qare meditari debeamus. Semper discendum est, qod an sciamus, experiri non possumus.* & *Epist.* 30. *Hoc philosophia præstat; in qocunqe corporis habitu sortem, in conspectu mortis hilarem latémqe, nec deficientem, qamvis deficiat. — Hoc facit Bassus noster. Eo animo vultúqe finem spectat, qo alienum spectare nimis securi esse putares. — Videtur mihi prosequi se, & componere, & vivere tanqam superstes sibi, & sapienter ferre discidium sui.* Vide *l. 9. §. 3.*

Τοῦτο μόνον] Xylandrum non avdio cum seqentibus ista committentem. seqor potiùs Casavbonum, qi prioribus agglutinat.

Νοερᾷ πολιτικῇ ζώῳ] qod *supra* λογικὸν καὶ πολιτικόν. §. 6.

Τροπῇ] Annotator Lugdunensis τρόπῳ. atqe ità prorsus accepit interpres uterqe. Sed falsus uterqe. τροπὴ siqidem hîc *fuga.* Cavet ἐν τροπῇ γενέσθαι, *in fuga esse*, id est, *fugere, subterfugere.* metaphora ab eis qi τρεπόμενοι, in prælio superati *in fugam vertuntur.*

§. 8. Κεκολασμένον] *Castigati.* explicat vim vocabuli philosophus *Ethic. Nicom. l. 3. c. 12.* τὸ δὲ τοιοῦτον (τὸ μετρίας εἶναι καὶ ὀλίγας τὰς ἐπιθυμίας, καὶ τῷ λόγῳ μηδὲν ἐναντιοῦσθαι) ἐυκοσθὲς λέγομεν καὶ κεκολασμένον. *Id verò qod tale est (mediocres esse cupiditates & paucas, rationiqe minimè adversantes) obediens vocamus & castigatum.* Marcum σύμψηφον habiturus, si pro moderatis affectibus, nullos subsistuere concedatur. Cæterùm hinc δίαιτα κεκολασμένη, pro *accurata & exquisita victûs ratione* usurpatur. Plutarchus in *Lycurg.* & Lucianus in *Hermot.* & ῥήτωρ κεκολασμένος, ὁ διεσμιλευμένος, καὶ ἠκριβωμένος. Pollux *l. 4. c. 3.* & ἵππος κεκολασμένος τὸν γνάθον, δίκαιος τὴν σιαγόνα. *Equus correctis genis, justus in maxillis.* & γαστὴρ κεκολασμένη. *venter restrictus.* Libanius *Orat.* 19. est avtem metaphora à stirpibus vitibúsve ducta, qibus cùm flagella luxuriantia, avt sarmenta superflua demuntur, κολάζεσθαι, id est, *castigari* perhibentur. ità Theophrastus *de caus. plant. l. 1. c. 21.* δένδρα κολαζόμενα dicuntur, ἅτις τὰ περιττὰ ἀφαιροῦντας, uti *ibidem c. 17.* id est, *qibus supervacua detrahuntur*, ut Columella *l. 4. c. 6.* aliud est *corrigere*, & aliud rursus *castrare*; qod utrumqe usurpavit Cato *c. 33.* & ex Catone Plinius *l. 17. c. 22.* apud qem *porrigere* perperam legitur. Qin & Latinis *castigatum* dicitur, qicqid im-

A modicâ omni luxurie atqe exuberante redundantiâ immune intra decori limites justos coercetur & constitit. Ità *pectus castigatum*, Naso in *amor. l. 1. eleg. 5.*

Qàm castigato planus sub pectore venter?

contrà qàm qod in eqo laudat Maro *Georg. l. 3.*

Luxuriatqe toris pectus. —

frons castigata, Statio *Sylvar. l. 2. poem. 1.*

Et castigata collecta modestia fronte.

juba castigata, eidem *Thebaid. l. 9.* de eqo;

Colla sedent, nodis & castigata jubarum
Libertas. —

B *Carmen castigatum* Flacco in *arte*:

— carmen reprehendite, qod non
Multa dies, & multa litura coercuit, atqe
Perfectum decies non castigavit ad unguem.

ambitiosa nimirum *recidendo ornamenta*; uti idem *ibidem.*

Πυῶδες] id est, σαπρὸν καὶ διεφθαρμένον, *putre & corruptum.* tale siqidem qiddam est τὸ πύον, ut Aristoteles *de gener. animal. l. 4. c. 8.* qi ideo Empedoclem ἀκυρολογίας arcessit, qòd τὸ γάλα πύον λευκὸν, *lac, pus candidum* dixerit, sicut & *topic. l. 4. c. 5.* qod ὄινον ὕδως σεσηπὸς, *vinum, aqam putrefactam.* Ad animum transtulit, uti Marcus istîc, ità Seneca *Epist.* 68. *In pectore collectio & vomica est.* Est enim vo-C mica materiæ purulentæ collectio. Idémqe *Epist.* 80. *Horum, qi felices vocantur, hilaritas ficta est, avt gravis & supparata tristitia: & qidem gravior, qia interdum non licet palam esse miseros; sed inter arumnas cor ipsum exedentes, necesse est agere felicem.* Horatius itidem. *Serm. l. 1. Sat. 7.*

— Regis Rupili pus atqe venenum.

pro livore & virulentia.

Ὕπτιλον] In Thespesii apud Plutarchum *de Inferis fabula, pag.* 565. *B.* dicuntur in animis sceleratorum à Justitia multatis, ἕλκες καὶ μώλωπες ἐμμένοντες, *cicatrices & vibices restare.* de hypocritis avtem boníqe simulatoribus festiva subjicit, qomodo Justitiæ D satellites cum illis agant, *pag.* 567. *B.* Ὅσοι δὲ πρόσχημα τῆς δόξης ἀρετῆς περιβαλλόμενοι διεδύοντο κακίαν λανθάνουσαν, τούτοις ἐπιπόνως καὶ ὀδυνηρῶς ἠνάγκαζον ἕτεροι περιιστῶτες ἐπεστρέφεσθαι τὰ ἔντος ἔξω τῆς ψυχῆς, ἐλυσπωμένους παρὰ φύσιν καὶ ἅμα καμπτομένους, ὅσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι καταπίπτουσι τὸ ἄγκιστρον ἐκτρέπουσιν αὐτάς. ἐνίας δὲ ἀναδέροντες αὐτῶν καὶ ἀναστρέφοντες, ἀνεδείκνυσαν ὑπύλους καὶ ποικίλους, ἐν τῷ λογιστικῷ καὶ κυρίῳ τὴν μοχθηρίαν ἔχοντας. *Qi verò sub pretextu & opinione virtutis vitam latente improbitate exegissent, hos alii adstantes cogebant magno cum labore & dolore interiora animæ foras obvertere, contra naturam torqentes sese & flectentes, qo-*E *modo marinæ scolopendræ homo vorato sese volventes invertunt: qosdam cute derepta explicantes, ostendebant intus vitiosos, & qi neqitiam in ratione animæ partis principe tectam gessissent.*

Ἀσυντελῆ τὸν βίον αὐτοῦ] Seneca *Epist.* 32. *Considera, qàm pulcra res sit, consummare vitam ante mortem; deinde expectare securum reliqam temporis sui partem, in possessione beata vita positum: qa beatior non fit, si longior.* Idem *Epist.* 98. *Ipse vita plenus est, cui adjici nihil desiderat suâ causâ, sed eorum qibus utilis est. liberaliter facit qod vivit.* Et *Epist.* 93. *Non ut diu vivamus, curandum est; sed ut satis. Nam ut diu vivas, fato opus est; ut satis, animo. Longa est vita, si plena est. im-*F *pletur avtem, cùm animus sibi bonum suum reddidit, & ad sò potestatem sui transtulit. Qid illum octoginta anni juvant, per inertiam exacti? non vixit iste, sed in vita moratus est. — interest mortem ejus ex qo die numeres. At ille obiit viridis. sed officia boni civis, boni amici, boni filii executus est; in nulla parte cessavit. licèt ejus ætas imperfecta sit, vita perfecta est.* Et mox: *Non ideo plures annos mihi accedere recusaverim. nihil tamen ad beatam vitam desisse dicam, si spatium ejus inciditur. non enim ad eum diem me aptavi, qem ultimum mihi spes avida promiserat; sed nullum non tanqam ultimum aspexi. Qid me interrogatis, qando natus sim? an inter juniores adhuc censear? habeo meum. Qemadmodum in minore corporis habitu potest homo esse perfectus: sic & in minore temporis modo, potest esse vita perfecta. — Qæris qod sit amplissimum spatium? usqe ad*G *sapientiam vivere. qi ad illam pervenit, attigit non longissimum finem, sed maximum.* Idem *Ep.* 77. *Iter imperfectum erit, si in media parte, avt citra petitum locum steteris: vita non est imperfecta, si honesta est. Ubicunqe desines, si bene desinis, tota est.* Et *Epist.* 101. *Qi qotidie vita sua summam manum imposuit,*

dixerit qis ante fabulam peractam ſcenâ ceſſiſſe. qin nec ſervile qippiam in eodem avt affectatum deprehendas, avt addictum, avt abſciſſum, avt qod cenſuram refugiat, avt qod latebras reqirat.

§. 9. Facultatem opinatricem venerare. in hoc enim ſita ſunt omnia, ut menti tuæ nulla inſit cogitatio, qæ vel naturæ, vel animantis ratione præditi conditioni non ſit conſentanea. poſtulat avtem iſta, ut nihil temerè ſtatuamus, ut hominibus benevoli, Deiſqe obſeqentes ſimus.

§. 10. Miſſis itaqe rebus cæteris, pavca iſta apud te habeas. memineriſqe inſuper, unumqémqe

a ὡς ἄν τις εἴποι τὸν τραγῳδὸν, πρὸ ⸗ τελέσαι καὶ διαθρεμματίσαι, ἀπαλλάττεσθαι. ἐπὶ ⸗ ὑδὲν ὄλον, b ὐδὲ κομψὸν, ὐδὲ πεπεδεδεμένον, ὐδὲν c ἀπεσχισμένον, ὐδὲ ὔπευθυνον, ὐδὲ d ἐμφωλεῦον.

§. 9. e Τὴν ὑπολητικὴν δύναμιν σέβε. f ἐν παύλῃ τὸ πᾶν, ἵνα ὑπόληψις τῷ ἡγεμονικῷ σε μηκέτι ἐγγίνηται ἀνακόλουθον * τῇ φύσει, καὶ τῇ τε λογικῇ ζώε κατασκευῇ. αὕτη ⸗ ἐπαγγέλλεται g ἀπερισπωσίαν, καὶ h πρὸς ἀνθρώπους οἰκείωσιν, καὶ i πρὸς θεοὺς ἀκολουθίαν.

§. 10. Πάντα ὖν ῥίψας, k ταῦτα μόνον τὰ ὀλίγα σύνεχε. καὶ ἔτι συμμνημόνευε, ὅτι l μόνον

a L. 12. §. 36.
b Sup. §. 5. l. 4. §. 51.
c L. 8. §. 34.
d Sup. §. 7.
e L. 5. §. 21. l. 6. §. 16. l. 11. §. 1.
f L. 2. §. 15.
* -θος Lug.
g L. 4. §. 49. l. 7. §. 55.
h L. 7. §. 31.
i L. 7. §. 31. 67. l. 10. §. 11. l. 12. §. 27. 31.
k L. 2. §. 5.
l L. 2. §. 14.

ANNOTATIONES.

poſuit, non indigèt tempore: — ſcit nihil intereſſe inter diem & ſeculum; — ſingulos dies, ſingulas vitas putat. qi hoc modo ſe aptavit, husc vita ſua qotidie fuit tota. Contra, ut idem *ibidem*; *Maximum vita vitium eſt, qòd imperfecta ſemper eſt, qòd etiam aliqid ex illa differtur.* Ex Epicuro idem *Ep.* 13. *Inter catera mala, hoc qoqe habet ſtultitia proprium, Semper incipit vivere. — Qàm avtem fœda eſt hominum levitas, qotidie nova vita fundamenta ponentium, novas ſpes etiam in exitu inchoantium? — qid turpius, qàm ſenex vivere incipiens?* Vide *l.* 2. §. 4. 11. & *ſuprà* §. 7. & §. 12. & *l.* 7. §. 56, 69.

Ὡς ἄν τις εἴποι τὸν τραγῳδόν] Vide *l.* 11. §. 1. & *l.* 12. §. 36. Seneca *Epiſt.* 77. *Qomodo fabula, ſic vita; non qàm diu, ſed qàm bene acta ſit, refert. nihil ad rem pertinet, qo loco deſinas. qocunqe voles deſine: tantùm bonam clavſulam impone.* Martialis *l.* 8. *Ep.* 77.

Qi ſic vel medio finitus vixit in avo,
Longior huic facta eſt, qàm data vita fuit.

Καὶ γὰρ ὁ ἀγαθὸς ὑποκριτὴς παύομεν ⸗ ὅτι δεῖ, σάζεται μᾶλλον, ἢ ὑποκρινόμενος ⸗ παρὰ καιρὸν. *Etenim bonus biſtrio, cum deſinit qando oportet, magis conſervatur, qàm cùm fabulam intempeſtivè repræſentat.* Epictetus *l.* 4. *c.* 1. Rectè Varro in *Modio. Non eos optimè vixiſſe, qi diutiſſimè, ſed qi modeſtiſſimè. Non enim vivere bonum eſt, ſed bene vivere.* Seneca *Ep.* 70. At, *Nemo* (inqit idem *Ep* 22.) *qàm bene vivat, ſed qàm diu, curat: cùm omnibus poſſit contingere, ut benè vivant; ut diu, nulli.*

Ἀπεσχισμένον] Vide *l.* 8. §. 34.

Ἐμφωλεῦον] Philo *Allegor. l.* 2. *pag.* 61. E. Ὁ φαῦλος δοκεῖ εἶναι τὸν Θεὸν ἐν τόπῳ, μὴ περιέχοντα, ἀλλὰ περιεχόμενον. ⸗ χάριν καὶ ὅπερ ἀποκρύπτεσθαι, ὡς κατ' ἐκεῖνο τὸ μέρος ἐκ ὄντος τῇ αἰτίᾳ, καθ' ὃ φωλεύειν διήγωκεν. *Malus qivis putat eſſe Deum, in loco, nec continere, ſed contineri: ideoqe putat ſe abſcondi: tanqam illa ſumma cavſſa abſit ab ea parte, in qam ipſe illatebrare ſe decrevit.* Tranſlatio eſt à *ſerpentum* uſu petita, qi in *ſpecus* ac *cavernas* abdere ſe ſolent. Expreſſit hoc graphicè Tertullianus *adv. Valentinian. c.* 3. *Abſcondat ſe ſerpens, qantùm poteſt; totámqe prudentiam in latebrarum ambagibus torqeat; altè habitet, in caca detrudatur; per anfractus ſeriem ſuam evolvat, tortuoſe procedat, nec ſemel totus, luciſuga beſtia. Noſtra columba domus ſimplex; etiam in editis ſemper & apertis, & ad lucem. Nihil veritas erubeſcit, niſi ſolummodo abſcondi.* Seneca *Epiſt.* 97. *Bona conſcientia prodire vult & conſpici, ipſas neqitia tenebras timet.* Vide *ſuprà* §. 7. & *infrà* §. 15. & *ad lib.* 10. §. 9. λανθάνον, ὐ κρυπτόμενον.

§. 9. Τὴν ὑπολητικὴν δύναμιν σέβε] Vide *l.* 5. §. 21.

Ἐν παύτῃ τὸ πᾶν] Vide *l.* 2. §. 11, 15. Epictetus *lib.* 1. *c.* 11. Ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἐστιν ἐπὶ πάντων τὸ αὔτιον, τὸ ποιεῖν τι ἡμᾶς ἢ μὴ ποιεῖν. *Unam & eandem eſſe in omnibus rebus cavſſam, cur aliqid faciamus avt non faciamus.* Seneca *Ep.* 78. *Omnia ex opinione ſuſpenſa ſunt.*

Ἵνα ὑπόληψις τῷ ἡγεμονικῷ σε μηκέτι ἐγγίνηται ἀνακόλουθον τῇ φύσει] Mericus Caſavbonus *neqid opinio tua in mente tua generet natura contrarium.* qaſi μήτι & ἐγγενῆται legerit. Xylander *ut pars tui principalis nihil unqam animo concipiat, qod eſt natura alienum.* Senſus in aperto eſt. Verborum, prout exhibentur, verſio havd item. Lugdunenſis qod rarò ſolet, liturulâ immutatâ omnia reddidit proclivia, dum ἀνακόλουθον legit, ὑπόληψις ſcilcet, *nè qa opinio ultrà menti innaſcatur*, vel *in mente excitetur, qa natura nevtiqam conſentanea ſit.* Vide *l.* 1. §. 9.

Αὐτὴ δὲ ἐπαγγέλλεται] *Illius avtem eſt munus.* Xylander. Malim, *poſtulat avtem*, ſive *exigit iſta.* ἐπαγγέλλεται, παρακαλεῖ, ἀξιοῖ. Svidas. Ἐπαγγέλλεται, *adhortatur, petit.*

Ἀπροπτωσίαν] Ἀπροπτωσίαν definit Zeno apud Laërtium *l.* 7. Ἐπιστήμην τοῦ πότε δεῖ συγκαταίθεσθαι καὶ μή. *Scientiam, qá qis nórit, qando aſſenſum adhibere vel inhibere oporteat.* Eſt igitur ἡ ἀπροπτωσία, ſive ut *l.* 4. §. 49. & *l.* 7. §. 55. τὸ ἀπρόπτωτον, *à temeritate vacuitas*, ut Xylander, (qi προπτωσίαν, qæ vox tamen vix, opinor, reperitur, idem eſſe monet cum eo qod προπέτειαν freqentiùs dicitur) hoc eſt, *à temerè aſſentiendi proclivitate ac præcipitantia immunitas.* Hinc Clitomachus apud Ciceronem in *Lucullo*; *Herculis qendam laborem* A *exantlatum à Carneade, qod, ut feram & immanem beſtiam, ſic ex animis noſtris aſſenſionem, id eſt, opinationem & temeritatem, extraxiſſet.* hoc eſt avtem τῆς ὑπολήψεως καταληπτικῆς, *exiſtimationis certæ*, ut Marcus loqitur, *l.* 9. §. 6. ταῖς φαντασίαις ἐμφιλοτεχνήσης, ἵνα μήτι ἀκατάληπτον παρεισρυῇ. *l.* 7. §. 54. *Sedulò caventis, ne qid minus liqidò comprehenſum clàm ſurrepat:* ſive μήτε ψευδεῖ, μήτε ἀδήλῳ συγκαταθεμένης. *l.* 8. §. 7. *nec falſo, nec incerto aſſentientis:* qâ ratione & ἀπρόπτωτος dicitur. Qanqam ſtrictiùs pavlò qandoqe τὸ προπεπτωκέναι uſurpâſſe videntur Stoici, qi referente Plutarcho *de Stoic. contradict. c.* 49. τὰς προσιθεμένας τῇ ἑτέρᾳ καὶ μὴ ἐπέχοντας, ἀμαρτάνειν λέγουσι. καὶ μὲν ἀδήλοις εἴκωσι, προπίπτοντας. ἂν δὲ ψευδέσι, ψευδομένους. ἂν δὲ κοινῶς ἀκαταλήπτοις, δοξάζοντας. *Cùm qidem dicant, eos qi alteri aſſentiantur parti, & non cohibeant aſſenſionem, peccare: ſi obſcuris imaginationibus concedant, temerarios eſſe: ſi falſis, falſum amplecti: ſi communibus communionem qæ comprehenſione careat.* ubi rectè Petrus Valentianus *in Academic.* προπίπτοντας reponit; pro eo qod προπίπτοντας vitioſè legitur. emendationem adfirmo ex ipſius Chryſippi ἐν τῷ περὶ τοῦ Διὸς, *in libro de Jove*, verbis, à Plutarcho *ibidem. c.* 9. repræſentatis; qibus inter τὰ κατὰ τὰς ἀρετὰς ἔργα, *facta ſecundùm virtutem*, recenſet iſta, ἀνδρείως τὸν δακτύλου ἐκτείναι, καὶ ἑπτακαίδεκα ἡμέρας ἀνασχέσθαι δυσθανατοῦντας γραὸς, καὶ ἀπροπτώτως ἀκοῦσαι τοῦ τὰ τρία τέσσαρα μὴ εἶναι τελείως. *Digitum ſortiter extendere, avt continenter abſtinere à vetula moribunda, avt patienter avdire dicentem tria non omnino eſſe qatuor.* qo loco tamen liberiùs laxiúſqe uſurpari video τὸ ἀπρόπτωτον. Et diſertiùs etiam in Stoicorum placitis à Stobæo coacervatis, *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. ubi τὸ πρόπτωτον exponitur, πρὸ καταλήψεως συγκατίθεσθαι. Et in eundem ſenſum Epictetus *Diſſert. l.* 4. *c.* 1. Τίς θέλει ζῆν ἐξαπατώμενος, προπίπτων; *Qis vult vivere deceptus, temerarius.* qi locus Volphio negotium ſine cavſſâ faceſſit. Fallitur ergò Budæus, (& Budæum ſecutus Stephanus) cùm ἀπροσπτωσίαν legit apud Laërtium, (tanqam ſit à προσπίπτω, qod *impingere* ſignificet) & ad *lapſum* in vitæ actionibus refert. Neqe enim τὸ προσπίπτειν eo ſenſu uſurpati exemplum ullum exhiberur. Stoicóſqe palam eſt, tria iſta, τὸ ἀπρόπτωτον, τὸ ἀδιάπτωτον, τὸ ἀπερίπτωτον, ità ſolitos diſtingvere, ut τὸ ἀπρόπτωτον, ad ὑπόληψιν, ſive *opinionem*, τὸ ἀδιάπτωτον, ad πρᾶξιν, ſive *actionem*, τὸ ἀπερίπτωτον, ad πεῖσιν, ſive *perpeſſionem*, referrent; dum *ſapientem, nec falli, nec labi, nec ladi* poſſe contendebant. Videatur Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 3. §. 3. & 8. Marcus avtem τὸ ἐυεξαπατητον καὶ προπτωτικὸν καὶ μεταπτωτικὸν, *deceptu facilem & temerarium & inconſtantem*, conjunxit. *l.* 11. §. 10. Epictetus verò *l.* 2. *c.* 8. iſta φιλοσόφου τέυχα facit, ὄρεξιν ἀναποτεύκτου, ἐκκλισιν ἀπερίπτωτον, ὁρμὴν καθήκουσαν, πρόθεσιν ἐπιμελῆ, συγκατάθεσιν ἀπρόπτωτον. *Appetitum ſruſtrationis expertem, averſationem caſibus non obnoxiam, affectionem convenientem, propoſitum accuratum, aſſenſionem conſideratam.* Idémqe *l.* 1. *c.* 4. hominis opus conſtituit in tribus hiſce; ἐν ὀρέξει καὶ ἐκκλίσει, ἵν' ἀναπότευκτος ᾖς. ἐν ὁρμαῖς καὶ ἀφορμαῖς, ἵν' ἀπαμάρτητος. ἐν προθέσει καὶ ἐποχῇ, ἵν' ἀνεξαπάτητος, *in appetitione & aſpernatione, ut voto nunqam ſruſtreris: in perſeqendo & fugiendo, ut ſis extra peccatum: in aſſentiendo & ſuſtinendo aſſenſu, ne fallaris.*

Τὴν πρὸς ἀνθρώπους οἰκείωσιν] Vide *ſupra* §. 4.

Τὴν τοῖς θεοῖς ἀκολουθίαν] Vide *l.* 7. §. 31, 67.

§. 10. Πάντα ὖν ῥίψας] Vide *l.* 2. §. 7. Seneca *Epiſt.* 17. *Projice omnia iſta, ſi ſapis, imò ut ſapias; & ad bonam mentem magno curſu ac totis viribus tende. Si qid eſt, qo teneris, avt expedi, avt incide.* Et *Epiſt.* 5. *Qòd pertinaciter ſtudes, & omnibus omiſſis hoc unum agis, ut te qotidie meliorem facias, probo & gavdeo; nec tantùm hortor ut perſeveres, ſed etiam rogo.* Et *Epiſt.* 72. *Non cùm vacaveris, philoſophandum eſt: omnia alia negligenda, ut huic aſſideamus. — reſiſtendum eſt occupationibus: nec explicandæ, ſed ſubmovendæ ſunt. tempus qidem nullum eſt parùm idoneum ſtudio ſalutari.* Et *Epiſt.* 88. *Magna & ſpatioſa res eſt ſapientia: vacuo illi loco opus eſt. — Non dabit ſe in has anguſtias virtus. laxum ſpatium res magna deſiderat. expellantur omnia: totum pectus illi vacet. — ut habere*

a L.4.§.3.l.6.§.36.l.8.21.l.12.§.32. νον ζῇ ἕκας⊙ τὸ παρὸν τοῦτο, τὸ ἀκαριαῖον. τὰ δ' ἄλλα, ἢ βεβίωται, ἢ ἐν ἀδήλῳ. μικρὸν μὲν οὖν ὃ ζῇ ἕκας⊙, b μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γωνίδιον ὅπου ζῇ. b μικρὸν δὲ καὶ ἡ μακροτάτη ὑστεροφημία, καὶ αὕτη δὲ κατ' ἀλεξοχεῖ ἀνθρωπαρεσκίων τύχαις παθημάτων, καὶ τούτων εἰδώλων ἀδὲ ἑαυτοῖς, ἄπε γε τὸν παρόπαλαι πάθημά ⊙.

§. 11. Τοῖς δὲ εἰρημένοις ἀξιώμασιν ἓν ἔτι προσέστω, c τὸ ὅρον ἢ ὑπογραφικὸν ἀεὶ παρεῖναι ἐπὶ παντὸς πραγματικοῦ ⊙ φαντάσματος, ὅπως αὐτὸ ὁπωσοῦν ἐστι καθ' §.68.l.10.§. 18.l.11.§. 2.16.l.12.§.8. οὐσίαν d γυμνὸν, ὅλον δ' ὅλων e διῃρημένως βλέπειν, καὶ τὸ ἴδιον ὄνομα αὐτὸ, καὶ τὰ ὀνόματα ἐκείνων ἐξ ὧν συνεκρίθη, καὶ εἰς ἃ ἀναλυθήσε⊙. d L.9.§.34.l.12.§.2. λέγειν παρ' ἑαυτῷ. f ἡδὲν γὰρ ἄτως μεγαλοφροσύνης ποιητικὸν, ὡς τὸ ἐλέγχειν e L.4.§.11. f L.10.§.11. g L.1.§.9. ὀδῶ καὶ ἀληθείᾳ ἐκαστον τῶν τῷ βίῳ ὑποπιπτόντων δύναδαι, καὶ τὸ ἀεὶ ἄτως εἰς αὐτὰ ὁρᾶν, ὥστε συνεπιβάλλειν ὁποίῳ τινὶ τῷ κόσμῳ, ὁποίαν τινα ἕξιν χρείαν παρεχόμενον, h τίνα μοῖραν ἔχει ἀξίαν ὡς πρὸς τὸ ὅλον, h L.6.§.3. καὶ τίνα ὠφέλειαν ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον, i πολίτην ὄντα πόλεως τῆς ἀνωτάτης, i L.2.§.16.

præſens tantummodo ætatis ſpatium, qod puncti inſtar obtinet, vivere: reliqum tempus vel jam exactum, vel in incerto planè ſitum. exiguum eſt itaqe, qod vivit qiſqe; exiguus & telluris, in qo vitam agit, angulus: exiguum qiddam, qæ & diutiſſimè prorogatur, poſthuma fama; eaqe homuncionum morti celerrimè concedentium, qi nè ſeipſos qidem probè nôrint, nedum jam olim defunctum qempiam, ſucceſſionibus propagata.

§. 11. Eis qæ dixi monitis ſalutaribus, iſtud unum adjectum ſit: ut definitio ſive deſcriptio fiat ſemper rei illius qæ ſub cogitationem cadit; qo ipſa per ſe nuda ex natura ſui, eadémqe integra, per partes ſui univerſas, qale qid ſit, diſtinctè poſſis dijudicare; útqe apud te perpendas, & qodnam ſit nomen ejus, qæqe eorum ex qibus conſtat, & in qæ futurum eſt ut reſolvatur denuò, nomina. nihil enim perinde magnanimitatem ingenerat, atqe expeditè veréqe diſcutere poſſe unumqodqe eorum qæ in vita contingunt; eadémqe ſic intueri ſemper, ut mentem ſimul ſubeat, qali mundo qalem uſum hoc præbeat, qamnam univerſi reſpectu dignitatem obtineat; qamnam, hominem qod attinet, qi civem

agit

ANNOTATIONES.

bere poſſit liberum hoſpitium, ſupervacua ex animo tollenda ſunt.

Μόνον ζῇ ἕκας⊙ τὸ παρὸν τοῦτο τὸ ἀκαριαῖον] Vide *l.* 2. §. 14, 17. & *l.* 12. §. 3. Apud Ælianum *l.* 14. *c.* 6. Ariſtippus: *Μόνον ἡμέτερον εἶναι τὸ παρὸν, μήτε δὲ τὸ φθάνον, μήτε τὸ προσδοκώμενον. τὸ μὲν γὰρ ἀπολωλέναι. τὸ δὲ ἄδηλον εἶναι, εἴπερ ἔσαι. Solum præſens in manu noſtra poſitum, non præteritum, neqe inſtans. Illud enim abiiſſe: hoc an eventurum ſit, incertum eſſe.* Plutarchus *de commun. notion. cap.* 37. *Οὐκ ἔστι νῦν τὸ παρῳχημένον. καὶ ἐδέπω νῦν τὸ μέλλον. Qod præteriit, non eſt: qod futurum eſt, nondum eſt.* Avguſtinus *Confeſſ. l.* 11. *c.* 14. & *in Pſal.* 38. Seneca *de brev. vit. c.* 10. *In tria tempora vita dividitur; qod eſt, qod fuit, & qod futurum eſt. ex his, qod agimus breve eſt; qod acturi ſumus, dubium; qod egimus, certum.* — Siqidem *ſinguli tantùm dies, & hi per momenta præſentes ſunt.* Et mox: *Præſens tempus breviſſimum eſt; adeò qidem, ut qibuſdam nullum videatur. in curſu enim ſemper eſt; fluit, & præcipitatur. antè deſinit eſſe qàm venit. nec magis moram patitur, qàm mundus, avt ſidera, qorum irreqieta ſemper agitatio; nunqam in eodem veſtigio manet. ſolum igitur ad occupatos præſens pertinet tempus; qod tam breve eſt, ut arripi non poſſit; & idipſum illis, diſtrictis in multa, ſubducitur.* Cenſorinus *de die natal. c.* 15. *Ævum eſt immenſum, ſine origine, ſine fine, nec ad qemqam magis hominem qàm ad alterum pertinet. hoc in tria dividitur tempora, præteritum, præſens, futurum: ex qibus præteritum initio caret, exitu futurum: præſens avtem, qod medium eſt, adeò exiguum & incomprehenſibile eſt, ut nullam recipiat longitudinem, neqe aliud eſſe videatur, qàm tranſacti futuriqe conjunctio; adeò porrò inſtabile, ut ibidem ſit nunqam, & qicqid tranſcurrit, à futuro decerpit, apponitqe præterito.*

Ἐν ἀδήλῳ] Solomon *Eccleſ. c.* 10. *v.* 14. & *c.* 11. *v.* 2. *Ecqis novit qid futurum ſit?* Anacreon *Carm.* 24. 3.

Χρόνον ἔγνων, ὃν παρῆλθον.
Οὐ δ' ἔχω δραμεῖν, οὐκ οἶδα.
Qantumqe jam peregi
Curſum ſcio: at latet me
Qantum viæ ſuperſit.

Pittacus apud Laërtium *l.* 1. §. 77. Τί ἀφανὲς; τὸ μέλλον. *Qid obſcurum? Futurorum eventus.* Iſocrates *ad Demonic. pag.* 13. Τὸ μέλλον ἀόρατον. *Futura provideri non poſſunt.* Plutarchus *adverſ. Colot.* Ἄδηλον τὸ μέλλον. Seneca *ad Mart. c.* 23. *Omne futurum incertum eſt.* Pindarus *Olymp. Od.* 12.

Σύμβολον δ' ὅτις ἐπιχθονίων
Πιστὸν, ἀμφὶ πράξι⊙ ἰσ-
— σομένας ἔυρε θεόθεν.
Signum enim nondum qiſpiam terreſtrium
Certum de re futura
Nactus eſt divinitus.

Horatius *Carm. l.* 3. *Od.* 29.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginoſa nocte premit Deus.

Μικρὸν μὲν οὖν ὃ ζῇ ἕκας⊙] *Parvum* & conciſum eſt admodum, hac ratione, *qod vivimus*; qia ad momenti τὸ ἀκαριὲς atqe *inſecabile* reſtringitur. Verùm cæteroqi etiam havd longa avt diuturna eſſe vita poteſt, etiamſi ortu obitúqe, tanqam cancellis ſeptiſqe qibuſdam, eam definiamus, & ab illo ad iſtum pertingentem conſideremus. Vide *l.* 4. §. 26. & *l.* 11. §. 16. *conſiderat.* 6.

Μικρὸν δὲ τὸ τῆς γῆς γωνίδιον, ὅπου ζῇ] Ità *l.* 6. §. 36. Ἡ Ἀσία, ἡ Εὐρώπη γωνία τοῦ κόσμου. *Aſia, Europa, orbis ſunt anguli.* Et *l.* 8. §. 21. Καὶ ἐν γωνίᾳ τούτου τοῦ κλίματος. *In angulo iſtius plagæ.* & *l.* 12. §. 32. Ἐν πόσῳ βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις. *In qantula etiam telluris glebula repis.*

Μικρὸν δὲ καὶ ἡ μακροτάτη ὑστεροφημία] Διὰ τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης. *Qam citò oblivione ſepelientur omnia. l.* 4. §. 3. Βραχύβιον γὰρ καὶ ὁ ἐπαινῶν καὶ ὁ ἐπαινούμενος, καὶ ὁ μνημονεύων, καὶ ὁ μνημονευόμενος. *Brevis avtem eſt vita & qi celebrat, & qi celebratur, & qi commemorat pariter & qi commemoratur. l.* 8. §. 21. Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 3. 19. & *l.* 7. §. 6. Cicero *de repub. l.* 6. in *Somn. Scip. Ipſi avtem, qi de vobis loquntur, qàm diu loqentur? qinetiam ſi cupiat proles illa futurorum hominum deinceps laudes uniuſcujuſqe noſtrùm à patribus accepras poſteris prodere, tamen propter eluviones exuſtionesqe terrarum, qas accidere tempore certo neceſſe eſt, non modò non æternam, ſed nè diuturnam qidem gloriam aſſeqi poſſumus.* Et mox: *Sed loqentur de te. Sermo avtem omnis iſte, & anguſtiis cingitur iis regionum, qas vides, nec unqam de ullo perennis fuit; & obruitur hominum interitu, & oblivione poſteritatis extinguitur.*

§. 11. Τοῖς δὲ εἰρημένοις παραγγέλμασιν] Xylander *præceptis.* ac ſi παρακλήμασι, παρακελεύσμασι, vel παραινέμασι legiſſet. Mericus Caſavbonus *avxiliis.* éſtqe reverâ παρίστασθαι *aſtare, adeſſe, auxiliari.* itaqe qanqam παράστημα hoc ſenſu nuſqam occurrat, fieri poteſt tamen, ut Marcus eo iſtic uſus paverit. ut παραστήματα hîc dixerit, qæ *infrà* βοηθήματα *l.* 4. §. 50. qia τὸ παρίστασθαι eſt βοηθεῖν. poteſt forſitan & *documentis* reddi. nam παράστασις, qod ejuſdem eſt originis, etiam pro *documento* ſumi qandoqe docet Budæus.

Γυμνὸν] Vide *ſuprà l.* 2. §. 12. & *l.* 9. §. 34.

Διῃρημένως] Vide *l.* 4. §. 21.

Οὐδὲν γὰρ ἄτως μεγαλοφροσύνης ποιητικὸν] Idem *l.* 10. §. 11. Vide Caſavbonum *ad Perſ. Sat.* 3. *v.* 72.

Ὁδῷ καὶ ἀληθείᾳ] Vide *ad l.* 1. § 9.

Πολίτην ὄντα πόλεως τῆς ἀνωτάτης] Vide *ad l.* 2. §. 16. & *ad l.* 4. §. 3. & 23. & *l.* 6. §. 44. In eundem ſenſum Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 10. Πολίτης οὖ τοῦ κόσμου, καὶ μέρος αὐτοῦ. *Mundi civis, ejuſdémqe pars es.* Idémqe *l.* 1. *c.* 9. Τί ἄλλο ἀπολείπεται τοῖς ἀνθρώποις, ἢ τὸ τοῦ Σωκράτους, μηδέποτε πρὸς τὸν πυθόμενον, ποδαπός ἐστιν, εἰπεῖν, ὅτι Ἀθηναῖος ἢ Κορίνθιος, ἀλλ' ὅτι κόσμιος; *Qid aliud eſt hominibus reliqum niſi Socraticum illud, ut nemo, interrogatus cujus ſit, ſe Athenienſem avt Corinthium eſſe reſpondeat, ſed mundanum?* Qod Cicero *Tuſcul. l.* 5. *Socrates cùm rogaretur, cujatem ſe eſſe diceret, mundanum,* inqit. *totius enim mundi ſe incolam & civem arbitrabatur.* Et *de finib. l.* 4. ex Stoicorum ſententia: *Mundum hunc omnem, oppidum eſſe noſtrum. ut Ciccejis qi habitet, hunc omnem mundum ſuum municipium eſſe exiſtimet.* Diogenes pariter apud Laërtium *l.* 6. interrogatus unde eſſet, reſpondit κοσμοπολίτης. de qo Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Πᾶσα γῆ πατρὶς ἦν ἐκείνῳ. ἐξαίρετος δὲ οὐδεμία. *Omnis terra huic patria erat, peculiariter vero nulla.* Et Baſilius Cæſar. *Epiſt.* 41. ad Maximum Philoſophum, σὺ δὲ πολίτην σεαυτὸν τῆς οἰκουμένης ἐποίησας. *Tu te mundi totius civem effeciſti.* Seneca *Epiſt.* 68. *Sapienti rempublicam ipſo dignam dedimus*, id eſt, *mundum.* Verùm ſint illi *mundani*, ſive *mundi cives.* hoc nos illis Chriſtiani libenter concedimus. At nos potiùs, qi *è mundo* nos eſſe diffitemur, Joannis *c.* 15. *v.* 19. & *c.* 17. *v.* 16. ſumus reverâ, qod Marcus iſtic, τῆς πόλεως τῆς ἀνωτάτης πολίτας. ἡμῶν γὰρ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς. ut Pavlus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20. *Municipium noſtrum in cælis eſt.* Siqidem, ut Tatianus Aſſyrius *adv. Grac. p.* 158. Κόσμου μὲν ἡ καλοκαγαθία, καλή. τὸ δὲ ἐν ἀνθρώπῳ πολίτευμα, φαῦλον. *Etenim conſtitutio mundi bona eſt, mala avtem*

agit civitatis supernæ illius, cujus reliquæ civitates istæ quasi familiæ existunt; qidnam sit, & ex qibusnam principiis consistat, & qamdiu durare natum sit, qod phantasiam mihi afficit impræsentiarum: qanam item virtute adversùs rem eam sit usus; mansvetudine puta, fortitudine, veritate, fide, simplicitate, frugalitate, an aliâ aliqâ. de singulis ergò rebus dicendum est; Hoc divinitùs venit; hoc à fati serie connexâ contextâque, vel à concursu fortuito

ἧς αἱ λοιπαὶ πόλεις ὥσπερ οἰκίαι εἰσίν. ἃ τί ἐστι, καὶ ἐκ τίνων συγκείμεθα, καὶ [b] πόσον χρόνον πέφυκε διαμένειν ἕκαστα, τὸ [c] τῇ φαντασίᾳ μοι νῦν παρὸν, ποιόν τι [d] τῶν ἀρετῆς πρὸς αὐτὸ χρείαν, οἷον ἡμερότητος, ἀνδρείας, ἀληθείας, πίστεως, ἀφελείας, αὐταρκείας, τί λοιπῶν. διὸ δεῖ ἐφ' ἑκάστῳ λέγειν, [e] ἔστι μὲν οὖν ἀπὸ Θεοῦ ἥκειν, ἔστι δ' ἐξ ἐπιπλοκῆς τῇ συλλήξει, καὶ τῇ συμπεπλεγμένων σύγκλωσιν, καὶ τῇ τοιαύτῃ

a L. 2. §. 12.
b L. 9. §. 25.
c L. 12. §. 18.
d L. 9. §. 11.
e L. 2. §. 3. l. 4. §. 23. f L. 4. §. 26. l. 7. §. 34.

ANNOTATIONES.

autem in eo viventium sunt actiones. Nobisque, qod Seneca *Epist.* 102. *Patria est, qodcunque suprema & universa circuita suo cingit.* ut verè liceat nobis Luciani illud in *Hermot. pag.* 522. usurpare; Ὀρᾷς ὡς οὐ μάτην, οὐδὲ περὶ μικρῶν κάμνομεν, πολίτας ἐπιθυμοῦντες γενέσθαι ἔτω καλῆς καὶ εὐδαίμονος πόλεως. *Vides, ut non frustrà, nec parvis de rebus laboremus, qum tam pulcræ, tamqe felicis urbis cives fieri cupimus.* liceat cum Anaxagora (Laertio *l.* 2. referente) digito in cœlum intendentes dicere, Ἄυλη πατρίς. *ista nobis est patria, civitas ista.* Siquidem Christiani qique genuini sunt οὐρανοπολῖται, ut Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Epist.* 251. *cives* nimirum, τῆς ἄνω καὶ ἐπουρανίου Ἱερουσαλήμ, *supernæ cœlestisque illius Hierusalemi, qæ est fidelium sanctorumque universorum metropolis*: ut Apostolus *ad Galat. c.* 4. *v.* 26. & *ad Hebr. c.* 12. *v.* 22. οὐρανοπόλεως nomine dignior longè, qàm Marci, qâ Antonius, ut ipse loqitur, *patria*; qam eo nomine insignire Athenæo visum est, *dipnosoph. l.* 1. Rectè Philo *de agricult. pag.* 196. *E.* Παροικεῖν, ὃ καλοικεῖν ἤλθομεν. τῷ γὰρ ὄντι πᾶσα ψυχὴ σοφῆ, παλαιὰς μὲν ἑρημίας, γῆν δὲ ξένην ἐλάχε. *Inquilini ut essemus, non inhabitatores perpetui, venimus. Revera enim omnis sapientis anima cœlum habet patriam, in terra peregrinatur.* Itaqe eò revertuntur, ubi hinc recedunt, παλαιὰς μὲν τὸν ἐρήμιον χῶρον, ἐν ᾧ παλιτεύονται, ξένον δὲ τὸν περίγειον, ἐν ᾧ παρῴκησαν, νομίζοντας. *Memores cœlum sibi esse civitatem ac patriam, in his vero terra finitimis sui se tantum hospitio.* Idem *de lingu. confus. pag.* 331. *C.* Clemens deniqe *Strom. l.* 4. *extremo. pag.* 543. *C.* Λέγουσι γὰρ οἱ Στωικοὶ, τὸν μὲν ἐρημον κυρίως πόλιν. τὰς δὲ ἐπὶ γῆς ἐνταῦθα οἰκήσεις πόλεις. λέγεσθαι μὲν γὰρ, οὐκ εἶναι δέ. σπουδαῖον γὰρ ἡ πόλις, καὶ ὁ δῆμος ἀσύστατόν τι σύστημα καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἐπὶ νόμῳ διοικούμενον. *Dicunt enim Stoici qoqe, cœlum qidem proprie esse civitatem; qa autem hic in terra sunt, non esse civitates: dici enim, sed non esse. Res enim bona est civitas, & populus, honestus aliqis cœtus, & multitudo hominum, qa regitur lege.*

Τί ἐστι, — τὸ τὴν φαντασίαν μοι νῦν ποιῆν] *Qid est, qod modò cogitationem animo meo attulit.* Xylander. *qid est, in qo defixa est nunc phantasia mea.* Casaubonus. malim, *qid sit, qod phantasiam meam afficit impræsentiarum.* ut & sententia continuetur, ad συνεπιβαλλειν respiciens: & τὸ ποιῆν à ποιόν, non à ποιέω ducatur. Vide Aphrodisiensem *suprà ad* §. 1. & Marcum *l.* 12. §. 18. qanqam & φαντασίαν ποιεῖν etiam dicitur. Nemesianus *de nat. hom. c.* 6. ex Stoicorum sententia; Φαντασίαν μὲν λέγοντες τὸ πάθος τῆς ψυχῆς, τὸ ἐνδεικνύμενον αὐτό τε, καὶ τὸ πεποιηκὸς φαντασός. ὡς γὰρ ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις ἐγγίνεται πάθος, ὅταν αἰσθάνηται. ἔτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ, ὅταν ἐνοήσῃ. εἰκόνα γὰρ ἐν ἑαυτῇ δέχεται τοῦ νοητοῦ. Φαντασὸν δὲ, τὸ πεποιηκὸς τὴν φαντασίαν αἰσθητόν. *Phantasian definiunt animæ affectionem, qa & seipsum ostendit, & φαντασὸν illud à qo nata est. Ut enim in sensuum sedibus affectio gignitur cum sentiunt, ita in anima cum intelligit. Nam imaginem in se accipit ejus rei qam intelligit.* Φαντασὸν *subjectum illud sensûs qod φαντασίαν genuit.* Utrovis modo sumpseris, eódem recidet.

Αὐταρκείας] *ex qa totus ex me aptus sum.* Xylander. Sed hoc laxum nimis; qum de virtute aliqa peculiari agatur. *Contentatione.* Casaubonus. Ego, *frugalitate*, ità Polybius usurpavit, Budæo referente, Ἄξιος ὁ ἀνὴρ ἐπαινεῖσθαί τε καὶ θαυμάζεσθαι, μάλιστα δὲ τῆς αὐταρκείας τοῦ βίου. *Dignus vir qem laudemus & admiremur frugalitatis nomine cum primis.*

Τοῦτο μὲν παρὰ θεοῦ ἥκει] Ità *l.* 2. §. 3. πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ. *Inde profluunt omnia.* Vide & *l.* 8. §. 20. & *l.* 9. §. 1. & *l.* 10. §. 1. Ἀπὸ θείας αἰτίας συμβαίνει πᾶσι πάντα. Idem *l.* 8. §. 23. Exagitat Stoicos passim Plutarchus in libris *de Stoicis contradictionibus, & de communibus notitiis*; qòd etiam mala humana, bella, cædes, pestes, & consimilia (qæ illi tamen malorum loco non habebant) Deo adscriberent, & divinitùs contingere affererent. Verùm Stoicis hac in parte suffragium contribuit suum codex sacer havd semel. Apud Esajam *c.* 45. *v.* 7. Deus ipse: *Ego sum, qi & lucem produco, & tenebras obduco; qi statuo pacem, malumqe creo. Ego Jova ista omnia facio.* Jeremias, Thren. *c.* 3. *v.* 37, 38. *Ecqo dicente existit qicqam, nisi Dominus id præceperit? Ex ore altissimi annon prodit, tam malum qodqe qàm & bonum?* Amos. *c.* 3. *v.* 6. *An erit malum in civitate, qod Jova non effecerit?* Itaqe sicut de *bono* Psaltes, *A Domino factum est istud, Psal.* 118. *v.* 23. Ità de *malo* pariter Vates: *A Domino extitit istud.* Historiæ Regum *l.* 3. *c.* 12. *v.* 24. Job sanctus, tam prædonum manu abacto pecore, qam & gregibus igne cœlitùs misso absumptis, liberisque eodem ruina turbine impulsarum oppressis; *Dominus*, inqit, *dedit*; *Dominus abstulit.* Jobi *c.* 1. *v.* 21. Uxorique per animi impotentiam, cùm ulcere fœdo jam oppletus in cinere volutaretur, minùs sana consilia suggerenti; *Scilicet bonum à Domino acceperimus*; & *non malum etiam laturi simus? Ibidem c.* 2. *v.* 10. Deniqe Rex pius à maledico rabula convitiis impetitus: *Iste*, inqit, *maledixit, qia Dominus edixit.* Reg. *l.* 2. *c.* 16. *v.* 12. Itaqe *Obmutueram*, ait, *silentiumqe mihi indixeram, qia tu, Domine, illud feceras. Psal.* 39, *v.* 9. Nec refragantur exteri. Homerus *Od.* δ'. *v.* 237.

Ζεὺς ἀγαθόν τε κακόν τε δίδοῖ. —
Ipse bonumqe malumqe Jovis dat. —

Idémqe *Odyss.* ϑ'. *v.* 63.

— δίδε δ' ἀγαθόν τε κακόν τε.
— *dabat ipse bonumqe malumqe.*

Et *Iliad.* ο'. *v.* 109.

Τῷ ἔχεθ', ὅ, τί κεν ὔμμι κακὸν πέμπῃσιν ἐπάξῳ
Ἢ ἀγαθόν. —

Ità siqidem legit Chrysippus, secus qàm nunc habetur, à Plutarcho *de Stoic. contradict. cap.* 47. adductus.

Ipse malum qodcunque bonumve immiserit ulli,
Acceptum hunc fertur. —

Sophocles *Ajace Lorar.*

Σὺν τῷ θεῷ πᾶς καὶ γελᾷ κἀδύρεται.
Qivis dolet, vel ridet, ut visum Deo.

Idémqe *ibidem.*

Ἐγὼ μὲν οὖν κἀ ταῦτα κἀτὰ πάντ' ἀεὶ
Φάσκοιμ' ἂν ἀνθρώποισι μηχανᾶν θεούς.
Ego hac & alia qa accidunt mortalibus
Venire cuncta nutu dixerim Deum.

Vide Epictetum *l.* 3. *c.* 24. *ad l.* 2. §. 16.

Καλὰ τὴν σύλληξιν καὶ τὴν συμπεπλεγμένην σύγκλωσιν] Ità *lib.* 2. §. 3. ἐκ ἄνευ φύσεως καὶ συγκλώσεως. *Non absqe natura ope, aut sine connexu rerum. Suprà* § 4. & *infrà* §. 16. συγκλωθόμενα. Alluserit ad Parcarum (qæ & indè Καλαχλῶθες Homero dictæ *Odyss.* ν', *v.* 197.) stamina ducentium & in fata intexentium figmentum poeticum. Ità & *l.* 4. §. 26. συγκαθείμαρταί σοι καὶ συνεκλώθετο. *destinatum, & fato certo assignatum est.* Et *l.* 5. §. 8. συγκλώθεται. & *l.* 8. §. 20. συμπνεύσας. Seneca pariter *Epist.* 107. *Qare impigri atqe alacres excipiamus imperia; nec deseramus hunc operis pulcerrimi cursum, cui qicqid patimur, intextum est.* Figmentum autem de Parcis illud avtor libri *de mundo*, qi sub Aristotelis nomine prostat, *c.* 7. sic explicat: Τρεῖς μὲν αἱ μοῖραι, καλοῦσι τὰς χρόνους μεμερισμένας. τῦτα δὲ ἀτράκτῳ, τὸ μὲν, ἐξεργασμένον. τὸ δὲ, μέλλον. τὸ δὲ, περιεργαζόμενον. τίτακται δὲ, κατὰ μὲν τὸ γεγονὸς, μία τῶν μοιρῶν, Ἄτροπος. ἐπεὶ τὰ παρελθόντα πάντα ἄτρεπτά ἐστι. καλᾶ δὲ τὸ μέλλον, Λάχεσις. εἰς πάντα γὰρ ἡ κατὰ φύσιν μένει λῆξις. κατὰ δὲ τὸ ἐνεῶσαι, Κλωθὼ, συμπεραίνουσά τε καὶ κλῶθουσα ἑκάστῳ τὰ οἰκεῖα. ταῦτα δὲ πάντα ἐστὶν, ἐκ ἄλλο τι, πλὴν ὁ Θεός. *Siquidem tres Parcas prisci tria in tempora partiti sunt: filumqe fusi partim jam peractum, partim futurum, partim jam intorqeri dixerunt: earum unam statuentes in eo qod jam profligatum est: qam Atropon ideò nuncuparunt, qoniam ea, qæ jam præterierat, retrorsus agi nequeunt. At Lachesis functio futuris destinata est: omnium enim qæ secundùm naturam sunt, sors sua qòdqe manet. Præsentibus autem rebus aut instantibus Clotbus opera attributa est, qa nequ unicuique conficit qod suum est. Proinde hæc omnia non aliud qicqam qam Deum esse planum est.* qod & Platonem dicere. Sed & Chrysippus apud Theodoretum *therap. l.* 6. *Tom.* IV. *p.* 562. *B.* Τὴν μὲν πεπερασμένην, πεπερασμένην ἔφησιν εἶναι καὶ συνελελισμένην διοίκησιν τὴν δὲ Εἱμαρμένην, εἰρομένην τινὰ, αἴτ' ἐξ θεοῦ βουλήσεως, εἴτε καὶ ἐξ ὅλης δήποτε αἰτίας· τὰς δὲ Μοίρας ὀνομάσθαι, ἀπὸ τοῦ μεμερίσθαι καὶ καλασειμῆσθαί τινα ἡμῖν ἑκάστῳ. τὸν δὲ ἀριθμὸν τῶν Μοιρῶν, τὰς τρεῖς χρόνους παραδηλοῦν, ἐν οἷς κυκλεῖται τὰ πάντα, καὶ δι' ὧν ἐπιτελεῖται. καὶ Λάχεσιν μὲν κεκλῆσθαι, παρὰ τὸ λαγχάνειν ἑκάστῳ τὸ πεπρωμένον. Ἄτροπον δὲ, καὶ τὸ ἄπρεπτον καὶ ἀμεταθέτως τοῦ μερισμοῦ. Κλωθὼ δὲ, παρὰ τὸ συγκλώθεσθαι καὶ συνείρεσθαι τὰ πάντα. *Peromenen qidem qasi peperasmenen, hoc est, perfectam transactamqe gubernationem esse dixit: imarmenem verò qasi iromenem, hoc est, complicitam, sive ex divina voluntate, sive qacumqe alia ex caussa. Parcas etiam Moras esse appellatas, eò qòd divisa ac distributa sint aliqa unicuique nostrum. Parcarum autem numero tria tempora significari, qibus omnia revolvuntur & consumuntur. Ac Lachesin qidem dictam esse, eò qòd sortiatur unusqisque qod fato decretum est. Atropos verò, ob sortis*

a *L.* 2. §. 1. τὴν σύνταξίν τι καὶ τύχην. Ἔστω ἢ ὁ θεὸς ἢ συμφύλαξ καὶ συγγενὴς καὶ κοινωνὸς, ἀγνοοῦντός μέντοι ὅτι τὰ αὐτῷ καὶ φύσει ἐστίν. ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἀγνοῶ. Λεγέσθω ἔστω b χρῶμαι αὐτῷ καὶ τὸν τῆς κοινωνίας φυσικὸν νόμον, * ἔνους, καὶ δικαίως. ἅμα μέν τοι c ἢ καὶ' ἀξίαν ἐν τοῖς μέσοις συνεχάζομαι.

§. 12. Ἐὰν d τὸ παρὸν ἐνεργῇς, e ἐμμόνως τῷ ὀρθῷ λόγῳ ἐσπουδασμένως, ἐρρωμένως, f εὐμενῶς, καὶ μηδὲν παρεμπόρευμα, ἀλλὰ g τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα καθαρὸν ἐσώτατα τηρῇς, h ὡς εἰ καὶ ἤδη ἀποδοῦναι δέοι. ἐὰν * ἔστω συνάπτῃς,

b *L.* 6. §. 23. *l.* 8. §. 29. 43.
* ἐυμενῶς Jun.
L. 6. §. 46.
c *L.* 4. §. 32. *l.* 6. §. 3.
d *L.* 2. §. 5. *l.* 8. §. 2. 32. 36. 44. *l.* 9. §. 1. 6. *l.* 12. §. 1. 3.
e *L.* 10. §. 12. *l.* 12. §. 31.
f Sup. §. 3. *l.* 4. §. 25.
g *L.* 2. §. 16.
h *L.* 2. §. 5.
* τῷ φ. Mer.

istiusmodi: hoc à contribuli, congenere, sodale; qi ipse qidem qid naturæ suæ consentaneum sit nescit. cæterùm ego, cùm nôrim, ideo adversùs illum benevolè justéqe me gero, juxta societatis legem à natura latam. interim tamen in mediis istis pro rei cujusqe æstimatione rationem ejusdem habeo.

§. 12. Si rationi rectæ obsecutus, id qicqid est, qod jam instat, sedulò, strenuè, placidè egeris, nec extra opus institutum accessorium aliqid respexeris; sed genium tuum purum integrúmqe servaveris, ac si illum statim redditurus esses: huic,

in-

ANNOTATIONES.

τὸ data stabilitatem & immutabilitatem. Clotho autem, qòd circumvoluta & complicata sint omnia.

Σύνταξίν τε καὶ τύχην] Vide *ad l.* 1. §. 17. *extremum.* & *l.* 7. §. 31.

Συμφύλαξ καὶ συγγενὴς] Vide *suprà* §. 4.

Ἀγνοοῦντος] Vide *suprà* §. 4.

Ἐγὼ οὐκ ἀγνοῶ] *Ibidem.*

Χρῶμαι αὐτῷ] Marci dictum in hanc eandem sententiam laudat Svidas in Marco. Ποιῆσαι μέν τινι ἀνθρώπους ὁποίους βούλεται ἔχειν, ἀδύνατόν ἐστι. τοῖς δὲ δὴ οὖσι προσήκει, ἐς ὅ, τι ἂν τις αὐτῶν τῷ κοινῷ χρήσιμον ᾖ, χρῆσθαι. *Fieri non posse, ut homines tales efficias, quales habere cupis. Illis verò qi jam sunt, convenire uti ad eas res, ad quas eorum unusquisqe reipublica utilis esse potest.*

Ἔνους] D. Junius mavult ἐυμενῶς. Sicut *suprà* §. 4. Πάντα ἁπλᾶ καὶ ἐυμενῆ. *Esse omnia apud te simplicia benevolaqe.* & *infrà* §. 12. Ἐυμενῶς. *Placidè.* qibus addas licet, *l.* 6. §. 45. ἐυμενῆ. Verùm nihil obstat, qo minùs ἔνους istic retineatur, sicut *l.* 9. §. 27. Ἐνοεῖν μέντοι αὐτοῖς δεῖ. *Bene velle tamen illis oportet.* etiamsi enim Phrynichus in *Atticismis*, ἔνους ἔχειν dici vetet, ἐυνοϊκῶς loco illius usurpari jubeat, non est tamen Marcus noster elegantiarum istiusmodi curiosus.

Κατ' ἀξίαν] Ità Epictetus *l.* 2. *c.* 23. Ἀλλὰ τὴν ἀξίαν ἑκάστῳ ἀποδίδωσιν. *Suus bonos autem cuiqe est tribuendus.* Vide *l.* 4. §. 32. & *l.* 8. §. 29, 43. Τῷ καλῷ, hoc est, *honesto*, sive *virtuti*, qod in solio majestatis collocabant, utpote qod *summum*, imò *solum*, *bonum* censebant, μεγίστην ἀξίαν, i. e. *maximam dignitatem*, sive, ut Stoicè loqamur, *æstimationem* tribuebant Stoici. Cætera omnia, etiamsi pro *adiaphoris* rebusqe *mediis* ducerent, utpote qæ verè boni partem nullam obtinerent, qædam tamen ex eis in pretio atqe æstimatione aliqâ habebant, qæ ideò προηγμένα, vocabulo à Zenone excogitato, i. e. *producta*, ut Seneca *Ep.* 74. *promota*, sive *præposita*, ut Cicero *de finib. l.* 3. nuncupabant. Ideo avtem istis ἀξίαν τινὰ, i. e. *æstimationem pretiumqe* aliqod tribuebant, ut Laërtius *l.* 2. διὰ τὸ μίσην τινὰ δύναμιν ἢ χρείαν ἔχειν, συμβαλλομένην πρὸς τὸν κατὰ φύσιν βίον. i. e. *qia mediam qandam vim usumve haberent, ad vitam secundùm naturam agendam conducentem.* Ex istis rursus, τὰ μὲν ἔχειν πολλὴν ἀξίαν, τὰ δὲ βραχεῖαν, *alia majoris æstimanda, alia minoris* censebant; ut Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 6. Et Seneca *Epist.* 82. *Est & horum, qa media appellamus, grande discrimen.* Atqe hoc est, qod Marcus, tum istic, tum alibi, τὸ κατ' ἀξίαν in rerum usu observandum inculcat. Illud interim observatu non indignum, Stoicos, cùm in vocabulorum usu, usqe ad ineptias etiam, non minutias tantùm, superstitiosi existerent, sicut *promota* sive *præposita* illa, ληπτὰ μὲν, ἀλλ' οὐκ αἱρετὰ, οἰκεῖα, ἀλλ' οὐκ ἀγαθά, χρήσιμα ἤτοι ἐυχρηστα, ἀλλ' οὐκ ὠφέλιμα, *res parabiles, non tamen expetendas: accommodatas ad naturam, non tamen bonas: utiles, non tamen commodas* dici sanxerunt; qod ridet Plutarchus *de commun. notit. c.* 17. ità τὴν ἀξίαν, ubi de *adiaphoris* usurpatur, noluisse reddi, *dignitatem*, sed *æstimationem*; qâ voce usus est Cicero *de finib. l.* 3. vel *pretium*; qâ usus est Seneca *de vita beat. c.* 22. *Pretium qidem*, inqit, *aliqod erit; certè dignitas non erit.*

Συνεχάζομαι] *Conjecturam facio.* Xylander. malim, *rationem habeo.* Vide τὸ συνεχαστικὸν, *l.* 1. §. 9.

§. 12. Τὸ παρὸν] Vide *ad lib.* 6. §. 2. Flaccus *carm. lib.* 3. *Od.* 29.

— *qod adest memento*
Componere æqus. —

Ἑπόμενος τῷ ὀρθῷ λόγῳ] Ità *l.* 10. §. 12. Τῷ λόγῳ καλὼ πᾶν ἑπόμενος. *Qisqis rationi per omnia obsequitur.* Et *l.* 12. §. 31. Ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ Θεῷ. *Rationi & Deo obsequi.*

Καὶ μηδὲν παρεμπόρευμα] *Neqe præter istud qod proposueris tibi, accessorium aliqid vel captaveris vel admiseris.* deesse videtur verbum aliqod, ποιῇ puta, vel ἐπιζητῇς. Est avtem τὸ παρεμπόρευμα vox à re mercatoria tralata: significátqe propriè *negotiationem aliqam ei, qa primariò instituitur, accedentem, vel incidentem etiam*; & ex consequenti, *lucrum è negotiatione istiusmodi acquisitum*; ut Budæus interpretatur. cui debemus qæ sequntur, ex Basilio *Epist.* 73. de adversariis suis. Ἐμπορικὸν βίον μεταχειριζόμενοι, παρεμπόρευμα ποιοῦνται τὴν ἡμετέραν διαβολήν. *Vitam mercatoriam sive nundinariam exercentes, negotiationi sua isti accessoriam faciunt vestri obtrectationem.* Et ex Luciano *de histor. conscrib.* Ὁιμαί σε ἐν ἐπιδεῖξαί μοι βουλόμενον, τὸ μόνον ποιητὴν ἀγαθὸν εἶναι τὸν Ὅμηρον, τῷ δόρῳ παρεμπόρευμα πεποιῆσθαι τὸν Δημοσθένην. *Videris mihi, cùm hoc unum proposuisses, ut ostenderes mihi Homerum bonum esse poetam, dono munerive promisso accessorii, sive mantissa, loco adjecisse Demosthenem.* qibus adjicias licet illud Clementis Alexandrini *pædag. l.* 3. *c.* 10. qi de exercitiis agens; ubi dixerat, ἄλλοις ὁ περίπατος αὐλαξ, ἀγρὸν δὲ βαδίζουσιν, ἢ εἰς ἄστυ καταῖοῦσιν. *Aliis verò sufficit deambulatio ras euntibus, vel in urbem descendentibus.* adjecit, οἱ δὲ γε σκαπάνης ἄψασθε, οὐκ ἀγυιὰς τῦλο παρεμπόρευμα οἰκονομικὸν γυμνασίᾳ γεωργικῇ. *Qòd si etiam ligonem tractaverint, prater exercitii, qod intenditur, beneficium, etiam rei familiari emolumenti aliqid accedit obiter.* Cæterùm D. Junius, nihil deesse apud Marcum opinatur, pro nomine duntaxat participium substitui debere, ut sit μηδὲν παρεμπορευόμενος. qid si verbum reponamus, παρεμπορεύῃ? qia sequitur ἀλλὰ τηρῇς. Est avtem τὸ παρεμπορεύεσθαι, qod Gregorius Nazianzenus *Orat. in Basil.* de Savle agens, qi dum asinos investigat in diadema incidit, τὸ πάρεργον, sive τὸ παρὰ τὸ ἔργον ἐμπορεύεσθαι dixit. Βασιλείαν ἐυρατο μεῖζον τοῦ ἔργου τὸ πάρεργον ἐμπορευόμενος. *Regnum invenit, plúsqe in ea re, qam obiter agebat, qàm in ea, qa præcipuè ipsi cura erat, lucrifecit.* De sensu constat, qi idem futurus est, qocunqe ex dictis modo legerimus. Qod Marcus voluit, optimè expressit Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 532. *C.* ubi de gnostico agens, Οὐ περισκέπτεται, inqit, εἴ τι λυσιτελὲς ἔξωθεν ἔπεται χέρδος ἢ ἀπόλαυσις αὐλῷ. ἀγάπῃ δὲ τοῦ ὄντως ὄντος ἁρμοῦ ἑλκόμενος, καὶ πρὸς τὸ δίον ἀγόμενος, θεοσεβεῖ, ὅθεν οὐδ' εἰ καθ' ὑπόθεσιν ἐξουσίαν λάβοι παρὰ τοῦ Θεοῦ πράττειν τὰ ἀπαγορευόμενα, ἀλισκόμενός τε ἄν. οὐδ' εἰ καὶ μισθὸν τὰ μεμαρμένα ἀγαθὰ λήψεσθαι ἐπὶ τοῖς δὲ ἐπαγγελίαις πρόσκλησι. ἀλλ' εἰ καὶ λήσεσθαι τὸν Θεὸν ἐφ' οἷς πράττει, πιστεύη. ὅπερ ἀδύνατον. πρᾶξαί τι παρὰ τὸν λόγον τὸν ὀρθὸν ἐθελήσαι ποτ' ἄν τὸ ὄντως καλὸν καὶ ἄριστον ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ ταύτῃ ἀγαπητὸν εἶναι ἅπαξ ἑλόμενος. *Non considerat, an aliqod utile lucrum, vel delectatio aliqa extrinsecus consequatur; sed tractus à dilectione ejus, qi verè est amatoris, & ad id, qod fieri oportet, adductus, pius est Dei cultor. Unde nec si per hypothesin à Deo acceperit potestatem faciendi ea, qa sunt prohibita, citra ullam pœnam: neqe si propterea beatorum bona accepturum esse ei promissum fuerit: sed nec si persuasum habuerit fore, ut Deum lateant ea, qa gerit (qod qidem fieri non potest) in animum unqam esse inducturum, ut aliqid agat prater rectam rationem, qum id, qod verè honestum est, & ex seipso eligendum, & eâ ratione expetendum amandúmqe semel elegerit.* Vide *l.* 1. §. 16. & *l.* 9. §. 39.

Τὸν ἑαυτοῦ δαίμονα] Idem *infrà* §. 16. Vide ad *l.* 2. §. 14.

Καθαρὸν ἐσῶτα] Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 531. *C.* Ἐν γὰρ καθαρῷ εἴρηται, Ἴσθι μὴ λυτρῷ, ἀλλὰ νόῳ καθαρός, ἀγνεία γὰρ, εἶμαι, τελεία, ἡ τῶν νῦ καὶ τῶν ἔργων καὶ τῶν διανοημάτων, πρὸς δὲ καὶ τῶν λόγων εἰλικρινεια, καὶ τελευταία, ἡ καλὰ τὰ ἐνύπνια ἀναμαρτησία. *Bene ergò illud qoqe dictum est: non lavacro mundus esto, sed animo. Est enim perfecta, ut sentio, mundities, qa est mentis, & operum, & cogitationum, & præterea sermonis qoqe sinceritas, & ultima peccati in somniis vacuitas.* éstqe hæc revera καθαρότης ἐσῶτα, ut cum Marco loqamur, qam depingit Clemens. Cæterùm cùm ista in carne constitutis sit ἀνθρωπικῶς planè, ideo rectè subjungit, ἱκανὴ δὲ, οἶμαι, ἀνθρώπῳ κάθαρσις, μελάνοια ἀκριβὴς καὶ βεβαία. *Est avtem sufficiens, ut ego qidem opinor, homini purgatio, perfecta, firmaqe, ac stabilis pœnitentia.*

Ὡς οὐ καὶ ἤδη ἀποδοῦναι δέοι] Vide *ad l.* 2. §. 5. 11. Epictetus *Enchir. c.* 22. Ὁ θάνατος πρὸ ὀφθαλμῶν ἔστω σοι καθ' ἡμέραν, καὶ οὐδὲν δειλὸν ταπεινὸν ἐνθυμηθήσῃ, οὔτε ἄγαν ἐπιθυμήσεις τινός. *Mors ob oculos tibi qotidie versetur. Sic nihil unqam humile cogitabis, nec impensè cupies qidqam.* Seneca *Epist.* 101. *Qi hoc modo se aptabit, cui vita sua qotidie fuit tota, securus est.* Flaccus *carm. l.* 3. *od.* 29.

— *ille potens sui*
Lætúsqe deget, cui licet in diem
Dixisse, Vixi. —

Ἐὰν τῦλο συνάπτῃς] *Ità si perseveres.* Xylander. at Casaubonus

inqam si adhæseris, nihil ulteriùs expectans, nihil fugitans; sed qod præ manibus est juxta naturæ dictamen agere, & in dictis qibúsqe animo heroico veritatem liberè proloqi contentus; prosperè planè victurus es. hoc avtem qin facies, qi impediat, nullus est.

§. 13. Qemadmodum chirurgi instrumenta & ferramenta sua ad curationes subitaneas semper habent ad manum: ità tu dogmata in promptu apud te habeas, qorum ope res cùm divinas tum & humanas dignoscas; & rem qamqe, etiam levissimam, ità peragas, ut qi memineris duo ista esse invicem connexa. neqe enim, homines qod spectat, qicqam rectè egeris sine habito ad res divinas respectu; nec vice versâ.

§. 14. Nè diutiùs evageris. neqe enim futurum est, ut commentarios tuos perlegas, avt Romanorum ac Græcorum priscorum res gestas, avt ex avtoribus variis excerpta, qæ, qò in senectute usui

a μηδὲν περιμένων, μηδὲ φεύγων, ἀλλὰ τῇ παρούσῃ χρῆται φύσει ἐνεργείᾳ, καὶ τῇ ὧν λέγεις καὶ φθέγγῃ, ἡρωϊκῇ ἀληθείᾳ ἀρκέμενος, εὐζωήσεις. b ἔστι δὲ ὃ κωλύσαι δυνάμενος. a Sup. §. 7. b L. 1. §. 17. l. 6. §. 58. l. 7. §. 16. l. 9. §. 11.

§. 13. Ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀεὶ τὰ ὄργανα καὶ σιδήρια πρόχειρα ἔχουσι πρὸς τὰ ἀιφνίδια τῶν θεραπευμάτων, ὕτω c τὰ δόγματα οὐ ἔτοιμα ἔχε πρὸς τὰ τε θεῖα καὶ ἀνθρώπινα εἰδέναι, καὶ d πάν καὶ τὸ μικρόλογον ὕτω ποιεῖν, ὡς τῆς ἀμφοτέρων πρὸς ἄλληλα συνδέσεως μεμνημένον. ἔστι γὰρ ἀνθρώπινόν τι e ἄνευ τῆς ἐπὶ τὰ θεῖα συναναφορᾶς οὐ πρᾶξις, ἔστι ἐμπειλιν. c L. 2. §. 3. l. 4. §. 3. l. 6. §. 48. l. 12. §. 24. d L. 12. §. 29. e L. 6. §. 7. 23 l. 7. §. 68.

§. 14. f Μηκέτι πλανῶ. ἔστι γὰρ τὰ ὑπομνήματά σε μέλλοις ἀναγινώσκειν, ἔστι τὰς τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων πράξεις, καὶ τὰς ἐκ τῶν συγγραμμάτων ἐκλογὰς, ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀπετήκου. f L. 2. §. 2. 3. 7.

ANNOTATIONES.

bonus *si huic*, genio nempe tuo, *adhæseris*. acsi τούτῳ συνάπτῃς legerit. συνάπτειν pro *hærere* vel *adhærere* Theophrasto usurpatum *de plant. lib. 4. cap. 9.* Φύεται δὲ καὶ ἕτερον, ἐν τοῖς ἕλεσι καὶ ταῖς λίμναις, ὃ δ' συνάπτει τῇ γῇ. *In lacubus ac paludibus nascitur, sed terræ non adhæret:* Ὥσπερ τῶν ῥιζῶν, αἱ καθ' ὕδατος ἐχόμεναι, πῆξιν οὐκ ἔχουσαι. *Radicibus illis non absimiles, qæ qod stabili loco minimè fixæ sunt, undis feruntur.* ut de plantis ilíiusmodi Gregorius Nazianzenus canit. 1.

Μηδὲν περιμένων] Seneca idem *Ep.* 12. *Ille beatissimus & securissimus est sui possessor, qi crastinum sine solicitudine expectat.* Et *Epist.* 1. *Sic fiat, ut minùs ex crastino pendeas, si hodierno manum injeceris.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 54. Οὕτως δὲ αὐτὸ τοῦτο ἐπὶ πλέον ποθήσει, οὐδὲ τὸν χρόνον, ὡς προσθήσοντα αὐτῷ μεῖζον ἀγαθόν. ἀλλ' ἐν αὐταρκείᾳ τῷ παρόντος καὶ γεγονότος ἤδη μένει. ὁ γὰρ ἀγαπιάσει, μὴ τὸν πλείονα χρόνον περιμένειν. *Sic neqe bonorum desiderio semper crescente tenebitur, neqe vita, qasi majus aliqod bonum semper additura. Sed iis rebus, qæ adsunt, qaqe ei jam suppetunt, contentus manebit: haudqaqam de longiori vita solicitus.*

Εὐζωήσεις] Aristoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 8. Συνᾴδει δὲ τῷ λόγῳ, καὶ τὸ ἓν ζῆν καὶ τὸ εὖ πράττειν τὸν εὐδαίμονα. σχεδὸν γὰρ εὐζωία τις εἶναι, καὶ εὐπραξία. *Consentit etiam cum ratione hac illud, qod ajunt, bene vivere, ac bene agere felicem. Ferè enim bona qadam vita & bona actio felicitas dicitur.* Et Alexander Aphrodisiensis *de virtut. sufficient.* Τὸ ἓν ζῆν, καὶ τὸ εὖ βιῶν, καὶ τὴν εὐζωΐαν, εὐδαιμονίαν φασὶν εἶναι. *Bene vivere, & bonam vitam felicitatem dicunt esse.* Et mox; Λέγεται ἓν ζῆν ὁ χρώμενος ἀρετῇ, καὶ ζῶν καθ' ἀρετὴν καὶ πράττων τι. ἐν γὰρ πράξει ποιᾷ ἡ εὐζωία ἀνθρώπου. *Bene vivere dicitur, qi virtute praditus est, secundùm virtutem & qid facit. In qalibus rebus agendis beata hominis vita.* Itaqe εὐζωεῖν, qod est nostri peculiare vocabulum, est *felicem esse*, sive *felicem degere*, qod in virtute prorsus situm Marcus hìc statuit, contrà qam Aphrodisiensis qi concludit ibidem; ὅτι οὐκ ἀνυλάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς εὐζωίαν τε καὶ εὐδαιμονίαν. *Virtutem ad vitam beatam & felicitatem non sufficere.*

Οὐδεὶς κωλύσαι] Vide *suprà ad l.* 2. §. 9.

§. 13. Ὥσπερ οἱ ἰατροὶ ἀεὶ τὰ ὄργανα καὶ σιδήρια πρόχειρα ἔχουσι] Solebant Stoici suos monere, ut eorum qæ in scholis didicissent summa capita sic memoriæ infigerent, ut illa semper ad manum haberent, & ad omnem occasionem eis uterentur. hæc sunt, qæ πρόχειρα βοηθήματα Epictetus appellat. neqe alio fine *Enchiridium* ab illo, an ab alio qodam ipsius sectatore Arriano dixerit: forsan, ut ex Simplicio videtur, est scriptum, qod & nomen testatur, *Manuale*: nam *Pugionem* qi reddidere, ab avtoris mente aberrârunt prorsus. Itaqe Marcus hìc medicos & chirurgos imitandos dicit: & ut illi parata semper artis suæ instrumenta habent; ità in promptu habenda dogmata, prout Casavbonus *ad Pers. Sat.* 3. observavit. Eodem alluserit Epictetus locis à Casavbono *ibidem* indicatis; *Dissert. lib.* 1. *c.* 27. Τὰς προλήψεις ἐναργεῖς καὶ ἡτοιμασμένας καὶ προχείρους ἔχειν δεῖ. *Anticipationes evidentes, expolitas & promptas habere oportet.* Et *l.* 3. *c.* 10. Ἐκέτῳ δόγματος, ὅταν ᾖ χρεία παρῇ, πρόχειρον αὐτὸ ἔχειν δεῖ. ἐν ἀρίστῳ, τὰ περὶ ἀρίστου. ἐν βαλανείῳ, τὰ τοῦ βαλανείου. ἐν τῇ κοίτῃ, τὰ περὶ τῆς κοίτης. *Qodlibet decretum, cum opus eo fuerit, in promptu debet esse: habendum qod ad prandium pertinet in prandio, qod ad balneum in balneo, qod ad lectum in lecto.* Verùm, qod Bernardus olim conqestus est, *de consider. lib.* 2. *Sic se habent plerumqe mortalium corda. qod scimus, cùm necesse non est, in necessitate nescimus.* Per moniti istius utiqe inadvertentiam atqe incuriam.

Οὕτω τὰ δόγματα σὺν ἕτοιμα ἔχε] Indè ἑτοιμότητας vocat (*l.* 4. §. 3.) hujusmodi præcepta ad usum semper parata. Apud Senecam *de benef. l.* 7. *c.* 1. Demetrius Cynicus; *Plus prodesse, si pauca præcepta sapientiæ teneas, sed illa in promptu tibi & in usu sint, qàm si multa qidem didiceris, sed illa non habeas ad manum.* Idemqe, *Hac utriqe manu tenere proficientem jubet, nec usqam dimittere, imò affigere & partem sui facere, eaqe qotidianâ meditatione produci, ut suâ sponte occurrant salutaria, & ubiqò ac statim desiderata præsto sint.* Et Seneca ipse *Epist.* 94. *Subinde reducendus es in memoriam: non enim reposita præcepta esse debent, sed in promptu.* Et hæc *Casavbonus ibidem.*

Πᾶν καὶ τὸ μικρόλογον] Monitum avro, non avrichalco tantùm, contrà, minimè carum, ut in minimis etiam ac levissimis qibusqe, qatenus nimirum rei subjectæ fert ratio, tam divini, qàm & humani officii respectus habeatur. Idem prorsus, licèt aliis verbis, Apostolus ad *Corinth. Epist.* 1. *cap.* 10. *v.* 31, 32. Εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τί ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ. *Sive igitur editis, sive bibitis, sive qid facitis, omnia ad gloriam Dei facite. Estote sine offendiculo & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei.* Sed & Epictetus, à qo Marcus forsitan sumpserit, *Dissert. lib.* 2. *c.* 19. Εἰς τὸν Θεὸν ἀφορᾶσθαι, ἐν παντὶ μικρῷ καὶ μεγάλῳ. *Qi in magnis aqè ac parvis rebus omnibus Deum intueantur.* R. Joses in *Pirkę Aboth. c.* 2. §. 12. כל-מעשיך יהיו לשם שמים *Fiant opera tua omnia ob nomen cœli*, i. e. propter Deum cœli Dominum fiant.

Τῆς ἀμφοτέρων πρὸς ἄλληλα συνδέσεως] Res divinæ ac humanæ, cùm qoad theoriam, tum & qoad πρᾶξιν sunt invicem conjunctæ. Minucius in *Octav.* Ità *cohærentia, connexa, concatenata sunt ista; ut nec homo qid sit, unde sit, qare sit, hoc ipsum explorare & eruere, sine universitatis inquisitione possimus; & nisi divinitatis rationem diligenter excusseris, nescias humanitatis.* qod Calvinus *instit. l.* 1. *c.* 1. *Multis vinculis inter se ità connexa sint cognitio Dei & cognitio nostri, ut utra alteram præcedat, & ex se pariat, non facilè sit discernere.* De praxi Joannes *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 21. *Hoc mandatum à Deo habemus, ut qi Deum dilexerit, etiam fratrem suum diligat.* qi & crebrò ab alterius horum dilectione vel posita vel negata, ad alterius vel statuendam vel tollendam concludit.

Οὐδὲ ἀνθρώπινόν τι ἄνευ τῆς ἐπὶ τὰ θεῖα συναναφορᾶς] Hoc est, qod & nostri jugiter inculcant, in Deo, & propter Deum, hominem esse diligendum.

§. 14. Μηκέτι πλανῶ] *Non erra amplius.* Xylander & Mericus Casavbonus. forsan meliùs. *Ne evageris diutiùs:* ut sit idem hìc πλανᾶσθαι, qod ἀποῤῥιμβεῖσθαι, *suprà* §. 4. utrumvis sensum verba ferent.

Τὰ ὑπομνήματά σου.] Deo ipse se gratias agnoscit debere, qòd non istis diuturniùs assederit. *l.* 1. §. 17.

Ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀπετίθεσο] Commentarios, inqis, componis, multáqe ex antiqis avtoribus excerpta congeris, qæ in senectute scilicet evolvere cogitas, & ad vitæ tuæ usum accommodare, cùm vita ipsa interim defluat, ad cujus usum ista comparas. Hoc est qod Cato major disciplinam Isocraticam suggillans dicebat, γηρᾷν παρ' αὐτῷ τοὺς μαθητὰς, ὡς ἐν ᾅδου χρησομένους ταῖς τέχναις, καὶ δίκας ἰρῦνας. *Senescere apud eum audítores, tanqam apud inferos artibus usuros & cavillas dicturos.* Plutarchus in *Cat. pag.* 350. *B.* Pari ratione Hermotimum suum ludos facit Lucianus *pag.* 565. Cùm enim philosophorum scriptis evolvendis sectísqe ac sententiis discutiendis tot annos assignâsset, ut octogenarius necessariò priùs fuerit futurus, qàm veritatis cognitionem certam, si qando tamen, assequi posset. Καὶ τίς, inqit, ἐγγυητής ἐσί σοι, εἰ βιώσῃ τοσαῦτα; ἔπεσθαι ἐς πόσον ἔτι τὸν λοιπὸν χρόνον ἀπολαύσεις αὐτῶν, γέρων ἤδη, καὶ παυλος ἡδέως ἔξω ὤν, καὶ τὸν ἕτερον πόδα, φασὶν, ἐν τῇ σορῷ ἔχων; εἰ μή τι ἐς ἄλλον βίον προγυμνάζεις σαυτὸν, ὡς ἐς ἐκεῖνον ἐλθὼν, ἄμεινον διαγάγοις, εἰδὼς ὅν τινα τρόπον χρὴ βιῶν. *Et qis sponsor*

a L.2.§.4. 6.l.4.§.17. 26.l.6.§.47. b L.5.§.36. c L.2.§.2.l. 5.§.2.5.l.8. §.8.55.l.12. §.1. d L.10.§. 26.l.11.§. 12. e L.2.§.2. f L.5.§.33. l.6.§.16.28.

πίθηθι. a σπεῦδε ὅν ἐς τέλος, καὶ τὰς κενὰς ἐλπίδας ἀφεὶς, bσαυτῷ βοήθει, εἴ τί σοι μέλει σεαυτοῦ. ὡς c ἔξεστιν.

§. 15. Οὐκ ἴσασι, πόσα σημαίνει τὸ κλέπτειν, τὸ σπείρειν, τὸ ὠνεῖσθαι, τὸ ἡσυχάζειν, τὸ ὁρᾶν τὰ πρακτέα, d ὃ δὴ τὸν ὀφθαλμοῖς γίνεται, ἀλλ' ἑτέρα τινὶ ὄψει.

§. 16. e Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς. σώματος αἰσθήσεις, ψυχῆς ὁρμαὶ, νοῦ δόγματα. τὸ μὲν f τυποῦσθαι φαντασι-

usui tibi essent, reposuisti. ad finem itaque festina, & spes vanas mittens, si rationem tui ullam habes, tibi consule; quod licet.

§. 15. Nesciunt quàm variæ significationis sint vocabula ista, furari, serere, emere, quiescere, qid facto opus est videre, quod qidem non oculis corporeis, sed visu qodam aliusmodi efficitur.

§. 16. Corpus, anima, mens. corporis sensus sunt, animæ affectus, mentis decreta. visorum imagines admittere

ANNOTATIONES.

sor tibi te tot annos victurum fidem fecit? Deinde qamdiu per reliqum vita tempus eo frueris, qum jam senex sis, & ætate ad qamvis voluptatem intempestivá, pedémque alterum, qod ajunt, in capulo habeas: nisi te ad vitam aliam hac exercitatione praparas, ut, qum ad eam veneris, suavius vivas, qomodo vivendum sit edoctus.

Σπεῦδε ὅν ἐς τέλος] Seneca *Ep.* 27. *Non qidem cessatur adhuc, sed non festinatur. multum restat operis, in qod ipse necesse est vigiliam, ipse laborem tuum impendas, si effici cupis.* vel ut Lipsius legit; *Non qidem cessaturo, sed festinaturo multum restat operis.*

§. 15. Οὐκ ἴσασι] Ab his verbis interpretes novum paragraphum exorsi, sic vertunt: *Nesciunt qàm multa significet vocabulum furari, &c.* Eam lectionem seqi si libuerit, habeas D. Bootii explicationem: Dicit idiotas nihil rectè intelligere; neqe *furtum*, qod de pecuniis solùm aliisqe talibus avdiunt, cùm majus ac pejus sit *furtum*, aliqem in errorem conjicere, atqe ità veritatem *furari*: nesciunt qid sit *serere, emere*, cùm ista in vitæ ac corporis subsidium data, isti in longè alios usus, ad satisfaciendum voluptatibus suis, atqe ad procudendas divitias: nesciunt qid sit *qiescere*, cùm illi non aliam nôrint *qietem*, qàm si à nulla re extrinsecus incidente turbentur, cùm vera *qies* non alibi qàm in animo qærenda sit, ubi in mediis qoqe negotiorum atqe periculorum fluctibus manet imperturbata: non intelligunt qid sit, *facere qæ agenda sunt*, utpote qi omnia ex propriis commodis atqe affectibus metiantur. has avtem res dicit illos non perspicere, qia utut oculis bene valeant, è mente tamen laborant, ad qam harum rerum dignotio pertinet. Confer cum *sect.* 33. *lib.* 10. Hæc ille. Fieri potest tamen ut interpunctione locus laboret, & periodi nota, post ὡς ἔξεστιν, qod præcesserat, tollenda sit. Qod si admiserimus, sensu continuato sententia sic concepta fuerit, ὡς ἔξεστιν οὐκ ἴσασι, ut τὸ ἴσασι illud, participium, non verbum sit, & Marci mens existat ista: *Id qod faciendi potestas est etiam nescientibus qàm varia sint vocabulorum istorum significata.* qasi diceret: Possunt sibi ipsis ad bene vivendum suppetias ferre, etiam qi Grammaticas de vocum significatis præceptiunculas, vel Dialecticas etiam de eisdem argutiolas minùs callent. Vide *ad l.* 1. §. 6, 7. 17. & *l.* 5. §. 5. & *l.* 7. §. 67. & *l.* 8. §. 8. & Senecam *Ep.* 45, 48, 49. qi & idem *Epist.* 88. --- *Grammaticus circa curam sermonis versatur; &, si latius evagari vult, circa historias; jam ut longissimè fines suos proferat, circa carmina. qid horum ad virtutem viam sternit? syllabarum enarratio, & verborum diligentia, & fabularum memoria, & versuum lex ac modificatio? qid ex his metum demit, cupiditatem eximit, libidinem frenat?* Et inter alia multa, *Epist.* 45. *Qid mihi vocum similitudines distingvis, qibus nemo unqam, nisi dum disputat, captus est? res fallunt. istas discerne.* & *Epist.* 48. *Hoc mihi ab istis subtilibus pracipi malo, qid amico præstare debeam, qid homini, qàm qot modis Amicus dicatur, & Homo qàm multa significet.* Hoc est disertè, qod istic Marcus, si hoc modo concinnare libuerit. Ego tamen re in medio relictâ, Syntaxin receptam secutus sum.

Ἑτέρᾳ τινὶ ὄψει] *mentis* scilicet *oculo.* qem *suprà* tetigit *l.* 2. §. 13. & *infrà l.* 4. §. 29. Vide & *l.* 10. §. 26. & *l.* 11. §. 12. De isto Psaltes, *Psal.* 119. *v.* 18. *Aperias oculos meos.* Et Christus Pavlo, *Act. c.* 26. *v.* 18. *ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν. Ut aperias oculos eorum.* Et Pavlus *ad Ephes. c.* 1. *v* 18. *πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν. Illuminatis oculis mentis vestra.* De Livio Druso Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 7. *Senem illum natura, cæcum fortuna potuit facere: at nevtra interpellare valuit, nè non animo & videret & vigeret.* Plato in *Sympos. p.* 1204. *E.* Ἡ τοι τῆς διανοίας ὄψις ἄρχεται ὀξὺ βλέπειν, ὅταν ἡ τῶν ὁμμάτων τῆς ἀκμῆς λήγειν ἐπιχειρῇ. *Tunc sanè mentis oculus acutè incipit cernere, cùm primum corporis oculus defloresçit.* Et Theodoretus *therapeut. lib.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 477. *B.* Χρεία τοίνυν ἡμῖν καὶ νοερῶν ὀμμάτων, εἰς τὴν τῶν νοητῶν καταύγασιν. καὶ καθάπερ δεόμεθα τῶν τοῦ σώματος ὀφθαλμῶν εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ὁρατῶν, ὕτω δήπου χρήζομεν πίστεως, εἰς τὴν ἐποπτείαν τῶν θείων. μᾶλλον δὲ ὥσπερ ὀφθαλμὸς δεῖται φωτὸς ἐπιδεικνύτου τὰ ὁρατὰ, ὕτω δὴ καὶ ὁ τῆς δεῖται πίστεως ἐπιδεικνύσης τὰ θεῖα, καὶ τὴν περὶ τούτων δόξαν φυλαττούσης βεβαίαν. *Opus itaqe nobis est oculis intellectus ad ea cognoscenda qæ intellectu percipiuntur. Sicut enim oculis corporeis indigemus ad ea conspicienda qæ cerni possunt, ita indigemus & fide ad rerum divinarum adspectum. Aut potius, sicut oculus luce indiget per qam ipsi visibilia ostendantur, pari modo & intellectus indiget fide qæ divina ipsi ostendat, qaqe stabilem de his conceptum perpetuumqe conservet.*

§. 16. Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς] Eandem habes distributionem *suprà l.* 2. §. 2. & *infrà l.* 12. §. 3. Parilis distributio & in sacris literis reperitur, *ad Thess. Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 23. σῶμα, ψυχὴ, πνεῦμα, *corpus, anima, spiritus*, qi & νοῦς, *mens, Rom. c.* 7. *v.* 25.

Τυποῦσθαι φαντασικῶς] Ità *l.* 5. §. 33. τὰ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ καὶ εὐπαραπλάνητα. *Sensus ipsi hebetes, & imagines falsas admittere proclives.* Laërtius *l.* 7. §. 50. in *Zenone* ex Chrysippo *de anim. l.* 12. Φαντασία ἐστὶ τύπωσις ἐν ψυχῇ. νοεῖται δὲ ἡ φαντασία, ἢ ἀπὸ ὑπάρχοντος καλῶς τὸ ὑπάρχον ἐναπομεμαγμένη καὶ ἐναποτετυπωμένη καὶ ἐναποσφραγισμένη. *Phantasia est forma in anima impressio. Intelligitur avtem visio ea esse, qa ab existente secundum existens impressa, formata atqe insignita est.* qi tamen monet, ἄμεινον τὴν τύπωσιν, οἱονεὶ τύπου σφραγισῆρος. ἐπεὶ ἀνάγκη δύο ἐστὶ πολλοὺς τύπους καθ' τὸ αὐτὸ περὶ τὸ αὐτὸ γενέσθαι. *Non esse suscipiendum, formationem hujusmodi esse veluti sigilli formam. Qoniam fieri non potest, ut plures figura in eodem & circa idem fingantur.* Apud Evsebium *prapar. l.* 11. *c.* 17. Numenius *de bono lib.* 1. ex Zenonis sententia; Αἰσθητικὴν δὲ αὐτὴν (τὴν ψυχὴν) εἶναι, ὅτι τυποῦσθαί γε δύναται ἀπὸ τῶν ὄντων καὶ ὑπαρχόντων διὰ τῶν αἰσθητηρίων, καὶ παραδέχεσθαι τὰς τυπώσεις. *Animam sensitivam esse, qia figura potest illi imprimi ab entibus & existentibus per sentiendi instrumenta, & recipere impressiones.* Apud Svidam avtor incertus; Ἡ φαντασία παρὰ τῆς αἰσθήσεως λαμβάνουσα τῶν αἰσθητῶν τὰς τύπους, ἐν ἑαυτῇ τύπους ἀναπλάττει. *Phantasia à sensu arripiens rerum sensibilium formas, eas in se refingit.* eandem νοῦ παθητικὸν Aristoteli dictam; νοῦ μὲν ὡς ἔνδον ἐχούσου τὸ γνωστὸν, καὶ ἁπλῇ προσβολῇ ὥσπερ ἐκεῖνο ἐπιβάλλουσαν. παθητικὸν δὲ, διότι μετὰ τύπων καὶ οὐκ ἀσχηματίστως. *Mentem qidem, qòd in se contineat id, qod in sui cognitionem cadit, & simplici apprehensione id apprehendat ut illa. Patibilem verò, qia cum formis & non sine figuris id apprehendit.* Sextus Empiricus *adv. Logic. lib.* 1. *c.* 2. de Stoicis agens: Φαντασία ἔν ἐστι καθ' αὐτὴν, τύπωσις ἐν ψυχῇ. *Phantasia ergò, ut ipsi volunt, est impressio in anima.* qo tamen loco de modo rei sententias eorundem discrepantes subjungit. Et Plutarchus adversus eosdem differens *de commun. notit. c.* 41. Φαντασία τις ἡ ἔννοιά ἐστι. φαντασία δὲ τύπωσις ἐν ψυχῇ. ψυχῇ δὲ φύσις ἀναθυμιάσεως, ἣν τυποῦσθαι μὲν οὐκ ἐργώδες διὰ μανότητα, δεξαμένην δὲ τηρῆσαι τύπωσιν ἀδύνατον. ῥεῦμα γάρ τις μᾶλλον ὕδατος φερομένης διανοητέον σχήματα καὶ τύπους καὶ εἴδη διαφυλάττειν, ἢ πνεῦμα φερόμενον ἐν τοῖς ἄτμοις καὶ ὑγρότησιν, ἑτέρῳ δὲ ἔξωθεν ἐνδελεχῶς οἷον ἀργῷ καὶ ἀλλοτρίῳ πνεύματι κινούμενον. *Phantasia enim qadam est notitia. Phantasia impressio forma in anima: anima natura exhalatio, qam in formam redigi & effingi operosum est ob raritatem: ut avtem receptam conservet informationem fieri neqit. Facilius enim aliqis imaginetur fluxum labentis aqæ, figuras, formas, & species conservantis ac perferentis, qàm spiritum, qi per exhalationes & humores elatus, alio contimenter extrinsecus, eóqe alieno spiritu contemperetur.* Philo in *allegor. lib.* 1. *pag.* 45. *E.* Τὸ ζῶον τῷ μὴ ζῴῳ ἄνοι πρύχει, φαντασίᾳ καὶ ὁρμῇ. ἡ μὲν οὖν φαντασία συνίσταται, καθὰ τὴν ἐκ τοῦ πρόσθεν τυποῦσθαι νῷ δὲ αἴσθησις. ἡ δὲ ὁρμὴ τὸ ἀδελφὸν τῆς φαντασίας καθὰ τὴν τοῦ νοῦ τοιαύτην δύναμιν, ἣν τείνας δι' αἰσθήσεως ἄπληκτον τῷ ὑποκειμένῳ καὶ πρὸς αὐτὸ χωρεῖ, γλιχόμενος ἐφικέσθαι καὶ συλλαβεῖν αὐτό. *Animal præstat non animali duabus rebus, phantasiâ & impetu. Phantasia sit progresso intellectu per sensum ad extera: impetus verò phantasia germanus per intellectus vim intensivam, qam intendens per sensum attingit subjectum, & accedit ad id, cupiens comprehendere.* Idem *ibidem pag.* 51. *B.* Τὸ ἡγεμονικὸν ἡμῶν παιδιχές ἐστι, καὶ ἔοικε κηρῷ πάντας τοὺς τύπους καλούς τε καὶ αἰσχροὺς δεχομένῳ. *Principalis vis nostra omnicapax est, & sicut cera omnes formas vel pulcras, vel turpes recipit.* Et pavlò pòst. *pag.* 59. *B.* Ὥσπερ ἐν τῷ κηρῷ δυνάμει μὲν εἰσι πᾶσαι αἱ σφραγῖδες. ἐνδελεχείᾳ δὲ μόνη ἡ τετυπωμένη. ὕτω καὶ ἐν τῇ ψυχῇ κρυσταλλῇ ὑπαρχούσῃ, πάντες οἱ τύποι περιέχονται δυνάμει. ἀπολείπεται δὲ κρατεῖ ὁ ἐξ ἀρχῆς χαραχθεὶς ἐν αὐτῷ, ἕως μὴ ἀπαλείφηται ὑφ' ἑτέρου ἐνεργέστερον καὶ ἐνδύλως μᾶλλον ἐπιχαράξαντος. *Sicut in cera per potentiam insunt sigilla omnia, actu verò solum id, qod impressum est: ita & in anima, qa est cera similis, omnes forma continentur potentiâ, revera avtem unicus character præsens eam occupat, donec*

aboleatur

mittere, etiam pecudum commune est: affectibus tanqam fidiculis agitari, atqe abripi, feris qoqe competit, & effœminatis, & Phalaridi, & Neroni, & Deos negantibus, & patriam deserentibus, & postqam fores sibi occluserint, qidlibet perpetrantibus.

κῶς, καὶ τ̃ βοσκημάτων. τὸ δ̃ ὑδροσπαςείδαι ὁρμηλικῶς, καὶ τῶν θηρίων, καὶ τῶν ἀνδρογύνων, καὶ φαλάρδ, καὶ Νέρωνδ * τὸ [δ̃] τὸν νῶν ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινόμενα καθήκοντα, καὶ τῶν θεὸς μὴ νομιζόντων, καὶ τῶν τὴν παλείδα ἐγκαλαλειπόντων, καὶ

a *L.* 2§. 2. *Vide Not. *[πάντα] π. Lug. αἰσχρόν οτιδν] π. Xyl. [ὁτιδν] π. f.

ANNOTATIONES.

aboleatur ab alio efficacius impresso atqe manifestius. Idémqe *de sumin. immutab. pag.* 299. *D.* Φανταςία δὲ ἐςι τύπωτις ἐν ψυχῇ. ἃ γὰρ εἰσήγαγεν ἑκάςη τῶν αἰσθήσεων, ὥσπερ δακτύλιός τις ἡ σφραγὶς ἐναπεμάξατο τὸν οἰκεῖον χαρακτῆρα. κήρου δὲ ἰοικὼς ὁ νῶς, τὸ ἐκμαγεῖον δεξάμενος ἄκρως παρ' ἑαυτῷ φυλάττει, μέχρις ἂν τὸν τύπον λεάνατα λήθη ἢ ἀνάπαλος μνήμης, ἀμυδρὰν ἐργάσηται, ἢ παντελῶς ἀφανίσῃ. Τὸ δὲ φαντὲν καὶ τυπῶσαι. τότε μὲν οἰκείως, τότε δὲ καὶ ὡς ἑτέρως διέθηκε τὴν ψυχήν. *Phantasia verò est figurarum in animâ impressio. Nam qicqid important sensus singuli, hac obsignat suo charactere tanqam anulus. Intellectus autem refert ceram, impressum sigillum excipiens & servans apud se, donec id oblivio memoriæ hostis obscuret, aut in totum aboleat. Id autem qod impressit characterem, nunc familiariter, nunc secus afficit animam.* qæ Philonis verba, tanqam è *lib. de mundo* sumpta, Henricus Stephanus thesavro suo, memoriâ lapsus, inseruit, ubi frustrà qæras. Origenes *ad Celsi. l.* 1. Τί ἄτοπον, τὰ τυπώματα τὸ ἡγεμονικὸν ἐν ὀνείρῳ, δύνασθαι αὐτὸ τυπεῖν καὶ ὕπαρ πρὸς τὸ χρήσιμα τῷ ἐν ᾧ τυπῶται. *Consentaneum esse vim illam, qæ formas intellectum in somnis, vigilanti qoqe eandem formas imprimere ad ipsius utilitatem.* Qin & Aristoteles ipse, *de memor. c.* 1. ubi qærit qomodo res, qum absint ipsæ, memoriâ comprehendi possint. τὸ φάνταςμά ἐςιν ὅμοιον, ὥσπερ τύπος, ἢ χαραφή τις. *Phantasma est simile sicut figura aut pictura.* Et rursus: Δῆλον γὰρ ὅτι δεῖ νοῆσαι τοιοῦτον τὸ γινόμενον διὰ τῆς αἰσθήσεως ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ μορίῳ τῷ σώματος τῷ ἔχοντι αὐτήν, οἷον ζωγράφημά τι, τὸ πάθος, ὃ φαμεν τὴν ἕξιν εἶναι μνήμην. ἡ γὰρ γινομένη κίνησις ἐσημαίνεταί οἷον τύπον τινὰ τῇ αἰσθήματος, καθάπερ οἱ σφραγιζόμενοι τοῖς δακτυλίοις. διὸ καὶ τοῖς μὲν ἐν κινήσει πολλῇ διὰ τὸ πάθος ἢ δι' ἡλικίαν ὄντι, ὃ γίνεται μνήμη, καθάπερ ἂν εἰς ὕδωρ ῥέον ἐμπίπλαται τῆς κινήσεως καὶ τῆς σφραγίδος. τοῖς δὲ διὰ τὸ ψύχεσθαι, καθάπερ τὰ παλαιὰ τῶν οἰκοδομημάτων, καὶ διὰ σκληρότητα τῷ δεχομένῳ τὸ πάθος, οὐκ ἐγγίνεται ὁ τύπος. *Manifestum enim qod oportet intelligere talem aliqam factam per sensum in anima, & in parte corporis habente ipsam, velut picturam qandam, passionem, cujus dicimus habitum esse memoriam. Factus enim motus imprimit velut figuram qandam sensilis, sicut sigillantes anulis. Unde & aliis qidem, qi in motu multo, aut propter passionem, aut propter ætatem sunt, non fit memoria: tanqam utiqe in aqam fluentem incidente motu & sigillo. Aliis autem propterea qod frigida sunt, sicut antiqa ædificiorum, & propter duritiem accipientis passionem non ingignitur figura.*

Καὶ τῶν βοσκημάτων] Aristoteles *de anim. l.* 3. *c.* 3. τῶν θηρίων οὐδενὶ ὑπάρχει πίςις. Φανταςία δὲ πολλοῖς. *Bestiarum autem nulli inest fides: phantasia autem multis.* Et mox: τῶν θηρίων ἐνίοις φαντασία μὲν ὑπάρχει. λόγος δὲ οὐ. *Bestiis qibusdam phantasia qidem inest: sed non ratio.* Indè apud Laërtium *l.* 7. §. 51. ex Stoicorum mente distributio illa: Φανταςιῶν αἱ μὲν λογικαί, αἱ δὲ ἄλογοι. λογικαὶ μὲν, αἱ τῶν λογικῶν ζώων. ἄλογοι δὲ, αἱ τῶν ἀλόγων. *Visionum aliæ sunt rationales, aliæ irrationales. Rationales qidem rationalium animalium: irrationales irrationalium sunt.* illas νοήσεις dici, has nomine peculiari carere.

Νευροπασεῖσθαι] Vide *ad l.* 2. §. 2. *l.* 7. §. 3. & *l.* 12. §. 19.

Καὶ τῶν ἀνδρογύνων] *Androgyni* etiam Ciceroni dicti, *de divinat. l.* 1. qi (ut Livius *l.* 27. loqitur) *ambigue inter marem & fœminam sexu sunt nati.* Xylander. vel potiùs, qi *utriusqe naturæ*, ut Plinius *l.* 7. *c.* 2, & 3. sive *utriusqe sexûs*, qi & *Hermaphroditi* dicti. Gellius *l.* 9. c. 4. Verùm *ambigui sexûs* havd abs re Livius; qia *in his sic uterqe sexus apparet, ut ex qo potiùs debeant accipere nomen; incertum sit.* Avgustinus *de civit. Dei l.* 16. *c.* 8. Διφυεῖς καὶ ἀνδροθήλεις appellat Philostratus in *Favorino.* De hyæna Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 2. *c.* 10. Οὐκουν οὐδὲ τὴν ὕαιναν μεταβάλλειν τὴν φύσιν πιςευτέον ποτέ. οὐδὲ γὰρ αἰδοῖα ἔχει τὸ αὐτὸ ζῶον ἅμα ἄμφω, ἄῤῥεν καὶ θήλεως, καθὼς ὑπειλήφασί τινες, ἑρμαφροδίτους τερατολογοῦντες, καὶ τερὶ ταύτην μεταξὺ θηλείας καὶ ἄῤῥενος, ἀνδρόγυνον καινοτομοῦντες φύσιν. *Neqaqam ergò credendum est, hyænam unqam mutare naturam: idem enim animal non habet simul ambo pudenda masculini & fœminini, nonnulli sicut existimarunt, qi prodigiosè bermaphroditos finxerunt, & inter masculum & fœminam, hanc ex viro & fœmina constantem naturam innovaverunt.* Tales tamen extitisse havd pavcos gentium omnium historiæ testantur. Cæterùm aliâ ratione ἀνδρόγυνον ab initio conditum Adamum fingunt Talmudistæ Judaici. bicorporem enim planè, & à parte qidem anteriore marem, à posteriore fœminam, utrisqe qasi glutino qodam per dorsi spinam sibi invicem commissis, fabulantur extitisse. id qod partim ex *Genes. c.* 1. *v.* 27. partim ex *Hymn.* 139. *v.* 5. non juxta rei veritatem ac Spiritûs sancti mentem piè simplicitérqe enarratis, sed miserè detortis, ridiculéqe atqe irreligiosè habitis elicitum eunt. de qo commento videri poterunt Moses Maimonides in *perplexorum edoctore*, & Manasses Israelitides in *Conciliatore ad Genes. qæst.* 8. eandem fabulam & sub Aristophanis persona in *Symposio pag.* 1185. *C.* suo Plato, à qo & Mercurius Larvatus ille in *Pæmandro* mutuatus est, verbis istis proposuit: Ἀνδρόγυνον γὰρ ἦν τότε μὲν ἦν καὶ εἶδος καὶ ὄνομα, ἐξ ἀμφοτέρων κοινὸν τῆ τε ἄῤῥενος καὶ θήλεος. νῦν δ' οὐκ ἔςιν, ἀλλ' ἢ ἐν ὀνείδει τὸ ὄνομα κείμενον. *Androgynum qippe tuncerat & specie & nomine, ex maris & fœmina sexu commixtum. Ipsum profectò defecit, nomen solum infame relictum.* ἐν ὀνείδει, inqit, κείμενον, id est, probrosè nunc sumitur nomen hoc, siqidem non solùm pro corpore portentoso natis sumitur, verùm etiam pro mollibus, effœminatis, imbellibus. Ἀνδρόγυνος, ἀσθενὴς, ἀνίσχυρος. Hesychius. Et Pollux de *cinadis* usurpari docet, *l.* 6. *c.* 30. Ità Theodoretus *therapevt. l.* 8. de Baccho; Γύννις ὢν, καὶ θηλυδρίας, καὶ ἀνδρόγυνος. Et Clemens *pædag. l.* 3. *c.* 2. Ἀνέτρεψε τὴν Ἑλλάδα ἡ βάρβαρος φιλοκοσμία, καὶ ἡ ἀνδρόγυνος τρυφή. *Græciam evertit barbarum sui ornandi studium, & effœminata delicia.* de Paride loqitur. Philo etiam *de vit. contempl. pag.* 898. *C.* (qo loco Platonis qoqe fabulam illam obiter tangit) Ἀνδρείαν μὲν τὴν βιωφελεςάτην ἀρετὴν κατὰ πόλεμον καὶ κατ' εἰρήνην ἀφαιρούμενος, θήλειαν δὲ τόσον ταῖς ψυχαῖς ἀπεργαζόμενος. καὶ ἀνδρογύνως παρασκευάζων, ὃς ἐχρῆν πᾶσι τοῖς πρὸς ἀλκὴν ἐπιτηδεύμασι συγκροτεῖσθαι. *Fortitudinem virtutem bello pacéqe utilissimam tollens è medio, & pro hac morbum muliebrem inducens in animas, & homines reddens androgynos, qos oportebat potius omni contentione exerceri ad confirmandum robur tam corporis qam animi.* Qin & γυνάνδρους eosdem dictos reperio. Svidas. Γύνανδρος, κίναιδος. Ὁ γύνανδρός τε καὶ μάλθων τύραννος. ἀντὶ τοῦ ἔκλυτος. Γύνανδρος, *cinædus. Cinadus ille, & effœminatus tyrannus pro dissolutus.* Sed & Νῦν Valentinianum, qem Irenæus *ad Valent. c.* 1. *Masculofœminam*, Tertullianus *adversf. eosdem c.* 10. *Fœminammarem* dixit. Inqe hanc partem cepisse Marcum istic ex conjunctis & consociatis manifestum fit. Qanqam nolim cum interprete Anglicano redditum, & *monstris, qales Phalaris Neróqe fuerant*: de istis siqidem divisim loqitur, etiamsi in hoc ipso consentientibus, qod *nevrospastorum* more moveantur. Cæterùm aliâ, & adversâ prorsus, ratione Androgynem dictam Amæsiam Sentiam refert Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 3. qia *sub specie fœminæ virilem animum gerebat.* Cùm isti planè contrà: qod elegantissimè notavit epigrammate qodam qo portenta hominum istiusmodi perstrinxit anonymus qidam, *Florilegii l.* 2. *c.* 5.

Ἀνέρας ἠρνήσαντο, καὶ οὐκ ἐγίνοντο γυναῖκες.
Οὐ̃ν' ἄνδρες γεγάασιν, ἐπεὶ πάθον ἔργα γυναικῶν.
Οὐδὲ γυναῖκες ἔασιν, ἐπεὶ φύσιν ἔλλαχον ἀνδρῶν.
Viri esse recusant, & non facti sunt mulieres,
Neqe viri facti sunt, cùm patiantur opera mulierum,
Nec mulieres sunt, cùm naturam consequti sint virorum.

(qod de Evnuchis spontaneis Epiphanius *l.* 2. *tom.* 1. *hær.* 58. §. 3. Οὔτε γὰρ ἄνδρες εἰσὶ, διὰ τὸ ἀφῃρημένον. ὅτε γυναῖκες δύνανται εἶναι, διὰ τὸ παρὰ φύσιν. *Nam neqe viri sunt, propter amputatam illam corporis partem; neqe fœmina, repugnante scilicet naturæ conditione, esse possunt.*) deniqe

Ἀνέρες εἰσὶ γυναῖξι, καὶ ἀνδράσιν εἰσὶ γυναῖκες.
Viri sunt mulieribus, viris sunt mulieres.

Ità Curio pater in *oratione* qadam, J. Cæsarem *omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem* appellavit. Sveton. *l.* 1. *c.* 52. Et de Verre Cicero *Verr.* 2. *Vir inter mulieres, inter viros muliercula.* Idémqe de Clodio *pro domo sua*: *Impurus atqe impius, qi contra fas inter viros sæpe mulier, & inter mulieres vir fuisset.* Vide & de Alcibiade qod Pherecrates *ad l.* 4. §. 3. ὡς ἀνὴρ. *Ad Roman. c.* 1 *v.* 27. *pag.* 43. *D. Edit. Paris.* Joannes Chrysostomus. Εἰτις ἠπειλῆ ποιεῖν τίνα ἄνδρα καὶ λοχεύσθαι, οὐκ ἂν ἐπλήγη μιᾷ ὑμῶν; ἀλλὰ χαλεπώτερα ἑαυτὴς κατειργάσατο, οἱ τὰ τοιαῦτα λυτοῦντες. ὃ γὰρ ἐςιν ἴσον, εἰς γυναικείαν μεταβαλεῖν φύσιν, καὶ μένοντα ἄνδρα γενέσθαι γυναῖκα. μᾶλλον δὲ μήτε τοῦτο, μήτε ἐκεῖνο. *Si qis profiteatur præstiturum se ut viri pariant, & a partu in lecto decumbant: nonne fieret, ut irâ atqe excandescentia compleremur? At verò, certè qi sic rabiunt, persecerunt ipsi, ut deteriore conditione essent. Neqe enim par idemqe fuerit, in muliebrem naturam migrare, & ... vir interim dum manes, fœminam fieri: qin potius neqe hoc, neqe illud fuerit.*

Τὸ δὲ τὸν νῶν ἡγεμόνα] Ista loco mota ac luxata, καὶ τυφλῶ δῆλον. Qid enim? *mentis rationisqe ductum* (juxta Solonis monitum apud Laërtium *l.* 1. §. 60. Νῶν ἡγεμόνα ποιοῦ, *rationem ducem sequere*) *seqi atheos, in numen, in patriam impios, maleficos qosqe*, Marcus noster unqam dixerit? Itaqe post illa, καὶ τῶν ἀνδρογύνων, καὶ Φαλάριδος καὶ Νέρωνος, subjungendum immediatè, καὶ τῶν θεὸς μὴ νομιζόντων, καὶ τῶν τὴν πα-

*[πάν]π. Lug. αἰσχροὶ ὀ[τιῦν] π. Xyl. [ὁτιῦν] π. f.
a Sup. §. 7. 8.
b L. 12. §. 31.
c Sup. §. 4.
d L. 12. §. 3.
e Sup. §. 3. 4, 5, 6.
f L. 12. §. 3.
g Sup. §. 12. l. 12. §. 31.
h L. 6. §. 47. l. 12. §. 1. 3. 29.
i Sup. §. 5. l. 7. §. 62.
k L. 2. §. 1. l. 5. §. 32.
l L. 1. §. 16. l. 11. §. 8. l. 12. §. 1. 14.
m Sup. §. 5. 7.
n L. 10. §. 28. l. 7. §. 68.
o L. 4. §. 23.

χῆ τῶν * ποιήσ[ων, a ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας. εἰ ἔν b τὰ λοιπὰ κοινά ἐστι πρὸς τὰ εἰρημένα, λοιπὸν τὸν ἴδιόν ἐστι ἔχειν ἀγαθόν, c φιλεῖν μὲν καὶ ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα, καὶ d συγκλωθόμενα αὐτῷ. e τὸν ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα μὴ φύρειν, μηδὲ θορυβεῖν ὄχλῳ φαντασιῶν, ἀλλὰ f ἵλεων διατηρεῖν, κοσμίως g ἑπόμενον ὡς θεῷ, h μήτε φθεγγόμενόν τι ψεῦδος τὰ ἀληθῆ, μήτε ἐνεργέντα ψεῦδος τὰ δίκαια. i εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν αὐτῷ πάντες ἄνθρωποι, ὅτι ἁπλῶς καὶ αἰδημόνως καὶ εὐθύμως βιοῖ, k ὅτε χαλεπαίνῃ τινὶ τούτων, l ὅτε παρατρέπῃ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἐπὶ τὸ τέλος ζῆν, ἐφ' ὃ δεῖ ἐλθεῖν καθαρὸν, ἡσύχιον, m εὔλυτον, n ἀδιάστως τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ o συνηρμοσμένον.

Si cætera ergò eorum, qi jam dicti ſunt, communia fuerint, reſtat, ut viri boni hoc ſit peculiare, in eis qæ officii ſui eſſe videbuntur, mentis ductum ſeqi, & fatis volventibus caſus vitæ intextos lubenter amplexari; genium verò intra ſe in pectore ſitum, nec polluere, nec viſorum congerie perturbare; ſed placidum ſervare; huic tanqam Deo, decenter obſeqi; nihil à veritate alienum proloqendo, nihil à juſtitiæ ratione devium exeqendo. Qòd ſi nemo illi fidem adhibuerit, qòd ſimpliciter, modeſtè, tranqillè degat, neqe id à qoqam ægrè ferre, avt à via ea, qæ ad vitæ finem ducit, ideo divertere: ad qem par eſt accedere purum, pacatum, promptum, ſponte ſuâ fato ſuo ſeſe accommodantem.

ANNOTATIONES.

τρίδα ἐγκαταλειπόντων, καὶ τῶν [ὁτιῦν] ποιούντων, ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας. tum periodus nova inchoanda; & particulâ unicâ expunctâ, alterâ interjectâ legendum: Εἰ ἔν τὰ λοιπὰ κοινά ἐστι πρὸς τὰ εἰρημένα, λοιπὸν ἴδιόν ἐστι τῷ ἀγαθῷ, τὸ τὸν νοῦν ἡγεμόνα ἔχειν ἐπὶ τὰ φαινόμενα καθήκοντα, καὶ φιλεῖν μὲν, &c. Marci mentem qiſqis fuerit aſſecutus, calculum dare ſuum nullus detrectabit.

Καὶ τῶν ποιούντων ἐπειδὰν κλείσωσι τὰς θύρας] Deeſſe aliqid liqidò conſtat. Annotator Lugdunenſis πάντα reponit. Xylander in verſione ſua, *Nihil non turpe*, interſeruit. ut ſit, καὶ τῶν [αἰσχρὸν ὁτιῦν] ποιούντων. ego ſufficere opinor τὸ ὁτιῦν. ut ſit, τῶν [ὁτιῦν] ποιούντων. *etiam eorum qi qidlibet*, ſive, *nihil non, perpetrant*, qodcunqe illud fuerit, *ubi foribus occluſis hominum conſpectum ſummoverint & excluſerint*. De iſtiuſmodi Apoſtolus *ad Epheſ. c. 5. v. 12.* Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρὸν ἐστι καὶ λέγειν. *Nam qæ occultè fiunt ab illis, turpe eſt vel dicere.* Præclarum avtem & opportunum hîc illud Epicteti monitum *Diſſert. l. 1. c. 14.* Ὅταν κλείσητε τὰς θύρας, καὶ σκότος ἔνδον ποιήσητε, μέμνησθε μηδέποτε λέγειν, ὅτι μόνοι ἐσμέν. οὐ γὰρ ἐσμέν. ἀλλ' ὁ Θεὸς ἔνδον ἐστι, καὶ ὁ ὑμέτερος δαίμων ἐστί. καὶ τίς τούτοις χρεία φωτὸς, εἰς τὸ βλέπειν τί ποιεῖτε; *Ubi fores clauſeritis, tenebraſque vobis intrà feceritis, nolite dicere, ſolos jam eſſe vos: neqe enim eſtis: ſed & Deus intus eſt, & genius veſter* (hoc eſt, *mens* ipſa, ut Marcus mox) *intus eſt. qid avtem lumine opus eſt iſtis, qo conſpiciant ea qæ perpetratis?* Huc faciunt Senarii illi celebres; Menandri apud Clementem *Strom. l. 5. pag. 605. D.* Et Evſebium *prepar. l. 13. c. 13.* (qem Philemoni tamen tribuunt Juſtinus *de Monarch.* & Henricum Stephanum in *Comic. fragm.*)

Ὁ γὰρ θεὸς βλέπει σε πλησίον πανταχοῦ.
Námqe adſpicit propinqus hæc ſemper Deus.

& apud Plutarchum *adverſ. Color. c. 9.*

Πέλας γὰρ ἐσὼς ὁ θεὸς ἔγγυθεν βλέπει.
Stans in propinqo cominus videt Deus.

& apud veterem Gnomologum *tit. 28.*

Πάντη γὰρ ἐσι, πάντα τε βλέπει θεός.
Adeſt ubiqe, nilqe non ſpectat Deus.

Vide & *ſuprà ad §. 4.* & 7. ſed & *ad l. 1. §. 3.*

Φιλεῖν μὲν καὶ ἀσπάζεσθαι τὰ συμβαίνοντα] Vide *ſuprà §. 4.* & *l. 6. §. 44.* & *l. 10. §. 21.* Seneca *Epiſt. 96. Nihil unqam incidet, qod triſtis excipiam, qod malo vultu.*

Συγκλωθόμενα] Idem *ſuprà §. 4.* Vide ad §. 11. & *ad l. 4. §. 26.*

Τὸν δὲ ἔνδον ἐν τῷ στήθει ἱδρυμένον δαίμονα] Vide *ad l. 2. §. 13.* & 17. Piè Porphyrius *de abſtinent. l. 4. c. 8.* adductus, de pio qovis: Ὁ δ' αὐτὸς δὴ ἑαυτὸν προσιὼν τῷ θεῷ, ὃς ἐν τοῖς ἀληθινοῖς αὐτὸν σπλάγχνοις ἵδρυται, περὶ ἧς αἰωνίας βίου λήψεται ὑποθήκας ὅλως ἐκεῖ συρρύσας. &c. *Hic verò per ſeipſum accedens ad Deum, qi in ejus minimè fucatis viſceribus habitat, de vita æterna admonitiones accipit omninò illic confluentes.* &c. ἱδρύσθαι, ὥσπερ ἐν ἕδει, *In pii anima*, ſed & *in corpore, tanqam in delubro qodam, collocari atqe habitare* vult *numen divinum.* qod & Apoſtolus inſinuat, ubi *Dei, Spirituſqe ſancti templa, ſanctos*, atqe odeò eorundem *corpora*, nuncupat; *ad Cor. Ep. 1. c. 3. v. 16.* & *c. 6. v. 19.*

Εἰ δὲ ἀπιστοῦσιν] Vide *ſupra ad §. 5.*

Τῇ ἑαυτοῦ μοίρᾳ συνηρμοσμένον] Vide *l. 4. §. 23.* & *l. 7 §. 57.*

LIBER IV.

a L. 10. §. 38
b L. 7. §. 64.
* ἐσήκει Jun.
c. L. 3. §. 4. 16.
* ὑποτεῖ. Jun.

Ὁ a ἔνδον b κυβερνῶν, ὅταν κατὰ φύσιν ἔχῃ, ἔτως * ἕστηκε πρὸς τὰ συμβαίνοντα, ὥστε c ἀεὶ πρὸς τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον μεταπίπτειν ῥᾳδίως. ὕλην γὰρ * ἀποτεταγμένην ἑαυτῷ μοίραν φιλεῖ.

Æ intra nos pars principatum obtinet, ubi ſecundùm naturam habuerit ſe, adversùs ea qæ contingunt ità eſt comparata, ut ad id qod poteſt & conceſſum eſt, facilè ſe transferat. ne-

ANNOTATIONES.

§. 1. Ὁ ἔνδον κυβιεῦον] hoc eſt, τὸ ἡγεμονικόν. qod & προστάτην, *præſidem*, appellat, *l. 3. §. 5.* & *l. 7. §. 64.* τὴν κυβερνῶσαν, *gubernatricem.* & *l. 4. §. 12.* τὴν βασιλικὴν καὶ νομοθετικήν. *partem regere legemqe dare natam.* Stoici apud Laërtium *l. 7. §. 159. Zenon.* Ἡγεμονικὸν δὲ εἶναι τὸ κυριώτατον τῆς ψυχῆς. *Principale verò potiſſimam, ac propriè eſſe animæ partem.* Cicero *de nat. deor. l. 2. Principatum id dico, qod Graci* ἡγεμονικὸν, *qo nihil in qoqe genere nec poteſt, nec debet eſſe præſtantius.*

Πρὸς τὸ δυνατὸν καὶ διδόμενον μεταπίπτειν] Ità *l. 5. §. 20.* περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι πᾶν τὸ τῆς ἐνεργείας κώλυμα ἡ διάνοια εἰς τὸ προηγούμενον. *Circumvertit enim mens transfertqe effectionis impedimentum omne ad id qod eſt potius.*

Ὕλην γὰρ ἀποτεταγμένην ἑαυτῷ μοίραν φιλεῖ] *neqe enim materiam aliqam ſibi propriam ſubjectam habet.* Xylander. *Nunqam enim certo alicui ſubjecto abſolutè ſeſe addicit & applicat.* Caſavbonus. ad Marci mentem propiùs. qanqam ἀποτεταγμένην ὕλην poſſis reddere, *attributam & aſſignatam ſibi materiam.* at D. Junius vult ὑποτεταγμένην *ſubjectam ſibi materiam*, qod & Xylander forſan legerit. Hoc eſt qod vult, de materia circa qam ſe exerceat non eſt ſolicitus; neqe enim hoc in poteſtate ipſius ſitum eſt, eligere qam ipſe velit; ſed qomodo circa eandem ſe gerat. *materiam ergò aſſignatam ſibi nullam diligit*, qua *mediam* qiddam eſſe novit; in hoc totus eſt, qomodo naturæ convenienter eâ uti poſſit, artémqe ſuam in ea ritè elaboranda exercere. Epictetus *l. 2. c. 5.* Δεῖ γὰρ πάντως περί τινα τῶν ἐκτὸς ὑλῶν φιλοτεχνεῖν, ἀλλ' οὐκ ἐκείνην ἀποδεχόμενον, ἀλλ' ἣν ἂν ἡ ἐκείνη, τὴν περὶ αὐτὴν φιλοτεχνίαν ἐπιδεικνύοντα. ὥστε καὶ ὁ ὑφάντης, οὐκ ἔρια ποιεῖ, ἀλλ' ἵνα ἂν παραλάβῃ, περὶ αὐτὰ φιλοτεχνεῖ. *Omnino enim in externa re aliqa elaborandum eſt, non qòd eam probes, ſed qalis illa fuerit, ſolertiam in ea tuam ut demonſtres. Sic etiam textor lanam non facit, ſed qalemcunqe acceperit eam tractat.* Hoc intereſt inter eam de qa Marcus hîc, cæteráſqe artes; qòd illæ certam aliqam materiam habent, circa qam verſantur; iſta nullam reſpuat. Syneſius *de provident. pag. 106.* Βίος γὰρ ἀδελφὸς, οἰκείος ἡμῶν. ἀλλοτρίους δὲ ἔξωθεν περιειλήμαθα, ἡμεῖς δὲ τὸ χρώμενον ἔνδοθεν, ἀμείνους καὶ χείρους αὐτοὶ ποιοῦντές τε καὶ δεικνύοντες, ἀγωνισαὶ ζώντων δραμάτων. ταῦτ' ἄρα ὥσπερ ἐσοδῖται ἐσιν αὐτοὺς ἀμφιέσασθαι καὶ μεταμφιέσασθαι. *Nullius noſtrum vita propria eſt, alienas verò extrinſecus circumfuſas habemus. Nos autem eam facultatem, qa intus his utitur, qò præſtantiorem, avt deteriorem facimus, palámqe habemus, eo meliores avt pejores ſumus, viventium qodammodo fabularum actores, hinc illa*

neqe enim de materia certa ulla ſolicita eſt: ſed ad ipſa etiam præpoſita cum exceptione fertur: & qicqid eorum loco adverſi ſe ingerit, id pro materia, iñ qa exerceat ſe, habet: qemadmodum ignis validior, ubi ea, vel obvia facta, vel injecta, corripuerit, qæ lucernam exilem cito extinxiſſent, accommodat ſibi & abſumit, & ex eis ipſis incrementa capit.

ἀλλὰ ὁρμὰ μὲν πρὸς τὰ * ἡγεμένα [a] μεθ' ὑπεξαιρέσεως, [b] τὸ δὲ ἀνῃσαγόμενον ὕλην ἑαυτῷ ποιεῖ. ς ὥσπερ τὸ πῦρ, ὅταν ἐπικρατῇ τῶν ἐμπιπτόντων, ὑφ' ὧν ἂν μικρός τις λύχνος ἐσβέσθη. τὸ δὲ λαμπρὸν πῦρ, τάχιστα ἐξωκείωσεν ἑαυτῷ τὸ ἐπιφορούμενα, καὶ κατηνάλωσεν, καὶ ἐξ αὐτῶν ἑαυτοῦ ἐκείνων ἐπὶ μεῖζον ἦρθη.

* προκείμενα Xyl. προηγούμενά f. vel προσγούμενα.

a L. 5. §. 20.
b L. 6. §. 50. l. 11. §. 37.
c L. 10. §. 31.

§. 2.

ANNOTATIONES.

illæ, qaſi veſtes qadam, indui aut exui poſſunt. Vide ampliùs *ad l.* 12. §. 36.

Ὁρμᾶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως] Hoc eſt, *cum exceptione*, qales illæ apud Senecam *de ſap. ſeceſſ. c.* 30. Epicuri; *Non accedet ad rempublicam ſapiens, niſi ſiqid intervenerit.* Zenonis; *Accedet ad rempublicam ſapiens, niſi ſiqid impedierit.* Verùm ad Marci mentem explicatiſſimè Seneca idem *de benefic. l.* 4. *c.* 34. *Sapiens ad omnia cum exceptione veniet, ſi nihil inciderit, qod impediat. Ideo omnia illi ſuccedere dicimus, & nihil contra opinionem accidere: qia præſumit animo, poſſe aliqid intervenire, qod deſtinata prohibeat. Imprudentium iſta fiducia eſt, fortunam ſibi ſpondere.* Cæterùm *ſapientis eſt* (ut idem *de tranqill. c.* 13.) *ſemper de fortuna cogitare, & ſibi nihil de fide ejus promittere. Navigabo, niſi ſiqid inciderit: & Prætor fiam, niſi ſiqid obſtiterit: & Negotiatio mihi reſpondebit, niſi ſiqid intervenerit. Hoc eſt, qare ſapienti nihil contra opinionem dicamus accidere. non illum caſibus hominum excipimus, ſed erroribus: nec illi omnia, ut voluit, cedunt, ſed ut cogitavit. In primis autem cogitavit, aliqid poſſe propoſitis ſuis reſiſtere.* Marcus *infrà l.* 5. §. 20. Ὀρμῆς δὲ καὶ διαθέσεως ἀ γίνεται ἐμπόδια, διὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν καὶ περιτροπήν. *Verum conatus aut affectus impedimentum non datur exceptionis atqe circumverſionis beneficio.* & *l.* 6. §. 50. Μέμνησο, ὅτι μεθ' ὑπεξαιρέσεως ὁρμᾷς. *Memineris etiam, qod cum exceptione opus aggrediebaris.* Vide & *l.* 11. §. 37. Epictetus *Enchir. c.* 2. §. 2. Μόνῳ δὲ τῷ ὁρμᾷν καὶ ἀφορμᾶν χρῶ, κούφως μέν τοι, καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως. *Sed eo tantùm utitur motu animi, qo vel accedas ad eas res, vel ab iiſdem recedas: verùm leviter, & cum exceptione.* qo loco vir doctiſſimus Hieronymus Volfius malè vertit, *cum diminutione.*

A *artifices putamus.* Gregorius Nazianzenus *Orat.* 28. §. 23. Ὁ φιλόσοφος ἐνδοκιμεῖ τοῖς πάθεσιν, καὶ ὕλην ἀρετῆς ποιεῖται τὰ λυπηρὰ καὶ τοῖς ἐναντίοις ἐγκαλλωπίζεται. *Philoſophus floret inter cruciatus, ac vitæ moleſtias virtutis ſegetem exiſtimat, atqe in adverſis geſtit & gloriatur.* Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 482. *A.* Θαυμάζειν δὲ ἄξιον καὶ τῶν Στωικῶν, οἵ τινες φασὶ, μηδὲν τὴν ψυχὴν ὑπὸ τοῦ σώματος διατίθεσθαι, μήτε πρὸς κακίαν ὑπὸ τῆς τόσης, μήτε πρὸς ἀρετὴν ὑπὸ τῆς ὑγιείας, ἀλλὰ ἀμφότερα ταῦτα λέγουσιν ἀδιάφορα εἶναι. καὶ τοι καὶ Ἰὼβ, ἐγκρατείας ὑπερβολῇ καὶ πίστεως ὑπεροχῇ, πένης μὲν ἐκ πλουσίου, ἄτιμος δὲ ἐξ ἐνδόξου, αἰσχρὸς δὲ ἐκ καλοῦ, καὶ νοσερὸς ἐξ ὑγιεινοῦ γενόμενος, ἡμῖν τοί ἐστι παράδειγμα ἀγαθὸν ἀναγεγραμμένος δυσπαθῶν τὸν πειρατήν, εὐλογῶν τὸν πλάσαντα. Φέρων οὕτω τὰ δεύτερα, ὡς τὰ πρότερα. διδάσκων ἓν μάλα τοῖς περισατικοῖς ἅπασι οἷόν τε εἶναι καλῶς χρῆσθαι τὸν γνωστικόν. *Admiratione qoqe digni ſunt Stoici, qi dicunt, animam nihil affici à corpore, neqe ad vitium à morbo, neqe ad virtutem à ſanitate, ſed utraqe hæc dicunt eſſe indifferentia. Qanqam Job qoqe propter inſignem continentiam, & fidem eximiam, ut qi pauper qidem ex diviſe, ex illuſtri abjectus, ex pulcro deformis, ex ſano morbidus factus ſit, eſt nobis præclarum exemplar propoſitus, pudore afficiens eum, qi tentaverat, benedicens ei qi formaverat: ſecunda ita ſerens ut prima, rectè docens fortuitis omnibus eum, qi eſt cognitione præditus, rectè poſſe uti.* Vide *infrà* §. 49. & *l.* 10. §. 31.

B

C

Τὸ δὲ λαμπρὸν πῦρ ταχίστα ἐξωκείωσεν ἑαυτῷ τὰ ἐπιφορούμενα] Hanc ob cauſſam *Ignem*, cùm omnia abſumat, (unde παμφάγε πυρός δίκην, Philo. Vide ad §. 21. & πάμφαγε πυρὸς, Evripides *Medeâ*) *ferum* eſſe *animatam* cenſebant Ægyptii. Herodotus *l.* 3. *pag.* 190. *A.* Αἰγυπτίοισι νενόμισται πῦρ θηρίον εἶναι ἔμψυχον. πάντα δὲ αὐτὸ κατεσθίειν, τάπερ ἂν λάβῃ. πλῆθόν δὲ αὐτὸ τῆς βορῆς, συναποθνήσκειν τῷ καταισθιομένῳ. *Ægyptii perſuaſum habent, ignem animatam beluam eſſe, & omnia qæ naſcuntur devorare, & poſtqam devorando fuerit expleta, una cum ipſa re devorata emori.* Hinc Agur Hebræus, inter ea qæ nunqam exaturantur, avt, *obe, jam ſatis eſt*, dicere nata ſint, *Ignem* commemorat, *Prov. c.* 30. *v.* 16. Et Plinius *hiſt. nat. l.* 2. *c.* 107. *Qæ eſt illa natura, qæ voracitatem in toto mundo avidiſſimam ſine damno ſui paſcit?* Eâdem avtem, qâ iſtic, imagine uſus eſt Marcus & *l.* 10. §. 31. Ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ, ὅ, τι ἂν βάλῃς, φλόγα ἐξ αὐτοῦ καὶ αὐγὴν ποιεῖ. *Sicut ignis validus, qicqid ingeſſeris, flammam inde ac fulgorem edit.* Nec diſſimili Plutarchus, licèt in argumento diverſo, *de ſene polit. pag.* 787. *C.* Τὸν φθόνον ἔνιοι τῷ καπνῷ παραπλήσιον εἶναι λέγουσι. πολὺς γὰρ ἐν τοῖς ἀρχομένοις διὰ τὸ φλέγεσθαι προϊσπίπτων, ὅταν ἐκλάμψωσιν, ἀφανίζεται. *Invidiam nonnulli fumo comparaverunt, qi cum initio adeuntibus ad rempublicam qaſi incenſis largus efferatur, poſtqam hi effulſere, evaneſcit.* Et in *politic. præcept. pag.* 804. *D.* Οὔτε πῦρ φησιν ὁ Ἀρίστων καπνὸν ποιεῖν, ὅτε δὲ ἔξαι φθόνος, ἢν ἐνδυς ἐκλάμψῃ καὶ ταχέως. *Nam, ut ait Ariſto, neqe fumum ignis gignit, neqe invidiam gloria, ſi ſubitò ac celeriter effulgeat.* Itaqe idem *de invid. & odio pag.* 538. *A.* Αἱ δὲ τῶν εὐτυχημάτων ὑπεροχαὶ καὶ λαμπρότητες τὸν φθόνον ἀποσβεννύουσιν. *At rerum ſecundarum excellentiâ atqe ſplendore exſtinguitur invidia.* Verùm diverſa planè in eadem materiâ Seneca *de provident. c.* 2. *Qemadmodum tot amnes, tantum ſupernè dejectorum imbrium, tanta medicatorum vis fontium, non mutant ſaporem maris, nec remittunt qidem, ità adverſarum impetus rerum viri fortis non vertit animum. manet in ſtatu; & qicqid evenit, in ſuum colorem trahit.* Epictetus *l.* 3. *c.* 20. Τωτέῳ τὸ τῷ Ἑρμῷ ῥαβδίον. ἴδ' θέλεις, φησιν, ἄψαι, καὶ χρυσᾶν ἔσαι. ἰδ', ἀλλ' ὦ θέλεις, φέρε, κἀγὼ αὐτὸ ἀγαθὸν ποιήσω. — Κακὸς πατὴρ; αὐτῷ. ἀλλ' ἐμοὶ ἀγαθός. κακὸς γείτων; αὐτῷ. ἀλλ' ἐμοὶ ἀγαθός. γυμνάζει με τὸ ἐνγνωμον, τὸ ἐπιεικές. φέρε τόσον, φέρε θάνατον, φέρε ἀπορίαν, φέρε λοιδορίαν, δίκην περὶ τῶν ἰσχάτων, πάντα ταῦτα τῷ ῥαβδίῳ τῷ Ἑρμῷ ὠφέλημα ἔσαι. τὸν θάνατον τί ποιήσεις; τί γὰρ ἄλλο, ἢ ἵνα σε κοτμήσῃ, ἢ ἵνα δείξῃ τῷ ἔργῳ δὲ αὐτῷ, τί ἐστιν ἄνθρωπος τῷ βωλεύματι τῆς φύσεως παρακολουθῶν; τῶν νόσων τί ποιήσεις; δείξω αὐτῆς τὴν φύσιν. διαπρέψω ἐν αὐτῇ, ἐσαθήσω, ἐυροήσω. — τί ἔτι ἄλλο ζητεῖς; πᾶν ὃ ἂν δῷς, ἐγὼ αὐτὸ ποιήσω μακάριον, ἐυδαιμονικὸν, σεμνὸν, ζηλωτόν. *Hæc eſt Mercurii virgula: hac, inqit, qicqid attigeris avreum erit. Non ita: ſed qidvis adfer, idqe ego bonum faciam. Malus pater? ſibi ipſe, at mihi bonus. Malus vicinus eſt? ſibi ipſe, mihi vero bonus: exercet moderationem, exercet aqitatem meam. Affer morbum, affer mortem, affer egeſtatem, affer convicium & diſcrimen capitis: omnia hæc virgulâ Mercurii utilia reddentur. De morte qid facies? Qid verò aliud niſi ut ea te ornet, avt per te ipſa demonſtret qid ſit homo, ſi natu-*

D

E

F

G

a L. 2. §. 5. §. 2. Μηδὲν ἐνέργημα [a] εἰκῇ, μηδὲ ἄλλως ἢ
b L. 8. §. 32. [b] κατὰ θεώρημα συμπληρωτικὸν τῆς τέχνης ἐνεργεῖσθω.

§. 2. Nihil operis eſt fruſtra temeréve exeqendum, neqe aliter qàm ut artis regulis qàm exactiſſimè reſpondeat.

* αὐτοῖς. §. 3. Ἀναχωρήσεις * αὐτοῖς ζητοῦσιν, ἀγροικίας, καὶ αἰγιαλοὺς, καὶ ὄρη. ἔωθας δὴ καὶ σὺ τὰ τοιαῦτα μάλιστα ποθεῖν. ὅλον δὲ τοῦτο ἰδιωτικώτατόν ἐστιν, ἐξὸν ἧς ἂν ὥρας ἐθελήσῃς εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρεῖν. ὑδαμοῦ γὰρ ἥτε ἡσυχιώτερον, ἥτε ἀ-
c L. 7. §. 59. [c] ραγμονέστερον ἄνθρωπος ἀναχωρεῖ, ἢ εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. μάλιστ', ὅσις ἔχει ἔνδον τοιαῦτα,
d L. 1. §. 16. εἰς ἃ ἐγκύψας, ἐν πάσῃ [d] εὐμαρείᾳ εὐθὺς γίνεται. τὴν δὲ εὐμάρειαν λέγω οὐδὲν ἄλλο, ἢ εὐ-
e L. 6. §. 11. κοσμίαν. [e] συνεχῶς οὖν δίδου σεαυτῷ ταύ-
f L. 7. §. 2. τὴν τὴν ἀναχώρησιν, καὶ [f] ἀνανέου σεαυτόν.

§. 3. Receſſus ſibi reqirunt multi multos, villas agreſtes, litora, montes. iſtiuſmodi loca & ipſe plurimùm ſoles appetere. hoc avtem totum vulgarium cum primis eſt hominum. cùm liceat, qocunqe ipſe volueris tempore, in teipſum ſecedere. nuſqam enim avt qietior avt otii amplioris cuiqam feceſſus datur, qàm in ſuam ipſius animam. præcipuè, ſi qis ea intra ſe repoſita habuerit, qorum contemplatione ſummam extemplo tranqillitatem conſeqatur. tranqillitatem eam dico, qæ in animi probè compoſiti ſtatu conſiſtit. hoc itaqe receſſu jugiter uſus, te renova. habeas

ANNOTATIONES.

ra voluntatem ſeqatur. De morbo qid ſtatues? oſtendam ejus naturam, excellam in eo, tranqillus ero, bene mecum agi putabo — Qid reqiris amplius? Qicqid mihi dederis, id ego efficiam beatum, proſperum, honorabile, expetendum. Evge, Epictete! erubeſcamus Chriſtiani.

Καὶ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων ἐπὶ μεῖζον ἦρξθη] Scilicet ut Naſo *triſtium l. 4. eleg. 3.*

Qæ latet, inqe bonis ceſſat, non cognita, rebus,
Apparet virtus, arguitúrqe malis.

Epictetus *l. 1. c. 6.* Ἦ τί οἴει ὅτι Ἡρακλῆς ἂν ἀπέθη, εἰμὴ λέων τοιοῦτος ἐγένετο, καὶ ὕδρα, καὶ ἔλαφος, καὶ σῦς, καὶ ἀδικοί τινες ἄνθρωποι; *In qem virum evaſurum fuiſſe putas Herculem, niſi leo talis exſtitiſſet,* & *hydra,* & *cervus,* & *aper,* & *injuſti qidam homines?* Seneca *Epiſt. 13. Cicuta Socratem magnum fecit. Catoni gladium aſſertorem libertatis extorqe, magnam partem detraxeris gloriæ.* Idem *de provid. c. 3. Magnum exemplum, niſi mala fortuna, non invenit.* De P. Popilio, Cicero *pro domo ſua: Fortis* & *conſtans in optima ratione civis P. Popilius ſemper fuit: tamen ejus in omni vita nihil eſt ad laudem illuſtrius, qàm calamitas ipſa.* Et de Q. Metello: *Q. Metelli præclarum imperium in re militari fuit, egregia cenſura, omnis vita plena gravitatis: tamen hujus viri laudem ad ſempiternam memoriam temporis calamitas propagavit.*

§. 2. Μηδὲν εἰκῇ] Vide *lib. 2. §. 5.* Plutarchus in *pædag. pag. 6. C.* Καλὸν γάρ τοι, μηδὲν εἰκῇ μήτε λέγειν, μήτε πράττειν. *Pulcrum eſt profectò nihil fruſtra neqe dici neqe agi.* Cicero *Offic. l 1. §. 10. Omnis autem actio vacare debet temeritate* & *negligentiâ.*

Κατὰ θεώρημα συμπληρωτικὸν τῆς τέχνης] *Secundùm contemplationem, qâ artis defectus compleatur.* Xylander. imò, *ut artis regulis undeqaqe pleniſſimè reſpondeat.* Vide *l. 8. §. 32.* Ab *artificibus* tractum, qi etiam in minutiſſimis qibuſqe artis ſuæ & præcepta obſervant, & ſpecimen edunt. Ita Apelles ex lineæ unicæ ductu ſolo Protogeni innotuit Plinius. *l. 37. c. 10.*

§. 3. Ἀναχωρήσεις αὐτοῖς ζητοῦσιν] *Receſſus ſibi qarunt,* & *ſolitudines.* Fruſtra. Avdi Baſilium Cæſarem *Epiſt. 1. pag. 781. B.* Κατέλιπον μὲν τὰς ἐν ἄστει διατριβὰς, ὡς μυρίων κακῶν ἀφορμὰς, ἐμαυτὸν δ' ὅπως ἀπολιπεῖν ἠδυνήθην. ἀλλ' ὅμοιός εἰμι τοῖς ἐν θαλάττῃ ὑπὸ τῆς κατὰ πλοῦν ἀπειρίας ἀπολλυμένοις καὶ ναυτιῶσιν. οἳ τῷ μεγέθει τῶν πλοίων δυσχεραίνουσι, ὡς πολὺν τὸν σάλον παρεχομένῳ, κἀκεῖθεν ἐπὶ τὸν λέμβον ἢ τὸ ἀκάτιον μεταβαίνοντες, πανταχοῦ ναυτιῶσι καὶ ἀπορροῦσιν. συμμετέρχεται γὰρ αὐτοῖς ἡ ἀηδία καὶ ἡ χολή. τοιοῦτον δή τι καὶ τὸ ἡμέτερον. τὰ γὰρ ἤνοικα πάθη συμπεριφέροντες, πανταχοῦ μετὰ τῶν ὁμοίων θορύβων ἐσμέν. ὥστε ἤδειν μέγα τῆς ἐρημίας ἀπωνάμεθα ταύτης. *Tametſi enim urbicas occupationes pro dereliclo habus, ut ſexcentorum malorum cauſſas, me tamen nondum ipſum etiam habere pro dereliclo qivi. Similiterqe illis affectus ſum, qi navigandi inſolentes nauſeâ perditè afflictantur. Námqe illi magnitudine navigii offenſi, tanqam vehementius ſuccutientis, in lembum avt naviculam cum tranſilierint: ſic qoqe non ſecius a nauſeâ laborant, nimirum moleſtiâ ac bile, qo tranſierint, comitantibus. Hujuſmodi igitur qippiam nobis contigit, qi domeſticas perturbationes qoqo circumferentes gentium, ubiqe locorum perinde verſamur in tumultu: qare non magnopere adjuti ſumus ab hac ſolitudine.* Et Iſidorum Peluſiotam *l. 1. Epiſt. 191.* Ἡμεῖς τὰς πόλεις ὡς θορυβώδεις πεφεύγαμεν. καὶ θορύβους ἐπὶ τῆς ἰσχατιᾶς εὑρήκαμεν. *Nos urbes, ut tumultibus laborantes, fugimus: atqe in ſolitudine tumultus invenimus.* Baſilius qod dixit, Plutarchum imitatus videtur, cujus hæc ſunt, *de tranqil. pag. 466. B.* Ἀλλ' ὥσπερ οἱ δειλοὶ καὶ ναυτιῶντες ἐν τῷ πλεῖν, εἶτα ῥᾷον διόμενοι διάξειν, ἐὰν εἰς ναῦλον ἐξ ἀκάτου, καὶ πάλιν ἐὰν εἰς τριήρη μεταβῶσιν, ὑδὲν πεπαύνσι, τὴν χολὴν καὶ τὴν δειλίαν συμμεταφέροντες ἑαυτοῖς. ὕτως αἱ τῶν βίων ἀτιμεταλήψεις οὐκ ἐξαίρουσι τῆς ψυχῆς τὰ λυποῦντα καὶ ταράττοντα. *Sed veluti timidi inter navigandum nauſeâ correpti melius ſe habituros putant, ſi in lintrem è lembo, rurſumqe inde in triremem conſcendant, nihil agentes ii, qia bilem* & *metum ſecum tranſferunt: ita vitæ mutationes non tollunt ex animo id qod agre ſacit ac perturbat.*

§. 2. Nihil operis eſt fruſtra temeréve exeqendum, neqe aliter qàm ut artis regulis qàm exactiſſimè reſpondeat.

§. 3. Receſſus ſibi reqirunt multi multos, villas agreſtes, litora, montes. iſtiuſmodi loca & ipſe plurimùm ſoles appetere. hoc avtem totum vulgarium cum primis eſt hominum. cùm liceat, qocunqe ipſe volueris tempore, in teipſum ſecedere. nuſqam enim avt qietior avt otii amplioris cuiqam feceſſus datur, qàm in ſuam ipſius animam. præcipuè, ſi qis ea intra ſe repoſita habuerit, qorum contemplatione ſummam extemplo tranqillitatem conſeqatur. tranqillitatem eam dico, qæ in animi probè compoſiti ſtatu conſiſtit. hoc itaqe receſſu jugiter uſus, te renova. habeas

A Seneca *Epiſt. 82. Qid prodeſt ſeceſſiſſe, tanqam non trans maria nos ſolicitudinum cauſſa perſeqantur? qa latebra eſt, in qam non intret metus mortis? qa tam munita,* & *in altum ſubducta vita qies, qam non dolor territet? Qocunqe te abdideris, mala humana circumſtrepent. multa extrà ſunt, qæ circumeunt nos, qò avt ſallant, avt urgeant: multa intus, qæ etiam in media ſolitudine exæſtuent.*

Ἰδιωτικώτατον] ut *infrà §. 50.* ἰδιωτικὸν, *vulgare.* atqe ità hic verterim, *vulgarium cum primis hominum eſt.*

Εἰς ἑαυτὸν ἀναχωρεῖν] Seneca *de Sap. ſeceſſ. c. 27. Proderit primò in ſeipſos ſecedere.* Νῦν μὲν γὰρ μὴ στιδωνύμενοι ἐπὶ τὰ ἴξα, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων ἐπὶ τὸν κόσμον διαχεόμενοι, ἐκάνεσι μὲν πρὸς ἑαυτὸν, δι' ἑαυτοῦ δὲ πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ ἔννοιαν ἀνακάμπτει. *Qippe mens nec . orſus diſſipata, nec in mundum per ſenſoria diffuſa, ad ſeſe ipſa redit, noxqe ſuopte nuta ad Dei notionem evadit.* Baſilius Cæſar. *Epiſt. 1. pag. 783. D. Non multum avtem ad hoc locus confert, niſi ſe ſibi præſtet animus, qi ſecretum* & *in occupationibus mediis, ſi volet, habebit. at ille qi regiones eligit,* & *otium captat, ubiqe, qo diſtringvatur, inveniet.* Seneca *Epiſt. 104. Qid prodeſt mare trajicere,* & *urbes mutare? ſi vis iſta, qibus urgeris, effugere, non alibi ſis oportet, ſed aliis.* Idem ſcilicet ut Flaccus *l. 1. Epiſt. 11.*

B

C *Cælum, non animum, mutant, qi trans mare currunt.* Vide *ad l. 8. §. 9.*

Ἔνδον ἔχων τοιαῦτα] δόγματα nimirum πρόχειρα καὶ ἕτοιμα, h. *in promptu* & *qaſi ad manum* ſemper in mente recondita, de qibus *l. 3. §. 13.*

Εἰς ἃ ἐγκύψας] *ad qæ introſpiciens.* Sic *infrà* ἐν δὲ τοῖς προχειροτάτοις, εἰς ἃ ἐγκύψεις, &c. *Præ reliqis ad manum tibi ſint maximè, ad qæ jugiter intendas,* &c. τὸ παρακύπτειν etiam eadem notione uſurpavit Jacobus Apoſtolus ϛ κ. v. 25. Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον. *At is, qi introſpexerit in legem.* utrumqe avtem, τό τε ἐγκύπτειν καὶ τὸ παρακύπτειν, *metaphoram* in ſe habet traductam ab eis qi *caput inclinant,* qò accuratiùs ac penitius intueantur rem aliqam, vel in locum aliqem introſpiciant.

D

Ἐν πάσῃ εὐμαρείᾳ εὐθὺς γίνεται] Seceſſus, inqit, iſte, qo in ſe ipſe qis ſecedit, ſèqe ipſe ac ſua luſtrat, ſeceſſuum omnium qietiſſimus ac placidiſſimus futurus eſt illi, qi pectus decretis atqe inſtituris ejuſmodi inſtructum habuerit, qæ animum ſtatim tranqillum ac bene compoſitum conſtituant. Aliter affecti, nihil mirum, ſi, qod Plutarchus *de Curioſ. pag. 516. C* Τὸν ἴδιον βίον, ὡς ἀτερπέστατον θέαμα, προσιδεῖν οὐχ ὑπομένοντες, οὐδ' ἀνακλάσαι τὸν λογισμὸν, ὡς φῶς, ἐφ' ἑαυτοὺς, καὶ περιαγαγεῖν. *Suam ipſorum vitam, tanqam jucundiſſimum ſpectaculum, inſpicere, ac rationem veluti lumen in ſeſe reflectere non ſuſtinent.* qum poſſit de illis dici, qod ex Evripidis *Philoctete* (ut Dio Pruſæus *Orat. 59.* docet) avtor idem uſurpavit. *p. 521. A.*

E

Δύσμορφα πάσῃ τἄνδον ἐστὶν εἰσιδεῖν.
Sunt univerſa, qa intus his, deformia.

Itaqe, ἡ ψυχὴ αὐτῶν γέμουσα κακῶν παντοδαπῶν, καὶ φρίττουσα καὶ φοβουμένη τὰ ἔνδον, ἐκπηδᾷ θύραζε, καὶ πλανᾶται περὶ τἀλλότρια. *Illorum anima omnigenum vitiorum plena,*

F *horrens* & *metuens ea qa intus ſunt, exſilit foras,* & *vagatur circum aliena.* Idem *ibidem pag. 516. D.*

Εὐμάρειαν λέγω οὐδὲν ἄλλο, ἢ εὐκοσμίαν] obſervat Svidas εὐμάρειαν apud Marcum εὐκοσμίαν ſignificare. hunc locum in animo habuit. βίᾳ εὐμαρειά τις, utì Marcus ipſe, *l. 1. §. 16.* ideo avtem per εὐμάρειαν qid iſtic deſignarum velit, monet: qia eſt &, qæ qibuſvis obtingere poteſt.

Συνεχῶς οὖν δίδου σεαυτῷ ταύτην τὴν ἀναχώρησιν] *L. 6. §. 11.* Ταχέως ἐπάνιθι εἰς ἑαυτόν. *Citò ad te redi.* Seneca *Epiſt. 15. Qicqid facies, citò redi à corpore ad animum.* Et *Epiſt. 25. Tunc præcipuè in te ipſe ſecede, cùm eſſe cogéris in turba, ſi bonus vir, ſi qietus, ſi temperans es: alioqin in turbam à te recedendum eſt. iſtic enim malo viro propius es.*

Ἀνανέου σεαυτόν] renova te; vel *renova memoriam tui,* eorùmqe

beas autem penes te brevia qædam & principalia documenta, qæ ſtatim ubi ſuccurrerint, omnem animi moleſtiam eluere tibi poſſint, remittántqe te nihil ægrè ferentem eorum, ad qæ reverteris. ecqid eſt enim, quod ægrè ferre debeas? nunqid hominum improbitatem? perpendens tecum dogma illud, homines alterum alterius cauſſâ natos eſſe; tum æqanimitatem eſſe juſtitiæ portionem; porrò invitos delinqere; deniqe qàm multi, ubi inimicitiis exercendis, ſuſpicionibus fovendis, odiis, litigiis, vitam exegiſſent, tandem defuncti

a Βραχέα ἢ ἔτω καὶ στοιχειώδη, ἃ δῆθεν ἀπαντήσαντα, δεήσει εἰς τὸ πᾶσαν * αὐτὴν * ἀποκλύσαι, καὶ ἀποπέμψαί σε, b μὴ δυσχεραίνοντα ἐκείνοις, ἐφ' ἃ ἐπανέρχῃ. c τίνι γὰρ δυσχεραίνεις; τῇ τῶν ἀνθρώπων κακίᾳ; ἀναλογισάμενος τὸ κρῖμα, ὅτι d τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκεν γέγονεν. καὶ ὅτι e τὸ ἀνέχεσθαι, μέρος τῆς δικαιοσύνης. καὶ ὅτι f ἄκοντες ἁμαρτάνουσι. καὶ g πόσοι ἤδη διεχθρώσαντες, ὑποπτεύσαντες, μισήσαντες, διαδορατισθέντες h ἐκτέταται, πτέφρων-

a L. 2. §. 5. Sup. §. 5.
* ἀνίαν Xyl.
* ἀπολύσ. Jun.
b L. 5. §. 9.
c L. 12. §. 12. 24.
d L. 2. §. 1.
L. 3. §. 4.
e L. 5. §. 33.
f L. 7. §. 22.
g 63. l. 11. §. 18.
L. 7. §. 58.
h Inf. §. 48.

ANNOTATIONES.

rúmqe qæ apud te habes repoſita. ut mox, ἀναπαυτάμενος. vel, *recrea te*. Sic enim *renovare* etiam Latinis in uſu pro *reficere* ſive *recreare*. Fabius *inſtitut. l. 6. c. 4.* de Riſu. *Triſtes ſolvit affectus, & animum ab intentione rerum frequenter avertit, & aliquando etiam reficit, & à ſatietate vel à fatigatione renovat.* Id Matius uno verbo *recentare* diceret. Nonius: *Recentari honeſtè poſitum pro novari* (ſive, *renovari*) *quod eſt Græcis* ἀνανεοῦσθαι. Matius:

Jam jam albicaſcit Phœbus, & recentatur.

ex qo forſan emendari poterit Alexander Trallianus *lib.* 11. §. περὶ προποτικῶν. Λαμβάνειν ὧν ἢ ῥοφάτω, ἢ ἀψινθίτῃ, ψυχρίζοντες ὡσαύτως, καθάπερ εἰώθασι ποιεῖν οἱ Ῥωμαῖοι τὸ καλούμενον ῥαικεντάριον. *Sumant aut roſatum, aut abſinthites, ſimiliter refrigerantes, qemadmodum Romani facere conſueverunt, id qod vocatur recentatum.* legendum ῥεκεντάριον, ut ſit *Recentatum* idem qod τὸ ψυχρισθὲν, *qod refrigeratione renovatum* & qaſi *recens denuo factum* ſit. Qanqam & ῥαικεντάριον illud ferri poteſt, eodem commate, qo apud Svidam Ῥαίκωρ, pro *Rectore*, ex Græcorum recentiorum ſcriptis legitur.

Βραχέα δὲ ἔτω] Vult illa, ſive *decreta* ſive *præcepta*, de qibus ſuprà (eò enim iſta referenda ſunt) *brevia* eſſe; qalia illa, inqit Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 3. qæ κομμάτικὰς λόγους appellant philoſophi.

Καὶ στοιχειώδη] *elementaria*, id eſt, *elementorum vicem obtinentia*; ut Xylander, ſive, *qæ elementa contineant doctrinæ univerſæ*; ut Caſavbonus. qid ſi *ſummaria* dixerimus? qæ rerum *ſummulas* comprehendant. Talia ſunt *decem* illa *verba* Dominica, utì Moſes appellat, *Devt. c.* 10. *v.* 4. qæ legis æternæ *ſummulam* in ſe continent. Ariſtoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ *l.* 4. *c.* 3. Τὸ μικρὸν καὶ ἁπλῶν, στοιχεῖον λέγεται, ὅθεν ἐλήλυθε τὰ μάλιστα καθόλου στοιχεῖα εἶναι, ὅτι ἕκαστον αὐτῶν ἐν ὂν καὶ ἁπλοῦν, ἐν πολλοῖς ὑπάρχει. *Parvum & ſimplex elementum dicitur. Unde & evenit, qæ & maximè univerſalia ſunt, elementa eſſe: qoniam cum unumqódqe eorum unum & ſimplex ſit, in multis, aut omnibus, aut qàm plurimis ineſt.*

Εἰς τὸ πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλύσαι] *qa totum perfundant animum.* Caſavbonus. Verùm τῆς ψυχῆς, id eſt, *animi* nulla in præcedentibus fit mentio; nec occurrit qicqam, qod τὸ αὐτὴν iſtud reſpiciat. Qin & ambigi poſſit, an ἡ ψυχὴ ἀποκλύζεσθαι dici poſſit citra ἀκυρολογίαν τινα. Ego itaqe ad Xylandrum potiùs accedo, qi vertit, *Qa omni te moleſtiâ liberent.* ut ἀνίαν, avt legerit, avt legendum ſaltem cenſuerit: qod & ipſe nullus ambigo. itaqe reddiderim, *Qa anxietatem omnem eluere & expergere valeant.* ἐπικλύζειαι ἡ ψυχὴ, ἀποκλύζειαι ἡ ἀνία. Libanius *vit. ſuâ*: ἔκ τε τῆς ῥᾳθυμίας τὸν λυπηρὸν ἐπικλύζειν. D. Junius ἀπολύσαι mavult; qod & *diſſolvere*, ſive *diluere*, vertas.

Τὸ κρίμα] Κρίμα hîc, utì *l.* 5. §. 19. & 47. & *l.* 8. §. 4. idem eſt qod δόγμα. *ibidem l.* 9. §. 29. *decretum*, prout Seneca reddit, *Ep.* 95. ità κέκρικα, *decrevi*: Corellii Rufi ad mortem ſpontaneam obfirmati vox, apud Plinium *l.* 1. *Ep.* 12. qod de Didone Virgilius *Æn. l.* 4.

Decrevitqe mori. ——

& κέκριται, *decretum eſt*. Vide Epictetum *l.* 2. *c.* 15.

Τὰ λογικὰ ζῶα ἀλλήλων ἕνεκα] Vide *ſuprà ad lib.* 2. §. 1. Plato *ad Archyt. Epiſt.* 9. Ὅτι μὲν οὖν ἡδίστου ἐστὶν ἐν τῷ βίῳ, τὸ τὰ αὑτοῦ πράττειν, ἄλλως τε καὶ εἴ τις ἕλοιτο τοιαῦτα πράττειν οἷα καὶ σύ, σχεδὸν παντὶ δῆλον. ἀλλὰ καὶκεῖνο δεῖ σε ἐνθυμεῖσθαι, ὅτι ἕκαστος ἡμῶν, οὐχ αὑτῷ μόνον γέγονεν, ἀλλὰ τῆς γενέσεως ἡμῶν τὸ μὲν τι ἡ πατρὶς μερίζεται, τὸ δέ τι οἱ γεννήσαντες, τὸ δὲ οἱ λοιποὶ φίλοι. *Qod verò dulciſſimum vitæ genus ſit agere ſua, præſertim ſi qis talia elegerit facienda, qalia tu, omnibus fermè eſt manifeſtum. Sed illud qoqe te conſiderare oportet, nullam noſtrum ſibi ſoli natum eſſe: ſed ortus noſtri partem ſibi patriam vindicare, partem parentes, partem reliqos amicos.* Qod Cicero *Offic. l.* 1. *Non nobis ſolùm nati ſumus: ortúſqe noſtri partem patria vendicat, partem parentes, partem amici.* Idémqe *de finib. l.* 2. *Atqe, ut ad Archytam ſcripſit Plato, non ſibi ſoli ſe natum meminerit, ſed patriæ. ut perexigua pars ipſi relinqatur.* Latiùs multò Gregorius Nazianzenus §. 10. *Orat. in Heronem.* Πανταχῇ γὰρ τῷ καθ' ἑαυτὸν καὶ τὸ κοινὸν συλλαμβάνειν, ψυχῆς εἶναι τελειωτάτης τε καὶ φιλοσοφωτάτης ἐνόμιζεν. οὐδὲ γὰρ ἑαυτῷ γεγενῆσθαι μόνον ἕκαστον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν, ὅσοι τῆς αὐτῆς μετέχουσι φύσεως, καὶ παρὰ τοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς γεγόναμεν.

A *Qod perfectiſſimi animi ac ſapientiſſimi eſſe judicaret, privatæ utilitatis cum publicis commodis conjunctam habere rationem. Neqe enim qenqam noſtrum ſibi ſoli natum eſſe, ſed omnibus etiam, qi ejuſdem naturæ participes ſunt, atqe ab eodem, & ab eadem procreati ſunt.* Hoc eſt qod de Catone Lucanus *lib.* 2.

Nec ſibi, ſed toti genitum ſe credere mundo.

Pulcrè Seneca *Epiſt.* 48. *Conſortium rerum omnium inter nos eſt: nec ſecundi qicqam ſingulis, nec adverſi. in commune vivitur. Non poteſt qiſqam beatè degere, qi ſe tantùm intuetur, qi omnia ad utilitates ſuas convertit: alteri vivas oportet, ſi vis tibi vivere. Hæc ſocietas diligenter & ſanctè obſervanda eſt, qa nos omnes omnibus miſcet, & judicat aliqid eſſe commune jus generis humani.* Vide *ad lib.* 1. §. 16. Κοινωνημοσύνη.

B Τὸ ἀνέχεσθαι μέρος τῆς δικαιοσύνης] Ità *l.* 5. §. 33. ἀνέχεσθαι καὶ ἀπέχεσθαι. *Suſtinere & abſtinere.*

Ἀκοντες ἁμαρτάνουσι] Idem habet *lib.* 7. §. 22. & *lib.* 11. §. 18. cujus ſententiæ rationem reddit, *l.* 7. §. 63. & *l.* 8. §. 14. ibi viſe.

Διαδορατισθέντες] *Conſoſſi* Xylander. Malim, *velitantes, ſeſe mutuò impetentes.* Δορατίζόμενοι, δορὶ μαχόμενοi. *Haſtâ pugnantes.* Heſychius. Et Salmaſius *in Solin.* διαδορατίζεσθαι, *haſtis velitari*: ut διαξιφίζεσθαι, *gladiis certare*; διακεραΐζεσθαι, *cornibus pugnare.* διαδορατισμοὶ, *velitationes: infrà l.* 7. §. 3. Seneca *de brev. vit. cap.* 20. *Interim dum rapiuntur & rapiunt, dum alter alterius qietem rumpit, dum mutuò ſunt miſeri; vita eſt ſine fructu, ſine voluptate, ſine ullo profectu animi: nemo in conſpicuo mortem habet.* Vide *ad lib.* 7. §. 22.

C Ἐκτέταται] *Extenſi*. i. e. *mortui, defuncti ſunt.* & *infrà* §. 48. εἶτα ἐξετάθη. *deinde ipſe extentus*, i. e. *defunctus eſt.* & *l.* 11. §. 16. καὶ μετ' ὀλίγον πάντες ἐξετάθημεν. *& paulò pòſt omnes extendimur.* i. e. *defuncti jacemus.* Tractum à geſtu ſive conlocatione mortuorum, qibus non pedes tantùm, ſed & corpus totum dirigitur atqe extenditur. Homerus *Il. φ. v.* 119. de Lycaone ab Achille cæſo;

Κεῖτο ταθείς. ——

Extenſus jacuit. ——

qod idem & de Harpalione dictum *Il.* 1. *v.* 655. & de Sarpedone *Il. π. v.* 485.

—— κεῖτο τανυσθείς.

—— *jacebat extenſus.*

D Eodem retuliſſe priſcos Grammaticos & τὸ ὀρίχθην, i. e. *porrigi*, docet Evſtathius in illis *Il. ψ. v.* 30.

Πολλοὶ μὲν βόες ἀργοὶ ὀρίχθεον ἀμφὶ σιδήρῳ
Σφαζόμενοι. ——

Multi qidem boves pigri gravem edebant mugitum recepto ferro
Inter jugulandum. ——

ὀρίχθεον, inqiunt, ἀντὶ τοῦ ἀναιρούμενοι ὠρίγοντο, ἤτοι ἐξελείνοντο, ἢ καλὰ τὸν ποιητὴν εἰπεῖν, τανύοντο. Apollonius Argonavt. *l.* 1. *v.* 1040.

—— πολεῖς δ' ἐπαρηγόνες ἄλλοι
Ἔκλαθεν. ——

—— *ac multi alii ex propugnatoribus*
Oppetebant. ——

E ἀντὶ τοῦ ἐκλάθησαν. qod vel à κλείνομαι, vel ab ἐκλείνομαι, analogiâ pariter favente, deduci poteſt. Phlegon *de mirabil. c.* 1. Τοσαῦτα εἰποῦσα, παραχρῆμα ἐγένετο νεκρὰ, ἐξετέταλό τε ἐπὶ τῆς κλίνης ἐμφανὲς τὸ σῶμα. *Hæc loqota, fuit illico mortua, corpúſqe ejus conſpicuum per lectum eſt extenſum.* Evripides *Hippolyt. coronat.* de Phædra, poſtqam ſuſpendio perierat:

Ὀρθώσατ' ἐκλείνουσες ἄθλιον νεκύν.
Miſerum cadaver dirigendo extendite.

Et mox:

Ἤδη γὰρ, ὡς νεκρὸν, νιν ἐκλείνυσι δή.
Cadaveris nunc inſtar, illa extenditur.

Indè & Latinis *calces extendere*, de mortuis. Perſius *Sat.* 3. *v.* 105.

In portum rigidos calces extendit. ——

Et *extendere* ſimpliciter, pro *occidere*. Statius *Theb. l.* 1. *v.* 700. de Phœbo;

—— *tu matris honori*

a L.8.§.17. τέφρων). παύε ποτ[ἀλλὰ καὶ] a τοῖς ὅλ τ' ὅλων
b Inf.§.27. ἀπονεμομένοις δυσχεραίνεις. ἀνανεωσάμενο τὸ
c L.2.§.16. Inf. §.4. 23. διεζευγμένον, b ἤτοι θεόνοια, ἢ ἄτομοι, ἢ ἐξ
* ἐννόησον Lug. ὅσων ἀπεδείχθη, ὅτι c ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις.
d L.5.§.26. ἀλλὰ τὸ σωματικά σε ἄψεται). ἴδι * ἐννόησας ὅτι
* περιστᾶς Jun. L.2. §.7. d σὸν διανοίγνυται) λείως ἢ τραχέως κινουμένῳ πνεύ-
ματι ἡ διάνοια, ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ,
e L.2.§.17. Inf. §. 19. καὶ γνωρίσῃ τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν, καὶ λοιπὸν ὅσα
32.33.35.l. 5. §.33. l.8. §.37. l.9. §.30. f Inf. §. 50. l.7.§.35. g Inf. §.33. l.5.§.33. h L.2.§.17. l.8.§.52,53. Inf.§.16. i L.9.§.18. πρὸς ἑαυτὸν εἰκότως ἐπανήκοντα, καὶ συγκατάθῃ. ἀλλὰ τὸ δοξάριόν σε * πρεσπάσει. ἀπιδὼν εἰς e τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης, καὶ f τὸ χάος τοῦ ἐφ' ἑκάτερα ἀπείρου αἰῶνος, καὶ g τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως, καὶ h τὸ διμερέβολον καὶ i ἄμερ]στον & in cineres redacti ſint, deſine tandem tibi moleſtiam faceſſere. At univerſi ipſius adminiſtratio, & indè obvenientia, ægrè tibi faciunt. reduc tibi in memoriam disjunctivum illud, avt numinis providentiâ, avt atomorum concurſu conſtant univerſa: vel ea etiam argumenta, qibus liqidò demonſtratur, mundum iſtum civitatis inſtar obtinere. Verùm tangunt angúntqe te ea qæ corpus attingunt. at tu conſidera mentem tuam ubi ſemel agnitâ vi propriâ, ſubduxerit ſeſe, ſpiritu ſive firmiter ſive aſperè moto nevtiqam immiſcere qibus adjicias licet &, qæ de dolore ac voluptate avdieris aliqando, & aſſenſu tuo comprobaveris. Sed glorioſæ cupido forſan te torqet. cogita qàm citò oblivione ſepeliantur omnia, qámqe vaſtum chaos infiniti ævi utrinqe conſiſtat: tum qàm inanes planè applavſus iſti; qàm mutabile & judicii expers faven-

ANNOTATIONES.

Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis.

extendis. i. e. ἐκτείνεις, κλίνεις. ſi Tornorupæum ſeqimur. nam & alia inſuper Tityi *extenſio* celebris habetur. Cæterùm ſic de Arcentis filio à Mezentio occiſo, Maro *Æn. lib.* 9.

—— multâ porrectum extendit arenâ.

Cui & geminum eſt illud Diodori *l.* 16. *c.* 95. de Philippi Macedonis percuſſore Pavſania, τὸν βασιλέα νεκρὸν ἐξέτεινεν. *Regem mortuum humi proſternebat.* Moribundi item, ſive animam agentis mortiſqe proximi poſitus formulâ eâdem exprimitur. de Alexandro ex ſangvine copioſius emanante deliqium paſſo, Curtius *l.* 9. *c.* 5. *Linqige animo Rex, & caligine oculis offuſâ, veluti moribundus extendi.*

Τεφρωθέντα] *in cineres redacti ſunt*, ſive *cineſacti ſunt*, ut Lucretius loqitur *lib.* 3. & ex Lucretio Nonius habet. reſpexit ad buſta, de qibus ibi Lucretius. Sic *infrà* §. 48. τάφιχος, ἢ τέφρα. *Salſura aut favilla.* Alluſit eò Bio Boriſthenit. qi, Laërtio *l.* 4. avtore, κατεγίνωσκε τῶν τὰς ἀνθρώπους καθαιρόντων μὲν, ὡς ἀναισθήτους. παραιρούντων δὲ, ὡς αἰσθανομένους. clavſulam alteram interpres Ambroſius omiſit prorſus, cùm qid vellet, aſſeqi neqiret: Eraſmus ſic reddidit, *damnabat homines qi ſic exurerent, qaſi ſenſu vacarent; ſic adurerent, qaſi ſentirent.* & ad bellatores ferro flammâqe omnia vaſtantes retulit. Verùm ſenſu nevtiqam idoneo. Forſan καθαιρούντας, vel ἐπικλαίοντας, fuerat. *damnabat eos, qi defunctos ſuos cremabant, ac ſi ſenſu vacarent, deflerent interim, ac ſi flammarum vim perſentiſcerent.* Porrò illud miraculo ferè deputari poteſt, qod fertur corpori reliqo in cineres redacto, dentes integros ſupereſſe. Dio Pruſæus *Orat.* 4. *pag.* 64. Ἀλλὰ καὶ ἐμπρήσῃ τις τὸν ἄνθρωπον, ὥσπερ τὸν Ἡρακλέα φασὶν αὐτὸν ἐμπρῆσαι, μένειν αὐτοῦ τὰ δόγματα ἐν τῇ ψυχῇ. καθάπερ, οἶμαι, τῶν κατακαιομένων νεκρῶν τοὺς ὀδόντας φασὶν διαμένειν, τοῦ ἄλλου σώματος δαπανηθέντος ὑπὸ τοῦ πυρός. *Verùm & ſi hominem qis combuſſerit, ut Herculem ajunt ſemetipſum combuſſiſſe, dogmata tamen in ejus anima manent. qemadmodum, opinor, exuſtorum hominum dentes ajunt permanere, reliqo corpore igni conſumpto.* Plinius *l.* 7. *c.* 16. *Dentes tantùm invicti ſunt ignibus, nec cremantur cum reliqo corpore.* Hinc Tertullianus *de reſurr. c.* 42. *Conſtat & dentes incorruptos perennare; qa ut ſemina retinentur fructificaturi corporis in reſurrectione.* Ità iſta, ut cum Platone loqar in *Phædone*, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀθάνατά ἐστιν. & tamen, qod ſubjicit Plinius *ibidem*, *Idem flammis indomiti, tabe cavantur piruita.*

Ἀναπεσάμενος] qod ſuprà ἀναλογισάμενος. *tecum reputans, animóqe revolvens*, ſive *in memoriam reducens tibi.* ità Svidas. Ἀναπεσάμενος, ἀναμνησθείς, εἰς ἔννοιαν ἐλθών. Ἀναπεσάμενος, *qi recordatus eſt, qi in memoriam revocavit, qi in cogitationem venit.* Subintelligendum in clavſula tum membri hujus, tum & inſeqentium, πάνυ ποθεί. qod ſuperiora clavſerat, vel ejuſmodi aliqid, alioqi ſuſpenſa futura eſt ſententia, nec ſuppetet qippiam, in qod vel τὸ ἀναπεσάμενος iſtîc, vel τὸ ἐννοήσας, καὶ τὸ ἀπιδὼν illîc ſe reclinet. nam qod Annotator Lugdunenſis pro ἐννοήσας, ἐννόησον legi poſtulat; non ſatìs fuerit, niſi & τὸ ἀπιδὼν pari modo immutaveris. nam qod iſtîc legere ſe profitetur, μέμνησο, ὅτι ὁ Θεὸς ἀναπεσάμενος, Delium poſcit natatorem.

Τὸ διεζευγμένον] de qo & *infrà* §. 27. qo modo avtem huc faciat, docet apertiùs *l.* 11. §. 18.

Ὅτι ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις] *qòd mundus civitatis inſtar obtinet.* Et qid tum poſtea? Nimirum nos avtem omnes ejuſdem cives. nec civi incommodum qicqam debet videri, qod in civitatis commodum cedat. qo argumento non ſemel utitur Marcus. *infrà* §. 4. & 23. & *lib.* 5. §. 22. & *lib.* 6. §. 44. & *lib.* 10. §. 6. Ejuſmodi aliqid excidiſſe iſtîc veriſimile eſt. Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Ὅτι ὁ κόσμος ὅλος μία πόλις ἐστί. *Mundum hunc unam eſſe urbem.* qod & freqenter inculcat. Minucius *in Octav. Non poſſis pulcrè gerere rem civilem, niſi cognoveris hanc communem omnium, mundi civitatem.*

Λείως ἢ τραχέως] *Lævia* corpori grata ſunt, *aſpera* offendunt. Mens avtem, inqit, nevtri iſtorum ſe immiſcet, ſi ad ea duntaxat, qæ ſui ſunt muneris, attenderit, & intra proprios ſeſe cancellos circumſcripſerit. Seneca *Ep.* 78. *Illud avtem eſt, qod imperitos in vexatione corporis male habet: non aſſveverunt animo eſſe contenti: multum illis cum corpore fuit. Ideò vir magnus ac prudens animum diducit à corpore, & multùm cum meliore & divina parte verſatur: cum hac querula & fragili, qantum neceſſe eſt.*

Ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ] *cùm ſemel ſeipſam collegerit* Xylander. *recollegerit* Caſavbonus. Malim, *ſeceſſerit*, vel *abduxerit ſe*; ut ad receſſus ſive receſſus illos, de qibus egerat, alluſum ſit. Marcus *Evang. c.* 7. *v.* 33. Καὶ ἀπολαβόμενος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν. *Cùm à turba illum abduxiſſet.* Ubi tamen Vulgatus *apprehendens*, ἐπιλαβόμενος. prout & Complutenſis exhibet.

Τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν] de qa *l.* 5. §. 14. & *l.* 7. §. 28.

Τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης] Vide *ſuprà l.* 2. §. 17. & *infrà* §. 19. 33.

Τὸ χάος τοῦ ἐφ' ἑκάτερα ἀπείρου] Vide *infrà* §. 41. Stoici apud Laërtium *l.* 7. *Zenone c.* 141. Τοῦ χρόνου, τὸν μὲν παρῳχηκόλα καὶ τὸν μέλλοντα, ἀπείρους. τὸν δὲ ἐνεστῶτα, πεπερασμένον. *Temporis præteritum qidem & futurum eſſe infinita; præſens avtem finitum.*

Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως] Vide *infrà* §. 33. & *l.* 5. §. 33. & *l.* 6. §. 16. Feſtivè Juvenalis *Sat.* 14. *v.* 156.

—— tunicam mihi malo lupini,
Qàm ſi me toto lavdet vicinia pago.

Τὸ εὐμεταβόλον] Vide *infrà l.* 8. §. 2. Cicero *pro domo ſua. Hoc in imperita multitudine eſt vitioſiſſimum, varietas & inconſtantia, & crebra, tanqam tempeſtatum, ſic ſententiarum commutatio.* Seneca *Epiſt.* 102. *Putas tu poſſe ſententiam unam omnium eſſe? non eſt unius una.* Flaccus *Epiſt. lib.* 1. *Epiſt.* 1.

Iidem eadem poſſunt horam durare probantes?

Καὶ ἀκριβῶν] Vide *l.* 2. §. 9. & *lib.* 9. §. 18. Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 52. Οὗτος τῷ συμφέροντι, ὅτε τῷ ἰδίῳ, ὅτε τῷ κοινῷ συνιστὰς, ὁ πολὺς. ὅτε ἐθῶν φαύλων καὶ ἀσεβῶν κρίσιν ποιεῖσθαι δυνάμενος. *Qinetiam, qi è media multitudine eſt homo, non intelligit qid privatim publicéqe utile ſit, neqe conſtituere inter mores improbos honeſtóſqe diſcrimen poteſt.* Tacitus *annal. l.* 17. *Plebi non judicium, non veritas.* Cicero *pro Planc. Non eſt conſilium in vulgo, non ratio, non diſcrimen, non diligentia. non judicat ſemper populus; ſed movetur plerunqe gratiâ, cedit precibus. denique ſi judicet, non delectu aliqo, avt ſapientiâ ducitur ad judicandum, ſed imperu, & qadam etiam temeritate. ex opinione plurima, ex veritate pavca judicat.* Plinius minor *l.* 2. *Ep.* 14. *Scito eum peſſimè dicere, qi maximè ab his lavdatur.* Itaqe Aſopodorus Muſicus, cùm in proſcenio conſiſtens, tibicinem in ſcena canentem coronæ plavſu ingenti exceptum avdiret, Δῆλον, ὅτι μέγα κακὸν γίγνεται. *Apparet*, inqit, *hinc, hunc hominem malum ingens admiſiſſe. ὡς ἐκ ἂν ἄλλως ἐν τοῖς πολλοῖς εὐδοκιμήσαντος. aſſi aliàs turba nevtiqam probaretur*, inqit Athenæus, qi & refert *l.* 14. ſed & Hippomachus gymnaſta, cùm diſcipulo ſuo artis athleticæ ſpecimen exhibenti populus freqens acclamâſſet, virgulâ attactum his verbis corripuit; Ἀλλὰ σύ γε κακῶς, καὶ οὐκ ὡς ἐχρῆν ἐποίησας, ὅπερ ἐχρῆν ἄμεινον γενέσθαι. εἰ γὰρ ἐπήνεσαν ὄλοι τοιχικόν σε δράσαντα. *Tu vero perperam, neqe ſicut oportebat, feciſti, qod melius fieri debebat. Nam ſi qid artificioſum præſtitiſſes, non hi te collavdarent.* Ælianus *l.* 2. *c.* 6. qi & *l.* 14. *c.* 8. Hippomachi tibicinis factum geminum refert, dictúmqe; Κακῶς ἠύλησας. εἰ γὰρ ὦν ἔτοι σε ἐπῄνων. *Perperam cecinisti: nam alioqin hi tibi non applavderent.* Phocion etiam Athenienſis, cùm dicentem populus univerſus collavdâſſet, & qaſi uno ore applavſiſſet, ad amicos converſus, reqiſivit ab eis, εἰ δή πω κακόν τι λέγων, ἐμαυτὸν λέλυθα; *numqid perperam dictum inſcio excidiſſet.* Antiſthenes item Cynicus dicenti cuidam, Πολλοῖ σε αἰνοῦσι. *Collavdant te multi: Τί γὰρ*

faventium vulgus; qàm angusto deniqe spatio laus ista terminetur. siqidem & terra tota puncti instar habet; hujusqe ipsius angulus qàm exiguus incolitur; istîc avtem agentium qota pars, & hi qales sunt, qi te celebraturi sint? proinde, memento tan-

τ * ἐφ' ἡμῖν δοκοῦντων, καὶ [a] τὸ στενὸν καὶ τόπῳ ἐν ᾧ περιγράφεται. [b] ὅλη τε γὰρ ἡ γῆ στιγμὴ, καὶ [c] πρὸς τοῦτο πόσον γωνίδιον ἡ κατοίκησις αὕτη; καὶ ἐνταῦθα πόσοι, καὶ [d] οἷοί τινες οἱ ἐπαινεσόμενοι; λοιπὸν ἂν [e] μέμνησο τῆς ἀνακωχήσεως τῆς ἐς ἕτερον τὸ ἀφθίδιον

* ἐυφημῶν.
a L. 9. §. 30.
b L. 8. §. 24. l. 10. §. 17.
c L. 3. §. 10.
d L. 6. §. 59. l. 7. §. 62. l. 8. §. 53.
e L. 7. §. 28.

ANNOTATIONES.

γὰρ κακὸν πεποίηκα; *Ecqid*, inqit, *mali feci?* Laërtius *l.* 6. (qod tamen Demetrio Phalereo tribuit Brusonius *memorabil. l.* 3. *c.* 3.) Idémqe ab improbis qibusdam collavdatus; Ἀγαθῶ, μή τι κακὸν εἴργασμαι. *Qàm vereor*, inqit, *nè mali qippiam admiserim!* ὑδεὶς γὰρ φαῦλος τὰς σπουδὰς ἐπαινεῖν ὑπομένει. Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 220. *Neqe enim malus qispiam* (& sunt *plures mali*) *bonos lavdare sustineat.* Itaqe Antagoras, an Antigenes apud Antonium *meliss. l.* 1. *c.* 51. & Maximum *Collect. c.* 41. Ὅταν ἐπαινῶσί με πολλοὶ, τότε νομίζω μηδενὸς ἄξιος εἶναι. ὅταν δὲ ὀλίγοι, σπουδαῖος ἄνθρωπος. *Qum multi me lavdant, tum nullius pretii me ipsum existimo: qum vero pavci, bonum & egregium hominem.* Qin & Anaxagoras, referente Aristotele, *Ethic. Nicom. l.* 10. *c.* 9. Οὐκ ἂν δὲ θαυμάσειεν, εἴ τις ἄλογος φανείη τοῖς πολλοῖς. ὅλοι γὰρ κρίνουσι τοῖς ἐντὸς, τὰ ὅλα αἰσθανόμενοι μόνοι. *Sibi non esse mirum futurum, si plerisqe è vulgo absvrdus qispiam esse videatur: eos enim externis rebus, qarum tantummodo sensum habent, judicare consvevisse.* Idémqe eodem *Evdem. lib.* 1. *c.* 4. referente; interroganti improbo cuidam, Τίς ὁ εὐδαιμονέστατος, *qisnam esset felicissimus*; respondit, Οὐθείς, ὃν σὺ νομίζεις. ἀλλ' ἄλογος ἂν τις σοὶ φανείη (ubi forsan ἀλλ' ὃς legendum) *Nemo qisqam eorum, qem tu existimas; sed qi absvrdus tibi videretur.*

Τῶν ἐφ' ἡμῖν δοκούντων] legendum τῶν ἐυφημεῖν δοκούντων. Sensu exigente. & bene δοκούντων adjecit; qasi vocibus illi favere videantur, non revera faveant. Sicut enim Seneca *Ep.* 60. *nihil interesse*, dixit, *inter amicorum vota & inimicorum odia; & parentum vota pro execrationibus haberi*, utpote qæ sint eò *inimicitiora, qò cessere felicius*: Siqidem, ut idem *Epist.* 31. *Bono animo malè precantur.* ità Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 7. Ἡ τῶν πολλῶν ἐυφημία, δυσφημίας οὐδὲν διαφέρει. *Vvlgi*, inqit, *encomia sæpenumero à vituperiis nihil distant*; qum & pravo sæpissime nitantur fundamento, eisqe in qos conferuntur dedecori potiùs qàm decori existant. Aristides itaqe apud Plutarchum *pag.* 320. *F.* cùm præter morem suum populo qædam indulsisset, & eo nomine magnopere ab eis efferretur; Ὅτε μὲν, inqit, πῶς καὶ καλῶς ὑμῖν ἤρξα, πρυτανεύσαντος. ἐπεὶ δὲ πολλὰ τῶν κοινῶν καταπροΐεμαι τοῖς κλέπτουσι, θαυμαστὸς εἶναι δοκῶ πολίτης. αὖτος μὲν οὖν αἰσχύνομαι τῇ νῦν τιμῇ μᾶλλον, ἢ τῇ πρώην καταδίκῃ. συνάχθομαι δὲ ὑμῖν, παρ' οἷς ἐνδοξότερόν ἐστι τὸ σώζειν τὰ δημόσια τὸ χαρίζισθαι τοῖς πονηροῖς. *Qum enim versatus in magistratu essem innocenter & rectè, labe adspersus sum: ubi multa de publico depeculatoribus condono, praclarus videor civis. Me qidem magis hujus pudet lavdis qàm damnationis prioris: vestri verò miseret me, apud qos obsequi honorabilius est improbis, qàm conservare commoda publica.* Vide *ad l.* 3. §. 4.

Τὸ στενὸν τῷ τόπῳ, ἐν ᾧ περιγράφεται] Pari planè ratione adversus famæ nominisqe cupiditatem pugnat M. Cicero *de repub. l.* 6. in *Somnio Scipionis*; ubi Africanum Cornelium Scipionem sic alloqentem inducit: *Tu qàm celebritatem sermonis hominum, avt qàm expetendam gloriam consequi potes? vides habitari in terra raris & angustis in locis; & in ipsis qasi maculis, ubi habitatur, vastas solitudines interjectas: hosqe qi incolunt terram, nov modò interruptos ità esse, ut nihil inter ipsos ab aliis ad alios manare possit; sed partim obliqos, partim aversos, partim etiam adversos stare vobis, à qibus expectare gloriam qidem nullam potestis.* tum ubi docuerat, *qanta pars terræ, vel pruinâ ità obrigeat, vel solis ardore torreatur, ut cultum ac incolatum respuat omnem*, concludit tandem; *Ex his ipsis cultis notisqe terris, num avt tuum avt cujusqam nostrûm nomen, vel Cavcasum hunc, qem cernis, transcendere potuit, vel illum Gangem transnare? qis in reliqis orientis avt abeuntis solis ultimis, avt Aqilonis Austrive partibus tuum nomen avdiet? qibus amputatis, cernis profectò, qantis in angustiis vestra gloria se dilatari velit.* Boethius item *Consol. l.* 2. *c.* 7. *Fama qàm sit exilis & totius ponderis vacua, sic considera. Omnem terra ambitum ad cæli spatium, punctis constat obtinere rationem*: id est, *ut si ad cælestis globi magnitudinem conferatur, nihil spatii prorsus habere judicetur. Hujus igitur tam exigua in mundo regionis qarta ferè portio est, qa à nobis cognitis animantibus incolatur. Huic qartæ, si qantum maria paludesqe premunt, qantumqe siti vasta regio distenditur, cogitatione subtraxeris, vix angustissima inhabitandi hominibus area relinqetur. In hoc igitur minimo puncti qodam puncto circumsepti, atqe concluси, de pervulganda fama, de proferendo nomine cogitatis? At qid habet amplum, magnificumqe gloria, tam angustis exiguisqe limitibus arctata? Adde qod hoc ipsum brevis habitaculis septum plures incolunt nationes, linguâ, moribus, totius vita ratione distantes: ad qas tum difficultate itinerum, tum loqendi diversitate, tum commercii insolentiâ, non modò fama hominum singulorum, sed nè urbium qidem pervenire qeat.*

Vidésne igitur qàm sit angusta, qàm compressa gloria, qam propagare ac dilatare laboratis? Vide & *l.* 9. §. 30.

Ἡ γῆ στιγμὴ] Cicero *Tusc. l.* 1. *Persvadent Mathematici terram in medio mundi sitam, ad universi cæli complexum, qasi puncti instar obtinere, qod κέντρον illi vocant.* Seneca *ad Marc. c.* 20. *Terram hanc cum populis urbibusqe, & fluminibus, & ambitu maris, puncti loco ponimus, ad universa referentes.* Idémqe *qæst. nat. præfat. l.* 1. *Punctum est istud, in qo navigatis, in qo bellatis, in qo regna disponitis.* Et rursus; *Hoc est illud punctum, qod inter tot gentes ferro & igni dividitur.* Macrobius *in Somn. Scip. l.* 2. *c.* 9. *Licèt apud nos Atlanticum mare, magnum vocetur, de cælo tamen despicientibus non potest magnum videri: cùm ad cælum terra signum sit, & punctum qod dividi non possit in partes.* Ammianus *hist. l.* 15. *Ambitus terra totius, qa nobis videtur immensa, ad magnitudinem universitatis instar brevis obtinet puncti.* Plutarchus *de exil. pag.* 601. *C.* ex Stobæo *tom.* 2. *tit.* 40. restitutus ac supplet us: Τί οὖν τῆς οἰκουμένης μέρος, ἢ τῆς γῆς ἀπάσης, ἕλεθρον ἑτέρᾳ μακρὰν ἐστιν, ἵν' ὑποδεικνύωσιν οἱ μαθηματικοὶ σημεῖα λόγον ἔχουσαν ἀδιαστάτῳ πρὸς τὸν ὅλον; ἀλλ' ἡμεῖς ὥσπερ μύρμηκες ἢ μέλιτται, μυρμηκιᾶς μιᾶς ἢ κυψέλης ἐκπεσόντες ἀδημονοῦμεν καὶ ξενοπαθοῦμεν, ἐκ εἰδότες, ὑδὲ μεμαθηκότες οἰκεῖα τὰ πάντα ποιεῖσθαι καὶ νομίζειν, ὥσπερ ἐσι. *Qa avtem terra pars ab altera longè potest distare, cùm ipsam totam mathematici demonstrent cum cælo comparatam puncti loco esse? nos avtem instar formicarum avt apum, si ex uno formicarum nido avt alveari excidimus, in mœrore sumus, & peregrinos nos esse factos agre ferimus, ignari, neqe edocti omnia, ut sunt, nostra putare atqe usurpare.* Σημεῖον dixit, qod στιγμὴ Marcus, κέντρον Cicero, *punctum* Seneca, *signum* Macrobius, eleganter avtem ità istîc γῆ στιγμὴ, ità πέλαγος σαγὴν, Marco dicitur, *l.* 6. §. 36.

Γωνίδιον] Vide *l.* 3. §. 10.

Ἐς τῦτο τὸ ἀφθίδιον] in *cor* nimirum: de qo Plinius *hist. nat. lib.* 11. *c.* 37. *Ibi mens habitat.* (qanqam de *cerebro* idem *ibidem. Hic mentis est regimen.*) qòdqe ejusdem domicilium statuebant Stoici. qos Plutarchus *de commun. notit. c.* 40. hoc nomine exagitat, qòd cùm ἀρετὰς, κακίας, τέχνας, μνήμας, φαντασίας, ὁρμὰς, πάθη, σώματα: *virtutes, vitia, artes, memorias, visa, incitationes, affectiones, corpora* esse statuerent, τόπον πᾶσι τούτοις ἕνα τὸν τῇ καρδίᾳ πόρον στιγμιαῖον ἀπέλιπον, ὅπου τὸ ἡγεμονικὸν συνέλλουσι τὰς ψυχάς. *in corde unicum iis relinqunt meatum puncti magnitudine, eoqe contrudunt animi principem partem.* Laërtius *l.* 7. §. 149. in *Zenone*: Τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι ἐν τῇ καρδίᾳ. *Principatum in corde collocatum esse.* Plutarchus *de philosoph. placit. l.* 4. *c.* 5. ubi de Principalis loco agit. Πλάτων, Δημόκριτος, ἐν ὅλῃ τῇ κεφαλῇ. Ἐρασίστρατος περὶ τὴν μήνιγγα τῦ ἐγκεφάλυ, ἣν ἐπικρανίδα λέγει. Ἡρόφιλος ἐν τῇ τῦ ἐγκεφάλυ κοιλίᾳ, ἤ τις ἐστὶ καὶ βάτις. Παρμενίδης, ἐν ὅλῳ τῷ στέρνῳ, καὶ Ἐπίκυρος. Οἱ Στωικοὶ πάντες ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, ἢ τῷ περὶ καρδίαν πνεύματι. Διογένης ἐν τῇ ἀρτηριακῇ κοιλίᾳ τῆς καρδίας, ἣ τις ἐστὶ πνευματική. Ἐμπεδοκλῆς, ἐν τῇ τῦ αἵματος συστάσει. οἱ δὲ, ἐν τῷ τραχήλῳ τῆς καρδίας. οἱ δὲ, ἐν τῷ περὶ καρδίαν ὑμένι. τῶν νεωτέρων δέ τινες, διήκειν ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι τῦ διαφράγματος. Πυθαγόρας, τὸ μὲν ζωτικὸν, περὶ τὴν καρδίαν, τὸ δὲ νοερὸν περὶ τὴν κεφαλήν. *Inesse hanc ajunt Plato & Democritus in toto capite. Erasistratus circa membranam cerebri, qam epicranida nominat. Herophilus in cavo, seu fundo cerebri. Parmenides in toto pectore & Epicurus. Stoici in universo corde, avt cordis spiritu. Diogenes in arteriosa cordis cavea, qa est spiritualis. Empedocles in sanguinis substantia. Alii in collo cordis. Alii in membrana cor ambiente. Nonnulli recentiorum à capite usqe ad septum transversum pertingere. Pythagoras vitalem animæ partem circa cor, rationem & mentem circa caput.* Hujus itaqe potiùs fuerat, qàm Stoicorum, qod idem *ibidem c.* 21. Αὖλον δὲ τὸ ἡγεμονικὸν, ὥσπερ ἐν κόσμῳ, καλοικεῖ ἐν τῇ ἡμίσφαιρα σφαιροειδεῖ κεφαλῇ. *Ipsa avtem illa princeps animi pars in globo nostri capitis, tanqam in mundo, habitat.* Tertullianus *de anim. c.* 15. *Christiani apud Deum de utroqe deducimur, & esse principale in anima, & certo in corporis recessu consecratum.* Et mox: *Simul utrumqe dilucet, & esse principale in anima, & in eo thesavro corporis haberi, ad qem Deus respicit*; (*corde* nimirum) *ut neqe extrinsecus agitari putes principale istud, secundùm Heraclitum; neqe per totum corpus ventilari, secundùm Moschionem; neqe in capite concludi, secundùm Platonem; neqe in vertice potiùs præsidere, secundùm Xenocratem; neqe in cerebro cubare, secundùm Hippocratem; sed nec circa cerebri fundamentum, ut Herophilus; nec in membranulis, ut Strato & Erasistratus; nec in supercilio, ut Strato Physicus; nec in tota lorica pectoris, ut Epicurus: sed qod & Ægyptii renunciaverunt ei, & ille versus Orphei vel Empedoclis;*

Nam-

a L. 2. §. 2. ἀφιδέσθαι ἑαυτοῦ. καὶ πρὸ πάντος ᵃ μὴ | dem in particulam istam secedere: & cum primis,

ANNOTATIONES.

Namqe homini sangvis circumcordialis, est sensus. (versus is apud Etymologum, sed depravatior, in Αἷμα, apud Stobæum *tom.* 1. *tit.* 40. ex Porphyrio *de Styge*, emendatior, reperitur;

Αἷμα γὰρ ἀνθρώποις περικαρδιόν, ἐστι νόημα.)

etiam Protagoras, etiam Apollodorus & Chrysippus hæc sapiunt. Idem *de resurr. c.* 15. *Adeò non sola anima transigit vitam, ut nec cogitatus avferamus à collegio carnis. Siqidem in carne, & cum carne, & per carnem agitur ab anima, qod agitur in corde. hanc deniqe carnis speciem, arcem animæ Dominus in suggillationem cogitatuum taxat,* Matth. c. 9. v. 4. *Sed etsi in cerebri, vel in medio superciliorum discrimine, vel ubi ubi philosophis placet, principalitas sensuum consecrata est, qod hegemonicon appellatur, caro erit omne anima cogitatorium.* Cicero *Tusc. l.* 1. §. 18. *Aliis cor ipsum animus videtur. ex qo excordes, vecordes, concordésqe dicuntur:* & *Nasica ille prudens bis Consul, Corculum;* &

Egregiè cordatus homo, Catus Ælius' Sextus.

Empedocles animum esse censet cordi suffusum sangvinem. aliis pars qadam cerebri visa est animi principatum tenere. aliis nec cor ipsum placet, nec cerebri qandam partem esse animum; sed alii in corde, alii in cerebro dixerunt animi esse sedem & locum. Plato triplicem finxit animum; cujus principatum, id est, *rationem in capite, sicut in arce, posuit:* & *duas partes separare voluit, iram & cupiditatem; qas locis disclusit; iram in pectore, cupiditatem subter præcordia locavit.* A Timæo Locro sumpsit id Plato; cujus in *lib. de anim. mundi pag.* 1093. *C.* hæc sunt. Τᾶς ἀνθρωπίνας ψυχᾶς τὸ μὲν λογικὸν καὶ νοερὸν — περὶ τὰν κεφαλὰν ἱδρυσθαι μόνον, ὡς τἄλλα μέρεα τᾶς ψυχᾶς ἃ τῷ σώματος ὑπηρετεῖν τύλῳ, καθάπερ ὑπ' αὐλᾷ τῷ σώντος ἄπαντος. τῷ δ' ἀλόγῳ μέρεος, τὸ μὲν θυμοειδὲς, περὶ τὰν καρδίαν. Τὸ δ' ἐπιθυμητικὸν, περὶ τὸ ἧπαρ. *Circa caput sedem habet, ut reliqa tum anima, tum corporis partes huic inserviant, qemadmodum sub ipso corporis tabernaculo universo. At partis ejus, qa rationis est expers, ea pars qa ad iram prona est, circa cor: ea qa concupiscit, circa jecur sedem habet.* qod & in Timæo suo ipse fusiùs pertractavit. Vide ad *l.* 2. §. 13. Sed & Galenum *de dogmat. Hip.* & *Plat. l.* 6. *c.* 2. & Apulejum *de Plat. dogmat.* Suffragari Stoicis, Lipsio in Stoic. Physiol. *l.* 3. *c.* 18. existimatur Hippocrates; cujus ista ex libello *de corde sect.* 3. *lib.* 9. *pag.* 51. profert. Γνώμη γὰρ ἡ τῦ ἀνθρώπυ πέφυκεν ἐν τῇ λαιῇ κοιλίᾳ, καὶ ἄρχει τῆς ἄλλης ψυχῆς. *Mens enim humana in sinistro ventriculo à natura insita est,* & *reliqa anima imperat.* Is locus forsan & Sylburgium in eundem errorem induxit; qi in *notis ad Clem. Alex.* de Hippocrate idem affirmat. Verùm contrariam planè partem ex professo tenet & tuetur Hippocrates; (prout & Tertullianus verè dixit.) hæc enim ipsius ex tractatu *de sacro morbo sect.* 3. *lib.* 14. *pag.* 93. ipsissima sunt verba; Καλὰ ταῦτα νομίζω τὸν ἐγκέφαλον δύναμιν πλείστην ἔχειν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. ἧλος γὰρ ἡμῖν ἐστι τῶν ἀπὸ τῦ ἠέρος γινομένων ἑρμηνεὺς, ἢν ὑγιαίνων τυγχάνῃ. τὴν δὲ φρόνησιν αὖ, ᾧ ὁ ἀὴρ παρέχεται. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ καὶ τὰ ὦτα, καὶ ἡ γλῶσσα, καὶ αἱ χεῖρες, καὶ οἱ πόδες, οἷα ἂν ὁ ἐγκέφαλος γινώσκῃ, τοιαῦτα ὑπηρετέουσι. γίνεται γὰρ πᾶσι τῷ σώματι τῆς φρονήσιος, ὡς ἂν μετέχῃ τῦ ἠέρος. ἐς δὲ τὴν σύνεσιν, ὁ ἐγκέφαλός ἐστιν ὁ διαγγέλλων. *In hac ipsa plurimam vim hominis cerebrum habere existimo. Hoc enim si sanum esse contigerit, nobis qa ab aere fiunt indicat. Prudentiam verò ei aer subministrat. Oculi autem, aures, lingva, manus & pedes ea, qa cerebrum cognoscit, administrant. Qantum enim aere communicarit, tantum universo corpori prudentia accedit. Intelligentia autem cerebrum internuntius est.* Et pavlò pòst: Διόπι φημὶ τὸν ἐγκέφαλον εἶναι τὸν ἑρμηνεύοντα τὴν ξύνεσιν. αἱ δὲ φρένες ἄλλως ὄνομα ἔχουσι τῇ τύχῃ κεκλημένον, καὶ τῷ νόμῳ, τῷ δὲ ὄντι οὐκ, οὐδὲ τῇ φύσει, οὐδὲ οἶδα ἔγωγε, τίνα δύναμιν ἔχουσιν αἱ φρένες, ὅτι φρονέειν τι καὶ νοεῖν. ἐπεὶ αἰσθάνονται γε ὐδενὸς πρόσθεν τῶν ἐν τῷ σώματι ἐόντων. ἀλλὰ μάτην τοῦτο τὸ ὄνομα ἔχουσιν καὶ τὴν αἰτίην. ὥσπερ τὸ πρὸς τῇ καρδίῃ, ἄπερ ὦτα καλέεται, ὐδὲν εἰς τὴν ἀκοὴν ξυμβαλλόμενα. Λέγουσι δέ τινες, ὡς φρονέομεν τῇ καρδίῃ, καὶ τὸ ἀνιώμενον τοῦτό ἐστι, καὶ τὸ φροντίζον. τὸ δὲ ὅλως ἔχει. ἀλλ' ἡ καρδίη αἰσθάνεταί τε μάλιστα καὶ αἱ φρένες. τῆς μέντοι φρονήσιος ὐδετέρῳ μέτεστι. ἀλλὰ πάντων τελέων ὁ ἐγκέφαλος αἴτιός ἐστιν. *Quocirca cerebrum intelligentia indicem & nuntium esse censeo. At septum transversum temerè ac fortuitò sortitum nomen videtur,* & *ex instituto, non revera, neqe à natura. Neqe sanè video qamnam vim ad prudentiam & intelligentiam septum transversum habeat. Siqidem nihilo prius qàm cætera, qa in corpore insunt, sentit, sed frustra hoc nomen & cavssam habet, non secus ac qa cordi annexa sunt aures appellata, cum nihil ad auditionem conferant. Qidam autem nos corde sapere dicunt, qodqe ipsam tristitiam & curam sentit. Verùm non ita se res habet; sed cor præcipuè & septum transversum sentiunt, neutrum tamen prudentia jus habet, sed horum omnium cerebrum auctor est.* Hæc prolixiùs pavlò transcribenda censui, qò, Hippocratis in controversia ista qæ fuerit sententia, liqidiùs possit innotescere. Nam *de corde libelli,* nec Galeno, nec Erotiano mentio ulla in recensione operum medici principis illius: itaqe nec ad illum avtorem referendum statuit Anutius Fæsius, qo nemo qisqam de Hippocrate ampliora meritus videtur. Stoicorum verò non tam sententiam ridet Galenus, qàm frivola ac nugatoria prorsus à Chrysippo ad eam statuminandam adducta argumenta; qæ ille revera, cùm non immeritò exagitat, tum fulissimè etiam solidissiméqe refutat, *de Hippocr. ac Platon. dogmat. l.* 2. Adducit & Stoicis consentientes Lipsius, Avsonium in *Monosyllab.*

Mens, qa cælesti sensu rigat emeritum cor.

Cor vegetum, mundi instar habens, anima viget & vit.

Et Lucretium *l.* 3.

Consilium, qod nos animum mentémqe vocamus,
Illqe situm mediâ regione in pectoris hæret.

Adducit & Gregorium Nyssenum Sylburgius; cujus in *Orat.* 1. *in fest. Pasch. pag.* 818. *A.* hæc sunt: Ἐστω τις ἐστι τῦ νῦ ἡ καρδία. ἐν ταύτῃ γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι πιστεύεται. *Qoniam igitur domicilium qoddam mentis est cor; in eo enim principatus animi esse creditur.* Verùm Gregorius Nyssenus *in lib. de opific. hom. c.* 14. oppugnat eos exagitátqe, qi vel in corde vel in capite sedem mentis constituunt, & per corpus totum diffusam contendit. Δεῖξαι ἡμῖν ὁ λόγος προέθετο τὸ, μὴ μέρος τινὶ τῦ σώματος ἐνδιδόσθαι τὸν νῦν. ἀλλὰ πάντως κατὰ τὸ ἴσον ἐφάπτεσθαι, καὶ ἀλλήλως τῇ φύσει τῦ ὑποκειμένυ μέρυς ἐνεργεῖα τὴν κίνησιν. *Instituerat noster demonstrare, mentem parti corporis alicui alligatam non esse, sed cum toto pari ratione conjungi, efficientem motum in membris partis cujuslibet natura consentaneum.* Et *c.* 12. Σιγάτω τοίνυν πᾶσα σοφιστικὴ ματαιολογία τῶν μορίοις τισὶ σωματικοῖς τὴν νοητὴν ἀποπλατύνταν ἐνέργειαν. ἐν οἷς μὲν ἐν καρδίᾳ τὸ ἡγεμονικὸν εἶναι τίθηται, διὰ τὸ δοκεῖν πως τὴν μίσην τῦ παντὸς σώματος ἐπέχειν χώραν αὐτήν. ὡς τῆς προαιρετικῆς κινήσεως ἐμπόλιος ἐκ τῦ μέσυ πρὸς ἅπαν μεριζομένης τὸ σῶμα, καθ' ὅτως ὡς ἐνέργειαν προλάσης. οἱ δὲ τῇ ἐγκεφάλῳ τὸν νῦν ἐνδιαιτᾶσθαι φασιν. ὥσπερ ἀκρόπολίν τινα τῦ παντὸς σώματος τὴν κεφαλὴν δεδομήσθαι παρὰ τῆς φύσεως λέγοντες ἐνοικεῖν δὲ ταύτῃ, καθάπερ τινὰ βασιλέα τὸν νῦν, εἶδον τισιν ἀγγελιαφόροις, ἢ ὑπασπισταῖς, τοῖς αἰσθητηρίοις ἐν κύκλῳ δορυφορέμενον. *Idcirco tandem curiosa vanitas hominum conjecturis visorum faceßat, mentis facultatem, qa intelligentia comprehenditur, membris nonnullis corporis includentium. Horum aliis in corde principem animi vim collocare visum est. Etenim cor locum in humano corpore toto medium prope obtinere videtur, ut motus a consilio profectus facilè in corpus universum ex hoc medio se diffunderet, atqe ita ad agendum progrederetur. Alii in cerebro mentem se collocare dicunt,* & *hi tanqam arcem qandam totius corporis a natura exstructum esse caput affirmant. In illa vero arce mentis veluti regis domicilium esse, qa undiqe sensuum organis, tanqam apparitorum stipatorumqe satellitio munitur.* In posteriore hoc censu è nostris collocandi, Clemens Alexandrinus *Pædag. l.* 1. *c.* 2. ἐνθρονίζεται δὲ ὁ λογισμὸς ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ. *Ratio sedem suam collocat in cerebro.* & *Strom. l.* 5. *pag.* 593. *D.* adductis Mosis verbis ex *Genes. c.* 2. *v.* 7. Ψυχὴν δὲ τὴν λογικὴν ἄνωθεν ἐμπνευσθῆναι ὑπὸ τῦ θεῦ εἰς πρόσωπον. ἐνταῦθα γὰρ τὸ ἡγεμονικὸν ἱδρῦσθαι. *Animam autem ratione præditam de super inspiratam fuisse à Deo in faciem. Hic enim collocatam esse principalem animæ facultatem.* Ambrosius *Hexaem. l.* 6. *c.* 9. *Caput tanqam arcem, in qa regalis habitet sapientia, juxta dictum prophetæum. Ipsa siqidem mens, qasi in aula imperiali illic locata est, secundùm plurimorum sententiam,* & *maximè Solomonis.* Idem *de Noe* & *Arc. c.* 7. & loco superiore: *Non immeritò igitur huic qasi consultori suo cætera membra famulantur,* & *circumferunt illud servili gestamine sicut numen, atqe in sublime locatum vehunt. unde censoriâ potestate qò vult dirigit qorundam obsequia familiorum,* & *præcepta singulis obeunda decernit. Videas imperatori suo singula gratuito stipendio militare, alia portant, alia pascunt, alia defendunt,* & *ministerium suum exhibent; parent ut principi, ancillantur ut domino. indè velut qadam procedit tessera, qam debeant pedes obire regionem; qa militia munia manus consummandis operibus exeqantur; qam venter abstinendi vel edendi formam teneat disciplina.* Synesius item *de provid. Orat.* 1. *infrà ad* §. 22. exhibendus. Philonem enim qod attinet, qem Clementi σύμψφον opinati sunt Hæschelius & Sylburgius, qicqam hîc statuit, & aliò potiùs, eódem nempe, qò Nyssenus, inclinat. Siqidem in *lib. de sacrif. Cain,* & *Abel, pag.* 154. *B.* ad qem locum illi digitum intendunt. Ubi ἐγκέφαλον ἢ καρδίαν nusquam altari impositam legi dixerat: rationem subjungit, εἶγε ἐν τῷ ἑτέρῳ τούτων τὸ ἡγεμονικὸν ἀνωμολόγηται. *si in horum altero cognovisset principatum. in altero,* inqit, *in utro,* non dicit. nec ambiguè minùs eadem de re loqitur, in *lib. de Caini insidiis.* Vide *ad l.* 5. §. 27. nam in *lib. de insomn. pag.* 570. *B.* perstringit eos, qi vel istam vel illam ei sedem assignant. Πῶ δὲ ἐμπεφύλευκε νῦς αὐτῶν; ἆρα οἶκον κεκλήρωται; Οἱ μὲν γὰρ τὴν ἀκρόπολιν ἐν ἡμῖν ἀνιέρωσαν αὐλῷ τὴν κεφαλὴν, περὶ ἣν καὶ αἰσθήσεως λοχῶσιν. οἷονεὶ εἶναι νομίσαντες ἐγγὺς, οἷα μεγάλυ βασιλέως, ἱφεδρεύειν τὰς δορυφόρυς. οἱ δ' ὑπὸ καρδίᾳ αὐλὸν ἀγαλματοφορεῖσθαι διανοηθέντες, γνωσιομαχοῦσιν. *Mens verò ubi habet conceptaculum? habetne aliqod domicilium? nam qidam caput ceu arcem nostri corporis dedicant, in qo sensus excubant, aqum censentes circa magnum regem stationem habere satellitium. Qi verò circa cor delubrum ei tribuunt, ne ipsi qidem inter*

mis, cave distraharis, cave obnitaris. liber esto potiùs, réspe ipsas intuere, ut vir, ut homo, ut civis, ut animal mortale. Ista avtem duo præ reliqis ad manum tibi sint maximè, ad qæ jugiter intendas. alterum, qòd res ipsæ animam non attingunt, sed extrinsecùs immotæ manent: molestiæ avtem ab opinione sola proveniunt. alterum verò, qòd universa qæ hîc vides, mox sunt mutatura, nec futura ampliùs.

ἀπῶ, [a] μηδὲ κατεντείνῃς, ἀλλὰ ἐλεύθερός ἴσθι, καὶ [b] ὅρα τὰ πράγματα [c] ὡς ἀνὴρ, ὡς ἄνθρωπος, ὡς πολίτης, ὡς ζῶον θνητὸν ζῶον. Ἐν οἷς [d] σοχεροτάτοις εἰς ἃ ἐγκύψεις, ταῦτα ἔστω τὰ δύο. ἓν μέν, ὅτι [e] τὰ πράγματα οὐχ ἅπτεται τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα. [f] αἱ δὲ ὀχλήσεις ἐκ μόνης τῆς ἔνδον ὑπολήψεως. ἕτερον δέ, ὅτι [g] πάντα ὅσα ὁρᾷς, ὅσον οὐδέπω μεταβάλλει, καὶ οὐκ ἔστι ἔσται. καὶ

[a] Inf. §. 32. l. 6. §. 26.
[b] L. 8. §. 3, 4.
[c] L. 2. §. 5. l. 3. §. 5.
[d] L. 3. §. 13.
[e] L. 5. §. 19. l. 9. §. 15. l. 11. §. 11.
[f] L. 8. §. 47.
[g] L. 2. §. 12. l. 7. §. 23, 25.

[a] ἔσται

ANNOTATIONES.

inter se consentiunt. Ipse qid? *lib. de agricult.* Τὸ μὲν ἄτμητον ὅλον δι' ὅλων ἰαθὲν, ἐπεφημίσθη ὑγὲς. *Mentem totam per totum corpus diffundi* affirmat: prout & Nyssenus, ubi ex professo argumentum hoc pertractat. unde forsan suspicio oboriri possit, non esse Nysseni γνήσιον fœtum, *orationem* illam *panegyricam.* Joannes Chrysostomus itidem *cordis sedem* assignare animæ videatur, si fragmentum illud qod ex *oratione in Susannam* Hæschelius edidit, spectemus. "Εστι γὰρ, inqit, ἡ ψυχὴ καθάπερ παρθένος ἐν θαλάμῳ τινὶ, ἐν μέσῃ τῇ καρδίᾳ ἡσυχάζουσα, καὶ ὑπὸ τῶν πέντε αἰσθήσεων, ὥσπερ ὑπό τινων θεραπαινίδων διερυθριωμένη. *Est enim anima tanqam virgo in thalamo qodam in medio corde conqiescens; & à sensibus qinqe velut ab ancillis qibusdam stipata.* Verùm ipse περὶ τῦ ἀκαταλήπτου Orat. 5. nihil in hoc negotio certò statui posse contendit. "Οπως ἡμῶν ἐστιν ἐν τῷ σώματι, οὐδὲ τῦτο ἴσμεν εἰπεῖν. τί γὰρ ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν; ὅτι παρεκτέτακται τῷ τῦ σώματος ὄγκῳ; σωμάτων γὰρ ἴδιον τῦτο. *Qomodo in nostro sit corpore, neqe hoc scimus dicere. Qis enim hic habet qod dicat? qia per corporis molem extenditur; hoc verò corporum est proprium.* —ἀλλ' οὐκ ἐστιν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι, ἀλλ' ἐν μέρει τινὶ συνειλεκται. οὐκοῦν ἀνάγκη νεκρὰ τὰ λοιπὰ γίνεσθαι μέρη. τὸ γὰρ ἄψυχον πάντως νεκρόν. ἀλλ' οὐδὲ τῦτό ἐστιν εἰπεῖν. ἀλλ' ὅτι μὲν ἐστιν ἐν τῷ σώματι ἴσμεν, τὸ δὲ πῶς, οὐκ ἴσμεν. *Sed non est in toto corpore, verum in parte qadam coarctata. Non igitur necesse est reliquas partes emori? Nam qod animâ planè caret, est mortuum. Sed neqe hoc potest dici. Qod verò in corpore sit scimus. Ast qomodo, non scimus.* Vide in eandem mentem & Lactantium *de opific. Dei c.* 16.

Μὴ σπῶ] Vide *l.* 2. §. 2. sic *infrà* §. 32. κενὰ στωμένης.

Μηδὲ κατεντείνῃς] *Nè vehementius contendas te.* qemadmodum Naso *Pont. l.* 1. *eleg.* 6.

Non libet in tales animum contendere curas.

vel etiam, *nè in adversum contendas. nè obnitaris,* fato nimirum, ac dispositioni divinæ. Sed illud potiùs. ut *infra* §. 32. πόσοι κατεντεθέντες, *qam multi cum in rebus istiusmodi enixè se conteradissent.* & *l.* 6. §. 26. μήτι κατεντεινόμενος. *nunqid cum vocis intensione.* & *l.* 12. §. 27. ὡς ἐντελὴς πᾶν τὸ κατεντεινόμενον. *qam vile sit omne in qod studium tantopere impenditur.*

"Ορα τὰ πράγματα] Seneca *Epist.* 104. (ex Marone *Æn. l.* 6.

Terribiles visu forma, letumqe labórqe?
Minimè qidem, si rectis oculis intueri illa possit, & tenebras perrumpere. Multa per noctem habita terrori, dies vertit ad risum. cur timeat laborem vir, mortem homo? & *Epist.* 110. *Tanti putemus oculos intendere: jam apparebit, qàm brevia, qàm incerta, qàm tuta timeantur.* Vide *ad l.* 2. §. 12. & *l.* 7. §. 67.

Ὡς ἀνὴρ] qod *suprà l.* 2. §. 5. ὡς ἀῤῥην. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 2. Pugil qidam cum de vita periclitaretur, nisi membrum virile chirurgi manu abscinderetur; suadente fratre philosopho ut id fieri permitteret, recusavit, obfirmatóqe animo est mortuus. Percontante avtem qodam, qomodò id fecisset, *ut philosophus*, an *ut athleta*, responsum est, Ὡς ἀνήρ. *Ut vir.* Evripides *Cyclope.*

— ἀλλ' ὅπως ἀνὴρ ἔσῃ.
— *ut vir sis, vide.*

(qod uno verbo Hebræi דהתאושש Esajæ *c.* 46. *v.* 8. & Græci, ἀνδρίζεσθε, *viriliter agite*, Apollolus *ad Cor. Epist.* 1. *c.* 16. *v.* 23.) Idemqe *Philoctete*, à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 29. & Dione Prusæo *Orat.* 59. lavdatus, unde suppleri potest, qod Aristoteles omiserat *Ethic. Nicom. l.* 6. *c.* 8. & *Eudem. l.* 5. *c.* 8. contrà planè qàm Lambinus censuit,

Τὰς γὰρ περισσὰς καί τι πρώστονλας πλέον
Τιμῶμεν, ἀνδρὰς τ' ἐν πόλει νομίζομεν.
Præstantiores enim & plurima facientes
Honoramus, virósqe in civitate esse existimamus.

qod μεταφράζων Dio, τὰς γὰρ φανερὰς, inqit, καὶ πλειόνων ἁπτεσθαι τολμώντας, σχεδὸν τύτους ἅπαντες θαυμάζομεν, καὶ τῷ ὄντι ἀνδρας ἡγόμεθα. *Claros enim, inqe magnis suscipiendis audaces fere omnes admiramur, & revera viros existimamus.* qasi reliqi, nomine tenùs tantùm sint *viri.* Cicero in *Bruto*, §. 250. *Vidi Mitylenis nuper virum, atqe, ut dixi vidi planè virum.* Seneca *Ep.* 98. *Restituamur, ut possimus dolores, qocunqe modo corpus invaserint, perferre, & fortuna dicere; Cum viro tibi negotium est; qare qem vincas.* Æmylius apud Livium *l.* 45. *Is demum vir erit, cujus animum nec prospera flatu suo efferet, nec adversa infringet.* Seneca item *de sap. constant. c.* 1. *Tantum inter Stoicos & cæteros sapientiam professos interesse, qantum inter fœminas & mares, non immerito dixerim.* Et mox: *Stoici virilem ingressi viam.* Et Lucianus de sectis *pag.* 516. "Ηκουον ἀπάντων λεγόντων, ὡς οἱ μὲν Ἐπικούρειοι φιληδονοί εἰσιν. οἱ Περιπατητικοὶ δὲ, φιλόπλουτοι. οἱ Πλατωνικοὶ δὲ, φιλόδοξοι. περὶ δὲ τῶν Στωικῶν πολλοὶ ἔφασκον, ὅτι ἀνδρώδεις. *Ex omnibus avdivi Epicureos animum ad voluptates appellere, Peripateticos verò divitiarum amantes esse, Platonicos gloriæ cupidos. Sed qod ad Stoicos attinet, multi dicebant viriles illos esse.* indè Laërtius *l.* 6. *initio.* Τὴν Στωικὴν ἀνδρωδεστάτην dixit. *Stoicam sectam esse maximè virilem, Stoicæ sectæ addictos esse fortissimos.* Qin & Arcesilaus interrogatus, qi fieret, ut ab aliis sectis ad Epicureos multi deficerent, ab Epicureis nulli ad cæteros desciscerent, respondit, Ἐκ μὲν γὰρ ἀνδρὸς γάλλοι γίνονται. ἐκ δὲ γάλλων ἄνδρες οὐ γίνονται. *Qia ex viris spadones* (qi & evirati) *ex spadonibus verò viri nevriqam fiunt.* De Xenocrate Laërtius *l.* 4. §. 15.

Ὁ πάλαι πανῃ Ξενοκράτης ἀνὴρ γεγώς.
Xenocrates vir ille, qi unus omnibus fuit omnia.

Contrà de Antonio Plutarchus *pag.* 946. *E.* "Ενθα δὲ φανερὸν αὐτὸν ἐποίησεν, ὅτε ἄρχοντος, ὅτε ἀνδρὸς, ὅτε ὅλως ἰδίοις λογισμοῖς διοικούμενον. *Hic verò patefecit se nec ducis, nec viri, nec omnino suo uti consilio.* Ennius apud Ciceronem *offic. l.* 1. §. 61.

Vos etiam juvenes animos geritis muliebres,
Illiqe virgo viri. ---

De Alcibiade Pherecrates, referente Athenæo, *lib.* 12. *pag.* 535. *B.*

Οὐκ ἦν ἀνὴρ γὰρ Ἀλκιβιάδης, ὡς δοκεῖ,
Ἀνὴρ ἁπασῶν τῶν γυναικῶν ἐστὶ νῦν.
Nec vir putatus Alcibiades antehac,
Vir subitò factus fœminarum est omnium.

Grotius. vel ad mentem forsan poetæ propiùs,

Nunc Alcibiades, cùm nè vir qidem siet,
Factus videtur mulierum vir omnium.

ut sit oxymoron, omnium esse mulierum virum eum, qi ne vir qidem sit. Vide ad *l.* 3. §. 16. ἀνδρογύνων. Verùm istud in sensum obscœniorem dictum. Alexander Molossus, cùm in Italiam transiret, dixisse fertur, se qidem *ad Romanos ire, qasi ἀνδρωνῖτιν, in regionem virorum: Macedonem isse ad Persas, qasi γυναικωνῖτιν*, Gell. *l.* 17. *c.* 21. Diogenes itidem Lacedæmone Athenas proficiscens, in itinere qonam concederet percontanti, respondit, Ἐκ τῆς ἀνδρωνίτιδος εἰς τὴν γυναικωνίτιν. *Ex andronitide in gynæceum.* Qanqam & Spartanis ipsis *virilitatis* nomen ægrè satis & gravatim impertitus videtur. Siqidem interrogatus, πῦ τῆς Ἑλλάδος ἴδοι ἀγαθὺς ἄνδρας; *qánam in regione Græciæ viros bonos vidisset*, respondit, "Ανδρας μὲν οὐδαμῦ. παῖδας δὲ ἐν Λακεδαίμονι. *Viros qidem nusqam: pueros avtem Lacedæmone.* Idemqe cùm in Olympia præco proclamaret, Νικᾷ Διώξιππος ἄνδρας. *Vincit viros Dioxippus.* ὁ μὲν δὴ ἀνδράποδα. ἄνδρας δὲ ἐγώ. *Ille verò*, inqit, *mancipia: at ipse viros.* Laërtius *l.* 6.

Τὰ πράγματα οὐχ ἅπτεται τῆς ψυχῆς] Idem *l.* 5. §. 19.

Ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα] Ita *l.* 9. §. 15. ἔξω θυρῶν ἕστηκεν. *foris consistunt.* & *l.* 11. §. 11. οὐκ ἐπί σε ἔρχεται, *ad te non accedunt.*

Αἱ δὲ ὀχλήσεις ἐκ μόνης τῆς ἔνδον ὑπολήψεως] Idem *l.* 8. §. 47. nisi qod hîc ὑπόληψις, id est, *opinio*, ut Seneca *Epist.* 76. ibi κρίμα & δόγμα, id est, *decretum*, ut idem *Epist.* 95. dicitur. Cicero Stoicum agens *Tusc. l.* 3. *c.* 25. *Opinione turbamur. nam & metus opinio magni mali impendentis; & ægritudo est opinio magni mali præsentis; & qidem recens opinio talis mali, ut in eo rectum videatur ægri: id avtem est, ut is qi doleat, oportere opinetur se dolere.*

Πάντα ταῦτα ὅτα ὁρᾷς, ὅσον οὐδέπω μεταβάλλει] Idem *l.* 7. §. 23. Vide & *l.* 2. §. 12. Seneca *Epist.* 71. *Qid enim mutationis periculo exemptum est? non terra, non cælum, non totus hic rerum omnium contextus, qamvis Deo agente ducatur, non semper tenebit hunc ordinem; sed illum ex hoc cursu aliqis dies dejiciet. certis eunt cuncta temporibus: nasci debent. crescere, extingvi. Qacunqe vides supra nos currere, & hæc qibus innixi atqe impositi sumus, veluti solidissimis, carpentur ac desinent. nulli non senectus sua est. inæqalibus ista spatiis eòdem natura demittit.*

Καὶ οὐκ ἔτι ἔσαι] *non erunt amplius.* id scilicet qòd priùs fuerant. Vide *l.* 11. §. 35.

a Inf. §. 48. l. 6. §. 56. l. 7. §. 18.
b L. 8. §. 6.
c ὁ βίος ὑπόληψις.
l. 9. §. 19. l. 10. §. 7.
c L. 2. §. 25.
d L. 7. §. 8. l. 9. §. 8.
* νοερὸν
e L. 2. §. 16. Sup. §. 3.
f L. 3. §. 4.
g L. 9. §. 8.
h L. 5. §. 13.
i L. 11. §. 35.
k L. 5. §. 4. 13.

ὅσων ἤδη, μεταβολαῖς αὐτὰς ἐξητετύχηκας, συνεχῶς ἅμαξαν. ὁ κόσμος, ἀλλοίωσις.

§. 4. Εἰ τὸ * νοερὸν ἡμῖν κοινόν, καὶ ὁ λόγος καθ' ὃν λογικοί ἐσμεν κοινός. εἰ τοῦτο, καὶ ὁ προστακτικὸς τῶν ποιητέων, ἢ μή, λόγος κοινός. εἰ τοῦτο, καὶ ὁ νόμος κοινός. εἰ τοῦτο, πολῖται ἐσμεν. εἰ τοῦτο, πολιτεύματός τινος μετέχομεν. εἰ τοῦτο, ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις ἐστί. τίνος γὰρ ἄλλου φήσαι τις τὸ τῶν ἀνθρώπων πᾶν γένος κοινοῦ πολιτεύματος μετέχειν; ὁκεῖθεν ἢ ὁκ τῆς κοινῆς ταύτης πόλεως, καὶ αὐτὸ τὸ νοερὸν καὶ λογικὸν καὶ νομικὸν ἡμῖν, ἢ πόθεν; ὥσπερ γὰρ τὸ γεῶδές μοι ἀπό τινος γῆς ἀπομεμέρισται, καὶ τὸ ὑγρὸν ἀφ' ἑτέρας στοιχείου, καὶ τὸ πνευματικὸν ἀπὸ πηγῆς τινος, καὶ τὸ θερμὸν καὶ πυρώδες ἔκ τινος ἰδίας πηγῆς (οὐδὲν γὰρ ἐκ μηδενὸς ἔρχεται), ὥσπερ καὶ μηδ' εἰς τὸ ὂν ἀπέρχεται) ἔστω δὴ καὶ τὸ νοερὸν ἥκειν πόθεν.

§. 5. Ὁ θάνατος τοιοῦτος, οἷον γένεσις, ἀνακύκλωσις, μυσταγωγία τις ἀπλοῦς, ἀποδιάστασις εἰς τὰ ἐξ ὧν ἕκαστος συνέστηκε. τοῖς δὲ στοιχείοις αὐτοῖς οὐδὲν ἄτοπον, ἐκ τούτων ὁρᾶν ὅτι καὶ αὐτὰ μεταβολαῖς ἀεὶ χρῆται, καὶ ἀπόλλυται, καὶ ἀεὶ ἀπέρχεται εἰς τὰ ἐξ ὧν ἕκαστον αὐτῶν ἀνεκύκλησε. ἀναθυμιάσεως γὰρ ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων ἐστὶν ἡ τοῦ ὑγροῦ ἀνάδοσις, καὶ ἡ τοῦ γεώδους ἀνάληψις, καὶ ἀπὸ τούτων ἀναθυμιάσεως ἀνακύκλησις. ἐκ τούτων ἄρα ἐστὶν ἃ ἐκπορεύεται, καὶ ἐκ τούτων ἃ ἐκπορεύεται, οὐ μόνον ἐκ τῶν ἐμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ πάντων. ὁ γοῦν λόγος τῶν ἐν τῇ ὕλῃ ἐνεργούντων, ὁποῖος ἂν ἐθέλῃ καὶ ὁποῖα ἂν ἐθέλῃ, ἐπ' ἄλλα ἄττα ἐπιβλέπει ἤδη, καὶ ἄλλα ἄττα ἐπιβλέπεται. ἐπὶ τὸ ἴδιον οὖν τοῦτο ἐπιστρεπτέον, καὶ τὸν χρόνον ἐν ᾧ ἐνεργήσει τὸ ἐπ' αὐτῷ ἐπιμενετέον.

sed & perpende tecum, qàm multarum rerum mutationibus interfueris ipse. alteratione mundus constat, opinione vita.

§. 4. Si intellectus nobis communis est, etiam ratio qâ rationales dicimur communis est. si ratio, etiam ea qæ qid agendum, qid omittendum præscribit, ratio communis est. si hæc, lex qoqe communis est. hoc si conceditur, cives sumus: & hoc dato, politiæ alicujus participes: & ex consequenti, civitatis instar mundus est. ecqam enim aliam excogitaverit qisqam politiam, cujus universum genus humanum sit particeps? unde ergò nobis intellectu, ratione, atqe adeò lege agere posse, nisi indè, à communi illa civitate? sicut enim qicqid in me terreum existit, à terra aliqa mihi pro parte mea obvenit; qicqid humidum, ab elemento diverso; qicqid aëreum, à fonte suo aliqo; qicqid calidum & igneum item à fonte aliqo peculiari: (nihil enim ex nihilo provenit, avt ad nihilum redit) sic & intellectus alicunde manat.

§. 5. Tale qiddam mors est, qale nativitas; natu-

ANNOTATIONES.

Ὁ κόσμος, ἀλλοίωσις] hoc est, ἐν διηνεκεῖ ἀλλοιώσει, *in jugi alteratione.* ut *l.* 9. §. 19. ità Plato in *Theæt. pag.* 115. *C.* τὸ πᾶν κίνησις, καὶ ἄλλο παρὰ τοῦτο οὐδέν. *Universum hoc motus est, & aliud præter motum nihil.* qod mox explicans, dicit, πάντα ἀεὶ κινεῖσθαι. & πάντα ἀεὶ γίγνεσθαι. qod Hippocrates *de diæt. l.* 1. *pag.* 8. Ξυμμισγόμενα καὶ διακρινόμενα ἀλλοιοῦται. *Commixta & discreta alterantur.* Vide *ad l.* 10. §. 7. Tertullianus *de pallio c.* 2. *Certè habitum vertere naturæ solius solenne munus est. fungitur & ipso mundus iste, qem incumbimus. metatio certè nostra, totum verssiforme est. dies & nox invicem vertunt. Sol stationibus annuis, Luna modulationibus menstruis variat. Syderum distincta confusio interdum dejicit aliqid, interdum resuscitat. cæli ambitus, nunc sub divo splendidus, nunc nubilo sordidus: avt imbres ruunt, avt siqa missilia cum imbribus, dehinc subtillum, & denuo sudum. Sic & mari fides insamis, dum & flabris aqè mutantibus, de tranqillo probum, de fluctris temperatum, & extemplo de decumanis inqietat. Sic & terram si recenseas temporatim vestiri amantem, propè sis eandem negare, memor viridem cùm conspicis flavam; mox visurus & canam. Cæteri qoqe ejus ornatus siqid, non aliud ex alio mutant, & montium scapula decurrendo, & fontium vena cavillando, & fluminum via abhumando. mutavit & totus mundus aliqando, aqis omnibus obsitus. Sed & enatando rursus in forma: mutavit rursus orbis, alius idem.* Vise sis eundem argumentum idem pereleganter prosequentem, *de resurrect. carn. c.* 12. Vide & *l.* 2. §. 3. & *l.* 8. §. 6.

Ὁ βίος ὑπόληψις] *Vita tota in opinione consistit.* qod *l.* 2. §. 15. πᾶν ὑπόληψις. *Omnia sunt sita in opinione.*

§. 4. Τὸ νοερὸν ἡμῖν κοινόν] qod *suprà l.* 3. §. 4. συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν. *Cognatum esse rationale omne.* Et adhuc pleniùs, *l.* 9. §. 8. Εἰς τὰ λογικὰ ζῶα μία νοερὰ ψυχὴ μεμέρισται. *Anima una intellectiva in rationalia dispertitur.*

Ὁ κόσμος ὡσανεὶ πόλις] Idem *suprà* §. 3. Vide ad *l.* 3. §. 11. Epictet. *l.* 3. *c.* 24. Ὅτι ὁ κόσμος ἓν μία πόλις ἐστί. καὶ ἡ ὕλη, ἐξ ἧς δημιούργηται, μία. *Mundus hic una est urbs, & una, qâ constat, natura.* Tertullianus *apolog. c.* 38. *Unam omnium rempublicam agnoscimus mundum.* Cicero *paradox.* 2. *Exilium non est eis terribile, qi omnem orbem terrarum unam urbem esse ducunt.*

Τίνος γὰρ ἄλλου — κοινοῦ πολιτεύματος] nullius certè alius homines indiscriminatim universi. at Christicolas alius, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. utì Pavlus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20.

Ἐκεῖθεν] de communi isto animarum rationalium fonte, idem ferè *l.* 9. §. 8. hoc est, qod *l.* 2. §. 4. dixerat, esse *mentem* cujusqe τοῦ τὸν κόσμον διοικοῦντος ἀπόῤῥοιαν. *defluxum qendam mentis mundi gubernatricis.* Vide *infrà* §. 40.

Ἀπὸ πηγῆς τινος] Arnob. *l.* 2. ex Stoicorum an Platonicorum sententiâ; *Uno ex fonte omnium nostrûm defluunt animæ.*

Οὐδὲν ἐκ τοῦ μηδενὸς ἔρχεται. ὥσπερ μηδ' εἰς τὸ ἐκ ὂν ἀπέρχεται.] Ità *l.* 5 §. 13. Contrà qàm Evripides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122.

— τὸ μηδὲν εἰς ὀδὲν ῥέπει.
— *nil qod erat, in nil abit.*

& qàm Tertullianus *adversf. Hermog. Omnia ex nihilo edita, in nihilum perventura.* Persius *Sat.* 3.

— *gigni*
De nihilo nihil; in nihilum nil posse reverti.

Philo *de mundo* 9. *D.* Ὥσπερ γὰρ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος οὐδὲν γίνεται, οὐδ' εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεται. ἐκ τοῦ γὰρ οὐδαμῆ ὄντος ἀμήχανόν ἐστι γενέσθαί τι. τότε δὲ ἐξαπολέσθαι, ἀνήνυστον καὶ ἄπαυστον. *Nam sicut è nihilo nihil fit, sic nihil corruptione redigitur in nihilum. Nam ex non existente impossibile est qicqam fieri, & ens prorsus interire impossibile creditur.* Qi locus Ludovico Nagoralæ vitii suspectus habetur. itaqe legi postulat pro ἀνύπνυστον, ἀνήπνυστον, & ἄπιστον pro ἄπαυστον. Ocellus Lucanus *de universit. c.* 1. §. 11. Ἀμήχανον γὰρ τὸ ὂν ἐκ τῶν μὴ ὄντων ἀποτελεῖσθαι, ἢ εἰς τὸ μὴ ὂν ἀναλυθῆναι. *Fieri enim non potest, ut id qod est, avt ex nihilo fiat, avt in nihilum abeat.* Epicurus pariter *Epist. ad Herodotum* apud Laërtium *l.* 10. §. 38. Πρῶτον μέν, ὅτι οὐδὲν γίνεται ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, πᾶν γὰρ ἂν ἐκ παντὸς ἐγίνετ' ἄν, σπερμάτων γε οὐδὲν προσδεόμενον. καὶ εἰ ἐφθείρετο δὲ τὸ ἀφανιζόμενον εἰς τὸ μὴ ὄν, πάντα ἂν ἀπολώλει τὰ πράγματα, ἐκ ὄντων εἰς ἃ διελύετο. *Primùm qidem, qòd nihil fiat ex eo qod non est. Omne enim ex omni fieret, seminibus nihil indigens. Sed & si qod occidit, interiret in id qod non est, omnia jamdudum interissent, cum ea non essent, in qæ dissolvebantur.* Qod Lucretius Epicuri μυσταγωγὸς καὶ ἱερομύστης *l.* 1.

Principium hinc qojus nobis exordia sumet:
Nullam rem è nihilo gigni; nil posse creari
De nihilo. —

Et mox:

Nam si de nihilo fierent; ex omnibu' rebus
Omne genus nasci posset, nil semine egeret.

Sed & Democritus apud eundem *l.* 9. §. 44. Μηδὲν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γίγνεσθαι, μηδὲ εἰς τὸ μὴ ὂν φθείρεσθαι. *Nihil ex eo, qod non sit, fieri, neqe in id, qod haudqaqam sit, corrumpi.* Aristoteles etiam *physic. l.* 1. *c.* 4. Τὸ γιγνόμενον ἐκ τῶν μὴ ὄντων γίγνεσθαι ἀδύνατον. περὶ γὰρ ταύτης ὁμογνωμονοῦσι τῆς δόξης πάντες οἱ περὶ φύσεως. *Omne qod fit, ex iis, qæ non sunt, fieri impossibile est: de hac enim conveniunt opinione omnes qi de natura scripserunt.* Et rursus *c.* 8. Κοινὴ δόξα τῶν φυσικῶν, οὐδὲν γίγνεσθαι ἐκ τοῦ μὴ ὄντος. *Communis est opinio physicorum nihil fieri ex eo qod non sit.* & *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 3. Ὁ μάλιστα φοβούμενοι διετέλεσαν οἱ πρῶτοι φιλοσοφήσαντες, τὸ ἐκ μηδενὸς γίνεσθαι προϋπάρχον. *Qod maximè timentes erant, qi primi philosophati sunt, ex nullo generari præexistente.* Atqe huc pertinet, qod de priscis philosophis idem *Physic. l.* 1. *c.* 8. Οἱ κατὰ φιλοσοφίαν πρῶτοι ζητοῦντες τὴν ἀλήθειαν, *Philosophi primùm qærentes veritatem.* — Φασὶν ὅτι γίνεσθαι τῶν ὄντων οὐδέν, ὅτε φθείρεσθαι. *Dicúntque neqe fieri eorum, qa sunt, ullum, neqe corrumpi.* neqe enim simpliciter, avt produci avt corrumpi qicqam, ei negabant; sed nihil avt è nihilo produci, avt in nihilum evanescere; verùm substantiam ipsam semper manere, novis affectibus sibi invicem succedentibus, asserebant. qod & Aristoteles ipse agnoscit, τῶν μετὰ τὰ φυσικά, *l.* 1. *c.* 3. Τῶν δὲ πρώτων φιλοσοφησάντων οἱ πλεῖστοι τὰς ἐν ὕλης εἴδει μόνον ὑπέθεσαν ἀρχὰς εἶναι πάντων. ἐξ ἧς γάρ ἐστιν ἅπαντα τὰ ὄντα, καὶ ἐξ ἧς γίγνεται πρώτης, καὶ εἰς ὃ φθείρεται τελευταῖον, τῆς μὲν οὐσίας ὑπομενούσης, τοῖς δὲ πάθεσι μεταβαλλούσης, τοῦτο στοιχεῖον καὶ ταύτην τὴν ἀρχὴν φασιν εἶναι τῶν ὄντων. καὶ διὰ τοῦτο, ὅτε γίνεσθαι οὐδὲν οἴονται, ὅτε ἀπόλλυσθαι, ὡς τῆς τοιαύτης φύσεως ἀεὶ σωζομένης. *Plurimi igitur eorum, qi primò philosophati sunt, solas illas existimarunt omnium esse principiò, qa in materiæ specie sunt. Ex qo enim omnia entia sunt, & ex qo primò fiunt, & ad qod ultimum corrumpuntur substantia qidem permanente, mutata verò passionibus, hoc elementum, & hoc omnium entium esse principium ajunt: & ob hoc nihil fieri, neqe corrumpi opinantur, tanqam hujuscemodi natura semper conservata.* Itaqe Cicero *de divinat. l.* 2. §. 37. *Non ergò omnium interitus atqe obitus natura conficiet: & erit aliqid, qod avt ex nihilo oriatur, avt in nihilum subitò occidat. qis hoc physicus dixit unqam?* De posteriore membro Vide *l.* 11. §. 35. Vide & *l.* 8. §. 18. & *l.* 10. §. 7.

§. 5. Ὁ θάνατος τοιοῦτος, οἷον γένεσις] Siqidem, ut Aristoteles

naturæ utrumqe myſterium eſt. ex eiſdem elementis concretio illîc, in qæ iſtîc reſolutio. nihil omnino, cujus qenqam pudeat: cùm nihil ſubſit, qod animali intellectu prædito non congruat, vel conſtitutionis ejuſdem rationi repugnet.

§. 6. Ab ejuſmodi hominibus fieri iſtiuſmodi neceſſe eſt. ſiqis aliter vult eſſe, idem ficum ſucco acri carere velit. illud interim omnino memineris, brevi futurum; ut veſtrum uterqe defungatur:

[a] φύσεως μυσήριον, [b] σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων * εἰς ταυτὸ. ὅλως ἢ [c] ὀκνεῖφ' ὧν τις αἰσχυνθείη. τὸ γὰρ πυρέττειν οὐδὲ τὸ ἐξῆς τῷ νοερῷ ζώῳ, οὐδὲ τὸν λόγον τῆς θνησκοῦς.

a L. 2. §. 12.
b L. 5. §. 4.
[* καὶ διάλυσις εἰς f.
c Inf. §. 42. l. 2. §. 11.

§. 6. Ταῦτα ἅτως ὑπὸ τῶν τοιούτων πέφυκε γίνεσθ[d] ἐξ ἀνάγκης. ὁ δὴ τοῦτο μὴ θέλων, θέλει [e] τὸν συκῆν ὀπὸν μὴ ἔχειν. ὅλως δ' ἐκεῖνο μέμνησο, ὅτι [f] ἔντ[ο]ς ὀλιγίστου χρόνου καὶ σὺ καὶ ἕτ[ο]ς τεθνήξεσθε.

d L. 8. §. 14.
e L. 8. §. 15.

[a] μετὰ

ANNOTATIONES.

Stoteles *de gener, & corrupt. l.* 1. *c.* 3. Ἔστι ἡ θατέρου γένεσις ἀεὶ, ἐπὶ τῶν ὑστῶν, ἄλλου φθορά. καὶ ἡ ἄλλου φθορὰ, ἄλλου γένεσις. *Generatio unius, corruptio alterius; & corruptio unius, generatio alterius.* At Apollonius Tyanæus *Epiſt.* 66. Θάνατ[ο]ς οὐδείς ἐστιν, ἢ μόνον ἐμφάσει. καθάπερ οὐδὲ γένεσις ἔστιν, ἢ μόνον ἐμφάσει. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ὑσίας τραπὲν εἰς φύσιν, ἔδοξε γένεσις. τὸ δὲ ἐκ φύσεως, εἰς ὑσίαν κατὰ ταὐτά, θάνατ[ο]ς. ὅτε γιγνομένου καὶ ἀληθείαν τινος, ὅτε φθειρομένου ποτέ. μόνον δὲ ἐμφανὲς ἅντος, ἀοράτου τε ὑστέρου, τοῦ μὲν διὰ παχύτητα τῆς ὕλης, τοῦ δὲ διὰ λεπτότητα τῆς ὑσίας, ὅσης μὲν ἀεὶ τῆς αὐτῆς, κινήσει δὲ διαφερούσης καὶ στάσει. *Mors nulla eſt, cujuſcunqe tandem ſit, niſi ſpecie & apparitione tantum: qemadmodum neqe generatio cujuſqam eſt, niſi duntaxat apparitione. Nam ipſa converſio ex ſubſtantia in naturam generatio videtur eſſe. Rurſus in iiſdem converſio naturæ in ſubſtantiam mors, qum neqe generetur qidqam revera, neqe intereat unqam, ſolumqe ſub oculorum ſenſum cadat, & poſtea rurſus evaneſcat, qorum illud qidem fit ob materiæ denſitatem: hoc autem ob ſubſtantiæ tenuitatem, qæ qum perpetuò maneat eadem motu ſolum diſſert & poſitione.* Porphyrius apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 40. ex Pythagoreorum ſententia, Τὸν δικαίως ἀναιρεῦντα, πρὸς τὸ ἀποθησκειν τοῦτον τὸν λόγον ἔχειν, ὃν ὁ γενῶν ἔχει πρὸς τὸ γενώμενον. ἑκατέραν γὰρ εἶναι τῆς ψυχῆς μεταβολήν. τὴν μὲν εἰς σῶμα, γένεσιν. τὴν δὲ ἀπὸ σώματ[ο]ς, θάνατον προσαγορευομένην. *Qi juſtè interimat, ita cum intereunte comparari, ut patrem cum prole. Utramqe ſiqidem animæ eſſe mutationem, cum corpore qidem conjunctam ortum, ab eo autem ſejunctam interitum dictam.*

Φύσεως μυσήριον] Ità *l.* 2. §. 12. φύσεως ἔργον. Senecæ *excerpt. Morieris. iſta hominis natura eſt, non pœna.'*

Σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων εἰς ταὐτά] deeſſe videntur voces aliqot, neceſſariò ſupplendæ, ut ſenſus ſit integer. [καὶ διάκρισις] εἰς ταὐτά. vel ut *l.* 10. §. 7. [καὶ διάλυσις] εἰς ταὐτά. Ità Ariſtoteles *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 1. Συνιόντων καὶ διαλυομένου (τῶν στοιχείων) ἡ γένεσις συμβαίνει καὶ ἡ φθορά. *Cocuntibus & diſſolutis elementis generatio contingit & corruptio.* Et *c* 2. Γίνεσθαι καὶ φθείρεσθαι συγκρινόμενα καὶ διακρινόμενα. *Generari qidem & corrumpi qæ congregantur & diſgregantur.* Ibidémqe Democritus & Levcippus, διακρίσει, καὶ συγκρίσει, γένεσιν καὶ φθοράν, *ſegregatione & congregatione generationem & corruptionem* definiunt. Empedocli qoqe, ὅτι φύσις οὐδενός ἐστιν, Ἀλλὰ μόνον μίξις τε διάλλαξίς τε μιγέντων, *Qod nullius natura eſt, ſed ſolum miſtio, & ſedus miſtorum,* qod idem & τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, *l.* 4. *c.* 1. reperitur. de qo tamen videatur Plutarchus *adv. Color.* Epictetus *lib.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' ἤδη καιρὸς, ἀποθανεῖν. μὴ τραγῴδει τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' εἰπὲ ὡς ἔχει. ἤδη καιρὸς τὴν ὕλην, ἐξ ὧν συνῆλθεν, εἰς ἐκεῖνα πάλιν ἀναλυθῆναι. καὶ τί δεινόν; τί μέλλει ἀπόλλυσθαι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ; τί γενέσθαι καινὸν, παράλογον; *At jam tempus eſt moriendi. Noli rem exaggerare, ſed dic qemadmodum ſe habet. jam tempus eſt materiæ in illa, unde conflata fuit, reſolvendæ. Qid hoc mali habet? Qid perieturum eſt in mundo? qid fiet novum aut admirabile?* Vide *l.* 5. §. 4. & 13. & *infrà* §. 30. & *l.* 7. §. 50. & *l.* 8. §. 18.

Ἐφ' οἷς ἂν τις αἰσχυνθείη] οὐ γὰρ τὸ πυρέττειν αἰσχρὸν, οὐδὲ τὸ ἀποθνήσκειν. *Non enim febricitare, neqe mori inhoneſtum eſt.* Dio Pruſæus *Orat.* 33. & Marc. *l.* 12. *c.* 23. ἡ κατάπαυσις τοῦ βίου οὐ κακὸν, ὅτι οὐδὲ αἰσχρόν. *Vitæ ceſſatio non eſt malum cuiqam, qia nec inhoneſtum.*

Οὔτε παρὰ τὸ ἐξῆς τῷ νοερῷ ζώῳ] qia ſcilicet eſt θνητὸν ζῶον, *animal mortale ſuprà* §. 3. Itaqe Anaxagoras, nunciatâ filii morte; ἤδειν, ὅτι θνητὸν ἐγέννησα υἱόν. *Sciebam filium me genuiſſe mortalem.* Plutarchus *ad Apollon. pag.* 118. *D.* & *de manſvet.* vel, ut idem *de tranqil. pag.* 474. *D.* & Galenus *de dogm. Hippocr. & Plat. l.* 4. *c.* 13. ἤδειν θνητὸν γεννήσας. vel etiam ut Laërtius *l.* 2. §. 13. qi liberos plures ſimul amiſſos refert, ἤδειν αὐτοὺς θνητοὺς γεννήσας. *Scivi eos mortales natos eſſe.* Et Ælianus *lib.* 3. *cap.* 2. ἤδειν θνητοὺς γεγεννηκότας. ubi tamen legendum γεγενικὼς, ex Dionis Pruſæi *Orat.* 37. & Epicteto *Diſſert. l.* 3. *c.* 24. Cicero *Tuſcul. l.* 3. *Sciebam me genuiſſe mortalem.* Valerius Maximus *l.* 5. *c.* 10. *Ego illum ex me natum ſciebam eſſe mortalem.* At turpiſſimè ac ſceleſtiſſimè hominis monſtrum merum Gallienus ille Imperatoris nomine indignus, qi (ut refert Trebellius) ubi de Valeriano patre comperit, qòd à Perſis captus eſſet, id qod philoſophorum optimus de filio amiſſo dixiſſe fertur, *ſciebam me genuiſſe mortalem,* de patre dixit Imperatorum peſſimus, *ſciebam patrem meum eſſe mortalem.* ità cùm patris miſerias ludibrio haberet, A non deſuit tamen Annius Cornicula, qi eum qaſi *conſtantem principem* laudaret. Cæterùm, qod Seneca *Epiſt.* 99. *Cui naſci contigit, mori reſtat.* & *Epiſt.* 30. *Vivere noluit, qi mori non vult. vita enim cum exceptione mortis data eſt.*

Οὐδὲ παρὰ τὸν λόγον τῆς πυρατευῆς] qia, ἡ τοῦ σώματ[ο]ς σύγκρισις ἔυσηπτ[ο]ς. *Corporis fabrica putreſcere prona. l.* 2. §. 17. Et, ut Epictetus *infrà* §. 41. ψυχάριον εἰ βασάζον νεκρόν. *Animula es bajula cadaveris.* Seneca *ad Marc. c.* 11. *Mortalis nata es; mortales peperiſti. putre ipſa fluidumqe corpus, & caſibus morbiſqe repetita, ſperaſti tam imbecillâ materiâ ſolida & æterna geſtaſſe?* Et mox: *Qid eſt homo? qodlibet qaſſum vas, &* B *qodlibet fragile. jactatu, non tempeſtate magnâ, ut diſſiperis, eſt opus. ubicunqe arietaveris, ſolveris. Qid eſt homo? imbecillum corpus & fragile, nudum, ſuapte naturâ inerme, alienæ opis indigens, ad omnem fortunæ contumeliam projectum: cùm benè lacertos exercuit, cujuſlibet feræ pabulum, cujuslibet victima: ex infirmis fluidiſqe contextum; frigoris, æſtûs, laboris impatiens: ipſo rurſus ſitu & otio iturum in tabem: alimenta metuens ſua; qorum modò inopiâ, modò copiâ rumpitur: anxiæ ſolicitaqe tutelæ; precarii ſpiritûs & malè hærentis.* Plutarchus *ad Apollon. pag.* 106. *D.* Τί δὲ θαυμαστὸν, εἰ τὸ τμητὸν τέτμηται, εἰ τὸ πηκτὸν πέπηκται, εἰ τὸ καυσὸν κέκαυται, εἰ τὸ C φθαρτὸν ἔφθαρται; *Qid verò admirationis meretur res, ſi ſciſſum eſt qod erat natura ſciſſile, aut liqatum qod liqabile, aut crematum qod uſtile, ſi periit qod ita erat natum ut interire poſſet.* Auguſtinus jam morti propinqus, acceptis cladibus, qæ per barbarorum incurſiones paſſim contigerant, ſapientis cujuſdam ſententiâ ſe conſolabatur, dicens; *Non erit magnum, qod cadunt ligna & lapides, & moriuntur mortales.* Poſidonius in *vit. Aug.*

§. 6. Ταῦτα ἅτως] Abrupta iſta; nec cum prioribus cohærentia, & ἀκέφαλα inſuper. Monitum continent & munimentum adverſus injurias & contumelias ab improbis illatas: *Talia*, inqit, *ab iſtiuſmodi perpetrari ſolenne eſt.* Seneca *Excerpt. Malè de te loquuntur homines. ſed mali. moverer, ſi judicio hoc facerent. nunc morbo faciunt. faciunt, qod ſolent. quibuſdam enim canibus ſic innatum eſt, ut non pro feritate, ſed pro conſvetudine latrent.* Iſta autem cum præcedentibus malè conferruminavit editor ille Lugdunenſis.

Ἐξ ἀνάγκης] *aliter neqeunt.* Gregorius Nazianzenus *de pace Orat.* 3. Κακῶς λέγουσιν, ἐπειδὴ καλῶς οὐκ ἐμάθον. *Male loquatur, qoniam bene loqi non didicerunt.* Qod idem apud Laërtium *l.* 2. §. 35. Socrates. Sed & Leotychides Ariſtonis Laco, apud Plutarchum in *apophth.* Οὐ θαυμάζω. καλῶς γὰρ λέγειν οὐδεὶς ἂν αὐτῶν δυνεθείη. *Non miror, bene enim eorum nemo loqi* E *poſſet.* Senecæ *excerpt. Malè de te loquuntur. Benè neſciunt loqi.* Ità *ſuprà* §. 3. Ἄκοντες ἁμαρτάνουσι. *inviti delinquunt.* Et *l.* 8. §. 14. ἀναγκάζονται ὅτως ποιεῖν. *neceſſario faciunt qæ faciunt.* Et *l.* 10. §. 40. βιάζεται. *cogitur.* Pari modo ille apud Epicharmum in *Hercul. fur.* ſe excuſat, referente Evſtratio *in Ariſtot. ethic. l.* 3. *c.* 5.

Ἀλλὰ μὰν ἐγὼ ἀναγκαίως τὰ δὲ πάντα ποιέω.
Hæc ego ex neceſſitate facio, qæ facio, omnia.

Grotius. Neqe tamen Zenonis ſervulo præſcriptio ea proderat, qi cùm ob furtum à Domino caſtigatus, εἴμεθό μοι κλέψαι, *in fatis ſibi* diceret *fuiſſe, ut furaretur*, reſpondit ille, Καὶ δαρῆναι. *in fatis iiſdem fuiſſe & ut caderetur.* Sed nec Spartani ſervo, qi cùm inter flagella, ſubinde clamaret, Ἄκων ἥμαρτον, *Invitus peccavi*; regeſſit herus, Ἄκων τοίνυν καὶ κολάζω. *invitus ergò plectere.* Vide *ad lib.* 7. §. 63.

Θέλει τὴν συκῆν ὀπὸν μὴ ἔχειν] Idem planè *l.* 12. §. 16. affine qippiam & *l.* 8. §. 15. Lactis avtem ſive liqoris ficulnei meminiſſe videtur; ὅτι συκῆς ὀπὸς πάντων δριμύτατος. *qod ficî ſuccus omnium acerrimus.* ut Ariſtoteles *problem. l.* 20. *c.* 18. ſive, ut Plinius *l.* 23. *c.* 7. qoniam *ficî ſuccus lacteus aceti naturam habet: itaqe coaguli modo lac contrahit.* qod aliter pavlò Dioſcorides *l.* 1. *c.* 183. πηκτικός ἐστι γάλακτ[ο]ς, ὥσπερ ἡ πιτύα. λύει δὲ τὸ πεπηγὸς, ὡσπερ τὸ ὄξ[ο]ς. *Coaguli modo lac contrahit, coagulatumqe aceti modo diſſolvit.* Sed & aliis dotibus havd pavcis ſuccus is nobilis, qas apud eoſdem videre licet. Ad Marci mentem Seneca *de ira l.* 2. *c.* 10. *Non iraſcetur ſapiens peccantibus. qare? qia ſcit neminem ſapientem naſci, ſed fieri. Scit pavciſſimos omni ævo ſapientes evadere. qia conditionem humanæ naturæ perſpectam habet. nemo avtem naturæ ſanus iraſcitur. qid enim ſi mirari velit, non in ſylveſtribus dumis poma pendere? qid ſi miretur ſpineta ſentéſqe non utili aliqâ fruge compleri? nemo iraſcitur, ubi vitium natura defendit.*

Ἐντὸς ὀλιγίστου χρόνου καὶ σὺ καὶ ὅτ[ο]ς τεθνήξεσθε] Ità *l.* 7.

a L.5.§.33. Inf.§.33.l.8.§.25.
a μὴ βαρχὺ ἢ ἀδὲ ὄνομα ὑμῶν ὑπολειφθήσε).

b L.7.§.14. l.8.§.40.47.49.
§.7. b Ἄρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρ) τὸ, βέβλαμμαι. ἆρον τὸ βέβλαμμαι, ἦρ) ἡ βλάβη.

c L.7.§.64. d L.2.§.1.
§.8. c Ὁ χείρω αὐτὸν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον ἀ ποιεῖ, τοῦτο ἀδὲ τ βίον αὐτοῦ χείρω ποιεῖ, d ἀδὲ βλάπτει, ἔτε ἔξωθεν, ἔτε ἔνδοθεν.

e L.2.§.3.l.3.§.4. * ἔνεκα f. * ἡ φ. f.
§.9. e Ἠνάγκασαι * ἡ ξ συμφέρον] * φύσις ξ τὸ ποιεῖν.

f L.3.§.4. * -βῶς g Inf.§.45.l.6.§.38. h L.7.§.31.l.10.§.25. * τῷ Lug.
§.10. f Ὅλ πᾶν τὸ συμβαίνον, δικαίως συμβαίνει. ὅ ἐὰν ἀκριβῶν * φυλάσσης, εὑρήσεις g ἀ λέγω μόνον χ τὸ ἐξῆς, ἀλλ' ὅτι χ τὸ δίκαιον, καὶ h ὡς ἂν ὑπό τινος ἀπονέμον] τὸ καλ ἀξίαν. φυλάσσε ἄν ὡς ἦρξω. χ ὅ, τ ἂν * τῷ ποιῇς, σὺν τούτῳ πίει, σὺν τὸ * ἀγαθὸς εἶναι.

tum pavlò pòst nè nomina qidem utriusqe superfutura.

§. 7. Opinionem tolle, tollitur simul & qerimonia illa, læsus sum. hoc sublato, tollitur damnum omné.

§. 8. Qod hominem ipsum sese deteriorem non facit, nec vitam illius fecerit deteriorem; sed nec damno avt interiore avt exteriore affecerit.

§. 9. Commodi sui cavssâ natura facere hæc cogitur.

§. 10. Cogita, etiam justè contingere, qicqid contingit, id qod si sedulò observaveris, facilè deprehendes; non ex connexione duntaxat necessaria, sed ex ratione justa conseqi universa, & tanqam ab eo, qi pro dignitate cuiqe suum tribuit, provenire. hoc itaqe, prout cepisti, observare pergas; & qicqid feceris, bonum te præstes, qomodo

ANNOTATIONES.

§. 22. μετ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξετε. *Pavlò pòst utrosqe vestrùm morti concessuros.* Seneca *de ira lib.* 3. *c.* 42. *Nulla res adversùs iram magis proderit, qàm cogitatio mortalitatis. sibi qisqe, ut alteri, dicat; Qid juvat tanqam in æternum genitos iras indicere, & brevissimam ætatem dissipare? Qid ruimus in turbam? qid certamina nobis accersimus? qid imbecillitatis oblisi, ingentia odia suscipimus, & ad frangendum fragiles consurgimus? jam istas inimicitias, qas implacabili germus odio, febris avt aliud malum corporis vetabit geri. jam par acerrimum media mors dirimet. qid tumultuamur, & vitam seditiosi conturbamus? stat super caput fatum, & pereuntis dies imputat, propiúsqe ac propiùs accedit istud tempus qod aliena destinas morti, fortassè* [havd] * *citra tuam est.* [* *circa* Lipsius] Et rursus: *Qin potiùs vitam brevem colligis, placidámqe & tibi & cæteris præstas. qin potius amabilem te, dum vivis, omnibus; desiderabilem, cùm excesseris, reddis. Qid servo, qid domino? qid regi, qid clienti tuo iraseris? sustine pavllum. venit ecce mors, qæ nos pares faciat. Ridere solemus inter matutina arena spectacula, tavri & ursi pugnam inter se colligatorum; qos cùm alter alterum vexárit, suus confector expectat. Idem facimus. aliqem nobiscum alligatum lacessimus: cùm victo victoriqe finis aqe maturus immineat. numqid amplius isti cui iraseris, qàm mortem optas? etiam te qiescente morietur. perdis operam: facere vis, qod futurum est. Qieti potiùs pacatiqe, qantulumcunqe supereſt, transigamus. sive de ultimis supplicijs cogitas, sive de levioribus, qantulum est temporis, qò avt ille pœnâ suâ torqeatur, avt tu malum gavdium ex alienâ percipies? jam ipsum spiritum expuimus interim, dum trahimus. dum inter homines sumus, colamus humanitatem: non timori cuiqam, non periculo simus. detrimenta, injurias, convitia, vellicationes contemnamus, & magno animo brevia feramus incommoda. dum respicimus, qod ajunt, versamúsqe nos, jam mortalitas aderit.* Pervulgatum est illud, ad qod ille respexit, qódqe Aristoteles exhibet, *Rhetor. lib.* 2. *c.* 21.

Ἀθάνατον ὀργὴν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν.
Iram cave immortalem mortalis geras.

Sive, ut Gnomologus vetus;

Ἀθάνατον ἔχθραν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν.
Mortalis odia nè gere immortalia.

Qod latiùs extulit Evripides in *Philoctete* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 20.

Ὥσπερ δὲ θνητὸν καὶ τὸ σῶμ' ἡμῶν ἔφυ.
Οὕτω προσήκει, μηδὲ τὴν ὀργὴν ἔχειν
Ἀθάνατον; ὅστις σωφρονεῖν ἐπίσταται.
Mortale qando corpus est homini datum;
Nec odia debet gerere immortalia,
Qisqis magistrâ sapere naturâ volet.

Grotius. Romanis, ab Hetruscis missi de Tarqinio legati, apud Dionysium Halicarnassæum *l.* 5. *pag.* 280. Δεῖν ἀνθρώπους ὄντας, μηδὲν ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν φρονεῖν, μηδὲ ἀθανάτους ἔχειν τὰς ὀργὰς ἐν θνητοῖς σώμασιν. *Oportere homines cum sint, non sapere supra humanam conditionem, neqe immortales iras gerere in corporibus mortalibus.* Et Marcio mater apud eundem *lib.* 8. *pag.* 521. ubi Deos etiam, per gravia atqe atrocia peccantibus iratos, muneribus precibúsqe leniri dixerat, εἰ μὴ σὺ, inqit, ἀξιοῖς, τὰς μὲν Θεῶν ὀργὰς θνητὰς εἶναι, τὰς δὲ τῶν ἀνθρώπων, ἀθανάτους. *Nisi fortè tibi æqum videtur, deorum iras mortales esse, at iras hominum immortales.* Creon tamen apud Sophoclem in *Oedip. Colon.*

Θυμῷ γὰρ ἀδὲν γῆρας ἐστιν ἄλλο πλὴν θανεῖν.
Iræ senectus unica est, vita exitus.

Et ulteriùs etiam Phalaris *Epist.* 51. Τῆς μὲν τῶν ἄλλων ἔχθρας ὅσοι τι κακὸν μὲ δεδράκασιν, ὡς παρακαλεῖς, κἂν ἐπιλαθοίμην. θνητὸς γὰρ ὅλος, ἀθάνατον ὀργὴν ἔχειν, ὡς φασί τινες, ἀ προσήκει. τῆς μέν τοι, Πύθωνος εἰς ἐμαυτὸν δυσμενείας, ἀ μόνον ζῶν, ἀλλ' ἀδ' ἂν ἀποθανών, ὃ πᾶσι συμβαίνει τοῖς τετελευτηκόσιν, ἐπιλαθοίμην. *Reliqorum simultates & inimicitiam, qotqot mihi damnum dederunt, facilè tuâ avtoritate oblivioni mandaverim. Mortales enim cum sumus, sempiternam, ut qidam ajunt, iram tenere non debemus: at Pythonis odium non modò vivus, sed ne mortuus qidem, qod tamen omnibus è vita discedentibus contingere solet, è memoria abolevero.*

Οὐδὲ ἄνομα ὑμῶν ὑπολειφθήσεται] Vide *infrà* §. 33. & *lib.* 8. §. 25. Hesiodus *Oper. l.* 1. *v.* 153.

Βῆσαν εἰς ἐυρώεντα δόμον κρυερὸν Ἄϊδαο,
Νώνυμοι. —
Descenderunt tenebricosam in domum horribilis Plutonis
Ignobiles. —

qo loco (ut obiter adnotem) ἐυρώεντα malim vertere, *situ obsitum*, qàm cum interpretibus, *latum.*

§. 7. Ἆρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρται τὸ, βέβλαμμαι] Idem ferè *l.* 7. §. 14. & *l.* 8. §. 35. 41. 47. & *l.* 12. §. 22. 25. Huc illud Menandri, apud Plutarchum *de tranqill.* & *de exil.* & apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 109.

Οὐδὲν πέπονθας δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ.
Nil passus es mali, ipse ni pro te feras.

Epictetus *Enchirid. c.* 29. Σὺ γὰρ ἄλλῳ ἀ βλάψει, ἂν μὴ σὺ θέλῃς. τότε δὲ ἴση βεβλαμμένῳ, ὅταν ὑπολάβῃς βλάπτεσθαι. *Te enim alius non ladet, nisi ipse velis. Tum autem læsus eris, cùm te ladi existimaris.*

§. 8. Ὁ χείρω αὐτὸν ἑαυτοῦ ἄνθρωπον ἀ ποιεῖ] qod *lib.* 7. §. 64. ἀδὲ τὴν διάνοιαν τὴν κυβερνῶσαν χείρω ποιεῖ. *Nec mentem gubernatricem fac deteriorem.* qia scilicet *Animus cujusqe, is est qisqe.* Cicero *Somn. Scip.* Vide *l.* 2. §. 1.

§. 9. Ἠνάγκασαι] Ità *l.* 2. §. 3. Πρόσεστι δὲ τὸ ἀναγκαῖον. *Accedit & necessitas qadam.* ibi vide. commation avtem hoc superioribus adfigit Casavbonus, seqentibus præfigit Xylander. cùm nevtra satis cohæret. dictionis series hiulca est, & deesse aliqid videtur. ad seqentia potiùs dicti mens vergit: ut rationes varias simul congerat, ob qas æqanimiter contingentia qæqe ferre oporteat; qia nempe necessaria, utilia, justa.

§. 10. Ὅλ πᾶν τὸ συμβαῖνον, δικαίως συμβαίνει] Ità solent excerpta sua, vel χρηστομαθείας, vel adnotata ordiri, Ὅλ τόδε, τόδε, ut videre est passim apud Photium, Evstathium, alios. Aliqando tamen plenius, Ἰσέον ὅλ, avt ejusmodi aliud qid, qalè & istic subintelligendum. Qod avtem *omnia qæ contingunt nobis, justè contingere* dicit, intelligendum est, qoad primam cavssam. Nec abhorret ab hoc philosophia Christiana, sed cumprimis inculcat. Psaltes *Psal.* 119. *v.* 139. *Justus es, Domine, justáqe sunt judicia tua.* & *v.* 75. *Novi, Domine; recta esse judicia tua; justéqe te afflixisse me.* Et *Psal.* 145. *v.* 17. *Justus est Dominus in omnibus viis suis, sanctúsqe in operationibus suis.* Vates etiam Jerem. *c.* 12. *v.* 1. etiamsi ægrè ferre videatur, qod bonis malè, malis bene sit; hoc tamen pro fundamento immoto prorsus substernit, *Tu Domine, certè justus es.* Seneca *Epist.* 107. *Qæcunqe fiunt, debuisse fieri patet; nec velit objurgare naturam.* & *Epist.* 96. *Solet fieri. parum est. debuit fieri. decernuntur ista, non accidunt.* Galenus *in Hippocr. de fract. l.* 1. §. 2. Ὅλως ἑκάστῳ πράγματι τὸ οἰκεῖον φυλάττεται, δικαίως ἔχει τε καὶ διοικεῖται. οἰκεῖον δὲ ἑκάστῳ ἄλλο παρὰ τὸ κατὰ φύσιν. *Qm unicuiqe rei qod proprium est, servâtur, tum ea justè se res habet & administratur. Qid avtem aliud in corpore proprium est, qàm qod secundùm naturam est.* ad Marci mentem aptissimè.

Καθὰ τὸ ἑξῆς] *secundùm rerum ac cavssarum inter se connexionem ac concatenationem* qandam, qam imaginabantur Stoici. Vide *infrà* §. 45. & *l.* 6. §. 38.

Ὑπό τινος ἀπονέμεται τὸ καθ' ἀξίαν] nihil poterat piè magis ac religiosè dici, qàm omnia provenire à cavssa qadam suprema, assignante qasi certâ lege cuiqe, qod ipsi maximè sit congruum. Vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 10. §. 25.

Σὺν τὸ ἀγαθὸς εἶναι] Syntaxis τῷ poscit. Sicut *l.* 7. §. 66. ἀρκεῖσθαι τῷ δίκαιος εἶναι, *contentus agere qod esset justus.* atqe ità Lugdunensis. *Bonum* avtem fore dicit, si justè evenientibus

do bonus qis propriè dicitur. in omni actione tua ſerves iſtud.

§. 11. Tu nè ea opineris, qæ is avtumat, qi contumeliâ te afficit; vel etiam qæ ille avtumare te vult. verùm res ipſas, qomodo verè ſe habeant, cogites.

§. 12. Duo iſta in promptu tibi ſemper ſunt habenda: alterum, nihil ut facias, niſi qod partis regere legémqe dare natæ ratio ſuggeſſerit, idqe ad generis humani utilitatem. alterum, ut in partem

καθ' ὃ νενόηϰε) ἰδίως ὁ ἀγαθός. ἔτι δὲ πρὸ πάσης ἐνεργούσας σῴζει.

§. 11. [a] Μὴ παύσῃ ὑπολαμβάνων, οἷα ὁ ὑβρίζων κελεύει, ἢ οἷά σε κελεύειν βάλλει. ἀλλ' ἴδε αὐτὸ [b], ὁποῖόν ϰαθ' ἀλήθειάν ἐϛι.

§. 12. Δύο ταῦτας [c] ἐποιμότητας ἔχειν ἀεὶ δεῖ. τὸ μὲν, πρὸς [d] τὸ πρᾶξαι μόνον, ὅπερ ἂν ὁ τῆς βασιλιϰῆς ϰ) νομοθετιϰῆς λόγου ὑποβάλλῃ, ἐπ' ὠφελείᾳ ἀνθρώπων. τὸ δ' [e] πρὸς τὸ μεταδιδόναι, ἐὰν

a Inf. §. 18.
b. L. 3. §. 11.
c L. 3. §. 13.
d L. 2. §. 16. l. 3. 12. 16.
e L. 6. §. 21. 30. l. 7. §. 12. l. 8. §. 16.

ANNOTATIONES.

bus ſe ſponte ſummiſerit. qod Cleanthes ſuprà, *ad l.* 3. §. 4. *Malúſqe patiar, qod bono licuit pati.*

Καθ' ὃ νενόηϰε ἰδίως ὁ ἀγαθός] *Virum bonum* dicit: non *qomodo omnes candidatos bonos viros dicimus, qomodo obvios, ſi nomen non ſuccurrit, dominos ſalutamus*: ut Seneca *Epiſt.* 3. ſed *perfectum, abſolutum*; *qem malum facere nulla vis, nulla neceſſitas poſſit.* Idem *Ep.* 34. Itaqe τὸ ἰδίως νενοημένον iſtic opponitur τῷ καινότερον λεγομένῳ, *l.* 2. §. 10. aliúdqe hìc τὸ ἴδιον, aliud τὸ ἰδιωϛιϰὸν, *infrà* §. 50. Fabius *inſtit. lib.* 12. *c.* 1. cùm Oratorem *virum bonum* definiviſſet. *Ego ſecundùm communem loqendi conſvetudinem ſæpe dixi dicámqe perfectum Oratorem eſſe Ciceronem, ut amicos & bonos viros, & prudentiſſimos dicimus vulgò, qorum nihil niſi perfectè ſapienti datur. Sed cùm propriè & ad legem ipſam veritatis loqendum, eum qarum oratorem, qem & ipſe qærebat.*

§. 11. Μὴ τοιαῦτα ὑπολάμβανε] Seneca *de ſap. conſtant. c.* 17. *Genus ultionis eſt, eripere ei qi fecit contumeliæ voluptatem. Solent dicere; Miſerum me, puto, non intellexit! adeò fructus contumeliæ in ſenſu & indignatione patientis eſt.* Tertullianus *de patient. cap.* 8. *Nempe idcirco qis te ladit ut doleas: qia fructus omnis ladentis in dolore læſi eſt. ergò cum fructum ejus everteris non dolendo, ipſe doleat neceſſe eſt, amiſſione fructûs ſui.*

§. 12. Ἐποιμότητας] i. e. δόγματα ἴδιμα. ut *l.* 3. §. 13.

Ὁ τῆς βασιλιϰῆς ϰαὶ νομοθετιϰῆς λόγου] i. e. τῇ ἡγεμονιϰῇ, ſive *mentis*, qam & τὸ κυριεῦον, *ſuprà* §. 1. & τὴν κυβερνῶσαν, *l.* 7. §. 64. vocat. Vide Ambroſium *Hexaemer. l.* 6. *c.* 9. *ſuprà ad* §. 3. Verùm nobis, *Unus eſt Rex idem & Legiſlator, Jova.* Eſaiæ *c.* 33. *v.* 22. cujus & legem νόμον βασιλιϰὸν Jacobus iradigetat *c.* 2. *v.* 8.

Μεταδιδόναι] Vide *ad l.* 1. §. 15. 16. & *l.* 6. §. 21. Notum illud Heſiodium *oper. l.* 1. *v.* 294.

Οὗτος μὲν παναρίστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει,
Φρασσάμενος τά κ' ἔπειτα, ϰαὶ εἰς τέλος ἐσσεται ἀμείνων.
Ἐσθλὸς δ' αὖ ϰἀϰεῖνος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀϰούων
Ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' αὖτ' ἀχρήϊος ἀνήρ.
Ille qidem ante omnes, per ſe ipſe qid utile, qid non,
Qi videt, & longè fines proſpectat agendi:
Qi bene conſultis didicit parere, ſecundus.
At qi conſiliis pollet nihil ipſe, nec audit
Suadentes alios, nullos homo vivit ad uſus.

Ità vertit apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. & 4. Grotius; qem mirum αὐτῷ repoſuiſſe denuo, cùm in Stobæo priùs ἀυλὸς legeretur. præſertim cùm & in verſione illud potiùs expreſſerit, & Heinſium avdire potuerit, de ſcriptura gemina monentem *in notis ad Heſiodum*: ubi & hæc habet; ὁ αὐτὸς νοῶν πάντα, *eſt*, ὁ καλὰ πάντα αὐλὸς, τελέϛι, ϰαθ' αὑτὸν, σοφὸς ὤν. Ὁ αὐλὸς νοήσας, *itaqe dixit Heſiodus, hoc eſt, qi ipſe, non avtem,* ὁ αὐτῷ, *qi ſibi, ſapit*, juxta illud Evripideum:

Μισῶ σοφιϛήν, ὅϛις ἐϰ αὐτῷ σοφός.
Odi profeſſum ſapere, ſibi qi non ſapit.

à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 3 relatum, à Cicerone *Famil. l.* 13. *Ep.* 15. Luciano in *apologia*. Plutarcho *de latend.* ab Alexandro apud eundem in *Alex.* uſurpatum. opponitur avtem ὁ ἀυλὸς νοήσας, τῷ διὰ ἑτέρου τινὸς νουθετήϛως σοφῷ γεγονότι. *Qi ipſe ſapit illi, qi alterius alicujus admoniſtione ſapiens evaſit.* Eandem hanc lectionem confirmat Ariſtides Rhetor. in *Orat. Platon.* 1. *tom.* 3. *pag.* 44. *A.* non qidem ut vulgò legitur, ſed ut à Photio exhibetur, *Biblioth. Cod.* 247. qi ubi Heſiodia illa recitaverat, ſubjungit: Πρῶτον μὲν ἔθετο τὸν αὐλὸν ἐυρόντα τὰ βέλτιϛα. ἔϛχαλον δὲ ἀμαθίαν, τὸν ἢ συνιέντα, ἢ πειθόμενον. μέσον δὲ ἀμφοτέρων, ὥσπερ ἐν ἀριθμῶν ὅροις, τὸν τῷ συνιέντι πεισθέντα, τοσούτῳ χείρω τοῦ νοήσαντος, ὅσῳ βελτίω τοῦ μητ' εἰπόντος, μήτε πεισθέντος. *Ac primum qidem poſuit eum, qi per ſe qidem optima inveniret: poſtremum avtem inſcientem, qi nec intelligeret, nec pareret: medium denique, velut in numerorum terminis, qi pareret intelligenti, tanto inveniente pejorem, qanto nec loqenti nec parenti præſtabat.* Et mox: Τὸν μὲν τοιοῦτον ἄνδρα, ὃς θεὸν ϰαὶ θεῶν ἐγγὺς πρῶτον ϰαὶ ϰράτιϛον ϰαὶ ἔθετο, ὃς ϰαὶ αὐλὸς πάντα νοήσει. τὸν δὲ ἀκούσαντα ϰαὶ μαθόντα δεύτερον. *Eum qidem qi ſibi cuncta ipſe invenit, primum ac præſtantiſſimum, ceu deum ac diis proximum poſuit, avditorem vero ac diſcentem ſecundum.* Sed & Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 4. & Diogenes Laërtius *lib.* 7. apud qem Zeno Heſiodi

A verſiculos illos non fine nota aliqa refingit, ut dicatur,

Κεῖνος μὲν παάριϛος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.
Ἐσθλὸς δ' ἄν ϰἀϰεῖνος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει.
Κρείττονα γὰρ εἶναι τὸν ἀϰοῦσαι ϰαλῶς δυνάμενον τὸ λεγόμενον ϰὴ χρῆσθαι αὐτῷ, τοῦ δι' αὐτοῦ τὸ πᾶν συνοήσοντος. τῷ μὲν γὰρ εἶναι μόνον τὸ συνιέναι. τῷ δ' εὖ πεισθέντι προσεῖναι ϰὴ τὴν πρᾶξιν.
Optimus ille qidem qi paret recta docenti,
Nec malus ille, poteſt qi per ſe noſcere cuncta.
Præſtantiorem enim eum eſſe, qi bene qod dicitur avdire poſſit, atqe eo uti, qam qi per ſeipſum omnia aſſeqitur. Huic enim ſolum adeſſe intelligentiam; illi verò qi obtemperet, adeſſe præterea effectum. Qod etiamſi Themiſtio *in Orat. qinqennal.* placuiſſe video; mihi tamen eodem loco habetur, qo Zenonis ejuſdem cavillum illud, qo Phocylidis monitum nemini non probatum eludere conabatur.

Μηδὲ δίκην δικάσῃς, πρὶν γ' ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσῃς.
Nec litem deciде, ubi non avdita utraqe eſt pars.

de qo videri poterit Plutarchus *de Stoic. contrad. c.* 4. Verùm propiùs acceſſit Artabanus apud Herodotum *lib.* 7. *pag.* 445. *B.* Ἴσον, inqit, ἐϰεῖνο παρ' ἐμοὶ ϰέϰριται, φρονέειν τε εὖ, ϰ) τῷ λέγοντι χρηϛὰ ἐθέλειν πείθεσθαι. *Apud me tantundem valet bene ſentire per ſe, & alteri bonam ſententiam dicenti accedere.* Cæterùm Heſiodo ſuffragatur prorſus Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 4. qo loco non primus tantùm verſiculus ad avtoris mentem ritè efformatus reperitur; ſed & qartus, qi hoc admiſſo, prout ſuperiùs retulimus, emendandus fuerat, integer exhibetur. ſiqidem μήτ' ἀυτὸς ibi legitur, qod μήθ' ἀυτῷ apud alios, etiam qi mendum prius ſuſtulerant, mendoſè habetur. Gregorius etiam Nazianzenus *Epiſt.* 43. Ἀνιάσομαι δὲ, (τοῦτο γὰρ εἰπεῖν μέλλειον) εἰ μήτε αὐτὸς συνοράς τὸ δέον. ὃ τῆς πρώτης ἐϛὶ τῶν ἐπαινετῶν μερίδος. μηδ' ἄλλῳ εὖ εἰπόντι ϰαλαϰολουθήσεις. ὃ τῆς δευτέρας. *Verùm acerbè feram, (ſic enim parcius & moderatius loqar) ſi nec ipſe, qid officii ſit, perſpicis, qæ primæ bonorum hominum claſſis eſt, nec alium rectè monentem ſequaris, qi ſecundus ordo eſt.* Baſilius Cæſar. *Orat.* 24. *pag.* 570. *C.* Εἰ μὲν οὖν πρεθύμως δέχοισθε τὰ λεγόμενα, τῆς δευτέρας ὧν ἐπαινουμένων ἐϛεθε παρ' Ἡσιόδῳ τάξεως. εἰ δὲ μὴ, ἐγὼ μὲν οὐδὲν ἂν εἴποιμι δυσχερές. αὐτοὶ δὲ μέμνησθε τῶν ἐπῶν ἃ λυούϛι, ἐν οἷς ἐϰεῖνος φησὶ. ἄριϛον μὲν εἶναι τὸν παρ' ἑαυτῷ τὰ δέοντα ξυνοράντα. ἐσθλὸν δὲ ϰἀϰεῖνον, τὸν τοῖς παρ' ἑτέρων ὑποδεδειχθεῖσιν ἑπόμενον. τὸν δὲ πρὸς ἀδέτερον ἐπιτήδειον, ἀχρεῖον εἶναι πρὸς ἅπαντα. *Si igitur hæc mea dicta prompti receperitis, in ſecundo ordine eorum, qos laudat Heſiodus, eritis. Sin minùs, ego qidem nihil moleſtum dicam, vos avtem ipſi carminum reminiſcamini, qæ ille conſcripſit:*

Optimus ille qidem, qi per ſeſe omnia novit:
Proximus huic fuerit, qi credit recta monenti.
At qi nec ſapit ipſe, neqe avdierit ſapientem,
Utilis hic nulla eſt omnino in parte putandus.

Joannes Chryſoſtomus *in Epiſt.* 2. *ad Cor. Orat.* 18. *Edit. Commel. pag.* 874. Ὥσπερ γὰρ ἐϰεῖνος ὁ τὰ συμφέροντα εἰπὼν, σοφός. οὕτως ἡμεῖς οἱ ϰαταδεξάμενοι, ϰὴ αὐτοὶ συνίσεως ϰ) εὐγνωμοσύνης ϰαρπωσάμενοι ἔπαινον. *Ut enim is, qi utilem ſententiam dixit, ingenii & ſapientiæ: ita nos, qi eam comprobavimus, complexiqe ſumus, prudentiæ candoriſqe laudem feremus.* ubi, qod monet Dunæus noſter, illum primæ notæ σοφὸν, hunc ſecundæ συνετὸν nuncupat. Cicero *pro Cluent. Sapientiſſimum eſſe dicunt eum, cui qid opus ſit ipſi veniat in mentem: proximè accedere illum, qi alterius bene inventis obtemperet. in ſtultitia contrà eſt. minùs enim ſtultus eſt is, cui nihil in mentem venit, qàm ille, qi qod ſtultè alteri venit in mentem, comprobat.* Minutius apud Livium *l.* 22. *Sæpe ego audivi, eum primum eſſe virum, qi ipſe conſulat, qid in rem ſit: ſecundum eum, qi bene monenti obediat: qi nec ipſe conſulere, nec alteri parere ſcit, eum extremi ingenii eſſe. nobis qoniam prima animi ingeniiqe negata ſors eſt, ſecundam ac mediam teneamus, & cùm imperare diſcimus, parere prudenti in animum inducamus.* Seneca item *de benefic. l.* 5. *c.* 21. *Moneri velle ac poſſe ſecunda virtus eſt.* ſive ut ſcholia Manuſcripta in codice meo, (nam & Lipſius locum mancum eſſe advertit) *Non moneri*, (hoc eſt, *monitu non indigere*) *prima virtus eſt: velle ac poſſe ſecunda.* Et mox: *Animus, qod paucis, ſuis rector, optimus: proximi ſunt, qi admoniti in viam redeunt.* Tales eſſe nè pudeat pigeátve, Marcus vult iſtic; non qales Nicetas Conſtantinopolitanos ſuos deſcribit in *Iſaac & Alex. c.* 1. Μηδ' αὐτόθεν τοῖς ἐπαινετοῖς προσχωρῆϛαι, μηδ' ἑτέρῳ πειθομένῳς

a *L.*10.§. 12. ἐὰν ἄρα τις παρῇ διορθῶν καὶ μεταγων ἀπό ἀνω-
b *L.*7.§.5. σήσεως. τὴν μὴν μεταγωγὴν , ἀεὶ ἀπὸ ἀνω-
c *L.* 5.§.1. πιθανότης ὡς [a] δικαίας , ἢ [b] χρησιμωφελοῦς γένεσθαι,
d *L.*11.§. 16. καὶ τὰ ὠφελιμώτερα τοιαῦτα μόνον εἶναι δεῖ , ἀλλ' ὅπ-
e *L.*5.§.28. [c] ἡδὺ ἢ [d] ἔνδοξον ἐφάνη.
*l.*11.§.39.

f *L.* 6.§.22. §. 13. [e] Λόγον ἔχεις ; ἔχω. τί οὖν ἀ χρᾷ ; [f] τί-
g *L.* 5.§.6.*l.* τυ γὰρ τὸ ἑαυτοῦ ποιοῦντος , [g] ἵ ἄλλο θέλεις ;
7.§.73.

h *L.* 2.§. 3. §. 14. Ἐνυπέρχης , [h] ὡς μέρος. [i] ἀναφα-
i *L.*2.§. 12. νισθήσῃ τῷ γεννήσαντι. μᾶλλον δὲ [k] ἀναληφθήσῃ
k Inf.§.21. 23.*l.*6.§.24. *l.*10.§.7.

diversam transeas, siqis affuerit, qi te corrigat, & sententiam tibi mutet. veruntamen sententiæ mutatio ista niti semper debet probabilitate aliqâ, vel justum esse, vel in publicum utile, vel aliud hujusmodi, id ad qod transitur, non avtem qod jucundum avt glorioſum existat.

§. 13. Ratione præditus es? Sum. cur ergò eâ non uteris? hæc enim si qod suum est fecerit, ecqid est amplius qod reqiras?

§. 14. Tanqam pars universi hujus, extitisti. in id qod produxit te evanesces. vel potiùs mutatione qâdam

ANNOTATIONES.

ἀσπαγμένῳ τὰ λώονα. Nec sua sponte sana consilia amplectentes, nec meliora svadentibus obtemperantes. Facit huc Philippidæ Comici in *Ananeosi*, apud Strobæum *tom.* 2. *tit.* 1. illud;

Ὅτ' ἂν ἁμαρτάνῃς τι, χαῖρ' ἠτιώμενος.
Μάλιστα γὰρ ὕτω σώζεται τὸ συμφέρον.
Nè turpe vinci, siqd erraris, puta:
Hæc namqe vera est ad bonam frugem via.

Grotius. Sophocles *Antigon.*

Ἐγωγε φημὶ πρεσβεύειν πολὺ,
Φῦναι τὸν ἄνδρα πάνθ' ἑπίσημης πλέω.
Εἰ δ' ὧν (φιλεῖ γὰρ τῦτο μὴ ταυτὴ ῥέπειν)
Καὶ τῶν λεγόντων ἓν καλὸν τὸ μανθάνειν.
Hoc mi videtur, expedire plurimum,
Scientiâ plenus si qisqe existeret:
Sin minus hoc, (namqe huc res havd nata est vergere)
Bonum est à bene monente qovis discere.

Grotius. Et *ibidem*:

Ταῦτ' ὦν, τέκνον, φρόνησον. ἀνθρώποισι γὰρ
Τοῖς πᾶσι κοινὸν ἐστι τὐξαμαρτάνειν.
Ἐπεὶ δ' ἁμάρτῃ, κεῖνος ἀκέσ' ἐς' ἀνὴρ
Ἄβουλος ὀδ' ἄνολβος, ὅστις ἐς κακὸν
Πεσὼν ἀκεῖται, μηδ' ἀκίνητος πέλει.
Αὐθαδία τοι σκαίοτητ' ὀφλισκάνει.
Hæc ut modesto pectore evolvas, rogo:
Errare cunctis institum mortalibus:
At ille nec sine mente, nec vacuus spei,
Remedia qi receptat implicitus malis,
Nec pertinaciam addit errori suo.

Grotius. Seneca *Agamemn.* 2. 2.

Remeemus illuc, unde non decuit priùs
Abire, sed nunc casta repetatur fides.
Nam sera nunqam est ad bonos mores via.
Qem pœnitet peccâsse, penè est innocens.

Andocides *Orat. de reditu:* *Καὶ ἐυτυχέστατοι μὲν, οἱ ἐλάχιστα ἐξαμαρτόντες σωφρονέστεροι δὲ, οἱ ἂν τάχιστα μεταγινώσκωσι.* *Illi felicissimi qidem sunt, qi qàm minimum peccant: prudentissimi verò qos statim peccatorum pœniteret.* Gregorius Nazianzenus *in patr. suum.* *Τὸ μὲν μηδὲν ἁμαρτεῖν, ὄντως ὑπὲρ ἄνθρωπον, καὶ μόνῳ θεῷ. τὸ δ' ἐξαμαρτάνοντας ἐπισρέφειν, ἀνθρώπων μὲν, ἀλλ' ἐπιεικῶν, καὶ τῆς σωζομένης μερίδος. τὸ γὰρ ἀθεράπευτον, τῆς πονηρᾶς καὶ ἀντικειμένης ἐσὶ φύσεως, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνης ἐνεργεμένων.* *Omni vitio carere, hominis modulum excedit, solúsqe Dei est. At verò post peccatum ad mentem meliorem redire, hominum est, verùm proborum, & qi ex ea classe sunt, qa salutem consequitur. Perditè avtem & incurabiliter ægrotare, pravæ illius & adversariæ naturæ, atqe eorum, qi ab ea afflantur.* Idem in *Apolog.* *Κἂν εἰ τὸ πρῶτον τῦ λόγυ μὴ σώζοιεν, τὸ μηδὲν ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ τό γε δεύτερον ἐκείνυ, τὸ ἁμαρτάνοντας μεταύγεσθαι.* *Si minus id, qod rationis primum est, servent, hoc est, ut nihil peccent; at certè id, qod eò posterius est, qum peccant, emendari, atqe in viam reduci.* *Τὸ μὲν γὰρ ἀῤῥωσῆσαι, τῆς κοινῆς φύσεως, καὶ τῆς ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπίνης, ἢ πάντων ἄπλετον, καὶ τῶν λίαν ἰσχυρῶν τὸ σῶμα καὶ τὴν δίνοιαν.* *Nam qod in morbum incidérimus, communis naturæ est, & humanæ infirmitatis, qa omnes & animo & corpore valentissimos attingit, qod avtem morbum depulerimus, id verò rationis munus est & gratiæ divinæ.* Idem *Irenic.* 1. & *adv. Julian.* 2. *Μέγα μὲν τὸ μηδὲ τὴν ἀρχὴν τυχεῖν ἁμαρτάνοντας, ἢ μὴ τὰ μίγιστα. ἐπειδὴ τὸ παντελῶς ἀναμάρτητον, ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἔταξεν ὁ Θεός.* *Deúterum dè, ὡς ἐμοί γε δοκεῖ, τὸ πλαισιωθέντας τι καὶ παιδευθέντας, εἶτα ἐπανορθέντας, &c.* *Magnum illud, ne omnino qidem peccâsse, avt certè non gravissimè: qandoqidem eum vitæ statum, qi omni prorsus peccato vacet, Deus supra humanæ naturæ modum constituit. Proximum avtem, ut mihi qidem videtur, illud est, ut cum admisso aliqo peccato castigati fuerimus, ac postea soluti, & indulgentius habiti, &c.* Isidorus Peluſiota *l.* 1. *Ep.* 381. *Κάλλιστον μὲν τὸ μὴ ἁμαρτάνειν, καὶ πρὸς Θεὸν ἔχειν ἐγγύτατα. καλὸν δὲ καὶ τὸν ἁμαρτόντα γνησιαχῆσαι, καὶ ταχέως ἐξαναστῆσαι τῷ πτώματος.* *Longè qidem pulcerrimum est, non peccare, atqe à Deo non procul esse remotum. Pulcrum avtem illud qoqe est, qum in peccatum lapsus sis, pœnitudine duci, ac qam primum è lapsu exurgere.* Idémqe *ibidem Ep.* 435. *Τὸ*

A *ἀναμάρτητον Θεῷ μόνῳ, καὶ ἐν ἀνθρώποις οὐχ ὑπάρχει. τὸ δὲ μαθόντος ἐφάπτεσθαι τῶν καλῶς γνώμην ἀδικημάτων, ἀνθρώπου ἐσὶν ἐυαγοῦς. καὶ τὸ μὴ πολλοῖς περιπίπτειν τῶν ἀκουσίων, οἰκεῖον τῶν ἐγγίσαι Θεῷ βυλομένων. καὶ τὸ ἧττον μὲν ἐκείνων, ῥᾴδιον δὲ πολλοῖς, τὸ μὴ ἐπὶ μήκιστον ἐμμένειν τοῖς ἁμαρτήμασιν.* *Ab omni peccato alienum esse solius est Dei: nec, qi id consequatur, mortalium qisqam est. Nullum verò voluntarium scelus astingere pii qidem est hominis. Et non in multa involuntaria peccata incidere, eorum proprium est qi ad Deum appropinqare student. Et (qod illis infersus est, ac multis persacile) non qàm diutissimè in peccatis permanere.* Cyprianus *Epist.* 3. *Primus gra-*
B *dus felicitatis est, non delinqere: secundus, delicta cognoscere. illa innocentia qa servat; hac medela, qa sanat.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 6. *c.* 17. *Prima virtus peccata non perpetrare, sed vitare: secunda, perpetrata corrigere.*

Κοινωφελῶς] Vide *lib.* 1. §. 16. *κοινονημοσύνη.* & *lib.* 7. §. 4.

Οὐχ ὅτι ἡδὺ] Avgustinus *contr. Julian. l.* 5. *c.* 7. ubi illud Lucani *l.* 2. de Catone elogium retulerat.

In commune bonus: nullóqe Catonis in actus
Surrepsit, partémqe tulit sibi nata voluptas.

qoniam, inqit, *& qod non faciebat sine voluptate, non faciebat propter voluptatem.* Cicero *Academ. lib.* 4. §. 140. *Virtus*
C *esse nulla potest, nisi sit gratuita. nam qa voluptate, qasi mercede aliqâ, ad officium impellitur, ea non est virtus, sed fallax imitatio simulatióqe virtutis.* Seneca *de vit. beat. cap.* 10. *Sapiens nihil voluptatis caussâ faciet.* Allusum est forsan ad Gorgiæ Leontini dictum, qi interroganti, *τίνι διαίτῃ χρώμενος ἄτρως ἐμμελῶς καὶ μετὰ αἰσθήσεως τοσοῦτον χρόνον ζήσειεν, Qâ victus ratione sic validus & sensibus illæsis tam diu vixisset*, respondit, *ἡδέως πώποτε ἡδονῆς ἕνεκα πράξας.* *qod voluptatis caussâ nihil unqam feciſſet.* ex Clearcho *vitarum lib.* 2. Athenæus *dipnosoph. l.* 12. *pag.* 548. *D.* Apud Plutarchum in *Stoic. Contradict. c.* 18. Chrysippus *ἐν τῷ περὶ πολιτείας, ἀδὲν ἡδονῆς ἕ-*
D *νεκα πράξειν, ἀδὲ παρασκευάσεσθαι τὰς πολίας.* *Cives nihil voluptatis caussâ acturos avt paraturos.* Antisthenes verò suis præcepit, *μηδὲ δάκτυλον ἐκτείναι πολὺ, εἵνεκα ἡδονῆς, ut nè digitum qidem voluptatis caussâ unqam extenderent.* Theodoretus *therapevt. lib.* 12. cujus illud item celebratur, *Μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην.* *Furere malim, qàm voluptate perfundi.* Laërtius *l.* 7. Sextus Empiricus *adv. Ethic. cap.* 2. & *Pyrrhon. Hypoth. l.* 3. *c.* 23. Clemens *Strom. l.* 3. Theodoretus *therap. lib.* 3. Gellius *l.* 9. *c.* 5. Veruntamen etiam Stoici ipsi in hanc partem feceſſionem qandoqe feciſſe visi sunt. qod de Aristone Magistro suo festivè Eratosthenes apud Athenæum *lib.* 7. *pag.* 281. *D.* *τὸν*
E *τῆς ἡδονῆς καὶ ἀρετῆς μισόλογον διορύττοντες, καὶ ἀναφαινόμενοι παρὰ τὴν ἡδονήν.* *Voluptatis & virtutis parietem intergerinum & interjectum suffodientes & visi apud voluptatem.* Neqe tamen ullo modo admittendum, qod Epiphanii codices habent, *adv. hæres. l.* 3. *tom.* 2. *epilog.* §. 9. Chrysippum statuisse *τὸ τέλος πάντων τὸ ἡδυπαθεῖς εἶναι.* *Ultimum omnium bonorum animi esse jucunditatem.* nec id sanè Epiphanius unqam dixerit. Verùm avt vitiata ista, & *ἁπαθεῖς* pro *ἡδυπαθεῖς* legendum; avt loco mota, & Diogeni Rhodio, cujus dogma proximè refert, qocum istud probè convenit, *τὰ σύμπαντα συνίστασθαι ἐξ ἡδονῆς.* *voluptate constare omnia*, tribuendum. Cæterùm in dogmatum prisorum illorum recensione Epiphaniana havd pavca
F illiusmodi, vel depravata, vel perperam relata occurrunt.

Ἔνδοξον] Contrà qàm illi, *qi nihil honestum esse putant, nisi qod in vulgus glorioſum.* Cicero *Academ. l.* 4. Seneca *de beat. c.* 20. *Nihil opinionis caussâ, omnia conscientiæ facta.* Et *Epist.* 113. *Nihil sit illi cum ambitione & fama: sibi placeat.* De T. Aristone Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 22. *Nihil ad ostentationem, omnia ad conscientiam refert.* Vide *l.* 1. §. 16. & *l.* 5. §. 3. & *l.* 6. §. 2.

§. 13. Τί οὖν ἀ χρᾷ;] Bernardus *de bon. deser.* & *in Cant. serm.* 34. *Ipsis etiam in bestiis bestialior est homo*, (hoc est,
G ut Simocattus *Epist.* 13. *τῶν ἀλόγων ἀλογώτερος*) *ratione vigens & ratione non vivens.*

Τί ἄλλο θέλεις;] puta lavdem, avt mercedem. ut *lib.* 7. §. 73. & *l.* 9. §. 42. Vide & *l.* 9. §. 26. & *l.* 10. §. 11.

§. 14. Ὡς μέρος] Vide *l.* 2. §. 3.

Ἐναφανισθήσῃ] Vide *l.* 2. §. 12.

Ἀναληφθήσῃ] Verbum idem de Domino Jesu, sed sensu pavlùm diverso usurpatur, Marc. *cap.* 16. *v.* 19. & *Act. cap.* 1.

dam interveniente in rationem seminalem recipieris.

§. 15. Multæ thuris glebulæ in ara eadem; alia citiùs, alia seriùs decidit: citiùs avtem an seriùs, nihil interest.

§. 16. Intra decimum diem Deus illis ipsis videberis, qibus nunc pro bellua & simia haberis, si ad decreta rationísque cultum te retuleris.

§. 17. Tu nè tanqam annorum millia aliqot adhuc victurus, rem geras. instat fatum. dum vita suppetit, dum datur, bonus esto.

§. 18. Quantum is otii lucratur sibi, qi non animadvertit, qid proximus qis dixerit, egerit, cogitaverit; sed qid ipse tantùm agat, qo id justum

εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερματικὸν καὶ μεταβολικόν.

§. 15. Πολλὰ λιβανωτοῦ βωλάρια ὅπου ἐπὶ αὐτοῦ βωμοῦ, τὸ μὲν προκατέπεσεν, τὸ δὲ ὕστερον. [a] Διαφέρει δ' οὐδέν. a L.2,§.14. Inf.§.47.

§. 16. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν [b] Θεὸς αὐτοῖς δόξεις, οἷς νῦν κὰ πίθηκος, ἐὰν δοκιμάμψῃς ὅτι τὰ δόγματα, κὰ τὸ σεβασμὸν τοῦ λόγου. b Sup.§. 3.

§. 17. Μὴ ὡς μύρια μέλλων ἔτη ζῆν. [c] τὸ χρεὼν ἐπείγει. [d] ἕως ζῇς, ἕως ἔξεστιν, ἀγαθὸς γίνου. c L.2.§.4. d L.8.§.22. l.10.§.16. e L.2.§.8. Inf.§.24.

§. 18. [e] Ὅσην * ἀσχολίαν περιδαίνει, ὁ μὴ βλέπων, τί ὁ πλησίον εἶπεν, ἢ ἔπραξεν, ἢ διενοήθη. ἀλλὰ [f] μόνον τί αὐτὸς ποιεῖ, ἵνα αὐτὸ τοῦτο δίκαιον * ἐυχολ. f Inf.§.25. l.5.§.34. l.7.§.55.67.

ANNOTATIONES.

v. 2. 11. 22. Et indè ἀνάληψις, de ejusdem ascensione usurpata Lucæ *Evang. c. 9. v. 51.* Verùm in istis τὸ ἀνὰ *subvectionis* significatum obtinet, ut rectè Beza; non *restitutionis*, uti Budæus & Erasmus de voce altera, sed ratione tamen hayd eâdem uterqe, censuerunt. qum Marco *reditum* & *resumptionem* designet. qomodo & mors Salomoni *reditus* dicitur sive *receptio*, ubi *corpus* asserit *ad terram unde sumptum est, reverti, spiritum ad Deum, à qo prodierit, recipi. Eccles. c. 12. v. 7.* Vide *l. 7. §. 49.*

Εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερματικὸν] id est, *Deum* ipsum, unde decisus, & cujus pars es. Laërtius *l. 7. c. 136.* in *Zenone* de Deo. Ὥσπερ ἐν τῇ γονῇ τὸ σπέρμα περιέχει αὐτῷ, ὕτω καὶ τὸν λόγον σπερματικὸν ὄντα τοῦ κόσμου, &c. *Quemadmodum in fœtu semen continetur, ita & hunc, quem seminalis ratio mundi sit,* &c. Vide *infrà §. 21, 23.*

§. 15. Τὸ μὲν προκατέπεσεν, τὸ δ' ὕστερον] Vide *infrà §. 47, & 48, & 50.* Seneca *Epist. 99. Respice celeritatem rapidissimi temporis, cogita brevitatem hujus spatii, per qod citatissimi currimus, observa hunc comitatum generis humani eódem tendentis, minimis intervallis distinctum, etiam ubi maximus videtur.* Et *Epist. 49. Non possunt longa intervalla esse, in ea re, qa tota brevis est.*

§. 16. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν Θεὸς αὐτοῖς δόξεις] Novi esse videntur argumenti ista: nihil statuo tamen. Possunt avtem intelligi, vel de mutatione ac metamorphosi illâ stupendâ, qam in sapiente suo prædicabant Stoici, & exagitat Plutarchus in *Stoic. paradox. pag. 1057. E.* utpote qâ ὁ χθὲς ἴχθυς & ἄμα κὰ κάνις, τὴμερον ἄφνω μεταβεβληκὼς εἰς ἀρετὴν, καὶ γίγονεν ἐκ φαύλου κὰ ἀχρεῖου κὰ λυγρᾶς γίγουλος, ἐυπρεπὴς, θεοειδὴς, καλλίμορφος. ὁ κάνις πρωὶ, δείλης ἄρισος. ὁ καταδαρθὼν ἔμψυχος, κὰ ἄμωθὴς, κὰ ἄδικος, κὰ ἀκόλαστος, κὰ δοῦλος, κὰ πένης, κὰ ἄπορος, αὐθήμερον ἀνίσταται κὰ βασιλεὺς, κὰ ὅλβιος γεγονὼς, σώφρων τε καὶ δίκαιος, καὶ βέβαιος, καὶ ἔνδοξος. ὁ γένεια φύσας, ὃν ἦσαν ἐν σώματι νέῳ καὶ ἁπαλῷ, ἀλλ' ἐν ἀνθρωπεῖ καὶ ἁπαλῇ ψυχῇ καὶ ἀνάνδρῳ καὶ ἀσθενεῖ, τύλειον, ἄκρων φρόνησιν, ἐνθέσει διαθέσεως, ἀδόξαστον ἐπιστήμην καὶ ἀμεταπλωτον ἕξιν ἰσχνὼς, κὰ ἐξαίφνης ἥρως τις, ἢ δαίμων, ἢ Θεὸς ἐκ θηρὸς τοῦ κακίστου γενόμενος. *Qi heri erat infensissimus & pessimus, hodie subito mutatus est in virum bonum, atqe ex rugoso, & pallido, & miselle silicernio decorus, dei similis, formâ eximiâ. Is qi mane fuit deterrimus, sub vesperam optimus est: & qi somno se dedit stolidus, ineptus, injustus, luxuriosus, servus, pauper, inops: eâ ipsè die surgit rex, dives, beatusqe factus, pratereáqe temperans, justus, constans, opinionum ut qisqam maximè vacuus. Non ille barbâ, avt pubertate nata in adolescente & tenero corpore, sed in imbecilla tenerqe anima, adde effeminata & inconstante adeptus mentem perfectam, extremè probam prudentiam, affectionem divinæ æqalem, scientiam ab omni opinione purgatam, habitumqe qi labefactari nullo qeat modo, & repente heros aliqis, genius, avt deus è bestia factus pessima.* vel etiam de vulgi mutabilitate, καὶ περὶ τῆ εὐμεταβόλω τῶν εὐφημιῶν δοκούντων, *suprà §. 3.* qibus hodiè qis bellua avt simia, eisdémqe rursus intra pavcos dies idem genius avt Deus. Ità Athenienси populo, ut Aristophanes *equit.*

Ὁ νῦν μὲν ὢδείς, ἄυριον δ' ὑπερμάγας.
Qi nullus hodie, cras futurus summus est.

De Menedemo Laërtius *lib. 2. §. 140.* Τὰ μὲν πρῶτα καταφρονηθεὶς, κύων καὶ λῆρος ὑπὸ τῶν Ἐρετριέων ἐκρίνετο. ὕστερον δ' ἐθαυμάσθη, ὥστε καὶ τὴν πόλιν ἐγχειρίσασθαι. *Primò contemptui haberi cæpit, caniseqe ab Eretriensibus & delirus haberi. Postea verò in summa admiratione omnium fuit, adeo ut civitatis qoqe gubernaculis sibi traderentur.* Insigne avtem inconstantiæ popularis istius exemplum in Christi famulis sacra pagina suppeditat. Pavlus & Barnabas Lystris à populo pro diis habiti humanâ formâ indutis; Οἱ Θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις, κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς. *Dii assimilati hominibus descenderunt ad nos.* iidem pavlò pòst λιθασθέντες, *lapidibus impetiti*, & pro mortuis jam habiti, extra urbem projiciuntur. Lucas *Act. c. 14. v. 11, 19.* Contrà Pavlus idem à Melitensi pro *homicida* vel *facinoroso* habitus, qem *Nemesis* ultrix à tergo insequeretur, dum viperam è manu pendentem conspicantur; mox tamen idem ab iisdem pro *numine* suspicitur, ubi bestiam absqe læsione ulla excussam vident. μεταβαλλόμενοι ἔλεγον Θεὸν αὐτὸν εἶναι. *mutati dicebant eum esse Deum. Ibidem c. 28. v. 4. 6.* Meliùs avtem hic Gvilielmus Xylander. *Intra decimum diem Deus videberis eis, qi te nunc bestiam & simiam putant, siqidem ad præcepta & venerationem mentis reflectas,* &c. qàm Mericus Casavbonus qi è contrario sic extulit; *Intra decem dies Deus habeberis, qi, si ad dogmata rationísque venerationem redieris, nihilo te bruto mero avt simiâ præstantiorem censebunt.* Pro Xylandro calculum dabit Epictetus, cujus hæc sunt verba, *Enchir. cap. 23.* qæ & Marcus forsan ob oculos habuit cum hæc scriberet, certè Marci menti explicandæ commentarium exhibent luculentissimum. Φιλοσοφίας ἐπιθυμεῖς; παρατεινάζε αὐτὸθεν, ὡς καταγελασθησόμενος, ὡς καταμωκησομένων σε πολλῶν, ὡς ἐρώτων, ὅτι ἄφνω φιλόσοφος ἡμῖν ἐπανελήλυθε, καὶ πόθεν ἡμῖν ἄυλη ἡ ὀφρύς; σὺ δὲ ὀφρῦν μὲν μὴ σχῇς. τῶν δὲ βελτίστων σοι φαινομένων οὕτως ἔχου, ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμένος εἰς ταύτην τὴν χώραν καὶ τάξιν. μέμνησο δὲ, ὅτι ἐὰν ἐμμείνῃς τοῖς αὐτοῖς, οἱ καταγελῶντές σε πρόπερον, ὕστερον θαυμάσονται. ἐὰν δὲ ἡττηθῇς αὐτῶν, διπλοῦς προσλήψῃ καταγέλωτα. *Sapientiæ studium susscipere cæpis? statim te para, qasi futurum sit, ut deridearis, ut multi te subsannent, ut dicant, te subitò Philosophum exstitisse, ut rogent, unde supercilium illud? tu avtem supercilium ne habeto: ea verò qæ optima tibi videbuntur, sic teneto, qasi à Deo sis in ea statione collocatus. Cæterùm memento, te, si in eodem statu permanseris, iis tandem admirationi fore, qi te prius deriserunt. Sin eis succubueris, dupliciter fore deridendum.* Vide *ad l. 9. §. 34. & l. 10. §. 8. & l. 11. §. 16.*

§. 17. Μὴ ὡς μύρια μέλλων ἔτη ζῆν] Nec ista cum prioribus videntur cohærere. *Nè*, inqit, *tanqam annos innumerabiles victurus adhuc*, te geras: istud enim, avt ejusmodi aliqid necessariò supplendum est. Seneca *ad Marc. c. 11. Qantos tumultus hoc tam contemptum animal movet? in qantas cogitationes oblitum conditionis suæ venit? immortalia, æterna volutat animo, & in nepotes ac pronepotes disponit; cùm interim longa conantem mors eum opprimit.* Bernardus *ad Eugen. de consider. l. 2. Qi longiora sibi vita metitur tempora, nonne verè ingreditur iter exterminii, transiens vita terminos productiori solicitudine? indè est qòd homines in præsentia à se exules per oblivionem, in alia per inanem solicitudinem migrant sæcula, non profutura, imò nec futura. at prudens homo longioris vitæ non abducetur incerto.* Vide *infrà §. 32.*

Τὸ χρεὼν ἐπήρτηται] *Festinandum est: instat à tergo mors.* Seneca *ad Marc. c. 10.* τὸ χρεὼν, mors, naturæ debitum. Synesius *Epist. 12. εἰ μὴ τὸ χρεὼν ἔφθασε. nisi mors prævenisset.* Vide *l. 2. §. 4. & l. 6. §. 30. & infrà §. 26.*

Ἕως ζῇς, ἕως ἔξεστι] Qod Apostolus *ad Galat. cap. 6. v. 10.* ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθόν. *Dum tempus opportunum habemus, operemur bonum.* & qod Petronianus ille, sed sensu seqiore;

Ergò vivamus, dum licet esse bene.

§. 18. Ὅσην ἀσχολίαν] imò ἐυσχολίαν. ità *infrà §. 24.* ἐυσχολώτερος. *Qi multò magis à negotiis vacat. & lib. 12. §. 2.* ἐυσχολήσειας. *à negotiis potius vacabit.* Magnam sibi tranqillitatem conciliat, qi aliena dicta, facta, cogitata non attendit. Contrà, ut Rex sapientissimus *Prov. c. 26. v. 17. Prehendit avribus canem, qi liti alienæ immiscet se.* In ejusmodi ergò homines qadrat diverbium à Zenobio ac Svida relatum, Ἀνδρὶ Λύδῳ πράγματα οὐκ ἦν, ἀλλ' αὐτὸς ἐξελθὼν ἐπρίατο. *Lydo negotia cùm nulla essent, foras conquisivit.* Vide *ad lib. 2. §. 7. & l. 3. §. 4.*

Ἀλλὰ μόνον τί αὐτὸς ποιεῖ] Vide *ad lib. 2. §. 8. 13.*

* καὶ ἀγ. Jun. δεῖ, κ. τ. Lug.
* Ἀγάθωνα Xyl. Lug.
* μελὰ ναθείας Jun. V.N. Inf. §. 28.
* περιτρίπεσθαι. Boot.
a *L.* 5. §. 14. *l.* 8. §. 57. *l.* 10. §. 11.
b *L.* 3. §. 10.
c *L.* 2. §. 17.
d Sup. §. 3.
e Inf. §. 51.
f Inf. §. 32.

Δίκαιον ἦ, καὶ ὅσιον, * ἢ κᾷ τὸν * ἀγαθὸν μὴ * μέλαν ἦθ* * περιβλέπεσθαι, ἀλλ' [a] ἐπὶ τῆς γραμμῆς τρέχειν ὀρθὸν, μὴ διερριμμένον.

§. 19. Ὁ περὶ τὴν ὑστεροφημίαν ἐπλαημένος, ὃ φαντάζεται, ὅτι [b] ἕκαστος τῶν μεμνημένων αὐτοῦ τάχιστα καὶ αὐτὸς ἀποθανεῖται. εἶτα πάλιν καὶ αὐτὸς ὁ ἐκεῖνον διαδεξάμενος, [c] μέχρι καὶ πᾶσα ἡ μνήμη ἀποσβῇ διὰ ἐπιπνεμένων καὶ σβεννυμένων πραιόσων. Ὑπόθες δ' ὅτι καὶ ἀθάνατοι μὲν οἱ μεμνησόμενοι, ἀθάνατος δ' ἡ μνήμη. [d] τί ἂν τοῦτο πρὸς σέ; καὶ ὅδεν λέγω, ὅτι πρὸς τὸν τεθνηκότα; [e] ἀλλὰ πρὸς τὸν ζῶντα, τί ὁ ἔπαινος, τοῦτο ἄρα δι' [f] ἀκονομίαν τινα; ἢ ἵνα ἔχωμεν καὶ τοῦτο ἐν τῷ ἀναστρέφεσθαι ἡμῖν ἐν τοῖς ἀνθρωπείοις πράγμασιν;

§. 20. Ἀπόβαλε τὴν περιέργειαν. ἀρκείτω σοι ἐν τῷ παρόντι ἐνεργουμένῳ κατὰ τὸν ἴδιον νόμον καὶ τὴν ἐν τούτῳ ἁπλότητα καὶ σεμνότητα. τοιοῦτον ἰδεῖν ἐστιν ἀληθείας φιλοῦντα, αὐτάρκη, ἐπιτιμητικὸν οὐδενός. ἀπόβαλε τὴν περὶ τὰ ἄλλα σπουδήν. ἐὰν γὰρ μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τρέχῃς, ὀρθὸν, μὴ διερριμμένον, οὐ μνημονεύσεις τὰ πολλὰ, οὐ μνημονευθήσῃ ὑπὸ τῶν πολλῶν. ἀπόβαλε καὶ τὸ ἐπιθυμεῖν παιδείας, ἵνα μὴ ἀγρυπνῇς. ἀλλὰ ἐννόησον, ὅτι ἀρκεῖ σοι πρὸς τὸ θεῖον χρῆσθαι ἐν εὐσταθείᾳ καὶ εὐπειθείᾳ καὶ κοινωνικῇ ἐνεργείᾳ καὶ ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ αἰδοῖ. ἀπόβαλε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ζῆν. δίδου τοῦτο τοῖς ἄλλοις καὶ τοῖς θεοῖς. ἀπόβαλε τὸν φόβον. οὐδεὶς ἀνθρώπου ἐξουσίαν ἔχει. ἀπόβαλε καὶ τὸν περὶ τούτων λόγον. ἐὰν γὰρ ἐν τοῖς πράγμασιν ᾖς, ἐν τάξει ἔσῃ. ἐὰν δὲ ἐν τῷ ἀφανεῖ, οὐ μὴ ἐνδεήσῃς. ἀπόβαλε τὰ ἐπιτηδεύματα. ἐὰν γὰρ μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τρέχῃς, ὀρθὸν, μὴ διερριμμένον, οὔτε ἀσφαλὴς εἶ οὔτε εὐσταθής. ἀπόβαλε τὸ πολυμαθεῖν. ἀπόβαλε καὶ τὸ ἐξαπατᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἐπὶ τὰ ἄλλα βλεπόντων καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα τρεχόντων. ἀπόβαλε τὸ ἐπιτιμητικὸν εἶναι καὶ τὸ ἐπιτιμᾶσθαι. ἀπόβαλε τὸ ἐπιμελὲς εἶναι τοῦ σώματος, τὸ ἐν ἀφελείᾳ καὶ ἐν εὐκρασίᾳ καὶ ἐν εὐπρεπείᾳ

omittis enim intempestivè id qod in te natura posuit, dum ab aliorum interim sermonibus pendes.

§. 20. Bonum etiam qalecunqe, ex se bonum existit, & in sese terminatur, nec partem sui ullam lavdem habet. itaqe lavdando nec melius, nec deterius efficitur. atqe hoc de eis qoqe dico, qæ vulgari sermone bona dicuntur: putà, de rebus corporeis artiúmqe operibus. qod est igitur verè bonum, id nihilo ulteriùs indigebit, non magìs qàm lex, qàm veritas, qàm benevolentia, qàm modestia. ecqid enim horum vel lavde fit bonum, vel corrumpitur vituperio? smaragdus num deterior fit, nisi lavdatur? qid avrum, ebur, purpura, pugio, flosculus, arbuscula?

§. 21. Animæ si perennant, qomodo eas ab æ-

* πάρες γὰρ νῦν ἀκαίρως τῷ φυσικῷ δόσιν, ἄλλως πνὸς * ἐχόμενον λόγε λοιπόν.

§. 20. Πᾶν τὸ ᾗ ὀπωσοῦν καλὸν, ἐξ ἑαυ[ῦ καλόν ἐστι, καὶ [a] ἐφ' ἑαυτῷ καταλήγει, οὐκ ἔχον μέρος ἑαυτῷ [b] τ ἔπαινον. ὅτι γὰν χεῖρον ἢ κρεῖττον γίνε[τὸ ἐπαινούμενον. τοῦτό φημι καὶ ὅτι τ κοινο[έρου καλῶν λεγομένων. οἷον ἐπὶ τ ὑλικῶν, καὶ ἐπὶ τ τεχνικῶν κατασκευασμάτων. τὸ ᾗ δὴ ὄντως καλόν * τινος χρείαν ἔχ[, ἢ μᾶλλον ἢ νόμος, ἢ μᾶλλον ἢ ἀλήθεια. ἢ μᾶλλον ἢ εὔνοια, ἢ αἰδώς. τί τούτων ἀφ' τὸ ἐπαινεῖ[καλόν ἐστιν, ἢ ψεγόμενον φθείρε[; [c] σμαράγδιον γὰρ * ἑαυ[ῦ χεῖρον γίνε[, ἐὰν μὴ ἐπαινῇ[; τί ᾗ χρυσὸς, ἐλέφας, πορφύρα, μαχαίριον, ἀνθύλλιον, δενδρύφιον;

§. 21. Εἰ [μ]ενοῦσιν αἱ ψυχαὶ, πῶς αὐτὰς ἐξ αἰδίε

* παρεὶς, vel παρίης f. παριέντες Boot.
* ἐχόμενος f. ἔχομεν λόγον. Λοιπὸν, πᾶν Boot.
a L. 5. §. 34.
l. 9. §. 31.
b L. 6. §. 2.
* [ὅ] τινος, vel τίνος.
c L. 7. §. 15.
* [ὄχ] ὶ. Lug.

ANNOTATIONES.

ster facit, *l.* 2. §. 11. Verùm ἀδιάφορα illa cùm distingverent, in τὰ προηγμένα καὶ τὰ ἀποπροηγμένα, in *præposita & rejecta*, ut Cicero vertit: de qibus vide *ad l.* 3. §. 11. in *præpositis*, i. e. *qa æstimationem & pretium aliqod haberent*, ut Seneca *de beat. cap.* 22. τὴν εὐδοξίαν habebant. Cùm avtem rursus *præposita* sive *præferenda* illa in tres ordines dispescerent, ut qædam *per sè præponenda* dicerentur, qædam *propter usum*, qædam *propter utrumqe*; περὶ τῆς εὐδοξίας, *de bona fama*, in qo trium istorum ordine ei sedem tribuerent, inter se Stoici dissentiebant. Siqidem, ut Cicero *de finib. lib.* 3. §. 57. Chrysippus & Diogenes, *Utilitate detractâ, nè digitum qidem ejus cavssâ porrigendum esse dicebant*, atqe hoc est, qod Marcus hic dixit, εἰ μὴ δι' οἰκονομίαν τινά) qi avtem post eos fuerunt, cùm Carneadem sustinere non possent, *Propter se præpositam & sumendam* esse dixerunt, essèqe *hominis ingenui & liberaliter educati, velle bene audire, à parentibus, à propinqis, à bonis etiam viris*, idqe *propter rem ipsam*, non *propter usum*: dicúntqe, *ut liberis consultum volumus, etiamsi posthumi futuri sint, propter ipsos; sic futura post mortem fama, tamen esse propter rem, etiam detracto usu, consulendum.* Verùm si cui otium & animus est, adeat Senecæ *Epist.* 102. in qâ is de *claritate*, qam à *fama* secernit, utrùm *bonum* sit necne, argutiolis Stoicis adscitis, sustillimè disceptat. Dio qidem Prusæus *Orat.* 24. *p.* 280. Ἐπεὶ τόγε ἐπαινεῖσθαι καθ' ἑαυτὸ ὑπὸ ἀνθρώπων ἀνοήτων, οἷοί πέρ εἰσιν οἱ πολλοὶ, ἢ τὸ δύασθαι ἐν τοῖς τοιούτοις, ἢ τὸ ἀδίως ζῆν, οὐδὲν ἂν διαφέροι πρὸς εὐδαιμονίαν, τὸ ψέγεσθαι, καὶ μὴ δὲν ἰσχύειν, καὶ ἐπιπόνως ζῆν. *Quoniam lavdari per se à fatuis hominibus, qale est vulgus, avt posse aliqid, avt jucundè vivere inter ejusmodi, nihil differt à vituperari, nihilqe posse & laboriose vivere qod felicitatem attinet.* Attamen, ut Galenus *therapevt. l.* 7. *c.* 1. Ὁ γάρ τοι τῶν πολλῶν ἀνθρώπων ἔπαινος, εἰς μὲν χρείας τινὰς ἐπιτήδειον ὄργανον ἐνίοτε γίγνεται τοῖς ζῶσιν. ἀποθανοῦσι δὲ οὐδὲν ὠνίνησιν, ὥσπερ οὐδὲ τῶν ζώντων ἐνίοις. *Nam multorum hominum lavs commodum ad usus nonnullos instrumentum viventibus aliqando est, mortuis certè nihil prodest, sicuti nec viventibus qibusdam.* Marcus ipse etiamsi havd multùm illud alioqi facere videatur, *lib.* 3. §. 16. & *infrà* §. 51. hac tamen ratione, prout testatur Capitolinus, *Erat famæ suæ curiosissimus: & malè loqentium dictis, vel literis vel sermone respondebat.* Idémqe, *Nihil magìs timuit & deprecatus est, qam avaritiæ famam: de qâ se multis epistolis purgat.* Nec silendum hic Chrysippi illud in *lib. de Rhetorica.* Οὕτω ῥητορεύσειν καὶ πολιτεύσεσθαι τὸν σοφὸν, ὡς καὶ τὸ πλοῦτον εἶναι ἀγαθὸν, καὶ τῆς δόξης, καὶ τῆς ὑγιείας. *Ita oraturum atqe rempublicam gesturum sapientem, ut qi divitias, gloriam ac sanitatem bona arbitretur.* Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 1. dum nimirum ad aliorum rationem captúmqe sese accommodat. éstqe ista etiam οἰκονομία τις, ut Marcus hic loqitur. Vide *ad l.* 11. §. 18. Πολλὰ κατ' οἰκονομίαν γίνεται.

Πάρες γὰρ νῦν] Xylander. *Omitte enim natura munus huic tempori non conveniens, de qo suo loco erit differendum.* Verùm ista ex contextùs verbis qâ ratione erui possint non video. Lego itaqe παρίης. *omittis enim nunc & amittis*, τὴν φυσικὴν δόσιν, *qod natura tibi concessit.* nimirum, ut qod tui est officii agas, tuà solius conscientiâ contentus degas, omniáqe tua in te reposita habeas. ut *suprà* §. 3. 8. & *l.* 2. §. 11. 13. & *infrà* §. 29. sic *infrà* §. 32. Ἀφεῖ[ας ποιεῖν τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν κατα[ασκευὴν, καὶ τούτῳ ἀρκεῖσθαι. *Cùm id interim facere, qod conditioni propriæ consentaneum erat, neglexerint.* & *lib.* 6. §. 16. Τὸ κατὰ τὴν ἰδίαν κα[ασκευὴν κινεῖσθαι, καὶ ἵστασθαι. *Secundum conditionis suæ rationem moveri, sèqe sistere.* Vide *l.* 5. §. 36.

Ἄλλε τινὸς ἐχόμενον λόγε λοιπόν.] lego, ἐχόμεν. *dum ab alterius sermone pendes.* nisi si placuerit cum D. Bootio legere; παρέντες, & ἔχομεν λόγον, *omittimus qod nostrum est, dum alterius rei*, qæ scilicet parum ad nos facit, *rationem habemus.* Sensus, utrumvis admiseris, idem futurus est. Cæterùm λοιπὸν illud vult idem esse novæ periochæ initium; ut legi debeat, Λοιπὸν, πᾶν τὸ καὶ ὁπωσοῦν καλὸν, &c. *Denique qicqid pulcrum & ista ex se pulcrum est, ut aliena lavs ei nihil adjiciat.* &c. cui libens assentior. Siqidem pari modo Marcum bis, usurpâsse *superiùs* §. 3. deprehendo. qanqam & τὸ λοιπὸν satis crebrò etiam sententiam clavdit. Sic Epictetus *lib.* 1. *c.* 29. Σιώπα λοιπόν. *Taceto deinceps.* Et Chrysostomus *in Rom. Orat.* 8. *p.* 93. *D.* Δείξας τοίνυν ἀπὸ τε Ἀβραὰμ τοῦτο, καὶ τὸν Δαβὶδ ἐπάγει λοιπόν, &c. *Id ergò Abrahæ exemplo cùm declaravit, & Davidem adduxit deinceps*, &c. Itaqe distinctionem receptiorem in versione secutus sum.

§. 20. Πᾶν τὸ — καλὸν ἐξ ἑαυτῦ καλόν] Itaqe Galenus *hortator. c.* 10. Τὸ ἀληθινὸν κάλλος ἀκριβῶς ἐξετάζεται αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ προσιόντων ἁπάντων γυμνωθέν. *Vera pulcritudo certo exploratur ipsa per se, rebus omnibus foris obvenientibus nudata.* Vide *l.* 6. §. 40. & *l.* 9. §. 31.

Οὐκ ἔχον μέρος τι ἑαυτῷ τὸν ἔπαινον] Est enim ὁ ἔπαινος τῶν ἔξω. ut *suprà* 19.

Οὔτε γὰν χεῖρον ἢ κρεῖττον τὸ ἐπαινούμενον] Gregorius Nazianzenus *de pace Orat.* 3. §. 15. Ἐμὲ δ' οὐκ ἀμείψειν οἱ εὐφημοῦντες, ἢ δυσφημοῦντες, οὔτε οἱ βοᾷ βορβορον μῦρον ἀναμιγνύντες, ἢ μύῳ βόρβορον, καὶ τὰς ποιότητας τῇ ἐπιμιξίᾳ συγχέοντες, ἵνα δυσχερανω τὰς βλασφημίας ὡς μεθιεμένου. ἢ πολλὰ ἂν κατίδοιμι χρήματα τοῖς ἐπαινέταις, εἴ με βελτίω τοῖς ἐπαίνοις εἰργάζοντο. νῦν οὐκ ἔστω τοῦτο ἔχει. πόθεν; ἀλλ' ὅπερ εἰμὶ, τοῦτο μένω καὶ δυσφημούμενος καὶ θαυμαζόμενος. *Nec item me vel lavdatores vel vituperatores immutabunt, qemadmodum qi cæno unguentum, avt unguento cænum admiscent, ac per mixtionem qalitates confundunt, ut maledicos sermones, tanqam à me ipso mutatus, graviter & iniqo animo feram. Nam alioqi multas pecunias lavdatoribus numerarem, si me lavdando meliorem efficerent. Verùm aliter se res habet. Qod enim sum, hoc manco, sive maledictis afficiar, sive lavdibus in cælum ferar.* Apud Plutarchum *de adulat. pag.* 59. *A.* Bio. Εἰς τὸν ἀγρὸν ἔμελλεν ἐγκωμιάζων ἔνφορον ποιεῖν καὶ ἔνκαρπον, οὐκ ἂν ἁμαρτάνειν ἐδόκει, τοῦτο ποιῶν μᾶλλον ἢ σκάπτων καὶ πράγματα ἔχων. ὁ τοίνυν ὑπ' ἀνθρώπου ἄλογου ἂν εἴη ἐπαινῶν, εἰ τοῖς ἐπαινουμένοις ὠφέλιμός ἐστι καὶ πάμφορος. *Qi agrum lavdando putat se redditurum fertilem, ac frugiferum potius qàm fodiendo & colendo. Non tamen homo absurdè facit lavdans, ubi id iis qi lavdantur est utile.* Verùm hoc rejicit, subjicitqe Plutarchus: Ὁ μὲν γὰρ ἀγρὸς ὑ γίνεται χείρων ἐπαινούμενος. ἀνθρωποι δὲ τυφοῦσι καὶ ἀπολλύουσιν οἱ ψευδῶς καὶ παρ' ἀξίαν ἐπαινοῦντες. *Atqe ager qidem lavdando non fit deterior: hominem inflant ac perdunt qi immeritò lavdant.* Cæterùm è contrario, *Virtutem lavdatam crescere, & immensum calcar gloriam habere, nec parvas animo vires addere*; Naso monuit *Ponti l.* 4. *el.* 2. & *trist. l.* 5. *el.* 12. Sed hoc est, qod Marcus vult, nihil rei cujusqam bonitati, eo ipso qod lavdatur, vel accedere vel decedere.

Τὸ δὲ δι' ὅλως καλόν τινος χρείαν ἔχει.] Lego τὸ δὲ δὴ ὅλως καλὸν [ὅ] τινος χρείαν ἔχει, sensu exigente & contextùs serie. nisi si ἐρωτηματικῶς legere placuerit, τίνος χρείαν ἔχει; *ecqâ re indiget?* Sed illud potiùs adjecta poscere videntur. τὸ ὅλως καλὸν Stoicis est *virtus* sola. Vide *ad l.* 2. §. 1.

Ἔυνοια] Vide *ad l.* 2. §. 5.

Σμαράγδιον γὰρ ἑαυ[ῦ χεῖρον] Annotator Lugdunensis negativam hic sine cavsâ interserit, qm oratio etiam in *edit. Lugd.* sit eroteratica. σμαράγδιον avtem diminutè dixit, ut & mox, μαχαίριον, δενδρύφιον, ἀνθύλλιον. & *lib.* 2. §. 2. & *lib.* 7. §. 3. ὀσάριον, *ossiculum*, & *infrà* §. 41. ψυχάριον, *animulam.* qalia ab Aristophane in *Babyloniis* usurpata Aristoteles monet *Rhetor. l.* 3. *c.* 2. χρυσιδάριον, ἱματιδάριον, λοιδορημάτιον, νοσημάτιον, *avrulum, togulam, conviciolum, morbulum.* eáqe πρὸς τὸ ἔλαττον ποιεῖν, *ad rem* qâ de agitur, *deprimendam & elevandam* conducere plurimùm. nec alio fine usurpat Marcus noster. Vide *infrà* §. 48.

§. 21. Χωρεῖ ὁ ἀὴρ] indè enim *animam* esse tenebant Sti-

αὐδις χωρῆ ὁ ἀὴρ; πῶς δὲ ἡ γῆ χωρεῖ τὰ ἐκ τοσούτου
a L. 2. §. 3. αἰῶνος θαπτόμενα σώματα; ὥσπερ γὰρ ἐνθάδε, ἃ
l. 6. §. 15. ἡ τούτων * πρὸς ἄλλα τινα διαδραμοῦσα μεταβολὴ καὶ
* [μετὰ] πόσον τινὰ f. διάλυσις χώραν ἄλλοις νεκροῖς ποιεῖ. ὕτως καὶ εἰς
τὸν ἀέρα μεθιστάμεναι ψυχαὶ, ἐπὶ ποσὸν συμμεί-
b L. 12. §. 5. νασαι μεταβάλλουσι, καὶ χέονται, καὶ b ἐξάπτονται,

terno ceperit aër? qomodo verò, quæ ab ævo tam immenso in ea condita sunt, corpora terra capit? sicut enim hîc corpora, ubi ad spatium aliqod temporis in terra permanserint, mutata & dissipata, cadaveribus aliis locum concedunt: ità & animæ, in aërem translatæ, ubi aliqandiu ibi perstiterint, mutantur, funduntur, succenduntur, in semina-

lem

ANNOTATIONES.

ci, *lib.* 2. §. 2. eodémque reverti. *lib.* 7. §. 50.

Πῶς δὲ ἡ γῆ] *Et qomodo terra* Xylander. ac si quæstio proposita continuetur. cùm sit subjectio, & responsio, licèt interrogandi formulâ enunciata; qod & Casavbonus advertit. q. d. idem de animis in aërem emissis sentias, qod de corporibus terrâ conditis.

Πρὸς ἤν τινα ἐπιδιαμονήν] *in alium, qalisqunque is fuerit, subsistendi modum* Casavbonus. qod nescio an vocabulum istud ferre possit. ego Xylandro assentior vertenti, *qum aliqandiu in terra delituêre*, vel *permansêre*. idem enim his verbis de animis, vult dicere, qod de corporibus mox illis, πρὸς ἤν τινα ἐπιδιαμονήν.

Ἐπὶ ποσὸν συμμείνασαι] Animam corpore exutam *longavam* qidem, non *aternam* tamen avt *immortalem* prorsus Stoici statuebant. Laërtius *l.* 7. §. 156. in *Zenone:* Τὴν ψυχὴν μετὰ θάνατον ἐπιμένειν. φθαρτὴν δὲ εἶναι. *Animam durare post mortem, esse tamen obnoxiam corruptioni.* Cicero Tuscul. *l.* 1. §. 77. *Stoici vita usuram nobis largiuntur, tanqam cornicibus: diu mansuros* (*ajunt*) *animos, semper, negant.* Verùm nec hac in parte secum invicem conveniebant. Nam, ut Laërtius *ibidem* §. 157. Κλεάνθης μὲν πάσας ἐπιδιαμένειν φησὶ μέχρις ἐκπυρώσεως. Χρύσιππος δὲ τὰς τῶν σοφῶν μόνον. *Cleanthes universas ad mundi conflagrationem usqe permanere: Chrysippus verò sapientum duntaxat.* Seneca tum saltem etiam beatorum animas interituras, *ad Marc. c.* 26. *Nos qoqe felices animæ, & aterna sortitæ, cum Deo visum erit iterum ista moliri, labentibus cunctis, & ipsi parva ruinæ ingentis accessio, in antiqa elementa vertemur.* Apud Evsebium *præpar. lib.* 15. *c.* 20. Numenius *de bono l.* 1. (qem cur, *de nostris*, appellet Lipsius *physolog. Stoic. l.* 3. *c.* 11. ubi horum plæraqe retulit, ego nullus assequor) ex Stoicorum sententia; Διαμένειν τὰς τῶν ἀποθανόντων ψυχάς. *Defunctorum animos etiam post obitum superesse.* Et mox: Τὴν δὲ ψυχὴν γενητήν τε καὶ φθαρτὴν λέγουσιν. οὐκ εὐθὺς δὲ τῷ σώματος ἀπαλλαγεῖσαν φθείρεσθαι, ἀλλ' ἐπιμένειν τινὰς χρόνους καθ' ἑαυτήν. ἣν μὲν τῶν σπουδαίων, μέχρι τῆς εἰς πῦρ ἀναλύσεως τῶν πάντων. τὴν δὲ τῶν ἀφρόνων, πρὸς πόσους τινας χρόνους. *Animum porro & ortum habere, & interitum subire illum qidem, non tamen simulatqe corpore solutus est interire, sed manere per seipsum aliqamdiu: ac sapientium qidem animos ad extremam usqe rerum in ignem omnium dissolutionem: stultorum verò nonnisi aliqanto temporis intervallo superesse.* Respexit horsum Dionysius Halicarnasseus (etiamsi leviculè nimis Lipsius, qi vel hoc argumento Stoæ vindicat, nisi si Stoicus statim censendus, qisqis Stoicum dogma aliqod recenset.) ubi dixit, *antiq. l.* 8. *pag.* 530. Εἰ δὲ ἄφθαρτοι μέχρι τοῦ παντὸς τυγχάνουσιν αἱ ψυχαὶ ἡμῶν ὄσαι, καθάπερ οἵονταί τινες, ἢ χρόνον, μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν, τινὰ τῶν σωμάτων, ἐνδιαμένουσι, μήκιστον μὲν αἱ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἐλάχιστον δὲ αἱ τῶν κακῶν. *Qod si anima nostra in perpetuum degunt immortales, ut qidam existimant, avt post relictum corpus aliqanto durant tempore, bonorum virorum longissimo, malorum contra perbrevi.* &c. Respexit & Tacitus in *Agricola*, ab eodem adductus; (qem tamen nemo, opinor, Stoicum fuisse suspicabitur) ubi ait; *si, ut sapientibus placet, non cum corpore extinguuntur anima magna.* Nam qòd, ut Seneca *Epist.* 57. *existimabant animam hominis magno pondere extritam, permeare non posse, & statim spargi, qia non fuerit illi exitus liber.* qod & Statius *Theb. l.* 6. de avri scrutatore montis ruinâ oppresso;

— latet intus, monte soluto
Obrutus, ac penitus fractum obductumqe cadaver
Indignantem animam propriis non reddidit astris.

ridet ac refutat Seneca *ibidem. Qemadmodum enim*, inqit, *flamma non potest opprimi: nam circa id diffugit, qò urgetur: qemadmodum aer verbere avt ictu non laditur; nec scindstur qidem: sic animus, qi ex tenuissimo constat, deprehendi non potest, nec intra corpus affligi: sed beneficio subtilitatis sua, per ipsa, qibus affligitur, erumpit.* Servius verò, unde habeat, nescio, qod de Stoicis asseruit *ad Æneid. l.* 3. dicere eos *tam diu durare animam, qamdiu durat & corpus.* ideóqe *Ægyptios sapientiæ peritos, condita diutius reservare cadavera*, (qasi scilicet à Stoa dogma istud arripuerint) *ut anima multo tempore perduret, & corpori sit obnoxia, nec citò ad alia redeat.*

Μεταβάλλουσι, καὶ χέονται, καὶ ἐξάπτονται] Non ergò usqe ad ἐκπύρωσιν, sive *conflagrationem*, ut illi superiùs adducti, permanere vult Marcus noster: sed *solvi, immutari, refundi, redaccendi*, ut aliis succedentibus & subeuntibus qotidie locum faciant: prout de corporibus dixerat in terram resolutis. Atqe hoc est fortasse qod Epiphanius voluit, ubi de Stoicis dixit. *l.* 1. *Hær.* 5. §. 1. Μεταγγισμούς τε ψυχῶν καὶ μετενσωματώσεις ἀπὸ σώματος εἰς σῶμα καθαιρομένης σωμάτων, ἢ δ' ἂν πάλιν εἰσδυ-

A σας καὶ ἀναπαλιν γενομένας. *Adhæc animarum ex aliis in alia corpora transfusiones ac transitus admittunt. Eas qippe de corpore decedere, ac rursus ingredi, iterumqe gigni statuant.* Et ex Epiphanio Joannes Damascenus in *lib. de hæres. Stoici animum de corpore in corpus migrare volunt.* Qo nomine Pythagoreis adjungit Stoicos Lactantius *institut. lib.* 3. *c.* 18. *Supereße animam post mortem Pythagorici & Stoici dixerunt: easqe non nasci, sed insinuari in corpora, & de aliis in alia migrare.* Ambigit certè Seneca *Epist.* 65. *Semel*, inqit, *hæc mihi videnda sint, an sæpè.* Verùm aliud longè hac in parte Stoicus noster hîc, qàm Pythagoras olim censebat. nec consentiunt sibi invi-
B cem in Stoicorum dogmate recensendo, avt Epiphanio Lactantius, cùm ille *animas* dicit ἀναπαλιν γενᾶσθαι; iste, non *nasci*, sed *insinuari* duntaxat; avt etiam sibiipsi Epiphanius, in eo qod subjungit; μέρος δὲ θεῖον καὶ ἀθάνατον τὴν ψυχὴν ἡγοῦνται. *Cæterum particulam qandam Dei, eandémque immortalem animam esse prædicant.* qomodo enim *immortalem* statuunt, qam *nasci sapius* contendunt? Utrumqe verò Stoicis falsò tribuit ab Epiphanio asserit Dionysius Petavius. Habent tamen aliqid Stoici dogmati Pythagorico affine, qòd ex animarum materia qasi conflata & recocta novas procudi & produci statuunt. Verùm hac ratione, non magis *anima* qàm *corpori immortalitatem* asserunt, non minùs *anima* qàm *corpori corruptionem* & *mortalitatem* adscribunt. Atqe hac ratione forsan accipi voluit, qod, referente Luciano *pag.* 866. Demonax Cynicus, interroganti, εἰ ἀθάνατος ἡ ψυχή, *num anima esset immortalis*, respondit, ἀθάνατος, ἀλλ' ὡς πάντα. *immortalis, sed ut cætera omnia.* Vide *l.* 8. §. 18. Tale qid & Oraculum apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 4. de Animis;

Ἄλλος δ' ἐξ ἄλλης γενόμενος, ἀΐδ' ἀναβλαστᾶν,
Ψυχῆς γονίμῳ φύσεως ἀρρήγνυμαι καινοῖς.
Ex alio tamen est alius, semperqe novatur,
Naturæ insinuans sese genitalibus arvis.

D Grotius. Servius interim, loco superiùs recensito, ait *mediam viam secutos, cùm Plato animam perpetuam dixerit, & ad diversa corpora transitum facere statim pro meritis vitæ prioris: Pythagoras verò, non μετεμψύχωσιν, sed παλιγγενεσίαν esse dicat, hoc est, redire*, sed *post tempus.*

Ἐξάπτονται] *connectuntur* Xylander. perperam. Verto. *accenduntur*, vel *succenduntur*. Seneca pariter *Epist.* 54. *Nos qoqe, & accendimur, & extinguimur.* Allusum est ad eorum dogma, qi *animam igneam* statuebant. in qo censu cum aliis havd pavcis & Stoici. Plutarchus *de Philos. placit. lib.* 4. *c.* 3. *de Anima natura:* Οἱ ἀπὸ Ἀναξαγόρου ἀπορροὰς ἔλεγον. οἱ Στωικοὶ πνεῦμα θερμόν. Δημόκριτος πυρώδες σύγκριμα. *Anaxagorei corpus esse censuerant, idqe aerea natura. Stoici spiritum calidum. Democritus igneam compagem.* Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 46. Ἀναξαγόρας, Ἀναξιμένης, Ἀρχέλαος, Διογένης ἀεροειδῆ. Οἱ Στωικοὶ, πνεῦμα νοερὸν, θερμόν. Παρμενίδης δὲ καὶ Πήγαθος, πυρώδη. Δημόκριτος, πυρώδες σύγκριμα. Λεύκιππος, ἐκ πυρὸς εἶναι. Διογένης ὁ Ἀπολλωνιάτης, ἐξ ἀέρος. Ἵππων ἐξ ὕδατος. *Anaxagoras, Anaximenes, Archelaus, Diogenes aeris naturam animæ tribuunt: Stoici spiritum intelligentem & calidum dicunt: Parmenides & Pegathus igneæ naturæ: Democritus igneam mistvram: Leucippus ex igne, Diogenes Apolloniates ex aere, Hippo ex aqa constare.* qo loco pro Πήγαθος legendum Ἵππασος. Sic enim Theodoretus *Therapevt. l.* 5. *Tom.* IV. *pag.* 545. *C.* Ἀναξιμένης καὶ Ἀναξίμανδρος καὶ Ἀναξαγόρας καὶ Ἀρχέλαος, ἀεροῦδη τῆς ψυχῆς τὴν φύσιν εἰρήκασιν. οἱ δὲ γε Στωικοὶ, πνευματικὴν, πλείστῃ μεμίχθαι τῷ θερμῷ. Παρμενίδης δὲ καὶ Ἵππασος καὶ Ἡράκλειτος πυρώδη. ὁ δὲ Ἡρακλείδης, φλογοειδῆ. Ἐπίκουρος δὲ τετράων τινῶν ποιοτήτων κρᾶμα, πυρώδους καὶ ἀερώδους καὶ πνευματικῆς καὶ τετάρτης τινὸς ἀναλογουμένης. ὁ δὲ Ἐμπεδοκλῆς, μίγμα ἐξ αἰθερώδους καὶ ἀερώδους οὐσίας. Κριτίας δὲ, ἐξ αἵματος καὶ ἐξ ὑγροῦ. *Anaximenes & Anaximander & Anaxagoras & Archelaus aëream dixerunt animæ naturam esse. Stoici spiritualem qidem, sed qo*
G *calidi plurimum habeat. Parmenides, Hippasus & Heraclitus igneam hanc nuncuparunt. Epicurus commixtionem qatuor qarundam qalitatum, igneæ videlicet, aereæ, ac spiritualis, qartaqe præterea qa nomen non habeat. Empedocles mixtionem ex æthereæ aereaqe substantia. Critias verò ex sanguine & humido constare dixit.* De Democrito etiam Aristoteles *de anim. l.* 1. *c.* 2. Πῦρ τι καὶ θερμὸν φησιν αὐτὴν εἶναι. *Ignem qendam & calorem dicit esse ipsam.* Tertullianus *de anima c.* 5. *Animam effingunt Hipparchus & Heraclitus, ex igni; Hippon & Thales, ex aqa; Empedocles & Critias, ex sanguine; Epicurus, ex atomis; Critolaus & Peripatetici ejus, ex qinta nescio qa substantia: Stoici penè nobiscum, spiritum prædicant*; verùm hunc igneum. Apud Laërtium *lib.* 7. §. 157. Zeno &

Posi-

mutantur, funduntur, ſuccenduntur, in ſeminalem univerſi rationem receptæ; locúmqe hoc pacto faciunt aliis intra ſedes eaſdem inſuper recipiendis. hoc reſpondere licebit, ſi pro conceſſo ſumatur, animas corporibus eſſe ſuperſtites.

[a] εἰς τὸν τῶν ὅλων σπερματικὸν λόγον ἀναλαμβανόμεναι, καὶ τῶν τόπων χώραν πᾶσι * συνοικιζομέναις παρέχωσι. τοῦτο δ' ἂν τις ἀποκρίναιτο, ἐφ' ὑποθέσει * ταύτῃ, εἰ τὰς ψυχὰς διαμένειν. * σὺν Lug. χρὴ

[a] Sup. §. 14. l. 6. §. 24. * προσσυν.

ANNOTATIONES.

Poſidonius. Πνεῦμα ἔνθερμον εἶναι τὴν ψυχήν. *Spiritum calidum dicunt animam eſſe.* Galenus *de anim. ſeq. corp. temperat. c. 4.* Stoicis animam eſſe κράσιν ἐν συμμετρίᾳ γιγνομένης τῆς ἀεροώδους καὶ πυρώδους ὑσίας, *temperamentum ex aerea igneaque ſubſtantia ſymmetria factum.* Cicero *Tuſcul. l. 1. Zenoni Stoico animus ignis videtur.* Et *de natur. Deor. l. 3. Omnia Stoici ſolent ad igneam naturam referre; Heraclitum, opinor, ſecuti.* Et mox: *Dicunt omnem vim eſſe ignem, itaque & animantes cùm calor defecerit, interire: & in omni natura rerum id vivere, id vigere, qod caleat.* Ità Chryſippus *de provid. l. 1.* Διόλου μὲν γὰρ ἂν ὁ κόσμος πυρώδης, ἐνθὺς καὶ ψυχή ἐστιν ἑαυτοῦ καὶ ἡγεμονικόν. *Mundus enim omnino ignitus, ſtatim etiam animam ſuam & principem vim habet.* Idémqe de Sole pariter, qem ἔμψυχον καὶ πύρινον, *animatum & ignitum*, aſtriſqe, qæ etiam *animata* cenſebat, *de natur. l. 3.* Οἱ δ' ἀστέρες ἐκ θαλάττης μετὰ τοῦ ἡλίου ἀνάπτονται. *Stellæ in mariâ ſole accenduntur.* Qem idcirco hoc nomine exagitat Plutarchus *de Stoic. contrad. c. 38. & de commun. notit. c. 41.* qod cùm *animam* ſtatuat τῇ περιψύξει καὶ πυκνώσει, οἷον τομώσει τινί, hoc eſt, *infrigidatione, & condenſatione, ferri inſtar, qod obfirmandi cauſſa, candens etiamnum, aqâ tingitur, produci*; unde & ψυχὴν παρὰ τὴν ψύξιν dictam. (vide *ad l. 12. §. 24.*) idem tamen, ὅταν ἐκπύρωσις γένηται, διόλου ζῇν καὶ ζῶον εἶναι, *tunc vivere cuncta atqe animari dicat, cùm ignitio qaſi qadam obvenerit*; itaqe ποτὲ μὲν τὴν ἄναψιν, ποτὲ δὲ τὴν περίψυξιν, ἀρχὴν ἐμψυχίας ποιεῖν, *nunc infrigidationem, nunc accenſionem principium animationes conſtituere.* cúmqe animam, qam πῦρ νοερὸν, id eſt, *ignem intelligibilem* definit, περιψύχει τινὶ producí velit; torqeri poſſe in Chryſippum, qod Cleanthes olim reſpondit, narranti cuidam, vidiſſe ſe ἐγχέλυς ἐν ὕδατι θερμῷ ζώσας, *anguillas qæ in aqâ calida degerent*; ἐκεῖ ἐν ψυχρῷ αὐτὰς ἐψήσομεν, *In frigida igitur coqemus eas.* Sed & Porphyr. *ad Boëthium de anima*, apud Evſebium *præpar. l. 15. c. 11.* Πῶς δὲ ἂν αἰσχύνης γέμων, ὁ πνεῦμά πως ἔχειν αὐτὴν ἀποδιδὺς, ἢ πῦρ νοερὸν, τῇ περιψύξει καὶ οἷον βαφῇ τῷ ἀέρος ἀναφθὲν, ἢ σωμάδιν; *Cui non ejus indignitatis plena videatur oratio, qi eo vel ſpiritum, vel ſpiritualem ignem contineri doceat, qi circumſtantis aeris refrigeratione, & aſperſo qaſi humore vel ſuccendatur, vel etiam roboretur.* Verùm de ignea animæ natura Stoicis conſentiunt, Phurnutus, an Cornutus, *de Deis c. 3.* Καὶ γὰρ αἱ ἡμετέραι ψυχαὶ πῦρ εἰσι. *Nam & noſtræ animæ ſunt ignes.* Varro *de ling. Lat. l. 4. Ignis à naſcendo, qod hinc naſcitur, omne: & qod naſcitur, igneſcit; ideò calet: ut qi denaſcitur, ignem amittit, ac frigeſcit.* Et ibidem.

Ova parire ſolet genu' pennis condecoratum,
non animas, ut ait Ennius.
Indè venit, pullis divinitus inſinuans ſe,
Ipſa anima: —

ſive, ut Zeno Citticus, animalium ſemen ignis, qi anima & mens: qi calor è cælo, qia hic innumerabiles & immortales ignes. Itaqe Epicharmus Ennii de mente humana dicet;

Iſtic eſt de Sole ſumptus ignis, iſqe mentis eſt.

Sic enim Scaliger reſtituit. Idémqe Ennius in *Epicharmo* à Priſciano *l. 6.* prolatus:

Terra corpus eſt; at mentis ignis eſt.

Virgilius *Æn. l. 6.*

Igneus eſt ollis vigor, & cæleſtis origo.

E noſtris etiam Lactantius; *de opific. Dei c. 8. eo* (capite ſcilicet) *mens, & ignis ille divinus, tanquam cælo, tegitur.* Cùm autem anima ignis haberetur, qo accenſo homines vivere, extincto emori neceſſe exiſteret; enatum eſt hinc delirium illud, de qo Servius *ad Æn. l. 1. Grave* nimirum *eſſe, perire naufragio, qia anima eſt ignea, & perire videtur in mari.* id qod tangit etiam Syneſius in *Epiſt. 3.* digitum ſimul intendens ad dictum qoddam Homericum, qod huc trahi ſolebat; *Odyſſ. δ. v. 511.*

Αἴας δ' ἐξαπόλωλεν, ἐπεὶ πίεν ἀλμυρὸν ὕδωρ.
Ajax diſperiit, poſtqam bibit aqoris undam.

Εἰς τὸν τῶν ὅλων σπερματικὸν λόγον ἀναλαμβανόμεναι] Laërtius. *l. 7. §. 156.* in *Zenone*; de Stoicis agens: Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς τὴν ψυχὴν αἰσθητικὴν εἶναι τὸ συμφυὲς ἡμῖν πνεῦμα. φθαρτὴν δὲ εἶναι. τὴν δὲ τῶν ὅλων ἄφθαρτον, ἧς μέρη εἶναι τὰ ἐν τοῖς ζώοις. *Opinantur verò animam ſenſibilem eſſe nobis ingenitum ſpiritum, eſſe tamen obnoxiam corruptioni. Cæterùm univerſi animam eſſe incorruptibilem, cujus partes ſunt animantium animæ.* Qid clarius? Hinc tamen *immortalem eſſe animam* concludebat Pythagoras, referente Laërtio *l. 8. c. 28.* Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν ἀπόσπασμα τοῦ αἰθέρος. — ἀθάνατόν τε εἶναι αὐτήν. ἐπειδή περ καὶ τὸ ἀφ' οὗ ἀπέσπασται, ἀθάνατόν ἐστι. *Animam verò avulſionem ætheris eſſe — eſſeqe illam immortalem, qandoqidem & id, à qo avulſa, eſt, immortale ſit.* Numenius *de bono l. 1.* apud Evſebium *Præparat. l. 15. c. 20.* Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν ἐν τῷ ὅλῳ φατὶν, ὁ καλὸν αἰθέρα. *Animum autem in univerſo eſſe ajunt, qem æthera ipſi vocant.* — τὰς δὲ λοιπὰς προσπεφυκέναι ταύτῃ. *Ad eum vero reliqam multitudinem adhæreſcere.* Et mox: Ἔνιοι δὲ τὴν μὲν τῶν ὅλων ἀίδιον. τὰς δὲ λοιπὰς συμμίγνυσθαι ἐπὶ τελευτῇ εἰς ἐκείνην. *Nonnullis etiam placet, univerſi qidem animum ſempiternum eſſe, reliqos verò ſub interitum cum eo miſceri.* Videmus hic, qis ſit ille λόγος σπερματικὸς, de qo iſtic; & *ſuprà §. 14.* & denuò *l. 6. §. 24.* Unam ſcilicet animam communem & univerſalem ſomniabant Stoici, unde reliqæ omnes eſſent qaſi deciſæ ſive qæ reliqarum omnium fons qidam exiſteret; in qem etiam denuò qaſi refunderentur. Vide *ſuprà §. 4. infrà §. 23. & 34. & l. 9. §. 7.* Verùm Mercurius Ægyptius, referente Tertulliano *de anim. c. 33.* dicit, *animam digreſſam à corpore non reſundi in animam univerſi, ſed manere determinatam.*

Ταῖς προσυνοικιζομέναις] *adventantibus.* Xylander *inſuper excipiendis*, atqe intra ſedem eandem recipiendis. Sed qoqo modo verteris, legendum videtur, προσσυνοικιζομέναις. nam Caſaubonus dum vulgatam ſequitur ſcripturam, Marci mentem minùs cepit. Par mendum apud Tatianum *adv. Græc. pag. 156.* animadvertere licet. Πῶς ὕλη καλὸν προσυνάπλειν τὴν εἰς τὰς μεμηνότας βοήθειαν, καὶ μὴ τῷ θεῷ; *Aut qo jure inſanorum reſtitutio materia & non Deo tribuitur.* lege προσσυνάπλειν. iterata litera ſcriptorem minùs cavtum fugerat. Qod avtem de animabus Marcus, idem de hominibus pariter Epictetus *l. 3. c. 26.* Ἐξελθε. δὸς ἄλλοις τόπον. δεῖ γενέσθαι καὶ ἄλλας, καθάπερ καὶ σὺ ἐγένω, καὶ γενομένας ἔχειν χώραν, καὶ οἰκήσεις, καὶ τὰ ἐπιτήδεια. ἂν δ' οἱ πρῶτοι μὴ ὑπεξάγωσι, τί ὑπολείπεται; *Exi, da locum aliis: oportet alios ita naſci, ut & tu natus es, & natos habere locum, & habitationes, & victum. Si verò primi non diſceſſerint, qid relinqitur?*

Ἐφ' ὑποθέσει τῇ τὰς ψυχὰς διαμένειν] Nihil itaqe certi hîc ſtatuit Marcus. Sed & ambiguè paſſim loqitur. *l. 3. §. 3.* Εἰ μὲν ἐφ' ἕτερον βίον. *Si ad vitam alterum.* & *l. 6. §. 24.* Ἤτοι ἐλήφθησαν εἰς τὰς τοῦ κόσμου σπερματικὰς λόγους, ἢ διεσκεδάσθησαν εἰς τὰς ἀτόμους. *Vel in eaſdem mundi rationes ſeminales recepti, vel in atomos pariter ſunt diſſipati.* & *l. 7. §. 32.* Ἢτοι σβέσις ἢ μετάστασις. *Vel eſt extinctio, vel tranſlatio.* qibus gemina habet, & *l. 7. §. 50. & l. 8. §. 25. 58. & l. 10. §. 7.* Nec aliter Seneca, qi veſtigium qâ figat, incertum planè ſe prodit; nunc in hanc partem, nunc in alteram inclinans, prout argumenti, in qo verſabatur, ratio trahere avt propellere videbatur. Polybium de fratre defuncto compellans, *c. 28. Nè invideris fratri tuo: qieſcit tandem tutus, tandem æternus eſt, fruitur nunc aperto & libero cælo: ex humili & depreſſo in eum emicuit locum, qiſqis ille eſt, qi ſolutas vinculis animas beato recipit ſinu. Erras: frater tuus non perdidit lucem, ſed ſecuriorem ſortitus eſt. non reliqit ille nos, ſed anteceſſit.* Helviam matrem de filii exilio mœrore plenam refocillans; *c. 17. Qdem me cogites, accipe. latum ac alacrem, velut optimis rebus. Sunt avtem optimæ, qm animus — ad ſumma prorumpit, & pulcerrimo divinorum ſpectaculo fruitur, æternitatiſqe ſuæ memor, in omne qod fuit, futurúmqe eſt omnibus ſeculis, vadit.* Marciæ de filii exceſſu dejectæ animum erigens *c. 25. Non eſt qòd ad ſepulcrum filii tui curras. peſſima ejus, & ipſi moleſtiſſima iſtic jacent, oſſa cineresqe: non magis illius partes, qam veſtes, aliaqe tegumenta corporum. Integer ille, nihilqe in terris relinqens, fugit, & totus exceſſit: paululmqe ſupra nos commoratus, dum expurgatur, & inhærentia vitia ſitumqe omnem mortalis ævi excutit; deinde ad excelſa ſublatus, inter felices currit animas; excipitqe illum cœtus ſacer, Scipiones, Catonesqe, utiqe contemptores vitæ, & mortis beneficio liberi.* & qæ ſequntur. Lucilio itidem ubi animum vult addere, & adverſus mortis formidinem confirmare, *Epiſt. 102. Cùm venerit dies ille, qi mixtum hoc divini humaniqe ſecernat, corpus hoc ubi invenî, relinqam: ipſe me diis reddam. nec nunc ſine illis ſum, ſed gravi terrenóqe detineor. per has mortalis ævi moras, illi meliori vitæ longioriqe proluditur. qemadmodum novem menſibus nos tenet maternus uterus, & præparat, non ſibi, ſed illi loco in qem videmur emitti, jam idonei ſpiritum trahere, & in aperto durare: ſic per hoc ſpatium, qod ab infantia patet in ſenectutem, in aliam natura ſumimur partem. alia origo nos expectat, alius rerum ſtatus. nondum cælum niſi ex intervallo pati poſſumus. Proinde intrepidus horam illam decretoriam proſpice: non eſt animo ſuprema, ſed corpori. Dies iſte, qem tanqam extremum reformidas, æterni natalis eſt. Depone onus. qid cunctaris, qaſi non prius qoqe relicto, in qo latebas, corpore exieris? Hæres, & reluctaris. tum qoqe magno niſu matris expulſus es. gemis, ploras. & hoc ipſum flere, naſcentis eſt. ſed tunc debebat ignoſci. rudis & imperitus omnium veneras: ex materno viſcerum calido molliqe fomento, afflavit avra liberior. Nunc tibi non eſt novum ſeparari ab eo, cujus antè pars fueras. ago animo membra jam ſupervacua dimitte; & iſtud corpus inhabitatum diu pone. ſcindetur, obruetur, abolebitur. qid contriſtaris? ità ſolet fieri. pereunt ſemper velamenta naſcentium.*

χὴ οὐ μὴ μόνον ἐνθυμεῖσθαι τὸ πλῆθος τῶν θαπτομένων ἤτοι σωμάτων, ἀλλὰ καὶ τὸ τῶν ἐκάστης ἡμέρας ἐσθιομένων ζώων, ὑφ' ἡμῶν τε καὶ ἄλλων

qin & reputanda eſt non ſepultorum tantum hoc modo corporum multitudo, ſed & animalium, qæ qotidie tum à nobis, tum à beſtiis, come-

dun-

ANNOTATIONES.

qid iſta ſic diligis, qaſi tua? iſtic opertus es, Veniet, qi te revelet, dies, & ex contubernio fædi atqe olidi ventris educat. Hinc nunc qoqe tu, qantùm potes, ſabvola: jam hinc altius aliqid ſublimiúſqe meditare. Aliqando naturæ tibi arcana retegentur: diſcutietur iſta caligo; & lux undiqe clara percutiet. tunc in tenebris vixiſſe dices, cùm totam lucem totus aſpexeris: qam nunc per anguſtiſſimas oculorum vias obſcurè intueris, & tamen admiraris tam procul. qid tibi videbitur divina lux, cùm illam ſuo loco videris? hæc cogitatio nihil ſordidum animo ſubſidere ſinit, nihil humile, nihil crudele. Deos omnes rerum eſſe teſtes ait, illis nos approbari, illis in futurum parari jubet, & æternitatem proponere. Vides, qàm magnanimè, qàm magnificè ſe effert, dum mulierculis ſolamina adhibet: dum Lucilium ſuum altiùs erigere conatur: dum Tyranni liberto fœdiſſimè adulatur: ὡς χαρὶς ὑπεξαιρέτως ἀναμφισβήτως de iſtis pronunciat. Verùm, ut idem ille *Epiſt.* 82. *Magna hæc verba excidunt, cùm mors propiùs acceſſit.* Vis igitur, qibus animam jam agens, rationibus ac cogitationibus ipſe ſe ſuffulciebat: & (ſi Lucretio ſaltem fidem adhibemus, qi de morti propinqis cecinit *l.* 3.

Nam vera voces tum demum pectore ab imo
Ejiciuntur, & eripitur perſona, manet res.)

Qid reverâ Seneca ipſe hac in parte ſenſerit? Avdi Lucilium ſuum alibi ſic alloqentem, *Epiſt.* 54. *Uni morbo qaſi aſſignatus ſum. ſatis aptè dici ſuſpirium poteſt. nullum mihi videtur moleſtius. aliud enim qicqid eſt, ægrotare eſt. hoc eſt animam agere. itaqe medici, hanc meditationem mortis vocant. faciet aliqando ſpiritus ille, qod ſæpe conatus eſt. Ego verò & in ipſa ſuffocatione non deſiſti cogitationibus lætis ac fortibus acqieſcere. Qid hoc eſt? inqam. tam ſæpe mors experitur me? faciat. at ego illam diu expertus ſum. Qando? inqis, anteqam naſcerer. Mors eſt, non eſſe id, qod ante fuit: ſed qale ſit, jam ſcio.* (ità ſunt diſtingvenda, qæ in excuſis, ſerie continuatâ, ſenſu nullo bono, leguntur) *hoc erit poſt me, qod ante me fuit. Si qid in hac re tormenti eſt, neceſſe eſt & fuiſſe anteqam prodiremus in lucem: atqi nullam ſenſimus tunc vexationem. Rogo, non ſtultiſſimum dicas, ſiqis exiſtimet lucerna pejùs eſſe cùm extincta eſt, qàm anteqam accenderetur? nos qoqe accendimur, & extingvimur: medio illo tempore aliqid patimur: utringe verò alta ſecuritas eſt.* Libet illud Tragici ex Phœniſſis hic uſurpare *n.* 1682.

Ὁ δ' Οἰδίπους πῆ καὶ τὰ κλεῖν' αἰνίγματα;
Ubi nunc eſt Oedipus ille, & inclyta ænigmata?

& Homericum illud *Odyſſ.* π. *v.* 181.

Ἄλλοιός μοι, ξεῖν', ἐφάνης νέον, ἠὲ πάροιθεν.
Alius mihi hoſpes appares qàm ante.

qantùm enim Seneca iſte ab illo mutatus; qi de *anima immortalitate* tam erectè, tam elatè diſſerebat; tam diſertè, tam clarè, tam fidenter pronunciabat? Etenim qid iſta ſunt aliud qàm qod Evripides *Troad.*

Τὸ μὴ γενέσθαι τῷ θανεῖν ἴσον λέγω.
Non eſſe natum, & mortuum eſſe, idem puto.

Qod Lucretius *l.* 3.

Reſpice item, qàm nil ad nos anteacta vetuſtas
Temporis æterni fuerit, qàm naſcimur, anté.
Hoc igitur ſpeculum nobis natura futuri
Temporis exponit poſt mortem deniqe noſtram.

qod Plinius *hiſt. nat. l.* 7. *c.* 55. *Omnibus à ſupremo die eadem, qæ ante primum: nec magis à morte ſenſus ullus, avt corpori, avt animæ, qàm ante natalem.* qod ipſi deniqe in eadem *ad Marciam conſolatione* excidit, *c.* 19. *Mors nos in eadem tranqillitate, in qa anteqam naſceremur jacuimus, reponit.* Itaqe paſſim fluctuabundus, anceps, ambiguus. *Epiſt.* 63. *Fortaſſe; ſi modò ſapientum vera fama eſt, recepitqe nos locus alius; qem putamus periiſſe, præmiſſus eſt.* Et *Epiſt.* 76. *Si modo ſoluta corporibus animæ manent, fælicior illis ſtatus reſtat, qàm eſt adum verſantur in corpore.* Idem *Epiſt.* 117. *Cùm de animarum æternitate diſſerimus, non leve momentum apud nos habet conſenſus hominum, avt timentium inferos, avt colentium.* Verùm iſta ipſe rejicit, ridet, pro fabulis habet, *Epiſt.* 82. & *ad Marc. c.* 19. Imò ſomnii fermè loco ponit dogma hoc ipſum, ſive ὑπόληψιν potiùs. Ità enim *Epiſt.* 102. *Qomodo moleſtus eſt jucundum ſomnium videnti, qi excitat: avſert enim voluptatem, etiamſi falſam, effectum tamen veræ habentem: ſic epiſtola tua mihi fecit injuriam. revocavit enim me cogitationi aptæ traditum, & iturum, ſi licuiſſet, ulteriùs. Juvabat de æternitate animarum qærere; imò mehercule credere. credebam enim facilè opinionibus magnorum virorum, rem gratiſſimam promittentium magis qàm probantium. dabam me ſpei tantæ. — ſubitò experrectus ſum.* Ità & à Stoicis ſuis ſecedit Seneca, dum *non probatis*, uti ipſe cenſet, *aſſentitur temerè*, tum & ad Scepticos inclinat, dum in qo inſiſtat, *nihil certi* habere profitetur. Qid divinus ille Plato, avt Socrates potiùs, qo nemo in hoc negotio avt fortiùs avt fidentiùs avt efficaciùs etiam verſatus videtur? Diſſertationem ſcilicet uberrimam ſpecioſiſſimámqe in *Phædone pag.* 68. *B.* aggreſſurus his verbis præfatur: Ὡς κινδυνεύω ἔγωγε ἐν τῷ παρόντι περὶ αὐτοῦ τούτου ὃ φιλοσόφως ἔχειν, ἀλλ' ὥσπερ οἱ πάνυ ἀπαίδευτοι, φιλονείκως. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι ὅταν περί του ἀμφισβητῶσιν, ὅπη μὲν ἔχει περὶ ὧν ἂν ὁ λόγος ᾖ, οὐ φροντίζουσιν, ὅπως δὲ ἃ αὐτοὶ ἔθεντο, ταῦτα δόξει τοῖς παροῦσι, τοῦτο προθυμοῦνται. καὶ ἐγώ μοι δοκῶ ἐν τῷ παρόντι τοιοῦτον μόνον ἐκείνων διοίσειν. ὃ γὰρ ὅπως τοῖς παροῦσιν ἃ ἐγὼ λέγω δόξει ἀληθῆ εἶναι προθυμήσομαι, εἰ μὴ εἰς πάρεργον, ἀλλ' ὅπως αὐτῷ ἐμοὶ ὅτι μάλιστα δόξει, ἕνεκα ἔχειν. λογίζομαι γάρ, ὦ φίλε ἑταῖρε, (καὶ σκόπει ὡς πλειστηκιῶς) εἰ μὲν τυγχάνει ἀληθῆ ὄντα ἃ ἐγὼ λέγω, καλῶς δὴ ἔχει τὸ πεισθῆναι. εἰ δὲ μηδὲν ἔσται τελευτήσαντι, ἀλλ' ἓν τοῦτόν γε τὸν χρόνον αὐτὸν τὸν πρὸ θανάτου ἧττον τοῖς παροῦσιν ἀηδὴς ἔσομαι ὀδυρόμενος. ἡ δὲ ἀγνοιά μου αὕτη ὑ ξυνδιατελεῖ (κακὸν γὰρ ἂν ἦν) ἀλλ' ὀλίγου ὕστερον ἀπολεῖται. *Qi in periculo ſum, ne in hoc ipſo tempore, non ut philoſophum hac in re me geram, ſed ut contentioſum atqe pertinacem, qod qidam homines à diſciplina alieniſſimi facere ſoleut. Illi enim ubi aliqa de re ambigitur, non ut res ipſa, de qa agitur, ſe habeat, curant, ſed ut qæ poſuerunt ipſi, præſentibus videantur vera, obnixè contendunt. Atqe ego mihi videor in hoc duntaxat in præſentia ab illis differre, qod non, ut præſentibus probem ea qæ dico, annitar, niſi qid præter rem ſortè contigerit, ſed ut mihi ipſi vera qàm maximè videantur. Sic enim cogito dulcis amice, & vide qanto cum lucro ſit ratio mea. Si ſortè vera ſunt qæ dico, opera pretium eſt ita credere: ſin autem nihil ſupereſt poſt mortem, attamen hoc qod mihi vita ſupereſt, tempore deplorando præſentibus minùs ero moleſtus. Hæc autem ignorantia minimè perſeverabit mecum: malum id enim eſſet, ſed pavlò poſt delebitur.* Qid illa ejuſdem in *apologia* extrema? Ἀλλὰ γὰρ ἤδη ὥρα ἀπιέναι, ἐμοὶ μὲν ἀποθανουμένῳ, ὑμῖν δὲ βιωσομένοις. ὁπότεροι δὲ ἡμῶν ἐρχόμεθα ἐπὶ ἄμεινον πρᾶγμα, ἄδηλον παντὶ πλὴν ἢ τῷ θεῷ. *Sed tempus eſt jam hinc abire, me, ut moriar, vos, ut vitam agatis: utrum autem ſit melius, Dii immortales ſciunt; hominem qidem ſcire arbitror neminem.* Cicero *Tuſc. l.* 1. qi & ipſe in hoc argumento *probabilia tantùm conjecturâ ſeqi* ſe profitetur, *cùm ultrà qò progrediatur, qàm ut veriſimilia dicat non habeat; certa dicturos, qi & percipi ea poſſe dicunt, & ſe ſapientes eſſe profitentur.* Qò faciunt & qæ loco ſuprà dicto Socrates ille idem pavlò antè poſuerat *pag.* 22. *D.* Τὸ γάρ τοι θάνατον δεδιέναι, ὦδέ ἄλλο ἐστὶν, ἢ δοκεῖν σοφὸν εἶναι μὴ ὄντα. δοκεῖν γὰρ εἰδέναι ἐστὶν ἃ οὐκ οἶδεν. οἶδε μὲν γὰρ οὐδεὶς τὸν θάνατον, &c. *Nam mortem timere nihil eſt aliud qàm ſapientem videri eum qi non ſit ſapiens. Qippe qum id ſit ſcire videri qæ neſciat. Nemo enim ſcit, mortem &c.* Diſſertationem deniqe de argumento hoc ſuam, his tandem verbis (qod & Lactantio, *Inſtitut. l.* 7. *c.* 8. obſervatum) concludit, *Harum ſententiarum qa vera ſit: Deus aliqis viderit.* qid ſunt avtem, inqam, hæc omnia, niſi ignorantiæ hac in re propriæ ingenua confeſſio, claram ſatìs & illorum perſtrictionem in ſe continens, qi certi aliqid de ea ſtatuerent? Nec ſunt aliuſmodi, qæ in Phædone *pag.* 48. *B.* Magnus idem ille de ſe, ad ſuos; Νῦν δὲ ἴσως, ὅτι πολὺ ἄνδρας τε ἑλπίζω ἀφίξεσθαι ἀγαθούς. καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἂν πάνυ διϊσχυρισαίμην. *Nunc certo habetote, ſperare me ad viros bonos iturum: ſed hoc qidem havd omnino aſſeverarem.* ubi & de ſtatu animæ poſt mortem diſſertationem illam prolixam ſic clavdit *pag.* 84. *F.* Καλὸν τὸ ἆθλον, καὶ ἡ ἐλπὶς μεγάλη. τὸ μὲν οὖν ταῦτα διϊσχυρίσασθαι ὥσπερ ἔχειν ὡς ἐγὼ διελήλυθα, ἀ πρέπει νῦν ἔχοντι ἀνδρί. ὅτι μέν τοι ἢ ταῦτ' ἐστὶν, ἢ τοιοῦτ' ἄττα, περὶ τὰς ψυχὰς ἡμῶν καὶ τὰς οἰκήσεις, ἐπείπερ ἀθανάτου γε ἡ ψυχὴ φαίνεται οὖσα, τοῦτο καὶ πρέπειν ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ ἄξιον κινδυνεῦσαι, οἰομένῳ ὥσπερ ἔχειν. καλὸς γὰρ ὁ κίνδυνος. *Præmium pulcrum eſt, & ſpes eſt ingens. Hac igitur eo pacto ſe prorſus habere, qo ego expoſui, non decet virum ſana mentis aſſerere: eſſe tamen vel hæc, vel talia qadam circa animos noſtros, eorumqe habitationes, qandoqidem animus ipſe immortalis apparet; & decere mihi videtur, & dignum qaſi periclitantem iſta exiſtimare. Honeſtum enim periculum eſt.* Sunt enim utiqe & hæc, prout priora illa, optantis ſperantiſqe potiùs, qàm ſpondentis ſtatuentiſve, vera eſſe qæ opinatur: & in minore damno ponentis, etiamſi falſa avtumet. Scitè proinde Tertullianus de anim. *c.* 1. *Adeò omnis illa tunc ſapientia Socratis, de induſtria venerat conſulta æqanimitatis, non de fiducia comperta veritatis.* Ità ſummi illi philoſophi, ſapientiæ nomine turgidi, animæ æternitatem vitámqe futuram, *fide dimidiatâ*, ut Minutius loqitur, credebant, & qaſi per nebulam iſta intuebantur; conjecturis meris atqe humanis ſuſpicionibus nitentes. At nos Chriſtiani λόγου βεβαιότερον, cui inſiſtamus, habemus, ut Petrus *Epiſt.* 2. *c.* 1. *v.* 19. qibus *non caro & ſanguis*, ſed *Deus Pater, qi in cælis eſt*, Matth. *c.* 16. *v.* 17. & *filius*, qi *in ſinu patris exiſtit*, Joan. *c.* 1. *v.* 18. & ſpiritus, qi τὰ βάθη τοῦ θεοῦ ſcrutatur, ad Cor. *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 10. ea liqidò patefecerunt. Qo nomine nobis virtutis, veritatis, fidei, pietatis, ſanctitatis ſanctè colendi neceſſitas major incumbit; qi iſtarum præmia, fide certâ ſubnixi, ſperamus. *Rom. c.* 8. *v.* 24, 25. & *Hebr. c.* 11. *v.* 1. nec *ſpes* nobis *incerti*, ut illis, qod *Seneca Epiſt.* 10. Sed certiſſimi *nomen eſt boni. Rom. c.* 5. *v.* 5. Præſertim cùm illi, præmio-

duntur. quàm ingens enim horum turba absumitur, & in vescentium visceribus hâc ratione quasi sepelitur? & tamen capit haec omnia locus iste, dum partim in sanguinem, partim in

ζῶσιν. ὅσῳ γὰρ ἀριθμὸς κατανα λίσκει, ᾗ αὐτῶν εἴ τινας θαπτει; ἐν τοῖς τ τρεφομένων σώμασιν, ᾗ ὅμως δέχει ἡ χώρα * αὕτη, Διὰ τὰς ἐξαιματ[ώσεις] * αὐτὰ f.

ANNOTATIONES.

miorum istorum incerti, istis tamen etiam ad mortem usque illaborandum atque inhærendum censuerint.

Θάπλεται ἐν τοῖς τρεφομένων σώμασι] Alluisse videtur huc in dogmate Pythagorico explicando Ovidius *Metamorph. lib.* 15. *v.* 84.

Hev, quantum scelus est in viscere viscera condi;
Congestoque avidum pinguescere corpore corpus?

Clariùs de Metio Suffetio Ennius *annal. lib.* 2. apud Priscianum, *lib.* 6.

Vulturis in sylvis miserum mandebat hemonem.
Hev, quàm crudeli condebat membra sepulcro?

Lucretius *l.* 5. de homine à feris discerpto ac depasto;

Pabula viva feris præbebat dentibus haustus,
Viva videns vivo sepeliri viscera busto.

Attius Atreo, apud Ciceronem *Offic. l.* 3.

Natis sepulcrum est ipse parens.

Naso de Tereo *Metamorph. l.* 6.

Flet modo, seque vocat bustum miserabile nati.

Lycophron de Pelope:

Οὐ πάπτον ἐν γαμφαῖσιν ἑνταῖα ποτὲ
Ἑρκυνὶ ἑρινὺς θηρία ξιφηφόρῳ,
Ἀσαρκα μῆλα ἐλύμβευσιν τάφῳ,
Τὸν ὠλενίτην χόνδρον ἐνδιαιλαμένη.
Cujusque avum quondam in molaribus suis
Hercynna Educa, qa gerit secessitam,
Partim minutal frendicans, tumulo indidit,
Humeri vorax epulata cartilaginem.

Scaliger. Idem de cadaveribus à feris dilaniatis & devoratis:

Πολλῶν γὰς ἐν σπλαγχνοῖσι τυμβευθήσεται,
Βρωθεὶς πολυσίχροισι καμπίοις γάθοις
Νήριθμος; ἑσμός. —
Nam plurimarum ventre funerabitur
Serratidentum fauce camparum abditum
Examen ingens. —

Et de Saturno:

Τύμβος γεγὼς κέλλαυρος ὠμόφρων τροφᾶς.
Prolis sepulcrum triste semiferus sua.

Josephus Scaliger. De se Ignatius *ad Romanos.* Κολακεύσατε τὰ θηρία, ἵνα μοι τάφος γένωνται, καὶ μηδὲν καταλίπωσι τῶν τοῦ σώματός μου, ἵνα μὴ κοιμηθεὶς, βαρύς τινι εὑρεθήσομαι. *Adulationibus feras capite, ut mihi sint sepulcrum, & nihil de corpore meo relinquant, ut ne, ubi obdormivero, cuiquam gravis inveniar.* Valerius Maximus de Artemisia *l.* 4. *c.* 6. *Quid de illo inclyto tumulo loquar, cum ipsa Mausoli vivum ac spirans sepulcrum fieri concupierit, eorum testimonio, qi eam extincti ossa potione aspersa bibisse tradunt?* Apulejus *fab. Miles. l.* 5. *At hic jam tua est existimatio, utrum sororibus pro tua cara salute solicitis adsentire velis, & declinatâ morte nobiscum secura periculi vivere, an savissima bestiæ sepeliri visceribus.* Qintilianus *declamat.* 12. *Æstuant adhuc intra pectus sepulta ventribus nostris cognata viscera.* Nicolaus Clemangius *Ep.* 33. *Patre in scropharum alvis impiissimâ crudelitate sepulto.* Neotericus innominatus;

Alit cadaver alites, alit feras:
Vivum sepulcrum mortuo sic obstigit.

Prout & Andreas Cæsar *in Apocal. cap.* 16. A canibus devoratos, *canum ventres viva sepulcra sortitos.* Qod Ἰρκανίαν ταφὴν, Diogenes dixit. Stobæus *tom.* 2. *tit.* 123. eò qod Hyrcanis id solenne in propinqis suis; qi & eo fine canes alebant, qos πύρας ἐνλαφίους mincupabant. Ex Onesicrito Strabo *Geogr. l.* 11. Hâc ratione γύπες, ἔμψυχοι τάφοι. *Vultures animata sepulcra.* Gorgiæ dicti: qem eo nomine perstringit Hermogenes *de ideis lib.* 1. *cap.* 5. & Dionysius Longinus *de sublim.* 3. §. 6. Venter item τάφος καὶ τάρταρος, non *bustum* avt *sepulcrum* tantùm, ut suprà, sed *Orcus* & *Tartarus.* Plutarchus *Conviv. pag.* 159. *B.* Τῷ γὰρ ὄντι τοῦτό ἐστι τὸ μίασμα τῆς σαρκὸς ἡμῶν, καὶ ὁ τάρταρος, ὡς ἐν ᾅδῃ, δεινῶν τινων ῥευμάτων, καὶ πνεύματος ὁμοῦ καὶ πυρὸς συμπεφυρμένου, καὶ νεκρῶν περίπλεως. *Revera enim corporis nostri contaminatio sunt ista, atque orcus veluti apud inferos exitiosis quibusdam fluminibus, & ventis simul atque igni confusis, cadaveribusque oppletus.* Ciborum conditura, ἐνλαφιατμός. Idem *de esu carn. Orat.* 1. Ἡμεῖς δὲ ὥτως ἐν τῷ μιαιφόνῳ τρυφᾶμεν, ὥστε ὄψον τὸ κρέας προσαγορεύομεν, εἶτα ὄψων πρὸς αὐτὸ τὸ ὄψον δεόμεθα, ἀναμιγνύντες ἔλαιον, οἶνον, μέλι, γάρον, ὄξος ἡδύσμασι Συριακοῖς, Ἀραβικοῖς, ὥσπερ ὄντως νεκρὸν ἐνλαφιάζοντες. *Nos autem ita flagitiosas inter cades istas luxuriamus, ut carnem obsonii nomine dignemur, deinde obsoniis indigemus ad ipsam condiendam carnem, admiscentes oleum, vinum, mel, garum, acetum, aromata Syriaca & Arabica, haud aliter ac si revera cadaver humi condendum condiremus.* Et Porphyrius *de abstinent. lib.* 2. §. 50. Ἦπου γε ὁ τῆ πατρὸς ἱερεὺς, αὐτὸς τάφος γίγνεσθαι νεκρῶν σωμάτων ὑπομένει; *Nam qi Patris summi sacerdos est ipsum se cadaverum sepulcrum sustinebit?* Ità deniqe de Jona

A à balena absorpto Basilius Selevciensis *Orat.* 12. *Edit. Commel. pag.* 104. Ἦν Ἰωνᾶς ἐν ζῶντι τάφῳ φερόμενος, νηχόμενον εἰκὼν δεσμωτήριον ἐγκυμένου φάραγξι, θαλάττῃ χωρίον οἰκῶν, νεκρῶν παιδοκτόνον, καὶ ζώντων, οἰκῶν γαστέρα θαλάττης μητέρα. *Jonas in vivo sepulcro ferebatur, nantem habitans carcerem, impactum gurgitibus, leti sedem habitans, mortuorum receptaculum, non vivorum, habitans alvum mortis matrem.*

Καὶ ὅμως δέχεται ἡ χώρα ἄυλη] forsan, αὐτὰ, ut de *ventre* intelligatur: alioqi de terra sumendum fuerit. De *ventre* autem festivè Diphilus in *Parasito* apud Athenæum *l.* 6.

— παλαιπαρόλεξον ὦδέν ἐστι γάρ
B Τῆς γαστρὸς, εἰς ἣν πρῶτον ἂν πάντ' ἐμβάλοις,
Ἀλλ' οὐχ ἕτερον ἀγγεῖον. ἐν πήρᾳ φέροις
Ἄρτους ἄν. ἀλλ' οὐ ζωμὸν, ἢ διαφθερεῖς.
Βὶς σπυρίδα μάζας ἐμβαλεῖς, ἀλλ' οὐ φαγῇ.
Ὀναρίου εἰς λάγυνον, ἀλλ' οὐ κάραβον.
Εἰς τὴν Θεοῖς ἐχθρὰν δὲ ταύτην εἰσφορεῖς
Τὰ πάνθ' ἑαυτοῖς ὦδὲν ὁμολογούμενα.
— *nam certè ventre nihil est miserius:*
In illum cuncta conjicis: at in vas aliud
Idem non liceat: panem fers in mantica,
Jus non fers; aliter manticam corraperis:
In utrem villum immittis; non & carabum.
C *At in illum Diis invisum compingi solent*
Etiam qa inter se nil habent commercii.

Grotius. Alius qidam:

Hev, qàm stupenda nos agit voracitas!
Qicqid ferarumve, pecorisve pascitur,
Qicqid volucrium aerem pennis qatit,
Qicqid profunda piscium maria incolit,
Qicqid reponit terra frugum, fructuum,
Nostris id omne ut sepelsatur ventribus?

Seneca *Epist.* 89. *Profunda & insatiabilis gula, hinc maria scrutatur, hinc terras, alia hamis, alia laqeis, alia retium va-*
D *riis generibus cum magno labore persequitur. nullis animalibus, nisi ex fastidio, pax est.*

Δέχεται] indè αἱ τῆς γαστρὸς δεξάμεναι Philo *de agric. pag.* 192. *D.* Ἡ δὲ πρὸς πᾶν σιτίον τε καὶ ποτὸν ἄφετος εὐθὺς ὁρμήσασα, τάλ' ἤδη εὐτρεπισθέντα ἐπιλέγεται, καὶ πέπειρα ἄληστον καὶ ἄπληστον ἴσχει τῶν ἀπόντων, ὡς καὶ αἱ τῆς γαστρὸς ἀποπληρωθῶσι δεξάμεναι, μαργῶσαν ἔτι καὶ μιαιφόνον τὴν ἀεὶ κενὴν ἐπιθυμίαν περιβλέπεσθαι καὶ περιφοιτᾶν, μή τί που παροραθὲν λείψανον ἄφεδον, ἵνα καὶ τοῦτο παμφάγῳ πυρὸς δίκην ἐπιλιχμήσηται. *Qi mox in omnes cibos potusque facto impetu, ex jam apparatis carpit qodlibet, immanem jamem habens absentium: ut etiam qum ventris sentinam expleverit, concupiscentia tamen avida & inanis etiam tum circumspiciat, ne qid reliqum oculos fugerit, ut hoc qoqe more ignis omnivori abligiatur.*

Διὰ τὰς ἐξαιμα[ώσεις] ad verbum, *ob sanguificationes*: qia pars nimirum in sanguinem convertitur. Alexander Aphrodisiensis *problem. l.* 1. *q.* 118. vegetativæ animæ operationes recensens; τὰς πέψεις τῶν τροφῶν, καὶ τῶν χυμῶν τὰς μεταβολὰς, καὶ τὰς ἐξαιμα[ώσεις, καὶ ἀναδόσεις, τὰς θρέψεις, τὰς ὁμοιώσεις. *Ciborum concoctiones, succorum mutationes, & sanguificationes, & distributiones, assimilationes.* Galenus *ad Glauc. lib.* 2. *cap.* 12. Γεννᾶσθαι δὲ ἡμῖν τὸ μελαγχολικὸν περίτ[ωμα ἐν ἥπατι παλὼ τὴν ἐξαιμα[ωσιν, ἀνάλογον τῇ παλῇ τοῦ οἴνου τρυγί. *Fecis vini simile atræ bilis redundantiam, dum in jecore sanguis conficitur, generari.* Et indè ἡ ἐξαιματω[ικὴ, *sanguinem generandi facultas.* Aphrodisiensis *ibidem lib.* 2. *q.* 63. Ἡ θερμὴ καὶ ὑγρὰ συμμέ[ρως κρᾶσις τῷ ἥπατος βλαστάνει τὴν ἐξαιμα[ωτικὴν δύναμιν, ἢ φυλάσσει παλά τινας. ἡ δ' ἐξαιμα[ωτικὴ, γεννᾷ τὴν ἐξαιμά[ωσιν. ἡ δ' ἐξαιμάτωσις, δείκνυσι τὸ ἔργον, αὐτὸ τὸ αἷμα. *Calidi & humidi in jecore congruenter temperata mixtura facultatem generandi sanguinem producit, vel juxta qosdam conservat. Facultas vero generandi sanguinem gignit sanguinis effectionem, sanguinis autem effectio indicat opus, ipsum sanguinem.* Idem & αἱματώσις. Galenus *de dogmat. Hipp. & Plat. l.* 8. *c.* 7. Ἡ πέψις ἡ σιτίων, ἤτ' ἀνάδοσις, ἢθ' αἱμά[ωσις, ἤτε θρέψις. *Ciborum concoctio, distributio, sanguificatio & nutritio.* Idémqe, Αἷμα, ὅταν ἡ τροφὴ καλὰ τὸ ἧπαρ. *In jecore alimentum in sanguinem vertitur.* Scitè Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 1. *c.* 6. ut ostendat ex sanguine lac consistere. Ἐπεὶ τοίνυν ἡ μὲν καλεργασία τῆς τροφῆς ἐξαιματῶται, τὸ δὲ αἷμα ἐκγαλακ[ῶται, παρασκευὴ γίνε[αι τὸ αἷμα τῇ γάλακ[ος. *Si ergo cibi qidem confectio in sanguinem mutatur, sanguis vero lactescit, sanguis est lactis præparatio.* Et mox, ut totam corporis humani fabricam ex sanguine; καὶ δὴ τὸ καλὰ γαστρὸς, τὸ μὲν πρῶτον ὑγρὸν ἐσι σύστασις γαλακ[οειδὴς,
H ἔπειτα ἐξαιματουμένη σαρκοῦται ἡ σύστασις αὕτη. πηγνυμένη δὲ ἐν τῇ ὑσέρᾳ ὑπὸ τῆ φυσικῆ καὶ θερμῆ πνεύματος, ὑφ' ἧ διαπλάττε[αι τὸ ἔμβρυον, ζωογονεῖ[αι. *Quietiam qi est in utero, primum qidem est lactea humidi coagulatio, deinde hæc coagulatio in sanguinem conversa caro efficitur: concreta autem in utero à*

a L. 2. §. 12. L. 7. §. 29. l. 8. §. 11. l. 12. §. 10. 18. 29.

σῆς, λίχ τὰς εἰς τὸ ἀεροῶδες ἢ πυρῶδες ἀλλοιώσεις. πῆς ἐπὶ τούτῳ ἡ ἰσορροπία ἢ ἀληθείας; a διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν, καὶ εἰς τὸ αἰτιῶδες.

aëriam, igneámque naturam transmutantur. quænam est istic veritatis notitia? elicitur ea per distributionem rei in materiam & formam.

b L. 2. §. 7. L. 3. §. 4.

§. 22. b Μὴ ἀποῤῥέμβεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ πάσης ὁρμῆς c τὸ δίκαιον ἀποδιδόναι, καὶ d ἐπὶ πάσης φαντασίας σώζειν τὸ καταληπτικόν.

§. 22. Noli divagari; sed in omni conatu tuo justitiæ ratio habeatur, in omni viso intellectus integer servetur.

c Sup. §. 18. Inf. §. 32.

d L. 5. §. 36. l. 7. §. 54.

§. 23. e Πᾶν μοι συναρμόζει, ὦ κόσμε, ὃ σοὶ εὐάρμοστόν ἐστι,

§. 23. Qicqid tibi convenit, ô Munde, convenit

e L. 3. §. 4. 16. l. 6. §. 39. 44. 45. l. 7. §. 57.

&

ANNOTATIONES.

naturali & calido spiritu, à qo effingitur fœtus, vivificatur. Vide *l.* 10. §. 25.

Εἰς τὸ ἀεροῶδες ἢ πυρῶδες] scilicet διὰ τῶν ἀτμίδων καὶ τῶν ἀναθυμιάσεων, *per vapores & exhalationes*, qorum illi ad *aëream*, an *aqeam* potiùs, istæ ad *igneam* naturam propiùs accedunt. Vide Aristotelem *meteor. l.* 1. *c.* 3.

Διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ εἰς τὸ αἰτιῶδες] hoc est, *in materiam & formam*, ut vulgò dicitur. De eadem hac divisione monet & *l.* 7. §. 29. & *l.* 8. §. 11. & *l.* 12. §. 29. addit tamen membrum tertium, τὴν ἀναφοράν, *finem*, *lib.* 12. §. 10. & qartum etiam, τὸν χρόνον, *tempus*, *ibidem* §. 18. Verùm ista duo sunt τῶν ἔξω τῷ ὑποκειμένῳ, *illorum, qa sunt extra subjectum*, duo illa tantùm τὰ συνιστῶντα. *constituentia.* Lærtius *l.* 7. §. 134. in *Zenone.* Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων δύο, τὸ ποιοῦν, καὶ τὸ πάσχον. τὸ μὲν οὖν πάσχον εἶναι τὴν ἄποιον οὐσίαν, τὴν ὕλην. τὸ δὲ ποιοῦν, τὸν ἐν αὐτῇ λόγον, τὸν Θεόν. τοῦτον γὰρ ὄντα ἀΐδιον διὰ πάσης αὐτῆς δημιουργεῖν ἕκαστα. *Videtur autem illis duo esse rerum omnium principia, faciens videlicet ac patiens. Qod igitur patitur, materiam esse sine qalitate substantiam. Qod autem faciat, rationem in ipsa esse deum. Hunc enim qippe sempiternum per ipsam omnem singula creare.* Vide *l.* 12. §. 30. Seneca *Epist.* 64. *Dicunt Stoici nostri, duo esse in rerum natura, ex qibus omnia fiant, caussam & materiam. materia jacet iners, res ad omnia parata, cessatura, si nemo moveat. caussa autem, id est, ratio, materiam format, & qocunqe vult, versat: ex illa varia opera producit.* Et post aliis verbis: *Nempe universa ex materia & ex Deo constant. Deus ista temperat, qa circumfusa rectorem sequntur & ducem. Potentius autem est qod facit, qod est Deus, qàm materia patiens Dei.* Lactantius *Instit. l.* 7. *c.* 3. *Stoici naturam in duas dividunt partes. unam, qa efficiat; alteram, qa se ad faciendum tractabilem præstat. in illa prima esse vim faciendi; in hac materiam: nec alterum sine altero esse posse.* Reliqa pavlò pòst exhibebimus.

§. 22. Μὴ ἀποῤῥέμβεσθαι] Vide *ad l.* 2. §. 7. *nè aberres, vel tantillum, aut ab aqitate in conatibus, aut à veritate in assensionibus.*

Ἐπὶ πάσης ὁρμῆς τὸ δίκαιον ἀποδιδόναι] Vide Senecam *Ep.* 89. *infrà ad* §. 32.

§. 23. Πᾶν μοι συναρμόζει, ὦ κόσμε, ὃ σοὶ εὐάρμοστόν ἐστι, ὦ κόσμε] qia nimirum ipse mundi pars sum. Mundus autem Stoicis Deus ipse. Vide *ad l.* 10. §. 21. Plutarchus *de Philosoph. placit. l.* 1. *c.* 7. Θεὸν καὶ κόσμον, καὶ ἀέρας, καὶ τὴν γῆν λέγουσι. τὸν δ' ἀνωλέθρῳ πάντων, νῦν ἐν αἰθέρι. *Adhac deum esse mundum, stellas, terram: supremum autem omnium deorum esse mentem, qa est in æthere.* Epiphanius *hæres. præfat.* Στωικοὶ τὸν αἰσθητὸν τοῦτον κόσμον Θεὸν νομίζουσιν. *Stoici mundum hunc, qi sub sensus cadit, deum esse putant.* & *l.* 1. *hær.* 5. de eisdem: Φάσκοντες εἶναι νῦν τὸν Θεὸν, ἡ πασῶν τῶν ὁρωμένων κτίσεως, ὁρατῶν τέ φημι καὶ γῆς, καὶ ἄλλων, ὡς ἐν σώματι ψυχή. *Deum esse mentem asserunt, qa totius aspectabilis moles, cæli nimirum ac terræ, cæterarúmqe rerum velut corporis anima sit.* Arius Didymus in *Epitom.* apud Evsebium *præpar. l.* 15. *cap.* 15. Οἱ Στωικοὶ δὲ ὅλον τὸν κόσμον, σὺν τοῖς μέρεσιν αὐτῶν, προσαγορεύουσι Θεόν. *Stoici mundum universum cum partibus ejus singulis deum appellant.* Seneca *qæst. nat. lib.* 2. *c.* 45. *Vis Deum mundum vocare? non falleris. Ipse enim est totum qod vides, totus operibus suis inditus, & se sustentans vi suâ.* Idem *Epist.* 94. *Totum hoc, qo continemur, & unum est. & Deus est: & socii ejus & membra sumus.* Manilius *Astronom. l.* 1.

Qâ pateat mundum divino numine verti,
Atqe ipsum esse Deum. ——

Plinius *nat. hist. l.* 2. *c.* 1. *Mundum & hoc, qod nomine alio cælum appellare libuit, cujus circumflexu teguntur cuncta, numen esse credi par est.* Pertinet huc Æschyli illud, apud Clementem *Strom. l.* 5. & Evsebium *præpar. l.* 13. *c.* 13.

Zíνς ἐστιν αἰθὴρ, Ζεὺς δὲ γῆ, Ζεῦς δ' οὐρανός.
Zíνς τοι τὰ πάντα, χ' ὅ, τι τῶν δ' ἔθ' ὑπέρτερον.
Æthera, tellúsqe, & poli arx est Jupiter:
Est cuncta; & istis qicqid est sublimius,

Cui affine Ennii illud ex *Epicharmo* à Varrone lavdatum. *l.* 4.

Istic est is Jupiter, qem dico, qem Graci vocant
Aerem; qi ventus est, & nubes, himber postea,
Atqe ex himbre frigus; ventus pòst fit, aer denuo.
Hacce propter Jupiter sunt ista, qa dico tibi.

Pertinent & Evripidis illa toties repetita, à Cicerone *de natura Deor. l.* 2. §. 65. Plutarcho *de exil. ad princ. indoct. & physic. qæst.* 29. Luciano *Jove Tragœd.* Athenagora *in legat.* Clemente Alexandrino *hortat.* & *Strom. l.* 5. Evsebio *præpar. l.* 13. *c.* 13. Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 3. aliis.

Ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ, τὸν δ' ἄπειρον αἰθέρα,
Καὶ γῆν πέριξ ἔχουθ' ὑγρᾶς ἐν ἀγκάλαις;
Τοῦτον νόμιζε Ζῆνα, τόν δ' ὑγρᾶ Θεόν.

Qod Cicero licentiùs vertit;

Vides sublime fusum immoderatum æthera,
Qi tenero terram circumvectu amplectitur,
Hunc summum habeto divûm, hunc perhibeto Jovem.

Castigatiùs Grotius:

Sublime fusum cernis immensum æthera,
Cujus tenetur uvidis amplexibus
Terra? hoc putato numen, hoc perhibe Jovem.

Et ex Evripide Ennius in *Thyeste* (unde & ex Evripidis tragœdia cognomine fuisse desumpta, proclivis est conjectura) apud Ciceronem *de nat. Deor. l.* 2. & 3. Apulejum *de mund.* Festum in *sublime*:

—— adspice hoc
Sublime candens, qem vocant omnes Jovem.

Uterqe Chrysippum expressit; qi, ut Cicero ibidem, *disputavit, Æthera esse eum, qem homines appellant Jovem.* Qod & Plato Comicus;

Ἀήρ, ὃν ἄν τις ὀνομάσειε καλῶς Δία.
Aer, qem nuncupare qis Jovem qeat.

Respexit eadem & Lucretius verbis versibúsqe illis *lib.* 5.

Denique jam tuere hoc, circum superáqe, qod omnem
Continet amplexu terram: qod procreat ex se
Omnia; qod qidam memorant; recipitqe perempta.

Cato apud Lucanum *lib.* 9.

Jupiter est qodcunqe vides, qocunqe moveris.

Idem de *Deo* dogma Judæis Ethnici affingebant. cùm enim simulacra nulla admitterent, manus tantùm inter precandum cœlos versus expanderent, *Cælum eis* pro *numine* habere autumabant. Diodorus Siculus *lib.* 40. apud Photium *cod.* 244. *pag.* 1151. de Mose Judæorum legislatore verba habens, Ἄγαλμα δὲ Θεῶν τὸ σύνολον οὐ κατεσκεύασε, διὰ τὸ μὴ νομίζειν ἀνθρωπόμορφον εἶναι τὸν Θεόν. ἀλλὰ τὸν περιέχοντα τὴν γῆν οὐρανὸν μόνον εἶναι Θεὸν, καὶ τῶν ὅλων κύριον. *At nullam omnino deorum imaginem statuitve fabricavit: qod in deum minimè cadere formam humanam; sed cælum hoc, qod terram circumqaqe ambit, solum deum esse, cunctáqe in potestate habere judicaret.* Indè illud Juvenalis *Sat.* 14.

Nil præter nubes, & cæli numen adorant.

Cæli numen, i. e. cœlum ipsum, qod numen illis est. ut numina Deorum, pro Diis ipsis. qo modo de Judæis iisdem Petronius,

Et cæli summas advocet avriculas.

Qanqam nec desunt, qi lumen legant. Sed ad exteros, Stoicos maximè, redeamus. Varro apud Avgustinum *de Civit. Dei lib.* 7. *c.* 6. *Deum se arbitrari animam mundi: & hunc ipsum mundum esse Deum.* qæ verba explicans Augvstinus: *Sicut hominem sapientem, cùm sit ex animo & corpore; tamen ab animo dicimus sapientem: ità mundum Deum dici ab animo, cùm sit ex animo & corpore.* Ea explicatio Avgustiniana lucem dat verbis, cùm Chrysippi apud Ciceronem, ubi suprà; *Vim divinam in ratione esse positam, & universa natura animo atqe mente: ipsúmqe Mundum Deum dici, & ejus animi fusionem universam.* tum & Senecæ *qæst. nat. præfat. Qid est Deus? Mens universi. Qid est Deus? Totum, qod vides; & qod non vides, totum.* Atqe hæc est διαίρεσις εἰς τὸ ὑλικὸν καὶ τὸ αἰτιῶδες, de qa *suprà* §. 21. Distinctiùs pavlò Lærtius *lib.* 7. §. 137. in *Zenone.* Λέγουσι δὲ κόσμον τριχῶς. αὐτόν τε τὸν Θεὸν, ἐκ τῆς ἁπάσης οὐσίας ποιὸν (sicut τὴν ὕλην ἄποιον contrà dicunt) ὃς δὴ ἄφθαρτός ἐστι καὶ ἀγένητος, δημιουργὸς ὢν τῆς διακοσμήσεως. καὶ αὖθις δὲ τὴν διακόσμησιν τῶν ἀστέρων. καὶ τρίτον, τὸ συνεχὲς ἐξ ἀμφοῖν. *Mundum verò tripliciter dicunt; ipsúmqe deum, qi omni substantiæ qalitates formaverit, qi & incorruptibilis & ingenitus sit, opifex tanti operis ac ornamenti: ipsúmqe ornatum astrorum, & tertium, qi sit ex utrisqe compositus.* Verùm sexfariam dici Κόσμον, sive Mundum, ex Diodoro monet Josephus Scaliger qem vide sis *ad Manil. l.* 5. ubi inter cætera, Κόσμος ἐστὶν ὁ διακοσμήσας πάντα. ἔοικε δὲ τοῦτ' ἡ πρόνοια λέγεσθαι. *Mundus est, qi ornat omnia. videtur verò nunc dici providentia.*

Οὐδὲ

& mihi. nihil mihi immaturum vel ferum est, qod est tibi tempestivum. fructûs instar id est omne mihi, qod tempestates tuæ, ô Natura, ferunt. à te omnia sunt, in te consistunt, ad te redeunt. *O urbs amica Cecropis*, inqit ille: tu verò non dicturus es, *O urbs amica Jovis.*

§. 24. *Parca agas*, inqit, *si tranquillus esse cupis.* an non præstiterat dixisse, qæ necessaria sunt

ὦ κόσμε. [a] οὐδέν μοι ἄωρον, οὐδὲ ὄψιμον, τὸ σοὶ εὔκαιρον. πᾶν μοι καρπὸς, ὃ φέρουσιν αἱ σαὶ ὧραι, ὦ Φύσις. [b] ἐκ σοῦ πάντα [c], ἐν σοὶ πάντα, [d] εἰς σὲ πάντα. Ἐκεῖνο μόνον φησὶ, πόλι φίλη Κέκροπος, σὺ δ' οὐκ ἐρεῖς, ὦ [e] πόλι φίλη Διός;

§. 24. [f] Ὀλίγα πρῆσσε, φησὶν, ὁ μέλλεις ὀρθῶς. * μή ποτε ἄμεινον [h] τ' ἀναγκαίων πράσσειν,

a *L.* 10. §. 20. *l.* 11. §. 13. *l.* 12. §. 35.
b *L.* 6. §. 36. *l.* 10. §. 1.
c *L.* 8. §. 50.
d Sup. 14. 21. *l.* 8. §. 18.
e Sup. §. 3.
f *L.* 3. §. 11.
g Democritus.
* μηδὲν ἄμ. τῶν ἀν. Xyl.
h *L.* 11. §. 19.

ANNOTATIONES.

Οὐδέν μοι πρόωρον, οὐδὲ ὄψιμον, τό σοι εὔκαιρον] Propertius *l.* 3. *Eleg.* 3. A

Optima mors, parcâ qa venit ipsa die.

i. e. τῇ πεπρωμένῃ. Scaliger. de cæteris singulis pariter. Ità *l.* 11. §. 13. Οὐ δέχῃ τὸ τῶν τῇ τῶν ὅλων φύσει εὔκαιρον; *Amore amplecteris, qod universi natura nunc est tempestivum.*

Πᾶν μοι καρπὸς] Ità *l.* 2. §. 3. Παντὶ δὲ φύσεως μέρει ἀγαθόν, ὃ φέρει ἡ τοῦ ὅλου φύσις. *Illud est autem parti unicuique bonum, qod universi fert natura.* & *lib.* 10. §. 20. Συμφέρει ἑκάστῳ, ὃ φέρει ἑκάστῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. καὶ τόδε συμφέρει, ὅτε ἐκείνη φέρει. *Confert cuique, qod fert cuique natura universi: & tum confert qando illa fert.* καρπὸς autem istic pro *emolumento*, qod ex re qapiam provenit, ut fructus ex stirpe vel arbore. Ita Apostolus *ad Philip. cap.* 1. *v.* 22. καὶ τίνο μοι καρπὸς ἔργου, καρπὸς ἔργου, qod *opera pretium* Latinis. Vide *l.* 6. §. 30. B

Ὦ φύσις] qomodò *Mundum*, ità & *Naturam* dicebant. Seneca *de benefic. l.* 4. *c.* 7. *Qid enim aliud est Natura qàm Deus, & divina ratio, toti mundo & partibus ejus inserta? & qæst. nat. l.* 3. *cap.* 45. *Vis illum Naturam vocare? non peccabis. est enim ex qo nata sunt omnia, cujus spiritu vivimus.* Ità isti (Lactantii sunt verba superiùs pavlò positis statim subjuncta) *uno Naturæ nomine res diversissimas comprehenderunt, Deum & Mundum, artificem & opus, dicuntqe alterum sine altero* C *nihil posse; tanqam Natura sit Deus Mundo permistus. nam interdum sic confundunt, ut sit Deus ipsa mens Mundi, & Mundus sit corpus Dei.*

Ἐκ σοῦ πάντα, ἐν σοὶ πάντα, εἰς σὲ πάντα] Meliùs ista Apostolus noster de *Deo*, *ad Rom. cap.* 11. *v.* 36. Ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Propterea qod omnia ex eo, & per eam, & in ipsum sunt.* Vide *l.* 12. §. 26. Pacuvius *Oryse* apud Varronem *ling. Lat. l.* 4. & Ciceronem *de divinat. l.* 1. & 2.

Hoc vide circum, supráqe, qod complexu continet
Terram: nostri cælum memorant, Graji perhibent Æ- D
thera.
Qicqid est hoc, omnia id animat, format, auget, alit, creat,
Sepelit, recipitqe in sese omnia; omniumqe idem est pater.
Indidémqe eadémqe oriuntur, de integro eadémqe occidunt.

Ista enim cum primis illis connexa vult Josephus Scaliger qæ Vossius mavult adnecti versiculo ejusdem illi ex Nonio, & Varrone *ibidem.*

Mater est terra; ea parit corpus, animam æther adjugat. E

Ἐν σοὶ πάντα] Ἐκτὸς γὰρ τοῦ παντὸς οὐδέν. εἰ γάρ τι ἔστιν, ἐν τῷ παντί ἐστι. *Extra universum nihil prorsus consistit; sed qicqid fuerit, illud in universo est.* Ocellus Lucanus *de univers.* c. 1. §. 8.

Ὡς πόλι φίλη Κέκροπος] Ex Tragœdo aliqo, de Civitate Athenienst dictum.

Ὦ πόλι φίλη Διός] Mundum appellat Διὸς πόλιν. qomodo & Dio Prusæus. *Orat.* 36. Τοῦ Διὸς πόλιν μᾶλλον ἢ οἶκον, *Jovis civitatem potius qàm domum.* qippe cujus ipse Rex sit potiùs, qàm paterfamilias: etiamsi Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ταύτῃ ἔστι τις καὶ οἰκοδεσπότης. *In magna hac urbe est qidam paterfamilias.* Estqe reverâ illa Διόσπολις multò potiùs nuncupanda, qàm illa Ægyptiaca, de qa Stephanus Byzantius. Verùm potiore adhuc jure ἡ τοῦ Θεοῦ πόλις illa, de qa Psaltes *Psalm.* 87. *v.* 3. Apostolus *ad Hebr. c.* 12. *v.* 22. Joannes *Apoc. c.* 3. *v.* 12.

§. 24. Ὀλίγα πρῆσσε, φησὶν,] *dicere solent.* Casavbonus φασί. imò, *inqit ille*, φησί. Qis avtem hoc dixerit, docet nos Seneca *de tra l.* 3. *c.* 6. *Proderit nobis illud Democriti salutare præceptum, qo monstratur tranqillitas, si neqe privatim, neqe publicè multa, avt majora viribus nostris egerimus.* Et *de tranqill. cap.* 12. *Hoc secutum puto Democritum, ità cepisse;* (hoc est, volumen egregium, qod περὶ εὐθυμίας inscripsit, G ut Seneca *ibidem cap.* 2. ab hoc monito exorsum) *Qi tranqillè volet vivere, nec privatim agat multa, nec publicè.* Græca integra exhibet Stobæus *tom.* 1. *tit.* 100. Τὸν εὐθυμεῖσθαι μέλλοντα, χρὴ μὴ πολλὰ πρήσσειν, μητὶ ἰδίᾳ, μητὶ ξυνῇ, μηδ' ὅσ' ἂν προσῇ, ὑπέρ τε δύναμιν αἱρεῖσθαι τὴν ἑαυτοῦ καὶ φύσιν. *Qi tranqillè victurus est, eum nec privatim, nec multa oportet agere: nec, qa adsunt, supra vires avt naturam tollere.* Marcus noster, *lib.* 3. §. 5. Μηδὲ πολυπράγμων, μητὲ πολυπράλμων ἴσο. *Nec dictionis multa fuerss, nec negotii multi avidus.* Eyripides pariter:

Ὃ πολλὰ πράσσων, οὐκ ἐν ἀσφαλεῖ βίῳ.
Res agere multas, tuta vita haud est via.

Lipsius. Idémqe *Antiopâ*: apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 58.

Ὅσις δὲ πράσσει πολλὰ, μὴ πράσσειν πλέον,
Μᾶζον, παρὸν ζῆν ἡδέως ἀπράγμονα.
Qi multa satagit, nulla ubi necessitas,
Qum svaviter, agens nil, vivat, desipit.

Et in *Oenomao*:

Ὁ πλεῖσα πράσσων, πλεῖστ' ἁμαρτάνει βροτῶν.
Peccare qisqe plus soler, qò plus agit.

Grotius. Verùm Democriti illud rejicit Plutarchus *de tranqill.* in ipso ferè libri limine. Ὁ μὲν δὴ εἰπὼν, ὅτι δεῖ τὸν εὐθυμεῖν μέλλοντα, μήτε πολλὰ πρήσσειν, μήτε ἰδίᾳ, μήτε ξυνῇ, πρᾶγμα μὲν ἡμῖν πολυτελὲς τὴν εὐθυμίαν καθίστησι, γινομένην ἄνισον ἀπραξίας. ἔπειτα καὶ ψεῦδός ἐστι, τὸ εὐθυμεῖν τοὺς μὴ πολλὰ πράττοντας. ἔδοι γὰρ εὐθυμοτέρας εἶναι γυναῖκας ἀνδρῶν, οἰκουρίας τὰ πολλὰ συνούσας. ἐνίοις δὲ καὶ τὸ μὴ πράσσειν αὐτὸ πολλάκις εἰς ἀθυμίαν καθίστησιν. *Cæterùm is qi dixit, animi tranqillitatem affectanti neqe privatim multa, neqe publicè debere agere: primum magno nobis emendam facit rem, venalem nimirum inertiâ. Deinde id qoqe falsum est, animo tranqillo esse eos, qi non agant multa. Oportebat enim mulieres viris esse animo qietiore, plerumqe domi in re familiari curanda desidentes. Sunt qos ipsum otium in animi conjicit agritudinem.* Nec abs re Ennius in *Iphigenia*, apud Gellium *l.* 19. *cap.* 10.

Otio qi nescit uti, plus habet negotii,
Otii minus, qàm cùm est negotium in negotio.
Nam cui qod agat institutum est, nullo negotio
Id agit, studet ibi; mentem atqe animum delectat suum.
Otioso in otio animus nescit qid qidem velit.
Hoc ità est: neqe domi nunc nos neqe nunc militia sumus.
Imus huc, hinc illuc, cùm illuc ventum est, ire illinc lubet.

Incertè errat animus; prater propter vita vivitur.

Ità versus elegantes sanè sed miserè deartuatos refingunt collatis symbolis viri clarissimi Hugo Grotius, Clavdius Salmasius, & Joannes Vossius; qi Chori verba esse monet, qi militibus constabat Græcis, de otio suo, dum ob maris malaciam Avlide moram trahebant conqerentium. Sed & Marcus hìc Democriti præceptum refingit, & ad recti normam τεχνικῶς πάνυ defingit. Vide & *l.* 3. §. 5.

Μήποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαίων πράσσειν] Frustra Xylander, qem & Casavbonus est secutus, ista, dum Marci mentem non E est assecutus, immutavit, & conjecturam suam in textum intulit, μηδὲν ἄμεινον τῶν ἀναγκαίων πράσσειν. At Marcus; Democritus, inqit, *consulit ei, qi tranqillum statum obtinere vult, ut nè multa agat: at tu vide, nè ad hunc finem conducat potiùs, ut necessaria qis agat, & qa constitutioni suæ sunt accommoda.* Deest ὁρᾷ, vel βλέπε, vel ejusmodi qippiam: qod non animadversum Xylandrum in fraudem induxit. Prout & similis ellipsis ab Apostolo usurpata, *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 25. in verbis illis; Ἐν πραΰτητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν, &c. *cum lenitate erudientem eos*, expectando sive experiendo, *num aliqando Deus illis* F *sit respiscentiam daturus*; non observata, vulgato interpreti imposuit, ansámqe dedit vertendi, *Eis qi resistunt, neqando Deus det illis pœnitentiam*, qasi eo modo dictum sit, qo illud Matth. *cap.* 13. *v.* 15. Μήποτε ἴδωσι καὶ συνῶσι τῇ καρδίᾳ καὶ ἐπιστρέψωσι. *Ne qando cernant oculis, & corde intelligant, & se convertant.* qum, ut rectè Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Epist.* 270. Μετανοίας ἐλπίδα, οὐκ ἀναίρεσιν ἐμφαίνει. *Spem pœnitentiæ, non sublationem significat.* Contrà planè, qàm in Esajæ loco *c.* 6. *v.* 9. ab Evangelista prolato, in qo interpretando lapsus est è contrario bonus Isidorus. qin & idem D. Joannem Leisildum τὸν μακαρίτην fugiens, in cavssa fuit, qod Apostoli verba illa interpretatus est de opposita prorsùs voluntati divinæ in natura humana dispositione, qâ homines ità affecti sunt, ut resipiscentiam dare parato numini renitantur. qod eò moneo, in eundem lapidem nè impingat qisqam denuò. Occurrunt ellipses huic geminæ in scriptis sacris apud Mosem *l.* 1. *c.* 3. *v.* 22. & *cap.* 11. *v.* 4. & *c.* 42. *v.* 4. Matthæum Evang. *c.* 25. *v.* 9. Lucam *Act. c.* 5. *v.* 39.

Τ' ἀναγκαίων πράσσειν] Supervacuas & minimè necessarias occupationes rescindere monet, eisqe duntaxat intendere, qæ aliqâ saltem ratione necessaria existant. qod monitum & rursus repetitum dat, *l.* 12. §. 18. At nobis *in supervacuis*, non *subtilitas*, ut Seneca *Epist.* 106. sed *tempus*, imò *vita* ferè tota,

σήν, καὶ [a] ὅσα ὁ ἐν φύσει πολιτικῇ ζῶν λόγῳ αἱρεῖ, καθ' ὡς αἱρεῖ. ἔστι γὰρ ὃ μόνον τοῦ ἀπὸ τῆς καλῶς πράξεως διγυμίαν φέρει, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀπὸ τῆς ὀλίγας πράξεως. πολλὰς γὰρ ὧν λέγομεν καὶ πράττομεν, ἐκ ἀναγκαίας ὄντας, ἐὰν τις ἀφέλῃ, [b] ἀσχολίαν καὶ ἀπραγμοσύνην ἔχει. ὅθεν δεῖ καὶ παρ' ἕκαστα ἑαυτὸν ἐπεξιέναι, μή τι τῶν ἀναγκαίων; Δεῖ δὲ μὴ μόνον πράξεις τὰς μὴ ἀναγκαίας ἀφαιρεῖν, ἀλλὰ καὶ φαντασίας. οὕτως γὰρ οὐδὲ πράξεις περιλείψονται ἐπακολουθήσουσι.

§. 25. Πείραζον, πῶς σοι χωρεῖ καὶ ὁ τοῦ ἀγαθοῦ ἀνθρώπου βίος, τοῦ [c] ἀρέσκεσθαι μὲν τοῖς ἐκ τοῦ ὅλου ἐπενεμομένοις, [d] ἀρκεῖσθαι δὲ τῇ ἰδίᾳ πράξει δικαίᾳ καὶ [f] ἀγαθοῦ συμφορεῖ.

§. 26. Ἑώρακας ἐκεῖνα; ἴδε καὶ ταῦτα. σαυτὸν [g] μὴ πείραζε. [h] ἁπλοῦν σεαυτόν. ἁμαρτάνει τις; [i] ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. συμβέβηκέ σοι τι καλῶς; [k] ἐκ τοῦ ὅλου, ἀπ' ἀρχῆς σοι συγκαθείμαρτο καὶ συνε-

[a] L. 9. §. 10. 12.
[b] Sup. §. 18. & 12. §. 2.
[c] L. 2. §. 16. l. 3. §. 4.
[d] L. 1. §. 16. Sup. §. 13.
[e] L. 3. §. 16. l. 6. §. 66.
[f] L. 3. §. 3. 12. l. 7. §. 5.
[g] L. 7. §. 16. l. 9. §. 32.
[h] L. 7. §. 31. l. 10. §. 9.
[i] L. 9. §. 4. 20. 28.
[k] L. 2. §. 3. l. 5. §. 8. l. 8. §. 23. 27.

agas, qæqe animantis civilis ratio dictat, & qo modo dictat. istud enim non eam duntaxat, qæ bona agendo, sed & eam, qæ pavca agendo comparatur, tranqillitatem producit. pleraqe enim eorum qæ dicere & facere consvevimus, cùm necessaria non sint, si amputaverimus, à negotiis multò vacabit magis, minúsqe perturbata futura est nobis vita nostra. oportet itaqe ad singula sibi suggerere, an non istud ex earum numero est, qæ non sunt necessaria? nec actiones tantùm, sed cogitationes etiam minùs necessariæ sunt recidendæ. siqidem id agendo fiet, ut nec actiones conseqantur supervacaneæ.

§. 25. Periculum facito, qomodo procedat tibi vita viri boni. eum dico, qi rebus ab universo sibi assignatis acqiescit, & propriâ actione, qæ justâ affectione, qæ benevola sit, contentus agit.

§. 26. Illa vidisti? & ista vide. nè te conturbes. simplicem te præstes. peccat aliqis? sibi peccat. boni aliqid tibi obvenit? ab initio tibi, qicqid contingit, ab universo destinatum & fato certo assignatum est.

ANNOTATIONES.

ta, ut idem *Epist.* 49. & 88. *teritur* : dum, qod olim Agatho scitè dixit, apud Athenæum *dipnosoph. l.* 5. & Clementem *Strom. l.* 5.

Τὸ μὲν πάρεργον, ἔργον ὡς, ποιούμεθα.
Τὸ δ' ἔργον, ὡς παρεργον ἐκπονούμεθα.
Operosè id agimus, agere qod non est opus:
At in eo qod opus est, opera perfunctoria est.

Grotius. Eodémqe alludens Isidorus Pelusiota *l.* 5. *Epist.* 108. Τὰ μὲν ἔργα, πάρεργα εἶναι ἡγούμεθα. τὰ δὲ πάρεργα, ὡς ἀναγκαῖα, ἀνύομεν. *Seria qidem obiter ac perfunctorie, & otiosa necessaria esse ducimus.* Vide *infrà ad* §. 21.

Λόγος αἱρεῖ] *ratio deligit* Xylander. *mandat & injungit* Casavbonus. meliùs λόγος αἰρεῖ, *ratio dictat, evincit, postulat, exigit.* Sic & *l.* 10. §. 32. Οὐδὲ γὰρ αἱρεῖ λόγος. *neqe enim ratio poscit.* & *l.* 2. §. 5. Ἀπὸ τοῦ αἱροῦντος λόγου. *à ratione dictante*, sive *rationis dictamine.* Herodotus *l.* 2. Καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος ὥλως αἱρέει. *Ratio ipsa dictat, evincit.* Gregorius Nazianzenus apud Svidam. Καὶ ὁ λόγος αἱρεῖ, μὴ τιθέναι πρόσκομμα. *Ratio ipsa postulat scandalum non esse ponendum.* Apud Plutarchum *Consol. ad Apollon.* Plato : Ὥσπερ ἐν πλάταις κύβων, πρὸς τὰ πεπτωκότα τίθεσθαι τὰ ἑαυτοῦ πράγματα, ὅπη λόγος αἱρεῖ βέλτιστ' ἔχειν. *Ut in talorum jactu ad illud, qod casus tulerit, sua dirigere negotia, prout ratio evincit optimè habiturum.* Et Plutarchus ipse *de commun. notion. cap.* 19. Ἀξίαν δὲ ἔχει τὴν μεγίστην, ὃ πολλάκις αἱρεῖ λόγος ἀντὶ τοῦ μὴ ἀγαθὸν προέσθαι. *An summa in eo consistit dignitas, non boni caussa id dimittere, qod ratio postulat.*

Ἀπὸ τοῦ καλῶς πράσσειν ἐνθυμίαν] Ità Plutarchus *de tranqill. pag.* 466. *A.* Δεῖ δὲ μὴ πλήθει, μηδὲ ὀλιγότητι πραγμάτων, ἀλλὰ τῷ καλῷ καὶ τῷ αἰσχρῷ τὸ ἔνθυμον ὁρίζειν καὶ τὸ δύσθυμον. τῶν γὰρ καλῶν ἡ παράληψις οὐχ ἧττον ἢ τῶν φαύλων ἡ πρᾶξις ἀνιαρόν ἐστι καὶ ταραχῶδες. *Enimvero non multitudine aut paucitate actionum, sed pulcritudine aut turpitudine animi vel tranqillitas definienda est vel perturbatio. Nam non minus pulcrorum omissio qam actio turpium molesta est.* Idémqe *de sene polit. pag.* 786. *C.* Ubi Cani tibicinis dictum posuisset, ἀγνοεῖν τοὺς ἀνθρώπους ὅσῳ μᾶλλον αὐτῶν ἢ ἑτέρους ἡφραίνει. λαμβάνειν γὰρ ἂν μισθόν, ἢ διδόναι, τοὺς ἀκούειν ἐθέλοντας. *Nescire homines, qanto seipsum magis qam alios delectaret canens, alioqin avdire volentes mercedem non daturos ipsi, sed exacturos.* Subjungit ; Ἆρα οὐκ ἐπαινοῦμεν ἡλίκας ἡδονὰς αἱ ἀρεταὶ τοῖς χρωμένοις ἀπὸ τῶν καλῶν πράξεων καὶ τῶν κοινωνικῶν ἔργων καὶ φιλανθρώπων παρασκευάζουσιν; ἢ κνῶπα, ἢ θρύπτουσαν, ὥσπερ αἱ εἰς σάρκα λεῖαι καὶ προσηνεῖς γινόμεναι κινήσεις. ἀλλ' ἁυλαὶ μὲν εἰσρῶδες καὶ ἀβέβαιον καὶ μεμιγμένον σφυγμῷ τὸ γαργαλίζον ἔχουσιν. αἱ δὲ ἐπὶ τοῖς καλοῖς ἔργοις καὶ ταῖς Εὐριπίδου χρυσαῖς πλέρυξιν, ἀλλὰ τοῖς Πλατωνικοῖς ἐκείνοις καὶ θεραπείοις πλεροῖς ὁμοία, τὴν ψυχὴν μέγεθος καὶ φρόνημα μετὰ γήθους λαμβάνουσαν ἀναφέρουσι. *Non intelligimus qantas virtus honestis, & ad societatem humanitatémqe facientibus actionibus voluptates ea utentibus conciliet : non istillantes illas aut emollientes, sicut in carne faciunt lenes ac svaves motiones, qa pruritum habent furiosum & instabilem, & magna cum exagitatione conjunctum : sed præclara facta, qorum qasi opifex est, qi rectè rempublicam tractat, non aureis Euripidis, sed Platonicis & divinis alis animum elatione & gavdio præditum evehunt.*

Εὐσχολότερον] *majore otio utetur* Xylander. *otii multum lucrabitur* Casavbonus. Verto, *qietior*, vel *à negotiis qietior, futurus est.* Εὔσχολος, ἥσυχος, *qietus.* Et εὐσχολῶν, ἡσυχίαν ἄγων, ᾧ ἡ διάνοια ἀ διασπᾶται. Vide Epictetum *ad l.* 11. §. 19. & *l.* 12. §. 2. Εὐσχολώτερος, καὶ ἀπαραπλοκώτερος ἔσῃ, pro eo qod initio dixerat, ἐνθυμήσου.

Ἀλλὰ καὶ φαντασίαις] resecari vult non actiones tantùm A non necessarias, verùm & *cogitationes.* qomodo & *suprà l.* 3. §. 4. Ità Dominus noster, non solùm πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, *verbum qodqe otiosum*, Matth. *cap.* 12. *v.* 36. Sed & *cogitationes vanas* ac *manes*, amandandas monet Jer. *c.* 4. *v.* 14.

Οὕτως γὰρ οὐδὲ πράξεις παρέλκουσαι ἐπακολουθήσουσι] radice nimirum ipsâ evulsâ. Siqidem, ut Avgustinus *de perfever. c.* 13. *Cogitantes agimus, qicqid agimus ; & cogitantes loqimur, qicqid loqimur.* atqe *ex cordis abundantia*, non *os* tantùm *loqitur*, Matth. *cap.* 12. *v.* 34. sed & *manus operatur.* Ibidem *c.* 15. *v.* 19. Chrysippi dictum apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Τὴν διάνοιαν εἶναι λόγων πηγήν. *Orationis fontem esse cogitationem.* Verùm non *orationis* tantùm is, sed & *operationis fons* B exsistit : itaqe qi hunc custodierit, pro Solomonis monitu, *Prov. c.* 4. *v.* 23. etiam sermones actionésqe suas in potestate habebit.

§. 25. Πείραζον, πῶς σοι χωρεῖ] Epictetus *l.* 4. *c.* 1. Πείραζόν γ'. οὐκ ἔστιν αἰσχρὰ ἡ πεῖρα. *Saltem periculum facito. Non turpe est id periculum.* Et *l.* 2. *c.* 18. Τὴν πρώτην ἡσύχασον. καὶ τὰς ἡμέρας ἀρίθμει, ὡς ἐκ ὀργισθῆς. καθ' ἡμέραν ἐώθεις ὀργίζεσθαι. νῦν παρ' ἡμέραν. εἶτα παρὰ δύο. εἶτα παρὰ τρεῖς. ἂν δὲ τριάκοντα παραλίπῃς, ἐπίθυσον τῷ Θεῷ. ἡ γὰρ ἕξις ἐκλύεται τὴν πρώτην. εἶτα καὶ παντελῶς ἀναιρεῖται. σήμερον οὐκ ἐλυπήθην, οὐδ' ἄυριον, οὐδ' ἐφεξῆς δυσὶν καὶ τρισὶν μησίν. ἀλλὰ προσέχω γινομέναις τισὶν ἐρεθισικαῖς. γίνεται, ὅτι κομψῶς σοί ἐστι. *Principio qietus esto, & dies numerato ; qibus iratus non fuisti. Irasci qotidie solebas ; nunc alternis diebus, deinde post biduum, deinde post triduum. Qod si & triginta dies intermiseris, rem divinam facito. Habitus enim primum remollescit, deinde penitus etiam tollitur. Hodie non dolui, neqe cras dolebo, neqe deinceps bimestri & trimestri ; sed me cohibus cum qadam qa irritabant incidissent.*

Πῶς σοι χωρεῖ] *qomodo qadret* Xylander, & Casavbonus. malim, *qomodo procedat, qos progressus tecum faciat.* Apud Svidam historicus : Οὐ χωρούντων αὐτῷ τῶν ἐν σικελίᾳ πραγμάτων κατὰ νοῦν. *Cùm res illi ex animi sententia non procederent.*

Ἀρεσκομένη] Vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 1.

Ἐκ τῶν ὅλων ἀπονεμομένοις] Vide *ad l.* 7. §. 31.

Ἀρκυμένη δὲ τῇ ἰδίᾳ πράξει] Vide *l.* 3. §. 6. & *l.* 5. §. 34. & *infrà* §. 51.

§. 26. Ἑώρακας ἐκεῖνα] Antegressis ità annectit illud Casavbonus, ut ad vitæ prioris sciùs adminiistratæ experientiam referatur. Ego potiùs monita superiùs data respicere opinor : ut *l.* 3. §. 11.

Ἁμαρτάνει τις; ἑαυτῷ ἁμαρτάνει] Ità *l.* 9. §. 4. Ὁ ἁμαρτάνων ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. *Qi peccat, sibi ipsi peccat.* & §. 38. E Εἰ μὲν ἥμαρτεν, ἐκεῖ τὸ κακόν. *Si qis deliqerit, penes ipsum est malum.* Itaqe, τὸ ἄλλου ἁμάρτημα, ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν. *Qod alteri delictum est, apud eum relinqendum est. ibidem* §. 20. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 524. *A.* Ἡ ἀκολασία οὐκ ἄλλου τινὸς ἂν δοξάζοιτο εἶναι κακόν, ἢ τοῦ ἀκολασαίνοντος. *Intemperantia non alterius videri qeat malum, qàm ejus, qi se gerit intemperanter.*

Ἀπ' ἀρχῆς σοι συγκαθείμαρτο καὶ συνεπλώθετο] Vide *suprà* §. 10. *l.* 3. §. 11. & *infrà* §. 34. Apud Lucianum Protesilaus in νεκρικοῖς. Οὐ γὰρ ἐγὼ τούτων αἴτιος, ἀλλ' ἡ Μοῖρα, καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς ὥτως ἐπικεκλῶσθαι. *Neqe enim horum mihi caussa fui, sed fatum, & qòd jam inde ab initio ita prædestinatum fuerat.* Ità passim Homerus de Ulysse. *Odyss. α. v.* 16.

Ἀλλ' ὅτε δὴ τόν γε ἦλθε περιπλομένων ἐνιαυτῶν,
Τῷ ὅ οἱ ἐπικλώσαντο θεοὶ οἶκόνδε νέεσθαι.
Sed qando tempus venit circummeantibus annis,

Qo

est. huc summa redit; brevis est vita: quod instat tempus lucrandum est, considerate justéque agendo. in animo remittendo sobriè te geras.

κλώθετο πᾶσι τὸ συμβαῖνον. τὸ δ' ὅλον, [a] βραχὺς ὁ βίος. [b] κερδαντέον τὸ παρὸν σὺν εὐλογιστίᾳ καὶ δίκῃ. [c] νῆφε [d] ἀνειμένως.

a L. 2. §. 17.
b L. 2. §. 4. l. 6. §. 2. l. 8. §. 44.
c L. 1. §. 16.
§. 27. l. 6. §. 31.
d L. 1. §. 8.

ANNOTATIONES.

Quo ei destinarunt Dii domum redire.

Apud eundem Telemachus *Odyss. γ. v.* 208.

Ἀλλ' ἄ μοι τοιοῦτον ἐπέκλωσαν θεοὶ ὄλεθρον.

Sed neutiquam mihi hujusmodi destinarunt Dii honorem.

Ulysses *ibidem λ. v.* 138. à Tiresia scisciatur,

— τὰ μὲν ἄρ κε ἐπέκλωσαν θεοὶ αὐτῷ.

— *Hæc fortassis decreverunt Dii ipsi.*

Eumæus *ibidem π. v.* 64.

Πλαζόμενον. ὣς γάρ οἱ ἐπέκλωσεν τάδε δαίμων.

Errans: sic enim ei destinavit hæc Deus.

Alcinous *ibidem θ. v.* 579.

Τὸν δὲ θεοὶ μὲν τεῦξαν, ἐπεκλώσαντο δ' ὄλεθρον
Ἀνθρώποις, ἵνα ᾖσι καὶ ἐσσομένοισιν ἀοιδή.

Hoc autem Dii quidem fecerunt, destinarunt autem excidium

Hominibus omnibus, ut sit & posteris cantilena.

Achilles denique *Il. ω. v.* 525. quem locum laudat Plutarchus *de legend. poet. c.* 4. & *c.* 6. & in *consol. ad Apollon.*

Ὡς γὰρ ἐπεκλώσαντο θεοὶ δειλοῖσι βροτοῖσι,
Ζώειν ἀχνυμένοισι. —

Sic enim destinarunt Dii miseris mortalibus,
Ut vivant tristes. —

Leo Imperator in *oraculis n.* 128. apud Janum Rutgersium *Var. lect. l.* 5. *c.* 8.

Στύλος γὰρ ὀφθεὶς ἐν πόλοις κεκλωσμένος.

Columna enim apparens in cælo fatalis.

Seneca *de benefic. l.* 6. *c.* 23. *Dii in prima illa constitutione, cùm universa disponerent, etiam nostra viderunt, rationémque hominis habuerunt. in nostras utilitates in principio rerum prætulerunt. mens est, & is ordo mundo datus, ut appareat curam nostri non inter ultima habitam.* Idem *de provident. c.* 5. *Fata nos ducunt, & quantum cuique restet, prima nascentium hora disposuit. causa pendet ex causa. privata ac publica longus ordo rerum trahit. non incidunt cuncta, sed veniunt. Olim constitutum est, quid gaudeas, quid fleas. & quamvis magna videatur varietate singulorum vita distingui, summa in unum venit.*

Βραχὺς ὁ βίος] Flaccus *serm. l.* 2. *Sat.* 6.

Dum licet, — vive beatus:
Vive memor quàm sis ævi brevis. —

R. Simeon in Pirke Aboth.

היום חצר והמלאכה מרבה

Dies brevis, & opus multum. Et Ben-Syræ magistro ob ætatem repellenti, *An nescis diem brevem, & opus multum esse?* Drusius in *apophth.* Hippocrates *aphor.* 1. §. 1. Ὁ μὲν βίος βραχύς. ἡ δὲ τέχνη μακρή. *Vita quidem brevis, ars longa.* Seneca *de brev. vit. c.* 1. *Major pars mortalium de natura malignitate conqueritur, quòd in exiguum ævi gignimur, quòd hæc tam velociter, tam rapidè dati nobis temporis spatia decurrant: adeò ut exceptis admodum paucis, cæteros in ipso vitæ apparatu vita destituat. Indè illa maximi medicorum exclamatio est; Vitam brevem esse, artem longam.* Et *c.* 16. *Tempus breve est & præceps: multoque fit brevius vitio nostro.* Vide *l.* 5. §. 24. Βραχὺ καὶ ἀκαριαῖον διάστημα. *Spatium breve & momentaneum.* Zeno apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 96. Οὐδενὸς ἡμᾶς ὕστερον πένεσθαι, ὡς χρόνου. *Nullius rei tantà nos penuriâ laborare, quàm temporis.* Quod Laërtius *l.* 7. in *Zenon.* Μηδενὸς ἡμᾶς ὕστερον εἶναι ἐνδεεῖς, ὡς χρόνου. βραχὺς γὰρ ὄντως ὁ βίος, ἡ δὲ τέχνη μακρά, καὶ μᾶλλον ἡ τὰς τῆς ψυχῆς νόσους ἰᾶσθαι δυναμένη. *Nullâ re nos adeò indigemus, ut quidem tempore. Reverâ enim brevis est vita, ars autem longa, & illa præcipuè, qa morbis animi mederi potest.* Lucianus *de sectis. pag.* 505. Χρὴ δὲ μηδένα καιρὸν παρεῖναι, εἰδότας ἀληθὲς τὸ τῷ Κῴῳ ἰατρῷ ῥηθέν, ὡς ἄρα βραχὺς μὲν ὁ βίος, μακρὰ δὲ ἡ τέχνη. καὶ τοι ἐκεῖνος ἰατρικῆς πέρι ταῦτ' ἔλεγεν, ἐνμαθεστέρα πράγματος. Φιλοσοφία δὲ καὶ μακρῷ τῷ χρόνῳ ἀνέφικτος, ἢν μὴ πάνυ τις ἐγρηγορὼς, ἄπτεις ἀεὶ καὶ γοργὸν ἀποβλέπῃ εἰς αὐτήν. *Æquum esse opinor nullum præterire tempus, siquidem verum esse scimus illud Coi medici dictum, nimirum, brevem esse vitam, artem verò longam. Quod quidem de arte medica est effatus, qa minore negotio perdiscitur. At philosophia ne longo quidem tempore comprehenditur, nisi qis summâ vigilantiâ acres oculos in eam semper defigat.* Itaque Philo *de vita contemplat. pag.* 892. *A.* Χρόνου δὲ φείδεσθαι καλόν. ἐπειδὴ κατὰ τὸν ἰατρὸν Ἱπποκράτην, Ὁ μὲν βίος βραχύς. ἡ δὲ τέχνη μακρά. *Temporis præcipua nos decet parsimonia, juxta illud Hippocratis medici monitum: vita brevis, ars longa.* Seneca *de brev. vit. c.* 32. *Non multum accepit homo temporis, etiamsi totum illud sibi vindicat. Cui licèt nihil facilitate eripi, nihil negligentiâ patiatur excidere, tamen ad immortalium cognitionem nimis mortalis est.* & *Epist.* 48. *Etiamsi multum supereset ætatis, parcè jam dispensandum erat, ut sufficeret necessariis. nunc qa dementia est, supervacua discere in tanta temporis egestate?* Allusit ad Zenonis illud superiùs relatum. Et *Epist.* 117. *Non tam benignum ac liberale tempus natura nobis dedit, ut aliqid ex illo vacet perdere. Ex hoc tempore tam angusto, & rapido, & nos avferente, qid juvat majorem partem mittere in vanum?* Contrà tamen Methodici (secta ea est medicorum) Galeno referente, *de sectis c.* 6. Τῷ γε βραχὺν εἶναι εἰπόντι τὸν βίον, τὴν δὲ τέχνην μακρὰν ἐπιτιμῶσι. τετυφλῶσθαι γὰρ ἄρα, αὐτὴν μὲν βραχεῖαν εἶναι, τὸν δὲ βίον μακρὸν. *Insuper eum, qi vitam esse brevem; longam verò artem dicat, increpant: e contrario namqe artem qidem esse brevem, vitam verò longam.* Sed & Seneca ipse *de brev. vit. c.* 1. *Non accepimus brevem vitam, sed fecimus: nec inopes ejus, sed prodigi sumus. non exiguum temporis habemus, sed multum perdimus. satis longa vita, & in maximarum rerum consummationem largè data est, si tota bene collocaretur.*

Κερδαντέον τὸ παρὸν] Vide *ad l.* 2. §. 6. & *suprà* §. 17. & *l.* 6. §. 2. Plinius *Epist.* 7. *l.* 3. *Sed tantò magis hoc qicqid est temporis fusilis & caduci, si non datur factis; nam horum materia in aliena manu; nos certè studiis proferamus: & qatenus nobis denegatur diu vivere, relinqamus aliqid qo nos vixisse testemur.* Seneca *Epist.* 49. *Infinita est velocitas temporis, qa magis appareat respicientibus. Nam ad præsentia intentos fallit: adeò præcipitis fugæ transitus levis est. Punctum est qod vivimus, & adhuc puncto minus: cujus brevitatem aliqando futuram cogitemus. Non solebat mihi tam velox tempus videri; nunc incredibilis cursus apparet: sive qia admoveri lineas sentio, sive qia attendere cepi, & computare damnum meum. Eò magis utrique indignor; aliqos ex hoc tempore, qod sufficere nec ad necessaria qidem potest, etiamsi custoditum diligentissimè fuerit; in supervacua majorem partem erogare. Non vaco ad istas ineptias, ingens negotium in manibus est. mors me sequitur, fugit vita. adversùs hæc me doce aliqid. effice nè ego mortem fugiam, vita me non effugiat.* Hoc est qod ἐξαγοράζεσθαι τὸν καιρὸν, id est, *occasionem*, sive *opportunitatem redimere*, dixit Apostolus *ad Ephes. c.* 5. *v.* 16. Plutarchus in *pædag. pag.* 13. *A.* Στίγμη χρόνου πᾶς ὁ βίος ἐστί. ζῆν δεῖ καὶ οὐ παραζῆν προσήκει. *Punctum temporis est tota nostra vita. Frui ea, non abuti ad alias res convenit.* παραζῆν dixit, qod Ennius Iphigen. apud Gell. *l.* 19. *c.* 10. à V. C. Salmasio *in exercit. Plinian.* restitutus;

— prater propter vitam vivitur.

Qod Seneca *de brev. vit. c.* 9. *Perdis hodiernum. qod in manu fortunæ positum est, disponis; qod in tua, dimittis.* Ità qod Plautus Pseudol. 2. 3.

Certa amittimus, dum incerta appetimus: atqe hoc evenit,

In labore atqe in dolore ut mors obrepat interim.

Νῆφε ἀνειμένως] Julianus Imperator *Epist.* 12. Ἔνθεν ἔξεστιν ἡμῖν, ἀνειμένους τε σκυδάζειν, καὶ σκυδάζοντι μὴ ταλαιπωρεῖσθαι. *Ex eo accidit, ut dum relaxamur, feria agamus, & dum feria agimus, minimè cruciemur.* Et Gregorius Nazianzenus *in Basilium.* Τὴν ἄνεσιν ἕλκυσιν μὴ ποιήσασθαι. hoc est, *frontem remittere, non resolvere. Multum autem interest, remittas aliqid, an solvas.* Seneca *de tranqil. c.* 15. Itaqe Ambrosius *offic. l.* 1. *c.* 20. *Cavendum, nè dum animum relaxare volumus, omnem harmoniam & qasi concentum solvamus.* Et Martinus Dumiensis *de morib. Sapiens animum habebit, aliqando remissum, nunqam solutum.* Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 8. *Otium industriæ subnectis debet, non qo evanescat virtus, sed qo recreetur.* Et Cicero *Offic. l.* 2. *Ludendi modus qidam retinendus est, ut nè nimis omnia profundamus, elatiqe voluptate in turpitudinem dilabamur.* Qod de Musica præcipiebat Pratinas,

Μὴ σύντονον δίωκε, μήτ' ἀνειμένην.

Intensior nec esto, nec solutior.

Ἀνειμένως] Vide *ad l.* 5. §. 1. Seneca *de tranq. c.* 15. *Danda est remissio animis: nec in eadem intensione æqualiter retinenda mens, sed ad jocos revocanda. meliores acioresqe reqieti surgent. ut fertilibus agris non est imperandum; citò enim exhaurient illos nunqam intermissa fœcunditas: ità animorum impetus assiduus labor frangit; vires recipient pavulum resoluti & remissi. nascitur enim ex assiduitate laborum, animorum hebetatio qadam & languor.* Aristoteles *ethic. l.* 10. *c.* 4. Πάντα τὰ ἀνθρώπεια ἀδυνατεῖ συνεχῶς ἐνεργεῖν. *Omnia humana ad assidue operandum imbecillia sunt.* Ovidius *Epist.* 4.

Qod caret alternâ reqie, durabile non est:
Hac reparat vires: membráqe fessa levat.

Itaqe *sapientis esse, remittere interdum aciem rebus gerendis intentam.* Augustinus *de Music. l.* 2. *c.* 14. Siqidem ut Naso *Ponti l.* 1. *el.* 5.

Otia corpus alunt, animus qoqe pascitur illis:
Immodicas contrà carpit utrumqe labor.

Et Statius *Sylv. l.* 4.

— vires instigat, alitqe
Tempestiva qies: major post otia virtus.

Hinc de *arcu lyráqe* imago illa tantopere celebrata. Dio in *arcenom.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 62. Αἱ ἀνέσεις παραπλησιασμοί πώς εἰσι. καὶ τόξου, καὶ λύρας, καὶ ἀνθρώπου, ἀκμά-

a Inf. §. 45. l. 6. §. 10. l. 9. §. 39. l. 12. §. 14.

§. 27. Ἢ τοι κόσμος διατεταγμένος· ἢ κυκεὼν σύμπεφορημένος μὲν, ἀλλὰ κόσμος· ἢ ἐν σοὶ μὲν τις κόσμος ὑφίστασθαι δύναται, ἐν ᾧ τῷ παντὶ ἀκοσμία;

§. 27. Mundus vel est ordine justo dispositus, vel miscela temeraria, congesta qidem ea, sed ut mundus sit tamen. qid enim? fieríne potest, ut in te mundus qidam sit & dispositio concinna, in universo verò inconcinnitas mera? idqe

ANNOTATIONES.

ζει δὲ ἀναπαύσεις. *Remissiones ad novos labores praeparant. Et arcus, & lyra, & homo à quiete vigent. Ibidem tit.* 3. Socrates: Ὁ βίος, ὥσπερ ὄργανον, ἀνίσει καὶ ἐπιτάσει ἁρμοττόμενος, ἡδὺν γίνεται. *Vita instar organi musici, dum intensione & remissione sibi concinna redditur, suavior fit.* Democritus apud Antonium *meliss. l.* 2. *c.* 45. Ὥσπερ γὰρ ὄργανον ἄνεσιν καὶ ἐπίτασιν λαμβάνον, ἡδὺ γίνεται. ὕτω καὶ ὁ βίος. *Quemadmodum organum intentionem & remissionem suscipiens suave fit, sic etiam vita.* qod idem Plutarcho tribuit Maximus *collectan. c.* 32. Verùm in *collectaneis* illis avtorum nomina sæpius permutata, confusa, depravata deprehendas. Plutarchus *in Padag. pag.* 9. *B.* Ὁ βίος ἡμῶν οὐ ἄμεσιν καὶ σπουδὴν διήρηται. B ἡ δὲ ἀνάπαυσις τῶν πόνων ἄρτυμά ἐστι. (id qod idem in *Lycurg. pag.* 55. *B.* Παιδιὰ πόνου ἥδυσμα. *Urbanitas laboris condimentum.* qo eodem schemate usus est & Aristoteles *ethic. l.* 9. *c.* 10.) καὶ τὸ τόξα, καὶ τὰς λύρας ἀνίεμεν, ἵνα ἐπιτεῖναι δυνηθῶμεν. καθόλου δὲ σάζεται, σῶμα μὲν, ἐνδείᾳ καὶ πλησμονῇ, ψυχὴ δὲ ἀνέσει καὶ πόνῳ. *Tota nostra vita in remissionem seriumque studium est divisa. Et requies laborum est condimentum. Nam & arcus & lyras remittimus, ut intendere possimus. Atque in universum servatur corpus impletione atque vacuatione, animus autem remissione & labore.* Amasis apud Herodotum *l.* 7. Τὰ τόξα οἱ πεπαιδευμένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται χρῆσθαι, ἐντανύουσι. ἐπεὰν δὲ χρήσωνται, ἐκλύουσι. εἰ γὰρ δὴ τὸν πάντα χρόνον ἐντεταμένα εἴη, ἐκραγοίη ἄν. ὥστε ἐς τὸ δέον ἐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρῆσθαι. ὕτω δὴ καὶ ἀνθρώπου κατάστασις, εἰ ἐθέλοι παιγνιῇσι διαζεσθαι ἀεὶ, μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑαυτὸν ἀνιέναι, λάθοι ἂν ὑτοι μανεὶς ἢ ἀπόπληκτος γενόμενος. Gregorius Nazianzenus *post reditum ex agro.* Εἰσὶ καὶ τοῖς πόνοις ἀεὶ ταῖς τοιαύταις διαλύσεις ἀνίσεσιν. ἐπεὶ μηδὲ νευρὰ φέρει τὸ σύντονον ἀεὶ τεινόμενον. καὶ δεῖταί τι μικρὸν τῶν γλυφίδων ἐκλύσθαι, εἰ μέλλοι πεθήσεσθαι πάλιν, καὶ μὴ ἄχρηστος ἔσεσθαι τῷ τοξότῃ, μηδὲ ἀνόνητος ἐν καιρῷ χρήσεως. *Soleo ferè hujusmodi oblectamentis labores dissolvere ac relaxare: quandoquidem nec perpetuum contentionem nervus ferre potest, sed laxari nonnunquam arcus cornua oportet, si quidem rursus intendendus sit, & sagittario non inutilis tum futurus, cum eo utendum erit.* Naso *Epist.* 4. C D

Arcum ni cesses tendere, mollis erit.

Æsopus Phædri *l.* 3. *fab.* 53.

Citò rumpis arcum, semper si tensum habueris:
At si laxáris, cùm voles, erit utilis.
Sic lusus animo debet aliquando dari,
Ad cogitandum melior ut redeat tibi.

De Joanne Evangelista gemina his referunt Abraham Abbas apud Joannem Cassianum *collat.* 24. *c.* 21. Thomam Aqin. *sum: p.* 2ª. 2æ. *q.* 168. *a.* 2. & Henricum Herp. *specul. avr. in præcept.* 3. *serm.* 2. sed & de Antonio Eremitâ balistæ exemplum eodem trahente, Antonin. *sum.* 2. *par.* 2. *tit.* 1. *c.* 23. §. 1. & Gvillielmus Pepin. *de confess. tract.* 2. *par.* 3. *c.* 6. ex *Vitis patrum.* Qod avtem ex adverso, Plutarchus *de sene polit. pag.* 792. *C.* Τόξου μὲν ἐπιτεινόμενον ῥήγνυται. ψυχὴ δὲ ἀνιεμένη. *Arcus, si nimium intendatur, rumpitur: anima laxando perit.* Unde de Theophrasto Laërtius *lib.* 5.

Ῥήγνυσθαι σοφὸς τόξον ἀνιέμενον.

hoc est, ut Publius Syrus:

Arcum intensio frangit: animum remissio.

id de solutiore illa remissione capiendum est, qam vitandam F cavendámque hîc Marcus monet.

§. 27. Ἢ τοι κόσμος διατεταγμένος] Vide *infrà* §. 45. & *l.* 2. §. 3. Plinius *hist. nat. l.* 2. *c.* 4. *Quem κόσμον Graci nomine ornamenti appellaverunt, eum nos à perfecta absolutáque elegantia, mundum. nihil enim omnium rerum melius est mundo, nihil præstabilius, nihil pulcrius. utpote in qo universa ità constituta sunt, ut neqe ad usum meliora esse potuerint, neqe ad speciem pulcriora.* Cicero *de Nat. Deor. l.* 2. & Seneca *ad Helv. c.* 8. *Mundo nihil neqe majus, neqe ornatius, rerum natura genuit.* Avtor *de Mund. c.* 2. Κόσμος μὲν ἂν εἴη σύστημα ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ τῶν ἐν τούτοις περιεχομένων φύσεων. λέγεται δὲ καὶ ἑτέρως κόσμος, ἡ τῶν ὅλων τάξις τε καὶ διακόσμησις ὑπὸ θεοῦ τε καὶ διὰ θεὸν φυλαττομένη. *Mundus est compages è cælo terráque coagmentata, atque ex iis naturis qæ intra ea continentur. Dicitur etiam aliter mundus ordo & dispositio universorum, qa à Deo & per Deum asservatur.* & Eustathius *ad Il. ά.* Κόσμος ἡ τάξις ἐν τῷ κοσμῷ. ἀφ' ἧς καὶ ὁ πάντων περιεκτικὸς, κόσμος, ὅτι αὐτὸν ἐυτάκτως ἡ πρόνοια ἔταξεν. Apulejus *de mund. Mundus est ordinata ordinatio, Dei munere.* & rursus: *Qid mundo præstantius? Lavda, qam putas speciem: portio à te lavdabitur mundi. admirare qam voles temperantiam, ordinationem, figuram. hic & per hunc illud qodcunqe est, invenietur esse lavdandum. nam qid, oro te, ornatum atqe ordinatum videri potest, qod non ab ipsius exemplo imitatura sit ratio? unde κόσμος Græcè nomen accepit.* Tertullianus *apolog. c.* 17. *Qod colimus, Deus unus est, qi totam molem istam cum omni instrumento elementorum, corporum, spirituum, verbo, qo jussit, ratione, qâ disposuit, virtute, qâ potuit, de nihilo expressit, in ornamentum majestatis sua: Unde & Graci nomen mundo κόσμον accommodaverunt.* Gregorius Nazianzenus *de pace* 1. Κόσμος τι ἐσι ὥσπερ λέγεται καὶ κάλλος ἀπρόσιτον. *Mundus verè est, ut appellatur, & incomparabilis pulcritudo.* A

Ἢ κυκεὼν] *Cimus.* Ità *l.* 6. §. 10. Ἢτοι κυκεὼν καὶ ἀντιπλοκὴ, καὶ σκεδασμός. *Universum avt est cimus qidam rerum, nunc concursa fortuito invicem implexarum, mox dissipatarum denuo.* qibus verbis κυκεὼν qid velit, explicat. & *l.* 9. §. 39. κυκεὼν καὶ σκεδασμός. *Cimus & dispersio temeraria.*

Συμπεφορημένος μὲν, ἀλλὰ κόσμος] Vide Heraclitum *infrà.* B

Ἐν σοὶ μέν τις κόσμος] *in te* scilicet qi es μικρὸς κόσμος τις. (qomodo τὸν σμικρὸν κόσμον, τὸν ἄνθρωπον, *parvum mundum, hominem* dixit Clemens Alexandrinus in *Hortator. pag.* 4. & *Mundi instar habere fabricam humani corporis,* Ambrosius *hexam. l.* 6. *c.* 9.) & *majoris illius imaginem geris.* Macrobius *in Somn. Scip. lib.* 1. *c.* 12. *Ideò physici Mundum magnum hominem, & hominem brevem mundum esse dixerant.* Si est ergò, inqit, in te fabricâqe tui ordinata rerum dispositio, in mundo ipso multò magís. Siqidem, ut Tertullianus *de resurr. carn. c.* 30. *Etsi figmentum veritatis in imagine est, imago ipsa in veritate est sui; necesse est esse prius sibi, qam alii configuretur. de vacuo similitudo non competit; de nullo parabola non convenit.* Idem *adv. Hermogen. c.* 40. *Confusa res erat, nunc verò composita est. & vis ex compositis incomposita praberi? nulla res speculum est alterius non coæqalis. nemo se apud tensorem pro homine mulum inspexit: nisi si, qi putat in hac extructione mundi dispositá jam & comptá, informem & incultam materiam respondere. qid hodie deforme in mundo? qid retrò speciatum in materia; ut speculum sit mundus materia? cùm ornamenti nomine sit penes Graecos Mundus, qomodò inornata materia imaginem refert? Nec materia certè mundus imago esse poterit, si compositus ille & exornatus, confusa verò & inornata ista; nec homo mundi, si in homine ordinata partium membrorumqe dispositio, in mundi compage nullo ordine legéve certâ disposita, sed commissa commistáqe temerè universa.* Qanqam mundum non minorem, sed majorem imaginis divinæ ratione hayd absurdè prorsùs dixit Gregorius Nazianzenus *in Pascb.* §. 15. Τὸν ἄνθρωπον δημιουργεῖ, καὶ οἷον τινα κόσμον ἕτερον ἐν μικρῷ μέγαν ἐπὶ γῆς ἵστησι. *Hominem fabricatur, & velut alterum qendam mundum, in parvo magnum, in terra collocat.* At verò Synesius *de provident.* 1. non *hominem* tantùm integrum, sed *caput hominis* ipsum *mundum minorem* indigetat, in E qo *mens* tanqam *numen* qoddam resideat. Ἆαν μὲν οὖν ἀστέρες, κάτω δὲ κεφαλαὶ σφαιροειδεῖς διεπλάσθησαν, ἵν' εἶεν οἷκοι ψυχῶν ἐν κόσμῳ κόσμοι μικροί. *In superioribus partibus sidera, in inferioribus vero capita globosa formata sunt, ut parvi mundi in mundo essent domicilia animarum.* Respexit, opinor, id qod in philosophorum placitis Plutarchi nomine evulgatis, *l.* 4. *c.* 21. Stoicis perperam tribuitur; τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ, ὥσπερ ἐν κόσμῳ, κατοικεῖν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ σφαιροειδεῖ κεφαλῇ. *Ipsa illa princeps animi pars in globo nostri capitis, tanqam in mundo, habitat.* Qod avtem ille de *capite*, de *corde* Ausonius *memorill.*

Cor vegetum mundi instar habens. —

Vide *suprà ad* §. 3. Qomodò avtem Marcus istîc illos perstringit, qi qem in semetipsis agnoscunt ordinem, ornatum, eundem mundo, cujus & ipsi sunt partes, negant: pari modo & Epicuri sectatores Seneca *præfat. qæst. nat. l.* 1. hoc ipso notat nomine, qòd cùm *animum* putent esse sibi ipsis, eúmqe *providum & singula dispensantem, universum* interim, in qo & ipsi sunt, *expers* esse *consilii ac temerè ferri* contendunt. Vide *ad l.* 2. §. 11. F G

Ἐν δὲ πανὶ ἀκοσμία;] Nihil minús. Avtor *de mundo.* Κόσμον δ' ἑτόμως τὸ σύμπαν, ἀλλ' οὐκ ἀκοσμίαν ἀνομάσαις ἄν. *Universum ipsum commodius nominaveris compagem rerum compositam, concinnóqe ordine digestam, qam congeriem confusam, & incondistam.* Reverâ, ut Plutarchus *de anim. gener.* Ἀκοσμία δ' ἦν πρὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως. *Ante mundi creationem erat confusa congeries.* Erant siqidem primò omnia, ut Moses *l.* 1. *c.* 1. *v.* 2. תהו ובהו id est, ut Naso *Metam. l.* 1.

— *rudis indigestaque moles.*

Nec qicqam nisi pondus iners, congestáque eodem
Non bene junctarum discordia semina rerum.

Verùm *hanc Deus* (is est *melior potiórque natura* illa) *litem diremit, molem discrevit:* κωτεῦθεν κόσμου ἡ περὶν ἀκοσμία ἐλάμβανεν. ut Gregorius Nazianzenus, περὶ ἑυταξίας. Atqe hoc est H qod Anaxagoras apud Laërtium *lib.* 2. §. 6. Πάντα χρήματα ἦν ὁμοῦ. εἶτα νοῦς ἐλθὼν, αὐτὰ διεκόσμησε. *Omnia simul erant, deinde accessit mens, eáqe composuit.* Sive ut Timon in *Sillis*;

Πάντα συνεσφήκωσεν ὁμοῦ τεταραγμένα πρόσθεν.
Omnia compasuit simul confusa antea.

ídque rebus omnibus ità qanqam discretis ac diffusis, consPirantibus tamen.

§. 28. Mores nigri, effœminati, præfra-

καὶ πᾶσι, ὅτως a πάντων διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων καὶ b συμπαθῶν. a L. 6. §. 38. b Inf. §. 40.

§. 28. c Μέλαν ἦθος, θῆλυ ἦθος, c Sup. §. 18.

Et apud Hermiam in διασυρ. pag. 176. Ἀρχὴ πάντων ὁ νοῦς, καὶ ὅτος αἴτιος καὶ κύριος τῶν ὅλων. καὶ παρέχει τάξιν τοῖς ἀτάκτοις, καὶ κίνησιν τοῖς ἀκινήτοις, καὶ διάκρισιν τοῖς μεμιγμένοις, καὶ κόσμον τοῖς ἀκόσμοις. *Mens omnium est initium, eáque causſa & omnium domina est, & ordinem confusis prabet, & motionem immobilibus, & discrimen commistis, & ornatum inornatis.* Demonax Cynicus (referente Luciano in *vita ejusdem.* & Antonius *meliss. l. 2. c. 76.*) dissentientibus qibusdam de mundi anima ac figura, Ὑμεῖς, inqit, περὶ τοῦ κόσμου πολυπραγμονεῖτε, περὶ δὲ τῆς ἑαυτῶν ἀκοσμίας οὐ φροντίζετε. *Vos mundum curiosè perscrutamini; statum vero vestrum perturbatum non curatis.* Indè argumentum arripuit Dio, qo Dionysium ad virtutis studium impelleret, ὅπως διακοσμηθεὶς τὸ ἦθος εἰς ἀρετὴν λόγων, καὶ πρὸς τὸ θειότερον ἀφομοιωθεὶς παράδειγμα τῶν ὅλων καὶ κάλλιστον, ᾧ τὸ πᾶν ἡγεμόνι πειθόμενον, ἐξ ἀκοσμίας κόσμος ἐστί, πολλὴν μὲν εὐδαιμονίαν ἑκυτῷ μηχανήσηται, πολλὴν δὲ τοῖς πολίταις, γενόμενος βασιλεὺς ἐκ τυράννου. *Qo moribus ad doctrinam expolitus, atqe ad divinissimum rerum & pulcerrimum conformatus exemplum, cus universitas duci parens non jam confusio sed mundus est, magnam sibimet ipsi, magnam item civibus pateret felicitatem ex tyranno rex factus.* Plutarchus *Dione p. 962. A.*

Διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων] Vocem harum priorem Lugdunensis omisit. qo id consilio incertum mihi. Seneca *qæst. nat. l. 7. c. 27. Tota hujus mundi concordia ex discordibus constat.* Et *Epist. 107. Contrariis rerum æternitas constat.* Heraclitus apud Aristotelem *Ethic. l. 8. c. 2.* Τὸ ἀντίξουν συμφέρον. καὶ ἐκ τῶν διαφερόντων καλλίστην ἁρμονίαν. *Adversantum esse conferens: & ex differentibus pulcerrimam cooptationem fieri.* Idémqe apud Avtorem *libri de mundo, c. 5.* Συνάψειας ὅλα καὶ οὐχὶ ὅλα. συμφερόμενον καὶ διαφερόμενον. συνᾴδον καὶ διᾴδον. καὶ ἐκ πάντων ἓν, καὶ ἐξ ἑνὸς πάντα. *Crispa & minimè crispa una vinxeris, consentiens & dissentiens, consonans & dissonans, unum etiam ex omnibus, omniáqe ex uno.* Et ex eodem Apulejus: *Sic totius mundi suorum instantia initiorum inter se impares conventus, pari nec discordante consensu Natura veluti Musicam temperavit. namqe uvidis arida, & glacialibus flammida, velocibus pigra, directis obliqa, confudit; unumqe ex omnibus, & ex uno omnia, juxta Heraclitum constituit,* &c. Qod & Avtor idem *ibidem* variis à re politica, pictura, musica, grammatica imaginibus illustrat. Τοῦτο πολιτικῆς ὁμοιόσας τὸ θαυμασιώτατον, ὅτι ἐκ πολλῶν μίαν, καὶ ὁμοίαν ἐξ ἀνομοίων ἀποτελεῖ διάθεσιν, ὑποδεχομένη καὶ πᾶσαν φύσιν καὶ τύχην. ἴσως δὲ καὶ ὧν ἐναντία ἡ φύσις γλίχεται, καὶ ἐκ τούτων ἀποτελεῖν τὸ σύμφωνον, ὡς ἐκ τῶν ὁμοίων. ὥσπερ ἁμέλει τὸ ἄρρεν συνήγαγε πρὸς τὸ θῆλυ, καὶ οὐχ ἑκάτερον πρὸς τὸ ὁμόφυλον. καὶ τῶν πρώτην ὁμόνοιαν διὰ τῶν ἐναντίων συνῆψεν, ὡ διὰ τῶν ὁμοίων. ἔοικε δὲ καὶ ἡ τέχνη τὴν φύσιν μιμουμένη τοῦτο ποιεῖν. ζωγραφία μὲν γάρ, λευκῶν τε καὶ μελάνων, ὠχρῶν τε καὶ ἐρυθρῶν χρωμάτων ἐγκεραυνωμένη φύσεις, τὰς εἰκόνας τοῖς προηγωμένοις ἀπετέλεσε συμφώνους. μουσικὴ δὲ, ὀξεῖς ἅμα καὶ βαρεῖς, μακρούς τε καὶ βραχεῖς φθόγγους μίξασα, εἰ διαφόροις φωναῖς μίαν ἀπετέλεσεν ἁρμονίαν. γραμματικὴ δὲ, ἐκ φωνήεντων καὶ ἀφώνων γραμμάτων κρᾶσιν ποιησαμένη, τὴν ὅλην τέχνην ἀπ' αὐτῶν συνεσήσατο. ὅτως ὂν καὶ τὴν τῶν ὅλων σύστασιν διὰ τῆς τῶν ἐναντιωτάτων ἀρχῶν κράτους μία διεκόσμησεν ἁρμονία. ξηρὸν γὰρ ὑγρῷ, θερμὸν δὲ ψυχρῷ, βαρεῖ τε κοῦφόν μιγὲν, καὶ ὀρθὸν περιφερεῖ, τὸ ὅλον διεκόσμησε μία διὰ πάντων διήκουσα ἁρμονία, ἐκ τῶν ἀμίκτων καὶ ἑτεροίων τὸν σύμπαντα κόσμον δημιουργήσασα, τάς τε ἐναντιωτάτας ἐν αὐτῷ φύσεις ἀλλήλαις ἀναγκάσασα ὁμολογῆσαι, καὶ ἐκ τούτων μηχανησαμένη τῷ παντὶ σωτηρίαν. *Hoc esse in concordia civili longè admirabilissimum, qod ex multis ipsa unum efficit affectum, & è dissimilibus similem, omnis illa quidem natura susceptrix & fortuna. Atqe haud scio, an etiam contrariorum appetens sit natura: ex eisqe consona, non item è similibus conficiat. Sic certè ipsa marem cum fœmina conjunxit, non etiam cum suo horum utrumqe sexu. Qin primam etiam concordiam per contraria, non per similia devinxit. Adde qod ars natura amulatrix hoc idem facit. Siqidem pictura, albórum nigrorumqe colorum luteorumqe & rubrorum naturas inter se attemperans, effigies rerum efficit consonas exemplaribus. Musica acutis & gravibus sonis, longisqe & brevibus una permixtis in diversis vocibus unum ex illis concentum reddidit. Grammatica ex elementis vocalibus & mutis inventa temperata, artem omnem literaturæ ex illis compositam reliqit. Itaqe universorum coagmentationem cinno qodam principiorum summè contrariorum commodè attemperato natura ipsa digessit unâ eademqe cohærentiâ: qippe siccum humido, calidum frigido, gravi leve mixtum, & rectum orbiculari, universum vis una per omnia pertinens certo ordine descripsit, concinnéqe digessit, è diversis naturis atqe impermixtis universum mundum architectata, naturas qam maximè contrarias, veluti edicta concordia & imperata, adstrinxit ad consensum mutuúmqe commercium, ejusmodi rerum molitione universitati ipsi salutem machinata est.* Qæ periphrasticè ab Apulejo versa vide *ad l. 7. §. 48.* Synesius *de insomn. pag. 134.* Ἔστι τις ὡς ἐν συγγενείᾳ τοῖς μέρεσι καὶ διχόνοια. ὃ γὰρ ἔστιν ὁ κόσμος τὸ ἁπλῶς ἕν, ἀλλὰ τὸ ἐκ πολλῶν ἕν. καὶ ἔστιν ἐν αὐτῷ μέρη μέρεσι προσήγορα καὶ μαχόμενα, καὶ τῆς στάσεως αὐτῶν εἰς τὴν τοῦ παντὸς ὁμόνοιαν συμφωνούσης, ὥσπερ ἡ λύρα σύστημα φθόγγων ἐστὶν ἀντιφώνων τε καὶ συμφώνων. τὸ δ' ἐξ ἀντικειμένων ἓν, ἁρμονία καὶ λύρας καὶ κόσμου. *Ineſt enim velut in cognatione, nonnulla etiam inter partes dissensio. Siqidem mundus non unum absolutè qippiam est, sed unum ex multis constatum, in eoqe partes insunt, partibus affines, ac repugnantes, conspiranteque ad universi concordiam mutuo earum divortio: uti lyra contrariorum, ac consentientium sonorum constitutum modulamen est? Nam qod ex contrariis unum fit tam in lyra, qàm in mundo concentus appellatur.* Plutarchus *de amic. multit.* Ἡ περὶ ψαλμοὺς καὶ φόρμιγγας ἁρμονία δι' ἀντιφώνων ἔχει τὸ σύμφωνον. *Concentus qidam nervorum ex contrariis sonis constatur.* Tertullianus *apologet. c. 48.* [*Divina*] *ratio universitatem ex diversitate composuit, ut omnia æmulis substantiis sub unitate constarent, ex vacuo & solido, ex animali & inanimali, ex comprehensibili & incomprehensibili, ex luce & tenebris, ex ipsa vita & morte.* Et *de pallio c. 2. Mundus iste ex diversis substantiis officinisqe constat. diversa in unum; ex demutatione diversa sunt. deniqe diversitatis discordiam vices fœderant. ità mutando mundus est, qi ex diversitatibus corporatus, & vicibus temperatus.* Ità est *rerum omnium,* utì idem mox *ibidem, distincta confusio.* Gregorius Nazianzenus *in Julian. 1.* Πάντα διεῖλε, καὶ συνέδησε, καὶ τὸ πᾶν τοῦτο κόσμον ἓν ἐκ πλειόνων πεποίηκε. *Omnia distribuit & conjunxit, & universum hunc mundum ex pluribus fecit unum.*

Καὶ συμπαθῶν] Ità *l. 6. §. 38.* φίλα ἀλλήλοις, καὶ σύμπνοιαν ἔχοντα. *invicem sibi amica & consPirantia.* Manilius *Astron. l. 2.*

Totúmqe alterno consensu vivere mundum.

De corpore humano pariter Hippocrates *de aliment. sect. 4. l. 4. p. 50.* Εὔῤῥοια μία. ξύμπνοια μία. ξυμπαθέα κατὰ ὅλομελίην πάντα. *Confluxio una, conspiratio una, consentientia omnia ad universam totius naturam.* de qo videatur Galenus *de facult. nat. l. 1. c. 5. & l. 3. c. . de differ. febr. l. 2. de usu puls. l. 1. de caus. puls. l. 2. & de usu part. l. 1.* Vide *infrà §. 42.* Apud Sextum Empiricum *adv. Physic. l. 1. c. 2.* Philosophi qidam: Ἐπεὶ οὖν ὁ κόσμος σῶμά ἐστιν, ἤτοι ἡνωμένον ἐστὶ σῶμα, ἢ ἐκ τῶν συναπτομένων, ἢ ἐκ διεστώτων, ὅτε δὲ ἐκ συναπτομένων, ὅτε ἐκ διεστώτων, ὡς δείκνυμεν ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν συμπαθειῶν, ἐξ ὧν συμφωνὲς, ὅτι ἡνωμένον τι σῶμα καθέστηκεν ὁ κόσμος. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἐκ συναπτομένων ἢ διεστώτων, ὃ συμπάσχει τὰ μέρη ἀλλήλοις. ἐπὶ δὲ τῶν ἡνωμένων συμπάθεια τίς ἐστιν. ἡνωμένον τοίνυν ἐστὶ σῶμα ὁ κόσμος. *Qoniam igitur mundus est corpus, aut est corpus unitum, aut ex iis qa compinguntur, aut ex distantibus. Sed neqe ex iis qa compinguntur, neqe ex distantibus, ut ostendimus ex iis qa in ipso per consensum accidunt. Ex qibus est perspicuum, qod mundus est aliqod unitum corpus. In iis enim qa constant ex iis qa compinguntur, aut qa sunt distantia, partes minimè inter se afficiuntur per consensum. In iis autem, qa sunt unita, est qedam affectio per consensum. Unitum est ergò corpus etiam mundus.*

§. 28. Μέλαν ἦθος] Ad *sectionem* 18. pertinere ista olim ariolabar, unde librariorum culpâ subducta fuissent: à Marco verò interpretamenti loco subjuncta qibus scilicet explicatum ibat, qid μέλανος ἤθους nomine designatum vellet, utpote qod latiùs ibi sumeret, qàm usus vulgaris pateretur, avt qàm Agatho, à qo ipse mutuatus esset, usurpaverat. qomodo *tyranni* nomen Seneca *de animo impotenti, cupido, delicato, Epist. 114.* Vide *ad §. 25.* Sed & *nigri* vocabulum hoc ipsum *Epist. 48. Per istud* (nugas tricásqe dixerat) *philosophia sunt nigra & turpes, infamésqe, etiam ad album sedentibus, exceptiones.* Ità Xylander exiltimavit, qum verterit, *Mores nigri vocantur mores effœminati,* &c. Verùm fieri potest, qod & aliis placuisse video, ut περιοχὴν integram ista conficiant, qâ Marcus scilicet *mores* varios sive dispositiones atqe ingenia recensuerit, qos stylo suo perstringeret, vitandósqe moneret; *nigros* scilicet *effœminatos, præfractos, bellúmos,* &c. Sicut avtem *candor,* pro *ingenuitate,* & *sinceritate*; & *mores candidi* pro *ingenuis, sinceris, integris, benignis, benevolis.* Ovidius *trist. l. 3. eleg. 6.*

Qiqe est in charis animi tibi candor amicis.

Idémqe *Pont. l. 4. El. 14.*

Tam felix utinam, qàm pectore candidus, essem.

& alibi:

—— sed sunt tua pectora lacte,
Et non calcatá candidiora nive.

Horatius *Epod. 11.*

Contráqe lucrum nil valere candidum
Pauperis ingenium.

& *Epist. 4.*

Albi nostrorum sermonum candide judex.

& *Satyr. 5.*

a L.4.§.11. l.9.§.39. πεισικελὲς ἦθος, a θηριώδες, βοσκηματῶδες, παιδαριώδες, βλακικὸν, κίβδηλον, βωμολόχον, καπηλικόν, τυραννικόν.

b Inf.§.44. 46.l.8.§.15. 49. §. 29. Εἰ b ξένος κόσμου, ὁ μὴ γνωρίζων τὰ ἐν αὐτῷ ὄντα, ἐκ ἦττον ξένος, καὶ ὁ μὴ γνωρίζων τὰ γιγνόμενα. c φυγὰς, ὁ φεύγων τὸν πολιτικὸν λόγον. d τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι. e πτωχὸς, ὁ ἐνδεὴς ἑτέρου, καὶ μὴ πάντα

c L.10.§.25.
d L.12.§.1. 13.
e L.2.§.17. l.3.§.5.l.10. §.1.l.11.§.1

ctì, belluini, pecuini, pueriles, ſtolidi, ſubdoli, ſcurriles, perfidi, tyrannici.

§. 29. Si peregrinus in mundo eſt, qi ignarus eſt eorum, qæ in mundo exiſtunt: perinde certè in mundo peregrinus eſt, qi ignarus eſt rerum qæ in eodem geruntur. profugus, qi rationem civilem fugit. cæcus, qi mentis oculos clavſos habet. mendicus, qi alterius cujuſqam indiget, neqe apud

ANNOTATIONES.

— *animæ, quales neqe candidiores*
Terra tulit. —

Ità *mores nigri*, pro *malignis, improbis, malevolis* dicti. Salſè Solon, apud Laërtium *l.* 1.

Πεφυλαγμένον ἄνδρα ἕκαστον,
Ὅρα μὴ κρυπτὸν ἔγχος ἔχων
Καρδίῃ, φαιδρῷ προσνείπῃ προσώπῳ,
Πλῶτα δέ οἱ διχόμυθον
Ἐκ μελαίνας φρενὸς γεγαυῇ.
Tu virum caveto quemqe,
Abditum nè geſtet enſem
Corde, vultu dum te amico
Intuetur, & biſulcâ
Blanda promit dicta linguâ
Mente ab intus nigricante.

Horatius *Serm. l.* 1. *Sat.* 4.

— *abſentem qi rodit amicum;*
Qi non defendit alio culpante; ſolutos
Qs captat riſus hominum, famámqe dicacis;
Fingere qi non viſa poteſt; commiſſa tacere
Qi neqit, hic niger eſt. —

Et mox:

Hic tibi comis, & urbanus, libérqe videtur,
Inſeſto nigris. —

Et rurſus ubi hominem induxit, ità amicum prædicantem, ut tamen interim tectè ſubdoléqe notam illi aliqam affigat;

— *hic nigræ ſuccus loliginis, hæc eſt*
Ærugo mera. —

De Sexto Clodio Cicero *pro Cæcina. Nec minùs niger, nec minùs confidens, qàm ille Terentianus Phormio.* Pindarum tamen *in Pythiis Od.* 4. φρένας λευκὰς, ſive *alba præcordia*, pro *fatuis ſtolidiſqe* poſuiſſe monet Hadrianus Junius *cent.* 3. *adag.* 32. qi fallitur tamen, qod φρένας μελαίνας, ſive *nigra præcordia*, pro *prudentia* argumento haberi opinatur, ubi Homerus eas Hectori tribuit, *Il. ρ. v.* 83. cùm *fortitudinis* ſint potiùs. neqe enim illa, ſed iſta eſt Hectoris laus. Indè proverbium. Οὐδὲν λευκῶν ἀνδρῶν ὄφελος. *Candidorum virorum nullus eſt uſus.* qaſi imbelles illi plerumqe ac inutiles ſint. qalis Nirevs,

— ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν,
Ἀλλ' ἀλαπαδνὸς ἦεν —
— *qi pulcerrimus vir ad Ilium venit,*
Sed imbellis erat.

Il β. *v.* 673. & Paris, cui ſcilicet

— καλὸν
Εἶδος ἔπ', ἀλλ' οὐκ ἦν γε βίη φρεσίν. οὐδέ τις ἀλκή.
— *venuſta*
Species ineſt: ſed non eſt vis animo, neqe ullum robur.

Il. γ. v. 45.

Περισκελὲς ἦθος] *mores præduri, præfracti, rigidi, refractorii.* Ità Sophocles *Ajac. Lorar. n.* 659.

— περισκελεῖς φρένες.
— *obſtinatæ mentes.*

i.e. αἱ ἄγαν σκληραί. *Schol.* à *ferro* tranſlatum tragicus ipſe innuit, ubi mox ſubjungit *n.* 660.

— ὃς ἐκαρδίρυτον,
Βαφῇ σίδηρος ὡς.
— *vehementer obdurueram,*
Ut ferrum tinctum.

Et in *Antigone*, ubi ingeniorum iſtiuſmodi exitum edocet:

Ἀλλ' ἴσθι τοι, τὰ σκληθ' ἄγαν φρονήματα
Πίπτει μάλιστα, καὶ τὸν ἐγκαλίσκαλον
Σίδηρον ὀπτὸν ἐκ πυρὸς περισκελῆ,
Θραυσθέντα καὶ ῥαγέντα πλεῖστ' ἂν εἰσίδοις.
Præfracti at animi plurimùm, ſcias velim,
Cadere aſſolent: & ipſa vis ferri igneis
Exacta flammis rigidi & intractabilis,
Diſcedit icta ſæpe, & in partes abit.

Grotius. Qanqam & de qibuſvis rebus uſurpatur, qæ ſic exaruerunt, ut præduræ fiant. παρὰ τὸ σκίλλειν. Poſſunt & περισκελὴς ἦθος, *mores difficiles, moleſti* & *moroſi* dici. Siqidem περισκελὴς Heſychio, non σκληρὸς tantùm, ſed & δυσχερὴς exponitur. Ità Theophraſtus *de cauſſ. l.* 2. *c.* 4. Ὁ περισκελὴς ἀνὴρ. cui opponitur, Ὁ ἐνκαλὴς καὶ μαλακός, *ibidem* & *c.* 2. & Hippocrates *de Ulcer.* Φάρμακα περισκελῆ. *medicamenta*

A *moleſta, & aſpera.* ſive δάκνοντα καὶ ἐρεθίζοντα σφοδρῶς. uti Galenus explicat, *ad Glauc. lib.* 2. & Philochorus apud Athen. *l.* 14. Καύματα περισκελῆ, *æſtus ardoréſqe græves & moleſti.* Cæterùm apud Menandrum à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 96. repræſentatum, περισκελῶς φέρειν, non eſt *ægrè ferre*, qod Cl. Caſavbonus cenſuit, nec *æqè*, qod Geſnerus reddidit, ſed *obſtinatè* potiùs, ex priore vocabuli uſu, & *infracto* adverſus fortunam animo, qod & Grotius advertit, & ipſa Comici dictio docet, ſi ponatur integra. ea enim ſic habet:

Πρὸς ἅπαντα δειλὸν ὁ πίνης ἐστὶ πράγματα,
Καὶ πάντας αὐτὸν καταφρονεῖν ὑπολαμβάνει.
B Ὁ γὰρ μετρίως πράττων, περισκελέστερον
Ἅπαντα τἀνιαρὰ, λαμπρία, φέρει.
Mens timida ſemper pauperi eſt; atqe omnibus
Se ſuſpicatur eſſe deſpicatui.
At qorum res ſunt, Lampria, meliuſcula,
Animo obſtinatiore perdurant mala.

Grotius.

Θηριώδες, βοσκηματῶδες] Vide *ad l.* 5. §. 11.

Παιδαριώδες] *Viris qoqe puerilia ac muliebria ingenia ſunt.* Seneca *de ira l.* 1. *c.* 16.

§. 29. Ξένος κόσμου] qia τὰ κόσμου ξένα ipſi videntur *infrà* §. 46. Vide & *l.* 8. §. 15. & *l.* 12. §. 1. & 13. *Peregrini* enim
C videtur eſſe, qæ civitatis, in qa agit, ſint ſolennia, ignorare. Huc illud Luc. *c.* 24. *v.* 18. Σὺ μόνος παροικεῖς Ἰερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ; *Tu ſolus es peregrinus Hieroſolymis, & non noſti qa in ea facta ſunt.* Itaqe & Petrus Apoſtolus *Epiſt.* 1. *cap.* 4. *v.* 12. pios perſecutionem à mundanis perpeſſos, (cùm ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξειν, i.e. *in mundo* atqe à mundo, qi ipſos odio habiturus ſit, *afflictos fore* Dominus ipſe præmonuerit, in *Evangelio* Joan. *c.* 15. *v.* 18. & *c.* 16. *v.* 33.) vetat ξενίζεσθαι τῇ ἐν αὐτοῖς πυρώσει πρὸς πειρασμὸν γινομένῃ, ὡς ξένου αὐτοῖς συμβαίνοντος. *Ne tanqam peregrini exploratione illa per ignem, qa fit in vobis ad veſtri experimentum, percellimini, ut ſi peregrinum aliqid vobis accideret.*
D Itaqe hac in parte, prout Marcus iſtic, non vult Chriſtianos eſſe ξένους κόσμου. Alioqi ξένοι κόσμου καὶ παρεπίδημοι, *peregrini & inqilini mundi* iſtius, qo ad vitæ rationem & inſtitutum, prædicantur pii omnes, ídqe illis lavdi ducitur. Avtor *ad Hebr. c.* 11. *v.* 11. Joannes Chryſoſtomus in *Epiſt. ad Hebr. Orat.* 24. *Edit. Commel. pag.* 1906. Ἡ πρώτη ἀρετὴ, καὶ ἡ πᾶσα ἀρετὴ, τὸ ξένον εἶναι τοῦ κόσμου τούτου καὶ παρεπίδημον, καὶ μηδὲν κοινὸν ἔχειν πρὸς τὰ ἐντεῦθεν πράγματα, ἀλλ' ἀπαρτῆσθαι αὐτῶν, ὥσπερ ξένων. vel ut alii, ὥσπερ ξένοι. *Prima eſt virtus, atqe adeo univerſa virtus, eſſe hujus mundi hoſpitem & peregrinum, & cum iis qa hic ſunt rebus & negotiis*
E *nihil habere commune, ſed ab iis pendere tanqam ab externis.*

Φυγὰς] δραπέτης idem *l.* 10. §. 25. Philo *allegor. l.* 2. Φυγὰς ὁ φαῦλος, *fugitivus vitioſus* qivis.

Τυφλὸς, ὁ καταμύων τῷ νοερῷ ὄμματι] i. e. τοῖς τῆς καρδίας ὀφθαλμοῖς. *oculis cordis veſtri.* ut Pavlus *ad Eph. c.* 1. *v.* 18. ſive τῶν νοημάτων, *mentium*, ut idem *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 4. Ità Petrus, *Ep.* 2. *c.* 1. *v.* 9. Τύφλος ἐστὶ καὶ μυωπάζων. *Is cæcus eſt nihil procul cernens.* Unde diverbium Domino Chriſto uſurpatum; Matth. *c.* 15. *v.* 14. Ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφλὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσοῦνται. *Duces ſunt cæci cæcorum. Qod ſi cæcus cæcum per viam duxerit, ambo in foveam cadent.* Et Pavlo *ad Rom. cap.* 2. *v.* 19.
F Τυφλῶν ὁδηγός. *Dux cæcorum.* Et Angelo Eccleſiæ Laodicenæ Dominus Joannis *Apoc. c.* 3. *v.* 17. Οὐκ οἶδας ὅτι τυφλὸς εἶ. *Non noſti te eſſe cæcum.* Vide *ſuprà ad lib.* 2. §. 14. Sophocles *Oedip. rege.*

Τυφλὸς τά τ' ὦτα, τόν τε νοῦν, τά τ' ὄμματα.
Mentémqe & aures cæcus eſt, & lumina.

Τῷ νοερῷ ὄμματι] Avtor *de mund. c.* 1. Ἡ γοῦν ψυχὴ διὰ φιλοσοφίας λαβοῦσα ἡγεμόνα τὸν νοῦν, καὶ θείῳ ψυχῆς ὄμματι τὰ θεῖα καταλαβοῦσα. *Anima igitur per philoſophiam ducem nacta mentem, cùm divino animæ oculo divinarum rerum naturam comprehendiſſet*, &c. Vide *ad l.* 3. §. 15.
G Πτωχὸς] Ità de Eccleſiæ Laodicenæ Angelo, *Apoc. cap.* 3. *v.* 18. πτωχὸς, καὶ τυφλός. *mendicus & cæcus.*

Ὁ ἐνδεὴς ἑτέρου] Vide *l.* 3. §. 5. & *l.* 9. §. 6. & *l.* 11. §. 1. Epictetus *Diſſert. lib.* 4. *c.* 8. Εἰ μέ τις βλάψαι δύναται, ἐγὼ οἰδὲν ποιῶ. εἰ ἄλλου περιμένω ἵνα με ὠφελήσῃ, ἐγὼ οἰδὲν εἰμί. *Si me qis ledere poteſt; nihil ago; ſi alterius opem expecto, qi me juvet; nihil ſum ego.*

Ἀπό-

apud se habet, qicqid ad vitam conducat. abscessus mundi, qi abscedit, séqe à naturæ communis ratione sejungit, dum eis qæ contingunt offenditur. hoc enim, qicqid est, profert eadem, qæ à te protulit. abscissus civitatis, qi animam propriam à rationalium reliqorum anima, qæ una omnium est communis, abscindit.

§. 30. Iste sine tunica philosophatur; ille sine libro: alius qispiam seminudus. panes, inqit,

ἔχων περὶ ἑαυτοῦ τι εἰς τὸν βίον χρήσιμα. [a] Ἀπόσχισμα κόσμου, ὁ ἀφιστάμενος, καὶ χωρίζων ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς κοινῆς φύσεως λόγου, διὰ δ' δυσαρεστεῖν τοῖς συμβαίνουσι. [b] ἐκείνη γὰρ φέρει τοῦτο, ἥ καὶ σὲ ἤνεγκεν. [c] ἀπόσχισμα πόλεως ὁ τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἀπὸ τῆς τῶν λογικῶν ἀποσχίζων, [d] μίας ὄσης.

[a] L. 2. §. 16.
[b] L. 2. §. 3.
[c] L. 8. §. 34. l. 9. §. 23. l. 11. §. 8.
[d] L. 9. §. 8.

§. 30. Ὁ μὲν χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφεῖ, ὁ δὲ χωρὶς βιβλίου, ἄλλος * ὅτις ἡμίγυμνος.

* ὅτις f.

ἄρτυς

ANNOTATIONES.

Ἀπόσπασμα κόσμου] Ità *l.* 2. §. 16. Ἀπόσπασμα καὶ οἷον φῦμα τοῦ κόσμου. *Abscessus & quasi struma mundi.*

Ἐκείνη γὰρ φέρει τοῦτο, ἥ καὶ σὲ ἤνεγκεν] Ità *l.* 12. §. 1. Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καὶ σε τούτῳ. *Quem & tibi hoc natura dederit, & huic te.* Τοῦτο, cum τοῖς συμβαίνουσι priùs dixisset, transitio à numero ad numerum, plurali ad singularem: sicut vice versâ ab hoc ad illum *lib.* 2. §. 4. Ità Plato *Hipp. min. p.* 257. *E.* Καὶ πῶς ἂν οἱ ἑκόντες ἀδικοῖεν τες, καὶ ἑκόντες ἐπιβουλεύσαντες, καὶ κακὰ ἐργασάμενοι, βελτίους ἂν εἶεν τῶν ἀκόντων, οἷς πολλὴ δοκεῖ συγγνώμη εἶναι, ἐὰν μὴ εἰδώς τις ἀδικῇ, ἢ ψευσηται, ἢ ἄλλο τι κακὸν ποιήσῃ. *Quam pacto qi scientes injuriantur, volentes insidiantur, & ladunt, meliores esse possunt, qam qi hæc præter sententiam faciunt, quandoquidem multum ignoscitur illi, qi per ignorantiam injuriam infert, mendacium loqitur, vel aliud qicqam committit mali.* Paulus *ad Cor. Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 1. Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας Χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ. ὧδε λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. *Sic de nobis reputet homo ut de ministris Christi, & dispensatoribus mysteriorum Dei. Qod reliqum est autem, requritur in dispensatoribus ut qis fidus inveniatur.* Sic & *ad Galat. cap.* 6. *v.* 1. Ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ, καταρτίζεσθε τὸν τοιοῦτον, σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. *Vos spirituales reconcinnate ejusmodi hominem, considerans unusqisque temetipsum, ne & tu tenteris.* Salustius in Catilin. *Interea servitia repudiabat, cujus rei initio ad eum magna copia concurrebant.* Terentius *Eunuch.* 2. 1.

Adeone homines immutarier ex amore, ut non cognoscas eundem esse?

Idem.

Cujus maximè mos est consimilis vestrûm, hi se ad vos applicant.

Plavtus *Pseud.* 3. 2.

Si qò hic gradietur, pariter progredimino.
Manum si protollet, pariter proferto manum.

Usum hujus enallages, qi & Hebræis familiaris (de qo videantur Franciscus Junius *ad Proverb. c.* 13. *v.* 1. & Joannes Drusius *qæst. l.* 3. *c.* 33.) in distributionibus solennem, monet M. Seneca *Svasor.* 2. qi ubi Cornelii Severi illud de militibus Romanis

— stratique per herbam,
Hic meus est, dixere, dies. —

Illud, inqit, *Porcellus Grammaticus arguebat in hoc versu, tanqam solœcismum, qòd cùm plures induxisset, diceret, Hic meus est dies, non, Dies hic est noster. & in sententia optima accusabat id qod erat optimum — nam qasi proverbii loco est; Hic dies meus est. & cùm ad sensum retuleris, nè Grammaticorum qidem calumnia habebit locum. dixerunt enim, non omnes simul, sed singuli ex his, Hic meus est dies.* Nec secùs in *Historia* sacra *Reg. lib.* 4. *c.* 5. *v.* 13. de Naomane, *Allocuti sunt eum servi ejus, dicentes, Pater mi*, &c. i. e. horum qasi seorsum singuli. Sic hoc loco τοῦτο. i. e. *τούτων τῶν συμβαινόντων ἕκαστον.* Sed de istis alibi fusiùs disseruimus.

Ἀπόσχισμα πόλεως] hinc illud *l.* 3. §. 8. Οὐδὲν ἀπεσχισμένον. Casaubonus *qi in civitate seditionem fuscitat.* Xylander *frustum à civitate amputatum.* ego malim, qo uno verbo exprimam, insolenti forsan uti vocabulo, qale & Marci ipsum est, sed analogiâ eâdem, qâ *abscessus*, formato, *abscissum civitatis*, vertere. Ejusmodi avtem hominem nunc *membro abscisso*, *l.* 8. §. 34. nunc *ramo avulso*, *l.* 11. §. 8. nunc *civi seditioso*, *l.* 9. §. 23. similem pronunciat. Qin & τῦ ἀποσπάσθος vocabulum etiam de cive istiusmodi usurpavit Plutarchus *in præcept. polit. pag.* 809. *E.* Δεῖ γὰρ ἐχθρὸν μηδένα νομίζειν πολίτην, ἂν μή τις, οἷος Ἀρισίων, ἢ Νάβις, ἢ Καταλίνας, νόσημα καὶ ἀπόσπασμα πόλεως ἐγγένηται. *Nullus enim civis pro inimico habendus est, nisi qis est Aristonis instar, avt Nabidis, avt Catilinæ, morbus & vomica veluti reipublicæ.*

Μιᾶς ὄσης] *Animam* totius unam statuebant Stoici, cujus singulæ omnes qasi membra essent. Vide *suprà* §. 21. & *infrà* §. 40. & *l.* 9. §. 8.

§. 30. Χωρὶς χιτῶνος φιλοσοφεῖ] *alius sine toga philosophatur* Xylander. imò, *sine tunica.* Ità Cynici. Salmasius ad Tertullianum *de pallio. Græci generis omnes cùm tunicam, tum interulam simul indutui habebant, haud minùs qàm Romani sub toga. Soli Cynici præter omnium Græcorum morem, tunicam non gerebant*, sed interulam tantùm. Lucianus in *Cynico dialogo pag.* 717. Τί πολὺ, ὦ ὗτος, πώγωνα μὲν ἔχεις καὶ κόμην, χιτῶνα δὲ οὐκ ἔχεις; *Qid tu tandem? barbam qidem habes & comam, tunicam non habes.* Dio Chrysostomus περὶ σχήματος *Orat.* 71. Τὼς γε μὴν καπήλους ἐκάστοτε ὁρῶντες πρὸ τῶν καπηλείων ἀναζωσαμένους, οὐδέποτε καταγελῶσι δ' ἂν τοιαυτοῖς, εἰ μὴ ὅτως ἐνεσκευασμένοι εἶεν, ὡς οἰκεῖα τὰ σχήματος ὑπάρχοντος τῇ ἐργασίᾳ, ὧν μεταχειρίζονται. ἐπειδάν τινα ἴδωσιν ἀχίτωνα ἐν ἱματίῳ, κομῶντα τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ γένεια, οὐχ ὅσοί τε εἰσὶ πρὸς τούτους τὴν ἡσυχίαν ἄγειν, οὐδὲ σιγῇ παρέρχεσθαι. ἀλλ' ἐφίστανται, καὶ ἐρεθίζουσι, καὶ ἤτοι κατηγέλασαν, ἢ ἐλοιδόρησαν, ἢ ἐνίοτε ἔλκυσιν ἐπιλαβόμενοι. καὶ ταῦτα εἰδότες, ὅτι τοῖς παλαιμένοις φιλοσόφοις ξύνηθές ἐστιν ἡ στολὴ αὕτη, καὶ τρόπον τινὰ ἀποδεδυγμένη. *Cavpones sanè, qos semper vident ante cavponas succinctos, non derident, sed è diverso deriderent, si non ita cultis essent, qod ille habitus peculiaris sit illi qæstuqem exercent. Postqam avtem aliqem viderint absqe tunica in pallio, comámqe nutrientem in capite atqe mento, non possunt ergo hos qieti esse, neqe silentio præterire; sed urgent, irritantqe, & vel deridebunt vel conviciis proscindunt, vel apprehensos interdum trahunt. Præsertim cum sciant eam vestem esse consvetam iis qi philosophi appellantur, & qodammodo comprobatam. Philosophis*, inqit, *consvetus hic habitus*; Cynicis nimirum, non & cæteris. Et hæc illis cavsla pallii duplicandi, qòd sme tunicis essent. Unde Diogenem tunicam petentem jussit Antisthenes apud Laërtium *l.* 6. §. 6. πτύξαι διμάτιον, *complicare pallium.* (Indè Teles apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 94. de Metrocle jam Cynico: Ἡμεῖς μὲν ζητοῦμεν παχύτερον ἱμάτιον. ἐκεῖνος δὲ διπλώσας τὸν τρίβωνα περιῆει, τρόπον τινὰ δύο ἱμάτια ἔχων. *Nos crassiorem vestem qærimus, ille verò detrita sua veste duplicata circumibat, ita qodammodo duas vestes gerens.*) De Antisthene Laërtius *l.* 6. §. 13. τῷ ἱματίῳ ἐχρῆτο μόνῳ; *pallio solo utebatur*, qod scilicet *tunicam non haberet.* idémqe de Cynicis, τρίβωσι μόνοις χρῆσθαι. *palliis solis uti.* ἀχίτωνες, *sine tunica*, itaqe erant Cynici, & qi Cynismum profiteri volebant, tunicam deponebant. Vetus epigramma,

Ἑρμοδότου τόδε δόγμα τὸ πάνσοφον. εἴτις ἀχαλκεῖ,
Μηκέτι πειράτω, θεὶς τὸ χιτωνάριον.
Hermodoti sapiens dogma hoc: si defuerit cui
Æs, posità tunicâ, nè amplius esuriat.

hoc est, si qis esurit, & viam reperire vult, qâ non ampliùs esuriat, depositâ tunicâ habitum Cynici capessât. perperam viri docti θέσθαι χιτωνάριον accipiunt ibi pro *induere.* Hinc Juvenalis *Sat.* 13. *v.* 121.

— & Stoica dogmata tantùm
A Cynicis tunicâ distantia. —

qia Stoici tunicas, ut reliqi philosophi, & Græci omnes gestabant, qibus carebant Cynici. Hæc ibi ferè Salmasius & *ad Marci* nostri *vitam* à Capitolino delineatam. qæ non advertit vir doctissimus Joannes Cameron in *prælect. ad Matth. c.* 18. *v.* 15. ubi dixit, *Stoicos à Cynicis pallio distâsse.* à Satyrici *Scholiaste* forsan *Vetere* deceptus, qi *Cynicos pallio usos* negat. *pallium* enim utriqe Sectæ amictus ex æqo communis erat. Qin & Romanos priscos ἀχίτωνας egisse, avtor est Gellius *l.* 7 *c.* 12. *Viri*, inqit; *Romani primò sine tunicis togâ sola amicti fuerunt.*

Χωρὶς βιβλίου] Vide *ad lib.* 2. §. 2. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 497. *C.* Ἔξεστι γὰρ τῷ καθ' ἡμᾶς πεπολιτευμένῳ καὶ ἄνευ γραμμάτων φιλοσοφῆν. *Licet ei, qi ex more nostro vitam instituit, etiam absqe literis philosophari.* Qin & è nostris qidam de *librorum supellectile* interrogatus; *Fabricam mundi*, creaturásqe eodem comprehensas *librorum* vicem abundè sibi supplere respondit. Τὸ ἐμὸν βιβλίον ἡ φύσις τῶν γεγονότων. καὶ πάρεστιν, ὅτε βούλομαι, τοὺς λόγους ἀναγινώσκειν τοῦ θεοῦ. *Natura*, inqit, *rerum mihi liber est; in qo Dei oracula, ubi libuerit, legere licet.* Ex Evagrii scripto Nicephorus Callisti *l.* 11. *c.* 43. Eum avtem qi hoc dixerat, Antonium is *Justum* appellat, qem alii cum Sozomeno *Magnum:* qi & *hist. Eccl. l.* 1. *c.* 13. de eodem, γράμματα δὲ οὐδὲ ἠπίστατο, οὐδὲ ἐθαύμαζεν. ἀλλὰ τῶν ἀγαθῶν, ὡς πρεσβύτερον τῶν γραμμάτων, καὶ αὐτὸν τούτων εὑρετὴν ἐπήνεσεν. *literas nec norat, nec suspiciebat: sed mentem bonam, tanqam eis antiqiorem, ipsamqe earundem inventricem collavdabat.*

Ἄλλος ὅτως] malim, ἄλλος ὅτου; *alius qispiam.* Ità Demosthenes *adv. Midiam*: ἄλλος ὅτουτί τις ἀναιδὴς, &c. Libanius *Orat.* 22. καί τις ὅτος ἕτερος.

Ἡμίγυμνος] De Cynicis Cyprianus *Orat. de patient. Exerti ac seminudi pectoris inverecunda jactantia.* De Alcidamante Cynico Lucianus in *Sympos. pag.* 639. Ἐς τύδαφος; καλαβαλὼν ἑαυτὸν, ἔκειτο ἡμίγυμνος. *In solo sternens sese jaciebat seminudus.* Seneca *Epist.* 62. *Demetrium virum optimum, mecum cum-*

ἄρτυς ἐκ ἔχω, φησὶ, καὶ ἐμμένω τῷ λόγῳ. ἐγὼ δὲ τροφὰς τὰς ἐκ μαθημάτων ἐκ ἔχω, καὶ ἐμμένω.

§. 31. [a] Τὸ τεχνίον, ὃ ἔμαθες φίλε, τοῦτο πρόσ-ανάπαυε. [b] τὸ δὲ ὑπόλοιπον τοῦ βίου διέξελθε, ὡς [c] θεοῖς μὲν ἐπιτετροφὼς τὰ σαυτοῦ πάντα [d] ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, ἀνθρώπων δὲ μηδενὸς * [e] μήτε τύραννον, μήτε δοῦλον ἑαυτὸν καθιστάς.

cùm desint, rationi tamen insisto. mihi verò, inqit alter, cùm nec ex disciplinæ exercitio qi præberi solet, commeatus suppetat, perstisto tamen.

§. 31. Qam didicisti artem, eam diligito, cidémqe acquiescito. qod avtem vitæ reliquum est, ità exigito, ut qi Diis tua omnia ex toto animo commiseris; nulliqe homini vel servum vel tyrannum te exhibeas.

§. 32.

a L. 5. §. 19. l. 6. §. 7. 43.
b L. 8. §. 1. l. 7. §. 46. 56.
c L. 3. §. 6. Inf. §. 34.
d L. 3. §. 4.
* — νὶ Lug. An.
e L. 7. §. 66. l. 11. §. 18.

ANNOTATIONES.

cumsero, & relictis conchyliatis, cum illo seminudo loqor, illum admiror. At de eodem *Epist.* 20. *Ego certè aliter audio; qa dicit Demetrius noster, cùm illum vidi nudum, quanò minùs qàm stramentis incubantem? tunc enim non præceptor veri, sed testis est.* De Christianis Cæcilius apud Minucium: *Purpuras despiciunt ipsi seminudi.* Cæterùm peculiari qâdam ratione *Cynici seminudi*; nimirum, *qia* (Cl. Salmasii verba habes, *ad Tertull. pall.*) *partem pallii de sub dextro humero super sinistrum rejiciebant; & sic excluso dextro, obvelato sinistro erant: ità pallium Cynicum humerum lævum duplici textu tegebat, & dextrum nudabat, cùm commune in utroqe humero simplex sederet.* Ammianus *in Cynicum antholog. l. 2. c. 52. carm. 5.* Πωγώνιον, ὦμοιν ἔχω. *Barbula, humerus extra vestem.* indè ἐξωμὶς vestis, qâ ei utebantur. Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypothes. l. 1. c. 14. §. 10.* Καὶ ὁ μὲν Διογένης ἀπὸ ἐξωμίδος περιῆει. ἡμεῖς δὲ ὡς εἰώθαμεν. *Et Diogenes qidem exomidem, qocunqe iret, gestabat: nos avtem consvetum nobis vestimentum solemus circumferre.* Et ab hac Cynici Ἐξωμίαν. Lucianus βίων πράσεις. *pag.* 374. de Cynico, ὦ οὗτος, ὁ τὴν πήραν ἐξηρτημένος, ὁ ἐξωμίας. *Heus tu, qi peram alligasti, & humerum exseruisti.* Frustra est vir Cl. Henricus Stephanus, qum ad humerorum altitudinem refert. Indè & de Cynicis Tatianus *c.* 41. Θαλέρως τῶν ὤμων ἐξαμελοῦσι. *Humerum alterum negligunt.* qem *nudum* scilicet *& exertum*, ut Cyprianus, habebant.

Ἄρτυς ἐκ ἔχω] hoc vult. nihil impedire, qo minùs qispiam, etiam in summa rerum omnium indigentia, operam det philosophiæ, in eâqe persistat. Seneca *Epist.* 17. *Licet ad philosophiam etiam sine viatico pervenire.* Legas sis totam epistolam. Epictetus *Enchir. c.* 11. §. 1. Ἐι προκόψαι θέλεις, ἄφες τὰς τοιάυτας διαλογισμούς. ἐὰν ἀμελήσω τῶν ἐμῶν, ἐχ ἔξω διαῤῥοφάς. κρέσσον γὰρ λιμῷ ἀποθανεῖν, ἢ ζῆν ἐν ἀφθόνοις ταραττόμενον. *Si qid proficere studes, istiusmodi cogitationes missas facito: si mea neglexero, non erit unde vivam. Præstat enim perire fame, qàm copiis omnium rerum circumfluentem animo vivere perturbato.*

Τροφὰς τὰς ἐκ μαθημάτων] *educationis bona instructionisqe alimenta* Casavbonus. *Ex disciplinis suis alimenta* Xylander. huic potiùs accedo.

§. 31. Τὸ τεχνίον ὃ ἔμαθες, φίλε] Senarius proverbialis ab Aristophane in *Vespis*, à Stratonico (sed cum levi inflexione) apud Athenæum *l.* 8. usurpatus

Ἔρδοι τίς, ἣν ἕκας ἐιδείη τέχνην.

Stratonicus Ἄδοι. Qod Cicero *Tuscul. l.* 1.

Qam qisqe norit artem, in ea se exerceat.

Horatius *l.* 1. *Epist.* 14.

Qam scit uterqe, libens censebo, exerceat artem.

Apostolus ipse *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 20, 24. Ἕκας ἐν τῇ κλήσει, ἐν ᾗ ἐκλήθη, μενέτω παρὰ τῷ Θεῷ. *Unusqisqe in qa vocatione vocatus fuit, in ea maneat apud Deum.*

Τῷ προσαναπαύε] Intra limites istius te contine: nec ad alias artes, aliáve studia animum adjicias; eísve te intermisceas. qod Apostolus appellat, τὰ ἴδια πράτειν, *res suas agere. ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 11. Apelles sutorem, qem *de crepidarum ansis* reprehendentem lubenti gratóqe animo pridiè avdierat, *de cruris efformatione* postridiè cavillantem monuit, *Nè sutor supra crepidam judicaret.* qod & ipsum in proverbium venit. Plinius *hist. nat. lib.* 35. *cap.* 10. Martialis pariter *lib.* 3. *epig.* 16.

— sed te, mihi crede, memento
Nunc in pellicula, cerdo, tenere tua.

Allusit ad proverbium; *Intra pelliculam suam se contimere.* Stratonicus itidem Mynaco sutori, de re Musica secum disceptanti, ὃ προσέχειν αὐτῷ ἔφη, ὅτι ἀνώτερον τοῦ σφυροῦ λέγει. *parum se facere, qid ille dicat, cùm supra talum loqatur.* Athenæus *l.* 8. nam qod Mynacum *fabrum* opinatus est Erasmus, & *ultra malleum* locutum à Stratonico dictum, in eo falsum esse summum illum virum, docet Leopardus *Emend. l.* 10. *cap.* 2. Qin & idem Ptolemæo de re citharistica litem intendenti, Ἐιερόν ἐστιν, ὦ βασιλεῦ, σκῆπτρον, ἕτερον δὲ πλῆκτρον. *Aliud est*, inqit, *ô Rex, sceptrum, aliud avtem plectrum.* Apelles etiam Megabyzo avlico, ut Plutarchus *de qdulat. pag.* 58. *D.* Alexandro ipsi, ut Plinius loco suprà memorato; de pictura differenti; Ὁρᾷς τὰ παιδάρια τοῦτα τὴν μηλίδα τρίβοντα; πάνυ σοι προσέχε τὸν νοῦν σιωπῶντι, καὶ τὴν ποερφύραν ἐθαύμαζε καὶ τὰ χρυσία. νῦν δέ σε καταγελᾷ, περὶ ὧν ὑ μεμάθηκας ἀρχαμένου λαλεῖν. *Nonne vides puerulos istos qi melidem terunt? tacenti tibi admodum ii fuerunt intenti, purpuram auriumqe admirantes: nunc te ridènt orsum loqi de rebus iis qas non didicisti.* admonuit nempe *derisui esse illum pueris, qi colores terebant.* Sed & Basilius Cæsar. Demostheni Valentis imperatoris culinæ præfecto de re Theologica, sed imperitè barbaréqe, cum Episcopo disceptanti; subridens, Ἐθεασάμεθα καὶ Δημοσθένη ἀγράμματον. *Etiam Demosthenem*, inqit, *illiteratum vidimus.* ampliúsqe succensenti; σὸν ἐστὶ τῆς τῶν ψωμῶν καρυΐας φροντίζειν. δογμάτων γὰρ θείων ἰπαίειν ὃ δύνασαι, βεβυσμένας ἔχων τὰς ἀκοάς. *Tuum est pulmentorum condituram curare: neqe enim dogmata potes avdire divina, qi avres sordibus oppletas geris.* Narrat Theodoretus *Hist. Eccles. l.* 4. *c.* 19. Nec supprimi dignum illud Burleri nostri medicinæ nomine celeberrimi, qem cum Juridicus qidam insignis in convivio freqenti de re medica jactantiùs pavlò se efferens, subinde compellaret, qærerétqe inter alia, qonam in Galeni opere dictum qoddam inveniretur, respondit, *In decimotertio Henrici octavi*; alludens ad leguleis nostris solennem legum capita citandi formulam. tanqam jure suo contentum, intráqe limites ejusdem se continentem, in messem medicam falcem mittere, nevtiqam oportuerit. Verùm, contrà qàm Pindarus apud Plutarchum *de virt. mor.* & *de tranqill.*

Ἐν ἅρμασι μὲν ἵππος, ἐν δ' ἀρότῳ βοῦς.
Currum equus, aratrum bos trahat.
Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Flaccus *l.* 1. *Epist.* 14.

— nec qisqam ferè, qam sibi sortem
Avt ratio dederit, avt fors objecerit, illâ
Contentus vivit; laudat diversa sequentes.

Idem *Serm. l.* 1. *Sat.* 1. Ità:

Cui placet alterius, sua nimirum est odio sors.

Idem *Ep.* 14. In hoc, qod nunc præ manibus habemus, negotio, id cum primis usu venire, idem monet *l.* 2. *Ep.* 1.

Navem agere ignarus navis timet: abrotonum agro
Non audet, nisi qi didicit, dare: qod medicorum est
Promittunt medici: tractant fabrilia fabri:
Scribimus indocti doctiqe. —

Atqi ut Plutarchus de tranq. ὃ πάντα πάντων ἐστίν. ἀλλὰ δεῖ τῷ Πυθικῷ γράμματι πειθόμενον, αὐτὸν καταμαθεῖν. εἶτα χρῆσθαι πρὸς ἓν ὃ πέφυκε, καὶ μὴ ἄλλον ἄλλοτε βίον ζῆλον ἔλκειν, καὶ παραδιάζεσθαι τὴν φύσιν. *Non omnia esse omnium; sed oportere Pythica obtemperantem inscriptioni, serpsum nosse: deinde uti suo ingenio ad ea, ad qa naturâ factus est: neqe id ad aliud vitæ studium trahendo huic vim facere.* Vide *lib.* 6. §. 43. & *l.* 7. §. 5.

Προσαναπαύε] Apostolus *ad Rom. c.* 2. *v.* 17. Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ. *Tu cognominaris Judæus, & acquiescis in lege.*

Θεοῖς μὲν ἐπιτετροφὼς τὰ σαυτοῦ πάντα] Socrates apud Platonem in *Criton.* & apud Epictetum *Enchir. cap. ult.* & *Dissert. l.* 1. *c.* 4. & *l.* 3. *c.* 22. Ἐι ταύτῃ τοῖς Θεοῖς φίλον, ταύτῃ γενέσθω. *Si Diis ita visum fuerit, ita fiat.* David noster; *Faciat me Dominus, qod illi visum fuerit. Reg. hist. lib.* 2. *cap.* 15. *v.* 26. Cujus & monita passim pia istiusmodi, גול על יהוה דרכך *Devolve super Deum viam tuam. Psal.* 37. *v.* 5. & *Psal.* 55. *v.* 22. השלך על־יי יהבך *Rejice ad Deum munus omne tuum.* Et Solomon filius; *Prov. cap.* 16. *v.* 3. גול אל־יי מעשיך *Devolve ad Deum opera tua.* Et Petrus Apostolus *Ep.* 1. *cap.* 5. *v.* 7. Πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιῤῥίψαντες ἐπ' αὐτόν. *Omnem vestram curam in eum conjicientes.* Vide *infrà ad* §. 34. Sed & Juvenalis *Sat.* 10. *v.* 346. *ad l.* 5. §. 7.

Ἐς ὅλης τῆς ψυχῆς] Phrasis Marco familiaris, ità *suprà l.* 3. §. 4. Ἀσπασάμενον ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ συμβαίνοντα. *Ex animo prorsus amplexantem qacunqe contigerint.* & *l.* 12. §. 29. Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς τὰ δίκαια ποιεῖν, καὶ τἀληθῆ λέγειν. *Ex animo toto justa facias & vera dicas.* & *l.* 2. §. 3. Ἀπὸ καρδίας εὐχάριστον. *Ex animo gratus.* Qod idem in sacra pagina toties occurrit. *Deut. c.* 6. *v.* 5. *Diliges Dominum Deum tuum* בכל־לבבך ובכל־נפשך. Ubi Græcus interpres; ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου. *Ex toto corde tuo, & ex tota anima tua.* Sed & Lucas *Evang. c.* 10. *v.* 27. & Marc. *c.* 12. *v.* 30. At Matth. *Evang. c.* 22. *v.* 37. Ebraissans magis; ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ.

Ἀνθρώπων δὲ μηδενός] Annotator Lugdunensis μηδενὶ. qorsum, qæso?

Μήτε τύραννον, μήτε δοῦλον] Neqe præter jus fásqe qendam opprimendo, neqe præter decorem alicui inserviendo. Illud Apostolus *ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 6. Τὸ μὴ ὑπερβαίνειν ἢ πλεονεκτεῖν

§. 32. Cogita, verbi gratiâ, tempora ſub Veſpaſiano acta, eadem prorſus omnia, quæ nunc ſunt, deprehendes. nuptias contrahentes, liberos tollentes, ægrotantes, defungentes, militantes, ferias agentes, mercaturam exercentes, agros colentes, adulationi deditos, arroganter pervicaces, ſuſpicionibus indulgentes, inſidias ſtruentes, mortem aliquorum expetentes. de rerum ſtatu præſente ſiritantes, opes congerentes, conſulatûs, regniſve appetentes. ità tranſiit, nec jam uſquam eſt illorum vita: Rurſus ad Trajani tempora te tranſferas. eadem denuo cuncta comperies. iſtorum quoque vita morte jam commutata eſt. pari modo tempora alia notâ peculiari aliquâ deſignata, vel etiam gentes totas, contemplare; ſimúlque conſidera, quàm multi cùm in rebus iſtiuſmodi enixè ſe contendiſſent, pavlò pòſt occiderint, & in elementa ſua reſoluti ſint. illi verò cum primis ſunt memoriâ recolendi, qos ipſe nôris aliqando ſe rebus inanibus diſtinuiſſe, cùm id interim facere, qod conditioni propriæ conſentaneum erat, huic firmiter inhærere, eodémque contentum eſſe, neglexerint. illud etiam iſtîc meminiſſe oportet, in actione unaqaqe eam, quæ adhibetur, curam, pro rei dignitate ac congruentiâ eſſe attemperandam. ità fiet, nè qando faſtidio cor-

§. 32. Ἐπιὸησον λόγου χάριν σὺν ὅτι Ουεσπασιανῷ καιρὸς, [a] ὄψει * ταῦτα πάντα. γαμοῦντας, παιδοτροφοῦντας, νοσοῦντας, ἀποθνήσκοντας, πολεμοῦντας, ἑορτάζοντας, ἐμπορευομένους, γεωργοῦντας, κολακεύοντας, [b] αὐθαδιζομένους, ὑποπτεύοντας, ἐπιβουλεύοντας, ἀποθανεῖν τινας εὐχομένους, γογγύζοντας ἐπὶ τοῖς παροῦσιν, ἐρῶντας, θησαυρίζοντας; ὑπατείας, βασιλείας ἐπιθυμοῦντας. ἀκοῦσον [c] ἐκείνῳ μὲν ὁ τούτων βίος, οὐκ ἔτι ἀδαμῦ. Πάλιν ἐπὶ σὺν καιρὸς τοῦ Τραϊανοῦ μεταβῆθι. πάλιν τὰ αὐτὰ πάντα. [d] τέθνηκε κἀκεῖνος ὁ βίος. ὁμοίως καὶ τὰς ἄλλας ἐπαγωγὰς χρόνων καὶ ὅλων ἐθνῶν ἐπιθεώρει καὶ βλέπε, [e] πόσοι κατενεχθέντες, μὴ μικρὸν ἔπεσον, καὶ [f] ἀνελύθησαν εἰς τὰ στοιχεῖα. καὶ μάλιστα ἂν ἀναπληθίον ἐκείνους, ὃς αὐτὸς ἔγνως ἔτι κενὰ σπουδάζοντας, [h] ἀφέντας πράττειν τὰ κατὰ τὸν ἰδίαν κατασκοπεῖν, καὶ τοῦτον [i] ἀπερίεργον ἔχεσθαι, καὶ [k] τούτῳ δεκτικὸν. ἀναγκαῖον ἂν ὧδε τὸ μεμνῆσθαι, ὅτι καὶ ἡ ἐπιτροφὴ [m] καθ' ἑκάστην πρᾶξιν θεραπεύειν, [n] ἰδίαν ἀξίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν. ἕτως γὰρ [o] σὺν ὅσα-

[a] L. 2. §. 14. l. 7. §. 1.
* ταῦτα, vel τὰ αὐτὰ.
[b] L. 12. §. 27.
[c] Sup. §. 3. l. 7. §. 8.
[d] L. 8. §. 25. 31.
[e] L. 3. §. 3. Sup. §. 3.
[f] L. 5. §. 4. l. 7. §. 50. l. 8. §. 18.
[g] Sup. §. 3.
[h] Sup. §. 19. l. 9. §. 26.
[i] L. 3. §. 6. l. 8. §. 5.
[k] L. 5. §. 14. l. 8. §. 7. 45.
[l] L. 8. §. 19. l. 10. §. 11.
[m] L. 8. §. 32.
[n] L. 3. §. 11. Snp. §. 22.
[o] L. 5. §. 9.

ANNOTATIONES.

νεχλεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. *Ut ne quis opprimat, & habeat quæſtus in negotio fratrem ſuum.* Iſtud idem *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 23. Μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. *Ne eſtote ſervi hominum.* Atque hoc forſan fuerit, qod Marcus voluit verbis illis, *lib.* 5. §. 28. ὅλη τραγῳδὸς, ὅτε πόρνη. *Nec tragœdus, nec ſcortum.* Laxiùs *tyranni* nomine abuſus Seneca *Epiſt.* 114. *Animus noſter modò rex eſt, modò tyrannus. rex, cùm honeſta intuetur, ſalutem ſibi commiſſi corporis curat, & nihil imperat turpe, nihil ſordidum: ubi verò impotens, cupidus, delicatus eſt; tranſit in nomen deteſtabile ac durum, & fit tyrannus.* Illud interim obſervetur, qæ hìc ſejuncta Marcus poſuit, *tyrannicè* nimirum *agere*, & *ſerviliter aſſentiri*, in eiſdem perſonis conjunctim freqentiſſimè deprehendi. De pſevdoprophetis Judas Apoſtolus *Epiſt. v.* 16. Τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα. Θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν. *Illorum os loqitur prætumida, admirantes perſonas utilitatis gratiâ.* De ſui temporis Epiſcopis, Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Ep.* 125. Ὡς τὰ πολλὰ, τῶν μὲν ἄρχουσι, τοῖς δὲ δυλεύουσι. καὶ τοῖς μὲν ἐπιτάσσουσι, τοῖς δὲ ὑπηρετοῦσι. καὶ τοῖς μὲν κακῶς ποιοῦσι, τοῖς δὲ χαρίζονται. τοῖς μὲν ἐπίκεινται, τοῖς δὲ ὑποπίπτουσι. καὶ φοβοῦνται μὲν τύτους, μισοῦνται δὲ ὑπὸ τύτων. *Ut plurimùm enim aliis præſunt, aliis ſerviunt: aliis imperant, aliis miniſtrant: alios male mulctant, aliis commodant: alios inſunt, aliis ſuccumbunt: alios metuunt, aliis odio atqe acerbitati ſunt.* De Carthaginienſibus Plutarchus *præcept. polit. pag.* 799. *D.* Καρχηδόνιοι δῆμος ἤθει ὑπήκοον τοῖς ἄρχουσι, βαρὺ τοῖς ὑπηκόοις, ἀγενίσταλον ἐν φόβοις, ἀγριώταλον ἐν ὀργαῖς. *Carthaginienſis populi ingenium obſeqens magiſtratibus, grave ſubditis, objectiſſimum dum metuit, ſæviſſimum ubi inſcitur.* De Perſei Regis aulicis, Livius *hiſt. l.* 45. *Servire regibus humiliter, aliis ſuperbè imperare aſſveti.* Et de turba in genere, *lib.* 24. *Hæc natura multitudinis eſt; avt ſervit humiliter, avt ſuperbè dominatur.* Hinc illa Senecæ expoſtulatio, *de benef. lib.* 3. *c.* 28: *Servum tu qenqam vocas, libidinis & gulæ ſervum, & adulteræ, imò adulteratorum commune mancipium? negas tibi beneficium à ſervo tuo poſſe dari, cui oſculum alieni ſervi beneficium eſt? qa eſt tanta animi diſcordia? eodem tempore ſervos deſpicis, & colis: imperioſus intra limen, atqe impotens; humilis, fortis; & tam contemptus, qàm contemnens. neqe enim ulli magis abjiciunt animos, qàm qi improbè tollunt: nulliqe ad calcandos alios paratiores, qàm qi contumelias facere accipiendo didicerunt.* Ità qod Peripateticus qidam apud Procopium in *inceditis. p.* 30. Τὰ ἀπαλοπάθεια ἐν ἀθρώποις φύσει ξυμβαίνει εἶναι, ὥσπερ ἐν τοῖς χρωμάτων τῇ μίξει. *Sicut in colorum temperie, ita & hominum natura comparatum eſſe, ut in utriſqe maximè contraria conveniant.* qod & Marcus ipſe monuiſſe videtur. *l.* 11. §. 14.

§. 32. Ταῦτα πάντα] forſan ταῦτὰ, ut mox, τὰ αὐτὰ. *eadem qa nunc vides.* Vide *ad l.* 2. §. 14.

Αὐθαδιζομένους] *jactabundos* Caſavbonus, hoc eſt, ἀλαζονευομένους. *præfractos ſe geſſiſſe* Xylander. Malim, *arrogantes pervicaces*, vel *contumaces.*

Ἀποθανεῖν τινας εὐχομένους] *mori optantes* Caſavbonus, qod Joannes *Apoc. c.* 9. *v.* 6. ἀποθανεῖν ἐπιθυμοῦντας dixit. & Xylander *votis mortem vocaſſe.* Verùm aliud, opinor Marcus voluit. *aliorum mortem voto, ſive prece aperentes.* qod, optione datâ, non petiviſſe Salomonem, Deo gratum fuit. *Amal. l.* 2 *c.* 1. *v.* 11.

Ἐπιγραφὰς χρόνων] *periodos.* Caſavbonus περιγραφὰς. Malim, *ſignaturas*, ſive *ſignationes*, eo ſenſu, qo Tacitus an Fabius *de cauſſ. corrupt. eloq. Primùm hoc rogabo, qos vocetis antiqos, qam oratorum ætatem ſignatione iſtâ determinetis:* ut ἐπιγραφαὶ χρόνων, ſint *tempora* regis alicujus imperio, avt ejuſmodi notâ aliqâ inſigniore *deſignata.*

Καλενθύνεις] *cùm ad ſummum contendiſſent* Xylander. *Cùm hoc illud enixè contendiſſent.* Caſavbonus optimè. Vide *ſuprà* §. 3. μηδὲ καλεντείνῃ.

Ἔπεσον, καὶ ἀνελύθησαν εἰς τὰ στοιχεῖα] qod Pſaltes *Pſal.* 146. *v.* 4. *Abſcedit ſpiritus; ad pulverem ſuum redit: eo ipſo die intercidunt omnia cogitata ejus.*

Κενὰ σπουδάζοντας] Vide *l.* 2. §. 2. *ſuprà* §. 3. μὴ σπῶ.

Ἀφέντας] ità *ſuprà* §. 19. Παρὶς γὰρ ἀκαίρως τὴν φυσικὴν δόσιν. *Omittis enim intempeſtivè id, qod in te natura poſuit.*

Ἡ ἐπιτροφὴ καθ' ἑκάστην πρᾶξιν] ἐπιτροφὴ hìc Marco, qod προσοχὴ Epicteto *Diſſert. l.* 4. *c.* 12. Τί ἔχει διπλαῦν τὸ προσοχὴν φυλάσσειν; σήμερον παῖξαι θέλω. τί ἐν, εἰ δεῖ προσέχοντα; ἄφες. τί δὲ κωλύει προσέχοντα; μὴ γὰρ ἐξαιρεῖταί τι μέρος τοῦ βίου, ἐφ' ὃ οὐ διατείνει τὸ προσέχειν. *Cur non perpetuam attentionem conſervas? Hodie ludere volo. Quid ergo? An id cum attentione faciendum non eſt? Volo canere. Qid vetat qo minus attentè id facias; Nunqam enim vita pars excipitur qo attentio non pertingat.* Saltem προσοχὴ illa jugis, via eſt ad ἐπιστροφὴν talem qalem Marcus hìc præſcribit, præſtandam; qâ nimirum poſt ſeriam rei cujuſqe conſiderationem ad ſedulam debitámqe pro rei natura & dignitate circa eam ſe gerendi curam animus accingitur. Vide ad ſeqentia Senecam. Vide & *l.* 10. §. 11. Qod avtem προσοχὴν διπλῆν Epictetus, id συνέχειαν ἐπισαλίνην προσοχῆς ἐν τῷ ἡγεμονικῷ appellat Heſychius noſter *in aſcetic. c.* 1. §. 7.

Ἰδίαν ἀξίαν ἔχει καὶ συμμετρίαν] i. e. pro rerum, circa qas verſatur, & in qibus exercetur, naturâ locóqe ſe gerit. Vide *l.* 1. §. 6. Sic *lib.* 3. §. 11. Ἅμα μέν τοι τῇ καθ' ἀξίαν ἐν τοῖς μέσοις συσχάζομαι. *Interim tamen in mediis iſtis pro rei cujuſqe æſtimatione rationem ejuſdem habeo.* Hoc eſt, qod Lucilius, referente Lactantio *inſtitut. l.* 6. *c.* 5.

Virtus, Albive, eſt pretium perſolvere verum
Qeis ni verſamur, qeis vivimus', rebu' poteſſe.
Virtus eſt homini, ſcire id, qod qaqe habeat res:
Virtus, qærendæ rei finem ſcire modumqe:
Virtus, divitiis, pretium perſolvere poſſe:
Virtus, id dare, qod reipſa debetur honori.

Seneca *Epiſt.* 89. *Philoſophiæ moralis pars prima eſt, inſpectio ſuum cuique diſtribuens, & æſtimans qanto qidqe dignum ſit, maximè utilis. qid enim eſt tam neceſſarium, qam pretia rebus imponere? ſecunda, de impetu: tertia, de actionibus. primum enim eſt, ut qanti qidqe ſit. judices: ſecundum, ut impetum ad illa capias ordinatum temperatúmqe: tertium, ut inter impetum tuum actionémqe conveniat, ut in omnibus iſtis tibi ipſe conſentias. tunc enim vita ſibi concors eſt. ubi actio non deſtituit impetum; impetus ex dignitate rei concipitur, perinde remiſſus acriórve, prout illa digna eſt peti.*

Οὐ

ἀποδυσπετήσῃς, ἐὰν μὴ ἐπὶ πλέον ἢ προσῆκε περὶ τὸ ἐλάσσω καταγίνῃ,

§. 33. Αἱ παλαι συνήθεις λέξεις, γλωσσήματα νῦν. ὕτως ἂν κἀγὼ τὰ ὀνόματα τῶν παλαι πολυϋμνήτων, νῦν τρόπον τινα γλωσσήματά ἐστιν, Κάμιλλος, Καίσων, Οὐόλεσος, Λεοννάτος, καὶ ὀλίγον ὑπὸ Σκιπίων, καὶ Κάτων, εἶτα καὶ Αὔγουστος, εἶτα καὶ Ἀδριανὸς, καὶ Ἀντωνῖνος. [a] ἐξίτηλα γὰρ πάντα, καὶ [b] μυθώδη ταχὺ γίνεται. ταχὺ δὲ καὶ παντελὴς λήθη κατέχωσεν. καὶ ταῦτα λέγω ἐπὶ τῶν θαυμασιῶς πως λαμψάντων. οἱ γὰρ λοιποὶ ἅμα τῷ ἐκπνεῦσαι, [c] ἄϊσοι, ἄπυστοι. τί ὑπὸ καὶ ἔστιν ὅλως ἀείμνηστον; [d] ὅλον κενόν.

a *L.* 3. §. 10. Sup. §. 19.
b *L.* 8. §. 25. *l.* 12. §. 27.
c Odyſſ. α. v. 242. *L.* 6. §. 47.
d Sup. §. 3. 19.

ripiaris, ſi in rebus minoris æſtimationis, non diutiùs, qàm par eſt, fueris occupatus.

§. 33. Qæ fuerunt uſitata qondam vocabula, gloſſematum loco nunc habentur. pari modo & eorum, qi qondam celeberrimi fuerunt, nomina, qaſi gloſſemata qædam nunc facta ſunt: Camillus, Cæſo, Voleſus, Leonnatus: pavlò pòſt Scipio, & Cato: tum Avguſtus etiam: dein Hadrianus, & Antoninus. evanida enim ſunt omnia, citóqe fabularum inſtar obtinent; mox & oblivione prorſus obruuntur. atqe hæc de eis dico, qi cum admiratione hominum aliqando claruerunt. cæteri enim ſtatim atqe expiraverint, ignoti ac nè fando qidem avditi fiunt. porrò qidnam eſt hoc ipſum memoriam æternam conſeqi? mera vanitas.

ecqid

ANNOTATIONES.

Οὐκ ἀποδυσπετήσῃς] *Non egrè feres, animo concides.* Sic. *l.* 5. §. 9. μὴ ἀποδυσπετῆσαι.

Ἐὰν μὴ ἐπὶ πλέον ἢ προσῆκε περὶ τὰ ἐλάσσω καταγίνῃ] *Si non pluris qàm par eſt, rem ullam feceris; vel plus qam dignum eſt, in ea ſtudii poſueris.*

§. 33. Αἱ πάλαι συνήθεις λέξεις, γλωσσήματα νῦν] Malè accepit iſta Xylander, cùm vertit. *Uſitata qondam vocabula, nunc interpretationis loco ſunt.* Imò interpretatione potiùs opus habent. Hinc Sextus Empiricus *adv. Grammat. lib.* 1. *c.* 13. Διήνεγκε δὲ εἰδέναι, ἢ βαρβάρου λέξεως ἑρμηνευτὰς γίνεσθαι, ἢ τῆς καθ' ἑαυτὸν γλώσσαν προσεκφοίτησης, ὁμοίως ὑγιοῦς ἀγνοήσης ἡμῖν. *Nihil avtem refert an barbaræ dictionis ſis interpres, an ejus qæ prolata eſt à lingva, eſt avtem ex eqo nobis non familiaris.* Et, *Qi gloſſemata interpretati ſunt*: inqit Varro *de ling. Lat. l.* 6. Galenus in *gloſſario Hippocratico*, ità enim potiùs qàm *lexico* dixerim, cùm in ipſo limine ipſe τὴν λέξιν à *gloſſa* diſtingvat: Ὅσα τοίνυν τῶν ὀνομάτων, ἐν μὲν τοῖς πάλαι χρόνοις ἦν συνήθη, νυνὶ δ' ἀκέλη ἐστὶ, γλώττας καλοῦσι. *Vocabula priſcis qidem temporibus uſitata, nunc vero minus, gloſſas appellant.* Fabius etiam *inſtitut. l.* 1. *cap.* 14. *Gloſſemata, voces minùs uſitatas; gloſſas, lingvam ſecretiorem, interpretatur.* Dionyſius Halicarnaſſeus *de compoſ. nomin.* Ἔστι τις ὀνομασία ποιητικὴ, γλωττηματικῶν τε καὶ ξένων καὶ τροπικῶν καὶ πεποιημένων, οἷς ἡδύτατα ποίησις. *Eſt qadam appellatio poetica, vocabulorum, & peregrinorum, & tranſlatorum, & factorum, qibus poeſis ſit ſvavis.* Idémqe in Thucydidis hiſtoria obſervat qædam γλωσσηματικὰ, καὶ ἀπηρχαιωμένα, καὶ διστέκμαρτα τοῖς πολλοῖς, *vocabula peregrina, obſoleta, & multis conjectu difficilia.* Plutarchus *de Iſid. & Oſirid. pag.* 375. *E.* Οὐ δεῖ δὲ θαυμάζειν τῶν ὀνομάτων τὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἀνάπλασιν. καὶ γὰρ ἄλλα μυρία τοῖς μεθισταμένοις ἐκ τῆς Ἑλλάδος συνεκπεσόντα, μέχρι νῦν παραμένει καὶ ξενιτίνει παρ' ἑτέροις, ὧν ἔνια τὴν ποιητικὴν ἀναπαλαιμένην διαβάλλουσιν ὡς βαρβαρίζουσαν, οἱ γλώττας τὰς τοιαύτας προσαγορεύοντες. *Neqe verò mira videri nominum ad Gracum ſermonem offictio; nam innumera alia hodiéqe manent una cum migrantibus è Gracia ad exteros propagata: qorum qadam revocantem poeticam vituperant tanqam barbarici ſe dantem iis, qi id genus res gloſſas appellant.* Hoc ideò Plutarchus qia γλῶσσαν τὴν ἀπεξενωμένην διάλεκτον dixere, ut Evſtathius *ad Il.* α. & γλῶσσαι, ἀπεριλήπτως ὅσαι τὰς βαρβάρων φωνὰς, *voces Barbarorum, qa comprehendi nequeunt*, Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 338. *C.* qas à *dialectis* idem ibidem diſterminat. Atqe hinc ὁ γλώσσῃ λαλῶν, Apoſtolo *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 14. *v.* 4. i. e. *lingvâ barbarâ & peregrinâ*, ideóqe minùs intellectâ. cui ea de cavſſa ſilentium indicit, *v.* 28. Ἐὰν μὴ ᾖ διερμηνευτής. i. e. *ni interpres adfuerit. Gloſſematis* avtem vox, qam ex nullo Græco ſcriptore afferri Henricus Stephanus aſſerit, apud noſtrum hoc loco, nec ſemel uſurpata, reperitur. Horatius *in arte poetica* ad noſtri mentem, & à rebus & perſonis ad ſermones ac verba argumentatus. qemadmodum Marcus hìc ἀνθιστρόφως à verbis ac ſermonibus ad perſonas réſqe ipſas:

Ut ſylva foliis pronos mutantur in annos;
Prima cadunt: ità verborum vetus interit ætas;
Et juvenum ritu, florent modò nata vigéntqe.
Debemur morti nos noſtráqe. ſive receptus
Terrà Neptunus, claſſes aqilonibus arcet,
Regis opus; ſterilíſqe diu palus aptáqe remis,
Vicinas urbes alit, & grave ſentit aratrum:
Sev curſum mutavit inſqum frugibus amnis
Doctus iter melius. mortalia facta peribunt:
Nec dum ſermonum ſtet honos & gratia ſemper.
Multa renaſcentur, qa nunc cecidere, cadéntqe
Qa nunc ſunt in honore vocabula ſi volet uſus,
Qem penes arbitrium eſt, & jus, & norma loqendi.

Vide *ad l.* 10. §. 54.

Κάμιλλος] de qo videndus Livius *l.* 5. & 6. & Plutarchus qi *vitam* illius conſcripſit.

Καίσων] Cæſonis nomine inſignes plures extiterunt. è qibus Cæſo Fabius, de qo Livius *l.* 2. *Unus ille vir ipſe Conſul rem-*

publicam ſuſtinuit; &c. Cæſo Qintius, legis Agrariæ, prout alter ille, oppugnator; de qo Livius idem *l.* 3. *Unus imperus tribunitios populareſqe procellas ſuſtinebat.* Dictos avtem *Cæſones à cæſo matris utero, qi necatis matribus nati ſunt, tradunt.* Plinius *hiſt. nat. l.* 7. *c.* 9. Et Valerius Probus *de nomin.* Unde & *Cæſaris* nomen ortum ſumpſiſſe, ſunt qi opinentur, ut Ælianus Spartianus in *Æl. Vero*, & Servius in *Æn.* 10. aliis tamen in alia euntibus.

Οὐόλεσος] Sævitiâ atqe immanitate inſignis præ cæteris hoc nomine Voleſius Meſſala; (ità Lipſius ex Tacito *l.* 3.) de qo Seneca *de ira, l.* 2. *c.* 5. *Voleſius nuper ſub Divo Avguſto proconſul Aſiæ, cùm CCC unâ die ſecuri percuſſiſſet, incedens inter cadavera vultu ſuperbo, qaſi magnificum qiddam conſpiciendúmqe feciſſet, Græcè proclamavit; O rem regiam! Qid hic rex feciſſet? non fuit hoc ira, ſed majus malum & inſanabile.*

Λεοννάτος] Λεοννάτος Svidæ; qi Philippo Macedoni ſangvine materno conjunctum refert fuiſſe, & ab eodem unà cum Alexandro filio, cui coætaneus erat, educatum, τότε φρόνημα ὑπέρογκον, cùm *ingenio tumido admodum* extitiſſe, tum & regiæ pompæ poſt mortem Alexandri æmulum. Leonatus item Curtio, qi unà cum Perdicca tutorem deſtinatum Alexandri filio ex Roxane futuro. *l.* 10. §. 7. Juſtino etiam, qi ab Athenienſibus tandem in prælio vulneratum obiiſſe, *l.* 13. Verùm Diodoro Siculo qi & exitum ejuſdem *l.* 18. narrat, Λεοννάτος, ſive *Leonnatus*, ut Marco hìc, dicitur. Sed & Arriano *de geſt. Alex. lib.* 6.

Ἐξίτηλα] Vide *ſuprà* §. 19.

Μυθώδη] Vide *l.* 8. §. 25. & *l.* 12. §. 27. alluſiſſe videtur ad temporum diſtinctionem Varronianam illam, qà ea in ἄδηλον, μυθικὸν & ἱστορικὸν. *obſcurum, fabuloſum & hiſtoricum* dividuntur. Vide Cenſorinum *de die natal. c.* 21. & Scaligerum *auct. not. in Euſeb. Chron.*

Παντελὴς λήθη καταλέχωσεν] *Lib.* 2. §. 17. ἡ ὑστεροφημία λήθη. *Fama poſthuma, oblivio mera.* Alluſit interim πρὸς τὸν τῶν σωμάτων καταλέχωσιν, tanqam memoria ipſorum, ſicut corpora, qaſi terrâ congeſtâ & ſuperinjectâ obruta, unà cum eiſdem intercidiſſet. Vide *Pſalm.* 9. *v.* 7.

Αἴσοι, ἄπυστοι] Adſpexit Telemachi verba apud Homerum *Odyſſ.* α. *v.* 242. de Ulyſſe patre, cujus de exitu nihil qicqam à qoqam reſciſcere poterat;

Οἴχεθ' ἄϊσος, ἄπυστος. —
Periit obſcurus, inglorius, ne fando qidem avditus.

Ubi Evſtathius τὸν τελείως ἀφανῆ σημαίνει. περὶ ᾧ μηδὲν ἴσμεν τις, ὅτε αὐτὸς ἴδοι, ἠδὲ γοὺς ἀπὸ πύστεως ἤτοι μαθήσεως. *Prorſus obſcurum ſignificat. de qo nemo qid ſcit, & ipſe neqe qid vidit, neqe cognovit ex avditione & inſtitutione.*

Τί δὲ καὶ ἔστιν ὅλως τὸ ἀείμνηστον; ὅλον κενόν] Idem vult hic à Marco dici Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 1. qod eſt à Salomone antiqitus dictum הבל הבלים הכל הבל *Vanitas vanitatum; & omnia vanitas.* qo ille & exordio & epiphonemate *Eccleſiaſten* ſuum & inchoavit & concluſit. contendit avtem Caſavbonus & cum exordio Perſiano illo,

— *ô qantum eſt in rebus inane!*

Salomone verò prior David pater ejuſdem de homine ad Adæ protoplaſti Abelíſqe ſecundo geniti nomina alludens; אדם לחבל דמה *Adam Abeli compar eſt*, id eſt, *homo vanitati. Pſal.* 144. *v.* 4. & *Pſal.* 39. *v* 6. כל-הבל כל-אדם *Totus Abel eſt omnis Adam.* id eſt, *qvis homo totum vanitas.* Græcus interpres τὸ σύμπαντα ματαιότης πᾶς ἄνθρωπος. Poterat cum Marco noſtro vertere, ὅλον κενὸν πᾶς ἄνθρωπος. Xylander verò, qem & Mericus ſecutus eſt, iſta ità eſt interpretatus; *Qanqam qid eſt omnino cujus ſit memoria ſempiterna? omnia ſunt inania.* tanqam Marci dictum iſtud ei geminum eſſet, qod Salomon idem habet, *Eccleſ. c.* 1. *v.* 11. *Neqe præteritorum eſt memoria, neqe futurorum etiam apud eorum poſteros erit.* Verùm Marci mentem nevter aſſecutus videtur. Neqe enim avt rerum humanarum in genere vanitatem notare in animo Marcus hìc habuit, ſed eam tantùm qæ in futura claritate deprehenditur: Siqidem, præter τὸ τῆς ὑστεροφημίας ἐξίτηλον, *famæ poſthumæ memoriam ſugitivam & evanidam*, qam ſuprà tetigerat;

ecqid est igitur, in qod studium conferre par sit? unum hoc, ut mens sit justa, actio socialis, dictio mentiri nescia, affectio qicqid contigerit amplecti prompta, ut necessarium, ut familiare, ut à principio fontéqe istiusmodi profluens.

§. 34. Fato sponte tuâ te dedas; ei permittens,

[a] τί οὖν ἐστι, ᾧ δεῖ σπουδὴν εἰσφέρεσθαι; ἓν τοῦτο, [b] διάνοια δικαία, καὶ πρᾶξεις κοινωνικαί, καὶ λόγου ὀρεκτικοῦ μήποτε διαψεύσασθαι, καὶ διάθεσις [c] ἀπαλλομένη πᾶν τὸ συμβαῖνον, ὡς [d] ἀναγκαῖον, ὡς [e] γνώριμον, ὡς [f] ἀπ' ἀρχῆς τοιαύτης, καὶ πηγῆς ῥέον.

§. 34. [g] Ἐκὼν σαυτὸν τῇ κλωθοῖ συνεπιδίδου, παρέχων συννῆσαι, ὅις τισί

a L. 6. §. 47.
b Sup. §. 18. 22. Inf. §. 37. 48.
c L. 3. §. 4. 16.
d L. 2. §. 3.
e Inf. §. 44.
f L. 6. §. 38.
g L. 3. §. 4. 6. Sup. §. 31. l. 7. §. 46. l. 10. §. 8. 11. 14. 28.

ANNOTATIONES.

rat; etiam hoc dato, posse hominum rerúmqe ab eis gestarum memoriam in ævum omne extendi, *merum inane* tamen qiddam futurum τὸ ἀείμνηστον illud. Ità *suprà* §. 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Qàm inanes applausus isti.* & *l.* 5. §. 33. τὸ εὐδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις κενόν. *Apud eos, qi istiusmodi sint, celebrem esse, inane qiddam.* Vide & *suprà* §. 19. & *l.* 6. §. 16.

Τί οὖν ἐστι, περὶ ὃ δεῖ σπουδὴν εἰσφέρεσθαι; ἓν τοῦτο] qare ἓν τοῦτο; qia τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ παραπέμψαι δυνάμενον. *Res sola & unica hominem deducere & transmittere potest. l.* 2. §. 17. qia ἓν τοῦτο πολλοῦ ἄξιον. *Hoc unum est plurimi faciendum. l.* 6. §. 47.

Ὡς ἀναγκαῖον] Vide *l.* 2. §. 3.

Ὡς γνώριμον] Vide *infrà* §. 44. & 46. Seneca *de tranqill.* c. 11. de viro forti ac prudente: *Eodem animi robore præstabit, neqid ex his qæ eveniunt, subitum sit. qicqid enim fieri potest, qasi futurum prospiciendo, malorum omnium impetus mollier. qi ad paratos expectantesqe nihil afferunt novi; securis & beata tantum spectantibus* [*perantibus f.*] *graves eveniunt. morbus enim, captivitas, ruina, ignis, nihil horum repentinum est. Sciebam in qam tumultuosum me contubernium natura clusisset. totiens in vicinia mea conclamatum est; totiens præter limen immaturas exeqias fax cereusqe præcessit: sæpe altius ruentis ædificii fragor sonuit: multos ex his qos forum, curia, sermo mecum contraxerat, nox abstulit, & vinctas ad sodalitium manus copulatas intercidit. mirer aliqando ad me pericula accessisse, qæ circa me semper erraverunt?* Vide *ad lib.* 7. §. 61.

Ὡς ἀπ' ἀρχῆς τοιαύτης καὶ πηγῆς ῥέον] Ità *lib.* 2. §. 2. πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ. *Inde profluunt omnia.* Piè admodum Charidemus apud Dionem Prusæum *Orat.* 30. *pag.* 300. *B.* Τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ὅτῳ γίγνοιτο, ὡς ἔδοξε τῷ θεῷ. χρὴ δὲ μηδὲν ὑπ' ἐκείνων γιγνομένων χαλεπὸν ἡγεῖσθαι, μηδὲ δυσχερῶς φέρειν. *Qæ nobis qidem acciderunt, sic facta sunt ut Deo visum est. Nihil autem qod ab eo fit, durum existimandum, neqe graviter ferendum est.* Vide *ad l.* 10. §. 1.

§. 34. Ἐκὼν σαυτὸν τῇ κλωθοῖ συνεπιδίδου] Vide Cleanthis votum *ad l.* 3. §. 4. & Epicteti *ad l.* 7. §. 41. Seneca *Epist.* 37. *Qod maximum vinculum ad bonam mentem promisisti virum bonum. Sacramento rogatus es. eadem honestissimi hujus, & illius turpissimi avtoramenti, verba sunt, uri, vinciri, ferroqe necari. Ab illis qi manus arena locant, & edunt ac bibunt, qæ per sanguinem reddant, cavetur ut ista vel inviti patiantur: à te ut volens libensqe patiaris.* & *Epist.* 107. *Ad hanc legem animus noster aptandus est: hanc sequatur, huic pareat. optimum est pati qod emendare non possis; & Deum, qo avtore cuncta proveniunt, sine murmuratione comitari. malus miles est qi imperatorem gemens sequitur. Paratos nos inveniat atqe impigros fatum. hic est magnus animus, qi se Deo tradidit: at contrà ille pusillus ac degener, qi obluctatur, & de ordine mundi malè existimat, & emendare mavult deos, qàm se.* Idem *Epist.* 71. *Magnus animus Deo pareat; & qicqid lex universi jubeat, sine cunctatione patiatur.* Et *de provident. l.* 5. *Boni viri laborant, impendunt, impendentur, & volentes qidem. non trahuntur à fortuna: sequntur illam, & aqant gradus. Si scissent, antecessissent.* Mox. ubi Demetrii vocem illam adjecit, *Hoc unum, Dii immortales, de vobis qeri possem, qod non antè mihi voluntatem vestram notam feciſtis. prior enim ad illa venissem, ad qæ nunc vocatus adsum.* Subjungit; *Vultis liberos sumere? illos vobis sustuli. Vultis aliqnam partem corporis? sumite. non magnam rem promitto. Ciro totum reddam. Vultis spiritum? qidvis? nullam moram faciam, qò minùs recipiatis, qod dedistis. à volente feretis, qicqid petieritis. qid ergo est? maluissem offerre, qàm tradere. qid opus fuit avferre? accipere potuistis. Sed vè nunc qidem avferetis: qia nihil eripitur, nisi* * *retinenti:* [* *renitenti. f.*] *nihil cogor, nihil patior invitus: nec servio deo, sed assentio.* Idem *Epist.* 61. *Da operam, nè qid unqam invitus facias. qicqid necesse est, futurum est. repugnanti, non volenti necessitas est, in volente necessitas non est. Ita dico, qi imperia libens excipit, partem acerbissimam servitutis effugit, facere qod nolit. Non qi jussus aliqid facit, miser est, sed qi invitus facit. Animum componamus, ut qicqid res exigit, id velimus.* Et *Epist.* 54. *Nihil invitus facit sapiens. necessitatem effugit, qia vult qod ipsa coactura est.* Itaqe qod Periander apud Avsonium.

Faxis, ut libeat, qod est necesse.

&

— velis, qodcunqe necesse est.

sed & plenius Martialis *l.* 10. *Epist.* 47.

Qod sis, esse velis, nihilqe malis.

Παρέχων συννῆσαι] Vide *l.* 3. §. 4. & §. 11. & *suprà* §. 29.

A & *l.* 10. §. 14. 21. Seneca *de provident c.* 5. *Qid est boni viri? prabere se fato.* Qin & piè admodum, & supra qod ab Ethnico sperari poterat, Epictetus *Enchir. c.* 38. Δεῖ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατεταχέναι, τὸ πείθεσθαι τῷ θεῷ, καὶ ἕπεσθαι πᾶσι τοῖς γινομένοις, ᾧ ἀκολουθεῖν ἑκόντας, ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. *Parendum esse Deo, & omnibus iis, qæ fiant, acqiescendum: & sequenda ultro, ut qæ à mente præstantissima regantur.* & *Dissert. l.* 2. §. 17. Μηδὲν ἄλλο θέλε, ἢ ἃ ὁ θεὸς θέλει, καὶ τίς σε κωλύσει; τίς ἀναγκάσει; τὴν ὄρεξίν σου καὶ τὴν ἔκκλισιν τῷ θεῷ χαρίσαι. ἐκείνῳ παράδου. ἐκείνῳ κυβέρνατω. μετ' ἐκείνου τέταχθω, καὶ πᾶ ἔτι δυτροήσεις; *Nihil velis aliud*

B *nisi ea qæ Deus vult. Qis te prohibebit? Si appetitionem & aversationem tuam Deo donaveris. Illi tradito, ille gubernet, cum illo statо in acie: ubi tum successu carebis? Deum* dicit, qod Marcus κλωθὼ. id est, *fatum*: qia *fatum* Stoicis, avt *Deus* ipse, avt saltem *Lex Dei.* Seneca *qæst. nat. l.* 2. *c.* 45. *Vis illum Fatum vocare? non errabis. hic est ex qo suspensa sunt omnia; causa causarum.* & *de benefic. l.* 4. *c.* 7. *Hunc eundem & fatum si dixeris, non mentieris: nam cum fatum nihil aliud sit, qàm series implexa causarum, ille est prima omnium causa, ex qa cætera pendent.* Idem rursus *de provid. c.* 5. *Ille ipse omnium conditor ac rector scripsit qidem fata, sed & sequitur. Semper paret, semel jussit.* Qæ dicta notat Lipsius ex opinio-

C ne, qà censebant *Jovem dicere*; (unde illud, *Fatur, & est fatum*) *Parcas* avtem (ut Capella *l.* 1.) *scribas ejus, ipsius decreta in æreas tabulas referre.* & *nat. qæst. l.* 2. *c.* 35. *Ordinem rerum fati æterna series rotat, cujus hæc prima lex est, stare decreto.* Epictetus idem apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Μὴ ζήτει τὸ τὰ γιγνόμενα γίγνεσθαι, ὡς θέλῃς. ἀλλὰ θέλε, ὡς τὰ γιγνόμενα γίγνεται, καὶ εὐροήσεις. *Ne postules, ea qæ fiunt, arbitratu tuo fieri. Sed ita fieri qæqe velis, ut fiunt.* ità enim legendum, pro eo qod codices exhibent perperam nullóqe sensu, unde & interpres omisit prorsus, εὐρήσεις. atqe indè etiam corrigendi Epicteti codices impressi, qi *Enchir. c.* 13.

D unde Stobæus hæc decerpsit, exhibent etiam depravatiùs, qoad scripturam saltem, εὐποιήσεις. εὐροήσεις opponitur τῷ δυτροήσεις, qod *suprà* positum est. Emendationem confirmant Laërtii illa *l.* 7. §. 88. in *Zen.* Εἶναι δὲ αὐτὸ τοῦτο τὴν τῆ εὐδαίμονος ἀρετὴν, καὶ εὔροιαν βίου, ὅταν πάντα πράττῃ κατὰ τὴν συμφωνίαν τοῦ παρ' ἑκάστῳ δαίμονος πρὸς τὴν τοῦ ὅλου διοίκησιν βούλησιν. *Esse autem hoc ipsum felicis hominis virtutem, & felicem vitæ decursum, cum omnia geruntur ex concentu dæmonis, qi apud unumqemqe est, pro voluntate gubernatoris hujus universi.* Idem Epictetus & *Dissert. l.* 3. *c.* 26. Ἐγὼ δὲ πόσοις ἤδη θέλων ἐκωλύθην, ὅτ' ἠναγκάσθην μὴ θέλων. προκατατέτακα γάρ

E μου τὴν ὁρμὴν τῷ θεῷ. θέλει τι; κἀγὼ θέλω. οὐ βούλεται; οὐ θέλω. καὶ τίς ἔτι με κωλύσαι δύναται παρὰ τὸ ἐμοὶ φαινόμενον, ἢ ἀναγκάσαι; οὐ μᾶλλον ἢ τὸν Δία. *Ego verò nunqam volens prohibitus sum, nec coactus nolens. Appetitum obedientem præbui Deo. Vult qippiam, & ego volo: non vult, nolo. Qis adhuc me prohibere potest contra meam sententiam, avt cogere? Nihilo magis qam Jovem.* Ibidem. Οὕτως ἐφίσησο καὶ ἐπόει, ὅτι ἐὰν τῷ θεῷ προκατατάξῃ τις ἑαυτὸν, διελεύσεται ἀσφαλῶς. πῶς λέγεις προκαταξάμενος; ἵν' ὃ ἂν ἐκεῖνος θέλῃ, καὶ αὐτὸς θέλῃ, καὶ ὃ ἂν ἐκεῖνος μὴ θέλῃ, τοῦτο μηδ' αὐτὸς θέλῃ. πῶς δ' ἂν τοῦτο γένηται; πῶς γὰρ ἄλλως, ἢ ἐπισκεψαμένῳ τὰς ὁρμὰς τοῦ θεοῦ καὶ

F τὴν διοίκησιν. *Imo ita rem considerat, hanc rationem secum init; si Deo se dederit, se iter tuto confecturum. Qid est illud dedere se Deo? Ut qod ille voluerit, & ipse velit: & qod ille noluerit, nec ipse velit. Qi ergo istud fiet? Qomodo fieret aliter, nisi consideranda Dei appetitione & administratione.* & *l.* 1. *c.* 12. Πῶς ἂν ἐποίμην ἐγὼ ἐν παντὶ τῷ θεῷ; πῶς ἂν εὐαρεσοίμην τῇ θείᾳ διοικήσει; πῶς ἂν γενοίμην ἐλεύθερος; ἐλεύθερος γὰρ ἐστιν, ᾧ γίνεται πᾶσα κατὰ προαίρεσιν, καὶ ὃν ὑδεὶς δύναται κωλύσαι. τί οὖν; ἀπόνοιά ἐστιν ἐλευθερία; μὴ γένοιτο. μανία γὰρ καὶ ἐλευθερία; εἰς ταυτὸν οὐκ ἔρχεται. Ἀλλ' ἐγὼ θέλω πᾶν τὸ δοκεῖν μοι ἀποβαίνειν, κἂν ὁπωσοῦν δοκῇ. Μαινόμενος εἶ,

G παραφρονεῖς. οὐκ οἶδας, ὅτι καλὸν ἡ ἐλευθερία ἐστὶ καὶ ἀξιολόγου; τὸ δ' ὡς ἔτυχέ μοι βούλεσθαι, τά δ' ὡς ἔτυχε δόξαν, οὐ γίνεσθαι, τοῦτο κινδυνεύει, οὐ μόνον οὐκ εἶναι καλὸν, ἀλλὰ καὶ πάντων αἴσχιστον εἶναι. πῶς γὰρ ἐπὶ γραμματικῶν ποιοῦμεν; βούλομαι γράφειν ὡς θέλω τὸ Δίωνος ὄνομα; οὐ. ἀλλὰ διδάσκομαι θέλειν ὡς δεῖ γράφεσθαι. τί ἐπὶ μυτικῶν; ὡσαύτως. τί ἐν τῷ καθόλου, ὅπου τίχνη τις καὶ ἐπιστήμη ἐστιν; εἰ δὲ μή, ὑδενὸς ἦν ἄξιον τὸ ἐπίστασθαί τι, εἰ ταῖς ἑκάστου βουλήσεσι προσκρούζετο. ἐν τούτῳ ἄρ' μόνον ἐπὶ τῷ μεγίστῳ καὶ κυριωτάτῳ τῆς ἐλευθερίας, ὡς ἔτυχεν, ἐφεῖταί μοι θέλειν; οὐδαμῶς. ἀλλὰ τὸ παιδεύεσθαι, τοῦτ' ἐστι, μανθάνειν ἕκαστα οὕτω θέλειν ὡς γίνεται. πῶς δὲ γίνεται; ὡς

πισί ποτε πράγμασι βέλεται.

a Sup. §. 19. Inf. §. 48. l. 3. §. 10. l. 8. §. 21. 25. l. 9. §. 14.

§. 35. [a] Πᾶν ἐφήμερον καὶ τὸ μνημονεῦον, καὶ τὸ μνημονεύόμενον.

qibuſcunqe libuerit rebus te deſtinet.

§. 35. Dieculæ ferè unius ſunt, & qod commemorat & qod commemoratur.

§. 36.

ANNOTATIONES.

διάταξιν, αὐτὰ ὁ διατάσσων. *Qo pacto ego in omni re ſeqi Deos potero? qo pacto in divina gubernatione acqieſcam? qo pacto fiam liber? Liber enim eſt, cui ex ſententia eveniunt omnia, & qem nemo poteſt impedire. Qid ergo? vecordia eſt libertas? abſit: nam inſania & libertas minimè conveniunt. Sed ego volo qicqid mihi viſum fuerit evenire, qomodocunqe viſum fuerit. Inſanus es, deliras; neſcis rem pulcram eſſe libertatem, & magni momenti? Me autem temerè velle, & temerè decreta fieri, id adeo non pulcrum eſſe videtur, ut omnium etiam turpiſſimum ſit. Qomodo enim in ſcribendo agimus? ſcribam Dionis nomen ut volo? Non, ſed doceor velle ſcribere ut ſcribendum eſt. Qid in Muſicis? eodem modo. Qid denique in omni artis ſcientiaqe genere? alioqi non eſſet opera pretium ſcire qicqam, ſi res cujuſqe voluntati accommodarentur. Hic igitur ſolum, in re maxima & pracipua, libertate, mihi permiſſum eſt temerè velle? Neqaqam: ſed illud eſt erudiri, ſi diſcas ita velle fieri omnia ut fiunt. Qomodo autem fiunt? ut ea diſpoſuit is qi diſpoſuit.* Hinc Thymæridas apud Jamblychum in *vit. Pythag.* amico, qi diſcedenti tanqam favſta omnia precatus, dixerat, Ὅσα βέλει, παρὰ τῶν θεῶν γίνοιτό σοι. *Dii tibi dent, qacunqe velis.* regeſſit, Εὐφήμει. ἀλλὰ βελοίμην μᾶλλον, ὅτα μοι παρὰ τῶν θεῶν γίνηται. *Bona verba, qaeſo. Velim ipſe potiùs, qacunqe dii dederint.* Hoc eſt qod Rufus Thraſeæ in Epicteti *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. Οὐ θέλεις μελετᾶν ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ; *Non vis diſcere in eo, qod eſt tibi datum, acqieſcere?* Sic è noſtris Eli ſacerdos, *Reg. hiſt. l.* 1. *c.* 3. *v.* 17. Κύριος αὐτός. τὸ ἀγαθὸν ἐνώπιον αὐτοῦ ποιήσει. *Dominus ipſe eſt: faciat, prout ipſi bonum videbitur.* & *l.* 2. *c.* 10. *v.* 12. Joab imperator; Κύριος ποιήσει τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ. *Faciat Dominus qod placuerit ipſi.* Judas Maccabæus, *Maccab. hiſt. l.* 1. *c.* 3. *v.* 60. Ὡς δ' ἂν ἡ θέλημα τοῦ οὐρανοῦ, ὅτω ποιήσει. *Faciat Deus prout ipſe voluerit.* Siqidem *cælum* ibi pro Deo; ſicut Matth. *c.* 21. *v.* 25. & Luc. *c.* 15. *v.* 21. Pii illi, *Act. c.* 21. *v.* 14. Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γινέσθω. *Fiat Domini voluntas.* Jeſus Dominus, prout ſuos Deum orantes docuit dicere; Γενηθήτω τὸ θέλημά σου. *Fiat voluntas tua.* Matth. *c.* 6. *v.* 10. & Luc. *c.* 11. *v.* 2. ſic & ipſe Patrem ſuum comprecatus, Matth. *c.* 26. *v.* 39. & Marc. *c.* 14. *v.* 36. Πλὴν οὐχ ὡς, ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. *Verumtamen non qod ego volo, ſed qod tu vis, fiat. Vide,* (inqit, Joannes Gerſon. *conſol. l.* 2. *c.* 1.) *utrum aqius ſit, aut te voluntati divinæ conformando ſubdere, aut ut ipſa tuæ ſubſerviat voluntati.* Sed & Seneca, ſed idiomate ſuo, id eſt, naturali, locutus; *Epiſt.* 93. *Utrum aqius judicas, te naturæ, an tibi patere naturam?* Reſpondeat Epictetus *Diſſert. l.* 4. *c.* 7. Ἀεὶ μᾶλλον θέλω τὸ γινόμενον. κρεῖττον γὰρ ἡγοῦμαι, ἃ ὁ θεὸς θέλει, ἢ ἃ ἐγὼ θέλω. *Semper illud potius volo qod fit. Melius enim id judico qod Deus vult, qàm qod ego volo.* Et *l.* 2. *c.* 7. Ἄλλο γάρ τι θέλεις, ἢ τὸ ἄμεινον; ἄλλο δὲ τὸ ἄμεινον, ἢ τὸ τῷ θεῷ δοκοῦν; *Nunqid aliud mavis qàm id qod magis conducit. Qid autem magis conducit qàm qod Deo viſum eſt.* Auguſtinus item *Epiſt.* 149. *Rectum eſt enim qicqid Domino placuit. Et nos potius ſi nolumus qod ille vult culpandi ſumus, qàm ille non rectè aliqid facere vel ſinere exiſtimandus eſt.* Itaqe Seneca *Ep.* 74. *Placeat homini, qicqid Deo placuit. Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cum voluntati humanæ voluntas divina præfertur.* Auguſtinus *in Joan. tract.* 52. Vide & *l.* 10. §. 14.

Συνῆσαι] ſicut & συγκλῶσαι καὶ συμπεῖσαι, *innere*, ſive *innectere* & *intexere*; tractum à fabuloſis Parcarum fuſis. Sic *infrà* §. 40. Ὅια τις ἡ σύνησις καὶ συμπάρυσις. *Qis rerum connexus & contextus ſit.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 12. Σκέλος δή μοι γενέσθαι πεπηρωμένον; ἀνδράποδον, εἶτα δὲ ἓν σκελύδριον τῷ κύριῳ ἐγκαλεῖς; ὦν ἐπιδώσεις αὐτὸ τοῖς ὅλοις; ὦν ἀποσήσῃ; ὃ χαίρων παραχωρήσεις τῷ δεδωκότι; ἀγανακτήσεις δὲ καὶ δυσαρεστήσεις τοῖς ὑπὸ τοῦ Διὸς διατεταγμένοις, ἃ ἐκεῖνος μετὰ τῶν Μοιρῶν παρυσῶν καὶ ἐπικλωθισῶν σοι τὴν γένεσιν ἄρισε καὶ διέταξεν; *Pedène me eſſe mutilatum? mancipium, itane ob unum pedunculum accuſas mundum? non eum trades univerſitati rerum? non cedes? non latus permittes ei qi dedit? an potius indignaberis, & ea moleſtè feres qæ ſunt à Jove conſtituta, qæ ille Parcis præſentibus, & ortum tuum decernentibus deſiniit ac præſcripſit?* Vide *l.* 3. §. 11. & *ſuprà* §. 26.

§. 35. Πᾶν ἐφήμερον] Ità *l.* 9. §. 14. Πάντα ἐφήμερα. Verùm iſtic de perſonis, ibi de rebus: de hominibus ipſis hìc, ibi de humanis. de utriſqe Thucydides *l.* 2. *pag.* 134. *D.* Ἐφήμερα τά τε σώματα καὶ τὰ χρήματα ὁμοίως. *Diurnam ſimul & vitam & pecuniam.* Vide & *l.* 8. §. 25. Alluſum eſt autem ad animalculi illius hiſtoriam, de qo Ariſtoteles *Hiſt. Anim. l.* 5. *c.* 19. Περὶ τὸν Ὑπανιν ποταμὸν ζῷον πτερωτὸν, τετράπουν ζῇ καὶ πέτεται μέχρι δείλης. καταφερομένου δὲ τοῦ ἡλίου ἀπομαραίνεται, καὶ ἅμα δυομένῳ ἀποθνήσκει, βιοῦν ἡμέραν μίαν. διὸ καὶ καλεῖται ἐφήμερον. *Apud Hypanin fluvium animal volucre qadrupes, in poſtmeridianum vivit tempus & volat: mox decedente ſole macreſcit & languet, deinde occidente moritur, vitâ non ultra unum diem peractâ: unde ephemerum, id eſt, diarium appellatum eſt.* Et Ælianus *l.* 2. *c.* 4. qi & vini fœcibus A innaſci tradit; Ζῶα ἐφήμερα ἔστιν εἰπεῖν, λαβόντα τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ μέτρου τοῦ κατὰ τὸν βίον. *Animalia ephemera idcirco ſunt appellata, qod id ætatis vivunt, ut uno die curſum vitæ conficiant.* Plinius *l.* 11. *c.* 36. *Ad Hypanim Ponti fluvium volucre qadrupes, nec ultra diem unum vivit, unde & Hemerobien vocatur.* De eiſdem Cicero *Tuſc. l.* 1. *Ex beſtiolis qæ unum diem vivunt, qa horâ octavâ mortua eſt, provectâ ætate mortua eſt; qa occidente ſole decrepita. confer noſtram ætatem longiſſimam cum æternitate, in eadem propemodum brevitate, qâ illa beſtiola, reperienetur.* Plutarchus item *conſol. ad Apollon. pag.* 111. *C.* Ἐπεὶ καὶ τῶν ζώων ἐκείνων, ἅπτις ἱσορᾷσι, περὶ τὸν Πόντον γιγνόμενα, B τὴν ζωὴν ἔχειν ἡμερησίαν, ἑῴθεν μὲν γεννάμενα, μέσης δ' ἡμέρας ἀκμάζοντα, δείλης δὲ γηρώντα, καὶ τελευτᾶντα τὸ ζῆν, ὀχὶ καὶ ταῦτα ἦν ἂν τὸ καθ' ἡμᾶς πάθος, εἴπερ ψυχή τις ἀνθρωπίνη καὶ λογισμὸς ἑκάστοις ἐνῆν, καὶ τάυτα δή που γ' ἂν συνέπιπτεν; ὥστε τὸ πρὸ μέσης τῆς ἡμέρας ἐκλείπουσα θρήνους παρέχειν καὶ δάκρυα, τὰ δὲ διημερεύσασα πάντας ἂν εὐδαιμονίζεσθαι. *Juxta Pontum animalia qadam memoria traditum eſt naſci, qorum vita unius diei termino includatur, cum mane naſcantur, meridie vigeant, veſperi conſeneſcant, vivendiqe finem faciant, ſi his animus hominis & ratio ineſſet, eodem qo nos more affecta eſſent, eademqe illis eventura, qa ante meridiem morerentur, luctus & lacrymarum cariſſam præberent, qorum autem totum diem duraſſet vita, beata prædicarentur.* Indè ad hominem tranſlatum; Euſtathius ad illud *Odyſſ. φ. v.* 85. C

Νήπιοι, ἀγρειῶται, ἐφημέρια φρονέουσες.

Καλῶτας ἐφήμερα ζαύφια μίαν μόνον ἡμέραν ζῶντα. λέγοται δὲ τὸ ἐφήμερον καὶ ἐπὶ ἀνθρώπου.

Stulti ruſtici qotidiana cogitantes.

Vocantur ἐφήμερα animalcula unum ſolum diem viventia. Dicitur autem ἐφήμερον etiam de homine. Ità Silenus apud Ariſtotelem in *Eudemo*, referente Plutarcho *ad Apollonium pag.* 115. *D.* genus humanum vocat Δαίμονος ἐπιπόνου καὶ τύχης χαλεπῆς ἐφήμερον σπέρμα. *Ærumnoſi genii, & difficilis fortunæ ſemen in diem durans.* Certè Gregorius Naziazenus *Carm. de natura humana c.* 13. *n.* 119. ἐφημερίους ſimpliciter pro hominibus poſuit, ubi dixit, D

— εἰδὲ σὺ πάμπαν

Γλῶσσαν ἐφημερίων ἔκφυγες ἀφραδίην.

— pepercit

Hæretici prorſus nec fera lingva tibi.

Sicut Homerus βροτοὺς ſive mortales pro eiſdem, ubi adjecto epitheto paſſim dicit, δειλοῖσι βροτοῖσι. & qod amplius eſt, θνητοῖσι βροτοῖσι. Sed & Pindarus, teſte Scholiaſte *ad* illud Ariſtophanis *in Nubibus.*

— τί μα καλεῖς ὦ φήμερε;

— qid tu me vocas, homo?

in illis, Ὦ τάλας ἐφήμερε. *O miſer homo.* Antipho apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 96. Τὸ ζῆν ἔοικε φρουρᾷ ἐφημέρῳ. τὸ τε μῆκος τοῦ βίου ἡμέρᾳ μιᾷ. *Vita eſt ſimilis carceri unius diei, & totum vitæ ſpatium uni diei æqale.* ἐφήμερον igitur πᾶν. id eſt, totum genus humanum, qia βραχύβιον καὶ ὀλιγοχρόνιον, ob vitæ brevitatem; qaſi animalculi illius inſtar, unius tantùm diei ſint. Aliâ ratione ἐφήμεροι καὶ ἡμερόβιοι dicuntur, qi *in diem vivunt*, de craſtino nevtiqam ſoliciti. qo ſenſu Clemens *Pædag. l.* 1. *c.* 12. D. Chriſti præceptum illud Matth. *c.* 6. *v.* 34. Μὴ μεριμνᾶτε περὶ τῆς αὔριον. *Ne eſtote ſolicitι de craſtino.* explicans; ait Chriſtiani hominis vitam eſſe βίον αὐτάρκη καὶ ἐφήμερον, *ſuâ ſorte contentum, & cui in diem ſatis eſt.* Diogenémque ἡμερόβιον indè dictum avtor eſt ex Satyro *de viris illuſtr.* Hieronymus *adv. Jovinian. l.* 2. & in partem ſeqiorem ità vocantur etiam, qi præſentia tantùm ſpectant, futuros interim rerum exitus minimè proſpicientes. Svidas: Ἐφημέριοι βροτοὶ, καθημερινὰ εἰδότες, ἃ προορώμενοι τὸ μέλλον. Ἐφήμεριοι, *mortales, qi unum tantum diem vivunt, qi qotidiana cognoſcunt, futura verò non proſpiciunt.* atqe ita accipiendum Homeri illud *Odyſſ. φ. v.* 85. ἐφημέρια φρονεοντες, *qotidiana cogitantes.* de ſcenicis & palæſtricis Neronianis Plutarchus in Galb. G *pag.* 1060. *A.* Ἀπολέσασι γὰρ οἱ πλεῖστοι τῶν λαβόντων ἐφήμεροι σατυρικοὶ τὰς βιὰς ἄνθρωποι. *Qod plerique munera prodegiſſent homines in diem viventes & vitâ diſſoluti.* qod Perſius *Sat.* 3. *v.* 68. *ex tempore vivere*: *in diem vivere* Cicero *de Orat. l.* 2. qi barbarorum eſſe hoc ait. *Si barbarorum*, inqit, *eſt in diem vivere, noſtra conſilia ſempiternum tempus ſpectare debent.* At brutorum, Gregorius Nazianzenus in *Julian.* 1. Οἷς τὸ ζῆν τοῦτο νομίζεται μόνον, καὶ οὐκ ἐξικνοῦνται τῇ διανοίᾳ πρὸς τὰ ἐκεῖθεν, οὐδ' εἶναί τινα νομίζουσι τῶν τῇ δὲ βιωσιμένων λογισμὸν καὶ ἀντίδοσιν. ἀλλὰ ζῶσι βίον ἄλογον, τὸ πρὸς ἡμέραν καὶ τὸ παρὸν ἀεὶ βιωτεύοντες. *Qi hujus tantùm vitæ rationem habent, nec ad futura ſuppliciа mente penetrant, nec ullam rerum in hac vita geſtarum cenſuram atqe mercedem ſore arbitrantur: ſed brutorum animantium ritu in diem atqe in præſens ſemper vivunt.* H

Καὶ τὸ μνημονεῦον] Vide *ſuprà* §. 19. & *l.* 7. §. 5. Caſaubonus iſta qomodo cum ſeqentibus committit, videas licet, ſi otium eſt. Mihi Xylandri diſpoſitio magis arridet.

§. 36.

§. 36. Hoc jugiter considera, omnia ista qæ fiunt, mutatione fieri. & assvesce te cogitationi isti, nihil æqè diligere universi naturam, ac ea qæ jam existunt mutare, & ex eis sic mutatis nova germina refingere. seminis enim rationem habet qandam qicqid est, ad id qod ex eodem futurum est. etenim semina ea sola opinari, qæ in terram uterúmqe dejiciuntur, plebejum est nimis.

§. 37. Jam jam moriturus es: necdum simplex es, imperturbatus. posse extrinsecus lædi suspicione immunis, cunctis propitius, justè agere unicam prudentiam ratus?

§. 38. Mentes illorum intuere, & studia etiam, qalia fugiant, qalia proseqantur.

§. 39. In alterius mente malum tuum non est situm. sed nec in mutatione & alteratione corporis animam

§. 36. Θεώρει διηνεκῶς, * πάντα [a] κατὰ μεταβολὴν γινόμενα * γίνε[σθαι]. καὶ ἐθίζε ἐννοεῖν, ὅτι [b] οὐδὲν ἔτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις, ὡς τὸ τὰ ὄντα μεταβάλλειν, καὶ ποιεῖν νέα ὅμοια. σπέρμα γὰρ τρόπον τινα πᾶν τὸ ὂν ἔ ἐξ αὐτοῦ ἐσομένου. [c] σὺ δὲ μόνα σπέρματα * φαντάζῃ, τὰ εἰς γλυκὺ, ἢ μήτε καταβαλλόμενα. ἔτι δὲ λίαν ἰδιωτικόν.

§. 37. [d] Ἤδη τεθνήξῃ, καὶ ἔτι ἅπλους, ἔτε ἀπήρακτος, ἔτε [e] ἀνύποπτος ἔ βλαβῆναι ἂν ἔξωθεν, ἔτε [f] ἵλεως πρὸς πάντας, ἔτε τὸ φρονεῖν [g] ἐν μόνῳ τῷ δικαιοπραγεῖν τιθέμενος;

§. 38. [h] Τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν διάβλεπε, καὶ * τὰς φρονίμως, [i] οἷα μὲν φεύγουσιν, οἷα δὲ διώκουσιν.

§. 39. [k] Ἐν ἀλλοτρίῳ ἡγεμονικῷ κακὸν σὸν οὐχ ὑφίσα[σθαι]. οὐδὲ * μὲν ἐν τινι τροπῇ καὶ ἑτεροίσει ἔ ὠφελεῖσθαι.

* [ὅτι] vel [πως] π. vel mox
a L. 7. §. 18. 28. l. 9. §. 32. 33.
* γίνεσθαι.
b L. 7. §. 23. l. 8. §. 6. l. 10. §. 34.
c L. 7. §. 30. l. 10. §. 26.
* φαντάζῃ.
d Sup. §. 17. l. 10. §. 1.
e L. 2. §. 17. L. 7. §. 53. l. 10. §. 12.
f L. 8. §. 26. l. 11. §. 13.
g Sup. §. 25.
h L. 9. §. 18. 27.
* τὰς φροντίδας f.
i L. 7. §. 34. l. 10. §. 13.
k L. 8. §. 55, 56. l. 9. §. 4. 38.
* μὲν.

ANNOTATIONES.

§. 36. Πάντα κατὰ μεταβολὴν γινόμενα γίνεται] lego ὅτι πάντα — γίνεται. ut in membro proximè seqenti, ὅτι οὐδὲν ἔτως φιλεῖ.

Κατὰ μεταβολήν] Ità *l.* 7. §. 18. Τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γενέσθαι; *Ecqid enim fieri potest absqe mutatione?* Vide *ibidem* §. 25. & *l.* 6. §. 15.

Οὐδὲν ἔτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Ità *l.* 7. §. 18. Τί καὶ φίλτερον τῇ τῶν ὅλων φύσει; *Quid autem gratius universi naturæ? & l.* 9, §. 35. Χαίρει τούτῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις. *Hac autem gaudet universi natura.* Tertullianus *de pall. c.* 2. *Certè habitum vertere natura totius solenne munus est.*

Ποιεῖν νέα ὅμοια] Ἵνα ἀεὶ νεαρὸς ᾖ ὁ κόσμος. *Ut mundus perpetim renovetur. l.* 7. §. 25.

Σπέρμα γὰρ τρόπον τινά] qia istud ex illo nascitur. Ità σπέρμα τῆς γενέσεως, τὴν ὕλην. *Semen ortus, materiam* dixit Hermes *ad Tatium* citante Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 14. Et πανσπερμίαν τῶν στοιχείων, τὴν φύσιν, *Naturam omnisemimarium elementorum omnium* Democritus & Levcippus, apud Aristotelem *de cælo l.* 3. *c.* 4, &

— *discordia semina rerum,*

Naso *Metam. l.* 1. sed & sensu adhuc latiore Plinius in *panegyr. Habet has vices conditio mortalium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur. Occultas utrorumqe semina Deus;* & *plerumqe bonorum malorúmqe cavssa sub diversa specie latent.* Et Demosthenes *pro Coron.* Ὁ γὰρ σπέρμα παρασχὼν, ἔτος τῶν φύντων κακῶν αἴτιος. *Qi semen*, id est, cavssam, occasionémve, *præbuit, is malorum indè enatorum autor meritò habetur.* Hoc est qod Pavlus *ad leg. Aqil. l.* 22. *Pandect. l.* 9. *tit.* 2. *c.* 30. *Qi occasionem præstat, ipse damnum fecisse videtur.* Cicero *Philip.* 2. *Ut igitur in seminibus cavssa est arborum* & *stirpium: sic hujus luctuosissimi belli semen tu fuisti.* De Corinthiorum beneficentia Apostolus ad eosdem *Epist.* 2. *c.* 9. *v.* 10. Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν τὸ σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσαι, καὶ πληθύναι τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσαι τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν. *Qi autem suppeditat semen serenti,* & *panem ad escam suppeditet,* & *multiplicet sementem vestram,* & *augeat fructus justitiæ vestræ.* Synesius etiam *ad Arcad. Imper. Orat. de regno pag.* 32. *C.* Ἐγὼ δ' ἂν δίκαιος εἴην ἀπολαῦσαι πρῶτος τῶν ἐμαυτοῦ σπερμάτων τῆς βλάστης, οἷόν σε πλάττω βασιλέα, τοιούτῳ πεφύκοτος. *Ego verò non immeritò primus ex meorum seminum fœtu emolumentum aliqod percepero, si qualem te Imperatorem fingo, talem aliqando experior.* Seneca *Epist.* 120. *Natura nobis semina scientiæ dedit; scientiam non dedit.* & Cicero *de finib. l.* 5. *In pueris virtutis semina, scintillulas, igniculos videmus.* Naso *Trist. l.* 2.

— *ladi qoqe semina prabent*
Negitia. —

Τὰ εἰς γῆν ἢ μήτραν καταβαλλόμενα] Indè σπέρμαλος καταβολὴ, *vis ad concipiendum semen*, de Sara usurpatum Apostolo *ad Hebræos c.* 11. *v.* 11. de qo multa gratis argutantur interpretes, Piscator cumprimis. τὰ εἰς γῆν καταβαλλόμενα dixit, qomodo Chrysippus apud Laërtium in *Zenone l.* 7. *c.* 159. Εἶναι τὸ σπέρμα πνεῦμα κατὰ τὴν ὑσίαν, ὡς δῆλον ἐκ τῶν εἰς τὴν γῆν καταβαλλομένων σπερμάτων, ἃ παλαιοῦται ὑκ ἔτι φύεται. *Semen spiritum esse secundùm substantiam, qod constat ex jactis in humum seminibus, qa cum antiquata fuerint, non amplius germinant.* qod de obscœnis Onanis æmulis, cur intelligi velit Lipsius *physiol. Stoic. l.* 3. *c.* 6. cavssam nullam video. de humano reverâ locurus fuerat, sed à satorum seminio argumentum duxit, qo firmaret de illo qod dixerat. Vide *ad l.* 6. §. 15.

§. 37. Ἤδη τεθνήξῃ] Vide *suprà*, §. 12. & *l.* 2. §. 6. & *l.* 10. §. 1. Plutarchus Stoicas tricas ridens, *de commun. notit. c.* 37. Ἕκαστος ἡμῶν, ὡς ἔοικε, γέγονε μὴ ἀρξάμενος τοῦ ζῆν. καὶ τεθνήξεται, μὴ παυσόμενος.] *Qilibet nostrum, ut apparet, natus est nullo vivendi facto initio, & morietur vivere non desinens.*

Ἀνύποπτος τοῦ βλαβῆναι] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 7. §. 53 & *l.* 10. §. 12.

§. 38. Τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν διάβλεπε] Videri possit Marcus repugnantia planè præcipere; cùm *suprà l.* 2. §. 8. & *infrà l.* 7. §. 55. prohibeat, περιβλέπειν ἀλλότρια ἡγεμονικά, id est, *aliorum animos intueri*: istic autem illos eosdem considerare jubeat. Verùm ipse ista optimè conciliat, *l.* 3. §. 4. ubi hoc vetat fieri, χωρὶς μεγάλης καὶ κοινωφελοῦς ἀνάγκης, *sine justa utilique cavssa.* Non vult itaqe ut aliorum animos sensúsqe intimos indagemus, avt per meram curiositatem divagando, avt de nobis fatisqe nostris qid senserint, sensurive sint, solicitè cogitando: vult tamen, ut eosdem nobis ob oculos ponamus, qò minùs ipsorum opinionibus moveamur, & vel encomia captemus, vel vituperia curemus: cùm in eis bonum nostrum nevtiqam consistat: qod subjungitur protinùs §. 33.

Καὶ τὰς φρονίμως] & *prudentes* Xylander. ego suspicor Marcum τὰς φροντίδας scripsisse, & *curas eorum.* eò magis, qia seqitur, οἷα φεύγουσι, διώκουσι. Ità Persius Satyram suam exorsus est:

O curas hominum! —

curæ avtem hominum in rebus fugiendis & expetendis maximè se produnt.

§. 39. Ἐν ἀλλοτρίῳ ἡγεμονικῷ κακὸν σὸν οὐχ ὑφίσεται] neqe ergò meliorem te, neqe deteriorem efficere potest opinio de te aliena.

Οὐδὲ μὲν ἔν τινι τροπῇ καὶ ἑτεροίσει τοῦ περιέχοντος] οὐδὲ μὴν, legendum. τὸ περιέχον avtem hîc *cælum* intelligit Xylander. atqe ità τὸ περιέχον pro cœlo sive aëre ambiente crebrò sumitur. Polybius *l.* 1. *c.* 37. Πρὸς δὲ τὴν θάλατταν καὶ τὸ περιέχον, ὅταν παραβάλωσιν καὶ βιαιομαχῶσι, μεγάλοις ἐλατηρίοις περιπίπτουσι. *At qoties contra mare avt cælum projectâ qadam audaciâ pugnant, suique illâ vi abrupta vincere satagunt, magnas calamitates incurrunt.* Theophrastus *de cavss. plant. l.* 1. *c.* 9. Δεῖ γὰρ μὴ κρατεῖσθαι μήδε κωλύεσθαι τὴν κράδην ὑπὸ τοῦ περιέχοντος. *Superari enim avt impediri ramos à cælo ambiente havd qaqam oportet.* & *c.* 17. Εἰς πλείω γὰρ καὶ κατὰ μικρὰ μεμερισμένων τῶν ἀρχῶν, ἐυκίνητα γίνεται τῷ περιέχοντι πρὸς βλάστησιν. *Qum enim pluribus, minutisqe internodiis dividatur, principia illa germinandi agiliora propensioráqe ad germen, opera cæli ambientis redduntur.* & Marcus, τὸν περιέχοντα ἀέρα, *ambientem aerem*, dixit *l.* 8. §. 54. Hæc igitur, si Xylandrum seqimur; Marci mens est futura, ab aëris ambientis statu vario, etsi rerum aliarum bona maláve habitudo pendeat, qod in stirpibus Theophrastus observat; at hominis, qâ hominis, non item. Multum sanè valet aëris cœlíqe ambientis affectio, & locorum indè profecta dispositio, ad ingenii etiam indolísqe humanæ, affectuum etiam studiorúmqe varietatem producendam. Ità Virgilius *Georg. lib.* 1.

Verùm ubi tempestas & *cæli mobilis humor*
Mutavere vias; —
Vertuntur species animorum & *pectora motus*
Nunc alios, nunc concipiunt alios.' —

unde & Plinius *l.* 2. *c.* 6. *Solem, dum cæli tristitiam discutit, etiam humani nubila animi serenare*, dixit. Qin & Polybius *lib.* 4. *c.* 21. de Arcadibus suis: Ἡ τῶν ἠθῶν αὐστηρία τις αὐτοῖς παρίστησι διὰ τὴν τοῦ περιέχοντος ψυχρότητα καὶ συγγένειαν τὴν κατὰ τὸ πλεῖσον ἐν τοῖς τόποις ὑπάρχουσαν, ᾗ συνεξομοιοῦσθαι πεφύκασι πάντες ἄνθρωποι κατ' ἀνάγκην. ἐ γὰρ δὴ ἄλλην, διὰ δὲ ταύτην τὴν αἰτίαν κατὰ τὰς ἐθνικὰς καὶ τὰς ὁλοσχερεῖς διαστάσεις πλείσον ἀλλήλων διαφέρομεν, ἤθεσί τε καὶ μορφαῖς καὶ χρώμασιν, ἔτι δὲ τῶν ἐπιτηδευμάτων τοῖς πλείστοις. *Austeritas morum illis consultatur qalitate aëris, qo in plerisqe locis utuntur frigidiore* & *tristiore: qum ita sit naturâ comparatum, ut cælo habitationis consimiles necessariò omnes evadamus. Hæc namqe, non alia cavssa est, cur pro varietate nationum,* & *ut*

a L.9.§.15. χοντ@· ! πῦ ἄν; a ὅπυ τὸ σὸν κακῶν ὑπολαμ-
b L.2.§.15. Sup. §. 7. βάνον σοι ἐσί. b τοῦτο ἂν μὴ ὑπολαμβανεῖν, καὶ
c L.10.§.1. c πάντ@ δ' ἔχει. d κἂν τὸ ἐγγυτάτω αὐτῷ τὸ σω-
d L.7.§.68. * τυτέσι Xyl. μάλιον, τέμνη), καίη), ἀφαπύσκη), σήπηται, ὅμως τὸ ὑπολαμβάνον σὸν τύτων μόριον, ἡσυχα-
e L.2.§.11. l.11.§.11. 18. ζέτω. * τοιοῦτόν ἐσι, e κρινέτω μήτε κακὸν τὸ εἶ-
*[τῷ παρὰ φύσιν] καὶ ναι, μήτε ἀγαθὸν, ὃ ἐπίσης δύναη) κακῷ ἀνδρὶ καὶ ἀγαθῷ συμβαίνειν. ὃ γὰρ * καὶ τῷ κ̄ φύσιν βιοῦντι ἐπίσης συμβαίνει, ἔτε ἔστι κ̄ φύσιν, ἔτε ὧδε φύσιν.

f L.5.§.8. g L.7.§.9.l.12.§.30.32. §. 40. Ὡς f ἓν ζῶον τὸν κόσμον, g μίαν

ambientis. ubi ergò? in ea nimirum parte tui; qæ de malis opinatur. ista malum nihil opinetur, & bene se habitura sunt omnia. etiamsi, qod huic proximum est, corpusculum secetur, uratur, suppuretur, putrescat, qiescat tamen pars ea qæ de istis opinatur. hoc est, nè censeat avt malum avt bonum esse, qod viro malo bonóqe pariter potest obvenire. qicqid enim & secundùm naturam & præter eandem viventi ex æqo contingit, id ipsum neqe secundùm neqe præter naturam est.

§. 40. Cogita, jugiter, mundum esse animalis

ANNOTATIONES.

qaqe invicem longissimis distant intervallis, ità plurimùm invicem moribus, formis, coloribus, maximâ denique parte institutorum mortales differamus. Cicero *Agrar.* 2. *Non ingenerantur hominibus mores tam è stirpe generis ac seminis, qàm ex iis rebus, qa ab ipsa natura loci, & à vitæ consvetudine suppeditantur, qibus alimur & vivimus.* & qæ sequntur. nam argumentum hoc latiùs persequitur. Idem *de fato*: *Inter locorum naturas qantum interfit, videmus. alios esse salubres, alios pestilentes: in aliis esse pituitosos & qasi redundantes, in aliis exiccatos atqe aridos: multaqe sunt alia, qa inter locum & locum plurimùm differunt. Athenis tenue cælum; ex qo acutiores qoqe putantur Attici: crassum Thebis; itaqe pingves Thebani & Valentes.* Philo *de provident.* apud Evsebium *præpar. l.* 8. *c. ult.* de Græcia: Μόνη γὰρ ἡ Ἑλλὰς ἀψευδῶς ἀνθρωπογονεῖ, φυτὸν ὑράνιον, καὶ βλάστημα θεῖον ἠκριβωμένον, λογισμὸν ἀποτίκτουσα δικαιότατον ἐπιστήμη. τὸ δ' αἴτιον, λεπτότητι ἀέρος ἡ διάνοια πίφυκεν ἀκονᾶσθαι. διὸ καὶ Ἡράκλειτος ὀκ ἀπὸ σκοπῆς φησιν, ὅ γῆ ξυρὴ, ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη. *Sola qippe Græcia, si verè loqi velimus, hominum procreatrix est, utpote qa cælestem omnino plantam, divinumqe germen, & omni ex parte perfectum, hoc est, intelligentiam ipsam pariat, cum scientia natvâ qâdam cognatione conjunctam. Cujus rei caussa est hac, qod aeris tenuitate mens hominis acuatur. ut non sine ratione dixerit Heraclitus, ubi solum siccius, ibi solertissimum animum esse ac præstantissimum.* Ego corpus potiùs ipsum intelligi existimo, qod animam qasi ambit. atqe ità etiam Cæs. accepit. de hoc enim mox verba facit; de cœlo nihil. τὴν ψυχὴν τὸ σῶμα περιέχειν, *corpus ambire animam*, dicit; qomodo τὸ ζῶον, τὴν ψυχὴν ἔπίχειν, *animal animam obtinere*, §. 40. Sed & τῷ σώματι τὴν ψυχὴν περιέχεσθαι, *animam corpori includi*, *lib.* 3. §. 7. Cæterùm & istîc qæri poterat, qomodo verum sit, hominis malum à corporis statu non pendere, qum pro corporis affectionibus variis animus etiam pariter affici videatur. Aristoteles *Physiognom. cap.* 1. Ὅτι καὶ διάνοιαι ἕπονται τοῖς σώμασι, καὶ ὐκ εἰσὶν αὐταὶ καθ' ἑαυτὰς ἀπαθεῖς ὅταν τῶν τοῦ σώματος κινήσεων, τοῦτο δὴ δῆλον πάνυ γίνεται, ἔν τε τοῖς μέθαις καὶ ταῖς ἀῤῥωστείαις. πολὺ γὰρ ἐξαλλάττουσαι φαίνονται αἱ διάνοιαι ὑπὸ τῶν τοῦ σώματος παθημάτων. καὶ τἀναντίον δὲ τοῖς τῆς ψυχῆς παθήματι τὸ σῶμα συμπάσχον φανερὸν γίνεται, περί τε τὰς ἐρωτας, καὶ τὰς φόβους τε, καὶ τὰς λύπας, καὶ τὰς ἡδονάς. *Qod animæ sequntur corpora, & ipsæ secundùm seipsas non sunt impassibiles à motibus corporis, id manifestum fit valdè in ebrietatibus & ægritudinibus: multum namqe animæ mutatæ videntur à passionibus corporis. Et è contrario qod corpus compatitur passionibus animæ, manifestum circa amores, & timores, & tristitias, & delectationes.* Et rursus *c.* 4. Δοκεῖ δέ μοι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα συμπαθεῖν ἀλλήλοις. καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἕξις ἀλλοιυμένη συναλλοιοῖ τὴν τοῦ σώματ@ μορφήν. πάλιν τε ἡ τοῦ σώματ@ μορφὴ ἀλλοιυμένη συναλλοιοῖ τὴν τῆς ψυχῆς ἕξιν. *Videtur autem mihi anima & corpus compati ad invicem, & anima habitus alteratus semper alterat corporis formam: & iterum corporis forma alterata simul alterat animæ habitum.* qod Lucilius *Sat. l.* 26.

Animo qi ægrotat, videmus corpore hunc signum dare:
Tum doloribus confectum corpus animo obsistere.

Verùm respondebit Marcus nec ista τὴν προαίρεσιν immutare, etiamsi operationem impediant. Vide *l.* 5. §. 20. Vide & *l.* 10. §. 1. & *l.* 12. §. 2.

Ὅπυ τὸ ὑπολαμβάνον] id est, ὅπυ δύναμις ὑπολητική, *facultas opinatrix*, de qa *l.* 3. §. 9. ἐν τῷ ἡγεμονικῷ, *in mente.*

Τοῦτο μὴ ὑπολαμβανέτω] qod *suprà* §. 7. ἆρον τὴν ὑπόληψιν, ἦρται τὸ, βίβλαμμαι. *Opinionem tolle, tollitur simul & querimonia illa.*

Τοιοῦτόν ἐσι] legendum τυτέσι. atqe ità Xylander, cujus versionem admisit Lugdunensis, sed mendum retinuit.

Ὁ γὰρ κ̄ τῷ κατὰ φύσιν-βιοῦντι ἐπίσης συμβαίνει] deest alterum distributionis membrum, ità supplendum; ὃ γὰρ [τῷ παρὰ φύσιν] καὶ τῷ κ. φ. β. respondent enim duo hæc membra superioribus illis, κακῷ ἀνδρὶ καὶ ἀγαθῷ. Vide *ad l.* 2. §. 11.

Οὔτε τοῦτο καλὸ φύσιν ἐσὶν, ἔτε παρὰ φύσιν. Seneca *Ep.* 66. *Media qa nihilo magis secundùm naturam, qàm contra naturam*

A *sunt.* Vide tamen ibidem eundem de istis subtiliùs pavlò argutiúsqe differentem ac distingventem.

§. 40. Ἓν ζῶον τὸν κόσμον] Synesius pariter *de insomn.* ἓν ἐνὶ ζώῳ τῷ κόσμῳ. *in mundo, qi est instar unius animalis.* Thales ἔμψυχον τὸν κόσμον, *animatum mundum*, primus dixisse videtur. Laërtius *l.* 1. §. 27. Pythagoras item, κόσμον ἔμψυχον, νοερόν. *mundum animatum, intelligibilem.* Idem *l.* 8. & *l.* 7. §. 142. in *Zenon.* Ὅτι δὲ καὶ ζῶον ὁ κόσμ@, καὶ λογικὸν, καὶ ἔμψυχον, καὶ νοερόν. *Qod autem sit animal mundus,* B *& rationale, & animatum & intelligibile.* Ex Chrysippi Apollodori, & Posidonii sententia. id indè probant, qia τὸ ζῶον τοῦ μὴ ζῴου κρεῖτ@ν. ὑδὲν δὲ τοῦ κόσμου κρεῖττον. ζῶον ἄρα ὁ κόσμ@. *præstantius est animans non animante: at mundo nihil præstantius: mundus itaqe est animal.* Et rursus; Τὸν ὅλον κόσμον ζῶον εἶναι ἔμψυχον καὶ λογικόν. *Universum mundum animal esse, animatum & rationale.* Sed & Hermes *pœmand. c.* 10. §. 12. Ὁ μὲν κόσμ@ πρῶτον, ὁ δὲ ἄνθρωπ@ δεύτερον ζῶον μετὰ κόσμον. *Mundus quidem primum, homo verò secundum à mundo animal.* Et Plato (qod Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 25.) τὸν κόσμον ζῶον ἔμψυχον ἔννουν τε, *mundum animal animatum & ratione præditum*, dixit, eodem qo Stoici argumento usus. Verba hæc sunt in *Timæo pag.* 1047. *F.* Θέμις δ' ὐκ ἦν ἄτ' ἔτι τῷ ἀρίστῳ δρᾶν ἄλλο πλὴν τὸ κάλλιστον. λογισάμεν@ οὖν ἔν- C ρισκεν ἐκ τῶν καθ' αὑτὸ φύσιν ὁραθέντων, ὐδὲν ἀνόητον τοῦ νοῦν ἔχοντ@ ὅλου ὅλα κάλλιον ἔσεσθαι πο[ῖ] ἔργον. νοῦν δ' ἄν χωρὶς ψυχῆς ἀδύνατον παραγενέσθαι τῷ. διὰ δὴ τὸν λογισμὸν τόνδε, νοῦν μὲν ψυχῇ, ψυχὰς δὲ ἐν σώμασι συνιστὰς, τὸ πᾶν συνετεκταίνετο, ὅπως ἔτι κάλλιστον εἴη καθὰ φύσιν ἄριστόν τε ἔργον ἀπεργασμέν@. Εἴθως οὖν δὴ καθὰ λόγον τὸν εἰκότα δεῖ λέγειν, τόνδε τὸν κόσμον, ζῶον ἔμψυχον ἔννουν τε, τῇ ἀληθείᾳ διὰ τὴν τοῦ Θεοῦ γενέσθαι πρόνοιαν. Hoc est, ut Cicero *de universo*: *Fas autem nec est, nec unqam fuit, qicqam nisi pulcerrimum facere eum, qi esset optimus. qum rationem igitur habuisses, reperiebat nihil esse eorum qa naturâ cernerentur non intelligens* D *intelligente in toto genere præstantius: intelligentiam autem nisi in animo, nullâ aliâ in natura posse reperiri. qo circa intelligentiam in animo, animum concluśit in corpore. Sic ratus est opus illud effectum esse pulcerrimum. qam ob caussam non est conjectandum profiteri, si modò investigari conjecturâ potest, hunc mundum animal esse, idqe intelligens, & divinâ providentiâ constitutum.* Idem *Timæum* suum sic clavdit *pag.* 1089. *A.* Θνητὰ καὶ ἀθάνατα ζῶα λαβὼν, καὶ ξυμπληρωθεὶς ὧδε ὁ κόσμος, ὅτω ζῶον ὁρατὸν, τὰ ὁρατὰ περιέχον, εἰκὼν τοῦ νοητοῦ Θεοῦ, αἰσθητὸς (vel ut alii volunt ὄντα τοῦ νοητοῦ, Θεὸς αἰσθητὸς) μέγιστος καὶ ἄριστος, κάλλιστός τε καὶ τελεώτατος γέγονεν, εἷς οὐρανὸς ὅδε, μονογενὴς ὤν. *Mortalia & immortalia viventia mundus hic sortitus, atqe inde completus, ita denique factus* E *est visibile visibilia comprehendens animal, intelligibilis Dei imago, sensibilis, maximus, interminatus, pulcerrimus, perfectissimus, cælum hoc atqe unigenitum.* Julianus *Orat.* 4. Ὁ σύμπας κόσμ@ ἐν ἐσι ζῶον, ὅλον δ' ὅλα ψυχῆς καὶ τοῦ πλήρης, τέλειον ἐκ μερῶν τελείων. *Universus hic mundus unum est animal, qod per totum, ac penitus animâ completur & mente: estqe perfectis ex partibus perfectum.* Indè Nicephorus Gregoras *hist. l.* 4. *c.* 14. Ἓν γὰρ ὁ κόσμος σῶμα συμφυὲς, ἐκ μερῶν καὶ μελῶν, ὡς ὁ ἄνθρωπος, φάναι, συγκείμενον. *Unus enim mundus corpus est cohærens, è membris & partibus, ut homo* F *compositum.* Qinetiam animalis istius partes membráqe si vis, præcipua saltem, habebis apud Plutarchum *de facie Lunæ*; *Solem cor, Lunam jecur, stellas oculos, Terram ventrem, Mare vesicam.* Seciùs pavlò qàm Sarapidis oraculum apud Macrobium *Saturn. l.* 1. *c.* 20.

Οὐράνιος κόσμος κεφαλὴ, γαστὴρ δὲ θάλασσα,
Γαῖα δέ μοι ποδές εἰσι, τὰ δ' ὦτα? ἐν αἰθέρι κεῖται,
Ὄμμα τε τηλαυγὲς, λαμπρὸν φάος ἠελίοιο.
Mi cælum caput est; mare venter, terra pedes sunt;
Sunt aures æther; oculus Sol omnituens est.

Qin & sexum, eúmqe geminum assignat Jarchas ex Indis sapientibus. Siqidem de mundo qærenti Apollonio respondebat. Ζῶον τὸν κόσμον. ζωογονεῖν γὰρ τὰ πάντα. ἀμφοῖν, ἄρσενός τε καὶ θηλείας φύσεως. ἀνὴρ γὰρ καὶ τῷ ξυγγινόμενον, τὰ μητρός τε καὶ πατρὸς εἰς τὴν ζωογονίαν πράττον. *Animal esse mundum. Aui-*

lis unius instar, qod materiam unam, animámque unam obtineat: item qomodo ad sensum hujusce, unum & illum, omnia referantur: unóque qasi impetu ferantur universa, & ad omnia producenda cooperentur; qis deniqe rerum connexus & contextus sit.

§. 41. *Animula es cadaver gestans*; ajebat Epictetus.

οὐσίαν, καὶ [a] ψυχὴν μίαν ἐπέχον, συνεχῶς διήκουσαν. καὶ πῶς [b] εἰς αἴσθησιν μίαν τοῦ τόπου, πάντα ἀναδίδοται. καὶ [c] πῶς ὁρμὴ μία πάντα περέσυρε. καὶ πῶς πάντα πάντων τὰ γινομένων συναίτια. καὶ ὅπως [d] ἡ σύνεσις καὶ συμμήρυσις.

a L.6.§.14. l.9.§.8.
b Sup.§.27.
c L.6.§.42.
d L.6.§.38. 39.l.8.§.23.

§. 41. [e] Ψυχάριον εἶ βαστάζον νεκρόν, ὡς Ἐπίκτητος ἔλεγεν.

e L.9.§.24. l.10.§.33.

§42.

ANNOTATIONES.

Animantia enim cuncta producere. Utriusque, masculæ & fœminæ natura. Sibi commistum patris matrisque vicem in animalium generatione supplere. Philostratus *l.* 3. *c.* 11.

Μίαν οὐσίαν] Ità *l.* 12. §. 30. Μία οὐσία κοινή. *Una materia communis.* materia nimirum prima. Laërtius *l.* 7. in *Zenone* & Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 14. οὐσίαν δέ φασι τῶν ὄντων ἁπάντων τὴν πρώτην ὕλην. *dicunt materiam primam esse materiam omnium eorum qæ existunt.*

Ψυχὴν μίαν] qam & καθολικὴν, *universalem* vocat *l.* 6. §. 14. & τὸν ὅλον νοῦν, *mentem universi. l.* 5. §. 30. & τὸ τοῦ κόσμου ἡγεμονικόν, *mundi mentem. l.* 7. §. 75. Vide *suprà ad* §. 21. & 29. Laërtius *l.* 7. §. 143. in *Zenone.* Ἔμψυχον δὲ τὸν κόσμον, ὅλον ἐκ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ἐκεῖθεν ὅσης ἀποσπάσματος. *Animatum esse mundum inde manifestum est, qod anima nostra inde avulsa sit.* Et *ibidem* §. 138. Τὸν δὴ κόσμον οἰκεῖσθαι καθὰ νοῦν καὶ πρόνοιαν, εἰς ἅπαν αὐτοῦ μέρος διήκοντος τοῦ νοῦ, καθάπερ ἐφ' ἡμῶν τῆς ψυχῆς. *Mundum qoqe administrari secundùm mentem ac providentiam, mente per omnes illius partes pertingente, sicut & in nostra anima contigit.* Theophilus itidem *ad Autolyc. l.* 2. *pag.* 82. *B. edit. Colon.* de Stoicis. Ἄλλοι δ' αὐτὸ δι' ὅλου κεχωρηκὸς πνεῦμα, Θεὸν δογματίζουσι. *Alii asseverant, spiritum per omnia diffusum Deum esse.* Et Cleanthes apud Hermiam in *irrif. philos. pag.* 178. *ejusd. edit.* Τὴν ψυχὴν δι' ὅλου τοῦ κόσμου διήκειν. ἧς μέρος μετέχοντας ἡμᾶς ψυχοῦσθαι. *Animum per totum mundum penetrare, cujus partem aliqam nos adeptos animari.* Qin & Plato in *Cratylo pag.* 283. *F.* ex Anaxagoræ sententia, τὸν Δία, νοῦν διὰ πάντων ἰόντα, *mentem per omnia penetrantem.* Manilius *Astron. l.* 2.

— cum spiritus unus
Per cunctas habitet partes, atqe irriget orbem,
Omnia pervolitans.

Et Maro *Æn. l.* 6.

Principio cælum, ac terram, camposque liquentes,
Lucentemque globum Lunæ, Titaniaque astra,
Spiritus intus alit: totamque infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Spiritum autem hunc disertè *Deum* nuncupat (qod & Minutius in *Octavio*, & Salvianus *de provident. lib.* 1. *cap.* 1. advertêre) *Georg. l.* 4. verbis illis,

— Deum namque ire per omnes
Terrásque, tractúsque maris, cælúmque profundum.

Pythagoras etiam (Lactantio referente, *de ira Dei c.* 11.) *Deus mens est incorporalis, qa per omnem rerum naturam diffusa & intenta, vitalem sensum cunctis animantibus tribuit. Spiritus per omnia, maxima, minima, aqali intentione diffusus.* Seneca *ad Helv. c.* 8. *Spiritus permeator universitatis.* Cleanthes apud Tertullianum *apolog. c.* 21. Hinc illud Arati *n.* 2.

— mesai dὲ Διὸς πᾶσαι μὲν ἀγυιαί.
Πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγοραί. μεστὴ δὲ θάλασσα,
Καὶ λιμένες. πάντῃ δὲ Διὸς περιπλόμεθα πάντες.
— plena qidem Jovis omnia compita,
Omnes verò hominum cœtus, plenum verò mare,
Et portus: ubiqe autem Jove implemur omnes.

Et Maro, *Eclog.* 3.

Jovis omnia plena.

Atqi Zenonem hoc nomine notat Tatianus *adv. Græc. p.* 143. qòd secundùm illius rationes, ὁ Θεὸς ἐν ἀμάραις τε καὶ σκώληξι καὶ ἀρρητουργοῖς κατωγίοις. *Deus cloacis etiam, & vermibus, & aliis rebus nefandis insitus.* De Deo ipse *p.* 144. Πνεῦμα ὁ Θεός, ὃ διῆκον διὰ τῆς ὕλης, πνευμάτων δὲ ὑλικῶν, καὶ τῶν ἐν αὐτῇ σχημάτων καλοκαγαθός. *Deus est spiritus non infimuans se materiæ, sed spirituum materialium & formarum in materia opifex.* Sed & de Stoicis Clemens in *hortat.* Διὰ πάσης ὕλης, καὶ διὰ τῆς ἀτιμοτάτης τὸ θεῖον διήκειν λέγουσιν. & *Strom. l.* 1. *pag.* 295. *C.* adjectâ etiam censurâ suâ: Σῶμα ὄντα τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἀτιμοτάτης ὕλης περφοιτηκέναι λέγουσιν. ὃ καλῶς. *Dicunt Stoici non rectè, Deum, qum sit corpus, vilissimam pervasisse materiam.* & rursus *Strom. l.* 5. *pag.* 591. *A.* Φασὶ σῶμα εἶναι τὸν Θεὸν οἱ Στωικοὶ, καὶ πνεῦμα καθ' ὑσίαν, ὥσπερ ἀμέλει καὶ τὴν ψυχήν. *Ajunt Stoici, Deum esse corpus & spiritum essentiâ, sicut certè etiam animam.* qod utrumqe ex sacris scriptis havsisse illos avtumat, Ἀλλ' οἱ μὲν, inqit, διήκειν διὰ πάσης τῆς ὑσίας τὸν Θεόν φασιν. ἡμεῖς δὲ ποιητὴν αὐτὸν μόνον καλοῦμεν, καὶ λόγῳ ποιητήν. *Sed illi qidem dicunt, Deum universam pervadere essentiam: nos autem eum solum dicimus effectorem, & verbo effectorem.* (qod & suprà Tatianus.) hoc autem, Deum omnia permeare, ex eo, qod in *Sapientia Salomonis libro, c.* 7. *v.* 24. de sapientia dicitur, διήκει καὶ χωρεῖ διὰ πάντων, *pervadit & permeat omnia*, perperam accepto, traxisse, cùm non de æterna Dei, eadémqe Deo, sapientiâ enunciatum id sit. Verùm, & de ista Prisci plerique sumunt; nec ab avtore isto sumpsisse sectæ illius conditores verosimile est, cùm sint eo dubio procul antiqiores. Cæterùm qòd *corpus* illi, havd sanè. qanqam & Tertullianum Deum corpus dixisse monet, simul & refellens, Avgustinus *de Genes. ad lit. lib.* 10. *c.* 25. atqe ità reverâ ille *adv. Prax. c.* 7. *Qis negabit Deum corpus esse, etsi Deus spiritus est? Spiritus enim corpus sui generis.* Verùm *Corpus* ille (qod & Avgustinus *ad Qodvultdeum c.* 86. agnoscit) *Substantiam* intellexit. Sic enim *adv. Hermog. c.* 35. *Ipsa substantia corpus est rei cujusqe. & de carn. Christ. c.* 11. *Omne qod est, corpus est sui generis. nihil est incorporale, nisi qod non est.* At qod *omnia permeare Deum* havd malè. Siqidem de se Deus ipse per Jeremiam vatem *cap.* 23. *v.* 24. *Annon cælum & terram impleo ipse.* Hieronymus *ad Marcell. q.* 5. *In omnibus infusus, & circumfusus, ut cuncta penetret interior, & contineat exterior.* Et Hildebertus in *Symbol. Intra omnia, nec inclusus.* Hinc celebre illud, qod Joannes Gerson habet *in Cantic. Mariæ Conc.* 3. & Trismegisto Alexander Halensis *part.* 1. *q.* 7. *m.* 1. Empedocli tribuit Joannes Tritenhemius *ad Cæsar. q.* 1. *Deum esse sphæram intelligibilem, cujus centrum ubiqe, circumferentia nusqam sit.* Contrarium fermè Julius Scaliger Trismegisto asserit, sed explodit ipse, *de subtil. exerc.* 363. *Pigmentum fallax*, inqit, *Trismegisti illud*, Deus est cujus medium in centro, circumferentia ubiqe. *pessimè. namqe medium assignat infinito. & circumferentiam qi dat, finitum facit. tum si ubiqe erit circumferentia, erit etiam in medio. & idem fiet centrum cum circumferentia.* Et illud reverà potiùs aptiúsqe pigmentum an figmentum, infinitati divinæ depingendæ. Clemens ipse ex Pythagoræ sententia, qam & probare videtur, in *hortatorio p.* 47. *C.* Ὁ μὲν Θεὸς εἷς. χ' ὅμως δὲ, οὐχ, ὥς τινες ὑπονοοῦσιν, ἐκτὸς τῆς διακοσμήσεως, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ὅλος, ἐν ὅλῳ τῷ κύκλῳ ἐπίσκοπος πάσης γενέσεως, κρᾶσις τῶν ὅλων. πάντων παλὴς, νοῦς, καὶ ψύχωσις τῷ ὅλῳ κύκλῳ, πάντων κίνησις. *Deus qidem unus est, non ita tamen, ut qidam opinantur, qasi sit extra mundi administrationem; sed est totus in ipsa, in toto circulo, speculator totius generationis, universorum contemperatio, pater omnium, mens & animatio totius circuli, omnium motus.* qod ille Θεοῦ ἐπιπνοίαν, de Deo dictum contendit. Cæterùm Stoici ità universum hoc Deum permeare, ut numen cum mundo unum ὑποκείμενον constitueret. Vide *suprà* §. 23. qod est à pietate Christianâqe disciplinâ alienum.

Εἰς ἄισθησιν μίαν τὴν τοῦτο, πάντα ἀναδίδοται] Vide *suprà* §. 27.

Ὁρμῇ μίᾳ πάντα πράσσει] Apostolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Πάντα συνεργεῖ, *cooperantur omnia.* & Marcus *lib.* 6. §. 42. Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν. *Ad unum eundémqe effectum operam conferunt universi suam.*

Πάντα πάντων τῶν γινομένων συναίτια] Ità *l.* 5. §. 8. Συνάφεια καὶ συνέχεια, ὥσπερ τῶν μορίων, ὅτου δὲ καὶ τῶν αἰτιῶν. *Connexio & continuitas ut partium universi, ita & causarum.* Eleganti similitudine illustrat hoc Clemens, *Strom. l.* 1. *pag.* 317. *D.* Οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι οἱ καθέλκοντες τὴν ναῦν, ὃ πολλὰ αἴτια λέγοιτ' ἄν, ἀλλ' ἐκ πολλῶν αἴτιον ἕν. οὐ γὰρ ὅτι γὰρ αἴτιος ἕκαστος τοῦ καθέλκεσθαι τὴν ναῦν, ἀλλὰ σὺν τοῖς ἄλλοις αἴτιος καὶ συνεργός. τάχα δὲ καὶ τὸ συναίτιον αἴτιον. *Qemadmodum autem multi homines, qi navem trahunt, non dici possunt multa caussa, sed una caussa ex multis: non est enim unusqisqe caussa, ut navis trahatur, sed caussa cum aliis & adjuvans, & fortè etiam caussa concausssans.*

Οἷα τις ἡ σύνεσις καὶ συμμήρυσις] qod alibi ἱερὰν σύνδεσιν, *vinculum qoddam sacrum* vocat. *l.* 7. §. 9. καὶ συνάφειαν καὶ σύνταξιν ἔνλογον, *rationi consentaneam connexionem infrà* §. 45. Vide & *suprà* §. 27. & 33.

§. 41. Ψυχάριον εἶ βαστάζον νεκρόν] Arnobius *l.* 2. *Qid sunt homines, nisi anima corporibus illigata?* at Epicteto *homo est animula bajula*, sive *gestatrix cadaveris*, hoc est, corporis. qod χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, *absqe spiritu mortuum est.* Jacobus *c.* 2. *v.* 26. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 19. Τῷ νεκρῷ δέ μου κύριος εἶ. λάβε αὐτόν. *Cadaveris qidem mei dominus es: illud capito.* Idémqe *l.* 3. *c.* 10. *de corpore*; Τὸ ἐκ ἐμοῦ, τὸ φύσει νεκρόν. *Qod meum non est, qod naturâ est mortuum.* Et *ibidem c.* 22. Πῶς δὲ μέγα ἢ ἀξιόλογον, τὸ φύσει νεκρὸν, ἢ γῆ, ὁ πηλός. *Qo pacto magnum aut alicujus pretii, qod est naturâ mortuum, terra, cænum.* Numenius *de bono. l.* 1. apud Eusebium *præpar. Evang. l.* 15. *c.* 17. Ἐπεὶ δὲ τὰ σώματα ἐστι φύ-

a Sup. §. 5. l. 7. §. 23. l. 9. §. 21. l. 11. §. 17.

§. 42. a Οὐδὲν ἐστι κακὸν τοῖς ἐν μεταβολῇ γινομένοις, ὡς οὐδὲ ἀγαθὸν ἐκ μεταβολῆς ὑφιστεμένοις.

§. 42. Nihil mali est rebus mutationem subeuntibus, sicut nec eis qæ mutatione interveniente consistunt.

b L. 2. §. 17. l. 7. §. 19. c L. 5. §. 23. l. 6. §. 15.

§. 43. b Ποταμός τις ἐκ τῶν γινομένων καὶ ῥεῦμα βίαιον, ὁ αἰών. c ἅμα τι γὰρ ὥφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται, καὶ ἄλλο ἐξαφίρεται, τὸ δὲ ἐνεχθήσεται.

§. 43. Flumen qoddam & torrens rapidus, est ævum, ex eis qæ hîc fiunt consistens. simul enim atqe comparuerit qicqam, abripitur; & aliud qidem abripitur, illud verò denuo inferetur.

§. 44.

ANNOTATIONES.

σὺν τεθνηκόλα καὶ νεκρὰ, καὶ περιφορημένα, καὶ ἁδ' ἑν ταὐτῷ μένοντα, ἄρ' ἔχει τὴν καθ' ἕξιν τοῖοις δεῖ; *Et qoniam corpora vitæ nihil per sese habent, atqe huc illucve jactantur, nec eodem semper loco vultsque persistunt, nonne aliqo proinde, cujus vi contineantur, opus habent.* Heraclitus *ad Amphidamane. Ep.* 1. Ἡ ψυχὴ ἐξανόθεν κατελθοῦσα, περιεβάλλετο ῥέον σῶμα τεθνεὸς τῷ. *Animus de cælo progressus complectebatur fluxum hoc & mortuum corpus.* Hermes *ad Tat.* apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 40. Ἡ ψυχὴ δὲ ἀνθρώπου ἐκείνην τὸν τρόπον ἦλθεν. ὁ νοῦς ἐν τῷ λόγῳ. ὁ λόγος ἐν τῇ ψυχῇ. ἡ δὲ ψυχὴ ἐν τῷ πνεύματι. τὸ πνεῦμα δὲ διοῖκον (legendum διῆκον) διὰ φλεβῶν καὶ ἀρτηριῶν, καὶ αἵματος, κινεῖ τὸ ζῶον, καὶ ὥσπερ τρόπον τινὰ βαστάζει. *Anima hominis in hunc vehitur modum. Mens in ratione, ratio in anima, anima verò in spiritu. Spiritus per venas, & arterias, sanguinémqe diffusus, animal undiqe ciet, molémqe corporis suspensam sustinet, atqe circumfert.* Arnobius iterum *ubi supra*. *Avdetis ridere nos, qòd animarum nostrarum provideamus saluti, id est, nobis ipsis? qid enim sumus homines, nisi anima corporibus clausa?*

§. 42. Οὐδὲν κακὸν τοῖς ἐν μεταβολῇ] Vide *supra* §. 5. & *l.* 7. §. 22.

§. 43. Ποταμός τις καὶ ῥεῦμα βίαιον ὁ αἰών] Ità *l.* 2. §. 17. Τὰ τῦ σώματος ποταμός. *Corporis fluvius.* & *l.* 6. §. 15. Ἐν δὴ τούτῳ τῷ ποταμῷ. *In hoc igitur flumine.* & *l.* 7. §. 19. Διὰ τῆς τῶν ὅλων οὐσίας, ὡς διὰ χειμάῤῥου, διιπορευομένας πάντα. *Per mundi substantiam, tanqam per torrentem, universa transeunt.* Naso *artis l.* 3.

— *eunt anni more fluentis aqa.*

& *Metamorph. l.* 15.

— *assiduo labuntur tempora motu,*
Non secus ac flumen: nec enim consistere flumen,
Nec levis hora potest.

Basilius *homil.* 23. *pag.* 568. *C.* Ποταμὸς ὁ βίος ἡμῶν, ῥέων ἐνδελεχῶς καὶ κύμασιν ἀλληλιπαλλήλοις πλημμυρούμενος. Τὸ μὲν γὰρ προέῤῥυσεν ἤδη, τὸ δὲ ἔτι πορεύεται. *Vita nostra est fluvius, continuè & irremissis ac indesinentibus fluctibus plenus, qorum alio præterlapso jam alius adhuc in cursu præsens est.* Avgustinus *de Trin. lib.* 4. *c.* 16. *Qasi fluvio qodam decurrit genus humanum.* Qin & Heraclitus apud Laërtium *l.* 9. Ῥεῖν τὰ ὅλα ποταμῷ δίκην. *Omnia fluere fluminis instar.* Cujus & celebre admodum effatum illud, qod Heraclides Ponticus *de allegor. Homer.* sic extulit: Ποταμοῖς τοῖς αὐτοῖς, ἐμβαίνομέν τε καὶ οὐκ ἐμβαίνομεν. εἰμέν τε καὶ οὐκ εἰμέν. *Fluvios eosdem ingredimur, & non ingredimur: sumus, & non sumus.* Aristoteles ex parte explicat *polit. l.* 3. *c.* 3. Πότερον ἕως ἂν ᾖ τὸ γένος τὸ αὐτὸ τῶν κατοικούντων, τὴν αὐτὴν εἶναι φατέον πόλιν, καίπερ ἀεὶ τῶν μὲν φθειρομένων, τῶν δὲ γινομένων. ὥσπερ καὶ ποταμοὺς εἰώθαμεν λέγειν τοὺς αὐτοὺς, καὶ κρήνας τὰς αὐτὰς, καίπερ ἀεὶ τῦ μὲν ἐπιγινομένυ ῥάμματος, τῦ δὲ ἐκρεϊόντος. *Utrum qoad sit idem genus habitantium eandem esse civitatem dicendum sit, qamvis semper alii intereant, alii oriantur? ut & flumina solemus eadem dicere, & fontes eosdem, qamvis semper unda nova superveniat ac defluat.* Plato in *Cratylo p.* 276. *E.* & inde Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 24. Λέγει πῦ Ἡράκλειτος, ὡς πάντα χωρεῖ, καὶ οὐδὲν μένει. καὶ ποταμῷ ῥοῇ ἀπεικάζων τὰ ὄντα, λέγει, ὡς δὶς εἰς τὸν αὐτὸν ποταμὸν οὐκ ἂν ἐμβαίης. *Ait enim Heraclitus fluere omnia, nihilqe manere, rerúmqe ipsarum progressum amnis fluxui comparans, haud fieri posse ingit, ut bis eandem in aqam te mergas.* Plutarchus *natur. qæst.* 2. Τὰ πηγαῖα καὶ ποτάμια ῥάμματα πρόσφαλά ἐστι καὶ νεογενῆ. Ποταμοῖς γὰρ δὶς τοῖς αὐτοῖς οὐκ ἂν ἐμβαίης. ὡς φησὶν Ἡράκλειτος. ἕτερα γὰρ ἐπιῤῥεῖ ὕδατα. *Nam fontium & fluminum aqa semper sunt recentes subinde novis affluentibus: ideóqe ait Heraclitus, bis in eundem fluvium neminem posse descendere.* Et de *fera vindict. pag.* 559. *C.* Ἡ λήσομεν εἰς τὸν Ἡρακλείτειον ἄπαντα πράγματα πολαμὸν ἐμβαλόντες, εἰς ὃν ἔφησε δὶς ἐμβῆναι, τῷ πάντα κινεῖν καὶ ἑτεροιοῦν τὴν φύσιν μεταβάλλουσαν. *Nisi imprudentes velimus omnia in Heracliteum illum injicere fluvium: in qem ille negabat bis posse eundem descendere, natura subinde omnia mutante atqe alterante.* Et ad nostri mentem aptissimè, *lib. de EI Delph. pag.* 392. *B.* Ποταμῷ γὰρ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι δὶς τῷ αὐτῷ, κατ' Ἡράκλειτον. οὐδὲ θνητῆς οὐσίας δὶς ἅψασθαι κατὰ ἕξιν. ἀλλ' ἐξύτηλοι καὶ τάχει μεταβολῆς σκίδνησι καὶ πάλιν συνάγει, πρόσεισι καὶ ἄπεισι. ὅθεν οὐδ' εἰς τὸ εἶναι περαίνει τὸ γιγνόμενον αὐτῆς, &c. *Heraclitus est, non posse qenqam bis in eundem fluvium descendere. Substantiam qoqe caducam bis in eodem statu nemo attinget: sed celeritas mutationum eam dissipat mox, statim collegit rursum. Simul illa existit & interit. Hinc est, ut qod non fit, eo usqe non perducatur,* &c. Seneca *Ep.* 58. *Corpora nostra rapiuntur fluminum more. qicqid vides, currit cum tempore. nihil ex his qæ videmus, manet. Hoc est qod ait Heraclitus.* In idem flumen bis non descendimus. *manet idem fluminis nomen, aqa transmissa est. Hoc in amne manifestius est qàm in homine. Sed nos qoqe non minùs velox cursus prætervehit.* Verùm, ut Aristoteles *metaphys. l.* 3. *c.* 5. Ὁ Κράτυλος Ἡρακλείτῳ ἐπετίμα εἰκόντι, Δὶς τῷ αὐτῷ ποταμῷ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι. αὐτὸς γὰρ ᾤετο, οὐδ' ἅπαξ. *Cratylus Heraclitum, qod bis dixisset in eundem fluvium non esse intrare, reprehendebat: ipse enim existimabat, ne semel qidem.*

Ῥεῦμα βίαιον] *torrens* etiam. atqe ità *l.* 7. §. 19. χειμάῤῥους. Ovidius *remed. l.* 2.

Flumine perpetuo torrens solet altiùs ire.

sed & rapidiùs. unde diverbium familiare, χειμάῤῥῳ ὄντι, *torrentis in morem.* de eis usurpatum, qi ingenti impetu qasi provoluti, omnia secum corripiunt. Seneca pariter, *torrents rapido* tempus assimilat, *de vit. brev. cap.* 9. & Avgustinus *in Psal.* 38. *Torrens rerum fluit. cuncta rapiuntur.* Vide *ad lib.* 2. §. 4.

Ἅμα τι γὰρ ὥφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται] Qod de seminibus qibusdam Theophrastus *de caus. plant. l.* 4. *c.* 7. Ὡς φαίνεται καὶ ἅμα πίπτον ἀλλοιοῦται. *Ut cernitur, simulqe decidit, parte alterâ immutatur.* Et de externis istis Joannes Chrysostomus *tom.* 5. *Orat.* 19. Ποταμίων ῥευμάτων μιμεῖται φύσιν. ὁμοῦ τε φαίνεται καὶ παραλείχει. ὁμοῦ κατέχεται, καὶ ἀποπηδᾷ. *Imitatur naturam fluvialium torrentium. simul ac comparuit, præterlabitur: simul ac habetur, celeriter discedit.* Eleganti similitudine illustrat istud Marcus noster, *l.* 6. §. 15. Ità, non de Marcello tantùm, avt de Cejonio Commodo, ut Adrianus apud Spartianum, avt de Qintillo Clavdii Imperatoris fratre; de omnibus in universum tum personis, tum rebus ipsis, verum est Virgilianum illud, *Æn. l.* 6.

Ostendent terris hunc tantùm fata, nec ultra
Esse sinent. —

Joannes Chrysostomus *in Oziam Orat.* 4. Μὴ ἴσταταί τι τῶν ἀνθρωπίνων, ἀλλ' ὥσπερ τῶν ποταμίων ῥευμάτων μιμεῖται τὸν δρόμον. ὁμῶς τε γὰρ ἐφάνη, καὶ σπιᾶς ἐνωλόεστερον ὑμᾶς καταλιμπάνει. *Nihil rerum humanarum consistit: sed imitatur qasi torrentium fluvialium cursum. simul ac comparuerit, facilius qàm umbra nos deserit.* Et de tempore Basilius Cæsar. *de creat. Orat.* 1. *pag.* 7. *C.* Συμφυὴς ἄρα τῷ κόσμῳ, καὶ τοῖς ἐν αὐτῷ ζώοις τε καὶ φυτοῖς, ἡ τῦ χρόνυ διέξοδος ὑπέστη, ἐπεγομένη ἀεὶ καὶ παραῤῥέουσα, καὶ μηδαμῦ παυομένη τῆ δρόμῳ. ἃ μὲν οὖν τοιοῦτος ὁ χρόνος, ἃ τὸ μὲν παρελθὸν ἠφανίσθη, τὸ δὲ μέλλον ἔτι παρεῖσι, τὸ δὲ παρὸν, περὶ γνωσθῆναι, διαδιδράσκει τὴν αἴσθησιν; τοιαύτη δὲ τις καὶ τῶν γινομένων ἡ φύσις. ἃ αὐξανομένη πάντως, ἢ φθίνοντα, τὸ δὲ ἰδρυμένον καὶ στάσιμον οὐκ ἐπίδηλον ἔχοντα. *Sanè & mundo huic, & iis qa in eo producta sunt animalibus & plantis congener subsistit temporis curriculum, qod semper urgetur ac effluit, nec unqam faciet finem decurrendi. Qid enim? An non ejusmodi est conditio temporis? Qod enim ejus transactum jam est, utique in nihilum abiit: nondum adest qod est affuturum: qin qod adest, prius sensum fugit tuum, qam cognoris adesse. Talis planè est eorum, qa oriuntur, conditio ac genius. Avt enim avgescunt in horam, avt ad corruptelam devergunt. Neqe enim in istis qicqam liqido qeas deprehendere fixum qod sit & stabile.*

Καὶ ἄλλο παραφίρεται, τὸ δὲ ἐνεχθήσεται] *& aliud subsequitur, mox item aliud succedet* Xylander. *aliud succedit, & hoc etiam protinùs disparebit.* Casavbonus. qorum alter qare παραφίρεσθαι istîc verterit *succedere*, alter *subseqi*, cùm in membro præcedente uterqe *præterire* reddiderit, me later. ego malim, *aliud abripitur*, sive *tollitur*, *aliud statim infertur.* Παραφίρεσθαι *abripi.* Lucianus. Ἂν τινα τῦ χειμῶνος ὁ ποταμὸς παραφέρῃ, οἴθεν καὶ τῦτον ἐπὶ κιφαλὴν βακτίζουσα. Plutarchus *de orac. defect. p.* 432. *A.* in hoc ipso argumento. Τῷ χρόνῳ, καθάπερ ῥεύματι, ἕκαστα παραφέρεται. *Tempore fluminis instar omnia abripiente.* indè τὸ παραφέρον εἶναι, *transversum abripi*, *lib.* 1. §. 15. & τὸ τάχος τῆς παραφορᾶς. *qanta cum celeritate abripiantur. lib.* 5. §. 23. Verùm qia non ἐνέγκατο, sed ἐνεχθήσεται in futuro dixerit, ideo ad Marci mentem propiùs exiltimo, ut reddatur, prout ipsa sonant vocabula, & *aliud* qidem qiddam *abripitur*, *illud verò* (qod utiqe priùs abreptum fuerat) *inferetur* denuo. ut in orbem velit res agi; &, qod in motu circulari fit, qæ abierint per vices denuo revertantur & redeant. Vide *ad l.* 2. §. 14. ἀναπλήρωσα & *ad l.* 9. §. 28. ἐγκύκλια.

§. 44.

§. 44. Qodcunqe contingit, tam conſvetum támqe notum eſt, qàm avt roſa vere, avt æſtate fructus. tale qiddam & morbus, & mors, & calumnia, & inſidiæ, & qicqid fatuos homines vel exhilarat, vel contriſtat.

§. 45. Subſeqentia antecedentibus aptè ſemper annectuntur. neqe enim rerum enumeratio ſimplex eſt à ſe invicem diſcretarum, qæ neceſſitate tamen qadam contineantur; ſed rationi conſentanea connexio; & qemadmodum ea qæ in mundo exiſtunt, concinnè admodum certo inter ſe ordine componuntur: ità & qæ fiunt, non ſucceſſionem nudam, ſed admirabilem qandam concinnitatem præ ſe ferunt.

§. 46. Dictum illud Heracliti in memoria ſemper habeatur; *terræ mors eſt, aqam fieri; aqæ mors eſt, aërem fieri; aëris verò, ignem fieri:* & è converſo. illius qoqe meminiſſe profuerit, qi qô via duceret, oblitus eſt.

§. 44. Πᾶν τὸ συμβαῖνον ἔτως [a] σύνηθες καὶ [b] γνώριμον, ὡς τὸ ῥόδον ἐν τῷ ἔαρι, καὶ ὀπώρα ἐν τῷ θέρει. πιᾶτον γὰρ καὶ νόσος, καὶ θάνατος, καὶ βλασφημία, καὶ ἐπιβελὴ, καὶ ὅσα [c] τοῦ μωρὸς ἀφροσύνη ἢ λυπεῖ.

a Sup. §. 32. *l.* 7. §. 1. *l.* 9. §. 14.
b Sup. §. 29. *l.* 7. §. 29. 66. 68.
c *L.* 5. §. 23.

§. 45. [d] Τὰ ἐξῆς ἀεὶ τοῖς παρηγησαμένοις ἀκόλουθα ἐπιγίνεται. ὁ γὰρ οἷον καταλήθμησίς τις ἐστὶν ἀπηρτημένως, καὶ μόνον τὸ καπνηναγκασμένον ἔχεται. ἀλλὰ [e] συνάφεια ἔυλογος. καὶ ὥσπερ [f] συντέτακται συνημμοσμένως τὰ ὄντα, ἔτως τὰ γινόμενα ὁ μὲν ἀδοκήτῳ ψιλεῖ, ἀλλὰ θαυμαστῷ ἵνα ἀκόλουθα ἐμφαίνει.

d Sup. §. 27. 40.
e *L.* 6. §. 10.
f *L.* 5. §. 8. *l.* 7. §. 9.

§. 46. Ἀεὶ τῦ Ἡρακλείτου μεμνῆσθαι. ὅτι ἐκ γῆς θάνατος ὕδωρ γενέσθαι, καὶ ὕδατος θάνατος ἀὴρ γενέσθαι, καὶ ἀέρος πῦρ, καὶ ἔμπαλιν. μεμνῆσθαι δὲ καὶ [h] ὅτι ἐπιλανθανομένῳ ἡμῖν ἡ ὁδὸς ἄγει. καὶ

g *L.* 7. §. 47. *l.* 9. §. 28. *l.* 10. §. 11.
h *L.* 2. §. 7.

ANNOTATIONES.

§. 44. Πᾶν τὸ συμβαῖνον ἔτως σύνηθες καὶ γνώριμον] Vide *ſupra* §. 29, 32. & *infrà* §. 46. Seneca *Epiſt.* 107. *Nihil horum inſolitum, nihil inexpectatum eſt. offendi rebus iſtis tam ridiculum eſt, qàm qeri qòd ſpargaris in publico, avt inqineris in luto.* Uſitata & uſu familiaria jam facta, nec officiunt, nec afficiunt etiam. hinc Ariſtoteles *problem. l.* 1. *q.* 45. Τὰ γὰρ συνήθη, ἐκ̀ί φάρμακα, ἀλλὰ τροφὴ γίνεται. *Solita enim non amplius medicamenta ſunt, ſed pro alimentis recipiuntur.*

§. 45. Συνάφεια ἔυλογος] *Lib.* 6. §. 38. ἐπιτύνδετις, *connexio mutua*, & *l.* 7. §. 9. σύνδεσις ἱερά, *vinculum ſacrum.* Vide *ſuprà* §. 40.

Συντέτακται] Vide *l.* 5. §. 8.

§. 46. Γῆς θάνατος, ὕδωρ γενέσθαι] Inter Heracliti dogmata, apud Laërtium *l.* 9. Τὴν μεταβολὴν ὁδὸν ἄνω κάτω. τόν τε κόσμον γίνεσθαι κατὰ ταύτην. πυκνούμενον γὰρ τὸ πῦρ ἐξυγραίνεσθαι, συνισταμένον τε γίνεσθαι ὕδωρ. πηγνύμενον δὲ τὸ ὕδωρ, εἰς γῆν τρέπεσθαι. πάλιν τε αὐτὴν τὴν γῆν χεῖσθαι, ἐξ ἧς τὸ ὕδωρ γίνεσθαι, &c. *Mutationem viam eſſe ſuprà infràque ducentem, ſecundùm qam fieri mundum arbitratur. Denſatum qippe ignem liqeſcere, conſtantémqe aqam fieri: concretam verò aqam in humum verti, eámqe viam ad inferiora eſſe. Humum ipſam denuo effundi, atqe ex ea fieri humorem*, &c. Qod Ocellus Lucanus *de univerſ. c.* 1. §. 14. Πῦρ μὲν εἰς ἓν συνεχόμενον, ἀέρα ἀπογεννᾷ, ἀὴρ δὲ ὕδωρ, ὕδωρ δὲ γῆν. ἀπὸ γῆς δὲ ἡ αὐτὴ περίοδος τῆς μεταβολῆς, μέχρι πυρὸς, ὅθεν ἤρξατο μεταβάλλειν. *Ignis enim ſi in unum cogatur & denſeſcat aërem, aër aqam, aqa terram producit: à terra viciſſim idem uſqe ad ignem, à qo ceperat mutatio, circuitus agitur.* Plutarchus *de EI Delph.* Οὐ γὰρ μόνον, ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγε, πυρὸς θάνατος, ἀέρι γένεσις; καὶ ἀέρος θάνατος, ὕδατι γένεσις. ἀλλ' ἔτι σαφέστερον ἐπ' αὐτῶν ἴδοις ἄν. *Non enim tantum, ut Heraclitus dicebat, ignis mors aëri eſt ortus, & aëris mors aqa ortus; ſed multò evidentiùs in ipſis hominibus hoc animadvertas.* Vide *ad lib.* 9. §. 21. Eodem pertinent, qæ apud eundem, *de Orac. defect. pag.* 415. *B.* leguntur, iſta; Ὥσπερ ἐκ γῆς ὕδωρ, ἐκ δὲ ὕδατος ἀὴρ, ἐκ δὲ ἀέρος πῦρ γιγνόμενον ὁρᾶται, τῆς ὑσίας ἄνω φερομένης. ἔτως ἐκ μὲν ἀνθρώπων εἰς ἥρωας, ἐκ δὲ ἡρώων εἰς δαίμονας, οἱ βελτίονες ψυχαὶ μεταβολὴν λαμβάνουσιν, &c. *Sicut ex terra aqa, ex aqa aër, ex aëre ignis fieri cernitur, ſurſum ſe efferente naturâ: ſic meliores animas ex humanis in heroicas, ex heroibus in genios mutari*, &c. Idem *de prim. frigid. pag.* 948. *F.* Ἐπεὶ δὲ ἡ φθορὰ μεταβολή τις ἐστὶ τῶν φθειρομένων εἰς τἐναντίον ἐκβαίνων, σκοπῶμεν, εἰ καλῶς εἴρηται τὸ, πυρὸς θάνατος, ἀέρος γένεσις. θήσκει γὰρ τὸ πῦρ, ὥσπερ ζῶον, ἢ βίᾳ σβεννύμενον, ἢ δι' αὐτὸ μαραινόμενον. ἡ μὲν οὖν σβέσις ἐμφανεστέραν ποιεῖ τὴν εἰς ἀέρα μεταβολὴν αὐτοῦ, &c. *Jam quoniam interitus rei mutatio ejus eſt in contrarium, videamus rectène hoc dictum ſit, ignis mortem eſſe ortum aëris. Ignis enim moritur ipſe ſicut animal, vel vi exſtinctus, vel ſuâ ſponte emarceſcens. Exſtinctio autem illuſtriorem facit ejus in aërem transmutationem*, &c. Maximus Tyrius *Diſſert.* 25. Ὁρᾷς τὸ πάθη, ἃ σὺ μὲν καλεῖς φθορὰν, τεκμαιρόμενος τῇ τῶν ἐπιόντων ὁδῷ, ἐγὼ δὲ σωτηρίαν, τεκμαιρόμενος τῇ τῶν διαδυχῇ μελλόντων. μεταβολὴν ὁρᾷς σωμάτων καὶ γενέσεις, ἀλλαγὴν ὁδῶν ἄνω καὶ κάτω, καλὰ τὸν Ἡράκλειτον. καὶ ἄνδρὶς ἂν ζῶντας μὲν τὸν ἐκείνων βίον, (θάνατον legendum ex ſeqentibus liqet) ἀποθνήσκοντας δὲ τὴν ἐκείνων ζωήν. ζῇ πῦρ τῆς γῆς θάνατον, καὶ ἀὴρ ζῇ τὸν πυρὸς θάνατον. ὕδωρ ζῇ τὸν ἀέρος θάνατον, γῆ τὸν ὕδατος. διαδοχὴν ὁρᾷς βίων, καὶ μεταβολὴν σωμάτων, καινουργίαν τῦ ὅλου. *Eas autem affectiones corruptionem tu vocas, qia ea qæ intereunt reſpicis: ego conſervationem, qi ea qæ ſuccedent iis & ſeqentur. Vides mutationem corporum, novaſqe generationes, qæ nihil aliud ſunt, qam qedam, ut Heraclitus dicebat, ſurſumqe currens ſemita. Ut alius alterius vivas vitam, alius alterius vitâ moriatur. Ex interitu terra ignis oritur: ex ignis interitu oritur aër: ex aëris interitu aqa oritur: ex aqa interitu oritur terra. Vides ſucceſſiones vitarum, vides commutationem corporum, qa mutationem toti inducunt & univerſo.* Verùm apud Clementem Alexandrinum *Strom. l.* 6. *pag.* 624. *D.* ſeciùs pavlò, ſive Heracliti iſta, ſive ejuſdem iiſdem propinqa, leguntur; Ψυχῆτιν θάνατος, ὕδωρ γενέσθαι. ὕδατι δὲ θάνατος, γῆν γενέσθαι. ἐκ γῆς δὲ ὕδωρ γίνεται, ἐξ ὕδατος δὲ ψυχή. *Animabus mors eſt, aqam fieri: aqæ autem mors eſt fieri terram: ex terra autem fit aqa, ex aqa vero anima.* Qorum priora & Philo refert, multiſqe explicat *lib. de mundi immortal. pag.* 958. *A.* ubi & ψυχὴν pro *aëre* accepiſſe monet Heraclitum; *mortiſqe* nomine μεταβολὴν, non ἀναίρεσιν deſignâſſe. Inter alia, qibus iſta enarrat, Τὰ στοιχεῖα, inqit, τῷ κόσμῳ ταῖς εἰς ἄλληλα μεταβολαῖς, τὸ παραδοξόταλον, θήσκειν δοκοῦντα ἀπαθανατίζεται, δολιχεύοντα ἀεὶ, (διαυλοδρομοῦντα melius dixiſſet, prout & alibi locutus eſt) καὶ τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἄνω καὶ κάτω συνεχῶς ἀμείβοντα. ἡ μὲν προσάντης ὁδὸς ἀπὸ γῆς ἀρχῆται. τηκομένη γὰρ εἰς ὕδωρ μεταλαμβάνει τὴν μεταβολήν. τὸ δὲ ὕδωρ ἐξαμιζόμενον εἰς ἀέρα, ὁ δ' ἀὴρ λεπτυνόμενος εἰς πῦρ. ἡ δὲ καλάντης ἀπὸ κεφαλῆς, συνίζουσα μὲν πυρὸς κατὰ τὴν σβέσιν εἰς ἀέρα. συνίζουσα δ', ὁπόταν συνθλίβοιτο, εἰς ὕδωρ ἀέρος. ὕδατος δὲ τὴν πολλὴν ἀνάχυσιν καλὰ τὴν εἰς γῆν πυκνωμένην μεταβολήν. *Elementa mundi viciſſim ſibi ſuccedentia mutantur, & qod diceres incredibile, dum mori videntur, reddunturimmortalia, iterum atqe iterum metiendo idem ſtadium, & ſurſum atqe deorſum per eandem viam curſitando continuè. A terra enim acclivis via incipit, qa liqeſcens in aqam mutatur, aqa porro evaporat in aërem, aër in ignem extenuatur. At declivis altera deorſum tendit à capite, igne per exſtinctionem ſubſidente in aërem, aëre verò in aqam ſe denſante, aqeo qoqe liqore in terram craſſeſcente.* De eodem videri poterit & R. Moſes Maimonides *de fundamentis legis cap.* 4. §. 10, 11. Heraclitum autem vult Clemens *Strom.* 6. *pag.* 624. *C.* hæc ab Orpheo ſumpſiſſe, qi Heraclito prior cecinerit;

Ἔστιν ὕδωρ ψυχῇ, θάνατος δ' ὑδάτεσσιν ἀμοιβή.
Ἐκ δ' ὕδατος γαῖη, τὸ δὲ ἐκ γαίης πάλιν ὕδωρ.
Ἐκ τῦ δὲ ψυχὴ ὅλον αἰθέρα ἀλλάσσουσα.
Lympha anima eſt, ſed mors eſt commutatio lymphis:
Ex lympha tellus, lympha ex tellure creatur:
Ex illo autem anima eſt, integrum qa aëra mutat.

Qibus ſubnecti non indigna, qæ ex Heraclitu ejuſdem ſententiâ etiam Plutarchus *ad Apollon. p.* 106. *E.* habet. Ἡ φησιν Ἡράκλειτος, Ταυτόν ἐστιν ζῶν καὶ τεθνηκὸς, καὶ τὸ ἐγρηγορὸς καὶ τὸ καθεῦδον, καὶ νέον καὶ γηραιόν. τάδε γὰρ μεταπεσόντα, ἐκεῖνά ἐστι, κἀκεῖνα πάλιν μεταπεσόντα, ταῦτα. *Cùm, ut ait Heraclitus, idem ſit vivum ac mortuum, vigilans & dormiens, adoleſcens & decrepitum: qia hæc in illa viciſſim mutentur.* Vide *ad lib.* 2. §. 3. & *lib.* 5. §. 8. & *lib.* 8. §. 18. & *lib.* 10. §. 19.

Καὶ τῷ ἐπιλανθανομένῳ ἡμῖν ἡ ὁδὸς ἄγει] Videtur vel ad hiſtoricum aliqid, vel ad dictum aliqod proverbiale reſpexiſſe, de homine ignaro, qò via, qam inſiſtit, ducat. Accommodari poteſt, vel ad eos, qi nullo certo vitæ actionúmqe fine propoſito ſibi, temerè huc illuc divagantur. qemadmodum Seneca *Epiſt.* 71. *Ignoranti qem portum petat, nullus ſuus ventus eſt.* Vide *l.* 2. §. 16. Vel ad eos etiam qi ad bonum aliqod tendere ſeſe opinantur, cùm ad exitium ſuum properiter eant. qalis fatuus ille, qem depingit rex ſapientiſſimus, *Parœm. c.* 7. *v.* 22. *qi mœcham ſeqitur, tanqam bos, qi ad mactationem abit, aut tanqam ſtultus, qi ad cippum ducitur, vel tanqam avis, qa ad laqeum feſtinat; neſcius vitam ſuam peti.* Vide & *l.* 6. §. 20. τὸν ἀγνοοῦντα ὁδόν. Suboritur tamen iſta penſiculatiùs recogitanti ſuſpicio, locum havd eſſe ſatis integrum, & Heracliteum etiam iſtic, qomodo & in ſeqentibus, dictum aliqod qaſi δαιμο-

λοδι-

καὶ, ὅπ ᾧ μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι, τούτῳ διαφέροντες). καὶ [a] οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνε) καὶ ὅλως [b] ὰ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν, καὶ λέγειν, καὶ γὰρ τότε δοκεῖμεν ποιεῖν καὶ λέγειν. καὶ, * ὅπι ὰ δεῖ * παῖδας τοκέων, ὧν τοῦτ' ἔστι, καὶ ψιλὸν, καθόλα παραλήφαμεν.

a Sup. §. 29. l. 12. §. 1.
b L. 6. §. 1.
* ὅτι δ. π. τ. [μεμνῆσθαι] ὰ κ. ψ. τοιέστι, κ. π. Sal. ὅ. ὰ δ. ὡς π. τ. κ. ψ. κ. τοκ. π. f.
* πυθαγορείως [μιμεῖσθαι] Boot.

qódqe plerique à ratione illa diſſentiunt, qâ cùm vel maximè converſantur jugiter, qâqe univerſa adminiſtrantur, & peregrina eis videntur, qibus qotidie occurrunt. item nihil tanqam per ſomnum agendum, dicendúmve. ſiqidem dormientes qoqe multa agere, & dicere videmur. ſed nec puerorum inſtar qicqam agendum, hoc eſt, ex mera traditionis ratione, qia à parentibus ſic accepimus.

§. 47.

ANNOTATIONES.

λοδακτίζεσθαι, *digito monſtrari*, ejuſmodi fortean, qale de via A ſurſum deorſumqe ferente ſuperiùs allatum eſt.

Ὧ, μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι, τούτῳ διαφέροντας] Nec hæc abſcedunt longè ab Heracliti illis, qæ Sextus Empiricus habet *adv. Logic. l. 1. c. 2.* Δεῖ ἕπεσθαι τῷ ξυνῷ. τοῦ λόγου δὲ ἐόντος ξυνοῦ, ζώουσιν οἱ πολλοὶ, ὡς ἰδίαν ἔχοντες φρόνησιν. ἡ δ' ἐστὶν οὐκ ἄλλό τι, ἀλλ' ἐξήγησις τοῦ τρόπου τῆς τοῦ παντὸς διοικήσεως. διὸ καθ' ὅ, τι ἂν αὐτοῦ τῆς μνήμης κοινωνήσωμεν, ἀληθεύομεν. ἃ δὲ ἂν ἰδιάσωμεν, ψευδόμεθα. *Qamobrem oportet ſeqi eam qæ eſt communis. Simul enim eſt communis. Qum ſimul autem ſit communis ratio, vivunt multi tanqam propriam habentes prudentiam. Illa autem nihil aliud eſt qam expoſitio modi adminiſtrandæ univerſitatis. Qamobrem in eo, in qo fuerimus participes ejus memoriæ, verum dicimus: in qibus autem privatim ac ſeparatim agimus, falſum.* A ratione prima ac ſuprema, cujus numine reguntur, diſcrepant & diſſentiunt, ſive cum eadem litigant, dum privatas rationes, ab univerſali & communi illa diverſas, perperam aſſectantur.

Οἷς καθ' ἡμέραν ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνεται] qod *l. 12. §. 1.* dixit, θαυμάζων, ὡς ἀπροσδόκητα, τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα. *tanqam peregrina & inuſitata habent ea, qæ qotidiè ſolent occurrere.* ideò eis offenduntur, primæqe caviliæ de illis litem intendunt. Hoc eſt fortaſſe Heracliti illud apud Clementem *Strom. l. 2. pag. 362. A.* Οὐ γὰρ φρονέουσι τοιαῦτα πολλοὶ, ὁκόσοι ἐγκυρσέουσιν. *Non enim hæc multi percipiunt, qi in ea incidunt.* præſertim, ſi ὁκόσοις legas; qod & rectum exiſtimem. Vide *ſuprà §. 29. & §. 44. & l. 8. §. 15.* Seneca *Epiſt. 107. Id agendum eſt, neqe nobis inopinatum ſit: & qia omnia novitate graviora ſunt, hæc cogitatio aſſidua præſtabit, ut nulli ſis malo tyro.* Et mox; *Nihil miremur eorum, ad qæ nati ſumus: qæ ideò nulli qerenda, qia paria ſunt omnibus.* Idem *Epiſt. 91. Inexpectata plus aggravant. novitas adjicit calamitatibus pondus. nec qiſqam mortalium non magis, qod etiam miratus eſt, doluit. ideo nobis nihil improviſum eſſe debet, in omnia præmittendus eſt animus: cogitandúmqe, non qicqid ſolet, ſed qicqid poteſt fieri. tota ante oculos ſortis humanæ conditio ponatur: nec qantum freqenter evenit, ſed qantum plurimùm poteſt evenire, præſumamus animo, ſi nolumus opprimi, nec ullis inuſitatis, velut novis, obſtupefieri. in plenum cogitanda fortuna eſt.* Idem *ad Marc. c. 9. Unde tanta nobis pertinacia in deploratione noſtri? qod nihil nobis mali, anteqam eveniat proponimus, ſed ut immunes ipſi, & aliis pacatius ingreſſi iter, alienis non admonemur caſibus, illos eſſe communes. tot præter domum noſtram ducuntur exeqiæ: de morte non cogitamus. tot acerba funera: nos togam noſtrorum infantium, nos militiam, & paterna hæreditatis ſucceſſionem animo agitamus. tot divitum ſubita paupertas in oculos incidit: & nobis nunqam in mentem venit, noſtras qoqe opes æqe in lubrico poſitas. qis unqam res ſuas, tanqam perituras, adſpexit? qis unqam noſtrum de exilio, de egeſtate, de luctu cogitare avſus eſt? qis non, ſi admoneatur ut de iſtis, ut ſuis, cogitet,* (ità lego ex Scholiis MS.) *tanqam dirum omen reſpuat, & in capita inimicorum, aut ipſius intempeſtivi monitoris, abire illa jubeat? neceſſe eſt itaqe magis coruamus, qi quaſi ex inopinato ferimur. Non putavi futurum. Qicqam tu putas non futurum, qod multis ſcis poſſe fieri, qod multis vides eveniſſe?*

Cuivis poteſt accidere, qod cuiqam poteſt.

Ille amiſit liberos: & tu amittere potes. ille damnatus eſt: & tua innocentia ſub ictu eſt. hic nos error decipit, hic effæminat, dum patimur, qæ nunqam pati nos poſſe prævidimus.

Ὥσπερ καθεύδοντας] ,hoc eſt, qod Ariſtocles *de philoſoph. l. 8.* apud Euſebium *præpar. lib. 14. c. 18.* Καθάπερ ἐν ὕπνῳ, ζῇν εἰκῇ καὶ ἐμπλήκλως. *Niſi ut ſic tanqam in ſomno, temerè ſtolidèqe vivamus.* Imò qod Heraclitus etiam, qem & iſtic forſan Marcus in animo habuit, apud Sextum loco ſuperiùs memorato; Τὸς δὲ ἄλλους ἀνθρώπους λανθάνει, ὁκόσα ἐγερθέντες ποιοῦσιν, ὅκως περ ὁκόσα εὕδοντες, ἐπιλανθάνονται. *Alias autem latent homines qacunqe faciunt experrecti, qomodo etiam oblivisciuntur qacunqe faciunt dormientes.* Seneca *de provid. cap. 5. Languida ingenia, & in ſomnum itura,' vel in vigiliam ſomno ſimillimam.* Lucretius *l. 3.*

Qi ſomno partem majorem conteris ævi,
Et vigilans ſtertis, nec ſomnia cernere ceſſas,
Atqe animi incerto fluitans errore vagaris.

Itaqe non incommodè prorſus Xylander hìc: *vult perficiendum ſtrenuè, qod recto conſilio agendum ſuſceperimus; neqe in medio actu deſiſtendum aut titubandum. nam in ſomnis ſæpe imaginamur nobis aliqid agere, nihil tamen efficimus.* Homerus Iliad. χ. v. 199.

Ὡς δ' ἐν ὀνείρῳ οὐ δύναται φεύγοντα διώκειν,
Οὐδ' ἄρ' ὃ τὸν δύναται ὑποφεύγειν, οὐδ' ὃ διώκειν.
Ὡς ὃ τὸν οὐ δύναται μάρψαι ποσὶν, οὐδ' ὃς ἀλύξαι.
Qemadmodum in ſomno non poteſt fugientem inſeqi,
Neqe hic hunc poteſt fugere, neqe is inſeqi:
Sic hic illum non poterat aſſeqi pedibus, neqe ille effugere.

Oppianus *piſcat. l. 2.* de torpedine:

Οἷον δ' ὀρφναίοισιν ἐν εἰδώλοῖσιν ὀνείρου
Ἀνδρὸς ἀτυζομένοιο, καὶ ἱεμένοιο φίεσθαι
Θρῴσκει μὲν κραδίη, τὰ δὲ γύνατα παλλομένοιο
Ἀσειμφὴς ἅτε δεσμὸς ἐπειγομένοιο βαρύνει.
Τοίην γειοπέδην τεχνάζεται ἰχθύσι νάρκη.
Qaliter autem obſcuris in ſimulacris ſomniorum
Viri dolentis & cupientis fugere,
Salit qidem cor. genua vero perculſi
Firmum qaſi vinculum feſtinantiſqe gravat:
Talem compedem fabricatur piſcibus torpedo.

Maro *Æneid. l. 12. v. 908.*

Ac velut in ſomnis, oculos ubi languida preſſit
Nocte qies, neqicqam avidos extendere curſus
Velle videmur: & in mediis conatibus ægri
Succidimus. non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox, aut verba ſequuntur.

C Vide Plutarchum *ad Præfect. indoct.*

Ὅτι δ' δεῖ παῖδας τοκέων, ὧν τοῦτ' ἔστι, καλὸ ψιλὸν, καθότι παρειλήφαμεν] Locus inſigniter depravatus, cujuſqe medicinam penè deſperat peritiſſimus omnium, qos ego nòrim, iſtorum ſanandi artifex: clariſſimum Salmaſium, etiamſi nullus nominarem, qem velle deberem, agnoſcent mecum, qi in ſtudiis iſtis exercitati fuerint, ni ærugo mera candorem illis omnem exederit. Tentavit tamen is medelam dare, partim loco ſuo emota, qædam reſtituendo, partim ſupplendo, qod excidiſſe viſum, & in proximè præcedentibus havd ſemel occurrit, τὸ μεμνῆσθαι. ut ſic legatur, καὶ ὅτι δεῖ παῖδας τοκέων μεμνῆσθαι, ὰ κατὰ ψιλὸν, τοιέστι, καθότι παρειλήφαμεν. Senſuſqe ſit, *Oportere pueros parentum meminiſſe, non ſimpliciter qidem, hoc eſt, qatenus vulgò nobis præcipitur.* nimirum parentum memoria hæc nobis debet ineſſe eo fine, ut ſciamus, qomodo illi ex hac vita abierunt, ità etiam nobis abeundum; avt aliqid ſimile. Cæterùm tentandi & nobis poſt Machaonem qoqe venia, ſpero, condonabitur. Qid ſi ergo ſic reſtituere velimus? ὅτι ὰ δεῖ [ὥσπερ] παῖδας, τοιέστι, κατὰ ψιλὸν, καθότι τῶν τοκέων παρειλήφαμεν. *non oportere nos agere puerorum inſtar, hoc eſt, merè nudeqe,* abſqe juſto diligentiqe examine; *juxta illud,* qicqid tandem fuerit, *qod à parentibus noſtris accepimus.* ut κατὰ ψιλὸν idem hìc Marco valeat, qod κατὰ ψιλὴν πίστιν καὶ ἄλογον Origeni *adv. Celſ. l. 1.* Velitqe rejici τὴν ματαίαν ἀναφερομὴν τὴν πατροπαράδοτον, *vanam conſervationem à patribus datam,* ut Petrus loqitur, *Epiſt. 1. c. 1. v. 18.* Occurrit itaqe exceptioni illi, qam benè monentibus rectioráqe monſtrantibus opponere ſolet vulgus hominum; Faciemus prout fecere majores noſtri, & prout ab eiſdem nos accepimus. Sic enim Judæi idololatræ, Jerem. *c. 44. v. 17.* Sic Pontificii, non minùs etiam qàm illi eodem crimine innexi. Sic ethnici, primis Chriſtiani nominis temporibus, apud Clementem in *hortator.* Ἀλλ' ἐκ πατέρων, φασι, παραδεδομένον ἡμῖν ἔθος ἀναιρήσειν οὐκ ἔνλογον. *Mores, inqit, à patribus nobis traditos ſubvertere non eſt*
F *honeſtum.* Symmachus *l. 10. Epiſt. 43. Sed majorum ſervandus eſt ritus.* Et Tibullus *l. 2. eleg. 1.*

— *fruges luſtramus & agros,*
Ritus ut à priſco traditus extat avo.

qibus regeri qid poſſit, conſulantur Clemens *ibidem* & Ambroſius *Epiſt 31.* qâ Symmacho reſpondet: nam tranſcribere nimis prolixum fuerit. Optimè Juſtinus *Apolog. 2. p. 53.* Τὸς κατὰ ἀλήθειαν εὐσεβεῖς καὶ φιλοσόφους μόνον τιμᾶν καὶ σέβεσθαι ὁ λόγος ὑπαγορέυει, παρεμμένειν δόξαις παλαιῶν ἐξακολουθεῖν, ἂν φαῦλαι ὦσιν. *Qi verè pii & philoſophi ſunt, eos ſolam veritatem in pretio habere & colere debere ratio dictat: veterum*
G *opinionibus, ſi prava ſint, inſiſtere detrectantes.* Rectéqe Theodoretus *therapevt. l. 1. Tom. IV. p. 477. D.* Ἀνδρῶν δὲ γε σωφρονούντων ἴδιον, μὴ προλήψει ἀγαλέεσθαι, μηδὲ ἕπεσθαι προσδεδόσθαι παλαιόις, ἀλλὰ ζητεῖν τἀληθὲς, καὶ τὸ χρήσιμον πανταχόθεν ξυλλέγειν. *Proprium eſt autem prudentium virorum præſumptioni non ſervire, nec patriis moribus alligari, ſed veritatem qærere, & qod utile eſt undecunqe colligere.* qi & Socratis illud Critoni dictum ſubjungit; Ὡς ἐγὼ, ὃ μόνον νῦν, ἀλλὰ καὶ ἀεὶ τοιοῦτος, οἷος τῶν ἐμῶν ὑδενὶ ἄλλῳ πείθεσθαι, ἢ τῷ λόγῳ, ὃς ἂν μοι λογιζομένῳ βέλτιστος φαίνεται. *Ego autem non modo nunc, ſed ſemper talis eſſe percupio, qi nulli meorum magis parendum eſſe qàm rationi exiſtimem, qa conſultanti mihi optima videatur.*

§. 47. Qemadmodum si Deorum qis prædiceret tibi, avt cras, avt summum perendiè, moriturum te, havd in magno poneres, nisi animi essès abjectissimi, perendiè potiùs qàm crastino mori. qantulum enim interesset? pari modo nec magni qicqam existimes, ad millesimum annum potiùs, qàm ad crastinum diem.

§. 48. Crebrò apud te reputa, qot medici sint mortui, qi super decumbentes, tanqam conclamatos jam, supercilia contraxerint: qot mathematici, qi aliorum fata, qasi magnum qid esset id posse, prædixerint: qot philosophi, postqam de morte & immortalitate tam multa disseruissent: qot strenui bellatores, cùm multos trucidâssent: quot tyranni, postqam vitæ necisque

§. 47. Ὥσπερ εἴ τίς σοι θεῶν εἶπεν, [a] ὅτι ἄυριον τεθνήξῃ, ἢ πάντως εἰς τρίτην, οὐκ ἔτ' ἂν παρὰ μέγα ἐποίεις, τὸ εἰς τρίτην μᾶλλον, ἢ ἄυριον, εἴ γε μὴ ἐσχάτως ἀγεννὴς εἶ. [b] πόσον γάρ ἐστι τὸ μεταξύ; ὕτως [c] καὶ τὸ εἰς πολλοστὸν ἔτος μᾶλλον, ἢ ἄυριον, μηδὲν μέγα εἶναι νόμιζε. [a] L. 10. §. 8. [b] Inf. §. 50. [c] L. 5. §. 24.

§. 48. Ἐννοεῖν συνεχῶς. [d] πόσοι μὲν ἰατροὶ ἐπιθανόντες, πολλάκις τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀρρώστων συνάσαντες. [e] πόσοι δὲ μαθηματικοὶ, ἄλλων θανάτους, ὡς τι μέγα προφητεύοντες. [f] πόσοι δὲ φιλόσοφοι, περὶ θανάτου ἢ ἀθανασίας μυρία διαλεγόμενοι. [g] πόσοι δὲ ἀρχηγέται, πολλὰς ἐπιβεβηκότες. πόσοι δὲ τύραννοι, ἐξουσίας ψυχῶν μετὰ δεινῆς φρυα- [d] L. 3. §. 3. [e] L. 6. §. 45. [f] L. 7. §. 19. l. 8. §. 25. [g] L. 3. §. 3.

ANNOTATIONES.

tur. Illud interim adjicere lubet, horsum etiam spectare videri, qod apud Plutarchum toties repetitum ex Heraclitidictis occurrit *de poet. leg. regul.* 10. & *de audiend. pag.* 41. *A.* Βλακὸς ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐπιδοῆσθαι φιλεῖ. *Stultus qovis verbo percellitur.* monet enim, inqit Plutarchus μὴ παντὶ λόγῳ πλάγιον, ὥσπερ πνεύματι, παραδιδόναι ἑαυτὸν, ἀλλ' ἀπαυθᾶν καὶ ἀντρέπεσθαι, καὶ πολλὰ διακρίνασθαι τῶν οὐκ ἀληθῶς, ἢ ὠφελίμως λεγομένων. *Se cujvis orationi tanqam vento obliqè impellendum exhibere; sed obviam ire & obsistere, & multa neqe verè, neqe utiliter dicta repudiare.* ut sit idem cum Solomonis illo, *Paræm. c.* 14. *v.* 15. *Fatuus credit omni verbo.* Sive verum, sive falsum; sive utile, sive noxium. Piscator. vel etiam, *omni rei.* ut Junius. Qum *nihil magis præstandum* sit, (ut Seneca *de beat. cap.* 1.) *qàm ne pecorum ritu sequamur antecedentium gregem, pergentes, non qà eundum est, sed qà itur. nec ulla res nos majoribus malis implicet, qam qòd ad rumorem componimur; optima rati ea, qæ magno assensu recepta sunt; qorúmqe exempla nobis multa; nec ad rationem, sed ad similitudinem vivimus. Ità, qod in strage hominum magna evenit, cùm ipse se populus premit, nemo ità cadit, ut non alium in se attrahat: primi exitio sequentibus sunt. hoc in omni vita accidere videas licet. Nemo sibi tantùm errat; sed alii erroris caussa & avtor est. nocet enim applicari antecedentibus: & dum unusqisqe mavult credere, qàm judicare; nunqam de vita judicatur, semper creditur; versatqe nos & præcipitat traditus per manus error; alienisqe perimus exemplis.* hoc est, κατὰ ψιλὸν, καθότι καλειλήφαμεν, ποιεῖν τε καὶ πιστεύειν. Cæterùm Marci mentem an attigerimus, aliorum esto judicium. De sensu idem censet eruditissimus D. Bootius. Verùm is pro παῖδας τοκέων, legit Πυθαγορείων, vel potiùs Πυθαγορείους, ut sit Πυθαγορείους μιμεῖσθαι, qibus solenne fuit illud, Αὐτὸς ἔφα. *Ipse dixit.* qod probarem pronus, nisi à scriptura vulgata recederet longiùs, & mutatione leviori negotium confici posse videatur. Cæterùm de Platone pariter Aristides *apolog. [pro qatuorviris Tom.* III. *p.* 476. Εἴ τις τῇ Πλάτωνος δόξῃ περὶ πάντων ἰσχυρίζοιτο, *Qod si qis avctoritate Platonis in singulis nitatur.* πῶς οὐχὶ ληρήσει, μὴ προσεξετάζων, εἴ τι καὶ κατ' ἐξουσίαν λέγοι, ἀλλ' ὥσπερ παῖς, ἀρκεῖν τοῦθ' ὑπολαμβάνων, ὅτι φαίη Πλάτων. *Nonne nugabitur, qippe qi non consideret, si qid liberius dictum sit, verùm instar pueri, qidqid Plato dixerit, id pro vero habeat?* Marci mentem planè expressit.

§. 47. Ἄυριον τεθνήξῃ, ἢ πάντως εἰς τρίτην] *cras, avt summum perendie moriturum te.* Cicero *ad Attic. l.* 12. *Epist.* 43. *Scies fortasse cras, summum perendiè.* Socrati par ferè monitum divinitùs datum refert Laërtius *l.* 2. qum enim in somnis qidam visus est illi dixisse ex *Iliad.* I. *v.* 363. illud.

Ἤματί κεν τριτάτῳ Φθίην ἐρίβωλον ἱκοίο.
Die sanè tertio Phthiam glebosam pervenero.

conjecit indè *perendiè moriturum se.* εἰς τρίτην, inqit, ἀποθανούμενον. conjecturæ rationem, eâ qam Erasmus dedit, probabiliorem è Nannio *miscel l.* 8. *c.* 36. & Casaybono *ad* Laërtium petas licet.

Οὐκ ἐπ' ἀνθρὰ μέγα ἐποίεις] Seneca *Epist.* 93. *Nunqid feliciorem judicas eum, qi summo die muneris, qam eum qi medio occiditur? nunqid aliqem esse tam cupidum vitæ putas, ut jugulari in spoliario, qàm in arena malit? non majore spatio alter alterum præcedimus. mors per omnes it: qi occidit, consequitur occisum. minimum est de qo sollicitissimè agitur. qid autem ad rem pertinet, qamdiu vites, qod vitare non possis?* Et *qæst. nat. l.* 2. *c.* 59. *Omnes reservamur ad mortem. totum hunc qem vides populum, qousqe cogitas esse? citò natura revocabit & condet. nec de re, sed de die qæritur. eodem citius tardiùsve veniendum est. qid ergo? non tibi timidissimus omnium videtur, & insipientissimus, qi magno ambitu rogat moram mortis? nonne contemneres eum, qi inter perituros constitutus, beneficii loco peteret, ut ultimus cervicem præberet? idem facimus. in omnes constitutum est capitale supplicium. magno æstimamus tardius mori. Qid porrò prodest pavcos dies avt annos lucrifacere? Qid tanqam magno detrimento times? nemo multum ex stillici-*

dio potest perdere. Idem *Epist.* 37. & 70. Apud Platonem in *Phædon. pag.* 86. *D.* Socrates de eis, qi venenum havsturi, moram aliqam ac dilationem expetebant; Εἰκότως τοῦτο ποιοῦσι. κερδανεῖν γὰρ οἴονται, ᾧ ἔγωγε εἰκότως ἃ ποιοῦσι. οὐδὲν γὰρ ὄιμαι κερδαίνειν, ὀλίγον ὕστερον πιὼν, ἄλλο γε ἢ γέλωτα ὀφλήσειν παρ' ἐμαυτῷ, γλιχόμενος τοῦ ζῆν, ᾧ φειδόμενος οὐδενὸς ἔτι ἐνόντος. *Meritò illi ista faciunt, putant enim lucrari. Atqi ego meritò non faciam. Nihil enim me lucraturum spero, si paulò posterius venenum bibam, nisi ut mihi ipse sim ridiculus, tanqam vitæ cupidus, atqe parcus ejus rei servator, cujus nihil jam amplius mihi adest.* At contrà Micyllus apud Lucianum in *Cataplo pag.* 432. Οὐ πάνυ με ἡ τοῦ Κύκλωπος ἐκείνη ἐυφραίνει δωρεὰ, τὸ ὑπισχνεῖσθαι, ὅτι πύματον ἐγὼ τὸν οὖτιν κατέδομαι. ἂν τε γὰρ πρῶτον, ἄντε πύματον, οἱ αὐτοὶ ὀδόντες περιμένουσιν. *Non admodum me delectat munus illud Cyclopis, qum pollicetur se postremum Utim voraturum: nam sive primum, sive postremum, iidem me dentes manent.* Epictetus *l.* 2. *c.* 1. Τί οὖν ἀγωνιᾷς, εἰ νῦν; εἰ γὰρ μὴ νῦν, ὕστερον. *Qid ergò ægrè fers, si nunc? nam si nunc non, post.* Vide *l.* 6. §. 10.

Τὸ εἰς πολλοστὸν ἔτος μᾶλλον ἢ ἄυριον, μηδὲν μέγα] Vide *l.* 10. §. 8. & *suprà* §. 15. Plutarchus *de sera vindict. pag.* 554. *D.* Ἐπεὶ τοῖς γε θεοῖς πᾶν ἀνθρωπίνης βίου διάστημα, τὸ μηδὲν ἐστι, καὶ τὸ νῦν, ἀλλὰ μὴ πρὸ ἑτῶν τριάκοντα, τοιοῦτόν ἐστιν, οἷον τὸ δείλης, ἀλλὰ μὴ πρωΐ, σχεδὸν ἢ κρεμαννύναι τὸν ποινήτην. *Nam Diis qidem omne humanæ vitæ spatium pro nihilo est: & qod nunc, non ante triginta annos, tale est, atqe hoc, qod non mane, sed vesperi cruciatur, avt suspenditur sceleratus.* Et Zosimus *hist. lib.* 2. *cap.* 37. Πᾶς χρόνος τῷ θείῳ βραχὺς ἀείτε ὄντι καὶ ἰσομάρῳ. *Omne tempus Deo breve est, qi semper & existit & erit.*

§. 48. Πόσοι μὲν ἰατροὶ] Vide *l.* 3. §. 3. & *lib.* 6. §. 45. & *lib.* 7. §. 19. & *lib.* 8. §. 25. Lucretius *l.* 3. *n.* 1037.

Hoc etiam tibi tute interdum dicere possis:
Lumina sis oculis etiam bonus Ancu' reliqis,
Qi melior multis, qàm tu, fuit, improbe, rebus.
Inde alii multi reges, rerumqe potentes
Occiderunt, magnis qi gentibus imperitárunt.
Ille qoqe ipse, viam qi qondam per mare magnum
Stravit, iterqe dedit legionibus ire per altum,
Ac pedibus salsas docuit super ire lacunas;
Et contempsit aqis insultans murmura ponti,
Lumine adempto, animam moribundo corpore fudit.
Scipiades, belli fulmen, Carthaginis horror,
Ossa dedit terræ, proinde ac famul' infimus esset.
Adde Heliconiadum comites: qorum unus Homerus
Sceptra potitus, eâdem aliis sopitu' qiete est.
Deniqe Democritum, postqam matura vetustas
Admonuit memorem motus languescere mentis,
Spote suâ leto caput obvius obtulit ipse.
Ipse Epicurus obit, decurso lumine vitæ,
Qi genus humanum ingenio superavit, & omnes
Præstrinxit, stellas exortus ut æthereus Sol.

Lucretium, Epicureum hæc loqi memineris. Illud interim ἐς ἐν παρόδῳ notetur, allusisse videri primoribus hisce verbis ad Achillis verba illa apud Poetarum principem *Iliad.* φ'. *v.* 107. qæ & Callisthenem sibi occinere solitum, ubi Alexandri animum abs se alienatum senserat, qò adversùs mortis metum mentem sibi obfirmaret, avtor est in *Alex.* Plutarchus,

Κάτθανε καὶ Πάτροκλος, ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων.
Occubuit & Patroclus, qi te multò præstantior.

Τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀρρώστων συνάσαντες] contractis scilicet in tristitiæ gravitatisque indicium supercilibus, morti propinqos significare volebant ægrotos & pro conclamatis jam habendos.

Ἐξουσίας ψυχῶν] qia nimirum jus habent vitæ & necis. Hinc fastuosum illud Pilati Joannis *Evang. c.* 19. *v.* 10. Ἐμοὶ δὲ λαλεῖς; οὐκ οἶδας, ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε; *Mihi non loqeris? nescis me potestatem habere crucifigendi te?* At Diogenes Perdiccæ mortem, ni ad se accederet, minitanti, οὐδὲν μέγα.

φρυάγματος, ὡς ἀθάνατοι, κεχρημένοι. πόσαι δὲ πόλεις | poteſtatem, tanqam extra mortis aleam poſiti, diro cum faſtu exercuerant: qot etiam urbes,

ANNOTATIONES.

καὶ γὰρ κάνθαρις ἢ φαλάγγιον τοῦτ' ἂν πράξειεν. *Nihil*, inqit, *hoc magni, cum cantharis & phalangium, muſca & aranea, idem poſſint.* Laërtius *l.* 6. Theodorus pariter Cyrenæus Lyſimacho idem interminato, *Enimvero magnifica res tibi contigit, qia cantharidis vim aſſecutus es.* Refert Cicero *Tuſcul. l.* 5. & Valerius Maximus *l.* 6. *c.* 2. Vel, ut Seneca, *de tranqill. c.* 14. *Habes, cur tibi placeas: hemina ſanguinis in tua poteſtate eſt.*

Ὡς ἀθάνατοι] At Anaxagoras, renunciato morti addictum ſe à ſuis, Ἀρα κἀκείνων κἀμοῦ πάλαι ἡ φύσις κατεψηφίσατο. *Eundem in utrumqe noſtrum jam olim natura calculum tulit.* Laërtius *l.* 2. Et Socrates pariter, dicenti, Θάνατον σοῦ κατέγνωσαν. *Morti te addixerunt.* κἀκείνων ἡ φύσις. *& ipſos natura.* Laërtius *ibidem.* Ad Marci mentem Plinius *l.* 7. *c.* 7. *Tu, qi te Deum credis, aliqo ſucceſſu tumens, tanti* (lucernæ odore extinctæ) *perire potuiſti, atqe etiam hodie minoris potes.*

Πόσαι δὲ πόλεις ὅλαι] De urbibus opidisqe montium concurſu colliſis, terræ motu proſtratis, hiatu abſorptis, mariſve incurſu havſtis ſubmerſisqe, videri poterit Plinius *hiſt. natur. l.* 2. *c.* 83, 84. 88, 91, 92. & Strabo *geograph. l.* 1. Ariſtotelis nom. *de mund. c.* 6. Τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἔυτρεπῆ ὄντα, πολλὰς ἐτεροιότητας καὶ πάθη ἀναδέδεκται. σεισμοί τε γὰρ ἤδη βίαιοι, πολλὰ μέρη τῆς γῆς ἀνέῤῥηξαν. ὕμβροι τε κατέκλυσαν, ἐξαίσιοι καταῤῥαγέντες. ἐπιῤῥοαί τε ποταμῶν καὶ ἀναχωρήσεις, πολλάκις καὶ ἠπείρους ἐθαλάττωσαν, καὶ θαλάττας ἠπείρωσαν. βιαί τε πνευμάτων καὶ τυφῶνες, ἔστιν ὅτε πόλεις ὅλας ἀνέτρεψαν. πυρκαιαί τε καὶ φλόγες, αἱ μὲν ἐξ ὑράνου γενόμεναι πρότερον, ὥσπερ φασὶν, ἐπὶ Φαέθοντος τὰ πρὸς ἕω μέρη κατέφλεξαν. αἱ δὲ πρὸς ἑσπέρας ἐκ γῆς ἀναβλύσασαι, καὶ ἐκφυσήσασαι, καθάπερ τῶν ἐν Αἴτνῃ κρατήρων ἀναῤῥαγέντων, καὶ ἀεὶ τὴν γῆν φερομένων, χειμάῤῥοι δίκην. *Terrena ita naturâ comparata ſunt, ipſa in alias ut ex aliis affectiones tranſeant, fierique identidem altera atqe altera non reſpuant. Certè contigiſſe aliqando conſtat, ut terra motus violentiâ terra ipſa multis in locis diſceſſerit, indeqe hiatus extiterint, ut imbres vi majore ruentes diluvium in terram intulerint, ut excurſiones undarum, receſſuſqe tum continentes mari obruerint ſæpe numero, tum rurſus maris alveos adjecerint continentibus, ut vis flatuum & vorticum opida funditùs diſturbarit: denique ut incendia atqe inflammationes aliqæ ſupernè delapſantes, partes orbis exuſſerint verſas ad orientem, ut Phaethontis tempore contigiſſe dicitur: qadam etiam ut è terra erumpentes, veluti expirabunda idem fecerint, ut cum crateres Aetna abruptâ terrâ pateſactis conflagrationem emiſerunt inſtar torrentis per terram graſſabundam.* Ariſtides προσφωνητικῷ Σμυρναϊκῷ. *Tom.* 1. *p.* 474. Ἀκίνητον δὲ οὐδὲν, φασι, τῶν ἐν ἀνθρώποις. ἀλλὰ καὶ γῆ θάλατταν δέχεται, καὶ θάλαττα ἠπειρῶται. καὶ πόλεις, αἱ μὲν κατὰ γῆς ἔδυσαν, αἱ δὲ ὑπὸ ῥευμάτων ἀέρων τε καὶ πανσελήνων ἠφανίσθησαν. *Verum nihil eſt, ut ajunt, inter homines immutabile: ſed & terra mare recipit, & mare in continentem tranſit: urbeſqe alia ſub terram diſceſſerunt, alia per imbres vel cæleſtes vel qoſvis evanuerunt.* Vide eundem de Smyrnæ clade in μονῳδίᾳ ἐπὶ Σμύρνῃ, de Rhodi in *Rhodiaca.* Tertullianus *apolog. c.* 20. *Qod terra vorant urbes, qod inſula maria fravdant, qod regna regnis compulſant,* &c. & *c.* 40. *Qantæ clades orbem & urbes ceciderunt? Legimus Hieramnapen.* (lego Hieran, & Anaphen; ex Strabone *l.* 10. Plinio *l.* 2. *c.* 87. & *l.* 4. *c.* 12. & Ammiano *l.* 17.) & *Delon, & Rhodon, & Con inſulas multis cum millibus hominum peſſum abiiſſe. Sed & mare Corinthium terræ motus ebibit: & vis undarum Lucaniam Italiæ abſciſſam in Sicilia nomen relegavit.* Quibus gemina habet & *adv. nation. l.* 1. *c.* 9. ubi tamen perperam pro *Delos, Delphos* legitur. Sed & *de pallio cap.* 2. ubi inter alia, *Inter inſulas nulla jam Delos, arena Samos, & Sibylla non mendax.* Alluſit ad Sibyllinum illud;

— καὶ Δῆλος ἄδηλος,
Καὶ Ψάμαθος Σάμος ἴσα. —
— *& Delus non apparet,*
Et Samus arena eſt. —

Seneca *nat. qaſt.* 6. *l.* 1. *Non homines tantùm, qi brevis & caduca res naſcimur, urbes oraqe terrarum & littora, & ipſum mare in ſervitutem fati venit.* & *l.* 3, *c.* 16. *Sunt abrupti in infinitum hiatus, qi ſæpe illapſas urbes receperunt, & ingentem in alto ruinam condiderunt.* Itaqe mirum dixiſſe eundem, ubi incendium Lugdunenſe Lucilio ſuo narrat, *Epiſt.* 91. *Terrarum vix unqam tam gravis & perniciosus fuit motus, ut tota opida everteret. numqam denique tam infeſtum ulli exarſit incendium, ut nihil alteri ſupereſſet incendio. Tot pulcerrima opera, qa ſingula illuſtrare urbes ſingulas poſſent, una nox ſtravit: una nox fuit inter urbem maximam & nullam. Denique diutius illam ſibi periiſſe, qàm periit, narro.* Mirum, inqam, hoc Senecæ excidiſſe, vix unqam tam gravem & perniciosum terræ motum extitiſſe, cùm ipſe idem dicat loco ſuperiùs nominato; *Aſia duodecim urbes ſimul perdidit.* & in eadem ipſa epiſtola havd ità multò pòſt ſubjiciat: *Qoties Aſia; qoties Achaja* (ubi fortean, pro *qoties, qot*, legendum) *urbes uno tremore ceciderunt? qot opida in Syria? qot in Macedonia devorata ſunt? Cyprum qoties vaſtavit hac clades? qoties in ſe Paphus corruit?*

ſreqenter nobis enunciati ſunt totarum urbium interitus. Et nos, inter qos ſreqenter iſta nunciantur, qota pars omnium ſumus? Idem mox, *ibidem. Omnium iſtarum civitatum, qas nunc magnificas ac nobiles avdis, veſtigia qoqe tempus eradet. Non vides qemadmodum in Achaja clariſſimarum urbium jam fundamenta conſumpta ſint, nec qicqam extet, ex qo appareat illas ſaltem fuiſſe? Non tantùm manu facta labuntur, non tantùm humanâ arte atqe induſtriâ poſita vertit dies: juga montium diſſluunt, tota deſedere regiones. Operta ſunt fluctibus, qæ procul à conſpectu maris ſtabant. Vaſtavit ignis colles, per qos elucebat; eroſit, & qondam altiſſimos vertices, ſolatia navigantium ac ſpeculas, ad humilem arenam deduxit. Ipſius naturæ opera vexantur, & ideò eqo animo ferre debemus urbium excidia. Caſura omnia extant: omnibus exitus manet; ſive interna vis flatuſqe pracluſi violentè pondus, ſub qo tenebantur, excuſſerint; ſive torrentium in abdito vis obſtantia effregerit; ſive flammarum violentia compaginem ſoli ruperit; ſive vetuſtas, à qâ nihil tutum eſt, expugnaverit minutatim; ſive gravitas cæli ejecerit populos, & ſitus deſerta corruperit. enumerare omnes fatorum vias, longum eſt: hoc unum ſcio; omnia mortalium opera mortalitate damnata ſunt: inter peritura vivimus.* Adjici poterant his, ni fabuloſa meritò haberentur, qæ de Atlantide inſula Plato in *Timæo*, & ex Platone Philo *de mundo pag.* 963. *C.* Ἡ δὲ Ἀτλαντὶς νῆσος, ἅμα Λιβύης καὶ Ἀσίας μείζων, ὑμέρᾳ μιᾷ καὶ νυκτὶ, σεισμῶν ἐξαισίων καὶ κατακλυσμῶν γενομένων, δύσα κατὰ θαλάττης, ἐξαίφνης ἠφανίσθη. *Atlantis inſula, major qàm Aſia ſimul & Africa, intra unius diei noctiſqe ſpatium ingenti terræ motu inundationeqe merſa in mare mutata fuit.* Sed & Tertullianus *apolog. c.* 40. *Memorat & Plato majorem Aſia vel Africa terram Atlantico mari ereptam.* & *ad nation. l.* 1. *c.* 9. *Vel qam Plato memorat majorem Aſiâ avt Africâ in Atlantico mari merſam.* Et rurſus, *de Pall. c.* 2. *In Atlantico Lybiam avt Aſiam adæqans qaritur.* Qanqam & fabuloſis iſtis aliqid etiam veri ſuberat. Siqidem qæ temporibus illis qaſi demerſa latebat, noviſſimis his emerſit qodammodo, & in notitiam noſtram ſe dedit, ultra mare Atlanticum, Lybiam avt Aſiam, ut ille loqitur, adæqans terra, forſan etiam ἅμα Λιβύης καὶ Ἀσίας μείζων, præſertim ſi utriuſqe hujus qantum Platonis diebus innotuerat ſumpſerimus, certe *Europæ orbe potior inſula*, ut cum Ammiano loqi fidenter licet.

Ἵν' ὕτω εἴπω, τεθνήκασιν] Ità *l.* 10. *§.* 18. Ἔκαστον πίφυκεν ὥσπερ θνήσκειν. *Mori qodammodo nata ſit.* Gregorius Nazianzenus *Epiſt.* 49. *ad Olympium.* Δεινὸν μὲν καὶ ἀνδρὸς θάνατος· πολλῷ δὲ δεινότερον, πόλιν ἀποθανεῖν. *Acerba qidem etiam res eſt, mors hominis, multò autem acerbior eſt urbis interitus.* Servius Sulpitius (qod & Xylander obſervavit) *in conſolatoria ad Ciceronem Epiſtola*; qæ ad *famil. l.* 4. *Epiſt.* 5. habetur. *Ex Aſia rediens, cùm ab Ægina Megaram verſus navigarem, cæpi regiones circumcirca proſpicere; poſt me erat Ægina, ante Megara, dextra Piræus, ſiniſtra Corinthus: qæ opida qodam tempore florentiſſima fuerunt, nunc proſtrata & diruta ante oculos jacent. Cæpi egomet ſic cogitare: Hem, nos homunculi indignamur, ſiqis noſtrum interiit avt occiſus eſt, qorum vita brevior eſſe debet, cum uno loco tot opidorum cadavera projecta jaceant?* Et Sulpitium imitatus Ambroſius *ad Faviſtin. Epiſt.* 8. *Doles qòd dudum florentiſſima repentè occiderit. Verùm hoc nobis commune eſt, non ſolùm cum hominibus, ſed etiam cum civitatibus terriſqe ipſis.* nempe de Bononienſi veniens urbe, *à tergo Claternam, ipſam Bononiam, Mutinam, Rhegium derelinqebas; in dextra erat Brixillum, à fronte occurrebat Placentia, veterem nobilitatem ipſo adhuc nomine ſonans; ad lævam Apennini inculta miſeratus, & florentiſſimorum qondam populorum caſtella conſiderabas, atqe affectu relegebas dolenti. tot igitur ſemirutarum urbium cadavera, terrarumqe ſub eodem conſpectu expoſita funera non te admonent unius, ſanctæ licèt & admirabilis fœminæ deceſſionem conſolabiliorem habendam? præſertim cum illa in perpetuum proſtrata & diruta ſint; hæc autem ad tempus qidem erepta nobis meliorem illic vitam exigat.* De Sodoma & Gomorrha pariter Tertullianus *de pallio c.* 2. *Hactenus Sodoma, & nulla Gomorrha, & cinis omnia, & propinqitas maris juxtà cum ſolo mortuum ivit.* ità ex M. S. reſtituit Claudius Salmaſius. *mortuum ivit.* id eſt, mortua eſt. Alluſit autem ad *maris mortui* appellationem. Inſulas etiam *Tenon* & *Delon*, alteram *vivere* adhuc, alteram *non* item, dixit Antipater *in epigr. anthol. l.* 1. *c.* 58.

Νῦν δὲ σὺ μὲν ζώεις, ἡ δ' οὐκ ἔτι. τίς κεν ἰάλπειν
Ὀψιτέλειαν Τῆνον Δῆλον ἐρημοτέρην;
Nunc tu qidem vivis, illa non adhuc. Qis autem ſperaſſet
Videre Teno Delum deſertiorem.

qod tamen carmen Alphæo Mitylenæo tribuit Cl. Salmaſius *ad Tertull. Pallium.* *Vivere* avtem qod dicitur, cur non & *mori* dicatur? avt qid eſt aliud *non amplius vivere*, qàm *mori*? Sicut avtem urbes *mori* ità & *ſepeliri* dicuntur. Mitto Maronianum illud *Æneid. l.* 2.

Invadunt urbem ſomno vinóqe ſepultam.

urbem

bes, ut sic dicam, intermortuæ sint; Helice, | ὅλαι, ἵν' ἄτως εἶπω, ² τεθνήκασιν, Ἑλίκη, καὶ a L. 10. §18.

ANNOTATIONES.

urbem enim pro incolis prosuit: Incertus poeta in *Hectoris epitaph.*

— cum qo sua Troja sepulta est:
Conduntur pariter, qi periere simul.

De Cremona Tacitus *hist. l.* 3. *Cæterùm assidere sepulta urbis ruinis, noxia tabo humus, havd diu permisit.* sed & *domum sepultam* Catullus, at aliâ ratione. ad *Manlium Epigr.* 64.

Tecum unâ tota est nostra sepulta domus.

& qemadmodum *civitatum cadavera* illi, ità ex antiqis nescio qis earundem *sepulcra* dixit, *busta* Plinius, de Athenis, Mycenis, aliisqe urbibus jam dirutis. ille epigrammate hoc,

Hæ sunt, qas meritò qondam est mirata vetustas:
Magnarum rerum magna sepulcra vides.

Iste *l.* 2. *c.* 93. *Motus enim terræ sileantur, & qicqid est, ubi saltem busta urbium,* (*sepulcrorum* M. S.) *extat.* Qin & qomodo Marcus *civitates mori* dixit, ubi devastantur: ità è contrario Aristides reviviscere easdem, ubi instavrantur denuo. Αἰτῶ καὶ δίομαι (inqit Marco nostro, Commodóqe supplex pro Smyrna restituenda *Tom.* II. *p.* 293.) ταύτην γενέσθαι τῇ πόλει χάριν, ὡς ἀναβιώναι δι' ὑμῶν. *Ego verò, si qid & ipse apud vos sum, hanc urbi gratiam peto atqe postulo, ut per vos reviviscat.* eandémqe ab eis restavratam, φοινικῶν δίκην, ἀναβιώσασθαι, *instar phœnicis reviviscere, palinodiâ in eandem compositâ Tom.* I. *pag.* 470. & *Orat. in Romam Tom.* I. *pag.* 377. Ἀλλ' ἀτεχνῶς κατὰ τὸν Παμφύλιον μῦθον, εἰ δὲ μὴ Πλάτωνα, οἷον ἐπὶ τῇ πυρᾷ ἤδη κείμεναι αἱ πόλεις, ὑπὸ τῆς πρὸς ἀλλήλας ἔριδος καὶ ταραχῆς, ἀθρόαι ἐδέξαντο τὴν ἡγεμονίαν, καὶ ἐξαίφνης ἀνεβίωσαν. *Sed verè, juxta Pamphyli sive Platonis fabulam velut urbes, qæ jam rogo fuerant propter mutuas contentiones impositæ, subitum acceperunt imperium, & mox revixerunt.* Historiam an fabulam Eris Armenii gente Pamphylii respexit, qam narrat Plato *polit. l.* 10. & à Platone mutuati Valerius Maximus *l.* 1. *c.* 8. Macrobius *in somn. Scip. l.* 1. *c.* 2. Clemens *Strom. lib.* 5. Æneas Gaza *de anim. immortal.* ex Platone corrigendi novissimi duo, cum apud alterum πρὸς pro ἠρὸς, apud alterum Ἀρμόνιον pro Ἀρμενίου sit scriptum. Vide Leopardum *Emend. l.* 9. *c.* 2. Cæterùm sicut urbibus etiam *mortem* Marcus, & *mortalitatem* Seneca suprà laudatus; ità partibus qibusdam corporis humani *immortalitatem* qandam & immunitatem à morte Plato tribuit in *Phædone pag.* 60. *F.* Ἔνια δὲ μέρη τοῦ σώματος καὶ ἐὰν σαπῇ, οἷα τε ᾖ νεῦρα ᾖ τὰ τοιαῦτα πάντα ὅμως, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀθάνατά ἐστι. *Qin etiam si putrescat, tamen nonnulla corporis partes, ossa videlicet, nervique atqe similia, ut ita dicam, immortalia permanent.* de cadaveribus loqitur Ægyptio more conditis. Qin & Tertullianus *de resurr. c.* 42. *Nec gigantum avtem antiqissima cadavera devorata constabit, qorum crates adhuc vivunt.* & mox: *Constat, non tantùm ossa durare, verùm & dentes incorruptos perennare; qa ut semina retinentur fructificaturi corporis in resurrectione.* de dentibus certè Plinius *l.* 7. *c.* 15. *Dentes tantùm invicti sunt ignibus, nec cremantur cum reliqo corpore.* Subjicit tamen, *Idem flammis indomiti, tabe cavantur pituita. Vivere* itaqe in istis est perdurare, sive perennare, *mori* avtem corrumpi, deficere, destrui. *Moriendi* vocabulo usus est Marcus, qia de morte hominum differebat: *vita* & *immortalitatis* Plato & Tertullianus, qia animæ immortalis futuræ ille, ille carnis ad vitam resurrecturæ cavssam agebat.

Ἑλίκη] *Helice*, Achajæ urbs, de qa Strabo *geogr. l.* 1. Βῆρα δὲ καὶ Ἡλίκη, ἡ μὲν ὑπὸ χάσματος, ἡ δ' ὑπὸ κύματος ἠφανίσθη. *Bura avtem & Helice, altera hiatu, altera fluctibus est deleta.* & *l.* 8. Κ]ατεκλύθη δὴ Ἡλίκη δυσὶν ἔτεσι πρὸ τῶν Λευκτρικῶν. ὑπὸ σεισμῶ γὰρ τὸ πέλαγος κατέκλυσεν αὐτήν. *Sanè biennio ante Levctricam pugnam absorpta est Helice. Mare enim suo motu absorpsit illam.* qo loco ex Heraclide calamitatis illius, cùm historiam, tum & cavssam ab ira Neptuni fabulosam commemorat. Adjungit idem *l.* 1. & Buræ Bizonam Illyricam urbem. Ἧς κατεπόθη (inqit *l.* 7.) πολὺ μέρος ὑπὸ σεισμῶν. *Cujus magna pars à terra motibus absorpta est.* ut in priore loco lectionem receptam mutare nihil sit necesse, ut σεισμῷ substituatur, cum eadem exiftat utrobiqe. Plinius *hist. nat. l.* 2. *c.* 92. *Helicen & Buram in sinu Corinthio pontus abstulit.* Seneca *natur. qæst. l.* 6. *c.* 26. *Illa vasta concussio, qa duas suppressit urbes, Helicen & Burin, citra Ægæum constitit.* de qarum interitu, cùm Ephorum scripsisse, idem refert, *qæst. nat. l.* 7. *c.* 16. tum & Callisthenem cladem eam libro peculiari descripsisse *ibidem l.* 6. *c.* 23. & *l.* 7. *c.* 5. Ipse eodem trahit, qò Marcus istic, *l.* 6. *c.* 32. *Ego*, inqit, *perire timeam, cùm terra ante me pereat? Helicen Burimqe totas mare accepit. Ego de uno corpusculo timeam? Supra opida duo navigatur. duo avtem, qa novimus, qa in nostram notitiam memoria literis servata perduxit. qàm multa alia altis locis mersa sunt? qot populos avt terra in se, avt mare includit?* Ovidius *Metamorph. l.* 15.

Si qeras Helicen, & Burin, Achaidas urbes,
Invenies sub aqis. —

Meminere etiam cladis istius Aristotelis nomine Avtor *de Mundo c.* 4. Aristoteles ipse *Meteorolog. l.* 2. *c.* 7. Diodorus Siculus *l.* 15. Pavsanias in *Achaic.* Polybius *hist. l.* 2. Evsebius *anno* 1137. Orosius *l.* 3. *c.* 3. Favorinus apud Stobæum *tom.* 2. *ser.* 105. qi ubi Simonidis illud retulisset, qod & è threnis ejusdem avtor idem seorsim commemorat, (estqe locus alter ex altero supplendus) & attingit qoqe Dio Prusæus *Orat.* 74.

Ἄνθρωπος γὰρ ἐὼν, μήποτε φήσῃς, ὅ, τι γένηται ἄυριον,
Μηδὲ ἄνδρα ἰδὼν ὄλβιον, ὅσσον χρόνον ἔσσεται.
Ὠκεῖα γὰρ, ὑδὲ ταυπλερύγω μυίας
Οὕτως, ἀ μετάσασις.
Homo cum sis, nunqam dixeris, qid cras futurum sit.
Neqe homine felice viso, qamdiu talis mansurus sit.
Celer enim ne musca qidem alas expandentis
Est adeo mutatio.

Clavsulæ illi, Μηδὲ ἄνδρα. subjungit, ἀλλὰ μηδὲ ἶκον. ὥσπερ ἀμέλει ὁ ποιητὴς διεξέρχεται, τὴν τῶν Σκοπάδων ἀθρόαν ἀπώλειαν. ἤδη δὲ καὶ πόλεις, παρ' ὃ προσεδόκησαν ἀνάσατοι γεγόνασιν αἰφνίδιον. αἱ μὲν ὑπὸ πυρός. αἱ δ' ὑπὸ σεισμῶ. αἱ δὲ τῆς θαλάττης ἐπελθούσης. πῦ Ἑλίκη; κατεπόθη. πῦ Βῆρα; καὶ αὐτὴ κατεπόθη. δύο πόλεις Ἑλληνίδες ἀπόλοντο, ὥσπερ πλεύσας. *Neqe si familiam. Vide qomodo Poeta subitam Scopadum internecionem recensèt. Et multæ jam civitates præter expectationem repente eversæ sunt: aliæ ab igne, aliæ terræ motu, qadam accessu maris. Ubi nunc Helice? Absorpta est. Ubi Bura? Et hæc absorpta est. Duæ civitates Græciæ tanqam navigantes perierunt.* qo loco ὁ ποιητὴς non est Homerus, ut Gesnerus est opinatus, sed Simonides, qi Scopadarum interitum ex ædium ruinâ (cui miraculo qodam ereptum Simonidem ipsum subductum referunt Cicero *de Orator. l.* 2. Valerius Maximus *l.* 1. *c.* 8. Fabius *l.* 11. *c.* 2. Svidas, alii) nec interitum tantùm deflevit, sed res gestas etiam (uti ex Theocrito *Idyl.* 16. videre est) carmine celebravit. neqe tamen ideò necesse arbitror, cum Leopardo *Emendat. l.* 10. *c.* 10. pro ἀμέλει, ἐν μέλει rescribere, qia melicus Simonides. qum ἀμέλει, *utique, verbi gratiâ*, possit commodè satis consistere. Philo itidem *lib. de Mund. immortal.* qi & Helicæ Buræqe tertiam addit Ægyram his verbis:

Κατὰ Πελοπόννησόν φασι τρεῖς πόλεις,
Αἴγειραν, Βῆράν τε, καὶ ὑψηλὴν Ἑλίκειαν,
εὐδαίμονας τὸ πάλαι γενομένας, πολλῇ τῇ πελάγους ἐπικλυσθείσας φορᾷ.
In his tres civitates Peloponnesiacæ,
Ægyra, Bura & excelsa Helice,
qondam fortunatæ, undis absumptæ unà cum ipsis mœnibus.

Verùm *Ægyram* Plinius illarum cladi superfuisse significat. Sic enim loqitur *hist. nat. l.* 4. *c.* 5. *Achaja opida, Helice, Bura; in qa refugere, havstis prioribus, Sicyon, Ægyra, Ægion, Erineos.* Nec subticendum, qod de Helice Ælianus *hist. animal. l.* 11. *c.* 19. Μελλόσης δὲ, inqit, οἰκίας καταφέρεσθαι αἰσθητικῶς ἔχουσιν εἴτε ἐν αὐτῇ μῦες, καὶ μίν τοι καὶ γαλαὶ, καὶ φθάνουσι τὴν καταφορὰν, καὶ ἐξοικίζονται. τοῦτό τοι καὶ φασιν ἐν Ἑλίκῃ γενέσθαι. πρὸ πέντε γὰρ ἡμερῶν τὴν ἀφανισθῆναι τὴν Ἑλίκην, ὅσοι μῦς ἐν αὐτῇ ἦσαν καὶ γαλαί, καὶ ὄφεις, καὶ σκολόπενδραι, καὶ σφονδύλαι, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα ἦν τοιαῦτα, ἀθρόα ὑπεξήει τῇ ὁδῷ τῇ εἰς Κορίαν ἐκφερούσῃ. ἐπεὶ δὲ ἀνεχώρησαν τὰ προειρημένα ζῶα, νύκτωρ γίνεται σεισμὸς καὶ συνιζάνει ἡ πόλις, καὶ ἐπικλύσαντος πολλῆ κύματος, ἡ Ἑλίκη ἠφανίσθη. *Domum rusturam qi in ea sunt mures & mustelæ etiam præsentiunt, & maturè excedunt. Hoc & in Helice contigisse ajunt. Qinqe enim diebus priusqam pessum iret Helice, omnes in ea mures, mustelæ, serpentes, scolopendræ, verticilli, & alia hujusmodi animalia, magnis copiis exibant per viam, qua ducit Coriam. Proxima ab illorum egressu nocte terra est concussa, & civitas subsedit, & inundantibus aqis abolita est.* Ammianus deniqe rerum gestarum *l.* 17. ubi Nicomediæ urbium Bithyniæ matris cladem, qam Constantio rerum potito pertulit, miserabilem pluribus descripserat; *Fiunt*, inqit, *terrarum motus modis qatuor: avt enim brasmatia sunt, qi humum intùs suscitantes, sursum propellunt immanissimas moles, ut in Asia Delos emersit, & Hiera, & Anaphe, & Rhodus, & Elevsin in Bœotia. & apud Tyrrhenos, Vulcania insulaqe plures: vel climatia; qi limis ruentes & obliqi, urbes & ædificia, montésqe complanant: avt chasmatia, qi grandiori motu patefactis subitò voratrinis, terrarum partes absorbent; ut in Atlantico mari, Europæo orbe potior insula & in Crisæo, Helice, & Bura, & in Cimmia Italiæ parte opidum Succuniense, ad Erebi profundos hiatus abacta æternis tenebris occultantur. Inter hæc tria genera terræ motuum mycematia sonitu avdiuntur minatorio, cum dissolutis elementa compagibus ultrò adsiliunt, vel relabuntur considentibus terris. tunc enim necesse est velut taurinis reboare mugitibus fragores fremitúsqe terrenos.* Buræ atqe Helicæ exitii ratione pares facit Sardes Bianor *in epigram. antholog. l.* 1. *c.* 70.

Σάρδιες, αἱ τὸ πάλαι Γύγεω πόλις, αἱ τ' Ἀλυάττεω,
Σάρδιες, ἃς βατιλεῖ Περσὶς ἐν Ἀσιάδι,
Αἱ Κροίσῳ τὸ παλαιὸν ἐπλινθώσατε μείλιχρον,
Ὅλβου Πακτωλῷ ῥεύματι δεξάμεναι.
Νῦν δὲ ὅλαι δύσηνοι ἐς ἓν κακὸν ἁρπασθεῖσαι,
Ἐς βυθὸν ἐξ ἀχανὲς χάσματος ἠρίπετε,
Βῆρα καὶ εἰς Ἑλίκην κεκλωσμένην. αἱ δ' ἐνὶ χέρσῳ
Σάρδιες, ἐν βυθίαις εἰς ἓν ἵκεσθε τέλος.

καὶ Πομπηΐοι, καὶ Ἡράκλανον, καὶ ἄλλαι ἀναρίθμητοι. ἔπιθι οὖν καὶ [a] ὅσας οἶδας, ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ, [b] ὁ μὲν ὀλίγον κηδόμενος, εἶτα [c] ἐξετάσῃ, ὁ δὲ ἐκεῖνον. πάντα δὲ ἐν βραχεῖ. τὸ γὰρ * ὅλα καταδεῖν ἀεὶ τὰ ἀνθρώπινα ὡς [d] ἐφημέρια καὶ [e] ἄτελη. καὶ ἐχθὲς μὲν [g] μυξάριον, ἄυριον δὲ [h] τάριχος, ἢ [h] πῶρα.

Pompeji, Herculanum, aliæque innumerabiles. Percurre itidem qoscunqe noveris ipse, qi vice freqenti, alii alios ubi sepelierant, & ipsi tandem elati sunt: qámqe exiguo hæc omnia tempore contigerint. horum summa huc redit, ut humana omnia semper sic aspicias, tanqam qæ diurna & vilia sint. qod enim heri mucus fuerat, cras salsura fit avt favilla. útqe

a Sup. §. 3.
b Inf. §. 50. l. 8. §. 25.
c Sup. §. 3.
* ὅλον Mer.
d Sup. §. 35. l. 9. §. 14.
e L. 2. §. 12. l. 6. §. 36.
f L. 6. §. 13.
g L. 5. §. 33.
h L. 12. §. 27.

ANNOTATIONES.

Sardus qa olim Gyges civitas, qaqe Halyatti
Sardus, qa regi Persis in Asia,
Qa Cræso qondam exstruxistis atrium,
Divitias Pactoli è flumine haurientes:
Jam verò tota infelices in unum malum abrepta,
In profundum ex immenso chasmate corruistis.
Bura & in Helicen absorpta. Qa verò in terra
Sardies, cum insulis in unum penimini exsilium.

Sardibus obtigit hæc clades sub Tiberii imperio: refert Strabo *l.* 12. sed non solis, Plinius *l.* 2. *c.* 84. *Maximus terra, memoriâ mortalium, extitit motus Tiberii Cæsaris principatu, duodecim urbibus Asiæ una nocte prostratis.* de numero, Tacito *l.* 2. cum Plinio convenit. Eusebius verò tredecim numerat & nominat, qarum una forsan reliqis celebris minús.

Καὶ Πομπηΐοι] *Pompeji* Campaniæ opidum, Plinius *l.* 3. *c.* 5. De hoc Seneca *nat. qæst. l.* 6. *c.* 1. *Pompejos, celebrem Campaniæ urbem, in qam ab altera parte Surrentinum Sabiaumque litus, ab altera Herculanense conveniunt, maréqe ex aperto conductum amæno situ cingit, desedisse terra mota, vexatis qacunqe adjacebant regionibus, audivimus; & qidem diebus hibernis, qos vacare à tali periculo majores nostri solebant promittere. Nonis Febr. fuit hic motus, Regulo & Virginio Consulibus. & c.* 27. *Ajunt sexcentarum ovium gregem exanimatum in Pompejana regione.* Strictim Tacitus *annal. l.* 15. *Motu terra, celebre Campaniæ opidum Pompeji, magnâ ex parte prorusit.* Cæterùm & altera urbis istius clades nihilo minùs insignis memoratur, de qâ infrà dicendi locus dabitur.

Καὶ Ἡράκλανον] *Herculaneum* etiam Campaniæ opidum, Plinio *ibidem.* Seneca de Pompejorum motu locutus, loco superiùs adducto: *Campaniam nunqam securam hujus mali, indemnem tamen, & totiens defunctam metu, magnâ strage vastavit. nam & Herculaneensis opidi pars ruit, dubiéqe stant etiam qa relicta sunt.* & *ibidem c.* 26. ubi dixerat ex Callisthenis sententia, *insulas esse certioris soli, urbésqe eò tutiores, qò propiùs ad mare accesserant. falsa,* inqit, *hæc esse, Pompeji & Herculaneum sensere.* De utroqe Dio Cassius *lib.* 66. in *Tito pag.* 756. *C.* ubi Vesuvii montis incendium immane descripserat; Καὶ πόλεις; δύο ὅλας, τότε Ἡρκυλάνεον καὶ τὰς Πομπηΐους, ἐν θεάτρῳ τῷ ὁμίλῳ ἀνῆς καθημένου, κατέχωσε. *Duasqe integras urbes, Herculaneum & Pompejos, populo sedente in theatro, penitus obruit.* Duplex ergò tum Pompejos, tum & Herculaneum clades afflixerat: à terræ motu altera, altera ab igne, qi è monte vicino eruperat. illa sub Nerone contigit, ista sub Tito. prior Senecæ, Dioni posterior memoratur. Marcus utram voluerit, ambigi potest. hanc magìs, opinor, qia post priorem illam revixisse qodammodo videtur, graviori malo reservata. de hac certè Tertullianus *de pallio c.* 2. postqam Sodomæ ac Gomorrhæ cladem retulerat; *Ex hujuscemodi nubilo & Tuscia Vulsinios pristinos deusta, qo magìs de montibus suis Campania speret, erepta Pompejos.* Sed & in *apologet. c.* 40. *Vulsinios de cælo, Pompejos de suo monte perfudit ignis.* qod cum idem eisdem planè verbis in scripto *adversùs nationes l.* 1. *cap.* 9. reponatur; eo loci tamen vir doctissimus Jacobus Gothofredus, cujus diligentiæ Tertulliani fœtum hunc postliminio receptum debemus, in codice M S. *Tarpejos*, non *Pompejos* legi testatur; idémqe vocabulum in *Apologetico* restituendum contendit. ut Tarpe civitas Italiæ: cujus Stephanus Byzantius meminit, utrobiqe intelligatur, unde Ταρπαῖον ὄρος, & gentilitium nomen Ταρπαῖος. id eò magìs urget; primò, qia Pompejorum clades sub Nerone demum contigerit, cùm avtor de eis cladibus agere propoſuerit, qæ disciplinâ Christianâ erant antiqiores. deinde qia terræ motu illa facta sit, cùm hæc, de qa Tertullianus, igne contigerit. Verùm & Tarpæ istius nomen obscurum satìs videtur, nisi si qis montem Tarpejum huc transferre velit. qod *nisi per somnum* fieri posse Gothofredus ipse negat; nec clades hujus ulla istiusmodi scripto consignata deprehenditur. tum Pompejos non terræ motu tantùm prorutos, etiam igne perfusos, cineribúsqe obrutos constat. potuitqe Tertullianus memoriâ lapsus, posterioris etiam, inter multas alias, cladis alicujus mentionem fecisse.

Ὁ μὲν τοῦτον κηδόμενος] Sententia ἀναπόλυθος, qalem suprà observavimus, *l* 3. §. 4. de argumento avtem hoc ipso paria habes, *infrà* §. 50. & *l.* 8. §. 23.

Εἶτα ἐξετάσῃ] à gestu defunctorum tractum. Vide *suprà ad* §. 3. Ἐκτίτανας.

Πάντα δὲ ἐν βραχεῖ] ità *infrà* §. 50. Ὅλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα. *Exiguum omnino intercedit spatium.* Vide & *suprà* §. 15.

Τὸ γὰρ ὅλα καταδεῖν ἀεὶ] Mericus Casavbonus τὸ γὰρ ὅλον καταδεῖν ἀεὶ, &c. q. d. *hæc est summa rei, ut humanas res semper intueris, tanqam transitoria & vilia.*

Τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἐφήμερα] Ità *lib.* 9. §. 14. Πάντα ταῦτα ἐφήμερα. *Eadem omnia tempore sunt diaria.* & *suprà* §. 35. Πᾶν ἐφήμερον. *Diecula ferè unius sunt.* Evripides *Phœnissis* à Plutarcho *ad Apollon. p.* 104. *A.* & Stobæo *tom.* 2. *serm.* 105. laudatus;

Ὁ δ' ὄλβος ἀεὶ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος.
Fortuna fluxa est; vixqe durat in diem,

Et apud eundem Hecuba *n.* 285.

Τὸν πάντα δ' ὄλβον ἦμαρ ἓν μ' ἀφείλετο.
Universam verò felicitatem dies una mihi eripuit.

Qibus, altero alludi poterat ad Ephemeron, plantam sic dictam, si Nicandri Scholiastæ fides, διὰ τὸ ἅπαξ ἀναδίδοσθαι, τῇ δὲ μεσημβρίᾳ τελευτᾶσθαι, πρὸς ἑσπέραν δὲ ἀναίνεσθαι. vel, ut ego potiùs existimem, qod florem ferat, citò deciduum, ut vix in diem alterum duret. nec abludit Moses, qi *uno die totam vitam hominis concluſit*, ut Philippus presbyter *in Job. l.* 1. dum genus humanum *herbæ campestri* comparat, *qa mane succrescit, vesperi succiditur. Psal.* 90. *v.* 5, 6. altero ad aliam eidem cognominem, indè dictam, ut *ad Dioscoridem c.* 700. ex Theophrasti sententia Hermolaus Barbarus, *qod intra diem jugulet*: sive, διὰ τὸ ἡμέραν ὅλην μὴ δύνασθαι ἐξαρκεῖν τὰς πίονας αὐτῇ, vel φαγίνας etiam. qemadmodum de Pharico Nicander ipse *l.* 2. *v.* 400.

— ἐνδὲ μονήρεα
Ῥηϊδίως ἀκτῖνι βαρὺν καλεναίετας ἄνδρα.
Et patitur miseros lucem non amplius unam
Vivere. —

Indè Svidas, Ἐφήμερον δηλητήριον, τὸ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἀναιροῦν. *Venenum, qod unum diem durat. Vel venenum, qod uno die interficit.* Vide qæ ex Sophocle, Sosiphane, Evripide, aliisqe pavlò superiùs retulimus.

Ἐχθὲς μὲν] heri id est, nuper, sive nuperrimè. qo sensu & Jobus *c.* 8. *v.* 9. χθιζοὶ γὰρ ἐσμέν. *besterni enim sumus.* & *Histor. Reg. l.* 2. *c.* 15. *v.* 20. Ἐχθὲς καὶ τρεῳαίτερον. *heri*, id est, nuper, *accessisti.* Vide *ad l.* 10. §. 7.

Μυξάριον] Piscem aliqem innui existimavit Xylander, qia τάριχος sequitur. itaqe vertit, *qod heri fuit piscis, cras erit salsamentum avt cinis.* Nec mirum adeò crassè halucinatum Xylandrum, qum & Henricus Stephanus eundem errorem erraverit; qi in *Thesauro* suo apud Marcum Avrelium μυξάριον nomen piscis esse pronunciavit, *superdam* forsan vel *ichthyocollam* Verùm utrumqe aliud docere poterat Marcus ipse, qi *l.* 6. §. 13. τὴν συνουσίαν definivit, ἐνέρεις παράθρυψιν καὶ μετά τινος σπασμοῦ μυξαρίς ἔκκρισιν. *intestini affrictionem & cum convulsione qadam muci excretionem.* respexit dubio procul utrobíqe ad genituram humanam, qæ mucum referre videtur, qámqe R. Aqiba in Pirke Aboth, טִפָּה סְרוּחָה hoc est, ut Palladas in *anthol. Epigr. l.* 1. *c.* 81. μιαρὰν ἁμαδίαν, sive *gustulam sœdam*, appellat. *limum* dixit Tertullianus *de pudicit. cap.* 6. *non ex seminis limo, non ex concupiscentiæ fimo*: &, *lacteas sordes*, Rigaltio refingente, idem *ibidem.* qomodo & Jobus honestiori pavlò usus imagine *c.* 10. *v.* 10. sic Numen alloqitur, *An non* כֶּחָלָב *sicut lac fudisti me*; & *tanqam caseum coagulásti me*? Plinius *hist. nat. l.* 7. *c.* 7. *Miseret atqe etiam pudet æstimantem, qàm sit frivola animalium superbissimi origo.* Stoicis avtem diminuentis formulæ vocabula freqentia & familiaria, nemo non novit, qi in scriptis ipsorum est vel leviusculè versatus. ità apud cùm Marcum nostrum, tum & Epictetum creberrimè deprehendas, μυξάριον, ἀνάριον, ἐσάριον, ἀριθμάριον, τριθάριον, φυλάριον, ψυχάριον, ἀνθρωπάριον, σωμάτιον, πλεγμάτιον, πτευμάτιον, αἱμάτιον, σαρκίδιον, σαρκίδιον, ἀνθύλλιον, δενδρόφιον, & innumera ejusmodi. qæ eo fine illi usurpàsse videntur, qo τῶν μέσων καὶ ἀδιαφόρων istorum contemptum qendam innuerent, qámqe ea susqe déqe ipsi haberent, eis loqendi formulis subindicarent. Vide *suprà* §. 20.

Τάριχος ἢ πῶρα] Ità de Protesilao Artayctes apud Herodotum *l.* 9. Ὅτι τεθνεὼς καὶ τάριχος ἐὼν, δύναμιν πρὸς θεῶν ἔχει τὸν ἀδικέοντα τίνεσθαι. *Qi mortuus ac sale conditus habet à Diis potestatem de eo à qo injuriam acceperit, pœnas sumendi.* τάριχος propriè *salsamentum.* dubitavi aliqandò an *succidiam* verterem, qia de carnibus agitur, cùm *salsamentum* de piscibus præcipuè usurpetur. *Salsuram* malui, qia *succidiam* ad suillas carnes restringi, *salsuram* à Columella, *l.* 8. *c.* 17. & *l.* 12. *cap.* 53. latiùs extendi, animadverteram. Verto itaqe, *salsura vel favilla.* Tertullianus *de resurr. carn. cap.* 27. *Sepulcra cellas promas dixit* (Esajas cap. 26. v. 20.) *qia in cellis promis caro salsa & usui reposita servatur, depromenda illinc suo tempore. proinde enim & corpora medicata condimentis sepultura, mausolæis & monumentis sequestrantur, processura indè cùm jusserit dominus.* Respexit Marcus ad mores ritúsqe, qos circa defunctorum cadavera observabant Ægyptii, & cum Græcis pariter Romani; qorum alteri condiebant suorum corpora,

utque temporis ideo punctum hoc insecabile naturæ convenienter transigas, ac propitius decedas; perinde ac oliva maturitatem adepta ceciderit, naturam quæ protulit collaudans, arboriqué ea prodit, gratias agens.

§. 49. Promontorii par esto, cui fluctus jugiter

[a] τὸ ἀκαρμάτον ἐν τῷτο τοῦ χρόνου [b] τῇ φύσιν διελθεῖν, καὶ [c] ἴλεων καταλῦσαι. ὡσανεὶ ἐλαία πεπαιρομένη ἔπιπτεν, εὐφημοῦσα τὴν ἐπιγνώσιν, καὶ χάριν ἰδίᾳ τῇ φύσαντι δένδρῳ.

§. 49. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ, ᾗ διηνεκῶς τὰ κύ-

[a] *L.5.§. 24.* [b] *L.1.§.9.* [c] *L.2.§.3.*

ANNOTATIONES.

pora, alteri cremabant. Evstathius *ad Il. α'.* Ἕλληνες μὲν τοὺς νεκροὺς ἔκαιον, τὰ ὀστᾶ μόνα καθέχοντες καὶ θάπτοντες εἰς μνήμην τῶν κεκομένων. Αἰγύπτιοι δὲ τοὺς νεκροὺς ἀλαρίχευον, ἵνα ὅλον τὸ σῶμα (an σῶμα) τῇ πολὶ ζῶν & ἔχωσιν εἰς μνήμης ζώπυρον. *Græci quidem mortuos cremabant, sola ossa retinentes & sepelientes in memoriam crematorum. Ægyptii autem mortuos saliebant, ut totum corpus olim viventis habeant in memoria suscitabulum.* ità apud illos cadaver fit τάριχος, id est, *salsura*, sive *mummia*, uti appellant recentiores Medicorum filii, ab Arabico *Mum*, id est, *Cerá*; qia ceromate etiam in eo negotio utebantur; apud istos τίφρα, id est, *favilla* vel *cinis*. De Ægyptiis Herodotus *l.* 3. *pag.* 190. *A.* à Stobæo etiam relatus *tom.* 2. *tit.* 121. Τὸν νέκυν ταριχίουσι, ἵνα μὴ κείμενος ὑπὸ ἑρπετῶν καταβρωθῇ. *Mortuum saliunt, ne humatus devoretur à vermibus.* Et Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypothes. l.* 3. *cap.* 24. Αἰγύπτιοι δὲ τὰ ἔντερα ἐξελόντες, ταριχίουσιν αὐτούς. *Ægyptii intestina extrahentes, condiunt defunctos.* qi & Persas ait, νίτρῳ ταριχεύειν, *nitro salire.* Ex Chrysippo Cicero *Tusc. l.* 1. §. 108. *Condiunt Ægyptii mortuos, & eos domi servant: Persa etiam cerâ circumlitos condiunt.* quod καρῶσαι Herodotus *l.* 1. *pag.* 65. *D.* dixit. Verùm *condunt*, non *condiunt* legi postulat Victorius *var. lect. l.* 10. *c.* 6. Sic enim Herodotus; καταπηρώσαντες δὴ ὧν τὸν νέκυν Πέρσαι, γῇ κρύπτουσιν. *Persæ mortuum cerâ circumlinentes in terram condunt.* Hinc Plato in Phædon. *pag.* 60. *F.* Συμπιτὸν γὰρ τὸ σῶμα καὶ ταριχευθὲν, ὥσπερ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ ταριχευθέντες, ὁλίγα ὅλον μένει ἀμήχανον ὅσον χρόνον. *Corpus enim exarefactum & conditum, quemadmodum in Ægypto faciunt, incredibile quoddam tempus fermè integrum manet.* Et Lucianus in *Necyomant. pag.* 334. apud inferos vidisse se in defunctorum congerie, τοὺς μὲν παλαιοὺς τινας καὶ ἐυρωτιῶντας, καὶ ἀμενηνοὺς, τοὺς δὲ νεαλεῖς, καὶ θυεσκόλους, καὶ μάλιστα τοὺς Αἰγυπτίων αὐτοὺς, διὰ τὸ πολυωρεῖς τῆς ταριχείας. *Alios quidem vetulos, ac marcidos, & evanidos: alios verò juvenes & integros, maximè quidem Ægyptios, propter illam condiendi efficaciam.* Indè ταριχευταὶ Diodoro Siculo *l.* 1. *pag.* 82. dicti, qi id muneris obibant. Qin & de Api bove, qem colunt Ægyptii, Nymphodorus Amphipolita *lib. de ritibus moribúsve Asianis*, à Clemente *Strom. lib.* 1. *pag.* 323. *A.* lavdatus; Τὸν Ἆπιν τὸν ταῦρον τελευτήσαντα καὶ ταριχευθέντα, εἰς σορὸν ἀποτίθεσθαι. *Apim taurum mortuum & conditum loculo fuisse repositum.* Unde *Sarapis*, qasi *Soroapis* dicatur. Et de Osiride Athenagoras in *legat.* sive *Apolog. pro Christianis*: Οὐ μόνον ὁ τάφος τοῦ Ὀσίριδος δείκνυται ἀλλὰ καὶ ταριχεία. *Osiridis apud Ægyptios, non sepulcrum tantùm, sed & conditura ostenditur.* Itaqe apud Tacitum *histor. l.* 5. de Judæis, qod vulgò legitur, *Corpora condere, qàm cremare, è more Ægyptio. Condire* malim. Vide Mosen *lib.* 1. *c.* 50. *v.* 2. Et Joannem *Evang. c.* 19. *v.* 39. Ad ritum cremandi alludens Marcus *suprà* §. 3. ἐκτέφραται, τετέφρωται. *defuncti & in cineres redacti sunt.* De utroqe Lucianus adjectis etiam gentium aliarum ritibus aliis, in *Dissert. de luctu. p.* 306. Ὁ μὲν Ἕλλην ἔκαυσεν. ὁ δὲ Πέρσης ἔθαψεν. ὁ δὲ Ἰνδὸς ὑάλῳ περιχέων. ταριχέυει δὲ ὁ Αἰγύπτιος. *Nam Græcus exurit, Persa defodit, Indus adipe suillo oblinit, condit Ægyptius.* Qo loco (ut id obiter adnotem) ὑάλῳ nomine, nec, cum Erasmo, *adipem suillam*; & *stercus suillum* multò minùs; designari existimem; (qamvis alterum è duobus necessariò intelligendum censeat Mericus Casavbonus) qum nevtrum horum utqam ità nuncupari comperiam. Sed nec assentiri possum Lilio Gyraldo, *de Var. sepult. rit.* pro ὕαλον, μύελον, qod *meduliam* is interpretatur, legenti. ὕαλον potiùs ex Gorrhæo, *electri sive succini genus, vitri instar, pellucidum*, intellexerim: qod & Plinius *l.* 37. *c.* 3. à Germanis *glessum* (glas nostrum agnoscas) indéqe *l.* 4. *c.* 16. *insulas*, qæ & *Electrides*, *Glessarias*, monuit appellari. *electrum* avtem sive *succinum* apud Indos copiosè haberi Ctesias prodit in *Indicis*; unde excerpta habes in Photio *cod.* 72. Qanqam & vitro etiam inclusa cadavera suorum, γυψώσαντας, (id est, γύψῳ χρίσαντας, qod de Britannici corpore veneno sublati à Nerone factum refert Dio *l.* 61.) *cum calce*, sive *creta* priùs *illevissent*, vel ταριχεύσαντας (ut Diodorus Siculus *l.* 2. *cap.* 15.) *ubi salsamenti instar condivissent*, asservare solitos Æthiopes, avtor est *ibidem* Herodotus. idémqe narrans Strabo *l.* 17. Οἱ δ' ἄλλοι κατέχουσι περιχέοντες ὕαλον. *Alii verò circumfuso vitro domi servant.* & Diodorus *lib.* 2. *pag.* 102. περιχέουσιν αὐτοῖς πολλὴν ὕαλον, *multo vitro circumfundentes*, ità enim legendum, qod libri ὕλην perperam exhibent. qi & ex Ctesia subjicit, priùs avreâ, vel argenteâ, vel fictili, pro defuncti opibus statuqe, thecâ qadam, ad corporis dimensiones ac lineamenta accuratè effictâ, includi solita refert cadavera, qàm *vitro* sive *succino* perfunderentur. *Indorum* avtem nomine Æthio-

pes apud veteres veniſſe, ut alios nè dicam, docebit Maronis illud de Nilo, qem ab Indis fluere ait, *Georg. l.* 4.

Usque coloratis amnis devexus ab Indis.

Videatur Josephus Scaliger *de emend. temp. l.* 7. in *Comput. Æthiop.* Sed &, ὡς ἄποικοι Ἰνδῶν Αἰθίοπες παλαιόθεν, *Æthiopas ab Indis ortos ac profectos, ritusqe patrios retinuisse*, vulgò creditum ex Philostrato discimus in *vit. Apollon. l.* 6. *c.* 8. Verùm aliud est περικλείειν, *includere*, aliud περιχρίειν, *inungere*, qod, ut *calci* sive *cretæ* convenire possit, *vitro* commodè sive *succino*, vix potest. qid si ergò, vel pro ὑάλῳ γύψω, vel pro περιχρίει περικλείει legatur, ut sit, vel *gypso oblinunt*, vel, *vitro includunt*? addam & aliam conjecturam, ὑάλῳ περιχέουσι, qàm ὕαλον περιχέουσιν, qod Strabo habet, ritè dicitur. Qanqam si qi codices illud μυελῷ exhiberent, leviculâ mutatione posset in μέλιτι defingi. melle avtem inuncta, qo diutiùs servarentur, cadavera, nemini ferè non est notissimum. De Assyriis Herodotus *l.* 1. Ταφαὶ δέ σφι ἐν μέλιτι. *Sepultura eisdem in melle sunt.* Lucretius *l.* 3.

Nam si in morte malum est, malis morsúque ferarum
Tractari, non invenio, qi non sit acerbum
Ignibus impositum calidis torrescere flammis;
Aut in melle situm suffocari; atqe rigere
Frigore, cùm in summo gelidi cubat æquore saxi;
Urgerive supernè obtritum pondere terra.

Varro περὶ ταφῆς apud Nonium in *Vulgus*: *Qare Heraclides Ponticus plus sapit, qi præcepit ut comburerent; qàm Democritus, qi ut in melle servarent: qem si vulgus secutus esset, peream, si centum denariis calicem mulsi emere possimus.* Plinius *hist. nat. l.* 23. *c.* 24. *Mellis natura talis est, ut putrescere corpora non sinat.* Idemqe *l.* 7. *c.* 3. *Hippocentaurum Claudii Cæsaris principatu allatum illi ex Ægypto in melle vidimus.* Refert Xenophon *Comment. Græc. lib.* 5. Agesipolis Spartani regis *cadaver melle conditum*, qò Spartam reduceretur ad regalem sepulturam. Agesilai verò, per mellis penuriam, *cerâ obductum*, avtor est Plutarchus in *Agesil.* Silius avtem Italicus, qi varia itidem sepulturæ apud gentes varias genera *belli Punici l.* 13. recenset, à Ponti incolis ora suorum *murrhata*, id est, *myrrhâ condita*, *in longum ævum reponi* adfirmat. Cæterùm de Luciani loco viderint eruditiores: qibus & conjecturas hasce nostras liberè censendas libenter relinqimus. Qod avtem Marcus istic, τάριχος ἢ τίφρα, *salsura aut favilla*, idem eidem, sed inverso ordine, *l.* 5. §. 33. στοδὸς ἢ σκίλες, *cinis aut ossa nuda*, dicitur.

Τὸ ἀκαριαῖον] Vide *ad l.* 2. §. 10. & *suprà* §. 26.

Καλὰ φύσιν διελθεῖν] Vide *l.* 1. §. 9. & 16. & *l.* 2. §. 9.

Ἴλεων καὶ λῦσαι] Vide *l.* 2. §. 3. καὶ λῦσαι dixit, qod ἀναλῦσαι Pavlus *ad Philippens. c.* 1. *v.* 23. Sed & Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 9. Ὅταν ὁ Θεὸς ἀπολύσῃ ὑμᾶς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, τότε ἀναλύεσθε πρὸς αὐτόν. *Qum Deus vobis muneris istius vacationem dederit, tunc ad eum revertimini.*

Εὐφημοῦσα] ità *l.* 2. §. 3. εὐχάριστον. Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Πείθεσθαί, ἀκολουθεῖν, ἐπευφημεῖν τοῖς ἡγεμόσιν. *Pareo, sequor, collaudo Imperatorem.* Seneca *Epist.* 30. *Jam verò si cui contigit, ut illum senectus lenissimè emitteret, non repente avulsum vitæ, sed minutatim subductum, na ille gratias agere Diis omnibus debet, qòd satiatus ad requem hominis necessariam, lassò gratam, perductus est.*

§. 49. Ὅμοιον εἶναι τῇ ἄκρᾳ] Similitudine eâdem usus est Artius, & ex Attio, cùm Papirius Pætus *ad Ciceronem*, tum & Cicero ipse ad *Patum famil. l.* 9. *Epist.* 16. *Illam Attii similitudinem non modo jam ad invidiam, sed ad fortunam transferam: qam existimo levem & imbecillem, ab animo firmo & gravi, tanqam fluctum à saxo frangi oportere.* Seneca alias item adjecit, *de constant. sap. c.* 3. *Quomodo qorundam lapidum inexpugnabilis ferro duritia est, nec secari adamas, aut cædi vel deteri potest, sed incurrentia ultrò retundit: qemadmodum qadam non possunt igne consumi, sed flammâ circumfusâ, rigorem suum habitumqe conservant. qemadmodum projecti in altum scopuli mare frangunt, nec ipsi ulla lavitia vestigia, tot verberati seculis ostentant: ità sapientis animus solidus est, & id roboris colligit, ut tam tutus sit ab injuria, qàm illa qa retuli.* Idem *de vit. beat. c.* 27. Socratem sic loqentem inducit: *Durities silicis nulli magis, qàm ferientibus nota est; nec ulli magis intelligunt, qanta sit virtus mea, qàm qi vires ejus lacessendo senserunt. præbeo me, non aliter qàm rupes aliqa in vadoso* (*undoso* Lipsius) *mari destituta, qam fluctus non desinunt undecunqe moti sunt verberare; nec ideò avt loco eam movent, avt per tot ætates crebro incursu suo consumunt.* Evstathius *ad Il. β'. v.* 396. Ἰσέον δὲ ὅτι ἔστι πολὺ τὸν στερεὸν ἄνδρα καὶ κινδύνοις ἀπερικλόνητον, τοιούτῳ προβαλεῖν

κύμασι περισήσσεται). ἡ δ' ἕστηκε, καὶ περὶ αὐτὴν κοιμίζει τὸ φλεγμήναν ὕδατος. Ἀτυχὴς ἐγώ, ὅτι τοῦτό μοι συνέβη. ἠμφὶν. ἀλλ' εὐτυχὴς ἐγώ, ὅτι
a L. 9. §. 40. a τούτου μοι συμβεβηκότος, ἄλυπος διατελῶ, οὔτε τῷ παρόντι θραυόμενος, οὔτε τὸ μέλλον φοβούμενος. συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιοῦτο παντὶ ἐδύνατο.

cùm allidantur, ipſum tamen conſiſtit, undarúmque circumfuſum ſibi æſtum compeſcit. Infelicem me, inqit ille, qòd mihi iſtud contigerit. imò, felicem me, qòd etiamſi contigerit, nil doleam tamen, nec avt præſentibus frangar, avt futura reformidem. accidere enim ejuſmodi qid cuivis potérat:

ANNOTATIONES.

σκοπίλῳ εἰκάσαι, ὃν ἂν πολλὰ κύματα λείπει.
Παντοίων ἀνέμων, ὅταν ἔνθα καὶ ἔνθα γένωνται.
Sciendum eſt virum ſtabilem & periculis immobilem aliquando ſimilem eſſe ſcopulo hujuſmodi prominenti, qem fluctus nunqam relinqunt.
Diverſorum ventorum, qando hinc vel illinc oriantur.

Atqe ità de Achivis Homerus *Il. ο'. v.* 618.

Ἴσχον γὰρ πυργηδὸν ἀρηρότες, ἠΰτε πέτρη
Ἠλίβατος, μεγάλη, πολιῆς ἁλὸς ἐγγὺς ἐοῦσα,
Ἥτε μένει λιγέων ἀνέμων λαιψηρὰ κέλευθα,
Κύματά τε τροφόεντα, τά τε προσερέυγεται αὐτῇ.
Ὣς Δαναοὶ Τρῶας μίνυν ἔμπεδον, οὐδὲ φέβοντο.
Prohibebant enim turris inſtar conjuncti, veluti petra
Alta, magna, canum mare prope exiſtens,
Qa ſiſtinet ſtridulorum ventorum celeres meatus,
Undaſqe ingentes, qa eructant in ipſam:
Sic Danai Trojanos ſuſtinebant firmiter, neqe fugiebant.

De Latini conſtantia Maro *Æn. l.* 7.

Ille velut pelagi rupes immota reſiſtit:

(qem de Homero verſiculum uſurpavit Macrobius *Sat. lib.* 6. *cap.* 3.)

Ut pelagi rupes magno veniente fragore,
Qa ſe multis circumlatrantibus undis
Mole tenet: ſcopuli neqicqam, & ſpumea circum
Saxa fremunt, laterique illiſa reſunditur alga.

Et de Mezentii fortitudine *l.* 10.

Ille velut rupes, vaſtum qa prodit in aqor,
Obvia ventorum furiis, expoſitaqe ponto,
Vim cunctam atqe minas perfert cæliqe mariſqe,
Ipſa immota manet. ---

Achelous apud Naſonem *Metamorph. l.* 9. *v.* 39.

Me mea defendit gravitas: fruſtraqe petebar;
Havd ſecus ac moles, qam magno murmure fluctus
Oppugnant, manet illa, ſuóqe eſt pondere tuta.

De Andronico majore Nicephorus Gregoras *hiſt. Rom. l.* 8. *c.* 10. Πολλὰ γὰρ τὰ πράγματα εἰληφὼς διαῤῥήγνυσθαι κυκεῶνος, οἷος ἂν διαδράμοι νεφέλας ὀπηνίκα εἴη τροφῶν ἀπαρκίας, καὶ μικρὰ πάνυ ἐθνῶν ἐφ' ἡμᾶς κινουμένων, ὕτω σφοδρῶς, ὥσπερ ὅς φασι καλαῤῥάκτας Νείλου, μόνος αὐτὸς τὰς ἐμβολὰς εἰς σεαυτὸν ἀναδεχόμενος, ἐῤῥωσταί τε, παραπλησίως προβλῆτι, πολλῶν περσρηγνυμένων κυμάτων, ἀκυμάντῳ μένοντι, &c. *Nam cùm imperium perturbatione plenum ſuſcepiſſes, nec diſſimile nubibus ab aquilone agitatis, & penè omnes nationes in noſtrum exitium conſpiraſſent tantá vehementiá, qantus in Nili cataractis impetus eſſe fertur: tu ſolus impreſſiones illas conſtanti animo inſtar immotæ rupis violentos fluctus aſpernantis excepiſti: atqe omnium periculorum tempeſtatibus ſedatis in tranqillum portum nos perduxiſti,* &c. Nicetas Choniates in *Manuel. l.* 2. *c.* 1. Ἀλλ' ἀνδράσιν ἐνλυχνὸν τῷ διοικουμένοις, ἀπικρούσθη, ὡς εἰ καὶ προβόλῳ προσέβαλεν ἀτινάκτῳ. *Sed qum in viros cordatos incidiſſet, repulſus eſt ac ſi in petram immobilem impegiſſet.* Idem in *Alex. Man. cap.* 15. de Theodoſio Patriarcha; ὅτε γὰρ ἡ Ἀνδρονίκου μεγαλειότης καὶ σωφρασμὸς, ὑθ' ἡ τῶν αὐτῷ λόγων ἰσυφίλιξε δύναμις, ὑθ' αἱ ἀπειλαὶ διεῤῥάξαν. ἀλλ' ἦν ἀῤῥηκτος, ὡς ἐκεῖνος ὁ πρόβολος, περὶ ὃν ἀεὶ κῦμα ὀρθὸν ἵσαται, καὶ ἄλμη περιμορμύρουσα. ὁ δὲ εἰς ἀφρὸν διαλύων, καὶ μακρὰ κλαύσας ἐῶν τὴν ψυχήσασαν θάλασσαν, ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐῤῥιζωμένος βάσεως. *Hunc neqe Andronici majeſtas debilitavit, neqe vis eloqentia evertit, neqe minæ perturbarunt, qò minus inſtar marinæ petræ inconcuſſus maneret.* Et de Alemanno qodam milite, in *Iſaac l.* 2. *c.* 7. Γεγηθὼς ἐπορέγετο, ἀτίνακτος κατὰ πρᾶγμα ἢ πρόβολόν τινα τοῖς τῶν βαρβαρικῶν ἐκείνων ξυλλόγων βλήμασιν. *Alacrem perrexiſſe, nihilò magis barbarorum telis commotum qam ſi rupes eſſet.* De Roberto Comite Gloceſtrenſi Henrici primi filio Gvilielmus Malmeſburienſis *hiſtor. novell. l.* 2. *Qamvis & Rex ipſe & cuncti principes, magno anniſu ſatagerent, Comitem in ſua vota traducere,*

Ille, velut pelagi rupes immota, reſiſtens,
omnes eorum conatus, vel irritos fecit, vel rationabiliter compeſcuit. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 27. §. 13. Ὁ αὐτὸ δὴ ἑαυτὸ τιμῶν τε καὶ περιέπων τὸ καλὸν, ἐπειδὴ τῇ ἰσῃ ἰρᾷ, ἐσῆσαι ἔχει καὶ τὴν περὶ αὐτὸ προθυμίαν, ὥστ θεῖόν τι πάσχων, καὶ τὸ τῷ Θεῷ δύνασθαι λέγειν, ἐγὼ δὴ ὁ αὐτὸς εἰμὶ, καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι. ὥκων μεταποιηθήσεται, οὐδὲ μεταβεβήσεται, οὐδὲ συμμεταπεσεῖται τοῖς καιροῖς καὶ τοῖς πράγμασιν, ἄλλοτε ἄλλῳ γενόμενος, καὶ πολλὰς μεταλαμβάνων χρόας, ὥσπερ τὰς τῶν πετρῶν οἱ πολύποδες, ἃις ἂν ὁμιλήσωσι. μενεῖ δὲ ὁ αὐτὸς ἀεὶ, πάγιος ἐν ἑ πεπηγὼς, καὶ ἐν ῥεομένοις ἄσφαλος. πέτρα τις, οἶμαι, πρὸς ἐμβολὰς ἀνέμων τε καὶ κυμάτων, ὅτε τινασσομένη, καὶ δαπανῶσα περὶ ἑαυτὸν τὰ προσπίπτοντα. *Atqi bonum ipſum propter ſe colit & amplectitur, qoniam rem fixam & ſtabilem amat, certam qoqe & conſtantem*

A *erga illud animi alacritatem habet: adeo ut divinum aliqid ſentiens, his qoqe Dei verbis uti poſſit, ego idem ſum & non mutor. Qamobrem nec ab animo ſuo migrabit, nec immutabitur, atqe à ſe deſciſcet, nec cum temporibus ac rebus collabetur, alias alios mores induens, ac novos ſubinde colores aſſumens, non ſecus ac polypi, petrarum, ad qas acceſſerint, colores referunt: verùm idem ſemper ſuiqe ſimilis permanebit, fixus in rebus minimè fixis, immotus in incertis & fluctuantibus, non aliter, opinor, ac rupes qadam ventorum fluctuúmqe impetu non modo non concutitur, ſed etiam incurſantes undas circa ſe frangit atqe abſumit.* Idémqe *Orat.* 28. §. 21. procellam deſcribens: Ἡ
B μὲν θάλασσα ἀνέμῳ μεγάλῳ πνέοντος διηγείρετό τε καὶ ἐπορύετο. τῶν δὲ κυμάτων τὰ μὲν πόῤῥωθεν ἀνισάμενα καὶ καλὰ μικρὸν κορυφούμενα, εἶτ' ἐλατόμενα πρὸς ταῖς ἀκταῖς ἐλύετο, τὰ δὲ ταῖς γείτοσι πέτραις προσπίπτοντα καὶ ἀποκρυόμενα, εἰς ἄχνην ἀῤῥώδη καὶ ψιλὴν ἐτινάσσετο. ἔνθα κάχληκες καὶ φυκία καὶ κήρυκες καὶ τῶν ὀστρέων τὰ ἴλαῤῥότατα ἐξετίθετο καὶ ἀπετύπτετο. ἔστι δὲ καὶ ἠρέμα πάλιν ἀναχωροῦντος τοῦ κύματος. αἱ δὲ ἦσαν ἄσειστοι καὶ ἀλίναλοι, εὐδέν γε ἧττον ἢ διοκλοῦντος εὐδενὸς, πλὴν ὅσον τοῖς κύμασι βάλλεσθαι. *Mare qidem vento magno flante excitabatur & infremebat, fluctúſqe partim procul exſurgentes, ſeqe paulatim in ſummam altitudinem efferentes, ac poſtea decreſcentes ad ripam ſolvebantur,*
C *partim in propinqas petras incidentes, atqe inde repulſi in ſpumoſam ac tenuem aſperginem dilabebantur. Hic & lapilli, & algæ, & buccinæ & leviſſima oſtrea extrudebantur, & qaſi exſpuebantur: nonnulla etiam reciprocante fluctu rurſus arripiebantur, petris interim non minus immotis & inconcuſſis remanentibus, qàm ſi nulla omnino vis ipſis admoveretur, niſi qod fluctuum ictibus verberabantur.* mox ubi ſimiles in vita humana procellas emergentes narraverat; τῶν πειραζομένων, inqit, §. 22. οἱ μὲν ἐδόκουν μοι ὡς τὰ κυφόταλα καὶ ἄπτοα παρασύρεσθαι, ᾗ ὐδὲ μικρὸν ἀντέχειν πρὸς τὰς ἐπηρείας. ὐδὲ γὰρ ἔχουν ἐν ἑαυτοῖς στερρότητα καὶ βάρος λογισμῷ σώφρονος καὶ τοῖς προσπίπτουσιν ἀνθιστάμενος. Οἱ δὲ εἶναι πέτρα, τῆς πέτρας ἐκείνης ἄξιοι,
D ἐφ' ἧς βεβήκαμεν, καὶ ᾗ λατρίνομεν, ὅσοι φιλοσόφῳ χρώμενοι λόγῳ, καὶ ὑπεραναβεβηκότες τὴν τῶν πολλῶν ταπεινότητα, πάντα φέρεσιν ἀσείστως καὶ ἀτινάκτως, καὶ διαγελῶσι μᾶλλον ἢ ἐλεῶσι τοὺς σκυμένους, τὸ μὲν ὑπὸ φιλοσοφίας, τὸ δὲ ὑπὸ φιλανθρωπίας. *Eorum, qi tentantur, alii mihi velut leviſſima qadam corpora, & ſpiritus expertia, abripi diſtrahique videbantur, ac ne tantillum qidem adverſarum rerum impetum ſuſtinere: nec enim robur & firmitatem habere, pondúſqe prudentis & cordatæ rationis fortuitis caſibus obluctantis: alii autem petræ inſtar eſſe, ac petra illa, ſupra qam ſtamus, & qam colimus,*
E *digni, qicunqe nimirum philoſophicâ ratione utuntur, ac ſuprà vulgi humilitatem evecti, humana omnia immoto & firmo animo ferunt, atqe eos qidem, qi talibus rebus qatiuntur, irrident, vel miſerantur, illud ob philoſophici animi generoſitatem, hoc propter humanitatem & commiſerationem.* Joannes Chryſoſtomus *in Matth. Orat.* 84. *Edit. Pariſ. pag.* 886. *A.* Οὕλως καὶ ἡ νίκη λαμπροτέρα γίνεται, ὅταν πάσχοντες τῶν δρόμων περιγινώμεθα. ὃ καὶ μάλιστα ἰσχύος τεκμήριον. ὕτω καὶ αἱ θαλάττιαι πέτραι, τῷ παθεῖν τὰ κύματα διαλύουσιν. ὕτω καὶ οἱ ἄγιοι πάντες ἀνικηρύχθησαν, καὶ ἐστεφανώθησαν, καὶ λαμπρὰ τρόπαια ἔστησαν, τὴν ἀπράγμονα ταύτην νικῶντες νίκην. *Illa fulgentiſſima victoria eſt, qa inſerentem patientia ſuperaſti. Et potens*
F *hoc eſt roboris ſignum. Sic ſcopuli ad mare ſiti fluctibus caſi facilè ipſos diſſolvunt, ſic ſancti omnes præconio præclaro coronati præclara tropæa ſtatuerunt, hanc victoriam laboris expertem conſequuti.* Indè proverbiale hemiſtichium;

--- ὀχλεῖς μάτην με, κῦμ' ὅπως.
--- *fruſtrà, ſicut fluctus, me turbas.*

Cyprianus *Epiſt.* 3. *Manere debet apud nos frater, fidei robur immobile; & ſtabilis atqe inconcuſſa virtus, contra omnes incurſus atqe impetus oblatrantium fluctuum, velut petra objacentis fortitudine ac mole, debet obſiſtere.* Huic aliam addere licet imaginem, havd minùs elegantem, ex Evripidis Antigone, exhibente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 126.

G Τίς γὰρ πέτρῶον σκοπιλὸν ὐτάζων δορὶ,
Ὀδύνῃσι δώσει;
Molem qis autem ſaxeam haſtâ verberans,
Citat dolorem?

Cui non abſimile Plavtinum illud *Curcul.* 3. 1.

Noli, amabo, verberare lapidem, nè perdas manum.

ſcilicet ſaxum qi cædit, nec illud lædit, & noxam parit ſibi.

Συμβῆναι μὲν γὰρ τὸ τοιοῦτον παντὶ ἐδύνατο] Geminum planè huic Antiphanis illud apud Stobæum, *tom.* 2. *tit.* 108.

Τὸ μὲν ἀτυχῆσαι, παντὸς εἶναί μοι δοκεῖ.
Ἀνδρὸς δ', ἐνεγκεῖν ἀτυχίαν ὀρθῷ τρόπῳ.
Namqe eſſe infortunatum cujuſvis puto:

Ad-

rat: at non qivis citra animi ægritudinem casum ejusmodi tulisset. qamobrem ergo illud infelicitatis potiùs, qàm felicitatis istud loco habetur? num illud hominis infortunium dicis, qod naturæ humanæ adversari qicqam dixeris, qod secundùm ejusdem voluntatem contingit? qid avtem ea velit, non est ut nunc discas. nunqid casus ullus prohibeat te, justum esse, magnanimum, temperantem, prudentem, temeritate, errore immunem, modestum, liberum, avt aliud qid eorum, qæ ubi affuerint, natura humana sua obtinet universa?

ἄλυπ@· ἢ ἀ πᾶς ὅτι τύτῳ ἂν διεπίλεσεν. Λέγε τί ἔν ἐκεῖνο μᾶλλον ἀτύχημα, ἢ ἔτο ἀτύχημα; λέγῃς ἢ ὅλως ἀτύχημα ἀνθρώπ; ὃ ὐκ ἔσιν ἀποτύγμα τῆς φύσεως ἔ ἀνθρώπ; ἀπότυγμα ἢ τῆς φύσεως τ᾽ ἀνθρώπ εἶναί σοι δοκεῖ, ὃ μὴ [a] ᾧ ἐφ᾽ τὸ βέλημα τ᾽ φύσεως αὐτ᾽ ἐσι; τί ἔν τὸ βέλημα, μεμάθηκας. [b] μήτι [ἔν] τὸ συμβεβηκὸς τῦτο κωλύσαι δίκαιον εἶναι; μεγαλόψυχον; σώφρονα; ἔμφρονα; [c] ἀπερίσπωτον; [d] ἀδιάψευσον; ἀδήμονα; ἐλεύθερον; τ᾽ ἄλλα, * ἃ συμπαρόντων ἡ φύσις ἡ τῦ ἀνθρώπ [e] ἀπέχει τὰ ἴδια. μένεσο

a L.5.§.1.
b L.5.§.29. l.11.§.9.
c L.3.§.9.
d L.5.§.9.
* ὧν σ.
e L.2.§.32. l.9.§.42. l. 11.§.1.

ANNOTATIONES.

Adversa rectè tolerare, id verò viri.

Grotius.

Ἐνταῦθα ἀνὴρ γὰρ ἀνδρός ἐσι διάφορος,
Ἐν τῷ τό, τε κακὸν ἔν φέρειν, καὶ τἀγαθόν.
Hoc enim alio alius præstat, qòd constantius
Bonam malámque didicit fortunam pati.

Grotius. Philemon *ibidem.*

Ἂν γνῶς τί ἐς' ἄνθρωπος, εὐδαίμων ἔσῃ.
Τέθνηκέ τις. μὴ δεινὸν ἔσω τῦτό σοι.
Κεκύνηκέ τις, ἢ κεκύνηκέ τις. ἠτύχηκέ τις.
Βήτ]ει τις. οἰμώζει τις. ἡ φύσις φέρει
Ἅπαν]α ταῦτα. φεῦγε τὰς λύπας; μόνον.
Sic noveris homo qid sit, sat felix eris.
Interiit aliqis: ne sit cordolium tibi.
Hæc peperit, hæc non peperit: est alius miser:
Hic tussit: ille plorat: hæc fert omnia
Natura secum. tu tantùm luctu abstine.

Grotius.

Τῦτο ἐυτύχημα] —— λέγω γὰρ καὶ τὰ δύσφορ', εἰ τύχοι.
Καὶ' ὀρθὸν ἐξίσ]α, παντ' ἂν ἐυ]υχεῖν.

Ille apud Svidam, & Stobæum.

—— *qippe cuncta, qamvis tristia,*
Rectè expedita, ritè fausta dixerim.

Itaqe Philemon:

Ἄνθρωπ@ ἢ δήπυθεν ὐκ ἔς' ἢδὲ εἷς,
Ὃ, μὴ κακόν τι γέγονεν ἢ γενήσε]αι.
Ὁ ποιέων δ' ἐλάχισον τὸ γεγενημένον,
Ἀμφό]ερον ἥ]@, ἐυ]υχεῖ τε κἀ φρονεῖ.
Nullum invenire est usqam mortalium,
Mala qi non sit sensurus, avt jam senserit.
At qi qod fert fortuna, qàm minimis facit,
Utrumqe, & sapiens hicce & fortunatus est.

Ὃ ὐκ ἔσιν ἀπότυγμα] ἀπό]υγμα, *frustratio, aberratio,* ubi qis à fine scopóqe sibi proposito excidit, eúmqe nevtiqam assequitur. hoc itaqe loco naturæ humanæ ἀπό]υγμα dicitur, qod ità eidem adversatur, ut impediat qo minùs finem sibi propositum assèqatur. at hoc in natura humana, inqit, nihil externum suâ vi potest efficere. neqe est itaqe istiusmodi aliqid pro infortunio hominis habendum. Hoc eodem argumento (utì refert Plutarchus *de tranqil. p.* 468. *A.*) Metrocli Cynico occlusit os Stilpo Megarensis: potuitqe eo Marcus etiam hìc respexisse. Qum enim Metrocles illi filiæ suæ impudicitiam exprobraret, Ἐμὸν ἔν, inqit ille, ἁμάρ]ημα τῦτό ἐσιν, ἢ ἐκείνης; *Meumne hoc est peccatum an filiæ?* & respondente Metrocle, ἐκείνης μὲν ἁμάρτημα, σὸν δὲ ἀτύχημα. *Ejus peccatum, tuum infortunium.* regessit ille: Πῶς λέγεις; ἔχι ἁμαρ]ήμα]α καὶ διαπ]ώμα]α ἐσι; τὰ δὲ διαπ]ώμα]α, ὐχ ὧν διαπ]ώμα]α; καὶ ἀπό]υγμα]α; τὰ δὲ ἀπό]υγμα]α, ὐχ ὧν ἀποτύχ, μα]α ἀ]υχήμα]α; *Qid ais? nonne peccata etiam sunt lapsus? Nonne lapsus sunt earum rerum lapsus, qibus assequendis excidimus? Nonne ista à rebus appetitis aberrationes eorum sunt infortunia, qi eas non assequuntur.* Ita, inqit Plutarchus πρὸς λόγῳ καὶ φιλοτόφῳ κενὸν ἀπέδειξεν ὕλαγμα τὴν τῦ Κυνικῦ βλασφημίαν. *placido & philosophico sermone ostendit vanum latratum esse Cynicam calumniam.* Refert & Laërtius *l.* 2. idem objicienti cuidam, dicentiqe, ὡς καὶ]ισχύνοι αὐ]όν. respondisse, ἢ μᾶλλον, ἡ ἐγὼ ταύ]ην κοσμῶ. *Non magìs est illa mihi probro, qàm ego illi sum ornamento.* Atqe sensus verborum Marci iste cum seqentibus consPirat optimè, qibus interrogat an casus istiusmodi prohibere qenqam possint, qo minùs justus, magnanimus, reliqarumqe virtutum cultor existat. Possunt tamen & aliâ ratione intelligi, ut *aberrationes* sive *frustrationes*, ἀπο]ύγμα]α naturæ humanæ, negentur esse hujusmodi contingentia, qia præter naturam humanam ejusdémqe rationem nevtiqam contingant. Vide *suprà* §. 33.

Τί ἔν τὸ βέλημα μεμάθηκας] Oratio defecta videtur. Itaqe Xylander vertere neglexit. forsan sic distingvendum. Τί ἔν τὸ βέλημα; μεμάθηκας. *qidnam est igitur qod vult natura? didicisti* jam pridem; ipse satis nosti. qid id avtem sit, in seqentibus indicat; sed & *l.* 5. §. 1. Epictetus Enchir. *cap.* 32. Τὸ βέλημα τῆς φύσεως κα]αμαθεῖν ἐσιν, ἐξ ὧν ἢ διαφερόμεθα πρὸς ἀλλήλ. *Naturæ propositum ex iis rebus, de qibus nulla inter nos controversia est, cognosci potest.* Et *Dissert. lib.* 1. *c.* 17. Τί ἔν

A Θαυμασόν ἐσι; νοῆσαι τὸ βέλημα τῆς φύσεως. *Qid ergo est admirabile? naturam intelligere voluntatem.* Alexander Aphrodisiensis *de beatis.* Τὸ κα]ὰ φύσιν, τὸ κα]ὰ τὸ βέλημα τῆς φύσεως ἀκρό]ατον.

Ἀπρόπ]ωτον] Vide *ad l.* 3. §. 9.

Ἀδιάψευσον] Sic *lib.* 2. §. 17. μηδὲν ποιῆσ]α διεψευσμένως, καὶ μεθ' ὑποκρίσεως, *ut nihil ficti simulatique subsit*: & *suprà* §. 33. λόγ@ οἷ@ μήποτε διαψεύσα]αι, *sermo mendacio omni immunis.* Istic avtem, τὸ ἀδιάψευσον, vel agendi, vel patiendi significatum habere possit: prout & *l.* 1. §. 15. τὸ ἀψευδές. Utrovis sumpseris, ad Stoicam disciplinam spectat. Siqi-
B dem illi, ut Laërtius *l.* 7. *c.* 121. in *Zenone* ajebant, μὴ δοξάσειν τὸν σοφὸν, τ τέσι ψευδῆ συγκα]αθήσεσθαι μηδενί. *Sapientem non opinaturum, hoc est, mendacio non assensurum cuiqam.* Explicatiùs Stobæus *tom.* 1. *lib.* 2. *tit.* 4 §. 8. Λέγ]ι δὲ μὴ ψεύδεσθαι τὸν σοφὸν, ἀλλ' ἐν πᾶσιν ἀληθεύειν. ἢ γὰρ ἐν τῷ λέγειν τι ψεῦδος τὸ ψεύδεσθαι ὑπάρχειν, ἀλλ' ἐν τῷ διαψευσῶς τὸ ψεῦδ@ λέγειν, καὶ ἐπὶ ἀπάτῃ τὸν πλησίον. τῷ μέν τοι ψεύδει ποτὲ συγχρήσασθαι νομίζ]ιν αὐτὸν κα]ὰ πολλὰς τρόπ]ς ἄνευ συγκα]αθέσεως. καὶ γὰρ κα]ὰ στρατηγίαν τῶν ἀν]ιπάλων, καὶ κα]ὰ τὴν τῦ συμφέρον]ος προόρασιν, καὶ κα]' ἄλλας οἰκονομίας τῦ βίυ πολλάς. ψεῦδος δ' ὑπολαμβάνειν ὐδέποτέ φασι τὸν σοφόν. ὐδέπο]ε γὰρ παράπαν ἁκα]α-
C λήπ]ῳ τισι συγκα]αθέσεσθαι, διὰ τὸ μηδὲ δοξάζειν αὐτὸν, μηδ' ἀγνοεῖν μηδέν. *Mentiri qoqe sapientem negant, cùm non tam qi mendacium dicat, qàm qi mendaciter ac dolo id faciat, mentiatur. Mendacio tamen uti variis modis posse credunt abjqe assensu, ut in militia contra hostes, avt alia necessitate. At mendacio nunqam assensurum sapientem existimant, qod nec opinetur, nec ignoret qicqam.* Et *ibidem.* Οὔτε ἐξαπα]ᾶ]αι, οὔτε ἐξαπα]ᾶ]ᾶλλον, οὔτε διαψεύδε]αι, οὔτε ἀγνοεῖ, οὔτε λανθάνει [αὐτόν τι, sive τι αὐτὸν,] ἑαυτὸν, οὔτε καθόλ ψεῦδος ὑπολαμβάνει. *Neqe decipitur, neqe decipit alium, neqe mentitur, neqe ignorat, neqe latet illum qicqam, neqe mendacio in universum assentitur.* Verùm hoc est Dei solius, qi verè ἀψευδὴς, *mentiri nescius* solus, ut Pavlus *ad Tit. c.* 1. *v.* 2. cæterùm ut idem *ad Rom. c.* 3. *v.* 4. πᾶς ἄνθρωπος ψέυσ]ης. *omnis homo mendax*, etiam Stoicorum sapientissimus.

D

Ἃ συμπαρόντων] legendum forsan, ἂν συμπαρόν]ων, *qa si affuerint.*

Ἡ φύσις ἡ τῦ ἀνθρώπ ἀπέχει τὰ ἴδια] Ità *l.* 9. §. 42. Ἀπέχει τὸ ἴδιον. *Qicqid suum est adepta sunt.* Et *lib.* 11. §. 1. Ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά. *Ego qæ mea sunt, omnia habeo.* Phrasis emphatica, qâ non tantùm suum qod est assecutus qispiam indicatur, sed ità id omne qod suum ducit, plenum & integrum assecutus, ut in eo planè acqiescat, nec qicqam amplius reqi-
E rat, utpote qum illud sibi sufficere existimet. Ita Matth. *c.* 6. *v.* 2. ἀπέχ]ι τὸν μισθὸν αὐ]ῶν, *retulerunt mercedem suam.* & Luc. *c.* 6. *v.* 24. ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν, *perceptum habetis solatium vestrum.* interpretatur Theophylactus πᾶν ἀπέλα-βον. *totam mercedem suam acceperunt; totam habent. totam consolationem vestram accepistis*; totam habetis. ut qòd amplìùs sperent expecténtve, sive præmii sive solatii, avt illi avt isti, nihil prorsus sit reliqum. & apud Marc. *c.* 14. *v.* 41. Ἀπέχει. *Sufficit*, qam versionem firmant Henricus Stephanus & Theodorus Beza, adducto Anacreontico illo;

Ἀπέχει. βλέπω γὰρ αὐτήν.
Sat est, sufficit: ipsam enim video.

F

cui adjungit & Dunæus noster ex Septuaginta versione, *Num. c.* 16. *v.* 3. ἐχί]ω ὑμῖν. qod mox *v.* 7. ἱκανόσθω ὑμῖν. *Sufficiat vobis.* Synesius *calvit. pag.* 86. Τύτοις (τοῖς ζωγράφοις) ἄν τις ἐκδῶ μοιχὸν ἢ κίναιδον ἐν πίναξι γράψα], κομήτην ἀπολαβὼν, ἀπέχει τὐπίτ]αγμα. *Si qis mœchum aut cinædum in tabella pingendum curaverit, crinitum aliqem ac cincinnatum accipiens, habet totum id qod injunctum est*; nihil amplìùs reqirit. Cui libens subjunxerim illud ejusdem de militia rapaci, ex *Orat. de regn.* Ὅσις ἔν ἐμῷ τὸν μὲν ἀλλόφυλον ἐχθρὸν ἀπερύκει, αὐτὸς δὲ ἢ τὰ μέτρια μοι χρῆτα, ἢ ὅ]ος ἢδέν μοι δοκεῖ διαφέρειν
G κυνός, δὴ αὐ]ὸ τῦτο τὺς λύκ]ς ὡς πορρωτάτω διώκοντος, ἵνα αὐτὸς ἐπὶ σχολῆς περαίζῃ τὴν ποίμνην, δεῦρο ἀπέχειν τῆς φυλακῆς τὸν μισθὸν τῷ γαλακ]ος ἐμφορέμενον. *Qare qi peregrinum hostem à me propulsat, ipse autem moderate mecum non agit, is à cane mihi non differre videtur, qi lupos propterea longissime abigit, ut per otium gregem commode dilaniare possit, qem potius in cu-*

μηνος λοιπὸν ὅτι παντὸς ἕξεις λύπην σε προαιρούμενος, τούτῳ χρῆσθαι τῷ δόγματι. * οὐχ ὅλως ἔστιν ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως, εὐτύχημα.

* ὅτι οὐχί.

a L. 9. §. 3.

§. 50. a Ἰδιωτικὸν μέν, ὅμως δὲ ἀνυπόκριτον βοήθημα πρὸς θανάτου καταφρόνησιν, ἡ ἀναπόλησις τῶν b γλίσχρως ἐναπερειδομένων τῷ ζῆν. πῶς

b L. 5. §. 5.

mineris deinceps, qoties inciderit qicqam qod ad triſtitiam impellat te, decreto hoc uti: Nam eſt infelix caſus iſte, ſed fortiter ferre hoc felicitatis eſt.

§. 50. Vulgare qidem hoc eſt, efficax tamen ad mortem contemnendam adminiculum, ſi eos recolas qi vitæ avidi fuerint eidem diu immorati. qid

ANNOTATIONES.

cuſtodia mercedem eum lacte ſatiari oporteat. ubi ἀπέχειν τὸν μισθὸν idem eſt, qod Lucæ Evangeliſtæ *cap.* 3. *v.* 14. in Joannis Baptiſtæ reſponſo ἀρκεῖσθαι τοῖς ὀψωνίοις, *contenti eſtote ſtipendiis veſtris.* His adjicere licebit, & illud Plutarchi in *Solone p.* 90. *E.* (qod Scultetus qoqe advertit *Exercit. Evang. l.* 2. *c.* 30.) Ὁ γὰρ ἐν γάμῳ παρορῶν τὸ καλὸν, ἐ τέκνων ἕνεκα, δῆλός ἐστιν, ἀλλ' ἡδονῆς, ἀγόμενος γυναῖκα. τὸν δὲ μισθὸν ἀπέχει, καὶ παῤῥησίαν αὐτῷ πρὸς τὸς γενομένους ἐκ ἀπολέλοιπεν, οἷς αὐτὸ τὸ γίνεσθαι πεποίηκεν ὄνειδος. *Qippe qi nuptiarum decus prætereat, profitetur ſe non liberorum gratiâ, ſed voluptatis adſciſcere mulierem: habeatqe mercedem ſuam, neqe locum ſibi reliqit qærendi de genitis, qibus ipſam reddidit probroſam nativitatem.* Et Athanaſii (ſi is avtor eſt) illud *in Serm. de ſemente. Tom.* 1. *p.* 1064. *C. D.* ubi illos exagitat, qi qò nobili alicui viro ſe concilient, templum adeunt, ibiqe conſpicandos ſe præbent. Τρέχωσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἵνα ἀνθρώπῳ δείξωσι τὸ πρόσωπον. ἐξῆλθεν ὁ ἐπίσημος, συνεξῆλθεν ὁ ὑποκριτὴς, καὶ ἀπέχει τὸν μισθόν. δι' ἀνθρώπων ἦλθεν, ἀνθρώπων ἤρεσε. παρὰ Θεοῦ οὐδὲν ἔλαβεν. ἐ γὰρ ἐκείνῳ ἔδειξε τὴν διάνοιαν. *Decurrunt in Eccleſiam, ut homini ſuum vultum oſtendant, mox cum ille vir clarus abierit, abit & unà ſimulator, receptâ ſuâ mercede, ob hominem venit, & homini placuit, à Deo nihil qicqam acceptorus: non enim illi mentem ſuam oſtendere in votis habuit.* Nec præteriri digna hîc Dunæi noſtri ſubtilitas, qi ad Apoſtoli illud *ad Philip. c.* 4. *v.* 18. ἀπέχω πάντα, καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι. Hæc tria, inqit, prorſus idem declarant: nam ἀπέχω πάντα, non eſt, *acceſi omnia qæ miſiſtis*: eſſet enim ταυτολογία qod ſubjungitur, δεξάμενος παρ' Ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, *acceptis omnibus ab Epaphrodito qæ à vobis miſſa ſunt.* ſed ſignificat his verbis ſibi abundè ſatisfactum eſſe. *Habeo*, inqit, jam *omnia* qæ velim, nihil ampliùs deſidero, ſatìs ſuperqe eſt. ità Pindarus *Iſthm.* 5. In his, inqit, duobus eſt ſumma felicitas,

Εἴτις ἓν πάσχων, λόγον ἐσθλὸν ἀκούει.
Si aliqis commodè vivens, bene audiat.

Hæc ſi habes,

Μὴ μάλευε Ζεὺς γενέσθαι, πάντ' ἔχεις.
Ne qare Jupiter fieri, omnia habes.

Hoc eſt qod Pavlus ἀπέχεις.

Οὐχ ὅτι τοῦτο ἀτύχημα, ἀλλὰ τὸ φέρειν αὐτὸ γενναίως, εὐτύχημα] Tranſponendum opinor, legendúmqe. ὅτι οὐ τοῦτο, ſive ὅλως οὐχὶ τ. &c. Vide *ſuprà ad* §. 1. & *ad l.* 7. §. 58. Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 10. Οὐ γὰρ θάνατος, ἢ πόνος φοβερὸν (ἢ καὶ πονηρόν) ἀλλὰ τὸ φοβεῖσθαι πόνον ἢ θάνατον. *Non enim mors, vel dolor terribilis eſt, aut malus; ſed metuere dolorem vel mortem.* lavdatur itaqe, qi dixit,

Οὐ καθανεῖν γὰρ δεινόν, ἀλλ' αἰσχρῶς θανεῖν.
Neqe enim eſt mori miſerum, ſed turpiter mori.

ſive ut Gnomologus extulit,

Τὸ γὰρ θανεῖν οὐκ αἰσχρὸν, ἀλλ' αἰσχρῶς θανεῖν.
Mors ipſa non eſt fœda, ſed fœdè mori.

Tacitus Stoicorum placita tangens, *Annal. l.* 6. *Neqe mala vel bona, qæ vulgus putet. multos qi conflictari adverſis videantur, beatos; ac pleroſqe, qanqam magnas per opes, miſerrimos; ſi illi gravem ſortunam conſtanter tolerent; hi proſperâ inconſultè utantur.* Bias apud Laërtium *l.* 1. §. 86. Ἀλυχῆ εἶναι, τὸν ἀτυχίαν μὴ φέροντα. *Infelicem eſſe, qi ferre neqiret infelicitatem.* Seneca *Herc. fur.* 2. 2.

L. *Qemcunqe miſerum videris, hominem ſcias.*
A. *Qemcunqe fortem videris, miſerum neges.*

Vide Senecam Philoſophum iſtud fuſiſſimè diſputantem, *Ep.* 66. & *Ep.* 67.

§. 50. Ἰδιωτικὸν] non ἴδιον, ut *ſuprà* §. 8. ſed κοινότερον, ut *l.* 2. §. 10. argumentum *vulgare*, non Stoicorum *peculiare*, qi altiora ſpirant, & validioribus firmamentis adverſus vitæ hujuſce cupidinem incedunt muniti. itaqe ἄτεχνον καὶ ἰδιωτικὸν, *omni artificio deſtitutum & vulgare*, conjunxit Hermogenes *de invent. l.* 2. *c.* 1.

Τῶν γλίσχρως ἐνδιατριψάντων τῷ ζῆν] γλίσχρως ἐνδιατρίβειν τῷ ζῆν, non eſt ſimpliciter, qod Xylander avtumat, *diu vivere*, ſive *vitam in longiſſimum tempus extrahere*; ſed *vita qaſi pertinaciter inhærere*, & ægrè gravatúmqe ab ea divelli. hoc enim τὸ γλίσχρως illud deſignat. Apud Svidam avtor innominatus: Ἀλλ' ἐγὼ τις ἄρα δυσαπάλακτος ἦν ἀπὸ τῶν τοιούτων, καὶ γλίσχρως ἔχειν ἐμαυτὸν τῆς αὐτῆς ἀληθείας, ὥστε ὡς ἀληθῶς ὄναρ πλανήσας. *At ego profectò tunc eram homo qidam, qi ab hujuſmodi fatuis, vanis ac ineptis rebus difficulter avelli poteram, & tenaciter adhuc huic fatuitati, vanitati ac futilitati adhærebam, ut qi verè per ſomnum ditatus eſſem.* Eſt enim

A τὸ γλίσχρον, qod & Xylander ipſe nos monet, ipſúmqe ſignificatûs hujus τῷ γλίσχρως monere poterat, *lentum, tenaxqe*; idqe τῆς γλίας τρόπον, *glutinis inſtar*; unde forſan & vocabulum iſtud ortum habuerit. itaqe τὸ γλίσχρον καὶ κολλῶδες, *lentum & glutinoſum*, tanqam συνώνυμα copulantur, ab Ariſtotele *problem. l.* 2. *q.* 22. & γλισχρεύεσθαι, *cunctari*, vel potiùs *lentum & tenacem eſſe.* Sunt itaqe οἱ γλίσχρως ἐνδιατρίβοντες τῷ ζῆν, οἱ γλιχόμενοι τοῦ ζῆν, ut Ariſtoteles loqitur *politic. l.* 3. *c.* 4. Δῆλον δ', ὡς καρτεροῦσι πολλὴν κακοπάθειαν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, γλιχόμενοι τοῦ ζῆν. ὡς ἐνούσης τινὸς ἡμερίας ἐν αὐτῷ καὶ γλυκύτητος. *Patet avtem, qod tolerant homines*
B *multa aſpera propter vivendi cupiditatem, ut exiſtente in eo qadam proſperitate & dulcedine.* qod ille γλίχεσθαι, Plato γλισχρῶς ἐπιθυμεῖν dixerat in *Critone, p.* 40. *B.* Ὅτι δὲ γέρων ἀνὴρ μικρῷ χρόνῳ. τῷ βίῳ λοιπῷ ὄντος, ὡς τὸ εἰκὸς, ἐτόλμησας οὕτω γλισχρῶς ἐπιθυμεῖν τοῦ ζῆν, νόμιμος τὸς μεγίστης παραβὰς ὐδεὶς ὃς ἱρεῖ; *Qemadmodum vir ſenex parvo admodum tempore, ut veriſimile eſt, victurus avſus fueris ob vivendi cupiditatem in tam ſordida inopia vivere, maximas tranſgreſſus leges*; Affectum avtem, qem noſter hîc notat, graphicè depinxiſſe videtur Plutarchus in lib. *de tranqill. pag.* 476. *A.* his verbis. Τὸν μὲν γὰρ ἀνήνητον ὁ τοῦ θανάτου φόβος, οὐχ ὁ τοῦ ζῆν πόθος, ἐκπρέμασθαι τοῦ σώματος ποιεῖ περιπεπλεγμένον, ὥ-
C σπερ τὸν Ὀδυσσέα τῷ ἱστῷ, δεδοικότα τὴν χάρυβδιν ὑποκειμένην,

Ἔνθ' ὔτε μίμνειν ἄνεμος, ὔτ' ἐκπλεῖν ἐᾷ,

καὶ πρὸς ταῦτα δυσαρέστως, καὶ πρὸς ἐκεῖνα περιδεῶς ἔχοντα. *Inſipientem enim mortis metus, non vitæ deſiderium, jubet à corpore dependere, id amplexum, qomodo Ulyſſes capriſicum tenuit metu ſubjecta Charybdis*:

Manere ubi ventus, navigare & ubi vetat,

& hoc iniqè ferentem, & illud metuentem. De Ulyſſe qod refert, habetur *Odyſſ. μ. v.* 432. Senarius eſt ex Æſchyli *Philoctete*, proverbii vicem adeptus, qod ex Diogeniano diſcimus;
D & ab Ariſtæneto *lib.* 1. *Epiſt.* 27. uſurpatus: in qo τὸ ἐκπλεῖν eſt à Grotii manu in *excerptis*, cùm vulgò πλεῖν tantùm legatur. Sin Plutarchi illa minùs placent, qia mortis formidini magis qàm vitæ cupidini affectum illum tribuit, Antiphanes advocetur, cujus è *Geminis* iſta apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122. leguntur:

— ὐδεὶς πώποτε,
Ὦ δέσποτ', ἀπίθων', ἀποθανεῖν πρόθυμος ἦν.
Τὸν γλιχόμενον δὲ ζῆν καλοσκοῦ τῶ σκέλως
Ἄκοντας ὁ Χάρων. —,
— *nemo unqam here,*
E *Moriendo alacrem vitæ impoſuit terminum:*
Sed avidos vitæ pedibus Orcus detrahit
Reſtantes fruſtra. —

Vel Lucianus, qi in *Cataplo, pag.* 433. de tyranno qodam: Ἀποσπάμενος ἤχθετο. ὑ γὰρ οἷόν' ἦτε, καθάπερ ἐξῆς τινι. προσέχειν τοῖς τοιούτοις ἡ ψυχὴ, καὶ οὐκ ἐθέλει ἀπαλλάττεσθαι ῥᾳδίως, ἅτε αὐτοῖς πάλαι προσεληλυθυῖα. μᾶλλον δὲ ὥσπερ ἄρρηκτός τις ὢν ὁ δεσμὸς ἐστιν, ᾧ δεδέσθαι ξυμβέβηκεν αὐτούς. *Ab iis ſe abſtractum gravatur. Etenim anima neſcio qo pacto hiſce veluti viſco affixa hæret, nec facile demigrare vult, ut qa his jam dudum addicta ſit. Qin potiùs ac ſi infragile ſit vin-*
F *culum iſtud, qo ipſos alligari contingit.* qem & ampliùs ibidem viſe ſis. Spectat horſum & qod in Evangelio Luc. *c.* 12. *v.* 20. de locuplete illo dicitur, qi opinione ſuâ ſpéqe inani vitæ ſpatium ſibi ad annos plures protelaverat, Ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ. *Amens homo, noctè hâc ipsâ repetent à te animam tuam.* Siqidem, ut Caſavbonus *ad Theophr. charact. c.* 11. αἰτεῖν eſt *poſcere à volente*; ἀπαιτεῖν, *à nolente.* Andocides περὶ καθόδου (an περὶ ἀδείας, ut ex Harpocratione vult G. Canterus *nov. lect. l.* 8. *c.* 4.) Ταῦθ' ὑμᾶς, εἰ μὲν βούλεσθε αἰτῶ. εἰ δὲ μὴ βούλεσθε, ἀπαιτῶ. *Hæc à vobis, ſi volueritis, peto: ſi verò nolueritis repeto.* De utriſqe Seneca
G *Epiſt.* 4. *Vitam multi ſic complectuntur & tenent, qomodo qi à torrente rapiuntur, ſpinas & aſpera. pleriqe inter mortis metum & vitæ tormenta miſeri fluctuant; & vivere nolunt, & mori neſciunt.* De his Epictetus, Θαυμασοὶ ἄνθρωποι, μήτε ζῆν θέλοντες, μήτε ἀποθνήσκειν. *Homines admirandi, qi volunt neqe vivere, neqe mori.* Cui non diſpar illud apud Cyprianum *de mortalit.* à ſatellite cœleſti non ſine indignatione inſigni infremendo emiſſum, *Pati timetis, exire non vultis: qid faciam vobis?* Hos itaqe hiſqe ſimiles notat Marcus, vitæ nimio plùs avidos καὶ φιλοψυχοῦντας, *vitæ amantes*, ideoqe omnibus modis mediiſqe ſatagentes, qò eam qàm diutiſſimè protelare poſſint.

qò

qid enim amplius illis, qàm immaturè defunctis contigit? Omnino jacent alicubi defuncti & illi, Cadicianus, Fabius, Julianus, Lepidus, avt si qis alius hujusmodi, qi postqam multos extulerant, efferebantur & ipsi. exiguum enim omnino intercedit spatium; ídqe per qot molestias, cum qibus hominibus, in qali corpusculo exantlatum? nè ergo pro re momenti alicujus habeto.

οὖν αὐτοῖς πλέον, ἢ τοῖς ἀώροις; πάντως πού τε κεῖνται, * Καδικιανὸς, Φάβιος, Ἰουλιανὸς, Λέπιδος, ἢ εἴ τις τοιοῦτος, [a] ὅσοι πολλοὺς ἐξήνεγκαν, εἶτα ἐξηνέχθησαν. [b] ὅλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα, καὶ τοῦτο δὲ ὅσων, καὶ [c] μεθ' ὅσων ἐξανλούμενον, καὶ ἐν ὅσῳ σωματίῳ; [d] μὴ οὖν ὡς πρᾶγμα. βλέ-

* Καικιλιανὸς f.
a Sup. §. 48.
b Sup. §. 47.
c L. 5. §. 10. l. 9. §. 3. l. 10. §. 36.
d L. 5. §. 29.

ANNOTATIONES.

qò spectant & Evripidis versiculi, qos *lib.* 7. §. 51. sed mutilos Marcus exhibet. Vide *ad l.* 10. §. 8.

Τί οὖν αὐτοῖς πλέον ἢ τοῖς ἀώροις;] In eadem planè conditione sunt, inqit, isti vitæ tantopere cupidi, etiamsi id qod tam enixè expetunt, fuerint assecuti, ut ad annos numerosos spiritum prorogârint. qâ illi ipsi, qi immaturo fato defunguntur. qarè? primùm, qia nihil interest citiùs an seriùs è vita migraveris, cùm aliqando migrandum sit: cùm intervalli illius qod ab ortu ad obitum pertingit distantia, qæcunqe ea tandem fuerit, ad æternitatis utrobiqe adjacentia spatia rationem nullam obtineat. deinde, qia etiamsi qàm diutissimè vixerint, tamen *uvæ acerbæ instar*, ut Eliphaz *Jobi c.* 15. *v.* 33. avt *pomi immaturi vitæ* qasi *avelluntur*: ut Seneca *Epist.* 30. non *tanqam exeant de vita*, sed *tanqam extrahantur*. Idem *de brev. vit. c.* 11. Cicero *de senect. Qasi poma ex arboribus, si cruda sunt, vi avelluntur; si matura & cocta, decidunt: sic vitam adolescentibus vis aufert, senibus maturitas.* Verùm vitæ cupido immoderata istos pariter se habere facit, senes an juvenes defungantur: qos itaqe ridens Luciani Diogenes *Dial. mort.* 27. Τί οὖν ἄν τις ἔτι λέγοι περὶ τῶν νέων, ἀπότε οἱ τηλικοῦτοι φιλόζωοι εἰσὶν, ὃς ἐχρῆν διώκειν τὸν θάνατον, ὡς τῶν ἐν τῷ γήρᾳ κακῶν φάρμακον. *Proinde jam qid de adolescentibus dicamus, qando decrepiti isti tantopere vivere cupiunt? qos mortem sectari decebat, tanqam remedium eorum malorum, qæ secum fert senectus.* deniqe qia mors eodem in statu utrumqe constituet. Καὶ γὰρ ὁ ἐσχαλογήρως ἀποθανὼν ἐς ἴσον καλαστήσεται τῷ πρεσβύτῃ. *Et qi senectute extremâ confectus moritur, in eundem statum redigetur cum eo, qi immaturus obiit. l.* 9. §. 33.

Καδικιανὸς] Corruptum credo nomen istud. forsan Καικιλιανὸς, *Cæcilianus*, vel Κατιδιανὸς *Catidianus* fuerit. Κατίδιος καὶ Κατιδιανὸς, ὀνόματα κύρια. *Cattidius & Cattidianus, nomina propria.* Svidas; Qanqam longævus utrovis nomine nullus occurrit: Occurrit à priore illo parum deflexo, Καικίλιος Καλλανιανὸς, utì Svidas habet, Καλαυλῖνος, ut Casaubonus *ad Athen. l.* 6. *c.* 21. in hoc censu meritò collocandus, si (qod Svidas refert) ἐπὶ τοῦ Σεβαστοῦ Καίσαρος, καὶ ἕως Ἀδριανοῦ, *sub Augusto Cæsare & ad Adrianum usqe* Cæcilius iste Siculus rhetor Romæ sophisticen an rhetoricen professus est: cùm inter utriusqe horum imperium seculum solidum intercedat.

Φάβιος] Inter μακροβίους, *Q. Fabium Maximum* commemorat Plinius *nat. hist. l.* 7. *c.* 48. qem 63. *annis augurem fuisse* refert. Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 13. *Q. Fabius Maximus duobus & sexaginta annis augurátûs sacerdotium sustinuit, robustâ jam ætate id adeptus: qa utraqe tempora, si in unum conferantur, facilè seculi modum expleverint*, Et Livius *hist. l.* 30. *Eodem anno Q. Fabius Maximus moritur, exacta ætatis; siqidem verum est augurem duos & sexaginta annos fuisse, qod qidam avtores sunt.* Ità Livius ac Maximus, Plinio minus uno anno adscribunt.

Οἱ πολλοὺς ἐξήνεγκαν, εἶτα ἐξηνέχθησαν] Ità *suprà* §. 48. Ὃ τοῦτον κηδεύσας, εἶτα ἐξετάθη. *Qi alios ubi sepelierant, & ipsi tandem elati sunt.*

Ὅλον μικρόν ἐστι τὸ διάστημα] μικκόν, Lugdunensis; ab exemplari, an à typothetæ lapsu, incertum istud opinor. Vide *suprà* §. 15. & 47. & 48. Seneca *Epist.* 49. *Non possunt longa intervalla esse in ea re, qa tota brevis est.*

Καὶ τοῦτο δὲ ὅσων] Cicero ad Lucejum, *famil. l.* 5. *Epist.* 15. *In longa vita nihil est nisi propagatio miserrimi temporis.* Cæcilius *Plocio* (indè enim esse docet Nonius in *advenire*) à Cicerone in *Catone* relatus,

Diu vivendo multa, qa non vis, vides.

Itaqe Avgustinus *de tempore* (uti vocant) *Serm.* 113. *Qid est diu vivere, nisi diu torqeri*; Illúdqe poetæ nescio cujus pro oraculo habet Seneca *de brev. vit. c.* 2.

Exigua pars est vitæ, qam nos vivimus.
Cæterùm omne spatium non vita, sed tempus est.

Idémqe *Epist.* 49. *Potest fieri, imò sæpe fit, ut qi diu vixerit, parùm vixerit.* & *Epist.* 99. *Ex hoc tam exiguo temporis spatio, qod ætatem vocamus humanam, qantum lacrymæ, qantum solicitudines occupant? qantum valetudo? qantum timor? qantum teneri, avt rudes, avt inutiles anni? dimidium ex hoc edormitur. adjice labores, luctus, pericula, & intelliges etiam in longissima vita minimum esse qod vivitur.* Martialis *lib.* 6. *Epigr.* 70.

At nostri bene computentur anni,
Et qantum tetrica tulere febres,
Avt langvor gravis, avt mali dolores,
A vita meliore separetur;
Infantes sumus, & senes videmur.

Seneca *Epist.* proximè citatâ: *Hoc qod inter primum diem & ultimum jacet, si molestias æstimas, etiam puero longum; si velocitatem, etiam sêni angustum.* Lucianus, pueri qinqennis epitaphio, *Anthol. l.* 3. *c.* 9.

Ἀλλά με μὴ κλάιοις. καὶ γὰρ βιότοιο μετέσχον
Πχύρης, καὶ παύρων τῶν βιότοιο κακῶν.
Nemo tamen me flere velit; qia tempora vitæ ut
Pavca tuli, vitæ sic mala pavca tuli.

Evripides *Alcestide.*

Ὁ βίος ἀληθῶς, ὦ βίος, ἀλλὰ ξυμφορά.
Hæd vita verè est vita, calamitas mera est.

Idémqe apud Plutarchum *ad Apollon.* restituente Grotio;

Ὁ βίος γὰρ ὄνομ' ἔχει, πόνος δ' ἔργῳ πέλει.
Vita hæc vocatur vita, revera est labor.

& Menander *Citharist.* apud Plutarchum *de tranq.* Laërtium *l.* 7. in *Zenon.* & Stobæum *tom.* 2. *tit.* 98.

Ἆρ' ἐστὶ συγγενές τι λύπη καὶ βίος.
Τρυφερῷ βίῳ σύνεστιν. ἐνδόξῳ βίῳ
Πάρεστιν. ἀπόρῳ συγκαλαγηράσκει βίῳ.
Res sunt cognatæ, vita & anxietudines.
Vitam sequntur mollem; vita fulgida
Non absunt; vitæ consenescunt pauperi.

Plinius deniqe *l.* 7. *c.* 50. *Incertum ac fragile nimirum est hoc munus naturæ, qicqid datur nobis: malignum verò & breve in iis, qibus largissimè contingit, universum utiqe ævi tempus intuentibus. qid qod æstimatione nocturnæ qietis, dimidio qisqe spatio vitæ suæ vivit? pars æqa morti similis exigitur, avt pœna, nisi contigit qies, nec reputantur infantiæ anni, qi sensu carent, non senecta in pœnam vivacis. tot periculorum genera, tot morbi, tot metus, tot curæ, toties invocata mors, ut nullum frequentius sit votum. Naturæ verò nihil hominibus brevitate vitæ præstitit melius.*

Καὶ μεθ' ὅσων] Vide *l.* 5. §. 10. & *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 36. & adde piorum qerimonias illas *Psalm.* 120. *v.* 5, 6. & *Psal.* 55. *v.* 6, 7. & *Psal.* 57. *v.* 4. & Jerem. *c.* 9. *v.* 2, 3.

Ἐξαντλούμενον] A sentinâ navis, qæ molestiæ multum exhibere solet, exhavriendâ tractum, & eleganter hîc positum, ad vitam molestiis laboribúsqe creberrimis infestam designandam. Pari modo τὸ ἀντλεῖν καὶ ἐξαντλεῖν usurpatum alibi deprehendas. Æschylus *Prometh. n.* 375.

Ἐγὼ δὲ τὴν παροῦσαν ἀνλήσω τύχην.
Ego avtem hoc præsens infortunium exantlabo.

Idémqe *feriis.*

Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τλημόνως ἤντλουν κακά.
Alia enim qidem mala miserè perferebant.

Evripides *Cresphont.*

— ἄλλαις μύρίαις
Τὸν αὐτὸν ἐξήντλησεν, ὡς ἐγὼ, βίον.
— & *alia innumera*
Eandem tolerarunt, qam ego, vitam.

Et in *Cyclope n.* 110.

Παπαῖ. τὸν αὐτὸν δαίμον' ἐξαντλεῖς ἐμοί.
Papæ: havris eandem fortunam, qam & ego.

Marinus in *Proculo c.* 3. Δευτέρα δὲ ἰσχὺς σωματικὴ, ἀπαθὴς μὲν ὑπὸ χειμώνων καὶ καμάτων, ἄτρωτος δὲ καὶ ὑπὸ τῆς μοχθηρᾶς καὶ ἡμελημένης διαίτης, καὶ πόνων ἐκείνων, ὅς νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν ἐξήντλει. *Secundò robur corporis, qod nullis frigoribus afficeretur, nec qicqam ex vitiosa & neglecta ratione victus atqe laborum convelli, avt commoveri posset, qos die noctuqe exhauriebat.* qem locum frustra solicitat Heraldus in *Jambl. c.* 4. Vide *ad l.* 3. §. 4. νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν. Plavtus *Amphitr.* (si Plavti saltem ea sint) *Act.* 4. *Sc.* 4. *v.* 20. & Nonius Artio tribuit.

Fata istæc me premunt, pertolerarem vim tantam cladésqe
Exantlarem impatibiles. —

Lucilius *Sat. l.* 30. apud Nonium;

Qantas qotqe modo arumnas, qantósqe labores
Exancláris. —

Ennius *Andromach.*

Qantis cum erumnis illum exanclavi diem?

Cicero *de divinat. l.* 2. §. 64.

Tot nos ad Trojam belli exantlabimus annos.

Et apud eundem *Tuscul. l.* 2. §. 20. Attius *Trachin.*

O multa dicta gravia, perpessu aspera,
Qæ corpore exanclavi, atqe animo pertuli!

Exanclare, sive *exantlare*; utrovis enim modo scribas, ciccum havd interduis, idem est qod Græcis τὸ ἐξαντλεῖν. ut rectè Stephanus monuit: nec opus fuit, ut hâc rejectâ, aliam ei originem darent Turnebus *adverss. lib.* 3. *c.* 10. & Camerarius *problem. cent.* 5. *q.* 5.

Μὴ οὖν ὡς πρᾶγμα] Oratio elliptica; forsan mutilata. *Nè igitur*

a Sup. §. 3. l. 5. §. 24. l. 12. §. 7.
b L. 2. §. 14. l. 9. §. 33.
c L. 5. §. 3. l. 8. §. 50.
d L. 8. §. 30.
e Sup. §. 19. l. 11. §. 18.
f L. 3. §. 5. l. 8. §. 30.

βλέπε γὰρ ὀπίσω [a] τὸ ἀχανὲς τῶν αἰώνων, καὶ τὸ πρόσω ἄλλο ἄπειρον. ἐν δὴ τούτῳ, [b] τί διαφέρει ὁ τεθνηκὼς τοῦ τριετῆ; ἢ ὁ τελευτήσας τοῦ τριγενῆ.

§. 51. [c] Ἐπὶ τὸν σύντομον ἀεὶ τρέχε. σύντομος δὲ ἡ κατὰ [d] φύσιν. ὥστε [d] κατὰ τὸ ὑγιέστατον, πᾶν λέγειν καὶ πράττειν. ἀπαλλάττεσθαι γὰρ ἢ τοιαύτης [e] ὑποθέσεως, κόπων, στρατείας, καὶ πάσης [e] ὀιήσεως καὶ [f] κομψείας.

si enim ævi præteriti immensitatem adverteris & futuri itidem infinitatem, qid tandem distabit, triduanus qi fuerit, ab eo qi fecula tria transegerit?

§. 51. Viâ compendiosâ semper incedas. compendiosa est ea, qæ secundùm naturam est. in omni nimirum cùm dictione, tum actione veri rectíqe curam habere. etenim propositum istiusmodi molestiis, militiâqe, sed & dissimulatione omni atqe ostentatione immunem præstabit.

§. 1.

ANNOTATIONES.

igitur mortem pro re difficili accipe. Xylander. & sic *l.* 5. §. 29. Τί αὐτὸ πρᾶγμα δοκεῖς; *Cur grave hoc ducis?* malim tamen, *Nè igitur vitam diuturniorem, tanqam rem alicujus pretii avt momenti habeas, avt enixiùs expetas.* ut *suprà* §. 46. & *l.* 12. §. 32. μηδὲν μέγα. — *qid qasi magnum*, inqit ille apud Persium *Sat.* 5.

Nempe diem donas?

qid itidem tu qasi magnum qid poscis, avt optas? Vide Senecam *infrà*, & *l.* 6. §. 9. Ità Stoicus qidam Tullio Marcellino, (referente Senecâ *Epist.* 77.) *Noli torqeri, tanqam de re magna deliberes. non est res magna vivere. Omnes servi tui vivunt, omnia animalia. Magnum est honestè mori, prudenter, fortiter. Mori velle, non tantum prudens, & fortis, avt miser, sed etiam fastidiosus potest.*

Βλέπε γὰρ ὀπίσω τὸ ἀχανές] Istud non semel inculcat Marcus; *suprà* §. 3. & *l.* 5. §. 24. & *l.* 12. §. 7. Seneca ad *Marc.* c. 20. *Omnia humana brevia & caduca sunt, infiniti temporis nullam partem occupantia. Terram hanc cum populis, urbibúsqe, & fluminibus, & ambitu maris, puncti loco ponimus. minorem portionem vita nostra, qàm partem puncti habet, si tempori comparetur omni; cujus major est mensura qàm mundi, utpote cùm ille se intra hujus spatium toties remetiatur, qid ergò interest id extendere, cujus qantumcunqe fuerit incrementum, non multum aberit à nihilo.*

Καὶ τὸ πρόσω ἄλλο ἄπειρον] Basilius Cæsar. *Epist.* 60. Κἂν ὅλον τις εἴποι τὸν ἀνθρώπινον βίον, σμικρότατον διάστημα παντελῶς συγκρίσει ἐκείνου ἀπεράντου αἰῶνος τοῦ ἐν ταῖς ἐλπίσιν ἀπομένου. *Etiamsi universam hominum vitam qis objecerit: brevissimum tamen est illius spatium respectu insiniti seculi, qod in spe nostrare conditum est.* Philo *de Joseph p.* 530. Ὠκύμοροι δ' εἰσὶ πάντες ἄνθρωποι. καὶ γὰρ ὁ μακροβιώτατος, ὀλιγοχρονιώτατος ἀντεξετάζόμενος αἰῶνι. *Brevis ævi sunt omnes homines. Nam qi maximè longævus fuit, qantillum temporis vixit, si ad æternitatem id conferas?*

Τί διαφέρει ὁ τριήμερος τοῦ τριγενοῦς] Seneca *Epist.* 77. *Nulla vita est non brevis. nam si ad naturam rerum respexeris, etiam Nestoris & Statilia brevis est; qa inscribi monumento suo jussit, annis se nonaginta novem vixisse.* & *Epist.* 99. *Omnes, qantum ad brevitatem ævi, si universo compares, & juvenes & senes in æqo sumus. minùs enim ad nos ex omni ætate venit, qàm qod minimum esse qis dixerit. qoniam qidem minimum aliqa pars est: hoc qod vivimus, proximum nihilo est. Ibidem. Qi consenuit, qantulo vincit infantem? propone profundi temporis vastitatem, & universum complectere. deinde hoc, qod ætatem vocamus humanam, compara immenso. Videbis qàm exiguum sit qod optamus, qod extendimus.* Πᾶς γὰρ ἕτός γε ὁ ἐκ παιδὸς μεχρὶ πρεσβύτου χρόνος πρὸς πάντα ὀλίγος τις ἂν εἴη. *Omne enim hoc tempus à pueritia ad senectutis extremum exiguum qiddam est ad universum.* Plato *de repub. l.* 10. *pag.* 757. *D.* Τότε πολὺ δήπουθεν ἢ μικρὸν, ἐάν τι διαφέρειν δοκεῖ πρὸς τὸν ἄπειρον ἀφορῶσιν αἰῶνα. καὶ γὰρ ὁ μακρότατος βίος ὀλίγος ἐστὶ καὶ σιγμαῖος πρὸς τὸν ἄπειρον αἰῶνα. *Præterea si cum æternitate compares vitæ tempus, nihil inter breve & longum invenies discriminis. Longissima enim vita, si cum æternitate compares, brevis est & puncti instar.* Plutarchus *ad Apollon. pag.* 111. *C.*

Τοῦ τριγενοῦς] Allusit ad ætatem Nestoris, qi tria hominum secula degisse perhibetur: unde τριγένεων & τριγενὴς dictus. Athenæus *dipnosoph. lib.* 10. *pag.* 433. *B.* Πλεῖστον δ' ἔπιε τῶν μὲν ἡρώων Νέστωρ ὁ τριγένεων. *Ex heroibus largissimè bibebat Nestor ter senex.* & epigramma *antholog. l.* 3. *c.* 10. *carm.* 6.

— Ἴθακον χὠ τριγήρων Πύλιον.
— *mortuus est & ter senex Pylius.*

§. 51. Ἐπὶ τὸν σύντομον ἀεὶ τρέχε] Vide *l.* 12. §. 1. Jactare solebant Cynici συντομωτάτην πρὸς εὐδαιμονίαν ὁδὸν, *compendiosissimam ad felicitatem viam*, reperisse se. Vide Cratetis *Epist.* 6. Sed & epigrammatarius apud Laërtium *l.* 6. §. 78. Diogenem prædicat solum ostendisse mortalibus ζωῆς εἶναι εὐφορώτατον. *vitæ viam facillimam.* Qanqam, Galenus *de errat. curand. c.* 3. ῥᾴστην καὶ σύντομον ἐπ' ἀρετὴν ὁδὸν, *facillimam & expeditam brevem esse ad virtutem viam*, pro eo qod disciplinam Cynicam esse magistri hujus profitebantur; verius censuisse affirmat alios qosdam, qi σύντομον ἐπ' ἀλαζονείας ὁδὸν, *brevem ad inanem jactantiam viam*, esse dixerunt. Qod avtem Marcus *viam compendiosissimam* semper insistere consulit, aliud consilium suggerere videtur Julianus *de cynism. Orat.* 2. qi prædicantibus hoc idem Pseudocynicis qibusdam, τὴν σύντομον ὁδὸν καὶ σύντονον ἐπὶ τὴν ἀρετὴν, *brevem & compendiosam ad virtutem viam*, sese insistere. (qod & Plutarchus de professione Cynica in *Amatorio pag.* 759. *D.* σύντονον ὁμοῦ καὶ σύντομον εὑρηκέναι πορείαν ἐπ' ἀρετήν. *compendiosam inveniens viam ad virtutem*, Ὄφελον, inqit, καὶ ὑμεῖς τὴν μακρὰν ἐπορεύεσθε. ῥᾷον ἂν δι' ἐκείνης ἤλθετε. ἐκ ἴσε ὅτι μεγάλας ἔχουσι αἱ σύντομοι τὰς χαλεπότητας; ὥσπερ ἐν ταῖς λεωφόροις, ὁ μὲν τὴν σύντομον ἐλθεῖν δυνηθείς, ῥᾷον ἐκπεριέισι τὴν κύκλω. ἐκεῖνοι μέντοι τὸ ἀνάπαλιν ὁ κύκλω πορευθείς, ἦλθοι ἂν πάντως, καὶ τὴν ἐπιτομον. *Utinam vel longiorem teneretis! facilior per illam vobis est ingressus. An nescitis breviores vias maximis difficultatibus obsitas esse? Ut in publicis viis qi itineris compendio graditur, longiores anfractus & circuitus facilius emetitur. At non perinde qi per circuitus ambulat, compendiosiore itinere progreditur.* Cæterùm ille eos alloqebatur, qi nihil præstabant minùs, qàm qod profitebantur, cùm à virtutis sede, semitísqe etiam ad eam ducentibus, qàm longissimè essent dissiti, viásqe eas sectarentur qæ à virtute ipsa insistentes abducerent. deinde aliter se habet istic, qàm in itineribus corporeis, in qibus via compendiosissima est sæpenumero prorsus intercluſa; cùm istic nulli sit nisi suo vitio suáqe pravitate stoliditatéqe obvallata. Qin & Julianus ipse ὁδὸν σύντομον eandem ibi agnoscit, qam & Marcus hic, τὴν κατὰ φύσιν.

Σύντομος δὲ ἡ κατὰ φύσιν] nimirum qia εὐθεῖαν περαίνει. *l.* 5. §. 3. *rectâ incedit.* Via avtem recta, eadem & brevissima. Optimè Veemesius noster *de leg. mor. l.* 1. *exerc.* 1. *Lex divina, lex recta. Psal.* 19. *v.* 8. *in Mathematicis linea rectissima, linea brevissima. Via itaqe ad beatitudinem brevissima est legis divinæ, qæ est rectissima, observatio.*

Κατὰ τὸ ὑγιέστατον] Ità *l.* 8. §. 30. ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι. *Sano sermone uti.* Vide & Platonem *Epist.* 10. *ad l.* 3. §. 5. adductum.

Πάσης οἰκονομίας] Vide *suprà* §. 19. Εἰ μὴ δὲ οἰκονομίαν τινά. *Ratione dispensationis cujusdam.* & *l.* 11. §. 18. Πολλὰ κατ' οἰκονομίαν γίνεται. *Multa per dispensationem geruntur.* itaqe Casavbono potiùs assentior, qi *dissimulationem*, qàm Xylandro, qi *rei familiaris curam*, reddidit.

Κομψείας] *Solicitudine* Xylander. *ostentatione* Casavbonus, meliùs. siqidem κομψεία illâ, sive dictionis elegantiam, sive sermonis festivitatem designet, jactare se atqe ostentare soliti sunt, qi avram captabant populárem. unde κομψεύειν & pro *ostentare se*, & pro *adulari* etiam usurpatur. Hesychius κομψεύεται, κολακεύει. pollis & *versutiam* vertere. Siqidem, ut Erotianus in *lexico Hippocr.* Οἱ Ἀττικοὶ τὴν πανουργίαν κομψείαν καλοῦσι, καὶ τὸ τρεβλὸν κομψόν. *Attici fravdem κομψείαν, & fravdulentum κομψὸν appellant.* Vide *l.* 3. §. 5.

LIBER V.

MAnè, cùm gravatim exurgis in promptu ſit tecum hoc modo diſſerere; Ad opus humanum jam expergiſcor. num verò ægrè feram, ſi ad ea agenda proficiſcor, qorum gratiâ natus & in mundum productus ſum? avt nunqid ad hoc conditus ſum, ut ſtragulis involutum decumbens me foveam? At hoc, inqis, oblectat magis. Nunqid ergo ad oblectandum te natus es? non avtem ad faciendum avt agendum aliqid? an non arbuſculas, aviculas, formicas, araneas, apiculas vides eam qam in mundo ſtationem obtinent, excolere ſatagentes? tu avtem, qæ hominis ſunt, facere recuſas? & non properas potiùs ad id, qod naturæ

ΡΘΡΕ [a] ὅταν δυσκίνως ἐξεγείρῃ, πρόχειρον ἔσω, ὅτι ἐπὶ ἀνθρώπῳ ἔργον ἐγείρομαι. [b] ἔπι ἐν δυσκολαίνω, εἰ προϋόμαι ἐπὶ τὸ ποιεῖν, ὧ ἕνεκεν γέγονα, καὶ ὧν χάριν προῆγμαι εἰς τὸν κόσμον; ἢ ἐπὶ τῶτο καλεσκιάσμαι, ἵνα κατακείμενος τοῖς σφωματίοις ἑαυτὸν θάλπω; ἀλλὰ τῶτο ἥδιον. [c] πρὸς τὸ ἡδεσθαι οὖν γέγονας; ὅλως ἢ ὡ πρὸς ποιεῖν, ἢ πρὸς ἐνέργειαν; ὡ βλέπεις [d] τὰ φυτάρια, τὰ σφυθάρια, τὰς μύρμηκας, τὰς ἀραχνας, τὰς μελίσσας, τὸν καθ' αὐτὰς συγκοσμέσας κόσμον; σὺ * ὡ θέλεις [e] τὰ ἀνθρωπικὰ ποιεῖν; ὡ τρέ-

a L. 8. §. 12.
b L. 6. §. 33.
c L. 4. §. 12. l. 7. §. 73. l. 8. §. 2. 19. l. 9. §. 42.
d Inf. §. 6. l. 10. §. 8.
* [δ'] Bf.
e L. 6. §. 33. & l. 8. §. 26.

ANNOTATIONES.

§. 1. ΡΘΡΕ] Idem tractat argumentum *l.* 8. §. 12.

Ὧν ἕνεκεν γέγονα] *l.* 2. §. 1. *γεγόναμεν πρὸς συνεργίαν. Ad mutuas operas nati ſumus.*

Ἵνα καλακείμενος τοῖς σφωματίοις] Plutarchus *de tranqill. pag.* 465. *C.* adverſus Democriti ſententiam diſſerens, qâ negotiis abſtinere ſemonet eum, qi vult tranqillè degere. Πρῶτον μὲν, inqit, ἡμῖν πολυτελῆ τὴν εὐθυμίαν καθίστησι, γινομένην ἄνιον ἀπραξίας. ἕτον ἀῤῥῶτον, παραινῶν ἡσύχαν,

Μίν' ὦ ταλαίπωρ' ἀτρίμας σοῖς ἐν δεμνίοις.

Primùm magno nobis emendam facit rem, venalem nimirum inertia, tanqam unicuiqe infirmo præcipiens:

Maneas, miſer, qietus in ſtragulis tuis.

περιſέλλων τὸ σαφιδιον. Verſiculus eſt ſumptus ex Evripidis *Oreſte*: qo & eodem fine uſus eſt in *lib. de Sene polit.* & *adv. Color. c.* 8.

Πρὸς τὸ ἥδεσθαι ἔν γέγονας;] Ità *l.* 8. §. 19. Σὺ οὖν πρὸς τί; τὸ ἥδεσθαι; ἴδε, εἰ ἀνέχεται ἡ ἔννοια. *Tu ergo ad qid? nunqid ad oblectandum te? cogita tecum an ſenſus communis id ferat.* Cicero Offic. *l.* 1. §. 103. *Neqe enim ità generati a natura ſumus, ut ad ludum jocúmqe facti eſſe videamur; ſed ad ſeveritatem potiùs, & ad qedam ſtudia graviora atqe majora.* Ariſtoteles *Ethic. l.* 10. *c.* 6. Ἄτοπόν γε τὸ τέλος εἶναι παιδιάν. καὶ πραγματεύεσθαι τῷ παίζειν χάριν. σπεύδειν δὲ καὶ πονεῖν παιδιᾶς χάριν, ἠλίθιον φαίνεται καὶ λίαν παιδικόν. παίζειν δ' ὅπως σπεύδῃ, κατ' Ἀνάχαρσιν, ὀρθῶς ἔχειν δοκεῖ. ἀναπαύσει γὰρ ἕοικεν ἡ παιδιά. ἀδυνατοῦντες δὲ συνεχῶς πονεῖν, ἀναπαύσεως δέονται. ὁ δὴ τέλος ἡ ἀνάπαυσις. γίνεται γὰρ ἕνεκα τῆς ἐνεργείας. *Abſurdum enim eſt luſum eſſe finem, & negotiari ludendi cauſſâ. Seriò avtem agere & laborare luſionis cauſſâ ſtultum planè ac puerile admodum videtur. Ludere avtem ut ſeriò agat qiſpiam ex Anacharſidis ſententia videtur rectè ſe habere, qippe cum luſus requiei ſimilis ſit. Et cum neqeant homines aſſidue operari, requie indigent. Non eſt igitur finis requies: cauſſâ enim operationis ſit.* Et mox: Βελτίω τε λέγομεν τὰ σπουδαῖα τῶν γελοίων, καὶ μετὰ παιδιᾶς, καὶ τῷ βελτίονος ἀεὶ καὶ μορίῳ καὶ ἀνθρώπῳ σπουδαιοτέραν τὴν ἐνέργειαν. *Meliora præterea ſeria & ſtudioſa eſſe dicimus ridiculis, & iis, qæ cum luſu fiunt. Et melioris ſemper partis & hominis operationem eſſe ſtudioſiorem affirmamus.*

Οὐ βλέπεις τὰ φυτάρια] Gemina his, *l.* 8. §. 19. *infrà* §. 6.

Τὰς μύρμηκας] Ad *formicas* ablegat pigrum inertémqe hominem & Solomon Rex *Proverb. c.* 6. *v.* 6, 7. & Flaccus, *Sat.* 1.

Parvula (nam exemplo eſt) magni formica laboris,
Ore trahit qodcunqe poteſt, atqe addit acervo,
Qem ſtruit haud ignara ac non incauta futuri.

Maro item *Æneid. l.* 4. de eiſdem;

It nigrum campis agmen, prædámqe per herbas
Convectant calle anguſto; pars grandia trudunt
Obnixè frumenta humeris; pars agmina cogunt,
Caſtigántqe moras: opere omnis ſemita ſervet.

Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 38. Τῶν δ' ἐντόμων ζώων ἐργατικώτατα, τὸ τῶν μυρμήκων γένος, καὶ τὸ τῶν μελιττῶν. ἡ μὲν οὖν τῶν μυρμήκων ἐργασία πᾶσιν ἔξιν ἐπιπολῆς ἰδεῖν. καὶ ἀεὶ μίαν ἀτραπὸν πάντες βαδίζουσι, καὶ τὴν ἀπόθεσιν τῆς τροφῆς καὶ ταμιείαν. [ποιοῦνται.] ἐργάζονται γὰρ καὶ ταῖς νυξὶ ταῖς πανσελήνοις. *Inſectorum officioſiſſimum genus formicarum & apum eſt. Jam formicarum negotia omnibus in promptu habentur: atqe eadem ſemitâ ſemper ambulant, & cibaria recondunt, & cellas promptuarias faciunt, nec interdiu ſolùm; ſed etiam noctibus plenâ lunâ laborem exercent, nemo eſt qi non videt.* Naſo *Metamorph. l.* 7. *v.* 658.

— parcum genus eſt patiénſqe laborum,
Qæſitiqe tenax, & qod qæſita reſervet.

A Vide Simocatum *Epiſt.* 61.

Τὰς ἀράχνας] Et de iſta Agur ὁ σοφὸς, in *Solom. Proverb. c.* 30. *v.* 27. *Aranea manibus prehendit.* id eſt, *pedibus*, inqit Junius, *qi utrinqe ità conſtituti ſunt, ut pauca hominum manus, ad tractanda fila, & eſcam retibus ſuis deprehendendam.* Plinius *Hiſt. nat. l.* 11. *c.* 14. *Aranearum natura digna vel præcipuâ admiratione. genus eruditâ operatione conſpicuum. orditur telas; tantiqe operis materia uterus ipſius ſufficit. tam moderato ungve, tam tereti filo, & tam æqali deducit ſtamina, ipſo ſe pondere uſus.* Vide qæ ſequntur. Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 39. Ὑφαίνει μὲν (τὸ τῶν ἀραχνίων γένος)

B πρῶτον μὲν διατείναν πρὸς τὰ πέρατα πανταχόθεν. εἶτα σημονίζεται ἀπὸ τοῦ μέσου. λαμβάνει δὲ τὸ μέσον ἱκανῶς. ἐπὶ δὲ τούτοις ὥσπερ κρόκας ἐμβάλλει. εἶτα συνυφαίνει. *Texit enim, primum filis qoqoverſus diſtendens in orbem, tum ſtamina ducens, initio à medio accepto: nec inſcitè medium ipſum accipit: deinde ſubtegmina infert atqe ſtipat, &c.*

Τὰς μελίττας] Plinius *Hiſt. lib.* 11. *c.* 5. *Apibus principatus, & præcipua admiratio. mella contrahunt: favos confingunt, & ceras: ad uſus vitæ laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, conſilia privatim, ac duces gregatim: & qod maximè mirum ſit, mores habent: nihil novere ni-*

C *ſi commune.* Ἔστι δὲ περὶ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν καὶ τὸν βίον πολλὴ ποικιλία. *Perqam varia in earum operatione & vita ratio eſt.* Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 40. Qem igitur vide ſis ibi. Sed & Maronem *Georg. l.* 4. canentem,

qâ illæ — arte recentes
Excudunt ceras, & mella tenacia fingunt.

qi & *Æn. l.* 1. de Tyriis colonis urbem ſibi condentibus.

Qalis apes æſtate novâ per florea rura
Exercet ſub ſole labor, cùm gentis adultos
Educunt fœtus, avt cùm liqentia mella
Stipant, & dulci diſtendunt nectare cellas;
Avt onera excipiunt venientúm; avt agmine facto,
Ignavum fucos pecus à præſepibus arcent:
Fervet opus; redolentqe thymo fragrantia mella.

Τὸν καθ' αὐτὰς συγκοσμέσας κόσμον] κόσμῳ hic Marco *conſtitutio.* prout Heſychio κόσμῳ, κατάσασις ſive *politia*, qomodo apud Thucydidem Scholiaſtes κόσμον exponit πολιτείαν. Alio ſenſu Ariſtoteles, citante Galeno *de uſu part. l.* 1. dixit, ἅπαντα τὰ ζῶα κεκοσμῆσθαι τὸν ἐνδεχόμενον κόσμον. Verum Marcus κόσμῳ vocabulum videtur eo libentiùs uſurpâſſe, qaſi non homo tantùm μικρός τις κόσμος exiſtat, ſed & animalcula illa μικρὸν κόσμον τινὰ, avt mundi ſaltem icunculam qandam, non politiam duntaxat, apud ſe habeant, qam & illa pro ſuo ingenio moduloqe excolant. ut τὸν καθ' αὐτὰς κόσμον

E συγκοσμεῖν, ſit accingere ſe ad *mundi* partem eam, qæ ipſis aſſignatur, qaſi mundandam, id eſt, excolendam, qicqid in ipſis eſt, & ab ipſis exigitur, ad eum exornandum ac perficiendum, qaſi mutuâ qadam conſpiratione præſtare contendentes. ità *l.* 7. §. 48. Τὸ παμμιγες, καὶ τὸ ἐξ ἐναντίων συγκοσμούμενον. *Miſcellam omnigenam, mundumqe ex rebus contrariis conflatum & inſtructum.* poteſt & reddi, *ordinem ſuum*, ſive qi eſt illis attributus, cunctis operis excolentes. nam & in ea ſignificatione ὁ κόσμος uſurpatur. Sed priùs illud arridet magis. qia relationem reſpectumqe, qem ad univerſi na-

F turam res qæqe habent, Marcus paſſim inculcat. iſtò Xylander inclinat. illò Caſavbonus. ſic *infra* §. 8. τῷ ὑπ' αὐτῆς διοικουμένῳ κατάλληλον, κόσμῳ ſcilicet. *qod non ei mundo, qi ab ipſa adminiſtratur, congruens exiſtat.*

Τὰ ἀνθρωπικὰ ποιεῖν] alioqi nec homo qidem, hominis ſaltem nomine dignus, futurus. Marcus *infra l.* 10. §. 8. Ἕνεκα τὴν μὲν συκὴν, τὰ συκῆς ποιῆσαν. τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνός. τὴν δὲ μέλισσαν, τὰ μελίσσης. τὸν δὲ ἄνθρωπον, τὰ ἀνθρώπου. *Et ficum eſſe qæ ea qæ ficus ſunt facit; canem qæ canis; apem qæ apis; & hominem pariter qi qæ hominis.* Vide & *l.* 6. §. 33. Ariſtoteles *Ethic. lib.* 10. *cap.* 6. Ἑκάστῳ δὲ ἡ κατὰ τὴν οἰκείαν

ἢ τρίχες ἐπὶ τὸ κατὰ σὴν φύσιν ; ἀλλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθ. δεῖ. ἔδωκε γὰρ τοῦτο μέτρα ἡ φύσις. ἔδωκε μὲν τοι καὶ ϝ ἐσθίειν, καὶ πίνειν. καὶ ὅμως σὺ, ὑπὲρ τὰ μέτρα, ὑπὲρ τὰ ἀρκοῦντα προχωρεῖς.
a Inf. §. 31. a ἐν ταῖς πράξεσι ϝ᾽ οὐκ ἔστι, ἀλλ᾽ ἐνταῦθα ϝ᾽ δυνατ. ϝ. ἢ γὰρ φιλεῖς σαυτόν. ἐπεί τοι καὶ b τὸν φύ-
b L. 8. §. 26.
c L. 4. §. 49. σιν ἄν σε, καὶ c τὸ βέλτιστον αὐτῆς ἐφίλεις.
d L. 4. §. 31. l. 11. §. 5. ἄλλοι τε d τοὺς τέχνας ἑαυτῶν φιλοῦντες, συγκατατήκονται τοῖς καθ᾽ αὐτὰς ἔργοις, ἄλυσι καὶ ἄσιτοι.

tuæ convenit? At qiete qoqe opus est, inqis. Est fateor; sed qiescendi modum etiam natura præscripsit. præscripsit & edendi atqe bibendi. tu verò ultra modum, ultra id qod sufficit, in istis procedis. cæterùm in agendo secùs te geris intra id qod poteras, contines te. etenim verè temet non diligis. alioqi naturam tuam, qæqe illa vult, diligeres. siqidem artes suas qi diligunt artifices, earundem operibus etiam intabescunt, illuvie inediâqe affecti.

ANNOTATIONES.

ἔξιν αἱρετωτάτη ἐνέργεια. *Atqe ea maximè expetenda operatio est unicuiqe, qa ex habitu est proprio.*

Ἀλλὰ δεῖ καὶ ἀναπαύεσθαι] Πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπεια ἀδύνατα συνεχῶς ἐνεργεῖν. *Omnia enim humana ad assiduè operandum imbecillia sunt.* Aristoteles *ethic. lib.* 10. *cap.* 4. & *ibidem t.* 6. Ἀδυνατοῦντες ἂν συνεχῶς πονεῖν, ἀναπαύσεως δέονται. *Et cum neqeant homines assiduè operari, reqie indigent.* Et *politic. l.* 8. *c.* 3. Ὁ γὰρ πονῶν δεῖται ἀναπαύσεως. διὰ τοῦτο δεῖ εἰσάγεσθαι καιροφυλακτοῦντας τὴν χρῆσιν, ὡς προσάγοντας φαρμακείας χάριν. *Qi laborat, indiget relaxatione. Propterea oportet jocum adhibere, qi tanqam medicinam eo tempore adferat.* Hinc festivum illud Democriti, à Stobæo, relatum, *tom.* 2. *tit.* 16. Βίῳ ἀνέσεως, μακρὴ ὁδὸς ἀπανδόκευτος. *Vita sine feriis, via longa absqe diversoriis.* Seneca *Epist.* 3. *Inter se ista miscenda sunt; & qiescenti agendum; & agenti qiescendum est. Cum rerum natura delibera. illa dicet tibi, se & diem feciſſe & noctem.* Vide *ad l.* 4. §. 26:

Ἔδωκε καὶ τοῦτο μέτρα ἡ φύσις] Rectè Hieronymus. *Potes hoc facere: sed non est hoc opus tuum.* Cicero *Offic. l.* 1. §. 103. *Ludo autem & joco, uti illis qidem licet: sed sicut somno, & qietibus cateris, tum cùm gravibus seriisqe rebus satisfecerimus.* Dio in *chriis*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 34. Τῷ γελοίῳ, καθάπερ ἁλὶ, περισμίνως δεῖ χρῆσθαι, *Ridiculo sermone, tanqam sale, parcè utendum est.* Aristoteles *ethic. l.* 9. *c.* 10. Οἱ πρὸς ἡδονὴν ἀρκοῦσιν ὀλίγοι, ὥσπερ ἐν τῇ τροφῇ τὸ ἥδυσμα. *Qi istem voluptatis cavissá amant, pauci sufficiunt: non secus atque in edulio condimentum.* Vide *ad l.* 4. §. 21. E nostris Gabriel Barelet. in *qadrages. hebd.* 4. *serm.* 2. *Delectatio ad vitam, ut sal ad cibum. peccant mulieres, cùm jusculà nimis condiunt sale.* Et Thomas Aqinas *Sum. part.* 2a. 2æ. *q.* 168. *a.* 4. *Parum de delectatione sufficit ad vitam pro çondimento; sicut parum de sale sufficit in cibo.* Huc Dionysii Sophistæ illud: Χρὴ τῷ μέλιτος ἀκρῳ δακτύλῳ, ἀλλὰ μὴ κοίλῃ χειρὶ γεύεσθαι. *Mel summo digito & non concavá manu prælibare opus esse.* Philostratus *vit. Sophist. l.* 1. Flaccus *Sat.* 1.

Est modus in rebus; sunt certi denique fines,
Qos ultra citráqe neqit consistere rectum.
Nec lusisse pudet; sed non incidere lusum.

Idem *Epist.* 14. Ἡ φύσις ὥσπερ ὅρους ἑαυτῇ καὶ τοῖς πράγμασι τέθεικε. καὶ δεῖ τὸν ἄριστα ζῆν εἰδότα τὴν τῶν δὶ γιῶσιν θηρᾶν τε καὶ φιλεῖν, καὶ ζῆν ἐθέλειν ἐντὸς τῶν ὅρων. *Natura sibi & rebus terminos posuit, & oportet illum qi optimam vult vitam vivere, illorum notitiam indagare & amera, & intra illos velle vivere.* Manuel Palæologus *ad fil. precept.* §. 40. Et Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 54. Ἀορίστων γὰρ ὄγκων δεῖ, ἀλλ᾽ ἔχεσθαι ὅρου καὶ μέτρου ἐν τοῖς τοιούτοις. *Neqaqam enim infinitum oportet esse, sed in ejusmodi rebus terminis qibusdam & mensurâ contineri.* Optimè Seneca *Epist.* 114. *Alter se plus justò colit, alter se plus justò negligit. tam hunc dicam peccare, qàm illum.*

Ὑπὲρ τὰ μέτρα] Casaubonus *ad Athen. l.* 3. *c.* 29. *Vetus dictum est, non oportere ἡδύσμασι uti ceu ἐδίσμασι. hoc est, scitamentis tanqam eduliis uti.* Nec illud minùs vulgatum, *Non esse medicamenta alimentorum instar adhibenda.* Siqidem τὰ φάρμακα, τὰ κυφίζοντα τοὺς νοσοῦντας, ἐπιτρίβει καὶ λυμαίνεται τοὺς ὑγιαίνοντας. *Medicamenta qa sublevant ægrotos, ladunt & divexant sanos.* Plutarchus *adv. Epicur. pag.* 1106. *C.* Itaqe Alcidamantem notat Aristoteles *rhetor. l.* 3. *c.* 3. Οὐχ ὡς ἡδύσμασι χρησάμενον, ἀλλ᾽ ὡς ἐδίσμασι, τοῖς ἐπιθέτοις. *Non ut condimentis utentem epithetis, sed ut cibis.* Damnátqe Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 294. *B.* τὴν σκευασίαν τροφῆς, ὡς μὴ καλὴν, τὴν πλείω τῶν τρεφόντων ἔχουσαν τὰ ἡδύσματα. *Cibi apparatum, non honestum, qi plura habet condimenta, qàm ea, qa nutriunt.* hoc est, in qa πλείονα ἡδύσματος ἢ ἐδίσματος existit. de lusu ac qiete, qæ sunt vitæ operisqe condimenta, & lassitudinis indè contractæ avt oborientis saltem medicamenta qædam, idem dictum fuerit.

Οὐ γὰρ φιλεῖς σαυτόν.] Revera improbus nemo se verè amat. Ità (τὸ δὴ λεγόμενον, παράδοξον μὲν, ὅ παράλογον δὲ. *Admirabile qidem, non tamen absurdum esse qod dicitur.* utì Cleanthes apud Arrianum *Dissert. l.* 4. *c.* 1.) malus qivis cum primis φίλαυτος est, qod Plato docet *de leg. l.* 5. nec est verè φίλαυτος tamen. Siqidem, qod Græci interpretes habent, *Psal.* 11. *v.* 5. Ὁ ἀγαπῶν τὴν ἀδικίαν, μισεῖ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν. Et qod Rex sapientissimus *Parem. c.* 8. *v.* 36. οἱ μισοῦντες τὴν σοφίαν, ἀγαπῶσι θάνατον. *Qi diligit iniqitatem, odit animam suam; qiqe odit sapientiam, diligit mortem.* Atqi, ut Clemens *pædag. l.* 3. *c.* 11. Πῶς σεαυτὸν ἀγαπᾷς, οὐ μὴ φιλοζωεῖς; *Qomodo se amas, qi vitam non diligis?* Optimè Augustinus *in Joan. tract.* 78. *Impius & diligere se dicitur, qoniam iniqitatem, qà iniqus est, diligit. & idem rursus odisse se dicitur, qoniam qod ei nocet, hoc diligit. odit ergò in se naturam, diligit vitium.* Ità, qod *affectu* (sed pravo) *amor est, effectu* (& hoc vero) *odium est.* Bernardus *de convers. c.* 4. Denique, qòd Marcus iltic, Non se amat, qi non amat bonum suum. bonum avtem hominis est in bonis actibus versari. *lib.* 5. extremo.

Τοὺς τέχνας ἑαυτῶν φιλοῦντες] Epictetus *l.* 2. *c.* 22. Περὶ ἃ τις ἐσπούδακε, φιλεῖ ταῦτα. *Qibus qisqe rebus studet, eas amat.* Et Theodoretus *therap. lib.* 6. *Tom.* IV. *pag.* 572. *B.* Ὁ χειροτέχνης ἀγαπᾷ τὴν τέχνην, καὶ τοὺς πόνους οἷς συγκαλλέωται. *Manu artem qi tractat amat artem, & labores, qibus addictus est.* Canus tibicen (referente Plutarcho *lib. de sene polit. pag.* 786. *C.*) dicere solebat, ἀγωνῶν ἀνθρώπων, ὅτῳ μᾶλλον αὐτὸν αὐλῶν, ἢ ἐτέρως ἐυφραίνει. λαμβάνειν γὰρ ἂν μισθὸν, ἃ διδόναι, τῶ ἀκούειν ἡδέλοντας. *Nescire homines, qanto seipsum magis qàm alios delectaret canens!, alioqin avidre volentes mercedem non daturos ipsi, sed exactures.* Qin & Evdoxus Mathematicus, eodem avtore in *Comment. adv. vitam Epicur. pag.* 1094. *A.* Ἔυχιτο, παρασὰς τῷ ἡλίῳ, καὶ καταμαθὼν τὸ σχῆμα τοῦ ἄστρου, καὶ τὸ μέγεθος, καὶ τὸ εἶδος, ὡς ὁ Φαέθων, καταφλεγῆναι. *Voluit Phaethontis more comburi, eâ lege, ut sibi ante liceret ad solem adstanti figuram, & magnitudinem, formámqe astri perdiscere.*

Συγκατατήκονται τοῖς κατ᾽ αὐτὰς ἔργοις] Hoc est qod Evripides, in periocha illa toties lavdata, toties decantata, apud Platonem in *Gorg.* & in *Alcib.* 2. Aristotelem *rhet. l.* 1. *c.* 11. & *problem. l.* 18. *q.* 6. Plutarchum *de garrul.* & *Sympos. l.* 1. *c.* 4. & *l.* 2. *c.* 1. Gellium *noct. Attic. l.* 10. *c.* 22.

— λαμπρὸς ἐν
Τούτῳ 'σθ' ἕκαστος, κἀπὶ τοῦτ' ἐπείγεται,
Νίκην τὸ πλεῖστον ἡμέρας τοῦτῳ μέρος,
Ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνει * βέλτιστος ὤν. * al. κράτιστος.
Hac re triumphat qisqe, in hanc instititur,
In hac diei maximam partem terit,
In qa ipse sentit maximè se excellere.

ità malim qàm cum Grotio in *excerptis*, qi τυγχάνῃ, legit,

Ut ipse sese evadat excellentior.

siqidem eam mentem avtoris fuisse, ex antiqis illis, qi lavdârunt, scriptoribus, penitiùs intuenti liqebit. qanqam nec inficior παρῳδεῖται licere, eò etiam leviter immutando, qod & qidam ex eis qos citavimus fecerunt, non inconcinnè detorqere. Qod avtem συγκατατήκεσθαι Marcus hîc dixit, idem προσετηκέναι freqentiùs dici solet, pro studio alicui ità esse addictum, non tantùm ut ab eo avelli qis neqeat, sed ut in eo etiam enixiùs & obstinatiùs *persequendo*, consumat & qasi *tabefaciat* sese. Synesius *de Calvit. pag.* 66. Δαμῶλοι δὲ ὗτοι σκαφίσι καὶ προβολίοις ἀντὶ καλάμων τετρίφασιν. εἰ μὴ κάλαμον λέγοις ἀντὶ τοῦ γραφίου τὸ ἐν βίβλοις. τοῦτο γὰρ ὄδιν θαυμαστὸν, εἰ καὶ προσετήκασιν. *Digitisqe hi nostri sctaphiis ac venabulis potiùs qàm calamo astriti sunt, nisi pro scriptorio fortè calamo jaculi nostri arundinem velis usurpare, cui tractandæ omnino eos intabuisse mirum non est.* Vide *l.* 10. §. 23. μάτι προσετηκός. sed & συντήκεσθαι eodem sensu dictum Evripidi ab Aristotele lavdato *Ethic. Evdem. lib.* 7. *cap.* 2. & 5. & *magn. lib.* 2. *cap.* 11.

Κακὸς κακῷ δὲ συντίτηκεν ἡδονῇ.
Malus malo lubentiâ colliqitur.

hoc est, qod Lycorin suam affatus Gallus apud Maronem *Eclog. ult.*

— *hîc ipso tecum consumerer ævo.*

Aliud est qod Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 524. *C.* de muliere conjugata, Πῶσα γὰρ ἀγαθὴ γυνὴ, ἥτις ἀνδρὶ συντίτηκε, σωφρονοῦσι ἐπίσταται. *Qavis enim bona mulier, qa viro adhæret, scit esse temperans.* Expressit eleganter, qod Moses *l.* 1. *c.* 2. *v.* 24. דבק Matth. *c.* 19. *v.* 5. & Paulus *ad Ephes. c.* 5. *v.* 31. προσκολλᾶσθαι. *agglutinabitur* dixit.

Ἄλυσοι καὶ ἄσιτοι] De Niciâ pictore Plutarchus in *Comment. adv. vitam Epicur. pag.* 1093. *D.* Οἱ φιλογραφοῦντες ὕπνους ἄγουσι τῇ πιθανότητι τῶν ἔργων, ὥστε Νικίου γράψοντα τὴν Νέκυιαν, ἱρατᾶν πολλάκις τὰς οἰκίας, εἰ ὀρύττειν. *Pictura dediti adeo suorum operum afficiuntur specie, ut Nicias pin-*

affecti. tu verò naturam tuam minoris æſtimas, qàm tornator tornaturam, avt hiſtrio hiſtrioniam, avt avarus argentum, avt ambitioſus gloriolam. & iſti enim, ubi rebus hiſce addicti fuerint, nec cibum, nec ſomnum capere magis expetunt, qàm iſta, ad quæ tam enixè feruntur, promovere: cùm tibi actiones ſocietatem humanam ſpectantes ſordeant magis, qàm ut pari induſtriâ dignæ cenſeantur.

§. 2. Qàm facile eſt imaginationem omnem vel turbulentam vel inconvenientem ità amoliri & abſtergere, ut in ſumma ſtatim tranquillitate conſiſtas?

§. 3. Nullum avt ſermonem avt actionem indignum te cenſeas, qi naturæ fuerit conſentaneus. neque

σὺ τῷ φύσιν τῷ σαυτῷ ἔλασσον ἡμᾶς, ἢ ὁ τορνεύτης τῷ τορνευτικῷ, ἢ ὁ ὀρχηστὴς τῷ ὀρχηστικῷ, ἢ ὁ φιλάργυρος τὸ ἀργύριον, ἢ ὁ κενόδοξος τὸ δοξάριον. καὶ ἔστι, ὅταν [a] περισπεύδωσιν, ὅτι φαγεῖν, ὅτι κοιμηθῆναι θέλουσι μᾶλλον, ἢ ταῦτα συναύξειν καὶ ἀφίενται). οἷς δὴ καὶ κοινωνικὴ πρόοδος ἀτελεστέρα φαίνεται), καὶ ἧσσον σπουδῆς ἄξια; [a] L. 12. §. 3.

§. 2. Ὡς ὄντως, [b] ἀτρώσατος καὶ [c] ἀπαλλεῖψαι πᾶσαν φαντασίαν τῷ ὀχληρὸν, ἢ ἀνοίκειον, καὶ εὐθὺς [d] ἐν πάσῃ γαλήνῃ εἶναι; [b] L. 4. §. 3. l. 8. §. 47. l. 12. §. 22. 25. [c] L. 7. §. 29. l. 11. §. 16. 19. [d] L. 7. §. 33. l. 12. §. 22.

§. 3. [e] Ἄξιον ἑαυτὸν ποίει παντὸς λόγου καὶ ἔργου τοῦ κατὰ φύσιν. καὶ [f] μή σε παραπεπτωκὼς ἡ [e] L. 11. §. 16 l. 12. §. 17. [f] L. 1. §. 16. l. 4. §. 15. l. 6. §. 2.

* inſa-

ANNOTATIONES.

pingens Necyam ſæpe è ſervis quæſierit, pranſúſne eſſet. Idémque *lib. de ſene polit. pag.* 786. *B.* Νικίας ὁ ζωγράφος ὕτως ἔχαιρε τοῖς τῆς τέχνης ἔργοις, ὥστε τὰς οἰκέτας ἐρωτᾶν πολλάκις, εἰ λέλουται καὶ ἠρίστηκεν. *Nicias pictor ita artis ſuæ operibus gaviſus eſt, ut ſæpenumero è ſervis quæſierit: lavine, pranſúſne ſum.* Meminit & Stobæus *tom.* 2. *ſer.* 29. De Archimede Plutarchus idem in *eod. contr. Epicur. Comment. pag.* 1094. *B.* Ἀρχιμήδην δὲ βίᾳ τῶν διαγραμμάτων ἀποσπῶντες συνήλειφον οἱ θεράποντες. Ὁ δὲ ἐπὶ τῆς κοιλίας ἔγραφε τὰ σχήματα ταλαγγίδι. *Archimedem à deſcriptionibus geometricis vi avulſum ſervi unxerunt: ille interim ſtrigili lineas in ventre ducebat* Idémque *de ſene polit. pag.* 786. *B.* Ἀρχιμήδην δὲ τῇ σωρῷ προσκείμενον ἀποσπῶντες βίᾳ, καὶ ἀποδυόντες, ἤλειφον οἱ θεράποντες. ὁ δὲ ἐπὶ τῷ σώματος ἀλειλειμμένῳ διέγραφε τὰ σχήματα. *Archimedem vi à tabula, cui inhærebat, avellentes atque veſtibus exuentes unxerunt ſanuli, ille autem in uncto corpore figuras geometricas pinxit.* Et in *vit. Marcel. pag.* 307. *E.* Οὐκοῦν δεῖ ἀπιστῆσαι τοῖς περὶ αὐτοῦ λεγομένοις ἐσὶν, ὡς ὑπ' οἰκείας δή τινος καὶ συνήθους θελγόμενος ἀεὶ διεφθάρη, ἱλιγγὸς καὶ σίτου καὶ θεραπείας σώματος ἐξίλασκον. βίᾳ δὲ πολλάκις ἀλείφεσθαι ἐπ' ἄλειμμα, καὶ λιθρὸν, ἐν ταῖς ἐγχώροις ἔγραφεν σχήμασι τῶν γεωμετρικῶν, καὶ τῷ σώματος ἀλειλεμμένος διῆγε τῷ διαλύρῳ γραμμὰς, ὑπὸ ἡδονῆς μεγάλης κάτοχος ὢν καὶ μυσόλαπτος ἀληθῶς. *Quæ non ſunt rejicienda illa quæ de eo feruntur, à ſuâ quadam & familiari Archimedem perpetuò demulcitum Sirene, & cibi oblitum, & corporis curam relinquere ſolitum: quinque raperetur ſubinde invitus ad ungendum corpus, & ad balneum, in foco figuras geometricas curare: & dum ungeretur, ducere digito lineas; tantâ illum dulcedine artis captum, & reverâ inflammatum fuiſſe.* De Carneade Philoſopho gemina refert Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 7. *Carneades laborioſus & diuturnus ſapientiæ meles; ſiquidem nonaginta expletis annis, idem illi vivendi & philoſophandi finis fuit; ità ſe mirificum doctrinæ operibus addixerat, ut cùm cibi capiendi cauſſâ recubuiſſet, cogitationibus inhærens, manum ad menſam pervigere oblivíſceretur: ſed eum Meliſſa, quam uxoris loco habebat, temperato inter ſtudia non interpellandi, ſed inedia ſuccurrendi officio, dexteram ſuam neceſſariis uſibus aptabat.* Nec tacendum, qia iſtùc qàm maximè facit artis operi immortui Archimedis illius fatum, de qo Marcellus in obſidione Syracuſana, ejus operâ machiníſque ad miraculum ſtupendis impeditus diu fruſtratúſque exclamavit; Οὐ παυσόμεθα πρὸς τὸν γεωμετρικὸν τύτον βρυάρεω πολεμοῦντες; ὃς τὰς μὲν ναῦς ἡμῶν καθίζει πρὸς τὴν θάλασσαν, πολλὰς μεῖ' αἰσχύνης ἐπιβόλησιν· τὰς δὲ μυθικὰς ἑκατόγχειρας ὑπερβαίνει, τοσαῦτα βάλλων ἅμα βέλη καθ' ἡμῶν. *Quid nos? pergimúſne cum hoc geometrico pugnare Briareo, qi oppugnationem navalem noſtram ad mare deſidens fœdè eluſit? Nam ille quidem fabuloſos Gentilium ſuperat, qi tantam vim in nos uno tempore ingeſſit telorum.* Plutarchus in *Marcell. p.* 307. *A.* Τῷ γὰρ ὄντι πάντες οἱ λοιποὶ Συρακούσιοι σῶμα τῆς Ἀρχιμήδους ἐφαπτικὸν ἦσαν. ἡ δὲ ἀνδρικὴ ψυχὴ μία, &c. *Et omnium reliqui Syracuſani corpus Archimedis apparatus omnes erant quem moveret omnem & torqueret anima una.* Idem *ibidem B.* Perruptis ſiquidem tandem per vim Syracuſis, dum artis ſtudiis ſuæ nimiopere intentus perſiſtit, nec hoſtem urbis compotem factum advertit, & à milite gregario occiſus perhibetur. Plutarchus *Marcel. pag.* 308. *E.* Ἔτυχε μὲν γὰρ αὐτός τι καθ' ἑαυτὸν ἀπορῶν ἐπὶ διαγράμματος. καὶ τῇ διανοίᾳ δεδομὸς ἅμα τόν τε διάνοιαν καὶ τὴν ὄψιν, ἐ προσέβλεπε τὴν καταδρομὴν τῶν Ῥωμαίων, οὐδὲ τὴν ἅλωσιν τῆς πόλεως. ἄφνω δὲ ἐπιστὰς αὐτῷ στρατιώτης καὶ κελεύοντος ἀκολυθεῖν πρὸς Μάρκελλον, ὡν ἐβούλετο πρὶν ἢ τελέσαι τὸ πρόβλημα καὶ πόρισμα τὸ ζῆτος, ἀνεῖλεν αὐτόν. ἕτερος μὲν ὧν λέγουσιν ἐπιόντα μὲν εὐθὺς, ὡς ἀσκεπῆ τὸν Ῥωμαῖον. ἐκεῖνον δὲ ἰδόντα δεῖσθαι καὶ ἀντιβολεῖν ὀλιγωρεῖν βραχὺν χρόνον, ὡς μὴ καταλύσῃ τὸ ζητούμενον ἀτελὲς καὶ ἀθεώρητον. τὸν δὴ δ' φονεύσαντα διαχρήσασθαι. *Erat ille forte mente intentus formis: quum autem in eam cogitationem non animum modo, ſed & oculos defixiſſet, non ſenſerat diſcurſum Romanorum, neque captam urbem. Cui quum ex improviſo ſuperveniſſet miles, qi ſequi eum juſſit ad Marcellum, nolens prius*

quam abſolviſſet propoſitionem & adaptaſſet ad demonſtrationem: ita iratus miles ſtricto gladio Archimedem confodit. Alii avctores ſunt, intercurrentem Romanum illico enſem intentaſſe ei ad necem diſtrictum: illum verò ut reſpexit, oraſſe obnixè ut paviſſper ſuſtineret, ut ne quod inveſtigabat relinqueret minus abſolutum & rude, ſed militem, nihil ea re motum, eum trucidaviſſe. Livius *hiſt. l.* 25. *Archimedem memoria proditum eſt, in tanto tumultu, quantum capta urbs in diſcurſu diripientium miditum ciere poterat, intentum formis, quas in pulvere deſcripſerat, ab ignaro milite qis eſſet, interfectum.* Valerius Maximus *l.* 8. *c.* 7. *Dum animo & oculis in terram defixis formas deſcribit, militi, qi prædandi gratiâ domum irruperat, ſtrictóque ſuper caput gladio, qiſnam eſſet interrogabat, nomen ſuum indicare non potuit. ſed protracto manibus pulvere, Noli,* inqit, *obſecro iſtum diſturbare: ac proinde quaſi negligens imperii Victoris, obtruncatus, ſanguine ſuo artis ſuæ lineamenta confudit.* Cicero *de finib. l.* 5. §. 50. *Quem ardorem ſtudii cenſetis fuiſſe in Archimede, qi dum in pulvere quadam deſcribit, nè patriam qidem captam eſſe ſenſerit?* De manuariis artificibus Libanius *Orat.* 31. Αἱ μὲν δὴ χειρουργοὶ τέχναι, εἴτε ἄλλαι, καὶ αἱ τῶν χαλκῶν ἐλαύνοντες, ἄγρυπνοί τε αὗται, καὶ ἀγρυπνίας, οἷς προσήκουσιν αἴτιοι. ὑφῶντες μὲν ὕπνου, φεύγοντες δὲ ὃ λίαν ἐπιθυμοῦσι. *Artes quidem certè opificum, cum aliæ, tum eorum, qi æra ducunt, artifices amant pervigiles, & qi inſomnia avctores ſunt affinibus: ſitientes quidem ſomnum: fugientes tamen quod valdè experunt.* De viro itidem contemplationibus divinis dedito Baſilius Cæſar. *Epiſt.* 1. *pag.* 783. *B.* Ἐκείνῳ τῷ κάλλει περιλαμπόμενος, καὶ ἐλλαμπόμενος, καὶ αὐτῆς φύσεως λήθην λαμβάνει, μήτε πρὸς τροφῆς φροντίδα, μήτε πρὸς περιβολαίων μέριμναν τὴν ψυχὴν καθιλκόμενος. *Quo ſis undiqe illo decore illuſtratus intellectus, atqe ſupernè illuminatus, naturæ quoqe ipſius oblivionem capiatur, nec ad cibi jam curam demittat animam, nec ad amictus anxietatem.*

Ὁ φιλάργυρος τὸ ἀργύριον] οἱ περδαίνοντες ἐ κοπιῶσιν, ut Plutarchus *de ſen. polit.* qi pecuniis numerandis lucrandíque numquam defatigatos ſe ſentiunt.

Ὁ κενόδοξος τὸ δοξάριον] Themiſtocles poſt Miltiadis pugnam, victoriámque Marathoniam, ἐκ ἐᾶ με καθεύδειν, ὠδὶ ῥαθυμεῖν, τὸ Μιλτιάδου τρόπαιον. *Non ſinit dormire me avt ſocordem eſſe Miltiadis tropæum.* Plutarchus in *apophth.* 38. & in *Thæſ. p.* 3. *E.*

Ὅταν περισπεύδωσι] *cùm vehementiùs iſtis addicti fuerint.* Vide *ad l.* 12. §. 3.

Οὔτε φαγεῖν, ὔτε κοιμηθῆναι] Ità Diotima Socrati in *Platonis Sympoſ. p.* 1119. *E.* Τὸς καλὸς ὁρῶν ἐκπέπληξαι, καὶ ἕστηκας ἐ τὺ καὶ ἄλλοι πολλοὶ, ὁρῶντες τὰ παιδικὰ, καὶ ξυόντες ἀεὶ αὐτοῖς, ἅ πως οἶόν' ἦν, μήτ' ἐσθίειν, μήτε πίνειν, ἀλλὰ θεᾶσθαι μόνον καὶ ξυεῖναι. *Pulcros & tu & alii multi dum ſpectatis, nimium obſtupeſcitis, & ſi fieri poſſet, eligoretis inter illos ſemper cibo potuque neglecto verſari.* De aleatoribus gemina Libanius *Orat.* 31. Τίς πώποτε οἰκίτης ὕτως ἐκάμνησεν ἀγρυπνῶν, ὡς ἐκεῖνο τὸ ἀῤῥώστημα τὺς κυβεύοντας τι καὶ μαχομένους ἀπεσίρησεν ὕπνου, πόθοι μὲν ἀγορᾶς ἁμαλεῖν, πόθοι δὲ λυτρῶν ὑπερορᾶν ἤδη δὲ πυ καὶ τροφῆς αὐτῆς. συνείρυσι γὰρ οἱ φιλόκυβοι νύκτας ἡμέραις ἄσιτοι καὶ ἄποτοι. καὶ ἡδονῆς ἡδονὴ περίεσι. *Quis unqam famulum ita vigilare coegit, ut morbus ille obſidens & dagladiantes ſopore prevavit; forum ſpernere ſuadens, & balnea deſpicere, interdum etiam cibum ipſum flocci pendere. Aleatorum enim amatores noctes diebus contexunt jejuni, & ſine potu ſicci, & voluptati voluptas ſupereſt.*

§. 2. Ὡς ὄντως ἀπάσασθαι καὶ ἀπαλεῖψαι πᾶσαν φαντασίαν] Vide *l.* 7. §. 29. & *l.* 8. §. 29, 47. & *l.* 11. §. 16, 19. & *l.* 12. §. 25.

Ἐν πάσῃ γαλήνῃ εἶναι] ὥσπερ κάμψαντι τὴν ἄκρον γαλήνη, *ſicut promontorium prætervecto tranquillitas*, ut eſt, *lib.* 12. §. 22.

§. 3. Μή σε παραπέσῃ] *Neqe te avertat* Xylander. vel *ſeducat.* ut ſit idem τὸ παρεπεῖν, qod τὸ παραπείθειν, καὶ ὑπεροπτεύειν. atqe ità Homerus uſurpavit *Il. a. v.* 555. ubi Jovi Juno.

* ἐπικωλύσα Jun. * ψόγος Jun. a L. 12. §. 17. * οἱ κ. b Inf. §. 25. l. 8. §. 56. c L. 7. §. 55. d L. 8. §. 57. l. 10. §. 11. e L. 6. §. 14. 16. l. 9. §. 2. f L. 4. §. 4. 21. l. 6. §. 15. l. 7. §. 50. g L. 2. §. 2. h L. 10. §. 26. i L. 10. §. 7. k L. 7. §. 52. 67. l. 8. §. 8. l L. 8. §. 29. l. 9. §. 11. l. 10. §. 32. m L. 1. §. 16. n L. 1. §. 5. * -ση.

* ἐπακολυθοῦσί τινων μίμψις ἢ * λόγῳ. ἀλλὰ a * ἱκαλὸν πεπρᾶχθαι, ἢ εἰρῆσθαι, μὴ σεαυτὸν ἀποξίου. ἐκεῖνοι μὲν χαὶρ, b ἴδιον ἡγεμονικὸν ἔχουσι, καὶ ἰδίαν ὁρμὴν χρῶνται. c ἃ σὺ μὴ θεώρει, ἀλλ' d εὐθεῖαν πέραινε, e ἀκολυθῶν τῇ φύσει τῇ ἰδίᾳ καὶ τῇ κοινῇ. μία δὲ ἀμφοτέρων τούτων ἡ ὁδός.

§. 4. Πορεύομαι δὲ τὰ κατὰ φύσιν, μέχρι πεσὼν ἀναπαύσομαι, f ἐναποπνεύσας μὲν τούτῳ, ἐξ οὗ καθ' ἡμέραν ἀναπνέω, πεσὼν δὲ ἐπὶ τούτῳ, ἐξ οὗ καὶ h τὸ σπερμάτιον ὁ πατήρ μου συνέλεξε, καὶ τὸ αἱματῶδες ἡ μητὴρ, καὶ τὸ γαλάκτιον ἡ τροφὸς, i ἐξ οὗ καθ' ἡμέραν τροφὴς ἔπιπι βόσκομαι, καὶ δρέυομαι, ὁ φέρων με πάντα, καὶ εἰς τοσαῦτα ἐπιχρώμενον ἑαυτῷ.

§. 5. k Δεμνύτητός σε οὐκ ἔχουσι θαυμάσαι; ἔστω. ἀλλὰ ἔτερα πολλὰ, ἐφ' ὧν οὐκ ἔχεις εἰπεῖν, ἃ χὰρ πέφυκας. ἐκεῖνα ἂν παρέχει, l ἅπερ ὅλα ἐστὶ ἕν σοι, τὸ ἀκίβδηλον, τὸ σεμνὸν, τὸ m φερέπονον, τὸ ἀφιλήδονον, τὸ ἀμεμψίμοιρον, τὸ n ὀλιγοδεὲς, τὸ εὐμενὲς, τὸ ἐλεύθερον, τὸ ἀπέρισσον, τὸ ἀφλύαρον, τὸ μεγαλεῖον. οὐκ αἰσθάνῃ, * πότε ἤδη παρέχεσθαι δυνάμενος, ἐφ' ὧν ἀδεμία ἀφυΐας καὶ ἀνεπιτηδειότητος

avertat ab eo te, qæ ſeqi poſſit, qorumlibet hominum reprehenſio avt vituperatio. ſed ſi dictu factúve honeſtum fuerit, indignum te nè exiſtimes. habent enim illi mentem propriam, proprióqe ducuntur impulſu: qæ tu noli attendere, ſed rectâ perge, naturæ tum propriæ, tum & communi obſecutus. eadem enim eſt harum utriuſqe via.

§. 4. Per ea qæ naturæ ſunt conſentanea incedo, donec occumbens tandem conqieſcam, eô expirando, unde ſpiritum qotidie havrio, eóqe recidendo, unde & ſeminium mei pater, & ſangvinem mater & lac nutrix collegit; unde qotidianum per tot annos cibum potúmqe accepi; qod calcantem, & ad tam varios uſus eo abutentem me ſuſtinuit.

§. 5. Acumen tibi non eſt, qod ſit admirationi cuiqam. multa tamen ſunt alia, de qibus dicere neqeas, non eſſe te ad ea aptum natum. hæc itaqe præſta, qæ in te omnino ſunt ſita, animum ſincerum, gravem, laborum tolerantem, voluptatum abſtinentem, ſorte contentum, pavcorum indigum, mitem, liberum, luxu alienum, ſerium, ſublimem, an non intelligis qàm multa præſtare cùm jam poſſis, ad qæ inhabilitatis naturalis avt ineptitudinis

ANNOTATIONES.

Νῦν δ' ἀγνῶς δείδοικα καὶὰ φρένα, μή σε παρείπῃ
Ἀργυρόπεζα Θέτις.
Nunc autem valdè timeo in mente, ne te ſeducat
Argenteos pedes habens Thetis.

Ἐπακολυθοῦσα] *Conſequentes* Xylander & Caſavbonus. at D. Junius ἐπικωλύουσα legi mavult, *prohibentes*. utrumvis conſtare poteſt.

Μέμψις] Seneca *Epiſt.* 81. *Si gratum eſſe non licebit, niſi ut videar ingratus; ſi reddere beneficium non aliter qàm per ſpeciem injuriæ, potero; æqiſſimo animo ad honeſtum conſilium, per mediam infamiam tendam. Nemo mihi videtur pluris æſtimare virtutem, nemo illi eſſe magis devotus, qàm qi boni viri famam perdidit, nè conſcientiam perderet.* & *Epiſt.* 113. *Non vis eſſe juſtus ſine gloria? at mehercule ſæpe juſtus eſſe debebis cum infamia. & tunc, ſi ſapis, mala opinio bene parta delectat.* Vide *l.* 6. §. 8.

Μέμψις ἢ λόγῳ] D. Junius ἢ ψόγῳ. qod valdè placet.

Ἃ σὺ μὴ περιβλέπου] Vide ad *l.* 2. §. 2.

Εὐθεῖαν πέραινε] *rectâ progrediaris, viâ rectâ inſiſtas.* ità *l.* 7. §. 55. Εὐθέα περαινέτω. *Rectâ procedat.* & *l.* 10. §. 11. Εὐθεῖαν περαίνειν διὰ τοῦ νόμου, καὶ εὐθεῖαν περαίνοντι ἕπεσθαι τῷ Θεῷ. *Rectâ juxta legem proficiſci, rectâqe proficiſcentem Deum ipſum ſeqi.*

Ἀκολυθῶν τῇ φύσει τῇ ἰδίᾳ καὶ τῇ κοινῇ] Vide ad *l.* 1. §. 9. Stoicis τὸ τέλος, i. e. *propoſitum*, ſive *ſummum bonum* eſt, τὸ τῇ φύσει ἀκολυθεῖν, ſive τὸ κατὰ φύσιν ζῆν, *naturæ ductum ſeqi. & ſecundùm naturam vivere.* Verùm qæ ea natura eſſet, cujus ductum ſeqerentur, in hoc havd ſatis ipſis inter ſe conveniebat. Siqidem ut Laërtius *l.* 7. §. 89. in *Zenone*. Φύσιν Χρύσιππος μὲν ἐξακύει, ἧ ἀκολυθεῖν δεῖ ζῆν, τήν τε κοινὴν, καὶ ἰδίως τὴν ἀνθρωπίνην. ὁ δὲ Κλεάνθης τὴν κοινὴν ἐκδέχεται φύσιν, ᾗ ἀκολυθεῖν δεῖ, ὑκέτι δὲ τὴν ἐπὶ μέρους. *Naturam avtem Chryſippus qidem eam, cui conſentaneè oporteat vivere, & communem intelligit & propriè humanam. At verò Cleanthes communem tantummodò naturam ſuſcipit, qam ſeqi oporteat, non etiam particularem.* Marcus Chryſippum ſeqitur, eodémqe utramqe *naturam*, & *univerſalem* & *humanam*, collimare & qaſi collineare contendit. Vide *l.* 6. §. 13.

§. 4. Ἀναπαύσομαι] Ità *lib.* 6. §. 28. Θάνατος ἀνάπαυλα. *Mors finem imponit.* Charon apud Ariſtophanem in *Ran.*

Τίς εἰς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Qis ad reqiem ex malis vult & moleſtiis?

Joannes *Apocal. cap.* 14. *v.* 13. Ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων. *Ut reqieſcant à laboribus ſuis.* Herodianus *l.* 1. de Marco noſtro; Νυκτὸς τε καὶ ἡμέρας ἐπιβιώσας μιᾶς ἀνεπαύσατο. *Qum diem unum duntaxat, noctémqe ſupervixiſſet, reqievit, fato eſt functus.* Tractum ab eo, qod *mortem ſomno* ſimilem perhibeamus. Naſo *Amor. l.* 2. *El.* 9.

Stulte, qid eſt ſomnus gelida niſi mortis imago?
Longa qieſcendi tempora fata dabunt.

Ἐναποπνεύσας] Vide ad *l.* 2. §. 2. & *l.* 4. §. 21. & *l.* 6. §. 15. & *l.* 7. §. 50. & *l.* 9. §. 2. Ità Homerus. Θυμὸν ἀποπνείοντα. *Animam exſpirantem* dixit, *Il. δ. v.* 524. & *ν'. v.* 654. Eodémqe ſenſu in ſacra pagina ἐκπνεῦσαι, *exſpirare* Marc. *c.* 15. *v.* 37. 39. & Luc. *c.* 23. *v.* 36. qod Matth. *c.* 27. *v.* 50. Ἀφιέναι τὸ πνεῦμα. *Emittere ſpiritum.* Joan. *c.* 19. *v.* 30. Παραδιδόναι τὸ πνεῦμα. *Tradere ſpiritum.* Latini pariter, *efflare animam*, dicunt. & apud Ciceronem *Tuſcul. lib.* 2. Attius in *Trachin.*

Frendens efflavit graviter extremum halitum.

Πιστὸν δὲ ἐπὶ τούτῳ] *in Senariis gnomicis*:

Γῆ πάντα τίκτει, καὶ πάλιν κομίζεται.
Tellus ut edit, ità reſumit omnia.

Plinius *hiſt. Natur. l.* 2. *c.* 63. *Terra uni rerum naturæ partium, eximia propter merita cognomen indidimus maternæ venerationis. illa nos naſcentes excipit, natos alit, fœmlque editos ſuſtinet ſemper; noviſſimè complexa gremio jam à reliqa natura abdicatos, tum maximè, ut mater, operiens.* Ennius item in *Epicharmo*, à Varrone relatus *de ling. Lat. l.* 4. & *l.* 8.

Qæ dedit, illa capit, neqe diſpendi facit hilum.

de qo verſu videatur Joſephus Scaliger *ad Varron.* ſed & *infrà ad l.* 8. §. 18.

Πατοῦντα] indè *terram*, olim *teram*, volunt dici, *qod incedentium pedibus teratur.* Ælius, Varro *de ling. Lat. l.* 1. Iſidorus *Orig. l.* 4. *c.* 1. Junius *in Geneſ.* Honorius *in imag. mund. c.* 3. Hinc Ambroſius *Epitaph. Theodoſ. Adhuc in terris es, qas teris;* & *in cælo poſſides.* Et Etymologus. Βάτην, τὴν γῆν, Μισήνιοι. ità *Adarcatis* Ops à calcando, qod Hebræis דרך dicitur. Franciſcus Junius *in Tertull.* & ארץ terra eiſdem à רעץ Paræus *in Geneſ.* Verùm alii aliunde. Joſephus Scaliger à Græco δαίρα *tera*, *terra*, ut δὰς, δαδὸς, *tada*, δασὺς, *teſqa*. Henricus Stephanus ab ἔρα, *t* præfixâ. Avenarius *Lexico* & Gvichardus *Harmon. ling.* ab Hebraico ארץ *erets*. Schindlerus *pentaglot.* ab Arabico ثرى *terra*, *lutum*. Caninius *Helleniſm.* à Punico *ert*, *tera*, ut ἴρηνος, factâ metatheſi.

§. 5. Δριμύτητά σου] *auſteritatem tuam* Xylander. *acumen* potiùs *ingenii*, & *ſagacitatem* Mericus Caſavbonus. Mercurium deſcribens Galenus in *hortator. c.* 3. φαιδρὸς τὰς ὄψεις. δεδορκὼς δὲ δριμὺ. *hilari vultu, acriter intuetur.* ubi aliud eſt δριμὺ δεδορκέναι, qàm δριμὺ βλέπειν Ariſtophani. Siqidem τὸ δριμὺ βλέπειν, Comico idem eſt, qod τὸ ὑπόδρα ἰδεῖν paſſim Homero: id eſt, *torvum tueri*: unde & δριμὺ βλέμμα Herodiano, *vultus torvus ac truculentus.* at δριμὺ δεδορκέναι Galeno, *acre* ſive *acriter*, verùm μετὰ φαιδρότητος, *cum hilaritate* ſive *feſtivitate* qadam, *intueri.* ut τὸ δριμὺ, tum τὸ συντετὸν illud deſignet, qod vocabulo iſto Evripidem ſignificáſſe ex Ariſtophane Grammatico obſervat Evſtathius *ad Odyſſ. γ'.* qo ſenſu & Herodianus dixit, *l.* 3. *c.* 11. §. 17. Δριμυτέρους ὡς πρὸς τὰς ἐννοίας εἶναι τοὺς ὑπὸ τὴν ἀνατολὴν ἀνθρώπους. *Ad orientem homines acerrimis eſſe ingeniis.* tum etiam ſimul comprehendat τὸ ἠδὺ illud, qod Homeri ſeculum ſecutos Rhetores eo nomine nuncupâſſe docet idem Evſtathius *ad Iliad. λ.* qum τὰς ἐννοίας καὶ λέξεις illas δριμείας dicerent, ἄλις γλυκύτητος ἐπιτεύσας. Atqe ità Marcum hîc cepiſſe nullus ambigo, qod uno vocabulo expreſſiſſe havd facul fuerit. Julianus *Orat.* 5. Chriſtianos perſtringens, ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ταῖς πόλεσι πιστεύειν μᾶλλον τὰ τοιαῦτα, ἢ τούτοις τοῖς κομψοῖς, ὧν τὸ ψυχάριον δριμὺ μὲν, ὑγιὲς δὲ οὐδὲν ἔχει. *Mihi vero civitatibus ipſis major iis in rebus habenda fides videtur, qam ſcitis & elegantibus iſtis, qorum animula acri qidem indole prædita eſt, ſed nihil ſani contueri poteſt.* Geminum avtem huic argumentum habes, *infrà l.* 7. §. 52. & *l.* 8. §. 8.

Οὐκ αἰσθάνῃ πόσα ἤδη παρέχεσθαι δυνάμενος] Hoc eſt qod Joannes ille ὁ χρυσορρήμων paſſim inculcat, non tam ἀδυναμίαν

καὶ

tudinis nullus ſuppetit prætextus, ſponte tamen in eis inferior adhuc perſiſtis? num & per conditionis naturalis defectum aliqem obmurmurare, reſtrictum eſſe, adulari, corpuſculum tuum incuſare, aſſentari, oſtentare te, animo tantopere jactari, cogeris? neqaqam, per Jovem; ſed his omnibus jam olim licuit tibi eſſe immunem. hoc tantummodo

πτωχότητι & ταπείνωσις, ὅμως ἔλεγε πάντα μᾶλλον ἐκὼν; ἢ καὶ [a] γογγύζειν, καὶ [b] γλισχρεύεσθαι, καὶ κολακεύειν, καὶ τὸ σωμάτιον καταισχύνειν, καὶ [c] δεισπερεύεσθαι, καὶ * περπερεύεσθαι, καὶ τοσοῦτον [d] ῥιπτάζεσθαι τῇ ψυχῇ, διὰ τὸ ἀφυῶς καταστηλιτεύειν, ἀναγκάζῃ; ἆ, μὰ τὸν Θεόν. ἀλλὰ τὰ μὲν πάλαι ἀπηλλάχθαι ἐδύνασο μόνον σὺ, ἐξ ἂ-

a L.9.§.37.
b L.4.§.50.
c L.11.§.14
* περιπορεύεσθαι Lug.
d L.1.§.16.

ANNOTATIONES.

καὶ ἀσθένειαν, qàm ῥᾳθυμίαν καὶ ὀλιγωρίαν obſtare, qo minùs vitam rectè piéqe inſtituant pleriqe. *de Compunct. ad Demetr.* Apoſtolorum exempla ad imitationem propoſita hoc prætextu repellentibus, qòd paria illis nevtiqam poſſint, Εἰ μὲν, inqit, νεκροὺς ἀναστῆσαι ἐκελευόμεθα, ἢ ὀφθαλμοὺς ἀνοίξαι τυφλῶν, ἢ καθαρίσαι λεπροὺς, ἢ χωλοὺς ἀνορθῶσαι, ἢ δαίμονας ἐκβαλεῖν, καὶ τὰς ἄλλας τὰς τοιαύτας ἰᾶσθαι νόσους, καιρὸν ἂν εἶχε τὰ τῆς ἀπολογίας ταύτης ἡμῖν. εἰ δὲ πολιτείας ἐξέτασις πρόκειται ἡμῖν, καὶ ὑπακοῆς ἐπίδειξις, ποῖον ταῦτα πρὸς ἐκεῖνον ἂν ἔχοι λόγον; καὶ γὰρ καὶ σὺ θείας ἀπέλαυσας χάριτος βαπτιζόμενος, καὶ πνεύματος μετέσχες, εἰ καὶ μὴ πρὸς τὸ τὰ σημεῖα ποιεῖν, ἀλλ' ὅσον ἀρκεῖ πρὸς τὸ πολιτείαν ὀρθὴν καὶ ἠκριβωμένην λαβεῖν, ἵνα τί ῥᾳθυμίας μόνον τῆς ἡμετέρας ἐστὶν ἡ διαφορά. *Siquidem mortuos ſuſcitare juberemur, aut oculos aperire cæcorum, aut mandare leproſos, aut claudos erigere, aut damones ejicere, aliáſve his ſimilcs ſanare agritudines, locum haberet iſta reſponſio: ſi verò vita à nobis obſervantia converſationiſque requiritur, & obedientia ratio, qid facit ad hac iſta narratio? Et tu enim accepiſti gratiam Dei per baptiſmum, & Spiritus ſancti particeps es factus, etiamſi non ad hoc ut ſigna faceres, ſed quantum ſufficeret ad hoc, ut recta vita obſervantiam cuſtodires. Et ideò perditionis noſtra cauſſa nulla alia eſt, qam negligentia noſtra aeqe deſidia.* Et *in Geneſ. Orat.* 14. Πολὺ τῆς ἐντολῆς τὸ εὐκατόρθωτες. ἀλλὰ δεινὸν ἡ ῥᾳθυμία. ὥσπερ αὕτη καὶ τὰ ἔυκολα, δύσκολα ἡμῖν φαίνεσθαι ποιεῖ. ἔστω ἡ σπουδὴ καὶ ἡ ἀγρυπνία καὶ τὰ δύσκολα, ἔυκολα ἡμῖν ἀπεργάζεται. *Magna hujus præcepti facilitas eſt. Sed grave malum eſt deſidia, facitqe ut facilia omnia videantur difficilia: ſicut ſtudio & vigilantia, etiam omnia ardua & difficilia, facilia nobis fiunt.* Idem *in Pſal.* 111. Τὴν δυσκολίαν οὐχ ἡ τῶν ἐπιταγμάτων φύσις, ἀλλ' ἡ τῶν πολλῶν ῥᾳθυμία ποιεῖν εἴωθεν. ὡς εἴ τις μετὰ προθυμίας δίχοιτο, κουφὰ καὶ ῥᾴδια αὐτὰ ὄψεται ὄντα. *Difficultatem non natura præceptorum, ſed multorum ſolet ſocordia efficere. Itaqe ſi qis ea cum ſtudio & alacritate animi ſuſcipiat, videbit ea eſſe levia & facilia.* Et mox: Ἡ ῥᾳθυμία τῶν πολλῶν καὶ τὰ ἔυκολα, δύσκολα ἀποφαίνει. ἡ δὲ σπουδὴ καὶ δυσκολώτατα, ῥᾴδια. *Multorum ſocordia, ea qæ ſunt facilia, facit difficilia: ſtudium autem & diligentia facillima, ea qæ ſunt alioqi difficillima.* Videantur plura *in Cor. Ep.* 1. *Orat.* 2. & 9. Et *ad Philip. Orat.* 2. ubi illud crebrò ingerit, prout noſter iſtic. hoc vel illud non potes, at iſtud potes, &c.

Γλισχρεύεσθαι] *cunctari* Xylander. malim *tenacem eſſe*. Vide *ad l.* 4. §. 44. γλίσχροι, *tenaces*. Ariſtoteles *Ethic. l.* 4. *c.* 3. Οἱ μὲν ἐν ταῖς τοιαύταις προσηγορίαις, οἷον φειδωλοὶ, γλίσχροι, κίμβικες, πάντες τῇ δόσει ἐλλείπουσι. *Nam qi his nominibus prædti ſunt, ut dicantur parci, tenaces, retracti & reſtricti, omnes in dando deficiunt.* Obiter vocabulum iſtud apud Laërtium reſtituemus. Is *l.* 4. de Lacyde. Τοῦτον φασὶ καὶ περὶ τὴν οἰκονομίαν γλυκύτατα ἰσχνήνας. qod Ambroſius Camaldunus reddidit, *Ajunt illum & circa rem familiarem ſe ſordiſſimè habuiſſe.* Vigerus, *ad Euſebium, lepidiſſimè* mavult. Cæterùm tu me ſponſore reſcribito, γλισχρότατα ἰσχνήνας. Sic enim de eodem ex Numenio Evſebius *præparat. lib.* 14. *cap.* 7. Ἦν μὲν δὴ Λακύδης ὑπογλισχρότερος, καὶ τῳ τρόπῳ ἃ λεγόμενος οἰκονομικός. *Erat is paulo ſordidior*, Vigerus: malim, *tenacior. atqe ejuſmodi qi œconomicus diceretur.* nos diceremus, ſomewhat near, and a great huſband. miror autem virum eruditiſſimum vitioſam eam lectionem non animadvertiſſe, cùm Evſebium ſimul ſub oculos haberet. nec poſſum probare, qòd Οἰκονομικὸς literâ majuſculâ præfixâ ſcribit, vúlteqe certum aliqem eo tempore notiſſimum deſignari, qi διὰ τῆς ἀκριβεστέρας οἰκονομίας οἰκονομικὸς vulgò nominabatur. Cùm revera οἰκονομικὸς iſtic appellativum, ſive epitheton commune ſit; eúmqe deſignet, qi eſt *rei familiaris, diſpenſandæ, curandæ, tuendæ peritus*, vel *qi negotio huic addictus eſt*, eidem ſedulò intentus. De polypo piſce Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 9. *c.* 37. Ὁ δὲ πολύπους, εὐήθης μέν ἐστι. οἰκονομικὸς δ' ἐστί. πάντα γὰρ συλλέγει μὲν εἰς τὴν Σκιλλαῦν. ἢ συγχώσει παλοιτικῶν. *Polypus fatuus quidem eſt, ſed prudens rei familiaris, cùm omnia colligat, & in ſuo domicilio recondat.* Qod Plinius *l.* 9. *c.* 29. *Cùm alioqi brutum habeatur animal, in re qodammodo familiari callet. omnia in domum comportat.* nec de Lacyde aliter enunciatur.

Ἀρίσκεσθαι] *Sortem tuam improbare* Xylander. at hoc eſſet potiùs δυσαρεστεῖν, καὶ οὐκ ἀρίσκεσθαι. malim ergò ἀρεσκίνεσθαι, ut *lib.* 11. §. 14. *aſſentari, blandiri.* qod eſt finitimum τῷ κολακεύειν, verùm honeſtiùs pavlò vocabulum. Sed nec mutari forſan qicqam neceſſe fuerit. Siqidem & τῷ ἀρίσκεσθαι hoc eodem ſenſu uſus videtur Plutarchus in *padagog. pag.* 4. *D.* Οἱ μὲν ταῖς τῶν ἀρεσκομένων ἡτ[illegible]ώμενοι κολακείαις, εἰσὶ δὲ καὶ

A οἱ δεομένοις χαριζόμενοι φίλοις. *Vel adulationibus blandientium victi, vel rogantibus eam amicis gratiam dantes.* indè οἱ ἀρέσκοι, οἱ πάντα πρὸς ἡδονὴν ἐπαινοῦντες, καὶ ὅθεν ἀντιτείνοντες, ἀλλὰ δὴ οἰόμενοι δεῖν ἄλυποι τοῖς ἐντυγχάνουσιν εἶναι. *Obſequioſi, qi omnia in gratiam laudant, nullaqe in re adverſantur: ſed minimè moleſtos exiſtimant ſe eſſe oportere iis, qibuſcum habent conſuetudinem.* Ariſtoteles *Ethic. lib.* 4. *c.* 12. qi & τὸν ἄρεσκον τῇ κόλακος accuratiùs diſtingvens, *ibidem l.* 2. *c.* 7. Περὶ δὲ τὸ λοιπὸν ἡδὺ ἐν τῷ βίῳ. ὁ ὑπερβάλλων, εἰ μὲν ἡδονῆς ἕνεκα, ἄρεσκος. εἰ δ' ὠφελείας τῆς αὐτῷ κόλαξ. *In reliqis autem vitæ commerciis, qi excedit, ſi nullius rei cauſſâ,*
B *obſequioſus: ſi ob utilitatem aliqam ſuam id facit, adulator.* ut commodum ſuum adulator ſive colax, oblectamentum alienum aſſentator ſive blandus iſte reſpiciat. Indè & ἀρίσκεια, ἔντευξις ἐκ ἐπὶ τῷ βελτίστῳ ἡδονῆς παρασκευαστική. *Blanditia eſt congreſſio parum honeſtas voluptatis illecebras habens.* Theophraſtus *Ethic. Charact.* 6. ad qem Caſavbonus videndus. Cæterùm iſto *blanditia* ſive *comitatis blandæ* nomine adulationem ſuam obvelàſſe qoſdam, ex Anaxandride Comico monet Athenæus *dipnoſ. l.* 6. *p.* 255. *A.* his verbis: Ταύτην δὲ τὴν κολακείαν τινὲς, ἐκτρεπόμενοι τὸνομα, ἀρίσκειαν προσαγορεύουσι. ὡς καὶ Ἀναξανδρίδης ἐν Σαμίᾳ,

Τὸ γὰρ κολακεύειν, νῦν ἀρίσκειν ὄνομ' ἔχει.

C *Hanc porrò aſſentationem qidam inverſo nomine ἀρίσκειαν vocant, ut inqit Anaxandrides in Samia:*

Adulatio habet nunc nomen, blanditiam.

De Pythagora Laërtius *l.* 8. §. 20. Ἀπείχετο καταγέλωτος, καὶ πάσης ἀρισκείας, οἷον σκωμμάτων καὶ διηγημάτων φορτικῶν. *Irriſione abſtinebat, & facetiis ac jocis, odioſiſqe narrationibus.* Qod avtem Caſavbonus ad obſeqia corpuſculo præſtanda refert, qò ipſius cupiditatibus ſatisfiat, minùs probabile videtur.

Περπερεύεσθαι] *levem eſſe* Xylander, adducens cùm Svidam exponentem τὸ περπερεύεσθαι, προπετεῖν. περπερεύεσθαι, *te-*
D *merarium eſſe*, & περπέρειαν, βλακείαν καὶ προπέτειαν. περπέρειαν, *mollitiem & temeritatem.* tum & illud Apoſtoli *ad Corinth. Epiſt.* 1. *c.* 13. *v.* 4. ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται. qod ille interpretatur, *Charitas non eſt levis, aut nugax.* At verò bonus ille editor Lugdunenſis, pro περπερεύεσθαι, qod rectum fuerat, ſed ipſi fortean minùs intellectum, περιπορεύεσθαι ſubſtituit. perperam omnino, & ex proprio, opinor, cerebro. Verùm mirum qantum diſſideant à ſe invicem enarratores in vocabulo iſto apud Pavlum Apoſtolum, vel interpretando vel explicando. Chryſoſtomus οὐ προπετεύεται. *non eſt temeraria.* Vetus interpres, cui & Beza accedit, *non agit perperam.* tanqam ſi à Latinis ea vox ad Græcos tranſierit. Syrus, *non tumultuatur.* Tertullianus *de patient. cap.* 12. *non protervum facit.* Eraſmus, *non eſt procax.* Alii, *non eſt inconſtans.* Alii, *non agit improbè.* Alii, *non eſt fucata.* Alii, *non adulatur.* Ego crediderim commodiſſimè poſſe verti, *non effert ſe*; non
E eſt jactationi avt vanæ oſtentationi dedita. Ità Græcus Scholiaſtes primo loco: Οὐκ ἀλαζονεύεται. Heſychius, Πέρπερος, μετὰ βλακείας ἐπαιρόμενος. Πέρπερος, *cum mollitie ſe efferens*, περπερεύεται, κατεπαίρεται. Περπερεύεται, *ſeſe effert.* Svidas etiam, Πέρπερος, ὁ μετὰ βλακείας ἐπηρμένος. Πέρπερος, *cum mollitie elatus.* Idem tamen inter alia: Περπερεία, ἡ μὴ διὰ χρείαν; ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται. Περπερεία, *qod non propter neceſſitatem, ſed propter ornatum aſſumitur.* Et Concilium Nicenum 2. *Can.* 15. Πᾶν γὰρ ὃ μὴ διὰ
F χρείαν, ἀλλὰ διὰ καλλωπισμὸν παραλαμβάνεται, περπερείας ἔχει κατηγορίαν, ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος. *Omne, qod non propter neceſſitatem, ſed propter ornatum aſſumitur, περπερεία vocatur, ut inqit magnus Baſilius.* Reperiuntur avtem illa Baſilii verba (ſi modo Baſilii Cæſarienſis ſint, & non potiùs Evſtathii Sebaſtienſis, ut opinantur qamplurimi, *aſcetica* illa) *reſponſ. part.* 2. *ad qæſt.* 49. Ità illi à Baſilio an Evſtathio, iſte, ut probabile eſt, à Clemente Alexandrino habuit. Is enim *pædag. l.* 3. *c.* 1. Apoſtoli locum exponens: Περπερεία, inqit, ὁ
G καλλωπισμὸς περιττότητος καὶ ἀχρειότητος ἔχων ἔμφασιν. *Perperam enim agere dicitur cultus, qi ſuperfluitatem & inutilitatem apertè indicat.* Verùm latiùs multò patet vocabuli hujus uſus ſenſúſqe, qàm ut ad veſtitum duntaxat, qò tamen etiam ἐναβρύνεσθαι ſolent οἱ ἀλαζόνες καὶ μετὰ βλακείας ἐπαιρόμενοι, reſtringi debeat. Docet id Cicero *ad Attic. l.* 1. *Ep.* 10. *Ego autem ipſe*, inqit, *Di boni, qomodo ἐνεπερπερευσάμην novo auditori Pompejo.* id eſt, qomodo me oſtentavi, & qaſi juveniliter jactavi, omnibus adhibitis fucis & ornamentis orationi meæ, qaſi exultavi, & placere illi ſtudui: inqit Petrus Victorius. Accedit qod Stephanus *de dialect. c.* 16. §. 1. monet, Sophoclis Scholiaſten, περπαίρειν, κομψεύεσθαι, interpretari & περπαιρύεσθαι,

ἐα ὡς βραδύτερον, καὶ δυσπαρακολουθητότερον καταγινώσκεσθαι *, καὶ τοῦτο ἢ ἀσκητέον, μὴ παρενθυμουμένῳ, μηδὲ ἐμφιλησονεῖντι τῇ * νοθείᾳ.

*-σκη, vel σκεισθαι [μάλλη;] *νωθείᾳ f. νωθρείᾳ. Lug. An.

§. 6. Ὁ μέν τίς ἐστιν, ὅταν τι δεξιὸν ϖεῖ τινα πράξῃ, ϖρόχειρον καὶ λογίσασθαι αὐτῷ τὴν χάριν. ὁ δὲ ϖρὸς τοῦτο μὲν ὑ ϖρόχειρον, * ἄλλως μέν ϖως ϖαρ' ἑαυτῷ, ὡς ϖεῖ χρεώστην ἀφωσεῖται,

*ἀλλὰ f. vel, ἀλλ' ὡς

nomine si notari poteras; qòd tardiori hebetiorí-qe ingenio natus sis, exercitatione vitium istud corrigere conandum fuerat, hebetudinem tuam neqe insuper habendo, neqe in eadem tibi complacendo.

§. 6. Est, qi ubi gratum qid alicui fecerit, beneficium imputare proclivis fit. est, qi etiamsi imputare havd ità proclivis sit, pro debitore tamen apud se habet eum cui benefecit, qídqe

fece-

ANNOTATIONES.

σθαι, κομψεύεσθαι. apud qem πέρπερος & περπερεύεσθαι legendum, nulli potest esse ambiguum. Græcam si damus originem, malim cum Dunæo nostro à περὶ duplicato, qàm à περιφέρεσθαι cum Stephano derivare. Verùm plura de vocabulo isto qi voluerit, adeat pòst Henricum Stephanum *thesaur.* Joannem Drusium *observ. l. 7. c. 7.* Muretum *var. lect. l. 14. c. 7.* Andream Dunæum nostrum *notis ad Savilii Chrysost. in* 1. Cor. 13. Heinsium deniqe, qi post ista à me adnotata prodiit, *exercit. sacr. ad 1. Cor. cap. 10.*

Εἰ ἄρα ὡς βραδύτερος καὶ δυσπαρακολουθητότερος καταγινώσκεσθαι] avt legendum καταγινώσκη, avt supplendum verbulum aliqod, fortean, δύναται, ex clavsula proximè præeunte, avt μέλλεις, avt συμβαίνει, avt ejusmodi aliud qippiam. Est autem ὁ δυσπαρακολούθητος, *qi difficulter rem propositam comprehendit & assequitur.* Sicut contrà εὐπαρακολούθητος, ὁ ὀξὺς εἰς τὰ πράγματα καὶ ὁ ταχελής. Hesychius. *qi res facilè assequitur:* Svidas in Σκαιὸς. Οὕτως ἐκάλουν τοὺς ἀμαθεῖς καὶ δυσπαρακολουθήτους. *Ita vocabant imperitos, & qi difficulter assequi poterant ea, qa tradebantur, ingenio tardo præditos.* In *sectione* proxima, ἀπαρακολουθήτως ἐν ποιεῖν, dicuntur, qi qasi *nevtiqam assequuntur, avt intelligunt,* hoc est, non attendunt prorsùs, id qod agunt. Et mox; Ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο δεῖ παρακολουθεῖν. *Sed necesse est illud ipsum qod fit nósse, & intelligentiâ assequi,* sive αἰσθέσθαι, ut statim ipse se interpretatur. Epictetus *l. 1. c. 5.* Ὥστε μηδὲ παρακολουθεῖν, μηδὲ συνιέναι μηδέν. *Ut nihil assequatur, ut nihil intelligat.* & *lib. 3. cap. 26.* Οὐχὶ δὲ τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις παρακολουθεῖς; *Annon enim ea qe evidenter in sensus cadunt, consectaris?* Galenus *de errat. dignosc. & cur. cap. 1.* Ἔνιοι δ' ἄτοπα ἀγύμναστοι περὶ λόγους ὄντες, ὡς μὴ παρακολουθεῖν τοῖς ἀκούουσιν ὑφ' ἡμῶν λεγομένοις. *Quidam verò sunt adeò inexercitati in ratione differendi, ut non assequantur qa à nobis dicuntur.* (π. α. τ. ὑ. ἡ. λεγομένοις, leg. ut Marc. *lib. 7. §. 4.* παρακολουθεῖν τοῖς λεγομένοις) Idémqe *ibidem* mox; Φαίνονται γὰρ ὄντως, καθάπερ οἱ ὄνοι τῆς λύρας, οὕτω καὶ αὐτοὶ μηδ' ὅλως, ὅις εἶπον, ἀκολουθηκότες. *Videntur enim verè, sicut asini ad lyram, ita & illi nihil omnino, qa dixi, assecuti.* Eodem sensu τῷ παρακολουθεῖν verbo usus est Lucas *Evangel. c. 1. v. 3.* Ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς. hoc est, *omnia ab initio usqe accuratè intelligentiâ assecuto.* qæ Evangelistæ verba contendit Budæus *Comment. Ling. Græc. pag.* 346. cum illis Demosthenis περὶ παραπρεσβ. *pag.* 334. Α. ὁ τούτοις πονηρήματα εἰδὼς καὶ παρηκολουθηκὼς ἅπασι, κατηγορῶ. *Qi scelera istius novi, & omnia comperta habeo, accusarem.* Et illis περὶ στέφαν. *p.* 502. Β. Ἐκεῖνος ὁ καιρὸς καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη ὃ μόνον ἴσως οὐ πλέσιον ἄνδρα ἐκάλει, ἀλλὰ καὶ παρηκολουθηκότα ἐξ ἀρχῆς τοῖς πράγμασι. *Sed illud tempus nimirum, & illa dies, non modò bene cupientem & locupletem virum postulabat: sed & in rebus illis ab initio versatum.* ut sit & ἄνωθεν illic, qod istic ἐξ ἀρχῆς. Eodem sensu usurpat Pavlus Apostolus *ad Timoth. Epist. 1. c. 4. v. 6.* Ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστως καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, ᾗ παρηκολούθηκας. *Innutritus in sermonibus fidei, & præclaræ doctrinæ, qam es assecutus.* & *Epist. 2. c. 3. v. 10.* Σὺ δὲ παρηκολούθησάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, &c. *Tu verò assecutus es doctrinam meam, &c.* qo loco cur Erasmi, *assectatus es,* malit doctiss. Scultetus, qàm Vulgatæ ac Bezæ, *assecutus es,* cavsàm nullam video. ratio siqidem, qam assignat, havd est firma satis. *Ad sequendum atqe imitandum hortatur. at qomodo sequi poterit, qi jam assecutus dicitur?* responsio proclivis est. aliud est notitia & intelligentia, aliud usu & actu assequi: vel, si brevius vis, aliud nosse, aliud posse. illud Timotheus jam assecutus erat, istud havd itidem adeptus. monet itaqe Apostolus, ut qæ de se nôsset, ἢ τοι αὐτόπτης γενόμενος, ἢ ἐξ ἀκοῆς ἱστορήσας, ea imitari adniteretur. Vide & *l. 2. §. 9.* & *l. 7. §. 3, 4.*

Μὴ παρενθυμουμένῳ] *Nè eam subinde cogitares* Xylander. *nè eâ nimium afficiaris* Casavbonus. imò *non negligens, non neglectim habens,* sed qantum in te est, tarditatem hebetudinémqe tuam corrigere & sanare contendens. παρενθυμεῖσθαι, *animum non advertere, negligere, neglectim habere.* de gubernatore Epictetus *l. 4. c. 3.* Κἂν μὴ αὐτὸς ἐκὼν, ὑποπαρέρυμηθῇ δὲ, ἀπώλετο. *Si vel parum neglexerit, animum non adverterit.* Marcus ipse *l. 6. §. 20.* πολλὰ παρενθυμούμεθα, *negligamus multa, non animadvertamus.* & *l. 10. §. 8.* τὸ ἀπαρενθύμητον, *animadversionem sedulam, à negligentia & inadvertentia* immunem. & *l. 6. §. 50.* Πρὸς τῷ ὑφ' ἑτέρου λεγομένῳ, γίνεσθαι ἀπαρενθυμήτους. *Sedulò attendere atqe animum adhibere*

atqe animum adhibere eis qa ab alio dicuntur. Epictetus *l. 1. c. 2.* Τί οὖν, ἐπειδὴ ἀφυὴς εἰμι; ἀποσῶ τῆς ἐπιμελείας τοῦτο ἕνεκα; μὴ γένοιτο. Ἐπίκητος κρεῖσσον Σωκράτους οὐκ ἔστιν. εἰ δὲ μὴ, ὃ χείρων, τοῦτό μοι ἱκανὸν ἔστω. οὐδὲ γὰρ Μίλων ἔσομαι. καὶ ὅμως οὐκ ἀμελῶ τοῦ σώματος. οὐδὲ Κροῖσος. καὶ ὅμως οὐκ ἀμελῶ τῆς κτήσεως. οὐδ' ἁπλῶς ἄλλου τινὸς τῆς ἐπιμελείας, διὰ τὴν ἀπόγνωσιν τῶν ἄκρων, ἀφιέμεθα. *Qid ergò? cùm ingenio caream, eóne curam ejus rei abjiciam? Absit. Epictetus Socrate præstantior non est? Modò ne deterior: hoc mihi satis est. Neqe enim Milo ſum futurus: & tamen corpus non negligo; neqe Crœsus: & tamen rem familiarem tueor; nullam denique curationem, ob eorum, qa summa sunt, desperationem relinqimus.* Flaccus *Epist. 1.*

Non possis oculo qantum contendere Lynceus;
Non tamen idcircò contemnas lippus inungi:
Nec qia desperes invicti membra Glyconis,
Nodosâ corpus nolis prohibere chiragrâ.
Est qòdam prodire tenus, si non datur ultrà.

Ità cum Grajo nostro lubens lego, non, *qodam.* qadamtenus saltem procedere & proficere licet.

Μηδὲ ἐμφιλησονεῖντι τῇ νοθείᾳ] lege νωθείᾳ, vel ut Annotator Lugdunensis νωθρείᾳ. *neqe tarditate & insciti*ᾳ, *sibi complacentem.* qod havd pavcorum vitium est. Vide Solomonem *Prov. c. 1. v. 22.* Avgustinus in illud *Psal. 36. v. 3. Noluit intelligere. Videtis, qia voluntati illud tribuit: sunt qi volunt intelligere, & non valent: sunt & qi nolunt intelligere; ideò non intelligunt.*

§. 6. Πρόχειρος λογίσασθαι αὐτῷ τὴν χάριν] Χάριν λογίσασθαι, *beneficium imputare.* qod ab exprobratione qadam havd multum distat. Juvenalis *Sat. 6. v. 179.* de uxore insigniori,

Qa tanti gravitas? qa fama, ut se tibi semper
Imputet?

Martialis *l. 5. Epigr. 82.*

Non totam mihi, si vacabis, horam
Dones, & licet imputes, Severe;
Dum nostras legis exigisqe nugas.

& *l. 2. epigr. 48.*

Imputet ipse Deus nectar mihi; fiet acetum,
Et Vaticani perfida vappa cadi.

Seneca *de benef. l. 2. c. 17. Multi sunt tam pravæ naturæ, ut malint perdere qa præstiterunt, qàm recepisse, superbi & imputatores.* & *l. 6. c. 12. Qedam qa homines sibi præstant, aliis imputant.* Tria scilicet Marcus beneficia collocantium genera ponit. primum est eorum, qi palàm imputant: secundum eorum, qi etiamsi id palam non faciant, apud se tamen tanqam de debito cogitant: tertium eorum, qi tantùm abest ut imputent, ut nè cogitent qidem.

Ἄλλως μέντοι] f. ἀλλὰ vel ἀλλ' ὡς. nisi si illud ὡς ex linea proxima huc irrepserit.

Ὡς περὶ χρέους διανοῆται] At Seneca *de benefic. l. 1. c. 2. Demus beneficia, non fœneremus. dignus est decipi, qi de recipiendo cogitavit, cùm daret.* hoc est, qod Marcus hìc, ὡς περὶ χρέους διανοῆται. Et mox: *Beneficiorum simplex ratio est: erogantur tantùm, non computantur. si reddet aliqid, lucrum est; si non reddet, damnum non est. Ego illud dedi ut darem. nemo beneficia in calendario scribit: nec avarus exactor ad horam & diem appellat. nunqam illa vir bonus cogitat, nisi admonitus à reddente. turpis fœneratio est, beneficium expensum ferre.* Idém *l. 3. c. 14. Interitura est rei tanta dignitas, si beneficium mercem facimus.* & *l. 4. c. 3. Beneficium virtutis est, & turpissimum id cavssâ ullius rei dare, qàm ut datum sit. se intueri & commodum suum, istud non est beneficium, sed fœnus.* & *c. 14. Non est beneficium qod in qæstum mittitur. hoc dabo, hoc recipiam; avctio, est ut ait Ovidius,*

Qa qia non licuit, non dedit, illa dedit:

Eodem modo, qi beneficium ut reciperet, dedit, non dedit. Et Cleanthes *ibidem l. 6. c. 13. Multum à beneficio distat negotiatio.* Dominus Christus, Luc. *c. 6. v. 35.* Ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες. *Benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes.* & *v. 34.* Ἐὰν γὰρ δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; *Et si mutuum dederitis iis, à qibus speratis vos recepturos, qa gratia erit vobis?*

Οὐδὲ

fecerit, novit. est &, qi, qid fecerit, qodammodo nè novit qidem: sed viti sit similis, qæ racemum ubi tulerit, fructúmqe sibi proprium semel dederit, nihil ulteriùs reqirit. sicut equs, ubi cucurrerit, canis venatus fuerit, apes mel confecerit; ità iste, ubi benefecerit, non clamore prosequitur, sed ad aliud ejusmodi opus se transfert; qemadmodum vitis ad racemos alios denuo suo tempore producendos. in horum ergò numero esse oportet, qi qid faciant, ipsi qodammodo nè intelligunt qidem? ità planè. At hoc ipsum, inqis, qid agas, intelligere necessàrium est. est enim societatis legem colentis proprium hoc, ut sentiat se secundùm legem illam agere; útqe velit etiam per Jovem, eum qocum sic agit, id persentiscere. Verùm est, fateor, qod dicis. Veruntamen, qod jam dictum est, si seciùs ceperis, ex eorum numero futurus es, qorum priore loco memineram. siqidem & illi rationis specie qadam probabili abducuntur. tu avtem, si

κἀμὲ εἶδεν ὃ πεποίηκεν. [a] ὁ δέ τις τρόπον τινὰ οὐδὲ εἶδεν ὃ πεποίηκεν. ἀλλὰ ὅμοιός ἐστιν ἀμπέλῳ βότρυν ἐνεγκούσῃ καὶ [b] μηδὲν ἄλλο προσεπιζητούσῃ, μετὰ τὸ ἄπαξ τὸν ἴδιον καρπὸν ἐνηνοχέναι. [c] ἵππῳ δρομέων, κύων ἰχνεύσας, μέλισσα μέλι ποιήσασα, ἄνθρωπος δὲ εὖ ποιήσας, ἐκ ὀφειλοῦ), ἀλλὰ [d] μεταβαίνει ἐφ' ἕτερον, ὡς ἄμπελος ἐπὶ τὸ πάλιν ἐν τῇ ὥρᾳ τῷ βότρυν ἐνεγκεῖν. ἐν τούτοις οὖν δεῖ εἶναι, τοῖς τρόπον ἵνα ἀπαρακολουθήτως αὐτὸ ποιῶσι; ναί. ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, δεῖ προσπαρακολουθεῖν. [e] ἴδιον γάρ, φησι, ξ κοινωνικοῦ, τὸ αἰσθάνεσθαι ὅτι κοινωνικῶς ἐνεργεῖ, καὶ, νὴ δία, [f] βούλεσθαι καὶ τὸν κοινωνὸν αἰσθέσθαι. ἀληθὲς μέν ἐστι ὃ λέγεις. τὸ ἢ νῦν λεγόμενον * παρεκδέχῃ, ἀφ' τοῦτο ἔσῃ εἷς ἐκείνων, ὧν πρότερον ἐπεμνήσθην. ἢ γὰρ ἐκεῖνοι λογικῇ τινι πιθανότητι προήχθησαν. ἐὰν ἢ θελήσῃς συνεῖναι

[a] L. 7. §. 73. l. 9. §. 2.
[b] L. 4. §. 13.
[c] Sup. §. 1. l. 10. §. 8.
[d] L. 6. §. 7. l. 11. §. 4. l. 12. §. 29.
[e] Inf. §. 16.
[f] L. 11. §. 15.

τι

ANNOTATIONES.

Οὐδὲ εἶδεν ὃ πεποίηκεν] Seneca *de benef. l. 2. c. 6. Qàm dulce, qàm pretiosum est, si gratias sibi agi non est passus, qi dedit; si dedisse, dum dat, oblitus est?* Chilo apud Avsonium.

Tu bene si qid facias, non meminisse fas est.

Verùm qadrat ad hoc Domini Servatoris præceptum hyperbole elegantissimà conceptum, Matth. *c. 6. v. 6.* Ποιῶν ἐλεημοσύνην, μὴ γνάτω ἡ ἀριστερά, τί ποιεῖ ἡ δεξιά. *Facientis eleemosynam nesciat sinistra qid dextra faciat.* Ambrosius *offic. l. 1. c. 30.* qò & Evthymius inclinat, ità interpretatur, qasi dictum esset, *ut frater tuus, qi est tanqam dextra tua, qod facis nesciat.* Sic facias, ut

Proxima nesciat uxor,

utì Persius loqitur. Meliùs Joannes Chrysostomus *Orat.* 19. qem sis vide. Nam qod de *dextra*, qæ sit *amor divinus, sinistra, qæ favor humanus* existat, argutantur Hieronymus *in Matth.* Hilarius *ibidem.* Avgustinus *in Psal. 121. & in 1. Joan. tr. 6. & de temp. 60.* Gregorius *in Job. l. 3. c. 21.* Theophylactus *in Matth.* alii; est merum ipsorum commentum. Rectiùs Clemens *Strom. l. 4. pag. 529. D.* Ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ ἐλεῶν, ὅτι ἐλεεῖ, γινώσκειν ὀφείλει. *Sed neqe ipse, qi miseretur, debet scire, se misereri.* Aliud est qod Seneca *de benef. l. 6. c. 8. Beneficium aliqis nesciens accepit, nemo à nesciente.* Beneficium nisi sciens volénsqe dare neqit: verum beneficium qi dat, qoad beneficii præstiti imputationem, perinde affectus esse potest, acsi qid faciat fecerítve nescius sit. atqe hoc est, qod, post Christum nostrum, Marcus voluit. Geminà planè mente Plato in *Theæteto, pag. 127. D.* de Philosopho genuino. Ταῦτα μᾶλλον αὐτὸν λήθειν, ἢ οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες. καὶ ταῦτα πάνυ, οὐδ' ὅτι οὐκ οἶδεν, οἶδεν. οὐδὲ γὰρ αὐτῶν ἀπέχεται τὸ ἐνδοξομανὲς χάριν, &c. *Hoc magis eos latet, qam maris, ut dici solet, arena. Atqe hæc omnia etiam nescire se nescit: neqe enim vulgaris gloria gratiâ ab his abstinet, &c.* Optimè formulæ istius sensum expressit.

Ὅμοιός ἐστιν ἀμπέλῳ] ità mox: ὡς ἄμπελος.

Μηδὲν ἄλλο προσεπιζητούσῃ] Vide *ad lib. 7. §. 73.*

Οὐκ ἐπιζοῦσαν] qod Dominus Christus Matth. *c. 6. v. 2.* Ὅταν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς. *Cùm eleemosynam faceris, ne curato buccina cani coram te.*

Μεταβαίνει ἐφ' ἕτερον] Vide *l. 6. §. 7. & l. 11. §. 4. & l. 12. §. 29.* Seneca *de benef. l. 1. c. 2. Qaliscunqe priorum eventus est, perseverа in alios conferre. Melius apud ingratos jacebunt. nè cessaveris; opus tuum perage, & partes boni viri exeqere. alium re, alium fide, alium consilio, alium præceptis salubribus adjuva. & l. 4. c. 14. Ad beneficium non adducit cogitatio avara, nec sordida, sed humana & liberalis, cupiens dare etiam cùm dederit, & avgere novis ac recentibus vetera.* Hoc est qod suo more, id est, Comico, Plavtus *Trinumm. Act. 2. Sc. 2. v. 39.*

Is probus est, qem non pœnitet qàm sit probus:
Benefacta benefactis aliis pertegito, nè perpluant.

Seriò magis alius qispiam apud Plutarchum *de sene polit. & adv. vit. Epicur. pag. 1099. A.*

Καὶ μήτι παυσώμεσθα δρῶντες ἓν βροτούς.
Non desinamus bene mereri de hominibus.

Vide *l. 7. §. 73.* Plinius *l. 3. Epist. 5. Antiqiora beneficia subvertas, nisi illa posterioribus cumules.*

Ἐν τούτοις ἂν δεῖ εἶναι] Interrogantis tanqam ex aliena persona, esse volunt hæc verba, Xylander & editor Lugdunensis. affirmantis ac præcipientis ex sua Casavbonus. illud malim, qia subsequentia, ναί. ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, &c. subjectionis sive responsionis formam habent.

Ἀπαρακολουθήτως] *Sic ut non possint intelligi* Xylander. imò potiùs, *sic qasi non intelligant ipsi.* ut in præcedentibus, οὐδὲ ἔσεδεν. Sic *l. 2. §. 15.* sed ratione diversà ἀπαρακολουθήτως A ἐνεργεῖν. *nescire qid velis.* Vide *supràad §. 5.* δυσπαρακολουθητότερος.

Βούλεσθαι καὶ τὸν κοινωνὸν αἰσθέσθαι] Ità revera beneficia conferenda, ὡς αἰσθέσθαι, *ut sentiat sibi gratiam factam is cui beneficium est*, ut *infrà l. 11. §. 15.* Verùm ut beneficii avtorem, qis is fuerit, dignoscat, nihil qicqam est necesse. Seneca *de benefic. l. 2. c. 9. Interdum & ipse qi juvatur fallendus est: ut habeat, nec, à qo acceperit, sciat.* Exemplum subjicit Arcesilai, qi amici pavperis, sed pavpertatem per verecundiam dissimulantis, ac per ægritudinem decumbentis, pulvillo sacculum clam subjecit, ut qod desiderabat, inveniret potiùs qàm acci-
B peret. Ctesibium hunc nominat Laërtius *l. 4. §. 37.* Apellem Chium Plutarchus *de adul. & amic. pag. 63. D.* qem & fravde amicâ utilíqe deprehensâ, dixisse, Ἀρκεσιλάου τὸ παίγνιον, *Archesilai hic ludus est.* ille; Ἀρκεσιλάου τοῦτο τὸ κλέμμα. *Archesilai hoc est furtum*, iste refert. *Ibidem* C. Plutarchus. Τῇ τοῦ φίλου χάριτι ἐπιδεικτικὸν ὀδὸν ἔπεσιν. ἀλλὰ πολλάκις, ὥσπερ ἰατρὸς λαθὼν ἐθεράπευσε, καὶ φίλος ὠφέλησεν ἐντυχὼν ἢ διαλυσάμενος, ἀγνοοῦντος ἐπιμεληθείς. *Ab amico qod præstatur officium, ad ostentationem nihil habet: sed sæpenumero, sicut medicus occulte sanat, ita & amicus suâ præsentiâ aut absentiâ amico prodest ignoranti pro se curam geri.* Sed ad Senecam redeamus paria Marco interrogantem. *Qid ergò? ille nesciet à qo acceperit? Primùm nesciat, si hoc ipsum beneficii pars est. Deniqe ille nesciet accepisse se: ego sciam me dedisse. Parum est, inqis. Parum, si fœnerare cogitas. sed si dare, qo genere accipienti maximè profuturum erit, dabis. contentus eris te teste; alioqin non benefacere delectat, sed videre benefecisse. Volo, inqis, sciat. debitorem qæris. Volo utiqe sciat. Qid si illi utilius est nescire? si honestius? si gratius? non in aliam partem abibis? Volo sciat. Ità tu hominem non servabis in tenebris? Beneficia in acta non mitto. qid? ego illi sum indicaturus me dedisse; cùm inter prima præcepta & maximè necessaria sit, nè
D unqam exprobrem, imò nè admoneam qidem? hæc enim beneficii inter duos lex est, alter statim oblivisci debet dati, alter accepti unqam.*

Τὸ δὲ νῦν λεγόμενον παρεκδέχῃ] *non intelligis* Casavbonus. sic ex Polybio Svidas, ὡς ὀρθῶς τὰς ἡμετέρας ἐκδέχῃ λόγους, id est, *recte, ὑπολαμβάνεις, non rectè sermones nostros accipis. excipe* Xylander. ut sit παρεκδέχεσθαι, idem qod ἐκδέχεσθαι, *excipere.* nevtrum satis arridet. ego conditionalem deesse puto, [ἂν] παρεκδέχῃ, *si seciùs ceperis.* Ità enim significat τὸ παρεκδέχεσθαι. Evsebius *hist. eccles. l. 3. c. 39.* Papiam narrat, τὰς ἀποστολικὰς παρεκδεξάμενον διηγήσεις, *ex relationibus Apostolicis seciùs acceptis*, commentitia multa tradi-
E disse. qod verbum & in H. Stephani thesavrum poterit immitti.

Εἰ δὲ θέλεις συνεῖναι] forsan συνίναι. *intelligere.* qanqam & συνεῖναι eo sensu usurpatum invenias. Ità enim Herodotus. *l. 5. pag. 360. E.* Ἐγώ μοι δοκέω συνεῖναι τὶ ἰθέλει λέγειν ἡμῖν τὸ χρηστήριον. *Ego qid nobis significare velit oraculum videor mihi intelligere.* Demosthenes *pro Coron.* Οὔτε ὑμᾶς οἴομαι μανθάνειν, οὔτ' αὐτὸς ἐδυνάμην συνεῖναι. *Neqe vos puto discere, neqe ipse possum intelligere.* ubi tamen qidam codices συνίναι. Herodianus *lib. 2.* de Germanis. Ὥσπερ τὰ σώματα γενναιόταλοι καὶ μεγάλοι εἰσὶν, οὕτω καὶ τὰς διανοίας παχεῖς, καὶ μὴ ῥᾳδίως συνεῖναι δυνάμενοι, εἶτι μετὰ παιδαγωγίας ἢ
F δόλω λέγοιτο ἢ πράττοιτο. *Qemadmodum corporibus stuntur prævalidis atqe proceris, ita pingvi sunt ingenio: qare haud facilè sentiunt si qid agas dicáve astutè ac subdole.* Clemens *Strom. l. 1. pag. 286. D.* Ἀλλὰ καθάπερ καὶ ἄνευ γραμμάτων πιστὸν εἶναι δυνατὸν φαμὲν. οὕτως συνεῖναι τὰ ἐν τῇ πίστει λεγόμενα ἔχ οἷόν τε μὴ μαθόντα, ὁμολογοῦμεν. *Sed qemadmodum vel sine literis fidelem posse esse dicimus: ita qa in fide dicuntur posse intelligere eum, qi non didicit, confitemur.* & *l. 4. pag. 492. A.* Οὔτε τὰς τιμὰς τὰς μετὰ θάνατον τῶν ὁσίως βι-

τί ποτέ ἐστι τὸ λεγόμενον, μὴ φοβοῦ, μὴ ὀφείλῃς τι ἔργον κοινωνικόν.

§. 7. Εὐχὴ Ἀθηναίων, ὗσον, ὗσον, ὦ φίλε Ζεῦ, κατὰ τῆς ἀρούρας τῆς Ἀθηναίων καὶ τῶν πεδίων. ἥτις δὲ δεῖ εὔχεσθαι, ἢ ἄτως ἁπλῶς καὶ ἐλευθέρως *.

§. 8. Οἷόν ἐστι τὸ λεγόμενον, ὅτι συνέταξεν ὁ Ἀσκληπιὸς τούτῳ ἱππασίαν, ἢ ψυχρολουσίαν,

id quod dixeram rectè intelligere volueris, noli metuere, nè hac de cavssâ benefaciendi occasionem ullam sis omissurus.

§. 7. Athenienſium votum erat, *Plue, plue, chare Jupiter, ſuper Athenienſium arva & prata.* avt nihil omnino precari, avt hoc modo ſimpliciter & ingenuè precari par eſt.

§. 8. Cujuſmodi illud eſt, quod dici ſolet, *Æſculapium* huic vel illi *coordinâſſe*, ut eqitet, ut frigidâ proluatur, ut

* Θερίως Caſ.

ANNOTATIONES.

ζωκότων, ἵνα τὰς κολάσεις τῶν ἀδίκως καὶ ἀσελγῶς πεπολιτευμένων συνεῖναι βάλωνται. *Nec honores poſt mortem eorum, qi ſanctè vixerunt, nec ſupplicia eorum, qi injuſtè & libidinoſè ſe geſſerunt, volunt intelligere.* Et apud Svidam in *Sexto* avtor incertus, μηδὲ συνεῖναι τὸ λεγόμενον δυνηθείς. *Qia ne verba qidem, qæ dicebantur, intelligere potuit.*

Μὴ φοβοῦ, μὴ παρὰ τοῦτο] forſan, μηδὲ παρὰ τοῦτο] *Nè metuas, neve hac de cavſſa opus aliqod ſociale omittas.* Veruntamen nihil temerè mutatum velim.

§. 7. Ὗσον, ὦ φίλε Ζεῦ] Indè Ζεὺς ὑέτιος, ὄμβριος, idémqe Ὗης & Δεύς, & Ὗων dictus. Heſychius Ὗης, Ζεὺς ὄμβριος. Ariſtotelis nomine *de mund. c. 7.* Ὑέτιος ἀπὸ τῶν ὑετῶν καλεῖται. *Pluvius à pluviis vocatur.* & Phurnutus *de Deis c. 3.* Παρά τισι δὲ καὶ Δεὺς καλεῖται, τάχα ἀπὸ τοῦ δεύειν τὴν γῆν. *A nonnullis autem & Δεὺς appellatur, utiqe qia rigat terram.* Lucianus *dialog. Jov. & Gan.* Διὸς δὲ οὐκ ἤκουσας ὄνομα, οὐδὲ βωμὸν εἶδες ἐν τῷ Γαργάρῳ τοῦ ὄρους; *Jovis nomen non audiſti? nec pluentis aram in Gargaro vidiſti?* Pavſanias in *Attic. pag.* 61. meminit βωμοῦ ὀμβρίου Διός. *pluvii Jovis aræ.* Athenis verò *pag.* 22. refert eſſe γῆς ἄγαλμα, ἱκετεύσης ὕσαι οἱ τὸν Δία. εἴτε ὄμβρον δεῖσαν Ἀθηναῖοι, εἴτε καὶ τοῖς πᾶσιν Ἕλλησι συμβᾶς αὐχμός. *Terra à Jove imbres implorantis ſimulacrum, vel qod Athenienſes aliqando pluvias deſiderarint, vel qod totâ Græciâ ſoli ſiccitate laborarint.* At de Ægypto Nilum allocutus Tibull. *l.* 1. *eleg.* 7.

Te propter nullos tellus tua poſtulat imbres;
Arida nec pluvio ſupplicat herba Jovi.

Et Scholiaſtes *ad Pindar. Pyth. od.* 4. Κρονίδην τὸν Νεῖλόν φησιν ὡς Παρμένων, Αἰγύπτιε Ζεῦ Νεῖλε, ἀναλογεῖν γὰρ τοῖς τοῦ Διὸς ὄμβροις τὸ τοῦ Νείλου ὕδωρ, καὶ ὥσπερ ἀνίσροφόν τινα τοῦτον τῷ Διὶ εἶναι. *Jovem Nilum dixit, ſicut Parmeno. Nile Jupiter Ægyptie. Nili enim aqa Jovis imbribus ſimilis eſt, & ſicut ex adverſo Jovi reſpondet.* Verùm Deus verus vivúſqe ſolus eſt Ζεὺς ὑέτιος, non Nilus, non nubes ipſæ, non ulla apud extraneos in pretio habita Deunculorum mendacia atqe mendicabula. Vide Jerem. *c.* 14. *v.* 22. Job. *c.* 38. *v.* 25, 28, 34, 37. Pſal. 65. *v.* 10, 11, 12. Zech. *c.* 10. *v.* 1.

Κατὰ τῆς ἀρούρας τῶν Ἀθηναίων] Exiſtimat Xylander improbare Marcum iſtic commune illud & damnoſiſſimum vitium, qo pleriqe ea tantùm expetant, qæ ſibiipſis privatim proſint; nihil ſoliciti de communi bono: & Athenienſes notare, utpote qi injuſtè & illiberaliter ſuis tantùm agris pluviam & fertilitatem poſcerent, reliqorum hominum nullam rationem habentes. At contra preces iſtiuſmodi probat Marcus, qibus homines non ſibi ſolis privatiſqe ſuis rebus, ſed civitati reiqe publicæ univerſæ, in qa degunt, à numine favita proſperáqe comprecantur; qales fuiſſe monet Athenienſium illas. qos etiam in ſupplicationibus ſuis, non ſuæ tantùm regionis, ſed totius inſuper Græciæ, memores fuiſſe ex Pavſania ſuprà didicimus. Verùm qod Gregorius *in Job. l.* 18. *c.* 3. & Hieronymi nomine *in Thren. c.* 3. *v.* 41. qæ indè conſtat Hieronymi non eſſe, qia ex Gregorio mutuantur. *Et oratione operatio, ut operationi ſulcienda eſt oratio.* itaqe precibus opera ſunt adjicienda. & tam pro bono publico conatus adhibendi, qàm ſupplicationes concipiendæ. Habéntqe reverà locum hîc Menæcei pro patria ſe devoventis illa à Xylandro etiam lavdata, ex Evripidis *Phœniſſis*;

Εἰ γὰρ λαβὼν ἕκαστος, ὅ, τι δύναιτό τις
Χρηστὸν, θέλοι τοῦτο, κ' εἰς κοινὸν φέροι
Πατρίδι, κακῶν ἂν αἱ πόλεις ἐλωσόνων
Περῴμεναι, τὸ λοιπὸν εὐτύχουν ἄν.
Si qiſqe qantum qiverit boni, lubens
Patria efferat, donétqe publica rei;
Minus malorum civitates prenderet,
Et ampliores redderentur indies.

Siqidem, ut rectiſſimè Andocides *Orat. adv. Alcibiadem.* Διὰ μὲν τοὺς τῶν ἰδίων ἐπιμελουμένους οὐδὲν αἱ πόλεις μείζους καθίσανται. διὰ δὲ τοὺς τῶν κοινῶν, μεγάλας καὶ ἐλευθέρας γίγνονται, *Nam per privata curantes nihil urbes potentiores fiunt: per eos verò qi publica curant potentes & liberæ evadunt.* Vide *ad l.* 1. §. 16. & *l.* 7. §. 4.

Ἥτοι δὲ δεῖ εὔχεσθαι, ἢ ἄτως ἁπλῶς καὶ ἐλευθέρως] ἐλευθερίως legit Caſavbonus *ad Perſ. Sat.* 2. qi & τὸ ἁπλῶς καὶ ἐλευθερίως εὔχεσθαι, orationem ſimplicem & liberalem opponi cenſet τῇ εὐχῇ ἐμπορικῇ id eſt, *preci emaci*, ut Perſius loqitur: qam interpretatur, vel eam qæ habet conjunctum ſacrificium majoris alicujus victimæ, avt votum rei conſecrandæ;

id qod dixerami rectè intelligere volueris, noli metuere, nè hac de cavſſâ benefaciendi occaſionem ullam ſis omiſſurus.

§. 7. Athenienſium votum erat, *Plue, plue, chare Jupiter, ſuper Athenienſium arva & prata.* avt nihil omnino precari, avt hoc modo ſimpliciter & ingenuè precari par eſt.

§. 8. Cujuſmodi illud eſt, qod dici ſolet, *Æſculapium* huic vel illi *coordinâſſe*, ut eqitet, ut frigidâ proluatur, ut

qod ſit velut pretium diis repenſum, ut fit in emptione contrahenda; vel qæ toties fuit repetenda, & tam aſſiduè ac λιπαρῶς καὶ ἐκτενῶς facienda, ut hoc ipſum pretii loco cenſeri poſſit; qia, ut ait Seneca, *Nulla res carius conſtat, qàm qa precibus empta eſt.* Mihi videtur Marco, τὸ ἁπλῶς εὔχεσθαι, *orationis ſimplicitatem* qandam denotare, qalis illa Athenienſium formula, qæ generali qadam ac familiari ratione Jovem compellat, nec terminos illi rerum tribuendarum anxiè ſolicitéqe præſcribit. qalis itidem ea formula, qam amicis ſuis poeta qidam præſcripſit, à Platone in *Alcibiad. 2. pag.* 454. *D* lavdata;

Ζεῦ βασιλεῦ, τὰ μὲν ἐσθλὰ καὶ εὐχομένοις, καὶ ἀνεύκτοις
Ἄμμι δίδου, τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένοις ἀπαλέξοις.

vel, ut *Antholog. l.* 1. *c.* 31. habetur

— τὰ δὲ δεινὰ καὶ εὐχομένων ἀπερύκοις.
Tu Rex ſumme, dato nobis bona, ſive rogemus,
Sev non: at mala vel poſcentibus uſqe negato.

Sed & Laconum, qi ut Plato *ibidem pag.* 458. *B.* καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἑκάστοτε παραπλησίαν εὐχὴν εὔχονται, τὰ καλὰ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τοὺς θεοὺς διδόναι κελεύοντες ἂν σφίσιν αὐτοῖς. *Idem votum tam privatim, qam publicè ſervanti, orantes deos pulcra cum bonis ſibi tribuere.* Unde & Jupiter Ammon dixerit *ibidem* Εἰβούλεσθαι αὐτῷ τὴν Λακεδαιμονίων εὐφημίαν εἶναι μᾶλλον, ἢ τὰ σύμπαντα τῶν ἑλλήνων ἱερά. *Placere magis Lacedæmoniorum ſibi acclamationem, qam Græcorum ſacra omnia.* Qin & Xenophon *de Socrate memoriab. l.* 1. *pag.* 722. *C.* Ηὔχετο δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἁπλῶς τἀγαθὰ διδόναι. ὡς τοὺς θεοὺς κάλλιστα εἰδότας, οἷα ἀγαθά ἐστι. *Precabatur etiam deos ſimpliciter, ut bona largirentur: qod dii optimè ſcirent, cujuſmodi res eſſent bona.* Reſpexit eodem Juvenalis *Sat.* 10. *v.* 346.

Nil ergò optabunt homines? ſi conſilium vis,
Permittes ipſis expendere numinibus, qid
Conveniat nobis, rebuſqe ſit utile noſtris.
Nam pro jucundis aptiſſima qaqe dabunt Dii.
Ckarior eſt illis homo, qàm ſibi. —

Atqe hoc eſt qod R. Simeon in *Pirkę Abot. c.* 2. §. 13. אל תעש תפלתך קבע *Orationem tuam fixam nè feceris.* hoc eſt, nolis inter orandum terminos numini figere, legémqe qid facturus ſit, Deo præſtituere; ſed vota tua ſimpliciter, prout illi viſum fuerit, præſtanda ipſi permittito. At τὸ ἐλευθερίως εὔχεσθαι, ſive *liberaliter* precari, (ità enim cum Xylandro malim, qàm cum Merico, *liberè*) eſt ejuſmodi orationem adhibere, qæ alios etiam contribules, conterraneos, avt extraneos etiam nobiſcum unà comprehendat, qalis ea eſt, qam hîc Marcus retulit, Attica ſupplicandi ratio: qalis itidem, qam Xylander hîc adducit, Perſarum veterum, de qibus Herodotus *lib.* 1. *pag.* 63. *A.* apud qos lege ſic cavebatur; Ἑαυτῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ, οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶσθαι ἀγαθά. ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσησι κατεύχεται ἐν γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ δὴ τοῖς ἄπασι Πέρσησι καὶ αὐτὸς γίνεται. *Illi autem qi ſacrificat, non licet ſibi privatim precari bona, ſed communiter univerſis Perſis, inprimis qidem Regi: qoniam inter cunctos Perſas ipſe etiam qi ſacrificat comprehenditur.* Sed liberalior his Chriſtianorum litania. Pavlus *Timotheo Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 1. præcipit ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας, ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων. *ut fiant deprecationes, preces, interpellationes, gratiarum actiones pro qibuſvis hominibus.* Liberaliſſima verò omnium λειτουργία Judaïca, ſi Philoni credimus, *de monarch. l.* 2. *pag.* 825. *B.* Τῶν μὲν γὰρ ἄλλων οἱ ἱερεῖς ὑπὲρ οἰκείων καὶ φίλων καὶ πολιτῶν αὐτὸ (αὐτῶν forſan) μόνον εἰώθασι τὰς τ' ἐυχὰς καὶ θυσίας ἐπιτελεῖν. ὁ δὲ τῶν Ἰουδαίων ἀρχιερεὺς, ὃ μόνον ὑπὲρ ἅπαντος ἀνθρώπων γίνεται, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν τῆς φύσεως μερῶν, γῆς, ὕδατος, ἀέρος καὶ πυρὸς, τάς τ' ἐυχὰς καὶ τὰς εὐχαριστίας ποιεῖται, τὸν κόσμον, ὅπερ ἐστὶ ταῖς ἀληθείαις, πατρίδα εἶναι ἑαυτῷ νομίζων, ὑπὲρ ἧς ἱκετείαις καὶ λιταῖς εἰώθειν ἐξευμενίζειν τὸν ἡγεμόνα, ποτνιώμενος τῆς εἰκοτὸς καὶ ἴλεω φύσεως αὐτῇ μεταδιδόναι τῷ γενομένῳ. *Nam alii ſacerdotes tantùm pro familiaribus amicis civibuſqe ſolent divinam rem facere: at Judæorum pontifex non ſolum pro toto humano genere, verùm etiam pro naturæ partibus, terra, aqâ, aëre, igne precatur & agit gratias: qippe qi exiſtimat mundum, ut re vera eſt, ſuam patriam, ſolitus ſupplicationibus ei reddere propitium parentem conditoremqe ſuum.*

§. 8. Συνέταξεν ὁ Ἀσκληπιὸς τούτῳ] Συντάττειν, *injungere, præcipere, præſcribere*, qomodo ægrotis medici hoc vel illud ſumendum. Plutarchus in *Pomp. pag.* 620. *B.* Ἐπειδὴ νοσοῦντι συνε-

ut diſcalceatus incedat : ejuſmodi qiddam eſt, & qod huic vel illi coordinavit univerſi natura, ut morbo teneatur, corpore mutiletur, liberos amittat, avt aliud tale qippiam. ſiqidem & ibi *coordinavit* illud, ſenſum hunc habet, acſi diceretur, hoc ad illud ordinavit, tanqam qod ad ejuſdem ſanitatem conducat : atqe iſtîc pariter, qicqid unicuiqe contingit, ad illud ordinatur qodammodo qod fato congruum exiſtat. atqe hinc eſt qod ea convenire nobis dicimus : qomodo lapides qadratos in mœnibus avt pyramidibus convenire dicunt artifices, cùm ſibi invicem ſcitè compoſiti coaptantur. omnino enim una qædam eſt rerum omnium compages. & qemadmodum ex cunctis corporibus mundus iſte, qô corpus ejuſmodi ſit, conſummatur ; ità ex cavſſis univerſis, qô cavſſa ſit ejuſmodi fatum conficitur. intelligunt hoc qod dico etiam rudiſſimi qiqe. dicunt enim *tulit hoc illi*, ſors nimirum. hoc itaqe illi ferebatur ; iſtúdqe illi coordinabatur. proinde ità excipiamus iſta, qomodo ea ſolemus, qæ Æſculapius præceperit. multa ſiqidem & in illis

ἢ ἀνυποδησίαν. [a] τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ, συνέταξεν τῷ λῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις νόσον, ἢ πήρωσιν, ἢ δουλείαν, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτων. καὶ γὰρ ἐκεῖ τὸ συνέταξεν, τοιοῦτον τι σημαίνει, ἔταξε τοῦτο πρὸς τοῦτο, ὡς καταλληλον εἰς ὑγίειαν. καὶ ἐνταῦθα τὸ συμβαῖνον ἑκάστῳ πέπρωται πως πρὸς αὐτὸ καταλληλον εἰς τὴν εἱμαρμένην. [b] ἔτως γὰρ καὶ αὐτὸ συμβαίνειν ἡμῖν λέγομεν, ὡς καὶ τοὺς πυραγώνας λίθους ἐν τοῖς τέχνῃ, * ἢ τοῖς πυραμίσι συμβαίνειν οἱ τεχνῖται λέγουσι, συναρμόζοντας ἀλλήλοις τῇ πρὸς συνθέσει. Ὅλως γὰρ [c] ἁρμονία ἐστὶ μία. καὶ ὥσπερ [d] ἐκ πάντων τῶν σωμάτων ὁ κόσμος τοιοῦτον σῶμα συμπληροῖ. ἔτως ἐκ πάντων τῶν αἰτιῶν ἡ εἱμαρμένη τοιαύτη αἰτία συμπληροῦται. νοῆσαι δ' ὃ λέγω, καὶ οἱ τέλεον ἰδιῶται. φασὶ γὰρ, τοῦτο ἔφερεν αὐτῷ, ἀκὴν [e] τοῦτο τύτῳ ἐφέρετο, καὶ τοῦτο τύτῳ συνεπάτει. δεχώμεθα δ' ἂν αὐτὰ, ὡς [f] ἐκεῖνα * ὁ Ἀσκληπιὸς συνεπάτει. πολλὰ γοῦν καὶ ἐν ἐκείνοις ἐ-

[a] L.3.§.4. l.4.§.10.33. l.6.§.16.l. 10.§.20.l. 12.§.23.
[b] L.4.§.23. l.6.§.44,45. l.7.§.57.l.9. §.39.
* καὶ τ' ἐν Suid.
[c] L.4.§.27.
[d] L.4.§.40.
[e] L.6.§.44. l.10.§.6.20. l.12.§.23.
[f] Inſ.§.9.
* ἃ, vel [ἀ] ὁ.

ANNOTATIONES.

συνέταξε κίχλην ὁ ἰατρός. *Medicus valetudine tentato turdo veſci imperavit.* qod in *apophth.* νοσοῦντι κίχλην ὁ ἰατρὸς λαβεῖν προσέταξε. ſtque vocabulum hoc frequentius. Sed altero illo potiùs uſus Marcus videtur, qo σύνταξιν ἢ σύνταγμα ποιόν τι deſignaret. itaqe verto, qo Marci mentem exprimam, inſolenti licet vocabulo, *coordinavit*. alioqi συντάττειν etiam ſimpliciter pro *præcipere* ſumitur. Svidas. Συντάξας, ἐπιτελέμενος. Συντάξας, *qi præſcripſit, qi mandavit.* adductis ex Polybio iſtis ; Συντάξας, ἐλαύνειν κατὰ σπουδὴν ὅσον ἔχει δυνάμεως. *Qum imperaſſet, ut magna feſtinatione, totiſqe viribus veniret.*

Ὁ Ἀσκλήπιος] Æſculapium medicinæ præſidem Deum per inſomnia remedia ſibi ſuggerere opinabantur. in qo argumento freqens admodum eſt Ariſtides in orationibus ſacris. *Orat.* 1. ἀλουσίαν προσάττει ὁ Θεός. *Deus ut non lavarem præcipit.* & *ibidem.* ἀσιτίαν ἐπιτάττει. *Ut jejunarem mandat.* & *Orat.* 2. ἀνυπόδητον προελθεῖν ἐπίταξε. *Nudis pedibus ire me juſſit.* &c.

Συνέταξεν τύτῳ ἡ τῶν ὅλων φύτις νόσον] Ità *l.*4.§.45. Συντέτακται ἡρμοσμένως τὰ ὄντα. *Concinnè admodum certo inter ſe ordine componuntur.* & *l.* 6. §. 16. Ὅτα οἱ θεοὶ ἀπονέμυσι καὶ διατετάχασι. *Qacunqe Dii attribuunt & conſtituunt.* Verùm iſtic ad rem medicam reſpectum habet, qaſi medicinæ rationem univerſa iſta obtineant. Plato *Sophiſt.* Ἰατρικὴ τις ἡ κολαστική. Ariſtoteles *Ethic. lib.* 2. *c.* 3. Ἰατρεία τις ἡ παιδεία. *Correptio eſt qadam medicina.* Idémqe *rhetor. lib.* 1. *c.* 14. Et Æneas Gaza *de anim. immort.* Ἴασις ἡ κόλασις. *Medicina qadam eſt correptio divina.* Ambroſius *in Pſal.* 37. & Hieronymus *in Ezech. Qa putatur pœna, medicina eſt. ſicut enim qadam datur cathartica, ut noxius humor, qi ineſt corporibus, egeratur : ſic & dominus dat calicem tormentorum meraciſſimum, ut qicqid ſellis amaritudiniſqe eſt, averat à peccatoribus, & priſtina eos reſtituat ſanitati.* Optimè Simplicius diſtingvit *in Epicteti Enchiridio* ad duo artis medicæ munera reſpiciens, vel ægritudinem profligandi, vel valetudinem ſanitatémqe conſervandi ; mala externa, calamitatéſqe omne genus eſſe, ἢ νοσούντων θεραπείας, ἢ ὑγιαινόντων γυμνασίας, *vel ægrorum medicamina, vel ſanorum exercitia.*

Κατάλληλον εἰς τὴν εἱμαρμένην] *ad fatum*, ſive *fato, congruens & conſentaneum.* Ità κατάλληλα φάρμακα, *medicamenta congruentia*, Dioſcoridi. & τροφαὶ τοῖς νοσοῦσι κατάλληλοι, *alimenta ægrotantibus congruentia.* referente Budæo. & Marco noſtro φαντασίαν κατάλληλον, *cogitationes* vel *apprehenſiones congrua. l.* 7. §. 2.

Ὡς καὶ τὰς λίθους συμβαίνειν] Vide *l.*4. §. 23. & *l.* 7. §. 57. Ludit avtem hîc in ὁμωνυμίᾳ verbi συμβαίνειν, qod & *evenire* & *convenire* ſignificat. Verùm de hoc uſu vocabuli in re architectonica, nihil dum comperi. niſi Fabius *Inſtitut. l.* 9. *c.* 4. *Fit ſæpe*, inqit, *aſpera & dura & diſſoluta & hians oratio, ſi ad neceſſitatem ordinis ſui verba redigantur. differenda igitur qadam & præſumenda ; atqe ut in ſtructuris lapidum impoſitorum, loco qo convenit, qidqe ponendum.* qod hîc *convenire*, alibi *congruere* dixit, eadem utrobiqe imagine uſus : *Non enim ad pedes verba dimenſa ſunt. ideóqe ex loco transferuntur in locum, ut jungantur qo congruunt maximè ſicut in ſtructura ſaxorum rudium etiam ipſa enormitas invenit, cui applicari, & in qo poſſit inſiſtere.* Svidas hæc ipſa Marci verba nobis exhibet ſub hoc titulo : (qod idem & apud Heſychium legitur) συμβαίνοντα, συμφωνοῦντα. qo ſenſu apud eundem avtor innominatus : Τοῦτο δεῖ σκοπεῖν, εἰ συμβαίνει τοῖς λόγοις τὰ πράγματα. *Hoc oportet ſpectare, an facta verbis reſpondeant, an dicta cum factis conſentiant.* Et Syneſius *Epiſt.* 58. Ἐνταῦθα δὲ ἡ γλῶττα τῇ γνώμῃ συνέβαινε. *Hic avtem lingua cum animo congruebat.*

A Et Ariſtides *Orat.* Περὶ τοῦ παραφθέγματος. *Tom.* III. *pag.* 673. Σὺ δ' ἀπαιτεῖς, ἵππυ μὲν δρόμον, σχῆμα δὲ τῆς κεφαλῆς ὄνυ, πράγματα οὐχὶ συμβαίνοντα. *Verum tu eqi curſum, aſini caput poſcis, qibus inter ſe non convenit.* Et Libanius *Orat.* 28. *pag.* 631. *D.* Μέτροις ἀδικῶν ἃ συμβαίνυσι τῷ νόμῳ. *Offendens in menſuris, qa legi non congruebant.* Joannes Chryſoſtomus *in ad Cor. Ep.* 2. *Orat.* 30. *pag.* 954. Ἔστι καὶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν, καὶ μὴ εἰρηνεύειν, ὅταν ἐν τοῖς δόγμασι συμβαίνωσί τινες, ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἀλλήλους διαστατιάσωσιν. *Siqidem fieri poteſt, ut nonnulli, qamvis idem ſentiant, non tamen pacem colant : nimirum qum in fidei qidem dogmatibus conſentiunt,* B *caterum in mutuis negotiis diſſident.* Theodoretus item, *therap. l.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 477. *A.* fidem ad τὰ νοητὰ ſpeculanda neceſſariam contendit ; Ἐπειδήπερ οὐδὲ εἰκόνα ἐξευρεῖν αὐτοῖς συμβαίνυσαν οἷόν τε. *Qia conveniens illi ſimulacrum invenire non licet.* Idémqe *l.* 11. *p.* 658. *D.* de prædictionibus propheticis. Ἐξετάσατε τοίνυν τὰς τῶνδε περὶ γεγενημένα προρρήσεις. καὶ εὑρητε ἀληθεῖς, καὶ τοῖς πράγμασιν ἐναργῶς ξυμβαινύσας, δέξασθε ἀδήριτος ἐκεῖνα τὰ περὶ μελλόντων τεθεσπισμένα. *Expendite igitur ſpectantes ad hanc vitam prædictiones : & ſi fuiſſe veras invenietis, ac rerum eventu comprobatas, ea qa de futuris rebus prædicta ſunt ſine diſceptatione accipite.* Et ante omnes hos Plato in *Protag. pag.* 235. *A.* Ἐγὼ μὲν οὖν καὶ δέομαι καὶ C συμβουλεύω, συμβῆναι ὑμᾶς, ὥσπερ ὑπὸ διαιτητῶν ἡμῶν συμβιβαζόντων εἰς τὸ μέσον. *Vos qidem hortor & obteſtor, ut ſubeſſe nobis velut ſub arbitris velitis, qi vos ad medium ſunt perducturi.* Æſchylus deniqe à Plutarcho in *Theſeo pag.* 1. *B.* lavdatus,

— τοιῶδε τίς συμβήσεται ;
Τίν' ἀντιτάξω τῶνδε ; τίς φερέγγυος ;
— *tali viro numqis erit comes ?*
Qem comparem ? qis invenitur ſimilis ?

Ἁρμονία ἐστὶ μία] Sextus Empiricus *adverſ. Muſic. l.* 6. *cap.* 1. Καθ' ἁρμονίαν διοικεῖται ὁ κόσμος. *Per harmoniam adminiſtratur mundus.* Vide *ad l.* 7. §. 48. D

Ὁ κόσμος τοιοῦτον σῶμα συμπληροῦται] Vide *l.* 4. §. 40.

Ἐκ πάντων τῶν αἰτιῶν ἡ εἱμαρμένη] Seneca *de benef. lib.* 4. *c.* 7. *Nihil aliud eſt fatum qàm ſeries implexa cavſſarum.* Vide *l.* 6. §. 37. & *l.* 7. §. 8. & *l.* 10. §. 4. Tacitus *annal. l.* 6. 22. 1. 2. 3. *Sed mihi hæc & talia avdienti, in incerto judicium eſt, fatóne res mortalium & neceſſitate immutabili an forte volvantur. qippe ſapientiſſimos veterum, qiqe ſectam eorum æmulantur, diverſos reperies. ac multis inſitam opinionem, non initia noſtri, non finem, non deniqe hominem Diis curæ. ideo creberrima & triſtia in bonos, læta apud deteriores eſſe. Contrà alii,* E *fatum qidem congruere rebus putant ; ſed non è vagis ſtellis, verùm apud principia, & nexus naturalium cavſſarum. ac tamen electionem vitæ nobis relinqunt, qam ubi elegeris, certum imminentium ordinem. — §. 5. nec plurimis mortalium eximi, qin primo cujuſqe ortu ventura deſtimentur.* Epicureos & Stoicos deſignari apertiſſimum eſt.

Τοῦτο ἔφερεν αὐτῷ] vide *ad lib.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 20. & *l.* 12. §. 23.

Ὡς ἐκεῖνα ὁ Ἀσκληπιὸς] lege ὡς ἐκεῖνα, ἃ Ἀσκλήπιος, vel [ἃ] ὁ Ἀσκλ. συντάττει.

Πολλὰ γοῦν καὶ ἐν ἐκείνοις ἐστὶ τραχία] Plato *Gorgiâ. p.* 326. *D.* F Ἆρ' οὖν τὸ ἰατρίνισθαι ἡδύ ἐστι, καὶ χαίρουσιν οἱ ἰατρινόμενοι ; ἢ ἐμοίγε δοκεῖ. Ἀλλ' ὠφέλιμόν γε. *An ergò curari à medico delectabile eſt ? & inter manus medici oblectantur, dum curantur infirmi ? Non apparet tamen. Conducit tamen.* Firmicus *de errore Gent. Morbo pro ſalute hominis ſolicita mediciT 2 na*

σὶ τραχέα. ἀλλὰ ἀσπαζόμεθα τῇ ἐλπίδι τῆς | aspera sunt, qæ sanitatis tamen spe libenter admitti-
mus.

ANNOTATIONES.

na se opponit: asperi cibi, amari potus ingeruntur: & si convaluerit malum, ferrum & ignis adhibetur. Ità Seneca *Agamemn. 2. 1.*

Et ferrum & ignis sæpe medicina loco est.

Naso *remed. l. 1. v. 225.*

Dura aliqis præcepta vocet mea: dura fatemur
Esse: sed ut valeas multa dolenda feres.
Sæpe bibi succos, quamvis invitus, amaros
Æger: & oranti mensa negata mihi est.
Ut corpus redimas ferrum patieris & ignem:
Arida nec sitiens ara lavabis aquâ.
Ut valeas animo quicquam tolerare negabis?
At pretium pars hæc corpore majus habet.

Prudentius *de Coron. hymn. 10.*

Horretis omnes hasce carnificis manus?
Num mitiores sunt manus medentium,
Laniena quando sævit Hippocratica?
Vivum secatur viscus, & recens cruor
Scalpella tingit, dum putredo abraditur.
Putate ferrum triste chirurgos meis
Inferre costis, quod secat salubriter.
Non est amarum, quo reformatur salus.
Videntur isti carpere artus tabidos;
Sed dant medelam rebus intus vividis.

Quod Seneca *ad Marc. c. 22. Adjice lacerationes medicorum ossa vivis legentium, & totas in viscera manus demittentium, non simplici dolore pudenda curantium.* Tertullianus in *Scorpiac. c. 5. Est hæc perversitas hominum, salutaria excutere, exitiosa suscipere, periculosa quæque medicamina vitare, mori denique citius quàm curari desiderare* (transpono, *peric. quæque desiderare, med. vit. mori d. c. q. c.* Vel sic etiam; *med. vit. peric. quæque desi. mor. den. cit. q. cur.* at Rigaltius *periculosa quærere, medica male vitare*, &c.) *& est planè quasi sævitia, medicina de scalpello, déque cauterio, de sinapis incendio. non tamen secari, & uri, & extendi, morderique idcirco malum, quia dolores utiles affert. nec quia tantummodo contristat, recusabitur; sed quia necessario contristat, adhibebitur. horrorem operis fructus excusat. ululans denique ille & gemens, & mugiens inter manus medici, postmodum eadem mercede cumulabit, & artifices optimas prædicabit, & sævas jam negabit. Et si martyria desæviunt, sed in salutem; licebit & Deo in vitam æternam per ignes & gladios & acerba quæque curare.* Seneca *de provident. c. 3. Illud dico, ista quæ tu vocas aspera, quæ adversa & abominanda, primum pro ipsis esse quibus accidunt; deinde pro universis, quorum major Diis cura est, quàm singulorum: difficillimum videtur, quod primum dixi, pro ipsis esse quibus eveniunt ista, quæ horremus ac tremimus. pro ipsis est, magis, in exilium projici, in egestatem deduci liberos, conjugem efferre, ignominiâ affici, debilitari? si miraris, hoc pro aliquo esse, miraberis quosdam & igne curari, nec minùs fame ac siti. Sed si cogitaveris tecum, remedii caussa quibusdam & radi ossa & legi, & extrahi venas, & quadam amputari membra, quæ sine totius pernicie corporis hærere non poterant; hoc quoque patieris probari tibi, quædam incommoda pro bis esse, quibus accidunt: tam hercules, quàm quædam quæ laudantur atque appetuntur contra eos esse, quos delectaverunt; simillima cruditatibus, ebrietatibusque, & cæteris quæ necant per voluptatem.* Idem *de ira l. 1. c. 4. Quid ergò? non aliquando castigatio necessaria est? quidni? non enim nocet, sed medetur specie nocendi. quemadmodum quædam hastilia detorta, ut corrigamus, adurimus, & adactis cuneis, non ut frangamus, sed ut explicemus, elidimus: sic ingenia vitio prava, dolore corporis animique corrigimus. Nempe medicus primò in levibus vitiis tentat non multum ex quotidiana consuetudine inflectere, & cibis, potionibus, exercitationibus ordinem ponere, ac valetudinem tantum mutatâ vitæ dispositione firmare: proximum est, ut modus proficiat. Si modus & ordo non proficit, subducit aliqua & circumcidit. Si nè adhuc quidem respondet, interdicit cibis, & abstinentiâ corpus exonerat. Si frustra molliora cesserunt, ferit venam, membrisque, si adhærentia nocent, morbúmque diffundunt, manus affert. nec ulla dura videtur curatio, cujus salutaris effectus est.* Idémque *de benefic. l. 5. c. 20. Beneficia multa tristem frontem & asperam habent; quemadmodum secare & urere ut sines.* Simplicius *in Epictet. Cruciatus vehementissimos in morbis, etiam plebeji homines ultro admittunt, cùm se, mercede etiam medicis numeratâ, secandos urendósque præbent. Si corporum medicinam exercentem, eúmque urentem & secantem, atque ipsos carnifices imitantem, non malum sed bonum dicimus, atque adeò gratias agimus, & mercedem numeramus; cur in medicina Dei non acquiescimus?* Clemens *Strom. l. 1. pag. 352. B.* Οὐ γὰρ ὁ μὲν τὴν τοῦ σώματος νόσον ἀπάγων, εὐεργέτης δόξει. ψυχῆς δὲ ἀδικίας ὁ πειράμενος ἀπαλλάττειν μᾶλλον ἂν εἴη κηδεμών, ὅσῳπερ ψυχὴ σώματος ἐντιμότερον. ἀλλ' ἆρα τῆς μὲν τοῦ σώματος ὑγιείας ἕνεκα, καὶ νομὰς καὶ καύσεις καὶ φαρμακοποσίας ὑφισάμεθα. καὶ ὁ ταῦτα προσάγων σωτῆρι καὶ ἰατρός τε καλεῖται. δ' φθόνῳ τινὶ ἢ δυσμενείᾳ τῇ πρὸς τὸν πάσχοντα, ὡς δ' ἂν ὁ τῆς τέχνης ὑπαγορεύοι λόγος. καὶ μίρη τινα ἀποτίμων, ὡς μὴ τὰ ὑγιαίνοντα συνδιαφθείρεσθαι αὐτῷ. τῆς δὲ ψυχῆς ἕνεκα οὐχ ὁμοίως ὑποστησόμεθα; &c. *Non enim qui avsert morbum cor-*

A *poris, beneficio afficere videtur: qui autem ab injustitia animam conatur liberare, non majorem videbitur curam gerere, quo est anima corpore præstantior. Sed pro sanitate quidem corporis, & secari, & uri, & medicamenta potare sustinemus: & qui hæc adhibet, & servator vocatur & medicus, & nec ei invidet, nec male vult ægrotus, & ut artis dictat ratio partes quoque aliquas resecidit, ne sanæ partes unà cum eis intereant. Animæ autem gratiâ non similiter tolerabimus,* &c. Et Theodoretus *Therapeut. l. 1. Tom. IV. p. 464. D.* Οἱ μὲν τὸ σῶμα οὐκ ἴν διακείμενοι, καὶ τὴν νόσον δυσχεραίνουσι, καὶ τῆς ὑγιείας ἱμείρονται, καὶ τοῖς ἰατροῖς εἴκουσιν, οὐ μόνον ἡσθεῖσι προσφέρουσι φάρμακα, ἀλλὰ
B καὶν τέμνωσι, καὶν καίωσι, καὶν λιμάττειν κελεύωσι, καὶν πικρῶν τινῶν καὶ ἀηδῶν μυσὰς προσφέρωσι κύλικας. οἱ διὰ τοιαύτης ἀνιαρᾶς ἐπιμελείας τὴν ὑγίειαν καρπούμενοι, μισθὸν ταῖς ὕστερον ἀκμάσαις ὀρέγουσιν. *Verùm qui sunt corpore male affecto, morbos ægrè ferunt, sanitatémque appetunt, & medicis obsequuntur, non jucunda solum ministrantibus pharmaca, verùm etiam si ferro ignique utantur, si inediam imperent, si plenos amaris calices porrigant. Atque tam tristi genere curationis valetudinem assequentes, mercedem illis rependunt, à quibus sic sanantur.* Dionysius Halicarnasseus *Epist. ad Pomp.* Οἱ ἰατροὶ τίμνουσι καὶ καίουσι τὰ διεφθαρμένα τοῦ σώματος, εἰς βάθος τὰ
C καυτήρια καὶ τὰς τομὰς φέροντες. *Medici secant & urunt ea quæ sunt corrupta corporis, cauteria & sectiones altè inferentes.* Idémque Deus, ut Nicephorus Gregoras *histor. Rom. lib. 8. c. 28.* Ὅταν γὰρ ἐθέλῃ κολάζειν ὃς ἂν ἐθέλοι, παλαιῶν τε καὶ νέων ἁμαρτημάτων ποιήμενος ἔκτισιν, οἷα σοφὸς ἰατρὸς, τομὴν καὶ καυτῆρα ταῖς δυσιάτοις ἐπάγει πληγαῖς. *Cùm enim Deus aliquos ob vetera & recentia delicta mulctare vult, periti medici mere incurabilibus morbis ustiones & sectiones adhibet.* Porphyrius *de abstinent. l. 1. §. 56.* Εἰ δ' ἔδει καὶ ἀλγηδόνας ὑπομένειν ἕνεκα τῆς ἀληθινῆς σωτηρίας, ἆρ' οὐκ ἂν ὑπεμείναμεν; ἐγὼ δὴ, νοσήματος εἱρεῖσθαι δεῖ, ὅπου σπουδάζοντες πάνθ' ὑπομένομεν, τεμνόμενοι, φαινιστόμενοι, καιόμενοι, πικρὰ φάρμακα
D πίνοντες, καθαιρόμενοι διὰ γαστρὸς, δι' ἐμέτων, διὰ ῥινῶν; οὐχὶ δὴ τοῦ ἐνδον χάριν νοσήματος, ὡς ἂν τὸν ὑπὲρ ἀθανασίας ἀγῶνα ἀθλοῦντες καὶ Θεοῦ συνουσίας, πάνθ' ὑπομενοῦμεν εὐλόγως; εἰ καὶ μετ' ἀλγηδόνων ποιεῖσθαι τὰς ὑπομονὰς ἐχρῆν; *Ita ut dolores aliquos sufferre oporteret, si salvi esse vellemus, annon libenter toleraremus? Quum enim morbo sumus liberandi, annon etiam ultro omnia sustinemus? secti scilicet, cruentati, usti, amaris repleti potionibus, ventre, vomitu, & naribus purgati. Quidni verò ad morbos internos profligandos nos, qui ad immortalitatem & Dei consortium contendimus, acerbissima quæque æquo animo tolleraremus? si quidem igitur cum dolore pati oportuisset.* Cydonius
E *de mort. contemn.* Τί γὰρ κωλύει καὶ τοὺς ἰατροὺς τοῖς λόγοις τούτοις καλίζειν, οἱ τοῖς σώμασιν οὐκ ἄλλως ἐπικουροῦσι, ἢ τῶν ἀηδῶν καὶ ἐσθίειν, καὶ πίνειν, καὶ ἅπτεσθαι, καὶ πάντα τρόπον χρῆσθαι τοὺς κάμνοντας ἀναγκάζοντες; οἷς τοῦτον τὸν τρόπον ἡμᾶς λυπεῖν, καὶ μισθοὺς μεγάλους τελοῦμεν, καὶ ἐνεργεσίας αὐτοί τε καὶ οἷς ἡμετέραι μέλει ὁμολογοῦμεν, [ὀφείλομεν. Seilerus] *Quid enim vetat, medicos quoque iisdem rationibus criminari, qui corporibus non aliter succurrunt quàm cogendis ægrotis, ut res insuaves & comedant, & bibant, & tangant, & modis omnibus tractent? Quibus eò quòd hoc modo molesti nobis sint, & magnas mercedes pendimus, & debere illis, tum nos ipsi, tum ii, quibus cura sumus, prædicamus.* Joannes Chrysostomus *in Psal. 148.* Τὸν Θεὸν ὁμοίως αἰνεῖν
F χρὴ, καὶ κολάζοντα, καὶ ἀνιέντα κολάσεως. ἀμφότερα γὰρ κηδεμονίας, ἀμφότερα ἀγαθότητος. ὥσπερ οὖν ἰατρὸν οὐ τρέφοντα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀγχοντα λιμῷ, οὐκ εἰς ἀγορὰν μόνον ἐξάγοντα, ἀλλὰ καὶ ἐν δεσμοῖς που καθειρξάντα, οὐκ ἀλείφοντα μόνον, ἀλλὰ καὶ καίοντα καὶ τέμνοντα θαυμάζομεν. εἰ γὰρ καὶ ἐναντία τὰ γινόμενα, ἀλλὰ πρὸς ἓν ὁρᾷ τέλος. ὅταν καὶ τὸν Θεὸν ὑπὲρ ἁπάντων ἀνυμνεῖν χρή. καὶ πολλῷ πλέον, ὅσῳ ὁ μὲν Θεὸς, ὁ δὲ ἄνθρωπος. καὶ ὅτι τὰ μὲν τούτων πολλάκις καὶ εἰς τοὐναντίον ἐξέβη, τὰ δὲ τοῦ Θεοῦ μετὰ προσοχῆς γίνεται σοφίας καὶ κηδεμονίας. *Deus æquè laudandus est, & cum punit, & cum à supplicio eximit. Utraque enim sunt curationis, utraque sunt bonitatis. Quemadmodum*
G *ergo medicum non solum nutrientem, sed etiam fame excruciantem: non solùm in forum educentem, sed etiam domi alicubi includentem: non solum ungentem, sed etiam urentem & secantem observamus & admiramur* (etsi enim sunt contraria quæ fiunt, unum tamen finem respiciunt) *ita etiam oportet Deum laudare pro omnibus atque adeò multò magis, quatenus hic quidem Deus, ille verò homo: & quod res quidem eorum sæpè aliter eveniunt, quæ autem Deus facit, fiunt cum summa sapientia & cura.* Basilius Cæsar. *Orat. 8. pag. 423. B.* Ὡς εὐεργέτης ὁ ἰατρὸς, κἂν πόνῳ κἂν ἀλγηδόνας ἐμποιῇ τῷ σώματι. (τῇ νόσῳ γὰρ μάχεται, οὐχὶ τῷ κάμνοντι.) οὕτως ἀγαθὸς ὁ Θεὸς, ὁ τὴν σωτηρίαν
H τῷ παντὶ διὰ τῶν μερικῶν κολάσεων διοικούμενος. *Ut enim benè facit medicus, etiam ubi corpori molestiam & dolorem infert* (*cum morbo namque bellum gerit, non cum ægroto*) *sic & bonus Deus salutem omnibus per castigationem ac pœnam distribuit. p. 425. C.* Καὶ γὰρ δι' ὧν ἀποκτείνει, ζωοποιεῖ. καὶ δι' ὧν, πατάσσει, ἰᾶται. καὶ πατάσσεται μὲν σὰρξ, ἵνα ἰαθῇ ψυχή. θανατοῦται δὲ ἁμαρτία, ἵνα ζήσῃ δικαιοσύνη. *Nam per ea, quæ interficit, vivificat, & per ea, quæ perculit, sanat. Caro quidem percutitur, ut anima sanetur, peccatum perimitur, ut justitia*

vivat.

mus. ejusmodi itaqe qiddam videatur tibi, eorum qæ naturæ communi visa sunt, perfectio & consummatio, cujusmodi est valetudo tua. eodémqe modo, qicqid evenerit, qamvis asperius visum fuerit, libens admittito, qandoqidem ad mundi integritatem Jovisqe prosperitatem atqe felicitatem ferat. neqe enim tulisset is, nisi ad universi bonum contulisset. cùm nec natura qælibet qicqam ferat, qod non ei mundo, qi ab ipsa administratur, congruens existat. ità duplici ratione diligas oportet, qicqid evenerit tibi. alterâ, qod tibi natum, & tibi coordinatum, & ad te qodammodo affectum est, à cavssis antiqissimis retro tibi contextum. alterâ, qod universi gubernatori prosperitatis & consummationis, atqe adeò permansionis ipsius procurandæ ex parte cavssa sit. mutilatur enim integrum ipsum, si qid vel minimum abscindas à connexione & continuitate, ut partium universi, ità & cavssarum. abscindis avtem, qantum in te est, qando molestè fers aliqid, tollisqe qodammodo.

ὑγιείας. τοιοῦτόν τί σοι δοκεῖτω, ἄνυσις ἢ συνέλιξα τῇ κοινῇ φύσει δοκούντων, οἷον ἡ σὴ ὑγίεια. καὶ ἕτως ἀσπάζε πᾶν τὸ γινόμενον, κἂν ἀπηνέστερον δοκῇ, λόγῳ τὸ ἐκεῖ ἄγειν, [a] ἐπὶ τέλει δ' κόσμε ὑγίειαν, ἢ τέλει Διὸς εὐοδίαν ἢ εὐπραγίαν. ὁ γὰρ ἂν * τοῦτό τι ἔφερεν, εἰ μὴ τῷ ὅλῳ συνέφερεν. ὁ- δὲ χαίρει ἡ τυχοῦσα φύσις φέρε λι, ὃ μὴ τῷ διοικουμένῳ ὑπ' αὐτῆς καπάλληλόν ἐστι. ἀκοῦε ἢ δύο λόγους [b] σέργειν χρὴ τὸ συμβαῖνόν σοι. καθ' ἕνα μὲν, ὅτι σοι ἐγίνετο, ἢ σοι συνεπάτ[ε]το, ἢ πρὸς σέ πως εἶχεν, [c] ἄνωθεν ἐκ τῶν προσβυτάτων αἰτίων συγκλωθόμενον. καθ' ἕτερον δ', ὅτι [d] τῷ τὸ ὅλον διοικοῦντι τῆς εὐοδίας, καὶ τῆς συντελείας, ἢ νὴ δία, τῆς συμμονῆς αὐτῆς ἄτοπόν ἐστι. πηρῶται γὰρ τὸ ὁλόκληρον, ἐὰν καὶ ὁτιοῦν ἀφαιρῇς τῆς συναφείας ἢ συνεχείας, ὥσπερ τῶν μορίων, ἕτω δ' ἢ τῶν αἰτίων. [e] ἀφαιρῇ δ' ὅσον ἐπί σοι, ὅταν δυσαρεστῇς, ἢ τρόπον τινὰ ἀναιρῇς.

a L.2.§.3. l.10.§.1.

* τοιοῦτο f.

b L.6.§.44. 49.

c L.4.§.26. l.8.§.23.l. 10.§.5.

d L.2.§.3.l. 8.§.5.

e L.4.§. 39.l.10.§. 25.L.8.

§. 9.

ANNOTATIONES.

vinat. pag. 423. C. Σὺ δὲ τῷ ἰατρῷ μὲν ὀδὸν ἐγκαλεῖς, τὰ μὲν τίμιοντι, τὰ δὲ κλίοντι, τὰ δὲ παντελῶς ἐξαιροῦντι τὸ σώματος. ἀλλὰ καὶ χρήματά πε ὑποτελεῖς, καὶ σωτῆρα προσαγορέυεις, ὅτι ἐν ὀλίγῳ μέρει τὴν νόσον ἴσησι, πρὶν εἰς ὅλον τὸ σῶμα τὸ πάθος διαχυθῆναι. ὅταν δὲ ἴδῃς πόλιν ἐπικατασεισθεῖσαν τοῖς ἐνοικοῦσιν, ἢ πλοῖον ἄνανδρον κατὰ θαλάσσης διαλυθὲν, κατὰ τὸ ἀληθινὸ ἰατρῷ καὶ σωτῆρος γλῶσσαν κινεῖν βλάσφημον ἐκ ὀκνεῖς. *Tu verò neqaqam medico irasceris, si ex membris hæc incidat, illa urat, alia à corpore omnino amputat: sed & pecuniam illi numeras, & servatorem vocas, qod in parva corporis parte morbum curet, priusqam ad totum corpus morbus perveniat. Qando civitatem videris terræ motu concussam super incolas corruisse, avt navigium unà cum hominibus in mari dissolvi, contra verum medicum & servatorem blasphemam linguam movere non dubitas.*

Τῆς ὑγιείας] Augustinus *Epist.* 48. *Dilectione, non odio flagellat nos Deus; non studio nocendi, sed desiderio sanandi,* ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ. *Ad commodum nostrum, ut participes simus sanctimoniæ ipsius.* Apostolus *ad Heb. c.* 12. *v.* 10. ἵνα ζήσωμεν, *ut vivamus, v.* 9. & *v.* 11. Πᾶσα δὲ παιδία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνη. *Omnis autem castigatio in præsens quidem non videtur esse gaudii, sed tristitiæ: at postea fructum tranquillum justitiæ reddit iis, qi per eam fuerint exercitati.*

Ἐπὶ τὴν τοῦ κόσμου ὑγίειαν] Ideo subcunda vult æqo animo ista omnia, qia ad universi bonum faciant. Ità Seneca *Ep.* 74. *Nihil indignetur sibi accidere; sciatqe illa ipsa qibus laedi videtur, ad conservationem universi pertinere, & ex his esse qæ cursum mundi officiumqe consummant.* Heraclitus *Epist.* 2. *ad Amphidam.* Οὐκ ἴασιν, ὅτι Θεὸς ἐν κόσμῳ μεγάλα σώματα ἰατρέυει, ἐπανισῶν αὐτῶν τὸ ἄμετρον. τὰ ῥυπλόμενα ἐνοποιεῖ. τὰ ὀλισθήσαντα ὑποφθὰς πίζει. συνάγει τὰ σκιδνάμενα. φαιδρύνει τὰ ἀπρεπῆ. καλλίεργει τὰ ληφθέντα. διώκει τὰ φύγοντα. φωτὶ μὲν ἀναλάμπει τὸ ζοφερὸν, περατοῖ δὲ τὸ ἄπειρον. καὶ μορφὴν μὲν ἐπιβάλλει τοῖς ἀμόρφοις, ὄψεως δὲ ἀναπίμπλησι τὰ ἀναίσθητα. διὰ πάσης γὰρ ἔρχεται τῆς ὑσίας, πλήτλων, ἁρμοζόμενος, διαλύων, πηγνὺς, χέων. τὸ μὲν ξηρὸν εἰς ὑγρὸν τήκει, ἢ εἰς λύσιν αὐτὸ καθίστησι. καὶ λιβάδας μὲν ἐνθυμιᾷ, παχύνει δὲ χαλασθέντα τὸν ἀέρα. καὶ συνεχῶς τὰ μὲν ἄνωθεν διώκει, τὰ δὲ κάτωθεν ἰδρύει. ταῦτα κάμνοντ[ι] & κόσμε θεραπεία. *Nesciunt in mundo Deum magna corpora curare, dum inæqualitatem eorum ad exæqationem revocat, fracta in integrum restituit, labentia priusqam concidunt reprimit, sparsa in unum corpus redigit, indecora expolit & ornat, capta custodiæ mandat, fugientia persequitur, lumine tenebricosum illustrat, infinitum certis finibus terminat, informatis formam addit, qa non sentiunt visu imbuit, per omnem enim naturam commeat rumpendo, concinnando, solvendo, jungendo; aridum liqefacit, & illud solvit, guttas evaporat, condensat laxatum aërem, & continenter superna qidem summovet, inferiora verò stabilit. Hæc agrotantis mundi curatio.* Et Maximus Tyrius *Dissert.* 25. Ἃ δὴ ἡμεῖς καλοῦμεν κακὰ καὶ φθορὰς, καὶ ἐφ' οἷς ὀδυρόμεθα, ταῦτα ὁ τεχνίτης καλεῖ σωτηρίαν τοῦ ὅλου. μέλει γὰρ αὐτῷ τοῦ ὅλου. τὸ δὲ μέρος ἀνάγκη κακοῦσθαι ὑπὲρ τοῦ ὅλου. *Qæ enim nos mala, qa corruptiones dicimus, qa lugemus, ea consummationem totius vocat opifex. Qia totum respicit, cujus cavssa necesse est corrumpi partes.* Vide *ad l.* 4. §. 40. In eandem sententiam Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 12. Σκέλος ἂν μοι γενέσθαι πεπηρωμένον; Ἀνθρώπειον. εἶτα δι' ἓν σκελύδριον τοῦ κόσμου ἐγκαλεῖς; οὐκ ἐπιδώσεις αὐτὸ τοῖς ὅλοις; ὦ χαίρων παραχωρήσεις τῷ διδόντι; οὐκ οἶσθα, ἡλίκον μέρος πρὸς τὰ ὅλα; τὰ δὲ μέρη τοῖς ὅλοις εἶναι ἔχει καλῶς. *Pedémne me esse mutilatum? mancipium, ità-*

ne ob unum pedunculum accusas mundum? nonne eum trades universitati rerum? non latus permittes ei qi dedit? non intelligis qantula pars sis collatus cum universis. Idem *l.* 4. *c.* 7. Qi & *l.* 2. *c.* 5. Πῶς λέγεται τῶν ἐκτός τινα κατὰ φύσιν, καὶ παρὰ φύσιν; ὥσπερ ἂν εἰ ἀπόλυτοι ἦμεν. τῷ γὰρ ποδὶ κατὰ φύσιν εἶναι ἐρῶ τὸ καθαρῷ εἶναι. ἀλλ' ἂν αὐτὸν ὡς πόδα λάβῃς, καὶ ὡς μὴ ἀπόλυτον, καθήξει αὐτὸν καὶ εἰς πηλὸν ἐμβαίνειν, καὶ ἀκάνθας πατῆσαι, καὶ ἔσιν ὅτε ἀποκοπῆναι ὑπὲρ τοῦ ὅλου. τοιοῦτόν τι καὶ ἐφ' ἡμῶν ὑπολαβεῖν δεῖ. τί ἐι; ἄνθρωπος. εἰ μὲν ὡς ἀπόλυτον σκοπεῖς, κατὰ φύσιν ἐσὶν ζῆσαι μέχρι γήρως, πλουτεῖν, ὑγιαίνειν. εἰ δ' ὡς ἄνθρωπον σκοπεῖς, καὶ μέρος ὅλου τινὸς, δι' ἐκεῖνο τὸ ὅλον νῦν μέν σοι νοσῆσαι καθήκει, νῦν δὲ πλεῦσαι, καὶ κινδυνεῦσαι, νῦν δ' ἀπορηθῆναι, πρὸ ὥρας δ' ἐσὶν ὅτε ἀποθανεῖν. *Quomodò igitur dicuntur rerum externarum alia contrà naturam, alia secundùm naturam esse? Perinde ac si absoluti essemus. Nam tum qidem pedi esse naturale dicam, ut purus sit. Sed si eum ut pedem sumpseris, & non ut absolutum aliqid, conveniet eum aliqando & lutum ingredi, & spinas calcare, & interdum resecari pro corpore universo: alioqi pes non erit. Tale aliqid de nobis etiam est existimandum. Qidnam es? Homo. Siqidem te ut absolutum aliqid consideras, secundùm naturam vivere licet usqe ad senectam, florere opibus, valere: sin ut hominem, & partem alicujus universi ob illud universum nunc agrotare tibi convenit, nunc navigare, & pericula adire, nunc inopiâ conflictari; aliqando etiam tempus est ut mortem oppetas.* Vide superiùs pavlò Basilium Cæsar. & Senecam *de provident. c.* 3. sed & eundem, si lubet & otium est, operis ejusdem *c.* 5. argumentum istud pertractantem. De corporis membris itidem Theodoretus *therapevt. l.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 465. *B.* Πᾶσαν μεχανὴν, inqit, ἐπινοοῦσιν οἱ ἰατροὶ, ὥστε τὸ πάθος ἐξελάσαι, καὶ τὴν προτέραν τῶν μορίων ἀρμονίαν ἀποδοῦναι τῷ ὅλῳ. *Omne remedii genus excogitant medici, qo agritudinem summoveant, & priscinam partium æqalitatem corpori restituant.*

Τὴν τοῦ Διὸς εὐοδίαν καὶ εὐπραγίαν] Hoc inter Stoicorum non παράδοξα tantùm, sed παράλογα etiam meritò reputes, qòd malis hisce etiam numinis divini felicitatem provehi somniabant. qanqam & ad gloriam divinam illustrandam conducere ista, nec nos inficiamur. eôqe argumento ad mala fortiter, æqanimiter, alacriter toleranda, Dei servos invitant, instigant Apostoli, Joannes *Evang. c.* 21. *v.* 19. Pavlus *ad Philip. c.* 1. *v.* 20. Petrus *Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 14. Verùm mundum illi pro Deo habebant, qem & istic designari seqentia docenr. Vide *ad l.* 4. §. 23.

Στέργειν χρὴ τὸ συμβαῖνον] suprà, ἀσπάζε πᾶν τὸ γινόμενον. *Qicqid evenerit, libens admittito.* sic *l.* 6. §. 44. ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν ὀφείλω. *Amplecti hæc debeo, tisqe acquiescere.* plus est τὸ στέργειν qàm τὸ ἀσπάζεσθαι. utì eò loci ostendimus. vide & *l.* 6. §. 49. Aristoteles *ethic. Evdem. l.* 7. *c.* 10. Ὥστε δεῖ στέργειν αὐτὸν τὴν τύχην. *Ut oporteat illum acquiescere in tali fortuna.*

Συνελωθόμενον] vide *suprà ad l.* 2. §. 3. & *l.* 4. §. 26.

Τῆς συμμονῆς] Ità *l.* 2. §. 3. σώζουσι δὲ κόσμον αἱ μεταβολαί. *conservant mundum mutationes.*

Ἐὰν καὶ ὁτιοῦν διακόψῃς] Lucan. *l.* 6.

--- à prima descendit origine mundi
Cavssarum series: atqe omnia fata laborant,
Si qidqam mutásse velis. ---

Τὰς συναφείας καὶ συνεχείας] vide *l.* 4. §. 40. Manilius *Astron. l.* 2. de mundo:

Machina cognatis membris contexta ---

Διακόψεις] vide *ad l.* 4. §. 29.

a Inf. §. 10.
b L. 6. §. 29. l. 7. §. 70.
c L. 4. §. 32.
d L. 9. §. 29.
e L. 6. §. 11. 12..
f L. 7. §. 27.
g L. 4. §. 3.
h L. 10. §. 36
i Sup. §. 8.

§. 9. [a] Μὴ σικχαίνειν, [b] μηδὲ ἀπαυδᾶν, [c] μηδὲ ἀποδυσπετεῖν, [d] εἰ μὴ καταπυκνῶταί σοι τὰ ἀπὸ δογμάτων ὀρθῶν ἕκαστα πράττειν. ἀλλὰ [e] ἀκρασθέντα, πάλιν ἐπανιέναι, καὶ [f] ἀσμενίζειν ἐπὶ τὰ πλείω ἀνθρωπικώτερα, καὶ [g] φιλεῖν ταῦτα, ἐφ' ὃ ἐπανέρχη. καὶ μὴ ὡς πρὸς [h] παιδαγωγὸν τὴν φιλοσοφίαν ἐπανιέναι. ἀλλ' ὡς [i] οἱ ὀφθαλμιῶντες πρὸς τὸ ἀπογλάριον

§. 9. Noli ægrè ferre, avt animum deſpondere, avt ſtomachari, ſi juxta decreta recta agere volenti, havd perinde ſemper ſucceſſerit. verùm, ubi excuſſum aliqando te ſenſeris, regredere, pluribúſque pro officii humani ratione geſtis contentus ſis; atqe illud, ad qod regrederis, fac diligas. nec, tanqam ad pædagogum, ad philoſophiam redeas; ſed qomodo ad ovum, & penicillum,

ANNOTATIONES.

§. 9. Μὴ σικχαίνειν] *ſaſtidire* Xylander. *egrè ferre* Caſavbonus. propriè, *nauſeare*. qanqam Phrynichus in *vocab. Attic.* τὸ σικχαίνομαι notat, ὡς τῷ ὄντι ναυτίας ἄξιον τοῦνομα, *ut nomen nauſeanti proprium.* σικχὸς, ἀηδὴς. σικχὸς, *ingratus, injucundus.* Heſychius. ἀνόρικτος, *cibum faſtidiens.* Svidas. Plutarchus ab eodem lavdatus, *lib. de utilit. ex inimic.* Οἱ σικχοὶ καὶ νοτώδεις, ἄρτον καὶ ὕδωρ προσφερόμενοι ναυτιῶσιν. *At homines, qi ſtomacho ſunt imbecilli, & morboſi, panem & aqam ſi ad os admoveant, confeſtim nauſeant.* Vide *ad lib.* 10. §. 34.

Εἰ μὴ καταπυκνῶταί] qod *lib.* 9. §. 29. Ἀρκεῖ, εἰ καὶ τὸ βραχύτατον πρόοιτο. *Sufficiat tibi, ſi vel parum admodum res proceſſerit. Nè animum abjicias, ſi non confertim ſive jugiter tibi omnia ex voto & propoſito ſuccedant, ſed mediocribus etiam progreſſibus & interruptis etiam aliqoties contentus eſto.* Siqidem, ut Cicero *de Orat. perfect. Prima ſequentem, honeſtum eſt in ſecundis tertiiſqe conſiſtere.*

Non poſſis oculo, qantum contendere Lynceus;
Non tamen idcirco contemnas lippus inungi:
Nec, qia deſſeres invicti membra Glyconis,
Nodoſa corpus nolis prohibere chiragrâ.
Eſt qodam prodire tenus, ſi non datur ultra.

Flaccus *Epiſt. l.* 1. *Ep.* 1. Qin & de ſe Seneca *de vit. beat. c.* 17. *Exigo à me, non ut optimis par ſim, ſed ut malis melior. hoc mihi ſatis eſt, qotidie aliqid ex vitiis meis demere, & errores meos objurgare. non perveni ad ſanitatem, nè perveniam qidem. delinimenta magis qàm remedia podagræ meæ compono; contentus, ſi rarius accedit, & ſi minùs verminatur.* Qin &, ut Plutarchus *de profect. p.* 76. *D.* Heſiodi illud,

Εἰ γάρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθείῃς,
Καὶ θαμὰ τοῦθ' ἕρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο.
Si qamvis modicum modico ſuperaddere pergas,
Idqe iterum atqe iterum, magnus conſurget acervus.

Οὐ πρὸς ἀργυρίου μόνον ἄνυξιν εἰρῆται καλῶς, ἀλλ' εἰς ἅπαντα ποιεῖ, μάλιστα δ' εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν, πολὺ καὶ τελεσιουργὸν ἔθος τῷ λόγῳ προσλαμβάνοντος. *Non de pecunia duntaxat augenda verum eſt, ſed ad omnia pertinet, maximè ad virtutis incrementum, cùm ad doctrinam aſſidua atqe efficax adjungitur aſſuefactio.*

Ἀλλ' ἐκκρουσθέντα] qomodo Chryſippus ἐν τοῖς περὶ ἀνομολογίας, à Plutarcho *de virt. mor. p.* 450. *C.* lavdatus: Τὰ ἐπιγιγνόμενα πάθη ἐκκρούει τὰς λογισμὰς εἰς τὰς ἐναντίας πράξεις βιαίως προωθοῦντα. *Oborti affectus rationes explodunt propellentes vi ad contrarias his actiones.*

Πάλιν ἐπανιέναι] vide *l.* 4. §. 25. Habes avtem Epicteti pulcerrimam de argumento iſto diſſertationem apud Arrianum *l.* 1. *c.* 25. qi & ſummatim *l.* 4. *c.* 9. Πρῶτον μὲν κατάγνωθι τῶν γενομένων. εἶτα κατάγνωθι μὴ ἀπογνῶς σεαυτὸν, μηδὲ πάθῃς τὸ τῶν ἀγεννῶν ἀνθρώπων, οἳ ἅπαξ ἐνδόντες, εἰς ἅπαν ἐπίδωκαν ἑαυτούς. ἀλλὰ μάθε τὸ τῶν παιδοτριβῶν. πέπλωκε τὸ παιδίον. ἀνάστα, φησι, πάλιν πάλαιε, μέχρις ἂν ἰσχυροποιηθῇς. τοιοῦτόν τι καὶ σὺ πάθε. *Ac primùm, ea qæ facis improba; ubi improbaris, de teipſo ne deſpera; neqe id uſu tibi veniet qod ignavis hominibus, qi ſemel remiſſâ induſtriâ omninò frenum laxant præceptis cupiditatibus. Obſerva potius pædotribarum conſvetudinem. Proſtratus es puer? Surge inqit, denuo luctare, donec vires tuæ avctæ confirmataqe fuerint. Ad eundem modum & tu facito.* Hebræi doctores in codice *Sanhedrin. Qi diſcit legem, nec redit ad eam, ſimilis eſt homini, qi ſerit, ſed non metit.* Vide *l.* 6. §. 10.

Ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλείω] *æqo animo pleraqe humana ferre* Xylander. at Caſavbonus de actibus ſive affectibus propriis interpretatur, qibus, pro humana infirmitate, crebrò ſit expoſitus. nevtrum placet. ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλείω ἀνθρωπικώτερα, *eſt pluribus humaniter actis acqieſcere, contentum eſſe.* qod de aliis cenſendis Flaccus *l.* 1. *Sat.* 3.

Æqus compenſet vitiis bona; pluribus hiſce,
Si modò plura illis bona ſunt, inclinet. ——

qod Libanius *Orat.* 4. *pag.* 163. *B.* δὸς τῷ πλείονι τὴν ῥοπήν, ἀσμενίζειν, *Da potiori amplioriqe momentum, contentum eſſe, libenter acqieſcere.* Æſchines *Ep.* 5. Ἀλλὰ καὶ σφόδρα ἀσμενίζω τῇ συμφορᾷ. καὶ ἀρχή μοι δοκεῖ τοῦ βίου ἡ ἀπαλλαγὴ τῆς αὐτόθι πολιτείας. *Sed admodum mihi placet mea calamitas: ac vita principium videtur Athenienſis reſpublica effugium.* qod & mox interpretatus ipſe, ὑπερφυῶς, inqit, τοῖς παροῦσι. *præſentibus valde delector.* Marcus itidem *l.* 7. §. 27. μὴ διὰ τοῦτο ἀσμένιζειν αὐτοῖς. *nè dum iſtis libenter acqieſcis.* indè ἀσμενιστὸν καὶ φιλητὸν, *in illa re eſt acqieſcendum, eſtqe illa diligenda,* Clementi Alexandrino *pædag. l.* 1. *c.* 3. & ἀσμενιστέον, *acqieſcendum* Hippocrati. Marcus ipſe *l.* 12. §. 14. ἀσμένιζε, *gratum habe, contentus eſto.* & *l.* 7. §. 27. Διὰ τὸ ἅπαξ ἀσμενίζειν αὐτοῖς. *Dum iſtis lubenter acqieſcis.*

Ὡς πρὸς παιδαγωγὸν] i. e. ægrè & gravatim: qomodo ad pædagogum ſcholámve pueri commeant, qi ludum talarium literario præoptant. Vide *l.* 10. §. 35. De Clearcho Xenophon *expedit. l.* 2. *p.* 291. *B.* Τὸ ἐπίχαρι οὐκ εἶχεν, ἀλλ' ἀεὶ χαλέπος καὶ ὠμὸς ἦν. ὥστε διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται, ὥσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον. καὶ γὰρ οὐ φιλίᾳ μὲν καὶ εὐνοίᾳ ἐπομένους ἀδίκει· εἶχεν, &c. *Nam ſvavitas in eo morum nulla erat, ſed ſemper eſſe gravis ac ſævus pergebat. Denique militum erat is erga illum animus, qi puerorum eſt erga magiſtros. Qippe nunqam eum ſequti ſunt propter qandam erga ipſum benevolentiam & amorem,* &c. Ambroſius *Hexam. lib.* 6. *cap.* 6. *Ità ſunt hæc ut pædagogi parvulis, amari videntur, acerbi & moleſti; formidabiles verbere, libertatem laſciviendi negant, neceſſitatem diſciplina exigunt, pueriles animos, nè luxu diffluant, terrore conſtringunt.* Perſius de ſe *Satyr.* 3. v. 43.

Sæpe oculos, memini, tangebam parvus olivo,
Grandia ſi nollem morituri verba Catonis
Reddere, non ſano multùm laudanda magiſtro,
Qæ pater adductis ſudans audiret amicis.
Jure: etenim id ſummum, qid dexter ſenio ferret
Scire, erat in voto; damnoſa canicula qantùm
Raderet; anguſta collo non fallier orca;
Nev qis callidior buxum torqere flagello.

Vide Perſii *gloſſas*; & Turnebum *Adverſar. l.* 23. *c.* 22. Alioqi tanqam ad pædagogum, ad philoſophiæ præceptorem accedere oportet, ut diſcamus, non ut oblectemur: μεμνημένοι, ὡς οὐκ εἰς θέατρον, οὐδὲ ᾠδεῖον, ἀλλ' εἰς σχολὴν καὶ διδασκαλεῖον ἀφίκται, *memores, non veniſſe in theatrum, neqe odeum, ſed in ſcholam, & ludum literarium.* Plutarchus *de profect.* contrà qàm illi, qos, ut Seneca *Epiſt.* 108. *Inquilinos philoſophorum, non diſcipulos dixeris. qi veniunt ut audiant, non ut diſcant; ſicut in theatrum voluptatis cauſſâ ad delectandas aures, oratione, vel voce, vel fabulis ducimur. — qi cum pugillaribus veniunt, non ut res excipiant, ſed verba: qa tam ſine profectu alieno diſcant, qàm ſine ſuo audiant. qibus philoſophi ſchola diverſorium eſt otii. nec id agunt, ut aliqa illic vitia deponant, aut aliqam vitæ legem accipiant, ad qam ſuos mores exigant; ſed ut oblectamento avrium perfruantur. Ità aſſveſcit animus delectare ſe potiùs qàm ſanare: & philoſophiam oblectamentum facere, cùm remedium ſit.* Idem *Ep.* 118.

Ἀλλ' ὡς ὀφθαλμιῶντες] Vult nos ad philoſophiam recurrere, tanqam laborantes ad medicinam, qæ dolorem mitiget, morbum amoveat. Nam qod Xylander annotat de præceptis ſalutaribus in promptu habendis, qod ſuprà *lib.* 3. §. 13. monuerat, eſt hic planè ἀπροσδιόνυσον. Epictetus *Diſſert. lib.* 3. *c.* 23. Ἰατρεῖόν ἐστι τὸ φιλοσόφου σχολεῖον. οὐ δεῖ ἡσθέντας ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἀλγήσαντας. ἔρχεσθε γάρ, ὡς ὑγιεῖς, ἀλλ' ὁ μὲν ὦμον ἐκβεβληκὼς, ὁ δ' ἀπόστημα ἔχων, ὁ δὲ σύριγγα ἔχων, ὁ δὲ κεφαλαλγῶν. εἶτ' ἐγὼ καθίσας ὑμῖν λέγω ῥηματία καὶ ἐπιφωνηματία, ἵν' ὑμεῖς ἐπαινέσαντές με ἐξέλθητε, ὁ μὲν τὸν ὦμον ἐκφέρων οἷον εἰσήνεγκεν, ὁ δὲ τὴν κεφαλὴν ὡσαύτως ἔχουσαν, ὁ δὲ τὴν σύριγγα, ὁ δὲ ἀπόστημα. *Schola Philoſophi taberna medica eſt: non inde exeundum eſt cum lætitia, ſed cum dolore. Neqe enim ſani acceditis; ſed alius humero luxato, alius apoſtemate laborans, alius fiſtulam habet, alii caput dolet. Et ego ſedens vobis noemata & epiphonemata dicam, ut me lavdato exeatis, qum alius humero ſic afflicto exeat qalem attulerat, alius capite eodem modo affecto, alius fiſtulâ avt apoſtemate non curato.* & *ibidem* aliis inſuper adjectis imaginibus. Φιλόσοφος δ' ἐπ' ἀκροάτοις παρακαλεῖ; * ὄχλ. ὡς ὁ ἡλιος ἄγει αὐτὸς ἐφ' ἑαυτὸν, ἡ τροφὴ, ὕτω δὲ καὶ ὅτος ἄγει τοὺς ὠφεληθησομένους. ποῖος ἰατρὸς παρακαλεῖ, ἵνα τις ὑπὸ αὐτοῦ θεραπευθῇ; καίτοι τῶν ἀκμῶν, ὅτι καὶ οἱ ἰατροὶ παρακαλοῦσιν ἐν Ῥώμῃ. πλὴν ἐπ' ἐμοῦ παρεκαλοῦντο. *Num verò Philoſophus homines ad ſe avdiendum invitat & orat? Non. Ut ſol ipſe ad ſeſe allicit, avt ut cibus & potus, ſic etiam eos ille qibus profuturus eſt. Qis medicus rogat, ut aliqis ſe ab ipſo curari ſinas? Etſi enim avdio Roma nunc medicos etiam ad ſe vocare, meo tamen tempore ipſi vocabantur.* De philoſophia Marcus, de philoſopho Epictetus.

Τὸ ἀπογλάριον] *penicillum.* De ſpongiis Plinius *nat. hiſtor. l.* 31. *c.* 11. *Molliſſimum genus earum penicilli, oculorum tumores*

* ità interpungo, qæ perperam continuant codices Vulgati.

cillum, qi oculis laborant, qomodo ad emplastrum alius, alius ad perfusionem, confugit. ità nihil deerit ulteriùs, qod rationis obseqelæ conciliet te, sed eâ sponte tuâ acqiesces. illud avtem memineris, philosophiam ea sola velle, qæ natura tua ipsa velit. tu verò aliud aliqid velis, qàm qod naturæ tuæ convenit? ecqid enim istis blandius fuerit? voluptas avtem nonne hâc ratione nos fallit? sed vide, gratiórne sit magnanimitas, liberalitas, simplicitas, æqanimitas, sanctitas, ipsâ verò prudentiâ qid gratius compereris, cùm facultatem intelligentiâ scientiâqe in te præditam ejusmodi cogitaveris, qæ nusqam impingat, sed in omni re prosperè feratur?

καὶ τὸ ὠόν, ὡς ἄλλῳ πρὸς κατάπλασμα, ὡς πρὸς καζιόνησιν. ἔτως γὰρ ἐδὲν * ἐπιδείξῃ τὸ πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ, ἀλλὰ [a] προσαναπαύσῃ αὐτῷ. μέγιστον ᾗ ὅπ [b] φιλοσοφία μόνα θέλῃ ἃ ἡ φύσις σε θέλει. σὺ ᾗ ἄλλο ἤθελες * ἢ κῇ φύσιν, [c] τί γὰρ τούτων προσηνέστερον; ἡ γὰρ ἡδονὴ ἀχὶ διὰ * σου σφάλλῃ; ἀλλὰ θεάσαι εἰ προσηνέστερον μεγαλοψυχία; ἐλευθερία, ἀπλότης, ἀγγωμοσύνη, ὁσιότης. αὐτῆς γὰρ φρονήσεως τί προσηνέστερον; ὅταν τὸ [d] ἄπαιστον, καὶ [e] ἔυρυθμον ἐν πᾶσι [f] τῆς πραγματικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς δυνάμεως ἐνθυμηθῇς.

§. 10.

* ἐπιδείξεις Boot. ἐπιδείσεσι, vel ἐπιδείξῃ τῷ π. Sal. ἔτι δείσει [εἰς] τὸ π. vel ἐπιζητήσεις [ἢ] τὸ π. f.

a L. 4. §. 31. l. 6. §. 12.

b L. 6. §. 30. l. 10. §. 2. l. 11. §. 20.

* ἢ f.

c L. 8. §. 12.

* τῷ Xyl.

d L. 4. §. 49.

e L. 4. §. 3. Inf. §. 34. l. 10. §. 6.

f L. 3. §. 5. l. 7. §. 4.

ANNOTATIONES.

tumores levant ex mulso impositi. iidem abstergenda lippitudini utilissimi: eósqe tenuissimos & mollissimos esse oportet. imponuntur spongiæ ipsæ epiphoris ex posca. Nec mutandus iste Plinii locus, qod qidam volunt, ut legatur, *genus earum è qibus penicilli.* nam præterqam qod Pliniana Syntaxis id non patitur, lectionem receptam ex Celso firmamus, qi *penicillum* docet *spongiolam* ejusmodi dici, & huic usui adhiberi. *de re medic. l. 6. c. 6. §. 1. Neqe ab ratione abhorret etiam penicillo potissimùm uti expresso; si levior impetus est, ex aqâ; si major, ex posca.*

Καὶ τὸ ὠόν] Plinius *lib. 29. c. 3. Ova per se infuso candido oculis epiphoras cohibent, urentésqe refrigerant. qidam pro aqa miscent collyriis. infantibus contra lippitudines vix aliud remedium est.* Sed de multiplici ad oculos ovi usu consulatur Celsus, *l. 6. c. 6.*

Κατάπλασμα] Φάρμακα τὰ μὲν πιτὰ, τὰ δὲ χριτὰ, τὰ δὲ ἐπίπατα. Evstathius *ad Il. δ.* Verum qartum genus, qod is omisit, adjecit Scholiastes *ad Aristoph. Plut.* τὰ μὲν πιτὰ, τὰ δὲ χριτὰ, τὰ δὲ πατὰ, τὰ δὲ πλατά. πιτὰ sunt, *qa potantur*; χριτὰ *qa inunguntur*; πατὰ sive ἐπίπατα, *qa insperguntur*; πλατα sive κατάπλατα, *qa illinuntur*, ungventis crassiora: unde & κατατπλάτματα nuncupata sunt.

Καταίονησιν] *perfusionem.* cujus in re medica usus freqens & multiplex. Evstathius *ad Odyss. δ.* ex Athenæi *dipnos. l. 1. pag. 24. D.* Λύει δὲ κόματον καὶ ἡ καταίονητις ἡ κατὰ κεφαλῆς. *Curat verò lassitudinem & capitis irrigatio.* Theodoretus *therapevt. l. 1. Tom. IV. pag. 465. B.* de medicis insanos curantibus. Καὶ δετμὰ προσφέρουτι καὶ καταιονῶτι βίᾳ τὰς κεφαλάς. *Et vincula intendunt, capitsqe ungvento vi perfundunt.* Et mox: *D.* Καὶ μὲν δὴ ὡς ἀρρωτοῦντας καταιονήτομεν, καὶ τὰ τωτήρια καὶ παιώνια προτενέγκωμεν φάρμακα. *Aspergamus infirmos, & salutaria illis ac Paonia pharmaca deferamus.* Et *l. IV. p. 527. C.* Οὐκ ἀπαυδῶμεν, ἀλλὰ τῇ σκογγιᾷ τῶ λόγω καταιονῶμεν τῆς ἀπιτίας τὸ πάθος. *Neqe fessi desistimus, sed incredulitatis vestræ morbum orationis nostræ spongiâ perfundimus.* Et *lib. 6. p. 579. C.* Καί τοι τὰς ἰατρικὰς ἐπινοίας θαυμάζετε, ὅτι οὐκ ἄλλοις προσφέρει τὴν θεραπείαν κελεύουτιν, ἀλλ' αὐτοὶ τῇ ἀμπεχόνῃ γυμνούμενοι, καὶ τὸν χιτωνίτκον διαθηκάμενοι, τὸν σίδηρον μεταχειρίζουτι, καὶ τὴν τομὴν ἐπιφέρουτι, καὶ δυτοσμίας ἀνέχονται, καὶ τῶ ἰχῶρι δίκοντας τὰς ῥαφίδας, καὶ καταιονῶτι τῇ σκογγιᾷ, καὶ τὰ φάρμακα ἐπικάτσουτιν, &c. *Et tamen eos medicos laudare soletis, qi non aliis curandos ægros committunt, sed ipsi pallio deposito, tunicaqe succincti, manibus ferrum accipiunt, & incidunt, nec fœtorem ulceris aversantur, sed profluentem sanem excipiunt, spongiaqe inspergunt, & medicamenta imponunt.* Dio Prusæus *Orat. 17. pag. 248.* Τὰ γὰρ φλεγμαίνοντα τῶν τωμάτων, ὡς ἐυθὺς ἐνέδωκε πρὸς τὴν πρώτην καταίονητιν, ἀλλ' ἂν συνεχῶς ποιῇ τις, ἐμαλάχθη καὶ ῥᾷον ὕτχυ. ὑπὲρ ὁμοίως καὶ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ τῶν πολλῶν φλεγμονῆν, ἀγαπητὸν, εἴ τις δύναιτο πραΰνειν, δηνατὸς τῷ λόγῳ χρώμενος. *Corporum partes inflammatæ, sinè non statim cedunt ad primam aspersionem, sed si qis continenter faciat, molliantur, & melius habent: similiter & illum in multorum animis inflammationem si qis mitigare qeat, assiduis usus sermonibus, rem gratam fecerit.* qi locus, qum nostrum cum primis illustret, a Naogeorgo tamen ità est versus, ut id minùs compareat, qum ἀγαπητὸν reddit, *rem gratam fecerit*, pro eo qod debuit, *sufficerit, sufficiens fuerit, sat habuerit, si crebris allocutionibus aliqid profecerit*, qomodò Marcus istic, *nè ægrè ferat, si non confertim omnia ex voto processerint*; & *l. 9. §. 25.* ἀρκεῖ, *contentus esto, si vel parvulam res processerit.* Ità τὸ ἀγαπητὸν sumitur in illo Epicuri dicto, apud Laërtium *lib. 10.* Συνεστίη δὲ (φατὶν) ἄνατι μὲν ἐδέπολι. ἀγαπητὸν δὲ, εἰ μὴ καὶ ἔβλαψεν. *Coitas, ajunt, nunqam prodest: sat fuerit, si non obsit.* at bonus interpres Camaldunensis, qod est illi solenne nimis, cum antegressis committens ista sic vertit. *neqe item oratoria daturum operam, docens illam nihil qidem unqam profuisse, plurimùm verò etiam obstisse.* Sed nec tempero mihi, extra oleas jam evagatus, qin & his proxima illa in versione Ambrosiana attingam; *Probos qoqe amaturum sapientem negat neqe sepultura curam habiturum: neqe à Deo amorem immitti Diogenes refert.* an Epicurum putamus tam existimationis suæ prodigum fuisse, ut negaret *sapientis esse probum qemqam diligere?* tum qorsum hic *Diogenis* scita? Verùm interpunctio vitiosa forsan interpreti imposuit. Laërtii dictio, voculas primores restituente Cl. Casavbono, sic se habet. τάς τε οἰκείας κολάσεις. (qod vulgò ἔτι κολ. οἰκ. legitur) ἐλεῆσαι (σεις, malim) μέντοι, καὶ συγγνώμην τινὶ ἔξειν τῶν σπουδαίων. ἐραστὴσεσθαι τὸν σοφὸν δ' δοκεῖ αὐτοῖς. ἐδὲ ταφῆς φροντιεῖν. ἐδὲ θεόπεμπτον εἶναι τὸν ἔρωτα, ὡς Διογένης ἐν τῷ ιδ φησίν. *Servos supplicio qidem affecturum: misserturum tamen, veniam ipsorum qibusdam habiturum, qi probi fuerint. amaturum sapientem non existimant: nec sepulturæ rationem habiturum: nec amorem à Deo immitti: uti Diogenes* (qi Epicuri dogmata collegit) *l. 12. refert.* Cæterùm & ista avt loco mota & transposita liqet, avt certè nullo planè ordine habito, per Satyram tumultuariè Laërtius Epicuri sui placita congestit. qis enim non videt illa, ἐραστὴσεσθαι τὸν σοφὸν δ' δοκεῖ αὐτοῖς. & ἐδὲ θεόπεμπτον εἶναι τὸν ἔρωτα. qibus de sepultura illud nullà planè ratione interjectum est, eodem prorsus pertinere?

Οὐδὲν ἐπιδείξει τὸ πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ] locus, ut mihi videtur, mendi manifestus: emendatio havd perinde proclivis. legendum forsan, ἐδὲν ἔτι δείσει [εἰς] τὸ π. *nihil amplius opus erit, qod inducat te ad obsequendum rationi.* vel etiam, ἐδὲν ἐπιζητήσεις [ἢ] τὸ πεῖθ. *nihil amplius*, vel, *nihil aliud, desiderabis, nisi ut rationi obsequaris.* ἢ, pro εἰ μὴ, *nisi*, ut Joan. c. 13. v. 10. qod & Evstathius observat in Νέκυαι. Sic *lib. 10. §. 33.* μηκέτι μηδὲν ἐπιζήτει. *nihil qæras ulterius.* Nec abscedit multùm D. Salmasius qi legendum censet, vel ἐδὲν ἐπιδείσει σε πειθαρχεῖν τῷ λόγῳ. vel ἐδὲν ἐπιδείσῃ τῷ π. τ. λ. *non opus habebis, non indigebis rationi parere.* At D. Bootius ἐπιδείξεις mavult. Seneca *Epist, 103. Ipsum philosophiam non debebis jactare*: & mox; *Licet sapere sine pompa.* atque eò etiam Casavbonus abit.

Ἀλλὰ προσαναπαύσῃ αὐτῷ] Ità *l. 6. §. 12.* καὶ προσαναπαύσῃ ταύτῃ. *Hac acqiesce.* de philosophia itidem. Sed & de arte *l. 4. §. 34.*

Μόνα θέλει, ἃ ἡ φύσις σου θέλει] Hoc est qod Juvenalis *Sat. 14. v. 322.*

Nunqam aliud natura, aliud sapientia dicit.

Verissimè, si conditam, non corruptam intelligas. Vide *infrà §. 29. & l. 1. §. 9. & l. 11. §. 20.*

Σὺ δὲ ἄλλο ἤθελες ἢ κατὰ φύσιν] *Tu avtem aliud qippiam volebas* Xylander. *qàm illud* scilicet *qod est secundùm naturam.* Mericus Casavbonus erotematicè effert. *Tu aliud vis qàm qod est secundùm naturam?* forsan legendum ἄλλο ἤθελες ἢ κ. φ. qanqam & receptam lectionem retineri posse censet Salmasius *at tu aliud volebas, qod secundùm naturam non est.* Vide *l. 8. §. 10.*

Τί γὰρ τούτων προσηνέστερον] Seneca *de ira l. 2. c. 13. Non, ut qibusdam dictum est, arduum in virtutes & asperum iter est. plano adeuntur. Non vana vobis avtor rei venio. facilis est ad beatam vitam via. multò difficilius est facere ista, qa facitis. qid enim qiete otiosius? qid ira laboriosius? qid clementiâ remissius? qid crudelitate negotiosius? vacat pudicitia: libido occupatissima est. omnium denique virtutum tutela facilior est; vitia magno coluntur.* Idem hoc argumentum, ὅτι δυσκολώτερον μὲν τῆς ἀρετῆς ἡ κακία. κυθριώτερον δὲ καὶ ἥδιον τῆς κακίας ἡ ἀρετή. inculcat pluribus in locis, plurimisque docet argumentis, Joannes Chrysostomus *in Matth. c. 11. v. 28, 30. Orat. 38. ibidem Orat. 56. in Coloss. Orat. 8. in Philipp. Orat. 14. in Psal. 124.* alibi.

Ἡ γὰρ ἡδονὴ ἀχὶ διὰ τὰς σφάλλει;] lego cum Xylandro. διὰ τῦτο σφ. qia *prosperiorem* qiddam esse videtur, cùm nihil minùs existat. Seneca *Epist. 8. Et fera, & piscis spe aliqâ oblectante decipitur.* Indè Platonis dictum, *Escamenta.* *lorum esse voluptatem, qâ capiantur homines, ut hamo pisces.* Cicero *de Senect.* Sed & Plavtus *Mercat. 5. 3.* tanqam sapientum dictum, hoc idem sic extulit.

Voluptas est malorum esca; qòd eâ non minùs homines,
Qàm hamo capiantur pisces. ——

qi tamen versus, cum aliis eisdem adjunctis, in editionibus qibusdam nevtiqam comparent.

Τὸ ἄπλετον] qod alibi τὸ ἀδιάπλωτον. aliud est enim τὸ ἀπρόπλωτον. *l. 7. §. 4.* Vide *ad l. 3. §. 9.*

Καὶ ἔυρυθμον] Vide *l. 2. §. 5. & l. 4. §. 3. & infrà §. 34. & l. 10. §. 6.*

§. 10

§. 10. Τὰ μὲν πράγματα ἐν ταιαύτῃ τρόπον τινα ἐγκαλύψῃ ἐστὶν, ὥστε φιλοσόφοις ἀκ ὀλίγοις δὲ τῆς τυχόσιν ἔδοξε ἢ παντάπασιν ἀκαταλήπτα εἶ-

§. 10. Res qidem ipsæ adeó sunt abditæ, ut philosophis havd pavcis, nec vulgaribus eis, omnino percipi nil posse visum sit.

qin

ANNOTATIONES.

§. 10. Παντάπασιν ἀκαταλήπτα] *imperceptibilia*, sive, *imprensibilia*. Gellius *l.* 11. *c.* 5. & *l.* 14. *c* 1. Laërtius *l.* 9. *c.* 61. Pyrrhonem ait primùm induxisse τὸ τῆς ἀκαταληψίας κὴ ἐποχῆς εἶδος, *modum, qo de omnibus nihil decerneret, neqe qicqam comprehendi posse diceret.* Eum paribus ferè passibus secutus est Arcesilaus. Siqidem & ipse asseruit, περὶ πάντων ἐπίσχειν δεῖν. εἶναι γὰρ πάντα ἀκαταλήπτα, *de omnibus silendum, qia omnia sunt incomprehensibilia.* Evsebius *prapar. l.* 14. *c.* 3. de qo videndus *ibidem c.* 4. & 5. Numenius Pythagoricus *l.* 1. *de Academic. à Plat. dissens.* Verùm is τὰ περὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τῆς ἀκαταληψίας δόγματα, Socrati, Platoni, Parmenidæ & Heraclito accepta ferebat: ut Plutarchus *adv. Colot. c.* 8. Et sanè celebre est Socratis illud, τοῦτο μόνον εἰδέναι, ὅτι οὐδὲν οἶδε, *nihil scire se nisi hoc unum, qòd nihil sciret.* Laërtius *l.* 2. Plutarchus *adv. Colot. c.* 5. & Lactantius *institut. l.* 3. *c.* 27. qi & *ibidem* adjicit; *Hinc Academia disciplina manavit; si tamen disciplina dici potest, in qa ignoratio & discitur & docetur.* Et *c.* 4. *Socrates eumqe secuti Academici scientiam sustulerunt, novámqe non philosophandi constituerunt philosophiam.* Itaqe Aristocles *de philos. l.* 8. apud Evsebium *prapar. l.* 14. *c.* 18. Ἐγὼ μὲν οὖν φιλοσοφίαν ὁτιοῦμαι δεῖν ὀνομάζειν αὐτὴν, ἀναιρούσάν γε δὴ τὰς τοῦ φιλοσοφεῖν ἀρχάς. *Ego verò ne philosophiam qidem eam vocarim, qum ipsa philosophandi principia funditus convellat.* qanqam restrictiùs pavlò de se Socrates ipse apud Platonem in *Apolog.* & Lucianum *de sect.* ἃ μὴ οἶδα, οὐδ' ὁτιοῦμαι εἰδέναι. *qa non novi, nec nósse opinor me.* At de Heraclito disertè Stobæus *tom.* 2. *tit.* 21. ὅτι ἤδει ἑαυτὸν μηδὲν εἰδότα. *ideo juvenis cùm esset sapientiorem reliqis habitum esse, qòd se nihil scire, scire se profiteretur.* Cæterùm idem, ut Laërtius *lib.* 9. νέῳ ὢν ἔφασκε μηδὲν εἰδέναι. τέλειος μέντοι γενόμενος πάντα ἐγνωκέναι. *juvenis cùm esset, nihil scire se; vir factus, nihil non nósse dicebat.* De se Isidorus Pelusiota *l.* 3. *Ep.* 241. Ἐγὼ δὲ οἶδα σαφῶς, ὅτι οὐδὲν οἶδα. *Ego pro certo hoc novi, nihil me nósse.* Nec abscedit multùm Apostolus, ubi dicit, *ad Corinth. Epist.* 1. *c.* 8. *v.* 2. Εἰ δέ τις δοκεῖ εἰδέναι τι, οὐδέπω οὐδὲν ἔγνωκε, καθὼς δεῖ γνῶναι. *Si qis opinatur nósse se qicqam, nondùm is qicqam, prout nósse debet, novit.* Anaxarchus verò istis longiùs progressus, μηδὲ αὐτὸ τοῦτο εἰδέναι, ὅτι οὐδὲν οἶδε. *nec hoc qidem scire ajebat se, qòd nihil sciret.* De Homero Seneca *Epist.* 88. *Modò Stoicum illum faciunt, virtutem solam probantem, & voluptates refugientem; —modò Epicureum, laudantem statum qietæ civitatis, & inter convivia cantúsqe vitam exigentis; modò Peripateticum, bonorum tria genera inducentem; modò Academicum, incerta omnia dicentem.* At certè Pyrrhonii, sive Sceptici, Academiæ novæ fundatores aut favtores, Homerum ipsum, nec Homerum solùm, sed Hesiodum, Archilochum, Evripidem, & antiqissimos fere qosqe vel poesèos, vel sapientiæ nomine celebratos, in partes suas attrahere satagebant: ut docet Laërtius in *Pyrrh.* De Homero videatur, qi Plutarchi nomine de eodem extat libellus. Exagitans istos Seneca idem *Epist.* 88. *Avdi qantum mali faciat nimia subtilitas, & qàm infesta veritati sit. Protagoras ait, de omni re in utramqe partem disputari posse ex æqo, & de hac ipsa, an omnis res in utramqe partem disputabilis sit. Navsiphanes ait, ex his qæ videntur esse, nihil magis esse, qàm non esse. Parmenides ait, ex his qæ videntur, nihil esse in universum.* [*unum esse universum.* Lipsius] *Zeno Eleates omnia negotia de negotio dejecit; ait nihil esse. Circa eadem ferè Pyrrhonii versantur, & Megarici, & Eretrici, & Academici, qi novam induxerunt scientiam, nihil scire. Hæc omnia in illum supervacuum studiorum liberalium gregem conjice. Illi mihi non profuturam scientiam tradunt: hi spem omnem scientia eripiunt. Satius est supervacua scire, qàm nihil. Illi non præferunt lumen per qod acies dirigatur ad verum: hi oculos mihi effodiunt. Si Protagoræ credo, nihil in rerum natura est, nisi dubium. Si Navsiphani, hoc unum certum est, nihil esse certi. Si Parmenidæ, nihil est præter unum: si Zenoni, nè unum qidem. Qid ergò nos sumus? qid ista qæ nos circumstant, alunt, sustinent? Tota rerum natura umbra est aut inanis aut fallax. Non facilè dixerim, utrùm magis irascar illis, qi nos nihil scire voluerunt; an illis, qi nè hoc qidem nobis reliqerunt, nihil scire.* Eosdem traducens & Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 5. inter alia: Καταλαμβάνεις ὅτι ἐγρήγορας; ἔφησεν. οὐδὲ γὰρ, ὅλως ἐν τοῖς ὕπνοις φαντάζομαι ὅτι ἐγρήγορα. οὐδὲν οὖν διαφέρει ἄυτη ἡ φαντασία ἐκείνης; οὐδὲν ἔτι τοῦτο διαλέγομαι. κὴ ποῖον αὐτῷ πῦρ, ἢ ποῖον αὐτῷ σίδηρον προσάγω, ἵν' ἄισθηται; ὅλι νενέκρωται; αἰσθανόμενος δ', προσποιεῖται, ἔτι χείρων ἐστὶ τοῦ νεκροῦ. *Percipis te vigilare? negat: qòd ne tum qidem percipiat, cùm in somnis vigilare sibi videatur. Nihil ergò differre visum hoc ab illo. Cum hoc nihil amplius ego disputo. Nam qem ei ignem, qod ferrum admovebo, unde se esse mortuum animadvertat? Sin, cùm animadvertat, dissimulat: mortuo est deterior.* Vult ferro & igne cum istiusmodi, non rationibus aut disceptationibus agi. Et *lib.* 2. *c.* 20. istorum professionem derisui habens, ità sua proponentes & venditantes inducit; Ὦ ἄνθρωποι, συγκαλάθεσθε, ὅλι οὐδεὶς συγκαλαλίθεται. πεισύσαλς ἡμῖν, ὅτι οὐδεὶς πεισύσι οὐδενί, -γένωσκε, ὅλι οὐδὲν ἐσι γνωσόν. —μάθε παρ' ἐμοῦ, ὅλι οὐδὲν ἐνδέχεται μαθεῖν. ἐγὼ σοι λέγω τοῦτο, καὶ διδάξω, ἐὰν θέλῃς. *O homines, assentimini qod nemo assentiatur; credite nobis qod nemo cuiqam qicqam credat — Scito, nihil sciri posse — Disce à me, nihil disci posse; ego tibi hoc dico, teqe docebo, si voles.* Et *ibidem* postea indignabundus: Ὁι παλαίπωροι Ἀκαδημαϊκοὶ τὰς αἰσθήσεις τὰς αὐτῶν ἀποβαλεῖν ἢ ἀπολυθῆναι ὑ δύναλαι, καί τοι τοῦλο μάλισα ἐσπουδακόλες, τίς ἡ αἰτυχία; λαζών τις παρὰ τῆς φύσεως μέτρον κὴ κανόνας εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, ὑ προσφιλοτεχνεῖ τέλοις προσθεῖναι κὴ προσεργάσασθαι τὰ λείποντα. ἀλλὰ πᾶν τοὐναντίον, εἴτι καὶ ἐκεῖ γνωσικὸν τῆς ἀληθείας, ἐξαιρεῖν πειρᾶται κὴ ἀπολλύειν. *Socordes Academici sensus suos abjicere aut excacare non possunt, qamvis id maximè studuerint. Qa est ista infelicitas? qum à natura mensuras & regulas cognoscenda veritatis acceperis, ac non dare operam ut adjicias atqe adjungas ea qa desunt? imò verò contrà, si qid vel illic ad cognitionem veritatis facit, in eo te elaborare ut id auferas & perdas?* Et denuo, non sine stomacho: Ὦ μεγάλης ἀναισχυντίας κὴ γοητείας. ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; αὐτὸς ἑαυτὸν ἐξελέγχεις καθ' ἡμέραν, κὴ ὑ θέλεις ἀφεῖναι τὰ ψυχρὰ ταῦτα ἐπιχειρήματα; ἐσθίων, πῦ φέρεις τὴν χεῖρα; εἰς τὸ στόμα, ἢ εἰς τὸν ὀφθαλμόν; λυόμενος, πῦ ἐμβαίνεις; πότε τὴν χύτραν ἔπεις λοπάδα, ἢ τὴν τορύνην ὀθέλισκον; *O impudentiam & impostvram singularem! homo, qid agis? Tu ipse te indies coarguis, nec tamen frigidas istas cavillationes relinqis? Inter comedendum qo manus applicas? ori, an oculis? qum lavas, qo ingredieris? Nunqid ollam patinam dicis, aut cochleare verù?* Et festivìus rursum: Εἰ τινος αὐτῶν δῶλος ἦμεν, εἰ καὶ ἔδει μὲ καθ' ἡμέραν ὑπ' αὐτῦ ἐκδέρεσθαι, ἐγὼ ἂν ἐφευξλην αὐτόν. βάλε ἐλάδιον, παιδάριον, εἰς τὸ βαλανεῖον. ἔβαλον ἂν γάριον, καὶ ἀπελθὼν καλὰ τῆς κεφαλῆς αὐτῦ καλέχεον. τί τοῦτο; *Servulorum aliqis esse nolim, etiamsi qotidie vapulandum esset, tamen eum torquerem. Puer, conjicito oleum in balneum: caperem garum, & in caput ejus effunderem. Qid istud? Visum per fortunam tuam, percalit animum meum, garum oleo ita esse similem ut ab eo discerni non possit. Age, affer ptisanam. Afferrem illi patinam oxygaro plenam. Non petiis ptisanam? Petiisti domine: Hæc ptisana est. Non hoc est oxygarum? Qi verò magis qam ptisana. Cape, olfac; cape, gusta. Unde ergò nosti, si nos sensus decipiunt? Si tres aut qatuor conservos assensores haberem, aut ad laqeum illum adigerem, aut à sententia deducerem. Nunc verò illudunt nobis, qum iis qa natura dedit utantur omnibus, & tamen verbis ea tollant.* Deinde, ubi demonstrârit, qomodo isti deliramentis hisce suis omnem boni, mali, honesti, turpis, decori, indecori distinctionem tollant, & ad flagitia ac facinora qævis non semitam, sed viam amplissimam muniant; concludit tamen cinædis ipsis, qibuscum & *l.* 1. *c.* 5. commiserat, esse minùs sanabiles: Πολὺ, νὴ Δία, μᾶλλον τοὺς κιναίδους ἐλπίσοι τις ἂν μεταπείσειν, ἢ τοὺς ἐπὶ τοσοῦτον ἀποκεκωφωμένους κὴ ἀποτετυφλωμένους τῶν περὶ αὐτοὺς κακῶν. *Cinædos profectò facilius sperare qeas à vitæ instituto recessuros, qam istos, qi usqe adeò ad sua mala vel videnda, vel avdienda excæcati sunt atqe obdurverunt.* Qod avtem denunciat Epictetus se, si Scepticorum istorum alicui in servitutem daretur, olei loco garum, ptisanæ oxygarum exhibiturum; ità Colotes, ubi Socratem qasi ἀκαταληψίας patronum reum egerit, ἀντὶ σιτίων κὴ ἄρτων χόρτον προβάλλει, *panum esculentorúmqe loco fœnum apponit;* qæritqe ab eodem, πῶς εἰς τὸ στόμα τὸ σιτίον, οὐκ εἰς τὸ ὦς, ἐντίθησιν, *qare in os potiùs qàm in aurem cibum ingerat.* Plutarchus *adv. Colot.* Qòd rursus, se tribus qatuórve conservis conspirantibus adjutum, ità miserum hominem ludificaturum, ut vel ad suspendium vel dogma novum se conferat; id in Lacyde contrà plane contigerat; is enim à servulis sæpe delusus, (longior est fabula, qàm ut integram describere animus ferat: ex Numenio apud Evsebium qi volet petat, *prapar. lib.* 14. *cap.* 7.) dum, anulum sive clavem, qo omnia obsignabat, qa immittere solebat, observato, qæ volebant è cellula surripiebant; cùm fravdem nullâ ratione deprehendere valeret, ad ἀκαταληψίαν tandem missellus adactus est. Servulorum astum, non effectum narrat Lacrtius *l.* 4. ex Evsebio, qod obiter monitum velim, emendandus: qod enim apud illum in editis habetur, Lacydem περὶ εὐκοσμίαν γλυκύταλα ἰσχνήνας. legendum est, non

γλυ-

qin & Stoicis perceptu difficiles admodùm videntur. éſtque reverâ aſſenſus noſter omnis labilis & mutabilis. ubinam enim gentium eſt, qi ſententiam, falſus qandóque, non mutaverit? ad ſubjecta jam ipſa ſi tranſieris, qàm caduca, qàm vilia ſunt? qæque etiam cinædo, ſcorto, latroni in poſſeſſionem cedere poſſint. mores avtem eorum, qibuſcum degis, ſi adverteris, tales eſſe comperies, ut etiam gratiſſimum qemlibet vix ſuſtineas, ut nè adjiciam ſeipſum etiam vix ſuſtinere qenqam. in hujuſmodi itaqe caligine ac ſorde, tantóqe materiæ, temporis,

ναι; πλεῖ αὐτοῖς γε τοῖς Στωικοῖς δυσκατάληπτα δοκεῖ. καὶ πᾶσα ἡ ἡμετέρα συγκατάθεσις, μεταπτωτή. πᾶς γὰρ ὁ ἀμεταπτωτος; [a] μελιθι τοίνυν ἐπ' αὐτὰ τὰ ὑποκείμενα, ὡς [b] ὀλιγόχρονα, καὶ [c] εὐτελῆ, καὶ [d] δυνάμενα ἐν κλήσει κιναίδῳ, ἢ πόρνης, ἢ λῃστῆ εἶναι. μετὰ ταῦτα ἔπιθι ἐπὶ τὰ [e] συμβιώντων ἤθη, [f] ὧν μόλις ἐστὶ καὶ ἧττον χαριεστάτῳ ἀναχέαι, ἵνα μὴ λέγω, ὅτι καὶ [g] ἑαυτὸν τις * μόγις ὑπομένει. ἐν τοιούτῳ δὴ ζώφῳ, καὶ [h] ῥύπῳ, καὶ τοιαύτῃ * ῥήσει τῆς τε οὐσίας, καὶ ἧττον χρόνου, καὶ

a L. 8. §. 22.
b L. 7. §. 1.
c L. 4. §. 48.
d L. 2. §. 13.
l. 4. §. 39.
e L. 9. §. 3.
f L. 10. §. 36.
g L. 8. §. 53.
* μόλις Lug.
h L. 9. §. 14.
* ῥύσει Inf. §. 23. L. 6. §. 15.

ANNOTATIONES.

γλυκύτατα, ſed γλισχρότατα ἰσχνείναι. docent, qæ ibidem A ſtatim annectuntur. Firmant & Numenii illa apud Evſebium. Ἦν δὲ ὑπογλισχρότερος, καί τινα τρόπον ὁ λεγόμενος οἰκονομικὸς, ἄτος ὁ ἐνδοκιμῶν παρὰ τοῖς πολλοῖς. *Erat is paulo ſordidior, atqe ejuſmodi, qi oeconomicus ille vulgò notiſſimus jure diceretur.* Cæterùm de Scepticis iſtis eorúmqe placitis qi plura volet, adeat Laërtium *l.* 9. in *Pyrrhon.* Sextum Empiricum *adv. diſciplin.* & *hypotheſ. Pyrrhon.* Plutarchum *adv. Colot.* Ciceronem *Academ.* Tertullianum *de anim. c.* 17. Lactantium *inſtitut. l.* 3. Auguſtinum *contra Academic.* Petrum Valent. *Academic.* Lipſium *Stoic. philoſob. l.* 2. *c.* 4. De Deo interim Gregorius Nazianzenus *in Chriſti natal.* & rurſus *in Paſch.* Ἄπειρον τὸ θεῖον καὶ δυσθεώρητον. καὶ τοῦτο πάντη καταληπτὸν αὐτῷ μόνον ἡ ἀπειρία. *Immenſus & infinitus eſt Deus, atqe ad contemplandum difficilis: atqe hoc ſolum omninò de ipſo comprehendi poteſt, nempe qod immenſus & infinitus ſit.* qaſi dixiſſet, καταληπτὸν μόνον, τὸ ἀκαταλήπτον εἶναι. B

Αὐτοῖς γε τοῖς Στωικοῖς] qi cùm primis ſe Academicis hac in parte opponebant: ideo τῆς ἐναργείας πρόδικοι, *evidentiæ*, qæ eſt τῇ ἀκαταληψίᾳ adverſa, *patroni ac propugnatores*, à Plutarcho dicti, *de commun. notit. c.* 39. (ubi malè codices excuſi ἐνεργείας habent) & Chryſippus ab Ariſtocreonte in *epigrammate* (utì idem *de Stoic. contradict. c.* 1.) τῶν Ἀκαδημαϊκῶν τραγαλίδων κοπὶς. *laqeorum* ſive *nexuum Academicorum ſeceſſitis.* alluſit ad Demoſthenis dictum illud, qo Phocionem orationum ſuarum κοπίδα appellare ſolebat. Plutarchus in *Phoc.* & in *polit præcept.* C

Δυσκατάληπτα] Et Stoici ergò magna in incertitudine ac difficultate, an obſcuritate, pleraqe cenſent verſari: unde & de Chryſippo jactare ſolebant, τὰς πάντων ὁμοῦ τῶν Ἀκαδημαϊκῶν λόγους εἰς ταὐτὸ συμφορηθείσας, οὐκ ἀξίους εἶναι προβαλεῖν, οἷς Χρύσιππος ἔγραψεν εἰς διαβολὴν τῶν αἰσθήσεων. *Omnes omnium ſimul Academicorum diſputationes in unum congeſtas, non eſſe dignas, qæ comparentur cum iis, qæ Chryſippus ſcripſit contrà ſenſus.* qod Plutarchus tamen ἢ ἀπειρίας, ἢ φιλαυτίας εἶναι, *imperitiæ, vel vani ſui amoris eſſe* pronunciat, *de contradict. Stoic. c.* 6. fatetur tamen fuiſſe Chryſippum, τῶν αὐτοῦ δογμάτων κατήγορον δεινότερον ἢ συνήγορον. *ſuorum ipſius dogmatum oppugnatorem graviorem qàm defenſorem.* Verum non hoc Stoicis ſolis viſum, ſed & aliis. Avdiamus Lactantium *inſtitut. l.* 3. *c.* 27. *Anaxagoras pronunciat circumfuſa eſſe tenebris omnia. Empedocles anguſtas eſſe ſenſuum ſemitas qeritur; tanqam illi ad cogitandum rhedâ & qadrigis opus eſſet. Democritus qaſi in puteo qodam ſic alto, ut fundus ſit nullus, veritatem jacere demerſam. nimirum ſtultè, ut cætera. non enim tanqam in puteo demerſa eſt veritas; qò vel deſcendere vel etiam cadere illi licebat: ſed tanqam in ſummo montis excelſi vertice, vel potiùs in cælo, qod eſt veriſſimum. qid enim eſt, cur eam potiùs in imum depreſſam diceret, qàm in ſummum levatam? niſi ſortè mentem qoqe in pedibus, avt in imis calcibus conſtituere malebat potiùs qàm in pectore avt in capite.* Democriti dictum de veritate in fundo, ſive in profundo demerſâ, refert Cicero in *Lucul.* Seneca *qæſt. nat. l.* 7. *c.* 32. ſed & Laërtius *in Pyrrhon. l.* 9. his verbis: Ἐτεῇ δὲ οὐδὲν ἴσμεν. ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια. *Reverâ nihil ſcimus: nam veritas in profundo eſt.* ità enim legendum ex Sexto Empirico *adv. Logic. l.* 1. *c.* 2. qi κατὰ ἀλήθειαν interpretatur id qod eſt à Democrito dictum: cùm utrobiqe tamen αἰτίᾳ corruptè habeatur. Diſertiſſimè verò ex eodem *de Pyrrhon. hypotheſ. l.* 1. *c.* 30. ubi etiam in excuſis ἐτεῇ legitur, & ἀντὶ τοῦ ἀληθείᾳ à Democrito poſitum à Sexto dicitur. Optimè Ariſtoteles τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ *l.* 1. *min. c.* 1. Ἡ περὶ τῆς ἀληθείας θεωρία, τῇ μὲν χαλεπὴ, τῇ δὲ ῥᾳδία. σημεῖον δὲ, τὸ μήτε ἀξίως δύνασθαι τυχεῖν αὐτῆς, μήτε πάντας ἀποτυγχάνειν. *Speculatio de veritate, partim difficilis, partim facilis eſt. Signum avtem, qòd neqe ſatis eam aliqis conſequitur, neqe aberrant omnes ab ea.* Et mox debilitatem humani cavſſatus ingenii: Ὥσπερ γὰρ αἱ τὰ τῶν νυκτερίδων ὄμματα πρὸς τὸ φέγγος ἔχει τὸ μεθ' ἡμέραν. οὕτω καὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ὁ νοῦς πρὸς τὰ τῇ φύσει φανερώτατα πάντων. *Qemadmodum enim veſpertilionum oculi ad lumen dies ſe habent, ita & intellectus animæ noſtræ ad ea qæ manifeſtiſſima omnium ſunt.* Cicero apud Lactantium *l.* 3. *c.* 14. *Mihi avtem, non modò ad ſapientiam cæci videmur, ſed ad ea ipſa, qæ aliqa ex parte cerni videantur, bebetes & obtuſi.* Et *Academic. l.* 4. *Omnis cognitio multis eſt obſtructa difficultatibus, eáqe ineſt, & in ipſis rebus obſcuritas & in judiciis noſtris infirmitas, ut non ſine cavſſa & doctiſſimi & antiqiſſimi invenire ſe poſſe qod cuperent diffiſi ſint.* Certe in pleriſqe qod magnus ille Scaliger *de ſubtil. exerc.* 307. §. 21. *Sicut à ciconia vulpes deluſa, vitreum vas lambimus, pultem haud attingimus*; rerum corticem potiùs qàm res ipſas apprehendimus. Vide Baſilium Cæſar. *Epiſt.* 168. D

Πᾶσα ἡ ἡμετέρα συγκατάθεσις μεταπτωτή] Scepticorum dogmate iſta havd longè abeunt. Sed nec qod Seneca *Epiſt.* 65. *Fer ergò judex ſententiam, & pronuncia, qis tibi veriſimillimum videatur dicere, non qis verum dicat. id enim tam ſupra nos eſt, qàm ipſa veritas.* E

Πᾶς γὰρ ὁ ἀμεταπτωτος;] Qod Cicero *Famil. l.* 9. *Epiſt.* 2. *Qis eſt tam Lynceus, qi in tantis tenebris nihil offendat, nuſqam incurrat?* Verùm nuſqam ergò terrarum ſapiens veſter, nuſqam qiſqam verâ avt ſcientiâ avt virtute imbutus. Siqidem Stoici, ut Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 4. ἐπιστήμην, ſive *ſcientiam*, definiunt, καταλήψιν ἀσφαλῆ καὶ ἀμεταπτωτον ὑπὸ λόγου. *Comprehenſionem firmam & immutabilem ratione innixam.* Vel, ἕξιν φαντασιῶν δεκτικὴν ἀμεταπτωτον ὑπὸ λόγου. *Habitum ſive diſpoſitionem phantaſiarum receptivam, à ratione firmitatem eam habentem, ut non poſſit convelli*, ſive *qam convellere ratio nulla poſſit.* Eámqe ſapienti tribuunt ſuo, qem habere aſſerunt (Plutarchi ſunt verba *de Stoic. paradox.*) νοῦν τέλειον, ἄκραν φρόνησιν, ἀδόξαστον ἐπιστήμην, καὶ ἀμετάπτωτον ἕξιν. *Mentem perfectam, prudentiam ſummam, ſcientiam opinatione immunem, habitum mutationis expertem.* Qos tamen exagitat avtor idem *de commun. notit. c.* 41. qod τὰς ἐννοίας ἀποκειμένας τινὰς ὁριζόμενοι νοήσεις, μνήμας δὲ μονίμους καὶ σχεδὸν τυπώσεις, τὰς δὲ ἐπιστήμας καὶ πανταπασι πηγνύντες, ὡς τὸ ἀμεταπτωτον καὶ βέβαιον ἐχούσας; εἶτα τούτοις ὑποτίθενται βάσιν καὶ ἕδραν οὐσίας ὀλισθηρὰς καὶ σχεδασῆς καὶ φερομένης ἀεὶ καὶ ῥεούσης. *Cùm notitias definiant eſſe aliqas reconditas intelligentias: memorias avtem conſtantes qaſdam & habitus ſimiles impreſſiones: ſcientias etiam penitus defigant, ut omnis erroris & mutationis ſecuras: hiſce pro fundamento deinde & ſede ſubſternant lubricam, diſſipabilem, ſemperqe in motu verſantem & fluentem naturam.* qalem eſſe animam humanam aſſerunt. Vide *l.* 2. §. 2. Interim poteſt hoc conſiſtere, ut nemo ſit prorſus ἀμεταπτωτος, nec tamen πᾶσα ἡμετέρα συγκατάθεσις μεταπτωτή, *aſſenſus noſter omnis labilis & mutabilis.* cùm poſſint ab eo certò comprehendi non pavca, qi de multò pluribus tamen incertus exiſtat. F

Ὡς ὀλιγόχρονα] *l.* 7. §. 1. ὀλιγοχρόνια. ſed & ὀλιγόχρονα. ut πολύχρονα, Theophraſtus *de cauſſ. plant. l.* 5. *c.* 25.

Εὐτελῆ] Ὡς πηλοῦ παντὸς εὐτελέστερα. *Quis luto vilior.* Joannes Chryſoſtomus *ad Olymp. Epiſt.* 13, & 17.

Ἐν κλήσει κιναίδου] Vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 4. §. 39. Seneca *Epiſt.* 81. *Qod contemptiſſimo cuiqe contingere ac turpiſſimo poteſt, bonum non eſt. opes avtem, & lenonis & laniſtæ contiguns. ergò non ſunt bona.* Evripides *Æolo*, lavdatus à Plutarcho *leg. poet. c.* 16. Athenæo *dipnoſ. l.* 4. Sexto Empirico *adv. Gramm. l.* 1. *c.* 13. Stobæo *tom.* 2. *tit.* 5. & *tit.* 93.

Μὴ πλοῦτον εἴπῃς. οὐχὶ θαυμάζω θεόν,
Ὅν χ' ὁ κάκιστος ῥᾳδίως ἐκτήσατο.
Lavdare Plutum parce: non veneror Deum,
Qi peſſimorum ſæpe ſit poſſeſſio.

Grotius. Hinc Plato *de legib. l.* 5. *pag.* 849. *C.* Πλουτίους δ' αὖ σφόδρα καὶ ἀγαθοὺς, ἀδύνατον. *Divites avtem valdè ſimúlqe probos eſſe impoſſibile.* Et Cicero in *Orat. Corneliana* 2. à ſeipſo adductus in *Orat. perfect.* & à Fabio *inſtitut. l.* 9. *c.* 4. *Nam neqe me divitiæ movent: qibus omnes Africanos & Lælios multi venalitiarii mercatoréſqe ſuperarunt: neqe veſtis avt cælatum avrum & argentum; qo noſtros veteres Marcellos Maximóſqe multi Evnuchi è Syria Ægyptoqe vicerunt: neqe verò movent me ornamenta iſta villarum; qibus L. Paulum & Mummium, qi rebus his urbem Italiámqe omnem referſerunt, ab aliqo video perfacile Deliaco avt Syro potuiſſe ſuperari.* G

Τὰ τῶν συμβιώντων ἤθη] hinc illud, *lib.* 4. §. 50. μισθ' ὅτου. Vide & *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 36.

Ὧν μόλις ἐστὶ καὶ τῷ χαριεστάτῳ ἀναχέσθαι] χαριεστάτῳ illud, vel ad eum referri poteſt cujus mores ferantur. *vix eſt etiam gratiſſimi & urbaniſſimi iſtorum mores ferre.* vel ad eum etiam, qi viventium unà mores ferat. qod *vix fecerit etiam qi*

καὶ τῆς κινήσεως, καὶ τῶν κινουμένων, τί πρὸς ἐστὶ τὸ εὐλογισθῆναι, ἢ τὸ ὅλως σπουδασθῆναι δυνάμενον, ἀφ' ἑαυτοῦ. Γναυτέον γὰρ δὴ καὶ διαμυθούμενον ἑαυτὸν

a L. 2. §. 17. Inf. §. 33. l. 9. §. 3. b Sup. §. 9. c L. 6. §. 12. d Sup. §. 8. l. 8. §. 4. l. 12. §. 26. e L. 2. §. 2. l. 3. §. 14. f L. 3. §. 3. Inf. §. 27. g L. 2. §. 9. h L. 8. §. 2. l. 10. §. 24. 37. l. 12. 19. 33. i L. 10. §. 37. k L. 4. §. 28. l. 9. §. 39.

[a] περιμένειν τὴν φυσικὴν λύσιν, καὶ [b] μὴ ἀσχάλλειν τῇ διαφθορᾷ, ἀλλὰ τέτοις μόνοις [c] προσαναπαύεσθαι. ἐνὶ μὲν τῷ, ὅτι [d] ἀφ' ὧν συμβήσεταί μοι, ὃ οὐχὶ κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν ἐστίν. ἑτέρῳ δ', ὅτι [e] ἔξεστί μοι μηδὲν πράξαντα θεοῖς τὸ ἐμὸν [f] θεὸν καὶ δαίμονα. [g] ἑκάστου γὰρ ἐπιστάτου ἑαυτὸν

§. 11. Πρὸς τί ποτε ἄρα νῦν χρῶμαι τῇ ἐμαυτοῦ ψυχῇ; [h] παρ' ἕκαστον τοῦτο ἐπανερωτᾶν ἑαυτὸν, καὶ [i] ἐξετάζειν, τί μοί ἐστι νῦν ἐν τούτῳ τῷ μορίῳ, ὃ δὴ ἡγεμονικὸν καλοῦσι; καὶ τίνα ἄρα νῦν ἔχω ψυχήν; [k] μήπι παιδίαν; μήπι μειρακίαν; μήπι γοναικαρίαν; μήπι τυραννίαν; μήπι κτήνους; μήπι θηρίου;

motuum, rerúmque motarum fluxu, nihil poſſum comminiſci, quod æſtimatione ſtudióve dignum videatur. contrà potiùs ſolari ſe qemque par fuerit, diſſolutionem ſui naturalem operiendo, morémque interea havd gravatè ferendo, dum duobùs hiſce acquieſcit prorsùs; altero nimirum, nihil obtingere ſibi poſſe, qod non ſit univerſi naturæ conſentaneum; altero, in ſua eſſe poteſtate ſitum, ut nihil faciat præter genii Deíque ſui voluntatem. hanc enim tranſgredi qi cogat, nullus eſt.

§. 11. Qam ad rem animâ nunc utor meâ? hoc te jugiter interroga, ſimúlqe te percontare, Ecqid mihi nunc verſatur in parte mei illa, qæ principalis dici ſolet? avt cujuſnam ego nunc animam gero? num pueruli? num adoleſcentuli? num mulierculæ? num tyranni? num jumenti? num belluæ?

§. 12.

ANNOTATIONES.

gratiſſimè ac maximè cum comitate ſe geſſerit. Sed illud potiùs. Vide *l.* 10. §. 35.

Ἑαυτόν τις μόγις ὑπομένει] Vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 8. §. 53. Seneca *Epiſt.* 53. *Incredibilia ſunt qæ tulerim, cùm nec ferre non poſſem.*

Ῥήτεις τῆς τε οὐσίας καὶ τῆ χρόνῳ] lego ῥύσεως, vel ῥύσει, ut *infrà* §. 23. ἡ τις οὐσία; οἷον ποταμὸς, ἐν διηνεκεῖ ῥύσει. *Rerum natura eſt inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi eſt fluxu.*

Περιμένειν τὴν φυσικὴν λύσιν] Vide *ſuprà l.* 3. §. 1. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 9. Ἄνθρωποι, ἐκδέξασθε τὸν θεόν. ὅταν ἐκεῖνος σημήνῃ καὶ ἀπολύσῃ ὑμᾶς ταύτης τῆς ὑπηρεσίας, τότε ἀπολύεσθε πρὸς αὐτόν. ἐπὶ δὲ τῷ παρόντι ἀνάσχεσθε ἐνοικοῦντες ταύτην τὴν χώραν, εἰς ἣν ἐκεῖνος ὑμᾶς ἔτυξεν. ὀλίγος ἄρα ὁ χρόνος ἔτι τῆς ἐνοικήσεως, καὶ ῥᾳδίως τοῖς ὅτε διαμεμένοις. *Homines, Deum expectate, qum ille ſignificarit, & vobis muneris iſtius vacationem dederit, tunc ad eum revertemini. Nunc verò ago animo tuemini ſtationem iſtam vobis ab eo attributam. Exiguum profectò tempus eſt habitationis hujus, & ſic affectis minimè grave.* Apud Ciceronem *de repub. l.* 6. P. Scipioni dicenti, *Qid moror in terris? qin huc ad vos venire propero?* reſpondet Pavlus pater; *Non eſt ità. niſi enim, cùm Deus hic, cujus templum eſt omne qod conſpicis, iſtis te corporis cuſtodiis liberavit, huc tibi aditus patere non poteſt.*

Μὴ ἀσχάλλειν τῇ διατριβῇ] Qod Eliæ forſan obrepſit. *Hiſtor. Reg. lib.* 3. *c.* 19. *v.* 4, 14. Jonæ certò *c.* 4. *v.* 3, 9. Contrà Pavlus, qi etiamſi ad Chriſtum tranſmigrare qàm primùm cum primis cuperet, *ad Philip. c.* 1. *v.* 23. tamen, ut Avguſtinus *in Joan. Epiſt.* 1. *Serm.* 9. *patienter vivit; libenter moritur.* atqe ut Clemens *Strom. l.* 3. *pag.* 453. *C.* Ἐνδείκνυται σαφῶς, τῆς μὲν ἐξόδου τὸ σῶμα, τὸν πρὸς θεὸν ἀγῶνας τελείους εἶναι. τῆς δὲ ἐν σαρκὶ παρουσίας, τὴν εὐχάριστον διὰ τὰς σωθησομένας ὑπομονήν. *Per hæc enim apertè oſtendit, exitus qidem corporis perfectionem eſſe in Deum dilectionem: ejus autem præſentiæ in carne ex gratò animo profectam toleratiam, propter eos, qi opus habent, ut ſalvi fiant.* ità enim locus ille reſtituendus videtur.

Οὐχὶ κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν] vide *l.* 2. §. 3. & *ſuprà* §. 8.

Ἔξεστί μοι μηδὲν πράξαντα] Plutarchus *de tranquill.* ubi Menandri illud attulerat,

Οὐκ ἔστιν εἰκῇ ζῆν ἅπασι μοι,

Subjungit ſtatim; Ἀλλ' ἔστιν οὕτως ζῆν τοῦτο δ' ἐστὶν, τῷ θεῷ, ὃν ψεύσομαι, ἢ ῥᾳθυμήσω, ἢ ἀποστήσω, ἢ ἐπιβουλεύσω. τοῦτο γὰρ ἐφ' ἡμῖν κεῖται, οὐ μικρὸν, ἀλλὰ μέγα πρὸς εὐθυμίαν πάρεστιν.

Dicere havd virus poteſt qiſqam, hoc non obtinget mihi. Atqi hoc licet dicere: virus nunqam in me iſtuc admiſtum, non mentiar, non agam ſubdolè, non defraudabo, non inſidiabor. Hoc enim in noſtra ſitum eſt poteſtate, non parvum, ſed ingens ad animi tranqillitatem adjumentum.

Θεὸν καὶ δαίμονα] τὸ ἡγεμονικὸν, ſive *mentem* vult, qa nunc *Deum* ſive *numen*, nunc *Damonem* ſive *Genium* appellare conſvevit. Vide *ad l.* 2. §. 13. & *lib.* 3. §. 5. & *infrà* §. 27. & *l.* 12. §. 26. Clemens *Pædag.* 2. 10. Ταύτῃ τοι καὶ Πλάτων ἐν Φιλήβῳ, ἀθέους κἀκλήκτους μυσταγωγοὺς, τοὺς τοιούτους τὸν ἔνοικον αὐτοῖς, τὸν λόγον, διαφθείροντας καὶ μιαίνοντας, τὸ ὄντως ἐφ' ἑαυτοῖς, ἐν τῇ τῶν παθῶν ἀκρασίᾳ. *Hac ratione Plato qoqe in Philebo impios & à Deo alienos eos myſticè vocavit, qi deum in ipſis habitantem, nempe rationem, corrumpunt, & qantum in ſe eſt, vitiorum ſuorum conjunctione polluunt.*

Οὐδεὶς γὰρ ὁ ἀναγκάσων τοῦτον παραβαίνειν] Vide *l.* 2. §. 9. & *l.* 10. §. 32, 33. Pelagius *ad Demetriad.* qod ſub Hieronymi nomine proſtat: (illius enim eſſe conſtat ex Oroſii *apologet.* & Avguſtino *de grat. Chriſti l.* 1. *c.* 37.) *Neqe verò apertâ contra nos pugnat acie ſpiritus neqam; nec publicâ nobiſcum fronte congreditur; ſed dolo vincit ac fravde, noſtrâqe contra nos utitur voluntate. de conſenſu adverſariorum vires accipit, noſtróqe nos,*

[a] *ut diſi ſolet, jugulas gladio. infirmus hoſtis eſt, qi non poteſt vincere niſi volentem. dat ille qidem conſilium; ſed noſtrum eſt vel eligere vel reſpuere, qod ſuggerit. non enim cogendo, ſed ſvadendo vocat: non extorqet à nobis conſenſum, ſed experit.* Hieronymus ipſe *in Matth. c.* 4. *Diabolus, qi ſemper omnes cadere deorſum deſiderat, perſvadere poteſt, præcipitare non poteſt.* & *ibidem ad c.* 15. *v.* 19. *Diabolus adjutor & incenſor malarum cogitationum eſſe poteſt; avtor eſſe non poteſt.* Et *in Epheſ. c.* 4. *v.* 27. *Poteſtas diaboli non in ullius temeritate, ſed in tua eſt voluntate. paratus irrumpere, oſtium pulſat: ſed tu niſi aperueris, ingredi non poteſt.* Avguſtinus *hom.* 12. *Svadere diabolus & ſolicitare poteſt, cogere omnino non poteſt. dat ille conſilium; ſed noſtrum eſt vel eligere vel repudiare qod ſuggerit.* Et *de diverſ. Serm.* 20. *Etſi diabolus aliqando aliqid ſuggerit, conſentientem tenet, invitum non cogit.* & *in Pſal.* 91. *Habet ille aſtutiam ſvadendi, non poteſtatem cogendi.* & *in Joan. tract.* 12. *Non habet cogendi potentiam, ſed perſvadendi verſutiam.* Si avtem nec Spiritus neqam cogere poteſt, qis poterit? Hinc Herculis magnanimæ voces illæ in Evripidis *Syleo*, qas *ad l.* 8. §. 38. exhibebimus. ibi plura vide ſis.

§. 11. Πρὸς τί ποτε ἄρα νῦν χρῶμαι] Gemina his *l.* 8. §. 2. & *l.* 10. §. 24, 37. & *l.* 12. §. 19. iſta avtem, qæ periocham hanc ordiuntur, hinc avulſa, ſuperiori attexerat Lugdunenſis ille operis, non tam editor, qàm mutilator.

Τίνα ἄρα νῦν ἔχω ψυχήν;] Vide *l.* 4. §. 28. & *l.* 9. §. 39.

Παιδίαν] cui ſcilicet ἦθος παιδαριῶδες, *mores pueriles. l.* 4. §. 28.

Γναικαρίαν] cui θῆλυ ἦθος, *mores effeminati. ibidem.*

Κτήνους, θηρίου] utpote cui ἦθος βοσκηματῶδες, ἢ θηριῶδες, *mores pecuini, vel beluini. l.* 4. §. 28. Sive, cujus τὸ ἡγεμονικὸν βάσκηται, ἢ τετραπόδοται, *mens miſtar pecudis alatur, ave in ferinam naturam vertitur. l.* 9. §. 39. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 5. Ἀλλ' ἔχεις τι κρεῖσσον τῶν σαρκιδίων. τί οὖν ἀφεῖς ἐκεῖνο, τούτοις προσέχεις; διὰ τοῦτο τὴν συγγένειαν (qam cum animantibus corporis reſpectu habemus, ab ea qam mentis ratione cum Deo obtinemus) οἱ μὲν ἀποκλίνοντες, λύκοις ὅμοιοι γινόμεθα, ἄπιστοι καὶ ἐπίβουλοι καὶ βλαβεροί. οἱ δὲ λέοντες, ἄγριοι καὶ θηριώδεις καὶ ἀνήμεροι. οἱ πλούσιοι δ' ἡμῶν, ἀλάστιες, καὶ ἐν ζόφοις, ἀτυχήματα. τί γὰρ ἐστιν ἄλλο λοίδορος καὶ κακοήθης ἄνθρωπος, ἢ ἀλάστωρ, ἤ τι ἄλλο ἀτυχέστερον καὶ ταπεινότερον; ὁρᾶτε οὖν, καὶ προσέχετε, μήτι τούτων ἀποβῆτε τῶν ἀτυχημάτων. *Sed & præſtantius quiddam corpuſculo habes. Qid ergò illo omiſſo, iſti affixus es: Ob hanc deflexionem fit, ut abeo lupis ſimiles ſimus, infidi, inſidiatores, noxii: abeo leonibus agreſtes, feroces, immanes; pleriqe autem in vulpeculas degeneramus, & monſtra qadam vel inter beſtias. Qid enim aliud eſt maledicus & ſubdolus qàm vulpes? avt aliqid aliud abjectius & infelicius? Videte igitur & cavete, ne tale aliqod monſtrum evadatis.* Idem *lib.* 4. *c.* 5. Ἐπίστρεψαί σε τὸ ταμιεῖον. ἴδε τίνος δυνάμεως ἔχεις ἐλλάλυθος, μήτι τὴν θηριώδη, μήτι τὴν μισητικτητικήν. *Inſpice penum tuum, vide qas tecum facultates attuleris: num beluinam? num ulciſcis avidam?* Et mox: Δυσυχής ἐστι, ὁ ἀπολωλεκὼς τὸ ἔνγνωμον, τὸ πιστόν. ταῦτα γὰρ τὰ ἀνθρωπικά. τὰς χαρακτῆρας ὃς ἔχων ἐν τῇ διανοίᾳ, ὅτις κ' ἐπὶ τῶν νομισμάτων, ἂν μὲν εὕρωμεν, δοκιμάζομεν. ἂν δὲ μὴ εὕρωμεν, ῥιπτοῦμεν. τί οὖν λίγως, ὅτι ἄνθρωπός ἐστιν ὁ ὀργίλος, ὁ μεμψίμοιρος; μὴ γὰρ ἐν ψιλῇ μορφῇ κρίνεται τῶν ὄντων ἕκαστον. ἐπεὶ ὅτω λίγει καὶ τὸ κάριτον, μᾶλλον εἶναι. ὐκ ἀρκεῖ δὲ ἡ ἐκτὸς περιγραφή. ὐκοῦν ὐδὲ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἡ ῥὶς ἐξαρκεῖ, κ' οἱ ὀφθαλμοί. ἀλλ' ἂν τὰ δόγματα ἔχῃ ἀνθρωπικά. ὅτω ὐκ ἀκούει λόγου, ὐ παρακολουθεῖ ἐλεγχόμενος, ὅτι ἐστί. τοῦτο τὸ αἰδήμον ἀπολωλεκώς, ἄχρηστός ἐστι, πάντα μᾶλλον ἢ ἄνθρωπος. ὅτος ζηλεῖ, τίνα ἀπωτάτω λαικτίσῃ, ὃ δάκῃ, ὅστι ὐδὲ πρόβατον, ἢ ὄνος, ἀλλὰ τί ποτε, ἄγριον θηρίον. *Miſer eſt qi amiſit prudentiam, bonitatem, fidem. Hæc enim ſunt res humanæ, qarum ſigilla impreſſa menti ſecum attulit: qa & in nummiſmatibus ſi invenerimus probamus, ſi non invenerimus rejicimus. Qid ergò dicis? homi-*

§. 12. Cujuſmodi ſint, qæ pleriſqe bona videntur, hinc licet deprehendere. ſi qid eorum qæ reverâ bona ſint mente qiſpiam conceperit, puta, prudentiam, temperantiam, juſtitiam, fortitudinem, iſta, inqam, ſi animo præconceperit, non ſuſtinebit adjectum huic avdire qicqam, qod non rei bonæ probè congruat. at verò qæ vulgò pro bonis habentur, ubi animo præconceperit qis, avribus æqis accipiet, faciléqe admittet, tanqam aptè adjectum id, qod à comico qandoqe dictum eſt, ità etiam vulgus hominum differentiæ iſtius habent aliqam notitiam. alioqi enim non offenderet & tanqam dictu indignum repudiaretur, ſi de illis enunciaretur; cùm de divitiis eíſqe fortunæ bonis qæ ad luxum pompámve ferunt, tanqam aptè ſcitéqe dictum, admittamus. Eas nunc & qæras licet, utrùm in honore habendæ, avt in bonis cenſendæ ſint res hujuſmodi, qibus animo priùs conceptis illud commodè poſſit adjici, homini iſtis inſtructo præ opulentia ſua *non ſuppetere, ubi ventris onus deponat.*

§. 12. [a] Ὁποῖά ἐστι τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα ἀγαθὰ, καὶ ἐνθένδε λάβοις. εἰ γάρ τις ἐπινοήσειεν ὑπάρχον τί τινα ὡς ἀληθῶς ἀγαθὰ, οἷον φρόνησιν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην, ἀνδρείαν, ἆρ' ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη *τί. Οὐ τῷ ἀγαθῷ γὰρ ἐφαρμόσει. τὰ δέ γε τοῖς πολλοῖς φαινόμενα ἀγαθὰ προεπινοήσας τις ἐξακούσεται, καὶ ῥᾳδίως δέξεται, ὡς οἰκείως ἐπιλεγόμενον τὸ Οὐ τῷ κωμικῷ εἰρημένον. ἴστως καὶ οἱ πολλοὶ φαντάζονται τὴν διαφοράν, εἰ γάρ ἂν * τοῦτο μὲν εἰ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξίου. * τὸ δ' ἐπὶ τῷ πλούτῳ καὶ τῶν πρὸς τρυφὴν ἢ δόξαν εὐκληρημάτων παραδεχόμεθα, ὡς ἠνυσμένως καὶ ἀσείως εἰρημένον. πρόϊθι οὖν καὶ ἐρώτα, εἰ τιμητέον καὶ ἀγαθὰ νομιστέον τὰ τοιαῦτα, ὧν προεπινοηθέντων, οἰκείως ἂν ἐπιφέροιτο, τὸ τὸν κεκλημένον αὐτὰ, ὑπὸ τῆς εὐπορίας οὐκ ἔχειν ὅποι * χέσῃ.

a L. 2. §. 12. Inf. §. 33.

* τι τῶν ἀγαθῶν ὅπερ ἐφ. Sal. τι, ὅπερ τῷ ω. οὐκ ἐ. f.

*. [ἐπ'] τούτων, vel ἐπ' ἐκείνων μ. f.

*-το τόδε. ἐπὶ δὲ f.

* θέσῃ Boot.

§. 13.

ANNOTATIONES.

hominem eſſe iracundum & moroſum? Num enim ſolâ formâ ſingula res judicantur? Qod ſi ità eſt, ceream qoqe maſſam dic eſſe pomum. Neqe verò externa circumſcriptio ſatis eſt. Neqe igitur ad hominem conſtituendum naſus ſatis eſt, & oculi, ſed decreta humana requruntur. Hic non avdit doctrinam, cùm arguitur non intelligit. Aſinus eſt. Hujus verecundia eſt emortua. Inutilis eſt, & qidvis potius qàm homo. Hic qarit qem obvium mordeat, avt calcibus petat. Itaqe neqe ovis, neqe aſinus eſt: ſed qid tandem? fera beſtia. Jamblichus *de temperant.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 5. Ὅλως γὰρ ἡ τῶν παθῶν ἄμετρος ἐπιχειρήσεια, οὐδὲ ἀνθρώπους ἐφίησιν εἶναι τοὺς ἀνθρώπους. πρὸς δὲ τὴν ἀλόγιστον αὐτῶν ἕλκει φύσιν, καὶ θηριώδη καὶ ἄτακτον. *Omninò enim immoderata affectuum vis, ne homines qidem ſinit eſſe homines, ſed ad rationis expertum, belluinam, & incompoſitam naturam eos trahit.* Origenes *in Ezech. Orat.* 3. argutatus ſuper illud Hebræorum איש איש qod tamen nihil aliud eſt illis, qàm eſt *Qiſvis* Latinis. *Omnes homines nati ſumus homines: ſed non omnes homines ſumus. eſt homo homo; & eſt homo non homo. eſt homo jumentum, Pſal.* 49. *v.* 20. *eſt homo ſerpens, Matth. c.* 3. *v.* 7. *eſt homo equs, Jer. c.* 5. *v.* 8. *homo exterius; jumentum, ſerpens, equs interius. is tantummodo eſt homo homo, & duplicat nomen hominis, qi tam ſecundùm interiorem hominem, qàm ſecundùm exteriorem homo eſt.* Clemens item *Strom. lib.* 4. Τὰς φιληδόνους καὶ φιλοσωμάτους, καὶ θηρία μᾶλλον ἢ ἀνθρώπους, τὰς παρομοιωθείσας τοῖς κτήνεσι, θηλυμανεῖς ἵππους. οὐδ' ὑβρίστης ὁ ἀκόλαστος. λύκος ἄγριος, ὁ πλεονέκτης. καὶ ὄφις ὁ ἀπατεών. *Qi voluptati & libidini ſunt dediti, & tenentur amore corporis: & beſtias potius qàm homines eos, qi ſunt aſſimilati jumentis, eqos in feminas inſanientes. Eſt aſinus libidinoſus, is qi eſt intemperans: efferatus lupus, avarus: & ſerpens, is qi eſt impoſtor & fravdulentus.* Et Joannes Chryſoſtomus *in Gen. Orat.* 12. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ θεία γραφὴ πρὸς τὰ πάθη τὰ ἐνοχλοῦντα, οὕτω καὶ τοὺς τῶν ἀλόγων προσηγορίας, πολλαχοῦ δὲ καὶ τῶν θηρίων, τοῖς λόγῳ τετιμημένοις ἐπιτίθησι. ποτὲ μὲν κύνας καλοῦσα διὰ τὸ ἀναίσχυντον καὶ ἰταμόν. (Eſajæ *c.* 56. *v.* 10.) ποτὲ δὲ ἵππους διὰ τὸ λάγνον. (Jerem. *c.* 5. *v.* 8.) ποτὲ δὲ ὄνους, διὰ τὴν ἀγνωμοσύνην καὶ τὴν ἄνοιαν. (Pſal. 49. *v.* 12.) ποτὲ δὲ λέοντας καὶ παρδάλεις, διὰ τὸ ἁρπακτικὸν καὶ πλεονεκτικόν. ποτὲ δὲ ἀσπίδας, διὰ τὸ δολερόν. (Pſal. 140. *v.* 3.) ποτὲ δὲ ὄφεις καὶ ἔχεις, διὰ τὸν ἰὸν καὶ τὴν σκοτηρίαν. (Matth. *c.* 3. *v.* 7.) &c. *Idcircò & divina ſcriptura propter affectiones illas interturbantes ab irrationalibus & à ferís agnominationes his, qi ratione inſigniti ſunt, imponit. Interdum canes vocat ob impudentiam & impetum. Interdum eqos ob libidinem. Interdum aſinos ob ſtupiditatem & ignorantiam. Interdum leones & pardos ob rapacitatem & habendi aviditatem. Interdum aſpides ob fravdulentiam. Interdum ſerpentes & viperas ob venenum & malitiam.* &c. Seneca *Epiſt.* 60. *Hos, ut ait Saluſtius, ventri obedientes, animalium loco numeremus, non hominum.* Et *Epiſt.* 103. *Errat, ſi iſtorum tibi qi occurrunt, vultibus credis: hominum effigies habent, animas ferarum.* Τέρατα τῆς φύσεως, βουγενῆ, ἀνθρώπεια. *Portenta naturæ, bove genita, hominis effigiem habentia.* ut, ex Empedocle Theophylactus Bulgar. *Epiſt.* 44. Faciunt huc Diogenis illa, nulli non memorata; qod in medio foro, mero meridie, inter turbas confertiſſimas, accenſa face, qid qæreret reqiſitus, reſpondit, Ἀνθρωπον ζητῶ. *hominem qæro.* qòd cùm homines ad ſe invitaſſet, confluentes multos baculo abegit, ſimul dictitans, Ἀνθρώπους ἐκάλεσα, & καθάρματα. *Homines vocabam, non qiſqilias.* qòd è balneo prodiens, ut Hecato in *chriis*, vel ab Olympia reverſus, ut alii perhibent, qærenti an plurimi homines ibi eſſent, reſpondit, Πολὺς μὲν ὄχλος, ὀλίγοι δὲ ἄνθρωποι. *turba qidem multa; verùm homines pavci.* Laërtius. *l.* 6. Qibus finitima habet & Joannes Chryſoſtomus *tom.* 8. *Orat.* 11. de Jeremia ex *c.* 6. *v.* 10. Ἐν μέσῳ πλήθει, ὥσπερ ἐδεῖτο παρόντος, ἵνα οὕτως εἴπω. Πρὸς τίνα λαλήσω; τί λέγεις; τοσοῦτον πλῆθος ὁρῶν, ἐρωτᾷς, πρὸς τίνα λαλήσεις; ναί, φησι. τὸ πλῆθος γὰρ σωμάτων ἐστὶν, ἀλλ' οὐ πλῆθος ἀνθρώπων. ἀνθρώπους γὰρ τοὺς ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς οὐ δεῖ καλεῖν. εἰ γάρ τις σῶμα ἀνθρώπου καὶ φωνὴν ἔχει, οὗτος ἄνθρωπος. ἀλλ' εἴ τις ψυχὴν ἀνθρώπου καὶ διάθεσιν ἔχει ψυχῆς. *In media multitudine, tanqam nemine præſente, ità clamabat. Qem alloqar? qid dicis? tantam multitudinem videns interrogas, qem alloqaris? etiam dicit. Multitudo hæc corporum eſt, ſed non eſt multitudo hominum; non enim oportet ex foro homines vocare. Non enim hic homo eſt, ſi qis corpus vocem hominis habet; ſed ſi qis animam humanam & anima rationem habet.* Et de Eſaia, ex *c.* 5. *v.* 2. Εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰουδαίων τὴν μετρόπολιν εἰσελθὼν τὴν πολυάνθρωπον, ἐν μέσαις ταῖς ἀγοραῖς ἑστὼς, τοῦ δήμου παντὸς αὐτὸν περιεστῶτος, ἠλθόν, φησι, βόασον, καὶ οὐκ ἦν ἄνθρωπος. *In Judæorum urbem populoſam, urbium caput ingreſſus, in medio foro cùm ſtetiſſet, univerſo populo adſtante, veni, dicit, exclamabam, & homo non aderat.* Siqidem erant illi, ut idem *tom.* 5. *Orat.* 19. Ἄνθρωποι μὲν τὸ ὄνομα, οὐκ ἄνθρωποι δὲ τὸ ῥόπημα. *Homines qidem qoad nomen, non verò homines qoad animum.* Philemon *Agyrtâ*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 2.

Ὦ πῶς πονηρόν ἐστιν ἀνθρώπου φύσις
Τὸ σύνολον; ὃ γὰρ ἂν ποτ' ἐδεήθη νόμου.
Οἱεί τι τῶν ἄλλων διαφέρειν θηρίων;
Διαφέρει οὐδὲ μικρὸν, ἀλλὰ σχήματι.
Πλάγιοι εἰσὶ τἄλλα, τοῦτο δ' ὀρθὸν θηρίον.
Qàm prava tota eſt indoles mortalium,
Qæ cæteroqi non egeret legibus?
Tun' credis hominem reliqis animantibus
Differre? nihilum diſtat; hoc dempto tamen,
Qod alia cùm ſint prona, rectum animans homo eſt.

Grotius. Eleganter Chryſoſtomus in illud Pſaltæ *Pſal.* 49. *v.* 20. *Homo jumento compar factus eſt.* Serm. *de aſcenſ. Dom. Deterius eſt comparari jumento, qam naſci jumentum.* Nempe qia, ut Auguſtinus *in Pſal.* 103. *conc.* 4. *Qod illis natura eſt, homini crimen.* Vel, ut Bernardus *de bon. deſer. qod illis natura eſt, homini culpa.* Ideò Bernardus idem *ibidem* & *in Cant. ſerm.* 34. *Ipſis etiam beſtiis beſtialior eſt homo, ratione vigens, & ratione non vivens.* Vide *l.* 10. §. 8.

§. 12. Οὐκ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη τι. ὑπὸ τῷ ἀγαθῷ γὰρ ἐφαρμόσει] Periocha tota ferè iſta miſerè diſturbata, depravata, mutilata eſt. Itaqe Xylandrum nihil iſtîc aſſecutum, havd mirum eſt. legendum forſan, οὐκ ἂν ταῦτα προεπινοήσας, ἔτι ἀκοῦσαι δυνηθείη τι, ὅπερ τῷ ἀγαθῷ οὐκ ἐφαρμόσει. *Si qis*, inqit, *eorum aliqod qæ verè bona ſunt*, pura juſtitiam, temperantiam, prudentiam, fortitudinem, *animo ac cogitatione præceperit, his ſemel mente præceptis nihil vel ipſe ſubjungere, vel adjectum ab alio qopiam avdire ſuſtinebit, qod non aptiſſimè cum boni natura conſiſtat.* Membrum proximum, huic ἀντιστρέφον, lectionem hanc firmare videtur.

Τὸ ὑπὸ τῷ κωμικῷ] *à Comico dictum*: illud utiqe qod in periochæ hujus clavſulâ extremâ ponitur.

Οὐ γὰρ ἂν τοῦτο μὲν εἰ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξίου. τὸ δὲ ἐπὶ τῷ πλούτῳ] Lego, εἰ γὰρ ἂν τοῦτο μὲν [ἐπ' ἐκείνων] εἰ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξίου. ἐπὶ δὲ τῷ πλούτῳ, &c. Sive ad ſcripturam vulgatam propiùs accedendo, qod D. Salmaſio viſum magis, εἰ γὰρ ἂν ἐπὶ τούτων μὲν εἰ προσέκοπτεν, &c. forſan & ſequentia tunc ità concepta fuerint. εἰ προσέκοπτεν καὶ ἀπηξίου τόδε. ἐπὶ δὲ τῷ πλ. &c. *Alioqi*, inqit, *Comici iſtud non offenderet & ut indignum repudiaretur, ſi de bonis illis verè bonis enunciatum fuiſſet; contrà admitteretur & plavſu exciperetur, tanqam commodè admodum ac urbanè dictum, ubi de divitiis eíſqe bonis uſurpatur, qæ bonorum loco vulgus hominum habet.*

Τὸν κεκλημένον αὐτὰ, ὑπὸ τῆς εὐπορίας οὐκ ἔχειν ὅπου χέσῃ]

a *L.* 2. §. 2. *l.* 6. §. 32.

§. 13. a Ἐξ αἰτιώδους καὶ ὑλικοῦ συνέστηκα; b ἀδέτερον ἢ τούτων εἰς τὸ μὴ ὂν φθαρήσε). ὥσπερ c οὐδὲ ἐκ μὴ ὄντος ὑπέστη. οὕτω c κατοπτευθήσε) πᾶν μέρος ἁμὸν κατὰ μεταβολὴν εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου. Ὁ πάλιν ἐκεῖνο εἰς ἕτερον μέρος τοῦ κόσμου μεταβαλεῖ. καὶ ἤδη εἰς ἄπειρον. κατὰ ταύτην ἢ μεταβολὴν καὶ ἐγὼ ὑπίσχνου, καὶ οἱ ἐμὲ γεννήσαντες, καὶ ἐπαγωγὴν εἰς ἄλλο ἄπειρον. εἰ δὲν χαῖρε κωλύει ἔτη φάναι, καὶν d κατὰ περιόδους πεπερασμένας ὁ κόσμος διοικῆται.

b *L.* 4. §. 4.

c *L.* 2. §. 3. *l.* 6. §. 15. *l.* 7. §. 18. 25. *l.* 8. §. 18. *l.* 9. §. 28.

d *L.* 10. §. 7. *l.* 11. §. 1.

§. 14. Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη e δυνάμεις εἰσὶν ἑαυτῆς ἀρκούμεναι, καὶ τῆς καθ' ἑαυτὰς ἔργοις. ὁρμῶν) μὲν ἔν δεῖ τῆς οἰκείας ἀρχῆς. f εὐθέως ἢ πρὸς τὸ προκείμενον τέλος. καθὸ καὶ παρθήσεις αἱ τοιαῦ) περίεργοι νομίζονται, g τὴν ὀρθότητα τῆς ὁδὸς σημαίνουσαι.

e *L.* 4. §. 13. 25. *l.* 7. §. 18. *l.* 8. §. 7. *l.* 11. §. 1.

f Inf. §. 34. *L.* 8. §. 60.

g *L.* 4. §. 18. 51.

§. 15. Οὐδὲν τούτων ῥητέον ἀνθρώπῳ, h ἃ ἀνθρώπῳ, καθὸ ἄνθρωπος, οὐκ ἐπιβάλλει.

h *L.* 1. §. 12. 26.

§. 13. Formâ consto & materiâ. harum nevtra in nihilum interibit, qemadmodum nec ex nihilo processit. omnis ergò pars mei, mutatione interveniente, in mundi partem aliqam pro ratione sui redigetur. & hæc rursus in aliam mundi partem mutabitur: & sic in infinitum. mutationis avtem hujusmodi operâ & ipse extiti, & qi me genuerant, atqe ità retro in aliud infinitum. nihil enim vetat, qo minùs hoc dicam, etiamsi secundùm periodos finibus certis terminatas mundus iste digeratur.

§. 14. Ratio árstqe ipsa rationalis, facultates sunt, qæ sibi operibúsqe suis ipsæ sufficiunt. à suo itaqe cientur prodeúntqe principio; at ad propositum sibi finem rectâ proficiscuntur. unde & rectè factorum appellationem sortitæ sunt actiones istiusmodi, qâ viæ rectitudo significetur.

§. 15. Nihil horum hominis esse dicendum est, qod non ad hominem qâ homo est, pertinet.

ANNOTATIONES.

Cujusnam Comici istud sit, mihi havd liqet. Aristophanis forsan fuerit, cujus multa interciderunt. Hoc innuit, omnia apud illum nescio qem per summam opulentiam jam ità esse exornata & depicta, ut locus, in qo ventris onus deponatur, nullus supersit. Qomodo Aristippus, si Laërtio *l.* 2. credimus, vel Diogenes potiùs, si Galeno *in hortat. c.* 5. (Cynicam enim proterviam redolet magis, qàm urbanitatem Aristippeam) in locupletis cujusdam faciem inspuisse legitur, qod in ædibus omni ex parte splendidissimè exornatis locum, in qem sputum demitteret, nullum deprehenderet. Cæterùm D. Salmasius ἀπορίας mavult, ut à divite aliqo infelice & luxurioso in scena pronunciatum sit, qi dixerit, Se ὑπὸ τῆς ἀπορίας οὐκ ἔχειν ὅπου χέσῃ. qod à tali viro dictum populus pronis avribus & cum plavsu accepit. at de prudente, avt justo, avt forti ac temperante non ità facilè diceretur, nec dictum cum favore & attentione avdiretur. Utrovis modo legeris, Aristophaneum illud in Concionatricibus resipit, ubi Praxagoræ maritus,

Ἀλλ' ἐν καθαρῷ πῦ πῦ τις ἂν χέτας τύχοι,
At in vacivo alicui ubi cacare dabitur?

D. Bootius verò legendum existimat, ὅπου θήσῃ αὐτά. ut sit locupletis alicujus, cum illo Lucæ, *c.* 12. *v.* 17. conqerentis, non suppetere amplius, ubi opes suas reponat. qod de externis istis commodè satis dictum censeretur, eum qi ista possideat, præ nimia copia non habere, qid illis agat. at de verè bonis, justitia, temperantia, &c. enunciatum, ineptum planè etiam vulgo hominum haberetur. Hæc illi.

§. 13. Ἐξ αἰτιώδους καὶ ὑλικοῦ] hoc est, *ex forma & materia*; ex anima & corpore. Vide *l.* 2. §. 2. *l.* 4. §. 21. & *l.* 6. §. 32.

Οὐδέτερον τούτων εἰς τὸ μὴ ὄν] Vide *l.* 4. §. 4. Julius Scaliger *ad lib.* 1. *de plant. Si è nihilo nihil fieri potest; igitur id qod est aliqid, in nihilum reverti neqit. Par enim ratio creationis & corruptionis.*

Πᾶν μέρος ἐμόν] Vide *l.* 7. §. 50.

Εἰς μέρος τι τοῦ κόσμου] Vide *l.* 8. §. 18. & *l.* 10. §. 7. Gregorius Nyssenus *Orat. catechet. c.* 8. *Λύεται τὸ αἰσθητὸν, οὐκ ἀφανίζεται. ἀφανισμὸς μὲν γάρ ἐστιν, ἡ εἰς τὸ μὴ ὂν μεταχώρησις. λύσις δὲ ἡ εἰς τὰ τοῦ κόσμου στοιχεῖα πάλιν, ἀφ' ὧν τὴν σύστασιν ἔσχε, διάλυσις. τὸ δὲ ἐν τούτοις γενόμενον οὐκ ἀπόλωλε, κἂν ἐκφεύγῃ τὴν κατάληψιν τῆς ἡμετέρας αἰσθήσεως. Solvitur id, qod est sensile, non aboletur & evanescit. Nam abolitio qidem est, qæ fit ad nihilum & ad qod non est transitus. Solutio avtem est dissolutio, qæ fit rursus in mundi elementa, ex qibus fuerat compacta. Qod avtem in iis fuerit, non periit, etiamsi effugiat nostri sensus comprehensionem.*

Εἰς ἕτερον κόσμου μέρος μεταβαλεῖ] *mutabit*, id est mutatione interveniente, sive mutatum, transibit. μεταβάλλειν *mutare*, pro μεταβάλλεσθαι *mutari*. Sic Plato *polit. l.* 8. *pag.* 712. *A.* Ὅλη πᾶσα πολιτεία μεταβάλλει ἐξ αὐτῆς ἔχουσα τὰς ἀρχάς, ὅταν ἐν αὐτῷ τούτῳ ἡ κάτω ἐγγένηται. *Omnem rempublicam ex eo qod dominatur mutari, qando in eo seditio oritur.* Aristoteles *polit. l.* 5. *c.* 1. Ἐκ τίνων δὲ αἱ πολιτεῖαι μεταβάλλουσιν. *Ex qibus avtem mutantur respublica.* Καὶ ἐκ ποίων εἰς ποίας μάλιστα μεθίστανται. *Ex qalibus in qales maximè mutantur.* Et *ibidem c.* 3. Κἄν εἰς ἄλλου ζῴου μεταβάλλοι μορφήν. *Interdum verò & in alterius animalis figuram transiret.* Et, Μεταβάλλουσι δ' αἱ πολιτεῖαι καὶ ἄνευ στάσεως. *Mutantur & respublica absqe seditione.* Et *c.* 4. Μετέβαλε γὰρ ἡ πολιτεία ἐκ δύο νεανίσκων στασιαζόντων, &c. *Mutatus est enim reipublicæ status propter duos adolescentes, qi simultatem inter se habuerunt,* &c. Theophrastus *de caussa. plant. l.* 6. *c.* 10. Μεταβάλλειν καὶ ἀποκαθίστασθαι πάλιν συμβαίνει μὲν ὡσαύτως σπανίως, καὶ δὲ μάλιστ' ὅταν ἡ θαλαττωθῇ, ἢ ἐπὶ τῆς τοῦ ἄρρεν ἐπικοινῆς παραχυνήσῃ. *Qod qum fuerit, mutari rursus atqe restitui rarò evenit: & tunc fortè, qum avt mari commistum sit,* A *avt sideris ortu leviter per summáqe immutatum.* qo loco & τὸ παραχυνεῖν passivè pariter usurpatur. de vino loqitur. ità passim usurpat Marcus ipse; *l.* 2. §. 17. *l.* 4. §. 3. prope finem. & §. 16. & *l.* 8. §. 15. *Mutare* itidem Latinis passivè sumitur. Livius *l.* 5. *Annona nihil mutavit.* & *l.* . *Animi mutaverant.* Tertullianus *de pallio c.* 2. *Mutavit & totus orbis aliqando.* &, *Mutavit rursus orbis, alius idem.* &, *Lata mutant.* &, *Laudans orbem mutantem, qid denotas hominem?* & *c.* 3. *Chamæleon mutare totus, nec alius, valet.* μεταβάλλειν etiam simpliciter pro *sedem mutare, de loco in locum migrare.* Vide *ad. l.* 6. §. 45. ἐκεῖ δὴ μεταβαλλεῖν ἡμᾶς δεῖ. *eodem concedere, migrare nos oportet.*

B Ἤδη ὡς ἄπειρον] Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 6. §. 15.

Καὶ ἀ τοιαύτην μεταβολὴν κἀγὼ ὑπίσχνου] Vide *l.* 4. §. 5. & *l.* 7. §. 18.

Κἂν κατὰ περιόδους πεπερασμένας] etiamsi, inqit, per finita qædam intervalla dissolveretur, nec in æternum integer persisteret, generationis tamen & corruptionis series vel sic etiam in infinitum prorogaretur. Vide *l.* 10. §. 7. Apud Laërtium. *l.* 7. *c.* 137. *Zenone* Stoici volunt, Deum mundi conditorem, κατὰ χρόνων ποιὰς περιόδους, ἀναλίσκειν εἰς ἑαυτὸν τὴν ὅλην οὐσίαν, καὶ πάλιν ἐξ ἑαυτοῦ γεννᾶν, *per certos temporum circuitus in seipsum omnem substantiam consumere, ac eam rursus ex seipso gignere.* Indè περιοδικὰς illæ παλιγγενεσίας qarum meminit Marcus *l.* 11. §. 1. qásqe Philo *de mundi incorrupt. pag.* 955. *B.* his verbis oppugnat: Ἀμήχανον παλιγγενεσίαν τοῦ κόσμου λαβεῖν, μηδενὸς ἐντετυφωμένου σπερματικοῦ λόγου, πάντων δὲ δαπανηθέντων, τῶν μὲν ἄλλων ὑπὸ πυρὸς, αὐτοῦ ὑπ' ἐνδείας. *Impossibilis est mundi reparatio, nulla scintilla seminali reliqa, omnibus igne absumptis, ipso verò igne alimentorum inopia.* Tatianus *adv. Grac. pag.* 162. *D.* Ἐκπύρωσιν ἀπεδέχοντο κατὰ καιροὺς λέγω. ἐγὼ δὲ εἰσάπαξ. *Alius per temporum vices incendium expectat, ego semel duntaxat.* Et latiùs, *pag.* 145. *D.* Οὐχ ὡς οἱ Στωϊκοὶ δογματίζουσι, κατά τινας κύκλων περιόδους γινομένων ἀεὶ καὶ ἀπογινομένων τῶν αὐτῶν, οὐκ ἐπί τι χρήσιμον. ἅπαξ δὲ τῶν καθ' ἡμᾶς αἰώνων πεπερασμένων, καὶ εἰς τὸ πρωτεῖλες διὰ μόνων τῶν ἀνθρώπων τὴν σύγκρισιν ἔσεσθαι, χάριν κρίσεως. *Non, ut Stoicis placet, secundum qosdam obvios cœli circuitus, iisdem semper rebus ad nullum ustem finem nascentibus & pereuntibus: sed evolutis semel seculis nostris, solam hominum in integrum restitutionem judicii caussa futuram.* Cæterùm non Stoicis solis hoc placuit, sed & longè ante Stoicam disciplinam enatam, Heraclito; qi ἐκπυροῦσθαι τὸν κόσμον κατά τινας περιόδους ἐναλλὰξ, *per qosdam temporum ambitus mundum per vices ignescere* asserebat, avtore Laërtio *l.* 9. §. 8.

C

D

E

§. 14. Ὁ λόγος καὶ ἡ λογικὴ τέχνη] Non est affectus Xylander qid Marcus hic vellet, cùm opinatus est id voluisse, qod Aristoteles *ethic. l.* 1. *c.* 1. & Plato *in Lachete*, non esse in rebus ad vitam humanam pertinentibus eam certitudinem atqe constantiam, qæ est in scientiis & artibus. Etenim aliud est prorsus, qod hîc Marcus monet, nec semel avt iterum tantùm alibi inculcat; rationem nimirum artémqe rationalem; (de qa *l.* 11. §. 5. Τίς σου ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι. *Qam artem profiteris? bene vivendi.*) esse ejusmodi facultates, qæ sibi ipsis sufficiant, nec ullius rei extra se adminiculo opus habeant, vel ad opus suum exercendum, vel ad finem suum consequendum. Vide *l.* 4. §. 40.

F

Κατορθώσεις] *rectas effectiones.* Cicero *fin. l.* 3. κατορθώματα Stoicis *rectè facta*; qibus opponuntur σκολιὰ καὶ στρεβλὰ, sive ut Persius *Sat.* 3. *n.* 51. *curvi mores*, qi ad rectè rationis obrussam non sunt exacti. Casavbonus ad Persium.

Τὴν εὐθύτητα τῆς ὁδοῦ] de qa *l.* 4. §. 51.

§. 15. Ἐπιβάλλει] *hominis, qâ homo est, convenit* Xylander

net. ista enim nec ab homine exiguntur, nec pollicetur ea natura humana, nec ad eam perficiendam ferunt. nec proinde in istis consistit, avt naturæ humanæ finis, avt bonum aliqod qod ad finem hunc conficiendum conducat. tum si qid istorum ad hominem pertineret, hominis non esset ea despectui habere, eisqe sese opponere. nec lavde dignus haberetur, qi istis minùs indigentem se præstiterit. imò nè bonus qidem vir esset, qi sibi horum alicui interdixerit, siqidem ea verè bona existerent. atqi contrà, qò qis horum hísqe similium plura sibi detraxerit, avt ab aliis detracta æqanimiter sustinuerit, eò melior meritò censetur.

§. 16. Talis futura est mens tua, qalia ea sunt qæ creberrimè cogitaveris. imbuitur enim cogitationibus anima. imbue ergò illam cogitationibus istiusmodi. verbi gratiâ, ubicunqe vivere; ibidem & bene vivere licere. in avla verò vivere licere: ergò & in avla bene vivere dari. & rursus, cujus gratiâ

οὐκ ἔστιν ἀπαιτήματα ἀνθρώπῳ, ἀδὲ ἐπαγγέλλεται ἀυτὰ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις. ἀδὲ πλάτη εἰσὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως. ἐ τοίνυν ἀδὲ τὸ τέλος ἐν αὐτοῖς ἐστι τῷ ἀνθρώπῳ κείμενον, ἀδὲ συμπληρωτικὸν τοῦ τέλους τὸ ἀγαθόν. ἐπ εἴ τι τούτων ἦν ἀπάλλον τῷ ἀνθρώπῳ, οὐκ ἂν [a] τὸ ὑπερφρονεῖν ἀυτῶν, καὶ [b] καταξανίζεσθαι, ἀπάλλον ἦν. ἀδὲ ἐπαινετὸς ἦν, ὁ ἀπροσδεὴς τούτων ἑαυτὸν παρεχόμενος. οὐδ' ἂν ὁ ἐλαττωτικὸς ἑαυτοῦ ἕν τινι τούτων, ἀγαθὸς ἦν· εἴπερ ταῦτα ἀγαθὰ ἦν. νῦν δ' [c] ὅσῳ περ τελείως τις ἀφαιρῶν ἑαυτοῦ τούτων, ἢ τοιούτων ἑτέρων, ἢ καὶ ἀφαιρούμενα * τι τούτων ἀνέχῃ), τόσῳδε μᾶλλον ἀγαθὸς ἐσῃ.

[a] Inf. 31. L. 8. §. 8. l. 10. §. 8.
[b] L. 8. §. 39.
[c] L. 10. §. 33
* - νός.

§. 16. [d] Οἷα ἂν πολλάκις φαντασθῇς, τοιαύτη σοι ἔσται ἡ διάνοια. [e] βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή. βάπτε οὖν αὐτὴν, τῇ συνεχείᾳ τῶν τοιούτων φαντασιῶν. οἷον, ὅτι [f] ὅπου ζῆν ἐστιν, ἐκεῖ, καὶ εὖ ζῆν. ἐν αὐλῇ ἢ ζῆν ἔστιν. ἐ ἔστιν ἄρα καὶ εὖ ζῆν ἐν αὐλῇ. καὶ πάλιν, ὅ-

[d] L. 7. §. 3. l. 12. §. 1.
[e] L. 3. §. 4.
[f] L. 8. §. 45. l. 10. §. 33.
[g] L. 1. §. 17. l. 8. §. 9.

π

ANNOTATIONES.

der & Casavbonus. malim, *ad hominem, qà homo est, pertinet*, sive *qod ad officium hominis spectat, qà homo est.* atqe ita mox Casavbonus vertit, ἦν ἐπιβάλλον τῷ ἀνθρώπῳ. *ex eis esset, qa ad hominem pertinerent.* Vide *ad l. 7. §. 7.* Galenus *de optim. sect. c. 11.* Ἡ δὲ τοιαύτη κρίσις φιλοσόφοις, καὶ οὐκ ἰατροῖς ἐπιβάλλει. *Judicium istiusmodi ad Philosophos, non ad Medicos pertinet.*

Οὐκ ἔστι ἀπαιτήματα ἀνθρώπῳ] Epictetus *l. 4. c. 5.* Ἐπίσκεψαί σου τὸ ταμεῖον, ἴδε τίνας δυνάμεις ἔχων ἐλήλυθας. ἵππῳ ἦν πότ' ἀθλιός ἐστιν; ὅταν τῶν φυσικῶν δυνάμεων στέρηται. οὐχ ὅταν μὴ δύνηται κοκκύζειν, ἀλλ' ὅταν μὴ τρέχειν. ὁ δὲ κύων, οὐχ ὅταν πίστεσθαι μὴ δύνηται, ἀλλ' ὅταν μὴ ἰχνεύειν. μή ποτ' οὖν ὅταν καὶ ἀνθρώπῳ δυσχερὴς ἐστιν, οὐχ ὁ μὴ δυνάμενος λέοντας πνίγειν, ἢ ἀνδριάντας περιλαμβάνειν. ἐ γὰρ πρὸς τοῦτο δυνάμεις τινὰς ἔχων ἐλήλυθε παρὰ τῆς φύσεως. ἀλλ' ἀπολωλεκὼς τὸ ἴυγνωμον, τὸ πιστόν. τοῦτον συνελθόντας θρηνεῖν, ὡς ὅτα κακὰ ἐλήλυθεν. οὐχί, μὰ Δία, τὸν φύσει, ἢ τὸν τεθνηκότα. ἀλλ' ᾧ ζῶντι συμβεβῆκεν ἀπολέσαι τὰ ἴδια, ἐ τὰ παρ' ἄλλου, τὸ ἀγρίδιον, καὶ τὸ οἰκίδιον, καὶ τὸ παιδευτήριον, καὶ τὰ δουλάρια. τούτων γὰρ οὐδὲν ἴδιον τῷ ἀνθρώπῳ ἐστίν. *Inspice penum tuum, vide qas tecum facultates attuleris. Equs qando miser est? Qum naturalibus facultatibus privatur, non cùm coccyzare neqit, sed cùm currere neqit. Canis? Non, cùm volare neqit, sed cùm neqit indagare. Qid ergò si homo etiam eodem modo miser est, non is qi leones strangulare neqit, avt statuas amplecti (neqe enim ad hoc ullis à natura facultatibus est instructus) sed is qi amisit prudentiam, benitatem, fidem. Ad hunc conveniendum est, hic deplorandus, qi in tanta mala inciderit. Non, ita me Dii ament, is qi natus avt mortuus fuerit; sed qi vivens suorum jacturam fecerit: non qidem patrimonii, non agelli, non domuncula, non cavponæ, avt servorum: nihil enim horum homini est proprium.* & qæ sequntur.

Ὑπερφρονεῖν] Vide *l. 8. §. 8.* Longinus *de sublim. l. 7. §. 1.* Οὐδὲν ὑπάρχει μέγα, ἐ τὸ καταφρονεῖν ἐστι μέγα, οἷον πλοῦτοι, τιμαὶ, δόξαι, τυραννίδες. καὶ ὅσα δὴ ἄλλα ἔχει πολὺ τὸ ἔξωθεν παραβραγχυόμενον, οὐκ ἂν τῷ γε φρονίμῳ δόξειεν ἀγαθὰ ὑπερβάλλοντα, ὧν αὐτὸ τὸ περιφρονεῖν ἀγαθὸν ἐ μέτριον. θαυμάζουσι γὰρ τῶν ἐχόντων αὐτὰ μᾶλλον τὰς δυνάμεις ἔχειν, καὶ διὰ μεγαλοψυχίαν ὑπερορῶντας. *Nihil in hac vita magnum est, cujus despectus in rebus magnis numeretur, (qod genus divitiæ sunt; item honores, imperia, dignitates, qeqe alia hujusmodi in speciem magnifica inani fulgore, ac velut scenico apparatu oculos in se vulgs convertunt, ac perstringunt) ista nec sapienti viro præclara ac præstantia videri, qorum contemptus non mediocre celsioris animi decus habeatur: adeòqe illos, qi, qum ea adsciscere sibi possint, animi adducti magnitudine respuunt ac spernunt, majorem sui concitare admirationem, qàm qi illa ipsa possident.*

Καταξανίσασθαι] Vide *l. 8. §. 39.* omisit Xylander.

Οὐδὲ ἐπαινετὸς ἦν] At cum primis lavde dignus censetur, qi externa ista vel contempserit, & pro supervacaneis habuerit, vel honesti cavsâ libens etiam à se abdicaverit. Epictetus *enchir. c. 15.* Ἂν δὲ καὶ παραλειφθέντων σοι μὴ λάβῃς, ἀλλ' ὑπερίδῃς, τότε ἐ μόνον συμπότης τῶν Θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συνάρχων. οὕτω γὰρ ποιῶν Διογένης, καὶ Ἡράκλειτος, καὶ οἱ ὅμοιοι, ἀξίως θεοείτο ἦσαν καὶ ἐλέγοντο. *At verò si oblata etiam non acceperis; sed despexeris, non convisa deorum modò, sed & imperii consors eris. Sic enim cum facerent Diogenes, Heraclitus & similes, merito divini ut erant, ita & dicebantur.* Seneca *Ep. 18.* (ex Marone *Æneid. 8.*)

Aude hospes contemnere opes, & te qoqe dignum
Finge Deo ——

Nemo alius est Deo dignus, qàm qi opes contempsit. Socrates apud Laertium *lib. 2. §. 27.* & Xenophontem *memoral. l. 3.* Τὸν ἐλαχίστων δεόμενον, ἐγγυτάτω εἶναι Θεῶν. *Eum diis maximè propinquum; qi minimis egeat.*

Ἐλαττωτικὸς] Bona ista nevtiqam esse, indè probat, qia tum bonus neqaqam esset, qi se istis ulla ex parte privaret, seqe ab illis cohiberet: cùm boni ea sit ratio, ut qò majus ampliúsqe, eò etiam meliùs ac lavdabilius sit. Eodem argumento adversus voluptatem depugnat Seneca *de vit. beat. c. 14.* *Voluptas nocet nimia: in virtute non est verendum, nè qid nimium sit. Non est bonum, qod magnitudine laborat suâ.* Et adversus iram, *de ira l. 1. c. 13.* *Qæ habenda sunt in bonis, qò majora, eò meliora & optabiliora sunt. Si justitia bonum est, nemo dicet meliorem futuram, si detractum ex ea fuerit: si fortitudo bonum est, nemo illam desiderabit ex aliqa parte deminui. Ergò & ira, qò major, hoc melior. qis enim ullius boni accessionem recusaverit? atqi augeri illam inutile est: ergò & esse. non est bonum, qod incremento malum fit.*

Ἡ ἀφαιρεθέντα τι τούτων ἀνέχῃται] Omisit clavsulam hanc Latinus interpres. mendum scripturæ subesse liqet. legendum ἢ ἀφαιρούμενός τι. Tam sustinere æqanimiter damna rerum istarum, qàm ab eis se continere, virtutis est. Hoc est, vel plus hoc etiam qod Apostolus de Hebræis fidelibus, *c. 10. v. 34.* Καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε. *Direptionem eorum qæ vobis suppetebant, cum gavdio excepistis.* Itaqe Joannes ὁ χρυσορρήμων *in Epist. 1. ad Thess. Orat. 3. Edit. Commel. p. 1430.* Εἰκότως τοῦτο μᾶλλον θαυμάζομεν τὸν ἐπηρείας ἐυχαρίστως φέροντα, ἢ τὸν εἰκῆ τα διδόντα. *Et meritò hunc magis admiramur, qi injurias grato fert animo, qàm eum qi dat suâ sponte.* Et *de statuis* 1. Τῷ γὰρ ἐλεημοσύνην δοῦναι, τὸ τοιούτοις περιπεσόντα πράγμασιν (de Jobi damnis verba facit) ἐυχαριστῆσαι τῷ Θεῷ, πολλῷ μεῖζόν ἐστι. ὃ γὰρ ἅπερ ἂν δι' ἐλεημοσύνην δῶμεν, ἀλλὰ καὶ ἅπερ ἂν παρ' ἑτέρων ἁρπασθέντες ἐυχόμεθα γενναίως, καὶ ταῦτα πολὺν ἡμῖν φέρει τὸν καρπὸν, καὶ δοκιμωτέρους δὲ ποιεῖ, καὶ πλείονα προσεκτᾶται τὸν μισθόν. *In tales enim molestias incidentem Deo agere gratias multò majus est qàm dare eleemosynas. Non enim si dederimus eleemosynas, sed si bonis ab aliis spoliari fortiter tulerimus, & hoc nobis fert fructus multos, & probatiores nos reddit, & ampliorem nobis comparat mercedem.* Et mox; Τῷ γὰρ ἐν πλούτῳ ζῶντα ποιεῖν ἐλεημοσύνην, τὰ πάντα ἀφαρπαγέντα γενναίως ἐνεγκεῖν καὶ μετ' ἐυχαριστίας πολλῷ μεῖζόν ἐστι. *Omnia avferri fortiter & cum gratiarum actione tulisse multò majus est qàm divitem dare eleemosynas.*

§. 16. Οἷα ἂν πολλάκις φανταστῇς] Clemens *Strom. lib. 4. pag. 534. D.* Ὁ ἄνθρωπος, καὶὰ τύπωσιν ἐγγινομένην τῇ ψυχῇ, ὧν αἱρήσηται, χαρακτηρίζεται. *Homo characterem suscipiet ex forma animæ insita eorum, qæ elegerit.* Itaqe Jeremias de Judæis *c. 2. v. 5.* *Vanitatem sectando vani evaserunt.* Et Xylander in *præfat. ad Marc.* *Apud sani judicii homines tanti unumqemqe fieri, qanti sunt ea res pretii, in qibus is operam suam industriamqe ponit.*

Βάπτεται γὰρ ἀπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχή] Ità *l. 6. §. 30.* Μὴ βαφῇς. γίγνεται γάρ. *Ne inficiaris, solet enim hoc fieri.* Epictetus *l. 3. c. 3.* Οἷον ἐστιν ἡ λεκάνη τῷ ὕδατι, τοιοῦτον ἡ ψυχὴ. οἷον ἡ αὐγὴ ἡ προσπίπτουσα τῷ ὕδατι, τοιοῦτον αἱ φαντασίαι. *Qalis est aqa plena patina, talis est animus: qalis fulgor in aqam incidens, talia sunt visa.*

Ἔστιν ἄρα καὶ εὖ ζῆν ἐν αὐλῇ] Pii 2. Papæ dictum à Platina re-

a L.6.§.16. 40.l.§.55.l. 8.§.12.
* [πρὸς τὸ ποιῆσαι.] π.
b Sup.§.6. Inf.§.34.l. 6.§.7.l.7.§. 74.l.9.§.42.
c L.2.§.1.l. 7.§.5.
d Inf.§.30. l.7.§.55.l. 11.§.10.
e L.6.§.23.
f L.6.§.50. l.11.§.18. 33.
g Inf.§.28. l.9.§.42.l. 12.§.16.
* ἐκ Lug.
h L.8.§.46. l.10.§.3.

ἡ ἃ ὑπὲρ ἕνεκεν ἕκαστον κατεσκεύασαι *, πρὸς ὃ ἐστὶ κατεσκεύασαι, πρὸς τοῦτο φέρεται. πρὸς ὃ φέρεται, ἐν τούτῳ τὸ τέλος αὐτοῦ. ὅπου δὲ τὸ τέλος, ἐκεῖ καὶ τὸ συμφέρον, καὶ τἀγαθὸν ἑκάστου. [b] τὸ ἄρα ἀγαθὸν ζώου λογικοῦ ζώου, κοινωνία. ὅτι γὰρ [c] πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν, πάλαι δεδεῖχται. ἢ οὐκ ἐνοῦν ἐναργὲς, ὅτι [d] τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν, τὰ δὲ κρείττω ἀλλήλων; [e] κρείττω δὲ τὰ μὲν ἀψύχων, τὰ ἔμψυχα. τούτων δὲ ἐμψύχων τὰ λογικά.

§. 17. Τὸ [f] τὰ ἀδύνατα διώκειν, μανικόν. ἐ ἀδύνατον δὲ τὸ * οὖν φαύλους μὴ τοιαῦτά τινα ποιεῖν.

§. 18. [h] Οὐδενὶ δὲ συμβαίνει, ὃ οὐχὶ ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτό. ἄλλῳ τὰ αὐτὰ συμβαίνει, καὶ ἤτοι ἀγνοοῦντι

qidqe conditum eſt, ad id agendum eſſe conditum, ad qod avtem agendum conditum eſt, ad id ferri: ad qod fertur verò, in eo finem ſuum ſitum habere: in qo avtem finis rei cujuſqe ſitus eſt, eodem utile bonúmqe ejuſdem conſtare. bonum itaqe animantis ratione prædiți, ſocietas eſt. ad hanc enim natos eſſe nos, ſuprà demonſtratum eſt. an non enim liqet planè, deteriora qæqe præſtantiorum gratiâ eſſe condita, præſtantiora ſui invicem? præſtant avtem inanimatis qidem animata; ex animatis verò qæ ratione ſunt prædita.

§. 17. Qæ fieri neqeunt ſectari, inſanum eſt. fieri avtem non poteſt, qin iſtiuſmodi qædam improbi agant.

§. 18. Nihil cuiqam contingit, qin à natura habeat, ut id ferre poſſit. aliis eadem contigere, qi vel

ANNOTATIONES.

refertur: *Ut in mare flumina omnia; ſic vitia in magnas avlas influere.* De avla itaqe Papali Bernardus *ad Evgen. l.* 4. *Plures in eâ probavimus defeciſſe bonos, qàm proſeciſſe malos.* Hinc Epigrammaticum cujuſdam (nomen enim non ſuccurrit) illud,

Pavcos beavit avla; plures perdidit:
Sed hos qoqe ipſos, qos beavit perdidit.

Licet tamen etiam in avla, inqit Marcus, bene vivere. licet in avla Neronis etiam piè & Chriſtianè. *Philip. c.* 4. *v.* 22. neqe neceſſarium ideo prorſus, ut, qod *l.* 1. Lucanus:

— exeat avlâ,
Qi velit eſſe pius —

De ſe Julianus in avla agens *Epiſt.* 12. Σύνεσμεν ἀλλήλοις μετὰ τῆς αὐλικῆς ὑποκρίσεως μόνης, ἀλλὰ μετὰ τῆς προσηκούσης ἀλλήλοις ἐλευθερίας ἐξελέγχοντές τι ὅταν δέῃ καὶ ἐπιλιμῶντες. *Etenim adhuc ità vivimus, ut avlica ſimulationis nihil ferè retineamus; ſed honeſtâ moderatáqe libertate, cùm opus eſt, nos mutuò accuſamus & reprehendimus.* Vide *l.* 1. §. 17. & *l.* 8. §. 9, 45. Seneca *Epiſt.* 28. *Bene vivere omni loco poſitum eſt. nam qid tam turbidum fieri poteſt qàm forum: ibi qoqe licet qietè vivere, ſi neceſſe ſit.* & *Epiſt.* 55. *Non multùm ad tranqillitatem facit locus. animus eſt qi commendat omnia. Vidi ego in villa hilari & amœna mœſtos: vidi in media ſolitudine occupatis ſimiles.* & *Epiſt.* 104. *Puta veniſſe te Athenas, puta Rhodum: elige arbitrio tuo civitatem: qid ad rem pertinet, qos illa mores habeat? tuos afferes.* & *Epiſt.* 51. *Neminem Canopus eſſe frugi vetat.* Sic ergò componendus eſt animus, utì Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 11.

Ut qocunqe loco fueris, vixiſſe libenter
Te dicas. —

ut qocunqe fueris, bene agere poſſis. Clemens *Strom. lib.* 1. *pag.* 286. *D.* Ὡς ἐν πενίᾳ βίου ὀρθῶς ἔχει βιῶναι. ὕτω δὲ καὶ ἐν περιουσίᾳ ἔξεστιν. *Qemadmodum in vitâ paupertate licet rectè vivere, ita etiam licet in abundantia.*

Ὅυπερ ἕνεκεν ἕκαστον καθεσκεύασαι. πρὸς ὃ δὲ καθεσκεύασαι, πρὸς τοῦτο φέρεται] deeſt prioris membri clavſula poſterior, ità ſupplenda: ὅπερ ἕνεκεν ἕκαστος κατεσκεύασαι, [πρὸς τοῦτο κατατείνασαι] vide *lib.* 6. §. 16, 40. & *lib.* 7. §. 55.

Ὅτι πρὸς κοινωνίαν γεγόναμεν πάλαι δέδεικται] *L.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 3. Sic & *l.* 11. §. 18. Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. *Alteri alterius cauſſâ nati ſumus.* Hierocles *de nupt.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 67. Ἅπαν τὸ γένος ἡμῶν ἔφυ πρὸς κοινωνίαν. *Univerſum genus noſtrum ad ſocietatem natum eſt. Sic enim mihi perſpicere videor, ità natos eſſe nos, ut inter omnes eſſet ſocietas qedam, major avtem, ut qiſqe proximè accederet: itaqe cives potiores ſunt qàm peregrini, & propinqi qàm alieni.* Cicero *de amic.* vide *l.* 9. §. 7. Baſilius Cæſarienſis an Evſtathius Sebaſtienſis *regul. prolixior. ad qæſt.* 3. Τίς οὐκ οἶδεν, ὅτι ἥμερον καὶ κοινωνικὸν ζῶον ὁ ἄνθρωπος, καὶ οὐχὶ μοναστικὸν, οὐδὲ ἄγριον; οὐδὲν γὰρ ὕτως ἴδιον τῆς φύσεως ἡμῶν, ὡς τὸ κοινωνεῖν ἀλλήλοις, καὶ χρήζειν ἀλλήλων, καὶ ἀγαπᾶν τὸ ὁμόφυλον. *Qis eſt ex omnibus, qi neſciat hominem eſſe animal mite, & naturâ congregabile? non avtem ſolivagum, neqe ferum? Siqidem natura noſtra nihil eſt tam peculiare, qàm mutua inter nos communicatio, mutuáqe aliis aliorum operæ indigentia, & in eos, qi ejuſdem nobiſcum ſunt generis, charitas.*

Τὰ χείρω τῶν κρειττόνων] vide *infrà* §. 30. & *l.* 6. §. 23. & *l.* 7. §. 55. & *l.* 11. §. 18.

Κρείττω τῶν μὲν ἐμψύχων τὰ ἄψυχα] Ex Chryſippo Laërtius *l.* 7. Τὸ ζῶον τοῦ μὴ ζῶου κρεῖττον. *Animal non animali præſtat.* Plutarchus item *de Iſid. & Oſir. pag.* 382. *B.* Μηδὲν ἄψυχον ἐμψύχου, μηδὲ ἀναίσθητον αἰσθανομένου κρεῖττον. *Nullum inanimatum animato, nihil ſenſu carens ſentiente præſtantius.* ità enim legendum, contrà planè qàm ibi in vulgatis habetur, ἔμψυχον ἀψύχου. Hinc Avguſtinus *de duab. anim. contr. Manich. cap.* 3. & 4. *Muſca animam Solis Lunæqe Lu-*

ci; *Muſcam* ipſam hac ratione *Soli* ipſi *Lunæqe* præferre vidétur.

Τῶν δὲ ἐμψύχων τὰ λογικά] Plato *Timæo.* Οὐδὲν ἀνόητον τοῦ νοῦν ἔχοντος ὅλου ὅλου κάλλιον. *Si expers intelligentiæ ſit, intelligente alio totum toto pulcrius.* Dionyſius *de divin. nomin. c.* 5. Τῶν ὄντων μὲν τὰ ζῶντα. τῶν δὲ ὄντα ζῇ, τὰ αἰσθητικά. καὶ τούτων τὰ λογικὰ ὑπερέχουσι. *Cur entibus qidem viventia, viventibus verò ſenſitiva, atqe his rationalia antecellunt.*

§. 17. Τὸ τὰ ἀδύνατα διώκειν, μανικόν] *L.* 6. §. 50. Ἀδυνάτων ἐκ ὀρέγου. *Nec id appetas qod fieri non poteſt.* Pindarus *Nem. Od.* 11.

Ἀπροσίτων ἐρώτων ὀξύτερα μανία.
Non aſſeqendarum cupiditatum acriores ſunt inſaniæ.

Et *Od.* 8.

— κενεῶν ἐλπίδων χαυνὸν τέλος.
— vana ſpei inanis eſt exitus.

Gorgias *apolog. pro Palemed.* Μανίᾳ γάρ ἐστιν ἔργοις ἐπιχειρεῖν ἀδυνάτοις. *Inſania eſt impoſſibilibus operibus manum admovere.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Τὸ μὴ δυνατῶν ἐφίεσθαι, ἀνδραποδῶδες καὶ ἀλίθιον, ξένου, στομαχοῦντος. *Ea deſiderare qæ fieri neqeunt, ſervile eſt & ſtultum, eſt hoſpitis, eſt ejus qi ſuis decretis & opinionibus repugnet Deo.* Bias etiam apud Laërtium *l.* 1. §. 86. Νόσου ψυχῆς, τὸ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾶν. *Morbum animæ, impoſſibilia amare & appetere.* Plutarchus *de tranq. p.* 471. *C.* Οὐχ ἥκιστα τοίνυν εὐθυμίαν κωλύει τὸ μὴ συμμέτροις χρῆσθαι πρὸς τὴν ὑποκειμένην δύναμιν ὁρμαῖς, ὥσπερ ἴσιοις, ἀλλὰ μείζοσιν ἐφιεμένους ταῖς ἐλπίσιν, εἶτ' ἀποτυγχάνοντας, αἰτιᾶσθαι δαίμονα καὶ τύχην, ἀλλὰ μὴ τῶν αὐτῶν ἀβελτηρίαν. οὐδὲ γὰρ ὁ τοξίνως τῷ ἀρότρῳ βυλόμενος, καὶ τῷ βοῒ τὸν λαγὼ κυνηγετεῖν, δυστυχὴς ἐστιν. οὐδὲ τῷ γρίφοις καὶ σαγήναις ἐλάφους μὴ λαμβάνοντι, μηδὲ εἷς δαίμων ἐναντιῶται μοχθηρὸς, ἀλλ' ἀβελτηρία καὶ μοχθηρία τοῖς ἀδυνάτοις ἐπιχειροῦσι. *Id qoqe non leviter tranqillitati mentis obeſt, qod non mediocribus, & ad facultates noſtras accommodatis appetitionibus, tanqam velis, utimur: ſed ſpe majorum rerum conceptâ, poſtmodo fruſtrante conatu genium fortunamqe incuſamus, non noſtram (qod rectius erat) ſtultitiam. Etenim non is infortunatus eſt, qi jaculari urſtro, avt bove leporem venari voluit: neqe ei qi fruſtra verriculo avt fundâ captavit cervum, ullus malus adverſatur genius: ſed ſtultitia & perverſitas eum ad tentanda impoſſibilia adigunt.* Vide *l.* 7. §. 4.

Ἀδύνατον δὲ τὸ τοὺς φαύλους μὴ τοιαῦτά τινα ποιεῖν] Ità *l.* 11. §. 18. Τὸ ἀξιοῦν μὴ ἁμαρτάνειν τοὺς φαύλους, μανικόν. ἀδυνάτου γὰρ ὀρέγεται. *Velle improbi ne peccent, inſania eſt: id enim qod fieri non poteſt, accipit.* Vide & *infrà* §. 28. & *l.* 9. §. 42. & *l.* 12. §. 16.

§. 18. Οὐδὲν οὐδενὶ συμβαίνει, ὃ οὐχὶ ἐκεῖνο πέφυκεν φέρειν αὐτῷ] transponendas opinor voculas duas; ὃ οὐχὶ ἐκεῖνο φέρειν πέφυκεν αὐτῷ. Vel immutandas potiùs, ut ſic legatur; ὃ οὐχὶ ἐκεῖνῳ πέφυκεν φέρειν αὐτό. *nihil homini cuiqam contigit, qod ipſum is non natus ſit ferre.* id eſt, qod non à natura habeat, ut ferre poſſit. neqe enim interpretibus aſſentior, alteri, qi ad naturæ deſtinationem; alteri, qi ad ordinarios in rerum natura eventus refert: cùm ad ferendi poteſtatem à natura tributam reſpexiſſe Marcum ſubſeqentia doceant, qibus alios eadem pertuliſſe monet vel per ignorantiam, vel per oſtentationem. Vide *l.* 8. §. 46. & *l.* 10. §. 3.

Ἤτοι ἀγνοῶν] Sive rei ipſius ignarus. neqe enim nondum reſcita qenqam movere poſſunt infortunia etiam graviſſima. Hinc Evripidis illud *Antiopâ*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 99.

Φρονῶ δ' ὁ πάσχω. κοὐ τόδ' ἀμπρὸν κακόν.
Τὸ μὴ εὐδίκως γὰρ ἡδονὴν ἔχει τινὰ
Νοσοῦντα, κἀρδος δ' ἐν κακοῖς ἀγνωσία.
Intelligo qa patior: haud leve hoc malum.
Qadam eſt voluptas abſtrahi à ſenſu mali;
Intérqe damna qæſtus ignorantia eſt.

Grotius. Sive etiam rei naturam non intelligens, avt qid indè poſſit

vel casuum suorum ignari, vel animi magni specimen dare cupidi, immoti illæsique manserunt. indignum est avtem ignorantiam & arrogantiam prudentiâ plus posse.

§. 19. Res ipsæ nullâ ratione animam attingunt; neqe aditum ullum ad eam habent, neqe mutare eam, avt movere possunt. ipsa sola se mutat movétqe. qalia avtem decreta fuerint, qibus ipsa in se locum dederit, talia facit sibi adventitia qæqe.

§. 20. Aliâ qidem ratione nobis conjunctissimus est homo; qatenus officii est nostri juvare illos ac sustinere. at qatenus in actionibus debitis obsistunt nobis qandoqe, hac ratione inter res medias etiam mihi censetur homo; nihilo minùs qàm avt sol, avt ventus, avt bellua. hæc enim omnia actum impedire mihi possunt. Verùm conatûs avt affectûs impedimentum non datur, exceptionis

ὅτι συμβέβηκεν, ἢ ὑπὸ φαντασίας μεγαλοφροσύνης [a] ἐνεχθεῖ, καὶ ἀκαπλ[ο]ῦς μένῃ. [b] δεινὸν ἐν ἀγνοίαν καὶ ἀρέσκειαν ἰσχυροτέρας εἶναι φρονήσεως. a L.6.§.10. l.11.§.9. b L.8.§.48.

§. 19. [c] Τὰ πράγματα αὐτὰ ἁπ' ἐπαφῆς ψυχῆς ἅπτε[ται]. [d] ἁπ' ἔχει εἴσοδον πρὸς ψυχήν. [e] ἁπ' τρέψαι, ἁπ' κινῆσαι ψυχὴν δύνα[ται]. [f] τρέπει ἢ καὶ κινεῖ αὐτὴ ἑαυτὴν μόνη. καὶ ὅσων ἂν κρίματων κατ[α]σκευάσῃ ἑαυτῇ, τοιαύτης ἑαυτῇ ποιεῖ τὰ πράγματα. c L.4.§.3. d L.8.§.41. l.11.§.6. e L.6.§.52. l.7.§.16. f L.6.§.8.

§. 20. [g] Καθ' ἕτερον μὲν λόγον ἡμῖν ἐστι οἰκεότατον ἄνθρωπ[ος], καθ' ὅσον [h] ἐν ποιητὸν αὐτῆς καὶ ἀνεκτόν. καθ' ὅσον ἢ ἐνίστανται ὕλης εἰς τὰ οἰκεῖα ἔργα, [i] ἐν τῇ ἀλλοφόρων μοι γίνε[ται] ὁ ἄνθρωπ[ος], ἀχ[ρ]ηστότερον ἢ ἥλι[ος], ἢ ἄνεμ[ος], ἢ θηρίον. [k] ἐπὶ τούτων ἢ ἐνέργεια μέν τις ἐμποδισθείη ἄν. [l] ὁρμῆς ἢ καὶ ἀλλοτρίωσις, ἀ γίνε[ται] ἐμποδίω[ν] [m] ἀλλ' τῶν ὑπεξαίρεσιν, g L.2.§.1. h Inf.§.33. i L.6.§.32. l.8.§.56. k L.8.§.32. 41. l L.3.§.12. Inf.§.34.l. 10.§.33.l. 11.§.9. m L.4.§.1.

ANNOTATIONES.

possit ipsi mali vel molesti saltem obtingere. Ità Aristoteles *Ethic. lib. 3. cap. 11.* Ἀνδρεῖος δὲ φαίνε[ται] καὶ οἱ ἀγνοοῦντες. *Fortes etiam illi videntur esse qi ignorant.* Et Epictetus *l. 4. c. 7.* Τί ποιεῖ φοβερὸν τὸν τύραννον; οἱ δορυφόροι, φησί, καὶ οἱ μάχαιραι αὐτῶν, καὶ οἱ ἐπὶ κοιτῶνος, καὶ οἱ ἀποκλείοντες τοὺς εἰσιόντας. διὰ τί οὖν, ἐὰν παιδίον αὐτῷ προσαγάγῃς μετὰ τῶν δορυφόρων ἄνευ, οὐ φοβεῖται; ἢ ὅτι οὐκ αἰσθάνεται τούτων τὸ παιδίον; ἂν δὲ καὶ τῶν δορυφόρων τις αἰσθάνεται, καὶ ὅτι μαχαίρας ἔχουσιν, ἐπ' αὐτὸ δὲ τοῦτο προσέρχεται αὐτῷ, θέλων ἀποθανεῖν διά τινα περίστασιν, καὶ ζητῶν ὑπ' ἄλλου παθεῖν αὐτὸ εὐκόλως, μήτι φοβεῖ[ται] τοὺς δορυφόρους; θέλει γὰρ τοῦτο, δι' ὃ φοβερὰ εἶσιν. ἂν δέ τις μὴ[δ'] ἀποθανεῖν, μήτε ζῆν θέλων ἐξ ἁπάντος, ἀλλ' ὡς ἂν δίδωται, προσέρχεται αὐτῷ, τί κωλύει μὴ δεδοικότα προσέρχεσθαι ἄνδρα, ὡδίν. *Quid terribilem facit tyrannum? satellites, inqit, eorúmqe gladii, & cubicularii, & si qi ingredientes excludamus. Qid ergò puer, qum ad eum adducatur satellites secum habentem, non formidat? An qia puer ista non intelligit? Si qis ergò satellites intelligit, eósqe gladios habere novit, & hac ipsa de causa ob aliqod infortunium accidit ut moriatur, & ab alio citrà difficultatem occidi vult, numqid formidat satellites? Vult enim id ipsum propter qod illi sunt formidabiles. Si qis ergò nec emori nec vivere prorsus volens, sed ut res tulerit, illum accesserit, qid vetat convenire illum absqe metu?* Indè Seneca *Epist. 36.* ubi submonuerat, *nec infantes, nec pueros, nec mente lapsos, timere mortem*, subjungit, *Esse turpissimum, si eam securitatem nobis ratio non præstat, ad qam stultitia perducit.*

Ἡ ἐνδοσιμότης μεγαλοφροσύνην] Seneca *Epist. 78. Athleta qantum plagarum ore, qantum toto corpore excipiunt? ferunt tamen omne tormentum gloriæ cupiditate. nec tantùm qæ pugnant, ista patiuntur, sed ut pugnent. exercitatio ipsa tormentum est.* Tertullianus *ad Martyr. Epist. c. 4. Timebis forsan caro gladium gravem, & crucem excelsam, & rabiem bestiarum, & summam ignium pœnam, & omne carnificis ingenium in tormentis. Sed Spiritus contrà ponas sibi & carni, acerba licet ista, à multis tamen ævo animo accepta, imò & ultro appetita, famæ & gloriæ caussâ, non à viris tantùm sed etiam à fœminis. Lucretia vim stupri passa, coëtrum sibi adegit in conspectu propinqorum, ut gloriam castitati sua pareret. Mucius manum suam dextram in ara exemit, ut hoc factum ejus famam haberet. Minus fecerunt Philosophi: Heraclitus, qi se bubulo stercore oblitum exussit: item Empedocles, qi in ignes Ætnæ montis desiliit; & Peregrinus, qi non olim se rogo immisit: cùm fœmina qoqe contempserint ignes. Dido cùm post virum dilectissimum nubere cogeretur: item Asdrubalis uxor, qa jam ardente Carthagine, in maritum suum supplicem Scipionis viderat, cum filiis in incendium patriæ devolavit. Regulus dux Romanus captus à Carthaginiensibus, cùm se mitti pro multis captivis Carthaginiensibus compensari vellet, maluit hostibus redde, & in arca genus stipatus, undiqe extrinsecus clavis transfixus, tot cruces sensit. bestias fœmina libens appetivit, & utrinqe horridiores, aspides serpentes, tauro vel urso, qas Cleopatra immisit sibi? ne in manus inimici perveniret. Sed mortis metus non tantus est, qantus tormentorum. Itaqe cessit carnifici meretrix Atheniensis, qa conscia conjurationis, cùm propteres torqueretur à tyranno, & non prodidit conjuratos, & novissimè linguam suam comestam in faciem tyranni expuit; ut nihil agere se scirent tormenta, & si ultrò perseverarent. Apud Lacedæmonios ante aram nobiles qoqe adolescentes flagellis affliguntur, astantibus parentibus, & propinqis, & ait perseverent adhortantibus. ornamentum enim & gloria deputabitur, majore qidem titulo, si anima potius cesserit plagis, qàm corpus. Omitto nunc gloriæ caussam: eadem omnia sævitia & cruciatûs certamina jam apud homines affectatio qoqe & morbus qidam animi consalutavit. qot otiosos affectatio armorum ad gladium locat? certè ad feras ipsas affectatione descendunt; & de morsibus & de cicatricibus formosiores sibi videntur. jam & ad ignes*

A *qidem se avtoraverunt, ut certum spatium in tunica ardente conficerent. alii inter venatorum taureas scapulis patientissimis inambulaverunt.* In eandem sententiam multa habet, & ex istis qædam repetita, in *Apologet. c. 50.*

Εὐτόλμει] *fortiter, constanter perfert.* Plutarchus *Lycurgo pag. 53. F.* Οὔτε γὰρ φόβου ἔστι θυμὸν ἐγγίνεσθαι πλεονάζοντα τοῖς ἄτῳ διαπεπτωκόσιν εἰκὸς ἦν, ἀλλ' ἐναθὴς φρόνημα μετ' ἐλπίδος καὶ θράσους. *Neqe enim nimiâ percelli trepidatione probabile est ità comparatos, avt plus satis ferocire: sed animam cum fiducia & audacia stabilem suscipere.* Idem in *Publicol. pag. 104. E.* de Horatio in Capitolii dedicatione, etiam B *filii morte nunciata, persistente:* Θαυμασὸς ὁ ἀνὴρ τῆς ἐνσεβείας. *Memorabilis viri illius constantia.* Vide *ad lib. 6. §. 10.*

Δεινὸν ἐν ἄγνοιαν καὶ ἀρέσκειαν ἰσχυροτέρας εἶναι φρονήσεως] Seneca *Epist. 76. Concupita vulgò & formidata, inconsulto impetu plerqe calcárunt. Inventus est qi flammis imponeret manum; cujus risum interrumperet tortor;* (servus in domini ultionem Asdrubalis interfector, de qo Valerius Maximus *memor. l. 3. cap. 8.* Justinus *hist. lib. 44.* Livius *hist. lib. 21.* & rursus Seneca *Epist. 78.*) *qi in funere liberorum lacrymam non mitteret; qi mortis intrepidus occurreret. amor, ira, cupiditas, pericula depoposcerunt. Qòd si hoc potest brevis obstinatio animi aliqo* C *stimulo excitata; qantò magis virtus, qa non ex impetu, nec subitò, sed æqaliter valet, cui perpetuum robur est?* qem & ex *Epist. 36.* supràadductum vide sis: & ex *Epist. 4. ad l. 12. §. 34.* Tertullianus *ad martyr. c. 4. Igitur si tantum terrena gloria licet de corporis & animi vigore, ut gladium, ignem, crucem, bestias, tormenta contemnant sub præmio laudis humanæ, possum dicere, modica sunt ista passiones ad consecutionem gloriæ cælestis, & divinæ mercedis. Tanti vitreum? qanti verum margaritum? qis ergò non libentissimè tantum pro vero habeat erogare, qantum alii pro falso? Hæc non sine caussa Dominus in sæculum admisit, sed ad nos, & nunc exhortandos, & in illo die confundendos, si reformidaverimus pati pro veritate in salutem,* D *qa alii affectaverunt pro vanitate in perditionem.*

§. 19. Τὰ πράγματα] Idem *suprà l. 4. §. 3.* & *infrà lib. 11. §. 16.*

Οὐδὲ τρέψαι, οὐδὲ κινῆσαι] Idem *l. 6. §. 49.* & *l. 7. §. 15.* & *l. 11. §. 11, 16.*

Ὅσων ἂν κριμάτων] Hoc est qod suprà sæpiùs, in opinione judicióqe nostro totum situm esse. *l. 2. §. 15.* & *l. 3. §. 9.* & *l. 4. §. 3, 7.* & *l. 8. §. 47.* & *l. 11. §. 16.*

§. 20. Ἓν ποιητὸν καὶ ἀνεκτόν] *Infrà §. 33.* Ἀνθρώπους δὲ ἐν ποιεῖν, καὶ ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀνέχεσθαι. *Hominibus bene-* E *factas, sustineas eos eisdemqe abstineas. Charitas vera est, amare qos toleras, tolerare qos amas.* Gregorius Romanus *in Job. l. 10. c. 5.* & *in Evang. hom. 35.* Epictetus *l. 3. c. 13.* Εἶκε πᾶσι, παραχώρει, ἀνέχου. ἕως αὐτὲς ἀφέλῃς. καὶ μὴ κατέξιρα αὐτῶν τὸ σαυτῆ φλίγμα. *Cedendo omnibus, concedendo, tolerando, sic eos juvato: sed pituitam tuam in eos noli evomere.* Isocrates *Panathen.* Τὲς πρεσβύτας καὶ δικαίως διακεῖσθαι τοῖς ἀεὶ πλεονάζουσι, καὶ τὲς μὲν τῶν ἄλλων ἡλίας καὶ βαρύτητας ἐνόκλους καὶ ῥαδίως φέροντας, σφᾶς δ' αὐτὲς, ὡς δυνατὸν ἐλαφροτέρους καὶ μετριωτέρους τοῖς συνοῦσι παρέχοντας. *Qi ità se decet, ut æqum est, omnes eos qovis tempore tractant, cum qi-* F *bus aliqid rei habent: qique, qum aliorum acerbitatem & importunitatem æqis animis & facilè ferant, ipsi moribus facillimis sint, & qàm moderatissimi in vita consvetudine.*

Κατ' ὅσον δὲ ἐνίστανται] Ità *l. 8. §. 41.* Ὁρμῶντί τινι ἐναντία ἐγένετο; *Aliqid molienti tibi obstitit qippiam.* & *lib. 11. §. 9.* Οἱ ἐνιστάμενοι. *Qi obsistunt tibi.*

Ἐν τι τῶν ἀδιαφόρων] Vide *l. 6. §. 32.* & *l. 8. §. 56.*

Ἐνέργεια μὲν τοῦ ἐμποδισθείη] Vide *l. 8. §. 32.*

Ὁρμῆς καὶ διαβίωσις ἐγένετο ἐμπόδια] Vide *l. 8. §. 41.* & *l. 10. §. 33.*

Διὰ τὴν ὑπεξαίρεσιν] de qa *l. 4. §. 1.* & *l. 6. §. 50.*

Καὶ

σιν, καὶ τῷ περιτροπήν. περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι πᾶν τὸ τῆς ἐνεργείας κώλυμα ἡ διάνοια εἰς τὸ προηγούμενον. καὶ πρὸ ἔργου γίνεται τὸ δ' ἔργον τούτου ἐφεκτικόν. καὶ πρὸ ὁδοῦ, τὸ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἐφεκτικόν.

atque circumversionis beneficio. circumvertit enim mens transfértque effectionis impedimentum omne ad id quod est potius. ità fit, ut & quod opus meum hoc inhibet, ad opus conducat; & ad viam conferat, quod viæ initæ obstabat.

a Inf. §. 33. b L. 6. §. 5. 9. c L. 3. §. 9. l. 6. §. 14. 16. l. 12. §. 1. 19. d L. 6. §. 14. e L. 3. §. 1. l. 7. §. 55.

§. 21. [a] Τῶν ἐν τῷ κόσμῳ τὸ κρεῖττον τίμα. ἔστι δὲ ἔστι, τὸ πᾶσι χρώμενον, καὶ [b] πάντα διέπον. ὁμοίως δὲ καὶ [c] τῶν ἔν σοι τὸ κρεῖττον τίμα. ἔστι δὲ ἔστι, τὸ [d] ἐκείνῳ ὁμογενές. καὶ γὰρ ὅπῃ σε [e] τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον,

§. 21. Eorum qæ mundus complectitur, quod præstantissimum est colito. hoc est avtem illud, quod cæteris omnibus utitur, qod reliqa omnia administrat. pari modo & qod in te præstantissimum est, colito. hoc est avtem, qod superiori illi affine est. istud enim est, qod cæteris in te omnibus utitur; &

ANNOTATIONES.

Καὶ τὴν περιτροπήν] de qa *ibidem*.

Περιτρέπει γὰρ καὶ μεθίστησι] Ita Plutarchus *de tranqill. pag.* 467. *C.* Ἔξεστι γὰρ μεθιστάναι τὴν τύχην ἐκ τῶν ἀδυνάτων. *Ita nos qoqe ea, qa nolentibus nobis fortuna obtulit, alsò transferre sciamus.*

Εἰς τὸ προηγούμενον] *ad ea qa præcesserunt* Xylander. havd satis commdé. *ad illud qod intendit* Casavbonus. ex mente forsan Marci, sed non ad sensum vocabuli. malim, *ad id qod est potius.* Vide *ad l.* 3. §. 1.

Πρὸ ἔργου γίνεται τὸ τοῦ ἔργου ἐφεκτικόν] Ità Pavlus *ad Philipp. c.* 1. *v.* 12, 13. Τὰ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, &c. *Qa mihi acciderunt, magis ad profectum Euangelii evenisse*, &c. eleganter avtem Marcus, illud ait ad opus nostrum cum primis esse conducibile, qod opus ipsum impedit, illud ad viam perficiendam conferre cum primis, qod in via nobis obsistit. hoc enim τὸ πρὸ ἔργου & πρὸ ὁδοῦ significat: utì multis exemplis docent Budæus in *Comment.* & Dunæus noster *ad Demosth. de pace*, qæ ab illis petas licet. Inde Hesiodus *l.* 2.

Ἠὼς δὲ προφέρει μὲν ὁδόν, προφέρει δὲ καὶ ἔργον.
Avrora & confert ad iter, confert ad opvsqe.

Gregorius Nazianzenus *in Cyprian.* Οἶδε γὰρ καὶ διὰ τῶν ἐναντίων τὰ ἐναντία οἰκονομεῖσθαι, ἵνα καὶ μᾶλλον θαυμάζηται. *Contraria enim per contraria novit procurare, ut majorem sui admirationem mortalibus excitet.*

§. 21. Τὸ κράτιστον τίμα] Diogenes [perperam Diotogenes in excusis] Pythagoricus *de regno*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 48. Δεῖ γὰρ τὸ ἄριστον ὑπὸ τοῦ ἀρίστου τιμᾶσθαι, καὶ τὸ ἡγεμονικὸν ὑπὸ τοῦ ἡγεμονεύοντος. *Decet enim ut optimum ab optimo, summum à summo colatur.*

Τὸ πᾶσι χρώμενον, καὶ πάντα διέπον] numen scilicet τὸ τὸν κόσμον διοικοῦν, *mundum regens. l.* 2. §. 4. & *l.* 6. §. 5. ὁ διοικῶν λόγος, *mens universi rectrix.* & §. 42. ὁ τὰ ὅλα διοικῶν, *rector ille universi*, & *infrà* §. 32. ὁ οἰκονομῶν τὸ πᾶν. *universum hoc administrans.* qod Seneca *Ep.* 71. *cuncta temperans Deus.* Manilius *l.* 2.

Infusúmqe Deum cælo terrisqe fretóqe,
Ingentem æqali moderantem fœdere molem.

Τῶν ἔν σοι τὸ κράτιστον τίμα] qod *suprà l.* 3. §. 9. Τὴν ὑπολητικὴν δυνάμιν σέβου. *Facultatem opinatricem venerare.* & *lib.* 6. §. 16. Ἡ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμή. *Mentem propriam si in veneratione ac honore habueris.* & *l.* 12. §. 1. Μόνον τὸ ἡγεμονικόν σου, καὶ τὸ ἔν σοι θεῖον τιμήσῃς. *Id duntaxat, qod in te principatum gerit, & divinum est, in pretio ac honore habueris.* & *l.* 7. §. 55. Ἡ νοερὰ ἐθέλει πρωτεύειν, καὶ μὴ καταπατεῖσθαι. *Vis intellectualis principatum sibi vendicat, nec ab eis in ordinem redigi patitur.* Cicero *de repub. l.* 6. in *somn. Deum te scito esse. Siquidem Deus est, qi viget, qi sentit, qi meminit, qi prævidet, qi tam regit & moderatur, & movet id corpus, cui præpositus est, qàm hunc mundum princeps ille Deus: & ut ipsum mundum ex qadam parte mortalem Deus æternus, sic fragile corpus animus sempiternus movet.* Seneca *Epist.* 65. *Qem in hoc mundo locum Deus obtinet, hunc in homine animus: qod est illic materia, id nobis corpus est. Serviant ergò deteriora melioribus.* Isocrates *ad Demonic.* §. 33. Μέγιστον γὰρ ἐν ἐλαχίστῳ, νοῦς ἀγαθὸς ἐν ἀνθρώπου σώματι. *Maxima enim res in re minima est, bona mens in corpore humano.*

Τὸ ἐκείνῳ ὁμογενές] qod *l.* 12. §. 1. τὸ ἔν σοι θεῖον. *qod in te divinum est.* & *l.* 6. §. 13. vice versâ, τὸ τῇ ψυχῇ ὁμογενές. *qod anima affine est.* Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. *Nam hujus progenies etiam sumus.* Aratus in *phænom.* ab Apostolo lavdatus, *Act. c.* 17. *v.* 28. secundùm partem nimirum meliorem nostri.

Τὸ τοῖς ἄλλοις χρώμενον] Ità *l.* 7. §. 55. πέφυκε γὰρ χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις. *aliis omnibus utitur*; sic etiam *l.* 3. §. 1. Τὸ δὲ ἑαυτῷ χρῆσθαι. *Ea verò vis, qâ sese uti possit.* Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Τῶν ἄλλων δυνάμεων, ἃ δεμίαν εὑρήσεις αὐτὴν αὑτῆς θεωρητικήν. ἃ τοίνυν ἃ δὲ δοκιμαστικήν, ἢ ἀποδοκιμαστικήν. ἡ γραμματικὴ μέχρι τίνος κέκληκε τὸ θεωρητικόν; μέχρι τοῦ διαγνῶναι τὰ γράμματα. — αὐτὴ ἓν αὑτὴν θεωρεῖ τις αὐτῶν; ἃδαμῶς. ἀλλ' ὅταν μὲν ἀντιγράφειν τῷ ἐλαίῳ δίῃ, τύλῳ τί γραπτέον, ἡ γραμματικὴ ἐρεῖ. πότερον δὲ γραπτέον τῷ ἐλαίῳ, ἢ ἃ γραπτέον, ἡ γραμματικὴ ἃκ ἐρεῖ. καὶ περὶ τῶν μελῶν ὡσαύτως ἡ μουσική. πότερον δ' αἰσχρὸν νῦν ἢ κιθαριστέον, ἃκ ἐρεῖ. τίς ἓν ἐρεῖ; ἡ καὶ αὐτὴν θεωροῦσα, καὶ τἄλλα πάντα. ἄυλη δ' ἐστὶ τίς; ἡ δύναμις

A ἡ λογική. μόνη γὰρ ἄυλη καὶ αὐλὴν καταπατήσασα παρείληπται, τίς τί ἐστι, καὶ τί δύναται, καὶ πόσου ἀξία ἔσα ἐλήλυθε, καὶ τὰς ἄλλας ἁπάσας. τί γάρ ἐστιν ἄλλο τὸ λέγον, ὅ, τι χρυσίῳ καλόν ἐστι; αὐτὸ γὰρ δ λέγει. δῆλον, ὅτι ἡ χρυσικὴ δύναμις ταῖς φαντασίαις. τί ἄλλο, τὸ μυστικὸν, γραμματικὸν, τὰς ἄλλας δυνάμεις, διακρῖνον, δοκιμάζον, τὰς χρήσεις αὐτῶν καὶ τοὺς καιροὺς παραδεικνύον; ἀδὲν ἄλλο. ὥσπερ ἂν ἦν ἄξιον, τὸ κράτιστον ἁπάντων καὶ κυριεῦον οἱ Θεοὶ μόνον ἐφ' ἡμῖν ἐποίησαν τὴν χρῆσιν τὴν ὀρθὴν τῆς φαντασίας. τὰ δὲ ἄλλα, ἀκ ἐφ' ἡμῖν. *Alivm rerum facultatum nullam reperietis ipsam suimet contemplatricem: ac proinde ne approbatricem qidem aut improbatricem. Grammatica contemplatio qousqe progreditur? Ad distinctionem literarum* B *— Num ergo earum aliqa seipsam contemplatur? Neqaqam: sed cum amico rescribendum est qid ei sit scribendum, Grammatica dicet: utrum amico sit scribendum, necne, Grammatica non dicet. In cantilenis Musica eodem modo, an avtem nunc canendum sit, & citharæ pulsanda, avt nec canendum, nec citharæ pulsanda, non dicet. Qa facultas igitur id dicet? Ea qa tum semetipsam, tum cætera omnia contemplatur. Ea vero qa est? Ratiocinandi ac differendi facultas. Sola enim hæc tradita est, qa tum seipsam perspexerit, qanam sit, & qid possit, & qanti sit æstimanda, tum cæteras universas. Qid enim aliud est qod* C *dicat, aurum esse pulcrum? Ipsum enim non logitur. Satis apparet, eam esse facultatem, qa utatur visis. Qid aliud est, qod Musicam, Grammaticam, cæteras facultates dijudicet, usum earum probet, modúmqe demonstret? Nihil aliud. Qamobrem Dii immortales id qod est omnium præstantissimum & imperatorium, solum, ut decebat, in nostra potestate esse voluerunt, rectum videlicet visorum usum, reliqorum potestatem nobis ademerunt?* Idem *l.* 2. *c.* 23. Ἄνθρωπε, μήτ' ἀχάριστος ἴσθι, μήτε πάλιν ἀμνήμων τῶν κρειττόνων. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τοῦ ὁρᾶν καὶ ἀκούειν, καὶ, νὴ Δία, ὑπὲρ αὐτοῦ ζῆν, καὶ τῶν συνεργῶν πρὸς αὐτὸ, ὑπὲρ καρπῶν ξηρῶν, ὑπὲρ οἴνου, ὑπὲρ ἐλαίου, εὐχαρίστει τῷ Θεῷ. μέμνησο δ' ὅτι ἄλλο τί σοι δέδωκε κρεῖττον ἀπάντων τούτων, τὸ χρησόμενον αὐτοῖς, τὸ δοκιμάζον, τὸ τὴν ἀξίαν ἑκάστου λογιζόμενον. τί γάρ ἐστι τὸ ἀποφαινόμενον ὑπὲρ ἑκάστης τούτων τῶν δυνάμεων, πόσου τις ἀξία ἐστὶν αὐτῶν; μήτι αὐτὴ ἑκάστη ἡ δύναμις; μήτι τῆς ὀραλικῆς πρὸ' ἡκουσας λεγούσης τι περὶ ἑαυτῆς; μήτε τῆς ἀκουστικῆς; — ἀλλ' ὡς διάκονοι καὶ ὄπλαι τεταγμέναι εἰσὶν ὑπηρετεῖν τῇ χρηστικῇ τῶν φαντασιῶν. — πῶς δὲ δύναταί τις ἄλλη δύναμις κρείσσων εἶναι ταύτης, ἣ καὶ ταῖς λοιπαῖς διανοίαις χρῆται, καὶ δοκιμάζει αὐτὴ ἑαυτὴν, καὶ ἀποφαίνεται, τίς γὰρ ἑκείνων οἶδε τίς ἐστιν αὕτη καὶ πόσου ἀξία; τίς ἑκείνων οἶδεν, ὁπόλε δεῖ χρῆσθαι αὐλῇ, καὶ πόλε μή; τίς ἐστιν ἡ ἀνοίγουσα καὶ κλείουσα τὰς ὀφθαλμὰς, καὶ ἀφ' ὧν ἃ δεῖ ἀποτρέψουσα, τοῖς δὲ προσάγουσα; ἡ ὀραλική; ἃ. ἀλλ' ἡ προαιρετική. τίς ἡ τὰ ὦτα ἐπικλείουσα καὶ ἀνοίγουσα; — ἃκ ἄλλη ἢ ἡ προαιρετικὴ δύναμις, — πόλεμον εἰρεῖν ἄμεινον, ἢ σιωπῆσαι, καὶ ἔνδον ἄμεινον ἢ ἐκείνως, καὶ τοῦλο πρέπον ἢ ἃ πρέπον, καὶ τὸν καιρὸν ἑκάστῳ, καὶ τὴν χρείαν, τίς ἄλλη λέγει ἢ ἡ προαιρετική; — καὶ δύναται τὸ διακονεῖν κρεῖσσον εἶναι ἐκείνου ᾧ διακονεῖ, ὁ ἵππος τοῦ ἱππεύοντος; ἢ ὁ κύων τοῦ κυνηγοῦ; ἢ τὸ ὄργανον τοῦ κιθαρίστου; ἢ οἱ ὑπηρέται τῷ βασιλέως; τί ἐστι τὸ χρώμενον; προαίρεσις. τί ἐπιμελεῖται πάντων; προαίρεσις. τί ὅλον ἀναιρεῖ τὸν ἄνθρωπον, ποτὲ μὲν λιμῷ, πολὲ δὲ ἀγχόνῃ, πολὲ δὲ κατὰ κρημνοῦ; προαίρεσις. εἶτα τούτου τί ἰσχυρότερον ἀνθρώποις ἐστί; καὶ πῶς οἷόν τε τοῦ ἀκωλύτου τὰ κωλυόμενα. *Homo, nec ingratus esto, neqe etiam* F *præstantiorum immemor: sed cum de visu & avditu, atqe adeò de ipsa vita, vitaqe adjumentis, (cujusmodi sunt frumenta & legumina, cujusmodi vinum & oleum) gratiam habeto Deo, tum aliud ab eo bis omnibus præstantius tibi datum esse memento, qod illis utatur, qod probet, qod pretium cujusqe statuat. Qid enim est qod de qalibet harum facultatum pronuntiet, qanti qaqe pretii sit. Num qaqe facultas per se. Num visum unqam de seipso qicqam locutum audivisti? num avditum? — Cum ministræ & ancillæ constitutæ sint ei facultati, qa visis utatur servire — Qi ergò potest alia qapiam facultas eâ præstantior esse, qa cæterarum qoqe ministerio utitur, singulaqe ipsa & probat & dijudicat? Qe enim illarum novit qanam hæc sit, &* G *qanti pretii? qa illarum novit qando hac utendum, qando non utendum sit? Qenam est qa & aperiat & claudat oculos, & à rebus noxiis avertat, in aliis vero intendat? Nunqid videndi vis? Non: sed vis voluntatis. Qenam aures occludit & reserat? — Non alia nisi voluntas — Utrum verò loqi an tacere præstet, & sic an illo modo dicere utilius sit, hoc deceat an dedeccat,*

& à qo vita tua gubernatur.

§. 22. Qod civitati non eſt noxium, nec civi nocet. hanc ad ea omnia regulam adhibe, qibus noceri tibi poſſe videbitur. ſi civitati ab hac re nihil nocetur, nec mihi: qin & etiamſi civitati nonnihil indè nocumenti accederet, nè ſic qidem ſuccenſendum eſſet civitatem lædenti, ſed oſtendendum in qo delinqat.

§. 23. Sæpe cogita, qanta cum celeritate abripiantur & ſubtrahantur, qæ ſunt fiúntqe univerſa. eſt enim rerum natura inſtar fluvii cujuſdam, qi in jugi ſit fluxu. effectiones verò mutationibus continuis, & cavſſæ ipſæ converſionibus innumeris ſubjacent. nec qod conſiſtat ferè qicqam eſt. cogita itidem vaſtum iſtud utrinqe adjacens præteriti ac futuri temporis immenſum, qo conduntur univerſa. qî igitur non pro fatuo meritò habeatur, qi iſtis vel inflatur, vel cruciatur, vel de re aliqa, qæ

τοῦτο ἐστι, καὶ ὁ σὸς βίος ὑπὸ τούτου διοικεῖται.

§. 22. [a] Ὁ τῇ πόλει οὐκ ἔστι βλαβερόν, οὐδὲ τὸν πολίτην βλάπτει. ἀπὸ παίσης τῆς [*] βεβλαμμένης φαντασίας τοῦτον ἔπαγε τὸν κανόνα. εἰ ἡ πόλις ὠφελεῖται τούτου μὴ βλάπτεται, οὐδὲ ἐγὼ βέβλαμμαι. εἰ δὲ ἡ πόλις βλάπτεται [b], οὐκ ὀργιστέον τῷ βλάπτοντι τὴν πόλιν. * τί τὸ παρορώμενον.

§. 23. Πολλάκις ἐνθυμοῦ, [c] τὸ τάχος τῆς [d] φορᾶς καὶ ὑπεξαγωγῆς τῶν ὄντων τε καὶ γινομένων. [d] ἡ τε γὰρ οὐσία ὅλον ποταμὸς ἐν διηνεκεῖ [e] ῥύσει, καὶ [f] αἱ ἐνέργειαι ἐν συνεχέσι μεταβολαῖς, καὶ τὰ αἴτια ἐν μυρίαις [g] τροπαῖς, καὶ σχεδὸν [h] οὐδὲν ἑστὼς, καὶ τὸ παρεγγύς * τὸ δὴ [i] ἄπειρον ἅπαν τε παρῳχηκότος καὶ μέλλοντος ἀχανὲς, [k] ὧν πάντα ἀναφανίζεται, πῶς οὖν ἔστι [l] μωρὸς, ὃς ἐν τούτοις φυσώμενος, ἢ σπώμενος, ἢ χθ-

a Inf. §. 35. l. 6. §. 44. 54. l. 8. §. 55. l. 10. §. 6.
b L. 2. §. 1. l. 7. §. 26.
* [δεικτέον δὲ] ſive, [ἀλλὰ δεικτ.] τί Inf. §. 28. L. 10. §. 4. l. 11. §. 13.
c L. 4. §. 43.
d L. 2. §. 17.
e Sup. §. 10.
f L. 7. §. 18. 25. l. 9. §. 19. l. 11. §. 35.
g L. 8. §. 6.
h Inf. §. 33.
* -γὺς τοδε f.
i L. 4. §. 3. l. 12. §. 7.
k L. 2. §. 12. l. 4. §. 44.

ANNOTATIONES.

deceat, & qod cujuſqe orationis tempus, qis uſus ſit, qanam alia dicit niſi voluntas? — Et fieri poteſt, ut id qod miniſtrat præſtet ei cui miniſtrat? ut equs eqiti, canis venatori, inſtrumentum citharœdo, miniſtri regi. Qid eſt qod illis utatur? voluntas, Qid curat omnia? voluntas. Qid totum hominem tollit, nunc fame, nunc laqeo, nunc præcipitio? voluntas. Ergóne habet hac qicqam robuſtius? Ulléne modo fieri poteſt, ut id qod coerceri neqit ſit infirmius iis qa ab ipſo coercentur?

Ὁ σὸς βίος ὑπὸ τούτου διοικεῖται] Vide de his plura apud Epictetum loco ſuperiùs allato.

§. 22. Ὁ τῇ πόλει οὐκ ἔστι βλαβερόν] Habes his gemina, *infrà* §. 35. *l.* 6. §. 44, 54. *l.* 8. §. 55. & *l.* 10. §. 6.

Εἰ δὲ ἡ πόλις βλάπτεται, οὐκ ὀργιστέον τῷ βλάπτοντι τὴν πόλιν. τί γὰρ παρορώμενον] Mutila eſſe hæc, res ipſa clamat. olim opinabar deeſſe negativam, *εἰ δὲ ἡ πόλις οὐ βλάπτεται, οὐκ ὀργιστέον τῷ μὴ βλάπτοντι τὴν πόλιν.* eo motus, qòd *infrà* dicitur §. 35. τίς δὲ βλάβη τῷ κοινῷ; tanqam communitas ipſa lædi non poſſit. Jam ſententiam muto, & poſtrema ſic ſuppleo, *οὐκ ὀργιστέον τῷ β. τ. π.* [δεικτέον δὲ] ſive, [ἀλλὰ δεικτέον] τί τὸ παρορώμενον. qomodo *l.* 7. §. 26. Ἐνμανὴς ἔστι τῷ παροράνῃ. *Ex errore animi delinqentem aqanimiter feras.* & *l.* 11. §. 13. Καὶ τούτῳ αὐτῷ ἕτοιμος τὸ παρορώμενον δεῖξαι. *Huic etiam ipſi errorem oſtendere promptus.* ut dicat, etiamſi detur lædi civitatem, tamen non eſſe lædenti ſuccenſendum, ſed citra iracundiam commonſtrandum errorem. De Demonacte Lucianus *pag.* 859. Τῶν μὲν ἁμαρτημάτων καθήπτετο. τοῖς δὲ ἁμαρτάνουσι συνεγίνωσκε. καὶ τὸ παράδειγμα παρὰ τῶν ἰατρῶν ἔλαμβάνων, τὰ μὲν νοσήματα ἰαμένων, ὀργὴ δὲ πρὸς τοὺς νοσοῦντας οὐ χρωμένων. *Ipſa qidem peccata inceſſebat, ſed peccantibus ignoſcebat, petito à medicis exemplo, qi morbos qidem curant, iram verò in agrotos non exercent.* Evripides *Belleroph.* Svidâ lavdante;

— τὸ μὲν νοσοῦντι θυμοῦσθαι κακόν.
— male habenti iraſci malum eſt.

Seneca *de conſtant. ſap.* c. 13. *Qis phrenetico medicus iraſcitur? qis febricitantis, & frigida prohibiti maledicta, in malam partem accipit? hunc affectum adverſus omnes habet ſapiens, qem adverſus agros ſuos medicus: qorum nec obſcœna, ſi remedio egent, contrectare, nec reliqias & effuſa intueri dedignatur, nec per furorem ſævientium excipere convicia. ſcit ſapiens omnes hos qi togati purpuratiqe incedunt, valentes coloratóſqe, malè ſanos eſſe: qos non aliter videt, qàm agros intemperantes. itaqe nè ſuccenſet qidem, ſi qid in morbo petulantius avſi ſunt adverſus medentem.* Idémqe *de irâ l.* 1. *c.* 15. *Corrigendus eſt itaqe qi peccat, & admonitione, & vi, & molliter, & aſperè: meliórqe tam ſibi qàm aliis faciendus, non ſine caſtigatione, ſed ſine ira. qis enim, cui medetur, iraſcitur?* & *ibidem lib.* 2. *c.* 9. *Non eſt iraſcendum erroribus. qid enim, ſi qis iraſcatur in tenebris parùm veſtigia certa ponentibus? qid ſi qis ſurdis, imperia non exaudientibus? qid ſi pueris? qid ſi illis iraſci velis qi ægrotant, ſeneſcunt, fatigantur? hac conditione nati ſumus, animalia obnoxia non pavcioribus animi qàm corporis morbis.* Vide *ad l* 2. §. 1.

§. 23. Τὸ τάχος τῆς παραφορᾶς] Τῷ χρόνῳ, καθάπερ ῥεύματος, ἕκαστα παραφέρονται. *Tempore fluminis inſtar omnia abripiente.* Plutarchus *de Orac. defect. pag.* 432. *A.* Gemina his habes *l.* 4. §. 43. & *l.* 6. §. 4, 15. & *l.* 7. §. 18.

Οἷον ποταμὸς ἐν διηνεκεῖ ῥύσει] Vide *ad l.* 4. §. 43. Flaccus, *Carm. l.* 3. *od.* 29.

— qod adeſt memento
Componere æqus, cætera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alveo
Cum pace delabentis Etruſcum
In mare, nunc lapides adeſos,
Stirpéſqe raptas, & pecus, & domos
Volventis unà, non ſine montium
Clamore, vicinaqe ſylva,
Qum fera deluvies qietos
Irritat amnes. —

Ἐν συνεχέσι μεταβολαῖς] Vide *l.* 7. §. 18, 25. & *l.* 10. §. 18. & *l.* 11. §. 35. Πάντα μεταβολαί. *Mutationes ſunt omnia iſta.*

Ἐν μυρίαις τροπαῖς] *l.* 8. §. 6. Πάντα τροπαί. *Uſitata ſunt omnia.*

Οὐδὲν ἑστὼς] ità *infrà* §. 33. Ἐνμετάβολητα καὶ οὐκ ἑστῶτα. *Res mutari prona, & conſiſtere neſcia.* Naſo *Metamorph. l.* 15.

— nihil eſt toto qod perſtet in orbe:
Cuncta fluunt. —

Avguſtinus *in Joan. tract.* 38. *In omnibus actionibus & motibus noſtris, & in omni prorſus agitatione creaturæ, duo tempora, præteritum & futurum. præſens qæro, nihil ſtat. qod dixi jam, non eſt, qod dicturus ſum, nondum eſt.* Hinc Plato Theæteto: Ἔστι γὰρ οὐδέποτ' οὐδὲν, ἀεὶ δὲ γίγνεται. *Nihil enim unqam conſiſtit, ſed ſemper fit, movetur.* & Plutarchus *de El. Delph. pag.* 392. Ἡμῖν μὲν γὰρ ὄντος τοῦ εἶναι μίτεσιν οὐδὲν, ἀλλὰ πᾶσα θνητὴ φύσις ἐν μέσῳ γενέσεως καὶ φθορᾶς γενομένη φάσμα παρέχει καὶ δόκησιν ἀμυδρὰν καὶ ἀβέβαιον αὐτῆς. ὅταν δὲ τὴν διάνοιαν ἐπερείσῃς, λαβεῖσθαι βυλόμενος, ὥσπερ ἡ σφοδρὰ περίδραξις ὕδατος τῷ πιέζειν εἰς ταὐτὸ καὶ συνάγειν διαῤῥέον ἀπόλλυσι τὸ περιλαμβανόμενον, ὕτω τῶν παθημάτων μεταβάλλον ἑκάστου τὴν ἄγαν ἐνάργειαν ὁ λόγος ἀποσφάλλεται, τῇ μὲν εἰς τὸ γιγνόμενον αὐτοῦ, τῇ δὲ εἰς τὸ φθειρόμενον, οὐδενὸς λαβέσθαι μένοντος ὅσπερ δυνάμενος. *Reverà enim eſſentiæ nos neqaqam ſumus participes: ſed univerſa mortalis natura in medio ortus & interitus verſans, ſpeciem opinionémqe obſcuram & inſtabilem ſui præbet. Qod ſi animum intendas, ut intellectu eam comprehendere poſſis: qemadmodum aqam ſi complectaris vehementius, fit ut comprimendo ea, & in ſe conducendo diffluat ac pereat: ſic uniuſcujuſvis perpeſſionibus & mutationibus obnoxia rei nimis evidentem perceptionem dum ſectatur ratio, aberrat vel ad ortum ejus, vel ad interitum, nihil arripere qod permaneat aut ſit revera cum poſſit.* Et mox *D.* Μένει δὲ οὐδὲν, οὐδ' ἔστιν ἓν, ἀλλὰ γιγνόμεθα πολλοὶ περὶ ἓν φάντασμα καὶ κοινὸν ἐπιμιγὲν ὕλης περιελαυνομένης καὶ ἀλισθαινούσης. *Neqe eſt unus; ſed naſcimur multi: materiâ circa unum ſimulacrum & exemplar qoddam expreſſum circumagitatâ, atqe labaſcente.* Aliâ ratione Baſilius Cæſar. *Orat.* 12. & Simeon *Cancellar. Orat.* 21. Οὔτε τὰ δεξιὰ καὶ περισπάσαντα τοῖς πολλοῖς, τὸ ἑστὼς καὶ μόνιμον ἔχει, οὔτε τὰ περισπικὰ τῶν πραγμάτων καὶ κατηφῆ παγίως ἤδεσαν. ἀλλὰ πάντα σάλῳ τινὶ καὶ κλόνῳ, καὶ μεταβολαῖς ἀδοκήτοις ὑπόκειται. *Proſpera fortunataqe res, & qa magno ſtudio à qam plurimis affectantur, neqe perſtant, diúve permanent: neqe etiam infortunata, ac luctuoſa ſolida firmaqe ſunt; ſed omnia fluctui cuidam, turbulentaqe agitationi, improviſis etiam mutationibus ſubjacent.* & qæ ſequntur.

Οὐδὲν ἑστὼς, καὶ τὸ παρεγγύς. τὸ δὴ ἄπειρον] Vitioſa interpunctio, qæ & Xylandrum in fravdem induxit. lege Οὐδὲν ἑστὼς. καὶ τὸ παρεγγὺς τόδε ἄπειρον, &c. Conſule verſionem. Vide *l.* 4. §. 3, 50. & *l.* 12. §. 7.

Ὧν πάντα ἀναφανίζεται] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 12. §. 32.

Πῶς οὖν μωρὸς, ὁ ἐν τούτοις φυσώμενος, ἢ σπώμενος] Vide *l.* 4. §. 44. & *l.* 7. §. 73. Horum avtem ſtultitiam icone pulcerrimâ depingit nobis Dion Chryſoſtomus *Orat.* 66. Εἴτις εἴη τοιοῦτος ἄνθρωπος, οἷος ζῆν πρὸς τὴν αὐτοῦ σκιὰν, ὡσὶ αὐξομένης μὲν αὐτῆς ἐπαίρεσθαι καὶ μεγαλαυχεῖσθαι. βραχυτέρας δὲ γιγνομένης, λυπεῖσθαί τε καὶ ὁρᾶσθαι ταπεινότερον, καὶ τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳπερ ἂν ἐλάττων γίνηται. ἐ πολύ γε ἂν εἴη τῆ Μαργίτη σοφώτερος. τῆς γὰρ αὐτῆς ἡμέρας, ὅτε μὲν λυποῖτ' ἄν, ὅτε δὲ χαίροι. πρωὶ μὲν ἐπεισδὰν ἴδοι τὴν σκιὰν τὴν ἑωθινὴν πάνυ μακρὰν, τῶν τε κυνηγίων, καὶ

χελιάζων, ὡς ἔν τινι χρόνῳ καὶ ἐπὶ μικρὸν ἐνοχλήσαντα;

a L.2.§.9.l.12.§.32. b L.4. §.26. c L.4.§.48. l.11.§.18.

§. 24. Μέμνησο τῆς συμπάσης οὐσίας, ἃ ἧς ὀλίγιστον μετέχεις, καὶ ὅ σύμπαντος αἰῶνος, ὅ βραχὺ καὶ c ἀκαριαῖόν σοι διάστημα ἀφώρισται, καὶ τῆς εἱμαρμένης, ἧς πόσον εἰ μέρος.

d L.4. §.26. l.11.§.13.l.12.§.26. *τις Xyl. e Sup. §. 3. f L.4.§.34.l.7.§.57. g L.6.§.22. h L.4. §.3. Sup. §. 19. i L.7.§.16. 67.l.10. §.24. *αὐτὸ f. L.7.§.68. k L.3.§.6.l.7.§.55.l.8. §.26.

§. 25. d Ἄλλος ἁμαρτάνει * τι εἰς ἐμέ. ὅρα σε. e ἰδίαν ἔχει διάθεσιν, ἰδίαν ἐνέργειαν. f ἐγὼ νῦν ἔχω, ὅ με θέλει νῦν ἔχειν ἡ κοινὴ φύσις, καὶ g πράσσω ὅ με νῦν πράσσειν θέλει ἡ ἐμὴ φύσις.

§. 26. Τὸ ἡγεμονικὸν ἑαυτοῦ κυριεῦον τῆς ψυχῆς σου μέρος, h ἀτρεπτον ἔστω, πρὸς τὴν ἐν τῇ σαρκὶ λείαν ἢ τραχείαν κίνησιν. καὶ i μὴ συγκεκινήσθω, ἀλλὰ περιγεγραφέτω * αὐτὸ, ἑαυτὸ περιορίζεσθω k τὰς πάσεις ἐκείνας ἐν τοῖς μορίοις. ὅταν δὲ ἀναδιδῶσι κατὰ τὴν ἑτέραν συμπάθειαν εἰς τὴν διάνοιαν, ὡς ἐν σώματι ἡνωμένῳ, τότε πρὸς μὲν τὴν αἴσθησιν, φυσικὴν οὖσαν, οὐ περατέον ἀνατεινόμενον.

ad ſpatium perbreve moleſtiam exhibeat, qiritatur, qaſi diu id fiat.

§. 24. Memineris & naturæ univerſæ, cujus particulam exiguam admodum obtines; & ævi univerſi, cujus ſpatium breve & momentaneum tibi aſſignatum eſt; & fati, cujus qantilla es particula?

§. 25. Peccat qis aliqid adversùs me? ipſe viderit: propriam habet diſpoſitionem, operationem propriam. ego nunc habeo, qod nunc habere me vult rerum natura; facióqe qod nunc me facere vult natura mea.

§. 26. Qæ principatum ac dominium obtinet pars animæ tuæ, immota maneat, ad levem vel aſperum carnis tuæ motum: nec ſe carni immiſceat, ſed circumſcribat ſeſe, & intra membrorum limites coerceat affectiones iſtas. qòd ſi aliâ ratione ſe ad mentem ſubvexerint, qatenus nempe ea corpori unita eſt, tunc ſenſui, cum à natura ſit, non eſt obnitendum,

ſed

ANNOTATIONES.

τῶν ἐν τοῖς τείχεσι πύργων σχεδὸν μείζω, δῆλον ὅτι καίριος ἂν, ὡς αὐτὸς ἐξαπίνης γεγονὼς τοῖς Ἀλωϊάδαις ἴσος. καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν βαδίζοι ἄν, καὶ εἰς τὰ θέατρα, καὶ πανταχόσε τῆς πόλεως, ὅπως ἂν ὑπὸ πάντων βλέποιτο. περὶ δὲ πληθυσκιὸν ἀγορὰν ἄρχοι? ἂν σκυθρωπότερος αὐτῷ γίγνεσθαι, καὶ ἀναχωρεῖν. τὰς δὲ μεσημβρίας, αἰσχύνοι? ἂν ὀρθήναι ἀνθρώπῳ τινὶ, καὶ ἔνδον μένοι ἂν ἐγκλεισάμενος, ἐπειδὴ ἐν νυκὶ βλέπειν τὴν σκιὰν παρῆ. περὶ δείλην δὲ ἀναλαμβάνοι αὐτὸν, καὶ γαυρότερος φαίνοι? ἂν ἀεὶ πρὸς ἱσπέραν. πάντ μοι δοκεῖς ἄτοπον διάθεσιν, καὶ ἄνδρα διαπλάττειν ἠλίθιον. ἐκεῖν ὁ τῇ δυῇ προσίχων, οὐδὲν τι βελ]ίων, ἀλλὰ πολὺ ἀβλιώτερος. πολλάκις γὰρ ἂν, πλείης μεταβολὰς ἐν ἡμέρᾳ μίᾳ μετα]βάλοιτο. καί τοι, ἐκ ἄτοπε ἐκεῖνος ἐν τεταγμέναις ὥραις τισὶν, ἀλλὰ καὶ δείλης, καὶ ἑῴθεν, οὐδὲν αὐτὸν κωλύσει μὴ δυσχέραντον ἄνθρωπον εἶναι, νῦν μὲν φερόμενον καὶ πετόμενον ὑψηλότερον τῶν νεφῶν, ἂν τύχωτι μαρτυρήσα]ις αὐτόν τινες καὶ ἐπαινέσα]ις, νῦν δὲ συστελλόμενον καὶ ταπεινούμενον. πολὺ πλείης αὐξήσεις τε καὶ φθίσεις τῆς ψυχῆς ἀυτῇ λαμβανούσης, ἐμοὶ δοκεῖ, τῶν τῆς σελήνης. *Si qis igitur foret talis homo, qi viveret ad ſuam umbram, nempe ut eâ auctâ efferretur atqe gloriaretur: breviore autem factâ contriſtaretur, dejectioriſqe videretur animi, tantóqe magis, qantò ea minor fieret, haud multò utiqe eſſet Margite ſapientior. Eádem enim die nunc qidem mœſtus eſſet, nunc autem gaudaret. Mane qidem, cùm umbram videret matutinam valdè prolixam, atqe cypreſſis turribúſqe in mœnibus ferè majorem, haud dubium qin gaudaret, qaſi ipſe repentè compar factus eſſet Aloidis: atqe in forum vaderet & in theatra, ínqe omnia civitatis loca, qo ab omnibus conſpici poſſet. Circa meridiem verò inciperet mœſtior ſeipſo fieri, atqe ſecederet. At in meridie erubeſceret ab ullo homine conſpici, domiqe maneret clauſus, conſpectâ pedibus umbrâ. Poſtea verò crepuſculum rediret ad ſe, fieréqe ſuperbior ſemper ad veſperam. Prorſus mihi videris abſurdam affectionem, virúmqe effingere ſtolidum. Quare is qi gloriæ animum advertit, nihilo eſt melior, ſed multò miſerior. Nonnunqam enim una die ſæpius immutaretur, neqe qemadmodum ille incertis qibuſdam horis, ſed etiam mane, & circa crepuſculum, nihil prohiberet, qò minus eſſet hominum infortunatiſſimus. Nunc enim impetu ferretur, volarétqe altius nubibus, ſi qi teſtimonium illi perhibuiſſent, illúmqe laudaſſent: nunc autem contraheretur, abjicerétqe animum. Multoqe plura incrementa atqe decrementa illius ſuſciperet animus, ut mihi videtur, qàm luna.*

§. 24. Τῆς συμπάσης οὐσίας, ἧς ὀλίγιστον μετέχεις] Vide *l.* 10. §. 17. & *l.* 12. §. 32. Seneca *Epiſt.* 91. *Qota pars omnium ſumus?*

Βραχὺ καὶ ἀκαριαῖον διάστημα] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 26, 48. & *l.* 11. §. 18. Ἀκαριαῖος ὁ ἀνθρώπειος βίος. *Momentanea eſt vita humana.* Diodorus Siculus *hiſtor. l.* 1. Πάντες γὰρ ἄνθρωποι διὰ τῆς φύσεως ἀσθένειαν, βιῶσι μὲν ἀκαριαῖόν τι μέρος τοῦ παντὸς αἰῶνος, τετελευτήκασι δὲ πάντα τὸν ὕστερον χρόνον. *Cuncti enim mortales, ob naturæ imbecillitatem, vix ad exiguum momentum totius æternitatis vivunt, per omne deinde tempus exſtincti.* Ariſtides *in Eteoneum Tom.* 1. *p.* 140. Βίος δὲ πᾶς ἀνθρώπου βραχὺς, καὶ ὁ πολλοῦ τινος ἄξιος εἰς ἀριθμὸν λόγου. ἀλλ' ἐάν τε Ἀργωνθώνιον, ἐάντε Τίθωνον λέγῃ τις, ἐάν τε τὸν τὰς τρεῖς γενεὰς διαρκέσαντα Νέστορα τὸν Πύλιον, πάντας τούτους τοὺς χρόνους συνθεὶς, εὑρήσει ἔλαττον μέρος ὅλας τῆς παντὸς αἰῶνος, ἢ ὅσον εἰπεῖν. *Jam vita omnis hominum brevis eſt, nec valdè longa, adeò ut ſive Arganthonium commemores, ſive Tithonum, ſive eum qi ad tria duravit ſecula, Neſtorem Pylium, omnibus his temporibus in ſummam collectis minima deprehendatur eſſe pars æternitatis.*

§. 25. Ἄλλος ἁμαρτάνει τι εἰς ἐμέ] Xylander legiſſe videtur, Ἄλλος ἁμαρτάνει τις εἰς ἐμέ. *Peccat alius qis adverſùm me.* Verùm lectionem receptam ſolicitare nihil eſt neceſſe; *Peccat qidpiam alius adverſus me.* Ego, ſi qid eſſet mutandum, legerem potiùs; Ἄλλος ἁμαρτάνει. τί εἰς ἐμέ; *Peccat alius. qid hoc ad me? ipſe viderit.* Verùm nihil moverim. *l.* 4. §. 26. & *l.* 9. §. 4. ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. *ſibi peccat.* Epictetus *l.* 2. *c.* 13. Τί ἂν σοι μέλει περὶ τῶν ἀλλοτρίων; ἐκ ἐκείνου ἁμάρτημα; πῶς γὰρ ἔ; δύναταί δ' ἄλλος μὲν εἶναι ἁμάρτημα, ἄλλῳ δὲ κακόν; ἔ. τί ἂν ἀγωνιᾷς περὶ τῶν ἀλλοτρίων; *Qid ergò curæ tibi ſunt aliena? Amnon illius peccatum? Qidni? Poteſt verò alterius eſſe delictum alterius malum? Non. Qid ergò de alienis angeris?*

B Ὄψεται] *Viderit ipſe.* αὐτῷ μελήσει. qaſi dicat, Qid ad me? ſive, nihil id ad me pertinet. Sic Cicero *Acad. l.* 4 *Viderit hoc Epicurus.* Naſo *Art. l.* 1.

Viderit Atrides, —

q. d. nihil ad me. cavſſam ipſe ſuam tueatur. & *l.* 3.

Viderit utilitas. —

q. d. utilitatem ipſe nihil moror. Sic *l.* 8. §. 41. & *l.* 9. §. 27. & *l.* 11. §. 13. & *l.* 12. §. 1.

Ἰδίαν ἔχει διάθεσιν] *ſuprà* §. 3. ἴδιον ἡγεμονικὸν ἔχουσι. *Habent illi mentem propriam.*

Ἐγὼ νῦν ἔχω ὅ με θέλει νῦν ἔχειν] Hoc argumento compeC ſcit ſuos rex pius à viro neqam ac nefario maledictis impetitus. *Regum hiſt. l.* 2. *c.* 16. *v.* 12. *Siniſe iſtum: Ipſe enim maledixit, qia id Dominus edixit.* Vide *ad l.* 4. §. 34.

Καὶ πράσσω, ὅ με νῦν πράσσειν] Ità *l.* 6. §. 22. Ἐγὼ δὲ ἐμαυτῷ καθῆκα ποιῶ. *Ego qod mei eſt officii exſeqor.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 12. Ἐκεῖνοι μὲν ποιήσουσι τὰ φαινόμενα αὐτοῖς. ἡμῖς δὲ οὐδὲν ἧττον κατὰ φύσιν ἕξομεν. *Illi ea agant qa ipſis videntur. & nos nihil minus ſic affecti ſimus ut natura poſtulat.* Seneca. *Epiſt.* 103. *Tu ità cogita, qod ex homine periculum ſit; ut cogites, qod ſit hominis officium, alterum intuearis, nè ladaris? alterum, nè ladas. commodis omnium laD teris, movearis incommodis: & memineris qæ præſtare debeas, qa cavere.* Verùm iſta non ad Stoicam amuſſim exacta prorſus.

§. 26. Ὑπὸ τῆς ἐν τῇ σαρκὶ λείας ἢ τραχείας κινήσεως] id eſt, *à voluptate vel dolore.* eadem periphraſis *ſuprà l.* 4. §. 3. Λείως ἢ τραχέως κινουμένῳ. *Leniter ſive aſperè moto.* Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 1. Πόνος τί ἐστι; μορμολύκειον. τρίψον αὐτὸ καὶ κλάσμα δε. τραχέως κινεῖται τὸ σαρκίδιον, εἶτα πάλιν λείως. ἂν σοι μὴ λυσιτελῇ, ἡ θύρα ἤνοικται. ἂν λυσιτελῇ, φέρε. *Labor qid eſt? Larva. Inverte eam ut cogneſcas. Aſperè movetur caruncula, deinde rurſus molliter. Qod ſi tibi non expedit, janua* E *patet. ſi expedit, fer.* Seneca *de beat. c.* 15. *Qomodo hic poteſt Deo parere, & qicqid evenit bono animo excipere, nec de fato qeri, caſuum ſuorum bonus interpres, ſi ad doloris voluptatúmqe punctiuncula concutitur?* Vide *l.* 10. §. 8.

Μὴ συγκρινέσθω] *Nè admittat perſvaſiones* Xylander. tanqam ſi de principalis partis judicio agatur, qod in caſibus iſtiuſmodi inhibendum toties inculcat Marcus *l.* 4. §. 39. & *l.* 8. §. 28. 44. & *l.* 11. §. 9, 16. & iſtic etiam in mox ſubjunctis, τὴν ὠφέλησιν μὴ προσιδέτω. Verùm meliùs Caſavbonus, *nè immiſceatur*, ſive *nè immiſceat ſe.* Vide *l.* 7. §. 67. & *l.* 10. §. 24.

Περιγραφέτω αὐτὸ] *Circumſcribat eas* Xylander. Verùm αὐF τὸ potiùs legendum. atqe ità Caſavbonus *circumſcribat ſe.*

Τὰς πάσεις] *Perſvaſiones* Xylander. *perpeſſiones*, vel *affectiones* potiùs; de qibus & *l.* 3. §. 6. & *l.* 7. §. 55.

Πρὸς τὴν αἴσθησιν φυσικὴν οὖσαν οὐ πειρατέον ἀνθιδαίνειν] fruſtra enim id foret. Seneca *de ira l.* 2. *c.* 2. *Omnes enim motus, qi non voluntate noſtrâ fiunt, invicti & inevitabiles ſunt: ut horror frigidâ aſperſis, ad qoſdam ictus aſperuatio, ad pejo-*

res

ſed ſiſtenda partis principalis cenſura, nè de his tanqam avt bonis avt malis ſententiam ullam ferat.

§. 27. Cum Deis vivendum. hoc avtem faciet, qi animum exhibuerit ità jugiter affectum, ut rebus ſibi deſtinatis acquieſcat; faciátque qæcunqe genius ille voluerit, qem ſui particulam à ſe avulſam Jupiter cuiqe attribuit, præſidem ducémqe eidem futurum. hîc avtem cujuſqe mens eſt & ratio.

§. 28. Num ſuccenſes ei qi hircum olet?

a τὴν ὑπόληψιν, τὴν ὡς πρὸς ἀγαθὸν ἢ κακόν, μὴ προσιθέτω τὸ ἡγεμονικὸν αὐτοῦ. a L.4.§.8.l.7.§.14.

§. 27. b Συζῆν θεοῖς. συζῇ γὰρ θεοῖς ὁ συνεχῶς δεικνὺς αὐτοῖς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν c ἀρεσκομένην μὲν τοῖς δοπνεμομένοις, d πειθομένην ὅσα βούλεται ὁ δαίμων, ὃν ἑκάστῳ e προσάτην ἔδωκεν ὁ Ζεὺς ἔδωκεν, f ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ. ἔστι δὲ ἕκαστος ὁ ἡγεμὼν ἑκάστου νοῦς καὶ λόγος. b L.10.§.1. l.12.§.5. c L.2.§.17. l.3.§.16.l.7. §.54. d Sup. §.10. e L.3.§.5. f L.2.§.4.l.12.§.26.

§. 28. g Τῷ γρόσωνι μήτι ὀργίζῃ; μήτι g L.11.§.15.

ANNOTATIONES.

res nuncios ſubriguntur pili, & rubor ad improba verba ſuffunditur, ſeqitúrqe vertigo præruptа cernentes. qorum, qis nihil in noſtra poteſtate eſt, nulla qò minùs fiant ratio perſvadet. Senſum enim hominis nulla exuit virtus. Idem *Epiſt.* 85. & *Epiſt.* 11. *Nullà ſapientiâ naturalia corporis avt animi vitia ponuntur. qicqid infixum & ingenitum eſt, lenitur arte, non vincitur. qibuſdam etiam conſtantiſſimis in conſpectu populi ſudor erumpit, non aliter qàm fatigatis & æſtuantibus ſolet: qibuſdam tremunt genua dicturis: qorundam dentes colliduntur, lingua titubat. labra concurrunt. hæc nec diſciplina, nec uſus unqam excutit: ſed natura vim ſuam exercet; & illos vitii ſui etiam robuſtiſſimos admonet. inter hæc ruborem eſſe ſcio, qi graviſſimis qoqe viris ſubitus offundatur. magis qidem hoc in juvenibus apparet, qibus & plus caloris eſt, & tenera frons: nihilominus veteranos & ſenes tangit. — non accidit hoc ab infirmitate mentis, ſed à novitate rei; qa inexercitatos eſt non concutit, movet, naturali in hoc facilitate corporis pronos. nam ut qidam boni ſanguinis ſunt, ità qidam incitati & mobilis, & citò in os prodeuntis. Hæc nulla ſapientia abigit. alioqin haberet rerum naturam jub imperio, ſi omnia eraderet vitia. qacunqe attribuit conditio naſcendi, & corporis temperatura, cùm multùm ſe dimqe animus compoſuerit, hærebunt. nihil horum vitari poteſt, non magis qàm arceſſi. — nihil adverſùs hæc ſapientia promiſerit, nihil proficit: jui juris ſunt; injuſſa venient, injuſſa diſcedunt.* Idem *Epiſt.* 57. *Illius qoqe in qem jus fortuna perdidit, ſeriétur animus, mutabitur color. qadam enim nulla virtus effugere poteſt: admonet illam natura mortalitatis ſuæ. itaqe & vultum adducet ad triſtitiam, & inhorreſcet ad ſubita, & caligabit, ſi vaſtam altitudinem in crepidine ejus conſtitutus deſpexerit, non eſt hîc timor, ſed naturalis affectio inexpugnabilis rationi.*

Τὴν δὲ ὑπόληψιν μὴ προσιθέτω τὸ ἡγεμονικὸν.] In eandem ſententiam Stoicus qidam apud Gellium *l.* 19. *c.* 1. eâdem ferè affectione, qâ Seneca *Epiſt.* 57. in crypta Neopolitana, in procella vehementiori dum navigat, ipſe correptus, ex Epicteti diſſertationum ab Arriano digeſtarum, qi nunc non proſtat, *l.* 5. *Viſa animi, qa φαντασίας Philoſophi appellant, qibus mens hominis primâ ſtatim ſpecie accidentis animum rei pellitur, non voluntatis ſunt, neqe arbitraria, ſed vi qadam ſuâ inſerunt ſeſe hominibus. noſcitandi probationes avtem, qas συγκαταθέσεις vocant, qibus eadem viſa noſcuntur ac dijudicantur, voluntaria ſunt, fiuntqe hominum arbitratu. propterea cùm ſonus alqis formidabilis, avt cælo, avt ex ruina, avt repentinus nejcius [ullius] periculi nuncius, vel qid aliud ejuſmodi factum; ſapientis qoqe animum pavliſper moveri, & contrahi, & palleſcere neceſſum eſt. non opinione alicujus mali perceptâ, ſed qibuſdam motibus rapidis & inconſultis, officium mentis atqe rationis præverſentibus. mox tamen ille ſapiens ibidem τὰς τοιαύτας φαντασίας, viſa iſtæc animi ſui terrifica non approbat, hoc eſt, ὐ συγκατατίθεται οὐδὲ προσπιδοξάζει, ſed abjicit reſpuitqe: nec ei metuendum eſſe in his qicqam videtur. Atqe hoc inter inſipientis ſapientisqe animum differre dicunt, qòd inſipiens qalia ſibi eſſe primo animi ſui pulſu viſa ſunt ſæva & aſpera, talia eſſe vere putat, & eadem incepta, qa qaſi jure metuenda ſint; ſuâ qoqe aſſenſione approbat, καὶ προσπιδοξάζει. Sapiens avtem, cùm breviter & ſtrictim colore atqe vultu motus eſt, ὐ συγκατατίθεται, ſed ſtatum vigorémqe ſententiæ ſuæ retinet, qam de hujuſcemodi viſis ſemper habuit, ut de minimè metuendis, ſed fronte ſalsâ, & formidine inani territantibus.* Seneca etiam *Epiſt.* 71. *Non educo ſapientem ex hominum numero, nec dolorem ab illo, ſicut ab aliqa rupe nullum ſenſum admittente, ſubmoveo. memini ex duabus partibus illum eſſe compoſitum. altera eſt irrationalis: hæc mordetur, uritur, dolet, altera rationalis: hæc inconcuſſas opiniones habet, intrepida eſt & indomita.*

§. 27. Συζῆν θεοῖς] *L.* 10.§.1. θεοῖς συμπολιτεύεσθαι, *cùm diis verſari.* In ſacra pagina itidem, התהלך את־האלהים *Ambulare cum Deo.* de Enocho dictum, *Geneſ. c.* 5. *v.* 24. Aliud eſt, qod apud Minucium Octavius, de Deo: *Non tantùm ſub illo agimus; ſed cum illo, ut propè dixerim, vivimus.* Qanqam dictionem emollire avt deminuere nihil fuit neceſſe. ampliùs ac fidentiùs Pavlus Athenis, referente Lucâ *Act. c.* 17. *v.* 28. Ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμεν. *In ipſo enim vivimus, & movemur, & ſumus.* Sed & Minucius ipſe alibi; *Non ſolùm in oculis ejus, ſed & in ſinu vivimus.* Verùm iſtud, inqam, aliud eſt ab eo qod hîc Marcus. iſtud enim neceſſitatis, illud voluntatis eſt.

A Ἀρεσκομένην μὲν τοῖς ἀποτεμομένοις] Vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 16. & *l.* 4. §. 33. & *ſuprà* §. 8. & *l.* 10. §. 11. & *l.* 12. §. 11.

Ὁ δαίμων] Vide *l.* 2. §. 13. & *l.* 3. §. 12, 16. & *ſuprà* §. 10. & *l.* 12. §. 26.

Ἀπόσπασμα ἑαυτοῦ] In eundem ſenſum *lib.* 2. §. 1. ἀπόμοιρα, & §. 4. ἀπόρροια, qo iſtic ἀπόσπασμα τοῦ Διὸς, humana mens dicitur. Laërtius *lib.* 7. §. 143. in *Zenon.* ex Stoicorum ſenſu; Ἔμψυχον δὲ τὸν κόσμον, δῆλον ἐκ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ἐκεῖθεν οὖσης ἀποσπάσματος. *Animatum eſſe mundum manifeſtum eſt, qòd anima noſtra inde avulſa ſit.* Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 14. Αἱ ψυχαὶ μέν πως εἰσὶν ἐνδεδεμέναι καὶ συναφεῖς τῷ Θεῷ, ἅτε αὐτοῦ μόρια ὄσαι καὶ ἀποσπάσματα. *An cùm animi noſtri ita ſint devincti Deo, ut particulæ ſint ejus, & ab eo qaſi avulſæ.* Et *l.* 2. *c.* 8. Θεῶν ἔργα κἀκεῖνά ἐστιν, ἀλλ' οὐ προηγούμενα, οὐδὲ μέρη θεῶν. Σὺ δὲ προηγούμενον εἶ, σὺ ἀπόσπασμα εἶ τοῦ Θεοῦ. ἔχεις τι ἐν σεαυτῷ μέρος ἐκείνου. *Opera Deorum & illa ſunt, non tamen præcipua ſunt, neqe Deorum partes. Tu verò principale qiddam es: tu aliqid es à Deo avulſum: tu habes in te aliqam Dei partem.* Pythagoras apud Laërtium *l.* 8. §. 27. Εἶναι δὲ τὴν ψυχὴν, ἀπόσπασμα αἰθέρος. *Animam verò avulſionem ætheris eſſe.* Cujus ſententiam impugnans Cicero *de nat. Deor. l.* 1. *Pythagoras, qi cenſuit Deum animum eſſe, per naturam rerum omnium intentum & commeantem, ex qo noſtri animi carperentur, non vidit diſtractione humanorum animorum diſcerpi & dilacerari Deum, & cùm miſeri animi eſſent, qod pleriſqe contingeret, tum Dei partem eſſe miſeram, qod fieri non poteſt.* Philo *de ſomn.* Ἐν ἀνθρώποις ὁ νοῦς ἀπόσπασμα θείου. *In hominibus mens particula eſt divina.* Idémqe *de Cajni inſid. pag.* 171. *E.* Πῶς γὰρ εἰκὸς βραχὺν ὄντως ὄντα τὸν ἀνθρώπινον νοῦν μηνιγγι, ἢ καρδίᾳ βραχίοσιν ὄγκοις ἐγκαλισθησόμενον, μίγεσθαι ὁρᾷ καὶ κόσμῳ χωρῆσαι τοσοῦτον, εἰ μὴ τῆς θείας καὶ ἐνδαίμονος ψυχῆς ἀπόσπασμα ἦν ἀδιαιρετόν; *Et qomodò credibile videtur, tam exiguam mentem humanam, membranulæ cerebri avt corde, havd amplis ſpatiis incluſam, tantam cæli mundiqe magnitudinem capere, niſi illius divina fæliciſqe animæ portiuncula eſſet indiviſibilis.* Qod Manilius *aſtronom. l.* 2.

Qis cælum poſſit, niſi cæli munera nôſſet,
Et reperire Deum, niſi qi pars ipſa Deorum eſt?

Verſum primum, utì vulgò concipitur, qid velit, non aſſeqor. ego ſic potiùs concipiendum cenſuerim,

Qis cælum poſſit, niſi cæli munere, nôſſe?

Cicero *de divinat. lib.* 1. *A natura divina havſtos animos & delibatos habemus.* Et *Tuſc. l.* 5. *Humanus animus decerptus ex mente divina.* Et Manichæi diſertè, referente Epiphanio *hæreſ.* 66. §. 9. Τὴν ψυχὴν μέρος θεοῦ εἶναι, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἀποσπασθεῖσαν. *Animam eſſe particulam Dei, ab eóqe avulſam.* cavtiùs pavlò Hermes in *Pamandro c.* 12. §. 1. Ὁ νοῦς ὢν ἔστιν ἀποτελεσμένος τῆς οὐσιότητος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ὥσπερ ἡλλωμένος, καθάπερ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς. *Mens utiqe ab eſſentiâ Dei habitu non eſt præciſa: qin etiam velut diffuſa, Solis ſplendoris inſtar.* Qod Philo *de Cajn. inſid.* proximè poſt ſuperiùs adducta; Τίμιόν γὰρ οὐδὲν τῷ Θεῷ κατ' ἀρετήν, ἀλλὰ μόνον ἐκλεκτόν. *Nihil enim qod divinum eſt abſcinditur, ſed tantùm protenditur.* Verùm nevter tamen cavtè ſatis. Vide *ad l.* 2. §. 1. & 4.

§. 28. Τῷ γρόσωνι] ità reſtituit Xylander, cùm in membranis Θράσωνι reperiſſet. Γράσων, ὁ γράσου ὄζων. Γράσων, *qi hircum olet*, ut Ariſtoteles *problem. l.* 4. *q.* 21. & *l.* 13. *q.* 9. Sive ὁ κινάβρας ὄζων, ὥσπερ ὁ τράγος, *jatens ſicut hircus.* ut de Cyclope Lucianus *in Galat.* unde & τραγομάσχαλος Ariſtophani in *pace*, qi, cum Gorgonio Horatiano, *hircum olet.* Γράσος, qo vocabulo Marcus qoqe uſus eſt *l.* 9. §. 36. fœtor ille, qi *hirſutis*, ut eſt apud Horatium, *cubat gravis hircus in alis.* Αὐτὸν ἡμῶν τὸν γράσον οὐχ ὑπομένουσι. *Qi ne axillarum qidem ipſarum fœtorem ſufferent.* De Perſis Alexandri milites pugnam inituri. Plutarchus in *apopth.* §. 26. qo loco tamen Henricus Stephanus non γράσον, ſed γράσσον legit, & ἀλαλαγμὸν, ſive clamorem ac vociferationem à militibus in congreſſione acierum edi ſolitum interpretatur, qi Vegetio *l.* 3. *c.* 18. & Ammiano *l.* 16. *c.* 12. & *l.* 26. *c.* 10. & *l.* 31. *c.* 8. *barritus* dicitur. Pollux *l.* 2. *c.* 4. §. 14. Ἡ ἐν τοῖς τράγοις δυσωδία, καὶ ἡ ἐν ταῖς μασχάλαις κιναύρα καλεῖται, καὶ γράσος. *Odor hircorum, ſicut & axillarum fœtor, cinabra vel hircus dicitur & γράσος.* Et Etymologus. Γράσος, ὁ ἐν τοῖς ἱρίοις τῶν προβάτων συναγόμενος ῥύπος, καὶ ἡ τῶν μασχαλῶν δυσωδία. Γράσος, *in ovium lana collecta ſordes, & malus axillarum odor.*

μήπ τῷ ὀζοσόμῳ ὀργίζῃ; τί σοι ποιήσῃ; τοιοῦτον
a Sup. §. 17. σόμα ἔχῃ, τοιαύτας μάλας ἔχῃ · a ἀνάγκη τοιαύ-
b L. 4. §. 13. l. 11. §. 39. τλιν ἀποφορὰν ἀπὸ τοιούτων γίνεσθαι. ἀλλ' ὁ ἄν-
c Sup. §. 22. l. 6. §. 27. l. 8. §. 59. l. 9. §. 11. l. 10. §. 4. l. 11. §. 13. θρωπος λόγον ἔχῃ, φησί, καὶ δύναται συννοεῖν
d L. 4. §. 31. ἐφιστάνων τί πλημμελεῖ. εὖ σοι γένοιτο. τοιγαροῦν
e L. 3. §. 7. l. 11. §. 18. b καὶ σὺ λόγον ἔχεις, κίνησον λογικῇ λαφύσῃ,
f L. 2. §. 11. l. c λογικῶν λαφύσιν. c δεῖξον, ὑπομένεις. εἰ γὰρ
11. §. 3. ἐπαίρῃ, θεραπεύσεις, καὶ ἃ χρεία ὀργῆς. d [ὅτε
g L. 8. §. 47. c τραγῳδὸς, ὅτε πόρνη.]

§. 29. f Ὡς ἐξελθὼν ζῆν λαφυρῇ, ὅτως ἐνταῦθα ζῆν ἔξεσι, ἐὰν ᾖ μὴ ἀπιτρέπωσι, τότε καὶ ἔξ ζῆν ἔξιθι.

num ei, cui halitum gravem os emittit? qid enim fecerit? ejusmodi os huic, illi alæ sunt, ut fieri neqeat, qin tale qid ab utroqe se proferat. at homo, inqis, ratione præditus est, potéstqe si advertat, dignoscere qid delinqat. Bene tibi sit. proinde, tu qoqe ratione cùm sis præditus, rationali facultate tuâ eandem in illo excitato, errorem ostendito, commonefacito. siqidem enim te avdiverit, sanâsti eum, nec irâ ampliùs opus jam erit. [Nec tragœdus, nec scortum.]

§. 29. Qo modo vivere cogitas vitâ mox excessurus, eodem, si volueris, vivere jam licet. sin id minùs permiserint, qibuscum hîc degis, exeas licèt è vita;

ANNOTATIONES.

Et Svidas è Marco nostro emaculandus; Γράτος, ἡ δυσοσμία τῶν τράγων. καὶ γράσων ἄνθρωπος, ὁ δύσοσμος. τῷ γράσων μὴ ὀργίζου. lego τῷ γράσωνι μήτι ὀργίζῃ; Γράτος. *Hircorum malus odor. Hirceram fœtor. Et γράσων ἄνθρωπος, homo male olens, fœtidus, hircosus, hircum olens. Hircum olenti ne irascaris.* locum enim istum dubio procul adduxerat, qem Xylander etiam (qem Casavbonus qoqe seqitur) sic verterat; *Nè irascaris ei qi hircum olet, avt cui anima fœtet.* Ego verò ἐρωτηματικῶς legendum, vertendúmqe omnino censuerim. *Nunqid ei irascēris, qi hircum olet? nunqid ei, cui anima fœtet?* Sicut in lana succidiore sordes contractæ gravem mittunt odorem, ità ex pilorum hirsutie ac sudore crebrò sordes in alis collectæ: qalis hircis cùm sit familiaris, à lanis ad hircos, ab hircis ad homines transiata vox est. Ad Marci mentem pulcrè Gregorius Nazianzenus Περὶ ἐνταξίας. Ἐνεγκέ τι τῆς τῦ ἀδελφῦ δυσωδίας, ἢ ὕπης, ἢ δοκώσης, ὁ τῷ πνευματικῷ μύρῳ συγκεχρισμένος, ἵνα μεταδῷς τύτῳ τῆς σῆς εὐωδίας. ὐκ ἔστιν ἐχίδνης ἰὸς ἢ καυία, ἵν' ὁμῶ τῷ πληγέντι περιελθῇς ὀδύναις, ἢ κ διαφθαρῇς, κ διὰ τῦτο ἢ σοι συγγνώμη φεύγοντι τὸ θηρίον ἢ ἀποκλείοντι. ἀλλ' εἰ μὲν εἶ δυνατὸς, καὶκεῖνον θεράπευσον. εἰ δὲ μὴ, τό γε ἀσφαλὲς ἔχοις, ἐν τῷ μηδὲν αὐτὸς τῆς μοχθηρίας μεταλαβεῖν. ὁσμή τίς ἐστιν ἀηδὴς τὸ ἐκείνε πάθος, ἣν ἀπελάσει τυχὸν τὸ σὸν εὐῶδες ὑπερεκῆσαν ταχὺ, ἂν ἰδίξω τι τοιῦτον ὑπὲρ τῦ ὁμοδύλε καὶ συγγενῦς συμπαθές. *Tu, qi spirituali illo unguento arte ungventaria confecto delibutus es, fraterni fœtoris nonnihil perfer, sive verus sit fœtor ille, sive ita tibi videatur, ut ipse vicissim boni tui odoris illi aliqid impertias. Vipera virus non est improbitas, ut simulatqe ictus fueris, doloribus crucieris, avt etiam intereas, ob eámqe causam tibi, bestiam fugienti, vel interimenti venia parata sit. Verùm, si qidem à te fieri potest, eum qoqe morbo libera, sin minus, ipse certè ita demum in tuto versaberis, si improbitatis illius particeps neqaqam factus fueris. Insvavis qidam odor est illius morbus, qem fortasse fragrantia tua vincet atqe depellet. Libenter scilicet ac promptè hujusmodi qippiam conservi & cognati tui cavssâ susciperes.* &c. Hinc meretricularum scommata illa, apud Athenæum *l.* 13. *pag.* 585. *D.* Θαὶς πρὸς γράσωνα πορευομένη ἐρωτᾶν, ἐπεί τις αὐτὴν ἠρώτα πῇ πορεύεται, εἶπεν,

Αἰγεῖ συνοικήσουσα τῷ Πανδίονος.

Φρύνη συνδειπνῦσα ποτὲ γράσωνι, ἄρσενα Φορίνην, Λάβε, εἶπε, καὶ κατάτραγε. *Ibat Thais ad amatorem, qi hircum olebat. Rogavit aliqis qo tenderet; dixit,*

Ad Ægeum Pandionis cum illo congressura.

Phryne cænans cum hircoso amatore, sublatam phorinen, id est, *olfactorium fasciculum florum, & ramulorum herbarum svaviter olentium porrexit, & hanc, inqit, καὶάτραγε.* allusit altera ad vocabulum αἰγὸς, qm *capram* significet, qod Ægæi nomen includere videtur; altera ad τράγε, qod *hircum* designat, qasi τράγε, hoc est, *hirce* dixisset.

Τῷ ὀζοσόμῳ] Ità Lucianus *Antholog. l.* 2. *c.* 14. *carm.* 3. *n.* 1.

ὀζόσομος ἐξορκιστής.
Os fœdum habens exorcista.
— *cui scilicet ægris*
Favcibus exuperat gravis halitus, —
Gvttvre sulphureas lentè exhalante Mephites.

utì Persius *Sat.* 3. unde *guttur meditatorium efficitur latrinarum*, ut Hieronymus *adv. Jovinian. l.* 2. dum nimirum,

Τὸ σόμα καὶ πρωκτὸς ταυτὸν ὄζει,
Os & anus idem tua olent.

ut ille in *Antholog. lib.* 2. *cap.* 14. *carm.* 5. *n.* 1. loqitur. ut possint illi *ex veteri Stoicorum decreto aqè liberi crepitus atqe ructus esse.* utì Cicero ad Pætum suum jocatur, *lib.* 9. *Epist.* 21.

Ἀνάγκη τοιαύτην ἀποφορὰν] corpus ità affectum non potest non ejusmodi odorem emittere: nec improbi animus talibus dogmatibus imbutus, non ejusmodi actiones, & operationes edere. Vide *suprà* §. 17. & *l.* 11. §. 18. & *l.* 12. §. 16.

Εὖ σοι γένοιτο] formula ironica: qâ & Epictetus *l.* 2. *c.* 5. & alibi utitur. Sed & nos Angli; well fare thee. aliud est qod Xylander *bene res habet.* Εὖ ἔχει. *l.* 10. §. 1.

Δεῖξον] Vide *suprà* §. 22.

Εἰ γὰρ ἐκαῖει, θεραπεύσεις] Ità Dominus Christus, Matth. *c.* 18. *v.* 15. Ἐὰν σε ἀκύσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σε. *Si te avdierit, lucratus es fratrem tuum.*

Οὔτε τραγῳδὸς, ὔτε πόρνη] Ista istîc qid velint, ego nescire me fateor. cum seqenti periocha committunt pleriqe, ità vertit Xylander, ac si legisset, ὔτε ὡς τραγῳδὸς, ὔτε ὡς πόρνη, ὃς ἐξελθὼν ζῆν διανοῇ, ὔτω ἐντεῦθα ζῆν. Vertit enim, *Non ità hic vivendum est tibi, ut tragœdo avt scorto, qi egrediens vivere cogitat.* qod ego planè qid sit, non capio. Mericus Casavbonus, *ubi nec vociferator nec scortator futurus est.* [qi istud? *qomodo vivere statuis, ubi ad locum ejusmodi secesseris, ubi horum nevter existat, ità istîc licuerit.* D. Salmasius sic legit. ὔτε τραγῳδὸς, ὔτε πόρνη, ὡς ἐξελθόντε ζῆν διανοεῖτον. ὕτως ἐνταῦθα ζῆν ἔξεσι. *neqe histrio, neqe scortum scenicum ità in theatro vivere cogitant, ut inde exeant. Sic & hic etiam vivere licet.* Si tragœdus, inqit, & scortum, qi operam suam scenæ addixerunt, perpetuò in eo exercitio, qamvis turpi & infami vivere destinant, nec ab eo vitæ genere recedere cogitant; qid ni & liceat nobis manere in hac turbulenta vitæ rutuba? Avdeamus in loco penè conclamato & nostram, licèt minùs dextram forsan, conjecturam interjicere. Qid si voluit Marcus, qod *l.* 4. §. 31. Μὴ τύραννον, μήτε δοῦλον. *Neqe tyrannum, neqe servum.* qódqe Plato *Epist.* 7. Μήτε ἀπεχθάνεσθαι μάτην τισὶν, μήτε δὴ κολακεύοντά γε, ὑπερεπεῖν αὐτοῖς. *Neqe infensus adversarer frustra monendo, neqe rursus blandiendo eorum cupiditatibus assentarer.* Vide *l.* 11. §. 18. Ità certè usurpavit τὸ τραγῳδεῖν *l.* 9. *c.* 29. Εἰ δὲ ἑτραγῴδησαν, οὐδεὶς μὲ κατακέκρικεν μιμεῖσθαι. *Sin tragicè semet ostentarint, qis ad illorum ostentationem me addixit?*

§. 29. Ὡς ἐξελθὼν ζῆν διανοῇ] Turpe & periculosum est in eo statu vivere, in qo nolis mori. Verùm nihil impedit, inqit Marcus noster, qo minùs qisqe in eo statu vivat, in qo mori ac defungi desiderat atqe in animo suo habet. Vide *suprà l.* 2. §. 11. & *infrà l.* 11. §. 3.

Ἐξελθὼν] *exiens*, è vita scilicet. ut *l.* 2. §. 11. ἐξιέναι τῦ βίυ pro *mori.* ἐξελθεῖν & ἀπελθεῖν simpliciter pro *mori.* Ità Epictetus *l.* 2. *c.* 15. Συνεργῶμεν ἵνα ἐξέλθῃς. *Adjutores futuri ut è vita excedas.* Libanius *Monod. in Daphn. Apoll. templ. pag.* 188. Ὅσοι νυμφίοι τινὸς, πλεκομένων ἤδη στεφάνων, ἀπελθόντος. *Perinde ac si sponsus qidam, interim dum contexuntur corolla; è vita discederet.* nam qod Mericus Casavbonus de *secessione*, sive ἀναχωρήσει intelligit, qalem *l.* 4. §. 3. loqitur; mihi nevtiqam probandum videtur.

Τότε καὶ τῦ ζῆν ἔξιθι] Ità *l.* 8. §. 47. Ἀπιθι ὅν ἐκ τῦ ζῆν. *Excede ergò è vita.* Stoicum hoc dogma, pietati parùm consentaneum: de qo vide *ad l.* 3. §. 1. Apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Musonius, opinor, Ἐὰν μὲν ἐκποιῇ πεπιστεύσει, μένειν ἐν τῷ βίῳ. εἰ δὲ μὴ, βαδίως ἀπαλλάττεσθαι, ὥσπερ ἐκ πανηγύρεως, ὅτω καὶ ἐκ τῦ βίυ. καθάπερ κ ἐξ οἰκίας, φησὶν ὁ Βίων, ἐξοικιζόμεθα, ὅταν τὸ ἐνοίκιον ὁ μισθώσας ἃ νομίζομεν, τὴν ὀργὴν ἀφίλη, τὸν κέραμον ἀφίλη, τὸ φρέαρ ἐγκλείσῃ. ὕτω καὶ ἐκ τῦ σωματίυ ἐξοικίζομαι, ὅταν ἡ μισθώσασα φύσις, τὰς ὀφθαλμὸς ἀφαιρῆται, τὰ ὦτα, τὰς χεῖρας, τὰς πόδας, οὐκ ὑπομένω. ἀλλ' ὥσπερ ἐκ συμποσίυ ἀπαλλάττομαι, οὐδὲν δυσχεραίνων, ὅτω κ ἐκ τῦ βίυ, ὅταν ἡ ὥρα ᾖ. ἔμβα ποθμίδιον ἔφυμα. *Et siqidem conducas, cum paupertate manent in vivis: sin minus, facilè migrant, tanqam è solenni conventu ac celebri, stà etiam è vita. Non aliter qàm è domo, inqit Bion, exigimur, si locator non accepto pretio habitationis, fores revellat, tegulam adimat, puteum obstruat: ità & hoc corpusculo relegor, qando qa locavit natura, oculos ademerit, aures, manus, pedes, non morer amplius. Sed sicut è convivio discedo, nihil indignans: istidem è vita, cum tempus aderit, scapham, ut trajicias, ingrediare.* qæ noviſſima cùm mendo nevtiqam vacent, aliis emendanda relinqo. Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Ὦ, γὰρ ἐξεσιν, ὅταν θέλῃ, ἐξελθεῖν τῦ συμποσίυ, κ μηκέτι παίζειν, ἔτι ὕτω ἀνιᾶται μένων, ἔχ δὲ, ὡς παιδιᾷ παραμένες, μίχρις ἂν ψυχαγωγῆται; *Nam cui licet abire de convivio qum volet, & non amplius ludere, is nunqid adhuc se manere dolet? non avtem tanqam ludo interest qoad eo delectatur.* nec ista vitii expertia, qod interpretem fugit, sed emendatu satìs proclivia.

lego

vita; ità tamen, nè tanqam mali qid paſſus, ſi fumus moleſtus eſt mihi, diſcedo. cur hoc momenti alicujus eſſè videatur? interim verò dum nihil me ad educendum me adigit, liber maneo; utpote qem nemo prohibere poſſit, qo minùs faciam qæ velim; velim autem, qæ animantis ratione imbuti & ad ſocietatem nati naturæ ſunt conſentanea.

§. 30. Univerſi mens communionis mutuæ amans eſt. itaqe deteriora qæqe præſtantiorum cauſſà feçit; præſtantiora ſibi invicem conciliavit, vides ut res ſingulas ordine juſto ſubdiderit, congeſſerit, pro dignitate ſua ſuum cuiqe attribuerit, præſtantiſſimas mutuo ſibi invicem conſenſu devinxerit.

§. 31. Recole tecum, qo modo te hactenus geſſeris erga Deos, parentes, fratres, conjugem, liberos, præceptores, educatores, amicos, familiares, famulos; nunqid hactenus adverſùs horum aliqem, qod minùs deceat, qicqam vel facto, vel dicto etiam admiſeris. recole qoqe qæ tranſegeris negotia, qibúſqe ſuſtinendis ſuffeceris. cogita & vitæ tuæ hiſtoriam jam eſſe conſummatam, muneréqe tuo te jam defunctum.

ἔτως μέν τοι, ὡς [a] μηδὲν κακὸν πάσχων. * καὶ καπνός ἐστι, ἀπέρχομαι. Τί αὐτὸ [b] πρᾶγμα δοκεῖς; μέχρι δέ με τοῦτον οὐδὲν ἐξάγῃ, μένω ἐλευθέρως, καὶ [c] οὐδείς με κωλύσῃ ποιεῖν ἃ θέλω. θέλω δὲ κατὰ φύσιν ἕ λογικοῦ, καὶ κοινωνικοῦ ζώου.

§. 30. Ὁ δὲ ὅλα νῦς κοινωνικός. πεποίηκε γοῦν [d] τὰ χείρω τῶ κρειττόνων ἕνεκεν. καὶ [f] τὰ κρείττω ἀλλήλοις συνήρμοσεν. ὁρᾶς [g] πῶς ὑπέταξε, συνέταξε, καὶ τὸ καθ' ἀξίαν ἀπένειμε ἑκάστοις, καὶ [h] τὰ κρατοῦντα εἰς ὁμόνοιαν ἀλλήλων συνήγαγε.

§. 31. [i] Πῶς προσενήνεξαι μέχρι νῦν θεοῖς, γονεῦσιν, ἀδελφοῖς, γυναικὶ, τέκνοις, διδασκάλοις, τροφεῦσι, φίλοις, οἰκείοις, οἰκέταις. εἰ πάντες σοι μέχρι νῦν ἐστὶ τὸ μήτε τινὰ ῥῆξαι ἐξαμάρτειν, μήτε εἰπεῖν. ἀναμιμνήσκου δὲ, καὶ ὅσα διῆλθες, καὶ οἷα ἤρκεσε συνοικεῖναι. καὶ ὅτι [k] πλήρης ἤδη σοι ἡ ἱστορία τοῦ βίου, καὶ [l] τελεία ἡ λειτουργία. καὶ

a L.2.§. 11, 12.
* μὴ f.
b L.4.§.50.
c L.1.§.16.
L.2.§.9.l.8. §.48.
d L.1.§.9. l.3.§.4.Sup. §.16.l.6.§. 14.
e Sup.§.16.
f L.8.§.59.
g Sup.§.8. l.9.§.1.
h L.9.§.9.
i L.1.§.17. Sup.§.11.l. 6.§.48.l.10. §.37.
k L.2.§.14.
l L.3.§.8.

ANNOTATIONES.

lego ὡς παιδία, ut pueri, qi ludum, qamdiu volupe eſt, protelant, ubi tædio ceperit eſſe, incidunt. Vide eundem ipſum *l.* 1. *c.* 24. ad *l.* 8. §. 44. Epicurus ipſe apud Ciceronem *de fin. l.* 1. *Dolores, ſi tolerabiles ſint, feramus: ſin minùs ego animo è vita, tanqam theatro, exeamus.* Seneca *Epiſt.* 98. de ſene naſcio qo: *Hic eam turpe putat mortem fugere, qàm ad mortem confugere. qid ergo? non, ſi ſuadebit res, exibit? qid ni exeat? ſi nemo jam eo uti poterit? ſi nihil aliud qàm dolori operam dabit?* & *Epiſt.* 70. *Nil melius æterna lex fecit, qàm qòd unum introitum vobis ad vitam dedit, exitus multos.* Idémqe *Epiſt.* 12. *Epicurus dixit:* Malum eſt in neceſſitate vivere: ſed in neceſſitate vivere, neceſſitas nulla eſt. *Qidni nulla ſit? patent undiqe ad libertatem viæ multæ, breves, faciles. agamus Deo gratias, qòd nemo in vita teneri poteſt. calcare ipſas neceſſitates licet.* Idem (ſi idem ſaltem) *Thebaid.* 1. 1.

Eripere vitam nemo non homini poteſt:
At nemo mortem. —

Plinius *hiſt. nat. l.* 28. *c.* 1. *Ex omnibus bonis, qa homini natura tribuit, nihil melius tempeſtivâ morte: in eâqe id optimum, qòd illam ſibi qiſqe præſtare poteſt.* Bacchi illud in Euripidis *Bacchis* v. 498.

Λύσει μ' ὁ δεσμὸν ὁσίως, ὅταν ἐγὼ θέλω.

Huc accommodat Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 17.

Ipſe Deus, ſimulátqe volam, me ſolvet. Opinor,
Hoc ſentit, Moriar, mors ultima linea rerum eſt.

Ὡς μηδὲν κακὸν πάσχων] Ita & Epictetus *l.* 1. *c.* 25. Μόνον μηδὲν βαρέμενος ποίει, μηδ' ὑπολαμβάνων ἐν κακοῖς εἶναι. *Dummodo non gravatè facias, non in malis te eſſe exiſtimes.* qia ſcilicet nihil ineſt mali, avt in vitæ moleſtiis, avt in morte ipſa; qàm iſta omnia ſint adiaphora. *l.* 2. §. 11, 12. & *l.* 4. §. 5, 42. Epictetus *l.* 3. *c.* 8. Ἀφῆλεν αὐτῶν (ὁ Ζεὺς) τὸ εἶναι κακά. ἔξεστί σοι πάσχοντι ταῦτα εὐδαιμονεῖν. τὴν θύραν σοι ἤνοιξεν. ὅλαν σοι μὴ ποιῇ, ἔξελθε, καὶ μὴ ἐγκάλει. *Ne qid malis illis in rebus eſſet cavit? qod tibi iſta ferenti beato eſſe licet? tibi fores aperuit, ſi iſta non placent? exi, accuſare avtem noli.* Seneca *de Provident. c.* 2. *Cato, qâ exeat, habet.*

Καὶ καπνός ἐστι, ἀπέρχομαι] *ac fumi inſtar abeas.* Xylander, nullo planè ſenſu. legendum, εἰ καπνός ἐστι, ἀπέρχομαι. *Si me fumus* in loco aliqo, ubi verſari tunc contingit, *vexat*, maléqe habet, *diſcedo, exeo.* Alluditur ad diverbium, qo tria notantur, qæ domo exigant, *fumus, ſtillicidium, & mulier rixoſa.* Vide Druſium *Proverb. claſſ.* 2. *l.* 1. *Adag.* 213. & Bernardum *de diverſ. ſerm.* 14. Vide & *l.* 8. §. 47. Emendationem ex Epicteto adfirmo, cujus iſta ſunt, *Diſſert. l.* 1. *c.* 25. Καπνὸν πεποίηκεν ἐν τῷ οἰκήματι. ὦ μάριον, μενῶ. ὦ λίαν πολύν, ἐξέρχομαι. τίνα γὰρ δεῖ μεμνῆσθαι καὶ κραδαίνειν, ὅτι ἡ θύρα ἤνοικται. *Fumum excitavit in cubiculo. Si mediocrem, manebo; ſin maximum, egredior. Hoc enim & meminiſſe & tenere oportet januam apertam eſſe.* qod noviſſimum in ſuis ſubinde inculcat, *l.* 1. *c.* 9. & *c.* 24. & *l.* 2. *c.* 1. Et pavlò poſt ſuperiora illa: Ἀλλὰ πολύς μοι καπνὸς φαίνεται, εἰς ἐν Γυάροις οἰκεῖν. ἀποχωρῶ, ὅπου μ' οὐδεὶς κωλύσει οἰκεῖν. ἐκεῖνο γὰρ ἡ οἰκησις παντὶ ἤνοικται. *Sed in Gyaris habitare magni mihi fumi inſtar eſſe videtur. Recedo eo ubi me habitare nemo prohibebit. Nam illa habitatio cuivis eſt aperta.* Lucem avtem, qaſi è fumo, fœnerabuntur iſta alii cuidam Epicteti loco, *l.* 4. *c.* 10. Ἀλλ' οὐκ ἔξω φαγεῖν. εἰ ὕστω τάλας εἰμὶ, λιμὸν τὸ ἀποθανεῖν. ὗτος δ' ἔχει λιμὸν πάντων, ὁ θάνατος. ξύλη ἡ καπνιὰ. διὰ τοῦτο οὐδὲν τῶν ἐν τῷ βίῳ χαλεπόν ἐστι. ὅταν θέλῃς, ἐξῆλθες, καὶ οὐ καπνίζῃ. *At non habebo qod edam? Si adeò miſer ſum, mors portus eſt: mors portus eſt omnium; hoc confugium eſt. Qapropter nihil in vita grave eſt: qum vis liber eris, neqe te moleſtia fumus officiet.* Et iſtic enim ab ædibus fumo infoltis eadem eſt tranſlatio.

Τί αὐτὸ πρᾶγμα δοκεῖς;] *qid hoc rei eſſe putas?* Xylander. imò, *cur hoc grave ducis,* (vitâ ſcilicet diſcedere) avt tanqam moleſtum qiddam horreſcis? ità ſiqidem τὸ πρᾶγμα uſurpari docuimus ad illud *ſupra l.* 4. §. 50. μὴ ὧν ὡς πρᾶγμα. ita Plato in *Sympoſ. pag.* 1191. *C.* Ἐὰν δὲ ψευδῆ, οὐδὲν δὴ πρᾶγμα. *Si verò falſum fuerit, moleſtum non erit.* Epictetus *Diſſert. l.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' ἤδη καιρὸς ἀποθανεῖν. μὴ τραγῴδει τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' εἰπὲ ὡς ἔχει. ἤδη καιρὸς τὴν ὕλην, ἐξ ὧν συνῆλθεν, εἰς ἐκεῖνα πάλιν ἀναλυθῆναι. καὶ τί δεινόν; τί μέλλει ἀπόλλυσθαι ἐν τῷ κόσμῳ, τί γενέσθαι καινὸν, παράλογον; *At jam tempus eſt moriendi. Noli rem exaggerare, ſed dic qemadmodum ſe habet: jam tempus eſt materiæ in illa, unde conflata fuit, reſolvendæ. Qid hoc mali habet? Qid periturum eſt in mundo? Qid fiet novum avt admirabile?* & *l.* 2. *c.* 1. Ἂν μὴ λυτιλῇ, ἡ θύρα ἤνοικται. — πρὸς πάντα γὰρ ἠνοῖχθαι δεῖ τὴν θύραν, καὶ πρᾶγμα δὲ ἔχομεν. *Qod ſi non expedit, janua patet — Ad omnia enim januam patere oportet: ità nihil habebimus negotii.* Seneca *Epiſt.* 70. *Vita non ſemper retinenda eſt, non enim vivere bonum eſt, ſed bene vivere. Itaqe ſapiens vivit, non qantùm poteſt, ſed qantùm debet. — Si multa occurrunt moleſta, & tranqillitatem turbantia, emittit ſe. — nihil exiſtimet ſuâ referre, faciat finem an accipiat, tardiùs fiat an citiùs. non tanqam de magno detrimento timet. nemo multum ex ſtillicidio poteſt perdere. citiùs mori, vel tardiùs, ad rem non pertinet: bene avtem mori, vel malè, ad rem pertinet. bene avtem mori, eſt effugere malè vivendi periculum.* & *Epiſt.* 17. *Si qid te vetat bene vivere, bene mori non vetat.* Sed de hoc vide ſis *ad l.* 3. §. 1.

Οὐδείς με κωλύσει σοιεῖν ἃ θέλω] Vide *l.* 4. §. 49. & *ſupra* §. 10. & *l.* 8. §. 48.

§. 30. Ὁ τῦ ὅλα νῦς] Vide *ſupra* §. 21. & *l.* 6. §. 1.

Τὰ χείρω τῶν κρειττόνων ἕνεκεν] *ſupra* §. 16.

Ὑπέταξε, συνέταξε] *ſupra* §. 8. & *l.* 3. §. 4.

Τὰ κρατοῦντα εἰς ὁμόνοιαν] Vide *l.* 9. §. 9.

§. 31. Πῶς προσενήνεξαι μέχρι νῦν θεοῖς, γονεῦσι] Democritus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Αἱ μεγάλαι τέρψεις, ἀπὸ τῶ θαύματος τὰ καλὰ τῶν ἔργων γίνονται. *Magna gavdia ex ſacinorum præclarorum ſpectaculo naſcuntur.* Martialis *l.* 10. *Epigr.* 23. de M. Antonio.

Præteritóſque dies, & totos reſpicit annos.
Nulla recordanti lux eſt ingrata gravíſque:
Nulla fuit, cujus non meminiſſe velit.
Ampliat ætatis ſpatium ſibi vir bonus: hoc eſt
Vivere bis, vitâ poſſe priore frui.

De aliis avtem Marcus aliorúmqe bene geſtis *l.* 6. §. 48. qod de ſe ſuiſqe iſtic.

Μήτε τινὰ ῥῆξαι ἐξαμάρτειν, μήτε εἰπεῖν] *neminem unqam vel facto vel dicto læſiſſe.* Syntaxis gemina Homericæ illi *Odyſſ. σ. v.* 15.

Δαιμόνι' ὔτέ τι σε ῥέζω κακὸν, ὔτ' ἀγορεύω.
Miſer, neqe aliqid tibi facio mali, neqe dico.

Ὅσα ἤρκεσας ὑποσχεῖν] Hoc nomine Deo gratias agnoſcit deberi, *l.* 1. §. 17. διὰ τὸ ἐνισχύειν τὸ σῶμα ἐπὶ τοσοῦτον ἐν τοιούτῳ βίῳ. *qòd laboribus tot tantiſqe exantlandis par fuerit, in corpuſculo tam infirmo.*

Πλήρης ἤδη σοι ἱστορία τοῦ βίου] Vide *l.* 3. §. 8. & *l.* 9. §. 33. & *l.* 10. §. 1. Lucretius *l.* 3.

Cur non, ut plenus vitæ conviva recedis?

De Pollio Statius *Sylv. l.* 2. *Sylv.* 2. *v.* 127.

— dubio qem non in turbine rerum
Deprendet ſuprema dies; ſed abire paratum,
Ac plenum vitæ —

Καὶ τελεία ἡ λειτουργία] Vide *l.* 12. §. 36.

a Sup.§.15. καὶ πόσα ὠφέλει καλά. b καὶ πόσων μὲν ἡδονῶν καὶ πόνων ὑπερείδες. b πόσα ἢ ἔνδοξα παρείδες. c εἰς ὅσους ἢ ἀγνώμονας εὐγνώμων ἐγένου.

§. 32. d Διὰ τί συγχέουσιν ἄτεχνοι καὶ ἀμαθεῖς ψυχαὶ ἔντεχνον καὶ ἐπιστήμονα; τίς ἔν ψυχὴ ἐντέχνου καὶ ἐπιστήμων e; ἡ εἰδυῖα ἐρχὴ καὶ πύλου, f τὸν ἀφ' ἧς οὐσίας διήκοντα λόγον, καὶ ἀφ' ἧς πάντας ἔχει καὶ ἀιῶνος g καὶ πεῖσιν τεταγμένας h οἰκονομοῦντα τὸ πᾶν.

§. 33. i Ὅσον ἀδέπω ἡ σποδὸς ἢ σκελετὸς, καὶ k ἤτοι ὄνομα, ἢ l ἀδὲ ὄνομα. m τὸ ἢ ὄνομα, ψόφος καὶ ἀπήχημα. τὰ ἢ ἐν τῷ βίῳ πολυτίμητα, n κενὰ, καὶ o σαπρὰ, καὶ p μικρὰ, καὶ q κυνίδιον ἀμφιδακνόμενα, καὶ r παιδία φιλόνεικα, γελῶντα, εἶτα εὐθὺς κλαίοντα. πίστις ἢ καὶ αἰδὼς, καὶ δίκη, καὶ ἀλήθεια, f πρὸς Ὄλυμπον, ἀπὸ

recole itidem, qot præclara videris; qot voluptates ac dolores ſpreveris; qot pro glorioſis habita neglectui habueris; qot improbis deniqe æqum te exhibueris.

§. 32. Qorſum arte inſtructum ac peritum qenqam rudes animæ imperitæqe conturbent? verùm qænam eſt anima perita artéqe inſtructa? Ea qæ principii finiſqe rerum eſt gnara, rationiſqe illius qæ res omnes permeat, ac per ævum omne ſtatis periodis univerſum hoc adminiſtrat.

§. 33. Cinis jamjam futurus es, avt oſſa nuda; noménqe tantùm, vel nè nomen qidem tui, ſuperfuturum eſt. nomen avtem ipſum nihil eſt aliud qàm ſonitus inanis & echo qædam. qin & illa ipſa, qæ *in* hac vita tanto habentur in pretio, vana ſunt, putida, exilia, canicularum inſtar invicem rixantium, avt puerulorum ſecum invicem litigantium, & ridentium modo, mox plorantium. Cæterùm fides, modeſtia, juſtitia & veritas, ad cœlum à ter-

ANNOTATIONES.

'Αγνώμονας εὐγνώμων] Ità reſtituit Xylander, qod in membranis ἀγνώμων ſenſu planè adverſo legebatur.

Θέλω δὲ καὶ φύσιν] Vide *ſuprà* §. 9.

§. 32. Διὰ τί συγχέουσι] Anacharſis illud in Græcis, qos cæteroqi ſuſpiciebat, qaſi rationi minùs conſentaneum notabat, ὅτι παρ' αὐλοῖς ἀγωνίζονται μὲν οἱ τεχνίται, κρίνουσι δὲ οἱ μὴ τεχνῖται. *qòd in certaminibus de peritis imperiti judicarent.* Qod reſpexit Tertullianus *Apolog. c. 1. Qantò magis, hos Anacharſis denotáſſet imprudentes de prudentibus judicantes, qàm immuſicos de muſicis?* Horum ergò judicia peritum prudentémqe qemlibet contemptim habere vult Marcus noſter. Cui accedit Demetrius Cynicus, qi, ut Seneca *Epiſt.* 91. dicere ſolebat, *eodem loco ſibi eſſe voces imperitorum, qo ventre redditos crepitus.* Varro Margopoli:

—— ſtultos contemnite docti.

Vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 34.

'Αξεχνοι καὶ ἀμαθεῖς ψυχαί] rerum naturæ ac conditionis ignari. Avſonius *lud.* 7. *ſap.*

Bias Prieneus dixit; Οἱ πλεῖστοι κακοί.
Qod eſt Latinum; Plures homines ſunt mali.
Sed imperitos ſcito; qos dixit malos.

Et mox:

Bias Prieneus dixi; Οἱ πλεῖστοι κακοί.
Latinè dictum ſuſpicor, Plures mali.
Dixiſſe nollem. Veritas odium parit.
Malos ſed imperitos dixi & barbaros,
Qi jus, & æqum, & ſacros mores negligunt.

Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Εἶτα μουσικὸς μὲν ὢν ἐπισκέψεται αὐτῷ ἀποφαινομένῳ περὶ τῆς πήχεως, εἶναι ὑπάτην. ὢν δὲ γεωμετρικὸς, ἂν ἐπικρίνῃ τὰς ἀπὸ κέντρου πρὸς τὸν κύκλον προσπιπτούσας μὴ εἶναι ἴσας. ὁ δὲ ταῖς ἀληθείαις πεπαιδευμένος, ἀνθρώπῳ ἀπαιδεύτῳ ἐπισκέψασθαι, ἐπικρίνοντός τι περὶ οὐσίας καὶ ἀνοσίου, καὶ ἀδίκου καὶ δικαίου; ὦ πολλῆς ἀδικίας τῶν πεπαιδευμένων. *Ergò Muſicus eum non curat, cum Neten eſſe Hypaten pronuntiat: neqe Geometer, ſi lineas qæ à puncto ad circulum producantur neget eſſe æquales. Homo avtem verè eruditus hominem indoctum curabit qid ſas, qid nefas ſit, qid juſtum, qid injuſtum pronuntiandum? O ingentem injuriam eruditorum!* Vide reliqa. Idem *l.* 4. *c.* 5. Τί οὖν; θέλεις με καταφρονῆσθαι; ὑπό τινων; ὑπὸ εἰδότων; καὶ πῶς καταφρονήσουσιν οἱ εἰδότες τὸν πρᾶον καὶ αἰδήμονος; ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀγνοούντων; τί σοι μέλει; ὅ τινι γὰρ ἄλλῳ τεχνίτῃ τῶν ἀτίχνων. *Qid ergò? Vis me contemni? A qibus? Ab iis qi te norunt. Qomodò avtem qi te norunt contemnent, qum ſis manſvetus, qum ſis verecundus? At ab iis qi te ignorant? Qid id tua refert? Neqe enim alius artifex ignaros artis ſuæ curat.* Vide & eundem *ad l.* 9. §. 26. ἀμαθεῖς avtem ψυχαί, *animæ imperitæ*, pro hominibus imperitis. qod eſt Hebræis ac Hebraiſantibus valde familiare. Vide *ad l.* 1. §. 16. ubi σώματα, id eſt, *corpora* pro *ſervitiis.* Moſes *lib.* 2. *c.* 1. *v.* 5. *Fuerúntqe omnes animæ, qæ è Jacobi femore prodierunt, ſeptuaginta animæ.* qod Stephanus apud Lucam *Act. c.* 7. *v.* 14. Græcam ſecutus verſionem, ἐν ἑβδομηκονταπέντε ψυχαῖς. *Animarum ſeptuaginta qinqe.* Idémqe *c.* 27. *v.* 37. Ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομηκονταέξ. *Eramus avtem in univerſum in navigio animæ ducentæ ſeptuaginta ſex.* Pavlus *ad Rom. c.* 13. *v.* 1. Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. *Omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubjecta eſto.* Nec abhorrent Latini. Tertullianus *de anima cap.* 13. *Enimvero qis non animæ dabit ſummam omnem, cujus nomine totius hominis mentio titulata eſt?* Qantas animas paſco? *ait dives.* &, *animas ſalvas optat gubernator.* Cicero *familiar. l.* 14. *Ep.* 14. *Vos meæ chariſſimæ animæ, qàm ſæpiſſimè ad me ſcribite.*

Ἡ εἰδυῖα ἀρχὴν καὶ πύλου] Vide *l.* 8. §. 3.

Τὸν διὰ τῆς οὐσίας διήκοντα λόγον] Animam ſcilicet œcumenicam, vel catholicam potiùs, de qa *ſuprà* §. 30. & *l.* 4. §. 40. & *l.* 6. §. 14.

Καὶ περιόδους τεταγμένας] ſive καιροὺς τεταγμένους, *præſtituta tempora*, ut Apoſtolus *Act. c.* 17. *v.* 26. Vide tamen *ſuprà* §. 13.

Οἰκονομοῦντα τὸ πᾶν] Vide *ſuprà* §. 21.

§. 33. Σποδὸς, ἢ σκελετός] *cinis, avt ſceletus*: qod *ſuprà l.* 4. §. 48. Τάριχος, ἢ τίφρα. *Salſura avt ſavilla.* ibi vide. Apud Plutarchum *p.* 950. *F.* Antonius poſtridie de rerum ſumma cum Cæſare decertaturus ad cœnam ſuos jubet, προθυμότερον ἐυαγεῖν. ἀδηλον γὰρ οἱ τῦλο ποιήσουσιν ἄυριον, ἢ δεσπόταις ἑτέροις ὑπηρετήσουσιν, αὐλὸς δὲ κέστελας σκελετὸς καὶ τὸ μηδὲν γενόμενον. *Epulis ſe liberaliùs exciperent: incertum eſſe idémne facturi poſtridie eſſent, an aliis dominis miniſtraturi: ipſe verò exſtinctus jaceret & inanimis.* Teles Pythagoricus, *de exilio*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 40. Ἡμεῖς μὲν καὶ ἰδεῖν καὶ ἅψασθαι ὀκνοῦμεν. οἱ δὲ σκελετίσαντες ἔνδον ἔχουσιν, ὡς καλόν τι, καὶ ἐνίσχυρα τὰς χεῖρας λαμβάνουσιν. *Nos qidem à conſpectu tactúqe mortuorum abhorremus: alii verò deſiccata cadavera ceu qippiam egregium domi ſervant, & loco pignorum mortuos accipiunt.*

Ἤτοι ὄνομα, ἢ ἀδὲ ὄνομα] Vide *l.* 4. §. 33. & *l.* 12. §. 27.

Μῦθος, ἢ ἀδὲ μῦθος. *Fabula, & ne fabula qidem.*

Ψόφος καὶ ἀπήχημα] *Lib.* 4. §. 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Inanes planè applauſus iſti.* & *l.* 6. §. 16. Κρότος γλωσσῶν. *Linguarum ſtrepitus.*

Κενὰ, καὶ σαπρὰ, καὶ μικρά] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 6. §. 13, 36. & *l.* 7. §. 3. & *l.* 9. §. 36.

—— πρὸς Ὄλυμπον] Ex Heſiodi *Oper. l.* 1. *v.* 195. de qarto agens ſeculo:

Καὶ τότε δὴ πρὸς Ὄλυμπον ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης
Ἀθανάτων μετὰ φῦλον ἴτην, προλιπόντ' ἀνθρώπους,
Αἰδὼς καὶ Νέμεσις. ——
Tum demum ad cœlum à terra ſpatioſa
Ad Deos ibant, relictis hominibus,
Pudor & Nemeſis. ——

Et Aratus *Phanom.*

Καὶ τότε μισήσασα Δίκη κέλευα γένος ἀνδρῶν,
Ἔπλατ' ὑπερφιάλη.

qod Feſtus Avienus:

Sic juſta in populos mox Virginis inculpata
Exarſere odia, & cœlum pernoctibus intrat
Diva alis. ——

& Cicero,

Deſeruit properè terras juſtiſſima virgo,
Et Jovis in regno, cæliqe in parte reſedit.

Refert Lactantius, ſed ità in vulgatis, qaſi Ciceronem iſtud negare dicatur. *Sed non, ait Cicero, & Jovis in regno, &c.* cùm deberet eſſe, *ſed non, ut ait Cicero.* hoc, inqit, non eſt verum, qod Cicero dixit, Jovis in regno Juſtitiam reſediſſe, cùm Jupiter ipſe injuſtiſſimè ſe geſſerit. De eodem hoc Naſo *Metamorph. l.* 1. *v.* 129.

—— fugere pudor, verumqe fidéſqe.

& mox, *v.* 149.

—— & virgo cede madentes
Ultima cæleſtúm terras Aſtræa reliqit.

Juvenalis itidem, *Sat.* 6.

—— ad ſuperos Aſtræa receſſit,
Hac (pudicitiâ ſcilicet) *comite; atqe dua pariter fugere ſorores.*

Scilicet, ut Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 5. *Hi planè intellexerunt, abeſſe juſtitiam à rebus humanis; eámqe finxerunt offenſam vitiis hominum, ceſſiſſe terrâ, in cœlumqe migráſſe.* Alluſit huc Valerius Flaccus *Argonavt. l.* 2. de procellis cladibúſqe agens cœlitus immiſſis;

—— *tunc*

terra longè latéque patente, sese contulerunt. ecqid igitur restat quod te istîc detineat? siquidem res sensui subjectæ, mutari pronæ, & consistere nescioæ; sensus ipsi hebetes & imagines falsas admittere proclives: animula ipsa, exhalatio à sanguine emissa: apud eos, qi istiusmodi sint, celebrem esse, inane quiddam. qin ergò expectas placidus, vel extinctionem tui, vel translationem? istius tempus donec obvenerit; qid sufficerit, nisi ut Deos colas celebréseque, hominibus benefacias, sustineas eos exisdémque abstineas; memineriseque ea omnia, qæ extra corpusculi animulæque tuæ terminos consistunt, nec tua esse, nec in potestate tua sita?

χθονὸς ἀρχυδάης. Τί ἔν ἔτι τὸ ὀνησόμενα κατίχον; ἔτι a τὰ μὲν αἰσθητά, ὀλιγοπόλητα, καὶ b ἀχ ἑ- a L.2.§.17. σώτα. τὰ δ' αἰσθητήρια, c ἀμυδρὰ καὶ δωδεκατύπωτα. αὐτὸ δ' τὸ ψυχάριον, d ἀναθυμίασις ἀφ' αἵματος. e τὸ δ' εὐδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις, κενόν. * τί οὖν f περιμένεις; ἔ ἴλεως h τ' εἶπι σβέσον ἄτα μετάτρεπον. ἕως δ' ἐκείνης ὁ καιρὸς ἐφίσταται, τί i δρᾳς; τί δ' ἄλλο ἢ k Θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν. l ἀνθρώπους δὲ εὖ ποιεῖν, καὶ m ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι. ὅσα δ' ἐκτὸς ὅρων ἔ κρεμάτου, καὶ ἔ πνεύματός, πάσα μεμηθὲν n μήτε σὺ ὄντα, μήτε σή σοι;

a L.2.§.17. l.6.§.4.14. b Sup.§.23. c L.2.§.17. d L.4.§.3. e L.4.§.33. * τί ὄ.π.ἴλ. f Sup.§.10. g L.2.§.3. h L.7.§.32. i Sup.§.14. k L.6.§.10. 30. l L.5.§.20. m Sup.§.20. n L.12.§.3.

§. 34.

ANNOTATIONES.

— *tunc flagitat iras*
In populos, Astræa Jovem, terrisque relictis
Invocat assiduo Saturnia sidera questu.

Allusit & Maro ipse *Georg. l.* 2. ubi de agricolis dixit;

— *extrema per illos*
Justitia excedens terris vestigia liqit.

Indè ludens Lucianus *in his accusato pag.* 215. τὸν Δίκην inducit Jovem patrem nè in terram denuo mittatur deprecantem verbis illis: Ἄνθις ἐς τὴν γῆν, ἵν' ἐξελαυνομένη πρὸς αὖ]ῶν, δρασ]εύσω πάλιν ἐκ τοῦ βίου, τὴν ἀδικίαν ἐπιγελῶσα ἐ φέρουσα; *Iterumne in terram, ut ejecta ab illis, denuò fugitiva è vita abeam, ubi injustitiam irridentem ferre non potero.* Cæterùm, Marco nostro imperante, δίκη καὶ αἰδοῖ ἀπορρήγνυται χάδοδον ἐς ἀνθρώπους. *justitiam ac verecundiam ad homines regressas*, asserit Aristides *Orat. in Romam.* Idémque de Severi cum filio Antonino imperio cecinit Oppianus ἁλίευ]. β. prope finem,

— τῶν γάρ σε, Δίκη, φρίσ]οιχα πολάων
Γνώσιν μερόπεσσι συνίσιον ἠδὲ σύνοικον,
Ἐξ ἔ μοι πραπίδεσσι μέγαν φρόνον ἐμβεβαῶτες
Ἄμφω θεσπεσίοις τε πατρὸς καὶ φαιδίμ[ὑός.
— *nunc enim te, ô Justitia nutricula urbium,*
Cognoseo hominibus familiarem atque cohabitatricem,
Ex qo mihi imperant excelso solio consesso
Uterque, divinúsque pater, & illustris filius.

Scripta enim hæc Severo superstite, etiamsi non antè defunctum jam publicata. Qin & idem planè futurum pronunciat Porphyrius *de abstinent. l.* 3. §. 27. si ad victum simplicem ac innocium reduci posset genus humanum. Ἦ δῆλον, inqit, ὡς ἐυδαιμονήσομεν. αἰδικίας μὲν ἐξορισθείσης ἀπ' ἀνθρώπων, δικαιοσύνης δὲ πολιτευομένης καὶ παρ' ἡμῖν, καθάπερ καὶ ἐν ὑρανῷ. *Profectò patet nos felices futuros, injustitiâ ab hominibus exterminatâ, & justitiâ eandem apud nos, qem in cœlis habet locum, obtinente.* Cæterùm Didymus Cynicus apud Plutarchum *de Oracc. defit. p.* 413. *A.* Θαυμαστόν ἐστιν, ὦ τοσαύτης οἰς [ἡμᾶς] παλίας ὑποκεχυμένης, ὦ μόνοι, ὡς προεῖπεν Ἡσίοδ[, αἰδὼς καὶ νέμεσις τὸν ἀνθρώπινον βίον ἀπολελοίπασιν, ἀλλὰ καὶ πρόνοια Θεῶν συσπειρασμένη τὰ χρησίμα παντα χόθεν οἴκοι. *Tantâ malitiâ in nos dissipatâ mirum est, si nem tantum, quod prædixit Hesiodus, verecundæa & justa indignatio humanam reliquerunt vitam: sed providentia etiam divina convasatis oraculis omnino abiit.* Ità enim restituendum locum illum avtumo: nisi qis & ὦδὲν interjiciendum existimet, ut sit Θαυμαστὸν ὦδέν. ea enim dubio procul Cynici mens est. Vise Ammianum *l.* 22. *c.* 10. *p.* 239. & *l.* 25. *c.* 6. de Juliano. Vise & sis Hieronymum *adv. Pelagium lib.* 3. *cap.* 5. qem viduæ cuidam in epistola ad eam data adeò fœdè adulatum refert, ut *justitiam, qa esse jam non nisi in cœlo credatur, apud illum solam dicas invenisi in terris.*

Τὰ μὲν αἰσθητὰ, ἐυμεγέθεσ]α, καὶ ὠχ ἑσῶτα] *supra* §. 23.

Πὰ δὲ αἰσθητήρια ἀμυδρὰ, καὶ ἐυπαραλόγιστα] Vide *ad l.* 2. §. 17. & *l.* 6. §. 6.

Ἀναθυμίασις ἀφ' αἵματος] Ità *lib.* 6. §. 15. Ἡ ζωὴ ἐκάστου, οἷον ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις, καὶ ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις. *Vita cujusque, qasi exhalatio nempe qadam à sanguine orta, & ab aere spiritus attractio.*

Τὸ δὲ ἐυδοκιμεῖν παρὰ τοιούτοις κενόν] *lib.* 3. §. 4. & *lib.* 4. §. 3, 33.

Τί οὖν περιμένεις; ἴλεως τάχ'] *Qid ergò aliud operiris, nisi* vel &c. Xylander frustra. legendum enim, τί δ' περιμένεις &c. *Cur non propitio lubentique animo mortem expectas, sive ea destructio est sive demigratio?*

Εἴτε σβέσις, εἴτε μετάστασις] Ambiguè loqitur istîc Marcus, utì sæpe alibi. Vide *supra ad l.* 4. §. 21. sed & *l.* 8. §. 25. & *l.* 11. §. 3.

Σβέσις] sic *l.* 4. §. 21. ἐξάπλοντας. qia igneum qiddam animam existimabant. Ignis avtem & accendi & extingvi dicitur.

Θεοὺς μὲν σέβειν καὶ ἐυφημεῖν, ἀνθρώπους δὲ ἐν ποιεῖν] Eadem monita salutaria, *l.* 6. §. 30. Vide ibi adnotata.

Ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι] Ità *l.* 4. §. 3. Τὸ ἀπέχεσθαι μέρος δικαιοσύνης. Æqvissimum esse justitia portionem. & *supra* §. 20. Ἐυποιητέον καὶ ἀνεκτέον. *Juvare & sustinere.* Epictetus solitus est dicere, (utì ex Favorini relatione Gellius, *noct. Attic l.* 17. *c.* 19.) *duo esse vitia multò omnium gravissima ac teterrima, intolerantiam & incontinentiam.* itaqe *futurum plerqe impeccabilem, vitámqe victurum tranquillissimam, qi hæc duo verba cordi habeat, eaqe sibi imperanda curet,* Ἀνέχου καὶ ἀπέχου. *Sustine & abstine.* Atqi Tertullianus etiam *incontinentiam* sub *intolerantia* comprehendit, *continentiam* sub *tolerantia* contineri contendit. *de patient. cap.* 5. *Ut compendio dictum sit, omne peccatum impatientia ascribendum. malum impatientia est boni. nemo impudicus, nisi impatiens pudicitiæ, & improbus probitatis, & impius pietatis, & impetus quietis. ut malus nusqisque fiat, bonus perseverare non poterit.* Et *ibidem c.* 15. *Omnia Dei placita tuetur patientia*, &c.

Μήτε σὺ, μήτε ἐπὶ σοί] Evcherius in *Orat. hortat. Esto tu,* inqit, *tibi charior, qàm tua.* Verùm Marcus hîc ista, & qicqid extra corpusculi animulæqe fines consistit, *tua* esse tibi negat. sed & Lucilius apud Senecam *Epist.* 8.

Non est tuum, fortuna qod fecit tuum.

& Publius Syrus,

Alienum est omne, qicqid optando venit.

ideo nimirum, qia, ut Lucilius idem,

Dari bonum qod potuit, auferri potest.

In eandem sententiam Bernardus *de bon. deser. Divitiæ istæ nec veræ, nec vestræ sunt. si vestræ sunt, vobiscum auferte. Qod enim hic relinqitur, non nostrum sed alienum est.* Ambrosius *Epist.* 9. Basilius Cæsar. *pag.* 344. *B.* explicans illud Moisaicum, Προσέχε σεαυτῷ. πρῶτον, μήτε τοῖς σοῖς, μήτε τοῖς περὶ σε. *Attende tibi ipsi, hoc est, non tuis, non iis qa circà te sunt.* inqit; Ἀλλὰ σεαυτῷ μόνῳ. ἄλλα γάρ ἐσμεν ἡμεῖς αὐτοὶ, καὶ ἄλλο τὰ ἡμέτερα, καὶ ἄλλο τὰ περὶ ἡμᾶς. ἡμεῖς μὲν οὖν ἐσμεν ὁ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς. ἡμέτερον δὲ τὸ σῶμα, καὶ αἱ δι' αὐτοῦ αἰσθήσεις. περὶ ἡμᾶς δὲ τὰ χρήματα, αἱ τέχναι καὶ ἡ λοιπὴ τοῦ βίου παρασκευή. *Sed tibi ipsi & soli. Ipsi enim nos & aliud sumus, & aliud nostra sunt, aliud item qa circa nos conversantur. Sanè sumus nos & anima & anima mens. Nostrum autem corpus est, & qi per ipsum suum munus obeunt sensus. Circa nos porrò sunt pecuniæ, artes, & reliqa vitæ supellex atqe apparatus.* Cæterùm Epictetus nec reculam, nec corpusculum etiam, tuùm esse tibi concesserit. Siqidem, illud etiam explicans, qod Marcus hîc, μήτε ἐπὶ σοί, sic infit, *Dissert. l.* 1. *c.* 1. Τί λέγεις ὁ Ζεύς; Ἐπίκτητε, [ità distingvendum, secùs qàm in vulgatis] εἰ ὅλον τε ἦν, καὶ τὸ σωμάτιον ἦν σου, καὶ τὸ κτητίδιον, ἐποίησα ἂν ἐλεύθερον καὶ ἀπαραπόδιστον. νῦν δὲ μή σε λανθάνετω. τοῦτο οὐκ ἔστι σόν. *Qid Jupiter ait, Epictete? Si fieri potuisset, etiam corpusculum tuum & reculam libera, & ab impedimentis remota fecissem. Nunc te latere non debet, istud non esse tuum.* Cui concinit & Pythagoras referente Stobæo *tom.* 1. *tit.* 1. Πέπεισο, μὴ εἶναι σὸν τίμιον, ἃ μὴ ἐννοῖς διανοίας ἔχεις. *Persvasum habeas, tuas non esse facultates, qas non conclusas animo geras.* Epictetus idem *Enchir. cap.* 1. §. 2. Τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐστι φύσει ἐλεύθερα, ἀκώλυτα, ἀπαραπόδιστα. τὰ δ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν. σάρκιον, ὄξαλα, κωλυτὰ, ἀλλότρια. ἐὰν οὖν τὰ φύσει δοῦλα ἐλεύθερα οἰηθῇς, καὶ τὰ ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθήσῃ, *c.* 3. — μέμνῃσο καὶ Θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. ἐὰν δὲ τὸ σὸν μόνον οἰηθῇς σὸν εἶναι, τὸ δ' ἀλλότριον, ὥσπερ ἐστὶν, ἀλλότριον, οὐδείς σε ἀναγκάσει οὐδέποτε, οὐδείς σε κωλύσει, οὐ μέμψῃ οὐδένα, οὐκ ἐγκαλήσεις τινὶ, οὐκέτι πράξεις οὐδὲ ἓν, οὐδείς σε βλάψει, ἐχθρὸν οὐκ ἕξεις. οὐδὲ γὰρ βλαβερόν τι πείσῃ. *Ac ea quidem qa nobis parent, libera sunt naturâ suâ, nec prohiberi ab ullo, nec impedíri possunt. In qa autem ipsi jus nullum habemus, ea sunt infirma, obnoxia servituti, obnoxia impedimentis, aliena. Si ea, qa naturâ sunt, libera putaris, & aliena pro tuis habueris, fore, ut impediaris, deos hominésqe accuses. Sin id solum tuum existimaris, qod tuum est, aliena vero, ut sunt, aliena: te nemo cogèt unqam, nemo impediet, neminem accusabis, neminem criminaberis, nihil ages invitus, nemo te ladet, inimicum non habebis. Non enim noxium qid patieris.* Vide & Marcum ipsum *lib.* 12. §. 3, 26.

§. 34.

a *L.* 2. §. 5. §. 34. Δύνασαι ἀεὶ [a] εὑροεῖν, ἔγε καὶ [b] ὀ-
b Sup. §. 14. δοῦσιν, ἔγε καὶ [c] ὁδῷ ὑπολαμβάνειν, καὶ περάσ-
c *L.* 1. §. 9. * - σειν. δ. σειν * δύο ταῦτα κοινά, τῆτε ἕξ θεῦ, καὶ τῆ ἕξ
d Sup. §. 20. ἀνθρώπε, καὶ παντὸς λογικῦ ζώε ψυχῆ. τὸ [d] μὴ
e Sup. 16. ἐμποδίζεσθαι ὑπ' ἄλλε. καὶ τὸ [e] ἐν τῆ δικαϊκῆ διά-
f *L.* 4. §. 20. *l.* 9. §. 31. θέσει καὶ περέξει ἔχειν τὸ ἀγαθόν, ἢ [f] ἐνταῦθα
τὸν ὄρεξιν ἀπολήγειν.

g Sup. §. 25. §. 35. Εἰ ε μήτε κακία ἐςὶ τᾶτο ἐμὴ, μήτε
l. 7. §. 22. *l.* 9. §. 4. ἐνέργεια κατὰ κακίαν ἐμὲν, [h] μήτε τὸ κοινὸν
h Sup. §. 22. βλάπ]εται, τί ὑπὲρ αὐτᾶ διαφέρομαι; [i] τίς ἢ
i *L.* 8. §. 55. k *L.* 9. §. 3. βλάβη ἕξ κοινῦ;
l *L.* 4. §. 22. §. 36. Μὴ [k] ὁλοχερῶς [l] τῆ φαντασίᾳ συναρπά-
l. 7. §. 43. m *L.* 6. §. 30. n *L.* 3. §. 11. ζεσθαι. ἀλλὰ [m] βοηθεῖν μὲν ἐξ δύναμιν καὶ [n] καθ' ἀξίαν.

§. 34. Prosperè tibi res tuæ sunt perpetuo processuræ, si ritè incedere potueris, rectâque methodo & opinari & agere. communia sunt animæ ratione præditæ sive Dei sive hominis sive aliûs alicujus animantis duo ista: alterum, quod ab alia re nulla possit impediri; alterum, quod in animi affectione actionéque justâ bonum suum situm habeat, nec ultra hæc qicqam appetere necesse habeat.

§. 35. Si nec avt vitiositas hæc mea sit, avt effectum vitiositatis meæ; nec communitas eâ læditur, cur de re ista ipse differor? communitatem avtem qid læserit?

§. 36. Nè imaginatione ullâ temerè abripiaris: sed opis tuæ indigis, prout potes & par est, opem feras.

ANNOTATIONES.

§. 34. Εὑροεῖν] Vide *l.* 2. §. 5. *l.* 10. §. 6. Epictetus *Dissert.* *l.* 1. *c.* 1. εὐθυμεῖσθαι καὶ εὑροεῖσθαι. *hilarem & alacrem.* & *c.* 4. Εὑρόως καὶ ἀταράχως βιώσεσθαι. *Ut feliciter & animo tranquillo viverem.* Ei opponitur τὸ δυσροεῖν. Epictetus *l.* 1. *c.* 28. Ὅτι τὸ πρῶτον καὶ μόνον αἴτιόν ἐςι τᾶ κατορθᾶν ἢ ἁμαρτάνειν, τᾶ εὑροεῖν ἢ δυσροεῖν, τᾶ ἀτυχεῖν ἢ εὐτυχεῖν. *Ubi autem prima avt unica caussa est avt rectè agendi avt delinqendi, avt prospero adversóve successu utendi, avt secundam vel adversam fortunam experiendi.* cùm res scilicet ex voto & animi sententia non succedunt, non fluunt. ab eis tractum, qi æstu adverso conflictantur. Idem *l.* 2. *c.* 17. Θέλεις τὰ δυνατὰ, καὶ τὰ σοὶ δυνατά; τί ἂν ἐμποδίζῃ; διὰ τί δυσροεῖς; ἃ φεύγεις τὰ ἀναγκαῖα; διὰ τί ἂν περιπίπ]οις τινί; διὰ τί δυσχεῖς; διὰ τί θέλοντός σε τὶ, ἃ γίνεται, καὶ μὴ θέλοντος, γίνεται; ἀπόδειξις γὰρ μεγίση δυσροίας καὶ κακοδαιμονίας. *Tu ea vis qæ & fieri & te fieri possunt. Cur ergò impediris? Cur successu cares? Non tu nunc fugis necessaria. Cur ergò in ea incidis? Cur calamitate conflictaris? Cur te volente aliqid non fit? Cur nolente fit aliqid? Hæc enim demonstratio est maxima calamitatis & infelicitatis.*

Ὁδεύειν] *suprà* §. 14.

Ὁδῷ ὑπολαμβάνειν] *certam in opinando rationem methodumqe observare.* Vide *ad l.* 1. §. 9.

Καὶ πράσσειν δύο ταῦτα] Distinctio plena post πράσσειν est collocanda. qod & advertit Casavbonus. dum non attendit Xylander sententiam corrupit.

Καὶ παντὸς ζώε λογικῦ] hoc ideo, qia philosophi λογικὸν ζῶον, sive *animal ratione instructum* non homini soli, sed Deo etiam, dæmonibus & heroibus genus commune constituebant; uti ex Plutarcho *de orac. cessat.* Xylander hic monet.

Τὸ μὴ ἐμποδίζεσθαι ὑπ' ἄλλε] *suprà* §. 10. & 20. & *l.* 3. §. 12. & *l.* 12. §. 8. Epictetus apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. ex *enchirid. c.* 13. Νόσος σώματός ἐςιν ἐμπόδιον. προαιρέσεως δὲ ὄ, ἐὰν μὴ αὐτὴ θέλῃ. χώλωσις σκέλες ἐςὶν ἐμπόδιον, προαιρέσεως δὲ ὄ. καὶ ἕκασον δὲ τῶν ἐμπιπ]όντων ἐπίλεγε, εὑρήσεις γὰρ ἄντο ἄλλε τινὸς ἐμπόδιον, σὺ δὲ ὄ. *Morbus est corporis impedimentum, instituti non item, nisi ipse velis. Clavdicatio pedis est impedimentum, instituti non item. Qod si singulis in rebus, qa incidunt, consideraris, invenies eas alterius cujusqiam rei, non tui esse impedimentum.*

Τὴν ὄρεξιν ἀπολήγειν] Vide *l.* 4. §. 37, 49. & *l.* 6. §. 50. & *l.* 7. §. 28. & *suprà* §. 14.

§. 35. Εἰ μήτε κακία ἐςί] Vide *suprà* §. 25.

Μήτε τὸ κοινὸν βλάπ]εται] Vide *suprà* §. 22.

Τίς δὲ βλάβη τᾶ κοινᾶ;] vide *l.* 8. §. 55. Epictetus *Dissert.* *l.* 4. *c.* 7. Τί μέλλει ἀπόλλυσθαι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ; *Qid periturum est in mundo.* si tibi vita etiam erepta fuerit?

§. 36. Μὴ ὁλοχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι] Hoc velle videtur, nè in opem egenis afflictisve aliis qibusvis; qi ejusdem indigent, ferendo, id statim admittamus, qod imaginatio forsan nobis nostra ad aspectum primùm suggesserit: miserum nimirum hominem illum esse, sive mali aliqid illi obtigisse; unde & nos ipsi pariter afficiamur. id qod *l.* 7. §. 43. dixit, Μὴ συνιωζωνεῖν, μηδὲ σφύζειν. *Lamentationibus ne collamenteris, neve commovearis.* Epictetus *enchir. c.* 16. Ὅταν κλαίοντα ἴδῃς τινὰ ἐν πένθει, ἢ ἀποδημοῦντα τέκνα, ἢ ἀπολωλεκότα τὰ ἑαυτᾶ, πρόσεχε μή σε ἡ φαντασία συναρπάσῃ, ὡς ἐν κακοῖς ὄντος αὐτᾶ τοῖς ἐκτός. ἀλλ' ἐνθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ, καὶ λέγειν ἔχε πρόχειρον, ὅτι τᾶτον θλίβει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τέτων. *Qum ejulantem qempiam videris in luctu, sive peregrè profecto filio, sive rebus amissis: cave ne te visum illud moveat, ut existimes versari eum in malis ob externa; sed statim ipse tecum distinguito, sitqe in promptu ut dicas. Istum affligit, sed concepta de eo opinio.* locum integrum apposui, qia minùs integer videtur, qò integritati restituam suæ. Excidisse aliqid Hieronymo Volfio suboluit: sed in supplendo parùm feliciter versatus est. in annotatis interserit, ἄλλον γὰρ ὐ θλίβει. cujus rationem subjungit, ὅτι ἄλλε ὐχ' ἅπτεται. *Alium, inqit, non angit, qia non tangit.* ut sit qod Comicus,

Facilè omnes, cùm valemus, recta consilia ægrotis damus.

Tu si hic sis, aliter senties.

sed & illis interjectis, adhuc clavdicabit sententia. etsi interjiciantur, sensum alium multò magis idoneum, & Epicteti menti consentaneum, redderent: qalem versio ipsa repræsentare videtur. *Istud afficit, non casus ipse; alium enim non afflixit,* [vel potiùs *non affligeret*] *sed concepta de eo opinio.* Verùm supplendum ampliùs ex Stobæo *tom.* 2. *tit.* 115. Ὅτι τᾶτον θλίβει, ὃ τὰ συμβεβηκότα. ἄλλον γὰρ ὐ θλίβει. ἀλλὰ τὰ δόγματα. *Qod crucietur non ob eventum rei, alii enim non cruciantur: sed ob suas opiniones.* qi & pro τοῖς ἐκτὸς legit ἀνθρώπε. & illa διαίρει παρὰ σεαυτῷ omisit prorsus. qæ & mihi suspecta. Generaliùs pavlò Epictetus idem *Dissert.* *l.* 4. *c.* 10. Μὴ πρὸ τᾶ ἐπάγειν τὸν φυσικὸν κανόνα, προτίθεσθαι ἐν τῷ συγκατίθεσθαι. *Noli ante regulam naturæ adhibitam prosilire ad assensionem.* Et *l.* 2. *c.* 18. Τὸ πρῶτον ὑπὸ τᾶς ἐξότης μὴ συναρπασθῇς, ἀλλ' εἰπὲ, ἔκδεξαί με μικρὸν, φαντασία, ἄφες ἴδω, τίς εἶ, καὶ περὶ τίνος. ἄφες σε δοκιμάζω. *Primùm tamen vide ne illi temerè assentiaris, sed dic: visum, expecta me pavlulum, sine videam qid sis, & qa de re; sine te explorem.* Redonanda eidem eadem vox hæc *enchir. c.* 20. Ὅρα μήποτε ἰδών τινα προτιμώμενον, ἢ ἄλλως εὐδοκιμοῦντα, μακαρίσῃς, ὑπὸ τᾶς φαντασίας συναρπασθείς. *Si qem eximiis honoribus affectum, avt alioqi florentem videris: vide nè qando beatum illum pradices, visorum impetum secutus.* pro eo qod codices perperam, συνεπαρθείς. Sic enim ipse mox *c.* 21. Τοιγαροῦν ἐν πρώτοις πειρῶ, ὑπὸ τᾶς φαντασίας μὴ συναρπασθῆναι. *Qapropter in primis operam dato, nè visa tibi assensum extorqeant.* Idem *enchir. c.* 33. à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 17. ex qo codices Epicteti emendandi; lavdatus: Ὅταν ἰδοῦς τινα φαντασίαν λάβῃς, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων φαντασιῶν φυλάσσε, μὴ συναρπάζῃ ταχέως. ἀλλ' ἐκδεξάσθω σε τὸ πρᾶγμα. καὶ μικρὸν ἀναβολὴν αὐτὸς παρὰ σεαυτῷ λαβὲ, ἐπισκόπησον τὴν φαντασίαν, καθ' ὃς ἔχεις κανόνας. καὶ πειρῶ κρατεῖν τῶν ἐντὸς. *Cùm aliqa voluptatis animum phantasia subierit, observandum est id qod in omnibus, nè statim abreptum te præcipitem des. Negotium te expectet, tuqe tecum aliqantulum immoratus, cogitationem tuam diligenter inspectam secundùm præscripta tibi præcepta examinato. Et habenis semper fortiter utere.*

Ὁλοσχερῶς] *omnino* Xylander. ut sit, ὁλοσχερᾶς, ὁλοτελᾶς. qomodo Svidas exponit. Sed cum συναρπάζεσθαι conjungit, *nè in totum abripi nos sustineamus*; cùm Bootius τῷ μὴ adhærere malit, *nè ulla ex parte abripi nos patiamur.* Ego ὁλοσχερῶς istîc, ut & *l.* 9. §. 3. ἀντὶ τᾶ προπετῶς, *temerè*, temerariè positum existimem. ut ὁλοσχερῶς συναρπάζεσθαι idem sit Marco, qod ταχέως συναρπάζεσθαι Epicteto. re scilicet ipsâ non satìs sedulò & accuratè perpensâ. Vide *l.* 1. §. 7. & *l.* 9. §. 3.

Ἀλλὰ βοηθεῖν κατὰ δύναμιν] Ità Cicero *Tuscul. l.* 4. *Cur miserearis potius qàm feras opem, si id facere possis? an sine misericordia liberales esse non possumus? non enim ipsi suscipere ægritudinem propter alios debemus, sed alios, si possumus, levare ægritudine.* Et Plutarchus *de tranqill. pag.* 468. *D.* Ἔνιοι τῶν φιλοσόφων (Stoicos notat) καὶ τοῦ ἐλέου ψίγυσι πρὸς ἀτυχοῦντας εὐθυμίαν γιγνόμενοι, ὡς καλᾶ τῇ βοηθεῖν, ἃ τὸ συναλγεῖν καὶ συνεκδύεσθαι τοῖς πλησίον ὄντος. *Philosophorum nonnulli misericordiam, qâ afficimur ob aliorum calamitates, vituperant: qod debere nos opitulari aliis, non una dolere, & animum demittere statuant.* Qod avtem in casibus ilfiusmodi qoad alios observandum præcipit Marcus, idem & qoad nosipsos Epictetus *l.* 1. *c.* 27. Τεταχῶς αἱ φαντασίαι γίνονται ἡμῖν. ἢ γὰρ ἐςί τινα ὄντως, ὡς φαίνεται. ἢ οὐκ ὄντα, οὐδὲ φαίνεται ὅτι ἐςίν. ἢ ἐςι, καὶ ὐ φαίνεται. ἢ οὐκ ἐςι, καὶ φαίνεται. λοιπὸν ἐν πᾶσι τέτοις ἐυσοχεῖν ἔργον ἐςὶ τᾶ πεπαιδευμένε. ὃ, τι δ' ἂν ᾖ τὸ θλίβον, ἐκείνῳ δεῖ προσάγειν τὴν βοήθειαν. *Qatuor modis visa in nobis exsistunt. Avt enim talia sunt qalia videntur: avt cum non sint, nec esse videntur, avt sunt, & non esse videntur: avt non sunt, & esse videntur. In his igitur omnibus*

feras. nec si in rebus mediis hisce detrimentum sustinuerunt, ideò lædi eos existimes. nihil enim mali subest. sed qemadmodum senex discedens alumni turbinem poscebat, cùm turbinem tamen, hoc est, ludicrum qiddam, esse meminisset: ità & istîc te geras. ad rostra ubi declamitans fueris, an oblitus es, homo, hæc qidnam sint? memini satìs, inqis; verùm ea sunt, in qibus isti pretium studiúmqe ponunt. num ergò & te fatuum esse necesse est, qia illi sunt? qocunqe loco deprehensus, felix

κἂν εἰς τὰ μέσα ἐλατ⟦τ⟧ῶν⟦τ⟧), μὴ μέν τοι [a] βλάβην αὐτὸ φαντάζεσθαι, κακὸν γὰρ * ἔθ⟦ν⟧. ἀλλ' ὡς ὁ γέρων ἀπελθὼν τὸν ⟦δ⟧ θρέπ⟦τ⟧ρ ῥόμβον ἀπήτει, μεμνημένος ὅτι ῥόμβος. ἴστως ἂν κἀμὲ ᾠδε. ἐπεί τοι * γίνῃ καλῶν ⟦δ⟧ὴ ⟦τ⟧ ἐμβόλων. ἄνθρωπε, ἐπελάθου τί ποτε ἦν; ναί. ἀλλὰ τούτοις ⟦θ⟧εατ⟦ρ⟧ίζεσθαι. [b] Ἀφ' τοῦτ' ἂν κἀμὲ σὺ [c] μωρὸς γένῃ; * ἐγενόμην ποτέ, ὁπαδήποτε καταλειφθεὶς *, * ἔυμοιρος ἄνθρωπος.

[a] Sup. §. 35. * ἄδειν f.

* γίνηται καλὸς Xyl. [b] L. 9. §. 29. [c] L. 4. §. 44. * i. π. ἔυμ. Sal. γένοιο ἄν, ὁ. κἀμὲ ἔυμ. Boot. * - λαφθεὶς S. & B. * ἄνθρωπε, τὸ δὲ ἔυμ. ὁ. κατ' S.

ANNOTATIONES.

bus rebus non falli ac decipi eruditi est munus. Qicqid autem nos presseris, ei afferendum erit adjumentum.

Κἂν εἰς τὰ μέσα ἐλατ⟦τ⟧ῶντας, μὴ μέν τοι βλάβην] *Si in mediis istis* (qæ nec bona nec mala sunt) *detrimenti aliqid sustinuerint, nè eos lædi existimes.* ἐλατ⟦τ⟧ᾶσθαι est τὸ ἔλαττον ἢτοι ἐλάττω φέρεσθαι, sive ἔλαττον ἔχειν, ut Epictetus *l.* 3. *c.* 15. (qi locus & *ad l.* 8. §. 1. allatus, cùm & illum illustrat, & cum eo qi hìc seqitur Platonis sororiat.) id est *minus consèqi, detrimentum damnúmqe aliqod sustinere.* Siqidem is hoc eodem sensu τὸ ἐλατ⟦τ⟧ᾶσθαι usurpavit, *polit. l.* 8. *pag.* 714. *C.* Φεύγοντ⟦ι⟧ τάς τε ἀρχὰς καὶ τιμὰς καὶ δίκας, καὶ θέλοντ⟦ι⟧ ἐλατ⟦τ⟧ᾶσθαι. ὥστε πράγματα μὴ ἔχειν. *Fugientis honores, principatus & judicia, & libenter se subjicientis, ut labores vitet.* Et Dio Prusæus; Τίς τῶν ἐλατ⟦τ⟧ᾶσθαι βουλομένων, καὶ τὴν ἥτταν ῥᾳδίως ὑπομένειν, ὃ πολλαπλάσια τῶν ἄλλων ἐκτήσατο. *Qi voluerint damnum sustinere, & cladem facilè perferre, illorum multiplicia non susèipiet.* & *Orat.* 64. Τῆς γὰρ ὑμετέρας μετέξουσιν ἀρετῆς, κατὰ τὴν αὐτῶν ἐλατ⟦τ⟧ώμενοι. *Vestræ enim virtutis participes erunt, licet juxta suam ipsorum vincantur.* Allusisse videtur Marcus ad illa Epicteti *l.* 2. *c.* 10. Ἀλλ' ὅπερ τι σωματικὸν ἐλάττωμα ἢ εἰς κῆσιν, ἐκεῖ ἡ βλάβη. ὅπερ εἰς τὴν προαίρεσιν ὑδεμία βλάβη; *At si corpori aliqid aut rei familiari decesserit, illic damnum est, ubi autem voluntati, nullúmne ibi damnum?* Marcus ipse *suprà* §. 15. ὁ ἐλατ⟦τ⟧ωτικὸς ἑαυτῷ ἐν τούτοις, ἀγαθός. *bonus habetur, qi minùs sibi in istis concedit.*

Κακὸν γὰρ ἔθ⟦ν⟧] forsan fuerit, κακὸν γὰρ ᾠδέν. *nihil enim mali subest*, cùm ista nec bona nec mala, sed media sint, qibus privantur illi. Potest tamen ferri istud, κακὸν ἔθ⟦ν⟧. Sic enim Plutarchus *de exil.* Μὴ σκόπει τὰ νῦν δάκρυα καὶ τὰς ἐπιθρηνήσεις τῶν εἰσιόντων, ἔθει τινὶ φαύλῳ περαινομένας πρὸς ἕκαστον. *Ne nunc consideres lacrymas & lamentationes intrantium ad unumqemqe more malo pergentes.* Faciúntqe eodem qæ Epictetus habet loco superiùs lavdato: Εἰ ἔθ⟦ν⟧ ἐστὶ τὸ θλίβον, πρὸς ἐκεῖνο τὴν βοήθειαν ἀνευρίσκειν πειρατέον. Τί δ' ἂν πρὸς ἔθ⟦ν⟧ ἐστιν εὑρίσκειν βοήθημα; τὸ ἐναντίον ἔθ⟦ν⟧. ἀκούεις τῶν ἰδιωτῶν λεγόντων, Τάλας ἐκεῖν⟦ο⟧. ἀπώλετο ὁ πατὴρ αὐτῷ, ἡ μήτηρ ἐξεπόρη. ἄκουσον τῶν ἐναντίων λόγων ἀπίσπασον σεαυτὸν τούτων τῶν φωνῶν. ἀντίδος τῷ ἔθει τὸ ἐναντίον ἔθ⟦ν⟧. *Si consvetudo erit qæ premat, danda erit opera ut ei medicinam inveniamus. Qa ergò contra consvetudinem medicina invenietur? contraria consvetudo, Vulgò dici avdis, miserum illum! pater ejus est defunctus; perist: mater ejus obiit. Avdi contrarias rationes. Avelle te ab istis vocibus; oppone consvetudini contrariam consvetudinem.* Sed prius tamen illud magìs placet.

Ἀλλ' ὡς ὁ γίρων] Fabellam aliqam seu historiolam respexisse videtur, de sene, qi pueruli alumni sui rhombum, sive ludicrum aliqod, animi cavsâ poscebat, non qòd ipse expeteret, avt momenti alicujus esse duceret, cùm παιγνιῶδές τι esse cognosceret: sed qò pusio ipium beneficio aliqo affecisse se opinaretur. ità solemus nos ab infantulis nostris ejusmodi petere ludibundi, qò illi nobis gratificari videantur. est enim istîc ῥόμβος, qod & Salmasius monuit, non *rhombus*, utì Xylander vertit, sed puerilis *turbo*, qem & σρόμβον dixere. Hinc inter Bacchi infantuli crepundia, utì ex Orpheo Clemens in *protrept. pag.* 11. *D.*

Κῶνος, καὶ ῥόμβος, καὶ παίγνια καμπεσίγυια,
Μῆλά τε χρύσια καλὰ παρ' Ἑσπερίδων λιγυφώνων.
Pinea nux, trochus, & qi flectunt membra moventqe
Ludi, & qæ Hesperides miserunt avrea mala.

Ἐπεί τοι γίνῃ καλῶν ἐπὶ τῶν ἐμβόλων] Xylander *qoniam boni aliqid fiat in rostris.* tanqam si esset, ἐπεί τι γίνηται καλόν. Casavbonus *qid facit*, avt *qorsum fit clamor omnis ad rostra iste?* ut aliter etiam legisse videatur. Ego, etsi in loco suspecto, nihil muto; sed καλῶν illud pro participio habeo, non pro nomine. Verto itaqe; *Qando ad rostra clamitans fueris*, sive honorem ac dignitatem aliqam avt tibi ipsi, avt cui saves cuipiam ambiendo, sive litem aliqam vel propriam vel alienam prosèqendo. Verùm D. Salmasius καλὸς mavult. id est *splendidè vestitus & pulcer.* ut allusum sit ad magistratus; qi pro rostris splendidè amicti concionem habebant. ἔμβολα sive ἔμβολοι, *rostra*: locus in foro Romano, navium Antiatium, qas in pugna ceperant, rostris instructus; utì Livius *l.* 8. Πρὸς τοὺς καλουμένους ἐμβόλους εἰς τὴν ἀγορά. *In forum ad Rostra ut vocant.* Polybius *l.* 6. *c.* 51. & ἀναβὰς εἰς τοὺς ἐμβόλους. *Rostra conscendit. ibidem* & apud Svidam avtor incertus, Τὸν δὲ παρακαλοῦντα πρὸς τὸν πόλεμον στρατηγὸν καταστάσας ἀπὸ τῶν ἐμβόλων, ἐποιεῖτο τοὺς λόγους. *Prætorem, qi populum ad bellum hortabatur, cùm detraxisset, verba ipse faciebat*, vel, *concionem ipse habebat.* qem locum Svidam de aciei genere, qod apud Tacticos ἔμβολον dicitur, perperam cepisse monuit & toties hic nominandus mihi clariss. Salmasius.

Ἄνθρωπε, ἐπελάθου] hoc tibi, inqit, occurrat, ubi in foro consistis, locum forsan honestiorem dignitatémve aliqam vel tibiipsi vel alii cuiqam enixiùs ambiens: *O homo, an istarum rerum conditionis oblitus es*, qòd ea, tanqam si boni qidpiam eis inesset, tam studiosè persèqaris? sive, *Nescis, ó homo, qalia hæc sint?* pulcrum putas ac beatum magistratum capessere, ac pro rostris concionari, & affari populum?

Ναί. ἀλλὰ τούτοις περιστᾶσθαι] Respondet, qasi ex ambientis persona. Agnosco revera esse ejusmodi, qalia tu suggeris; adiaphora scilicet. Verùm ea sunt, qæ isti in æstimatione cum primis habeant; qæqe ambiunt & affectant omnes.

Διὰ τοῦτ' ἂν κἀμὲ σὺ μωρὸς γένῃ;] Regerit huic: *An ideo & te stultum fieri*, & inter stultos nomen tuum profiteri necesse est, qia stolidè sese illi habuerint? Qod in *Scolio* apud Athen. *l.* 15.

Σὺν μοὶ μαινομένῳ μαίνεο, συντωφρονέοντι σώφρονι.
Tu velis mecum insanire, sano ego consipiam tibi.

Et Callias apud Clementem *Strom. l.* 6.

Φασὶ μετὰ μαινομένων
Χρῆναι μαίνεσθαι ἅπαντας.
Apud insanos omnibus ajunt
Esse insanire decorum.

Grotius. Vide & Apollodorum *Adelph. ad l.* 9. §. 3. Atqi ut Menelao Agamemnon apud Evripidem in *Iphigen. Aulid. v.* 406.

Συνσωφρονεῖν σοι βούλομ', ἀλλ' οὐ συννοεῖν.
Consipere, non conjurere sum promptus tibi.

Grotius.

Consipere, non desipere tecum debeo.

Lipsius. Eodémqe alludens Plutarchus de amico genuino *pag.* 55. *C.*

Συνσωφρονεῖν γὰρ, οὐχὶ συννοεῖν ἔφυ.

Et ex Sophocle;

Οὐ γὰρ συνῆκθεν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυ.

Καὶ τὴ δία, συγκαλορθεῖν καὶ συμφιλοκαλεῖν, οὐ συναμαρτάνειν, οὐδὲ συῤῥαδιουργεῖν.

Non imperus solet esse, sed amoris comes.

Nimirum enim una officium facere, & adjuvare in pulcrarum rerum studio cupit, non peccandi avt malitiosè agendi socium se prabet. Marcus ipse *infrà l.* 9. §. 29. Εἰ δὲ ἐτραγῴδησαν, οὐδείς με καταύκρικε μιμεῖσθαι. *Sm tragicè semet ostentarint, qis ad illorum ostentationem me addixit?* μωρὸς avtem, id est, *stultos supra l.* 4. §. 38. pronunciaverat eos omnes, qos res istiusmodi solent, ὑφραίνειν ἢ λυπεῖν, si concedantur & adsint, lætos; si negentur, tristes faceret.

Ἐγενόμην ποτέ, ὁπαδήποτε καταλειφθεὶς, ἔυμοιρος ἄνθρωπος] Locus morbi manifestus; sed cui citra codicum opem havd facilè medicina fiat. Mericus Casavbonus illud ἐγενόμην ποτέ ad priora refert, eôqe periocham vult clavdi. vertit itaqe, *Fueram qandoqe* [id sufficiat.] In *præfatione* sic παραφράζει; *Num & tu idcirco stultus futurus es? sufficit qòd tamdiu etiamnum fueris.* Xylander seqentibus conglutinat, reddítqe; *Aliqando, utcunqe relictus, jactus sum felix.* ut ὅπως δήποτε legendum fuerit. qod, si cui admittendum videbitur, malim; *Qi nunc nescio qo pacto neglectim habeor, fuit qando felicior eram, sortémqe ferebam meliorem.* Ut verba sint indignè ferentis, aliis jam posthaberi se, cùm prælatus aliqando fuerit. qalis illa Menandriana apud Sextum Empiricum *Pyrrhon. hypoth. l.* 1. *c.* 19.

Τί γὰρ ἐγὼ κατελειπόμην;
Qid enim ego relinqebar?

Verùm Casavbonus καταληφθεὶς, non καλαληφθεὶς legit, vertítqe παραφρασικῶς. *Mors me, ubicunqe voluerit, deprehendat: ipse felix futurus sum.* Atqe ità Marcus *l.* 12. *c.* 7. Οἰκεῖον δεῖ καλαληφθῆναι ὑπὸ τοῦ θανάτου. *Qalem te à morte deprehendi oporteat.* Et simpliciter Epictetus *l.* 3. *c.* 5. Τί θέλοις ποιῶν καλαληφθῆναι; *Te autem qid agentem oportet invadi.* videndus *ad l.* 6. §. 30. Lectionem eam probat D. Bootius, sed pro ἐγενόμην mavult γίνοιο ἄν ποτέ. ut sit sensus; *Qocunqe loco deprehensus, felix fueris*, sive *esse poteris*: in tua est potestate situm, ut sis felix, qemadmodum *l.* 11 *c.* 1. dicit, in mentis potestate situm esse, ut vitam sibi plenam ac consummatam

a L.7.§.17. τὸ δὲ a εὐμοιρ@ν, ἀγαθὴν μοῖραν σεαυτῷ ἀποτείμας. * -θοὶ τρόποι Sal. ἀγαθαὶ δὲ μοῖραι, ἀγαθαὶ * τροπαὶ ψυχῆς, ἀγαθαὶ ὁρμαὶ, ἀγαθαὶ πράξεις.

futurus sis. felix est autem qi sortem sibi bonam comparaverit. sors verò bona si qid sit queras, ea moribus bonis, motibus bonis, bonis denique actionibus constat.

ANNOTATIONES.

efficiat, ὅπως ἂν καταληφθῇ, ubicunque vel quandocunque morte superveniente deprehensa fuerit. Vel, γίνου ποτέ. Fias aliquando vir felix: fac te felicem. istud tibi acquire, ut, qocunque loco deprehensus fueris, felix sis. Hoc verò sensu admisso, à superioribus ista sejungenda sunt, ut periocham integram cum eis qæ sequntur conficiant. D. Salmasius denique sic concinnat, ut dialogismus prior continuari videatur. Ἐγενόμην ποτὲ εὐμοιρ@ν. Ἀνθρωπε, σὺ δὲ εὐμοιρος, ὁπωσδήποτε καταληφθεὶς, ἀγαθὴν μοῖραν σεαυτῷ ἀποτείμας. Felix aliquando fui. Mi homo, tu verò felix, ubicunque deprehensus, si bonam ipse tibi sortem feceris. qod qomodo fiat, mox subjicit. Hoc est qod Plautus *Trinum.* 2. 2.

Nam sapiens qidem pol ipse fingit fortunam sibi.

Cicero in *paradox.* 5. *Nec est ulla res, qa plus apud sapientem polleat qàm ipsius voluntas atque judicium, cui qidem etiam, qa vim habere maximam dicitur, Fortuna ipsa cedit, sicut sapiens poeta dixit;*

Suis ea cuique fingitur moribus.

At qis is poeta sapiens? Forsan docebit id nos Salustius. Is A etenim *Orat. ad Cæsar.* 1. *Res*, inqit, *docuit id verum esse qod in carminibus Appius ait,*

Fabrum esse suæ qemque fortunæ.

Sed & Cornelius Nepos in *vita Attici*; *Sui cuique mores fortunam fingunt.* Et de Catone Livius *l.* 39. *In hoc viro tanta vis animi ingeniique fuit, ut qocunque loco natus esset, fortunam sibi ipse facturas fuisse videretur.*

Τὸ δὲ εὐμοιρος, ἀγαθὴν μοῖραν σεαυτῷ ἀποτείμας] Istis avt corrigit Marcus sententiam hominis, qi ideo felicitatem tribuebat sibi, qòd in dignitate aliqa petenda res ex voto nonnunqam successerant. avt exponit etiam clariúsqe explicat, nè qis B perperam accipiat, qid τῷ εὐμοιρος vocabulo intelligi velit. Εὐμοιρος, inqit, sive *felix* (unde & *l.* 2. §. 6. εὐμοιρία *felicitas*) is verè dicitur, qi μοῖραν ἀγαθὴν, id est, *sortem bonam sibi nactus est.* Sors avtem bona, non in mediis istis, sed in bona mentis dispositione, bonisqe conatibus atqe actibus indè profluentibus, consistit. Vide *lib.* 7. §. 17. In his etiam ἀγαθοὶ τρόποι pro ἀγαθαὶ τροπαὶ rescribendum monet D. Salmasius.

LIBER VI.

a Inf. §. 5. *L.*7.§.23. b *L.*2.§.11. a Τὸν ὅλων οὐσία, εὐπειθὴς, καὶ εὐτρεπής. b ὁ δὲ μὴ πάντῃ διοικῶν λόγος ἀβουλίαν ἐν ἑαυτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν. κακίαν γὰρ οὐκ ἔχει, οὐδὲ τι κακῶς ποιεῖ, οὐδὲ βλάπτεταί τι ὑπ' ἐκείνου. c πάντα δὲ κατ' ἐκείνον γίνεται, καὶ περαίνεται.

Universi materia obsequi est & parere prompta. mens rectrix ejusdem, nullam in se maleficii causam habet; cùm malitiam in se nullam habeat; neqe malefacit cuiqam, nec à qoqam læditur. secundùm hanc verò fiunt & perficiuntur universa.

c *L.*3.§.11. Inf. §. 8. d *L.*1.§.16. *l.*4.§.25.*l.*5. §.3.Inf. §.7. *l.*8.§.2. §. 2. Μὴ διαφέρῃ, πότερον ῥιγῶν, ἢ θαλπόμενος τὸ πρέπον ποιεῖς. καὶ πότερον νυστάζων, ἢ ἱκανῶς ὕπνου ἔχων. d καὶ πότερον κακῶς ἀκούων,

§. 2. Pari loco habeas, frigore rigens, an calore fotus, qod est officii tui, feceris. item utrùm dormituriens, an somni satur; malè audiens,

ANNOTATIONES.

§. 1. Τῶν ὅλων οὐσία εὐπειθὴς καὶ εὐτρεπής] *Universi materia est obsequi ac fingenti parere prompta.* Verùm hoc in dubium vocat Seneca *qæst. natur. l.* 1. *præfat.* ubi inter alia qærendum proponit; *Deus materiam ipse sibi formet, an datâ utatur:* — *Deus qicqid velit efficiat, an in multis rebus illum tractanda destituant; & à magno artifice pravè formentur multa, non qia cessat ars, sed qia id, in qo exercetur, sæpe inobsequens arti est.* Idémqe fidentiùs in adversam partem, *de provident. c.* 5. *Qare Deus tam iniqus in distributione fati fuit, ut bonis viris paupertatem, vulnera, & acerba funera adscriberet? non potest artifex mutare materiam. hæc passa est. qadam separari à qibusdam non possunt, coharent, individua sunt.* Scilicet Deum nesciebant illi materiæ avtorem, qam illi Deo suo coævam somniabant. nec mirum si inobsequentem experiretur, in qam lege creandi jus nullum obtineret. Videatur *adversus Hermogenem*, qi paria illis sentiebat, Tertullianus.

Ὁ δὲ πάντῃ διοικῶν λόγος] Vide *supra l.* 4. §. 40. & *l.* 5. §. 21, 30. & *infrà* §. 4.

Οὐδεμίαν ἐν ἑαυτῷ αἰτίαν ἔχει τοῦ κακοποιεῖν] Ὁ γὰρ Θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν. *Deus tentari malis non potest.* Jacob. c. 1. v. 13. Vide *ad l.* 2. §. 11. Qomodo ergò, inqies, ipse de se? Esajæ c. 45. v. 7. *Ego Dominus creans malum.* & Amos 6. 3. v. 6. *An erit malum in civitate, qod Dominus non effecerit?* Respondet Basilius Cæsar. *Orat.* 8. *pag.* 424. *B.* Κλίζει κακά. τυλίει, μεταστρεῖ αὐλὰ καὶ εἰς βιαλίσκου ἄγει. ὡς ἀποθέμενα τὸ εἶναι κακὰ, τὴν τῆ παλαῖ φύσιν μεταβαλεῖν. ἄστερ τὸ κλίζειν. *Creat* avtem *mala, hoc est, transmutat ipsa, & in meliorem statum exitumqe deducit, ut jam mala esse desinant, bonique naturam accipiant: uti creare sumitur. Psal.* 51. v. 10. & *ad Eph. c.* 2. v. 10. οὐκ ἐκ τῆ μὴ ὄντ@ ποιεῖν, ἀλλὰ τὰς ὕλας μεταποιεῖν. *non ex non existente facere, sed existentia mutare atqe renovare.* Verùm respondet secundò, distingvendo de malis. *p.* 422. *D.* Κακὸν, τὸ μὲν ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν ἄνθρωσιν. τὸ δὲ ὡς πρὸς τὴν ἑαυτῆ φύσιν. τὸ μὲν ὡς φύσει κακὸν, ἐξ ἡμῶν ὕρτηται. κακὸν δὲ τὸ ἡμῖν ἐπίσαυστον καὶ ἀδύνατον πρὸς τὴν ἄνθρωσιν ὑπὸ τῆ θεοῦ καὶ ἀγαθῆ διατάξεως. πρὸς τὸ συμφέρον ἡμῖν ἐπάγεται. *Malum itaqe quod est secundum nostrum sensum, aliud naturâ ipsâ. Malum itaqe naturâ ex nobis oritur. Malum verò, qod tristat & durum est sensibus nostris, à sapientissimo & optimo domino nobis ad utilitatem inducitur.* Et rursus *pag.* 426. *B.* Τὸ μὲν κυρίως κακὸν ἡ ἀμαρτία, ὅπερ μάλιστά ἐστι τῆς τῦ νοητῦ προσηγορίας ἄξιον, ἐν τῆς ἡμετέρας προαιρέσεως ὕρτηται. τῶν δὲ λοιπῶν, τὰ μὲν ὡς ἀγωνίσματα, εἰς ἐπίδειξιν ἀνδρείας προβάλλεται. τὰ δὲ, ὡς παραδείγματα, ἵνα τῷ σωφρονιστέρως ποιῆται τὰς πρὸς ἁμαρτίαν ἐνολισθήσεις. *Malum itaqe proprie peccatum, hæc verò dignum appellatione à nostra voluntate pendet. Reliqa verò, qa appellantur mala, partim ad exercendos dantur bonos & declarandam fortitudinem, partim ut medela eorum qi deliquerunt proveniunt, partim ut exempla ad homines in vitium pronos prudentiores faciendos.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 3. *cap.* 6. *Neqe enim mala, qa nullâ suâ naturâ subsistunt, à Domino creantur: sed creare se mala Dominus indicat, cùm res bene conditas nobis malè agentibus in flagellum formas; ut ea ipsa & per dolorem, qo feriunt, delinqentibus mala sint; & per naturam, qâ existunt, bona. Unde & venenum, mors qidem est hominis, sed tamen vita serpenti.* Tertullianus *adv. Marcion. l.* 2. *Qia mala dicuntur, & delicta & supplicia, conditorem malorum intelligi volunt, ut malitia avtor renuncietur. Nos adhibitâ distinctione utriusqe formæ; separatis malis delictis & malis supplicii, malis culpæ & malis pœnæ; suum cuiqe parti definimus avtorem, malorum peccati & culpæ diabolum, malorum pœnæ & supplicii Deum creatorem, ut illa pars malitiæ deputetur, ista justitiæ mala condenti judicia adversus mala delicta. de his ergò creator confitetur malis, qa congruunt judicii: qa qidem illis mala sunt qibus rependuntur: cæterùm suo nomine bona, qâ justa, & bonorum defensoria, & delictorum inimica.* Ità Irenæus *adv. Valent. l.* 4. *c.* 77. *Mala eis in qæ incidunt; bona qia ex Dei judicio procedunt.* Et Augustinus *Ep.* 120. *c.* 19. *Mala non peccata, sed supplicia. Malum avtem malo non malè redditur: nam & ei cui redditur malum est, qia supplicium est; & ei à qo redditur bonum est, qia rectè factum ejus est.* Idem *ad Pelag. Ep. l.* 2. *c.* 7.

Πάντα καθ' ἑαυτὸν γίνεται] Vide *l.* 2. §. 2, 17. Vide & de passerculo, de pilo, Domini nostri pronunciata, Matth. c. 10. v. 29, 30.

§. 2. Καλὸν ἀκούειν, ἢ εὐφημούμεν@] Vide *l.* 5. §. 20. & *l.* 5. §. 3.

an collavdatus; moriens itidem, an aliud qid agens. nam ex vitæ hujus officiis, hoc eſt etiam, qòd morimur. & in hoc ergò ſufficit, qod præ manibus eſt ritè diſponere.

§. 3. Introſpice, cavéqe nè rei cujuſqam qalitas dignitáſve propria te fugiat.

§. 4. Præſentia hæc omnia qàm citiſſimè mutabuntur; & vel in exhalationem abibunt, (ſiqidem unita ſit rerum omnium ſubſtantia) vel diſſipabuntur.

§. 5. Novit mens univerſi rectrix, qomodo ſe habeat, qid faciat, & in qa materia verſetur.

§. 6. Optimus injuriam ulſciſcendi modus eſt, inferenti

ἢ ἀφημέλῳ· καὶ [a] πότερον ἀποθνήσκων, ἢ πράττων τι ἀλλοῖον. [b] μία γὰρ τῶν βιωτικῶν πράξεων καὶ αὕτη ἐστὶ, καθ' ἣν ἀποθνήσκομεν. [c] δεκτὴ ἐνὶ ἑκάστῳ τούτης [d] τὸ παρὸν εὖ θέσθαι.

§. 3. [e] Ἔσω βλέπε. μηδενὸς πράγματος μήτε ἡ ἰδία μοιότης, μήτε ἡ ἀξία, ὠφελεχέτω σε.

§. 4. Πάντα τὰ ὑποκείμενα [f] τάχιστα μεταβάλλει, καὶ [g] ἤτοι ἐκθυμιαθήσεται *, εἴπερ ἤνωται ἡ οὐσία, ἢ σκεδασθήσεται.

§. 5. [h] Ὁ διοικῶν λόγος οἶδε πῶς διακείμενος, καὶ τί ποιεῖ, καὶ ἐπὶ τίνος ὕλης.

§. 6. Ἄριστος τρόπος τοῦ ἀμύνεσθαι. [i] τὸ μὴ

a L.7.§. 44.45.46.
b L.3.§.7.l. 10.§.8.
c L.8.§.32. l.9.§.6.
d L.2.§.5.l. 3.§.12.
e L.3.§.11.
l.5.§.36.l.7. §.29,30.
f L.5.§.23. Inf.§.15.
g L.8.§.25. l.10.§.7.
* —ἀσθήσεται Lug.
h L.2.§.4. Sup.§.1.l. 10.§.25.
i L.7.§.15. 65.

ANNOTATIONES.

5.§.3, & *infrà* §.7.& *l.*7.§.36.& *l.*8.§.2.& *l.*10.§.11. Epictetus *Enchir. cap.* 49. Ὅσα προτίθεταί τισι, τούτοις, ὡς νόμοις, καὶ ὡς ἀσεβήσων παραβησόμενος, ἴμμενε. ὅ, τι δ' ἂν ἐρῇ τις περὶ σοῦ, μὴ ἐπισκόπει. τοῦτο γὰρ ἤδη ἔστ' ἐκεῖ σόν. *Hæc obſerva tanqam leges citrà piaculum non violandas. Qicqid autem de te dictum fuerit, id ne curato: id enim non jam tui eſt arbitrii.*

Μία τῶν βιωτικῶν πράξεων] Vide *l.*3.§.7. Seneca *Epiſt.*77. *Qid? tu veſcis unum eſſe ex vitæ officiis, & mori?*

Τὸ παρὸν εὖ θέσθαι] Hoc eſt qod noſter paſſim inculcat; *l.*3.§.10,12. & *l.*4.§.26. & *infrà* §.32. & *l.*7.§.6.29.& *l.*8.§.2. Pittacus, τί ἄριστον; *qid eſſet optimum*, interroganti, reſpondit, τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. *qod in præſentia occurrit bene agere.* Laërtius *l.*1.§.77. qod poſtea in proverbium abiit. Svidas. Τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν. παροιμία. qi & ſubjungit Platonis locum è *Gorgia. pag.*340.*E.* Καὶ, ὡς ἔοικεν, ἀνάγκη μοι, κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον, τὸ παρὸν εὖ ποιεῖν, καὶ τοῦτο δίχεσθαι τὸ διδόμενον παρά σου. *Atqe, ut videtur, qemadmodum vetus habet proverbium, neceſſariò adducor, ut eo, qod adeſt, pro viribus bene utar, & qod tu das accipiam.* Et Cratini ex *Pylea.*

Ἄνδρας σοφοὺς χρὴ, τό γε παρὸν πρᾶγμ', ὡς καλὸν,
Εἰς δύναμιν εὖ τίθεσθαι. —
Sapientis hoc opus eſt probè diſponere,
Qod impræſentiarum adeſt. —

Apud Procopium *Gottic.l.*1. Vitiges;

Ἐμὲ γάρ τις παλαιὸς εἰσέρχεται λόγος,
Τὸ παρὸν εὖ τιθέναι, κελεύων.
Vetus enim proverbium mihi in mentem venit,
Res præſentes bene me diſponere jubens.

Baſilius Cæſar. *in Eſaj.*& ex eodem Simeon cancellar. *Orat.*21. Μὴ πολυπραγμόνει τὸ μέλλον, ἀλλὰ τὰ παρόντα πρὸς τὸ χρήσιμον διατίθεσο. *Nè curioſiùs futura indagato, ſed præſentia ad utilitatem compone.* Αἰσχρὸν γὰρ τὸν παρόντα καιρὸν προεμένους, ὕστερόν ποτ' ἀνακαλεῖσθαι τὸ παρεληλθὸν, ὅτε οὐδὲν ἔσται πλέον ἀνιωμένοις. *Turpe enim præſens projicere tempus, ac ſerò poſtea revocare præteritum, qando nihil nobis proderit ex animo delere.* Baſilius idem, *Orat.*24.*p.*584.*C.* Et Simeon *Or.*1. Apud Athenæum *l.*10. incertus avtor;

Ἐπὶ τοῖς παροῦσι τὸν βίον διάπλεκε.
Vitam explica ex præſentibus rebus tuam.

Heſychius. Τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι. παροιμία, ἧς καὶ Πλάτων ἐν Γοργίᾳ μνημονεύει. *In præſentia bene agere. Proverbium, cujus & Plato in Gorgia meminit.* In adagii avtem illius expoſitione lapſum Eraſmum reſtituit Stephanus. Spectant eodem Pindari illa: *Iſth.Od.*8.

Τὸ δὲ πρὸ ποδὸς ἄρειον ἀεί,
Χρῆμα πᾶν. δόλιος γὰρ αἰὼν,
Ἐπ' ἀνδράσι κρίμνατος
Ἐλίσσων βιότου πόρον.
Qæ verò ante pedes eſt, præſtantior eſt ſemper
Res qavis. Doloſum enim ævum
Hominibus impendet
Volvens vitæ curſum.

Et *Pyth.*10.

Τῶν δ' ἕκαστος ὁρμᾶται,
Τυχὼν μὲν ἁρπαλίαν σχίθει
Φρονῆίδα, τὸν πὰρ ποδός.
Τὰ δ' εἰς ἑαυτὸν ἀτίμαρτον προτείνας.
Qorum avtem qiſqe deſiderio rapitur,
Ea conſequtus avidè arreptam tenet
Curam qæ eſt ad pedes.
At in annum eventura ſignum non eſt datum providere.

Ariſtippi etiam monitum apud Ælianum *l.*14.*c.*6. Ἐφ' ἡμέρᾳ τὴν γνώμην ἔχειν, καὶ ἂν πάλιν τῆς ἡμέρας ἐπ' ἐκείνῳ τῷ μέρει, καθ' ὃ ἕκαστος ἢ πράττει τι, ἢ ἐνοεῖ. μόνον γὰρ ἡμέτερον τὸ παρὸν, μήτε δὲ τὸ φθάνον, μήτε τὸ προσδοκώμενον. *In diem animum intendere, & diei illam ſolummodò partem, qa qiſqe qid ageret aut cogitaret. Solum enim præſens in noſtra manu poſitum, non præteritum, neqe inſtans.* Seneca *Ep.*101. *Ille ex futuro ſuſpenditur, cui irritum eſt præſens.* Deniqe qod

A Lucianus in Νεκυομαντείᾳ *pag.* 340. ex Tireſia Menippo datum fingit conſilium, Τοῦτο μόνον ἐξ ἅπαντος θηράσῃ, ὅπως τὸ παρὸν ἐν θήμωνος, παραδράμῃς τὰ πολλὰ, καὶ περὶ μηδὲν ἐσπουδακώς. *Hoc ſolum in tota vita perſeqere, ut præſentibus contentus, plerumqe rides, nulliuſqe rei ſatagens prætercurras.*

§.3. Ἔσω βλέπε] Aliud hìc, ἔσω βλέπε. aliud ἔνδον βλέπε *l.*7.§.59. ibi vult hominem in mentem ſuam introſpicere; iſtic in rerum externarum naturam ipſam internam, miſſâ ſpecie externâ. Vide *l.*3.§.11.& *l.*5.§.36.& *l.*7.§.29,30.

Ἡ ἀξία] Vide *l.*3.§.11.

§.4. Πάντα τὰ ὑποκείμενα] *Omnia qæ ſubjecta ſunt* Xylander. *Subſtantia omnes* Caſavbonus. Malim, *præſentia hæc omnia.* τὰ ὑποκείμενα, *præſentia.* qod *l.*9.§.33. Πάντα ὅσα ὁρᾷς. *qacunqe vides.* Vide *ad l.*8.§.24.

Τάχιστα μεταβάλλει] Vide *l.*5.§13,23,33.

Ἤτοι ἐκθυμιαθήσεται] Vide *l.*8.§.25.& *l.*10.§.7. Lugdunenſis ἐκθυμιασθήσεται. tanqam ab ἐκθυμιάζομαι. qod neſcio an legatur. ἐκθυμιάσθαι, *in fumos, exhalationes, vapores abire.* qomodo ea ſolent, qæ adolentur. eſt ergò ἐκθυμιαθήσεται Marco hìc, qod ברן בינשן Pſaltes dixit, *Pſal.*37. *v.*20. ubi Scripturam receptam cur ſolicitaret Piſcator, nihil erat.

Εἴπερ ἤνωται ἡ οὐσία] *Siqidem compacta ſit eorum ſubſtantia* Xylander, ut de ſubjectis ſingulis intelligatur. at Caſavbonus, *ſi in unam eandemqe ſubſtantiam redigenda ſint omnia*: Vel, *ſi rerum omnium ſubſtantia ſit inter ſe unita, & in unum compacta.* firmat ſimul & explicat Marcus ipſe, §.10. Ἡ ἕνωσις καὶ τάξις. *Compages rerum in unum ordine juſto convenientium.*

§.5. Ὁ διοικῶν λόγος] *ſuprà* §.1. incertum eſt avtem, iſtáne ad priora illa pertineant, an aliò ſpectent, & ſeorſim ponenda fuerint. Illud Caſavbono, hoc Xylandro placuit. qod & ipſe ſecutus ſum. De ſenſu convenit. Menti univerſi rectrici, qid de ſingulis faciat, & qo fine qidqe faciat, & qale id ſit, in qo ſe vimqe ſuam exerceat, ſatìs perſpectum ac proſpectum eſſe, etiamſi iſta nos qàm creberrimè lateant.

§.6. Ἄριστος τρόπος τοῦ ἀμύνεσθαι] Avrea gnome. Diogenes interroganti, Πῶς ἀμυνοῦμαι τὸν ἐχθρόν; *Qomodò ulciſcar inimicum?* reſpondit, Αὐτὸς καλὸς κἀγαθὸς γενόμενος. *Si ipſe probus honeſtúſqe fias.* Refert Plutarchus *de utſl. ex inimic. pag.*88.*A.* qi & *de leg. poët. c.*5. Πρὸς δὲ τὸν γράψαντα, Ποτὶ τὸν πονηρὸν οὐκ ἄχρηστον ὅπλον ἡ πονηρία, τρόπον τινὰ συνεξομοιοῦσθαι κελεύοντα τοῖς πονηροῖς, τὸ τῷ Διογένους παραβαλεῖν ἐστιν. ἐρωτηθεὶς γάρ ὅπως ἄν τις ἀμύναιτο τὸν ἐχθρόν. Αὐλὸς, ἔφη, καλὸς κἀγαθὸς γενόμενος. *Adverſus eum qi ſcripſit, contrà malum eſſe malitiam non inutile armorum genus: qum is jubeat nos qodammodò adſimilari malis: Diogenis illud objiciendum eſt, qi interrogatus, qâ qis ratione ulciſci inimicum poſſet, reſpondit, ſi ipſe qam optimus fiat.* Atqe hoc eſt qod ille apud Comicum neſcio qem (avtore eodem *de exil.pag.*600.*D.* referente) qi cùm de infelicitate ſua qerentem amicum τὴν τύχην ἀμύνεσθαι, *fortunam ulciſci*, juſſiſſet, interrogatus qâ ratione id effectum daret, Φιλοσόφως, *Philoſophicè*, reſpondit. Qin & Epictetus apud Maximum *collectan. c.*28. interrogatus, πῶς ἄν τις τὸν ἐχθρὸν λυπήσῃ. *qomodò qis hoſti dolorem excitare poſſet.* reſpondit, ἑαυτὸν παρασκευάζων βέλτιστα πράττειν. *ſi qis ità comparet ſeipſum, ut qam optimè vivat.* Idémqe Plutarchus *de utſl. ex inimic. pag.*88.*C.* Σύ τοι διάφερε τῶν ἐχθρῶν, ἕξεις γάρ, ἂν θέλῃς ἀνιᾶν τὸν μιτῶντα. *Tu te malis meliorem præſta: nam licet, ſi vis inimico ut ægrè ſit facere.* Iſidorus Peluſiota *l.*2.*Epiſt.*296. Οὐδὲν οὕτω κολάζει τὰς ὑβρίσεις, ὡς τῶν ὑβριζομένων ἀνεξικακία. τὸ γὰρ ἀγανακτεῖν καὶ δυσχεραίνειν, τῷ ἀληθεῖς εἶναι τὰς ὕβρεις. τὸ δὲ καταγελᾶν αὐτῶν, τῷ μηδὲν συνειδέναι πονηρὸν, ἀπόδειξίς ἐστιν ἐναργεστάτη. *Nihil contumelioſos homines tam excruciat, qàm eorum, qibus contumelia infertur, patientia. Nam qi indignatur & excandeſcit, hoc ipſo veras eſſe contumelias oſtendit. Qi avtem eas irridet, ac pro nihilo ducit, perſpicuum argumentum præbet, ſe nullius ſceleris ſibi conſcium eſſe.* Et *l.*3.*Ep.*181. Δύο ταῦτα ὑβριζόμενος γόης. τό, τε μηδὲν ὅτῳ λυπεῖν τὰς ὑβρίσας, ὡς τῶν τῶν ὑβριζομένων ἀνεξικακίαν. τό, τε ὅτως ἀμύνασθαι αὐτὰς μὴ δύνασθαι, ὡς ἀρετὴν ἀσκοῦντας. *Hæc duo contumeliam inferens intelligit, alterum,*

μὴ ἐξομοιοῦσθαι.

a L.8.§.26. 42. b L.4.§.31. c L.5.§.6. d L.3.§.13. Inf.§.23. e L.5.§.14. l.11.§.1. f L.3.§.9.l. 5.§.19.l.7. §.14.l.12.§. 25. g Sup. §. 1. 4.

§.7. Ἐνὶ [a] τέρπε καὶ [b] προσαναπαύου, τῷ ἀπὸ περάξεως κοινωνικῆς [c] μεταβαίνων ἐπὶ πρᾶξιν κοινωνικὴν, [d] σὺν μνήμῃ Θεοῦ.

§.8. [e] Τὸ ἡγεμονικόν ἐστι, τὸ ἑαυτὸ ἐγείρον καὶ τρέπον, καὶ ποιοῦν μὲν ἑαυτὸ οἷον ἂν καὶ θέλῃ, [f] ποιοῦν δὲ ἑαυτῷ φαίνεσθαι πᾶν τὸ συμβαῖνον, οἷον αὐτὸ θέλῃ.

§.9. Κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν ἕκαστα περαίνεται. ἐν χάει καὶ ἄλλην γέ τινα φύσιν, ἢ τὰι ἔξωθεν περιέχουσαν, ἢ ἐμπεριεχομένην ἔνδον, ἢ ἔξω ἀπηρτημένην.

h L.4.§.27. * [καὶ] πρ. i L.2.§.11.

§.10. [h] Ἦτοι κυκεὼν, καὶ ἀντεμπλοκὴ, καὶ σκεδασμὸς. ἢ ἕνωσις καὶ τάξις, * πρόνοια. [i] εἰ μὲν οὖν τὸ πρότερον, πρὸς ὃ καὶ ὁρμῶ εἰκαίῳ συγκρίματι, καὶ φυρμῷ τοιούτῳ ἐνδιατρίβειν; Ἢ

nè sis similis.

§.7. Hoc uno te oblecta, in eóque acquiesce, ut ab una, qæ communitatem juvet, actione, ad alteram transeas, numinis memor.

§.8. Pars animæ principalis se suscitat, se vertit; se facit, qalem ipsa voluerit; qæ contingunt qælibet, talia sibi videri facit, qalia ipsa voluerit.

§.9. Secundùm universi naturam perficiuntur singula. neqe enim secundùm aliam ullam, qæ vel exteriùs contineat, vel interiùs contineatur, vel extra etiam qasi appensa sit.

§.10. Universum avt est cinnus qidam rerum, nunc concursu fortuito invicem implexarum, mox dissipatarum denuò; avt est compages rerum in unum ordine justo convenientium, qæ providentiâ regatur. si priùs illud, qid est, qod desiderem in temeraria miscela colluviéqe istiusmodi ulteriùs commorari?

avt

ANNOTATIONES.

terum, qod eos, qi contumeliam inferunt, nihil aqè discruciat, ut eorum, qi contumeliâ afficiuntur, patientia: alterum, qod nullâ ratione ipsos aqè ulcisci qeamus, qàm virtutem colendo. Et mox, allato Diogenis dicto, superiùs memorato: Ὁ τοίνυν ἀρετὴν καὶ ἀνεξικακίαν ἀσκῶν, καιρίας τοῖς ἐχθροῖς δίδωσι πληγάς. ὁ δὲ καὶ συγγνώμην τοῖς ὑπὸ φθόνου βαλλομένοις τέμνων, καὶ εὐχόμενος αὐτοὺς ἀνενεγκεῖν ἐκ τῆς τοιαύτης μανίας, καὶ μὴ μόνον ἀμύνασθαι μὴ ἐθέλων, ἀλλὰ καὶ συμπάσχων τοῖς ὑπὸ τῆς κακίας χειρωθεῖσιν, ἔστος τῷ ὄντι ἐστὶν ὁ εἰλικρινῶς φιλοσοφῆσαι ἐπιτάμενος. *Qumigitur, qi virtutem & patientiam colit, mortiferas hostibus plagas infligat. Qod si qis etiam iis, qi livore feriuntur, veniam tribuat, ac pro ipsis, ut ex hujusmodi furore emergant, vota faciat, atqe ita sit comparatus, ut non modò à vindictæ studio abhorreat, sed eorum etiam, qos hoc vitium subegit, miseriâ commoveatur, hic demum verè est, qi sincerè philosophari novit.* Vide Regem sapientissimum, *Parem.c.25.v.22.* & Apostolum *ad Rom.c.12.v.20.*

Τὸ μὴ ἐξομοιοῦσθαι] Jasoni Medæa apud Evripidem;

Ἀλλ' ἴσμεν, οἷοι ἐσμέν, οὐκ ἐρῶ κακόν,
Γυναῖκες· ἄκαν χρὴν σ' ὁμοιοῦσθαι κακῷ,
Οὐδ' ἀντιτείνειν πῆχυ' ἀντὶ πυγόνος.

Sumus qidem mulieres, qod sumus; malum
Haud dixerim. Similem te tamen fieri malis
Non decuit, avt fatuis fatua rependere.

Verùm versiculum primum Grotius in excerptis aliter distinxisse videtur, dum vertit;

Sumus mulieres, qale non dicam malum:
Sumus. Sed haud te decuit agatum malis,
Dementiâ certare cum dementibus.

Marcus noster *l.7.§.15.* Ὅ, τι ἂν τις ποιῇ ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. *Qicqid vel fecerit vel dixerit qisqam, probum esse me oportet.*

— ridiculum est enim
Odio nocentis perdere innocentiam.

Dio apud Plutarchum *pag.* 979. *A.* Εἰ δ' Ἡρακλείδης ἄπιστος καὶ κακὸς διὰ φθόνον, ὅτι καὶ Δίωνα δεῖ θυμῷ διαφθεῖραι τὴν ἀρετήν. τὸ γὰρ ἀντιτιμωρεῖσθαι, τῷ προαδικεῖν, νόμῳ δικαιότερον ὁρίσθαι, φύσει γινόμενον ἀπὸ μιᾶς ἀσθενείας. *Qod si infidus Heraclides, & ex livore improbus sit, ideóne Dionem oportere ità virtutem labefacere? nam repetere pœnas, qam priorem inferre injuriam lege justius definiri, qum natura ab imbecillitate proficiscatur eadem.* Epictetus *l.2.c.10.* Ἐπειδὴ ἐκεῖνος ἑαυτὸν ἔβλαψε, πρὸς ἐμέ τι ἄδικον ποιήσας, ἐγὼ ἐμαυτὸν μὴ βλάψω, πρὸς ἐκεῖνον ἀδικόν τι ποιήσας; Augustinus *in Psal.* 54. *Qid tibi prodest, qia exigis qas pertulisti injurias? ultio te reficit? ergò de malo alieno gavdebis? passus es malum. ignosce, nè duo sitis mali.* Et *in Joan.Ep.1.tract.8. Odit te inimicus. si odisti illum & tu, contrà reddis malum pro malo. qid facis reddens malum pro malo? unum agrotum flebam, qi te oderat. jam duo plango, si & tu odisti.* Idem *Epist.5. Paratus igitur esse debet homo justus & pius, patienter eorum malitiam sustinere, qos fieri bonos qarit, ut numerus potiùs crescat bonorum, non ut pari malitiâ se qoqe numero addat malorum.* Apostolus *ad Rom.c.12.v.21.* Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. *Nè vincitor à malo, sed vince bono malum.* Gvigo *meditat.c.15. Qàm pulcra ars vincere in bono malum! contraria enim contrariis superantur. positus es qasi signum ad retundenda jacula inimici;* id est, *ad destruendum malum oppositione boni.* Seneca *de benef. l.7.c.31. Vincit malos pertinax bonitas.* Et *l.1.c.3. Assiduitas meriti pertinacis evincet.* Et *de ira l.2.c.34. Irascetur aliqis? tu contrà beneficiis provoca. cadit statim simultas ab altera parte deserta, nisi par non pugnas. Si utrinqe certabitur, ille est melior, qi prior pedem retulit: victus est, qi vicit.* Salustius *Jugurth. Bono vinci satius est, qàm malo more injuriam vincere.* Valerius Maximus *lib.4. cap.2. Speciosiùs aliqantò injuria beneficiis vincuntur, qàm mutui odii pertinaciâ pensantur.* Vide *infrà* §.26. & *lib.7.§.68.*

§.7. Ἐνὶ τέρπε καὶ προσαναπαύου] Vide *l.5.§.34.*

Μεταβαίνειν] Vide *l.5.§.6.*

Σὺν μνήμῃ Θεοῦ] Vide *l.3.§.13.* & *infrà* §.23. Dignum qod referatur hìc, Epicteti illud *Dissert.l.1.c.16.* Εἰ γὰρ νῦν ἔχομεν, ἄλλό τι ἔδει ἡμᾶς ποιεῖν καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ, ἢ ὑμνεῖν τὸ θεῖον καὶ εὐφημεῖν, καὶ ὑπεξέρχεσθαι τὰς χάριτας; οὐκ ἔδει καὶ σκάπτοντας καὶ ἀρῶντας καὶ ἐσθίοντας ᾄδειν τὸν ὕμνον τὸν εἰς τὸν Θεόν; μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι ἡμῖν παρέσχεν ὄργανα ταῦτα δι' ὧν τὴν γῆν ἐργασόμεθα. μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι χεῖρας δέδωκεν, ὅτι κατάποσιν, ὅτι καιλίαν, ὅτι αὔξεσθαι λεληθότως, ὅτι καθεύδοντας ἀναπνεῖν. ταῦτα ἐφ' ἑκάστῳ ἐφυμνεῖν ἔδει, καὶ τὸν μέγιστον καὶ θειότατον ὕμνον ἐφυμνεῖν, ὅτι τὴν δύναμιν ἔδωκε τὴν παρακολουθητικὴν τούτων, καὶ ὁδῶν χρησικήν. *Nam si sani essemus, qid nobis aliud agendum erat & publicè & privatim, qàm numen celebrandum & laudandum, & grates persolvenda? Nonne & inter fodiendum & arandum & edendum hymnus hic cantandus Deo, magnus hic Deus, qi nobis instrumenta præbuerit hæc qibus terram excolamus; magnus est Deus, qi manus dederit, qi deglutiendi vim, qi ventrem, qi effecerit, ut latenter crescamus, ut dormientes respiremus? Hæc singulis in rebus cantanda erant, & hymnus maximus ac divinissimus resonandus, qod facultatem dederit harum rerum intelligentem, & utendi ratione instructam.* Qid ille non feciſſet, si adjicere potuisset, μέγας ὁ Θεὸς, ὅτι τὸν Χριστὸν ἡμῖν δέδωκεν; *Magnus est Deus, qi Christum nobis dederit.* sed ulteriùs porrò avdire nè pigeat. Τί οὖν; ἐπεὶ οἱ πολλοὶ ἀποστρέφονται, οὐκ ἔδει τινὰ εἶναι τὸν ταύτην ἐκπληροῦντα τὴν χώραν, καὶ ὅλως πάντων διαδοχὰ τὸν ὕμνειν τὸν εἰς τὸν Θεόν; τί γὰρ ἄλλο δύναμαι γέρων χωλὸς, εἰ μὴ ὑμνεῖν τὸν Θεόν; εἰ γὰρ ᾠδὸν ἤμην, ἐποίουν τὰ τῆς ᾠδοῦ· εἰ κύκνος, τὰ τοῦ κύκνου. νῦν δὲ λογικὸς εἰμι, ὑμνεῖν με δεῖ τὸν Θεόν. ποιῶ αὐτό. οὐδ' ἐγκαταλείψω τὴν τάξιν ταύτην, ἐφόσον ἂν δίδωταί μοι· καὶ ὑμᾶς εἰς τὴν αὐτὴν ταύτην ᾠδὴν παρακαλῶ. *Qid ergò? qum vulgò excacati sitis, nonne oportebat esse aliqem, qi hoc munere fungeretur, & loco omnium hymnum de Deo publicaret? Qid enim possum aliud senex claudus, nisi celebrare Deum? Qod si luscinia essem, luscinia officio fungerer: si olor, oloris. Nunc rationis cum particeps sim, Deus mihi celebrandus est: hoc meum munus est, hoc exseqor: neqe stationem hanc deseram qoad licuerit, & vos ad eandem hanc cantilenam exhortor.* Contende cum istis qæ Psaltes regius habet, *Psal.* 34, & 103, & 104, & 145. Epictetus idem, referente Maximo *collectan. cap.* 52. Συνεχίστερον νόει τὸν Θεὸν, ἢ ἀναπνεῖ. *Crebriùs Deum cogitato qam respirato.* qod sub Gregorii Nazianzeni nomine Antonius *Melliss.l.1.c.54.* sic extulit, Μνημονευτέον Θεοῦ μᾶλλον ἢ ἀναπνευστέον. Rursùsqe idem apud Maximum. Ἀναπνεύσθω ὁ περὶ Θεοῦ λόγος καθ' ἡμέραν, μᾶλλον ἢ τὰ σιτία. *Magis est de Deo sermo renovandus qotidie, qam ipsi cibi.* Idem denique apud Antonium. Ἐὰν ἀεὶ μνημονεύῃς, ὅτι ᾧ ἐργάζῃ κατὰ ψυχὴν ἢ σῶμα Θεὸς παρέσηκεν ἔφορος, ἐν πάσαις σε ταῖς προσευχαῖς καὶ ταῖς πράξεσιν, οὐ μὴ ἁμάρτῃς, ἕξεις δὲ τὸν Θεὸν σύνοικον. *Si perpetuò memineris Deum spectatorem tibi adesse, qicqid agas, sive id ad animum, sive ad corpus pertineat, in omnibus tuis & precationibus & actionibus non peccabis, & Deum familiarem habebis.*

§.8. Τὸ ἡγεμονικόν ἐστι τὸ ἑαυτὸ ἐγεῖρον καὶ τρέπον] *Suprà l.5.§.14.* & *l.11.§.1.*

Ποιοῦν δὲ ἑαυτῷ φαίνεσθαι πᾶν τὸ συμβαῖνον] Vide *lib.3.§.9.* & *l.7.§.2,14.*

§.9. Κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν ἕκαστα περαίνεται] *Suprà §.1,4.*

§.10. Ἦτοι κυκεὼν] Idem *l.4.§.27.*

Ἕνωσις καὶ τάξις, πρόνοια] lege [καὶ] πρόνοια.

Τί καὶ ἐπιθυμῶ εἰκαίῳ συγκρίματι] Ità *l.2.§.11.* Τί μοι ζῆν ἐν κόσμῳ προνοίας κτλ; *Qid attinet in mundo vivere providentia inani?*

Aut

avt cur aliud qicqam mihi curæ ſit, qàm ut qoqo modo in terram redigar? qorſum etiam perturbor? qicqid enim egero, ſuperveniet aliqando diſſipatio. ſin qod poſterius eſt poſitum,

ἢ μοι κὴ μέλῃ ἄλλῳ τινὸς, ἢ ᾧ ὅπως ποτε * εἶσα γένεσθαι; τί ἢ κ περίσομαι; [a] ἥξει γὰρ ἐπ' ἐμὲ ὁ σκεδασμὸς, ὅ, τι ἂν ποιῶ. εἰ ἢ μετὰ σέθω

* Iliad. η. v. 99.

[a] L. 7. §. 46.

ANNOTATIONES.

Εἶα γίνεσθαι] εἶα, γαῖα, *terra*. Porrò *in terram verti*, ſive *terram fieri*, pro *mori*; ex conſeqenti. ità in ſacra pagina. *Gen. c.* 3. *v.* 19. *in terram reverteris*, pro morieris. & *Eccleſ. c.* 12. *v.* 7. *Et pulvis in terram, qod prius fuerat, redierit.* & *Pſal.* 22. *v.* 15. *In pulverem mortis reduces me.* & *Pſalm.* 146. *v.* 4. *Qo die ſpiritus eorum receſſerit, ad terram ſuam revertuntur.* Alluſum monet Xylander ad illud Menelai *Iliad.* η. *v.* 99.

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε.
Vos in aqam & terram cuncti convertier opto.

Plutarchus *adv. Epic. vit. pag.* 1105. *A.* Τὸ γὰρ ἀναισθητεῖν τὸ λυθῆν, (ità ex ipſo ſuperiùs Plutarcho reſtituo) κὴ μηδὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸ ἀναισθητεῖν, οὐκ ἀναιρεῖ τὸ τῷ θανάτῳ δεῖος, ἀλλ' ὥσπερ ἀπόδειξιν αὐτῷ προσίθησιν. αὐτὸ γὰρ τοῦτό ἐστιν ὃ δέδοικεν ἡ φύσις,

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ κ γαῖα γένεσθε,
τὴν οἷς τὸ μὴ φρονεῖν μηδὲ αἰσθανόμενον διάλυσιν τῆς ψυχῆς. *Non ſentire diſſolutionem, & id qod ſenſu caſſum eſt nihil ad nos pertinere, non tollit mortis metum, ſed qaſi demonſtrationem ejus adjicit. Hoc enim illud ipſum eſt, à qo ſibi natura metuit:*
Sed vos in terram cuncti redeatis, aqámqe.
Nimirum ab anima diſſipatione tali, qa ei intellectum & ſenſum auferat. Idem, ejuſdem ſaltem nomine, *de Homeri vita* ac *poeſi* differens, ait verbis hiſce poetam σημαίνειν τὴν ἀνάλυσιν οἷς τὰ γενητικὰ στοιχεῖα τῶν πάντος, *ſignificare reſolutionem in genitalia elementa univerſitatis.* indè Xenophanem traxiſſe dogma ſuum illud, τὰς πρώτας ἀρχὰς εἶναι τὸ ὕδωρ κὴ τῆς γῆν, *prima initia eſſe aqam & terram.* Et Alexander Aphrodiſſenſis *problem. l.* 1. *q.* 79. Τὰ νεκρὰ, inqit, σώματα, ξηρὰ κὴ ψυχρὰ πέφυκεν. *Corpora mortua ſicca & frigida extiterunt.* itaqe Homerum, cùm nôſſet τὰ μὲν δύο στοιχεῖα φύγοντα, ὡς λεπτομερῆ καὶ κυφόταλα, *duo qidem elementa fugientia, veluti tenuibus partibus conſtantia & leviſſima.* (ignem ſcilicet & aërem) τὰ δὲ δύο, *duo verò* (terram ſcilicet & aqam) παραμένοντα εἶναι τοῖς νεκροῖς σώμασι, *manere corporibus mortuis*, dixiſſe,

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ κὴ γαῖα γένεσθε.
Sed vos in terram cunctis redeatis, aqámqe.

id eſt, ξηρότατοι κ ψυχρότατοι. ità ſiqidem legendum qod codices vulgati perperam exhibent, mendo manifeſto; ξηρότατοι κ ὑγρότατοι. Simpliciùs Heſychius. Ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε. διαλυθείητε, ἀποθάνοιτε. *In aqam & terram redeatis, diſſolvamini, moriamini.* & Evſtathius. Νεκρωθείητε, κ τῷ μὲν ζωογόνῳ πνεύματι ἀθέρμῳ στερηθείητε. γένεσθε δὲ γῆ κὴ ὕδωρ, ἃ δὴ ἐναπομένει τοῖς νεκροῖς σώμασι. *Moriamini, & calore vitali ſpirituqe pleno privaminor. redeatis in terram & aqam, qa ſanè manent in mortuis corporibus.* Subjungit tamen alios exponere, ἀντὶ τοῦ ἀντιστοιχειωθείητε (ἀντιστοιχείωσιν autem loco ſuprà citato habet Aphrodiſſenſis) τετάρτην εἰς τὰ βαρύτερα τῶν στοιχείων καὶ ἀκίνητα κ ὑμῖν ὅμοια ἀναλυθείητε, *hoc eſt, in elementa graviora, & immobilia, & vobis ſimilia reſolvamini.* alios autem, duobus elementis hìc nominatis etiam duo reliqa comprehenſa & ſubintelligenda; ſicut in illo Heſiodi *oper.* 1. 61. ubi ad Pandoram conficiendam,

Γαῖαν ὑδεῖ φύρειν, —
Terram aqa miſcere.

Vulcano injungitur. nec alio ſenſu dixiſſe Xenophanem,

Πάντες γὰρ γαίης τε κ ὕδατος ἐγγενόμεσθα.
Omnes enim ex terra & aqa nati ſumus.

In proverbium autem uſu freqenti ac familiari deveniſſe Homericum illud monent Grammatici. qo alluſerit περιφδήσας Valerius Cato in *diris*, obſervante Scaligero, ubi dixit,

Qamvis ignis eris, qàmvis aqa, ſemper amabo.

Cæterùm Marcus hìc elementum unicum duntaxat expreſſit, terram: qomodo & Evripides, in illis ex Chryſippo à Cicerone mutuatis,

Reddenda eſt terra terra; tum vita omnibus
Metenda ut fruges; ſic jubet neceſſitas.

Eſt Evripidis in *Hypſipyle*, utì ex Stobæo diſcimus, *tom.* 2. *tit.* 108.

— Κεῖται δ' ἄχθοιτον βροτοὶ
Εἰς γῆν φέροντες γῆν. ἀναγκαίως δ' ἔχει
Βίου θερίζειν, ὥστε κάρπιμον στάχυν.
— *Dolent tamen homines, & agre*
Ipſos ſepeliunt. Eſt avtem neceſſarium
Vitam demeti, veluti gravidas ſpicas.

Vide *lib.* 7. §. 40. & *l.* 11. §. 6. Scribit interim Tullius ex Antiochi relatione, Carneadem ſolitum Chryſippum reprehendere, qòd Evripideum carmen illud lavdaret: negabat enim (qod & Plutarchus ſuprà) genus hoc orationis qicqam omninò ad levandam ægritudinem pertinere. id enim ipſum dolendum eſſe dicebat, qòd in tam crudelem neceſſitatem incidiſſemus. Illud adjecerim fieri poſſe, ut alius alicujus poetæ hemiſtichium fuerit, qod hìc Marcus uſurpavit,

— ὅπως ποτε εἶσα γένεσθαι.

Ἥξει γὰρ ἐπ' ἐμὲ ὁ σκεδασμὸς, ὅ, τι ἂν ποιῶ] Pindarus apud Plutarchum in *Marcell.*

Τὸ γὰρ πεπρωμένον
Οὐ πῦρ, ὐ σιδηρῶν σχήσει τεῖχος.
Arcere namqe fata, nec
Ignis, nec aneus valet murus.

Archinus apud Clementem *Strom. l.* 6. *pag.* 627. *B.* Πᾶσι μὲν ἀνθρώποις ὀφείλεται ἀποθανεῖν, ἢ πρότερον ἢ εἰς ὕστερον. *Deberi mortem omnibus hominibus, avt prius avt poſterius.* Demoſthenes *de Coron. ibidem.* & apud Lucianum in *Demoſth. pag.* 687. Πᾶσι γὰρ ἀνθρώποις τέλος τῦ βίυ θάνατος, κὰν ἐν οἰκίσκῳ τις αὐτὸν καθείρξας τηρῇ. *Nam omnibus qidem hominibus vita finis mors eſt, etiamſi qis ſeipſum ſervet incluſum in cavea.* δεῖ δὲ τὰς ἀγαθὰς ἄνδρας ἐγχωρεῖν μὲν ἅπασιν αἰεὶ τοῖς καλοῖς, φέρειν δὲ, ὅ, τι ἂν ὁ θεὸς διδῷ γενναίως. qod ab Homero mutuatum, Clemens & Plutarchus *de Homero*, volunt, qi dixerit, *Il.* ζ. *v.* 488.

Μοῖραν δ' ἔ τινά φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Οὐ κακὸν, ὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
At nemo (fidens dico) *fatum effugit unqam,*
Eſto malus, bonus eſto; humano ſanguine cretus.

Idem tanqam ex Achillis mente: *Il* 1. *v.* 318.

Ἴση μοῖρα μένοντι, κὴ εἰ μάλα τις πολεμίζει.
Bellantémqe manet ſors aqa domiqe manentem.

& *v.* 320.

Κάτθαν' ὁμῶς ὅτ' ἄεργος ἀνὴρ, ὅτε πολλὰ ἐοργώς.
Tam, cui nil geſtum eſt, obit, ac qi multa patravit.

qem verſum in ore freqentem habuiſſe Demonactem avtor eſt Lucianus. Et *Iliad.* μ. *v.* 322. ſub Idomenei perſona;

Ὦ πέπον, εἰ μὲν γὰρ πόλεμον περὶ τόν δὲ φυγόντες,
Ἀιεὶ δὴ μέλλοιμεν ἀγήρω τ' ἀθανάτω τε
Ἔσεσθ', ὔτέ κεν αὐτὸς ἐνὶ πρώτοισι μαχοίμην,
Οὔτε κέ σε τέλλοιμι μάχην εἰς κυδιάνειραν.
Νῦν δ' (ἔμπης γὰρ κῆρες ἑφεσταῦῖα θανάοιο
Μύριαι, ἃς οὐκ ἔστι φυγεῖν βροτὸν, οὐδ' ὑπαλύξαι)
Ἴομεν, ἠέ τῳ κῦδος ὀρέξομεν ἠέ τις ἡμῖν.
O pepo, ſi letique exors, duraque ſenecta
Vita foret, bellum ſubterfugientibus iſtis,
Nùn eqidem avt acies primas ipſe inter obirem,
Nec celebranda tibi mandarem munera Martis.
Nunc cùm circumſtent nos mille pericula mortis
Extra etiam pugnas, & invitabile fatum,
Ibimus, aucturi famam nobiſve, aliſve.

Unde Plutarchus etiam ſumpſiſſe vult Æſchylum iſta;

Ἀλλ' ὅτε πολλὰ τραύματ' ἐν στέρνοις λαβὼν,
Θυήσκει τις, εἰ μὴ τέρμα συντρέχοι βίυ.
Οὐτ' ἐν στέγῃ τις ἥμενος παῤ ἑστίᾳ
Φεύγει τι μᾶλλον τὸν πεπρωμένον μόρον.
Non tela ſi qis pectus intra acceperit,
Morietur, avt ſata niſi dent terminum:
Nec ad focum qis conſidens in ædibus,
Fatum hoc magis ſibi deſtimatum effugerit.

In qam eandem ſententiam & Evripides Ægeo, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 119.

— καταθανεῖν δ' ὀφείλεται
Καὶ τῷ κατ' οἶκον ἐκτὸς ἡμένῳ πόνου.
— *morti eſt debitus,*
Etiam laborum immunis qi ſedet domi.

Et Simonides *ibidem.*

Ὁ δ' αὖ θανάτος ἔφικε καὶ τὸν φυγόμαχον.
Mors etiam profugum aſſequitur.

qod Flaccus *l.* 3. *Od.* 2.

Mors & fugacem perſequitur virum.
Nec parcit imbellis juventæ
Poplitibus, timidóqe tergo.

Tyrtæus, ut Henricus Stephanus, an Callimachus, ut Camerarius, an Callinus, ut Stobæus *tom.* 2. *tit.* 51.

Οὐ γάρ κως θανάτου γε φυγεῖν εἱμαρμένον ἐστὶν
Ἀνδρ', ὐ δ' εἰ προγόνων ἢ γένος ἀθανάτων.
Πολλάκι δηιότητα φυγὼν καὶ δῖωτον ἀκόντων
Ἐς χειρας ἐν δ' οἴκῳ μοῖρα κίχει θανάτυ.
A fato nulli mortis fit gratia; non ſi
Avtores generis ſit numerare Deos.
Sæpe fugâ elapſum circumſtridentia tela,
In lare privato, mors inopina rapit.

Solon apud Demoſthenem *de legat. malè obit.*

Οὕτω δημόσιον κακὸν ἔρχεται οἰκαδ' ἑκάστῳ.
Αὐλειοὶ δ' ἐτ' ἔχειν οὐκ ἐθέλυσι θύρας.
Ὑψηλὸν δ' ὑπὲρ ἕρκος ὑπέθορεν, ἵκει δὴ πάντως,
Εἰ γέ τις ἢ φεύγων ἐν μυχῷ ἢ θαλάμῳ.
Cujúſqe irrumpit peſtis popularis in ædes:
Valvæ ferratæ nec prohibere valent.
Septum etiam ſublime ſuperſilit, atqe latentem
Prendit, ſive habeat angulus avt thalamus.

a L. 5. §. 21. 33. a σέβω καὶ b εὐσταθῶ, καὶ θαῤῥῶ c τῷ διοικοῦντι.

b L. 5. §. 18. c Sup. §. 5. 9. d L. 1. §. 12. §. 11. Ὅταν ἀναγκασθῇς d ὑπὸ τῶν παρεσπηκότων οἱονεὶ διαταραχθῆναι, e ταχέως ἐπάνιθι * εἰς ἑαυτὸν, καὶ μὴ ὑπὲρ τὰ ἀναγκαῖα ἐξίστασο τοῦ ῥυθμοῦ. ἔσῃ γὰρ ἐγκρατέστερος τῆς ἁρμονίας, τῷ συνεχῶς εἰς αὐτὴν ἐπανέρχεσθαι.

e L. 4. §. 3. Inf. §. 12. * πρὸς Lug. An.

§. 12. Εἰ μητρυιάν τε ἅμα εἶχες καὶ μητέρα, ἐκείνην τ' ἂν ἐθεράπευες, καὶ ὅμως ἡ ἐπάνοδός σοι πρὸς τὴν μητέρα συνεχὴς ἐγίνετο. τοῦτό σοι νῦν ἔστιν ἡ αὐλὴ, καὶ φιλοσοφία. ὧδε πολλάκις f ἐπίγνιθι, καὶ g παραναπαύου ταύτῃ, διὰ ταῦτα καὶ τὰ ἐκεῖ σοι ἀνεκτὰ φαίνεται, καὶ σὺ ἐν αὐτοῖς ἀνεκτός.

f Sup. §. 11. g L. 5. §. 9. 10.

§. 13. Οἷον δὴ, τὸ h φαντασίαν λαμβάνειν ἐπὶ τῶν ὄψων, καὶ τοιούτων ἐδωδίμων. ὅτι νεκρὸς ἰχθύδιον, καὶ ὑὸς νεκρὸς ὀρνιθίον, ἢ χοῖρος. καὶ πάλιν, ὅτι Φάλερνον, χυλάριόν ἐστι σταφυλίου.

h L. 3. §. 11. Sup. §. 3. Inf. §. 14. L. 7. §. 29, 30.

rectorem veneror, eodémque fretus, firmus animi consisto.

§. 11. Siqando à rebus circumstantibus per vim qandam adactum perturbari te sensèris, citò ad re redi, nec plus qàm necesse est, ab animi tenore congruo recede. tenoris enim servandi valentior fies, ad eum jugiter recurrendo.

§. 12. Si novercam simul matrémque haberes, etiamsi & illam coleres, ad istam tamen freqentissimè te reciperes. harum instar habeant apud te, avla & philosophia. ad hanc sæpiùs accede, hac acqiesce, cujus ope, cùm qæ ibi occurrunt tibi futura sunt toleratu facilia, tum & ipse in eis toleratu facilis.

§. 13. Qemadmodum de obsoniis atqe eduliis ejusmodi cogitare licet, hoc piscis esse cadaver, hoc avis, hoc suis: ac rursus, de falerno, esse uvulæ succum;

ANNOTATIONES.

Martialis *l.* 4. *epigram.* 60.

Nullo fata loco possis excludere, cùm mors
Venerit, in medio est Tibure Sardinia.

& Propertius *l.* 3. *eleg.* 16.

Ille licèt ferro cautus se condat & ære;
Mors tamen inclusum protrahit indè caput.

Vide *ad l.* 7. §. 46. Augustinus *de diversi. serm.* 28. *Mors differri potest; auferri non potest.* Et *de Verb. Apost.* 18. *Mortem differunt ista, non auferant. Sed etsi tardiùs qis moritur, ideò non moritur?* Idem *de temp.* 74. *Qid autem ad rem pertinet, qamdiu vites, qod evitare non possis?* Seneca *Epist.* 93. *Qid interest qàm citò exeas, unde exeundum est? ibidem.* Vide *l.* 4. §. 50.

Εὐσταθῶ] Verbum Stoicis familiare, qâ *constantem* illi & *immotum prorsus animi tenorem* designabant. eundem & *εὐστάθειαν* appellabant, & τὸ εὐσταθές. Vide *l.* 5. §. 18. & Epictetum *Dissert. l.* 1. *c.* 29. & *l.* 2. *c.* 5. & *l.* 3. *c.* 9, & 24. Ὁ γὰρ θεὸς πάντας ἀνθρώπους ἐπὶ τὸ εὐδαιμονεῖν, ἐπὶ τὸ εὐσταθεῖν ἐποίησε. *Deus enim omnes homines ad felicitatem, ad constantiam condidit.* qo loco tamen, prout & apud nostrum, potest *status animi placidus & tranqillus* designari, qalis est æqoris in malacia. Καὶ γὰρ γαλήνη ἔστα, καὶ εὐσταθῆν τὸ πέλαγος. Lucianus. ideo & idem *l.* 2. *c.* 5. εὐσταθῶς καὶ ἀταράχως, *constanter & tranqillè*, conjunxit: &, qod huic cognatum nostèr, *l.* 12. §. 22. Σταθερὰ πάντα, καὶ κόλπος ἀκύμων. *Stabilia futura sunt tibi omnia, & sinus æstu immunis.*

Θαῤῥῶ τῷ διοικοῦντι] *Psal.* 112. *v.* 7. de viro pio. *Stabile est cor ejus, confisum in Domino.* hoc est, ἑστήρικται ἡ καρδία αὐτοῦ, ut Græcus interpres, ἐλπίζοντος ἐπὶ τὸν Κύριον. vel Marci nostri verbis, εὐσταθῆ καὶ θαῤῥοῦντα τῷ Κυρίῳ.

§. 11. Ὑπὸ τῶν περιεστηκότων] qæ *l.* 1. §. 12. περιεστηκότα πράγματα, *negotia circumstantia.* & §. 15. περιστάσεις, *res, casus adversos* dixit.

Ταχέως ἐπάνιθι] Ità *l.* 5. §. 9. ἐκπεσοῦσθαι πάλιν ἐπανιέναι. *ubi excussum te sensèris, regredere.* Vide & sectionem huic proximam.

Ἐπάνιθι εἰς ἑαυτὸν] Ità de filio prodigo Dominus, Luc. *c.* 15. *v.* 17. Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, *ad semet ipsum reversus.* qasi extra se positus antè fuisset, cùm cupiditatibus ac libidinibus abripiendum se præberet. Publius Syrus:

Homo extra corpus est suum, cùm irascitur.

imò extra mentem potiùs: juxta illud Plutarchi *adv. iracund. pag.* 453. *E.*

Ὁ δὲ θυμὸς, οὐχ ἧ φησιν ὁ Μελάνθιος,
Τὰ δεινὰ πράττειν τὰς φρένας μετοικίσας,
ἀλλ' ἐξοικίσας τελίως καὶ ἀποκλείσας.
Excandescentia, non, ut ait Melanthius,
Migrare coacta ratione malas res agit:

sed ejecta prorsus & exclusa. Sicuti contrà, Ὁ λογισμὸς τὰ δίκαια πράττει καὶ μέτρια, τὴν ὀργὴν καὶ τὸν θυμὸν ἐκποδὼν θέμενος. *Ratio justa facit & modestia, iram & excandescentiam procul ponens.* Idem *de provid. divin.* Qod & de reliqis etiam affectibus Chrysippus in *lib.* περὶ ἀνομαλογίας, referente eodem in *tract. de virt. moral. pag.* 450. *C.* Τὰ ἐπιγινόμενα πάθη, inqit, ἐκκρούει τοὺς λογισμούς. *Oborti affectus rationes explodunt.* idqe Menandri testimonio comprobat, cujus illa sunt;

Οἵ μοι, τάλας ἐγώγε, πῇ ποθ' αἱ φρένες
Ἡμῶν ἐκεῖνον ἦσαν ἐν τῷ σώματι
Τὸν καιρὸν, ὅ ταῦτ', ἀλλ' ἐκεῖν' εἰσῆμείουν.
Ebeu me miserum, quamnam in partem corporis
Mens nostra se proripuit illo tempore,
Cùm nimiùm vecors hæc ego illis pratuli?

Grotius. Indè phrasis obtinuit, inqit Plutarchus *in collat. terrestr. & aqatil. pag.* 963. *E.* Περὶ τῶν παραφρονούντων, μὴ εἶναι παρ' αὐτοῖς, ἀλλ' ἐκπεπλῆσθαι τῶν λογισμῶν. *Sic affectum non esse apud se, ac excidisse mente.* Vult itaqe Marcus, sicubi tale qid contigerit, qàm celerrimè ut ad te redeas. Cicero *ad Attic. l.* 7. *Ep.* 3. *Id qod animum induxerat, pavlisper non tenuit; sed citò ad se redit.*

Ἔστη γὰρ ἐγκρατέστερος] Resarciendo jugiter post remissiones atqe interturbationes animadversas, validior evadet animi tenor. Ità ossa confracta, si fuerint probè restituta, robustiora fiunt. Sed & *athleta, qicunqe magni spiritús, nec projecit animum projectus; & qoties cecidit, contumacior surrexit.* Seneca *de benef. l.* 2. *c.* 13. Et *qæst. nat. l.* 3. *præfat. Fidelissimus est ad honesta ex pœnitentia transitus.* Et qod Plutarchus in *amator. pag.* 764. *B.* Ὡς δὲ ἥλιος ἐκ νεφῶν καὶ μετ' ὀμίχλην θερμότερος. ἔτως ἔρως μετ' ὀργὰς καὶ ζηλοτυπίας ἁρμονίαν διαλλαγέντος, ἡδίων καὶ δριμύτερος. *Ut autem sol per nubes & caliginem calidiores radios mittit: sic amor post iras & obtrectationem reconciliato amasio fit suavior & acrior.* Plautus item *Amphitr. act. sc.* 2.

Iræ interveniunt; redeunt rursus in gratiam.
Verum iræ si qæ fortè eveniunt hujusmodi
Inter eos, rursum ubi reventum in gratiam est,
Bis tantò amici sunt inter se qàm prius.

§. 12. Ὧδε πολλάκις ἐπάνιθι] Seneca *Epist.* 103. *Qantum potes, in philosophiam secede. Illa te sinu suo proteget, in hujus sacrario eris aut tutus, aut tutior.* Vide & *supra* §. 10.

Παρεσπαπαύου ταύτῃ] Vide *l.* 5. §. 9. & §. 34. & *supra* §. 7.

§. 13. Νεκρὸς ἔτος ἰχθύος] *Cadaver piscis.* Plutarchus *de esu carn. l.* 1. *pag.* 993. *A.* Ἐγὼ δὲ θαυμάζω τίνι πάθει καὶ ποίᾳ ψυχῇ ἡ λόγῳ ὁ πρῶτος ἅψασθαι φόνου σώματι, καὶ τεθνηκότος ζώου χείλεσι προσήψατο σαρκός. καὶ νεκρῶν σωμάτων καὶ εἰδώλων προθέμενος τραπέζας, ὄψα καὶ τροφὰς προσέτι εἰπεῖν [ἐτόλμησε] τὰ μικρὸν ἔμπροσθεν βρυχόμενα μέρη καὶ φθεγγόμενα καὶ κινούμενα καὶ βλέποντα. *At ego miror qomodo affectus qo animo, qâ ratione impulsus homo ille fuerit, qi primus ore suo tangere cadaver, & mortui animalis carnes gustare aggressus, mortuorum corporum ac simulacrorum mensas proposuit, ac pro obsonio & alimento habere ausus est membra, qæ modo mugiebant, vocem edebant, movebantur, & videbant.* Ità enim restituendum existimo locum illum, qem aliter Stephanus. Νεκύες γὰρ κοπρίων ἐκβλητότεροι, καθ' Ἡράκλειτον. κρέας δὲ πᾶν νεκρὸν ἐστι, καὶ νεκρᾶ μίρρα. *Cadavera enim magis sunt injicienda qàm fimus, ajebat Heraclitus. Omnis verò caro mortua est, & cadaveris pars.* Idem *Sympos. l.* 4. *c.* 4. Indè νεκρόκοσμοι μάγειροι, *coqi obsonia de cadaveribus qi conficiunt.* eidem in libello superiore dicti *pag.* 994. *E.* & *in Sap. convsv.* Ὁ γαστὴρ, τάφος τις νεκρῶν περίπλεως. *Orcus qidam cadaveribus constipatus, venter* dicitur. Vide ad *l.* 4. §. 21.

Χυλάριον σταφυλῆς] sive *sanguis uvæ*; ut Jacobus Patriarcha apud Mosem *l.* 1. *c.* 49. *v.* 11. & Moses ipse *l.* 5. *c.* 32. *v.* 14. id est, αἷμα σταφυλῆς. ut Jason Siracides *c.* 39. *v.* 26. & *c.* 50. *v.* 15. & *Maccab. hist. l.* 1. *c.* 6. *v.* 34. At Cassiodorus *Var. l.* 12. *Ep.* 4. de vino acinatico, suo more lasciviens: *Hyemale mustum, uvarum frigidus sanguis, in rigore vindemia, cruentus liqor, purpura potabilis, violaceum nectar.* Ad nostri mentem propiùs Hesiodus in *Bucolic.* referente Fulgent. *mytholog. l.* 3. *c.* 1.

— βοτρύων δρόσον αἱματόεντα.
— *Uvarum rorem cruentum.*

Et propiùs adhuc Empedocles, ab Aristotele notatus, *Topic. l.* 4. *c.* 5. ab avtore etiam *problemat. natur.* sub Plutarchi nomine *q.* 2. lavdatus, qi cum Empedocle vult πίψιν, *concoctionem*, esse σῆψίν τινα, *putrefactionem qandam*,

— Ἐν ξύλῳ σαπὶν ὕδωρ.
— *In ligno putrefacta aqa.*

Est

fuccum; de purpura, eſſe oviculæ capillos concyhlii cruore tinctos; de coitu, eſſe inteſtini frictionem, mucíque cum convulſione qadam excretionem: cogitationes enim iſtæ ità res ipſas attingunt, eaſdémque pervadunt, ut qænam eæ ſint, penitiùs per hoc cernere detur. ad eundem modum per vitam totam agendum eſt, ut res eas etiam, qæ comprobatu digniſſimæ videbuntur, prorſus denudemus, vilitatémque earum intueamur, & tollamus eam, qâ evehi ſolent, narrationis pompam omnem. gravis enim impoſtor faſtus eſt; κὴ [a] ἡ πλατύφυρ@· τριχία προβατίω αἱμα- [a] L. 9. §. 34.
τίνῳ κόγχης διδυμένα. κὴ ὅλη τῶν κατὰ τὴν συν-
ουσίαν, ἐντερίου παράτριψις, κὴ μετά τιν@· ἀπα-
σμὸν [b] μυξαρίω ἔκκρισις. * εἰσὶν δὴ αὗται οἷσιν [b] L. 4. §. 48.
αἱ φαντασίαι καθικνούμεναι αὐτῶν τῶν πραγμά- * ὅσαι, vel ὅσον
των κὴ διεξιοῦσαι δι αὐτῶν, ὥστε ὁρᾶν ἀπινὰ πο[ῖ]-
ἐστιν. [c] ἄτως δεῖ παρ' ὅλον τὸν βίον ποιεῖν, κὴ ὅπω- [c] L. 10. §.
λίαν ἀξιοπιστότατα πράγματα φαντάζηται, [d] ὅπω- 26. l. 11. §. 2.
γυμνῶν αὐτὰ, κὴ τὴν ἐντέλειαν αὐτῶν καθο- [d] L. 2. §. 12.
ρᾶν, κὴ τὴν ἰσοχέιαν, * ὑφ' ἣ σεμνύνεται, l. 10. §. 9.
πλειαιρεῖν. [e] δεινὸς γὰρ ὁ τῦφ@· παραλογισής. * ἰφ' f. l. 12. §. 8.
[e] L. 2. §. 12.
κὴ l. 3. §. 6.

ANNOTATIONES.

Eſt enim, ut ex Platone avtor idem §. 5. Ὁ χυμὸς ὕδως ἡθη- A
μένον διὰ φυτῦ. *Sapor eſt aqa per plantam colata.* Itaqe Athenæus *dipnoſoph. l.* 1. Ἀφ' ὕδατος ὁ οἶνος φύεται. οὐδὲν γὰρ ἕτερόν ἐστιν οἶνος, ἢ ὕδως ὑπ' ἀμπέλω πεποιημένον. *Ex aqa vinum naſcitur. Vinum enim nihil aliud eſt, qàm aqa ſub vite facta.* Et Nemeſius *de natur. homin.* Ἀπὸ τῆς αὐτῆς νοτίδος, ἐν μὲν ἀμπέλῳ οἶνος συνίσταται, ἐν δὲ τῇ ἐλαίᾳ τὸ ἔλαιον. *Ex ejus humore in vite qidem vinum fit, in oliva verò oleum.* Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypotheſ. l.* 1. *c.* 14. §. 1. Ὕδωρ ἓν καὶ μόνοειδὲς, ἀναδιδόμενον εἰς τὰ δένδρα, ὅτε μὲν γίνεται φλοιὸς, ὅτε δὲ πλάδος, ὅτε δὲ κυρτὸς, καὶ ἤδη σῦκον, καὶ ῥοιὰ, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον. *Aqa una & unius generis in arbores infuſa & qaſi digeſta aliqando fit cortex, aliqando ramus, aliqando fructus: jam verò & ficus, & malum punicum, & qivis alius ex cæteris fructibus.* Epiphanius in *ancorat.* §. 66. Ὁ ὑετὸς δένδρεσι καὶ φυτοῖς συμφυσιώμεν@· κατεργάζεται, τῶν κυρτῶν καθ' ὁμοιότητα ἕκαστον. καὶ ἐν μὲν τῇ ἐλαίᾳ ἔλαιον πῖον γίνεται. ἐν δὲ ἀμπέλῳ οἶν@· χροίζεται. ἐν δὲ συκῇ σῦκον γλυκαίνεται. *Ut enim pluvia cum arboribus coaleſcens ac ſtirpibus corpus efficit, & unumqemqe fructum ad ejus, unde ortus eſt, ſimilitudinem producit: ut & in oliva, ad ejus naturam & ſubſtantiam adjunctum, pingue oleum exiſtat: in vite ſuaviſſimi in vini qalitatem coloremqe tranſeat: in ficus arbore dulciſſimo ficus ſapore temperetur.* Gregorius Nyſſenus *de homin. opific. c.* 30. Τὸ γὰρ αὐτὸ ὑγρὸν, πικραίνεται ἐν τῷ ἀψινθίῳ, ἐν συκῇ δὲ καταγλυκαίνεται. διὰ τῆς ἀμπέλου δὲ βότρυς καὶ οἶν@· γίνεται. *Succus namqe in abſinthio convertitur in amaritudinem, in fico in dulcitudinem, in vite in botrum ac vinum.* Ἀπὸ τῆς γῆς γὰρ τῆς ἀμπέλου τὴν νοτίδα ἑλκύσης, ὁ οἶν@· συνίσταται, *Ex terrâ vite humorem attrahente vinum fit.* Joannes Chryſoſtomus *in tit. Orat.* 3.

Τριχία προβατίω] Plinius *hiſt. nat. l.* 9. *c.* 47. *Ut boves victum hominum excolunt; ità corporum tutela pecori debetur.* Hinc Demonax Cynicus apud Lucianum, *pag.* 868. cùm adoleſcentem qendam τῶν ἐυπαρύφων, *prætextatorum*, ſplendidè veſtitum, animadverteret de purpuræ laticlavio ſeſe efferentem, apprehensâ veſte, Τῦτο, inqit, μήν τοι πρὸ σῦ πρόβατον ἐφόρει, καὶ ἦν πρόβατον. *Hoc ante te ovis ferebat, & ovis erat.* Diogenem Canem forſan imitatus, qi adoleſcentulo cuidam pariter affecto priùs dixerat, Οὐ παύσῃ, μειράκιον, ἐπὶ προβάτῳ δορᾷ σεμνυνόμενος. *Non deſines, adoleſcens, ovis pelle detractâ gloriari.* Refert Antonius *Meliſſ. l.* 2. *c.* 74. ubi dicti gratiam tollunt prorſus, qi pro δορᾷ, ἀρετῇ ſubſtitutum eunr. In eandem mentem Sotades, (qod apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22. & Maximum *c.* 56. reperitur;)

Ἂν ἐνιματῇς, ταῦτα πρό σε προβάτιον ἔχει.
Si veſte nites, at hanc priùs ovis tulere.

Philo *de provident.* laydante Evſebio *prepar. l.* 8. *c. ult.* Ἐσθῆτές γε μὴν, προβάτων εἰσὶν, ὡς οἱ ποιηταί πού φασιν, ἄνθ@·. *Nam veſtes ſanè, aut flos qidam ovium ſunt, ut loqi Poetæ ſolent.* Neotericus qidam;

Purpureis, te effers, qòd amictus veſtibus? ante
Te geſtavit ovis, cùm tamen eſſet ovis.
Sericeis, effers, qòd amictus veſtibus? ante
Te bombyx habuit, tum qoqe vermis erat.

Αἱματίῳ κόγχης διδυμένα] indè *conchyliata* nuncupantur. De conchis iſtis, qarum ſangvine an ſanie, purpura tingitur, videantur Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 5. *c.* 15. Plinius *hiſt. nat. l.* 9. *c.* 36. & *ibidem c.* 38. & Ælianus *hiſt. animal. l.* 16. *c.* 1. Naymachus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 94.

Εἱματα δ' ἁλιάλιης ἐρυθαίνεται αἵματι κόχλω.
At, qo lana rubet, ſangvis de murice fluxit.

Et Lucianus in *Cataplo pag.* 435. Μακαρίζων ἐπὶ τῷ αἵματι τῶν ἐν τῇ Λακωνικῇ θαλάττῃ κοχλιδίων. *Beatum prædicans ob ſangvinem, qi Laconici maris cochleis innaſcitur.* de tyranni purpura loqitur. Optatus *adv. Donatiſt. l.* 5. *Sic alba lana regalem tranſit in purpuram, qomodo catechumenus in fidelem: utrqe dum incipit eſſe qod non erat, deſinit eſſe qod fuerat.* (ità enim interſtingvenda ſunt iſta) *lana & colorem mutat, & nomen. & homo & vocabulum mutat, & mentem. Conſiderata ſunt effecta: retractanda ſunt efficientia. Dicis à te datum eſſe, qòd homo fidelis effectus eſt: ſi hoc totum eſt, dicat & operarius artifex purpuræ, qòd non*

— *admixto ſangvine piſcis,*
purpuram ſolo tactu conficiat.

Ἐντερίου παράτριψις] Huc Diogenis χειρεργοῦντος, *manibus operantis*, illud, Εἰθε καὶ τὴν κοιλίαν ἦν παρατρίψασθαι μὴ πεινῆν. *Utinam liceret ſic perfricato ventre non eſurire.* Laërtius *l.* 6. §. 46. ſive ut Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 18. ex Chryſippi *politia*, Εἰθε καὶ τὸν λιμὸν ἔστις ἀποτρίψασθαι τῆς γαστρὸς ἐδυνάμην. *Utinam ſic liceret etiam famem attrito ventre pellere.* Et qod Socrates apud Xenophontem *memorab. l.* 1. *pag.* 716. *B.* de Critia, Ὅτι ὑϊκὸν δοκοίη πάσχειν, ἐκιθυμῶν Εὐθυδήμῳ προσκαθῆσθαι, ὥσπερ τὰ ὑΐδια τοῖς λίθοις. *Porcorum* B *naturæ qiddam conſentaneum accidiſſe, qi concupiſcat ad Euthydemum ſe affricare, qemadmodum porcelli ſoleant ad ſaxa.*

Μετὰ τίνος σκατμοῦ] Itaqe Hippocrates, referente Gellio *l.* 19. *c.* 2. Τὴν μίξιν ſive συνουσίαν dixit eſſe μικρὰν ἐπιληψίαν, *coitum eſſe parvam epilepſiam.* Eſt avtem *epilepſia*, παντὸς τοῦ σώματος σπασμὸς, *corporis totius convulſio* qædam. Galenus *de loc. affect. c.* 2. & Fœſius *ad Hippocr. de morb. vulg. l.* 2. *tom.* 5. qanqam dictum illud Democrito tribuit Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 2. *c.* 10. Eryximacho Stobæus *tom.* 2. *tit.* 6. qi & Democriti non abſimilem, aliam tamen, de eadem *ibidem* ſententiam refert, Συνουσίη, ἀποπληξίη μικρή. *Apoplexiam* avtem definit Celſus *l.* 3. *c.* 27. *reſolutionem nervorum totius corporis.* Et *epilepſiâ graviorem* etiam pronunciat Gorrhæus. Cæterùm nec illud ſilentio prætereundum, qod contrà monent Oribaſius *collect. l.* 6. *c.* 38. & Aëtius *l.* 3. *c.* 8. Ὅτι καί τινας ἐπιλήπτους ἔπαυσι τὸ μίγνυσθαι. *Coitus facit morbum comitialem ceſſare.* qod illi, nec ſoli, elicuiſſe videntur ex Hippocratis verbis hiſce, *de morb. vulgar. l.* 6. *tom.* 5. §. 25. Τὰς ἐπαυξίας νόσους, μίξις. qæ aliter tamen longè interpretatur Galenus.

Μυξαρίω ἔκκρισις] Vide *l.* 4. §. 48. ἐχθὶς μὲν μυξάριον. *qod heri mucus fuerat.* Indè per ſtuporem illud, *l.* 10. §. 26. ἐξ ὅτου ὅτου; *ex qali qalem.*

Ὅτου δὴ αὗται] lege vel, ὅτιαι δὴ, vel ὅτιον δὴ, *qale qiddam*; ſive, *qemadmodum*; qla ὅτως ſequitur.

Ἀπογυμνῶν] Vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 3. §. 11. Qod de dictione Longinus *de Sublim. ſect.* 7. Μή τινα μεγέθους φαντασίαν ἔχοντα, ἢ πολὺ πρόσπτυστον τὸ εἰκῇ προσαπλατύνομενον, ἀπερίσυστόμενα δὲ, ἄλλως εὑρίσκοιτο χαῦνα, ὧν τῷ θαυμάζειν τὸ περιφρονεῖν ἐυγενέστερον. *Ne qa inani, ut fit, ac tumido torrentis orationis ſtrepitu falſam qandam imaginem, ac ſpeciem tantummodo offerant magnitudinis: qâ vel excuſſâ, vel remotâ, inflata & turgida deprehendantur: ſic ut ea deſpicere, qàm ſuſpicere, mirariqe, generoſius ſit.* Et *ibidem. ſect.* 3. Κἂν ἐκαστον αὐτῶν πρὸς αὐγὰς ἀνασκοπῇς, ἐκ τοῦ φοβεροῦ κατ' ὀλίγον ὑποτοπεῖ πρὸς τὸ ἐυκαταφρόνητον. *Si judicium corruptis hiſce acrius adhibueris, ſinguláqe ad lumen ſuſpexeris veritatis ac rationis, eà, qa primâ fronte terribilia videbantur, mox in contemptum vertent, deriſumqe.*

Ὑφ' ἣ σεμνύνεται] ἰφ' ἣ potiùs. Vide *l.* 12. §. 27.

Δεινὸς γὰρ ὁ τῦφ@· παραλογισής] Τῦφ@·, *typhus*, (qo vocabulo utuntur etiam inferioris ætatis ſcriptores Latini, Arnobius, Avguſtinus, alii) *pompa, faſtus:* qo nomine comprehenditur, qicqid rei alicui obtenditur, qò vel deſiderabilius, vel admirabilius, vel formidabilius videatur. *fucum*, Xylander reddidit. & *offucium* reverà *faciunt*, ut cum Plinio loqar, repræſentationes iſtiuſmodi, Cæterùm aliud eſt τῦφ@·, aliud φῦκ@·, qod is forſan legerit. Philo *in decalog. pag.* 744. *B.* Οὐδὲν γάρ ἐστι ὃ μὴ κεκιβδήλευται τὰ γνήσια τῶν νόθων παρεισμεμιγότων, καὶ τἀληθῆ τῶν εἰκότων, ἃ φύσει μὲν κατεψεύσατο, πιθανὰς δ' ὑποβάλλει φαντασίας πρὸς ἀπάτην ἐν πόλεσιν. ἔ καὶ ὁ πάντων ἐπιβουλότατ@· φύται τύφ@·, ὃν τινες τεθήπασι καὶ προσκυνοῦσι, τὰς κίβδηλους δόξας σεμνοποιοῦντες, διὰ χρυσῶν στεφάνων καὶ ἀλουργίδων, καὶ πλήθους θεραπόντων καὶ ὀχημάτων, ἐφ' ὧν οἱ λεγόμενοι μακάριοι καὶ ἐυδαίμονες μετέωροι φέρονται. &c. G *Nihil enim in his non depravatur, ubi adulterina res pluris fiunt qàm legitima, & vera non tantum valent qantum veriſimiles, naturam ſuam tegentes mendacio, & falſis imaginibus illudentes vulgo credulo: ubi etiam faſtus inſidioſus exoritur, adoratúrqe à vanis hominibus, ſtupentibus ad conſpectum coronarum aurearum, & purpuræ, ſellarúmqe curulium, qibus impoſitas celſas poteſtates diis æqas officioſa turba aſſeclarum proſeqi-*

καὶ ὅτε δικεῖς μάλισα φεῖ τὰ σαρδαῖα καταγίνεσθαι, τότε μάλισα καλαγοητεύῃ. ὅρα γᾶν ὁ Κράτης, τί φεῖ αὐτὸ τῦ Ξενοκράτους λέγῃ.

a Sup. §. 13. §. 14. a Τὰ πλεῖσα ὧν ἡ πληθὺς θαυμάζῃ, εἰς γενικώτατα ἀνάγει, τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα, λίθους, ξύλα, συκᾶς, ἀμπέλους, ἐλαίας. τὰ δ' ὑπὸ τῶν ὀλίγῳ μετριοπόρων, εἰς τὰ ὑπὸ ψυχῆς, οἷον, πίμνας, ἀγέλας. τὰ δ' ὑπὸ τῶν ἔτι χαριεσέρων, εἰς τὰ ὑπὸ λογικῆς ψυχῆς, ἃ μέν τοι καθολικῆς, ἀλλὰ καθό τεχνικὴ, ἢ ἄλλως πως ἐπιρεχῆς, ἢ κατὰ ψιλὸν, τὰ πλεῖσθ' ὑπηρεσιῶν κεκλῆκε. b ὁ δ' ψυχὴ λογικὴ c καθολικὴ καὶ πολιτικὴ πᾶσιν, ἀδὲν ἔλι τῶν ἄλλων ἐπιμελέσ). πρὸ ἁπάντων δ' τὸ ἑαυτῦ ψυχὴ d λογικῶς καὶ κοινωνικῶς * ἔχουσαν, καὶ κινέμενον διασώζῃ, καὶ e τῷ ὁμογενεῖ εἰς τοῦτο f συνεργεῖ.

b L. 3. §. 9.
c L. 5. §. 21. l. 12. §. 30, 32.
d L. 5. §. 19. * ἴσχουσαν f. Inf. §. 16.
e L. 5. §. 21.
f Inf. §. 42.

& tum maximè effascinat, cùm circa ea qis versatur, qæ studio digna videntur. Vide igitur, de Xenocrate ipso Crates qid dixerit.

§. 14. Eorum qæ vulgus hominum admiratur, pleraqe ad generalissima rerum capita referuntur, qæ vel formâ merâ vel naturâ continentur; qalia sunt lapides, ligna, ficus, vites, oleæ: qæ avtem moderatiores pavlò suspiciunt, ad ea referuntur, qæ animâ sunt prædita, veluti greges & armenta. qæ verò politiores adhuc afficiunt, ad ea pertinent, qæ animâ continentur rationali, non qidem universali illâ, sed qâ artium cultrix, aliásve solers existit, avt qâ merè talis, ut servitiorum turbam possidere. cæterùm qi animam rationalem universalem ac civilem veneratur, is reliqis rebus omnibus insuper habitis, in hoc præcipuè incumbit, ut animam in eo statu suam conservet, qo rationi ac communioni consentaneè se habeat gerátqe, & congeneri suo cuilibet, ut hoc ipsum præstet, operam itidem mutuatur suam.

§. 15.

ANNOTATIONES.

sequitur, &c. Ἐπιζυλότατον dixit, qod Marcus δεινὸν παραλογισμόν. Vide *l.* 2. §. 12.

Ὁ Κράτης] Crates iste Athenienfis, an Thebanus, qi & Cynicus? hic opinor. Cæterùm Crates hic de Xenocrate qid dixerit, non reperio. Siqidem Xylander à Græcis recessit, dum vertit, *qid de hoc Crates, qid Xenocrates dicat.* Videri potest ex antegressis Cynicum suo, hoc est, canino more, Xenocrati fastum objecisse, prout Diogenes objecerat aliqando Platoni, cùm illum tamen ἀτυφώτατον extitisse asserat Lærtius *l.* 4.

§. 14. Τὰ πλεῖστα] eódem spectat hæc perioche, qò & prior illa.

Τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα] *Si sub habitu vel natura continentur* Xylander. qi conditionalem cur interserereret, nihil erat: *comprehendi possunt sub rebus merè naturalibus vel naturaliter affectis* Casavbonus. potiùs; *qæ ab habitu vel natura continentur.* neqe enim sunt hæc generum capita, qibus comprehenduntur; sed formarum, qibus continentur, differentiæ. Cæterùm reqiri potest non immeritò, qomodo ligna avt lapides, ὑφ' ἕξεως, id est, *ab habitu* (hoc enim κυρίως vox ea sonat) *contineri* dicatur. Ἕξις itaqe Galenus observat, præter usitatiora illa significata, dupliciter sumi; aliqando pro *solida ipsa corporis compage*, qâ partes fluidæ magìs, continentur. ità *de febr. differ. l.* 1. indè ἑκτικοὺς πυρετοὺς, *febres hecticas*, nominis id adeptas vult, ὅτι τὴν ἕξιν τῦ σώματος αὐτὴν κατειλήφασιν. tum ἕξις qid significet, explicando, subjungit; οὕτω γὰρ εἰώθασιν ὀνομάζειν τὰ στερεὰ, τοὺς ὑγροῖς ἀντιδιαιρέμενα. *ità vocant solidas corporis partes, qò ab humidis distinguant*, sive *in partium distributione humidis oppositas*, aliqando verò pro *spiritu* sive *forma*, qæ *partes rei cujusqe continet.* ità Henricus Stephanus avtor est eundem alibi ἕξιν definire, πνεῦμα συνέχον καὶ συγκρατοῦν τὰ μέρη, *spiritum illum, qi partes compingit & continet.* *Spiritus* avtem appellatione *formam* designari, alibi docemus. Vide *ad l.* 12. §. 30. Sed & ἕξις πνευματικὴ eadem Philoni dicta *de mundi immortalit. pag.* 953. *E.* verbis illis; Ἀνθρακὶ μὲν οὖν ἐσι, πῦρ ἐν ὕλῃ γιώδει, ὃ τρόπον ἕξεως πνευματικῆς περιφλέγει καὶ ἐλλοχᾷ δὲ ὅλης ἄχρι περάτων τεταμένον. *Pruna est ignis in materia terrea, spirituali qadam habitudine pervadens totam usqe extremitates.* Unde & ἑκτικὴ ζωὴ ex Platonicorum sententia Nemesio, *de natura hom. l.* 2. Ζῆν μὲν λέγουσι καὶ πάντα ἄψυχα ἑκτικὴν ζωήν. καθ' ὃ συνέχεται ὑπὸ τῆς τῦ παντὸς ψυχῆς, τῷ εἶναι (sive ut alii legunt εἰς τὸ εἶναι) καὶ μὴ διαλύεσθαι. *Itaqe vivere dicunt etiam qa prorsus sunt inanima, vitâ qadam qa in habitu est, qoniam continentur ab universi anima, eo qod sint duntaxat, nec dilabantur.* Et κυριολεκτῶν magìs Philo *Allegor. Leg. lib.* 3. *pag.* 1091. *D.* ἑκτικὴ δύναμις. Νῶς, inqit, πολλὰς ἔχει δυνάμεις, ἑκτικὴν, φυσικὴν, ψυχικὴν, λογικὴν, διανοητικήν. *Mens multas habet facultates, habitivam, vegetativam, animalem, rationalem, intellectualem.* Et mox, Ἡ μὲν ἕξις κοινὴ καὶ τῶν ἀψύχων ἐσὶ, λίθων καὶ ξύλων, ἧς μετέχει καὶ τὰ ἐν ἡμῖν ἐοικότα λίθοις ὀσία. *Habitus qidem communis est & inanimatis, lapidibus & lignis, cujus participant, qa in nobis similia sunt lapidibus, ossa.* Ἕξις igitur hoc in loco, vel *compagem corpoream vita manent*, vel *formam* potiùs *meram*, sive *spiritum* ζωτικῆς δυνάμεως, id est *facultatis vitalis* (strictiùs loqendo) exortem designaverit: qam ψιλὴν ἕξιν, qasi *meram* ὑπαρξιν sive *existentiam*, Sextus nuncupat, & ἀπὸ τῆς φύσεως Marcus istic destingvit. Siqidem in eandem planè mentem Sextus Empiricus *adv. Mathemat. l.* 8. *c.* 2. *pag.* 323. *C. D.* qo loco his gemina planè leguntur ista. Τῶν ἡνωμένων σωμάτων, τὰ μὲν ὑπὸ ψιλῆς ἕξεως συνέχεται, ὡς λίθοι καὶ ξύλα. τὰ δὲ ὑπὸ φύσεως, καθάπερ τὰ φυτά. τὰ δὲ ὑπὸ ψυχῆς, τὰ ζῶα. *Ex unitis corporibus alia qidem continentur à solo habitu, ut lapides & ligna: alia avtem à natura, ut planta: alia verò ab anima, ut animantia.*

A Philo itidem *de numin. immutab. pag.* 298. *D.* gradus qosdam rerum naturalium constituens; Τῶν σωμάτων, inqit, ὁ τῶν ὅλων ποιητὴς, τὰ μὲν ἐνεδύσατο ἕξει, τὰ δὲ φύσει, τὰ δὲ λογικῇ ψυχῇ. *Corporum omnium opifex aliis qidem habitum, aliis animam, aliis rationalem animam addidit.* idémqe *de mund. immortal. pag.* 947. *B.* disertiùs adhuc; Τὴν ἕνωσιν τῶν διεγκότων, τὴν ξύλων μὲν καὶ λίθων ἕξιν, σπερμάτων τε καὶ βλάστων φύσιν, ψυχὴν δὲ ζώων ἁπάντων, ἀνθρώπων δὲ νῦν καὶ λόγον. *Distantium qa est unitas, lignorum saxorúmqe habitus, satorum & stirpium indoles, anima omnium animalium, hominum mens & ratio.* Vides omnino cum Marco istîc, ἕξιν *lignis & lapidibus*, φύσιν *satis stirpibúsqe* tribui: habésqe res qatuor, sed eas sibi invicem subordinatas, qibus compages omnis corporea continetur, partésqe ejusdem sibi invicem uniuntur; ἕξιν, φύσιν, ψυχὴν, νῦν. ἕξιν λίθων, φύσιν φυτῶν, ψυχὴν ζώων, νῦν ἀνθρώπων. eodem planè ordine, qo hîc Marcus. qin, nè qid desit eorum, qorum Marcus hîc meminit, subjungit, ἀρετὴν δὲ σπερμάτων τελειοτάτην. qod est idem prorsus cum illo Marci, ὁ ψυχὴν λογικὴν καθολικὴν καὶ πολιτικὴν τιμῶν. Adjici potest, qòd non Philo tantùm & Galenus dixere σπέρμα sive *semen* in φύσει primò, tum in ζῶον transire; id qod Aristoteles dixit, ζῆν τὸ πρῶτον φυτῷ βίον, *Vivunt principio vitâ planta, de gener. animal. l.* 3. *c.* 2. sed & Stoici ipsi, τὸ σπέρμα *semen*, πνεῦμα *spiritum* esse: hunc in utero fotum, φύσιν primò; tum ab aëre refrigeratum, ψυχὴν fieri. ità σπέρμα ἀπὸ τῆς φύσεως, τὴν φύσιν ἀπὸ τῆς ψυχῆς distingvunt: & *semen* sive πνεῦμα volunt dici, donec in utero vitam vegetativam adeptum sit. Vide *ad l.* 10. §. 26. & *l.* 12. §. 24. Accedit & qòd Zeno ἕξιν sensu isto accepisse videtur, apud Lærtium *l.* 7. *c.* 139. ubi dicit, Τὴν ψυχὴν, δι' ὧν μὲν, ὡς ἕξιν κεχωρηκέναι, ὡς διὰ τῶν ὀσῶν καὶ τῶν νεύρων. δι' ὧν δὲ, ὡς νῦν, ὥς διὰ τῦ ἡγεμονικῦ. *Animam per qasdam qidem partes veluti habitum recessisse, ut per ossa & nervos: per alias, sicut mentem, ut per principale.* Vide *ad l.* 12. §. 30. indè ἑκτικῶς διαμένειν, Prophyrio dictum *de abstinent. l.* 4. §. 20. Οὗτος γὰρ καὶ λίθῳ τροφὴν, τὸ αἴτιον τῦ συμμένειν ἔποις ἂν καὶ τὸ (τῦ f.) ἑκτικῶς διαμένειν. καὶ φυτῷ, τὴν διατρέφουσαν τῷ αὐξειν ἢ καρποφορεῖν. καὶ ζώῳ σώματος, τὴν τηροῦσαν αὐτῷ τὴν σύστασιν. *Ità lapidis dixeris alimentum, qod facit ut lapis maneat, & solidiatem servet: & planta, qod illi confert ut crescat, & fructus ferat: & animatis corporis, qod ejus compagem tuetur. Ea igitur*, inqit, *qa vel formâ merâ continentur, ut ligna & lapides; vel naturâ* (i. e. animâ vegetativâ ἀπὸ τῦ φύειν sic dictâ, unde φυτὰ *planta*) *ut ficus, vites, oleæ*, &c. Vide & Marcum ipsum *l.* 10. §. 2. ubi φύσιν μόνην ἀπὸ τῆς ζώου φύσεως distingvit. Non erat itaqe qòd vir summus in *ad Epictetum & Simplicium notis*, avt voces illas ἕξιν & ἑκτικὴν apud Philonem ac Clementem mendi suspectas haberet; ἔσιν atqe ἐσικὴν rescribendum præscriberet; avt Philonis solius arbitraretur esse ἕξεως vocabulum hac ratione usurparum, qum & Sexti, & Zenonis etiam, aliorúmqe itidem existere sit clarissimè demonstratum.

Τὰ δὲ ὑπὸ τῶν ὀλίγῳ μετριωτέρων] *qa sub arctioribus aliqanto* Xylander. & mox: *Siqa paulò plus haberent gratiæ*: perperam, & præter Marci mentem, ad res retulit, qod de hominibus dictum est. οἱ μετριώτεροι, *qi modestiores & moderatiores sunt.*

Ψυχὴν λογικὴν καθολικήν] Vide *l.* 4. §. 40. & *l.* 5. §. 21. & *l.* 12. §. 30, 32.

Ἔχουσαν καὶ κινεμένην] forsan ἴσχουσαν. ut *infrà* §. 16. κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι. *moveri, seqe sistere.* nam & ἴσχειν παθητικῶς qandoqe usurpatur. Arrianus de Indiæ fluminibus *Exped. Alex. l.* 5. *pag.* 330. Χειμῶνος ἴσχυσιν, ὀλίγοι τε γίνονται. *Hyeme sese continent, & minores fiunt.*

Τῷ ὁμογενεῖ συνεργεῖ] *Congeneri suo cooperatur*, vel hoc

§. 15. Qædam fieri properant, qædam fuisse: & illius etiam qod fit, aliqid jam abscessit. fluxus & mutationes mundum perpetim renovant; sicut temporis succession nunqam intermissa ævum interminatum exhibet novum subinde. in hoc igitur flumine, in qo consistere non datur, qorsum qis horum sic præterlabentium qicqam in pretio habeat? perinde ac si avicularum prætervolantium aliqam diligere qis inciperet, cùm ea è conspectu statim abscesserit. hujusmodi res est & vita cujusqe, qasi exhalatio nempe qædam à sangvine orta, & ab aëre spiritûs attractio. qale enim qiddam est aërem semel traxisse, mox reddere, qod momentis singulis

§. 15. [a] Τὰ μὲν σπεύδει γίνεσθαι, τὰ δὲ σπεύδει γεγονέναι, καὶ ἔτι γινομένων ἦ ἤδη τι ἀπέσβη. [b] ῥύσις καὶ ἀλλοιώσεις, ἀνανεοῦσι [τὸν ἄπειρον αἰῶνα] τὸν κόσμον διηνεκῶς, ὥσπερ ἡ τοῦ χρόνου ἀδιάλειπτος φορὰ νέον ἀεὶ παρέχει *. ἐν δὴ τούτῳ [c] τῷ πεπεμῷ, [d] ᾧ ἄν τις τούτων τὴν ὠφελησιότητα σκοπήσειεν, [e] ἐφ' ᾧ σῆναι σὸν ἔξεστιν; ὥσπερ εἴ τις ἐπὶ τοῖς ὠφελουμένοις σφυρίοις φιλεῖν ἄρχοιτο. [f] τὸ δὲ ἥδη ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπελήλυθεν. τοιοῦτον δή τι καὶ αὐτὴ ἡ ζωὴ ἑκάστου, οἷον [g] ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις, καὶ [h] ἡ ἐκ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις. ὁποῖον γάρ ἐστι τὸ ἅπαξ ἑλκύσαι τὸν ἀέρα καὶ ἀποδοῦναι, [i] ὅπερ παρέκαστον πνέομεν, τοιοῦτόν

[a] L. 5. §. 23. Sup. §. 4.
[b] L. 2. §. 3. l. 7. §. 25.
* -ταν [τὸν ἄπειρον αἰῶνα.]
[c] L. 2. §. 17. l. 7. §. 19.
[d] L. 5. §. 10.
[e] L. 5. §. 23.
[f] L. 4. §. 43.
[g] L. 5. §. 33.
[h] L. 2. §. 2.
[i] L. 8. §. 4.

ANNOTATIONES.

vel homini, ut *l.* 2. §. 1. vel Deo etiam, ut *l.* 5. §. 21. de illis Xylander intellexit, de isto Casavbonus. Ego utrumqe opinor respexisse.

§. 15. Τὰ μὲν σπεύδει γίνεσθαι] διὰ τί; ἵνα ἡ περίοδος ἀνύηται τοῦ κόσμου. χρείαν γὰρ ἔχει, τῶν μὲν ἐνεστώτων, τῶν δὲ μελλόντων, τῶν δ' ἠνυσμένων. *Ut mundi circuitus compleatur. Opus enim est aliis qi surgant, aliis qi surrecturi sint, aliis qi pensum suum absolverint.* Epictetus *l.* 2. *c.* 1. Idemqe *l.* 3. *c.* 24. Ἀνάγκη περίοδόν τινα εἶναι ἢ παραχώρησιν ἄλλου [ἄλλων potiùs] ἄλλοις, ἢ τὰ μὲν διαλύεσθαι, τὰ δὲ ἐπιγίνεσθαι, τὰ μὲν μένειν ἐν τῷ αὐτῷ, τὰ δὲ κινεῖσθαι. *Necesse esse, ut sit circuitus qidam, & dum alia aliis cedant, hæc dissolvantur, illa subeant, hæc suum statum teneant, illa verò moveantur.* Ocellus *de univers. c.* 2. §. 2. Τὸ μὲν διαλλαγὴ γεγονότων, τὸ δὲ γένεσις ἀπογεγονότων. *Modò qæ genita sunt commutantur, modò generantur qæ interierunt.* Empedocles apud Aristotelem *Physic. l.* 8. *c.* 1.

—. ἦ μὲν ἓν ἐκ πλεόνων μεμάθηκε φύεσθαι.
Ἦ, δὲ πάλιν διαφύντος ἑνὸς, πλέον ἐκτελέθουσι.
Τῇ μὲν γίγνονταί τε, καὶ οὐ σφίσιν ἔμπεδος αἰών.
Τῇ δὲ διαλλάσσοντα διαμπερὲς, οὐδ' ἄμα λήγει.
Ταύτῃ δ' ἄσιν ἀκίνητοι κατὰ κύκλον.

—— *qatenus unum qidem ex pluribus consvevit nasci.*
Et rursus uno generato, plura perficiuntur.
Eatenus qidem & fiunt, & non est ipsis firmum ævum,
Qatenus verò permutantur omnia, neqe simul desinunt,
Eatenus semper sunt immobiles secundum circulum.

Vide *l.* 5. §. 23. & *suprà* §. 4.

Ἀναπίμπλησι τὸν ἄπειρον αἰῶνα τὸν κόσμου] Loco mota sunt illa τὸν ἄπειρον αἰῶνα, ad seqentis clavsulæ extremum rejicienda, & post παρέχεται collocanda. *mutationes rerum orbem perpetuant, ut temporum successiones ævum æternum præstent.* Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 7. §. 25. Naso *Metamorph. l.* 15.

Ipsa qoqe assiduo labuntur tempora motu,
Non secus ac flumen. neqe enim consistere flumen,
Nec levis hora potest: sed ut undâ pellitur unda,
Urgetúrqe eadem veniens, urgétqe priorem:
Tempora sic fugiunt pariter, pariterqe sequntur,
Et nova sunt semper. nam qod fuit antè, relictum est,
Fitqe qod havd fuerat; momentáqe cuncta novantur.

Τῷ πολεμῷ] Vide *lib.* 2. §. 17. & *lib.* 4. §. 43. & *lib.* 5. §. 23.

Τί ἄν τις ἐκλιμήσειεν] Vide *l.* 5. §. 10.

Ἐφ' ᾧ σῆναι σὸν ἔξεστιν] Ità *l.* 5. §. 23. Οὐδὲν ἰσχύς. *Nihil est qod consistat.* Παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου. *Præterit enim figura hujus mundi.* Paulus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 7. *v.* 31. Et Joannes *Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 1. Ὁ κόσμος παράγεται καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. *Mundus præterit, & cupiditas ipsius: qi verò præstat voluntatem Dei, manet in æternum.*

Τῶν παραπιτομένων σφυρίων φιλεῖν] Solomon *Proverb. c.* 23. *v.* 5. *An oculos tuos conjicies in ea qa nè sunt qidem? (in ea qa mox non futura sunt.* Junius) *nam omnino comparant alas divitiæ, instar aquilæ pernicissimæ, qa cælum versus avolat.* ubi *oculos conjicere* idem esse Solomoni, qod Davidi *cor apponere*, *Psal.* 62. *v.* 12. monet Drusius *Prov. class.* 2. *l.* 1. *Prov.* 105. Evripides *Inone*, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 105.

Ὑπόπτερος δ' ὁ πλοῦτος. ——
Divitiæ alas habent, qibus subvehantur.

Et in *Meleagr. ibidem tit.* 75.

—— πλοῦτος μὲν ὠκεῖα πτέρυξ.
Divitiæ celerem habent alam.

Et Simonides in *navis* ab eodem lavdatus *tit.* 105.

Ὠκεῖα γάρ, ὅδε ταμιεύεται μυῖας
Οὖρος, ὠκύτατος.
Fit enim citius, qàm volucris muscæ,
Status mutatio præsentis.

Plato in *Eutbydem. pag.* 202. *D.* Ἀλλ' ἡμεῖν πάνυ γελοῖοι, ὥσπερ τὰ παιδία τὰ τὺς κορυδοὺς διώκοντα. ἀεὶ ὅτου ἕκαστον αὐτῶν ἀνίκα λήψεσθαι, οἱ δ' ἀεὶ ὑπεξέφυγον. *Ridiculum qoddam accidit. Sicut pueri qi alaudas insequuntur, semper qamcunqe illarum se capturos putant, hæ verò semper subterfugiunt.* Pulcrè Gvigo *meditat. c.* 5. §. 14. *Vide qomodo capiatur anima rebus corporeis, & capta crucietur, utpote in puero. capitur enim viso passere: qem cùm acceperis, subjacet tot casibus, qot passer ipse. qomodo autem est tuta, priusqam talibus capiatur? ea enim qæ placent, tenent illam, ut possit adversis mulctari.* De homine humanisqe rebus universis Gregorius Nazianzenus *Epitaph. in Cæsar.* Ὅναρ ἐσμὲν οὐχ ἑσάμενοι, φάσμά τι μὴ κραδῆμενον, πτῆσις ὀρνέων παρεχομένων, ναῦς ἐπὶ θαλάσσης ἴχνος οὐκ ἔχουσα. κόνις, ἄνθος ἀκμάζον, ἐωθινὴ δρόσος, ἄνθος καιρῷ φυόμενον, καὶ καιρῷ λυόμενον. *Insomnium sumus minimè consistens, spectrum qoddam qod teneri non potest, avis prætereuntis volatus, navis in mari vestigium non habens, pulvis, vapor, ros matutinus, flos suo tempore nascens, & suo tempore marcescens.*

Τὸ δ' ἤδη ἐξ ὀφθαλμῶν ἀπελήλυθεν] Ità *l.* 4. §. 43. Ἅμα τε γὰρ ὤφθη ἕκαστον, καὶ παρενήνεκται. *Simul enim atqe comparuerit qicqam, abripitur.* Seneca *Epist.* 104. *Avium modo transvolant, citiusqe qàm venerant, abeunt.* Gregorius Nazianzenus *pro pauper.* Πιστὸν μηδὲν τῶν ἐνταῦθα τοῖς ἀνθρώποις, μηδὲ πολυχρόνιον, ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλως μεταβαλλόμενα καὶ μεταβάλλοντα, κἀνω κἀκεῖ κἀκεῖθεν φερόμενά τε καὶ περιπρεπόμενα, καὶ πρὶν ληφθῆναι ἀπιόντα καὶ φύγοντα. *Nullum hujusce vitæ bonum hominibus certum est ac diuturnum: sed alias aliter mutantur & mutant, ac sursum deorsumqe feruntur & invertuntur, ac priusqam manu teneantur, fugâ sè proripiunt.* Et *in pascha:* Πρὶν κρατηθῆναι φύγον, καὶ πρὶν νοηθῆναι διαδράντων. *Priusqam teneatur effugiens, & priusqam intellectu percipiatur, seipsum fugâ proripiens.* Hieronymus *in Esaja c.* 38. *Omnis seculi felicitas, dum tenetur, amittitur. Imò, anteqam tenetur, elabitur.* Minutius *Apolog.* Et Avgustinus *in Psal.* 38. *Antè abeunt priusqam veniant: & cùm venerint, stare non possunt. agunt se, sequntur se, & non se tenent. nihil de prætervito revocatur; nihil qod transiturum est, expectatur. nondum habetur, dum non venit; nondum tenetur, dum venerit. & est, & non est: nec esse possumus dicere, qod non stat; nec non esse, qod venit & transit.*

Ἡ ἀφ' αἵματος ἀναθυμίασις] Idem *l.* 5. §. 33. *In sacra pagina, vita animalis sangvis* esse dicitur, & *in sangvine vita consistere.* Vide Mosen *l.* 1. *c.* 9. *v.* 4. & *l.* 3. *c.* 17. *v.* 11, 14. Τὴν δὲ ψυχὴν ἀναθυμίασιν εἶναι. *Animam esse vaporem.* Heraclitus dixit. Aristoteles *de anim. l.* 1. *c.* 2.

Ἡ τοῦ ἀέρος ἀνάπνευσις] Ità *l.* 2. §. 2. & *l.* 5. §. 4. Esajæ *c.* 2. *v.* 22. *Nolite amplius homini fidere, cujus vita, ut flatus in naribus est. qantuli enim is est æstimandus?* Seneca *ad Marc. c.* 11. *Homo, anxia solicitaqe tutelæ, precarii spiritûs, & malè inhærentis; qem pavor repentinus, aut item ex improviso sonus auribus gravis excutit.* Et Calvinus *institut. l.* 1. *cap.* 11. §. 4. *Terrenus homuncio singulis ferè momentis vitam exhalat.* Et mox: *Animam evanidam in singula momenta precario trahimus.*

Ὅπερ παρ' ἕκαστον πνέομεν] Vide Empedoclis versus apud Aristotelem *de respirat c.* 3. & Platonem in *Timæo.* Seneca *Epist.* 54. *Invasit me repentè mala valetudo. suspirium aptè dici potest. brevis valde & procella similis impetus est. qis enim diu expirat? omnia corporis aut incommoda aut pericula per me transierunt: nullum mihi videtur molestius. qid ni? aliud enim, qicqid est, ægrotare est: hoc, est animam agere. itaqe medici hanc meditationem mortis vocant. faciet aliqando spiritus ille, qod sæpe conatus est.* At qod Senecæ molestum, Marco nostro familiare, qasi assiduum qiddam videtur. Avgustinus *de Orig. Anim. l.* 3. *c.* 4. *Præter alimenta solida & fluxa, unde est cibus & potus, hoc tertium nobis Deus alimentum circumsudat avarum, qas ità carpimus, ut sine cibo & potu diu esse possimus; sine hoc tertio, qod nobis aura, qa undiqe circumsistit, spirantibus & respirantibus exhibet, nec exiguo temporis spatio possumus vivere. Sicut autem cibus & potus non solùm ingredi debet, verùm etiam per meatus ad hoc institutos egerendi sunt, nè utroqe ladant, vel non intrando, vel non exeundo: ità hoc*

a L.5.§.4. τὸν ἐφ᾽ ᾧ ἡ a τὸ τῷ πᾶσιν ἀναπνεῦσικὸν δύναμιν, ᾧ χθὲς ἢ πρώην ἀποπιχθεὶς ἐκτήσω, ἀποδῶναι

* Ὡς τ.φ.ῆ. ἐκεῖ, ὅθεν τὸ πρῶτον ἔσπασας.

u.r.d. Bas.& Lug. §. 16. * Τίμιον, ὅτι τὸ b ἀμπνεῖ-

b L.3.§.1. σθαι, ὡς τὰ φυτά. ὅτι c τὸ ἀναπνεῖν, ὡς

c L.8.§.54.

facimus; tale qiddam eſt & totam illam reſpirandi facultatem, qam heri & nudiuſtertius in ortu acceperas, eò redonare, unde primò haviſeras.

§. 16. Non eſt æſtimatione multâ dignum, avt perſpirari, qod & plantarum eſt; avt reſpirare, qod

&

ANNOTATIONES.

tertium flabile alimentum, qia in nobis manere non ſinitur, nec immorando corrumpitur, ſed egeritur mox ut ingeritur, non alies, ſed eoſdem meatus, id eſt, os, avt nares, avt utrumqe, & qà intraret, & qà exiret, accepit. In teipſo proba tibi ipſe qod dico. emitte ſpiritum flando; & vide utrùm dures ſi non receperis: recipe reſpirando; & vide qas patiaris angustias ſi non rurſus emiſeris. hoc igitur facimus, qando utrem inflamus, qod facimus ut vivamus. niſi qòd tunc pavlò plus ducimus, ut pavlò plus emittamus, ut ſpiritum flabilem, id eſt, ventum in utrem implendum & extendendum non qietè ſpirandi & reſpirandi, ſed anhelandi impetu coarctemus. niſi ergò, qòd impendis ad utrem implendum, ad te itidem alendum aditu patefacto redierit, qid tibi, non ſolùm unde illum inflare, ſed unde tu poſſis vivere, remanebit? Hinc illud Epicharmi apud Clementem *Strom. l. 4. pag. 492. B.* Αἱ φύσις ἀνθρώπων, ἀσκὸς πεφυσημένος. *Ipſa hominum natura, utres inflati.* Vide & *l. 8. §. 54.*

Πᾶσαν ἀποπνευστικὴν δύναμιν ἀποδῶναι] Hinc exi formulæ & in ſacris ſcriptoribus. ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. *Spiritum emiſit.* Matth. *c.* 27. *v.* 50. &, παρέδωκε τὸ πνεῦμα. *Spiritum tradidit.* Joan. *c.* 19. *v.* 30. &, ἐξέπνευσε, *expiravit.* Marc. *c.* 15. *v.* 37. & Luc. *c.* 23. *v.* 46. Lucianus etiam in *votis*: ἀποφυσήσας τὸ ψυχίδιον ἄπαυσι. *animâ effiatâ abiit.*

§. 16. Ὡς τὰ φυτὰ, τίμιον ὅτι τὸ διαπνεῖσθαι] Malè luxata & confuſa iſta: ſed reſtitutio proclivis. lego. Τίμιον, ὅτι τὸ διαπνεῖσθαι, ὡς τὰ φυλά. *Æſtimatione dignam eſt, non perflari, qod & plantarum ſive ſtirpium eſt.* Τὸ διαπνεῖσθαι avtem de ſtirpibus uſurpatum apud Xenophontem habemus in *ſympoſ. pag.* 878. *C.* verbis hiſce à Stobæo *tom. 2. tit.* 19. adductis; ab Athenæo etiam *l.* 11. lavdatis; apud qem emendatiora, qàm in vulgatis Xenophontis codicibus, exhibentur: Δοκεῖ μέν τοι μοι τὰ τῶν ἀνδρῶν σώματα [συμπόσια ταῦτα, codices. malè.] τὰ αὐτὰ πάσχειν, ἅπερ καὶ τὰ τῶν ἐν τῇ γῇ φυομένων. καὶ γὰρ ἐκεῖνα ὅταν μὲν αὐλὰ ὁ Θεὸς ἄγαν ἀθρόως πολίζῃ, ἢ δύνατα ὀρθοῦσθαι, ἢδὲ ταῖς ἄυραις διαπνεῖσθαι. *Videtur avtem mihi hominum qoqe corporibus idem accidere qod terrâ naſcentibus. Nam qum hæc à Deo rigantur imbre nimio, non poſſunt erigi, nec ab avris perflari.* Id Latinis *perflari* dicitur. Columella *l.* 4. *c.* 19. *Fructuſque ſummotus à terra, minùs putreſcit: & hoc uno modo perflatur ventis, qi nebulam & rorem peſtiferum celeriter adſiccant, multúmqe ad defloreſcendum, & ad bonitatem vini conferunt.* & *c.* 18. *Qa diſtinctio plus ſolis & venti vitibus prabet.* & *c.* 7. *Nam & ſic faciliùs inſolatur humus, & fructus percoqitur, perflatúmqe ſalubriorem habet.* Id qod Plinius *l.* 7. *c.* 21. de certo vitis genere: *Melior ea vino, qando ſibi ipſa non obumbrat, aſſiduóqe ſole coqitur, & afflatum magìs ſentit.* Διαπνοὴ in animantibus qid ſit, qídqe ἀπὸ τῆς ἀναπνοῆς diſtet, ex Ariſtotele ac Galeno docuimus, *ad l.* 3. §. 1. Nec omittendum videtur, qod Xenophon loco ſuperiùs adducto in collationis membro altero τῷ ἀναπνεῖν meminit, qaſi iſtud in animantibus τῷ διαπνεῖσθαι illi in arboribus reſpondeat. Οὕτω δὲ καὶ ἡμεῖς, inqit, ἢν μὲν ἀθρόον τὸ πολὺ ἐγχεώμεθα, ταχὺ ἡμῖν καὶ τὸ σῶμα καὶ αἱ γνῶμαι σφαλῶνται, καὶ οὐδ᾽ ἀναπνεῖν, μὴ ὅτι λέγειν τι, δυνησόμεθα. *Ita nos qoqe, ſi potum immodicum infundamus, mox & corpora nobis, & animi vacillabunt; ac ne qidem reſpirare, neqe proferre qidqam poterimus.* Etiamſi verò τὸ διαπνεῖσθαι iſtud, qod hìc *ſtirpibus* tribuitur, diſtat multùm reverà ἀπὸ τῆς διαπνοῆς illius, qæ animantium peculiaris eſt; in hoc tamen conſentiunt, qòd ſpiritu ſive flatu qodam utrumqe perficitur, & qòd ad conſervationem τῷ διαπνεομένῳ, cujuſcunqe generis illud fuerit, utrumqe conducat. Verùm præter διαπνοὴν illam externam, qæ ab avra liberiore ſtirpibus obvenit, qæ locis patentioribus ſuccreſcunt, aliam etiam internam nobis Theophraſtus inſinuat, qâ per ſingulas ſtirpis cujuſqe partes, animæ, qam vegetativam dicimus, virtute, ſpiritus qaſi vitalis qidam diffunditur, ejuſdémqe itidem pars excrementitia diſſipatur & diſpellitur. Is enim *de cauſſ. plant. l.* 5. *c.* 15. ubi de morbo qodam piceæ arbori familiari, qam δάδωσιν vocat, verba faciens hæc habet; Ἔοικε παραπλήσιον τὸ συμβαῖνον τῷ ἐπὶ τῶν ζώων, ὅταν ὑπερπαχυνθῶσιν. ἃ δυνάμενα γὰρ ἕλκειν τὴν πνοὴν, ἢδ᾽ ὅλως τῷ πνεύματι χρῆσθαι, διὰ τὴν σύμφραξιν καὶ τὴν πύκνωσιν, ἐκεῖνά τε ἀποπνίγονται, καὶ αἱ πεῦκαι. διὸ καὶ ἃ καλοῦσι οἱ ὀρείτυποι τέγονα τίθενται. φασὶ γὰρ ἀποπνίγεσθαι τὴν πίτυν διὰ τὴν πιότητα. πάντα γὰρ, ὡς ἔοικε, δεῖται πνεύματός τινος, ἢ μανώσεως, ἢ πόρων. *Qod proximum illi videtur qod animalibus evenit, qa extra modum craſſantur atqe pinguſcunt. Qum enim avram attrahere neqeant, nec ullo pacto ſpiritu uti poſſint propter obeſitatem condenſationémqe; tum illa ſtrangulantur, tum pinus. Qamobrem non ineptè ruſtici vocabulum illud de pino uſurpant. Pinum enim ſtrangulari ajunt obeſitate atqe pingvedine. Qippe omnia deſiderant ſpiritum aliqem, vel ſolutionem, vel meatuum libertatem.* Et *l.* 6. *c.* 15. Ἐπὶ πάντων γε δεδεμένων, ἀπόλυτεον τὰ δένδρα συμπεπιγόμενα καὶ ἐδεμόνων ἔχοντα δίοδον τῷ πνεύματι. *Qa in tadam omni ex parte mutata ſunt, obeſitate moriuntur. Qum enim nullum tranſitum habeant ſpiritus, ſtrangulantur.* Qin & Julius Scaliger *ad l.* 5. *c.* 20. ad illud Theophraſti *c.* 15. de arboribus dictum æſtate diuturnâ exareſcentibus, ὥσπερ ἀποπνιγόμενα καὶ μαραινομένων. *Metaphora*, inqit, *eſt ab animalibus, qibus ſpirandi, atqe vita idem finis eſt, ac qanqam & ſtirpes planta; tamen utuntur beneficio* διαπνοῆς. *Omne enim vivens* διαπνεῖται. *calor enim vitalis eget in multis refrigeratione, in omnibus inſtavratione. inſtavratur avtem cæleſti calore circumfuſo, qi ſeſe induit in omnia. Pereunt ergò planta qaſi ſuffocata, ubi πνεῦμα δίοδον ἐκ ἔχει. pereunt itidem, qaſi expirantes, ubi copioſius illud ἐκλιμίζεται.* qod & ἀποπνοήν τινα, *facultatem qandam ſpirandi*, Theophraſtus dixit *l.* 2. *c.* 20. De ſeminibus qibuſdam Galenus περὶ τροφῶν δυνάμεως *l.* 1. *c.* 10. Περιττωματικὴν ὑγρότητα ταῦτα ἔχει, καὶ διὰ τοῦτο μετὰ τὴν συγκαμιδὴν οὐ προσῆκεν αὐτοῖς χρῆσθαι, κλιθεμένοις δὲ ἐν τόποις ξηροῖς ἐᾶσαι ἐν χρόνῳ πλείονι, τὸ μέν τι διαπνεῦσαν τῆς περιττῆς ὑγρότητος, τὸ δέ τι περφθῆναι, μέχρις ἂν ξηρανόμενα προσαλῇ μετρίως. *Superfluam illa habent humiditatem, & ob eam cauſſam non convenit iis poſt collectionem uti; ſed ubi ea in locis ſiccis repoſueris, diu ab eis abſtinere, qo interea pars qidem humoris ſuperflui exhalet, pars avtem etiam coqatur, qoad ſiccata mediocriter contrahantur.* (qo loco qod Galenus διαπνεῦσαν, Theophraſtus ἀποπνεῦσαν dixit *de cauſ. plant. l.* 4. *c.* 7. Οὐκ ἰσθμὸς ἀλεαβίνα τὰ σπέρματα βελτίω τῶν χρονισθέντων, οὐδὲ τὰ νέα τῶν ἔνων. ἀλλὰ δεῖ τινα λαβεῖν ἐν ἑαυτοῖς οἷον πέψιν καὶ δύναμιν, ἀποπνεύσαντα & τῷ ἀλλοιῶσθαι. *Qum ſemina non protinus à tritura meliora ſint, qàm certo tempore poſt, neqe novella anniculis præſtent. Sed velut excoctionem qandam poteſtatémqe capiant opus ſit, exacto ſcilicet qod in eis ſuerit alienum.* ſeqitur apud Medicum; Ἀπορρεῖ γὰρ ἅπαντα φυλῶν τε καὶ σπερμάτων καὶ καρπῶν, ἐπειδὰν συγκομισθέντα κεῖται, πρῶτον μὲν ὅσον ἐν αὐτοῖς ὑδατῶδές τε καὶ λεπτὸν περίττωμα, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ ἀυτῆς τι τῆς κατὰ φύσιν ὑγρότητος. *Defluit enim à plantis, ſeminibus & fructibus, poſtqam collecta fuerint, ac repoſita, primum qidem qidqid in ipſis aqoſum eſt ac tenue, poſt avtem & nonnihil humidi naturalis.* Qin & qod διαπνεῖσθαι hoc ſenſu avtoribus ſuprà lavdatis, idem ἐξαιμοῦσθαι qibuſdam dici Theophraſtus idem avtor eſt in *hiſtor. plant. l.* 8. *c.* 10. Ἐὰν πνεῦσις, inqit, μεγάλη καὶ πλείω χρόνον ἐπιγένηται, ξηραίνει καὶ ἀφαυαίνει. ὃ καλοῦσί τινες ἐξαιμοῦσθαι. *Si vehementiùs, diutiúsqe flatus invaſerint, exſiccantur & penitus inareſcunt. Qod qidam eventari dixerunt.* qod Plinius *l.* 18. *c.* 17. *tunc enim exinaniant grana.* qem locum Heſychius ob oculos habebat, qum ἐξαιμοῦσθαι, ξηραίνεσθαι exponeret. ipſe ἐξαλμίζεσθαι dixit, *de cauſſ. plant. l.* 1. *c.* 1. qo loco ἐξηγλικῶς utrumqe conjunxit, διαπνεῖται καὶ ἐξαλμίζεται. atqe hoc eſt qod de aëre ventis agitato Vitruvius *l.* 1. *c.* 6. *Vitioſis corporibus detrahit ſuccum, & efficit ea exiliora.* Eodem ſenſu acceperim ego & τὸ ἐξαιμοῦσθαι, qo loco de conceptu agens Ariſtoteles *hiſt. animal. lib.* 10. *c.* 3. hæc habet: Εἰσὶ δέ τινες οἳ πασχουσί τι τοιοῦτον, ὃ καλοῦσι ἐξαιμοῦσθαι. εἰσὶ δὲ τὸ τοιοῦτον πάθος, ὅταν συγγίνηται τῷ ἀνδρὶ, ὅτι προϊέμενα δῆλα τὸ σπέρμα, ὅτι κνίσκουσαι. διὸ καὶ καλεῖται ἐξαιμοῦσθαι. *Cavendum eſt, mulieres ne patiantur id, qod qibuſdam evenire ſolet. Hoc appellant* ἐξαιμοῦσθαι: *Latini fruſtrari. Fit avtem, ubi in coitu neqe projiciunt qicqam, neqe concipiunt: unde & nomen fruſtrationis comparatum eſt.* etiamſi enim vir Maximus interpretetur *fruſtrari*; ſicut ὑπηνέμια ὠὰ dicuntur *ova irrita*: eodémqe reſpexiſſe velit Maronem, cum *eqas* dixit *vento gravidas* fieri: ipſum etiam philoſophum verbis illis *l.* 7. *c.* 4. πνευματικῶν γενομένων τῶν ὑστερῶν, *cum inflatus fuerit uterus.* vim τῷ ἐξαιμοῦσθαι declarâſſe. aliqid tamen amplius eô loci hocce vocabulo ſubindicari ſaltem avtumo. cùm nec idem πάθος utrobiqe deſcribatur, ſed loco altero, qod congreſſum præcedat, altero verò, qod ſubſeqatur: & philoſophus ipſe verbis priùs adductis ſubjungat ſtatim; Αἴτιον δὲ τῷ πάθους ἡ ὑστέρα, ὅταν ᾖ λίαν ξηρά. ἑλκύσασα γὰρ πρὸς αὐτὴν τὸ ὑγρὸν, ἀφίησιν ἔξω. τὸ δὲ κατασκελετίσαν. *In cauſſa eſt matrix: qa admodum arida ſit. Ea enim ità affecta attractum ad ſe humorem emittit foras. Is tum humor attenuatur præter modum.* hoc eſt, qod Theophraſtus ξηραίνεται καὶ ἀφαυαίνεται. Verùm de hoc alii viderint. Havd diſſimiliter certè Hippocrates τὸ ἐξαιρῦσθαι uſurpavit *lib. de natur. puer. pag.* 25. Ἐξαιρεῖται γὰρ ὑπὸ τῦ ἀνέμυ, καὶ τὸ πνεῦμα δι᾽ αὐτῦ διηθέη. *A vento qippe perflatur, & per eam ſpiritus percolatur.* de aqa loqitur: cui & ipſe, nec huic ſoli, ſed terræ qoqe *tranſpirationem* qandam ibidem tribuit. Siqidem *pag.* 23. rationem aſſignans, cur terræ inferiora hyeme caleſcant,

πυκνο-

& pecudum & belluarum eſt; avt à ſenſibus rerum imagines impreſſas admittere; avt ab affectibus ſigillarium inſtar impelli; avt gregatim convenire; avt nutriri: hoc enim perinde eſt atqe alimenti qod eſt ſuperfluum excernere. ecqid eſt igitur, qod pretio aliqo dignum ſit? num plavſibus excipi? neqaqam. itaqe nec lingvarum ſtrepitu excipi. qid enim ſunt aliud vulgi acclamationes, qàm lingvarum ſtrepitus? ità cùm & gloriolam miſſam feceris, qid tandem ſupererit pretio dignum? hoc unum, opinor, ſecundùm conditionis ſuæ rationem moveri ſéqe ſiſtere, hoc eſt, ad qod ſtudia reliqa artéſqe nos ducunt. omnis enim ars ad hoc collimat, ut qicqid producit, ad opus illud aptum ſit, ad qod productum eſt. ſiqidem hoc vinitor qi vites colit, hoc qi eqos domat, hoc qi canes curat, intendit. qin & puerorum inſtitutiones & diſciplinæ ad qid aliud contendunt? iſtîc ergò reperitur qod in pretio ſit habendum. atqe hoc bene ſi habuerit, nihil aliud qod acqiras, opus erit. non tu deſines tandem in pretio alia multa habere? nec liber itaqe futurus es, nec tibi ſufficies, nec perturbationibus immunis eris. etenim neceſſe erit invidere, æmulari, eos

τὰ βοσκήματα καὶ τὰ θηρία. ὅτι [a] τὸ τυπῶσθαι καὶ φαντασίαν. ὅτι τὸ [b] ὑδροσπασεῖσθαι καθ' ὁρμήν. ὅτι τὸ [c] συναγελάζεσθαι. ὅτι τὸ τρέφεσθαι. ὅτι γὰρ ὅμοιον τῷ [d] ὀποκρίνῃ τὰ περιπλώματα τῆς τροφῆς. τί οὖν τίμιον; τὸ κροτεῖσθαι. ἀχί. [e] ἀκουὸν οὐδὲ τὸ ὑπὸ γλωσσῶν [f] κρότει σθαι. αἱ γὰρ ὑπὸ τῶν πολλῶν δόξαι, [g] κρότος γλωσσῶν. ἀφῆκας οὖν καὶ τὸ δοξάριον. τί καταλείπῃ τίμιον; δοκῶ μὲν, τὸ καθ' ἑαυτὸ ἰδίαν κατασκευὴν κινεῖσθαι, καὶ *ἴσχεσθαι, ἐφ' ὃ καὶ αἱ ἐπιμέλειαι ἄγουσι καὶ αἱ τέχναι. [h] ἡ τε γὰρ τέχνη πᾶσα ἔστι σχολάζει, ἵνα τὸ κατασκευασθὲν ἐπιτηδείως ἔχῃ πρὸς τὸ ἔργον πρὸς ὃ κατεσκεύασεν. ὅ τε γεωργὸς ὁ ἐπιμελούμενος τῆς ἀμπέλου, καὶ ὁ παιδοτρίβης, καὶ ὁ τῶν κυνῶν ἐπιμελούμενος, ἔστι ζητεῖ. αἱ δὲ παιδαγωγίαι, αἱ διδασκαλίαι ἐπὶ τί σπεύδουσιν; ὧδε ἂν τὸ τίμιον. καὶ ἔστι μὲν ἂν ἓν ἔχῃ, οὐδὲν τῶν ἄλλων πρόσεισιν σαυτῷ. [i] ἡ παύσῃ καὶ ἄλλα πολλὰ τιμῶν; ὅτ' ἂν ἐλεύθερος ἔσῃ, ὅτε αὐτάρκης, ὅτε ἀπαθής. ἀνάγκη γὰρ φθονεῖν, ζηλοτυπεῖν, ὑφο-

[a] L.3.§. 16.
[b] L.2.§.2. Inf.§.29.
[c] L.9.§.9. 39.
[d] L.9.§.39.
[e] L.8.§.52.
[f] L.4.§.3.l. 5.§.33.
[g] L.3§.16. Sup.§.14.
[h] L.5.§.14.
[i] Inf.§.41. l.9.§.1.

ANNOTATIONES.

πυκνοτέρη δέ ἐστιν ὑπὸ τούτου (ὅτι πιέζεται ἐφ' ἑαυτῆ) καὶ οὐκ ἔχει διαπνοὴν εὐδεμίην. *Denſior verò evadit ideo* (qia *comprimitur in ſeſe*) *& nullam prorſus tranſpirationem habet.* Et mox de rebus congeſtis compreſsiſque qibuſvis, ὑπὸ σφῶν αὐτῶν ἐκθερμαίνεται, καὶ ἐν τάχει κάρτα σήπεται. ὃ γὰρ θερμὸν τὸ πνεῦμα δι' αὐτῶν, ἅτε πυκνῶν ἰόντων. *Majorem in ſe calorem habet, prætereaqe humecta qidem & compreſſa per ſeipſa incalescunt, & à calore exuſta putreſcunt, qod cum denſa ſint, per ea ſpiritus permeare neqeat.* Ità *perſpirationis* cùm defectus, tum & exceſſus, nocumentum tam animatis qàm & inanimatis inferre ſolet. Proinde, qia in *perſpiratione* iſta, ubi nimia fuerit, partes etiam utiles decedunt, & vis naturalis deperit, indè natum videtur, ut τὸ διαπνεῖσθαι, qod & antè monuimus, in *interitûs* ſignificatione non raro uſurpetur. Ità de animantibus, Ariſtoteles *de anim. l.* 1. *c.* 5. Δοκεῖ γὰρ τὐναντίον μᾶλλον ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα συνέχειν. ἐξελθούσης γὰρ διαπνεῖται καὶ σήπεται. *Videtur enim contrà magis anima corpus continere, egrediente enim exſpirat & putreſcit.* Et Plato *Phædon. p.* 60. *E.* itidem de corpore: ᾧ προσήκει διαλύεσθαι καὶ διαπίπτειν καὶ διαπνεῖσθαι. *Cui convenit, ut diſſolvatur, concidat, diffluat.* de plantis Theophraſtus *de cauſſ. l.* 6. *c.* 23. Τὰ μὲν οὖν τοιαῦτα πάντα, παλαιούμενα ἐνοτμότερα. τὰ δὲ ἀσθενῆ, ταχὺ διαπνεῖται, καθάπερ τὰ ἴα. *Hæc igitur omnia odoratiora in vetuſtate efficiuntur. Qæ autem debilia ſunt, celeriter evaneſcunt, ut violæ.* de fructibus Ariſtoteles *problem. l.* 22. *q.* 9. ἐκ τῶν πολυσχιδῶν (caricas loqitur) διαπιπνευκε καὶ ἐξίκμακε μετὰ τοῦ ὑγροῦ τὸ πλεῖστον τοῦ γλυκέος. *Ex multiſidis reſpiravit, evaporavitqe cum humore pars dulcedinis plurima.* de ſeminibus Chryſippus *Phyſic. lib.* 2. referente Laërtio *l.* 7. *c.* 159. in *Zenone.* Πνεῦμα κατὰ τὴν οὐσίαν τὸ σπέρμα, ὡς δῆλον ἐκ τῶν εἰς τὴν γῆν καταβαλλομένων σπερμάτων, ἃ παλαιωθέντα οὐκ ἔτι φύεται, διαπεπνευκέναι αὐτοῖς τῆς δυνάμεως. *Semen ſpiritum eſſe ſecundùm ſubſtantiam, qod conſtat ex jactis in humum ſeminibus, qæ cum antiqata fuerint, non amplius germinant: qòd ſcilicet exſpiraverit illorum virtus.* alterum enim poſt φύεται, ὡς δῆλον, inducendum prorſus videtur, niſi ſi qis in δηλονότι mutandum cenſuerit. Cæterùm aliis ego deſpiciendum libens propoſuerim τὸ διαπνεῖσθαι Clementi Alexandrino qid velit, qod dæmonibus ille tribuit, *Strom. l.* 7. *pag.* 717. *B.* qo loco τὸ διαπνεῖσθαι, καὶ ἐμπνεῖσθαι, καὶ περιπνεῖσθαι, καὶ ἀναπνεῖν, *perſpirare, inſpirare, circumſpirare, reſpirare,* à ſe invicem diſterminat, primúmqe dæmonibus, ſecundum aqatilibus, tertium inſectis, qartum animantibus pulmonum ope aërem attrahentibus aſſignare videtur. Mihi interim ſuſpicio oboritur, locum mendo nevtiqam immunem eſſe, legíqe debere πότερον διαπνεῖται, ὡς τὸ τῶν δρυῶν, vel τὸ τῶν δένδρων (non avtem τὸ τῶν δαιμόνων) γένος. *Utrum perſpirat, ſicut genus qercuum, vel arborum,* eò magis, qia & ſtirpibus iſtic Marcus τὸ διαπνεῖσθαι attribuat; nec veriſimile ſit à *dæmonibus* exorſum Clementem, cùm in reliqis gradatim ab inferioribus ad ſuperiora aſcendat, ab aqatilibus ad inſecta, ab inſectis ad animantia perfectiora. Viderint eruditi.

Τυπῶσθαι] τυπῶσθαι, ſive *impreſſionem qandam admittere* in ſe ab externis objectis, ſenſus tam exteriores, qàm & interiores dicuntur. indè ἀντιτυπία αἰσθητική, *impreſſio ſenſuum, infrà* §. 28. & αἰσθητήρια ὑπαρατύπωτα, *ſenſus imagines falſas admittere proclives. l.* 5. §. 33. Epictetus *l.* 1. *c.* 6. Ἐπιπλέοντες τοῖς αἰσθητοῖς, τυπούμεθα ὑπ' αὐτῶν. *Rerum ſenſilium forma nobis imprimuntur.* Ex Chryſippo *de anim. l.* 12. Laërtius *l.* 7. in *Zenone.* Φαντασία δέ ἐστι τύπωσις ἐν ψυχῇ, τελίτιν, ἀλλοίωσις. ὃ γὰρ δικαίον τὴν τύπωσιν οἱονεὶ τύπον σφραγιστήρας. ἐπεὶ ἀνένδεκτον ἐν ἑνὶ πολλοὺς τύπους κατὰ τὸ αὐτὸ περὶ τὸ

A αὐτὸ γίνεσθαι. νοεῖται δὲ ἡ φαντασία ἡ ἀπὸ ὑπάρχοντος καθ' ὃ ὑπάρχον ἐκπεπομπαγμένη, καὶ ἐκπεπτωκυῖα, καὶ ἐκπεσφραγισμένη. *Phantaſia verò eſt forma in animo impreſſio, hoc eſt, mutatio. Neqe enim ſuſcipiendum eſt, formationem hujuſmodi eſſe veluti ſigilli formam. Qoniam fieri non poteſt, ut plures figuræ in eodem & circà idem fingantur. Intelligitur avtem viſio ea eſſe, qæ ab exiſtente ſecundùm exiſtens impreſſa, formata atqe inſignita eſt.*

Νευροσπασεῖσθαι] & *infrà* §. 28. Νευροσπασία ὁρμητική. *Affectuum impulſus.* Vide & *l.* 2. §. 2. Τὰ νευρόσπαστα ὄργανα κινεῖται μὲν καὶ πεπαυμένης τῆς τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως ἐνδούσης

B τῇ μηχανῇ. κινεῖται δὲ οὐκ ἐπ' ἄπειρον. ὃ γὰρ οἰκοθεν ἔχει τὴν πηγὴν τῆς κινήσεως. ἀλλ' ἕως ἡ δοθεῖσα δύναμις ἰσχύει, καὶ οὐκ ἐκλύεται ᾗ πρόσθεν. *Ac ut præſtigiatorum ſigilla, qæ fidiculis cientur etiam ceſſante eo, à qo motus ille, agitatioqe impreſſa eſt, incitantur, non multo id tamen tempore, propterea qod inſitum non habent movendi principium, ſed qamdiu vis impreſſa manet, nondúmqe progreſſa diſſolvitur.* Syneſius *de provident. lib.* 1. *pag.* 98.

Κρότος γλωσσῶν] Ità *l.* 4. §. 3. Τὸ κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Qam inanes applavſus iſti.* Vide & *l.* 8. §. 52. Κρότοι γλωσσῶν qod Marcus i. e. *ſtrepitum*, Evripides κόμπον, qaſi *ſtridorem* dixit; cujus hæc ſunt in *Hecuba:*

C

Ὡς εἰς τὸ μηδὲν ἥκομεν, φρονήματος
Τοῦ πρὶν στερέντες; εἴτε δῆτ' ὀγκώμεθα,
Ὅ μέν τις ἡμῶν πλουσίοις ἐν δώμασιν,
Τὰ δ' ὐδέν. ἄλλως φροντίδων βεβλήματα,
Γλώσσης τε κόμποι. ----
Ut ad nihil devenimus jam, priſtino
Orbati faſtu? & interim inſoleſcimus?
Hic ade divite, civium ille plavſibus?
At hæc nihil ſunt aliud qàm cura mera,
Stridórqe lingva inanis. ----

D Τί καταλείπεται τίμιον] Baſilius Cæſar. *Epiſt.* 42. Τῷ ὄντι μόνον περισπουδαστὸν καὶ ἐπαινετὸν τὸ διαρκὲς ἀγαθόν. τοῦτο δέ ἐστιν ἡ παρὰ Θεῷ τιμή. τὰ δὲ ἀνθρώπινα ταῦτα, σκιᾶς ἐστιν ὀμυδρότερα, καὶ ὀνείρων ἀπατηλότερα. ἥτε γὰρ νεότης τῶν ἡρινῶν ἀνθῶν ὀξύτερον καταῤῥεῖ. καὶ ὥρα σώματος ἢ νόσῳ ἢ χρόνῳ μαραίνεται. καὶ πλοῦτος μὲν ἄπιστος, δόξα δὲ ἐπιπερίπτερος. αἵ τε περὶ τὰς τέχνας] διατριβὰς τῷ χρόνῳ τούτῳ συναπαρίζουσαι. ἀλλὰ καὶ τὸ περισπουδαστὸν ἅπασιν οἱ λόγοι ἄχρι τῆς ἀκοῆς τὴν χάριν ἔχουσι. ἀρετῆς δὲ ἄσκησις, τίμιον μὲν κτῆμα τῷ ἔχοντι, ἥδιστον δὲ θέαμα τοῖς ἐπιτυγχάνουσι. ἧς ἐπιμελήματος ἄξιον σεαυτὸν καταστήσεις τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀποκειμένων παρὰ Θεοῦ ἀγαθῶν. *Reverâ ſolum hoc bonum maximopere expetendum eſt, ac laudabile, qod*

E *& perpetuo eſt duraturum. Hoc verò eſt, in pretio & honore eſſe apud Deum. Iſta qippe humana umbra ſunt vaniora, & ſomniis fallaciora. Etenim juventa vernis floribus citiùs defluit, & corporis venuſtas avt morbo avt tempore flacceſcit, & divitiæ ſunt incertæ. Honoris ſplendor facilè immutatur. Artium ſtudia & labores cum hoc tempore finiuntur. Qin & ipſa eloqentia, cujus ſtudio paſſim omnes tenentur, gratiam habet, ſed ſolum avrium judicio & illici jucunditate. Virtutis avtem ſtudium pretioſa qidem ſe habenti poſſeſſio eſt: jucundiſſimum verò ſpectaculum illis exhibet, qibuſcum congreditur familiariter. Hujus tu ſi curam geras, dignum teipſum bonis illis conſtitues, qæ*

F *in promiſſis divinis recondita habentur.* Verùm de mercede iſta Marcus noſter an qicqam ſomniârit etiam, incertum eſt. Vide *l.* 4. §. 33. & *infrà* §. 47.

Πρὸς ὃ καταισκεύασεν] Vide *l.* 5. §. 16.

Ἀνάγκη καὶ ὁ φθονεῖν] Idem *infrà* §. 41. Τί γὰρ θαυμαστὸν,

ρῶσι τὰς ὠφελίσασι δύνασθαι, ἐπιβουλεύειν τοῖς ἔχουσι τὸ τιμώμενον ὑπό σου. ὅλως πεφύρθαι ἀνάγκη τὸν ἐκείνων τινὶ ἐνδεῆ. πῶς οὖν
a L. 3. §. 9. l. 11. §. 1. πολλὰ καὶ τοῖς θεοῖς μέμφεσθε. a ἡ δὲ τῆς ἰδίας ἀγωνίας αἰδὼς καὶ τιμὴ, σεαυτῷ τε b ἀρεστόν σε
b L. 8. §. 53. ποιήσει, καὶ τοῖς κοινωνικοῖς c ἐυάρμοστον, καὶ τοῖς
c L. 1. §. 9. d L. 5. §. 8. θεοῖς σύμφωνον, τουτέστιν, d ἐπαινοῦντα ὅσα ἐκεῖνοι ἀγαπῶσι καὶ ἀποτετάχασιν.

e L. 9. §. 28. §. 17. e Ἄνω, κάτω, κύκλῳ, φορεῖ τὰ τῶν στοιχείων. ἡ δὲ τῆς ἀρετῆς κίνησις ἐν ἐδαμοῦ τούτων,
f Sup. §. 14. ἀλλὰ θειότερόν τι, καὶ f ἐδῷ δυσεπινοήτῳ πορείᾳ
g Inf. §. 22. h L. 7. §. 53. l. 8. §. 7. b εὐοδᾶ.

§. 18. Ὁποῖόν ἐστιν, ὃ ποιοῦσιν; τοὺς μὲν ἅμα ἑαυτῷ χρόνῳ, καὶ μεθ' ἑαυτῶν ζῶντας ἀνθρώ-
i L. 3. §. 10. l. 8. §. 44. πους εὐφημεῖν ἐθέλουσιν. αὐτοὶ δὲ i ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων εὐφημηθῆναι, ἅς ἔτε εἶδον ποτὲ, ἔτε ὄψονται, πολλοῖ πολλοῖς ποιοῦντες. τοῦτο δὲ ἐγγύς ἐστι τῷ λυπηθῆναι ἄν, ὅτι οὐχὶ καὶ οἱ μεταγενέστεροι πολλά σε λόγους εὐφήμους ἐποιοῦντο.

k L. 12. §. 6. §. 19. k Μὴ εἴ τι αὐτῷ σοι δυσκατανόητον,

ſuſpectos habere, qi his privare te poſſunt, eis ſtruere inſidias, qi id, qod tu tanti æſtimas, poſſident. omnino neceſſe erit macerari te, ubi horum tibi aliqid defuerit; & de Diis etiam ſæpenumero conqeri. at contrà mentem propriam ſi in veneratione ac honore habueris, & tibi gratum id te faciat, & communioni accommodum, & Diis conſentientem, dum qæcunqe illi attribuunt ac conſtituunt, lavdas.

§. 17. Surſum, deorſum, in orbem feruntur elementa. virtutis verò motus nullâ harum viâ fertur. ſed divinius eſt qiddam, viâqe havd facili apprehenſu progrediens, proſperè ſemper procedit.

§. 18. Qale, qæſo, hoc eſt, qod faciunt homines? eos, qi eodem ſecum tempore vivunt, lavdare cùm renuant; ipſi à poſteris, qi eos nec nôrint unqam nec viderint, celebrari plurimi faciunt. hoc avtem idem eſt propè, ac ſi qis contriſtaretur, qia homines priſci encomiis eum non ſint proſecuti.

§. 19. Noli, ſiqid tibi fuerit effectu difficile, opi-

ANNOTATIONES.

εἰ ὅ τις νομίζει τῶν ἀγαθῶν μέγιστον, ἐξέρχ μὴ παρῇσι. Qid eſt miri, ſi qod qis ſummum arbitratur bonum, non concedat alteri? Cato minor *Plutarch. pag. 783. D.*

Καὶ τοῖς Θεοῖς μέμφεσθαι] *Ibidem & l. 9. §. 1.* μέμφεσθαι τῇ κοινῇ φύσει. *conqeri de communi natura.* Epictetus *Enchir. c. 3.* Ἐὰν τὰ φύσει ἀλλότρια οἰηθῇς, καὶ τὰ ἀλλότρια ἴδια, ἐμποδισθήσῃ, πεισθήσῃ, ταραχθήσῃ, μέμψῃ καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους. ἐὰν δὲ τὸ σὸν μόνον οἰηθῇς σὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀλλότριον, ὅσπερ ἐστὶ, ἀλλότριον, οὐδείς σε ἀναγκάσει οὐδέποτε, οὐδείς σε κωλύσει, οὐ μέμψῃ οὐδένα, οὐκ ἐγκαλέσεις τινὶ, ἄκων πράξεις οὐδέν, οὐδείς σε βλάψει, ἐχθρὸν οὐκ ἕξεις. *Si ea, qa naturâ ſervitus, libera putâris, & aliena pro tuis habueris: fore ut impediaris, lugeas, perturberis, Deos hominéſqe accuſes. Sin id ſolum tuum exiſtimâris, qod tuum eſt: aliena vero, ut ſunt, aliena: te nemo coget unqam, nemo impediet, neminem accuſabis, neminem criminaberis, nihil ages invitus, nemote ladet inimicum non habebis.*

Ἡ τῆς ἰδίας διανοίας αἰδὼς καὶ τιμὴ] Vide *l. 2. §. 6.* Μὴ αἰδημόνη σεαυτόν. *Dum tui reverentiam nullam habes.* & *l. 3. §. 9.* Τὴν ὑπολημπτικὴν δύναμιν σέβου. *Facultatem opinatricem venerare.* & *l. 5. §. 21.* Τῶν ὄντι τὸ κράτιστον τίμα. *Qod in te præſtantiſſimum eſt colito.* Viſe & *l. 3. §. 4, & 7.*

Σεαυτῷ τε ἀρεστὸν] Contrà qàm pleriqe hominum, *ἴσμεν αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἀρέσκοντες; qi ne qidem ſibi ipſis placent. l. 3. §. 4.*

Ἐπαινετὰ ἅσα ἑαυτοῖς διανέμουσι] utpote qæ *ἀγαθὰ εἶναι πίστευσαν, iſta optima eſſe perſvaſum habet. l. 3. §. 4.*

Καὶ διατετάχασιν] Vide *l. 5. §. 8.*

§. 17. Ἄνω, κάτω,] De aqa Demoſthenes *adv. Calliclem.* Ἡ μὲν ἐπὶ εὐοδᾶ, φέρεται κάτω. ᾗ δ' ἂν ἐνέᾳ τι, τοιοῦτον ὑπεραίρει ἀνάγκη. *Qa exitum habet, deorſum fertur: qa avtem aliqid obſiſtit, ibi eam exaggeratam redundare neceſſe eſt.* Scilicet Ὅταν τὸ ἐπισχὸν μὴ ᾖ, φέρεται εὐθύ. *Cum desinens non fuerit, fertur confeſtim.* Ariſtoteles *de Cœlo l. 4. c. 3.* ubi avtem occurrit τὸ ἐμπόδιζον τι, à via curſúqe proprio declinat & deviat. Verùm non ſic ἡ τῆς ἀρετῆς κίνησις. ea ſiqidem *rectâ ſemper procedit. l. 5. §. 14.* ſive κατ' εὐθύ. ut *l. 8. §. 61.* ea ubiqe εὐοδᾶ. Vide *l. 8. §. 6.* Etenim, Υἱῷ σοφῷ εὐοδοῖ ἔνιοτε πράξεις. *Filio ſapienti qicqid egerit proſperabitur.* qod tanqam Solomonis citat Baſilius Cæſar. *in princip. Proverb. pag. 458. A.* Καὶ πάντα ὅσα ἂν ποιῇ, καλῶς εὐοδωθήσεται. *Et qicqid faciet proſperabitur. Pſalm. 1. v. 3.* Καὶ γὰρ ὅσαι περισπάσεις φροντίδος ποιμαντικῆς, ταύτας ὁ κύριος παραπέμψει. καὶ σώματι τόνον, καὶ ψυχῇ προθυμίαν, καὶ συναλλαγμάτων εὐμάρειαν, καὶ τὴν ὡς πάντα τὸν βίον εὐοδίαν, τοῖς τὰ πνευματικὰ προτιμότερα ποιουμένοις δώσει. *Qanticumqe enim fortuiti caſus his negotium faceſſerint, eorum dominus difficultatem omnem amolietur, nerveſas corpori ſuggeret vires, inſeret animæ exprompsam ad opus alacritatem, permutandis mercibus facilem & commodam dexteritatem ſuppeditabit, denique rerum ex animi ſententia cadentium ſucceſſus latos in omnem vitam largietur iis nimirum, qi ſpiritualia dona iſtis temporariis tanto duxerint eſſe præſtantiora.* Baſilius idem in *hexamer. Orat. 3. pag. 29. D.* Ἰτὰ Τῇ ἀρετῇ πᾶν ἄπορον πόριμον.

Invia virtuti nulla eſt via.

εὐοδᾶν ergò, eſt εὐόδως πρεῖσαι, ut Marcus ipſe *lib. 1. c. 17. progreſſus bonos facere*, ſive *feliciter, proſperè, cum ſucceſſu bono progredi.* cui opponitur τὸ δυσοδᾶν, *malè, moleſtè, parùm ſecundè progredi.* Epictetus *l. 3. c. 19.* Ὥσθ' ὅταν δυσοδῶμεν, αὐτοὺς αἰτιᾶσθαι. *Ut rebus malè ſuccedentibus ipſi nos accuſemus.* qod vocabulum hayd temerè alibi reperias,

§. 19. Μὴ εἴ τι αὐτῷ σοι δυνατὸν ἀνήκητον] Seneca *Epiſt. 71. Non putant fieri, qicqid facere non poſſumus: ex infirmitate ſua de virtute ferunt ſententiam. qid miraris, ſi uri, vulnerari, occidi, alligari juvat? aliqando etiam libet. luxurioſo frugalitas pœna eſt; pigro ſupplicii loco labor eſt; delicatus miſereretur induſtriæ; deſidioſo ſtudere, terqeri eſt. eodem modo hac ad qa omnes imbecilli ſumus, dura atqe intoleranda credimus, oblisti qàm multis tormentum ſit vino carere, avt primâ luce excitari. non iſta difficilia ſunt naturâ; ſed nos ſtudii & enerves. magno animo de rebus magnis judicandum eſt: alioqi videbitur illarum vitium eſſe qod noſtrum eſt.* Idem *Epiſt. 116. Occurres hoc loco mihi illâ publicâ contra Stoicos voce: Nimis magna promittitis; nimis dura præcipitis.* (qomodo illi Joannis *c. 6. v. 60.* Σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; *Durus hic eſt ſermo. Qis poteſt illum avdire?*] *nos bonunciones ſumus: omnia nobis negare non poſſumus. Scis qare non poſſumus iſta? qia nos poſſe non credimus. Imò aliud eſt in re. vitia noſtra, qia amamus, defendimus, & malumus excuſare illa, qàm excutere. Satis natura homini dedit roboris ſi illo utamur, ſi vires noſtras colligamus, ac totas pro nobis, certè non contra nos, concitemus. nolle in cauſſa eſt: non poſſe prætenditur.* Et *Epiſt. 98. Qare deficimus? qare deſperamus? qicqid fieri potuit, poteſt.* Clemens Alexandrinus *Strom. l. 2. pag. 413. C.* Ὅταν ὑπέρτονον ᾄδειν λέγητε, ἵνα μή τινες ἔκτονον καὶ ἀπήχορδον ἄσωσιν, ὕτως ἀκούω, οὐχ ὡς ὑπέρτονον, ἀλλὰ τοῖς μὴ βιλομένοις ἀναλαβεῖν τὸν θεῖον ζυγὸν, τούτοις ὑπέρτονον. τοῖς γὰρ ἀτόνοις καὶ ἀσθενεῖσι, τὸ μέτριον ὑπέρτονον δοκεῖ. καὶ τοῖς ἀθλίοις ἀκροδίκαιον, τὸ ἐπιεικέστερον. ἴσως γὰρ διὰ τὸ φιλικῶς πρὸς ἁμαρτίας ἔχειν ἡ συγγνώμη παρεισέρχεται, ὕτως τὴν ἀλήθειαν, ἀπήνειαν ὑπολαμβάνοντες. καὶ τὴν αὐστηρίαν, ἀκοτομίαν. καὶ ἀνελεῆ, τὸν μὴ συναμαρτάνοντα, μηδὲ συγκατατιθέμενον. *Qando aliqis nimis intenſum, & qod juſtum tonum excedat, ducatur canere, nè aliqis ex iis aliqid canant, qod à tono fidiúmqe concentu diſcrepet: ſic ſumma, non ut qod ſit per ſe nimis intenſum, & qod juſtum tonum excedat, ſed qod ſit ejuſmodi iis, qi divinum nolunt jugum tollere. Iis enim qi ſunt remiſſi & imbecilli, id qod eſt moderatum, videtur nimis intenſum, & tonum excedere: & injuſtis qod eſt*

opinari ideo, hominem nullum id posse. Sed siqid fuerit, qod possit qisqam, hominisqe sit munus, id te qoqe assequi posse existimes.

§. 20. Inter exercendum, si qis ungvibus lancinaverit, avt capite allisso plagam impegerit,

τοῦτο ἀνθρώπῳ ἀδύνατον ὑπολαμβάνειν. ἀλλ' a ἃ π ἀνθρώπῳ δυνατὸν καὶ εἰκὸς ἐστιν, ταῦτα καὶ σκευωτῷ ἐφικτὸν νόμιζε.

§. 20. Ἐν ταῖς γυμνασίοις καὶ ὄνυξι b καταῤῥυφή τις, καὶ τῇ κεφαλῇ * ἐῤῥαγεῖς, πληγὴν ἐπίηται. ἔστω

a *L.* 8. §. 36. 46.
b *L.* 12. §. 16.
* προσραγεῖς An. Lug. ἐῤῥαγεῖς, vel ἐναραγεῖς, vel ἐναγεῖς f.

ANNOTATIONES.

est aqum, videtur summum jus: qoscunqe enim propterea qod peccati amore tenentur, subit indulgentia, ii veritatem existimant esse molestiam, & severitatem savitiam: & eum, qi non simul peccat, & unà deorsum trahitur, immisericordem. Et mox *pag.* 414. *A.* Καὶ γὰρ οἱ μηδέπω ποιεῖν τὰ προστεταγμένα ὑπὸ τοῦ νόμου οἷοί τε ἐσί. ἀλλά τοι συνορῶντες, ὡς ὑποδείγματα ἡμῖν ἔκκειται πάλαισται ἐν αὐτῷ, τρέφειν καὶ αὔξειν τὸν ἔρωτα τῆς ἐλευθερίας δυνάμεθα. καὶ τῇ δ' ἀφιλοτιμίᾳ ἂν κατὰ δύναμιν προθυμότεροι, τὰ μὲν προκαλούμενοι, τὰ δὲ μιμούμενοι, τὰ δὲ δυσωπούμενοι. *Etsi enim nondum potestis facere, qæ à lege imperantur, attamen considerantes esse nobis proposita pulcerrima exemplaria libertatis, amorem in ipsa nutrire & augere possumus, & eâ ratione promptiori & alacriori animo juvabimur, alia qidem provocantes, alia verò imitantes, & alia reverentes.* Vide & *ad l.* 2. §. 2. & *ad l.* 7. §. 2.

Ἀδύνατον ὑπολαμβάνειν] Epictetus *l.* 3. *c.* 14. Δύο ταῦτα ἐξελεῖν τῶν ἀνθρώπων, ὄιησιν καὶ ἀπιστίαν. ὄιησις μὲν οὖν ἐσι, τὸ δοκεῖν μηδενὸς προσδεῖσθαι. ἀπιστία δὲ, τὸ ὑπολαμβάνειν, μὴ δύνατον εἶναι εὑροεῖν σε, τοιοῦτον περιεστηκότων. *Duo hæc adimenda sunt hominibus, arrogantia & diffidentia. Ac arrogantia qidem est eorum, qi sibi nihil deesse putant; diffidentia verò eorum, qi existimant se inter tot casus rebus prosperis uti non posse.* Qo loco, qod lapsu freqenti ac familiari apud scriptores istos contigit, pro εὑροεῖν εὑρεῖν perperam scribitur; docet id, qod sequitur, τοιοῦτον περιεστηκότων, qæ εὕροιαν istam impedire possint; de qo vocabulo vide *ad l.* 1. §. 12. Hoc est, qod in Q. Sextio lavdat Seneca *Epist.* 64. *Hoc egregium Sextius habet, qod & ostendet tibi beatæ vitæ magnitudinem, & desperationem ejus non faciet. scies illam esse in excelso, sed volenti penetrabilem: ut illam admireris, & tamen speres.* Certè Sextium ipsum ἀπιστίας καὶ ἀπελπισίας morbo isto per initia laborâsse avtor est Plutarchus in *lib. de profectûs indiciis pag.* 77. *E.* Ὡς δυσπαθοῦντα καὶ χρώμενον τῷ λόγῳ χαλεπῶς τὸ πρῶτον, ὀλίγου δεῖσαι καταβαλεῖν ἔκ τινος διήρεις. *Adeò ut molestiâ ac difficultate rei propè devictus, parum absuerit qin animum despondens à tecto qodam præcipitem se dederit.* ità enim malim avtoris verba reddere, qàm avt cum Xylandro, *de biremi qadam sese in mare abjecerit*; vel cum Lipsio, *de nave in mare se præcipitaverit.* magis consentaneum est in ædibus agentem, qàm navigantem cum molestia illa conflictatum. διῆρες Atticis idem, qod reliqis Græcis ὑπερῷον, *summa pars ædium.* Thomas Magister *in Collect.* Διῆρες, οὐχ ὑπερῷον. firmat id ex Evripidis *Phœnissis*; ubi Antigone dicitur,

— μολόντα εἰς διῆρες ἴσχατον,
— *in summam ædium partem conscendisse,*

unde Argivum contueri exercitum posset. Accedit & Vetus Grammaticus apud Budæum: Διῆρες, Ἀττικῶς τὸ ὑπερῷον. τὸ δὲ κατώγαιον, ξυνοικία λέγεται. Eô avtem magis idoneus Sextius, qi aliis animos adderet, cùm difficultates illas & expertus esset, & constanter pergendo perviciisset. Dio Prusæus *Orat.* 16. *pag.* 246. Καί τοι τῶν λυπουμένων ἕκαστος, αὐτῷ τὸ συμβεβηκὸς, φησὶν εἶναι δεινότατον καὶ μάλιστα ἄξιον λόγου. καὶ γὰρ τῶν φερόντων ἕκαστος, ὃ φέρει, τοῦτ' εἶναι δοκεῖ βαρύτατον. ἔστι δὲ ἀσθενοῦς τοῦτο καὶ φαύλου σώματος. τὸ γὰρ αὐτὸ ἕτερος λαβὼν ὢν ἰσχυρότερος, ῥᾳδίως ὄισει. *Proinde unusqisqe mæstorum, id qod sibi accidit, ait esse atrocissimum, maximeqe dignum mæstitia. Etenim & unusqisqe portantium suum onus ait esse gravissimum. Est hoc avtem infirmi & mali corporis. Ipsum enim qum alius fortiter acceperit, facilè feret.*

Εἴ τι ἀνθρώπῳ δυνατὸν] Vide *l.* 8. §. 44. Jeannes ille avrei oris, multis in locis hoc inculcat, deesse hominibus non tam facultatem qàm voluntatem viros sanctos imitandi, cùm illi nobis, ut de se Pavlus & Barnabas apud Lucam *Act. c.* 14. *v.* 15. & Jacobus *Ep. c.* 5. *v.* 17. ὁμοιοπαθεῖς planè, ejusdémqe naturæ consortes fuerint. Ideo etiam infirmitates eorundem, τὰ πάθη καὶ τὰ μαθήματα, esse scripto consignata, ἵν' ὅταν παρακαλῶμεν ὑμᾶς (inqit, *de statuis Orat.* 1. *rat.* 7.) πρὸς τὴν ἐκείνων ἀρετὴν, μὴ νομίζοντες διὰ τὴν τῶν κατορθωμάτων ὑπεροχὴν ἑτέρας αὐτοὺς μετεσχηκέναι φύσεως, ἀποκνήσητε πρὸς τὴν μίμησιν. *Ut adhortaremur vos ad illorum virtutem, nè putantes vos per rectè factorum subministrationem alterius naturæ participes esse factos, deterreamini ab imitatione.* Et mox: Πρὸς τὸ μὴ λέγειν ὑμᾶς εἰς τὴν αὐτὴν πολιτείαν παρακαλεμένους, ὅτι ἐκεῖνοι φύσεως ἑτέρας μετεῖχον, ἢ ὡς ἦσαν ἄνθρωποι, διὰ τοῦτο ὁμοιοπαθεῖς λέγει, ἀπὸ τῆς τῶν παθῶν κοινωνίας δεικνύων αὐτοὺς ἀνθρώπους ὄντας καθ' ἡμᾶς. *Ut non dicamur ad idem vitæ institutum impelli, qod illi alterius naturæ sint participes, avt non sint homines, ea de causa iisdem affectionibus obnoxios dicit, ab affectionum communione ostendens & illos æqè ac nos homines esse.* Οὔτε γὰρ οἱ παλαιοὶ δίκαιοι κατὰ νόμον βιώσαντες,

Ἀπὸ δρυὸς ἦσαν παλαιφάτου, οὐδ' ἀπὸ πέτρης.
Neqe enim veteres illos, qi ex lege vixerunt,
Annosa avt qercus genuit, præruptáve petra.

Clemens *Strom. l.* 2. *pag.* 414. *B.* sed & Chrysostomus *de compunct. ad Demetr.* Οὐ τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ ὑμεῖς μετέχετε; οὐ διὰ τῆς αὐτῆς ὁδοῦ παρέχθησαν οἱς τὸν βίον ἡμῖν; οὐ ταῖς αὐταῖς ἐτράφησαν τροφαῖς; οὐ τὸν αὐτὸν ἀνέπνευσαν ἀέρα; οὐ πράγμασι ἐχρήσαντο τοῖς αὐτοῖς; &c. *Nonne & illi hujus ipsius naturæ sunt participes? nonne eádem hac viâ in hanc vitam sunt producti? nonne his nutriti sunt alimentis? nonne hunc ipsum respirarunt aërem? nonne has ipsas res administrarunt?* &c. Plinius minor in *panegyr. Melius homines exemplis docentur, qæ inprimis hoc in se boni habent, qod approbant qæ præcipiunt, fieri posse.* Salvianus *ad Eccles. catbol. l.* 3. *Adjuvari se exemplis exoptat humana infirmitas, qò faciliùs ipsa etiam nunc faciat, qæ alios fecisse antè cognoscat. Dum admonetur avditu ætas omnis, fieri posse qod factum est.* Cyprianus *ad Donat. l.* 2. *Ep.* 2. Et, *Ex alsorum factis fieri posse credunt qod fortè dum putant fieri non posse, pigrescunt.* Augustinus *Epist.* 134. Itaqe Bernardus *de resurrect. Serm.* 3. *Sermo qidam vivus & efficax, exemplum operis est; facilè persvadens qod intendimus, dum factibile probat esse qod svademus.* Vide Augustinum *de Civit. Dei l.* 5. *c.* 18. & Bernardum *in Vigil. Petr. & Pavl. de S. Clem. Rom. Pont. & in fest. Andr. Serm.* 2. Vide & Marcum *l.* 12. §. 11.

§. 20. Ὄνυξι καταῤῥυφή τις] Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 15. Εἶτα ἐν ἀγῶνι παρορύσσεσθαι ἐσιν, &c. *Deinde in certamine laniari corpus contingit*, &c. unde & athletis ὀφθαλμοὶ περιῤῥυγμένοι, *oculi effossi, eruti.* Galenus *hortator. c.* 11. & Pausanias in *Lacon. pag.* 96. *de pube Spartana*: Μάχονται δὲ καὶ χερσὶ, καὶ ἐμπηδῶντες λάξ. δάκνουσί τε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀντορύσσουσι. *Ita pugnant, ut infestis manibus & calcibus insultent, morsibus etiam corpora fœdent, & oculos hi plerumqe illis eruant.* Philostratus tamen *imagin. l.* 2. in *Arrichion. p.* 788. Καὶ σφυρῷ προσκαλέσαντι, καὶ τὴν χεῖρα στρεβλώσαντι, προστόμῳ τῷ παίσαντι καὶ ἐναλλαγῆναι. ταυτὶ γὰρ τῷ παγκρατιάζειν ἔργα, πλὴν τῷ δάκνειν καὶ ὀρύττειν. *Et pedis malleolo luctantur, & manum torqent, qum interea & feriant & insultent. Hæc sunt pancratiasta opera, præterqam qod & mordent & fodiunt.* aliis igitur saltem nec ista interdicta, unde καταῤῥύπτεσθαι antagonistam non poterat non creberrimè contingere. qod Varro, *descobinari supercilia* dixit, apud Nonium, *ex Satyr. Va victis. Pugilis spectatores, qi miserum putatis vinci, qæso à vobis, si adversarius supercilia mihi cestis descobinârit, num qis vestrûm sua mihi est daturus?* Ità Apollonius *Argon. lib.* 2. *v.* 109.

Δρύψε δέ τοι βλέφαρον, γυμνὴ δ' ὑπελείπετ' ὀπωπή.
Qo resuta palpebra, & oculus remansit nudus.

Vide *ad l.* 12. §. 16.

Καὶ τῇ κεφαλῇ ἐῤῥαγεῖς] Mendum subesse suspicatur Annotator Lugdunensis, προσραγεῖς legit; & exponit, *caput capiti affringens.* qod minùs placet; qia à scriptura vulgata longiùs abscedit. Ego, si qid mutandum videretur, ἐῤῥαγεῖς, vel ἐναραγεῖς legerim & *capite collisus*, verterim. Verùm ἐῤῥαγεῖς forsan pro ἐναραγεῖς fuerit, qod apud Libanium in *vita sua historia pag.* 67 *A.* reperitur. Τοῖς ἐν μέσῳ τῶν κίονων λίθοις ἐναραγεῖσαν τὴν κεφαλὴν, δεικνύων τὸν ἐγκέφαλον. *Cervix lapidibus in medio columnarum sitis effracta erat, cerebrum ostendit.* Pausanias in Messen. *pag.* 123. Οἱ κριοὶ ἐπὶ τὸν βωμὸν ἀνδρωθέντες καὶ βίᾳ τὰ κέρατα ἐναράξαντες, ἀποθνήσκουσι. *Arietes suâ sponte cornua ara tantâ vi illiserunt, ut morerentur.* Qò allusum putat à Diogene Cynico Petrus Faber, *agonist. l.* 1. *c.* 11. qando Olympionicam, κριὸν ἀρεμάνιον, i. e. *arietem Martium* dixit; referente Laërtio *l.* 6. qia luctatores nimirum arietino qodam more capita conferebant, frontésqe collidebant συνεκκρούοντες ὥσπερ οἱ κριοί. De athletis Anacharsis apud Lucianum *de exercit.* καὶ τὰ μέτωπα συναράττουσιν, ὁπόταν οἱ κριοί. indè *arietare* dictum, pro *adversis frontibus concurrere*, sive *collidere.* qod de præliantium congressu usurpavit Seneca *de ira l.* 2. *c.* 3. *Magno imperatori, antequam inter se acies arietarent, cor exiluit.* de nubium conflictu; *qæst. nat. l.* 5. *c.* 13. *Nubes resolvit modò ipsa arietatio, ut magnorum inter se corporum attritus.* (id qod Lucretio *l.* 6.

— *nubes*
Frontibus adversis concurrere —)

de dentium collisu; *de ira l.* 3. *c.* 4. *dentes inter se arietati.* de oppositionibus hominum mutuis; qò & Marcus istic respexit; *Epist.* 103. *Non arietant inter se, nisi in eodem ambulantes.* de fortuitis casibus, qibus corpora humana sunt obnoxia; *ad Marc. c.* 11. *Jactatu, non tempestate magnâ, ut dissiperis, est opus. ubicunqe arietaveris, solveris.* Apud Tertullianum *Scorpiac. c.* 6. ubi de athletis agit; *pugni qassant, calces arietant.* qo loco, *calva arietant*, legi vult Faber *agonist. l.* 2. *c.* 9. ego nihil mutandum existimem. de ædificiis terræ tremore commissis,

ἀλλ' ὅτε ἐπισημαινόμεθα, ὅτε προσκόπτομεν, ὅτε ὑφορώμεθα ὕστερον, ὡς ἐπίβουλον. καί τοι φυλαττόμεθα, ἀ μὲν τοι ὡς ἐχθρὸν, ἀδὲ μεθ' ὑποψίας, ἀλλ' ἀκλίσεως εὐμενοῦς. [a] τοιοῦτόν τοι γενέσθω, καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς μέρεσι τοῦ βίου. πολλὰ παρενθυμώμεθα τὸ τοιον [b] προσγυμναζομένων. ἔξεστι γὰρ, ὡς ἔφην, ἀκλίνειν, καὶ μηδὲ ὑποπτεύειν, μηδὲ ἀπέχθεσθαι.

a L. 4. §. 3. Inf. §. 26. 27. l. 7. §. 22. 38. l. 10. §. 6.
b L. 10. §. 31.

nullam indignationis notam edimus, nec offendimur, nec tanqam insidiatorem deinceps suspectum hunc habemus. cavemus tamen nobis ab eo qantum possumus, sed nec tanqam ab hoste, avt tanqam suspicaces, verùm ità, ut animo pacato declinemus tantùm. eodem planè modo & in reliqa nos vita geramus. nè advertamus illis animum, qæ ab eis, qi nobiscum in vita qasi committunrur, hujusmodi nobis multa contingunt. licet enim illos cavere & declinare citra suspicionem ullam avt odium.

§. 21.

ANNOTATIONES.

Plinius *nat. hist. l. 2. c. 82.* *Innoxium, & cùm concurrentia tecta contrario ictu arietant; quoniam alter motus alteri renititur.* Qanqam nec arietum tantùm duntaxat est conflictatio illiusmodi, sed & tavrorum. Virgilius *Æn. l. 12.*

Cùm duo conversis inimica in prælia tauri
Frontibus incurrunt. ——

Martialis *l. 4. Epigr. 35.*

Frontibus adversis molles concurrere damas
Vidimus, & fati sorte jacère pari.
Unde leves animi tanto caluère furore?
Sic pugnant tauri; sic cecidere uri.

Itaqe & istis pugiles conferri solent: De Amyco & Polluce decertantibus Apollonius *Argonavt. l. 2. v. 86.*

Στάντε δὲ βαιὸν ἄπωθεν ἀπωμόρξαντο μετώπω
Ἱδρῶ, ἄλις καμάτηρὸν ἀϋτμένα φυσιόωντε.
Ἄψ δ' ἄνεις συνέγειρον ἐναντίοι, ἤϋτε ταύρω
Φορβάδε ἀντὶ βοὸς κεκοτηότε δηριάασθον.
Tum igitur nonnihil ab sese desistunt, largum facie
Sudorem abstergent, ægrè crebroqe vertunt animam.
Mox tamen impetunt adversi, proinde atqe pares tauri,
Qi de vacca pascuali decertant infensius.

De Hercule & Acheloo pariter colluctantibus Naso *Metam. lib. 9.*

Digredimur paullùm, rursusqe ad bella coimus,
Inde gradu stetimus, certi non cedere: eratqe
Cum pede pes junctus, totoqe ego pectore pronus
Et digitos digitis, & frontem fronte premebam.
Non aliter validi fortes concurrere tauros,
Cùm pretium pugnæ toto nitidissima saltu
Expetitur conjux. ——

De Hercule denique Antæo ve Lucanus *bell. Pharsl. l. 4.*

Conseruere manus, & multo brachia nexu,
Colla diu gravibus multùm tentata lacertis,
Immotúmqe caput fixá cum fronte tenetur.

Qanqam nec illud omissum velim qod Synesius commemorat *Orat. de calvit. pag. 77.* circulatorem qendam vidisse τῆς κεφαλῆς τὴν ῥώμην ἐπιδεικνύμενον, διαυρίτεσθαι δεδιδαγμένῳ κριῷ, πόῤῥωθεν ἐν μάλα τὸν πίνλον καταείνοντι. *Capitis robur & firmitatem ostentantem — cum edocto ariete conisat, qi eminus concinna qadam agitatione & capitis micatione fertur.* de qo planè dixeris, qod alibi Synesius, τὸ κρανίον ἀπειργάσθαι ἀντ' ἐείου σίδηρου.

Οὐκ ἐπισημαινόμεθα] observat hìc Xylander τὸ ἐπισημαίνεσθαι in malam partem usurpatum, prout & apud Appianum ἐμφυλίων *l. 5.* de milite, qi ludis publicis in subsellia eqitum ascenderat, verbis illis: ὁ δῆμος ἐπεσημήνατο. *populus murmure indignitatem rei detestatus est*; vel *indignationem suam significavit & expressit.* cui adjici potest illud ex Polybio *l. 6. cap. 4.* Ἐπισημαίνεσθαι τὸ γινόμενον καὶ δυσαρεστεῖσθαι τοῖς παροῦσι. *Admissum delictum revocare ad animum, & præsentem statum damnare.* Vide *ad l. 7. §. 49.* Epictetum itidem *Enchir. c. 24.* Κόραξ ὅταν μὴ ἄϊσιον κεκράγῃ, — τέτων ἐμοὶ οὐδὲν ἐπισημαίνεται, ἀλλ' ἢ σωματίῳ μου, ἢ τῷ κτησιδίῳ μου, ἢ τῷ δοξαρίῳ, ἢ τοῖς τέκνοις, ἢ τῇ γυναικί. ἐμοὶ δὲ πάντα ἄϊσια σημαίνεται, ἐὰν ἐγὼ θέλω. *Si corvus inauspicatum crocitarit — nihil istorum mihi portenditur, sed aut corpusculo meo, aut recula mea; aut existimationi, aut liberis, aut uxori. Mihi autem fausta omnia portenduntur, si volvero.* Cùm tamen plerumqe in partem meliorem accipiatur. Sicut Polybio *l. 1.* Τὰς παρανόμους τῶν πράξεων ἐπισημαίνεσθαι. *Actiones illegitimas acclamatione approbare*, sive *acclamando approbationem illarum significare.* & *lib. 2. c. 61.* Τὰ καλὰ καὶ δίκαια τῶν ἔργων ἐπισημαίνεσθαι. *Præclarorum factorum approbationem acclamando significare.* Et rursus; Τίς ἂν οὐκ ἐπισημήναιτο καὶ θαυμάσειεν τὸν προειρημένον ἐπὶ τούτοις ἡγεμόνα; *Qis non acclamando approbaret & miraretur in illis prædictum ducem.* Indè ἐπισημασία pro *applausu & acclamatione.* Polybius *l. 6. c. 4.* Εἰκὸς μὲν τὸν τοιοῦτον ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐπισημασίας τυγχάνειν εὐνοικῆς καὶ προσαλικῆς. τὸν δὲ τἀναντία τούτῳ πράττοντα, καταγνώσεως καὶ προσκοπῆς. *Non est dubitandum, qin hunc acclamationibus prosequatur favstis multitudo, benevolum animum simul significans, & patroni honorem ei deferens: eum verò qi contraria huic faciat, vituperationem consequi & offensionem omnium.* Cicero *ad Attic. l. 1. Ep. 13.* *Mirandas ἐπισημασίας sine ulla pastoritia fistula auferebamus.* h. e. sine sibilo ullo, qod displicentiæ nota est.

Οὐκ προσκόπτομεν] *neqe offendimur* Xylander. atqe ità τὸ προσκόπτειν aliqoties usurpatum deprehendere est apud Novi instrumenti scriptores Θεοπνεύστους. Pavlus *ad Rom. cap. 14. v. 21.* Ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει ἢ σκανδαλίζεται. *In qo frater tuus impingit vel offenditur.* Et Petrus *Ep. 1. c. 2. v. 8.* Οἱ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, *iis qi impingunt ad sermonem.* sed & Polybius *l. 6. c. 4.* Δυσαρεστεῖν καὶ προσκόπτειν, & δυσαρεστεῖσθαι καὶ προσκόπτειν. *Iniqo animo rem ferre gravitérqe offendi.* conjungit non semel. potest tamen verti, *non irrusimus, non impetum in eum facimus.* ità enim sumitur Matth. *c. 7. v. 27.* qo loco dicuntur procellæ turbinésqe προσκόψαι τῇ οἰκίᾳ, *impegisse in domum.* Sed illud potiùs opinor. In gemina ferè cavssa Seneca *de benef. l. 6. c. 9.* *Qid est iniqius homine qi eum odit, à qo in turba calcatus, aut respersus, aut qò nollet impulsus est?* Idem, sed aliâ ratione, ab athletis exercentibus iram summotum it *de ira l. 2. c. 14.* *Nec, cùm ira suadet, feriunt; sed, cùm occasio. Pyrrhum maximum præceptorem certaminis gymnici solitum ajunt his qos exercebat præcipere, nè irascerentur. ira enim perturbat artem, & qà noceat tantùm, non qà caveat, aspicit.* At Septimius noster eâdem, qâ Marcus, ratione, nisi qòd agonothetam non antagonistam loqitur, *Scorpiac. c. 6.* *Qâ nulla sunt prælia, nonnulla vulnera.* (ità enim distinctum legendum claritatis gratiâ) *pugni qassant, calces arietant, cestos dilaniant; nemo tamen agonis præsidem fugillaverit. sed, qantum livores illi & cruores & vibices negotiantur, intendet. pyctes ipse non qeritur dolere se; nam vult. corona premit vulnera, palma sanguinem obscurat; plus victoriâ tumet, qàm injuriâ. hunc tu lasum existimabis, qem vides latum? sed nec victus ipse de agonothetâ casum suum exprobrabit.* Proinde frustrà fuit Anacharsis, qi Græcos mirari se dicebat apud Laërtium *lib. 1. §. 103.* Πῶς κατὰ τῶν ὑβριζόντων νομοθετοῦντες, τὰς ἀθλήσεις τιμῶσιν ἐπὶ τῷ τύπτειν ἀλλήλους. *Qinam fieret ut adversus eos, qi contumeliis lacessunt, legem ferant, athletas, cum se invicem ferunt, honorent.* neqe enim est ὑβριστικόν τι pulsatio illa mutua, sed virium ac virtutis peritiæqe specimen.

Πολλὰ παρενθυμώμεθα] *idem de aliis sentiamus* Xylander. nec aliter Casavbonus. verùm παρενθυμεῖσθαι est *negligere, neglectim habere, non animum advertere.* Vide *ad l. 5. §. 5.* verto itaqe, *neglectim habeamus, non advertamus.* Qò facit Solomonis monitum *Eccles. c. 7. v. 21.* *Ad omnia qæ de te dicuntur,* (vel etiam adversùs te perpetrantur) *nè dès qæ dicta, animum ne adhibeto, nè advertito, nec si famulum tuum tibi maledicentem audieris.* Sed Davidis regis ad instar, *Psal. 38. v. 13, 14. Reg. l. 2. c. 16. v. 11, 12.* *Surdá aure* præterito. *decus* enim *est homini injuriam illatam*, non ulcisci, avt advertere etiam, sed *præterire* prorsus. *Præm. c. 19. v. 11.* Ità Cato in balneo à qodam per imprudentiam percussus, veniam petenti, offensámqe deprecanti, *At ego percussum me non memini.* Notum qe ex Plutarcho *Prof. virt. mod. pag. 82. E.* Bionis illud, qod indicium suis dedit, qò in virtutis studio profectus fecisse se dignosceret, si adversùs conviciantes ità affecti forent, tanqam ab eis avdivissent.

Ὦ ξέν', ἐπεὶ ὅτε κακῷ ὅτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας,
Οὐλέ τε, καὶ μίγα χαῖρε. θεοὶ νύ τοι ὄλβια δοῖεν.
Hospes, non mihi tu malus insipiensqe videris,
Vive, vale latus, tibi dii dent prospera multa.

h. e. tanqam benignè ac benevolè compellati.

Τῶν οἷον προσγυμναζομένων] Seneca *de ira l. 2. c. 8.* *Non alia qàm in ludo gladiatorio vita est, cum isdem viventium pugnanisúmqe.* Et *de provident. c. 4.* *Verberat nos, & laceras nos fortuna? feramus. non est savitia, certamen est.* Elegantissimè Epictetus *l. 3. c. 20.* Ἔστιν ἀπὸ πάντων ὠφεληθῆναι, καὶ ἀπὸ τῶν λοιδορούντων. τί δ' ὠφελεῖ τὸν ἀθλητὴν ὁ προγυμναζόμενος; τὰ μίγιστα. καὶ ὅστις [ὅστις legendum] ἡμᾶς προγυμναστὴς γίνεται. τὸ ἀνεκλιτόν μου γυμνάζει, τὸ ἀοργητόν, τὸ πρᾶον. ὅ; ἀλλ' ὁ μὲν τῷ τραχήλῳ καθάπτων, καὶ τὴν ὀσφύν μου καὶ τοὺς ὤμους καταῤῥίζων, ὠφελεῖ με, καὶ ὁ ἀλείπτης καλῶς ποιῶν λέγει, ἄρον ὑπὲρ ἀμφοτέρας; καὶ ὅσῳ βαρύτερός ἐστιν ἐκεῖνος, τοσούτῳ μᾶλλον ὠφελῶμαι ἐγώ; εἰ δέ τις πρὸς ὀργητόν με γυμνάζει, οὐκ ὠφελῶμαι. *Fructus ex omnibus capi potest, etiamè conviciatore. Qid verò pugili fructus affert iis à qo exercetur? Plurimum. Etiam hic me exercet ad tolerantiam, ad mansvetudinem, ad clementiam? Non: sed ille qidem collum meum contrectat, & lumbos, & humeros, qæ dum corrigit, me juvat. An alipta rectè dicit, tolle utraqe manu in altum, & qantò gravius est pondus, tantò magis ego juvor; si qis verò ad mansvetudinem me exercet, non juvor.*

§. 21. Si qis convincere me poterit, palámqe mihi facere, qod in re ulla minùs rectè vel sentiam vel me geram, læto lubentíqe animo mutabo. sector enim veritatem, à qa nemo unqam læsus est. læditur verò, qi in errore suo & ignorantia persistit.

§. 22. Ego, qod mei est officii, exeqor. reliqa me nevtiqam solícitum habent. avt enim sunt inanima, avt rationis expertia, avt aberrantia, viæqe nescia.

§. 23. Animantibus, adeóqe omnibus in universum rebus ac subjectis rationis exortibus, utpote ratione præditus ipse qi sis, magno liberóqe utaris animo. homines verò, cùm rationis sint tecum participes tanqam societate tibi conjunctos, habeas. in cunctis verò opem divinam advoces: nec interesse

§. 21. [a] Εἰ τίς με ἐλέγξαι, καὶ ἀποδείξαί μοι, ὅτι οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνω, ἢ πείσω, δύναμαι, χαίρων μεταθήσομαι. ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν, ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη. βλάπτεται δὲ ὁ ἐπιμένων ἐπὶ τῇ ἑαυτοῦ ἀπάτῃ καὶ ἀγνοίᾳ. X

§. 22. Ἐγὼ * δὲ ἐμαυτῷ [b] καθῆκον ποιῶ. [c] τὰ * τὸ f. ἄλλα με οὐ περισπᾷ. ἢτοι γὰρ [d] ἄψυχα, ἢ ἄλογα, ἢ [e] πεπλανημένα, καὶ [f] τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα.

§. 23. Τοῖς μὲν ἀλόγοις ζώοις καὶ καθόλου πράγμασι καὶ ὑποκειμένοις, [g] ὡς λόγον ἔχων, λόγον μὴ ἔχουσι, χρῶ μεγαλοφρόνως καὶ ἐλευθέρως. τοῖς δὲ ἀνθρώποις, [h] ὡς λόγον ἔχουσι, χρῶ κοινωνικῶς. [i] ἐφ' ἅπασι δὲ θεοὺς ἐπικαλοῦ. καὶ [k] μὴ διαφέρου πρὸς

a L.4.§.12. Inf.§.38. l.8.§.16. l.10.§.12.
b L.5.§.25. l.7.§.15.19.
c L.2.§.7.
d L.7.§.38.
e L.9.§.42.
f L.3.§.15.
g L.4.§.13. l.5.§.36.
h L.5.§.16.30.
i Sup.§.7.l.9.§.40.
k L.9.§.33.

ANNOTATIONES.

juvor. Eundem ex *l.* 2. *c.* 6. vide *ad l.* 9. §. 12. Sed & Tertullianum *Scorpiac. c.* 6. A

§. 21. Εἰ τίς με ἐλέγξαι] Cicero *de fin. l.* 1. *Certè pertinax non ero: tibique si mihi probabis ea qæ dicis, assentiar.* Hieronymus *Apolog. ad Pammach. Reprehensores non avdio; sequor magistros.*

Χαίρων μεταθήσομαι] Vide *l.* 1. §. 16. & *l.* 4. §. 12. & *l.* 8. §. 16. De Pió *infrà* §. 29. Τὸ ἀνίσχεσθαι ἀντιξυνόντων παῤῥησιαστικῶς ταῖς γνώμαις αὐτῶν, καὶ χαίρειν εἴ τις δεικνύοι κρεῖττον. *Ut sententiis ipsius liberè se opponentes sustinuerit; gavisus etiam si qis melius qicqam proferret.* Cicero *Tuscul. l.* 2. §. 5. *Nos reselli redarguique patiamur. qod bi ferunt animo iniqo, qi certis qibusdam destinatis sententiis qasi addicti & consecrati sunt, eáqe necessitate constricti, ut etiam qa non probare soleant, ea cogantur constantia cavssâ defendere.* Et *Academ. l.* 4. §. 9. *Pleriqe errare malunt, eámqe sententiam qam adamaverunt, pugnacissimè defendere, qàm sine pertinacia, qid constantissimè dicatur, exqirere.* Pukrè Seneca *de benefic. l.* 4. *c.* 38. *Non est levitas ab errore jam cognito discedere. hac verò superba stultitia perseverantia est, Qod semel dixi, qalecunqe est, fixum ratúmqe sit.* Et Vincentius Victor apud Avgustinum *de orig. anim. l.* 2. *c.* 16. *Optimi est propositi, laudandiqe consilii, facilè ad veriora traduci.* Avgustinus ipse *Epist.* 210. *Turpe est mutare sententiam, sed veram & rectam. nam stultam noxiámve & laudabile & salubre est.* Eadem certè ingenui cujusvis vox, parilis professio. Ambrosius *Epist.* 31. *Nullus mihi pudor est, ad meliora transire.* Hieronymus *in Esaj. c.* 19. *Melius reor etiam proprium errorem reprehendere, qàm dum erubesco imperitiam confiteri, in errore persistere.* Avgustinus cum primis; *Epist.* 7. *Si qid vel incautius vel indoctius à me positum est, qod non solùm ab aliis, qi videre id possunt, reprehendatur, verùm etiam à meipso;* (*qia & ego saltem postea videre debeo, si proficio*) *nec mirandum, nec dolendum est, sed potiùs ignoscendum atqe gratulandum, non qia erratum est, sed qia improbatum.* Et in *retract. prafat.* *Neqe enim qisqam nisi imprudens, ideo qia mea errata reprehendo, me reprehendet.* Idémqe *de anim. orig. l.* 4. *c.* 1. *Neqe enim negare debeo, sicut in ipsis moribus, ita multa esse in opusculis meis, qa possint justo judicio, & nullâ temeritate culpari.* Ludovicus Vives *prafat. ad Avg. Civit.* *Ego me nevtiqam agrè fero vel admoneri, vel etiam reprehendi:* (*meliorem mentem det Deus:*) *imò debere me multum profitebor potiora suggerenti, & doctè atqe amicè suggerenti. nam & meipsum non pigebit mutare sententiam, si vel studium vel atas alia docuerit meliora.* Erasmus *in Cor. Ep.* 1. *c.* 7. *Non gravatim à meipso dissentiam, si qis adferat qod sit rectius, etsamsi sit idiota qi doceat. Non enim etiam à minore golobet refugienda vel dedignanda correctio.* Avgustinus *Ep.* 19. Et de se *Ep. qad.* apud Grat. *c.* 24. *q.* 3. *c.* 1. *Ego senex à juvene, & episcopus tot annorum à collega nedum anniculo, paratus sum doceri.* Joannes Zinzerlingius *promuls. critic.* *Moneri candidè, castigari, ex errore in viam reduci, malè dicta obelo configi, agre nullus fero. imò in ære me ejus futurum profiteor, qisqis candidè* hoc *fecerit.* Terentianus *de syll. c.* 2.

Corrigenda si qa sanè visa vobis hic erunt,
Non ero stultè repugnans, avt amans pravè mea,
Qin statim culpanda delens, prabeam rectis locum.

Præclarè deniqe Gregorius Nazianzenus. Si Maximo credimus *collect. c.* 31. nam Epiphanius *haref.* 64. §. 43. ex Methodio *de resurrect.* eadem planè adducit. Μεῖζον γὰρ ἀγαθὸν τὸ ἐλεγχθῆναι τῆς ἐλέγξαι νομίζω. ὅσῳ μεῖζόν ἐστι, τὸ αὐτὸν ἀπαλλαγῆναι τῆς κακῆς τῆς ἄλλου ἀπαλλάξαι. *Nam redargui ipsum qàm alium redarguere longè excellentius bonum esse arbitror: qò scilicet majus est malo ipsum eripi, qàm alios eripere.* Vide *ad l.* 10. §. 37. Qod avtem hoc loco Marcus de se scripto pollicetur, idem & facto præstitisse Capitolinus attestatur. *Erat,* inqit, *fama sua curiosissimus, requirens ad verum qid qisqe de se diceret, emendans qa benè reprehensa viderentur.* Verba sensuum prægnantia *Requirens,* inqit, *ad verum*; non qalis Gallicus ille, de qo Martialis *l.* 8. *Ep.* 76. B C D E F

Dic verum mihi, Marce; dic, amabo:
Nil est qod magis avdiam libenter;
Oras, Gallice, me, rogásqe semper.
Durum est me tibi, qod petis, negare.
Vero verius ergò qid sit avdi:
Verum, Gallice, non libenter avdis.

&, *emendans qa benè reprehensa.* Apellem scilicet imitatus, qi, ut Plinius *hist. nat. l.* 35. *c.* 10. vitium in pictura à sutore justè notatum emendavit, qem tamen postea sine cavssa justa cavillantem non tulit.

Ζητῶ γὰρ τὴν ἀλήθειαν] Piè, modestè, ingenuè Avgustinus *de Trin. l.* 2. *procem.* *Nullus reprehensor formidandus est amatori veritatis. etenim avt inimicus reprehensurus est, avt amicus. Si ergò inimicus insultat, ferendus est. amicus avtem, si errat, docendus; si docet, avdiendus.*

Ὑφ' ἧς οὐδεὶς πώποτε ἐβλάβη] Menander *Supposit.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 11.

Ἀεὶ κράτιστόν ἐστι τἀληθῆ λέγειν
Ἐν παντὶ καιρῷ. τοῦτ' ἐγὼ παρεγγυῶ
Εἰς ἀσφάλειαν τῷ βίῳ πλεῖστον μέρος.
In re omni conducibile est qovis tempore,
Verum proloqier: idqe in vita spondeo
Securitatis esse partem maximam.

Grotius.

§. 22. Ἐγὼ δὲ ἐμαυτῷ καθῆκον ποιῶ] *Ego id qod est mei officii facturus sum,* qicqid alii fecerint. Ità & *l.* 5. §. 25.

Τὰ ἄλλα με οὐ περισπᾷ] *non cruciant, non distinent, non morantur.* Vocabulum Marco familiare. Vide *lib.* 2. §. 2. & 7.

Πεπλανημένα] Vide *l.* 9. §. 2. Εἰ ταῖς ἀληθείαις ἐπίστευσε, ὅτι περὶ τὰ ἀγαθὰ σὺ ὁ ἐπιτυγχάνων εἶ, ἐκεῖνοι δὲ ἀποστραπέντες, ἀδ' ἐνθυμεῖ τί λέγωσι περί σου. *Si persvasum haberes te potirè bonis, illos verò aberrare, nè in mentem qidem venisset cogitare qid illi de te dicerent.* Epictetus *l.* 4. *c.* 6. Et Seneca *de ira l.* 1. *c.* 14. *Qantò humanius, mitem & pacatum animum prastare peccantibus; & illos non persequi sed revocare? errantem per agros ignorantia viæ, melius est ad rectum iter admovere, qàm expellere.* Et *ibidem. Peccantes ergò qid habet cur oderit, cùm error illos in hujusmodi delicta compellat? non est avtem prudentis errantes odisse: alioqin ipse sibi odio erit.* Vide *l.* 11. §. 18.

Τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα] qam scilicet δυστυχοῦντον *suprà* dixerat §. 17.

§. 23. Χρῶ] Vult κατ' ἀξίαν πᾶσι χρῆσθαι. *l.* 3. §. 11. & *l.* 5. §. 36.

Ἐφ' ἅπασι δὲ θεοὺς ἐπικαλοῦ] Pium monitum, si Ethnicismi πολυθεΐα resecetur. Gregorius Nazianzenus *Apologet.* Τάξις ἀρίστη, παντὸς ἀρχομένῳ καὶ λόγῳ καὶ πράγματος, ἐν Θεῷ τι ἄρχεσθαι, καὶ εἰς Θεὸν ἀναπαύεσθαι. *Optimus hic ordo est, ut qi vel sermonem, vel rem aliqam ausqicatur, à Deo initium ducat, & in Deo acqiescat.* Παρ' ᾧ καλὸν ἄνω, καὶ ἀρχεῖαι, καὶ εἰς τέλος ἵρχεται. *A qo bonum omne initium ducit, atqe ad finem perducitur.* Idem *de pace Orat.* 1. & in *Acrostic.*

Ἀρχὴν ἁπάντων καὶ τέλος ποιεῖς Θεόν.
Omnium principium & finem fac Deum.

Marcus Eremita *leg. spirit.* §. 45. Δεῖ πάσης τῆς πράξεως προευχεσθαι τὴν προσευχήν. *Omni negotio preces oportet prairе.* Et *ibidem* §. 3. Καταρχέτω σου πάσης προθέσεως, ὁ καλέσας πάντος ἀγαθοῦ, ὅπως κατὰ Θεὸν γένοιτο τὸ προκείμενον. *Omne qod proposueris incipito, ab omni bono incipiens, ut propositum secundum Deum fiat.* Philo *de mund. immortal. p.* 938. *C.* Ἐπὶ παντὸς ἀδήλου καὶ σπουδαίου πράγματος Θεὸν καλεῖν ἄξιον. *In omni incerto, & serio negotio Deus est invocandus.* Joannes Chrysostomus *tom.* 8. *Orat.* 15. Μηδὲν μηδὲ ποιῶμεν, μητὲ λέγωμεν, πρὶν ἢ τὸν Θεὸν καλέσωμεν καὶ παρακλήσωμεν συνεφάψασθαι τῶν ἐν χερσὶν ἡμῖν ἁπάντων. *Nihil faciamus, neqe dicamus, antequam Deum invocaverimus & obsecraverimus, ut omnia, qa in manibus nostris habemus, nobiscum aggrediatur.* Et mox: Τὸν Θεὸν ἀεὶ παρακαλοῦντες μεσίτην γενέσθαι τῶν πραττομένων ἁπάν-

πρὸς τὸ πόσῳ χρόνῳ ταῦτα πράξῃς. ἱκανῶσι γὰρ καὶ τρεῖς ὧραι ταιαῦται.

exiſtimes, qamdiu hæc facturus ſis. ſuffecerint enim ſic exactæ vel horæ tres.

a L. 3. §. 3. §. 24. a Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν, καὶ ὁ ὀρεωκόμος αὐτοῦ ἀποθανόντες εἰς τ' αὐτὸ κατέστησαν.

§. 24. Alexander Macedo, ejuſdémqe mulio, ſimul ac mortui fuerant, ad idem planè redacti ſunt.

vel

ANNOTATIONES.

ἀπάντων. *Semper Deum rogantes, ut rebus agendis interſit.* Apud Platonem Timæus *pag.* 1046. *D.* Ἀλλὰ τοῦτο δή γε πάντες ὅσοι καὶ καλὰ βραχὺ σωφροσύνης μετέχωσιν, ἐπὶ πάσῃ ὁρμῇ καὶ σμικρῷ καὶ μεγάλῳ πράγματι Θεὸν ἀεί πως καλοῦσιν. *Num qum omnes, qi mentis qoqo modo compotes ſunt, in operis cujuſlibet vel magni vel parvi principio invocare Deum ſoleant.* Plato ipſe *Epiſt.* 8. Ἀπὸ γὰρ Θεῶν χρὴ πάντα ἀρχόμενον ἀεὶ λέγειν τε καὶ νοεῖν. *Omnibus enim in rebus & dicendis & cogitandis principium ſemper à diis eſt ſumendum.* Socratis præceptum apud Xenophontem in *Oeconom.* Πειρᾶσθαι σὺν τοῖς Θεοῖς ἄρχεσθαι παντὸς ἔργου. *Tenta cum diis incipere omne opus.* Theodectes apud Stobæum *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 3.

Ἀπὸ τῶν Θεῶν ἀρχὴν δὴ ποιεῖσθαι πρέπον.
A diis autem decet initium facere.

Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 18. Μέγας ὁ ἀγών ἐστι, θεῖον τὸ ἔργον. τῷ Θεῷ μίμησο. ἐκεῖνον ἐπικαλοῦ βοηθὸν καὶ παραστάτην, ὡς τοὺς Διοσκόρους ἐν χειμῶνι οἱ πλέοντες. *Ingens eſt certamen, divinum facinus. Dei memento, illum adjutorem advocato & commilitonem, ut Caſtorem & Pollutem qi in tempeſtate navigant.* Vide & eundem *l.* 3. *c.* 22. Demoſthenes *Epiſt.* 1. Πάντες ἀρχομένῳ σπουδαίᾳ λόγου καὶ ἔργου, ἀπὸ τῶν Θεῶν ὑπολαμβάνειν προσήκειν ἄρχεσθαι. *Omnis & dicti & facti gravioris principia ducenda mihi videntur à diis immortalibus.* Cicero *de legib. l.* 2. §. 18. *A diis immortalibus nobis agendi capienda primordia.* Idémqe in *Vatin. Omnium rerum à diis immortalibus principia ducuntur.* In mente habuit Arati exordium;

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, τὸν ὐδέποτ' ἄνδρες ἐῶμεν
Ἄρρητον. ---
A Jove principium, qem nunqam mittimus ipſi
Infatum. —

Qod & Theocritus eidem coævus *Idyl.* 17.

Ἐκ Διὸς ἀρχώμεσθα, καὶ εἰς Δία λήγετε, Μοῖσαι.
Ab Jove principium faciamus, & in Jovem deſinite Muſæ.

Ex qo & Virgilius *Eclog.* 3.

Ab Jove principium, Muſæ. —

Plinius minor in *Panegyr. Bene ac ſapienter majores inſtituerunt, ut rerum agendarum, ità dicendi initium à precationibus caperetur. qòd nihil ritè, nihilqe providenter homines ſine Deorum immortalium ope, conſilio, honore auſpicarentur.* L. Cuſpidius ſic orditur teſtamentum: extat apud Fabricium *antiqit. l.* 1.) *Numine invocato, abſqe cujus nutu neqe qicqam ritè inchoari, neqe rectè perfici poteſt.* Siqidem, ut Menander;

Θεὸς συνεργῶν πάντα ποιεῖ ῥᾳδίαν.
Οὐδὲν δὲ χωρὶς δαίμονος σθένει βροτός.
Rem facilè qamvis peragit adjutor Deus:
Mortalis abſqe numinis ope nil valet.

Sive ut eleganter Gregorius Nazianzenus in *jamb.*

Θεοῦ διδόντος ὐδὲν ἰσχύει φθόνος.
Καὶ μὴ διδόντος ὐδὲν ἰσχύει πόνος.
Deo volente, livor nil obſtabit invidus:
Nolente, nil labor præſtabit improbus.

Vide *ſuprà ad* §. 7.

Πρὸς τὸ πόσῳ χρόνῳ] Vide *ad l.* 3. §. 7. & *l.* 9. §. 33.

§. 24. Εἰς ταὐτὸ κατέστησαν] Ateas rex Scytha, ut Plutarchus in *ſene polit.* ſive Theras, ut idem (modò idem utriuſqe ſcripti pæter extiterit) in *apophth. nihil ſe ab eqiſone ſuo* diſtare ajebat, *ubi otium ageret.* Marcus nihil Alexandrum à mulione ſuo, ubi diem uterqe ſuum obierit. *Pari*, inqit, *loco, ſtatóqe mors utrumqe conſtituit.* In *anthолog. l.* 3. *c.* 13. 6.

Μάνης ὅστος ἀνὴρ ἦν, ζῶν ποτε. νῦν δὲ τεθνηκὼς
Ἴσον Δαρείῳ τῷ μεγάλῳ δύναται.
Manes hic vir erat vivus olim: jam verò mortuus,
Idem cum Dario magno poteſt.

ſcilicet, πάντα μία κόνις. Lucianus in *Dialog. defunct.* apud qem & Charon furore poëtico correptus fundit iſta:

Κάτθαν' ὁμῶς ὅ τ' ἄτυμβος ἀνὴρ, ὅς τ' ἔλαχε τύμβου.
Ἐν δ' ἰῇ τιμῇ Ἴσος κρείοντ' Ἀγαμέμνων.
Θερσίτῃ δ' ἴσος Θέτιδος παῖς ἠὐκόμοιο.
Πάντες δ' εἰσὶν ὁμῶς νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα,
Γυμοί τε ξηροί τε κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα.
Mortuus eſt aqè tumuli qi neſcit honorem,
Qiqe ſcit: unus honos Agamemnonis, unus & Iri eſt:
Therſita & ſimilis Thetidos formoſus Achilles,
Umbræ nam pariter ſiccæ, nudaqe pererrant
Aſphodelì campos confracto vertice cuncta.

Seneca *ad Marc. c.* 11. *Et qa veneraris, & qa deſpicis, unus exaqabit cinis.* &,

Πάντες ἴσον νέκυες. ψυχῶν δὲ Θεὸς βασιλεύει.
Κοινὸς χῶρος ἅπασι, πένησί τε καὶ βασιλεῦσι.

Phocylides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 19.

Omnia mors aqat: ſolus Deus imperat umbris,
Et tam pauperibus ſedes qàm ditibus una eſt.

Grotius. *Mors exaqat omnes.* Seneca *ad Marc. c.* 10. & *de ira l.* 3. *c.* 43. *Qid ſervo? qid domino? qid regi? qid clienti tuo iraſceris? venit ecce mors, qa nos pares faciat.* Et *Epiſt.* 91. *Impares naſcimur, pares morimur: aqat omnes cinis.* Baſilius Cæſar. *Orat.* 3. *pag.* 349. *C.* Ἔγκυψον ἐν τοῖς τάφοις, εἰ δύνῃ διακρῖναι, τίς ὁ οἰκέτης, καὶ τίς ὁ δεσπότης, τίς ὁ πλούσιος, καὶ τίς ὁ πλάσιος. διάκρινον, εἴ τίς σοι δύναμις, τὸν δίσμιον, ἀπὸ τοῦ βασιλέως. τὸν ἰσχυρὸν, ἀπὸ τοῦ ἀσθενοῦς. τὸν ἐυπρεπῆ, ἀπὸ τοῦ δυσειδοῦς. *In horum ſepulcra deflecte paruper oculos. Poſſène te ſperas diſcernere inter famulum & dominum, inter pauperem & divitem? Diſcerne ſi qa ſuppetit vis diſcernendi inter vinctum, & regem à qo fuerat vinctus: inter robuſtum & debilem, inter eleganti qondam forma praditum & deformem. Qis enim diſcernat ſpecies mortuorum? redoperi terram, & dic ibi qis dives, qis pauper ſit. diſcerne inopes & potentes, ſi potes.* Ambroſius *Hexam. l.* 6. *c.* 8. & *de Naboth. c.* 1. *Conditor ille juris humani,* (inqit Seneca *ibidem*) *non natalibus nos, nec nominum claritate diſtinxit, niſi dum ſumus. ubi verò ad finem mortalium ventum eſt, Diſcede, inqit, ambitio: omnium qa terram premunt, ſiremps lex eſto.* Id qod Pſaltes *Pſal.* 82. *v.* 6, 7. *Ego dixi, Dii eſtis, & filii celſiſſimi vos omnes: attamen tanqam è plebe qilibet, pariter eſtis occubituri.* Plavtus *Trinum.* 2. 4.

— *verùm nos homunculi*
Salillum anima qi cùm extemplo amiſimus,
Ægo mendicus atqe ille opulentiſſimus
Cenſetur cenſu ad Acherontem mortuus.

Theodoretus *Therapevt. l.* 8. *Tom.* IV. *p.* 605. de Cyro, Dario, Xerxe, Alexandro, Veſpaſiano, Trajano, Hadriano, Antonino: Οὗτοι πάντες, ζῶντες μὲν ἅπαν περιέλαμψαν, καὶ τοὺς βαρβάρους ἐνίκων, καὶ μετὰ τὰς νίκας, πομπὰς ἐπετέλουν καὶ ἑορτάς. ἐπειδὴ δὲ ἐτελεύτησαν, ὐδὲν τῶν πολλῶν διαφέρουσιν. *Sed hi omnes, cùm viverent, illuſtres conſpicuique erant, & barbaros vincebant, & poſt victorias triumphos ducebant, ſollemnitateſqe celebrabant: mortui autem à plebejis nihil differunt.* De Crœſo Silius *l.* 13.

Dives apud Superos: ſed mors aqabat egenis.

Lucianus in *Necyomant.* de defunctis. *Tom.* 1. *p.* 335. Τὸ διαγινώσκειν ἕκαστον, ὃ πάνυ ἦν τι ῥᾴδιον. ἅπαντες γὰρ ἀτυχῶς ἀλλήλοις γίνονται ὅμοιοι, τῶν ὀστέων γεγυμνωμένων ἕκαστος δ' ἐκ' ἀλλήλοις ἀμαυροὶ καὶ ἄτιμοι, καὶ ὐδὲν ἔτι τῶν παρ' ἡμῖν φυλάττοντες. ἀμέλει πολλῶν ἐν ταὐτῷ σκελετῶν κειμένων, καὶ πάντων ὁμοίων ἠπόρουν πρὸς ἐμαυτὸν, ᾧ τινι διακρίναιμι τὸν Θερσίτην ἀπὸ τοῦ καλοῦ Νιρέως, ἢ τὸν μεταίτην Ἶριν ἀπὸ τοῦ Φαιήκων βασιλέως, ἢ Πυῤῥίαν τὸν μάγειρον ἀπὸ τοῦ Ἀγαμέμνονος. ὐδὲν γὰρ ἔτι τῶν παλαιῶν γνωρισμάτων αὐτοῖς παρέμενεν, ἀλλ' ὅμοια τὰ ὀστᾶ ἦν, ὅδηλα καὶ ἀνεπίγραφα, καὶ ὑπ' ὐδενὸς ἔτι διακρίνεσθαι δυνάμενα. *Verùm qemlibet dignoſcere neqaqam erat facile, adeo nudatis oſſibus omnes erant ſibi invicem ſimiles: qippe conſerti jacebant obſcuri atqe ignobiles, nihilqe amplius decoris illius, qi eſt apud nos, aſſervantes. Qum igitur oſſa ſimul multa eodem in loco jacerent, omneſqe inter ſe ſimiles eſſent, animi pendebam, qonam ſigno Therſiten à formoſo illo Nireo diſcernerem, avt mendicum Irum à rege Phæacum, avt ab Agamemnone Pyrrhiam coqum. Qippe qibus jam nihil veteris indicii permanſit, ſed inter ſe ſimilia ſunt oſſa, incognita, titulis carentia, nulliqe unqam dignoſcenda.* Et mox *pag.* 336. Ὁμοίᾳ δὲ καὶ τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς πολλάκις ἰωμένων τὰς τραγικὰς ὑποκριτὰς τούτους, πρὸς τὰς χρείας τῶν δραμάτων, ἄρτι μὲν Κρέοντας, ἐτιόητ δὲ Πριάμους γιγνομένους ἢ Ἀγαμέμνονας. καὶ ὁ αὐτὸς, εἰ τύχοι, μικρὸν ἔμπροσθεν, μάλα σεμνῶς τὸ τοῦ Κέκροπος ἢ Ἐρεχθέως σχῆμα μιμούμενος, μετ' ὀλίγον οἰκέτης προῆλθεν ὑπὸ τῆ ποιητῆ κεκελευσμένος. ἤδη δὲ πέρας ἔχοντος τοῦ δράματος, ἀποδυσάμενος ἕκαστος αὐτῶν τὸν χρυσόπαστον ἐκείνην ἐσθῆτα, καὶ τὸ προσωπεῖον ἀποθέμενος, καὶ καθαρὸς ἀπὸ τῶν ἐμβατῶν, πίνης καὶ ταπεινὸς περιέρχεται, ὑπ' ἐξ' Ἀγαμέμνων ὁ Ἀτρέως, ὐδὲ Κρέων ὁ Μενοικέως, ἀλλὰ Παῦλος ὁ Χαρικλέους Σανιεὺς ὀνομαζόμενος, ἢ Σάτυρος ὁ Θεογείτονος Μαραθώνιος. τοιαῦτα καὶ τὰ τῶν ἀνθρώπων πράγματα. *Exiſtimo autem etiam in ſcena vidiſſe te plerumqe hiſtriones iſtos tragicos, qi in fabularum uſum modo Creontes, modo Priami fiunt, avt Agamemnones. Idémqe, ſi fors tulerit, paulò ante tam graviter, Cecropis avt Erechthei formam imitatus, paulò pòſt ſervus, poeta jubente progreditur. Qúmqe jam fabula finis adfuerit, & ipſorum unuſqiſqe veſtem illam auratam exuerit, perſonam depoſuerit, & ex cothurnis deſcenderit, pauper & humilis obambulat: nec amplius Agamemnon Atrei filius, nec Creon Menœcio prognatus, ſed Polus Charicles Suienſis, avt Satyrus Marathonius Theogitonis filius nominatur. Sic ſe hominum res habent.* Vide *l.* 11. §. 6. Non incommodè igitur avt incongruè *calculis computatoriis* ſimiles feruntur mortales, qi inter computandum obolum alter, alter talentum præfert, idémqe nunc iſtius, nunc illius pro computantis arbitrio vicem ſuſtinet;

pu-

vel enim in eaſdem mundi rationes ſeminales recepti, vel in atomos pariter ſunt diſſipati.

§. 25. Cogita tecum, qot intra noſtrûm unumqemqe, tam in corpore, qàm & in anima, uno eodémqe temporis momento ſimul fiant. ità fiet, nè miraculo ſit, ſi plura multa, vel cuncta potiùs qæ fiunt, in hoc uno, qem mundum utiqe vocamus, univerſo, ſimul producantur.

§. 26. Si qis te rogaverit, Antonini nomen qomodo ſcribatur, nunqid cum vocis intenſione elementa ſingula proferres? qid igitur? ſi iraſcuntur tibi, num tu viciſſim illis ſuccenſebis? & non potiùs literas ſingulas placidè enumerare perges? proinde & iſtîc pari modo memineris, officium omne qaſi numeris qibuſdam abſolvi: qibus obſervatis, oportet te nec perturbatum, nec indignationem indignatione penſantem, ſed rectâ pergentem perficere qod præ manibus eſt.

§. 27. Crudele qiddam eſt, non permittere hominibus, ut ad ea ferantur; qæ ad ſe pertinere ſi-

• ἤπι γὰρ ἐλήφθησαν εἰς σὺν αὐλὸς & κόσμος σπερ- a L. 4. §. 14. l. 7. §. 32.
μαπικὰς λόγως. ἢ διεσκεδάσθησαν ἐμοίως εἰς τὰς ἀτόμως.

§. 25. Ἐνθυμήθητι πόσα χῇ τὸν αὐτὸν ἀκαριαῖον χρόνον ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν ἅμα γίνε᾽) σωματικὰ ὁμοῦ καὶ ψυχικά. καὶ ἔτως ἐ θαυμάσεις, εἰ πολὺ πλείω, μᾶλλον ἢ πάντα τὰ γινόμενα ἐν b τῷ ἑνί τε καὶ b L. 4. §. 40. l. 5. §. 8.
σύμπαντι, ὃ δὴ κόσμον ὀνομάζομεν, ἅμα ἐνυφίσται᾽).

§. 26. Ἐάν τίς σοι προβάλῃ, πῶς γεγράφ᾽) τὸ Ἀντωνίνε ὄνομα, μήτι c καλεν[ε]γόμεν[ον] προϊ- c L. 4. §. 3.
σῃ ἕκαστον τ̃. στοιχείων; τί ἄν; ἐὰν ὀργίζων᾽), μήτι ἀπορρῇ; μήτι σὺκ ἐξαριθμήσῃ πρόθως, προϊὼν * γεγραμμένων
ἕκαστον τ̃ * γραμμάτων; ἔτως ἔν καὶ ἐνθάδε μέ- d L. 3. §. 1.
μνησο, ὅλα᾽ d πᾶν καθῆκον ἐξ ἀριθμῶν τινων συμ- e Sup. §. 20. Inf. §. 21. 30.
πληρῦ᾽). τάτως δεῖ τηρῆντα, καὶ μὴ θορυβέμενον, l. 5. §. 31.
e μηδὲ τοῖς δυσχεραίνουσιν ἀνιδυσχεραίνοντα, f πε- f L. 5. §. 34.
ραίνειν ὁδῷ τὸ προκείμενον. * Πῶς [ἐκ] ὠμόν, vel Ὡμόν πως ε.

§. 27. * Πῶς ὠμόν ἐστι, ε μὴ ἐπιτρέπειν τοῖς g Inf. §. 50.
ἀνθρώποις ὁρμᾶν ἐπὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῖς οἰκεῖα l. 7. §. 58.
καὶ

ANNOTATIONES.

putatione demum finitâ, in eundem ſacculum pyxidémve immiſſi, eodem planè loco numeróqe habentur univerſi. qæ collatio pulcerrima, cùm à Polybio de vita avlica præcipuè fuerit uſurpata, *hiſt. l.* 5. *c.* 26. his verbis. Ὅτως γάρ, inqit, εἴσιν ἤτοι παραπλήσιοι ταῖς ἐπὶ τῶν ἀβακίων ψήφοις. ἐκεῖνοί τε γὰρ κατὰ τὴν τῶ ψηφίζοντος βάλησιν, ἄρτι χαλκῆν, καὶ παραυτίκα τάλαντον ἰσχύσιν. ὅτε περὶ τὰς αὐλὰς κατὰ τὸ τῦ βασιλέως νεῦμα μακάριοι καὶ παραπόδας ἐλεεινοὶ γίνονται. *Planè enim ſimiles iſti ſunt calculis, qos in numerariorum abacis eſt videre: nam ut hi pro lubitu calculantis, modò chalcum, ſive oboli ſextam partem valent, modò talentum: ita etiam avlici ad regis nutum beati aut miſeri repentè exiſtunt.* ab interprete Latino eúmqe ſecuto Biſciolâ eſt miſerè depravata, pro *calculis putatoriis, ſuffragia* nobis ſupponentibus, dum ſic reddunt, *Hi enim ſimiles ſunt ſuffragiis, qa in publicis conſiliis dari ſolent. nam, ut illic pro eorum qi conſulunt voluntate, qa modò aneæ fuerunt, nunc aureæ dantur, &c.* qæ à Polybii mente & verbis etiam longiſſimè abeunt.

Σπερμαλικὰς λόγως] Ex Stoicorum ſententia Laërtius *lib. 7. c.* 148. in *Zenone.* Ἔστι δὲ φύσις ἕξις ἐξ αὐτῆς κινουμένη κατὰ σπερματικὰς λόγως, &c. *Eſt autem natura habitus, ex ſeipſo motum accipiens, juxtà ſeminales rationes.* Plutarchus item *de Philoſoph. placit. l.* 1. *c.* 7. & Athenagoras *legat. pro Chriſt. p.* 7. Θεὸν πῦρ τεχνικὸν ὁδῷ βαδίζον ἐπὶ γενέσει κόσμω * ἐμπεριειληφὸς πάντας τὰς σπερματικὰς λόγως, καθ' ἃς ἕκαστα καθ' εἱμαρμένην γίνεται. *Deus eſt ignis artificioſus, ratione & viâ ad generationem, & creationem mundi procedens, omnes ſeminales & primigenias rationes in ſe complectens, juxta qas res ſingulæ fato fiunt.* qo loco σπερματικοὶ λόγοι, ſive *ſeminales rationes* pro ideis qibuſdam ſumi videntur, qales Plato imaginatus eſt in Deo. A qo nec abhorret Joannis Damaſceni illud, *de fide Orthod. c.* 13. Πάντων ἄιτιος, καὶ πάντων τὰς λόγως τῶν ὄντων, καὶ τὰς αἰτίας ἐν ἑαυτῷ προέχει. *Omnium autor, & omnium, qa ſunt, rationes & cauſſas in ſeipſo continet.* Vide *l.* 4. §. 14. & *l.* 7. §. 32. & *l.* 8. §. 25. & *l.* 10. §. 7. Seneca *Epiſt.* 71. *Aut in meliorem emittitur vitam, aut natura ſua remiſcebitur, & revertetur in totum.* Servius *in Æn. l.* 3. *Romani cadavera comburebant, ut ſtatim anima in generalitatem, id eſt, in ſuam rediret naturam.* qo loco cur *materiam* pro *natura poſuerit* Clariſſimus Caſavbonus *ad Baron. appar.* neſcio.

§. 25. Πόσα καλὰ τὸν αὐτὸν ἀκριβαῖον χρόνον] Si conſideraveris, inqit, qàm multiplicia variáqe uno eodémqe temporis momento in mundo minore tuo anima exeqatur, minùs miraberis Deum ſive animam univerſi in mundo majore illo tam innumeris peragendis ſufficere. à minore iſto ad majorem illum ratiocinatur, ſicut iſtic; ità & *l.* 4. §. 27. Vide & *ſuprà* §. 4. Epictetus *l.* 1. *c.* 14. Ἀλλὰ σὺ μὲν περὶ τῆς θείας διοικήσεως, καὶ περὶ ἑκάστω τῶν θείων ὁμῦ καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων ἐνθυμῆσθαι δύναται, καὶ ἅμα μὲν αἰσθητικῶς ἀπὸ μυρίων πραγμάτων κινεῖσθαι, ἅμα δὲ διανοητικῶς, ἅμα δὲ τοῖς μὲν συγκαταθετικῶς, τοῖς δὲ ἀνεπευστικῶς ἢ ἐφεκτικῶς; τύπως τε τοσούτως ἀφ' ἑτω πολλῶν πραγμάτων ἐν τῇ αὐτῇ ψυχῇ φυλάττεις, καὶ ἀπ' αὐτῶν κινούμενος εἰς ἐπινοίας ὁμοειδεῖς ἐμπίπτεις τοῖς πρώτοις τετυπωκόσι. τέχνας τε ἄλλας ἐπ' ἄλλαις, καὶ μνήμας ἀπὸ μυρίων πραγμάτων διατάξεις. ὁ δὲ θεὸς ἐχ οἷός τέ ἐστι πάντα ἰφορᾶν, καὶ πᾶσι συμπαρεῖναι, καὶ ἀπὸ πάντων τινὰ ἴσχειν διάδοσιν. *Quin tu de gubernatione divina, & rebus tam divinis qàm humanis ſimul omnibus cogitationem ſuſcipere, eadémqe operâ ab infinitis rebus ſimul & ſenſu & cogitatione moveri, qibuſdam aſſentiri, qadam abnuere, de nonnullis amplius deliberandum cenſere poſſis; tu tot formas tam multarum & variarum rerum tuo in animo cuſtodias, qibus impellentibus in eas cogitationes incidis qæ primis imaginibus conſentiant; tu artes alias atqe alias & inſuetarum rerum memoriam conſerves: Deus verò omnia insueri, omnibus rebus adeſſe, & ab omnibus aliqam ſumere partem poteſt?* Habet & Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 5. ſed valde depravata.

§. 26. Μήτι κατεντεινόμενος] omiſit planè Xylander. *annon mente eſt in re defixâ* Caſavbonus. imò, *num cum vocis intenſione, ſive contentione, literas ſingulas proferres?* affirmatè interrogat, & interrogando negat. non ità proferres. qorſum enim? μήτι, *num.* ut *l.* 5. §. 28. & *infrà* §. 42. κατεντείνεσθαι *intendere, contendere vehementer.* ut *l.* 4. §. 3. μηδὲ κατεντείνε.

Τί ἂν ἐὰν ὀργίζωνται] *de vocabuli ſcriptura litem moveant,* &c. Caſavbonus. *ſi qi iraſcuntur* Xylander. qaſi hypotheſin de nominis ſcriptura non continuet his verbis, ſed propoſito ſuo accommodet. Verùm aliò trahit illud χρεμμάτων, pro qo ille πραγμάτων minùs neceſſariò ſubſtituit.

Πᾶν καθῆκον ἐξ ἀριθμῶν τινων] Vide *ad l.* 3. §. 1. Τὰς τῦ καθήκοντος ἀριθμὰς ἀκριβῶν. *Officii ſui numeros omnes abſolvere.*

Μηδὲ τοῖς δυσχεραίνουσιν ἀντιδυσχεραίνοντα] qod *l.* 5. §. 33. ἀνέχεσθαι αὐτῶν καὶ ἀπέχεσθαι. *Suſtineas eos, eiſdémqe abſtineas.* Ità de Domino Chriſto Petrus *Epiſt.* 1. *c.* 2. *v.* 23. Ὃς λοιδορύμενος ὐκ ἀντελοιδόρει. *Qi conviciis affectus non viciſſim conviciabatur.* Hoc eſt qod Pavlus *ad Rom. c.* 12. *v.* 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τῦ κακῦ. *Ne vincitor à malo.* Gvido Carthuſianus *meditat. c.* 1. *Cur rapis in te id qod in alio tibi diſplicet? iram ſcilicet. iraſceris ergo, qia ille iraſcitur. imò jam tibi iraſcere, qia iraſceris. Si ira ipſa tibi verè diſpliceret, non admiteres illam, ſed fugeres & fugares.* Et *cap.* 15. *Turbaris, qia ego turbatus ſum. turbatus turbatum reprehendis. ego qidem corrigor, nec ampliùs hoc malum faciam. tu autem qid facies de hoc tuo vitio, qo non ſolum mihi mederi non vales, ſed nec ſerre ſalutem potes?* Et *c.* 16. *Charitate, ſapientiâ repletur frater, nec communicas. irâ, odio, furore repletur, nec evadere potes qin communices. inſanus ſanis indiget, qi eum vel ſervent vel curent. Cogita, ſi omnes homines irâ ſemper & inſaniâ urgerentur, qid tibi agendum eſſet. nunqid ideo turbari deberes: cur ergo, cùm unus aliqando turbatur, turbaris? medicinam ei debes, non turbationem. qomodo enim inſaniendo curetur?* Vide *ſuprà* §. 6. & *infrà* §. 30. & *l.* 7. §. 65. & *l.* 11. §. 18.

Περαίνειν ὁδῷ] Vide *ad l.* 1. §. 9. & *l.* 4. §. 18. & *l.* 5. §. 3, & 14.

§. 27. Πῶς ὠμόν ἐστι] imò, Πῶς ὐκ ὠμόν ἐστι; Sive Ὠμόν πως ἐστί. alterutrum Marcum ſcripſiſſe certiſſimum eſt. illud Caſavbonus, hoc Xylander ſecutus eſt. Adi *lib. hujus* §. 57.

Ἐπὶ τὰ φαινόμενα αὐτοῖς οἰκεῖα] Ariſtoteles *Topic. l.* 3. *c.* 1. Πάντα γὰρ τῦ ἀγαθῦ ἐφίεται. *Omnia enim expetunt ipſum bonum.* & latiùs *ethic. Nicom. l.* 1. *c.* 1. Πᾶσα τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος, ὁμοίως δὲ πρᾶξίς τε καὶ προαίρεσις, ἀγαθῦ τινος ἐφίεσθαι δοκεῖ. διὸ καλῶς ἀπεφήναντο τἀγαθὸν, ἐ πάντα ἐφίεται. *Omnis ars, omniſque dicendi via, actio item atqe electio bonum qoddam expetere videtur. Qapropter bene id eſſe bonum ipſum aſſeruerunt, qod omnia expetunt.* Sed diſtinctiùs clariúſqe, prout Marcus iſtic; *ibidem. l.* 3. *c.* 5. Πάντες ἐφίενται τῦ φαινομένυ ἀγαθῦ, καὶ τῦτο χάριν πάντα πράτ[τ]ουσι πάντες. *Omnes appetunt qod videtur bonum, & hujus gratiâ omnes omnia faciunt.* Hoc eſt qod ſchola, *Nihil appetitur, niſi ſub ſpecie & ratione boni.* Epictetus *l.* 3. *c.* 7. Ὡς ἀδύνατόν ἐστι τῷ

* *Ita legendum ex Athenæo monuit Lipſius.* Phyſ. Stoic. *l.* 1. *c.* 6.

καὶ συμφέροντα. καί τοι τρόπον τινὰ ὁ συγχωρεῖς αὐτοῖς τοῦτο ποιεῖν, ὅταν ἀγαναχτεῖς ὅτι ἁμαρτάνουσι. Φέρον] χαρ πάντως ὡς ἐπὶ οἰκεία καὶ συμφέροντα αὐτοῖς. ἀλλ' ἂν ἔχει ἄτως. ἐκεῖν [a] δίδασκε, καὶ [b] δείκνυε [c] μὴ ἀγαναχτῶν.

a L. 11. §. 18.
b L. 10. §. 4.
c L. 11. §. 13.

§. 28. Θάνατος [d] ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς [e] ἀνλιτυπίας, καὶ ὁρμητικῆς [f] νδροπαστείας, καὶ διανοητικῆς διεξόδου, καὶ [g] τῆς πρὸς τὴν σάρκα λειτργίας.

d L. 9. §. 21.
e L. 3. §. 16. Sup. §. 16.
f L. 2. §. 2.
g L. 3. §. 3.

§. 29. Αἰσχρόν ἐστι, ἐν ᾧ βίῳ [h] τὸ σῶμά σοι μὴ ἀπαυδᾷ, ἐν τούτῳ [i] τὴν ψυχὴν πρεσπαυδᾶν.

h L. 1. §. 17.
i L. 5. §. 9. l. 12. §. 15.

§. 30. Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς, [k] μὴ

sibique conducere opinantur. atqui hoc tu illis quodammodo non permittis facere, cùm peccare illos ægrè fers. feruntur enim prorsus, cùm peccant, ad ea de quibus ipsi sic opinantur. Verùm res, inquis, aliter se habet. tu itaque illos doce, errorémque illis ostende, sed absque iracundiâ.

§. 28. Mors finem imponit sensuum impressioni, & affectuum impulsui, & mentis discursui, & obeundo circa carnem ministerio.

§. 29. Turpe est in vitæ tuæ instituto, priùs animam tibi deficere, quàm corpus deficiat.

§. 30. Cave nè in mores Cæsareos transeas, nè in-

k L. 5. §. 16.

ANNOTATIONES.

τῷ ψευδεῖ φαινομένῳ συγκατατίθεσθαι, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀληθοῦς ἀποτεῦσαι. ἄτως ἀδύνατόν ἐστι τῷ, τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ ἀποσῆναι. *Ut enim fieri nequit, ut ei, quod falsum videtur, assentiamur, & veritatem aversemur; sic fieri non potest, ut ab eo, quod bonum putes, discedas.* Et *l.* 4. *c.* 5. Φύσις αὕτη πάντος, τὸ διώκειν τὸ ἀγαθὸν, φεύγειν τὸ κακόν. τὸν ἀφαιρούμενον θατέρῳ, καὶ περιβάλλοντα τῷ ἑαυτοῦ, τοῦτον ἡγεῖσθαι πολέμιον, ἐπίβουλον, κᾶν ἀδελφὸς ᾖ, κᾶν υἱὸς, κᾶν πατήρ. τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ συγγενέστερον οὐδέν. *Hæc autem natura est omnium, ut & bona persequantur, & mala fugiant; ut qui alterum eripuerit, in alterum conjecerit, hostis judicetur, & insidiator, sive frater, sive filius, sive pater. Nam bono nihil est nobis conjunctius.* Idemque *l.* 1. *c.* 28. Ὅσις ἂν τοῦτο μέμνηται καθαρῶς, ὅτι ἀνθρώπῳ μέτρον πάσης πράξεως φαινόμενον. λοιπὸν, ἢ καλῶς φαίνεται, ἢ κακῶς. εἰ καλῶς, ἀνέγκλητός ἐστιν. εἰ κακῶς, αὐτὸς ἐζημίωται. ὁ δύναται γὰρ ἄλλῳ μὲν εἶναι ὁ πεπλανημένῳ, ἄλλῳ δ' ὁ βλαπτόμενος. οὐδεὶ ὀργισθήσεται. *Is quidem hoc faciet qui accuratè meminerit, omnis actionis mensuram esse hominis opinionem. Jam opinio aut bona, aut mala est. Si bona est, crimine caret. Si mala est, ipse pœnam sustinet. Neque enim potest alius decipi, alius damno affici. Itaque nemini irascetur.* Idem deniqe *enchir. c.* 41. & apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. ex qo qædam dantur emendatiora: Ὅταν τις κακῶς τι ποιῇ, ἢ κακῶς σε λέγῃ, μίμνησο ὅτι καθήκειν αὐτῷ οἴομενος ποιεῖ ἢ λέγει. οὐκ οἷόν τε ἦν ἀκολουθεῖν αὐτὸν τῷ σοι φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυτῷ. ἀλλὰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται. τίς ἂν ἐξαπάτησε; ἐκεῖνος. τίς ἂν βλάπτεται; ὁ ἐξηπατημένος. ἀπὸ τούτων ὧν ὁρμώμενος, πρᾴως ἔξεις πρὸς τὸν λοιδοροῦντα. ἐπιφθέγγου γὰρ ἑκάστῳ, ὅτι ἔδοξεν αὐτῷ. *Quum tibi quispiam vel malè fecerit, vel malè dixerit: memento, eum opinatum esse, id ex officio sibi fuisse faciendum & dicendum. Neque verò fieri potest, ut id sequatur ille, quod tibi videtur, sed id quod sibi. Sed malè ipsi videtur. Quis ergò deceptus est? ille ipse. Quis ergò damno affectus est? deceptus. Sic igitur instructus, aqo feres animo conviciatorem. Nam ad singula dices, ita visum esse illi.* Vide *l.* 11. §. 18.

Καὶ συμφέροντα] Epictetus *l.* 2. *c.* 22. Πᾶν ζῶον οἰκεῖόν ἄτως ὠκείωται, ὡς τῷ ἰδίῳ συμφέροντι. ὅ, τι ἂν πρὸς τοῦτο φέρηται αὐτῷ ἐμποδίζειν, ἂν τ' ἀδελφὸς ᾖ τοῦτο, ἄν τε πατὴρ, ἂν τε τέκνον, ἄν τ' ἐρώμενος, ἄν τ' ἐραστὴς, μισεῖ, προβάλλεται, καταρᾶται. οὐδεὶ γὰρ ἄτω φιλεῖν πέφυκεν, ὡς τὸ αὑτῷ συμφέρον. τοῦτο πατὴρ, καὶ ἀδελφὸς, καὶ συγγενὴς, καὶ πατρὶς, καὶ θεός. ὅταν ἂν τοῦτο ἐμποδίζειν ἡμῖν οἱ θεοὶ δοκῶσι, κἀκείνους λοιδορῦμεν. *Nullum animal alteri ita conciliatum est ut sua utilitati: cui qicqid obstare videtur, sive frater sit, sive pater, sive filius, sive amasius, sive amator, odit, aversatur, execratur. Ita enim naturâ comparatum est, ut nihil perinde amet atqe utilitatem suam: hac pater, hac frater est, & cognatus, & patria, & Deus. Tam certè qidem, qum obstare nobis videntur Dii, ipsis qoqe maledicimus.* Vide sis qæ sequntur, pulcerrima sanè: sed & qæ in eandem sententiam differit, *ejusdem libri cap.* 26.

Δίδασκε καὶ δείκνυε] Vide *l.* 5. §. 22, 28. & *l.* 10. §. 4. & *l.* 11. §. 12. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 18. Δεῖξον τὴν πλάνην, καὶ ὄψει πῶς ἀφίσανται τῶν ἁμαρτημάτων. *Ostendito errorem, & videbis ut à delictis recedant.*

Μὴ ἀγαναχτῶν] Pulcrè Symmachus *l.* 9. *Ep.* 105. *Nullius tam vehemens neqitia est, ut motu meo digna sit.* Vide *ad l.* 5. §. 22.

§. 28. Θάνατος ἀνάπαυλα] Huc Charonis κήρυγμα apud Aristophanem *ranar.* 1. 4.

Τίς ἐς ἀναπαύλας ἐκ κακῶν καὶ πραγμάτων;
Qis ad requiem ex malis vult ac molestiis?

Αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας] Vide *suprà* §. 16. & *l.* 3. §. 15.

Νευροπαστείας] Vide *l.* 2. §. 2. & *l.* 3. §. 15.

Διανοητικῆς διεξόδου] *Mentis erroribus* Casaubonus. *cogitationibus* Xylander. *discursui*, malim.

Τῆς πρὸς τὴν σάρκα λειτουργίας] Vide *l.* 3. §. 3. σὰρξ, sive caro pro corpore; prout Apostolo *ad Philip. c.* 1. *v.* 22, 24.

§. 29. Τὴν ψυχὴν προαπαυδᾶν] Vide *ad l.* 3. §. 1. προαποσβέννυται. Sed & *l.* 12. §. 15. Hoc est qod de gymnasta Galenus ὑγιεινῶν *l.* 2. *c.* 7. Εἶται δηλονότι χρὴ τὸν γυμαζόμενον, ἕτε θυμικὸν, ὡς ἔτι προθυμεῖσθαι, καμνόντος ἤδη τῆς δυνάμεως, ἕτ' ἄθυμον, ὡς ἀπαγορεύειν, ὅτι ποιεῖν δυνάμενον. *Porrò expedit neqe pavlo animosiorem esse qi exercitatur, ut lassis jam viribus etiam exercitari cupiat: neqe ignavum, qi integris adhuc viribus laborem tamen detrectet.* Idemqe Plutarchus *de sen. politic. pag.* 783. *E.* Ὧν προαποθνήσκειν τὸ φιλόσοφον καὶ φιλόκαλον, καὶ προαπαυδᾶν τῆς τῶν ἀναγκαίων ἐπιθυμίας ὁ τῶν καλῶν ζῆλος, ὡς τὰ πρακτικὰ μέρη καὶ θεῖα τῆς ψυχῆς ἐξιτηλότερα τῶν παθητικῶν καὶ σωματικῶν ἐχόντης. ὅπερ οὐδὲ λέγειν καλόν, οὐδὲ ἀποδείκνυσθαι τῶν λεγόντων, ὡς κερδαίνοντες μόνον οὐ κοπτόμεν. *Si qi sunt qorum ante corpus emoritur humanitatis honestatisqe studium, priùsqe elanguescit pulcri æmulatio qàm necessariarum rerum appetitio: qorum animi facultatem ad agendum destinatam ac divinam corporea & affectibus obnoxia habent imbecilliorem. Neqe verò nobis avadendi sunt, qi omnibus aliis rebus, solo lucro faciundo nos non defatigari ajunt.* Philo in *vit. Mos. l.* 1. *pag.* 608. *D.* Ὅς ἐν βραχεῖ τὰ σώματα αὐτοῖς ἀπαγορεύειν, ἅτε καὶ τῆς ψυχῆς προαπκμάσης. *Ut brevi primum animi, mox & corpora deficerent.* Atqui hoc turpe nimis censet Marcus noster, animum concidere, dum corpori vires ullæ suppetunt. Vult itaqe qod vulgò dici solet, *In actu moriendum.* Hoc enim præcipiunt Stoici. Seneca *Epist.* 8. *Ubi præcepta illa vestra, qa imperant in actu mori?* Et *de otio Sapient. c.* 1. *Certè Stoici vestri dicunt? Usqe ad ultimum vitæ finem in actu erimus: non desinemus communi bono operam dare, adjuvare singulos, opem ferre etiam mimicis, mente, manu.* (ità Lipsius) *nos sumus, qi nullis annis vacationem damus;* & *qod ait ille vir disertissimus,* (Virgilius *Æn. l.* 9.) *de Latinis.*

Canitiem galeâ premimus —

nos sumus apud qos usqe eò nihil ante mortem otiosum est, ut si res patitur, non sit ipsa mors otiosa. Vide *l.* 7. §. 73. Cicero *de senect. Senectus non modò languida & iners non sit, verùm etiam sit operosa, & semper pro eis, qæ habet, viribus, agens aliqid & moliens.*

§. 30. Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς] hoc est, *cave* nè postqam ad imperium adscitus fueris, instituti pristini vitæqe philosophicæ oblitus, qasi Cæsarianus qidam efficiaris, & *in Cæsarum mores totus transeas.* qales autem Cæsares atqe Imperatores Romani pleriqe extiterint, & qomodo sese in imperio gesserint, notius est, qàm ut dicto opus sit: & obliqè notat Marcus ipse, *lib.* 1. §. 11. Certè de Marco Petrarcha *lib. de Imper. offic. Philosophicum maluit qàm Cæsareum cognomen.* Et Eutropius: *Ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio.* ECapitolinus, *Suos mores semper tenuit.* Sed omnium disertissimè Aristides *Orat. in Marc. pag.* 113. ubi Pausaniæ mores adversos planè describerat, Ὁ δ', inqit, ἐπίδειξιν, ὅτι καὶ ἰδιώτην ὄντα καὶ βασιλέα οἷόν τε ἐστὶ τὸν αὐτὸν εἶναι διὰ τέλους. τοιοῦτον μὲν πρὸ τῆς βασιλείας παρασχὼν ἑαυτὸν, ὥστε δικαίως ἀξιωθῆναι ταύτης. ἐν δὲ τῇ βασιλείᾳ οὐκ ἐκστὰς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τῷ αὐτῷ νῷ καὶ λόγῳ χρώμενος. *Verum rex noster & privato licere & regi, eundem perpetuò manere, apertissimè demonstravit, qi tum ante regnum talem se præbuit, ut eo dignus meritò judicaretur, tum in regno, à seipso non declinans, sed eadem animi sententiâ & moribus iisdem usus.* Ἀποκαισαρῶσθαι vocabulum Marco confictum, prout *Charmidari* & *Recharmidari* Plavto, *Trinum. act.* 4. *Sc.* 2.

Proin tu te itidem ut Charmidatus es, rursum recharmida.

sicut enim *Recharmidari* Comico, est *in Charmidem reverti*; ita ἀποκαισαρῶσθαι, pro eo qod est, in *Cæsarem converti*, *Cæsarem*, sive *Cæsarianum fieri*, *in mores Cæsarianos transire* Marco illic novè dictum; sed eâdem analogiâ, qâ ἀποσαρκῶσθαι, *in carnem concrescere*, Aristoteli *probl. l.* 1. *q.* 53, & *l.* 5. *q.* 34. qâ ἀποθηριοῦσθαι, *feram bestiam fieri*, Polybio *l.* 1. Et Epicteto *l.* 1. *c.* 5. qâ ἀποδενδρεῦσθαι, *in stirpis*, sive, *arboris naturam transire*; qod de eis Plotinus extulit qi facultati altrici excolendæ toti se dedunt: Svidas in Κόσμος. de Daphne in arborem conversa, Lucianus *hist. ver. l.* 1. de he-

inficiaris. Solet enim hoc fieri. itaqe ſerva te | βαφῇς. γίνεται γὰρ. τήρησαι * ἐν σεαυ- *-τον Lug.
τῷ

ANNOTATIONES.

hedera uſurpavit, Theophraſtus *hiſt. plant. l.* 3. *c.* 18. *arbórem fieri*, vertit Plinius *l.* 16. *c.* 34. & ἀπολιθῶσθαι, *hederaſcere*, ſive *hederam fieri*; his eiſdem *ibidem*. & ἀποπαππῶσθαι, *in pappos converti*; eidem Theophraſto *l.* 7. *c.* 11. qâ ἀποκολπῶσθαι, Avtori *de mundo c.* 3. qod *ſinuari*, Apulejus, ſive, *in ſinus abſumi*; qâ ἀπογεῶσθαι, *in terram redigi*, Philoni *de mund. immort.* ἀπολιθῶσθαι, *in lapidem tranſire*, Ariſtoteli, *problem. l.* 24. *q.* 11. qod de Academicis Epictetus *l.* 1. *c.* 5. ἀποπυρῶσθαι, *igniri*, Avtori *de mund. c.* 4. & ἀπανθρακῶσθαι, *in carbones redigi*, Luciano *dial. marin.* 10. qâ deniqe ἀποθεῶσθαι, *Deum fieri*; qo modo Amelius apud Theodoretum *therap. tom.* 4. *l.* 2. *pag.* 500. *D.* Ἀμέλει καὶ ἀναλυθέντα πάλιν ἀποθεῶσθαι καὶ θεὸν εἶναι, ὅτε ἦν πρὸ τῦ εἰς τὸ σῶμα καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸν ἄνθρωπον καταχθῆναι. *Cúmque morte obitâ ſolveretur, rurſus ad divinitatem rediiſſe, Deúmque eſſe, qalis videlicet prius fuerit qam in carneum corpus, hominémqe deſcenderet.* ſive, *inter Deos ferri*: qi Romanorum Imperatoribus honos haberi ſolitus. unde de noſtro Lucianus in *Pſevdomant.* Θεὸς Μάρκος ἤδη. & Tertullianus *apolog. c.* 34. *Maledictum eſt ante apotheoſin Deum Caſarem nuncupare.* alluſit eò Seneca cùm Clavdio illudens ἀποκολακύνθωσιν tanqam ἀποθέωσιν dixit, ídqe tituli Satyræ ſuæ in ejuſdem obitum conſcriptæ dedit, ut Dio Caſſius teſtatur *l.* 60. de qo videndus V. Cl. Heinſius. Fruſtrà ſiqidem eſt hic Xylander cùm τῷ ἀποκαισαρῦσθαι ſuſpicatur ſignificari, *imperio aut rerum ſummâ deponi.* qem tamen ſecutus eſt Joannes Mevrſius in *Lexic. Græcobarb.* ubi τὸ ἀποκαισαρῦσθαι, adducto etiam Marci loco hoc ipſo, *à Cæſaris dignitate dejici*, exponit. Sed & Annotator Lugdunenſis *de Cæſaris ſtatu dejici.* ut ἀποκαισαρῦσθαι ſit *imperium amittere*, ac *Cæſareatu qaſi deveſtiri*; qomodo ἀποπαρθενεύεσθαι ſive ἀποπαρθενεύσασθαι Hippocrati *de aer. loc.* & *aq.* eſt *virginitatem deponere*, ſive *devirginari*, ut Petronius loqitur. & qomodo ἀπολειτουργῆσαι Marco *l.* 10. §. 21. *munere deſunctum eſſe*, & *ab eodem jam ceſſare.* cùm eandem in iſtis τὸ ἀπὸ vim obtineat, qàm τὸ ἐξ huic finitimum in illis, ἐξυδατῦσθαι, *in aqam liqeſcere*, Dioſcoridi *l.* 1. *c.* 88. ἐξελαιῦσθαι, *in oleum verti*, Theophraſto *de cauſ. plant. l.* 6. *c.* 9. & 11. ἐξαερῦσθαι *in aërem abire*, cùm eidem *l.* 1. *c.* 27. tum & Luciano *de mort. Peregr.* & Hippocrati *de nat. infant.* ἐκπυρῦσθαι, *igniri*, & *in ignem tranſire*: unde ἐκπύρωσις Stoica, qâ avtumabant illi ſore, ut ignis tandem omnia abſumeret, & in ſubſtantiam ſuam redigeret; qod εἰς ἑαυτὸ μεταβαλεῖν καὶ ἐκλαμβάνειν Plutarchus dixit, *de eſu carn.* 1. & *de commun. notion. c.* 27. ἐξανδρῦσθαι, *virum fieri*, *in virum evadere*; Svidas. qod idem ἀπανδρῦσθαι, in *virum evadere ex puero*, Clemens *Strom. l.* 1. *in virum ex fœmina converti*, dixit Theodorus in *Theolog. Orient.* ἐξανδραποδίζεσθαι, *ex libero in ſervitutem redigi*, Plutarchus *Anton.* ἐκθεῦσθαι deniqe, *Deum evadere*, Clemens *pædag. l.* 1. *c.* 12. nec aliâ ratione *uniones exaluminati*, pro *alumine tincti*, Plinio dicti *l.* 10. *c.* 35.

Μὴ βαφῇς] *nè mergaris & obruaris* Xylander. imò *nè tingaris, nè inficiaris*: ne mores avlici *genuinum animi candorem obfuſcent*: qod *inqinamentum combibere*, Septimius dixit, *de ſpectac. c.* 14.

Ὡς ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μίηῃ.
Voluti qando aliqa ebur mulier purpurâ tinxerit.

ut Homerus loqitur *Il. δ. v.* 141. i. ut Maro *Æn. l.* 12.

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si qis ebur. ——

qod nos diceremus, **that you be not ſtained.** nam qod Græci μιαίνειν & βάπτειν, nos dicimus **to ſtain.** Eum avtem Homeri locum reſpexit Plutarchus *de E I Delph.* ubi dixit, eâdem uſus, qâ hic metaphoricè Marcus, voce; Τὸ ἐν εἰλικρινὲς καὶ καθαρόν. ἑτέρῳ γὰρ μίξει πρὸς ἕτερον ὁ μιασμός. ὅθεν καὶ Ὅμηρος ἐλέφαντά τινα φοινισσόμενον βαφῇ μιαίνεσθαί φησι. καὶ τὰ μιγνύμενα τῶν χρωμάτων οἱ βαφεῖς φθείρεσθαι, καὶ φθορὰν τὴν μίξιν ἀνομάζουσι. *Unum avtem qod eſt, ſincerum eſt, & mixtionis purum; alterius qippe cum altero mixtione res contaminantur: qo pacto Homerus inqinari ait puniceo colore ebur tinctum, & infectores colorum mixtos corrumpi, mixtionem corruptelam nominant.* Unde emaculandus avtor idem in *Sympoſ. l.* 8. *c.* 5. Πάντα τὰ μεμιγμένα τῶν ἀμίκτων ἐπισφαλέστερα πρὸς σῆψίν ἐστι. ποιεῖ γὰρ ἡ μίξις μάχην, ἡ δὲ μάχη μεταβολήν. μεταβολὴ δέ τις ἡ σῆψις. διὸ τάς τε μίξεις τῶν χρωμάτων οἱ ζωγράφοι φθορὰς ὀνομάζουσι, καὶ τὸ βάψαι διῆναι κέκληκεν ὁ ποιητής. *Qum omnia mixta ſinceris facilius putreſcant, mixtione pugnante, hac mutationem inferente. Eſt avtem putrefactio de mutationum genere, ideóqe pictores colorum mixtiones corruptelæ nomine afficiunt, & tingere polluere Poeta extulit.* μιῆναι legendum. Sicut & Latinis itidem *tingere*, *inficere*, & colore aliqo *tincta* dicuntur *infecta*. Idem in *Roman. problem c.* 26. Μόνον δὲν τὸ λευκὸν, εἰλικρινὲς καὶ ἀμιγὲς καὶ ἀμίαντόν ἐστι βαφῇ καὶ ἀμίμητον. *Solum itaqe album ſincerum eſt, mixturaqe expers, purum & tinctura non imitabile.* Sed & Porphyrius *de abſtinent. l.* 4. §. 20. Καὶ ὁ μολυσμὸς καὶ ἡ μίανσις δηλοῖ τὴν μίξιν τῷ ἑτερογενῆ πρὸς ἕτερον. καὶ μᾶλλον δ' ὅταν δυσκρινὲς γένηται. ὅθεν καὶ ἐπὶ τῶν βαμμάτων, ἃ δὴ διὰ μίξεων συνίστανται, εἴδους ἄλλως ἄλλῳ συμπλεκομένου, μιαίνειν φασίν.

Ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μίηῃ.
καὶ ἔμπαλιν τὰς μίξεις φθορὰς οἱ ζωγράφοι λέγουσιν. ἡ δὲ συνήθεια τὸ ἄμικτον καὶ καθαρὸν, ἄφθαρτον καὶ ἀκραιφνὲς καὶ ἀνέγκλητον. *Pollutio & inqinamentum ſignificat aliqo modo heterogenei cum alio mixtionem, præſertim cum hoc diverſi generis difficile eluitur. Unde in tincturis, qa mixtione conſtant, qando una cum alia commiſcetur ſpecies, hoc dicunt inficere.*

Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si qis ebur.

Et rurſus, pictores colorum mixturas φθορὰς, id eſt, corruptiones vocant. Conſvetudine etiam receptum eſt, ut immixtum & parum incorruptum dicamus, & ſincerum immortale appellemus. Eâdem hac metaphorâ uſus eſt Marcus *l.* 5. §. 16. ubi dixit; βάπτεται γὰρ ὑπὸ τῶν φαντασιῶν ἡ ψυχὴ. *Imbuitur enim cogitationibus anima.* & *l.* 3. §. 4. ſed in partem meliorem acceptâ, ubi de viro bono, δικαιοσύνῃ βεβαμμένον εἰς βάθος, *juſtitiâ penitùs imbutum.* Vult ergò καθαρὰν μένειν διάνοιαν, *mentem ſervari puram*, ut *l.* 8. §. 51. avt, ut mox ſeſe ipſe explicat, ἁπλῆν καὶ ἀκέραιον, *ſimplicem & integram.* Seneca *Epiſt.* 59. *Elui difficile eſt. non enim inqinati ſumus, ſed infecti*, id eſt, ὐ μεμιαμμένοι, ἀλλὰ βεβαμμένοι.

Γίνεται γὰρ] ſcilicet vulgari dicterio dicitur, *Honores mutant mores.* Polybius (Svidâ in v. καθικόμενοι & παραπόδας citante) Πάντας μὲν γὰρ οἱ βασιλεῖς καὶ φίλους προσαγορεύουσι καὶ συμμάχους τοὺς κοινωνήσαντες τῶν αὐτῶν ἐλπίδων. καθικόμενοι δὲ τῶν πράξεων παραπόδας οὐ συμμαχικῶς ἀλλὰ δεσποτικῶς χρῶνται τοῖς πιστεύσασιν (ità enim iſta legendum avtumo). *Omnes enim Reges, & amicos, & ſocios vocant illos, qi ejuſdem ſpei fuerant ſocii. Sed rerum, qas affectabant, potiti, è veſtigio eos, qi ipſis crediderunt, non ut ſocios: ſed ut ſervos tyrannicè tractant.* Πρὸ μὲν τῆς βασιλείας χρηστόν τι καὶ μέτριον ἦθος ἐμφαίνει ἑαυτῦ. βασιλεὺς δὲ ἀποδειχθέντα, χαλεπὸν καὶ βίαιον εἶναι περὶ τοὺς ἀρχομένους. *Neqe cum ante regnum adeptum benignè & moderate ſe geſſerit, eo comparato difficilem ſe & violentum præſtare ſubjectis.* inqit Ariſtides *Orat in Marc. Tom.* 1. *pag.* 112. Qi & vitium hoc notat in Pavſania Cleombroti F. Ὃς οἴκοι μένων, ἐδύνατο σωφρονεῖν. *Qi dum domi manebat, modeſtè ſe gerebat.* at imperator deſignatus, & cum imperio foris agens, Ἐπελήλησο μὲν τῶν οἴκοι, ἐπελήλησο δὲ αὐτῦ. πᾶντι δὲ μᾶλλον ἐώκει, ἢ ἀνδρὶ Σπαρτιάτῃ χαλεπὸς μὲν ὢν καὶ βίαιος περὶ τοὺς συμμάχους. ἀκόλαστος δὲ καὶ ὑβριστὴς περὶ τὴν δίαιταν. τυραννικὸς δὲ περὶ τὸν τρόπον. *Et patriæ & ſui oblitus eſt, ut qidvis potius qàm Spartanus videretur, cùm & erga ſocios violentus eſſet, & in convictu protervus atqe injurius, & moribus planè tyrannicis.* Graphicè verò admodum idem χαραντηρίζει Evripides in *Iphigen. Avlidenſ.* ſub perſona Menelai Agamemnonem alloqentis:

Οἶσθ', ὅτ' ἐσπέδαζες ἄρχειν Δαναΐδαις πρὸς Ἴλιον
Τῷ δοκεῖν μὲν οὐχὶ χρήζων, τῷ δὲ βέλεσθαι φίλων,
Ὡς ταπεινὸς ἦς, ἁπάσης δεξιᾶς προσθιγγάνων,
Καὶ θύρας ἔχων ἀκλείστους τῷ θέλοντι δημοτῶν,
Καὶ διδοὺς πρόσρησιν ἐξῆς πᾶσι, κ' εἰ μήτις θέλοι,
Τοῖς τρόποις ζητῶν πρίασθαι τὸ φιλότιμον ἐκ μέσου.
Κἄτ' ἐπεὶ κατίσχυες ἀρχάς, μεταβαλὼν ἄλλος τρόπος,
Τοῖς φίλοισιν οὐκέτ' ἦσθα τοῖς πρὶν ὡς πρόσθεν φίλος,
Δυσπρόσιτος, ἔστ' τε κλεῖθρον σπάνιος. ἄνδρα δ' ὃ χρεὼν
Τὸν ἀγαθὸν, πράσσοντα μεγάλα, τὼς τρόπως μεθιστάναι,
Ἀλλὰ κὴ βέβαιον εἶναι τότε μάλιστα τοῖς φίλοις,
Ἥνικ' ὠφελεῖν μάλιστα δύνατός ἐστιν ἐυτυχῶν.
Scis, puto, Trojam potentis principatum Gracia
Velle cùm nolles videri, maximè velles tamen,
Ut modeſtus, & benignus, dexteras prenſaveris.
Tunc tua ſemper patebant civibus cunctis fores.
His dabas reſponſa blandus, hos ſalutabas prior;
Moribus tibi qò parares gloriam in medio ſitam.
Nunc ſed imperii potito vertitur vita modus:
Non amicos nunc priores, ut ſolebas, diligis:
Durus inprimis adiri, nec freqens inter larem.
Non decet mutare mores magna curantem virum,
Cujus hoc magis probanda tunc amicis eſt fides,
Qò magis florens amicis adjuvandis ſufficit.

Grotius. Scilicet, qod Menander in *Gubernat.* à Priſciano *l.* 18. relatus.

Ἐπελάθετ' αὐτὸν ὅστις εἴη.
Oblitus eſt ſe ipſe, qi eſſet.

(vide *l.* 9. §. 3.) qod de Largio Macedone Plinius minor. *l.* 3. *Ep.* 14. *Superbus dominus & ſavus, & qi ſerviſſe patrem ſuum parum, imò minimùm, meminiſſet.* Ità, qod Martialis. *l.* 11. *Ep.* 6.

Ardua res hæc eſt, opibus non tradere mores.

Et Avguſtinus *homil.* 13. & *conc. ſolemn.* 205. Apoſtoli illa *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 17. Τοῖς πλουσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, *Iis, qi divites ſunt, denuntia, ne efferantur animo.* reſpiciens: *Primus ac peculiaris divitiarum vermis eſt ſuperbia.* Idémqe *conc. ſolemn.* 212. *Morbus divitiarum ſuperbia. grandis animus, qi inter divitias iſto morbo non tenetur. magnus dives eſt, & major divitis ſuis, qi non ideo magnum ſe putat, dives*

a L.7.§.31. τὴν ἁπλῆν, ἀγαθὸν, ἀκέραιον, σεμνὸν, b ἄ-
b L.3.§.5. κομψον, & δικαίᾳ φίλον, θεοσεβῆ, εὐμενῆ, φι-
c L.10.§.8. λόστοργον, ἐρρωμένον πρὸς τὰ πρέποντα ἔργα. c ἀ-
d L.5.§.9. γώνισαι, ἵνα τοιοῦτος συμμείνῃς d, οἷόν σε ἠθέλησε
e L.5.§.21. 33.l.7.§.31. ποιῆσαι φιλοσοφία. e αἰδοῦ θεὸς, f σώζε ἀνθρώπους.
f L.5.§.20. 36.l.7.§.46. g βραχὺς ὁ βίος. εἷς καρπὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς,
g L.2.§.4. 17.

simplicem, bonum, integrum, gravem, serium, justi amantem, pium, placidum, affectu genuino præditum, in officio præstando strenuum. contende, talis ut persistas, qaiem facere te philosophia volebat. Deos verere, homines tuere. brevis est vita. fructus unus hic terrestris vitæ istius,

dispo-

ANNOTATIONES.

est. Οἱ γὰρ πολλοὶ, κἂν αὐτὸ μόνον αὔρα βραχεῖά τινος εὐτυχίας προσπίσῃ, φυσῶσι καὶ πίνουσι μεγάλα, καταλαζονευόμενοι τῶν ἀφανεστέρων, καθάρματα καὶ περικλήματα καὶ γῆς ἄχθη, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἀποκαλοῦντες, ὥσπερ τὸ ἀκλινὲς τῆς εὐπραγίας ἐν βεβαίῳ παῤ αὐτοῖς ἐν μάλα σφραγισάμενοι, μηδὲ μέχρι τῆς ὑστεραίας ἴσως διαμενοῦντες ἐν ὁμοίῳ. Cæteri mortales, si vel levis aura felicitatis aspiret, inflantur, & immane spirant, superbè illudentes obscurioribus, appellando piaculares, conturbatores, onera terræ, aliisque verborum contumeliis, tanqam suâ felicitate probè constabilitâ, munitâque, fortasse ne in crastinum qidem eodem statu mansuri. Philo *de vit. Mosis l.* 1. *pag.* 607. *B.* de talibus & Sosiphanes apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22.

Αἰ δ' εὐτυχεῖτε, μηδὲν ὄντες, εὐθέως
Ἴσ' ὑφαῳ φρονεῖτε —
Si faverit fortuna, cùm sitis nihil,
Cælo levatis capita. —

Pium itaqe illud Placillæ Imperatricis Theodosio conjugi datum monitum, Ἀεί σε, ὦ ἄνερ, προσήκει λογίζεσθαι, τί μὲν ἦσθα πάλαι, τί δὲ γέγονας νῦν. *Semper cogitare debes mi vir, qid prius fueris & nunc sis.* Theodoretus *hist. Eccles. l.* 5. *c.* 18. Vide *ad l.* 10. §. 19.

Τήρησον σεαυτὸν ἁπλῆν, ἀγαθὸν] Vide *l.* 2. §. 17. Pavlus Timotheo, *Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 22. Σεαυτὸν ἁγὸν τήρει. *Temetipsum castum conserva.* & Jacobus *c.* 1. *v.* 27. Ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν. *Immaculatum sese conservare.* & Joannes *Epist.* 1. *c.* 5. *v.* 18. Τηρεῖ ἑαυτόν. *Conservat seipsum.* Epictetus *l.* 2. *c.* 8. Τί δ' ὅτι οὐ μόνον σε κατεσκεύασεν, ἀλλὰ καὶ σοὶ μόνῳ ἐπίστευσε καὶ παρεκατέθετο, οὐδὲ τοῦτο οὐ μεμνῆσαι; ἀλλὰ καὶ καταισχύνεις τὴν ἐπιτροπήν; εἰ δέ σοι ὀοφανόν τινα ὁ θεὸς παρέθετο, ὥτως ἂν αὐτῷ ἠμέλεις; παραδέδωκέ σοι σεαυτὸν, καὶ λέγει, Τοῦτόν μοι φύλαττε τοιοῦτον, ὅλως πίφυκεν, αἰδήμονα, πιστὸν, ὠφελοῦν, ἀκατάπληκτον, ἀπαθῆ, ἀτάραχον. εἶτα σὺ οὐ φυλάσσεις; *Qid porro, qod te non modò fecit, sed & sua dona tibi soli credidit, penes te deposuit? Ne hoc qidem recordabere, sed & in fideicommisso ignominiam susciptes? At verò si qem tibi pupillum tradidisset, ita eum negligeres? Tradidit tibi temetipsum, & dicit: hunc mihi conserva talem, qalis suâ naturâ est, verecundum, fidelem, sublimem, imperterritum, perturbatione tumultúqe vacuum. Tu verò non conservas.*

Ἄκομψον] Vide *l.* 3. §. 5.

Ἀγάπησαι, ἵνα τοιοῦτος συμμείνῃς] Est hîc revera, si dextrè accipias, ὁ καλὸς ἀγὼν ille, qem decertare Timotheum hortatur Apostolus; decertâsse jam se testatur ipse. Ἀγωνίζω, inqit, τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως. *Decerta præclarum illud certamen fidei. Epist.* 1. *c.* 6. *v.* 12. &, Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι. *Certamen illud præclarum decertavi. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 7. neqe enim sine certamine jugi sedulóqe ad salutem pertingitur. Ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν. *Contendite intrare.* inqit Dominus; Lucæ *c.* 13. *v.* 24.

— *labor ad nitendum intrare volenti.*

Silius *bell. Punic. l.* 15.

Ἵνα τοιοῦτος συμμείνῃς] Ità *l.* 10. §. 8. Μήποτε μετονομάζῃ καὶ ἀπολλύοις. *Ne qando transnomineris & amittas.* Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 23. *Tuam personam tibi imponas: qa sapienti viro ità aptanda est, ut perferatur.*

Αἰδοῦ θεὸς.] Numinis reverentia jure merito primas hîc obtinet, utpote qæ sit *sapientia*, non תחלה *principium* duntaxat, *Prov. c.* 9. *v.* 10. sed & ראשית *caput, principale*, ac *præcipuum*; *Prov. c.* 1. *v.* 7. imò *sapientia ipsa*; Job. *c.* 28. *v.* 28. & *summa totius. Eccles. c.* 12. *v.* 13. Itaqe exigenda vita cuiqe μετὰ αἰδοῦς θεοῦ καὶ εὐλαβείας, *cum verecundia & reverentia.* Apostolus *ad Hebr. c.* 12. *v.* 32. atqe ut Silius *bell. Punic. l.* 15.

Idem justitiæ cultor, qacunqe capesses,
Testes factorum stare arbitrabere divos.

Nam mihi pro certo constat, omnium mortalium vitam divino numine invisi. neqe bonum neqe malum facinus cujusqe pro nihilo haberi, sed ex natura diversa præmia bonos malósqe seqi. Salustius *ad Cæsar.* & Juvencus *hist. Evang.*

Nil absente Deo loqimur: nil abdita clausum
Pectoris antra tegunt. cernit Deus omnia præsens.

Prudentius *cathemer. hymn.* 2.

Speculator adstas desuper:
Qi nos diebus omnibus,
Actúsqe nostros prospicit,
A luce prima in vesperum.
Hic testis, hic est arbiter,
Hic intuetur, qicqid est,
Humana qod mens concipit:
Hunc nemo fallit judicem.

A Augustinus *de verb. Dom. Orat.* 10. *Oculum in te non intendis suum, qi fecit tuum?* Plavtus *Captiv.* 2. 2.

Est profectò Deus, qi qa nos gerimus, audítqe & videt.
Is sicì tu me hic habueris, proinde tuum illic curaverit.
Bene merenti bene profuerit, malè merenti par erit.

Boethius *consol. l.* 5. *extremo: Manet etiam spectator desuper cunctorum præscius Deus, visionisqe ejus præsens semper æternitas cum nostrorum actuum futura qalitate concurrit, bonis præmia, malis supplicia dispensans. aversamini igitur vitia, colite virtutes. magna nobis est, si dissimulare non vultis, necessitas indicta probitatis, cùm ante oculos agitis judicis cuncta cernentis.* Avtor *Oculi moralis*, sive is Robertus Capito Lincoln. sive qis
B alius; *c.* 15. §. 2. ubi Bernardi illud addurerat; *Qevis loco, qevis angulo reverentiam habe angelo, qi te custodit, nè illo præsente facere audeas, qod me præsente non auderes. Hic est*, inqit, *magni consilii Angelus, cui patens est omnis angulus. Unde qidam;*

Cùm qid turpe paras, qod me spectante ruberes,
Cur, spectante Deo, non magis inde rubes?

Vide *l.* 1. §. 4. & *l.* 2. §. 11. & *l.* 11. §. 26. & *l* 12. §. 2.

Σῶζε ἀνθρώπους] Ovidius *Ponti l.* 2. *el.* 9.

Regia crede mihi, res est succurrere lapsis:
Convenit & tanto, qantus es ipse, viro.
C *Conveniens homini est, hominem servare, voluptas!*
Et melius nullâ qæritur arte favor.

Hac enim ratione fit, ut jurta paræmiam à Svida in literas relatam, ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ δαιμόνιον efficiatur. Marcus noster, prout à Juliano in *Cæsaribus pag.* 91. inducitur, à Sileno interrogatus, Τί κάλλιστον ἐδόκει τῷ βίῳ τέλος εἶναι. *Qis pulcerrimus vitæ finis esse visus est?* respondit, Τὸ μιμεῖσθαι τοὺς θεούς. *Deos imitari.* Et secundò qærenti *pag.* 92. Τί ποτε ἐνόμιζεν εἶναι τὴν τοῦ θεοῦ μίμησιν. *Qid qondam existimasti esse deorum imitationem?* Ille rursùs, Δεῖσθαι μὲν ἐλαχίστων, τὸ ποιεῖν δὲ ὡς ὅτι μάλιστα πλείστους. *Qàm pavcissimis indigere, &*
D *qàm plurimis bene facere.* Pythagoras verò, Æliano referente, *l.* 12. *c.* 59. Δύο ταῦτα ἐκ τῶν θείων τοῖς ἀνθρώποις διδόσθαι μάλιστα, τό, τε ἀληθεύειν, καὶ τὸ εὐεργετεῖν. καὶ προστίθη, ὅτι καὶ ἴσοις τοῖς θείοις ἔργοις ἐκάτερον. *Hac duo divinitus hominibus data esse longè pulcerrima: veritatem amplecti, & aliis benefacere: & addebat, utrumqe cum deorum immortalium operibus comparari posse.* At Strabo *l.* 10. *pag.* 322. Ἐν μὲν εἴρηται καὶ τοῦτο, τοὺς ἀνθρώπους τότε μάλιστα μιμεῖσθαι τοὺς θεοὺς, ὅταν εὐεργετῶσιν. ἄμεινον δ' ἂν λέγοι τις, ὅταν εὐδαιμονῶσιν. *Bene qidem dictum est, homines tum maximè Deum imitari, qum beneficia conferunt: rectiùs autem diceretur, cum*
E *mina rectè colunt.* qo loco Xylander εὐδαιμονεῖν *numina rectè colere*, cur sit interpretatus, ego nullus assequor. Cicero *de natur. deor. l.* 1. *Qoniam plurima homini ab homine vel commoda vel incommoda solent oriri; & Dei proprium est vel servare vel benefacere; idcirco qi in gravi periculo succurrit, qive ingenti qopiam afficit beneficio, qoniam Dei qasi voce jungitur, ei cui prodest, Deus dicitur extitisse.* Et Plinius *hist. nat. l.* 2. *c.* 1. *Deus est mortali juvare mortalem: & hac ad æternam gloriam via. hic est vetustissimus referendi bene merentibus gratiam mos, ut tales numinibus ascribant.* Verùm novissima ista minùs pia. Piè Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauperib.*
F Γίνου τοῦ πλησίον τιμιώτερος, ἐκ τοῦ φαῦλον χρηστότερος. γίνου τῷ ἀτυχοῦντι θεὸς, τὸν ἵλεων θεὸν μιμούμενος. οὐδὲν γὰρ ὕτως, ὡς τὸ εὖ ποιεῖν, ἄνθρωπος ἔοικε θεῷ. *Cura ut tibi proximo idcirco præstantior sis, qia benignior. Fac calamitoso sis Deus, Dei misericordiam imitando. Nihil enim tam divinum homo habet, qam de aliis bene merere.* Et *ad cives suos in angustiis constitutos*: dum præfectum ad clementiam & condonationem cohortatur. Μίμησαι διὰ ταῦτα θεοῦ φιλανθρωπίαν. τοῦτο ἔοικε μάλιστα θεῷ ἄνθρωπος τὸ εὖ ποιεῖν. ἔξεσί σοι θεὸν γενέσθαι μηδὲν ποιήσαντι. μὴ πρὸς τὸν καιρὸν τῆς διώρυχος. *Qotirca Dei misericordiam & humanitatem æmulare. Nihil tam divinum homo*
G *habet qàm benignitatem & beneficentiam. Licet tibi nullo labore Deum fieri. Noli divinitatis consequendæ occasionem abjicere.* Qod ῥητορικώτερον pavlò, liberiúsqe Clavdianus *Honor. Coss.* 4.

Sis pius imprimis. nam cùm vincamur in omni
Munere, sola Deos æqat clementia nobis.

Vide *l.* 5. §. 33.

Βραχὺς ὁ βίος] Vide *l.* 2. §. 17. & *lib.* 4. §. 17, 26.

Εἰς καρπὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς] *fructum vitæ appellat*, inqit Casavbonus qem Philosophi dicunt *finem.* itaqe qod de Heliogabalo Lampridius. *Eum fructum vitæ præcipuum existimaut, si dignus atqe aptus plurimorum libidini videretur.* Diodorus in simili sententia, *l.* 1. *pag.* 77. *A.* Ὑπολαμβάνουν βασιλείας εὐδαίμονος εἶναι τέλος, τὸ πάσαις χρῆσθαι ταῖς ἡδοναῖς ἀνεπικωλύτως.

diſpoſitio pia, actióqe benefica. Tanqam Antonini diſcipulus, fac qæcunqe facis. imitare conſtantem illius in rebus ritè geſtis tenorem, in cunctis æqabilitatem, pietatem, vultûs ſerenitatem, comitatem, gloriæ inanis contemptum, in rebus indagandis ſtudium; útqe nihil omnino præterierit, priuſqam ſedulò conſiderâſſet & liqidò perſpexiſſet: útqe tulerit immeritò reprehendentes, nec eos viciſſim redarguerit. ut nihil enixè avt feſtinè moliebatur: ut] delationes non admiſerit. ut morum actionúmqe accuratus explorator fuerit; non conviciator, non meticuloſus, non ſuſpicioſus, non ſophiſta. ut pavcis contentus, tecto nempe, ſtrato, veſte, victu, ſervitio: ut laborum amans, iraſci tardus,

διάθεσις ὁσία, καὶ πράξεις κοινωνικαί. [a] πάντα, ὡς Ἀντωνίνε μαθητής. τὸ ὑπὲρ τῶν κατὰ λόγον πραττομένων ἔντονον σκέπτε, καὶ τὸ ὁμαλὲς πανταχοῦ, καὶ τὸ ὅσιον, καὶ τὸ * εὐόδιον τοῦ προσώπε, καὶ τὸ μειλίχιον, καὶ τὸ [b] ἀκενέδοξον, καὶ τὸ ὡς τῶν καταλήψιν τῶν πραγμάτων φιλότιμον. καὶ [c] ὡς σκεῖνος οὐκ ἂν ἡσύχως παρῆκεν, μὴ πρότερον ἓν μάλα κατιδὼν, καὶ σαφῶς νοήσας. καὶ ὡς [d] ἔφερεν σκεῖνος τὸν ἀδίκως μεμφομένης, [e] μὴ ἀνθιμεμφόμενος. καὶ ὡς [f] ἐπ' ἀδὲν ἔσπευδεν. καὶ ὡς [g] Διογένους οὐκ ἐδέχετο. καὶ ὡς ἀκριβὴς ἐξεταστὴς ἠθῶν καὶ πράξεων. καὶ [h] οὐκ ὀνειδιστὴς, ἀλλ' ψοφοδὴς, οὐκ ὑποπτικὸς [i], ἀ σοφιστής. καὶ ὡς [k] ὀλίγοις δεκαέμβε, ὅσον οἰκήσαι, σρωμνῆ, ἐσθῆτι, τροφῇ. ὑπηρεσίᾳ. καὶ ὡς φιλόπονος, καὶ μακρόθυμος καὶ

[a] *L.* 1. §. 16.
[b] *L.* 11. §. 16.
[c] *Ibid.*
[d] *L.* 11. §. 13. 18.
[e] Sup. §. 24.
[f] *L.* 1. §. 16.
[g] *L.* 10. §. 12.
[h] *L.* 1. §. 5.
[i] *Ibid.*
[k] *Ibid.*

ANNOTATIONES.

χύκλῳ. *In hoc poſito beati regni finem exiſtimans, ſi qis haud* A *tectè omni voluptatum genere perfruatur. cavſſas vitæ* Juvenalis dixit, *Sat.* 6.

Et propter vitam vivendi perdere cavſſas.

Et Plinius *l.* 5. *Epiſt.* 5. *Qi voluptatibus dediti qaſi in diem vivunt, vivendi cavſſas qotidiè finiunt.* Et *l.* 1. *Ep.* 12. de Corellio Rufo. *Qanqam plurimas vivendi cavſſas habentem, optimam conſcientiam, optimam famam, maximam avtoritatem; præterea filiam, uxorem, nepotes, ſorores; intérqe tot pignora veros amicos.* Hæc *ad Lampridium* Caſavbonus. qanqam, *cavſſas vivendi* in noviſſimo hoc de Corellio aliùd planè qàm *finem* qi Philoſophis dicitur, deſignare videtur. Notat Lucretius *l.* 3. hominibus ἀπολαυστικοῖς ſolenne eſſe,

— ubi diſcubuere, tenéntqe
Pocula plena manu, —
— & inumbrant ora coronis,
Ex animo ut dicant, brevis hic eſt fructus homullis.

Ità illi *vitæ fructum*, τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφὴν, *luxum diurnum*, ut Petrus loqitur, *Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 13. exiſtimánt: at Marcus iſtîc διάθεσιν ὁσίαν καὶ πράξεις κοινωνικάς. hoc eſt, lingvâ noſtrâ (Chriſtianam volo) *ἐυσέβειαν καὶ ἀγάπην, pietatem & charitatem*: ſive ut Apoſtolus *ad Gal. c.* 5. *v.* 6. πίσιν δι' ἀγάπης ἐνεργυμένην. *charitatem per fidem efficacem.* ità Pavlo illi noſtro τῦτο καρπὸς, τῦτο κέρδος, *hic eſt fructus, hoc eſt* C *lucrum*, Chriſto Domino ſuo, Chriſtianíſqe fratribus ſuis, inſervire; *ad Philipp. c.* 1. *v.* 21, 22. de qo loco videndus venerandus Airayus, qi ſolus interpretum videtur Apoſtoli mentem aſſecutus. Vide *l.* 4. §. 24. & *l.* 12. §. 29.

Πάντα ὡς Ἀντωνίνε μαθητής] De Marco noſtro itidem Capitolinus. *Pro inſtituto patris volens agere, dicere, cogitare.* Pium vult uterqe, cui in adoptionem ab Adriano datus eſt Marcus. Vide *l.* 1. §. 16. ubi pleraqe eadem, qæ iſtîc, deprehendas. De Tiberio pariter Strabo *lib.* 6. *pag.* 189. Καὶ τῶν ὁ διαδεξάμενος ὡὸς ἐκεῖνον, (Auguſtum ſcilicet) καινότα τῆς διοικήσεως καὶ τῶν προσαγμάτων ἐκεῖνον ποιεῖται. *Pro norma adminiſtrationis & edictorum exemplo illius utitur filius.* Et D ipſe de ſe Tiberius apud Tacitum *annal. lib.* 4. *Qi omnia facta dictáqe ejus vice legis obſervem.* Verùm hoc eum ad ſpeciem tantùm veteratorie, qò hominum animos ſibi conciliaret, & ad tempus breve nimis, non conſtanter obſervâſſe, ex Dione diſcas licet.

Τὸ ὑπὲρ τῶν κατὰ λόγον πραττομένων ἔντονον] Ità *lib.* 1. §. 16. Τὸ μετριτικὸν ἀσαλεύτως ἐπὶ τῶν ἐξεταζομένων κειθέντα. *In rebus accuratè jam decretis conſtantiam immotam.* ibi vide.

Τὸ ὁμαλὲς πανταχῦ] Ità *l.* 1. §. 16. πάντα συμφώνως ἑαυτοῖς. Seneca *Ep.* 74. *Virtus convenientiâ conſtat. omnia opera ejus cum ipſa concordant & congruunt.* Et *Ep.* 20. *Maximum hoc eſt & officium ſapientiæ & indicium, ut verbis opera concordent, ut & ipſe utiqe par ſibi idémqe ſit. obſerva itaqe, numqid veſtis tua domúſqe diſſentiant: numqid in te liberalis ſis, in tuos ſordidus: numqid cænes frugaliter, ædifices luxurioſè. unam ſemel ad qam vivas regulam prende, & ad hanc omnem vitam tuam exaqa. Vitium eſt hæc diverſitas, & ſignum vacillantis animi, & nondum habentis tenorem ſuum. qid eſt ſapientia? ſemper idem velle, atqè idem nolle: non poteſt cuiqam ſemper idem placere, niſi rectum.* Et *de vit. beat. c.* 8. *Hoc modo una efficietur vis ac poteſtas concors ſibi: & ratio illa certa naſcetur, nec diſſidens, nec hæſitans. qæ cùm ſe diſpoſuit, & partibus ſuis conſenſit, &, ut ità dicam, concinuit, ſummum bonum tetigit. nihil enim pravi, nihil lubrici ſupereſt; nihil in qo arietet avt labet. qare avdacter licet profitearis, ſummum bonum eſſe animi concordiam. virtutes enim ibi eſſe debebunt, ubi conſenſus atqe unitas erit: diſſident vitia.*

Τὸ ὅσιον] Hoc Antonino (ſi Pavſaniæ *in Arcad.* credimus) καὶ ἡ εἰς τὸ θεῖον τιμὴ, *qod ſummum in honorando numine di-* A *vino ſtudium præ ſe ferebat.* τῦ ἐυσεβῦς, id eſt, Pii appellationem acqiſivit. qanqam Capitolinus ex aliis alias appellationis hujuſce cavſſas adducit. Eandem & Marco Svidas cum aliis tribuit. Vide ad *l.* 1. §. 16. ἥμερον.

Τὸ ἐυόδιον τῦ προσώπε] ἐυδιον Xylander. rectè. *Vultu ſereno* Flaccus *Carm. lib.* 1. *Od.* 37. & *Fronte ſereni* Martialis *l.* 7. *Epigr.* 11. huic opponi videtur τὸ ἐπίκοτον τῦ προσώπε, *torvitas vultus l.* 7. §. 24.

Μὴ ἀντιμεμφόμενος] Vide *ſuprà* §. 26. μὴ ἀντιδυσχεραίνοντα.

Ὡς ἐπ' ἀδὲν ἔσπευδεν] *nihil enixè avt feſtinè moliebatur.* utrumqe enim deſignat τὸ σπένδειν, ſicut & τὸ ἐπείγειν (unde B de Maximo Marcus *l.* 1. §. 15. Καὶ μηδαμῦ ἐπειγόμενον. *Et nuſqam feſtinum*) & *feſtinè ad rem aliqam ferri.* Homerus *Il.* 9. *v.* 293.

---- τί μι σπένδονθα καὶ ἀυτὸν
Ὀλέσσαι.
— cur me properantem & ipſum
Incitas?

Et Theognis, *v.* 401.

Μηδὲν ἄγαν σπένδειν. καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.
Nil nimis feſtina: tempus avtem in omnibus optimum,
& *enixè in rem aliqam incumbere.* Heſiodus *Clyp. v.* 364. C

Παντὶ μάλ' σπένδειν. —
Omnibus viribus incumbens.

Et Theognis idem *v.* 335.

Μηδὲν ἄγαν σπένδειν. πάντων μέσα ἄριστα. —
Neqid nimis propera: omnium media optima.

ut ſit iſtîc, ὡς ἐπ' ἀδὲν ἔσπευδεν, qod *l.* 1. §. 16. Οὐδὲ ὡς ἄν τινα εἰκῆ πολὺ, ἵως ἱδρῶ. *Qod ſolet vulgò dici, ad ſudorem uſqe.* Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l.* 4. *c.* 8. in charactere τῦ μεγαλοψύχε, utrumqe his verbis expreſſit: ὁ γὰρ σπευσικὸς, ὁ περὶ ὀλίγα σπεύδων. ὅτε σύνηθες, ὁ μηδὲν μέγα διώκων. *Nam neqe qi circa pavca ſtudet, eſt feſtinabundus: neqe qi nihil magnum exiſtimat, contentus & vehemens.* De Conſtantio Libanius *Orat.* 3. *pag.* 136. *A.* Τοῖς μὲν καιροῖς ὑπακόων ὀξέως. ὁ μέντοι τὴν ὀξύτητα σὺν ταραχῇ ποιούμενος. *Occaſionibus celeriter arripiendis intentus, ſic tamen ut velocitati nulla adeſſet perturbatio.*

Μὴ πρότερον ἓν μάλα κατιδών] Vide *l.* 1. §. 16. Agapetus *paranes. ad Juſtinian.* §. 42. Νηνεχῶς ἀκροᾶσθαι δεῖ τὸν τῶν πραγμάτων κριτάς. δυσθήρατος γὰρ ἐστιν ἡ τῦ δικαίε ἔυρεσις, ῥᾳδίως ἐκφεύγυσα τὸς μὴ λίαν προσέχοντας. *Sagaciter avſcultare oportet rerum judices. Difficilis enim indagatu eſt juſti inventio, facilè effugiens non admodum attendentes.* E

Διογένους οὐκ ἐδέχετο] Vide *l.* 1. §. 5.

Οὐ ψοφοδὴς] ψοφοδὴς, δειλὸς, τὸν ψόφον φοβύμενος. Svidas *pavidus, qi ſtrepitus metuit.* ſive ut Maro *Æn. lib.* 2.

Omnes qem terrent avræ, ſonus excitat omnis.

Et hunc imitatus Silius *l.* 6.

— qem ſonus omnis & avra
Exterret. —

imò cui ſtrepitus, ubi nullus eſt, videtur eſſe. ut

Ἄπιστα γὰρ τῷ φοβυμένῳ ψοφεῖ.
Facilè anima metuens audit avt fingit ſonos. F

qod de malè ſibi conſcio Eliphaz Jobi *c.* 15. *v.* 21. *Sonus pavoris auribus ejus jugiter inſonat.* ut Sophocles *Acriſio*, à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 8. laudatus. indè pro *ſuperſtitioſo*, & *ſuſpicioſo*, ſive *meticuloſo nimiſqe cauto* uſurpatur. De Judæis *ad Diognetum* Juſtinus *pag.* 496. Τό γε περὶ τὰς βρώσεις αὐτῶν ψοφοδὲς, καὶ τὴν περὶ τὰ σάββατα δεισιδαιμονίαν. *At eorum circa cibos meticuloſam cavtionem, & ſuperſtitionem circa ſabbatha.*

* μένειν ἐν τῷ [αὐτῷ] μ. Cas. ὅσοι δὲ * μὲν ἐν τῷ μίχρι ἑσπέρας ἀρκεῖ τινὶ λιτῶς διαιτᾶν, μηδὲ ἐξ ὑστεροφήμου τὸ σφιγγόμενον τοῦ σώματος ἀφαιρεῖν τῆς συνήθους ὥρας χρήζων. καὶ a τὸ βέβαιον καὶ ὅμοιον ἐν ταῖς φιλίαις αὐξῆσαι. καὶ τὸ b ἀνέχεσθαι ἀντιβαινόντων παῤῥησιαστικῶς ταῖς γνώμαις αὐτοῦ, καὶ χαίρειν εἴ τις δίκαιός κρείττων. καὶ ὡς d θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας. ἵν' e ἔτως ἐυσυνηθήτῳ σοι ὀπτᾶσθαι ἡ πλουσία ὥρα, ὡς ἐκείνῳ.

a Ibid. b Ibid. c Sup. §. 21. d L. 1. §. 3. e L. 2. §. 11 l. 5. §. 29.

§. 31. f Ἀνάνηφε καὶ ἀνακαλῶ σεαυτόν. καὶ g ἐξυπνισθεὶς πάλιν καὶ ἐννοήσας, ὅτι h ὄνειροί σοι ἠνώχλουν, πάλιν ἐγρηγορὼς βλέπε ταῦτα, ὡς ἐκεῖνα ἔβλεπες.

f L. 7. §. 2. g L. 4. §. 46. h L. 2. §. 17.

eodem loci ad veſperam uſque, diætæ tenuis beneficio, manere potis; nec excernere, niſi tempore conſveto, neceſſe habens. adhæc conſtantiam & æqabilitatem in amicitiis colendis. útque ſententiis ipſius liberè ſe opponentes ſuſtinuerit; gaviſus etiam, ſi qis melius qicqam proferret. deniqe ut citra ſuperſtitionem fuerit religioſus. hæc, inqam, imitare, ut probè conſcio tibi, ſicut illi olim, ſuperveniat hora noviſſima.

§. 31. Expergiſcere, téqe revoca. & ſomno excuſſo, ubi intellexeris, ſomnia mera fuiſſe: qæ te conturbabant, iſta vigilans jam denuo intuere, qo modo illa es intuitus, qæ in ſomniis vidiſti.

§ 32.

ANNOTATIONES.

Ὅσος μὲν ἐν τῷ μίχρι ἑσπέρας] legendum ὅσος μένειν ἐν τῷ [αὐτῷ] μ. ι. tantâ victûs tenuitate uſum, ut à mane ad veſperam loco eodem poſſet durare, ſine ulla alvum levandi, avt veſicam, niſi ſtatis horis neceſſitate. Caſavbonus *ad Capitol. Pium.* Apud Etymologum *in* σμερδαλέος mendum geminum, (qod & Sylburgium video obſervâſſe) ubi terribilia viſa dicit μερίζειν τὴν ψυχὴν τῶν ὁράντων τῷ φόβῳ, καὶ μὴ ἐᾶν αὐτὴν ἐν τῷ μένειν. reponendum ἐν τῷ αὐτῷ μένειν. Qod avtem hic Marcus de Pio, Dionem de Marco narrare refert, ſed memoriâ, puto, lapſus V. C. Salmaſius *ad Capitolini Pium.*

Χαίρειν, εἴ τις δεινόν ἐστι κρεῖττον] Vide Marcum in hoc Pii æmulum; *ſuprà* §. 21. Lavdat hoc & in Conſtantio Themiſtius *Orat. qinqenn.* qi ubi Neſtoris conſilium Agamemnoni datum retulerat ex *Iliad. ι. v.* 74.

Πολλῶν δ' ἀγορεύοντ', τῷ πείσεαι, ὅς κεν ἀρίστη
Βουλὴ βουλεύσῃ. ——
Pluribus inter ſe rem conſultare paratis,
Huic pare, melior cui ſtat ſententia menti.

Sed & reprehenſionem ejuſdem, *ibidem v.* 108.

—— μάλα γάρ τοι ἴγωγε
Πολλ' ἀπεμυθεόμην. ——
—— *te plurima ſæpe*
Admonui. ——

Subjungit ad Imperatorem verſo orationis filo; Σοὶ δ' οὐκ ἔστι μίχρι γε νῦν, ὅστις ἂν ἔχοι προειπεῖν, ὅτι χρησὸν αὐτῷ [αὐτῷ f.] συμβουλὴν προσφέροντος παρακήκοας. ἀλλ' εἰ [ἡ] κατὰ σαυτὸν προλαβὼν τὸ δέον ἐξεῦρες, ἢ τὸ ἔργον ἐπάγεις τῷ παρ' ἄλλῳ καλῶς εὑρημένῳ. *Caterum tibi, Imperator, non eſt qi hactenus objiciat, qod cum utile conſilium tibi attuliſſet, tu illi minus obtemperaſſes. Sed vel per te, qod rectum erat, antevertens inveniſti, avt ab alio ſolerter inventum in rem deducis.* Et de eodem Libanius *Orat.* 3. *p.* 135. *C.* Ὧν μὲν αὐτὸς εὑρίσκει, τούτων τὴν βουλὴν εἰς μέσον ἄγων. τὰς δὲ τῶν πέλας συμβουλίας, οὐκ αὐθαδείᾳ φαυλίζων, ἀλλ' ἔργῳ τὸν παλαιὸν λόγον βεβαιῶν, ὡς ἄρα καὶ τοῦτό γε φρονήσεως, τὸ τοῖς βελτίοσι εἰδέναι τὴν ψῆφον τίθεσθαι. *Adhæc eorum, qorum ipſe avctor & inventor eſt, conſilium in medium producere ſolet: eorum avtem, qi ipſi aſſiſtunt, conſilia non faſtu elevat ſpernitve: qin potius re ipſâ vetus dictum confirmat, nimirum qod hoc ipſum prudentia ſit, poſſe ſuffragium optimis dare.* Rectè. ſiqidem, qod Iſocrates *de pace.* Πῶς ἂν ἄνθρωποι καλῶς δυνηθεῖεν, ἢ κρῖναι περὶ τῶν γεγενημένων, ἢ βουλεύσασθαι τῶν περὶ μελλόντων, εἰ μὴ τοὺς μὲν λόγους τῶν ἐναντιωμένων παραλλήλως ἐξετάζοιεν, αὐτοὶ δὲ αὑτοὺς κοινοὺς ἀμφοτέροις ἀκροατὰς παρέχοιεν. *Qi fieri poteſt, ut illi vel de præteritis rectè judicent, vel de futuris prudenter deliberent, niſi contrarias inter ſe rationes conferant, & eqos utrisqe avditores ſe præbeant?* Et apud Herodotum *l.* 7. *p.* 441. *A.* Artabanus: Ὦ βασιλεῦ, μὴ λειχθεισέων μὲν γνωμέων ἀνδρῶν ἀλλήλῃσι, οὐκ ἔστι τὴν ἀμείνω αἱρετόμενον ἐκλέσθαι, ἀλλὰ δεῖ τῇ εἰρημένῃ χρῆσθαι. λειχθεισέων δέ, ἔστι, ὥσπερ, τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἀκρήτου, αὐτὸν μὲν ἐκ' ἑωυτῷ δ' διαγινώσκομεν. ἐπιὰν δὲ παραῤῥίψωμεν ἄλλῳ χρυσῷ, διαγινώσκομεν τὸν ἀμείνω. *Rex, niſi diverſa inter ſe ſententia dicantur, non poteſt qis eligere meliorem, ſed neceſſe habet ea, qa dicta eſt, uti: at qum plures dicta ſunt, licet tanqam avrum purum deligere, qod per ſe diſcerni cum neqeat, affricatum alteri diſcerni poteſt.*

Θεοσεβὴς χωρὶς δεισιδαιμονίας] *religioſus citra ſuperſtitionem.* niſi ſi religioſum eo ſenſu accipi velimus, qo Nigidius apud Gellium *l.* 4. *c.* 9. in antiqo carmine,

Religentem eſſe oportet; religioſum neſas.

ut *religioſus* ſit is, qi nimiâ & ſuperſtitiosâ religione ſeſe alligaverat; qæ res vitio aſſignabatur. Qanqam vitio iſto laborâſſe cumprimis Romanos avtor eſt Polybius *l.* 6. *c.* 54. ubi ſtatum Romanum cum Carthaginienſi componens, Μεγίστη δέ μοι δοκεῖ, inqit, διαφορὰν ἔχειν τὸ Ῥωμαίων πολίτευμα πρὸς τὸ βέλτιον, ἐν τῇ περὶ θεῶν διαλήψει. καί μοι δοκεῖ τὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐνεδιζόμενον, τοῦτο συνέχειν τὰ Ῥωμαίων πράγματα. λέγω δὲ τὴν δεισιδαιμονίαν. ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐκλελογισμένως καὶ παρεισῆκται τοῦτο τὸ μέρος παρ' αὐτοῖς εἴς τε τοὺς καθ' ἰδίαν βίους, καὶ τὰ κοινὰ τῆς πόλεως, ὥστε μὴ καλλιπεῖν ὑπερβολήν. *Sed nullâ re aqè præſtare cæteris populis Romanos arbitror, ac opinione illâ, qam de diis habent. Atqe adeò qa res apud reliqos mortales vitio vertitur, ea ipſa continere Romanam rempublicam mihi videtur: ſuperſtitionem dico: Nam uſqe eo apud hos ſuperſtitio in majus eſt exaggerata, & cùm in privatam hominum vitam, tum in publica conſilia eſt inducta, ut non qeat magis.* Qin nec Marcum noſtrum hoc morbo immunem prorſus fuiſſe, cùm ex Capitolino in *Marco*, tum & ex Luciano in *Alexandro*, colligi poſſe videtur: niſi ſi qis gentis potiùs. qàm regis vitium illud fuiſſe dixerit.

Ἵν' ἔτως ἐυσυνηθήτῳ σοι] par huic Ariſtippi votum, qi cùm ab eo qæreretur, qomodo Socrates diem obiiſſet, reſpondit, Ὡς ἂν ἐγὼ ἐυξαίμην. *prout ipſe optaverim.* Laërtius *l.* 2. nec diſpar Balaami arioli illud, apud Moſem *l.* 4. *c.* 23. *v.* 10. *Moriatur anima mea morte juſtorum: ſitqe finis meus, qalis illius eſt.* Intereſt, qòd Marcus Pio vitâ compar eſſe deſiderat, nè morte ſit diſpar, ſed cùm vitæ retrò ſalubriter actæ conſcientiâ placidus defungi qeat: Balaam contrà morte compar eſſe piis ambit, cùm vitam eorundem æmulari ac ſectari recuſet: hoc eſt, ut poëtaſter ille apud Capitolinum de Macrino;

Impius & felix ſic ſimul eſſe cupit;
Ut nolit pius eſſe, velit tamen eſſe beatus:
Qod natura negat, nec ratio patitur.

Siqidem, ut Iſidorus Peluſiota *l.* 1. *Epiſt.* 468. Οὐδὲν τῶν ἑτέρων ἴσον, τὸ θέλειν μὲν σώφρονας τυχεῖν, μὴ θέλειν δὲ ποιεῖν τὰ πρὸς αὐτὴν συμβαλλόμενα. *Hoc nihil aliud fuerit, qàm ſalutem qidem conſeqi velle: ea avtem, qa ad ipſam conſeqendam adminiculo ſunt, efficere nolle.* Qalem avtem qemqe à morte deprehendi oporteat; optimè docet Epictetus *l.* 3. *c.* 5. Τί ποιοῦντας καλαλαβεῖν ὀφείλει θάνατος; τὸν γεωργὸν γεωργοῦντα καλαλαμβάνει, τὸν ναυτικὸν πλέοντα. σὺ τί θέλεις ποιοῦντα καλαληφθῆναι; τί ποτε γὰρ ποιοῦντά σε δεῖ καλαληφθῆναι; εἴ τι ἔχεις τούτου κρεῖσσον ποιοῦντα καλαληφθῆναι, ποίει ἐκεῖνο. ἐμοὶ μὲν γὰρ καλαληφθῆναι γένοιτο μηδενὸς ἄλλου ἐπιμελουμένῳ, ἢ τῆς προαιρέσεως τῆς ἐμῆς, ἵν' ἀπαθὴς, ἵν' ἀκώλυτος, ἵν' ἀναναγκαστος, ἵν' ἐλεύθερος. ταῦτα ἐπιλήδευαν θέλω ἐυρεθῆναι, ἵν' εἰκεῖν δύνωμαι τῷ Θεῷ: μήτι παρέβην σε τὰς ἐντολάς; μήτι πρὸς ἄλλα ἐχρησάμην ταῖς ὁρμαῖς, ἃς ἔδωκας; μήτι ταῖς αἰσθήσεσιν ἄλλως; μήτι ταῖς προλήψεσι; μήτι σοί ποτ' ἐνεκάλεσα; μήτι ἐμεμψάμην σὲ τὴν διοίκησιν; ἕτοιμος, εἴ τι ἐπιλάσσεις, εἴ τι σημαίνεις. τῶν μὲ θέλεις ἀπελθεῖν ἐκ τῆς πανηγύρεως; ἄπειμι. χάριν σοι ἔχω πᾶσαν, ὅτι ἠξίωσάς με συμπαρηγυρίσαι σοι, καὶ ἰδεῖν ἔργα τὰ σά, καὶ τῇ διοικήσει σε συμπαρακολουθῆσαί σοι. Ταῦτά με ἐνθυμούμενον, ταῦτα γράφοντα, ταῦτα ἀναγινώσκοντα καλαλάβοι ὁ θάνατος. *Qid agentes mors debet invadere? Agricolam terra colenda intentum, nautam navigantem invadit. Te avtem qid agentem oportet invadi? Si qid habes melius cui te deditum invadat, illud agito. Nam mihi qidem optabile eſt invadi nullâ aliâ re niſi voluntate meâ curandâ occupato, ut perturbatione vacuus, & citra impedimentum, ut citra coactionem, ut liber, ea qa volo agens deprehendar, ut dicere poſſim Deo: nunqid præcepta tua violavi? nunqid ad alia ſum abuſus facultatibus, qas mihi dediſti? num ſenſibus? num anticipationibus? num te unqam incuſavi? num gubernationem tuam reprehendi? Paratus, ſi qid mandes, ſi qid imperes. Vis me nunc ludorum celebritate abire? Abeo. Gratiam qàm poſſum maximam habeo, qòd me dignatus es ad ludos tuos admittere, & ad ſpectanda opera tua, & adminiſtrationem tuam intelligendam. Hac me cogitantem, hac ſcribentem, hac legentem occupet mors.* His gemina habet & *l.* 4. *cap.* 10.

§. 31. Ἀνάνηφε] *Reſpiſce*, ad mentis ſanitatem revertere: ab eis tranſlatum, qi ubi crapulam edormierint, veternúmqe qem vini haviſtu copioſiore contraxerant, excuſſerant, ad priſtinum mentis ſtatum jam redeunt. Ità τῷ ἀνανήφειν uſus eſt Apoſtolus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 2 *v.* 26.

Ἀνακαλῶ σεαυτόν] Metaphora, ab eis, qi animæ deliqium paſſi, vel inclamatione, vel aliâ aliqâ ratione revocantur.

Ἐξυπνισθεὶς] *l.* 4. §. 46. Οὐ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν καὶ λέγειν. *Nihil tanqam per ſomnum agendum dicendumve. Excitandus è ſomno & vellicandus eſt animus.* Seneca *Ep.* 20.

Ὄνειροί σοι ἠνώχλουν] Pari imagine uſus eſt Plutarchus de *profect. indic. p.* 75. *E.* dum Stoicos ridet, qi hominem ſubitò καὶ ἐν ἀκμῇ χρόνου è pravitatis ac ſtultitiæ altiſſimo gurgite, ad bonitatis ſapientiæqe apicem celſiſſimum emergere ajebant:

Ai

§.32. Ex corpuſculo atqe anima conſtò. corpuſculo indifferentia ſunt omnia. neqe enim res diſtingvere novit. menti verò indifferentia ſunt, qæcunqe non ſunt peculiaria ejuſdem opera. hæc omnia in poteſtate ſua ſita habet: & ex his etiam ea ſola ad eam pertinent, qæ circa id qod in manibus jam eſt, verſantur. futura enim & præterita illius opera, & ipſa eidem jam ſunt indifferentia.

§.33. Nullus eſt pedi avt manui præter naturam labor, dum pes qod pedis eſt, manus, id qod manûs eſt, faciat. pari modo nec homini qâ homo eſt, labor ullus eſt præter naturam, dum id qod hominis eſt, faciat. ſi avtem præter naturam illi non eſt, nec malum eſt ei.

§.34. Qantâ voluptate perfunduntur etiam latrones, cinædi, paricidæ, tyranni?

§.35. Nonne vides, ut artifices mechanici, etiamſi hominibus imperitis qadantenus concedant, artis tamen ſuæ rationem nihilominus enixè advertùs illos tueantur, nec ab ea qicqam abſcedere ſuſtineant? num ferendum ergò, architectum medicúmve artis ſuæ rationem pluris facere, qàm hominem ſuæ, qæ eſt illi cum Diis ipſis communis?

§.36. Aſia, Evropa, orbis ſunt anguli. mare qodvis orbis guttula; Athos mons,

§. 32. a Ἐκ σωματίου εἰμὶ καὶ ψυχῆς. τῷ μὲν ἓν σωματίῳ πάντα διάφορα. οὐδὲ γὰρ δύναται διαφέρειν. b τῇ δὲ διανοίᾳ ἀδιάφορα, ὅσα μή ἐστιν αὐτῆς ἐνεργήματα. ὅσα δέ γε αὐτῆς ἐστιν ἐνεργήματα, c ταῦτα πάντα ἐπ' αὐτῇ ἐστιν. καὶ τούτων μέν τοι, d ἃ ᾠδὶ μόνον τὸ παρὸν περιγματεύει. e τὰ γὰρ μέλλοντα καὶ παρωχημότα ἐνεργήματα αὐτῆς, καὶ αὐτὰ ἤδη ἀδιάφορα.

a L.2.§.2. l.5.§.13. b L.5.§.20. l.7.§.58. c L.5.§.14. d L.3.§.12. l.7.§.54. e L.12.§.1.

§. 33. Οὐκ ἔστιν ὁ πόνος τῇ χειρὶ, οὐδὲ τῷ ποδὶ ᾗδε φύσει, μέχρις ἂν ποιῇ ὁ πούς * τὸ τοῦ ποδὸς, καὶ ἡ χεὶρ τὸ τοῦ χειρός. ὕτως ἔν f οὐδὲ ἀνθρώπῳ ὡς ἀνθρώπῳ ᾗδε φύσιν ἐστὶν ὁ πόνος, μέχρις ἂν ποιῇ τὸ τοῦ ἀνθρώπου. εἰ δὲ ᾗδε φύσιν αὐτῷ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν αὐτῷ.

* τὰ Lug. f L.5.§.1. g L.2.§.17. Sup. §. 1.

§. 34. h Ἡλίκας ἡδονὰς ἥσθησταν λῃσταὶ, κίναιδοι, παιδικοῖαι, τύραννοι.

h L.2.§.11. l.5.§.10.l.9. §. 1.

§. 35. i Οὐχ ὁρᾷς πῶς οἱ βάναυσοι τεχνῖται ἀρμόζονται μὲν ἄχρι τινὸς πρὸς τοὺς ἰδιώτας, οὐδὲν ἧττον μέν τοι ἀντέχονται τοῦ λόγου τῆς τέχνης, καὶ τοῦτο ἀποσῴζειν οὐκ ἀναμένουσιν; ἀ δέον, εἰ ὁ ἀρχιτεκτόνων, καὶ ὁ ἰατρὸς μᾶλλον αἰδεῖται τὸν τῆς ἰδίας τέχνης λόγον, ἢ k ὁ ἄνθρωπος τὸν ἑαυτοῦ, ὃς αὐτῷ κοινός ἐστι πρὸς τοῦ θεοῦ.

i L.4.§.31. l.5.§.1.32. k L.11.§.5.

§. 36. Ἡ Ἀσία, ἡ Εὐρώπη, l γωνίαι τοῦ κόσμου. πᾶν πέλαγος, σταγὼν τοῦ κόσμου. Ἄθως m βωλάριον 32.

l L.4.§.3.l.8.§.21. m L.12.§.

ANNOTATIONES.

Ἂν δὲ ὕτω τινὶ, inqit, συνῇ τὰ τῆς μεταβολῆς, καταθαρρεῖ φαῦλον, ἀνίγρεσθαι σοφὸν, καὶ προσιέναι, ἐκ τῆς ψυχῆς μεθεικότα τὰς χθιζὰς ἀβελτηρίας καὶ ἀπάτας,

Ψευδεῖς ὀνείρους χαίρειν. εὖδεν ἦτ' ἄρα,

τίς ἀγνοήσειεν ἀνῆρ διαφορὰν ἐν ἀνῆρι τοσαύτην γενομένην, καὶ φρόνησιν ἀθρόον ἐκλάμψασαν. Aut ea ſic alicui accideret, ut cum obdormiviſſet vitioſus, expergiſceretur ſapiens, dimiſſiſqe ex animo fatuitates & impoſturas ſta compellaret:

Inſomnia vana valete, nihil eratis,

iſne ignoraret tanto à ſeipſo diſcrimine fuiſſe mutatum, & prudentiam ſubito ac conjertim eluceſcentem? Vide *l.2.§.17.* Τὰ δὲ τῆς ψυχῆς, ὄνειρος. *Anima verò ſomnium.*

§.32. Τῇ δὲ διανοίᾳ ἀδιάφορα] corrupit hîc Xylandri verſionem editor Lugdunenſis, & mentem Marci pervertit planè, dum reddit, *rationi autem inter ea diſcrimen habetur.* cùm Xylander Marci verba rectè explicans, *diſcrimen nullum* dixiſſet.

Πάντα ἐπ' αὐτῇ] Vide *ſuprà* §.8. & *lib.*5. § 13. & *lib.*11. §.1.

Περὶ μόνον τὸ παρὸν] Vide *ſuprà* §.2.& *l.*3.§.12.

Τὰ γὰρ μέλλοντα] Seneca *Ep.* 117. *Quis neſcit hoc ipſo non eſſe bonum id qod futurum eſt, qia futurum eſt? nam qod bonum eſt, utiqe prodeſt: niſi præſentia prodeſſe non poſſunt. Si non prodeſt, bonum utiqe non eſt: ſi prodeſt, jam eſt.* Vide *l.*7. §.8. & *l.*8.§.26.

§.33. Οὐκ ἔστιν ὁ πόνος] Seneca *Epiſt.* 121. *Nemo agrè volitur artus ſuos; nemo in uſu ſui hæſit: ad hoc edita protinus faciunt.* Vide *l.*5.§.1. & *l.*8.§.26.

Τὸ τοῦ ποδὸς] τὰ Lugdunenſis.

Οὐ ἔστιν, οὐδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν] Lugdunenſis, οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακὸν οὐκ ἔστιν. forſan, οὐκ ἔστιν, οὐδὲ κακόν ἐστιν. ut οὐκ poſterius in locum οὐ, qod eſt vitioſum, ſuccedat.

§.34. Ἡλίκας ἡδονὰς ἥσθησταν λῃσταί] Seneca *de vit. beat. c.*7. *Voluptas etiam ad vitam turpiſſimam venit. & infelices qidam, non ſine voluptate, imo ob ipſam voluptatem ſunt.* & *c.*8. *Qid, qod tam malis qam bonis voluptas ineſt? nec minus turpes dedecus ſuum, qàm honeſtos egregia delectant?* & rurſus *c.* 10. *Qis ignorat plenisſimos eſſe voluptatibus veſtris ſtultiſſimos qoſqe, & neqitiam abundare jucundis?* & *c.* 11. *Multos oſtendam voluptatibus obſeſſos, qos fatearis neceſſe eſt malos. hos eſſe in voluptatibus dices: nec tamen illis bene erit, qia non bono gaudent.* Ergò voluptas in adiaphoris Marco habetur. *l.*2. §.11. & *l.*9. §.1. Vide & *l.*10. §.10. & *l.*8.§.40. Cæterùm Plato in *Timaeo pag.* 1080. *E.* ità ἡδονὴν καὶ εὐφροσύνην diſtingvit, ut ἡδονὴν μὲν τοῖς ἄφροσιν, εὐφροσύνην δὲ τοῖς ἔμφροσιν, *voluptatem inſipientibus, gavdium ſapientibus*, attribuat. Idem in *Philebo p.* 392. *D.* Ἐν ὕβρει μείζους ἡδονάς, ἢ πλείους εἶναι. *In laſcivia & petulantia non plures dico, ſed vehementiores & vi majores voluptates.* Et mox: Δῆλον, ὡς ἔν τινι ποιᾷ ψυχῆς καὶ τῷ σώματος, ἀλλ' οὐκ ἐν ἀρετῇ, μεγίσας μὲν ἡδονὰς, μεγίσας δὲ καὶ λύπας γίγνεσθαι. *Patet in qadam depravatione tum animæ, tum corporis, potiùs qàm in virtute, vehementes voluptates vehementeſqe cruciatus conſiſtere.*

§.35. Ἀρμόζονται μὲν ἄχρι τινὸς πρὸς τοὺς ἰδιώτας] *Reſpectu aliqo imperitis parum diſtant* Caſavbonus. melius Xylander. *Uſqe ad certum finem privatis hominibus ſe accommodant.* i. e. qadantenus illis concedunt, eíſqe ſe attemperant.

Ἀντέχονται τοῦ λόγου τῆς τέχνης] Vide *ad l.*4.§.31. qæ de Stratonico & Apelle. Pſaltes qidam ignobilis cùm apud Antigonum regem ſpecimen artis ederet, rexqe nunc hanc, nunc illam chordam adſtringere moneret, indignatus ille, Μὴ γένοιτό σοι ὕτω κακῶς, ὦ βασιλεῦ, ὡς ἐμοῦ ταῦτα ἀκριβοῦν μᾶλλον. Sive, ut Plutarchus (qi Philippo dictum conſtanter aſſerit, in *apoph. de adulat. de Alex. Orat.* 2. *Sympoſ. probl. l.* 2. *c.* 1.) ἵνα ἐμοὶ ταῦτα βέλτιον εἰδῇς. *Abſit*, inqit, *o rex, tam male tecum agatur, ut in iſtis me peritior exiſtas.* Ælianus *l.*9. *c.* 36. Ità regibus etiam in artis ſuæ ratione concedere neſas habent artifices etiam infimi qiqe. Apollodorus itidem architectus, cùm de operibus ſuis apud Trajanum verba habenti, Hadrianus obſtreperet, Ἄπελθε, inqit, καὶ τὰς κολοκύνθας γράφει. τούτων γὰρ οὐδὲν ἐπίσασαι. *Abi & cucurbitas pinge tibi: iſtarum enim rerum nihil noſti.* Dio Caſſius *l.*69. Ὅυτως ἐφ' ἑκάστῃ ὕλῃ, τὸν ἔμπειρον τῆς ἀπείρου κρατεῖν πᾶσα ἀνάγκη. *Sic in qolibet genere peritum imperito imperare omnino neceſſe eſt.* Epictetus *l.*3. *c.*26. Idemqe *l.*4. *c.*12. Ἐπεί τοι πᾶσα ἐπιστήμη κατα-φρονητική ἐστι τῆς ἀγνοίας καὶ τῶν ἀγνοούντων, καὶ οὐ μόνον αἱ ἐπιστῆμαι, ἀλλὰ καὶ αἱ τέχναι. Φέρε ὁ θέλεις σκυτέα, ὁ θέλεις τέκτονα. καὶ τῶν πολλῶν καταγελᾷ περὶ τὸ αὐτῆς ἔργον. *Siqidem omnis ſcientia contemnit ignorantiam & ignorantes: nec ſcientia ſolum, ſed artes etiam. Produc qemvis ſutorem, qemvis fabrum. Is, qod ad ſuum opus attinet, vulgus deridet.* Vide *l.*5.§.32.

Τὸν ἑαυτοῦ] Qænam ars eſt iſta propria hominis, qâ hominis? ſed qam cum Diis communem habet, Marcus ipſe docet *l.* 11.§.5. ἀγαθὸν εἶναι. *bonum eſſe.*

§.36. Γωνίαι] Ità *lib.*3.§.10. Μικρὸν τὸ τῆς γῆς γωνίδιον. *Exiguus eſt telluris angulus.* & *l.*4. §.3. Πόσον γωνίδιον ἡ κατοίκησις. *Angulus qam exiguus.* & *l.*8.§.21. Ἐν γωνίᾳ τινὶ τοῦ κλίματος. *In angulo iſtius plagæ.*

Σταγὼν τοῦ κόσμου] Apollonio qærenti *utra major* eſſet, *terra an mare*; reſpondit Iarchas Indus, *terram mari majorem*: τὴν γὰρ θάλασσαν αὐτὴ ἔχει. *qia terra mare continet.* ſcilicet τὴν θάλασσαν λίμνην, *mare lacum eſſe* cenſuit; non avtem τὴν οἰκουμένην νῆσον, *terram* potiùs *inſulam*, ut Strabo *l.* 1. qocum conſentiens & Plinius *l.*2. *c.*66. *tellurem præcinctam circumfluo mari.* & Ariſtoteles *de mundo c.*3. Ἡ σύμπασα μία νῆσός ἐστι, ὑπὸ τῆς θαλάσσης περιῤῥεομένη. *Univerſa ipſa terra inſula eſt unica maris ambitu circumdata.* qod Mela. *c.* 1. *ambitur omnis Oceano.* at verò ὑγρὸν οὐσίαν, ſive *aqa elementum*, terrâ longè majorem: καὶ γὰρ ἐκείνην τὸ ὕδωρ φέρει. *terram ſiqidem ab aqa ſuſtineri.* Ità ille aqei elementi mare partem minimam opinatus videtur, utpote qi ſubtus terram aqarum neſcio qas ſomniabat abyſſos, qibus ea qaſi ſupernataret, cùm *aqas* contrà *terra ſuſtineat*, ut rectè Plinius *l.*2. *c.*65. Verùm Marcus *guttula* inſtar obtinere vult ad mundi hujus univerſi ambitum; cui eleganter, ut γῆς γύγμη, *terræ puncti inſtar habet*, *l.*4. §.3.

ità

ρον ℰ κόσμε. πᾶν τὸ ἐνεργὸς ℰ χρόνε, [a] σιγμὴ ℰ αἰῶνος. [b] πάντα μικρά, ἔυτρεπῆ, [c] εὐαφανιζόμενα. [d] πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται, [e] ἀπ' ἐκείνε ℰ κοινοῦ ἡγεμονικοῦ ὁρμήσαντα *, ἢ κατ' ἐπακολούθησιν. καὶ [f] τὸ χάσμα ἂν ℰ λέοντος, καὶ τὸ δηλητήριον, καὶ πᾶσα κακεργία, ὡς [g] ἄκανθα, ὡς βόρβορος, ἐκείνων [h] ἐπιγενήματα τῶν σεμνῶν καὶ καλῶν. μὴ ἄν αὐτὰ ἀλλότρια τούτε, ἃ σέβεις, φαντάζε. ἀλλὰ [i] τὴν πάντων πηγὴν ἐπιλογίζε.

§. 37. [k] Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν, πάντα ἑώρακεν, ὅσα τε ἐξ ἀϊδίε ἐγένετο, καὶ ὅσα εἰς τὸ ἄπειρον ἔσαι. [l] πάντα γὰρ ὁμογενῆ, καὶ ὁμοειδῆ.

§. 38. Πολλάκις ἐνθυμοῦ [m] τὴν ἐπισύνδεσιν πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ σχέσιν πρὸς ἄλληλα. τρόπον γάρ τινα πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται, καὶ πάντα κατὰ τοῦτο φίλα ἀλλήλοις ἐσί. καὶ γὰρ ἄλλο ἐξῆς ἐσι τούτε, διὰ τὴν τοπικὴν * κίνησιν καὶ σύμπνοιαν, καὶ [n] τὴν ἕνωσιν τ᾽ οὐσίας.

§. 39. [o] Οἷς συγκεκλήρωσαι πράγμασι, [p] τούτοις συνάρμοζε σεαυτόν. καὶ [q] οἷς συνείληχας ἀνθρώποις, [r] τούτους φίλει, ἀλλ' ἀληθινῶς.

ejusdem glebula; tempus instans omne, punctum ævi. parva omnia, caduca, evanida. proveniunt indidem universa, à mente communi illa vel directè profecta, vel per consequentiam necessariam; etiam rictus leonis, & venena, & noxium quidvis, sicut spina, & lutum, quæ rerum illarum speciosarum ac pulcrarum appendices sunt. noli ergò ista ab eo quem colis aliena opinari: sed rerum universarum originem tecum perpende.

§. 37. Qui præsentia vidit, cuncta vidit, tum quæ ab æterno fuere, tum quæ in æternum futura sunt. cuncta enim & cognata sunt & uniformia.

§. 38. Perpende tecum jugiter rerum omnium, quæ in mundo sunt, connexionem mutuam, quámque ad se invicem affectionem habeant. sunt enim omnia quodammodo sibi invicem implexa, atque eâ ratione sibi invicem amica. alterum enim alterius consequens est, & per connexionem localem, & per conspirationem mutuam, & per materiæ continuitatem.

§. 39. Quibus destinatus ès rebus, eis te accommoda; & quibuscum vivere sortitus es, homines eos, idque veraciter fac diligas.

§. 40.

a L. 2. §. 14. l. 3. §. 16.
b L. 4. §. 48.
c L. 2. §. 12.
d L. 2. §. 3.
e L. 7. §. 75. l. 9. §. 28.
39.
* -τος f.
f L. 3. §. 2.
g L. 8. §. 50.
h L. 3. §. 2.
i L. 3. §. 11. l. 4. §. 33. l. 8. §. 23.
k L. 2. §. 14. l. 11. §. 1.
l Inf. §. 46. l. 9. §. 35.
m L. 4. §. 40. 45. l. 7. §. 9.
* κίν. Xyl. σύνησιν f. l. 4. §. 34.
n L. 4. §. 40.
o L. 4. §. 23. 25. l. 5. §. 8. l. 8. §. 23.
p L. 3. §. 16. l. 4. §. 34.
q L. 10. §. 36.
r L. 7. §. 22. 31.

ANNOTATIONES.

ità πέλαγος σαγὴν, hoc loco dicitur. Apud Esajam itidem c. 40. v. 15. Numini divino collati populi universi, dicuntur esse, ὡς σαγὴν ἀπὸ κάδε, *ut gutta fistula*, hoc est, instar guttulæ, quæ sive inter effundendum deciderit, sive post effusum liquorem in fundo substiterit, de mensura justa nihil minuitur: & *ut pulvis lancium*, (nam Græci ῥοπὴν ζυγῆ perperam reddunt) hoc est, instar pulviculi, qi post aromata effusa lanci adhæret, nec de justo pondere tamen qicqam deperisse deprehenditur.

Ἄθως βωλάριον] l. 12. §. 32. Ἐν πόσῳ βωλαρίῳ τῆς γῆς ἕρπεις; *In quantula totius telluris glebula repis?* τὴν πατρώαν βῶλον. id est, *glebam patriam*, pro agro sive fundo dixit Synesius *Epist.* 38. & Apulejus *Milef. l.* 1. *Hymettos Attica, & Isthmos Ephyrea, & Tenaros Spartiaca, gleba fertiles, æternum libris felicioribus condita, mea vetus prosapia est.* Ità enim habet editio Colviana. *Tænaros*, inqam, non *Tenedos*: ut nihil opus sit, qod Claudius Salmasius voluit, *prolegom. in Solin.* pro *Spartiaca Sporadicam* substituere, cùm Tænaron in tractu Laconico agnoscant Pausanias & Stephanus *de urbibus. Athon* autem ideò forsan nominat Marcus istic, qia tanqam magnum & stupendum qoddam commemorant Athon montem à Xerxe perfossum, cùm in Græciam trajiceret. qid enim magni perfossus Athos, si βωλάριον fuerit, si glebulæ duntaxat rationem obtineat.

Σιγμὴ τοῦ αἰῶνος] Vide l. 2. §. 14, 17.

Εὐαφανιζόμενα] Vide l. 2. §. 12. & l. 4. §. 14. & l. 7. §. 10. & l. 12. §. 32.

Πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται] Vide l. 2. §. 3. & l. 4. §. 23. Avtor *de Mund. ad Alex. c.* 6. Ἀρχαῖός τις λόγος καὶ πάτριός ἐσι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὡς ἐκ Θεοῦ τὰ πάντα, καὶ διὰ Θεοῦ ἡμῖν συνέστηκεν. εὐδαιμία δὲ φύσις, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν αὐτάρκης, ἐρριμωθεῖσα τῆς ἐκ τούτου σωτηρίας. *Vetus sermo est, & à majoribus proditus inter omnes homines, universa tum ex Deo, tum per Deum constituta fuisse, atque coagmentata: nullámque naturam satis instructam esse posse, qa citra Dei præsidium sua ipsa demum tutela permissa sit.* Qod Apostolus *ad Colos. c.* 1. *v.* 16, 17. Ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα. *Per eum condita sunt omnia.* & mox: Τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται. καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε. *Omnia per eum, & ejus respectu condita sunt, & omnia per eum consistunt.* Et *ad Rom. c.* 11. *v.* 36. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. *Ex eo, per eum & in ipsum sunt omnia.*

Τοῦ κοινοῦ ἡγεμονικοῦ] qod l. 7. §. 75. τὸ τοῦ κόσμου ἡγεμονικόν. *anima universi.* Vide l. 4. §. 40.

Ὁρμήσαντα, ἢ κατ' ἐπακολούθησιν] forsan ὁρμήσαντος. Vide l. 7. §. 75. & l. 9. §. 28. Vide & Brissonem *infrà ad* §. 38.

Ἐπιγενήματα] Vide ad l. 3. §. 2. Ocellus Lucanus *de univers. c.* 1. §. 8. Πάντα ἔχει τὸ πᾶν, τὰ μὲν ὡς μέρη, τὰ δὲ ὡς ἐπιγενήματα. *Universum continet omnia, vel ut partes, vel ut res adventitias & externas.* eadem & ἐπακολουθήματα Philo dixit libro *de provident.* cujus fragmentum, imò ἀποσπασμάτιον bene magnum exhibuit Evsebius *præpar. l.* 8. *c. ult.* ubi inter alia: Καὶ μὲν δὴ τὸ πῦρ φύσεως ἀναγκαιότατόν ἐργον. ἐπακολούθημα δὲ τούτου καπνός. ἀλλ' ὅμως παρέχεταί τινα ἀφέλειαν ἔσι ὅτε καὶ αὐτός. *Sic ignis opus est naturæ pernecessarium; fumus autem, ut ejus qadam qasi accessio sit, habet tamen interdum commoditatis aliqid ipse qoque.*

Καὶ τὸ δηλητήριον] Virgilius *Georgic. l.* 1.

Ille malum vitus serpentibus addidit atris.

qasi veneni expertes antè fuissent: qod & è nostris nonnullis, sed frustrà, placuisse videtur.

Πᾶσα κακεργία] Vide *ad l.* 3. §. 11. τοῦτο παρὰ Θεοῦ.

Ἄκανθα] vide *l.* 8. §. 30. Joannes Chrysostomus *in Genes. c.* 3. *v.* 18. ἀκάνθας καὶ τριβόλους ὑπομνήματα, *spinas maledicti monimenta* vocat. non tamen qasi ab initio ista non fuerint, ut Augustinus censuit, *de Gen. contra Manich. l.* 1. *c.* 13. Saniùs idem ipse *de Gen. ad liter. l.* 3. *c.* 18. *Ab initio creata, in suo genere utilia, & ad universi ornatum perfectionémque conducentia, pœna loco haberi, qòd in locis ab homine cultis frequentiora existerent.* neqe aliud Joannes voluit.

§. 37. Ὁ τὰ νῦν ἰδὼν] Idem argumentum tractat, *l.* 2. §. 14. & *l.* 4. §. 32. & *l.* 9. §. 32. & *l.* 11. §. 1. & l. 12. §. 24, 35.

§. 38. Τὴν ἐπισύνδεσιν] Ità *l.* 4. §. 40. Σύνησις καὶ συμπάθεια. *Rerum connexus & contextus.* & *ibidem* §. 45. Συνάφεια ἐυλογος. *Rationi consentanea connexio.* & *l.* 7. §. 9. Σύνδεσις ἱερά. *Vinculum sacrum.* Vide & Senecam *de benef. l.* 4. *c.* 7. *ad l.* 5. §. 8.

Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται] Ità *l.* 7. §. 9. Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται. *Omnia sunt sibi invicem implexa.* Hoc est qod Brisso in *Oeconomico* à Stobæo adductus *tom.* 2. *tit.* 82. Οὕτως ἔχει πως ἄλλαλα τἀνθρώπινα πράγματα, καθάπερ καὶ τὰς ἁλύσιος τοὶ κρίκοι. τῆνοι γὰρ ἐξ ἀλλάλων ἄρτηνται, ἀλλάλοις τ' ἀκολουθέοντι, καὶ ἐνὸς ἐξ αὐτῶν ἐλκυσθέντος ἑπόιμα δήπουκα, τό τε ὅλον, καὶ τὸ ἐξ ἀρχᾶς ἀκολουθεῖ. καὶ τῶν τι βίᾳ δὲ πραγμάτων ἑπόιαν ἂν βάλῃ ἐλίσσαι, ἐυρήσεις καὶ τὰ λοιπὰ ἐξ ἀνάγκας, κατὰ τὸ ἐξῆς ἀλλάλοις ἑπόμενα. *Eodem modo humana res invicem se habent, qo catena circuli, qi mutuo complexo hærent, seqe invicem sequntur. Qod si unum ex his, qemcunqe tandem, attrahas, tota catena cum suo principio consequetur. Ita etiam in vita negotiis qicqid tibi sumas, reliqa necessario sequi, ordine continuo succedentia deprehendes.*

Πάντα φίλα ἀλλήλοις] Ità *l.* 7. §. 9. Οὐδὲν ἀλλότριον ἄλλο ἄλλῳ. *Nihil alterum ab altero est alienum.*

Διὰ τὴν τοπικὴν κίνησιν] *per motum localem.* σύνησιν Xylander & Casavbonus. forsan, σύνησιν, *connexionem. l.* 4. §. 34.

Καὶ σύμπνοιαν] Vide *ad l.* 4. §. 27. συμπαθῆ. Stoici apud Laërtium *l.* 7. *c.* 140. in *Zenon.* Εἶναι τὸν κόσμον εἶναι, καὶ τοῦτον πεπερασμένον. ἐν δὲ τῷ κόσμῳ μηδὲν εἶναι κενόν, ἀλλ' ἡνῶσθαι αὐτόν. τοῦτο γὰρ ἀναγκάζειν τὴν τῶν ὑραίων πρὸς τὸ ἐπίγεια σύμπνοιαν καὶ συντονίαν. *Unum esse mundum, & hunc finitum. Porro nihil in mundo esse vacuum, sed inter se mirabili esse unitate devinctum. Id enim cogere cælestium ad terrena concordiam & congruentiam.*

§. 39. Οἷς συγκεκλήρωται] Ità *l.* 4. §. 26. Συνεκλήθητε πᾶν τὸ συμβαῖνον. *Ab universo distinatum, & fato certo assignatum est.*

Συνάρμοζε ἑαυτόν] τί γὰρ ἁρμοδιώτερον; *Etqid enim est magis congruum? l.* 7. §. 57. Vide & *l.* 3. §. 16. & *l.* 4. §. 34.

Φίλει, ἀλλ' ἀληθινῶς] qod Petrus *Epist.* 1 *c.* 1. *v.* 22. Φιλαδελφίᾳ ἀνυποκρίτῳ. *Ad amorem fraternum minimè fimulatum.*

§. 40.

§. 40. Organum, inſtrumentum, vas qodlibet, ſi id ad qod conditum eſt facit, bene ſe habet. ibi tamen opifex, qi condiderat, jam abiit. at in eis, qæ à natura continentur, intus eſt, ibíqe reſidet, qæ ea condiderat, vis. proinde magìs illam vereri oportet; exiſtimandúmqe tibi, ſi ſecundùm illius voluntatem te habueris degeríſqe, omnia tibi ex animi ſententia ſe habere. ſic avtem & univerſo ex animi ſententia ſui habent ſe ſua.

§. 41. Si qid eorum, qæ extra arbitrium tuum ſunt, bonum malúmve eſſe præſumpſeris, neceſſe erit, ut ubi iſtiuſmodi vel in malum incideris, vel bono excideris, Deos incuſes, oderis homines, qi horum alterutrius tibi vel avtores fuerint, vel etiam fore ſuſpicaris. qin & multa iniqè agimus, dum ad iſta contendimus. at ſi ea ſola, qæ arbitrii ſunt noſtri, bona maláqe cenſuerimus, nulla jam ſupererit ampliùs cavſſa, avt Deum incuſandi, avt inimicitias adverſùs hominem qenqam gerendi.

§. 42. Ad unum eundémqe effectum operam conferunt univerſi ſuam, alii ſcientes ac intelligentes, alii

§. 40. [a] Ὄργανον, ἐργαλεῖον, σκεῦος πᾶν, εἰ [b] πρὸς ὃ κατεσκεύασται, εὖ ἔχει. καὶ τὸ σκεῦος ὁ κατασκευάσας ἐποίησεν. ὅτι δὲ τοῦ φύσεως συνεχομένων, [c] ἔνδον ἐστι, καὶ περιεχομένη ἡ κατασκευάσασα δύναμις. καθὸ καὶ μᾶλλον [d] αἰδεῖσθαι αὐτὴν δεῖ καὶ νομίζειν, [e] ἐὰν κατὰ τὸ βέλημα πύτης ἔχῃς καὶ διεξαγαγῇς, ἔχει σοι πάντα κατὰ νοῦν. ἔχει δὲ ὅτως καὶ τῷ παντὶ κατὰ νοῦν τὰ ἑαυτοῦ. [a] L.9.§.42. *l.*10.§.38. [b] Sup. 16. *l.* 5.§.16. [c] *L.*3.§.3.4, 5,6.16. [d] *L.*2.§.6. Sup.§.15. [e] *L.*9.§.1. 26. [f] Sup.§.16. *l.*9.§.1.12. §.31.

§. 41. [f] Ὁ, τι ἂν τῶν ἀπροαιρέτων ὑποσήσῃς αὐτῷ ἀγαθὸν, ἢ κακὸν, ἀνάγκη κατὰ τὴν πεῖσιν καὶ τὴν ὑπότυξιν καὶ τοιούτοις κακοῖς, ἢ τὴν ὑπότυξιν καὶ τοιούτοις ἀγαθοῖς μεμψασθαί σε θεοῖς καὶ ἀνθρώποις ἢ μισῆσαι τοὺς αἰτίους ὄντας, ἢ [g] ὑποπιπτομένους ἐσεσθαι τῇ ὑποτύξεως, ἢ τῇ πείσεως. καὶ ἀδικεῖν ἢ πολλὰ, διὰ τὴν πρὸς ταῦτα διαφοράν. ἐὰν ἢ [h] μόνα τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ καὶ κατὰ * κινῶμεν, οὐδεμία αἰτία καταλείπῃ, [i] ὅτε θεῷ ἐγκαλέσαι, ὅτε πρὸς ἄνθρωπον τῆναι τάσιν πολεμίως. [g] *L.*4.§.37. [h] *L.*3.§.6,7. * κρινῶμεν. [i] *L.*10.§.1.

§. 42. [k] Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν, οἱ μὲν εἰδότως καὶ παρακολουθητικῶς, οἱ δὲ ἀνεπισάτως [k] *L.*4.§.40.

ANNOTATIONES.

§. 40. Πρὸς ὃ κατεσκεύασται] Vide *l.* 5. §. 16. Seneca *Ep.*76. *Qæ conditio rerum, eadem hominum eſt. navis bona dicitur, non qæ pretioſis coloribus picta eſt, nec cujus tutela ebore cælata eſt, nec qæ fiſcis & opibus regiis preſſa eſt; ſed ſtabilis & firma, & junctúris aqam excludentibus ſpiſſa, ad incurſum ferendum maris ſolida, gubernaculo parens, velox, & conſentiens vento. gladium bonum dices, non cui deavratus eſt balteus, nec cui vagina gemmis diſtingvitur; ſed cui & ad ſecandum ſubtilis acies, & mucro munimentum omne rupturus. regula, non qàm formoſa, ſed qàm recta ſit qæritur.* Apulejus *de Deo Socratis. Æqè divites ſpectari debere, ut eqos mercamur. neqe enim in emendis eqis phaleras conſideramus, & baltei polimina inſpicimus, & ornatiſſima cervicis divitias contemplamur, ſi ex argento & avro & gemmis monilia varia gaza dependent; ſi plena artis ornamenta capiti & collo circumjacent; ſi frana calata, ſi ephippia fucata, ſingula avrata ſint. Sed iſtis omnibus exuviis amotis, equm ipſum nudum, & ſolùm corpus ejus & animum contemplamur, ut ſit ad ſpeciem honeſtus, & ad curſum vegetus, & ad vecturam validus. jam primùm in corpore ſi ſit*

Argutum caput, & brevis alvus, obeſáqe terga,
Luxuriétqe toris animoſum pectus honeſtis,

præterea, ſi duplex agitur per lumbos ſpina. volo enim non modò pernicíter, verumetiam permollíter pervehat. Vide & Joannem Chryſoſtomum *edit. Savil. tom.*7. *Orat.* 2. Vide & Galenum *ad lib.* 4. §. 19. ſed & *l.* 9. §. 31.

Ἔχει δὲ ὅτως καὶ τῷ παντὶ] de *homine qovis*, perperam cepit Xylander. de *univerſo*, ſive *univerſi rectore*, Caſavbonus rectè.

§. 41. Μέμψασθαί σε θεοῖς] Idem *ſuprà* §. 16. & *l.* 9. §. 1. Epictetus *l.* 1. *c.* 27. Πέφυκεν ὁ ἄνθρωπος, μὴ ὑπομένειν ἀφαιρεῖσθαι τὸ ἀγαθὸν, μὴ ὑπομένειν περιπίπτειν τῷ κακῷ. εἶτα τὸ τελευταῖον, ὅταν μήτε πράγματα μεταθεῖναι δυνηθῇ, μήτε τὸν ἐμποδίζοντα ἐκτυφλῶσαι, (qo modo Ulyſſes Cyclopem) κάθηται, καὶ σίνει, καὶ ὁ δύναται, λοιδορεῖ τὸν Δία, καὶ τοὺς θεοὺς ἄλλους. *Sic enim naturâ comparatum eſt, ut homo non patiatur eripi ſibi bonum, ut recuſet incidere in malum. Tandem, qum neqe res transferre qit, neqe eum qi impedit, excacare, ſedet gemens, & qemcunqe poteſt maledictis lacerat, ipſum adeo Jovem & cæteros Deos.* prout impii illi, Eſajæ *c.* 8. *v.* 21. Idem *l.*4. *c.*7. Ἐάν τις ἐν τούτοις μόνοις ἡγήσηται τὸ ἀγαθὸν τὸ αὑτοῦ καὶ συμφέρον τοῖς ἀκωλύτοις καὶ ἐφ' ἑαυτῷ, ἐλεύθερος ἔσαι, εὔροος, εὐδαίμων, ἀβλαβὴς, μεγαλόφρων, εὐσεβὴς, χάριν ἔχων ὑπὲρ πάντων τῷ θεῷ, μεθαμῶ μεμφόμενος μηδενὶ τῶν ἐφ' αὐτῷ γινομένων, μηδὲν ἐγκαλῶν. ἂν δ' ἐν τοῖς ἐκτὸς καὶ ἀπροαιρέτοις, ἀνάγκη κωλύεσθαι αὐτὸν, ἐμποδίζεσθαι, δουλεύειν τοῖς ἐκείνων ἔχουσιν ἐξουσίαν, ἃ τεθαύμακε καὶ φοβεῖται. ἀνάγκη δ' ἀσεβῆ εἶναι, ἅτε βλάπτεσθαι οἰόμενον ὑπὸ τοῦ θεοῦ. καὶ ἄνισον, ὡς ἀεὶ αὐτῷ τῷ πλείονος περιποιητικόν. *Si in his ſolis bonum ſuum & commodum collocarit, qa prohiberi non poſſint, & in ſuâ poteſtate ſunt, liber eſto, proſper, felix, indemnis, magnanimus, pius, gratias agens Deo pro omnibus, nuſqam qicqam ab illo factum reprehendens, de nullo conqerens. Si verò in externis, & iis qa alieni juris ſunt, neceſſe eſt ut prohibeatur, impediatur, ſerviat iis qi ea in poteſtate habent qa miratur & timet: neceſſe eſſe ut ſit impium, qippe qod ſibi à Deo noceri putas;* & *iniqum, ut qod ſubinde ſibi plus acqirat.* Eadem prorſus dicit, qæ Marcus, ſed inverſo ordine, hoc loco.

Τὰ ἐφ' ἡμῖν ἀγαθὰ καὶ κακὰ κινῶμεν] *bona & mala tractaremus* Xylander. *ad ea inclinaverimus* Mericus. verùm legendum κρινῶμεν. *judicaverimus.* qo ſenſu ὑποσήσῃς priùs dixerat: atqe ità Athenæus *dipnoſoph. l.* 15. Οἱ δ' ἀρχαῖοι καὶ τοὺς θεοὺς ἀνθρωποειδεῖς ὑποσησάμενοι. *At priſci homines humanâ formâ præditos Deos exiſtimantes*, ſive, ut vulgò loqimur, *ſupponentes.* Tollemus obiter par mendum ex Ariſtotelis codicibus, *ethic. Eudem. l.*7. *c.*6. Ubi vulgò legitur; Καὶ τούτῳ χράμενος κανόνι κινεῖσι τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους φιλίαν. *Qi eodem utentes canone, amicitias erga alios etiam judicant.* legendum κρίνουσι. qod & Aretinus advertit, qi, *judicant*, vertit.

Διὰ τὴν πρὸς ταῦτα διαφοράν] *propter hanc rerum differentiam* Xylander. *Si cum opinione differentia ad res iſtas inclinaverimus* Caſavbonus. Qaſi διαφορὰ τῷ ἀδιαφορεῖν opponatur. Verùm Marco τὸ διαφέρεσθαι πρός τι, eſt *ad rem aliqam adipiſcendam*, vel ſimpliciter *ferri*, ut idem uſurpat *l.* 5. §. 1. vel *cum ſolicitudine & animi anxietate ferri.* Vide *lib.* 9. §. 27, & 38. Verto itaqe, *dum ad iſta contendunt.* non in eo ſenſit *contendendi* vocabulo ſumpto, qo διαφέρεσθαι περί τινος, *de re aliqa contendere*, ſed qo πρός τι, *ad rem aliqam*; qam ſtudioſè proſequitur, *contendere* qis dicitur.

§. 42. Πάντες εἰς ἓν ἀποτέλεσμα συνεργοῦμεν] imò, non πάντες tantùm, ſed & πάντα. Συνεργοῦντες ἦν. *Operam noſtram accommodantes.* Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 1. Et, Πάντα συνεργεῖ. *Omnia ſimul adjumento ſunt. ad Rom. c.* 8. *v.* 28.

Ὁ μὲν εἰδότως καὶ παρακολουθητικῶς, οἱ δὲ ἀνεπισάτως] Xylander *pars ſcientes & certo ordine, pars inſcii.* Videtur εἰδότες legiſſe. qanqam eódem recidit, utrumlibet admiſeris. Verùm παρακολουθητικῶς, *intelligenter* potiùs, vel *intelligentes* etiam reddidiſſet. ἀνεπισάτως, *citra conſiderationem.* ἀνεπισήτως, *citra cognitionem.* hoc an illud legeris, ciccum havd intereſt: niſi qod iſtud τῷ εἰδότως, illud τῷ παρακολουθητικῶς, potiùs reſpondere videatur. Bernardus *de grat. & lib. arb. Operatur Deus ſalutem ſuorum, aliqando per creaturam ſine ipſa, aliqando per creaturam contra ipſam, aliqando per creaturam cum ipſa. multa enim fiunt hominibus ſalubria per inſenſibilem, & item per irrationabilem creaturam: qa idcirco dixit fieri ſine ipſa, qod non qeat, intellecta carens eſſe vel conſcia. Multa qoqe multorum ſaluti utilia facit Deus per malos, ſive homines, ſive angelos, ſed qoniam invitos, ideo contra ipſos. nam dum nocere cupientes, juvant, qantum* [*qantumvis*] *aliis valeat utilis actio, tantùm* [*tamen*] *ipſis perverſa nocet intentio. Porrò per qos & cum qibus operatur Deus, boni ſunt, vel angeli, vel homines: qia qod vult Deus & agunt pariter & volunt. nec ſunt operis tantùm miniſtri per effectum, ſed & operantis qodammodo ſocii per conſenſum.* Et mox: *Utitur ergò Deus in ſalutem ſuorum irrationabili item & inſenſibili creaturâ, tanqam jumento vel inſtrumento, qa jam expleto opere, nuſqam erunt. utitur creaturâ rationali, ſed malevolâ, qaſi diſciplina virgâ, qam correcto filio in ignem projiciet, tanqam ſarmentum inutile. utitur & angelis & hominibus bona voluntatis, tanqam commilitonibus & coadjutoribus ſuis, qos peractâ victoriâ ampliſſimè munerabit.* Syneſius *Epiſt.* 57. Αἱ κακοποιοὶ δυνάμεις ἐν κόσμῳ συντελοῦσι μὲν τῇ χρείᾳ τῆς προνοίας. κολάζουσι γὰρ τοὺς ἀξίως κολάζεσθαι. εἰσὶ δὲ ὅμως θεομισεῖς τε καὶ ἀποτρόπαιοι. ὃ γὰρ διάκειται τὴν γνώμην ὁ τιμωρὸς ἢ δαίμων ἢ ἄνθρωπος, ὡς λειτουργίαν ταύτην εἰσφέρων θεῷ. ἀλλὰ τῇ μοχθηρίᾳ τῆς φύσεως χαριζόμενος, ταῖς κοιναῖς συμφοραῖς ἐπεξέρχεται. *Qa in mundo ſunt malefica virtutes, etiamſi ex uſu divinæ providentiæ ſint, cùm in eos animadvertant, qi ſunt animadverſione digni; ſunt illæ tamen & inviſæ Deo ut & execrabiles. Neqe enim ita animo affectus eſt vindex, ſive dæmon,*

*-τότως L πεφάτως *. ὥσπερ ℰ τὰς καθεύδοντας, ὀίμαι, ὁ Ἡράκλειτος ἐργάτας εἶναι λέγει, καὶ συνεργὰς τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γινομένων. ἄλλος, ἢ καὶ ἄλλο συνεργεῖ. a ἐκ περισσείας ℨ b καὶ ὁ μεμφόμενος, καὶ ὁ ἀντιβαίνειν πειρώμενος, καὶ ἀναιρεῖν τὰ γινόμενα. καὶ γὰρ c ℰ τοιούτῳ ἔχρηζεν ὁ κόσμος. λοιπὸν οὖν σύνες εἰς τίνας ἑαυτὸν καταπίστεις. σκεῖνος μὲν γὰρ πάντως σοι καλῶς χρήσεται· d ὁ τὰ ὅλα διοικῶν, καὶ ὑποδέξεταί σε εἰς μέρος τι e τῶν συνεργῶν καὶ συνεργητικῶν. ἀλλὰ σὺ μὴ τοιοῦτο μέρος γένῃ, ὁποῖον ὁ εὐτελὴς καὶ γελοῖος σίκκος ἐν τῷ δράματι,

a *L.* 7. §. 56.
b *L.* 8. §. 35. *l.* 10. §. 28.
c *L.* 9. §. 42.
d Sup. §. 1. 5.
e Sup. §. 14. *l.* 7. §. 19.

effectionis inſcii. qo modo dormientes qoqe Heraclitus, opinor, operarios eſſe dixit, & ad ea qæ in mundo aguntur, operas conferre. alius verò alio modo operam confert. ex abundanti verò & is qi qiritatur, & qi in adverſum nititur, & qi ea qæ fiunt, tollere conatur. nam & ſic affectis mundus opus habebat. proinde cogita tandem, qorum in numerum te referas. ſiqidem rector ille univerſi omnino te probè utetur, téqe in operariorum operáſqe mutuas conferentium partem recipiet. tu verò cave pars ejuſmodi ſis, qalis in fabula vilis & ridiculus verſus ille, cujus

ANNOTATIONES.

ſive homo, qaſi munus hoc Deo præſtet; ſed natura malignitati ſerviens communes calamitates perſequitur. Exemplum habes in Aſſyrio rege apud Eſajam *c.* 10. *v.* 5, 7.

Καὶ τοὺς καθεύδοντας] Etiam dormientes cooperari ad ea qæ in mundo geruntur, Heraclitum dixiſſe aſſerit. cùm tamen Heraclitus idem dixerit, referente Plutarcho *lib. de ſuperſtit.* Τοῖς ἐγρηγορόσιν ἕνα καὶ κοινὸν κόσμον εἶναι, τῶν δὲ κοιμωμένων ἕκαστον εἰς ἴδιον ἀποστρέφεσθαι. *Vigilantes in mundo uno eodemqe omnium communi, verſari; dormientes in ſuum cujuſqe proprium neſcio qem concedere.*

Ἐκ περισσείας δὲ] *Supervacaneâ operâ* Xylander. *qantum in ſe eſt* Caſaubonus. *abundè*, ſive *ex abundanti*, malim. Galenus *de opt. ſect. c.* 23. ἐκ περισσείας γάρ ἐστι καὶ τοῦτο κατασκευάσαι, ὅτι ἄχρηστος ἡ καταλήψις τῶν παθῶν. *ex abundanti eſt, iſtud oſtendere, qoniam inutilis eſt affectuum comprehenſio.* ἐκ περισσείας, ſive *ex abundanti* agere dicitur, qi liberaliter, ultra id qod exigi poterat avt neceſſe fuerat, aliqid vel concedit, vel largitur, vel qocunqe modo facit. indè apud Rhetores, Τὰ ἐκ περισσείας καλούμενα προοίμια. *Exordia ex abundanti qa dicuntur.* de qibus Hermogenes *de invent. l.* 1. *c.* 3. & ἐκ περισσείας προοιμιάζεσθαι, *ex abundanti exordiri*, & ἐκ περισσείας λέγειν, *ex abundanti dicere, ibidem*; ubi alia ac graviora, qàm ea qæ objiciant, objicere poſſe ſe crimina alicui prætendunt eodem ſenſu, ἐκ τοῦ περίττος Marcus dixit *l.* 7. §. 56. Ex *abundanti*, inqit, & iſtiuſmodi homines ad mundi opus operam conferunt ſuam, qia fati affectum, dum eidem reniuntur, illuſtrant.

Ὁ μεμφόμενος] *qi objurgat naturam*; & *Deos mavult emendare, qàm ſe.* Seneca *Epiſt.* 107.

Καὶ ὁ ἀντιβαίνειν πειρώμενος] *Dum in bonum uſum malè facta vertuntur, ejus conſiliis militant, etiam qi ejus conſiliis repugnant.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 6. *c.* 14. ità Aſſyrius Eſaj. *c.* 10. *v.* 6, 11. *Deúſqe de eis qi faciunt qa non vult, facit ipſe qa vult.* Avguſtinus *de corrept. & grat. c.* 14 Et *enchir. c.* 100. *Per eam creaturæ voluntatem qa factum eſt qod creator noluit, implevit ipſe qod voluit. hoc enim ipſo, qod contra voluntatem Dei fecerunt, de ipſis facta eſt voluntas ejus.* Vide *l.* 8. §. 35.

Τῷ τοιούτῳ ἔχρηζεν ὁ κόσμος] Vide *l.* 9. §. 42. Chryſippus *de natur. lib.* 2. à Plutarcho relatus *de contradict. Stoic. c.* 31. & *de Commun. notit. c.* 13. Ἡ κακία πρὸς τὰ λοιμικὰ συμπτώματα ἔχει ὅρον. γίγνεται γὰρ αὐτή πως κατὰ τὸν τῆς φύσεως λόγον. καὶ ἵν' ὅλως εἴπω, ἐκ ἀχρήστως γίνεται πρὸς τὰ ὅλα. οὐδὲ γὰρ ἂν τάγαθὸν ἦν. *Vitioſitas ad atroces calamitates qandam habet rationem peculiarem. Sic enim ipſa qodammodo ſecundùm rationem naturæ, atqe, ut ſic dicam, non inutiliter reſpectu univerſi: neqe enim bonum eſſet.* Vide *infrà ad illa*, εὐτελὴς καὶ γελοῖος σίκκος. Sed & Plato in *Theætet. pag.* 129. *A.* Theodoreto etiam adductus *therap. lib.* 12. Ἀλλ' ὅτι ἀπόλυσθαι τὰ κακὰ δυνατόν. ὑπεναντίον γάρ τι τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ εἶναι ἀνάγκη. *At impoſſibile eſt, mala penitus exſtirpari. Nam bono oppoſitum aliqid eſſe ſemper neceſſe eſt.* Non neceſſarium prorſus, at conducibile tamen, nec noſtri negant. Lactantius *l.* 5. *c.* 7. *Virtutem avt cerni non poſſe, niſi habeat vitia contraria; avt non eſſe perfectam, niſi exerceatur adverſis. hanc enim Deus bonorum ac malorum voluit eſſe diſtantiam; ut qalitatem boni ex malo ſciamus, item mali ex bono: nec alterius ratio intelligi ſublato altero poteſt. Deus ergò non excluſit malum, ut ratio virtutis conſtare poſſet.* Avguſtinus *enchir. c.* 10. *Ab hac ſummè & immutabiliter bonâ Trinitate creata ſunt omnia, & nec ſummè, nec æqaliter, nec immutabiliter bona, ſed tamen bona etiam ſingula. Simul verò univerſa valde bona; qia ex omnibus conſtitit admirabilis pulcritudo. in qa etiam illud qod malum dicitur, benè ordinatum & ſuo loco poſitum, eminentius commendat bona, ut magis placeant & laudabiliora ſint. neqe enim Deus omnipotens, rerum cui ſumma poteſtas, cùm ſummè bonus ſit, ullo modo ſineret mali eſſe aliqid in operibus ſuis, niſi uſqe adeò eſſet omnipotens & bonus, ut bene faceret etiam de malo.* Et *c.* 96. *Qamvis enim ea qa mala ſunt, in qantum mala ſunt, non ſint bona, tamen ut non ſolùm bona, ſed etiam ſint & mala, bonum eſt. nam niſi eſſet & hoc bonum, ut eſſent & mala, nullo modo ſineretur ab omnipotente bono; cui proculdubio qàm facilè eſt qod vult, facere; tam facilè eſt qod non vult, eſſe non ſinere. Melius ergò judicavit de malis bene facere, qàm mala nulla eſſe permittere.* Ibidem *c.* 27. Vide Petrum Lombardum *l.* 1. *diſt.* 46.

Ἐκεῖνος πάντως σοι καλῶς χρήσεται] Diſertè ac elegantèr hoc differit Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 312. *A.* Ἃς τῶν ἀποκατηφώσιν βυλαί τε καὶ ἐνέργειαι, μερικαὶ ὖσαι, γίνεται μὲν ἐκ φαύλης διαθέσεως, καθάπερ καὶ αἱ νόσοι αἱ σωματικαί. κυβερνᾶται δὲ ὑπὸ τῆς καθόλου προνοίας ἐπὶ τὸ τέλος ὑγιεινὸν, κἂν νοσηρὸς ᾖ ἡ αἰτία. μέγιστον γὰρ θείας προνοίας, τὸ μὴ ἐάσαι τὴν ἐξ ἀποστάσεως ἐκκλησίαν φυῆσαι κακίαν, ἄχρηστον καὶ ἀνωφελῆ μένειν, μηδὲ μὴν κατὰ πάντα βλαβερὰν αὐτὴν γενέσθαι. τῆς γὰρ θείας σοφίας καὶ ἀρετῆς καὶ δυνάμεως ἔργον ἐστὶν, ἐ μόνον τὸ ἀγαθοποιεῖν. φύσις γὰρ ὡς εἰκὸς, αὐτὴ τῷ Θεῷ, ὡς τῷ πυρὶς τὸ θερμαίνειν, καὶ τῷ φωτὶ τὸ φωτίζειν. ἀλλὰ κἀκεῖνο μᾶλλον, τὸ διὰ κακῶν ἐπινοηθέντων πρός τινων, ἀγαθόν τι καὶ χρηστὸν τέλος ἀποτελεῖν, καὶ ὠφελίμως τοῖς δοκοῦσι φαύλοις χρῆσθαι. *Eorum, qi defecerunt, conſilia & operationes, qum ſint ſingulares, fiunt qidem ex mala affectione, ſicut morbi corporis: ab univerſa autem ac generali providentia adminiſtrantur ad finem ſalubrem, etiamſi ſit cauſſa morbi efficiens. Eſt itaqe maximum divinæ providentiæ argumentum, qod non ſinat, ut vitium, qod ex voluntaria defectione ortum eſt, inconducibile maneat & inutile, ſed nec ſit omnino noxium. Divina enim ſapientia, & virtutis, & potentiæ eſt officium, non ſolum bene facere* (*hæc eſt enim, ut ſemel dicam, Dei natura, ut ignis caleſacere, & lucis illuminare*) *ſed illud qoqe maximè, ut id, qod per malos aliqos excogitatum eſt, ad bonum aliqem finem & utilem deducat, & utiliter iis, qa videntur mala, utatur.* Inculcat idem paſſim & Avguſtinus *adv. Fauſt. l.* 16. *c.* 21. *Deus bene utitur etiam malis. Epiſt.* 141. *Sicut mali, Dei bonis malè utuntur, dum non corriguntur; ſic contrà Deus, etiam malis eorum bene utitur, ad juſtitiam ſuam & exercitationem ſuorum.* Et *Epiſt.* 59. *Sicut illorum neqitia eſt, malè uti bonis operibus ejus; ſic illius ſapientia eſt, bene uti malis operibus eorum.* Idem *in Pſal.* 54. *Nè putetis gratis eſſe malos in hoc mundo, & nihil boni de illis agere Deum. omnis malus avt ideo vivit, ut corrigatur; avt ideo vivit, ut bonus per illum exerceatur.* Et *in Pſal.* 36. *Habet aliqem hic uſum peccator? habet. utitur illo Deus ad probandum juſtum. eſt qod de peccatore agatur. locus hic ejus eſt ut palea in fornace artificis. ardet palea, ut avrum purgetur: ſavit impius, ut juſtus probetur.* Et *in Pſal.* 77. *Utitur eis, qi bonus eſt, bene id eſt, convenienter & juſte: ſicut è contrà iniqi creaturis ejus bonis utuntur malè.* Et *in Pſal.* 104. *Deus bene utitur malis operibus hominum: ſicut illi contrà malè utuntur bonis operibus Dei. Et eſt ipſa illa mirabilis Dei bonitas; qia bene utitur etiam malis, vel angelis vel hominibus. cùm enim ipſi vitio ſuo mali ſint, ille de malo eorum bene facit.* Idem *enchir. c.* 101. *Summè bonus non ſineret fieri malè, niſi omnipotens etiam de malo facere poſſet bene.* Et *de continent. c.* 6. *Tanta eſt omnipotens ejus bonitas, ut etiam de malis poſſit facere bona, ſive ignoſcendo, ſive ad utilitates piorum coagtando atqe vertendo, ſive etiam juſtiſſimè vindicando. omnia namqe iſta bona ſunt, & Deo bono atqe omnipotenti digniſſima, nec tamen fiunt niſi de malis. qid igitur melius, qid omnipotentius eo, qi cùm mali nihil faciat, bene etiam de malis facit?* Poſſent & alia plura coacervari. Verùm iſta forſan qibuſdam nimia videbuntur. Chryſippus certè ipſe gemina fere his habet, *de Diis l.* 1. referente Plutarcho *de Stoic. contradict. c.* 33. Ὅτι ταῦτα (τὰ κακὰ) ἀποφαίνεται κατὰ τὸν Διὸς λόγον, ἤτοι ἐπὶ κολάσει, ἢ κατ' ἄλλην ἔχουσαν πρὸς τὰ ὅλα οἰκονομίαν. *Tribui ea* (mala) *ſecundùm Jovis rationem, ſive ſupplicii cauſſâ, ſive aliâ ad univerſum reſpicente adminiſtratione.*

Ὁ τὰ ὅλα διοικῶν] Vide *l.* 5. §. 21, & *ſuprà* §. 5.

Τῶν συνεργῶν] ità *l.* 7. §. 19. Τῷ ὅλῳ συνεργά. *Ipſa univerſo cooperantia.* & *infrà* §. 43. Συνεργὰ εἰς ταυτόν. *Ad unum idemqe efficiendum operas mutuas conferunt.*

Οἷοι ὁ εὐτελὴς καὶ γελοῖος σίκκος] Locum hunc illuſtrat nobis Plutarchus *de commun. notit. adv. Stoicos c.* 13. adductis ipſis Chryſippi verbis, qæ in animo proculdubio Marcus habuit, cùm hæc ſcriberet. Ea ex *l.* 2. *de natura* ſic habent. Ὥσπερ γὰρ αἱ κωμῳδίαι ἐπιγράμματα γελοῖα φέρουσιν, ἃ καθ' ἑαυτὰ μὲν ἐστι φαῦλα, τῷ δὲ ὅλῳ ποιήματι χάριν τινὰ προσίδρυται. ὕτως

ψέξεται

jus meminit Chryſippus.

§. 43. Nunqid Sol pluviæ munus ambit, avt telluris Æſculapius? qid ſidera ipſa, nonne diverſa qamvis ſint, ad unum tamen idémqe efficiendum operas mutuas conferunt?

§. 44. Si qid de me eíſqe qæ mihi ſunt obventura Dii conſuluerint, omnino bene conſuluerunt, etenim conſilii expertem Deum nec cogitare facile fuerit. ut avtem malè mihi facerent, ecqid eos impelleret? ecqid enim vel illis ipſis, vel univerſo, cujus præcipuè curam gerunt, indè accederet? qod ſi de me ſpeciatim nihil conſuluerint, at de rebus univerſi ſaltem omnino conſuluerunt; qibus & mea cum conſecutione neceſſaria cohæreant, amplecti hæc debeo eíſqe acqieſcere. ſin de nul-

ἢ Χρύσιππος μέμνηται).

§. 43. [a] Μήτι ὁ ἥλιος τὰ τῆς ὑετοῦ ἀξιοῖ ποιεῖν; [a] L. 27. §. 4.
μήτι ὁ Ἀσκληπιὸς τὰ τῆς καρποφόρου; τί οὖν τῶν ἄστρων ἕκαστον, ἀλλ' [b] διάφορα μέν, συνεργὰ δὲ πρὸς τὸ αὐτό; [b] L. 9. §. 9.

§. 44. [c] Εἰ μὲν οὖν ἐβουλεύσαντο περὶ ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμοὶ συμβαινόντων οἱ θεοὶ, καλῶς ἐβουλεύσαντο. [d] ἄβουλον γὰρ θεὸν ἀδὲ ἐπινοῆσαι ῥᾴδιον. [c] κακοποιῆσαι δὲ με τί ἂν αἰτίαν ἔμελλεν ὁρμᾶν; τί γὰρ αὐτοῖς, ἢ τῷ κοινῷ, ἃ μάλιστα περιποιεῖ, ἐκ τούτου περιεγένετο; εἰ δὲ μὴ ἐβουλεύσαντο κατ' ἰδίαν περὶ ἐμοῦ, περὶ γε τῶν κοινῶν πάντως ἐβουλεύσαντο, οἷς [f] κατ' ἐπακολούθησιν καὶ τοῦτο συμβαίνοντα, [g] ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν ὀφείλω. εἰ δ' ἄρα περὶ [c] L. 3. §. 4. l. 7. §. 41. l. 9. §. 28. [d] L. 2. §. 11. [e] Sup. §. 1. [f] L. 5. §. 28. [g] L. 3. §. 16.

περὶ

ANNOTATIONES.

Ψέξειας ἂν αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς τὴν κωμῳδίαν· τοῖς δὲ ἄλλοις ὠφέλιμος ἐστι. *Sicut enim comœdiæ inſcriptiones ferunt ridiculas, qæ pro ſe nullius pretii, toti poemati tamen aliqid venuſtatis addunt: ita ipſum qidem pro ſe vitium vituperaveris, ad alias res inutile non eſt.* Intereſt tantùm, qod Marcus εἶχον ἐντελῆ, Chryſippus ἐπίγραμμα φαῦλον, ſed uterqe γελοῖον, dixerit: ille ad hominem pravum, hic ad praviratem hominis ipſam retulerit. Avdi tamen ex parte Plutarchi, qam ſubjunxit, cenſuram: Πρῶτον μὲν οὖν, inqit, τὴν κακίαν γεγονέναι κατὰ τὴν παλαιὰν ἀρέσκειαν, ὥσπερ τὸ φαῦλον ἐπίγραμμα γίγνεσθαι καλὸν ἐπὶ τῷ ποιητῇ βούλεσθαι, πᾶσαν ἐπίνοιαν τῆς ἀτοπίας ὑπερβάλλειν. ἔπειτα δὲ τὸ μὲν φαῦλον ἐπίγραμμα τὴν κωμῳδίαν κοσμεῖ, καὶ συνεργεῖ πρὸς τὸ τέλος αὐτῆς, ἐφιεμένης τῷ γελοίῳ καὶ κεχαρισμένῳ τοῖς θεατοῖς. ὁ δὲ πατρῷος καὶ ὕψιστος καὶ δημόσιος Ζεὺς, καὶ ἀριστοσίχους, κατὰ Πίνδαρον, ὑμνούμενος δῆμος καὶ ποικίλος καὶ πολυμαθὴς δημιουργῶν τὸν κόσμον, ἀλλὰ θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἅμα κοινὸν συνομοσμένων μετὰ δίκης καὶ ἀρετῆς ὁμολογουμένης καὶ μακαρίας, τί πρὸς τὸ κάλλιστον τοῦτο καὶ σεμνότατον τέλος ἐθέλει λαμπρὸν καὶ ἀνδροφόνον καὶ πατροκτόνον καὶ τυράννων; (qod Marcus ſuprà. τοιοῦτος ἔχρηζεν ὁ κόσμος) ἢ γὰρ ἡδὺ τῷ θείῳ καὶ κομψὸν ἡ κακία γέγονε ἐπεισόδιον. ἔτι τὸ μὲν φαῦλον ἐπίγραμμα τοῦ ποιήματος πολλοστημόριόν ἐστι, καὶ μικρὸν ἐπέχει πανταπασιν ἐν τῇ κωμῳδίᾳ χωρίον. καὶ ὅτε πλεονάζει τὰ τοιαῦτα, ὅτε τῶν ἐν τι ποιεῖσθαι δοκούντων ἀπόλλυσι καὶ λυμαίνεται τὴν χάριν. τῆς δὲ κακίας ἀναπίπλησιν πάντα πράγματα, καὶ πᾶς ὁ βίος ἐνδὺς ἐκ παρόδου καὶ ἀρχῆς ἄχρι κορυφίδος ἀτυχημάτων καὶ ἐκπτώσεων, καὶ ταραττόμενος, καὶ μηδὲν ἔχων μέρος καθαρὸν μηδὲ ἀνεπίληπτον (ὡς ἔστι λέγεσθαι) αἴσχιστόν ἐστι δραμάτων ἁπάντων καὶ ἀτερπέστατον. *Primum vitium Dei providentiâ exſtitiſſe, ſicut voluntate poetæ malum epigramma factum eſt, tantum abſurdi habet, ut abſurdius cogitari poſſit nihil. Deinde malum epigramma comœdiam ornat, & ad finem conſequendum adjuvat, poetâ ſpectatoribus riſum movere, vel lepidum aliqod proponere cupiente. At patrius ille, & ſuprenus, ac juſtitiæ præſes Jupiter, optimúſqe, ut eum Pindarus nominat, artifex, non ſcilicet drama aliqod magnum, & varium, multiplicive cognitioni ſerviens mundum fabricans, ſed urbem diis hominibuſqe communem, in qo una vitam exigerent juſtitia & virtute ducibus concorditer ac feliciter: qorſum ad pulcerrimum hunc finem opus habuit latronibus, homicidis, parricidis, tyrannis? Non enim jucundum Deo exordium avt elegans ſuit vitioſitas. Præterea ineptum illud epigramma perexigua eſt comœdiæ particula, inqe ea minimum planè locum occupat: ac neqe abundant talia, neqe eorum, qæ rectè facta videntur, caiqam officiunt, avt venuſtatem ejus corrumpunt. At vitiis repleta ſunt omnia, tataqe vita ſtatim à primordio fabulæ uſqe ad coronidem decorum non ſervans, aberrans à recto curſu, conturbata, nullam partem habens puram, avt reprehenſionis immunem, ut ipſi dicunt, omnium eſt dramatum turpiſſimum & injucundiſſimum.* Qanqam pro Chryſippo Marcóqe multa forſan dici poſſent, ſi candidam ſaltem ac benignam interpretationem verborum utriuſqe admiſerimus: verùm ulteriùs de his impræſentiarum non lubet diſſerere. Illud tantùm adjiciam; in Plutarchi animadverſione verba illa, πατρῷος καὶ ὕψιστος καὶ δημόσιος Ζεὺς, vitiata videri. qid enim habet commune πατρῷος καὶ ὕψιστος; Et primâ qidem facie videri poſſit, leviculâ inflexione πρῶτος καὶ ὕψιστος legendum. certè ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος Deus pater noſtris dicitur. Eſajæ *c.* 44. *v.* 6. & Joanni *Apocal. c.* 1. *v.* 17. & *c.* 2. *v.* 8. & *c.* 22. *v.* 13. Verùm locum iſtic τὸ πρῶτος καὶ ὕψιστος qem habeat, non video. Itaqe malim Plutarcho ipſo facem præferente legere, πατρῷος καὶ σωτικὸς καὶ δημόσιος. Sic Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 29. Ὥσπερ περὶ τοῦ Διὸς τοῦ σωτῆρος, καὶ γενέτορος καὶ πατρὸς δίκης καὶ εὐνομίας. *Ut etiam de Jove ſervatore, genitore, & patre juſtitiæ atqe æqitatis.*

§. 43. Μήτε ὁ ἥλιος] Lucianus itidem *de aſtrolog.* Τὰ ἔργα ἑκάστου αὐτῶν διωρίσατο, τῇ Ἀφροδίτῃ μὲν εἰπών, *Iliad. ε. v.* 429.

Ἀλλά σ' ἰμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο.
τὰ δὲ τῷ πολέμῳ,
Ταῦτα δὲ Ἀρηϊθόῳ καὶ Ἀθήνῃ πάντα μελήσει.

A *Utriuſqe effectum deſcripſit: Veneris, qam ait,*

Tute Venus jucunda magis connubia cura:
belli vero,
Cuncta citò hæc cura fuerint Marti atqe Minervæ.

Gemino utitur argumento Plutarchus *in lib. de tranq. pag.* 472. *A.* dum qorundam omnia ambientium vanitatem retundit. Ἀλλ' ἴσως, inqit, τοὺς μὲν Στωικοὺς οἴονται παίζειν, ὅταν ἀκούσωσι τὸν σοφὸν παρ' αὐτοῖς μὴ μόνον φρόνιμον καὶ ἀνδρεῖον, ἀλλὰ καὶ ῥήτορα καὶ στρατηγὸν καὶ ποιητὴν καὶ πλούσιον καὶ βασιλέα προσαγορευόμενον. αὐτοὺς δὲ πάντων ἀξιοῦσι τούτων. Καίτοι καὶ τῶν θεῶν ἄλλος ἄλλην ἴσχυν δύναμιν, ὁ μὲν Ἐνυάλιος, ὁ δὲ μαντικὸς, ὁ δὲ κιθαρῳδὸς ἱστορεῖται. καὶ τὴν Ἀφροδίτην ὁ Ζεὺς, ὡς ὁ μῦθον αὐτῇ πολεμικῶν ἔργων, ἐπὶ γάμους ἀποστέλλει καὶ θαλάμους. *Sed nonnulli Stoicos ludere putant, qando ab iis audiunt ſapientem non modo prudentem, juſtum, fortem, ſed rhetorem qoqe, imperatorem, poetam, divitem, regémqe cognominari, cum interim hos ſibi titulos arrogent omnes. Atqi deorum alius aliâ virtute præditus, hic bellicoſus, ille fatidicus, rurſum alius lucri præſes nominatur. Et Venerem Jupiter, qod ad eam res bellica nihil pertinerent, ad nuptias & cubilia ablegat.* Et mox *C.* Οὐ πάντα πάντων ἐστίν. ἀλλὰ δεῖ τῷ Πυθικῷ γράμματι πειθόμενον, αὐτὸν καταμαθεῖν. εἶτα χρῆσθαι πρὸς ἓν ὁ πέφυκε, καὶ μὴ πρὸς ἄλλο ἄλλοτε βίᾳ ζηλοῦντα καὶ παραβιάζεσθαι τὴν φύσιν. *Non omnia ſunt omnium: ſed oportet Pythicæ obtemperantem inſcriptioni, ſeipſum noſſe, deinde uti ſuo ingenio ad ea, ad qæ naturâ factus eſt: neqe id ad alius vitæ ſtudium trahendo, huic vim facere.* Vide *ad l.* 4. §. 27. ſed & Epictetum *Diſſert. l.* 3. *c.* 22.

Διάφορα μέν] Vide *ad l.* 9. §. 9. Seneca *qæſt. nat. præfat. l.* 1. *Occaſus ſiderum atqe ortus, & tam diverſas concordantium vias.*

§. 44. Εἰ μὲν οὖν] οὖν illud παρέλκειν videtur. eſt enim novi argumenti exordium. Vide *l.* 8. §. 3.

Καλῶς ἐβουλεύσαντο] Ità *l.* 3. §. 4. Ταῦτα δὲ ἀγαθὰ εἶναι πέπεισμαι. *Iſta optima eſſe perſvaſum habet.* & *l.* 9. §. 28. Εὖ ἔχει πάντα. *Omnia bene ſe habent.* Vide & *l.* 7. §. 41. Epictetus *Diſſert. l.* 3. §. 24. Τῷ ὅτι καλῶς διοικεῖται τὰ ὅλα, εἰ μὴ ἐπιμελεῖται ὁ Ζεὺς τῶν ἑαυτοῦ πολιτῶν, ἵν' ὅσιν ὁμοῖοι αὐτῷ. ἀλλὰ ταῦτα ὑ θεμιτά, ὐδ' ὅσια ἐνθυμηθῆναι. *Omnino rerum univerſitas male gubernatur, niſi cives ſuos curat Jupiter, ut ſimiles ſint ipſius. Atqi iſta nefas eſt vel cogitare.* Et *c.* 26. Καὶ σταιτίῳ δὲ ἀγαθῷ ὐ λείπει ὁ μισθοδοτῶν, ὐδὲ ἐργάτῃ, ὐδὲ σκυτεῖ; τῷ δ' ἀγαθῷ λείψει; ἆρα ὁ θεὸς ἀμελεῖ τῶν αὐτοῦ ἐπιτευγμάτων, τῶν διακόνων; τῶν μαρτύρων; ὃς μόνοις χρῆται παραδείγμασι πρὸς τοὺς ἀπαιδεύτους, ὅτι καὶ ἔστι, καὶ καλῶς διοικεῖ τὰ ὅλα; καὶ ὅτι ἀνδρὶ ἀγαθῷ ὐδὲν ἔστι κακὸν, ἄτε ζῶντι, ἄτε ἀποθανόντι. *Non deeſt qi ſorti militi ſtipendium det, non operario, non ſutori: & bono viro deerit? Itáne Deus ſua mandata, ſuos miniſtros, ſuos teſtes negligit, qibus ſolis adverſus indoctos exemplis utitur, ac ſe & eſſe, & rectè gubernare omnia, bonóqe viro nihil eſſe malum vel viventi vel mortuo probat?* qæ noviſſima Socratis ſunt ex Platonis *apolog.* mutuata. Vide *ad l.* 10. §. 31.

Ἄβουλον γὰρ θεὸν] Vide *l.* 2. §. 11.

Ἀσπάζεσθαι καὶ στέργειν] *amplecti & acqieſcere.* hoc eſt enim τὸ στέργειν, φιλεῖν καὶ προσανακεῖσθαι, ut Marc. *l.* 4. §. 31. Demoſthenes *de coron.* Εἰ δὲ φησιν ὕστος, δεῖξάτω. κἀγὼ στέξω, καὶ σιωπήσομαι. *acqieſcam, & conticeſcam.* Iſocrates *ad Demonic.* Στέργε τὰ παρόντα. *præſentibus acqieſce, contentus eſto.* Plutarchus *Antonio*; Νυνὶ δὲ τὰ παρόντα στέργομεν. *nunc rebus præſentibus contenti ſimus.* Polybius à Svida in Στέρξω lavdatus: Νῦν δὲ, ἃ πρὸς ἡμῶν γὰρ ἐπιοκεῖν, τὰ παρόντα στέργομεν. *Nunc verò (non enim nos pejerare decet) in præſenti rerum ſtatu acqieſcimus.* Incertus avtor apud Stob. *tom.* 2. *tit.* 108.

Πάντων ἄρισον μὴ βιάζεσθαι Διός.
Στέργειν δὲ μοῖραν. —
In cælites vim non parare eſt optimum;
Sed amare fatum.

πρὸς μηδενὸς βιάζονται, πιστεύῃ μὲν ἐφ' ὅσον, ἢ μηδὲ θύωμεν, μηδὲ ἐυχώμεθα, μηδὲ ὀμνύωμεν, μηδὲ τἆλλα πράττωμεν; ὅπερ ἕκαστοι ὡς πρὸς παρόντας καὶ συμβιοῦντας τοὺς θεοὺς πράττομεν. εἰ δὲ ἄρα πρὸς μηδενὸς τῶν καθ' ἡμᾶς βιάζονται, ἐμοὶ μὲν ἔξεστι πρὸς ἐμαυτὸν βιάζεσθαι. ἐμοὶ δέ ἐστι σκέψις πρὸς τὸ συμφέρον. συμφέρει δὲ ἑκάστῳ, τὸ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ κατασκευὴν καὶ φύσιν. ἡ δὲ ἐμὴ φύσις λογικὴ καὶ πολιτική. πόλις δὲ καὶ πατρὶς, ὡς μὲν Ἀντωνίνῳ, ἡ Ῥώμη, ὡς δὲ ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος.

a L.9.§.28.
b Sup. §.16. 40.
c L.2.§.16. l.3.§.11.
d L.12.§.1.
e L.2.§.5.

la prorsus re consilia ineunt, qod tamen impium est credere, qorsum tunc immolemus, supplicemus, juremus, alia faciamus, qæ facimus singuli, tanqam si Deos præsentes & conversantes nobiscum habeamus: at si de nulla re, inqam, nostra consilia ineunt; qidni egomet mihi consulam? mihi avtem deliberatio competit, de eo qod conducat mihi. conducit verò unicuiqe, qod est constitutioni & naturæ ipsius consentaneum. porrò natura mea rationalis & civilis est: civitas & patria, qâ Antoninus, Roma; qâ homo, mundus. hisce

ANNOTATIONES.

Grotius. Et apud eundem *tit.* 109. Sophoeles:

Στέργειν δὲ τἀμπισόντα, καὶ θέσθαι πρέπει,
Σοφὸν κυβευτὴν, ἀλλὰ μὴ σίνειν τύχην.
Amare oportet casus, ac, disponere,
Non gemere sortem, at aleatorem bonum.

Ità enim accipio illa, Σοφὸν κυβευτὴν, qomodo Flaccus dixit in *art.* — *fidus Interpres* — pro, sicut *fidus interpres.* Et lib. 1. Epist. 2.

Rusticus expectans, dum defluat amnis — pro, *Rustici instar est expectantis.* Vide *l.* 3. §. 16. & *l.* 5. §. 8. & *l.* 7. §. 38. & *l.* 10. §. 6, 11. Theodoretus denique *therap. l.* 1. *tom.* 4. *pag.* 480. *C.* Ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων, τύχην μαθεῖν ἰδίαν τινὰ, φοιτᾷ μὲν τῷ διδάσκειν ἐπιτηδείῳ, στέργει δὲ τὰ προσφερόμενα παρ' ἐκείνῳ μαθήματα. *Omnes homines, qi artem qampiam discere cupiunt, ad eos se conferunt, qi docère noverunt, & amplectuntur qæ ab illis docentur.* Et mox: καὶ ὁ μὲν ἔχει τῶν ὑπομένειν τὴν γνῶσιν. ὁ δὲ στέργει τὴν πίστιν. ubi malè vertit Acciaolus, *disciplinas colit, & fidei innititur*: cùm vertendum potiùs fuerit, *documentis acqiescit, & fide contentus est.* hoc est enim qod priùs dixerat, Πιστεύει τοῖς λεγομένοις, καὶ οὐκ ἀντιλέγει τῷ διδάσκοντι. *Credit iis qa dicuntur, nec docenti repugnat.* Et in syntaxi diversa, apud Isocratem *in Panathen.* Ἀνάγκη στέργειν τοῖς ἤδη συμβεβηκόσιν. *Eis qa jam obtigerunt acqiescere necesse est.* Idémqe *de pace pag.* 283. Ὁρῶσι γὰρ ἡμᾶς οὐ στέργοντας οἷς ἂν ἔχωμεν, ἀλλ' ἀεὶ τῶν πλείονος ὀρεγομένους. *Nam dum non contentos, sive acqiescentes eis, qa possidemus, sed plura semper appetere cernunt.* de Scopa Polybius Svidâ referente: Οὐκ ἔστεργε τοῖς παροῦσιν, ἀλλ' ἀκόρεστος ἦν. *Non contentus erat præsentibus; sed erat insatiabilis.* qod mox qasi interpretatus ipse, ὑπ' ἀρχομένοις τούτοις, inqit. Lucianus item à Budæo adductus: εἰ δέ τις αὐθαίρετος ἥλετο, στέργειν ἐστὶ δίκαιον τοῖς ἐγνωσμένοις. *acqiescere eis qa decreta & statuta sunt.* Et apud Svidam avtor innominatus: Ἐκεῖνος οἴμαι δυνάμει στέργειν ἠναγκάζετο τύραννος. *Ille, ut opinor per vim his contentus esse cogebatur.* Libanius *Orat.* 3. *de Alexandro*; Οὐδὲν κεκλημένος, ᾧ στέργειν ἄξιον, ἐπιχειρεῖ τῷ πλείονι. *Nullâ re partâ, qâ contentum esse aqum foret, affectabat & aggrediebatur amplius qiddam.* Gregorius Nazianzenus *in Julian. exact.* Ἀλλ' ἕκαστος ἐν ᾗ ἐκλήθη τάξει, ἐν ταύτῃ μενέτω, κἂν ᾖ τοῦ κρείττονος ἄξιος. ἐν ᾧ στέργει τὴν παροῦσαν, πλέον εὐδοκιμῶν, ἢ ἐν τῷ ζητεῖν, ἂν μὴ ἕλαβε. *Sed qivis in qem locum vocatus est, in illo maneat, licet dignus esset meliori, rebus præsentibus contentus magis laudabitur, qàm si illum, qem non obtinebat, qæsierit.* Eodem sensu & τὸ ἀγαπᾶν usurpatur. Libanius *vit. suâ. p.* 7. *C.* Ὁμωμοζότι δὲ ἤδη τοῖς παροῦσιν ἀγαπήσειν. *Qum jam juravissem me præsentibus contentum fore.*

Ἢ μηδὲ θύωμεν, μηδὲ ἐυχώμεθα] Apulejus *de Deo Socrat.* *Nullus*, inqis, *Deus rebus humanis intervenit. cui igitur preces allegabo? cui votum nuncupabo? cui victimam cadam? qem miseris auxiliatorem, qem bonis favtorem, qem adversatorem malis in omni vita ciebo? qem denique, qod freqentissimum est, juvejurando arbitrum adhibebo?*

Ἔξεστι περὶ ἐμοῦ βιάζεσθαι] καὶ προνοεῖσθαι τῶν ἀπρονοήτων, *solicitè providere rebus, qas providentia expertes ajunt*, ut Tatianus *contr. Grac. pag.* 143. Ità *l.* 9. §. 28. μὴ γάρ σὺ εἰκῇ, *tu ne temerè feraris.*

Κατὰ τὴν ἑαυτοῦ κατασκευήν] Vide *suprà* §. 16, 40. & *l.* 5. §. 16. & *l.* 9. §. 28.

Πόλις καὶ πατρὶς, ὡς μὲν Ἀντωνίνῳ μοι ἡ Ῥώμη] Ità Cicero *contr. Rullum* 2. *Roma communis patria omnium nostrûm.* Et Modestinus in *Pandect. l.* 50. *tit.* 1. *leg.* 33. *Roma communis patria nostra est.* Seneca verò *ad Helv. c.* 6. de eadem, sensu havd pavlò latiore, ratione hominum ex omnibus locis terrísqe eò confluentium, ibíqe sedes figentium suas; *Qa velut communis patriâ potest dici.* qomodo de Italia Plinius *hist. nat. l.* 3. *c.* 5. *Una cunctarum gentium in toto orbe patria.* Et Aristides *Orat. in Romam*, ratione civitatis gentibus aliis communicatæ *Tom.* 1. *p.* 374. Τὸ Ῥωμαῖον, ὦ πόλεως, ἀλλὰ γένους ὄνομα κοινόν τινος. καὶ τοῦτο οὐχ ἑνὸς τῶν πάντων, ἀλλ' ἀνυπέρβλητον πᾶσι τοῖς λοιποῖς. *Ut jam Romanum nomen sit non urbis alicujus, sed generis totius, nec uniùs qidem alicujus, sed qod reliqis omnibus exaqaretur. p.* 375. Πολλοί μὲν, inqit, ἐν ἑκάστῃ πόλει πολῖται ὑμέτεροι, οὐχ ἧττον ἢ τῶν ὁμοφύλων, ὧν ἐνταῦθα πού τινες οἰκοῦσι τὴν πόλιν. τοῦτο ἐξηγάσατο τὸ τῆς

A πόλεως ὄνομα. *Jam & multi sunt in urbibus singulis vestris cives non minùs qàm urbis suæ, licet eorum aliqs nunqam viderint civitatem suam, in tantum producitis urbes cognomen.* Cicero *de legib. l.* 2. *Ego meherculè municipibus omnibus duas esse censeo patrias, unam naturæ, alteram civitatis. ut ille Cato, cùm esset Tusculi natus, in populi Romani civitatem susceptus est. itaqè cùm ortu Tusculanus esset, civitate Romanus, habuit alteram loci patriam, alteram juris.* Tum, ubi in Atticis idem ostendisset, unde & Evripides *Ione*,

— πατρὶς γῆ δ' Ἀθηναίων πόλις.

subjungit, *Sic nos & eam patriam dicimus, ubi nati; & illam, qâ excepti sumus. Sed necesse est caritate eam præstare,* B *in qa respublica nomen & universa civitatis est. dulcis avtem non multò secùs est ea qa genuit, qàm ea qa excepit. itaqe ego esse hanc meam patriam prorsus nunqam negabo, dum illa sit major, & hac in ea contineatur.* Duplici ergo nomine *patria* Marco *Roma*, & ortûs ratione, & civitatis, nam & *Roma natus est.* Capitolinus.

Ὡς δὲ ἀνθρώπῳ, ὁ κόσμος] Ità Theodorus Atheus, οἶκον πατρίδα τὸν κόσμον. *Mundum esse patriam.* Laërtius *l.* 2. in *Aristip.* qod idem & alii. Vide *ad l.* 2. §. 16. & *l.* 3. §. 11. Herculis est apud Tragicum vox, à Plutarcho *de exil.* & Stobæo *tom.* 2. *tit.* 40. lavdata:

Ἀργεῖος, ἢ Θηβαῖος. εἰ γὰρ ἔτυχόμην
Μιᾶς. ἄπτως μοι πόργος Ἑλλήνων πατρίς.
Argivus an Thebanus: havd unam mihi
Adscribo; patria urbs est Graja qalibet.

Verùm latiùs patriam suam porrigit Crates Thebanus apud Laërtium *l.* 6. in *Hipparchia*:

Οὐκ εἰς πάτρη μοι πόργος, ἢ μία σίγη.
Πάσης δὲ χθονὸς, ἧς πόλισμα καὶ δόμος.
Ἕτοιμος ἡμῖν ἐνδιαίτασθαι πάρα.
Mihi patria non urbs una, non una est domus:
Verùm qot urbes, qot domos tellus habet,
Totidem mihi sunt æqa ad hanc vitam loca.

Grotius. Sed & Socrates, de qo Plutarchus *ibidem.* Ὁ δὲ Σωκράτης βέλτιον, οὐκ Ἀθηναῖος, οὐδὲ Ἕλλην, ἀλλὰ Κόσμιος εἶναι φήσας, ὡς ἂν τις Ῥόδιος εἴπειν, ἢ Κορίνθιος. ὅτι μηδὲ Σωλεῖ, μηδὲ Ταινάρῳ, μηδὲ Κεραυνίοις ἐνέλειπεν ἑαυτόν. *Et Socrates melius, qi non Atheniensem, non Græcum, sed mundanum, & mundi civem se esse dixit. Noluit enim sic à patria ista appellari, qomodo Rhodius avt Corinthius aliqis diceretur, neqe se inclusit Sunio, neqe Tænaro, avt Ceraunits montibus.* Subjungit Plutarchus ex Evripide.

Ὁρᾷς τὸν ὑψοῦ τόν δ' ἄπειρον αἰθέρα,
Καὶ γῆν πίριξ ἔχουθ' ὑγρᾶς ἐν ἀγκάλαις.
Τοῦτοι τῆς πατρίδος, ἡμᾶν ὔροι εἰσίν.
Vides sublime fusum immoderatum æthera,
Qi tenero terram circumvectu amplectitur.
Illi patria nostra sunt termini. Seneca *Epist.* 102. *Primùm hunc* D *nemem non accipit patriam; Ephesum, avt Alexandriam, avt si qod est etiamnum freqentius incolis, latius tectis solum. illis patria est, qodcunqe suprema & universa circuitu suo cingit. hoc omne convexum, intra qod jacent maria cum terris, intra qod aer humana divinis secernens etiam coniungit, intra qod disposita tot numina in actus suos excubant.* Democritus item apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 40. Ἀνδρὶ σοφῷ πᾶσα γῆ βατή. ψυχῆς γὰρ πατρὶς ὁ σύμπας κόσμος. *Qalibet terra homini* E *sapienti est pervia: anima namqe fortis universus mundus patria est.* Qod Evripides *ibidem* lavdatus ex Musonii *de exil.*

Ἅπας μὲν ἀὴρ ἀετῷ πεφόιτηται.
Ἅπασα δὲ χθὼν ἀνδρὶ γενναίῳ πατρίς.
Patet omne cælum præpeti Jovis alsti:
Ità terra qævis patria est forti viro.

Grotius. Et in eundem sensum Naso *Fast. l.* 1.

Omne solum forti patria est; ut piscibus æqor,
Et volucri vacuo qicqid in orbe patet.

In Homeri epitaphio è veteri marmore à Falkenburgio *ad Nonni Dionysiaca* repræsentato; F

Πατρὶς ἐμοὶ χθὼν πᾶσα. —
Patria mi terra est omnis. —

De Christicolis Justinus *Ep. ad Diognet. p.*497. Πᾶσα ξένη, πατρὶς ἐστιν αὐτῶν. καὶ πᾶσα πατρὶς, ξένη. *Omnis peregrina regio patria est eorum: & omnis patria est peregrina.* Distinctiùs, & ad Marci

mentem

ce civitatibus qæ utilia, & mihi sunt bona.

§.45. Qæcunqe unicuiqe contingunt, universo conducunt. hoc sufficere poterat. sed & illud adjiciatur, qod in universum observatione habitâ deprehendes, qicqid alicui conducit, etiam aliis conducere. conducibilis verò vocabulum in sensu communi nunc sumatur, cùm de rebus mediis adhibetur.

§.46. Qemadmodum afficere te solent ea qæ in theatro locisqe ejusmodi repræsentantur, ut eadem

* τὰ δ' πόλεσιν ἐν ταύταις ὠφέλιμα, μίνα ἔστι ποιεῖ ἀγαθά. a L.4.§. 23.l.5.§.22.

§.45. b Ὅσα ἑκάστῳ συμβαίνῃ, ταῦτα τῷ ὅλῳ συμφέρῃ. ἤρκει ἔστι. ἀλλ' ἐπ ἐκεῖνο, ὡς ἐπάρχειν ἡμῖν φυλάξας, ὅσα ἀνθρώπῳ * ἢ ἑτέροις ἀνθρώποις * καὶ ἐπ. c χρειόντων ἤδη τὸ συμφέρον ἐπὶ τῶν μέσων λαμβάνεσθω. b L.5.§.8. c L.2.§.9. * Ὥσπερ Lug. Ὅπερ Xyl.

§.46. * Ὅσπερ προσίσταται τὰ ἀμφὶ τὴν ἀκοὴν ἡδέως καὶ τοῖς τοιούτοις χωρίοις, ὡς d ἀεὶ τὰ αὐτὰ ἀμὲ- d L.2.§.14. Sup.37.

ANNOTATIONES.

mentem proximè, Epictetus *l.* 2. *c.* 5. Τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος; μέρος πόλεως, πρώτης μὲν τῆς ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων. μετὰ ταῦτα δὲ τῆς ὡς ἔγγιστα λεγομένης, ἣ τί ἐστι μικρὸν τοῦ ὅλου μίμημα. *Qid enim est homo? Pars civitatis, primùm ejus qæ ex Diis constat & hominibus: deinde illius qa proximè te attingit, qaqe universi parvum qoddam simulacrum est.* Et cap. 15. Τῆς αὐτῆς πόλεως πολίτην, καὶ τῆς μεγάλης καὶ τῆς μικρᾶς. *Civitatis istius civem, tam magna, qam parva.* Sed & Seneca *de otio sap. c.* 31. *Duas respublicas animo complectamur; alteram magnam & verè publicam, qâ Dii atqe homines continentur; in qa non ad hunc angulum respiciamus, aut ad illum, sed terminos civitatis nostra cum sole metiamur; alteram cui nos adscripsit conditio nascendi. hanc aut Athenis forsitan erit, aut Carthaginensium, aut alterius alicujus urbis, qa non ad omnes pertineat homines. qidam eodem tempore utriqe reipublica dant operam, majori minoriqe, qidam tantùm minori; qidam tantùm majori.* E primo genere est Marcus noster.

Τὰ τῆς πόλεσιν] Vide *l.* 5. §. 22. & *infrà* §. 45, 54.

§.45. Τῷ ὅλῳ συμφέρει] Vide *l.* 2. §. 3. & *l.* 5. §. 8.

Ὅσα ἀνθρώπῳ ἢ ἱέρειος ἀνθρώποις] legendum forsan, ἢ ἱέρειος. hoc est, *ea qa hominum alicui evenunt, non universo tantùm, sed hominibus etiam aliqo modo conducere.*

Κοινότερον] *Sed nunc vocabulum utilis accipiamus latius; ut etiam rebus mediis pateat.* Xylander. imò, τὸ συμφέρον, sive *conducibile, nunc vulgari modo accipiuntur, qatenus de rebus mediis enunciatur.* ità *l.* 2. §. 9. Ὡς ἂν τις κοινότερον συγχρήσει. τὰ συμφέροντα enim sive *conducibile* de rebus mediis Stoici vix concesserint. qæ illi χρήσιμα ἢ ἄχρηστα esse ajebant, ἀλλ' οὐκ ὠφέλιμα. id est, *utilia*, sed non *conducibilia*. Vide *adl.* 3. §. 6, 11. & *l.* 8. §. 7. Ità Porphyrius *de abstinent. l.* 3. §. 20. ubi Carneadis illa retulerat; Ἕκαστον τῶν φύσει γεγονότων, ὅταν τὸ πρὸς ὃ πέφυκε ᾖ γέγονε, τοιαύτη τέλους, ὠφελεῖται. *Unumqodqe eorum qæ à natura fiunt; qum suum assequitur finem, ad qem natum est, juvatur & commodè tractatur.* subjungit, κοινότερον δὲ τῆς ὠφελείας, ἣν ἀχρησίαν ἔστιν λέγειν, ἀκουτέον. *Communius enim utilitatem interpretari oportet, qàm illi vocant usum commodum.*

§.46. Ὅσπερ προσίσταται] ὅπερ Xylander legisse videtur. Lugdunensis ὅσπερ exhibet. προσίστασθαι, *aliqando offendere, molestum esse, tadio afficere.* Ità Dionysius Halicarnasseus *de dictione Isocratica.* Πᾶς ὁ τῶν σχημάτων κόσμος πολὺς ἐστι πως ἀυλῷ, καὶ λυπεῖ πολλάκις τὴν ἄλλην κατασκευήν, προσιστάμενος ταῖς ἀκοαῖς. id est, *obsidens aures & offendens.* qod alibi dixit idem, κόπτων τὴν ἀκρόασιν. confirmat autem hoc disertè id qod à Marco hìc dicitur, tenorem unum eundémqe visorum dictorúmve continuum, fastidium afferre. qanqam contrà Joannes Chrysostomus *in ad Cor. Ep.* 2. *Orat.* 8. ἀυτὴ ἡ καινολογία πᾶσι προσίστησι. *innovatio ipsa qosqe offendebat.* Idem itidem *in ad Hebr. Orat.* 8. de rudimentis pietatis Christianæ primis, qæ *lactis* nomine apud Apostolum designantur; Ὁρᾶ γὰρ πῶς ἡμῖν ταῦτα προσίστησι. (τοῖς τελείοις, utique) ἀλλ' ἐκείνους ἔλριφεν, ἡδέως προσιστάμενα αὐτοῖς. *Vide qomodo nos adultiores ista nunc offendant; cùm illos tamen rudiores tunc alerent, ipsos nevtiqam offendentes.* atqe isto qidem sensu τὸ προσίστασθαι hìc sumi oportebat, si ὅσπερ legeremus. Verùm ὅπερ malim; qia τοῦτο sequitur; ut significet, hìc potiùs προσίστασθαι, *contingere, usu venire*, qomodo Plato in *Theatet.* Ταῦτα ἐδὲ ἐνάρ πρώτιστον προσίστατο αὐτοῖς. *Hæc eis nè in somnis qidem facere usu venit.* Et Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 37. Platonicum illud explicans, οἷς δὲ θεῖα καθίνεν ἐδὲ ἐνάρ, φησὶ, προσίσταται. *Nec cænas lautas vel somnio ait sibi obtigisse.*

Ἀεὶ τὰ αὐτὰ] Qærit Aristoteles *problem. l.* 21. *q.* 14. Διὰ τί τὰ ἀυλὰ συνεθιζομένοις τι ἡδέα φαίνεται, καὶ λίαν συνεχῶς προσφερομένοις οὐχ ἡδέα. *Cur eadem & assvescentibus svavia, & admodum crebro utentibus insuavia sentiantur.* Summa solutionis est. Ὅτι τὸ μὲν ἔθει ἕξιν δεκτικήν τινα ἐν ἡμῖν ποιεῖ, ἣ πλήρωσιν. τὸ δὲ συνεχῶς προσφέρεσθαί τι, πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ καθάπερ ἄγγειον. legendum καὶ expuncto, καθάπερ ἀγγεῖον. & in proximis, pro ἔστι γάρ τι καὶ ἡ ἐπιθυμία. ἔστι γὰρ [καθάπερ ἀγγεῖον] τι ἡ ἐπιθυμία. adfirmant sequentia: αἱ μὲν ἕξεις γυμναζόμεναι αὔξονται καὶ ἐπιδιδόασι. τὰ δὲ ἀγγεῖα σατούμενα ἐδὲν μᾶζον γίνεται. διόπερ τὸ μὲν ἔθει, ἢ γυμνάσιον, αὔξει τὴν δεκτικὴν ἕξιν. τὸ δὲ συνεχῶς προσφέρόμενον, σάτει μὲν καὶ πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν. ἧς πληρωθείσης, ἐκέτι προσίμεθα. *Qia consvetudo habitum rei cujusqium ca-*

pientem in nobis efficit, non satietatem. Freqens autem usio desiderium explet: qod & ipsum qasi caussa qadam est. Habitus ergò qum exercitantur, augentur atqe proficiunt. Conceptacula verò infarcta nihilo ampliora redduntur. Qamobrem consvetudo qum exercitatio sit, avget habitum illum capientem. Qod autem usu crebro in cibo assumitur, insarsit qidem, explésqe desiderium: qo expleto non amplius escam recipimus. Plutarchus in *padagog. p.* 7. *B.* Μονῳδία, ἐν ὕπνῳ πλησμόν τε καὶ πρότατις ἔστι. ἡ δὲ ποικιλία τερπνόν, καθάπερ καὶ ἄλλοις ἄπασιν, ἐν ἀκούσμασι καὶ θεάμασι. *Ubiqe unius tenoris cantilena satietatem affert & offendit: varietas delectat hìc & ibiqe, ut in auditionibus & spectaculis.* Isocrates *ad Demon.* §. 12. Τὰς ἐπιθυμίας μὴ πᾶσιν ποιῶ τοῖς αὐτοῖς, μηδὲ μανρὰς περὶ τῶν αὐτῶν. πλησμονὴ γὰρ ἁπάντων. *Ne sapius eosdem, neqe verbosus iisdem de rebus alloqare. Est enim rerum omnium satietas.* Contrà;

— μεταβολὴ πάντων γλυκύ.
Omnium mutatio dulcis.

Evripides *Oreste.* Idémqe *Antiop.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 63.

Κόρος δὲ πάντων. καὶ γὰρ ἐν καλλίστοις
Λίκτροις ἐν αἰσχροῖς εἶδον ἐκπεπληγμένους.
Δαιτὸς δὲ πλησθείς τις, ἄσιτους πάλιν
Φαύλη διαίτῃ προσβαλὼν ἤσθη σίτοις.
Rerum satietas omnium est. turpes toros
Vidi sqentem, pulcra cui conjunx domi:
Et plenus epulis aliqis è vili cibo,
Novitate commendante, cepit gavdia.

Grotius. Gregorius Nazianzenus *de pace, Orat.* 3. Τροφῆς καὶ ὕπνου καὶ ᾠδῆς κόρος ἐστι, καὶ τῶν αἰσχίστων. ὡς λέγωσι. καὶ πλησμονὴ πάντων, ἢ τῶν ἀλγεινῶν μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν ἡδίστων. καὶ πάντα εἰς ἄλληλα περιχωρεῖ τε καὶ περιτρέπεται. *Ut cibi, & somni, & cantus, rerumqe obscœnissimarum, ut ajunt, satietas sit, omnimqe non modo molesturum, sed etiam jucundissimarum rerum saturitas & fastidium tandem oboriatur, cumctaqe inter se vicissim immoent & convertantur.* In animo forsan habebat Pindari illud *Nem. Od.* 7.

— κόρον δ' ἔχει
Καὶ μέλι, καὶ τὸ τέρπν' ἄνθος Ἀφροδίσια.
— *satietatemqe habet*
Et mel, & svaves flores Venereos.

Vel Homeri illud *Il. v. v.* 636.

Πάντων μὲν κόρος ἐστὶ, καὶ ὕπνου, καὶ φιλότητος,
Μολπῆς τε γλυκερῆς, καὶ ἀμύμονος ὀρχηθμοῖο.
Omnium qidem satietas est, & somni, & amoris,
Cantúsqe dulcis, & elegantis saltationis.

Vel etiam Moschi illud *Idyll.* 4. *v.* 71.

— καὶ ἐυφροσύνης κόρος ἐστί.
— *& lasitia satietas est.*

Idémqe *de Theolog. Orat.* 1. Οὐ τὸ μεμνῆσθαι δυσκολῶς κωλύω, τὸ θεολογεῖν δέ. ἐδὲ τὴν θεολογίαν, ὥσπερ (ὥσπερ f.) ἐνιοῖς, ἀλλὰ τὴν ἀκαιρίαν. ἐδὲ τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ τὴν ἀμελρίαν. ἢ γὰρ μέλιτος πλησμονὴ καὶ κόρος ἐμεῖν ἐργάζεται, καίπερ ὂν ἥδιστος μέλιτος. *Ne qis perpetuo Deum memoriâ teneat, haud veto, sed ne de Deo disputet: imo nec hoc prohibeo, ne de Deo disputet. (id enim pium est) sed nè intempestivè: nec hoc ago, ut docendi munus explodat, sed nè mediocritatis fines transiliat. An verò qum mellis qoqe ipsius, qantumvis dulcis, satietas vomitum moveat,* &c. Allusit ad Regis sapientissimi dictum, *Proverb. c.* 25. *v.* 16. *Mel si offenderis, qod satis est comedas, nè saturatus illo, evomas rursus: Ità pedem tuum studiosè contineas ab adibus vicini tui, nè satur tui cùm fuerit, odio te habeat.* scilicet. *Saturatus stomachus, non oblata solùm renuit, sed ingesta etiam rejicit.* Evcherius *in Gen. q.* 1. Itaqe Salvianus *Epist.* 1. *Gratiâ meorum rogatus utor interdum, sed tamen parcè, & apud paucos, nè gratiâ ipsâ ingratè utar.* In Petronii *fragm.*

Non uno contenta valet natura tenore,
Sed permutatas gaudet habere vices.
Taurus amat gramen mutatâ carpere vallè:
Et fera mutatis sustinet ora cibis.
Ipsa dies ideo grato nos protulit hausu,
Qòd permutatis hora recurrit equis.

Cassiodorus *l.* 7. *Epist.* 36. *Nemo dubitat, homines suâ varietate recreari: qia in continuatione rerum magnum mentibus esse constat fastidium. dulcedo mellis, si assiduè sumatur, horrescit. Serena ipsâ, qamvis magnopere desiderentur, jugiter adepta fordescunt.* & *l.* 2. *Ep.* 3. *Ipse qoqe annus temporum pater, qadri-*

ὁρώμενα, καὶ τὸ ὁμοιόδις, πεφοσκορῆ τὴν ψέαν ποιεῖ. ἕτω καὶ ἐπὶ ὅλῳ τῷ βίῳ πάσχειν. [a] πάντα γὰρ ἄνω κάτω τὰ αὐτὰ, καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς. μέχρι τίνος ἦν;

a L.7.§.1. l.9.§.28.

§. 47. Ἐννόει συνεχῶς [b] παντοίους ἀνθρώπους, καὶ παντοίων μὲν ἐπιτηδευμάτων, παντοδαπῶν δὲ ἐθνῶν, πεπρωτας. ὥστε καθήκει ἕτω μέχρι Φιλισίωνος, καὶ Φοίβε, καὶ Ὀριγανίωνος. μέλλει νῦν ἐπὶ τὰ ἄλλα φῦλα. ἐκεῖ δὲ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ, ὅπου τοσοῦτοι μὲν θεοὶ ῥήτορες, τοσοῦτοι δὲ [c] σεμνοὶ φιλόσοφοι, Ἡράκλειτος, Πυθαγόρας, Σωκράτης. τοσοῦτοι δὲ ἥρωες πρότερον. τοσοῦτοι δὲ ὕστερον στρατηγοὶ, τύραννοι. ἐπὶ τούτοις δὲ Εὔδοξος, Ἱππ-

b L.3.§.1. l.4.§.48.

c L.7.§.19.

semper uniformiter exhibita, ſpectandi ſatietatem pariant: eodem modo & in vita tota ſis affectus. univerſa enim ſunt ſurſum deorſum eadem, & ex eiſdem. quouſque igitur?

§.47. Iſtud jugiter cogita, omnis generis, omniúmque tam ſtudiorum, quàm & nationum, homines, mortem obiiſſe. deſcende hoc modo uſque ad Philiſtionem, Phœbum, Origanionem. tum ad alias claſſes te transfer. eò nimirum nos concedere oportet, qò tot oratores diſerti, tot philoſophi verendi, Heraclitus, Pythagoras. Socrates; tot heroes priſci; tot hos ſecuti imperatores, tyranni: Evdoxus inſuper, Hip-

per-

ANNOTATIONES.

farcìà ſe diverſitate componit: nec deſiderium caperet, ſi novitatis gratiam non haberet.

Τὰ ἀμφὶ τῷ θεάτρῳ] De Circenſibus Plinius minor *lib.9. Epiſt.6. Nil novum, nihil varium, nihil quod non ſemel ſpectáſſe ſufficiat. qò magis miror tot millia virorum tam puerilster identidem cupere, currentes equos, inſiſtentes curribus homines, vídere.* Qi & ideo miratur, *non vulgus tantùm, ſed qoſdam qoque graves homines, in re inani, frigidá, aſſiduá, tam inſatiabilster deſidere.* Vide *ad l.7.§.3.*

Καὶ τὸ ὁμοιόδις] Cicero *de invent. l.1. Omnibus in rebus ſimilitudo eſt ſatietatis mater.* Et Fabius *l.9. c.4. Virtutes etiam ipſa tadium pariunt, niſi gratiá varietatis adjuta.* Et mox: *Ex ſimilitudine tadium & ſatietas creatur.*

Πάντα ἄνω κάτω] Alluſit ad Heracliti dogma illud apud Laërtium *l.9. c.8.* Τὴν μεταβολὴν, ὁδὸν ἄνω κάτω. *Mutationem viam eſſe ſuprà infráque ducentem.* Vide *l.2.§.14. & l.4.§.32. & ſuprà §.37.*

Μέχρι τίνος ἦν;] Apud Senecam *Epiſt.77.* Stoicus qidam: *Cogita, qamdiu jam idem facias. cibus, ſomnus, libido: per hunc circulum curritur.* ipſe *Epiſt.24. Qoſdam ſubit eadem faciendi videndique ſatietas, & vita non odium, ſed faſtidium: in qod prolabimur, ipſá impellente philoſophiá, dum dicimus; Qouſque eadem? nempe expergiſcar, dormiam, ſatiabor, eſuriam, algebo; æſtuabo: nullius rei finis eſt: ſed in orbem nexa ſunt omnia: fugiunt ac ſequuntur. diem nox premit, dies noctem: æſtas in autumnum deſinit; autumno hyems inſtat, qa vere compeſcitur. omnia tranſeunt, ut revertantur, nihil novi video; nihil novi facio. ſit aliqando & hujus rei nauſea. multi ſunt, qi non acerbum judicent vivere, ſed ſuperfluum.* Idem *de tranqill.c.2. Hoc qoſdam egit ad mortem, qòd propoſita ſæpe mutando, in eadem revolvebantur, & non reliqerant novitati locum. faſtidio illis eſſe cepit vita & ipſe mundus: & ſubit illud* * *rabidarum* [* *tabidarum*, Lipſius] *deliciarum, Qouſque eadem?* Lucretius *l.3.* hoc argumento ſub Naturæ perſona mortis ſubeundæ æqanimitatem ſvadet, ſubituri qiritationem objurgat:

Qid tibi tantopere eſt, mortalis, qòd nimis agris
Luctibus indulges? qid mortem congemis, ac fles?
Nam ſi grata fuit tibi vita anteacta priorqe,
Et non omnia pertuſum congeſta qaſi in vas
Commoda perfluxere, atqe ingrata interiere;
Cur non, ut plenus vita conviva, recedis?
Sin ea, qæ fructus cunqe es, periere profuſa,
Vitáqe in offenſa eſt, cur amplius addere qæris;
Rurſum qod pereat malè, & ingratum occidat omne;
Nec potius finem vitæ facis atqe laboris?
Nam tibi præterea qid machiner inveniámqe
Qod placeat, nihil eſt. eadem ſunt omnia ſemper.
Si tibi non annis corpus jam marcet, & artus
Confecti langvent, eadem tamen omnia reſtant;
Omnia ſi peragas vivendo vincere ſæcla.

Et pavlò póſt:

Præterea verſamur ibidem, atqe inſumus uſque:
Nec nova vivendo procuditur ulla voluptas.

Qod idem Seneca *Epiſt.* ſuperiùs memoratâ. *Ecqid habes propter qod expectes? voluptates qæ te morantur ac retinent, conſumſiſti: nulla tibi nova eſt: nulla non jam odioſa ipsá ſatietate. nihil tibi luxuria tua in futuros annos intactum reſervabit.* Iſte avtem jugis rerum tenor Chironem etiam immortalitatis tædio affecit, ſi Luciano *in νεκυικοῖς* credimus. Τὸ γὰρ ἡδὺ, inqit, *ἴσως ποικίλον τι, καὶ οὐχ ἁπλῶν ἡγοῦμαι εἶναι. ἐγὼ δὲ ζῶν ἀεὶ, καὶ ἀπολαύων τῶν ὁμοίων, ἠλίου, φωτὸς, τροφῆς. αἱ ὧραι δὲ αἱ αὐταὶ, καὶ τὰ γιγνόμενα ἄπαντα, ἐξῆς ἕκαστον, ὥσπερ ἀκολουθοῦντα, θάτερον θατέρῳ. ἐνεπλήσθην γὰρ αὐτῶν. ὃ γὰρ ἐν τῷ αὐτῷ ἀεὶ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μεταστρέφειν ὅλως, τὸ τερπνὸν ἦν. Num qod jucundum vocant, varium illud, & nevtiqam ſimplex eſſe duco. Verùm ego cùm ſemper viverem, iisdémqe fruerer, ſole, luce, cibo: tum eadem hora, & qæcunqe in vita contingunt, ordine ſingula recurrerent, atqe aliis alia per vices ſuccederent, eorum me cepit ſatietas. Neqe enim in eo voluptas eſt ſita, ſi ſemper iisdem fruare, ſed ſi omnino permutes.* vide *l.12.§.35.*

§.47. Τεθριῶν] Vide *l.3.§.3. & l.4.§.48, 50.*

Φιλισίωνος] *Philiſtionis* Nicæi Comici Socrati coætanei meminit Svidas. *Philiſtionis* Locri, qem & antiqum appellat, Plutarchus *Sympoſ. l.7. c.1.* & ex Plutarcho Gellius *l.17. c.11.* Et is forſan eſt, cui libros *de diæta*, qi Hippocratis nomen præferunt, à nonnullis adſcribi avtor eſt Galenus *in Comment. ad lib. de diæt. in morb. acut.* qíqe à Plinio inter eos, è qibus ſua delibavit, recenſetur.

Ἐκεῖ δὲ μεταβαλεῖν ἡμᾶς δεῖ] Eò nos commigrare & concedere oportet, qò tot ante nos heroes, principes, tyranni, oratores diſerti, artifices periti, philoſophi tum graves, tum & rerum humanarum irriſores, conceſſerunt. *ad domum* ſcilicet *viventi cuiqe deſtinatam.* ut Job. *c.30. v.23.* vide *l.3.§.3. & l.4.§.48, 50.* Seneca *Ep.77. Eò ibis, qò omnia eunt. qid tibi novum eſt? ad hanc legem natus es. hoc patri tuo accidit, hoc matri, hoc majoribus ante te, hoc omnibus poſt te. Series invicta, & nullâ mutabilis ope, illigat & trahit cuncta. qantus te populus moriturorum ſequetur, qantus comitabitur? fortior, optimor, eſſes, ſi multa millia tibi commorerentur. atqi multa millia hominum & animalium hoc ipſo momento, qo tu mori dubitas, animam variis generibus emittunt. tu avtem non putabas te aliqando perventurum ad id, ad qod ſemper ibas? nullum ſine exitu iter eſt.* Τὸ θάνατον avtem μεταβολὴν Marcus dixit; qomodo μεταβολὴν Plato *Phædone pag.86. F.* Εὐχεσθαί γε τοῖς θεοῖς ἔξεστί τε καὶ χρὴ τὴν μεταβολὴν τὴν ἐνθένδε ἐπὶ τὰ ἐκεῖσε εὐτυχῆ γενέσθαι. *Licet & oportet orare Deos, ut felix ſit tranſmigratio noſtra.* μεταβαλεῖν, *mutare*, ſed & *ſedem mutare, de loco in locum migrare.* Ità Ariſtoteles *hiſt. anim. l.8. c.12.* de gruibus, μεταβάλλουσιν ἐκ τῶν Σκυθικῶν εἰς τὰ ἕλη τὰ ἄνω τῆς Αἰγύπτου. *Qæ ex Scythicis campis ad paludes Ægypto ſuperiores veniunt.* & de piſcibus, οἱ μὲν ἐκ τοῦ Πόντου, ἢ εἰς τὸν Πόντον μεταβάλλουσι. *Alii ex Ponto, aut in Pontum tranant.* indè μεταβολὴ pro *migratione.* Ariſtoteles *ibidem.* Τὰ μὲν ἐκ τῶν ἐγγὺς τόπων ποιήματα τὰς μεταβολὰς, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῶν ἰσχάτων. *Alia de locis vicinis diſcedunt, alia de ultimis.* Thucydides *l.1. p.2.* Μάλιστα δὲ τῆς γῆς ἡ ἀρίστη ἀεὶ τὰς μεταβολὰς τῶν ἐπιτηδείων εἶχεν. *Ut avtem qæqe terra optima erat, ita ſemper mutationibus incolarum maximè obnoxia erat.* Vide *ad lib. 5. §.13.*

Φιλόσοφοι] Vide *l.3.§.3. & l.7.§.19.*

Στρατηγοὶ, τύραννοι] Vide *l.3.§.3. & l.4.§.32, 48.* Tragicus à Plutarcho *ad Apoll.* laudatus:

Πῦ γὰρ τὰ σεμνὰ κεῖνα; πῦ δὲ Λυδίης
Μίγας δυνάστης Κροῖσος, ἢ Πέρξης βαρὺν
Ζεύξας θαλάσσης αὐχέν' Ἑλλησποντίας;
Ἅπαντες εἶδον ἦλθον εἰς Ἅιδου δόμους.
Ubi ille qondam faſtus? ubi nunc Lydiæ
Dominator ingens Cræſus? & Xerxes grave
Qi ratibus æqor junxit Helleſpontium?
Abripuit omnes orcus ad Lethes domum?

Grotius.

Εὔδοξος] Εὔδοξος Αἰσχίνου Κνίδιος, ἀστρολόγος, γεωμέτρης, ἰατρὸς, νομοθέτης. *Evdoxus Æſchini filius, Cnidius, aſtrologus, geometra, medicus, ac legumlator fuit.* Laërtius *l.8. c.86.* Τοῦτον ἀντὶ τοῦ Εὐδόξου ἐκάλουν, διὰ τὴν λαμπρότητα τῆς φήμης. *Hunc pro Evdoxo Endoxon ob famæ claritatem gloriámqe appellabant.* Idem *ibidem c.91.* qi & vitam ejus breviter deſcripſit. de eodem & Svidas. Strabo operis initio. Diodorus Siculus *l.1.* Ariſtoteles *Ethic. Nicom. l.1. c.12. & l.10. c.2.* (qos libros ideo Nicomacho filio, non Ariſtoteli patri tribuere videtur Laërtius) Plutarchus *de Iſid. & Oſir.* in *Marcell.* & *adv. Colot.* & *adv. Epicur. p.1094. A.* qo loco memorabile iſtius votum commemorat: Ἥκιστα, παρασκάς τῷ ἡλίῳ, καὶ καλλιμαθὲς τὸ σχῆμα τῆς ὄψεως, καὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ εἶδος, ὡς ὁ Φαέθων, καλλιφλεγῆναι. *Phaëthontis modo comburi voluit eá lege, ut ſibi ante liceret ad ſolem adſtanti, figuram & magnitudinem, formámqe aſtri perdiſcere.* Seneca *qæſt. nat. l.7. c.3.* Gellius *l.17. c.21.* Philoſtratus *in Sophiſt.* Vitruvius *l.9. c.7, 9.* Petronius in *Satyr.*

Ir-

parchus, Archimedes; alia acuta, sublimia, industria, versuta, arrogantia ingenia: ipsi vitæ hujusce caducæ & in dieculam durantis subsannatores, qualis Menippus, illiúsque similes. hos omnes jam olim occubuisse memineris. at ecqid indè illis mali? ecqid & illis, qorum nè nomina qidem supersunt? unicum ergò istìc est, qod sit plurimi faciendum, ut veritatem justitiámque colens ipse, cum mendacibus injustísque benevolè degas.

§.48. Oblectare te siqando libuerit, virtutes eorum, qi tecum vivunt, cogita; hujus industriam, illius modestiam, alterius liberalitatem, alterius aliam aliqam. nihil enim animum oblectat magìs, qàm virtutum imagines in moribus eorum qi unâ degunt nobiscum exerentes se, &, qàm fieri potest confertissimè, mentis oculis se ingerentes. in promptu itaqe esto tibi istiusmodi.

§.49. Nunqid qòd tot pondo, non avtem trecen-

παρχος, Ἀρχιμήδης, ἄλλαι φύσεις ὀξεῖαι, μεγαλόφρονες, φιλόπονοι, παυσῦργοι, [a] αὐθάδεις, αὐτῆς τῆς ἁπτικήρυ καὶ ἐφημέρυ τῶν ἀνθρώπων ζωῆς χλιαναί, οἷον Μένιππος καὶ ὅσοι τοιοῦτοι. τοῦ πάντων τούτων ἐννοεῖ, ὅτι [b] πάλαι κεῖνται. τί ἂν ἦν [c] δεινὸν αὐτοῖς; τί καὶ τοῖς [d] μηδ' ὀνομαζομένοις ὅλως; [e] ἐν ᾧδε πολλοῦ ἄξιον, τὸ [f] μετ' ἀληθείας καὶ δικαιοσύνης [g] εὐμενῆ τοῖς ψευσταῖς καὶ ἀδίκοις διακεῖσθαι.

a L.10.§.9.
b Inf.§.56.
c L.7.§.23.
d L.4.§.33.
e L.2.§.17.
f L.3.§.16.
g L.3.§.11.

§.48. Ὅταν ἐυφρᾶναι σεαυτὸν θέλῃς, [h] ἐνθυμοῦ τὰ προτερήματα τῶν συμβιούντων. οἷον, ἡ μὲν, τὸ [i] δεησικήδειον. ἡ δὲ τὸ [k] αὐθήμερον. ἡ δὲ τὸ εὐμεταδοτον. ἄλλη δ' ἄλλό τι. οὐδὲν γὰρ ἅτερος ἐυφραίνῃ, ὡς τὰ ἐμοιώματα τῶν ἀρετῶν ἐμφαινόμενα τοῖς ἤθεσι τῶν συζώντων, καὶ ἀθρόα ὡς εἰόν τε συμπίπτοντα. διὸ καὶ [l] πρόχειρα αὐτὰ ἐστίν.

h L.5.§.31.
i L.1.§.2.
k L.1.§.3.14.
l L.3.§.13.

§.49. Μὴ δυσχεραίνῃς, ὅτι * τοσῶν δεκαπέντε λιτρῶν εἶ.

* τοσωνδε τινων.

ANNOTATIONES.

Ἱππαρχος] *Hipparchus* Nicæus, insignis item Mathematicus; qem *consiliorum naturæ participem*, Plinius vocat, *hist. nat. l. 2. c. 12.* & *ibidem c. 26. nunqam satis laudatum*; *& qo nemo magis approbaverit cognationem cum homine siderum, animásque nostras partem esse cæli.* Et mox: *eundem ausum, rem etiam Deo improbam*, (hominem loqi memineris potentiæ divinæ minùs gnarum, qàm vates facer prædicat, *Psal. 147. v. 4*) *annumerare posteris stellas, ac sidera ad nomen expungere*, (ità malim, qàm, *ad normam expangere*;) —— *cælo in hæreditate cunctis relicto, si qisqam, qi cretionem eam caperet, inventus est.* De eodem Strabo *l. 1.* & *2.* & Ptolomæus in *Astronomic.*

A

Ἀρχιμήδης] *Archimedes celeberrimus geometricâ & machinali scientiâ.* Plinius *l. 7. c. 37.* de qo vide cùm alios, tum Plutarchum ex *Marcell. vit. ad l. 5. §. 1.* sed & qæ ille *ibidem* de eodem plura; qo loco inter alia refertur istius ad Hieronem arrogantissima vox illa. Ὡς εἰ γῆν εἶχεν ἑτέραν, ἐκίνησεν ἂν ταύτην, μεταβὰς εἰς ἐκείνην. *Si altera terra suppeditaret, digressum in illam hanc de sede sua emoturum.* vel ut Pappus in *mechan.* Δός μοι πᾶ στῶ, καὶ κινῶ τὴν γῆν. *Des ubi consistam, & dimoturus sum terram.* sive ut Ludovicus Vives *de art. corrupt. l. 5. Si aliter foret terra globus, se illum ad hunc tracturum, vel hunc ad illum impulsurum.* Cicero *Tuscul. l. 1. Astrorum conversiones motúsque omnes qi animo vidit, is dedit similem animum suum ejus esse, qi ea fabricatus in cælo esset.* nam cùm Archimedes Lunæ, Solis, qinqe errantium motus in sphæram illigavit, effecit idem, qod ille, qi in Timæo mundum ædificavit, Platonis Deus, ut tarditate, celeritate dissimillimos motus una regeret conversio, qod si in hoc mundo fieri sine Deo non potest, ne in sphæra qidem eosdem motus Archimedes sine divino ingenio potuisset imitari. de qo artificio vide Clavdiani *Epigram. 21.* De eodem avtem Archimede videri possunt etiam Polybius *hist. l. 8.* Diodorus *l. 5. c. 9.* Vitruvius *l. 9. c. 3.* Cicero *Verrin. 4. pro Cluent.* & *Tusc. l. 5.* Athenæus *l. 5. c. 7.* Synesius *de insomn.* Proclus *in Euclid. l. 2. c. 3.* Evstathius *ad Il. α'.* ubi ἐκλογχεύον. & *ad Il. ε'.* ubi κεραυνοβόλον dictum refert Rhemnius Fannius *de ponder.* & Pisides apud Svidam in Δύναμις.

B

Αὐθάδεις] *Contumaces* Xylander. *peremptorii, fidentes* Casavbonus. *arrogantes*, malim. qanqam nec hoc satìs arridet, neqe enim in partem seqiorem usurpásse videtur Marcus istìc. vixqe est ut uno verbo exprimam, qod voluisse sentiam. *qi de inventis suis summopere placebat sibi.* Vide *ad l. 10. §. 9.*

Χλευασαι, οἷον Μένιππος] De *Menippo* Cynico Laërtius *l. 6. c. 99.* Φέρει μὲν οὖν σπουδαῖον οὐδέν. τὰ δὲ βιβλία αὐτῷ πολλῷ καταγέλωτός γέμει, καί τι ἴσον τοῖς Μελεάγρου τοῦ καθ' ἡμᾶς γενομένου. *Edidit qidem nihil dignum memoriâ, at ipsius libri multo risu referti sunt, non secus atqe Meleagri, qi tempore ejus fuit.* Mitius tamen de Menippo Strabo *l. 16.* Ἐκ τῶν Γαδάρων ἦν Μελέαγρος καὶ Μένιππος ὁ σπουδογελοῖος. *Gadarensis fuit & Meleager & Menippus seria jocosè solitus exprimere.* Hinc avtem de Menippo Diogenes Polluci ab inferis reversuro in Luciani *mortualibus p. 262.* mandata dans: Ἦν πω ἴδῃς Μένιππον τὸν κύνα, (ἔνιοις δ' ἂν αὐτὸν ἐν Κορίνθῳ καλὰ τὸ Κράνειον, ἢ ἐν τῷ Λυκείῳ, τῶν ἐριζόντων πρὸς ἀλλήλους φιλοσόφων καταγελῶντα) εἰπεῖν πρὸς αὐτὸν, ὅτι σοι, ὦ Μένιππε, κελεύει ὁ Διογένης, εἰ σοι ἱκανῶς τὰ ὑπὲρ γῆς καταγεγέλασαι, ἥκειν ἐνθάδε πολλῷ πλείω ἐπιγελασόμενον. *Sicubi Menippum canem videris (invenies avtem ipsum Corinthi circà Craneum, aut in Lyceo, contendentes istos inter se philosophos deridentem) dicas illi: Menippe, jubet te Diogenes, si satis ea qæ in terris geruntur, derisisti, huc multo plura derisurus venias.* Et in διὸς κατηγορουμένῳ, *pag. 236.* eundem appellat Dialogus, Φοβερόν τινα κύνα καὶ τὸ δῆγμα λαθραῖον, ὅσῳ καὶ γελᾶν ἅμα ἔδακεν. *Terribilem canem, morsu latenter invadentem, qatenus mordet arridens.* Porrò à Menippo istò, scripta χλευαστικὰ καὶ σαρκαστικὰ *Menippea* dici solenne habent; ut Varronis *Satyræ*, & Luciani *dialogi.* Qin & libellos illos ipsos, qi illius nomine vulgò circumferebantur, ab aliis Dionysio nempe Zopyroqe Colophoniis, sub Menippi persona fuisse compositos, non deesse qi tradant, Laërtius testatur.

C

Ἐν ᾧδε πολλοῦ ἄξιον] Vide *l. 4. §. 32.* & *suprà §. 16.* Dio Prusæus *Orat. 16. p. 246.* Ἂν δὲ ἐκεῖνο ἐνθυμηθῇς, ὅτι μηδεὶς ἔστιν ὅλως τοῦ βίου χρόνος, ἀλλὰ πάντες οἱ μακάριοι καὶ λίαν εὐδαίμονες δόξωσίν εἶναι, τεθνήκασι. καὶ σοι πάρεστιν ἤδη τοῦτο τὸ πέρας, κἂν ἐπὶ πλεῖστον ἔλθῃς τοῦ βίου. πολὺν λῆρον ἡγοῦ καὶ μεγάλην ἐυήθειαν, τὸ νομίζειν ὅλως τι δεινὸν εἶναι τῶν γιγνομένων, ἢ μέγα, ἢ θαυμαστὸν, διχᾶ γε ἑνὸς, τοῦ χωρὶς λύπης καὶ φόβου καὶ τῶν τοιούτων παθῶν διαγαγεῖν. *Si verò illud consideraveris, qod nullum sit omnino certum vitæ tempus, sed omnes beati, qique nimis felices sunt habiti, defuncti sint: & tibi jam adsit ille vitæ terminus, etiamsi diutissimè vivas: magnas putabis esse nugas. magnámque stoliditatem existimare qicqam ex universis qæ fiunt, grave esse, aut magnum, aut admirabile, præter unum, qod mœstitiæ & timori atqe hujusmodi affectionibus non est subjectum.* Aristides in *Eteocleum Tom. 1. pag. 140.* Οὐ δεῖ δὴ φιλοψυχεῖν, οὐδὲ τὴν εὐδαιμονίαν τούτῳ μετρεῖν, εἴ τις ὡς πλεῖστα ἴσχει κτήματα, οὐδ' εἴ τις τοῦ μακροῦ γήρως ἀπήλαυσεν, εἶα δὴ ἀπολαύειν ἐώθασιν ἄνθρωποι. ἀλλ' ἡγεῖσθαι τοῦτον καλλίστ' ἔχειν, ὅστις τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ τοῦ βίου μοῖραν ἐν τοῖς καλλίστοις ἐξέπλησε, καὶ ὅστις, ὥσπερ ποιητής, ποθεινὸν ἀκοῦσαι ἦ καὶ ὁρᾶν, καταύλησε τὸ δρᾶμα. *Quæ non est qod vita cupidissimus, aut molestiarum multitudine, vel longæ senectutis fructu, qalem qidem homines percipiunt, felicitatem metiamur potiùs, qàm cum eo præclarissimè actum putemus, qi concessum sibi vitæ spatium in res optimas insumpserit, ac tanqam poeta qispiam nondum satiatis auditoribus & spectatoribus fabulam absolverit.*

D

Εὐμενῆ] Ità *l. 3. §. 11. ἐυνῶς, benevolè.* & *l. 9. §. 11. μετὰ εὐμενείας. cum benevolentia.* & *l. 11. §. 9, 18. μετὰ εὐμενείας καὶ πραότητος. cum benevolentia & lenitate.* & *l. 7. §. 22. φιλεῖν καὶ τοὺς πλαίοντας. etiam eos qi offendunt diligere.* Vide *l. 9. §. 27.*

§.48. Τὰ ἐμοιώματα τῶν ἀρετῶν] Nihil tam candoris ingenui proprium qam virtutes, qas ipse habeas, in aliis etiam adamare: qum *in alio sua qemqe natura delectet*: ut Plinius minor in *Panegyr.* & multò adhuc magìs, in aliis etiam suspicere, qibus ipse careas. Plinius idem *l. 1. Epist. Neqe enim ego, ut multi, invideo aliis bonum, qo ipse careo: sed contrà, sensum qendam voluptatemqe percipio, si ea qa mihi denegantur, amicis video superesse.* Et *Epist. 17. Scias eum plurimis virtutibus abundare, qi alienas sic amat.* Hieronymus *Apolog. ad Pammach. Virginitatem in cælum fero; non qia habeam, sed qia magis moror qòd non habeo. ingenua & verecunda confessio est, qo ipse careas in aliis prædicare.*

E

Τὸ εὐμεταδοτον.] Pavlus *ad Tim. Ep. 1. c. 6. v. 18. εὐμεταδότους εἶναι. faciles ad impertiendum.*

Πρόχειρα] Vide *l. 3. §. 13.*

§.49. Οἱ τοσῶν δὲ τινων λιτρῶν εἶ] Qod de corporis pondere Marcus, de robore Tullius in *Caton. Nè nunc qidem vires desidero adolescentis; non plus qàm adolescens etiam vires tauri aut elephantis desiderabam.* Objurgátqe eos Seneca *de benef. l. 2. c. 29.* qi eis corporis dotibus non contenti, qas natura ipsis assignavit, *qeruntur qòd magnitudine corporum non æquemus elephantes, velocitate cervos, levitate aves, impetu tauros; qòd sagacitate nos narium canes vincant; qòd acie luminum aquila, spatio ætatis corvi, multa animalia nandi facilitate.* Et de ætatis spatio rursus *l. de brev. vit. c. 1. Major pars mortalium de natura malignitate conqeritur, qòd in exiguum ævi gignimur; qòd hac tam velociter, tam rapidè dati nobis temporis spatia decurrant: adeò ut, exceptis admodum paucis, cæteros in ipso vitæ apparatu vita distituat.* Et mox, vitium hoc non vulgi solius esse peculiare ostendens: *Indè Aristoteli cum rerum natura exigenti, minimè conveniens sapienti viro lis est: illum animantibus tantum*

F

τρῶν εἰ, ὁ τελακοσίων; ἔτω δὴ καὶ ὅπ μέχρι
* τοσῶν δι. * τοσῶν ᾖ ἐτῶν τῶν βιωτέον σοι, καὶ ὁ μέχρι
τελείου. a ὥσπερ γὰρ τὰ ὑσίας, ὅσον ἀφόρι-
a L. 8. §. 7. σαί σοι σέργεις, ἔτως καὶ b ἐπὶ τῷ χρόνῳ.
b L. 2. §. 4.

c L. 3. §. 11. §. 50. c Πειρῶμεν πείθειν αὐτές. d περάτε
d L. 11. §. 9. ᾖ καὶ τῶν ἀκόντων, ὅταν τὰ δικαιοσύνης ὁ λόγ
e L. 4. §. 1. l. 7. §. 58. ἔτως ἄγῃ. ἐὰν μέν τι βία τις προσχρώμεν ἐνί-
f L. 5. §. 20. σχῃται, e μεπάβαινε ἐπὶ τὸ ἐυάρεσον καὶ ἄλυπον, κ
* καὶ ὅτι συγχρῶ εἰς ἄλλ\ον δρετικὸ τῇ κωλύσῃ. κ μέμνησο
g L. 5. §. 17. * ὁρέγυ ὅπ f μετ' ἐξαιρέσεως ὁρμᾶς, * ὅπ καὶ g τῶν
* τοιᾶς δε τινὸς ἀδυνάτων ἐκ * ὁρέγυ. πιν ἔν; τὰ * τοίας
* [εἰ] ἐφ' Xyl. [καὶ] ἐφ' f. δε πιν ὁρμῆς. τάτυ ᾖ τυγχάνεις, * ἐφ' οἷς
* -θης f. προσήχθημεν *, ταῦτα * γίνε).
* [μὴ] γ vel -τ' [ὐ] γ.

§. 51. h Ὁ μὲν φιλόδοξ ἀλλοτρίαν ἐνέργειαν ἴδι-
h L. 2. §. 7. ον ἀγαθὸν προλαμβάνει. ὁ δὲ φιλήδον ἰδίαν πεῖσιν.

torum sis, ægrè fers? nec itaqe, qòd tot annos, non avtem plures, victurus sis, ægrè feras. Sicut enim staturæ, sic & temporis, qantum assignatum est tibi, tanto contentus sis oportet.

§. 50. Aliis qæ justa sunt, persvadere annitamur. Sed invitis etiam facito, qod justitiæ ratio exegerit. qòd si qis vi adhibitâ obstiterit tibi, tu ad æqanimitatem & tranqillitatem te transfer, eóqe qod obstat ad virtutis alterius exercitium fac utare. memineris etiam, qòd cum exceptione opus aggrediebare, nec id appetebas, qod fieri non potest. qid ergò? conatum istiusmodi. hunc avtem assequeris, etiamsi ea qæ conatus fueras, non fiant.

§. 51. In actione aliena ambitiosus bonum suum situm opinatur: in passione sua voluptuarius: in actio-

ANNOTATIONES.

tum indulsisse, ut qina avt dena secula edurent, homini in tam multa ac magna genito, tantò citeriorem terminum stare. Verùm Theophrasto, non Aristoteli querelam hanc attribuit Cicero *Tuscul. l. 3. Theophrastus moriens accusâsse naturam dicitur, qòd cervis & cornicibus vitam diuturnam, hominibus tam exiguam dedisset.* Cùm Aristoteles contrarium potiùs statuat, *de gener. animal. l. 4. c. 10.* Πάντων γὰρ ὁ ἄνθρωπ πλείω ζῇ χρόνον, πλὴν ἐλέφαν, ὅσων ἀξιόπιστον ἴχομεν τὴν πεῖραν. *Homo enim plus temporis, qàm qodvis animal vivit, excepto elephante, qod qidem usu adhuc fido digno noverimus.* fuerit itaqe forsan Senecæ σφάλμα μνημονικόν. Pedonis gemina in *Macen. obit.* querimonia:

Vivacésne magis cervos decet esse paventes,
Si qorum in torva cornua fronte rigent?
Vivere cornices multos dicuntur in annos;
Cur nos angustâ conditione sumus?

De utriusqe & molis & ætatis mensura decreto numinis acqiescere qemqe Marcus hìc monet. certè de utraqe solicitum anxiúmve esse nec expedit, nec proficit. Τίς γὰρ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτὲ πῆχυν ἕνα; *Qis enim ex vobis solicitè cogitando potest apponere ad staturam suam cubitum unum?* Domini Christi verba sunt, Matth. *c. 6. v. 27.* qæ verba etiamsi de *statura* accipiant pleriqe, at de *state* intelligenda Andreas Dunæus noster contendit; eúmqe sensum verba facilè admittunt.

Τοσῶν δὲ ἐτῶν τῶν] Ità Basilienses τοσῶν δὲ ἐτῶν, Lugdunenses τῶν expuncto. Ego, transpositò malim τοσῶν δὲ τῶν, avt etiam τινῶν, ut in membro priore.

Ὅσον ἀφόρισαι] Vide *ad l. 8. §. 17. & l. 12. §. 23.*

Στέργεις] *Acqiescis eò contentus.* hoc est enim στέργειν τι, vel τινί. Vide *suprà ad §. 44.* qo sensu & τὸ ἀγαπᾷν havd infreqens deprehenditur. Plato *Timaeo pag. 1047. D.* Ἀλλ' ἐὰν ἄρα μηδενὸς, ἧττον παρεχόμεθα εἰκότας, ἀγαπᾷν χρή. id est, *contenti esse debetis, si probabilia dicentur.* Cicero *de univers.* Lucianus in *Necyomant.* Ἐπειδὰν ὁ Αἰακὸς ἀπομετρήσῃ ἑκάστῳ τὸν τόπον (δίδωσι δὲ τὸ μέγιστον ὁ πλέθρου ποδός) ἀνάγκη ἀγαπᾶν καταχεῖσθαι πρὸς τὸ μέτρον συνεσταλμένον. *Postqam Æacus unicuiqe locum demensus est (dat avtem cui maximum non plus qam pedem) necesse est, ut eá, qa assignata est, mensurâ contentus jaceat.* Idem in *Toxari.* Ἀλλ' οὐκ ἐκεῖνοί γε ἠγάπησαν, ἔτως ἀφείμενοι. *non contenti fuerunt,* vel, *non sat habuerunt sic dimitti.* Phocion apud Plutarchum *in vit.* & in *apophth.* Εἶτα οὐκ ἀγαπᾷς, ὅτι μετὰ Φωκίων ἀποθνήσκεις; *An non sat habes, qòd cum Phocione moriturus sis?* Isocrates in *panegyr. p. 118.* Ὥστε τὺς ἀφιεῶτας μηκέτι τὴν ἐλευθερίαν ἀγαπᾷν. *Ut qi defecerant, non consenti libertate; non sat habentes qòd liberi existerent.* Demosthenes *Philip. 2.* τὰ παρόντα ἀγαπήσειν. *rebus præsentibus contentum fore.* qod aliâ syntaxi Lysias ἀγαπᾷν τοῖς ὑπάρχουσιν ἀγαθοῖς. nec dispari significatu Hebræorum אהב adhibetur *Psal. 116. v. 1.* אהבתי *sat habeo.* Junius. indè ἀγαπητὸν εἶναι. *satis habendum.*

§. 50. Πειρῶμεν πείθειν αὐτὲς] Xylander superiori periochæ ista attexuit, vertítqe, *ità & de tempore annitendum est nobis, ut persvadeamur*; ac si αὐτὲς scriberetur. melius Lugdunensis *annitendum est nobis, ut persvadeamus iis cum qibus agimus.* Hoc, inqit, conemur: ulteriùs enim nil datur. Epictetus *l. 4. c. 6.* Μὴ γὰρ δέδοταί σοι τῦτο; (ἄλλως πίσαι, τίνα ἐστὶν ἀγαθὰ καὶ κακά.) ἐκεῖνο μόνον σοι δέδοται, σαυτὸν πεῖσαι. καὶ ὅπω πέπεικας. *Nunqid istud tibi datum est, (aliis persvadere qa bona qa mala sint) illud unum tibi datum est, ut tibi ipsi persvadeas. Qod qum ipse tibi nondum persvaseris.*

Περάτε δὲ καὶ τῶν ἀκόντων] *etiam invitis hominibus id agendum non est, qod justitiæ ratio jubet* Xylander. qasi Marcus velit, qod ex Platone Cicero *ad Lentul. lib. 1. Ep 9. Tantùm contendere in republica qantùm probare tuis civibus possis: vim neqe parenti neqe patriæ afferri oportere.* Cùm Marcus contrà planè moneat, ubi ad consensum in recto svasionibus alios adi-

A gere minus valemus, etiam invitis ipsis & renitentibus id faciendum, qod justitiæ ratio exigere videbitur. Vide Josh. *c. 24. v. 14, 15.* Optimè ad Marci mentem Clemens *Strom. l. 4. pag. 500. C.* Καὶ ἀκόντων τινῶν καὶ τὰ πλεῖστα ἐπιτιμέντων, καὶν κολάσεις ἐπαγόντων πρὸς τὸ ἀνδρὸς, ἢ πρὸς τὸ δεσπότου, φιλοσοφήσει ὅ τε οἰκέτης, ἢ τι γυνή. καὶ μὴν καὶ ἐλεύθερος, καὶν τυράννυ θάνατος ἀπειλῆται τύτῳ, καὶν ἐπὶ δικαίῃσι ἄγηται, καὶ εἰς κινδύνυς ἐσχάτυς περιίλκηται·, περί τε τῆς κλήσεως ἀπάσης κινδυνεύσῃ, ὐκ ἀφίξεται τῆς θεοσεβείας ὐδ' ὅπως τι ἔν. ὐδὲ
B ἀπαυθήσει ποτὲ, ἢ μὲν γυνὴ φαύλῳ συνοικῦσα ἀνδρὶ, ὁ δὲ υἱὸς, ἐὰν φαῦλον ἴχῃ πατέρα, ἢ πονηρὸν δεσπότην ὁ οἰκέτης. τῆς ἀρετῆς ἐχόμενοι γενησόμεθα. *Et invitis aliqibus, & valde resistentibus, etiamsi à marito vel à Domino impendeant supplicia, philosophabitur servus & mulier. Qin etiam liber qoqe, etiamsi tyrannus ei mortem minitetur, etiamsi ducatur ad judicia, & trahatur ad ultima supplicia, & de facultatibus ac fortunis suis omnibus veniat in periculum, nullo modo abstinebit à pietate, & vero Dei cultu, neqe unqam ab eo dissentiet: mulier, qa cum malo marito habitat; filius avtem, si malum habeat patrem, vel improbum dominum servus, sorti ac generoso animo virtutem persequentes.* Vide *l. 3. §. 7.* & paulò post *ibidem pag. 501. A.* Ἴσμεν γὰρ καὶ παῖδας, καὶ γυναῖκας, καὶ οἰκέτας, πολλάκις ἀκόντων πατέρων καὶ δεσποτῶν καὶ ἀνδρῶν,
C βελτίους γεγονότας. *Scimus qidem certè, & filios, & mulieres, & servos sæpe invitis parentibus, & dominis, & maritis, evasisse optimos.*

Περάτε δὲ] cùm antè πειρῶμεν dixisset. transitio non à numero ad numerum tantùm, sed & à persona ad personam. qalis & *l. 2. §. 9.* & *l. 8. §. 12,* & *§. 31.* & *l. 10. §. 35.* ejusmodi in sacra pagina occurrunt crebró. *Deut. c. 12. v. 8. Psal. 16. v. 12.* & *Psal. 18. v. 32, 35.* & *Psal. 77. v. 1, 2.* Luc. *Act. c. 1. v. 3, 4.* & *c. 17. v. 2, 3.* Paul. *ad Rom. c. 8. v. 1, 2, 4.* & *v. 15.* & *ad Cor. Ep. 1. c. 10. v. 6, 7.* & *9. 10.* Ità etiam sumendum videtur illud Joannis *Epist. 2. v. 8.* Βλέπετε ἑαυτὺς, ἵνα
D μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν. *Respicite vos ipsos, ne perdamus qa egimus, sed ut mercedem plenam recipiamus.* itaqe vetus interpres vertit, *nè perdatis, sed ut accipiatis.*

Συγχρῶ εἰς ἄλλην ἀρετὴν τῇ κωλύσει] Vide *lib. 4. §. 1.* & *l. 5. §. 20.* & *l. 8. §. 32, 35.* & *l. 9. §. 11.*

Μετ' ὑπεξαιρέσεως] Vide *l. 4. §. 1.* & *l. 5. §. 20.* & *l. 11. §. 37.*

Ὅτι καὶ τῶν ἀδυνάτων ὐκ ὀρέγυ] lego κ ὅτι, & ὀρέγυ. etiamsi ὀρέγῃ Xylander maluisse videatur. Vide *l. 5. §. 17.*

Τύτυ δὲ τυγχάνες, ἐφ' οἷς προσήχθημεν, ταῦτα γίνεται] deesse videtur aliqid. supplenda forsan conditionalis particula, ut sensus sit integer, [εἰ] ἐφ' οἷς προσήχθημεν. Ità sensisse videntur interpretes. *Si id cujus caussâ citatus es, consequaris.* Xylander *Si id, cujus caussâ latus, inqe mundum sum editus, factum fuerit.* Mericus *hoc est,* inqit ille, *ut desideria mea omnia rationis imperio subjiciam.* Nevtrum satisfacit. Malim, adjectâ etiam negativâ [οὐ καὶ] ἐφ' οἷς προσήχθημεν, ταῦτ' [οὐ] γίνεται. *nos qod nostrum est,* hoc est, conatos esse *consequimur, etiamsi ea ad qa impulsi sumus, nevtiqam fiant,* neqe exitum sortiantur conatus nostri. ὁρμὴν siqidem, id est, *actum* nostrum, non & *effectum*, qod in aliena potestate situm, nobismet ipsi proponebamus. Vel etiam personâ eâdem continuatâ, κἂν ἐφ' οἷς προήχθης, ταῦτα μὴ γίνεται. *etiamsi ea qa conatus sis, non fiant.* Vide *l. 5. §. 14.* Ità Epictetus *l. 2. c. 6.* Ἀλλ' ὐκ ἐπέτυχες. μὴ γὰρ σὸν τῦτο ἦργον ἦν. *At voti compos non factus es. Verùm illud tuum munus non fuit.*

§. 51. Ὁ μὲν φιλόδοξ, ἀλλοτρίαν ἐνέργειαν] Ambitiosus bonum suum extra se in alieno actu, favore, laude, existimatione, positum habet. Vide *ad l. 2. §. 6.*

Ὁ δὲ φιλήδον, ἰδίαν πεῖσιν] Voluptuarius in sensu sive corporis affectione. ità πεῖσιν noster semper usurpat. ut *l. 3. c. 6.* & *l. 6. §. 16.* Ὡς καινὴ τῷ πᾶν ἀγαθὸν κρίναν, *Tanqam*

actione sua vir prudens.

§. 52. Licèt de re hac vel illa nihil opinari, atqe ità animi perturbationem omnem effugere. neqe enim habent in se res ipsæ vim ullam judicia nostra eliciendi.

§. 53. Assvesce eis qæ ab alio dicuntur animum sedulò adhibere, & qantum poteris dicentis animo penitus interesse.

§. 54. Qod examini non conducit, nec api conducit.

§. 55. Si gubernatori navtæ, medico ægroti maledicerent, ecqem alium avscultarent? avt qo modo exeqerentur illi, qod navigantibus salutem pareret, ægrotantibus sanitatem?

* ὁ δ' νῶν ἔχων, ἰδίαν πρᾶξιν.

§. 52. [b] Ἐξεστι δὲ τούτῳ μηδὲν ὑπολαμβάνειν, καὶ μὴ ὀχλεῖσθαι τῇ ψυχῇ. [c] αὐτὰ γὰρ τὰ πράγματα οὐκ ἔχει φύσιν συνηπλωμένην τῶν ἡμετέρων κρισέων.

§. 53. [d] Ἔθισον σαυτὸν πρὸς * τὰ ὑφ' ἑτέρου λεγομένῳ * γίνεσθαι [e] ἀπαρενθυμήτως, καὶ ὡς οἷόν τε ἐν τῇ ψυχῇ & λέγοντι γίνου.

§. 54. [f] Τὸ τῷ σμήνει μὴ συμφέρον, οὐδὲ τῇ μελίσσῃ συμφέρει.

§. 55. Εἰ κυβερνῶν * οἱ ναῦται, ἢ ἰατρεύοντα * οἱ κάμνοντες κακῶς ἔλεγον, ἄλλῳ τῳνὶ ἂν προσεῖχον; ἢ πῶς αὐτοῖς ἐνεργοίη, τὸ τοῖς ἐμπλέουσι σωτήριον, ἢ τὸ τοῖς θεραπευομένοις ὑγιεινόν;

a L. 5. §. 15. 34, 35. l. 9. §. 16.
b L. 5. §. 2. l. 7. §. 2. 14.
c L. 5. §. 19.
d L. 7. §. 4. 30.
* τῷ vel -όν. mei.
e L. 10. §. 8.
f L. 5. §. 22.
* -νῶντα Cant.
* ονλα Cant.

§. 56.

ANNOTATIONES.

qam norma bonum qodvis discernens, uti Epicurus *ad Menac.* apud Laërtium *l.* 10. *c.* 129.

Ὁ δὲ νῶν ἔχων, ἰδίαν πρᾶξιν] Studiosus verò sive sapiens in actione sua, non & in actionis eventu, ut monitum *supra* §. 48. vel in hominum etiam qorumvis approbatione. Vide *l.* 5. §. 34. & *l.* 9. §. 16. De populo Athenienssi in *Panathen.* Aristides: Ἐν γὰρ ποιεῖν, οὐκ ἐν πάσχειν πεφυκέναι ἡδέται. Praeclarissimè, & ad Marci mentem accommodatissimè, Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 532. *D.* de verè pio: Ὁ δὲ ψιλῇ κλήσει, καθὸ κέκληται, ὑπακούων, ὅτε διὰ φόβου, ὅτε διὰ ἡδονὰς ἐπὶ τὴν γνῶσιν ἴεται. ὃ γὰρ περισκέπτεται, εἴ τι λυσιτελὲς ἑξωθεν ἐπέταγε κέρδος ἢ ἀπόλαυσις αὐτῷ. ἀγάπῃ δὲ τὸ ὄντως ὄντος ἐρᾶσθαι ἐλπίμενος, καὶ πρὸς τὸ δίον ἀγόμενος, θεοτεβές. ὅθεν δ' εἰ καὶ ὑπόθεσιν ἐξουσίαν λάβοι παρὰ τοῦ θεοῦ πράττειν τὰ ἀπηγορευμένα, ἀτιμώρητός τε ὤν. οὐδ' εἰ καὶ μισθὸν τὰ μακάρων ἀγαθὰ λήψεσθαι ἐπὶ τοῖς δὲ ἐπαγγελίαν προσλάβοι. ἀλλ' εἰ καὶ λήσεσθαι τὸν θεὸν ἐφ' οἷς πράττει πεισθείη. ὅπερ ἀδύνατον. πρᾶξαί τι παρὰ τὸν ὀρθὸν ἐθελήσας ποτ' ἄν, τὸ ὄντως καλὸν καὶ αἱρετὸν ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ ταύτη ἀγαπητὸν εἶναι ἄταξ ἑλόμενος. *Qi autem nuda vocationi, qatenus vocatus est, obedit, is neqe propter voluptates tendit ad cognitionem. Non enim consíderat, an aliqod utile lucrum, vel delectatio aliqa extrinsecus consequatur, sed tractus à dilectione ejus, qi verè est amatoris, & ad id, qod fieri oportet, adductus, pius est Dei cultor. Unde nec si per hypothesin à Deo acceperit potestatem faciendi ea, qæ sunt prohibita, citra ullam pœnam: neqe si propterea beatorum bona accepturum eum esse ei promissum fuerit: sed nec si persvasum habuerit fore, ut Deum lateant ea qæ gerit (qod qidem fieri non potest) in animum unqam esse inducturum, ut aliqid agat prater rectam rationem: qum id qod verè est honestum, & ex seipso eligendum, & eâ ratione expetendum amandúmqe semel elegerit.* Nihil sanctius dici poterat, nihil sublimius.

§. 52. Ἔξεστι περὶ τούτου μηδὲν ὑπολαμβάνειν] Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 7. §. 2. unde videtur aliqid, qod hîc deest, supplendum, nimirum, μηδὲν [ὃ μὴ δεῖ] vel μηδὲν [κακὸν] *nihil secùs qàm oportet*, vel *nihil mali opinari.* hoc enim satis est ad animum in tranqillo statu continendum.

Αὐτὰ γὰρ τὰ πράγματα] Vide *l.* 5. §. 19.

§. 53. Πρὸς τὸ ὑφ' ἑτέρου λεγομένῳ γίνεσθαι] vel τῷ legendum, vel λεγόμενον. Sed illud potiùs. πρὸς τῷ λεγομένῳ γίνεσθαι. sicut πρὸς τῷ εἰρημένῳ λόγῳ εἶναι, *qa dicta sunt secum repetere.* Plato in *Phædone pag.* 63. *D.*

Ἀπαρενθυμήτως] *non negligendo*, sive *animum minùs advertendo & intendendo eis qa dicuntur.* Sic *l.* 10. §. 8. Ἀπαρενθύμητον. *Animadversio sedula.* Vide *ad l.* 5. §. 5. Socrates apud Platonem in *Hipp. min. pag.* 256. *B.* Ἀεὶ εἴωθα, ἐπειδάν τις λέγῃ τι, προσέχειν τὸν νοῦν, ἄλλως τε, καὶ ἐπειδάν μοι δοκῇ σοφὸς εἶναι ὁ λέγων. *Verùm consvevi semper, qum aliqis de re aliqa disputat, diligenter attendere, præsertim qando qi loqitur, sapiens mihi esse videtur.*

Ὡς ἑαυτοῦ τε ἐν τῇ ψυχῇ τοῦ λέγοντος] Hoc est, qod Plutarchus *de avdiendo pag.* 42. *A.* Τῇ προσοχῇ καταδυόμενον εἰς τὸν νοῦν τοῦ λόγου. *Animo in ipsos orationis sensus penetrare.* Et Origenes *ad. Celsi. l.* 1. Εἰσιλθεῖν εἰς τὸν τῶν λέξεων νοῦν. *Dictorum sensum animo penetrare.* Vide *lib.* 7. §. 4, 30.

§. 54. Τὸ τῷ σμήνει] Vide *l.* 5. §. 22.

§. 55. Εἰ κυβερνῶντα οἱ ναῦται, ἢ ἰατρεύοντα οἱ κάμνοντες κακῶς ἔλεγον] Rectè monet Gvilielmus Canterus *var. lect. l.* 7. *c.* 1. legendum κυβερνῶντα, & ἰατρεύοντα. qod interpretes tum Latinus tum Anglicus non advertentes, Marci mentem nevtiqam sunt assecuti. *Si gubernatori*, inqit, *navtæ, medico ægroti, contradicere, maledicere, adversari voluerint, unde avt à qo alio salutem illi, sanitatem isti speraverint?* Hos itaqe lubentes promptiqe avscultant, eisqe obsequuntur, qibus cor inest, & qibus salus suamet cordi est. Plato in *Criton. pag.* 35. *B.* Γυμναζόμενος ἀνὴρ, καὶ τοῦτο πράττων, πότερον πασῶν ἀνδρὸς ἐπαίνῳ καὶ ψόγῳ καὶ δόξῃ τῶν νῶν προσέχει, ἢ ἑνὸς μόνου ἐκείνου, ὃς ἂν τυγχάνει ἰατρὸς ἢ παιδοτρίβης ὤν; ἑνὸς μόνου. ὀκνῶν φοβεῖσθαι χρὴ τὰς ψόγους, καὶ ἀσπαζεσθαι τὰς ἐπαίνους τοῦ ἑνὸς ἐκείνου, ἀλλὰ μὴ τὰς τῶν πολλῶν. Δηλαδὴ. ταύτῃ ἄρα αὐτῷ πρακτέον καὶ γυμναστέον καὶ ἐδεστέον γε καὶ ποτέον, ἢ ἂν τῷ ἑνὶ δοκῇ τῷ ἐπισάτῃ καὶ ἐπαίοντι μᾶλλον, ἢ ἢ ξύμπασι τοῖς ἄλλοις, Καλῶς λέγεις. ὀκνῶν καὶ τ' ἄλλα ὕτως, ἴνα μὴ πάντα διέλωμεν. καὶ δὴ περὶ τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, καὶ αἰσχρῶν καὶ καλῶν, καὶ ἀγαθῶν, καὶ κακῶν, πότερον τῇ τῶν πολλῶν δόξῃ δεῖ ἡμᾶς ἑπεσθαι, ἢ τῇ τοῦ ἑνός, εἴ τις ἐστιν ἐπαίων, ὃν δεῖ αἰσχύνεσθαι καὶ φοβεῖσθαι μᾶλλον ἢ ξύμπαντας τοὺς ἄλλους. Τοῦ ἑνὸς ἐκεῖνο δηλαδή. ὀκ ἄρα, ὦ βέλτιστε, πάνυ ἡμῖν ὕτω φροντιστέον, ὅ, τι ἐρῦτιν οἱ πολλοὶ ἡμᾶς, ἀλλ' ὅ, τι ὁ ἐπαίων ὁ εἷς, καὶ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια. *Qi in gymnasiis se exercet, eique in re operam collocat, utrum cujusliber hominis laudi & vituperationi & opinioni attendat, an illius tantum qi medicus sit avt gymnasii magister? Hujus solius. Annon timere decet vituperationes & optare laudes illius unius potiùs qàm multorum? Procul dubio. Hac itáqe ratione ille agere seqe exercere debet, atqe etiam edere & bibere, qa illi unico videatur qi præsideat intelligátqe, potius qam ut videtur vulgo.* Rectè dicis. *Nonne & de aliis ne omnia percurramus eadem ratio est? de justis injustisqe, de turpibus & honestis, bonisqe & malis. Utrum multorum opinionem seqi debeamus, an unius potius, qi intelligat, qem decet & vereri & timere magis qàm cunctos alios. Unius istius procul dubio. Non igitur, vir optime admodum nobis curandum est, qid de nobis multi loqantur, sed qid dicat is unus qi intelligit justa & injusta, atqe ipsa veritas.* Galenus *hortator. c.* 10. Οὔτε νοσῶν, ἐν οἷσθ' ὅτι, τοῖς πολλοῖς ἂν ἐπιτρέψαις σαυτὸν, ἀλλ' ὀλίγοις δή τισιν ἐξ ἁπάντων, καὶ τούτων τοῖς ἰατρικωτάτοις. ὥστ' ἂν πλέων ἅπασι τοῖς συμπλέουσιν, ἀλλ' ἑνὶ τῷ κυβερνήτῃ. εἰ δὲ καὶ τῶν σμικροτάτων, τέκτονι μὲν τεκταινόμενος, ὑποδημάτων δὲ χρῄζων, τῷ σκυτοτόμῳ, πῶς ἂν ὄν, ἵνδα περὶ πρωτείων ὁ ἀγὼν ἐστι, σαυτῷ δίδως τῆς κρίσεως τὴν ἐξουσίαν, ἀφελόμενος αὐτὴν τῶν σοφωτέρων ἢ κατὰ σαυτόν; *Certo tamen scio te morbo laborantem non multis teipsum commissurum, sed paucis qibusdam ex omnibus, iisqe medendi peritissimis; neqe te navigantem omnibus tecum navigantibus, sed uni gubernatori; minimis denique in rebus, fabro qidem te ædificantem, cerdoni vero calciamentis indigentem fidem habiturum: qâ igitur ratione qum de rebus præstantioribus contentio est, tibi ipsi judicii potestatem viris te ipso sapientioribus ereptam tribuis?* In animo videtur habuisse Socratis illa apud Xenophontem *memorial. l.* 3. *pag.* 764. *D.* Ἐκεῖνο μὲν δή που οἶσθα, ὅτι ἐν παντὶ πράγματι οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, ὃς ἂν ἡγῶνται βελτίστης εἶναι. καὶ γὰρ ἐν νόσῳ, ὃν ἂν ἡγῶνται ἰατρικώτατον εἶναι, τούτῳ μάλιστα πείθονται. καὶ ἐν πλοίῳ οἱ πλέοντες, ὃν ἂν κυβερνικώτατον. καὶ ἐν γεωργίᾳ, ὃν ἂν γεωργικώτατον. *Nimirum nosti, qavis in re parere homines illis maximè velle, qos existimant esse præstantissimos. Nam in morbo potissimum illi parent, qem medica rei putant esse peritissimum: & in navi qi navigant ei, qem gubernandi putant peritissimum: & in agricultura, qem agri colendi peritum in primis arbitrantur.* vel etiam, qod ex Astyagis persona Xenophon ipse, *Cyri instit. lib.* 1. *pag.* 31. *C.* Οὓς ἂν ἡγήσωνται περὶ τὰ συμφέροντα ἑαυτοῖς φρονιμώτερον ἑαυτῶν εἶναι, τούτῳ ἀνδρὶ ὑπεχθεῖεν πείθονται. γνοίης δ' ἂν ὅτι τοῦθ' ὕτως ἔχει, ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνουσιν, ὡς προθύμως τοὺς ἐπιτάττοντας ὅ, τι χρὴ ποιεῖν καλοῦσι, καὶ ἐν θαλάττῃ δὲ, ὡς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται. *Homines ei, qem arbitrantur de commodis suis prudentius se ipsis dispicere, perqam lubenter parent. Atqe hoc ita se habere, qum in multis aliis, tum in ægrotantibus animadvertere licet, qi perqam cupidè arcessunt id præcepturos, qod fieri oporteat: itidémqe in mari, ubi vectores perqam cupide gubernatoribus obsequuntur.* Aristonymus in *tomaritis*, referente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 3. Ἐν μὲν τῷ πλεῖν πείθεσθαι δεῖ τῷ κυβερνήτῃ. ἐν δὲ τῷ ζῆν τῷ λογίζεσθαι δυναμένῳ βέλτιον. *In navigando*

a L.4.§.3. Inf. §.59. §. 56. a Πόσοι μετ' ὢν εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, ἤδη ἀπεληλύθασιν;

§. 56. Qàm multi eorum, qibuscum in mundum intraveram, ex eodem jam excesserunt?

§. 57. Ἰκτερικῶσι τὸ μέλι πικρὸν φαίνεται. καὶ λυσσοδήκτοις τὸ ὕδωρ φοβερόν. καὶ παιδίοις τὸ σφαῖρον καλόν b τί οὖν ὀργίζομαι; ἢ δοκεῖ σοι ἔλασσον ἰσχύειν τὸ διεψῶσμένον, ἢ τὸ χολίον τῷ ἰκτερικῶντι, καὶ ὁ ἰὸς τῷ λυσσοδήκτῳ;

b Sup. 25, 27. l.8.§.14. l.11.§.18.

§. 57. Avrigine affectis mel amarum videtur; à cane rabido morsis, aqa formidabilis: contrà pueris pila pulcrum qid. qare igitur cuiqam succenses? an minùs posse putas mentis errorem, qàm apud arqatum bilem, apud lymphaticum virus?

c L.2.§.9. d L.5.§.8. §. 58. c Κατὰ τὸν λόγον τῆς σῆς φύσεως, βιῶν σε οὐδεὶς κωλύσει. d κατὰ τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως, οὐδέν σοι συμβήσεται.

§. 58. Qo minùs secundùm naturæ tuæ rationem vivas, nemo te coegerit. præter rationem verò naturæ communis nihil tibi contigerit.

e L.4.§.3.l. 7.§.62.l.9. §.27. f L.10.§.19. §. 59. e Οἱοί εἰσιν, οἷς θέλουσιν ἀρέσκειν, καὶ δι' οἷα πράττειν πεφυκότες, καὶ δι' οἷων ἐνεργειῶν.

§. 59. Perpende tecum, qales sint qibus placere cupis, & qarum rerum potiundi cavsså id velis, qibusqe officiis ista demerearis. item qàm citò

ANNOTATIONES.

gando gubernatori avscultandum est: vivendo illi qi plus ratione valet. Epictetus itidem *lib.* 3. *c.* 24. Ὅσις οὖν καθόλου τὴν περὶ βίου ἐπιστήμην κέκτηται, τί ἄλλο ἢ τοῦτο εἶναι δεῖ τὸν δεσπότην; τίς γάρ ἐστιν ἐν νηὶ κυβερνήτης; ὁ κυβερνήτης. διὰ τί; ὅτι ὁ ἀπειθῶν αὐτῷ ζημιοῦται. *Qi igitur in universum vitæ degendæ scientiâ instructus est, eum qid aliud esse oportet nisi dominum? Qis enim in navi dominatur? gubernator. cur? qia qi non obtemperat, damnum facit.* Pie Ambrosius *in Psal.* 37. de Deo medico cœlesti summo. *Ipsi nos committamus, parati qo velit curari medicamento. nemo dicit medico corporis sui qomodò curandus sit. novit medicus qæ singulis vulneribus medicamenta conveniant. Si dixerit medicus medicina genus, qo curari ager debeat, & ille fastidit, discedit medicus, ægrumqe relinqit. vides eum qi curari velit, omni modo medico acqiescentem.*

§. 56. Πόσοι μετ' ὢν εἰσῆλθον] *Qot ante me è vita exierunt, qibuscum ego unà intraveram?* Ita *lib* 4. §. 3. Ὅσων ἤδη μεταβολαῖς αὐτὸς παρατετύχηκας; *Qàm multarum rerum mutationibus interfuerris ipse.* Cur ergo exire me molestè feram, cùm tot mecum nati unà, jam exierint? Xylander εἰσῆλθον, dum *venerunt*, vertit, sensum pervertit.

§. 57. Ἰκτεριῶντι τὸ μέλι πικρόν] Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypothes. l.* 1. *c.* 29. Οὐδεὶς τολμήσας ἂν εἰπεῖν, ὅτι τὸ μέλι οὐ γλυκάζει τοὺς ὑγιαίνοντας. ἢ ὅτι τοὺς ἰκτερικοὺς οὐ πικράζει. *Nemo negare audeat, qin ex melle sani dulcedinem, ictterici amarorem percipiant.* Cavsläm reddit apud Svidam in ἰκτεριᾶν nescio qis non de melle solùm: Τοῖς ἰκτεριῶσι πᾶς χυμὸς πικρὸς δοκεῖ εἶναι, διὰ τὸ τὴν ὑγρότητα τὴν περὶ τὴν γλῶτταν τοῦτον ἔχειν τὸν χυμόν. *Morbo regio laborantibus omnis humor videtur esse amarus, qod humor circa linguam hunc saporem habeat.* & disertiùs de melle Alexander Aphrodisiensis *problem l.* 1. *q.* 101. Τὸ μέλι τὸ πᾶσι γλυκύτατον, τοῖς ἰκτερικοῖς πικρὸν φαίνεται. διότι χολὴν πικρὰν ἔχουσι πλεονάζουσαν ἐν παντὶ τῷ σώματι, καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ, τὸ ὂν μέλι ἐσθιόμενον τὴν ἡσυχάζουσαν πικρὸν χυμὸν ἀνακινεῖ. καὶ ἡ γεῦσις λοιπὸν ἀντιλαμβανομένη τῆς πικρότητος τῆς χολῆς, φαντασίαν ποιεῖ τὸ μέλι πικρὸν ὑπάρχειν. *Mel omnibus dulcissimum ictericis amarum videtur, qia fel copiosius in toto corpore lingva habent. Mel igitur comestum amarum humorem qiescentem commovet, & gustus reliqum amaritudinis sellis percipiens, imaginem qà mel amarum esse putes efficit.* Gregorius Nazianzenus *de cathedr. Constantinopolit.* Οὐχ ὕσπερ δοκεῖς, φησὶ, τοῖς πολλοῖς, ἄνθρωπε. ἡ γῆ δὲ δοκεῖ τοῖς ἰλιγγιῶσιν ἑστάναι, τοῖς δὲ μεθύουσι νήφειν οἱ νήφοντες; ἀλλ' οὐκ ἐπὶ κεφαλὴν βαδίζειν ἢ περιτρέπεσθαι; τὸ μέλι δὲ πικρόν ἐστιν ὅτε καὶ οἷς νομίζεται, νοσοῦσί τε καὶ κακῶς διακεισμένοις; ἀλλ' ὅ παρὰ τοῦτο τὰ πράγματα ὕπως ἔχει, ὡς δοκεῖ τοῖς πασχουσιν. *Non ita aliis videtur ais homo. Qid verò? an iis qi vertigine correpti sunt, terra fixa & stabilis esse videtur? an ebriis sobrii integrâ mente esse, ac non potiùs in caput incedere, ac sursum deorsumqe moveri? annon qibusdam interdum hominibus mel amarum est, nempe morbo laborantibus, maleqe affectis? At non propterea res ita se habent, ut, qi hoc statu sunt, arbitrantur.* Idemqe *de pace* 3. Ἡ αὐτὴ γῆ, ἕστηκε μὲν τοῖς ἐρρωμένοις, καὶ ὑ πεποιθόσι. κινεῖται δὲ τοῖς ἰλιγγιῶσι καὶ περιτρεπομένοις, τὰ τῶν ὁρώντων πάθη ἐπὶ τὸ ὀφθὲν μεταβάλλοντες. *Eadem terra sanis qidem, ac minimè lasis fixa & stabilis est: iis autem, qi circumaguntur, ac vertigine laborant, movetur, nimirum adspicientium vitio ad rem adspectam transeunte.*

Λυσσοδήκτοις τὸ ὕδωρ φοβερόν] *A cane rabioso morsis, ubi parum occursum est, solet aqa timor nasci. ὑδροφοβίαν Græci appellant.* Celsus *l.* 5. *c.* 27. & Plinius *l.* 25. *c.* 2. *Insanabilis ad hoscе annos rabidi canis morsus, pavorem aqæ, potúsqe omnis afferens odium.* qo tamen loco remedium è cynorrhodo mulieri in somnis indicatum narrat, qo deinceps complures servati sint. Idémqe è cane ipso petitum remedium commemorat, *l.* 29. *c.* 5. *Est limus,* inqit, *saliva sub lingva rabiosi canis, qi datus in potu fieri hydrophobos non patitur. multò tamen utilissimè jocur ejus, qi in rabie momorderit, datur mandendum.* Mali rationem hanc, (ut omittam qæ longiusculè petita Casius habet in *problemat. q.* 23.) probabiliorem forsan veróqe propiorem assignat Aëtius *tetrab. l.* 2. *serm.* 2. *c.* 24. ideo aqam refugere ità affectos, qia in ea tanqam in speculo, contuentur, vel vultum proprium deformiorem jam factum, vel canis ipsius, cujus imago menti obversatur, speciem. qi & eodem loci refert, philosophum qendam hoc malo correptum generoso animo obstitisse, atqe aqam admisisse, proverbiale illud sibi accinentem, Τί κοινὸν κυνὶ καὶ βαλανείῳ; *qid cani cum balneo?*

Καὶ παιδίοις τὸ σφαιρίον καλόν] Sextus *Pyrrhon. hypoth. l.* 1. *c.* 14. §. 4. Παισὶ μὲν γὰρ σφαῖρα καὶ τροχοὶ διὰ σπουδῆς εἰσιν. *Pueris enim qidem sphæra & trochus in pretio sunt.* de *simia* pariter Pindarus *Pyth. od.* 2.

— καλός τις
Πίθων παρὰ παισὶν ἀεί.
— *pulcer sanè*
Simiolus apud pueros semper.

Itaqe Attici κατ' ἐυφημισμόν τινα *simias* καλλίας vocant: ut docet Svidas ex Dinarcho *Orat. contra Pytheam.* Ὥσπερ οἱ τὰς καλλίας ἐν τοῖς οἴκοις τρέφοντες. *Qemadmodum qi simias domi alunt.* & Helladius apud Photium *cod.* 279. Aristoteles *ethic. l.* 4. *c.* 5. Σφαῖρα μὲν γὰρ ἡ λήκυθος ἡ καλλίστη, ἔχει μεγαλοπρέπειαν παιδικήν δῶρα. ἡ δὲ τύτου τιμή, μικρὸν καὶ ἀνελεύθερον. *Pila enim & lecythus pulcerrima puerilis qidem dona habent magnificentiam: hujusce tamen rei pretium parvum est & illiberale.*

Ἡ δοκεῖ σοι ἔλαττον ἰσχύειν τὸ διεψευσμένον] Vide *suprà* §.27. & *l.* 8. §. 14. & *l.* 9. §. 40.

§. 58. Οὐδείς κωλύσει] Eadem hæc ferè, *l.* 5. §. 10. Epictetus *l.* 4. *c.* 10. Ἔξεσί σοι πασὶ τῷ ἀποβάντι χρῆσθαι κατὰ φύσιν. μή τις σε κωλύσαι δύναται; οὐδείς. *Licet ergò tibi qolibet eventu secundùm naturam uti. Numqis te prohibere potest?* Nemo. Vide *l* 2. §. 9. & *l.* 3. §. 12.

Παρὰ τὸν λόγον τῆς κοινῆς φύσεως] Vide *l.* 2. §. 21. sed & Dominum Christum Matth. *c.* 10. *v.* 29, 30.

§. 59. Ὅ.οί εἰσιν, οἷς θέλουσιν ἀρέσκειν] Idem monitum *l.* 4. §. 3. & *l.* 7. §. 62.

Δι' οἷα περιγινόμενα] *Qanam sint, qa obsequio suo acquirantur, & ut sibi contingant atqe obveniant, hac ratione enumtur.* περιγίνεσθαι enim istic *obvenire, contingere*; non avtem *superesse*, qod Xylandrum fugerat. Dio Prusæus *Orat.* 4. post ea qæ *ad l.* 5. §. 36. dedimus: αὐτομάτως αὐτῷ καὶ δίχα πόνου περιγινόμενα. *ultro citra laborem ei obvenientia.* Arrianus verò an Epictetus *l.* 4. *c.* 5. in eadem sententia verbo simplici usus est. Ὅρα δ' οἷων ἂν γίνηται. *Considera qibus rationibus fiant*, id est, *obtineantur, obveniant ista.* Vide *l.* 10. §. 19.

Καὶ δι' οἷων ἐνεργειῶν] qàm servilibus, sœdis, turpibus ministeriis ista ambiant, illos demereantur. Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 17. Ἀγανακτοῦσί τινι, ὅτι Φιλόσοργος εὐτυχεῖ, ἤθελες ἂν σὺ κατὰ Σύρα κοιμᾶσθαι; μὴ γένοιτο, φησὶν, ἐκείνη ἡ ἡμέρα. τί οὖν ἀγανακτεῖς, εἰ λαμβάνει τι ἀνὴρ ὃ πωλεῖ; τί μακαρίζεις τὸν διὰ τούτου, ᾧ σὺ ἀπεύχῃ, κλάμενον ἐκεῖνα; *Ego aliqando cuidam Philosorgi successus ægrè ferenti, namqid, inqam, tu cum Sura dormire velles? Ne, inqit, is dies mihi illucescat. Qid ergò succenses, si aliqid pretii pro iis qa vendit accipit; avt cur beatum eum prædicas ob ea qa detestaris.* Idemqe *ibidem c.* 26. Τίς δ' ἀνάσχοιτο τῶν γραῶν ἐρώντων, καὶ τῶν γερόντων, καὶ ἐκτίνας ἀπομύσσοντος, καὶ ἀποπλύνοντος, καὶ ὠρυομένων, καὶ ἅμα μὲν νοσοῦσα θεραπεύοντος ὡς δύλα, ἅμα δ' ἀποθνῄσκειν εὐχομένα, καὶ τὰς ἰατρὰς διακρινόντος, εἰ ἤδη θανατίμως ἔχουσι. ἢ πάλιν, ὅταν ὑπὲρ τῶν μεγάλων τούτων καὶ σεμνῶν ἀρχῶν καὶ τιμῶν, τὰς χεῖρας τῶν ἀλλοτρίων δύλων καταφιλῇς, ἵνα μηδ' ἐλευθέρων δύλος ᾖ. *Te autem qis ferat aniculas & senes deamantem, & muneribus conciliantem, simúlqe eas ægrotantes servilem in modum curantem, simúlqe mortem earum exoptantem, & percontantem medicos, sitne morbus letalis? avt etiam cum propter magna ista præclaraqe imperia manus alienorum servorum deoscularis, ut ne ingenuorum qidem sis mancipium?* Ammianus *hist. l.* 14. *Dici non potest qà obsequiorum diversitate colantur homines sine liberis Roma.* Cicero *Paradox.* 5. *An eorum servitus dubia est, qi cupiditate peculii nullam conditionem recusant dura servitutis? hæreditatis spes qid iniqitatis in serviendo non suscepit? qem nutum locupletis senis non observat? loqitur ad volun-*

citò ævum omnia condet, qótqe etiam res jam condiderit.

ὡς [a]ταχέως ὁ αἰὼν πάντα καλύψῃ, καὶ [b] ὅσα ἐκάλυψεν ἤδη.

a L. 2. §. 12. l. 3. §. 10. f Sup. §. 56.

ANNOTATIONES.

voluntatem; qicqid denunciatum eſt facit: aſſentatur, aſſidet. munerat, miratur. qid horum eſt liberi? qid denique non ſervi inertis? ego malim repetitâ negativâ, *qid non denique ſervi, non inertis?* Horatius *Serm. l. 2. Sat. 5.*

— turdus
Sive aliud dabitur tibi, devolet illuc
Res ubi magna vitet, domino ſene; dulcia poma,
Et qoſcunqe feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem guſtet, venerabilior Lare, dives.
Si qamvis perjurus erit, ſine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitivus, nè tamen illi
Tu comes exterior, ſi poſtulet, ire recuſes.
Magna minórve foro ſi res certabitur olim,
Vivat uter locuples ſine gnatis, illius eſto
Defenſor: famâ civem cauſſâqe priorem
Sperne, domi ſi gnatus erit, fœcundáve conjux.
Qinte puta avt Publi, (*gavdent prænomine molles*
Avricula) *tibi me virtus tua fecit amicum.*
Jus anceps novi, cauſſas defendere poſſum.
Eripiet qivis oculos citiùs mihi, qàm te
Contemptum caſſâ nuce pavperet. hæc mea cura eſt,
Nè qid tu perdas, nev ſis jocus: ire domum atqe
Pellicvlam curare jube: ſis cognitor ipſe.
Perſta atqe obdura; ſev rubra canicula findet
Infantes ſtatuas, ſev pingvi tentus omaſo
Furius hibernas canâ nive conſpuet Alpes.

Senex orbus ille Plavtinus in *Milite* 3. 1.

Qando habeo multos cognatos, qid opus ſit mihi liberis?
Nunc bene vivo & fortunatè, atqe ut volo, atqe animo ut lubet:
Mea bona meâ morte cognatis dicam, inter eos partiam.
Illi apud me edunt, me curant, viſunt qid agam, ecqid velim:
Priuſqam lucet, aſſunt: rogitant, noctu ut ſomnum ceperim.
Eos pro liberis habeo. qin mihi mittunt munera.
Sacrificant? dant indè partem mihi majorem, qàm ſibi:
Abducunt ad exta: me ad ſe ad prandium, ad cœnam vocant.
B *Ille miſerrimum ſe retur, minimum qi miſit mihi.*
Illi inter ſe certant donis. ego hæc mecum muſſito:
Bona mea inhiant: certatim dona mittunt & munera.

Fædiora ſunt, qæ Hieronymus *ad Nepot.* etiam de Clericis qibuſdam. *Avdio præterea in ſenes & anus abſqe liberis qorundam turpe ſervitium. ipſi apponunt matulam, obſident lectum, purulentiam ſtomachi & phlegmata pulmonis manu propriâ ſuſcipiunt. pavent ad introitum medici: trementibúſqe labiis, an commodùs habeat, ſciſcitantur, & ſi pavlulum ſenex vegetior fuerit, periclitantur; ſimulatáqe lætitiâ, mens intrinſecus avara torqetur. timent enim nè perdant miniſterium. ô qanta apud* C *Deum merces, ſi in præſenti pretium non ſperarent? qantis ſudoribus hæreditas caſſa expetitur? minori labore margaritum Chriſti emi poterat.*

Ὁ αἰὼν πάντα καλύπτει.] ità *l. 9. §. 27.* Πάντας ἡμᾶς γῆ καλύπτει. *Tellus nos omnes condet.*

LIBER VII.

QId eſt vitioſitas? hoc, qod ſæpe vidiſti. in omni caſu occurrat idem, hoc eſt qod ſæpe vidi. omnino ſurſum deorſum eadem deprehendes, qibus refertæ ſunt hiſtoriæ priſcæ, mediæ, præſentes: qibus civitates atqe familiæ ſcatent. nihil eſt novi. conſveta & caduca ſunt omnia.

Τί ἐστι κακία; τοῦτ' ἔστιν, [a] ὃ πολλάκις εἶδες. καὶ ἐπὶ παντὸς ἢ ξ συμβαίνοντος τοῦ αὐτοῦ ἔχε, ὅτι τοῦτό ἐστιν ὃ πολλάκις εἶδες. [b] ὅλως ἄνω κάτω τὰ αὐτὰ εὑρήσεις, [c] ὧν μεσαὶ αἱ ἰσοῤῥίαι αἱ παλαιαὶ, αἱ μέσαι, αἱ ὑπόγυοι. ὧν νῦν μεσαὶ αἱ πόλεις, καὶ οἰκίαι. [d] ὑδὲν καινόν. [e] πάντα * καὶ συνήθη [f] ὀλιγοχρόνια.

a Inf. §. 58. b L. 2. §. 14. l. 6. §. 17. 46. c L. 8. §. 15. l. 12. §. 26. d L. 8. §. 6. e L. 6. §. 37. * συνήθη. f L. 5. §. 11. Inf. §. 23. l. 12. §. 24.

§. 2.

ANNOTATIONES.

§. 1. Τί ἐστιν ἡ κακία; τοῦτ' ἔστιν ὃ πολλάκις εἶδες] Et mox: ὧν μεσαὶ ἰσοῤῥίαι, αἱ παλαιαὶ, αἱ μέσαι, αἱ ὑπόγυοι. *Qibus refertæ ſunt hiſtoriæ priſcæ, mediæ, præſentes.* Seneca *Epiſt. 97. Erras, mi Lucili, ſi exiſtimas noſtri ſeculi eſſe vitium, luxuriam & negligentiam boni moris, & alia qa objicit ſuis qiſqe temporibus. hominum ſunt iſta, non temporum nulla ætas vacavit à culpa. & fient & facta ſunt iſta.* Et *de benefic. l. 1. c. 10.* ubi ſeculi ſui mores contaminatiſſimos acerbiùs pavlò proſcidiſſet; *Itaqe ſic finiamus,* inqit, *nè in noſtro ſeculo culpa ſubſidat. hoc majores noſtri qeſti ſunt, hoc nos qerimur, hoc poſteri noſtri qerentur; everſos eſſe mores, regnare neqitiam, in deterius res humanas & in omne nefas labi.* Ea eſt Flacci qerimonia, *carm. l. 3. ode. 6.*

Ætas parentum, pejor avis, tulit
Nos neqiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem.

At iſta, inqit ille, *ſtant loco eódem, ſtabuntqe, pavlulum duntaxat ultro avt citro mota; ut fluctus, qos æſtus accedens longiùs extulit, recedens interiore litorum veſtigio tenuit. non expectant unò loco vitia; ſed mobilia, & inter diſſentientia tumultuantur, pellunt invicem fugantvrqe. Caterum idem ſemper de nobis pronunciare debebimus, malos eſſe nos, malos fuiſſe, invitus adjiciam, & futuros eſſe. Erunt homicida, tyranni, fures, adulteri, raptores, ſacrilegi, proditores.* Et, *Epiſt. 97. Omne tempus Clodios, non omne Catones feret.* Vide *ad l. 8. §. 15.* ὧν φορὸς ὁ κόσμος.

Ἄνω κάτω, τὰ αὐτὰ] Vide *l. 4. §. 32.* & *l. .§. 46.*

Οὐδὲν καινόν] Solomon *Eccleſ. c. 1. v. 9. Id qod fuit, idem eſt cum eo qod futurum eſt: & id qod factum eſt, idem cum eo qod fiet: neqe eſt novi qidqam ſub ſole. Eſtne aliqid de qo dici poſſit, Ecce hoc novum eſt? imò jam fuit per ſecula, qa ante nos fuerunt.* Tertullianus *de reſurr. c. 12. Qodcunqe conveneris, fuit: qodcunqe amiſeris, nihil non iterum eſt.* Arnobius *l. 1. Novi ſit nihil: vetera ſunt omnia, & nullis antiqitatibus inavdita.* Vide ad *l. 2. §. 3.* vide & Senecam *Epiſt. 24. ad l. 6. 44.* Terentius *Eun. prolog.*

Nullum eſt jam dictum, qod non ſit dictum priùs,

Hoc argumento fabulas poeticas everſum it Palæphatus *de incredibil.* Ὅσα δὲ εἶδε καὶ μορφαί εἰσι λεγόμεναι, αἳ νῦν οὐκ εἰσὶ. τὰ τοιαῦτα οὐκ ἐγίνετο. εἰ γὰρ τότε, καὶ ἄλλοτε ἐγίνετο, καὶ νῦν τε γίνεται, καὶ αὖθις ἔσαι. *Cujuſmodi avtem ſpecies & forma narrantur, fuerunt tum qoqe, qa nunc exſtant, eadem neqe fuerunt. Si tunc enim & alio tempore acciderunt, & jam fiunt, & erunt deinceps.* Lavdátqe illud Meliſſi & Lamiſci Samii, B Ἔστιν ἃ ἐγίνετο, καὶ νῦν ἔσαι. *Qæ nata ſunt, etiam nunc fore.* qanqam illi forſan ſcripſerint: ἔστιν, ἃ ἐγίνετο, νῦν καὶ ἔσαι. De vitiis qorbíſqe pariter Diogenianus apud Plutarchum *Sympoſ. l. 8. c. 9.* Ἐκ τούτων νοσοῦμεν, οἷς καὶ ζῶμεν. ἴδια δὲ σπέρματα νόσων οὐκ ἔστιν, ἀλλ' αἱ τούτων μοχθηρίαι πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἡμῶν περὶ ταῦτα πλημμέλειαι τὴν φύσιν ἐπιλαμπτήσασιν. καὶ τὰ τῆς ψυχῆς νοσήματα καὶ πάθη τοιαῦτ' τινα καὶ πάτριον ὄδον βαδίζει. καὶ καινὸν οὐδὲν οὐδὲ τοῖς παλαιοῖς ἀνιστόρητον ἐξήνθηκε κακίας εἶδος. *Etenim ex iis morbi nobis contingunt, è qibus vivimus: neqe ſunt peculiaria morborum ſemina, ſed iſtorum vitia reſpectu noſtri, noſtráqe in iis delicta naturam perturbant. Anima etiam morbi affectionéſqe communi qadam & avitâ progrediuntur viâ. Et nullum novum, avt veteribus non commemoratum vitii genus erupit.* Eódem accommodat & Sophoclis illa ex *Antigone*: C

Οὐ γάρ τοι νῦν γε κἀχθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε
Ζῇ ταῦτα, καὶ οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.

unde emendandus idem *de commun. notit. adv. Stoic. c. 7.*

Non iſta nunc dierum vel nuper vigent,
Sed avo ab omni: initia in occulto latent.

Πάντα καὶ συνήθη ὀλιγοχρόνια] lego tranſpoſitis vocabulis· π. σ. καὶ. ὀ. Vide *l. 6. §. 37.* & *l. 9. §. 14.* Item *l. 5. §. 10.* & *infrà §. 23.*

§. 2. Τὰ δόγματα πῶς ἄλλως δύναται νεκρωθῆναι, ἐὰν μὴ αἱ κατάλληλαι αὐτῆς [a] φαντασίαι σβεσθῶσιν; [*] ὡς δυνατόν σοι ἀναζωπυρεῖν ἐπί σοί ἐστιν ὁπόσα θέλεις. [b] δύναμαι, περὶ τούτου ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν. [c] εἰ δύναμαι, τί παράγομαι; [c] τὰ ἔξω τῆς ἐμῆς διανοίας ἐάσειν ὅλως πρὸς τὴν ἐμὴν διάνοιαν. [d] ἔστι πάλιν, καὶ [d] ὀρθὸς εἶ. [e] ἀναβιῶναί σοι ἔξεστιν. [f] ἴδε πάλιν τὰ πράγματα, ὡς ἐώρας πρότερον· ἐν τούτῳ γὰρ τὸ ἀναβιῶναι.

§. 3. [h] Πομπῆς κενοσπουδία, ἐπὶ σκηνῆς δράματα, μίμνια, ἀγέλαι, [i] διαδοχασμοί, [k] κυνιδίοις ὀστέον ἐρριμμένον, ψωμὸν εἰς τὸν τοῦ ἰχθύων δεξαμε-

a L.8.§.1.
* ἀς f.
b L.6.§.52.
c L.5.§.19.
d L.3.§.5. Inf.§.12.
e L.4.§.3.
f L.6.§.31.
g L.12.§.29
h Inf.§.48. l.9.§.24.
i L.4.§.3.
k L.5.§.33.

§. 2. Dogmata in te aboleri qo modo poterunt, nisi cogitationes bis congruæ extingvantur? qas resuscitare tibi, qoties libuerit, licet. possum de re ista, qod oportet, opinari. Si possum, qid perturbatur mihi animus? nihil qicqam ad mentem faciunt, qæ extra mentem sunt sita. hoc modo sis affectus, & rectus consistis. reviviscere tibi licet. res ipsas intuere prout priùs vidisti. hoc est enim reviviscere.

§. 3. Pompæ studium inane, fabulæ scenicæ, greges, armenta, velitationes, catulis projectum officulum, offula in piscinam immissa,

for-

ANNOTATIONES.

§. 2. Τὰ δόγματα] *Dogmata*, inqit, *aboleri non possunt, nisi phantasia, unde ortum habent, fuerint extincta.* Φαντασίας autem νοήσεις, id est, cogitationes intelligit; (sic enim Chrysippus apud Laërtium *l.7.* in *Zenone.* Φαντασίαι λογικαὶ, ἃ τῶν λογικῶν ζώων, νοήσεις εἰσίν. *Phantasiæ rationales, sive qæ sunt animalium rationalium, cogitationes sunt.* sive ὑπολήψεις, utì ipse se in seqentibus explicat.

Νεκρωθῆναι] ità νεκρῶσαι τὰς ἐπιθυμίας, *mortificare cupiditates.* dixit Apostolus *ad Coloss.c.* 3. *v.* 5. & νέκρωσιν πραγμάτων, ut δογμάτων Marcus, in ὀνειροκριτικοῖς Astrampsycus,

Νεκροὺς ὁρᾷς, νέκρωσιν ἕξεις πραγμάτων.
Mortuos videns, exitium rerum habebis.

Ὡς δυνατὸν ἀναζωπυρεῖν] lego ἀς, φαντασίας nimirum. in potestate, inqit, tua situm est phantasias sive opiniones veras rectásqe, qas priùs animo conceperas, verùm, tanqam sub cineribus igniculi, sopitæ qodammodò & sepultæ jacent, resuscitare ubi volueris. Ità Pavlus Timotheum monet, *Epist.2.c.* 1. *v.* 6. ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, *exsuscitare donum Dei.*

Δύναμαι περὶ τούτου ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν] Ità *l.*6.§.52. Ἔξεστι περὶ τούτου μηδὲν ὑπολαμβάνειν. *Licet de hac re vel illa nihil opinari.* est autem ὃ δεῖ ὑπολαμβάνειν, idem ferè hic, qod ὀρθῷ ὑπολαμβάνειν, *rectâ methodo opinari. l.*5.§.3.

Τὰ ἔξω] Ità *l.*4.§.3. Τὰ πράγματα οὐχ ἅπτεται τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ἔξω ἕστηκεν. *Qod res ipsa animum non attingunt, sed extrinsecus manent.* idem & *l.*5.§.19.

Τοῦτο πάθοι, καὶ ὀρθὸς εἶ] Vide *ad l.*3.§.5. & *infrà* §.12. Seneca *Ep.*71. *Da mihi adolescentem incorruptum & ingenio vegetum: dicet fortunatiorem sibi videri, qi omnia rerum adversarum onera rigidâ cervice sustollit, qi supra fortunam exstat. non mirum est in tranqillitate non concuti: illud mirare, ibi extolli aliqem, ubi omnes deprimuntur; ibi stare, ubi omnes jacent. qid est in tormentis, qid est in aliis qa adversa appellamus, mali? hoc, ut opinor; succidere mentem, & incurvari, & succumbere: qorum nihil sapienti viro potest evenire. stat rectus sub qolibet pondere. nulla illum res minorem facit: nihil illi eorum qa ferenda sunt, displicet. nam qicqid cadere in hominem potest, in se cecidisse non qeritur: vires suas novit: scit se esse oneri ferendo.* Vide *ad lib.*6.§.19. & *lib.*7.§.67. & *lib.*8. §.46.

Ὡς ἐώρας] *qas antè vidisti.* ὡς Xylander. non accedo. res, inqit, cùm eædem ipsæ maneant, tu eôdem modo intuere nunc, ubi vacillare te senseris, qomodo antè speculabaris, cùm de eis ritè judicabas. Sic *l.*6.§.3. πάλιν ἐγρηγορὼς βλέπε. *vigilans rursùs inspice.*

Ἀναβιῶναι] *reviviscere* qodammodo tibi licet, τῷ ἀναζωπυρεῖν τὰς φαντασίας, cogitationes illas, prout dixeram, resuscitando. Ità Apostolus *ad Eph.c.*5. *v.*14. Ἔγειραι ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν. *Excitare qi dormis, & resurge ex mortuis.* atque hoc est, μέρος ἔχειν ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ. Joannes *Apocal. c.*20. *v.*6. *partem habere suam in resurrectione priore*: illà nimirum, qâ οἱ νεκροὶ τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀκούσαντες, ζήσουσιν. *mortui audientes vocem Filii Dei vivent.* Joannes *c.*5. *v.*25. Vide *l.*6.§.31.

§. 3. Πομπῆς κενοσπουδία] Vana viliáqe varia coacervat; qibus paria geminâqe fermè vult ea esse pleraqe, qibus hominum vita conteri solet. consimilia istis habuimus suprà *l.*5.§.33. nec absimilia prorsus *infrà* §.48. Plinius minor *l.*9. *Ep.*7. ubi vanitatem eorum exagitaverat, qi Circensibus tantopere capiebantur, *Capio*, inqit, *aliqam voluptatem, qòd hac voluptate non capiar.* Vide *ad l.*6.§.44. Gregorius Nazianzenus *adv. Arian.* Αἱ δὲ κάτω καλύβιδες αὗλαι, καὶ τὰ γύης τοῦτα τῆς προσκαίρου ζωῆς ἡμῶν τῆς σκηνῆς γύγονε παίγνια. *Terrena autem ha patria, atqe has generum discrimina, brevis hujus & caduca vitæ nostræ ac scenæ ludi sunt.* Et *in Cæsar. fr.* Πάντα ὁμοῦ παιδιά τις ἐκείνῳ καὶ λῆρος ἦν, πρὸς ἓν τοῦτο κρινόμενα, τὸ Χριστιανὸν καὶ εἶναι καὶ ὀνομάζεσθαι. τὰ μὲν ἄλλα ὡς ἐπὶ σκηνῆς καὶ ἄλλοις παίζεσθαι τάχιστα παγνυμένης τε καὶ καλαλυομένης, τάχα δὲ φθαρομένης ῥᾷον ἢ συνισαμένης. ὡς εἶναι ἰδεῖν ἐκ τῶν πολλῶν τοῦ βίου μεταβολῶν, καὶ τῆς ἄνω καὶ κάτω μεταπιπτούσης εὐστηρίας. μόνον δὲ ἴδιον ἀγαθὸν καὶ παραμένον ἀσφαλῶς, τὴν εὐ-

A σέβειαν. *Omnia cum hoc uno, qod Christianus & esse & nominaretur, ludus qidam ac nuga ipsi essent. Alia enim ab aliis etiam ludi posse, non secus atqe in scena, qa celerrimè & figitur & dissolvitur, imò facilius fortassè deletur, qàm constituitur: ut ex multis hujus vitæ mutationibus, & prosperitate sursum ac deorsum labente perspicere licet: pietatem verò bonum unum proprium esse, qòdqe tutò permaneat.* Et mox: Τοιοῦτος ὁ βίος ἡμῶν τῶν ζώντων πρόσκαιρος, τοιοῦτο τὸ ἐπὶ γῆς παίγνιον, οἷα ὄντας γνῶσθαι, καὶ γενομένους ἀναλυθῆναι. *Ejusmodi vita nostra est, qi fluxam vitam ducimus: ejusmodi in terra ludus, ut cùm non simus nascamur, cùm nati sumus, rursùs dissolvamur.*

B Vide *ad l.*11.§.6. & *l.*12.§.36.

Διαδοχασμοὶ] *velitationes, hastiludia.* Xylander rectè. nec cur vocabuli significationem minùs intelligere se profiteretur, qicqam erat. διαδοχάζόμενοι, δόρατι μαχόμενοι. Hesychius. & indè διαδοχασμοὶ pro *velitationibus.* qia velites hastis levioribus, sive jaculis utebantur, utì videre est apud Livium *hist.l.*8. & *l.*26. & *l.*36. & Vegetium *de re milit. l.*3. *c.*16. Erant autem *velitationes*, vel *feria*, ut hostiles, præliorum qasi præludia qædam, vel *ludicra* ac exercitatoriæ, qibus tirones ad munia bellica idonei magis redderentur. indè ad *concertationes* qasvis tranflatum est vocabulum *l.*4.*c.*3. διαδοχασμούς, *sese mutuò impetentes.*

C Κυνιδίοις ὀστέον ἐρριμμένον] Ità Apostolus *ad Philip. cap.*3. *v.*8. præ fide justitiáqe Christiana, veráqe ac solida Christi notitia, σκύβαλα ἡγεῖται τὰ πάντα. *omnia ducere pro stercoribus.* qo loco σκύβαλα, qasi κυνίβαλα dicta, si Grammaticos audimus, vel sunt *stercora*, peculiariter *canina.* σκύβαλον, κόπρος. Hesychius. τὸ δι' ὑστέρου ἐκδιδόμενον. Σκύβαλον, *stercus per intestina emissum.* Etymologus. atque ità accipiunt interpretes pleriqe. eodémqe facit qod Apulejus *floríd.*2. qi Cratetem ait *rem familiarem abjecisse, velut onus stercoris, magis laboris qàm usûs.* vel etiam ea qæ *canibus projici* solent. Σκύβαλον, τὸ τοῖς κυσὶ βαλλόμενον, κυνίβαλόν τι ὄν. Σκύβαλον *vocatur id, qod canibus est projectum, qasi* κυνίβαλόν τι ὄν. Svidas. atque ità usurpavit Aristo in *Epigram. Antholog. l.*1. *c.*33. ubi poëta avt literator aliqis, mures Opicos, nè codices suos corroderent, abigens, ad felicioris ac lavtioris alicujus ædes commigrare illos jubet, apud qem inventuri sint, δεῖπνον συχνὸν ἀπὸ σκύβαλων, *cænam frequentem largámqe satis ab eis qa canibus projiciuntur, reliqiis.* Verum de vocabulo isto, qòd latè paret, & nos latiùs alibi. Ossium avtem canibus projectorum meminit eò magis Marcus, qia ea rixam inter illos creare assolent. unde versus proverbialis,

D *Dum canis os rodit, socium, qem diligit, odit.*

qod & Gregorius Nazianzenus *Epist.*22. *ad Basil.* Κυνὶ βρῶμα ῥιφὲν ἐν μέσῳ καθ' ἁλλήλων ἁπλίζει. *Cibus canibus projectus in medio illorum alium in alium armat.* Indè Platonis illud, κυσὶν ὀστέον μενοῦν, osse objecto canes inter se committere, in epigrammate qod in Alexin amasium suum composuisse à Laërtio Apulejóqe perhibetur. de qo alibi diximus.

E Ψωμὸν εἰς τὰς τῶν ἰχθύων δεξαμενάς] lego δεξαμενάς. *in piscinas* Xylander. rectè. est enim δεξαμενὴ *aquarum receptaculum* sive *conceptaculum*, avt etiam, si cum Frontino loqi libuerit, *concepta.* ità enim legendum apud hunc avtumno, *de Aquæductibus commentario. Irriguos agros, tabernas, cænacula*, & *conceptelas*, pro qo in editis, *corruptelas*, corruptè legitur. indè δεξαμεναὶ, ὑδάτων δοχεῖα. Hesychius. *aquarum conceptacula*; sive illa cisternæ, sive piscinæ fuerint. ità de Roma Strabo *Geogr. l.*5. *p.*163. Ὅσοι πᾶσαν οἰκίαν σχεδὸν δεξαμενὰς ἔχουσι. *Quotlibet servi domum cisternas habere.* Alexander *problem.l.*1.*q.*54. Ἐὰν οἷς ὁρμᾷ δεξαμενὴν καλίᾳ τις. *Si qis in calidum lavacrum avt solium descenderit.* Et Galenus *method. medend.l.*10.*c.* Τοὺς ὕστερον ἰχνηλατοῦντας ἰδεῖν, τολμᾷ βάτραχος εἰς τὴν ψυχρὰν δεξαμενήν. *Sic nemo audet pedes tingere in frigidam.* id est, κολυμβήθραν, *in piscinam.* Laërtius *l.*7. *pag.*158. in Zenone. Ἀκούων δὲ, τῷ ματαιοῦν τοὺς φοιτητὰς καὶ τῷ ἀκούοντος, ἀέρος, πληγὴν ὀφείλειν ἔφασκεν, εἶτα κυματιζομένου, καὶ τοῦ ἀκοῦσαι προσκόπτοντος, ὡς κυμαίνοντα τὸν ἐν τῇ δεξαμενῇ ὕδωρ καὶ κύκλῳ ὑπὸ τοῦ ἐμβληθέντος λίθου. *Parvò audire, qum is qi medius inter loqentem & audientem est, aer verberatur orbiculariter, deinde agitatus auribus influit,*

qem-

formicarum ærumnæ & bajulationes, muſculorum perterritorum diſcurſus, ſigillaria verticillis cita. hoc genus ſunt externa cuncta. in his igitur benevolum placidúmque conſiſtere par eſt, non autem inſoleſcere: intelligere nihilominus, tanti

νας *, μυρμήκων τελαιπωρίαι, καὶ ἀχθοφορίαι, [a] μυϊδίων ἐπ]ομένων ἀθρόαι, [b] σιγιλλάρια νευροσπασθέντα. χρὴ δὲ ἐν τούτοις [c] ὑμνῶς μὲν καὶ μὴ φρυαλ]τόμενον ἐσάναι. ἐθιχολωθεὶν μέν τι, ὁ-

* —μενὰς, a L. 11. §. 22 b L. 2. §. 2. c L. 4. §. 25. l. 8. §. 43.

π

ANNOTATIONES.

qemadmodum & ciſterna aqa per orbes injecto agitatur lapide. A Dabitur hinc genuina interpretatio loco cuidam Procopii ἐν τοῖς ἀνεκδότοις, cùm à laudatore, tum ab editore ſecius accepto. narrans autor ille Photii cujuſdam à Juſtiniano in cuſtodiam miſſi hiſtoriam: Τὰ μὲν πρῶτα, inquit, καταφυγὼν εἰς τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου, παρὰ τὴν ἱεραν τράπεζαν εἱκέτης (lege ἱκέτης) κατῆφο. — τὸ δὲ δὴ δεύτερον ἐς τῆς σοφίας τὸ ἱερὸν ἦκεν, ἐς αὐτὴν πε τὴν Θείαν δεξαμενὴν ἐξαπιναίως ἐκάθιζεν, ὑπερ μάλιστα πάντων νενομίκασιν οἱ Χριστιανοὶ σέβειν. *Tum primùm in Deipara templo ad ſacram aram ſupplex conſtitit. — Secundo deinde in Sophiæ templum cùm veniſſet, inopinatò deſcendit in ipſum fontem ſacrum, cujus ſummà Chriſtianis ritu ſolenni religio eſt.* qo loco Svidas δεξαμενὴν intelligit menſam ſacram, τὴν τραπεζαν τὴν τὰ Θεῖα δεχομένην. *menſam, qa res divinas ſacraſque recipiebat.* errore ſupino nimis. qum fugæ Photianæ geminæ mentio fiat à Procopio, prioris, qâ ad menſam ſacram in Virginis Deiparæ templo confugerit; alterius, qâ ἐς τὴν δεξαμενὴν in Sophiæ fano ſe contulerit. Svidæ παρέρραμε iſtud advertit Nicolavs Alemannus, ſed in aliud havd minùs craſſum fœdumqe incidit ipſe, cùm δεξαμενὴν *emiſſarium* eſt interpretatus, & ἀντὶ τῦ ὑποτόμου, pro *cloaca*, qam appellat Gregorius *in Evang. hom.* 17. accepit; hoc eſt, pro conceptaculo illo, in qod aqæ, poſtqam ſacris perficiendis inſervierant, defluebant. at qis *cloacam* illam, *ſacram*, multò minùs *divinam*, diceret? qis *apud Chriſtianos eam in maxima eſſe veneratione*? imò loci iſtius vilitatem à veneratione remotiſſimam inſinuat Gregorius, cùm ſacerdotes malos aſſimilat aqæ baptiſmatis, qæ peccata baptizatorum diluens, illos ad regnum cœleſte mittit, & ipſa poſtea in *cloacam deſcendit*. eſt igitur Procopio ἡ Θεία δεξαμενὴ nihil aliud, qàm ipſe *fons ſacer*, qem βαπτιστήριον & κολυμβήθραν patres priſci, Alemanno etiam agnoſcente, paſſim nuncupant. Offulam in piſcinas miſſam commemorat, qia hoc ſpectaculo ſeſe oblectare ſolebant piſcinarum domini, cùm ad eſcam immiſſam piſces accurrentes conſuerentur. Ambitionem autem luxúmque veterum qorundam, in piſcinis extruendis piſcibúſque alendis, ex Varrone ſolo ſatis diſcere licet, *qi de re ruſtic. l.* 3. *c.* 17. narrat, *Hirrium cùm circum piſcinas ſuas ex ædificiis duodena millia ſeſtertia caperet, eam omnem mercedem eſcis, qas dabat piſcibus, conſumpſiſſe.* Qin & de Hortenſio idem *ibidem*. *Non ſatis erat illum non paſci piſcinis, niſi eos ipſe paſceret ultrò: ac majorem curam ſibi haberet, nè ejus eſurirent mulli, qàm ego habeo nè mei in Roſea eſuriant aſini: & qidem utráqe re, & cibo & potione, cùm non paulò ſumptuoſius, qàm ego his, miniſtraret victum. ego enim uno ſervulo, bordeo non multo, aqâ domeſticâ, meos multitudinem alo aſinos. ille primùm qi miniſtrarent, piſcatores habebat complures:* & B E *ii piſciculos minutos aggerebant freqenter, ut à majoribus abſumerentur. præterea ſalſamenta in eas piſcinas emptitia conjiciebat, cùm mare turbaret.* Additqe: *Celeritas voluntate Hortenſii ex eqili educeres rhedarias, ut tibi haberes mulas, qàm è piſcina barbatum mullum. nec minor cura ejus erat de agrotis piſcibus, qàm de minùs valentibus ſervis. itaqe minùs laborabat, nè ſervus æger, qàm aqam frigidam biberent ſui piſces.* Ælianus *hiſt. animal. lib.* 12. *cap.* 1. refert in Myrenſi Lyciæ ſinu ſitum eſſe Apollinis templum, cui piſcina ſit adſita: Τὸν δὲ τῦδε τῦ Θεῦ ἱερὰ κρέα μάσχεια διασπείρειν τῶν τῷ Θεῷ θυομένων ἐς ὀφρὺς δὴ καὶ τὰς ἰχθύας ἀθρόους προσιόντας, καὶ τῶν F κρεῶν ἐσθίειν, ἐπιδήπερ καλαμένους δειλυούσας. καὶ χαίρειν τὰς θύουσας, καὶ τὴν τύτων δαῖτα πιστεύειν εἶναι σφισὶν ὅτι μάλα ἀγαθήν. *Ad dei ſacerdotem vitulinas carnes dei immolantium diſpergentem orbos piſces gregatim adnatare, & tanqam convivas ad epulas invitatos carnes comedere, & immolantes ex eo voluptate affici, & ſibi perſvadere qod piſces ſeu ſacrificatione paſcantur indicare res ſuas bene & feliciter cæpturas eſſe.* Idémqe *l. eód. c.* 30. Χειροήθεις δὲ ἰχθῦς, καὶ ὑπαντιάζοντας τῇ κλήσει, καὶ τροφὰς ἀσμένως δεχόμενος, πολλαχόθι καὶ ἄλλοθι, καὶ τρίφοντας. *Permultis qidem locis manſvefacti piſces, & ſi appellantibus obtemperantes, & cibos objectos libenter excipientes aluntur.* Qoniam autem piſcium iſtiuſmodi ad ſignum datum offulámqe miſſam certatim facto concurſu ludos ſibi facere domini eorum ſolebant, ideò *piſcinas* illas Varro dixit, *magis ad oculos, qàm ad veſcendum pertinere.* Sed & τὰς τῆς γαστρὸς διξαμενάς. id eſt, *ventris receptacula* Philo dixit. viſe *ad lib.* 4. §. 16.

Μυρμήκων τελαιπωρίαι καὶ ἀχθοφορίαι] Seneca de occupatis qibuſdam, ſed nullo fine certo ſibi propoſito ſatagentibus; *de tranq. c.* 12. *Inconſultus illis vanúſqe curſus eſt: qalis formicis per arbuſta repentibus, qæ in ſummorum cacumen, deinde in imum inanes aguntur.*

Μυϊδίων ἐπ]ομένων διαδρομαὶ] Ità de eiſdem Horatius *ſerm. l.* 2. *ſat.* 6.

Currere per totum pavidi conclave, magiſqe

Examines trepidare. —

qibus ille opes confert, earúmqe uſufructuarios. Vide *l.* 11. §. 22.

Σιγιλλάρια νευροσπασθέντα] Gloſſæ. *ſigillari.* Νευρόσπαστοι. forſan, *ſigillaria.* Νευρόσπαστα. vel etiam, *ſigillaris.* Νευροσπάστης. *Sigillaria*, ſive *ſigilla*, parva ſunt ſigna, ieuncuiæ ſive imagunculæ. Macrobius *Saturn. l.* 1. ubi *Sigillariorum celebritatem Saturnalibus adjectam* dixerat, *c.* 10. ſubjicit, *c.* 11. *Qaſe verò ſapiens qiſqam ſigillario, qæ luſum reptanti adhuc infantiæ oſcillis fictilibus prabent, tentat officio religionis adſcribere.* & in fine capitis, *ſigilla* vocat, *qæ arte fictili fingerentur.* B Svetonius *l.* 5. *c.* 5. de Clavdio: *Tiberius patruus petenti honores, conſularisa ornamenta detulit: ſed inſtantiùs legitimæ flagitanti, id ſolùm codicillis reſcripſit. Qadraginta aureos in Saturnalia & Sigillaria miſiſſe ei.* Seneca *Epiſt.* 12. *Ego ſum Felicio, Philoſiti villici filius, deliciolum tuum, cui ſolebas ſigillaria mittere.* Tertullianus *adv. Valent. c.* 12. *Ut autem tantum ſigillarium extrinſecus qoqe inornarent.* Et *de Orat. c.* 12. *Cùm perinde faciant nationes, adoratis ſigillaribus ſuis reſidendo.* Arnobius *contr. gent. l.* 6. *Deos eſſe ſigillaria ipſa cenſetis. Sigillíola* eidem *lib. eod. In ſigilliolis parvulis contrahere ſe Deos, & alieni ad corporis ſimilitudinem coarctari: at verò in vaſtis porrigere ſe longiùs atqe in maximitate producere.* C Porrò ſigillaria νευροσπασθέντα, ut Marcus hîc, ſive ἀγάλματα νευρόσπαστα, ut Herodotus *l.* 2. & Lucianus *de Dea Syria*; ſunt ſigilla ità concinnata, ut nervorum ſive verticillorum qorundam ope, pro tractantis arbitrio attracta citáqe, modo in hanc, modò in illam partem moverentur, figuráſqe ſubinde varias exprimerent. Ariſtoteles *de mund. c.* 6. Καὶ οἱ νευροσπάσται μίαν μήριθον ἐκπεπαιδαγμένοι, ποιῶσι καὶ ἀυχένα κινεῖσθαι καὶ χεῖρα τῦ ζώου, καὶ ὄμμα καὶ ὀφθαλμὸν, ἔστι δ' ὅτε πάντα τὰ μέρη, μιᾷ τινὶ ἐυρυθμίᾳ. *Præſtigiatores, qos nevroſpaſtas appellant ob id, qod imagunculas animatas eſſe fidiculis ductitandis ementiuntur: qi cùm funiculam avt nervum adduxerint, cieri cervicem & manum qaſi animantis ſimulacri, humeriſqe itidem & oculum faciunt: interdum etiam omnia membra, ideqe qadam cum venuſtate atqe agabilitate motus.* Qod Apulejus *de mundo. Etiam illi, qi in ligneolis hominum figuris geſtus movent, qando ſilum membri qod agitare ſolent, traxerint, torqebitur cervix, nutabit caput, oculi vibrabunt, manus ad miniſterium præſtò erunt, nec invenuſtè totus videbitur vivere.* Erant ea plerumqe lignea, ut Apulejus hîc. Horatius item *ſerm. l.* 2. *ſat.* 7.

— *nervis alienis mobile lignum.*

Verùm & argentea qandoqe. Petronius in *Satyr. Larvam argenteam attulit ſervus, ſic aptam, ut articuli ejus vertebraqe locata in omnem partem flecterentur. hanc cùm ſuper menſam ſæmel iterumqe objeciſſet, & catenatio mobilis aliqot figuras exprimeret*, &c. Marcus ad animi motus exprimendos imagine hinc ductâ freqenter eſt uſus. Vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 6. §. 16. Uſus eſt & Clemens Alexandrinus non ſemel. ſic enim *Strom. l.* 2. Νευροστασιμαίνων δὲ ἡμῶν, ἀνθρώπων δίκην, φυσικαῖς ἐνεργείαις, τόλε ἀκίνητον παρέλαμε, ὁρμή τε ἡ προσγιγνομένη τύτων. καὶ οὐδέτι ἔχωγε ἔννοῶ ζῶον τόλο, ὃ τὸ ὁρμητικὸν ἀναγκῃ λέλογχεν ὑπὸ τῆς ἕξεως ἀκίνητον. *Qod ſi nos, tanqam manima, naturalibus operationibus velut funibus trahamur, ſupervacaneum eſt involuntarium, & appetitio, qa ea præcedit. Nec ergò illud utiqe animal, qale ſit intelligo, cujus vim appetendi, qa ab externa cauſſa movetur, ſortita eſt neceſſitas.* Vide & eundem *ad lib.* 12. §. 19. Illa avtem ſigillaria νευροσπασθέντα inter res ludicras nec ullo in pretio atqe æſtimatione habendas jure merito recenſet Marcus iſtic. Itaqe Siracuſanus ille in Xenophontis *ſympoſio*, qi eis exhibendis vitam tolerabat, atqe hoc præcipuè gloriabatur, qòd hâc ratione ſtultis hominibus illuderet; ἔστι γάρ, inqit, τα ἐμὰ νευρόσπαστα θαύμενοι πρόφρων με. *Nam illi præterea qod ſpectent imagunculas meas, qa fidiculis tenta moventur, me alunt.* Solenne habebat, qocunqe terrarum veniret, χαρπῶν μὲν ἀφθονίαν, φρενῶν δὲ ἀφορίαν, *fructuum copiam, mentis inopiam*, loci incolis comprecari.

Εὐμενῶς] *placidè.* Ità *l.* 8. §. 47. Ἄπελθε ἐκ τῦ ζῆν ἐυμενής. *Excede è vita aqo animo.* Sed ἀσμένως *lubenter.* De verè Chriſtiano Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 480. *A.* Ἀσμενίσεται τὸν δὲ τῆς βίυ ἀπολαβόντος. χάρμα ἴσως καὶ τῷ τὴν αἰτίαν παραυχομένῳ τῆς ἐνθένδε ἐξόδε, καὶ τῷ τὴν ἐπιδεᾶν τεχναμένῳ ὀγκωμάτων, πρόφασιν ἐυλογον λαβὼν, ᾗ ὑπ' αὐτὸς πορίσχοι, ἑαυτὸν ἐπιδεῖξαι, ὅς ἐστι, τῷ μὲν δι' ὑπομονῆς, δι' ἀγάπης δὲ Κυρίῳ. *Lubentiſſimè ab hac vita liberabitur, habens fortaſſe gratiam, & ei, qi cauſſam præbuit, ut hinc exiret, & ei, qi molitus eſt inſidias: qia ita honeſtam accepit occaſionem, quam ipſe non præbuit, ſeipſum oſtendendi qiſnam ſit, illi qidem per tolerantiam, Domino verò per charitatem.* indè ἀσμενίζειν Marco, *l.* 5. §. 9.

a L.5.§.16. η ᵃ τοσύτῳ ἄξιός ἐστιν, ὅσῳ ἄξιά ἐστι πάντα τοῦτο ἃ ἐσπούδακεν.

b Inf.§.30. l.6.§.53. * Vide Not. c L.2.§.16. §. 4. ᵇ Δεῖ καὶ λέξιν φυλαχθεῖν τοῖς λεγομένοις, καὶ καθ' ἑκάστην ὁρμὴν γινομένοις. καὶ * ἐπὶ μὲν ἑτέρῳ, εὐθὺς ὁρᾶν, ᶜ ἐπὶ τίνα σκόπον ἡ ἀναφορά. ἐπὶ δὲ ἑτέρῳ, φυλάττειν, τί τὸ σημαινόμενον.

qemqe esse, qanti illud est in qo studium posuerit.

§. 4. In sermone, eis qæ dicuntur; in conatu omni, eis qæ fiunt animum advertere oportet: & in altero qidem, qid designetur; in altero verò, qorsum referatur, considerandum.

§. 5. Πότερον ἐξαρκεῖ ἡ διάνοιά μου πρὸς ταῦτα, ἢ οὔ; εἰ μὲν ἐξαρκεῖ, χρῶμαι αὐτῇ πρὸς τὸ ἔργον, ὡς ὀργάνῳ φυσικῷ τῶν ὅλων φύσεως δοθέντι. εἰ δὲ μὴ ἐξαρκεῖ, ἤτοι φυλαχωρῶ τὸ ἔργον τῷ δυναμένῳ κρεῖττον ἐπιτελέσαι, ἐὰν ἄλλως ταῦτα μὴ καθήκῃ. ἢ περόσσω ὡς δύναμαι, ᵈ συσσπερμολαβὼν τὸν δυνάμενον καὶ πρόσχρησιν τοῦ ἐμοῦ ἡγεμονικοῦ ποιῆσαι ᵉ τὸ εἰς τὴν κοινωνίαν νῦν καίριον καὶ χρήσιμον. ᶠ ὅ, τι γὰρ ἂν δι' ἐμαυτοῦ, ἢ σὺν ἄλλῳ ποιῶ, ὧδε μόνον χρὴ συντείνειν, ᵍ εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον καὶ εὐάρμοστον.

§. 5. Sufficítqe ad istud mens mea, necne? si sufficit, eâ tanqam instrumento ab universi natura mihi dato ad hoc efficiendum utor, si non sufficit, avt opus illi concedo, qi me meliùs id efficere potest, nisi aliter ad officium meum pertinuerit; vel qod possum facio, eo adscito qi mentis meæ operâ usus id possit, qod ad societatem humanam est hoc ipso tempore tempestivum ac utile. qicqid enim, vel per me, vel cum alio fecero, ad id duntaxat tendere fas est qod est societati utile & congruum.

d Inf.§.7. e Inf.§.54, 55. f L.8.§.2.l.9.§.23. g L.4.§.12.

h L.3.§.3.10. §. 6. ʰ Ὅσοι μὲν πολυμνηστοι γενόμενοι, ἤδη λήθῃ παραδέδονται; ὅσοι δὲ τούτους ὑμνήσαντες, πάλαι ἐκπεσόν;

§. 6. Qàm multi qi celebres admodum olim extitêre, oblivioni nunc sunt traditi? qàm multi etiam eorum, qi istos celebraverant, jam olim penitus aboliti sunt?

§. 7.

ANNOTATIONES.

§. 9. & *infrà* §. 27. Vide ad §. 58. ubi ἀσμένως Plutarchus, qod A ἀσπασίως Herodotus dixerat.

Τοσοῦτος ἄξιος ἐστιν] Vide *l.* 5. §. 16.

§. 4. Καλὰ λέξιν] Vide *l.* 6. §. 53. non est avtem καλὰ λέξιν hic *verbatim*, uti interpretes opinati sunt: sed *in sermone*, sive *in oratione*, *inter loqendum*. ut καθ' ἑκάστην ὁρμὴν, *in omni conatu*, sive *molitione*. Sed nec ὁρμῇ ἑκάστῃ, sed τοῖς γινομένοις παρακολουθεῖν, non *omni conatui*, sive *proposito*, sed *in omni conatu* sive *proposito*, *eis qa fiunt*, sicut *in sermone omni*, *eis qa dicuntur*, *animum advertendum* [illegible]net.

Παρακολουθεῖν] qod *infrà* §. 30. συμπαρεκτείνειν τὴν νόησιν, *animum simul intende*. Vide *ad l.* 2. §. 8.

Καὶ καθ' ἑκάστην ὁρμὴν] hæc est ἐπιστροφὴ illa καθ' ἑκάστην πρᾶξιν, *consideratio* sive *actionis* sive molitionis cujusvis, de qa *suprà l.* 4. §. 32. & *infrà* §. 30.

Καὶ ἐπὶ μὲν τῷ ἑτέρῳ] avt ista loco mota sunt, avt ὕστερον πρότερον Ὁμηρικῶς, ut ille loqitur, qæ ad membra priora pertinent, Marcus ipse subjunxit. itaqe in vertendo priùs dictorum ordinem seqi præoptabam.

Ἐπὶ τίνα σκόπον ἡ ἀναφορά] Vide *lib.* 2. §. 16. & *lib.* 10. §. 37.

Τί τὸ σημαινόμενον] Varro *de ling. Lat. l.* 4. *Cùm uniuscujusqe verbi natura sint dua, à qa re, & in qa re, vocabulum sit impositum. ---- Priorem illam partem, ubi, cur & unde sint verba, scrutantur, Graci vocant ἐτυμολογίαν. illam alteram περὶ σημαινομένων.* Ità enim distingvenda dictio Varroniana.

§. 5. Πότερον ἐξαρκεῖ] Prudentissimum monitum, nè viribus nostris majora moliamur. Siqidem, ut Propertius *lib.* 3. *Eleg.* 7.

Turpe est, qod neqeas, capiti committere pondus:
Et pressum inflexo mox dare terga genu.

Jason Sirachides *Sapient. c.* 3. *v.* 21. Καλυπτώτερά σου] μὴ ζήτει. καὶ ἰσχυρότερά σου μὴ ἐξείραζε. qod Junius vertit, *Difficiliora captu tuo nè qaras temerè: & valentiora viribus tuis nè exqiras insipienter.* Phaëtonti Phœbus apud Evripidem à Clemente Alexandrino adductus *padag. lib.* 3. *cap.* 2. ex restitutione Grotiana;

Τῶν ἐμῶν, παῖ, μὴ θίγῃς ἄπειρος ὤν,
Μηδὲ ἀναβῇς τὸν δίφρον, ἀλαύνειν μὴ μαθών.
Ah parce habenas tangere ignarâ manu,
Currúsqe, fili, scandere eqitandi rudis.

Evpolis *Amicis*;

Οὐκ ἰσωφρόνησας, ὦ πρεσβύτα, τὴν καλάστασιν
Τήνδε λαμβάνων ἄφνω, πρὶν καὶ μαθεῖν τὴν ἱππικήν.
Pol, senex, parùm sapuisti, qi tam citò stipendium
Hoc eqestre sumpsisti, priusqam rectè eqitare didiceras.

Flaccus in *arte*.

Sumite materiam vestris, qi scribitis, aqam
Viribus, & versate diu, qid ferre recusent,
Qid valeant humeri. ---

Spectat horsum Christi Domini monitum, Lucæ *c.* 14. *v.* 28. de ædificare cogitante, εἰ πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν, qòd primò considens sumptus secum reputat, num suppetas unde perficere possit; nè si posito fundamento fabricam absolvere neqiverit, ludibrio exponatur dicentium, Ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι. Homo iste ædificare cœperat, verùm perficere non valebat. Νῦν δὲ μὴ δυνάμενοί τινες τὸν ψυμὸν καταπίνειν, συντάξεις ἀγοράζοντες ἐπιβάλλονται ἰσθῆτι. διὰ τοῦτο ἐμοῦσιν, ἢ ἀπεπλοῦσιν. εἶτα σφόροι, καὶ καλάμφεσις, καὶ πυρετοί. *Nunc cùm nonnulli deglutire buccellam non possint, volumina emunt, eáqe devorare conantur: unde fit avt revomant, avt crudítate laborent: unde vertigines, fluxiones & febres oriuntur.* Epictetus *l.* 1. *c.* 26. Qi & idem *Enchir. c.* 59. Ἂν ὑπὲρ δύναμιν ἀναλάβῃς τι πρόσωπον, καὶ ἐν τούτῳ ἠσχημόνησας, καὶ ἃ ἐδύνατο ἐκπληρῶσαι, παρέλιπες. *Si qam personam, qa vires tuas superat, indueris: tum eam indecorè geres: tum eam, qam sustinere posses, negliges.* Vide *ad l.* 4. §. 31. & *l.* 5. §. 17.

Παραχωρῶ τῷ ἔργῳ τῷ δυναμένῳ] Ità Liodes *Odyss. φ. v.* 152. ubi arcum Ulyssæum intendere frustrà tentaverat,

Ὦ φίλοι, ἢ μὲν ἐγὼ τανύω —
O amici, non ego qidem intendo.

vel utì Dionysius Metathemenus apud Athenæum *l.* 10. *p.* 437. *E.* sed sensu parùm honesto usurpans, extulit,

--- ἢ δύναμαι ταύτας. λαβέτω δὲ καὶ ἄλλος.
Arrigere neqeo, sumat alius.

Ἐὰν ἄλλως τοῦτο μὴ καθήκῃ] Ità Jason Sirachides loco priùs adducto, monito suo prudentissimo sanè illi, subjungit; Ἃ προστέτακταί σοι, ταῦτα διανοοῦ. *Qa mandata sunt tibi, hæc sanctè cogita.* Uterqe vult & Jason & Marcus, non deserendum esse id, qod est officii nostri. etiamsi ad effectum pro desiderio nostro perducere neqeamus. Siqidem in his obtinet, qod Naso *Ponti l.* 3. *El.* 4.

Denique opus nostra culpetur ut undiqe cura,
Officium nemo qi reprehendat, erit.
Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas:
Hac ego contentos augvror esse Deos.

Προσπαραλαβὼν τὸν δυνάμενον] Plutarchus in *politic. præcept. p.* 819. *B.* Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῆς ἐνούσης φύσεως ἔμπειρον ὄντα, δεῖ πρὸς ὃ χεῖρον ἑτέρᾳ πέφυκας, αἱρεῖσθαι τοὺς μᾶλλον δυναμένους. *Veruntamen te tua natura peritum oportet ad ea, in qibus ipse minus à natura vales, qi præstare id qod tibi deest rectius possint deligere.*

Εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον] Vide *l.* 1. *c.* 16. & *l.* 4. §. 12. & *l.* 5. §. 7.

§. 6. Ὅσοι μὲν πολυύμνηστοι] Idem argumentum habes *lib.* 3. §. 3, 10. & *lib.* 4. §. 33, 48. & *infrà* §. 10. & *lib.* 8. §. 21, 25.

Ὅσοι δὲ τούτους ὑμνήσαντες] Scilicet qi aliis immortalitatem æternitatémqe qandam encomiis suis scripto traditis & posteritati consecratis conciliare ac largiri profitebantur, etiam ex ipsis illis hayd pavci oblivioni sunt traditi, memoriáqe illorum unà cum scriptis ipsis intercidit. Hoc est enim, qod poëtæ cumprimis, nec soli tamen, solent patronis, favtoribus, familiáribus suis polliceri. Theocritus *Idyll.* 16.

Μισθὸν δὲ μάλιστα τίσει ἱερὺς ὑποφήτας.
Ὄφρα κε κ' οἱ αἰδῶ κεκρυμμένος, ἐσθλὸς ἀκούσῃς,
Μηδ' ἀκλειὴς μύρηαι ἐπὶ ψυχρῇ Ἀχέροντος, &c.
Musarum verò in primis venerare sacros interpretes,
Ut etiam apud inferos occultatus, benè audias,
Neqe inglorius lugeas apud frigidum Acherontem, &c.

Tibullus *l.* 1. *El.* 4.

Qem referunt Musæ, vivet; dum robora tellus,
Dum cœlum stellas, dum vehit amnis aqas.

Flaccus *carm. l.* 4. *Od.* 8.

Dignum laude virum Musa vetat mori:
Cœlo Musa beat. ---

qi

§. 7. Avxilii nè te pudeat. hoc est enim tibi propositum, ut qod est muneris tui facias, qomodo militi in dimicatione murali. qid ergò, si ad propugnaculum ascendere solus, qia clavdus es, neqeas, ab altero verò adjutus possis?

§. 8. De futuris solicitus nè sis. accedes enim ad ea, si ità necesse fuerit, ratione instructus eâdem, qâ nunc ad præsentia uteris.

§. 9. Omnia sunt sibi invicem implexa, & vinculo qodam sacro sibi invicem sic devincta, ut nihil al-

§. 7. [a] Μὴ αἰσχύνε βοηθούμενος. πρέπει γάρ σοι ἐνεργεῖν [b] τὸ ἐπιβάλλον, ὡς τραλιώτῃ ἐν τειχομαχίᾳ. τί ἔν ἐαν σὺ μὲν χωλαίνων ἐπὶ τῷ ἅπαλξιν ἀναβῆναι μόνος μὴ δύνῃ, σὺν ἄλλῳ ἢ δυναῖὸν ἢ ἕτι; a Sup. §. 5. l. 10. §. 12. b L. 10. §. 25

§. 8. [c] Τὰ μέλλοντα μὴ περιαστέτω. [d] ἥξεις γὰρ ἐπ' αὐτά, ἐὰν δεήσῃ, [e] φέρων τ ἀυτὸν λόγον, ᾧ νῦν πρὸς τὰ παρόντα χρᾶ. c L. 1. §. 36. l. 12. §. 1. 3. d Inf. §. 46. e L. 12. §. 9.

§. 9. [f] Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται. καὶ ἡ σύνδεσις ἱερά, καὶ σχεδόν τι ϐ ἐδὲν ἀλλότριον ἄλλο f L. 6. §. 38. g L. 9. §. 1.

ANNOTATIONES.

qi & argumentum idem *ode* proximâ fusè prosequitur. Naso *amor. l. 1. El. 10.*

Scinduntur vestes, gemma franguntur & aurum:
Carmina qam tribuent, fama perennis erit.

qem & vide sis qàm magnificè idem hoc prædicet, *ibidem El. 15.* Plinius major *præfat. nat. hist. Apion Grammaticus, hic qem Tiberius Cæsar cymbalum mundi vocabat, cùm publica fama tympanum potius videri posset, immortalitate donari à se scripsit, ad qos aliqa componebat.* De majore ipso minor *l. 6. ad Tacitum suum Ep. 16. Video morti ejus, si celebretur à te, immortalem gloriam esse propositam. qamvis enim pulcerrimarum clade terrarum, ut populi, ut urbes, memorabili casu, qasi semper victurus occiderit; qamvis ipse plurima opera & mansura condiderit, multùm tamen perpetuitati ejus scriptorum tuorum æternitas addet. eqidem beatos puto, qibus Deorum munere datum est, aut facere scribenda, aut scribere legenda; beatissimos verò, qibus utrumqe.* Idomeni Epicurus: *Si gloriâ tangeris, notiorem te epistola mea facient, qàm omnia ista qa colis & propter qa coleris.* Refert Seneca *Ep. 21.* Subjungitqe. *Numqid ergò mentitus est? qis Idomenea nòsset, nisi Epicurus illum suis literis incidisset? omnes illos magistanas & satrapas, & regem ipsum, ex qo Idomenei titulus petebatur, oblivio alta suppressit. Nomen Attici perire Ciceronis epistola non sinunt. nihil illi profuisset gener Agrippa, & Tiberius progener, & Drusus Cæsar pronepos: inter tam magna nomina taceretur, nisi Cicero illum applicuisset. Profunda supra nos altitudo temporis veniet, pauca ingenia caput exerent, & in idem qandoqe silentium abitura oblivioni resistent, ac se diu vindicabunt. Qod Epicurus amico suo potuit promittere, hoc tibi promitto, Lucili. Habebo apud posteros gratiam; possum mecum duratura nomina educere. Virgilius noster duobus memoriam æternam promisit & præstat.*

Fortunati ambo, si qid mea carmina possunt;
Nulla dies unqam memori vos eximet ævo:
Dum domus Æneæ Capitoli immobile saxum
Accolet, imperiumqe pater Romanus habebit.

De Niso & Evryalo *Æn. l. 9.*

§. 7. Μὴ αἰσχύνε βοηθούμενος] Periochen superiùs proximam, à librario aliunde interjectam censet Xylander: qia qæ hìc dicuntur, eódem pertineant, qò priora illa §. 4. & sunt reverà argumenti ejusdem & hæc & illa periocha. Verùm nihil obstat, qò minùs ità fuerint à Marco ipso digesta, qi prout in mentem tunc hæc nunc illa venerant, chartis illinere solenne habuit. qod & *infrà* §. 14, & 16. animadvertere licebit. Rectè autem idem monet locum hìc habere Diomedeum illud, qod & in proverbium jam abiit, *Iliad. κ.*

Σύν τε δύ' ἐρχομένω.

Usurpavit Plato *in Protag.* & Cicero *famil. l. 9. Ep. 7.* & *ad Attic. l. 9. Ep. 4.* Sed & Aristoteles *polit. l. 3. c. 16.* Τῶ δὶ ἰνὸς ἢ δύο ἀγαθοὶ βελτίους. (agnoscis Solomonis illud, *Eccles. c. 4. v. 9.*) τέλο γάρ ἐστι τὸ,

Σύν τε δύ' ἐρχομένω.

Uno autem duo boni meliores sunt. Hoc est enim illud,
Duo simul euntes.

Idémqe *Ethic. l. 8. c. 1.* Σύν τε δύ' ἐρχομένω, νοῆσαι καὶ πρᾶξαι δυνατώτεροι. *Si bini simul ire parent, & ad intelligendum & agendum magis idonei sunt.* Et Cicero *offic. lib. 2. Omnis varietas & institutio vitæ, adjumenta desiderat.* Ità generaliùs acceptum jure probabitur, qod de animi virtute víqe corporis Sallustius in *Catilin. Utrumqe per se indigens, alterum alterius auxilio eget.* de natura & arte Flaccus in *arte.*

--- alterius sic
Altera poscit opem res, & conjurat amicè.

Vide *ad l. 2. §. 1.*

Ἐνεργεῖν τὸ ἐπιβάλλον] *id qod tibi incumbit, ad te pertinet,* tui est officii & muneris exeqi. ità *lib. 5. §. 25.* Ἃ ἀνθρώπῳ, καθ' ὃ ἄνθρωπός ἐστιν, ἐκ ἐπιβάλλει. *Qod non ad hominem, qa homo est pertinet.* & *lib. 10. §. 24.* Ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Qæ unicuiqe conveniunt, ad eúmqe pertinent.* Herodotus *l. 4.* Ἀπολαβόντες τῶν κλημάτων τὸ ἐπιβάλλον. *Sortitam facultatem, qæ ad ipsos pertinebat, portionem.* dixerat enim superiùs, ἀπολάχελε τῶν κλημάτων τὸ μέρος. *Sortiti estis possessionum partem.* Et cum μέρος, Lucas *Evang. c. 15. v. 12.* Δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς ὐσίας. *Da mihi bonorum partem, qæ ad me pertinet.* Demosthenes *de corona*: Τῆς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τύχης τὸ ἐπιβάλλον ἐφ' ἡμᾶς μέρος μεγαλοφύχως ἐνεγκεῖν. *Fortuna cum aliis nobis communis ratam atqe ad nos pertinentem portionem tulisse.* Sed & μοῖραν ἐπιβάλλουσαν, Procopius *Gottic. l. 1.* Καὶ τὴν Γότθοις ἐπιβάλλουσαν ἐν Γάλλοις μοῖραν λαβόντας. *Acceptâ, qa apud Gallos ad ipsos spectabat, portione.* Basilius Cæsar. *in Psal. 1. pag. 130. A.* Ὁ μὲν ὢν ἐν τῷ βίῳ τυγχάνων, ὅπω μακάριτος, διὰ τὸ ἄδηλον τῆς ἐκβάσεως. ὁ δὲ συμπληρώσας τὰ ἐπιβάλλοντα, καὶ ἀναντιῤῥήτῳ τίλει τὴν ζωὴν καταλείσας, ὅτος ἤδη ἀσφαλῶς μακαρίζεται. *Nondum enim ille qi in vita est, beatus est prædicandus ob exitum incertum: sed qi vices sua functionis & vocationis semel absolverit, vitámqe fine certo clauserit. hic jam beatus tutò dici poterit.* Aristoteles *polit. l. 1. c. 9.* Δεῖ μὲν μετέχειν πάντας, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἑκάστῳ πρὸς τὸ αὐτῦ ἔργον. διὸ τὸν μὲν ἄρχοντα τελείαν ἔχειν δεῖ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν. τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον, ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖς. *Oportet qidem omnes participes esse, sed non eodem modo, sed qantum cuiqe opus est. Ex qo fit, ut is qi imperat, perfectam virtutem habere debeat moralem: aliorum verò unusqisqe, qantum ipsis convenit, vel, ad ipsos pertinet.* & *l. 2. c. 3.* Ἥκιστα γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλεῖστον κοινόν. τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζυσι. τῶν δὲ κοινῶν ἧττον, ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Qod enim multorum commune est, in eo minima adhibetur diligentia. Nam de propriis maximè curant homines, de communibus autem minus qam qantum ad unumqemqe attinet.* & *l. 7. c. 1.* Ἑκάστῳ τῆς εὐδαιμονίας ἐπιβάλλει τοσοῦτον, ὅσον περ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ τοῦ πράττειν καλὰ ταῦτα. *Tantum ad unumqemqe felicitatis contingit, qantum virtutis & prudentiæ, & qantum secundùm has operatur.* Et *l. 3. c. 4.* Καὶ τὸ κοινῇ συμφέρον συνάγει, καθ' ὅσον ἐπιβάλλει μέρος ἑκάστῳ τοῦ ζῆν καλῶς. *Etiam publica utilitas homines in unum cogit, propterea qòd bene vivendi pars ad singulos pertinet.*

§. 8. Τὰ μέλλοντα μὴ ταραττέτω] Basilius Cæsar. *in Esaj.* Μὴ πολυπραγμόνει τὸ μέλλον. τί γὰρ ὄφελος ἐκ τοῦ προλαβεῖν τὴν γνῶσιν; εἰ μὲν γὰρ ἀγαθὸν ἔσαι τὸ ἐσόμενον, ἥξει, κἂν μὴ προγνῷς. εἰ δὲ λυπηρὸν, τί σοι τὸ κέρδος προδεδακρυῶσθαι τῆ λύπῃ; *Ne curiosiùs futura indagato. Qid enim tibi proderit, longe ante præsciisse? Si certè bonum erit qod futurum est, eveniet, licet non præsciveris: sin molestum, qid inde tibi lucri accedit, dum longè anteqam acciderit, mœrore te conficis?* Ex Solonis mente Avsonius.

Certa si decreta sors est, qid cavere proderit?
Sive sint incerta cuncta, qid timere convenit?

Seneca *Epist. 74. Si verò aliqod timetur malum, eò perinde, dum expectatur, qasi venisset, urgetur: & qicqid nè patiatur timet, jam metu patitur. qemadmodum in corporibus futuri languoris signa præcurrunt: qadam enim segnitia nervis inest & sine labore ullo lassitudo & oscitatio & horror membra percurrens: sic infirmus animus, multò anteqam opprimatur malis, qatitur: præsumit illa, & ante tempus cadit. qid dementius autem, qàm angi futuris, nec se tormento reservare, sed accersere sibi miserias, & admovere: qas optimum est differre, si discutere non possis? vis scire, futuro neminem debere torqeri? qicunqe audierit post qinqagesimum annum sibi patienda supplicia, non perturbatur, nisi si medium spatium transilierit, & se in illam seculo post futuram solicitudinem immiserit.* Et *Ep. 24. Qid necesse est mala accersere, & satis citò patienda cùm venerint, præsumere, ac præsens tempus futuri metu perdere? est sine dubio stultum; qia qandoqe sis futurus miser, esse jam miserum.* Item *Ep. 98. Calamitosus est animus futuri anxius, & ante miserias miser. nil est nec miserius, nec stultius, qàm præmimere. qæ ista dementia est, malum suum antecedere?* Vide eundem *Ep. 13.* & *ad l. 8. §. 33.* & *l. 6. §. 31.*

Ἥξεις γὰρ ἐπ' αὐτά, φέρων τὸν αὐτὸν λόγον] itaqe eisdem, qibus nunc es, armis adversus ea instructus. Vide *lib. 12. §. 9.*

§. 9. Πάντα ἀλλήλοις ἐπιπλέκεται] Vide *ad l. 6. §. 38.* & *l. 10. §. 4.*

Σύνδεσις ἱερά] Trahit huc σειρὰν χρυσῆν illam Homericam *Il. Θ. v. 19.* Aristides *Orat. in Jovem Tom. 1. p. 9.* Ἀποῤῥοὴν τῆς Διὸς τῦ πάντων πατρὸς δυνάμεως ἔκασα ἔχει, καὶ ἀτειχῶς κατὰ τὴν Ὁμήρυ σειρὰν ἅπανα εἰς αὐτὸν διήρτηται, καὶ πάντα ἐξ αὐτοῦ ἐξήπται. πολὺ καλλίων ἄλυσις αὕτη ἡ καθ' χρυσῆν τινά, καὶ εἴ τινα ἄλλην τις ἐπινοήσειεν. *De Jovis omnium patris vi divi-*

a *L.* 5.§.8. ἄλλο ἄλλῳ. [a] συγκαπατίπτει γὰρ, καὶ [b] συγκοσμεῖ
b *L.*4.§.23. Inf. §.48. τὸν αὐτὸν κόσμον. [c] κόσμος τις γὰρ εἷς ἀφ' ἁπάν-
c *L.*4.§.40. των, καὶ Θεὸς εἷς ἀφ' πάντων, καὶ ὑσία μία, καὶ
d *L.*2.§.16. [d] νόμος εἷς, [e] λόγος κοινὸς πάντων τῶν νοερῶν
e *L.*4.§.4. f *L.*9.§.1. ζώων, καὶ [f] ἀλήθεια μία. εἴγε καὶ τελειότης μία τῶν
ὁμογενῶν, καὶ ἓν αὐτῶν λόγῳ μετεχόντων ζώων.

g *L.*2.§.12. Inf.§.19. §. 10. [g] Πᾶν τὸ ἔνυλον, ἀναφανίζεται τάχιστα
h *L.*4.§.14. τῇ τῶν ὅλων ὑσίᾳ. καὶ πᾶν ἄιτιον, [h] εἰς τὸν τῶν ὅλων λό-
i Sup.§.5. γον τάχιστα ἀναλαμβάνει. καὶ [i] πάντος μνήμη τάχιστα
ἐγκαταχώννυται τῷ αἰῶνι.

k *L.*1.§.9.*l.* 9.§.9. §. 11. Τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ αὐτὴ περᾶξις [k] καὶ
l *L.*3.§.5. Sup.§.2. φύσιν ἐστὶ, καὶ κατὰ λόγον.

§. 12. [l] Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος.

terum ab altero sit alienum. coordinantur enim simul, eundémque mundum cohonestant. etenim & mundus unus, & Deus unus est in omnibus, & materia una, & lex una; ratio nempe animantium intelligentium omnium communis; & veritas una: siquidem & perfectio una animantium sibi invicem congenerum, ejusdémque rationis participum.

§. 10. Materiale omne, in universi substantiam càm celerrimè evanescit: cavssale omne, in universi rationem non minùs citò resorbetur; memoria deniqe rei cujusqe pari celeritate in ævo qasi defossæ sepelitur.

§. 11. Animali ratione prædito eadem actio est, & secundùm naturem, & secundùm rationem.

§. 12. Avt rectus, avt erectus sis.

§.13.

ANNOTATIONES.

na defluvium qoddam sortita sunt, omniqe instar Homerica catena ad ipsum referuntur, & ab ipso dependent: qi torqes longè pulcrior est, qàm aureus ille, avt si qem alium qis excogitare possit. Vide *l.* 10.§. 5. Gregorius Nazianzenus *de pace* 1. Τοῖς τῆς ἑνοίας, δεσμοῖς, ὁ τεχνίτης λόγος, τὸ πᾶν συνέδησε. *Benevolentiæ vinculis ab artifice verbo rerum universitas constricta est.* Redonanda Clementi vox ista, *Strom.l.*5.*p.*570. *A.* Σφίγξ, ἐχ ἡ τῶν ὅλων σύνεσις. *Sphinx non est intelligentia universorum.* lege σύνδεσις. Vide *ad l.* 12.§. 30.

Συγκαπατίπτει] Vide *l.*4.§.45. & *l.* 5.§. 8.

Συγκοσμεῖ] Vide *infrà* §.48.

Κόσμος εἷς] Vide *l.*4.§.40.

Νόμος εἷς] Vide *l.* 2.§. 16. Clemens *Strom. l.* 1. *p.* 356. *D.* Νομοθέτης εἷς, καὶ νόμος εἷς. ἐκ Θεοῦ γὰρ, τοῦ καὶ ἑνὸς, ὅ, τε τῆς φύσεως, ὅ, τε τῆς μαθήσεως νόμος εἷς. *Legislator est unus, & lex una: à Deo enim, qi unus est, & natura & disciplina una lex est.*

Λόγος κοινὸς] Vide *l.* 4.§.4. & *infrà* §.10.

Ἀλήθεια μία] Vide *l.* 9.§. 1. Julianus *de cynism. Orat.* 1. Μία τί ἐστιν ἀλήθεια, καὶ φιλοσοφία. *Una & singularis est veritas, unaqe philosophia.* Et rursus: Ὥσπερ ἀλήθεια μία, οὕτω καὶ φιλοσοφία. *Ut veritas una est, ita & philosophia.* Plutarchus *Sympos. lib.* 8. *c.* 9. Ἀληθεύειν μὲν γὰρ ἁπλῶς. ψεύδεσθαι δὲ ἀπειραχῶς, παρέχει τὰ πράγματα. *Res enim fert ut uno modo verum, infinitis falsum qidqe dicatur.* Hinc illud; Πᾶν τὸ ἀληθεῦον συναληθεύει. Siqidem, ut Aristoteles περὶ ἑρμήν.*c.* 16. Ἀληθῆ ἀληθεῖ οὐκ ἐνδέχεται ἐναντίον εἶναι, οὔτε ὅταν, οὔτε ἀνίφασιν. ἐναντίωμα μὲν γὰρ οὐ περὶ τὰ ἀντικείμενα. περὶ ταὐτὰ δὲ ἐνδέχεται ἀληθεύειν τὸν αὐτόν. ἅμα τε οὐκ ἐνδέχεται τὰ ἐναντία ὑπάρχειν τῷ αὐτῷ. *Vera enunciatio vel sententia vera contraria esse non potest. Nam ex oppositis contraria seu adversa constant, de qibus homo idem verè potest dicere, at contraria eidem simul convenire non possunt.* Et *analyt. prior. l.* 2. *c.* 2. Ἐξ ἀληθῶν οὐκ ἔστι ψεῦδος συλλογίσασθαι. *Ex veris falsum concludi non potest.* Qin & qod de virtute idem *Ethic. l.* 2. *c.* 6. Τὸ μὲν ἁμαρτάνειν, πολλαχῶς ἐστι. τὸ δὲ κατορθοῦν μοναχῶς.

Ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἁπλῶς, πανλοδαπῶς δὲ κακοί.

Peccare multis modis possumus, rectè verò agere uno modo tantùm licet, nam

Simpliciter boni sunt, sed mali omnimodè.

Et Plutarchus de virt. mor. *pag.* 444. *B.* Ἕκαστον ὧν πράττομεν ἀεὶ, μοναχῶς μὲν κατορθοῦται, πλειοναχῶς δὲ ἁμαρτάνει. τὸ γὰρ βαλεῖν τὸν σκοπὸν, ἓν ἐστι καὶ ἁπλοῦν. ἀστοχοῦσι δὲ ἄλλοτε ἄλλως, ὑπερβάλλοντες τὸ μέτριον ἢ προαπολείποντες. *Eorum qæ agimus unumqodqe unico tantùm modo rectè consit: multipliciter errari in eo potest. Sicut scopum attingere unicum est & simplex: ab eo autem variè excedendo deficiendoqe aberratur.* idem de veritate, qæ & virtutis genitrix, qam cum virtute eandem (teste Senecâ *Ep.* 71.) Socrates dixit, verissimum est. Ità Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 1. Μία ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. ὡς καὶ μία καλὴ δύναμίν ἐστιν ἡ ἀρετὴ, καὶ ἓν τὸ εὐδαιμονεῖν. *Una est veritas: prout & virtus una; unaqe felicitas, qam virtus facit.* Et *ibidem.* Μία ἡ τῆς ἀληθείας ὁδός. *Veritatis via una est. At erroris multiplex.* Πολυσχιδεῖς γάρ πως τῷ ψεύδει αἱ ἀτραποί. *Multifidæ sunt enim mendacii falsitatisqe semitæ.* Theodoretus *Therapevt. l.* 2. *Tom.* IV. *p.*486. *C.*

---- *velut sylvis ubi passim*
Palantes error certo de tramite pellit;
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abit. ----

Flaccus *l.* 2. *Sat.* 3. Sed Clementem *Strom.* 1. *p.* 298. *A.* avdiamus, qem transcriptum dare non pigebit. Μιᾶς τοίνυν ὄσης τῆς ἀληθείας. τὸ γὰρ ψεῦδος μυρίας ἐκτροπὰς ἔχει. καθάπερ αἱ Βάκχαι τὰ τοῦ Πενθέως διαφορήσασαι μέλη. αἱ τῆς φιλοσοφίας τῆς τε βαρβάρου, τῆς τε Ἑλληνικῆς αἱρέσεις, ἑκάστη ὅπερ ἔλαχεν, ὡς πᾶσαν αὐχεῖ τὴν ἀλήθειαν. Φωλὸς δ' οἶμαι ἀναλοῦ πάντα φωλίζεται. *Qum una sit itaqe veritas (habet enim innumerabilia falsum diverticula, qemadmodum Bacchæ, qæ Penthei membra divulserunt ac distulerunt) Philosophia tam Barbara, qam Græca hæreses, unaqe id qod sortita est, tanqam totam jactas veritatem. Lucis autem, ut opinor, exortu omnia illuminantur.* Et mox: Ὁ γοῦν αἰὼν τοῦ χρόνου τὸ μέλλον καὶ τὸ ἐνεστὸς. ἀντὲρ δὴ καὶ τὸ παρῳχηκὸς, ἀκριβέως [ἀκραίως, Vel -ιαίως.] συνίστησι. πολὺ δὲ πλέον δυνατωτέρα τοῦ αἰῶνος ἡ ἀλήθεια συναγαγεῖν τὰ οἰκεῖα σπέρματα, κἂν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἐκπέσῃ γῆν. *Atqe seculum qidem, temporis futurum & præsens; qin etiam præteritum instar momenti constituunt. Sed multò est potentior seculi veritas ad propria colligenda semina, etiamsi in terram alienam ceciderint.* Deniqe: *D.* Ὁ δὲ τὰ διηρημένα συνθεὶς ἄνθρ, καὶ εὐσκοπήσας τέλειον τὸν λόγον, ἀκινδύνως ἴσθ' ὅτι καλόψεται τὴν ἀλήθειαν. *Qi autem drvisa rursus composverit, & perfectum verbum unum fecerit, scias futurum ut veritatem citra periculum contempletur.* Et *in eod. lib. p.* 318. *A.* Ὡς δὲ ἑνὸς ὄντος τοῦ εὐδαιμονεῖν αἱρεῖσθαι τυγχάνουσιν αἱ ἀρεταὶ πλείονες ὑπάρχουσαι. καὶ ὡς τοῦ θερμαίνεσθαι ὅτε ἥλιος, τότε πῦρ, βαλανεῖον τε καὶ ἑστιὴς. οὕτω μιᾶς ὄσης τῆς ἀληθείας. πολλὰ τὰ συλλαμβανόμενα πρὸς ζήτησιν αὐτῆς. *Qemadmodum autem cum beatum esse unum sit, ejus cavssa sunt virtutes, qæ sunt plures: & qemadmodum ut qis caleſiat, & sol, & ignis, & balneum, & vestis: ita cum sit una veritas, multa sint qæ conferunt ad ejus inqisitionem.* Rursúsqe ad Stoicum dogma de virtutibus propiùs accedens; qæ qoniam luculentiora sunt, fusiùs exhibebimus. Εἰ γοῦν σκοπεῖμεν, μία καλὰ δύναμίν ἐστιν ἡ ἀρετὴ. ταύτην δὲ συμβέβηκεν τούτοις μὲν τοῖς πράγμασιν ἐγγινομένην λέγεσθαι φρόνησιν. ἐν τούτοις δὲ σωφροσύνη, ἐν τούτοις δὲ ἀνδρίαν, ἢ δικαιοσύνη. ἀτὰρ τὸν αὐτὸν ἓν λόγον καὶ μιᾶς ὄσης ἀληθείας, ἐν γεωμετρίᾳ μὲν γεωμετρίας ἀλήθεια, ἐν μουσικῇ δὲ μουσικῆς, καὶ φιλοσοφίᾳ τῇ ὀρθῇ Ἑλληνικῇ ἔτι ἡ ἀλήθεια. μόνη δὲ ἡ κυρία ἄνωθεν ἀπαρεγχείρητος, ἣν παρὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ παιδευόμεθα. *Et si qidem rectè consideremus, potestate una est virtus, accidit autem, ut ea cum his qidem insit rebus, dicatur prudentia, in illis autem temperantia, in aliis verò animi magnitudo vel justitia. Eadem autem ratione cum sit una qoqe veritas, in geometria geometrica veritas; in musica autem musica; & in rectâ philosophia fuerit Græca veritas, qæ manibus eradi non potest, qam docemur à Dei Filio.* Frustrà igitur sunt qi veritatem aliam Theologicam, aliam Philosophicam esse volunt, qasi alicubi aliqid verum esse possit, qod alibi falsum sit. qam sententiam, absurdam sanè & rationi adversam, refutantem, & contrariam ei demonstrantem, vide sis Casmannum in *problem. marin.* ad finem *qæst.* 1a. Sed qomodo ergò alia, & alia? Avdi Clementem B. Ὅν τρόπον φαμὲν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς δραχμῆς, τῷ μὲν ναυκλήρῳ δοθείσης, λέγεσθαι ναῦλον. τῷ δὲ τελώνῃ, τέλος. καὶ ἐνοίκιον μέν, τῷ σαθμώχῳ. μισθὸν δὲ, τῷ διδασκάλῳ. καὶ τῷ πιπράσκοντι, ἀρραβῶνα. *Hoc modo dicimus de una & eadem drachma, si data fuerit navta navlum: si publicano vectigal, & ei qi domum locat merces conducta domus: præceptori opera merces: & ei qi vendit arrha.* Optimè Cicero *Academ. lib.* 4. *Nostra, inqies, sola vera sunt. certè sola, si vera. plura enim vera discrepantia esse non possunt.* Et *de oratore l.* 2. *Plus uno verum esse non potest.* De *unica* interim *veritate* qæ argutantur Scholastici, vide apud Alexandrum Halensem *part.* 1. *q.* 14. *m.* 5. & Thomam Aqinatem *sum. part.* 1. *q.* 16. *a.* 6.

§. 10. Ἐναφανίζεται] Vide *l.* 2.§. 12.

Εἰς τὸν τῶν ὅλων λόγον] Vide *l.* 4.§. 14, 18. & *l.* 6.§. 23. & *suprà* §. 6.

§. 11. Κατὰ φύσιν ἐστὶ καὶ κατὰ λόγον] *Eadem*, inqit, *actio creaturæ rationalis est secundùm naturam & secundùm rationem.* qia nimirum de natura rationalis est, esse præditum ratione. Seneca *de vita beat. c.* 8. *Naturâ duce utendum est. hanc ratio observat, hanc consulit. idem est ergò beatè vivere, & secundùm naturam.* Sed & ex consequenti, idem secundùm naturam vivere, & secundùm rationem.

§. 12. Ὀρθὸς, ἢ ὀρθούμενος] Xylander ἱερωγλυφικῶς legit: *Rectus, an qi erigatur?* qasi dixerit; cogita tecum, uter horum sis, qi rectus ipse consistat, an qi ab alio erigi opus habeat. Mericus Casavbonus μὴ legisse videtur. vertit enim; *Rectus ipse, non directus.* qomodo ferè legitur *l.* 3.§. 5. Vide qæ sunt ibi adnotata.

§. 13. Qomodo se habent in continuis corporis membra, eodem se habent in dissitis qæ ratione sunt prædita. ad mutuas enim rei eidem conficiendæ operas conferendas nata sunt utraqe. consideratio hæc animum tuum magìs attinget, si te freqenter sic allocutus fueris, Membrum sum ego compagis istius qæ ex ratione præditis componitur. sin partem duntaxat esse te dixeris, homines ex animo nondum diligis, hoc ipsum benefacere per se nondum oblectat te: adhuc tanqam qod fieri deceat tantùm facis, nondum perinde acsi tibi ipsi benefacias.

§. 13. [r]Οιόν ἐστιν ἐν ἡνωμένοις τὰ μέλη & σώματος, τοῦτον ἔχει [t] τὸν λόγον [a] ἐν διεσῶσι τὰ λογικὰ, [b] πρὸς μίαν τινὰ συνεργίαν κατεσκευασμένα. μᾶλλον δέ σοι ἡ τούτου νόησις προσαγήσεται, ἐὰν πρὸς ἑαυτὸν πολλάκις λέγῃς, ὅτι [c] μέλος εἰμὶ & ἐκ τῶν λογικῶν συστήματος. ἐὰν δὲ λέγῃ & ῥῷον στοιχεῖα [d] μέρος εἶναι ἑαυτὸν λέγῃς, ἄρχου ἤδη καρδίας φιλεῖν τοὺς ἀνθρώπους. ἄρχου σε καταληπτικῶς * [e] εὐφραίνειν τὸ εὐεργετεῖν. ἔλπιζε ὡς πρέπον αὐτὸ ψιλὸν ποιεῖς, ἄρχου ὡς [f] αὐτὸν ἕν ποιῶν.

a L. 9. §. 9.
b L. 2. §. 1.
c L. 8. §. 7. l. 10. §. 6.
d L. 2. §. 3, 4.
* -ληπτικῶς L. 9. §. 42.
e L. 8. §. 26.
f Inf. §. 74. l. 11. §. 4.

§. 14.

ANNOTATIONES.

adnotata. Mihi hoc velle videtur, vel ut rectus consistas ipse, vel si labi contigerit, erigentis opem nè spernas. Vide *ad l.* 1. §. 7. & 14. & *l.* 4. §. 12. Utriusque horum imaginem havd ineptam subministrat Synesius *in calvit. pag.* 78. Ὥσπερ γεωργῶν παῖδες ἀπὸ τῆς ὁρμῆς τῶν ὑγιεινόντων φυτῶν συτίζεις, ὡς εἰς ὀρθὸν ἄρισθαι βάλεσί τε καὶ πίφυκεν, ὅσα μὴ πρὸς τοῦτο πως' ἑαυτῶν ἰσχύει, κοινοῖς αὐτὰ καὶ χάριτι ὑπερίδυσιν. *Sed ut agricolæ, qum ex integrarum, ac bene se habentium stirpium naturali propensione exploratum habeant, naturâ omnes ita esse comparatas, ut in rectum assurgant, qecunqe per se attolli nequeunt, ridicis ac pedamentis suffulciunt.* Plantæ, inqit, qædam suapte vi ὀρθαί. i. e. rectæ crescunt, aliæ qæ sponte nequeunt, arte & ope, sive adminiculis ὀρθοῦσθαι. i. e. erigi necesse habent.

§. 13. Ἐν ἡνωμένοις] Ἡνωμένα καὶ διεσῶτα, de qibus tum & *l.* 9. §. 9. Marcus noster, sic distingvit Sextus Empiricus *adverss. Physic. l.* 1. *c.* 2. Τῶν σωμάτων τὰ μέν ἐστιν ἡνωμένα, τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, τὰ δὲ ἐκ διεσώτων. ἡνωμένα μὲν οὖν ἐστι, τὰ ὑπὸ μιᾶς ἕξεως κρατούμενα, καθάπερ φυτὰ καὶ ζῶα. ἐκ συναπτομένων δὲ, τὰ ἐκ τῶν παρακειμένων καὶ πρὸς ἓν τι τελοῦντων συνεστῶτα, ὡς ἁλύσεις, καὶ πυργίσκοι, καὶ πῆες. ἐκ διεσώτων δὲ, τὰ ἐκ διεζευγμένων καὶ ἐκκεχωρισμένων, καὶ καθ' αὑτὰ ὑποκειμένων συγκείμενα, ὡς στρατιαὶ καὶ ποίμναι καὶ χοροί. *Et ex corporibus alia qidem sunt unita: alia autem ex iis qa compinguntur: alia autem ex distantibus ac disjunctis. Sunt ergò unita qidem qa ex uno continentur habitu ut sunt planta & animantia. Ex his autem qa compinguntur sunt ea, qa constant ex iis, qa juxta sita sunt, & ad unum tendunt caput, ut catena, & turricula, & naves. Ex distantibus autem, qa sunt composita ex disjunctis aut separatis, & per se subjectis, ut exercitus, & greges, & chori.* Plutarchus itidem in *precept. conjugal.* Τῶν σωμάτων φιλόσοφοι τὰ μὲν ἐκ διεσώτων λέγουσιν εἶναι, καθάπερ στόλον καὶ στρατόπεδον. τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, ὡς οἰκίαν καὶ ναῦν. τὰ δὲ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ, καθάπερ ἐστὶ τῶν ζώων ἕκαστον. *Corporum philosophi alia ajunt ex partibus disjunctis constare, ut classem, exercitum: alia ex compactis, ut domum & navim: alia ex unitis, & in unam naturam concretis, ut animalium.* Qod Pomponius *digest. l.* 41. *tit.* 3. *leg.* 30. *Tria genera sunt corporum: unum, qod continetur uno spiritu, & Grace ἡνωμένον vocatur; ut homo, lignum, lapis, & similia: alterum, qod ex contingentibus se, hoc est, ex pluribus inter se coharentibus constat, qod συνημμένον vocatur; ut ædificium, navis, armarium: tertium, qod ex distantibus constat; ut corpora plura, non soluta, sed uni nomini subjecta; veluti populus, legio, grex.* Seneca *Ep.* 101. *Qadam continua esse corpora, ut hominem: qadam composita, ut navem, domum, omnia deniqe qorum diversa partes junctura in unum sunt coacta: qadam ex distantibus, qorum adhuc membra separata sunt, tanqam exercitus, populus, Senatus. illi enim per qos ista corpora efficiuntur, jure aut officio coharent, naturâ diducti & singuli sunt.*

Τὰ μέλη τοῦ σώματος] inculcat hoc Apostolus passim de Christicolis, qod Marcus hic de omnibus in universum hominibus. *Ad Ephes. c.* 4. *v.* 4. Ἓν σῶμα, καὶ πνεῦμα. *Unum est corpus, & unus spiritus.* & *ad Rom. c.* 12. *v.* 5. Οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη. *Ita multi sumus unum corpus in Christo, singulatim alii aliorum membra.* item *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 10. *v.* 17. Ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν. *Unum corpus illi multi sumus.* & *c.* 12. *v.* 12. Καθάπερ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνὸς πολλὰ ὄντα, ἓν ἐστι σῶμα. οὕτω καὶ ὁ Χριστός. (qo loco ὁ Χριστὸς, pro corpore Christi politico, non physico sumitur, prout & *ad Gal. c.* 3. *v.* 16.) Καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. *Sicut enim corpus unum est & membra habet multa; omnia verò illa membra corporis, qod unicum est, multa sunt, sed unum sunt corpus: ita & Christus. Etenim per unum spiritum nos omnes in unum corpus sumus baptizati, & omnes potati sumus in unum spiritum.* & rursus, *v.* 27 Ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. *Vos omnes estis corpus Christi, & membra particulatim.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauper.* Θεραπευτέον οὐχ ἧττον τὰ τῶν πλησίον, ἢ ἑκάστῳ τὰ ἑαυτοῦ. πάντες γὰρ ἐν ἐσμὲν ἐν Κυρίῳ. Καὶ μία κεφαλὴ πάντων, ἐξ οὗ τὰ πάντα, Χριστός. καὶ ὅπερ ἐστὶν ἀλλήλοις τὰ μέλη, τοῦτο ἕκαστος ἑαυτῷ, καὶ πᾶσιν ἅπαντες. *Curemus non minus aliorum corpora qàm suum qisqe corpus. Omnes enim unum in Domino sumus, atqe unum omnium caput, ex qo omnia, Christus. Qodqe membra inter se sunt, hoc qisqe alteri, atqe omnibus omnes.* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 31. *Qid si nocere velint manus pedibus? manibus oculi? ut omnia inter se membra consentiant, qia singula servari, totius interest: ità homines singulis parcent, qia ad casum geniti sumus. Salva autem esse societas nisi amore & custodiâ partium non potest.*

Πρὸς μίαν τινὰ συνεργίαν] Vide *ad l.* 2. §. 1.

Μέλος εἰμὶ] Ità Seneca 95. *Omne hoc qod vides, qo divina atqe humana concluса sunt, unum est; membra sumus corporis magni.* Et Marcus pariter, *l.* 4. §. 40. Ὡς ζῶον ὁ κόσμος. *Mundus est animalis unius instar.* Vide & *ad l.* 2. §. 1, 3, 4, 9. Verùm restringit hic ad σύστημα λογικόν. Vide *ad l.* 3. §. 3. συγγενὶς πᾶν τὸ λογικόν.

Ἐὰν δὲ διὰ τῶν ῥῷον στοιχείων μέρος] Verba illa διὰ τῶν ῥῷον στοιχείων glossema forsan fuerint. Μέλος autem & μέρος ità Marcus distingvit; ut μέλος animantibus duntaxat competat, μέρος etiam inanimatis. Aliter pavlò Strabo *l.* 2. *pag.* 57. qi non *animationis*, sed *configurationis* ratione, istud ab isto disterminat; Ἡ κατὰ μέλος τομὴ, inqit, τῆς ἄλλως κατὰ μέρος διαφέρει, διότι ἡ κατὰ μέλη λαμβάνει περιγραφὴν ἔχουσα φυσικὴν, ἐρθώσει τινὶ ἢ τύπῳ σημειώδει. καθὸ καὶ τοῦτο εἴρηται, (*Odyss.* 1. *v.* 291.)

Τὸν δὲ διαμελεῖσι τομῶν.
— ἡ δὲ ἑδὴν ἔχει τοιοῦτον.

Sectio in membra differt à distributione in partes: qòd illa nimirum descriptionem qandam habet naturalem, certaqe forma & punctis suis definitam, unde & illud Poeta est,

Illum scindendo verum in sua membra resolvens.
— Hac nihil tale habet.

& accuratiùs Aristoteles *hist. animal. l.* 1. *c.* 1. Τῶν ἐν τοῖς ζώοις μορίων, ἔνια μὲν μόνον μέρη, ἀλλὰ καὶ μέλη καλεῖται. τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα τῶν μερῶν ὅλα ὄντα, ἕτερα μέρη ἔχει ἐν αὑτοῖς ἴδια. οἷον κεφαλὴ, καὶ σκέλος, καὶ χεὶρ, καὶ ὅλως ὁ βραχίων, καὶ ὁ θώραξ. ταῦτα γὰρ αὐτὰ τί ἐστι μέρη ὅλα, καὶ ἔστιν αὐτῶν ἕτερα μόρια. *Animalium partes qadam non modò partes, verum etiam membra appellantur, videlicet qa, cum ipsa totius integritate describantur, habeant tamen intra se partes diversas, ut caput, ut pes, ut manus, ut totum brachium aut pectus: qippe qa & ipsa partes sint totæ, & ex partibus constent diversis.* Membrum ergò unumqodqe etiam pars est corporis; verum non itidem è converso.

Καταληπτικῶς εὐφραίνει] Imò καλαληκτικῶς. vocabulum signatum. ità delectat, ut ulteriùs nihil reqiras. Vide *ad l.* 9. §. 42. ubi vox eadem repetitur.

Εὐφραίνει τὸ εὐεργετεῖν] Plutarchus *de vit. Epicur. pag.* 1097. *A.* adversus Epicureos agens; Αὐτοὶ δή πω λέγουσιν, ὡς τὸ εὖ ποιεῖν ἥδιόν ἐστι τοῦ εὖ πάσχειν. *Ipsi hoc dicunt, svavius esse afficere qàm affici beneficio.* Et *de philosophorum convictu cum principibus pag.* 778. *C.* Ἐπίκουρος, τοῦ εὖ πάσχειν τὸ εὖ ποιεῖν, οὐ μόνον κάλλιον, ἀλλὰ καὶ ἥδιον εἶναί φησι. χαρᾶς γὰρ εὐδὲν ὕστερον γόνιμόν ἐστιν ὡς χάρις. ἀλλὰ σοφὸς ἦν ὁ ταῖς Χάρισι τὰ ὀνόματα θέμενος, Ἀγλαΐην καὶ Εὐφροσύνην, καὶ Θάλειαν. τὸ γὰρ ἀγαλλόμενον καὶ τὸ χαῖρον ἐν τῷ διδόντι τὴν χάριν πλεῖόν ἐστι καὶ καλαρώτερον. διὸ τῷ πάσχειν εὖ αἰσχύνονται πολλάκις, ἀεὶ δὲ ἀγάλλονται τῷ εὖ ποιεῖν. *Epicurus beneficium dare non modò pulcrius, sed etiam jucundius esse ait qàm accipere. Nihil enim tam ferax est gavdii atqe gratia: & sapuit, qi Gratiis nomina imposuit, Aglaja, Euphrosynes & Thaliæ. Major enim & purior est lætitia dantis. Itaqe sæpe pudet accipere beneficium, semper cum gavdio gratificamur aliis.* Idem *de Socrat. gen. pag.* 582. *E.* Ποίᾳ γὰρ ὕστερ σκοπῷ βάλλοντα καὶ τυχεῖν ἡδὺ, καὶ διαμαρτάνειν ἀνιαρὸν, ὡς ἀνδρὸς εὖ παθεῖν ἀξίου διὰ χάριτος ἐφιέμενον; *Qis autem scopus est, qem tangere sit jucundius, aut aberrare molestius, qam si qis virum beneficio dignum demereri cupit?* Et in *Erotic. de amantibus pag.* 762. *C.* Ὥστε χαίρειν τοῖς ἐρωμένοις διδόντας, ὡς παρ' ἑτέρων ἃ χαίρουσιν αὐτοὶ λαμβάνοντες. *Ita ut magìs jam gavdeant dantes qàm ab aliis accipientes.* De Christo Domino Gregorius Nazianzenus *in bapt.* Δίδωσιν ἥδιον ἢ λαμβάνουσιν ἕτεροι.

Ὡς αὐτὸν ἓν ποιῶν] Phalaris *Epist.* 17. Οὐ δίδοναι χάριτας ὥσπερ δωρούμενος ἀγαθοῖς ἀνδράσιν, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον παρ' αὐτῶν

§. 14. Ὁ ἡλίϕ, ἔξωθεν περιπλέτω τοῖς παθεῖν ἐκ τῆς * περιπλώσεως ταύτης δυναμένοις. a ἐκεῖνα γὰρ, ἐὰν θελήσῃ, μέμψεται τὰ παθόντα. b ἐγὼ δ', ἐὰν μὴ ὑπολάβω ὅτι κακὸν τὸ συμβεβηκὸς, ἔπαθον βέβλαμμαι, c ἔξεστι δέ μοι μὴ ὑπολαβεῖν.

§. 15. d Ὅτι ἄν τις ποιῇ ἢ λέγῃ, e ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. ὡς ἂν εἰ ὁ χρυσὸς, ἢ f ὁ σμάραγδος, ἢ ἡ πορφύρα τοῦτο ἀεὶ ἔλεγεν, * ὅ, τις ἂν ποιῇ, ἢ λέγῃ, ἐμὲ δεῖ σμάραγδον εἶναι, καὶ τὸ ἐμαυτοῦ χρῶμα ἔχειν.

§. 16. g Τὸ ἡγεμονικὸν, αὐτὸ ἑαυτῷ ἀκ ἐνοχλεῖ *. ὅιον, λέγω, ἡ φωβεῖ * ἑαυτὸ * εἰς ἐπιθυμίαν.

§. 14. Qicqid voluerit, eis extrinsecùs accidat, qæ casibus istiusmodi affici possunt. ipsa enim, qæ affecta, sunt, conqerantur, si velint. ipse nisi malum censuero id qod contingit, nondum sum læsus. in me avtem situm est, nihil tale opinari.

§. 15. Qicqid vel fecerit vel dixerit qisqam, probum esse me oportet. havd aliter, qàm si avrum avt smaragdus avt purpura ità jugiter diceret, Qicqid fecerit dixeritve qisqam, smaragdum esse me oportet, nitorémqe meum retinere.

§. 16. Mens an non ipsa perturbat se? verbi gratiâ, an non ipsa in formidinem, in mœstitiam impellit

* περιπίπ]. Lug. An.
a Inf. §. 16. 33. l. 8. §. 28.
b L. 4. §. 7. l. 6. §. 8.
c L. 6. §. 52.
d L. 4. §. 18, 19. l. 6. §. 2. 22. l. 12. §. 1.
e L. 8. §. 5.
f L. 4. 20.
* ὅ, τι ἄν τις π.
g L. 5. §. 19. l. 8. §. 29. 40.
* -χλεῖ;
* -βεῖ;
* [ὐ λυπεῖ;] εἰς ἐπ. [ὐ κινεῖ;] Boot. [ὐκ ἄγει] εἰς ἐθυμίαν Salm.

ANNOTATIONES.

αὐτῶν λαμβάνειν. *Non dare me beneficium existimo, qum bonos honestósqe viros muneribus orno: sed potius ab ipsis accipere judico.* Et *Epist.* 119. qem locum libentiùs, qò emaculem, transcribo. Οὔτε νῦν παραδέδωκεν ὁ καιρὸς, μέμψασθαι μὲν ὑμᾶς ὡς φιλτάτους, τὰς πρόσθεν (πρὸ τοῦ forsan) χρόνους μηδὲν αἰτιασαμένους. (αἰτησαμένους. culpat enim qodammodo, qòd nihil priùs petierant.) ἐυχαρισῆσαι δὲ τῷ παρόντος, ἡνίκα αἰτεῖσθε, ἅπερ ὑμεῖς μὲν οἱ λαβόντες, δώσετε ταῖς ἀληθείαις. δέδεγμαι γὰρ ὑμῶν χάριν τὴν αἴτησιν. ἐγὼ δὲ ὑ μετὰ τοσαύτης ἡδονῆς λήψομαι μᾶλλον, ἢ δώσω. τί γὰρ ἀνδρὶ φιλοπάτριδι κάλλιον καὶ μεγαλοπρεπέστερον, ἢ δοκεῖν τοὺς ἑαυτοῦ πολίτας εὖ ποιεῖν; *Neqe jam tempus fert, vos ut amicissimos conqeri, qum superiori tempore nihil accusaveritis, avt in præsentia gratias agere, qum petatis ea, qæ si acceperitis vos, abundè reqe verâ gratiam præstiteritis. Ego verò in gratiarum actionis loco ipsam petitionem vestram pono. Non enim cum tanta voluptate magis accepero, qàm collocavero. Qid namqe viro in patriam pio illustrius avt magnificentius esse potest, qàm ut in suos cives munificus & liberalis esse videatur.* Aristides in *Panathen.* de populo Athenienssi *tom.* 1. *pag.* 252. Ἐυ γὰρ ποιεῖν, ὐκ ἐυ πάσχειν, πεφυκότες ἤδεσαν. καὶ μισθὸν ὀφείλειν αὐτὸς τοῖς ἐυ ποιοῦσι τὸ Ἑλληνικὸν, ἀλλ' ὐκ αὐτὸς δεῖν παρ' ἑτέρων μισθὸν τῆς ἀρετῆς λαμβάνειν. ὐδ' ἐπὶ κέρδει φιλεῖν τὸς δόντας αὐτός. ὐδέ γε μᾶλλον, ἢ τὸς παῖδας καὶ γονέας ἐπὶ κέρδει φιλεῖν. ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν ἀναλωμάτων σώζειν, ὥσπερ εἰκὸς, τὸς ὡς ὑπὲρ οἰκείων τὰς γνώμας διακειμένος. *Sciebant enim se non ad accipienda, sed ad conferenda beneficia natos esse: & iis, qi Græciam tuerentur, mercedem persolvere, non ab aliis accipere debere, nec utilitatum gratia suos amare, non magis qam parentes avt liberos, sed etiam suis impensis conservare: qemadmodum eos, qi erga aliqos, ut suos, affecti sunt, facere sit æqum.* P. Syrus.

Beneficium dando accepit, qi digno dedit.

Imò sibi ipsi benefacit: inqit Marcus, qi benefacit alteri; qia & is qi benefacit & is cui benefit, ejusdem corporis membra sunt. Siqidem manus cùm pedi benefacit, sibi ipsi etiam benefacit in pede. atqe hoc est, qod *infrà* §. 74. Ὠφελήμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς. *Emolumentum in eo capiendo qod alteri præstas.* Et *l.* 11. §. 4.

§. 14. Τοῖς παθεῖν ἐκ τῆς προσπλώτιως δυναμένοις] hoc est, corpusculi mei membris. τοῖς μελυδρίοις τοῦ φυράματος τούτου. *membris corporeæ massæ.* ut *infrà* §. 68. Sive τοῖς κακωμένοις μέρεσιν, ut *l.* 8. §. 28. cur avtem Annotator Lugdunensis τὸ προσπλώσεως hîc submoveret, προσεπιπλώσεως supponeret, nihil erat cùm τὸ προσπιπλέτω præcessisset. Sed & τὸ προσπίπλον *infrà* §. 68. reperiatur. frustrà & Xylander de aliorum casibus hæc accipit, qæ de corporis proprii affectionibus dicta sunt.

Ἐκεῖνα μέμψεται τὰ παθόντα] malim μέμψηται. *conqerantur ea, si voluerint, qa perpetiuntur.* Vide *infrà* §. 15. & *l.* 8. §. 28. Verùm mutato nihil opus. μέμψεται dictum fuerit, ut ὄψεται, *viderit. l.* 12. §. 1.

Ἐγὼ δὲ] id est, τὸ ἡγεμονικόν. ut §. 16. qod Xylander cùm non animadverteret, Marci mentem hîc non cepit. Ità Cicero in *somn. Scip. Mens cujusqe is est qisqe.* Apostolus, sed sensu parùm diverso, qia mentem pro parte regenita sumit, *ad Rom. c.* 7. *v.* 17. ὐκ ἐγὼ (id est, ὁ νῦ; μκ. *v.* 25.) ἀλλ' ἡ ἐνοικοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. *Non ego, sed peccatum qod in me habitat.*

Ἐὰν μὴ ὑπολάβω] Vide *l.* 4. §. 7. Plutarchus *de tranqil. pag.* 475. *B.* Καθόλα δὲ, ἐπεὶ τῶν ἀβουλήτων, τὰ μὲν φύσει τὸ λυπεῖν καὶ βαρύνει ἐπιφέρει, τὰ δὲ πλεῖστα δόξῃ δυσχεραίνειν ἐθιζόμεθα καὶ μανθάνομεν. ὐκ ἄχρηστόν ἐστι πρὸς ταῦτα μὲν ἔχειν ἀεὶ τὸ τοῦ Μενάνδρου πρόχειρον,

Οὐδὲν πέπονθας δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ.
Τί γὰρ πρός σέ ἐστι, φησὶν,
Ἂν μήτε σαρκὸς ἅπτηται, μήτε ψυχῆς;

πρὸς δὲ τὰ φύσει δοκοῦντα λυπεῖν, ἐκεῖνο τὸ Ἐυριπίδειον,

Οἴμοι. τί δ' οἴμοι; θνητά τοι πεπόνθαμεν.

ὐδεὶς γὰρ ἔτω τοῦ παθητικοῦ καταφερομένου καὶ ὀλισθαίνοντος ἀντιλαμβάνεται λόγος, ὡς ὁ τῆς κοινῆς καὶ φυσικῆς ἀνάγκης ἀναμνήσει ποιῶν, ᾗ διὰ τὸ σῶμα μεμιγμένος ὁ ἄνθρωπος, μόνην ταύτην τῇ τύχῃ λαβὴν δίδωσιν, ἐν δὲ τοῖς κυριωτάτοις καὶ μεγίστοις ἀτφαλὴς ἔστηκεν. *In universum verò qæ nolentibus nobis accidunt, partim suapte naturâ molestiam ea afferunt, partim opinio nos adsvefacit ut agrè feramus. Et adversum hæc utile est in promptu habere istuc Menandri:*

Nisi ipse feras pra te, nihil es passus mali.
Qid enim, inqit, ad te pertinet id,
Qo neqe animus, neqe corpus tangitur tuum?

Ad ea avtem qæ naturâ suapte dolorem videntur excitare, accommodari debet Euripideum illud:

Heu mihi, qi heu mihi? more hominum sanè accidit.

Non est enim alia ratio, qæ facultatem animi affectionibus obnoxiam labascentem magis revocet & confirmet, qàm qæ communis naturæ & necessitatis memoriam renovat: cui necessitati homo propter corpus expositus, hic tantùm fortunæ ansam prabet, in potissimis maximisqe rebus tutus ac securus. Hæc à Stoicismo havd procul absunt. Idem *de exil. pag.* 599. *B. C.* Τὸ λυπεῖσθαι καὶ ταπεινὸν ἑαυτὸν, ἐπὶ πάντα μὲν ἄχρηστόν ἐστι καὶ γινόμενον κενῶς καὶ ἀνοήτως. ὅπως δ' αὐτὰ τὰ πράγματα δίδωσιν ὑπὸ τοῦ λόγου ψηλαφηθέντα καὶ ἀνακαλυφθέντα πρὸς ἑαυτὸν εἰπεῖν, ὑδὲν πέπονθας δεινὸν, ἂν μὴ προσποιῇ, κομιδῇ γελοῖόν ἐστι, μὴ τῆς σαρκὸς πυθέσθαι, τί πέπονθε, μηδὲ τῆς ψυχῆς, εἰ διὰ τὸ σύμπλωμα τοῦτο χείρων γέγονεν, ἀλλὰ τοῖς ἔξωτεν συναχθομένοις καὶ συναγανακτοῦσι διδασκάλοις χρῆσθαι τῆς λύπης. *Qod cùm alios dolori indulgere, & animo concidere inutile sit, atqe futile, & fatuum. tum ubi res ipsa ratione tractata, atqe ante oculos exposita monent te sic teipsum debere compellare, non facta tibi est, si dissimules, injuria: nimis qàm ridiculum esse non carnem interrogare, aliqidne ei acciderit: non animum, an iste eum casus deteriorem fecerit: sed foris nobiscum dolentibus atqe indignantibus magistris lugendi uti.* Verum Marcus ad ea etiam qæ corpori læsionem inferunt, argumentum istud extendit.

§. 15. Ἐμὲ δεῖ ἀγαθὸν εἶναι] Vide *l.* 4. §. 18. & *l.* 6. §. 22. & *l.* 8. §. 5. Huc illud Josuæ decretum, *c.* 24. *v.* 15. alii qicqid fecerint, se cum familia sua in recto Dei veri cultu perseveraturos.

Ἢ ἡ πορφύρα] Vide de *purpura*, qæ ex Epicteto adducuntur *ad l.* 11. §. 18.

Ὅ, τις ἂν ποιῇ] lego ὅ, τι ἄν τις ποιῇ, ex membro præcedente.

§. 16. Τὸ ἡγεμονικὸν αὐτὸ ἑαυτῷ ὐκ ἐνοχλεῖ ὅιον λέγω, ὐ φοβεῖ ἑαυτὸ εἰς ἐπιθυμίαν.] manca hæc esse, ex seqentibus satìs claret; nec qid possit suppleri, est adeò difficile conjectu. Verùm qi enunciativè capiunt, à Marci mente qàm longissimè recedunt. is enim passim inculcat, molestiam omnem, non à rebus externis, sed ab animo ipso & opinione de eis concepta, nobis obtingere: hoc est; mentem ipsam sese conturbare, solam sibi molestiam omnem facessere. Videantur qæ *suprà* §. 14. & *l.* 4. §. 7, 39. & *l.* 5. §. 2. & *l.* 6. §. 8, 52. & *infrà* §. 68. & *l.* 8. §. 40, 42. 47. & *l.* 9. §. 13, 15. Itaqe D. Bootius per interrogationem concipi postulat: cui ego libens assentior; & qæ desunt, ità supplenda existimarem. ὐκ ἐνοχλεῖ; ὅιον λέγω, ὐ φοβεῖ ἑαυτό; [ὐ λυπεῖ;] εἰς ἐπιθυμίαν [ὐ κινεῖ; vel ὐκ ἄγει;] sicut Galenus *de optim. sect. c.* 6. Ἐαν μὴ λυπῇ, μηδὲ εἰς αἴσθησιν ἡμᾶς ἄγει. *Mens an non ipsa sese perturbat? exempli gratiâ: nonne seipsam terret? nonne tristitiâ afficit? nonne in cupiditates conjicit?* &c. vel etiam, αὐτὸ ἑαυτῷ ὐκ ἐνοχλεῖ; ὐ λυπεῖ (ut sit hoc illius, ὅιον λέγω loco) ἑαυτό; ὐ φοβεῖ; &c. Sensum ipsum, qicqid de verbis fuerit, confirmant seqentia. ἐὰν μὴ ἑαυτὸ ταράσσῃ. Verba avtem feliciùs pavlò videtur restituisse sic D. Salmasius. ὅιον ὐ φοβεῖ, ὐκ ἄγει εἰς ἐθυμίαν. idem est ac si dixisset ἑαυτὸ λυπεῖ. nam ἐθυμία est λύπη, ut ἐυθυμία *hilaritas.* unde ἐυθύμει, *hilari sis animo*, ità *l.* 4. §. 38. κἀ ὅσα τοὺς μωροὺς ἐυφραίνει ἢ λυπεῖ. istiusmodi aliqid supplendum ex seqentibus liqet, ubi hæc duo simul repetit, εἰ δέ τις ἄλλῳ αὐτὸ φοβῆσαι ἢ λυπῆσαι δύναται, ποιείτω. & post, τὸ δὲ ψυχάριον τὸ φοβούμενον, τὸ λυπούμενον. confirmant eadem & sensum verborum Marci, qem afferimus genuinum. Si enim nihil aliud potest menti hisce modis molestiam facessere, ipsa sibi facessat necesse est, qandocunqe molestiâ aliqâ afficitur. Ità Epictetus *l.* 3. *c.* 19. Προαίρεσιν γὰρ ὐδεὶς δύναται κωλύσαι

pellit se? alius qis si terrefacere eam avt contristari possit, faciat. in ipsius voluntate situm est, ut nè ad motus istiusmodi opinando se commoveat. corpusculum nè qid patiatur, sibi curæ habeat, si possit; & qando patitur qicqam, conqeratur. animula verò, qæ timet, qæ dolet, qæ super his omnino aliqid opinatur, nihil horum patietur, nisi si eam ipse in judicium istiusmodi demiseris. nullius rei alterius per se indiga est mens, nisi ipsa sibi indigentiam creaverit. eadémqe ratione & perturbatione & impedimento omni immunis, nisi ipsa se perturbaverit avt impediverit.

§. 17. Felicitas est bonus genius, sive mens bona. qid igitur facis hîc, ô phantasia? facesse hinc, per deos, utì accessisti: nihil enim opus te habeo. more antiqo accessisti. nec succenseo tibi tamen. facesse tantùm.

§. 18. Cur mutationem qis metuat? ecqid enim fieri potest absqe mutatione? ecqid avtem avt gratius avt familiarius universi naturæ? ipse num balneo uti poteris, ni ligna mutationem subeant? num nutriri, ni edulia itidem mutentur? nunqid aliud utile qicqam perfici, nisi interveniente mutatione? an non vides εἰ δέ τις ἄλλῳ αὐτὸ φοβῆται ἢ λυπῆσαι δύναται, ποιείτω. αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ ὑπολημψικῶς [a] ἡ τρέψει εἰς τοιαύτας τροπάς. [b] τὸ σωμάτιον, μὴ πάθῃ τι, αὐτὸ μεριμνάτω, εἰ δύναται, καὶ λεγέτω, εἴ τι πάσχει. τὸ δὲ ψυχάριον, τὸ φοβούμενον, τὸ λυπούμενον, τὸ περὶ τούτων ὅλως ὑπολαμβάνον, ἀδὲν μὴ πάθῃ. * ἃ γὰρ ἔξεις * αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην. [c] ἀπροσδεές ἐστιν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, τὸ ἡγεμονικὸν, ἐὰν μὴ ἑαυτῷ ἔνδειαν ποιῇ. κατὰ ταυτὰ ἦ κ' ἀπέρχου, καὶ [d] ἀνεμπόδιστον, ἐὰν μὴ ἑαυτὸ παρέχῃ κ' ἐμποδίζῃ.

a L. 5. §. 26.
b Inf. §. 33. l. 8. §. 28.
* εἰ μὴ ἄξεις, vel παρέξεις, αὐτὸ Salm.
* αὐτῷ Xyl.
c L. 3. §. 5. l. 11. §. 1.
d L. 5. §. 20

§. 17. [c] Εὐδαιμονία ἐστὶ, [f] δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθόν *. τί ἂν ὧδε ποιεῖς, [g] ὦ φαντασία; ἀπέρχου, * τὰς θεάς σοι, ὡς ἦλθες. ἀ γὰρ χρήζω σου. ἐλήλυθας ἦ κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἔθος. οὐκ ὀργίζομαί σοι. μόνον ἄπιθι.

e L. 5. §. 36.
f L. 10. §. 13.
* -θὸν [ἡγεμονικόν.]
g Inf. §. 29.
* [προς] T. B. σὺ Lug. An.

§. 18. Φοβεῖταί τις μεταβολήν; τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γενέσθαι; [h] τί δαὶ φίλτερον ἢ οἰκειότερον τῇ τῶν ὅλων φύσει; σὺ ἦ αὐτὸς λούσασθαι δύναται, ἐὰν μὴ τὰ ξύλα μεταβάλῃ; τραφῆναι ἦ δύνασαι, ἐὰν μὴ τὰ ἐδώδιμα μεταβάλῃ; ἄλλο ἦ τί τῶν χρησίμων δύναται συντελεσθῆναι χωρὶς μεταβολῆς; οὐχ ὁρᾷς ὅν, ὅτι καὶ αὐτὸ τοῦ σὺ

h L. 2. §. 3.

ANNOTATIONES.

σαι ἢ βλάψαι ἀπροαίρετον, εἰ μὴ αὐτὴ ἑαυτήν. οὐδὲν ἄλλο ταραχῆς ἢ ἀκαταστατίας αἴτιόν ἐστιν ἢ δόγμα. *Nemo enim vel voluntatem prohibere, vel in eo, quod alieni arbitrii est, incommodare ulli potest, nisi voluntas ipsa se ladat. Non aliam esse perturbationis & inconstantiæ causſam nisi opinionem.*

Αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ ὑπολημψικῶς ἃ τρέψει] *Ipsa enim seſe* (si volet) *opinando non movebit istis motibus.*

Τὸ σωμάτιον μὴ πάθῃ τι] Vide *infrà* §. 33. & *l.* 8. §. 28.

Οὐ γὰρ ἔξεις αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην] Locus iste mihi planè depositus, absqe clarissl. D. Salmasio fuisset, cui non ego magìs debeo, qam Marcus ipse. is manum medicam favsto sydere admovit. Malè, inqit, Xylander ἀυτῷ. pessimè locum hunc sic vertit, *Animo nullus metus, dolor, avt opinio horum accidere potest: neqe enim ei sunt habitus ad hæc.* Sic vertendum illi fuit; *Animula verò, qa timet, qa dolet, qa super his omnino aliqid opinatur, nihil eorum patietur, si non illam in hoc judicium demittas.* legendum igitur in Græcis, ὐδὲν μὴ πάθῃ, εἰ μὴ ἄξεις αὐτὸ εἰς κρίσιν τοιαύτην. vel, εἰ μὴ παρίξεις αὐτὸ εἰς κρ. τ. Nihil verius. Epictetus *Differt. l.* 2. *c.* 6. Τίς γάρ σε ἀναγκάσαι δύναται ὑπολαβεῖν τι, ὧν μὴ θέλεις; *Qis enim te cogere potest opinari qod nolis?*

Ἀπροσδεὲς] περὶ τῆς τῦ ἡγεμονικῦ αὐταρκείας. Vide *supra l.* 5. §. 14. & *infrà l.* 11. §. 1.

Ἀνεμπόδιστον] Vide *l.* 5. §. 20. Epictetus *l.* 2. *c.* 19. Οὔτε πλοῦτός ἐστιν ἐφ' ἡμῖν, οὔτ' ὑγίεια, οὔτε δόξα, οὔτε ἄλλο τι ἁπλῶς, πλὴν ὀρθὴ χρῆσις φαντασιῶν. τοῦτο ἀκώλυτον φύσει μόνον, τοῦτο ἀνεμπόδιστον. *Neqe opes in nostra potestate sunt, neqe sanitas, neqe gloria, nec aliud deniqe qidqam, præter rectum visorum usum. Unum hoc est naturæ ejusmodi, ut nec prohiberi, nec impediri possit.*

§. 17. Εὐδαιμονία ἐστὶ δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθόν] deesse vocabulum aliqod videtur, qod membrum posterius expleat. forsan [ἡγεμονικὸν] ἀγαθὸν, fuerat, in hoc enim Marco censente, τὸ πᾶν. Vide *ad l.* 2. §. 15. idémqe eidem ὁ δαίμων iste. Vide *ibidem* §. 17. & *l.* 10. §. 13. qo loco ait τὸν νοῦν, ubi voluerit, ἀγαθὸν δαίμονα fieri. Nam Merico Casavbono, τὸ ἢ ἀγαθὸν expungenti non accedo. Conjecturam meam firmat, qod ex Platone Clemens *Strom. l.* 2. Αὐτὸς δὲ ὁ Πλάτων τὴν εὐδαιμονίαν, τὸ εἶν τὸν δαίμονα ἔχειν. δαίμονα δὲ λέγεσθαι, τὸ τῆς ψυχῆς ἡμῶν ἡγεμονικόν. *Ipse avtem Plato dicit, beatitudinem, qa est εὐδαιμονία, esse, benè habere damonem. Dici avtem damonem principalem animæ nostræ partem.* Cui gemina, ex innominato aliqo, ista Svidas exhibet: Ὅτι ὁ σπεύδων εὐδαίμων ἐστί. ὁ γὰρ εἶν τὸν δαίμονα ἔχων, σημαίνεσθαι δοκεῖ τῷ τῦ εὐδαίμονος ὀνόματι. εἰ δὲ δαίμων ἑκάστῳ ἡ ψυχὴ, καθὰ Ξενοκράτει δοκεῖ, εὖ ἂν εὐδαίμων, ὁ εἶν τὴν ψυχὴν ἔχων. εὖ δὲ τὴν ψυχὴν ἔχει ὁ σπεύδων. σπεύδων δ' ἄρα ὁ εὐδαίμων. *Vir bonus est beatus. Qi enim se bene habet qod attinet ad damonem, ille significari videtur per nomen τῦ εὐδαίμονος, id est, beati. Si avtem damon est cujusqe animus, ut Xenocrati placet, beatus erit ille, cujus animus benè se habet. Vir avtem bonus animo se bene habet. Vir igitur bonus est beatus.* Accedit & Pythagoræ scitum illud, Εὐδαιμονεῖν ἄνθρωπον, ὅταν ἀγαθὴ ψυχὴ προσγένηται. *Felicem hominem esse, cui bona anima advenerit.* Laërtius *lib.* 8. *c.* 32. Apulejus *de Deo Socrat. Nam qodam significatu & animus humanus, etiam nunc in corpore situs, Damon nuncupatur,* [Maro Æn. *l.* 9.]

— *Diine hunc ardorem mentibus addunt,*
Evryale? an sua cuiqe Deus fit dira cupido?

igitur & bona cupido animi, bonus Deus est. unde nonnulli arbitrantur, εὐδαίμονας dici beatos, qorum Damon bonus, id est, *animus virtute perfectus est. qem nostrâ linguâ, ut ego interpretor, poteris Genium vocare, qod is Deus, qi est animus sui cuiqe, qanqam sit immortalis, tamen qodammodo cum homine gignitur.* Vide dissertationem hac de re Dionis Prusæi *Orat.* 23.

Τί ἂν ὧδε ποιεῖς, ὦ φαντασία;] Qid est opus imaginatione, cùm mens ipsa qod suum est & fecerit & habuerit? Vide *ad periochen* proximè *superiorem* extremam: & *infrà* §. 29.

Ἀπέρχου τὰς θεάς σοι] forsan [νὴ] τὰς θεάς. atqe ità Mericus Casavbonus. nam Xylander omisit; malèqe reddidit, ὡς ἦλθες. *unde venisti.* cùm vertendum fuerit, *ut venisti. facesse hinc, per Deos, ut venisti.* Sed nec fortasse νὴ particula illâ interjectâ opus fuerit. Siqidem D. Salmasius formulam utitatam esse monet, τὰς θεάς σοι, subavdi ὄμνυμι. eámqe locutionem occurrere in *hemiambis* Anacreonteis, & in *dissertationibus* Arriani. Ità certè Anacreon *carm.* 31. 1.

Ἄφες με, τὰς θεάς σοι,
Πιεῖν, πιεῖν ἀμυστί.
Sine, qaso per deos, havstibus Lyæum
Sine hauriam profundis.

Arrianus in Epicteti *Dissert. l.* 3. *c.* 26. Παῦσαι, τὰς θεάς σοι, ἐμπαίζων μοι τῇ ψυχῇ. *Desine, qaso per Deos, insultare animo meo.* Et *c.* 23. Παύσασθε, τὰς θεὰς ὑμῖν, καλὰ ὀνόματα καὶ πράγματα καταισχύνοντες. *Desinite, qaso per deos, pulcra verba & res deformare.* & ad formulam Christianam propiùs, *ibidem c.* 7. τὸν θεόν σοι. qem locum corruptum frustrà suspicatur Volfius. restituenda eadem, *c.* 22. ubi, τὸν θεόν σου, vitiosè legitur; qod interpretem eundem, cùm non adverteret, in alia abduxit. & diversâ rursus formulâ, sed ellipsi eâdem, *l.* 3. *c.* 23. θαυμαστὸς, κύριε, τὴν ἐμήν σοι σωτηρίαν. *Mirabilis, domine, ita salvus sim.* contractiùs etiam *l.* 2. *c.* 19. Λέγε μοι, τὰς θεὰς, ὅια πρώην ἔλεγες. *Refer mihi per Deos ea qa dudum disserebas.* Si locus saltem integer fuerit. facit enim suspectum, qod Gellius *l.* 1. *c.* 2. exhibet, λέγε μοι σὺ τὰς θεὰς. qod fortean fuerit, τὰς θεάς σοι. qin integram qoqe idem extulit, *l.* 3. *c.* 10. ὀμνύω ὑμῖν πάντας θεὰς, ὅτι προέκοψε. Locus ergò sincerus & integer est. nec ulla ratione admittenda Annotatoris Lugdunensis interpolatio, ἀπέρχου πρὸς τὰς θεὰς σύ.

Οὐκ ὀργίζομαί σοι] Hoc enim dogmati Stoico adversatur; non tamen & Christano, qod ὀργίζεσθαι καὶ μὴ ἁμαρτάνειν. *Irasci & non peccare.* monet, *ad Ephes. c.* 4. *v.* 26. Diogeni avtem Stoico, non Cynico (qod Erasmum fugerat) de dogmate isto differenti, cùm adolescens qidam protervus, velut periculum facturus, an re præstaret qæ docebat, in faciem inspuisset, *Non qidem irascor*, inqit ille; *sed dubito tamen an irascі oporteat?* Narrat Seneca *de ira, l.* 3. *c.* 38. Fidentius Symmachus *l.* 9. *Epist.* 105. *Nullius tam vehemens neqitia est, ut motu meo digna sit.*

§. 18. Τί γὰρ δύναται χωρὶς μεταβολῆς γίνεσθαι;] Vide *l.* 4. §. 46. & *l.* 5. §. 13. & *lib.* 6. §. 15.

Τί ὠφελιμώτερον] *infrà* §. 21. & *l.* 4. §. 36. & *l.* 9. §. 32.

a L.2.§.3. σὲ μεταβαλεῖν ὅμοιόν ἐστι, καὶ ὁμοίως ᵃ ἀναγκαῖον. b Sup.§.10. l.4.§.43.l.5. τῇ τῶν ὅλων φύσει;

§. 19. ᵇ Διὰ τ τ ὅλων οὐσίας, ὡς διὰ χειμάρρου διεκπορεύεται πάντα τὰ σώματα, c τῷ ὅλῳ συμφυῆ καὶ συνεργὰ, ὡς d τὰ ἡμέτερα μέρη ἀλλήλοις. e πόσους ἤδη ὁ αἰὼν Χρυσίππους, πόσους Σωκράτεις, πόσους Ἐπικτήτους καταπέπωκεν; τὸ δ' αὐτὸ καὶ f περὶ παντὸς ὑπονόησόν σοι ἀνθρώπου τε καὶ πράγματος παραπιπτέτω.

§. 20. g Ἐμὲ ἓν μόνον παρισταῖ, μήτι αὐτὸς ποιήσω, ὃ ἡ κατασκευὴ τ ἀνθρώπου οὐ θέλει, ἢ ὡς οὐ θέλει, ἢ h ὃ νῦν οὐ θέλει.

§. 21. i Ἐγγὺς μὲν ἡ σὴ παρὰ πάντων λήθη. ἐγγὺς ἡ πάντων πρός σε λήθη.

§. 22. k Ἴδιον ἀνθρώπου φιλεῖν καὶ τοὺς πλησίον. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐὰν συμπαρεστάπῃ σοι, ὅτι καὶ l συγγενεῖς, καὶ m δι' ἄγνοιαν, καὶ n ἄκοντες ἁμαρτάνουσι καὶ ὡς ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξονται, καὶ πρὸ πάντων, ὅτι P οὐκ ἔβλαψέ σε· οὐδὲ γὰρ τὸ ἡγεμονικόν σου χεῖρον ἐποίησεν, ἢ πρόσθεν ἦν.

§. 23. r Ἡ τ ὅλων φύσις, ἐκ τῆς ὅλης οὐσίας, ὡς κηρὸν, νῦν μὲν ἵππον ἔπλασε, συγχέασα δὲ τοῦτο, εἰς δένδρου φύσιν συνεχρήσατο τῇ ὕλῃ αὐτοῦ, εἶτα εἰς ἄνθρωπάριον, εἶτα εἰς ἄλλο τι. t ἕκαστον δὲ τούτων πρὸς ὀλίγιστον ὑπέστη.

similé qiddam esse & mutationem tui, nec universi naturæ minùs necessarium?

§. 19. Per mundi substantiam, tanqam per torrentem, corpora transeunt universa, ipsa universo, prout membra sibi invicem nostra, coalita & eidem cooperantia. qot Chrysippos, qot Socrates, qot Epictetos jam dudum absorpsit ævum istud? idem tibi de qovis tum homine, tum re succurrat.

§. 20. Hoc unum me solicitum habet, neqid ipse faciam, qod hominis conditio vel minùs velit, vel secus velit, vel nunc nolit.

§. 21. Instat tempus, qo tu omnium oblitus eris; instat, & qo omnes tui.

§. 22. Hominis est, etiam eos qi offendunt diligere. hoc fiet, si unà succurrat tibi, tum esse tibi cognatos, tum inscios invitósqe peccare; adhæc, pavlò pòst utrosqe vestrûm morti concessuros: præ omnibus deniqe, nihil eos te læsisse. neqe enim mentem tuam deteriorem facere possunt, qàm priùs fuerat.

§. 23. Universi natura ex communi rerum omnium materia, tanqam è cera, nunc equleum effingit; qem mox denuo diffingit, ejusdemqe materiâ ad arborem producendam abutitur; tum ad homuncionem, dein ad aliud qidpiam. horum avtem qodlibet ad breve temporis spatium subsistit.

istis

ANNOTATIONES.

§. 19. Ὡς διὰ χειμάρρου] Vide *ad l.* 4. §. 43. & *l.* 5. §. 23. A Avgustinus *in Psal.* 38. *Momentis transvolantibus cuncta rapiuntur. torrens rerum fluit.*

Συνεργὰ] Vide *l.* 6. §. 41.

Ὡς τὰ μέρη] vide *l.* 2. §. 1. & *suprà* §. 13.

Πόσους ἤδη ὁ αἰὼν Χρυσίππους] vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. 47.

Πόσους Ἐπικτήτους] è superis ergò excesserat jam Epictetus. Accedit qòd Gellius Herodi Attico, qi sub Marco floruerat, æqualis ferè, de Epicteto, tanqam qi jamdudum decesserat, ita verba facit, *l.* 2. *c.* 18. De *Epicteto philosopho nobili, recentior est memoria, qàm ut scribi, qasi obliteratum, debuerit,* B vide *ad l.* 1. §. 7. & *ad l.* 8. §. 31.

§. 20. Ἐμὲ ἓν μόνον περιστᾷ] *Hoc unum me solicitum habet.* ità τὸ περιστᾷν sæpius usurpat *l.* 2. §. 7. & *l.* 6. §. 22. Estqe hoc qod profitetur cumprimis utile piumqe, si solicitudo universa eo fine adhibeatur, nè qid unqam obrepat, qod officii sui non sit. vide *infrà* §. 66. & *ad l.* 8. §. 3. Sic *l.* 8. §. 1. Ἄλλο μηδὲν περισπάτω. *Nec te aliud qidqam molestum habeat.*

§. 21. Ἐγγὺς] Vide *l.* 4. §. 16. Petrus *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 7. Πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε. *Omnium autem finis appropinqavit.*

Ἡ σὴ περὶ πάντων λήθη] vide Solomonem *Eccles. c.* 1. *v.* 11.

§. 22. Ἴδιον ἀνθρώπου φιλεῖν καὶ τοὺς πλησίον] Hoc est qod Avgustinus *in Joan tract.* 66. & *in concion. solenn.* 235. *Esto medico similis; qi odit morbum, amat agrotum.* Ita Marcus etiam lapsos & errantes diligi vult. Amplius aliqid Christus Dominus; non lapsos tantùm & errantes; verùm in nos ipsos delinqentes. Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν. εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς. καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς. *Diligite inimicos vestros, benedicite eis qi devovent vos, benefacite iis qi oderunt vos, & precamini pro iis, qi vobis infesti sunt & persequuntur vos.* Matth. *c.* 5. *v.* 44. Hinc Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 259. Παρὰ μὲν ἀνθρώποις ἴσον εἶναι δοκεῖ, τὸ εὐεργέτας μὴ ἀμείβεσθαι, καὶ ἐχθροὺς μὴ ἀμύνεσθαι. παρὰ δὲ τῇ θείᾳ φιλοσοφίᾳ τὸ μὲν ἀμείβεσθαι τοὺς εὐεργέτας κρατεῖ. τὸ δὲ ἀμύνεσθαι τοὺς ἐχθροὺς οὐχί. ἀλλὰ παντὶ τῷ τρόπῳ ἀνεξικακεῖν, εἰδ' ὅλον τι, καὶ εὐεργετεῖν. *Apud homines par culpa esse videtur, iis, à qibus beneficium acceperis, vicem non rependere, & hostes minimè ulcisci. At apud divinam philosophiam illud qidem obtinet, ut benè de nobis meritos remuneremur: at non item illud, ut injurios ulciscamur: verùm omninò qidem patientiam adhibeamus: si avtem fieri possit, eos etiam beneficiis prosequamur.* Contrà planè qàm Pindarus *Pyth. od.* 2.

\- - - - - φίλον εἶπη
φιλεῖν· ποτὶ δ' ἐχθρὸν ἄ-
τ' ἐχθρὸς εἰὼν, λύκοιο δίκαν ὑποθεύσομαι,
Ἀλλ' ἄλλοτε πατέων ὁδοῖς σκολιαῖς.
\- - - - - *Amicum liceat amare: contrà inimicum utpote inimicus existens, lupi more curram,*
Aliis vestigiis alias inambulans vias obliqis.

Epictetus *l.* 3. *c.* 22. Cynicum instituens; Δαιρεσθαι δεῖ αὐτὸν, ὡς ὄνον, καὶ δαιρόμενον φιλεῖν αὐτὸς τοὺς δαίροντας. *Ut instar asini vapulet; & dum vapulat, eos à qibus verberatur diligat.* De Christianis Justinus *ad Diognet. pag.* 497. Ἀγαπῶσι πάντας, καὶ ὑπὸ πάντων διώκονται. *Amant omnes, & omnes illos persequuntur.* Atqe hæc est reverà charitas sincera, *amare qos toleras, tolerare qos amas,* ut Gregorius Romanus *in Evan. serm.* 35. Qin & Marcum ad eos etiam respexisse, qi adversus nos ipsos fuerint injurii, qæ subjecit, ostendunt. Vide *ad l.* 11. §. 18.

Ὅτι καὶ συγγενεῖς] Vide *ad l.* 2. §. 1. Hippias apud Platonem in *Protag. pag.* 234. *E.* Ὦ ἄνδρες οἱ παρόντες, ἡγοῦμαι ἐγὼ ὑμᾶς, συγγενεῖς τε καὶ οἰκείους καὶ πολίτας ἅπαντας εἶναι, φύσει, ἀ νόμῳ. τὸ γὰρ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ, φύσει συγγενές ἐστιν. *Arbitror, o viri præsentes, vos omnes, cognatos, propinqosqe, & cives invicem esse natvrâ, non lege. Simile namqe simili natvrâ cognatum.*

Δι' ἄγνοιαν, καὶ ἄκοντες] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 8. §. 14. & *l.* 11. §. 18.

Ὡς μετ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξεται] Vide *ad l.* 4. §. 6. & *infrà* §. 58. C

Οὐκ ἔβλαψέ σε] Vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 9. §. 38.

§. 23. Ἡ τῶν ὅλων φύσις; ἐκ τῆς ὅλης οὐσίας, ὡς κηρὸν] Eleganti similitudine hoc illustrat, non Lucianus ille, Epicuri de grege, ὁ χλιανὴς, sed de schola Platonica Leo, (Byzantius fortean) utì ex Athenæo *dipnosoph. l.* 11. & Laërtio *l.* 3. in *Platone* patet; in *dialogo*, qem *Alcedimem* inscripsit, & inter Luciani opuscula, à qibus dictionis mollitie venâqe candidiore plurimùm discrepat, extat vulgò. Τὸ μὲν γὰρ τοιοῦτο, inqit, καὶ τὰ παιδάρια τὰ παρ' ἡμῖν, τὰ πλάττειν ἐπισάμενα, πηλοῦ ἢ κηρὸν ὅταν λάβῃ, ῥᾳδίως ἐκ τοῦ αὐτοῦ πολλάκις ὄγκου, μεταχηματίζει πολλὰς ἰδέας φύσεις. *Etenim & pveri nostri qoqe hujusmodi aliqid fingere ac formare scientes, limum cerámve cùm ceperint, facillimè ex eadem massa varias multiplicesqe transfigurant formarum naturas.* Eisdemqe planè insistens vestigiis Plutarchus *ad Apoll. pag.* 106. *E.* Ὡς γὰρ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ δύναται τις πλάττειν ζῶα συγχεῖν, καὶ πάλιν πλάττειν καὶ συγχεῖν, καὶ τοῦτο ἓν παρ' ἓν ποιεῖν ἀδιαλείπτως. ὕτω καὶ ἡ φύσις ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης, πάλαι μὲν τοὺς προγόνους ἡμῶν ἀπέσχεν. εἶτα συνεχεῖς αὐτοῖς ἐγείνατο τοὺς πατέρας, εἶτα ἡμᾶς, εἶτ' ἄλλους ἐπ' ἄλλοις ἀνακυκλήσει. καὶ ὁ τῆς γενέσεως ποταμὸς οὕτως ἐκδιελεχθὲν ῥέων ὅποτε στήσεται, καὶ πάλιν ἐξ ἀναπαύσεως αὐτῷ ὁ τῆς φθορᾶς. *Sicut qi argillam tractat, fingere ex ea animalia formam potest, rursùmqe diffingere, sterúmqe ac qoties libet perpetvo vices istas repetere: sic etiam natvra ex eadem materia olim avos nostros, postea patres protvlit, deinde nos, ac deinceps alios ex aliis evolvet: ac fluvius ille ortus nostri absqe intermissione labens nunqam subsisteret, sicut & interitus flvmen hujus contrarium.* Cui non absimile qod Aphrodisiensis *probl. l.* 1. *q.* 49. Ὡς ὅταν ὁ ἀνδριαντοποιὸς τὸν χαλκοῦν ἵππον ἢ βοῦν, ἤ τι τοιοῦτον ζῶον χωνεύσας ἢ ἐλάσας, πλάσῃ ἄνθρωπον, ἢ ἕτερόν τι σκεῦος, ἀπὸ

istis autem, sicut arcæ, dissolvi nihilo magis molestum est, quàm compingi primò fuerat.

§. 24. Torvitas vultûs est valde præter naturam. ubi ei sæpiùs assveverit qis, immori solet; vultúsque decor ità indè extingvitur, ut denuo reaccendi omnino neqeat. ex hoc ipso autem intelligas licèt esse præter rationem. Siqidem enim ità vultum qis obfirmaverit, ut peccati sensûs omnis avfugerit,

[a] δεινὸν ἢ ἀδὲν τὸ Διαλυθῆναι τῷ κιβωτίῳ. ὥσπερ ἀδὲ τὸ συμπαγῆναι.

§. 24. [b] Τὸ ἐπίκοπον τῦ προσώπυ λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν [c] πολλάκις * ἐναποθήσκειν ἢ πρόσχημα, * ἢ τὸ τελευταῖον ἀποσβέσθη, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. αὐτῷ γε τύτῳ παρεγκλθεῖν πειρῶ, ὅτι παρὰ τὸν λόγον. εἰ γὰρ. καὶ ἡ συναίσθησις * ἀμαρτάνειν ἰσχήσεται, a τὶς

a L.4.§.42. l.6.§.47.l.8. §.20.
b L.2.§.1. Sup. §. 22. Inf.§.60.65.
c L.11.§.18.
* γίγνηται,]ἐναποθνήσκει, καὶ τὸ πρ. τελ. a.Boot.
* εἰ Mer.
* -τῦ [μὴ] a. Mer.

ANNOTATIONES.

ἀπὸ εἴδυς εἰς εἶδ☞ μεταβάλλων τὴν ὕλην. *Sicuti cum statuarius æneum equum vel bovem, vel simile aliqod animal fuderit, vel duxerit, finxerit hominem, vel aliud aliqod vas, materiam ex specie in speciem commutans.* Lusûs autem puerilis illius; qo animalium icunculas è cera solent effingere, meminit & Lucianus in *insomnio* verbis hisce. Ὁπότε γὰρ ἀφειδήμην ὑπὸ τῶν διδασκάλων, ἀποξέων ἂν τὸν κηρὸν, ἢ βόας, ἢ ἵππυς; ἢ καὶ νὴ Δί' ἀνθρώπυς ἀνέπλασσον. *Quum dimissus à præceptoribus, vel boves, vel eqos, vel etiam homines per Jovem abrasâ cerâ effingebam.* Demetrius Phalereus qi dicitur: Περὶ ἑρμενείας *c.* 317. Καθόλα δὲ, ὥσπερ τὸν αὐτὸν κηρὸν, ὁ μέν τις κύνα ἔπλασεν, ὁ δὲ βῦν, ὁ δὲ ἵππον. ὕτω καὶ πρᾶγμα ταυτὸν ὁ μὲν ἀποφαινόμενος καὶ κατηγορῶν φησιν. *In universum autem qemadmodum eandem ceram hic qidem canem finxit, hic autem bovem, alter verò qidam equm; sic & eandem rem hic qidem enuntians & prædicans inqit.* Et Fabius *institut. l.* 10. *c.* 5. *Nec aliena tantùm transferre, sed etiam nostra pluribus modis tractare possumus, & sententias easdem qàm numerosissimè variare: velut eadem cerâ alia atqe alia forma duci solent.* De cera ipsâ Plinius minor *l.* 7. *Ep.* 9.

Hæc laus est ceræ, mollis cedensque sequtur
Si doctos digitos, jussaque fiat opus;
Et nunc informet Martem, castumque Minervam;
Nunc Venerem effingat, nunc Veneris puerum.

vide *infrà ad* §. 25.

Δεινὸν δὲ ἀδὲν τὸ διαλυθῆναι τῷ κιβωτίῳ] vide *l.* 4. §. 40. & *l.* 6. §. 47. & *infrà* §. 25. & 50. & *l.* 11. §. 17. Ædesius apud Eunapium in *Maximo*: Ἀλλὰ σὺ μὲν καὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἐμὴν ἂν ἀγνοεῖς τηλικαύτας ἀκοὰς ἀκροώμεν☞. τὸ δὲ ὄργανον αὐτῆς συνορᾶς ὅπως διάκειται, τῆς γομφώσεως καὶ πήξεως διαλυομένης εἰς τὸ συντεθέν. *Sed tibi cognitus est penitùs animus meus, qi toties docentem audseris, non nescis tamen atqe oculis cernis, uti sedes animi sit affecta, compage ejus & commissurâ dissolvente se in id qod compositum sit.*

§. 24. Τὸ ἐπίκοτον τῦ πρσώπυ λίαν παρὰ φύσιν, ὅταν πολλάκις ἐναποθήσκειν ἢ πρόσχημα, ἢ τελευταῖον ἀποσβέσθη] Periochen hanc miserè mutilatam ac vitiatam esse, satis indicant tam discrepantes à se invicem interpretum versiones; qæ ejusmodi sunt etiam, ut è verbis sensûs illi, qos ipsi præferunt, nullâ artis grammaticæ ope elici possint. In textu Xylander nihil mutat. Mericus duntaxat disjunctivæ loco conditionalem substituit: sed nec sic qidem citra vim insignem, exprimitur ea, qam ipse Marco affingit, sententia. D. Bootius (cui ego assentiri maluerim) sic effert: Τὸ ἐπίκοτον τῦ πρσώπυ λίαν παρὰ φύσιν. ὅταν πολλάκις [γίγνηται,] vel etiam transpositione tantùm factâ, ἢ,) ἐναποθήσκει. καὶ τὸ πρόσχημα τὸ τελευταῖον ἀποσβέσθη, ὥστε ὅλως ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. *Torvitas vultûs est valdè præter naturam. ubi sæpius contigerit, immori solet; vultúsque decor ità indè extingvitur, ut denuo omnino reaccendi neqeat.*

Τὸ ἐπίκοτον τῦ πρσώπυ] *Torvitas vultûs*: qò κότος sive latens intus animus infestus atqe infensus se prodit. huic opponi videtur, τὸ ἵλεων τῦ πρσώπυ, *vultus serenitas. l.* 6. *c.* 30. Hesychius. Ἐπίκοτα, ἐπίμομφα, ἃ πᾶς ἂν τις μέμψαιτο. Σοφοκλῆς, Ναυπλίῳ καὶ πλείονι. *Iram provocantia, culpabilia, qa qivis reprehendat. Sophocles* Ναυπλίῳ παλαπλέονι. Sic enim legendum, ad distinctionem alterius ejusdem fabulæ eidem cognominis, qæ Ναύπλι☞ πυρκαὶς dicebatur. Ἐπίκοτον esse vult, *qod iratum & infensum jure faciat*; at Marcus pro *offensione* sive *infensione animi, qa in vultu indicium facere solet.* Æschylus *Prometh. vinct.*

Ὁ δ' ἐπικότως ἀεὶ δέμν☞ ἄγναμπτον νόον.
At ille mentem infensam pervicax geret.

Πρόσχημα] ἡ ὑπρέπεια τῦ πρσώπυ, ut Jacobus Apostolus *Ep. c.* 1. *v.* 11. *decor vultûs*, qi tristitiâ, iracundiâ, acerbitate animi, offensione, indignatione non immutari tantùm & deturpari, sed & tolli prorsus tæpenumero solet. Seneca *de ira l.* 2. *c.* 35. *Non est ullius affectûs facies turbatior, pulcerrima ora fædavit; torvos vultus ex tranquillissimis reddidit. liqit decor omnis iratos. qalem intrà putas esse animum, cujus extrà imago tam fœda est?* & *l.* 3. *c.* 4. *Nulli certè affectui pejor est vultus. ferarum minùs tetra facies est, etiam cum venatorem suum semianimes morsu ultimo petunt, qàm hominis irâ flagrantis.* Hinc illud Nasonis de Niobe *Metam. l.* 6.

Et qantum ira sinit, formosa. ---

& de Procride *l.* 7.

Tristis erat, sed nulla tamen formosior illâ
Esse potest tristi. tu collige qalis in illa,
Phoce, decor fuerit: qam sic dolor ipse decebat.

Λ Imò, qod Marcus istîc, dum affectus istiusmodi exprimere atqe induere vultus freqentiùs cogitur, usu in naturam vertente, ità tandem decor ille extingvitur, ut nullâ restitui ratione possit. De Pharisæis ad suos Christus, Matth. *c.* 6. *v.* 16. Μὴ γίνεσθε, ὥσπερ ὑποκριταὶ, σκυθρωποί. ἀφανίζυσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν. *Ne estote ut hypocritæ tetrico vultu: deformant enim facies suas.* qi locum istum mirificè illustrat. plùs enim esse videtur τὸ ἀφανίζειν τὸ πρόσωπον, qàm τὸ αἰσχύνειν καὶ ἀκαλλὲς ποιεῖν, uti ex Homero atqe Eustathio Beza. Basilius Cæsar. *Epist.* 1. *p.* 786. *A.* Ἔπειτα τῷ ταπεινῷ καὶ καταβεβλημένῳ φρονήματι, ὄμμα συγγνὸν καὶ εἰς γῆν συνειευκός. --- ὥστε ἃ ποιῦσιν οἱ πεισθέντες καθ' ἑπιληδευσιν, ταῦτα ἐκ τῦ αὐτομάτυ ἡμῖν ἐπιφαίνεσθαι. *Consentaneus qidem fuerit summissis atqe abjectis animis tristis oculus atqe deorsum vergens---adeo qæ lugentes consulto meditatóqe faciunt, ea sponte animi sponte in nobis, & veluti habitu temerario exstitisse videri debent.* Nicostratus *de nupt.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 70. Αἱ γὰρ δὴ ὄψεις αἱ χρησαὶ ἔχοιεν ἂν τι πλεῖον τῦ κάλλυς τῆς ψυχῆς. καὶ ὅκ ἐνι, ὅτε θυμύμενον, ὅτε ὀργιζόμενον, ὅτε χολῶντα, τὸ πρόσωπον φκιδρὸν ἔχειν τε καὶ καθαρόν. εἰ δέ τις πανύργ☞ καὶ κρυψίνυς, ἐυθὺς μὲν καὶ τῷ ὀφθαλμῷ παραβλέπει, καὶ δεινὸν δεδορκεν. ὅσις δὲ μωρία ἐνηθης, ταῖς κόραις καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς ἀναπέπλαται. ὥσιν ὀφθαλμοὶ καὶ προβάλων τοιῦτοι. ὁ δὲ συνάγων τὰς ὀφρῦς, σκιὰς ἴσι. καὶ ὅτω ἐπανθεῖ ὅκ ἐρύθημα, ἀλλὰ σκόλ☞ τε καὶ νέφος, τῦτο γε ἡ ψυχὴ ἀδαμῆ ἀδαμῶς ἐυφραίνεται. *Benigni enim oculi summam animi pulcritudinem comitantur: & fieri solet, ut qi non excandescit, nec facilè irascitur, aut bile movetur, facilem splendidam serenamqe habeat. Qi verò malignus & dolosus fuerit, is statim & oculis transversè implacideqe intuetur? qi stolidus ac simplex est, pupillas & oculos patentes gerit, ut asini & oves. Cui supercilia conjunguntur, improbis est. Cujus superficies in vultu non rubet, sed obscura & caliginosa est, hujus anima nunqam ullo modo exhilaratur.* qibus verbis extremis graphicè depinxisse videtur τὸ ἐπίκοτον illud τῦ προσώπυ. nos dicimus, [a] lowring look. Vide *infrà ad* §. 59. Sed nec minùs Svetonius *l.* 4. *c.* 50. in *Cajo.* cui *frontem torvam* ubi tribuerat. *Vultum*, inqit, *naturâ horridum ac tetrum, etiam ex industria efferabat, componens ad speculum in omnem terrorem ac formidinem.* Cæterùm D. Salmasius ista & luxata & perturbata suspicatur: jungi sic debere, Τὸ ἐπίκοτον τῦ πρσώπυ λίαν παρὰ φύσιν, αὐτῷ γε τύτῳ παρακολυθεῖν πειρῶ, ὅτι παρὰ τὸν λόγον. atqe hæc subseqi post illa qæ *suprà* §. 10. habebamus. Τῷ λογικῷ ζώῳ ἡ αὐτὴ πρᾶξις καθὰ φύσιν ἐστι καὶ καθὰ λόγον. *Si in animalı rationali eadem actio secundùm naturam & secundùm rationem; ira in vultu efferveſcens, qæ præter naturam est, etiam præter rationem.* Illud, ἢ τὸ τελευταῖον ἀποσβέσθη, ὥστε ὅλως; ἐξαφθῆναι μὴ δύνασθαι. ad præcedentia §. 22. censet idem pertinere, & de *lucerna* dici, qæ aliqando sic extingvitur, ut possit iterum accendi, aliqando verò, ubi in totum oleo defecta est, ità extingvitur, ut denuo accendi neqeat. Suspicatur ergò post exemplum *arculæ*, cui grave non esse dixit solvi, ut nec compingi, addidisse & simile de *lucerna*, (prout & *l.* 8. §. 17. post exemplum *bullæ* idem fecit) cui non est grave extingvi, ut nec accendi, etiamsi eô modô extingvatur, ut non possit lumen suum recuperare. reliqa aliunde irrepsisse avtumat; qibus de medio sublatis, periochen hanc antegressâm cum proximè seqenti commodè cohæsuram. & sunt revera sectio 22. & 24. prout nos eas distinximus, ejusdem planè argumenti.

Εἰ γὰρ καὶ ἡ συναίσθησις τῦ ἁμαρτάνειν ἰσχήσεται] Mericus interserit negativam, ut sit τῦ [μὴ] ἁμαρτάνειν, & de innocentiæ confidèntia intelligatur. Meliùs opinor, Xylander. *Nam si etiam sensus peccati nullus erit.* hoc est, nam si eò usque in vultûs obfirmatione proceſseris, ut jam peccati sensum omnem amittas, qid ampliùs tibi vivere proderit? Galenus *de differ. puls. l.* 4. *c.* 11. σφυγμὸν, inqit, appellant veteres, τὴν ἐν ταῖς φλεγμοναῖς γινομένην αὐξῷ τῷ κάμνονλι συναίσθησιν. *sensum illum, qem in inflammationibus ægrotus percipit.* Idémqe *therapeut. l.* 13. *c.* 1. Ἥ τις ἅμα τῇ φλογώσει καὶ τάσιν ἔχει περὶ τὸ μόριον, ἡμῖν θ' ἁπλομένην, αὐτῷ τε κάμνονλι διὰ τῆς ἰδίως ὀνομαζομένης συνεισθήσεως. *Qæ supra inflammationem, tensionem qoqe in parte facit, qam non modo ipsi in tactu deprehendamus, sed etiam ipse æger proprio sensu appellato advertat.* Ità medicis familiaris an peculiaris vox ista videtur, affectionem illam denotans, qâ æger eorum qæ in corpore suo fiunt se habent, ipse sensum obtinet. A corpore ad animum transtulit, ut Marcus hic, ità & Epictetus *l.* 2. *c.* 11. Ἀρχὴ φιλοσοφίας, συναίσθησις τῆς ἀυξῷ ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας. *Philosophiæ principium est animadversio imbecillitatis atqe infirmitatis*

a L.9.§.2. l.10.§.8.
b Sup.§.23.
c L.6.§.15. l.8.§.50.l. 10.§.7.l.12. §.23.
d L.6.§.27. l.8.§.14.l. 11.§.18.
e L.2.§.13.
f L.8.§.14.
g L.5.§.28.
h L.10.§.30 l.11.§.18.
i L.1.§.15.
k L.2.§.1.
l L.11.§.13. Inf.§.52.63
m L.3.§.12. Sup.§.7.l.8. §.32.36.

a τὶς ἕλι ἔ ζῆν αἰτία ;

§.25. b Πάντα ὅσα ὁρᾷς, ὅσον ἔπω μεταβαλεῖ ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα Φύσις, καὶ ἄλλα ἐκ τ ὑσίας αὐτ ποιήσῃ, καὶ πάλιν ἄλλα ἐκ τῆς ἐκείνων ὑσίας, c ἵνα ἀεὶ νεαρὸς ᾖ ὁ κόσμ.

§.26. Ὅταν τις ἁμαρτῇ τι εἰς σὲ, εὐθὺς ἐνθυμ d τί ἀγαθὸν ἢ κακὸν ὑπολαβὼν ἥμαρτ. ἔστ γὰρ ἰδὼν, e ἐλεήσῃς αὐτὸν, καὶ f ἔτε θαυμάσεις, ἔτε ὀργισθήσῃ. h ἤτοι γὰρ καὶ αὐτὸς τὸ αὐτὸ ἢ κείνῳ ἀγαθὸν ἔτι ὑπολαμβάνεις, ἢ ἄλλο ὁμοιδὲς. i δεῖ ἓν συγγινώσκειν. k εἰ ᾗ μηκέτι ὑπολαμβάνῃς τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ ᾗ κακὰ, ῥᾷον l θυμενὴς ἔσῃ τῷ παροῶντι.

§.27. m Μὴ τὰ ἀπόντα ἐνοεῖν, ὡς ἤδη ὄντα.

qorsum homo sic affectus vitam protrahat ampliùs ?

§.25. Qæcunqe vides, universa mox est mutatura universi rectrix natura, aliáqe ex eorum materia effectura, & ex horum rursus alia, ut mundus perpetim renovetur.

§.26. Cùm adversùs te qicqid peccaverit qis, considera statim, qid bonum malúmve esse ratus id egerit. hoc enim perspecto, misereberis illius, nec avt miraberis, avt succensebis. forsan enim vel idem illud, qod ille, vel aliud qidpiam ejusmodi, ipse pariter cum illo bonum esse opinaris. hoc si fuerit, & illi te ignoscere oportet. sin ejusmodi nec bona nec mala censueris, ex errore animi delinqentem æqanimiter feras.

§.27. Non tam qæ desunt tibi, qàm qæ adsunt, cogita.

ANNOTATIONES.

sua. Clemens generaliùs de utroqe pariter usurpavit, *Strom. l.1.p.282.A.* Ἐυρετικὸν γὰρ καὶ ἐπινοητικὸν ἡ συναίσθησις, ἐπιβάλλειν πιθανῶς ἀναπείθουσα. συναύξει δὲ τὴν ἐπιβολὴν, ἡ εἰς ἐπιστήμην συνάσκησις. *Ad inveniendum enim & excogitandum res est apta consensio, qa etiam probabiliter animum applicare persuadet : animi autem auget applicationem una ad scientiam qoqe exercitatio.* Idem vult, sed significantiùs pavlò dictum, qod Gregorius Nazianzenus *Epitaph. in Patr.* Ἐυρετικὸν γὰρ τὸ πάσχειν. *Pati res est ad inveniendum apta. & ad cives suos in angust.* Τολμηρὸν ποιεῖ τὸ ἀλγεῖν. *Dolor intrepidum reddit.* Tunc ergò ἡ τῦ ἁμαρτάνειν συναίσθησις ὀκνηλίαν, cùm crebro peccandi usu, τυλῶδη λοιπὸν ἡ ψυχὴ, *callum qasi qendam contraxit animus, ὥστ μηδ' ἐφιστάνειν ὕστερον ὅτι ἁμαρτάνει, ut deinceps nè peccare qidem se animadvertat.* Epictetus *l.2. c.18.*

Τίς ἕλι τῦ ζῆν αἰτία ;] Vide *l.9.§.2.*

§.25. Πάντα ὅσα ὁρᾷς] De Catone Seneca *Epist.71. Qid ni ille mutationem respublica forti & aqo pateretur animo? qid enim mutationis periculo exemptum? non terra, non cælum, non totus hic rerum omnium contextus: qamvis Deo agente ducatur, non semper tenebit hunc ordinem ; sed illum ex hoc cursu aliqis dies dejiciet. certis eunt cuncta temporibus ; nasci debent, crescere, extingvi. qacunqe vides supra nos currere, & hæc qibus innixi atqe impositi sumus velut solidissimis, carpentur ac desinent. nulli non senectus sua est. inæqalibus ista spatiis eódem natura demittit. qicqid est, non erit: nec peribit, sed resolvetur. nobis solvi perire est. proxima enim intuemur: ad ulteriora non prospicit mens hebes, & qa se corpori addixerit. alioqi fortiùs finem sui siorúmqe pateretur, si speraret omnia illa sic in vitam mortémqe per vices ire, & composita dissolvi, dissoluta componi: in hoc opere æternam artem cuncta temperantis Dei verti.* Vide *suprà §.23. & l.9.§.33.*

Καὶ πάλιν ἄλλα] Naso *Metamorph. l.15.*

Nil eqidem durare diu, sub imagine eadem
Crediderim. ---
Nec species sua cuiqe manet: rerúmqe novatrix
Ex aliis alias reparat natura figuras.

Seneca *Epist.30. Qis qeri potest, in ea conditione se esse, in qa nemo non est ? prima enim pars æqitatis est æqalitas. Sed nunc supervacuum est naturæ cavssam agere. qæ non aliam voluit legem nostram esse, qàm suam. qicqid composuit, resolvit : & qicqid resolvit, componit iterum.*

Ἵνα ἀεὶ νεαρὸς] hoc est qod Maximus Tyrius *Orat.25. ad l.4. §.40.* διὰ τὴν τῦ ὅλυ καινουργίαν. Vide *l.2.§.3. & l.6.§.14.* Aristoteles *de gener. & corrupt. l.1. c.3.* Εἰπερ ἀεί τι τῶν ὄντων ἀπέρχεται, διὰ τί ποτ' οὐκ ἀπήλωλε πάλαι καὶ φθαρὲν τὸ πᾶν ; διὰ τὸ τὴν τῦδε φθορὰν ἄλλυ εἶναι γένεσιν, καὶ τὴν τῦδε γένεσιν ἄλλυ εἶναι φθοράν, ἄπαυστον ἀναγκαῖον εἶναι τὴν μεταβολήν. *Si igitur semper aliqid eorum, qæ sunt, abit, cur non consumptum est jamdudum ; & inane ipsum universum. Propterea qod hujus corruptio alterius est generatio, & hujus generatio alterius est corruptio, incessabilem necesse est transmutationem esse.* Γένεσις γὰρ γίνεσιν διαδεχομένη, καλὰ προσκτὴν ἀπαθανατίζειν θέλεσαι. *Generatio enim excipiens generationem, vult immortales reddere per profectum.* Clemens *Strom. lib.4. p.538.D.* & Philo *de mund. immort.* Μένει γὰρ ἐιτωσὶ φθειρομένων τῶν ἐν ἕιδεσι, τεράστιον ὡς ἀληθῶς καὶ θεῖον ἔργον. *Illud enim semper durat (mirum dictu) individuis pereuntibus, ut opus verè divinum.*

§.26. Τί ἀγαθὸν ἢ κακὸν ὑπολαβὼν] Vide *l.6.§.27. & l.8. §.14. & l.10.§.30.* Epictetus *Enchir. c.41.* Ὅλαν τις κακῶς ποιῇ, ἢ κακῶς σε λέγῃ, μέμνησο ὅτι καθήκει αὐλῷ οἰόμενος ποιεῖ ἢ λέγει. οὐχ οἷόν τε ἦν ἀκολυθεῖν αὐλὸν τῷ σοι φαινομένῳ, ἀλλὰ τῷ ἑαυλῷ. ὥστε εἰ κακῶς αὐλῷ φαίνεται, ἐκεῖνος βλάπλεται, ὅτι καὶ ἐξηπάληται. καὶ γὰρ τὸ ἀληθὲς συμπεπλεγμένον βέλαπται, ἀλλ' ὁ ἐξαπαληθείς. ἀπὸ τύλων ἓν ὁρμώμενος πράσσ ἕξεις πρὸς τὸν λοιδορῦντα. ἐπιφθέγγε γὰρ ἑκάστῳ, ὅλι ἔδοξεν αὐλῷ. *Cum tibi qisqam vel male fecerit, vel male dixerit : memento eum opinatum esse, id ex officio sibi fuisse faciendum & dicendum. Neqe vero fieri potest, ut id sequatur ille, qod tibi videtur, sed id qod sibi. Qod si malè judicat, is damnum facit qi decipitur. Nam involutam veritatem si qis mendacium judicet, non ea involuta laditur, sed ille qi deceptus fuerit. Sic igitur instructus, aqo feres animo convicistatorem: nam ad singula dices, ita visum est illi.*

Ἐλτύνεις] At hoc dogma Stoicum non admittit. Vide *ad l.2.§.13.* Epictetus tamen etiam *l.1.c.18.* Χαλεπαίνειν δεῖ ἀνλοῖς, ἢ ἐλεεῖν ἀνλοὺς ; *Utrum igitur indignationem potius an commiserationem merentur?* & mox: Ἐλέει ἀνλὸν μᾶλλον. *Miserere potius illius.*

Δεῖ ἓν συγγινώσκειν] Tu, inqit, avt eôdem, avt pari morbo laboras: igitur ignoscere debes gemina peccanti. Flaccus *l.2.Sat.3.*

O major, tandem parcas, insane, minori.

Et Seneca *Agamem.*

Det ille veniam facilè, cui veniâ est opus.

Siqidem ut Flaccus *l.1.Sat.3.*

--- aqum est
Peccatis veniam poscentem reddere rursus:

Itaqe, qod Gvigo *meditat. c.15. Non sit exactor vindicta, qi petitor est venia.* Verùm ignoscere istud Stoæ adversatur. Vide *ad l.1.§.15.* Vide & *l.11.§.18. & ad l.5.§.22.* Demonactem.

Ἐι δὲ μηκέτι] Dilemmate probat non irascendum peccanti. avt in eodem, inqit, errore versaris, & erranti ignoscas æqum est, nisi te ipse prædamnare volueris : avt saniori uteris judicio, & propitius esse debes illi, qi falsi specie, recti ignarus abripitur. Vide *ad l.2.§.1.*

§.27. Μὴ τὰ ἀπόντα ἐνοεῖν, ὡς ἤδη ὄντα] τὰ ἀπόντα, Mericus Casavbonus *futura* ; ut eódem referatur, qò illud *suprà §.8.* Τὰ μέλλονλα μὴ ταρασσέτω. *De futuris ne sis solicitus.* Meliùs Xylander *ea qæ absunt*, sive *qæ desunt tibi.* Hoc est enim qod vult Marcus, ut non tam qæ nobis desunt, animis nostris obversentur, qò illorum cogitatione ad sortis præsentis displicentiam aliqam impellamur, qàm de eis qæ adsunt, seriò cogitemus, qò in statu præsenti nostro acqiescamus. Hinc reprehensio illa Evripidea in *Hippolyt. v.184.*

Οὐ σ' ἀρέσκει τὸ παρὸν, τόδ' ἀπὸν
Φίλλερον ἡγῇ.
Neqe tibi placet, qod adest: qod verò abest
Gratius ducis.

Et Avsonius *Idyll.15.*

Spernimus in commune omnes præsentia. —

Manilius *l.4.*

Nec qod habet numerat ; tantum qod non habet, optat.

Libanius *Orat.31.* de avaris. Ἀρκεῖ δὲ ἀνλοῖς τῶν παρόνλων ἔδεν. τὸ δ' ἀπὸν, ὅτι μὴ πάρεσιν, ὀδυνᾶ. *Nihil autem illorum, qa adsunt, illis sufficit, qod verò abest, qia non adest, illos cruciat.* Democritus itidem apud Stobæum *tom.2. tit.4.* Ἀνοήμονες τῶν ἀπεόνλων ὀρέγονλαι. τὰ δὲ παρεόνλα περιδαλεόμενοι ὀόνλα ἀμελδύνουσιν. *Stulti desiderant absentia : præsentia verò etsi meliora negligunt.* qi & contrà *ibidem c.17.* Ἐυγιώμων, ὁ μὴ λυπεόμεν ἐφ' οἷσιν οὐκ ἔχει, ἀλλὰ χαίρων ἐφ' οἷσιν ἔχει. *Bene composito est animo, qi de rebus absentibus non tristatur, præsentibus autem lætatur.* qod Epicteto tribuit Maximus *collectan. c.28.* Seneca *Epist.74. Qæris qare virtus nullo egeat? præsentibus gaudet ; non concupiscit absentia.* Optimè Philemon apud Stobæum *tom.2.tit.16.* & Maxim. *c.22.*

Ἐὰν οἷς ἔχωμεν, τοῖς δὲ μηδὲ χρώμεθα,
Ἃ δ' οὐκ ἔχομεν, ζηλῶμεν, ὧν μὲν διὰ τύχην,
Ὧν δὲ δι' ἑαυλὺς ἐσόμεθ' ἐστερημένοι.
Si qæ bonorum habemus, his non utimur,
Qæ non habemus, qærimus ; his carebimus,
Nobismet ipsi dum nos, eis, dum fors negat.

Plutarchus *de tranqill.pag.469.D.* Μανικὸν γάρ ἐτι τοῖς ἀπολωλυμένοις ἀνιᾶσθαι, μὴ χαίρειν δὲ τοῖς σωζομένοις. ἀλλ' ὥσπερ τὸ

cogita. ex his avtem felige qæ gratiſſima ſunt tibi, qo reputes tecum qanto cum ſtudio ea, ni jam adeſſent, tibi reqireres. cave tamen interim, nè, dum iſtis lubenter acqieſcis, eo in pretio habere aſſveſcas te, ut ſiqando deeſſe contigerit, turberis.

§. 28. In temet convolutus eſto. mens etenim rationalis ità eſt naturâ comparata, ut ſibi ſufficiat ipſa juſtè agens, & hoc ipſo nacta ſibi tranqillitatem.

ἀλλὰ τ̃ παρόντων τὰ δεξιώτατα ϲυλογίζεϑαι, καὶ τούτων χάριν ϲυμμιμνήσκεϑαι, πῶς ἂν ἐπεζητεῖτο, εἰ μὴ παρῆν, ἅμα μέντοι φυλάττϖ, μὴ ὡϛ * ℥ ἔτως [a] ἀσμενίζειν αὐτοῖς, ἐθίϛης ϲυλυμαῖν αὐτὰ ὥϛε ἐάν ποτε μὴ παρῇ ταραχϑήϲεϑαι.

§. 28. [b] Εἰϛ αὐτὸν ϲυνειλῦ. [c] Φύϲιν ἔχει τὸ λογικὸν ἡγεμονικὸν, ἑαυτῷ ἀρκεῖϖϛ δικαιοπραγοῦντι, καὶ παρ' αὐτὸ ℥το [d] γαλήνιον ἔχοντι.

* τὸ Lug. An.

a *L.* 5.§.9.
c *L.* 4.§.3.*l.* 6.§.11.*l.* 8. §.48.
c *L.* 5.§.14. *l.* 6.§.51.
§. 29.
d *L.* 2.§.4. *l.* 8.§. 28.

ANNOTATIONES.

τὰ μικρὰ παιδάρια, ἀπὸ πολλῶν παιγνίων ἂν ἓν τις ἀφέληται τι, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα προσείψαντα κλαίει καὶ βοᾷ. τὸν αὐλὸν τρόπον περὶ ἓν ὀχληθέντας ὑπὸ τῆϛ τύχης, καὶ τἆλλα πάντα ποιεῖν ἀνόητα ἑαυτοῖς, ἀθυρομένους καὶ δυϛφορουμένους. καὶ τί φήϲαι τις ἂν [ὐκ] ἔχωμεν; τί δὲ ὐκ ἔχομεν; *Eſt enim inſani ob amiſſa dolore affici, non gavdere relictis: ac ſicut pveruli ſi qis ludicrarum rerum unam ipſis avferat, reliqis etiam omnibus projectis plorant ac vociferantur: ita unica aliqa in re fortunâ nobis obturbante, iniqè ferendo & lamentando catera omnia nobis reddere inutilia. Diceres, qid habemus? Imò avtem, qid non habemus?* delenda enim negativa prior. Subjungit idem Arceſilai dictum *pag.* 470. *A.* Ὁι πολλοὶ, inqit, ποιήματα μὲν ἀλλότρια καὶ γραφὰϛ καὶ ἀνδριάντας ὁίονται δεῖν ἀκριβῶϛ καὶ καθ' μέροϛ ἕκαϛον ἐπιπορευόμενοι τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ ὄψει θεωρεῖν. τὸν δ' αὐτῶν βίον ἔχοντα πολλὰϛ ὐκ ἀληπτεῖϛ ἀναθεωρήϲεις ἐῶϲιν, ἔξω βλέποντεϛ αὐτὸ, καὶ θαυμάζοντεϛ ἀλλοτρίαϛ δόξαϛ καὶ τύχαϛ, ὥϛπερ μοιχοὶ τὰϛ ἑτέρων γυναῖκαϛ; αὐτῶν δὲ καὶ τῶν ἰδίων καταφρονοῦϲιν. *Sed plerique poemata aliena & picturas, & ſtatuas putant ſibi exactè ſingulis partibus animo oculiſqe perluſtratis contemplanda: vitam avtem ſuam multa habentem conſideratu non injucunda pratereunt, foras ſemper projicientes, aliorúmqe famam & fortunam admirantes: ſicut adulteri alienas ſpectant mulieres, ſuas deſpicisunt.*

Πῶϛ ἂν ἐπεζητεῖτο, εἰ μὴ παρῆν] Plutarchus *ibidem.* Καί τοι καὶ τοῦτο μέγα πρὸϛ ἐυθυμίαν ἐϛι, τὸ μάλιϛα μὲν αὐλὸν ἐπιϲκοπεῖν, καὶ τὰ καθ' ἑαυτόν. *p.* 469. *E.* Ἐυθυμήϲομεν δὲ τούτοιϛ μᾶλλον παρόντα, ὰν μὴ παρόνταν αὐλῶν φαντααϲίαν λαμβάνωμεν. ἀναμιμνήϲκοντεϛ αὐλοὺϛ πολλάκιϛ, ὡϛ ποθεινόν ἐϛιν ὑγεία νοσοῦϲι, καὶ πολεμουμένοιϛ εἰρήνη. &c. Καὶ τὸ ϲέρεϲθαι γενομένων, ὡϛ ἀνιαρόν. ϑ' γὰρ τότε γίνεται μέγα καὶ τίμιον ἕκαϛον ἡμῖν, ὅταν ἀπόληται, ϲωζόμενον δὲ, τὸ μηθὲν ἐϛιν. ὐδενὶ γὰρ ἀξίαν τὸ μὴ εἶναι προσίθηϲιν. ϑ' δὲ δεῖ κᾶϑαι μὲν ὡϛ μεγάλα, καὶ τρέμειν ἀεὶ δεδιότας, ὡϛ ὑπὲρ μεγάλων, μὴ ϲερηθῶμεν. ἔχοντας δὲ παρορᾶν καὶ καταφρονεῖν, ὡϛ μηδενὸϛ ἀξίων. ἀλλὰ χρῆϑαι μάλιϛα ἐπὶ τῷ χαίρειν καὶ ἀπολαύειν αὐτῶν, ἵνα καὶ τὰϛ ἀποβολὰϛ, ἂν ϲυντυγχάνωϲι, πραοτέρωϛ φέρωμεν. *Caterum id qoqe ad animi tranqillitatem magnopere conducit, maximè qidem ſe & ſuas res intueri. Hæc præſentia majorem nobis animi parabunt tranqillitatem, ſi abſentium imagines nobis finganus, ſæpius nobiſcum memoriâ repetentes, qàm deſiderabilis ſit agrotanti ſanitas, in bello conſtitutis pax, &c. Sic fiet, ut non tum demum magna ac præclara ſingula iſta deputemus, qando amittimus: ante avtem, & dum potimur, pro nihilo ducamus. Non enim pretium rebus iſtis interitus addit, neqe eas debemus tanqam magnas comparare, ſempérqe trepidare ac metuere, ne tantis rebus ſpoliemur: dum verò poſſidemus, tanqam nullius pretii res contemnere & negligere; ſed ita maximè frui, ut voluptatem ex iis gavdiúmqe capiamus, ut etiam amiſſionem eorum, ſicubi accidat, æqiore animo feramus.* Idem *ad uxor. conſol. p.* 611. *B.* Καὶ δεινόν ἐϛιν ἑτέρωϛ μὲν ἡδέωϛ ἂν ἐλπίϑαι τὴν ϲὴν τύχην, καὶ τούτῳ προϲόντα, ἐφ' ᾧ τῶν ἀνιώμεϑα. ϲὲ δὲ ἐγκαλεῖν καὶ δυϛφορεῖν παρόϲηϲ, καὶ μηδὲ ἀπ' αὐτῆϛ τῆϛ δάκνοντοϛ αἰϲϑάνεϲϑαι πηλίκαϛ ἔχει τὰ ϲωζόμενα χάριταϛ ἡμῖν. ἀλλ' ὥϛπερ οἱ τὰϛ ἀκεφάλουϛ καὶ μιϲήρεϲ Ὁμήρου ϲίχαϛ ἐκλέγοντεϛ, τὰ δὲ πολλὰ καὶ μεγάλα τῶν πεποιημένων ὑπέρευ παροράντεϛ, ὕτω ἐξακριβοῦν καὶ ϲυκοφαντεῖν τὸ βίον τὰ φαῦλα, τοῖϛ δὲ χρηϲτοῖϛ ἀνάρδωϛ καὶ ϲυγκεχυμένωϛ ἐπιβάλλεϲϑαι, ὁμοίόν τι τοῖϛ ἀνελευθέροιϛ καὶ φιλαργύροιϛ πάϲχειν, οἳ πολλὰ ϲυνάγοντεϛ ϑ' χρῶνται παρὄϲιν, ἀλλὰ θρηνοῦϲι καὶ δυϛφορεῖϲιν ἀπολομένων. *Turpe verò fuerit, cùm alii tuam exoptent fortunam, etiam cum hoc qod nunc nobis moleſtiam adfert conjunctam, te eam præſentem vituperare: neqe ex ipſo calamitatis morſu ſentire, qantum habeant gratiæ ea qæ ſuperſunt. An ſicut nonnulli capite vel fine caventes Homeri verſus ſeligunt, multis interim tot atqe præclaris ejus poëmatum partibus ſupinâ oſcitantiâ præteritis: ita incommoda vita calumnioſè inqiremus & enumerabimus, commodis promiſcuè neglectis? imitabimúrqe avaros & ſordidos homines, qi multa ubi qæſiverunt, non utuntur partis, ſed amiſſa deplorant?* Et mox C. Οὐ γάρ ἐϛι ταῦτα μεγάλα μὲν τοῖϛ ϲεϲωμένοιϛ ἀγαϑὰ, μικρὰ δὲ τοῖϛ ἔχουϲιν. *Non enim hæc ſunt magna bona iis qibus deſunt, interim parva habentibus.*

Μὴ διὰ τὸ ὕτως ἀϲμενίζειν] διὰ τὸ, Annotator Lugdunenſis. ſed utriunvis conſiltet probè. ut διὰ, vel *per* vel *propter* hic ſignificet; *dum iſtis libenter acqieſcis*, ſive, *iſtis delectando, & acqieſcendo*; vel *eò qòd iſtis delectaris & acqieſcis.* ego illud malim, ob ἐθίϛης. Heſychius. Ἀϲμενίζει, χαίρει, ἀγάλλεται. Ἀϲμένως, μετὰ χαρᾶϛ, ἡδέως, ἐυκτέως, προθύμως, ἐκτάϲεως. Ἀϲμενίζει, *gavdet, exſultat.* Ἀϲμένως, *qm* gav-

dio, jucundè, optabiliter, promptè, ſponte. Vide *ad l.* 5. §. 9.

Ἐκλιμᾶν αὐλὰ] Flaccus *l.* 1. *Ep.* 10.

Qem res plus nimio delectavere ſecunda,
Mutatæ qatient. Si qid mirabere, pones
Invitus. ---

Marci mentem expreſſit optimè.

Ὥϛε ἐάν ποτε μὴ παρῇ, ταραχϑήϲεϲϑαι] Ità conſideranda nobis commoda ea, qæ ex præſentibus rebus decerpimus, ne tamen erga has eo animo afficiamur, ut ex amiſſione earum perturbemur. Plutarchus *de tranqill. pag.* 474. *D.* Ὧ, δὲ δίδωϲι πρὸϛ τὴν τύχην ἀδείαϛ καὶ ἀτρέμαϛ εἰκεῖν ὁ λογιϲμὸϛ,

Ἡδὺ μὲν, ἄν τι φέρῃϛ, ὀλίγον δ' ἄχοϛ, ἢν ἀπολείκῃϛ, τοῦτον ἥδιϲα ποιεῖ χρῆϑαι τοῖϛ παροῦϲι τὸ ϑαῤῥαλέον, καὶ μὴ δεδιὸϛ αὐλῶν τὴν ἀποβολὴν, ὡϛ ἀφόρητον. *Cui verò ratio hæc paravit, ut ad fortunam intrepidè dicere poſſit,*

Suave eſt, ſi qid das: parvus dolor, hoc ubi tollis:
hunc fiducia & vacuitas metus amiſſionis, tanqam intolerabilis, docent ſuaviſſimè uti rebus præſentibus. Seneca *de vit. beat. c.* 20. *Ego divitias & præſentes & abſentes æqe contemnam: nec ſi alicubi jaceant, triſtior; nec ſi circa me fulgebunt, animoſior, fortunam nec venientem ſentiam, nec recedentem.* Flaccus *Carm. l.* 3. *Ode* 29. de Fortunâ;

Lavdo manentem: ſi celeres qatit
Pennas, reſigno qæ dedit: & meâ
Virtute me involvo; probámqe
Pauperiem ſine dote qæro.

§. 28. Εἰϛ αὐτὸν ϲυνειλῦ] Ità *l.* 8. §. 41. & 48. & *l.* 11. §. 12. & *l.* 12. §. 3. Τὸ ἡγεμονικὸν εἰϛ ἑαυτὸ ϲυϲραφεῖν, ϲφαῖροϛ κυκλοτερὴϛ καὶ αὐλοειδὴϛ γίνεται. *Mens in ſe contracta ſphæra inſtar ſit teres atqe rotunda.* Qod Plato *in Phædon. p.* 62. *E.* Τὴν ψυχὴν αὐλὴν εἰϛ αὐλὴν ξυλλέγεϲϑαι καὶ ἀθροίζεϲϑαι. *Animam in ſeipſam revocare atqe colligere.* & rurſus *p.* 53. *B.* 61. *B.* Συνηθροιϲμένη αὐλὴ εἰϛ αὐτήν. *Ipſa collecta in ſemetipſam.* & de Sarapione Damaſcius (opinor) apud Svidam: Συνάγων ἑαυτὸν ἀεὶ καὶ ϲυναιρῶν, ὡϛ οἷόν τε πρὸϛ τὸ ἔϲω καὶ τὸ ἀμέριϲτον. *Seſe ſemper colligens & contrahens, qantum fieri poterat in interiores ſuæ domunculæ partes, & in arctiores anguſtias.* Verùm Marcus cùm ϲυνειλεῖϲϑαι dixit, *Erinacei* ſive *Echini* imaginem in animo habuiſſe videtur,

Ὅϛ ἐυϛ' ἂν ἄλλων ϑηρίων ὁρμὴν μάϑῃ,
Σιδηρόδετον ἀμφ' ἀκανθῶν εἱλίξαϛ δέμαϛ,
Κεῖϲϑαι δακεῖν τε καὶ ϑιγεῖν ἀμήχανον.
Qi ſimul ab aliis impeti ſe ſcit feris,
Denſo ſub orbe ſentium corpus tegens,
Morſúqe ab omni tutus ac tactu jacet.

hoc eſt qod Marcus, *l.* 4. §. 48. ἀκαταμάχητον γίνεται, *inexpugnabilem fieri*, neqe enim Grotio accedere poſſum, qi poſtrema illa vertit,

Mordere & ultro tangere ignarus, jacet.

meliùs Campenſis, ſi metri rationem habuiſſet;

Sic jacet ut nec attingi nec morderi qeat.

Et Eraſmus.

Tutus jacet morſúqe tactúqe omnium.

Verſus Jonis ſunt Tragici in *Phænice*; qos exhibent Plutarchus *in collat. terreſt. & aqat.* Athenæus *dipnoſ. l.* 3. Scholiaſtes *ad Ariſtoph. eqit.* & Zenobius in *proverb.* Ælianus *hiſt. animal. l.* 6. *c.* 54. Μέλλων ἀλίσκεϲϑαι ἑαυτὸν ϲυνειλήϲας, ἄληπτον ἐργάζεται. *Is enim, cùm futurum eſt ut capiatur, contortiſſimè ſe ipſum concludit & tantopere contrahit, ut comprehendi non qeat.* Oppianus item ἁλιευτ. *l.* 2. *v.* 363.

Φραξάμενοι πυκινῇϛιν ὑπὸ προβολῇϛιν ἀκάνθηϲ
Εἰλείῃ ϲφαιρηδὸν, ὐφ' ἕρκει γῦα φυλάϲϲων,
Ἔνδοθεν ἑρπύζων. ---
Munitus denſis obicibus ſpina
Volvitur ſphæra in modum, ſub ſepto membra cuſtodiens,
Intus reptans. ---

Ità Plinius *l.* 8. *c.* 37. *Ubi ſenſere venantem, contracto ore, pedibus, ac parte omni inferiore, qà raram & innocuam habent lanuginem, convolvuntur in formam pila, nè qid comprehendi poſſit præter aculeos.* Et Ambroſius *Hexamer. l.* 6. *c.* 4. *Echinus iſte terrenus, qem vulgò hericium vocant, ſi qid inſidiarum præſenſerit, ſpinis ſuis clavditur, atqe in ſua ſe arma colligit, ut qicunqe eum contingendum putaverit, vulneretur.* Indè natum proverbium,

Πολλ' οἶδ' ἀλώπηξ, ἀλλ' ἐχῖνοϛ ἓν μέγα.
Ars varia vulpi eſt, una echino maxima.

Eraſmus. Facere huc videtur & Horatii illud *ſuprà* lavdatum,

Meâ virtute me involvo.

Ἐαν-

a Sup.§.17. b *L.*2.§.2. c *L.*3.§.12. d *L.*4.§.29. *l.*6.§.3.*l.*8. §.46. e *L.*4.§.21. f *L.*2.5.11. g *L.*9.§.20. 38. h Sup. §.4. i *L.*6.§.3. k *L.*4.§.26. *l.*11.§.15. l *L.*3.§.9.*l.* 6.§.39. Sup. §.22.*l.*11.§. 16. m *L.* 10. §. 11.*l.* 12.§. 27.31. n *L.*3.§.11. *l.*4.§.26.*l.*6. §.33. * τί δαὶ εἰ μόνα Mer. ἔτι [μᾶλλον] εἰ διάμονα Boot. * δαιμόνια Xyl. * ἢ δὴ λίαν ſiam, Xyl.εἰ μὴ λ. Boot.

§. 29. a Ἐξάλειψον τὴν φαντασίαν. b σῆσον τὴν νευροσπασίαν. c περίγραψον τὸ ἐνεστὼς & χρόνε. ἀφόρισον τὸ συμβαῖνον, ἢ σοι, ἢ ἄλλῳ. e δίελε καὶ μέρισον τὸ ὑποκείμενον, εἰς τὸ αἰτιῶδες & ὑλικόν. f ἐννόησον τὴν ἐσχάτην ὥραν. g τὸ ἐκείνῳ ἁμαρτηθὲν, ἐκεῖ κατάλιπε, ὅπερ ἡ ἁμαρτία ὑπέρη.

§. 30. h Συμπαρεκλείνειν τὴν νόησιν τοῖς λεγομένοις. i εἰσδύεσθαι τὸν νοῦν εἰς τὰ γινόμενα καὶ ποιοῦντα.

§. 31. k Φαίδρυνον σεαυτὸν ἁπλότητι & αἰδοῖ, καὶ τῇ ἴσῃ τὸ ἀνὰ μέσον ἀρετῆς καὶ κακίας ἀδιαφορίᾳ. l Φίλησον τὸ ἀνθρώπινον γένος. m ἀκολούθησον θεῷ.

---- ἐκεῖνος μέν φησιν, ὅτι n πάντα νομισί.

* ἔτι εἰ * δαίμονες τὰ στοιχεῖα. δέχεται ἢ μεμνῆσθαι, ὅτι τὰ πάντα νομισί ἔχει, ἢ * δηλίαν ὀλίγα.

§.29. Imaginationes abſterge: affectuum motus compeſce: tempus præſens circumſcribe: dignoſce, qicqid vel tibi, vel alii cuiqam contingit. rem ſubjectam qámqe divide & partire in formam & materiam. horam noviſſimam cogita. qod alteri peccatum eſt, ibi ubi extitit, relinqe.

§. 30. Eis qæ dicuntur, animum ſimul intende: in ea qæ fiunt faciúntve, mente altiùs deſcende.

§. 31. Exorna te ſimplicitate, modeſtiâ: affectu adverſùs res medias indifferenti. genus humanum dilige. Deo obſeqere.

---- *certâ, inqit ille, decurrunt omnia lege.*

qid verò ſi elementa ſola? meminiſſe ſuffecerit, lege certâ pleraqe ferri, aut pavcis ſaltem duntaxat exceptis.

§.32.

ANNOTATIONES.

'Εκυλῷ ἀρκεῖσθαι δικαιοπραγοῦντι] Vide *l.* 5. §. 14. & *l.* 8. §. 7. Seneca *Ep.* 74. *Una hac via eſt ad tuta vadenti, & externa deſpicere, & honeſto contentum eſſe.* Idem *Ep.* 76. *Illud eſt qod imperitos in vexatione corporis malè habet; non aſſveverunt animo eſſe contenti.*

§. 29. Ἐξάλειψον τὴν φαντασίαν] *Expunge, dele phantaſiam*, ſive *imaginationem:* non omnem tamen, ſed falſam & fallacem. Vide *l.* 6. §. 13. & *ſuprà* §. 2. & 17. & *l.* 8. §. 29. & *l.* 5. §. 7.

Στῆσον τὴν νευροσπασίαν] Vide *l.* 2. §. 2.

Περίγραψον τὸ ἐνεστὼς] Vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 8. §. 31.

Δίελε] Vide *l.* 4. §. 21.

'Εννόησον τὴν ἐσχάτην ὥραν] Vide *ad l.* 2. §. 5. & *l.* 3. §. 12. Baſilius Cæſar. *Orat.* 13. *de bapt.* Προσήκει καὶ τὸν ἀρχόμενον τοῦ βίου, ἐν ὀφθαλμοῖς ἔχειν τὴν τελευτήν. *Et vivere incipientem ante oculos oportet habere mortem.* Seneca *Ep.* 12. *Mors tam juveni ante oculos debet eſſe, qam ſeni.* Epictetus *Enchir. c.* 22. Θάνατος καὶ φυγὴ, καὶ πάντα τὰ δεινὰ φαινόμενα πρὸ ὀφθαλμῶν ἴσθι σοι καθ' ἡμέραν. μάλιστα δὲ πάντων ὁ θάνατος. καὶ οὐδὲν ἂν ἐπόησε ταπεινὸν ἐνθυμηθείς, οὔτε ἄγαν ἐπιθυμήσεις τινός. *Mors, & exſilium, & omnia, qæ in malis habentur, ob oculos tibi qotidie verſentur: omnium verò maximè mors. Sic nihil unqam humile cogitabis, nec impenſè cupies qidqam.* Muſonius apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Οὐκ ἔστι τὴν ἐνεστηκυῖαν ἡμέραν καλῶς βιῶναι, μὴ προθέμενον αὐτὴν ὡς ἐσχάτην βιῶναι. *Non licet præſentem diem bene tranſigere, niſi eam tibi qaſi poſtremam illuxiſſe ſtatueris.* Lactantius *inſtitut. lib.* 6. *c.*24. ex Ciceronis *Verrin.* 4. *Semper ità vivamus, ut rationem reddendam nobis arbitremur; putemúſqe nos momentis omnibus, non in aliqo orbis terræ theatro ab hominibus, ſed deſuper ſpectari ab eo, qi & judex & teſtis idem futurus eſt.* Idem avtem, ut Joannes Chryſoſtomus *tom.* 6. *Orat.* 67. Διὰ τοῦτο ἄδηλον ἡμῖν ἐποίησε τὴν τελευτὴν, ἵνα εὔδηλον ποιησώμεθα τὴν σπουδὴν καὶ τὴν πρόνοιαν. hoc eſt; ut Avguſtinus *Homil.* 13. *Ultimum diem latere voluit, ut omnes obſervarentur.* Et qod Gregorius Romanus *in Job. l.* 12. *c.* . *Dies ultimus ſalubriter ignoratur, ut ſemper proximus eſſe credatur. Qomodo enim de die in diem differendo peccas, cùm extremum diem, an iſte ſit, neſcias?* Avguſtinus *Epiſt.* 145. Seneca *Ep.* 61. *Id ago, ut mihi inſtar totius vitæ ſit dies. non tanqam ultimum rapio, ſed ſic illum aſpicio, tanqam eſſe vel ultimus poſſit.* Idemqe *Epiſt.* 114. *Qicqid facies, reſpice ad mortem. Nulla res magis proderit, qam cogitatio mortalitatis.* Idem *de ira l.* 3. *c.*42. & *Ep.* 12. *Sic ordinandus eſt dies omnis, tanqam cogat agmen, & conſummet atqe expleat vitam. Qi omnes dies, tanqam ultimum ordinat; nec optat craſtinum, nec timet.* Idem *de brev. vit. c.* 7. Horatius *l.* 1. *Epiſt.* 4.

Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.

Martinus Dunienſis in Ethic. *Dies omnis pro ultimo habeatur.* Et Hieronymus *in Matth. c.* 24. *Sic qotidie vivamus, qaſi die illâ judicandi ſimus.*

Τὸ ἑκείνῳ ἁμαρτηθὲν] qod ab altero peccatum eſt, illi dimitte, cujus eſt, & ad qem pertinet. Idem *l.* 9. §. 20, 38. *Sua vitia qiſqe fugiat: nam aliena non nocebunt.* Gvigo *meditat. c.* 2. §. 7.

§. 30. Συμπαρεκλείνειν] Vide *ſuprà* §. 4. & *lib.* 6. §. 3, 53.

§. 31. Φαίδρυνον] Vide *l.* 3. §. 5. & *l.* 4. §. 26.

Φίλησον] Vide *ſuprà* §. 22. & *l.* 3. §. 9.

'Ακολούθησον θεῷ] Seneca *de vit. beat. c.* 15. *Sapiens ſemper habebit in animo illud vetus præceptum, Deum ſeqere.* Vetuſtiſſimum ſané. Etenim Moſi tribuit Philo *de migrat. Abr. pag.* 408. *B.* Τέλος οὖν ἐστι καλὸν τὸν ἱερώτατον Μωσῆν, τὸ ἕπεσθαι Θεῷ. *Finis igitur eſt juxta Moſem ſacratiſſimum ſeqi Deum.* Cæterùm alii aliis tribuunt. Pythagoræ Boëthius *conſol. l.* 1. *c.*4. *Inſtillabas avribus cogitationibúſqe meis Pythagoricum illud,* Ἕπου θεῷ. Homero etiam Stobæus *Eclog. tom.* 1. *l.*2. *tit.* 3. Ὅπερ αἰνίξασθαι μὲν Ὅμηρον εἰκός ἐστι, ---- καὶ' ἴχνια βαῖνε θοῖο. *Id porro Homerus qidem indicavit, cum dixit,* ---- *veſtigia diva ſecutus.*

ab eo Pythagoram ſumpſiſſe. Alicui è ſeptem ſapientibus Cicero *de fin. l.* 4. *Qæqe ſunt vetera præcepta ſapientum, Deum ſeqi, ſe nósſe,* &c. Et Soſiades apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Zenoni Epictetus apud Arrianum *Diſſert. l.* 1. *c.* 20. Τέλος ἐστὶ τὸ ἕπεσθαι θεοῖς. *Finis eſt ſeqi deos.* Vide *l.* 10. §. 11. & *l.* 12. §. 27, 31.

Πάντα νομισί] hoc eſt, qod Manilius *l.* 4.

---- *certâ ſtant omnia lege.*

Naſo *Metam. l.* 3.

---- *fatali lege geruntur.*

Hemiſtichium videtur poetæ cujuſpiam: ideo præmiſit, ἐκεῖνος μέν φησι. avtor nimirum ille, qiſqis fuerit. ut *l.* 4. §. 18. qanqam Xylander de Deo accipit, qaſi is hoc dicat. illud malim cum Merico Caſavbono. Manilius idem *l.* 1.

Sed nihil in tota magis eſt mirabile mole,
Qàm ratio, & certis qod legibus omnia parent.

Pindarus *Nem. Od.* 5.

--- πόλεμος δὲ κρίνει
Συγγενὴς ἔργων πέρι
Πάντων.
--- *Fortuna avtem judicat*
Congenita factis de
Omnibus

Seneca *de provid. c.* 5. *Scito omnia certâ & in æternum dictâ lege decurrere. non, ut putamus, incidunt cuncta, ſed veniunt.* (qod in *Herc. fur.* 2.

Certo veniunt ordine Parcæ)

olim conſtitutum eſt, qid gaudeas, qid fleas. Et *Epiſt.* 96. *Decernuntur iſtæ, non accidunt.* Idem *Epiſt.* 76. *Verum bonum concedas neceſſe eſt, ſumma pietatis erga deos eſſe. itaqe qicqid illi acciderit; eqo animo ſuſtinebit. ſciet enim id acciduſſe lege divinâ, qâ univerſa procedunt.* Et in *qæſt. nat. l.* 3. *præfat. Qid eſt præcipuum? poſſe lato animo adverſa tolerare; qicqid acciderit, ſic ferre, qaſi tibi volueris accidere. debuiſſes enim velle, ſi ſciſſes omnia ex decreto Dei fieri.* Et *Ep.* 71. *Magnus animus Deo pareat, & qicqid lex univerſi jubet, ſine cunctatione patiatur.* Vide *ad l.* 10. §. 5.

Ἔτι εἰ δαίμονες τὰ στοιχεῖα] locus corruptus; nec qi certò abſqe codicum ope reſtitui poſſit. Xylander. ἔτι εἰ δαιμόνια τὰ στοιχεῖα. *qod ſi divina ſunt etiam elementa.* Caſavbonus. Τί δαὶ εἰ μόνα τὰ στοιχεῖα; *qid verò ſi elementa ſola ferantur lege?* Bootius ἔτι [μᾶλλον] εἰ διάμονα τὰ σ. *multò etiam magis, ſi permanent elementa.* Lectoris eſto arbitrium, vel eligendi ſi qod ex iſtis libuerit, vel proferendi, ſi qid potuerit iſtis probabilius certiúſve eruere.

Ἢ δηλίαν ὀλίγα] Xylander ἢ δὴ λίαν, ſed ſupplet ſimul qod deeſſe videbatur, avt admodum pavca [ſecus.] D. Bootius εἰ μὴ λίαν ὀλίγα. atqe ea proculdubio Marci mens; *pavca admodum fortuna relinqi.* De viro certè ſapiente Epicurus ipſe in *Select. ſentent.* §. 16. apud Laërtium *l.* 10. & Stobæum *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Βραχεῖα σοφῷ τύχη παρεμπίπτει. τὰ δὲ μέγιστα καὶ κυριώτατα ὁ λογισμὸς διοίκησε, καὶ καθ' ὅλον τὸν συνεχῆ χρόνον διοικεῖ καὶ διοικήσει. *Brevis ſapienti fortuna ſubincidit: qa verò ſunt maxima, & in primis rata, diſpoſuit ratio, & perpetuo vitæ tempore diſponit, atqe diſponet.* hoc eſt, ut Seneca *de conſtant. c.* 15. *Rarò ſapienti intervenit fortuna. Vis tu,* inqit, *fortius loqi, & illam ex toto ſubmovere?* ut Cicero *de fin. l.* 2. *Exiguam fortunam intervenire ſapienti: maximáſqe ab eo & gravíſſimas res conſilio ipſius & ratione adminiſtrari.* Ut Vitruvius *præfat. l.* 6. *Pavca ſapientibus fortunam tribuere. qæ avtem maxima & neceſſaria ſunt, animi mentiſqe cogitationibus gubernari.* Itaqe Ariſtoteles in *Ethic. Magn. l.* 2. *c.* 8. Οὐ πλεῖστος τῶς καὶ λόγος, ἐνταῦθα ἐλαχίστη τύχη. ὧ δὲ πλείστη τύχη, ἐν-

§. 32. Mortem qod attinet, sive fuerit dissipatio, sive in atomos redactio, sive exinanitio; vel est extinctio, vel translatio.

§. 33. De dolore sic habeas. si ferri non potest, interimit: si diutiùs duraverit, ferri potest.

§. 32. Περὶ θανάτου. * εἰ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι, ἢ κένωσις, [a] ἤτοι σβέσις, ἢ μετάστασις.

§. 33. Περὶ πόνου. [b] τὸ μὲν ἀφόρητον, ἐξάγει. τὸ δὲ χρονίζον, φορητόν. καὶ

* ἢ Xyl. Mer.
a L. 5. §. 33. l. 6. §. 24. Inf. §. 49. l. 8. §. 25. 58. l. 10. §. 7.
b L. 10. §. 3.

ANNOTATIONES.

ἐνταῦθα ἐλάχιστος νοῦς. *Ubi mens plurima ac ratio, ibi fortuna minimum: ubi plurima fortuna, ibi mens perexigua.* De Deo ac providentia divina multò magis hoc sentire pium est, nihil esse qod sit lege divinâ exemptum. Eximunt tamen, ut pavcula, sed dubitanter, hic Marcus, ità parvula & exigua non pavci. Balbus ex Stoicorum sententia apud Ciceronem *de nat. Deor. l. 2. Magna dii curant, parva negligunt.* Evripides apud Plutarchum *de leg. poet. c. 7.*

Ζεὺς γὰρ τὰ μὲν τοιαῦτα φροντίζει βροτῶν.
Τὰ μικρὰ δ' ἄλλοις δαίμοσιν παρεὶς ἐᾷ.
Námque id genus res Jupiter mortalium
Curat, minora cæteris linqit Deis.

Grotius. Idémqe;

— τῶν ἄγαν μὲν ἄπλετον
Θεός. τὰ μικρὰ δ' εἰς τύχην ἀνεὶς ἐᾷ.
— *res enim summas Deus*
Tractat: minores ire, qà fors fert, sinit.

Grotius. Lavdat idem Plutarchus in *precept. polit. p. 811. D.* & in *lib. de iracund. coerc. pag. 464. A.* subjungens tamen. Ἐγὼ δὲ τῇ τύχῃ μὲν οὐδὲν οἶμαι δεῖν ἐπιτρέπειν, οὐδὲ παροραῖν τὸν υἱὸν ἔχουσα. πιστεύειν δὲ καὶ χρῆσθαι, τὰ μὲν γυναικὶ, τὰ δὲ οἰκέταις, τὰ δὲ φίλοις, &c. *Ego verò hominem cordatum non censeo qicqam fortunæ mandare, aut negligere debere: sed tamen qadam opera uxoris, alia amicorum, nonnulla servorum committere,* &c. ut Jupiter scilicet Evripideus minora qædam diis minorum gentium. Stoicos interim notat in *sene polit. p. 793. C.* qòd Jovem depingant, ἐις πάντα παρεπίφορα καὶ πᾶσι παραμιγνύντα ἑαυτὸν, *omnibus se rebus immiscentem.* & *de commun. not it. c. 17.* qòd eidem tribuant, ἀνόητόν τινα πρόνοιαν καὶ κενόσπουδον ἐπιμέλειαν, *stultam qandam providentiam & inanem operam,* qod non intelligere se profitetur, qi possit cum Dei vel majestate vel beatitate consistere: ignarus interim ipse immensæ, vel potentiæ vel prudentiæ divinæ. Chrysippus certè providentiæ numinis nihil prorsus qicqam subtrahit. Apud Plutarchum *ibidem. c. 30.* ex *de natur. l. 1.* Οὐδὲ τἀλάχιστόν ἐστι τῶν μερῶν ἔχον ἄλλως, ἀλλ' ἢ κατὰ τὴν τοῦ Διὸς βούλησιν. ἀλλὰ πᾶν μὲν ἔμψυχον ὕπως ἴσχυσθαι καὶ ὕπως κινεῖσθαι πέφυκεν, ὡς ἐκεῖνος ἄγει, καὶκεῖνος ἐπιστρέφει, καὶ ἴσχει, καὶ διατίθησιν. *Ne minima qidem particula secus habet qàm juxta Jovis voluntatem: sed animatum qodvis eâ naturâ est, ut sic habeat & moveatur, ut Jupiter movet, impellitqe.* Et apud eundem *de contradict. Stoic. c. 30.* Οὐδὲν γάρ ἐστιν ἄλλως τῶν κατὰ μέρος γενέσθαι, οὐδὲ τἀλάχιστον, ἢ κατὰ τὴν κοινὴν φύσιν, καὶ κατὰ τὸν ἐκείνης λόγον. Ὅτι δὲ, inqit Plutarchus, ἡ κοινὴ φύσις καὶ ὁ κοινὸς τῆς φύσεως λόγος, εἱμαρμένη καὶ πρόνοια καὶ Ζεύς ἐστιν, οὐδὲ τὸς Ἀστικοὺς λέληθε. πανταχοῦ γὰρ ταῦτα θρυλλεῖται ὑπ' αὐτῶν. καὶ τὸ,

— Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή.

Nihil singularum rerum, ne minimum qidem, fieri potest aliter, qàm secundùm communem naturam & ejus rationem. Caterùm communem naturam, ejusqe rationem esse ipsi fatum, providentiam, Jovem ne Antipodes qidem nesciunt. Hæc enim ubiqe ab illis jactantur: &

— *Jovis est confecta voluntas.*

ex *Iliad. ά. v. 5.* Faciunt huc qæ Dominus ipse Christus, de *passerculo,* de *pilo. Matth. c. 10. v. 29, 30.* qæ Petrus etiam Apostolus de Christi Domini ipsius cæde: apud Lucam *Act. c. 2. v. 23.* & *c. 4. v. 28.* Verùm non est animus ista ulteriùs prosequi. Marcus pavca forsan excipi posse avtumat, Chrysippus omnino nihil. Huic accedit & Epictetus *l. 3. c. 24.* Ὅς γε οὐδὲ τῶν μικροτάτων τινὸς ἀμελεῖ. *Qippe qi ne minutissima qidem negligat.* Addubitare tamen videtur Chrysippus *de essentia l. 3.* ubi de malorum origine qæstione institutâ, Πότερον, inqit, ἀμελεμένων τινῶν, καθάπερ ἐν οἰκίαις μείζοσι παραπίπτει τινὰ πίτυρα, καὶ ποσοὶ πυροὶ τινες, τῶν ὅλων ἐν οἰκονομουμένων; *Utrùm ob incuriam qandam neglectis aliqibus, sicut in magnis familiis furfures & grana aliqot frumenti excidunt, reliqis interim rectè administratis.* & sic Marcus istic. Vide *ad l. 2. §. 11.* & *ad l. 8. §. 20.*

§ 32. Εἰ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι, ἢ κένωσις] Xylander & Casavbonus pro *ei* legunt ἢ. ut qinqe membra constituantur; elementorum dissipatio, in atomos resolutio, annihilatio, extinctio, transmigratio. potest tamen retineri conditionalis, ut dicatur, *sive dissipatio, sive resolutio, sive annihilatio detur, omnino unum è duobus istis consequatur necesse est, ut vel extinguatur anima, vel transferatur.* sicut *l. 5. §. 33.* εἴτε σβέσις, εἴτε μετάστασις, *vel extinctionem tui, vel translationem.* Conjunguntur avtem σκεδασμὸς & ἄτομοι *l. 6. §. 24.* distinguntur *infrà §. 50.* Διάλυσις ἀντιπλοκῶν ἀτομικῶν. *Atomorum invicem implexorum dissolutio.* & Σκεδασμὸς στοιχείων. *Elementorum dispersio.* & *l. 8. §. 25.* Σκέδασμὸς, σβέσις, μετάστασις. *Dispersio, extinctio, migratio.* & *l. 11. §. 3.* Σβεσθῆναι, ἢ σκεδαθῆναι, ἢ συμμῖξαι. *Vel extingui, vel dispergi, vel permanere.* qod distributioni tamen priori favet. Qàm ambiguus avtem in istis Marcus; sed & exteri pleriqe. vide *ad l. 4. §. 21.*

Ἤτοι σβέσις, ἢ μετάστασις] Seneca *Epist. 65. Mors qid est? aut finis est, aut transitus. nec desinere timeo; idem est enim qod non cepisse: nec transire; qia nusqam tam anguste ero.* & *Epist. 24. Mors nos aut consumit aut emittit. emissis meliora restant, onere detracto. consumptis nihil restat: bona pariter, malaqe submota sunt.* & *Epist. 72. Avt in meliorem emittitur vitam, lucidiùs tranquilliùsqe in divina mansurus: aut certè sine ullo futurus incommodo natura sua remiscebitur, & revertetur in totum.* & *de provid. c. 6. Contemnite mortem, qa vos aut finit, aut transfert.* Apud Plutarchum *consol. ad Apollon. pag. 107. C.* ex Platonis *apologia* Socrates. Παραπλήσιον εἶναι τὸν θάνατον ἤτοι τῷ βαθυτάτῳ ὕπνῳ, ἢ ἀποδημίᾳ μακρᾷ καὶ πολυχρονίῳ, ἢ τρίτον φθορᾷ τινι καὶ ἀφανισμῷ τοῦ τε σώματος καὶ τῆς ψυχῆς. καὶ οὐδὲν δὲ τούτων κακὸν εἶναι. *Mortem persimilem ajebat esse vel profundissimo somno, vel peregrinationi longinqa ac diuturna, vel utiqe abolitioni animi juxta & corporis: qa singula deinde examinans mortem harum rationum nulla malam fieri ostendit.*

§. 33. Τὸ μὲν ἀφόρητον ἐξάγει. τὸ δὲ χρονίζον φορητόν] Æschylus:

Θάρσει. πόνος γὰρ ἄκρον οὐκ ἔχει χρόνον.
Confide: tempus haud habet summus dolor.

Et Sophocles *Philoct.*

Ὀξεῖα φοιτᾷ, κοὐ ταχεῖ' ἀπίσχεται.
Acerrima accedit, fugit celerrima.

Æschyli avtem illud ubi lavdaverat Plutarchus *de leg. poet. c. 17.* subjungit, Τοῦτό ἐστι τὸ παρ' Ἐπικούρῳ θρυλλούμενον ἀεὶ καὶ θαυμαζόμενον, ὡς οἱ μεγάλοι πόνοι συντόμως ἐξάγουσιν, οἱ δὲ χρόνιοι μέγεθος οὐκ ἔχουσιν. οὗ τὸ μὲν εἴρηκεν Αἰσχύλος ἐναργῶς, τὸ δὲ τῷ εἰρημένῳ παρακείμενόν ἐστιν. εἰ γὰρ ὁ μέγας καὶ σύντονος ἅμα παραμένει πόνος, οὐκ ἔστι μέγας ὁ παρμένων, ἀλλὰ δυσκαταπόητος. *Id esse ipsum, qod apud Epicurum est tritum semper & in admiratione habitum, magnos dolores celeriter præterire, diuturnos magnitudine carere: qorum illud perspicuè dixit Æschylus, hoc est, ejus consequens. Si enim magnus & intentus dolor non permanet: qi permanet, magnus non est, neqe intolerabilis.* Epicurus in κυρίαις δόξαις, apud Lærtium *l. 10. c. 140.* Οὐ χρονίζει τὸ ἀλγοῦν συνισχνῶς ἐν τῇ σαρκί. ἀλλὰ τὸ μὲν ἄκρον τοσοῦτον χρόνον πάρεισιν. αἱ δὲ πολυχρόνιοι τῶν αἰσθήσεων πλεονάζουσι τὸ ἡδόμενον ἐν τῇ σαρκί, ἢ πέρ τὸ ἀλγοῦν. *Non moratur perpetuò in carne qod dolet: sed summus dolor minimùm durat. At diuturni morbi plus habent in carne qod oblectet, qàm qod doleat.* Et rursus: Οἱ μεγάλοι πόνοι συντόμως ἐξάγουσιν. οἱ δὲ χρόνιοι μέγεθος οὐκ ἔχουσιν. *Magni dolores celeriter pratereunt, diuturni avtem magnitudine carent.* qod idem & ex Epicuro Plutarchus *de leg. poet. c. 17.* Cicero *de fin. l. 1. §. 4. Dolor in longinqitate levis, in gravitate brevis solet esse; ut ejus magnitudinem celeritas, diuturnitatem alleviatio consoletur.* Et *l. 2. §. 22. Jam doloris medicamenta illa Epicurea, tanqam è narthecio promant; si gravis, brevis; si longus, levis.* & rursus, §. 93. *Maximus dolor brevis est. summus dolor plures dies manere non potest.* Verùm is cùm Epicuri ratiocinationem illam ridet exagitátqe *ibidem,* tum & Epicurum nos eâ derisui habere contendit, *Tuscul. l. 2. §. 44, 45.* Tertullianus *apolog. c. 45. Sic & Epicurus omnem cruciatum doloremqe depretiat, modicum qidem contemptibilem pronunciando, magnum verò non diuturnum.* Sextus Empiricus *adv. ethic. c. 5. Edit. Genev. p. 464. B.* Πόνος ὁ μὲν ἀκρότατος, καὶ εἰ τὰ μάλιστα παρακλιπώτατος, ἀλλά τοί γε πρὸς ἀκαρὲς, ἀσφαλῆς τρόπον, διεμπατώσας, ἢ ἀναιρεῖ ἢ ἀναιρεῖται. ὁ δὲ μέσος καὶ παραλείπων, ὅτε παρ' ὅλον ἐστὶ τὸν βίον, ὅτε συνεχὴς τὴν φύσιν, ἀλλὰ πολλὰς διαπαύσεις ἔχων καὶ ῥαιστώνας. διηνεκὴς γὰρ ὢν, οὐκ ἂν παρίετο. μέτριος δ' ἐστί. *Dolor, qi summus est, etiamsi maximè perturbat, tamen cùm momento temporis instar fulguris terruerit, avt tollit, avt tollitur. Mediocris avtem & qi producitur, neqe est per totam vitam, neqe est naturâ continuus, sed multam habet qietem, & intervalla. Nam si esset continuus, non extenderetur. Est itaqe moderatus.* Seneca *Ep. 24. Dolor levis est, si ferre possum; brevis est, si ferre non possum.* & *Ep. 78. Summi doloris intensio invenit finem. nemo potest valdè dolere, & diu. Sic nos amantissima nostri natura disposuit, ut dolorem avt tolerabilem avt brevem faceret.* Et mox: *Utrùm vis? longum esse morbum, an concitatum & brevem? Si longus est, habet intercapedinem, dat refectioni locum: multum temporis donat: necesse est ut exurgas & desinat. brevis morbus ac præceps alterutrum faciet; avt extinguetur, avt extinguet. qid avtem interest, non sit, an non sim? in utroqe finis dolendi est. hoc itaqe solatium vasti doloris est, qòd necesse est desinas illum*

a *L.* 5.§.2. Inf. 68. * ὑπόλ. b Inf.§. 64. *L.*4.§.7. c Sup. §.15. d *L.*3.§.4.*l.* 4.§.38.*l.*6. §.59.*l.*9.§. 18.27. e Sup. §.21. *l.*4.§.14.19. *l.*5.§.33. f *Plato polit.l.*6. *ΤΗ ὃν *—νοίᾳ *πρίπια g *L.*4.§.48. 50.*l.*6.§.36. 37.*l.*9.§.30. *l.*10.§.17. * ὄιεν τι ὄιεσι. h *L.*6.§.47. i *Arrian.l.*4. c.6. *ἓν μὲν πρ. vel πρ. μ. ἓν. k *Evripid. Bellerph. L.*11.§.6. l *L.*6.§.20. 22.

ἀλλ᾽ a ἡ Διάνοια τῷ ἑαυτῆς γαλήνῃ κατὰ * ὑποπλῆψιν διατηρεῖ, καὶ b ἐ χεῖρον τὸ ἡγεμονικὸν γέγονεν. c τὰ δ᾽ κακούμενα μέρη ὑπὸ ἧς πάνυ, εἴ τι δύναται, αὐτὸς ὑποφυάσθω.

§. 34. Περὶ δόξης. d ἴδε τὰς Διανοίας αὐτῶν, ὁίας, καὶ ὁία μὲν φεύγουσαι, ὁία δ᾽ διώκουσαι. καὶ ὅτι e ὡς αἱ θῖνες ἄλλαι ἐπ᾽ ἄλλαις ἐπιφορούμεναι κρύπτουσι τὰ πρόπερα. ὕτως ἐν τῷ βίῳ, τὰ πρόπερα ὑπὸ τῶν ἐπιγινομένων ταχέως σκαλύφθη.

§. 35. Πλατωνικόν. f * ᾧ δ᾽ ἂν ὑπάρχῃ Διάνοια *, μεγαλοπρεπὴς *, καὶ g θεωρία πάντὸς μὲν χρόνου, πάσης δ᾽ οὐσίας, * ἆρα οἰᾷ τ᾽ τοῦτῳ μέγα τι δοκεῖν εἶναι τὸν ἀνθρώπινον βίον; ἀδύνατον, ἡ δ᾽ ὃς. ἀκῶν δὲ h θάνατον ἡγήσεται ὁ τοιοῦτος; ἥκιστά γε.

§. 36. Ἀντισθενικόν. i βασιλικὸν, * μὲν εὖ πράττειν, κακῶς δ᾽ ἀκούειν.

§. 37. Αἰσχρόν ἐστι, τὸ μὲν πρόσωπον ὑπήκοον εἶναι, καὶ σχηματίζεσθαι, καὶ κατακοσμεῖσθαι ὡς κελεύει ἡ Διάνοια, αὐτὴν δ᾽ ὑφ᾽ ἑαυτῆς μὴ σχηματίζεσθαι καὶ κατακοσμεῖσθαι.

§. 38. k Τοῖς πράγμασιν γὰρ l ἀχθ᾽ θυμοῦσθαι χρεών.
Μέλει γὰρ αὐτοῖς οὐδέν.

mens interim opinionis ope tranquillitatem servat suam; nec deterior quicquam indè fit pars animi princeps. corporis verò membra, quæ dolore sunt afflicta, ipsa si quid possint, de eo statuant.

§. 34. Qod ad gloriam, animos eorum, à quibus ea expetitur, considera, quales existant, & qualia tum fugiant, tum & sectentur. illud item dispice, sicut arenarum cumuli alii aliis superingesti priora abscondunt; perinde in vita contingere, ut antegressa à succedentibus quàm celerrimè abscondantur.

§. 35. Platonis dictum. Cui igitur animus sublimis fuerit, quæque & tempus omne, & substantiam omnem contempletur; numquid huic magnum quiddam putas posse videri hominis vitam? Fieri, inquit, non potest. Neque mortem igitur grave quid reputabit. Minimè verò.

§. 36. Antisthenis illud. Malè audire, cùm benefacias, regium est.

§. 37. Indignum est; vultum animo obsequentem, pro ejus imperio conformare & componere semet; ipsum autem animum ad suiipsius arbitrium non conformari & componi.

§. 38. *Nam neutiquam hominum rebus iracundi decet!*
Nil quippe curant ipsa.

§. 39.

ANNOTATIONES.

sentire, si nimis senseris. & *Ep.* 30. *nullum dolorem longum esse, qui magnus est.* & *Ep.* 94. *Optimam esse doloris naturam, quòd non potest, nec qui extenditur, magnus esse; nec qui est magnus, extendi.* Idem *de provident. c.* 6. *Contemnite dolorem; aut solvetur, aut solvet.* At festivè Morus noster dilemma tam Marci quàm Epicuri eludit; qui cùm ex Epicuri mente cecinisset;

Dejiciat miseram tibi nulla molestia mentem;
Si longa est, levis est: si gravis est, brevis est.

subjungit statim tanquam ex sua;

Dejicit heu miseram, prosternit & utraque mentem:
Longa nec ulla, levis: nec gravis ulla, brevis.

Vide *ad l.* 8. §. 58.

Καλὰ ἀπόληψιν διατηρεῖ] lego ὑπόληψιν. mens, inquit, nihil mali subesse opinetur, & tranquillitas inter cruciatus etiam acerbissimos constabit; cùm mens interim nihilo deterius se habeat. Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 6. §. 52. & *suprà* §. 2. & 14. & *l.* 4. §. 7. & *infrà* §. 64.

§. 34. Ὡς αἱ θῖνες] Elegans similitudo, ab arenis, vel Libycis, vel maritimis, mutuata, qarum acervi cumuliqe, sive ventorum sive fluctuum vehementiâ ac violentiâ adacti, alii aliis superveniendo, illos isti adoperiunt, obruuntqe. non absimilis translatio, *l.* 9. §. 28. in voce ἐπικυματόσας. nam & hanc de arenis illis usurpavit Plutarchus in Alexandro *pag.* 680. *B.* Εἰ λάβρος ἐν ἄμμῳ βαθείᾳ καὶ ἀχανεῖ πορευομένους ἐπικύσοι νότος. ὅς τε καὶ πάλαι λέγεται περὶ τὴν Καμβύσου στρατὸν, ἀκατάσους θῖνα μεγάλην, καὶ κυματώσας τὸ πεδίον, συνοίδας ἀνδράσι πᾶσι καταχώσας καὶ διαφθείρας. *Si procellosus in alto & vasto sabulo progredientes auster occupaverit, ut quondam dicitur Cambysis exercitui accidisse, quum arena ingentem cumulum excitavit volvitque per campum fluctus, ut quinquaginta millia capitum obruerit oppresseritque.* historiam habes Herodot. *l.* 3.

§. 35. Πλατωνικόν] ex *Politic. l.* 6. codicum discrepantiam habes ad marginem adnotatam.

§. 36. Ἀντισθενικόν] Ex Epicteti *Dissert.* apud Arrianum *l.* 4. *c.* 6. qi ut Cyro dictum ab Antisthene perhibet. Verùm utri Cyro dictum? majori? at hunc omnino non attigit. minori? nec hunc forsan unqam vidit. nevtri, credo. sumptum existimo ex altero *librorum* an *orationum* Antisthenis, qibus *Cyri* nomen præfixit, in qo Cyro dicentem hoc aliqem induxerat. utriusqe & Laërtius *l.* 6. *c.* 1. Et Athenæus *l.* 5. meminêre. Refert & Laërtius *lib.* 6. *c.* 3. ut Antisthenis dictum, Βασιλικὸν, καλῶς ποιοῦντα, κακῶς ἀκούειν. *Regium est malè audire, cùm bene feceris.* Verùm Alexandro Macedoni tribuit Plutarchus in *apophth.* Βασιλικόν ἐστιν, ἓν ποιοῦντα, κακῶς ἀκούειν. Usurpavit & Dio Prusæus *Orat.* 47.

§. 37. Αἰσχρὸν] turpe menti, cùm vultum componat, fese ipsam non componere.

§. 38. Τοῖς πράγμασιν] Evripidis sunt ex *Bellerophonte*; ut docet Stobæus *tom.* 2. *tit.* 108. integros exhibent cùm Stobæus ipse, tum & Plutarchus *de tranq. pag.* 467. *A.* & *de Homer.*

Τοῖς πράγμασιν γὰρ ὐχὶ θυμοῦσθαι χρεών.
Μέλει γὰρ αὐτοῖς οὐδέν. ἀλλ᾽ ὁ τυγχάνων,
Τὰ πράγματ᾽ ὀρθῶς ἂν τιθῇ, πράσσει καλῶς.

A *Nihil est quod irascare rebus scilicet;*
Non ira curæ illis tua est; bene huic ovi,
Qi rebus abstinentibus rectè utitur.

Subjungit idem *de tranq.* ex Platone *politic. l.* 10. Κινδυνεύει γὰρ ὁ Πλάτων τὸν βίον ἀκριβέστατον, ἐν ᾧ καὶ βαλεῖν δεῖ τὰ πρόσφορα, καὶ βαλόντα, χρῆσθαι καλῶς τοῖς πεσοῦσι. τούτου δὲ τὸ μὲν βαλεῖν, οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν. τὸ δὲ προσκαλεῖσθαι δίκαιον τὰ γινόμενα πρὸς τῆς τύχης, καὶ νέμειν ἑκάστῳ τόπον. ἐν ᾧ καὶ τὸ ἁρμόττειν ἀφελίμως μάλιστα, καὶ τὸ ἀδύνατον ἥκιστα λυπήσει τοὺς ἐπιτυγχάνοντας, ἡμάτερον ἔργον ἐστὶν, ἂν ἴν φρονῶμεν. *Ludo enim tesserarum Plato vitam comparabat: ubi & jaciendum est quod sit commodum, & jactu quod cecidit rectè utendum. Ac jacere qi-*
B *dem in nostra non est potestate: si verò rectè sapimus, penes nos est quod fortuna obtulit convenienter accipere, & suo quoque dispo-*
nere loco, ubi & propria maximè conducant, & qa præter voluntatem eveniunt minimè offendant. Idemque *ad Apollon. pag.* 112. *E.* Πάνυ καλῶς ὁ Πλάτων ἔοικε παραινεῖν, ἐν τοῖς τοιούτοις συμφοραῖς ἠσυχίαν ἄγειν, καὶ ὥσπερ ἐν πλόῳ κύβοις πρὸς τὰ περιστάντα τίθεσθαι τὰ ἑαυτῆ πράγματα, ὅπῃ ὁ λόγος ἐμοὶ βέλτιος ἔχειν. *Admodum rectè videtur præcipere Plato, ut in hujusmodi casibus quiescamus: & ut in talorum jactu quicquid casus tulerit, id eò ponere, ubi maximè videbitur esse commodum.* Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 123. Πετθεῖσα τινὶ ἔοικεν ὁ
C βίος. καὶ δεῖ ὥσπερ ψῆφόν τινα τίθεσθαι τὸ συμβαῖνον. ὃ γάρ ἐστιν ἄνωθεν βαλεῖν, οὐδὲ ἀναθέσθαι τὴν ψῆφον. *Alea ludo similis est vita: & quicquid evenit, veluti quandam tesseram disponere oportet. Non enim denuò jacere licet, neqe tesseram aliter ponere.* Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 5. Αἱ ὕλαι ἀδιάφοροι. ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν οὐκ ἀδιάφορος. πῶς οὖν τηρήσει τις ἄμα μὲν τὸ εὐσταθὲς καὶ ἀτάραχον, ἅμα δὲ τὸ ἐπιμελὲς καὶ μὴ εἰκαῖον, μηδ᾽ ἐκστρατευόμενος, ἂν μαθήσεται τοὺς κυβεύοντας. αἱ ψῆφοι ἀδιάφοροι, οὐ κύβοι ἀδιάφοροι. πόθεν οὖδα τί μέλλει πεσεῖσθαι; τῷ προσέχειν δ᾽ ἐπιμελῶς καὶ τεχνικῶς χρῆσθαι, τοῦτο ἤδη ἐμὸν ἔργον ἐστίν. ἄτεχνος καὶ ἐπὶ τῷ βίῳ. *Res ipsa quidem sunt indifferentes: sed*
D *earum usus non est indifferens. Qo pacto igitur idem simul constantiam & tranquillitatem, simul diligentiam & cautionem tuebitur ab omni simulatione remotam? Si eos imitetur qi ludunt tesseris. Calculi sunt indifferentes, tessera sunt indifferentes. Unde sciam qid sit casurum? Eo autem qod ceciderit diligenter & artificiosè uti, hoc verò meum munus est. Sic etiam in vita est.* Terent. *Adelph. act.* 4. *sc.* 7.

Ità vita est hominum, qasi cùm ludas tesseris:
Si illud qod est maximè opus, jactu non cadit,
Illud qod cecidit forte, id arte ut corrigas.

Atqe hoc est, σοφὸν νυθευτὴν, *sapientem alentorem* agere, imi-
E tari saltem; ut Sophocles apud Stobæum, *ad l.* 6. §. 44. laudatus.

Πράγματα γὰρ ὐχὶ θυμοῦσθαι] Dio Prusæus *Orat.* 74. Οἱ προσπταίοντες ἐν ταῖς ὁδοῖς, ἢ τὴν Δίκην ἐμπεπτόντες εἰς πηλὸν ἢ βόθρον ἢ ὀργίζονται τοῖς λίθοις ἢ τῷ πηλῷ. τελέως γὰρ ἂν ὄντως ἀπόπληκτοι. δέον αὐτοὺς αἰτιᾶσθαι διὰ τὸ μὴ προσέχειν. *Qi offendunt in viis, aut hercle in lutum aut foveam incidunt, non irascuntur lapidibus aut luto: nam planè essent attoniti, qum sese accusare debeant qod non attenderint.* Verùm iram nonnullorum nihil qicqam subterfugit. Itaqe Plutarchus *de irac.* Θυ-

μῷ

§. 39. *Diis leto exemptis ac nobis gaudia dones.*

§. 40. *Spicas velut frugiferas, sic vitam meti:*

Ut hic sit, ille non sit.

§. 41. *Si me meósque liberos Dii negligant,*

Hujus etiam constat ratio.

§. 42. *Æquum bonúmque à me est.*

§. 39. Ἀθανάτοις τε θεοῖς καὶ ἡμῖν χάρματα δοίης.

§. 40. a Βίον b θερίζειν, ὥστε καρπίμου στάχυν.

Καὶ * τὸ μὲν εἶναι, * τὸ δ' ἦ μή.

§. 41. c Εἰ δ' ἠμελήθην ὑπ' θεῶν καὶ παῖδ' * ἐμῶ,

d Ἔχει λόγον καὶ τοῦτο.

§. 42. c Τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ καὶ τὸ δίκαιον.

a *Eurípid. Hypsípyl.*
b *L. 11. §. 34.*
* τὸν Plut.
c *L. 11. §. 6.*
* ἐμοῦ Lug.
d *L. 6. §. 4. l. 12. §. 5.*
e *Aristoph. Acharn.*

§. 43.

ANNOTATIONES.

μᾶν δ' ἄθικτον ἐᾶν, ἢ δ' ἀνεπιχείρητον. ἀλλ' ὀργιζόμεθα καὶ πολεμίοις καὶ φίλοις, καὶ τέκνοις καὶ γονεῦσι, καὶ θεοῖς, νὴ Δία, καὶ θηρίοις, καὶ ἀψύχοις σκεύεσιν. *Ira nihil intactum, nihil inacceſſum eſt: iraſcimur & hoſtibus & amicis, liberis & parentibus, atque adeo etiam diis, beſtiis, & animâ carentibus inſtrumentis.* Unde Galenus *de affect. cur. c. 5.* Ὅτι ὁ θυμὸς οὐδὲν ἀποδεῖ μανίας, ἐξ αὐτῶν ἤδη ὧν ποιοῦσιν οἱ θυμούμενοι, μαθεῖν ἔστιν. παίοντες γὰρ, καὶ λακτίζοντες, καὶ καταισχίζοντες ἱμάτια, καὶ θερυβώδεις ἐμβλέποντες, ἅπαντα πράττουσιν, ἄχρι καὶ τοῦ καὶ θύραις καὶ λίθοις καὶ κλείθροις ὀργίζεσθαι, καὶ τὰ μὲν καταράττειν, τὰ δὲ δάκνειν, τὰ δὲ λακτίζειν. *Quod iracundia nihil ab inſania differat, ex iis, qa iracundi faciunt, promptum eſt diſcere; pulſantes enim & calcitrantes, & veſtimenta ſcindentes, & torvum quidam intuentes, omnia conficiunt uſque adeo ut oſtiis, lapidibus & clavibus ſuccenſeant, & alia quidem collidant, alia mordeant, alia calcibus petant.* Hoc autem nobis ab ipſa pueritia & infantia quodammodo inoleviſſe à nutricibus ipſis malè inſtitutis, conqeritur Epictetus *lib. 3. c. 19.* Νῦν δ' ἄλλην ὁδὸν ἐξ ἀρχῆς ἐληλύθαμεν. εὐθὺς ἔτι παίδων ἡμῶν ὄντων ἢ τίτθη, εἴποτε προσπταίσαμεν χάσκοντες, οὐχ ἡμῖν ἐπέπληττεν, ἀλλὰ τὸν λίθον ἔτυπτε. τί γὰρ ἐποίησεν ὁ λίθος; διὰ τὴν τοῦ παιδίου σου μωρίαν ἔδει μεταβῆναι αὐτόν; *Nunc aliud iter ab initio ſumus ingreſſi. Statim à puero nutrix, ſi qando per oſcitantiam impegimus, non nos objurgavit, ſed lapidem verberavit. Qid autem commiſit lapis? Fuitne illi propter pueri tui ſtultitiam alio migrandum?*

§. 39. Ἀθανάτοις τε] Cujus epici iſta ſint, nondum comperi. Videntur parentis alicujus verba, filium ad rem probè ſtrenuéqe gerendam adhortantis, qibus gemina Solomonis illa *Proverb. c. 23. v. 15, 16. & c. 27. v. 11.*

Θεοῖς κὴ ἡμῖν] malim, θεοῖσι κὴμῖν, metri cauſſâ.

Χάρματα δοίης] Siqidem, *Filius ſapiens parentem exhilarat.* Solomon *Proverb. c. 10. v. 1. & c. 15. v. 20.* Menander apud Stobæum *tom. 2. tit. 75.*

Οὐκ ἔστι μείζων ἡδονὴ ταύτης πατρὶ,
Ἢ σωφρονοῦντα κὴ φρονοῦντ' ἰδεῖν τινα
Τῶν ἐξ ἑαυτοῦ. ---
Major voluptas nulla genitori datur,
Virtute qàm ſi videat ac prudentiâ
Florere qemqam de ſuo exortum ſatu.

Grotius. utì contrà rex idem ſapientiſſimus; *Prov. c. 17. v. 21. Qi ſtolidum gignit, gignit merum mærorem ſibi:* (ità malim, qàm cum Junio *ad mærorem.* qod exilius & jejunè magis dictum videri poſſit) *paterqe ſtulti non gavdebit.* qo loco non gaviſurum eô modo vult accipi Druſius *obſerv. l. 1. c. 22.* qô *illavdatum Buſirin* apud Virgilium Gellius *Noct. Attic. l. 2. c. 6.* qem ibi viſe ſis. cæterùm interpres Anglicanus iſta prioribus ità connectit, ut eum qi rebus ipſis, ubi ex animi ſententia non ſucceſſerint, ſuccenſuerit, Diis hominibúſque ludibrio fore dicatur. viderint alii.

§. 40. Βίον θερίζειν] Evripidis eſſe ex *Hypſipyle* avtor eſt Stobæus *tom. 2. tit. 108.* integros habemus apud Stobæum *ibidem*, Plutarchum *ad Apollon. pag. 110. F.* (ex qo, qia emendatiſſimos exhibere videtur, plurimùm tranſcripſimus) Clementem *Strom. lib. 4.* & à Cicerone verſos *Tuſc. l. 3.*

Ἔφυ μὲν οὐδείς, ὅστις 1. οὐ πονεῖ βροτῶν,
2. Θάπτει τε τέκνα, χ' ἕτερ' αὖ 3. κλᾶται νέα,
Αὐτός τε 4. θνήσκει. 5. ταῦτα δ' ἔρχονται βροτοὶ
Εἰς γῆν φέροντες 6. γῆν. ἀναγκαίως δ' ἔχει
Βίον θερίζειν, ὥσπερ καρπίμου στάχυν,
Καὶ τὸν μὲν εἶναι, τὸν δὲ μή. τί ταῦτα δεῖ
Στένειν, ἅπερ δεῖ πανὰ φύσιν διαπρᾶξαι;
7. Δεινὸν γὰρ οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς.
Mortalis nemo eſt qem non attingit labor,
Morbúſque: multi ſunt humandi liberi,
Rurſus creandi: mórſque eſt finis omnibus,
Qa generi humano angorem neqicqam afferunt.
Reddenda eſt terra terra. tum vita omnibus
Metenda, ut fruges: ſic jubet neceſſitas.
Ut ille vivat, ille non: nihil hac opus eſt

Lugere, natura qa fiunt legibus.
Grave eſt nihil, homini qod fert neceſſitas.

ità Cicero. Vide *ad l. 6. §. 9.* Epictetus *Diſſert. l. 2. c. 6.* Τίνος ἕνεκα γίνονται σάκχυες; οὐχ ἵνα κὴ ξηρανθῶσιν; ἀλλὰ ξηραίνονται μέν. οὐχ ἵνα δὲ κὴ θερισθῶσιν; οὐ γὰρ ἀπόλυτοι γίνονται. εἰ δὲ αἴσθησιν εἶχον, ἤυχεσθαι αὐτὰς ἔδει, ἵνα μὴ θερισθῶσι μηδέποτε; τοῦτο δὲ κατάρα ἐστὶν ἐπὶ σαχύοις, τὸ μηδέποτε θερισθῆναι. ὅπως ἴσιον, ὅτι κὴ ἐπ' ἀνθρώπων κατάρα ἐστὶ τὸ μὴ ἀποθανεῖν. ὅμοιον κὴ τῷ μὴ πεπαιδεῦσθαι, μηδὲ θερισθῆναι. ἡμεῖς δ' ἐπειδὴ οἱ αὐτοὶ ἐσμὲν, ἅμα μὲν ὡς δεῖ θερισθῆναι, ἅμα δὲ κὴ αὐτῷ τούτῳ παρακολουθοῦντες, ὅτι θεριζόμεθα, διὰ τοῦτο ἀγανακτοῦμεν. ὅτε γὰρ ἴσμεν τίνες ἐσμὲν, ὅτε μεμελετήκαμεν τὸ ἀνθρωπικὸν, ὡς ἱππικὸς τὸ ἱππικόν. *Qa de cauſſa naſcuntur ſpicæ? nónne ut areſcant? nónne autem areſcunt ut demetantur? neqe enim abſoluta ſunt. Qod ſi ſenſum haberent, votáne facerent, ut ne unqam demeterentur? Ea verò ſpicis exſecratio eſſet, nunqam eas demeti. Sic hominibus etiam exſecrationem eſſe ſciendum eſt, nunqam eos emori: neqe aliud id eſſe, qam neqe matureſcere unqam, neqe demeti. Nos autem cum iidem ſimus, qos & demeti oportet, & iſtuc ipſum nos intelligere nos demeti, propterea ſuccenſemus? Neqe enim ſcimus qi ſimus, neqe res mortales ita meditatas habemus, ut eqites res eqeſtres.*

Θερίζειν] eâdem uſus eſt tranſlatione Tragicus idem in *Oeneo*, ſive ut Grotius mavult, *Ino*; referente Stobæo *tit. 105.* & Plutarcho itidem *ad Apollon.* ex parte:

Ἄνασσα, πολλοῖς ἐστιν ἀνθρώπων κακά.
Τοῖς δ' ἄρτι λήγει, τοῖς δὲ κίνδυνος 1. μίλει.
2. Κύκλος γὰρ αὐτὸς καρπίμοις τε γῆς φυτοῖς,
3. Θνητῶν τε γενεᾷ. τοῖς μὲν αὔξεται βίος,
Τοῖς δὲ φθίνει τε καὐθις ἐρίζεται πάλιν.
Regina, multos opprimunt homines mala:
Ab his recedunt, rurſus illis imminent.
Eunt in orbem, terra qas fruges parit,
Hominúmqe ſoboles. qippe pars ſurgens viret,
Pars jam metenda expectat exitii diem.

Grotius. De Maxentio Nicephorus *l. 7. c. 91.* Ἐπὶ σμικρᾷ γὰρ προφάσει, τὰς ὑπ' αὐτὸν δορυφόρους τοῖς δήμοις ἀνεὶς, μυρίον πλῆθος ἐθέριζεν. *Levi de cauſſa, immiſſo ſatellitio, innumerabilem populi multitudinem demetebat.* Vide & noſtrum *l. 11. §. 34.*

Καὶ τὸ μὲν εἶναι, τὸ δὲ μή.] lego τὸν μὲν, τὸν δέ. cum Plutarcho, Stobæo, Clemente. Sic *ſuprà* τοῖς μὲν, τοῖς δὲ, ἀνθρώποις ſcilicet.

§. 41. Εἰ δ' ἠμελήθην] Ex incerto Tragico, ſed pietatis prægnans profeſſio. Gemina planè Epicteti illa, *Diſſert. l. 2. c. 16.* his verbis Deum compellantis: Χρῶ μοι λοιπὸν, εἰς ὃ ἂν θέλῃς. ὁμογνωμονῶ σοι. ἴσον εἰμί. οὐδὲν παραιτοῦμαι τῶν σοι δοκούντων. ὅπου θέλεις, ἄγε. ἣν θέλεις, ἐσθῆτα περίθες. ἄρχειν με θέλεις, ἰδιωτεύειν, μένειν, φεύγειν, πίνεσθαι, πλωτεῖν; ἐγώ σοι περὶ ἁπάντων τούτων πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀπολογήσομαι. *Tracta me poſthac arbitratu tuo; ejuſdem tecum ſum animi; ſuſqe deqe fero; nihil recuſo qod tibi videbitur, qo voles ducito, veſte me qâ voles induito. Vis me fungi magiſtratu? privatam agere vitam? manere? exſulare? pauperie conflictari? opibus abundare? Ego te in his rebus omnibus apud homines defendam.* Vide *l. 11. §. 6. & l. 12. §. 5.*

Καὶ παῖδ' ἐμῶ] Lugdunenſis editor καὶ παῖδ' ἐμοῦ. qod eódem recidit. qanqam illud malim. nam qòd annotator, qi corrumpit ſæpius qàm corrigit, vult παῖδες ἐμῷ reſcribi, metri ratio reclamat.

§. 42. Τὸ γὰρ εὖ μετ' ἐμοῦ] Eſt Ariſtophanis ex *Acharn. act. 2.* qod in proverbialem loqendi formulam ceſſit. Ità uſurpârunt Cicero *ad Attic. lib. 6. Ep. 1. & l. 8. Ep. 8.* & Clemens Alexandrinus *Strom. l. 6.* Vide Pavlum Leopardum *emend. l. 5. c. 25.*

§. 43. Μὴ συνεπιθρηνεῖν] Epictetus *l. 3. c. 24.* Τὸ ἄλλως παρὰ φύσιν σοι κακὸν μὴ γενέσθω. οὐ γὰρ συνταπεινοῦσθαι πέφυκας, οὐδὲ συνατυχεῖν, ἀλλὰ συνευτυχεῖν. *Qod alterius naturæ repugnat tibi malum ne eſto. Neqe enim tua natura fert ut unà de-*

1. ὑπ' ἀεὶ π. *St.* 2. Θάπτειν. *St.* 3. κλᾶσθαι πάλιν. *St.* 4. θνήσκειν. *St.* 5. καὶ ταῦθ'. *Pl.* 6. τήνδ' ἄν. ἔχ' Pl. 7. ὃ δεινὸν οὐδ' *Cl.* ὑ δεινὸν οὐδ. *Heinſ.*

1. μίλειν *St.* 2. Κύκλῳ γὰρ ἔρπει κ. τ. γῇ φ. 3. Θ. τ. γενεᾷ. *St.*

a *L.* 5. §. 36. b Inf. §. 69.

§. 43. [a] Μὴ συνεπιθρηνεῖν, [b] μὴ σφύζειν.

§. 43. *Lamentantibus nè collamenteris, neve commovearis.*

c *Plato Apolog.*

§. 44. Πλατωνικά. [c] Ἐγὼ δὴ τούτῳ ἂν δίκαιον λόγον ἀντείποιμι. ὅτι εὖ καλῶς λέγεις, ὦ ἄνθρωπε, εἰ ὄιει δεῖν κίνδυνον ὑπολογίζεσθαι ζῆν, ἢ τεθνάναι ἄνδρα, ὅτῳ τι καὶ σμικρὸν ὄφελος. ἀλλ' ὧδε d ἐκεῖνο μόνον σκοπεῖν ὅταν πράττῃ, πότερον δίκαια ἢ ἄδικα πράττει, καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ.

§. 44. Platonis ista. Ego huic respondeam hoc, justúmque illud, referrem. Parùm rectè censes, mi homo, si hominem, qi vel ullius sit usûs, existimas mortis vitæque discrimen in numero aliqo habiturum; nec hoc duntaxat consideraturum, id qod agit, justum an injustum, hominísque probi an improbi sit.

d *L.* 3. §. 6, 7. *l.* 6. §. 2.

e *Plato ibid.*

§. 45. [e] Οὕτω γὰρ ἔχει, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῇ ἀληθείᾳ, ὃ ἂν τις αὐτὸν τάξῃ ἡγησάμενος βέλτιστον εἶναι, ἢ ὑπ' ἄρχοντος ταχθῇ, ἐνταῦθα δεῖ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μένοντα κινδυνεύειν, μηδὲν ὑπολογιζόμενον, μήτε θάνατον, μήτε ἄλλο μηδὲν πρὸ τοῦ αἰσχροῦ.

§. 45. Ejusdem. Sic enim se re verâ habet, viri Athenienses; qocunqe loco semet collocaverit qis, statum eum sibi optimum ducens, avt à principe fuerit collocatus, eum hunc tueri (utì mihi videtur) oportet, etiamsi cum discrimine conjunctum id sit, nec ullius rei cujusqam, nè mortis qidem, præ eo qod est turpe, rationem habere.

f *Plato Gorg.* * ἢ τοῦ * ἰυκλίου

§. 46. [f] Ἀλλ', ὦ μακάριε, ὅρα μὴ ἄλλο τι τὸ γενναῖον, καὶ τὸ ἀγαθὸν, * ἢ τὸ σώζειν τι καὶ σώζεσθαι. μὴ γὰρ τοῦτο μὲν, τὸ ζῆν ὁποσονδὴ χρόνον, τόν γε ὡς ἀληθῶς * ἰυκλίου ἄνδρα, * ἑαυτοῦ ἐστὶ, καὶ ὃ φιλοψυχητέον,

§. 46. Ejusdem. Verùm, ô bone vir, illud videris, annon aliud qid generosum esse bonúmque existat, qàm servare & servari. neqe enim hoc est, qod, vir verè qi sit, tantopere expetere debeat, ut temporis tantundem vivat; neqe vitæ oportet avidum esse; sed

ANNOTATIONES.

primaris & calamitosius sit, sed ut unà sis fortunatus. De amico Plutarchus *lib. de discrim. amic. & adulat.*

Συσσωφρονεῖν γὰρ, οὐχὶ συνοιστέον ἴφυ.
Unà agere rectè, non peccare unà soles.

Idémque *de exil. pag.* 599. *A.* *Δεῖ τὸν παρὰ τῶν φίλων καὶ τῶν βοηθούντων λόγον, παρηγορίαν εἶναι, καὶ μὴ συνηγορίαν τῷ λυπουμένῳ. εἰ γὰρ συνδακρύοντα καὶ συνεπιθρηνοῦντα, ὥσπερ χορῶν τραγικῶν, ἐν τοῖς ἀβελτέροις, χρεὼν ἔχομεν, ἀλλὰ παρρησιαζομένου καὶ διδάσκοντος, ὅτι τὸ λυπεῖσθαι καὶ τὸ ταπεινὸν ἑαυτὸν, ἐπὶ παντὶ μὲν ἄχρηστόν ἐστι καὶ ὑπόμεστον κενῆς καὶ ἀνοήτου. ὅπου δ' αὐτὸ τὸ πράγματα διδοῦσι ὑπὸ τοῦ λόγου ψηλαφηθῆναι καὶ ἀποπαλυφθῆναι πρὸς ἑαυτὸν οἰκεῖν,*

Οὐδὲν πίστευθε δεινὸν, ὦν μὴ προσποιεῖ,

κωμῳδῇ γελοῖόν ἐστι, μὴ τῆς συμφορᾶς πυθόμενόν τι πίπονθε, μηδὲ τῆς ψυχῆς, εἰ διὰ τὸ σύμπαθες τοῦτο χείρων γέγονεν, ἀλλὰ τοῖς ἔξωθεν συναχθομένοις καὶ συναγωνιῶσι διδασκάλοις χρῆσθαι τῆς λύπης. *Oportet ea qæ in dolore est, orationem ab amicis adhiberi, non qa assentetur, sed qa consoletur. Qippe in rebus adversis non opus nobis est, qi unà nobiscum tragicis in modum chori plorent atqe lamententur: sed qi liberè nos moneant, doceántqe nos: qòd cum alias dolori indulgere, & animo concidere inutile sit atqe fatuum. Tum ubi res ipsa ratione tractata atqe ante oculos exposita moneant te sic teipsum debere compellare,*

Non facta tibi est, si dissimules, injuria:

nimis qam ridiculum esse non carnem interrogare, aliqidne ei acciderit, non animum, an iste eum casus deteriorem fecerit: sed foris nobiscum dolentibus atqe indignantibus magistris lugendi uti. *Καὶ τὰ μὴ νοσοῦντα συνιστέον ἀναγκάτειν.* *Et qæ ægrota non sunt, unà dolere cogere.* utì ex Achæo idem *ad Apollon. pag.* 112. *E.* qo loco subjungit optimè. *Οὐ δεῖ προσπλαίσαντας, καθάπερ παῖδας, ἐχομένους τῶ πληγέντος βοᾶν, ἀλλ' ἰδίζειν τὴν ψυχὴν, ὅτι τάχιστα γίνεσθαι περὶ τὸ ἰᾶσθαί τε καὶ ἐπανορθοῦν τὸ πεσόν τε καὶ νοσοῦσαν, ἰατρικῇ θρηνῳδίαν ἀφανίζοντας.* *Non debere nos, sicubi offendimus, pueros imitari, qi manibus læsa parti injectis vociferantur: sed adsuescere animos nostros, ut qamprimum ejulationem medicâ arte abolentes, sananda restituendaqe parti affecta operam demus.* Gregorius Nazianzenus *Epist.* 35. *ad Ecebol.* *Οὐκ ἐξαρκεῖ τὸ ἀποδύρασθαι μόνον ἃ πάσχομεν. ἀλλὰ δεῖ τινος καὶ φαρμάκου πρὸς τὴν πληγήν.* *Ea, qæ patimur deplorare, minimè sufficit, verùm medicamentum etiam qodnam vulneri adhibendum est.* Aristoteles *ethic. l.* 9. *c.* 11. *Οἱ μὲν ἀνδρώδεις τὴν φύσιν, ἐυλαβοῦνται συλλυπᾶσθαι τοὺς φίλους αὐτοῖς. κἂν μὴ ὑπερβείνῃ τῇ ἀλυπίᾳ τὴν ἐκείνοις γενομένην λύπην, οὐχ ὑπομένει. ὅλως τε συνδρήνους οὐ προσίεται, διὰ τὸ μηδ' αὐτὸς εἶναι θρηνητικός. γύναια δὲ καὶ οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, τοῖς συνεπάγουσι χαίρουσι, καὶ φιλοῦσιν ὡς φίλους καὶ συνεργοῦντας. μιμεῖσθαι δ' ἐν ἅπασι δεῖ δηλονότι τὸν βελτίω.* *Qi virriles naturâ sunt, cavent, nè amici secum condoleant: & nisi ipse dolorem, qi ab illis suscipitur, indolentiâ exsuperet, non sustinet, atqe omnino collugentes non admittit, propterea qod lugubris neqe ipse est. Muliercula verò atqe hujusmodi viri collamentantibus delectantur, eósqe ut amicos & condolentes diligunt. Sed in omnibus imitari procul dubio meliorem debemus.* Aristippus itidem suis qibusdam tristitiâ mœstitiâqe sese macerantibus; *Ἀλλ' ἥκω παρ' ὑμᾶς, οὐχ ὡς συλλυπούμενος, ἀλλ' ἵνα παύσω ὑμᾶς λυπουμένους.* *At ego non venio ut ad vestros dolores meos adjungam, sed ut vobis omnem mœrorem ex animis eximam.* Ælianus *var. hist. l.* 7. *c.* 3. Qanqam permittit Epictetus *enchir. c.* 16. *μέχρι μέν τοι λόγου συμπεριφέρεσθαι καὶ συνεπισυνάξαι, oratione qidem subservire & congemiscere,* si usus fuerit. Vide *ad l.* 11. §. 18. *κατ' οἰκονομίαν.* Vide *ad l.* 5. §. 36.

A gniter commoveri, ut indicio externo animi affectus se prodat. *σφύζειν καὶ σφυγμὸς* de spirituum in arteriis motu pulsúque naturali jam communiter usurpantur, nec aliud qicqam intellexit Aristoteles *hist. animal. l.* 3. *c.* 19. ubi dixit; *Σφύζει δὲ τὸ αἷμα ἐν ταῖς φλεψὶν, ἐν ἅπασι πάντα ἅμα τοῖς ζώοις.* *Palpitat intra venas sanguis omnium animalium.* venas enim promiscuè pro *arteriis* etiam dixere. Verùm monet Galenus *de dogmat. Hipp. ac Plat. l.* 6. *c.* . & in *prognost. Comment. l* 1. & 3. à veteribus plerumque aliud qiddam eis vocabulis designatum; nempe *τὴν σφοδρὰν ἐς τοσοῦτον τῶν ἀρτηριῶν κίνησιν, ὡς καὶ πρὶν ἐπιλαβέσθαι τὴν ἀφὴν, αἰσθητὴν εἶναι τάνδρώπῳ τὴν κίνησιν.* B id est, *motum arteriarum adeò vehementem,* qalis in inflammationibus contingere solet, *ut ipso affectu etiam, anteqam manu attingas, facilè possit deprehendi.* idqe se alibi demonstrâsse dicit, & ostendit re verâ *de puls. differ. l.* 4. *c.* . & *de loc. affect. lib.* 2. & alibi. Vide Anutium Fœsium *œconom. Hippocr.* Indè translatum est *τὸ σφύζειν* ad motum qemlibet ab affectûs vehementia animíque impotentia in corpore sese exerentem. Hesychius *Σφύζει, πηδᾷ, φλεγμαίνει. Σφύζει, salit, turget,* Apud Svidam Pisides;

Σφύζεις, Ἀχιλλεῦ, καὶ μεθύσκῃ τὰς φρένας.
Turges, Achilles, mentis havd compos tua.

C Marcus, *infrà* §. 69. *Μήτε σφύζειν, μήτε ταράττειν.* *Nec avt festinat, avt torpescit.* Hoc itaqe vult, qod *l.* 5. §. 36. dixerat, *Μὴ ὀλοσχερῶς τῇ φαντασίᾳ συναρπάζεσθαι.* *Ne imaginatione ullâ temere abripiaris.* Motum avtem istiusmodi *χαφικώτατα* expressit in Agamemnonis persona Homerus *Iliad. χ'. v.* 91. ab Epicteto *Dissert. l.* 3. *c.* 24. Cicerone *ad Attic. l.* 9. *c.* 4. & Chrysippo apud Galenum *de dogm. Hip. & Plat l.* 4. *c.* 5. lavdatus verbis hisce:

Αἰνῶς γὰρ Δαναῶν περιδείδια. ὐδέ μοι ἦτορ
Ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι. κεραΐζη δέ μοι ἔγχος
Στηθείων ἐκθρώσκει; τρομέει, δ' ὑποφωίδιμα γυῖα.
Nam Danais valdè metuo; neqe tuta mihi mens
Adstat qum pavitat, verùm cor prosilit extra
Pectus solicitum claros tremor occupat artus.

D

§. 44. *Ἐγὼ δή*] Ex Platonis *apolog.* Vide avtem his gemina *l.* 3. §. 6, 7. & *l.* 6. §. 2.

§. 45. *Οὗ ἂν τις αὐτὸν τάξῃ*] Sumptum hinc divinum illud planè, ingentem invictúmque prorsus spirans animum, Epicteti votum, qô sic numen affatur, *Dissert. l.* 3. *c.* 24. *Ἢν ἂν χώρᾳ καὶ τάξει ἐγκείρῃς, μυριάκις ἀποθνῄσκειν πρότερον ἢ ταύτην ἐγκαταλείψω.* *Quocunqe mihi locum statuénve assignaveris, decies millies mortem oppetam ego, qàm ut eam deseram.* Idémqe ex persona Socratis *l.* 1. *c.* 9. E *Γελοῖοί ἐστε, ὅτι τινες ἀξιοῦτε, οἱ μέν με ὁ στρατηγὸς ὁ ὑμέτερος ἔταξεν εἴς τινα τάξιν, ὅτι ἔδει με τηρεῖν αὐτὴν, καὶ φυλάττειν, καὶ μυριάκις πρότερον ἀποθνήσκειν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν αὐτήν. εἰ δ' ὁ θεὸς ἔν τινι χώρᾳ καὶ ἀναστροφῇ κατατάξαι με, ταύτην ἐγκαταλιπεῖν δεῖ ἡμᾶς.* *Ridiculos esse vos, qi qidem censeatis, si me vester imperator aliqa in statione collocasset, eam mihi servandam & tuendam esse, & mille potius mortes oppetendas qàm eam deserendam.* qo loco avt *δεῖ* illud inducendum videtur, ut *τὸ ἐγκαταλιπεῖν* ad *ἀξιοῦτε* referatur: vel posterius membrum *ἐρωτηματικῶς* enunciandum: qanqam etiam sic suspensa manebit sententia.

§. 46. *Ἀλλ' ὦ μακάριε*] Ex Platonis *Gorg.*

F *Καὶ ὃ φιλοψυχητέον*] Ità Pavlus Apostolus *Act. c.* 20. *v.* 24. *Ἀλλ' οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχὴν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν, ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου.* *Sed nullius rei habeo rationem, neqe vita mea mihi ipsi cara est, ut consummem cursum meum cum gavdio, & ministerium qod accepi à Domino.* Et pii illi martyres, de qibus Joannes *Apoc. c.* 12. *v.* 11. *οὐκ ἠγά-*

Μηδὲ σφύζειν] *σφύζειν, trepidare, concuti, palpitare,* insi-

sed istis Deo dimissis, & mulierculis etiam fide adhibitâ, fieri non posse ut fatum qisquam qoqo modo effugiat; hoc deinceps ei perpendendum, qomodo tempus hoc, qo victurus sit, qàm optimè exigat.

§. 47. Astrorum cursus contemplare, tanqam unà cum illis circumactus. elementorum etiam mutationes mutuas animo jugiter revolve. istiusmodi enim cogitationes vitæ hujus terrestris sordes expurgant.

ἀλλ' [a] Ἐπιτρέψαντα ταῦτα τούτων τῷ Θεῷ, καὶ πεπεῖσθαι τοῖς γυναιξὶν, ὅτι [b] τῷ εἰρημένῳ * οὐδεὶς ἂν ἐκφύγοι, τὸ δὲ περὶ τούτου σκεπτέον, πῶς ἂν τρόπον, [c] τοῦτον, ὃν μέλλει χρόνον βιοῦναι, ὡς ἄριστα βιώῃ.

§. 47. [d] Περισκοπεῖν [e] ἄστρων δρόμους, ὡσανεὶ συμπεριθέοντα. καὶ [f] τὰς τῶν στοιχείων εἰς ἄλληλα μεταβολὰς συνεχῶς ἐννοεῖν. Ἀποκαθαίρουσι γὰρ αἱ τούτων φαντασίαι τὸν τόπον τοῦ χαμαὶ βίου.

a L. 4. §. 31. 46. l. 12. §. 1.
b Sup. §. 8. Inf. §. 51. L. 6. §. 10.
* οὐδ' ἂν εἷς
c L. 4. §. 31. Inf. §. 56. l. 8. §. 1. l. 12. §. 3.
d L. 8. §. 20. l. 11. §. 1.
e L. 11. §. 27.
f L. 4. §. 46. §. 48. l. 9. §. 28.

ANNOTATIONES.

ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. hoc est, ἐφίλησαν ψύχησαν. *Non dilexerunt animam suam, anima suæ prodigi fuerunt usque ad mortem.*

Ἐπιτρέψαντα περὶ τούτων τῷ θεῷ] Vide *ad l.* 4. §. 31.

Πεισθέντα ταῖς γυναιξὶν] lectionem hanc solicitat Xylander, qia scilicet minimè muliebris hæc sententia videatur. Annotator Lugdunensis etiam ταῖς γυναιξὶν avdacter deleri jubet. Verùm nihil movendum ex Platone liqet. sùntqe etiam mulierculis decantata ista, *Fatum esse inevitabile; neminemqe sibi destinatum unqam effugere valuisse.*

Οὐδεὶς ἂν ἐκφύγοι] ἐμφατικώτερον pavlo Platonis codices, οὐδ' ἂν εἷς ἐκφύγοι. Homerus *Il.* ζ. *v.* 488. à Clemente Alexandrino adductus, *Strom. l.* 6. & à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 9. & *l.* 2. *tit.* 7.

Μοῖραν δ' οὔ τινα φημὶ πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν,
Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται.
Nemo nocens, nemo bonus has in luminis oras
Editus, evadet fati qod lege parătur.

Grotius. Apud Clementem eundem Phanocles in *Amore*, sive *Pulcris*;

Ἀλλὰ τοι μοιρέων γῆμ' ἄλυτον οὐδέποτ' ἐστὶν
Ἐκφυγέειν, ὁπόσοι γῆν ἐπιφερεόμεθα.
Effugere at flamen fati irresolubile nulli,
Qotqot terra alimur munere, posse datur.

Simonides apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 107. *B.* Ἀνδρέων ὀλίγον μὲν χάρτος. ἄπρακτοι δὲ μελαῖναι. αἰῶνι δὲ πᾶν ῥέπει, πόνος ἀμφὶ πόνῳ. ὁ δ' ἄφνεως ὁμῶς ἐπιπείρατος θανάτου. κεῖνα γὰρ ἴσον λάχος μέρος, ὅτ' ἀγαθοὶ, ὅτις τε κακός. *Hominum exigua vires, & irrita cogitationes, & in vita brevi labor super laborem. Inevitabilis autem pariter imminet mors. Illius enim æqualem portionem sortiuntur & probi & improbi.* Vide qæ congesserunt de argumento hoc Clemens & Stobæus locis superiùs memoratis, & Henricus Stephanus *l.* 5. *sched.* 13. sed & *ad l.* 6. §. 10. Epictetus *l.* 2. *c.* 6. Ἀποθνήσκειν μέλλω. ἄνθρωποι δ' ἄλλοι ἀθάνατοι ἔσονται; *Ego moriturus sum. Nunqid ergò reliqi homines immortales erunt?*

§. 47. Περισκοπεῖν ἄστρων δρόμους] Hæc etiam fortassis Platonis fuerint. Pythagoræ par monitum, *l.* 11. §. 26. de qo & Synesius, *de provid. l.* 2. *pag.* 128. Ὁ τοι Σάμιος Πυθαγόρας τὸν σοφὸν, ἀλλ' οὐδὲν ἢ θεάμονά φησιν εἶναι τῶν τε ὄντων καὶ γιγνομένων. *Pythagoræ Samius sapientem nihil aliud qàm eorum qæ sunt fuisseqe spectatorem esse dicit.* ità enim rectè restituit Petavius, qod in diversam, vel adversam potiùs, mentem, ἀλλ' οὐδὲ θ-- antè legebatur. Anaxagoras sciscitanti, ἧς ἕνεκα αἰτίας τὰ πολλὰ πτερῶται διανυκτερεύειν ὕπαιθρος, *cur noctem totes sub dio ageret*, respondit, τῷ τὸν κόσμον θεάσασθαι. *ut mundum specularetur.* τὰς χορείας καὶ περιφορὰς τῶν ἀστέρων αἰνιττόμενος. *cursus siderum in orbem redeuntes subindicans.* inqit Philo *de mund. immortal. pag.* 939. *B.* Idem interroganti, Τίνος ἕνεκ' ἄν τις ἕλοιτο γενέσθαι μᾶλλον ἢ μὴ γενέσθαι, *cujusnam rei gratiâ qisqam natum se potius qàm non natum fuisse elegerit*, respondit, τῷ θεωρῆσαι τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν περὶ τὸν κόσμον τάξιν. *ut cælum contemplaretur, ordinemqe elegantem universi.* Aristoteles *ethic. Evdem l.* 1. *c.* 5. sive ut Laërtius avtem *l.* 2. qærenti qem in finem natus esset, respondit, Εἰς θεωρίαν ἡλίου καὶ σελήνης καὶ οὐρανοῦ. *Ad Solem, Lunámqe, ac cælum contemplandum.* Sive ut Lactantius *instit. l.* 3. *c.* 9. qi & *Cæli ac Solis videndi cavssâ. tam magnum*, inqit, *esse credidit, videre cælum & solem: ibidem & c.* 12. *Tanti visa est contemplatio cæli ac lucis ipsius, ut qascunqe miserias libeat sustinere.* Sed & Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 4. *pag.* 539. *D.* Τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνθρώπου ὀρθὴν πρὸς τὴν οὐρανοῦ θέαν γενομένην. *Hominis constitutionem rectam factam esse ad cælum contemplandum.* Qod Naso *Metam. l.* 1.

Pronáqe cùm spectent animalia cætera terram,
Os homini sublime dedit, cælúmqe videre
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Qod tamen aliorsum trahit Galenus *de usu part. l.* 3. *c.* 3. qo loco & Platonis illud lavdat; Ὡς ὁ τοῦτ' ἔστι τὸ ἄνω βλέπειν, ὅταν τις ὕπτιον αὐτὸν ἀναπλήσῃ χαμαιμόνος, ἀλλ' ὅταν τῷ νῷ τὴν τῶν ὄντων φύσιν ἐπισκοπῇ. *Id non esse sursum adspicere, qàm qis supinum seipsum reclinarit oscitans valdè negligentem; sed qando mente naturam rerum considerat.* Itaqe Apostolus *ad Rom. c.* 1. *v.* 20. Τὰ ἀόρατα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται. *Dei invisibilia jam inde à condito mundo ex iis qæ fecit mente perpensa pervidentur.* Sub Augustini nomine avtor *sermon. ad frater. in erem.* post Nasonis illud, nescio cujus meminit, à qo dum tyrannus qæreret & diceret, *Qare te Deus fecit?* respondit, *Ut contempler cælum & cælorum numina.* (*lumina* forsan) subjungitqe, *Qis fidelium plus dixisset, avt probabiliore argumento, nescio. factus enim homo est in terra, non ad terram, sed ad cælum: & factus est de terra, non propter terram, sed propter cælum.* Respexit forsan avtor ignobilis iste, ad Anaxagoræ illud superiùs memoratum; qod Lactantio tamen minùs satisfacit: Primùm, qòd *omne hominis officium in solis oculi posuit; nihil ad mentem referens, sed ad corpus omnia.* tùm, qòd *rem maximam redegit ad minimam, duo sola deligendo, qæ sibi diceret intuenda.* denique qòd *non avtoris virtutem, providentiam, potentiam animo metitur, cujus opera miratur. qòd si*, inqit, *natum se esse dixisset, ut mundum intueretur; qanqam omnia comprehenderet, ac majori uteretur sono; tamen non implesset hominis officium; qia qanto pluris est anima qàm corpus, tanto pluris est Deus qàm mundus; qia mundum Deus fecit & regit. Non ergò mundus oculis, qia utrumqe est corpus; sed Deus animâ contemplandus est.* Vide *ad l.* 8. §. 26.

Ὥσπερ συμπεριθέοντα] qod συμπεριπολοῦντα, Philo *de monarch. ad l.* 11. §. 1. exhibuit. tanqam mente sùa & cogitatione sidera in motu cursúqe suo rapidissimo illo comitatus & consecutus. neqe est enim hoc arduum menti humanæ. Seneca *de benef. l.* 3. *c.* 20. *Corpora obnoxia sunt & asscripta dominis: mens qidem sui juris est. qa adeò libera & vaga est, ut nec ab hoc qidem carcere, cui inclusa est, teneri qeat, qo minùs impetu suo utatur, & in infinitum comes cælestibus exeat.* Et *ibidem l.* 6. *c.* 23. *Vide animi qantum avdeant, qemadmodum soli avt noverint deos, avt qerant, & mente in altum datâ divina comitentur.* Et *l.* 2. *c.* 29. *Animo nihil non eódem, qò intendit, momento pervium est. sideribus velocior, qorum post multa sæcula futuros cursus antecedit.* Augustinus *in Joann. tract.* 20. *Celeritatem animi ipsius vide. Vide si non vehementior est scintilla animi cogitantis, qàm splendor solis lucentis. Solem orientem tu vides animo. ab oriente ad occidentem venturus est; jam ex alia parte cras oritur. ubi hoc fecit cogitatio tua, adhuc ille tardus est, & tu omnia peragrasti.* Vel vitæ suæ momenta tanqam unà cum cœlestibus illis corporibus transvolantia considerans, qorum cursu dimensa sortimur mortales eosdem intervalla. Seneca *Epist.* 12. *Tota ætas partibus constat, & orbes habet circumductos majores minoribus. est aliqis qi omnes complectatur & cingat. hic pertinet à natali ad diem extremum. est alter qi annos adolescentiæ excludit. est qi totum pueritiam ambitu suo adstringit. est denique ipse annus, in qo omnia continens tempora, qorum multiplicatione vita consumitur. mensis arctiore præcingitur circulo: angustissimam habet dies gyrum: sed & hic ab initio ad exitum venit, ab ortu in occasum.* Hinc Columellæ monitum, *de re rustic. l.* 10.

Invigilate viri: tacito nam tempora gressu
Diffugiunt, nullóqe sono convertitur annus.

Nec subticendum, qòd Plato etiam in *Timæo*, τῇ ἐν ἡμῖν θείᾳ καὶ τῇ πάντος κινήσεως καὶ περιφορᾷ eadem statuit. Vide *ad l.* 2. §. 13.

Τὰς τῶν στοιχείων] Vide *ad l.* 4. §. 46.

Ἀποκαθαίρουσι τὸν τόπον τοῦ χαμαὶ βίου.] Seneca *Epist.* 95. de philosophia. *Erras, si illam putas tantùm terrestres operas promittere: altiùs spirat. Totum, inqit, mundum sortior, nec me intra contubernium mortale contineo; suadere vobis ac dissuadere contenta. magna me vocant, suptuqe vos posita.*

Nam tibi de summa cæli ratione Deúmqe
Differere incipiam; rerum primordia pandam.

ut ait Lucretius l. 1. - - *Ista jam à formatione morum recesserunt: sed levant animum, & ad ipsarum qas tractant rerum magnitudinem attollunt.* Idem *Epist.* 117. & *Ep.* 79. *Tenet animus noster habebit qod gratuletur sibi, cùm emissus his tenebris, in qibus volutatur, non tenues visu clara prospexerit, sed totum diem admiserit; & redditus cælo suo fuerit. cùm receperit locum, qem occupavit sorte nascendi. Sursum vocant illum initia sua. erit avtem illic etiam antequam hùc custodiæ exoriatur, cùm vitia dejecerit, purisqe ac levis in cogitationes divinas emicuerit.* Vide eundem, & *Epist.* 65. vel Apostolum potiùs *ad Philip. c.* 3. *v.* 19, 20. & *ad Colos. c.* 3. *v.* 1, 2.

§. 48. Καλὸν τὸ τοῦ Πλάτωνος. καὶ δὴ καὶ περὶ ἀνθρώπων τοὺς λόγους ποιούμενον, [a] ὑπισκοπεῖν δεῖ καὶ τὰ ὑπίγεια, ὥσπερ πόθεν ἄνωθεν, καὶ ἀγέλας, σφαγάς, γάμους, διαλύσεις, γενέσεις, θανάτους, δικαστηρίων θόρυβον, ἐρήμους χώρας, βαρβάρων ἔθνη ποικίλα, ἑορτὰς, θρήνους, ἀγορὰς [b] τὸ παμμιγὲς, καὶ τὸ [c] ἐκ τῶν ἐναντίων συγκεκραμένον.

§. 49. [d] Τὰ προγεγονότα ἀναθεωρεῖν. [e] τὰς τοιαύτας τῶν ἡγεμονιῶν μεταβολάς. ἔξεστι καὶ τὰ ἐσόμενα προεφορᾶν. [f] ὁμοειδῆ γὰρ πάντως ἔσται, καὶ οὐχ οἷόν τε ἐκβῆναι τοῦ ῥυθμοῦ τῶν νῦν γινομένων. ὅθεν καὶ [g] ἴσον, τὸ τεσσαρακοντοῦτα ἔτεσιν ἰσορρῆσαι τὸν ἀνθρώπινον βίον, τῷ ἐπὶ ἔτη μύρια. τί γὰρ πλέον ὄψει;

a L.8.§.26. l.9.§.30.l. 12.§.24.
b Sup.§.3.
c Sup.§ 9.
d L.6.§.46, 47.
e L.8.§.31. l.10.§.27.
f L.6.§.37.
g L.2.§.14. l.12.§.35.

§. 48. Præclarum eſt & Platonis illud. Qin & de hominibus ſermonem inſtituentem, contemplari oportet, qaſi de ſpecula qadam deſuper, terreſtria qoqe iſta, per cœtus, exercitus, agriculturas, nuptias, inducias, ortus, mortes, fori tumultus, loca deſerta, barbarorum gentes varias, feſta, funera, nundinas, miſcelam omnigenam, mundúmqe ex rebus contrariis conflatum & inſtructum.

§. 49. Præterita recole, tótqe imperiorum mutationes. indè licet & futura proſpicere. ejuſdem enim generis omnino futura ſunt; nec poſſunt eorum qæ nunc fiunt modulum tranſgredi. proinde par eſt, per annos qadraginta vitam perluſtrare humanam, atqe per annorum decem millia. qid enim ampliùs ſis viſurus?

§. 50.

ANNOTATIONES.

§. 48. Τὸ τοῦ Πλάτωνος] ubi Plato hæc habeat, mihi nondum ſuccurrit.

Ἐπισκοπεῖν δεῖ τὰ ὑπίγεια] Non cœleſtia tantùm ſuſpici vult, ſed inferiora etiam iſta omnia, tanqam de ſpecula, deſpici. qod eſt argumentum τῶν ἐπισκοπούντων Luciani. Vide Senecam *ad Marc. c.* 18. & Cyprianum *Epiſt. ad Donat.*

Τὸ παμμιγὲς] Vide *ad l.* 4. §. 27. ſed & *l.* 12. §. 24. τὸ παμμιγὲς autem, ſive cinnum hunc non in Mundo tantùm, Menippus apud Lucianum in *Icaro-Menippo pag.* 199. rerum in terris geſtarum, qalem in Luna divertens conſpicabatur, faciem depingens: Τοῦ μὲν ἦσαν αἰλαπίναι καὶ γάμοι. ἐλέγοντο δὲ δικαστήρια καὶ ἐκκλησίαι. καὶ ἕλεγον δὲ μέρος ἔβυές τις. ἐν γειτόνων δὲ πενθῶν ἄλλος ἐφαίνετο. καὶ πολεμοῦντας μὲν ἑώρων τοὺς Γέτας. πλανωμένους δὲ ἐπὶ τῶν ἀμαξῶν τοὺς Σκύθας. γεωργοῦντας δὲ τοὺς Αἰγυπτίους. καὶ ὁ Φοίνιξ δὲ ἐνεπορεύετο. καὶ ὁ Κίλιξ ἐλῄστευε. καὶ ὁ Λάκων ἐμαστιγοῦτο. καὶ ὁ Ἀθηναῖος ἐδικάζετο. ἀπάντων τούτων ὑπὸ τὸν αὐτὸν γινομένων χρόνον, ὥρα σοι ἦδη ἐπιτοῦσιν, ἐποῖός τις ὁ κυκεὼν ἅπας ἐφαίνετο. *Ubi erant convivia & nuptiæ, altera ex parte judicia & conciones; rurſum alia ex parte ſacrificabat qiſpiam. In vicinia verò lugens aliqis conſpiciebatur. Belligerantes videbam Getas, in plauſtris errantes Scythas, Ægyptios vero agricolantes: Phœnix mercaturam exercebat, Cilix latrocinabatur, Lacon loris cadebatur, Athenienſis cauſſas agebat. Qæ omnia cùm eodem tempore gererentur, cogita nunc cujuſmodi rerum confuſio cerneretur.* Et Heraclitus apud eundem in βίων πράσει, ſive *vitarum licitatione Tom.* 11. *pag.* 378. Ἔμπεδον οὐδέν. ἀλλά πως εἰς κυκεῶνα πάντα συνειλίονται. *Nihil ſtabile eſt: ſed omnia in cyceonem qodammodo convolvuntur.* Sed & in Homine, mundo hoc minore, deprehendi idem monet Syneſius *de regn. p.* 10. Ἐν γὰρ ἴσθι τοῦτο, ὡς οὐχ ἁπλοῦν τι χρῆμα, οὐδὲ μονοειδὲς ἄνθρωπος. ἀλλὰ συνῴκισεν ὁ Θεὸς εἰς ἑνὸς ζῴου σύστασιν, ὄχλον δυνάμεων παμμιγῆ καὶ πάμφορον. *Ita enim habeto, non uniforme qippiam, aut ſimplex eſſe hominem; ſed in unius animalis coagmentationem promiſcuam, ac multiplicem facultatum turbam unà à Deo eſſe introductam.* In mundo itaqe qantò magis?

Τὸ ἐκ τῶν ἐναντίων συγκεκραμένον] Ità *ſuprà* §. 9. Συγκαλατίθεται γὰρ καὶ συγκοσμεῖ τὸν αὐτὸν κόσμον. *Coordinantur enim ſimul, eundémqe mundum coheneſtant.* Clemens *Strom. l.* 1. *p.* 298. *C.* Ἤδη δὲ καὶ ἡ ὑπάτη, ἐναντία τῇ νεάτῃ οὖσα, ἀλλ' ἅμφω γε ἁρμονία μία. ἔν τε ἀριθμοῖς ὁ ἄρτιος τῷ περιττῷ διαφέρεται. ὁμολογοῦσι δὲ ἄμφω τῇ ἀριθμητικῇ. ὡς τῷ σχήματι ὁ κύκλος, καὶ τὸ τρίγωνον, καὶ τὸ τετράγωνον, καὶ ὅσα τῶν σχημάτων ἀλλήλων διαπέχει. ἀτὰρ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ πᾶσι τὰ μέρη σύμπασα, κἂν διαφέρηται πρὸς ἄλληλα, τὴν πρὸς τὸ ὅλον οἰκειότητα διαφυλάττει. *Jam enim hypate cum ſit neate contraria, eſt tamen una harmonia, & numerus par differt ab impari; in Arithmetica tamen ambo conveniunt, qemadmodum figura circulus, & triangulus, & qadratus, & qacunqe alia figura inter ſe differunt. Qinetiam in mundo univerſo partes omnes, etiamſi inter ſe differant, ſervant eam, qa eſt cum toto, conjunctionem & convenientiam.* Seneca *qaſt. nat. l.* 7. *c.* 27. *Non vides qàm contraria inter ſe elementa ſint? gravia & levia ſunt, frigida & calida, humida & ſicca. tota hujus mundi concordia diſcordibus conſtat. non ad unam natura formam opus ſuum praſtat, ſed ipsâ varietate ſe jactat. alia majora, alia velociora aliis fecit: alia validiora, alia temperatiora: qadam autem eduxit è turba, ut ſingula & conſpicua procederent; qadam in gregem miſit.* Apulejus *de mund. p.* 66. *Mirum qibuſdam videri ſolet, qòd, cum ex diverſis atqe in ſe pugnantibus elementis mundi natura conflata ſit, aridis atqe fluxis, glacialibus & ignitis, tanto rerum divortio nondum ſit ejus mortalitas diſſoluta. qibus illud ſimile ſatisfaciet, cùm in urbe ex diverſis & contrariis corporata rerum inæqalium multitudo concordat. ſunt enim pariter dites & egentes, adoleſcentum ætas permixta ſenioribus, ignavi cum fortioribus, peſſimi cum optimis congregati. aut profectò, qod res eſt, fateantur, hanc eſſe civilis rationis admirandam temperantiam, cùm qidem de pluribus una ſit facta, & ſimilis ſui tota, cùm diſſimilia membra ſint, receptrixqe ſit naturarum ad diverſa tendentium, & fortunarum per varios fines exitúſqe pergentium. ſic mare & fœmineum ſecus junguntur, ac diverſus utriuſqe ſexus ex diſſimilibus ſimile animal facit: artéſqe ipſa naturam imitantes ex imparibus paria faciunt. Pictura, ex diſcordibus pigmentorum coloribus, atris, albis, luteis & puniceis confuſione modicâ temperatis, imagines his qæ imitatur ſimiles facit. ipſa etiam Muſica, qa de longis & brevibus, acutis & gravioribus ſonis conſtat, tam diverſis & diſſonis vocibus harmoniam conſonam reddit,* &c. Et mox: *Æqalis qippe omnium diverſitas, graviſſimorum, leviſſimorum, ferventium, frigidorum, docente ratione naturæ, diverſis licèt rebus, æqalitatem deferre concordiam, omnia parentis mundi amœnitatem æternitatemqe reperit.* Qæ omnia ſunt tranſlata ex Ariſtotelis nomine *de mundo* inſcripti libelli *cap.* 5. Vide *ad l.* 4. §. 27.

§. 49. Τὰ προγεγονότα] Vide *l.* 6. §. 46, 47.

Ἔξεστι καὶ τὰ ἐσόμενα προεφορᾶν] Vide *ad l.* 6. §. 37. & *ſuprà* §. 1. & *l.* 2. §. 14. Plutarchus *de EI Delphic.* Μαντικὴ τίς ἐστι περὶ τὸ μέλλον ἐκ τῶν παρόντων ἢ παρῳχημένων. οὐδενὸς γὰρ οὐδ' ἀναιτίως ἡ γένεσις, οὔτ' ἄλογος ἡ πρόγνωσις. ἀλλ' ἐπεὶ πάντα τοῖς γεγονόσι τὰ γιγνόμενα, τά τε γινόμενα τοῖς γιγνομένοις ἕπεται καὶ συνήρτηται, καλὰ διέξοδον ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος περαίνεται, ὁ τὰς αἰτίας εἰς ταὐτὸ συνιδεῖν τε πρὸς ἄλληλα καὶ συμπλέκειν φυσικῶς ἐπιτήμων, οἶδε καὶ προλέγει

Τά τε ὄντα, τά τ' ἐσόμενα, πρό τ' ἐόντα.

Ars circa futura fatidica ex præſentibus aut præteritis. Nullius enim rei vel ſine cauſſa eſt ortus, vel ſine ratione prænotio. Sed cùm omnia præſentia præteritis, omnia futura præſentibus connexa ſint, & alterum ex altero ſequatur, progreſſu ab initio ad finem pertendente: is qi cauſſas naturalibus rationibus perſpicere & inter ſe connectere poteſt, is novit ac prædicit

Qæ ſunt, qæ venient poſthac, qæ præterierunt.

Utì Homerus *Il. α'. v.* 70. Vide *l.* 10. §. 5. Verùm de ſolertia ac ſagacitate non fatidica, ſed politica, Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 5. Mavricum prædicans: *Vir eſt gravis, prudens, multis experimentis eruditus, & qi futura poſſit ex præteritis providere.* Inter alias hiſtoriæ laudes, hanc non ultimam ponit Nicephorus Gregoras *hiſt. Rom. l.* 1. Οἱ προφῆται τρόπον τινὰ τὰς μαντείας ποιεῖ, ἐκ τῶν φθασάντων σοφιζομένους τὰ μέλλοντα. *Alio qodam modo vates reddit, qa futura ſint, ex iis qa præterierunt conjicientes.* Polybius *hiſt. l.* 6. *c.* 4. Τὸ γὰρ γένος τῶν ἀνθρώπων ταύτῃ διαφέρουσι τῶν ἄλλων ζώων, ἢ μόνοις αὐτοῖς μέλεσι νῷ καὶ λογισμῷ, φανερὸν, ὡς ἐκ εἰκὸς παραπρέχειν αὐτὸς τὴν προειρημένην διαφοράν, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, ἀλλ' ἐπισημαίνεσθαι τὸ γινόμενον, καὶ δυσαρεστεῖσθαι τοῖς παροῦσι, προορωμένους τὸ μέλλον, καὶ συλλογιζομένους, ὅτι τὸ παραπλήσιον ἐκάστοις αὐτῶν συγκυρήσει. *Qoniam enim homo à cateris animantibus hoc differt, qòd mentis & rationis ſit particeps, non eſt profectò ſimile veri, ipſos hanc voluntatum diverſitatem inobſervatam prætermiſſuros, qod faciunt alia animantes; ſed admiſſum delictum revocaturos ad animum, & præſentem ſtatum damnaturos: ut qi futura proſpicientes, facilè ſibi qoqe eadem eſſe eventura intelligant.* Cicero *Offic. l.* 1. §. 11. *Inter hominem & belluam hoc maximè intereſt, qòd hac tantùm, qantùm ſenſu movetur, ad id ſolum qod adeſt, qodqe præſens eſt, ſe accommodat, pavlulum admodum ſentiens præteritum aut futurum. Homo autem, qia rationis particeps, conſequentia cernit, principia & cauſſas rerum videt, earúmqe progreſſus, & qaſi anteceſſiones non ignorat, ſimilitudines comparat, & rebus præſentibus adjungit atqe annectit futura; facilè totius vita curſum videt, ad eamqe degendam præparat res neceſſarias.*

§. 50.

§. 50. *Retróque meant, qa terra dedit*
Iterum ad terram: ac qod ab æthereo
Venerat ortu, cæleſte poli
Repetit templum. —

avt hoc eſt atomorum invicem implexorum diſſolutio, avt elementorum ſenſus expertium diſperſio.

§. 51. *Potu, cibóque, atque id genus cupediis*

Curſum moramur, cita mors nè nos obruat.
Diviniùs at ſpirantem auram
Pati neceſſe eſt cum labore & lacrymis.

§. 52. Eſt qiſqam te luctæ peritior. at vide nè libe-

§. 50. Καὶ [a] τὰ [b] ἐκ γῆς μὲν φύντα εἰς γαῖαν. [c] τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου βλαστόντα γένη, εἰς [*] αἰθέριον πάλιν ἦλθε πόλον. [d] ἢ ζῇ τις ἀλήθεια τ' ἐν πᾶσι ἀτόμοις ἀναμπλακιῶν, [*] καὶ τοιοῦτός ἐστι σκεδασμὸς τ' ἀπειθῶν στοιχείων.

§. 51. [Καὶ] [e] σίτοισι καὶ πόποις, καὶ [*] μαγγανεύμασι

Παρεκλέποντες [*] ὀχετόν, ὥστε μὴ θανεῖν.
Θεόθεν ἢ πνεῦ' ὕδωρ
[f] Ἀνάγκη τλῆναι καμάτοις ἀνοδύρτοις.

§. 52. [g] Καθαλιώτερος [*] ἀλλ' ἀχὶ κωκυσιγόοις,

a Eurip. Chryſip.
b L. 5. §. 4. l. 9. §. 9. l. 10. §. 7.
c L. 4. §. 21. l. 6. §. 15.
* αἰθέριον Clem.
d Sup. §. 32.
* ἢ, vel, [ἢ] καὶ
e Euripid. Suppic.
* μαγ. λεύμασι Eur. cod. μαγέυματι Plut.
* ὀλεθρον Grot.
f Sup. §. 46.
g L. 5. §. 5.
* - κώ ιερος [σκιοί τις]

ANNOTATIONES.

§. 50. Καὶ τὰ ἐκ γῆς] Evripidis ista sunt ex *Chryſippo*. qod ex Clemente Alexandrino *Strom. l.* 6. didicimus. refert & Philo *de mund. immortal.* ex qo sic restituenda & disponenda sunt; accessione non contemnendâ insuper adavcta.

Χωρεῖ δ' ὀπίσω τὰ μὲν ἐκ γαίας
Φύντ' εἰς γαῖαν. τὰ δ' ἀπ' αἰθερίου
Βλαστόντα γονῆς εἰς ἀέριον
Πόλον ἦλθε πάλιν. θνήσκει δ' οὐδὲν
Τῶν γιγνομένων, διακρινόμενον
Δ' ἄλλο πρὸς ἄλλο
Μορφὴν ἑτέραν ἐπίδειξε.
Retroqe meant, qa terra dedit
Iterum in terram: qod ab æthereo
Venerat ortu, cæleſte poli
Repetit templum. qa ſunt, horum
Nihil emoritur, ſed ſecretum
Illud ab iſto
Alia ſub imagine paret.

Ità Grotius legit vertitqe: niſi qòd pro ἀέριον, qòd Philo Cleménſqe habent, ἰδίαν ſubſtituit, & propriâ reddit. mihi, illud retinere potius antiqiúſqe viſum eſt: etiamſi Philonis codices uno loco illud exhibeant, qum uno ampliùs cum Clementis conveniant. Evripides idem in *ſupplic.* qod Moſchionis nomen frustrà præfert, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 124.

Ὅθεν δ' ἔκυρσεν εἰς τὸ σῶμ' ἀφίκετο
Ἐνῆκεν ἀπειλᾶν, πνεῦμα μὲν πρὸς ἀιθέρα,
Τὸ σῶμα δ' εἰς γῆν.
Et unde noſtra qodqe natura eſt datum
Eò reverti. magnus æther ſpiritum,
Corpus recipiat terra.

Grotius. Epicharmus apud Plutarchum *ad Apollon.* Συντρίβη καὶ διεχέθη. καὶ ἀπῆνθεν ὅθεν ἦνθε πάλιν. γῆ μὲν εἰς γῆν, πνεῦμα δ' ἄνω. τί τῶν δὲ χαλεπόν; ἀδὲ ἓν. Ità enim concipi debent, qæ vitiata in vulgatis habentur. *Contritum eſt, & diſſipatum eſt, eòdemqe revenit, unde venit: ad terram terra, ſurſum ſpiritus. eqid horum grave eſt? nihil qicqam.* Lucretius *l.* 2.

Cedit enim retro, de terra qod fuit antè,
In terras: & qod miſſum eſt ex æthere oris,
Id rurſum cæli relatum templa receptant.

Solomon ipſe *Eccleſ. c.* 12. *v.* 7. *Rediitqe pulvis ad terram, qod prius fuerat: ſpiritus autem ad Deum, qi primò dederat.* Heraclitus *Epiſt. ad Amphidamant.* 1. Ἐὰν δὲ φθάσῃ ὑπέρμαλον χίνλον τὸ σῶμα, δύσεται εἰς τὸ αἱμαρμένον. ἀλλὰ τὸ ψυχὴ δύσεται. ἀλλὰ ἀθάνατον ὅσα χρῆμα εἰς ἑαυτὸν ἀναπήσσεται μετάρσιον. δίκοσμος δέ με ἀιθέριος δέκει. *Qod ſi corpus omnimo redundaverit, deſcendet ad fatalem locum. At animus non deſcendet, ſed qum ſit immortalis, in cælum evolabit ſublimis. Eum accipiens ætherea domicilia.* Hinc de Sibylla prima fabuloſum illud ex Sarapionis *Epocis* apud Clementem *Strom. lib.* 1. *pag.* 304. *C.* Μυδὲ ἀποθανεῖσαν λῆξαι μαντικῆς. καὶ τὸ μὲν εἰς ἀέρα χωρῆσαν αὐτῆς μετὰ τελευτὴν, τυὶ εἶναι τὸ ἐν φήμαις καὶ λεσχάσι μαντευόμενον. τὸ δ' εἰς γῆν μεταβαλόντος σώματος, πῶας, ὡς εἰκὸς, ἀναφυείσης, ὅσα ἂν αὐτὴν ἐπινεμηθῇ ἑρέμματα, ἀκριβῆ διὰ τῶν σπλάγχνων προφαίνειν τῷ μέλλοντος δήλωσιν. τὴν δὲ ψυχὴν αὐτῆς εἶναι, τὸ ἐν τῇ σελήνῃ φαινόμενον πρόσωπον. *Ne mortuam qidem à divinandi arte ceſſaſſe: & id qidem qod ex ea in aërem recesſit poſt obitum, id eſſe, qod in ſortibus divinat & auguriis: ex eo autem, qod in terram mutatum eſt, corpore, exorta eſt, ut conſentaneum eſt, herba, qacumqe eam beſtia comediſſent, ſcribit perfectam futuri cognitionem per exta hominibus ſignificaſſe. Ejus autem animam exiſtimat eſſe faciem eam, qa apparet in luna.* qod eò potiùs refero, qia lucem dat loco Plutarchi *de ſera num. vindict. pag.* 566. *D.* ubi de Sibylla dicitur, ᾄδειν αὐτὴν περὶ τῶν μελλόντων ἐν τῷ προσώπῳ τῆς σελήνης περιφερομένῳ. *Qa in facie lunæ circumvehens futura caneret.* Vide *l.* 5. §. 4. & *l.* 4. §. 5, 14, 21, 23.

Ἢ εὖτο διάλυσις καὶ σοιοῦτός ἐστι σκεδασμὸς] legendum ἢ τοιοῦτος. vel, [ἢ] καὶ τ. Vide *ſupra* §. 32.

§. 51. Καὶ σίτοισι] Καὶ iſtic ſuperfluum videtur. verſus ſunt ex Evripidis *Supplic.* à Plutarcho etiam in *Conſol. ad Apollon. p.* 110. *C.* laudati; qò loco verſiculus proximè hos prægreſſus iſte præfigitur;

Μισῶ δ' ὅστοι χρήζουσιν ἐκλείπειν βίον, &c.
Odi ſeqm qi vitam extendere expetunt, &c.

ſunt avtem variè admodum in Evripidis codicibus apud Marcum apúdqe Plutarchum concepti, qod eſt vitiatorum indicium ſatis clarum.

Σίτοισι καὶ πόλοις καὶ μαγγανεύμασι] At Plutarchus.

Βρωτοῖσι καὶ ποτοῖσι καὶ μαγεύμασι.
Cibiſqe, potibuſqe, & magicis artibus.

Evripidis codices.

Νωθροῖσι καὶ τρωμαΐοις καὶ μαθέυμασι.

ubi Brodæus νωθρεῖσι, *qietè, laboris fugâ.* qod meritò rejicit Canterus & Plutarcho adhæret. qem ità probat Grotius ut opinetur tamen eſſe potuiſſe, νόσοισι καὶ τρωμαῖσι. qod mihi omnium minimè videtur veriſimile; *morbis* enim vitam protelari, ſaltem horum ope uti homines ad mortem remorandam, qis dixerit? at Camerarius ὄχοισι, vehiculis, legendum ſuſpicatur. Ego vel Marcum ſeqar lubens, vel Plutarchum, qi ut verbulo differant, ſenſu conveniunt.

Καὶ μαγγανεύμασι] Evripidis codices μαθέυμασι, *oraculis*, qibus moniti caſus futuros declinent. Brodæus. Plutarchus μαγέυμασι, *carmine*. Grotius ut ad curationes magicas referatur. ego nec Marci noſtri μαγγανεύμασι ſpreverim. cùm & φίλτρα καὶ φάρμακα magica eó qoqe vocabulo uſitatiſſimè deſignentur. Qanqam alio forſan ſenſu iſtic accipi qeat, pro *ſcitamentis* nempe, ſive *cupediis*. qomodo uſus eſt Gregorius Nazianzenus *de amor. pauper. Orat.* 16. ubi λιπαρὰς τραπέζας καὶ τὰ μαγείρων καὶ ὀψοποιῶν μαγγανεύματα καὶ κομψεύματα, *nitidas menſas, cocarum, & eorum, qi epulas inſtruunt, lenocinia* conjunxit. Et Plinius *l.* 10. *c.* 50. *Dedère & Parthi coqis ſuas mares. nec tamen in hoc mangonio qicqam totum placet.* Vel latiori etiam ſenſu, pro artificio omni, qò corpus humanum accurari ſolet. Unde *Mangonum ars*: & *venalitiorum mangonia*, Plinius *l.* 21. *c.* 26. & *puerorum mangoniſatio*, *ibidem l.* 32. *c.* 10. qâ pubem eorum retardari procurabant mangones, ſicut artificiis & accurationibus his, οἱ φιλόψυχοι ſenectutem & mortem etiam, qantùm poterant, ipſam. cæterùm & de magicis ac feralibus illis Plinius *l.* 28. *c.* 1. *Qis iſta invenit oſtenta? qis veneficia innocentiora effecit, qàm venalicia? procul a nobis noſtriſqe literis abſint iſta. nos auxilia dicemus, non piacula.* Tum ſubjungit, qod Tragici mentem accedit prope; *Vitam qidem non adeo expetendam cenſemus, ut qoqo modo trahenda ſit.*

Παρεκτρέποντες ἁρμάτων] *avertentes currum* Xylander. qaſi ὄχον legerit. niſi typothetarum mendum fuerit. *canalem*, *aut fluvios eurſum* Annotator Lugdunenſis. *curſum divertentes, metaphora ab his qi fluvios derivant & deflectunt* Brodæus. ἀλλῶρα mavult Grotius. ego nihil mutem.

Θεόθεν δὲ πνέοντ' ὕδωρ] Hæc aliunde ſunt.

Καμάτοις ἀνοδύρτοις] *Laboribus luctu lacrymiſqe caleutibus* Xylander. *etiamſi miſeriam noſtram lugeamus* Caſavbonus. at qid ſi ἀναδύρτοις *minimè flendis aut lugendis* verterimus? poſſit enim etiam oboriri ſuſpicio, ſcripſiſſe Xylandrum *carentibus* non *calentibus*. ut ſit κάματοι ἀνόδυρτοι, *labores*, ſi cum Flacco loqamur, *illacrymabiles*; vel eó ſenſu qò *Platonem* ille *illacrymabilem* dixit, *carm. lib.* 2. *Od.* 14. *qos lugere fleréqe fruſtrà fuerit.*

(Τί γὰρ ἀλαφρὸν ἐσ' ἐς' ἄπρακ'
Ὀδυρμάτων ἀνθεῖν καρδίαν;
Nam qid levat tandem mala,
Qaſſare corda luctibus?

Bacchylides apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 109.) vel qò ſortes illos priſcos Agamemnone priores *illacrymabiles* ignotóſqe *l.* 4. *Od.* 9. *qi minimè lugeantur*, ſive *qi lugendi non ſint*, ſed ſtrenuè alacritérqe perforendi. Seneca *Ep.* 107. *Malus miles eſt qi imperatorem gemens ſequitur.* Et *qæſt. nat. l.* 3. *præfat. Flere, queri, ingemere, deſciſcere eſt.* qanqam & ἀνοδύρατος eſt θρηνῶν, κλαίων, *lugere, flere* Svidæ. atqe indè poterit τὸ ἀνόδυρτος deduci.

§. 52. Καθαλιώτερος] *præfuſior*. D. Bootius ut ſit ἀπὸ τοῦ καταθάλλειν *dependere, impendere, inſumere*. qomodo Svidas ex Amipſiæ *machis*;

Καὶ σὺ μὲν ἤλθες, καθάλλων σριφίδιον.
Et tu qidem venifti depoſito, ſoluto triobolo.

id

1. Ità *Grotius.* Βλαστόντα γῆς. *Philo.*

a Inf.§.54. κύπρῳ, ἀδὲ ἀισθημονέστερῳ, ἀδ' [a] ὑπακτότερῳ
b Sup.§.26. ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν, ἀδὲ [b] ὑμνέστερῳ πρὸς τὸ τ
c L.2.§.17. πλησίον παροράματα.
l.5.§.3.14.
l.6.§.2.
d L.12.§.23 §. 53. [c] Ὅπου ἔργον ἀπιστελεῖσθαι δύναι καὶ τὸν
e Inf.§.74. [d] κοινὸν θεοῖς καὶ ἀνθρώποις λόγον, ἐκεῖ ἀδὲν δεινόν.
f L.6.§.17. ὅπου γὰρ [e] ὠφελείας τυχεῖν ἔξεστι, [f] μετὰ τ διαδό-
g L.10.§.12 σης, καὶ κατ' τὴν κατασκευὴν προϊούσης ἐνεργείας,
h L.5.§.16. ἐκεῖ [g] ἀδεμίαν βλάβην ὑφεστάναι.
l.10.§.32.
i L.2.§.11. §. 54. [h] Παντοχῆ καὶ διηνεκῶς [i] ἐπί σοί ἐστι, καὶ
l.3.§.12. k L.6.§.2.32 [k] τῇ παρούσῃ [l] συμβάσει θεοσεβῶς διαχρῆσθαι, καὶ τοῖς
l L.5.§.27. l.10.§.6.11. παροῦσιν [m] ἀνθρώποις κατ' δικαιοσύνην προσφέρεσθαι,
m Sup.§.28. καὶ τῇ * ὕσῃ φαντασίᾳ ἐμφιλοσοχεῖν, ἵνα [n] μήτι
l.4.§.33. * παρούσῃ ἀκατάληπτον παρεισρυῇ.
n L.4.§.22. Inf.§.55.l. §. 55. [o] Μὴ προβλέπε ἀλλότρια ἡγεμονικά.
8.§.7. ἀλλ' ἐκεῖ βλέπε [p] καὶ [q] ὅπῃ, [q] ἐπί τί σε ἡ φύσις
o L.2.§.8.l. ὁδηγεῖ. ἥτε [r] ὅλα, μετὰ τ συμβαινόντων σοι, καὶ
5.§.3. p L.8.§.60. ἡ σὴ, μετὰ τ πραχτέων ὑπό σε. [r] πραχτέον ὖ ἐ-
q Inf.§.56. κάστῳ τὸ ἐξῆς τῇ κατασκευῇ. κατεσκεύασαι ὖ τὸ
l.8.§.1.
r L.5.§.16.

ralior, nè modeſtior, nè ad caſus qoſvis obſeqentior, nè adverſùs aliorum errata placidior.

§. 53. Ubicunqe effici poterit opus ullum ſecundùm rationem eam, qæ mortalibus eſt cùm Diis ipſis communis, nihil ibi poteſt eſſe grave. ubi enim fructum conſeqi licet actionis proſperè fluentis, & juxta conditionis propriæ naturam progredientis, nulla ibi ſupereſt damni ſuſpicio.

§. 54. Omni loco omníqe tempore, in te ſitum eſt, & caſu præſenti piè acqieſcere, & cum hominibus præſentibus ſecundùm jus fáſqe verſari, & viſa præſentia peritè explorare, neqid incompertum clam ſubrepat.

§. 55. Nolito aliorum mentes circumſpicere, ſed eò rectâ intuere, qò natura te ducit; natura, inqam, univerſi, in eis qæ tibi contingunt, & tua etiam, in eis qæ tibi ſunt agenda. illud avtem eſt unicuiqe agendum, qod eſt conditioni ipſius conſentaneum. porrò, condita ſunt, reli-

qa

ANNOTATIONES.

id eſt, καταβαλών. indè καταβολή. Svidas idem, καθάπερ οἱ εἰρανισαὶ τὰς καταβολὰς ποιοῦνται τῶν χρημάτων. *Qemadmodum ſymbolorum collatores pecuniarum collationes in orbem redeuntes faciunt.* Et Gregorius Nazianzenus *de pace* 3. *ad lib.* 4. §. 20. πολλὰ ἂν καταβαλὸν χρήματα. *numerarem multas pecunias*, & ſit ſenſus, *fieri poteſt, ut profuſior ſis; ut tamen nihilo liberalior eâ ratione exiſtas. Falluntur enim*, qibus *luxuria ſpecie liberalitatis imponit.* ut Tacitus *hiſt. l.* 1. & ut Plinius in *paneg. Ambitio, & jactantia, & effuſio, & qidvis potius qàm liberalitas exiſtimanda eſt, cui ratio non conſtat.* Itaqe Seneca *Epiſt.* 121. *Non voco ego liberalem, pecunia ſua iratum. multum intereſt, utrùm qis dare ſciat, an ſervare neſciat. multi ſunt, qi non donant, ſed projiciunt.* id eſt, καταβάλλωσι, ſive καββάλλωσι, prout Heſiodus in *Theogon.*

Κάββαλ' ἐνὶ πόντῳ.
In mare projecit.

de talibus Tacitus libro ſuperiùs indicato. *Perdere iſte ſciet, donare neſciet.* Et Epicharmus apud Plutarchum in *Pelopid.* & *de garrul.*

Οὐ φιλάνθρωπος σύγ' ἐσσ'. ἔχεις γόσον, χαίρεις διδύς.

ità enim eſt concipiendum, ut verſus conſiſtat.

Liberalis haud es ipſe: morbum habes, lubet dare.

Ego malim καββαλικώτερος. qomodo mox κοινωνικώτερος. (ità enim ſcribendum, non κοινωνικότερος) & cum Xylandro *luctæ peritiorem* intelligi. nam καββάλιον pro *luctatore*, qod Xylander avtumat dici, exemplo carere exiſtimo. καταβάλλειν *dejicere, proſternere*, de colluctantibus eſt freqentiſſimum: qos ait Galenus *in Hippocr. aphor.* 3. Αὐτὸ τοῦτο ἔργον ποιεῖσθαι καλὸν τὸν βίον ἅπαντα, τὴν διατριβὴν ἐν γυμνασίοις τῷ καταβάλλειν ἑτέρους ἕνεκα. *Qibus hoc eſt totius vita inſtitutum, aſſidue operam dare exercitationibus, ut alios dejiciant.* Evſtathius *ad Hom. Il. l.* v. 206. Τὸ κάββαλεν, ἢ ἁπλῶς ἀντὶ τοῦ ἔβαλεν, ὅ ἐστι, ἔθετο. ἢ βασάξας ἄνω, εἶτα κατεθέτο. ὅτω καὶ ὁ παλαιστὴς καταβάλλει τὸν ἀντίπαλον. Τὸ κάββαλεν, *vel ſimpliciter pro* τοῦ ἔβαλεν, *hoc eſt* ἔθετο: *vel cum ſurſum ſuſtuliſſet, poſtea depoſuit, ſicut & luctator proſternit in lucta adverſarium.* itaqe artem iſtorum Galenus idem *l. ad Thraſybul.* non tam γυμναστικὴν dici poſtulat, qàm καταβλητικήν. ſive, ut Lacones efferebant, καββαλικήν. qi &, inqit is, καββαλικώτερον ἑαυτῶν γε φασὶν εἶναι τὸν ἐν ταύτῃ τεθραμμένον, ἀκ ἰσχυρότερον. *in hoc ſtudio enutritos, non validiores ſeſe dicunt eſſe, ſed proſternendi peritiores.* Atqe ità revera Spartanus qidam avtore Plutarcho in *Apophth.* de antagoniſta ſuo, à qo in certamine ſuperatus & proſtratus fuerat, dixiſſe fertur; ὃ μὲν οὖν κρείσσων, ἀλλὰ καββαλικώτερος. *non eſt melior me avt fortior, ſed dejiciendi ſive proſternendi peritior.* Qò & reſpexiſſe Marcum iſtic, mihi probabile admodum videtur: qaſi dixerit, Καββαλικώτερός σε ἐστί τις; vel, ἄλλος τίς ἐστι; eſt *aliqis te lucta peritior*, ſive corporis robore viribúſqe validior? at te benignior, avt modeſtior, &c. nè exiſtar. hoc enim in te poſitum eſt: illud non item. vel, hoc ſi minùs extiterit, nihil eſt qòd ea in re, avt ille ſuperiorem te eſſe ſeſe glorietur, avt ipſe ab ullo ſuperari te dedecus ullum exiſtimes. Qod Ageſilaus aliqandò Perſarum regem magnum prædicanti, Τί δ' ἐμοῦ γε μείζων ἐκεῖνος, εἰ μὴ καὶ δικαιότερος; *Qi major me ille ſit, ſi non etiam juſtior eſt?* Plutarchus *Prof. ind. pag.* 78. *D.* qòd contractiùs & λακωνικώτερον dici poterat, Τί μείζων, εἰ μὴ ἀμείνων; Plato *Ep.* 4. Ἀνδρεία μὲν γὰρ, καὶ τάχει, καὶ ῥώμῃ διενεγκεῖν, δόξειεν ἂν καὶ ἑτέραν εἶναί τινων. ἀληθείᾳ δὲ καὶ δικαιοσύνῃ, καὶ μεγαλοπρεπείᾳ, καὶ τῇ περὶ πάντα ταῦτα εὐκρηνοσύνῃ, ξυμφαίη τις ἂν τὰς ἀντικοσμίνους τὰ τοιαῦτα τιμᾶν, ἐκότως τῶν ἄλλων διαφέρειν. περὶ τούτων δ' ὁ μίγιστός ἐστιν ἀγών. *Nam fortitudine qidem, celeritate, & robore præſtare tale eſt, ut aliorum qoqe eſſe poſſit: ſed veritate, juſtitiâ, magnificentiâ, & hujuſmodi qadam beneſtate & dignitate præcellere, ad eos, qi iſta gerunt, & talium ſibi gloriam vindicant, præ cæteris attinet. De his maximum vobis propoſitum eſt certamen.* Nihil, opinor, ad Marci mentem aperiendam accommodatius dici potuit. Vide ad *l.* 3. §. 4. Epictetus *Enchir. c.* 42. Οὗτοι οἱ λόγοι ἀσύναπτοί, ἐγώ σε πλουτιώτερός εἰμι. ἐγώ σε ἄρα χρείσσων. ἐγώ σε λογιώτερος. ἐγώ σε ἄρα κρείσσων. ἐκεῖνοι δὲ μᾶλλον συναπτοί. ἐγώ σε πλουσιώτερος. ἡ ἐμὴ ἄρα λῆξις τῆς σῆς κρείσσων. ἐγώ σε λογιώτερος. ἡ ἐμὴ ἄρα λέξις τῆς σῆς κρείσσων. σὺ δέ γε ὅτε λῆξις ἐι, ὅτε λέξις. *Orationes hæ non cohærent. ego ſum te locupletior, ergò ſum te melior. ego ſum te eloqentior, ergò ſum te melior. At illæ magis cohærent: ego ſum te divitior, mea ergo pecunia tua præſtat: ego ſum te eloqentior, mea ergo dictio tua præſtat. Tu verò nec pecunia es, nec dictio.* Gemina habes *l.* 5. §. 5. & *infrà* §. 66. Adnotaverat neſcio qis ad periochæ hujus caput verba hæc. ἀκ ἔστιν ἀρχὴ τοῦτο, ἀλλὰ τῶν ἀνωτέρω τῶν πρὸ τῶν Πλαστικῶν συναφής. qod in contextum poſtea cùm irrepſiſſet, nos denuo furcillavimus: eò magìs, qia etiam frivolum, falſum eſt, non alienum duntaxat.

Εὐτακτότερος ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσι] Tranſlatum à re militari, in qa de eis uſurpatur, qi, qicqid obvenerit, ordinem non turbant, qicqid fuerit injunctum, citra tergiverſationem avt qerimoniam exequntur. Xenophon *Cyri inſtitut. lib.* 1. Εὐτακτοτέρους καὶ ὑπηκοωτέρους ποιεῖ. *Obſeqentiores & obedientiores reddit.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς, μεμνημένος, τίς τ' ἐστὶ, καὶ πόθεν ἐλήλυθε, καὶ ὑπὸ τίνος γέγονε, πρὸς μόνῳ τούτῳ ἐστὶ, πῶς τὴν αὐτοῦ χώραν ἐπληρώσῃ εὐλόγως καὶ ὑπηκόως τῷ θεῷ. *Vir bonus & ſapiens memor qis ſit, & unde venerit, & à qo factus ſit, in eo ſolo elaborat, qo pacto ſuam ſtationem ritè tueatur, Deóqe ſuam probet obedientiam.*

§. 53. Ὅπου ἔργον] Vide *l.* 5. §. 3, 14.

Κοινὸν θεοῖς καὶ ἀνθρώποις λόγον] Vide *ad l.* 3. §. 4. συγγενὲς πᾶν τὸ λογικόν, *cognatum eſſe rationale omne.*

Ὠφελείας τυχεῖν] ità *infrà* §. 74. Ὠφέλεια, πρᾶξις κατὰ φύσιν. *Emolumentum eſt actio omnis natura conſentanea.* Et *l.* 11. §. 4. Πεποίηκά τι κοινωνικῶς, ἀκοῦν ὠφέλημα; *Nunqid feci, qod in commune conducat? beneficium hoc ipſo accepi.*

§. 54. Παντοχῆ καὶ διηνεκῶς] Vide *l.* 8. §. 45. Seneca *Medeâ*, 2. 1.

Nuſqam poteſt non eſſe virtuti locus.

Ἐπὶ σοί ἐστι] Vide *ad l.* 2. §. 11. ἐπ' ἀυτῷ τὸ πᾶν. & *l.* 10. §. 32.

Τῇ παρούσῃ συμβάσει] ità deinceps legendum καὶ τῇ παρούσῃ φαντασίᾳ.

Θεοσεβῶς διαχρῆσθαι] Vide *ad l.* 6. §. 2, 32. & *l.* 10. §. 21. Epictetus *Diſſert. l.* 3. *c.* 26. Οὕτω ἐφίστασι καὶ ἑπομαι, ὅτι ἐὰν τῷ θεῷ προσκαταλαβάξῃ ἑαυτὸν, διελέυσεται ἀσφαλῶς. πῶς λέγεις προσκαταλαβάξει; ἵν' ὃ ἂν ἐκεῖνος θέλῃ καὶ ἀυτὸς θέλῃ. καὶ ὃ ἂν ἐκεῖνος μὴ θέλῃ, τοῦτο μηδ' ἀυτὸς θέλῃ. *Imo vir prudens ita rem conſiderat, hanc rationem ſecum init; ſi Deo ſe dederit, ſe iter tutò confecturum. Qid eſt illud, dedere ſe Deo? Ut qod ille voluerit, & ipſe velit: & qod ille noluerit, nec ipſe velit.* Vide *infrà* §. 56. Seneca *Ep.* 74. *Placeat homini, qicqid Deo placuit.*

Ἐμφιλοσοχεῖν] compoſitio duriuſcula, ſed gemina illi Epicteti *Diſſert. l.* 2. *c.* 20. ὃ προσφιλοσοχεῖ, &c. Sunt avtem compoſitiones iſtiuſmodi apud Stoicos nimiò qàm familiares. Vide Epictetum *l.* 2. *c.* 5. *ad l.* 4. §. 1.

§. 55. Τὸ ἐξῆς τῇ κατασκευῇ] Vide *l.* 5. §. 16. & *ſuprà* §. 53.

ità

qa qidem rationalium gratiâ, qemadmodum & in re omni alia, deteriora præſtantiorum; rationalia verò ſui invicem. itaqe in hominis natura primum ac præcipuum eſt ſocietatem colere; ſecundum, corporis affectionibus nevtiqam ſuccumbere. eſt enim hoc motus rationalis & intellectualis proprium, circumſcribere ſemet, & nec ſenſus nec affectus motibus unqam ſuperari: animalis enim uterqe eſt. vis avtem intellectualis principatum ſibi vendicat, nec ab eis in ordinem redigi patitur. jure qidem. etenim intellectus natus eſt eis omnibus uti. tertium in natura rationali eſt, lapſu & ſeductione immunem eſſe. his igitur adhærens mens rectâ procedat, habétqe qicqid ſuum eſt.

§. 56. Tanqam vitâ jam functus, ejuſdémqe munere defunctus planè, qod reliqum eſt tanqam ex abundanti, naturæ convenienter fac vivas.

§. 57. Id ſolum diligas, qod obvenit, & à fato deſtinatum eſt tibi. ecqid enim magis eſt congruum?

§. 58. In omni caſu eos ob oculos habeas, qibus eadem cùm contigiſſent,

μὰ λοιπὰ τ̃ λογικ̃ν ἕνεκεν, ὥσπερ κ̀ ἐπὶ παντὸς ἄλλ̣, [a] τὰ χείρω τ̃ κρειττόνων ἕνεκεν, [b] τὰ δ̀ λογικὰ ἀλλήλων ἕνεκεν. τὸ μὲν ἂν προηγύμενον ἐν τ̃ ἔ ἀνθρώπ̣ κατασκ̣ῇ, [c] τὸ κοινωνικὸν ἐστι. δευτερον δ̀, [d] τὸ ἀνένδοτον πρὸς τὰς σωματικὰς πείσ̣ς. [e] λογικ̃ς γὰρ κ̀ νοερ̃ς κινήσεως ἴδιον [f] περιορ̣ζειν ἑαυτῷ, & μήπ̣ε ὀρμ̃ς μήτε αἰσθητικ̃ς μήτε ὁρμητικ̃ς κινήσεως. ζωώδεις γὰρ ἑκάτερα. [g] ἡ δ̀ νοερὰ ἐθέλ̣ πρωτισεύειν, κ̀ μὴ κατακρατεῖσθ̣ ὑπ' ἐκείνων. δικαίως γε. [h] πέφυκε γὰρ χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις. τρίτον ἐν τ̃ λογικ̃ κατασκ̣ῇ [i] τὸ ἀπρόπλωτον κ̀ ἀνεξαπάτητον. τούτων δ̀ ἐχόμενον τὸ ἡγεμονικὸν [k] εὐθέα περαινέτω, κ̀ [l] ἔχ̣ τὸ ἑαυτ̣.

§. 56. Ὡς ἀποτεθνηκότα δεῖ & μέχρι νῦν βεβιωκότα, [m] τὸ λοιπὸν [n] ὡς & πείσ̣ζ, ζῆσαι κ̀ τ̃ τὴν φύσιν.

§. 57. [o] Μόνον φιλεῖν τὸ ἑαυτῷ συμβαῖνον κ̀ συγκλωθόμενον. [p] τί γὰρ ἁρμοδιώτερον;

§. 58. Ἐφ' ἑκάστου συμβάματ̣ ἐκείνους πρὸ ὀμμάτων ἔχειν, [q] οἷς πὲ αὐτὰ συνέβαινεν,

a L. 5. §. 30.
b Sup. §. 13.
c L. 3. §. 4. Inf. §. 67. l. 9. §. 23. l. 11. §. 37.
d L. 3. §. 6. Inf. §. 64.
e L. 3. §. 16. l. 5. §. 26. l. 11. §. 1.
f Inf. §. 67.
g L. 2. §. 2. l. 11. §. 20.
h L. 5. §. 21. Inf. §. 68. l. 10. §. 38.
i L. 3. §. 9. l. 4. §. 49. Sup. §. 54.
k L. 5. §. 14. 34. l. 6. §. 26. l. 10. §. 11. 12.
l L. 9. §. 42. l. 11. §. 1.
m Sup. §. 46.
n L. 6. §. 42.
o L. 3. §. 4. Sup. §. 54.
p L. 4. §. 23. 33. 34.
q L. 4. §. 3. 32. l. 11. §. 6. 18.

ANNOTATIONES.

ικὰ *l.* 12. §. 12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσει. *Qicqid naturæ conſentaneum* A *ciamus, & in ſomnum ituri, læti hilaréſqe dicamus. Vixi, & c ontigit.* Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 1. *p.* 286. *C.* Φύσ̣ει δ' ἂν κοινωνικὸς κ̀ δικαίως ὁ θεὸς ἡμᾶς ἐδημιούργησεν. *Nos rurſus natura ad ſocietatem & communicationem aptos juſtoſqe Deus fabricatus eſt.*

Τὰς σωμ̣τικὰς πείσεις] Vide *ad l.* 3. §. 6.

Τὰ μὲν λοιπὰ τῶν λογικῶν ἕνεκεν] Vide *l.* 5. §. 16. & Epictetum *Diſſert. l.* 2. *c.* 8.

Ἡ νοερὰ ἐθέλει πρωτισεύειν] Vide *ad l.* 2. §. 2. Ψυχ̃ς τάξις ἡγεμονικω̃τάτη. *Animæ principatum obtinet.* Plutarchus *adv. Epicur. pag.* 1096. *D.* & in iſta principatum obtinet τὸ ἡγεμονικὸν καὶ' ἐξοχὴν ſic dictum. Ἄλοπον δὲ τὸ κρ̃ίσεσι καὶ βεβαιότατον τῶν ἐν ἡμῖν ἠτ̃ᾶσθαι ὑπό τιν̣. *Quandoquidem alienum ſit, qod in nobis potentiſſimum, firmiſſimúmqe eſt, vi ab aliqo ſuperari.* Ariſtoteles *Ethic. magn. l.* 2. *c.* 6. Et *Eudem. lib.* 5. *cap.* 12. Ἄτοπον ἂν εἶναι, εἰ τὸ χεῖρον ταύτης ὂν, κυριώ̃τερον αὐτ̃ς ἴσαι. *Abſurdum eſſe, ſi qod illâ deterius eſt, dominatum obtineat.* Idémqe *polit. l.* 1. *c.* 5. Τὸ ζῶον πρ̃ῶτον συνίσταται ψυχ̃ς καὶ σώμα̃τ̣. ὧν τὸ μὲν ἄρχον ἐστὶ φύσει, τὸ δὲ ἀρχόμενον. δεῖ δὲ σκοπεῖν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι μᾶλλον τὸ φύσει, καὶ μὴ ἐν τοῖς διεφθαρμένοις. —— ἔστι δ' ἐν πρ̃ῶτον ἐν ζώῳ θεωρ̃σαι καὶ δεσποτικὴν ἀρχὴν καὶ πολιτικήν. ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ τ̃ σώμα̃τος ἄρχει, δεσποτικὴν ἀρχήν. ὁ δὲ νὺς τ̃ς ὀρέξεως, πολιτικὴν καὶ βασιλικήν. *Animal conſtat primum ex anima & corpore: qorum alterum imperat ſecundùm naturam, alterum paret. Oportet avtem conſiderare naturam non in corruptis, ſed in his qæ magis ſe habent ſecundùm naturam —— Eſt igitur primum in animali perſpicere imperium dominicum & civile. Nam animus qidem in corpus dominicum habet imperium: mens vero in appetitum civile & regium.* Saluſtius *bell. Catilin. Noſtra omnis vis in animo & corpore ſita eſt. animi imperio, corporis ſervitio magis utimur.* Tertullianus *de bapt. c.* 4. *Spiritus dominatur; caro famulatur.* Et Avguſtinus *Homil.* 37. *Anima dominatur; caro ſervit: anima ſuperior eſt; caro ſubjecta eſt.* Re- D ctè itaqe Heſychius in *Aſcetic. c.* 1. §. 33. Μὴ ἀγνοείτω τὴν κυρίαν καὶ ἄφθαρτον. ἡ φθαρτὴ πηλὸς καὶ ὕλη. *Ne ignores eſſe dominam & incorruptibilem. Corruptibile eſt lutum & ancilla.* Vide *infrà l.* 10. §. 38.

Χρηστικὴ πᾶσιν ἐκείνοις] Probat hinc mentis principatum Epictetus *l.* 2. *c.* 23. Vide *ad lib.* 5. §. 21. & *l.* 10. §. 39. Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 346. *D.* Ἐν μέν γε ὅπλοις, καὶ τοῖς μαχίμοις ζώοις, δι' ἀμ̣ψύχων τε καὶ ἀψύχων, ψυχὴ τὸ τάττον ἐστὶ καὶ νῦς. ἐν δὲ τοῖς τ̃ς ψυχ̃ς πάθεσιν, ὧν ἐπικρατ̃ῶμεν τ̃ ἀρετ̃, λογισμός ἐστι τὸ τακτικόν. *In armis qidem & pugnacibus animalibus, per animata & inanimata, anima & mens eſt id* E *qod ordinat. In anima avtem perturbationibus, in qas virtute dominatum obtinemus, ratiocinatio eſt id, qod eſt ordinandi poteſtate praditum.*

Τὸ ἀπρόπ̣λωτον] Vide *ad l.* 3. §. 9.

Εὐθέα περαινέτ̣ω] Vide *ad l.* 10. §. 11, 12.

Ἔχει τὰ ἑαυτ̃] ἀπέχει, forſan. qod eſt ſignificantius, & Marco familiare. Vide *ad lib.* 4. §. 49.

§. 56. Ὡς ἀποτεθνηκότα καὶ μέχρι νῦν βεβιωκότα] Periochæ iſtius Senecâ meliorem interpretem fruſtrà qæſiveris. Sic ille *Epiſt.* 12. *Sic ordinandus eſt dies omnis, tanqam cogat agmen, & conſummet atqe expleat vitam. Pacuvius qi Syriam uſu ſuam fecit, cùm vino & illis funereis epulis ſibi parentaverat, ſic in* F *cubiculum ferebatur à cœna, ut inter plavſus exoletorum hoc ad ſymphoniam caneretur, βεβίωκε, βεβίωκε. nullo non ſe die extulit. hoc qod ille ex mala conſcientia faciebat, nos ex bona fa-*

ciamus, & in ſomnum ituri, læti hilaréſqe dicamus. Vixi, & qem dederat curſum fortuna peregi. craſtinum ſi adjecerit Deus, læti recipiamus. ille beatiſſimus eſt & ſecurus ſui poſſeſſor, qi craſtinum ſine ſolicitudine expectat. qiſqis dixit, Vixi, qotidie ad lucrum ſurgit. Qod Flaccus *l.* 1. *Ep.* 4.

Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.
Grata ſuperveniet. qæ non ſperabitur hora.

Idem Seneca *Epiſt.* 101. *Sic formemus animum, tanqam ad extrema ventum ſit. nihil differamus: qotidie cum vita paria faciamus.* Martialis *l.* 4. *Ep.* 54.

Si ſapis, utaris totis, Coline, diebus:
Extremúmqe tibi ſemper adeſſe putes.

B Evmolpus apud Petronium: *Ego ſic ſemper & ubique vixi, ut ultimam qamqe lucem, tanqam non redituram conſumerem.* Vide *ad l.* 3. §. 8.

Ἐκ τ̃ περιοσ̣τ̣ω] idem qod *l.* 6. §. 41. ἐκ περιουσίας, *ex abundanti.*

§. 57. Μόνον φιλεῖν] hoc eſt, qod Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 1. Ἀρκεῖσθαι τῷ δεδομένῳ. *Ut eo, qod datum eſt, ſis contentus.* Vide *ad l.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 12. Vide & Democritum *ſuprà ad* §. 27.

Τί γὰρ ἁρμοδιώ̃τερον] Vide *ad l.* 4. §. 18. & *l.* 10. §. 20. Epictetus *l.* 2. *c.* 7. Ἄλλο γάρ τι θέλεις, ἢ τὸ ἄμεινον; ἄλλο δ' ἐστὶ τὸ ἄμεινον, ἢ τὸ τ̃ θε̃ δοκεῖν; *Numqid aliud mavis qàm id qod magis conducit? Qid avtem magis conducit qàm qod Deo viſum eſt?* & *l.* 4. *c.* 7. Κρεῖττον ὃ ὁ θεὸς θέλει, ἢ ὃ ἐγώ. *Melius eſt qod Deus vult qàm qod ego,* malè illa cum ſequentibus commiſit Xylander.

§. 58. Οἷς τὰ αὐτὰ συνέβαινεν] Ità ſolatur ſe Merope in Evripidis *Creſphonte*: (Plutarchus exhibet in *Conſol. ad Apollon.*)

Τεθνᾶσι παῖδες οὐκ ἐμοὶ μόνῃ βροτ̃ν,
Οὐδ' ἀνδρὸς ἐστερ̣μεθ'. ἄλλαις μύριαι
Τὸν αὐτὸν ἐξήντλησαν, ὡς ἐγὼ, βίον.
Orbata natis mortuis, ſpolior viro,
Non ſola ego hominum: mille ſunt aliæ, qibus
Toleranda fuit hæc vita, qa nunc eſt mihi.

Grotius. Juvenalis *Sat.* 13.

—— nec rara videmus
Qæ pateris? caſus multis hic cognitus, ac jam
Tritus, & è medio fortunæ ductus acervo.

Itaqe ut Menander:

Παρηγόρει τὰ κακὰ δι' ἑτέρων κακ̃ν.
Solari alienis ex damnis velis tua.

Siqidem ut Seneca *Troad.* 4.

Ferre qam ſortem patiuntur omnes,
Nemo recuſat.

Qem & vide ulteriùs id argumenti *ibidem* protelantem. Vide & *ad l.* 11. §. 12. de Tragœdiarum uſu. Facit huc Democriti techna illa, qâ Dario uxoris obitum impotentiùs ſimul ac obſtinatiùs lugenti illuſit. Spem faciebat regi poſſe ſe illam vitæ reſtituere, ſi res ad id perficiendum neceſſariæ ſuppeditarentur. rege nihil non libentiſſimè ſuppeditaturum ſe pollicente; reliqa qidem omnia ſibi ſuppetere ajebat, unicum tantùm deeſſe. id qidnam eſſet percontanti, reſpondit, Ἐι τριῶν ἀπενθήτων ὀνόμα̃τα τῷ τάφῳ τ̃ς γυναικὸς ἐπιγράψειεν, ἐυθὺς αὐτὴν ἀναβιώσεσθαι. h. e. *Si uxoris tumulo tria tantùm nomina inſcriberet hominum, qi ſine luctu vitam exegiſſent, fore ſtatim ut reviviſceret illa.* Narrat Julianus Imperator *Epiſt.* 38. ἀπενθήτων avtem nomine intelligo potiùs, *qi neminem luxiſſent*, qàm cum Gallo interprete, *qos nemo luxiſſet.* Subjungit enim Julianus

νεν, ἔπεσαι ἤχθοντο, ἐξενίζοντο, ἐμέμφοντο. νῦν
a L.6. §.27. l.9.§.26,27. ἂν ἐκεῖνοι πᾶ; ἐθαμᾶ. τί ἂν καί σου θέλεις ὁμοίως;
b L.6. §.50. Inf.§.68. ἀχὶ ἢ [a] τὰς μὲν ἀλλοτρίας τροπὰς καταλιπεῖν
c L.4.§.1. * σοι f. * πρ.σι.κὴ θ.κ. πῖς τρέπεσι κὴ τρεπομένοις; [b] αὐτὸς ἢ ὧδὶ τὸ πῶς χρῆσθ᾽ αὐτοῖς ὅλ⟨ω⟩ γίνεσθ᾽; χρήσῃ γὰρ καλῶς, κὴ [c] ὕλη * σε ἕξαι. μόνον * προσέχε, κὴ
d Sup.§.15. Inf.§.67. [d] θέλε σεαυτῷ καλὸς εἶναι, ὅτὶ πάντὸς ἃ προσ-
* [ἐπ᾽] ἀμφ. f σεις. κὴ μέμνησο * ἀμφοτέρων, ὅτι κὴ * διάφορον
* ἀδιάφ. ἐφ᾽ ᾧ ἡ πρᾶξις.

§. 59. [e] Ἔνδον βλέπε, ἔνδον [f] ἡ πηγὴ τοῦ
e L.8.§.28. l.10.§.38. ἀγαθοῦ, κὴ ἀεὶ ἀναβλύειν δυναμένη, ἐὰν ἀεὶ
f Inf. §.62. l.8.§.51. σκάπτῃς.

§. 60. Δεῖ κὴ τὸ σῶμα πεπηγέναι. κὴ μὴ διαῤῥίφθαι,

ægrè tulerunt, pro insveto habuerunt, qiritati sunt. at ubi tandem jam illi? nusqam planè. cur tu igitur horum similis esse velis? avt cur non potiùs motus alienos eis relinqas, qi his alios afficiunt, & afficiuntur ipsi; ipse totus in hoc intentus, qo modo casibus istiusmodi utare? etenim rectè uti poteris; virtutísqe materiam tibi suppeditabunt. tu tantùm attende tibi, atqe in omni actione tua bonum præstare te velis. deniqe in utroqe horum memineris, medium qiddam esse illud, circa qod actio versatur.

§. 59. Introspice te. intus est boni fons, qi perenniter scatebit, si jugiter foderis.

§. 60. Corpus etiam fixum esse oportet, ut nec mo-

ANNOTATIONES.

Democritum, cùm rex μηδένα ἄνδρα, *virum nè unum* qidem istiusmodi reperire posse se profiteretur, more suo ridentem subjecisse, Ἔξι, ὦ πάντων ἀλαστάλτε, θρηνεῖς ἀναίδην, ὡς μόνῳ ἀλγεστῷ τοσούτῳ συμπλακείς, ὃ μηδὲ ἕνα τῶν πώποτε γεγονότων ἄμοιρον οἰκείας πάθους ἴσχων εὑρεῖν; *Et te, omnium meptissime, non pudet lugere, qasi solus malis istiusmodi conflictareris, cùm nè unum qidem ex omnibus qi unqam fuerint, reperire possis, cui ejusmodi nihil qicqam obtigerit?* Interpretationem vocabuli confirmat & Lucianus in *vita Demonactis Cynici*, p.865. qem ille Herodi Attico filii mortem immoderatiùs lugenti, pari technâ illusisse refert, τῷ παιδὸς τὸ εἴδωλον ἀναγαγεῖν, *filii umbram ex inferis reducere*, pollicitum, εἰ μόνοι ἀνθρώπων ὀνομάσειε μηδένα πώποτε πεπενθηκότα; *Si tres tantùm homines illi nominaret, qi neminem unqam luctu essent prosecuti.* qod ille cùm præstare neqiret, subjecisse Cynicum; Εἶτ᾽, ὦ γελοῖε, μόνος ἀφόρητα πάσχειν νομίζεις, μηδένα ὁρῶν πένθους ἄμοιρον; *Tandem, o ridicule, an te solum intolerabilia ferre existimas, neminem videns luctus expertem.* Ità Juliano qi ἀπένθητος dicitur, idem Luciano πένθους ἄμοιρος nuncupatur. Nec inficetum Socratis illud qod Plutarchus *ad Apollon.* sic refert. Εἰ συνεξέγκαιμεν εἰς τὸ κοινὸν τὰς ἀτυχίας, ὥστε διελέσθαι τὸ ἴσον ἕκαστον, ἀσμένως ἂν τὰς πλείας τὰς ἀνθρώπων λαβόντας ἀπελθεῖν. *Si in unum congereremus nostras adversitates, ea conditione, ut aqalem inde qisqe portionem auferret, pleroqe libenter receptis, qas attulissent, abituros.* Herodotus *lib.* 7. *p.* 493. *B.* his verbis expressit: Εἰ πάντες ἄνθρωποι τὰ οἰκήια κακὰ εἰς μέσον συνενείκαιεν, ἀλλάξασθαι βουλόμενοι τοῖσι πλησίοισιν. ἐπιξώσαντες ἂν ἐς τὰ τῶν πέλας κακὰ, ἀπαιρέσιος ἕκαστοι ἀνοίσειν ἀποφορήσαντο ὀπίσω, τὰ ἑωυτοῦ. *Si omnes homines, qi domestica mala in medium contulissent, cum vicinis mutare volentes, mala vicinorum intuisti fuissent, libenter reportaturos rursum singulos ea qa ipsi attulissent.*

Περὶ τὸ πῶς χρῆσθαι αὐτοῖς ὅλ⟨ω⟩ γίνεσθαι] Utile admodum documentum, ut non tam animo obturbemur de eis qæ nobis fecius obtigerint, qàm cogitationem in hoc totam defixam habeamus, qomodo eventus illos adversos probè utendo, in rem nostram convertamus. Facit huc cumprimis totus ille Plutarchi tractatus *de utilitate ex inimicis capienda.* Sed & Maximi Tyrii *Dissert.* 35. Ὅτι ἐσὶ καὶ ἐκ τῶν περισάσεων ὠφελεῖσθαι. *Ex adversa fortuna utilitatem percipi.* Et Epicteti *l.* 3. *c.* 20. Ὅτι ἀπὸ πάντων τῶν ἐκτός ἐσιν ὠφελεῖσθαι. *Posse fructum è rebus externis omnibus capi.*

Ὕλη σε ἕξαι] σοι, malim. Vide *ad l.* 4. §. 1, 49. & *l.* 10. §. 33. & *infrà* §. 68. Epictetus *l.* 4. *c.* 10. Ἔξεσί σοι παντὶ τῷ ἀποβάντι χρῆσθαι κατὰ φύσιν. καὶ οὐδείς σε κωλύσαι δύναται. μηκέτι οὖν μοι λέγε, Πῶς γένηται; πῶς ἀποβῇ; ὅπως γὰρ ἂν γένηται, σὺ αὐτὸ θήσεις καλῶς, καὶ ἔσαι σοι τὸ ἀποβὰν εὐτύχημα. *Licet tibi qolibet eventu secundùm naturam uti, & nemo te prohibere potest. Noli ergò posthac mihi dicere, qomodo cadet? Utcunqe enim cecideris, tu rectè de eo statues, & ipse eventus tibi prosper erit.*

Μόνον πρόσεχε, καὶ θέλε σεαυτῷ καλὸς εἶναι] Ni vitiosa sit scriptura; σεαυτῷ καλὸς, i. e. *tibi bonus*, dicit, non eô sensu, qô Jason Syracides *c.* 14. *v.* 5. Ὁ πονηρὸς ἑαυτῷ, τίνι ἀγαθὸς ἔσαι; *Qi sibi neqam, cui bonus?* qô Psaltes *Psal.* 49. *v.* 18. *Cum tibi benefeceris, collaudabunt te homines.* avt qô Evripides versu illo celebratissimo, apud Platonem *Hipp. maj.* Ciceronem *ad famil. lib.* 13. *Epist.* 15. Plutarchum *de latend.* in *Alex.* & *Caton. maj.* Lucianum *Apolog.* Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. alios.

Μισῶ σοφιστὴν, ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός.
Odi professum sapere, sibi qi non sapit.

Sed qô Apostolus dixit, *ad Rom. c.* 14. *v.* 22. Πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. *Fidem habes? habe apud te in conspectu Dei.* i. e. sis temetipso Deóqe teste contentus. μὴ πόμπευε, μηδ᾽ ἀλαζονίευ. *ne publicè ostentes, neve te insolenter geras.* Epictetus *l.* 3. *c.* 23. qô Socrates in *Platonis Sympos.* tibicinam jubet, αὐλεῖν ἑαυτῇ, *sibi canere.* Unde Ismenias, eundémqe imitatus Julianum in *misopog.* Ταῖς μούσαις ἅδω, καὶ ἑαυτῷ. ex Antigenidis præceptoris monito, *qi populo minùs placentem jussit, sibi canere & Musis.* Cicero Bruto. qô Epictetus *l.* 4. *c.* 8. Σαυτῷ φιλοσόφησον. *Tibi ipsi philosophare.* qi & *ibidem* de Evphrate, Καλῶς Εὐφράτης ἔλεγεν, ὅτι ἐπιπολὺ ἐπεκρύμην λανθάνειν φιλοσοφῶν, καὶ ἦν μοι, φησὶ, τοῦτο ἀφίλτμον. πρῶτον μὲν γὰρ ἤδειν, ὅσα καλῶς ἐποίουν, ὅτι οὐ διὰ τὰς θεατὰς ἐποίουν, ἀλλὰ δι᾽ ἐμαυτόν. ἤσθιον ἐμαυτῷ καλῶς, κατεσκαλμένον εἶχον τὸ βλέμμα, αὐτὸν περίπατον. πάντα ἐμαυτῷ καὶ τῷ θεῷ. *Rectè ædicebat Evphrates, se longo tempore dissimulasse philosophiæ studium, eamqe dissimulationem sibi profuisse. Primùm enim scivisse se, qa rectè faceret, ea se non facere propter spectatores, sed propter semetipsum: se sibi ipsi rectè comedisse, compositis fuisse oculis, in deambulationibus servasse modum: omnia sibi & Deo præstitisse.* Gregorius Nazianzenus *Ep.* 60. Τὰς μὲν πολλὰς ἔα χαίρειν, καὶ εἶναι κολοιὰς πλῆσιν ἀκτῶν δοκιμάζοντας. αὐτὸς δὲ σεαυτῷ χρῶ συμβούλῳ καὶ τῷ θεῷ. *Homines qidem imperitos valere sine, & graculos esse, aqilarum volatum exploranter: te autem ipsum & Deum in consilium adhibe.* Vide *infrà* §.67. & *l.* 9. §. 26. & *l.* 10. §. 9. Xylander. *Stude, ut tibi ipsi in omnibus actionibus honestatem consecutus videaris.* qem & Casavbonus sequitur. Cæterùm, ut qod revera subesse sentiam, liberè eloqar; hæc omnia præter Marci mentem prorsus existere avtumo; locúmqe, qi trajectione laborat, ità operâ leviculâ restituendum. μόνον πρόσεχε σεαυτῷ. καὶ θέλε καλὸς εἶναι ἐπὶ πάντὸς ἃ πράσσεις. formula familiaris in eis, qibus cavtio præcipitur, monitis. πρόσεχε σεαυτῷ. & προσίχετε ἑαυτοῖς. Siracides *c.* 29. *v.* 23. Lucas *Evang. c.* 17. *v.* 3. & *c.* 21. *v.* 34. & *Act. c.* 5. *v.* 35. & *c.* 20. *v.* 28. pro qo & Pavlus, ἔπεχε σεαυτῷ, dixit, *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 16.

Καὶ μέμνησο ἀμφοτέρων, ὅτι καὶ διάφορον ἐφ᾽ ᾧ ἡ πρᾶξις] legendum forsan, καὶ μέμνησο ἐπ᾽ ἀμφοτέρων. ὅτι ἀδιάφορον, ἐφ᾽ ᾧ ἡ πρᾶξις. in utrisqe autem illis, hoc est, tum in illis sibi dimittendis, qi secius se gerunt, tum & in rerum istarum, qæ contingunt, usu, medium qiddam esse, nec bonum scilicet, nec malum, illud circa qod actio tua versatur. Hæc ex conjectura non improbabili. nam interpretes qæ repræsentant, qomodo ex lectione, qam admittunt, elici possint, nullus video. Epictetus. *l.* 2. *c.* 5. Αἱ ὕλαι ἀδιάφοροι. ἡ δὲ χρῆσις αὐτῶν οὐκ ἀδιάφορ⟨ος⟩. *Res ipsæ qidem sunt indifferentes; sed earum usus non est indifferens.*

§. 59. Ἔνδον βλέπε] Vide *ad lib.* 6. §. 3.

Ἔνδον ἡ πηγὴ τοῦ ἀγαθοῦ] In mente scilicet. Plutarchus *de adulat. pag.* 56. *B.* Σπέρμα τῶν πράξεων ἡ διάθεσις. ἀρχὴ κὴ πηγὴ τοῦ βίου τὸ ἦθος. *Semen est actionum dispositio, indoles est instium ac fons vitæ degendæ.* Idémqe *de tranqil. pag.* 467. *A.* Διὸ τὴν πηγὴν τῆς εὐθυμίας ἐν αὐτοῖς ὧσιν ἡμῖν ἐκκαθαίρωμεν, ἵνα κὴ τὰ ἐκτὸς, ὡς οἰκεῖα καὶ φίλια, μὴ χαλεπῶς χορμίοις συμφέρηται. *Ergò fontem tranqillitatis animi in nobis insitum expurgemus: ut externa etiam tanqam familiaria non cum molestia nobis accidant atqe usurpentur.* Solomon *Prov. c.* 4. §. 23. *Præ omni custodia custodi cor tuum: indè enim prodit vita.* Vide *infrà* §.61. & *l.* 8. §. 45. Epictetus *enchir. c.* 46. Ἰδιώτου στάσις καὶ χαμαιτύπης. οὐδέποτε ἐξ ἑαυτῆ προσδοκᾷ ὠφέλειαν ἢ βλάβην. φιλοσόφου στάσις πρὸς χαμαιτύπης. πᾶσιν ὠφέλειαν κὴ βλάβην ἀφ᾽ ἑαυτῆ προσδοκᾷ. *Plebeji status & nota est, nunqam à seipso vel damnum expectare vel utilitatem. Philosophi status & expressa imago est, omnem utilitatem & damnum à semet ipso expectare.* Seneca *Ep.* 74. *Omnium bonorum vis & origo in ipsa est virtute. qid refert, an aqa decurrens intercipiatur atqe abeat, si fons ex qo fluxerat, salvus est?*

Ἀεὶ ἀναβλύειν δυναμένη, ἐὰν ἀεὶ σκάπτῃς] Alludit ad naturam fontium, qi qò altiùs fodias, crebriùs havrias, eò magìs ebulliunt & scaturiunt uberiùs. Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 3. *c.* 7. Τῶν φρεάτων ὅσα πίφυκε βρύειν, ἀπαλλάμενα εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀναπηδᾷ μέτρον. *Qicunqe putei scaturiunt, exhaustí in pristinam mensuram revertuntur.* qod ille ad liberalitatem transfert.

§. 60. Δεῖ κὴ τὸ σῶμα πεπηγέναι] Huc Chilonis illud monitum, Laërtii *l.* 1. *c.* 70. Ἐν ὁδῷ μὴ σπεύδειν. *In via non festinandum.* &, λέγοντα μὴ κινεῖν τὴν χεῖρα. μανικὸν γάρ. *Inter legendum non esse movendam manum: esse enim vecordium.* Plutarchi nomine avtor *de fort. Rom. pag.* 317. *C.* Τῆς μὲν ἀρετῆς πρᾴου τε τὸ βάδισμα, κὴ τὸ βλέμμα καθεσηκός. *Virtutis placidus est ingressus, & vultus constans.* qod βλέμμα πε-

πρ

motu, nec geſtu temerè jactetur. qale enim in vultu ſpecimen ſui exhibet mens, dum ſcitè eum atqe decenter componit; tale qiddam & in toto corpore exigitur. cæterùm iſta citra affectationem ſunt obſervanda.

§. 61. Ars vivendi eſt luctatoriæ qàm ſaltatoriæ ſimilior. cùm in hoc ſit poſita, ut adverſùs contingentia improviſa in procinctu ſemper qis ac immotus conſiſtat.

μήτε ἐν κινήσει, μήτε ἐν σχέσει. a ἔοικε γάρ τι ἐπὶ ℨ ωροσώσῃ παρέχειν ἡ Δφάνοια, συνετὸν αὐτὸ καὶ ἔυχημον συντηρῆσαι, τοιῆτο καὶ ἐπὶ ὅλῃ ℨ σώματος ἀπαιτητέον. πάντα ℨ ταῦτα b σὺν τῷ ἀνεπιτηδεύτῳ φυλακτέα. a Sup. §. 24. l. 11. §. 15. b L. 1. §. 16.

§. 61. c Ἡ βιωτικὴ τῇ παλαιστικῇ ὁμοιοτέρα ἢπερ τῇ ὀρχηστικῇ, κατὰ τὸ ωρὸς τὰ ἐμπίπτοντα καὶ ἐ ωροειγνωσμένα, ἔτοιμος καὶ ἀπλῶς ἐσάναι. c L. 11. §. 1. l. 12. §. 9.

§. 62.

ANNOTATIONES.

πηγὸς, cum noſtro, Epictetus dixit *l.* 2. *c.* 8. ὀφθαλμὸν πεπηγότα, in *Marco* Sophiſtâ *pag.* 529. Philoſtratus. Baſilius Cæſar. *Ep.* 1. *p.* 786. *B.* Τὸ βάδισμα μηδὲ ταθῆον, ὡς ἔκλυσιν τῆς ψυχῆς κατηγορεῖν. μηδ' αὖ σφοδρὸν καὶ σεσοβημένον, ὡς ἐμπλήκτως αὐτῆς τὰς ὁρμὰς ὑποφαίνειν. *Inceſſus eſto nec ſegnis, ne animum diſſolutum declaret, nec rurſus vehemens inſolenterqe incitatus, ne conſternatos impetus animi ſignificet.* Galenus in *hortator. c.* 4. Fortunæ aſſeclas depingit, Θεούσῃ τῇ δαίμονι συνθέοντας. *cum curſante dea currentes.* at de Mercurii ſectatoribus, *c.* 5. πάντες μὲν, κόσμιοι inqit: οὐ θέουσι δὲ, οὐδὲ βοῶσιν, οὐδ' ἀλλήλοις μάχονται. *omnes qidem honeſti, neqe vagi currunt, neqe vociferantur, neqe mutuâ pugnâ decertant.* Anacharſidem deſcribens Maximus Tyrius *Diſſert.* 15. Ἀνὴρ σοφὸς σοφίαν οὐ παλυρρήμονα, οὐδὲ λαλόν. ἀλλ' ἧν αὐτῆς τὸ κεφάλαιον, βίος ἀκριβὴς, καὶ γνώμη ὑγιὴς, καὶ λόγος βραχὺς, ἔυσχος, εἰκὼς οὐ πελτασῇ μισθοφόρῳ ἀπροσράτως θέοντι, ἀλλ' ὁπλίτῃ βάδην ἰόντι, καὶ κινυμένῳ ἀσφαλῶς. *Vir qi ſapientiam profitebatur, verboſam minimè aut loqacem. Sed cujus non alius finis eſſet, qàm accurata vita ratio, mens ſana, ſermo brevis ſed acutus, planeqe ſimilis non peltatis illis, qi ſine ordine in exercitu diſcurrunt, ſed cataphractæ, qi & lente & providè incedit.* Alexis apud Athenæum *l.* 1. *pag.* 21. *D.*

Ἐν γὰρ νομίζω τοῦτο τῶν ἀνελευθέρων
Εἶναι, τὸ βαδίζειν ἀῤῥύθμως ἐν ταῖς ὁδοῖς,
Ἔξὸν καλῶς. —
Illiberale cenſeo nimirum ego,
Per publicas vias ineptè progredi,
Cum aptè liceat.

Qod Plavtus *Pænul.* 3. 1.

Liberos homines per urbem modico magis par eſt gradu
Ire: ſervile eſſe duco feſtinatim currere.

Alexander Severus apud Lampridium. *Ingenuum currere niſi in ſacro certamine non debere.* Clemens Alexandrinus *pædag. l.* 3. *c.* 11. Ἀνδρὸς γενναίου σημεῖον οὐδὲν εἶναι δεῖ περιφανὲς ἐν τῷ προσώπῳ μαλακίας. ἀλλ' οὐδ' ἐν ἑτέρῳ μέρει τοῦ σώματος. μὴ τοίνυν μηδὲ ἐν κινήσεσιν, μηδὲ ἐν σχίσεσιν ἐυρυθμίᾳ ποτὲ ἡ ἀσχημοσύνη τῆς ἀνδρείας. *In fortis viri vultu nullum eſſe oportet ſignum mollitiei, ſed neqe in ulla parte corporis. Neqe ergò in motu, neqe in habitu inveniatur unqam magni animi & excelſi dedecus.* Vide Siracidem *cap.* 19. *v.* 26, 27.

Ἐπὶ τοῦ προσώπου] ὥστε συνεμφαίνεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν δι' αὐτοῦ. *Ut in illa animi virtus ſtatim compareat.* ut Galenus *hortat. c.* 3. Achilles Tatius *l.* 6. *pag.* 371. Ὅ τοῦς ὅ μοι δοκεῖ λελίχθαι καλῶς ἀόρατον εἶναι παράπαν. φαίνεται γὰρ ἀκριβῶς, ὡς ἐν κατόπτρῳ, τῷ προσώπῳ. *Illud mihi non rectè dictum videtur, mentem omnino cerni non poſſe: in vultu enim tanqam in ſpeculo perfectè cernitur.* Phraates apud Philoſtratum in *vit. Apollon. l.* 2. *c.* 12. Πολλὰ μὲν ὀφθαλμοὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἡθῶν ἑρμηνεύουσι. πολλὰ δὲ ἐν ὀφρύσι καὶ παρειαῖς κεῖται, γνωματεύειν τε καὶ θεωρεῖν. ἀφ' ὧν σοφοί τε καὶ φυσικοὶ ἀνδρες, ὥσπερ ἐν κατόπτρῳ εἰδώλα, τοὺς τοῦς τῶν ἀνθρώπων διαθεῶνται. *Oculi namqe mores hominum pleroſqe indicant. Multa etiam in ſuperciliis, geniſqe poſita ſunt, ex qibus ſapientes, & natura periti homines imagines velut in ſpeculo adſpicientes, qa mens illis, qidqe ſit ingenium contemplantur.* Cicero *in Piſon. Vultus ſermo qidam tacitus mentis eſt.* & *de Orator. l.* 2. *Senſus animi plerumqe indicant vultus.* Tertullianus *de reſurr. c.* 15. *Volutet aliqid animus, vultus operatur indicium: facies intentionum omnium ſpeculum eſt.* Vide *ſuprà* §. 23. Apud Clementem Alexandrinum *pædag. l.* 3. *c.* 11. Zeno adoleſcentis modeſti imaginem ſic delineat: Ἔσω καθαρὸν τὸ πρόσωπον. ὀφρὺς μὴ καθειμένη. μηδὲ ὄμμα ἀνασπασμένον, μηδὲ ἀνακεκλασμένον. μὴ ὕπτιος ὁ τράχηλος, μηδὲ ἀνειμένα τὰ τοῦ σώματος μέλη. ἀλλὰ τὰ μετέωρα ἐντόνοις ὁμοια * ὀρθοῖς. [* ὀρθοτόνοις. Arcerius] πρὸς τὸν λόγον ὀξύτης, καὶ κατοχὴ τῶν ὀρθῶς εἰρημένων. καὶ σχηματισμοὶ καὶ κινήσεις μηδὲν ἐνδιδοῦσαι τοῖς ἀκολάστοις ἐλπίδος. αἰδὼς μὲν ἐπαυθείτω, καὶ ἀῤῥωστία. *Sit pura facies, ſupercilium non demiſſum, nec oculus ſublimis, neqe fractus, cervix minimè ſuſpenſa, nec remiſſa membra corporis; ſed erecta & intenſa, & erectè extenſa: ad ſermonem promptitudo, & bona eorum, qa dictis fuerint memoria, habitusqe & motus, qi nullam ſpem præbeat impudicis. Reſideat qidem in vultu pudor, & virum aſpectu pra ſe ferat.* Ità Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Ep.* 287. Ὥσπερ σώφρων γυνὴ ἐπὶ τῷ προσώπῳ τῆς ἀγνείας τὰ σύμβολα φέρουσα, τὰς τῶν ἀκολάστων ὀφθαλμῶν κολάζει προσδοκίας. οὕτω καὶ σώφρων ψυχὴ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων φέρουσα τὰ σύμβολα τῆς ἀρετῆς τὰ συνθήματα, τὰς τῶν διαφθείρειν αὐτῆς τὴν ὥραν βαλομένων δεικνύουσα ἐλπίδας. *Qemadmodum pudica mulier caſtitatis notas in facie geſtans, eorum, qi impudicos in eam oculos conjiciunt, expectationes reprimit: eodem modo pudica anima virtutis teſſeras in ſenſibus ferens, eorum, qi ipſius pulcritudinem corrumpere cupiunt, ſpes exſcindit.* Et *Ep.* 288. Ὄμμα γὰρ ἀναιδὲς, καὶ αὐχὴν μετέωρος, καὶ ὀφρύων συνεχὴς κίνησις, καὶ βάδισμα σεσεισμένον, &c. τεκμήριον ψυχῆς ἐστιν αἰσχίστης, τὰς ἀφανεῖς τῶν οἰκείων παθῶν χαρακτῆρας ἐντυπώσης τῷ σώματι. *Impudens enim oculus, & elata cervix, & perpetua ſuperciliorum agitatio, & turbulentus inceſſus, &c. fœdiſſimi animi argumentum eſt, obſcuras perturbationum ſuarum notas corpori imprimentis.* Vide *l.* 11. §. 15. De Bruto Fabius *inſtitut. l.* 10. *c.* 1. *Scias eum ſentire qa dicit.*

Σὺν τῷ ἀνεπιτηδεύτῳ] Huic opponitur τὸ κατασχηματίζειν αὐτὸν πρὸς τὸ σκυθρωπὸν, *ſeipſum transfigurare in habitum triſtem ac tetricum.* ut Baſilius Cæſar. *Orat.* 1. *de jejun. pag.* 322. *B.* qod in Phariſæis notat D. Chriſtus Matth. *c.* 6. *v.* 16. verbis illis: Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ, σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. *Qum autem jejunatis, ne eſtote ut hypocritæ tetrico vultu: deformant enim facies ſuas, ut appareant hominibus jejunare.* Eſt autem elegans παρήχησις in vocibus illis, ἀφανίζουσιν, ὅπως φανῶσιν. unà cum latente itidem oxymoro; qale illud qod apud Lucam obſervavit Caſavbonus *Act. c.* 5. *v.* 41. Ὅτι καταξιωθῆσαν ἀτιμασθῆναι. *Qod digni eſſent habiti qi contumelia afficerentur.* ſunt enim, ut καταξιοῦσθαι & ἀτιμάζεσθαι, ità φαίνεσθαι & ἀφανίζεσθαι, ſenſu planè contraria. non accedo tamen Baſilio, qòd τὸ ἀφανίζεσθαι ſic explicat, ἀφανίζεται τὸ πρόσωπον, ὅταν ἡ ἔνδοθι διάθεσις ἐπιπλάσῳ σχήματι τῷ ἔξωθεν ἐπισκοτῆται, ὥσπερ ὑπὸ παραπετάσματι τῷ ψευδεῖ καλυπτομένη. *Obſcuratur facies, qum internus affectus externâ ſpecie velut incruſtamenta inducto tegitur, ac mendacio, ceu velo obtento celatur.* vide *ſuprà ad* §. 23.

§. 61. Ἡ βιωτικὴ τῇ παλαιστικῇ ὁμοιοτέρα] *Artem vivendi luctatoriæ* magis qàm *ſaltatoriæ* ſimilem eſſe dicit, primò, qia hoc eſt in utraqe illa principale, cavere nè dejiciaris, ſed conſiſtas jugiter: cùm in ſaltando, non tam de conſiſtendo, qàm de geſticulando laboretur. Ità Apoſtolus ad *Epheſ. c.* 6. *v.* 11. πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι. ὅτι ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη, *Ut poſſitis ſtare, qoniam nobis lucta eſt,* &c. Et mox *v.* 13. Ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. *Ut poſſitis obſiſtere tempore adverſo, & omnibus confectis ſtare.* Vide *ſuprà ad* §. 51. & Petrum Fabrum *agoniſt. l.* 1. *c.* 11. deinde etiam, qia in ſaltando ſtaticulos & geſticulationes omnes præmeditatas apud ſe ſaltator habet, ſuoqe in illis exprimendis exhibendíſqe artificio ſimul & arbitrio utitur. cùm in lucta ad adverſarii technas conatúſqe attendere atqe accommodare ſe is qi luctatur, neceſſe habeat. qâ ratione & τῇ κυβευτικῇ ἡ βιωτικὴ confertur. Vide *ſuprà ad* §. 38. aliâ autem ratione *ſaltatoriæ* diſſimilem fecit artem vivendi, *lib.* 11. §. 1. & *l.* 12. §. 9. ibi vide ſis.

Οὐ προεγνωσμένα] qæ ideo graviora videri ſolent, qia minùs prævisa ſunt. ſiqidem *præmoniti præmuniti*; qod vulgò dícitur. Bernardus in *concion. ſolenn.* 33. & *de diverſ. argum.* 37. & *præviſa jacula minùs feriunt.* Gregorius Romanus *in Evang. hom.* 35. Et contrà, Ταράττει τὸ παρὰ γνώμην γιγνόμενον καὶ πολλὴν παρίσχει ἀθυμίαν. *Qod inopinatò accidit turbat, & multam exhibet triſtitiam.* Demoſthenes *Olynth.* 1. & Thucydides apud Theophylactum *Ep.* 30. Δῆλοῖ τὸ φρόνημα τὸ αἰφνίδιον καὶ ἀπροσδόκητον, καὶ πλείω παρὰ λόγον ξυμβαῖνον. Itaqe Seneca *ad Marc. c.* 9. *Neceſſe eſt magis corruamus, qi qaſi ex inopinato ferimur. qa multò antè prævisa ſunt, languidius incurrunt. hic nos error decipit, hic effæminat, dum patimur, qa nunqam pati nos poſſe prævidimus. avfert vim præſentibus malis, qi futura proſpexit.* & *Ep.* 76. *Præcogitati mali mollis ictus venit.* Et *de tranq. cap.* 11. *Si non qicqid fieri poteſt, pro futuro habes, das in te vires rebus adverſis, qas infregit, qiſqis prior vidit.* Et *ad Helv. c.* 5. *Illis gravis eſt fortuna, qibus eſt repentina. facilè eam ſuſtinere poteſt, qi ſemper expectat. nam & hoſtium adventus eos proſternit, qos inopinato occupavit: at qi futuro ſe bello ante bellum paraverunt, compoſiti & adaptati, primum, qi tumultuoſiſſimus eſt, ictum facilè excipiunt.* Gregorius item *in Job. l.* 13. *c.* 8. *Improvidè dum mala qa ventura ſunt, pravidere neſciunt, tantò eis graviora fiunt, qantò ab eis inopinatà tolerantur. firmis autem*

a *L.* 4. §. 3. 38. 6. §. 59.
b *Inf.* §. 63. *l.* 11. §. 18. *l.* 12. §. 12.
c *L.* 3. §. 4, 5.
* εἰσβλίπων *f.* vel, εἰ βλίπεις.
d *Sup.* §. 59.
e *Plato Sophist.*
f *Sup.* §. 62.

§. 62. Συνεχῶς ἐφισάναι, [a] τίνες εἰσὶν ἔτι ὑφ' ὧν μαρτυρεῖσθαι θέλεις, καὶ τίνα ἡγεμονικὰ ἔχουσιν. ὅτε γὰρ μεμψῇ [b] τοὺς ἀκουσίως πταίσαντας, ὅτε [c] ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ, * εἰ βλέπων εἰς [d] τὰς πηγὰς τῆς ὑπολήψεως καὶ ὁρμῆς αὐτῶν.

§. 63. [e] Πᾶσα ψυχὴ ἄκουσα, φησιν, στέρεται, ἀληθείας. [f] ὕτως ἂν καὶ δικαιοσύνης καὶ

§. 62. Crebrò tecum perpende, qaléſnam ſint à qibus probari & prædicari velis, qalíqe ſint mente prædíti. ità neqe avt incuſabis eos, ubi impingunt inviti, nec approbationem eorum expetes, ſi opinionis affectuúmqe fontes qos habeant, perſpexeris.

§. 63. *Omnis anima*, inqit ille, *veritate privatur in vita.* qin & juſtitiâ pariter, & tem-

ANNOTATIONES.

mentibus repentè adverſa non veniunt, qia priuſqam veniant, prævidentur. Vide *ad* §. 68. & *l.* 4. §. 46.

§. 62. Ἀκουσίως πταίσαντι] *Etiam leges veniam concedunt, ex involuntate & neceſſitate delinqenti*, utì Tertullianus *apolog. c.* 45. Ξύγγνωμον γάρ ἐστι τὸ ἀκούσιον. *Qod enim prater voluntatem eſt, id dignum eſt veniâ.* Cleon apud Thucydidem *l.* 3. *pag.* 199. *B.* Et Athenienſes in purgatione ſui apud eundem *l.* 4. *pag.* 318. *B. C.* Πᾶν δ' εἰκὸς τῷ πολέμῳ καὶ δυτῷ τινι κατηγορημένῳ σύγγνωμόν τι γίγνεσθαι καὶ πρὸς τὸ θεῖον. καὶ γὰρ τῶν ἀκουσίων ἁμαρτημάτων καταφυγὴν εἶναι τὰς βωμούς, παραινοῦμέν τε ἐπὶ τοῖς μὴ ἀνάγκῃ κακοῖς ὀνομασθῆναι, καὶ ἐπὶ τοῖς τῶν ξυμφορῶν τι τολμήσασι. *Credibile autem eſſe veniam ab ipſo etiam Deo illi dari qi belli avt periculi neceſſitate conſtrictus fuerit. Etenim delictis non voluntariis refugium eſſe aras: ſceluſque eorum vocari, qi nullâ neceſſitate ſunt mali, non eorum qi rebus adverſis ad avdendum qippiam adiguntur.* Demoſthenes *pro coron. pag.* 517. *F.* Ἀδικεῖ τις ἑκών; ὀργὴ καὶ τιμωρία κατ' αὐτοῦ. ἐξήμαρτέ τις ἄκων; συγγνώμη ἀντὶ τῆς τιμωρίας τούτου. *Injuriam facit aliqis ultro? iram & pœnam ſubit. Peccavit invitus? loco pœnæ venia parata eſt.* Maximus Tyrius *Diſſert.* 41. Ἐλεεῖται τὰ ἀκούσια. μισεῖται τὰ ἑκούσια. *Qæ invito eveniunt, miſericordiâ, qæ à volente fiunt, odio proſequimur.* Ariſtoteles ipſe *ethic. Nicom. lib.* 3. *c.* 1. Ἐν μὲν τοῖς ἑκουσίοις ἔπαινοι καὶ ψόγοι γίνονται. ἐν δὲ τοῖς ἀκουσίοις συγγνώμη, ἐνίοτε δὲ καὶ ἔλεος. *In ſpontaneis qidem laudes & vituperationes: in invitis venia, interdum etiam miſericordia exiſtat.* & *lib.* 5. *c.* 10. Ἀδικεῖ μὲν καὶ δικαιοπραγεῖ, ὅταν ἑκών τις πράττῃ. ὅταν δ' ἄκων, οὔτε ἀδικεῖ, οὔτε δικαιοπραγεῖ. ἀδίκημα δὲ καὶ δικαιοπράγημα ὥρισται τῷ ἑκουσίῳ καὶ ἀκουσίῳ. ὅταν γὰρ ἑκούσιον ᾖ, ψέγεται. ἅμα δὲ καὶ ἀδίκημα τότε ἐστίν. ὥστε ἀδικόν τι ἔσται μέν, ἀδίκημα δὲ οὐδέπω, ἐὰν μὴ τὸ ἑκούσιον προσῇ. *Et injuſtè agit & juſtè qiſpiam, cum ſponte agit. Nam qum invitus facit, neqe injuſte neqe juſtè agere cenſendus eſt. At juſtè vel injuſtè factum ſpontaneo & invito definitur. Qum enim ſpontaneum fuerit, vituperatur: tumqe etiam eſt injuſtè factum. Qare fit ut injuſtum qidem eſſe qippiam poſſit, qod tamen nondum injuſtè factum ſit, niſi id etiam affuerit, ut ſponte factum ſit.* eadem habet & *ethic. Evdem. l.* 4. *c.* 6. Verùm cùm in iſtis ἀκουσίοις vel ignorantia ſemper vel vis aliqa intercedat: ignorantiam qam facti vocant, intelligit Ariſtoteles; juris ſive officii, vel veritatis ſaltem dogmatúmqe in qibus illud fundatur, Marcus noſter, paríqe modo ille vim eam intelligit, qæ à principio externo infertur, ὥσπερ εἰ ἕτερός τις λαβὼν τὴν χεῖρα τοῦ δεῖνα τύπτοι ἕτερος. *Veluti ſi alter accipiens manum cujuſdam alterum verberet.* iſte eam, qæ ab interno proficiſcitur ac profluit. Vide *l.* 8. §. 14. & *l.* 10. §. 30. & *l.* 11. §. 18. Clemens avtem *Strom. l.* 1. *pag.* 311. *A.* Ὅυ|τε δὲ οἱ ἔπαινοι, ὕτε οἱ ψόγοι, οὔθ' αἱ τιμαί, οὔθ' αἱ κολάσεις, δίκαιαι, μὴ τῆς ψυχῆς ἐχούσης τὴν ἐξουσίαν τῆς ὁρμῆς καὶ ἀφορμῆς, ἀλλ' ἀκουσίᾳ τῆς κακίας οὔσης. ἐπεὶ δὲ τῶν ἁμαρτημάτων προαίρεσις καὶ ὁρμὴ κατέχει. διημαρτημένη δὲ ὑπόληψις ἴσθ' ὅτι κρατεῖ, ἧς ἀγνοίας καὶ ἀμαθίας οὔσης ἁλιγωρεῖται ἀποστῆναι, εἰκότως αἱ κολάσεις. καὶ γὰρ τὸ πυρέττειν ἀκούσιον. ἀλλ' ὅταν δι' ἑαυτόν τις καὶ δι' ἀκρασίαν πυρίττῃ, αἰτιώμεθα τοῦτον. ὡς δὲ καὶ τῆς κακίας ἀκουσίου οὔσης. ὁ γὰρ αἱρεῖταί τις κακὸν, ᾗ κακὸν. τῇ δὲ περὶ αὐτῶν ἡδονῇ συναπαγόμενοι, ἀγαθὸν ὑπολαβόντες ληπτὸν ἠγεῖται. ὧν ὕτως ἐχόντων, τὸ ἀπαλλάττεσθαι τῆς τε ἀγνοίας, τῆς τε αἱρέσεως τῆς φαύλης καὶ ἐπιτερποῦς, καὶ πρὸ τούτου τὸ μὴ συγκατατίθεσθαι ταῖς ἀπατηλαῖς ἐκείναις φαντασίαις, ἀφέκται ἐφ' ἡμῖν. *Sed nec laudes, nec vituperationes, nec honores, nec ſupplicia juſta ſunt, ſi anima non habeat liberam poteſtatem & appetendi & abſtinendi, ſed ſit vitium involuntarium. Qoniam avtem libera electio & appetitio peccata primum inchoat, falſa avtem nonnunqam dominatur opinio, à qa, cum ignorantia & imperitia ſit, recedere negliginus, jure inſiguntur ſupplicia. Febrire enim eſt involuntarium, ſed cum qis per ſe, & propter ſuam intemperantiam febrierit, eum reprehendimus. Utpote cum involuntarium jam ſit malum. Nemo enim malum elegit, qatenus malum: ſed abductus ab ea, qa ineſt in ipſo, voluptate, id bonum ratus, ſuſcipiendum exiſtimat. Qæ cum ita ſe habeant, & liberari ab ignoratione, & à mala & delectabili electione, & ante omnia non aſſentiri fallacibus illis phantaſiis & viſis, ſitum eſt in noſtra poteſtate.* Ità & peccatum aliqo modo nevtiqam voluntarium facit, nec peccantem tamen ideo pœnæ merito liberat: qia nimirum non eſt ἁπλῶς ἀκούσιον, ſed κατά τι tantùm, qatenus corrumpitur judicium ὑπὸ τῶν παθῶν καὶ τῶν ἐν τῇ προαιρέσει ἐξεταζομένων, ut Marcus loqitur *l.* 12. §. 3.

Οὔτα ἐπιμαρτυρήσεως δεήσῃ] *neqe teſtimonio egebis, opus habebis*, interpres utrqe. malim, *neqe teſtimonium*, id eſt, approbationem *ab illis petes.* ratio annexa, ab eorum diſpoſitione interiore, huc trahit.

Εἰ βλέπων] ſuſpenſa relinqitur, prout exhibetur, oratio, cùm deſit verbum ad qod conditionalis ſe recipiat. legendum ergò (opinor) εἰσβλέπων. nam εἰ βλέπων, minùs placet. qod tamen lectione receptâ tolerabilius eſſet. vel εἰσβλέπεις, participium in verbum tranſmutando. ſed prius illud arridet magis.

§. 63. Πᾶσα ψυχὴ] Platonis eſſe Epictetus monet, à qo etiam lavdatur, *Diſſert. l.* 1. *c.* 28. & *l.* 2. *c.* 22. Ex ejuſdem *Protagora* ſumptum annotat Xylander, ubi tamen non comparet. Qæ ibi Plato, *ad l.* 11. §. 18. dabimus. Cæterùm in *Sophiſt.* ſtatuit πᾶσαν ἀκούσιον ἁμαθίαν εἶναι. Aſtipulari videtur pervulgatum illud, *Nemo vult falli.* Epictetus *Diſſert. lib.* 4. *c.* 1. Τίς θέλει ζῆν ἐξηπατημένος, προπίπτων; *Qis vult vivere deceptus, temerarius*: Avguſtinus *de verb. Ap. ſerm.* 30. *Qis eſt, qi velit decipi? da mihi hominem religioſum; non vult fallere: da impium, ſacrilegum; fallere vult, falli non vult. nolunt fallere boni; falli avtem nec boni volunt, nec mali.* Idémqe *Enchir. c.* 17. *Uſqe adeò rationalis natura refugit falſitatem, & qantùm poteſt devitat errorem, ut falli nolint etiam qicunqe amant fallere.* Verùm qæri poteſt, qomodo verum hoc ſit, nullam animam veri notitiâ ſponte deſtitui: cùm Petrus Apoſtolus de impiis ac flagitioſis qibuſdam dicat, Ἄμεινον γὰρ αὐτοῖς τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης. *Iſta illos veritas volentes fugit.* ſcilicet, qod Bernardus *de gradib. humil.* 2. *ut liberius peccent, libenter ignorant.* Et, qod Tertullianus *apolog. c.* 1. *Non libet rectius ſuſpicari; non libet propiùs experiri. malunt neſcire, qia jam oderunt. nolunt ſcire pro certo, qod ſe neſcire pro certo ſciunt. ideo & credunt qa non probantur; & nolunt inqiri, nè probentur non eſſe, qa malunt credidiſſe.* Verùm qod in ſchola dicitur, *neminem bonum qà bonum odiſſe*, ità *verum qà verum nemo averſatur*; etiamſi aliâ ratione, qatenus nimirum ſibi minùs illud expedire arbitratur, avt affectibus ipſius adverſari videtur, havd lubenter eidem aſſentiatur. Vide Thomam *ſum. part.* 1. 2. *q.* 29. *art.* 5. Cæterùm in Platonis ſententiam deſcendere videtur Clemens Alexandrinus loco ſuperiùs ad §. 62. indicato. Τὸ μὲν ἐψεῦσθαι τῆς ἀληθείας, κακὸν ἴσι. τὸ δὲ ἀληθεύειν καὶ τὰ ὄντα δοξάζειν, ἀγαθόν. τῶν δὲ ἀγαθῶν ἀκουσίως μὲν στέρησις ἀνθρώποι. στέρησις δὲ ὅμως, ἡ κλαπέντες, ἢ γοητευθέντες, ἢ βιασθέντες, καὶ μὴ πιστεύσαντες. ὁ μὲν δὴ πιστεύσας ἑκὼν ἤδη παρεπαλίσκεται. πλέπεται δὲ ὁ μετατεισθείς. ἐκλαθόμενός τι τῶν μὲν ὁ χρόνος, τῶν δὲ ὁ λόγος ἐξαιρέμενος λανθάνει. βιάζεταί τι πολλάκις ὀδύνῃ τε καὶ ἀλγηδόνι, φιλονεικίᾳ τε ἄν καὶ θυμῷ, μετὰ τὸ δοξάσαι. καὶ ἐπὶ πᾶσι γοητεύονται, οἱ ἧττοι ὑφ' ἡδονῆς κηληθέντες, ἢ ὑπὸ φόβου δείσαντες. *A veritate qidem aberraſſe, malum eſt. Vera avtem dicere, & ea, qa ſunt, opinari, bonum. Bonis avtem inviti qidam privantur homines: privantur tamen, vel circumventi, vel præſtigiis decepti, vel coacti, & cùm non credíderint. Atqe qi credidit qidem, ſuâ ſponte capitur: circumvenitur avtem, qi in contrariam perſvaſionem traducitur, oblitus qod alia qidem tempus, alia verò ratio avſert imprudenti. Cogit avtem ſæpe dolor, angor, & rurſus contentio, & ira, poſtqam ſuſcepta fuerit opinio. Poſtremò avtem præſtigiis decipiuntur, qi vel à voluptate ſunt inducti, vel timore perterriti.* Sed rem ipſam qod attinet nihil a noſtris alienum habet.

Οὕτως ἂν καὶ δικαιοσύνης] nemo, inqit, ſponte privatur, avt veritate, avt virtute. qod idem habet & *l.* 11. §. 17. In hunc ſenſum conceptus eſt ſenarius ille, qem adducit, & ſimul etiam in hac parte refellit Ariſtoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 7.

Οὐδεὶς ἑκὼν ποτηρὸς, οὐδ' ἄκων μάκαρ.
Nolens beatus nemo, nec ſponte eſt malus.

nec aliter intellexiſſe philoſophum docent, qæ ſubjungit ſtatim: Βουτὸ μὲν ψευδεῖ, τὸ δ' ἀληθεῖ. μανέρι μὲν γὰρ οὐδεὶς ἄκων. ἡ δὲ μοχθηρία ἑκούσιον. *Alterum falſum eſſe, alterum verum videtur: qippe qum beatus nemo invitus evadat: improbitas verò ſponte a ſit.* Proinde accentum retrahere, qò τὸ ποτηρὸς illud τῷ ἐπιτόνῳ καὶ ἀθλίῳ ſignificationem obtineat, utì vir doctiſſimus in *excerptis* poſtulat, præter mentem prorſus avctoris forſan, præter ſenſum proculdubio citantis exiſtit. ut nè adjiciam, non deeſſe, qi pro mero Grammaticorum nugamento habeant illud de ſignificatione ab accentu retracto immutatâ, cùm tranſlationem accentûs eandem in aliis itidem vocabulis ab Atticis uſurpari animadvertant, citra ullam ſignificatûs immutationem. Vide Evſtathium *ad Iliad.* β. & Henricum Stephanum *de dialect. c.* 25. Nec alio ſenſu Hercules apud Epicharmum ab Evſtratio citatum per furorem à ſe geſta excuſans inducitur, his verbis,

Ἀλλὰ μὰν ἐγὼν ἀναγκαίως τάδ' πάντα ποιῶ.
Οἰμαι δ' ὡς οὐδεὶς ἑκὼν ποτηρὸς, οὐδ' ἄκων ἔχων.

Hac

temperantiâ, & æqanimitate, & hujusmodi qâvis virtute. hoc jugiter meminisse cumprimis necessârium est. eris enim erga omnes mitior.

§. 64. In dolore omni hoc præsto sit nec turpem eum esse, nec mentem gubernatricem facere deteriorem. neqe enim eam, avt qatenus materiale qiddam, avt qatenus societatis est studiosa, corrumpit. in plerisqe verò horum Epicuri illud tibi adsit, nec intolerandum, nec æternum esse, si terminorum memor fueris, nec opinionem adjeceris. illud etiam memineris, multa tædio nos afficere, qæ non advertimus eandem cum dolore rationem habere, verbi gratiâ, dormitare, qando vigilare libet, æstu affici, fastidio laborare. qoties ergò horum aliqid ægrè fers, dic tibi, dolori succumbere te.

§. 65. Cave erga inhumanos sic afficiaris, qomodo ipsi erga homines solent.

§. 66. Unde constat nobis Socratem clarâ fuisse reliqisqe præstantiore indole? neqe enim hoc sufficit, qòd mortem glorioſissimè oppetebat; avt qòd σωφροσύνης, & εὐμενείας, καὶ παντὸς δικαιοσύνης. ἀναγκαιότατον δὲ τοῦτο μεμνῆσθαι. [a] ἔστι γὰρ πρὸς πάντας πραότερος. a Sup. §. 26.

§. 64. Ἐπὶ μὲν παντὸς πόνου, πρόχειρον ἔσω, ὅτι [b] οὐκ αἰσχρὸν, [c] οὐδὲ τῇ διανοίᾳ τῇ κυβερνώσῃ χείρω ποιεῖ. ὅτε γὰρ καθ' ὑλικήν ἐστιν, ὅτε καθ' οἰκονομικήν, διαφθείρει αὐτήν. ἐπὶ μέν τοι τῶν πολιτικῶν πόνων, & τὸ τοῦ Ἐπικούρου σοι βοηθείσθω, ὅτι [d] οὔτε ἀφόρητον, ὅτε αἰώνιον, ἐὰν τὰ ὅρια μνημονεύῃς, καὶ [e] μὴ προσδοξάζῃς. κακείνου δὲ μέμνησο, ὅτι πολλὰ πόνῳ τὰ αὐτὰ ὄντα, λανθάνει δυσχεραινόμενα. οἷον τὸ νυστάζειν, καὶ τὸ καυματίζεσθαι, & τὸ ἀνορεκτεῖν. ὅταν δή τινι τούτων δυσαρεστῇς, λέγε ἑαυτῷ, ὅτι [f] πόνῳ ἐνδίδως. b L. 2. §. 1. 11. l. 11. §. 18. c L. 4. §. 8. l. 9. §. 42. d Sup. §. 33. l. 10. §. 3. e L. 8. §. 49. f Sup. §. 55. l. 11. §. 18.

§. 65. Ὅρα [g] μήποτε τοιοῦτον πάθῃς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, οἷον οἱ * ἄνθρωποι πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. g L. 5. §. 31. l. 6. §. 6. 26. Sup. §. 15. * ἀπάνθ. f.

§. 66. Πόθεν ἴσμεν, εἰ τηλαύγης Σωκράτης, & διάθεσιν κρείσσονα ἔλαχε. ἐ γὰρ ἀρκεῖ, εἰ Σωκράτης ἐνδοξότερον ἀπέθανεν, καὶ ἐντρεχέστερον, τοῖς

ANNOTATIONES.

Hæc ego ex necessitate facio qæ facio omnia:

Qippe, ut credo, sponte pravus nemo, avt calamitosus est. Vide *supra ad* §. 61. & *ad l.* 4. §. 6. Sed & in eandem sententiam citra ambiguitatem omnem disertissimè Plato ipse in Timæo, *p.* 1085. *D.* ubi cùm statuisset, primò τὰ περὶ ψυχὴν νοσήματα διὰ σῶμα κακὸν ἕξιν γίνεσθαι. *Animi morbos propter corporis habitum nasci.* deinde νόσον ψυχῆς, ἀνοίαν εἶναι. *morbum animi esse dementiam.* tum ἀνοίας δύο γένη, μανίαν καὶ ἀμαθίαν. *dementia duo genera, insaniam & imperitiam.* subjungit; ὁ νοσοῦσαν καὶ ἄφρονα ἴσχυεν ὑπὸ τοῦ σώματος τὴν ψυχὴν, οὐχ ὡς νοσοῦν, ἀλλ' ὡς ἐκὼν κακὸς, κακῶς δεδάζεται. *Quem hujus animus propter corpus æger sit atqe insipiens, vulgò tamen non æger, sed pro voluntate sua, ut liber affectus falsò putatur.* Et mox: *pag.* 1085. *A.* Καὶ σχεδὸν δὴ πάντα ὁπόσα ἡδονῶν ἀκρασίαι καὶ ὀνείδος, ὡς ἑκόντων λέγεται τῶν κακῶν, οὐκ ὀρθῶς ὀνειδίζεται. κακὸς μὲν γὰρ ἑκὼν οὐδείς. διὰ δὲ πονηρὰν ἕξιν τινὰ τοῦ σώματος καὶ ἀπαίδευτον τροφὴν ὁ κακὸς γίνεται κακός. πασῶν δὲ τούτων ἔχθρὰ, καὶ ἄκοντι προσγίνεται. *Ac fermè omnis voluptatum incontinentia, qæ perinde ac si sponte improbi simus, vituperari solet, non rectè ita vituperatur. Nemo enim sponte malus, sed propter pravum qendam corporis habitum, rudemqe educationem malus omnis fit malus. Omnibus autem adversa inimicáqe hæc sunt, & invito contingunt.* ità restituit Henricus Stephanus, qod perperam κακόν τι antè legebatur. cui βεβαιωτὴν do ego Galenum in *dissertatione*, qâ probare contendit, *animam seqi temperaturam corporis c.* 6. lectionem eandem exhibentem. hvic avtem lectionis genuinæ assertæ gratiam mutuam rependent Platonis codices; ex qibus pro ἐχόντων, ἑκόντων apud Galenum reponendum. Verùm Aristoteli contra Stoicos & Platonem ipsum suffragatur, Platonicus licèt ipse, Maximus Tyrius *Dissert.* 41. Νόσος ψυχῆς μοχθηρία. τόνος σώματος δυσχολία. ἰκτερικὸν ἡ μοχθηρία. ἀκόλαστον ἡ δυσχολία. *Animæ morbus est improbitas, corporis externa calamitas. Voluntaria est improbitas, invito evenit calamitas.*

§. 64. Οὐκ αἰσχρὸν] Vide *ad l.* 2. §. 1, & 11. & *lib.* 4. §. 8. Hesiodus *Oper. l.* 2. v. 309. à Socrate lavdatus apud Xenophontem *memorab. l.* 1. *p.* 720. *D.*

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος ----
Nullum opus est probro ----

Marcus avtem istic de labore an de dolore agat, (πόνος siqidem vocabulum utrumqe designat) ambiguum faciunt ea qæ sequntur: & forsan utrumqe voluit.

Οὔτε ἀφόρητον, οὔτε αἰώνιον] Vide *supra* §. 33.

Καὶ μὴ προσδοξάζῃς] *opinionem nè adjeceris.* nihil amplius ex opinione tua adjeceris, qàm qod sensus ipse renunciaverit. προσδοξάζειν enim Marcus dixit, qod προσεπιδοξάζειν Epictetus, referente Gellio *l.* 19. c. 1. Vide *ad l.* 8. §. 49. ubi Marcus ipse explicat, qid istic velit.

Πολλὰ πόνῳ τὰ αὐτὰ ὄντα, λανθάνει δυσχεραινόμενα] *occulto modo*, sive *clam & citra sensum nostrum, molesta sunt.* ità interpretemur, ac qomodo nec sentientibus molesta esse possunt? itaqe interpunctione mutatâ, & post λανθάνει adhibitâ, verto, *multa qæ tædio nos afficiunt, non animadvertimus ejusdem esse cum dolore naturæ.* Sensum hunc confirmant verbâ illa novissima. Ὅταν οὖν τινι τούτων δυσαρεστῇς, λέγε ἑαυτῷ, ὅτι πόνῳ ἐνδίδως. *Qoties ergò horum aliqid ægrè fers, dic tibi, dolori succumbere te.* qòd antè forsan non adverteris.

Ὅτι πόνῳ ἐνδίδως] hoc vult. molestiam nobis facessere multa, qæ laboris in se vim atqe naturam habeant, etiamsi in eis minimè laborare videamur. hujus generis esse gravedinem, æstum, malaciam, navseam, & similia. itaqe in istis etiam cùm animi tenorem remittimus, à labore nos superari. Ejusmodi qiddam est, qod habet Tertullianus *de patient. c.* 5. *Impatientia sola matrix est ad omne delictum. atqe ut compendio dictum sit; omne peccatum impatientia ascribendum. malum est impatientia boni. nemo impudicus non impatiens pudicitiæ, & improbus probitatis, & impius pietatis, & inqietus qietis.* Ità etiam qietem ipsam, non minùs qàm laborem, sæpenumero molestam esse, & qietis qoqe impatientiâ laborare contingit. Plutarchus *de tranqill. ad l.* 4. §. 24. lavdatus: Ἐνίοις δὲ καὶ τὸ μὴ πράσσειν αὐτὸ πολλάκις εἰς ἀθυμίαν κατέστησεν. *Sunt qos ipsum otium in animi conjicit agritudinem.* Ennius *Iphigen.* apud Gellium *l.* 19. *c.* 11.

Otio qi nescit uti, plus habet negotii,
Qàm negotioso cùm qis fuerit in negotio.

Nec dissimile qod Avgustinus *in Psal.* 84. *Pugnat contra nos qotidie fames & sitis; pugnat contra nos lassitudo carnis, pugnat somni delectatio, pugnat oppressio. vigilare volumus? dormitamus. jejunare volumus? esurimus & sitimus. stare volumus? defatigamur. qærimus sedere? si & hoc diu facimus, deficimus. qicqid nobis providerimus ad refectionem, illic rursus invenietis defectionem. Esuriens cibo te reficere volebas: hoc age semper; hoc agendo, in eo qod adhibueras ad refectionem, ibi invenies lassitudinem. multùm sedendo fatigatus eras; surgis, deambulando. reficeris: persevera in eo qo reficeris; multùm deambulando lassaris: sedere iterum qæris. inveni mihi aliqid unde te reficias, ubi non, si perseveraveris, iterum deficias.* Et mox: *Si perseveraveris in eo qo te reficis, etiam morieris. Persevera in multùm manducando: ipsa res te interficiet. persevera in multùm jejunando; indè morieris. sede semper, ut nolis surgere; morieris indè. ambula semper, ut nolis qiescere, morieris indè. vigila semper, ut nolis dormire, morieris indè. dormi semper, ut nolis vigilare, morieris indè.*

§. 65. Οἷον οἱ ἄνθρωποι] imò οἷον οἱ ἀπάνθρωποι. q.d. *Nè sis tu immiti animo etiam adversus immites ipsos:* nè id ipsum in te admittas, qod in illis damnare videri vis. Vide *ad l.* 6. §. 6, 26. & *supra* §. 15. Affine monitum Senecæ illud *Ep.* 103. *Tu ità cogita, qod ex homine periculum sit, ut cogites qid sit hominis officium. alterum intuere, nè ladaris; alterum, nè ladas.* Sed videndus omnino Epictetus, *Dissert. l.* 4. *c.* 5.

§. 66. Ἐπὶ Σωκράτης ἐνδοξότερον ἀπέθανεν] Seneca *Ep.* 13. *Cicutæ Socratem magnum fecit.*

Ἐντρεχέστερον τοῖς σοφισταῖς διελέγετο] Qod ex Platonis *dialogis* passim apparet. De eodem Aristides *Orat.* Περὶ τοῦ παραφθέγματος. *Tom.* 111. *pag.* 654. Ὡς καὶ τοὺς σοφιστὰς ἤλεγχε περιὼν ὡς μάτην θρασυνομένους. *Ut sophistas temeraria confidentia obumbulans argueret.* Et Theodoretus *Therap. lib.* 2. καμμυδᾶν αὐτοὺς διετέλει. Itaqe qod de Ulysse Homerus *Iliad.* β'. *n.* 188.

Ὅν τινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἄνδρα κιχείη,
Τὸν ῥ' ἀγαοῖς ἐπέεσσιν ἰὼν ἐρητύνασκε παρασάς.
Qemcunqe qidem seu regem, seu primarium virum invenisset,
Hunc blandis verbis detinebat adstans.

Idem *ibidem n.* 198.

Ὅν δ' αὖ δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφίζοι,
Τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν. ----
Qemcunqe rursus plebejum virum videret, vociferantémqe offenderet,
Hunc scepiro percutiebat. ----

id ad Socratis morem se cum istis gerendi Maximus Tyrius transtulit; *Dissert.* 16. Ἀρά σοι δοκεῖ, inqit, ἀντὶ τοῦτο, εἰ καὶ

τοῖς σοφιστικῖς διελέγετο, καὶ καρτερικώτερον ἐν τῷ πάγῳ διενυκτέρευεν, καὶ [a] τὸν Σαλαμίνιον κελευσθεὶς ἄγειν, γενναιότερον ἔδοξεν ἀνυπόπτως, καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐβρενθύετο. οἷος δ' καὶ μᾶλλον ἄν τις [*] ἐπισήσειεν, εἴπερ ἀληθὲς ἦν. ἀλλ' ἐκεῖνο δεῖ σκοπεῖν, ποίαν τινὰ τὴν ψυχὴν εἶχε Σωκράτης, καὶ εἰ ἐδύνατο [b] ἀρκεῖσθαι τῷ [c] δικαίῳ εἶναι πρὸς ἀνθρώπους, καὶ ὅσιῳ πρὸς θεούς, μήτε εἰκῇ πρὸς τὴν κακίαν ἀχανακλῶν, μηδὲ μάτην ὀργιζόμενος τινὸς, ἀγνοίᾳ, [d] μήτε τῶν ὑπομενομένων ἐκ τοῦ ὅλου ὡς ξένον τι δεχόμενος, ἢ [f] ὡς ἀφόρητον ὑπομένων, [g] μήτε τῆς τοῦ σώματος πάθεσιν ἐμπαρέχων συμπαθῆ τὸν νοῦν.

a *Plato Apolog.*

* ἀπισ. f.

b *L.* 4. §. 13. 25. *l.* 6. §. 14. Sup. §. 28.

c *L.* 11. §. 20 *l.* 12. §. 1.

d *L.* 4. §. 31. Sup. §. 1.

e *L.* 4. §. 29. 44. Inf. §. 68

f *L.* 8. §. 46.

g *L.* 5. §. 26. *l.* 10. §. 24.

§. 67. Ἡ φύσις οὐχ ὕτως συνεκέρασε. [*] τῷ συγκρίματι, ὡς μὴ εὐφεῖναι [h] περιορᾶν ἑαυτὸν, καὶ τὰ ἑαυτοῦ ὑφ' ἑαυτῷ πεῖσαι. [i] λίαν γὰρ ἐνδέχεται θεῖον ἄνδρα γενέσθαι, καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωρισθῆναι.

* [σε] τ. σ. f. τὸ σὸν συγκριμάτιον Salm.

h Sup. §. 55. *l.* 11. §. 1.

i *L.* 3. §. 4, 5. *l.* 10. §. 9.

cum ſophiſtis acutiſſimè diſſerebat; avt qòd in frigore ſummo patientiſſimè ſub dio pernoctabat; avt qòd Salaminium illum ſiſtere juſſus, reſiſtere generoſiſſimè malebat; avt qod per compita faſtuoſè incedebat; qod tamen an verum fuerit, meritò dubitaveris. verùm illud conſiderare oportet, qo modo affectam animam habuerit Socrates. utrùm hoc contentus agere poterat, qod in rebus humanis juſtus, in divinis pius exiſteret, nec malitiæ cujuſqam fruſtra indignatus, nec cujuſqam inſcitiæ aſſentatus, nec ab univerſo aſſignatum qicqam, avt tanqam peregrinum qid excipiens, avt tanqam intolerandum ſuſtinens, nec carunculæ affectionibus mentem paſſus coaffici.

§. 67. Non ità commiſit natura compagem tui, ut tibi neqeas terminos figere, & qæ tui ſunt muneris per te exeqi. omnino enim fieri poteſt, ut divinus homo qis ſit, & ignotus tamen cun-

ctis

ANNOTATIONES.

ὁ Σωκράτης τὰς μὲν βασιλικὰς καὶ ἐξόχως ἄνδρας ἀγαθοῖς λόγοις ἀγεραίρων καὶ ἀποδεχόμενος, Τιμαῖόν τινα, ἢ Παρμενίδην, ἢ ἄλλον βασιλικὸν ξένον.

Ὃν δ' αὖ δῆμιν τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἰφθίονα,
Τοῦτον ἐλαύνειν τῷ λόγῳ, θρασύμαχόν τινα, ἢ Καλλικλέα, ἢ ἄλλον λωβητῆρα καὶ ἐπισοβόλον; *An aliud tibi facere videtur Socrates, qum regales principésque viros lenibus verbis demulcet, & excipit: ut putá Timæum avt Parmenidem, aliúmve regium hoſpitem?*

Qem verò è populo clamantem & vana moventem Aſpicit.

Hunc oratione aſperá increpat, putà Thraſymachum aliqem, avt Callicléa, avt ſi qis alius conviciator & maledicus. Ità enim ſupplevit Coſm. Paccius, qod codices Græci mutilum exhibent.

Καρτερικώτερον ἐν τῷ πάγῳ διενυκτέρευεν] ad verbum, *in glacie pernoctabat.* hoc eſt, cùm gelu conſtricta eſſet terra, in frigore extremo. Πάγος, ψύχος. Heſychius, πάγος, *gelu, glacies*; ut πάχνη *pruina.* ejuſdem originis vox utraqe. Plutarchus, *de prim. frigid. pag.* 953. *F.* Πάντα ταῦτα παντάπασιν ὑπὸ τῆς ψυχρότητος παγῆναι. διὸ καὶ πάγοι καλεῖνται. *Hæc omnino à frigore conſtringi & indurari: unde & pagi Græcis dicuntur.* Cæterum aliud conſtantiæ tolerantiæqe in hoc ferè genere Socraticæ ſpecimen à Scriptoribus celebratur: qod in bello ad Potidæam geſto factum commemorat Laërtius *l.* 2. *c.* 23. Μέσην, inqit, νυκτὸς ὅλης ἐφ' ἑνὸς σχήματος αὐτὸν φασι. *Qo tempore nocte totá in uno habitu permanſiſſe tradunt.* Avtor eſt inter cæteros Plato *in ſympoſ. pag.* 1205. *E.* qi non tantùm νυκτὸς ὅλης, ſed ἐξ ἑωθινοῦ μέχρις ἑσπέρας, καὶ τὴν νύκτα, μέχρις ἕως ἐγίνετο καὶ ἥλιος ἀνέσχεν. *ab avrora uſqe ad noctem, & per noctem uſqe ad avroram ſeqentem, ac ſolis exortum.* Id ipſum avtem Socratem non ſemel, ſed ſæpiùs egiſſe refert Favorinus: Πολλάκις ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστηκὼς ἀσραβέστερος τῶν πέριξ. *Sæpe à ſolis ortu uſqe ad alterum orientem ſolem ſteterat erectior truncis arborum.* Gellius *lib.* 2. *cap.* 1. *Stare ſolitus dicitur, pertinaci ſtatu perdius atqe pernox, à ſummo lucis ortu ad ſolem alterum orientem, inconnivens, immobilis, iiſdem in veſtigiis, & ore atqe oculis eundem in locum directis cogitabundus, tanqam qodam ſeceſſu mentis atqe animi facto à corpore.* Verùm de bello ad Potidæam qod narratur, Athenæus *l.* 5. *pag.* 311. *C.* in dubium revocat. Cæterùm qod Marcus hìc attingit, de *excubiis in Pago* (*Martio* forſan) freqentiùs habitis Caſaubonus intelligit.

Τὸν Σαλαμίνιον κελευσθεὶς ἄγειν] *Salaminius* iſte *Leo* dicebatur (neqe enim, qod interpretes ſenſiſſe videntur, *Salaminius* illi nomen fuerat) homo locupletiſſimus, ad qem comprehendendum, qò morte afficeretur, nulla juſta de cauſſa, Socrati unà cum qatuor aliis in mandatis dederant triginta tyranni, penes qos ſumma rerum tunc Athenis reſidebat. Verùm is illorum juſſis obtemperare recuſabat. Meminêre Plato in *apolog.* & *Epiſt.* 7. Æſchines *Axioch.* Laërtius *l.* 2. Epictetus *l.* 3. *c.* 26. & *l.* 4. *c.* 7.

Ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐβρενθύετο] Alluſit ad Ariſtophaneum illud de Socrate in *Nubib.*

Ὅτι βρενθύεται ἐν ταῦσιν ὁδοῖς, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν παραβάλλει.

Faſtuoſus per vias vadit, oculos circumferens.

qò & Plato in *ſympoſ.* reſpexit, ubi Socratis inceſſum, fugientibus ſociis poſt pugnam Potidææ commiſſam, deſcribens, Ἐμοί γε, inqit, ἐδόκει, ὦ Ἀριστόφανες, τὸ σὸν δὴ τοῦτο καὶ ἐκεῖ διακορεύεσθαι, ὥσπερ καὶ ἐνθάδε, βρενθυόμενος καὶ τὸν ὀφθαλμὸν παραβάλλων, ἡρέμα παρασκοπῶν καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς πολεμίους. *Mihi viſus eſt ô Ariſtophanes, qod & eum hic facere ais, incedere ſuperbus, & oculis qietè omnia luſtrans, cautéqe examinans ſingula. Hoſtes ſiqidem civéſqe viciſſim reſpiciebat,* &c. qod ridet etiam exagitátqe Maſſurius apud Athenæum *l.* 5. Βρενθύεται, ὑπερηφανεύεται, μέγα φρονεῖ, ἐπαίρεται. *Faſtuoſus incedit, ſuperbè jactat, magna ſapit, effertur.* Heſychius. & Βρενθυόμενοι, ἐπαιρόμενοι. Βρενθυόμενοι, *inſolèſcentes.* Zonaras *annal. tom.* 3. in *Michaele*; Ὁ μὲν ἐν τοιούτοις, ὡς μέγα τι κατορθῶν ἐβρενθύετο, τοῖς δ' ἄλλοις ἀνηκουστεῖν ἐκρίνετο. *Qi qidem per illa, ut qi magnum qid proſperè gereret, inſoleſcebat: in reliqis verò deſpere judicabatur.*

Περὶ ἃ καὶ μάλιστ' ἄνδρὸς ἐπιστήσοις] legendum ἀπιστήσοις. qod & interpretes viderunt. neqe enim hoc ab adverſariis objectum Socrati, etiamſi animi magni excelſíqe ſpecimen dare qibuſdam videatur, Marcus tanqam verum admittere, ac non confictum potiùs, credi voluit. inceſſum ſcilicet & τὸ πεπηγὸς illud, de qo noſter *ſuprà* §. 60. faſtum neſcio qem interpretabantur illi.

Ἀρκεῖσθαι τῷ δικαίῳ εἶναι] Hoc enim profitebatur Socrates in Platonis *Apolog. pag.* 25. *C.* Ἐμοὶ μὲν θανάτου μέλει οὐδ' ὁτιοῦν. τοῦδε μηδὲν ἄδικον μηδ' ἀνόσιον ἐργάζεσθαι, τούτου δὲ τὰ πάνυ μέλει. *Nihil omnino me curare mortem: illud verò omnino curare ne qid injuſtum nève impium facerem.* Vide *ſuprà* §. 20.

Μήτε τῶν ἀπονεμομένων] & hoc idem de ſe *ibidem p.* 27. *D.* Ἡμῖν ἐπιτρέπω καὶ τῷ θεῷ κρῖναι περὶ ἐμοῦ, ὅπη μέλλει ἐμοί τε ἄριστα εἶναι καὶ ὑμῖν. *Vobis Deoqe permitto de me judicare, ut & mihi & vobis ſit conducturum.* Et mox *pag.* 30. *D.* Κινδυνεύει γάρ μοι τὸ ξυμβεβηκὸς τοῦτο, ἀγαθὸν γεγονέναι. *Apparet enim mihi qod contigit bonum eſſe.* Et rurſus *pag.* 31. *D.* Οὐδὲ τὰ ἐμὰ νῦν ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γέγονεν. ἀλλά μοι δῆλόν ἐστι τοῦτο, ὅτι ἤδη τεθνάναι καὶ ἀπηλλάχθαι πραγμάτων, βέλτιον ἦν μοι. *Nec mihi ipſi hoc accidit fortuitò, ſed mihi id conſtat, mori jam & à laboribus liberari mihi melius exſtitiſſe.* Εἰ ταύτῃ τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτῃ γενέσθω. *Si diis ità viſum fuerit, ità fiat.* qod laudat Epictetus *Enchir. c. ult.* & *Diſſert. l.* 1. *c.* 4.

§. 67. Ἡ φύσις οὐχ ὕτως συνεκέρασε τῷ συγκρίματι] deeſſe aliqid in qod tranſeat illud τὸ συνεκέρασε, clarius eſt qàm ut monitu opus ſit. Xylander videtur legiſſe, οὐχ ὕτως συνεκέρασε τὸ σύγκριμα, vel τὸ σύγκραμα. qum vertit *non ità confudit omnia.* Ego ſuſpicor pronomen σε intercidiſſe, cùm ſyllaba σε continenter iteratum occurreret, ut ſcriptum fuerit, οὐχ ὕτως συνεκέρασέ σε τῷ συγκρίματι. *non ità te*, id eſt, mentem tuam, *natura corporis tui compagini commiſcuit.* Ariſtophanes *Pluto.* 4. 3.

Οὕτω πολυφόρῳ συγκίκραμαι δαίμονι.
Mali tam fæto ſum commiſtus damoni.

Hoc ſi cui minùs arriſerit, alteram habeat conjecturam; cohæſiſſe cum priore periocham iſtam, & ſic fuiſſe conceptam; [ὃν] ἡ φύσις οὐχ ὕτως συνεκέρασε. *qam* (mentem ſcilicet νοῦν, qô ſuperiora clavſerat) *natura*, &c. Cæterùm D. Salmaſii (qi nec prius illud improbat) ſi conjecturam alteram adjecerim, ut τὸ συγκριμάτιον, vel τὸ σὸν συγκριμάτιον, legatur, ea reliqis illis, opinor, præferenda videbitur. pro ſaliva ſua qiſqe cenſeat. Tertullianus *de reſurrect. carn. c.* 7. *Animam Deus inſeruit & immiſcuit carni; tantâ qidem concretione, ut incertum haberi poſſit, utrúmne caro animam, an carnem anima circumferat; utrúmne anima caro, an anima appareat carni. Sed & magis animam inveni atque dominari credendum eſt, ut magis Deo proximam.* Vide *l.* 10. §. 24, & 36. συνήψε καὶ συνέκρινεν.

Καὶ ὑπὸ μηδενὸς γνωρισθῆναι] De Democrito Laërtius *l.* 9. *c.* 36. ex Demetrii *aqivocis*: Δοκεῖ δὲ καὶ Ἀθήναζε ἐλθεῖν, καὶ μὴ σπουδάσαι γνωσθῆναι, δόξης καταφρονῶν. καὶ εἰδέναι μὲν Σωκράτην, ἀγνοεῖσθαι δὲ ὑπ' αὐτοῦ. ἦλθον γὰρ (φησὶν) εἰς Ἀθήνας, καὶ οὐκ ἔγνωκεν. *Illum Athenas qoqe veniſſe, atqe ob deſpectum gloriæ agnoſci noluiſſe: & cum agnoviſſet Socratem, ipſum à Socrate fuiſſe ignoratum. Veni enim Athenas, inqit,* &

ctis degat. hoc semper memineris; sed & illud, pavcissimis ad beatè vivendum opus esse. qódque etiamsi desperes dialecticæ avt naturalis scientiæ peritiam, nihil esse tamen qod animam despondeas, qasi liber & modestus fieri neqeas, & communitatis cultor, & obseqens Deo.

§. 68. Vi omni immunem, in summa animi hilaritate, vitam transigere licet, etiamsi qæ libuerit adversùs te vociferentur homines universi, etiamsi massæ istius corporeæ coalitæ & circundatæ tibi membra feræ discerpant. qid enim obstat, qo minùs inter hæc omnia mens tranqillam se servet, de rebus circumstantibus verè judicet, objectísque commodè utatur? ut judicium occurrenti ac

τάτῳ μέμνησο ἀεί. καὶ ἐπ' ἐκείνῳ, ὅτι [a] ἐν ὀλιγίστοις κεῖται τὸ εὐδαιμόνως βιῶσαι. καὶ [b] μὴ ὅτι ἀπλήπτους ἀμαλεκλήτους καὶ φυσικὸς ἔσεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀπαγνῶς καὶ [c] ἐλεύθερον, * καὶ ἀοδήμων, καὶ [d] κοινωνικὸς, καὶ [e] εὐπειθῆ θεῷ.

§. 68. [f] Ἀδιάπτως διαζῆσαι ἐν παντὶ θυμηδίᾳ, κἂν πάντες καταβοῶσιν ἄλινα βάλωσιν. κἂν τὰ θηρία διασπᾷ τὰ μελύδρια τῆς περιλεθραμμένης τάφου φυράματος. [g] τί γὰρ κωλύει ἐν παντὶ τούτοις τοῖς διάφοιαν σώζειν ἑαυτὸν ἐν γαλήνῃ, καὶ [h] κείσθαι τοῖς περιεσπασμένοις ἀληθῶς, καὶ [i] χρήσθαι τοῖς καταβεβλημένοις ἐπίμως; ὥστε τὸν μὲν κείσθαι λέ-

a L.2.§.5.
b L.5.§.5. l.8.§.8.
c L.4.§.49. l.8.§.1.
* -θέριος Mer.
d Sup.§.55.
e L.3.§.6.9.
f L.4.§.39.
g Sup.§.33. l.8.§.28.
h L.8.§.47.
i L.10.§.32.

ANNOTATIONES.

& me nemo cognovit. de Socrate Epictetus *lib. 4. cap. 8.* & *lib. 3. cap. 23.* Οὕτως ἐλάνθανε παρὰ τοῖς πλείστοις Σωκράτης. καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν ἀξιοῦντες φιλοσόφοις συνεθῆναι. *Sic maxima parti hominum ignotus erat Socrates. Adibatur à nonnullis, petentibus scilicet ab eo philosophis commendari.* Et Seneca *Epist. 79. Quamdiu videbatur furere Democritus? vix recepit Socratem fama. quamdiu Catonem civitas ignoravit? respuit: nec intellexit, nisi cùm perdidit.* De Epicuro idem? *Vides Epicurum quantopere non tantùm eruditiores, sed hac qoqe imperitorum turba miretur? hic ignotus ipsis Athenis fuit, circa qas delituerat. multis itaqe jam annis Metrodoro suo superstes, in qadam epistola ait, nihil sibi & Metrodoro inter bona tanta nocuisse, qod ipsos ulla nobilis Græcia non ignotos solùm habuisset, sed pænè inavditos.* De Sarapione incertus avtor, (Damascius, opinor, qi Isidori vitam conscripsit) apud Svidam: Τοῦτον ἐποιήσατο φίλον ὁ Ἰσίδωρος. τὸν λαθόντα πάσας ἀνθρώπους ἐπὶ εὐσεβείᾳ τε καὶ ὅλῃ βίᾳ φιλοσοφίᾳ, πλὴν αὐτῷ τῷ Ἰσιδώρῳ. τοιοῦτον δὲ τῷ ἀνδρὶ περιῆν τὸ ἀληθὲς τέρπειν τε καὶ λόγῳ, τοῦτε ἐν παροιμίᾳ λέγεσθαι ἐωθότος, ἔργῳ δὲ βεβαιωθέντος ὑπ' ἐκείνου, τῷ Λάθε βιώσας, ὥστε εὐδένα τῶν τότε ζώντων ἀνθρώπων, οὔτε τῶν νεωτέρων, οὔτε τῶν πρεσβυτέρων, ἐλπίσαι μὲν ἂν εἰδέναι οἷον λέγω. ἐγὼ δὲ ἔγωγε τις ἄλλος οἷος ἦν ὁ Σαραπίων ἐκεῖνος. εὐδὲ ἂν ἔγωγε τῶν ἐπισάμην, εἰ μή μοι ὁ αὐτὸς φιλόσοφος ὑπέδειξε τὸν Σαραπίωνα τῷ λόγῳ. ἐ γὰρ ἔργῳ ποτὲ ἔφη πείσεσθαι αὐτὸν ἐντυχὼν ἑτέρῳ ἀνδρί. *Hunc Isidorus amicum sibi fecit, cujus pietatem, & totam vitæ philosophiam latentem nullus mortalium norat, excepto isto Isidoro. In eo autem viro tantum erat veritatis studium, & rectæ rationis, ac orationis tanta vis, ut id, qod proverbio dici consvevit, late vivens, pro vive lateas, ab illo re ipsâ fuerit confirmatum. Sic enim perpetuò vixit, ut nullus illius ætatis hominum vel juniorum vel seniorum eum vixisse sciret, avt se sciturum speraret id qod ego dico. Nec ullus alius novit, qalis fuerit ille Serapion, nec ego nunc illum cognoscerem, nisi ille ipse philosophus mihi verbis Serapionem demonstrasset. Dicebat enim ipsum re ipsâ nunqam adduci potuisse, ut alium virum conveniret.* Ità iste (avtori si fidem habemus) ζῶν ὥ τινα ἀνθρωπίνην ζωὴν, ἀλλ' ἀτεχνῶς θείαν ἐπεῖν, ὥτε ἡμέλει τιμῆς τῆς παρ' ἀνθρώποις, ὥστε ὠδὲ ἄνομα αὐτῷ ἦν τῇ πόλει. *Vivens non aliqam humanam vitam: sed prorsus, ut ita dicam, divinam. Honorem ab hominibus tribui solitum adeò contemnebat, ut ne nomen qidem ejus in urbe notum esset.* & qòd Flaccus *l. 1. Ep. 17.*

— *natus moriensqe fefellit.*

Ἐν ὀλιγίστοις κεῖται] Vide *ad l. 2. §. 5.* & *l. 5. §. 34.*

Ὅτι ἀπλήπτως διαλεκτικὸς] Vide *ad lib. 5. §. 5.* & *supra §. 52.* & *l. 8. §. 7.*

Ἐλεύθερος] *liber.* Xylander *liberalis.* Casavbonus ἐλευθέριος. sic *l. 8. §. 1.*

§. 68. Ἀδιάπτως διαζῆσαι] Et hæc forsan erant superioribus connexa, copulativâ intercedente. [καὶ] ἀδιάπτως διαζῆσαι. qasi dicat, *ne desperes, qin possis, etiamsi nec dialecticus nec physicus fueris, & liber existere, & modestus, & liberalis, & pius evadere, & à coactione omni immunis vitam transigere.*

Κἂν πάντες καταβοῶσιν] Est qi καταβιῶσιν legi malit, qòd τῷ ἀδιάπτως respondeat. alii viderint. ego nihil murem.

Τὰ μελύδρια τῆς περιλεθραμμένης] *corporea hujus molis membra* Xylander. Vide *ad l. 12. §. 1.* Idem *l. 4. §. 39.* Τὸ περιέχον. *Corpus animam ambiens.* & *l. 12. §. 2, 3.* Τὸ περιεχόμενον. *Sibi circumjectum* dicitur. & μελύδρια ista, ὄργανα περιπεπλασμένα. *Instrumenta undiqe ex eodem efficta. l. 10. §. 38.*

Φυράματος] φύραμα *massa lutea*, sive γῆ ὑγρῷ φυραθεῖσα, ut Svidas; ex qa figulus vasa fictilia conficit. Apostolus *ad Rom. c. 9. v. 21.* Ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ; ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι σκεῦος, &c. *Annon habet potestatem figulus in lutum, ut ex eadem massa faciat vas,* &c. Et Plutarchus in *collat. terrest. & aqat. pag. 983. B.* de alcedone, ἃ φυρῶσα πηλόν. *Hac lutum non subigit.* Idémqe in *Sympos. pag. 156. B.* Ἔτι δὲ μᾶλλον ἀρχιτέκτων μέμψαιτ' ἂν ἡμᾶς, ἔργον αὐλεῖ μὴ ναῦν, μηδὲ οἰκίαν ἀποφαίνοντας, ἀλλὰ τρυπῆσαι ξύλα, καὶ φυράσαι πηλόν. *Sed & architectus multò magis nos reprehendat, si opus ejus affirmemus esse non navim, avt domum, sed ligna terebrare, & lutum miscere.* Allusit avtem hic Marcus ad corporis humani qasi ex massa ejusmodi coagmentationem. Eàdem usus metaphorâ Moses *Genes. c. 2. v. 7.* de creatione Adæ: *Finxit Deus hominem è limo terræ.* Et Jobus *c. 10. v. 9. Tanqam argillam effinxisti me.* sed & apud Hesiodum Vulcanus Jovis jussu ad Pandoram concinnandam, dicitur

Γαῖαν ὕδει φύρειν. —
Terram aqa miscere. —

Elegantissimè verò Epictetus *Dissert. l. 1. c. 1.* corpus humanum dixit esse πηλὸν κομψῶς πεφυραμένον. *lutum affabrè maceratum.* Et Tiberium, pòst Imperatorem, puerum adhuc, Theodorus Gadareus rhetoricæ præceptor, præsagio sanè plùs nimiò felici ac veraci, πηλὸν ἅιματι πεφυραμένον, *lutum sanguine maceratum.* Svetonius *l. 3. c. 57.* qod tamen Svidas, ab Alexandro Ægæo philosopho Peripatetico, de Nerone, cui præceptor fuerat, dictum refert. Nota est de Prometheo fabula, qem è luto corpus homini effinxisse fabulantur. unde ὁ Προμηθέως πηλὸς humanum genus Callimacho dictum versibus his;

Ἦν κεῖνος ἀνιαυτὸς, ᾧ ποτε πλῆνον,
Καὶ τῶν θαλάσσῃ, καὶ τὸ τετράκναι, ὕτως
Ἐφθίγγετ', ὡς ὁ πηλὸς ὁ Προμηθέος.
Eratqe tempus cum volucrium secta
Et qadrupes & qicqid occulit pontus
Vocem efferebat, & lutum Prometheum.

qos Clemens nobis exhibet, *Strom. l. 5.* & ex Clemente Evsebius *præpar. l. 13. c. 13.* componítqe cum Homeri illis;

Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένεσθε.
At vos in terram cuncti redeatis & undam.

de qibus vide *ad l. 6. §. 10.* ut avtem ille genus humanum *lutum Prometheum*, ità Columella *lib. 10.* primos homines, *cretam Prometheam* dixit. Libanius *Orat. 31.* Τὰ σώματα ἡμῖν, ὅσις μὲν ἔπλασεν, οὐκ οἶδα. ἴσως δὲ, εἰ δοκεῖ, Προμηθεύς. οἶδα μέντοι, ὡς τῷ αὐτῷ πηλῷ πάντα. *Jam verò qis nobis corpora finxerit, nescio: sed fuerit, si ita videtur, Prometheus: hoc duntaxat scio, ex eodem luto omnia ficta fuisse.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pavper.* Εἰκών τε εἰμὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῷ πηλῷ συμφύρομαι. *Simul & imago Dei sum, & in cæno volutor.* Epiphanius *tom. 1. l. 3. hær. 37. n. 1.* de Deo hominis lapsi miserto; Ἔδει τὸν ὅλως ὅλα τεχνίτην, κεραμέως δίκην, ἐπιμελόμενον τοῦ ἰδίου πλάσματός τε καὶ ἄγγους, ἔτι πηλοῦ ὄντος, καὶ ὡς ὑπὸ ῥωγάδα ἀποῤῥυμα γιγνόμενος, μὴ ἰάσας ὕτως, ἀλλὰ μεταβαλεῖν εἰς τὸ ἀρχαῖον φύραμα. *Siqidem rationi consentaneum fuit, ut ille verus artifex figuli instar, operis ejus ac vasis qod manibus finxerat curam gerens, qamdiu adhuc lutum erat, atqe ex fissura qadam ac rima perfluere cæperat, non ita destituere, sed in pristinam massam redigeret.* Esajas *cap. 64. v. 8.* ex *versione Græca*, qæ LXX. dicitur, Κύριος παλὴς ἡμῶν σύ. ἡμεῖς δὲ πηλός. ἔργα χειρῶν σου πάντες. omiserunt, qod præcipuè havd omissum oportebat, σὺ κεραμεύς. *tu pater noster: nos lutum: tu figulus: nos manuum tuarum opus universi.* Nec inficetum Hesychii Hierosolymitani ænigmaticum illud (apud Photium extat in *excerptis Cod.* 275.) in Davidem Θεοπάτορα. (Matth. *c. 22. v. 45.*) Τῷ κεραμεῖ πατὴς ὁ πηλός. *lutum figuli pater.* Eôdem spectat, & qòd Apostolus *ad Cor. Epist. 2. c. 4. v. 7.* corpora nostra nuncupat σκίνη ὀστράκινα, *Vasa testacea.* de qo videndus Gregorius Nyssenus *Orat. Catechet. cap. 8.* Qin & nostris φύραμα dicitur corpus humanum. Joannes Damascenus *de fide Orthod. l. 3. c. 49.* Christum Deum assumpsisse ait, σάρκα ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ, ἁπαρχὴν τῆς ἡμετέρας φυράματος, *carnem animâ rationali & intellectuali animatam, primitias nostræ naturæ.* Et Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat. 4. pag. 38. E. Edit. Paris.* eos refellens, qi Christum ajebant, ὥσπερ διά τινος σωλῆνος, per virginem duntaxat, *tanqam per fistulam aqam*, transfiisse, εἰ τοῦτο ἦν, inqit, ἄλλη τις ἐστιν ἐκείνη ἡ σὰρξ ἣ τοῦ φυράματος τῆς ἡμετέρας. *Si ita est, alia illa caro est, non ex nostra communione natura.*

Ἐν γαλήνῃ] Vide *l. 4. §. 39.* & *l. 8. §. 28.* Epictetus *lib. 2. c. 18.* Ἆρον τὸν φόβον τοῦ θανάτου, καὶ φέρε ὅσας θέλεις βροντὰς καὶ ἀστραπὰς, καὶ γνώσῃ ὅτι γαλήνη ἐστὶν ἐν τῷ ἡγεμονικῷ καὶ εὐδία. *Sublato mortis metu, qot voles tonitrua & fulgura*

asserto;

a L.3.§.11. λέγειν τῷ ποσπίπτοντι, [a] Ἔστι ὑπάρχεις καὶ' ὑσίαν, καὶν κ' δόξαν ἀλλοῖον φάνῃ. τιὼ ϑ' χρῆσιν
b L.4.§.1. Sup.§.58. λέγειν τῷ ὑποπίπτοντι, σὲ ἐζήτευ. [b] ἀεὶ γάρ μοι τὸ παρὸν, ὕλη ἀρετῆς λογικῆς καὶ πολιτικῆς, κ' τὸ σύνολον τέχνης ἀνϑρώπε ἡ ϑεῖ. πᾶν γὰρ τὸ συμβαῖ-
c L.3.§.13. νον, [c] ϑεῷ ἢ ἀνϑρώπῳ ἐξοικειῦ), καὶ [d] ἄτε καινὸν,
d Sup.§.1. 66. ἄτε δυσμεταχείρισον, ἀλλὰ [e] γνώριμον κ' ἐργάς.
e L.4.§.33. 44. §.69. Τοῦτο ἔχει [f] ἡ τελειότης ϑ' ἤϑους, [g] τὸ πᾶ-
f L.3.§.7,8. σαν ἡμέραν ὡς τελϑταίαν διεξάγειν, καὶ [h] μήτε
g L.2.§.11. Sup.§.56. σφύζειν, μήτε ναρκᾶν, [i] μήτε ὑποκείνεσϑαι.
h Sup.§.43. L.1.§.15. §.70. Οἱ ϑεοὶ ἀϑάνατοι ὅλες, [k] ὲ δυχεραίνε-
i L.8.§.5.
k L.9.§.11. 27.

irruenti rei cuivis dicat, Hoc es revera, etiamsi opinione aliusmodi esse videaris. usus dicat eidem, Te qærebam. etenim semper mihi præsens res omnis materiam præbet virtutis rationalis & socialis, artisque prorsus vel humanæ vel divinæ exercendæ. siqidem qicqid contingit, vel ad hominem spectat vel ad Deum, nec avt novum est, avt tractatu difficile, sed familiare & facile.

§.69. Hoc in se habet morum perfectio, qod diem omnem tanqam novissimum exigit, nec avt festinat, avt torpescit, avt simulatè qicqam agit.

§.70. Dii, immortales cùm sint, non ægrè ferunt ta-

ANNOTATIONES.

afferto; intelliges in principe animi parte serenitatem esse & tranqillitatem.

Τοῦτο ὑπάρχεις καὶ' ὑσίαν] Seneca *Ep.* 91. *Qicqid inciderit, sciamus non esse tam magnum, qàm rumore jactetur.* Et *Epist.* 110. *Vana sunt ista qa nos movent, qa attonitos habent. nemo nostrùm qid veri esset, excussit, sed metum alter alteri tradidit. nemo avsus est ad id qo perturbatur accedere, & naturam ac bonum timoris sui nósse. itaqe res falsa & inanis habet adhuc fidem, qia non coarguitur.* Et *Ep.* 104.

Terribiles visu formæ, letumqe labósqe:
egregiè Virgilius noster, non re dixit terribiles esse, sed visu. id est, *videri, non esse. qid in istis est tam formidabile, qàm fama vulgavit? qid est, cur timeat laborem vir, mortem homo?* Vide *ad l.* 2.§.12.& *l.*4.§.3.

Σὲ ἐζήτευ] Seneca *Epist.* 64. de Sextio: *In qacunqe positione mentis sum, cùm lego hunc, libet omnes casus provocare, libet exclamare: Qid cessas fortuna? congredere. paratum vides. illius animum induo, qi qærit ubi se experiatur, ubi virtutem suam ostendat:*

Spumantémqe dari pecora inter inertia votis
Optat aprum, avt fulvum descendere monte leonem.

libet aliqid habere qod vincam, cujus patientiâ exercear. Idem *de provid. cap.* 3. *Ignominiam judicat gladiator cum inferiore componi: & scit eum sine gloria vinci, qi sine periculo vincitur. pudet congredi cum homine vinci parato. alium circumspicit, cum qo conferre possit manum.* Et *c.* 4. *Opus est ad notitiam sui experimento. qid qisqe posset, nisi tentando non didicit. itaqe qidam ultrò se cessantibus malis obtulerunt, & virtuti itura in obscurum occasionem, per qam enitesceret. qæsierunt. gaudent aliqando magni viri rebus adversis, non aliter qàm fortes milites bellis. ego Mirmillonem sub C. Cæsare de raritate munerum audivi qerentem; Qàm bella, inqit, atas perit! avida est periculi virtus; & qò tendat, non qid passura sit, cogitat.* Epictetus *l.* 1.*c.* 29. Κληϑέντα εἴς τινα τοιαύτην περίστασιν, εἰδέναι δεῖ, ὅτι ἐλήλυϑεν ὁ καιρὸς τῦ ἀποδεῖξαι, εἰ πεπαιδεύμεϑα. νέῳ γὰρ ἀπὸ σχολῆς ἀπίων εἰς περίστασιν, ὅμοιός ἐστι τῷ μεμελετηκότι συλλογισμὸς ἀναλύειν. κἂν τις ἔυλογον αὐτῷ προτείνῃ, λέγει, μᾶλλόν μοι πεπλεγμένον κομψῶς προτείνατε, ἵνα γυμνασϑῶ. καὶ οἱ ἀϑληταὶ τὰς κύφας νεωστὶ δυσαρεστῦσιν. ὲ βασάζει με, φησίν. ὗτός ἐστιν ἐνφυὴς νίος, ὁ ὠδίνων αὐτὸς ἐφ' ἑαυτῦ, καὶ λέγων, Ἐμοὶ νῦν περίστατι μὴ ἔρχεσϑαι τοιαύτην, ὁποία τότῳ ἐλήλυϑεν; ἐμὲ νῦν καλλιρροῆναι καϑήμενον ἐν γωνίᾳ, δυνάμενον σεφαιωϑῆναι Ὀλυμπίᾳ; πόλε τις ἐμοὶ καταμελεῖ τοιῦτον ἀγῶνα; ὥτως ἔχειν ἤδει πάντας ὑμᾶς. ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς Καίσαρ- μονομάχοις, εἰσί τινες, οἱ ἀγανακτῦλες, ὅτι ἀδὲς αὐτὲς προάγει, ὰδὲ ζευγνύει, καὶ ἴυχονται τῷ ϑεῷ, καὶ προσέρχονται τοῖς ἐπιτρόποις, διόμενοι μονομαχῆσαι. ἐξ ὑμῶν δ' ἀδεὶς φανήσεται τοιῦτο; *Cum in hujusmodi aliqod discrimen devocatus fueris, sciendum, venisse tempus, qo demonstremus utrum eruditi simus. Nam qi abiens è schola in talem casum incidit, similis est adolescenti, qi sese resolvendis syllogismis exercuit; cui si qid probabile proposueris, potius, inqit, aliqid ingeniosè perplexum proponito, ut exerceat. Et pugiles leves adolescentulos molestè ferunt. Ille me non attollet, inqit. Hic est ingeniosus adolescens, qi doloribus angitur, & secum dicit: mihine talem occasionem non offerri, qalis isti oblata fuit? mène nunc in angulo sedentem ætatem perdere, cum in Olympiis coronari liceret? Qis mihi tandem autor est tanti certaminis negligendi? Sic omnes vos affectos esse oportebat. Cùm inter Cæsaris gladiatores sint qi molestè ferant se non produci, neqe componi, qi vota Deo faciant, qi procuratores adeant, orantes ut decertandi sibi fiat copia; nemóne talis è vobis exsistet?* Atqi Diogenes, cùm in casus qosdam adversos incidisset, Εὖγε, inqit, ὦ τύχη, ὅτι μὲ ἀβρέως προέσηκας. *Benè factum, ô fortuna, qod tam viriliter mihi prasueris.* Stobæus *tom.* 2.*tit.* 106.

Ὕλη ἀρετῆς] Vide *l.* 4.§.1. & *suprà* §.58. Ità Gregorius Nazianzenus *Epist.* 57. Ὕλην ἀρετῆς ποιύμενο τὴν ἀσθένειαν. *Materiam virtutis infirmitatem existimans.* Idémqe *Orat.* 28. Ὕλην ἀρετῆς ποιεῖται τὰ λυπρά. *Tristia materiam virtutis existimat.*

Scilicet adversis probitas exercita rebus,
Tristi materiam tempore laudis habet.

Naso *trist. l.* 5.*el.* 5. *laudis*; qia virtutis, cui laus debita.

Θεῷ ἢ ἀνϑρώπῳ ἐξοικειῦται] Qin & ad utrosqe hosce spectat, avt spectare debet, qicqid molimur, Marco ipso assertore, *l.* 3.§.13.

Οὔτε καινὸν] Seneca *Ep.* 77. de viro sapiente. *Vanas humanarum mentium formidines securus audit, & dicit,*

— non ulla laborum,
O virgo, nova mi facies inopinàve surgit.
Omnia præcepi, atqe animo mecum antè peregi.

(Æneas apud Virgilium *Æn. l.* 6.) *tu hodie ista denuncias: ego semper denunciavi mihi, & hominem paravi ad humana. at stultis & fortuna credentibus omnis videtur nova rerum & inopinata facies. magna avtem pars est apud imperitos mali, novitas.* Idem *Ep.* 91. *Tota ante oculos sortis humana conditio ponatur. nec qantum frequenter evenit, sed qantum plurimùm potest evenire, præsumamus animo, si nolumus opprimi, nec ullis inusitatis, velut novis obstupefieri.* Vide *suprà* §.61.

Οὔτε δυσμεταχείρισον] Seneca *Epist.* 104. *Nihil illi videtur grave, nihil asperum, qod virum incurvet.* Vide *suprà ad* §.2.

§.69. Ἡ τελειότης] Vide *l.* 3.§.7.& *l.* 5.§.31.

Πᾶσαν ἡμέραν ὡς τελευταίαν] Musonius apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Οὐκ ἔστ' τὴν ἐνεστηκῦαν ἡμέραν καλῶς βιῶναι, μὴ πρεσβύσαντι αὐτὴν, ὡς ἐσχάτην βιῶναι. *Non licet præsentem diem bene transigere, nisi eam tibi qasi postremam illuxisse statueris.* Vide *ad l.* 2.§.11.& *suprà* §.29,56.

Μήτε σφύζειν, μήτε ναρκᾶν] antitheſis obſervanda. Vide *suprà* §.43. ambigi tamen potest, an eôdem istîc, qô illic, sensu usurpetur τὸ σφύζειν. Svidas σφύζειν, ἐκείνειν. potest avtem *torpori*, sive *stupori* opponi cùm *trepidatio*, (nam & istam ille tollit) tum & *motus concitatior*, sive *incitatior* qivis, constabit satìs alterutra significatio; nec utram sumpseris, multùm refert. Vide *l.* 1.§.15. Gregorius Nazianzenus περὶ ἐυταξίας. Μήτε ναϑεῖς ὦμεν πρὸς τὸ καλὸν, μήποτε ὑποναώσωμεν. ναϑεία γὰρ ὕπνῳ σύζυγο. μήτε διάπυροι σὺν ἀλογίᾳ, ἵνα μὴ ἐκφερώμεϑα. ἴν γέ τι πλεῖστοι πάντες, ἢ κίνησιν δεομένοι διὰ τὴν ναϑείαν, ἢ κρημνιζόμενοι διὰ τὴν ϑερμότητα. ἀμφοτέρων δὲ, ὅσον χρήσιμόν ἐστι λαβόντες, τῆς μὲν τὸ πρᾶον, τῆς δὲ τὸν ζῆλον. ἀμφοτέρων, ὅσον ἐστὶ βλαβερὸν διαφύγωμεν, τῆς μὲν τὸν ὄκνον, τῆς δὲ τὸ ϑράσο. ἵνα μήτε τῷ ἑλλείποντι ὦμεν ἄκαιροι, μήτε τῷ περιτρέυοντι κινδυνεύωμεν. ὁμοίως γὰρ ἄχρηστα καὶ ναϑρότης ἄπρακτο, κ' ϑερμότης ἀπαίδευτο. ἢ μὲν ὰν ἐγγίζωσα τῷ καλῷ, ἡ δὲ ὑπερπίπτωσα. *Demus operam, ut nec ad bonum pigri simus, ne alioqi pavlatim in mortem obdormiamus: pigritia enim somno conjuncta est; nec rursus cum temeritate acres ac fervidi, ne alioqi in transversum abripiamur, atqe in horum alterutrum necessariò incidamus, ut vel calcaribus propter tarditatem opus habeamus, vel propter animorum fervorem in præceps ruamus. Qin potius qum ex utroqe id, qod utile ac fructuosum est, collegerimus, hoc est, ex illa mansvetudinem, ex illa avtem zelum, qod in utroqe noxium ac perniciosum est, fugiamus, illius nempe pigritiam, hujus verò temeritatem. Hac ratione fiet, ut nec ob defectum steriles & infrugiferi simus, nec ob excessum periclitemur. Æqè enim inutiles sunt, iners ac supina segnities, & imperitus fervor: illa ad bonum minimè accedens, hic avtem ulterius cadens.* qod avtem istîc ναϑείαν, idem cum Marco ὑπνῳ pavlò superiùs dixerat.

Αἱ γὰρ ἀναϑεῖαι, καὶ πρὸς ἀρετὴν καὶ πρὸς κακίαν ὁμοίως ναϑεῖς καὶ δυσκίνητοι, ὰδ' ἑτέρωσε μέγα ῥύσται, ὅτα τῶν ναρκώντων κινήματα, αἱ γενναῖαι δὲ καὶ ϑερμαὶ φύσεις, λόγῳ μὲν αὐτὰς παιδαγωγῦντο καὶ διευϑύνοντο μέγα τι χρῆμα πρὸς ἀρετὴν. ἐπιλειπόσης δὲ ἐπισήμης καὶ λόγυ, τὸ ἴσον εἰς κακίαν ἐυρίσκοντας. *Infirmi enim & imbecilles animi tam ad virtutem, qàm ad vitium segnes & tardi sunt, neqe in alterutram partem magnoperè inclinantur, non secus scilicet atqe hominum torpore laborantium incessus. At fortes & generosi, qemadmodum si ratione gubernentur & coerceantur, magnum ad virtutem pondus asferunt: ita si à scientia ac ratione deserantur, non minus momenti ad vitium habituri sunt.*

§.70. Οἱ ϑεοὶ ὲ δυσχεραίνουσιν] Efficacissimum sanè & Christiano qovis dignum ad pravorum hominum tolerantiam svadendam, à numinis divini exemplo desumptum argumentum. Vide ad *l.* 9.§.27. & *l.* 8.§.8. & *l.* 9.§.11. Sed & Joan-

tamen, qod per ævum tam immensum ipsos oporteat omnino, tot talesque qi sint, improbos jugiter sustinere. imò, qod amplius est, omnimodam horum curam gerunt. tu verò, qi mox es desiturus, malos tolerando defetisceris? idque cùm ex eorum ipse sis numero.

§. 71. Ridiculum est malitiam cùm tuam, qod potes, non effugias, fugere te velle, qod non potes, alienam.

§. 72. Qicqid intellectualis socialisque facultas, nec ad intellectum neo ad usum socialem facere deprehenderit, idipsum inferius se meritò judicat.

§. 73. Ubi bene tu alicui fecisti, & beneficio ille affectus est, qid stultorum instar tertium qippiam ultra hæc qæras, puta, benefici hominis existimationem, avt beneficii accepti remunerationem?

σιν, ὅτι ἐν τοσούτῳ αἰῶνι δεήσῃ αὐτοὺς πάντως ἀεὶ πονηρῶν ὄντων καὶ τοσούτων φαύλων ἀνέχεσθαι. ὥσπερ οὖν καὶ [a] κήδονται αὐτῶν πανταχοῦ. σὺ δὲ [b] ὅσον ἀδίκως λήγειν μέλλων, [c] ἀπαυδᾷς; καὶ ταῦτα, [d] εἰς ὢν τῶν φαύλων; /

§. 71. Γελοῖόν ἐστι, τὸν μὲν ἰδίαν κακίαν μὴ φεύγειν, [e] ὃ καὶ δύναται ἐστι. τὴν δὲ τ' ἄλλων φεύγειν, [f] ὅπερ ἀδύνατον. /

§. 72. [g] Ὃ ἂν ἡ λογικὴ καὶ πολιτικὴ δύναμις εὐρίσκῃ [h] μήτε νοερὸν, [i] μήτε κοινωνικὸν, εὐλόγως [k] καταδέστερον ἑαυτῆς κρίνῃ.

§. 73. [l] Ὅταν σὺ εὖ πεποιηκὼς ἦς, καὶ ἄλλος εὖ πεπονθὼς, τί ἔτι ζητεῖς τρίτον ὧδε ταῦτα, ὥσπερ [m] οἱ μωροὶ, τὸ καὶ [n] δόξαι εὖ πεποιηκέναι, ἢ τὸ ἀμοιβῆς τυχεῖν;

a L. 9. §. 27.
b L. 8. §. 5.
c L. 5. §. 9. l. 12. §. 15.
d L. 11. §. 18.
e L. 8. §. 55.
f L. 8. §. 4. l. 9. §. 42.
g L. 3. §. 8. l. 4. §. 2.
h L. 8. §. 2.
i L. 11. §. 37.
k L. 3. §. 6.
l L. 5. §. 6. l. 9. §. 42.
m L. 4. §. 14.
n L. 8. §. 1.

§ 74.

ANNOTATIONES.

Joannem Chrysostomum *in Matth. c. 6. v. 45. Orat. 18.* Tertullianus *de patient. c. 2. Disciplina cælestis Deum ipsum ostendit patientiæ exemplum; jamprimum, qi * florem [* rorem, al.] lucis hujus super justos & injustos æqaliter spargit; qi temporum officia, elementorum servitia, totius genituræ tributa dignis simul & indignis patitur simul occurrere; sustinens ingratissimas nationes, ludibria artium, & opera manuum suarum adorantes, nomen, familiam ipsius persequentes, luxuriam, avaritiam, iniqitatem, malignitatem qotidie insolescentem, ut suâ sibi patientia detrahat: plures enim dominum idcirco non credunt, qia sæculo iratum tam diu nesciunt.* Cyprianus *de bon. patient. Patientiam magisteriis cælestibus discimus. est enim nobis cum Deo virtus ista communis. indè patientia incipit: indè claritas ejus & dignitas caput sumit. origo & magnitudo patientiæ Deo avtore procedit. diligenda res homini, qa Deo chara est. bonum qod amat divina majestas, commendat. Qalis verò in Deo & qanta patientia, qòd in contumeliam suæ majestatis & honoris instituta ab hominibus profana templa, & terrena figmenta, & sacra sacrilega patientissimè sustinens, super bonos & malos æqaliter facit diem nasci, & lumen solis oboriri; & cùm imbribus terram rigat, nemo à beneficiis ejus excluditur, qò minùs justis similiter & injustis indiscretas pluvias largiatur. Videmus inseparabili æqalitate patientiæ nocentibus & innoxiis, religiosis & impiis, gratias agentibus & ingratis, Dei nutu tempora obsequi, elementa famulari, spirare ventos, fontes fluere, grandescere copias messium, fructus mitescere vinearum, exuberare pomis arbusta, nemora frondescere, prata florere. & cùm crebris imò continuis exacerbetur offensis Deus, indignationem suam temperat, & præstitutum semel retributionis diem patienter expectat. cùmqe habeat in potestate vindictam, mavult diu tenere patientiam, sustinens scilicet clementer & differens, ut, si fieri potest, multùm malitia protracta aliqando mutetur, & homo in errorum & scelerum contagione volutatus, vel serò ad dominum convertatur.*

Τοσούτων φαύλων ἀνέχεσθαι] Justiniano Imperatori Prasini supplices, referente Theophane apud Alemannum in *notis ad Procop. l. 9.* Εἶτι εἴπωμεν θλιβόμενοι, μὴ ἀγνωμονήσοι τὸ κράτος σου. τὸ γὰρ θεῖον πάντων ἀνέχεται. *Si qid dixerimus afflicti, ne agrè feras ejus potentiam. Deus enim omnes sustinet.* Theodosio Libanius *Orat. 12.* Τίνα γὰρ δὴ τὰ τῶν θεῶν; συγγνώμη τοῖς τὰ καθ' ἡμέραν ῥήματα ἐπ' αὐτοὺς ἀφιεῖσιν, ὅταν τι παρὰ τῶν πραγμάτων λυπῶνται. καί τοι πολλάκις αὐτοὶ σφᾶς αὐτοὺς ἀπολλύουσιν. ἀλλ' οἱ μὲν συνοφαντοῦσιν. οἱ δὲ ἀνέχονται. καὶ διὰ τοῦτο πολὺ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. εἰ δ' ἔπεσπε πᾶσιν ἁμαρτήμασι δίκας, σφόδρα ἂν ὀλίγοι ἦν τὸ σωζόμενον. ὅσις οὖν ἐοικέναι βάλεται θεοῖς, ἀφιεὶς τιμωρίας χαιρέτω μᾶλλον, ἢ λαμβάνων. *Etenim qanam sunt deorum propria? iis condonare qi convicia qotidie in eos ingerunt, qoties res ex animi sententia non succedentes molestiam exhibent: tametsi sæpenumero manus sibi violentas inferant. Verùm homines qidem calumniantur: dii verò tolerant: ac proinde genus hominum latè propagatur. Qod si pœnæ omnia delicta seqerentur, oppidò exiguum esset qod conservaretur. Qicunqe igitur Deo similis esse vult, pœnas remittere potius, qàm infligere gaudeat.* Et clariùs adhuc *Orat. 13.* Τί γὰρ δὴ τὸ τῶν θεῶν; ἄνωθεν μὲν ἅπαντα καθορῶσι καὶ ἀκούουσιν. ἐν δὲ αὖ τοῖς ἐπὶ γῆς καὶ λεγομένοις καὶ πραττομένοις, ἀδικήματα πολλά γε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ ὅταν δι' αὐτὼς ἄνθρωποι πράττωσι κακῶς, ἀδικεῖσθαί τε λίγουσι παρ' ἐκείνων, ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανὸν, ὡδενὸς ἀπέχοντας ῥήματος. εἶδον ἐγώ τινας καὶ λίθους ἐπ' αὐτὸν ἀφιέντας. οἱ δ' ἐν τοιαύτῃ δυνάμει τῷ λαβεῖν δίκην, εἰ βουληθεῖεν, ὄντες, ἀ βάλονται. εἰ δ' ἅπασιν ἔπεσπε τοῖς τοιούτοις αἱ δίκαι, πάντα ἂν ἦν καθ' ἡμέραν τῶν ἀπολλυμένων πλέα. καὶ ὡδ' ἂν ἐξήρκουν οἱ ζῶντες πρὸς τὰς ταφάς. νῦν δὲ καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ τὸ κρείττους εἶναι δεικνύουσι, τῷ μηδὲ δικαίῳ χρῆσθαι θυμῷ πολλάκις. *Ecqid verò Dei proprium est? omnia certè ab alto videt & audit. In iis autem qæ in terris dicuntur & fiunt, cùm alia pleraqe scelera suscipiuntur, tum etiam cùm suâ sponte ac per seipsos malè res suas agunt homines, injuriâ se ab illo affici ajunt, & in cælum intuentes nullis malis verbis parcunt: vidi etiam nonnullos lapides in altum jactantes. Deus verò cum omnem pœnas sumendi potestatem habeat, si vellet, id tamen non vult. Qod si scelerates omnes pœnæ assequerentur, cuncta sanè in singulos dies iis, qi ita malè pernent, essent referta: neqe ad tumulos struendos superstites sufficerent. Jam verò superi in hoc ipso præstantiores se esse declarant, qod ne justam qidem iram sæpe exerceant.* vide *ad l. 8. §. 51.*

Καὶ κήδονται αὐτῶν] Qod Christus Dominus, Matth. *c. 5. v. 45.* Τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. *Facit ut sol suus exoriatur super malos ac bonos, & pluit super justos & injustos.* & Luc. *c. 6. v. 36.* Χρηστός ἐστι ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. *Benignus est erga ingratos & malos.* Et Paulus *Act. Apost. c. 14. v. 16, 17.* Ἐασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καίτοιγε ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑετοὺς διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης καρδίας αὐτῶν. *Sivit omnes gentes suis ipsarum viis incedere, qanqam bona tribuens, dans cælitùs pluvias ac præstituta tempora fructibus perferendis, implens cibo ac delectatione corda illarum.* Seneca *de benef. l. 1. c. 1. Non est qod tardiores faciat ad bene merendum, turba ingratorum: ne Deos qidem immortales ab hac tam effusa liberalitate sacrilegi negligentesque eorum deterrent. utuntur naturâ suâ, incunctanterqe illos ipsos munerum suorum malos interpretes juvant. hos seqamur duces, qantùm humana imbecillitas patitur.* Et *l. 3. c. 25. Propositum est nobis secundum rerum naturam vivere & deorum exemplum seqi. si deos imitaris, da & ingratis beneficia. nam & sceleratis sol oritur; & piratis patent maria.* vide tamen & eundem *ibidem c. 28.* Idem *l. 7. c. 31. Non est mihi relata gratia: qid faciam? qod dii omnium rerum optimi avtores, qi beneficia ignorantibus dare incipiunt, ingratis perseverant.* Vide *l. 9. §. 11, 27.*

Ὅσον ἀδίκως λήγειν μέλλων ἀπαυδᾷς] Eodem utitur argumento, *l. 8. §. 5.* Seneca *de ira l. 3. c. 43. Magno animo brevia feramus incommoda.*

Εἰς ὢν τῶν φαύλων] qod latro ad crucem socio suo, Luc. *c. 23. v. 40.* Ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι ὤν. *Qm in eadem sis damnatione.* Vide *l. 11. §. 18.* Seneca *de benef. l. 1. c. 1. Non est qod tardiores faciat ad bene merendum turba ingratorum. nam primùm, nos illam augemus, deinde, nè deos qidem immortales ab hac tam effusa benignitate sacrilegi negligentesque eorum deterrent.*

§. 71. Τὴν μὲν ἰδίαν κακίαν μὴ φεύγειν] vide Apostolum *ad Cor. Ep. 1. c. 5. v. 7, --10.* Epictetus *l. 2. c. 16.* Ἀλλ' ἐκεῖ Ἡρακλῆς, καὶ ἐ δύνασαι καθαίρειν τὰ ἀλλότρια κακά; ἀλλ' ἐδὲ Θησεὺς, ἵνα τὰ τῆς Ἀττικῆς καθάρῃς; τὰ σαυτῆ κάθαρον. ἐντεῦθεν ἐκ τῆς διανοίας ἔκβαλε αὐτὴ Προκρούστ καὶ Σκίρωνα, λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, φθόνον, ἐπιχαιρεκακίαν, φιλαργυρίαν, μαλακίαν, ἀκρατίαν. *At non es Hercules, nec aliena mala purgare potes? Ac ne Theseus qidem es, ut Attica mala purges. Tua ipsius purgato. Ex animo ejice, loco Procrustis & Scironis, dolorem, timorem, cupiditatem, invidiam, malevolentiam, avaritiam, mollitiem, intemperantiam.*

Ὃ καὶ δυνατόν] vide *l. 8. §. 55.*

§. 72. Ὃ ἂν ἡ λογικὴ] vide *l. 3. §. 8. & l. 4. §. 2.*

Καταδέστερον ἑαυτῆς] utpote qæ ad ampliora & præstantiora sit nata. Vide *l. 3. §. 6.*

§. 73. Τί ἔτι ζητεῖς] Vide *ad l. 5. §. 6.* Seneca *Ep. 76. Oppone, qæ debortentur; dic, Factum tuum matura seqetur oblivio, & parùm grata existimatio civium. respondebit tibi; Ista omnia extra opus meum sunt, ego ipsum contemplor; facere rectè pieqe contentus.*

Ὥσπερ οἱ μωροὶ] qibus fama major sitis est qàm virtutis. Juvenalis *Sat. 10.* Vide *l. 4. §. 44. & ad l. 5. §. 23.* Sed

§. 74. Ὀυδεὶς κάμνῳ ὠφελούμενος. ὠφέλεια
a L. 5. §. 6. l. 6. §. 29. ἡ πρᾶξις κατὰ φύσιν. a μὴ οὖν κάμνε b ὠφελού-
b Sup. §. 13. 53. μενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς.

§. 74. Emolumentum capiendo nemo defatigatur. atqi emolumentum eſt actio omnis naturæ conſentanea. noli ergò defatigari emolumentum in eo capiendo, qod alteri præſtas.

c L. 6. §. 38. l. 9. §. 1. 28. l. 10. §. 5. * τὰ λογικὰ καὶ κ. vel, ἃ λογιστικὰ, τὰ κ. Mer. d Sup. §. 68.

§. 75. Ἡ δὲ ὅλη φύσις ἐπὶ τῷ κοσμοποιΐαν ὥρμησεν. νῦν ἢ c ἤτοι πᾶν τὸ γινόμενον καθ' εἱμαρμένην κολούθησιν γίνεται, ἢ * ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτατα τούτου ἐστίν, ἐφ' ἃ ποιεῖται ἰδίαν ὁρμὴν τὸ δὲ κόσμου ἡγεμονικόν. εἰς πολλά σε d γαλήνιον ποιήσῃ, τοῦτο μνημονεύοντα.

§. 75. Ad mundum condendum univerſi natura olim ſe intendit. nunc verò, avt qicqid fit, conſeqentiæ neceſſariæ lege certâ producitur, avt principalia etiam illa, ad qæ mundi mens peculiariter intenta eſt, ratione nullâ gubernantur. in multis tranqilliorem fecerit te, hoc in memoria ſi habueris.

ANNOTATIONES.

qare ſtultos cenſet, qi lavdem expetunt? qia id volunt, qod in ipſis non eſt. Epictetus *l.* 2. *c.* 13. Ὅταν ἀγωνιᾶτε ἰδοὺ ἄνθρωπον, λέγω, ὅτος τί ποτε θέλει; εἰ μὴ τῶν ἐκ' ἐφ' αὐτῷ τι ἤθελε, πῶς ἂν ἔτι ἠγωνία; διὰ τοῦτο καὶ ὁ κιθαῳδὸς, μόνον μὲν ᾄδων, ἐκ ἀγωνιᾷ. εἰς θέατρον δ' εἰσερχόμενον, κἂν λίαν ὕυφωνος ᾖ, καὶ καλῶς κιθαρίζῃ. ὁ γὰρ ἄσας μόνον θέλει καλῶς, ἀλλὰ καὶ ἐυδοκιμῆσαι. τοῦτο δ' ἐκέτι ἐστὶν ἐπ' αὐτῷ. *Cùm aliqem angi video, dico, qid iſte ſibi vult? Niſi aliqid earum rerum, qæ penes ipſum non ſunt, vellet, non angeretur. Qapropter citharœdus, etiam cum ſolus cantat, non angitur; ſed theatrum ingreſſus, licet admodum vocalis ſit, & citharam bene pulſet, tum verò angitur, Neqe enim tantùm bene canere vult, ſed lavdari etiam: id qod jam penes ipſum non eſt.* Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

Vir bonus ac prudens dici delector ego, ac tu.
Qi dedit hoc hodie, cras ſi volet, avferet idem.
Pone, meum eſt, inqit: pono, triſtiſqe recedo.

§. 74. Ὀυδεὶς κάμνει ὠφελούμενος] At Themiſtocles Athenienſibus ipſum proſcindentibus; Τί κοπιᾶτε, ὦ μακάριοι, πολλάκις εὖ πάσχοντες; *Qid, ô felices, defatigamini ſæpenumero beneficiis ab eodem accipiendis?* Plutarchus *de lavde ſui c.* 3. & *in præcept. polit.* & *in apophth.*

Ὠφέλεια δὲ] Vide *ſuprà* §. 13, & 53.

Μὴ οὖν κάμνε] Apoſtolus *ad Galat. c.* 6. *v.* 9. Τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν. *Porro ne benefaciendo ſegnes ſimus.* & *ad Theſſ. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 13. Μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες. *Ne ſegneſcite in benefaciendo.* Vide *ad l.* 5. §. 6. & *l.* 6. §. 29.

Ὠφελούμενος, ἐν ᾧ ὠφελεῖς] Seneca *de clem. l.* 1. *c.* 4. *Animus reipublica tu es; illa corpus tuum. vides, ut puto, qàm neceſſaria clementia ſit. tibi enim parcis, cùm videris alteri parcere.* Avſonius *grat. act. Qartum hunc gradum novi beneficii tu, Auguſte, conſtituis, deferre tibi ipſi, qò alter ornetur.* Caſſiodorus *var. l.* 4. *c.* 24. *In lucrum cedunt, qa bene meritis conferuntur. & de ipſo munere magis acqiritur, cùm optimis digna præſtantur.* Ità P. Syrus;

Beneficium dando accepit, qi digno dedit.

Sidonius *l.* 6. *Ep.* 12. *Aliqis aliqem: ego illum præcipuè puto ſuo bono vivere, qi vivit alieno.* & Pacatus *paneg. Nullam majorem crediderim eſſe principum felicitatem, qàm feciſſe felicem, & interceſſiſſe inopiæ, & fortunam viciſſe, & dediſſe homini novum fatum. itaqe imperatori propriam majeſtatem æſtimanti, non tam id ſuum videri debet, qod abſtulit, qàm qod dedit.* Gregorius Nazianzenus *de bapt.* Εὐεργετεῖται; τὴν εὐεργεσίαν αἰτιάμενος. *Qum ab eo beneficium petitur, beneficio afficitur.* Et Joannes Chryſoſtomus apud Antonium *meliſſ. l.* 1. *c.* 29. Οὐκ ἓν ποιεῖ ὁ ἓν ποιῶν, ἀλλ' ἓν πάσχει οὗτος, καὶ εὐεργετεῖται μᾶλλον, ἢ εὐεργετεῖ. *Non beneſacit qi benefacit, ſed beneficium ipſe accipit potius qam dat.* Noſtro planè conſentiens Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 2. *pag.* 404. *C.* Τῷ γὰρ ὄντι εἰκὼν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος εὐεργετῶν, ἐν ᾧ καὶ αὐτὸς εὐεργετεῖται. ὥσπερ γὰρ ὁ κυβερνήτης, ἅμα σώζει καὶ σώζεται. διὰ τοῦτο ὅταν τις αὐτῶν τύχῃ, ᾧ φησὶ τῷ δίδοντι, Καλῶς ἔδωκας, ἀλλὰ, Καλῶς ἔλαβες. ὥστε λαμβάνει μὲν ὁ δίδοὺς, δίδωσι δὲ ὁ λαμβάνων. *Reverà enim Dei eſt imago homo beneſaciens: qa in re ipſe etiam beneficio afficitur, ſicut gubernator ſimul ſervat & ſervatur. Et ideo qum qivis petens fuerit conſequtus, non dicit danti, rectè dediſti, ſed rectè accepiſti. Ita accipit qidem qi dat, dat autem qi accipit.*

§. 75. Ἡ ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτατά ἐστιν] Mericus Caſaubonus legendum contendit, ἢ τὰ λογικὰ καὶ κυριώτατά ἐστιν, vel etiam, ἢ ἃ λογιστικὰ, τὰ κυριώτατά ἐστιν. ut ſit ſenſus, *rationales creaturas eſſe objecta principalia, circa qa peculiaris cura illa & providentia verſatur.* atqe ità revera intelligendum Apoſtoli illud, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 9. *v.* 9, 10. Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; *Num boves cura ſunt Deo? An hoc propter nos omnino dicit?* Ego tamen nihil mutandum cenſeo. hoc enim velle videtur Marcus, Ad mundi hujus fabricam producendam ac conſtituendam, peculiari qodam motu, univerſi natura acceſſit. deinceps avtem, vel qæcunqe in eo contingunt, vi nexûs cujuſdam & conſeqentiæ neceſſariæ lege certâ tunc conſtitutæ eveniunt, vel principalia illa, ad qæ univerſi mens præcipuè & qaſi peculiariter ſeſe intenderit, nullâ ratione, ſed temerè diſpoſita fuerint. at hoc eſſet abſurdiſſimum, mentem univerſi, cùm ad iſta producenda ac conſtituenda peculiari motu proceſſiſſet, de futura diſpoſitione atqe ordinatione legem nullam tuliſſe, ſed temerè ferenda caſui fortuito permiſiſſe. diſpoſuit ergò. hæc genuina Marci mens. nec aliud qicqam evincunt loca ad lectionis mutatæ firmamentum adducta ex *l.* 6. §. 39. & *l.* 9. §. 26. *edit. Caſ. l.* 6. §. 44. & *l.* 9. §. 28. diſtinctionis noſtræ. ſiqidem priore loco τὰ κοινὰ, non τὰ λογικὰ, ea eſſe dicuntur, ὧν οἱ θεοὶ μάλιστα προνοοῦνται, *qorum dii præcipuè curam gerunt*, atqe iſtis κατ' ἐπακολούθησιν συμβαίνειν, *cum conſecutione neceſſariò cohærere* cætera. poſteriore verò nuda ponitur diſtributio illa, Ἤτοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμᾷ ἢ τὸ ὅλον διάνοια. ἢ ἅπαξ ὥρμησε, τὰ δὲ λοιπὰ κατ' ἐπακολούθησιν. *Mens avtem univerſi vel ad ſingula qaqe ſe promovet, vel ſemel operi ſe admovit, reliqa verò per conſeqentiam neceſſariam.* Sicut & *l.* 6. §. 35. de ratione præditis nè γρὺ qidem. Ità Marcus pro conceſſo ſumit mentem univerſi, ſi ad primam rerum conſtitutionem ratione ac conſilio qodam deſtinato acceſſerat, ità cuncta diſpoſuiſſe ut à primis illis cavſſis ſuccedentia qæqe neceſſariâ qadam conſecutione profluerent. qod & iſtic monitum voluit. Vide & *lib.* 10. §. 6. Seneca *de beneficiis lib.* 6. *cap.* 23. *In prima illa conſtitutione, cùm univerſa diſponerent, etiam noſtra viderunt, rationémqe hominis habuerunt. —— etiamſi potiora illis ſunt, in qa oriuntur, nos tamen in majora iturs juvant.* de ſyderibus loqitur.

LIBER VIII.

a L. 1. §. 16. Καὶ ἔτο περὶ a τὸ ἀκενόδοξον φέρει, ὅτι οὐκ ἔτι δύνασαι τὸν βίον ὅλον, ἢ τὸν γε ἀπὸ νεότητος φιλόσοφον βεβιωκέναι. ἀλλὰ πολλοῖς τε ἄλλοις, καὶ αὐτὸς σαυτῷ δῆλος γέγονας, πόρρω φιλοσοφίας ὤν. πέφυρσαι ἔν. ὥστε τιμὴ μὲν δόξαν τιμῇ δὲ φιλοσοφίαν κτήσασθαι, ἀκέπι σοι ῥάδιον. ἀνταγωνίζεται γὰρ καὶ ἡ ὑπόθεσις. εἴπερ οὖν ἀληθῶς ἐώρακας

Hoc etiam ad inanis gloriæ ſtudium minuendum conducit, qòd vitam totam, eam ſaltem qæ à juventute hactenus tranſiit, non potes præſtare philoſophicè ductam. ſiqidem cum aliis havd pavcis, tum & tibiipſi compertum eſt, à philoſophia longè te abeſſe. conturbatæ ſunt itaqe rationes tuæ: neqe adeò avt facile eſt tibi philoſophi exiſtimationem comparare; & vitæ etiam inſtitutum adverſatur. proinde ſi verè

ANNOTATIONES.

§. 1. Ὄρρω φιλοσοφίας ἄν] Epictetus *lib.* 2. *c.* 9. Οὕτως οὐδὲ τὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐκαγγελίαν πληροῦσαι δυνάμενοι, προσλαμβάνομεν τὴν τοῦ φιλοσόφου, τηλικοῦτο φορτίον, οἷον εἴ τις δέκα λίτρας ἄρας μὴ δυνάμενος, τὸν τοῦ Αἴαντος λίθον βαστάζειν θέλει. *Sic cùm hominis munus abſolvere neqeamus, etiam philoſophi perſonam no-bis imponimus, ingens onus; perinde ac ſi qis, cui vires ad decem libras ferendas non ſuppetèrent, Ajacis lapidem ferendum aſſumeret.* Qem eundem vide & *l.* 3. *c.* 21.

Ἀνταγωνίζεται δὲ καὶ ἡ ὑπόθεσις] Repugnat res ipſa: ipſum vitæ tuæ inſtitutum opinioni illi, qam de te habes tanqam qi philoſophus ſis, adverſatur, falſiqe te redarguit. vel qia aliis negotiis diſtrictus totus teneris, nec huic ſtudio totum te ſedulò jugitérqe dediſti, vel etiam qia affectibus etiamnum indulgere deprehenderis, eóqe à verò mentis animiqe cultu abeſſe te qàm lon-

verè perſpexiſti, in qo res ipſa ſita ſit, miſſâ exiſtimatione, in hoc duntaxat incumbe, ut vitæ qod ſupereſt, qantulumcumqe id fuerit, pro naturæ tuæ ductu ac dictamine tranſigas. tu itaqe illa qid velit, intuere, nec te aliud qicqam moleſtum habeat. etenim expertus jam es, per qàm multa divagatus, vitam bonam beatámqe nuſqam inveneris; non in ſyllogiſmis, non

κας πᾶ κεῖ) τὸ πρᾶγμα, τὸ μὲν, [a] τί δό- ξεις, ἄφες. δεκέσθηπι ἦ, εἰ καὶν [b] τὸ λοιπὸν ᾧ βίᾳ, ὅσον δήποτε * ἡ σὴ φύσις θέλῃ βιώσειν *. κατανόησον ἂν τί θέλῃ, καὶ [c] ἄλλο μηδὲν ποιοῦντω. πεπείρασαι γὰρ [d] ἐπὶ πόσον πλανηθεὶς, ἐπ- δαμᾶ ἔυρες τὸ ἐυ ζῆν. ἀπ ἐν συλλογισμοῖς, ἀπ ἐν

a L.7.§.73. l.10.§ 11.
b L.7.§.46. 56.
* [ὡς] ἡ f. * -σεις. Boot.
c L.2.§.7. l. 7.§.20.
d L.12.§. 1.

ANNOTATIONES.

longiſſimè prodis. Seneca *Epiſt.* 59. *Exiguum temporis impendiſſe philoſophiæ, ſatis abundéqe occupatis ſait. leviter tam magna rei inſiſtimus. qemadmodum autem poteſt aliqis, qantum ſatis ſit, adverſus vitia diſcere, qi qantum à vitiis vacat, diſcit? Atqi, non cùm vacaveris, philoſophandum eſt: omnia alia negligenda, ut huic aſſideamus; cui nullum tempus ſatis magnum eſt, etiamſi à pueritia uſqe ad longiſſimos humani avi terminos vita protenditur.* Idem *Epiſt.* 72. Galenus *de affect. dignoſc. & cur. c.* 3. cuidam ἀναμάρτητον ſeſe opinanti. Ἀλλὰ σύ γε θεῷ παραπλήσιος ἐξαίφνης οὐκ ἄν ποτε γένοιο. ὅπου γὰρ οἱ δι' ὅλου τοῦ βίου ἀπάθειαν ἀσκήσαντες, οὐ πιστεύουσιν τελείως αὐτὴν ἰσχηκέναι, πολὺ δή που μᾶλλον ὁ μηδέπω ἀσκήσας σύ. *Verùm tu Deo ſimilis repentè fias nunqam. Qum enim ii, qi per totam vitam apatheiam exercuerunt, nondum ipſam perfectè ſe conſequtos credant, multò utiqe magis tu, qi nunqam exercuiſti.* Et *c.* 4. Δεῖται γὰρ ἀσκήσεως ἅπασος ἡμῶν σχεδὸν ὅλου τοῦ βίου, πρὸς τὸ γενέσθαι τέλειος ἀνήρ. *Indiget enim unuſqiſqe noſtrum, ut evadat vir perfectus, totius propemodum vitæ exercitio.* Vide Epictetum *Enchir. c.* 35, & 36. (ubi perperam divulſis qæ arctiſſimè cohærebant, ex Epiro Rhegium fecerunt editores) & *Diſſert. l.* 3. *c.* 15. unde mendoſa qædam in *Enchir.* poſſunt emendari feliciùs, qàm eſt à Volfio aliiſqe id non advertentibus tentatum. Inter alia qæ cùm utrobiqe vitiata videantur, intacta prorſus, tanqam integra præterierunt illi, hæc habet. Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν, δύνασαι φιλοσοφεῖν. δοκεῖς ὅτι δύνασαι ἀσαύτως ἐσθίειν, ἀσαύτως πίνειν, ὁμοίως ὀργίζεσθαι, ὁμοίως δυσαρεστεῖν. *Putáſne te, ſi iſta agas, poſſe philoſophari? putáſne te poſſe eodem modo edere, eodem modo bibere, aqè iraſci, aqè indignari?* ità in *Diſſertationibus* exhibentur: nam in *Enchiridio* & mutilata & inqinatiora lego, Δοκεῖς ὅτι ταῦτα ποιῶν, δύνασαι φιλοσοφεῖν; δοκεῖς ὅτι δύνασαι, (φιλοσοφεῖν ſcilicet, qod ἐκ τοῦ κοινοῦ ſubavdiendum) ἀσαύτως ἐσθίειν, ἀσαύτως πίνειν, ὁμοίως ὀργισθεὶς, ὁμοίως δυσαρεστεῖν; neqe enim avt iraſci avt tædio habere permittebant Stoici. ità *c.* 22. Πρῶτον, ἐν τοῖς κατὰ σαυτὸν, ἐκέτι δεῖ σε ὅμοιον ἐν οὐδενὶ φαίνεσθαι, οἷς νῦν ποιεῖς. *Primum, tuis in rebus non amplius te tui ſimilem eſſe oportet, nec qicqam eorum facere qa nunc facis.* ſeqitur: ἀγρυπνῆσαι δεῖ, πονῆσαι, νικῆσαί τινας ἐπιθυμίας, ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν οἰκείων, ὑπὸ παιδαρίου καταφρονηθῆναι, ὑπό τῶν ἀπαντώντων καταγελασθῆναι, ἐν παντὶ ἔλασσον ἔχειν, ἐν ἀρχῇ, ἐν τιμῇ, ἐν δίκῃ, &c. *Vigilandum eſt, laborandum eſt, vincenda ſunt qadam cupiditates, à cognatis diſcedendum; oportet à puero contemni, ab obviis derideri, omnibus in rebus deteriori conditione eſſe, in magiſtratu, in honore, in judicio.* &c. Huc applicat dictum vulgare, qod inter adagia locum meritò ſibi vindicet, idem *l.* 4. *c.* 6. Νῦν δὲ πρὸς ἄλλοις γίνεσθαι λέγεις, ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι. καὶ πολλοὶ δὲ τοῦτο καλῶς λέγουσιν, ὅτι ἔργον ἔργῳ οὐ κοινωνεῖ. *Nunc autem aliis te rebus intentum eſſe, alia curare dicis: & multi rectè illud dicunt, opus cum opere nullam habere communionem.* Et rurſus *c.* 10. Ἀλλὰ προῖκα θέλεις τὰ τηλικαῦτα λαβεῖν; καὶ πῶς δύνασαι; ἔργον ἔργῳ οὐ κοινωνεῖ. εἰ δ' ἐκεῖνα θέλεις, τοῦτο ἄφες, εἰ δὲ μή, ὅτι τοῦτο ἔχεις, ὅτ' ἐκεῖνα, περισπάμενος ἐπ' ἀμφότερα. *An gratis accipere iſta ſtudes? qi autem potes? alterum opus cum altero commune nihil habet. Sin illa vis, hoc omittito. Alioqi neqe hoc, neqe illa habebis, animo utriſqe diſtracto.* Qod fuſiùs pavlò *Enchir. c.* 1. §. 4. Τηλικούτων ἐφιέμενος, μίμνησο ὅτι οὐ δεῖ οὐδὲ μετρίως κεκινημένον ἅπτεσθαι αὐτῶν. ἀλλὰ τὰ μὲν ἀφιέναι παντελῶς, τὰ δ' ὑπερτίθεσθαι πρὸς τὸ παρόν. ἐὰν δὲ καὶ ταῦτ' ἐθέλῃς, καὶ ἄρχειν, καὶ πλουτεῖν, τυχὸν μὲν, οὐδ' αὐτῶν τούτων τεύξῃ, διὰ τὸ καὶ τῶν προτέρων ἐφίεσθαι. πάντως γε μὴν ἐκείνου ἀποτεύξῃ, οὗ μόνου ἐυδαιμονία καὶ ἐλευθερία περιγίνεται. *Cùm tantas res appetas, ſic eas ſuſcipiendas eſſe memento, ut ſis non mediocriter incitatus, atqe alia penitus relinqenda, alia in præſentia omittenda cenſeas. Qod ſi & illas deſideráris, & magiſtratus etiam atqe opes appetieris, fortaſſe ne hac qidem aſſeqeris, propter earum, qas ante diximus, cupiditatem: iis certè omnino excides, per qas ſolas felicitas & libertas comparatur.* Et *ibidem c.* 12. Ἴσθι γὰρ ὅτι οὐ ῥᾴδιον, καὶ τὴν προαίρεσιν τὴν σαυτοῦ κατὰ φύσιν ἔχουσαν φυλάξαι, καὶ τὰ ἐκτός. ἀλλὰ τὸν ἑτέρου ἐπιμελούμενον, τοῦ ἑτέρου ἀμελῆσαι, πᾶσα ἀνάγκη. *Scito enim facile non eſſe, inſtitutum tuum in eo ſtatu, qi ſit natura conſentaneus, conſervare, & res externas amplecti: ſed aliter non poſſe fieri, qm is, alterum qi curet, alterum negligat.* Qod Siracides *c.* 38. *v.* 25. Ὁ ἐλαττούμενος πράξει, αὐτὸς δὲ σοφισθήσεται. *Qi parum attendit actioni ſuæ, non efficietur ſapiens.* Et Epictetus *c.* 36. edit. vulg. Ταῦτα δ' μὴ συμφωνεῖ. ἵνα σε δεῖ ἄνθρωπον ἢ ἀγαθὸν ἢ κακὸν εἶναι. ἢ τὸ ἡγεμονικόν σε δεῖ ἐξεργάζεσθαι τὸ σαυτοῦ, ἢ τὰ ἐκτός. ἢ περὶ τὰ ἔσω φιλοτεχνεῖν, ἢ τὰ ἔξω. τυτέσιν ἢ φιλοσόφου τάξιν ἐπέχειν, ἢ ἰδιώτου. *Iſta non conſentient: unum te oportet homi-*

nem eúmqe vel bonum vel malum eſſe: avt exercenda tibi ratio eſt & mens, avt res externa colenda. Avt in internis elaborandum, avt in externis: hoc eſt, avt Philoſophi tuendus locus, avt hominis plebeji. In eam mentem Pythagoras apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1. Χαλεπὸν πολλὰς ὁδοὺς ἅμα τοῦ βίου βαδίζειν. *Difficile eſt multas ſimul vitæ calles ingredi.* Et obſervat Cl. Caſavbonus apud Athenæum *l.* 12. τὴν περίσκεψιν opponi τῇ φιλοσοφίᾳ. id eſt, *vitam occupatam & ſolicitam philoſophicæ.*

Τί δόξεις, ἄφες] hoc qippe ſtultorum eſſe dixerat. *l.* 7. §. 73. & *l.* 4. §. 44. ſed & videri eſſe, qod non es, qid tibi proderit? *l.* 10. §. 8. Socrates, teſte Xenophonte *memorab. l.* 1. *pag.* 732. *A.* dicere ſolitus eſt, ὡς οὐκ ἔστι καλλίων ὁδὸς ἐπ' ἐυδοξίαν, ἢ δι' ἧς ἂν τις ἀγαθός τε γένοιτο καὶ μὴ δοκεῖν βούλοιτο. *Viam ad gloriam meliorem nullam eſſe, qàm qâ bonus aliqis eſſet, ac non videri vellet.* At Marcus hic qid aliis videaris, miſſum prorſus vult facias, Æſchyli illud pervulgatum in Thebaide imitatus;

Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει.
Eſſe, haud videri, enim elaborat optimus.

Qod è tragico de Amphiarao prolatum, ad Ariſtidem corona tranſtulit. Plutarchus in *Ariſtid. vit. & Apopb.* qi & lavdat *de poet. leg. c.* 13. De Iſidoro & de Marino etiam extulit Damaſcius in *vit. Iſid.* apud Photium *bibl. cod.* 242. Catoni par elogium tribuit Saluſtius in *Catilin. Eſſe, qàm videri, bonus malebat.* qi ſubjungit tamen: *Ità, qo minus gloriam petebat, eò magis adſeqebatur.* qod ſuprà Socrates. De ſe Gregorius Nazianzenus *adv. eos, qi ſedem Conſtantinopolitanam ambire ipſum inſimulabant.* Ἀλλ' ἴτω, φησὶ, δοκεῖ τοῖς πολλοῖς. τί δέ μοι διαφέρει, ᾧ τῷ εἶναι πλείων ὁ λόγος, μᾶλλον δὲ πᾶς; τοῦτο γὰρ ἡ κατίκρισις, ἢ ἰδιωτείαν, ἢ ἄθλιον πεποίηκεν, ἢ μακάριον. τὸ δὲ δοκεῖν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, ὥσπερ οὐδ' εἶναι ἀλλότριον. *Atqi pleriſqe videtur, inqies. Qid verò meâ intereſt, qi rei veritatem magis curo, imo ſolùm curo? hoc enim me vel condemnaverit, vel abſolverit: hoc miſerum vel beatum reddiderit. At, qid aliis videatur, nihil ad nos, qemadmodum nec alienum ſomnium.* Et mox: Τὸ δοκεῖν ἔν, ὃν μὲν ὑπάρχῃ, δεξόμεθα. ἵν' εἴπω τι καὶ ἀνθρώπινον. ὃν δὲ ἀντιπίπτῃ, χαίρειν ἐάσομεν, καὶ οὐδὲν τοῦ εἶναι διὰ τὸ δοκεῖν ἀφαιρήσομεν. *Qod autem ad hominum de nobis exiſtimationem attinet, ita animo comparati ſumus, ut ſiqidem ea contingat, non illibenter acceptúri ſimus, (ut humani etiam aliqid dicam) ſin autem in contrarium cadat, valere jubebimus, nec qicqam de rei veritate propter hominum opinionem detrahemus.* De Socrate Epictetus *Diſſertat. lib.* 4. *c.* 8. Ἀπῆγεν, ἵνα ἀχθόμενος τῷ εἶναι φιλόσοφος. χαίρων δὲ, καὶ ὅτι μὴ δοκῶν, οὐκ ἐδάκνετο. *Adducebat illos, contentus eo, qod Philoſophus eſſet: gavdebátqe ſe, qod talis non videretur, non morderi.* Qin & idem apud Platonem in *Gorgia pag.* 350. *B.* Παντὸς μᾶλλον ἀνδρὶ μελετέον, ἢ τὸ δοκεῖν εἶναι ἀγαθὸν, ἀλλὰ τὸ εἶναι, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. *Viro pra cæteris meditandum eſt, non ut bonus qidem videatur, ſed ut re verâ ſit bonus publicè atqe privatim.* Epictetus *enchir. c.* 24. Ἐάν ποτέ σοι γίνηται ἐξω τραφῆναι, πρὸς τὸ βελτιῶναι ἀρέσαι τινὶ, ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν τάσιν. (ità malim pro ἔτασιν, qam cum Volfio ἔνστασιν) ἀρκεῖ οὖν ἐν παντὶ, τῷ εἶναι φιλόσοφος. εἰ δὲ καὶ δοκεῖν βούλει, τῷ εἶναι σαυτῷ φαίνου, καὶ ἱκανὸς ἔσῃ. *Si qando acciderit ut foras prominеas, & alicui placere cupias: te de ſtatione tua dejectum eſſe ſcito. Qare in omnibus rebus illud tibi ſatis ſit, te eſſe philoſophum. Sin alicui etiam videri philoſophus cupis: tibi videre, idqe tibi ſatis eſto.* ubi tamen τῷ εἶναι ſuperflua eſſe ſuſpicatur meritò Volfius. Eratoſthenem verò vitii illius, qod à Marco hîc tangitur, inſimulat Strabo *geograph. l.* 1. *pag.* 10. Μίσος ἦν, inqit, τοῦ τε βυλομένου φιλοσοφεῖν, καὶ τοῦ μὴ θαῤῥοῦντος ἐγχειρίζειν ἑαυτὸν εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἀλλὰ μόνον μέχρι τοῦ δοκεῖν προιόντος. *Medium tenuiſſe inter eum qi philoſophari vellet, & eum qi non auderet ſe eò dare inſtituto: ſed eo duntaxat progrederetur ut philoſophari putaretur.*

Εἰ καὶν τὸ λοιπὸν τοῦ βίου, ὅσον δήποτε ἡ σὴ φύσις θέλει βιώσειν] D. Bootius, ὅσον δήποτε ἡ σὴ φύσις θέλει, βιώσεις. *Si reliqum vitæ, qantumcunqe natura tibi conceſſerit, tranſegeris.* emendationi aſſentior. Verùm mihi aliqid inſuper, qod deſit, ſupplendum eſſe videtur. Seqitur enim, κατανόησον ἂν τί θέλει, *conſidera ergò qid ea velit.* non qamdiu, ſed qomodo vivere te velit. unde liqet, de ea re monitum aliqod anteceſſiſſe. forſan ergò legendum fuerit, εἰ καὶν τὸ λοιπὸν τοῦ βίου, ὅσον δήποτε, [ὡς] ἡ σὴ φύσις θέλει, βιώσεις. *Si reliqum vitæ, qantumcunqe id futurum ſit, prout natura tua vult, & à te exigit, tranſegeris.*

Οὐδαμᾶ ἔυρες τὸ ἐυ ζῆν] Contendit non immeritò Mericus Caſavbonus Antonini iſta, cum Solomonis illis, *Eccleſ. cap.* 1. *v.* 13.

ἐν πλούτῳ, οὐκ ἐν δόξῃ, οὐκ ἐν ἀσωλαύσῃ, ἀδαμῶ. πῶς ἔχῃ ἕκαστον; [a] ἐν τῷ ποιεῖν. ἃ ἐπιζητεῖ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις. πῶς ἔχῃ παύτα ποιήσῃ *; ἐπὰν [b] δόγματα ἔχῃ, ἀφ' ὧν αἱ ὁρμαὶ καὶ αἱ πράξεις. τίνα [b] δόγματα [c] τὰ περὶ ἀγαθῶν, ἢ κακῶν. ὡς [d] ἀνδρὸς μὲν ἀγαθοῦ ἕνεκα ἄνθρωπον, ὃ οὐχὶ ποιεῖ δίκαιον, σώφρονα, ἀνδρεῖον, ἐλεύθερον *, οὐδενὸς ἧττον κακῶν, ὃ οὐχὶ ποιεῖ τἀναντία τοῖς εἰρημένοις.

§. 2. [e] Καθ' ἑκάστην πρᾶξιν ἐρώτα σεαυτὸν, πῶς μοι ἄυτη ἔχει; μὴ [f] μετανοήσω ἐπ' αὐτῇ; [g] μικρὸν καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ' ἐκ μέσου. [h] Τί τελέον ἐπιζητῶ, εἰ [i] τὸ παρὸν ἔργον ζῴου [k] νοεροῦ, καὶ κοινωνικοῦ καὶ ἰσονόμου θεῷ.

§. 3. [l] Ἀλέξανδρον καὶ Γάιον, καὶ Πομπήιον τί πρὸς Διογένη, καὶ Ἡράκλειτον, καὶ [m] Σωκράτη; [n] οἱ μὲν γὰρ εἶδον τὰ πράγματα, καὶ τὰς αἰτίας, καὶ τὰς ὕλας, καὶ τὰ ἡγεμονικὰ ἦν αὐτῶν * παυτά. ἐκεῖ δὲ ὅσων πρόνοια; καὶ

in divitiis, non in gloria, nec in voluptate, nec ullibi. in qonam ergo consistit? in eis faciendis qæ exigit natura humana. at hæc qomodo qis faciat? si decreta nactus sit, à qibus appetitiones actúsqe istiusmodi profluant. qænam, inqis, decreta? de bonis malisqe, ut nihil nimirum homini bonum censeat, qod non justum, temperantem, fortem, liberalem faciat; nihil malum, qod non istis contrarium.

§. 2. In omni actione interroga te, qomodo ista mihi sese habet? num futurum est, ut ejus pœniteat me? propè adest tempus, qo moriturus sum, omniáqe mihi transitura. qid ergò expeto ulteriùs, qàm ut illud qod impræsentiarum ago, opus sit animantis rationalis, socialis, eadémqe cum Deo ipso lege agentis.

§. 3. Alexander, Cajus, Pompejus, qid ad Diogenem, Heraclitum, Socratem? isti siqidem res ipsas perspectas habebant, formásqe earundem & materias. atqe hoc modo instructæ erant mentes horum. illis verò, cùm ea nevtiqam perspecta haberent, de qàm multis solicitos esse necesse fuit? qàm

ANNOTATIONES.

v. 13. & *c.* 2. *v.* 1. —11. qibus per multa, imò universa ferè, qæ sub sole geruntur, pervagatus Rex, nusquam vitam beatam veréqe tranquillam deprehendisse se profitetur. qi tamen illud, ἀδαμῶ, apud Marcum, qod & denuò repetitur, malim, *nusquam*, simpliciter, *in istorum nullo*, vertisset. Adjici potest Severi Imperatoris illud; *Omnia sui, & nihil expedit.* Spartianus potiùs tamen, prout ab Avrelio refertur: *Ortus Lepti, humili patre, primò literis, deinde imbutus foro: qo parium commodante, uti rebus arctis solet, dum tentat avt exqirit varia melioráqe, consendit imperium. ibi graviora expertus, laborem, curas, metum, & incerta prorsus omnia; qasi testis vita mortalium, Cuncta, inqit, fui, conducit nihil.* Qod de Marco filius, de Severo pater ὁ μακαρίτης, *ad Spart. Qatuor verbis complexus est integri libelli ejus (finem solum excipimus) qi à sapientissimo rege Solomone, super humanarum rerum vanitate, divinitus planè & θεοπνεύστως est compositus.* Finem meritò excepit; qem frustrà statuit hìc Marcus, ἐν τῷ ποιεῖν ἃ ἐπιζητεῖ ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις. *In eis faciendis qa exigit natura humana.* qanqam havd ineptè prorsus, si *naturam* diceret, qalis est ab initio condita ac creata. jam enim corrupta & defecta, non valet suis viribus eò etiam adspirare, in qo uno bonum ipsius verum ac syncerum consistit. Meliùs itaqe Solomon, utpote θεοδίδακτος, ἐν τῷ Θεὸν φοβεῖσθαι, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ φυλάσσειν. *Vis*, inqit, *post hæc omnia summam rei? Deum revere; & præcepta ejus observa: hoc est enim totum hominis. Eccles. c.* 12. *v.* 13. Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Τὰ ἀγαθὰ ἔξω μὴ ζητεῖτε. ἐν ἑαυτοῖς ζητεῖτε. εἰ δὲ μή, οὐχ ἑυρήσετε. *Bona forsitan non qarite, sed qarite in vobis ipsis; alioqi non invenietis.* at qomodo apud se bonum istud offendet qis? subjungit; ὅλος πρὸς τὸν Θεὸν τεταμένος, καὶ τὰς ἐκείνου ἐντολὰς καὶ τὰ προστάγματα. *Totus Deo destinatus, illiusqe mandatis & edictis.* ecqid aliud Rex sapientissimus?

[a] Ἐκὰν δόγματα ἔχῃ] Vide Epictetum *Dissert. l.* 1. *c.* 11.

[b] Ὃ οὐχὶ ποιεῖ δίκαιον] *Bonum nihil est*, inqit, *nisi qod habentem bonum facit.* At de bonis, qæ dicimus, externis, verè Augustinus *concion. solemn.* 236. *Omnia ista bona sunt; sed unde facias bene, non qa te faciant bonum. habeto bona, qa te faciant bonum. bona sunt qæ habes. esto & tu bonus inter bona tua. esto bonus mansurus inter bona peritura. erubesce bonis tuis. nolis esse malus in eis, nè pereas cum eis.* Vide *l.* 2. §. 11. & Senecam *Ep.* 76.

[c] Ἐλεύθερον] *liberum.* at interpretes, *liberalem.* ἐλευθέριον. sic *l.* 7. §. 67.

[d] Ὃ οὐχὶ ποιεῖ τἀναντία] Contrà, nihil malum est, nisi qod habentem malum atqe improbum facit: qod externa ista non possunt. Vide *l.* 2. §. 1.

§. 2. Μὴ μετανοήσω ἐπ' αὐτῇ] Epicharmus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 1.

Οὐ μέλλοντα δεῖν, ἀλλὰ προγνωστὸν χρὴ τὸν ἄνδρα τὸν σοφόν.
Cuncta sapiens prævidebit; pœnitebit sic nihil.

Plavtus *Stich.* 1. 2.

— *qotidie*
Pridie caveat, nè faciat, qod pigeat postridie.

& *Bacchid.* 4. 9.

Priùs te cavisse ergò, qàm pudere aqum fuit.

Pindarus *Pyth. Od.* 5. πρόφασιν esse ait,

Ἐπιμηθέως ἀψινόου θυγατέρα.
Epimethei sero sapientis filiam.

Vult itaqe nos Marcus esse Promethei non Epimethei liberos, nè Prophasin, i. e. *excusationem*, sive *pratextum*, sororem nobis adscisere necesse habeamus. Vide *infrà* §. 10.

Μικρὸν, καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ' ἐκ μέσου] Qod nos vulgari di-

A verbio dicere solemus, *Ego cùm interii, totus mundus mihi intercidit.* Prosper, *ad uxorem:*

Etsi concluso supereſſent tempora ſeclo,
Ut poſſet longos mundus habere dies:
Nos tamen occaſum noſtrum obſervare deceret,
Et finem vitæ quemqe videre ſuæ.
Nam mihi qid prodest, qòd longo flumina cursu
Semper inexhavstis prona ferantur aqis?
Multa qòd annoſa vicerunt ſecula ſylva?
Qódqe ſuis durant florea rura locis?
Iſta manent: noſtri ſed non manſere parentes:
Exigui vitam temporis hoſpes ago.

B Augustinus *de verb. Dom. Serm.* 26. & *de* 10. *Chord. c.* 2. & *Homil.* 28. *Longè est qidem dies judicii: sed unusqisqe hominis dies ultimus longe esse non potest; qia brevis est vita, & vita brevitas incerta.* Vide *ad l.* 4. §. 26.

Τί πλέον ἐπιζητῶ] Ità Gregorius Nazianzenus *ad Episc.* 150. Οὐ γὰρ ἄλλο τι ἐπιζητοῦμεν. *Non enim aliud qid expetimus.* Vide *ad l.* 5. §. 6. & *l.* 6. §. 2. & *l.* 7. §. 13. & *l.* 9. §. 40. Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Σὺ δὲ ζητεῖς ἄπαθλον ἀνδρὶ ἀγαθῷ μεῖζον τοῦ καλῶς καὶ δίκαια πράττειν; *Tu verò viro bono majus præmium qæris honestis & justis actionibus?* Plavtus *Amph.* 2. 2.

Virtus præmium est optimum.

C Ἰσονόμου Θεῷ] qia nimirum φυσικὸς νόμος ille cujus meminit *l.* 3. §. 11. sive θετμὸς, utì nuncupat *l.* 2. §. 16. hominibus communis cum diis ipsis à Stoicis statuitur. unde & hominem sapientem, qi ad legis istius normam vitam exigit suam, nihilo faciunt minorem Deo ipso. Epictetus *l.* 1. *c.* 16. Ὡς καλά γε τὸν λόγον, εἴδε χείρων τῶν θεῶν, εἴδε μικρόλογος. λόγου γὰρ μίγεθος οὐ μήκει, οὐδ' ὕψει κρίνεται, ἀλλὰ δόγμασιν. *Nam mente qidem considerata, neqe diis immortalibus es deterior, avt minor. Mentis enim magnitudo non proceritate avt altitudine judicatur, sed decretis.* Vide *ad l.* 3. §. 7.

§. 3. Ἀλέξανδρος δὲ] Alexander verò, qasi à prioribus penderet. sed τὸ δὲ παρέλκειν videtur. sicut τὸ δὲ *l.* 6. §. 44.

D Τὸ πρὸς Διογένη] Juvenalis *Sat.* 8.

Libera si dentur populo suffragia, qis tam
Perditus, ut dubitet Senecam præferre Neroni?

Καὶ τὰ ἡγεμονικὰ ἦν αὐτῶν ταῦτα] lectionem si admittimus, sensus erit, *Eadem erant mentes illorum*: sive *per omnia sibi invicem consentiebant.* id qod sapientum est, & rationis rectæ, qæ una eadémqe apud omnes est, avspicium ductúmqe assectantium. qm insipientes & animi affectu & vitæ instituto, tum secum invicem, tum & à seipsis etiam dissentiant. Cæterùm Mericus Casavbonus ταῦτα legisse videtur: & Gvilielmus Xylander τοιαῦτα, cùm vertit, *ità erant*
E *eorum mentes instructæ.* ejusmodi nimirum mentes habebant, qæ in rerum naturas acutiùs introspicere, & sagaciùs intromittere se poterant. hunc seqor. indè ergò factum, ut cùm rerum naturam perspectam haberent, & cui usui inservirent, nec multis opus esse sibi ad bene ac feliciter agendum intelligerent, nec avidiùs qicqam, qam par erat, appeterent.

Ἐκεῖ δὲ ὅσων πρόνοια; καὶ δουλεία πόσων;] Xylander, *ibi verò, qibus in rebus esset prudentia & servitus.* ut ad philosophos illos, illorúmqe perspicaciam referatur. Mericus Casavbonus ad reges ac imperatores potiùs, qos priùs dixerat, retulit. in qo calculum ei lubens contribuo meum. Verùm qòd vertit, *qousqe se extendebat error eorum, eousqe eorundem & servitus*, non F video qi possit cum avtoris verbis consistere, nisi τόσων avt τοσούτων pro πόσων substituere libuerit. Mihi nihil movendum videtur. erotematicè tantùm concipiendum existimo. Apud illos,

cùm

qàm multis rebus inſervire?

§. 4. Eadem nihilominus facturos memineris, etiamſi tu te ruperis.

§. 5. Inprimis nè commovearis. obveniunt enim ſecundùm rerum naturam univerſa: ipſe avtem pavlò pòſt, nullus, nuſqam futurus es, qomodo & Hadrianus, & Avguſtus. tum rem ipſam penitiùs intuitus, eam in ſe conſidera. ſimul memineris, probum eſſe te opor-

[a] δυλεία πόσων;

§. 4. Ὅτι [b] ἀδὲν ἧττον τὰ αὐτὰ ποιήσουσι, κἂν οὐ διαῤῥαγῇς.

§. 5. Τὸ πρῶτον, [c] μὴ περάσῃς. [d] πάντα γὰρ ἢ τὰ πολλὰ φύσιν. ἢ [e] ὀλίγῳ χρόνῳ ἀδηλὶς ἀδαμᾷ ἔσῃ, ἅπερ ἀδὲ Ἀδριανὸς, ἀδὲ Αὔγουστος. ἔπειτα [f] ἀτενίσας εἰς τὸ πράγμα, ἴδε αὐτὸ, καὶ συμμνημονεύσας, ὅτι [g] ἀγαθόν σε ἄνθρωπον εἶναι δεῖ, καὶ

a L.9.§. 29.40.l.10. §.19.
b L.7.§.71.
l.12.§.26.
c L.4.§.3.l. 5.§.23.l.9. §.29.37.
d L.5.§.8. 10.
e Sup.§.2.
f Sup.§.3.l. 4.§.3.
g L.7.§.15.

ANNOTATIONES.

cùm rerum naturam, ac per conſeqens uſum, non ritè aſſeqerentur, de qot rebus alioqi minùs neceſſariis, ſed qæ ipſis neceſſariæ viſæ ſunt, ſatagere illos neceſſe fuit, qótqe rerum ſeſe ſervituti addicere? Ἅμα γὰρ τῇ ἀρχῇ πολλὰ τὰ ἀναγκαῖα ἀνεπλάσαντο. *Una enim cum imperio multas ſibi neceſſitates compararunt.* Teles *collat. divit. & pavpert.* apud Stobæum *tom. 2. tit.* 94. Notum eſt illud Philippi Macedonis, qi cùm qo loco deſtinaverat, caſtra ſtatuere, commodè non poſſet, qod pabulum jumentis defore diceretur: Ὅτος ἡμῶν ὁ βίος ἐστὶν, inqit, εἰ καὶ πρὸς τὸν τῶν ὄνων καιρὸν ὀφείλομεν ζῆν; *Qalis vita noſtra eſt, qibus ad aſinorum opportunitatem ea eſt exigenda?* Refert Plutarchus in *Apophth.* & in *precept. polit.* ità aſinis etiam ac jumentis inſervire rex magnus neceſſe habebat; non paſtores tantùm avt bubulci: qos ità conqerentes induxit Sophocles, referente eodem in *Agide*;

Τύνοις γὰρ, ἅνδρες δεσπόται δουλεύομεν,
Καὶ τῶν δ' ἀνάγκη καὶ στασιάζειν κλύειν.
Famulamur iſtis, qi tamen domini ſumus,
Qamviſqe taceant, nos ea audire eſt opus.

Contrà non eſt vulgatum minùs Socratis illud, qi ut Laërtius *l.* 2. cùm rerum venalium forum ac tabernas pertranſiret, dixiſſe fertur, Πόσων ἐγὼ χρείαν οὐκ ἔχω; *Qàm multis ego nihil opus habeo?* vel, ut Cicero *Tuſc. l.* 5. *cùm in pompa magna vis auri argentiqe ferretur, Qàm multa non deſidero? inqit.* Itaqe illa neſcio cujus in ore crebrò habebat, qæ & à Clemente Alexandrino *pædag. l.* 2. *c.* 10. lavdantur, ſed ità ut metri rationem non habuerit;

Τὰ δ' ἀργυρώμαθ' ἑστὶν, ἥ τε πορφύρα,
Εἰς τὰς τραγῳδὰς χρήσιμ', οὐκ εἰς τὸν βίον.
Argentea iſta vaſa & ipſa purpura,
Tragicam ad pompam faciunt, ad vitam nihil.

In qam ſententiam Plutarchus *de avar. p.* 527. *C.* ubi Scopæ Theſſali dictum commemoraverat, qi à vicino è domo ſua rogatus qidpiam, qod is qi petebat, ſuperfluum ipſi ac ſupervacuum eſſe dictitabat, reſpondit, Ἀλλὰ μὴν τούτοις ἴσμεν ἡμεῖς εὐδαίμονες καὶ μακάριοι τοῖς περιττοῖς, ἀλλ' οὐκ ἐκείνοις τοῖς ἀναγκαίοις. *At verò iſta ſuperflua & ſupervacanea ſunt qæ nos divites ac beatos faciunt, non avtem neceſſaria illa.* ſubjungit, iſtud videri πομπὴν καὶ πανήγυριν μᾶλλον ἢ βίον ἐπαινοῦντος, *pompam avt panegyrin potiùs, qàm vitam lavdantis.* addítqe felicitatem iſtiuſmodi θεατῶν καὶ μαρτύρων, ἢ μηδὲν εἶναι, *avt nullam eſſe omnino, avt ſpectatorum, non dominorum eſſe*; certè abſqe illis nullam revera exiſtere. Itaqe πρόνοια iſta, qam hîc Marcus tangit, eadem ferè eſt cum ea qam Apoſtolus notat, *ad Rom. c.* 13. *v.* 14. ubi vetat, τῆς σαρκὸς πρόνοιαν ποιεῖσθαι εἰς ἐπιθυμίας, *carnis curam habere ad explendas cupiditates.* nec abludit ab hac multùm ſolicitudo illa, cujus Martham illam ſedulam nimìs Chriſtus inſimulat, cùm ait *Luc.* 10. *v.* 41. Ὅτι μεριμνᾷ καὶ περὶ πολλὰ τυρβάζεται. ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. *Solicitaes & ſatagis de multis. Atqi uno opus eſt.* Vide *l.* 7. §. 20. & *l.* 9. §. 40.

Δυλεία πόσων] De regibus Solomon, & ipſe rex, *Eccleſ. c.* 5. *v.* 9. מלך לשרה נעבר *etiam rex agro ſervus eſt.* dum eum ſcilicet colendum curat. ut Chaldæus paraphraſtes. & Rohobamo Solomonis filio atqe in regno ſucceſſori conſiliarii ſeniores, *Hiſtor. Reg. l.* 3. *c.* 12. *v.* 9. תהוה עבד לעם הזה *ſervus ſis oportet populo iſti.* Siqidem, ut Avguſtinus *de Civ. Dei l.* 19. *c.* 15. *Etiam qi imperant, ſerviunt eis, qibus videntur imperare.* Itaqe non immeritò pronunciavit Antigonus, τὴν βασιλείαν, εὐδοξον εἶναι δουλείαν. *regnum eſſe nobilem ſervitutem.* Ælianus *l.* 2. *c.* 20. &, *magnam ſervitutem magnam eſſe fortunam.* Seneca *ad Polyb. c.* 26. cùm, *in maxima fortuna minima ſit licentia*, ut Cæſar apud Saluſtium in *Catilin.* Eódem facit & Senarius Græcus ille;

Εἷς ἐστι δοῦλος οἰκίας, ὁ δεσπότης.
Unus familiæ ſervus, ipſe adeò eſt herus.

Et Hebræorum doctorum illud; המלכות היא עבדות *Servitus eſt & regnum.* Ἀλλ' ἐκείνους μὲν μικροδούλους λέγε, τούτους δ', ὡς εἰσὶν ἄξιοι, μεγαλοδούλους. *Sed illos qidem minutos ſervos appella, qi propter minutas res iſta faciunt; iſtos verò, ut digni ſunt, magnos ſervos.* Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Ità, qod idem *l.* 4. *c.* 1. Καὶ ὁ δισύπατος τῶν τρὶς πεπραμένων οὐδὲν διαφέρει. *Qod iterum conſul nihil differt ab iis qi ter venierunt.* Vide *l.* 10. §. 19. Sed &, qod multò gravius eſt, iiſdem ſæpenumero

— intus & in jecore agro
Naſcuntur domini.

qos *alterni ſubeant oportet. Obſeqio ancipiti.* Perſius *Sat.* 3. & 5. & Ambroſius *Ep.* 7. *Intra ſe dominos habent: intra ſe ſervitium intolerabile patiuntur; tot dominorum, qot vitiorum ſervi.* Avguſtinus *de civit. Dei l.* 4. *c.* 3. Unde Diogenis dictum; Τὰς μὲν οἰκίτας δεσπόταις δουλεύειν. τὰς δὲ φαύλας ἐπιθυμίαις. *Servos qidem dominis, malos avtem cupiditatibus ſervire.* Laërtius *l.* 6. *c.* 66. & ſicut de Roma Avguſtinus *de civit. Dei l.* 15. *c.* 4. *Urbs victrix gentium, captiva vitiorum.* Ità de Romanis Cicero *Verrin.* 3. *Judiciorum domini, cupiditatum ſervi.* ut nè illud adjiciam, qod Plinius *in Panegyr. Principes multi, civium domini, libertorum ſervi.* & qod Ambroſius *Epiſt.* 7. *Emunt ſibi dominos, captivarum ſuarum captivi.* *Dabo* (inqit Seneca *Epiſt.* 47.) *conſularem anicula ſervientem: dabo ancillula divitem.* Itaqe Democritus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 6, & 7. Ἔνιοι πόλεως μὲν δεσπόζουσι. γυναιξὶ δὲ δουλεύουσι. *Aliqi licet civitatibus imperent, mulieribus ſerviunt.* Honeſtius tamen pavlò, qod de Perſa Plutarchus *ad præfect. indoct.* Ὁ Περσῶν βασιλεὺς πάντας ἡγεῖτο δούλους, πλὴν τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς, ἧς μάλιστα δεσπότης ὤφειλεν εἶναι. *Perſarum rex omnes pro ſervis habuit, excepta ſua uxore: cujus maximè debuit eſſe dominus.* Et qod Cato major, de ingenuis legitimiſqe conjugiis ſi accipias; Πάντες ἄνθρωποι τῶν γυναικῶν ἄρχουσιν. ἡμεῖς δὲ πάντων ἀνθρώπων. ἡμῶν δὲ αἱ γυναῖκες. *Omnes homines mulieribus imperant, nos omnibus hominibus, nobis mulieres.* Plutarchus *Apoph. Roman.* 10. Vide *lib.* 2. §. 2. & *lib.* 9. §. 38.

§. 4. Ὅτι] principium ἀπίφαλον, ſive abruptè exorſum. Hoc, inqit, animo tuo obverſetur, præſto vel tibi ad manum & ad mentem ſit, ubi hominum avt injuriis, avt flagitiis commoveri te ſenſeris, eadem facturos, etiamſi tu te indignatione confeceris.

Κἂν σὺ διαῤῥαγῇς] *etiamſi tu rumparis.* Ità Demoſthenes περὶ στεφάνου, Οὐδὲ ἂν σὺ διαῤῥαγῇς. *Neqe ſi tu rumparis.* Lucianus *Timon.* Ὅπως οἱ κόλακες ἐκεῖνοι διαῤῥαγῶσι τῷ φθόνῳ. *Ut adulatores illi invidiâ rumpantur.* Et Evnapius Ædeſio *p.* 34. Οἱ δὲ παραδυναστεύοντες ῥηγνύμενοι τῷ φθόνῳ. *Proceres æolici invidiâ diruti.* Maro *Bucol.* 7.

— invidiâ rumpantur ut ilia Codro.

& Martialis *l.* 9. *Epigr.* 99.

Rumpatur, qiſqis rumpitur invidiâ.

& *l.* 8. *Epigr.* 61.

Livet Carinus, rumpitur, furit, plorat,
Et qerit altos unde pendeat ramos.

Non abs re ipſa itaqe aberravit prorſus Mericus Caſavbonus cùm pro more noſtri idiomatis reddidit, *etiamſi tu te ſuſpenderis.* qomodo & Epictetus *l.* 2. *c.* 20. Ἀπάγξασθαι ἂν αὐτὸν ἐποίησα ῥηγνύμενον. *Ad laqeum illum adigerem.* Malim tamen Marci phraſin retentam. Siqidem, ut *invidiâ*, ſic & *irâ rumpi* dicuntur, qi excandeſcentiæ ſuæ indulgent nimìs. Epictetus *Diſſert. l.* 1. *c.* 13. Ὅταν δὲ θερμὸν αἰτήσαντός σε μὴ ὑπακούσῃ ὁ παῖς, ἢ ὑπακούσας χλιαρώτερον ἐνέγκῃ, τὸ μὴ χαλεπαίνειν, μηδὲ ῥήγνυσθαι. *Cum verò te calidam poſcente puer non audierit, avt, ſi audierit, tepidiuſculam attulerit, id non ferre graviter, nec diſrumpi iracundiâ.* de ebrio Baſilius Cæſar. *Homil.* 1. Λοιδορεῖται, τύπτει, ἀπειλεῖ, διόμνυται, βοᾷ, διαῤῥήγνυται. *Convitiatur, verberat, minatur, dejerat, vociferatur, rumpitur.* Libanius *vit. ſua.* Οἱ τῇ δόξῃ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ῥηγνύμενοι. Morellus, *qi ex ſententia magiſtratuum angebantur.* imò, *qi eorum qi in magiſtratu conſtituti gloriâ, dum invident, rumpuntur.* Plavtus *Bacchid.* 4. 2.

P A. *Sufflatus ille huc veniet.* P L. *diruptum velim.*

Flaccus *l.* 1. *Sat.* 3.

Rumperis & latras.

De dolore pariter Cicero *ad Attic. l.* 7. *Ep.* 12. *Non deterreor periculo, ſed dirumpor dolore.* & *l.* 4. *Ep.* 16. *Unum omnia poſſe, dirumpuntur ii, qi me aliqid poſſe doluerunt.* Eodem ſenſu τὸ διαπρίεσθαι uſurpatum Lucæ *Act. c.* 7. *v.* 54. de qo alibi diximus. ſed & *findi* Perſio *Sat.* 3.

— turgeſcit vitrea bilis:
Findor. —

i. e. ῥήγνυμαι τῷ χόλῳ, καὶ λακῶ. Iſaacus Caſavbonus.

§. 5. Ὀλίγῳ χρόνῳ ἀδηλὶς ἀδαμᾷ ἔσῃ] qod uſitatiùs ac pleniùs ἐντὸς ὀλίγου χρόνου dicitur. qaſi dicat, annon ad breviculum temporis ſpatium perpeti potes? ſicut Pſaltes *Pſal.* 37. *v.* 10. *adhuc pavlulum, & improbus non erit.* ità Marcus hîc; *Adhuc pavlulum, & ipſe non eris.* qid avtem intereſt, tu, an ille, tollaris? vide *l.* 7. §. 79. At Mericus Caſavbonus legiſſe videtur,

a L. 5. §. 3 l. 7. §. 55.
b L. 3. §. 6 l. 4. §. 32 l. 10. §. 12 l. 11. §. 9.
c L. 7. §. 3.
d L. 7. §. 69.
e L. 7. §. 18. 23.
f L. 4. §. 3 l. 5. §. 23.
* ὥστε ἐχὶ f. αἱ ὀφειλήσεις.
g L. 7. §. 1 l. 9. §. 35.
h L. 4. §. 44.
i Inf. §. 6.
k Inf. §. 45 l. 5. §. 1. 4. 34.
l L. 5. §. 36. l. 7. §. 54.
m L. 5. §. 16.
n L. 6. §. 50, 51.
o L. 2. §. 17. l. 3. §. 4.
p L. 2. §. 3, 4.
q L. 7. §. 13.
r L. 5. §. 20. 34.
* ἤγε Mer.
f Sup. §. 6.
t L. 6. §. 49.
* - τῶδε Mer.

a τί ℨ ἀνθρώπῳ ἡ Φύσις ἀπαίτει, πρᾶξον τοῦτο σοι. μόνον b ἀμεταστρεπτί. καὶ εἰπὲ, ὡς δικαιότατον φαίνεταί c ἐυμενῶς, ℭ ἀιδημόνως, καὶ d ἀνυποκρίτως.

§. 6. e Ἡ τῶ ὅλων Φύσις ℨτο ἔργον ἔχει, τὸ ὠδε ὄντα ἐκεῖ μεταθῆναι, μεταβάλλειν, ἄιρειν ἔνθεν καὶ ἐκεῖ φέρειν. f πάντα τροπαί. * ἐχ ὥστε φοβηθῆναι, ε μή τι καινόν. h πάντα συνήθη. ἀλλὰ καὶ i ἴσαι αἱ ἀπονεμήσεις.

§. 7. k Ἀρκεῖται πᾶσα Φύσις ἑαυτῇ ἐυοδοῦσα. Φύσις ℨ λογικὴ ἐυοδεῖ, l ἐν μὲν φαντασίαις, μήτι ψεύδει, μήτε ἀδήλῳ συγκαταπεφθημένη. m τὰς ὁρμὰς ℨ ἐπὶ τὰ κοινωνικὰ ἔργα μόνα ἀπευθύνει. n τὰς ὀρέξεις ℨ καὶ ἐγκλίσεις τ' ἐφ' ἡμῖν μόνον πεπιημένη. o τὸ ℨ ὑπὸ τῆς κοινῆς Φύσεως δοτὸν μόμενον πᾶν ἀσπάζομένη. P μέρος γάρ αὐτῆς ἐστιν. ὡς ἡ ℨ φύλλου Φύσις τῆς ℨ φυτοῦ Φύσεως. πλὴν ὅτι ἐκεῖ μὲν ἡ ℨ φύλλου Φύσις μέρος ἐστὶ Φύσεως καὶ ἀναισθήτου, καὶ ἀλόγου, καὶ ἐμποδίζεσθαι δυναμένης. ἡ ℨ ἀνθρώπου Φύσις, q μέρος ἐστὶ r ἀνεμποδίστου Φύσεως καὶ νοερᾶς καὶ δικαίας. * ἔγε f ἴσως καὶ καθ' ἀξίαν τὰς t μερισμὰς χρόνων, ὑσίας, αἰτίου, ἐνεργείας, συμβάσεως, ἑκάστοις ποιεῖται, σκόπει ℨ, μὴ εἰ τὸ ὡσὸς τὸ ἓν ἴσον ἐυρήσεις ἐπὶ παντὸς ἀλλὰ εἰ συλλήβδην τὰ πάντα * ℨ ℨ πρὸς ἀθρόα τὰ ℨ ἑτέρου.

tere. quod avtem hominis à te natura exigit, hoc constanter facito, qódqe justissimum videbitur, loqitor; placidè duntaxat, modestè, citráqe dissimulationem.

§. 6. Universi natura hoc solenne habet; qæ istîc existunt illò transferre, res mutare, hinc tollere, illîc deponere, omnia vices has subeunt: usitata sunt omnia, ut metuendum non sit, neqid novi emergat. Siremps deniqe omnibus de istis lex.

§. 7. Natura omnis sese prosperè procedente acquiescit, prosperè avtem procedit rationalis natura, ubi in cogitando nec falsò, nec incertò assentitur, impulsus suos ad opera, qæ societatem juvent, sola dirigit, appetitiones & aversationes ad ea sola, qæ in nobis sita sunt, adhibet, à rerum natura deniqe qicqid assignatum fuerit, amplectitur. hujus enim pars est, ut folii natura pars naturæ est arboris. hoc tantùm interest, qod ibi folii natura pars est naturæ sensûs rationísqe exortis, & impedimento obnoxiæ. cùm hominis natura pars sit naturæ impediri nesciæ, rationalis, justæ. hæc avtem & tempora, & materiam, & formam, & facultates, & casus ex æqo distribuit singulis qibúsqe pro uniuscujusqe dignitate. id qod deprehendere licebit, si non seorsim unum aliqod in re ulla consideraveris, sed istius omnia cum alterius alicujus confertim sumptis contuleris.

§. 8.

ANNOTATIONES.

tur, ἐδὲις ἐδαμῶ ἔσαν. cùm vertit, *intra tempus brevissimum cuncta finem habitura sunt*; *nec cujusqam ultrà memoria erit*. qi & *Africanum* pro *Adriano* cur substituerit nescio, cùm & Basilienses & Lugdunenses Ἀδριανὸς, exhibeant.

Πρᾶξον τοῦτο ἀμεταστρεπτί] *ità ut te nevtiqam à faciendo dimoveri avt revocari patiaris.* ità *l.* 10. §. 12. Ἀμεταστρεπτὶ ταύτῃ χωρεῖν. *Constanter eâ progredi.* Clemens *Strom. lib.* 5. *pag.* 548. *D.* Μαθόντες δὲ ἄρα τὴς ἀληθείας τὴν ὁδὸν, ἐυθεῖαν βαδίζωμεν ἀμεταστρεπτί. *Cum didicerimus viam veritatis, rectà ingrediamur, minimè nos retro convertentes.* Plato *de legib. l.* 9. Τὰς δὲ τῶν κακῶν ξυνουσίας φεῦγε ἀμεταστρεπτί. *Malorum consvetudinem fuge, ita ut non respicias conversus.*

§. 6. Μεταπίπτειν] Naso *met. l.* 15.

— *cùm sint huc forsitan illa,*
Hæc translata illuc; summâ tamen omnia constant.

Μεταβάλλειν] Vide *l.* 7. §. 18. 23. & *l.* 9. §. 33.

Πάντα τροπαί] omisit clavsulam hanc interpres Anglicanus. Naso *Met. l.* 15.

— *omnia verti*
Cernimus. —

Sic *l.* 9. §. 19. Πάντα ἐν μεταβολῇ. *In transmutatione universa existunt.* Sed & ἐμφατικώτερον etiam in abstracto, ut istic, sic *lib.* 11. §. 35. Πάντα μεταβολαί. *Mutationes sunt omnia ista.* & *lib.* 4. §. 3. Ὁ κόσμος ἀλλοίωσις. *Alteratione mundus constat.*

Οὐκ ὥστε φοβηθῆναι, μή τι καινόν. πάντα συνήθη] transposita videntur ista, qibus rerum transpositionem alternatim fieri solitam describit Marcus: mihi sic collocanda videntur; πάντα τροπαί. πάντα συνήθη. ὥστε οὐχὶ φοβηθῆναι, μή τι καινόν. receptam lectionem Xylander dum sequitur, Marci textum convellit & distrahit. Vide *l.* 7. §. 1, 58. & *l.* 9. §. 35.

Ἴσαι αἱ ἀπονεμήσεις] i. e. τὰ ἀποτιμώμενα, ut *l.* 2. §. 17. & *infrà* §. 6. qæ ex lege qasi qadam divina assignantur cuiqe, paria eadémqe sunt. Siqidem, ut Rex sapientissimus, *Eccles. c.* 9. *v.* 2. *Eadem omnibus eveniunt; justis, injustis; mundis, immundis; piis, impiis; summis, infimis*, &c. Et Seneca *Ep.* 107. *ideo nulli qerenda, qia paria sunt omnibus. nam etiam qod effugit aliqis, pati potuit. æqum avtem jus est, non qó omnes usi sunt, sed qod omnibus latum est.* vide *infrà* §. 43. vel etiam ità sunt æqaliter proportione, non Arithmeticâ, sed Geometricâ distributa, ut unicuiqe id qod est ipsi congruum maximè & consentaneum attribuatur. ut *l.* 5. §. 30. & *infrà* §. 7.

§. 7. Ἀρκεῖται πᾶσα Φύσις ἑαυτῇ ἐυοδοῦσῃ] Sufficit hoc naturæ sive creaturæ cuiqe, si munus sibi proprium ac peculiare exeqatur, bonum sibi congruum & consentaneum assequatur. Siqidem, ut philosophus, *Ethic. Evdem. l.* 1. *c.* 8. Τὸ φυτὸν πάντα τὰ ὄντα ἱδρύσθαι ἑνός τινος ἀγαθοῦ, ὡς ἀληθὲς ἔπεσον γὰρ ἰδίου ἀγαθοῦ ὀρέγεται. *Affirmare omnia entia bonum aliqod appetere. Verum id qidem. Unumqodqe enim proprium bonum expetit.* & in hoc igitur acqiescit.

Φύσις δὲ λογικὴ ἐυοδεῖ] Ità natura rationalis tunc prosperè A agit, cùm munia sibi propria & peculiaria obit, qalia sunt qæ istic Marcus recenset. Nam ἐυοδία, ἐυπραξία. Hesychius. vide *l.* 5. §. 14, 34. pro eo avtem qod ἐυοδοῦσι Marcus istic, ἐυοδοῦσθαι dixit Joannes Apostolus *Epist. ad Gajum* v. 2. Περὶ πάντων ἔυχομαί σε ἐυοδοῦσθαι καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς ἐυοδοῦταί σου ἡ ψυχή. *In primis opto ut prosperè agas & valeas, sicut prosperè agit anima tua.*

Τὰς ὀρέξεις καὶ ἐγκλίσεις τῶν ἐφ' ἡμῖν μόνον] Hoc est qod passim inculcat Epictetus *Enchir. c.* 1, & 2. *Dissert. l.* 1. *c.* 1. & 27. & *l.* 2. *c.* 13. & *l.* 3. *c.* 24. & *l.* 4. *c.* 1, 4, 10. alibi. huc avtem plurimùm facit, qòd inter alia *l.* 4. *c.* 1. ἐλεύθερον sive liberum hominem eum definit, ὃ αἱ ὁρμαὶ ἀνεμπόδιστοι. αἱ ὀρέξεις ἐπιτυκτικαί. αἱ ἐγκλίσεις ἀπερίπτωτοι. *Cujus appetitiones non impediuntur, desideria non frustrantur, aversationes non sunt irrita.*

Ἔιγε] ἤγε Mericus Casavbonus. rectè. ut de natura universali, sive anima universi, cujus portio qædam anima hominis cujusvis est, intelligatur.

Ἴσως καὶ καθ' ἀξίαν τὰς μερισμὰς] ità *supra* §. 6. ἴσαι αἱ ἀποτιμήσεις. *Siremps omnibus de istis lex.* Verùm est æqalitas ista, ut Aristoteles loqitur, *Ethic. l.* 5. *c.* 7. ἡ καθὰ τὴν γεωμετρικὴν ἀναλογίαν, *secundùm proportionem geometricam.* in qa τῷ καθ' ἀξίαν cumprimis ratio habetur. Τὸ γὰρ δίκαιον ἐν ταῖς διανομαῖς ὁμολογοῦσι πάντες καθ' ἀξίαν τινὰ δεῖν εἶναι. *Jus in distributionibus pro dignitate qadam oportere esse omnes confitentur.* Plato *leg. l.* 6. *p.* 859. *A.* Διὸς γὰρ δὴ κρίσις ἐσὶ. τῷ μὲν μείζονι πλείω, τῷ δὲ ἐλάττονι σμικρότερα νέμει, μέτρια διδοῦσα πρὸς τὴν αὐτῶν φύσιν ἑκατέρῳ. *Jovis enim judicium est. Hic sanè majori plura, minori pauciora tribuit: utrisqe videlicet secundùm eorum naturam moderata.*

Μὴ εἰ τὸ πρὸς τὸ ὂν ἴσον ἐυρήσεις ἐπὶ πάντων, ἀλλὰ εἰ συλλήβδην τὰ πάντα. τῷ δὲ πρὸς ἄθροα] divulsa vitiatáqe ista Mericus Casavbonus feliciter, mutatione levissimâ, restituit, legendo, τὰ πάντα τῷδε πρὸς ἄθροα τῷ ἑτέρῳ. Proportionis istius, inqit, æqalitatem deprehendas licet, non si unum aliqod in unoqoqe consideres; sed si istius qæqe, cum alterius cujusqam affectibus ac dotibus à natura eidem collatis universis simul sumptis contuleris. qod esse proportionis geometricæ monet philosophus *Ethic. Nicom. l.* 5. *c.* 7. & Evdem. *l.* 4. *c.* 2. Ἐν γὰρ τῇ γεωμετρικῇ συμβαίνει καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον, ὅπερ ἑκάτερον πρὸς ἑκάτερον. *Propterea qod in geometrica evenit: ut eandem totum ad totum rationem habeat, qam habet alterutrum ad alterutrum.* Itaqe Avgustinus *de ver. relig. c.* 40. *Tota simul consideranda sunt, si velimus rectè judicare.* Plinius *l.* 4. *Ep.* 14. *Sapiens & subtilis* (rerum æstimator) *debet non diversis conferre diversa, sed singula expendere, nec deterius aliqid putare, qod est in suo genere perfectum.* Ità siqidem unumqodqe in suo genere perfectum existere patefiet, nec muscæ avt culici magis qicqam deesse, qod ad muscæ culicísve naturam ac constitutionem pertineat, qàm elephanti avt leoni: verúmqe deprehendetur Plinianum illud, *l.* 11. *cap.* 2. *Rerum naturam nusqam magis, qàm in minimis, totam esse.* Siqidem de cunctis naturæ operibus

§.8. Adeò es illiteratus, ut nec legere possis. at potes contumeliâ abstinere; potes voluptate & dolore superiorem te præstare, potes gloriolam nihili facere, potes stupidis & ingratis non succensere, imò & illorum curam gerere.

§.9. Nemo, avt vitam avlicam, avt tuam etiam, insimulantem te avdiat.

§. 10. Pœnitentia est suiipsius reprehensio qædam, ut qi utile aliqid omiserit. bonum avtem qódqe necessariò etiam est utile; qódqe est ejusmodi, id viro bono probóqe curæ esse oportet. at neminem virum bonum probúmqe pœnituerit, qòd voluptatem unqam ullam omiserit. neqe utile itaqe, neqe bonum voluptas est.

§.8. [a] Ἀναγινώσκειν σὺ ἔξεσιν. ἀλλὰ ὕβριν ἀνέργειν ἔξεσιν. ἀλλὰ [b] ἡδονῶν καὶ πόνων καθυπερβλεῖν ἔξεσιν. ἀλλὰ [c] δοξαρίε ὑπάνω εἶναι ἔξεσιν. ἀλλὰ [d] ἀναιδήτοις καὶ ἀχαρίστοις μὴ θυμῶδε, πρεσέπι [e] κήδεδε αὐτῦ ἔξεσιν.

a L.3.§.14.
b L.2.§.17. l.5.§.15.
c L.4.§.3.
d L.2.§.1.l. 9.§.42.
e L.3.§.4.l. 7.§.22.70.

§. 9. Μηκέτι σε μηδεὶς ἀκούσῃ καταμεμφομένε [f] τὸν ἐν αὐλῇ βίον, μηδὲ * τὸν σεαυτῦ.

f L.5.§.16.
* σὺ Lug.

§. 10. [g] Ἡ μετάνοιά ἐσιν ἐπίληψις ἧς ἑαυτῦ, ὡς [h] χρήσιμόν τι παρεικότος. τὸ γὰ ἀγαθὸν χρήσιμόν τι δεῖ εἶναι, καὶ ἐπιμελήσεον αὐτὸ τῷ ἀγαθῷ καὶ καλῷ ἀνδρί. [i] οὐδεὶς δ' ἂν καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἀνὴρ μετανοήσειεν, ἐπὶ τῷ ἡδονλώ τινα παρῳκέναι. ὅτε ἀεὶ χρήσιμον, ὅτε ἀγαθὸν ἡδονή.

g Sup. §.2. l.12.§.16.
h L.6.§.45.
i Inf. §.39. l.5.§.15.

§. 11.

ANNOTATIONES.

bus dici potest qod de partibus humani corporis Hippocrates *de loc. in hom. pag.* 79. *Τῷ σώματος τὸ σμικρότατον πάντα ἴσχει, ὅσαπερ καὶ τὸ μέγιστον. Minima corporis pars eadem omnia habet qæ & maxima.* & rursus: *ἐν τῷ σμικροτάτῳ πάντ' ἔνι τὰ μέρεα. In minima parte omnes insunt.* In hanc mentem Galenus, *de usu part. lib.* 17. *cap.* 1. ubi insignissimum illud summéqe mirandum prædicaverat artificium, qod in humani corporis fabrica deprehenditur. *Ἐναργῆ*, inqit, *τὰ τῆς φύσεώς ἐστι κατὰ πάντα τὰ ζῶα. μὴ γὰρ δὴ καθ' ἄνθρωπον ὑπολάβῃς μόνον εἶναι τοσαύτην τέχνην, ὅσην ὁ πρόσθεν ἐξηγήσατο λόγος, ἀλλ' ὅ, τι περ ἂν ἐθέλοις ἕτερον ζῶον, ἴσην ἐνδείξεται σοφίαν τε ἅμα καὶ τέχνην τῷ δημιργῷ. καὶ ὅσῳ γ' ἂν ᾖ μικρότερον, τοσύτῳ μεῖζον παρίξει τὸ θαῦμα, καθάπερ ὅσα διασημαίνσι ἐν μικραῖς ὑσίαις οἱ δημιργοί. Natura verò opera in omnibus animantibus sunt perspicua. Neqe enim existimes in solo homine tantam inesse artem, qantam sermo superior explicuit, sed qodcunqe aliud animal dissecare velis, parem in eo artem Opificis ac sapientiam reperies: & qanto ipsum minus fuerit, tanto majorem tibi admirationem excitabit: qod declarant opifices, qum in corporibus parvis aliqid insculpunt.* Cui concinit & Plinius loco suprà memorato: *Restant*, inqit, *immensa subtilitatis animalia, nusqam alibi spectatiore natura rerum artificio.* In culice hic instat, in pulice ille; videri dignissimus uterqe: qibus & ex Plutarcho *de solert. animal. p.* 967. *D.* formicam licet adjungas. *Οὐδὲν ὕτω μικρὸν ἡ φύσις ἔχει μειζόνων καὶ καλλιόνων κάλοπτρον, ἀλλ' ὥσπερ ἐν σαγόνι καθαρᾷ πάσης ἕνεσιν ἀρετῆς ἔμφασις. Nullum ita exiguum habet natura magnarum & pulcrarum rerum speculum, sed tanqam in pura gutta insunt omnium effigies virtutum.* Qin & Tertullianus *de anima c.* 10. *Hoc magis credas, si Deum recogites tantum artificem in modicis, qantum & in maximis.* Eundem vide sis *adv. Marcion. l.* 1. *c.* 13, & 14. Ambrosius *Hexam, l.* 6. *c.* 6. *Mirabilis igitur natura in maximis: mirabilis etiam in minimis. Sicut enim non minùs plana camporum, qàm montium alta miramur; nec plùs altitudinem cedri stupemus, qàm vitis aut olea brevis fœcunditatem: ità non amplius miror elephantum, qia procerus est, qàm murem, qia terribilis elephanto est. est enim donata prærogativa qædam singulis creaturis, ut qibusdam privilegiis propriis sulciantur.* Avtor deniqe *qæstionum Vet. ac Nov. Test.* qæ Augustini nomine prostant, *qæst.* 123. *An qia præstantior est homo cæteris animalibus, idcirco illa imperfecta dicenda sunt? aut qia sancti angeli non sunt qod est Deus, imperfecti sunt? absit. omnia enim pro locis & gradibus suis firma & perfecta sunt, ut impleant id ad qod facta sunt.*

A

§. 8. *Ἀναγινώσκειν σὺ ἔξεσιν*] Rectè ista Mericus Casavbonus à superioribus, qibus vitiosè cohærent, separavit; novæqe hinc periochæ initium dedit. vide *l.* 3. §. 14. & *l.* 5. §. 5. & *l.* 7. §. 67.

Οὐκ ἔξεσι] *non est otium.* Casavbonus per negotia non licet. vel etiam, *non potes*, non datur. adeò forsan es rudis & illiteratus, ut nec legere qidem qeas. qanqam de vita avlica qod seqitur, si ad hanc periochen pertinet, à qa tamen Xylander, Lugdunensis, Casavbonus ipse sejungunt, illi potiùs interpretationi favere videtur. forsan enim vitam avlicam cavillantem inducit, qasi per eam Scriptorum evolvendi facultas avt opportunitas negetur. Verùm aliò illud qod seqitur, pertinere videtur.

B

§. 9. *Τὸν ἐν αὐλῇ βίον*] vide *lib.* 5. §. 16. Flaccus *lib.* 1. *Epist.* 17.

Rure ego viventem, tu dicis in urbe beatum:
Stultus uterqe locum immeritum cavillatur iniqé.
In culpa est animus, qi se non effugit unqam.

Seneca *Ep.* 50. *Dicimus, Non ego ambitiosus sum; sed nemo aliter Roma potest vivere. non ego sumptuosus sum, sed urbs ipsa magnas impensas exigit. qid nos decipimus? non est extrinsecùs malum nostrum: intra nos est, in visceribus ipsis sedet.* Et *Epist.* 55. *Non multùm ad tranqillitatem locus confert. animus est qi commendat omnia. vidi ego in villa hilari & amœna mœstos; vidi in media solitudine occupatis similes.* vide *l.* 4. §. 3.

C

Μηδὲ τὸν σεαυτῦ] qasi dicat, sorte tuâ contentus agas. qod Apostolus *ad Philipp. c.* 4. *v.* 11. *Ἐμαθον, ἐν οἷς εἰμι, αὐτάρκης εἶναι. Didici, in qibus sum, iis contentus esse.* nam qòd Lugdunensis exhibet, *οὐδὲ σὺ ἑαυτῦ*, nec navci est.

D

§. 10. *Ἐπίληψίς τις ἑαυτῦ*] *pœnitentia*, inqit, *est suiipsius reprehensio.* vide *l.* 12. §. 16. ubi non reprehensio sui tantùm, sed condemnatio etiam dicitur. Ex Gallo Asinio, & Largio Licinio, Gellius *noct. Attic. l.* 17. *c.* 1. *Pœnitere tum dicere solemus, cùm qa ipsi fecimus, aut qa de nostra voluntate nostróqe consilio facta, ea nobis post incipiunt displicere, sententiámqe in eis nostram demutamus.* Plutarchus *de tranq.* ex Evripidis *Orest.* & Stobæus *tom.* 2. *tit.* 24.

Ἡ σύνεσις, ἦι σύνοιδα δειν' εἰργασμένῳ,
*οἷον ἕλκῳ ἐν σαρκὶ, τῇ ψυχῇ τὴν μελεμέλειαν, ἀιμάσσουσαν ἀεὶ καὶ τύσσουσαν ἐναπολείπει. τὰς μὲν γὰρ ἄλλας ἀναιρεῖ λύπας ὁ λόγος. τὴν δὲ μετάνοιαν αὐτὸς ἐργάζεται δακνομένην σὺν αἰσχύνῃ τῆς ψυχῆς, καὶ κολαζομένην ὑφ' αὐτῆς. ὡς γὰρ οἱ ῥιγῶντες, ἢ ἡπιάλοις ἢ πυρετοῖς * διακαιόμενοι * [διακαιόμενοι Gesnerus. sed ità Galenus *de affect. dign. & cur. c.* 6. *πυρετῷ διακαιόμενοι.*] *τῶν ταῦτα πασχόντων ἔξωθεν ὑπὸ καύματος ἢ κρύους μᾶλλον ἐνοχλοῦντας, καὶ κάκιον ἔχουσιν. ὕτως ἐλαφροτέρας ἔχει τὰς τυχηρὰς τὰς λύπας, ὥσπερ ἔξωθεν ἐπιφερομένας. τὸ δ',*
*Οὐτις ἐμοὶ τῶν * ἄλλος ἐπαίτιος, ἀλλ' ἐγὼ αὐτὸς,*
ἐπιθρηνύμενον. τοῖς ἁμαρτανομένοις ἔνδοθεν ἐξ αὐτῦ, βαρύτερον ποιεῖ τῷ αἰσχρῷ τὸ ἀλγεινόν.

E

Conscientia, sum enim mihi conscius de male perpetratis, instar ulceris in corpore, pœnitentiam relinqit in anima lancinantem jugiter ac pervellentem. Nam cùm alias omnes tristitias ratio tollere solita sit, pœnitentiam hæc eadem cum pudore, qasi mordicus impetentem sese atqe excarnificantem promovet. Qemadmodum porrò qi rigente febre perfrigescunt, aut æstuante exuruntur, acrius infestiusqe afficiuntur, qam qi æstu rigoréve exterius hæc eadem patiuntur: sic obtusiores tristitias habent sortuita & temeraria, utpote adventitias. Atqi illud,

F

Nemo mihi alius inculpandus est, sed ego ipse:
cum sceleribus perpetratis succlamari flebiliter solet, grave suapte naturâ vulnus, gravius etiam facit, atqe altius adigit.

Ὡς χρήσιμόν τι παρεικότος] Est tamen pœnitentia reprehensio sui, tam de malo admisso, qàm de bono omisso. Verùm ad Marci propositum, membrum alterum suffecerat.

Ἀγαθὸν χρήσιμόν τι] Stoicum hoc dogma, nihil utile nisi qod bonum & honestum. Laërtius *l.* 7. *Zenone c.* 98. 99. & Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. *Πᾶν ἀγαθὸν συμφέρον εἶναι, καὶ λυσιτελὲς καὶ χρήσιμον. χρήσιμον, ὅτι χρείαν ἀφελείας παρέχεται.* sive *ὅτι ἐν τῇ χρείᾳ ὠφέλιμον. Bonum omne conducens, & lucrum adferens, & commodum. Utile, qod usum præstet utilitatis.* Socrates apud Platonem *polit. l.* 5. *Κάλλιστα γὰρ δὴ τοῦτο καὶ λέγεται καὶ λελέξεται, ὅτι τὸ μὲν ὠφέλιμον καλόν. τὸ δὲ βλαβερὸν αἰσχρόν. Scitè namqe istud & dicitur & dicetur: qod utile qidem honestum, noxium autem turpe.* Idémqe in *Alcib.* 1. *pag.* 438. *A. Τὰ μὲν δίκαια, καλά. τὰ δὲ καλὰ, ἀγαθά. τὰ δὲ ἀγαθὰ συμφέροντα. τὰ δίκαια ἄρα συμφέροντά ἐστιν. Justa qidem esse pulcra, pulcra verò esse bona, bona verò conferunt. Justa igitur utilia sunt.* Cicero *Offic. l.* 2. §. 9, 10. *Summâ qidem auctoritate philosophi, qicqid justum sit, id etiam utile esse censent: itémqe qod honestum, idem esse justum. ex qo efficitur, ut, qicqid honestum sit, idem sit utile. in qo verbo lapsa consuetudo deflexit de via; sensimqe eò deducta est, ut honestatem ab utilitate secernaret, & constitueret honestum aliqod, qod utile non esset: qâ nulla pernicies major hominum vitæ potuit afferri.* vide tamen hac de re porticûs argutiolas, *ad lib.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 45.

Μετανοήσειεν ἐπὶ τῷ ἡδονήν τινα παρεικέναι] indè probare vult voluptatem nec bonum esse, nec utile; qòd probus nemo de voluptate ulla neglecta omissâve, pœnitentiâ tangatur: sicut *l.* 5. §. 15. idem indè concludit, qòd eandem despexisse ac sprevisse laudi sæpe atqe decori habeatur.

§. 11.

a L.3. §.11.
b L.4. §.21.

§. 11. a Τῦτο τί ἐςὶν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. b τί μὲν τὸ ἀσιῶδες αὐτῷ καὶ ὑλικόν. τὶ δὲ τὸ αἰτιῶδες. τί δὲ πιεῖ ἐν τῷ κόσμῳ. πόσον δὲ χρόνον ὑφίςαται.

§. 11. Hoc qidnam in ſe eſt ex conſtitutione ſuâ? qænam illius ſubſtantia ſive materia? qæ forma? qid in mundo facit? qamdiu conſiſtit?

c L.5.§.1.
d L.5.§.16. l.7.§.55.
e L.5.§.15. Inf.§.26. 45,46. l.9. §.23.
f L.5.§.9.
g L.10.§.9.
h L.7.§.62. l.9.§.18. l. 11.§.18.
i Sup.§.1. l. 7.§.26.

§. 12. c Ὅταν ἐξ ὕπνου δυσχερῶς ἐγείρῃ, ἀναμιμνήσκει, ὅτι d καὶ τοῦ καταςκευᾶσαί σε ἐςί, καὶ e κατὰ τοῦ ἀνθρωπικοῦ φύσιν, τὸ πράξεως κοινωνικὰς ἐπιδιδόναι. τὸ δὲ καθεύδειν, κοινὸν καὶ τῶν ἀλόγων ζώων. ὃ δὲ κατὰ φύσιν ἑκάςῳ, τῦτο οἰκειότερον, καὶ πρόσφυέςερον, καὶ δὴ f καὶ πρόσηνέςερον.

§. 12. Qando ſomnum gravatim excutis, reminiſcere, & conditioni tuæ & naturæ humanæ conſentaneum eſſe, ut actiones ad communitatem conducentes edas, cùm dormire etiam brutis animantibus commune ſit. qod avtem eſt naturæ cujuſqe conſentaneum, hoc & familiarius, & aptius, & jucundius eſt utiqe.

§. 13. Διηνεκῶς καὶ ἐςὶ πάσης αἰ ὁίον τε φαντασίας, g φυσιολογεῖν, πρέπει λογεῖν, ἀλλ' ἐκτὸς κρίσεως.

§. 13. Aſſiduè, in omni, qantum potes, viſo menti oblato, conſidera, qænam ejus natura, ad mores qid faciat, qid in ſe habeat veritatis.

*ἢ γ. Lug. εἰ Caſ. ἢ καὶ f. vel ὁ γ.
*[γὰρ] τινα δ. ἔχων f.
k L.6.§.27. Inf.§.15. l.9.§.42.
*[τάδε τινὰ
l L.4.§.6. l. 6.§.57. l.10. §.30.

§. 14. h Ὦ, ἂν ἐντυγχάνῃς, εὐθὺς σαυτῷ πρόλεγε. ὅτι πινα δόγματα ἔχει i περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν; * ἡ γὰρ περὶ ἡδονῆς καὶ πόνε καὶ τῶν ποιητικῶν ἑκατέρε, καὶ περὶ δόξης, ἀδοξίας, θανάτε, ζωῆς τοιάδε * τινὰ δόγματα ἔχειν, k ἐδὲν θαυμαςὸν ἢ ξένον μοι δόξει, ἐὰν * τὰ δὲ τινα ποιῇ. καὶ μεμνήσομαι, ὅτι l ἀναγκάζει ὅτως ποιεῖν.

§. 14. Ubi qenqam conveneris, ſtatim tu tecum, Iſte qænam habet de bonis malíſqe decreta? qi enim de voluptate ac dolore, & efficientibus utriuſqe, vel de fama & ignominia, morte & vitâ, decreta iſtiuſmodi habeat, ſi hujuſmodi fecerit, nihil mihi mirum novúmqe videbitur. ſimul & hoc ſuccurret, neceſſariò facere illum qæ facit.

*Μιμήσκομαι Lug.
m L.4.§.6. l.12.§.16.

§. 15. * Μέμνησο, ὅτι, ὥσπερ m αἰσχρὸν ξενίζεσθαι, εἰ ἡ συκῆ σῦκα φέρει, ὅτως

§. 15. Memineris, æqè turpe eſſe mirari qenqam tanqam de re inſveta, qod ea mundus, qo-

ANNOTATIONES.

§. 11. Τῦτο τί ἐςὶν] vide *ad l.* 3. §. 11.

§. 12. Ὅταν ἐξ ὕπνου] vide *ad l.* 5. §. 1.

Κατὰ τὴν ἀνθρωπικὴν φύσιν] Cicero *de fin. lib.* 5. *Apparet nos ad agendum eſſe natos. Itaque appetit animus ſemper aliqid agere. Ibidem.* Καὶ ἐν τῷ ἔργῳ δοκεῖ τὸ ἀγαθὸν εἶναι καὶ τὸ εὖ. *Et in opere bonum ipſum, & id qod bene eſt, videtur conſiſtere.* Ariſtoteles *ethic. l.* 1. *c.* 6. vide *l.* 9. §. 16.

Τὸ δὲ καθεύδειν κοινὸν καὶ τῶν ἀλόγων ζώων] Ariſtoteles *ethic. lib.* 1. *c.* 13. tanqam dictum vulgò jactatum refert, ἐδὲν διαφέρειν τὸ ἥμισυ τῆ βίε τὰς ἐυδαίμονας τῶν ἀθλίων. *nihil per vitam dimidiam diſtare felices infelicibus. qia nimirum vita pars dimidia edormitur.* Ὕπνος γὰρ, ὥσπερ τελώνης, τὸ ἥμισυ ἀφαιρεῖ τῆ βίε. *Somnus enim, qaſi vectigalis exactor, avfert dimidiam vitæ partem.* Ariſto apud Plutarchum *de ign.* & *aq. pag.* 958. *D.* Καὶ τὸν ἥμισυν ἡμῖν τῆ βίε συνδιαιρεῖται χρόνον. *Dimidium vitæ tempus nobiſcum dividit.* Clemens Alexandrinus *pædag. lib.* 2. *c.* 9. *Vitam nobiſcum dividit ſomnus.* Seneca *Epiſt.* 117. & ità, *dimidium ex hoc* (qod videmur vivere) *edormitur.* Idem *Ep.* 99. (vide *ad lib.* 4. §. 50.) Per ſomnum ergò nihil felices ab infelicibus diſtare dicit ex vulgi ſententia Ariſtoteles: at Marcus iſtic, nihil homines à jumentis. Siqidem, Ἀργία ἐςὶν ὁ ὕπνος τῆς ψυχῆς, ἢ λέγεται σπουδαία καὶ φαύλη. *Otium ſomnus eſt animæ, qa vel bona vel mala dicitur.* Ariſtoteles *ibidem* & *c.* 8. Οὐδὲν ἀγαθὸν ἀποτελεῖ ὁ καθεύδων. *Nihil boni facit qi dormit.* Itaqe Plato *leg. l.* 7. Κοιμώμενος ἀδὲς ἀδένος ἄξιος, ἀδὲν μᾶλλον τῦ μὴ ζῶντος. *Dormiens homo nullus ullius eſt pretii, non magis qàm qi non vivit.* Καὶ γὰρ ἀναισθητεῖ ὁ ὑπνῶν, ὥσπερ καὶ ὁ θανών. *Nam is qi dormit ſine ſenſu eſt, ſicuti is qi eſt mortuus.* Evſtathius *ad Il.* ψ'. & Plinius *præfat. hiſt. nat. Vita profectò vigilia eſt. Et revera plus vigilare, plus vivere eſt. Qid enim tam mortis ſimile qàm dormientis aſpectus? qid tam vitæ plenum, qàm forma vigilantis?* Petrus Chryſologus *ſerm.* 24.

Ὁ κατὰ φύσιν ἑκάςῳ] vide *lib.* 5. §. 9. Ariſtoteles *hiſt. animal. l.* 8. *c.* 1. Τὸ κατὰ φύσιν, ἡδύ. *Qod ſecundùm naturam eſt, ſvave eſt.* & *c.* 2. Προσφιλὲς ἑκάςῳ τὸ κατὰ φύσιν. *Carum & ſvave eſt cuiqe, qod per naturam habetur.*

§. 13. Φυσιολογεῖν, παθολογεῖν, διαλεκτικεύεσθαι] Seneca *Epiſt.* 89. *Philoſophia tres partes eſſe dixerunt & maximi & plurimis avtores: moralem, naturalem, & rationalem, prima componit animum; ſecunda rerum naturam ſcrutatur: tertia proprietates verborum exigit, & ſtructuram, & argumentationes, nè pro vero falſa ſurrepant.* His ergò tribus monet uti Marcus, qatenus id commodè poteſt, ad unumqodqe, qod imaginatio ſuggeſſerit. At Xylander iſta cum ſeqentibus conjungit, qaſi dixerit Marcus; *Ubi de natura, affectibus, avt aliis rebus diſſerere cum qopiam contigerit*, &c. qam contextûs ſeriem verba ipſa nevtiqam admittunt. Lugdunenſis avtem hoc loco periochas ità diſpoſuit, ut Medeæ Abſyrtum nobis repræſentare voluiſſe videatur.

§. 14. Ἢ γὰρ περὶ ἡδονῆς] Lugdunenſis ἡ γὰρ. forſan ἢ καὶ. nam τὸ γὰρ ex proximo membro irrepſiſſe huc videtur.

Τοιάδε τινὰ δόγματα ἔχειν] lego τοιάδε [γάρ] τινα δόγματα ἔχων. Sedi ſuæ cavſſali reſtitutâ, & pro verbo ſubſtituto participio, orationis ſerie id poſcente. poteſt & priore lo-

A co ὁ γὰρ legi, ut ſententia continuetur ſic, ὁ γὰρ περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης &c. —τοιάδε τινὰ δόγματα ἔχων. *qi enim de voluptate ac dolore, &c. dogmata habet iſtiuſmodi*, eſſe nimirum iſta bona vel mala, non avtem adiaphora. Hæc Xylander cùm non animadverteret à Marci mente iſtic pluriqùm aberravit. De hoc avtem ſubjecto, vide *lib.* 6. §. 27. & *l.* 7. §. 26, 61. & *ſuprà* §. 1.

Ἀναγκάζεται ὅτως ποιεῖν.] Ità *l.* 10. §. 30. βιάζεται. *cogitur facere qod facit.* non à vi aliqa externa, ſed à principio interno, falſo nimirum dogmate, pravo perverſoqe judicio. nec diſſimili modo Lucilius apud Varronem *Orig. Lat. l.* 4.

Vis eſt vita, vides, qa nos facere omnia cogit.

B qò tamen nevtiqam ſpectare cum Douſa cenſeo verſiculum apud Gnomologum illum,

Βίος καλεῖται δ', ὃς βίαν πορίζεται.

Sive ut Grotius legit,

Βίος κέκληται δ', ὅτι βίαν πορίζεται.

Vi qia paratur vita, vita dicitur.

vel potiùs,

Vi qia paratur victus, vita dicitur.

Cæterùm dilutè nimìs, & præter Marci mentem Xylander, *cogitabo, ità opus eſſe fieri.* Vide *l.* 4. §. 6. & *l.* 6. §. 27, 57. & C *l.* 7. §. 62, 63. Certè Tertullianus *de anim. c.* 16. *Id qod accidit ex ſerpentis inſtinctu, exinde moleviſſe & coadoleviſſe in anima, ad inſtar jam naturalitatis, qia ſtatim in natura primordio acciderit.* Et Bernardus *de gra. & lib. arb. Corruit homo de poſſe non peccare in non poſſe non peccare, amiſſâ ex toto conſilii libertate. itémqe de poſſe non turbari, in non poſſe non turbari, amiſſa ex toto complaciti libertate.* De populo ſuo Jeremias *c.* 13. *v.* 23. *An mutare poteſt æthiops cutem ſuam? an pardus poteſt maculas ſuas? ei ſi hoc potuerint, etiam vos poſſetis bene facere, qi malè facere edocti eſtis.* Et de Maſſilienſibus ſuis Salvianus *de provid. lib.* 6. *c.* 14. *Inveteratâ in nobis malorum omnium* D *labe, aliter jam non vitioſi eſſe non poſſumus, niſi ut omnino non ſimus.*

§. 15. Μέμνησο] Μεμνήσομαι Lugdunenſis editor. *cogitabo* Xylander, qi antegreſſis annectit. Sed illud malo. ſicut *lib.* 2. §. 4. & *mox* §. 16. in priore avtem μεμνήσομαι, nì vitioſum fuerit, tranſitus eſt à perſona ad perſonam. de qo *ad lib.* 6. §. 50. diximus.

Αἰσχρὸν ξενίζεσθαι] Petrus *Epiſt.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, ὡς ξένε ὑμῖν συμβαίνοντος. *Ne tanqam peregrini exploratione illa per ignem qa fit in vobis ad veſtrò experimentum percellimini, ut ſi peregrinum aliqid vobis acci-* E *deret.* Iſocraſius ſub Leone Magno Qæſtor, in judicio cùm ſiſteretur, monenti præfecto, videret qo in ſtatu conſtitutus eſſet, Ὁρῶ, inqit, καὶ ἐ ξενίζομαι, ὅτι ἄνθρωπος ὢν, ἀνθρωπίναις περιπίπτωκα συμφοραῖς. *Video, & non tanqam de re inſveta miror, qòd, homo cùm ſim, in humanas inciderim calamitates.* Zonaras *Annal. tom.* 3. vide *l.* 4. §. 29. & *l.* 12. §. 1.

Εἰ ἡ συκῆ σῦκα φέρει] Jacobus *Epiſt. c.* 3. *v.* 12. Μὴ δύναται συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα; *Num poteſt ficus oleas edere, avt vitis ficus?* Et Dominus Chriſtus, Matth. *c.* 7. *v.* 26. Μήτι συλλέγυσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ

τρίς

qorum ferax est, profert; ac mirari qenqam, qòd ficus ficus ferat, avt mirari medicum, qòd qis febricitaverit, gubernatorem, qòd ventus adversus flaverit.

§. 16. Memineris, æqè tibi liberum esse sententiam mutare & corrigenti parere, atqe in re cepta ulla persistere. etenim & hæc tua est operatio, utpote qæ juxta intentionem judiciúmqe tuum, atqe adeò ex animi etiam tui sententiâ perficiatur.

§. 17. Si tui istud est arbitrii, cur facis? sin alterius, qem incusas? atomos, an Deos? insani utrumqe est. neminem igitur est incusandum.

[a] εἰ ὁ κόσμος πάσι πᾶσι φέρει, ὧν ἐστι φορός. ἢ ἰατρῷ ἢ κυβερνήτῃ, αἰσχρὸν ξενίζεσθαι, εἰ πυρέχειν ἔτος, ἢ εἰ ἀντίπνοια γέγονεν. a L.4. §.29. l.12.§.1.13.

§. 16. Μέμνησο, ὅτι [b] τὸ μεταπίθεσθαι ἐπὶ τῷ διορθοῦντι, ὁμοίως ἐλεύθερόν ἐστι. * σὺ γὰρ ἐνέργεια κατὰ τὴν * σὴν ὁρμὴν καὶ κρίσιν, ἐὰν δὴ κατὰ νοῦν τὸν σὸν περαινομένη. b L.4. §. 12. * σὴ Lug. * σὴν Idem.

§. 17. Εἰ μὲν σοὶ, τί αὐτὸ ποιεῖς; εἰ δ' [c] ἐπ' ἄλλῳ, τίνι μέμφῃ; τοῖς ἀτόμοις, ἢ τοῖς θεοῖς; ἀμφότερα μανιώδη. [d] οὐδενὶ μεμπτέον. εἰ μὲν γὰρ δύ- c L.4. §. 3 l. 12.§.24. d L.12.§. 12.

ANNOTATIONES.

τριβόλων σῦκα; οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν, καρποὺς καλοὺς ποιεῖ. τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. *Num colligunt ex spinis uvam, avt ex tribulis ficus? Ita omnis arbor bona fert fructus bonos: putris autem arbor fert fructus putres. Non potest arbor bona fructus malos ferre, neqe arbor mala fructus bonos ferre.* Ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. *Unaqaqe enim arbor ex fructu suo cognoscitur.* Luc. c.6. v.44. qia nimirum, ἕκαστον καρπὸν ἴδιον φέρει. *qavis suum fert fructum.* Moses *Genes.* c.1. v.11. vide *l.*4. §. 6. & *l.*12.§.16.

A

Ὧν ἐστι φορός] Qid enim malis moribus in mundo provenit uberius? avt cujusnam rei, qàm impietatis, improbitatis, impuritatis, pravitatis, feracior est orbis universus? Plavtus *Trinum.* 1.1.

B

— mores mali
Qasi herba irrigua, succrevere uberrimè.
Neqe qicqam vile nunc est, nisi mores mali:
Eorum liceat messem metere maximam.

Flaccus *l.*1. *Epist.*2.

Seditione, dolis, scelere, atqe libidine, & irâ
Iliacos intra muros peccatur & extra.

Juvenalis *sat.* 13.

Qa tam festa dies, ut esset prodere furem,
Perfidiam, fravdes, atqe omni ex crimine lucrum
Qasitum, & partos gladio vel pyxide nummos?

Vide in sacra pagina sanctorum qerelas, *Psal.* 12. & 14. Jer. c.9. Mich. c.7. &c. Itaqe Synesius *de provident.* 1. *pag.* 102. Ἐν γε τῷ τόπῳ τῶν κακῶν, οὐ θαυμαστὸν εἶναι κακὰ, ἀλλὰ θαυμαστὸν, εἴ τι καὶ μὴ τοιοῦτον ἐνταῦθα. τοῦτο γὰρ μέτοικον καὶ ἀλλότριον. *In malorum sedibus mala versari mirum non est, sed id mirum, si qidpiam hic sit, qod non ejusmodi esse videatur: nam hoc inqilinum & alienum.* qomodo Diodorus Siculus *l.* 18. *pag.* 659. *C.* Παράδοξόν ἐστιν, οὐκ εἰ γίγνοί τι παράλογον, ἀλλ' εἰ μὴ πᾶν ἐστι τὸ γινόμενον ἀνέλπιστον. *Non si qid prater rationem accidit, sed si non omne qod contingit, insperatum est, id verò mirum & insolens fuerit.* Et Juvenalis *sat.* prænotatâ:

C

Egregium sanctúmqe virum si cerno, bimembri
Hoc monstrum puero, & miranti jam sub aratro
Piscibus inventis, & fœta comparo mula.
Rari qippe boni vix sunt numero totidem, qot
Thebarum porta, vel divitis ostia Nili.

Ubi pro *miranti*, qidam *mirandis* legi volunt; ego (si qid mutandum fuerit) mutatione leviori *liranti* malim. Varro *de re rustic. lib.* 1. *c.* 29. *Tertiò cùm arant jacto semine, boves lirare dicuntur*; id est, *cùm tabellis additis ad vomerem, simul & satum frumentum operiunt in porcis, & sulcant fossas, qò pluvia aqa delabatur.* vide & Plinium *hist. nat. l.*18.*c.*20.

D

§. 16. Τὸ μεταπίθεσθαι] *animi sententiam mutare.* Ità Epictetus *Dissert. l.*2. *c.*15. homini ad se inediâ tollendum mente obfirmato, Εἰ μὲν ὀρθῶς ἔκρινας, ἰδοὺ συνεργοῦμεν. εἰ δ' ἀλόγως ἔκρινας, μεταθοῦ. *Nam si rectè decrevisti, te adjuvabimus: sin perperam statuisti, muta consilium.* Et Gregorius Nazianzenus *ad Episcop.* 150. Οὐχ ἡ μετάθεσις τὸ αἰσχρὸν ἔχει. ἀλλ' ἡ τῆ κακῆ τήρησις, τὴν ἀπώλειαν. *Sententia mutatio turpe nihil continet. mali autem observatio exitium.* indè Dionysius Heracleota ὁ μεταθέμενος, *transfuga*, dictus, ut Laërtius *l.*5.*c.*93. in Heraclid. & in Zenon. *l.*7.*c.*166. ὁ μεταθέμενος εἰς ἡδονήν, qia nimirum ἄντικρυς ἀποδὺς τὸν τῆς ἀρετῆς χιτῶνα καὶ ἀντιμεταμφιάσας, *exutâ virtutis stolâ, adversámqe planè indutus*, à Stoica secta jam senex ad Epicuream transiliit. de qo itaqe festivè Timon in *Sillis*;

E

Ἡνίκ' ἔχειν δύνειν, τὸν ἄρχετον ἡδύνεσθαι.
Ille voluptati se tradit, jam moriturus.

Athenæus *dipnosoph. l.* 7. *pag.* 281. *E.* apud qem malè *transpositorem* vertit Dalechampius, cùm *immutatum* potiùs reddere debuerit. qod & Casavbonus monuit. *ad Athen. l.* 10. *c.* 10. vide *ad l.* 4. §. 12. & *l.* 6. §. 21, 29. Cæterùm de vocabulo isto à scrupis calculíve lusoriis traducto fusiùs alibi egimur.

F

Ἐπισθαι τῷ διορθοῦντι ὁμοίως ἐλεύθερόν ἐστι] æqè liberum est, inqit, qódqe animum ingenuum nihilò magìs dedeceat, verum docenti, ubi erraverit qis, obseqi, atqe rectæ viæ, ubi eam certo judicio elegerit, constanter liberéqe insistere. Corrigere nimirum vult absurdum qorundam errorem, qi *qod semel imbiberint, nolunt deponere*, (ut Cyprianus *l.* 2. *Ep.* 1.) *& pervicaciam constantiæ loco habentes, rectiora monenti parere servile ducunt ac illiberale.* Adversus cujusmodi homines sese accingit & Epictetus loco superiùs memorato. Ὅταν ἀκούσωσί τινες τούτων τῶν λόγων, ὅτι βέλτιον εἶναι δεῖ, καὶ ἢ μὲν προαίρεσις ἐλεύθερον φύσει καὶ ἀπαράγκαστον. τὰ δὲ ἄλλα κωλυτὰ, ἀναγκαστὰ, ἄλλα, ἀλλότρια φαντάζονται, ὅτι δεῖ παντὶ τῷ κριθέντι ὑπ' αὐτῶν ἀπαραβάτως ἐμμένειν. ἀλλὰ πρῶτον ὑγιὲς εἶναι δεῖ τὸ κεκριμένον. θέλω γὰρ εἶναί τόνους ἐν σώματι, ἀλλ' ὡς ὑγιαίνοντι. ὧν δέ μοι φρενητικῷ τόνους ἔχων ἐνδεικνύῃ, καὶ ἀλαζονείᾳ ἐπ' αὐτοῖς, ἐγῶ σοι, ὅτι, ἄνθρωπε, ζήτει τὸν θεραπεύσοντα. τοῦτο γὰρ οἱ τόνοι, ἀλλ' ἀτονία. *Quidam cùm disputationes has audiunt, constantem esse oportere, ac voluntatem qidem esse liberam, & cogi non posse, catera verò & prohiberi & cogi posse, servilia, atqe aliena esse putant, qicqid à se decretum fuerit, in eo pertinaciter esse perseverandum. Verùm decretum in primis rectum esse oportet. Volo enim nervos esse in corpore; sed ut in sano corpore. Sed si furiosi te habere nervos ostentes, de iisqe glorieris, dicam tibi, homo qare medicum. Nam isti nervi non sunt, sed enervatio. Non enim, qia rigidum aliqid, ideo rectum; nec qia stupidum est, ideo sanum;* Avgustinus *de civit. Dei l.*14. *c.*10. Verùm pergit Epictetus, & ubi perviçacium qorundam exemplapropositum fuerat, ὡς οὐκ ἔστι μεταθεῖναι, qi à re semel proposita nullâ ratione adduci sese patiantur, ex eis ait tandem se intellexisse, qidnam velit pervulgatum illud, Μωρὸν ὅτε πεῖσαι, ὅτι ῥᾴξαι ἐστι. *Stultum est neqe mutari neqe rumpi posse.* qod Volphius cur mutandum censeat, nihil video. Mox: Κέκρικα, inqit, καὶ γὰρ οἱ μαινόμενοι. ἀλλ' ὅσῳ βεβαιότερον κρίνουσι τὰ οὐκ ὄντα, τοσούτῳ πλείονος ἀλλοιοῦμαι δίοντας. *Decrevi. Etiam furentes. Sed qò constantius decernunt ea qa non sunt, eo majore veratri copia eis opus est.* — οὐκ ἀρκεῖ τὸ κεκρικέναι, καὶ τὸ μὴ μεταθέσθαι. ὅτοι οἱ μαινικοὶ τόνοι, οὐχ ὑγιεινοί. ἀπαθαίνειν θέλω, ἂν με τοῦτο διαγυμάσῃς. διὰ τί ἄνθρωπε; τί ἐγένετο; κέκρικα. ἐσώθην ὅτι ἐ κέκρικας ἐμὲ ἀποκλεῖναι. *Non satis est te decrevisse, ac à proposito non recedere. His sunt furiosorum nervi, non hominis sani. Emori volo, si me ad istud coegeris. Qamobrem homo? Qid accidit? decrevi. Salvus sum, qod non decrevisti me occidere.* Clavdit tandem dissertationem his verbis. Ὥσπερ ἐν νοσοῦντι καὶ ῥευματιζομένῳ σώματι, ποτὲ μὲν ἐπὶ ταῦτα, ποτὲ δ' ἐπ' ἐκεῖνα ῥέπει τὸ ῥεῦμα. οὕτω καὶ ἀσθενὴς ψυχὴ, ὅπου μὲν κλίνῃ, ἄδηλον ἔχει· ὅταν δὲ καὶ τόνῳ προσῇ τῷ κλίματι τούτῳ καὶ τῇ ῥοπῇ, τότε γίνεται τὸ καλὸν ἀβοήθητον καὶ ἀθεράπευτον. *Ut enim in agroto corpore & fluxionibus obnoxio humor alias in hanc, alias in illam defertur partem: sic animus imbecillus, qo qidem inclinet incertum est; cùm autem ad inclinationem atqe impetum illum etiam nervi accesserint, tum malum ejusmodi sit, cui nec avxilium ferri, nec adhiberi medicina qeat.* Itaqe Synesius *de regno*: *pag.* 3. Ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς ἁμαρτανομένοις ἰσχυρογνώμων, αἰσχυνόμενος ὁμολογίαν ἀγνοίας, ἡ κερδαίνει γνῶσιν ἐκ μαλακίας, οὐδὲ δίκην λόγων ἰατρῶν, ἀλλ' ἀνὴρ ἂν φαίη σοφὸς, ὅτι κολάσεως. *Contra qi in delictis pervicax est, qem confessa ignorantiæ dispudet, cautius ex respiscentia consilium non lucratur, neqe verborum medicamento, sed, ut sapiens dixerit, castigatione opus habet.* vide *ad l.* 1. §. 16.

Σὺ γὰρ ἐνέργεια κατὰ τὴν σὴν ὁρμὴν] Lugdunensis meliùs σὴ, & σὴν. deesse tamen forsan videatur, ἀρκεῖ σοι, avt tale aliqid. *Sufficit tibi operatio tua juxta animi tui impetum judiciúmqe & mentem ipsam peracta.* verùm distinctio interjecta integram faciet sententiam. lego igitur, σὴ γὰρ ἐνέργεια, καὶ τὴν σὴν ὁρμὴν &c. *tua enim est operatio & ista, utpote intentioni tuæ consentanea.* &c.

G

§. 17. Εἰ μὲν ἐπί σοι, τί αὐτὸ ποιεῖς;] Novam hinc periocham orditur & Anglus interpres & editor Lugdunensis. possúntqe revera aliò, qàm qò priora illa, referri. *Siqidem tui*, inqit, *est arbitrii aliqid facere vel omittere, cur facis qod non probas, sive in qo non acqiescis? sin alieni*, non tui, est, *de aliis, sive Deis, sive atomis*, hoc est, rerum principiis, juxta

δύνασαι, διόρθωσον τόδε πρᾶγμα αὐτό. εἰ δ' οὐ τοῦτο μὴ δύνασαι, πρὸς τί ἔτι σοι φέρε τὸ μέμψασθαι; a εἰκῇ γὰρ ἄδειν ποιητέον.

§. 18. b Ἔξω τοῦ κόσμου τὸ ἀποθανὸν ἢ πίπτει. εἰ ὧδε μένει καὶ c μεταβάλλει, ὧδε καὶ d διαλύεται, εἰς τὰ ἴδια ἃ στοιχεῖά ἐστι τοῦ κόσμου καὶ σύ. καὶ αὐτὰ οὖν e μεταβάλλει, καὶ f ἡ γογγύζει.

§. 19 g Ἕκαστον πρός τι γίγονεν, ἵππος, ἄμπελος. Τί θαυμάζεις; καὶ ὁ ἥλιος * ἐρεῖ, πρὸς * τί ἔργον γέγονα, καὶ οἱ λοιποὶ θεοί. σὺ δ' ἂν πρὸς τί; τὸ ἡδέσθαι; ἴδε εἰ ἀνέχεται ἡ ἔννοια.

§. 20. h Ἡ φύσις ἐσχάσατο ἑκάστῳ, ἀδὲν

a L. 2. §. 5. l. 3. §. 4. l. 4. §. 2.
b L. 4. §. 23. Inf. §. 50.
c L. 5. §. 13.
d L. 4. §. 32. Inf. §. 25.
e L. 2. §. 17. l. 9. §. 19.
f L. 2. §. 3.
g L. 5. §. 1.
* ἄρα πρός τι f.
* τί ἐ. γίγονε Lug.
h L. 2. §. 4. l. 6. §. 49.

siquidem enim potes, rem potes, rem ipsam corrige. sin minùs, qid tibi qeri profuerit? nihil autem est agendum frustra.

§. 18. Nihil qod moritur, mundo excidit. istîc autem si manet ac mutat, istîc & in sua, qæ & mundi & tui eadem sunt, elementa resolvitur. atqe hæc qoqe mutant, nec murmurant tamen.

§. 19. Ad opus aliqod natum est unumqodqe, puta, equs, vitis. qid miraris? sol etiam ipse, Diiqe reliqi ad opus aliqod extitere. tu ergo ad qid? nunqid ad oblectandum te? cogita tecum an sensus communis id ferat.

§. 20. Natura rei cujusqe rationem habet; tam finem

ANNOTATIONES.

Democritum & Epicurum, *frustrà qereris:* frustrà autem facere aliqid, insipientis, cum illis litigare, etiam insanientis. vide *l.* 4. §. 3. & *l.* 12. §. 12, 24.

§. 18. Ἔξω τοῦ κόσμου τὸ ἀποθανὸν ἢ πίπτει] Lucretius *l.* 3.

Cedit enim rerum novitate extrusa vetustas
Semper: & ex aliis aliud reparare necesse est:
Nec qidqam in barathrum, nec tartara decidit atra.

Pythagoras apud Nasonem *Metam. l.* 15.

Non perit in tanto qidqam, mihi credite, mundo,
Sed variat mutatqe vices: nasciqe vocatur,
Incipere esse aliud, qàm qod fuit antè; moriqe
Desinere illud idem. —

Ennius Epicharmo de Terra apud Varronem *de ling. Lat. l.* 4, & 8.

Qa dedit, illa capit, neqe dispendi facit bilum.

Pacuvius *Chryse*, de Æthere;

— omnia is animat, format, auget, alit, creat,
Sepelit, recipitqe in se omnia.

Maro itidem *Georg. l.* 4.

Scilicet huc reddi deinde, ac resoluta referri
Omnia: nec morti esse locum: sed viva volare
Sideris in numerum, atqe alto succedere cælo.

Ubi Servius: *Dissolvi cuncta & redire rursus in originem suam. nec morti. id est, perditioni locum esse. nihil est enim, qod perire funditus possit, cùm sit τὸ πᾶν. id est omne, in qod redeunt universa resoluta. res autem hæc qa mors vocatur, non est mors; qippe qa nihil perire faciat; sed resolutio.* Et Macrobius *in somn. l.* 2. *c.* 12. *Constat secundùm veræ rationis assertionem, qam nec Virgilius ignoravit, nihil intra vivum mundum perire, sed eorum qa interire videntur, solam mutari speciem: & illud in originem suam, atqe in ipsa elementa remeare, qod tale, qale fuit, esse desierit.* Seneca *Ep.* 36. *Cogita nihil eorum, qæ ab oculis abeunt, & in rerum naturam, ex qa prodierunt ac mox processura sunt, reconduntur; consumi. desinunt ista, non pereunt.* & mox: *Observa orbem rerum in se remeantium: videbis in hoc mundo nihil extingvi, sed vicibus descendere ac resurgere. astas abit; sed alter annus illam adducit: hyems cecidit; referent illam suis mensibus: solem nox obruit, sed ipsam statim dies abigit. stellarum iste decursus, qicqid præterierit, repetit. pars cæli levatur assiduè, pars mergitur.* Et *qæst. nat. l.* 3. *c.* 9. *Nihil deficit, qod in se redit.* Et *de benef. l.* 5. *c.* 8. *Rerum natura nihil dicitur perdere, qia qicqid illi avellitur, ad illam redit: nec perire qicqam potest, qod qò excidat non habet, sed eodem revolvitur, unde discedit.* Tatianus deniqe *adv. Græc. pag.* 146. Ὥσπερ γὰρ ἐκ ὢν, πρὶν γενέσθαι, τίς ἦμην ἐκ ἐγίνωσκον, μόνου δὲ ἐν ὑποστάσει τῆς σαρκικῆς ὕλης ὑπῆρχον. γεγονὼς δὲ, ὁ μὴ πάλαι, διὰ τῆς γενέσεως, τὸ εἶναι πεπίστευκα. τὸν αὐτὸν τρόπον, ὁ γενόμενος, καὶ διὰ θανάτου μηκέτι ὢν, αὖθίς τε μενῶ· ὁρῶμαι πάλιν, ὥσπερ μὴ πάλαι γεγονὼς, εἶτα γεννηθείς. κἂν πῦρ ἐξαφανίσῃ πᾶν τὸ σαρκίον, ἐξαλμισθέσαν τὴν ὕλην, ὁ κόσμος κεχώρηκεν. κἂν ἐν πολεμοῖς, κἂν ἐν θαλάσσαις ἐνδυκνηθῶ, κἂν ὑπὸ θηρίων διαπασθῶ, ταμίοις ἐναπόκειμαι πλουσίοις δυσπότου. *Quoniam sicut ignorabam qis essem antequam nascerer, cùm nullus adhuc essem: solùm autem in subjecto materiæ carnis existebam, deinde genitus qi olim non eram, ipsâ generatione essentia meâ fidem habeo: ita natus, & per mortem ad non esse reductus, atqe iterum conspicaus oculis denuo existam. Qamvis enim caro tota incendio consumatur, materiam tamen evaporatam mundus excipit: qanqam aut in fluviis aut mari contabescam, aut à feris dilanier, condor tamen in penu pradivitis domini.* qæ verba perperam distincta interpres pessimè accepit. vide *l.* 4. §. 4, 5, 23, 46. & *l.* 5. §. 4. & *infrà* §. 50.

Διαλύεται εἰς τὰ ἴδια] Lucretius *l.* 1.

Huc accedit, uti qaqe in sua corpora rursum
Dissolvat natura, neqe ad nihilum interimat res.

Seneca *Ep.* 71. *Qicqid est, non erit: nec peribit, sed dissolvetur, nobis solvi, perire est. proxima enim intuemur; ad ulteriora non prospicit mens hebes.* vide *l.* 9. §. 33.

Καὶ αὐτὰ δὲ μεταβάλλει] Naso *Met. l.* 15.

— omnia fiunt
Ex ipsis, & in ipsa cadunt. resolutaqe tellus
In liqidas rarescit aqas: tenuatur in auras,
Aëraqe humor habet: dempto qoqe pondere rursus
In superos aër tenuissimus emicat ignes.
Indè retro redeunt: idémqe retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aëra transit:
Hinc in aqas: tellus glomerata eqitur undâ.

Vide *l.* 4. §. 40.

§. 19. Καὶ ὁ ἥλιος ἐρεῖ, πρὸς τί ἔργον γέγονα] Ità Basilienſis. at Lugdunenſis ἐρεῖ πρὸς τί ἔργον γέγονε. *poteſt dicere cujus rei cauſſâ factus eſt* Xylander. *de ſe dicet, alicujus gratiâ factus ſum* Caſaubonus. qid ſi legas, καὶ ὁ ἥλιος ἄρα πρός τι γέγονε. *etiam ſol utiqe alicujus rei gratiâ extitit.*

Καὶ οἱ λοιποὶ θεοί] Sidera nimirum, qæ animata eſſe putabant, & Deorum loco habebant. vide *l.* 9. §. 35. & *l.* 12. §. 28. Ità & ſapientes Ægyptii, θεοὺς εἶναι ἥλιον καὶ σελήνην, *ſolem & lunam deos eſſe.* Laërtius *proœm.* & Pythagoras, Ἥλιόν τε καὶ σελήνην, καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας, εἶναι θεούς. *Solem & lunam & reliqa ſidera deos eſſe.* Idem *l.* 8. De ſole Heraclitus *ad Hermodor. Ep.* 1. Λίθοι, θεῶν μάρτυρες; ἔργα δεῖ μαρτυρεῖν, ὅια ἥλιος. νὺξ αὐτῷ καὶ ἡμέρα μαρτυρέουσιν. ὥραι αὐτῷ μάρτυρες. γῆ ὅλη καρποφορέουσα μάρτυς. σελήνης ὁ κύκλος ἐκείνου ἔργα, οὐρανῷ μαρτύρια. *Ut lapides etiam ſint deorum teſtes. Opera teſtimonium perhibere debent ut ſolis. Nox & dies de eo teſtantur. Quatuor anni diſcrimina teſtimonium ei ferunt. Terra univerſa fructum producens teſtis eſt. Luna circulus illius opus, cæleſte teſtimonium.* Imò teſtimonium perhibent iſta omnia ſolis conditori, non ſoli. vide *Pſal.* 8. *v.* 1, 3. & *Pſal.* 19. *v.* 1, 2, 6. & *Pſal.* 74. *v.* 16, 17. & *Pſal.* 104. *v.* 19. & *Act. c.* 14. *v.* 14. Vide tamen, ſi operæ pretium id videbitur, *de ſole* Apoſtatæ impii Juliani Imperatoris *orationem* avtore dignam. Plato in *Cratylo*, à Theodoreto adductus *therapeut. l.* 3. *tom.* 4. *pag.* 507. *A.* Φαίνονταί μοι οἱ πρῶτοι ἀνθρώπων οἱ περὶ τὴν Ἑλλάδα, τούτους μόνους ἡγεῖσθαι θεοὺς, ὅσπερ νῦν οἱ πολλοὶ τῶν βαρβάρων, ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ γῆν, καὶ ἄστρα, καὶ οὐρανόν. ἅτε οὖν αὐτὰ ὁρῶντες ἰόντα ἀεὶ φορᾷ καὶ θέοντα, ἀπὸ ταύτης τῆς φύσεως, τῆς τοῦ θέειν, θεοὺς αὐτοὺς ἐκκεκλήκασιν. *Videntur mihi Græci primi mortalium deos hos ſolos cenſuiſſe, qos hodie barbarorum permulti, ſolem videlicet, & lunam, terram, ſtellas & cælum. Hæc igitur curſu qodam euntia cùm viderent, ab hac currendi natura deos nominarunt.* Clemens item in *protrept. pag.* 16. *A.* Οἱ μὲν γὰρ ἐυθέως ἀμφὶ τὴν ὁρατὴν θέσιν ἀπατέμενοι, καὶ ὄψει μόνῃ πεπιστευκότες, τῶν ἀσέρων τὰς κινήσεις ἐπιθεάμενοι, ἐθαύμασάν τε, καὶ ἐξεθείασαν, θεοὺς ἐκ τοῦ θεῖν ὀνομάσαντες τοὺς ἀστέρας. καὶ προσεκύνησαν ἥλιον, ὡς Ἰνδοί. καὶ σελήνην, ὡς Φρύγες. &c. *Alii enim ſtatim in cælo contemplando decepti, & ſoli viſui credentes, motus aſtrorum contemplantes, admirati ſunt; aſtra deos (nempe θεοὺς ἀπὸ τοῦ θεῖν, hoc eſt, à curſu) nominantes, & ſolem adorarunt, ut Indi: & lunam, ut Phryges.* &c.

Σὺ δὲ πρὸς τί; τὸ ἡδέσθαι;] vide *ad l.* 5. §. 1. & *l.* 9. §. 9.

§. 20. Ἡ φύσις ἐσχάσατο ἑκάστῳ] *naturæ finem ſuum habet in rei uniuſcujuſqe fine* Caſaubonus. ut σχάζεσθαι hîc ſit collimare. at Xylander *conſilium' imit.* ad Marci mentem propiùs, *rationem habet.* hoc eſt enim σχάζεσθαι Marco istîc: ut *l.* 1. §. 9. τὸ σχοινίζον τῶν φίλων. vide ibi adnotata. Tertullianus *adv. Marc. l.* 2. *c.* 5. *Universa Deus disponendo præscivit, & præsciendo disposuit.* Cyprianus *Epist.* 3. ubi Domini Servatoris illud ex Matth. *c.* 10. *v.* 29. lavdâſſet. nec paſſerculum qidem, qi aſſario dimidio veneat, citra Dei nutum ad terram decidere. *Cùm Christus nec minima fieri sine voluntate Dei dicat; existimat aliqis & summa & magna, aut non sciente, aut non permittente, in Ecclesia Dei fieri?* Trithemius *ad Cæsar. qæst.* 8. *Magna divinæ providentiæ commendatio, qæ non solùm hominum curam habet, sed avium qoqe minutarum.* Hieronymus qidem *in Abacuc. c.* 1. *v.* 14. *Sicut in hominibus etiam per singulos Dei currit providentia; sic in cæteris animalibus generalem qidem dispositionem & ordinem cursumqe rerum intelligere possumus.* v. g. *qomodo nascatur piscium multitudo & vivat in aqis, qomodo reptilia & qadrupedia oriantur in terra, & qibus alantur cibis? Cæterùm absurdum est ad hoc Dei deducere majestatem, ut sciat per momenta singula qot nascan-*

finem, qàm ortum & durationem, qod attinet: qemadmodum & is qi pilam mittit, pilæ pariter rationem habet. ecqid avtem pilæ, vel sursum missæ boni, vel descendenti cadentiqe mali? ecqid & bullæ vel consistenti boni, vel subsidenti mali? de lucerna idem dictum sit.

§. 21. Inverte corpus tuum, atqe inspice, qale sit, ubi senuerit; qale sit, ubi morbidum fuerit; qale sit, spiritum ubi efflaverit. brevis avtem est vitæ & qi celebratur, & qi commemorat pariter, & qi commemoratur. adhæc & in plagæ istius angulo duntaxat id geritur; ubi etiam neqe omnes inter se consentiunt, neqe qisqam sibi. deniqe terra omnis puncti instar habet.

§. 22. Animum adverte præsenti vel decreto, vel

π ἔλαττον τῆς ἀπολήξεως, ἢ τῆς ἀρχῆς τι; καὶ διεξαγωγῆς, ὡς ὁ ἀναβάλλων τὴν σφαῖραν. [a] τί ἂν ἀγαθὸν τῷ σφαιρίῳ ἀναφερομένῳ, ἢ κακὸν καταφερομένῳ, ἢ ἑστηκότι; τί ἂν ἀγαθὸν τῇ πομφόλυγι συνεχώσῃ, ἢ κακὸν διαλυθείσῃ; τὰ ὅμοια ἂν καὶ ἐπὶ λύχνου.

§. 21. *Ἐκστρεψον, καὶ θεάσαι οἷόν ἐστι, γηράσαν ἢ οἷον γένεται, νοσήσαν ἢ, * πρηνεῦσαν. [b] βραχύβιον ἢ καὶ ὁ ἐπαινῶν καὶ ὁ ἐπαινούμενος, καὶ ὁ μνημονεύων καὶ ὁ μνημονεύόμενος. πρόσεπι ἢ καὶ [c] ἐν γωνίᾳ τούτου ἕκλιμαι. καὶ [d] ὧδε ἐνταῦθα πάντες συμφωνοῦσι, καὶ [e] ὧδε αὐτὸς πὶ ἑαυτῷ. καὶ [f] ὅλη ἡ γῆ σιγμή.

§. 22. [g] Πρόσεχε [h] τῷ ὑποκειμένῳ, ἢ τῷ δόγματι, ἢ

a L. 7. §. 23. l. 9. §. 17. l. 10. §. 5. l. 12. §. 23. 36.
* Ἐκστρεψον Lug. Στρέψον Annot. L. 3. §. 11. Sup. §. 11. l. 11. §. 17.
* σάντε, καὶ ἀποπιεῦσαν f. L. 9. §. 2.
b L. 3. §. 10. l. 7. §. 6. l. 10. §. 34.
c L. 3. §. 10. l. 6. §. 36.
d L. 4. §. 3. l. 11. §. 18.
e L. 3. §. 4. Inf. §. 53.
f L. 4. §. 3. l. 10. §. 17.
g L. 4. §. 32. l. 9. §. 22.
h L. 5. §. 10. l. 9. §. 6.

ANNOTATIONES.

scantur culices, qotve moriantur; qa cimicum & pulicum, & muscarum sit in terra multitudo; qanti pisces in aqa natent; & qi de minoribus majorum præda cedere debeant. Non simus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipsos injuriosi simus, eandem rationabilium qàm irrationabilium providentiam esse dicentes. At Bernardus *de grat. & lib. arb. Attingit illa* (sapientia divina) *à fine ad finem: hoc est, à maximo angelo usqe ad minimum vermiculum: ab ortu creaturæ usqe ad finem destinatum à creatore, sive in qem urget natura, sive qem accelerat causa, sive qem concedit gratia; dum nihil horum evenit, qod non prout vult, poterati præordinet providentiâ. Attingit avtem, non qidem mobili discursione, vel subjecta creatura qasi officiali administratione, sed substantiali qadam & ubiqe præsenti fortitudine, qâ utsqe universa potentissimè movet, ordinat, administrat.* Adjici poterat qod de *capillis numeratis* Christus Matth. *cap.* 10. *v.* 30. de *folio ab arbore cadente* Bernardus *conc. solen.* 8, & 99. Trithemius *ubi suprà.* vide *ad l.* 7. §. 31. Seneca *qæst. natur. l.* 3. *c.* 29. *Sive anima est mundus, sive corpus; naturâ gubernante, ut arbores, ut sata, ab initio ejus usqe ad exitum, qicqid facere, qicqid pati debeat, inclusum est; ut in semine omnis futuri ratio hominis comprehensa est; totius enim corporis & seqentis ætatis in parvo occultoqe lineamenta sunt. Sic origo mundi, non minùs solem & lunam & vices siderum, & animalium ortus, qàm qibus mutarentur terrena, continuit.*

Τῆς ἀπολήξεως] Fuscus apud M. Senecam, *Svasor.* 2. *Statuta nascentibus in finem vitæ dies est. Habebit qisqe qantum illi dies primus ascripsit.* L. Seneca *ad Marc. c.* 20. sic *lib.* 6. §. 49. Ἀφόρισαι. *Assignatum est tibi.* & *l.* 12. §. 23. Ὅροι δίδωσιν. *Terminum assignat.* vide *l.* 2. §. 4.

Ὡς ὁ ἀναβάλλων τὴν σφαῖραν] Sejungunt ista à superioribus Gvilielmus Xylander & Mericus Casavbonus. mihi continuanda prorsus videntur. qemadmodum, inqit, qi pilam mittit rationem apud se habet, non tantùm qomodo motus ille ineatur, sed qà feratur, & qo loco terminetur; sive qà permeet pila, qò pertingat, ubi cadat; ad eundem modum natura consilium iniit, non de ortu tantùm, sed de obitu etiam, ac progressu cujusqe rei. Plavtus alio, nec ab hoc tamen prorsùs abhorrenti, sensu, *Captiv. prolog.*

Enimvero Di nos qasi pilas homines habent.

Τί ἂν ἀγαθὸν τῷ σφαιρίῳ] vide *l.* 4. §. 42. & *l.* 7. §. 24.

Τῇ πομφόλυγι] Notum est proverbium, *Homo bulla.* qod Varro retulit, *præfat. in libr. de re rust.* Apud Lucianum Charon Mercurio *pag.* 355. Ἔθέλω γάρ σοι εἰπεῖν ᾗτινι ἐοικέναι μοι ἐδοξαν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὁ βίος ἅπας αὐτῶν. ἤδη ποτὲ πομφόλυγας ἐν ὕδατι ἐθεάσω, ὑπὸ κρημνῷ τινι καταράττοντι ἀνισαμένας; τὰς φυσαλίδας λέγω, ἀφ' ὧν συναγείρεται ὁ ἀφρός; ἐκείνων τοίνυν αἱ μὲν τινες μικραὶ εἰσι, καὶ αὐτίκα ἐκραγεῖσαι ἀπίσω ἔρχονται, αἱ δ' ἐπὶ πλέον διαρκοῦσι, καὶ προσχωρησάσας αὐταῖς τὰς ἄλλας αὖται ὑπερφυσώμεναι, εἰς μέγιστον ὄγκον αἴρονται, εἶτα μέντοι κἀκεῖναι πάντως ἐξερράγησάν ποτε. ἡ γὰρ οἷόν τε ἄλλως γενέσθαι. τοῦτό ἐστιν ὁ ἀνθρώπων βίος. ἅπαντες ὑπὸ πνεύματος ἐμπεφυσημένοι, οἱ μὲν μείζους, οἱ δὲ ἐλάττους. καὶ οἱ μὲν ὀλιγοχρόνιον ἔχουσι καὶ ἀκύμορον τὸ φύσημα, οἱ δὲ ἅμα τῷ ξυσῆναι ἐπαύσαντο. πᾶσι δ' ἂν ἀποῤῥαγῆναι ἀναγκαῖον. *Volo igitur dicere tibi, cuinam assimiles homines mihi videantur eorumqe vita omnis. Vidistin' aliqando bullas illas, torrente eum strepitu scaturiente exsurgentes: flatuosos dico tumores ex qibus spuma cogitur? Illarum igitur alia qidem parva sunt, qa protinus rupta evanescunt: alia verò diutius durant, sibiqe adjunctis aliis vehementer intumescunt, ac in maximum tumorem attolluntur: ac tandem aliqando illa etiam prorsus rupta dissolvuntur. Neqe enim secus fieri potest. Hæc tibi hominum vita. Singuli flatu tumescunt, hi majores, illi minores, atqe alii momentaneam moxqe deficientem inflationem habent: alii simul atqe constituti sunt, desistunt. Itaqe omnes rumpi necesse est.*

Ἐπὶ λύχνου] Seneca *Epist.* 41. *Rogo, non stultissimum dicas, si qis existimet lucernæ pejus esse cùm extincta est, qàm anteqam accenderetur? Nos qoqe accendimur & extinguimur: medio illo tempore aliqid patimur. utrinqe verò alta securitas est. qid refert utrùm non incipias, an desinas? utriusqe rei hic est effectus, non esse.*

§. 21. Ἐκστρεψον] ἔστρεψον Lugdunensis editio. unde *annotator* Στρέψον. *convertito te.* Omnino præter Marci mentem. Qi vult non ut ipse se convertat qis; sed ut illud potiùs, in qo cogitationes defixas habet, non tam *convertat*, avt *circum vertat*, ut Casavbonus, qàm *invertat*, qò naturam ejus penitiùs introspiciat & perspectam habeat. Aristophanes.

Ἔκστρεψον ὡς τάχιστα τοὺς σαυτοῦ τρόπους.
Inverte qàm celerrimè mores tuos.

Ubi *Schol.* Ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ῥυπωμένων ἱματίων καὶ ἐκστρεφομένων. ἐκστρέψαι δὲ ἱμάτιον, τὸ ἀλλάξαι τὸ πρὸς τὸ ἔσω μέρος, ἔξω. *Dictum hoc per translationem ductam à sordidis vestibus, qæ invertuntur. Nam ἐκστρέψαι ἱμάτιον significat mutare vestis illam partem qæ est intus, ita ut pars interior fiat exterior.* Eadem & Svidas. vide *l.* 3. §. 11. Verùm ibi de re qavis, istic de corpore humano, ipsóqe cumprimis cujusqe proprio agere videtur. Boëthius *consol. l.* 3. *c.* 8. *Qod si, ut Aristoteles ait, Lynceis oculis homines uterentur, ut eorum visus obstantia penetraret, nonne introspectis visceribus, illud Alcibiadis superficie tenus pulcerrimum corpus, turpissimum videretur? igitur te pulcrum videri non tua natura, sed oculorum spectantium reddit infirmitas. qi nimirum, si interiora intueri valerent, aliter planè censerent.* Allusit ad vulpis maximè morem de qa Plutarchus in *Collat. aqat. & terrestr. pag.* 977. *B.* Ἡ δ' ἀλώπηξ ἁλοῦσα, ἐνθὺς ἐκτρέπεται. πίφυκε γὰρ δι' ἐντονίαν καὶ ὑγρότητα μεταβάλλειν τὸ σῶμα καὶ στρέφειν, ὥστε, τῶν ἐντὸς, ἐκτὸς γινομένων, ἀποκίπτειν τὸ ἄγκιστρον. *Vulpes capta statim extra vertit corporis interiora, qod ei ob robur & flexibilitatem datum est, itaqe hamum ejicit.* qanqam de scolopendra idem refert avtor idem *de sera vindicta. p.* 567. *B.* Τότε ἠνάγκασαν ἐκτρέπεσθαι τὰ ἐντὸς ἔξω τῆς ψυχῆς, ἑλυσπωμένους παρὰ φύσιν, καὶ ἅμα καμπτομένους, ὥσπερ αἱ θαλάττιαι σκολόπενδραι, καταπιοῦσαι τὸ ἄγκιστρον, ἐκτρέπτουσιν ἑαυτάς. *Illos coegerunt interiora animæ foras obvertere, contra naturam torqentes se & flectentes, qomodo marinæ scolopendræ hamo vorato se volventes invertunt.* idem vult nos mente ac cogitatione facere, cùm ad corpus animum adjecerimus.

Πρηνεῦσαν] vitiosum videtur. forsan ἀποπιεῦσαν fuerat. ut *l.* 9. *c.* 2. ἀποπνεῦσαι. corpus, inqit, considera, qale fiat, vel morbo languidum, vel senectute emarcidum, vel ab anima jam derelictum.

Βραχύβιον δὲ καὶ ὁ ἐπαινῶν] Annotator Lugdunensis qo codice usus, nescio. βραχὺς ὁ βίος καὶ ὁ ἐπαινῶν, &c. sed fortè, inqit, βραχύβιον. qæ Marci vox est. Certè si qa exemplaria eam lectionem adfirmarent, legerem libens, βραχὺς ὁ βίος. βραχύβιον δὲ καὶ ὁ ἐπαινῶν, &c. vide *l.* 4. §. 16, & 33. & *lib.* 7. §. 5.

Ἐν γωνίᾳ] vide *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 3.

Ἡ γῆ σιγμή] vide *l.* 4. §. 3.

§. 22. Πρόσεχε] Potest hæc perioche non uno modo intelligi. Potest enim sumi qasi moneat Marcus, qodnam debeat esse τῆς προσοχῆς sive ἐπιστροφῆς, ut *l.* 4. §. 26. loqitur, i. e. considerationis subjectum: idqe qotuplex esse velit: Nimirum vel subjectæ rei cujusqe materiam, nè pluris eam qis qàm par est faciat; (vide *l.* 5. §. 10.) vel dogma ac decretum suum, ut sit rationi rectæ consentaneum. (vide *l.* 7. §. 2. & *suprà* §. 1.) vel actionem suam, ut utriqe illi respondeat. (vide *l.* 6. §. 22.) vel vocabuli significationem: ubi dicentem attendere oportebit. (vide *l.* 7. §. 4. & *l.* 10. §. 8.) atqe huc inclinare videtur Xylander, nec abscedit Casavbonus. Verùm potest & in aliam, qam mox dabimus, mentem sumi. Lugdunensis Editor ad tria membra restringit, dum τῷ ὑποκειμένῳ δόγματι conjungit, vertítqe *subjecta opinioni.* de distinctione accedo, qia disjunctivam Marcus τῷ ὑποκειμένῳ non præfixit. Verùm ecqid sibi vult *opinio subjecta?* Verto itaqe, *adverte*, vel *attende, præsenti, avt decreto, avt actioni, avt significato.* Τὸ ὑποκείμενον, *præsens, qod adest.* Polybius *l.* 3. *c.* 31. Πῶς δ' ἂν ἐνδεικνύμενοι τοῖς ὑ-

* L.7.§.4. ἢ τῇ ἐνεργείᾳ, ἢ * τῷ σημαινομένῳ. a δικαίως ταῦτα πάσχεις. b μᾶλλον ἢ θέλεις ἀγαθὸς ἄνεμον γενέσθαι, ἢ σήμερον εἶναι.

facto, vel dicto. merito hæc pateris, qi bonus mavis cras fieri, qàm esse hodie.

§. 23. Περίσσω τι; c περίσσω ἐπ' ἀνθρώπων εὐποιΐαν ἀναφέρων. συμβαίνῃ τί μοι; d δέχομαι, ἐπὶ τοὺς θεοὺς ἀναφέρων, ἐκ e τοῦ πάντων πηγῆν, ἀφ' ἧς πάντα τὰ γινόμενα συμμηρύεται.

§. 23. Facio qicqam? ità facio, ut ad homines juvandos referam. contingit mihi qicqam? ità excipio, ut ad Deos referam, fontémque rerum omnium, à qo, qæcunqe fiunt, ordine præstituto derivantur.

§. 24. Ὁποῖόν σοι φαίνεται τὸ λέσθαι; ἔλαιον, ἱδρὼς, ῥύπος, ὕδωρ, γλοιώδες, πάντα σικχαντά, f τοιοῦτον πᾶν μέρος ἕξις, καὶ πᾶν ὑποκείμενον,

§. 24. Ipsum lavari qale qid tibi videtur? oleum, sudor, sordes, aqa, strigmentum; putida omnia. tale qiddam est & vitæ pars qævis, & materia subjecta qælibet.

§. 25. Ἐκ Λούκιλλα Οὖηρον. εἶτα Λούκιλλα. Σέκουνδα Μάξιμον. εἶτα Σέκουνδα. Ἐπιτύγχανος h Διότιμον. εἶτα Ἐπιτύγχανος. * Φαυστίναν Ἀντωνῖνος. εἶτα Ἀντωνῖνος. τοιαῦτα πάντα. Κέλερ Ἀδριανόν. εἶτα Κέλερ. i οἱ ἢ δεῦρο ἐκεῖνοι, ἢ προγνωστικοὶ, ἢ τετυφωμένοι, ποῦ; οἷον, δεῦρο μὲν, * Χιάραξ καὶ k Δημήτριος ὁ Πλατωνικὸς,

§. 25. Lucilla Verum extulit; mox & Lucilla ipsa elata est. Secunda Maximum; mox & Secunda. Epitynchanus Diotimum; mox & Epitynchanus. Antoninus Favstinam; mox & Antoninus. Celer Hadrianum; mox & Celer. hujusmodi sunt omnia. qin & solertes illi, avt futurorum præscii, avt fastu inflati, ubinam jam sunt? solertes, inqam, qales Charax, Demetrius Platonicus, Ev-

ANNOTATIONES.

ποκειμένοις, τὰς βεβαιώσεις τὰς ἀντῶ προαιρέσιν, καὶ διαφυλάξεις τὰς καθάπαξ, παρεξένου δικαίως, εἰ μηδὲν εἰδεῖη τῆς τῶν προγεγονότων περὶ ἀκάρεια ὑπομνήσεως. Quomodo denique si rebus præsentibus acquiescat, alios impulerit, ut quam ipse formam Reipublica probat, eam affirmare velint, neqe solicitari statum civitatis patiantur, si nihil habuerit ex ante gestis, qod singulis in memoriam revocet. qi præsentibus acquiescit. τὰ ὑποκείμενα τοῖς προγεγονόσιν opponuntur. Plutarchus *Publicol. collat. cum Solon.* Δεῖ δὲ πρὸς τὰς ὑποκειμένας καιρὰς τὰς πράξεις θεωρεῖν. *Sunt res ex temporibus præsentibus perpendenda.* sic *l.* 6. §. 4. πάντα τὰ ὑποκείμενα. *præsentia cuncta.* & *lib.* 10. §. 18. Ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων. *Rerum præsentium unamquamqe.* Monet ut ad id qod præ manibus est, sive decretum illud, sive factum, sive dictum sit, animum sedulò advertamus. ut & *l.* 2. §. 5. & *l.* 3. §. 12. & *l.* 6. §. 32. & *l.* 9. §. 6.

Δικαίως ταῦτα πάσχεις] separat ista à præcedentibus Mericus Casavbonus. possunt tamen ad idem argumentum pertinere. Meritò multa pateris, qia ad id qod præ manibus est non attendis, sed de rebus futuris anxius, animíqe suspensus es, & qod præcipuè te spectat differs. vide *l.* 9. §. 25. & *l.* 12. §. 1.

Μᾶλλον δὲ θέλεις] Havd integra satis videntur ista; forsan scribendum fuerit [ὅτι] μᾶλλον δὲ, &c. ut ratio reddatur, qare tot molestiis conflictetur; qia nimirum sui emendationem de die in diem infrunitus differt. Legi possunt tamen & ἐφυσηματικῶς, [τί] μᾶλλον δὲ, &c. qasi dicat. *Cur crastino die malis bonus fieri, qàm hodie esse?* vide *l.* 2. §. 4. Persius *Sat.* 5.

Cras hoc fiet. idem cras fiet. Qid? qasi magnum
Nempe diem donas. Sed cùm lux altera venit;
Jam cras hesternum consumpsimus, ecce, aliud cras
Egerit hos annos, & semper pavlùm erit ultrà.

Naso *remed. l.* 1.

Sed propera, nec te venturas differ in horas:
Qi non est hodie, cras minus aptus erit.

Nam qod sequitur,

Dicimus assiduè, cras qoqe fiet idem;

non de instituti mutatione in melius; qod Casavbonus *in Persium*, sensisse videtur, dum memoriâ fisus codicem non consulit; sed de perseverantia in cœpta vitæ mollioris ac dulcioris usura dictum est. Petronius Arbiter *Satyr.* *Qod hodie non est, cras erit: sic vita truditur.* Qod tamen eruditissimus ille vir, etiam cum duplici negatione exhibet; *Qod hodie non est, cras non erit.* Certè qod Naso suprà verbo monuerat, idem fusiùs Epictetus *Dissert. l.* 4. *c.* 14. Ὅτι παρὰ τὸ σήμερον ἀμαρτηθὲν, εἰς τἄλλα χεῖρον ἀνάγκη σοι τὰ πράγματα ἔχειν. πρῶτον μὲν, τὸ χαλεπώτατον, ἔθος τῦ μὴ προσέχειν ἐγγίνεται. εἶτα ἔθος τῦ ἀναβάλλεσθαι τὴν πρόνοιαν, ἀεὶ δ' εἰς ἄλλον καὶ ἄλλον χρόνον ἀπωθεῖν, (ità Casavbonus restituit qod εἰώθει legebatur) ὑπερτιθέμενον τὸ ἐυρεῖν, τὸ ἐυσχημονεῖν. εἰ μὲν ἦν λυσιτελὴς ἡ ὑπέρθεσις ἐστιν, ἡ παντελὴς ἀπόσασις αὐτῆς ἐστι λυσιτελεστέρα. εἰ δ' ἐ λυσιτελεῖ, τί ἔχει δίκαιον τὴν προσοχὴν φυλάττειν; *Propter hodiernum delictum necessariò res tuas in posterum etiam pejus habituras. Ac primùm quidem gravissima consvetudo negligentiæ tibi accedit; deinde consvetudo differendæ attentionis. Et subinde in aliud atqe aliud tempus differetur prosperitas, dignitas, natura obedientia. Qod si rei alicujus procrastinatio est utilis, eam rem omninò prætermittere utilius erit. Sin utilis non est, cur non perpetuam attentionem conservas?* Verùm Marci verbis gemina prorsus sunt, & ad ea fortean respexit etiam, qæ in fine dissertationis illius Epictetus disceptat. Νῦν δ' ὅταν εἴπῃς, ἀπ' ἄρχου προσίξω, ἴσθι ὅτι τῦτο λέγεις, σήμερον ἔσομαι ἀναισχυντος, ἄκαιρος, ταπεινὸς, ἐπ' ἄλλοις ἔσῃ τὸ λυπεῖν με. ὀργισθήσομαι σήμερον, φθονήσω. βλέπε ὅσα κακὰ στωλῶ ἐπιτρέπεις. ἀλλ' εἰς ἄρχου καλῶς ἔχει. πόσῳ κρεῖττον, σήμερον; εἰ

A ἄρχου συμφέρει, πολὺ μᾶλλον] σήμερον, ἵνα καὶ ἄρχου δυνηθῇς, καὶ μὴ πάλιν ἀναβαλῇ εἰς τὸν τρίτον. *Si verò dixeris, cras animadvertam; scito illud te dicere, hodie ero impudens, importunus, abjectus; penes alios erit me dolore afficere; iræscar hodie, invidebo. Vide qanta mala ipse tibi indulgeas. At cras bene eris. Qanto præstantius est hodie? Si cras conducit, multo magis hodie, ut & cras possis, nec in tertium diem rejicias.* Joannes Chrysostomus *de statuis Orat.* 19. Μή μοι λέγε, ὅτι καλὰ μικρὸν, μηδὲ εἰς τὴν ἄρχου ἀναβάλλου. ἡ γὰρ ἄρχου ὠφέλησε λαμβάνει τέλος. *Ne mihi dicas, adhuc parum: neqe differ in crastinum, crastinum enim nullo modo opus perficiet.* vide ad *l.* 3. §. 4, 6.

B §. 23. Ἐπ' ἀνθρώπων εὐποιΐαν] Hoc est, τὸ κοινωνικὸν καὶ ἐυεργετικόν. qod passim inculcat. Καὶ γὰρ οὐδὲν καλόρθωμα σφόδρα μέγα εἶναι δύναιτ' ἄν, ὅταν μὴ τὸ κέρδος εἰς ἑτέρους διαδίδοται. *Nihil enim rectè & ex virtute gestum potest esse magnum, qando non etiam lucrum transmiserit ad alios.* Joannes Chrysostomus *in Ep. 1. ad Cor. c.* 10. *v.* 33. *Orat.* 25. *Edit. Commel. p.* 543.

Δέχομαι, ἐπὶ τοὺς θεοὺς ἀναφέρων] Ità pii passim, Deo adscribunt, qæcunqe ipsis obtigerint, universa. Job. *c.* 1. *v.* 21. *Psal.* 18. *v.* 39, 40. & *Psal.* 44. *v.* 1, 8. vide *l.* 12. §. 36.

Ἀφ' ἧς πάντα] Ità *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. *Omnia à Deo*
C *sunt.* vide & *Thren. c.* 3. *v.* 37, 38. & Marcum *l.* 2. §. 3. & *l.* 4. §. 23, 33. & *infrà* §. 27.

§. 24. Ὁποῖόν σοι φαίνεται] vilitatem rerum humanarum externarúmqe omnium, de materiæ, ex qa consistit, ignobilitate perspiciendam proponit (qod idem agit & *l.* 5. §. 10. & *l.* 6. §. 13. & *l.* 9. §. 14.) Illa siqidem, τοιοῦτον πᾶν μέρος τῦ βίυ, καὶ πᾶν ὑποκείμενον, malim ad priora de *lotione*, cum Guilielmo Xylandro & Merico Casavbono referre, qàm periochæ sequenti cum Cl. Salmasio connectere. Seneca *Epist.* 107. *Eadem vita conditio est, qa balnei.* Sed aliò ille respexit, qàm Marcus istic. vide *ad* §. 43.

D §. 25. Λούκιλλα Οὖηρον. εἶτα Λούκιλλα] Rectè distinxit ista, priùs confusa, explicavitqe, à Xylandro parùm intellecta, Cl. Salmasius *ad Capitol. Marc. Lucilla*, inqit, *Verum extulit. post & ipsa fatis concessit.* Itaqe in singulis subavdienda verba illa ἐξένεγκε & ἐξηνέχθη. *Lucilla* Marci filia L. Vero imperii consorti nuptui data, eidémqe superstes. Capitolinus *Vero.*

Σέκουνδα Μάξιμον] de qo *l.* 1. §. 15.

Ἐπιτύγχανος Διότιμον] *Epitynchani* nomen ex inscriptionibus sepulcralibus Salmasius *ibidem* exhibet. Verùm qis iste *Epitynchanus*, vel *Diotimus*, cui is supervixerit, & successerit, nescire me fateor. *Diotimi* tamen ut Adriano superstitis mentio
E sit rursus, *infrà* §. 37.

Φαυστίναν Ἀντωνῖνος] Ἀντωνῖνος Φαυστίνην. Salmasius. *Annia Faustina Antonini Pii uxor.* Capitolinus *Pio.*

Κέλερ Ἀδριανόν] *Caninius Celer* orator sive Rhetor qem & Marcus & Lucius avdièrant. Capitolinus *Mar.* & *Ver.* ab Adriano forsan eidem in disciplinam traditi. Nam qòd Mavssacus in *Dissert. Critic.* qam Harpocrationi à se edito attexuit, *Caninium* & *Celerem*, qasi duos, recenset, qorum Marcus Caninius alter sit dictus, neminem (puto) σύμψηφον habet. post illa verò, εἶτα Κέλερ, subjungi postulat item Salmasius τοιαῦτα πάντα qod suo loco motum fuerat.

F Δριμεῖς] *avsteri* Xylander, sed & Casavbonus qi tamen de ingenii acumine exposuerat, aptiùs *l.* 5. §. 5. vide *ibi adnotata*, & *ad l.* 6. §. 44.

Χιάραξ] depravatum opinor. forsan Ἱέραξ fuit. *Hieracis* certè apud Stobæum reperiuntur fragmenta ex *lib. de justitia*, vel Χάραξ etiam, siqidem *Charax* Philosophus Pergamenus Svidæ memoratur. & Lugdunensis editio Χάραξ habet.

Δημήτριος ὁ Πλατωνικὸς] *Phalereum*, puto, vult è familia Pla-

Evdæmon, & ſi qis alius ejuſmodi. omnia caduca ſunt, & jam olim morte ſepulta ſunt. alii nec brevem ſui memoriam ſunt conſecuti; alii in fabulas abierunt; alii etiam è fabulis evanuerunt. horum ergò memineris, avt compagem tui diſſipatum iri, avt extinctum ſpiritum, avt migraturum, atqe alibi iri diſpoſitum

§. 26. Homini volupe eſt, qæ hominis propria ſunt, facere. proprium avtem eſt hominis, contribuli ſuo benevolum eſſe, ſenſuum motus inſuper habere, viſa probabilia diſcernere, univerſi naturam, eáqe qæ ſecundùm hanc fiunt, contemplari.

§. 27. Affectiones ſinguli qiqe tres habent; unam, ad cavſſam ambientem, alteram, ad cavſſam divinam; à qa proveniunt omnibus omnia; tertiam, ad eos qibuſcum in hac vita verſatur.

§. 28. Dolor avt eſt corpori malum. qod ſi ſit, corpus id cenſeat. avt animæ. at illi licet etiam inter dolores ſerenitatem ſuam tranqillitatémqe ſervare, nec opinari malum eſſe. omne enim judicium, & impetus, & appetitus, & averſatio intus eſt; qò mali nihil aſcendit.

§. 29. Imaginationes dele; ſæpe tecum ſic loqendo, In poteſtate mea nunc ſitum eſt, ut nulla in hac anima exiſtat improbitas, nulla cupiditas, nulla omnino perturbatio: ſed ut omnibus qalia reapſe ſint perſpectis, pro exiſtimatione ſua ſingulis utar. memento poteſtatis hujus à natura tibi tributæ.

§. 30. Et in ſenatu, & apud qemlibet privatim, curæ ſit modeſtè potiùs qàm diſertè loqi. ſano verò

Ὁ Εὐδαίμων, καὶ εἴ τις ταῦτ᾽ ὄψεται. [a] πάντα ἐφήμερα, τεθνηκότα πάλαι. [b] ἔνιοι μὲν ἤδη ἐπ᾽ ὀλίγον μνημονευθέντες. οἱ δὲ εἰς μύθους μεταβαλόντες. οἱ δὲ ἤδη καὶ μύθων ἐξίτηλοι. τούτων δὲ μεμνῆσθαι, ὅτι [c] δεῆσαι ἤτοι σκεδασθῆναι τὸ συγκεκραμένον σε, ἢ σβεσθῆναι τὸ πνευμάτιον, ἢ μετασῆναι, καὶ ἀλλαχοῦ καταχθῆναι.

§. 26. [d] Εὐφροσύνη ἀνθρώπου *, ποιεῖν [e] τὰ ἴδια ἀνθρώπου. ἴδιον δὲ ἀνθρώπου [f] ἔυνοια πρὸς τὸ ὁμόφυλον, [g] ὑποτέρασις τῶν αἰσθητικῶν κινήσεων, [h] ἀφάκρισις τῶν πιθανῶν φαντασιῶν, [i] ἀπιθεώρησις τῆς τῶν ὅλων φύσεως, καὶ τῶν καθ᾽ αὐτὰ γινομένων.

§. 27. Τρεῖς [k] σχέσεις. ἡ μὲν πρὸς τὸ αἴτιον τὸ περικείμενον. ἡ δὲ πρὸς τὴν θείαν αἰτίαν, [l] ἀφ᾽ ἧς συμβαίνει πᾶσιν πάντα. ἡ [m] δὲ πρὸς τοὺς συμβιοῦντας.

§. 28. Ὁ πόνος ἤτοι τῷ σώματι κακόν. [n] ἐκεῖνο ἀποφαινέσθω. ἢ τῇ ψυχῇ. ἀλλ᾽ [o] ἔξεστιν αὐτῇ τὴν ἰδίαν [p] ἀπάθειαν καὶ [q] γαλήνην διαφυλάσσειν, καὶ [r] μὴ ὑπολαμβάνειν ὅλως κακόν. πᾶσα γὰρ κρίσις, καὶ ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις, [s] ἔνδον. καὶ [t] οὐδὲν κακὸν ὧδε ἀναβαίνει.

§. 29. [v] Ἐξάλειφε τὰς φαντασίας, συνεχῶς σεαυτῷ λέγων. [x] νῦν ἐπ᾽ ἐμοί ἐστιν, ἵνα ἐν ταύτῃ τῇ ψυχῇ μηδεμία πονηρία ᾖ, μηδὲ ἐπιθυμία, μηδὲ ὅλως ταραχή τις. ἀλλὰ [y] βλέπων πάντα ὁπόσά ἐστιν, [z] χρῶμαι ἑκάστῳ καθ᾽ ἀξίαν. μέμνησο ταύτης [a] τῆς ἐξουσίας παρὰ τῆς φύσιν.

§. 30. Λαλεῖν, καὶ ἐν συγκλήτῳ, καὶ πρὸς πάντα ὀντινοῦν κοσμίως, [b] μὴ περιλόγως [c] ὑγιῆ.

a L.4.§. 35.48.l.9.§. 14.
b L.5.§.33.
c L.7.§.32.
d L.6.§.7.l. 7.§.13.
* -πω. f.
e L.5.§.15, 16.
f L.4.§.37. l.7.§.22.l. 11.§.1.l.12. §.30.
g L.5.§.26.
h Sup.§.7.l. 5.§.36.l.6. §.3.
i L.7.§.47, 48.
k L.1.§.12.
l L.2.§.3. 17.
m L.11.§. 18.l.12.§. 26.
n L.7.§.16. 33.
o L.5.§.2. 26.l.7.§.68.
p L.2.§.4.
q L.7.§.28.
r Inf.§.47. 48.
s L.7.§.59.
t Inf.§.41. 48.
v L.7.§.29.
x L.7.§.5. 54. Sup.§.8.
y L.3.§.11. Sup.§.11.
z L.3.§.11. l.11.§.18. 37.
a L.5.§.5.
b L.3.§.5.
c L.4.§.51.

ANNOTATIONES.

Platonica, Theophraſti avditorem; de qo Laërtius *l.* 5. Svidas, Marcus ipſe *lib.* 9. §. 29. qanqam poteſt etiam *Demetrius* Byzantius Peripateticus, cujus & Laërtius *ibidem* meminit, Marco dictus intelligi. Verùm illum potiùs exiſtimem deſignatum, qia inter homines acuminis & ſubtilitatis lavde inſignes hìc à Marco proferatur. De eodem avtem Cicero *Offic. lib.* 1. *Demetrius Phalareus in hoc numero haberi poteſt, diſputator ſubtilis, orator parùm vehemens, ſed dulcis, ut Theophraſti diſcipulum poſſis agnoſcere.* Itaqe de eodem idem in *Bruto* §. 37. *delectabat magis Athenienſes qàm inflammabat, & ſuavis maluit videri qàm gravis; ſed ſvavitate eà qà perſunderet animos, non qà perfringeret.* Eandémqe illi ſvavitatis lavdem tribuit in *oratore* §. 92.

Εὐδαίμων] *Evdamon* inter Aſtrologos celebriores recenſetur à Vitruvio. *l.* 9. *c.* 7. qo tamen loco Æmarus Ranconetus *Evchemon* legendum credebat. Turnebus *adverſ. l.* 11. *c.* 3.

Πάντα ἐφήμερα] vide *ad l.* 4. §. 35, 48. & *l.* 9. §. 14.

Οὐδ᾽ ἐπ᾽ ὀλίγον μνημονευθέντες] vide *l.* 4. §. 33. & *l.* 5. §. 33. & *l.* 12. §. 27.

Ἤτοι σκεδασθῆναι] vide *ad l.* 4. §. 21. & *l.* 5. §. 33.

§. 26. Εὐφροσύνη ἀνθρώπου] ἀνθρώπῳ, malim. vide *ad l.* 5. §. 1. & *l.* 6. §. 7, 33. *Lætitia eſt homini facere qa ſunt hominis*: verùm lætitia eſt homini Chriſtiano, facere qæ ſunt Dei. Joannes *Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 3. *Pſal.* 112. *v.* 1. Eſaias *c.* 58. *v.* 13. Joannes *Evang. cap.* 4. *v.* 34. Jobus *c.* 23. *v.* 12, 13. Cæterùm, qæ ſunt hominis, qà hominis, ad creatoris imaginem conditi, ejuſdémqe legi conformis, eadem ſunt itidem & Dei. vide Marc. *l.* 3. §. 13.

Ἴδιον δὲ ἀνθρώπου ἔυνοια] Lætitia, inqit, homini & voluptas eſſe debet facere qæ officii ſunt ſui. Nihil avtem magis humani eſt officii, qàm erga genus humanum humanitatem exercere. Hoc itaqe læto animo lubentíqe faciendum eſt. Naſo *Pont. l.* 2. & 9.

Conveniens homini eſt hominem ſervare voluptas.

& *vera beneſaciendi cupido utilitates relinqit, ipſo beneſaciendi opere latiſſima.* Seneca *de benef. lib.* 4. *cap.* 14. vide *ad l.* 3. §. 6.

Ἐπιθεώρησις τῆς τῶν ὅλων φύσεως] Ex Stoicorum ſententia Laërtius *l.* 7. *c.* 130. in *Zenone.* Γεγονέναι ὑπὸ τῆς φύσεως ἐπίτηδες τὸ λογικὸν ζῶον πρὸς θεωρίαν καὶ πρᾶξιν. *Qippe de induſtria factum à natura rationale animal ad ſpeculationem & actionem.* Et *c.* 126. Τὸν γοῦν ἐνάρετον, θεωρητικὸν εἶναι, καὶ πρακτικὸν τῶν ποιητέων. *Qi enim virtute praditus ſit, eum aptum eſſe ad contemplandum, & ad agendum ea qa ſunt agenda.* ità enim ex Svida legendum. Unde & illud apud Plutarchum *de placit. Philoſoph. l.* 1. *præfat.* Peripateticorum qorundam eſſe,

A Ἄνθρωπον τέλειον, τῶν μὲν ὄντων θεωρητικὸν, τῶν δὲ δεόντων πρακτικόν. *Virum perfectum neceſſe eſt & cognitione rerum inſtructum eſſe, & aptum ad faciendum in actionibus humanis officium.* vide *ad l.* 7. §. 48. Epictetus *l.* 1. *c.* 6. Τὸν ἄνθρωπον θεατὴν εἰσήγαγεν (ὁ Θεὸς) αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἔργων τῶν αὐτοῦ. καὶ οὐ μόνον θεατὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξηγητὴν αὐτῶν. *Hominem in vitam introduxit Deus ut ſpectatorem tum ſui, tum operum ſuorum: nec ſpectatorem duntaxat eorum, ſed & explicatorem.* ὁρᾶτε οὖν μὴ ἀθέατοι τούτων ἀποθάνητε. *Proinde videte ne ſpectaculi hujus expertes moriamini.* viſe ſis & qæ ſequuntur lectu digniſſima.

§. 27. Τρεῖς σχίσεις] vide *ad l.* 1. §. 12.

B Ἄιτιον περικείμενον] corpus *ambiens* te, ſive amictûs inſtar circumjectum tibi, cingénſque te. vide *l.* 10. §. 1. ſed & *ibidem* §. 38. qo loco, τὸ περικείμενον ἀγγειῶδες, *circumjectum, vaſis inſtar, conceptaculum hoc* dicit, qatenus *organi* ſive *vaſis* inſtar animæ eſt uſui; qod hìc τὸ αἴτιον περικείμενον, qatenus ea ab iſto afficitur. de eodem, περικείμενα κρεάδια, *circumjectum ſibi carnem. l.* 12. §. 2. & περικείμενον σωμάτιον, *circumdatum tibi corpuſculum. ibidem* §. 3. qi locus hunc illuſtrat planè.

Ἀφ᾽ ἧς συμβαίνει πᾶσιν πάντα] vide *ſuprà* §. 23. & *lib.* 2. §. 3.

C §. 28. Ἀιθρίαν καὶ γαλήνην] Tranſlatio duplex; altera à cœli facie, unde ἀπαιθριάζειν, *animum ſerenare* dixit, *l.* 2. *c.* 4. altera à maris ſtatu, unde ἐγγαληνίζειν τῷ βίῳ, *ad vitæ tranquillitatem obtinendam facere* Epicuro dictum, *Epiſt. ad Herodot.* apud Laërtium *l.* 10. qod γαληνισμὸν ποιεῖν poſtea *cap.* 83. exponit. Ità γαλήνην καὶ ἐυδίαν, *ſerenitatem & tranqillitatem* Epictetus *l.* 2. *cap.* 18. vide ad *l.* 7. §. 68. Sed & de argumento iſto *infrà* §. 40. 47. & *ſuprà l.* 7. §. 14, 16, 33. & *lib.* 12. §. 22.

Πᾶσα γὰρ κρίσις, καὶ ὁρμὴ, καὶ ὄρεξις, καὶ ἔκκλισις ἔνδον.] Epictetus *Enchir. c.* 1. Ἐφ᾽ ἡμῖν ὑπόληψις, ὁρμὴ, ὄρεξις, ἔκκλισις. *In noſtra poteſtate eſt opinio, appetitus, deſiderium, averſatio.*

D Οὐδὲν κακὸν ὧδε ἀναβαίνει] vide *infrà* §. 48.

§. 29. Ἐξάλειφε] vide *l.* 7. §. 29.

Χρῶμαι ἑκάστῳ καθ᾽ ἀξίαν] vide *ad l.* 3. §. 11. & *infrà.* §. 43.

§. 30. Μὴ περιλόγως ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι.] *Sanâ orationè non eſt apertè ſemper utendum.* Xylander, qem & Caſavbonus ſequitur. atqi ſanam orationem nuſqam non adhibendam, Marcus cenſuerit. qi τὸ ἀληθεύειν ſimpliciter apud omnes paſſim exigit. vide *l.* 3. §. 12, & 16. & *l.* 6. §. 43. Alia ergò lectio iſtic qærenda; Marci mens alia eruenda. ego malim κοσμίως, μὴ περιλόγως. ὑγιεῖ [δὲ] λόγῳ χρῆσθαι. *Et publicè in Senatu & apud unumqemqe privatim, eam ſermonis rationem habeas, ut non tam*

a L. 4. §. 51.
*-αι [δὲ] f.
Υγ. λόγ. χρ. αὐλῇ A. Boot.
b Sup. §. 25. Inf. §. 37.
*τὰ ἄλλα f.
*-ατον Lug. An.

a ὑγιεῖ * λόγῳ χρῆσθαι.

§. 31. b Αὐλὴ Αὐγούστου, γυνὴ, θυγάτηρ, ἀδελφὴ, Ἀγρίππας, συγγενεῖς, οἰκεῖοι, φίλοι, Ἄρειος, Μαικήνας, ἰατροὶ, θύται, ὅλης αὐλῆς θάνατος. εἶτα ἐπιθὶ * τὰς ἄλλας, μὴ καθ' ἑνὸς ἀνθρώπου θάνατον, οἷον Πομπηίων. κἀκεῖνο ᾧ τὸ ἐπιγραφόμενον τοῖς μνήμασιν, ἔρχεται. * ᾧ ἰδίως γένους. ἐπιλογίζου, πόσοι ἐσπούδησαν οἱ πρὸ αὐτῶν, ἵνα διάδοχόν τινα

apud omnes ſermone utare.

§. 31. Auguſti avla, uxor, filia, nepotes, privigni, ſoror, Agrippa, cognati, familiares, amici, Arius, Mæcenas, medici, popæ, avla tota morti conceſſit. tum ad alia te transfer; mortémque cogita, non unius hominis, ſed gentis totius, Pompejorum puta. nec illud minùs, qod tumulis inſcribi ſolet, *Ultimus hic generis ſui.* dein reputa tecum, qàm anxiè egerint horum anteceſſores, ut ſucceſſorem aliqem ſibi ſuper-

ANNOTATIONES.

diſertè & eleganter, qàm modeſtè & decenter. Oratione verò ſanâ & ſalubri ſemper utaris. vide *ad l.* 1. §. 7. ἀστειλογία. & *lib.* 3. §. 5. κομψεία. Siqidem κομψὸν περίτρανον, περίλαλον. Κόμψον, *perſpicuum, garrulum.* Svidas. Antigonus *narrat. mirab.* 52. de Callimacho Ægyptio, περίτρανος εἶναι βελόμενος. *cùm diſertus videri vellet.* & Etymologus. Στωμύλλεσθαι, τὸ περιτράνως λέγειν. Alioqi τρανὸς, σαφὴς, i. e. *clarum & perſpicuum* denotare, docet Svidas adductis hiſce inter alia teſtimoniis, ex avtoribus, qorum nomina ſubticet.

Ἴσμεν γὰρ οὐδὲν τρανὲς, ἀλλ' ἀλώμεθα.
Incerti erramus, nec certi qid novimus.

(Eſt ex Sophoclis *Ajace*) &, τρανεστέρα ἡ ὄψις τῆς ἀκοῆς. *viſus avditu clarior* ſive *certior eſt.* qod Joannes Chryſoſtomus *in Evang. Joan. Orat.* 74. *p.* 473. *C.* Τῶν αἰσθήσεων τρανοτέρα ἐστὶν ἡ ὄψις. *Senſuum certiſſimus eſt viſus.* at Philo *de conſuſ. ling. p.* 340. *C.* Πρὸς τὴν σαφῆ τῆς ἀληθείας καταλαβὴν μακρὰν ὅσον ὄψεως ὑστερίζει ἀκοή. *Ad veritatis manifeſtam perceptionem longè minus qàm viſus idoneus habetur avditus.* Et poſt, Herodotum, Julianus *Epiſt.* 22. Ὦτα ὀφθαλμῶν ἀπιστότερα. *Aures eſſe minus fideles qàm oculos.* & τρανὸς, φανὸς, Etymologus. Tum ex conſeqenti, qia veritate nihil clarius certiúſqe; hinc fit ut τρανὸς καὶ τρανὸν etiam ἀληθὲς *verum* ſignificet, Heſychio monente; & Sophoclis etiam Scholiaſte. περίτρανος etiam eodem ſenſu Syneſius *de regno. p.* 15. Τούτων τὰ κολοβὰ δ' αἰνήματα καὶ ῥήματα ταῖς ἀκοαῖς ὑμῶν ἐναρμόζεται μᾶλλον, ἢ νῷ ἐκ φιλοσοφίας ἐν γλάτῃ περιτράνῳ τε καὶ τροχηλάτῃ. *Horum mutili, nec perfecti animi ſenſus, verbáqe avribus veſtris multò accommodatiora ſunt, qàm ſententia aliqa ex Philoſophia deprompta, & vero, ac volubili ore pronuntiata,* verùm pro *diſerto* plerumqe ſumitur, eâqe ſignificatione apud Helleniſtas, qi dici ſolent ſaltem, etiam ſimplex τρανὸς reperitur. Avtor *Sap. Solom. c.* 10. *v.* 21. Ἡ σοφία ἤνοιξε στόμα κωφῶν, καὶ γλώσσας νηπίων ἔθηκε τρανάς. *Sapientia os mutorum aperit, & linguas infantium diſertas reddit.* Junius. Interpretes Græci, Eſaj. *c.* 35. *v.* 6. καὶ τρανὴ ἔσται γλῶσσα μογιλάλων, *& mutus diſertus erit.* Philo item *de vit. Moſ. l.* 1. *p.* 612. *E.* Τὰ μέλλοντα γενήσεσθαι διηγέλλετο τραυτέρᾳ φωνῆς ἠσυχίᾳ. *Futura pranuntiavit ſilentio qávis voce diſertiore.* Turnebus. Qanqam nec illud inficias iverim, videri Epictetum conſilium dare, nè ſanâ apud inſanos, qales illi pleroſqe reputabant, oratione ſemper utamur: & diſſimulationem qandam hac in parte, cum vulgo hominum agentibus, non concedere tantùm, ſed præcipere & probare. Etenim ſic *l.* 1. *c.* 29. Τί οὖν; λέγειν δεῖ ταῦτα πρὸς τοὺς πολλούς; ἵνα τί; ὃ γὰρ ἀρκεῖ, τὸ αὐτὸν πείθεσθαι; τοῖς γὰρ παιδίοις, ὅταν προσελθόντα κροτῇ, καὶ λέγῃ, Σήμερον Σατορνάλια ἀγαθὰ, λέγομεν, ὡς ἔστιν ἀγαθὰ ταῦτα; ἀδαμῶς. ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἐπικροτοῦμεν. καὶ σὺ τοίνυν, ὅταν μεταπεῖσαί τινα δύνῃ, γίνωσκε, ὅτι παιδίον ἐσὶ, καὶ ἐπικρότει αὐτῷ. ἐὰν δὲ μὴ τοῦτο θέλῃς, σιώπα λοιπόν. *Qid ergò? dicenda ſunt hac in vulgus? cur verò? an non ſatis eſt tibi ipſi hoc perſvaſum eſſe? num pueris, cum nos accedunt, & geſtientes dicunt, hodie eſſe bona Saturnalia, ea negamus eſſe bona? neqaqam, ſed & ipſi una geſtimus. Et tu igitur, cum aliqem à ſententia deducere non potueris, ſcito eſſe puerum, eiqe applavdito. Qod ſi nolueris, taceto.* qibus addas licet qæ ad finem capitis ejuſdem habet idem. Verùm Marci mens hoc in loco videtur, ſani potiùs, moribúſqe congrui ſermonis, qàm nitidæ elegantiſqe dictionis, rationem jugiter habendam. Cæterùm D Bootius qamvìs ſenſum uſúmqe iſtum τῇ περιτράνως vocabuli iſtic probet, proxima tamen illa, ὑγιεῖ λόγῳ χρῆσθαι ad periocham ſeqentem pertinere cenſet; qam ab illis ordiri opinatur. qaſi dicat, *ut qod verum ſanumqe eſt dicatur; avlam Auguſti totam*, &c. *mors occupavit.*

Ὑγιεῖ λόγῳ] *Sermone ſano*, i. e. *vero.* ὑγιὴς λόγος, *verus, ſincerus, ſimplex ſermo.* cui opponitur proverbiale illud ex Evripidis *Andromach.*

— ἐλικτὰ πάντα, κ' οὐδὲν ὑγιές.

i. e. ut Lucilius,

Pergula pictoris; veri nihil, omnia ficta.

& νοσῶν λόγων, *oratio vitio laborans* apud eundem in *Phœniſſ.* vide *ad l.* 12. §. 1. Sed & apud Sophoclem in *Trachin.* (ſic reſtituente Henrico Stephano.)

— τὸ γὰρ
Νοσεῖν τι λῆρεῖν, ἀνδρὸς οὐχὶ σώφρονος.
— *nam*
Apud agrotum nugas agere, non eſt ſapientis.

νοσεῖν τι id eſt, νοσοῦντά τινα λόγον, ut Evripides.

§. 31. Αὐλὴ Αὐγούστου] obſerves nominativa iſta abſolutè poſita.

Πρόγονοι] *poſteri* Xylander. ἀπόγονοι forſan, *privigni.* ità enim in jure qandoqe dicuntur.

Ἄρειος] *Arei* Philoſophi, cujus contubernio uſus eſt Auguſtus; meminit Svetonius *l.* 2. *c.* 89. ad qem locum Caſavbonus. Auguſti & Arei amicitiam & συμβίωσιν celebrant plurimi ſcriptores, Strabo *lib.* 14. Seneca *ad Marc. c.* 4. Plutarchus in *Anton.* & *apoph.* Dion. Caſſius *l.* 51. Themiſtius *Orat. ad Jovian.* 12. & *qinqen.* 17. Julianus in *Cæſarib.* & in *Epiſt. ad Alexandrin.* avtores ille nominat, ipſe loca indicavi. Cæterùm qòd Themiſtius in *qinqenn.* ait, Antoninos duos, *Pium* ſcilicet, noſtrúmqe, Epictetum, pari modo exeviſſe, qô Arium Auguſtus, Thraſyllum Tiberius, Dionem Trajanus; unde conſtare, avt qî eſſe poſſit, nullus aſſeqor: etiamſi Svidas etiam ad Marci principatum pertigiſſe ſcribat: qum à Neronis imperio (ſub qo Epictetum non vixiſſe tantùm, ſed in exiſtimatione magna exititiſſe, ex ipſius diſceptationibus ab Arriano editis clariſſimè liqet) ad Marci regnum anni ferè centum intercedant. Accedit qòd nec apud Marcum ipſum, nec apud eorum qenqam, qi Marci res geſtas ſcripto conſignârunt, Epicteti ulla mentio comparet inter eos, qos is in honore habuerit, Philoſophos: cùm ſedulò tamen hos recenſeant. Deniqe cur Junio Ruſtico tantam gratiam agnoſcat, qòd Epicteti commentariorum copiam ſibi fecerit, qi ab Epicteto ipſo, qem familiariter habebat, nullo negotio comparare ſibi poterat? vide *l.* 1. §. 7. & *l.* 7. §. 19.

Μαικήνας] Mæcenatis cum Auguſto familiaritas, præterqam qam qòd Scriptores iidem commemorant, ex Maronis & Flacci ſcriptis etiam pueris nota eſt.

Θύται] *ſacerdotes* Xylander. *aruſpices* Caſavbonus. *victimarii, popæ.* θύτης Æolicè φύπης *popa*; ut θύλλις, φύλλις *ſollis.* Salmaſius ad Solinum.

Πομπηίων] gentem ſive familiam dicit; cujus dignitatem ſi ſpectemus, princeps & primarius Pompejus ille magnus; de qo *l.* 3. §. 3. non urbem, de qa *l.* 4. §. 48.

Πόσα ἐσπάσθησαν] vide Abramum; qàm ſolicitus ageret, qod prolem ſucceſſuram non haberet. *Geneſ. c.* 15. *v.* 2. Jephthem, qàm anxius, cùm habiturus non eſſet. *Judic. c.* 11. *v.* 35. 37. Menander apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 75.

Ὀδυνηρόν ἐστιν ἐυτυχεῖν τῷ βίῳ,
Ἔχειν ἔρημον διαδόχου τὴν οἰκίαν.
Inſtructa inopiâ miſeriáqe eſt felicitas,
Divitiæ hæredem cum non inveniunt ſuum.

Grotius. Et Pindarus *Olymp.* 10.

— Παῖς ἐξ ἀλόχου πατρὶ
Ποθεινὸς ἥκοντι νεόταται
Πάλιν ἥδη. μάλα δέ τοι θερμαίνει φιλότατι νόον.
Ἐπεὶ πλεῖστον ὁ λαχὼν δυσπότου ἐπακτὸν ἀλλότριον
Θυάσκοντι συγγενώτατον.
— *Ut filius ex uxore patri*
Deſiderabilis, venienti ad juventutem
Rurſus jam, admodùm ſanè excalfacit amore animum:
Alioqi divitiæ ſortitura dominum adſcititium alienum,
Morienti odioſiſſima ſunt.

Clemens deniqe Alexandrinus *Strom. l.* 2. *pag.* 422. *A.* Ὁ ἄτεκνος, φασὶ, τῆς κατὰ φύσιν τελειότητος ἀπολείπεται, ἅτε μὴ ἀντικαταστήσας τῇ χώρᾳ τὸν οἰκεῖον διάδοχον. τέλειος, ὁ πεποιηκὼς ἐξ αὑτοῦ τὸν ὅμοιον. καὶ μᾶλλον ἐπειδὰν καὶκεῖνο τὸ αὐτὸ πεποιηκότα ἐπίδοι. *Qi caret liberis, eſt eâ perfectione defectus, qa eſt ſecundùm naturam, ut qi ſuum ſucceſſorem in ſuum locum non ſubſtituerit. Perfectus enim eſt, qi ex ſeipſo fecit ſimilem: vel potius, qando illum idem feciſſe viderit.* vide Evripidis *Jonem.*

Ἵνα διάδοχόν τινα] ſcilicet hac ratione homines immortalitatem qandam moliuntur, ſpondéntqe ſibi. Juſtinianus *novell. conſtit.* 22. *Præfat.* Ὁ γάμος ἔτως ἐστὶ σεμνὸς, ὡς τῷ ἀνθρωπίνῳ γένει δοκεῖν ἀθανασίαν ἐπιτεχνητὴν εἰσηγεῖσθαι. καὶ ἐκ τῆς παιδοποιΐας ἀναπτέμενα τὰ γένη μένει διηνεκῆ, τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, καθ' ὅσον ἐστὶ δυνατὸν, τῇ καθ' ἡμᾶς τὸ ἀθάνατον χαριζομένης φύσει. *Matrimonium ſic eſt honeſtum, ut humano generi videatur immortalitatem artificioſè introducere: & ex filiorum procreatione renovata genera jugiter manent, Dei clementiâ,*

perſtitem relinqerent: cùm neceſſe tamen fuerit, ut aliqis tandem ultimus exiſteret. atqe hîc rurſus gentis totius mortem conſidera.

§. 32. In ſingulis actionibus vitam componere oportet; ut ſi unaqæqe qantum datur, qod ſuum eſt tulerit, in eo acqieſcas. qo minùs avtem ferat, qicqid ſuum eſt, prohibere nemo poterit. ſed exterius aliqid obſtabit? nihil qicqam, qo minùs juſtè, ſobriè, conſideratè in ea tè geras. ſed alius alicujus facultatis fortaſſis effectus impedietur. atqi dum impedidimentum ipſum placidè fers, & ad id qod datur æqo animo tè transfers, alia ſtatim prioris vice actio emergit, qæ ad eam, de qa ſermo inſtituitur, vitæ compoſitionem non minùs aptè conducat.

§. 33. Sic accipe, nè faſtuoſus fias; ſic poſſide, ut dimittere proclivis ſis.

καταλίπωσιν. εἶπε, [a] ἀνάγκη ἔχατόν τινα γενέσθαι. πάλιν ὧδε ὅλα γένος θνάτων. [a] L. 4. §. 50.

§. 32. [b] Συντιθέναι δεῖ τὸν βίον, κατὰ μίαν πρᾶξιν. καὶ [c] εἰ ἑκάστη τὸ ἑαυτῆς παρέχει ὡς ἔνι μάλιστα, καὶ [d] τὸ ἑαυτῆς ἀπέχῃ, [e] ἀδὲ εἷς σε κωλῦσαι δύναται. ἀλλὰ σήσεταί τι ἔξωθεν; ἀδὲν εἷς γε τὸ δικαίως καὶ σωφρόνως καὶ εὐλογίστως. [f] ἄλλο δέ τι ἴσως ἐνεργήσειεν κωλυθήσεται; ἀλλὰ [g] τῇ πρὸς αὐτὸ τὸ κώλυμα εὐαρεστήσῃ, καὶ τῇ ἀπὸ τὸ διδόμενον εὐγνώμονι μεταβάσῃ εὐθὺς ἄλλη πρᾶξις ἀντικαθίσεται, [h] ἐναρμόσασα εἰς τὴν σύνθεσιν, ἣν ὁ λόγος. [b] L. 4. §. 2. 25, 26. l. 12. §. 35, 36. [c] L. 6. §. 2. 32. l. 4. §. 54. l. 9. §. 6. [d] L. 4. §. 49. [e] L. 2. §. 9. l. 5. §. 10. [f] L. 5. §. 20. Inſ. §. 41. l. 10. §. 12. [g] L. 4. §. 1. l. 6. §. 50. [h] Inſ. §. 35.

§. 33. [i] Ἀτύφως μὲν λαβεῖν, [k] εὐλύτως δὲ ἀφεῖναι. [i] L. 1. §. 16. [k] L. 3. §. 5. 7. 16. l. 10. §. 14.

§. 34.

ANNOTATIONES.

tiâ, quantum eſt poſſibile, noſtra natura immortalitatem donare. Avguſtus apud Dionem *l.* 56. *pag.* 573. *C.* Τὸ γενικὸν αἰδίου τρόπον τινὰ καὶ τὸ θνητὸν ἀπεργάζεται. καὶ τὸ θνητὸν τῆς φύσεως ἡμῶν αἰδίῳ διαδοχῇ γενῶν, ὥσπερ τινῶν λαμπάδων παραμυθεῖται. *Ut ex his, qi ex aliis alii naſcerentur, humanum qoqe aliqo modo ſempiternum genus exiſteret. Et mortalitatem naturæ convenit perpetuâ ſtirpis ſucceſſione, quaſi facem aliis ſubinde aliis porrigentibus compenſare.* Clemens *Strom. l.* 2. *pag.* 421. *C.* Πλάτων ἐν τοῖς ἐκτὸς ἀγαθοῖς τάττει τὸν γάμον, ἐπιστεύσας τὴν ἀθανασίαν τῷ γένει ἡμῶν, καὶ οἱονεὶ δαιμονίᾳ τινὰ παιδὶ παῖδα μεταλαμπαδευομένην. *Plato matrimonium collocat in bonis externis, adſtruens noſtro generi immortalitatem, & qandam perpetuitatem, qâ poſteritas poſteritati lampadem qaſi viciſſim in manum tradit.* Locus qem cùm Avguſtus, tum & Clemens, in animo habuiſſe videtur; eſt Platonis *de leg. l.* 6. *pag.* 869. *F.* Χρὴ τῆς ἀεγενοῦς φύσεως ἀντέχεσθαι, τῷ παῖδας παίδων καταλείποντι [—οντα Steph.] ἀεὶ τῷ θεῷ ὑπηρέτας ἀντ' αὐτῆ παραδιδόναι. *Oportere filiorum filios relinqendo, noſtros videlicet in divino miniſterio ſucceſſores, naturam aſſeqi ſempiternam.* Idem *ibidem l.* 4. *pag.* 835. *B.* Ὡς ἔστιν ἡ τὸ ἀνθρώπινον γένος φύσει τινὶ μετειληφυῖα ἀθανασίας. δ' καὶ πίφυκεν ἐπιθυμίαν ἴσχειν πᾶς πᾶσαν. τὸ γὰρ γενέσθαι κλεινὸν, καὶ μὴ ἀνώνυμον κεῖσθαι τετελευτηκότα, τῷ τοιούτῳ ἐστὶν ἐπιθυμία. γένος δ' ἀνθρώπων ἐσί τι ξυμφυὲς τῷ παντὸς χρόνῳ. ὁ διὰ τέλους αὐτῷ συνέπεται καὶ συνίστησι, τούτῳ τῷ τρόπῳ ἀθάνατον ὄν, τῷ παῖδας παίδων καταλείπόμενον, ταυτὸν καὶ ἓν ὂν ἀεὶ γενέσει τῆς ἀθανασίας μετειληφέναι. τοῦτο δὴ ἀποστερεῖν ἑκόντα ἑαυτὸν, ἀδίκοτε ὅσιον. *Qod naturâ qadam humanum genus qodammodo immortalitatem conſeqitur. Cujus rei qiſqe naturâ ſummopere cupidus eſt. Nemo enim eſt qi non deſideret perpetuum apud poſteros nomen habere. Genus itaqe hominum immortale hoc modo in ſempiternum perdurat, qod filiorum filios relinqendo unum & idem ſemper per generationem immortalitatem adipiſcatur. Nefas avtem eſt immortalitate ſeipſum ſponte privare.* & in *Sympoſ. pag.* 1197. *C.* Τούτῳ τῷ τρόπῳ πᾶν τὸ θνητὸν σώζεται, καὶ ἀθανασίας μετέχει, ὁ τῷ παντάπασι τὸ αὐτὸ ἀεὶ εἶναι ὥσπερ τὸ θεῖον, ἀλλὰ τῷ τὸ ἀπιὸν καὶ παλαιούμενον ἕτερον νέον ἐγκαταλείπειν, οἷον αὐτὸ ἦν. *Hoc utique pacto omne mortale ſervatur, & immortalitatis particeps evadit, non qia ſemper omnino idem ſit, ut divinum: ſed qia qod tabeſcit & abit, novum & ſimile ſibi relinqit.* Ariſtoteles *œconom. l.* 1. *c.* 3. Ταύτῃ τῇ περιόδῳ ἡ φύσις ἀναπληροῖ τὸ ἀεὶ εἶναι, ἐπεὶ κατ' ἀριθμὸν ἀ δύναται, ἀλλά γε κατὰ τὸ εἶδος. *Ipſa natura hoc circuitu complet perpetuitatem vitæ, ſpecie nimirum, cùm neqeat numero.* Ariſtides *hymn. in Jov. Tom.* 1. *pag.* 12. Θνητοὶ ὄν ἡμῶν γένος, κατὰ μέρος ἀθάνατον εἶναι τῇ διαδοχῇ. *Qod mortales cum ſimus, immortalitatem ſucceſſione per partes imitamur.* & *in Æſculap. Tom.* 1. *pag.* 68. Ἀθάνατον ποιήσας τὸ γένος ἡμῶν διαδοχῇ. *Cùm eos per ſucceſſionem immortales fecit.*

A

Ἀρκεῖσθαι] vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 9. §. 6.

Ἐνεργητικὸν κωλυθήσεται] vide *l.* 5. §. 20. & *l.* 4. §. 1. & *l.* 6. §. 50. & *infrà* §. 47.

§. 33. Ἀτύφως μὲν λαβεῖν] Ità accipere externa iſta, ſive opes, ſive honores, & conſimilia à rerum omnium avtore tributa, nè acceptis, qod pleriqe ſolent, inſoleſcas. Μωρὸς γὰρ, ὁ ἐν τούτοις φυσώμενος. *Profatuo meritò habetur, qi iſtis inflatur. l.* 5. §. 23. Apoſtolus *ad Timoth. Epiſt.* 1. *c.* 6. *v.* 17. Τοῖς πλουσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν. *Divitibus præcipe nè efferantur animo. Primus vermis, & peculiaris morbus divitiarum eſt ſuperbia. Difficile eſt, ut ſuperbus non ſit, qi dives eſt.* Avguſtinus *ſerm. ſolenn.* 205, & 212. & *de verbis Dom.* 5. & *homil.* 13. Itaqe Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Ep.* 322. τὸν πλοῦτον indigitat, τὸν τῆς ὑπερηφανίας πατέρα, τὸν τῆς ὑπερφίας γενήτορα. *ſuperbiam & arrogantiam parientes, voluptates ſubminiſtrantes.* Atqi, ut Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 3. Πλοῦτος ἄρισος, ἢ τῶν ἐπιθυμιῶν πενία. καὶ ἡ μεγαλοφροσύνη ἡ ἀληθὴς, ἡ τὸ ἐπὶ πλούτῳ μεγαλοφρονεῖν, τοῦτο δὲ καταφρονεῖν. *Vera divitia ſunt paupertas cupiditatum: & vera animi magnitudo eſt, non propter divitias ſibi placere, & magnos ſpiritus ſumere, ſed eas deſpicere.* Argumentum ſumit ad faſtum hunc ſupprimendum ab illo ipſo τῷ λαβεῖν vocabulo Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 7. Τί δὲ ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών; *Qid avtem habes qod non receperis? qod ſi etiam acceperis, qid gloriaris qaſi non acceperis.* Sed & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Non eſt qod nos ſuſpiciamus, tanqam inter noſtra poſiti: mutuò accepimus. uſus fructus noſter eſt; cujus tempora ille arbiter muneris ſui temperat.* Optimè Avguſtinus *Epiſt.* 205. *Animum virilem & Chriſtianum nec debent hæc, ſi accedunt extollere, nec debent frangere, ſi recedunt.*

B

C

Ἐυλύτως δὲ ἀφεῖναι] vide Senecam *ad lib.* 7. §. 26. vide & *ad l.* 3. §. 5. Gregorius Romanus *in Job. l.* 2. *c.* 42. *Tunc verè oſtendimus, qia accepta rectè tenuimus, cùm aqanimiter ad momentum ſublata toleramus.* Epictetus *Diſſert. l.* 3. *c.* 26. Μή τι προσήκῃτοι τῶν ὑστῶν, μή τι προσπίφυκε, μή τι ὀδυνήσῃ ἀποσπώμενον. *Ne qid adhæſerit tibi non tuum, ne qid agnatum ſit, ne qid cum dolore tuo ſit avellendum.* Ità Baſilius Cæſar. *Orat.* 7. *pag.* 394. *D.* Προσπίφυκέ σοι τὰ χρήματα πλέον ἢ τὰ μέλη τοῦ σώματος. καὶ λυπεῖ σε αὐτῶν ὁ χωρισμὸς, ὡς ἀκρωτηριασμὸς τῶν καιρίων. *Pecunia tibi magis inſita eſt & conjuncta qàm corporis membra videtur. Iccirco ejus privationem non ſecus horres qam vitalium membrorum amputationem.* Heſiodus *Oper.*

D

Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι.
Sunt miſeris animæ ipſius mortalibus inſtar
Divitiæ —

Et Antiphanes.

Ἀργύριον ἐστιν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτοῖς.
Anima eſt & ſanguis argentum mortalibus.

E

Itaqe qod Antipho apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 18. Ἐργαζόμενοι μὲν καὶ φειδόμενοι καὶ ταλαιπωροῦντες εἰς προσθέντες ἥδονται, ὅταν δή τις αὐτῶν ἀποθνήσκῃ ἥδεσθαι. ἀφαιρεῖται δὲ καὶ χαίρουσι ἀφαιρούμενοι. *Homines avari labore, parcitate, miſeriis, & avitrinæ præſentium gaudent, qo ſcilicet avari poſſunt gavdio. Avferentes verò aliqid de rebus ſuis, & in aſſum convertentes, tam dolent, qàm ſi de corpore ſuo ipſis adimeretur.* ſed & ἀφαιρεμένων multò magis. Seneca *de beat. c.* 22. *Mihi divitiæ ſi effluxerint, nihil avferent niſi ſemetipſas: tu ſtupebis, & videberis tibi ſine te relictus, ſi illa à te receſſerint. utpote cui pecunia ſua obhæſit, nec ſine ſenſu avelli poteſt.* Idem *de tranq. c.* 8. Bonum igitur ejuſdem monitum *Epiſt.* 74. *Omnia iſta nobis accedant, non hæreant; ut ſi abducantur, ſine ulla noſtri laceratione diſcedant.*

F

Ἑκατόν τινα γενέσθαι] Annotator Lugdunenſis vult ἔσχατον legi, ut ad ἐπιλογίζεσθαι referatur. qod membrum ſuperius non clavdit, ſed orditur proximum.

Ἀνάγκη ἑκατόν τινα γενέσθαι] Moliuntur qidem immortalitatem qandam hac ratione mortales: verùm fruſtrà ſæpenumero, inqit Marcus noſter, & Marco σύμψηφος Pſaltes Θεόπνευστος. *Pſal.* 49. *v.* 11, 14.

Πάλιν ὧδε ὅλα γένος θνάτων] θνάτων hîc deleri poſtulat Annotator Lugdunenſis, ut illa, πάλιν ὧδε ὅλα γένος cum prioribus illis continuentur. *Neceſſe eſt aliqem ultimum exiſtere rurſus iſtic totius gentis.* Editor Lugdunenſis cum ſeqentibus nullo ſenſu commiſit. Xylander tanqam mutilum avt alienum prorſus omiſit. Mericus Caſavbonus clavſulam perioches hujus totius facit. *Hic rurſus conſidera, gentis totius mortem.* ut ἐπιλογίζεσθαι ſuperius hîc denuo ſuppleatur. Atqe hæc genuina, puto, Marci mens.

§. 32. Κατὰ μίαν πρᾶξιν] vide *l.* 2. §. 5. & *l.* 4. §. 26. & *ſupra* §. 2.

§. 34.

§. 34. Εἰ ποτε εἶδες χεῖρα ἀποκεκομμένην, ἢ πόδα ἢ κεφαλὴν ἀποτετμημένην, χωρὶς πάντως ἀπὸ τοῦ λοιποῦ σώματος κειμένην, παυτὸν ἑαυτὸν τὸν παντὸς, ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, ὁ μὴ θέλων τὸ συμβαῖνον, καὶ ἀποχίζων ἑαυτὸν, ἢ ὁ ἀκοινώνητον τι πεφύκως. ἀπέρριψάς ποτε ἀπὸ τῆς τοῦ φύσιν ἑνώσεως. ἐπεφύκεις γὰρ μέρος νῦν σεαυτὸν ἀπεκψας. ἀλλ' ὧδε κομψὸν ἐκεῖνο, ὅτι ἔξεστί σοι πάλιν ἑνῶσαι σεαυτόν. τοῦτο ἄλλῳ μέρει οὐδενὶ θεὸς ἐπέτρεψεν, χωρισθέντι καὶ διαφθαρέντι, πάλιν συνελθεῖν. ἀλλὰ σκέψαι τὴν χρηστότητα, ἢ τετίμηκε τὸν ἄνθρωπον. καὶ γὰρ ἵνα τὴν ἀρχὴν μὴ ἀποῤῥαγῇ ἀπὸ τοῦ ὅλου, ἐπ' αὐτῷ ἐποίησε καὶ ἀποῤῥαγὲν πάλιν ἐπανελθεῖν καὶ συμφῦναι, καὶ τὴν τοῦ μέρους τάξιν ἀπολαβεῖν ἐποίησεν.

§. 35. Ὥσπερ τὰς ἄλλας δυνάμεις ἔχει ὁ τῶν λογικῶν σχέδον ὅσην ἡ τῶν λογικῶν φύσις, ἅτως καὶ ταύτην παρ' αὐτῆς εἰλήφαμεν. ὃν τρόπον γὰρ ἡ σκεύη πᾶν τὸ ἐνιστάμενον καὶ ἀντιβαῖνον ἀπωθεῖται, καὶ καταπάσσει εἰς τὴν εἱμαρμένην, καὶ μέρος ἑαυτῆς ποιεῖ, ἅτως καὶ τὸ λογικὸν ζῶον δύναται πᾶν κώλυμα ὕλης ἑαυτῷ ποιεῖν, καὶ χρῆσθαι αὐτῷ ἐφ' ὅσον ἂν καὶ ὥρμησε.

§. 36. Μή σε συγχείτω ἡ τοῦ ὅλου βίου φαντασία. μὴ συμπεριλάμβανε ἐπίπονα ὅσα καὶ ὅσα πιθανὸν ἀπιγενήσεσθαι. ἀλλὰ καθ' ἕκαστον τῶν παρόντων ἐρώτα σεαυτόν· Τί τοῦτο ἔχει ἀφόρητον καὶ ἀνυπόμονον; ἐπαισχυνθήσῃ γὰρ τὴν ὁμολογίαν. ἔπειτα μέμνησο, ὅτι οὔτε τὰ μέλλοντα ἐπὶ σοὶ ἥκει, οὔτε τὰ παρῳχημένα· καὶ ὅτι πᾶν τὸ παρὸν γελοῖον ἐστὶν ἐπὶ τῷ ἀπροσδοκήτῳ ἀποβαίνειν.

§. 34. Si qando manum abscissam vidisti, vel pedem, avt caput etiam amputatum, & seorsim alicubi à reliqo corpore situm; talem planè se facit, qantum in ipso est, qi abscindit sese, dum vel id qod contingit non vult, vel adversùs societatis jus aliqid perpetrat. revulsum qodammodo abjecisti te aliqò ab ea qæ secundùm naturam est unione. pars enim naturâ fueras: nunc verò temet abscidisti. cæterùm istîc illud scitúm est, qod unire te denuo licet. hoc avtem nulli alii parti est à Deo concessum, ut revulsa semel & præcisa denuo coalescat. Verùm benignitatem ejus considera, qâ hominem cohonestavit: cùm & in ipso posuerit, nè primitùs ab universis revelleretur, & facultatem tribuerit, ubi fuerit revulsus, redeundi denuóqe coalescendi, & partis ordinem, qem tenuerat, recuperandi.

§. 35. Sicut reliqas facultates rationalium unusqisqe ferè ab universi natura accepit; ità hanc nos ab eadem facultatem accepimus: qod qemadmodum illa qicqid obstat & renititur, in usum suum circumvertit, & in fato disponit, atqe ità partem sui facit: ità & animal rationale; ex impedimento omni materiam creare sibi possit, eóqe uti ad illud qod intenderat, qodcunqe tandem id fuerit.

§. 36. Ne confundat te vitæ tuæ totius cogitatio: neqe animo simul complectere, qot qalésqe molestias superventuras esse tibi verisimile sit. sed ad præsentium unumqodqe interroga te, qid-

ANNOTATIONES.

§. 34. Ὁ ἀποσχίζων ἑαυτόν] vide *l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 23. Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 12. *v.* 26. Ἵνα μὴ ᾖ σίχσμα ἐν τῷ σώματι. *Ut ne sit dissidium in corpore.*

Ἔξεστί σοι πάλιν ἑνῶσαι σεαυτόν] Ità Apostolus *ad Rom. c.* 11. *v.* 20, 23. Τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν ἐκεῖνοι. σὺ δὲ τῇ πίστει ἐστήκεισθης, κἀκεῖνοι δὲ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ πάλιν ἐγκεντρισθήσονται. *Per incredulitatem illi defracti sunt, tu verò per fidem insertus es. Sed & illi, si non permanserint in infidelitate, rursus inserentur.* Seneca *Epist.* 98. *Licet reverti in viam: licet in integrum restitui.*

Ἄλλῳ μέρει οὐδενὶ] Plutarchus *de amor. frat. pag.* 481. *E.* Λῃσταὶ μέν τε φίλοι καὶ συμπότας, κλῆπται δὲ κηδεσταὶ καὶ συνήθεις, τῶν πρώτων, ὥσπερ ὅπλων ἢ ὀργάνων, διαφθαρέντων. ἀδελφῷ δὲ ἀνίκητος οὐκ ἔστι, ὥσπερ οὐδὲ χειρὸς ἀφαιρεθείσης, οὐδὲ ὄψεως ἐκκοπείσης. *Amicos, & compotores, affines, & familiares parari alios posse, prioribus armorum avt instrumentorum perditis, fratrem recuperari non magis posse qam manum abscissam, avt oculum erutum.* Itaqe Hegistratus πόδα ξύλινον, *pedem ligneum*, coactus est sibi comparare, τὸ οἰκεῖον στερηθείς, *suo privatus.* Herodotus *l.* 9. *p.* 601. *B.*

Ἐπ' αὐτῷ ἐποίησε] Et erat hoc revera in hominis potestate à primordio positum, nè à sui ac universi totius hujus conditore, cui inhærebat tunc, sese, ni vellet ipse, divelleret. vide *l.* 2. §. 11.

Συμφῦναι] qod Apostolus *ad Rom. c.* 6. *v.* 5. Σύμφυτοι γενέσθαι. *Cum illo plantatum coalescere.*

§. 35. Ἡ τῶν λογικῶν φύσις] Xylander. τῆς τῶν λογικῶν φύσεως legisse videtur, cùm vertit, *qemadmodum singula ferè rationis compotes natura ab ea cateras facultates acceperunt.* Ego malim τῆς τῶν ὅλων φύσεως. & verterim, *sicut cateras facultates ratione praditorum unusqisqe ab universi natura accepit.* etenim τὸ λογικῶν illud ex priore parte sententiæ huc translatum videtur.

Πᾶν τὸ ἐνιστάμενον καὶ ἀντιβαῖνον ἐπιστρέφει] Natura, inqit, universi, i. e. numen ipsum, sive potentia ac providentia divina, obstantia & renitentia, ac opponentia sese qæqe *circumducit* qodammodo & *in suum usum convertit.* Hoc est enim τὸ ἐπιστρέφειν, sensuum prægnans vocabulum, cujusqe vim circumlocutione etiam prolixiore vix satis exprimas. vide *ad l.* 6. §. 42. sed & Esajam Prophetam *c.* 10. *v.* 5, 19. & Michæam *c.* 4. *v.* 11, 12, 13. Petrum Apostolum apud Lucam *Act. c.* 2. *v.* 23. & *c.* 3. *v.* 14, 15, 17, 18. & Paulum *ad Rom. c.* 9. *v.* 17, 22. & *ad Phil. c.* 1. *v.* 12, 13, 14.

Πᾶν κώλυμα ὕλην] vide *supra* §. 32. & *lib.* 4. §. 1. & *lib.* 7. §. 68.

§. 36. Μή σε συγχείτω ἡ τοῦ ὅλου βίου φαντασία] vide *ad l.* 7. §. 8, 27. & *l.* 9. §. 6. Flaccus *carm. l.* 3. *Od.* 29.

Prudens futuri temporis exitum
Caliginosa nocte premit Deus,
Ridetqe, si mortalis ultra
Fas trepidat. —

Μὴ συμπεριλάμβανε ἐπίπονα οἷα καὶ ὅσα πιθανὸν ἐπιγενήσεσθαι] *Neqe animum adverte eis, qæ multa dolorem videntur posse afferre.* Xylander dilutè & restrictè nimis. sed nec minùs laxè nimis Casaubonus, *neqe animus huc illuc divagetur & in cogitationibus suis coacervet anà molestias multas eas gravésqe calamitates; qibus tu aqe ac alius qivis obnoxius es.* Neqe enim tam communis ex æqo cum reliqis omnibus conditionis consideratio mentes mortalium conturbare solet, qàm eorum malorum, qæ nobis ipsis obventura esse suspicamur, cogitatio, & per præmeditationem qædam qasi præsensio. Itaqe verto. *Nolis animo complecti, qales qantásqe molestias superventuras tibi fore, πιθανὸν ἐστι,* scilicet, *probabile avt verisimile est.* Monitum idem est cum eo qod *l.* 7. §. 8. dederat περὶ τῶν μελλόντων. itaqe in futuro ἐπιγενήσεσθαι malim qàm in præterito ἐπιγεγενῆσθαι. Neqe enim præterita jam ampliùs perturbare solent mala etiam molestissima: imò ejusmodi jam elapsorum dulcis est memoria & recogitatio; eóqe dulcior recordatio, qò sensus & perpessio molestior graviórqe fuerit.

— Olim hac meminisse juvabit,

inqit, ad tolerantiam suos hortando, Heros ille Maronianus. *Æn. l.* 1. Libanius qidem *tom.* 2. *Orat.* 21. *in Ellebich.* hoc negare videtur. Ἀηδὲς μὲν δή, inqit, παρελθόντων μεμνῆσθαι κακῶν. ἃ γὰρ μηδὲ συμβῆναι τὴν ἀρχὴν ἔδει, σιγᾶσθαι φαίη τις ἄν. *Qandoqidem injucunda est malorum præteritorum recordatio: etenim qa ne evenisse qidem unqam opportuisset, ea silentio obvoluta ut qis diceret.* Attestatur tamen ipsa populi vox, & senarius ille proverbialis, qem inter incerti Tragici an Comici in excerptis suis Cl. Grotius; sed Evripidis esse docet Cicero *de fin. l.* 2. *Qid si etiam,* inqit, *jucunda memoria est præteritorum malorum? ut proverbia nonnulla verissima sint, qàm vestra dogmata. valgò enim dicitur,*

Jucundi acti labores.

Nec malè Evripides,

Suavis est laborum præteritorum memoria.

Et ex ejusdem *Andromeda* Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29.

Ἀλλ' ἡδύ τοι σωθεῖσα μεμνῆσθαι πόνων.

Aristoteles item *Rhetor. l.* 1. *c.* 11. Τὰ μὲν μνημονευτὰ ἡδέα ἐστὶν, ὃ μόνον ὅσα ἐν τῷ παρόντι, ὅτε παρῆν, ἡδέα ἦν, ἀλλὰ ἔνια καὶ οὐκ ἠδέα. ὅθεν καὶ τοῦτο εἴρηται,

Ἀλλ' ἡδύ τοι σωθεῖσα μεμνῆσθαι πόνων.

καὶ

— μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ,
Μνήμενος, ὅστις πολλὰ πάθῃ, καὶ πολλὰ ἰόεργώς.

Ac qa qidem memoriâ custodiuntur, jucunda sunt, non solùm qa tunc, cum aderant, jucunda erant, sed nonnulla etiam non jucunda. Unde illum dictum est:

Verùm delectat salvum meminisse laborum.

Et illud:

Nam delectatur, memor est qicunqe laborum,

Qum

qidnam hac in re eſt, qod ſubiri avt ſuſtineri neqeat? confiteri namqe erubeſces. tum cogita tecum, nec qod futurum eſt, nec qod præteritum eſt, ſed id ſemper duntaxat qod præſens eſt, moleſtiam tibi faceſſere. minuetur avtem iſtud, ſi ſeorſim per ſe circumſcriptum dederis, mentémqe redargueris, ſi nè huic qidem ſoli tolerando ſuffecerit.

§. 37. Nunqid etiamnum Veri tumulo aſſidet Panthea; avt Pergamus? nunqid Hadriani Chabrias, avt Diotimus? ridiculum foret. verùm, ſi aſſiderent, nunqid ipſi hoc ſentirent? avt ſi ſentirent, nunqid illos juvaret? avt ſi eos juvaret, nunqid hi immortales futuri eſſent? annon & iſtis deſtinatum eſt, ut primò ſeneſcant, tum moriantur? ecqid ergò facerent illi, mortuis iſtis? fœtor eſt hoc omne, & ſanies in ſacco.

πρώτε σεαυτὸν, [a] τί ἔργε τὸ ἀφόρητον ϗ ἀνύποιςον. αἰσχυνθήσῃ γὰρ ὁμολογῆσαι. ἔπειτα ἀναμίμνησκε σεαυτὸν, ὅτι [b] ἄτε τὸ μέλλον, ἄτε τὸ παρωχηκὸς βαρεῖ σε, ἀλλὰ ἀεὶ τὸ παρόν. [c] ἔτε ἢ καταμικρύνε, ἐὰν αὐτὸ μόνον φθειρόμενος, ϗ ἀπελέγχῃς τῷ Δᾳάνοιαν, εἰ πρὸς ἔτε ψιλὸν ἀντίχειν μὴ δύνα.

a L.7.§.14. Inf.§.46.
b L.2.§.15.
c L.11.§.2.

§. 37. Μήπ νῦν ωθδικάθηται τῇ ἔ * κυρίᾳ σωρῷ, Πάνθεα, ἢ Πέργαμ@; τί ἢ ἔ Ἀδριανῦ, * Χαυρίας ἢ [d] Διότιμ@; γελοῖον. τί ἢ εἰ παρεκάθηντο, ἔμελλον αἰσθάνεθαι; τί ἢ εἰ ἠσθάνοντο, ἔμελλον ἔτι ἀθάνατοι εἶναι; [e] ὁ ϗ τέτες πρῶτον μὲν γεμίας ϗ γέροντας γενέθ ἔτως εἵμαρτο, εἶτα ἀποθανεῖν; τί ἂν ὕςερον ἔμελλον ἐκεῖνοι ποιεῖν τέτων ἀποθανόντων; [f] γεμίσων * πᾶν ἔτο, ϗ λύθρου ἐν ϑυλάκῳ.

* Κύρᾳ Lug. Ann. Οὐήρᾳ Sal.
* Χαβρίας Xyl. Mer.
d Sup.§.25.
e Sup.§.25.
f L.2.§.2.l. 3.§.3. Sup. §.24.
* σος f.L.9. §.36.

§.38.

ANNOTATIONES.

Qum res eſt multas paſſus, multáſque peregit.
Eſt ex *Odyſſ.* ὁ'. *v.* 409. qod tamen in Homeri codicibus pavlò feciùs legitur,

Ὅστις δὴ μάλα πολλὰ πάθῃ, ϗ πολλ' ἐπαλήθῃ.
Qicunqe jam valdè multa paſſus eſt, & multa erravit.

Plutarchus *Sympoſ. l.* 2 *c.* 1. Καὶ μὴν πρός γε τὸν χόρον ὁ Οἰδίπως (in Sophoclis *Oedip. Colon.*)

Δεινὸν μὲν τὸ πάλαι κείμενον ἤδη κακὸν,
Ὦ ξεῖν', ἐπεγείρειν. Ὁ δ' Ἐυριπίδης τἀναντίον,
Ὡς ἡδύ τι τὸν σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

Et ad chorum Oedipus:

Grave eſt reconditum, hoſpes mi, pridem malum,
Revocare in memoriam. Sed Evripides contrà:
Svavis eſt laborum prateritorum memoria.

Ex qo Macrobius *Saturn. l.* 7. *c.* 2. Ὡς ἡδύ τοι. Nam qòd Gnomologus vetus exhibet Ὡς ἡδὺ τοῖς σοφοῖσι, librariorum culpâ contigiſſe avtumo, qi σοφοῖσι pro σωθεῖσι ſcripſerant. Antonius avtem *Meliſſa l.* 1. *c.* 54. Epicteto dictum geminum tribuit, qi ex poëta forſan mutuatus fuerit. Ὡς ἡδὺ τὴν θάλασσαν ἀπὸ γῆς ὁρᾶν; ὅτως ἡδὺ τῷ σωθέντι μεμνῆσθαι τῶν πόνων. *Ut jucundum eſt è terra mare ſpectare, ſic à periculis liberato memmiſſe laborum.* qæ poetæ eſſe alicujus liqet ſatis. poſſuntqe levi operâ numeris ſuis reſtitui, ſi τῷ γῆς articulum addideris, τῷ πόνων ſuſtuleris, & pro ὅτως, ὡς, qod idem valet, ſubſtitueris. Claret ex his juſtam cavſſam ſubeſſe, cur futurum iſtic in præteritum defingamus.

Ὅτι βαρεῖ σε ἀεὶ τὸ παρὸν] Seneca *Ep.* 66. *Non poteſt ferre ſententiam ſenſus niſi in rem præſentem adductus eſt: Nec futuri providus eſt, nec prateriti memor; qid ſit conſeqens neſcit.* Et *Ep.* 74. *Et qa præterierunt, & qa futura ſunt, abſunt: nevtra ſentimus. non eſt avtem niſi ex eo qod ſentias dolor.* Cicero *de finib. lib.* 1. §. 35. *Corpore nihil niſi qod præſens eſt, & adeſt, ſentire poſſumus.* Et §. 107. *Corpore præſentia ſola ſentiuntur.* Ariſtoteles *de memor. & remin. cap.* 1. Ἔστι γὰρ τῷ μὲν παρόντ@ αἴσθησις. τῷ δὲ μέλλοντ@ ἐλπίς. τῷ δὲ γενομένῳ μνήμη. *Eſt enim præſentis qidem ſenſus, futuri verò ſpes, facti avtem memoria.* & *Rhetor. l.* 1. *c.* 11. Ἀισθάνονται μὲν τὰ παρόντα. μιμνῆται δὲ τὰ γεγενημένα. ἐλπίζουσι δὲ τὰ μέλλοντα. *Sentiunt enim præſentia, recordantur prateria, ſperant futura.* Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 45. Φύσει γὰρ ἀντιτίγνωμον τῷ ἀπόντος τὸ ἄλογον. *Eſt enim naturâ ſuâ abſentis inſcius.* Qòd avtem βαρεῖ iſtic Marcus dixit, Grammaticorum ferulam vix evaſit. Sic enim Thomas Magiſter: βαρύνει, χρήσιμον. βαρεῖν δὲ ἄχρηστον παρὰ τοῖς δοκιμωτάτοις τῶν παλαιῶν, πλὴν ἐπὶ τῷ παρακειμένῳ εἰς παθητικὴν σημασίαν. negat τὸ βαρεῖν *apud antiqorum probatiſſimos uſurpari, niſi in prateriti tantùm, patiendi ſenſu*; prout Ariſtidæ *Orat. Sacr.* 4. Οἱ δ' ἦκον ὅτω βεβαρηκότες οἱ ναῦται. *Acceſſere vino gravati nauta.* vide tamen *infrà ad* §. 44.

§. 37. Τῇ τῦ κυρίᾳ σορῷ Πάνθεα ἢ Πέργαμ@] *Domini tumulo* Xylander. *Domini ſui* Caſavbonus. ego mendum cùm ſubolfacere viderer, pro κυρίᾳ Κύρᾳ reſcribendum opinabar. qod & annotatorem Lugdunenſem monuiſſe poſtea deprehendi. Memineram nimirum *Pantheam* Abradatæ uxorem à Xenophonte prædicari *pad. l.* 5. qæ cùm Cyro majori in prædam ceſſiſſet, marito poſtea in prælio, dum Cyro militat, cæſo, ſeſe inſuper extracto acinace interfecerat. Memineram & Pariſcam Evnuchum narrare Plutarchum in *Artaxerx.* Cyri minoris in pugna occiſi corpori aſſidentem ab Artaſyra deprehenſum. Marcum itaqe ſuſpicabar memoriâ lapſum hiſtorias haſce confudiſſe, & Pantheam pro Pariſca poſuiſſe: Sed & Pergamum de qo Marcus iſtic, ex Evnuchis forſitan eis fuiſſe, qi occumbenti Cyro aderant. Plures enim perhibentur extitiſſe. Verùm ſuſpicionem, ſimul ac errorem hunc, exemit mihi V. D. Cl. Salmaſius, qi Οὐήρᾳ legi poſtulat, cujus Panthea liberta, Pergamus liberatus fuerit; cui ego calculum eò proniùs contribuo, qia Veri ſcortillum à Luciano in *imaginibus* depingi, D. Bootio facem præferente, deprehendo; cui cum Abradatæ illius conjuge celebri, nomen commune fuerit. ὁμώνυμ@ γάρ ἐσι (Lucianum *pag.* 8. avdis) τῇ τῦ Ἀβραδάτα ἐκείνῃ τῇ καλῇ. *Etenim cognominis eſt formoſæ illi Abradatæ conjugi.*

Παρακάθηται] ritum alludit ſepulcris eorum, qos defunctos conditóſqe lugebant, aſſidendi. Inde illud Hermogenis *de invent. l.* 3. *c.* 9. Εἰ ἐδάκρυες, οὐκ ἂν ἐφρόντισα. εἰ παρεκαθέζω τῷ τάφῳ, οὐκ ἂν ἐμήνυον. *Etiamſi flevisſes, non curavisſem: ſi aſſedisſes ſepulcro, non detulisſem.* Ex Cteſiæ *Perſicis*, Photius *cod.* 70. *pag.* 115. Ὁ Βαγαπάτης τὸ σῶμα Δαρείᾳ παρακαθίσας ἔτη ζ', ἐτελεύτησε. *Bagapates, cum ſeptem ad Darii ſepulcrum reſedisſet annos, mortuus eſt.* De Niobe Æſchylus ab Heſychio laudatus,

— ἐφημένη
Τάφῳ, τέκνοις ἔπωζε τοῖς τεθνηκόσιν.
— *tumulo inſidens,*
Natis, ut ovis, incubabat mortuis.

ídqe donec lapidis inſtar, cui inſidebat, obrigeſcens cum illis pariter defungeretur. Reſpexit eódem Tacitus *ad l.* 4. §. 48. adhibitus, ubi *urbis ſepultæ ruinis aſſidere*, dixit. De canibus etiam, qi dominorum ſuorum, vel ſepulcris, vel cadaveribus inſepultis pertinaciter, ſive aſtando, ſive aſſidendo, perſtiterint, videantur, Ælianus *hiſt. animal. lib.* 6. *cap.* 35. & *lib.* 7. *c.* 10. Plutarchus in *collat. aqat. & terreſtr.* & Plinius *hiſt. nat. l.* 8. *c.* 40.

Χαυρίας] nomen dubio procul depravatum. Χαβρίας Xylander & Caſavbonus reponunt.

Διότιμος] *ſuprà* §. 23.

Γράων] vide *ad l.* 5. §. 28. qanqam γεάος hìc malim. ut *l.* 9. §. 3.

Λύθρου] vide *ad l.* 2. §. 2.

Ἐν ϑυλάκῳ] Epictetus à Stobæo laudatus; Νάτλω τυτοὶ τὸν ϑύλακον. *Farcio hunc ſaccum.* vide *ad l.* 3. §. 3. Iſocrates *Epiſt. ad Dionyſ.* Οὐκ ἤμειψας μετὰ τῆς τύχης τὴν φύσιν. ἔτι τὸν ϑύλακον ἔχεις δερμάτινον. *Non unà cum fortuna mutaſti etiam naturam: adhuc pelliceo ſacco amictus es.* Anaxarchus cùm Nicocreontis Tyranni Cyprii juſſu piſtillis ferreis in mortario ad necem uſqe cæderetur, Πτίσατ τὸν Ἀναξάρχε ϑύλακον. Ἀνάξαρχον δὲ ὐ πλήτεις. *Tunde*, inqit, *Anaxarchi ſacculum, Anaxarchum etenim non tundis.* Tangunt ſtrictim, Cicero *Tuſcul. l.* 2. Ovidius *in Ibin. v.* 57. Gregorius Nazianzenus *in Julian.* 1. Plutarchus *de virt. moral.* Narrant pleniùs, Clemens *Strom. l.* 4. Gregorius Nazianzenus *Orat.* 17. *ad Evdox.* Origenes *adv. Celſ. l.* 7. qi tamen pro Nicocreonte Ariſtocreontem exhibet. Tertullianus *Apolog. c.* 50. qi *Anaxarchi ſollem* reddidit. (vide *ad l.* 9. §. 3.) Philo *de viri boni libert.* qi ἀσκὸν, i. e. *utrem* pro ϑύλακον poſuit. Laërtius *l.* 9. *c.* 59. adjecto epigrammate ſuo.

Πτίσετε μᾶλλον ἔτι, ϗ μᾶλλον. ϑύλακός ἐσι.
Πτίσομεν'. Ἀνάξαρχ@ δ' ἐκ Διός ἐσι πάλαι.
Tundite carnifices tritum hunc magis ac magis utrem,
Tundite: Anaxarchus jam Jovis arce latet.

Dio Pruſæus *Orat.* 37. *pag.* 467. qi & ſubjungit; Ἀυλὸς ἂν ἔφη πλίσασθαι, ἀλλὰ τὸν αὐτῦ ὅπερ ἔτυχε περικείμεν@. ὥσπερ φασὶ Περσῶν τὰς ὁμοτίμους λαμβάνειν πληγὰς ἀντὶ τῦ σώματος τὸν κάνδυν. Πέρσαι μὲν ὖν, ἐπὶ τοτῦτο δυσφορῶσιν. Ἕλλην δὲ ἀνὴρ παρέχε τύπτειν τὸ σῶμα, ὡς κάνδυν, ὡς ἱμάτιον. *Seſe ipſe dixit non tundi, ſed id qo erat amictus: qemadmodum ajunt Perſarum nobiles plagas accipere non in corpore, ſed in veſtimento. Perſæ igitur uſqe adeò plagas agrè ferunt. Gracus avtem vir corpus ad verberandum præbuit tanqam veſtimentum.* qo loco reſcribendum videtur pro τὸν αὐλῆ, τὸ αὐλῆ. pro ἐπὶ τοσῦτο, ἐπὶ τύτῳ. qo modo Simocattus *Epiſt.* 25. Ἐπὶ τῷ πάθει δυσφορεῖν. *Hanc cladem intolerabiliter ferre.* pro κάνδνι, κάνδυν. κάνδυς

a *L.*10.§.12 * Κρίτων, vel Ζήνων *f.* Sal. * -φώταλα. Xyl. τος. Sal. b *L.*5.§.15. c Sup.§.28. Inf. §.47. d *L.*7.§.16. *l.*11.§.20. e Sup.§.28. f Sup.§.32. g Sup.28. 40. h *L.*4.§.1.*l.* 5.§.20. i Sup. §.32. Inf.§.47.

§. 38. a Εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε * κρίτων φησὶ σοφωτάτοις *.

§. 39. Δικαιοσύνης κατεξανασταπικὴν ἀρετὴν οὐχ ὁρῶ ἐν τῇ τοῦ λογικοῦ ζώου καταστάσει. b ἡδονῆς δὲ ὀρῶ, τὴν ἐγκράτειαν.

§ 40. c Ἐὰν ἀφέλῃς τὴν ὑπόληψιν ὡς λυπεῖν σε δοκοῦντος, αὐτὸς ἐν τῷ ἀσφαλεστάτῳ ἔσῃ. Τίς αὐτός; ὁ λόγος. ἀλλ' οὐκ εἰμὶ λόγος. ἔστω. οὐκοῦν d ὁ μὲν λόγος αὐτὸς ἑαυτὸν μὴ λυπείτω. εἰ δέ τι ἄλλο σοι κακῶς ἔχει, e ὑπολαβέτω αὐτὸ ὡς ἔχει.

§ 41. f Ἐμποδισμὸς αἰσθήσεως, κακὸν ζωϊκῆς φύσεως. ἐμποδισμὸς ὁρμῆς, ὁμοίως κακὸν ζωϊκῆς φύσεως. ἔστι δέ τι ἄλλο ὁμοίως ἐμποδιστικὸν καὶ κακὸν τῆς φυτικῆς κατασκευῆς. ἔστως τοίνυν ἐμποδισμὸς νοῦ, κακὸν νοερᾶς φύσεως. πάντα δὲ ταῦτα, ὅπου σεαυτὸν μεταφέρε. πόνος, ἡδονή ἄπληστά σε; g ὄψεται ἡ αἴσθησις. ὁρμήπαντι ἔνστημα ἐγένετο; h εἰ μὲν ἀνυπεξαιρέτως ὥρμας, ἤδη ὡς λογικῷ κακόν. εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις, ὅπως βέλαιον, οὐδὲ ἐμποδίσαι. i τὰ μέν τοι καὶ νῦν ἴδια οὐδεὶς ἄλλος εἴωθεν ἐμποδίζειν.

§.38. Si acutè cernere vales, acumine tuo utere, inqit ille, in rebus eis, qæ ſapientiam maximè exigunt.

§.39. In animantis rationalis conſtitutione virtutem nullam video, qæ juſtitiæ ſe opponat: at voluptati qæ opponat ſeſe, continentiam video.

§. 40. Si opinionem tuam ab eo, quod vexare te videtur, ſemoveris, ipſe in tutiſſimo mox conſiſtes. qis ipſe? ratio, at non ſum ratio. eſto, ratio itaqe nè vexet ſe. ſiqid avtem aliud tibi malè habet, id ipſum de hoc ipſo, ſi poterit, opinetur.

§. 41. Senſûs impeditio, malum eſt naturæ animalis. motûs impeditio itidem ejuſdem eſt malum. eſt & aliud qod vegetativam conditionem pariter impediat, éſtqe malum ejuſdem mentis qoqe perinde impeditio, naturæ intellectivæ malum eſt. hæc jam tu omnia ad te transferas. dolor, voluptas attingit te? viderit ſenſus. aliqid molienti tibi obſtitit qippiam? ſi citra exceptionem moliebaris, jam tuum, qâ rationalis, malum eſt. at, ſi id qod communiter fieri ſolet, tibi proponebas, nondum avt læſus es, avt impeditus etiam. mentis utiqe propria qæ ſunt, nemo alius impedire ſolet. hanc

ANNOTATIONES.

enim non κάνδης dicitur. Sed & in verſione mutari poſtulat, qòd Φύλακον *arculam* vertit Naogeorgus; cùm *ſaccum* avt *ſaculum* debuerit. Niſi cum Eraſmo *Apoph. l.7. manticam* qis malverit. Syneſius *Ep.* 131. Δεῖσαι δὲ ἀποθνήσκειν, ἐνταῦθα τὸ φιλοσοφίας ὄφελος, τὸ μηδὲν ἡγεῖσθαι δεινὸν, ἀναχωρήσαι τῆς Φυλακίδος τῶν κρεϋλλίων. *Sin obeunda mors eſt, tum verò utilis atqe opportuna philoſophia eſt, minimè ut acerbum videatur ex hoc caruncularum ſacculo diſcedere.* Avguſtini Nom. *manual. c.* 24. & Bernardus *medit. c.* 3. *Nihil aliud eſt homo, qàm ſperma fœtidum, ſaccus ſtercorum, cibus vermium.* Aliâ ratione de homine bibace, & qi in hoc tantum vivit ut bibat, Seneca *Ep.* 77. *Nihil intereſt centum per veſicam tuam, an mille amphoræ tranſeant; Saccus es.* Indè natum proverbium, cujus meminit in *Heſione* Alexis referente Athenæo *l.* 11. ubi Herculis bibacitatem ſimul ac edacitatem notat.

— κατά τε τὴν παροιμίαν,
Ἀεί ποθ' ἁνὴρ μὲν ἀσκὸς, ἁνὴρ δὲ Φύλακος,
Ἄνθρωπός ἐστιν. —
— *vulgò qòd dici ſolet,*
Homo ſemper alias ſaccus eſt, alias uter.

Grotius. *Saccum* opinor, edacitatis nomine dixit, bibacitatis *utrem.* Nam qod *ſaccum* Seneca dixit, *ſaccos vinarios* (ità Plinius vocat *l.* 24. *cap.* 1.) reſpexit, qibus *vina* (cum eodem *l.* 19. *c.* 4. loqor) *caſtrabantur*, i.e. colabantur, qò leniora mitioráqe, ſed & defœcatiora ac puriora, fierent. indè Lucilius apud Ciceronem *de fin. l.* 2. *vinum cui ſacculus abſtulerit nil.* & Martialis *l.* 12. *Epig.* 61.

— *Ut liqidum potet Alavda merum,*
Turbida ſollicito tranſmittere Cœcuba ſacco.

Verùm eâdem planè, qâ Marcus hìc Φύλακον, Lucilius, qod eódem redit, *ſolliculum.* Nonius: *Folliculum Lucilius poſuit pro corpore, l.* 26.

Ego qis ſim, & qo ſolliculo nunc ſum indutus, non qæro.

Arnobius item *adv. Gentes, l.* 2. *Nihil enim eſt nobis permiſſum ad hanc vitam; nec in caruncula hujus ſolliculo conſtituris, opis aliqid ſponſum eſt avxiliqe decretum.* Idémqe *ibidem, corpora* nuncupat, *ſtercoris utres*, & *ſaccati obſcæniſſimas ſeriæ.*

§. 38. Βλέπε κρίνων, φησὶ, σοφωτάτοις] Locus valde depravatus mihíqe, abſqe codicum ope, conclamatus planè. Xylander σοφώτατα legiſſe videtur, cùm vertit, *qàm ſapientiſſimè judica, inqit ille.* Caſavbonus [ἐν] σοφωτάτοις, *in rebus judicii, diſcretioniſqe maxima.* D. Bootius φησὶν ὁ σοφώτατος. *ait vir ſapientiſſimus.* Mihi aliqid ejuſmodi dixiſſe videtur, qale *l.* 10. §. 12. reperitur. Si acutè intueri potes, rerúmqe naturam penitiùs introſpicere; id facias ſedulò, oculis ad id uſus tuis: ſin minùs hoc vales, ſapientiſſimos qoſqe ad eam rem in conſilium adhibeas tibi. D. Salmaſius locum vitiatum potiùs qàm mutilum cenſet. Lego, inqit, εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε. Κρίτων φησὶ σοφώτατος. Athenienſis ille philoſophus, Socratis diſcipulus, qi & *apologiam* pro Socrate ſcripſit, cujus verba hic uſurpat Marcus. ſed fortaſſe aliter diſtingvendum. Εἰ δύνασαι ὀξὺ βλέπειν, βλέπε, Κρίτων φησὶ σοφώτατος, δικαιοσύνης κατεξανασταπικὴν ἀρετὴν οὐχ ὁρῶ. &c. ut iſta potiùs ſint Critonis. Poſſit & legi, Ζήνων φησὶ σοφώτατος, ſi nobis conſtaret eſſe Zenonis. Hæc ille. vir avtem tantus ubi διεάζει, mihi certius aliqid decernere temerarium nimis foret.

§. 39. Ἡδονῆς δὲ ὀρῶ] Vide *l.* 5. §. 15. & *l.* 6. §. 34. & *ſuprà* §. 8. voluptatem non eſſe bonum probat, qia bonum bono non adverſatur; qum adverſus voluptatem tamen continentia, qæ virtus eſt, ac per conſeqens bonum, ſe accingat. Seneca pariter *de vit. beat. cap.* 10. *Hæc omnia virtus diſcutit, & avrem pervellit, & voluptates æſtimat, anteqam admittat, nec qas probavit, magni pendit; nec uſu earum, ſed temperantiâ lata eſt. temperantia avtem cùm voluptates minuat, ſummi boni injuria eſt. Tu voluptatem complecteris, ego compeſco.* Cicero *Academ. l.* 4. *Tu, cùm honeſtas in voluptate contemnenda conſiſtat, honeſtatem cum voluptate tanqam hominem cum bellua copulabis?*

Τὴν ἐγκράτειαν] ſed & τὴν σωφροσύνην. ſiqidem ὁ σώφρων φύγει τὰς ἡδονάς, *temperans fugit voluptates.* Ariſtoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 14. Οὔτε γὰρ ἥδεται, οἷς μάλιστα ὁ ἀκόλαστος, ἀλλὰ μᾶλλον δυσχεραίνει. *Nam neqe iis oblectatur, qibus intemperans maximè conſvevit, ſed potius ægrè afficitur. ibidem lib.* 3. *c.* 11.

§. 40. Ἐὰν ἀφέλῃς τὴν ὑπόληψιν] vide *l.* 7. §. 14, 16. & *ſuprà* §. 28. & *infrà* 41, 47.

§. 41. Ἐμποδισμὸς αἰσθήσεως] *cùm impeditur ſomnus, avt appetitus.* Lugdunenſis. *ſomnus*, illud unde ſit neſcio. nam Xylander, Baſilienſis, *ſenſus*, rectè.

Ἐμποδισμὸς ὁρμῆς ὁμοίως κακὸν ζωτικῆς φύσεως] Repugnare ſibi primâ facie poteſt Marcus videri. Siqidem *l.* 5. §. 20. concedit qidem τὴν ἐνέργειαν ἐμποδίζεσθαι, *actum* ſive *effectum impediri poſſe*; negat verò dari ab externis ulla τῆς ὁρμῆς, καὶ διαθέσεως ἐμπόδια, *appetitûs ſive impetûs ac diſpoſitionis impedimenta:* cùm hoc loco etiam ὁρμῆς ἐμποδισμὸν admittat, eúmqe parti non λογικῇ, ſed ζωϊκῇ adſcribat. verùm facilè conciliari poterunt iſta, ſi ὁρμὴν diſtingvamus in internam externámqe, qarum illa ab externis impediri neqeat, hæc poſſit. vel etiam in ὁρμὴν ἄλογον, ſive *appetitionem à ratione alienam*, qæ cùm ſit, ut Marcus hic loqitur. ἀνυπεξαίρετος, *citra exceptionem ullam concepta*, eſt idcirco impedimento obnoxia; & eandem *rationi conſentaneam*, qæ eſt μετ' ὑπεξαιρέσεως, *cum exceptione. l.* 4. §. 1. & *l.* 6. §. 50. atqe ideò nevtiqam avt fruſtratur, avt à re ulla externa impeditur, qò minùs, qod ſibi propoſuerit, aſſeqatur. *l.* 5. §. 20.

Ὄψεται ἡ αἴσθησις] *Viderit ſenſus.* Ità Cicero *ad Attic. l.* 6. *Ep.* 4. *Sed hoc fortuna viderit: qoniam conſilio non multùm uti licet.* Florens *apologet. c.* 16. *Viderit habitus, dum materia qalitas eadem ſit; viderit forma, dum idipſum Dei corpus ſit.* & *c.* 42. *Viderint, qi per capillum odorantur.* q. d. illis iſtud curæ eſto: nos ex illis non ſumus. *Act. Apoſt. c.* 18. *v.* 15. Judæis Gallio, Εἰ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων, καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί. κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. *Sin verò qæſtio eſt de ſermone, & nominibus, & lege veſtra, ipſi videritis: judex enim ego iſtarum rerum eſſe nolo.* Vide *l.* 5. §. 25. & *l.* 11. §. 13.

Ἀνυπεξαιρέτως] Vide, *l.* 4. §. 1. & *l.* 5. §. 20. & *l.* 6. §. 50.

Εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις] *Si id qod communiter fieri ſolet, tibi propoſueris.* nempe poſſe aliqid intervenire, qod rei propoſitæ tibi profecutionem impediat. Seneca *ad Marc. cap.* 9. *Qicqam tu putas non futurum, qod multis ſcis poſſe fieri, qod multis evenisſe?*

Cuivis poteſt accidere, qod cuiqam poteſt.

Vide eundem *de tranqil. c.* 11. *ad l.* 7. §. 58. & *Ep.* 91. *ibidem ad* §. 68. vide & *infrà* §. 46.

Τὰ μέντοι τοῦ νοῦ ἴδια οὐδεὶς ἄλλος εἴωθεν ἐμποδίζειν] Epicte-

hanc enim nec ignis, nec ferrum, nec tyrannus, nec vituperium, nec aliud qidlibet attingit, ubi facta fuerit sphæræ instar, teres tota atqe rotunda.

§. 42. Indignum censeo, ut me ipse vexem, qi neminem unqam volens vexârim.

§. 43. Alia oblectant alios. me verò, si

[a] τάτα γὰρ ὐ πῦρ, ὐ σίδηρος, ὐ τύραννος, ὐ βλασφημία, ὐχ ὁλῶν ἅπτεται. [b] ὅταν γένηται σφαῖρος, κυκλοτερὴς μένῃ. [a] Sup. §. 28. l. 11. §. 36. [b] Inf. §. 48. l. 11. §. 12. l. 12. §. 3.

§. 42. Οὐκ εἰμὶ ἄξιος [c] ἐμαυτὸν λυπεῖν. οὐδὲ γὰρ ἄλλον πώποτε ἑκὼν ἐλύπησα. [c] L. 7. §. 16. Inf. §. 47.

§. 43. [d] Εὐφραίνει ἄλλον ἄλλο. ἐμὲ ἢν ἐάν, [d] L. 6. §. 34. l. 10. §. 10.

ANNOTATIONES.

Epictetus *Dissert. l. 2. c. 23.* Τῇ ὁρμητικῇ δυνάμει τίνα πίφυκεν ἐμποδίζειν; ἢ προαίρεσις, καὶ προαιρετά. τῇ ὀρεκτικῇ ταὐτά. τῇ ὁρμητικῇ ὠσαύτως. προαίρεσιν δὲ τί ἐμποδίζειν πίφυκεν; ἀπροαίρετον οὐδέν. αὐλὴ δὲ αὐλὴν διαφθεῖσα. *Oculorum aciem qidnam impedire solet? Voluntas, & qæ à voluntate pendent. Hæc eadem & audiendi & dicendi facultatem impediunt. Voluntatem verò qid impedire solet? Nihil voluntati non obnoxium, sed ipsa sese ubi depravata fuerit.* Οὐ γὰρ ἐνδέχεται τὸ φύσει ἐλεύθερον ἀπ' ἄλλης τινὸς ταραχθῆναι ἢ κωλυθῆναι, πλὴν ὑφ' ἑαυτοῦ. *Fieri non potest, ut qod naturâ liberum est, ab alio qopiam perturbetur aut impediatur qàm à semetipso.* Idem *lib. 1. cap. 19.* vide *lib. 2. §. 9.* & *lib. 5. §. 20.* & *lib. 7. §. 55.* & *lib. 12. §. 8.*

Οὐ πῦρ', ὐ σίδηρος] vide *l. 4. §. 39.* & *l. 7. §. 68.* & *suprà §. 28.* Epictetus *l. 1. cap. 29.* Τὴν προαίρεσιν οὐδὲν ἄλλο νικῆσαι δύναται, πλὴν αὐλὴ αὐλήν. *Voluntatem nihil vincere potest, nisi ipsa sese.* Hercules in Evripidis *Syleo.* apud Philonem *de allegor. de Joseph. & de boni viri libert.* & apud Evsebium *præpar. Evang. l. 6. cap. 6.* & apud Grotium in *excerptis*, ubi versus primus deest, ex illis restituendus, qi etiam in *Phœnissis* ejusdem reperitur *v. 524.*

Πρὸς ταῦτ', ἴτω μὲν πῦρ, ἴτω δὲ φάσγανον.
* Πίμπρα, κάταιθε σάρκας, ἐμπλήσθητί μου
Πίονα κελαινὸν αἷμα. πρόσθε γὰρ κάτω
Γῆς εἶσιν ἄστρα, γῆ δ' ἀνεῖσ' εἰς αἰθέρα
Πρὶν ἐξ ἐμοῦ σοι θῶπ' ἀπαυλῆσαι λόγον.
Ad hæc, adesto ferrum & ignis insuper;
Ure, (sive, seca) hæc cremiqe membra, & impletor mei
Potans rubentem sanguinem: in terram priùs
Descendet æther, terra se in cælum feret,
Qàm blanda de me veniet ad te oratio.

Grotius. Indi Philosophi Alexandro; Σώματα μὲν μετάξεις ἐκ τόπου εἰς τόπον. ψυχὰς δ' ἡμετέρας οὐκ ἀναγκάσεις ποιεῖν ἃ μὴ βούλόμεθα. πῦρ ἀνθρώποις μέγιστον κολαστήριον. τοῦτο ἡμεῖς καταφρονοῦμεν. *Traduces qidem corpora de loco in locum; animas autem nostras non coges facere qæ nolumus. Ignis est hominibus maximus cruciatus, eum nos contemnimus.* Clemens *Strom. l. 4. p. 494. C.* & Philo plenius ex Calani *ad Alexandrum Epist. lib. de libert. p. 879. D.* ex Clemente tamen supplendus. Φίλοι πείθουσι χεῖρας καὶ ἀνάγκην προσφέρειν Ἰνδῶν φιλοσόφοις, ὐδ' ἐν ὕπνῳ ἰωμένοις ἡμέτερα ἔργα. σώματα γὰρ μετοίσεις ἐκ τόπου εἰς τόπον. ψυχὰς δ' ὐ δύνασαι [ἀναγκάζειν] ποιεῖν ἃ μὴ βούλονται, ἢ μᾶλλον πλίνθους καὶ ξύλα φωνὴν ἀφεῖναι. πῦρ μιγίστης τοῖς ζῶσι σώμασι πόνους καὶ φθορὰν ἐργάζεται. τοῦτο ὑπεράνω ἡμεῖς γινόμεθα, ζῶντες καιόμεθα. ἐκ ἔστι βασιλεὺς, ὐδὲ ἄρχων, ὃς ἀναγκάσει ἡμᾶς ποιεῖν ἃ μὴ προαιρούμεθα. *Amici tibi suadent, ut cogas Indorum philosophos, ne per somnum qidem conspicati nostras res & nostra negotia. Corpora de loco ad locum transferes, animas non poteris cogere facere qæ nolunt, nihilo magis qàm si latereș & ligna cogas vocem mittere. Ignis corporibus vivis maximos dolores excitat non sine pernicie, hunc tamen nos despicimus dum vivi comburimur. Nullus rex, nullus princeps potest efficere, ut qicqam agamus præter animi sententiam.* vide *ad l. 5. §. 10.*

Οὐ τύραννος] ὐ λῃστής. *l. 11. §. 36.*

Ὅταν γένηται σφαῖρος, κυκλοτερὴς μένει] Alludit ad dictum qoddam Empedoclis, an Parmenidis, qod apud Stobæum in *eclog. physic. l. 1. tit. 11.* sed corruptè, sic legitur.

Σφαῖρος κυκλοτερὴς μιμίης, &c. unde subit animum, locum istum mendo non vacare prorsus, & μένει illud avt irreptitium esse, avt vitio nevtiqam immune. Verùm de dicto ipso ampliùs videbitur *ad l. 12. §. 3.* qòd avtem à superioribus ista divellunt Lugdunensis editor & interpres Anglicanus, mihi minùs commodè factum videtur. idem enim planè argumentum spectare, etiamsi eo modo sumatur, qo ipsi & legunt & vertunt, qivis facilè perspexerit. Qanqam ego malim dictionis serie continuatâ legere; τάτα γὰρ — ὐδ' ἑτιῶν ἅπτεται, ὅταν γένηται σφαῖρος κυκλοτερὴς, &c. vide *infrà §. 48.*

§. 42. Ἐμαυτὸν λυπεῖν] vide *l. 7. §. 16.* & *infrà §. 47.*

Οὐδὲ γὰρ ἄλλον πώποτε ἑκὼν ἐλύπησα] Vide de Marco *l. 1. §. 15.* ad illud, *συγγνωμονικόν.* Cæterùm de Platone Diogenes, cùm is à qodam lavdaretur; Τί δὲ ἐκεῖνος ἔχει σεμνὸν, ὃς τοσοῦτον χρόνον φιλοσοφῶν ὐδένα ἐλύπησεν; *Qid gravitatis in illo est, qi tanto tempore philosopborum neminem contristavit?* sed & Charilaum eo nomine notatum deprehendes *ad l. 9. §. 5.* Ὁ ὐδὲ τοῖς πονηροῖς χαλεπὸς ἦν. *Qi ne malis qidem durus & asper est.* Epictetus ipse *Dissert. l. 3. c. 23.* Ἰατρεῖόν ἐστι τὸ τοῦ φιλοσόφου σχολεῖον. ὐ δεῖ ἡσθέντας ἐξελθεῖν, ἀλλ' ἀλγήσαντας

* τίμιον, Evsebius.

[A] *tas. Schola Philosophi taberna medica est: non inde exeundum est cum lætitia, sed cum dolore.* qomodo à Petri concione illi, *Act. c. 2. v. 37.* κατανυγέντες τῇ καρδίᾳ, *compuncti corde,* à Christo etiam adolescens ille, Matth. *c. 19. v. 22.* ἀπῆλθε λυπούμενος, *abiit tristitiâ affectus.* Verbis nimirum Domini contristatus. Addas licèt his, nec Elium sacerdotem, nec Davidem regem, notâ aliqâ immunes habitos, qòd suos perperam etiam agentes, contristare detrectârint. *Histor. Regi. Israël. l. 1. c. 2. v. 29.* & *c. 3. v. 13.* & *l. 3. c. 1. v. 6.* Qomodo ergò Marcum, vel qà σκηπτοῦχος βασιλεὺς, *rex sceptrum manu gestans,* vel qa ἐν βασιλεῦσι φιλόσοφος, *inter reges philosophus,* culpâ liberabimus, si is neminem unqam qenqam contristavit? Forsan τὸ ἑκὼν, sive *sponte,* illud adjectum satisfecerit ad Marcum à censura omni hac in parte vindicandum. Neqe enim ultrò sive sponte tristitiâ pœnisve alios afficit, qi lege mandante, moribus ipsorum exigentibus, id facit, sed coactus qodammodo αἰκοντί γε θυμῷ, ad supplicia etiam justissima ac meritissima descendere. Talem nobis Deum depingit Jeremias vates, *Thren. c. 3. v. 33.* *Qi non affligit ex animo suo, mœstitiaqe afficit mortales. De suo optimum; de nostro justum: optimum ex naturæ proprietate; justum ex caussæ necessitate.* Tertullianus *de resurr. carn. c. 14.* Unde Salvianus [C] *de provid. l. 5. c. 8.* *Nos vim Deo facimus iniqitatibus nostris. Nos nolentem ulcisci cogimus. Nos parcere volentem non permittimus.* & *l. 8. c. 2.* *Nos calamitatum nostrarum avtores sumus. Deus enim pius & misericors est, & qi neminem velit perire vel ladere. Nos verò nos Deo nolente cruciamus. A Deo qidem punimur, sed ipsi facimus ut puniamur. Cùm avtem punire nos ipsi facimus; cui dubium est, qin ipsi nos nostris criminibus puniamus? qia qicunqe dat caussam qa puniatur, ipse se punit.* Talem principem suum Naso *Pont. l. 1. eleg. 3.*

Est piger ad pœnas princeps, ad præmia velox;
Qigue dolet, qoties cogitur esse ferox:
Multa metu pœna, pœnâ qi pauca coërcet;
Et jacit invitâ fulmina rara manu.

Et *l. 2. eleg. 2.*

Qi cum triste aliqid statuit, sit tristis & ipse:
Cuique ferè pœnam sumero, pœna sua est.
Victa tamen vitio est hujus clementia nostro;
Venit & ad vires ira coacta suas.

Et *Trist. l. 4. el. 8.*

Ergò illum demens in me sævire coëgi,
Mitius immensus qo nihil orbis habet.

Talem & Marcus ipse se profiteri videtur.

§. 43. Εὐφραίνει ἄλλον ἄλλο] Hoc est qod Flaccus *Epist. 1.*

--- alios aliis rebus studiisque teneri.

& *l. 2. Epist. 2.*

Deniqe non omnes eadem mirantur amantqe.

Pindarus *Pyth. 10.*

Καὶ γὰρ ἑτέροισιν ἑτέραν ἔρως ἔσχεθε φρένας
Namqe aliis aliarum rerum cupido pungit pectora.

Et Petronius.

--- non omnibus unum est,
Qod placet.

Homerus *odyss. ξ. v. 228.*

Ἄλλος γὰρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ ἐπιτέρπεται ἔργοις.
Namqe homines aliis alii rebus capiuntur.

Et Archilochus apud Sextum Empiricum *adversus ethic c. 3.*

Ἄλλος ἄλλῳ ἐπὶ ἔργῳ κραδίην ἰαίνεται.

qod συντομώτερον Clemens Alexandrinus, qi & ex Homero mutuatum vult, sic extulit, *Strom. l. 6.*

Ἀλλ' ἄλλος ἄλλῳ καρδίην ἰαίνεται.
Ast alia res alius cor juvat magis.

Evripides *Hippolyto.*

Ἄλλοισιν ἄλλα θεῶντε κ' ἀνθρώποιν μέλει.
Cordi alia hominibus aliis sunt studia, & Dais.

Idémqe *Oeneo* apud Clementem.

Ἀλλ' ἄλλος ἄλλοις μᾶλλον ἥδεται τρόποις.
At alius aliis moribus capitur magis.

Indè illa Tragici incerti apud Sextum Empiricum *Pyrrhon. l. 1. c. 14. §. 2.*

Δεινόν γε ταὐτὸν τοῖς μὲν ἀνδάνειν βροτῶν,
Τοῖς δ' ἔχθος εἶναι. —
Miserum, qòd eadem sæpe res, hominum bis placet,
Illis in odio est. —

Prout de se Lucilius; *Qod tibi magnopere cordi est, mihi vehementer displicet.* Cicero *Tuscul. l. 5. §. 63.* *Sic se res habet, te tua, me delectant mea.* Siqidem, qòd ex Evripidis *Phœnissis* Sextus *ibidem.*

Εἰ πᾶσι τ' αὐτὸν ἦφυ τοφὸν δ' ἅμα,

a L.10.§.35. ἐὰν [a] ὑγιὲς ἔχω τὸ ἡγεμονικὸν, [b] μὴ ἀποστρεφόμενον; μήτε ἄνθρωπόν τινα, [*] μήτε τῶν ἀνθρώπων συμβαινόντων. ἀλλὰ [c] πᾶν ἐυμενέσιν ὀφθαλμοῖς [*] ὁρῶντα καὶ δεχόμενον, καὶ [d] χρώμενον ἑκάστῳ καθ' ἀξίαν.

b Sup.§.34.

* μητε [τι] Lug. An.

c Sup.§.7,8. l.4.§.25.l.7. §.3.

* ὁρῶν f.

d Sup.§.29.

§. 44. [e] Τοῦτον [*] ἰδὲ τὸν χρόνον σεαυτῷ χάρισαι. [f] οἱ τὴν ὑστεροφημίαν μᾶλλον διώκοντες, ἀλογίζονται, ὅτι ἄλλοι τοιοῦτοι μέλλουσιν ἐκεῖνοι εἶναι, οἷοί εἰσιν ὅτοι ὡς βαρύνται. καὶκεῖνοι [*] δὴ θνητοί. τί δ' ὅλως πρὸς σὲ, ἂν ἐκεῖνοι ἐ φωναῖς τοιαύτοις ἀπηχῶσιν, ἢ [g] ὑπόληψιν τοιαύτην περὶ σοῦ ἔχωσιν.

e L.4.§.17.

f L.2.§.17. l.4.§.19.

* ἤδη f.

g L.4.§.3.l.5.§.33.

§. 45. [h] Ἀρόν με καὶ βάλλε ὅπου θέλεις. ἐκεῖ γὰρ ἕξω [i] τὸν ἐμὸν δαίμονα ἵλεων, τοῦτ' ἔστιν, [k] ἀρκούμενον εἰ ἔχοι καὶ ἐνεργοίη κατὰ τὸ ἐξῆς [l] τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. [m] ἆρα τοῦτο ἄξιον, ἵνα δι' αὐτὸ κακῶς μοι ἔχῃ ψυχὴ, καὶ χεῖρον ἑαυτῆς ᾖ, πεπτωκυῖα, ὀρεγομένη, [*] συνδυομένη, πυρομένη; καὶ τί εὑρήσεις τοῦτο ἄξιον;

h L.10.§.15.23.33.

i L.2.§.13. l.3.§.5.7.16.

k Sup.§.7.l.9.§.26.

l L.5.§.16.

m L.9.§.37.

* συνδεομένη f. vel συνχυομένη.

mentem sanam habuerim, qæ nec hominem qenqam, avt humanum qicqam aversetur; sed qicqid obvenit, oculo benigno aspiciat excipiátqe, & pro sui existimatione singulis utatur.

§. 44. Hoc ipsum, qod jam adest, tempus tibimet fac impertias. qi famam posthumam affectant potiùs, non cogitant, alios qosdam ejusmodi fore posteros illos, qales isti sunt, qos nunc gravatim ferunt. sed & utriqe sunt mortales. qid avtem tuâ interest, si vocibus istiusmodi adstrepuerint illi tibi, avt existimationem hanc vel illam de te habuerint.

§. 45. Tolle me, & qocunqe libuerit projice. etenim illîc qoqe genium meum habiturus sum propitium placidúmqe; hoc nempe contentum, si pro conditionis suæ officio habere se ageréqe possit. num hoc tanti est, ut hac de cavssa anima mea malè se habeat, ac deterior fiat, dum deprimitur, extenditur, confunditur, consternatur. ecqid reperiam, qod tanti sit?

§. 46.

ANNOTATIONES.

Οὐκ ἦν ἐν ἀμφίλεκτος ἀνθρώποις ἔρις.
Si idem probarent omnes, si saperent idem,
Dissidia generi nulla mortali forent.
Νῦν δ' ἄλλ' ὅμοιον ἄλλο, οὐδὲν, ὥστ' ἴσον βροτοῖς.
Dissimillima nunc sunt ingenia mortalibus.

Persius *Sat.* 5. *v.* 52.

Mille hominum species, & rerum discolor usus.
Velle suum cuique est, nec voto vivitur uno.

Scilicet qòd Terentius *Phorm.* 2.

— *ità est:*
Qot homines, tot sententiæ; suus cuique mos.

Vide Flaccum *carm. l.* 1. *od.* 1. & Marcum *l.* 10. §. 10. sed &, Athanasii qi nomen præfert, avtorem in *definition.* inter hominum θέλημα φυσικὸν, qod in omnibus idem sit, & γνωμικὸν, qod in aliis aliud, distingventem, apud Casavbonum *in Pers. Sat.* 5.

'Ἐμὲ δὲ ἐὰν ὑγιὲς ἔχω τὸ ἡγεμονικὸν] Consimilis huic locus apud Epictetum *Dissert. l.* 3. *c.* 5. ubi ex persona Socratis; Ὥσπερ ἄλλος τις χαίρει τὸν ἀγρὸν τὸν αὑτοῦ ποιῶν κρείσσονα, ἄλλος τὸν ἵππον. οὕτως ἐγὼ καθ' ἡμέραν χαίρω παρακολουθῶν ἐμαυτῷ βελτίονι γενομένῳ. *Qemadmodum alius delectatur, cùm agrum suum meliorem facit, alius cùm equm: sic ego qotidie delector, cùm me fieri meliorem deprehendo.* vide *supra* §. 26. & *l.* 10. §. 35.

Μήτε τῶν ἀνθρώποις συμβαινόντων] Annotator Lugdunensis μήτέ τι τῶν ἀνθρώπ. σ. vide *infrà* §. 46.

Ἀλλὰ πᾶν ἐυμενέσιν ὀφθαλμοῖς ὁρῶντα] Syntaxis poscit ὁρῶν. qia præcesserat τὸ ἡγεμονικόν.

Χρώμενον ἑκάστῳ κατ' ἀξίαν] vide *l.* 3. §. 11. & *supra* §. 29.

§. 44. Τοῦτον ἰδὲ τὸν χρόνον] ità Basilienfis & Lugdunensis. ego ἤδη malim. qòd, *l.* 4. §. 26. Κερδαντέον τὸ παρόν. *Qod instat tempus lucrandum est.*

Τὴν ὑστεροφημίαν] vide *l.* 2. §. 17. & *l.* 4. §. 19.

Ὅσοι βαρύνται] *qos agrè ferunt.* Scholiastes ad illud Thucydidis *l.* 2. ἐβαρύνοντο δὲ καὶ χαλεπῶς ἔφερον. ᾧ δεῖ, inqit, λέγειν, ὅτι ἐβαρῦντο, ἢ βαρῶμαι, ἀλλὰ βαρύνομαι, &c. *non oportet dicere, ὅτι ἐβαρῦντο, ἢ βαρῶμαι, sed βαρύνομαι,* &c. hoc nimirum sensu, opinor, negat τὸ βαρῶσθαι usurpari. Alioqi Plato etiam in *Sympos. pag.* 1194. *C.* dixit, Ὁ δὲ Πόρος μεθυσθεὶς τοῦ νέκταρος, εἰς τὸν τοῦ Διὸς κῆπον εἰσελθὼν, βεβαρημένος ἐυδεῖ. *Porus nectare ebrius, Jovis hortum ingressus* vino, an somno, *gravatus dormiebat.* Marcus *supra* §. 36. Βαρεῖ σε ἀεὶ τὸ παρόν. *Id semper qod præsens est, molestiam sibi facessere.* Cæterùm τὸ βαρεῖσθαι μεταφορικῶς, prout Marco istic, usurpatum, havd temerè alibi deprehendes. Herodianus tamen *lib.* 8. *c.* 8. §. 2. Ἐβαρῦντό τε αὐτῶν τὴν ἐυγένειαν. *Eorúmqe nobilitatem agrè*, sive *gravatim, ferebant.*

Τί δὲ ὅλως πρὸς σὲ] ità *l.* 4. §. 19. Τί ἂν τοῦτο πρὸς σέ; *Qi hoc ad te tamen?*

Ἀπηχῶσιν] ità *l.* 4. §. 3. Τὸν κενὸν τῆς ἀπηχήσεως. *Qàm inanes planè applavsus isti.*

§. 45. Ἄρόν με, καὶ βάλλε ὅπου θέλεις] vide Calani *ad Alexandrum Epist. supra ad* §. 41. In Senecæ *excerpt. Exulabis. Non patria mihi interdicitur, sed locus. in qamcunqe terram venio, in meam venio. Nulla terra exilium est. Altera patria est. Patria est, ubicunqe bene est. illud avtem per qod bene est, in homine, non in loco est. In ipsius potestate est, qa sit illi fortuna. Si sapiens est, peregrinatur; si stultus, exulat.* vide *l.* 5. §. 16.

Ἐκεῖ γὰρ ἕξω τὸν ἐμὸν δαίμονα ἵλεων] Locus non faciet, qin mentem in statu recto & erecto custodiam. Philemon exul, A interrogantibus, ὡς ἐυημέρηκε, *qàm prosperè ageret*, respondit, ὑμεῖς μὲν ἴσως ὄιεσθε ὕτω τεθεραμένοι. ἐγὼ μὲν γὰρ ἀεὶ ἀγαθὸς ὢν διατελῶ. *Vos minùs opinamini, qi in hoc statu me videtis. Ego enim semper bonus esse perstito.* pro ὢν, ᾖ vel ὢν legO, ut sensus constet. Refert ex Telete *de exilio* Stobæus *tom.* 2. *tit.* 40. Epictetus *lib.* 4. *c.* 7. Ἀλλ' ἐξερίζω σε. ὅπου ἂν ἀπέλθω, ἐκεῖ μοι καλῶς ἔσαι. καὶ γὰρ ἐνθάδε, οὐ διὰ τὸν τόπον ἦν μοι καλῶς, ἀλλὰ διὰ τὰ δόγματα, ἃ μέλλω μετ' ἐμαυτοῦ ἀποφέρειν. οὐδὲ γὰρ δύναταί τις ἀφελέσθαι αὐτά. ἀλλὰ ταῦτα μόνα ἐμά ἐστι καὶ ἀναφαίρετα, καὶ ἀρκεῖ μοι παρόντα, ὅπου ἂν ὦ, καὶ ὅ, τι ἂν ποιῶ. *At relegationem? Qocunqe venero, ibi mihi bene erit. Nam & hic, non propter locum bene mihi fuit,* B *sed propter decreta, qa mecum ablaturus sum. Neqe enim ea qisqam eripere potest: hæc sola mea sunt & propria, mihiqe dum adsunt sufficiunt, ubicunqe fuero, & qicqid fecero.* Seneca *ad Helv. c.* 5. *Adversus ipsam mutationem locorum, satis hoc remedii putas Varro, qòd qocunqe venimus, eádem rerum naturâ utendum est. M. Brutus, qòd licet in exilium euntibus virtutes suas ferre secum. utraqe in unum collata plurimùm possunt. qantulum enim est, qod perdidimus? duo, qa pulcerrima sunt, qocunqe nos moverimus, sequntur; Natura communis, & propria virtus.* vide *l.* 7. §. 53.

Ἆρα τοῦτο ἄξιον] Symmachus *l.* 9. *Ep.* 105. *Nullius tam vehemens neqitia est, ut motu meo digna sit. qid enim indignius, qàm sapientis affectum ex aliena pendere neqitia?* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 6. Epictetus *enchir. c.* 11. Ὅταν καλῇς τὸν παῖδα, ἐνθυμοῦ ὅτι δύναται μὴ ματαιῦσαι, καὶ ματαιώσας, μηδὲν ποιεῖσθαι ὡς θέλεις. ἀλλ' ἐχ ὕτως ἐστὶν αὐτῷ καλῶς, ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ τὸ μὴ τραχθῆναι. *Qm verò puerum vocas, fieri posse cogita, ut præsto non sit:* & *ut sit, nihil agat ex animi tui sententia. Neqe verò ei tam bene sit, ut tuarum perturbationum habeat ille potestatem.* Vitium subesse Volphio suboluit. itaqe pro τὸ μὴ, τό σε substituit. & pro ἐστὶν, ἔσω vel εἴη mavult. at rectiùs Stobæus *tom.* 2. *tit.* 19. ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ τὸ ἐμὲ ταραχθῆναι. qanqam perperam apud Stobæum ἔτω pro ὕτως legitur. Melius pro ἐνθυμοῦ προσποιοῦ. Nam qare pro ἀλλ', καὶ, Volfius, pro αὐτῷ, αὐτὸς Gesnerus, nihil erat. *Hoc,* inqit, *tecum cogita, non tam feliciter agitur cum servulo meo, ut me perturbari in illo sit situm.* Vide *supra* §. 42.

Συνδυομένη] *anxia* Xylander. *confusa* Casavbonus, ut συγχεομένη, vel συγχυομένη legisse videatur. qid si συνδεομένη legatur? *unà cum corpore constricta,* & vinculis qodammodo obnoxia. Apostolus *ad Tim. Epist.* 2. *c.* 2. *v.* 9. Ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν. ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται. *In qo sustineo malis usqe ad vincula, sed sermo Dei non est vinctus.* Epictetus *lib.* 1. *c.* 18. Ἀλλ' ὁ τύραννος δήσει. τί; τὸ σκέλος. ἀλλ' ἀφελεῖ. τί; τὸν τράχηλον. τί οὖν οὐ δήσει, οὐδ' ἀφελεῖ; τὴν προαίρεσιν. *At tyrannus vinciet. qidnam? pedem. At avferet. qidnam? collum. Qid ergo non vinciet, non avferet? voluntatem.* Vel *curis anxietateqe constricta, ac vincta.* ut Boëthius *consol. lib.* . *c.* . *Nubila mens est, vinctaqe curis, hæc ubi regnant.* Verùm illud, opinor, potiùs fuerit, qod Casavbonus secutus videtur. ità Epictetus *enchir. c.* 28. Εἰ μὲν τὸ σῶμά σε τις ἐπίτρεπε τῷ ἀπαντήσαντι, ἠγανάκεις ἄν. ἔτι δὲ σὺ τὴν γνώμην τὴν σεαυτοῦ ἐπιτρέπεις τῷ τυχόντι, ἵνα ἐάν λοιδορήσῃταί σοι, ταραχθῇ ἐκείνη καὶ συγχυθῇ, οὐκ αἰσχύνῃ; *Qod si* F *corpus qidem tuum aliqis obvio cuiptam permitteret, indignareris: tu verò qi animum tuum cuilibet permittas, ut, si convicia tibi dixerit, perturbetur & mœreat; non erubescis?* Marcus ipse *lib.* 5. §. 32. Διὰ τί συγχέεσιν ἄτιχνοι καὶ ἀμαθεῖς ψυχαὶ ἔντεχνοι καὶ ἐπιστήμονα; *Qorsum arte instructum ac peritum qenqam rudes anima imperitaqe conturbent?*

§. 46.

§. 46. Nihil homini cuiqam contingere poteſt, qod non humanus ſit caſus; nec bovi, qod non bovis ſit; nec viti, qod non vitis ſit, nec lapidi, qod non lapidis ipſius ſit. Si ergò contingit id cuiqe, qod & uſui & naturæ ejus eſt conſentaneum, qid eſt, ægrè qod feras? neqe enim qicqam tibi tuliſſet natura communis, qod ferri non poſſet.

§. 47. Si qa te angit res externa, non eſt ea ipſa, qæ moleſtiam faceſſit tibi, ſed tuum ipſius de re ea judicium. hoc avtem ſtatim delere in te ſitum eſt. ſi qid verò in interna animi diſpoſitione te angit, qis prohibere poteſt, qo minùs opinionem tuam corrigas? pari modo, ſi anxium te habet, qia hoc avt illud qod rectum tibi videtur, non facis, cur non facere potiùs qàm angi velis? ſed obſtat, inqis, valentius aliqid. nihil eſt ergò qod anxius ſis. neqe enim non agendi cauſſa in te eſt. ſed nec vivere tanti eſt, ni id fiat. exede ergò è vita

§. 46. a Ἀνθρώπῳ ὀδενὶ συμβαίνειν τι δύναται, ὃ οὐκ ἔστιν ἀνθρωπικὸν σύμπτωμα. οὐδὲ βοΐ, ὃ οὐκ ἐστὶ βοϊκόν. οὐδὲ ἀμπέλῳ, ὃ οὐκ ἔστιν ἀμπελικόν. οὐδὲ λίθῳ, ὃ οὐκ ἐστὶ λίθῳ ἴδιον. b εἰ οὖν ἑκάστῳ συμβαίνῃ, ὃ κ᾽ c εἴωθεν, καὶ πέφυκεν, τί ἂν δυσχεραίνοις; d οὐ γὰρ ἀφόρητόν σοι ἔφερεν ἡ κοινὴ φύσις. /

a L. 5. §. 18. Sup. §. 36.
b L. 10. §. 3. l. 11. §. 13.
c L. 12. §. 26.
d L. 6. §. 19. l. 7. §. 66.

§. 47. e Εἰ μέν σε ἀφά τι τῶν ἐκτὸς λυπῇ, οὐκ ἐκεινό σοι ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ τὸ σὸν περὶ αὐτοῦ κρίμα. f τοῦτο δὴ νῦν ἐξαλεῖψαι g ἔξεστί σοι ἐφ᾽ ὅτι σοι ἐστίν. εἰ δὲ λυπεῖ σέ τι τῶν ἐντῇ σῇ διαθέσει, h τίς ὁ κωλύων διορθῶσαι τὸ δόγμα; ὅμως δὲ κ᾽ εἰ λυπῇ, ἐπ᾽ οὐχὶ * τὸ δέ σε ἐνεργεῖς ὑγιές σοι φαινόμενον, τί οὐχὶ μᾶλλον * τοῦτο ἐνεργεῖς, ἢ λυπῇ; ἀλλὰ ἰσχυρότερόν τι ἐνίσταται. i μὴ ἂν λυποῦ. οὐ γὰρ ᾠδά σε ἡ αἰτία τοῦ μὴ ἐνεργεῖσθαι. ἀλλὰ οὐκ ἄξιον ζῆν, μὴ ἐνεργοῦντα τοῦτο. k ἄπιθι οὖν ἐκ τοῦ ζῆν εὐ-

e L. 4. §. 7, 8. l. 5. §. 26.
f Sup. §. 29.
g L. 6. §. 52. l. 7. §. 2. 14.
h L. 9. §. 11. l. 12. §. 25.
i Sup. 32. 42. 45.
k L. 5. §. 29.

με-

ANNOTATIONES.

§. 46. Ἀνθρώπῳ οὐδενὶ συμβαίνειν τι δύναται ὃ οὐκ ἔστιν ἀνθρωπικὸν] Seneca *Ep.* 71. *Nihil eorum qa ferenda ſunt diſplicet. Nam qicqid cadere in hominem poteſt, in ſe incidiſſe non qeritur. vires ſuas novit; ſcit ſe eſſe oneri ferendo.* vide & *lib.* 5. §. 11. & *l.* 6. §. 19. & *lib.* 7. §. 2. Evripides *Oreſt.*

Οὐκ ἔστιν οὐδὲν δεινόν, ὦδ᾽ εἰπεῖν ἔπος
Οὐδὲ πάθος, οὐδὲ ξυμφορὰ θνήλατος,
Ἥς οὐκ ἂν ἄραιτ᾽ ἄχθος ἀνθρώπου φύσις.
Nulla adeò fando terribilis oratio eſt,
Vel fors, vel irâ cœlitum invectum malum,
Natura qin humana patiundo id ferat.

Grotius. Epictetus *l.* 1. *c.* 2. Τῷ λογικῷ ζώῳ μόνον ἀφόρητόν ἐστι τὸ ἄλογον. *Animanti ratione prædito id ſolum eſt intolerabile, qod ratione caret.* vide *ad* §. 15. Iſocaſii dictum.

Καὶ ἔωθεν, καὶ πίφυκεν] vide *ſuprà* §. 41. τὸ κοινόν. & *l.* 4. §. 33, 46. & *l.* 7. §. 58. Seneca *Epiſt.* 107. *Nihil borum inſolitum, nihil inexpectatum eſt. offendi rebus iſtis tam ridiculum eſt, qàm qeri, qod ſpargaris in publico: avt inqineris in luto. eadem vitæ conditio eſt, qa balnea, turba, itineris: qadam immittentur, qadam incident. Non eſt delicata res vivere. Longam viam ingreſſus es. & labaris oportet, & arietes, & cadas, & laſſeris, & exclames, O mors, id eſt, mentiaris. Alio loco comitem relinqes, alio efferes, alio timebis: per ejuſmodi offenſas emetiendum eſt conſragoſum hoc iter.* Et mox: *— Qicqid dixeris, multis accidit. — Nihil miremur eorum, ad qæ nati ſumus: qa ideo nulli qerenda, qia paria ſunt omnibus. ità dico, paria ſunt. Nam etiam qod effugit aliqis, pati potuit. æqum avtem jus eſt, non qo omnes uſi ſunt, ſed qod omnibus latum eſt. imperetur æqitas animo, & ſine qerela mortalitatis tributa pendamus.*

§. 47. Οὐκ ἐκεῖνό σε ἐνοχλεῖ, ἀλλὰ τὸ σὸν περὶ αὐτοῦ κρίμα] vide *ſuprà* §. 40. Epictetus *enchir. c.* 5. Ταράσσει τοὺς ἀνθρώπους, οὐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα. *Homines perturbantur, non rebus, ſed iis, qas de rebus habent, opinionibus.* & *Diſſert. l.* 3. *c.* 19. Οὐδὲν ἄλλο ταραχῆς, ἢ ἀκαταστασίας αἴτιόν ἐστιν ἢ δόγμα. *Non aliam eſſe perturbationis & inconſtantiæ cauſſam niſi opinionem.* Οὐδὲν γὰρ ἐστιν αὐτῷ δεινόν, ἀλλὰ ὑπὸ τῆς δόξης καὶ τῆς ἀσθενείας τῆς ἡμετέρας γίνεται τοιοῦτον. *Nihil enim omnium grave eſt: ſed ad opinionem noſtramqe imbecillitatem tale fit.* Dio Pruſæus *Orat.* 16. Seneca *de Sap. conſtant. c.* 4. *Ad tantas inceptias perventum eſt, ut non dolore tantùm, ſed doloris opinione vexemur, more puerorum qibus metus incutit umbra, & perſonarum deformitas, & depravata facies; lacrymas verò evocant nomina parium grata avribus, & digitorum motus, & alia qa impetu qodam erroris improvidi refugiunt.*

Ἐξαλεῖψαι ἐπί σοι ἐστίν] Ità Clemens in *hortator. pag.* 63. *D.* Ἐξὸν ἀπομάξασθαι τὰ ἐμποδὼν τῇ σωτηρίᾳ. *Qm liceat ea amovere, qa ſaluti impedimentum adferunt.* vide *l.* 5. §. 2. & *ſuprà* §. 29.

Οὐ γὰρ παρά σε ἡ αἰτία τοῦ μὴ ἐνεργεῖσθαι] Nè contriſteris, inqit, ſi honeſta molienti objectum fuerit, qod effectum & ſucceſſum impediat; cùm tu qod in te eſt, qodqe tui eſt officii feceris; nec à te ſit qod effectu ſucceſſuqe caruerit. Hoc ipſo argumento pii homines, Dei miniſtri cumprimis, ſolari ſeſe ſolent, ubi conatus ſuos advertunt, fructu, optato etiam magìs qàm ſperato forſan, deſtitui. Eſajas *c.* 49. *v.* 4. *Etiamſi fruſtrà laboraverim, & inaniter, atqe incaſſum vires meas conſumpſerim; officium tamen meum penes Jovam eſt, opus meum penes Deum meum.* Joannes Chryſoſtomus *in Joan. Evang. Orat.* 13. *pag.* 81. *D.* Οὐ γὰρ ἴσα τῶν γηπόνων, τοιοῦτα καὶ τὰ τῶν διδασκόντων ἐστίν. ὁ μὲν γὰρ γεωργὸς μετὰ τὰς ἐνιαυσίους πολλάκις μόχθους, καὶ τὴν ταλαιπωρίαν ἐκείνην, καὶ τὰς ἰδρῶτας, οὐ μηδὲν ἐξενέγκῃ τῶν πόνων ἄξιον ἡ γῆ, παρ᾽ ὑδενὸς ἑτέρου δύναται τῶν πόνων τινὰ παραμυθίαν εὑρεῖν, ἀλλ᾽ ὑποσείσας μετ᾽ αἰσχύνης καὶ κατηφείας ἀπὸ τῆς ἄλω πρὸς τὴν οἰκίαν, καὶ τὴν

A γυναῖκα καὶ τὰ παιδία, ὀδύνας ἔχων ἀπαιτῆσαι τῆς φιλοπονίας τῆς μακρᾶς τὴν ἀντίδοσιν. ἐπὶ δὲ ἡμῶν οὐδὲν τοιοῦτόν ἐστι. ἀλλὰ κἂν γὰρ ἡ γεωργουμένη γῆ μηδένα ἐξενέγκῃ καρπὸν, ἡμῶν πάντα ἐπιδεξαμένων πόνον, ὁ κ᾽ ταύτης καὶ ἡμῶν Κύριος ἑτέραν κτίσεις ἡμᾶς ὑπερεχομένης ἐλπίσιν, ἀλλὰ δώσει τὰς ἀμοιβάς. Ἕκαστος γὰρ, φησὶ, τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον. (Apoſtoli ſunt *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 8.) κατὰ τὸν κόπον, οὐ κατὰ τὸ τῶν πραγμάτων τέλος. *Non enim eadem conditione, qa agricolæ, ſunt verbi divini præceptores. Siqidem agricolæ poſt annuos ſudores, & miſeram illam laborioſamqe vitam, ſi terra aliqando pro operis in ſe impenſis non reſpondeat, nemo alius ejus damnum inſtaurare poteſt, ſed pudibundus triſtiſqe ab area domum ad uxorem & filios revertetur, & qm longi laboris mercedem petat, habet neminem: in nobis avtem nihil hujuſmodi uſu venit, ſed licet culta terra nullum afferat fructum, dummodo nos nullum ſubtraxerimus laborem, & ejus & noſter Dominus vanâ nos ſpe dimiſſos non fruſtratur, ſed remunerat. Unuſqiſqe enim, inqit, propriam mercedem accipiet ſecundum proprium laborem, non ſecundum rerum eventum.* Et Bernardus *ad Evgen. de conſider. l.* 4. *Unuſqiſqe propriam mercedem accipiet ſecundum laborem ſuum, non ſecundum proventum. Fac qod tuum eſt: Deus qod ſuum eſt, abſqe tua ſolicitudine atqe anxietate curabit. Planta, riga, ſer curam,* B *& tuas explicuiſti partes: incrementum, ubi voluerit, dabit Deus, non tu. ubi ſortè noluerit, tibi deperit nihil. Securus labor, qem nullus valet evacuare defectus.* Qod & *ibidem* aliâ imagine non minùs idoneâ illuſtrat. *En plagam. tibi incumbit curatio. rides me forſan, incurabilem perſvaſus. Noli diffidere: curam exigeris non curationem. Audiſti, Curam illius habe.* (Luc. *c.* 10. *v.* 35.) *Et non cura, vel ſana illum.*

Non eſt in medico ſemper relevetur ut ager.

Cui adjici poterit, & illud Hieronymi in *Epiſt. ad Pammach. & Ocean. Qi æthiopem invitat ad balneas; eſi nigredinem non avferat illi, certè vel pecuniam accipit ſibi: & licet in illius candore non gaudeat, certè vel ſuo in lucro lætatur.* D *Ità ſine dubio inobedientem qi divinis ſermonibus monet, qamvis refragantis peccata non tollat, mercedem tamen de miniſterio veræ caritatis ſibi acqirit.* Itaqe iſtìc non æthiops fruſtrà lavatur, nec operam ludit perditve, qi in eo etiam laborem impenderit. Siqidem ut Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 15. Εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σῳζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. *Bona fragrantia ſumus Deo: in iis qi ſervantur, & in iis qi pereunt.* Καὶ ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν Κυρίῳ. *Et labor veſter non eſt inanis in Domino.* Idem *ad eoſdem Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 58. Neqe tamen conſideratio hæc, è piorum animis E omnem prorſus anxietatem, ac triſtitiam eximit. Sicut enim χαρὰν καὶ σίφανον καυχήσεως, *gaudium & coronam de qa gloriantur*, ſuum ducunt ſuorum profectus. *ad Theſſ. Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 19. ità contrà, etiamſi non inutile planè, triſte tamen & cordolium gravisſimum eſt ipſis, ubi conatus hac in parte ſuos fruſtratos adſpiciunt. *ad Hebr. c.* 13. *v.* 17. & Jerem. *c.* 13. *v.* 17. Ideo Bernardus *in Cant.* 42. *Animam meam liberavi. non capio conſolationem, dum mortem filii intueor. Qa enim mater, etiamſi omnem qam potuit curam & diligentiam ægrotanti adhibuiſſe ſe ſciat, ſi demum fruſtratam ſe viderit, & omnes labores ſuos eſſe penitus inefficaces, illo nihilominus moriente,* F *propterea unqam à fletibus temperavit?* Verùm hæc rigidior juſto Stoica diſciplina non admittit.

Οὐκ ἄξιον ζῆν μὴ ἐνεργοῦντα τοῦτο] Hoc eſt qod Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 485. *A.* de Philoſophis qibuſdam: Αὐτίκα ἔνλογον ἐξαγωγὴν τῷ σπουδαίῳ συγχωροῦσιν, εἴ τις τὸ πρόσωπον ὅλον περιῄσειεν αὐτὸν, ὡς μηκέτι ἐκλελεῖφθαι αὐτῷ μηδὲ ἐλπίδα τῆς πράξεως. *Jam etiam viro bono permittunt philoſophi, ut liceat animam juſta de cauſſa educere, ſi qis ab agendo adeo fuerit remotus, ut nulla ſpes ei amplius relinqa ſit actionis.*

Ἄπιθι οὖν ἐκ τοῦ ζῆν] Ità *l.* 5. §. 29. τοῦ ζῆν ἐξιέναι. & de

* ἢ f. μενὴς, * ἢ κὴ ὁ ἐνεργῶν ἀποθνήσκῃ, ἅμα [a] ἵλεως τοῖς ἐνιςαμένοις.

[a] L. 2. §. 3.

§. 48. Μέμνησο, ὅτι [b] ἀκαταμάχητον γίνεται τὸ ἡγεμονικὸν, ὅταν [c] εἰς ἑαυτὸ συςραφῇ [d] ἀρκεῖται ἐν ἑαυτῷ, [e] μὴ ποιῶν ὃ μὴ θέλῃ, [f] κἂν ἀλόγως ἀθρανάξεται. τί οὖν [g] ὅταν κὴ μετὰ λόγου πεπυκνωμένως κρίνῃ ὠεί τινος; Διὸ τεῖχος ἀκρόπολις ἐςιν [h] ἡ ἐλευθέρα παθῶν διάνοια. οὐδὲν γὰρ ὀχυρώτερον ἔχει ἄνθρωπος, ἐφ' ὃ καταφυγὼν [i] ἀνάλωτος λοιπὸν ἔσται. ὁ μὲν οὖν μὴ ἐνεργικῶς τοῦτο, ἀμαθής. ὁ δὲ ἐνεργικῶς κὴ μὴ καταφεύγων, ἀτυχής.

b Sup. §. 41. c L. 7. §. 28. d Sup. §. 7. e L. 5. §. 29. l. 10. §. 33. f L. 11. §. 3. g L. 5. §. 18. h L. 1. §. 9. i L. 11. §. 36.

§. 49. [k] Μηδὲν πλέον σαυτῷ λέγε, ὧν

k L. 7. §. 64.

æqo animo, qo modo excederes si id agere daretur, simul etiam obstantibus ipsis propitius.

§. 48. Memineris, inexpugnabilem fieri mentem, qando in se contracta, ipsa se contenta manet, dummodo nil faciat qod ipsa nolit, tametsi non ratione, sed obstinatione merâ instructa sit. qid ergò futurum est, si ratione in consilium adhibitâ consideratè de re aliqâ sententiam tulerit? propterea arx est qædam mens perturbationibus immunis. neqe enim aliud ullum habet homo hoc validiùs communitum præsidium, ad qod ubi confugerit, in nullius potestatem possit deinceps venire. hoc qi non videt, imperitus; qi videt, nec eò recipit se, infelix est.

§. 49. Nihil ulteriùs tecum reputa, qàm qod

ANNOTATIONES.

Constantio Ammianus *l.* 22. *Abiit è vita.* & de Theodosio Ambrosius *Epitaph. Abiit, non obiit.* Cicero *Tuscul. l.* 5. *Mihi qidem in vita servanda videtur illa lex, qa in Græcorum convivîis obtinetur, Aut bibat, inqit, aut abeat* (ἢ πίθι, ἢ ἄπιθι) *aut enim fruatur aliqis cum aliis voluptate potandi, aut nè sobrius in vinolentiam vinolentorum incidat, antè discedat. Sic injurias fortuna, qas ferre neqeas, diffugiendo relinqas.* Et subjungit: *hæc eadem, qa Epicurus, totidem verbis dicit Hieronymus.* Non soli ergò Stoici istiusmodi dictabant. Seneca *Epist.* 91. *In eum mundum intravimus, in qo his legibus vivitur. Placet? pare. Non placet? qacunqe vis, exi.* & *Epist.* 70. *Hoc est unum, cur de vita non possimus qeri. bono loco res humana sunt, qòd nemo nisi vitio suo miser est. Placet? vive. Non placet? licet eò reverti, unde veniisti.* Epictetus *l.* 1. *c.* 24. Τὸ δὲ κεφάλαιον, μέμνησο, ὅτι ἡ θύρα ἤνοικται. μὴ γίνου τῶν παιδίων δειλότερος. ἀλλ' ὡς ἐκεῖνα, ὅταν αὐτοῖς μὴ ἁρέσκῃ τὸ πρᾶγμα, λέγει, ὅτι οὐκ ἔτι παίζω. καὶ σὺ, ὅταν σοι φαίνηταί τινα εἶναι τοιαῦτα, εἰπὼν, οὐκ ἔτι παίζω, ἀπαλλάσσου. μίαν δὲ, μὴ θρήνει. *Qod autem caput est, memento apertam esse januam. ne sis pueris timidior: sed ut illi dicunt, cùm re aliqâ non amplius delectantur, se diutius non lusuros esse; sic* & *tu, cùm qadam ejusmodi esse videbuntur, ubi te diutius esse lusurum nevîris, recedito: sin manseris, lamentari noli.* sed vide *ad l.* 3. §. 1.

A

B

C

'Η καὶ ὁ ἐνεργῶν] Xylander avt Casavbonus qid hîc legerint, havd est facile conjectu. Neqe enim verba, prout habentur, exhibere possunt, qod avt iste avt ille reddidit. Ego opinor legendum, ἢ καὶ ὁ ἐνεργῶν. *discedas è vita ἐυμενὴς.* id est, *placido animo, qomodo* & *is solet discedere, qi id qod volebat assecutus est; simulqe propitio etiam adversus illud qodcunqe id fuerit, qod obstiterat tibi, qò minus id qod volebas efficeres.*

§. 48. 'Ακαταμάχητον γίνεται τὸ ἡγεμονικὸν] vide *suprà* §. 41. Flaccus *carm. l.* 2. *od.* 1.

Et cuncta terrarum subacta,
Præter atrocem animum Catonis.

de qo verè viro Seneca ampliùs *de constant. Sap. c.* 1. & 2. qi & *ibidem c.* 6. *Bona viri sapientis solidis* & *inexpugnabilibus munimentis præcincta sunt. Non Babylonis illi muros contuleris, qos Alexander intravit. Non Carthaginis avt Numantia mœnia, non unâ manu capta; non Capitolium arcemve. Habent illa hostile vestigium: illa qa sapientem tuentur, à flamma* & *ab incursu, tuta sunt: nullum introitum prabent, excelsa, inexpugnabilia, Diis aqa.* Philo *de viri boni libert. pag.* 879. *E.* ex Zenonis sententia. Ὅτι θᾶττον ἀσκὸν βαπτίσαι τις πλήρη πνεύματος, ἢ βιάσαιτο τὸν σπουδαῖον ὑπτιῶν ἄκοντα δράσαί τι τῶν ἀδιαλήτων. ἀνίσδοτος γὰρ καὶ ἀήττητος ψυχὴ, ἣν ὀρθὸς λόγος δόγμασι παγίοις ἐνέρωτι. *Facilius esse utrem inflatum mergere, qàm qemvis virum probum invitum ad aliqid agendum cogere, nam invictus animus, rationis rectæ placitis confirmatus cedit nemini.* Seneca *de sap. constant. cap.* 4. *Qid igitur? non erit aliqis qi sapienti facere tentet injuriam? tentabit, sed non perventuram ad eum. Majore enim intervallo à contactu inferiorum abductus est, qàm ut ulla vis noxia usqe ad illum vires suas perferat. Etiam cùm potentes,* & *imperio editi,* & *consensu servientium validi, nocere ei tentent; tam citra sapientem omnes eorum impetus deficient, qàm qa nervo, tormentisve in altum exprimuntur, cùm extra visum exiluerunt, citra cælum tamen flectuntur. Qid tu putas, cùm stolidus ille rex multitudine telorum diem obscurâsset, ullam sagittam in solem incidisse? avt demissis in profundum catenis Neptunum potuisse contingi? Ut cælestia humanas manus effugiunt,* & *ab his qi templa diruunt, avt simulacra constant, nihil divinitati nocetur: ità qicqid fit in sapientem protervè, petulanter, superbè, frustrà tentatur.* qia scilicet mens inconcussa manet, nec animum istorum qicqam attingit; ut Philo suprà, & Marcus istic. Ità Epictetus Dissert. *l.* 4. *c.* 5. Δύναταί τις τὴν προαίρεσιν τὴν σὴν βλάψαι; οὐδαμῶς. τί οὖν ἔτι ταράσσῃ; ἐχὶ δὲ παρελθὼν εἰς μέσον κηρύσσεις, ὅτι εἰρήνην ἄγεις πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὅ τι ἂν ἐκεῖνοι ποιῶσι, καὶ μάλις' ἐκείνων καταγελᾷς ὅσοι σε βλέπουσιν

D

Ἐις ἑαυτὸ συνραφῆναι] vide *l.* 7. §. 28.

Ἀρκεῖσθαι ἑαυτῷ] Seneca *Ep.* 87. *Nunqam major est animus, qàm ubi alsena sepositi; & fecit sibi pacem nihil timendo; fecit sibi divitias nihil concupiscendo.* vide *suprà* §. 6. & *l.* 5. §. 14.

Κἂν ἀλόγως παρατάξηται] vide *l.* 5. §. 18. & *l.* 11. §. 3. Epictetus *l.* 4. *c.* 7. Εἶτα ὑπὸ μανίας μὲν δύναταί τις ὅτω διατεθῆναι πρὸς ταῦτα, ἢ ὑπὸ ἕδρις οἱ Γαλιλαῖοι. ὑπὸ λόγου δὲ καὶ ἀποδείξεως ὁ δύναται; *Ergò furore qidem sic aliqis affici potest adversus illa* & *consvetudine, ut Galilæi: ratione verò* & *demonstratione non potest.* qod avtem παρατάττεσθαι Marcus hîc, idem Epictetus *l.* 2. *c.* 1. ἀντιτάττεσθαι dixit. Ἐν ᾗ καταχθεὶς, ἐπιδείξεις, τίνα δύναται λογικὸν ἡγεμονικὸν, πρὸς τὰς ἀπροαιρέτους δυνάμεις ἀντιταξάμενον. *In qo collocatus demonstres qid possit ratio* & *mens, qam se rebus, qa juris alieni sunt, opposuerit.*

E

Ἀκρόπολίς ἐςιν] Mens, inqit, cujusqe ratione munita est *arx tutissima*, ad qam ubi se qis receperit, in securo jam consistit, verùm tutior nobis & inexpugnabilis revera, ad qam in omni discrimine confugere liceat, *arx* est, de qa Solomon *Proverb. c.* 18. *v.* 10. *Turris robustissima est nomen Jovæ; eò recipit se justus,* & *in tuto collocatur.* Et Marcus Eremita *de leg. spirit.* §. 2. Ἡ βεβαία πίστις, πυργός ἐστι ἰσχυρός. *Fides firma turris est robusta.* Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Πῶς οὖν ἀκρόπολις καταλύεται; ὑ σιδήρῳ, οὐδὲ πυρὶ, ἀλλὰ δόγμασιν. *Qomodo igitur arx destruitur; non ferro, non igne, sed dogmatibus.*

F

§. 49. Μηδὲν αὐτὸς ἐνδοθεν ἐπίλεγε] Vide *l.* 4. §. 7. & *l.* 5. §. 36. & *suprà* §. 40. & *l.* 11. §. 37. Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 8. Ὁ ἡὸς ἀπέθανεν. ἄλλο οὐδέν; οὐδέν. τὸ πλοῖον ἀπώλετο. εἰς φυλακὴν ἀπήχθη. Τί γέγονε; [τὸ πλοῖον ἀπώλετο.] εἰς φυλακὴν ἀπήχθη. τὸ δὲ, ὅτι κακῶς πέπραχεν, ἐξ αὐτῆ ἕκαςος προστίθησιν. *Filius obiit. Aliud nihil? Nihil. Navigium periit. In carcerem ductus est. Qid accidit? In carcerem ductus est. Illud autem de suo qisqe addit, malè cum illo esse actum.* & *c.* 17. Ἀλλ' ἡ γυνή μοι κακῶς χρᾶται. κακῶς. ἂν τις συνδάκηται. τί ἐςι τοῦ-

qod visa primariò renunciaverint. nunciatur tibi, hunc vel illum tibi conviciatum. hoc nunciatum est. non & illud læsum esse te. video, puerulum ægrotare. hoc video. at periclitari, non video. hoc igitur modo in primo visis consiste semper, nec ampliùs qicqam eis à te intus adjicias, & nihil tibi accidit, qod commoveat te. vel adjicias potiùs aliqid, ut qi rerum omnium, qæ in modo isto contingunt, naturam perspectam habeas.

§. 50. Amarus est cucumis: mitte. vepres in via: declina. sufficit. nè pergas dicere, *Qare autem in mundo ista sint?* ludibrio enim futurus es homini scientiæ naturalis perito, perinde ac fabro avt sutori, si huic vitio verteres, qod eorum qæ conficit ramenta ac segmenta in officina ejus cerneres. & illi tamen qò projiciant habent, cùm universi natura nihil extra se habeat; sed, qod in hac ejus arte maximè mireris, cùm se certis terminis circumscripserit, qicqid intra se corrumpi, senescere, ac inutile fieri videtur, in semet convertit, aliáqe ex his ipsis nova producit; adeò ut nec materiâ extraneâ opus habeat, nec qò putrefacta projiciat, desideret. ità contenta manet & loco suo, & materiâ suâ, & arte sibi propriâ.

§. 51. Nec in actionibus langvidus; nec in congressibus turbidus sis; nec in cogitationibus vagus; nec animâ præceps abreptus & temerè exiliens; nec in vita multis implicitus negotiis. occidunt, conci-

αἱ προηγούμεναι φαντασίαι ἀναγγέλλουσιν. ἤγγελται, ὅτι ὁ δεῖνα σε κακῶς λέγει. [a] ἤγγελται τοσοῦτο. τὸ δή, ὅτι βέβλαπται, οὐκ ἤγγελται. βλέπω, ὅτι νοσεῖ τὸ παιδίον; βλέπω. ὅτι δὲ κινδυνεύει, οὐ βλέπω. ἕως οὖν μένει ἐπὶ τῶν πρώτων φαντασιῶν, καὶ μηδὲν αὐτὸς ἔνδοθεν ἐπίλεγε, καὶ οὐδέν σοι γίνεται. μᾶλλον δὲ ἐπίλεγε, ὡς [b] γνωρίζων ἕκαστα τῶν ἐν τῷ κόσμῳ συμβαινόντων. a L.4.§.7. 11. b L.4.§.29. l 7.§.29.66.

§. 50. Σίκυος πικρός. ἄφες. [c] βάτοι ἐν τῇ ὁδῷ. ἔκκλινον. ἀρκεῖ. μὴ προσεπείπῃς, τί δὴ καὶ ἐγένετο ταῦτα ἐν τῷ κόσμῳ; ἐπεὶ καταγελασθήσῃ ὑπὸ ἀνθρώπου φυσιολόγου, ὡς ἂν καὶ ὑπὸ τέκτονος καὶ σκυτέως γελασθείης, καταγινώσκων, ὅτι ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ [d] ξέσματα καὶ πρίσματα τῶν κατασκευαζομένων ὁρᾷς. καί τοι ἐκεῖνοί γε ἔχουσι πᾶ ἀυτὰ ῥίψωσιν. ἡ δὲ τῶν ὅλων φύσις, [e] ἔξω οὐδὲν ἔχει, ἀλλὰ τὰ γιγνόμενα τῆς τέχνης ταύτης ἐστὶν, ὅπως μὴ διεφθαρμένα ἑαυτὴν, μὴν τὰ ἔνδον διαφθείρεται καὶ γηράσκειν καὶ ἄχρηστον εἶναι δοκεῖν, [f] εἰς ἑαυτὴν μεταβάλλει, καὶ ὅπως [g] πάλιν ἄλλα νέα ἐκ τούτων αὐτῶν ποιεῖ. ἵνα μήτε ὕσιας, ἔξωθεν χρήζῃ, μήτε ὅπως ἐκβάλῃ τὰ σαπρότερα προσδέῃ. ἀρκεῖ δὲ καὶ χώρα τῇ ἑαυτῆς, καὶ ὕλη τῇ ἑαυτῆς καὶ τέχνη τῇ ἰδίᾳ. d L.3.§.2. e L.4.§.23. Sup.§.18. f L.7.§.25. g L.7.§.23.

§. 51. [h] Μήτε ἐν ταῖς περίξεσιν ὀλισθήσειν. [i] μήτε ἐν ταῖς ὁμιλίαις φύρειν. μήτε ἐν ταῖς φαντασίαις ἀλᾶσθαι. μήτε τῇ ψυχῇ καθάπαξ συνέλκεσθαι, ἢ ἐκθόρυβος. μήτε ἐν τῷ βίῳ ἀσχολεῖσθαι. [k] πλείοσι, κρεανο- h L.3.§.16. i L.7.§.66. Sup.§.13. k L.7.§.68. Sup.§.28.

ANNOTATIONES.

τος; λίγε, ἡ γυνή μοι κακῶς χρῆται. ἄλλο δέ τι; οὐδέν. ὁ πατήρ μοι οὐδὲν δέδωσιν. [τί ἐστι τοῦτο, ὁ πατήρ μοι οὐδὲν δέδωσιν. ἄλλο οὐδέν; οὐδέν.] ὅτι δὲ κακόν ἐστι τοῦτο, [τί] ἔξωθεν αὐτῷ δεῖ προσθεῖναι καὶ προσκαταψεύσασθαι; *At uxor malè me tractat. Rectè. Si qis sciscitetur, qid est istud? Dic, Uxor malè me tractat. Nihil ergò aliud? Nihil. Pater nihil mihi largitur. Aliud nihil? Nihil. Id verò esse malum, extrinsecus adjiciendum est, & affingendum mendacium.* Ità enim restaurandus locus ille videtur. Atqe hoc est qod προσδοξάζειν Marcus dixit, *l.* 7. §. 64. προσεπιδοξάζειν Epictetus. Hoc enim ex Epicteti ejusdem διαλέξεων ab Arriano digestarum *l.* 5. qi jam intercidisse videtur, tanqam Stoicis familiare, & peculiare vocabulum, adducit Gellius *l.* 19. *c.* 1. ubi sapientem dicit objectis visis terrificis ὑ συγκατατίθεσθαι, οὐδὲ προσεπιδοξάζειν, *nec adsentiri, nec ulteriùs aliqid adjicere, & opinari,* qàm qod visum ipsum renunciat. Neqe enim duo ista, qod Gellius fecisse videtur, confundenda prorsus & pro eodem habenda existimem. In hanc eandem sententiam Philemon Comicus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 108.

Μείζω τὰ κακὰ ποιοῦσι πολλοὶ, δέσποτα,
Αὐτοὶ δι' αὐτὸς, ἢ πίφυκε τῇ φύσει.
Οἷον, τέθνηκεν υἱὸς, ἢ μήτηρ τινί,
Ἡ, νὴ Δί', ἄλλων τῶν ἀναγκαίων γέ τις.
Εἰ μὲν λάβῃ τοῦτ', Ἀπίθανε, ἄνθρωπος γὰρ ἦν,
Τοσοῦτον γίγνετ' ἄλγος, ἡλίκον περ ἦν.
Ἐὰν δ' ἀβίωτος ὁ βίος, οὐκ ἔτ' ὄψομαι,
Ἀπόλωλεν, ἐν ἑαυτῷ ἐὰν τοῦτο σκοπῇ,
Πρὸς τοῖς κακοῖς ἄτος ἕτερα συλλέγει κακά.
Ὁ δὲ τῷ λογισμῷ πάντα παρ' ἑαυτῷ σκοπῶν,
Τὸ κακὸν ἀφαιρεῖται, ἀγαθὸν δὲ λαμβάνει.
Here, persape homines graviora efficiunt mala
Ipsi sibi ipsis, qàm ea sunt naturâ suâ.
Excessit vitâ natus, avt mater puta,
Avt proxima aliqis ex necessitudine.
Id si qis sic accipiat; Nempe obiit diem
Homo natus; qantum fuerat, tantundem est malum.
Qòd si sic; Perist; non tuebor amplius;
Hev vita invita: qi ista secum deputat,
Is ad malum alia sibi consarcinat mala.
At qi rationis cuncta ad arbitrium vocat,
Is qod dolet deducit, retinet qod juvat.

Grotius. Seneca *Ep.* 78. *Levis dolor est, si nihil illi opinio adjecerit.*

Γωρίζων] vide *l.* 4. §. 6. & *l.* 6. §. 3. & *l.* 7. §. 29.

§. 50. Τί δὴ καὶ ἐγίνετο ταῦτα;] Vide *l.* 6. §. 36. Epictetus *Dissert. l.* 1. *c.* 6. Ἀλλὰ μύξας μοι ῥέουσι. τίνος δ' ἕνεκα χεῖρας ἔχεις, ἀνδράποδον, οὐχ ἵνα καὶ ἀπομύσσῃς σεαυτόν; τοῦτο δ' ἦν εὔλογον μύξας γίνεσθαι ἐν τῷ κόσμῳ; καὶ πόσῳ κρεῖττον ἀπομύξασθαί σε, ἢ ἐγκαλεῖν; *Sed mucores mihi destillant.* A *Qâ ergò gratiâ manus habes, mancipium? nonne ut ipse te emungas? Ergòne consentaneum est mucores in mundo exsistere? At qantò præstat te emungere qàm naturam accusare?* vide qæ sequuntur. Chrysostomus *Orat. de stat.* 1. Μὴ λέγωμεν, τίνος ἕνεκεν συνεχώρησεν ὁ Θεὸς τὰ κωλύματα; διὰ τοῦτο γὰρ συνεχώρησεν, ἵνα σου τὴν προθυμίαν τοῖς πολλοῖς δείξῃ μᾶλλον. *Ne dicamus, cujus gratiâ Deus impedimenta hæc concessit? ideo enim concessit, ut animi tui alacritatem pluribus amplius ostenderes.*

Ἔξω οὐδὲν ἔχει] Hoc est qod Seneca *Ep.* 93. *Omnia qa usqam erant, cluśit; & seipsam sui finem fecit.* de natura principali. Et Empedocles pariter à Plutarcho lavdatus, *de placit. Philosoph. l.* 1. *c.* 18. à Theodoreto *therapevt. l.* 4. & à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 2. de mundo sive universo, B

Οὐδέ τι τοῦ παντὸς κενεὸν πέλει, οὐδὲ περισσόν.
Nil est in toto vacuumve supervacuumve.

Grotius.

Εἰς ἑαυτὴν μεταβάλλει] vide *l.* 7. §. 23, 25.

§. 51. Μήτε ἐν ταῖς πράξεσιν ἐπισύρειν] *Fluctuari* Xylander. *tardum & remissum esse* Casavbonus havd malè. Ἐπισύρειν, langvidè agere: tractum ab eqis, qi apud Medicos veterinarios ἐπισύρειν dicuntur, cùm ilia *trahentes langvidè incedunt, τὰ ὀπίσθια ἐφέλκοντες ἐπὶ τὰ ἐμπρόσθια, καὶ ὑποφέροντες, ὥστε ἀλλήλοις συγκρούειν. Crura posteriora attrahentes ad priora,* C *& ita summoventes, ut propemodum collidant.* utì Aristoteles *histor. animal. l.* 8. *c.* 24.

Κτείνωσι, κρεανομῶσι] Τὸ κρεανομῶσιν propriè de *visceratione* usurpatur, in qa κρέα νέμοντας, *carnes distribuuntur.* Homerus *Il.* 1. *v.* 216.

Πάτροκλος μὲν σῖτον ἐλὼν ἐπίνεμε τραπέζῃ
Καλαῖς ἐν κανέοισιν. ἀτὰρ κρέα νεῖμεν Ἀχιλλεύς.
Patroclus qidem panem accipiens mensa impertiit
Pulcris in canistris: sed carnem distribuit Achilles.

id est, ἐκρεανόμησε, indè enim κρεανόμος, *qi distribuit carnes.* Eustathius *ibidem.* Verùm Marcus noster istic aliter accipit, de D immanium atqe efferatorum hominum truculentia, qi congeneres sibi mactant, ossaqe eorum *diffringunt tanqam ad ollam, carnes in frusta secant, velut ad lebetem:* ut Micheas loqitur, *c.* 3. *v.* 3. qod Cleoni minatur ille in Aristophanis *eqit.*

Περικόψωμαί σ' ἐκ σου σκευάσω.

id est, κατὰ μέρος κατακόψω τὸ σῶμα, *in partes corpus discindam. Scholia.* Ità vocabulum usurpavit Constantinus Manasses in *breviario historico de Domitiano pag.* 82.

Διῶν αἱμάτων καὶ σφαγῶν, μάγειρος τῶν ἀνθρώπων
Κρεανομῶν ἀσυμπαθῶς. —
Sanguinis & cadium avidus, hominum coqus,
Cistra commiseratione carnibus humanis dilaniandis deditus.

Sed & Clemens Alexandrinus in *hortat. pag.* 74. *C.* ubi Penthei discerptionem δύσαγνον κρεανομίαν, *incestam viscerationem* appel-

χρεανομῶσι, καπέρχεις ἐλαύνουσι. τί οὖν παῦται πρὸς τὸ τὴν Διόνυσιαν μένειν καθαρὸν, φρενήρη, σώ-
2 Sup.§.1.l. φρονα, δικαίαν; ὅσον [a] εἴ τις ἀφυσσὰς πηγὴ δι-
3.§.4.l.7.§. 15. αυγεῖ καὶ γλυκείᾳ, βλασφημοίη αὐτὴν, ἡ ἢ ἀ-
b L.12.§.1. παύεται πότιμον ἀναβλύουσα. [b] κἂν πηλὸν ἐμβάλῃ, κἂν κοπρίαν, τάχιστα διαχεδάσει αὐτὸ καὶ ἀκκλύ-
c L.6.§.30. σει, καὶ [c] ἀδαμῶς βαθήσεται. πῶς οὖν [d] πηγὴν ἀέν-
d L.7.§.59. ναον ἕξεις, καὶ μὴ φρέαρ; φύλαττε σεαυτὸν πάσης
e L.11.§.9. ὥρας εἰς ἐλευθερίαν, [e] μεθ' ὑμενῶς, καὶ ἀπλῶς,
13. καὶ αἰδημόνως.

f L.4.§.29. §.52. [f] Ὁ μὴ εἰδὼς ὅτι ἔστι κόσμος, οὐκ οἶδεν ὅπου ἐστίν. ὁ δὲ μὴ εἰδὼς πρὸς ὅ, τι πέφυκεν, οὐκ οἶδεν ὅστις ἐστὶν, οὐδὲ τί ἐστὶ κόσμος. ὁ δέ τι τῶν ἀπολιπὼν, οὐδὲ πρὸς ὅ, τι αὐτὸς πέφυκεν
g Sup.§.44. εἶναι. τίς οὖν φαίνεταί σοι [g] ὁ τὸν τῶν κρωζόντων ἔπαι-
*ἡδίων Xyl. Lug. ἢ δίων l. L. 11. §. 11. νον φεύγων * ἢ δίων, [ἢ] οἱ μὲν ὅπου εἰσὶν, οἱ πόθεν εἰσὶ γινώσκουσι;

h L.3.§.4.l. 4.§.3. §.53. [h] Ἐπαινεῖσθαι θέλεις ὑπὸ ἀνθρώπου, τοῦ τὰς ὥρας ἑαυτῷ καταρωμένου; ἀρέσκειν θέλεις ἀν-
i L.5.§.10. θρώπῳ, [i] ὃς οὐκ ἀρέσκει ἑαυτῷ; [k] ἀρέσκει ἑαυτῷ,
k L.6.§.16. Sup.§.10. ὁ μετανοῶν ἐφ' ἅπασι καθ' ὁσονοῦν πρόσκαιρος;

l L.6.§.16. l.9.§.8. §.54. Μηκέτι μόνον [l] συμπνεῖν τῷ περιέχοντι

dunt, diris te devovent. qid hæc obſtant, qo minùs mentem ſerves puram, prudentem, ſobriam, juſtam? qemadmodum ſi qis fonti aſtans limpido ac dulci, conviciis eum inceſſerit, at ille nihilominus laticem potui accommodum fundere non ceſſat. qin & ſi lutum qis fimúmqe injecerit, diſperget citò diluétqe eum, nec eodem inqinabitur. qomodo ergò fieri poteſt, ut fontem perennem in te, non puteum, habeas? ſi uſu aſſiduo libertatem cum æqanimitate, ſimplicitate, modeſtiâ qaſi nativam tibi reddideris.

§.52. Qi neſcit eſſe mundum, ubi ſit neſcit. qi neſcit ad qid natus ſit, nec qis ipſe, nec qid mundus ſit, novit. qi avtem in horum alterutro deficit, nec ad qid ipſe natus ſit, dicere poteſt: qalis ergò tibi videtur is, qi vanos hominum eorum plavſus vel averſatur vel avcupatur, qi nec ubi ſint, nec qi ſint ipſi, nôrunt?

§.53. Num in votis habes ab eo lavdari, qi intra horulæ ſpatium ter ſemet execratur? num ei ſtudes placere, qi nec ſibi ipſe placet? avt qomodo ſibi placet, qem omnium ferè, qæ facit ipſe, pœnitet?

§.54. Curæ tibi deinceps ſit, non tam cum aëre am-

ANNOTATIONES.

pellat: Idémqe de Bacchicis orgiis *ibidem* & ex eodem Evſebius *prapar. l. 2. c. 3.* ex Clementis codicibus emendandus. Διόνυσον μαινόλην ὀργιάζοντι Βάκχοι, ὠμοφαγίᾳ τὴν ἱερομανίαν ἄγοντες, καὶ τελίσκουσι τὰς κρεανομίας τῶν φόνων. *Bacchum Manolen ſollennibus orgiis celebrant, crudarum carnium belluatione ſacram inſaniam peragentes, caſarúmqe victimarum partes dividunt.* Eodem ſenſu τὸ κατακρεουργεῖν ab Herodoto uſurpatur, *l. 7. p. 505. D.* ubi de Pytheo Iſchenoi filio, ὃς ἐς τοῦτο ἀντεῖχε μαχόμενος, ἐς ὃ κατεκρεουργήθη ἅπας. *qi eouſqe pugnando reſtitit, donec velut in laniena, fruſtatim conciſus eſt:* κατεκερματίσθη.

Ὅσον εἴ τις παρασὰς πηγὴ διαυγεῖ, καὶ γλυκείᾳ, βλασφημοίη αὐτήν] Seneca *de benefic. l. 7. c. 31. Non eſt mihi relata gratia. qid faciam? qod dii omnium rerum optimi avtores: qi beneficia ignorantibus dare incipiunt, ingratis perſeverant. Alius illis objcit negligentiam noſtri, alius iniqitatem, alius illos extra mundum ſuum projcit, & ignavos, bebetéſqe, ſine luce, ſine ullo opere, deſtituit: Alius ſolem, cui debemus, qòd inter laborem qietémqe tempus diviſimus, qòd non tenebris immerſi, confuſionem æterna noctis effugimus, qòd annum curſu ſuo temperat, & corpora alit, fata evocat, percoqit fructus, ſaxum aliqod, aut fortuitorum ignium globum, & qidvis potius qàm deum, appellat. Nihilominus tamen more optimorum parentum, qi maledictis ſuorum infantium arrident, non ceſſant dii beneficia congerere de beneficiorum avtore dubitantibus: ſed æqali tenore bona ſua per gentes populoſqe diſtribuunt, unam potentiam ſortiti, prodeſſe. Spargunt opportunis imbribus terras, maria flatu movent, ſiderum curſu notant tempora, hyemes æſtateſqe interventu lenioris ſpiritûs molliunt; errorem labentium animorum placidi, atqe propitii ferunt. imitemur illos.* Meliúſqe multò Dominus Chriſtus. Matth. *c. 5. v. 44, 45.* Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς. ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν, τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. *Diligite inimicos veſtros, benedicite iis qi devovent vos, beneſacite iis qi oderunt vos, & precamini pro iis qi vobis ſunt inſeſti, & perſequuntur vos, ut ſitis filii patris illius veſtri, qi eſt in cælo; facit enim ut ſol ſuus exoriatur ſuper malos & bonos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos.* Sive ut Luc. *c. 6. v. 35.* Καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ ὑψίστου. ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηρούς. *Et eritis filii altiſſimi; nam ipſe benignus eſt in ingratos & malos.* vide *l. 7. §. 14, 69.* Minus eſt qod de lapide Epictetus *l. 1. c. 25.* qàm qod Marcus hic de fonte; Παῦσαι λίθον λοιδορῶν, καὶ τί ποιήσεις; ἂν δέ τις ὡς λίθῳ ἀκύρῃ, τί ὄφελος τῷ λοιδορουμένῳ; ἂν δ' ἔχῃ τὴν ἀσθένειαν τοῦ λοιδορουμένου ἐπιβάθραν, τότε ἀνύει τι. *Adſta lapidi, eique conviciare: qid proficies? Si qis ergò ut lapis avdierit, qam è ſuis maledictis capiet utilitatem conviciator? Sin conviciator ejus, cui maledicit, imbecillitatem tanqam ſcalas prehenderit, tunc aliqid proficiet.* Ità legò conjunctim, qod codices ſed perperam diviſim ἐπὶ βάθραν exhibent. unde vetus lexicon βάθραν procudit, qod *ſcalam* ſignificet.

Πηγὴν ἀέναον] fontem perennem; qi non fallat, ut torrentes Temæ, Jobi *c. 6. v. 14, 20.* Naſo *remed. l. 2.*

Flumine perpetuo torrens ſolet altius ire:
Sed tamen hac brevis eſt, illa perennis aqa.

A Cotys, apud Antonium *Meliſſ. l. 2. c. 1.* Ἑώρακα χειμάρρους πολλοὺς μείζους τῶν ἀενάων, ἀλλ' ὀλίγον χρόνον. *Vidi fluvios torrentes perennibus, ſed parvo tempore majores.* Seneca *Ep. 95. Non promittet talem in perpetuum, qi caſu bonus eſt.* facit huc qod de gratia divina, qa ſuos is imbuit, Chriſtus Joannis *cap. 4. v. 14.* Γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. *Fiet in eo fons aqæ ſalientis in vitam æternam.*

Φύλαττε σεαυτὸν] *compone te* Xylander. *gigne te* Caſavbonus. phraſis duriuſcula, & ſyntaxis inſolens. itaqe ſuſpecta mihi lectio. qam tamen ſi retinere libuerit, qia alia commoda non occurrit, malim vertere, *congenitam & qaſi nativam fac tibi uſu atqe induſtriâ jugi libertatem.* In hoc te aſſiduò exerce, ut virB tus qaſi in naturam tranſeat tibi. qod Clemens *Strom. l. 7.* Τῷ ἄρα ἀναπόβλητον τὴν ἀρετὴν ἀσκήσει γνωστικῇ πεποιημένῳ, φυσιοῦται ἡ ἕξις. καὶ καθάπερ τῷ λίθῳ τὸ βάρος, ὅτως τῷ δὲ ἡ ἐπιστήμη ἀναπόβλητος. *Ei ergo, qi exercitatione profectâ ex cognitione paraverit virtutem, qa non poteſt amitti, efficitur naturalis habitus. Et ſicut lapidi gravitas, ita hujus ſcientia evadit hujuſmodi, ut amitti non poſſit.*

§.52. Τίς οὖν φαίνεταί σοι ὁ τὸν τῶν κροτούντων ἔπαινον φεύγων ἡδιόν. ἢ οἱ ὅθ'] Ità Baſilienſis qod Xylander & Lugdunenſis in ἡδίων verterunt, Xylander ſic reddidit, *uter verò tibi elegantior videtur, is qi plavdentium fugit lavdem, an illi, qi neqe ubi,* C *neqe qi ſint, cognoſcunt?* ergo juxta Xylandrum etiam tranſponenda fuerint verba; legendumqe τί; οὖν ἡδίων φ. σοι. vel τίς οὖν φ. σ. ἡδίων, &c. Caſavbonus qid legerit, havd eſt conjectu proclive. cæterùm ἢ illud in clavſula noviſſima excludit. Sic enim vertit; *Qalem ergò cenſes illum eſſe, qi tanqam rem momenti alicujus proponit ſibi ſtrepitum plavſumqe hominum, qi nec ubi ſint, nec qi ſint, ipſi nôrint.* Forſan, φεύγων ἢ διώκων fuerit, ut *l. 11. §. 11.* Οὔτε φεύγων οὔτε διώκων ὀφθήσῃ. *Eáſqe nec fugies amplius, neqe proſeqeris.* ità legendo vel ſic poteſt concipi; *Qalis ergò tibi is videtur, qi vanos hominum plavſus vel averſatur, vel avcupatur;* (ſiqidem is ad qid natus ſit non videtur attendere.) *vel ii etiam, qi nec ubi ſint, nec qi ipſi ſint,* D *nôrunt?* vel etiam Caſavbonum ſeqendo, qi v. h. p. v. av. v. avc. qi nec ubi ſint, &c. Liceat bona cum lectoris venia, aliam inſuper de loco iſto ſuſpicionem meam proponere. Fieri poteſt, ut Marcus ſcripſerit, ὁ τὸν τῶν κροτούντων ἔπαινον ἢ εὐφημίαν διώκων, ut ex ἢ εὐφημίαν, illud φεύγων ἢ enatum ſit: vel etiam ὁ τὸν τῶν κροτούντων ἢ [ψόγον] φεύγων, ἢ ἔπαινον διώκων, ut ψόγον interciderit, ἢ alterum in proximam clavſulam tranſierit, per excriptoris oſcitantiam. Siqidem ἔπαινον φεύγειν, ſive lavdem vanorum hominum fugere, res eſt lavdis potiùs qàm vituperii. vide *lib. 10. §. 13.* Cæterùm alii viderint. τίς avtem, ἀντὶ τοῦ ποῖός τις frequentius eſt, qàm ut mulris moneri opus ſit.

§.53. Ὃς οὐκ ἀρέσκει ἑαυτῷ] vide *ad l. 3. §. 4.* Seneca *de* E *tranqill. c. 2. Innumerabiles proprietates ſunt, ſed unus effectus vitii, diſplicere ſibi.* Διαφέρονται γὰρ ἑαυτοῖς (οἱ φαῦλοι) καὶ ἱέρων μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἄλλα δὲ βούλονται. *Diſſentiunt enim inter ſe, dum alia cupiunt, alia volunt.* Ariſtoteles *Eth. l. 9. c. 4.* Seneca idem *Ep. 102. Putas tu poſſe ſententiam unam omnium eſſe? Non eſt unius una.* Flaccus *Ep. 1.*

Iidem eadem poſſunt horam durare probantes?

qaſi dicat, non poſſunt.

§.54. Συμπνεῖν] Arnobius *l. 2. Auras accipiunt naribus & per*

ambiente te conſpirare, qàm menti cuncta ambienti conſentire. neqe enim minùs vis illa intellectualis ubiqe diffuſa eſt & permeat cuivis expoſita qi attrahere eam poteſt, qàm aëria cuilibet qi reſpirationis eſt compos.

§. 55. Generatim malitia mundo non obeſt. particulatim nec alteri cuiqam. huic tantùm eſt noxia, cui conceſſum eſt ab ea immunem eſſe, qandocunqe id ipſe voluerit.

§. 56. Arbitrio meo ex æqo res indifferens eſt arbitrium vicini mei, atqe animula avt caruncula ejus. etiamſi enim qàm maximè alter alterius cavſſâ mutuò nati ſimus, mentium tamen noſtrarum cuilibet peculiaris ſua conſtat poteſtas. alioqi vicini mei malitia malum me faceret: id qod Deo non eſt viſum, nè alieni arbitrii eſſet miſerum me facere.

§. 57. Sól defundi videtur, & ubiqe qidem differe, ἀλλαὶ ἤδη κ᾽ a συμφρονεῖν τῷ περιέχοντι πάντα νοερῷ. ὁ γὰρ ἧττον ἡ νοερὰ δύναμις πάντῃ κέχυται κ᾽ διαπεφοίτηκε τῷ σπᾶσαι δυναμένῳ, ἥπερ ἡ ἀερώδης τῷ ἀναπνεῦσαι δυναμένῳ.

§. 55. Γενικῶς μὲν, b ἡ κακία οὐδὲν βλάπτει τὸν κόσμον. ἡ δ᾽ κ᾽ μέρος, c οὐδὲν βλάπτει τὸ ἕτερον. d μόνῳ δ᾽ βλαβερά ἐστι τούτῳ, e ᾧ ἐπιτέτραπται κ᾽ ἀπηλλάχθαι αὐτῆς, ὁπόταν πρῶτος ἐτὸς θελήσῃ.

§. 56. f Τῷ ἐμῷ προαιρετικῷ τὸ ἐγγὺς πλησίον προαιρετικὸν ἀδιάφορόν ἐστιν, ὡς κ᾽ τὸ σωματάριον αὐτό, κ᾽ τὸ σαρκίδιον. κ᾽ γὰρ εἰ ὅτι μάλιστα g ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν, ὅμως τὸ ἡγεμονικὰ ἡμῶν ἕκαστον h τὴν ἰδίαν κυρίαν ἔχει. ἐπεί τοι i ἕτερα μέλλει ἡ ἐγγὺς πλησίον κακία ἐμοῦ κακὴν εἶναι. k ὅπερ οὐκ ἔδοξε τῷ θεῷ, ἵνα μὴ ἐπ᾽ ἄλλῳ ἢ τὸ ἐμὲ ἀτυχεῖν.

§. 57. l Ὁ ἥλιος καταχεῖσθαι δοκεῖ, κ᾽ πάντῃ

a L. 9. §. 1. l. 10. §. 21.
b L. 5. §. 35.
c L. 2. §. 1. l. 4. §. 7.
d L. 9. §. 4.
e L. 2. §. 11. l. 7. §. 71. l. 10. §. 13.
f L. 5. §. 20. l. 6. §. 32.
g L. 2. §. 1. Inf. §. 59.
h L. 5. §. 3. l. 12. §. 3.
i L. 2. §. 1. l. 5. §. 35.
k L. 2. §. 11.
l L. 12. §. 30.

ANNOTATIONES.

per ambelitum reciprocatas reddunt; & nos ſpiritum conſimiliter, & reſpiramus commeatibus crebris. vide *l.* 9. §. 8.

Συμφρονεῖν τῷ περιέχοντι πάντα νοερῷ] i. e. Deo ſive numini divino, conſentire; qod ὁμογνώμονα εἶναι dixit, *lib.* 9. §. 1. συνιέναι *l.* 10. §. 21.

Πάντῃ κέχυται κ᾽ διαπεφοίτηκε] animam mundi, ſive mentem, vult in omnia diffuſam, & permeantem univerſa; de qa *ad l.* 4. §. 40. eam Deum eſſe agnoſcunt Stoici ipſi; qem & Jeremias *c.* 23. *v.* 24. ait, *cælum & terram implere: intra* nimirum *omnia, nec incluſum; extra omnia, nec excluſum*; ut Hildebertus *in ſymbol.* Unde dictum Empedocli, *Deum eſſe ſphæram intelligibilem, cujus centrum ubiqe, circumferentia nuſqam.* Trithemius *ad Cæſar. q.* 1. qanqam Joannes Gerſon *ſuper Magnificat. conc.* 3. ſupplendum monet; *niſi in ſeipſo.* Cæterùm Julius Scaliger *de ſubtil. exerc.* 363. *Triſmegiſtum, ſed peſſimè, dixiſſe, Deum eſſe, cujus medium in centro, circumferentia ubiqe.* Optimè Hieronymus *ad Marcell. q.* 5. *In omnibus infuſus, & circumfuſus, ut cuncta penetret interior, & contineat exterior.*

§. 55. Οὐδὲν βλάπτει τὸν κόσμον] ità *l.* 5. §. 35. τίς δὲ βλάβη τῇ κοινῇ; *communitatem autem qis læſerit?*

Οὐδὲν βλάπτει τὸν ἕτερον] vide *ad l.* 2. §. 1.

Μόνῳ δὲ βλαβερόν ἐστι] Malitia ſive vitium, habenti ſolummodo malum eſt, & domino ſuo duntaxat nocet. Hierax Pythagoricus in *lib. de juſtitia* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 10. Ὁ καλάχων αὐλὸς πρὸ τῶν ἀδικεῖσθαι μελλόντων ἑαυτὸν ἀγωνᾶν ἀδικεῖ. ἐν μὲν γὰρ μόνον ἐστὶ τὸ ἀδικούμενον ἐκ παντὸς ἡ ψυχή. τὸ δὲ ἀδικεῖν, κ᾽ ἐπιβουλεῦον ἡ κακία, κ᾽ ἐν τῷ ἀδικοῦντι, κ᾽ καλὰ τὸ ἀδικούμενον. ἀλλὰ τὸν μὲν ἔλαττον, (βλάπτει,) τὸν δὲ πλεῖον. ἔλαττον μὲν τὸν ἀδικεῖσθαι μέλλοντα, πλεῖον δὲ τὸν ἀδικεῖν διανοούμενον. ἐπεὶ κ᾽ ἀπ᾽ αὐτοῦ τὴν κίνησιν λαμβάνει κ᾽ τὴν ἔπαρτιν. ἐγειρομένη τοίνυν, τὸν τεκόντα πρῶτον ἀνάπτει, κ᾽ πρὶν τεκεῖν ἐν ταῖς ὠδῖσι φλέγει, κ᾽ διῖσα λυμαίνεται, κ᾽ τῷ ἀπ᾽ αὐτῆς ἰῷ χρώζει δυσποιῷ τῇ βαφῇ. ὅτε γὰρ τῷ πυρὶ τὴν τεκοῦσαν ὕλην διελθεῖν δυνατὸν [πρὸς] τὴν τῶν ἄλλων λύμην, πρὶν παντελῶς αὐτὴν ἀναλῶσαι. ὅτω κ᾽ πᾶς ἄδικος, αὐτὸς τῆς κακίας πρῶτος γίνεται, πρὶν εἰς ἄλλους ἀφίεναι. *Quandoqidem autor injuriæ ignorat ſeipſum ladi pro aliis qibus nocere ſtudet, intelligat qod duplex eſt injuſtitia. Una ſanè pars eſt noſtri, qa ſemper ab omnibus ſic affectis injuriam accipit, nempe ipſa anima. Id autem qod injuriam facit, inſidiaſqe molitur, eſt malitia, qa ab autore incipiens, in illum qi afficitur redundat. Sed ipſum autorem injuria illata, aut inferre cogitantem, plurimùm ladit, minùs eum qi injuriam accipit. Ab autore enim principium fit motus & excitatio. Intùs verò concitata injuria parturientem primùm incendit, ac anteqam pepererit, inflammat prurigine, tranſienſqe ladit, & veneno ſuo pertinaci tinctura imbuit. Qemadmodum enim ignis non poteſt præterita ſine damno materia, in qa primùm conceptus eſt, priuſqam prorſus ipſam conſumat, ad aliorum noxam converti. Ita qivis injuſtus malitiam ſuam primus experitur, anteqam in alios emittat.* Itaqe efferos hoſce animi affectus, ſive πάθη, Themiſtius *Orat. qinqen.* confert σκιροῖς νοσήμασιν, ὡς αὐτὴν πρώτην τιμωρούμενα κ᾽ δαπανῶντα τὴν ψυχὴν, ᾗ ἐντέτηκε. *ſcirrhis morbis, ipſam primò afflictam animam, cui intabuerant, conſumentibus.* ita ſiqidem Pantinus locum corruptum dubio procul cenſet reſtituendum. cætera forſan feliciter ſatis: ultimum illud ᾗ ἐντέτηκε, qod ille vertit, *cui intabuit*, minùs placet, malim ᾗ ἐντέτοκε, *cui innaſcitur*; qemadmodum Ariſtophanes *Veſp.* Νόσον ἀρχαῖαν ἐν τῷ ποδὶ ἐντετοκυῖαν. *morbum veterem pedi innatum.* Seneca *Ep.* 81. *Minimum ex neqitia leviſſimumqe ad alios redundat: qod peſſimum ex illa eſt, & (ut ità dicam) ſpiſſiſſimum, domi remanet, & premit habentem. qemadmodum Attalus noſter dicere ſolebat, Malitia ipſa maximam partem veneni ſui bibit. Illud venenum, qod ſerpentes in alienam perniciem proferunt, ſine ſua continent, non eſt huic ſimile: hoc habentibus peſſimum eſt.* Verùm ulteriùs iſtis Marcus noſter progreditur. Maleficus qiſqe ſe primùm, ſe præcipuè ladit, inqiunt illi: ſe ſolùm, iſte. Veneni ſui maximam partem exorbet ipſe, ajunt illi, totum prorſus, iſte. vide *infrà* §. 59.

Ὁπόταν πρῶτος ἐτὸς θελήσῃ] In ipſius, inqit, eſt arbitrio, qamprimum ipſe voluerit, malitiam ſuam deponere. vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 7. §. 71. Seneca *Hippolyt.* 1. 2.

Pars ſanitatis, velle ſanari fuit.

Ità Jacſonus noſter *in ſymbol. part.* 2. *l.* 2. *c.* 6. §. 3. *pars eſt morbi nolle ſanari: pars ſanitatis; velle ſanari.* Secùs nimirum, qàm in corporis affectibus. ὁ γὰρ, εἰ βέλοιντο ὑγιαίνειν, ὑγιαίνουσιν. *non enim, ſi velint ſanari, ſanantur.* Ariſtoteles *Eth. Eudem. l.* 7. *c.* 2. Joannes Chryſoſtomus *in Gen. Orat.* 19. Οὐ γὰρ καθάπερ ἐπὶ τῶν σωματικῶν τραυμάτων ἐστὶν ἰδεῖν, ὅτω κ᾽ ἐπὶ τῆς προαιρέσεως. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν σωματικῶν, ἀκίνητά ἐστι πολλάκις τὰ τῆς φύσεως πάθη. ἐπὶ δὲ τῆς προαιρέσεως οὐδὲν τοιοῦτον. ἀλλ᾽ ἔστι πολλάκις θελήσαντα κ᾽ τὸν φαῦλον μεταβαλέσθαι αὐτομολῆσαι κ᾽ γενέσθαι καλὸν, κ᾽ τὸν καλὸν ῥαθυμήσαντα πρὸς τὴν κακίαν ἐξολισθῆσαι. ἐπεὶ οὖν αὐτεξούσιον ἡμῶν τὴν φύσιν εἰργάσατο ὁ τῶν ὅλων θεὸς, — οὐκ ἀνάγκην ἐπιτέθηκεν, ἀλλὰ τὰ φάρμακα καὶ ἀλληλα ἐπιθεὶς, ἀφῆκεν ἐν γνώμῃ τῇ κάμοντος κεῖσθαι τὸ πᾶν. *Non enim ſicut in corporalibus vulneribus videri ſolet, ita & in voluntate eſt. Nam in corporalibus naturæ affectiones ſæpe immobiles ſunt, in voluntate autem non ita ſe res habet. Sæpe enim ſi voluerit, etiam qi malus eſt, mutatur, & fit bonus: & qi bonus, per ignorantiam excidit, & fit malus. Qia ergò liberi arbitrii eſſe noſtram naturam fecit omnium Dominus, neceſſitatem non imponit, ſed congruis remediis appoſitis totum jacere in ægrotantis ſententia dimittit.* vide *ad l.* 10. §. 13.

§. 56. Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν] vide *lib.* 2. §. 1. & *infrà* §. 59.

Ἡ τῦ πλησίον κακία ἐμὸν κακόν] vide *ſuprà* §. 50. & *l.* 4. §. 43. Epictetus *l.* 3. *c.* 18. Τί σοι κ᾽ τῷ ἀλλοτρίῳ κακῷ; *Qid tibi cum alienis malis?* & *c.* 24. Τὴν δ᾽ ὑσίαν τὸ ἀγαθὸν κ᾽ τὸ κακὸν, ὅσπερ ἄξιον, τὸν κηδόμενον ἡμῶν κ᾽ πατρικῶς προϊσάμενον, ἐν τοῖς ἰδίοις. *Naturam verò bonorum & malorum, ut eo dignum meruit, qi nos curaret, & patriâ ſolicitudine tueretur, in propriis collocavit.* ubi reſtituenda vocula una qæ intercidit, Θεὸς, ut τῷ θεῷ, qod præceſſerat, reſpondeat, & ἐκ τῦ κοινῦ ſupplendum ὁ Θεός.

Οὐκ ἔδοξε τῷ θεῷ] vide *l.* 2. §. 11.

Ἵνα μὴ ἐπ᾽ ἄλλῳ ἢ τὸ ἐμὲ ἀτυχεῖν] Epictetus *Enchir. c.* 25. Οὐ δύναται ἐν κακῷ εἶναι δι᾽ ἄλλον, ὐ μᾶλλον ἢ ἐν αἰσχρῷ. *Nihilo magis per alium in malo eſſe potes, qam in vitio.* Seneca *Epiſt.* 70. *Bono loco res humana ſunt, qòd nemo niſi vitio ſuo miſer eſt.* Joannes Chryſoſtomus *de ſtatuis Orat.* 18. Οὐδεὶς γὰρ ἡμᾶς ἀθλίους ποιῆσαι δυνήσεται, ἐὰν μὴ ἑαυτοὺς ποιήσωμεν. ὥσπερ οὖν οὐδὲ μακαρίους, ἐὰν μὴ ἑαυτοὺς ἐργασώμεθα μετὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν. *Nemo enim nos poterit facere miſeros, niſi nos ipſos fecerimus. ſicut certè neqe beatos, niſi Dei gratiâ nos ipſos fecerimus.* vide *l.* 10. §. 13.

§. 57. Ὁ ἥλιος καὶ ἐπιχεῖσθαι δοκεῖ] Simile qiddam de Deo & mente humana, Seneca *de beat. vit. c.* 8. *Mundus cuncta complectens, rectórqe univerſi Deus, in exteriora qidem tendit, ſed tamen in totum undiqe in ſe redit. idem noſtra mens faciat: cùm ſecuta ſenſus ſuos, per illos ſe ad externa portexerit, & illorum & ſui potens ſit, & in ſeſe revertatur.* Et *Epiſt.* 41. *Qemadmodum radii ſolis contingunt qidem terram, ſed ibi ſunt unde mittuntur: ſic animus magnus, & ſacer, & in hoc demiſſus ut propiùs divina noſſemus, converſatur qidem nobiſcum, ſed hæret origini ſuæ: illinc pendet, illuc ſpectat, ac nititur:*

τῇ γε κέχυ), ἀ μὲν ἐκκέχυ). ἡ γὰρ χύσις ἄυτη πίσις ἐσίν. ἀκτῖνες γὰρ αἱ αὐγαὶ αὐτ, ἀπὸ τ ἐκτείνεσ λέγον). ὁποῖον δέ τι ἐσὶν ἀκτίς, ἴδοις ἂν εἰ διά τινο στενὰ εἰς ἐσκιασμένον οἶκον τὸ ἀφ' ἡλίυ φῶς

a Inf. §. 60. ἀισδυόμενον θεάσαιο, γίνε) γὰρ a καθ' αὑτὸ, καὶ ὥσπερ διαιρεῖται δὴ πρὸς τὸ στερέμνιον, ὅ, τι ἂν ἀ-

b L. 10. §. 33 παντήσῃ, διείργον τὸν ἐπέκεινα ἀέρα. b ἐπαυθα ἦ ἔσῃ, καὶ ἀ κατώλισθεν, ἀδὲ ἔπεσε. τοιαύτῳ δὲν τινὶ λύσιν καὶ διαχυσιν τῆς διανοίας εἶναι χρὴ, μηδαμῶς

c L. 6. §. 50. l. 8. §. 32. l. 10. §. 12. ἔκχυσιν, ἀλλὰ πᾶσιν, καὶ c πρὸς τὰ ἀπαντῶντα κωλύμασι, μὴ βίαιον μηδὲ ῥαγδαίαν τινὶ ἐπέρεισιν ποιεῖσθαι. μηδὲ μὲν καταπίπλειν, ἀλλὰ ἴσαζ, καὶ φιλάμπειν τὸ δεχόμενον. αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ στερήσ τ αὐγῆς, τὸ μὴ ὡδαπέμπον αὐτῷ.

§. 58. Ὁ τ θάνατον φοβέμε, ἤτοι ἀναισθησίαν φοβεῖ), ἢ αἴσθησιν ἑτεροίαν. ἀλλ' d εἴτε ἀκέπ

d L. 7. §. 32. Sup. §. 25. αἴσθησιν, ἀδὲ κακῶ τινο αἰσθήσῃ. εἴτε ἀλλοιοτέραν αἴσθησιν κλήσῃ, ἀλλοῖον ζῶον ἔσῃ, καὶ ζῆν ἀ παύσῃ.

funditur, nec effunditur tamen. illa enim diffuſio eſt extenſio tantum. itaqe ab extendendo radii ejus nomen ſortiti ſunt. cujuſmodi verò res ſit radius, perſpicere licet, ſi per anguſtum aliqod foramen lumen à ſole profectum in domicilium tenebricoſum ſubingredi videris. rectâ enim procedit, & refringitur qodammodo, ubi corpus aliqod ſolidum occurrerit, qod aërem ultrà non admittit. ibi autem conſiſtit, & nec delabitur, nec decidit. talem ergò mentis ſolutionem & diffuſionem eſſe oportet, non effuſionem utiqe, ſed extenſionem, qæqe adverſùs obvia qælibet impedimenta non violentam & impetuoſam colliſionem adhibeat, nec etiam decidat, ſed conſiſtat, & illuſtret qicqid eam admiſerit. privabit enim ſemet ſplendore illius, ſi qis eam non tranſmiſerit.

§. 58. Qi mortem formidat, vel ſenſûs extinctionem, vel aliuſmodi aliqem ſenſum formidat. atqi, ſi ſenſum nullum prorſus habueris, nec mali qicqam ſenſurus es; ſin ſenſum aliuſmodi, animal aliuſmodi futurus es, nec vivere deſines.

§. 59.

ANNOTATIONES.

noſtris tanqam melior intereſt. Minutius in *Octav. Deo cuncta plena ſunt: ubiqe non tantùm nobis proximus, ſed infuſus eſt. in ſolem adeò rurſus intende. Cælo affixus eſt; ſed terris omnibus ſparſus eſt, pariter præſens ubiqe intereſt, & miſcetur omnibus.*

Οὐ μὴν ἐκκέχυται] De ſole itidem Julianus *Orat.* 2. Τὸ φῶς δὲ ὑδεὶς αὐτὸν ἀφαιρεῖται. ἀλλ' ὑδὲ αὐτὸς αὐτὸν ἀφαιρεῖται φωτὸς, τὴν σελήνην ἐξ ἐναντίας ἰσαμένην περιλάμπων, καὶ μεταδιδὺς αὐτῇ τῆς αὐτῦ φύσεως. ὑδὲ τὸν μέγαν καὶ θαυμαστὸν τοῦτον κόσμον ἐμπλήσας * αὐτῆς [αὐτὴν vulg. αὐτῇ emendant perperam.] καὶ ἡμέρας. ὑκοῦν ὑδὲ ἀνὴρ ἀγαθὸς ἀρετῆς μεταδιδὺς ἄλλῳ, τῷ μεταδοθέντι μεῖον ἔχων ἐφάνη ποτέ. *Illius tamen lucem avſerre nulla vis poteſt. Sed nec ipſemet ſuâ ſe luce ſpoliat, qum lunam objectam ex adverſo colluſtrat, ac naturam qodammodo ſuam cum ea communicat. Neqe porrò cum ingenti illi & admirabili mundo lucem ac diem impertit. Ita & vir bonus, cùm alterum virtutis ſuæ participem facit, nihilo qam antea minùs poſſidet.* De face pariter Tatianus ad Græc. *pag.* 145. Ἀπὸ μιᾶς δαδὸς ἀνάπτεται μὲν πυρὰ πολλὰ, τῆς δὲ πρώτης δαδὸς διὰ τὴν ἐξαψιν τῶν πολλῶν δαδῶν ὐκ ἐλαττῶται τὸ φῶς. *Ab una face alia multa qidem accenduntur, nec tamen prima facis lux minuitur propter plures inde accenſas.* Qod Ennius apud Ciceronem *Offic. l.* 1.

Homo, qi erranti comiter monſtrat viam,
Qaſi lumen de ſuo lumine accendat, facit:
Nihilo minùs ipſi lucet, cùm illi accenderit.

Ἀκτῖνες ἀπὸ τ ἐκτείνεσθαι λέγονται] In notationibus ludere, & conatu parùm felici, Chryſippo Stoicíſqe ſolenne fuit. Marcus iſtîc ἀκτῖνας dici vult ſolis radios παρὰ τὸ ἐκτείνεσθαι ab *extendendo*; minùs probabiliter. Neqe enim ſolent præpoſitiones in deductis hac ratione immutari. Meliùs Grammatici παρὰ τὸ ἄγειν deducunt: ἄγω, ἄξω, ἦχα, ἦγμαι, ἦκται, ἀκτίς. Neqe enim Etymologo accedo derivanti παρὰ τὸ ἄγω, τὸ φέρω, ὅτι πάνυ ἐκτεταμένη (qod & Marcus iſtîc) πάνυ φέρεται. Malim παρὰ τὸ ἄγειν ἤτοι ἀγνύειν, τὸ κλάειν. i. e. frangere: unde & ἀκτὴ litus, ad qod undæ alliſæ franguntur, & ἀκτῖνες ſolis radii, qòd πρὸς τὸ στερέμνιον ut Marcus loqitur, i. e. *ad corpora ſolida refringantur.*

Πρὸς τὰ ἀπαντῶντα κωλύματα] Seneca *Epiſt.* 92. *Sed qadam ſoli qoqe obſtant. At ſolis vis & lux integra eſt etiam inter oppoſita: & qamvis aliqid interjaceat, qod nos prohibeat ejus aſpectu, in opere eſt, curſu ſuo fertur. qoties inter nubila luxit, non eſt ſereno minor, nec tardior qidem; qoniam multùm intereſt, utrùm aliqid obſtet tantùm, an impediat. Eodem modo virtuti oppoſita nihil detrahunt. non eſt minor, ſed minùs fulget: nobis forſitan non aqè apparet ac nitet; ſibi eadem eſt, & more ſolis obſcuri, in occulto vim ſuam exercet. hoc itaqe adverſus virtutem poſſunt calamitates, & damna, & injuria, qod adverſus ſolem nebula.*

Ἐπιλάμπειν τὸ δεχόμενον] Iren. *adv. hæreſ. lib.* 4. *c.* 28. *qi in lumine ſunt, non ipſi lumen illuminant, ſed illuminantur & illuſtrantur ab eo.*

Αὐτὸ γὰρ ἑαυτὸ στερήσει] Corpus opacum ſolis radios non admittendo, lucis beneficio ſeſe privat, ſoli nihil detrahit. ità qi officium ſuum præſtanti ſe opponunt, bono, qo frui poterant, ſe privant, avtori ſive actori nihil obſunt.

§. 58. Ἤτοι ἀναισθησίαν φοβεῖται, ἢ αἴσθησιν ἑτεροίαν] Frigidum ſanè, frivolúmqe nimìs adverſus mortis metum ſolamen; *avt nullum es poſt mortem ſenſum habiturus, avt aliuſmodi qàm nunc habes.* Hoc eſt, qòd Seneca *Epiſt.* 82. *adverſus mortem minuta jaculari; ſubulâ leonem excipere.* poteſt enim & ſenſus, qi nunc eſt, manere, manebítqe improbis, ut tamen aliuſmodi cruciatus perſentiſcant, qàm dum hìc viverent, unqam experti fuerint.

Ἀλλοῖον ζῶον ἔσῃ] nihil hoc eſt neceſſe.

Τῷ ζῆν ἀ παύσῃ] Atqi hoc eſt ipſum miſeriarum omnium cumulus & culmen; qòd improbis ἅπαξ ἀποθανεῖν ἀπόκειται. *ad Hebr. c.* 9. *v.* 27. *ſemel tantùm mortem obire licuit.* qod Sophocles apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 120.

Θανεῖν γὰρ οὐκ ἔξεσι τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ.
Namqe hominibus eidem bis datum non eſt mori.

Poſt mortem ſemel obitam, in morte ſecunda, qæ ſic dicitur *Apoc. c.* 20. *v.* 14. qâ ζῶντες ἐβλήθησαν εἰς λίμνην τῦ πυρὸς τὴν καιομένην ἐν θείῳ, *vivi conjecti ſunt in ſtagnum ignis ardens ſulphure, ibidem c.* 19. *v.* 20. iteratò mori non dentur. Bernardus *ad Eugen. de conſider. l.* 5. alludens ad illud Eſaiæ *cap.* 26. *v.* 24. & Marci *c.* 9. *v.* 44. *Ubi vermis nunqam moritur; nec ignis unqam extinguitur. Horreo vermem mordacem & ignem vivacem. Horreo incidere in manus mortis viventis, & vitæ morientis. Hæc eſt ſecunda mors, qa ſemper occidit, nunqam peroccidat. qis det illis ſemel mori, ut non moriantur in æternum? qi dicunt montibus, Cadite ſuper nos, & collibus, Operite nos.* (*Luc. c.* 23. *v.* 30. & *Apoc. c.* 6. *v.* 16.) *qid niſi mortem mortis beneficio, avt finire, avt evadere volunt?* denique, *invocabunt mortem*, ait, *& non veniet.* Apoc. *c.* 9. *v.* 6. *Qàm miſerum eſt autem*, ut Adrianus Imperator olim, *mortem optare, & mori non poſſe?* ſive, ut chorus apud Senecam *Agamem.* 3. 2.

O qàm miſerum eſt neſcire mori!

Imò, *qid miſerius, qàm*, qod Bernardus *ibidem, ſemper velle qod nunqam erit, & ſemper nolle qod nunqam non erit? Non eſt dubium multò fore deterius his qi ſic erunt; qàm his qi omnino non erunt.* Idem *in Cant. Serm.* 35. ſiqidem *anima in eo ſtatu poſita, & beata eſſe perdit, & eſſe non perdit. qa ex re cogitur ſemper, ut & mortem ſine morte, & defectum ſine defectu, & finem ſine fine patiatur: qatenus ei & mors immortalis eſt, & defectus indeficiens, & finis infinitus.* Gregorius Romanus *Dialog. l.* 4. *c.* 45. ſive, ut idem, ſi utriuſqe avtor idem, *in Job. l.* 9. *cap.* 48. *Fit ergò miſeris mors ſine morte, finis ſine fine, defectus ſine defectu; qia & mors ſemper vivit, & finis ſemper incipit, & defectus deficere neſcit.* Ità, *erunt illîc homines ſemper in morte, ac per hoc nunqam viventes; nunqam mortui, ſed ſine fine morientes: vita moriturí, & morti ſine fine victuri. Nunqam avtem erit homini pejus in morte, qàm ubi erit mors ipſa ſine morte.* Avguſtinus *de civit. Dei l.* 13. *c.* 11. & *Homil.* 16. Atqe hoc Joannes Chryſoſtomus opinatus eſt voluiſſe Apoſtolum, *ad Cor. Epiſt.* 1. *c.* 3. *v.* 15. cùm diceret, Σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός. *Servabitur, ita tamen ut per ignem*, ac ſi σώζεσθαι ὡς διὰ πυρὸς, idem ſit qod ἐν πυρὶ σώζεσθαι. Verùm aliud prorſus illud eſt, de qo videatur Joſephus Scaliger *notis ad N. T.* Cæterùm hinc querelæ illæ apud Jobum *cap.* 3. *v.* 18. *Cur arumnoſo lux amplius datur, & vita amaris animo protrahitur? qibus mortem poſtulantibus non adeſt illa, qamvis eam pra theſavris abditiſſimis requirant: qi lætarentur ac pra gaudio exultarent, ſi ſepulcrum adire avt repetere liceret.* Et Avſonius *Idyl*, 15.

— *Jvturna reclamat,*
Qò vitam dedit æternam? cur mortis adempta eſt
Conditio? ſic Caucaſea ſub rupe Prometheus
Teſtatur Saturnigenam, nec nomine ceſſat
Incuſare Jovem, data ſit qòd vita perennis.

Ità, qòd Plinius *l.* 25. *c.* 3. *Ea vita conditio eſt, ut mori etiam opti-*

§. 59. Homines alter alterius cavssâ nati sumus. itaqe avt doce, avt sustine.

§. 60. Aliter sagitta, aliter mens fertur. mens enim tam cùm cavet, qàm cùm considerat, rectâ fertur, nec minùs ad scopum sibi propositum tendit.

§. 61. In mentem alterius cujusqe descende; sed & in tuam ipsius descendere qemlibet patere.

§. 59. a Οἱ ἄνθρωποι γεγόνασιν ἀλλήλων ἕνεκεν. b διδασκε ἤ, ἢ φέρε.

§. 60. Ἄλλως βέλος, ἄλλως νῆς φέρεται. ὁ μὲν τοι νῆς, ἢν ὅταν διλαβῆται, ἢν ὅταν ὡς τὸ σκέψιν τρέφηται, c φέρεται καὶ ἀνὺ ἀδὲν * ἧττον, ἢ ἐπὶ τὸ προκείμενον.

§. 61. d Εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑκάστου. παρέχει * ᾗ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἡγεμονικόν.

a Sup. §. 56. l. 9. §. 1.
b L. 1. §. 28. l. 9. §. 11.
c L. 6. §. 16. Sup. §. 57.
* ἧττον e. t. π. [καὶ] εἰσί. μιν [πέφυκεν] f.
d L. 9. §. 17.
* - ἔχειν Boot.

ANNOTATIONES.

optimi portus sit; siqidem ut Philemon apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122.

Θανεῖν ἄριστόν ἐστιν, ἢ ζῆν ἀθλίως.
Satius est mori, qàm vivere infeliciter.

Et Sophocles:

Τὸ μὴ γὰρ εἶναι κρεῖσσον, ἢ τὸ ζῆν κακῶς.
Non esse præstat qippe qàm malè vivere.

Et Æschylus *Ixione*:

Ζωῆς πονηρᾶς θάνατος εὐπορώτερος.
Τὸ μὴ γενέσθαι δ' ἐστὶν, ἢ πεφυκέναι
Κρεῖσσον, κακῶς πράσσοντα. ——
Laboriosâ ætate mors felicior:
Natúmqe non fuisse, qàm esse exiftimo
Melius viro illi, sæva cui toleranda sunt.

qantò magìs ea si æterna fuerint, & in æternum subeunda: qomodo idem in *Prometheo*:

—— κρεῖσσον ἐσάπαξ θανεῖν,
Ἢ τὰς ἁπάσας ἡμέρας πάσχειν κακῶς.
—— *satius est semel mori,*
Qàm trahere miseros, vita qot numerat, dies.

Hoc est, qod Christus Dominus, Matth. *c.* 26. *v.* 24. Καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. *Bonum erat homini illi, si natus non fuisset.* Cui ego credere malim, qàm viro eruditissimo, qi in contrarium contendit, deterioris conditionis esse, omnino non esse, qàm esse in miseria pœnæ interminatæ. Rectiùs solidiúsqe Lysias *adv. Phaniam* ab Athenæo *l.* 12. *p.* 551. *E.* lavdatus: ubi Cynesiam acerbissimè perstrinxerat. Ὡς ἀσεβέσταλον ἁπάντων καὶ παρανομώταλον ἀνθρώπων γεγονότα, καὶ τοιαῦτα περὶ θεὺς ἐξαμαρτόντα, ἃ τοῖς ἄλλοις αἰσχρὰ ἐστι καὶ λέγειν. *Ut omnium hominum sceleratissimum, & contra leges qàm maximè facientem, & in deos ea scelera patrantem, qæ vel oratione turpe sit aliis prosequi.* Nec non congerrones illius. Ἀντὶ Νομηνιαστῶν Κακοδαιμονιστὰς σφισιν αὐτοῖς τίτουμα θεμένους, ὡς τῶν θεῶν καταγελῶντας. *Pro Numeniastis Cacodæmonistarum nomen assumentes, & deos irridentes.* subjicit statim, Ἐκείνων μὲν ὖν ἑκάστῳ ἀπώλετο, ὥσπερ εἰκὸς τοὺς τοιούτους τίτον δὲ ὑπὸ πλείστων γινωσκόμενον ὅτι θεοὶ ὕτως διέθεσαν, ὥστε τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ βούλεσθαι ζῆν μᾶλλον ἢ τεθνάναι, παράδειγμα τοῖς ἄλλοις. *Eorum qisqe, ut scelestos aqum fuit, perist. Hunc verò notum qàm plurimis dii sic affecerunt, ut inimici vivere qàm mori potius illum exoptent, exemplo futurum aliis.* Τὸ μὲν γὰρ ἀποθανεῖν, ἢ καμεῖν τοιμμως, κοινὸν ἅπασιν ἡμῖν ἐστιν. τὸ δ' ὕτως ἔχοντα τοσοῦτον χρόνον διατελεῖν, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀποθνήσκοντα μὴ δύνασθαι τελευτῆσαι τὸν βίον, τούτοις μόνοις προσήκει τοῖς τὰ τοιαῦτα, ἅπερ ὕτος, ἐξημαρτηκόσιν. *Vitam qidem certè cum morte commutare, & res adversas, qamvis justi simus, perpeti, commune ac publicum est nobis omnibus: at qotidie morientem è vita non posse discedere, eorum tantum est, qi in deos, qod iste, commiserint.* Spectant horsum illa Senecæ *Medeâ* 5.

Jas. *Infesta memet perime.* Med. *Misereri jube.*

Et *Agamemn.* 5. 3.

E. *Concede mortem.* C. *Si recusares, dabo:*
Rudis est tyrannus morte qi pœnam exigit.
E. *Mortem aliqid ultra est?* C. *Vita, si cupias mori.*

Sed & Svetonii illa de Tiberio *lib.* 3. *c.* 61. *Mori volentibus vis adhibita vivendi. Nam mortem adeò leve supplicium putabat, ut cùm avdisset unum ex reis, Carnubium nomine, anticipásse eam; exclamaverit, Carnubius me evasit. Et in recognoscendis custodiis precanti cuidam pœna maturitatem, respondit; Nondum tecum in gratiam redi.* Deus certè cum morti æternæ addictis nunqam in gratiam est deinceps rediturus, utpote qibus interminetur (nec vanæ sunt minæ Dominicæ) *& memoriam certissimam damnandorum, & oblivionem plenissimam damnatorum*; utì disertè Ruffinus; videndus *Comment. in Oseam l.* 1. *ad c.* 1. *v.* 6. Frigidum ergò solamen, vitam non desituram, ubi morte ipsâ potest esse vita millies multò acerbior.

§. 59. Ἀλλήλων ἕνεκεν] vide *ad lib.* 2. §. 1. & *suprà* §. 56.

Δίδασκε ἢ φερε] vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 6. §. 25. Varro *Satyr. Menipp.* de mariti officio; referente Gellio *l.* 1. *c.* 17. *Vitium uxoris avt tollendum, avt ferendum est. qi tollit vitium, uxorem commodiorem præstat: qi fert, sese meliorem facit.* Malè avtem Xylander δίδασκε *disce:* imò, *doce, corrige, evince, redargue.*

§. 60. Καὶ ὅταν ἐυλαβῆται, καὶ ὅταν περὶ τὴν σκέψιν τρέφηται] Xylander & Casavbonus τὸ ἐυλαβεῖσθαι καὶ περὶ τὴν σκέψιν τρέφισθαι, eódem referunt, cùm diversas & disparatas mentis operationes designari, καὶ ὅταν illud bis positum clarè satìs ostendat. Non est itaqe illic τὸ ἐυλαβεῖσθαι *cavtum esse*, qod neqe simpliciter unqam, opinor, significat; sed *cavtè agere*, sive *cavtè in re aliqa versari*: hoc avtem in loco potiùs, *declinare*, sive *cavtè desugere*. Sicut Latinis *metuere*, pro, *cavendo fugere & effugere*. Flaccus *Carm. l.* 2. *Od.* 2.

Illum aget pennâ metuente solvi
Fama superstes.

i.e. solvi cavente, & cavendo effugiente, nè solvatur. & *l.* 3. *Od.* 11.

Qa velut latis eqa trima campis,
Ludit exultim, metuitqe tangi.

i.e. tactum declinat. ità Græcis: τὸ ἐυλαβεῖσθαι, *cavtè declinare, aversari, fugere.* Isocrates *ad Demon.* §. 9. ἐυλαβοῦ τὰς διαβολὰς, καὶν ψευδεῖς ὦσιν. i.e. *aversare, declina criminationes, etiam falsas.* Plato *polit. l.* 2. Ἐυλαβούμενοι πενίαν ἢ πόλεμον. *Fugientes paupertatem avt bellum. Mens*, inqit, *secus qàm sagitta avt jaculum fertur.* Sagitta namqe non rectà fertur ubi à solidiore materia, in qam inciderit, resilit; sed nec cùm scopum petit remotiorem, qam ut rectà permeando assequi possit. Mens avtem *& cùm declinat aliqid, & cùm in rei alicujus consideratione volutatur*, ad qam ea necessariò requiritur, etiam tunc qoqe *ad scopum sibi propositum rectà fertur* nihilo minùs qàm cùm avt profectitur aliqid, avt cum consideratione vel omissâ, vel peractâ, jam rem ipsam aggreditur.

Φέρεται κατ' ἰνθὺ] vide *lib.* 6. §. 16. & *lib.* 10. §. 11. *rectà* scilicet *mens* utrobiqe *fertur*, tum qia *rationis rectæ ductum* utrobiqe *sequitur. l.* 7. §. 55. & *l.* 5. §. 14. tum qia *viâ brevissimâ & expeditissimâ* etiam tunc qoqe *procedit. l.* 4. §. 51.

Οὐδὲν ἧττον, καὶ ἐπὶ τὸ προκείμενον εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν] ità Basilienses & Lugdunenses, qod Xylander reddidit, *rectà tamen fertur ingredi in principem cujusvis partem.* Verùm nec grammaticam syntaxin ista satìs sustinent, nec contextûs verbis, prout exhibentur, respondent. Ego Marci verba & luxata & mutilata suspicor; legendúmqe existimo: φέρεται καθ' ἰνθὺ ὡδὲν ἧττον ἐπὶ τὸ προκείμενον. καὶ εἰσιέναι [πέφυκεν] εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑτέρου, &c. Cæterùm D. Bootius & Mericus Casavbonus postrema ista à superioribus sejungunt, & ab εἰσιέναι novam ordiuntur periocham, qæ monitum contineat, inspiciendi, ac considerandi mentes aliorum, qale & illud est. *l.* 7. §. 62. & l. 9. §. 17. hoc si admittere libuerit, legendum παρίχειν, non παρίχει, in clavsula ultima, qod & Bootio visum est.

§. 61. Παρίχει δὲ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι] Hoc est qod *l.* 3. §. 8. dixerat; Οὐδὲ ἐμφωλεῦον. *Neqe qod latebras reqirat.* & *l.* 10. §. 9. Οὐχὶ κρυπτόμενον. *Nec absconditum.* Istorum avtem, qorum proximè mentionem feceram, de loci istius constitutione, in sententiam jam descendo prorsus: ductus nimirum Epicteti istis, qæ Marci mentem apprimè explicant. *ex Dissert. l.* 3. *c.* 9. Εἰ ἐρεῖς. Συνέβαλον Ἐπικλήτῳ, ὡς λίθῳ, ὡς ἀνδριάντι. εἶδες γάρ με, καὶ πλέον οὐδέν. ἀνθρώπῳ δὲ ὡς ἀνθρώπῳ συμβάλλει, ὁ τὰ δόγματα αὐτοῦ καταμανθάνων, καὶ ἐν τῷ μέρει τὰ ἴδια δεικνύων. κατάμαθέ μου τὰ δόγματα, δεῖξόν μοι τὰ σά. καὶ ἴτω λίγε συμβεβηκέναι μοι. ἐλέγξωμεν ἀλλήλους. εἴ τε ἔχω καλὸν δόγμα, ἄφελε αὐτό. εἶ τι ἔχεις, θὲς εἰς τὸ μέσον. *Deinde dices, congressus sum cum Epicteto tanqam cum lapide, tanqam cum statua. Vidisti enim me, præterea qe nihil. Hominem verò ut hominem convenit, qi decreta illius pervestigat, vicissimqe sua demonstrat. Cognosce decreta mea, ostende mihi tua: tum dicito te mecum esse congressum. Alter alterum arguamus. Si qod habeo pravum dogma, eripe illud: si qod habes, affer in medium.* Hoc est qod Marcus εἰσιέναι εἰς τὸ ἡγεμονικὸν ἑκάστου. παρίχειν δὲ καὶ ἑτέρῳ παντὶ εἰσιέναι εἰς τὸ ἑαυτοῦ ἡγεμονικόν. *In mentem alterius cujusqe descende: sed & in tuam ipsius descendere qemlibet patere.* Aliud est qod Hesychius in *asceticis c.* 1. §. 23. Ὥσπερ ὁ κρατῶν ἔσοπτρον ἐν χειρὶ, μέσον δὲ, εἰ τύχοι, πολλῶν ἑσάμενος, ἀνατείνων τῷ ἐσόπτρῳ, βλέπει μὲν τὸ ἴδιον πρόσωπον ὁποῖον, βλέπει δὲ καὶ ἄλλων τῶν ἐγκυπτόντων ἐν τῷ ἐνὶ ἐσόπτρῳ. ὕτως ὁ δὶ' ὅλης ἐγκύπτων εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ, βλέπει μὲν τὴν ἑαυτοῦ κατάστασιν ἐν αὐτῇ, βλέπει δὲ καὶ τὰ μίλανα πρόσωπα τῶν νοητῶν Αἰθιόπων. *Sicut qi speculum manu tenet, stans fortè in medio multorum, oculos in speculum desigens, suam qidem qalis sit faciem videt: videt vero etiam faciem illorum, qi in idem speculum proni incumbunt: ita qi per omnem vitam sedulus suum ipsius cor inspexerit, videt qidem in illo sui ipsius constitutionem, videt verò etiam æthiopum intelligibilium nigros vultus.* Aliud & qod Ambrosius *Offic. l.* 3. *c.* 16. de amicis: *ostendamus illi nos pectus nostrum, & ille nobis apertat suum.*

LIBER IX.

a L.2.§.1.l. 8.§.59. Ἀδικῶν ἀσεβεῖ, a τῆς γὰρ τ ὅλων φύσεως κατεσκάσθαι συμβαίνει τὰ λογικὰ ζῶα ἕνεκεν ἀλλήλων, ὥστε ὠφελεῖν μὲν ἄλλα ἀλλήλοις κατ' ἀξίαν, βλάπτειν δὲ μηδαμῶς,
b L.6.§.40. ὁ b τὸ βούλημα παύτης παραβαίνων, ἀσεβεῖ δηλονότι εἰς τιμὴ πρεσβυτάτην τ θεῶν. ἡ γὰρ τ ὅλων φύσις,
c L.7.§.9. ὅλων ἐστὶ φύσις. c τὰ δέ γε ὄντα πρὸς τὰ ὑπάρχοντα πάντα οἰκείως ἔχει. ἔτι δὲ καὶ ἀλήθεια αὐτὴ ὀνομάζεται καὶ τ ἀληθῶν ἀπάντων πρώτη αἰτία ἐστίν. ὁ μὲν οὖν ἑκὼν ψευδόμενος ἀσεβεῖ, καθόσον ἐξαπατῶν ἀδικεῖ. ὁ δὲ ἄκων, καθόσον διαφωνεῖ τῇ τ ὅλων φύσει, καὶ καθόσον ἀκοσμεῖ, μαχόμενος τῇ κόσμῳ φύσει. μάχεται γὰρ ὁ ἐπὶ τἀναντία τοῖς ἀληθέσι φερόμενος παρ' ἑαυτόν. ἀφορμὰς γὰρ προειλήφει πρὸς τῆς φύσεως, ὧν ἀμελήσας ἔτι
d L.8.§.26. ὁπόσ τέ ἐστι νῦν d διακεκίνηκε τὰ ψευδῆ ἀπὸ τ ἀληθῶν κ μέχρι
e L.2.§.11. θεῶν κ μέχρι τοῦ e ὁ τὰς ἡδονὰς ὡς ἀγαθὰς διώκων,
f L.6.§.16. 41. τὰς δὲ πόνους ὡς κακὰ φεύγων, ἀσεβεῖ. f ἀνάγκη γὰρ τὸν τοιοῦτον, μεμφεσθαι πολλάκις τῇ κοινῇ φύσει

OI injustè agit, impiè agit. cùm enim universi natura animalia rationalia sui invicem gratiâ condiderit, ut sibi invicem pro cujusque dignitate prosint, nec ullâ ratione sibi invicem obsint, qi naturæ placitum hoc violat, impiè prorsus agit adversùs numinum omnium antiquissimum. etenim universi natura, rerum est omnium natura. omnia autem qæ existunt necessitudine qâdam mutuâ sunt sibi invicem conjuncta. sed & eadem, qæ natura, veritas qoque nuncupatur, éstque prima omnium qæ vera sunt, cavssa. itaqe qi sciens volens mentitur, impiè agit, in qantum fallendo injustè agit; qi nolens nesciúsqe, in qantum universi naturæ dissentit, & in qantum mundi ordinem pulcrè compositum infringit, dum mundi naturæ adversatur. adversatur enim, qi, qantum in se est, ad ea qæ veritati adversa sunt, fertur. à natura siqidem subsídia jam olim acceperat, qibus neglectis factum est, ut falsa à veris nunc dignoscere neqeat. Qin etiam, qi voluptates, tanqam qæ sint bonæ, sectatur, dolores, tanqam qæ mala sint, fugit, impiè hic qoqe agit. necesse est enim, ut is qi sic affectus fuerit, de rerum natura sæpe conqeratur, qasi

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἀδικῶν ἀσεβεῖ] Nihil hoc axiomate est paginæ sacræ, pietatíqe Christianæ magis consentaneum. Siqidem ut Joannes Apostolus *Epist.* 1. *c.* 4. *v.* 21. Ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, (τοῦ Θεοῦ) ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. *Hoc præceptum habemus ab eo, ut qi diligit Deum, diligat etiam & fratrem suum.* Et Christus Dominus apud eundem *Evang. c.* 13. *v.* 34. Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. *Præceptum novum do vobis, ut alii alios diligatis, sicut ego dilexi vos.* Unde Pavlus *ad Thess. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 9. Θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. *Divinitus estis docti, ut diligatis alii alios.* Proinde caritatis justitiæqe B qisqis legem violat, pietatis etiam læsæ eodem nomine tenetur, qia voluntatem divinam transgressus deprehenditur. Optimè Dio Prusæus *Orat.* 3. *pag.* 45. absqe hoc, qòd Deos pro Deo dixerit. Εἶναι γὰρ ἐναγεῖς καὶ ἀλιτηρίους, οὐ μόνον τοὺς ἱερὰ συλῶντας, ἢ λέγοντάς τι βλάσφημον περὶ τῶν Θεῶν. ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον τοὺς τε δειλοὺς, καὶ ἀκρατεῖς, καὶ ἀνοήτους, καὶ καθόλου τοὺς ἐναντίον τι πράττοντας τῇ τε δυνάμει καὶ βουλήσει τῶν Θεῶν. *Esse enim impios & sceleſtos, non solum qi templa spoliant, aut conviciis Deos incessunt: sed multò magis qi timidi sunt, & iniqi, atqe intemperantes, fatuiqe, & breviter qicunqe contrarium qid faciunt & potentiæ & voluntati Deorum.* C Potest his adjici, qod cumprimis huc facit, & Philonis illud *de Decalog.* 1. *ad leg.* 7. *pag.* 763. *A.* Ὁ κλέπτων τινὰ, ἴσως καὶ ἱεροσυλίας ἐνοχος ὤν, τὸ ἱερώτατον τῶν τοῦ Θεοῦ ἀναθημάτων σεσυλακώς. τί γὰρ σεμνότερον ἢ ἀνώτερον ἀνάθημα ἀνθρώπου; *Qi aliqem occidit, sciat se committere sacrilegium, sublatâ è possessione Dei re sacratissimâ. Qid enim tam religiosum, tam sacrum est qàm homo?* Et *de legib. special. Orat.* 2. *pag.* 789. *D.* Ὄνομα μὲν ἀνδροφονία, καλεῖται τοῦ κλέπτοντος ἄνθρωπον ἐπιφημίζεται. τὸ δ' ἀληθὲς ἔργον ἐστὶν ἱεροσυλία, καὶ ἱεροσυλιῶν ἡ μεγίστη. διότι τῶν ἐν κόσμῳ κτημάτων καὶ κειμηλίων οὐδὲν ἔστι ἱερώτερον, οὔτε θεοειδέστερόν ἐστιν ἀνθρώπου, παγκάλης εἰκόνος παγκάλου ἐκμαγεῖον, ἀρχετύπῳ λογικῇ ἰδέας παράδειγμα τυπωθέν. τὸν οὖν ἀνδροφόνον ἐνθὺς ἀσεβῆ, καὶ ἀνοσιουργὸν ὑπολητέον. *Qi hominem occidit, appellatur homicida, sed re verâ est sacrilegus, & qidem insignis, qippe qi perpetravit sacrilegium maximum, sublatâ è mundo re pretiosissimâ sacratissimáqe: qando nihil est Deo tam simile, qàm hoc sigillum pulcerrimum expressum è matrice pulcerrima, ad exemplar idea rationalis effictum. Ergò qilibet homicida confestim pro impio sceleratoqe habendus est.* Qod & latiùs cum Marco protelat Solomon *Proverb. c.* 14. *v.* 31. *Qi opprimit egenum, probro afficit opificem ejus.* & *c.* 17. *v.* 5. *Qi subsannat pauperem, probro afficit opificem ejus.* & ulteriùs adhuc *c.* 14. *v.* 21. *Qi contemnit proximum suum, peccator futurus* E *est.* hoc est, Qi hominem qemvis facto, dicto, cogitato, manu, lingvâ, mente læserit: is coram Deo, & adversùs Deum ipsum admissi peccati reatu obstrictus tenebitur. Evmæus Ulyssi Odyss. ξ.

Ξεῖν' ἤ μοι θέμις ἐστ' ἠδ' εἰ κακίων σέθεν ἔλθοι,
Ξεῖνον ἀτιμῆσαι. πρὸς γὰρ Διός εἰσιν ἅπαντες
Ξεῖνοί τε πτωχοί τε. ——

Hospes, non mihi fas est, neqe si pejor te veniat,
Hospitem contemnere: ab ensta Jove sunt omnes
Hospitesqe pauperesqe.

Sed & Clemens Romanus *recogn. l.* 5. ubi simulacrum cultores introduxerat impietati suæ velamentum istud prætexentes; *Nos ad honorem invisibilis Dei imagines visibiles adoramus.* Respondet: *Falsissimum. si enim verè velitis Dei imaginem colere, homini benefacientes, veram in eo Dei imaginem coleretis, in omni enim homine est imago Dei.* Mox ubi varia caritatis ac misericordiæ opera recensuerat; *Hæc in tantùm ad honorem Dei imaginis cedunt, ut qi ista non fecerit, contumeliam imagini divinæ intulisse credatur.* Clemens Alexandrinus ad *Hortatorii* exitum *pag.* 76. *A.* ipsissimis ferè Marci verbis; εἰ γὰρ ἀπὸ τρόπου φιλοσόφων παῖδες, πάντα ὅσα πράττουσιν οἱ ἀνθρωποι, ἀνοσιουργεῖν καὶ ἀσεβεῖν νομίζουσιν. *Non ab re enim philosophi, qacunqe stulti faciant, ea impie gerere, & impios esse existimant.*

Ἕνεκεν ἀλλήλων] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 5. §. 30.

Τὴν πρεσβυτάτην τῶν Θεῶν] τὴν τῶν ὅλων φύσιν. vide *ad l.* 4. §. 23. qam & τὴν ἀλήθειαν postea indigitat. καὶ τῶν ἄλλων ἀληθῶν ἁπάντων πρώτη αἰτία. prout autem *natura naturans*, (ut scholæ lingvâ loqamur) ità & *primæ veritatis* Deus est. אלהים אמת i. e. *Deus veritas*, dictus Jeremiæ *c.* 10. *v.* 10. non אל אמת duntaxat i. e. *Deus veritatis. Psalm.* 31. *v.* 5. cujus itidem *lex* & *sermo*, אמת *Psal.* 119. *v.* 142. non λόγος ἀληθείας tantùm, Jacob. *c.* 1. *v.* 18. sed ἀλήθεια qoqe, *veritas* ipsa. Joan. *Evang. c.* 17. *v.* 17.

Τὰ δέ γε ὅλα πρὸς τὰ ὑπάρχοντα πάντα] *Hæc autem omnia inter se* Xylander. ut idem prorsus valeat utrumqe, τὰ ὄντα καὶ τὰ ὑπάρχοντα. at Casavbonus, *qicqid nunc est ad id qod prius fuerat, initiúmqe illi dedit.* ut τὸ ὑπάρχον hìc idem sit qod τὸ ὑπάρξαν. Sicut & τὸ ὑπάρχειν in illis usurpatur, qæ *ad lib.* 2. §. 10. lavdavimus. Utrumvis constare potest. illud simplicius videtur.

Ὁ ψευδόμενος ἀσεβεῖ] *Falsa*, inqit, *disqis loqitur, impietatis est reus*; sive volens id, sive nolens fecerit. Si volens D sciénsqe; qia fallere vult. Fallere autem est injustitiæ pars. si nolens, qia rerum naturæ veritatíqe adversatur. Videantur Augustini *de mendácio*, & *contra mendacium*, *ad Consentium*, scripti libelli.

Ἀφορμὰς] *occasiones* Xylander. *instinctus & opportunitates* Casavbonus. Malim, *subsídia & adminicula à natura accepit*; ità usurpavit Xenophon Qeconomico. Ὁρῶμεν ἐπιτηδείους τινὰς ἔχοντας καὶ ἀφορμὰς, ἀφ' ὧν δύναντ' ἂν αὔξειν τοὺς οἴκους. *& adminicula qædam unde rem familiarem augere possint.* Demosthenes. Χρήματα ἂν ἔχοιτε παρ' ὑμῶν, οὐδ' ἀφορμὴν οὐδεμίαν τῷ πολέμῳ. *Nec subsídium ullum ad bellum.*

Ὁ τὰς ἡδονὰς ὡς ἀγαθὰς διώκων, τοὺς δὲ πόνους ὡς κακὰ φεύγων, ἀσεβεῖ.] Seneca *Epist.* 74. *Ab hoc discede judicio*, (ut ullum præter virtutem bonum putes.) *non pietas constabit, non fides. Multa utramqe præstare cupienti patienda sunt, ex his qæ mala appellantur; Multa impendenda ex his qibus indulgemus, tanqam bonis.* & *Epist.* 76. *Si hanc opinionem receperis, aliqid bonum esse præter honestum, nulla non virtus laborabis, nulla enim obtineri poterit, si qidqam extra se respexerit.*

Μέμ-

qasi ea bonis malisque præter meritum utriusque aliqid attribuat; cùm mali sæpenumero voluptatibus diffluant, eisque rebus, qibus eæ comparantur, abundent; boni contrà in dolore versentur, atque in casus ejusmodi, qi dolorem solent parere, incidant. adhæc, qi dolorem timet, eorum aliqid timebit, qæ in mundo necessariò futura sunt. hoc est avtem impium. & qi voluptatem sectatur, injuriam inferendo non abstinebit. hoc avtem apertè impium. oportet avtem, ad qæ rerum natura ex æqo se habet, (nec fecisset utique utraque; nisi ad utraqè se ex æqo haberet) adversùs hæc eadem eum pariter esse ex æqo affectum, qi naturæ ductum seqi desiderat, qo naturæ consentire possit. qicunque ergò adversùs dolorem & voluptatem, vel mortem & vitam, vel gloriam & ignominiam, ad qæ rerum natura ex æqo se habet, non ex æqo afficitur, impiè hunc agere liqidò constat. per hoc avtem qod dicitur universi naturam istis ex æqo uti, intelligo ista ex æqo evenire ex serie qadam rerum prodeuntium sibique invicem succedentium juxta antiqissimum qendam providentiæ motum, qo à principio illa ad hanc rerum omnium ordinationem & adornationem se contulit, cùm rationes qasdam rerum futurarum apud se concepisset, & facultates qasdam existentiarum, transmutationum, & successionum istiusmodi fœcundas discrevisset.

§. 2. Gratius eqidem foret, ut priùs defungeretur qispiam, qàm mendacitatem, simulationem, luxum, fastum delibâsset. secundus avtem ab hoc gradus, horum satur saltem emori præoptet,

ὀφ, ὡς παρ' ἀξίαν τι ἀπονεμόσῃ τοῖς φαύλοις, ἢ τοῖς σπουδαίοις. Διὰ τὸ πολλάκις τὰς μὲν φαύλας ἐν ἡδοναῖς εἶναι, καὶ τὰ ποιητικὰ τούτων κτᾶσθαι. τὰς δὲ σπουδαίας, πόνῳ, καὶ τοῖς ποιητικοῖς τούτοις ἐπιπίπτειν. ἔτι δὲ ὁ φυσόμενος τὰς πόνους, φυσηθήσεταί ποτε τῶν ἐσομένων τι ἐν τῷ κόσμῳ. τοῦτο δὲ ἤδη ἀσεβές. ὅ, τι δικαίων τὰς ἡδονὰς, [a] ἀκ ἀφέξεται ἢ ἀδικεῖν. τοῦτο δὲ ἐναργῶς ἀσεβές. χρὴ δὲ πρὸς ἃ ἡ κοινὴ φύσις ἐπίσης ἔχει (ἀ γὰρ ἀμφότερα ἐποίει, εἰ μὴ πρὸς ἀμφότερα ἐπίσης εἶχε) πρὸς ταῦτα καὶ [b] τὰς τῇ φύσῃ βουλομένας ἕπεσθαι, [c] ὁμογνώμονας ὄντας, [d] ἐπίσης διακεῖσθαι. ὅστις δὲ πρὸς πόνους καὶ ἡδονὰς, ἢ δόξαν καὶ ἀδοξίαν, ὅις ἐπίσης ἡ τῶν ὅλων φύσις χρῆται, αὐτὸς ἀκ ἐπίσης ἔχει, δῆλον ὡς ἀσεβεῖ. λέγω δὲ τὸ χρῆσθαι τούτοις ἐπίσης τῇ κοινῇ φύσιν, ἀντὶ δὲ κατὰ τὸ [e] συμβαίνειν ἐπίσης κατὰ τὸ ἑξῆς γινομένοις, καὶ ἐπιγινομένοις ὁρμῇ τινι [f] δεχαίᾳ τῆς προνοίας, [g] καθ' ἣν ἀπό τινος δεχῆς ὥρμησεν ἐπὶ τοῦτο δὲ τοῦτο διακόσμησιν, συλλαβοῦσά τινας λόγους τῶν ἐσομένων, καὶ δυνάμεις γονίμους ἀφορίσασα, ὑποστάσεών τε, καὶ μεταβολῶν, καὶ διαδοχῶν τοιούτων.

a L. 11. §. 18.
b L. 3. §. 12. l. 6. §. 55. l. 10. §. 15.
c L. 8. §. 54. l. 10. §. 21.
d L. 11. §. 16.
e L. 2. §. 11. l. 6. §. 34.
f L. 11. §. 20.
g L. 7. §. 75. Inf. §. 28.

§. 2. Χαριέστερος μὲν ἦν ἀνδρὸς [h] ἄγαυστον ψευδολογίας, καὶ πάσης ὑποκρίσεως καὶ τρυφῆς καὶ τύφου γενόμενον ἐξ ἀνθρώπων ἀπελθεῖν. τὸ δ' ἓν [i] κορεσθέντά γε τούτων [k] ἀποπνεῦσαι, θᾶττον ἢ πλεῖν,

h L. 3. §. 8.
i Inf. §. 37.
k L. 5. §. 4.

*ἤ

ANNOTATIONES.

Μίμφεσθαι πολλάκις τῇ κοινῇ φύσει] vide l. 6. §. 6. 40. vide & piorum etiam hac in parte qerelas. *Psalm.* 73. & Jerem. c. 12. Sed & qerelis istiusmodi occurrentes; Senecam *de provid. c.* 2. & Salvianum *de gubernat. Dei. l.* 1. *c.* 2. Πῶς δὲ καὶ ὅσιον ἀπεύχεσθαι τὸ βουλόμενον Θεῷ γενέσθαι; *Quomodo verò sanctum esse qeat qæ voluntate Dei fiunt, ea deprecari?* Apollonius Tyanæus *Epist.* 66. Itaqe qod Epictetus *l.* 1. *c.* 27. Τὸ σύνολον, ἐκεῖνο μεμνῆσθαι, ὅτι ἐὰν μὴ ἐν τῷ αὐτῷ ᾖ τὸ εὐσεβὲς καὶ συμφέρον, οὐ δύναται σωθῆναι τὸ εὐσεβές. *Illud omnino meminisse oportet, nisi in eadem re & pietas & utilitas collòcetur, non posse pietatem conservari.* Idémqe *enchir. c.* 30. Ὅπου γὰρ τὸ συμφέρον, ἐκεῖ καὶ τὸ εὐσεβές. ἅστε ὅστις ἐπιμελεῖται τοῦ ὁρίγεσθαι ὡς δεῖ, καὶ ἐκκλίνειν, ἐν τῷ αὐτῷ καὶ εὐσεβείας ἐπιμελεῖται. *Ubi utilitas, ibi etiam est pietas. Quamobrem qi id dat operam, ut sic appetat & aversetur, qemadmodum decet: is eádem operà & pietati dat operam.* & ibidem. Τῆς περὶ τὰς θεὰς εὐσεβείας, ἴσθι ὅτι τὸ κυριώτατον ἐκεῖνό ἐστι, ὀρθὰς ὑπολήψεις περὶ αὐτῶν ἔχειν, ὡς ὄντων καὶ διοικούντων τὰ ὅλα καλῶς καὶ δικαίως. καὶ σαυτὸν εἰς τοῦτο κατατεταχέναι, τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, καὶ ἕπεσθαι πᾶσι τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντα ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. ἔτω γὰρ οὔτε μέμψῃ ποτὲ τοῖς θεοῖς, οὔτε ἐγκαλέσεις, ὡς ἀμελούμενόν. ἄλλως δὲ οὐκ οἷόν τε τοῦτο γίνεσθαι, ἐὰν μὴ ἀποστῇς τῶν οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ἐν τοῖς ἐφ' ἡμῖν μόνοις θῇς τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν. ὡς ἐν γε τὶ ἐκείνων ὑπολάβῃς ἀγαθὸν ἢ κακὸν, πᾶσα ἀνάγκη ὅταν ἀποτυγχάνῃς ὧν θέλῃς, καὶ περιπίπτῃς οἷς μὴ θέλῃς, μέμψασθαί σε καὶ μισεῖν τοὺς αἰτίους. *Religionis ergò Deos immortales præcipuum illud esse scito, rectas de eis habere opiniones: ut sentias & esse eos, & bene jusséque administrare universa: parendum esse eis, & omnibus iis, qæ fiant, acquiescendum: & seqendo idtro, ut qa à mente præstantissima regantur. Sic enim nec incusabis eos unqam, nec ab eis negligi te conquereris. Aliter avtem id fieri neqit, qàm si iis, qa in potestate nostra non sunt, relictis, tam bona qàm mala, in iis qa in nobis sita sunt collocaris. Nam si qid illorum senseris esse bonum aut malum, aliter certè fieri non poterit, qin cum iis frustratus fueris qa velles, & in ea qa nolles incideris, & culpes & oderis illarum rerum avctores.*

Ὁμογνώμονας ὄντας] Qod *l.* 8. §. 54. συμφρονεῖν & *l.* 10. §. 21. συνιέναι dixit.

Οἷς ἐπίσης] vide *l.* 2. §. 11.

Ὁρμῇ τινι δεχαίᾳ τῆς προνοίας] Vide *ad lib.* 7. §. 75.

§. 2. Ἄγευστον ψευδολογίας] ità Origenes *adv. Celf. l.* 1. Τῆς κακίας ἄγευστον. *Immunis ab omni vitio.* Sed de Christo. At malitiæ & pravitatis expertem prorsùs excedere qi dettur, cùm eâ intincti etiam, & qidem διυσοπειῷ βαφῇ, καὶ ἀνεκπλύτῳ, non δυσεκπλύτῳ tantummodo, ex utrò in lucem prodeamus. *Psal.* 51. *v.* 5. & 58. *v.* 3. Job. *c.* 14. *v.* 4. Esai. *c.* 48. *v.* 8.

Τὸ δ' ἓν κορεσθέντα γε τούτων] vide *infrà* §. 37. & *ad l.* 5. §. 29. ità Lucretius *l.* 3.

Cur non ut plenus vitæ convivæ recedis?

Flaccus *Sat.* 1.

Rarus, qi exacto contentus tempore vitæ
Cedit, uti convivæ satur. ---

Talem tamen profitetur se Seneca *Ep.* 61. *Vixi qantùm satis erat: mortem plenus expecto.* Et Cicero *de senect. Omnino rerum omnium satietas vitæ facit satietatem. Vita avtem satietas tempus maturum mortis affert. Habet enim natura, ut aliarum omnium rerum, sic vivendi modum.* Verùm *vitæ satietatem* loquntur illi, *vitii & malitiæ saturitatem* Marcus hic. Nec minùs istâ qàm illâ expleri patitur, anima pravitate penitiùs infecta. de qa Bernardi illud usurpari potest, *de consider. l.* 5. *Peccatum in anima, atramentum in charta bibula. facilius charta deteritur qàm litura eraditur.* qæqe ut Moses *lib.* 5. *cap.* 29. *v.* 19. *ebrietati sitim adjicere* solet: temulentorum in morem; de qibus Simocattus *Epist.* 52. Διψῶσιν οἱ μέθυσοι ὅταν κορεσθῶσι τοῦ οἴνου, καὶ σοφίζονται τῇ μέθῃ μέθης ἐπίτασιν. διὰ γὰρ τὴν εἰς ἄκρον ἰσχὺν πρὸς τὴν ἐναντίαν διάθεσιν μεταπίπτουσι, περιγενόντος τοῦ οἴνου τὰς ὑπόφλυγας καὶ ἐκκαίοντος. *Sitiunt temulenti cùm ad satietatem usqe vino sunt impleti, & ebrietatis vim ebrietate pellunt. Nam è summa optimáqe valetudine in contrariam incidunt, exhilarante vino temulentos & exturente.* Ità de Marco Antonio verba habens Plinius major *l.* 14. *c.* 22. *Ebrius jam sanguine civium, & tantò magis eum furiens. Namqe & hæc necessitas vitium comitatur: ut bibendi consvetudo augeat aviditatem: Scitámqe est Scytharum legati, qantò plus biberint tantò magis sitire Parthos.* Ab hac peccandi, qæ improborum animos occupat, aviditate inexplebili justè fit qod Gregorius *dialog. l.* 4. *c.* 44. *ut culpa qa cum fine perpetrata est sine fine puniatur. Qoniam iniqi ideo cum fine deliqerunt, qia cum fine vixerunt, voluissent utiqe, si potuissent, sine fine vivere, ut potuissent sine fine peccare.*

Ἀποπνεῦσαι] Vide *ad lib.* 5. §. 4. Cypriani nomine *de dupl. martyr. part.* 1. Qamdiu pulmonis officio attrahitur viciſſim ac redditur halitus, certum vitæ indicium est: unde loqendi consvetudine *spirare* dicuntur, qi vivunt; & *expirâsse* qi vitam finierunt. id qod ipsis ἀποπνεῦσαι, *lib.* 4. §. 33. ἐκπνεῦσαι dicitur. eodem sensu Lucianus in *votis pag.* 503. ἀποφυσήσας τὸ ψυχίδιον ἄπει. *Exhalatâ animulâ abituras sis.* Et Homerus *Il.* δ'. *v.* 524.

--- Θυμὸν ἀποπνεύων.
--- *Animam exspirans.*

Δεύτερος πλεῖς] formula proverbialis; à navtis desumpta: πρῶτος πλεῖς dicitur, ὁ ἄριστος, ἢ τοι ἐξ ἀρχῆς. cum *vento favente & adspirante*, navigatio instituitur. δεύτερος πλεῖς, ὅταν ἀρίστου ἀποτυχόντες, κώπαις πλεύσωσι. *qàndo vento destituti, ad remigium se conferunt*, ut docet ex Pausania Evstathius *ad* extremum *Odyss.* β'. utriusque simul meminit Synesius *Epist.* 147.

* προηρ. ἢ προσκ. Lug.

* ἢ προηρῆσθαι προσκαθῆσθαι τῇ κακίᾳ. κἀ ἔπω σε ὐδὲ ἡ πεῖρα πείθει φεύγειν σὺ δ' λοιμῶ; λοιμὸς γὰρ διαφθορὰ διανοίας, πολλῷ γε μᾶλλον ἤπερ ἡ ἐπεικεχυμένη τούτου πνεύμα]ος· τοιάδε τις δυσκρασία κἀ τροπή, ἄυτη μὲν γὰρ ζώων λοιμὸς, καθὸ ζῶά ἐστιν. ἐκείνη δ' ἀνθρώπων, καθὸ ἄνθρωποί εἰσιν.

qàm improbitati immorari. an nondum experientia tibi ipſa ſvadet, ut è peſte iſta profugias. peſtis eſt enim, mentis corruptio, & pernicioſa qidem magis ea, qàm aëris hujus circumfuſi intemperies & alteratio ejuſmodi. hæc enim animalium, qâ ſunt animalia; illa hominum lues eſt, qâ ſunt homines.

§. 3.

ANNOTATIONES.

Εἵλκετο ναῦς, καὶ ἀνήγετο πρὸς ἕρον αὕτη, κώπαις ἐκείνη. *Navis trahebatur, aliàque velis in altum, altera remis deducebatur.* Uſurpavit Plato in *Phileb. pag.* 375. *D.* Καλὸν μὲν, τὸ ξύμπαντα γιγνώσκειν τῷ σώφρονι. δεύτερος δ' εἶναι πλοῦς δοκεῖ, μὴ λανθάνειν αὐτὸν αὑτόν. *Præclara qidem res prudenti viro omnia noſſe. Secundâ verò navigatio, proximaque videtur ab eo, ſeipſum minimè latere.* Ariſtoteles *Ethic. lib.* 2. *c.* 9. Ἐπεὶ οὖν τοῦ μέτρου τυχεῖν ἄκρως χαλεπὸν, κατὰ τὸν δεύτερον φασι πλοῦν, τὸ ἐλάχιστα λητ]έον τῶν κακῶν. *Quoniam igitur medium aſſeqi ita exqiſitè difficile eſt: ſecunda, ut inqiunt, navigatione minima ex malis ſumenda ſunt.* Syneſius in *Dione pag.* 49. Οἱ δὲ πλείους οὐδ' οἰκοθεν ἐπενήθησαν, ἀλλ' οὐδὲ, τὸν δεύτερον λεγόμενον πλοῦν, ὑπὸ τῆς σχολῆς εἰς νοῦν διεγείρονται. *Sed maxima hominum pars neqe interim concitata eſt, neqe qa ſecunda dicitur navigatio, per otium & qietem ad mentem excitatur.* Uſum paroemiæ docet Nicephorus Gregoras *hiſt Rom. lib.* 8. *c.* 11. Ἐντεῦθεν εἰς παροιμίαν καὶ ὁ δεύτερος πλοῦς ἐξενήνεκται. καὶ τῶν πρώτων ἀποτυγχάνοντες τῶν δευτέρων ἀπλώμεθα, καὶ τρίτων ἴσως. ἰδοὺ γὰρ καὶ λαμπάσι καὶ πυρσοῖς κεχρήμεθα, ἕως ἐν ταρσοῖς τῆς τα πάντα βοσκούσης λαμπάδος ὑπάρχωμεν, οἷον εἴ τινα δεύτερον ἐκ μηχανῆς ἥλιον πράττοντες τῇ νυκτί. *Illinc proverbium ὁ δεύτερος πλοῦς tranſlatum eſt: & ſi hac minùs ſucceſſit, res aliâ viâ aggredienda. Ecce enim ſacibus & rogis utimur, cùm ſolis ſplendore deſtituimur, & noctu veluti alium qendam ſolem machinamur.* Et qæ ſequntur. Eodem ſenſu Ignatio Martyri *Epiſt. ad Mariam Edit. Londin. a.* 1680. *pag.* 70. δεύτερος λιμὴν dicitur. Κρείττων μὲν γράμματος ὄψις. πλὴν δεύτερός, φασι, λιμὴν καὶ ὁ τῶν γραμμάτων τρόπος. *Melius qidem literâ viſus. Verumtamen ſecundus, ajunt, & literarum modus.* Ubi notanda paroemia à paroemiographis, qòd memini, nuſqam obſervata.

Ἢ προηρ�ῆσθαι προσκαθῆσθαι τῇ κακίᾳ] *ante migrare è vitâ qàm illa vitia probare* Xylander. *Imo mortem potiùs optare, qàm moram in malo.* itaqe Lugdunenſis rectè reſtituit, ſi diſtinctionem tantùm adjeciſſet, προηρῆσθαι ἢ προσκαθῆσθαι. Spectat horſum qeribunda illa Apoſtoli exclamatio *ad Rom. c.* 7. *v.* 24. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου. *Ærumnoſus ego homo: qis me eripiet ex iſto corpore mortis?* Poſſunt & huc trahi ſi de malis iſtiuſmodi morum mentiſqe accipiantur, qæ referente Stobæo, *tom.* 1. *tit.* 122. ſuprà adducta ſunt *ad l.* 8. §. 5. ex Philemone Comico & Æſchylo Tragico. cujus & illud *ibidem* eſt.

Βίου πονηροῦ θάνατος εὐκλεέστερος
Vitâ notatâ labe mors illuſtrior.

Et Evripides *Erecth.*

— ἐγὼ δὲ τοὺς καλῶς τεθνηκότας
Ζῆν φημι μᾶλλον τοῦ βλέποντος μὴ καλῶς.
— *Mihi illi morte qi pulcrâ jacent,*
Qàm vita qorum turpis eſt, vivunt magis.

Grotius. Et Democrates (teſte Porphyrio *de abſtin. à cărnib. l.* 4. §. 21.) dicere ſolebat, Τὸ κακῶς ζῆν κ᾽ μὴ φρονίμως κ᾽ σωφρόνως καὶ ὁσίως, ᾗ κακῶς ζῆν εἶναι, ἀλλὰ πολὺν χρόνον ἀποθνήσκειν. *Malè vivere, & nec prudenter, aut modeſtè, aut ſanctè, non eſſe malè vivere, ſed per longum tempus mori.* Socrates itaqe apud Xenophontem in *Apolog. pag.* 702. *E.* Αἱρήσομαι τελευτᾶν μᾶλλον, ἢ ἀνελευθέρως τὸ ζῆν ἔτι προσαιτῶν, κερδαίνειν τὸν πολὺ χείρω βίον ἀντὶ θανάτου. *Mortem potius eligam, qàm ut parum ingenuè vitam longiorem emendicando, pro morte vitam multò deteriorem lucrer.* Xenophon ipſe in *Lacedam. polit. pag.* 683. *D.* Αἱρετώτερον εἶναι τὸν καλὸν θάνατον ἀντὶ τοῦ αἰσχροῦ βίου. *Ut vita turpi mors honeſta præferretur.* Sed & Plato *de leg. l.* 9. *pag.* 923. *A.* ad Marci mentem planiſſimè, ubi homini ſceleſto remedia qædam præſcripſerat: Ἐὰν μέν σοι δρῶντι ταῦτα λωφᾷ τι τὸ νόσημα. *Siqidem his adhibitis auxiliis morbus remiſerit,* bene habebit. (id enim ſupplendum, eſtqe ellipſis Atticis familiaris, qalis Lucæ *c.* 13. *v.* 9. & alibi paſſim. vide Evſtath. ad *Il. ά.*) εἰ δὲ μὴ, καλλίω θάνατον σκεψάμενος, ἀπαλλάττου τοῦ βίου. *Aliter autem mori ſatiùs fore arbitratus deſine vivere.* Et *ibidem pag.* 928. *C.* Τοῖς ἀνιάτως ἔχουσιν, οὐδὲ αὐτοῖς ἔτι ζῆν ἄμεινον. *Inſanabilibus jam ſatiùs eſt mori.* Et in *Timæo*, Ξυνίδοξε τῷ πλείονος βίῳ, φαυλοτέρῳ δὲ, τὸν ἐλάττονα ἀμείνονα ὄντα * πάντῃ [* παντὶ, al.] πάντως προαιρετέον. *Viſum fuit vitam brevem meliorémque diuturna & deteriori eſſe omnino anteponendam.* Itaqe Juſtinus *dialogo cum Tryph. Edit. Colon. pag.* 223. *B.* Ἐρμεῖον ἦν ὡς ἀληθῶς τοῖς κακοῖς τὸ ἀποθνήσκειν. *Mori malis re verâ lucroſum eſſet.* In hanc eandem ſententiam & Themiſtius in *Orat. qinqenn.* Πίνδαρον ἐπαινῶ τὸν ποιητὴν, ὡς ἅμα μ᾽ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμοίως ἐν ἀγαθῇ μοίρᾳ, τὸ προελθεῖν εἰς χρόνον πλεῖο τὸν βίον, ἀλλὰ μόνοις τοῖς ζῆν μετὰ δικαιοσύνης προαιρουμένοις. κἀ τούτοις ἐλπὶς γλυκεῖα συνδιαιτᾶται καὶ ἀγαθὴ γηροτρόφος παρακέκραται μετ᾽ εὐφροσύνης εἰς τὸ τῆς φύσεως καταγώγιον. ᾗ δὲ τῆς κακίας ἀπαλλαγὴ, ὅσῳπερ ἂν θᾶττον ὑπάρξῃ, τοσούτῳ μᾶλλον τοῖς καταληφθεῖσιν ὑπ᾽ αὐτῆς συνεύηκεν. ᾗ γὰρ ἐᾷ πλείοσι περιπεσεῖν πλημμελήμασιν. *Pindarum poetam laudo, ubi ait, non eodem modo omnibus hominibus felici ſato vitam in longius tempus excurrere. Sed iis duntaxat, qi cum juſtitia illam ſibi tranſigendam ſtatuunt. Quibuſcum etiam ſpes jucunda cohabitat, bonaqe ſenectutis nutrix illos cum gavdio in natura diverſorium deducit. At liberatio à vitioſitate qò citius evexerit, eò melius cum illis agitur, qos ipſa occupat: qippe qa non ſinat in plura incidere peccata.* At Chryſippum in hac parte notat Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 10. & *de commun. notit. c.* 12. ut varium: minúſqe ſibi conſtantem; dum in *libr.* περὶ τῆ προτρέπεσθαι, modò Antiſthenem lavdat, qi dixerit, δεῖν κλᾶσθαι νῦν ἢ ῥόχον, *parandum avt mentem, avt laqeum.* Et Theognidem taxat, qi dixerat,

Χρὴ πενίην φεύγοντα,
Ut pavpertatem fugias,

cùm dicere debuiſſet,

Χρὴ κακίην φεύγοντα, κ᾽ ἐς βαθυκήτεα πόντου
Ῥίπ]ειν, κ᾽ πετρέων, Κύρνε, δι᾽ ἠλιβάτων.
Ut vitium fugias, vel ſaltu te in maris undas
Cyrne, vel à ſcopulis dejice præcipitem.

Modò è diverſo Platonem ſugillat, qi dixerit, ὅτι τῷ μηδὲ μαθόντι, μηδ᾽ ἐπισταμένῳ ζῆν, λυσιτελεῖ μὴ ζῆν. *Ei qi neqe didiciſſet, neqe ſciret vivere, utile eſſe non vivere.* ſtatuitqe ipſe, ὅτι κ᾽ τοῖς φαύλοις προσήκει μένειν ἐν τῷ ζῆν, *Malis qoqe convenire, ut in vita maneant.* & *de natura lib.* 3. ὅτι λυσιτελεῖ ζῆν ἄφρονα, ἢ μὴ βιῶν, κἂν μηδέποτε μέλλῃ φρονήσειν. *Expedire inſipienti ut vivat potius qàm moriatur, etſamſi nunqam ſit futurum ut ſapiat.* At contrà Marcus & iſtic, & alibi. vide *l.* 10. §. 8.

Οὕτως οὐδὲ ἡ πεῖρα πείθει φύγειν ἐκ τοῦ λοιμοῦ.] Diodorus Siculus *hiſt. lib.* 12. *pag.* 79. Ἡ κακία κἀ ἡ φαυλότης, καθάπερ λοιμική νόσος, ἐπινέμεται τὸν βίον τῶν ἀνθρώπων, κἀ νοσοποιεῖ τὰς ψυχὰς τῶν ἀρίστων. *Malitia & improbitas non ſecus ac peſtis in hominum vita graſſantur, & vel integerrimorum ſæpe animos veluti morbi aliqà contagione inficiunt & corrumpunt.* Joannes Chryſoſtomus *in Joan. Orat.* 57. *pag.* 359. *C.* Δεινὸν γὰρ, δεινὸν, ἡ τῶν πονηρῶν συνήθεια. οὐχ οὕτω ταχέως λοιμὸς ἅπ]ηται, κ᾽ ψύρα διαφθείρει, ὡς ἡ τῶν πονηρῶν κακία ἀνδρῶν.

Φθείρουσι γὰρ ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί.
Gravis etenim, gravis eſt converſatio malorum. Non tàm citò peſtis attingit, & ſcabies corrumpit inqinatos & morbo correptos, ut praverum hominum malitia.
Corrumpunt enim bonos mores colloqia prava.

qod & Apoſtolus *ad Cor. Epiſt.* 1. *c.* 15. *v.* 33. adducit ex Menandri *Thaide*, utì Scholiaſtes Græcus adnotavit. Itaqe qod Gregorius Nazianzenus in opulentis, qoad pavperes, vitio vertit, de omnibus in univerſum, qoad peſte correptos, reſpectu corporis, de pietatis, virtutiſqe ſtudioſis, qoad improbitatem, impuritatem, impietatem, palàm præferentes, animi reſpectu, non incommodè uſurpatur; & qoad illos qidem nullâ mutatione factâ. Τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀσφάλειαν, τὴν τούτων φυγὴν νομίζομεν. ὅτι καὶ τὸν αὐτὸν ἀυτοῖς σκῶμεν ἀέρα, μεμφῆ δυσχεραίνοντες. *Ut corporum qoqe noſtrorum ſalutem, in eorum fuga atqe averſione poſitam eſſe exiſtimemus, qòd eundem cum ipſis aerem trahamus indigne ferentes.* qoad iſtos, voculâ unâ immutatâ, & ψυχῶν vocabulo pro σωμάτων ſubſtituto. Atqe in eam mentem Seneca *de tranq. c.* 7. *Serpunt vitia & in proximum qemqe tranſiliunt. Itaqe ut in peſtilentia cavendum eſt, nè corruptis jam corporibus, & morbo flagrantibus aſſideamus, qia pericula trahemus, afflatúqe ipſo laborabimus: ità in amicorum fegendis ingeniis, dabimus operam, ut qàm minimè inqinatos aſſumamus.* Adjicere lubet Marci ipſius verba ferè noviſſima ad amicos, moribundum deflentes; *Qid me fletis, & non magis de peſtilentia & communi morte cogitatis?* qod *res humanas ridendo protuliſſe* eum dicit Capitolinus, cùm *deplorando* potiùs dicere debuerit: qod & Joſephus Scaliger obſervavit.

Λοιμὸς γὰρ] Philo *de provident*: apud Evſebium *præpar. lib.* 8. *c. ult.* Κατασάσιος δὲ λοιμικῆς μᾶλλον, ἢ οὐκ ἄντλος, φθοροποιός ἐστιν ἡ κακία. *Atqi vel magis, vel nihilo certè minus, qàm peſtifera qadam lues, exitialis improbitas eſt.*

Διαφθορὰ διανοίας] Ità Pavlus *ad Tim. Epiſt.* 1. *c.* 6. *v.* 5. Διεφθαρμένον τὸν νοῦν. *Corruptum mente* & Petrus *Ep.* 2. *c.* 1.

v. 4.

§. 3. Mortem noli contemnere, sed animo hubenti excipe, tanqam ex eorum qæ natura vult, numero qod sit. cujusmodi enim res est, adolescere, senescere, crescere, adultum esse, barbatum esse, dentire, canescere, ferere, prægnantem esse, parere, aliáqe id genus opera naturalia, qæ vitæ secum ferunt ætates, ejusmodi planè res est & dissolvi. hominis est igitur considerati, nec temerariè,

§. 3. Μὴ καταφρόνῃ θανάτου, ἀλλὰ [a] εὐαρέστως ἔχε αὐτῷ, ὡς καὶ τούτου ἑνὸς ὄντος, ὧν [b] ἡ φύσις ἐθέλει. ἕως γάρ ἐστι τὸ νεάσαι, καὶ τὸ γηρᾶσαι, καὶ τὸ αὐξῆσαι, καὶ τὸ ἀκμάσαι, καὶ ὀδόντας, καὶ γένειον, καὶ πολιὰς ἐνεγκεῖν, καὶ σπεῖραι, καὶ κυοφορῆσαι, καὶ ἀποκυῆσαι, καὶ τὰ ἄλλα τὰ φυσικὰ ἐνεργήματα, ὅσα αἱ ἔξ σοῦ βίου ὧραι φέρουσιν, [c] παῖδα καὶ τὸ ἀβαλυθῆναι. τοῦτο μέν ἐστι κατὰ ἄνθρωπον λελογισμένον, [d] μὴ [e] ἐλοσχερῶς, μηδὲ ὑσικῶς,

a L. 2. §. 3.
b L. 2. §. 17.
c L. 3. §. 7. l. 6. §. 2.
d L. 3. §. 7. l. 10. §. 14.
e L. 5. §. 36.

ANNOTATIONES.

v. 4. Ἀποφυγόντις τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς. *Elapsi ex corruptione qa est in mundo per cupiditatem.* Sed & ψυχῆς διαφθορὰν, ἀδικίαν. *Injustitiam animi esse corruptelam.* dixit Plato apud Plutarchum de *Stoic. contradict. c.* 12. Τῷ γὰρ δικαίῳ μὲν αὔξεται, καὶ σώζεται, τῷ δ' ἀδίκῳ μειοῦται καὶ ἀπόλυται. *Nam illud, qod per justitiam crescit & conservatur, per injuriam imminuitur & perit.* Epictetus *l.* 4. *c.* 1.

§. 3. Μὴ καταφρόνει θανάτου] Mortem contemni vetat. Unde & Scaliger Capitolinum notat, qòd Marcum illa qæ superiùs retulimus *mortem contemnentem* dixisse asserit. Verùm qid dicemus ergò creberrimis illis philosophorum, cùm exterorum, tum & nostrorum, dissertationibus, qibus ad *mortis contemptum* mortales cohorrantur, animántqe? Responsio proclivis satìs videtur; *contemnendam* esse *mortem*, qasi bonis saltem qicqam obesse possit; *non contemnendam*, qatenus est naturæ munus, qod Marcus istic, vel qà divinæ dispositionis, & dispensationis effectus.

Εὐαρέστει αὐτῷ] Vide *l.* 2. §. 3. & *infrà* §. 6.

Ἑνὸς ὄντος, ὧν ἡ φύσις ἐθέλει] Vide *lib.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 7. & *l.* 6. §. 2.

Λελογισμένον] Hominem *considerατum.* qomodo Cicero *pro Cæcin. Illud considerati hominis esse putavit, qa de re jure decertare oportebat, armis non contendere.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. §. 44. Ταύτῃ διαπιστοῦσιν φαίνεται ὁ σπουδαῖος τῷ φαύλῳ. ὅτι ὁ μὲν παντα χοῦ τὸν λογισμὸν ἴσχει παρεσῶντα καὶ πράττοντα καὶ ἠνιοχοῦντα τὸ ἄλογον. ὁ δὲ πολλὰ πράττειν παρεὶς τῷ λογισμῷ, καὶ συὺ τούτῳ πράττειν ἃ πράττει. διὸ καὶ ὁ μὲν ἀλόγιστος λέγεται, ὁ δὲ λελογισμένος. *Et in hoc videtur differre bonus à malo: qòd ille rationem semper habet parti rationis experti astantem, eamqe moderantem. Hic verò multa eorum qa agit non omnino curat, ut cum ratione faciat. Unde & inconsideratus appellatur, alter autem consideratus.* qi locus parùm integer videtur; ità forsan restituendus ὁ δὲ π. πράττει π. τὸν λογισμὸν καὶ σ. τ. πράττει ἃ π. *multa facit ratione neglectâ, & cum ista* (parte scilicet irrationali) *facit qa facit.*

Μὴ ὀλοσχερῶς, μηδὲ ὑσικῶς, μηδὲ ὑπερηφάνως πρὸς τὸν θάνατον ἔχειν] Vide *lib.* 3. §. 7. Seneca *Epist.* 30. *Vides qosdam optantes mortem, & qidem magìs qàm rogari solet vita. Nescio utros existimem majorem nobis animum dare, qi deposcunt mortem, an qi hilares eam, qietique opperiuntur: qoniam illud ex rabiæ interdum ac repentina indignatione fit; hac ex judicio certo tranqillitas est. Venit aliqis ad mortem tratus morti: venientem nemo hilaris excipit, nisi qi se ad illam diu composuerat. Multos spectavi abrumpentes vitam; sed plus momenti apud me habent, qi ad mortem veniunt sine odio vitæ, & admittunt illam, non attrahunt.* Idem *Epist.* 24. *Objurgat Epicurus non minùs eos qi mortem concupiscunt, qàm eos qi timent; & ait; Ridiculum est, currere ad mortem tadio vitæ, cùm, genere vitæ, ut currendum esset ad mortem, effeceris. Item alio loco dixit: Qid tam ridiculum, qàm appetere mortem, cùm vitam tibi inqietam feceris, metu mortis? His adjicias & illud ejusdem notæ licet; Tantam hominum imprudentiam esse imò dementiam, ut qidam timore mortis ad mortem cogantur.* Ità Arcesilaus apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 110. *A.* Πολλοὶ διὰ τὸν ὀλιγότητα, καὶ τὴν πρὸς τὸν θάνατον διαβολὴν, ἀποθνήσκουσιν, ἵνα μὴ ἀποθάνωσι. *Multi ob vilitatem animi, & conceptam adversùs mortem calumnias moriuntur, nè moriantur.* Atqe ut Diogenes; Οἱ μὲν ἐν νηὶ χειμαζόμενοι, ὑ περιμείναντες καταδῦναι τὴν ναῦν, πρότερον ἑαυτοὺς ἐπισφαξαν. *Alii qidem in navi tempestate vexati, non exspectantes usqe dum navis submergeretur, seipsos trucidárunt.* Lucret. *l.* 3.

Et sæpe usqe adeò mortis formidine, vita
Percipit humanos odium, lucisqe videndæ,
Ut sibi consciscant mœrenti pectore letum.

Atqi, ut Martialis *l.* 2. *Epig.* 80.

Hoc, rogo, non furor est, nè moriare, mori?

vel etiam metu mortis mortem precari? ut Plinius *l.* 6. *Epist.* 20. Seneca *Epist.* 70. *Stultitia est, timore mortis, mori. venit qi occidat. expecta. qid occupas? qare suscipis aliena crudelitatis procurationem? Utrùm invides carnifici tuo, an parcis? Scribonia Drusi Libonis amita, consilium habenti, utrùm conscisceret sibi mortem, an expectaret, Qid te, inqit, delectat alienum negotium agere?* Sed pergit idem *Ep.* 24. *Confirmes animum vel ad mortis vel ad vitæ patientiam. In utrumqe movendi ac firmandi sumus, & nè nimis amemus vitam, & nè nimis oderimus. Etiam cùm ratio suadet finire, non temerè nec cum pro-*

A *cursu capiendus est impetus. Vir fortis ac sapiens non fugere debet è vitâ, sed exire.* (qanqam de Catone qid *ibidem* dicat, vide *ad l.* 2. §. 17.) *& ante omnia ille qoqe videtur affectus, libido moriendi. Est enim ut ad alia, sic etiam ad moriendum inconsulta animi inclinatio: qæ sæpe generosos atqe acerrima indolis viros corripit, sæpe ignavos jacentesqe: illi contemnunt vitam, hi gravantur.* Vide amplius *ad l.* 6. §. 46. Plinius minor *lib.* 1. *Ep.* 22. de T. Aristone agens. *Nam impetu qodam & instinctu procurrere ad mortem, commune cum multis: deliberare verò, & causas ejus expendere, usqe suaserit ratio, vita mortisqe consilium suscipere vel ponere, ingentis est animi.*

B Elegantissimè avtor libri *de duplici martyrio* qod Cypriani nomen præfert, sive Erasmus is, sive alius qis fuerit: *Plurimùm interest inter barbaricam immanitatem & martyrum modestissimam constantiam, in se imbecillem, in Christo fortem. Sunt qi certis artibus corpus stupefaciunt, nè sentiant cruciatus: Sunt & affectus impotentes, qi sensum adimunt animo, ità ut vel mortem impavidi perferant. Sed placidum illud ac mansuetum, illud humiliter sublime, & sublimiter humile, non videmus nisi in Christi martyribus.*

Μὴ ὀλοσχερῶς] Xylander istic à Marci tum mente, tum & verbis, longissimè recessit: Accessit propiùs Mericus. sed ὀλοσχερῶς istud prorsus omisit; de vocabuli sensu incertus forsitan. Mihi hoc loco ἀντὶ τοῦ προπετῶς, *temerè*, positum videtur. de qo vide *ad l.* 5. §. 36.

Μηδὲ ὑσικῶς] Svidas. ὑσικῶς, τὸ μετὰ βίας καὶ ὠθισμοῦ.

Μηδὲ ὑσικῶς καὶ μετὰ βίας πρὸς θάνατον ἔχειν.

Pellendo, trudendo, per vim & per propulsionem. Ut in ille senario:

Nec impetu, nec per vim est ruendum ad mortem.

Hunc Marci locum dubio procul adduxit, verùm id καὶ μετὰ βίας, à Lexicographo, opinor esse, non ab avtore. Svidam ex parte secutus Mericus *violentè* vertit. Ego, impetuosè, malim: qando cum impetu qis ad aliqid impellitur. Ità nec temere vult hominem in mortem prosilire, priusqam apud se seriò ac sedulò perpenderit, justa necne suppetat vitam exponendi avt excludendi occasio, de qo vide *ad l.* 3. §. 1. nec etiam ubi justa causa id faciendi suberit, cum impetu qodam ad mortem obeundam ferri. Tractum ab eis, qi dum ad rem aliqam qam avidè expetunt, potiundam confertim ruunt, alii alios protrudere, & propellere solent: hoc est qod Svidas, μετὰ ὠθισμοῦ ferri, cùm, utì illi Adonia spectatum in avlam regiam confluentes.

Ὥθιζον· ὥστε ὕις.
Trudunt ut sues

E Theocritus *idyll.* 15. 73. sive ut Philosophiæ nomen ementiti, avri accipiendi spe impulsi, εἰς ἀκρόπολιν ὠθίζονται, *in arcem ruunt.* in Luciani *piscatore.* vel etiam ut cives Athenienses in Pnycem apud Aristophanem *Acharnan. Act.* 1. *Sc.* 1.

— Καταῤῥέοντες ἀθρόοι,
Ἀλλήλοις ὠθιζόμενοι περὶ πρώτης ξύλης.
— *Confertim omnes ingruent,*
Invicem se trudent, dum primam qisqe sedem captabit sibi.

atqe,

Εἰς τὴν προεδρίαν πᾶς ἀνὴρ ὠθίζεται.
Qisqe ad primum truditur subsellium.

F ὑσικῶς itaqe πρὸς τὸν θάνατον ἔχει, qi spiritum, non placidè emittunt, sed *cum impetu ejiciunt*, ut de Catone ipso Seneca, *Ep.* 25. vide *ad l.* 2. §. 17. Potest & à belluis ferisqe tractum videri, qæ in ferrum, qo impetuntur, sponte ipsæ ac cum impetu obviam feruntur. Ὥσπερ οἱ κάπροι, οἱ πρὸς τὴν πληγὴν ὁμόσε ὠθούμενοι. *Sicut apri eodem adversùs ictum irruentes.* Marci mentem expressit optimè Gregorius Nazianzenus *in Julian. Orat.* 2. Ἐπὶ Πέρσας στρατεύει, θράσους ἀλογίᾳ μᾶλλον ἢ ῥώμης ἀσφαλείᾳ, πιστεύσας. καὶ δὲ ἐκεῖνο συνιδεῖν δυνηθεὶς ὁ σοφώτατος, ὅτι θάρσος καὶ θράσος, κἂν εἰ τοῖς ὀνόμασι πλησιάζοι, πλεῖστον ἀλλήλων τῇ δυνάμει κεχώρισται, ἀνδρείᾳ τι ἢ φρενῶν καὶ ἀναδρίᾳ. Τὸ μὲν γὰρ ἐν τοῖς τολμητίοις θαῤῥεῖν, ἀνδρείας ἐστὶν, ὥσπερ τὸ ὑφίστασθαι, θειλίας. δὲ τὸ πλείων ὁ κίνδυνος, ὁμόσε χωρεῖν καὶ ὠθίζεσθαι, ἀλλὰ μὴ κατίσχεσθαι, θράσους. ὥσπερ τὸ ὑποχωρεῖν, ἀσφαλείας. *Adversùs Persas expeditionem suscipit, præcipiti temeritate potius qàm virium firmitate fretus: ac ne illud qidem perspiciens vir sapientissimus, fiduciam & audaciam, licet nominis ratione inter se vicina sint, potentia tamen & facultate plurimùm inter se distinctas esse. Etenim in iis rebus,*

qæ

ὡσικῶς, μηδὲ ὑπερηφάνως πρὸς τὸν θάνατον ἔ-
a L. 2. §. 17. l. 5. §. 10. χειν. ἀλλὰ [a] περιμένειν ὡς [b] μίαν τῶν φυσικῶν
b L. 2. §. 12. l. 4. §. 5. ἐνεργειῶν. ὡς νῦν περιμένεις, πότε ἔμβρυον ἐκ τῆς μήτρας τῆς γυναικός σου ἐξέλθῃ, ἅτως ἐκδέχεσθαι τὴν ὥραν ἐν ᾗ τὸ ψυχάριόν σου ῥῆξαι καὶ
c L. 4. §. 50. τρυ τοῦτο ἐκπεσεῖται. εἰ δὲ καὶ [c] ἰδιωτικὸν παράπηγμα ἀψικάρδιον θέλεις, μάλιστά σε εὔκολον
d L. 8. §. 22. πρὸς τὸν θάνατον ποιήσει, ἡ ἔπίστασις ἡ ἐπὶ [d] τὰ
e L. 6. §. 27. 28. προκείμενα, [e] ὧν μέλλεις ἀφίστασθαι, καὶ [f] μεθ'
f L. 4. §. 50. οἵων ἠθῶν ἀκέπι ἔσαι * ἡ ἐμπεφυρμένη. [g] πρόσ-
* ἡ [ψυχὴ] f.
g L. 2. §. 1. l. 6. §. 26, 27. κεισθαι μὲν γὰρ αὐτοῖς ἥκιστα δεῖ, ἀλλὰ καὶ
h L. 3. §. 4.
i L. 10. §. 36. l. 11. §. 9. [h] κήδεσθαι καὶ πράως φέρειν. μεμνῆσθαι μέντοι ὅτι [i] οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων ὁμοδογματούντων σοι ἡ ἀπαλλαγὴ ἔσαι. τοῦτο γὰρ μόνον, εἴπερ ἄρα, ἀνθέλκειν ἂν καὶ καθέχειν ἐν τῷ ζῆν, εἰ συζῆν ἐφέτο

nec impetuosè, nec fastuosè adversùs mortem se gerere: sed tanqam opus naturale, eam præstolari, qo modo nunc præstolaris, donec uxoris tuæ utero fœtus prodeat. ità expectanda est hora, qâ animula tua involucro isti excidet. si avtem vulgare vis pharmacum, qod cor tamen attingat, morti facilem cumprimis præstabit te, si consideraveris res subjectas à qibus morte divelleris, moréque hominum qales sint, qibus anima tua ulteriùs non immiscebitur. etiamsi enim offendi eis te nevtiqam oportet, sed curare eos, placidéqe ferre; meminisse tamen licuerit, qod ab hominibus havd idem tecum sentientibus discessurus es. hoc enim solum, si qid aliud, nos retraheret & in vita retineret, si cum eadem sentientibus vitam degere daretur. nunc avtem vides, qanta molestia

ex

ANNOTATIONES.

qas aggredi avdacter convenit, magnum & præsidentem animum gerere, magnanimitatis est: qemadmodum contra, langvere ac periculum detrectare, timiditatis & ignaviæ. At ubi plus periculi imminet, tum verò obviam procedere, seqe in discrimen obtrudere, non avtem reprimere ac retinere, temeritati ducendum est: qemadmodum è contrario, cedere, cavtioni & prudentiæ est. qod & ferinum potiùs qàm humanum idem censet, Καθάπερ συῶν τὰς θραυτέρας πρὸς τὸ ξίφος ὠθίσεσθαι. *Avdaciores, tanqam sues, adversùs telum impelli.* Vide *l.* 11. §. 3. Seneca *de ira l.* 3. *c.* 3. *Hic barbaris fortè ruentibus in bella exitus est. aguntur, qà dolor traxit, incompositi, interriti, incavti, pericula appetentes sua: gavdent ferri, & instare ferro, & tela corpore urgere, & per suum vulnus exire.*

Μηδὲ ὑπερηφάνως] hoc est, qod Seneca *Ep.* 70. *Qid est stultius qàm fastidiosè mori?* Aliud est enim qod Tertullianus *ad nation. l.* 1. *c.* 19. *fastidium mortis, est spes resurrectionis.* Siqidem huic *fastidium mortis*, non navseatio ad mortem, sed mortis cum fastu qodam, sed pio illo, despectus. Vide *l.* 3. §. 7.

Περιμένειν] Vide *ad l.* 5. §. 10.

Πότε ἔμβρυον ἐκ τῆς μήτρας] Seneca *Ep.* 102. *Qemadmodum novem mensibus nos tenet maternus uterus & præparat non sibi, sed illi loco, in qem videmur emitti jam idonei spiritum trahere, & in aperto durare: Sic per hoc spatium, qod ab infantia patet in senectutem, in alium natura sumimur partum: alia origo nos expectat, alius rerum status.* vide ulteriùs *ad l.* 4. §. 21.

Τῇ ἐλύτρῳ τούτῳ ἐκπεσεῖται] ἔλυτρα dicuntur *folliculi* illi, qibus semina continentur & involvuntur nonnulla, nec omnia tamen: sunt enim & *γυμνόσπερμα*. Theophrastus *hist. l.* 1. *c.* 18. & Plinius *l.* 19. *c.* 7. qod Basilius hexaem. *Orat.* 5. *pag.* 64. *D. Τινὰ μὲν γυμνά, τινὰ δὲ ἐν ἐλύτροις κεκαλυμμένα. Partim qidem nudi, partim verò tecti folliculis.* Plinio *tunicula*, Varroni *l.* 1. *c.* 3. *vagina*, dicuntur. Hesychius ἔλυτρον, *δέρμα, θήκη, λέπυρον, ἐνείλημα, κάλυμμα, σκέπασμα.* Ἔλυτρον, *pellis, theca, cortex, involucrum, velamen, tegumentum.* de seminibus usurpat etiam Dioscorides, *l.* 2. *c.* 111. & *l.* 4. *c.* 167. his avtem dehiscentibus semina jam matura prorsus, ipsa sponte suâ decidunt. Unde illud Plinii *l.* 28. *c.* 30. *Oraculum verò, biduo celeriùs messem potiùs facere, qàm biduo seriùs.* Et de leguminibus Theophrastus *l.* 8. *c.* 10. Θερίζεται δ' ἐυχυλότερα τὰ χεδροπὰ, πρὸς τὸ μᾶλλον καὶ ῥᾷον συλλέξαι. ταχὺ γὰρ καταῤῥεῖ. *Legunt succulentiora legumina qidem qò plus facilisque colligere possunt. Celeriter enim desluunt.* Ἐλύτρῳ, sive *integumento*, & *involucro* istiusmodi corpus humanum confert Marcus noster, qòd eô anima qasi involvatur. tempúsque nos præstolari monet, qo tanqam semen maturum jam, ea folliculo isti excidat. Eodémqe in eundem sensum vocabulo usus est Admetus poëta qidam ignobilis, in versiculo isto, qem cippo suo inscribendum destinaverat;

Γαῖα λάβ' Ἀδμήτου ἔλυτρον. Ζῆ δ' εἰς θεὸν αὐτός.
Corpus humo tegitur, Admetus ad astra volavit.

Refert Lucianus in *vita Demonactis pag.* 868. Arnobius pariter corpus, nunc *folliculum*, nunc *pelliculam* nuncupat. *lib.* 2. extremo. *nec in caruncula hujus folliculo constitutis, opis aliqid sponsum est.* & mox: *Non vitam eripitis nobis, sed pelliculis revelatis & cutibus nos.* Itaqe qod vir spiritûs ingentis Basilius Valenti mortem minitanti referente Sozomeno *histor. eccles. l.* 6. *c.* 16. Μεγίσην δώσειν χάριν, ὡς (ὃς legendum) ἐν τάχει τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος ἀπαλλάξειεν. *Se ingentia largiturum, ut qàm citissimè corporis vinculis liberaretur.* id Gildas noster in *Epist. suorum increpatoria* sic reddidit; *qi maturiùs Basilium de nodo follis hujus solveret.* Qin & Tertullianus in *apolog. c.* 50. *Anaxarchi follem* dixit, qod Græci, θύλακον alii, alii ἀσκόν. vide *ad l.* 3. §. 5, 7. & *l.* 8. §. 37. & *l.* 10. §. 36. Qanqam & corpus animæ ἔλυτρον dici potest, qatenus *theca* sive *vagina* generaliùs sumptæ significationem habet. vide Plutarchum *Sympos. l.* 4. *c.* 2. *infrà ad* §. 9. ἐυείθη. siqidem in lingva Aramæa corpus etiam גרנה dicitur Danielis *c.* 7. *v.* 15. qæ vox *vaginam* significat; *annal. Sacr. l.* 1. *c.* 21. *v.* 27. atqe ità Tertullianus *de resurr. c.* 9. corpus humanum, *afflatûs divini vaginam* nuncupat. Plinius *l.* 7. *c.* 52. de Hermotimo Clazomenio: *cremato corpore inimici remeanti animæ qasi vaginam ademerunt.* Verúmqe hîc qod Theodoretus *therapevt: l.* 9. *Tom.* 4. *pag.* 607. *D.* Ὡς τὰ πολλὰ τῶν ἄγαν τιμιωτάτων ἐλύτροις ἰυτιλίσι καλύπτεται. *Pleraqe eorum, qa maximi sunt pretii, vilioribus involucris obtegi.* Nec aliter ferè Seneca *Epist.* 92. *Qis unqam vestimenta æstimavit arculâ? Nec bonum, nec malum vagina gladium facit. de corpore idem existima me dicere.* Prout avtem corpus ἔλυτρον Marcus ità κέλυφος Epictetus dixit: *l.* 1. *c.* 20. Τὸ κοχλίου ἀγαθὸν, οὐκ εἰκὸς, εἶναι ἐν τῷ κελύφει. τὸ δὲν τῷ ἀνθρώπῳ, εἰκός; *Cochlea bonum in testa esse positum probabile non est, num hominis in ea esse bonum probabile erit?* & *c.* 23. de Epicuro, ἐν τῷ κελύφει θεὶς τὸ ἀγαθὸν ἡμῶν, *in testa collocarit bonum nostrum.* Ità ridet Anacharsis Æsopum in Plutarchi *Sympos pag.* 155. *B.* Ὡς κοχλίαν ἡγησάμενον τὸ κέλυφος, ἀλλὰ μὴ τὸ ζῶον. *Perinde acsi testam, non ipsum animal cochleas nomine affecisset.* qanqam potuit & Marcus respexisse ἔλυτρα, sive χοιρία, *involucra* illa, & *impedimenta*, utì Tertullianus appellat, *de carn. Christ. c.* 4. qibus infans, & dum in utero consistit, involvitur, & qibus exutus atqe evolutus excidit qodammodo, cùm in lucem hanc prodit. *Sapientiæ Solomonis* Avtor, de se matris utero edito. *c.* 7. *v.* 3. καὶ εἰς τὴν γῆν κατέπεσον. *In hanc terram decidi.*

Εἰ δὲ καὶ ἰδιωτικὸν παράπηγμα ἀψικάρδιον θέλεις] Citat ista bis Svidas, in παράπηγμα, & in ἀψικάρδιον, & avctiora qàm codices nostri exhibent, utrobiqe; illîc adjectis his, πρὸς τὸν θάνατον εἶπεν. *adversus mortem, dicam.* istic hisce, ἐφήσεται ἂν ταχέως τῆς καρδίας ἁπτόμενον. *hoc ipsum tibi rem totam mox dicet, cor tangens.* qæ tamen postrema forsan Svidæ ipsius fuerint, τὸ ἀψικάρδιον exponentis. Idem παράπηγμα interpretatur κανόνα *canonem, regulam*, addítqe esse & εἶδός τι ὀργάνου ἀστρονομικοῦ. *qoddam instrumenti astronomici genus.* qo modo usurpavit Vitruvius *l.* 9. *c.* 7. de qo videri poterit Turnebus *advers. l.* 11. *c.* 3. hoc loco, *documentum* Xylander reddidit. *remedium* Casavbonus. atqe ità Marcus ipse *l.* 4. §. 44. βοήθημα. qanqam vim vocabuli si respicias, *machinamentum* potiùs, sive *adminiculum*, dixeris. nam qod priore Svidæ loco παράπληγμα legitur; & Portus *dementiæ facimus* vertit. παράφαμα est γραφικὸν ex posterior e corrigendum. ἰδιωτικὸν qod dicit vide *ad l.* 4. §. 44.

Οὐκέτι ἔσαι ἡ ἐμπεφυρμένη] deest substantivum. ἡ ψυχὴ forsan. Nam qòd Annotator Lugdunensis articulum ἡ delet, ut ad ἐκίστασις participium referatur, minùs placet.

Οὐκ ἀπ' ἀνθρώπων ὁμοδογματούντων] Menander *Philadelph.* Stobæo referente *tom.* 2. *tit.* 122.

Ὡς ἡδὺ τὸ ζῆν εἰ μεθ' ὧν κρίνει τις ὢν
Τοῦτ' ἔστι τὸ ζῆν. ἡδὺ δ' ἀποθνήσκειν, ὅταν
Ζῇν μὴ πάρεσθ', ὡς βούλεται —
Qàm dulce vita est, si qibuscum discupis
Transigere ætatem detur: at dulce est mori,
Cui vivere non est ex animi sententia.

Et Apollodorus *Adelph.*

Ἀπραγμόνως ζῆν ἡδύ. μακάριος βίος
Καὶ σεμνὸς, ἂν ᾖ μεθ' ἑτέρων ἀπραγμόνων.
Ἐν θηρίοις δὲ καὶ πιθήκοις ὄντα δεῖ
Εἶναι πίθηκον. ὦ παλαικὸν ῥῆμα βίε.
Vita otiosa plena beatitudinis,
Si cùm otiosis aliis vitam transigas.
Cum simiis ferisqe agentem simiam
Fieri necesse est. ô vitam arumnabilem.

Grotius, vide *l.* 4. §. 50. & *l.* 5. §. 36. & *l.* 10. §. 36.

Τὸ

ex dissensu mutuo eorum qibuscum vivitur, oriatur, ut dicere liceat, *Propere accedas ô mors; negando etiam ipse obliviscar mei.*

§. 4. Qi peccat, sibimet ipsi peccat. qi injustè agit, sibi nocet, dum malum se facit.

§. 5. Sæpenumero contingit ut injustè agat, tam qi non facit aliqid, qàm & qi facit.

§. 6. Sufficit præsens existimatio certa, & actio præsens communicativa, & affectio præsens casum omnem à prima rerum omnium cavssâ provenientem lubenter excipiens.

τοῖς τὰ * τοιαῦτα δόγματα ἐκπεπαιδευμένοις. νῦν δ' ὁρᾷς, ὅσῳ ὁ κόπῳ ἐν τῇ Δηφωνίᾳ τὸ συμβιῶσεως, ὥστε ἀπεῖναι. Ἥκεις ἐληλυθὼς, ὦ θάνατε, μή πως κἀγὼ αὐτὸς [a] ἐπιλάθωμαι ἐμαυτοῦ.

* αὐτὰ f.

a Inf. §.9.

§. 4. [b] Ὁ ἁμαρτάνων ἑαυτῷ ἁμαρτάνει. [c] ὁ ἀδικῶν ἑαυτὸν κακῶι. κακὸν ἑαυτὸν ποιῶν.

b L.5.§.25. 35.
c L.8.§.55.

§. 5. Ἀδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι, ἀ μόνον ὁ ποιῶν τι.

[l.11.§.18.]
d L.8.§.7. 22.l.7.§.54.

§. 6. [d] Ἀρκεῖ ἡ [e] παροῦσα [f] κατάληψις κατάληπτική, καὶ ἡ παροῦσα [g] πρᾶξις κοινωνική, καὶ ἡ παροῦσα Διάθεσις [h] Διαιρετικὴ πρὸς πᾶν τὸ * ὡδὶ τὸ ἐκ τῆς αἰτίας συμβαῖνον.

l.12.§.3.
e L.6.§.2.
f L.8.§.26.
g Inf. §.23.
h L.3.§.6.

§.7.

ANNOTATIONES.

Τὰ τοιαῦτα δόγματα] forsan τὰ αὐτὰ δ. *eadem dogmata colentes, eadem sentientes.* qod suprà ὁμοδογματοῦντας dixit. atqe ità interpres uterqe accepit.

Μή πως κἀγὼ αὐτὸς ἐπιλάθωμαι ἐμαυτοῦ] Ne dum inter tot ingeniorum atqe institutorum dissidia versor, ipse proprii, meique etiam ipsius qodammodo oblitus ab eodem deficiam & desciscam tandem. Vide *ad l.* 6. §. 29. Est avtem proverbialis formula ista, de iis qi à nativa indole degenerant. qâ & Seneca usus est *de clem. l.* 1. *c.* 1. *Nec enim periculum est, nè te subita tui capiat oblivio.* Cicero *ad famil.l.*9. *Ep.* 12. *Gratulor Bajis nostris: siqidem, ut scribis, salubres repentè facta sunt: Nisi fortè te amant, & tibi assentantur; & tam diu, dum tu ades, sanè oblita sui.* Menander *gubernatoribus*, à Prisciano *l.* 28. lavdatus.

Ἐπιλάθετ' αὐτὸν, ὅστις ἦν.
Oblitus est se ipse qi fuit.

De viro probo pioqe, sive Enocho, ut pluribus placet, Avtor *Sapientiæ Solomonis c.* 4. *v.* 10. Ζῶν μεταξὺ ἁμαρτωλῶν μετετέθη. ἡρπάγη, μὴ κακία ἀλλάξῃ σύνεσιν αὐτοῦ, ἢ δόλος ἀπατήσῃ ψυχὴν αὐτοῦ. βασκανία γὰρ φαυλότητος ἀμαυροῖ τὰ καλά. καὶ ῥεμβασμὸς ἐπιθυμίας μεταλλεύει νοῦν ἄκακον. *Qi qum viveret inter peccatores, fuit translatus; ereptus est, nè malitia mutaret intellectum ipsius, aut dolus deciperet animum ipsius. Nam fascinatio improbitatis obscurat qa bona sunt, & circumagitatio concupiscentiæ transvertit mentem carentem malitiâ.* Alluserit fortean hîc Marcus ad historiam Messalæ Corvini oratoris, qem *nominis etiam sui oblitum* ferunt. Plinius *hist. nat. l.*7. *c.* 24.

§. 4. Ἑαυτῷ ἁμαρτάνει] Ità Augustinus *post collat. cum Donat. cap.* 6. de verbis Apostoli *ad Cor. Epist.* 1. *cap.* 11. *v.* 29. agens. *Judicium manducat & bibit sibi ipsi, non alteri.* vide *l.* 3.§. 25, 35.

Ἑαυτὸν κακοῖ] vide *l.* 2.§. 1. & *l.* 8. §. 55. Epictetus *l.*4. *c.* 5. Μεγάλη βλάβη τῷ ἀδικοῦντι, αὐτὴ ἡ ἀδικία. *Magno malo est injuria ipsa ei à qo infertur.* Dio Prusæus *Orat.* 74. *pag.* 636. Ὑπὸ κακίας ἕκαστος αὐτὸς αὑτῷ βλαβερός. *Ex qa qisqe sibi est damnosus.* & *Orat.* 75. *p.*646. Τὸν νόμον οὐδὲ εἷς οἵός τ' ἐστὶν ἀδικῆσαι. τῶν γὰρ παραβαινόντων τὸν νόμον ἕκαστος, οὐκ ἐκεῖνον, ἀλλ' ἑαυτὸν βλάπτει. *Legem nemo potest afficere injuriâ. Omnis enim qicunqe legem violat, non illi, sed sibi ipsi damnum infert.* Clemens Alexandrinus *ped. l.* 2. *c.* 10. Πᾶς ὃς ἁμαρτάνει, καὶ ἀδικεῖ, οὐχ ὕτως τὸν πέλας βλάπτει, ὡς ἑαυτόν. ὅτι πάντως ἑαυτὸν χείρονα ἀποφαίνει. ὁ γὰρ ἁμαρτάνων, παρ' ὅσον ἁμαρτάνει, χείρων καὶ αὐτὸς αὑτοῦ. *Qicunqe avtem peccat, statim qoqe facit injuriam, non tam proximo, si macbetur, qàm sibi ipsi, qòd seipsum omnino reddit deteriorem. Qi enim peccat, qatenus peccat, ipse est seipso deterior.* vide de novissimo hoc Epicteti *dissertationem* insignem apud Arrianum, *l.* 2. *c.* 18. Festivè Simocattus *Epist.* 40. Ἀδικεῖσθαι μὲν οὐδείς. ἀδικοῦσι δὲ πάντες, αὐτομάτως ἕκαστος ἑαυτὸν ἀδικῶν. ἀρετῆς γὰρ καὶ κακίας ἴσμεν αὐτοπράτορες. οὐκοῦν ἀδικοῦσιν, οὐκ ἀδικοῦνται οἱ ἄνθρωποι. καὶ τὸν Ὁμηρικὸν τεθαύμακα Κύκλωπα. οὐδένα γὰρ βλάπτειν, ἀδικούμενος ἔφασκε. καὶ ἦν ἡ ποιμένι ἀπόφασις, ἡ τῆς ἀληθείας καλάφασις. *Injuriam qidem nemo patitur. At omnes injuriis afficiunt sponte qilibet semetipsum. Virtutis enim & malitiæ sumus imperatores. Annon igitur inferunt injuriam, non accipiunt homines. Et Homericum Cyclopem admiror. Neminem enim se ladere per injuriam ajebat:* & *erat pastori negationis loco veritatis affirmatio.* Chrysippus in *demonstrat. de justit.* Ἀδικεῖσθαί φησιν ὑφ' ἑαυτοῦ τὸν ἀδικοῦντα, καὶ αὐτὸν ἀδικεῖν, ὅταν ἄλλον ἀδικῇ, γινόμενον ἑαυτῷ τὸ παραπομπεῖον αἴτιον, βλάπτοντα παρ' ἀξίαν ἑαυτόν. *A seipso injuria affici injustum ait; nam dum alis injuriam infert, ipsum sibi injurium esse, dum sibi autor est contra leges agendi, seqe immerito ladit.* qi tamen idem in hoc repugnans sibi, in libris *adversus Platonem* scriptis, αὐτόπως φησὶ λέγεσθαι τὸ ἀδικεῖν ἑαυτόν. εἶναι γὰρ πρὸς ἕτερον, καὶ πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἀδικίαν. *Absurdè ait hoc dici, aliqem seipsum injuriâ afficere; injustitiam enim non adversus injustum, sed adversus alium tendere.* Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 12. vide Aristotelem *Ethic. l.* 5. *c.* 11.

§. 5. Ἀδικεῖ πολλάκις ὁ μὴ ποιῶν τι] Robertus Capito Licolnienſis Episcopus, *Pontificum Romanorum malleus* nuncupatus, *Epist.* 48. *Æqè iniqitas est non punire nocentes, ac punire innocentes.* Et Bernardus *ad Eugen. de consider. l.* 2. *Non eris innocens, si aut punias eum, cui parcendum esset, aut parcas ei, qi fuerat puniendus.* Georgius Godvinus *Epitaph. D. Jacob. Mavritii,*

Nec faciendo nocens, nec patiendo fui.

In mente forsan habuit illud Publii Syri;

Bonis nocet qisqis pepercerit malis.

Qem & Avsonius imitatus in *sap. lud.* sub Cleobuli persona dixit;

Parcit qisqe bonis, perdere vult malos.

Cato apud Salustium in *Catilin. Dum pavcis sceleratis parcunt, bonos omnes perditum eunt.* Et hisce omnibus prior longè Pythagoras, referente *tom.* 2. *tit.* 46. Stobæo: Οἱ μὴ κωλύοντες τὰς κακὰς, βούλονται ἀδικεῖσθαι τὰς ἀγαθὰς. *Qi de malis pœnas non sumunt, bonos affici volunt injuriis.* Agapetus παραινέσ. §. 28. Ἴσον, τῷ πλημμελεῖν, τὸ μὴ κωλύειν τὰς πλημμελοῦντας λογίζου. κἂν γάρ τις πολιτεύηται μὲν ἐνθέσιμος, ἀνέχηται δὲ τῶν βιούντων ἀθέσμως, συνεργὸς τῶν κακῶν παρὰ θεῷ κρίνεται. *Æqale, peccare & non cohibere peccantes, æstima. Etiamsi enim rempublicam administret justè, sustineat autem vel toleret viventes iniqè, socius is malorum apud Deum judicatur.* Hoc est qod Cato Censorius referente Plutarcho in *Apoph. Rom.* 10. Τοὺς δυναμένους κωλύειν τοὺς κακῶς ποιοῦντας, ἐὰν μὴ κωλύωσι, καταμελίνειν. *Eos, qi malè agentes prohibere possent, neqe id facerent, eorum flagitiis assentiri.* id est, ut Seneca *Troad.* 2.2.

Qi non vetat peccare, cùm possit, jubet.

Vel ut τὸ κωλύειν illud disertiùs exprimatur,

Peccare qi non prohibet, cùm possit, jubet.

Narrat Plutarchus in Lycurgo *p.* 42. *D.* Archelaum Spartanum cuidam regni sibi consortem Charilaum tanqam virum apprimè bonum probúmqe collavdanti, regessisse; Πῶς δ' [οὐκ] ἂν εἴη Χαρίλαος ἀνὴρ ἀγαθὸς, ὃς οὐδὲ πονηροῖς χαλεπός ἐστι. *Qi verò potest esse vir bonus Charilaus, qi nè malis qidem durus & asper est?* Expungendam enim esse negativam priorem, qòd Erasmus in *Apophth.* monet, avt οὐ loco saltem ὧν (qod non disconvenit) substituendum, clarè docet non uno loco Plutarchus ipse. qi in *Apophth. Lacon.* 18. ubi Archidamidæ dictum hoc tribuitur, & Charilaus alter dicitur, eo nomine prædicatus, ὡς πρὸς ἅπαντας ὁμοίως πρᾶος, *qod omnibus ex æqo mitis esset*, sic extulit; Καὶ πῶς τις δικαίως ἂν ἐπαινοῖτο, εἰ καὶ πρὸς τοὺς πονηροὺς πρᾶος εἴη; *Qi potest justè lavdari, qi etiam malis se mitem præbet.* Idémqe in *lib. de amic.* & *adulat. pag.* 55. *E.* de Charillo Laconem dixisse; Πῶς χρηστὸς, ὃς οὐδὲ τοῖς πονηροῖς πικρός; *Qi iste probus sit, qi ne malis qidem acerbus est.* Eodémqe prorsus modo in *frag. de invid.* & *odio, pag.* 536. *D.* nisi qòd pro Lacone τὸν συνάρχοντα, pro πικρὸς, ut suprà, χαλεπὸς posuit. Qod avtem περὶ τῦ ἀδικεῖν Marcus, idem περὶ τῦ ἀσεβεῖν, Andocides *de Myster.* Νομίσατε τοίνυν ἀσέβημα οὐδὲν ἔλαττον εἶναι, τοὺς μηδὲν ἠδικηκότας ἀσεβεῖν κατηγοροῦντας, ἢ τοὺς ἠσεβηκότας μὴ τιμωρεῖσθαι, *Putate itaqe non minorem impietatem esse, eos, qi nihil sceleris commiserunt, sceleris damnare, qàm sceleratos non punire.* Doctores Hebræi החמלת על-הרשעים היא אכזריות. *Improbis parcere crudelitas est.*

§. 6. Ἀρκεῖ ἡ παροῦσα] vide *l.* 6. §. 2, 32. & *l.* 8. §. 7, 26, 32, 36. Huc conclusio illa apud Lucianum *Dissertationis Menippi cum Chirone* de vitæ tædio. Τί οὖν ἀν πάθοι τις; Ὅπερ οἶμαι, καὶ φασι, συνετὸν ὄντα, ἀρέσκεσθαι καὶ ἀγαπᾶν τοῖς παροῦσι, καὶ μηδὲν αὐτῶν ἀφόρητον οἴεσθαι. *Illud nimirum, ut cùm sis sapiens, qemadmodum opinor, & vulgò prædicant, præsentibus rebus sis contentus, boniqe consulas qod adest, nec qicqam in his esse putes, qod ferri non qeat.* Sed & Epicteti illud *l.* 4. *c.* 4. Τοῦτον μεμνημένος, χαῖρε τοῖς παροῦσι, καὶ ἀγάπα ταῦτα, ὧν καιρός ἐστι. *Horum memor, delectare iis qa adsunt, & in iis acquiesce qa tempus fert.* de se Æschines. *Ep.* 5. Ὑπερωγαπῶ τὰ παρόντα. *Præsentibus valdè delector.*

Εὐαρεστικὴ πρὸς πᾶν τὸ παρὰ τὸ ἐκ τῆς αἰτίας συμβαῖνον] legendum vel πρὸς πᾶν τὸ παρὸν, vel τὸ παρὰ τῆς, expunctis particulis illis τὸ ἐκ. illud prætulerim. Xylander & Casavbonus qid legi voluerint, incertum est. Verba ipsa certè nevter expressit. expressit

a L.7.§.29. §. 7. a Ἐξαλεῖψαι φαντασίαν. σῆσαι ὁρμὰς. σβέσαι ὄρεξιν. ἐφ' ἑαυτῷ ἔχειν τὸ ἡγεμονικόν.

§. 7. Imaginationes absterge; motus compesce; appetitionem extingve; mentem in potestate sui contine.

b L.4.§.40. l.12.§.30. c L.4.§.4.l.7.§.9. d Inf.§.9. e L.8.§.57. l.12.§.30. §. 8. b Εἷς μὲν τὰ ἄλογα ζῶα, μία ψυχὴ διήρηται. c εἷς ἦν τὰ λογικὰ μία νοερὰ ψυχὴ μεμέρισται. ὥσπερ καὶ d μία γῆ ἐστὶν ἀπάντων τῶν γεωδῶν, καὶ e ἑνὶ φωτὶ ὁρῶμεν, καὶ f ἕνα ἀέρα ἀναπνέομεν, ὅσα ὀργανικὰ καὶ ἔμψυχα πάντα.

§. 8. In animantia irrationalia, anima una distribuitur; in rationalia verò anima una intellectiva dispertitur. qemadmodum & terrestrium omnium una est terra; unâqe luce cernimus omnes, & aëre uno spiramus, qotqot visûs vitæqe participes sumus.

f L.8.§.54. g L.5.§.4.l.7.§.50. h Sup.§.9. * ἐπὶ τὸν πῦρ f. Lug. An. §. 9. g Ὅσα κοινῇ τινὶ μετέχει, πρὸς τὸ ὁμογενὲς σπεύδει. h τὰ γεώδη πάντα ῥέπει ἐπὶ γῆν, τὰ ὑγρὸν πᾶν * σύρρυτον, τὰ ἀερώδη ὁμοίως, ὥστε χρήζειν τῶν διεργόντων καὶ βίας. τὸ πῦρ ἀνωφερὲς μόνον, καὶ τὸ στοιχειῶδες πῦρ. παντὶ δὴ πυρὶ ἑτοίμως ἔχειν πρὸς τὸ συνεξάπτεσθαι ἕτοιμον ὄντως, ὥστε καὶ πᾶν τὸ ὑλικὸν τὸ ὀλίγῳ ξηρότερον, εὐέξαπτον εἶναι, διὰ τὸ ἐλάττονι ἐγκεκρᾶσθαι αὐτῷ τὸ κωλυτικὸν πρὸς ἐξάψιν. i L.5.§.16. 30.l.12.§. 26. καὶ τοίνυν i πᾶν τὸ κοινῆς νοερᾶς φύσεως μέτοχον, πρὸς τὸ συγγενὲς ὁμοίως σπεύδει, ἢ καὶ

§. 9. Qæcunqe aliqid in commune participant, ad id qod est generis ejusdem secum promptè feruntur. ad terram mole suâ fertur terrestre qodvis; in idem confluit humidum omne; & aëreum itidem qodcunqe. ut necesse sit vi aliqâ intercludi ea, id nè faciant. sursum fertur ignis ob ignem elementarem. cum omni verò, qi istic est, igni adeò simul accendi proclivis est, ut materia omnis siccior pavlò incendi prompta admodum sit, cò qòd minùs sibi admixtum habeat, qod incendium prohibeat. proinde & qicqid naturæ intellectualis est in commune particeps, ad sibi cognatum pariter, vel multò magis etiam, promptè fertur.

qò

ANNOTATIONES.

sit Lugdunensis vertendo; *ut boni consulat omnia qæ accidunt, præter id qod est à caussa profectum.* qæ verba qid sibi velint, ipse viderit: Ego nullus assequor. Οὐδὲν γὰρ ἀναιτίως πίφυκε γενέσθαι. *Si enim nihil absqe caussa fit.* ut Plutarchus *de Isid. & Osir pag.* 369. *D.* Καὶ τὸ ἀναίτιον ὅλως ἀνύπαρκτον. *Et qod caussa careat, prorsus non esse.* Idem *de Stoic.contradict.c.*20.

§. 7. Ἐξαλεῖψαι φαντασίαν] vide *l.*7.§.29. Ista superioribus attexit Xylander, pro privo monito habet Mericus Casavbonus, & hoc, opinor, potius fuerit.

§. 8. Μία ψυχὴ] Vide *ad l.*4.§.4, 29, 46.

Εἰς φωτὶ ὁρῶμεν] Vide *l.*12.§.30. Τὸν ἥλιον ἑῶ πάντων τὸν αὐτόν. *Solem unum omnibus splendere video.* Tatianus *adv. Græc. p.*150. *B.*

Ἕνα ἀέρα ἀναπνέομεν] Vide *l.*8.§.54. Gregorius Nazianzenus *Orat.*16. de opulentis pavperes aversantibus; Ὅτι καὶ τὸν αὐτὸν σπῶμεν ἀέρα, μικρῶ δυσχεραίνοντες. *Qod eundem aërem trahamus indignè ferentes.* Apud Philemonem, Comicum fastuosum aliqem nescio qis sic compellat,

Σὺ γὰρ τίς ἐσσί; εἰπέ μοι παῤῥησίᾳ.
Σὺ λαλεῖς ἐν ἀνθρώποισιν, ὦ ἄνθρωπ' ὤν;
Τὸ δ' ὅλον περιπατεῖς; ἢ τὸν αὐτὸν ἀέρα
Ἑτέροις συνίλκεις, εἰπέ μοι, τοιοῦτ' ὤν;

i. e. vertente, qi & affectis medelam adhibuit, Grotio.

Essare nobis liberè, qem te putas?
Loqerisne hominibus ipse non homo, sed tenens
Orbem sub pedibus? an communi vesceris.
Avrá nobiscum, qi te tam magni facis?

qæ cur Stobæus *c.*6. sub Ἀκολασίας *titulo* collocarit non video. De se Solomon rex in *Sapient. cap.*7. *v.*3. Καὶ ἐγὼ γενόμενος ἔσπασα τὸν κοινὸν ἀέρα. *Et ego qoqe factus traxi communem nobis aerem.* Menander apud Plutarchum *ad Apollon.*

— ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις
Ἐφ' οἷσπερ ὑμεῖς, ἕσπασας τὸν ἀέρα
Τὸν κοινόν. —
— *lege tu*
Communem eâdem nobiscum aërem trahis.

§. 9. Πρὸς τὸ ὁμογενὲς σπεύδει] Macrobius *Saturnal. l.*7. *c.*7. *Singula autem similitudinem sui rapere testis est Empedocles, qi ait;*

Ὡς γλυκὺ μὲν γλυκὺ μάρπτε. πικρὸν δ' ἐπὶ πικρὸν ὄρουσε.
Ὀξὺ δ' ἐπ' ὀξὺ ἄδην. θερμὸν δ' ἐποχεύετο θερμῷ.
Dulcia continuò se dulcibus applicuerunt,
Acribus acria se junxerunt, tristia amaris,
Et rectà calidas petierunt fervida partes.

Qæ sunt ex Plutarcho *Sympos. li*4.*c.*1. mutuata, ubi corruptiora habentur. qòd avtem ibi pro θερμὸν δ' ἐλαφρὸν legitur, Leopardus μαλερὸν rescribi posse opinatur, *emend. l.*8. *c.*10. qòd est ignis epitheton apud Homerum *Il. φ'. v.*316. & *v.*375. Et Hesiodum *aspid. v.*18. Cicero *de amic. Nihil est appetentius sui similium sui, nihil rapacius, qàm natura.* Insignem in hanc mentem Democriti περιοχὴν exhibet nobis Sextus *adv. Logic. l.*1. *c.*2. Παλαιά τις, inqit, παρὰ τοῖς φυσικοῖς κυλίεται δόξα περὶ τοῦ τὰ ὅμοια τῶν ὁμοίων εἶναι γνωρισικά. ὁ δὲ Δημόκριτος ἐπί τι τῶν ἐμψύχων καὶ ἀψύχων ἴσως τὸν λόγον. Καὶ γὰρ ζῶα, φησὶν, ὁμογενέσι ζώοις συναγελάζεται, οἷς περιστερὰ περιστερᾷ, καὶ γέρανος γεράνοις, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀλόγων. ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων. καθάπερ ὁρᾶν πάρεστιν. ἐπί τε τῶν κοσκινευομένων σπερμάτων, καὶ ἐπὶ τῶν παρὰ ταῖς κυμαινομέναις ψηφίσιν. ὅπου μὲν γὰρ κατὰ τὸν τοῦ κοσκίνου δῖνον διακεκριμένως φασὶ μετὰ φακῶν τὸ σῶμα εἶναι, καὶ πρίσμα μετὰ πρίσμάτων, καὶ πυροὶ μετὰ πυρῶν. ὅπου δὲ κατὰ τὴν τοῦ κύματος πίπτουσι αἱ μὲν ἐπιμήκεις

A ψηφίδες εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον ταῖς ἐπιμήκεσιν ἐθοῦσαι, αἱ δὲ περιφερεῖς ταῖς περιφερέσιν, ὡς ἂν συναγωγόν τι ἐχόντος τῶν πραγμάτων τῆς ἐν τούτοις ὁμοιότητος. *Vetus qadam apud physicos versatur opinio, qod similia similibus cognoscantur. Democritus avtem in animatis & inanimis ea qæ dicit constituit. Animantia enim, inqit, simul congreganter cum animantibus, ut columba cum columbis, & grues cum gruibus, & in aliis brutis. Similiter & in inanimis, ut licet videre in seminibus qæ cribrantur, & in lapillis qi educuntur à fluctibus, qum ex cribri qidem circumactione, qa fit ad discernendum, leves cum levi collocetur, hordeum cum hordeo, & frumentum cum frumento. Ex undarum avtem motione oblongi qidem calculi pel-*
B *luntur ad eundem locum, ad qem oblongi, teretes avtem ad qem teretes, utpote qod rerum in his similitudo habeat aliqid qod conciliet.* Qibus adjicias licet Hippocratis illud ex *lib. de natura pueri pag.*18. Ἕλκει ἀνάλογον προσδῆσαι τῇ νύσσῃ, καὶ διὰ τοῦ ἀνλίσκου ἐμβαλεῖν εἰς τὴν κύστιν γῦν τε καὶ ψάμμον καὶ μολίβδου κύσματα λεπτά, καὶ ὕδωρ ἐπιχέαι, φυσῆν διὰ τοῦ ἀνλίσκου, πρῶτον μὲν ἐκεῖνα ἀναμεμίχθαι τῷ ὕδατι. ἔπειτα δὲ, χρόνῳ φυσώμενα ἐλίσσεται, ὅτε μολίβδου ἂς τὸν μόλιβδον, καὶ ἡ ψάμμος ἂς τὴν ψάμμον, καὶ ἡ γῦς ἂς τὴν γῦν. καὶ ἢν τις αὐτὰ ἀναθῇ ἐάσῃ καὶ περιῤῥήξας τὴν κύστιν σκέψηται, εὑρήσει ἀνωτάτω τὸ ὅμοιον εἰς τὸ ὅμοιον ἑλκυθός. ὕστατα δὲ καὶ ἡ γυμνὴ καὶ ἡ σαρξ διαφθάρηται, καὶ ἔρχεται ἕκαστον ἐν αὐτῇ τὸ ὅμοιον ὡς τὸ ὅμοιον.
C *Qemadmodum si vesica fistulam alligaris, per eámqe in vesicam terram, arenam, & tenuia plumbi ramenta injicias, deinde aqâ per fistulam affusâ flatum immittas: primùm qidem illa cum aqa permiscebuntur, deinde verò temporis progressu flatu agitata secedent, plumbúmqe ad plumbum, arena ad arenam, & terra ad terram se conferet. Ac si qis ea arescere permittat, disruptáqe vesicâ contempletur, simile ad sui simile se constituisse comperiet. Ad eundem certè modum genitura & caro discernuntur, in eáqe simile qodqe ad sui simile secedit.*

Τὸ γεώδες πᾶν] Huic ex parte contradicere videtur Philosophus *de cælo l.*4. *c.*3. Τὸ δ' εἰς τὸν αὐτοῦ τόπον φέρεσθαι ἕκαστον, τὸ εἰς τὸ αὐτοῦ εἶδος ἐστὶ φέρεσθαι. καὶ τοῦτο μᾶλλον ἄν τις ὑπολάβοι, ὃ ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, ὅτι τὸ ὅμοιον φέρεται πρὸς τὸ ὅμοιον. τοῦτο γὰρ ἐμβαίνει πάντως. εἰ γὰρ ἐάν τις μετενέγκῃ τὴν γῆν, ἔνθα νῦν ἡ σελήνη, οἰσθήσεται τῶν μορίων ἕκαστον πρὸς αὐτὴν, ἀλλ' ὅπως περ καὶ νῦν. *In suum locum ferri unumqodqe, ad suam fortunam est ferri. Et sic magis utiqe qis existimabit id, qod dicebant, antiqi, qod simile fertur ad simile. Hoc enimo non accidit omnino; non enim, si qis transponat terram ubi nunc luna est, feretur partium unaqaqe ad seipsam, sed ad eum locum,*
D *ubi & nunc existit.* Verùm conciliat ipse verbis proximis. Ὅπερ πίφυκεν ἐν τι φέρεσθαι μόριον καὶ τὸ πᾶν. *Eódem & terra mo-*
E *les integra, & particula ejusdem qalibet, fertur.*

Τὸ ὑγρὸν πᾶν σύρρυτον] lego, ἐπὶ τῷ ῥύῃ inqit Annotator Lugdunensis. sed nihil mutandum. nam & σύρρυτον mox denuo habetur: qod & ipse agnoscit.

Τὸ ὀλίγῳ ξηρότερον εὐέξαπτον] Virgilius *Æn. l.*1.

Suscepitqe ignem foliis, atqe arida circùm
Nutrimenta dedit, rapuitqe in fomite flammam.

Gregorius Nazianzenus in *Apolog.* Δύσληπτον μὲν τὸ ἀγαθὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. ὥσπερ καὶ πῦρ ὕλῃ τῇ ὑγροτέρᾳ. ἑτοίμως δὲ πρὸς τὴν τοῦ καυσοῦ μετουσίαν οἱ πλεῖστοι καὶ ἐπιτηδειοι. καλάμης τις πρὸς σπινθῆρα, οἶμαι, καὶ ἄτεκμον ἐξαπτομένη, καὶ δυσανεμένη διὰ ξηρότητα. *Homines non facilis negotio virtutem possunt*
F *consequi: qemadmodum nec humida materia ignem facile excipere solet: contrà ad vitium contrahendum homines maxima ex parte promptos & idoneos esse, non secus, ut opinor, ac stipula qadam ad scintillam & venenum ob naturæ siccitatem facilè accendi-*

qò eſt enim rebus aliis præſtantius, hoc eſt promptius. ei qod ſui generis eſt commiſceri & cum eo qodammodo coaleſcere. hinc apud irrationalia exiſtunt examina, armenta, pullorum educationes, & qaſi amores qidam. etenim iſtis animæ inſunt ; itaqe in ſubjecto præſtantiori vis illa congregativa intenſior reperitur, qàm in ſtirpibus, lapidibus ; avt lignis. hinc & in rationalibus, reſpublicæ, amicitiæ, familiæ, concilia ; item belli tempore fœdera, & induciæ.

μᾶλλον. ὅσῳ γάρ ἐστι κρεῖττον τοῦδε τὰ ἄλλα, τοσούτῳ καὶ πρὸς τὸ συγκιρνᾶσθαι τῷ οἰκείῳ καὶ συγκεῖσθαι ἑτοιμότερον. εὐθὺς γὰρ [a] ἐπὶ μὲν τῶν ἀλόγων εὑρεθῇ σμήνη, καὶ ἀγέλαι, καὶ νεοσοτροφίαι, καὶ οἷον ἔρωτες. ψυχαὶ γὰρ ἤδη ἦσαν ἐνταῦθα, καὶ τὸ συναγωγὸν ἐν τῷ κρείττονι ἐπιλεινόμενον εὑρίσκετο, οἷον ἔπι ἐπὶ φυλῶν λεῶ, ἔπι ἐπὶ λίθων, ἢ ξύλων. ἐπὶ δὲ [b] τῶν λογικῶν ζώων, πολιτείαι, καὶ φιλίαι, καὶ οἶκοι, καὶ σύλλογοι, καὶ ἐν πολέμοις συνθῆκαι καὶ ἀνοχαί. ἐπὶ

a *L.6.§.16. l.11.§.18.*

b Inf. §.13. *l.12.§.30.*

ANNOTATIONES.

cenditur atqe conſumitur. Et Syneſius *de provident. 1. p. 100.* Ὅπερ δὴ πάσχειν ἄνθρακες ὑπὸ δαδῶν. θᾶττον γὰρ ἐξάπτονται διὰ τὴν ἤδη πρὸς τὸ πῦρ ἐπιτηδειότητα. *Qemadmodum carbones facibus admotis citius incandeſcunt, qoniam ad concipiendum ignem jam pridem ſunt accommodati.* Contrà tamen de igne cœleſti Plutarchus *Sympoſ. l. 4. c. 2.* Ξύλων ἄνευ ἀψαυεῖ διεκθεῖ, τὰ δὲ χλωρὰ καίει. *Sine tactu diſcurrit ligna arida, viridia verò comburit.* rationem ab ipſo petas, licet.

Σμήνη καὶ ἀγέλαι] Ariſtoteles *Hiſt. Animal. l. 1. c. 1.* Τῶν ζώων τὰ μὲν ἐστιν ἀγελαῖα. τὰ δὲ μοναδικά. τὰ δ' ἐπαμφοτερίζει. καὶ τὰ μὲν πολιτικά, τὰ δὲ σποραδικά ἐστιν. ἀγελαῖα μὲν, οἷον ἐν τοῖς πτηνοῖς τὸ τῶν περιστερῶν γένος, καὶ γέρανος, καὶ κύκνος. καὶ τῶν πλωτῶν, πολλὰ γένη τῶν ἰχθύων. ὁ δ' ἄνθρωπος ἐπαμφοτερίζει. πολιτικὰ δ' ἐστὶν, ὧν ἓν τι καὶ κοινὸν γίνεται πάντων τὸ ἔργον. ὅπερ οὐ πάντα ποιεῖ τὰ ἀγελαῖα. ἔστι δὲ τοιοῦτον ἄνθρωπος, μέλιττα, σφὴξ, μύρμηξ, γέρανος. *Animalium alia ſunt gregalia, alia ſolitaria. alia vitam ancipitem degunt, alia ſunt civilia, alia incivilia. Gregales in volucrum genere ſunt columbi, grues, olores. Complura etiam inter nantes piſcium genera gregatim degunt. Hominis naturam ancipitem ſocietatis ac ſolſtudinis eſſe apertum eſt. Civiles appello animantes, qa labori communicant idem, qarum opus communi efficitur operâ, munúſqe idem omni eſt, qod non omnibus gregalibus competit. Civilis generis eſt homo, apis, veſpa, formica, grus.* De apibus Plinius *l. 17. c. 5. Illæ ad uſus vitæ laborem tolerant, opera conficiunt, rempublicam habent, conſilia privatim, ac duces gregatim.* Vide Plutarchum in *Lycurg.* de republica Spartana *ad l. 1. §. 16.* κοινονημοσύνη.

Εὑρίθη] *Inventa ; reperta ſunt*, id eſt, exiſtunt. & mox ; εὑρίσκεσθαι. *reperiri.* i. e. exiſtit. uti pavlò poſt, ὑπάρχη. formula Hebræis admodum familiaris, qeus in ſacra pagina מצא *inveniri*, pro *eſſe* ; & in ſcriptis Doctorum מצוי τὸ ὄν, *ens. Hiſtor. Eſter. c. 1. v. 5. qi inventi ſunt.* id eſt, qi fuerunt, *Suſan. Annal. l. 2. c. 19. v. 3. bona in te inveniuntur.* id eſt, ſunt. Helleniſtæ pariter qi dicuntur, Lucas *Evang. c. 17. v. 18.* Οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες. *Non inventi ſunt*, i. e. non extitêre, *qi reverterentur.* & *Act. c. 5. v. 39.* μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. *ne Deo adverſemini.* Pavlus *ad Cor. Epiſt. 1. cap. 4. v. 1.* Ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. *Illud requiritur in diſpenſatoribus, ut fidelis ſit. ad Phil. c. 2. v. 7.* Ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος. *Similis hominibus factus, & habitu inventus ut homo.* Ubi γενόμενος & εὑρεθεὶς idem valent. *Ad Hebr. cap. 11. v. 5.* ex Græcis interpretibus, de Henocho dicitur, Οὐχ ηὑρίσκετο. qod Moſes *l. 1. c. 5. v. 24.* dixerat איננו *non erat.* Petrus *Epiſt. 1. c. 2. v. 22.* Ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. *Qi non peccavit, nec inventus fuit dolus in ore ipſius.* qod vates dixerat, Eſajæ *c. 53. v. 9.* & *in ore ejus dolus non extitit.* Eádem formulâ uſus eſt & Joannes *Apoc. cap. 14. v. 5.* qi & *c. 16. v. 20.* Καὶ ὄρη οὐχ εὑρέθησαν. *Montéſqe non extiterunt.* & *c. 18. v. 21.* de Babylone myſtica, καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. *Nec extabit amplius.* Ignarius *ad Roman.* exhibitus *ad l. 4. §. 16.* Ἵνα μὴ κοιμηθεὶς βαρὺς εὑρεθήσωμαι. *Nè cai poſt mortem moleſtus ſim.* & *ibidem ad l. 10. §. 3.* exhibendus, Ἵνα καθαρὸς ἅρπος Θεοῦ εὑρεθῶ. *ut purus Dei panis ſiam.* Plutarchus *Sympoſ. l. 4. c. 2.* Καὶ λυχνίαν ἀργυρᾶν ξυλίνοις ἐγκειμένοις (legendum ἐγκειμένην) ἐλύτροις, τὸν μὲν ἄργυρον συνιζήσαι ταχέως, τὸ δὲ ξύλον ἄθικτον, καὶ ἄπαθες εὑρεθῆναι. *Et cum argentei calculi in ligneis repoſiti eſſent operculis, argentum colliqaum eſſe, lignum verò intactum illæſumqe extitiſſe.* Clemens *Strom. l. 1. pag. 294. C.* Ἀρκεῖ δὲ τῷ γνωστικῷ, κἂν εἷς μόνος ἀκροατὴς εὑρεθῇ. *Sufficit autem et, qi cognoſcendi eſt poteſtate praditus, ſi unum duntaxat avditorem habuerit.* Denique elogium illud, qod Ezechiæ regi tribuitur, *Regum Hiſtor. l. 2. c. 18. v. 5.* & Joſiæ *ibidem c. 23. v. 25. Non fuit ſimilis illi in regibus qi præceſſerant.* Obſervat Nicolaus Liranus in *Hymnis Eccleſiaſticis*, ubi de ſanctis qibuſdam enunciatur, hâc formulâ exprimi, *Non eſt inventus ſimilis illi.* Qin & τὸ ἐξευρεθῆναι eodem ſenſu uſurpavit Marcus *infrà §. 35.* pro *extiteſſe.*

Καὶ οἷον ἔρωτες] Ex Stoicorum ſententia, qi brutis animantibus affectus veros negabant, *qaſi affectus* neſcio qos concedebant. Seneca *de ira l. 1. c. 3. Muta animalia humanis affectibus carent ; habent autem ſimiles illis qoſdam impulſus. Alioqi ſi amor illis eſſet, & odium eſſet ; ſi amicitia, & ſimultas ; ſi diſſenſio, & concordia ; qorum aliqa in illis qoqe extant veſtigia.*

A *Cæterùm humanorum pectorum propria bona malaqe ſunt. Ibidem. Dicendum eſt, feras irâ carere, & omnia præter hominem. nuſqam ea naſcitur, niſi ubi rationi locus eſt. impetus habent feræ, rabiem, feritatem, incurſum ; iram qidem non magis qàm luxuriam. iraſci non magis ſciunt, qàm ignoſcere.* Eandem Stoicorum ferè omnium ſententiam fuiſſe monet & Galenus *de dogm. Hip. & Plat. l. 3. c. 3.* qam & operis ejuſdem *libro primo*, qi maxima ex parte jam intercidit, refugiſſe ſe dicit. Cæterùm, hoc non tam refellens, qàm ridens, Plutarchus in *collat. animal. p. 961. E. F.* & ex Plutarcho Porphyrius *de abſtinent. l. 3.* Ex qo Plutarchi codices reficiendi & ſupplendi. Οἱ δὲ περὶ τῶν ἀβελτέρως λέγοντες, μητε ᾄδεσθαι, μήτε θυμοῦσθαι, μήτε φοβεῖσθαι, μήτε παρασκευάζεσθαι, μήτε μιμνήσκειν, ἀλλ' ὥσανει μιμνήσκειν τὴν μέλιτταν, καὶ ὥσανει παρασκευάζεσθαι τὴν χελιδόνα, καὶ ὥσανει θυμοῦσθαι τὸν λέοντα, καὶ ὥσανει φοβεῖσθαι τὴν ἔλαφον. οὐκ οἶδα τί χρησονται, τοῖς λέγουσι, μηδὲ βλέπειν, μηδὲ ἀκούειν, ἀλλ' ὥσανει βλέπειν, καὶ ὥσανει ἀκούειν. μηδὲ φωνεῖν, ἀλλ' ὥσανει φωνεῖν. μηδὲ ὅλως ζῆν, ἀλλ' ὥσανει ζῆν. ταῦτα γὰρ ἐκείνων ἂ μᾶλλόν ἐστι λεγόμενα καὶ παρὰ τὴν ἐνάργειαν. *Cæterum qi etiam ſtolidius his de rebus loqentes, neqe delectari, neqe iraſci, neqe metuere, neqe ſe parare, neqe recordari animalia ajunt : ſed qaſi recordari apem, & qaſi ſe parare hirundinem, & qaſi iraſci leonem, & qaſi metuere cervum : neſcio qid reſponſuri ſint eis, qi animalia etiam non videre, non avdire, non vocem emittere : denique omnino non vivere, ſed duntaxat qaſi vivere dicerent. nam hæc non magis evidentiæ qàm iſtæ repugnant.*

B

Ἐν τῷ κρείττονι] *Apud præſtantiorem partem* Xylander. qaſi diceretur, propenſionem ad ſocietatem apud animalia iſta in parte præſtantiore, h. e. anima, deprehendi. cùm hoc potiùs Marcus velit, in iſtis, utpote præſtantioribus, qia ſunt animata, propenſionem illam intenſiorem exiſtere. hoc eſt enim ἐπιτεινόμενον. qod ille omiſit.

C

Ἐπὶ δὲ τῶν λογικῶν ζώων πολιτεῖαι] Ariſtoteles *polit. l. 1. c. 2.* Φανερὸν, ὅτι φύσει ἡ πόλις ἐστὶ, καὶ ὅτι ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῶον. καὶ ὁ ἄπολις διὰ φύσιν, καὶ οὐ διὰ τύχην, ἢ τοι φαῦλός ἐστιν, ἢ κρείσσων ἢ ἄνθρωπος. διότι δὲ πολιτικὸν ὁ ἄνθρωπος ζῶον, πάσης μελίττης καὶ παντὸς ἀγελαίου ζώου μᾶλλον, δῆλον. Οὐδὲν γάρ, ὡς φαμεν, μάτην ἡ φύσις ποιεῖ. λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων. *Ex his igitur patet civitatem eſſe ex his, qi naturâ ſunt, & qod homo naturâ civile eſt animal. Et qi abſqe civitate eſt per naturam, non per fortunam, aut neqam eſt, aut potior qàm homo. Ex qo patet ſociale animal eſſe hominem, magis qàm omnes apes, & qàm omne gregarium animal. Nihil enim, ut diximus, natura fruſtra facit. Sermonem verò homo ſolus habet omnium animalium.* qod ſuprà Marcus. Πᾶν τὸ κατὰς ψυχῆς μέτοχον, ἢ καὶ μᾶλλον. Juvenalis inter alia huc ſpectantia, *Sat. 15.*

D

Senſum à cæleſti demiſſum traximus arce ;
Cujus egent prona, & terram ſpectantia : mundi
Principio indulſit communis conditor illis
Tantùm animas, nobis animum qoqe ; mutuus ut nos
Affectus petere auxilium, & præſtare juberet,
Diverſos trahere in populum. ---- &c.

E

Cicero *de amicit. Qod ſi hoc apparet in beſtiis, volucribus, natantibus, agreſtibus, cicuribus, feris, ut reqirant atqe appetant, ad qas ſe applicent, ejuſdem generis animantes, idqe faciunt cum deſiderio, & cum qadam ſimilitudine amoris humani ; qantò id magis in homine jis naturâ ? qocirca à natura, qa ſolitarium nihil amat, mihi videtur potiùs, qàm ab imbecillitate aut indigentia orta amicitia. qæ enim poteſt eſſe ſine hac vita vitalis, ut ait Ennius ?* Qod Evripides *Oreſt.*

F

---- τί χρὴ ζῆν ἑταιρίας ἄτερ ;

ἐπὶ γὰρ τῶν ἀνθρώπων οἴκειται τὸ ζῆν ἀφθίστης τῆς κοινωνίας. *Idem qod hominibus, ut ſcilicet ſublatâ ſocietate vivendi ratio deficiat.* Porphyrius *de abſtin. animal. l. 3. §. 12.* ſi idem, ut Seneca *Ep. 6. Nullius boni ſine ſocio jucunda poſſeſſio eſt.* & Cicero *ibidem. Societate ſublatâ, omnis eſt è vita ſublata jucunditas. avfert enim fructus voluptatum omnium ſolitudo. Nec ſine ſocietate ulli poteſt eſſe jucunditas.* Idem *pro Planc.* Proinde Ariſtoteles *Evdem. l. 7. c. 1.* Δεινότατον ἡ ἐρημία. *Solitudo eſt malum graviſſimum.* Ἄνευ γὰρ φίλων οὐδεὶς ἂν ἕλοιτο ζῆν, ἔχων τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ἅπαντα. *Abſqe amicis enim vivere, licet cætera bona omnia ſuppeterent, eligeret nemo.* Idem *Ethic. Nicom. l. 8. c. 1. Nec in cælo etiam jucundè ſatis ſine ſocio aliqo acturum ſe* dicere ſolebat, Archytas Tarentinus, referente

ἐπὶ ἧ τ ἔπι κρειττόνων, καὶ ἐκδιεσημένων τρόπον τινὰ
a L.6.§.43. ἕνωσις ἐστέον, οἷα a ἐπὶ τ ἄστρων. ὅτως ἡ ἐπὶ τὸ
l.11.§.27.
b L.7.§.13. κρεῖττον ἐπανάβασις συμπάθειαν, b καὶ ἐν διεστῶσιν
c L.11.§.18. ἐρράσασθαι ἐδύνατο. ὅρα δ' ἂν τὸ νῦν γινόμενον. c μό-
20.
d Sup. §. 3. να γὰρ τὰ νοερὰ νῦν d ἀπιλέλησεν τῆς πρὸς ἄλληλα στοργῆς καὶ συννεύσεως, καὶ τὸ σύρρουν ὧδε μόνον ἀ βλέπεται. ἀλλ' ὅμως καί τοι φεύγοντες περικαταλαμβάνονται. κρατεῖ γὰρ ἡ φύσις. ὅψῃ δ' ἃ λέγω ῥᾳδίως φυ-
e L.12.§.30 λάσσων. e ἧττον γὰρ εὕροι τις ἂν γεώδες τι μηδενὸς
f L.8.§.34. γεώδους προσαπτόμενον, ἢπερ ἄνθρωπον f ἀνθρώπου ἀπεσχισμένον.

g L.8.§.19. §. 10. g φέρει καρπὸν, καὶ ἄνθρωπος, καὶ
l.11.§.1. θεὸς, καὶ ὁ κόσμος. ἐν ταῖς οἰκείαις ὥραις ἑκάστα
* τέτριφεν Lug. φέρει. εἰ δ' ἡ συνήθεια κυρίως * τέτροφεν ἐπὶ ἀμ-
h L.4.§.24. πέλου ἢ τ ὁμοίων, οὐδὲν τοῦτο. h ὁ λόγος δ', καὶ
κοινὸν, καὶ ἴδιον καρπὸν ἔχει. καὶ γίνεται ἐξ αὐτοῦ τοιοῦτ' ἕτερα, ὁποῖόν τι αὐτός ἐστιν ὁ λόγος.

i L.5.§.28. §. 11. i Εἰ μὲν δύνασαι, μεταδίδασκε. εἰ δ'
l.8.§.59.

qin & in præſtantioribus adhuc, licèt modo qodam à ſe invicem diſſitis, in aſtris nempe, unio tamen qædam exiſtit. ità ſortis præſtantioris eminentia etiam in diſtantibus affectionem ad ſe invicem mutuam producere valuit. vide interim qò res redierit. ſola enim rationalia mutui hujus in ſe invicem ſtudii ac conſenſûs nunc ſunt oblita: confluxúſque ille apud iſta ſola non cernitur. veruntamen, fugiant licèt hoc homines, undiqe occupantur. prævalet enim natura. obſervando avtem id, qod loqor, comperies. faciliùs enim qis terreni qippiam terrenæ rei nulli adjunctum repererit, qàm hominem ab homine omni prorſus ſejunctum.

§. 10. Fructum fert & homo, & Deus, & mundus. & in propria tempeſtate fert horum unumqodqe, etiamſi avtem uſus formulam hanc loqendi viti ac ſimilibus præcipuè attribuerit, nihil tamen hoc obſtat, qo minùs & de illis dicatur. ratio verò fructum habet & communem & proprium. oriuntúrqe ex ea alia ejuſmodi, cujuſmodi ipſa eſt ratio.

§. 11. Peccantem, ſi potes, meliora doceto. ſi mi-

ANNOTATIONES.

ferente Cicerone. Porrò, *qemadmodum ſolitudo in odio eſt, ſic in dulcedine appetitio ſocietatis.* Seneca *Ep.* 9. Avguſtinus *de bon.conjug.c.*1. *Sociale qiddam eſt humana natura. Nihilqe eſt homini amicum ſine homine amico.* Idem *Ep.* 121. *c.* 2. Vide *l.* 5. §. 16.

Ἐπὶ τῶν ἄστρων] vide *l.*6.§.43. & *l.* 11.§.27.

Καὶ ἐκδιεσημένων τρόπον τινὰ] *etiam ex diverſis modis* Xylander. qaſi disjunctim legerit, ἐκ διεσημένων, qod Lugdunenſis ἐκδιεσημένων conjunctim legit. Et hoc malim. ut τὸ ἐκ vel redundet, ut in ἐκκενῶν, ἐκκεντῶν. atqe ità Marcus mox, ἐν διεστῶσι. qomodo & *l.*7. §. 13. vel intendat, ut in ἐκμαίνεσθαι, ἐκπαθαίνεσθαι, qod Clemens uſurpavit *Strom. l.* 2. atqe ità Caſavbonus cepit, qi, *naturâ longè à ſe invicem diſtantia*, vertit. Ego ſimpliciter, *loco diſſita*, ſive *diſtantia* dixerim. Heſychius. Διίση, διεχωρίσθη. Διέσηκε, διαπεχώρισεν. Διεσήκασιν, διεχωρίσθησαν, ἐμάκρυναν πόρρω. Certè qæ noſter iſtìc ἐκδιεσημένα, eadem Sextus Empiricus *adv. Phyſic. l.* 1. *cap.* 2. nunc διεστῶτα vocat, nunc ἐκπεχωρισμένα. Unde τῷ ἐκχωρίζειν verbi exemplum ſumere poterat Lexicographorum princeps ille. Ex qo *ad l.* 7. §. 13. aliiſqe ibidem lavdatis, lux loco iſti lucuentiſſima dabitur. Aſtra avtem qæ hìc διεστῶτα, eadem *l.* 6. §. 43. διάφορα dicuntur. Verùm ibi forſitan affectionum effectuúmqe differentiam; hìc ſitûs locíqe diſtantiam deſignatam volebat. Hoc certè utrobiqe voluit. *exercitum* illum, (prout nuncupat ſacra pagina) ſive *inſtructuram* cœleſtem, licèt aſtris conſtet innumeris, eiſdémqe loco diſſitis, affectione diſparatis, ad munus tamen ſuum obeundum pulcrè ac concorditer conſpirare. ut in eis verè cenſeri poſſit, de qibus Seneca *Epiſt.* 102. *Qadam ex diſtantibus conſtant, qorum adhuc membra ſeparata ſunt, tanqam exercitus, populus, ſenatus. Illi enim, per qos iſta corpora efficiuntur, jure avt officio cohærent, naturâ diducti & ſinguli ſunt.*

Μόνα τὰ νοερὰ νῦν ἐπιλέλησεν τῆς πρὸς ἄλληλα στοργῆς] Lacrymarum non imbre ſed fonte uberrimo & perennante, deplorari digniſſima qerimonia de naturæ humanæ pravitate inſigniſſima, ab inſtitutione primæva ſolitariè degenerantis. Homo, inqit, ſolus ex omnibus creaturis originis officiíqe oblitus eſt ſui. Joannes Chryſoſtomus *in Geneſ. Orat.* 12. ubi docuiſſet creaturas cæteras creatori ſuo debitum obſeqium jugiter præſtare. Ὁ δὲ ἄνθρωπος, inqit, τὸ ἥμερον ζῶον, τὸ λογικὸν, τὸ ἐπιστικὸς, τὰ ἐναντία τῇ οἰκείᾳ φύσει διαπεφάτιστεν, καὶ διὰ τὴν ῥᾳθυμίαν εἰς τὴν τῶν θηρίων * ὠμότητα [* ὁμοιότητα, f.] ἑαυτὸν ἐξάγει. *Homo avtem manſvetum animal, rationale & benignum contraria ſuæ naturæ facit, & negligentiâ mores ſuos in ferinos vertit.* Idem deplorat Baſilius Cæſar. *in Pſal.* 49. *v.* 12. & *in Eſai. c.* 2. *v.* 9. Verùm hoc ipſo in genere, de qo Marcus iſtic, hominem plus feris ipſis naturæ legem tranſgredi, monet Juvenalis *Sat.* 15.

Sed jam ſerpentum major concordia: parcit
Cognatis maculis ſimilis fera. Qando leoni
Fortior eripuit vitam leo? qo nemore unqam
Expiravit aper majoris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam: ſævis inter ſe convenit urſis.
Aſt homini ferrum letbale incude nefandâ
Produxiſſe parum eſt. &c. —

Objurgat Seneca *Ep.* 95. *Non pudet homines mitiſſimum genus, gavdere ſanguine alterno, bella gerere, gerendáqe liberis tradere, cùm inter ſe etiam mutis ac feris pax ſit?* & *Epiſt.* 103. *Nunqam illas ad nocendum niſi neceſſitas impegit: avt, fame, avt timore cogvntur ad pugnam: Homini perdere hominem libet.*

Ἀλλ' ὅμως καί τοι φεύγοντες περικαταλαμβάνονται] Hoc eſt qod Cicero *de amicit. Qinetiam ſi qis eâ aſperitate eſt, & immanitate natura, ut congreſſus & ſocietatem hominum fugiat atqe oderit, qalem fuiſſe Athenis Timonem neſcio qem accepimus, tamen is pati non poſſit, ut non acqirat aliqem, apud qem evomat virus acerbitatis ſuæ.* Sed inſigniſſimè Epictetus *l.* 2. *c.* 20. adverſus Epicureos agens, qi dogmatibus ſuis ſocietatem tollebant, cùm ad proprium commodum cuncta referrent. Ὡς ἰσχυρόν τι καὶ ἀνίκητόν ἐστιν ἡ φύσις ἀνθρωπίνη; πῶς γὰρ δύναται ἄμπελος μὴ ἀμπελικῶς κινεῖσθαι, ἀλλ' ἐλαϊκῶς; ἢ ἐλαία πάλιν μὴ ἐλαϊκῶς, ἀλλ' ἀμπελικῶς; ἀμήχανον, ἀδιανόητον. εἰ τοίνυν οὐδ' ἄνθρωπον οἷόν τε παντελῶς ἀπολέσαι τὰς νήσους τὰς ἀνθρωπικάς. καὶ οἱ ἀποκοπτόμενοι, τάς γε προθυμίας τὰς τῶν ἀνδρῶν ἀποκόψασθαι οὐ δύνανται. ὅτω καὶ Ἐπίκουρος, τὰ μὲν ἀνδρὸς πάντ' ἀπεκόψατο, καὶ τὰ οἰκοδεσποτικὰ, καὶ πολίτου, καὶ φίλου. τὰς δὲ προθυμίας τὰς ἀνθρωπικὰς οὐκ ἀπεκόψατο. οὐ γὰρ ἐδύνατο, οὐ μᾶλλον ἢ οἱ Ἀκαδημαϊκοὶ τὰς αἰσθήσεις τὰς ἀντῶν ἀποβαλεῖν ἢ ἀπολυφλῶσαι δύνανται, καὶ τοι τοῦτο μᾶλλον πάντων ἐσπουδακότες. *Adeò fortis & invicta res eſt natura humana. Qi enim vitis non more vitis moveri poteſt, ſed more olea? avt olea non ut olea, ſed ut vitis? Nullâ ratione hoc fieri, nullâ cogitatione comprehendi poteſt. Ergò fieri non poteſt, ut homo prorſus motum humanum amittat; qum iis etiam, qibus virilia amputantur, virilis tamen alacritas amputari non poſſit. Sic Epicurus etiam omnia qæ ſunt viri, qæ patrisfamilias, qæ amici amputavit. ſed alacritatem humanam non amputavit. Neqe enim potuit; non magis qam Academici ſenſus ſuos abjicere avt excæcare poſſunt, qamvis id maximè ſtuduerint.* Cæterùm & Stoicis idem dici poterit, qi affectus humanos à natura inditos, exuere & extirpare incaſſum conati & connixi ſunt. Huc facit Varronis illud, *longè fugit, qi ſuos fugit.* de qo videndi Avſonius Popma & Turnebus *adverſ. l.* 15. *c.* 5.

§. 10. Φέρει καρπὸν] vide *l.* 8. §. 19. Nihil eſt in rerum natura otioſum, infructuoſum nihil. Vide *Eccleſ. c.* 11. *v.* 1, 2, 3. *ad Phil. c.* 2. *v.* 11. *Galat. c.* 5. *v.* 22. *Matth. c.* 7. *v.* 15, 20. & *c.* 12. *v.* 33, 35.

Ἐν ταῖς οἰκείαις ὥραις ἕκαστα] qod Pſaltes *Pſal.* 1. *v.* 3. בעתו *in tempeſtivâ horâ, ſtato anni tempore.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Indè illud Marci *c.* 11. *v.* 13. Οὐδὲν ἔνρεν εἰ μὴ φύλλα. ἦν γὰρ καιρὸς σύκων. *Nihil invenit niſi folia, non enim erat tempus fructuum.* de qo loco, qò difficultate ſe qâdam expediat, D. Leifeldus noſtras, ὁ μακαρίτης ità argutatur, ut ὀλύνθων καιρὸν fuiſſe ajat, σύκων peculiariter ſic dictorum neget. Verùm nè ſic qidem exolvi nodus videtur, qem more ſolenni diſſimulant prorſus interpretes. V. Cl. Heinſius, ſpiritu duntaxat accentúqe (cæteroqi nè literulâ qidem immutatâ) adjectis, notiſqe eorundem indicibus appictis, ſenſum commodum ſatìs ac contextui reliqo congruentem elicuit, ut legeretur, ἦν γὰρ ὄν, καιρὸς σύκων. *Ubi enim erat, tempus erat ficuum.* vel *tempeſtivæ & maturæ erant ficus.* qod ipſe eruditis expendendum cenſendúmqe dimitto.

Εἰ δὲ ἡ συνήθεια κυρίως τέτροφεν] Ità Baſilienſis. ſed Lugdunenſis meliùs τέτριφεν, *trivit.* Sic Cicero *de fin. l.* 3. *Rerum nomina novarum, qa nunc conſvetudo diuturna trivit.* Xylandrum avtem iſta non cepiſſe nil mirum; cùm ſcripturam veram non animadverterit.

Ὁ λόγος καὶ κοινὸν καὶ ἴδιον καρπὸν φέρει] qia nimirum, τὸν καρπὸν, ὃν φέρει, αὐτὴ καρπῶται, *fructum, qem profert, ipſa carpit. l.* 11. §. 1.

§. 11. Εἰ μὲν δύνασαι, μεταδίδασκε] Vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 8. §. 59.

minùs, memineris, hoc fine clementiam tibi datam esse. & Dii avtem adversùs tales clementer se gerunt. in qibusdam etiam opem eis porrigunt suam, ad sanitatem nempe, divitias, gloriam consequendam adeò benigni existunt. idem & tibi licet facere. avt dicas, qis te prohibeat.

§. 12. Laborem sustine, non ut miser, nec qo miserationi vel admirationi sis aliis. sed hoc unum velis, ità moveri motúmve sistere, prout ratio civilis exigit.

§. 13. Hodie molestiâ me omni exemi. vel potiùs molestiam à me omnem abjeci. neqe enim extra, sed intra me, in opinione mea existebat.

§. 14. Eadem sunt omnia, usu familiaria, tempore diaria, materiâ sordida. præsentia omnia, qalia apud illos qos sepelivimus.

μὴ, μέμνησο, ὅτι [a] πρὸς ἅπτο ἡ ἐυμένειά σοι δέδοται. καὶ [b] οἱ θεοὶ ᾗ ἐυμενεῖς τοῖς τοιούτοις εἰσίν. εἰς ἔνια ᾗ καὶ συνεργοῦσιν, εἰς ὑγίειαν, εἰς πλοῦτον, εἰς δόξαν. ἄτως εἰσὶ χρησοί. [c] ἔξεστι ᾗ καὶ σοί. εἰ * εἰπὲ, [d] τίς ὁ κωλύων.

§. 12. [e] Πόνει, μὴ [f] ὡς ἄθλιος, μηδὲ ὡς ἐλεεῖσθαι ἢ [g] θαυμάζεσθαι θέλων. ἀλλὰ μόνον ἐν θέλε, κινεῖσθαι καὶ ἴσχεσθαι, [h] ὡς ὁ πολιτικὸς λόγος ἀξιοῖ.

§. 13. Σήμερον ἐξῆλθον πάσης περιστάσεως. μᾶλλον ᾗ ἐξέβαλον πᾶσαν [i] ὑπόστασιν. [k] ἔξω γὰρ οὐκ ἦν, ἀλλὰ [l] ὧδον ἐν ταῖς ὑπολήψεσι.

§. 14. Πάντα * ταῦτα, [m] συνήθη μὲν τῇ πείρᾳ. [n] ἐφήμερα ᾗ τῷ χρόνῳ. [o] ῥυπαρὰ ᾗ τῇ ὕλῃ [p] πάντα νῦν, ὅια ἐπ' ἐκείνων ὃς κατεθάψαμεν.

§. 15.

[a] Inf. §. 42
[b] L. 7. §. 70. Inf. §. 27.
[c] L. 5. §. 5. l. 8. §. 8.
[*] ἢ
[d] L. 3. §. 12. l. 8. §. 47.
[e] L. 1. §. 5. & l. 5. §. 5.
[f] L. 1. §. 15. 16.
[g] L. 1. §. 7.
[h] L. 4. §. 24. Sup. §. 8.
[i] L. 1. §. 15. Inf. §. 41.
[k] L. 4. §. 3.
[l] L. 10. §. 38.
[*] ταὐτὰ Inf. §. 28. l. 7. §. 1.
[m] L. 4. §. 44.
[n] L. 4. §. 48.
[o] Inf. §. 36.
[p] L. 2. §. 14.

ANNOTATIONES.

Πρὸς τοῦτο ἡ ἐυμένεια] Ità *infrà* §. 42. Ἀνθιφάρμακον ἡ πραότης. *Manswetudo antidotum.*

Καὶ οἱ θεοὶ δὲ ἐυμενεῖς τοῖς τοιούτοις] Vide *l.* 7. §. 70. Eodem utitur argumento apud principem Poetarum Phœnix Achillem alloqendo, *Iliad. i. v.* 492.

Ἀλλ', Ἀχιλεῦ, δάμασον θυμὸν μέγαν. οὐδέ τι σε χρὴ
Νηλεὲς ἦτορ ἔχειν, σπέπτοὶ δέ τε καὶ θεοὶ αὐτοί,
Τῶν περ καὶ μείζων ἀρετὴ, τιμή τε, βίη τε.
Enimvero, Achilles, mitiga animum magnum: neqe te oportet
Crudele cor habere: flexibiles sunt & Dii ipsi,
Qorum etiam major virtus est, honor, potentiáque.

Οὕτως εἰσὶ χρησοί] τὴν τοῦ Θεοῦ χρηστότητα ista prædicat Apostolus *ad Rom. c.* 2. *v.* 4. & *c.* 11. *v.* 22. & *ad Tit. cap.* 3. *v.* 4. sed cumprimis *ad Rom. c.* 5. *v.* 6, 10.

Ἔξεστι δὲ καί σοι] qia nimirum πρὸς τοῦτο ἡ ἐυμένειά σοι δέδοται. qod *suprà* dixerat. sic Matth. *c.* 5. *v. ult.*

Εἰ εἰπὲ, τίς ὁ κωλύων] lege ἢ εἰπέ. qod & Casavbonus vidit.

§. 12. Πόνει] Lepida illa Cratetis *Epistola* ordine 4. Ἔιθ' αἱρετὸν ὁ πόνος, πόνει. εἴτε φευκτὸν, πόνει, ἵνα μὴ πονῇς. διὰ γὰρ τοῦ μὴ πονεῖν οἱ φεύγεται πόνος, τῷ δὲ ἐναντίῳ καὶ διώκεται. *Sive expetendus est labor, labora: sive fugiendus est, labora, ut nè labores. Nam abstinendo à labore non vitatur labor. Contrario verò etiam fugatur.* forsan, τὸ δὲ ἐναντίον.

Μὴ ὡς ἄθλιος] siqidem πόνος τῶν ἀδιαφόρων ἐστὶ. *l.* 3. §. 4. neqe itaqe misérum facere potest. De Hercule Dio Prusæus *Orat.* 8. *pag.* 136. Πονοῦντα μὲν καὶ ἀγωνιζόμενον ἠλίσκον, καὶ ἔφασκον αὐτὸν ἀνθρωπον ἀθλιώτατον. ᾗ διὰ τοῦτο ἄθλιος ἐκάλουν τοὺς πόνους αὐτοῦ ᾗ τὰ ἔργα, ὡς τὸν ἐπίπονον βίον ἄθλιον ὄντα. *Laborantem qidem & certantem miserabantur, dicebántqe eum omnium hominum esse erumnosissimum: qapropter illius labores & facta appellarunt ἄθλους, hoc est, erumnas, qasi laboriosa ista erumnosa sit.* Verùm istos objicienti Lyco apud Senecam in *Herc furen.* 2. 2. respondet Megara;

Qemcumqe sortem videris, miserum veges.

vide *l.* 1. §. 15. Οὐκ σχετλίως κατειργασικὸν τῶν προκειμένων. *Negotia objecta citra qiritationem conficere.*

Μηδὲ ὡς ἐλεεῖσθαι ἢ θαυμάζεσθαι θέλων] qod vitium in Diogene notavit Plato, qi cùm is frigidâ perfusus aliqando, aliqandiu constiteret, qò adstantium oculos ad se intuendum converteert, illi avtem hominis qasi frigore rigentis misereri præ se ferrent, εἰ βούλεσθε αὐτὸν ἐλεῆσαι, ἀπόστητε, *si misereri hominis vultis, discedite*, inqiebat. ἐνδεικνύμενος φιλοδοξίαν αὐτῷ, inqit Laërtius, *l.* 6. *vanitatem gloriolaqe cupidinem arguens in homine.* utpote qi nemine inspectante ipse sponte sua se vexare defineret. Vide *l.* 1. §. 7.

§. 13. Ἐξῆλθον πάσης περιστάσεως] Vide *ad l.* 1. §. 12. & 15. περιστάσεως avtem vocabulum, etiamsi laxiùs acceptum circumstantias qascunqe casúsve emergentes citra discrimen comprehendat, utì obsérvant Sextus Empiricus *Pyrrh. hypothes. l.* 1. *c.* 14. Hermogenes *art. rhet. l.* 3. *c.* 3. & Fabius *institut. l.* 3. *c.* 5. & *l.* 5. *c.* 10. atqe ità Democritus apud Athenæum *l.* 10. usurpavit, ubi de Alcæo dixit; κατὰ πᾶσαν ὥραν, καὶ πᾶσαν περίστασιν, πίνων ὁ ποιητὴς ἔτος ἐυρίσκεται. hoc est; vertente, qò Dalechampium corrigat, Casavbono; *Qacunqe anni tempestate, & qocunqe rerum suarum statu*, sive tristi, sive læto, *poëta hic potans reperitur.* & *ad Apollon. consol. pag.* 103. *B.* Plutarchus. Ὥσπερ γὰρ ἐν φυτοῖς, ποτὲ μὲν πολυκαρπίαν γίνονται, ποτὲ δὲ ἀκαρπίαν, καὶ ἐν ζώοις ποτὲ μὲν πολυγονίαν, ποτὲ δὲ καὶ ἀγονίαν, καὶ ἐν θαλάττῃ, ἐυδίας τε καὶ χειμῶνες. ἔτω καὶ ἐν βίῳ πολλαὶ καὶ ποικίλαι περιστάσεις γινόμεναι, πρὸς τὰς ἐναντίας περιάγουσι τὰς ἀνθρώπους τύχας. *Sicut enim stirpes aliqando multos, aliqando nullos fructus ferunt, & animalia copiosos alias, alias nullos procreant fœtus, & in mari tranqillitatis ac tempestatis sunt vicissitudines: sic & in vita multæ ac variæ eveniunt circumstantiæ, qæ homines in diversos fortuna casus trahunt.* Eâ tamen, qâ hic Marcus adhibuit, loqendi formulâ, in seqiorem partem sumitur; pro ejusmodi casibus qi molestiam nobis aliqam facessunt. qod & freqenter fieri Budæus monet. Ita Svidas. Ξυμφορὰν θυκυδίδης τὴν ἀπὸ περιστάσεων δυσχέρειαν, καὶ ἀπ' ἐξ οἰκείας ἀβουλίας κακοπραγίαν. *Calamitatem Thucydides vocat infortunium, in qod ob aliqem repentinum casum aliqis incidit, non avtem à propria imprudentia manantem rerum malè gestarum rationem.* Et Phrynichus. Περίστασις ἡ συμφορά. *Casus calamitas est.* Stoicis familiare esse eo sensu adnotans. Maximus Tyrius in *titulo Dissert.* 35. Ὅτι ἔξεστι καὶ ἐκ τῶν περιστάσεων ὠφελεῖσθαι. *Ex adversa fortuna utilitatem percipi.* Huc generosa illa gnostici vox apud Clementem *Strom. lib.* 4. *pag.* 496. *B.* Ὦ κύριε, δὸς περίστασιν, καὶ λάβε ἐπίδειξιν. *O Domine, da casum & afflictionem, & accipe ostensionem.* qod latiùs pavlò extulit Epictetus apud Arrianum *Dissert. lib.* 1. *c.* 6. Φέρε νῦν, ὦ Ζεῦ, ἣν θέλεις, περίστασιν. ἔχω γὰρ παρασκευὴν ἐκ σοῦ μοι δεδομένην καὶ ὁρμὰς πρὸς τὸ κοσμῆσαι διὰ τῶν ἐπιβαινόντων ἐμαυτόν. *Invehe nunc, ô Jupiter, qemvis casum. Habeo enim instrumenta à te data, & occasiones, qibus id consequar, ut qicqid acciderit ornamento mihi esse possit.* & *ibidem c.* 24. cujus & *titulus*, Πῶς πρὸς περιστάσεις ἀγωνιῶν. Αἱ περιστάσεις εἰσὶν, αἳ τὸς ἄνδρας δεικνύουσι. *Qomodo adversùs pericula sit decertandum. Pericula, rerúmqe difficultates sunt, qæ viros monstrant.* qod Naso *trist. l.* 4. *eleg.* 3.

Qæ latet, inqe bonis cessat non cognita rebus,
Apparet virtus arguiturqe malis.

Et Seneca *Herc. fur.* 2. 2.

Imperia dura tolle, qid virtus erit?

sed pergit Epictetus. Λοιπὸν, ὅταν ἐμπέσῃ περίστασις, μέμνησο, ὅτι ὁ θεὸς σε, ὡς ἀλείπτης, τραχεῖ νεανίσκῳ βέβληκεν. ἵνα τί; φησίν; ἵνα ὀλυμπιονίκης γένῃ. δίκαι δ' οὐ τεθεώρηται. *Qum igitur periculum inciderit, memento, Deum te lanistæ instar cum aspero adolescente commisisse. Cur? inqit. Ut Olympia vinceres. Id verò citra sudorem non contingit. Ibidémqe l.* 2. *c.* 6. Ἡμῶν δ' οὐδεὶς θέλει, οὐδὲ τῆς ἀνάγκης καλούσης ἐυλύτως ὑπακούσαι αὐτῇ. ἀλλὰ κλαίοντες καὶ στένοντες πάσχομεν, ἃ πάσχομεν, καὶ περιστάσεις αὐτὰ καλοῦντες. ποίας περιστάσεις, ἄνθρωπε, εἰ περιστάσεις λέγεις τὰ περιεσπκότα, πάντα περιστάσεις εἰσίν. εἰ δὲ ὡς δύσκολα καλεῖς, ποίαν δυσκολίαν ἔχει, τὸ γενόμενον φθαρῆναι; *Nostrum avtem nemo vult vel necessitati vocanti alacriter obtemperare; sed plorantes & gementes affecti sumus ut sumus, & περιστάσεις ista vocamus. Qales περιστάσεις homo? Si περιστάσεις ea vocas, qæ te circumsistunt, omnia sunt περιστάσεις. Sin res asperas sic appellas, qid in eo est asperum, ut ortus qi sit idem intereat.* Clemens item *Strom. l.* 7. *pag.* 741. *A.* Ταύτῃ ἐδέποτε, περιστάτης γενομένης, τῆς ἰδίας ἕξεως ὁ γνωστικὸς ἐξίσατεν. ἔμπεδον γὰρ καὶ ἀμετάβλητον ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἐπιστημονικὴ κλῆσις. *Ea facit, ut, si qis casus evenerit, à proprio habitu nunqam excedat is, qi est præditus cognitione: est enim solida & immutabilis boni, qæ scientiam constituit, possessio.* Plura adjici poterant: verùm ista suffecerint, & vocabuli rationem explicando, & usum apud Stoicos hoc sensu frequentem comprobando.

Ἐξέβαλον] Vide *l.* 5. §. 2. & *l.* 8. §. 40. & *l.* 12. §. 22, 25.

Ἔξω γὰρ οὐκ ἦν] Vide *l.* 7. §. 16. & *l* 8. §. 47. & *l.* 10. §. 38.

§. 14. Πάντα ταῦτα] forsan potiùs πάντα τ' αὐτά. *omnia eadem sunt*, qæ priùs fuerant. vide *l.* 4. §. 42, & *l.* 7. §. 1.

Συνήθη μὲν τῇ πείρᾳ] Vide *l.* 4. §. 44.

Ἐφήμερα δὲ τῷ χρόνῳ] ità *l.* 4. §. 35. Πᾶν ἐφήμερον. *Omnia diecula ferè unius sunt.* & §. 44. τὰ ἀνθρώπινα ὡς ἐφήμερα, id est, *diurna, non diuturna*; sive *brevis ævi.* ὀλιγοχρόνια. ut *l.* 7. §. 1. ità enim τὸ ἐφήμερον usurpatur. Clemens *pædag. l.* 2. *c.* 8. Ἀντίκα δὴ μάλα καὶ διελίγχεται τὸ ἐφήμερον αὐτῶν. ἅμφω γὰρ μαραίνεσθον, καὶ τὸ ἀνθος καὶ τὸ κάλλος. *Statim avtem probatur eorum vita brevitas: ambo enim flaccescunt, & flos & pulcritudo.* & Timæus *de anim.* Θνατά τε καὶ ἐφημέρια ζῶα. *Animalia mortalia & non diuturna.*

Ῥυπαρὰ] Vide *l.* 5. §. 10. & *l.* 8. §. 24.

a L.4.§.3.
*αὐτῶν
b L.4.§.39.

§. 15. a Τὰ πράγματα ἔξω θυρῶν ἔστηκεν, αὐτὰ ἐφ' ἑαυτῶν, μηδὲν μήτε εἰδότα αὐτῶν, μήτε ἀποφαινόμενα. b τί ἂν ἀποφαίνεται περὶ αὐτῶν; τὸ ἡγεμονικόν.

§. 15. Res ipsæ foris apud semet consistunt; nec de se qicqam avt nôrunt ipsæ, avt narrant nobis. qid ergò de eis pronunciat? mens.

c L.6.§.51.
d Sup.§.8, 9.

§. 16. c Οὐκ ἐν πείσει, ἀλλ' ἐνεργείᾳ τὸ d δὲ λογικὸν πολιτικὸν ζῶον καὶ ἀγαθόν. ὥσπερ οὐδὲ ἡ ἀρετὴ καὶ κακία αὐτοῦ ἐν πείσει, ἀλλὰ ἐνεργείᾳ.

§. 16. Non in passione, sed actione situm est, rationalis ac civilis animantis bonum malúmqe: qo modo nec virtus vitiúmve illius in passione, sed in actione consistit.

e L.8.§.20.

§. 17. e Τῷ ἀναρριφέντι λίθῳ οὐδὲν κακὸν τὸ κατενεχθῆναι, οὐδὲ ἀγαθὸν τὸ ἀνενεχθῆναι.

§. 17. Lapidi projecto nihil est mali, qòd deorsum feratur; qòd sursum, nihil boni.

f L.7.§.62.
l.8.§.61.
g L.5.§.32.
h L.3.§.4.l.8.§.53.
*αὐτῶν

§. 18. f Δίελθε ἔσω εἰς τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν, καὶ ὄψει g τίνας κρίτας φοβῇ, h οἵους καὶ περὶ * αὐτῶν ὄντας κρίτας.

§. 18. Mentes hominum penitiùs introspice. videbis, qos judices pertimescas; qales etiam de semet judices sint.

i L.5.§.23.l.7.§.18.
k Inf.§.21.

§. 19. i Πάντα ἐν μεταβολῇ. καὶ k αὐτὸς οὐ ἐν διηνεκεῖ ἀλλοιώσει, καὶ κατά τι φθορᾷ. καὶ l ὁ κόσμος ὅλος.

§. 19. In transmutatione universa existunt. tu qoqe in jugi alteratione, & corruptione qadam versaris; & mundus tecum universus.

l L.4.§.3.
m L.7.§.29.
Inf.§.38.

§. 20. m Τὸ ἄλλου ἁμάρτημα, ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν.

§. 20. Qod alteri delictum est, apud eum relinqendum est.

n L.12.§.23.
*[καὶ] ὑπ'

§. 21. n Ἐνεργείας ἀπόληξις, ὁρμῆς, * ὑπολήψεως παῦλα, καὶ ὅιον θάνατος, o οὐδὲν κακόν. μέτιθι νῦν ἐπὶ ἡλικίαν, ὅιον τὴν παιδικὴν, τὴν τῶν μειρακίων, τὴν νεότητα, τὸ γηρᾶσκειν· καὶ γὰρ p τούτων πᾶσα μεταβολὴ, θάνατος.

§. 21. Actionis terminatio, intentionis avt opinationis cessatio, mors eidem est qædam. veruntamen nihil in se mali habet. ad ætates transi, puerilem putà, adolescentiam, juvenilem, senilem. & harum mutatio omnis mors est qædam.

sed

ANNOTATIONES.

§. 15. Τὰ πράγματα ἔξω θυρῶν ἔστηκεν] Ità *lib.* 4. §. 3 Ἔξω ἕστηκεν ἀτρεμοῦντα. *Extrinsecus immota manent.* & *lib.* 5. §. 19.

Τὸ ἡγεμονικὸν] Vide *l.* 4. §. 39.

§. 16. Οὐκ ἐν πείσει, ἀλλ' ἐνεργείᾳ] Vide *l.* 6. §. 51. & *l.* 8. §. 12.

§. 17. Τῷ ἀναρριφθέντι λίθῳ] Idem de pila. *l.* 8. §. 20.

§. 18. Δίελθε ἔσω εἰς τὰ ἡγεμονικὰ αὐτῶν] Vide *l.* 4. §. 38. & *l.* 7. §. 34.

Τίνας κριτὰς φοβῇ] Pythagoras apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 46. Ποίει ἃ κρίνεις εἶναι καλὰ, κἂν ποιῶν μέλλῃς ἀδοξεῖν. φαῦλος γὰρ κριτὴς παντὸς καλοῦ πράγματος, ὄχλος διόπερ ὧν ἂν τῶν ἐπαίνων καταφρονῇς, καὶ τῶν ψόγων καταφρόνει. *Facta quæ judicaveris esse honesta, etiamsi postquam feceris, inglorius futurus sis. Omnis enim honesti rei malus judex est vulgus. Eorum igitur laudes contemptui haberes, eorundem vituperia quoque spernas.* Cleanthes apud Clementem *Stromat. l.* 5. *pag.* 554. *B.*

Μὴ πρὸς δόξαν ὅρα, ἐθέλων σοφὸς αἶψα γενέσθαι.
Μηδὲ φόβου πολλῶν ἄκριτον καὶ ἀναιδέα δόξαν.
Οὐ γὰρ πλῆθος ἔχει συνετὴν κρίσιν, ὅστε δικαίαν,
Οὐτε καλήν. ὀλίγοις δὲ παρ' ἀνδράσι τοῦτό κεν εὕροις.
Ne spectes famam, dum vis sophos esse repentè,
Terreat amentis nec te sententia vulgi.
Judicium sapiens & justum non habet ullum
Vulgus, & in paucis vix hoc reperire licebit.

qod is à Comico γνωμικώτερον ἐν βραχεῖ, *sententiosè & breviter*, conceptum asserit his verbis,

Αἰσχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῶν πολλῶν ψόφῳ.
Non decet pulcra judicare in strepitu multorum.

ità enim qidam legi postulant, & cum Clementis scopo probè congruit. Cæterùm lectio recepta,

Αἰσχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῷ πολλῷ ψόφῳ,

aliud sonare videtur, eôqe respicere, qod à Demosthene dictum est, Ὡς τοὺς μὲν ὑποκριτὰς ἐκ τῆς φωνῆς, τοὺς δὲ ῥήτορας ἐκ τῆς γνώμης δεῖ κρίνειν. *Histriones qidem ex voce, rhetores autem ex sententia oportet judicare.* Seciùs planè qàm Philisco Marci nostri filius, referente Philostrato *de vit. soph.* 2. *p.* 618. τὸν μὲν ἄνδρα δεῖκνυσιν ἡ κόμη, τὸν δὲ ῥήτορα ἡ φωνή. *Virum coma; rhetorem vox ostendit.* Sed & qod Capheslas tibicen, cùm μεγαλοδόας τις prædicaretur, & post Capheslam Zeno ac Demosthenes, ὧν ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ κεῖσθαι, ἀλλ' ἐν τῷ ἓν τὸ μέγα. *In ea soni magnitudine sitam non esse artis bonitatem, sed ut rectè sonus in magnitudinem attollatur.* Referunt hoc Laërtius *lib.* 7. Athenæus *l.* 14. *pag.* 629. *B.* Evstathius *in odyss.* 1. prius illud Stobæus *tom.* 2. *tit.* 4. Svidas. Plutarchus in *vita* 10. *rhet.* Qanqam & πολὺς ψόφος ille ad acclamantium, καὶ ἐυφημεῖν δοκούντων ψόφον, & *illorum, qi favere videntur, strepitum*, cui opponitur illud τὸ ἔυφημον ἀψοφητὶ, *favere promptus, sed sine strepitu, lib.* 1. §. 9. non incommodè referri potest. de ea vide sis Plinium minorem *l.* 2. *Ep.* 14. ubi inter cætera; *Si qando transibis per basilicam, & voles scire qomodo qisqe dicet, nihil est qòd tribunal ascendas, nihil qòd præbeas aurem, facilis divinatio; scito eum pessimè dicere, qi laudabitur maximè.* In Senecæ *excerptis*: *Malè de te loquuntur homines. Sed mali. Moverer si de me M. Cato, si Lælius, si alter Cato, si duo Scipiones ista loquerentur. Nunc malis displicere laudari est. Non potest ullam autoritatem habere sententia, ubi qi damnandus est, damnat. Malè de te loquuntur: moverer, si judicio hoc facerent; nunc morbo faciunt. benè nesciunt loqi. faciunt, non qòd mereor, sed qòd solent. qibusdam enim canibus sic innatum est, ut non pro feritate, sed pro consuetudine latrent.* vide *ad l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 3. Τὸ ἄκριτον τῶν ἐυφημεῖν δοκούντων. *Judicii expers faventium vulgus.*

Οἵους καὶ περὶ αὐτῶν] *Lib.* 3. §. 4. & *lib.* 8. §. 53.

§. 19. Πάντα ἐν μεταβολῇ] Ità *lib.* 4. §. 3. & *l.* 7. §. 23. vide Aristotelem *de gen. & cor. l.* 1. *c.* 3. *ad l.* 7. §. 25.

Αὐτὸς οὐ] Vide *infrà* §. 21.

Ὁ κόσμος ὅλος] *Lib.* 4. §. 3. Ὁ κόσμος ἀλλοίωσις. *Mundus alteratione constat.*

§. 20. Ἐκεῖ δεῖ καταλιπεῖν] Idem *lib.* 7. §. 29. vide & *infrà* §. 38. cum seqentibus avtem ista Xylander absurdè connectit.

§. 21. Ὁρμῆς, ὑπολήψεως παῦλα καὶ ὅιον θάνατος οὐδὲν κακόν] forsan ὁρμῆς καὶ ὑπολήψεως παῦλα, ὅιον θάνατος. *Actionis finis & motus, sive externi, sive interni, cessatio actionis* sive *motus*, illius *qasi mors est. Nihil* tamen *mali subest.* ut mox, τούτων πᾶσα μεταβολὴ θάνατος. μήτι δεινόν; potest tamen sententiâ continuatâ legi, ὁρμῆς, ὑπολήψεως παῦλα, καὶ ὅιον θάνατος, οὐδὲν κακόν. *actionis, motus, opinationis cessatio & qasi mors, nihil mali in se habet.* illud Casavbonus, hoc Xylander secutus est. vide *l.* 12. §. 23. Diversa pavlò ratione de aqa & aëre mortis vocabulum usurpavit Philo *de mundi incorrupt. pag.* 960. *D.* Εἰ μὴ πρὸς ἀνίμων ῥιπίζοιτο τὸ ὕδωρ, ἀκίνητον ἂν ἦν, ὑφ' ἡσυχίας νεκρῶτας. μεταβάλλει γὰρ, καὶ τὸ δυσωδέστατον γίνεται, ὅια ψυχὴν ἀφῃρημένον ζῶον. αἴ γε μὴν ἀέρος φθοραὶ, παντὶ τῷ δῆλον. νοσεῖν γὰρ καὶ φθίνειν καὶ τρόπον τινὰ ἀποθνήσκειν πέφυκεν. ἐκεῖ τί ἄν τις, μὴ τοκαζόμενος ὀνομάτων ἐυπρεπείας, ἀλλὰ τῇ ἀληθεῖ, εἴποι μοι λοιμὸν εἶναι, πλὴν ἀέρος θάνατον, τὸ ὀκτίειον πάθος ἀναχέοντος ἐπὶ φθορᾷ ἁπάντων, ὅτα ψυχὴς μεμοίραται. *Aqa qoqe torpescit otio, ni ventis jactetur, & fœtorem non aliter qam cadaver contrahit. Aëris porrò corruptionem ignorat nemo, qandoqidem & ipse tum morbum, tum mortem potest recipere. Qoniam si vera magis qam speciosa placent nomina, qid aliud pestem liceat dicere, qam mortem aëris, malum suum diffundentis in animantium perniciem?* Cæterùm ad Marci mentem planè Augustinus *in Joan. tract.* 38. *Res qalibet, si mutabilis est, non verè est: non enim est ibi verum esse, ubi est & non esse. qicqid autem mutari potest, mutatum, non est qod erat. Si non est qod erat, mors qadam ibi facta est: peremptum ibi aliqid, qod erat & non est. nigredo mortua est in capite albescentis senis; pulcritudo in corpore fessi & incurvi: mortua sunt vires in corpore languentis: mortua est statio in corpore ambulantis; mortua ambulatio in corpore stantis; mortua & ambulatio & statio in corpore jacentis, mortua locutio in lingua tacentis, qicqid mutatur, & est qod non erat, video ibi vitam qandam in eo qod est; & mortem in eo qod fuit.* vide *l.* 10. §. 18.

Τούτων πᾶσα μεταβολὴ, θάνατος] Plutarchus *de EI Delph. pag.* 392. *C.* Οὐ μόνον, ὡς Ἡράκλειτος ἔλεγε, πυρὸς θάνατος ἀὴρ γίνεται, καὶ ἀέρος θάνατος ὕδωρ γίνεται. ἀλλ' ἔτι σαφέστερον ἐπ' αὐτῶν ἰδοις ἄν. φθείρεται μὲν ἀκμάζων γενόμενος γέροντος.

sed nunqid grave? transi rursus ad ætatem sub avo, tum sub matre, mox sub patre transactam: cúmque alias havd pavcas differentias mutationésque deprehenderis, interroga te, ecqid in his grave sit. pari igitur modo nec grave qicqam in vitæ totius terminatione, cessatione, mutatione.

§. 22. Recurrito ad mentem tuam, ad universi, ad delinqentis cujusvis. ad tuam, ut ipsam justam exhibeas: ad universi, ut recorderis, cujusnam sis pars: ad delinqentis cujusvis, ut consideres, inscius an consulto deliqerit; cogitésque simul esse tibi cognatum.

§. 23. Sicut ipse es ad cœtum civilem complendum constitutus: ità actio tua qævis ad vitam ejusmodi consummandam referatur. qæcunqe igitur actio tua ad finem hunc vel immediatè vel mediatè non tendit, ità vitam tuam divellit, nec unam eandémque esse patitur, & est seditiosa, perinde ac in populo illę, qi factionis suæ homines à consensione istiusmodi in partes trahit.

§. 24. Puerulorum rixæ, & ludicra; & animulæ cadavera gestantes; ut vehementiùs afficiat qod in Mortualibus exhibetur.

μήτι δεινόν; μέτηθι νῦν ἐπὶ βίον τὸν ὑπὸ τῷ πάππῳ, εἶτα τὸν ὑπὸ τῇ μητρὶ, εἶτα τὸν ὑπὸ τῷ πατρί. καὶ ἄλλας ἢ πολλὰς διαφορὰς καὶ μεταβολὰς καὶ διπολήξεις εὑρήσκων, ἐπερώτα σεαυτὸν, μήτι δεινόν. ἕτως τοίνυν ὧδε [a] ἡ ξ ὅλη σκ βίου λῆξες, καὶ παῦλα, καὶ μεταβολή. a L.7. §.23. l.8. §.20.

§. 22. [b] Τρέχε ἐπὶ τὸ σεαυτῆ ἡγεμονικὸν, καὶ τὸ ξ ὅλη, καὶ τὸ τέτκ. τὸ μὲν σεαυτῆ, ἵνα [c] νέαν διkαϊκὴν αὐτὸ ποιήσῃ. τὸ δὲ ξ ὅλη, ἵνα συμμνημονεύσῃς [d] τίνος μέρος εἶ. τὸ δὲ τέτκ, ἵνα ὀπτικήσῃς [e] πότερον * ἄγνοια, ἢ γνώμη, καὶ ἅμα λογίσῃ ὅτι [f] συγγενές. b L.5. §.3. l. 8. §.7.22. c L.3. §. 16. d L.2.§.3,4. e L. 11. §. 18. * ἀγνοίᾳ f L. 2. §. 1.

§. 23. [g] Ὥσπερ αὐτὸς σὺ ἐ πολιτικῆ συστήματος συμπληρωτικὸς εἶ, ἕτως καὶ [h] πᾶσα πρᾶξίς σκ συμπληρωτικὴ ἔστω ζωῆς πολιτικῆς. * ἥτις ἐὰν δὲ πρᾶξίς σκ [i] μὴ ἔχῃ τὴν ἀναφορὰν, εἴτε προσεχῶς, εἴτε πόρρωθεν ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος, αὐτὴ [k] διασπᾷ τὸν βίον, καὶ ὐκ ἐᾷ ἕνα εἶναι, καὶ στασιώδης ἐστὶν, ὥσπερ ἐν δήμῳ ὁ τὸ καθ' αὐτὸν μέρος διιστάμενος. ἀπὸ τῆς τοιαύτης * συμφωνίας. g Sup. §.9. l. 4.§.4. h L.2.§. 16. * ἥτις ἐὰν νῦν Lug. ἥτις & νῦν delet An. i L.11.§.19. k L.2.§.2. l. 4.§.29. * ἀσυμφ. Sal.

§. 24. [l] Παιδίων ὀργαὶ, καὶ παίγνια, καὶ [m] πνευμάτια νεκρὰς βαστάζοντα, ὥστε ἐνεργέστερον παραστεῖν τὸ τῆς νεκύιας. l L. 5.§.33. l.7.§.3. m L.4.§.41.

§. 25.

ANNOTATIONES.

ρωτος. ἔφθαρη δ' ὁ νέος εἰς τὸν ἀκμάζοντα, καὶ ὁ παῖς εἰς τὸν νέον, εἰς δὲ τὸν παῖδα τὸ νήπιον. ὅτε χθὲς εἰς τὸν σήμερον τέθνηκεν, ὁ δὲ σήμερον εἰς τὸν αὔριον ἀποθνήσκει. μένει δὲ ὀλίγις, ὧδ' ἔστιν εἷς. *Non enim tantum, ut Heraclitus dicebat, ignis mors aëri est ortus, & aëris mors aqa ortus; sed hoc multò evidentius in ipsis hominibus animadvertas. Interit vir facto seue: at vir factus erat intereunte juvene, hic puero, hic infante. Et qi heri fuit, mortuus est orto hodierno, hodiernus in crastinum desinit: nullus autem manet, neqe est unus.* qæ tamen ipse tanqam arguta magìs, qàm solida notat, in *de tranqill.* & *de tarda Num. vindict.* Seneca *ad Marc. c.* 20. *Ex illo qo primùm lucem vidit, iter mortis aggressus est: & illi ipsi qi adjiciebantur adolescentiæ anni, vitæ detrahebantur. in hoc omnes errore versamur, ut non putemus ad mortem nisi senes inclinatósque jam vergere: cùm illò infantia statim, & juventa, omnisque ætas ferat. agunt opus suum fata: nobis sensum nostræ necis avferunt: qòqe facilius obrepat mors, sub ipso vitæ nomine latet. Infantiam in se pueritia convertit, puertitiam pubertas: juventutem senectus abstulit. incrementa ipsa, si bene computes, damna sunt.* vide *ad l.* 3. §. 1. Hæc avtem luculentissimè explicantem Nasonem, ab anni tempestatibus ad ætates hominis traductâ imagine, habes *metamorph. l.* 15, *à v.* 199, *ad* 234. de se, & de Christianis sui temporis, Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 505. *C.* Καθάπερ ἡλικίας μεταβολὴν, ὕτω δὲ βίου ἀναλλαγὴν ὑπομένοντες. *Et veluti ætatis, ita & vitæ sustinentes mutationem.*

Οὐδὲ ἡ τῶ ἄλλω σκ βίου λῆξις] Plutarchus, ubi *suprà.* Ἀλλ' ἡμεῖς ἵνα φοβώμεθα γελοίως θάνατον, ἤδη τοιοῦτοι τεθνηκότες καὶ θνήσκοντες. *Sed nos ridiculi sumus, qi unam metuamus mortem, toties jam mortui, toties morientes.* Πότε γὰρ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς οὐκ ἔστιν ὁ θάνατος; *Qando enim in nobis mors non est?* Idem *ad Apollon. pag.* 106. *D.* Itaqe, *si timenda mors est, semper timenda est. qod enim tempus mortis exemptum est?* Seneca *Epist.* 30.

§. 22. Τρέχε ἐπὶ τὸ ἡγεμονικὸν] Videntur ista eódem spectare, qò illud *periocha* 19. & fortasse primò cohæserant. Vult enim ut in offensis injuriisqe ab alio nobis illatis, respiciamus ad *mentem triplicem*; ad *mentem propriam*, qò eam in justitiæ tenore contineamus, nec *nocentis odio innocentiam perdere* velimus. prout *l.*7. §.15. & *l.*8. §.51. ad *mentem universi*; cujus cùm pars simus, æqo animo ferre debemus, qicqid illâ dispensante nobis obtigerit, & in illius etiàm usum bonúmqe cesserit. *l.* 2. §. 3. & *l.* 5. §. 8. & *l.*6. §.8,44. & *l.*8. §. 5. & *l.* 10. §. 6. Ad *mentem injuriam inferentis*, ut consideremus, πότερον ἀγνοίᾳ ἢ γνώμῃ (ità enim legendum avtumo) *utrùm per ignorantiam meram, an de industria*, pravo aliqo affectu, qi ex dogmate perverso provenire solet, seductus, peccaverit: in utroqe siqidem casu est leniter habendus *l.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 11. & *l.*6. §.27. & *l.*7. §.26. & *l.*11. §.18. subjicit item de *cognatione communi* monitum, qam & locis eisdem sedulò inculcat.

§. 23. Ἥτις ἐὰν μὴ πρᾶξίς σκ] Editor Lugdunensis, ἥτις ἐὰν νῦν π. σ. corruptè. itaqe *Annotator, lego, ἐὰν ἡ π. σ. deleo* ἥτις & νῦν. avdacter pariter ac infeliciter; ex formula loqendi non animadversa, ἥτις ἐὰν pro ἥτις ἂν, *qacunqe.* sicut *Levit. c.* 20. *v.* 21. Ἀνὴρ ὃς ἐὰν λάβῃ γυναῖκα. *Qisqis acceperit uxo-*

rem & Matth. *c.*12. *v.* 36. Πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ ἐὰν λαλήσωσιν, &c. *Qodcumqe verbum otiosum locuti fuerint homines*, &c.

Ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος] vide *l.* 1. §. 16. κοινωνημοσύνη. *Qod civiliter admodum se gessit.* & *l.* 2. §. 2. ὁρμὴν ἀκοινώνητον. *Motum à communione humana alienum.* vide & *l.*8. §.7. & *infrà* §. 31. ἐπ' αὐτὸ τὸ κοινωνικῶς πρᾶξαι. *Ad societatem humanam qod conducat facere.*

Στασιώδης] vide *l.*2. §.16. & *l.*4. §.29.

Ἀπὸ τῆς τοιαύτης συμφωνίας] Asteriscо ista, tanqam mutila, notavit in versione Xylander. D. Salmasius pro συμφωνίας ἀσυμφωνίας legi vult. & cum seqentibus, qæ ad argumentum superius pertinere censet, ità committit, ut post ὁ διϊστάμενος sententiam clavdat antegressàm. Sic enim ille. *Nihil magis sibi discordans, qàm animus puerilis. Ludunt, irascuntur; & parvo momento huc illuc impelluntur: tales, inqit, sunt & homines, qi actiones suas non referunt* πρὸς τὸ κοινωνικὸν τέλος, *& revera sunt.* Mihi tamen superioribus potiùs annectenda videntur; ut sit, ὁ διϊστάμενος ἀπὸ τῆς τοιαύτης συμφωνίας: qæ sequntur, aliò spectare existimo: eódem nempe, qò illa, qæ recensuerat itidem *l.* 5. §. 33. ad vanitatem vilitatémqe insignem rerum omnium ferè humanarum designandam.

§. 24. Παιδίων ὀργαὶ] ἔργα mavult D. Bootius, qia παίγνια sequitur. Ego nihil mutarim. præsertim cùm παιδία φιλόνεικα legam loco superiùs indicato; ubi argumentum idem prorsus tangi videtur.

Πνευμάτια νεκρὰς βαστάζοντα] *Spiritus qi cadavera gestant* Xylander. *animula miseræ cadavera sustinentes* Mericus Casavbonus. qomodo ex Epicteto Marcus, *l.* 4. §. 35. Ψυχάριον εἶ βαστάζον νεκρόν. *Animula es, cadaver gestans.* qò & D. Salmasius inclinat. Sed ut huc irrepsisse ista ex superioribus suspicetur. D. Bootius vult ὀχήματα *v. β.* qod si admittere placuerit, ὀχηματία malim.

Ὥστε ἐνεργέστερον προστεθῆναι τὸ τῆς νεκύιας] *Ut nè tam citò cadant: sicut in nænia vulgari dicitur.* sive. *ut mortuorum numerus tardiùs compleatur.* Casavbonus. *ut eò efficacius accidat id qod in Necya.* Xylander. atqe hoc malim. ut sensus sit: *qò ea qæ in Necya, sive eorum qæ apud inferos haberi existimantur,* (unde *Odyssea lib.* 11. Νεκυας nomen adhæsit) *representatione agantur, efficaciùs peragantur,* spectantiumqe mentes vehementiùs afficiant. (ità Platoni *de legib. l.* προτίμιος πρὸς τὰς ψυχάς) vel *qò Necya,* sive *magica animarum evocationis opus efficacius procedat.* ut Νεκυας nomine *mortuorum evocatio* ope magicâ procurata intelligatur. (qomodo Herodianus *l.*4.*c.*12. §. 8. usurpavit, ubi de Antonino Severi filio, Materniano eum mandâsse, νεκυᾶ χρησάμενον, μαθεῖν περὶ τῦ τέλους τῦ βίου αὐτῦ. *Evocatis manibus, de fine ipsius vitæ consulat.*) & πνευμάτια qod præcesserat, ad *spiritus* impuros sive *damonas* referatur. Verùm illud malim. eò magis, qia festi sive solennitatis cujusdam à Græcis celebrari solitæ meminit Svidas, qæ Νεκυια dicta fuerit, in qa spectacula forsan istiusmodi exhibebantur. Νεκυα, inqit, ἡ τῶν νεκρῶν ἑορτή. Νεκυα, *mortuorum festum.* cur enim Νεκυσια legat Casteilanus de Græcorum festis ego nescio. Sed nec qà ratione Hesychius Γενέσια & Νεκύσια pro eisdem habeat: fieri tamen potest, ut utroqe illo nomine, & Νεκυα & Νεκύσια celebritas eadem dicta fuerit. Res itaqe humanas & occupationes mortalium, partim puerulorum lusibus dissi-

dissíqe,

§. 25. a Ἴθι δὴ τὴν ποιότητα τῆς αἰτίας, καὶ ἀπὸ τῆς ὑλικῆς αὐτὸ θεωρήσας θεάσαι. εἶτα καὶ b τὸν χρόνον θεώρησον, ὅσον πλεῖσον ὑφίσασθαι πέφυκε τοῦτο c τὸ ἰδίως ποιόν.

§. 26. d Ἀνέτλης μυρία, ἀλλὰ τὸ μὴ e ἀρκεῖσθαι τῷ σῷ ἡγεμονικῷ * ποιῆ τι παῦτα ὅια κατεσκεύασας. * ἀλλὰ f ἄλις.

§. 27. Ὅταν ἄλλῳ ψέγῃ σε, ἢ μισῇ, ἢ τοιαῦτά τινα ἐκφωνῶσιν *, g ἔρχου δὴ τὰ ψυχάρια αὐτῶν, διελθὲ ἔσω, καὶ ἴδε ποῖοί τινες εἰσίν. ὄψει, ὅτι h οὐ δεῖ σε σπᾶσθαι, ἵνα τούτοις τί ποτε περὶ σοῦ δοκῇ. i εὐνοεῖν μέν τοι αὐτοῖς δεῖ. k φύσει γὰρ φίλοι. καὶ l οἱ θεοὶ ἢ παντοίως αὐτοῖς βοηθοῦσι, m δι' ὀνείρων, διὰ μαντειῶν, πρὸς πᾶν μέν τοι, n πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται.

§. 25. Formæ qalitatem animo adi; & à materia abstractam contemplare: tùm & tempus tecum definito ad qod plurimùm res sic affecta perdurare possit.

§. 26. Innumera perpessus es, qia non didicisti mente tuâ contentus esse agente ea ad qæ condita est, sed ad alia eadem abuteris.

§. 27. Ubi te alii vituperaverint, vel oderint, vel ejusmodi aliqid oblocuti fuerint, adi animulas eorum, penitiùs introspice cujusmodi sint. facilè videbis, nihil esse qod te angat, qicqid illi de te judicent. bene velle tamen illis oportet. sunt enim naturâ amici. qin & Dii ipsi omnimodam illis opem ferunt, per insomnia, per vaticinia, etiam in eis ad qæ feruntur illi.

§. 28.

a L. 7. §. 29. l. 10. §. 26.
b L. 3, §. 11. l. 10. §. 9.
c L. 10. §. 7. l. 12. §. 30.
d L. 4. §. 32. l. 10. §. 33.
e L. 5. §. 14, 15, 16.
* ποιῆ τινος Arg. ποιῆνῖι Lug.
* ἀλλ' ἀλλοῖα Boot. Ἀλλ' ὅταν ἄλλος Sal.
f Inf. §. 37.
* νοῦν f.
g Sup. §. 18. Inf. §. 34.
h L. 4. §. 3.
i L. 7. §. 22.
k L. 11. §. 9.
l Sup. §. 11.
m L. 1. §. 17.
n Inf. §. 40. l. 11. §. 10.

ANNOTATIONES.

diisqe, partim spectaculis vanis, qæ simpliciorum animos affi- A cere consveverunt, consimiles, imo pares planè, pronunciat.

§. 25. Ἴθι ἐπὶ τὴν ποιότητα τῆς αἰτίας] Vult in re qaqe considerari, formam & materiam: vel formam seorsim à materia abstractam, & durabilitatem ejus. Vide l. 4. §. 21. & l. 7. §. 29. & l. 8. §. 31. & l. 12. §. 18.

Τοῦτο τὸ ἰδίως ποιόν] Vide l. 10. §. 7.

§. 26. Διὰ τὸ μὴ ἀρκεῖσθαι τῷ σῷ ἡγεμονικῷ] vide l. 6. §. 41. & l. 8. §. 48. Seneca *Epist.* 20. *Huc ergo cogitationes tua tendant, hoc opta, omnia alia vota Deo remissurus, ut contentus sis temetipso, & ex te nascentibus bonis. Nullum enim bonum mansurum est, nisi qod ex se sibi invenit.* Idem *Epist.* 27. Epictetus l. 4. c. 6. Πῶς ἔτι οἶδά δόγματα ἔχω. μὴ ἀρκούμενον εἶναι ὃς εἰμὶ, ἀλλ' ἐπτοημένον ὑπὲρ τὸ δοκεῖν; *Qomodo rectas opiniones retineo, non contentus eo statu in qo nunc sum, attonitus qid aliis de me videatur.*

Ποιῆ τι ταῦτα ὅια κατεσκεύασας] Argentinensis editio, qâ usus D. Salmasius, ποιῆ τινὸς ταῦτα ὅια κατεσκεύασας. qod ipse reddit, *qalia hæc ex qali fiunt!* ut sit exclamatio; ποῖον habes ἡγεμονικόν, ex qo ὅια oriuntur? qalis illa vulgaris, ὅια ἐξ ὅιων; sed & Marci ista l. 10. §. 25. ἐξ ὅιου ὅιον. verùm malim qod & Lugdunensem exhibere video, ποιοῦντι ταῦτα, vel etiam C τοιαῦτα, ὅια κατεσκεύασας, ποιεῖν utiqe ex membro priori supplendum; vel ταῦτα εἰς ἃ κ. eòdem utrumqe recidit, *non es contentus ἡγεμονικῷ tuo ea faciente ad qa natum est.* Lectionem hanc firmat, qod l. 8. §. 45. habetur ἀρκούμενον εἰ ἔχοι, καὶ ἐνεργοίη κατὰ τὸ ἐξῆς τῇ ἰδίᾳ κατασκευῇ. *Contentum, si pro conditionis sua officio habere se, agereqe posset.*

Ἄλλα ἄλις] Locus defectus; forsan & depravatus. Hoc D. Bootius suspicatur, legitqe ἀλλ' ἀλλοῖα. indè multas tibi faceslis molestias, qia non acqiescis mentis tuæ operatione ea ad qæ nata est, *sed aliena molientis.* meam addo conjecturam, fuisse ἀλλὰ ἄλις ἴσω. *Verùm sufficiat*, qòd hactenus hac in parte tibi ipsi injurius fueris. qemadmodum *infrà* §. 37. ἄλις τῆς D ἀθλίας βίας. *Jam satis est vitæ calamitosæ.* vel etiam ἀλλὰ ἄλις, *sed hæc satis.* Putat tamen Salmasius cum seqentibus jungenda ista, & scribendum, ἀλλ' ὅταν ἄλλος ψέγῃ σε &c. & expungendum illud ἄλις.

§. 27. Ἡ τοιαῦτά τινα ἐκφωνῶσιν] legendum forsan ἐκφωνήσῃ, ut priùs ψέγῃ ἢ μισῇ dixerat. alioqi erit transitio dura satis à numero ad numerum. vel qid si τοιαῦτά τινες ἐκφωνῶσιν, legerimus?

Δίελθε] ut *suprà* §. 18.

Οὐ δεῖ σε σπᾶσθαι, ἵνα τούτοις τί ποτε περὶ σοῦ δοκῇ] Vide *ad* l. 3. §. 4. & l. 8. §. 53. Evphrates apud Epictetum l. 4. E c. 8. Τί κακὸν, ἐν οἷς μὲν ἔποιεν ἐπιγινώσκεσθαι τὸν φιλόσοφον, ἐν δὲ τοῖς συμβόλοις μή; βλέπε πῶς ἐσθίω, πῶς πίνω, πῶς καθεύδω, πῶς ἀνέχομαι, πῶς ἀπέχομαι, πῶς συνεργῶ, πῶς ὀρέξεις χρῶμαι, πῶς ἐκκλίσεις, πῶς τηρῶ τὰς σχέσεις τὰς φυσικὰς, ἢ ἐπιθέτους, ὡς ἀσυγχύτους, ὡς ἀπαραποδίστους, ἐκεῖθέν με κρῖνε, εἰ δύνασαι. εἰ δ' ὥτω κωφὸς εἶ καὶ τυφλὸς,] ἵνα μηδὲ τὸν Ἥφαιστον ὑπολαμβάνῃς καλὸν Χαλκέα, ἂν μὴ τὸ πιλίον ἴδῃς περὶ τὴν κεφαλὴν περικείμενον, τί κακὸν ὑφ' ὅτου ἠλιθίᾳ κρίτῃ ἀγνοεῖσθαι; *Qid mali fuit in eo, si philosophus è factis cognoscebar, non autem ex insignibus? Vide qomodo edam, qemodo bibam, qomodo dormiam, qomodo tolerem, qomodo abstineam, qomodo res geram, qomodo appetitione utar, qomodo aversatione, qomodo affectiones naturales & adqisitas tueam, ut absqe perturbatione atqe impedimentis vivam. Inde me judica si potes. Si autem ita surdus & cacus es, ut ne Vulcanum qidem præclarum fabrum judices, nisi pileolum capiti ejus impositum videas; qid mali est à judice adeò stolido non cognosci?* vide & *ad* l. 5. §. 32. Cicero *de finib.* l. 2. *Nihil est turpius qàm sapientis vitam ab insipientium sermone pendere.* vide l. 6. §. 20.

Εὐνοεῖν μέν τοι αὐτοῖς δεῖ] vide *ad* l. 6. §. 47. & l. 7. §. 22.

Φύσει γὰρ φίλοι] vide l. 11. §. 9. Epictetus l. 3. c. 24. Πάντα φίλων μεστὰ, πρῶτον μὲν θεῶν, εἶτα καὶ ἀνθρώπων, φύσει πρὸς ἀλλήλους ᾠκειωμένων. *Omnia esse amicorum plena, primùm deorum immortalium, deinde hominum, etiam qos natura inter sese conciliavit.*

Καὶ οἱ θεοὶ δὲ] vide *suprà* §. 11

Δι' ὀνείρων, διὰ μαντειῶν] vide *ad* l. 1. §. 17. prope finem. Hermogenes apud Xenophontem in *sympos. pag.* 887. *E.* Οὗτοι τοίνυν οἱ πάντα μὲν εἰδότες, πάντα δὲ δυνάμενοι θεοὶ, ὅτῳ μοι φίλοι εἰσὶν, ὥστε διὰ τὸ ἐπιμελεῖσθαί μου, ὅπως λήθω αὐτοὺς ἔτε νυκτὸς, ἔτ' ἡμέρας, ἔτ' ὄντος ἂν ὁμοῦ, ἔτ' ὄντι ἂν μέλλω πράττειν. διὰ δὴ τὸ προσθέσθαι, καὶ ἅ, τι ἐξ ἐκάστου ἀποβήσεται, σημαίνουσί μοι, πέμποντες ἀγγέλους, φήμας καὶ ἐνύπνια, καὶ οἰωνούς, ἅτε δὴ, καὶ ἃ ὑ χρὴ ποιεῖν. οἷς ἐγὼ, ὅταν μὲν πείθωμαι, εὐδαιμονῶ μοι μεμελημένος. ἅτε δὲ πολλὰ καὶ ἀπιστήσας ἐκολάσθην. *Hi ergo dii, qi omnia norunt, & omnia possunt, tam mihi sunt amici: ut, qia sum ipsis curæ, nunqam mea res eos fugiant, neqe noctu, neqe interdiu, neqe qò pergam, neqe qid suscepturus sim. qia prospiciunt, qinam cujusqe rei futurus sit eventus: missis nuntiis, ominibus, somniis, augurriis, qid faciendum, qid omittendum sit mihi significant. Eis qum obtempero, non illius unqam me pœnitet: & qia morem aliqando non gessi, pœnas dedi.* Ammianus l. 21. *Amat enim benignitas numinis, sev qòd merentur homines, sev qòd tangitur eorum affectione, his qoqe artibus prodere qæ impendent.*

Πρὸς ταῦτα μέν τοι, πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται] Cum seqentibus ista conjungit Xylander, dum sic vertit. *Hæc qidem, de qibus ii certant, circulus sunt rerum mundanarum.* Videtur autem περὶ ὧν legisse, vel etiam ὑπὲρ ὧν. qomodo in argumento havd dispari Dio Prusæus *Orat.* 30. *pag.* 307. ubi vitam humanam symposio contulerat, in hoc ait convivio, Ἐτέρους μὲν πεπλεύσαι, τοὺς δὲ ἀγραύλοις παίζειν. εἶναι δὲ τοὺς πεπλεῦς τε καὶ ἀγραύλους, οὐχ οἵους ἡμεῖς ὀνομάζομεν, ἀλλὰ τοὺς μὲν χρυσοῦς, τοὺς δὲ ἀργυροῦς, ἃ δὴ νόμισμα καλοῦμεν ἡμεῖς, ὑπὲρ ὧ διαφέρεσθαι καὶ ζητεῖν ἅπαντα πλεονεκτεῖν. *Alios autem tesseris, alios talis ludere. Esse autem tesseras taloqe, non qales nos nominamus, sed hos qidem aureos, illos verò argenteos, qam nos monetam appellamus, pro qa dissident, conaturqe qis plus habere.* Qanqam & περί τι διαφέρεσθαι dicitur. Clemens *Strom.* l. 4. *pag.* 481. *C.* Διαφέρονται γὰρ ἡμῖν περὶ τὰς ἀρχάς. *Dissident enim à nobis in principiis.* Verùm ibi διαφέρεσθαι est *dissentire*, & *dissidere* potiùs, qàm *litigare* avt *contendere*: qod istic locum non habet. neqe enim de rebus istis secum invicem tantopere contenderent, nisi de iisdem gemina sentirent: qin & par mendum habuimus l. 4. §. 43. ἃ συμπαρόντων, pro ὧν. Porro posset & Xylandri versio hactenus defendi, si τὸ πρὸς hîc ἀντὶ τοῦ διὰ sumatur. qomodo Thucydides aliqoties usurpâsse deprehenditur. l. 1. πρὸς ταῦτα, *propterea.* &, μή τι πρὸς τὰ παρόντα νεωτερίσωσιν, *nè qid novi propter præsentem rerum statum molirentur.* & l. 8. πρὸς γὰρ τὰς τοῦ Πεδαρίτου ἐπιστολὰς ἐπώπτευον αὐτὸν, *ob Pedaritæ epistolas suspectum illum habebant.* Cæterùm nè sic qidem cum textu versioni convenerit. qid enim fiet priori πρός? nam geminum exhibet lectio vulgata. Revera ab interpunctione laborantem secutus est codicem Xylander. indè factum, ut & conjungenda divulserit, & dirimenda commiserit. Ad antegressa siqidem pertinent ista, & cum eis planè cohærent; αὐτοῖς βοηθοῦσι — πρὸς ταῦτα μάλιστα, πρὸς ἃ, &c. *opem illis dii ferunt — ad illa utiqe ad qæ*; &c. idem enim est istic πρὸς ταῦτα βοηθεῖν. qod *infrà* §. 38. εἰς ταῦτα συλλαμβάνειν. & *suprà* §. 11. εἰς ἴσια συνεργεῖν, *in qibusdam opem suam porrigere*, qalia ibi commemorat, de qibus & istic. Seqentia novam ordiuntur periochen. qod & Merico visum.

Πρὸς ἃ ἐκεῖνοι διαφέρονται] *qæ ab eis* (Deis nempe) *tanqam momenti alicujus sint, expetunt.* Mericus Casavbonus. verùm significationis hujus, verbi τῷ διαφέρεσθαι exemplum reqiro: nec occurrit. Malim itaqe *ad qa* (conseqenda scilicet) *illis*, avt

§. 28. Eadem planè ſunt mundana omnia, | §. 28. * Ταῦτά ἐστι τὰ τοῦ κόσμου [a] ἐγκύκλια, * τὰ αὐτὰ ἄνω Mer. Sup. §. 14.

a L. 4. §. 32.

ANNOTATIONES.

avt ſimpliciter *feruntur*; (qomodo *l.* 5. §. 1. de eiſdem dixit, πρὸς ἃ φέρονται, *ad qa tam enixè feruntur*,) avt, ſi præpoſitio iſtic emphaſin aliqam habere cenſebitur; *tanqam in ſalo jactati temerè feruntur*; qomodo Lucas *Act. c.* 27. *v.* 27. Διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ, *cùm in Adria huc illuc jactaremur*) vel etiam, *cùm animi ſolicitudine anxiâ & diſtractione feruntur*, & qaſi *differuntur*: ſicut Plavtus, *amore differri*, dixit *Milit.* 4. 4. idémqe, *cupidine differri*, *Pœnul.* 1. 1. hâc enim mente uſurpatum Marco τὸ διαφέρεσθαι deprehendas; cùm in loco huic gemino *infrà* §. 40. tum & *l.* 11. §. 19. unde & διαφορὰ eidem, *l.* 6. §. 41.

§. 28. Ταῦτά ἐστι] Lege Τ' αὐτὰ, vel Τὰ αὐτὰ, *Eadem ſunt.* ſicut *l.* 2. §. 14. & *l.* 6. §. 46. Par mendum notavimus & ſuſtulimus, *ſuprà* §. 14. & *l.* 4. §. 32. & *l.* 10. §. 7.

Τὰ τοῦ κόσμου ἐγκύκλια] *qa ſurſum deorſum rotantur, & in orbem qendam eunt redeúntqe, mundana iſta. Circulos mundanos* dixit Arnobius *l.* 2. Vide *ad l.* 2. §. 14. Ἀνακυκλήματα. Qanqam aliâ etiam ratione iſtic, qàm qâ illíc, ἄνω κάτω κυκλεῖσθαι mundana iſta dici videntur: qia dominos nimirum permutare ſolent, & ab iſtis ad illos per vices qaſdam, ſed incertas eas, tranſire; unde fit, ut homines qoqe ipſi eiſdem nunc accedentibus, nunc & recedentibus denuo, qaſi rotæ cuidam verſatili alligati modò in ſublime attollantur, modò ad infima rurſus devolvantur. Adagii inſtar celebratur illud, Τροχὸς τὰ ἀνθρώπινα. ἤγων ἐυμετάβολα. Apoſtolius *Proverb.* 1863. Phocylides.

Κοινὰ πάθη πάντων, ὁ βίος τροχὸς, ἄστατος ὅλβος.
Fors eadem omni; vita rota; inſtabilis ſtatus omnis.

Cyro Croeſus apud Herodotum *l.* 1. citante itidem Stobæo *tom.* 2. *tit.* 102. Ὡς κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων ἐστὶ πραγμάτων. περιφερόμενος δὲ οὐκ ἐᾷ ἀεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. *Eſt veluti circulus qidam rerum humanarum, qi ſuâ ratione non permittit eoſdem ſemper agere fortunatè.* Et priſcus neſcio qis apud Plutarchum ad Apollonium *pag.* 103. *E.*

Τροχῷ περισείχουλος ἄλλοθ' ἥτερα.
Ἄψις ὕπερθε γίγνετ', ἄλλοθ' ἥτερα.
Vertente rotâ pars altera orbita
Superior, inferior altera ſubinde fit.

Qò facit, qod Seſoſtri Ægyptio, è regibus ſubactis, qos jumentorum loco currum ſibi trahere qandoqe cogebat, qidam regeſſiſſe fertur, rotam cur tam crebrò reſpiceret, à tyranno requiſitus, Ἐκπλήττομαι ὁρῶν ἀσάτους φερόμενον τὸν τροχὸν, καὶ ἄλλοτε ἄλλως κυλιόμενον. καὶ ποτὲ μὲν ταπεινοῦντα τὰ ὑψηλὰ, ἄνω δὲ τὰ ταπεινὰ ὑψοῦντα. *Cum ſtupore admiror rotam, qam eam inſtabili modo ferri, atqe alias aliter volvi, & nunc qidem ſublimia demittentem, rurſus avtem demiſſa ſublimantem conſpicio.* Hiſtoriam eam Chagani Abarum regi Priſcum Romanum recitâſſe tradit Nicephorus *Calliſti l.* 18. *c.* 29. eâqe relatione Chaganis ferociam mitigatam; prout & reſponſione ipſâ primitus Seſoſtrem inductum, nè reges deinceps jungeret. Imaginis ejuſdem conſideratione, Regis Franci, cujus in poteſtate tunc fuerat, delinivit animum Agarenorum Imperator. qm enim per biennium integrum ridere nunqam fuiſſet conſpectus, in riſum erupiſſe tandem aliqando accepto, accerſiri hominem rex juſſit. qi riſus cavſſam ſciſcitanti, his verbis reſpondit; utì Zonaras ea retulit *Annal. tom.* 3. in *Baſilii* hiſtoria: Τροχὸς ἀμάξης ἐώρων, ὧν τὸ μὲν πρόσγειον ἦν, τὸ δ' ἦρτο μετέωρον. εἶτα τὸ μὲν μετέωρον κατῆκτο πρὸς γῆν, τὸ δὲ πρόσγειον μετεώριζο. ὅτου δ' εἰκάσας καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα κινεῖσθαι καὶ μεταφέρεσθαι, ἐξεγέλασα. λογισάμενος, ὡς ἂν ἀδύνατον, ὅτου διατεθῆναι καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν, καὶ ὥσπερ ἐξ ὕψους κατηνέχθην εἰς ταπεινότητα, ὅτως ἄνθις ἴσως ἐκ χθαμαλότητος εἰς ὕψος ἐπαρθῆναι καὶ γενέσθαι μετάρσιος. *Rotas currus vidi, qarum qm altera terræ incumberet, altera ſurſum tolleretur: mox ea qa ſublimis fuerat depreſſa: qa humilis, in altum elata eſt. Unde conjecturâ captâ, res humanas etiam eodem modo moveri & transferri, in riſum erupi: poſſe fieri cogitans, ut & mearum rerum idem ſtatus eſſet: ac me, qemadmodum è ſublimi ſum humi depreſſus, ſic ex humili loco in altam elatum, ſublimem fore.* Apud Sophoclem Menelaus, lavdante in *Demetrii vita* Plutarcho:

Ἀλλ' ἡμὸς ἀεὶ πότμος ἐν πυκνῷ Διῒ
Τροχῷ κυκλεῖται, καὶ μεταλλάσσει φύσιν.
Ὥσπερ σελήνης δ' ὄψις ἐυφρόναις δύο
Στῆναι δύναιτ' ἂν οὐ ποτ' ἐν μορφῇ μιᾷ,
Ἀλλ' ἐξ ἀδήλου πρῶτον ἔρχεται νέα.
Πρόσωπα καλλύνασα καὶ πληρωμένη.
Χ' ὥταν περ αὐτῆς ἐυγενεστάτη φανῇ,
Πάλιν διαῤῥεῖ, κἀπὶ μηδὲν ἔρχεται.
At mea jugi fortuna volvitur Dei
Rotâ, biſronſqe ſuam retexit indolem,
Luna ſicut vultus, duas qa non poteſt
Noctes in una permanere imagine:
Oritur ſed hæc ex nubila primum novis
Inſcripta cornibus, genas comens ſimul
Fit auctior. Verum orbe pleno qm nitet
Inter micantes ſtellulas formoſior,
Rurſus ſeneſcit, & latens exſtinguitur.

A Lunæ confert, mutabilitatis nomine, ſublunaria iſta omniâ, qomodo & Joannes in *Apocal. c.* 12. *v.* 1. Gregorius Nazianzenus *ad ſuos ob Præſidis offenſionem dejectos.* Κύκλος τις ἐστὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων. περιχωρεῖ γὰρ τὰ πάντα ῥᾳδίως, καὶ μεταχωρεῖ, καὶ ἀντικαθίσταται. ὡς ἄνεμοις εἶναι μᾶλλον πιστεύειν, καὶ γραμμαῖς ταῖς καθ' ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων ἐυημερίᾳ. *Res humanæ velut orbe qodam volvuntur. Omnia enim facilè in orbem feruntur, atqe in diverſum migrant, ſibiqe invicem adverſantur: ut ventis tutius, avt literis in aqa ſcriptis fides haberi poſſe videatur, qàm hominum felicitati.* Et *ad Sophron. Ep.* 18. Ὁρᾷς οἷα τὰ ἡμέτερα, καὶ ὅπως κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, νῦν μὲν τῶν, νῦν δὲ τῶν ἀνθέντων, καὶ ἀπανθούντων, καὶ ὅτε τῷ ἓν πράττειν ἑαυτοῦ ἡμῖν, ὅτε τῷ δυσχεῖν, ἀλλὰ τάχιστα μεταπιπτόντος. ὡς ἄνεμος, &c. *Vides qales res noſtra ſint, & qomodo res humanæ velut in orbem volvantur, ac nunc floreant, nunc marceſcant, eámqe rationem habeant, ut nec felicitas, nec infelicitas fixa ſtabiliſqe permaneat; verùm celerrimè utraqe commutetur ac delabatur: adeo ut ventis, &c.* ut *ſuprà.* & in *Orat. pro pavper.* Οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον, οὐδὲ ὁμαλὸν, οὐδὲ ἀνταρκὲς, οὐδὲ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἑστάμενον. ἀλλὰ κύκλος τις τῶν ἡμετέρων περιτρέχει πραγμάτων, ἄλλοτε ἄλλως ἐπὶ μιᾶς ἡμέρας πολλάκις, ἔστ δ' ὅτε καὶ ὥρας, φέρων μεταβολάς. *Nihil eſt in rebus humanis firmum, & æqabile, ac diuturnum, atqe eodem ſtatu conſtans: verùm rerum noſtrarum velut orbis qidam volvitur, alias alio tempore, ſæpe etiam uno eodémqe die, atqe etiam interdum eádem horâ mutationes ferens.* & qæ ſequntur. & mox: τὰ μὲν γὰρ ἐστι πάντα ῥευστὰ, καὶ πρόσκαιρα, καὶ ὥσπερ ἐν παιδιᾷ ψήφων, ἄλλοτε εἰς ἄλλας μεταῤῥιπτούμενα καὶ μετατιθέμενα. *Cætera enim omnia fluxa & fragilia ſunt, ac velut in calculorum ludo alias ad alios jactantur & transferuntur.* Agapetus *parænef.* §. 11. Κύκλος τις τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων, ἄλλοτε ἄλλως φέρων αὐτὰ καὶ περιφέρων. *Circulus qidam humanarum rerum circumvolvitur, qi modo ſic, modo aliter fert ipſas & circumfert.* Diodorus Siculus *Hiſtor. l.* 18. Ὁ γὰρ κοινὸς βίος, ὥσπερ ὑπὸ θεῶν τινος οἰακιζόμενος, ἐναλλὰξ ἀγαθοῖς τε καὶ κακοῖς τε κυκλεῖται πάντα τὸν αἰῶνα. *Communiter vita, qaſi à deorum aliqo gubernata, bonis & malis ordine inverſo omne ævum agitur.* Trahit horſum Clemens *Strom. l.* 5. ex Dionyſii Thracis Grammatici in *libro* qo *trochiſcorum* ſive *rotularum myſticarum ſignificationem* explicat- τόν τε τροχὸν, τὸν ἐγκυφόμενον ἐν τοῖς τῶν θεῶν τεμένεσι, καὶ τῶν θαλλῶν τῶν διδομένων τοῖς προσκυνοῦσιν. *Rotam qa vertitur in deorum templis, & ramos, qi dantur iis, qi adorant*, allatis in eam mentem Orphei verſibus illis:

Θαλλῶν δ' ὅσα βροτοῖσιν ἐπὶ χθονὸς ἔργα μίμηλεν,
Οὐδὲν ἔχει μίαν αἶσαν ἐπὶ φρεσὶν, ἀλλὰ κυκλεῖται
Πάντα περιῤῥ. σῆναι δὲ καθ' ἓν μέρος οὐ θέμις εἶναι.
Ἀλλ' ἔχει, ὡς ἦρξαντο, θρόνου μέρος ἴσον ἕκαστος.
Ramorum aſt qeis ſunt hominum terreſtria cura,
Non uno ſtant ſata loco in mente, omnia circum
Volvuntur, nec fas unâ eſt conſiſtere parte,
Sed qam cæperunt curſus partem omnia ſervant.

Hinc & celebris ille *fortunæ rotâ*, de qa Cicero (qanqam à Fabio, an Tacito, in *dialogo de cavſſ. corrupt. eloqent.* eo nomine notatus) *Orat. in Piſon. Nè tum qidem, cùm illum ſuum ſaltatorium verſaret orbem, fortunæ rotam pertimeſcebat.* Sed & alii non pavci. Seneca *Hippolyt.* 4. 2.

Qanti caſus humana rotant?

Et Tibullus *l.* 1. *Eleg.* 5.

Verſatur celeri ſors levis orbe rotæ.

Plavtus item (ſi Dionyſio Lambino, & Jano Gvilelmo *veriſimil. l.* 2. *c.* 17. credimus) in *Trucul.* 2. 1.

Vertit ſeſe rota viciſſim; ſtultus eſt qi id admiretur.

Boëthius *conſol. l.* 2. *c.* 1, & 2. *Hunc continuum ludum ladimus; rotam volubili orbe verſamus; infima ſummis, ſumma infimis mutare gavdemus. Tu verò volventis rotæ impetum retinere conaris.* Ammianus *Hiſt. l.* 26. *Qivis beatus verſâ rotâ fortuna ante veſperam poteſt eſſe miſerrimus.* Vide *ad l.* 4. §. 42. ἰφήμερα. Qod avtem illi rotam, Seneca etiam, avdacius pavlò, *petavrum* nuncupavit. Sic enim ille *Epiſt.* 98. *Oblitus bujuſce petavri, qo humana jactantur; ſibi uni fortuitorum conſtantiam ſpondet* (unuſqiſqe.) & Plutarchus in *frag. de vitioſorum miſeria p.* 498. *C.* Περιεστηχθεὶς καὶ σκοτοδινιάσας πρὸς τὸν τῆς τύχης πεπλανεισμόν. *Circumagitatus, & obortâ ad ludum fortunæ vertigine.* vide *l.* 8. §. 5. Mericus avtem noſter ἐγκύκλια iſtic *ordinaria* vertit. havd incommodè prorſus, ſiqidem ἐγκύκλια dicuntur *vulgaria, communia, obvia qaqe.* Heſychius. Ἐγκύκλιον, τὸ πανταχῇ κυκλεῖν. Et, Ἐγκύκλα, καὶ ἐγκυκλήματα τῷ βίῳ καὶ συνήθη. Nec malè igitur Cœlius Secundus *Theſ. Ordinarius*, ἐγκύκλιος, *qi in orbem redit*; *vulgaris.* Ità Ariſtoteles *Polit. l.* 2. *cap.* 5. διακονίας ἐγκυκλίους dixit, *operas obvias & vulgares qaſvis.* Ἔτι δὲ τῶν θεραπόντων τούτοις μάλιστα προσκρούομεν, οἷς πλεῖστα προσχρώμεθα πρὸς τὰς διακονίας τὰς ἐγκυκλίους. *Nos qoqe miniſtris illis plurimum iraſcimur, qibus maximè utimur ad ordinarias & vulgares operas.* qæ & ἐγκύκλια διακονήματα, *ibidem l.* 1. *c.* 4. λαμβάνων τις μισθὸν, ἐδίδασκε τὰ ἐγκύκλια διακονήματα τοὺς παῖδας. *Qidam mercede pueros docebat vulgares operas.* & unicâ voce ἐγκυκλήματα, *Oecònom. l.* 2. *c.* 1. ſod & ἐγκύκλια ſimpliciter,

a L.2.§.14. [2] ἄνω κάτω, b ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα. καὶ [c] ἤ τις ἐφ' ἕκαστον ὁρμὴ ἡ τοῦ ὅλου διάνοια. ὅπερ εἰ ἔστιν, ἀποδέχου [d] τὸ ἐκείνης ὁρμητόν. ἡ * ἄπαξ ὥρμησε, τὰ λοιπὰ καθ' ἑπακολούθησιν. καὶ * τί ἕν τινι. τρόπον γάρ τινα * ἄτομοι, ἢ ἀμερῆ. τὸ ὂν ὅλον, [e] εἴ τις θεὸς, εὖ ἔχει πάντα. εἴτε τὸ εἱμαρμένη, [f] μὴ καί σου εἰκῇ. ἃ ἤδη πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει. ἔπειτα καὶ [h] αὐτὴ μεταβαλεῖ. καὶ ἐκεῖνα εἰς ἄπειρον μεταβαλεῖ. καὶ πάλιν ἐκεῖνα εἰς ἄπειρον. [i] πὸς γὰρ ὑπομαλώσεις τὰ μεταβολῶν καὶ ἀλλοιώσεων ἐνδυμένους τις, καὶ [k] τὸ πάχος, παντὸς θνητοῦ καταφρονήσεις.

a L.2.§.14.
b L.7.§.1.
c Inf.§.35.
d L.6.§.36.
* ἢ
* ἕν τι γίνεται τρ. τ. Boot. τί ἐν τινί Sal.V. N.
* ἄτομα Sal. f. ἢ ἀτ[καὶ]ἀμ.
f. Inf. §. 39.
e L.2.§.11.
f L.6.§.44. l.12.§.20.
g L.6.§.59.
h L.2.§.17.
i L.7.§.34.
k Inf.§.29. 32,33.

surſum deorſum, à ſeculo ad ſeculum, in orbem redeuntia. mens autem univerſi vel ad ſingula quæque ſe promovet. quod ſi fuerit, ad quod illa ſe promoverit, tu excipe. vel ſemel operi ſe admovit; reliqua verò per conſequentiam neceſſariam à primis illis ità profluunt, ut ſerie quâdam continuâ unum quiddam conſtituant. vel atomi & corpora indiviſibilia pro rerum principiis habenda erunt. deniqe; ſi qis Deus eſt, omnia bene ſe habent. ſive temerè ferantur, tu nè temerè feraris, mox futurum eſt ut tellus nos omnes condat: deinde & ipſa in alia mutabitur: & iſta in infinitum mutabuntur: & iſta rurſus in infinitum. ſiqidem qi mutationes & alterationes fluctuum inſtar ſibi invicem ſupervenientes, & viciſſitudinum harum celeritatem conſideraverit, næ ille mortale qicqid eſt deſpectui habebit.

§.29. [1] Χειμάρρους ἡ τῶν ὅλων οὐσία. πάντα φέρεται·ὡς

§. 29. Torrentis eſt inſtar rerum natura; omnia ſecum abripit. qàm vi-

ANNOTATIONES.

pliciter, *Polit. l. 2. c. 9.* ubi pronunciat, τὴν θρασύτητα πρὸς ἀδὲν τῶν ἐγκυκλίων χρήσιμον εἶναι, ἀλλ' εἰπεῖς πρὸς τὸν πόλεμον. *Inſolentiam ad nullam operarum vulgarium utilem eſſe, niſi fortè ad bellum.* Unde & ἐγκύκλιοι dicuntur Iſocrati *de pace*, οἱ τυχόντες ἤτοι ἐπιτυχόντες ἄνθρωποι, *plebeji qivis.* Πλὴν ἐνῆν τούτων τῶν ἐγκυκλίων ταφὰς ποιεῖσθαι καθ' ἕκαστον ἐνιαυτόν. *Niſi qod hac ita in orbem redibant, ut qotannis publicæ ſepulturæ fierent.* &, Ἐκκυκλεῖν τὸ μυστήριον, *myſterium divulgare & in profanorum aures ſive notitiam efferre.* Clemens *Strom. lib. 7.* ἐὰν γὰρ ἐκκυκλεῖν χρὴ τὸ μυστήριον. qod ἐξορχεῖσθαι freqentiùs dicitur. nec eſt verò vero abſimile Marcum eò magis hoc vocabulo uſum, qò rerum iſtarum, qas tanti faciunt miſeri mortales, non ſolùm τὸ σύνηθες καὶ τὸ γνώριμον, *conſvetum & notum*, ut alibi loqitur, ſed & τὸ ἐντελές ſubindicaret. vide *l. 4. §. 38, 42.*

Ἄνω κάτω] Ità Plato *Phileb. p. 390. F.* Ἀεὶ γὰρ ἄπαντα ἄνω τι καὶ κάτω ῥεῖ. *Cuncta qippe ſurſum deorſumve ſemper fluunt.* Gregorius Nazianzenus *Orat. pro pauperibus*; Παίζεσθαι ἡμᾶς ἐν τοῖς ὁρωμένοις, ἄλλοτ' ἄλλως μεταβαλλομένοις καὶ μεταβάλλουσι, καὶ ἄνω καὶ κάτω φερομένοις τε, καὶ περιτρεπομένοις. *Ut nos in iis, qa in adſpectum cadunt, atqe alias aliter mutantur & mutant, ac ſurſum deorſumqe feruntur & invertuntur, eludamur.* & Philo in *vit. Moſis lib. 1. p. 607. C.* Τύχης γὰρ ἀσταθμητότερον οὐδέν, ἄνω καὶ κάτω τὰ ἀνθρώπεια πτοιεύσης. *Nihil enim fortunâ mutabilius, ſuſqe deqe verſante rerum humanarum aleam.* Indè qæſitus Diogeni jocus, qi cùm ἐπὶ πρόσωπον deverſâ facie, ſepeliri ſe mandâſſet, apud Laërtium *l. 6. c. 32.* cavſſam qærentibus, reſpondit, ὅτι μετ' ὀλίγον μέλλει τὰ κάτω ἀναστρέφεσθαι, qia *paulò poſt futurum eſt, ut qa deorſum ſita ſunt, ſurſum vertantur.* qo loco malim ἄνω στρέφεσθαι legere. qomodo & Cambyſes minatus eſt, Αἰγύπτῳ τὰ μὲν ἄνω, κάτω θήσειν. τὰ δὲ κάτω, ἄνω. *Ægypti ſumma reddam ima, & ima ſumma.* Herodotus *l. 3. p. 183.* Qanqam potuit & alluſiſſe Marcus ad Heracliti illud apud Laërtium *l. 9. c. 8.* qò τὴν μεταβολὴν dixit eſſe ὁδὸν ἄνω κάτω. *Mutationem viam eſſe ſuprà infràqe ducentem.* Habes *ad l. 4. §. 40.* indè Tertullianus *adv. Marc. l. 2. cap. 28.* *Qòd enim ait Heraclitus ille tenebroſus, eadem via ſurſum & deorſum:* vide *l. 6. §. 44.*

Ἐξ αἰῶνος εἰς αἰῶνα] qod Hebræi dicere ſolent, מעולם ער־עולם *à ſeculo in ſeculum. Pſal. 90. v. 2.* & *Pſal. 103. v. 17.* & עד־דר דר *in ſeculum & ſeculum Pſal. 90. v. 1.* & *Pſal. 100. v. 5.* id eſt, *per ſecula qaqe.* Tertullianus *de ſpectac. c. 25.* *Qale eſt, ex ore qo Amen in ſanctum protuleris, gladiatori teſtimonium reddere, εἰς αἰῶνας ἀπ' αἰῶνος, alii omnino dicere niſi Deo & Chriſto?* doxologiæ formulas ſolennes reſpexit; ſimul alluſum & ad illud Commodo pugilem agenti acclamatum, referente *l. 72. p. 827. B.* Dione. Νικᾷς, νικήσεις ἀπ' αἰῶνος. *Vincis, vinces per ſecula.* qod & Rigaltius obſervavit. Vult itaqe rerum iſtarum ſemper & eſſe & fuiſſe ſortem & naturam eandem; ut mutationibus & viciſſitudinibus eſſent obnoxiæ, & vertigine perpetuâ ſurſum deorſum ferrentur; talémqe eſſe earum conditionem, ut, qòd de *Forte* ille cecinit, *Triſt. l. 5. El. 8.*

Sit tantùm conſtans in levitate ſua.

Gregorius Nazianzenus *ad cives ſuos in anguſt. conſtitut.* Οὐδὲν ἀκίνητον, οὐδὲ ὁμαλὸν, οὐδ' εἰς τέλος ὅμοιον, οὐ τὸ παρὸν, οὐ τὸ μέλλον, οὐ τὸ ἡμίτερον, οὐ τὸ ἀλλότριον, οὐ μικρὸν, οὐ μεῖζον, οὐχ ὅ, τι ἂν εἴποι τις. καὶ τοῦτο ἴσον ἡ ἀνισότης ἔχει, τὴν περὶ πάντα μεταβολήν. *Nihil motus eſt expers, nihil planum, nihil in finem uſqe ſimile, non præſens tempus, non futurum, non res noſtra, non aliena, non parvum, non majus, nec denique qidqid dicere qiſpiam poſſit. Atqe hoc unum æqale inæqalitas habet, nempe in omnibus rebus mutationem.*

Καὶ ἤτοι ἐφ' ἕκαστον ὁρμὴ] vide *ad l. 6. §. 36.* & *l. 7. §. 75.* & *ſuprà §. 1.* Hinc autem Lugdunenſis novam orditur, ſed abſurdiſſimè, ut aliàs ſæpe, periocham.

Ἡ ἅπαξ ὥρμησε] ἡ legendum. eſt enim alterum diſtributionis membrum.

Καί τί ἐν τινι. τρόπον γάρ τινα ἄτομοι ἢ ἀμερῆ] *& qid unum alicui. qodam enim modo atomi* Xylander. qi & locum, ut mendoſum, aſteriſco appoſito notavit. *cuncta indiviſâ qodammodo & inſeparabiliter à ſe invicem pendent* Mericus Caſaubonus. qi qid legerit ex verſione ariolari non poſſum. D. Salmaſius καί τι ἐν τινι. *ſi ſemel*, inqit, *omnia ab æterno direxit*, τὰ λοιπὰ καθ' ἑπακολούθησιν, *reliqa ab illo ſemel conſtituto ordine pendent, & indiſſolubili ſerie invicem connexa ſint, & ſemper aliqid in aliqo eſt. qia qod ſequitur ab eo qod præcedit generatur, & cauſſa prior ſequentem producit; qia ſic Deus ab initio omnia ordinavit, ſic qodammodo atomi ſunt, non illi Democriti, & Epicuri, ſed alii: qia nimirum inſecabilis ille eſt atqe indiviſibilis ordo rerum ac concatenatio cauſſarum, in qa ſemper ſequens à priore dependet, ut divelli non poſſint nec ſeparari.* Mavult itaqe ἄτομα, qàm ἄτομοι. Adjicere liceat & conjecturam noſtram. τρόπον γάρ τινα ἀεὶ τί ἐν τινι, vel, καί τρόπον τινὰ γίνεται, ἢ ἄτομοι καὶ ἀμερῆ. *vel reliqa à primis illis pendent, atqe ex ſerie hac continua unum qid conſit, aut atomi atqe inſecabilia corpora pro rerum initiis ſubſtituenda erunt.* In hanc ſuſpicionem eò magis propendeo, qia diſtributio iſta Marco ſolens eſt. vide *infrà §. 37.* & *l. 4. §. 3.* ἤτοι πρόνοια ἢ ἄτομοι. & *l. 10. §. 6.* D. Bootius καί τι ἐν γίνεται, legit. *& unum qiddam fit, ſicut catena ſcilicet una conſtat ex annulis qamplurimis ſibi invicem annexis.* ità de genere humano generationis vi virtutéqe perennante, Plato *de leg. l. 3.* τοῦτον καὶ ἐν ὂν ἀεὶ γενέσει.

Τρόπον γάρ τινα] ità *l. 6. §. 38.* Τρόπον γάρ τινα πάντα ἀλλήλοις ἐπιπέπλεκται. *Qàmqe ad ſe invicem connexionem habeant.*

Εἴ τις θεὸς, εὖ ἔχει πάντα] vide *ad l. 2. §. 11.*

Εἰ δὲ εἰκῇ μὴ σὺ εἰκῇ] vide *l. 6. §. 44.* atqi contrà planè Jocaſta in Sophoclis *Oedip. Reg.*

Τί δ' ἂν φροντὶς' ἄνθρωπος, ᾧ τὰ τῆς τύχης
Κρατεῖ, πρόνοια δ' ἐστὶν οὐδενὸς σαφὴς;
Εἰκῇ κράτιστον ζῆν, ὅπως δύναιτό τις.
Qid qiſqe curet, qando fortuna omnia
Verſat, nec ulla ſupera eſt providentia
Nota? optimum eſt ergò vivere ut caſus tulit.

Ἤδη πάντας ἡμᾶς γῆ καλύψει] Ità *lib. 6. §. 59.* Ὁ αἰὼν πάντα καλύψει. *Ævum omnia condet.* Heſiodus aliqoties.

Αὐτὰρ ἐπεὶ κ' τοῦτο γένος καὶ γαῖα κάλυψε.
Verùm poſtqam hoc genus terra abſcondit.

Hinc Nicoclis dictum, ἐυτυχεῖς εἶναι τοὺς ἰατροὺς, *felices eſſe medicos*, ὅτι τοὺς μὲν ἐπιτυχίας αὐτῶν ὁ ἥλιος ὁρᾷ, τοὺς δὲ ἀποτυχίας, ἡ γῆ καλύπτει. *qia felices qidem illorum ſucceſſus ſol aſpicit, infelices verò terra condit,* Antonius *collect. l. 2. c. 56.*

Τὰς ἐπικυμαινούσας] vide *ad l. 7. §. 34.* Flaccus *l. 2. Ep. 2.*

—— perpetuus nulli datur uſus, & hæres
Hæredem alterius, velut unda ſupervenit undam.

vide Naſonem *ad l. 6. §. 15.*

§. 29. Χειμάρρους ἡ τῶν ὅλων οὐσία, πάντα φέρει] vide *ad l. 2. §. 17.* & *l. 4. §. 43.* & *l. 5. §. 23.* & *l. 7. §. 19.* Pertinent autem huc imagines illæ apud Homerum *Iliad. ε'. v. 87.*

—— πολεμῶ πλήθοντι ἐοικὼς
Χειμάῤῥῳ, ὅς' ἄκα ῥέῃσι, ἐκίδνατε γυφύρας.
Τὸν δ' οὔτ' ἄρ τε γέφυραι ἰσεργμέναι ἰσχανόωσιν,
Οὔτ' ἄρα ἕρκεα ἴσχει ἀλωάων ἐριθηλέων,
Ἐλθόντ' ἐξαπίνης, αὖ' ἐπιβρίσῃ Διὸς ὄμβρος.
Πολλὰ δ' ὑπ' αὐτῷ ἔργα καλήρικε καλ' ἀιζηῶν.
—— fluvio inundanti ſimilis
Torrenti, qi velociter fluens diſſipat pontes:
Qem neqe pontes muniti reprimunt,
Neqe ſepta vetimenti planitierum latè virentium,
Venientem repente, qando ingruerit Jovis imber:
Multáqe culta præclara juvenum diruta ſunt ab ipſo.

Et *ll.*

viles avtem sunt & mucci pleni, etiam politici isti, &, ut ipsis videtur, philosophicè se gerentes homunculi?

[a] ἐυτελῆ ἢ κ τὰ πολιτικὰ ταῦτα, κ, ὡς ὅιεῖ, φιλοσόφως * πρακτικὰ ἀνθρώπεια, * μυξῶν μεστά; ἄν

a L. 2. §. 12. l. 4. §. 48.
* - φως Lug.
An. * - ώπια

ANNOTATIONES.

Et *Il.* λ'. *v.* 492.

Ὡς δ' ὁπόλε πλήθων ποταμὸς πεδιόνδε κάλεισι
Χειμάῤῥους, καλ' ὄρεσφιν ὀπαζόμενος Διὸς ὄμβρῳ.
Πολλὰς δὲ δρῦς ἀζαλέας, πολλὰς δέ τε πεύκας
Ἐισφέρεται, πολλὸν δέ τ' ἀφύσσελον εἰς ἅλα βάλλει.

Perinde avtem ac inundans fluvius in campum descendit
Torrens de montibus, avctus Jovis imbre,
Multas verò quercus aridas, multásque piceas
In se rapit, magnámque copiam sordium in mare volvit.

Et Maro Æneid *l.* 2.

Non sic aggeribus ruptis cùm spumeus amnis
Exit, oppositásque evicit gurgite moles;
Fertur in arva furens cumulo; campósque per omnes
Cum stabulis armenta trahit. ——

& *l.* 12.

Aut ubi decursu rapido de montibus altis
Dant sonitum spumosi amnes, & in æqora currunt
Quisque suum populatus iter. ---

Τὰ πολιτικὰ ταῦτα, κὴ ὡς ὅιεῖαι, φιλοσόφως πρακτικὰ] *Philosophicè agentes* Xylander. rectè. sicut *l.* 2. §. 10. φιλοσόφως ὁ Θεόφρασ⊕. Certè tam ratione caret, qòd istic φιλοσόφως, qàm qòd illic φιλόσοφ⊕, legi postulat Annotator Lugdunensis. nec Xylandrum tamen probo, qòd ista à se invicem divellit, qæ conjungenda potiùs fuerant, cùm de eisdem efferantur: probo, qòd ex commate prægresso τὸ ὡς ἐκ τῆ κοινῆ repetat, ut pleniùs expressum sic legatur, κὴ, ὡς ὅιεῖαι, φιλοσόφως πρακτικὰ ἀνθρώπια, ὡς μυξῶν μεστά. *Sophistas* scilicet Marcus hìc perstringere videtur, de qibus Julianus Imperator *Ep.* 42. Βάλλεται γὰρ πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὰ λέξεων μόνον, ἠθῶν δὲ εἶναι διδάσκαλοι. κὴ τὸ καλὰ σφᾶς εἶναι φασι τὴν πολιτικὴν φιλοσοφίαν. εἰ μὲν ὧν ἀληθὲς ἢ μὴ, τῶλο ἀφεὶσθω νῦν. *Non solum verborum, sed etiam morum magistros se esse volunt, & ad se philosophiam de administrandis rebuspublicis pertinere contendunt. Hoc verum sit, necne in præsentia omitto.* vel (qòd magis reor) *politicos* illos, qi sapientiæ nomine lavdari solent, qosque ideo à *Sophistis* distingvi vult Dio Prusæus *de regn. Orat.* 4. *pag.* 81. Στρατηγοὶ γὰρ κὴ σοφισαὶ κὴ δημαγωγοί. λέγω δὲ διαιρῶν τρεῖτηγὸς τε κὴ σοφιτὰς, κὴ πολιτικὰς ἄνδρας, ἀπὸ τῶν εἰρημένων. *Hospitum enim seductores sunt & rhetores & sophistæ. Hoc avtem dico distinguens duces exercituum, sapientesque & politicos viros à jam dictis.* locum eò magis, qò expurgem, adduxi. qis enim non videt, (nec vidit interpres tamen) vocabulum σοφιτὰς istinc furcillandum? qomodo enim *Sophistas* à *Sophistis* discreverit? vel hos certè qos Prodicus, referente in *Euthydemo p.* 212. *C.* Platone, μεθόρια φιλοτόφυ τε ἀνδρὸς κ πολιτικῦ, *viri philosophici ac politici conterminos.* dixerat. Οἰσθα δ' εἶναι, inqit ille, πάνλων σοφώτατοι ἀνθρώπων. πρὸς δὲ τῷ εἶναι, κὴ δοκεῖν πάνυ παρὰ πολλοῖς. *Putant se omnium hominum sapientissimos esse, atque ità à plerisque etiam existimari.* ideo avtem & Philosophos & Sophistas etiam infensos habebant, qòd utrumque genus hoc, si in existimatione foret, luminibus suis obfecturum videretur. istis verò in ordinem redactis, ἀναμφισβήτως ἤδη παρὰ πᾶσι τὰ νικητήρια εἰς δόξαν ὅισεσθαι σοφίας πέρι. εἶναι μὲν γὰρ τῇ ἀληθείᾳ σφᾶς σοφωτάτες, &c. *Sine controversia sapientiæ gloriam se apud omnes summam reportaturos. Esse namque se revera sapientissimos,* &c. habes μύξων de qa Marcus. Et mox. Σοφοὶ δὲ ἡγεῖσθαι εἶναι, πάνυ εἰκότως. μετρίως μὲν γὰρ φιλοσοφίας ἔχειν, μετρίως δὲ πολιτικῶν, πάνυ ἐξ εἰκό⊕ λόγυ. μετέχειν γὰρ ἀμφοτέρων ὅσον ἕδει, ἐκτὸς δὲ ὄντες κινδύνων καὶ ἀγώνων καρπῶσθαι τὴν σοφίαν. *Quod verò sapientes sint, ex eo consentaneum videri volunt, quod satis habeant philosophiæ, satis etiam civilis peritiæ, & quantum oportet sint utriusque participes, & extra turbulentos civilium negotiorum tumultus positi sapientiæ fructibus jucundè fruantur.* Itaqe illud ὡς ὅιεῖαι, ut videtur, duplici ratione potest intelligi; vel, *ut ipsi de se opinantur*, aliósqe volunt opinari, vel etiam, *ut aliis* havd pavcis, falsò tamen, videtur. Neqe enim revera *Philosophos vivunt*; sed *Philosophos agunt*: hoc est philosophos simulant, & simiarum more imitantur, cùm nihil sint minùs. Ideo Plato in *Sophist.* τὸν σοφισὴν definivit: μιμητὴν τῦ σοφῦ. qasi *philosophi* sive *sapientis simiam* dixisset. qomodo Regulus ille *omnium bipedum* ipse *neqissimus*, Rusticum, hominem verè integerrimum, malitiosè infectatus, *Stoicorum simiam* appellavit. Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 5. sed & Lucianus istiusmodi homines vocat πιθήκυς, ἀπ' ἄκρυ χείλυς φιλοσοφῦντας; κ ἕτερον μὲν ἐνὶ φασὶ κεύθονλας, ἄλλο δὲ λέγονλας. *simias, extremis labiis philosophantes, & aliud qidem mente occultantes, aliud verò dicentes,* qos eosdem & Gregorius Nyssenus *Orat. de profess. Christ. pag.* 701. *C.* πιθηκώδεις ψυχὰς, *simiarum similes animos*, appellat, οἱ διὰ μιμήσεως ἐσχηματισμένης τὸν Χριστιανισμὸν ὑποκρίνονται, *qi per fictam imitationem Christianismum simulant. μόρφωσιν* ἔχονλες ἐυσεβείας. τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἀρνύμενοι. *Habentes formam pietatis, sed qi vim ejus abnegárunt.* utì Apostolus *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 5. vide *ad l.* 10. §. 8. Tales D. Christus in Pharisæis ὑποκριτὰς etiam nuncupavit Matth. *c.* 6. *v.* 2. & *c.* 23. *v.* 23, 25. id est, *histriones, scenicos.* Basilius Cæsar. *Orat.* 1.

A *p.* 322. *B.* Ὑποκριτὴς, ὁ ἐν θεάτρῳ, ἀλλότριον πρόσωπον ὑπελθών, ὅτε μὲν ὢν πολλάκις τὸ τῦ ὀσπότυ, κ ἰδιώτης τὸ τῦ βασιλέως. *Histrio, qi in theatro personam sustinet alienam, sape heri, qum sit servus: avt regis, qum sit privatus.* & Isidorus Pelusiota *l.* 1. *Ep.* 427. Ἔι τις τοὶς μὲν πάθεσι ζῇ, τῦ δὲ ταῦτα νεκρώσαντος τὰ ὅπλα φορεῖ, ἔοικε τοῖς ἐν σκηνῇ ἀλλότρια παίζυσι σχήματα, οἷς ἐπεγγελῶσιν οἱ θεαταὶ ὡς ἀργυμένοις τῶν σχημάτων τὰ πράγματα. *Qod si qis cum vitiosis affectibus rivat, ejus tamen, qi eos extinxit, arma gestat, iis similis est, qi in scena habitus alienos per ludum gerunt: qos spectatores rident, ut qi res eas, qæ specie ac gestu exprimuntur, minimè in*
B *se agnoscant.* Qod & Lucianus in *Apolog. Tom.* 1. *pag.* 487. Οἱ τραγικοὶ ὑποκριταὶ, ἐπὶ μὲν τῆς σκηνῆς, Ἀγαμέμνων ἔνιος⊕ αὐτῶν ἢ Κλέων, ἢ αὐτὸς Ἡρακλῆς εἰσιν. ἔξω Πῶλος, ἢ Ἀριστόδημος, ἀποθέμενοι τὰ πρόσωπεῖα, γίγνονται ὑπομίσθιον τραγῳδοῦντες, ἐκπίπλοντες, κὴ συρτιόμενοι, ἐνίοτε δὲ μαστιγύμενοι, ὡς ἂν τῷ θεάτρῳ δοκῇ. *Tragœdiarum actores, qorum qisque in scena qidem est, vel Agamemnon, vel Creon, vel ipse Hercules: extra vero Polus, avt Aristodemus, depositis personis fiunt mercenarii tragœdiæ actores, qi excidunt, & exsibilantur, & qorum aliqi nonnunqam flagris cæduntur, ut spectatoribus visum fuerit.* & Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat.* 21. *p.* 254. *B.* rationem reddens nuncupationis Dominicæ; Ὁ μὲν ὑποκριτὴς μέχρι τόλε φαίνεται λαμπρὸς, ἕως ἂν τὸ θέατρον κάθηται. μᾶλλον δὲ οὐδὲ τόλε παρὰ πᾶσιν. ἔστι γὰρ οἱ πλείυς τῶν φαινομένων, τίς ὢν τίνα ὑποκρίνεται. πλὴν ἀλλὰ τῦ θεάτρυ λυθέντος, σαφέστερον ἅπασιν ἀνακαλύπτεται. *Tamdiu clarus apparet histrio,* C *qamdiu assistit spectantium multitudo, imo nec tunc qidem coram omnibus clarus est. Norunt enim videntium plurimi, qis qum sit, qem esse se simulet. Verùm tamen theatro illo subitò dissoluto, qalis sit manifestissimè omnibus revelatur.* qod Seneca *Ep.* 76. *Hi, qibus sceptrum & chlamydem in scena fabula assignant, cùm præsente populo elati incesserunt, & cothurnati, simul exierunt, excalceantur, & ad staturam suam redeunt.*
D Dio Prusæus qi & Chrysostomus *Orat.* 38. *pag.* 480. Ἐν ταῖς θέαις τίς ὑμὶν ἀληθῶς εἶναι δοκεῖ βασιλεὺς, ἢ τύραννος ἢ θεός; καί τοι ταῦτα πάνλα καλῦνται, κ ὐκ ὀνόματα μόνον ἔχυσι θεῶν, ἀλλὰ κὴ πρόσωπα, κὴ στολάς. κὴ κελεύυσι πολλὰ, ὡς ἐκεῖνοι. τῦ δὲ ποιήματος συνελεσθέντος⊕, ἀπίασι τὸ μηδὲν ὄντες. *In spectaculis num qis illis vobis verè videtur esse rex, avt tyrannus, avt Deus? Atqi ita vocantur: & non nomina tantum deorum habent, sed etiam personas, & vestes, multáqe præcipiunt, ut illi: acta avtem fabula, abeunt nihilqe sunt.* Histriones igitur reges agunt, cùm nihil in se regium habeant; at Sophistæ etiam βασιλεύειν διδάσκειν, alios *artem regendi edoctvros* se profitentur, (qemadmodum & Protagoras Platonicus *p.* 222. *F. politicam, ὅπως τὰ τῆς πόλεως δυνατώτατος ἂν εἴη τις καὶ πράττειν,* E *καὶ λέγειν, qa civitatis negotia qis optimè transigit & agendo & dicendo,*) οὐ ὐχ ὅπως βασιλεύσει, ἀλλ' ὐδὲ ζῆν ἔστιν, *cùm ipsi interim nec vivere, nedum regnare nórint.* Qin & qod Petrus Apostolus *Ep.* 2. *c.* 2. 19. de pseudonymis doctoribus; ἐλευθερίαν ἄλλοις ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχονλες τῆς φθορᾶς. *Aliis libertatem policeri, cùm sint ipsi vitiorum mancipia.* ità sapientiam pollicebantur sophistæ isti, cujus ipsi nè micam qidem penes se habebant; & eò minùs, qò plus habere se opinabantur. qod rex sapientissimus monuit, *Prov. c.* 26. *v.* 12. Ὅτοι γὰρ ἂν ἀμαθεῖς ὄντες, πειθῶσι σοφοὶ εἶναι, ἴστε F πολὺ εἰσιν ἀθλιώτεροι τῶν ἄλλων ἁπάντων. καὶ ἔστι τοιῦτο τὸ τῶν σοφιστῶν γένος. *Nam qi sunt indocti, persvadent tamen se doctos esse, hi multo sunt miseriores aliis omnibus hominibus: & tale est sophistarum genus.* Dio *Orat.* 10. tales erant, talesqe faciebant illos, qi in disciplinam eis sese dabant. vide *ad l.* 1. §. 16.

Ἀνθρώπεια] *homunciones* Xylander. rectè. legendum ergò ἀνθρώπια. nam ἀνθρώπεια, *humana.*

Μυξῶν μεστά] *Muci pleni* Xylander. *gravitatis affectatæ pleni* Mericus Casavbonus. ut alluserit Marcus ad proverbium illud, Βαβαὶ μύξος, περὶ τῶν κομπαζόντων καὶ μεγαλαυχένων, *Papæ myxus, de gloriantibus & magna jactantibus,* usurpatum; Svidas. de qo Salmasius *ad Tertull. Pall. deducunt perperam* (Svidam notat) *à Myxo Cereris sacerdote.* at μύξος est μυξώδης. & μύξα, βλέννα, κόρυζα. κόρυζαν *pro tumore, superbiá, jactantiá dixere.* Sed & μύξων *pro eodem. inde* μύξος, ἀλαζών. itaqe *arrogantia* ac *fastus*, malim reddere, sicut Marcus alibi, καὶ μεθ' ὕσι τύφυ *l.* 11. §. 18. qàm *gravitatis affectatæ*, pleni? qanqam σεμνοτυφία, qod seqitur horsum spectare videatur. Cæterùm habere locum hic possit alter vocabuli istius usus etiam proverbialis, qo μυξώδεις καὶ βλεννώδης, & μύξης sive κορύζης μεστοὶ, fatui stupidíqe dicuntur; & μύξα sive κόρυζα pro stuporis indicio habetur. Ità apud Platonem *Polit. l.* 1. *pag.* 582. *B.* Thrasymachus Socrati stuporem objiciens, percontatur illum, nutricem habeat necne, ὅτι τοι, inqit, σε κορυζῶντα περιορᾷ, κὴ ὐκ ἀπομύτλει δεόμενον. *Qoniam te gravedine laborantem despicit, & non emungit, cum tamen indigeas.* In Luciani item *votis* Timolaum subsannans Lucianus *pag.* 514. Καί τοι ἐνὸς τῦ ἀναγκαιοτάτυ προσδεῖ, ὅς σε παύσει μαίνονλα.

a L. 8. §. 26. ἄνθρωπε, [a] τί ποτε ποίησον, ὃ νῦν ἡ φύσις ἀπαιτεῖ. [b] ὅρμησον, ἐὰν δίδῶται, καὶ [c] μὴ περιβλέπε, εἴ τις ἔσεται. μηδὲ τὴν Πλάτωνος πολιτείαν ἔλπιζε. ἀλλὰ [d] ἀρκοῦ, εἰ τὸ βραχύτατον προέσται. καὶ τοῦτο αὐτὸ τίνι ἐκβασιν, ὡς ὀλίγον τί

b L. 8. §. 32.

c L. 8. §. 1.

d L. 5. §. 9.

id agas, ô homo, qodnunc te poscit natura. aggredere, qatenus tibi datur. nec circumspice, nunqis adsit, qi advertat. nec Platonis rempublicam expecta. verùm sufficiat tibi, si vel parùm admodum res processerit; nec vel hoc ipsum parvum qiddam existima-

ANNOTATIONES.

ται, τὴν πολλὴν ταύτην κόρυζαν ἀποξύσας. *Atqi unus, isqe maximè necessarius deest, qi te à stultitia cohibeat, stupore hoc multo detersо.* Idémqe in *Pseudomant. pag.* 760. Τοῖς ἰδιώταις καὶ κορύζης μεστοῖς τὴν ῥῖνα τεράστιον. *Idiotis, & qibus obsita muco essent nares, prodigiosum.* Et in *Philopseud. pag.* 332. Εἰ μὴ πάνυ τὴν ῥῖνα κορύζης μεστὸς εἶην. *Nisi naribus adeo sum mucosis.* Nec secùs ferè Epictetus, *lib.* 2. *c.* 21. dixit; Κορύζης μεστὸς εἰς τὴν σχολὴν εἰσέρχομαι, μόνην τὴν ἱστορίαν μαθησόμενος. *Muco nares oppletus scholam ingredior, historiam tantum cogniturus.* Latinis pariter *mucidus* pro *stupido, fatuo.* Plavtus *Epid.* 3. 4.

— *homo es,*
Qi me emunxisti mucidum, minimi preti.

Frustrà enim est Pæreus, cùm de *opulento* dici conset, *cui mucus* scilicet *as est.* imò, tanqam de homuncione, cui *mucoris plenus nasus,* qiqe *consilii omnis expers est,* ut rectè Lambinus, prægressa docent.

Senex, tibi os est sublitum planè & probè.

nec aliâ ratione ejusmodi hominem *blennum* dixere. Festus.

Blennos stultos esse Plavtus indicat.

(*Bacchid.* 3. 1.)

Stulti, stolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, bucconcs.

Lucilius *sat.* 30. citante Nonio, apud qem *plenus,* pro *blennus* corruptè legitur;

Deblateras blennus. —

nam Βλίννα, *mύξα.* Βλεννὸς, νωθὴς, *μωρός.* Hesychius. Cùm igitur pituitæ crassæ, qà nares obstrui solent, copia nimia mentis aciem obtundere sensibúsqe officere censeatur, indè natum; ut sicut *emuncta naris* hominem, qod de Lucilio Flaccus, *serm. lib.* 1. *sat.* 4. pro acris ingenii, exactíqe judicii dicebant: ità contrà *naris obesa,* qod idem *epod.* 12. usurpavit, pro stolido stupidóqe in usu esset. Verùm contextûs series illò potiùs inclinat, eodémqe ipse. Respexerit avtem forsan Marcus ad illud Epicteti, qi *dissert. l.* 3. *c.* 22. de Cynicam professionem ementito, cùm re verâ nihil minùs præstaret, Μύξα γίνεται, ἄλλο δ' οὐδέν. *Mucus erit, pratereáqe nihil.*

Τί ποτε ποίησον, ὃ νῦν σε φύσις ἀπαιτεῖ] Post τί ποτε distingvit Interpres Anglicanus, & erotematicè legit, τί ποτε; *O homo, qid negotii facessis tibi?* Xylándrum forsan secutus, qi sic prior reddidit: *Qid faciendum? qod nunc natura poscit, eò contende,* &c. Verum contextûs series ista vix admittit, & distinctiones à Xylandro ipso in contextu positæ respuunt omnino. Verto itaqe, *Facias tandem, ô homo, eorum aliqod, qæ natura nunc à te exigit.* De mente vide *l.* 6. §. 2. & *l.* 7. §. 54, 55. & *suprà* §. 6. & *infrà* §. 41. & *l.* 10. §. 12, 33. nè eadem identidem appositа denuo navseam pariant.

Μὴ περιβλέπε εἴ τις ἔσεται] Vide *lib.* 1. §. 7, 9. & *l.* 7. §. 58, 67. & *l.* 8. §. 1. Epictetus *lib.* 3. *c.* 24. Μόνου μὴ πόμπευε αὐτήν. μηδ' ἀλαζονεύου ἐπ' αὐτῇ. ἀλλ' ἔργῳ δείκνυ. καὶν μηδεὶς αἰσθάνηται, ἀρκοῦ αὐτὸς ὑγιαίνων καὶ εὐδαιμονῶν. *Cave modò ne eum publicè ostentes, nève te insolenter propter eum geras. Sed re ipsâ ostende, etiam sentiente nemine, tibi satis esse qod valeas, qod beatus sis.* Seneca *Epist.* 79. *Hæc nos oportet agere, & in hoc ire impetu toto, licèt pauci sciant, licèt nemo videat.* Et, *Epist.* 113. *Nihil ad rem pertinet, qàm multi aqitatem tuam noverint.* Optimè Plutarchus *de profect. indic. pag.* 80. *E.* Εἰ γὰρ ἀληθινὸς ἔρως παιδὸς, ἢ γυναικὸς, οὐ ζητεῖ μάρτυρας, ἀλλὰ καρπεῖται τὸ ἡδὺ, καὶν κρύφα κατεργάσηται τὸν πόθον. ἔτι μᾶλλον εἰκὸς ἐστὶ τὸν φιλόκαλον, καὶ φιλόσοφον συνόντα διὰ τῶν πράξεων τῇ ἀρετῇ καὶ χαίρειν, αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ σιωπῇ μέγα φρονεῖν, ἐπαινετῶν καὶ ἀκροατῶν μηδὲν δέόμενον. ὥσπερ ἂν ὁ καλῶν ἐκεῖνον οἴκοι τὴν θεραπαινίδα, καὶ βοῶν, Θίασαι, Διονυσία, πέπαυμαι τετυφωμένον, ὅτως ὁ ποιήσας τι χαρίεν καὶ ἀσεῖον, οὕτω τοῦτο διηγούμενον, καὶ περιφέρων πανταχοῦ, δῆλός ἐστιν ἔξω βλέπων ἔτι, πρὸς δόξαν ἑλκόμενον, ὅπου δὲ τῆς ἀρετῆς γεγονὼς θεατὴς, οὐδ' ὕπαρ, ἀλλ' ὄναρ αὐτῆς ἐν εἰδώλοις καὶ σκιαῖς ῥιμβούμενος, εἶθ' ὥσπερ ζωγράφημα προσιδὼν ἐπὶ θέαν τὸ πεπραγμένον. *Si enim verus adolescentis avt mulieris amor non reqrit testes, sed fructum percipit svavem, etiamsi occultè rem desideratam conficiat: multò magis convenit honesti & sapientia studiosum, cùm agendo fruitur virtute, ipsum apud sesè tacitum animo efferri, neqe laudatores avditoresve ullos reqirere. Sicut ergò ille, qi domi ancillam vocans, clamabat: cerne Dionysia, deposui fastum; ita & is, qi pulcrum aliqod atqe scitum facinus suum passim narrat ac circumfert, satis apertè ostendit se adhuc foras respicere, & ad gloriam trahi, neqe etiammum verum virtutis se fuisse spectatorem, neqe re ipsâ, sed per somnium umbras ejus & simulacra pervagatum, factum deinde suum veluti picturam spectandum proposuisse.* qemadmodum avtem Plutarchus ab amantibus icones traxit; ità Aristides *in Eteoneum Tom.* 1. *p.* 136. à sitientibus. ὥσπερ οἱ διψῶντες σιωπῇ πίνουσιν. *ut qi sitiunt, tacitè bibunt.* qod & Dio Prusæus *Orat.* 27. *pag.* 286. Οἱ διψῶντες τῶν ὁδοιπόρων ἐπειδὰν ἔλθωσιν ἐπὶ κρήνην τινὰ, πίνουσιν ἐπικύψαντες. ἐμπλησθέντες δὲ, καὶ τὸ δίψος ἀποσείσαντες, ἡσυχῇ ἀπαλλάττονται, οὔτε κράξαντες, οὔτε εἰπόντες τι. *Viatores sitientes, si qando venerint ad fontem aliqem, corpore inclinati toto bibunt: impleti verò, sitiqe restincta, tacitè recedunt, neqe clamantes, neqe dicentes.* vide Epictetum *l.* 3. *c.* 12. *ad l.* 1. §. 7. qi & istos vanæ gloriæ inhiantes, & famæ popularis avcupes avidos, scenicis confert; qi nisi turbâ inspectante non agunt. *l.* 3. *c.* 14. Ὡς οἱ κακοὶ τραγῳδοὶ μόνοι ᾄδουσι καὶ δύνανται, ἀλλὰ μετὰ πολλῶν. *Ut mali tragœdi soli canere non possunt, sed cum multis.* ubi, *mali tragœdi,* Volfius cur redderet, nihil video.

Μηδὲ τὴν Πλάτωνος πολιτείαν ἔλπιζε] De Catone Cicero, *ad Attic. l.* 2. *Ep.* 1. *Dicit tanqam in Platonis politia, non tanqam in Romuli face, sententiam.* Qod Plutarchus in *Phocione pag.* 742. *E.* sic reddit, ὥσπερ ἐν τῇ Πλάτωνος πολιτείᾳ καὶ οὐκ ἐν τῇ Ῥωμύλου πολιτευόμενον ὑποσάθρᾳ. Plato certè qam finxit politiæ ideam, nusqam unqam reperta est, avt repertam usqam unqam iri spes est. Theodoretus *therapevt. l.* 9. *tom.* 4. *pag.* 619. *B.* Ἀλλ' ὁ μὲν φιλόσοφος τοιάσδε νόμους ξυνέγραψε. καὶ οὐδένα πέπεικε τῶν ἀνθρώπων ὁ πολίτην, ὁ ξένον, οὐκ ἀστὸν, ὁ χωρητικὸν, οὐχ ἕλληνα, ὁ βάρβαρον, ὁ δοῦλον, οὐκ ἐλεύθερον, οὐκ ἄνδρα, ὁ γυναῖκα, ὁ νέον, ὁ πρεσβύτην, ὁ λόγοις ἐντεθραμμένον, ὁ λόγων ἀμύητον, κατὰ τόσδε βιῶναι τοὺς νόμους. *Verum hujusmodi qidem leges philosophus tulit, at nulli hominum, ut his viverent legibus, persvasit, non civi, non extraneo, non urbano, non rustico, non Græco, non barbaro, non servo, non libero, non viro, non mulieri, non juveni, non seni, non literato, non rudi & indocto.* Hinc apud Athenæum ille *dipnosoph. l.* 11. *pag.* 508. *B.* Ἔοικεν οὖν ὁ Πλάτων μὴ τοῖς οὖσιν ἀνθρώποις γράψαι τοὺς νόμους, ἀλλὰ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ διαπλαττομένοις. ὥσπερ καὶ ζητεῖσθαι τοὺς χρησομένους. ἐχρῆν οὖν, ἃ πείσει λέγων, ταῦτα καὶ γράφειν, καὶ μὴ ταῦτα ποιεῖν τοῖς ἐυχομένοις, ἀλλὰ τοῖς τῶν ἐνδιχομένων ἀντεχομένοις. *Videtur sanè Plato non hominibus qi ubivis sunt, leges præscribere, sed iis qos imaginatione finxit, ut qi legibus iis parerent, perqirendi sint. Debuit ergo qæ persvadere posset scribere, nec id facere, qod qi obnixè votis aliqid sibi precantur, verùm potius id amplecti & retinere qod accidit & fit qotidiè.* qæ postrema eruditus interpres minimè assecutus est. *debuit,* inqit, *Plato imitari non vota facientes, qi impossibilia sæpe optant sibi, sed eos, qi res perfici possibiles suscipiunt, ac moliuntur.* Qanqam iniqior forsan hoc nomine Platoni atqe aliis rerum publicarum ideas delineantibus Gregorius Nazianzenus (non solus tamen is) qi *in Julian. invect.* 1, Πῶς δὲ θαυμάζειν ἄξιον τοῦτο, ὅτι λόγῳ πλάττουσι πόλεις τοῖς ἔργοις εὐσχήμονα μὴ δυναμένας; *An non avtem hos suspicere atqe admirari par est, qi civitates etiam, qæ re ipsâ construi ac coagmentari neqeunt, sermone singunt.* Non possum avtem erudito interpreti Anglicano assentiri, qi ista cum seqentibus tanqam ex aliena persona à Marco prolata existimat. Sunt enim Marci ipsius, eum qem alloqitur invitantis ad id qod est naturæ ipsius consentaneum agendum & conandum, qantum in se est: monentísqe simul animum nè desponderet, etiamsi non possit hominum mores ità refingere, ut reipublicæ Platonicæ inducendæ spes detur, avt eam hominum in bono promovendo consipirationem experiri, qæ in ea, qam Plato sibi finxit, republica expectari poterat; sed successibus etiam leviusculis & processibus perexiguis contentus agat, pergátqe nihilominus in instituto. qod idem & de se, profectúqe suo, cuiqe svadere conatur, *l.* 5. §. 9.

Ὡς ὀλίγον τί ἐστι] Non est parum, inqit, si vel parum studio tuo proficere poteris, in tam ampla validáqe hominum morúmqe corruptela; si vel supprimere saltem valeas, qod corrigere non datur. Siqidem dogmata tenaciùs animi medullis infixa, imis de pulmonibus revellere prorsus, plus qàm Herculeus labor fuerit; qod tamen nisi fiat, nihil liberè ac lubenter, sed servo fucatóqe affectu peragitur, qicqid à talibus præstatur. Malè ista cepit accepítqe Xylander, dum legit Δόγμα γὰρ αὐτῶν τις μεταβάλλει; vertítqe, *Mutat aliqis illorum suum placitum?* sed & Xylandri vestigiis insistens Anglus. cùm τις illud sit ἐρωτηματικόν. *Ecqis enim dogma,* sive *judicium, illorum mutaverit?* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 10. *Numqid ille cujus navigium multam, undiqe laxatis compagibus, aqam trahit, navis ipsiqe navigio irascitur? Occurrit potiùs, & aliam excludit undam, aliam egerit, manifesta foramina percludit, latentibus, & ex occulto sentinam ducentibus labore continuo restitit: nec ideo intermittit, qia qantum exhaustum est, submiscetur. Lento adjutorio opus est contra mala continua & fœcunda; non ut desinant, sed nè vincant.*

Δυ-

maveris. nam dogmata hominum qis mutaverit? & tamen absqe his mutatis, qid aliud supererit, nisi ingemiscentium, dum obsequium simulant, servitus. age nunc, & Alexandrum, Philippum, Demetrium Phalereum mihi refer. viderint illi, an qid natura communis poscat, nôrint, & ad hujus dictamen sese instituerint. sin tragicè semet ostentârint, qis ad illorum imitationem me addixit? simplex qiddam & modestum est philosophiæ opus. noli me ad fastum insolentem abducere.

§. 30. Intuere desuper armenta innumerabilia, & ritus innumerabiles, & navigationis omne genus, in procellis, in tranqillo mari, & rerum præteritarum, præsentium, decedentium differentias. considera & vitam qæ sub aliis olim est acta, qæ post te erit transigenda, qæqe apud gentes barbaras jam agitur. & qàm multi sint, qi nec nôrint nomen tuum; qàm multi, qi mox ejusdem obliviscentur; qàm multi, qi cùm te nunc lavdent, mox vituperaturi sint. qod deniqe, neqe memoria, neqe gloria, neqe ejusmodi qicqam æstimatione ullâ dignum est.

§. 31. Mentis tranqillitas tibi sit in eis, qæ ab externa cavssa proficiscuntur. justitiæ ratio in eis qæ ab interna efficiuntur. hoc est: intentio tua actióqe omnis hunc solum sibi finem propositum habeat, ut ad societatem humanam qod conducat fecerit, utpote qod naturæ tuæ consentaneum existat.

§. 32. Supervacanea multa, qæ molestiam tibi pariunt, præcidere, cùm in opinione tua tota sita sint, animúmqe angustiis exemptum plu-

ἐστι, Δηνοῦ. * δόγμα γὰρ αὐτῶν τὶς μεταβάλλει; χωρὶς ἢ δογμάτων μεταβολῆς, τί ἄλλο, ἢ [b] δουλείαν γενέντων, καὶ πείθεσθαι παρασκευασμένων. ὕπαγε νῦν, καὶ [c] Ἀλέξανδρον, καὶ Φίλιππον, καὶ [d] Δημήτριον τὸν Φαληρέα μοι λέγε. ὄψονται, εἰ [e] εἶδον, τί ἡ κοινὴ φύσις ἤθελε, καὶ ἑαυτὸς ἐπαιδαγώγησαν. εἰ δὲ [f] ἐτεραγώδησαν, [g] ἀδεής με καταγέλαστε μιμεῖσθαι. ἁπλοῦν ἐστι καὶ [h] αἰδήμον τὸ φιλοσοφίας ἔργον. μή με ἄπαγε ἐπὶ [i] σεμνοτυφίαν.

§. 30. [k] Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν ἀγέλας μυρίας, καὶ πελετὰς μυρίας, καὶ * πλοῦν παντοῖον ἐν χειμῶσι καὶ γαλήναις, καὶ διαφορὰς γινομένων, συγγινομένων, ἀπογινομένων. [l] ἐπινόει δὲ καὶ ὑπ' ἄλλων πάλαι βεβιωμένον βίον, τὸν μετὰ σὲ βιωθησόμενον, καὶ τὸν νῦν ἐν τοῖς βαρβάροις ἔθνεσι βιούμενον. καὶ [m] ὅσοι μὲν ἀδὲ ὄνομά σε γινώσκουσιν, [n] ὅσοι δὲ τάχιστα ἐπιλήσονται, [o] ὅσοι δὲ ἐπαινοῦντες ἴσως νῦν σε τάχιστα ψέξουσι. καὶ ὡς [p] ἄτε ἡ μνήμη ἀξιόλογόν γε, [q] ἄτε ἡ δόξα, ἄτε ἄλλο τι τὸ σύμπαν.

§. 31. [r] Ἀταραξία μὲν, ὡς ἐκ τὰ ἀπὸ τῆς ἐκτὸς αἰτίας συμβαίνοντα. δικαιότης δὲ, ἐν τοῖς ὧδε τλῶ ἐν σοὶ αἰτίαν ἐνεργουμένοις. τετύχηκεν, ὁρμὴ καὶ πρᾶξις, [s] καταλήγουσα ἐπ' αὐτὸ τὸ κοινωνικῶς πρᾶξαι, ὡς τοῦτό σοι καὶ φύσιν ἦν.

§. 32. Πολλὰ ὑπερσὰ ὑπερελεῖν τῶν ἐνοχλούντων σοι δύναται, [t] ὅλα ἐπὶ τῇ ὑπολήψει σου κείμενα. καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν ὑπεποιήσεις ἤδη

a L.8.§.4.
b Inf.§.40.
c L.8.§.3.
d L.8.§.25.
e L.8.§.3.
f L.3.§.7.l.5.§.28.
g L.5.§.36.l.7.§.58.
h L.1.§.2.
i L.1.§.9.
k L.7.§.48.
l L.12.§.24.
* πλοῦτον Xyl.
l L.7.§.49.
m L.3.§.10. l.8.§.21.
n L.4.§.19.
o L.3.§.4.l.4.§.3.
p L.4.§.3.19.
q L.6.§.16.
r L.7.§.54. Sup.§.6.
s L.4.§.20. l.5.§.34. Sup.§.23.
t L.2.§.15. l.11.§.18.

ANNOTATIONES.

Δουλείαν γενέντων καὶ πείθεσθαι παρασκευασμένων] Hoc est qod A unico verbo Hebræi מתן id est, *mentiri*, pro, *fictè ac mendaciter in obsequium se dedere*. Ità vates rex, *Psal.* 18. *v.* 44, 46. *Populus priùs ignotus mihi, ignarúsqe mei, serviunt mihi: ad ipsum mei avditum obediunt mihi: alienigenæ mentiuntur* (id est, ut rectè Junius, *mendaciter dedunt se*) *mihi; dum decidente eis* (qasi in talos) *animo, è conclavibus suis coborrescunt.* & *Psal.* 66. *v.* 3. *Propter amplitudinem roboris tui, mendaciter se dedunt tibi inimici tui.* & *Psal.* 81. *v.* 16. *Osores Jovæ mendaciter se dedissent ei.* sed & vate rege prior Moses, regis instar & ipse, *Devt. c.* 33. *v.* 5. in solenni illa *benedictione* populi sui, *ibidem v.* 29. *Hostes tui mendaciter* B *se dedent tibi.*

Καὶ Δημήτριον τὸν Φαληρέα] Vide *ad l.* 8. §. 25. Hunc avtem, etsi Philosophiam professum, Alexandro ac Philippo adjungit, qia & ipse reipublicæ regimen glorioscè satis Athenis tractaverat. ubi & statuæ æreæ 360. eidem publico populi suffragio erectæ sunt; qæ tamen havd longo post intervallo omnes, unicâ duntaxat exceptâ, dejectæ, confractæ, conflatæ sunt. Vide Laërtium *l.* 5. & Diodorum Siculum *l.* 18. sed & Ciceronem *de offic. l.* 1.

Εἰ εἶδον, τί ἡ κοινὴ φύσις ἤθελε] Vide *l.* 8. §. 3.

Οὐδείς με καταγέλαστε μιμεῖσθαι] Vide *l.* 5. §. 36. & *l.* 7. C §. 58.

Ἁπλοῦν ἐστι καὶ αἰδήμον τὸ φιλοσοφίας ἔργον] *Simplex ac modestum.* Adversus illud peccant, post Philosophos qosdam, qi subtilitate nimiâ philosophiam totam deartuârunt & delumbárunt; Scholastici nostri, qi argutiis, tricis, & qæstiunculis spinosis Theologiam totam implexam & involutam nobis dedérunt: adversus istud cùm Sophistæ ἀλαζόνες, tum & Cynici ἀναιδεῖς.

Σεμνοτυφίαν] Σεμνοτυφία, vocabulum vix alibi lectum, ἡ μετὰ τύφου τινὸς σεμνότης. Philo *in Flaccum pag.* 965. *D.* Ἃ δὲ χαμαιρετίραν καὶ βασιλικὴν ἰδέαν φύσιν, μετὰ πλείονος παῤῥησίας ἐπεδείκνυτο. ἦσαν, σεμνότερον ἤγεν αὐτόν, ἄρχοντι δὲ λυσιτελέστατον ὁ τύφος. *Sed qa magnificam regiámqe declarant indolem, elucebant manifestius. Gerebat se pro dignitate, fastu non indecoro nec inutili magistratui. Gravitatem fastuosam,* sive σεμνοτυφίαν in Constantio his verbis depingit Ammianus *l.* 16. *Insidebat avreo solus ipse carpento; Augustúsqe savstis vocibus appellatus, vocum lisuorúmqe intonante fragore, talem se, támqe immobilem, qalis in provinciis suis visebatur, ostendit. nam & corpus perhumile curvabat portas ingrediens celsas, & velut collo munito rectam aciem luminum tendens, nec dextrâ vultum, nec lævâ flectebat, tanqam figmentum hominis: non cùm rota concuteret nutans, nec spuens, avt os avt nasum tergens vel fricans, manúmve agitans est visus un-*

qam. Qæ eadem per totam vitam observâsse, avtor est idem *l.* 21.

§. 30. Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν] Vide *l.* 7. Est avtem istud argumentum totius *dialogi* Lucianici illius, qem ἐπισκοπῶντας ea de cavssa inscripsit. Sed & *somnii Scipionis* Ciceroniani partis non contemnendæ.

Καὶ πλοῦν παντοῖον] *Omnis generis divitias.* Xylander πλοῦτον. sed seqentia refutant, ἐν χειμῶνι, ἐν γαλήναις.

Ἐπινόει δὲ καὶ τὸν ὑπ' ἄλλων πάλαι βεβιωμένον βίον] vide *l.* 7. §. 49. Hoc avtem historiæ beneficio cumprimis datur; de qa Nicetas Choniates operis historici initio *pag.* 2. Βίβλῳ ζώντων, ἡ ἱστορία. καὶ σάλπιγξ περίτρανος, τὰ γεγραμμένα, τοὺς πάλαι τεθνεῶτας ὅσον τῶν σημάτων ἐξαναστῶσα, καὶ ὑπ' ὄψιν τιθεῖσα τοῖς βυλομένοις. *Liber viventsum historia, rerúmqe gestarum descriptio tuba clangor, qo jam olim mortui, velut è sepulcris excitati, in medium producuntur.* Verùm Marcus hìc potiùs vult nos animo complecti, qàm immensum temporis spatium nos anteceserit, qod transactum sit illis, qi & nobis prorsus ignoti, rerúmqe nostrarum itidem ignari fuerint. vide *ad l.* 4. §. 3. τὸ χάος, sed & *l.* 6. §. 18.

Ὅσοι μὲν ἀδὲ ὄνομά σε] vide Boëthium *consol. l.* 2. *c.* 7. *ad l.* 4. §. 3. vide & *l.* 8. §. 21.

Τάχιστα ἐπιλήσονται] vide *ibidem* & *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. C §. 19.

Τάχιστα ψέξουσι] vide *l.* 4. §. 3. τὸ ἐνμετάβολον.

Οὔτε ἡ μνήμη ἀξιόλογον] vide *ibidem* τὸ κενόν.

§. 31. Ἀταραξία] Idem *l.* 7. §. 54. & *suprà* §. 6.

Καταλήγουσα ἐπ' αὐτὸ] ut nihil aliud reqirat, qàm rectè fecisse. vide *l.* 3. §. 6. & *l.* 5. §. 34. & *l.* 6. §. 7, 50. & *l.* 7. §. 73. & *infrà* §. 42. καταληπτικῶς διδόναι.

§. 32. Ὅλα ἐπὶ τῇ ὑπολήψει κείμενα] vide *ad lib.* 8. §. 40, 47.

Καὶ πολλὴν εὐρυχωρίαν περιποιήσεις ἤδη σεαυτῷ τὸν ὅλον κόσμον περιεληφέναι τῇ γνώμῃ] Ita pessimè divellit & delum- D bat Lugdunensis, dum ab illis ἤδη σεαυτῷ novam orditur sententiam, cùm superioribus adnecti mens avtoris liqidò postulat. Meliùs Anglicus à seqentibus, τὸν ὅλον κόσμον. Nevtri tamen assentior. articulum, qi deperisse videtur, interserendo, dictionis seriem continuandam sic sentio. π. ἐνῤ περιποιήσεις ἤδη σεαυτῷ [τῷ] τὸν ὅλον κόσμον περιειληφέναι, &c. vide Platonis *Polit. l.* 6. à Marco lavdatum *l.* 7. §. 37.

Πολλὴν εὐρυχωρίαν] *qasi ex angustiis educere te poteris, & in patente te collocare.* Ita Psaltes *Ps.* 18. *v.* 20. *Eduxit me in locum patentem.* εἰς πλατυσμόν. Græci *in latum.* & *Psal.* 31. *v.* 9. *Non concluisisti me in manibus inimicorum meorum; sed in patente*, sive, *in lato, posuisti pedes meos.* ἐν εὐρυχώρῳ, Græci, cui opponitur στενοχωρία, *angustia, ad Rom. cap.* 2. *v.* 9.

a L.7.§.35. ἤδη σεαυτῷ, a * τὸ ὅλον κόσμον περιληφέναι τῇ γνώμῃ, καὶ τὸ ἴδιον αἰῶνα περινοεῖν, καὶ τὰ δοθέντα ἑκάστῳ πράγματα τάχειαν μεταβολὴν

* [τῷ] τὸν

b Sup.§.19. 28. Inf.§.33

μέρους ἑκάστου πράγματος b τάχειαν μεταβολὴν ὑπονοεῖν, ὡς c βραχὺ μὲν τὸ ἀπὸ γενέσεως μέχρι

c L.5.§.24.

d L.4.§.3.

ἀφανίσεως, d ἀχανὲς δὲ τὸ πρὸ τῆς γενέσεως, ὡς καὶ τὸ μὴ τὰ ἀφάνισιν ὁμοίως ἄπειρον.

e Sup.§.28. 32.

§.33. Πάντα, ὅσα ὁρᾷς, e τάχιστα φθαρήσεται· καὶ

f L.8.§.25.

f οἱ φθειρόμενα αὐτὰ ὑποδέντες, τάχιστα καὶ

g L.2.§.14. l.4.§.50.

αὐτοὶ φθαρήσονται· καὶ g ὁ ἑκατονταέτης ἀποθανὼν εἰς ἴσον κατεσήσει τῷ προώρως.

h Sup.18. 27.

§.34. h Τίνα τὰ ἡγεμονικὰ τούτων, καὶ πρὸς οἷα ἐασκεῖται, καὶ δι' οἷα * φιλοῦσι καὶ τιμῶσι.

* Χολῶσι Lug.

γυμνὰ νόμιζε τὰ ψυχάρια αὐτῶν. ὅτε δοκοῦσι βλάπτειν

rimùm dilatare poteris, ſi mundum totum & ſeculum in qo degis, mente complexus fueris, & rei cujuſqe ſigillatim tranſmutationem celerem conſideraveris, qámqe exiguum temporis ſpatium inter ortum ejuſdem & interitum intercedat; cùm & immenſum ſit qod ortum præceſſerit, & interminatum pariter, qod interitum ſit conſecuturum.

§.33. Corrumpentur brevi, qæcunqe vides: corrumpentur brevi, & qi corrumpi hæc vident. & qi ſenectute extremâ confectus moritur, in eundem ſtatum redigetur cum eo, qi immaturus obiit.

§.34. Animulas hominum nudas intuere, ut videas, qales mentes gerant, qibus rebus ſtudeant, & qarum cavſſâ alios diligant ac honorent. tum qando vel vituperan-

ANNOTATIONES.

θλίψις καὶ στενοχωρία. Epictetus *l.*1.*c.*25. Ὁρᾷς, ὅτι σὺ σαυτῷ στενοχωρίαν παρέχεις, σὺ σαυτὸν θλίβεις; *Nonne vides te ipſum tibi circumdare anguſtias? te à teipſo premi?* & mox, Καθόλου γὰρ ἐκεῖνο μέμνησο, ὅτι ἑαυτὸς θλίβομεν, ἑαυτὸν στενοχωροῦμεν. τυλίσει, τὰ δόγματα ἡμᾶς θλίβει καὶ στενοχωρεῖ. *Nam illud omnino meminiſſe oportet, nos à nobis ipſis urgeri, à nobis ipſis in anguſtias redigi: hoc eſt, opinionibus noſtris urgeri nos & coarctari.* Talem ſibi procuraverat στενοχωρίαν Pellæus ille, qi

Æſtuat infelix anguſto limite mundi,
Ut Gyari clauſus ſcopulis, parváqe Seripho.

Juvenalis *Sat.* 10. atqe hoc eſt verè στενοχωρεῖν τὸν κόσμον, utì Epictetus idem, ſed ſenſu pavlò diverſo dixit *l.*3.*c.*26.

Τὸν ὅλον κόσμον περιειληφέναι τῇ γνώμῃ] qod *avum animo percurrere*, Seneca *Ep.*71. vide *l.*7.§.47. & *l.*11.§.1.

Ἀχανὲς δὲ τὸ πρὸ τῆς γενέσεως;] vide *l.*4.§.3, 50. Gregorius Romanus *in Job.l.*7.*c.*20. *& immenſum eſt, qod ſine termino ſequitur; & parum eſt, qicqid finitur. Longum qippe nobis videri non debet, qod curſu ſui temporis tendit ut non ſit: qod dum per momenta ducitur, ipſo hoc momenta ſua qa differunt, impellunt. atqe unde teneri cernitur. indè agitur, ut non teneatur.*

§.33. Πάντα ὅσα ὁρᾷς, τάχιστα φθαρήσονται] vide *ad l.*2.§.12. & *l.*4.§.48. & *l.*7.§.25. Seneca *Epiſt.*71. *Omne humanum genus, qódqe eſt, qdqe erit, morte damnatum eſt. Omnes qa uſqam rerum potiuntur urbes, qæqe alienorum imperiorum magna ſunt decora, ubi fuerint, aliqando qæretur, & vario exitii genere tollentur. alias deſtruent bella, alias deſidia páxqe ad inertiam verſa conſumet, &, magnis opibus exitioſa res, luxus. Omnes hos fertiles campos repentina maris inundatio abſcondet, aut in ſubitam cavernam concidentis ſoli lapſus abducet. qid eſt ergò qare indigner, aut doleam, ſi exiguo momento publica fata præcedo?*

Ὁ ἐσχαλόγηρως ἀποθανὼν] Vide *ad l.*2.§.14. & *l.*4.§.50. Hieronymus *in Nepot. Si nongentos excederemus annos, & Methuſala tempora nobis donarentur, tamen nihil eſſet præterita longitudo, qa eſſe deſiſſet. etenim inter eum qi decem vixit annos, & eum qi mille, poſtqam idem vita finis advenerit, & irrecuſabilis mortis neceſſitas, tranſactum omne tantundem eſt.* Avguſtinus *de verb. Dom. Serm.*42. & *Homil.*1. & 28. & *de* 10. *chord. c.*2. *Tota vita brevis eſt; à prima infantia uſqe ad decrepitam ſenectutem, ſpatium breve eſt. Qòd tam diu vixerat, qid Ada profuiſſet, ſi hodie mortuus eſſet? Si adhuc viveret, & hodie moreretur, qid illi vita longitudo profuiſſet? qid enim diu eſt, ubi finis eſt? qantum eſt in hac vita, qod erit aliqando finitum? qicqid fuit futurum, ubi præteritum factum eſt, jam tale habetur, ac ſi non fuerit.* Gregorius *in Job.l.*15.*cap.*2. *Si ab ipſo humani generis exortu uſqe ad hoc tempus, in qo ſumus, mentis oculos ducimus, omne qod finiri potuit, qàm breve fuerit videmus. Ponamus enim qemlibet hominem à primo die mundi conditum, uſqe ad hodiernum diem vitam ducere, hodie tamen eandem vitam, qam qaſi longam ducere videbatur, finire: ecce finis adeſt, præterita jam nulla ſunt, qia cuncta tranſierunt. futurum in hoc mundo nihil eſt, qia nullum ad vitam vel breviſſimum reſtat momentum. Ubi eſt ergò longum tempus, qod inter initium finemqe deprehenſum ità conſumitur, ac ſi nec breve unqam fuiſſet.* Seneca *Ep.*49. *Modò amiſiſſe te video: qid enim non modò eſt, ſi recorderis? modò apud Sotionem philoſophum puer ſedi: modò cavſſas agere tepi; modò deſii velle agere, modò poſſe. Infinita eſt velocitas temporis, qa magis apparet reſpicientibus. Nam ad præſentia intentos fallit; adeò præcipitis fuga tranſitus levis eſt. Cavſſam hujus rei qaris? qicqid temporis tranſiit, eodem loco eſt: pariter adſpicitur; unà jacet: omnia indè in profundum cadunt. & alioqi non poſſunt longa intervalla eſſe in ea re; qa tota brevis eſt.* Idémqe *Ep.*99. *Omnes qantùm ad brevitatem ævi, ſi univerſo compares, & juvenes, & ſenes, in aqo ſumus. minùs enim ad nos ex omni ætate venit, qàm qod minimum eſſe qis dixerit. qoniam qidem minimum aliqa pars eſt; hoc qod vivimus, proximum nihilo eſt.*

§.34. Δι' οἷα φιλοῦσι] *qa amant* Xylander. imò, *propter qa amant*, alios ſcilicet. atqe ità Caſavbonus. Lugdunenſis χολῶσι, qaſi mens eſſet, *propter qa ſuccenſent aliis.* qod χολᾶσθαι potiùs diceretur.

Γυμνὰ νόμιζε τὰ ψυχάρια αὐτῶν] vide *l.*2.§.12. & *l.*3.§.11. & *l.*7.§.62. Seneca *Ep.*47. (qam tranſcripſit, more ſuo, tacito avtoris nomine, Macrobius *Saturn. l.*1.*c.*11.) *Qemadmodum ſtultus eſt, qi emturus equm, non ipſum inſpicit, ſed ſtratum ejus & frenum: ſic eſt, qi hominem ex veſte, aut conditione, qa veſtis modo nobis circumdata eſt, æſtimandum putat.* Οὐτε γὰρ ἵππον ἐνγενῆς κρίνοι τ' ἂν, ὁ πολυτελῆ σκεύην ἔχων, ἀλλ' ὁ τῇ φύσει λαμπρός. ὅτι οὐκ ἀνὴρ σπουδαῖος, ὁ πολύτιμον ἐσθῆτα κεκτημένος, ἀλλ' ὁ τὴν ψυχὴν γενναῖος. *Equus generoſus judicabitur, non qidem ſumptuoſe ornatus, ſed eximiæ naturâ: itidem nec vir honeſtus, qi opibus pradives, ſed qi animâ egregius erit.* Socrates apud Stobæum *tom.*2. *tit.*1. qod Plutarchi nomine exhibet, Antonius *meliſſ. l.*1.*c.*31. Seneca idem *Ep.*41. *Qid eſt ſtultius, qàm in homine aliena laudare? non faciunt meliorem equm aurei freni.* Et *Ep.*92. *Qod de veſte dixi, idem de corpore me exiſtima dicere. Nam hoc qoqe natura, ut qandam veſtem, animo circumdedit. Velamentum ejus eſt. qis autem unqam veſtimenta æſtimavit arculâ? nec bonum, nec malum vagina gladium facit.* Itaqe ut idem *Ep.*80. *Omnium iſtorum perſonata felicitas eſt. contemnes illos, ſi deſpoliaveris. Equm emturus, ſolvi jubes ſtratum, detrabis veſtimenta venalibus, nè qa vitia corporis lateant. Hominem involutum æſtimas? Mangones qicqid eſt qod diſpliceat, aliqo lenocinio abſcondunt. itaqe ementibus ornamenta ipſa ſuſpecta ſunt. ſive crus alligatum, ſive brachium aſpiceres, nudum juberes & ipſum tibi corpus oſtendi. Vides illum Scythia, Sarmatiave regem, inſigni capitis decorum? Si vis illum æſtimare, totúmqe ſcire qalis ſit, faſciam ſolve. Si perpendere te voles, ſepone pecuniam, domum, dignitatem, intus teipſum conſidera. Qid ad rem pertinent mula ſaginata, unius omnes coloris? qid iſta vehicula cælata?*

— *inſtrati oſtro alipedes, pictiſqe tapetis;*
Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent:
Tecti auro fulvum mandunt ſub dentibus aurum.

Iſta nec dominum meliorem facere poſſunt, nec mulam. Idem *Ep.*87. qod Flaccus, *Serm.l.*1.*Sat.*2.

*Regibus hic mos eſt ubi equos mercantur, * apertos*
Inſpiciunt: nè ſi facies, ut ſæpe, decora
Molli fulta pede eſt, emptorem inducat hiantem,
Qòd pulcra clunes, breve qòd caput, ardua cervix.
Hoc illi rectè: nè corporis optima lynceis
Contemplere oculis; Hypſæâ cacior, illa
Qa mala ſunt ſpectes. —

qæ verè mala, qæ mentis mala; hæc enim ſola verè mala Stoæ. Nec diſſentiunt noſtri. Joannes Chryſoſtomus *Edit. Savil. tom.*7. *Orat.*2. Τί πολ' ἐσὶν ἵππου ἀρετή; ἆρα τὸ χρυσοῦν ἔχειν χαλινὸν, καὶ τελαμῶνας τοιούτους, καὶ στρωμάτων ἔσωθεν ἐκ σιρικῶν νημάτων συγκείμενον, καὶ τάπητας ποικίλους καὶ χρυσοπάσους καὶ φάλαρα λιθοκόλλητα, καὶ πλουσίαις χρυσοῖς σχοίνοις συμπεπλεγμένης. ἢ τὸ δρομικὸν εἶναι, καὶ εὐσκελῆ, καὶ βαδίζειν εὐρυθμα, καὶ ὀπλὰς ἔχειν ἵππου περιπύστους γεωπόνου, καὶ ἀνδρείαν κεκτῆσθαι τὴν ἐν ἀποδημίαις μακραῖς, τὴν ἐν πολέμοις ἀρμόζουσαν, καὶ δύνασθαι καὶ ἐν παραλήξει μᾶλα πολλῷ φαίνεσθαι τῶ παρασήμῳ, καὶ τροπῆς γενομένης σώζειν τὸν ἀναβάτην; οὐκ εὐθηλον ὄλι ταῦτα ἵππου ἀρετὴ, οὐκ ἐκεῖνα; τί δὲ; ὄνου τὴν ἡμιόνου ποίαν φαίης ἀρετὴν εἶναι; ἢ τὸ δύνασθαι μετ' εὐκολίας ἀχθοφορεῖν, καὶ ῥᾳδίως τὰς ὁδοὺς διιέναι, καὶ πόδας ἔχειν στερρότητι πέτρας μιμουμένης; μὴ τὸ ἔξωθεν αὐτοῖς περικείμενα συντελεῖν τι πρὸς τὴν οἰκείαν ἀρετὴν αὐτῶν φήσομεν; ὑδαμῶς. ἄμπελον δὲ ποίαν θαυμασόμεθα; τὴν τοῖς φύλλοις κομῶσαν, καὶ τοῖς κλήμασιν, ἢ τὴν τῷ καρπῷ βριθομένην; ποίαν δὲ ἀρετὴν ἐλαίας εἶναί φαμεν; ἆρα μεγάλας ἔχῃ τὰς κλάδους καὶ πολλὴν τὴν ἀπὸ τῶν φύλλων κόμην, ἢ ὅτε τὸν οἰκεῖον καρπὸν δεψιλῆ καὶ παντα χῆ διεσπαρμένον ἐμφαίνῃ; ὥτω δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ποιῶμεν. διακρινήσωμεν τὴν ἀρετὴν τὴν τῶ ἀνθρώπῳ, καὶ βλάβην εἶναι ἐκείνην νομίσωμεν, τὴν αὐτῇ λυμαινομένην. τί ἂν ἴσιν ἀρετὴ ἀνθρώπῳ; ἢ χρήματα, ἵνα πενίαν διώκῃς. οὐδὲ ὑγίεια

* Ità Lipſius. *Opertos*, vulgo perperam.

tuperando obesse, vel lavdando prodesse cuiqam videntur, qanto cum fastu id faciant.

§.35. Nihil est aliud amissio qàm mutatio. hac avtem gavdet natura, qæ nihil non rectè facit. ab æterno ista pariter facta sunt; & in æternum alia ejusmodi fient. ecqis ergò dixerit omnia & facta fuisse, & semper factum iri mala? nec penes deos, qi tot fuerint, potentiam extitisse corrigendi ista, qo minùs mundus ad mala ista addiceretur, qibus perpetim teneretur implicitus?

§.36. Qàm putida est subjecta rei cuiqe materia? aqa, pulvis, officula, sordes. avt rursus, calli terræ, marmora; sedimenta, avrum, ac argentum;

πλεον ψέγοντες, ἢ ὠφελεῖν ἐξυμενοῦντες, [a] ὅση ὕπη- a L.11. §.18.
σις.

§.35. Ἡ ἀποβολὴ οὐδὲν ἀλλό, ἐστιν, ἢ [b] μετα- b L.4.§.3.
βολή. [c] τούτῳ γὰρ χαίρει ἡ τῶ ὅλων φύσις, [d] καθ' ὃν l.8.§.18.
πάντα καλῶς γίνε[ται]. [e] ἐξ αἰῶνος ὁμοειδῶς ἐγίνε- c L.7.§.18.
το, καὶ εἰς ἄπειρον. τοιαῦθ' ἕτερα ἔσται. [f] ἃ ἂν λέ- d L.4.§.45.
γοις, ὅτι ἐγίνετό γε πάντα, * ὃ καὶ πάντα εἰς κα- e Sup.§.28.
λῶς ἔσται, καὶ [g] ἀδεμία ἄρα δύναμις ἐν τοσούτοις f L.12.§.5.
θεοῖς ἐξεύρεθη πώποτε ἡ διορθώσασα ταῦτα, ἀλλὰ κα- * καὶ ὅτι
τατέτακται ὁ κόσμος ἐν ἀδιαλείπτοις καιροῖς συνέ- g L.10.§.7.
χεσθαι;

§.36. [h] Τὸ σαπρὸν τῆς ἑκάστου συστατικῆς ὕλης, h Sup.§.14.
ὕδωρ, κόνις, ὀστάρια, [i] γρώσ. ἢ πάλιν πῶροι γῆς l.5.§.33.l.
καὶ μάρμαρα, καὶ συστάθμαι ὁ χρυσὸς, * ὁ ἄργυρος, 11.§.2.17.
καὶ i L.8.§.37.
k L.6.§.13.
* [καὶ] ὁ

ANNOTATIONES.

ὑγίεια σώματος, ἵνα φοβηθῇς νόσον. οὐδὲ ἡ τῶν πολλῶν ὑπόληψις, ἵνα ὑπίδῃς δόξαν πονηράν. οὐδὲ τὸ ζῆν ἁπλῶς καὶ νικᾶν, ἵνα φοβερός σοι γένηται ὁ θάνατος. οὐδὲ ἐλευθερία, ἵνα δουλείαν φύγῃς. ἀλλὰ ἡ τῶν ἀληθῶν δογμάτων ἀκρίβεια, καὶ ἡ κατὰ τὸν βίον ὀρθότης. *Qibus nunc qidem præstat equs? an si avreum habueris franum, & cingula talia, & stragulorum vincula ex sericeis filis contexta, & tapetes versicolores avróqe distinctos, & phaleras gemmis variegatas, & crinium nexorum nodos avreis funiculis consertos? qàm si ad currendum fuerit aptus, & bona habuerit exara, & concinnè incesserit, & ungulas habuerit generoso eqa convenientes, & sibi fortitudinem comparaverit longis peregrinationibus & bellis aptam, & in prælium etiam poteris prodire multo animi cum robore, & conscensorem, si terga versus exercitus, servare? nonne manifestum est bis, non illis equm præstare? Qid vero? qibus asinos & mulos præstare dices? nonne si potuerint eorus promptè portare, & itinera facilè absolverint, & pedes habuerint petras solidissimas imitantes? extrinsecus qa illis accedunt ad propriam illorum præstantiam num dicemus aliqid facere? nimirùm. Qam verò vinearn in pretio habebimus? foliis comatam, & pampinis, vel fructibus onustam? qibus dicimus præstare oleam? cùm magnos habueris ramos, & multam foliorum comam, vel cùm fructum suum copiosum & ubiqe dispersum exhibuerit? ita profectò etiam de homine faciemus. discernemus hominis virtutem, illámqe vitium esse judicabimus illo corruptam. Qibus igitur homo præstat? non divitiis, ut metuas paupertatem: neqe corporis sanitate, ut timeas morbum: neqe multarum cognitione, ut mala perspicias dogmata: neqe vitæ improbâ & temerariâ, ut mors sit tibi formidabilis: neqe libertate, ut fugias servitutem; sed dogmatum verorum studio accurato & vitâ sincerâ.* vide *ad l.6.§.40.*

Ὅσῃ ἔστιν] *qa est illa opinio?* Xylander. imò, qòd *l.11.§.17. μετ' ἴσης τύφου; qanto cum fastu?* & *l.12.§.27. μετ' εἰρωνείας.* grande scilicet ac grave qippiam, & qod magni faciendum sit, feciſse sese opinantur ac præ se ferunt, ubi aliqem vel perstrinxerint, vel collavdárint. atqe hoc est qod Marcus *l.10.§.13.* dicit, hos in aliorum lavdibus vituperiisqe φυσᾶσθαι. Evripides *Glavco*, referente Stobæo *tom.2.tit.22.*

Βαρὺ τὸ φόρτιον, ἔσπους ἀνθρώπου πλοῦς.
Fastus navis hominis, res est intolerabilis.

§.35. Ἡ ἀποβολὴ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ μεταβολή] Seneca *Ep.71. Qicqid est, non erit; nec peribit, sed dissolvetur. Nobis solvi, perire est. proxima enim intuemur: ad ulteriora non perspicit mens hebes.* vide *l.7.§.18. 23, 25. & l.8.§.18.*

Κατ' ἐν πάντα καλῶς γίνεται] vide *ad l.3.§.4. ἀγαθὰ εἶναι πάντα.*

Ὁ καὶ πάντα] ὁ illud Lugdunensis ejecit. ego retineo & expleo; sed & in locum suum, unde excidit, restituo, legendo, καὶ ὅλη π.

Ἐν τοσούτοις θεοῖς] *inter tot deos.* Atqi Stoicis μία τοιαύτη ψυχὴ, *una anima universalis intellectu prædita. l.4.§.40. & l.6.§.14. & l.9.§.8.* i. e. *Deus unus.* Vide Epiphanium *ad lib.4.§.18.* Ità disertè Laërtius *l.7. c.135. Zenone.* si Lipsii distinctionem *de Stoic. Physiolog. l.1.c.9.* Ambrosii Camalduni versionem seqimur; ἓν τε εἶναι θεὸν, καὶ νοῦν, καὶ εἱμαρμένην, καὶ Δία, πολλαῖς τε ἑτέραις ὀνομασίαις προσαγορεύεσθαι. *Unum qoqe Deum esse, & mentem, & fatum, & Jovem, multisqe aliis appellari nominibus.* Verùm ego, cur interpunctio recepta solicitetur, nihil video. ἓν τε εἶναι θεὸν, καὶ νοῦν, &c. sin moveatur, ἵνα potiùs legerim. Ad manum interim adest conciliatrix ratio. Deum summum unicum agnoscebant, qem & Δία sive *Jovem* muncupabant, mundi istius conditorem, πάντων δημιουργὸν, καὶ ἄφθαρτον μόνον. alios interim deos inferiores statuebant φθαρτοὺς, corruptelæ obnoxios, sive (ut Plutarchus *de commun. notit.* eosdem deridens) τηλοῦς *fusiles, ὑαλίνους ἢ κατλιτοφύτους, tanqam si ceres aut stannei existerent.* in his & astra ponebant. Ità Plutarchus *de Philosoph. placit. l.1.c.7.* Θεοὺς δὲ καὶ τὸν κόσμον, καὶ τοὺς ἀστέρας, καὶ τὸν γῆν, τὸν δ' ἀνωτάτω πόλον τῶν ἐν αἰθέρι. *Adhæc Deum esse mundum, stellas, terram: supremum autem omnium deorum*

esse mentem, qa est in æthere. Verùm Epiphanius *Hæres. lib.1. Hæres. 5.§.1.* Deum asserit Stoicos in hæc qasi membra qædam dispertitos. Μερίζουσι δὲ τὴν μίαν θεότητα εἰς πολλὰς μερικὰς οὐσίας, εἰς ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ ἄστρα, εἰς ψυχὴν, καὶ ἀέρα, καὶ τὰ ἄλλα. *Rursus divinitatem unam in plures ac particulares naturas distribuunt; solem videlicet, lunam, ac stellas, animam, aërem, résqe ceteras.* vide *l.8.§.19.* & *l.12.§.28.* vide & Athenagoram *in legat. pro Christian.*

Ἐξευρέθη] *reperta est, extitit.* ut *suprà §.8.*

§.36. Τὸ σαπρὸν] Vide *suprà §.14.* & *l.8.§.24.*

Γρώσ.] Ità *l.8.§.37.* Γρώς. πᾶν τοῦτο. *Fœtor hoc est omne.*

Πῶροι γῆς τὰ μάρμαρα] *nuclei terræ* Casavbonus. *calli* Xylander. Aliâ ratione Philo *de provid.* γῆς εἰσιν ὄγκοι (*terræ tubera sunt*) περὶ ὧν συνεχὴς καὶ ἀδιάσπαστος πόλεμος. Theodorus Prodromus *in provident.*

Εὕρημα κυνὸς ἡ σεβαστὴ πορφύρα.
Ὁ μάργαρος κύημα φαῦλον ὀστέου.
Λίθοι τὸ σύμπαν, οἱ χοιράζοντες λίθοι.
Ὁ λαμπρὸς οἶκος ἐκ τιτάνου καὶ ξύλων,
Ὀπλῶν τε πλίνθων, καὶ λίθων ἐξειργάσται.
Γῆς τίτανος, γῆς ξύλα, γῆς πάντες λίθοι.
Τὴν γῆν δὲ τιμῶν, καὶ σέβων, ἐκ ἀισχύνῃ;
Augusti hominis purpura, inventum est canis;
Libido, margarita, vilis ostrei:
Summa est lapillis, qòd glabella saxa sunt.
Ex calce, ligais, splendida ornatu domus,
Coctóqe latere, fossiliqe marmore est.
Calx nata terrâ, ligna, lapides terra sunt.
An terram honorans, erubescere havd velis?

Svartius.

Ὑποστάθμαι ὁ χρυσὸς, ὁ ἄργυρος] f. ὁ χρ. [καὶ] ὁ ἄργυρος. *faces* avtem sive *sedimentum terræ* ista vocat, qia inter liqandum subsidit, qod est purissimum metalli atqe pretiosissimum; qomodo in vino & urina solet τὸ ὑπόστημα, sive ἡ ὑποστάθμη, vocabulum Henrici Stephani thesavro adjiciendum, cùm ex Marco; tum ex Hesychio, apud qem reperias. Ὑποστάθμη, τρυγία, τρὺξ. & Σκωρία, ἡ γαιώδης ἰὼ [τοῖς χυλοῖς], ὑποστάθμη. ità enim locum illum defectum integrandum sentio. Sed & ex Laërtio *l.7. c.137.* qi in *Zenone* ait Stoicos eâdem ratione dixisse ὑποστάθμην πάντων τὴν γὴν, *extremam omnium subsidere terram.* qanqam nec hi soli. nam & Porphyrius *de abstinent. l.3.§.14.* nos ait mundi inferioris ὑποστάθμην εἶναι, *qasi sedimentum incolere*, & Synesius *de provident. l.1.* τὴν ὑποστάθμην τῶν ὅλων, mundi inferiora ista appellat. Levcippus item apud Hermiam *in Philos. irrid. p.178.* Τὰ παχυμερῆ πάντα ὑποστῆναι ὕδωρ καὶ γῆν γενέσθαι. *Crassa infrà subsistere, in aqam & terram converti.* & Theodoretus qi *Tom.IV. Therap. l.1. p.465. B.* pravos improbósqe homines ait, ὑποστάθμη τινὶ παχείᾳ ἐοικέναι, τῶν τῦ διυλισῆρος ἀδιυγαμένη πόρον διὰ παχύτητα. *Pinguissimæ cuidam fœci esse similes, qæ ob crassitudinem per cola foramina non transit.* de Cynico Julianus *de Cynism. Orat.2.* Ἐκεῖνο τὸ χρυσίον ἐκ ἴστι χρυσίον, οὐκ ἂν ψάμμος ψάμμος, εἰ πρὸς ἀμοιβήν τις αὐτὰ ἐξιλάζοι, καὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν ἐπιβρίψειεν αὐτῷ τιμωμένῃ γενέσθαι. γῆν γὰρ αὐτὰ εἶδεν ἀμφότερα. τὸ σπανιώτερον δὲ καὶ τὸ ῥᾴδιον, ἀνθρώπων εἶναι κεκοδοξίας ταῦτα καὶ ἀμαθίας νενόμικεν ἔργα. *Ejusmodi viro neqe avrum, avrum est, nec arena est arena; si ad permutationem explorare ista velit aliqis, & hæc illis suo pretio æstimare permiserit. Nam utrumqe nihil prater terram esse non ignorat. Qod autem aliud rarius, aliud parabilius sit, id à vana gloriola & insciitia proficisci judicat.* Qin & ideo potest metalla ista γῆς ὑποστάθμην dixisse, qia in infimas terræ partes, qasi demersa jacent, qomodo ad ima fæces, ac sedimenta subsidunt. unde Seneca *Ep.1. In imo pessimum.* & *Epist.108. Gravissimum qóde turbidumqe subsidit.* Ità enim de his avtor idem *Ep.90. Avrum & argentum, qasi malè nobis commisisterentur, natura abscondit. nos in lucem, propter qa pugnaremus, extulimus. Nec*

a L.6.§.13. b L.2.§.2. c Sup.§.28. l.10.§ 1. d Sup.§.2. 26. e L.2.§.3.l. 5.§.5. f L.5.§.23. Inf.§.39. g L.7.§.1. h L.12.§.19 i L.7.§.29. * ἰγίνῳ Xyl. γινῷ Lug. k L.3.§.7.l. 6 §.23. l Sup.§.4.l. 12.§.26. m L.11.§. 18.§.12.§. 16. n L.2.§.3.l.6.§.36. o L.4.§.40. p L.5.§.8. q L.2.§.3. r Sup.§.28. s L.4.§.27. t Sup.§.37. v L.4.§.28. l.5.§.11. * τί λέγεις; τῷ ἡγ. Sal. * ἀποκρίνει. Mer.-νεις vel-νῃ f. x L.6.§.16. * λάζῃ Lug. * [τεθηρίωσαι] β. Inf. §.40.

pili, veſtis; ſanguis, purpura; & ejuſmodi alia qævis. etiam quod formæ rationem obtinet, & ipſum aliud quiddam iſtiuſmodi eſt; & ex aliis in alia tranſit.

§.37. Jam ſatìs eſt vitæ calamitoſæ, & obmurmurationis, & nugarum. qid perturbaris? ecqid in his novi? qid te tandem percellit? num forma? hanc vide. num materia? & hanc. extra hæc avtem nihil eſt. qin erga deos itaqe tandem aliqando ſimplicior meliúſqe affectus ſis. perinde habet annis centum an tribus iſta nôris.

§.38. Si qis deliqerit, penes ipſum eſt malum. fortaſſis avtem nec deliqit.

§.39. Vel ab una mente, qaſi fonte communi, tanqam uni corpori ſuperveniunt univerſa: nec partem oportet de eis conqeri, qæ à toto fiunt. vel atomi obtinent, nec aliud eſt qicqam qàm cinnus & diſperſio temeraria. qid ergò perturbaris? num menti dices, mortua es, corrumperis, egeris, armentitia es, pecudis inſtar paſceris, in feram belluam tranſiiſti.

§.40.

ANNOTATIONES

erubeſcimus ſumma apud nos haberi, qæ fuerant ima terrarum. vis ſcire, qàm falſus oculos tuos decipit fulgor? nihil eſt iſtis, qamdiu immerſa & involuta cæno ſuo jacent, fœdius; nihil obſcurius. & de benef. l.7.c.10. Lammas utriuſqe materiæ, ad qas cupiditas noſtra caligat, terra, qa qicqid utile futurum nobis erat protulit, iſtas deſodit & merſit; &, ut noxiis rebus, ac malo gentium in medium prodituris, toto pondere incubuit. Qod Plinius *Nat. Hiſt. l.33. præfat. Hæc ſumma ſui parte tribuit, qa proſunt. illa nos premunt, illa nos ad inferos agunt, qa occultavit atqe demerſit.* Sed non altè ſatis, ſi Senecæ credimus, qi mox *ibidem. Poſſum de rerum natura qeri, qòd avrum argentúmqe, non interius abſconderit, qòd non majus, qàm qòd detrahi poſſet, pondus injecerit.* Idem deniqe *Ep.92.* de viro bono: *Avrum argentúmqe illis, in qibus jacuere tenebris digniſſima, non ad hunc æſtimat ſplendorem, qò imperitorum verberant oculos: ſcit erui è cæno, ex qo illa ſecrevit cupiditas noſtra, & effodit.* In ſacris literis, divitiæ, qæ iſtis cùmprimis conſtant, עכטרים voce compoſita id eſt, *denſum lutum* ſive *cænum* dicuntur. Abacuc. *c.2. v.6.* ſed & שמריהם i. e. *fæces*, ſive ὑποσάθμας, ut Marcus iſtîc, Sophoniæ *c.1. v.12.* ſi Druſio fides: *proverb. claſſ. l.l.2. prov.58.* qanqam eò loci, *concretum eſſe ſuper faces:* vel de ſecuritate ac fiducia, cum Piſcatore; vel de obſtinatione in malis, cum Junio, è pace tranqillitatéqe jugi natâ, malim intelligere: ex gemina ferè formula, qæ Jeremiæ *c.48. v.11.* reperitur.

Τριχία, ἡ ἰσθὴς] vide *ad l.6.§.12.*

Τὸ πνευμ[α]τικὸν] *etiam qa ſpiritu conſtant* Xylander. *etiam vita tua* Caſavbonus i. e. *anima*, qaſi πνευμάτιον legerit. τὸ πνευματικὸν, eſt *formale*, ſive *qod forma rationem obtinet*: Opponitur enim τῇ ὑποκειμένῃ ὕλῃ τὸ πνευματικὸν, ſicut τῷ ὑλικῷ τὸ αἰτιῶδες, *forma materia, l.4.§.16. & l.5.§.13.* ubi idem planè qod iſtic argumentum tractatur; & *l.7.§.10.* ὕλην καὶ αἴτιον dixit. & *ibidem §.18.* αἴτιον καὶ ὑλικόν. πνεύματα verò *forma* ſunt. *l.12.§.30.* πνεύματα καὶ ὑποκείμενα.

Ἐκ τούτων εἰς ταῦτα μεταβάλλον] qia nimirum elementa, ex qibus & ſpiritus ipſe ſive anima juxta Stoicos conflatur, in ſe invicem tranſmutantur. vide *l.4.§.21,46.*

§.37. Ἄλις τῇ ἀθλίᾳ βίᾳ καὶ γογγυσμῷ] Socrates apud Stobæum *tom.2. tit.4.* Τοῖς παιδίοις μικρὰ πρόφασις εἰς τὸ κλαίειν ἱκανή. *Infantibus utcanqe levis occaſio ſatis eſt ad fletum.* Apoſtolus *ad Corinth. Ep.1.c.10.v.10.* Μηδὲ γογγύζετε, καθάπερ καί τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν. *Neqe murmurate, ſicut qidam eorum murmurárunt.* de Iſraëlitis loqitur in eremo ſubinde ex occaſione qavis murmurantibus.

Πιθηκισμῷ] *imitationis* Xylander. *diſſimulationis* Caſavbonus. at Svidæ πιθηκισμοὶ ſunt ἀπάται καὶ κολακεύματα, *fraudes & aſſentationes*, (apud qem pro μανικᾶς, *me* νικᾶς lego) ex Ariſtophane in *Eqit. Act.2. Sc.4. n.52.* ubi Cleon adverſario ſuo;

Οἵ μοι τάλας, ὅσοις πιθηκισμοῖς με περιελαύνεις;
Ah me miſerum, qibus circumagis me doloſis modis.

& mox *n.55.*

Ἀλλ' οὐχ ὑπερβαλεῖς με ψωτίοις. —
At non ſuperabis me palpum obtrudendo.

Et apud eundem in *Veſp.*

Ταῦτ' ἰδὼν, ὑπό τι μικρὸν ἐπιθήκισα.
pavlulum adulatus ſum. Verùm Marco πιθηκίζειν videtur eſſe *ſimiarum more*, qæ geſticulationibus variis ludos faciunt, *ſugari.* qod Apollodorus in Adelph. dixit

— ἐν πιθήκοις ὅλα δεῖν
Πίθηκον εἶναι. —

hoc eſt, *inter nugaces nugacem eſſe*, ſive pariter nugas meras agere. habes *ſuprà ad l.9.§.3.* ſiqidem ſimſa riſûs luſúſqe ſolius gratiâ in ædibus habetur. Plutarchus in *adulat. p.64. E.* Ὁρᾷς τὸν πίθηκον, ὅ δύναται τὴν οἰκίαν φυλάττειν, ὡς ὁ κύων, οὐδὲ βαστάζειν, ὡς ὁ ἵππος, οὐδὲ ἀρῦν τὴν γῆν, ὡς οἱ βόες. ὕβριν δὲ φέρει καὶ βωμολοχίαν, καὶ παιδιᾶς ἀνίσχεται, γίλωτος ἔργανον ἐμπαρίσχων. *Conſidera ſimiam: domum ut canis cuſtodire, ferre ut equs, arare ut bos neqit; ergò contumelias fert, & ſcurrilitatem ac luſus, & riſus inſtrumentum ſe præbet.* facere tamen pro Xylandri verſione videri poſſit Epicteti illud *Exchir. cap.35.* qod idem totidem ferè verbis habetur & *Diſſert. l.3.c.15.* Ταῦτα πάντα ἐπισκεψάμενος, ἔρχου ἐπὶ τὸ ἀθλεῖν. εἰ δὲ μή, ὡς τὰ παιδία, ἀναχαφήσῃ, ἃ νῦν μὲν παλαιστὰς παίζει, νῦν δὲ αὐλητὰς, νῦν δὲ μονομάχους, εἶτα σαλπίζει, εἶτα τραγῳδεῖ. ὕστω καὶ σὺ νῦν μὲν ἀθλητὴς, νῦν δὲ μονομάχος, εἶτα ῥήτωρ, εἶτα φιλόσοφος, ὅλῃ δὲ τῇ ψυχῇ ἀδύν, ἀλλ' ὡς πίθηκος, πᾶσαν θίαν, ἣν ἂν ἴδῃς, μιμῇ, καὶ ἄλλο ἐξ ἄλλου σοι ἀρέσκει, τὸ σύνηθες δ' ἀπαρέσκει. *His omnibus conſideratis, pugilum certamen ſuſcipe. Sin, minùs, ut pueri reſiles, qi nunc pugiles ludunt, nunc tibicines, nunc gladiatores: jam tubâ canunt, jam tragœdias repræſentant. Tu qoqe ſic, nunc pugil, mox gladiator, poſtea orator, demum philoſophus: toto avtem animo nihil; ſed ut ſimius, qicqid ſpectaveris, imitabere, atqe aliud ex alio adamabis.* verùm qid eſt hoc vago & deſultorio vitæ inſtituto nugacius? vide *l.4.§.16.* Idem *l.2.c.4.* de philoſophiam profeſſo, ſed vitæ inqinatiſſimæ homuncione: Ἀρχίδημον τοίνυν τοῦτον, μοιχὸς ἴσθι, καὶ ἄπιστος, καὶ ἀντὶ ἀνθρώπου λύκος ἢ πίθηκος. τί γὰρ διαφέρει; *Ergò tu Archedemi ſectator adulter eſto, & perfidus, & loco hominis lupus aut ſimius. Qid enim intereſt?* Diogenes *Epiſt.17.* cujus initium, an inſcriptio, cùm interciderit, ità poteſt reſtitui. [Ὁ Κύων τοῖς Ἕλλησιν ὀνομαζομένοις οἰμώζειν. *Canis iis, qi Graci appellantur, gemitum dicit.*] Ὑπάρχει δὲ τοῦθ' ὑμῖν, κἂν ἐγὼ μὴ λέγω. ὄντες γὰρ τοῖς μὲν ὄψεσιν ἀνθρώποι, ταῖς δὲ ψυχαῖς πίθηκοι, περιστείλασθε πάντα, γυμνώσετε δὲ οὐδέν. *Hoc qidem, etſi ego nihil dixero, vobis eſt. Nam facie qidem homines, animo ſimia eſtis. Omnia ſimulatis, nihil cognoſcitis.* reliqà ferè totâ epiſtolâ πιθηκισμὸν illorum graphicè deſcribit.

Τί τοῦτον καινόν] *ad l.7.§.1.*

Τί σε ἐξίστησι] *qid terret te?* Xylander. *ad qid obſtupeſcis?* Caſavbonus. Malim, *qid te percellit?* ſive *de mentis ſtatu dimovet?*

Ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς θεοὺς ἤδη ποτὲ ἁπλούστερος καὶ χρηστότερος γίνῃ] *Qin & jam erga deos ſimplicior & melior es factus* Xylander. qaſi ἰγίνῃ legeretur. at Lugdunenſis γινῇ. rectè. qem & Caſavbonus ſecutus eſt, *eſto jam tandem erga deos ſimpliciùs ac benigniùs affectus.*

Ἴσον τὸ ἑκατὸν ἔτη] vide *ad l.3.§.7. & l.6.§.23. & l.12.§.35.* poteſt avtem hæc clavſula fuiſſe à prægreſſis ſejuncta; & hoc velle, opera naturæ luſtres breviore ſpatio an prolixiore, nihil intereſſe; cùm eadem viſurus ſis.

§.38. Ἐκεῖ τὸ κακὸν] vide *ſuprà §.4. & 20.*

§.39. Ἀπὸ μιᾶς πηγῆς νοερᾶς πάντα] vide *l.6.§.36.*

Ὡς ἓν σῶμα] vide *ad l.4.§.40.*

Ἐπισυμβαίνει] vide *ad l.5.§.8.*

Τί οὖν ταράσσῃ; τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις, τέθνηκας, ἔφθαρσαι, ὑποκρίνῃ, συναγελάζῃ, βόσκῃ] *Qid ergò perturbaris? menti tuæ dicis, mortuus es, periiſti, efferatus es, ſimulas, es in cœtu, aleris?* Xylander illud advertit vocabulum θηρίωσαι, qod in periocha ſequenti inferctum ſenſum facit exſenſum, iſtûc eſſe retrahendum. & eſt prorſus. ſed τεθηρίωσαι legendum &, me avtore, ultimo loco potiùs collocandum. At Caſavbonus (qi à præcedentibus, illa τῷ ἡγεμονικῷ λέγεις &c. divellit, tanqam alio ſpectantia) *Dicis parti illi rationi pradita, mortua es, corrupta apprehendit te? num & hæc excrementa egeris? num pecu-*

§. 40. Avt nihil poſſunt Dii, avt poſſunt. ſi nihil poſſunt, cur precaris? ſi poſſunt, cur non hoc potiùs ab eis prece poſcis, neqid horum cupias, neqid de horum ullo anxius ſis, qàm ut horum qicqam vel eveniat vel non eveniat? ſiqidem enim omnino hominibus opem ſuam conferre poſſunt, etiam ad hæc poſſunt. ſed dices fortaſſe, Deos iſta in poteſtate tua poſuiſſe. an non ergò potiùs fuerit eis qæ in poteſtate tua ſunt

§. 40. Ἤτοι οὐδὲν δύνανται οἱ θεοὶ, ἢ * [θηρίωσαι] δύνανται. εἰ μὲν οὖν μὴ δύνανται, τί ἔυχῃ; εἰ δὲ δύνανται, ἀλλὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἔυχῃ, διδόναι αὐτὰς, [a] τὸ μήτε φοβεῖσθαι τι τούτων, μήτε ὀδυμεῖν τινὸς τούτων, μήτε λυπεῖσθαι ὅτι τινῶν τούτων, μᾶλλον * τῷ μὴ παρεῖναί τι τούτων, ἢ * τῷ παρεῖναι; πάντως γὰρ εἰ δύνανται συνεργεῖν ἀνθρώποις, καὶ εἰς ταῦτα δύνανται συνεργεῖν. ἀλλὰ ἴσως ἐρεῖς, ὅτι [b] ἐπ' ἐμοὶ αὐτὰ οἱ θεοὶ ἐποίησαν. εἶτα, οὐ κρεῖσσον χρῆσθαι τοῖς ὅτι σοι μετ' ἀλλο-

* τι δράσαι Lug. An.

[a] L. 4. §. 49.

* τῷ

* τῷ

[b] L. 2. §. 11.

ANNOTATIONES.

pecudum ritu depaſcitur? ut nimirum corporis inſtar morti obnoxia ſit. Ità τὸ φθείρεσθαι vult eâ eſſe *corruptelâ affectum*, qæ interitum rei corruptæ afferat: qum de mente aliâ ratione τὸ φθείρεσθαι dicatur Marco *ſuprà* §. 2. vult legi, ἀποκρίνει, βόσκει; (nam τῷ συναγελάζῃ rationem nullam habuiſſe videtur) & novum iſta conficere ἐφώτημα. vult deniqe τὸ ἀποκρίνειν illud *excernendi* ſignificatum habere. D. Bootius avtem aliter iſta interſtingvit. ſiqidem argumentum ſuperius ad τῷ ἡγεμονικῷ clavdit. tanqam ſi ſcriptum eſſet, *τί ὧν ταράσσῃ τῷ ἡγεμονικῷ; Qid mente tuâ conturbaris?* indè avtumat & ipſe novam ſeqi materiam, cujus verba ſic concipienda ſint. Λίγεις, τεθεώρηκα. ἔφθαρται, ὑποκρίνῃ, &c. *Dicis contemplatum*, ſive, *in contemplatione verſatum te. verùm corruptus es, ſimulas, pecudum ritu degis, efferatus es.* ὑποκρίνεσθαι certè iſtic *hiſtrionem agere* mihi ſignificare videtur; eo ſenſu nimirum qo ex carmine Petronii Joannes Sarisberienſis dixit, *policrat. l.* 3. *c.* 8. *totum fere mundum hiſtrioniam exercere.* qanqam nec ſpreverim ipſe prorſus, qod Caſavbonus ſubindicat, ut ἀποκρίνῃ in media forma ſignificatu activo legatur. eò magìs qia Marcus ipſe *l.* 6. §. 16. τίμιον, inqit, ὅτε τὸ συναγελάζεσθαι, ὅτε τὸ τρέφεσθαι. τοῦτο γὰρ ὅμοιον τῷ ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα τῆς τροφῆς. *Non eſt aſtimatione multâ dignum gregatim convenire, avt nutriri: hoc enim perinde eſt atqe alimenti qod eſt ſuperfluum excernere.* qod avtem τεθηρίωται dicit, Epictetus forſan explicabit, qi de evidentias rerum oppugnantibus, ait, *Diſſert. l.* 1. *c.* 5. Ἐκτέτμηται τὸ αἰδῆμον αὐτοῦ, καὶ ἀκτρεπτικόν. καὶ τὸ λογικὸν ὡς ἀποτέτμηται, ἀλλ' ἀποτεθηρίωται. *Reſectus eſt ejus pudor, & reformidatio, ac ratio non illa qidem reſecta, ſed efferata eſt.* Vel Crantor etiam apud Plutarchum *ad Apollon. pag.* 102. *D.* nam τεθηριῶσθαι τῷ ἡγεμονικῷ *eſt idem Marco, qod Crantori* τεθηριῶσθαι τὴν ψυχήν, in illis, τεθηριῶσθαι γὰρ εἰκὸς, ἐκεῖ μὲν σῶμα τοιοῦτον, ἐνταῦθά δὲ ψυχήν. *Qippe neceſſe eſt ut ibi corpus, ita hic animum planè efferatum eſſe.* Verùm locus inſigniter depravatus videtur. Nec certi qid ſtatuere avſim. D. Salmaſius de hoc loco per literas conſultus, de θηρίωται huc retrahendo conſentit: periodum totam ſic concinnandam cenſet. Τί ὧν ταράσσῃ; μήτι τῷ ἡγεμονικῷ λίγεις, τέθνηκας, ἔφθαρται, ὑποκρίνῃ, συναγελάζῃ, βόσκῃ, θηρίωται; *mumqid ἡγεμονικῷ tuo dicis; qòd mortuum eſt, qòd corruptum, qòd aliud agit, aliud ſimulat, qòd congregetur, paſcat, & efferetur.* vel ſic etiam, Τί ὧν ταράσσῃ; τί λίγεις; τῷ ἡγεμονικῷ τέθνηκας, ἔφθαρται, &c. *an τῷ ἡγεμονικῷ mortuus es, corruptus es?* &c. hæc omnia non ſunt τῷ ἡγεμονικῷ, ac divinæ particulæ qæ nobis inſita eſt, ſed brutæ materiæ.

§. 40. Ἤτοι οὐδὲν δύνανται θεοὶ, ἢ θηρίωται δύνανται] *Avt nihil omnino pro nobis Dei poſſunt, avt animi diſtractiones & intemperies ſopire & lenire poſſunt.* Mericus Caſavbonus qi loco τῷ θηρίωται qid legerit ignoro. Ego Xylandrum ſeqor hîc furcillantem prorſus. Vide ad periochæ præcedentis clavſulam. *Vel nihil*, inqit, *poſſunt dii, vel poſſunt aliqid.* Sequentia liqidò comprobant. Annotator Lugdunenſis ἤ τι δράσαι δύνανται. qod idem valet.

Μᾶλλον τῷ μὴ παρεῖναί τι τούτων, ἢ τῷ παρεῖναι] *Cur non magis etiam petis, ut dent tibi nè qid horum metuas, avt expetas, neqe magis doleas, ſi abſit, qàm ſi adſit?* Xylander. Ego malim. τῷ μὴ π. τ. τ. ἢ τῷ π. *Cur non hoc potiùs poſcis, ne iſtorum aliqid metuas, avt nè iſtorum aliqid cupias, qàm nè iſtorum aliqid abſit, vel adſit tibi.* in verſionem ſuam Caſavbonus utrumqe admiſit. Hoc eſt qod Diogenes olim in parentibus notabat. Ἐπὶ τῷ ὑὸν γενέσθαι, τοῖς θεοῖς θύετε. περὶ δὲ τῆ ποιότητος εὐχῆ, οὐ θύετε. *Filium*, inqit, *ut habeatis, victimâ caſâ deos poſcitis: verùm de hoc, qalis futurus ſit, parum penſi habetis; nec ut bonus, probúſqe evadat, Deis ſupplices eſtis.* Laërtius *l.* 5. ità Marcus, Deos, inqit, oratis ut hoc vobis obtingat, illud non obtingat; at cur non potiùs oratis, ut nihil vos iſtiuſmodi afficiat? cur non potiùs ut nè expetas, qàm ut re expetità potiaris? cur non potiùs ut nè metuas, qàm ut id qod metuis nè eveniat? illud enim, non iſtud verè felicem facit. Vide *l.* 4. §. 9. finitimum huic Marci monito Menandri illud:

Ἀνθρωπῷ οὐ μηδέποτε τὴν ἀλυπίαν
Αἰτεῖ παρὰ θεῶ, ἀλλὰ μακροθυμίαν.
Nè poſce homo natus, à Deo indolentiam,
Sed potiùs animum æqanimem, & tolerantem mali.

Grotius. Nec abludit reprehenſio apud Petronium Evmolpiana illa; *Qis unqam venit in templum & votum fecit, ſi ad eloqentiam perveniſſet? qis, ſi Philoſophiæ fontem invenisſet? ac nè bonam qidem mentem, avt bonam valetudinem petunt; ſed ſtatim atqe limen Capitolii tangunt, alius donum promittit, ſi propinqum diviſem extulerit, alius ſi theſavrum effoderit, alius ſi ad trecenties HS. pervenerit.*

Μὴ παρεῖναι] Dio Pruſæus *Orat.* 16. *pag.* 245. Τοσούτων οὖν δυσκόλων ὄντων ἀπὸ τοῦ σώματος ἀρχομένοις τί δεῖ προσδοκᾶν; ἢ πᾶς ἔνεστιν ἑκάστῳ τούτων αἰσθανόμενον καὶ ῥᾳδίως ἐνδιδόντα, μὴ κακοδαιμονίστατον ἁπάντων εἶναι προσευχόμενον τοῖς θεοῖς, ὅπως μὴ τοῦτο, μηδὲ τοῦτο συμβῇ; καθάπερ εἴ τις ἐν ὄμβρῳ πορευόμενος, σκέπασμα μὲν ἔχοι μηδὲν, ἔυχοιτο δὲ μόνον, ἑκάστην τῶν σταλαγμῶν διαφυγεῖν. ἢ εἴ τις πλέων, ἀντὶ τοῦ τοῖς ὅπλοις προσέχειν, καὶ τὸ προσπίπτον δέχεσθαι καλῶς, ἔυχοιτο μηδὲν τῶν κυμάτων κατὰ τὴν ναῦν γενέσθαι. *Qum tot igitur dura ſint, qæ corpori noſtro poſſint accidere, qid tandem expectandum eſt? Avt qomodo fieri poteſt, ut is qi unumqodqe horum ſentiat, faciléqe ſuccumbat non omnium ſit infeliciſſimus, Deos ſemper orans, ut ne hoc, ut ne illud accidat. Qemadmodum ſi qis in pluvia vadat, & nullum habeat velamen, ſed ſolummodo optet, ut ſingulas guttas poſſit effugere. An non ſatuus fuerit, qi navigans non attendat ad clavum, neqe fluctum irruentem fortiter excipiat, ſed precetur, ut nulla unda navem tundant.*

Καὶ εἰς ταῦτα συνεργεῖν] Stoicos hîc Plutarchus conſtrictos tenere ſe avtumat, *de Stoic. contradict. c.* 27. Ὥσπερ ὁ θεὸς, inqit, ἀρετὴν οὐ δίδωσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ τὸ καλὸν ἀυθαίρετόν ἐστι. πλοῦτον δὲ καὶ ὑγίειαν χωρὶς ἀρετῆς δίδωσιν, οὐκ ἴν' εὖ χρησομένοις δίδωσιν, ἀλλὰ κακῶς, τυτίοι βλαβερῶς καὶ αἰσχρῶς καὶ ἀλυθρίως. καί τοι εἰ μὲν δύναται τὴν ἀρετὴν παρέχειν οἱ θεοὶ, οὐκ οἴοι χρῆσαι μὴ παρέχοντες. εἰ δὲ μὴ δύνανται παρέχειν ἀγαθοὺς, οὐδὲ ὠφελεῖν δύνανται, μηδενὸς τῶν ἄλλων ὄντος ἀγαθοῦ, μηδὲ ὠφελίμου. *Ergò ſi Deus virtutem non det hominibus, ſed bonum ultro ab eo experi poſſit: divitias avtem & bonam valetudinem ſine virtute det: non bene uſuris dabit utiqe, ſed malè, hoc eſt, damnoſè, turpiter, perniciosè. Sed enim, ſi diis poſſunt virtutem largiri, neqe hoc faciunt, boni avt benigni non ſunt, ſi id non facsunt. Si bonos facere non poſſunt, ne prodeſſe qidem qeunt: cum extra virtutem nihil bonum ſit, nihil utile.*

Ἐπ' ἐμοὶ αὐτὰ οἱ θεοὶ ἐποίησαν] Ità *l.* 2. §. 11. ἐπ' αὐτῷ τὸ πᾶν ἔθεντο, *In ipſius arbitrio prorſus poſuere.*

Οὐ κρεῖσσον χρῆσθαι τοῖς ἐπί σοι] Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Εἶτα λίγομεν, Κύριε ὁ θεὸς, πῶς, μὴ ἀγαπᾶς; μωρὲ, χεῖρας οὐκ ἔχεις, οὐκ ἐποίησέ σοι αὐτὰς ὁ θεός; ἔυχε νῦν καθημένος, ὅπως αἱ μυξαὶ σου μὴ ῥέωσιν. ἀπόμυξαι μᾶλλον, καὶ μὴ ἐγκάλει. τέ οὖν; ἐνταῦθά σοι οὐδὲν δέδωκεν; οὐ δέδωκέ σοι καρτερίαν, μεγαλοψυχίαν, ἀνδρείαν; τηλικαύτας ἔχων χεῖρας, ἔτι ζητεῖς τὸν ἀπομύξοντα; *Dicimus, proh deum fidem! qid agam ne aſtuem? ſtulte, manus non habes? non tibi eas fecit Deus? Nunc ergò ſedens precare, ne pituita tibi defluat. Emunge potius, nec accuſa Deum. Qid ergo? hic nihil tibi dedit? non dedit tibi tolerantiam, animi magnitudinem, fortitudinem? tot manus cum habeas, adhuc reqiris eum qi te emungat.* Objurgat hoc nomine Græcos Demoſthenes *Philip.* 3. Ταῦθ' ὁρῶντες οἱ Ἕλληνες ἀνέχονται. καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὥσπερ οἱ τὴν χάλαζαν, ἡμῖν δοκοῦσι θεωρεῖν, ἐυχόμενοι μὴ καθ' ἑαυτοὺς ἕκαστοι γενέσθαι. κωλύει δὲ οὐδεὶς ἐπιχειρῶν. *Sed Græci tamen hæc tolerant: eodemqe modo, qo qi grandinem (ut mihi qidem videtur) ſpectant, optat qiſqe ne in ſuos agros deferatur, prohibere conatur nemo.* Xenophon *Pad. l.* 1. *pag.* 26. *B.* Ὡς οὐδὲ θέμις ἦν αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν, ὅτε ἱππεύειν μὴ μαθόντας, ἱππομαχοῦντας νικᾶν. ὅτε μὴ ἐπισταμένους τοξεύειν, τοξεύοντας κρατεῖν τῶν ἐπισταμένων τοξεύειν. ὅτε μὴ ἐπισταμένους κυβερνᾶν, σώζειν ἔυχεσθαι ναῦς κυβερνῶντας, οὐδὲ μὴ σπείραντάς γε σῖτον, ἔυχεσθαι καλὸν αὐτοῖς σῖτον φύεσθαι. οὐδὲ μὴ φυλαττομένους γε ἐν πολέμῳ, σωτηρίαν αἰτεῖσθαι. παρὰ γὰρ τοὺς τῶν θεῶν θεσμοὺς πάντα τὰ τοιαῦτα εἶναι. τοὺς δὲ ἀθέμιτα ἐυχομένους εἰκὸς παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀπράκτων τοὺς παράνομα δεομένους. *Ne fas qidem eſſe a Diis petere, ut eqeſtri prælio victoriam adipiſcantur, qi rem eqeſtrem non didicerint: nec ut ſagittandi rudes, ejuſdem artis peritos ſagittando ſuperent: nec ut gubernandi rudes optent, naves à ſe gubernando ſervari: nec qi ſemina ſpargere neglexerint, optent bonum ſibi frumentum naſci: nec ut ſalutem petant, qi ſibimet in bello non caveant. Hæc enim omnia contra leges divinas eſſe.*

a Sup. §. 27. ἐλευθερίας, ἢ [a] ἀφορέσαι πρὸς τὰ μὴ ἐπί σοι
b L. 8. §. 3. μὴ [b] δουλείας καὶ πιεσμονῆς; τίς δέ σοι εἶπεν,
c L. 1. §. 17. l. 12. §. 14. ὅτι οὐχὶ καὶ [c] εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσιν;
d L. 6. §. 23. [d] ἄρξαι γὰρ σὺ πρὸς τούτων εὐχεσθαι, καὶ ὄψει. ὅτου εὔχεται, πῶς κοιμηθῶ μετ' ἐκείνης; σὺ, πῶς μὴ ἐπιθυμήσω τοῦ κοιμηθῆναι μετ' ἐκείνης; ἄλλου, πῶς στρηθῶ ἐκείνου; σὺ, πῶς μὴ χρήζω τοῦ στρηθῆναι; ἄλλου,
e L. 10. §. 35. l. 11. §. 33, 34. [e] πῶς μὴ ἀποβάλω τὸ τεμενίον; σὺ, πῶς μὴ φοβηθῶ ἀποβαλεῖν; ὅλως ὧδε ἐπίτρεψον τὰς εὐχὰς, καὶ θεώρει τί γίνεται.

§. 41. Ὁ Ἐπίκουρος λέγει, ὅτι ἐν τῇ νόσῳ οὐκ ἦσαν μοι αἱ ὁμιλίαι περὶ τῶν τοῦ σωματίου παθῶν, οὐδὲ πρὸς τοὺς εἰσιόντας τοιαῦτά τινα, φησὶν, ἐλάλουν. ἀλλὰ τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν

cum libertate uti, qàm ad ea qæ extra poteſtatem tuam ſunt, cum ſervitute animíqe abjectione anxiè ferri? qanqam qis dixerit, Deos nobis opem non conferre ad ea etiam qæ in nobis ſita ſunt? iſta ergò Deos prece poſcere incipias; videbis qid futurum ſit. orat hic, qomodo fiet, ut illius mulierculæ concubitum obtineam? tu ora, qomodo fiet, ut illius concubitum nè concupiſcam? alter, qomodo illius imperium abjiciam? tu, qomodo ut nè abjicere opus habeam? alius, qomodo filiolum nè amittam? tu, qomodo nè amittere metuam? huc, inqam, omnino vota verte tua, & vide qid futurum ſit.

§. 41. Ego, cum decumberem, inqit Epicurus, non de corporis affectionibus eum eis, qi inviſebant me, colloqia habebam, nec iſtiuſmodi ſermonibus illos alloqebar, verùm eis, qæ circa rerum naturam priùs meditatus fueram, diſſerebam.

ANNOTATIONES.

Qi autem optarent ea, qæ non ſas ſit: illos ajebas merito ſic apud deos nihil impetrare, ut qi petunt iniqa, repulſam apud homines ferunt. Et agendi peritia ergò feliciter agere cupienti nanciſcenda; & peritiæ actio inſuper adjicienda. neqe enim nandi peritiſſimus etiam in navfragio artis ope incolumis futurus eſt, ſi brachiis implexis, cruribus cancellatis, fluctibus ferendum ſeſe permiſerit. Ariſtides *de concord. ad Rhod. tom.* 11. *p.* 383. Ἄτοπον τοὺς θεοὺς ἐνοχλεῖν, αὐτοὺς δὲ μὴ βούλεσθαι πράττειν, ἃ γ' ἐφ' ἡμῖν εἶναι δοκεῖ τοῖς θεοῖς αὐτοῖς. *Cur ergò dijs eſtis moleſti, cum nolitis ea, qæ illi in vobis eſſe credunt, facere?* Tertullianus *exhort. caſtit. c.* 12. *Tantâ ſolicitudine petere audebis, qod in te poſitum recuſabis?*

Ἢ διαφέρεσθαι πρὸς τὰ μὴ ἐπί σοι] *qàm de eis, qæ non ſunt in tua manu poſita, ſolicitum eſſe* Xylander. *Ea, qæ in tua poteſtate non ſunt ſita, affectare* Caſaubonus. Malim, *ad ea cum animi qodam cruciatu & diſtractione ferri*, & *qaſi differri.* vide *ſuprà* §. 26.

Μετὰ δουλείας] *cum ſervitute*, id eſt, animo addicto & mancipato. Ità *l.* 8. §. 3. Καὶ δουλεία πόσων. *Et qàm multis rebus inſervire.* & *ſuprà* §. 29. Δουλεία στενάντων. *Servitus ingemiſcentium.* Sic nimirum ſervi & mancipia fiunt, ſuntqe revera earum rerum, qas tanta cum anxietate requirunt, & qibus ὕπνος προσπαθῶσιν, ut Marcus noſter, *l.* 5. §. 1. Flaccus *l.* 1. *Epiſt.* 10.

Imperat aut ſervit collecta pecunia cuiqe,
Tortum digna ſequi potius, qàm ducere funem.

Hoc eſt qod Seneca *Epiſt.* 8. ex perſona fortunæ munera enixè anxiéqe aveupantium. *Hoc miſerrimi fallimur: habere nos putamus*; *habemur.* id eſt, putamus res eſſe in noſtra poteſtate; cùm nos potiùs in illarum poteſtate ſumus; dum illarum ſervi & qaſi mancipia ſumus.

Καὶ εἰς τὰ ἐφ' ἡμῖν οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσιν] Avguſtinus *de grat. Chriſt. l.* 1. *c.* 15. *Cur petitur, qod ad noſtram pertinet poteſtatem, ſi Deus non adjuvat voluntatem?* & *de pecc. merit. & remiſſ. l.* 2. *c.* 6. *Qis optat, qod in poteſtate ſic habet, ut ad faciendum nullo indigeat adjumento?* Τῷ γὰρ ὄντι, ὃ ἐξ αὐτοῦ τις ἔχει, περιττὸς ἐστι καὶ μάταιος παρ' ἄλλα λαμβάνων. *Nam qi id qod à ſeſe habet ab alio ſumit, is omnino vanus eſt atqe ineptus.* Epictetus *l.* 1. §. 9.

Οἱ θεοὶ συλλαμβάνουσι] Indè *l.* 1. §. 17. συλλήψεως θεόθεν γινόμενα, *adjutationes à diis proſectæ.* Sed diſertiùs pavlò Marco Pavlus noſter *ad Rom. c.* 8. *v.* 26. τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται. *Spiritus viciſſim auxiliatur*; qaſi mutuas confert operas. Ità & nos Deo συνεργεῖν oportet: Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 1. & nobis operantibus συνεργοῦ Deus. Marcus *Evang. c.* 16. *v.* 20. unde & Apoſtolus de ſe *ad Cor. Epiſt.* 1. *c.* 15. *v.* 10. Περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα. οὐκ ἐγὼ δέ. *Amplius qàm illi omnes laboravi: qanqam non tam ego*; vel, *non ſolus ego* (qomodo *ad Gal. c.* 2. *v.* 20. Ζῶ δὲ, οὐκέτι ἐγὼ. *Vivo autem, non amplius ego.* qanqam de loci iſtius interpunctione ambigi meritò poteſt) ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σὺν ἐμοί. nec gratia Dei ſola, nec ipſe ſolus; ſed ipſe cum gratia, gratia cum ipſo eſt cooperata. Bernardus *de grat. & lib. arb.* Ità nec gratæ divinæ qam agnoſcit, *ingratus*, nec ope fretus divinâ, *extitit otioſus*, verùm & opis gratiam numini tribuit, & huic etiam operam ſuam contribuit. Huc Epicharmi illud;

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγαθ' οἱ θεοί.
Dii ſuas labore dotes eſſe venales voluns.

Grotius.

Καὶ τ' ἐργαζόμενον πολὺ φίλτερον ἀθανάτοισι.
Τῷ δὲ θεοὶ νεμεσῶσι καὶ ἀνέρι, ὅς κεν ἀεργός.
Ipſi ſudantem & clementiùs aſpiciunt Dii:
Ignavum oderunt pariter ſuperique hominéſqe.

Heſiodus *oper. l.* 1. Sed & Æſchylus *Perſ.*

Ἀλλ' ὅταν σπεύδῃ τις αὐτὸς, χ' ᾧ θεὸς συνάπτεται,
Qò qis ultrò properat illuc adjuvat curſum Deus.

Idémqe.

Φιλεῖ δὲ τῷ πάσοντι συμπεύθειν Θεός.

Habet laborans collaborantem Deum.

Et,

Τῷ δ' αὖ ποιοῦντι καὶ θεὸς συλλαμβάνει.
Adeſſe gaudet, ſed laboranti, Deus.

qod Evripidi tribuit Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29. Et Clemens *Strom. l.* 6. & poſt Clementem Theodoretus Clementis compilator, *therap. l.* 1. Verùm ille ex Evripidis *Hippolyto*, hic ex *Eſtimeno* (ſive ut Grotius avtumat ex *Clymene*) eſſe vult: qi & illud Socratis in *Minoe* eódem refert:

Οὐκ ἔστι τοῖς μὴ δρῶσι σύμμαχος τύχη.
Fortuna non eſt ſocia nil conantibus.

Indè proverbium apud Laconas, Τὸν χεῖρα ποτιφέροντα δεῖ τὴν τύχην ἐπικαλεῖν. *Poſtqam manum operi admoveris, fortunam invoca.* Plutarchus in *Inſtit. Lacon. pag.* 239. *A.* ſed & apud alios Græcos, referente Svidâ,

Τὴν χεῖρα προτφέροντα τὸν θεὸν καλεῖν.
Deum invocare opertet admotâ manu.

Et,

Αὐτός τι πρῶν δρῶν, εἶτα τοὺς θεοὺς κάλει.
Molire primus ipſe, mox Deum invoca.
Ἀργὸς γὰρ ὢν εἶ, Ζεὺς ἔχων ἀνὼ σόμα
Βίον δύναιτ' ἂν ξυλλέγειν ἄνευ πόνου.

Evripides *Electr.*

Expers laboris atqe inops nemo poteſt
Rem facere, qamvis ſæpe compellet Deos.

Grotius. Syneſius denique *de providenc. t. p.* 102. Καὶ τοῦτο προσόντας, δι' ἣν ἔχεσι μὴ ῥαθυμοῦντας, ἀλλὰ χρωμένους οἷς παρ' αὐτῆς ἔχομεν, πάντα πάντως εὐδαίμονας εἶναι. ἡ γὰρ ἐστι ἡ πρόνοια κατὰ τὴν μετίφρα τῶ νεοιλῶ βρέφους, ἣν δεῖ πράγματα ἔχον, ἀποσοβοῦσαν τὰ προσπλησόμενα καὶ λυπήσοντα. ἐκεῖνο γὰρ ἀτελὲς ἔτι καὶ οἰκοθεν ἀδυνήτου. ἀλλὰ κατ' ἐκείνην ἥτις αἰξητικά γε αὐτὸ καὶ ἐπλίσατα, χορηθαι κελεύει, καὶ τὰ παρὰ ἐπιρέπειν. ταῦτα τῶ παιτὸς ἄξια ἀνθρώποις διδόναι ἡγοῦ, καὶ γὰρ πρόνοιαν νομιοῦσι, καὶ ἑαυτῶν φροντιοῦσα, ἐυσεβοῦς τι καὶ ἐπιμελοῦς ἅμα γιόμενοι. καὶ οὐχ ὑγιαίνουσι θεῶ τι ἐπισροφὸν καὶ χρῆσιν ἀρετῆς συνιάζειν πρὸς ἄλληλα. *Et providentia acceptam referri debet, cujus beneficio ſi qis ceſſim non agat, ſtatuitqe paratis ſibi ex ea ſubſidiis, poteſt omni parte eſſe felicisſimus: non enim prorſus de eſt providentia, ac nuper edita infantis mater, qa in omnibus iis, qæ aut advolant, aut qoqo modo moleſta ſunt, repellendis cum negotio occupatur, qoniam ille adhuc imperfectus eſt, & propriis auxiliis deſtitutus; ſed ei ſimilis eſt, qa vocto & armis inſtructo puero, uti jam illum jubet, atqe imminentia mala propulſare. Hæc hominibus ſcitu digniſſima perſvaſum habeto, & providentiam eſſe aliqam exiſtimabunt, & ſibi ipſis proſpicient, religioſiqe ſimul & providi erunt, neqe Dei curam putabunt à virtutis uſu diſſidere.* Pulcerrimé.

Ὅλως ὧδε ἐπίτρεψον τὰς εὐχὰς, καὶ θεάρει τί γίνεται] *Poſce deum*, inqit, *bonam mentem, & videbis qid futurum ſit*, qod Dominus Chriſtus Lucæ *c.* 11. *v.* 13. Πόσῳ μᾶλλον δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν. *qanto magis gratiam ſpiritûs eam poſcentibus concedet?* ſcilicet qod Joannes *Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 14. Ἐάν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὃ ἐὰν αἰτώμεθα, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἡμῶν. *Ipſum, ſi qid petierimus ſecundum voluntatem ejus, non audire. Qod ſi ſcimus eum audire nos, qicqid petierimus, ſcimus nos habere petitiones noſtras.* Epictetus *lib.* 2. *c.* 18. Μᾶλλον τάλας, μὴ συναπόθνῃς, μέγας ὁ ἀγὼν ἐστι, θεῖον τὸ ἔργον, ὑπὲρ βασιλείας, ὑπὲρ ἐλευθερίας, ὑπὲρ εὐροίας, ὑπὲρ ἀταραξίας. τῷ θεῷ πάρεσο. ἐκεῖνον ἐπικαλοῦ βοηθὸν καὶ παραστάτην, ὡς τοὺς Διοσκόρους ἐν χειμῶνι πλέοντες. *Expecta miſer, nili aſſentiri temerè: ingens eſt certamen, divinum facinus, regnum agitur, libertas agitur, felicitas agitur, vacuitas perturbationum agitur. Dei memento, illum adjutorem advocato & commilitonem, ut Caſtorem & Pollucem qi in tempeſtate navigant.* Videatur & Menandrianum illud ſuperiùs exhibitum.

§. 41. Τὰ προηγούμενα φυσιολογῶν] *Qa de rerum natura priùs fueram meditatus.* Ità ſe explicat ipſe apud Laërtium in *Epiſt.*

bam. atqe in hoc præcipuè incumbebam, qò mens, etiamsi motuum in corpusculo istiusmodi particeps unà, imperturbata consisteret nihilominus, bonúmqe suum retineret. sed nec medicis ità præbebam me, ut efferrent sese, qasi magni qid agerent. sed vita mihi etiam tunc qàm optimè agebatur. eadem tu, qæ ille, sive in morbo, si contigerit, sive in alio qovis casu adverso, feceris. etenim hoc est sectæ cujusvis commune, in casibus qibuscunqe à philosophia non absistere, nec cum plebejis hominibus naturæ rerum imperitis una nugari: sed rei tantùm præsenti agendæ intendere, & instrumento per qod fiat.

§. 42. Qando alterius cujuspiam impudentiâ offenderis, statim sic percontare te, Fierine ergò potest, ut impudentes in mundo nè sint? non potest. tu itaqe qod non potest, nè poscas. est enim hic impudentium illorum unus, qos in mundo esse necesse est. idem in promptu tibi sit, de fravdulento, infido, delinqente qolibet. ubi enim recordatus fueris, fieri non posse, qin existat hoc genus hominum, mox erga singulos mitiùs te habiturus es. utile est admodum & ut apud te cogites ecqam homini virtutem natura dederit

διετύλιν, ϗ πρὸς αὐτῷ τύτῳ ὢν, πῶς [a] ἡ Διόνοια συμμεταλαμβάνσα τῶν ἐν τῷ σαρκιδίῳ πιθάνων κινήσεων ἀλαζονεύεται, τὸ ἴδιον ἀγαθὸν τηροῦσα. ἀδὲ τοῖς ἰατροῖς ἐμπαρεῖχον, φησὶ, καταφρονεῖσθαι * ὡς τι ποιοῦσιν, ἀλλ' ὁ βίος * ἤρετο εὖ ϗ καλῶς. * παῦται δ' ἐν ἐκείνῳ, ἐν νόσῳ, ἐὰν νοσῇς, ϗ ἐν ἄλλῃ τινὶ [b] πρᾶξάσει. τὸ γὰρ μὴ ἀφίσασθαι φιλοσοφίας ἐν οἷς δήποτε τοῖς πρόσπίπτουσι, μηδὲ τῷ ἰδιώτῃ * ϗ φυσιολόγῳ [c] συμφλυαρεῖν, πάσης αἱρέσεως ἰδιον, [d] πρὸς μόνῳ * τῷ νῦν πρασσομένῳ εἶναι, ϗ τῷ ὀργάνῳ δι' οὗ πράσσ.

§. 42. Ὅπὲν τινος ἀναισχυντία προσκόπτῃς, εὐθὺς πυνθάνου σαυτὸν, [e] δύνανται οὖν ἐν τῷ κόσμῳ ἀναίσχυντοι μὴ εἶναι; ϗ δύνανται. [f] μὴ οὖν αἰτεῖτε τὸ ἀδύνατον. εἷς γὰρ ϗ τύτος ἐστὶν ἐκείνων τῶν ἀναισχύντων, οὓς ἀνάγκη ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι. τὸ δ' αὐτὸ ϗ ἐπὶ ξ πανύργυ, ϗ ἐπὶ ξ ἀπίστυ, ϗ παντὸς ξ ὁτιοῦν ἁμαρτάνοντος, ἔστω σοι προχειρον. ἅμα γὰρ τῷ ὑπομνησθῆναι, ὅτι τὸ γένος τῶν τοιύτων ἀδύνατόν ἐστι μὴ ὑπάρχειν, [g] εὐμενέστερος ἔσῃ πρὸς τὰς καθ' ἕνα. ἔυχρηστον δ' ϗ κἀκεῖνο εὐθὺς ἐννοεῖν, [h] τίνα ἔδωκεν ἡ φύσις τῷ ἀνθρώπῳ ὄρεκτικὸν πρὸς τοῦτο τὸ

a L. 5. §. 26.

* φρονάτίεσθαι Sal.

L. 7. §. 3. & l. 10. §. 13.

* ἤγετο Boot.

* τ' αὐτὰ

b Sup. §. 13.

* μὴ φυσ. vel, ϗ [μὴ] φ. vel, ἀφυσ.

f. L. 10. §. 9.

c L. 7. §. 43.

d Sup. §. 6.

* [δὲ] τῷ

e L. 6. §. 41. l. 8. §. 15.

f L. 5. §. 17. l. 7. § 71. l. 11. §. 18. 33.

g L. 1. §. 9. l. 4. §. 37. l. 7. §. 63.

h L. 3. §. 11. Sup. §. 11. l. 10. §. 33.

ANNOTATIONES.

Ep ist. de qo Marcus istic, Epicurus; τῶν γεγενότων ἡμῖν διαλογισμῶν. vide *infrà*. at Casavbonus προηγύμενα, *præstantiora*; cùm *præterita*, *præcedentia*, prægressa, priora, Epicurus vellet.

Πῶς ἡ διάνοια] etiam Epicurus inter decumbendum animi priùs potiúsqe qàm corporis, spiritùs qam carnis, rationem habet curámqe gerit? qid Chrysippum? qid Christianum facere oportebit? Ita Psaltes *Psal.* 41. *vers.* 4, 10. animæ sanitatem primo loco, tum corporis Deum poscit.

Καταφράτίεσθαι] Xylander καταπλάτίεσθαι legisse videtur. qasi Pindaricum illud voluerit,

— γύοις περιάπτων πάντοθεν
Φάρμακα.
— *membris circum applicans undiqe*
Pharmaca.

Pyth. od. 3. idémqe medicum adhibitum omnino negare Epicurum frustrà avtumat; cùm negat duntaxat eo animo adhibitum, ac si magni momenti haberet illud, qod à medico præstaretur. Ego verò existimabam τὸ καταφράτίεσθαι istic esse *munire corpus* adversus vim morbi. Somnia nimirum mera commiscimur nobis, ubi genuina non occurrit scriptura. Verùm somnium istud excussit planè mihi Vir clariss. Salmasius, dum legendum suggerit, καταφρυάτίεσθαι. qo verbo usus est & Marcus *l.* 7. §. 3. & *l.* 10. §. 13. unde & φρύαγμα pro *fastu*. μετὰ δεινῦ φρυάγματος, *l.* 4. §. 42. *non medicis*, inqit, *præbebam me, ut de me magnos spiritus sumere possent, qasi aliqid operæ pretium facturi, in sanitate mihi restituta.* Nihil certius. Qod avtem Marcus hic καταφρυάτίεσθαι, id in eodem planè argumento ὀφρῦν ἐπᾶραι Epictetus dixit, *Dissert. l.* 3. *c.* 10. Τί οὖν κολακεύεις τὸν ἰατρόν; τί λέγεις, ἐὰν θέλῃς, κύριε, καλῶς ἔξω; τί παρέχεις αὐτῷ ἀφορμὴν τοῦ ἐπᾶραι ὀφρῦν; *Qid ergò adularis medico? Qid dicis, si voles domine, bene habebo? Qid ei erigendi supercilii occasionem præbes?* hoc est, τῦ καταφρυάτίεσθαι. de eisdem sensu diverso Marcus, τὰς ὀφρῦς ὑπὲρ τῶν ἀῤῥώστων συντάσας, *super decumbentes, tanqam conclamatos jam, supercilia contrahere*, dixit. *l.* 4. §. 48. Certè ὀφρῦν & καταφρύγμα conjunxit & pro eodem usurpavit Epictetus *l.* 3. *c.* 26. *ad l.* 10. §. 19. repræsentandus. καταφρυάτίεσθαι optimè exprimit qod Hebræi dicunt התפאר id est, inqit Jairus *ad Judic. cap.* 7. *vers.* 2. ותפאר *vauntir*, to vaunt.

Ἀλλ' ὁ βίος ἤρετο ἐν ᾗ καλῶς] Mericus Casavbonus ἠρέσκετο, legisse videtur. D. Bootius (cui accedo) ἤγετο mavult. Seneca *Ep.* 92. *Epicurus, cùm illum hinc urina difficultas torqueret, hinc insanabilis exulcerati dolor ventris, beatissimum, inqit, hunc & ultimum diem ago.* qod idem & *Ep.* 66. tangit. Epicuri verba ipsa habes ex *Epist. ad Idomeneum* apud Laërtium *l.* 10. *c.* 22. Τὴν μακαρίαν ἄγοντες ϗ ἅμα τελευτῶντες ἡμέραν τὰ βίβλια ἐγράφομεν ὑμῖν ταυτί. συναγωγία τε παρηκολυθήκει, ϗ δυσεντερικὰ πάθη, ὑπερβολὴν οὐκ ἀπολείποντα τῷ ἐν ἑαυτοῖς μεγίθους. ἀντιπαρετάτίετο δὲ τύτοις τὸ κατὰ ψυχὴν χαῖρον, ἐπὶ τῇ τῶν γεγονότων ἡμῖν διαλογισμῶν μνήμῃ. Eam Cicero, qi *ad Hermachum* scriptam asserit, sic vertit, *Tuscul. l.* 3. *Cùm ageremus vita beatum, & eundem supremum diem, scribebamus hæc. tanti avtem morbi aderant vesicæ & viscerum, ut nihil ad eorum magnitudinem posset accedere. compensabatur tamen cum his omnibus animi lætitia, qam capiebam memoriâ rationum inventorúmqe nostrorum.* Meminit & Epictetus *Dissert. l.* 2. *c.* 23.

Ταῦτα] Lego τ' αὐτά. τ' αὐτὰ ἐκείνῳ, *eadem qa ille.* qod non advertens Xylander sententiam mutilavit.

Μὴ ἀφίσασθαι φιλοσοφίας ἐν οἷς δήποτε τοῖς προσπίπτουσι] Qod de Theoderico Gotho aleam tractante, Sidonius *l.* 1. *Ep.* 2. *In bonis jactibus tacet, in malis ridet, in neutris irascitur, in utrisqe philosophatur.*

Μήτε τῷ ἰδιώτῃ ϗ φυσιολόγῳ συμφλυαρεῖν] at Epicurum suprà ajebat dixisse, ὅτι τὰ προηγύμενα φυσιολογῶν διετύλιν, *qod, qæ circa rerum naturam prius meditatus fuerat, disseruerit.* & *l.* 10. §. 31. monet Marcus ipse, φυσιολόγως ὁρᾶν τὰ ἐν τῷ βίῳ. Xylander prorsus omisit. Verùm potuit ibi speculationes naturales designâsse, qæ ad rem præsentem mentémqe firmandam faciebant, istic vanas, futiles, curiosas, inutiles, notare, qæ ad mores formandos nihil conducerent. Suspicio tamen havd prorsus spernenda forsan fuerit, scripsisse Marcum ϗ μὴ φυσιολόγῳ, vel ϗ ἀφυσιολόγῳ, & rerum naturæ imperito. vide *l.* 10. §. 9. μὴ συμφλυαρεῖν avtem dixit, qomodo συνεπιθρηνεῖν. *l.* 7. §. 43.

Πρὸς μόνῳ τῷ νῦν πρασσομένῳ εἶναι] Vult nos, qod vulgò dicitur, *hoc agere.* Flaccus in *art.*

Ut jam nunc dicat, jam nunc debentia dici.

Ità Marcus, ut jam nunc facias, jam nunc fieri debentia. vide *ad l.* 6. §. 2. & *suprà* §. 6, 29. & *l.* 10. §. 1.

§. 42. Οὐ δύνανται] itaqe ἐκ τῦ κόσμυ ἐξελθεῖν ὀφείλομεν, ut Apostolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 5. *v.* 10. *è mundo emigrare nos oportet*, si ejusmodi vitare velimus homines, qales in mundo non possunt non esse freqentes. Verùm necessitatem illam, qam somniabant Stoici, qasi citra malum bonum nè consistere qidem posset, Christiani nevtiqam agnoscimus. vide *ad l.* 6. §. 41. & *l.* 8. §. 15.

Οὐς ἀνάγκη ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι] Tertullianus *adv. Prax. c.* 10. *Oportebit enim & milvos esse & hæreticos.* Allusit ad illud Apostoli, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 11. *v.* 19. Δεῖ γὰρ ϗ αἱρέσεις εἶναι. *Oportet enim etiam hæreses esse.* sed & D. Christus, Matth. *cap.* 18. *v.* 7. Ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα. *Necesse enim est ut eveniant offendicula.*

Τίνα ἔδωκεν ἡ φύσις ἀρετὴν πρὸς τῦτο] Vide *suprà* §. 11. Epictetus *enchir. c.* 9. Ἐφ' ἑκάστῳ τῶν προσπιπτόντων, μέμνησο ἐπιστρέφειν ἐπὶ σεαυτὸν ζητεῖν, τίνα δύναμιν ἔχεις πρὸς τὴν χρῆσιν αὐτῦ. ἐὰν καλὸν ἴδῃς ἢ καλὴν, ἐυρήσεις δύναμιν πρὸς ταῦτα ἐγκράτειαν. ἐὰν πόνος προσφέρηται, ἐυρήσεις καρτερίαν. ἂν λοιδορία, ἐυρήσεις ἀνεξικακίαν, ϗ ὅτως ἐθιζόμενόν σε, ὐ συναρπάσουσιν αἱ φαντασίαι. *Qicqid inciderit, in eo memento, ad te conversus, inqirere, qâ facultate sis ad usum ejus instructus. Si qem formosum formosamqe videris: ad eam rem temperantia facultas in promptu erit. Si labor objectus fuerit, tolerantiam reperies. Si convicium, patientiam invenies. Qod si te ita consuefeceris, visis non obtemperabis.*

τὸ ἁμάρτημα. ἔδωκε γὰρ, ὡς ἀνθρώπῳ ἀνθρώπειον, πρὸς μὲν τὸν ἀγνώμονα τοῦ πραότητα, πρὸς ἄλλον, ἄλλου τινὰ δύναμιν. ὅλως δὲ [a] ἔξεστί σοι μεταδιδάσκειν τὸν πεπλανημένον. πᾶς δὲ ὁ ἁμαρτάνων, ἀφαμαρτάνει τοῦ προκειμένου, καὶ [b] πεπλάνηται. [c] τί δὲ καὶ βέβλαψαι; εὑρήσεις γὰρ μηδὲν τοιοῦτον πρὸς ὃς παροξύνῃ, [d] πεποιηκότα τι τοιοῦτον, ἐξ οὗ ἡ διάνοιά σε χείρων ἔμελλε γενήσεσθαι. [e] τὸ δὲ καθ' σὲ καὶ τὸ βλαβερὸν, ἐντεῦθεν πᾶσιν τοῦ ἐπόντος ἔχει. [f] τί δὲ κακὸν, ἢ ξένον γέγονεν, εἰ ὁ ἀπαίδευτος τὰ τοῦ ἀπαιδεύτου πράσσει; ὅρα μὴ [h] σαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλεῖν ὀφείλεις, ὅτι οὐ προσεδόκησας δεῖν δὲ ἁμαρτήσεσθαι. σὺ μὲν γὰρ καὶ ἀφορμὰς ἐκ τοῦ λόγου εἶχες πρὸς τὸ ἐνθυμηθῆναι, ὅτι εἰκὸς ἐστι δεῖν δὲ ἁμαρτήσεσθαι, καὶ ὅμως ἐπλάσθη μὲν [i] θαυμάζεις εἰ ἡμάρτηκε. μάλιστα δὲ ὅταν ὡς ἀπίστῳ, ἢ ἀχαρίστῳ μέμφῃ, εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέφε. προδήλως γὰρ τὸν τὸ ἁμάρτημα, εἴτε δεῖ σε ταὐτὸν τοῦτο πιστεῦσαι ἔχοντα ἐπίστευσας, ὅτι τοῦτο πίστιν φυλάξει, εἴτε τοῦτο χάριν ἀπέδωκε, [k] μὴ καταληπτικῶς ἔδωκας, μηδὲ

a L.8.§.59. Sup.§.11. b L.6.§.22. c L.8.§.49. 55. d L.2.§.1. l.5.§.35.l.7. §.22. e L.4.§.39. l.8.§.56. f L.11.§.13. g L.12.§.16 h L.10.§.4. i L.7.§.26.l. 8.§.14,15. k L.5.§.6.l. 7.§.13.

adversùs hoc vitium. dedit enim ea, tanqam antidotum, adversùs ſtolidum manſvetudinem, adversùs alium, aliam aliqam facultatem. omnino verò licet tibi deceptum meliùs edocere. qiſqis enim delinqit, à propoſito aberrat & deceptus eſt. tum tibi qid is obfuit? nihil enim horum, qibus ſuccenſes, qenqam feciſſe deprehendes, qod mentem tuam deteriorem reddat. tuum verò malum damnúmqe in hoc ſolo conſiſtit. ecqid avtem mali avt inſveti fit, ſi ineruditus, qæ ineruditi ſunt, fecerit? tu vide, annon te potiùs incuſare debeas, qòd non expectaveris fore, ut hoc ille delinqeret; qódqe cùm ratio occaſiones tibi juſtas ſuppeditet cogitandi, probabile eſſe illum hoc eſſe admiſſurum, tum tamen hoc oblitus, admiſiſſe illum admiraris. præcipuè verò qando, tanqam infidum avt ingratum aliqem incuſas, in temet cenſuram converte. peccatum enim proculdubio eſt tuum, ſive qod hominem ſic affectum credidiſti fidem tibi ſervaturum, ſive beneficium cùm dares, qod non abſolutè dediſti nec tanqam qi to-

tum

ANNOTATIONES.

Πρὸς μὲν τὸν ἀγνώμονα τὴν πραότητα] Ità Apoſtolus *ad Titum c. 3. v. 2.* πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα πρὸς πάντας. *omnem exhibentes lenitatem erga qoſvis homines.* & qia objici poterat, multos eſſe ἀγνώμονας καὶ ἀνοήτους, mox ſubjicit, *v. 3.* Ἦμέν ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, &c. *Nam eramus qondam & nos amentes, rebelles, errantes,* &c.

Μεταδιδάσκειν τὸν πεπλανημένον] qod Jacobus Apoſtolus *Ep. c. 5. v. 19.* τὸν ἀπὸ τῆς ἀληθείας πλανηθέντα ἐν πλάνῃ ὁδοῦ αὐτοῦ ἐπιστρέψῃ. *Si qis aberrárit à veritate inter vos, & converterit eum qiſpiam.* vide *ſuprà §. 11.* & *ad l. 8. §. 59.* Hoc eſt avtem qod ipſa naturæ lex lúxqe poſtulat. Cicero *offic. l. 1. Omnium communia hominum videntur ea, qa ſunt generis ejuſdem, qod ab Ennio eſt poſitum;*

Homo qi erranti comiter monſtrat viam,
Qaſi lumen de ſuo lumine accendat, facit;
Ut nihilominùs ipſi luceat, cùm illi accenderit.

Huc præceptio Moſaica *Devt. c. 22. v. 1.* de vicini pecude jumentóqe ubi erraverit, reducendo. De qa Tertullianus *adv. Marc. l. 4. c. 35. Pecora qoqe fratris tui, ſi errantia in via inveneris, prohibet deſpicias, qò minùs ea reducas fratri tuo; nedum ipſum ſibi.*

Ἀφαμαρτάνει τοῦ προκειμένου] Bonum enim ſibi qiſqe ſuum etiam in eo qod peccat, proponit; qum tamen peccando malum qiqe attrahant ſibi ſuum. Hoc eſt qod Avguſtinus paſſim inculcat *Ep. 121. c. 4. Beatam vitam habere omnes homines volunt. etiam qi peſſimè & perditè vivunt, nullo modo ità viverent, niſi eodem modo ſe eſſe vel poſſe fieri beatos putarent. Hoc eſt ergò qod cupiunt & boni & mali; ſed ad qod perveniunt non niſi boni.* Et *ibidem c. 5. Dicunt nonnulli, beatum eſſe, qi ſecundum ſuam vivit voluntatem. abſit verum credamus, qid ſi enim neqiter velit vivere? nonne tanto miſerior eſſe convincitur, qanto facilius mala ejus voluntas impletur?* Mox, poſt adducta ex Ciceronis *Hortenſio* iſta, (qæ lavdat etiam *de Trinit. l. 13. c. 5.*) *Omnes ajunt, beatos eſſe qi vivunt ut ipſi velint, falſum id qidem. Velle enim qod non deceat idem ipſum miſerrimum: nec tam miſerum eſt non adipiſci qod velis, qàm aliqid velle qod non oporteat. Teſtimonium,* inqit, *hoc verum eſt. ille igitur beatus eſt, qi qicqid vult habet, & nihil vult qod non debet.* & *in Pſal. 118. Conc. 1. beatum eſſe tam magnum eſt bonum, ut hoc & boni velint & mali. nec mirum eſt, qòd boni propterea ſunt boni; ſed illud eſt mirum, qòd etiam mali propterea ſunt mali, ut ſint beati. Nam qiſqis libidinibus deditus, luxuriâ ſtupriſqe corrumpitur, in hoc malo beatitudinem qærit, & ſe miſerum putat, cùm ad concupiſcentiæ ſuæ effectum non pervenit, & beatum jactat, cùm jam pervenit. Sic avarus ad hoc opes congregat, ut beatus ſit: & ſceleratus qiſqe in ſceleribus beatitudinem qærit. ità omnes beatitudinem concupiſcunt: ſed qomodo ad eam perveniatur, plurimi, dum neſciunt, per itinera ea currunt, qæ miſera ſunt, & ad majorem miſeriam ducunt.* His gemina apud eundem, *de lib. arb. l. 1. c. 14. de trinit. l. 13. c. 3, 8. de natura & grat. c. 49. de Stoic. & Epicur. c. 3.* & alibi. Sed & apud Salvianum *de provid. divin. l. 1.* & *ad Eccleſ. Catbol. l. 3.*

Πεπλάνηται] Ità *l. 6. §. 22.* Πεπλανημένα καὶ τὴν ὁδὸν ἀγνοοῦντα. *Aberrantia, viaqe neſcia.* De ſe David, *Pſal. 119. v. 176.* Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλός. *Erravi ut pecus qa perit.* Eſajas, *c. 53. v. 6.* Πάντες, ὡς πρόβατα, ἐπλανήθημεν. *Omnes nos ut ovis erravimus.* & Petrus *Ep. 1. c. 2. v. 25.* Ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα. *Nam eratis velut oves errantes.* alludunt ad ovium naturam, de qarum ſimplicitate & proclivitate ad deerrandum, videri poterit Ariſtoteles *Hiſtor. Animal. l. 9. cap. 3.*

Ἐξ ὧν ἡ διάνοιά σου χείρων] Vide *l. 7. §. 22.*

Εἰ ὁ ἀπαίδευτος τὰ τοῦ ἀπαιδεύτου πράσσει] Seneca *de ira l. 2. c. 31. Aut ignorantia nos rerum, aut inſolentia iracundos facit. ignorantia. qid enim mirum eſt malos mala facinora edere? qid novi eſt, ſi inimicus nocet, amicus offendit, filius labitur, ſervus peccat?* Terentius *Andr. 4. 5.*

Mirum verò, impudentem mulier ſi facit meretrix?

Vide *ad l. 4. §. 6.* & *l. 12. §. 16.*

Σαυτῷ μᾶλλον ἐγκαλεῖν, ὅτι οὐ προσεδόκησας] & pavlò pòſt, σὺν τὸ ἁμάρτημα] Ità Martia marito inſimulanti, qòd à ſe accepta Cæſaris arcana in exitium ſuum imperatrici prodiderat. Δικαίως, *juſtè*, inqit, *hæc pateris;* Ὅτι μοι τοιοῦτον συνοικῶν χρόνον, οὐκ ἔγνως, οὐδ' ἐφυλάξω τὸν ἄνδρα. *Qòd cùm tam diu mecum vitam exegeris, incontinentiam linqva, vel non adverteris, vel non caveris.* Verùm apud Plutarchum *Fulvium* perperam pro *Fabio* legi docent, Lipſius ad *Tacit. annal. l. 1.* & Muretus *var. lect. l. 11. c. 2.* Plutarchus *de ira cobib. p. 463. D.* Ἐκπληκτόν ἐστι τὸ ἄφνω καὶ τὸ ἀπροσδόκητον. δεῖ δὲ, ὡς φησι Πλάτων, ἅπτεσθαι τῷ Ἀναξαγόρᾳ, καὶ καθάπερ ἐκεῖνος ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ παιδὸς εἶπεν, ἤδειν ὅτι θνητὸν ἐγέννησα, οὕτω τοῖς παροξύνουσιν ἕκαστον ἐπιφανεῖν ἁμαρτήσεσθαι, ἤδειν ὅτι σοφὸν οὐκ ἐκτησάμην δῆλον, ἤδειν ὅτι ἀνοητὸν τὸν φίλον οὐκ ἐκτησάμην, ὅτι τὴν γνώμην γνώμην εἶχον. *Subita & improviſa facilè de ſtatu rationis dejiciunt. Opartet avtem, ut Panatius alicubi docuit, Anaxagoram imitari. Utqe is narratâ filii morte reſpondit, ſciebam me genuiſſe mortalem: ità irritantibus identidem nos delictis hoc accinere, ſciebam me cum emerem ſervum, non emiſſe ſapientem: ſciebam me paraſſe amicum, cujus animus moribus eſſet obnoxius: ſciebam mulierem mihi eſſe cum acciperem mulierem.* Seneca loco proximè memorato. *Turpiſſimam ajebat Fabius imperatori excuſationem eſſe, Non putavi. ego turpiſſimam hominis puto. Omnia puta; expecta. etiam in bonis moribus aliqid exiſtit aſperius. Semper futurum aliqid qod te offendat, exiſtima.*

Μὴ καταληπτικῶς ἔδωκας] phraſis notanda; qam & ſuprà reſtituimus, *l. 7. §. 13.* καταληπτικῆς διδόναι qis dicitur, qando, actio dandi, ſive doni collatio, ἐκ αὐτοῦ τὸ δεδομένον, ὅπως κοινωνικῆς τι πρᾶξαι, καταλήψει, *ad ſocietatem humanam qod conducat facit*, ut *ſuprà §. 31.* καὶ ἐνταῦθα ἡ ἀρετὴ ἀπολήγει. *nec ultra appetere qicqam neceſſe habet*, ut *l. 5. §. 34. Nihil aliud ſpectat, nec ullum finem ulteriorem habet præſtitum ac propoſitum ſibi, niſi ut datum ac largitum ſit.* (qomodo Seneca, *de benef. l. 1. c. 2. dedi ut darem.* & *l. 4. c. 13. dat, nè non dederit*) ὡς πάντα τὸν παρὸν ἀπολαβόντα, ità ut omnem prorſus fructum donationis in eo ipſo qòd dederit, & poſuerit, qi dat, & accepiſſe ſe exiſtimet. ubi Marcus mox. de qo modo largiendi videſ plura, *l. 5. §. 6.* & *l. 7. §. 72, 73.* Seneca *Ep. 115. Pecunia ex qa in honore eſſe cepit, verus rerum bonor cecidit: mercatoreſqe & vendles invicem facti, qarimus non qale ſit qid, ſed qanti. ad mercedem pii ſumus, ad mercedem impii: hæreſia qamdiu aliqa illis ſpes ineſt, ſequimur; in contrarium transituri, ſi plus ſcelera promittant.* qod Juvenalis *Sat. 10.*

—— qis enim virtutem amplectitur ipſam
Præmia ſi tollas? ——

Sed

tum actionis tuæ fructum jam ſtatim percepiſſes. qid enim ampliùs velle debebas, ubi homini benefeceras? annon hoc ipſum tibi ſufficit? qod eſt naturæ tuæ congruum ubi qid feceris, tum facti iſtiuſmodi mercedem qæris? hoc eſt perinde ac ſi oculus viſus mercedem poſcat, avt pedes inceſſus. qemadmodum enim membra iſta ad munus aliqod obeundum condita ſunt, qod ubi pro conditionis ſuæ ratione obierint, qicqid ſuum eſt adepta ſunt; ad eundem & homo cùm ad benefaciendum natus ſit, ubi beneficum qippiam avt qod in commune conducat, egerit, illud fecit ad qod conditus eſt, & qod ſuum eſt obtinuit.

ὥστε ἐξ αὐτῆς τῆς σῆς πράξεως ἀπειληφέναι πάντα τὸν καρπόν. [a] τί γὰρ πλέον θέλεις, ἐὰν ποιήσας ἄνθρωπον; [b] οὐκ ἀρκεῖ * σοι; χῇ φύσιν τιὼ σιὼ τι ἔπραξας; τούτῳ μισθὸν ζητεῖς; ὡς εἰ [c] ὁ ὀφθαλμὸς ἀμοιβὴν ἀπῄτει, ὅτι βλέπει. ἢ οἱ πόδες, ὅτι βαδίζουσιν. ὥσπερ γὰρ ταῦτα πρὸς τόδε τι γέγονεν, * ἅπερ [d] χῇ τιὼ ἰδίαν κατασκευὴν ἐνεργοῦντα * ἀπέχει τὸ ἴδιον. ὕτως καὶ ὁ ἄνθρωπος [e] ἐνεργητικὸς πεφυκὼς, ὁπόταν τι ἐνεργητικὸν, ἢ ἄλλως εἰς τὰ μέσα συνεργητικὸν πράξῃ, [f] πεποίηκε πρὸς ὃ κατεσκεύασται, [g] ἔχει τὸ ἑαυτοῦ.

a L.7.§.73.
b L.8.§.32.
* σοι, [ὅτι] x. f.
c L.2.§.1.
* ὅπερ.
d L.6.§.40.
* ἔχουσι Lug.An.
e L.8.§.7. 12.
f L.5.§.16. l.6.§.16.
g L.4.§.49. l.7.§.55.

ANNOTATIONES.

Sed pergit Seneca. *Qid eſt avtem turpius, qàm aliqem computare qanti vir bonus ſit? cùm virtus nec lucro invitetur, nec abſterreatur damno; adeòqe neminem ſpe ac pollicitatione corrumpi, ut contra ſe impendere jubeat, ac ſapius in ultro-tributis ſit. Qid conſeqor, inqit, ſi hoc fortiùs, ſi hoc gratè fecero? qod feceris. nihil tibi extrà promittitur: ſi qid fortè obvenerit inter acceſſiones numerabis. rerum honeſtarum pretium in ipſis eſt.* Idem *de benef. l.4.c.1.* ad qæ Lipſius. *factum ipſum facti merces.* Idem *Ep.113. Sacra res eſt juſtitia, alienum bonum ſpectans; nihil ex ſe petens, niſi uſum ſui. me juſtum eſſe gratis oportet. parùm eſt. me in hanc pulcerrimam virtutem ultro etiam impendere juvet. non eſt qòd ſpectes, qod ſit juſta rei præmium majus, qàm juſtum eſſe.* Sed &, *de Clem. l.1.c.1. Rectè factorum verus fructus, feciſſe. nec illum virtutum pretium dignum illis extra ipſas eſt.* Et *de vit. beat.c.9. Interrogas, qid petam ex virtute? ipſum: nihil enim eſt melius; ipſa pretium ſui eſt.* Silius *bell. Pun. l.13.*

Ipſa qidem virtus ſibimet pulcerrima merces.

& breviùs adhuc Clavdianus *de Mallii coſſ.*

Ipſa qidem virtus pretium ſibi. —

& Tragicus neſcio qis latiùs, apud Clementem *Strom. l.4.*

Οὔ' ἔστιν' ἀρετῇ τῶν ἐν ἀνθρώποις μέτη
Οὐκ ἐν θυραίοις τὰ πίστεσιν λαμβάνειν.
Αὐτὴ δ' ἑαυτὴν ἄθλα τῶν πόνων ἔχει.
Hoc in tot una rebus humanis habes
Virtus, qòd extrà præmium non accipit;
Dignum laboris ipſa, ſed pretium ſui eſt.

Grotius. Epictetus *l.3.c.24.* Τί οὖν ὄφελος αὐτῷ τῷ πρᾶξαι καλῶς; ἵνα μηδὲν ἐν ἐλπίδι; σὺ δὲ ζητεῖς ἵνα μηδὲν ἀνδρὶ ἀγαθῷ μεῖζον τῷ καλὰ καὶ δίκαια πράττειν; *Qem ergò fructum ex rectè factis capis? ..... Præmium ergo nullum? Tu vire bono majus præmium qaris honeſtis & juſtis actionibus.* vide *l.1.§.16.* Spectat huc planè illud Pavli Apoſtoli *ad Philip. c.1.v.21.* Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. *Vita mea Chriſtus eſt: & ſi moriar lucrum eſt mihi.* qo in loco (præſiſcini dictum ſit) ſolus interpretum reverendus D. Airæus noſter Apoſtoli mentem aſſecutus videtur. *Parùm*, inqit, *penſi habeo, qid de me fiat, modo ſive vitâ ſive morte meâ Chriſto honos ullus accreſcat. mihi ſiqidem, cùm in vita, tum & in morte, qæſtus eſt Chriſtus.* hoc eſt, qæſtus omnis, ſive merces omnis, qem ego mihi vel vivendo vel moriendo propono expetóqe, Chriſtus eſt; ſive is eſt, ut Chriſto deſerviam. vide *l.8.§.2.* Malè avtem hìc Annotator Lugdunenſis, qi καταλλαγὴν διδόναι exponit, *ità dare, ut in accipiente deſinat.* pejùs qòd καταλλαγὴ-

A κῶς, reſcribi poſtulat. peſſimè qòd hoc ità ſumi vult, ut ſignificet, *ſeipſum ſpectando*: qod eſt Marci menti ex diametro adverſum.

Τούτῳ μισθὸν ζητεῖς] Θαυμάζεται γὰρ ἐν τοῖς θεάτροις, (inqit Plutarchus *de amore prolis p.495. A.*) τὸ,

Μισθὸν γὰρ ἀνθρώπων τις ἄνθρωπον φιλεῖ.
In admiratione enim eſt is qi in theatris pronuntiavit;
Ergò hominem homo mercede qiſqam diligit?

Magna ſcilicet laus eſt, ſi homo manſvetus homini eſt. Seneca *Ep.95.* Cicero *de legib. l.1. Id enim ipſum injuſtiſſimum eſt, juſtitiæ mercedem qærere.* & *ibidem. Qi non ipſo honeſto movemur, ut boni*
B *viri ſimus, ſed utilitate aliqâ atqe fructu, callidi ſumus, non boni.* Et mox: *Qid liberalitas? gratuitáne eſt an mercenaria? ſi ſine præmio benigna eſt, gratuita; ſi cum mercede, conducta: nec eſt dubium, qin is qi liberalis benigniſqe dicitur, officium, non fructum ſeqatur. Ergò item juſtitia nihil expetit præmii, nihil pretii. per ſe igitur expetitur. Eadémqe omnium virtutum cauſſa atqe ſententia eſt.* Idem *academ. l.4. Charitas, amicitia, juſtitia, reliqa virtus eſſe nulla poteſt, niſi erit gratuita: nam qæ mercede aliqâ ad officium impellitur, ea non eſt virtus, ſed fallax imitatio ſimulatioqe virtutis.* Ἀμισθὶ γὰρ ἡ ἀρετὴ, ἵνα καὶ ἀρετὴ μείνῃ, πρὸς τὸ καλὸν μόνον βλέπουσα. *Vir-*
C *tutem enim mercedis expertem eſſe oportet, ut virtus maneat, nihil ſibi ipſi præter bonum ipſum proponens.* Gregorius Nazianzenus *Orat 32.p.518. B.*

Ὡς εἰ οἱ ὀφθαλμοὶ] vide *ad l.2.§.1.* de corporis membris, Ambroſius *Hexam. l.6.c.9. Videas ſuo ſingula gratuito ſtipendio militare.*

Ἀπέχει τὸ ἴδιον] Inſignis Annotatorem Lugdunenſem non emendandi, ſed in deterius demutandi pruritus tenuit, qi proverbii planè immemor, καλὸν ἓν κείμενον οὐ κινῶν. *Malum bene poſitum non eſſe movendum*, monentis, etiam καλὰ ἓν κείμενα paſſim ſollicitat, nec ſollicitat tantùm, ſed ſedibus ſuis pellit prorſus. Is hoc loco, *Lego*, inqit, ἔχουσι ἴδιον. qi idem
D tamen libro 11. ἀπέχω pro ἔχω poſitum vult. Locus is eſt, *l.11.§.1.* ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά. ſed & *l.4.§.49.* ἡ φύσις ἡ τῷ ἀνθρώπῳ ἀπέχει τὰ ἴδια. ad qem locum qæ adnotavimus ſi conſulere libuerit, Marci ſenſui mutatione iſtâ nervos plurimùm acciſos facilè deprehendes. nam numerum mutari, ubi nevtra ſunt nomina, docere poterant eum & ſub Orbilii ferula adhuc agentes. Conſultiùs feciſſet ſi pro ἅπερ legiſſet ὅπερ. neqe enim relativum illud ad ταῦτα, h.e. membra operantium, ſed ad τόδε τι, ſive opus; ad qod condita ſunt, reſpicit.

LIBER X.

a *L.*4.§.37. Inf.§.7.*l.* 11.§.18.*l.* 12.§.1.
b *L.*6.§.30.
c *L.*11.§.27
d *L.*12.§.2, 3.
* σερηλικῆς
e *L.*3.§.8.*l.* 5.§.3.
f *L.*2.§.17. *l.*3.§.5.*l.*11 §.1.
g *L.*11.§.37
h *L.*3.§.7.
i *L.*7.§.54.*l.* 8.§.2.*l.*9.§. 6.

a Ἐσῃ ποτὲ ἀρ', ὦ ψυχή, ἀγαθὴ, καὶ b ἁπλῆ, καὶ μία, καὶ c γυμνὴ, d φανερωτέρα τοῦ περικειμένου σοι σώματος; γεύσῃ ποτὲ ἆρα τῆς φιλητικῆς καὶ * σερητικῆς διαθέσεως; ἔσῃ ποτὲ ἆρα e πλήρης, καὶ f ἀνενδεὴς, καὶ μηδὲν ἐπιποθοῦσα, μηδὲ g ἐπιθυμοῦσα ἡδονῆς, ἔτε ἐμψύχου, ἔτε ἀψύχου πρὸς ἡδονῶν ἀπολαύσεις; h μηδὲ χρόνου, ἐν ᾧ ἐπὶ μακρότερον ἀπολαύσῃς; μηδὲ τόπου, ἢ χώρας, ἢ ἀέρος εὐκαιρίας; μηδὲ ἀνθρώπων εὐαρμοσίας; ἀλλὰ i ἀρκεσθήσῃ τῇ παρούσῃ καταστάσει,

Ecqando futura es, ô anima, bona, ſimplex, una, nuda, corpore te ambiente dilucidior? ecqando diſpoſitionem dilectioni & affectui genuino deditam deguſtabis? eeqando futura es plena, rei nullius indiga, nihil deſiderans ulteriùs, nihil expetens vel animatum vel inanime, qo frui tibi volupe ſit, neqe tempus, in qo diutiùs fruaris, neqe locum, avt regionem, avt cœli blandam temperiem, avt hominum amicam ſocietatem; ſed ſtatu præſenti acquieſces,

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἐσῃ ποτὲ] *Eris, ſpero, aliqando*: Caſaubonus. Ego malim *ἐρωτηματικῶς* legere. *Eriſne tandem aliqando?* expoſtulare ſiquidem videtur cum anima ſua, qòd iſta nondum aſſecuta ſit. prout & *l.* 4. §. 37. & *infrà* §. 9. ut receptam lectionem ſeqamur. ſic Jerem. *c.* 13. *v.* 27. *non mundabis te? qando tandem futurum eſt?*

Ἁπλῆ καὶ μία] vide *ad l.* 6. §. 30. τὸ ὑαλίς.

Γυμνή] vide *l.* 11. §. 27. Flaccus *carm. l.* 1. *od.* 24.

Incorrupta fides, nudaqe veritas.

Et Naſo *amor. l.* 1. *El.* 3.

Nudaqe ſimplicitas. —

Φανερωτέρα τοῦ περικειμένου σώματος] vide *infrà* §. 37. & *l.* 12. §. 2, 3. At Epictetus *l.* 3. *c.* 22. τοῦ ἡλίου καθαρώτερον ἡγεμονικὸν, *ſole puriorem mentem*, ait. & Joannes Chryſoſtomus *in Ep.* 1. *ad Cor. Orat.* 40. *Edit. Commel. p.* 689. Τὴν τοῦ βαπτισθέντος ψυχὴν αὐτῶν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων καθαρωτέραν. *Animam ejus qi baptizatus eſt ipſis ſolis radiis puriorem.*

Περικειμένου] Ità Dio Pruſæus *Orat.* 37. *pag.* 467. de Anaxarcho: Ὅπερ ἦν περικείμενος. *Qo erat amictus.* viſe *ad l.* 8. §. 34. corpus veſti, ſive indumento, confert; qomodo & Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 4. Joannes Chryſoſtomus *de ſtatuis Orat.* 5. Τί πο]' ἐν ἐσι θάνατος; ὅπερ ἐσὶν ἱμάτιον ἀποδύσασθαι. καθάπερ γὰρ ἱμάτιον, τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ περίκειται. καὶ τοῦτο πρὸς βραχὺ διὰ τῆς τελευτῆς ἀποθέμενοι, λαμπρότερον ἀπολήψόμεθα πάλιν. *Qid nunc igitur eſt mors? qod veſtem exuere. Nam qemadmodum veſtis corpus animæ circumjacet. Et hoc per mortem ubi paviſper depoſuerimus, ſplendidius rurſus recipiemus.* Lucretius *l.* 3. *v.* 611.

Si immortalis, inqit, *noſtra foret mens,*
(qod eſſe nos novimus)
Veſtem relinqere, ut anguis,
Gauderet.

At Tertullianus *de reſurrect. c.* 7. *carnis tunicam*, cutem dicit. *carnem*, inqit, *pellicea tunica, i. e. cutes ſuperducta veſtierunt. uſqe adeò ſi detraxeris cutem, nudaveris carnem.* Porphyrius *de abſtinent. l.* 1. §. 31. Ἀπολυσέον ἄρα τὰς πολλὰς ἡμῖν χλαῖνας, τόν τε ὀρατὸν τοῦτον καὶ σάρκινον, καὶ ὃς ἔσωθεν ἐμφιέσμεθα, προσεχεῖς ὄντας τοῖς δερματίνοις. *Exuenda igitur nobis ſunt tunica multiplices: tum & aſpectabilis hæc & carnea, tum & qibus interius veſtimur, cutaneis contigua.* & *l.* 2. §. 46. Ἐν δὲ τῷ ναῷ τῷ πατρῴῳ, τῷ κόσμῳ τούτῳ, τὸν ἴσχατον καὶ ἐκτὸς ἡμῶν χιτῶνα τὸν δερμάτινον, οὐχ ἁγνὸν προσήκει διατηρεῖν; *Et interim non magis nos oporteat in patris templo, hoc eſt, mundo cutis noſtra extimam & externam veſtem puram ſervare.* Certè Origenes *tunicas pelliceas*, qibus protoplaſtas Deus induiſſe Moſi dicitur *Gen. c.* 3. *v.* 21. corpora vult eſſe, qibus animæ amiciuntur. Verùm delirium hoc refutat Methodius apud Epiphanium *Hær.* 64. §. 23. Ambroſius *Hexam. l.* 6. *c.* 6. *Caro hodie ſumitur, cras deponitur. non igitur caro tu es. caro amictus eſt animæ, qæ ſe induit qodam corporis veſtimento. non igitur tu veſtimentum es, ſed qi veſtimento uteris.* Gregorius Romanus *in Job. l.* 9. *c.* 29. *Veſtimentum eſt corpus terrenum, qò induta anima tegitur; nè in ſubtilitate ſubſtantiæ ſuæ nuda videatur.* Seneca *Ep.* 92. *Qod de veſte dixi, idem de corpore me exiſtima dicere. nam hoc qoqe natura, ut qandam veſtem, animo circumdedit. velamentum ejus eſt.*

Τῆς φιλητικῆς καὶ σερητικῆς] σερητικῆς, iſtud iſtic non concoqo. Xylander omiſit, Caſaubonus de affectibus & deſideriis ab exterioribus iſtis penitus abſtractis expoſuit. Sed leviculâ mutatione, lectio recta reſtituatur, σερκικῆς reſcribendo. dilectionem talem commendat ſibi, qalis eſt στοργὴ, ſive *naturalis affectio*, qâ prolem ſuam parentes diligunt; hoc eſt, veram, ſimplicem, gratuitam, non mercenariam, non fucatam, non effictam. de qa videatur Plutarchus περὶ τῆς εἰς τὰ ἔκγονα φιλοστοργίας.

A Πλήρης καὶ ἀνενδεὴς] vide *ad l.* 2. §. 17. & *l.* 3. §. 5, 7, 8. Apoſtolus *ad Phil. c.* 4. *v.* 18. Ἀπέχω πάντα καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι. *Accepi omnia & abundo: expletus ſum.* Clemens *Strom. l.* 7. *p.* 725. *A.* de Gnoſtico. Αὐτάρκης μὲν γενόμενος, ἀνενδεὴς δὲ τῶν ἄλλων. *Cum ſuis qidem ſit contentus, aliis autem non egeat.* Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Οὐδέποτε δ' ἐσὶν οὕτως εἰς τὸ αὐτὸ ἐλθεῖν, εὐδαιμονίαν καὶ πόθον τῶν μὴ παρόντων. τὸ γὰρ εὐδαιμονεῖν ἀπέχειν δεῖ πάντα ἃ θέλει, πεπληρωμένῳ τινὶ ἐοικέναι. ἢ δίψῳ δεῖ προσεῖναι αὐτῷ, ἢ λιμῷ. *Nunqam autem fieri poteſt, ut felicitas & rerum abſentium deſiderium eodem in loco conveniant. Qod enim beatum eſt, ſecum habere oportet qa*
B *vult, ſimile eſſe repleto: abeſſe oportet ſitim, abeſſe famem.* vide *l.* 11. §. 1.

Οὐδὲν ἐπιποθοῦσα] Vide *l.* 11. §. 37.

Ἀρκεσθήσῃ τῇ παρούσῃ] Vide *l.* 7. §. 54. & *l.* 8. §. 2. & *l.* 9. §. 6. Apoſtolus *ad Philip. cap.* 4. *v.* 11. Ἐμαθον ἐν οἷς εἰμὶ αὐτάρκης εἶναι. *Ego didici, in qibus ſum, iis ipſis contentus eſſe.* Clemens *Strom. l.* 7. *p.* 725. *A.* Ὁ γνωσικὸς οὐδὲ ὀρίγεται τινῶν ἀπόντων, ἀρκούμενος τοῖς παροῦσι. *Cognitione præditus neqe aliud ex iis, qa abſunt, deſiderat, contentus præſentibus.* eleganti imagine illuſtrat hoc Epictetus *Enchir. c.* 15. ubi convivio vitam confert his verbis. Μίμησο, ὅτι, ὡς ἐν συμποσίῳ δεῖ σε ἀναστρέφεσθαι. περιφερόμενον γίγνοί τι κατά σε; ἔκτεινας
C τὴν χεῖρα, κοσμίως μετάλαβε. παρέρχεταί σε; μὴ κάτιχε. ὕπω ἥκει; μὴ ἐπίβαλε πόρρω τὴν ὄρεξιν, ἀλλὰ περίμενε, μέχρις ἂν γένηταί κατά σε. οὕτω πρὸς τίμια, οὕτω πρὸς γυναῖκα, οὕτω πρὸς ἀρχάς, οὕτω πρὸς πλοῦτον. καὶ ἴσῃ ποτὲ ἄξιος τῶν θεῶν συμπότης. ἂν δὲ καὶ παρατεθέντων σοι μὴ λάβῃς ἀλλ' ὑπερίδῃς, τότε οὐ μόνον συμπότης τῶν θεῶν ἔσῃ, ἀλλὰ καὶ συνάρχων. *Memento ſic in vita eſſe verſandum, tanqam in convivio. Si qid circumferendo ad te pervenerit, porrectâ manu partem modeſtè capito. Præterit? Ne detine. Nondum adeſt? Ne longè appetitum extendito: ſed expecta, dum ad te perlatum fuerit. Sic er-*
D *ga liberos, ſic erga conjugem, ſic erga magiſtratus, ſic erga divitias ſi affectus fueris: aliqando dignus eris convivio deorum. At verò ſi oblata etiam non acceperis, ſed deſpexeris, non conviva Deorum modo, ſed & imperii conſors eris.* ità legendum ex Simplicii commentario; non παρεθέντων, qod codices impreſſi proferunt. Hunc imitatus ex Charidemi perſona Dio Pruſæus *Orat.* 30. *p.* 305. Παραγίνεσθαι εἰς τὸν κόσμον τὸν ἀνθρώπων ἑορτάσοντας, ἐπ' ἐυκρίνων τινὰ καὶ θοίνην λαμπρὰν κεκλημένους. *Advenire homines in mundum tanqam ad diem feſtum invitatos, ad convivia & dapes ſplendidas.* tum de convivarum variis moribus diſſerens, inter alia, *p.* 306. Τινὰς δὲ αὐτῶν, μὴ
E ἀρκεῖσθαι τοῖς παροῦσιν, ἀλλὰ ἐπὶ τὰ πρόθυρα διατείνειν τὰς χεῖρας. οἷον μισογείους ὄντας, ἰχθύων ὀρίγεσθαι, καὶ πράγματα ἔχειν. *Porro qoſdam eorum non eſſe contentos præſentibus, ſed ad longinqa manus extendere: veluti, qum ſint mediterranei, piſces appetere, multiqe habere negotia.* Talis, monſtrum id hominis, Heliogabalus, qi ad mare piſcem nunqam comedit; *in longiſſimis à mari locis omnia marina ſemper exhibuit.* Lampridius. Syneſius *de provident. l. p.* 107. Ἄυθίς τε καὶ πολλάκις εἰρῆσθαι ἄξιον. ἀνθρώποις ἀπαιδευσίας κακὸν, μὴ περιμένειν βίον, ὥσπερ ἐν τραπέζῃ μερίδα, ἥτις περιαγομένη γίνοιτο καθ' ἡμᾶς, ἵνα ἀπολάμβανα. ἀλλ' αὐτὸν εἶναι τὸν προαρπάζοντα καὶ ὑφαιρούμενον. τυχὸν γὰρ ὁ τοιοῦτος καταγέλαστος ἔσαι. συμπότης ὢν ἄκοσμος,
F καὶ τῷ τάλαντι τὸ συμπόσιον ἀπεχθήσεται, τόγε ἐφ' ἑαυτῷ τεραύσων ἀπελευθερίας τὴν τάξιν. μὴ τυχὸν δὲ, ταῦτά τε, καὶ προσέτι κλαύσεται παιδαρίῳ δίκην, τῆς περιεσχισμένης μερίδος, καὶ εἰς τὸν πλησίον ἐλθούσης, ἀύλους ἐξεχόμενος. *Sanè meritò id iterum ac ſæpius inculcandum eſt mortalibus inſcitia regulam eſſe, vita noſtra conditionem non expectare, ut in convivii fercula, qa circumlata ad nos, ut ea capiamus deventura ſunt, ſed ipſum vi occupare, ac præripere. Ejuſmodi namqe ſi illorum compos fuerit, ridiculum ſeſe prabebit, ineptus ac inurbanus convivæ, & convivatoris offenſionem incurret, ſordidâ illiberalitate ordinem, qantum in ſe eſt, perturbans: ſin minimè aſſequatur, præter hac omnia pueri inſuper in modum ploraturus eſt, è circumacta parte, eáqe qa ad proximum pervenit anxiè ſuſpenſus.*

Ἡσθ-

sces, & præsentibus oblectabere qibúsqe, & persvasum habitura es, cuncta tibi adesse, cuncta tibi bene se habere; sed & à Deis provenire, benéqe habitura, qæcunqe ipsis concedere visum est, & qæcunqe concessúri sunt, utpote qæ ad salutem faciant animantis perfecti, probi, justi, honesti, qod cuncta ista, qæ ut alia similia indidem oriuntur, dissolvuntur, generet, contineat, ambiat, complectatur? ecqando ità affecta futura es, qò cum Deis hominibúsqe ità verseris, ut nec cos qicqam insimules? neqe ab eis ipse condemneris?

§. 2. Observa, qid natura tua exigat, qatenus à natura mera regitur. atqe id facias & admittas, nisi natura tua, qâ es animal, inde deterior futura

καὶ [a] ἡσθήσῃ τοῖς παροῦσι πᾶσι, καὶ συμπείσεις σεαυτὸν ὅτι πάντα σοι πάρεστι, [b] πάντα σοι δὲ ἔχει, καὶ [c] ὡσαύτως θεῶν πάρεστι, καὶ [d] δὲ ἐξῆς ὅσα φίλον αὐτοῖς, καὶ [e] ὅσα μέλλουσι δώσειν [f] ἐπὶ σωτηρίᾳ γε πλείᾳ [g] ζώᾳ, γε ἀγαθῇ, καὶ δικαίᾳ, καὶ καλῇ, καὶ [h] γεννῶντι πάντα καὶ συνέχοντι, καὶ περιέχοντι, καὶ περιλαμβάνοντι [i] ἀμαλυόμενα εἰς γένεσιν ἑτέρων τοιούτων; ἔσῃ ποτὲ ἀρα τοιαύτη, οἵα θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις ἄτω [l] συμπολιτευέσθαι, ὡς [m] μήτε μέμφεσθαί τι αὐτοῖς, μήτε κατηγορεῖσθαί γε ὑπ' αὐτῶν;

§. 2. Παρατήρει [n] τί σε ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, ὡς [o] ὑπὸ φύσεως μόνον διοικουμένῳ. εἶτα ποιεῖ αὐτὸ ἐπισκεψάμενος, εἰ μὴ χεῖρον μέλλει ἀμαλύεσθαί σε ἡ [p] ὡς ζώᾳ

a L. 3. §. 4. l. 4. §. 23.
b L. 4. §. 39.
c L. 3. §. 11.
d L. 6. §. 41. l. 7. §. 41. l. 9. §. 28. l. 12. §. 5.
e L. 3. §. 4.
f L. 2. §. 3. l. 5. §. 8.
g L. 4. §. 40.
h L. 4. §. 23. Inf. §. 14.
i L. 7. §. 23. 25.
k L. 5. §. 27.
l L. 3. §. 11. l. 4. §. 3. l. 12. §. 36.
m L. 6 §. 41. l. 12. §. 12. 24.
n L. 3. §. 6. l. 5. §. 9.
o Inf. §. 33.
p L. 3. §. 6.

ANNOTATIONES.

Ἡσθήσῃ τοῖς παροῦσι πᾶσι] vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 23. Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 7. Οὗτος ὁ πιστὸς, ὁ πεπεισμένος ἄριστα διοικεῖσθαι τὰ καλὰ τὸν κόσμον, ἀμέλει πᾶσιν ἐναρέσκειν τοῖς συμβαίνουσι. *Hic fidelis, & cui persvasum est qa sunt in mundo optimè administrari, aqo certè fert animo omnia qa eveniunt.*

Πάντα σοι πάρεστι] Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 10. Ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες. *Ut nihil habentes, sed omnia obtinentes.* qia ut Marcus *leg. spirit.* §. 2. Ὁ Χριστὸς τὰ πάντα τῷ πιστεύοντι γίνεται. *Christus credenti omnia factus est.* qod Pyladi Orestes Evripideus,

— πάντα γὰρ τάδ' εἶ σύ μοι.
Omnia enim illa tu es mihi.

Πάντα σοι ἔν ἔχει] Vide *l.* 4. §. 39. Apostolus *ad Rom. c.* 8. *v.* 28. Πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν. *Omnia simul adjumento sunt ad bonum. Julian. Orat.* 8. *Edit. Lipsiens. p.* 242. *B.*

Οὐθὲν μέλει μοι. τάμὰ καὶ καλῶς ἔχει.
Nihil mihi cura est: nam mea præclarè se habent.

ubi pro καὶ malim γὰρ. qæ in compendiosa scriptura facilè commutantur.

Παρὰ τῶν θεῶν πάρεστι] Vide *ad l.* 3. §. 11.

Ἐπὶ σωτηρίᾳ τῇ τελείᾳ ζώᾳ] Mundi scilicet sive Dei. Vide *l.* 4. §. 40. & *l.* 5. §. 8. Laërtius *Zenone l.* 7. *c.* 147. Θεὸν δὲ εἶναι ζῷον ἀθάνατον, λογικὸν, τέλειον, νοερὸν, ἐν εὐδαιμονίᾳ, κακῶν παντὸς ἀνεπίδεκτον, προνοητικὸν κόσμου τε καὶ τῶν ἐν κόσμῳ. *Deum verò esse animal immortale, rationale, perfectum, sive intelligens, in beatitudine, nullúmqe malum recipiens, providentiâ suâ mundum, & qa sunt in mundo administrans omnia.*

Γεννῶντα πάντα] Vide *l.* 4. §. 23.

Καὶ συνέχοντα] Vide *l.* 12. §. 30. De Christianis idem Justinus *Epist. ad Diognet. p.* 497. Ὅπερ ἐστὶν ἐν σώματι ψυχὴ, τοῦτ' εἰσὶν ἐν κόσμῳ Χριστιανοί. ἔσπαρται καὶ κάτων τῶν τοῦ σώματος μελῶν ἡ ψυχὴ, καὶ Χριστιανοὶ καὶ τὰς τοῦ κόσμου πόλεις. οἰκεῖ μὲν ἐν τῷ σώματι ψυχὴ, οὐκ ἔστι δὲ ἐκ τοῦ σώματος. καὶ Χριστιανοὶ ἐν κόσμῳ οἰκοῦσιν, οὐκ εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ κόσμου. ἀόρατος ἡ ψυχὴ ἐν ὁρατῷ φρουρεῖται τῷ σώματι. καὶ Χριστιανοὶ γινώσκονται μένοντες (legendum divisim μὲν ὄντες) ἐν τῷ κόσμῳ, ἀόρατος δὲ αὐτῶν ἡ θεοσέβεια μένει. ἐγκέκλεισται μὲν ἡ ψυχὴ τῷ σώματι, συνέχει δὲ αὐτὴ τὸ σῶμα. καὶ Χριστιανοὶ κατέχονται μὲν ὡς ἐν φρουρᾷ τῷ κόσμῳ, αὐτοὶ δὲ συνέχουσι τὸν κόσμον. *Quod est in corpore anima, hoc sunt in mundo Christiani. Dispersa est per omnia corporis membra anima, & Christiani per mundi civitates dispersi sunt. Habitat qidem in corpore anima, sed non est è corpore: sic & Christiani in mundo habitant, sed è mundo non sunt. Invisibilis anima in visibili corpore, tanqam in præsidio, constituta est: sic & Christiani cognoscuntur, dum in mundo commorantur; sed invisibilis est eorum cultus divinus. Inclusa qidem est anima in corpore, sed ipsa corpus conservatur: sic & Christiani detinentur qidem in mundo tanqam in custodia, sed ipsi mundum conservant.* vide reliqa: sunt enim elegantia.

Διαλυόμενα εἰς γένεσιν ἑτέρων] Vide *lib.* 4. §. 21. & *lib.* 7. §. 23, 25.

Θεοῖς τε καὶ ἀνθρώποις συμπολιτεύεσθαι] Ità mundus, ex Stoicorum sententia Θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἄστυ κοινὸν συνομηνομένων μετὰ δίκης καὶ ἀρετῆς ὁμολογουμένως καὶ μακαρίως. *Urbem diis hominibúsqe communem, in qo unâ vitam exigerent justitiâ & virtute ducibus concorditer ac feliciter.* à Deo conditus, dicitur. Plutarchus *de commun. notit. c.* 13. & Cicero *de nat. Deorum l.* 2. *Mundum esse censent qasi communem urbem & civitatem hominum & deorum.* & Seneca *ad Marc. c.* 18. *urbem diis hominibúsqe communem.* Diodorus à Scaligero *ad Manil. l.* 5. adductus. Ὁ κόσμος ἐστὶ σύστημα ἐκ θεῶν καὶ ἀνθρώπων. ὡς εἴ τις λέγοι, πόλις ἐστὶν ἐξ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων. *Mundus est collectio constans diis & hominibus. Ut si qis diceret, civitas constat ex principibus & illis subjectis.* Verùm clarissimè Cicero *de leg. l.* 1. *Qid est, non dicam, in homine, sed in omni cælo, atqe terrâ, ratione divinius? qa cùm adolevit atqe perfecta est, nominatur ritè sapientia. Est igitur, qoniam nihil est ratione melius, eáqe & in homine & in Deo, prima hominí cum Deo rationis societas. inter qos autem ratio, inter eosdem rectæ rationis communis est. qa cùm sit lex, lege qoqe consociati homines cum diis putandi sumus. inter qos porro est communio legis, inter eos communio juris est. qibus autem hæc sunt inter eos communia, & civitatis ejusdem habendi sunt. unde etiam universus hic mundus una civitas communis deorum atqe hominum existimanda est.* Vide Chrysippum *de finib. ad l.* 2. §. 16.

Θεοῖς συμπολιτεύεσθαι] De Christianis Paulus *ad Philip. c.* 3. *v.* 20. Ἡμῶν γὰρ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς. *Nos autem ut municipes cœlorum nos gerimus.* Et Justinus *ad Diognet. pag.* 497. Ἐπὶ γῆς διαιρίουσιν. ἀλλ' ἐν οὐρανῷ πολιτευονται. *In terra degunt: sed in cælo politiam suam habent.* & *ibidem p.* 501. Τότε θεάσῃ τυγχάνων ἐπὶ γῆς, ὅτι θεὸς ἐν οὐρανοῖς πολιτεύεται. *Tunc perspicies in terra degens, Deum in cœlis mundum, velut aliqam rempublicam, gubernare.* qo loco Sylburgius mavult, ὅτι θεὸς ἐν ἀνθρώποις πολιτεύεται. at qid si legamus, ὅτι τυγχάνων ἐπὶ γῆς ἄνθρωπος, ἐν οὐρανοῖς πολιτεύεται; alii viderint. Clemens Alexandrinus in *protrept. p.* 72. *D.* Ὦ τῆς ἁγίας καὶ μακαρίας ταύτης δυνάμεως, (pietatem ac religionem veram vult) δι' ἣν ἀνθρώποις συμπολιτεύεται Θεός. *ó sanctam & beatam hanc potentiam, per hanc Deus versatur unà cum hominibus.* Qi & *padag. l.* 2. *c.* 10. Joannem Baptistam ait in eremo καλῶς γαλήνην τῷ Θεῷ πεπολιτεῦσθαι, *tranqillè cum Deo versatum esse.* vide *l.* 5. §. 27. συζῆν θεοῖς.

Ὡς μήτε μέμφεσθαί τι αὐτοῖς] qod Epictetus *l.* 2. *c.* 19. Ὁμογνωμονῆσαι τῷ Θεῷ καὶ μηκέτι, μήτε θεὸν, μήτ' ἄνθρωπον μέμφεσθαι. *Idem cum Deo sentire, posthac nec Deum, nec hominem culpaturum.* vide *l.* 12. §. 12, 24.

Μήτε κατηγορεῖσθαί ὑπ' αὐτῶν] hoc est qod Apostolus *ad Rom. c.* 14. *v.* 18. Εὐάρεστος τῷ Θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. *Placet Deo & probatus est hominibus.*

§. 2. Τί σε ἡ φύσις ἀπαιτεῖ, ὡς ὑπὸ φύσεως μόνον διοικουμένου] *Observa qid natura tua requirat, qippe qi tantùm à natura guberneris* Xylander. nec abscedit multum Casaubonus. ego malim, *qatenus gubernatur à natura mera.* i. e. anima vegetativa, qam φύσιν meram appellat sæpius Marcus. hoc est qatenus nec sensu, ut bruta animantia, nec ratione, ut homo, ducitur. Sic *infrà* §. 33. Ὅσα ὑπὸ φύσεως ἡ ψυχὴς ἀλόγως διοικεῖται. *Qa à natura mera, vel anima regitur irrationali.* De Stoicis Galenus *lib. qo animam disserit corporis crasin sequi. c.* 4. Πνεῦμά τι τὴν ψυχὴν εἶναι βούλονται, καθάπερ καὶ τὴν φύσιν. ἀλλ' ὑγρότερον μὲν καὶ ψυχρότερον τὸ τῆς φύσεως, ξηρότερον δὲ καὶ θερμότερον τὸ τῆς ψυχῆς. ὥστε καὶ τοῦθ' ὕλη μέν τις οἰκεία τῆς ψυχῆς ἐστὶ τὸ πνεῦμα. *Animam spiritum aliqem esse volunt, qemadmodum & naturam, verum humidiorem & frigidiorem natura spiritum: siccioremac calidiorem anima. Qamobrem hic spiritus peculiaris qadam anima materies est.* Hæc ergo Marci mens genuina. *permitte tibi*, inqit, *& admitte in te ea qa natura tua poscere videtur, qâ est vegetativâ facultate prædita; nisi, si id tibi qà animal, id est, vita tua sensitiva, adversari videbitur. tum qod natura tua, qà es animal, expetere visa fuerit, nisi id tibi qà es homo, & virtuti rationali, minus consentaneum extiterit.* Ità nihil vult admitti, qod natura hominis, ayt qà vitam meram cum stirpibus, ayt qà sensum cum animantibus communem habet, si rationi rectæ, cujus imprimis ratio habenda est, repugnaverit: vide *l.* 12. §. 3. Marco Seneca lucem fœnerabit *Ep.* 92. *Qid ergò*, inqit, *si virtutem nihil impeditura sit bona valetudo, & qies, & dolorum vacatio, non petes illa, qidni petam? non qia bona sunt; sed qia secundum naturam sunt, & qia bono à me judicio sumuntur.* Et luculentiorem adhuc Aristoteles, *Ethic. ad Evdem. l.* 7. *c.* 15. Δεῖ πρὸς τὸ ἄρχον ζῆν, καὶ πρὸς τὴν ἕξιν καλὰ τὴν ἐνέργειαν τὴν τοῦ ἄρχοντος. οἷον ὄλον πρὸς δεσπότην. ἐπεὶ δὲ καὶ ἄνθρωπος φύσει συνίστηκεν ἐξ ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου, καὶ ἔκαστον δὴ δίοι πρὸς τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν ζῆν. *Oportet juxta id qad imperat, juxtáqe habitudinem & actionem imperantis vitam instituere: velut servus juxta dominí. Qandoqidem & homo ex imperante subditoqe*

ζῴα φύσις. ἐξῆς ἢ ϖροηγησέον, τί ἀπιζητεῖ σε ἡ ὡς ζῴα φύσις. καὶ ταῦτ' ἔστω ϖροληπτέον, εἰ μὴ χεῖρον μέλλοι διατίθεσθαι, ἡ ὡς ζῴα λογικῇ φύσις. ἔστι ἢ [a] τὸ λογικὸν ἄθυς καὶ πολιτικόν. τίσιν δὴ καινόσι χρώμενον, μηδὲν ϖερεργάζε.

a L.9.§.9. 16.23.

§. 3. [b] Παῦν τὸ συμβαῖνον, ἤτοι ἔτως συμβαίνῃ, ὡς πέφυκας αὐτὸ φέρειν, ἢ ὡς ἐ πέφυκας αὐτὸ φέρειν. εἰ μὴ ἔν συμβαίνῃ σοι ὡς πέφυκας φέρειν, μὴ δυσχέραινε. ἀλλ' ὡς πέφυκας φέρε. εἰ ἢ ὡς μὴ πέφυκας φέρειν, μὴ δυσχέραινε. φθαρήσῃ γὰρ [c] σε ἐπαναλῶσαν. μέμνησο μέντοι ὅτι πέφυκας φέρειν πᾶν, ᾧ ἔ ἐπὶ τῇ ὑϖολήψει ἐστὶ τῇ σῇ φορητὸν καὶ ἀνεκτὸν αὐτὸ ϖοιῆσαι, ϰ φαντασίαν ἔ συμφέρειν ἢ καθήκειν σαυτῷ ἔστο ϖοιεῖν.

b L.7.§.33. 64.

c L.8.§.46.

§. 4. [d] Εἰ μὲν σφάλλῃ, διδάσκειν [e] εὐμενῶς, καὶ [f] τὸ ϖαροράμενον δεικνύναι. εἰ ἢ ἀδυνατεῖς, [g] σεαυτὸν αἰτιᾶσθαι, ἢ μηδὲ σεαυτόν.

d L.5.§.28. l.9.§.11.
e L.11.§.18
f L.11.§.13.
g L.9.§.42.

§. 5. [h] Ὅ,τι ἄν σοι συμβαίνῃ, ἔτό σοι ἐξ αἰῶνος ϖεϰατασκευάζετο. καὶ ἡ ἐπιπλοκὴ τ αἰτίων [i] συνέκλωθε, τινί τι σοὶ ὑϖόστασιν ἐξ ἀϊδίε, καὶ τινὶ τόδε σύμβασιν.

h L.5.§.8. l.7.§.75.
i L.3.§.4. 11.16.

§. 6. [k] Εἰ τι ἄτομοι, εἴ τε * φύσεις, ϖρῶτον κείσθω, ὅτι [l] μέρος εἰμὶ ἔ ὅλε [m] τοῦ φύσεως διοικεμένε. ἔϖειτα, ὅτι [n] ἔχω πως οἰκείως ϖρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη. τάτων γὰρ μεμνημένος, καθότι μὲν μέρος εἰμι, [o] οὐδὲν δυσαρεστήσω τ ἐκ ἔ ὅλε ἀπονεμομένων. [p] οὐδὲν γὰρ βλαβερὸν τῷ μέρει, ὅ

k L.9.§.28. 39.
* φύσει Xyl. φύσις
f.l.11.§.18.
l L.2.§3,4.
m Sup.§.2.
n L.7.§.22.
o Inf.§.11. l.5.§.27.
p Inf.§.20. l.6.§.45.

sit. tum obſerva, qid natura, qâ es animal, expoſcat. & hoc qicqid eſt, concede tibi, niſi natura tua, qâ es animal rationale, deterius indè ſe habitura ſit. qod eſt avtem rationale, protinus eſt & civile. his regulis uſus, nihil ulteriùs ſategeris.

§. 3. Qicqid contingit, vel ità contingit, ut id ferre natus ſis, vel ut non ſis. ſi contingit ità, ut ferre natus ſis, nè gravatim te habeas, ſed prout natus es, feras. ſin ità contingat, ut ferre non natus ſis, nec ſic qidem graveris; ubi enim te abſumpſerit, & ipſum concidet. memineris tamen, naturâ eſſe comparatum te, ad qidlibet ferendum, qod in opinione tua ſitum eſt, ut tolerabile faciat, vel conducere tibi, vel officii eſſe, ut illud facias, cenſendo.

§. 4. Si qis fallitur, docendo comiter huic errorem ſuum indica. avt hoc ſi neqeas, te culpa, vel nec te etiam.

§. 5. Qicqid tibi contingit, ab æterno deſtinatum eſt tibi. cavſarúmqe ſeries ſibi invicem implexarum tui ipſius ſubſiſtentiam cum caſu illo ab æterno conglomeravit.

§. 6. Sive atomi obtinent, ſive natura regit univerſa; hoc primò ſtatuatur, partem eſſe me univerſi à natura adminiſtrati. deinde, neceſſitudine me qadam partibus generis ejuſdem eſſe conjunctum. ſiqidem iſta recordatus; qatenus pars ſum totius, nihil ægrè feram ab univerſo mihi attributum. neqe enim parti poteſt eſſe noxium, qod

ANNOTATIONES.

ditóqe conſtituitur, ac unumqódqe neceſſum habet ad principis ſui A *à cavſſis antiqiſſimis.* vide *lib.* 4. §. 26. & *lib.* 8. §. 20, 23.
mores ſe accommodare. Et mox. Εἰ τις ἄν αἵρεσις ϰ κλῆσις τῶν φύσει ἀγαθῶν ϖοιήσει τὴν τῷ θεῷ μάλιστα θεωρίαν, ἢ σώματος, ἢ χρημάτων, ἢ φίλων, ἢ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ἄυλη ἀρίστη, καὶ ἄτος ὁ ὅρος κάλλιστος. ἵ τις, ἢ δι' ἔνδειαν, ἢ δι' ὑϖερβολὴν καλύει τὸν θεὸν θεραπεύειν καὶ θεωρεῖν, ἄυλη δὲ φαύλη. *Qa igitur electio poſſeſſióqe natura bonorum vel corporis, vel amicorum, vel reliqorum, conſiderare maximè Deum facit, præſtantiſſima eſt, atqe hic terminus eſt pulcerrimus. Qa verò vel ob defectum, vel ob exceſſum conſiderare, colereqe Deum permittit minimè, ea peſſima eſt.*

Μηδὲν ϖεριεργάζε] *Nihil ages ſupervacaneum* Xylander. at verba monentis ſunt, non promittentis. itaqe Caſavbonus B *rebus otioſis nè faceſſas negotium tibi.* Malim ſimpliciter, *nihil ſatage*, vel, *nihil ſategeris*; de re nulla ulteriùs ſolicitus ſis.

§. 3. Φθαρήσῃ γάρ σε ἐπαναλῶσαν] vide *ad l.* 7. §. 33, 64. & *l.* 8. §. 46.

Ἐπὶ τῇ ὑϖολήψει ἐστὶ τῇ σῇ φορητὸν ϖοιῆσαι] Seneca *Ep.* 78. *Levem illum, dum putas, facies.*

Τῷ συμφέρειν] qid enim valetudini & ſanitatis cavſſâ non ſuſtineas? vide *ad l.* 5. §. 8.

Ἢ τῷ καθήκειν] *officii* cauſſâ qid non debeas? vide Apoſtolum *ad Roman. c.* 8. *v.* 35, 36. *ad Hebr. c.* 11. *v.* 35, 36, 37. *ad Phil. c.* 1. *v.* 20, 21. & *c.* 2. *v.* 17. Lucam *Act. c.* 20. *v.* 23, 24. & *c.* 21. C *v.* 13. vide & *l.* 3. §. 6.

§. 4. Σαυτὸν αἰτιᾶσθαι, ἢ μηδὲ σαυτόν.] *Te* (inqit) *accuſa*, qi ſuccenſeas alteri ob illud, qod corrigere in ipſo non vales: *vel etiam nec te accuſaveris*, qòd corrigere neqeas; ſed feras qod corrigere non potes. Poteſt tamen aliter intelligi. Tuam agnoſce imbecillitatem, qi non potueris erroris illum convincere. qanqam nec hoc qidem vitio tibi vertendum fuerit. *curam* enim *exegeris*, *non curationem*; ut ſcitè Bernardus *ad Evgen. de conſider. l.* 4. Cavtè itaqe Epictetus *l.* 3. *cap.* 24. Ἐγὼ τὸ μὲν ἐμὸν ϖαύσω ἐξ ἄϖαντος. ἐϖ' ἐμοὶ γάρ ἐστι. τὸ δ' ἀλλότριον ϖειράσομαι ϰαλὰ δύναμιν. ἐξ ἄϖαντος δ' ὃ ϖειράσομαι. *Ego ergò qod meum eſt qovis modo ſedabo, in mea enim poteſtate eſt; alienum verò pro virili ſedare conabor, ſed planè ſedare non inſtituam.* qi etiam in eandem cum Marco ſententiam. *lib.* 2. *cap.* 26. Δεῖξον μάχην, καὶ ἀϖοσύσεως. ἂν δὲ μὴ δεικνύῃς, αὐτὸς αὐτῷ μᾶλλον ἐγκάλει, ἢ τῷ μὴ ϖεισθομένῳ. *Pugnam ſi oſtenderis, deſinet. Si verò non oſtenderis, teipſum potius accuſato qàm eum qi tibi non obtemperabit.* Et *lib. eod. c.* 12. Δεῖξον αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν, ϰ ὄψει ὅτι ἀκολυθεῖ. μάχει δ' ἂν ἃ μὴ δεικνύῃς, μὴ ἐκείνῳ ϰαλαγέλα, ἀλλὰ μᾶλλον αἰτιῶ τῆς ἀδυναμίας τῆς σαυτῦ. *Si demonſtraveris veritatem, videbis eum ſeqi. Qod avtem non demonſtraveris, noli deridere illum, ſed imbecillitatem potius agnoſce tuam.* Eundem vide & *lib.* 4. *c.* 5. hoc idem differentem. vide *ad l.* 8. §. 59. & *l.* 9. §. 11, 42.

§. 5. Ἐξ αἰῶνος] ità *lib.* 5. §. 8. Ἐκ ϖρεσβυτάτων αἰτίων. *à cauſſis antiqiſſimis.* vide *lib.* 4. §. 26. & *lib.* 8. §. 20, 23.

Περοκαθεστικυίαζε] vide *ad l.* 7. §. 31. Apoſtoli apud Lucam *Act. cap.* 4. *v.* 28. Ὅσα ἡ βυλὴ σε ϖροώρισε γενέσθαι. *Qacunqe conſilium tuum prius præſtimavit ut fieret.* Et Petrus *ibidem c.* 2. *v.* 23. Τῇ ὡρισμένῃ βυλῇ καὶ ϖρογνώσει τῦ Θεῦ. *Definito illo conſilio & præcognitione Dei.* Et Jacobus *ibidem c.* 15. *v.* 18. Κύριος ὁ ϖοιῶν ταῦτα ϖάντα, ἃ ἐστι γνωστὰ ἀϖ' αἰῶνος αὐτῷ. Sive, ut alii codices exhibent; Γνωστὰ ἀϖ' αἰῶνός ἐστι τῷ Θεῷ ϖάντα τὰ ἔργα αὐτῦ. *Nota ſunt Deo ab omni ævo omnia opera ſua.* Gregorius *in Job. l.* 12. *c.* 1. *Nulla, qæ in hoc mundo hominibus fiunt, abſqe omnipotentis Dei conſilio occulto veniunt; nam cuncta Deus ſecutura præſciens, ante ſecula decrevit, qaliter per ſecula diſponantur.*

Ἡ ἐϖιπλοκὴ τ αἰτίων] i. e. *Series implexa cavſſarum:* ut Seneca *de benef. l.* 4. *c.* 7. ſive *immutabilis cavſſarum cohærentium ſeries*, ut *ad Helv. c.* 8. Idem *de provident. c.* 5. *Cavſſa pendet ex cavſſa; privata ac publica longus ordo rerum trahit.* ſed & Cicero *de divinat. l.* 1. Εἱμαρμένην. i. e. *fatum* definit *ordinem ſeriemqe cavſſarum, cùm cavſſa cavſſæ nexa rem ex ſe gignit.* Et latiùs adhuc *de Nat. Deor. l.* 1. *fatalem qandam neceſſitatem, qâ qicqid accidit, id ex æterna veritate cavſſarúmqe continuatione fluxiſſe dicatur.* Idémqe eódem reſpiciens *de Fato: Niſi ex æternitate cavſſa cavſſam ferens hoc erit effectura.* ut ſit qaſi εἱμένης τις αἰτίων ſic dicta. Nec conſultè ſatìs Henricus Stephanus, C cùm in Lexico Ciceroniano aliam eſſe Græcæ, aliam Latinæ vocis notationem affirmat. *ſero* enim Latinum, unde *ſeries* & *ſertum* eſt, omnino εἴρω Græcum. vide *ad l.* 7. §. 9, 49, 75. Trahit avtem huc Iſaacus Caſavbonus Perſii illud, *Sat.* 3. *v.* 66.

Diſcite, ô miſeri, & cavſſas cognoſcite rerum:

i. e. *cavſſas eorum*, inqit, *qæ homini eveniunt; qæ Stoici referebant ad legem fatorum.* qibus & Marci iſta ſubjicit.

Συνέκλωθε] Vide *l.* 3 §. 11. & *l.* 4. §. 26.

§. 6. Εἴ τι ἄτομοι, εἴτε φύσεις] Malim φύσις. ut *l.* 11. §. 18. Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἢ τὰ ὅλα διοικῦσα. at Xylander φύσει legiſſe videtur. D *Sive naturâ conſtat mundus.*

Μέρος εἰμὶ τῷ ὅλῳ] vide *ad l.* 2. §. 3. & Caſavbonum *ad Perſ. Sat.* 3. *v.* 73.

Οὐδὲν βλαβερὸν τῷ μέρει] vide *l.* 5. §. 22. & *l.* 6. §. 45. Τὸ ὄλο συμφέρει τῷ μέρει καὶ τῷ ὅλῳ. *Idem prodeſt parti & toti.* Ariſtoteles *polit. l.* 1. *c.* 6. Siqidem in toto pars eſt. itaqe Perſarum regi Ageſilai amicitiam ambienti, reſpondit ῐs, Ὅλι ὁ ϖαὴρ φίλον αὐτὸν Ἀγησιλάῳ ἰδίᾳ εἶναι. εἰ δὲ ἔϛι Λακεδαιμονίοις κοινῇ φίλος, δῆλον ὅλι αὐτῷ ἔσαι. ἐφ' ἅϖασι γὰρ ϰ ἐκεῖνον ἀριθμήσονται. *Fieri non poſſe, ut ſuâ privatim amicitiâ frueretur. Sin Lacedæmoniis communiter omnibus amicus fieret, ſe qoqe in amicitiæ jus venturum, qandoqidem inter omnes etiam* E *ipſe locum haberet.* Ælianus *l.* 10. *c.* 20. Qin &, ut Plato *Charm. p.* 464. *D.* Τῷ ὅλῳ ὁ καλῶς ἔχοντος, ἀδύνατόν ἐστι τὸ μέρος εὖ ἔχειν. *Toto malè affecto impoſſibile eſt partem aliqam bene valere.*

qod universo conducit. neqe habet qicqam universum, qod non sibi conducat. cùm hoc naturæ omnes in commune sortiantur: mundi verò natura & hoc ampliùs obtineat, qòd à nulla cavssa externa cogi possit, ut sibi ipsi noxium qicqam producat. ubi ergò meminerim, partem esse me universi istiusmodi, futurum est, ut qicqid evenerit; gratum mihi acceptúmqe sit. in qantum verò necessitudine qadam ejusdem generis partibus conjunctus sum, nihil facturus sum, qod communionis jus violet: sed cognatorum potiùs rationem habebo, omnémqe conatum meum ad id dirigam, qod in commune conducat, & ab eo qod est huic contrarium, abstinebo. his ità peractis, vita prospera mihi fluat necesse erit. qemadmodum civi illi vitam prosperè fluere qivis existimet, qi in actionibus qæ civitatis secum ejusdem consortibus utiles sint, obeundis constanter perrexerit; & qicqid civitas ipsi attribuerit, gratanter acceperit.

§. 7. Universi partes, qotqot, inqam, mundi ambitu continentur, corrumpi necesse est. corruptionis nomine alterationem intelligo. hoc avtem, cùm sit necessarium, si & malum illis fuerit, cum universo sanè seqiùs ageretur, cùm partes ejus in alteratione freqenti agerent, &

τῷ ὅλῳ συμφέρει. [a] ἡ γὰρ ἔχει ἃ τὸ ὅλον, ὃ μὴ συμφέρει ἑαυτῷ. πασῶν μὲν φύσεων κοινὸν ἐχόντων τοῦτο. τῆς δὲ κόσμε περισκληφύας, τὸ μηδὲ [b] ὑπό τινος ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζεσθαι βλαβερόν ἃ ἑαυτῇ γενναῖν. κ̃ μὲν δὴ τὸ μεμνῆσθαι, ὅτι [c] μέρος εἰμὶ ὅλε τοιέτε, [d] ἐυαρεστήσω παντὶ τῷ ἀποβαίνονλι. καθόσον δ' [e] ἔχω πως οἰκείως πρὸς τὰ ὁμογενῆ μέρη, [f] ἡδέν πράξω ἀκοινώνητον. μᾶλλον δ' [g] σχάσομαι τῶν ὁμογενῶν, κ̃ [h] πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον πᾶσαν ὁρμὴν ἐμαυτοῦ ἄξω, κ̃ [i] ἀπὸ τ' ἐναντία ἀπάξω. τέτων δ' ὅτω περιγινομένων, ἀνάγκη τὸν βίον [k] ἐυροεῖν. ὡς ἂν κ̃ ἡ [l] πολίτε βίον ἔυρυν ἀπονοήσεως πρείοντ@ λὸ πράξεων τοῖς πολίταις λυσιτελῶν, κ̃ ὅπερ ἂν ἡ πόλις ἀπονέμῃ, τέτο ἀσπαζομένε.

a Inf. §. 33. l. 8. §. 55.
b Inf. §. 7.
c L. 2. §. 9. l. 4. §. 14. l. 8. §. 7.
d L. 7. §. 54. 57.
e L. 7. §. 13.
f L. 8. §. 23. l. 9. §. 8. 9. 23.
g L. 3. §. 4.
h L. 9. §. 31.
i L. 2. §. 2.
k L. 2. §. 5.
l L. 6. §. 45.

§. 7. Τοῖς μέρεσι τ̃ ὅλε, ὅσα, * φημὶ, περιέχεται ὑπὸ τ̃ κόσμε, [m] ἀνάγκη φθαρτὸν. λεγέσθω δ' τέτο σημαντικῶς [n] τ̃ ἀλλοιεῖσθαι. ὃ εἰ δ' (φημὶ) κακόν τε, κ̃ ἀναγκαῖόν ἐστι τέτο αὐτοῖς, ὑπ' ἂν τὸ ὅλον καλῶς διεξάγοιτο, τῶν μερῶν εἰς * ἀλλοτρίωσιν ὄντων, κ̃

* delet Lug. An.
m L. 2. §. 3. l. 9. §. 19.
n L. 4. §. 3. 4. 5.
o L. 9. §. 21. l. 12. §. 23.
* ἀλλοίωσιν Xyl.

ANNOTATIONES.

valere. Potest qod inutile reipublicæ sit id cuiqam utile esse? Cicero *Offic. l.* 3. Qi & *ibidem. Ergò unum debet esse omnibus propositum, ut eadem sit utilitas uniuscujusqe & universorum; qam si ad se qisqe rapiat, dissolvetur omnis humana consociatio.*

Τῆς δὲ τ̃ κόσμε περισκληφύας] *Insuper acceperit*, i. e. insuper habeat, insitum atqe innatum habeat. *accepisse*, pro *habere*. Sic Joannes *Apoc. c.* 11. *v.* 17. de Deo; εἴληφας δύναμιν μεγάλην. *potentiam magnam accepisti*, i. e. *habes, exerces, exeris*. Sic *Psal.* 24. *v.* 4. Græci. ὐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυχὴν αὐτ̃. Vulgatus. *Non accepit in vanum animam suam.* i.e. *non vanè habet*. Hebræus. *Ad vanitatem non effert.* ut Junius i. e. *vanitati non addixit.*

Τὸ μηδὲ ὑπό τινος ἔξωθεν αἰτίας ἀναγκάζεσθαι] Probat hinc, nihil in mundo admitti, qod universo, sive primæ cavssæ damnosum sit. Hoc enim naturæ cujusqe esse commune, ut nihil in se habeat, qod non conducat sibi; qod damnosum sit, multò minús: primam avtem cavssam à nulla alia cogi posse; nec omnino igitur istiusmodi aliqid admissuram; qia nec à se habeat, nec aliunde admittat. vide *l.* 5. §. 35. & *l.* 8. §. 56.

Οὐδὲν πράξω ἀκοινώνητον] Vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 9. §. 22.

Σχάσομαι τῶν ὁμογενῶν] Non animadverterunt interpretes usum vocabuli hujus apud Marcum nostrum. itaqe alter clavsulam hanc prorsus omisit, alter de *deliberationibus* interpretatus est. at σχάζεσθαι Marco est *rationem habere*. Vide *ad l.* 1. §. 9.

Εὐροεῖν] vide *l.* 2. §. 5. & *l.* 5. §. 34.

Πολίτε βίον] vide *l.* 5. §. 22. & *l.* 2. §. 16.

§. 7. Σημαντικῶς τ̃ ἀλλοιεῖσθαι] *alterationem* potiùs esse vult, qam *corruptionem* vulgariter dicimus. rationem petas licet ex *l.* 5. §. 13. & *l.* 8. §. 18. & *l.* 9. §. 34. Idem planè Hippocrates *de dieta l.* 1. *pag.* 8. Ἀπόλλυται μὲν ὐδὲν ἀπάντων χρημάτων, ὐδὲ γίνεται ὃ, τι μὴ πρόσθεν ἦν. ξυμμισγόμενα δὲ κ̃ διαλυόμενα, ἀλλοιέται. νομίζεται δὲ παρὰ τῶν ἀνθρώπων τὸ μὲν ἐξ ἄδε εἰς φ̃ς αὐξηθὲν γενέσθαι. τὸ δὲ ἐκ τ̃ φάε@ ἐς ἄδην μειωθὲν ἀπολέσθαι. *Nihil qidem omnino perit, neqe oritur qod prius non erat, verùm invicem commixta & discreta alterantur. At homines existimant, id qidem qod ex orco in lucem augetur, oriri: qod verò ex luce ad orcum imminuitur, perire.* sed & è priscis philosophis havd pavcis visum, τὴν γένεσιν κ̃ τὴν φθορὰν, ἀλλοίωσιν εἶναι, *generationem & corruptionem, alterationem esse*, monet Aristoteles *de gener. & corrupt. l.* 1. *c.* 1. Ἀεὶ γὰρ μένειν τὸ ὑποκείμενον ταὐτὸ κ̃ ἕν. τὸ δὲ τοιῦτον ἀλλοιεῖσθαί φαμεν. *Semper enim subjectum manet unum & idem: tale avtem alterari dicimus.* Ἔστι γὰρ ἀλλοίωσις, ὅταν ὑπομένον@ τ̃ ὑποκειμένε, αἰσθητὸν ὄν@, μεταβάλλῃ ἐν τοῖς αὑτ̃ πάθεσιν. *Alteratio enim est, qando manente subjecto, sensibili existente, transmutatur in ejus passionibus.* Ibidem *c.* 4. Itaqe Casavbonus *ad Baronii annal. appar. exerc.* 1. §. 10. *Fuit opinio vetustissimorum Græcorum, nihil è rebus creatis perire, sed mutari duntaxat. mortem inane esse nomen sine re: nam revera mutationem esse, qam vulgus dicit mortem: qippe nihil creatum interire, sed formam aliam assumere.* (vide *ad l.* 9. §. 35.) *hoc est, uti illi dicere solebant,* ἀλλοιεῖσθαι. Hoc avtem Joannes Philoponus *ad Aristot. de gener. & corrupt. l.* 1. ab Homerico illo *Odyss. π. v.* 181. sumptum existimat.

Ἀλλοῖός μοι, ξεῖν', ἐφάνης νέον, ἠὲ πάροιθεν.

Alter mihi hospes appares ab illo qi ante.

Ἀλλοῖ@, inqit, non ἄλλ@. ad qem locum Evstathium ex Grammaticis qibusdam inter ἀλλοίωτιν, ἑτεροίωτιν, & μεταμόρφωτιν distingventem vise sis. nam qòd ad illa Aristotelis *physic. l.* 5. *c.* 2. Ἡ μὲν ὧν μετὰ ποιὸν κίνησις ἀλλοίωτις ἔτω. *Motus igitur secundum qalitatem alteratio sit.* Simplicius; Ἔοικε τὸ τ̃ς ἀλλοιώσεως ὄνομα αὐτὸς ἐπιθεῖναι τ̃ κατὰ ποιὸν κινήσει. *Ipse videtur alterationis nomen motui secundum qalitatem imponere.* non erat qòd Nogarola falsitatis argueret, adductis ex Ocello Lucano, Timæo Locro, & Platone, (nam planum illum Hermetis titulo indutum, cui larvam Casavbonus *ad Baron. appar. exerc.* 1. §. 10. detraxit, nihil moramur) locis qibusdam, qibus illi τὴν κατὰ ποιὸν κίνησιν, ἀλλοιώσεως nomine designant. Neqe enim hoc voluit Simplicius, neminem Aristotele priorem de ista motûs specie vocabulum illud usurpâsse: sed confusâ generaliqe magis notione τὸ ἀλλοιώσεως ῥ̃μα priscos illos usurpâsse, dum non τὴν κατ' ὐσίαν tantùm, qam φθορὰν dicimus, sed & τὴν κατὰ ποιὸν etiam, eodem hoc nomine comprehendebant; qod Aristoteles accuratiùs ista distingvens; ad τὴν κατὰ ποιὸν κίνησιν duntaxat restrinxit. itaqe in locis ipsis à Nogarola adductis Plato duo motûs genera statuit, τὴν ἀλλοίωσιν, καὶ τὴν περιφορὰν, & τὸ κινούμενον πᾶν ἢ ἕρεσθαι, ἢ ἀλλοιεῖσθαι. αὖται γὰρ, inqit, μόναι κινήσεις. ità ἀλλοιώσεως nomine, cum Marco istic, φθίσιν τε καὶ φθορὰν etiam comprehendit. *Corruptionem* itaqe nihil vult Marcus aliud esse, qàm *alterationem* qandam. Accedit Apollonius Thyanæus *Ep.* 66. sed adhuc παραδεξοτέρως, tam nec γένεσιν, qàm φθορὰν inficiatus. Θάνατ@ ὐδεὶς ὐδένος, ἢ μόνον ἐμφάσει, καθάπερ ὐδὲ γένεσις ὐδένος, ἢ μόνον ἐμφάσει. τὸ μὲν γὰρ ἐξ ὐσίας τραπὲν εἰς φύσιν ἔδοξε γένεσις. τὸ δὲ φύσεως εἰς ὐσίαν καλῶ ταῦτα θάνατ@, ὅτε γιγνομένε καὶ ἀληθείᾳ τιν@ ὅτε φθειρομένε ποτε. μόνον δὲ ἐμφανῆς ὅτ@, ἀοράτε τε ὕστερον, τ̃ μὲν διὰ παχύτητα τ̃ ὕλης, τ̃ δὲ διὰ λεπτότητα τ̃ ὐσίας, ὅσης μὲν ἀεὶ τ̃ς αὐτ̃ς, κινήσει δὲ διαφερούσης κ̃ τάσει. *Mors nulla est, cujuscunqe tandem sit, nisi specie & apparitione tantùm: qemadmodum neqe generatio cujusqam est nisi duntaxat apparitione. Nam ipsa conversio ex substantia in naturam generatio videtur esse. Rursum in isidem conversio natura in substantiam mors, qum neqe generetur qidqam revera, neqe intereat unqam, solùmqe sub oculorum sensum cadat, & postea rursus evanescat, qorum illud qidem fit ob materiæ densitatem: hoc avtem ob substantiæ tenuitatem, qa qum perpetuò maneat eadem, motu solùm differt & positione.* At è diverso Tertullianus *adv. Prax. c.* 27. *Transfiguratio interemptio est pristini. omne enim qodcunqe transfiguratur in aliud, desinit esse qod fuerat, & incipit esse qod non erat.* & clariùs adhuc *de resurr. carnis c.* 55. *Interpretabimur itaqe plenius & vim & rationem demutationis, qa fermè subministrat alterius carnis resurrectura præsumptionem, qasi demutari, desinere sit in totum, & de pristino perire. Discernenda est demutatio ab omni argumento perditionis. Aliud enim demutatio, aliud perditio. porrò non aliud, si ità demutabitur caro, ut pereat. peribit avtem demutata, si non ipsa permanserit in demutatione.* Servius *ad Æneid. l.* 6. *Elementorum perire, mutari est.*

Εἰς ἀλλοτρίωσιν ὄντων] ἀλλοίωσιν Xylander, rectè. qia ἀλλοιεῖσθαι præcesserat.

καὶ πρὸς τὸ φθείρεσθαι διαφόρως κατεσκευασμέ-
a L. 2. §. 11. νων a πότερον γὰρ ἐπεχείρησεν ἡ φύσις αὐτὴ τὰ
l. 9. §. 35. ἑαυτῆς μέρη κακῶν, καὶ προπτωτικὰ τῷ κακῷ,
καὶ ἐξ ἀνάγκης ἔμπτωτα εἰς τὸ κακὸν ποιεῖν, ἢ
ἔλαθεν αὐτὴν ταῦτα δὲ ἵνα γενόμενα; ἀμφότερα
γὰρ ἀπίθανα. εἰ δέ τις καὶ ἀφέμενος τῆς φύσεως,
καὶ τὸ περυκέναι ταῦτα ἐξηγοῖτο, καὶ ὡς γελοῖον,
b L. 8. §. 18. ἅμα μὲν φάναι b πεφυκέναι τὰ μέρη ἕκαστα με-
l. 9. §. 19. ταβάλλειν, ἅμα δὲ ὡς ἐπί τινι τῶν παρὰ φύσιν
c L. 8. §. 15. συμβαίνοντα c θαυμάζειν, ἢ d δυσχεραίνειν; ἄλ-
d L. 2. §. 17. λως τε, καὶ e τῆς ἀναλύσεως εἰς * ταῦτα γινομέ-
l. 3. §. 16.
e L. 2. §. 17. νης, ἐξ ὧν ἕκαστον συνίσταται. f ἤ τοι γὰρ σκεδα-
l. 4. §. 5. σμὸς στοιχείων ἐξ ὧν συνεκρίθη, ἢ τροπὴ, g ἔστι μὲν
* ταὐτὰ
f L. 6. §. 4. στρεμνὰ εἰς τὰ γεώδες, ἔστι δὲ πνεύματικὰ, εἰς τὸ ἀεροῶ-
24. δες. ὥστε καὶ ταῦτα h ἀναληφθῆναι. εἰς τὸν ἔστι ὅλα λέ-
g L. 17. §. 50. γον, εἴτε i καὶ παρόδου k σκπυρωμένα, εἴτε l ἀϊδίοις
h L. 4. §. 14. ἀμοιβαῖς ἀνανεουμένα. καὶ τὸ στερέμνιον ἦν, καὶ τὸ πνεῦ-
i L. 5. §. 13. l. μα λιπὸν μὴ φαντάζου τὸ ἀπὸ τῆς γενέσεως. πᾶν γὰρ
11. §. 1. τοῦτο ἐχθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν, m οὐ τῶν σιτίων καὶ
k L. 3. §. 3. n ἐληλυθέναι ἀέρος τινὰ ἐπιῤῥοὴν ἔλαβεν. τοῦτο ἄν τις
l L. 7. §. 25. ἔλαβε, μεταβάλλει, ἀφ' οὗ ἡ μητὴρ ἔτεκεν. ὑπόθες δ',
m L. 5. §. 4.
n L. 6. §. 15.
o L. 9. §. 25. ὅτι ἐκεῖνό σε λίαν προσπλέκει τῷ ἰδίως ποιῷ,

& ad corrumpendum multifariam eſſent comparatæ. nunqid avtem dicemus, avt naturam ipſam inſtituiſſe partes ſuas malo afficere, & ità condidiſſe, ut in malum incidere non nata tantùm eſſent, ſed in malum etiam neceſſariò inciderent? avt clam ipſâ iſtiuſmodi factas eſſe? nevtrum eſt veriſimile. ſin, miſſo qis naturæ nomine, ità nata eſſe dicere voluerit, vide qàm ridiculum ſit, ut qi dicat univerſi partes mutare natas, idem hoc ipſum mutare illas, tanqam quod præter rerum ipſarum naturam contingat, miretur & ægrè ferat: præſertim, alia ut mittam, cùm in eadem ipſa reſolvatur unumqodqe, ex qibus conſtiterat. avt eſt enim elementorum, ex qibus concretum fuerat, diſſipatio, avt converſio, qicqid eſt ſolidi in terram, qicqid aërii eſt in aërem; ut & iſta in univerſi rationem redigantur, ſive illud certo temporis ſpatio revoluto deflagret, ſive viciſſitudinibus perpetuis jugiter renovetur. qin & ſolidum illud avt aëreum nè cogites, qod ab ortu primo extitit. hoc enim, qod nunc habes, omne heri ac nudiuſtertius ab alimentis aëréqe attracto influxit. hoc ergò mutat, qod pòſtq acceptum eſt, non qod mater primò peperit. qanqam ponatur, illud ipſum te valde addicere huic peculiariter ſic affecto, ni-

ANNOTATIONES.

Τὰ ἑαυτῆς μέρη κακῶν] Ratiocinatio gemina ſuperiori; niſi qòd ibi ab impotentia, iſtic ab ignorantia, qarum nevtra univerſi naturæ competat, argumentatio inſtituitur. *Malum & damnoſum aliqid, illa nec neſciens admiſerit.* vide *ad l.* 6. §. 41. & *l.* 8. §. 15. & *l.* 9. §. 34.

Εἰ δέ τις καὶ ἀφίσταιτο] Havd rectè ſatis iſta interpretes cepiſſe videntur. Ex aliorum qaſi mente iſta ſupponit: *Si qis*, inqit, *miſſâ naturæ illius univerſalis ordinatione*, qam ipſe forſan non agnoſcit, ità res eſſe ex ſuapte natura conſtitutas dicat, ut eâ ratione corruptioni & mutationi ſint obnoxiæ, is ſanè ex ſuis ipſius rationibus ſtultitiæ redarguetur, qòd miretur & indignetur mutari qippiam qod mutari natum ſit. Vis avtem conſeqentiæ minùs claret, niſi primum illud ex aliena ſententia præſumptum & ſubſtratum intelligatur. vide *ad l.* 4. §. 5.

Θαυμάζειν] Seneca *Ep.* 101. *Qid eſt ſtultius, qàm mirari id ullo die factum, qod omni poteſt fieri?* vide *l.* 8. §. 13.

Τῶς διαλύσεως εἰς ταῦτα] forſan, *eis tavtà, in eadem.* vide *l.* 4. §. 5. Epictetus *l.* 3. *c.* 13. Εἰς ἀδὴν δεινὸν, ἀλλ' ὅθεν ἐγένετο. *eis tà fila kaì syngeneî, eis tà stoicheîa. ósoy ên èn soi pŷr, eis pŷr ápeisin. ósoy ên ygrón, eis ygrón. ósoy pneymatíoy eis pneymátion. ósoy ydatódes, eis ydatódes. Non in malam rem; ſed eò, unde ortus es, ad amica & cognata, ad elementa. Qantùm ignis in te fuit, ad ignem redit; qantùm terra, ad terram; qantùm venti, ad ventum; qantùm aqa, ad aqam.* Ἅπαντα γὰρ φθείρεται εἰς ταὐτ' ἐξ ὧν ἐστιν. *Omnia enim in illa, ex qibus fiunt, corrumpuntur.* Ariſtoteles *metaphyſ. l.* 2. *c.* 4. Ità Gregorius Nyſſenus *de homin. opific. c.* 26. Ὁμολογῶμεν τὴν διάλυσιν τοῦ σώματος, εἰς τὰ ἐξ ὧν συνίστησις γίνεσθαι. καὶ οὐ μόνον τὴν γῆν ἀναλύεσθαι. ἀλλὰ καὶ τὸν ἀέρα, καὶ τὸ ὑγρὸν προσχωρεῖν τῷ ὁμοφύλῳ. καὶ ἑκάστῳ τῶν ἐν ἡμῖν πρὸς τὸ συγγενὲς τὴν μετακόμισιν γίνεσθαι. *Confitemur reſolvi corpus hominis illas in partes, qibus ex partibus conſtat: neqe terram modò ad terram reduci; ſed & aërem & humorem ad ea qa generis ejuſdem ſunt, ſe conferre: omnibus in nobis partibus ad res ſibi cognatas tendentibus.*

Ἢτοι γὰρ σκεδασμὸς] vide *l.* 7. §. 32. & 49.

Εἰς τὸν ὅλον λόγον] vide *ad l.* 4. §. 14, 21.

Κατὰ περίοδον ἐκπυρωμένα] vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 5. §. 13, 32.

Ἐχθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν] *Heri & nudiuſtertius.* id eſt, nuperrimè. proverbialis formula, de re havd ità pridem geſta. Sed uſitatiùs pro eadem χθὲς καὶ πρώην dicitur Ariſtophani *vanis act.* 2. *ſc.* 6. *v.* 120.

— χρώμεθα τούτοις τοῖς πονηροῖς χαλκίοις
Χθές τε καὶ πρώην κοπεῖσι τῷ καινίσῳ κόμμασι.
— *utimur improbis illis & ferreis,*
Qi nuper & heri ſunt procuſi, notâ qàm peſſimâ.

Plato *de legib. l.* 3. *pag.* 804. *C.* Τὰ δ' ἄλλα ἄλλοις πάμπολλα, ὡς ἔπος εἰπεῖν, χθὲς καὶ πρώην γεγονότα. *Aliáqe aliis multa, ut ita dicam, heri & nudiuſtertius adinventa.* Idémqe *Alcib.* 2. *pag.* 453. *F.* Οἶμαι δέ σε ὐπ' ἀνήκοον εἶναι, ἥνιά γε χθιζά τι καὶ πρωΐζα γεγενημένα. *Puto etiam avdiviſſe te nonnulla heri ac nudiuſtertius geſta.* qomodo Jobi *c.* 8. *v.* 9. χθιζοὶ ἐσμεν. *Heſterni ſumus.* vide *ad l.* 4. §. 42. Strabo *l.* 1. de ſydere Canopo: Καὶ τὸν Κάνωβον, ἐχθὲς καὶ πρώην καλούμενον. *Et Canopum, cui nuper admodum factum eſt no-*

men. Plutarchus *de igne & aqa pag.* 956. *A.* Ὕδωρ μὲν, ὡς ἔστιν εἰπεῖν, ὅτε οὐκ ἦν ἀνθρώποις. οὐδέ τις ἐνρετὴς λίγεται θεῶν ἢ ἡρώων. ἡ δὲ πυρὸς χρῆσις ἐχθὲς φασι καὶ πρώην ὑπὸ Προμηθέως [ἐνρηται. πρὸ δὲ τούτου] βίος [ἄνευ] πυρὸς, οὐκ ἄνευ ὕδατος ἦν. *At verò dici non poteſt qando aqa caruerint homines: neqe ejus inventor deorum aliqis avt heroum perhibetur. Ignis uſus nuper adeò à Prometheo eſt repertus. Ita ſine igni, non abſqe aqa vita fuit.* ità enim locum illum ſupplendum avtumo. De Conſtantino Calamano Nicetas Choniates in *Manuel. l.* 4. *c.* 5. Ὡς τὸ γένος ἀκτιβόλισμένος, καὶ χθὲς καὶ πρώην, εἰ ἔστιν ὅλως, ἐγνώρισται. *Qi obſcurâ familiâ ortus nuper admodum notus eſſe cœperit.* Pro eodem νῦν καὶ χθὲς dixit Sophocles in *Antigon.*

Οὐ γάρ τοι νῦν τε κἀχθὲς, ἀλλ' ἀεί ποτε
Ζῇ ταῦτα, κ' οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.
Hæc namqe jura non hodie ac heri vigent.
Sed ævo ab omni: initia in occulto latent.

Grotius. Ex qo emendandi Plutarchi codices, qi in *Sympoſ. l.* 8. *c.* 9. & *de commun. not. c.* 27. eódem alluſit. & χθὲς καὶ τὰμεσον, Heliodorus. *l.* 7. *pag.* 359. Τὸ ξένον μειράκιον προστετίμηται ἡμῖν, χθὲς καὶ τημερον παρεισδεδυκός. *Peregrinus hic adoleſcentulus prælatus eſt nobis & heri & hodie, obrepens qadam elegantiæ ſpecie.* Expreſſit hoc Catulli in *Epithalamio.*

Sordebant tibi villicæ
Concubina hodie atqe heri.

νῦν καὶ νεωστὶ, Ariſtoteles *polit. l.* 7. *c.* 10. Ἔοικε δ' ἡ νῦν, ὑδὲ νεωστὶ, τῦτ' εἶναι γνώριμον τοῖς περὶ πολιτείας φιλοσοφῦσιν. *Videtur avtem non nunc, neqe pavlò ante hoc notum fuiſſe his, qi de republica philoſophantur.* Hebræi dicunt, תמול שלשום qod Græci vertunt, cum Marco noſtro, χθὲς, ſive ἐχθὲς καὶ τρίτην, & τρίτην ἡμέραν. *Geneſ. c.* 31. *v.* 2, 5. *Deut. c.* 19. *v.* 6. *Reg. l.* 1. *c.* 4. *v.* 7. & *c.* 10. *v.* 11. & *c.* 21. *v.* 5. & *lib.* 2. *c.* 5. *v.* 2. *Annal. l.* 1. *c.* 11. *v.* 2. aliqando etiam ἐχθὲς καὶ τρίτης. *Reg. l.* 4. *c.* 13. *v.* 5. qanqam laxius iſti, non pro *nuper* tantùm, ſed pro *jam olim* etiam uſurpant. Moſes *Exod. c.* 4. *v.* 10. גם מתמל גם משלשם qod Græci πρὸ τῆς χθὲς, & πρὸ τῆς τρίτης ἡμέρας. Latinus *ab heri & nudiuſtertius.* ſenſus eſt, *unqam antehac.* Cæterùm à priore illa formula havd multùm abludit Platonis illud in *Eutbydem. pag.* 190. πέρυσι ἢ πρωπέρυσι. Πέρυσι δὲ ἢ πρωπέρυσι οὐδέπω ἦσαν σαφῶ. *Anno ſuperiori, avt certè abhinc tertio nondum callebant.* Poſteriore Xenophontis illud *Hellen. l.* 3. Νῦνδε καὶ πέρυσι. ἐσμὲν οἱ αὐτοὶ νῦνδε καὶ πέρυσι. & *nunc & olim iidem ſumus.*

Τοῦτο δή ὁ ἴλαθε, μεταβάλλει, ἀφ' οὗ ἡ μητὴρ ἔτεκεν] *Aliud*, inqit, *eſt qod nunc geris corpus, ſed & anima* (cùm aëreum qiddam hoc ſtatuat) *ab eis, qa mater tua enixa eſt*: cùm à cibo, qo veſceris, aëre, qem attrahis, maximam ſui partem, ex qa ea nunc conſtant, acceperint. vide *ad l.* 9. §. 20.

Ὑπόθες δ' ὅτι ἐκεῖνό σε λίαν προσπλέκει τῷ ἰδίως ποιῷ, οὐδέν ὄντι, ὄιμαι, πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον.] Iſtis, ut viiii ſuſpectis, Xylander notam adfixit. Caſavbonus qid ſecutus fuerit, non poſſum ex verſione aſſeqi. mihi aqam hærere agnoſco. interim obſervo verbum προσπλέκειν qod Stephani Theſavrus ille lucullentiſſimus non exhibet, Marco hîc uſurpatum; & in forma paſſiva qam vocant, Galeno, *de ſect. opt. c.* 20. verbis illis;

ita

nihil tamen obſtabit, qo minùs verum ſit qod jam dictum eſt.

§. 8. Nomina tibi ubi ſumpſeris iſta, boni, modeſti, veracis, prudentis, unanimis, magnanimi, cave neqando tranſnomineris, & amittas denuò nomina iſta; celeritérqe (ſiqid tale contigerit) ad ea revertaris. memineris avtem, prudentis nomen tibi denotare ſingularum rerum conſiderationem, animadverſionémqe ſedulam. una-

ἰδὲν ὅτι ἰσμεν πρὸς τὸ νῦν λεγόμενον.

§. 8. Ὀνόματα θέμενος σαυτῷ πεῦτε, ἀγαθὸς, αἰδήμων, ἀληθὴς, ἔμφρων, σύμφρων, ὑπέρφρων, πρόσεχε μήποτε μετονομάζῃ, καὶ ἀπολλύεις τὰ ὀνόματα, καὶ ταχέως ἐπάγει ἐπ' αὐτά. μέμνησο ἢ, ὅτι τὸ μὲν ἔμφρον, ἐβούλετό σοι σημαίνειν τινὰ ἐφ' ἑκάστοις ἁρμοττόντως. b L. 8. §. 22. c L. 8. §. 7. d L. 6. §. 53.

τὸ

ANNOTATIONES.

ἵνα μὴ δοκῶμεν τῇ λέξει προσπλέκεσθαι. *Nè videamur vocabulo ipſi addicti eſſe*; avt *ei pertinaciter adhærere*. Forſan ergò Marci mens fuerit. *Suppone verò, illud qod à matre traxiſti, iſti ipſi qod nunc geris, & peculiares ſuas affectiones habet, te valde addicere, eidémqe qaſi implicitum tenere, cùm nihil hoc faciat ad id qod nunc dicitur, nec propterea obſtet, qò minùs verum id ſit.* Sed ἐπίχω. locum certè vel vitiatum vel mutilatum ſuſpicor.

Τῷ ἰδίως ποιῷ] Vide *l.* 9. §. 24.

§. 8. Ὀνόματα θέμενος] Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

Tu rectè vivis, ſi curas eſſe qod audis.

Et mox.

Cùm pateris ſapiens emendatúſqe vocari,
Reſpondéſne tuo, dic ſodes, nomine? — &c.

Vide Epictetum *Diſſert. l.* 2. *c.* 10. De clerico, Hieronymus *ad Nepot. Interpretetur primò vocabulum ſuum, & nitatur eſſe qod dicitur.* Plato *Epiſt.* 4. Φαυερὺς ἂν δεῖ ἡμᾶς γενέσθαι, ὅτι ἐσμὲν τοιοῦτοι οἱοίπερ φαμέν. *Itaqe conſtare omnibus debet tales nos eſſe qales videri volumus.* Syneſius *de regn.* Χρῆται δικαίως τῇ σεμνῇ προσηγορίᾳ τὸ σεμνὸν πράγμα. *Meritò auguſtam hanc auguſta rei appellationem tibi vindicato.* Οὐ γὰρ τὰ ὀνόματα πίστις τῶν πραγμάτων ἐστὶ, τὰ δὲ πράγματα καὶ τῶν ὀνομάτων. *Neqe enim nomina rebus fidem adferunt, ſed res nominibus.* Dio Pruſæus *Orat.* 38. Præclarè Gregorius Nyſſenus *de profeſſ. Chriſt. pag.* 700. *B.* Ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἰατρὸς, ἢ ῥήτωρ, ἢ γεωμέτρης καλεῖσθαι ποθήσειεν, οὐκ ἂν δέξαιτο τῇ ἀπαιδευσίᾳ τὴν ἀπειρίαν ἐλέγχεσθαι, μὴ ἐυρισκόμενος ἐπὶ τῆς πείρας ὧν ὀνομάζεται. ἀλλ' ὁ καὶ ἀληθεία τι τούτων προσαγορεύεσθαι θέλων, ὡς ἂν μὴ ψευδώνυμος ἡ κλῆσις ἐλέγχοιτο, αὐτῷ ἐπιτηδεύματι τὴν προσηγορίαν πιστώσηται. τὸν αὐτὸν καὶ ἡμᾶς τρόπον, εἴ πως τὸν ἀληθῆ σκοπὸν τῷ Χριστιανῷ ἐπαγγέλματος ἐξετάζοντες ἕυρομεν, οὐκ ἂν ἐλοίμεθα μὴ εἶναι τοῦτο, ὅπερ τὸ ὄνομα ὑπὲρ ἡμῶν ἐπαγγέλλεται; ὡς ἂν μὴ τὸ περὶ τῶ πιθήκω διήγημα καὶ ἡμῖν ἐφαρμόσειε. σπουδάζομεν δὲ ἀληθῶς, ὅπερ ὀνομαζόμεθα, τοῦτο καὶ εἶναι διὰ τῆς ὑψηλῆς πολιτείας. *Qemadmodum enim ſi qis medicus, vel orator, vel geometra vocari deſideràſſet, non admitteret ut propter imperitiam cognomen reprehenderetur, ſi facto periculo is non inveniretur, cujus nomine appellaretur: ſed qi verò harum alicujus profeſſionum nomine appellari vellet, ne falſò ſumpta appellatio convincatur, ipſo ſtudio atqe exercitio fidem faceret appellationi; eodem nos qoqe modo, ſi verum hominis Chriſtiani profeſſionis ſcopum ſcrutando invenerimus, nolumus non eſſe id, qod illud nomen pro nobis pollicetur, ne in nos etiam qadret id qod de ſimia vulgo narratur. Studeamus verè eſſe id, qod nominamur, per ſublimem qoqe vitæ rationem.* ſubjungit mox de ſimia Alexandrina, apologum, qem & Lucianus *in apologia* narrat: ac concludit deniqe *pag.* 703. *A.* Εἰ μὲν οὖν τὸ μὲν ὄνομά τις τοῦ Χριστοῦ ὑποδύοιτο, ὅσα δὲ τῷ ὀνόματι τούτῳ συνδιαιρεῖται, μὴ δεικνύοι τῷ βίῳ, καλαψεύδεται τὸ ὀνόματος ὁ τοιοῦτος, καλὰ τὸ προτεθὲν ἡμῖν ὑπόδειγμα, πρόσωπεῖον ἄψυχον, ἀνθρωπίνῳ χαρακτῆρι μεμορφωμένον, περιθεὶς τῷ πιθήκῳ. *Si qis igitur nomen qidem Chriſti ſumat, qæ verò unà cum hoc nomine conſiderantur, vitâ non exprimat, neqe repræſentet: is nomen ementitur, juxta propoſitam à nobis ſimilitudinem perſonam inanimam humanæ figuræ conformatam & aſſimilatam apponens.* Idémqe *de perfect. Chriſt. pag.* 709. *C.* ubi etiam fuſiſſimè hoc idem proſequitur: Ὅτ' οὖν, ἐπειδὴ τῷ μεγίστῳ τε καὶ θεοφιλεστάτῳ καὶ πρώτῳ τῶν ὀνομάτων γέγονε παρὰ τοῦ ἀγαθοῦ δεσπότου ἡμῖν κοινωνία, ὥστε τοὺς τῇ ἐπωνυμίᾳ εἶναι τοῦ Χριστοῦ τιμηθέντας Χριστιανοὺς ὀνομάζεσθαι. οὐκ ἀναγκαῖον ἂν εἴη, πάντα τὰ ἑρμηνευτικὰ τῆς τοιαύτης φωνῆς ὀνόματα καὶ ἐν ἡμῖν καθορᾶσθαι. ὡς μὴ ψευδώνυμον ἐφ' ἡμῖν εἶναι τὴν κλῆσιν, ἀλλ' ἐκ τοῦ βίου τὴν μαρτυρίαν ἔχειν. ὁ γὰρ ἐκ τοῦ καλεῖσθαί τι τὸ εἶναι γίνεσθαι. ἀλλ' ἡ ὑποκειμένη φύσις, ὁποία δ' ἂν ὕσα τύχῃ, διὰ τῆς προσφυοῦς τῷ ὀνόματος σημασίας γνωρίζεται. *Quamobrem qum omnium maximum, & divinum, & primum nomen Domini noſtri bonitas impertiverit, ut Chriſti cognomine decorati appellemur Chriſtiani, neceſſe eſt, ut omnia nomina, qæ vocem hanc interpretantur, in nobis item conſpiciantur expreſſa, nè falſo vocati Chriſtiani videamur, ſed ex vita teſtimonium habeamus. Neqe enim ex appellatione res fiunt, ſed earum ſubjecta natura, qacunqe tandem illa ſit, apti nominis ſignificatione declaratur.* Ignatius *ad Magneſ.* Πρέπον ἐστὶ μὴ μόνον καλεῖσθαι Χριστιανὸς, ἀλλὰ καὶ εἶναι. ὡ γὰρ τὸ λέγεσθαι, ἀλλὰ τὸ εἶναι, μακάριον ποιεῖ. *Decet non tantum vocari, ſed & eſſe Chriſtianum. non enim dici, ſed eſſe, beatum*

A *facit.* Ambroſius *do dignit. Sacerd. c.* 3. *Qod ſumus profeſſione, actione potiùs qàm nomine demonſtremus: ut nomen congruat actioni, & actio reſpondeat nomini; nè ſit nomen inane, & crimen immane. Nomen inane*; qia ut Salvianus *adverſ. avar. l.* 4. *Parùm ſunt vocabula, res ipſas non habentia.* Idémqe *de provid. l.* 4. *c.* 1. *Nomen ſine actu atqe officio ſuo, nihil eſt.* Ubi & mox ſubdit denuo, *Vocabula nihil eſſe ſine rebus. Crimen immane*, qia ut idem *ibidem. c.* 7. *Atrocius ſub ſancti nominis profeſſione peccatur.* &, *c.* 11. *magìs damnabilis eſt malitia, qam titulus bonitatis accuſat; & reatus impii eſt ipſum nomen.*

B Μήποτε μετονομάζῃ καὶ ἀπολλύεις] *nè qando iſta nomina amittas* Xylander, ut legendum ſit ἀπολλύοις. alioqi vertendum, *num aliqando amittis*, &c. Xenophon *œconom. pag.* 852. *B.* Φυλάττῃ γὰρ ἰσχυρῶς, μὴ ἀποβάλῃς τὴν ἐπωνυμίαν, τὸ ἀνὴρ καλὸς κἀγαθὸς κεκλῆσθαι. *Vehementer enim caves, ne cognomentum illud, qo vir bonus & honeſtus appellaris, amittas.* Caſſiodorus *l.* 8. *Ep.* 18. *Sumpſiſti nomen ex meritis: cuſtodi, ut ſemper lateris veritate vocabuli. nam cùm omnis appellatio ad declarandas res videtur impoſita, nimis abſurdum eſt portare nomen alienum, aliud dici, qàm poſſit in moribus inveniri.* vide

C *l.* 3. §. 6. & *l.* 4. §. 16. & *l.* 6. §. 38. & Epictetum *ad l.* 9. §. 37. μετονομάζεσθαι, *tranſnominari.* Svetonius *de claris Gram. c.* 18. *L. Craſſitius cognomine Paſides, mox Panſam ſe tranſnominavit.*

Ἐβούλετό σοι σημαίνειν] *ſignificare volebat.* id eſt, ſignificabat. Galenus pariter *de affect. dignoſc. & cur. c.* 1. τί ποτε βούλεται σημαίνειν. Et Ariſtoteles *Soph. elench. l.* 1. *c.* 13. Θέλει τὸ μεταξὺ σημαίνειν. *ſignificare vult.* id eſt, ſignificat, σημαίνει. τὸ βούλεσθαι ſæpenumero παρέλκει. Sic Ariſtoteles *polit. l.* 2. *c.* 2. Καὶ βούλεταί γ' ἤδη ποτὲ εἶναι, πόλις, ὅταν

D αὐτάρκη συμβαίνει τὴν κοινωνίαν εἶναι τῶ πλήθους. *Et vult qidem tum eſſe civitas, cum habet ſufficientiam multorum ſocietas.* ἔστι βούλεται. id eſt, ἀληθῶς ἐστι, &c. *eſt revera ſolétque dici.* Sylburgius. & *l.* 5. *c.* 10. Βούλεται δ' ὁ βασιλεὺς εἶναι φύλαξ, ὅπως οἱ κεκτημένοι τὰς οὐσίας, μηδὲν ἄδικοι πάσχωσιν, ὁ δὲ δῆμος μὴ ὑβρίζηται μηδὲν. *Vult avtem rex eſſe cuſtos, ut qi divitias habent, nihil injuſtum patiantur, nec etiam populus afficiatur contumeliis. vult eſſe.* id eſt, eſt. Libanius *Orat.* 3. *pag.* 112. *C.* Καὶ κρείττους φαίνεσθαι τῆς παροιμίας, ἣ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρίζειν τὴν αἰδὼ βούλεται. *Ac fore, ut meliores apparerent adagio, qod pudorem oculis definire vult. definire vult.* id eſt,

E definit. Jacobus *Epiſt. c.* 4. *v.* 4. Ὃς ἂν οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται. *Qicunqe ergò amicus voluerit eſſe mundi, inimicus Dei conſtituitur. qicunqe eſſe voluerit.* id eſt, qicunqe fuerit. τὸ θέλειν pariter uſurpatum reperias, ut *ſuprà.* ſic Plato in *ſympoſ.* ἐὰν ἐθέλῃ παύεσθαι ἡ λύγξ. *ſi ceſſare voluerit.* id eſt, ceſſaverit ſingultus. Evripides *Troad. v.* 26.

Ἐρημία γὰρ πόλιν ὅταν λάβῃ κακὴ,
Νοστεῖ τὰ τῶν θεῶν, ὐδὲ τιμᾶσθαι θέλει.
Qum enim infelix ſolitudo civitatem occupârit,
Laborat deorum cultus, neqe dii coli ſolent.

F ſic Homerus *Il. d. v.* 91. ἔυχεται εἶναι. *eſt.* Epiphanius *hæreſ.* 66. §. 9. Πλοῖα γὰρ θέλει λέγειν ἥλιόν τε καὶ σελήνην. *Navigia dicit Solem & Lunam.* Joannes *Evang. c.* 7. *v.* 17. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν. *Si qis voluerit qod ille vult facere.* id eſt, ſi qis fecerit. ità pro eo qod Matth. *c.* 20. *v.* 26, 27. & Marc. *c.* 10. *v.* 43, 44. ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι. *ſi qis voluerit fieri magnus inter vos* &, πρῶτος εἶναι. *primus fieri.* Luc. *c.* 22. *v.* 26. habet. ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, & ὁ ἡγούμενος. Diſertiſſimè *Act. c.* 2. *v.* 12. τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; *Qid hoc eſſe velit? Qid hoc ſibi vult?* ſive, *iſtud, qid eſt?* nos diceremus What may this be. Seneca *de ira. l.* 2. *c.* 9. *qid ſi qis iraſcatur?* & mox, *qid ſi mirari velit.* id eſt, *qid ſi miretur?* utì mox ibidem. vide *ad l.* 4. §. 6. & *l.* 5. §. 22.

Διαληπτικὴν ἐπίσκοπον] *ſcientiam de ſingulis rebus percipiendi* Xylander. *percipiendis*, forſan ſcripſerat. meliùs Caſavbonus, *objectis cujuſvis emixam & intelligentem conſiderationem.* ἐπίσκοπον, non ἐπισκήμων malim tamen διαληπτικὴν *diſceptativam* reddere. qomodo διάληψιν pro *diſceptatione* Marcus uſurpavit, *l.* 1. §. 10. ἐν τρόπῳ συνδιαλήψεως.

Ἀπαρεμπόδιστον] *Sine diſtractione* Caſavbonus. *qi cogitationibus alienis non occupatur* Xylander. imò, *animadverſionem ſedulam, à negligentia & inadvertentia immunem.* id eſt, ut nihil negligat, & minùs animadverſum tranſmittat, ità *l.* 5. §. 5. μὴ παρεμπεσούμενον. *non negligens, non neglectim habens.* &

a Sup. §. 6. Inf. §. 11. τὸ δὲ σύμφρον, a τὸ ὑπέρτατον δοκοδέξιν τῶν ὑπὸ τῆς κοινῆς φύσεως διανεμομένων. τὸ δὲ b ὑπέρφρον, τὸ ὑπ' ἐλαττον δὲ φρονοῦντος μοίρας c ὑπερλείαν ἢ τεταχεῖαν κίνησιν τῆς σαρκὸς. καὶ τὸ δόξαζειν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ἐὰν οὖν d διατηρεῖς σεαυτὸν ἐν τούτοις τοῖς ἐνόμασι, d μὴ γλιχόμενος ὑπ' ἄλλων καὶ τοῦτο ἀνομάζεσθαι, ἔσῃ ἕτερος, καὶ e εἰς βίον εἰσελθοῦσῃ ἕτερον. τὸ γὰρ ἐπιτήδειον εἶναι, ὃ δὴ μέχρι νῦν γέγονας, καὶ f ἐν βίῳ τοιούτῳ, παρέσεσθαι καὶ μολύνεσθαι, λίαν ἐστὶν ἀναισθήτου καὶ φιλοψύχου, καὶ ὁμοίου τοῖς ἡμιβρώτοις θηριομάνimis nomen, exceptionem eorum omnium ſponteneam, qæ à natura communi fuerint aſſignata: magnanimi verò, ſubvectionem mentis ſupra omnem lenem aſperúmve carnis affectum, ſupra gloriolam, ſupra mortem, & ejuſmodi univerſa. Intra nomina igitur iſta ſi te continueris, nec ut alii his te titulis cohoneſtent concupiveris, alius jam futurus es, qàm pridem fueras, aliámqe inituras vitæ rationem. etenim talis perſiſtere, qalis hactenus fueris; & in vita iſtiuſmodi fœdè volutari ac diſcerpi, hominis eſt ſenſûs expertis planè vitæque nimis avidi, nec beſtiariis illis abſimilis,

qi

ANNOTATIONES.

l. 6. §. 50. γίνεσθαι ἀκαριαιοτέρως. *ſedulò attendere, atque animum adhibere.* Sunt avtem vocabula iſta porticûs peculiaria, qæqe vix alibi reperias. aliud pavlò videtur, qod *l.* 7. §. 54. Μήτι ἀκατάληπτον παρεισρυῇ. *Ne qid incompertum clam ſubrepat.*

Σύμφρον] *Prudens* Xylander. *Concors*, potiùs, ſive *conſentiens*, qod & explicatio adjuncta docet.

Τὸ δὲ ὑπέρφρον] in ſeqiorem partem vocabulum hoc ſæpius uſurpatur. ità ὑπέρφρων, ὁ ἀλαζών, *inſolens, arrogans.* Ὑπέρφρων δὲ ἦτος ὁ Πολέμων, ὡς πόλεσιν ἀπὸ τοῦ πρέχοντος, ἐνιαχοῦ δὲ ἀπὸ τοῦ μὴ ὑφεμένου, θεοῖς δὲ ἀπὸ τοῦ ἴσου διαλέγεσθαι. *Polemon enim tantâ contumaciâ utebatur, ut cum civibus tanqam præſtans: cum principibus, ut neqaqam inferior: cum Diis, ut æqalis colloqi videretur.* Philoſtratus *in vit. Sophiſt. pag.* 534. qo loco & qàm inſolenter erga Antoninum Pium ſe geſſerit, narrat. Et indè ὑπερφρονεῖν, ὑπερορᾶν, καταφρονεῖν. *contemnere, deſpectui habere.* Thucydides *l.* 3. *pag.* 198. *C.* in *Cleon. Orat.* Πέφυκε γὰρ καὶ ἄλλως ἄνθρωπος τὸ μὲν θεραπεῦον ὑπερφρονεῖν, τὸ δὲ μὴ ὑπεῖκον θαυμάζειν. *Nam & alioqi naturâ comparatum eſt, ut qiſqe eos, à qibus colitur, contemnat: illos qi ſe non ſummittunt ad ipſius obſervantiam, admiretur.* verùm hìc cùm de voluptatum, dolorum, mortis ipſius contemptu ac qaſi conculcatione, ſuperatione ſaltem agatur, qomodo & Plutarcho *in Lacon. inſtit.* ἡδονῶν ὑπερφρονεῖν, *voluptates deſpicere*; & τὸ ὑπέρφρον pro *animi ſublimitate* Thucydidi *l.* 2. dicitur: laudis ac decoris potiùs ſignificatum obtinet. nec diverſo ſenſu τὸ καταφρόνημα καὶ ἡ καταφρόνησις apud eundem Thucydidem eodem *lib. pag.* 148. *B.* in *Pericl. Orat.* uſurpatur: ubi ſuos hortatur, ἵνα τοῖς ἐχθροῖς ὁμόσε, μὴ φρονήματι μόνον, ἀλλὰ καὶ καταφρονήματι. αὔξηται μὲν γὰρ καὶ ἀπὸ ἀμαθίας ἰσοτυχίᾳ καὶ δικαίῳ τινὶ ἐγγίνεται. καταφρόνησις δὲ, ὃς ἂν καὶ γνώμῃ πίσυνος τῶν ἐναντίων περίεχειν. *Conveniteqe adverſus hoſtem ire nos, non modò confidentes, ſed etiam deſpicientes hoſtes. Siqidem confidentia ex improviſa qoqe proſperitate in ignavum etiam aliqem cadit: deſpicientia verò innaſcitur ei, qi ex providentia credit ſe hoſtibus ſuperiorem fore.*

Τὴν ὑπέρτασιν τοῦ φρονοῦντος μοίρᾳ ὑπερλείαν ἢ τεταχεῖαν κίνησιν] *Evectionem*, ſive *elevationem mentis ſupra omnem voluptatem & dolorem.* uſitata enim eſt Marco periphraſis illa hoc ſenſu, λείας καὶ ταχείας κινήσεως. vide *l.* 4. §. 3. & *l.* 5. §. 26. ὑπέρτασις vocabulum ſatis infreqens. Verùm verbum ipſum ὑπερτείνειν crebriùs uſurpatur, eodem ipſo ſenſu, qo nomen hìc ſumitur. Sic enim Ariſtoteles *ethic. l.* 3. *c.* 1. ἃ καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπερτείνει, καὶ μηδεὶς ἂν ὑπομείνειε. *qa naturam humanam tranſcendunt, nec ſuſtinere qiſqam poſſit.* Et Thucydides *lib.* 2. Ἀπὸ κεραιῶν δύο ὑπερτεινουσῶν ὑπὲρ τὸ τεῖχος. *Ex duabus antennis murum tranſcendentibus*, ſive *ſupra murum ſe attollentibus.* & indè ὑπερτείς, τὸ ὑπερεῖχον. Svidas.

Μὴ γλιχόμενος τοῦ ὑπ' ἄλλων τατὰ ταῦτα ὀνομάζεσθαι] Flaccus pariter *l.* 1. *Epiſt.* 16.

Vir bonus ac prudens dici delector, ego ac tu.
Qi dedit hoc hodie, cras, ſi volet, avferet; ut ſi
Detulerit faſces indigno, detrahit idem.
Pone, meum eſt, inqit: pono, triſtiſqe recedo.
Idem ſi clamet furem, neget eſſe pudicum,
Contendat laqeo collum preſſiſſe paternum,
Mordear opprobriis falſis? mutemve colores?
Falſus honor juvat, & mendax infamia terret,
Qem niſi mendoſum & mendacem? —

Seneca *Ep.* 59. *Illud præcipuè impedit, qòd citò nobis placemus: ſi invenimus, qi nos bonos viros dicat, qi prudentes, qi ſanctos, agnoſcimus. nec ſumus modicâ laudatione contenti: qicqid in nos adulatio ſine pudore congeſſit, tanqam debitum prendimus. optimos nos eſſe, ſapientiſſimos, affirmantibus aſſentimur; cùm ſciamus illos ſæpe mentiri. adeóqe indulgemus nobis, ut laudari velimus in id, cui contraria qàm maximè ſacimus.* Lipſius *cent.* 1. *Epiſt.* 77. *Mihi ſententia de me, niſi apud me, non fertur; nec qis ſim, alios rogo.* hoc eſt qod Apoſtolus ad *Cor. Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 3. Ἐμοὶ δὲ ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας. *Mihi verò pro minimo eſt, qod à vobis dijudicer, aut ab humano judicio.*

Φιλοψύχου καὶ ὁμοίου τοῖς ἡμιβρότοις θηριομάχοις] Alluſio A eódem Seneca, qò Marcus iſtîc *Epiſt.* 94. videndus *ad l.* 4. §. 47. Verúm ille moræ tantùm brevitatem notans in mortis dilationem enixiùs expetentibus; Marcus miſeram fœdámqe vitæ ſortem ipſâ morte etiam minùs tolerabilem. de qa & Seneca *Epiſt.* 101. Indè illud *Mæcenatis turpiſſimum votum, qo & debilitatem non recuſat, & deformitatem, & noviſſimè acutam crucem, dummodo inter hæc mala ſpiritus prorogetur.*

Debilem facito manu,
Debilem pede, coxâ:
Tuber aſtrue gibberum;
Lubricos qate dentes.
B *Vita dum ſupereſt, bene eſt.*
Hanc mihi; vel acutum
Subde ſuſtineo crucem.

(ità reſtituit, Lipſio feliciùs, puto, Acidalius, qæ corruptiſſima priùs proſtabant) *qod miſerrimum erat, ſi incidiſſet, optatur; & tanqam vita petitur, ſupplicii mora: contemptiſſimum putares, ſi vivere vellet uſqe ad crucem. Tu verò, inqit, nec debilites licet, dum ſpiritus in corpore fracto & inutili maneas: deprayes licet, dum monſtroſo & diſtorto temporis aliqid accedat: ſuffigas licet, & acutam ſeſſuro crucem ſubdas. eſt tanti, vulnus ſuum premere, & patibulo pendere diſtrictum, dum* C *differat id qod eſt in malis optimum, ſupplicii finem. eſt tanti, habere animam, ut agam. qid hinc optes, niſi deos facile? qid ſibi vult iſta carnium effœminata turpitudo, qid timeris dementiſſimi pectio? qid tam fœda vita mendicatio? hinc putas unqam recitaſſe Virgilium,*

Uſqe adeóne mori miſerum eſt? —

optat ultima malorum, & qo pati graviſſimum eſt, extendi & D *ſuſtineri cupit: qâ mercede? ſculices, vita longioris. qid autem hujus vivere eſt? diu mori. invenitur aliqis qi malit inter ſupplicia tabeſcere, & perire membratim, & totiens per ſtillicidia amittere animam, qàm ſemel exhalare? invenitur qi velit adactus ad illud infelix lignum, jam debilis, jam pravus, & in fœdum ſcapularum ad pectoris tuber eliſus, cui multa moriendâ cauſſa etiam citra crucem fuerant, trahere animam tot tormenta tracturam? nega nunc unqam beneficium eſſe naturæ, qòd neceſſe eſt mori. Multi pejora paciſci adhuc parati ſunt: etiam amicum prodere, ut diutiùs vivant, & liberos ad ſtuprum manu ſuâ tradere, ut contingas lucem videre tot conſciam ſcelerum. Excutienda vita cupido eſt: diſcendúmqe nihil intereſſe qando patiaris, qod qandóqe patiendum eſt. qam bene vivas referre, non qamdiu. ſæpe autem ut hoc eſſe bene, nè diu.* Vide *ad l.* 4. §. 40. & *lib.* 8. §. 58. & *l.* 9. §. 2. Auguſtinus *Ep.* 45. E *Qantis laboribus agitur, ut longiore tempore laboretur, & mors cum impendere ceperit, ideò cavetur, ut diutiùs timeatur? qibus excruciantur doloribus, qi curantur à medicis, & ſecantur? nunqid ut non moriantur? non, ſed ut aliqanto ſeriùs moriantur. multi cruciatus ſuſcipiuntur certi, ut pauci dies adjiciantur incerti. Et nonnunqam ipſis doloribus victi continuò moriuntur, qos mortis timore ſuſcipiunt. Et cùm omnino non eligant vitam finire nè doleant, ſed dolore nè finiant, accidit eis ut doleant & finiant: non ſolùm, qia & ſanari utique vicium finium poſt dolores, qa tantis comparata, nec ſempiterna eſſe poteſt, qia* F *mortalis eſt; nec diuturna, qia tota brevis eſt; nec de ipſo brevi ſpatio ſui ſecura, qia ſemper incerta eſt: verùm etiam, qòd aliqando eam dolore finierunt, qam nè finirent, dolere voluerunt.* Sophocles *Ajace:*

Αἰσχρὸν γὰρ ἄνδρα τῷ μακρῷ χρόνῳ βίου,
Καινοῖσιν ἐξισοῦσθαι μηδὲν ἐξαλλάσσοντα.
Τί γὰρ παρ' ἡμᾶς ἡμέρα τέρψιν ἔχει
Προσθεῖσα, κἀπολεῖσα τῷ γε καίριον;
Οὐκ ἔστι τἀνδρὸς ἡδονὴς λόγῳ βροτῶν.
Ὅστις * κενοῦσιν ἐλπίσιν θερμαίνεται.
Ἀλλ' ἦ καλῶς ζῇν, ἢ καλῶς τεθνηκέναι
Τὸν εὐγενῆ χρή. πάντ' ἀνάγκαι λόγοι.
Optare vitæ ſpatia longæva viro
Deforme, nullum cui levamentum eſt mali.
Nam qid dies rurſus & rurſus dies
Adjecta prodeſt, amplians ſemper mori?
Me judice nullius pretii eſt homo,
Cui ſpes inanis credulam mentem fovet.

Pal-

* καλοῦσιν Henricus Stephanus.

qi semiadesi, vulneribus saniéqe oppleti, in diem crastinum tamen reservari supplicant, iisdem ungvibus morsibúsqe iidem ejusmodi planè objiciendi. tu verò in nomina pavca hæc inde te. & síqidem in illis persistere potes, persistas, tanqam in fortunatorum insulas qasdam trajectus; sin excidere, nec statum tueri posse te senseris, in angulum aliqem, ubi possis aliqid, avdacter te conferas; vel etiam è vita omnino discedas, nec iratus tamen, sed simpliciter, liberè, modestè, hoc unum duntaxat in vita memoratu dignum executus, qòd è vita sic exieris. ad nominum avtem istorum recor-

χοις, ὅι τινες μετὰ τραυμάτων καὶ λύθρῳ, ὡς φασι καλοῦσιν ὅμως [a] εἰς τὴν ἄνεμον Φυλακὴν ἦναι, παραβλῆσθαι δὲ τοῖς αὐτοῖς ὄνυξι καὶ δήγμασιν, ἐμβιβάσασον δὴ σαυτὸν εἰς [b] τὸ ὀλίγου ταῦτα ὀνόματα. καὶν μὲν ἐπ' αὐτῷ μένῃ δύνῃ, [c] μένε, ὥσπερ εἰς μακάρων τινὰς νήσους μεταπεπτωκὼς. ἐὰν δὲ αἴσθῃ ὅτι σκαιόπλους, καὶ ἀβιοπρακτεῖς, ἄπιθι ταχέως εἰς γωνίαν τινὰ, ὅπου πραότατος. ἢ καὶ πανταπασιν [d] ἔξελθε τοῦ βίου, μὴ ὀργιζόμενος, ἀλλὰ ἁπλῶς καὶ ἀλυθήρως, καὶ ἀδιημόνως, [e] ἓν γέ τι μόνον πράξας ἐν τῷ βίῳ, τὸ ὕπως ἐξελθεῖν. πρὸς μῦθοι τὸ [f] μεμνῆσθαι

a L.4.§.15. 47.50.
b L.2.§.5.
c L.6.§.30.
d Inf. §.32. l.8.§.47.
e L.6.§2.
f L.3.§.11.

ANNOTATIONES.

Pulcram agere vitam, nobilem, avt pulcrè decet
Obire. habes qodcunqe dicendum fuit.

Grotius. Idémqe *Electrâ*:

Τί γὰρ βροτῶν ἂν τοῖς κακοῖς μεμιγμένον,
Θηήσειεν ὁ μέλλων τὸ χρόνῳ κέρδος φέρει;
Morte appetente, qem cingant hominem mala,
Dilatio brevicula qid lucri ferat?

Grotius.

Οὐκοῦν τὸ μὴ ζῆν πρεῖσσον ἢ ζῆν κακῶς.
Indecorâ vitâ satius est non vivere.

Evripides Pirithoo, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 122. contrà planè qàm apud eundem Iphigenia *in Avlide*,

— μαίνεται δ' ὅστις ἔυχεται
Θανεῖν. κακῶς ζῆν πρεῖσσον, ἢ θανεῖν καλῶς.
— *desipit qi vult mori:*
Melióqe vivere malè, qàm mori bene.

Lipsius, sive, ut Grotius.

— *qi mori properat, furit.*
Molesta vita melior, qàm pulcrè mori.

ubi *modesta* pro *molesta* perperam prostat. Seneca *Ep.* 77. *Cæsar, cùm illum transeuntem per Latinam viam, unus ex custodiarum agmine, demissâ usqe in pectus vetere barbâ, rogaret mortem, Numqid enim, inqit, vivis?* Et de Herodico Plato *polit. l.* 3. Et ex Platone Plutarchus *de tard. numin. vind.* qi cùm in morbum insanabilem incidisset, γυμναστικὴν ἰατρικῇ primus hominum adjunxit, eâqe ratione vitam diutiùs sustinuit, ἔτι μακρὸν ἐποίησε τὸν θάναλον ἀυτῷ καὶ τοῖς ὁμοίως νοσοῦσιν. *non vitam illum sed mortem sibi, similistérqe laborantibus diuturniorem reddidisse. Plurimum* avtem *refert, vitam aliqis extendat, an mortem.* Seneca *Ep.* 68. Hinc Oedipi qerela illa de filiæ pietate importuna in Senecæ, si Senecæ saltem, *Thebaid.*

— *Qid me, nata, pestifero tenes*
Amore vivum? funus extendis meum,
Longáqe vivi ducis exeqias patris.
Aliqando terrâ corpus invisum tego.
Peccas benestâ mente, pietatem vocas
Patrem insepultum trahere. qi cogit mori
Nolentem, in aqo est, qiqe properantem impedit.
Occidere est, vetare cupientem mori.
Non tamen in aqo est: alterum gravius reor.
Malo imperari, qàm eripi mortem mihi.

Gregorius Nyssenus *Orat. Catech. c.* 8. *p.* 491. *B.* Τὸ ζῆν διὰ τῶν καταθυμίων ἀπόλαυσιν αἱρετὸν ἐστι τοῖς τὸ βίῳ μετέχουσι. ὡς εἴγέ τις ἐν ὀδύναις διαβιώη, παρὰ πολὺ τῷ τοιούτῳ τὸ μὴ εἶναι τοῦ ἀλγεινῶς εἶναι προλιμότερον κρίνεται. *Vivere est eligendum iis qi vitæ sunt participes propterea qod fruantur iis qa sunt grata eis & jucunda. Nam si qispiam in doloribus & angoribus vitam transigeret, ei longè prostabilius judicatur non esse qam esse in dolore.*

Θηριομάχοις] qi cum bestiis depugnaturi committebantur, vel eisdem laniandi objiciebantur, *bestiariis.* indè Θηριομαχῶν Pavlo Apostolo usurpatum, *ad Corinth. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 32. sed sensu, puto, diverso. de qo alibi, cum Deo bono dicturi sumus.

Τοῖς ἀυτοῖς ὄνυξι καὶ δήγμασι] Micyllus apud Lucianum in *Cataplo. p.* 432. Πρῶτον ἢ πόματος οἱ αὐτοὶ ὀδόντες περιμένουσιν. *Sive primum, sive postremum, iidem me dentes manent.* vide *ad l.* 4. §. 47.

Ἐμβίβασον ἂν σαυτὸν εἰς τὸ ὀλίγα ταῦτα ὀνόματα.] Mericus Casavbonus metaphoram esse avtumat *à navem conscendentibus* ductam. atqe ità τὸ ἐμβιβάζειν qandoqe usurpatur. Libanius *de servit. Orat.* 31. *p.* 644. *A.* Ὑπὸ τῆς μοίρας εἰς ναῦν ἐμβιβασθεὶς, ἀντὶ τῆς ἀρούρας πέλαγος τέμνει. *A sorte fatali in navem intrusus pro terra pelagus scindit.* Plato ἐμβιβάζω σε εἰς πλοῖον. Eò magis forsan, qia de *insulis* subjunctum est. potest tamen & ab *aqis*, sive *balnearis*, sive *tinctoriis* tractum videri. de his enim τὸ ἐμβιβάζειν qoqe dicitur. Dioscorides *lib.* 1. *cap.* 189. Ἐμβιβάσθω ἐν βαλανείῳ. *In balneum descendatur.* & Galenus *ad Glavcon. l.* 1. *c.* ἐμβιβάζω σε τῷ ὕδατι. ut sit sensus, *inde, immitte, ingere, immerge te penitus in ista; ut eis, qasi totus tinctus sis.* Sicut δικαιοσύνῃ βεβαμμένον, *justitiâ imbutum,* dixit *lib.* 3. §. 4. Ità Ischomachus apud Xenophontem in *Oeconom. p.* 856. *C.* Πειρῶμαι ἐμβιβάζειν εἰς τὴν δικαιοσύνην τοὺς οἰ-

A κέτας. *Conor efficere, ut in justitia mei famuli proficiant.* Synesius *de regn. p.* 29. Ἀυτὸς ἑαυτὸν ἐμβιβάσας τῷ τοιούτῳ τῆς ζωῆς εἴδει. *Itaqe à seipso in id vitæ genus introductus.* Eligat qivis qod arriserit magis.

Εἰς μακάρων τινὰς νήσους μετῳκισμένῳ] Ità Aristides *Orat. Sacr.* 1. *p.* 494. Ἤδη μέν τις καὶ ἄλλος χρησῷ τινος ἀυτῷ συμβάντος, καὶ βυλόμενος ἐνδείξασθαι τὴν ἡδονὴν, εἶπεν, ὡς ἄρα εἴη πλὴν ἢ διπλάσιος γεγονώς. ἄλλος δέ τις, ὡς ἐν μακάρων νήσοις εἶναι δοκοίη. *Alii qidem olim, cùm qid ipsis feliciter accidisset, & natam sibi ex ea re voluptatem vellet ostendere, plus duplo se majores esse factos dixerunt: alii verò se in beatorum esse in-*
B *sulis videri.* Senem forsan Aristophaneum in animo habuit, qi in *Vespis.*

— ἔγωγ'
Ἡυξαύμην ἂν ὦν.
Κἂν μακάρων δικάζειν
Ἀυτὸς ἔδοξα νήσοις,
Ἡδόμενος λίγοντι.
— *hac mihi*
Grata qidem avdienti,
Ut videar beatas
Incolere insulas, &
Judiciis præesse.

C Libanius *Naniâ in Daphn. Apoll. incend.* τίς δ' ἂν ἐπόθησε τὰς τῶν μακάρων νήσους; *qis non beatorum insulis locum illum præoptásset?* Allusit uterqe ad *insulas* illas, μακάρων Græcis dictas, *fortunatas*, & *fortunatorum*, Latinis: de qibus Strabo *Geograph. l.* 1. & 3. & ex eodem Eystathius *ad Odyss. δ.* & Casavbonus *ad eundem.* Diodorus Siculus *l.* 5. extremo. Philostratus *vit. Apollon. l.* 5. *c.* 1. Plutarchus in *Sertor.* Plinius *Histor. Nat. l.* 6. *c.* 32. Mela *l.* 2. *c.* 7. Plavtus *Trinumm. Act.* 2. *Sc.* 4. Eas depingit nobis Flaccus *Epod.* 16. & Muretus *var. lect. l.* 5. *c.* 1. Eò post mortem migrare credebant, an fingebant, animas eorum, qi hic piè probéqe degerant. qa de re visendi Hesiodus *l.* 1.
D *v.* 169. Pindarus *Olymp.* 2. Plato in *Gorg.* & ex horum utroqe Plutarchus *ad Apollon.* & Clemens *Strom. l.* 4.

Ἄπιθι θαῤῥῶν εἰς γωνίαν τινὰ] Simile qiddam Epictetus *l.* 2. *c.* 13. Philosophiæ nomen ambienti cuidam, qi qod profiteri volebat, præstare non poterat: Σὺ δὲ ἐπὶ τὰς ἀυτῷ βάδιζε, καὶ ἐκείνων ἀποσῆς μηδέποτε. εἰς τὴν γωνίαν ἀπελθὼν κάθησο, καὶ πλέκε συλλογισμούς, καὶ ἄλλῳ πρότεινε. ἐκ ἔστι δ' ἐν σοὶ πόλεως ἡγεμὼν ἀνήρ. *Tu verò ad tua te conferto, neqe unqam ab illis recedito; in angulum aliqem te recipe, sede, syllogismos necte, qos aliis proponas. Neqe enim in te est vir qi civitatem regat.*

E Ἔξελθι τοῦ βίου] vide *ad l.* 9. §. 2. Diogenes cuidam excusanti se, tanqam πρὸς φιλοσοφίαν ἀνεπιτήδειον, *Philosophiæ studio inidoneum*; Τί οὖν ζῇς, εἰ τὸ καλῶς ζῆν οὐ μέλει σοι; *Qid igitur*, inqit, *vivis, si bene vivere non curas?* Laërtius *l.* 6. *Diogeni* ex parte accedit Aristoteles *Ethic. l.* 3. *c.* 9. Ὅσῳ ἂν μᾶλλόν τις τὴν ἀρετὴν ἔχῃ πᾶσαν, καὶ εὐδαιμονέστερος ᾖ. τῷ τοιούτῳ μάλιστα ζῆν ἄξιον. *Qò magis omni virtute ornatus & felicior fuerit, ejusmodi vir maximè dignus est qi vivat.* Cynicus idem humerum savcius, cur è vita non excederet scisitanti, respondit. Τοὺς εἰδότας δὲ δεῖ πράττειν ἐν τῷ βίῳ, καὶ ἃ δεῖ λίγειν, τούτους γε ζῆν προσήκειν. τοῖς δὲ μὴ εἰδόσι τά τε λεκτέα καὶ τὰ
F πρακτέα, ἀποθανὼν ἐν καλῷ εἶναι. *Eas qi scirent, qa in vita fieri dicique conveniret, in vita manere aqum esse: illis verò neqe qid dicendum sit noverint, apertuxum moriendi tempus esse.* Ælianus *l.* 10. *c.* 11. id qod Flaccus *l.* 2. *Epist.* 2.

Vivere si rectè nescis, discede peritis.

Ἓν γε μόνον τοῦτο πράξας] *cùm id unum in vita egeris, ut eo modo discedas* Xylander. atqi nihil minùs in vita egit, qi ignavè prorsus insipientérqe se gesserit. meliùs itaqe Casavbonus (qi Xylandri tamen illud etiam in contextum suum admisit) *cùm hoc unicum in vita laude dignum gesseris, qòd hoc modo è vita exieris.* id qod Othoni Sylvio competere possit; de qo Dio Cassius
G *l.* 64. *p.* 733. *C.* Κάκιστά γε μὴν ἀνθρώπων ζήσας, κάλλιστα ἀπέθανε. καὶ καινοργόταξε τὴν ἀρχὴν ἀρασάς, ἄριστα αὐτὴν ἀπηλλάγη. *Quinqe pessimè omnium vixisset, mortuus est honestissimè: & imperio, qod neqissimè rapuerat, optimè decessit.* Itaqe ut Plutarchus in *Othon. p.* 1075. *A.* Ἀπέθανε δὲ, ἀπολιπὼν μὴ χείρονας, μηδ' ἐλάττονας; τῶν τὸν βίον ἀυτῷ ψεγόντων, τὸν

τ' ὀνομάτων, μεγάλως συλλήψεσθαί σοι, τὸ μεμνῆσθαι θεῶν, καὶ ὅτι περὶ τὰ κολακεύεσθαι ὅτι θέλουσιν, ἀλλὰ ἐξομοιοῦσθαι ἑαυτοῖς τὰ λογικὰ πάντα. καὶ εἶναι, τῷ μὲν συκῇ τὰ συκῆς ποιοῦσαν, τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνὸς, [a] τῷ δὲ μέλισσαν, τὰ μελίσσης, [b] τὸν δὲ ἄνθρωπον, τὰ ἀνθρώπου.

§.9. * Μίμου, * πόλεμου, ποῖα, νάρκα, δουλεία, καθ' ἡμέραν ἀπαλείψεταί σου τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα δόγματα, * ὁπόσα [c] * ὁ φυσιολογητὸς φαντάζη καὶ ἐνδιατρίπεις. δεῖ δὲ πᾶν [d] ἔτω βλέ-

a L.5.§.1.
b L.8.§.26.
* Λοιμὸς, Xyl.
* Πόλεμος, * Πόσα Mer.
c L.8.§.13.
* Ἀφυσιολογήτως f. L.9.§.41. Inf.§.31.
d L.8.§.26, 27.

dationem, multùm conducet meminisse Deorum, qòdqe nolunt illi ratione præditos ipsis adulari, sed similes ipsis fieri. meminisse &, ficum esse qæ ea qæ ficûs sunt facit; canem, qæ canis; apem, qæ apis; & hominem pariter, qi qæ hominis.

§.9. Mimus, bellum, terror, torpor, servitus, decreta illa sacra tua ni caveas, expungent qotidie, qæcunqe è studiosa rerum naturæ contemplatione concepta in mente recondis. oportet avtem unum-

qodqe

ANNOTATIONES.

ἐπαινοῦντας τὸν θάνατον. βιάσας γὰρ οὐδὲν ἐπιεικέστερον Νέρωνος, ἀπίθανον ἐνεγκέσθαι. *Mortuus reliqit non inferiores, neqe pavciores, qi mortem ipsius laudibus ferrent, qàm qi insectarentur vitam. Nam cùm nihilo Nerone modestius vixisset, mortuus est generosius. Per qa factum putem* (inqit Svetonius *l.* 8. *c.* 12.) *ut mors ejus minimè congruens vitæ, majori miraculo fuerit.*

Οὐ κολακένεσθαι ὅτοι θέλουσιν] Deus à mortalibus non adulationem, sed imitationem & obsequium poscit. Hinc reprehensiones illæ, *Psal.* 50. *v.* 16, 17. & *Psal.* 78. *v.* 36, 37. Esaj. *c.* 1. *v.* 11,-16. &, *cap.* 66. *v.* 3. Jerem. *c.* 7. *v.* 9, 10, 21, 24. Ezech. *c.* 20. *v.* 39. Luc. *c.* 6. *v.* 46. Non possum continere me, qin subjiciam insignes illos è scena, qi cothurnum certè, non soccum resipiunt, versus; qorum meminere Porphyrius *de non edend. animant. l.* 2. & Clemens *Strom. l.* 7. & Cyrillus *adverſ. Julian. l.* 9.

Τίς φῶτ μωρὸς καὶ λίαν ἀνεμένως
Εὐπιστος ἀνδρῶν, ὅστις ἐλπίζει θεὺς
Ὁσῶν ἀσάρκων. καὶ χολῆς πυρωμένης,
Ἃ καὶ κυσὶν πεινῶσιν ἀχὶ βρώσιμα,
Χαίρειν ἀπαρχῇ, καὶ γέρας λαχεῖν τό δὲ,
Τύπαν τε τοῖσι δρῶσιν ἐκτίνειν χάριν,
Κἂν λῃσαὶ, κἂν πειρατὰι, κἂν τύραννοι δὴ
Τύχωσιν ὄντες; ——
Qis gente in hominum tam supinè credulus,
Aut stultus adeò est, qi deos existimet,
Sevbilis usta, sive nudorum ossium,
Projecta qa vix tangat esuriens canis,
Gaudere donis, idqe honori ducere,
Facientibusqe gratiam reponere,
Sive ii latrones, sive pirata sient,
Sive & tyranni?

Εὐπιστος ex Porphyrio reposui, qod apud alios ἄπιστος legitur. ἔυπιστος, qi Ebræis מתי *credulus, fatuus.* de qo Solomon, *Prov. c.* 14. *v.* 15. Ἄκακος πιστεύει παντὶ λόγῳ. *Fatuus credit omnibus rebus.* Extrema, qæ reliqi omiserunt, sed cumprimis ad rem præsentem faciunt, ex Clemente attexui.

Ἐξομοιοῦσθαι ἑαυτοῖς] Marcus à Juliano in *Cæsarib. pag.* 91. inducitur Sileno percontanti, *τί κάλλιστον τῷ βίῳ τέλος; qis pulcerrimus vitæ finis?* respondens, τὸ μιμεῖσθαι τοὺς θεούς. *Deos imitari.* verùm amplius aliqid sonare videtur τὸ ἐξομοιοῦσθαι. hoc est enim qod Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 18. εἰς τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφοῦσθαι. *in eandem imagmem transformari.* ὥστε συμμόρφους γενέσθαι. *conformes fieri. ad Rom. c.* 8. *v.* 29. ἁγίους, καθὼς ἐκεῖνος ἅγιός ἐστιν. *sanctos, sicus & ille sanctus est.* Levit. *c.* 19. *v.* 2. & Petrus *Ep.* 1. *c.* 1. *v.* 16. ἁγνοὺς, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός. *castos, sicut & ille castus est.* Joannes *Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 3. δικαίους, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιος. *justos, sicut ille justus est. ibidem v.* 7. ἐλεήμονας; καθὼς ἐκεῖνος ἐλεήμων. *misericordes, prout ille misericors est.* Lucas *c.* 6. *v.* 36. τελείους, deniqe, ὥσπερ ἐκεῖνος τέλειος. *perfectos, sicut ille perfectus est.* Matthæus *c.* 5. *v.* 48. Gregorius Nyssenus *de profess. Christ.* Χριστιανισμός ἐστι τῆς θείας φύσεως μίμησις. *Christianismus est imitatio divinæ naturæ.* Justinus *ad Diognet. pag.* 501. Καὶ μὴ θαυμάσῃς εἰ δύναται μιμητὴς ἄνθρωπος γενέσθαι θεοῦ. ὅστις γὰρ τὸ τοῦ πλησίον ἀναδέχεται βάρος. ὃς ἐν ᾧ κρείσσων ἐστὶν, ἕτερον τὸν ἐλαττούμενον ἐνεργετεῖν ἐθέλει, ὅσα παρὰ τοῦ θεοῦ λαβὼν ἔχει, θεὸς γίνεται τῶν λαμβανόντων. ἔτος μιμητής ἐστι θεοῦ. *Ac ne miseris, hominem posse esse imitatorem Dei. Qi enim proximi onus in se recipit, qi qa in re superior est, alium qi est inferior, beneficio vult afficere; qi qacunqe habet à Deo accepta, ea indigis suppeditans, Deus fit eorum qi accipiunt. is Dei est imitator.* Sed & Plato, cujus verba forsan respexit hîc Marcus, *leg. l.* 4. Τίς πράξις φίλη καὶ ἀκόλουθος θεῷ; μία καὶ ἕνα λόγον ἔχουσα ἀρχαῖον, ὅτι τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον φίλον ἂν εἴη. *Qanam ergò est actio Deo amica & consentiens? una & qa unâ ratione nititur antiqâ, nempe qod simile fuerit simili amicum.* unde colligit Clemens *Strom. l.* 5. Philosophiæ finem à Platone statui, ὁμοίωσιν θεῷ, *Deo similem fieri.* Idémqe de eodem *l.* 2. *pag.* 418. *A.* beatitudinem collocâsse, ἐν ἐπιστήμῃ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἐν ἐξομοιώσει τῇ πρὸς τὸν θεόν. *in scientia boni, & in ea qæ est cum Deo similitudine.* Similitudinem avtem hanc in eo consistere, ut qis justus, piúsqe cum prudentia existat. qod & dogmati nostro esse consentaneum, qippe qibusdam è nostris, Mosis illud *Genes. c.* 1. *v.* 26, 27. ità sumi, ac si dictum sit, Τὸ μὲν κατ' εἰκόνα, εὐθέως κατὰ τὴν γένεσιν εἰληφέναι τὸν ἄνθρωπον. τὸ καθ' ὁμοίωσιν δὲ ὕστερον κατὰ

A τὴν τελείωσιν μέλλειν ἀπολαμβάνειν. *Ad imaginem qidem statim in ortu accepisse hominem, ad similitudinem avtem per perfectionem postea esse accepturum.* Verùm argutum nimìs hoc, nec qod possit admitti; cùm utrumqe homini primitus condito diserte tribuatur.

Εἶναι τὴν συκῆν τὰ συκῆς ποιοῦσαν] Christus Dominus Matth. *c.* 7. *v.* 16. Ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. μήτι συλλέγουσιν ἀπὸ τῶν ἀκανθῶν σταφυλὴν, ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; &c. *A fructibus eorum agnoscetis eos. Num colligunt ex spinis uvam, avt ex tribulis ficus?* &c. vide *l.* 9. §.9.

Μέλισσαν τὰ μελίσσης] οἶδεις γὰρ πώποτε κηφῆνα εἶδεν ὑπὸ γήρως γενόμενον μέλιτταν. *Nemo enim vidit unqam apem senectute in fucum degenerasse.* Plutarchus *de seme politico p.* 783. *F.*

B Τὸν δὲ κύνα, τὰ κυνὸς] Elisæo qàm atrocia perpetraturus is esset, prædicanti, Hazael Syrus, *Num tu servum tuum canem esse avtumas, qi ejusmodi in me admittam? hist. Regum l.* 4. *c.* 8. *v.* 13. Ità *canem* esse non diffitetur, havd hominem, qi ejusmodi faciat. Vide *ad l.* 5. §. 11.

Τὸν δὲ ἄνθρωπον, τὰ ἀνθρώπου] vide *l.* 5. §. 1. & *l.* 8. §. 23. & *infrà* §. 15. ἄνθρωπον ἀληθινόν, *verum hominem, qi facis* scilicet *qa hominis sunt.* Epictetus *l.* 1. *c.* 16. Εἰ ἀηδὼν ἦμην, ἐποίουν τὰ τῆς ἀηδόνος. εἰ κύκνος, τὰ τοῦ κύκνου. νῦν δὲ λογικός εἰμι. ὑμεῖν με δεῖ τὸν θεὸν. ποιεῖ αὐτό. *Qod si luscinia essem,*
C *luscinia officio fungerer: si olor, oloris. Nunc, rationis cùm particeps sim, Deus mihi celebrandus est, hoc exsequor.* vide *ad l.* 6. §. 7. Idem *l.* 2. *c.* 9. Οὐκ ἴσι τὸ τυχὸν αὐτὸ μόνον, ἀνθρώπου ἐπαγγελίαν πλεῖσαι. τί γάρ ἐστιν ἄνθρωπος; ζῷον, φησὶ, λογικὸν θνητόν. ἐνοῦς ἐν τῷ λογικῷ τίνων χωριζόμεθα; τῶν θηρίων. καὶ τίνων ἄλλων; τῶν προβάτων, καὶ τῶν ὁμοίων. ὄρα τοίνυν, μή τι πως ὡς θηρία ποιήσῃς. εἰ δὲ μή, ἀπώλεσας τὸν ἄνθρωπον. οὐκ ἐπλήρωσας τὴν ἐπαγγελίαν. ὄρα μή τι ὡς πρόβατον. εἰ δὲ μή, καὶ ἕτως ἀπώλετο ὁ ἄνθρωπος. τίνα οὖν ποιοῦμεν ὡς πρόβατα; ἆρα τῆς γαστρὸς ἕνεκα, ὅταν τῶν ἀιδοίων, ὅταν εἰκῇ, ὅταν ῥυπαρῶς, ὅταν ἀνεπισκέπτως. πῦ ἀπελείπομεν; ἐπὶ τὰ πρόβατα. τί ἀπωλέσαμεν; τὸ λογικόν. ὅταν
D μαχίμως, καὶ βλαβερῶς, καὶ θυμικῶς, καὶ ὀργικῶς, πῦ ἀπελείπομεν; ἐπὶ τὰ θηρία. λοιπὸν οἱ μὲν ἡμῶν μεγάλα θηρία εἰσὶν, οἱ δὲ θηρίδια κακοήθη καὶ μικρὰ, ἀφ' ὧν ἐστιν εἰπεῖν, Λίαν με καὶ φαγίτου. διὰ πάντων δὲ τούτων ἀπόλλυται ἡ τῶ ἀνθρώπου ἐπαγγελία. πότε γὰρ σώζεται συμπεπληγμένου; ὅταν τὴν ἐπαγγελίαν πληρώσῃ, πότε διεζευγμένου; ὅταν τὴν ἐπαγγελίαν πληρώσῃ. πότε αὐλεῖ; πότε λύρα; πότε ἵππος; πότε κύων; (f. τότε αὐλοῖ. τότε, &c.) τί οὖν θαυμαστὸν, εἰ καὶ ἄνθρωπος ἑαυτοὺς μὲν σώζεται, ἑαυτοὺς δὲ ἀπόλυται. *Res non vulgaris est, vel hominis præstare officium. Qid enim est homo? Animal,* inqit, *rationis particeps, mortale. Jam rationis usu à qibus*
E *separamur? A feris. A qibus præterea? Ab ovibus, & aliis ejus generis. Cave igitur ne qid fortè instar fera facias: alioqi hominem amisisti; non præstitisti officium. Cave ne qid instar ovis: alioqi & sic bono interierit. Qa igitur agimus more ovis? Qum ventris caussa, qum propter inguinem, qum temerè, qum sordidè, qum inconsideratè. Qò declinavimus? Ad oves. Qid amisimus? Rationis usum. Qum pugnaciter, noxiè, iracundè, impetuosè, qò declinavimus? Ad feras. Jam alii magna bestia sumus, alii bestiola malitiosa & parva de qibus dici possit. Leo me vel devoret. His avtem rebus omnibus perit hominis officium. Nam qando conservatur complexum? Qum suum munus exsequi-*
F *tur. Qando disjunctum? Qum munere suo fungitur. Qando tibia, qando lyra, qando equs, qando canis. Qid ergò mirum, si homo etiam eodem modo & conservatur & perit.* Ità de Christiano homine Salvianus *de providens. l.* 4. *c.* 1. *Cùm hoc sit hominis Christiani fides, fideliter Christi mandata servare; fit absqe dubio, ut nec fidem habeat, qi infidelis est, nec Christum credat qi Christi mandata contulcat. ac per hoc totum in id revolvitur, ut qi Christiani nominis opus non agit, Chrisstianus non esse videatur.* Itaqe Ambrosius *Serm. de Abr.* apud Gratianum *c.* 22. *q.* 2. *c.* 20. *Mendacium est, se Christianum dicere, & opera Christi non facere.*

G §.9. Μίμου, πόλεμου, πῆοία] Xylander Λοιμὸς cur pro Μίμου inferciat, nihil video. in πόλεμου τὸ τ ex seqenti vocabulo irrepsit: istud avtem cum seqentibus ad illud ἀπαλείψεται, Xylandrum secutus, referre malim, qàm pro absolutè positis, avt ad δουλεία relatis cum Casavbono habere; qi & ἀπαλείψεται illud passivè sumit; qod ego nolim.

Ὁπόσα ὁ φυσιολογητὸς φαντάζῃ καὶ παρατρίπτεις] *Qàm multa*

qodqe ità & considerare & agere, ut & activa facultas consummetur, & contemplativa simul exerceatur, & fiducia ex certa rei cujusqe scientia orta servetur, latens qidem, nec absconditа tamen. tunc enim simplicitate, tunc gravitate frueris; tunc rei cujusqe notitiâ distinctâ, qid ex natura sua existat, qem locum in mundo habeat, qàm diu duratura sit, ex qibus conflata sit, qibus possit obvenire, qi dare eam & avferre possint.

§. 10. Aranea muscam ubi ceperit, se effert

πεων καὶ περίσεων, ὥςε καὶ τὸ βιωτικὸν ἅμα συντελεῖσθαι, καὶ ἅμα τὸ θεωρητικὸν ἐνεργεῖσθαι, καὶ τὸ ἐπὶ τῆς τῶν ἐπάσων ἐπιτεύξεως [a] αὐθαδες σώζε- [b] λαυθάνον, [c] ἐχὶ κρυπτόμενον. [d] * πότε γὰρ ἀπολύτου ὀπολαύσεις, * πότε ἢ σεμνότητος, * πότε ἢ [e] τὰ ἐφ' ἑκάστῳ γνωρίσεως, [f] τί τέ ἐστιν καὶ ὑσίαν, καὶ τίνα χώραν ἔχῃ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ [g] ἐπὶ πόσον πέφυκεν ὑφίστασθαι, καὶ ἐκ τίνων συγκέκριται, καὶ τίσι δύναται ὑπάρχειν, καὶ τίνες δύνανται αὐτὸ διδόναι τε καὶ ἀφαιρεῖσθαι.

§. 10. [h] Ἀράχνιον μυῖαν θηρᾶσαν μεγαφρονεῖ, ἄλλος

a L.6.§.47. b L.7.§.67. c L.3.§.7,8. d Sup.§.1. * τὸ.ε f. e L.7.§.29. f L.3.§.11. g L.9.§.25. h L.8.§.43.

ANNOTATIONES.

multa sunt, qa cùm tanqam physicus merus, secundum naturam earum nudè speculatus fueris, citra usum ulteriorem transmittis? Casavbonus, qi pro ὁπόσα, πόσα legisse videtur: & per interrogationem extulisse. at Xylander, *hæc qotidie delebunt sacra illa tua placita, qa è contemplatione natura rerum hausta circumfers.* cui accedo potiùs, nisi qòd τὸ παραπέμπειν, *circumferre*, vertit: cùm sit, prout Casavbonus rectè, *transmittere*. Cæterùm *transmissionem* intelligo, qalem Maximus Tyrius *Dissert.* 28. verbis illis delineat; Ἆρ' οὖν ἐν προθύροις τῆς ψυχῆς αἱ αἰσθήσεις ἱδρυμέναι, ἐπειδάν τινος ἐφάψωνται ἀρχῆς, τῷ παραδῶσι τῷ νῷ, ἐπιλαμβάνεται ταύτης, διορᾷ τὰ λοιπὰ καὶ διεξέρχεται ἐπὶ τὰ ἀκόλουθα. *Sensus igitur qi tanqam in vestibulo constituti sunt anima, simulac res alicujus arripuerint initium, mentiqe tradiderint, mens vicissim hac arripit, reliqáqe hujus instetur beneficia.* qi in consequentibus τῷ παραπέμπειν etiam vocabulo, in hac eadem re illustranda atqe explicanda, utitur. ut sit, *decreta illa, qa ex rerum natura serio sedulóqe considerata in mentem transmittis, atqe ibi recondis.* ità Hermogenes *de invent.* Σὺ δὲ παράπεμπε τῷ νῷ τὰς θεωρίας. Scopus tamen forsan is fuerit planè, qem Casavbonus voluit; *Speculationem naturæ, ni praxin conjunctam habeat, otiosam fore; facilèqe abolitam iri, nisi cautio jugis adhibeatur, qicqid undecunque hauseris.* Epictetus *l.* 3. *c.* 21. Ὅτι τὰ θεωρήματα ἀναλαβόντες ψιλὰ, ἰυθὺς ἀυλὰ ἐξαμίσαν δίλωσιν ὅσοῦ τομαχικοὶ τὴν τροφήν. πρῶτον αὐτὸ πίσον. εἶθ' ὕτω μὴ ἐξαμίσης. οὐ δὲ μὴ, ἀμετὸς τῷ ὄντι γίνεται, πρᾶγμα ἀπάθαρον καὶ ἄθρουον. ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν ἀναδυθίναν δεῖξόν τινα ἡμῖν μεταβολὴν τῆ ὑγιεινικῆ τῆ σεαυτῆ, ὡς οἱ ἀθληταὶ τὰς ὕλας ἀφ' ὧν ἐγυμάσθησαν καὶ ἔφαγον, ὡς οἱ τὰς τίχνας ἀναλαβόντες ἀφ' ὧν ἔμαθον. ὐκ ἔρχεται ὁ τίκτων καὶ λέγει, ἀκόσατέ μου διαλεγομένου περὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν. ἀλλ' ἐκμισθωσάμενος οἰκίαν, ταύτην καταπλεύσας δείκνυσιν ὅτι ἔχει τὴν τίχνην. τοιοῦτόν τι καὶ σὺ ποίησον. φάγε ὡς ἄνθρωπος, πίε ὡς ἄνθρωπος, νομίθητι, γάμησον, παιδοποίησον, πολίτευσαι, ἀνάσχου λοιδορίας, ἐνέγκαι ἀδιλφὸν ὀργόμενα, ἐνέγκαι πατέρα, ἐνέγκαι υἱὸν, γύτοβα, σύνοδον. Ταῦτα ἡμῖν δείκνυ, ἵν' ἴδωμεν ὅτι μεμάθηκας ταῖς ἀληθείαις τι τῶν φιλοσόφων. *Qi nuda qidem præcepta acceperunt, statim ea evomere volunt; ut, qi è stomacho laborant, cibum. Prius illa concoqito, deinde non ita evomes: aliòqi eodem vomitus erit, res impura, & non esculenta. Qin potius, iis concoctis & digestis, mutationem aliqam ostendito in mente tua factam: qemadmodum pugiles humeris suis declarant ut exercitati fuerint, ut cibum ceperint; qemadmodum artifices qid didicerint. Faber non dicit, audite me dissertum de re fabrili; sed conductâ domo, exstructisqe omnibus, se arte esse præditum ostendit. Tale qiddam & tu facito. Edito ut homo, bibito ut homo, ornator, matrimonium contrahito, liberos procreato, rempublicam gerito, convicium tolerato, ferto fratrem iniqum, ferto patrem, ferto filium, vicinum, comitem. Hæc nobis ostendito, ut cognoscamus te verè philosophicum aliqid didicisse.* Addam tamen, qæ se ingerit impræsentiarum, conjecturam. Qid si ἀφυσιολογήτως legerimus? qomodo & *l.* 9. §. 41. ἀφυσιολογήτῳ. ut sit mens Marci, *qa absqe naturæ ipsius contemplatione seria ac considerata, temerè imaginaris, & citra examen justum admittis.* hoc enim passim inculcat Marcus, ut rei cujusqe naturam sedulò investigemus, eámqe probè perspectam habeamus, priusqam de ea sententiam censurámve ullam feramus. Ità *l.* 2. §. 12. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 3, 13. & *l.* 7. §. 29, 66. *l.* 8. §. 13. (qo loco & de viso qovis primo loco φυσιολογεῖν præcipit.) & *l.* 10. §. 11, 17, 18. & *l.* 11. §. 2. 16. & *l.* 12. §. 8. Nec mirum videri debet, si dogmata ea, qæ in rei ipsius, de qa statuitur, natura penitius perspecta, fundamentum non habent, occasione qavis occurrente, aboleantur facilliméque. Trahit horsum, qòd περὶ τῦ γνωρίζειν, *de natura rei cujusvis excutienda & dignoscenda*, statim istic subjungitur: in qam mentem & τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς τῶν ὅλων φύσεως, *universi naturæ contemplationem* commendat, *l.* 8. §. 26. & *l.* 10. §. 31. λόγον ἱκανὸν ἀκριβῆ καὶ φυσιολόγον τὸ ἐν τῷ βίῳ. *mentem, qa ubi hac in vita qa contingunt, naturam eorum rimata, accuratè perspexerit.* qin & bene vivendi fundamentum unicum statuit, ἐν θεωρήμασι περὶ τῆς τῦ ὅλυ φύσεως, καὶ τῆς ἰδίας τῦ ἀνθρώπυ κατασκευῆς, *l.* 11. §. 5. *In speculationibus illis sive theorematibus inde deductis, qa vel universi naturam, vel suam cujusqe conditionem statúmqe nos edocent.* Vide Athenagoram *ad l.* 3. §. 6. lavdatum.

Καὶ τὸ περισταλικὸν ἅμα συντελεῖσθαι] Apud Laërtium *l.* 7. *c.* 109. Zeno; Τὰ μὲν εἶναι καθήκοντα ἄνευ περισάσεως. τὰ δὲ περισταλικά. καὶ ἄνευ μὲν περισάσεως τά δε. ὑγιείας ἐπιμελεῖσθαι καὶ αἰσθητηρίων, καὶ τὰ ὅμοια. κατὰ περίσασιν δὲ, τὸ πηρῶν ἑαυτὸν, καὶ τὴν κῆσιν διαῤῥῖπτειν. *Alia qidem officia sunt absqe circumstante coactione, alia cum circumstante coactione. Absqe circumstante coactione qidem, ut curare valetudinem, sensuum instrumenta, & similia. Cum circumstante coactione, ut mutilare seipsum, & substantiam projicere.* ut τὰ περισταλικὰ sint *officia ea, qa molestiam aliqam adjunctam habeant.* Verùm Marcus istic laxiùs usurpat pro qolibet negotio, qod muneris nostri existat. vide *ad l.* 9. §. 13. & *l.* 8. §. 25, 26.

Καὶ τὸ ἐν τῆς περὶ ἑκάσων ἐπισήμης αὐθαδες σώζεσθαι] αὐθαδες, sive ὑπέρφευ, *supra* §. 8. in meliorem partem istic sumi videtur, (qod rarius opinor deprehendas) vel pro *certa animi fiducia* ex rerum naturalium contemplatione orta, de qa *l.* 3. §. 11. & *infrà* §. 11. vel pro *animi affectu sibi placentis, acquiescentisqe*, in veritatis, qam adeptus est, cognitione. qod vocabuli notio, per se media, designat. siqidem ut Aristoteles *Ethic. Mag. l.* 2. *c.* 29. Ὁ αὐθάδης αὐτοάδης τίς ἐστιν, ἀπὸ τῦ αὐτὸς αὐτῷ ἀρέσκειν. Αὐθάδης *Græcè qasi* αὐτοάδης, *hoc est, sibi ipsi placens.* ità Seneca *Ep.* 59. *Ipse te consule, si per dies noctesqe par & aqalis animi tenor, erecti & placentis sibi est: pervenisti ad humani boni summam.* Ortum vocabuli sensúmqe, non usum, secutus est Marcus. nec aliter forsan usurpatur, *l.* 6. §. 47. qin & Isocrates in Archidamo, ubi αὐθαδείας καὶ σεμνότητας, *fiduciam & gravitatem*, *p.* 234. conjungit, in dexteriorem itidem partem sumpsisse videtur.

Λαυθάνον] qod Apostolus *ad Rom. c.* 14. *v.* 22. Πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε. *Tu fidem habes, apud temetipsum habe.* hoc est: ut Chrysostomus, μὴ δείκνυε, ἀλλ' ἀρκείτω σοι τὸ συνειδός. *Ne ostendas, sed sufficiat tibi conscientia.* vide *ad lib.* 7. §. 58.

Οὐχὶ κρυπτόμενον] qod *l.* 3. §. 8. dixit, ὑδὲν ἀμφωλεῦον. Seneca *Ep.* 43. *tegant, non abscondant te parietes tui.* Cicero *Offic. l.* 3. *Honesta enim bonis viris, non occulta, qaruntur.* Galenus *de affectib. curand. cap.* 5. Ἀνεῳχθήτω σε ἡ θύρα διαπαντὸς τῆς οἰκήσεως. ἐξέτω τοῖς συνήθεσιν εἰσιέναι πάντα καιρὸν, ὃν ὅτως ἢς παρεσκευασμένον. *Pateat domus tua ostium familiaribus: qovis tempore liceat ingredi, si in hunc modum te comparaveris.* ità legendum pro eo qod vulgati codices ἀνεῳχθη & ἔξεσι. confirmat avtor ipse, qi sic pavlò póst. Τῆς θύρας ὧν ἀνεῳγμένης σε διαπαντὸς, ὡς εἰκὸς, ἐξεσία, τοῖς συνήθεσιν ἔστω κατὰ πάντα καιρὸν εἰσιέναι. δεῖ δὲ θαῤῥεῖν, ὡς ὑπὸ τῶν εἰσιόντων ἐυρέσκεσθαι μηδενὶ τῶν μεγάλων ἁμαρτημάτων ἰσχυρῶς καταλελημμένου. (ità legendum pro eo, qod nullo sensu, sano saltem, κατηλειμμένου legitur.) ὡς δ' ἄλλοι πάντες ὧν οἱ προσιλθόντες εἰς τὸ δημόσιον, ἅπαντα πειρῶνται πράτ[τ]ειν κόσμια, ὕτω σὺ κατὰ τὴν ἰδίαν οἰκίαν πράτ[τ]οις. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν αἰδήμονοι τὰς ἄλλας, ἁμαρτάντες τι φορτικῆναι, μόνας ἑαυτὰς ὐκ αἰδῆται. σὺ δὲ σαυτὸν αἰδῆ μάλιστα, πειθόμενος τῷ φάντι, πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχύνου σαυτόν. *Foribus itaqe tuarum adsum apertis copiam semper familiaribus ad te accedendi exhibeto. Qare fidas oportet tanqam ab introeuntibus nulli vitio insigni obnoxius esse maximè comprehendaris. Sed qemadmodum alii omnes in publicum progressi, omnia conantur facere ut decet, tu domi tua ita facias. Illos autem alios deprehendi errantes nonnihil pudet, semetipsos deprehendi non pudet. Tu verò, præsertim qum admoneaaris peccati, erubescas, imò omnium maximè pudeat.* vide *ad l.* 3. §. 4.

Πότε γὰρ ἁπλότητος ἀπολαύσεις] potest esse expostulatio, qalem observavimus *supra* §. 1. ego tamen τότε legere malim, & hic, & in seqentibus clavsulis; qod semel immutatum deinceps immutari necesse habuit. *cùm eò*, inqit, *processeris, atqe ità mentem pariter vitámqe tuam instituens, tunc frueris simplicitatéqe gravitatéqe*, &c. vide *lib.* 12. §. 28. ἀπολαύειν τῦ ζῆν.

§. 10. Ἀράχνιον μῆαν θηράσαν] Studia hominum, qibus se efferunt, acsi magni avt eximii aliqid confecturi, elevat, cum vilissimorum animalculorum artibus, qibus illis prædas sibi compares captant, conferendo.

Υπο-

ἄλλος ἢ λαγίδιον, ἄλλος ἢ ὑποχῇ ἀφύλῳ, ἄλλος ἢ συΐδιον, ἄλλος ἢ ἄρκτους, ἄλλος Σαρμάτας. ὅτι γὰρ οἱ λῃσταί, ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς; \

§. 11. a Πῶς εἰς ἄλληλα πάντα μεταβάλλει, θεωρητικῶ μέθοδον κτήσαι. καὶ b διηνεκῶς πρόσεχε, καὶ συγγυμνάσθητι περὶ ἕτερον τὸ μέρος. c ἐδὲν γὰρ ἄτονον μεγαλοφροσύνης ποιητικόν. ἐξεδύσατο τὸ σῶμα, καὶ ἐνενόησας, ὅτι d ὅσον οὐδέπω πάντα πεδεῖ καταλιπεῖν ἀπόντα ἐξ ἀνθρώπων δεήσει, e * ἀνῆκεν ὅλον ἑαυτόν, f δικαιοσύνη * μοι εἰς τὰ ὑφ' ἑαυτῇ ἐνεργήματα, ἐν οἷς τοῖς ἄλλοις συμβαίνουσι, τῇ τῶ ὅλων φύσει. g τί δ' ἐρεῖ τις, ἡ ὑπολήψεται περὶ αὐτοῦ, ἢ περίξει καθ' αὐτόν, ἀδ' εἰς νῦν βάλλει).

a Sup. §. 1. l. 9. §. 32, 33.
b L. 4. §. 36. l. 8. §. 22.
c L. 3. §. 11.
d Inf. §. 15. l. 7. §. 70.
e L. 4. §. 34. Sup. §. 8.
* ἀνῆκε Lug. An.
f L. 3. §. 16.
* μὴ Lug.
g L. 3. §. 5. l. 6. §. 1.

tanqam magni qid egerit; alius ubi lepuſculum; alius, ubi reticulo apuam ceperit; alius, ubi apros; alius ubi urſos; alius ubi Sarmatas, nam & iſti, qi hos capiunt, qid latronibus diſtant, ſi mentes ac decreta utrobiqe ſpectaveris?

§. 11. Methodo contemplativâ inſtructus ſis, qâ perſpectum habeas, qomodo cuncta in ſe invicem mutent. huic jugiter attende, & in hac parte temet exerce. nihil enim ad animi celſitatem confert magis. corpus exuit, qi ſic affectus eſt, reputánſqe ſecum, mox eſſe ſibi, relictis his omnibus, ab hominibus diſcedendum, totum ſeſe permittit, juſtitiæ, in eis qæ ab ipſo fiunt; univerſi naturæ, in eis qæ obveniunt ipſi. qid avtem alius qiſpiam de ipſo ſive dicat, ſive exiſtimet, avt adverſùs ipſum faciat, nè cogitat qidem.

ANNOTATIONES.

Ὑποχῇ] Ὑποχὴ, *genus retis.* Vet. lex. H. Steph. Sed ſine exemplo. qod hinc licet petatur. Sed ex Oppiano ἁλιευτικῶν. *l.* 3. *v.* 81. qo loco retium genera nominâqe varia recenſens, inter cætera & horum meminit.

Τῶν τὰ μὲν ἀμφίβληστρα, τὰ δὲ γρῖφοι καλέονται,
Γάγγαμάι, ἠδ' ὑποχαὶ πτερυγίες, ἠδὲ σαγῆναι.
Qorum alia qidem retia jacula, alia verò gryphi vocantur,
Gangamáqe, atqe hypochæ rotundæ, atqe ſagenæ.

unde figuræ rotundæ fuiſſe videntur ὑποχαὶ iſtæ: cujuſmodi ſunt, qas nos appellamus purſe-nets.

Ἄλλος Σαρμάτας] qibuſcum tunc Romanis cumprimis res fuit. Itaqe in Marci vita mentio fit Sarmatarum inter gentes cæteras à Marco debellatas. horum aliqos in excurſionibus qi trucidaverant, avt ceperant, egregium facinus executos ſe avtumabant. Nec tacendum hîc, qo & alluſerit fortean Marcus, qod de Avidio Caſſio refert Vulcatius: *Cùm exercitum duceret, & inſcio ipſo manus auxiliaria, centurionibus ſuis auctoribus, tria millia Sarmatarum negligentiùs agentium in Danubii ripis occidiſſent, & cum præda ingenti ad eum rediſſent, ſperantibus centurionibus præmium, qod præparvâ manu tantum hoſtium, ſegniùs agentibus tribunis & ignorantibus, occidiſſent, rapi eos juſſit & in crucem tolli, ſervilqe ſupplicio affici; qòd exemplum non extabat: dicens, evenire potuiſſe, ut eſſent inſidiæ, ac periret Romani imperii reverentia.*

Οὗτοι γὰρ οἱ λῃσταί] qinam iſti qos *latrones* dicit? num *Sarmatas*? ſicut Pavli Feſtus; *Cimbri* lingvâ Gallicâ *latrones* dicuntur. ad qem locum Scaliger. *Cimbri* λῃστρικοὶ ſanè καὶ πλάνητες *fuerunt. Sed non magis Cimber latronem ſignificat, qàm Iſaurus piratam; Ambro, diſſolutum ac voracem; Opicus, obſcænum; ſed qia tales fuerunt ea nationes, de earum nomine vocamus, qi tales ſunt.* ità iſtic Xylander. nec ſecius de barbaris patriam ſuam incurſantibus ſuóſqe diripientibus, qos *abigeos* & *latrones* avt *fures* magis qàm *hoſtes* dici poſtulat, Syneſius *Epiſt.* 131. Τὰ καλὰ τὰς ἀπελάτας τύτους ἄπαντα πολυπραγμονῶ. οὐδὲ γὰρ ἄξιον καλεῖν αὐτοὺς πολεμίους, ἀλλὰ λῃστὰς, ἢ λωποδύτας, ἢ τι τοιῦτον ὄνομα μικροπρεπέστατον, ὃ μηδένα ἐῤῥωμένως ἐπιφερομένην ὀφίσκανεν, ἀλλὰ μόνης τὰς καλαπλῆγας ἀποσφάττουσιν, ὥσπερ ἱερεῖα, καὶ περιδύουσι. *De abactoribus iis, qa poſſum, inqiro. Neqe enim hoſtes appellaverim, ſed latrones ac graſſatores, avt ſi qod aliud abjectius nomen eſt, qi neminem fortiùs invadentem ſuſtineant, ſed timidos atqe attonitos duntaxat jugulant tanqam pecudes ac deſpoliant.* Verùm videndum, an non illos potiùs hoc titulo indigitet, Marcus, qi Sarmatis captis, tanqam re pulcrè ſtrenuéqe geſtâ, ſemetipſos efferebant. ut tranſitus ſit factus à numero ad numerum. qaſi dicat, *qid à latronibus etiam iſti qi Sarmatas capiunt, magis qàm ipſi qos capiunt Sarmatæ, diſtant?* Qod Alexandro Scythæ apud Q. Curtium *l.* 7. *c.* 8. *Tu, qi te gloriaris ad latrones perſequendos venire, omnium gentium, qas adiſti, latro es.* Avt qid à prædonibus vulgariter ſic habitis diſtant viri iſti, prout ipſi ſe haberi volunt, militares? Norum eſt illud piratæ, qi Alexandro eidem qærenti, qo ſcelere impulſus, mare haberet infeſtum; *Eodem*, inqit, *qo tu orbem terra. Sed qia id ego exiguo navigio facio, latro vocor; qia tu magnâ claſſe, imperator.* Cicero *de repub. l.* 3. laydante Nonio, & Auguſtinus *de civit. Dei l.* 4. *c.* 4. qi & ſubjicit. *Sanè remotâ juſtitiâ, qid ſunt regna, niſi magna latrocinia?* unde Pythia, Adraſtum Sicyoniorum βασιλέα, Cliſthenem verò λῃστῆρα dixit. Herodotus *l.* 5. & Dio Pruſæus *Orat.* 2. Sed & Lucanus *l.* 10. Alexandrum *felicem terrarum prædonem* appellat. Déqe eodem Seneca *de benefic. l.* 1. *c.* 13. *A pueritia latro, gentiúmqe vaſtator.* & *qæſt. nat. l.* 3. *præfat. Qantò potius deorum opera celebrare, qàm Philippi avt Alexandri latrocinia?*

Ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς] malè divulſit iſta à ſuperioribus Xylander. & Lugdunenſis Editor. *Mentes*, inqit, *ſi militarium ſtorum ſpectes, prædonibus ſuppares facilè deprehendes.* prædæ ſiqidem duntaxat inhiant utriqe.

§. 11. Κτῆσαι] *acquiras*, non *acquirere*. eſt enim aoriſti impe- A rativi medii non infinitivi activi, utì interpres Anglicanus opinatus, dictionis ſeriem duriorem reddidit.

Οὐδὲν γὰρ ἄτονον μεγαλοφροσύνης ποιητικόν] vide *ad lib.* 3. §. 11.

Ἐξεδύσατο τὸ σῶμα] *corpus exuit*, ſive *è corpore ſubduxit ſe*; is nimirum, qi conſideratione iſtâ animum jugiter exercitatum probéqe ſubactum habuerit. neqe enim à prioribus iſtæ diſſociata oportuit. vide Platonis locum inſignem, qi huc ſpectat, ex *Theæteto*, *ad l.* 11. §. 1.

Ἀνῆκεν ὅλον ἑαυτόν] Vide *ad l.* 4. §. 34. & *infrà*, §. 14. Euripides *Phœniſſis.*

Ἀλλ' εἰς Θεὸν χρὴ ταῦτ' ἀναρτήσαντ' ἔχειν. B
Rejecta oportet iſta ad numen omnia.

Seneca *de otio ſap. c.* 32. *Ego ſecundum naturam vivo, ſi totum me illi dedo.* Annotator Lugdunenſis ἀνῆκε mavult, imperandi formulâ, ſive monendi. fruſtrà. cùm enunciativè ponantur & antegreſſa proxima, & ſeqentia itidem.

Οὐδ' εἰς νῦν βάλλεται] Africanus apud Ciceronem *l.* 6. *de repub.* in *ſomnio*: *Neqe ſermonibus vulgi dederis te, nec in præmiis humanis ſpem poſueris rerum tuarum. Suis te illecebris oportet ipſa virtus trahat ad verum decus. qid de te alii loqantur, ipſi videant.* Bion Boryſthenita inter cætera profectûs in virtute inſignioris indicia, hoc cumprimis ſtatuit, ubi qis eodem C loco convicia hominum atqe vota habet: ſive ut ille loqebatur,

ὅταν τῶν λοιδορούντων ὅτας ἀκούῃ τις, ὡς λεγόντων,
Ὦ ξεῖν', ἐπεὶ ὅτις κακός, ὅτ' ἄφρονι φωτὶ ἔοικας,
Οὐλέ τι καὶ μέγα χαῖρε. θεοὶ νύ τοι ὄλβια δοῖεν.

Cùm perinde audirent maledicta, ac ſi qis ita alloqeretur:
Hoſpes, non mihi tu malus inſipienſqe videris,
Vive, vale latus, tibi dii dent proſpera multa.

Plutarchus *de profect. pag.* 82. *E.* Talis Cato, de qo Seneca *de ira l.* 2. *c.* 32. *M. Catonem in balneo in ore qidam percuſſit imprudens: qis enim illi ſciens faceret injuriam? poſtea ſatisfacienti, Cato, Non memini, inqit, percuſſum me. majore animo non agnovit, qàm ignoviſſet.* Idem, *de conſtant. ſap. c.* 14. D Phocion pariter cùm qidam uxorem ipſius contumelioſè habuiſſet, pòſt apud ipſum pœnas commeritas metuens ſeſe purgaret, ignarum ſe Phocionis conjugem fuiſſe, Ἀλλ' ἥγ' ἐμὴ γυνὴ ὑπό σε ὠδὶν πέπονθεν. *at verò mea*, inqit, *uxor nihil à te perpeſſa eſt. alia forſan fuerit, qam tu læſeris: nec mihi itaqe qòd ſatisfacias, avt excuſes te, opus eſt.* Narrat ex Muſonio *orat. qâ diſceptat Philoſophum an deceat injuriarum agere*, Stobæus *tom.* 2. *tit.* 19. qi idem, qomodo inter concionandum conviciis impetentem nihil qicqam attenderit, apud Plutarchum legas licet, in *præcept. polit.* & *infrà ad l.* 11. §. 14. Archelaus itidem ab obvio qodam aqâ conſperſus, cùm ab amicis ad E pœnas de homine ſumendas inſtigaretur; Ἀλλ' οὐκ ἐμέ, ἀλλ' ἐκεῖνα κατεσκέδασεν, ὃν ἔδοξεν ἐμὲ εἶναι. *Atqi non me*, inqit, *conſperſit, ſed illum qem eſſe me eſt opinatus.* Plutarchus in *apophth.* Socrates etiam dicere ſolebat, Τοῖς κωμικοῖς δεῖν ἐπίτηδες ἑαυτὸν διδόναι, εἰ μὲν γάρ τι τῶν προσόντων λέξεται, διορθώσονται. εἰ δ' ὅ, ὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. *Expedire, ut Comicis perſtringendos ſeſe homines præbeant: ſiqid enim veri de nobis dixerint, corrigendi anſam dabunt*: (qomodo Philippus demagogis Athenienſibus gratiam debere ſe dictitabat, ὅτι λοιδοροῦντες βελτίονα ποιοῦσιν καὶ τῷ λόγῳ καὶ τῷ ἤθει. πειρῶμαι γάρ, inqiebat, αὐτοὺς ἅμα καὶ τοῖς λόγοις, καὶ τοῖς ἔργοις ψευδομένους ἐλέγχειν. *qod crebris convicijs meliorem ſe redderent; nam* F *conari ſe cùm verbis tum factis ſuis eos mendacii convincere.* Plutarchus apophth. 25.) *ſin falſi qid dixerint, nihil ad nos pertinebit illud.* idémqe dicenti, ὁ σοὶ λοιδορεῖται ὁ δεῖνα; *an non tibi iſte conviciatur?* reſpondit. οὐχί. ἐμοὶ γὰρ οὐ πρόσεστι τοῦτο. *neqaqam*; *mihi enim iſta non competunt.* Laërtius *l.* 2. Diogenes dicenti, Πολλοί σε καταγελῶσι. *derident te multi, ô Diogenes.* Ἐγὼ δὲ οὐ καταγελῶμαι. *At ego*, inqit, *non derideor.* Alii etiam cuidam idem monenti; Κἀκεῖνον τυχὸν οὐ δοκεῖ. ἀλλ' ὅτ' ἐκείνοις τῶν ἴσων ἐπιτρέφονται, ὅτε ἐγὼ ἐκείνων. *Et illos forſan derident aſini; verùm nec aſinos advertunt ipſi,*

nos

dem. utpote qi duobus hiſce etiam contentus ſit, qicqid impræſentiarum agit, juſtum præſtare, & qicqid impræſentiarum ſibi obvenit, diligere: negotiis verò ſtudiiſque reliqis omnibus miſſis, nihil aliud velit, qàm rectâ juxta legem proficiſci, rectâque proficiſcentem Deum ipſum ſeqi.

§. 12. Ecqis ſuſpicionis uſus eſt, cùm qid fieri oporteat conſiderare præſto ſit? & ſiqidem id perſpexeris, placidè ac conſtanter eâ progredi; ſin minùs, conſiſtere, & optimos qoſqe in conſilium adhibere; deniqe ſi aliud qippiam, qo minùs eâ procedas; obſtiterit, prout occaſiones præſentes ſe obtulerint, conſideratè progredi, ei qod juſtum tibi viſum fuerit, adhærendo? hoc enim aſſeqi, ut juſtè agas, optimum eſt: nec niſi ab hoc aberrando excideris. qietum qiddam, & agile tamen, alacre pariter & compoſitum eſt, qiſqis rationi per omnia obſeqitur.

§. 13. Somno excuſſo ſtatim percontare te, nunqid tuâ interierit, ſi juſta bonáqe ab alio δύο τύπτοις [a] ἐγκέμενον αὐτὸς, [b] δικαιοπραγεῖν τὸ νῦν πρασσόμενον, καὶ [c] φιλεῖν τὸ νῦν ἀπονεμόμενον ἑαυτῷ. [d] ἀσχολίας ἢ πάσας καὶ ἀῤῥᾳδίας ἀφῆκεν. καὶ ἰδὲν ἄλλο βάλεται, ἢ [e] εὐθεῖαν περαίνειν [f] ἀφ' τὸ νόμιμ, καὶ εὐθεῖαν περαίνοντι [g] ἕπεσθαι τῷ θεῷ.

§. 12. [h] Τίς ὑπονοίας χρεία, [i] παρὲν σκοπεῖν τι δεῖ πραχθῆναι; κἂν μὲν συνορᾷς, ἐυμενῶς, [k] * ἀμεταῤῥεπῶς ταύτῃ χωρεῖν. ἐὰν ἢ μὴ συνορᾷς, ἐπέχειν, καὶ [l] συμβούλοις τοῖς δρίστοις χρῆσθαι. [m] ἐὰν ἢ ἕτερά τινα πρὸς ταῦτα ἀντιβαίνῃ, προσιέναι χῆ πρὸς παρούσας ἀφορμὰς λελογισμένως, [n] ἐχόμενον ἓ φαινομένῃ δικαίᾳ. ἄριστον γὰρ καταντυγχάνειν τούτῳ. ἐπεί τοι ἡ γε ἀποπλωσις ἀπὸ τούτῳ * ἔσω, χολαῖόν τι καὶ ἅμα ο ἐυκίνητόν ἐστι, καὶ [p] φαιδρὸν ἅμα χῆ συνεσηκὸς, [q] ὁ τῷ λόγῳ χῆ πᾶν ἑπόμενον.

§. 13. Πυνθάνεσθ ἑαυτῷ, ἐυθὺς ἐξ ὕπνῳ γινόμενον, [r] μήτι διοίσῃ σοι, ἐὰν ὑπὸ ἄλλῳ γένηται τῳ

a L. 7. §. 28.
b L. 12. §. 1, 2.
c L. 5. §. 27. l. 9. §. 6.
d L. 4. §. 18. l. 12. §. 2.
e L. 5. §. 3.
f L. 2. §. 16. l. 12. §. 1.
g L. 7. §. 31.
h L. 4. §. 37. l. 7. §. 53.
i Inf. §. 33.
k L. 8. §. 5.
* [καὶ] ἀμ. Boot.
l L. 7. §. 5, 7.
m L. 6. §. 50. l. 8. §. 32.
n L. 4. §. 12. l. 8. §. 4.
* τούτῳ ἰσί Boot.
o L. 4. §. 12. l. 6. §. 21.
p L. 3. §. 5.
q L. 3. §. 12.
r L. 4. §. 18. l. 6. §. 32. l. 8. §. 56.

ANNOTATIONES.

nec ego illos. Laërtius *l.* 6. Hoc eſt, qod de Hercule Epicus qidam apud Plutarchum *de util. ex inimic.*

Οὐδ' ὅσσον μύας συγερῶν ἐμπάζετο μύθων.
Nec muſcam qanti faciebas dicta maligna.

vel qod David potiùs, *Pſal.* 38. *v.* 13. *Ego verò inſtar ſurdi fueram, qi nullus audit; inſtar muti, qi nihil regerere poſſit.* vide *lib.* 6. §. 2.

Τὸ νῦν πρασσόμενον] vide *lib.* 7. §. 54. & *l.* 9. §. 6.

Φιλεῖν τὸ νῦν ἀπονεμόμενον] vide *l.* 3. §. 16. & *lib.* 6. §. 43. & *ſuprà* §. 6. & *infrà* §. 21. & *lib.* 12. §. 1.

Εὐθεῖαν περαίνειν] vide *l.* 8. §. 59.

Εὐθεῖαν περαίνοντι ἕπεσθαι τῷ θεῷ] Plato *de legibus l.* 4. *pag.* 831. *E.* à Plutarcho etiam laudatus *adv. Colot. pag.* 1124. *F.* Ὁ μὲν δὴ θεὸς ἀρχήν τε καὶ τελευτὴν καὶ μέσα τῶν ὄντων ἁπάντων ἔχων, ἐυθεῖαν περαίνει, κατὰ φύσιν περιπορευόμενος. τῷ δ' ἀεὶ ξυνέπεται δίκη τῶν ἀπολειπομένων τὴν θείαν νόμου τιμωρός. ἧς ὁ μὲν ἐυδαιμονήσειν μέλλων ἐχόμενος, ξυνέπεται, &c. *Deus principium, finem, & media omnium rerum continens, rectâ peragit ſecundum naturam circuiens. Hunc ſemper judicium comitatur, eos, qi à divina lege deſciverint, puniens. Cui qidem judicio qicunqe felix futurus eſt adhærens ſubſeqitur, &c.* qem Platonis locum cùm Marcus ob oculos habuit, qum hæc ſcriberet; tum & avtor *libri de mundo*, qi Ariſtotelis nomen præfert, eodem opus illud ſuum clavſit; qiqe illum dictione Latinâ μεταφράζει καὶ παραφράζει, Apulejus.

§. 12. Τίς ὑπονοίας χρεία, παρὸν σκοπεῖν τι δεῖ πραχθῆναι] Xylandri verſionem etſi minùs perſpicuam immeritò induxit Editor Lugdunenſis, cùm loco ejus depravatiſſimam dederit. Interpres Anglus fruſtrà in duo membra ſententiam, continuari poſtulantem, diſſecuit. *Qid*, inqit Marcus, *eſt ſuſpicione opus? ſive, cur tibi res aliqa ſuſpecta ſit*, avt ſcrupulum animo ac trepidationem injecerit, *cùm conſiderare liceat*, vel *præſto ſit intueri, qid facto opus ſit?* hoc eſt enim παρὸν σκοπεῖν, ut ἔξον ποιεῖν, & ſimilia. Seneca *Epiſt.* 74. *Non poteſt qiſqam beatus eſſe, qi huic ſe opinioni credidit.* (externis ſubeſſe mali aliqid.) *Non enim beatum eſt niſi qod intrepidum, inter ſuſpecta malè vivitur.*

Κἂν μὲν συνορᾷς, ἐυμενῶς, ἀμεταῤῥεπῶς ταύτῃ χωρεῖν] Forſan legi debeat κἂν μὲν συνορᾷς ἐυκρινῶς, ſublatâ diſtinctione, & *ſi clarè perſpexeris.* ἐυκρινῶς, *clarè, diſtinctè.* Platò: Ἵνα ἐυκρινέστερον ἴδωμεν, ὃ βουλόμεθα. *ut clarius perſpiciamus, qa volumus.* indè διευκρινεῖν, σαφηνίζειν, διαιρεῖν. Heſychius. de dialectica Laërtius *lib.* 7. in *Zenon. c.* 47. Τότε ἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος διαγιγνώσκεσθαι ὑπ' αὐτῆς, καὶ τὸ πιθανὸν τότε ἀμφιβόλως λεγόμενον διευκρινεῖσθαι. *Verum atqe falſum ex illa dignoſci, probabile autem, & qod ambiguè dicatur dijudicari.* Cicero *ad Atticum lib.* 7. *Epiſt.* 10. *ſimul hoc diευκρινήσεις πρόβλημα.* & *Epiſt.* 3. *ſed id φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν.* verùm accedo potiùs D. Bootio nihil mutanti, ſed copulativâ tantùm interjectâ, legenti, κἂν μὲν συνορᾷς, ἐυμενῶς καὶ ἀμεταῤῥεπῶς τ. χ. ità opponitur τὸ ἐυμενῶς, τῷ μεθ' ὑποθέσεως.

Ἀμεταῤῥεπῶς ταύτῃ χωρεῖν] vide *lib.* 8. §. 5.

Ἐχόμενον τῷ φαινομένῃ δικαίᾳ] Epictetus *l.* 1. *c.* 2. Ταῦτα εἶδε Περίκλεος Ἐλευσίνιος, καὶ ἰδὼν ἐποίησε. προσπέμψαντος γὰρ αὐτῷ Ἰουσπασιανοῦ, ἵνα μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν σύγκλητον, ἀπεκρίνατο, ἐπεί σοι ἔδοξα μὴ ἐάσας με εἶναι συγκλητικόν. μέχρι δ' ἂν ᾖ, δεῖ με εἰσέρχεσθαι. ἄγε, ἀλλ' εἰσελθών, φησὶ, σιώπησον. μὴ μ' ἐξέταζε, καὶ σιωπήσω. ἀλλὰ δεῖ με ἐξετάσαι. καίμὲ εἰπεῖν τὸ φαινόμενον δίκαιον. ἀλλ' ἐὰν εἴπῃς, ἀποκτενῶ σε. πότε οὖν σοι εἶπον, ὅτι ἀθάνατός εἰμι; καὶ σὺ τὸ σὸν ποιήσεις, κἀγὼ τὸ ἐμόν. σόν ἐστιν ἀποκλεῖσαι. ἐμὸν ἀποδυσεῖν μὴ τρέμοντα. σόν, φυγαδεῦσαι. ἐμὸν, ἐξελθεῖν μὴ λυπούμενον. *Hæc Priſcus Helvidius vidit: & cùm vidiſſet, fecit. Nam qum ad eum Veſpaſianus miſiſſet, ne in ſenatum veniret. Penes te, inqit, eſt, ne me ſenatorem eſſe patiaris. Qamdiu autem me loco non moveris, eſt in curiam mihi veniendum. Age: at ingreſſus taceto, inqit. Ne me roga & tacebo. At eſt mihi rogandum. Et dicendum mihi, qod rectum eſſe putáro. Verum ſi dixeris, occidam te. Qando ergo tibi dixi, me immortalem eſſe? Tu tuum facies, ego meum. Tuum eſt, occidere: meum, mori non trementem. Tuum, relegare: meum, exire non triſtem.* vide *l.* 3. §. 6, 7. & *l.* 4. §. 12.

Ἄριστον γὰρ καταντυγχάνειν τούτῳ] *optimum enim attingere ſcopum* Xylander. hoc eſt, ut id facias, qod juſtum & æqum eſt, qodcunqe tibi indè obvenerit.

Ἡ γε ἀποπλωσις ἀπὸ τούτῳ ἔσω] Mutila hæc ſuſpicatur Xylander. Editor Lugdunenſis in verſione prorſus reſecuit. pro ἔσω D. Bootius legit *ἰσί. ab hoc*, inqit, juſto ſcilicet utiqe & æqo *aberrare, lapſus nomen meretur*, non avtem ob juſtè factum odium incurrere, avt moleſtum aliqid perpeti, avt etiam, qò minùs qod conaris, effectum des, impediri. ego ſi qis id exhiberet codex, ἀπότευξιν qàm ἀπόπλωσιν malim; prout Marcus *l.* 4. §. 43. ἀποτύγμα dixit.

Σχολαῖόν τι καὶ ἅμα ἐυκίνητον] hoc eſt, qod *l.* 7. §. 69. Μήτε σφύζει, μήτε ταράττει. *Neqe feſtinat, neqe torpeſcit.* Mericus Caſavbonus iſta à ſuperioribus divellit, atqe erotematicè effert; acſi legeret, *τί σχολαῖόν τε καὶ ἐυκίνητόν ἐστι*; viderint alii. Ego nullus aſſentior.

Ἐυκίνητον] non, *mobile*; qod τὸ τῆς γυάμης ἐυκίνητον, *mobiles facilè animos habere*, in plebe, Romanâ cumprimis, Herodiano *lib.* 7. *c.* 7. §. 2. notatum, deſignet; unde & *mobile vulgus*, Statio *ſylv. lib.* 2. *poem.* 2. ſed *agile*, ad id qod eſt officium ſuum aggrediendum agendúmqe promptum ac proclive; qodqe in eiſdem perſeqendis modo juſto debitóqe moveatur. Stoici ſiqidem in dictionibus iſtiuſmodi ἐνέργειαν & ἔμφασιν qandam, ultra uſum communem ac vulgarem, affectabant. vide *infrà ad* §. 21.

Φαιδρὸν ἅμα καὶ συνεσηκὸς] non qalis ſtultorum riſus, qem ejuſmodi eſſe ait Solomon *Eccleſ. c.* 7. *v.* 6. qalis eſt *ſpinarum ſub olla crepitus*;

— Magno veluti cùm flamma ſonore
Virgea ſuggeritur caſtis undantis aheni.

ut Maro Æn. *lib.* 7. ſive ut Apulejus in *apolog. flamma* inſtar *ſtipulâ accenſa, claro ſtrepitu, largo fulgore, cito incremento; ſed enim materiâ levi, caduco incendio, nullis reliqiis.* icon aptiſſima vitulationis ſtolidorum, qâ illi, *non gavdent, ſed geſtiunt*, ut Avguſtinus de *ſerm. Dom. in mont. l.* 1. itaqe *riſum* & *lætitiam* iſtiuſmodi pro *inſania* mera, Solomon habet. *ibidem c.* 2. §. 3. tanqam ἐξεσηκὸς, non συνεσηκός τι. Seneca *Ep.* 23. *Animus debet eſſe alacer & fidens, & ſuper omnia erectus. Res ſevera eſt verum gavdium. cætera hilaritates non implent pectus, ſed frontem remittunt; leves ſunt: niſi fortè tu illum judicas gavdere, qi ridet.* vide *ad l.* 4. §. 26. τῆφε ἀνειμένον.

Ὁ τῷ λόγῳ κατὰ πᾶν ἑπόμενον.] *Dei, naturæ, rationis, dictamen ductumqe ſeqi*, pro eodem Stoicis habetur. vide *ad l.* 3. §. 16. & *lib.* 7. §. 31. & *ſuprà* §. 11. & *lib.* 4. §. 12. & *l.* 12. §. 31. Plato *Epiſt.* 2. Νῦν δὲ μέγας ἐγώ εἰμι, ἐμαυτὸν παρέχων τῷ ἐμῷ ἑπόμενον. *Nunc avtem hoc duntaxat magnus ſum, qod me ipſum præſto rationi meæ obedientem.*

§. 13. Ἐὰν ὑπὸ ἄλλῳ γένηται] *in aliorum ſint poteſtate.* Xylander. potiùs, *ab aliis ſiant*, cùm ipſe neqeas, vel neceſſe non habeas. Epictetus *lib.* 1. *c.* 27. ἀπελθών, ἢ αὐτὸς ἀριστεύσω

τὰ δίκαια καὶ καλῶς ἔχοντα; ἀ διοίσ. μήπ᾽ ἐπιλέλησαι, ὅτι ὅτοι οἱ ἐν τοῖς περὶ ἄλλων ἐπαίνοις καὶ

a L. 3. §. 4. l. 9. §. 18. Inf. §. 19. l. 11. §. 18. ψόγοις φρυαττόμενοι, [a] τοιοῦτοι μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης εἰσὶ, τοιοῦτοι δ᾽ ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἅτινα δ᾽ ποιοῦσιν, [b] ἅτινα δ᾽ φεύγουσιν, ἅτινα δ᾽ διώκουσιν, ἅτινα δ᾽

b L. 4. §. 38. κλέπτουσιν, ἅτινα δ᾽ ἁρπάζουσιν, ἀ χερσὶ καὶ ποσὶν,

c L. 8. §. 55. ἀλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτῶν μέρει, [c] ᾧ γίνεται, ὅταν θέλῃ, πίστις, αἰδὼς, ἀλήθεια, νόμος,

d L. 7. §. 17. e Sup. §. 1. l. 4. §. 23. d ἀγαθὸς δαίμων;

§. 14. Τῇ [e] πάντα διδούσῃ καὶ ἀπολαμβανούσῃ φύσει, ὁ πεπαιδευμένος καὶ αἰδήμων λέγει.

f L. 3. §. 6. l. 4. §. 31. g L. 8. §. 33. [f] δὸς ὃ θέλεις. [g] ἀπόλαβε ὃ θέλεις. λέγει δὲ τοῦτο

h L. 9. §. 3. i L. 2. §. 2. 6. Sup. §. 11. [h] ἀ καταθρασυνόμενος, ἀλλὰ πειθαρχῶν μόνον καὶ ἐυνοῶν αὐτῇ.

k Inf. §. 22, 23. l L. 8. §. 45. §. 15. [i] Ὀλίγον ἐστὶ τὸ ὑπολειπόμενον τοῦτο. [k] ζῆσον ὡς ἐν ὄρει. [l] ὅδεν γὰρ διαφέρει ἐκεῖ ἢ ὧδε,

aliqo fiant. nihil interierit. nunqid oblitus sis, qales isti, qi de aliis lavdandis vituperandísque tantopere se efferunt, in lecto sint, qales ad mensam, qæ faciant, qæ fugiant, qæ sectentur, qæ suffurrentur, qæ rapiant ad se, non manibus pedibúsque, qod dici solet, sed parte sui pretiosissimâ, qâ, ubi libuerit, conseqi liceat fidem, modestiam, veritatem, legem, genium deniqe bonum.

§. 14. Cuncta danti pariter ac recipienti naturæ, homo probè institutus ac modestus dicet, *Da qod vis; repete qod vis.* nec elatus hoc dicet, sed obseqens tantùm; & benevolo adversùs eam affectu.

§. 15. Exiguum est qod supereſt vitæ tuæ. vive tanqam in monte. nihil enim interest hîc an il-

ANNOTATIONES.

σεύσαι θέλω, ἢ ἄλλῳ παρασχεῖν ἀφορμὴν τοῦ ἀρίστου σαι. εἰ μὲν δύναμαι κατορθῶσαί τι αὐτὸς, ἐ φθονήσω ἄλλῳ τοῦ ποιῆσαί τι γενναῖον. *Absibo, & avt ipse rem bene geram, avt alteri bene gerenda rei occasionem præbebo. Si qid ipse rectè administrare non potero, non invidebo alteri præclari facinoris gloriam.*

Οὐ διοίσει] qia alienæ vel mentes vel actiones mihi sunt res mediæ. *lib.* 6. §. 32. & *lib.* 8. §. 55.

Οἱ ἐν τοῖς περὶ ἄλλων ἐπαίνοις ἢ ψόγοις φρυαττόμενοι] id est, ἐπαιρόμενοι. *translatio ab eqis petita, cùm in altum pedibus sublatis anterioribus, & juba concussâ, φρυάττεται.* Salmasius. indè & καταφρυάττεσθαι *suprà l.* 9. §. 41. frustrà avtem interpretes de eis intelligunt, qi alienis sermonibus & lavdibus se jactant; ut alter, qi ψόγοις illud insuper habuit: vel qi aliorum lavdibus ac vituperiis tantum tribuunt; ut alter, qi τῷ φρυάττεσθαι significatum non attendit. qomodo enim qis eò possit φρυάττεσθαι καὶ ἐπαίρεσθαι, qòd ab aliis vituperio afficiatur? non eos loqitur qi lavdantur, vel vituperantur, aliorúmqe vel lavdibus elati animos sibi sumunt, vel vituperiis perculsi abjiciunt: sed eos, qi alios lavdibus, avt vituperiis prosequntur, idqe faciendo attolluntur, & efferunt se, acsi magni qippiam egissent. hæc enim est istorum ὕησις illa, de qa Marcus *l.* 9. §. 32.

Τοιοῦτοι μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης εἰσὶ] Hinc apud Lucianum in *Cataplo pag.* 442. Κλίνη, sive *lectus*, ad testimonium adversus Tyrannum dominum suum ferendum apud inferos accersitus, ἐγὼ μέν τοι ταῦτα εἰπεῖν αἰσχύνομαι. τοιαῦτα ἦν ἃ ἐπ᾽ ἐμοῦ διεπράττετο. *Pudet me dicere, ejusmodi fuerunt qa supra me patravit.* vide *ad lib.* 3. §. 4. & *lib.* 11. §. 8. ἐπὶ τῷ κλιναρίῳ.

Ὅσα δὲ ποιοῦσι] vide *ad l.* 6. §. 59.

Ἀλλὰ τῷ τιμιωτάτῳ ἑαυτῶν μέρει] non corpore tantùm, sed animo etiam coguntur, qi aliorum favorem, famámve avcupantur, usqe ad consciendiam læsam, eis obseqi, qibus placere ambiunt.

Ὅτῳ θέλῃ] Epictetus *lib.* 4. *c.* 9. Οὐδὲν ἐστιν ἀναγωγότερον ἀνθρωπίνης ψυχῆς. θελῆσαι δεῖ, καὶ γέγονε, διόρθωται. ὡς πάλιν, ἀποτυφλῶσαι, καὶ ἀπόλωλεν. *Nihil esse animo humano tractabilius. Velle oportet, factum est, correctum est: ut è contrario, si oscitârit, periit.* Synesius *de insomn. pag.* 141. Καθαρμοῦ τὸ μέγιστον μέρος, ἡ βέλτιστις. *Purgationis maxima pars est voluntas.* Seneca *Ep.* 34. *Pars magna bonitatis est, velle fieri bonum.* & *Ep.* 80. *Qid tibi opus est, ut sis bonus? velle.* Fabius *instit l.* 12. *c.* 11. *Ut boni viri simus, voluntate maximè constat.* Gregorius Nazianzenus *de sacr. bapt.* Ὅπιον τοῦτο τοῦ θελῆσαι μόνον, τὸ ἀγαθόν. *Hoc bonum solá voluntate venale tibi proponitur.* qanqam idem *de theolog.* 1. exagitat illos, Οἷς ἀρκεῖ τὸ θελῆσαι μόνον πρὸς τὸ εἶναι σοφοῖς. *Qibus sufficit solum voluisse esse sapientes.* Joannes Chrysostomus *in Matth. hom.* 49. *pag.* 544. *E. edit. Paris.* Ἀρκεῖ θελῆσαι, καὶ τὸ πᾶν ἤνυσαι. *Sola voluntas sufficit, ut perdiscatur.* Libanius *Orat.* 4. *pag.* 172. *B.* Βουληθῆτι μόνον, καὶ πάντα ἕψεται. *Velis modo & seqentur omnia.* vide *ad l.* 8. §. 35.

§. 14. Τῇ πάντα διδούσῃ καὶ ἀπολαμβανούσῃ φύσει] qod de *natura*, qi & Stoæ *Deus*, de Deo, Job. *c.* 1. *v.* 21. *Dominus dedit, Dominus abstulit.*

Ἀπολαμβανούσῃ] Epictetus *enchir. c.* 10. Μηδέποτε ἐπὶ μηδενὸς εἴπῃς, ὅτι ἀπώλεσα αὐτό, ἀλλ᾽ ὅτι ἀπέδωκα. τὸ χωρίον ἀφῃρέθη; ὅκνει καὶ τοῦτο ἀπεδόθη; ἀλλὰ κακὸς ὁ ἁφελόμενος. τί δέ σοι μέλει διὰ τίνος σε ὁ δὸς ἀπῄτησε; *Nunqam te qicqam perdidisse dicito, sed reddidisse. Prædium est ereptum? annon & id qoqe est redditum? At improbus est qi eripuit. Qid id tuâ refert, per qem is qi dederit, abs te repetierit?* Idemqe *Differt. l.* 3. *c.* 26. Εἶτα σύμπαντα εἰλικρὼς παρ᾽ ἄλλου (τοῦ θεοῦ δηλονότι) καὶ αὐτὸν σεαυτὸν, ἀγαπᾷς, καὶ μέμφῃ δόντα, ἂν σου τι ἀφέληται; ἐπὶ τί οὖν ἔλαβες ταῦτα; χρησόμενος. μέχρι τίνος; μέχρις οὗ ὁ χρήσας θέλῃ. *Istáne qum omnia, tenéca de tranqill. c.* 11. *Sapiens non mancipia tantùm possessionésqe & dignitates, sed corpus qoqe suum & oculos & manus & qicqid est cariorem vitam facturum, séqe ipsum inter precaria numerat; vivitque ut commodatus sibi, & reposcentibus sine tristitia redditurus. qandocunqe ergò reddere jubebitur, non qeretur cum fortuna: sed dicet; Gratias ago, qòd possedi, habuiqe.* Idem *Epist.* 64. *Fac qod aqitatem tuam decet. desine natura beneficium malè interpretari. abstulit; sed dedit.* & *ad Polyb. c.* 29. *Gavde, qòd talem habuisti; & usum fructum ejus, qamvis brevior voto tuo fuerit, boni consule.* Item *ad Marc. c.* 12. *Si magnas ex filio percepisti voluptates, oportet te, non de eo, qod detractum est, qeri; sed de eo gratias agere, qod collegisti.* Nostri: Basilius Cæsar. *homil.* 5. *pag.* 375. *D.* Συγγνώμονός ἐσι διανοίας, ἵν᾽ ἐπὶ τῷ χωρισμῷ δυσφορως ἔχοι. ἀλλ᾽ ἐπὶ τῇ ἐξ ἀρχῆς συναφείᾳ χάριν ἔχοι τῷ συγκληρώσαντι. *Animi est probè agnoscentis collatum in se beneficium, non ægrè admodum angi avt discruciari ob hanc alterius ab altero direptionem: sed gratiam habere ei, qi tibi initio statim ejusmodi consortium velut sortitò impertivit.* Hieronymus *in Nepot. Nè doleas qòd talem amiseris: sed gavdeas qòd talem habueris.* Idem *in Paul. Non mæremus, qòd talem amisimus; sed gratias agimus, qòd habuimus, imò habemus.* Et *ad Julian. Tulisti liberos, qos ipse dederas. recepisti ancillam, qam mihi ob breve solatium commodaveras. non contristor, qòd accepisti; sed ago gratias, qòd dedisti.* Bernardus *de Humbert. serm.* 110. *Tulisti qoniam tuus erat, nec pro nobis, qibus ille sublatus est, murmurandum: magìs gratias agendum, qòd tam diu concessus est nobis.* Et *in Cant. conc.* 26. *Etsi dolemus ablatum, non obliviscimur tamen, qòd datus fuit;* & *gratias agimus, qòd habere illum meruimus.* Verissimè Gregorius Romanus *in Job. l.* 2. *c.* 42. *Tunc verè ostendimus, qòd accepta rectè tenuimus, cùm æqanimiter ad momentum sublata toleramus.*

Οὐ καταθρασυνόμενος, ἀλλὰ πειθαρχῶν μόνον καὶ ἐυνοῶν] De morte pariter *l.* 9. §. 3. Ità Apostolus *ad Philip. c.* 2. *v.* 17. Χαίρω καὶ συγχαίρω σπένδομαι. *Gavdeo, & gratulor omnibus vobis.* & *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 12. *v.* 15. Ἥδιστα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι. *Ego libentissimè sumptum impendam & expendar.* Tertullianus *de patient. c.* 2. *Nobis exercenda patientia avtoritatem non affectio humana canina æqanimitatis fingere formata, sed viva ac cœlestis disciplina divina dispositio delegat.* Cyprianus *de eadem*: *Apparet non esse illic veram patientiam, ubi sit insolens affectata libertatis audacia, & exerti ac feminudi pectoris inverecunda jactantia.*

§. 15. Ζῆσον ὡς ἐν ὄρει] vide *infrà* §. 22, 23. & *l.* 8. §. 45.

Ὡς

illîc, si qis ubicunqe in orbe, tanqam in urbe, degat. viderint, nôrintqe homines, hominem verum, qi naturæ convenienter vivat. sin non sustinent, occidant. hoc enim satius est, qàm ità vivere, uti ipsi vivunt volúntve.

§. 16. Nè ulteriùs occupere totus, differendo qalis vir bonus sit, sed enitendo ut ipse sis.

§. 17. Ævi totius, & naturæ totius cogitatio tibi crebrò occurrat. qódqe particularia omnia, substantiam qod attinet, milii sunt instar; tempus qod attinet, terebri circumvolutio.

§. 18. Rerum præsentium unamqamqe advertendo, considera eam jam dissolutam, & in mutatione & qasi putrefactione qadam, avt dissipatione, constitutam, sive ut mori qodammodo nata sit.

ἐάν τις πανταχῆ, [a] ὡς ἐν πόλῃ, τῷ κόσμῳ. ἰδέτωσαν, ἱσορησάτωσαν οἱ ἄνθρωποι [b] ἄνθρωπον ἀληθινόν, [c] κῆ φύσιν ζῶντα. εἰ μὴ φέρουσιν, ἀποκτεινάτωσαν. [d] κρεῖττον γὰρ, ἢ ὕτω ζῆν. a L.4.§.3,4. b Sup.§.8. c Sup.§.2. d L.9.§.2.

§. 16. Μηκέθ' [*] ὅλως ᾠὴ ἔ ὁῖόν τινα εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα Δαλέγειαϛ, ἀλλὰ [e] εἶναι τοιοῦτον. *ὅλος. e L.4.§.17.

§. 17. [f] Τὸ ὅλης αἰῶνϛ, κῆ τ ὅλης οὐσίας συνεχῶς φαντασία, κῆ ὅτι πάντα τὰ κῆ μέρϛ, ὡς μὲν [g] ϖϱὸς οὐσίαν, κεγχραμίς. ὡς ἢ [h] ϖϱὸς χρόνον, τρυπάνου ϖειϛροφή. f L.7.§.35. l.11.§.1. g L.4.§.3. h L.5.§.24.

§. 18. Εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων ἐφίσταντα, [i] ϑπνοεῖν αὐτὸ ἤδη Δαλυόμενον, κῆ ἐν μεταβολῇ, κῆ ὁῖον σήψῃ ἢ σκεδάσῃ γινόμενον, ἢ καθότι ἕκαστον πέφυκεν, [k] ὥσπερ θνήσκειν. i Sup.§.7. k L.4.§.48. l.9.§.21.

§. 19.

ANNOTATIONES.

Ὡς ἐν πόλει, τῷ κόσμῳ] vide *ad l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 34.

Ἀνθρωπον ἀληθινὸν] qi enim secus qàm oportet, degit, qidvis potiùs qàm homo est. Vide *supra ad* §. 8. & *l.* 5. §. 11. Stilpo, cùm turba ad ipsum contemplandum confluerèt, dicenti cuidam, *Θαυμάζουσί σε ὡς θηρίον, tanqam feram qandam, ô Stilpo, admirantur te.* Οὐ μανῆναι, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπον ἀληθινόν. *Neqaqam verò*, inqit, *sed ut hominem verum.* Lactius *l.* 2. *c.* 119. Flaccus *arte.* — *Fiet homo.* — Demonacti Proteus cum diceret, ὦ κυνᾶς, regessit ille, οὐκ ἀνθρωπίζεις, *non vivis hominem.*

Κρεῖττον γὰρ ἢ ὕτω ζῆν] vide *ad l.* 9. §. 2.

§. 16. Μηκέθ' ὅλως διαλέγεσθαι] forsan ὅλϛ. Seneca *Ep.* 16. *Philosophia non in verbis, sed in rebus est.* & *Ep.* 20. *Illud te rogo atqe hortor, ut philosophiam in pracordia ima demittas, & experimentum tui profectûs capias, non oratione, nec scripto, sed animi firmitate, & cupiditatum diminutione. verba rebus proba. facere docet Philosophia, non dicere:* & *hoc exigit ut ad legem suam qisqe vivat, ut verbis opera concordent, nè orationi vita dissentiat.* Et *Ep.* 108, *Sic istis tractemus, ut qa fuerant verba, sint opera: ut voces mox in rem transferantur.* & *Ep.* 24. *Hac in animo voluta, qa sæpe audisti, sæpe dixisti: sed an verè audieris, an verè dixeris, effectu proba. hoc enim turpissimum est, qod nobis objici solet, verba nos philosophiæ, non opera tractare.* hoc est, *philosophos esse ἄνευ τῦ πράττειν, μέχρι τῦ λέγειν, factis procul, verbis tenus.* ut Epictetus apud Gellium *l.* 17. *c.* 19. *homines* scilicet *ignavâ operâ, & philosophâ sententiâ.* qos odisse se profitebatur Pacuvius. cujus verba in eam sententiam Macedo qidam Philosophus præ templorum omnium foribus scribenda censebat. nihil enim fieri posse indignius, neqe intolerantius, qàm qòd *homines ignavi ac desides, ornati barbâ & pallio, mores & emolumenta philosophiæ in lingva verborúmqe artes converterent;* & *vitia facundissimè accusarent, intercutibus ipsi vitiis madentes.* Refert Gellius *l.* 13. *c.* 8. Ità (inter alia qæ indè profluxerunt in vitam mala) *qa philosophia fuit, facta philologia est.* Seneca *Ep.* 108. &, *de vita semper disputatur, nunqam vivitur.* Idem *Epist.* Vitium istud in Stoicis suis, ut familiare nimis, notat idem Epictetus *Dissert. l.* 3. *c.* 7. Ἄλλα λέγομεν, inqit, ἄλλα ποιοῦμεν. λέγομεν τὰ καλά, ποιοῦμεν τὰ αἰσχρά. *Alia dicimus, alia facimus. Nos honesta dicimus, turpia verò facimus.* Ἀσυμπαθεῖς πρὸς τὸν λόγον. μακρὰν ἀπὸ τῦ χρῆσθαι τούτοις ἃ λέγομεν, ἐφ' οἷς ὡς εἰδότες αὐτὰ ἐπαιρόμεθα. *Affectu cum oratione non congruente. Ac multum abest ut iis utamur, qa profitemur, qorumqe cognitione efferimur.* Idem *l.* 2. *c.* 9. & *c.* 10. Μέχρι τῶν λογαρίων προκόπτομεν. ἔξω δ' αὐτῶν, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον. *In disputatiunculis subsistimus, ultra qas ne digitum qidem proficimus.* eundem vide sis ejusmodi homunculos fusissimè simul ac acerrimè exagitantem, *enchir c.* 51. & *Dissert. l.* 3. *c.* 26. imò passim eosdem insectantem. siqidem invectivam istam singulis ferè subjectis fecit intercalarem. Qin & elegantissimâ usus imagine idem *enchir. c.* 44. Μαθὼν μὲν σαυτὸν εἶπης φιλόσοφον. μηδὲ λάλει τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων. *Nusqam te philosophum profitearis, nec apud imperitos multum disputes de præceptis.* Idem *ibidem c.* 69. Μίγας γὰρ ὁ κίνδυνϛ, ἐνθὺς ἐξεμέσαι, ὁ μὴ ἔπεψας. ἐπεὶ κῆ τὰ πρόβατα, ἂ χόρτον φέροντα τοῖς ποιμέσιν ἐπιδεικνύει, πόσον ἔφαγον. ἀλλὰ τὴν νομὴν ἔσω πέψαντα, ἔριον ἔξω φέρει κῆ γάλα. κῆ σὺ τοίνυν, μὴ ταχέως ῥήματα τοῖς ἰδιώταις ἐπιδείκνυσο, ἀλλ' ἀπ' αὐτῶν πεφθέντων τὰ ἔργα. *Magni enim periculi est, statim evomere qod non concoxeris. Nam & oves non fœnum afferunt opilionibus, ac demonstrant qantum comederint: sed pastu intra se concocto, extra ferunt lanam & lac. Et tu igitur ne verba celeriter ostendas imperitis, sed opera qa verborum concoctionem sequuntur.* Seneca *Epist.* 108. *Omnia qa dicunt, qa turbâ audiente jactant, aliena sunt. qomodo probare possint sua esse, monstrabo. faciunt qa dixerint.* qi & *Epist.* 117. clavdit vocibus illis profectûs indicium proferentibus clarissimum, *Si fecero omne qod disco.* sive utì Lipsius ex MSum vestigiis, *si vixero.* Præclarè Grégorius Nazianzenus *Orat.* 15.

Οὐ γὰρ ὁ ἐν λόγῳ σοφὸς, ὕτϛ ἐμοὶ σοφός. ἀλλ' ὅστις γλῶτταν ὑγροφόν ἔχει, ψυχὴν δὲ ἀπαίδευτον. ἀλλ' ὅστις ὀλίγα μὲν περὶ ἀρετῆς φθέγγεται, πολλὰ δὲ ὧν ἐνεργεῖ παραδείκνυσι, κῆ τὸ ἀξιόπιστον τῷ λόγῳ διὰ τῦ βίου προστίθησιν. *Nec enim qi in sermone sapiens est, hic mihi sapiens est, nec qi volubilem qidem lingvam, imperitum autem animum habet: verùm is demum, qi pauca qidem de virtute verba facit, cæterùm per ea, qa agit, multa demonstrat, ac fidem & auctoritatem sermoni suo per vitam conciliat.* Verùm qod Aristoteles *Ethic. l.* 2. §. 3. Οἱ πολλοὶ τῦτο μὲν οὐ πράττουσιν. ἐπὶ δὲ τὸν λόγον καταφεύγοντες, οἴονται φιλοσοφεῖν, κῆ ὕτως ἔσεσθαι σπουδαῖοι. ὁμοίοι τι ποιοῦντες τοῖς κάμνουσιν, οἳ τῶν ἰατρῶν ἀκούσαι μὲν ἐπιμελῶς, ποιοῦσι δ' οὐδὲν τῶν προσταττομένων. ὥσπερ οὖν οὗτοι ἐκεῖνοι ἓν ἕξουσι τὸ σῶμα, ὕτω θεραπευόμενοι, οὐδ' ὕτοι τὴν ψυχὴν, ὕτω φιλοσοφοῦντες. *Plerique tamen, qum hæc non agant, ad disputationem confugiunt: putántque sta se philosophari, ac probos futuros: qi sanè perinde faciunt atqe ægrotantes, qi, cùm medicos diligenter audiant, nihil tamen eorum, qæ ab ipsis mandantur, efficiunt: sicut igitur neqe illi corpore unqam bene valebunt, dum ita curantur, sic neqe isti animo, dum ita philosophantur, bene habebunt.* Itaqe verè Demosthenes: Ὡς ἅπας ὁ λόγϛ, ὰν ἀπῇ τὰ πράγματα, μάταιόν τι κῆ κενὸν φαίνεται. *Omne verbum, si opera abfuerint, vanum & inane videtur.* Præclarè siqidem Basilius Cæsar. *Orat.* 34. *pag.* 776. *A.* & ex eodem Simeon Cancellarius *Orat.* 1. *pag.* 10. *B.* Ὁ μὲν γὰρ τὴν ἄχρι ῥημάτων παρὰ τοῖς ἄλλοις φιλοσοφίαν ἔργῳ βεβαιῶν,

Οἱϛ πίπτουσι, τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν.

ἐπεὶ τό γε λαμπρῶς μὲν ἐπαινέσαι τὴν ἀρετὴν εἰς τὸ μέσον, κῆ μακρὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἀποτείνειν λόγους. ἰδίᾳ δὲ τὸ ἡδὺ πρὸ τῆς σωφροσύνης, κῆ τὸ πλέον ἔχειν πρὸ τῦ δικαίου τιμᾶν. ἐοικέναι φαίην ἂν ἔγωγε τοῖς ἐπὶ σκηνῆς ὑποκρινομένοις τὰ δράματα, οἳ ὡς βασιλεῖς πολλάκις κῆ δυνάσαι εἰσέρχονται, ὅτε βασιλεῖς ὄντες, οὐδὲ μενῦν τυχὸν ἐλεύθεροι τὸ παράπαν. *Nam qi ab aliis traditam philosophiam, non verbis tenus, avt decretorum scientiâ, sed gravitate morum, vitaqe continentiâ usurpat,*

Hic solus sapit, ast errant alii velut umbræ.

Qandoqidem splendidè & magnificè palam lavdare virtutem, de eâqe longos protrahere sermones, privatim verò qod jucundum & suave est temperantiæ anteponere, avaritiam majori habere in pretio qàm id qod justum est, id libens comparaverim scenicis illis fabularum actoribus, qi ut reges & magnates sæpe numero prodeunt, qum neqe reges, neqe magnates, ac ne liberi qidem fortè prorsus existant.

§. 17. Ὡς μὲν πρὸς οὐσίαν, κεγχραμίς] qod de terra *l.* 4. §. 3. σιγμή. de pelago *l.* 6. §. 36. ταγάν. sunt avtem κεγχραμίδες *ficuum granula.* pro qo κεχριμίδες apud Svidam vitiosè habetur.

Ὡς δὲ πρὸς χρόνον, τρυπάνου περιστροφή] *tanqam pistilli circumvolutio* Mericus Casavbonus. & sanè ὑπέρα περιστροφή, sive περιτροπή. id est, *pistilli circumvolutio*, proverbialiter usurpatur, à Platone philosopho in *Theætet.* Platone comico in *Adonid.* & Philemone in *Heroib.* ἐπὶ τῶν τὰ αὐτὰ ποιούντων, κῆ μηδὲν περαινόντων, *de iis qi semper eadem faciunt, & nihil proficiunt.* utì Hesychius, Svidas, Zenodotus, Apostolius. Verùm τρυπάνου περιστροφή. id est, *terebræ vertigo*, sive *circumversio*, ut Xylander, Marco istic de spatio temporis brevissimo: qemadmodum, ῥιπὴ ὀφθαλμῦ *oculi jactus*, ut Beza, potiùs qàm *ictus.* ut vulgo Apostolo *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 15, *v.* 51. qò pertinet illud poëtæ nescio cujus apud Svidam,

Τρύπανα τ' ἰυδίνητα, κῆ ὠκύτητα τέρετρα.
Terebráque qa facilè circumaguntur, & velocia terebella.

citiùs enim terebra circumvertitur, qàm animadverti ferè potest.

§. 18. Εἰς ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων] *De singulis rebus indaga* Xylander. *Objecto cuiqe animum adverte* Casavbonus. non improbo. potest tamen, *rerum præsentium unamqamqe considera*, &c. τὰ ὑποκείμενα, *præsentia.* Vide *l.* 8. §. 22.

Ἕκαστον πέφυκεν ὥσπερ θνήσκειν] vide *l.* 4. §. 48. & *l.* 9.

a Sup. §. 13.

§. 19. a Οἷοί εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀχεύοντες, διαπαίζοντες, τὰ ἄλλα. εἶτα ὅτι ἀνδρονομούμενοι, καὶ γαυρούμενοι, ἢ χαλεπαίνοντες, καὶ

b L. 8. §. 3. ἐξ ὑπεροχῆς ἀπειλήτοντες. πρὸ ὀλίγου ἢ b ἐδέλασον

c L. 6. §. 59. πόσοις, καὶ c δι' ὅτου. καὶ d μεθ' ὀλίγον, ὡς * τοῖς ἔσω).

d L. 3. §. 3. l. 4. §. 48. l. 8. §. 37.

* ὀπαδοῖς f.

§. 19. Cogita, qales sint homines, volscentes, dormientes, coeuntes, excernentes, alia ejusmodi agentes. rursus qales, ubi inflantur, efferuntur, insolescunt, tanqam in sublimi siti aliqos increpant. paulò autem antè, qàm multis & qâ mercede, inserviebant; & paulò pòst, qò in statu futuri sunt.

e L. 4. §. 23.

§. 20. e Συμφέρει ἐκείνῳ, ὃ φέρει ἐκείνῳ ἡ τῶν ὅλων

§. 20. Confert cuique, qod fert cuique natura universi.

ANNOTATIONES.

§. 21. *Qa nata sunt, ea omnia denasci ajunt.* Cassius Hemina *annal. l.* 2. id est, ἀποθνήσκειν, *defungi, mori*, non *decrescere*, ut Nonius explicat. Seneca *Ep.* 99. *Cui nasci contigit, restat mori.* Tertullianus *de Carn. Christi* c. 6. *Mutuum debitum est inter se nativitati, cum mortalitate. forma moriendi, causa nascendi est. non enim mori solet, nisi qod nascitur, id autem moritur, qod & nascitur.* Idem *de resur. c.* 12. *Dies moritur in noctem, & tenebris usqeqaqe sepelitur: & tamen rursus cum suo cultu, cum dote, cum sole, eadem & integra, & tota, universo orbi revivisci; interficiens mortem suam, noctem; rescindens sepulturam suam, tenebras; hares sibimet existens, donec & mox revivisca, cum suo & ilta suggestu.* Et latiùs progressus Petrus Ravennas *in symbol. serm.* 59. *Crede homo, de morte resurgere te posse, cum tibi totum qod in rebus est, sic qotidie resurgit. Sol occidit & resurgit. Dies sepelitur & redit. Menses, anni, tempora, fructus, semina, cum transeunt, ipsa moriuntur; cùm redeunt, suâ ipsâ morte revivisc unt.* Ità qod Tertullianus *ibidem. Totus hic ordo revolubilis rerum, testatio est resurrectionis mortuorum.*

§. 19. Οἷοί εἰσιν ἐσθίοντες, καθεύδοντες, ὀχεύοντες, ἀποκαθαίροντες] Hæc enim & summis cum imis qibúsqe communia sunt; & conditionis mortalis ac caducæ cumprimis nos admonent. Notum est, Menecratem medicum, qi Jovis sibi nomen adsciverat, Philippus Macedo qomodo exceperit, eduliorum loco appositis thure cum acerra. Narrat Ælianus *var. hist. lib.* 12. c. 57. Qin & Alexander ex duabus præcipuè rebus, τὸ θνητὸν καὶ φθαρτὸν, sive mortalitatem suam, agnoscere se professus est, ἐν τῷ καθεύδειν καὶ τῷ συνουσιάζειν, *somno* nimirum *ac coitu.* Plutarchus in *Alex.* & de *adulat. & in sympos. l.* 8. c. 1. Antigonus itidem major, cùm Hermodotus qidam ipsum in carmine per adulationem *Solis* (non *Jovis*, ut Erasmus *apophth. l.* 4.) *filium, Deúmque* indigitâsset, εἰ ταῦτά μοι σύνοιδεν ὁ λαμπροφόρος, *At verò*, inqit, *latens ista prorsus eum, qi matulam mihi porrigit.* Plutarchus *in Apophth.* & de *Isid. & Osirid.*

Εἶτα ὅτι ἀνδρονομούμενοι, καὶ γαυρούμενοι] *Qanto se cum fastu efferant*, acsi nè homines qidem avt mortali semine creti sint, *ubi gloriantur, indignantur, interminantur*, &c. vide ad *l.* 6. §. 28. illud ἀνδρονομούμενον mihi suspectum habetur. ἀνδρονομεῖν certè alibi legisse non memini. Xylander *aliis imperare*, vertit. ut sit *hominibus leges ac jura prascribere.* Casaubonus *exultare.* ità qid is legerit, havd satis liqet. nisi forsan ἀδρυνόμενοι, *turgescentes, grandescentes*, qod de stirpibus usurpatur. forsan ἀνδρολογεῖν idem qod ἀνδρολογεῖν fuerit, qod de *delectu militari* usurpatur: vel etiam qod κρεανομεῖν, qod de *viscerationibus*, sive de *carnibus viritim distributis* adhibetur. in istis avtem non sine fastu gerere se solent, qi eas exhibent. vide *l.* 9. §. 34. ὅση ὕπνος.

Ἐδήλωσον πόσοις] *qot illis inservire & obsequi necesse fuit*, sdqe πρὸ ὀλίγου, *havd ità dudum*; qò possent dignitatis honorisqe gradum illum, in qo tanto cum supercilio se gerunt, adseqi. vide *l.* 8. §. 3. Epictetus *l.* 3. c. 26. Ἐγὼ μὲν οὐδὲ ζῆν ἤθελον. εἰ δὲ Φυλικίωνα ἤδει ζῶντα, τῆς ὀφρύος αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀλικοῦ καταφρονήματος ἀνασχόμενον. οἶδα γὰρ τί ἐστι δοῦλος ἀτυχῶν ὡς δοκεῖ, καὶ τετυφλωμένος. *Equidem ne vivere qidem vellem, si per Felicionem mihi vivendum esset, supercilium illius & servilem insolentiam toleranti. Novi enim qid sit servus, qi se fortunatum esse putat, qi excacatus est.* qo tamen loco ego τετυφωμένος malim. scilicet ut Claudianus *in Eutrop. l.* 1.

Asperius nihil est humili, cùm surgit in altum.
— nec bellua tetrior ulla est,
Qàm servi rabies in libera colla frementis.

Ruffus Vibius apud M. Senecam *controvers.* 9.

Divite novitio nihil est insolentius.

Et,

Pedissequa honoris est novi arrogantia.

Salvianus *Epist.* 2.

Ἄπας δὲ τραχὺς, ὅστις ἂν νέον κράτῃ.
Ferri neqit rebus secundis flagrio.

Æschylus *Prometh. v.* 35. præ cæteris verò

Ἀφόρητός ἐστιν ἀτυχὴς μοναρχίας.
Rigidus verò omnis, qi modò cæpit imperare.

Comicus, apud Dionem Coccejanum *l.* 60. *p.* 684. *E.* Qod & Isidorus Pelusiota ubi adduxerat *l.* 2. *Ep.* 297. qi ἀνυπεύθυνον habet, pro eo qod ἀτυχῶν Dio, subjungit; Καὶ τὸ ἀνυπέρβλητον παρὰ τὴν ἀξίαν, ἀφορμὴ τῷ κακῶς φρονεῖν τοῖς ἀνοήτοις γίνεται. *Et immeritam felicitatem vecordibus ac stolidis malè sentiendi occasionem præbere.* Avrelius Victor in *Diocles. Quantum ingenium est, compertum habeo, humillimos qosqe maximè, ubi alta accesserint, superbiâ atqe ambitione immodicos esse.* Agur sapiens Ebræus *Prov. c.* 30. *v.* 20. *Tria sunt, sub qibus commovetur terra: imò qatuor sunt, qa ea ferre non potest. servus, cùm regnat; stultus, cùm satur est; exosa, cùm maritatur; ancilla, cùm hera sua hares evaserit.* siqidem, ut Solon,

Τίκτει τοι κόρον ὕβριν, ὅτ' ἂν πολὺς ὄλβος ἕπηται.
E nimiis opibus petulantia nascitur ingens.

Sive ut Theognis; (qod Homero tamen tribuit Scholiastes *ad* illud *Pindari Olym.* 13. ὕβριν κόρυ μητέρα.)

Τίκτει τοι κόρον ὕβριν, ὅτ' ἂν κακῷ ὄλβος ἕπηται.
Nascitur ex nimiis opibus petulantia stultis.

Idémqe,

Πόλλυς τοι κόρος ἄνδρας ἀπάλαστον ἀφραίνοσσας.
Γνῶναι γὰρ χαλεπὸν μέτρον, ὅτ' ἐνθλὰ παρῇ.
Nec pavos satias evertit mentis egenos.
Difficile est, adsunt cùm bona, nósse modum.

Aristoteles apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Τίκτει γάρ, ὥσπερ φησίν, ἡ παροιμία, κόρος μὲν ὕβριν, ἀπαιδευσίαν δὲ μετ' ἐξουσίας ἄνοιαν. *Parit enim, ut proverbio dicitur, saturitas ferocitatem: imperitia autem potestati conjuncta insaniam.* Philistus apud Clementem *Strom. l.* 6. *p.* 620. *D.* Εἰώθασι γὰρ μᾶλλον οἱ παρὰ δόξαν ἀπροσδοκήτως εὐ πράττοντες εἰς ὕβριν τρέπεσθαι. *Qibus enim præter spem & expectationem res secunda accidunt, solent evadere insolentes.* qod illum Clemens à Thucydide mutuatum asserit. qi dixerit, Εἰώθασι δὲ οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, οἷς ἂν μάλιστα καὶ δι' ὀλιγοχίου ἀπροσδόκητος εὐπραγία ἔλθῃ, εἰς ὕβριν τρέπεσθαι. *Solent autem permulti homines, qibus maximè res secunda aliqantisper evenerunt, fieri insolentes.* locus est in *Cleonis Orat. lib.* 2. ubi tamen legitur, εἰώθε δὲ τῶν πόλεων, αἷς ἂν, &c. Qò respexit tamen & Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 296. Εἰώθασιν γὰρ ἄνθρωποι, οἷς ἀδοκήτως μάλιστα εὐημερία ἐπιπίπτει, εἰς ὕβριν χωρεῖν. *Solent enim homines, qibus præter omnem expectationem prosperitas qadam accidit, in insolentiam ac petulantiam labi.* de Largio Macedone qid Plinius minor *l.* 3. *Ep.* 14. vide *ad l.* 6. §. 32. vide & qæ de Gallo Cæsare Ammianus *l.* 14. initio.

Δι' οἷα] περιγινόμενα, scilicet, ut *l.* 6. §. 59. *ob qa adipiscenda*, sive, *qâ mercede.*

Καὶ μεθ' ὀλίγον, ἐν τοιούτοις ἔσεσθαι.] Legendum ἀποίοις ἔσεσθαι. vide *Psal.* 82. *v.* 6, 7. Esai. *c.* 14. *v.* 9, 10. & Ezech. *c.* 32. *v.* 18, 30. Verùm qod Maro *Æn. l.* 10.

Nescia mens hominum fati sortisque futura,
Nec servare modum rebus sublata secundis.

Sosiphanes apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 22.

Ἂν δ' εὐτυχῶσι, μηδὲν ὄντες, ὑβρίας
Ἴσ' ἀμαιμῷ φρονοῦσι. τὸν δὲ κόρον
Ἄδην παρεσῶσ' ὐχ' ὁρᾶτε πλησίον.
Si faverit fortuna, cùm sitis nihil,
Gælo levatis capita; nec de proximo
Respicitis orcum, regna qi in reges habet.

Grotius. Plutarchus *de Isid. & Osir. p.* 360. *B.* Ἐπὶ δὲ τοῖς ἐκπεσοῦσι καὶ μεγαλαυχίας, ὡς φησιν ὁ Πλάτων, ἅμα τύχῃ καὶ ἀγνοίᾳ φλεγόμενοι τῆς ψυχῆς, μεθ' ὕβρεως ἐδίξατο θεῶν ἐπαυρεσίας, καὶ ναῶν ἐδρύσεις, βραχὺν ἤνεγκεν ἡ δίκη χρόνον. εἶτα πενότητα καὶ ἀλαζονείαν μετὰ ἀντιβολίας καὶ παρακλήσεως προσφλοῦσι,

Ὠνόμαστοι κακοῖσι δίκην ἀρθίσιος ἀκόντων.
καὶ νῦν ἄσκεπες ἀγύμνοι δραπέται, τῶν ἱερῶν καὶ τῶν βαμῶν ἀποσπασθέντες, οὐδὲν ἄλλ' ἢ τὰ μνήματα καὶ τὰς τάφους ἔχουσι. *At si qi fastu elati, ut ait Plato, simul juventutis & insitiâ animis inflammatis per lasciviam deorum cognomina acceperunt, ac templa sibi ponì voluerunt: eorum gloria brevi floruit tempore. Deinde præter vanitatem & arrogantiam imperatis etiam ac injustitiæ culpam sustinentes,*

Evolitaverunt tenues cen fumus in auras
Præpete surrepti fato,

& nunc tanqam fugitivi servi, in qos jus abducendi est dominis, avulsi à templis & aris nihil præter monumenta & sepulcra habent. vide *l.* 6. §. 24. & *infrà ad* §. 31.

§. 20. Συμφέρει ἐκείνῳ, ὃ φέρει ἐκείνῳ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Præclara gnome. de qa vide amplius *ad l.* 2. § 3. & *l.* 3. §. 4. & *l.* 4. §. 23, 29. & *l.* 7. §. 27. Apollonius Tyanæus *Ep.* 66. Εἰ τάξις ἐστὶ τῶν ὅλων, ἔστι δὲ, καὶ θεὸς ἐπισκοπεῖ ταύτης, ὁ δίκαιος ἐβελτίστης τὰ ἀγαθά. πλεονεκτικὸν γὰρ καὶ παρὰ τάξιν τὸ τοιοῦτον. ἡγήσεται δὲ τὰ γινόμενα συμφέροντα. *Si certus in rebus ordo servatur: servatur avtem, & eum gubernat ac regit Deus: qi justus est, non volet bona? Id enim libidinis est, & ordini repugnat: ea tamen qa fiunt putabit prodesse?* ubi tamen pro ἀγαθὰ malim ἀγαπητὰ, qa ipsi sunt cordi. Siquidem vir bonus

τὰ

universi. & tum confert, qando illa fert.

§. 21. Amat imbrem tellus, amat & almus æther. amat & mundus facere qicqid futurum est ut fiat. dico itaqe mundo ipse, *ecqid tu amas? idem ipse amo.* annon illud ità & fit & dicitur vulgò. *Amat*, hoc vel illud *fieri.*

§. 22. Vel istîc vivis, & vitæ huic jam assveristi;

φύσις. καὶ [a] πότε συμφέρει, ὅτι ἐκείνῃ φέρῃ. a L. 11. §. 13.

§. 21. [b] Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα. ἐρᾷ δ' ὁ στερνὸς b Evripid.
αἰθήρ. [c] ἐρᾷ δ' ὁ κόσμος ποιῆσαι ὁ ἂν μέλλῃ γί- c L. 7. §. 18.
νεσθαι. λέγω ἐν τῷ κόσμῳ, ὅτι [d] σοι συνεραῶ μήπι 25.
δ' ἔτω κἀκεῖσε γένῃ καὶ λέγῃ, ὅτι [e] φιλεῖ τοῦτο d L. 9. §. 1.
γίνεσθαι; e L. 9. §. 35.

§. 22. [f] Ἦτοι ἐνταῦθα ζῆς, καὶ ἤδη ἐθίκας; f L. 12. §. 6.

ANNOTATIONES.

τὰ ἑαυτῷ ἐκ τῶν ὅλων συγκαλυβόμενα ἀγαθὰ εἶναι πέπεισται, *sibi ab universo destinata optima esse persvasum habet.* ut Marcus noster *l.* 3. §. 4.

Καὶ τότε συμφέρει, ὅτε ἐκείνῃ φέρει] vide *ad l.* 4. §. 23. τὸ ἔυκαιρον. Avgustinus *in Psal.* 145. *v.* 15. *Prorsus, tanqam agrotum reficiens medicus, & qod opus est, hoc dat; & qando opus est, tunc dat.*

§. 21. Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα] Evripidis versus sunt ab Aristotele lavdati, *Ethic. Nicom. l.* 8. *c.* 1. *Evdem. l.* 7. *c.* 1. & *magn. l.* 2. *c.* 11. ab Athenæo *dipnosoph. l.* 13. à Stobæo *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 12. apud qos duos noviſſimos integri habentur.

Ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα, ὅτι ἂν ἔρηνν πέσον
Ἄκαρπον ἀνύχμῳ, νοτίδος ἐνδεᾶς ἔχει.
Ἐρᾷ δ' ὁ στερνὸς οὐρανὸς πληρούμενος
Ὄμβρου πεσεῖν εἰς γαῖαν ἀφροδίτης ὕπο.
Ὅταν δὲ συμμιχθῶσιν εἰς ταὐτὸν δύο,
Τίκτουσιν ἡμῖν πάντα, καὶ τρέφουσ' ἅμα.
Ὁθνν βρότειον ζῆν τε καὶ θάλλειν γίνεται.
Cerne, amat ut imbrem terra, cùm sterili solum
Squallore lugens poscit humectas opes.
Rursum amat & æther ipse, Venerisqe impetu
Fœtos madoris explet in terram sinus.
Qa fœderata mutuis amplexibus,
Qod ubiqe rerum est proferunt, ac nutriunt.
Hinc vita visqe seculis mortalibus.

Grotius. Eis avtem gemina adducit etiam Athenæus ex Æschyli *Danaidibus* ista:

Ἐρᾷ μὲν ἀγνὸς ὑετὸς τρῶσαι χθόνα.
Ἔρως δὲ γαῖαν λαμβάνει γάμου τυχεῖν.
Ὀμβρεῖ δ' ἀπ' εὐνοῦντος ὑετοῦ πίτνων
Ἔκυσε γαῖαν. ἡ δὲ τίκτουσα βροτοῖς
Μῆλον τε βόσκει, τὴν βίον Δημήτριον.
Δίνδρων δὲ θ' ὥρα ἐκ νοτίζοντος γάμου
Τέλειός ἐστι. τῶν δ' ἐγὼ παραίτιος.
Penetrare terram purus ille æther cupit:
Cupit vicissim terra conjugio frui.
Ab amante cælo defluens terram simul
Fœcundat imber: illa mortali parit
Cereale generi germen, & pastus gregum:
Maturitatem das suam arboribus qoqo
Mador maritus. cavssa ut his cunctis ego.

Grotius. Proindè cùm apud plures ista reperiantur, Plutarchus in *amatorio pag.* 770. *A.* non poetæ huic vel illi, sed *poetis* tribuit. Ἐρᾶν οἱ ποιηταὶ λέγουσι τὴν γῆς ὑράνον. ἥλιον δὲ σελήνης ἐρᾶν οἱ φυσικοὶ, καὶ συγγενίσθαι καὶ κυεῖσθαι. καὶ γῆν δὲ ἀνθρώπων μητέρα καὶ ζώων καὶ φυτῶν, οὐκ ἀναγκαίαν ἀπολείπεσθαι ποτὲ καὶ σβεσθῆναι πανταπασιν, ὅταν ὁ δαὶὸς ἔρως ἢ ἵμερος τοῦ θεοῦ τὴν ὕλην ἀπολίπῃ, καὶ παύσηται ποθοῦσα καὶ διώκουσα τὴν ἐκεῖθεν ἀρχὴν καὶ κίνησιν. *Sic enim poetæ ajunt cælum terra amore, physici solem luna amore teneri, ac coire, ac fœtu implere, & terram hominum matrem, & animalium, atqe stirpium, necesse est aliqando planè perire, ubi acris amor materiem deseret, qi pars est Dei, cessabitqe ipsa desiderare, & persequi motum principiumqe divinum.* ità enim per interrogationem si proferantur noviſſima illa, Xylandri asteriſco nihil opus erit. Indè Maronis illa *Georg. l.* 2.

Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt:
Tum Pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Conjugis in gremium læta descendit, & omnes
Magnus alit magno commistus corpore fœtus.

Et Statii *Sylv. l.* 1. in *Epithalam.*

— *ipsum in connubia terra*
Æthera, cùm pluviis rarescunt nubila, solvo.
Sic rerum series mundiqe revertitur ætas.

Adjicias licet & Lucretii illa *l.* 1.

Postremò pereunt imbres, ubi eos pater æther
In gremium matris terræ præcipitavit.
At nitidæ surgunt fruges, ramiqe virescunt
Arboribus; crescunt ipsæ, fœtuqe gravantur.
Hinc alitur porrò nostrum genus atqe ferarum.

Qin & Scythæ τὴν γῆν νομίζουσι τοῦ Διὸς εἶναι γυναῖκα, *terram Jovis esse uxorem putant.* Herodotus *l.* 4. Qod avtem de amore illi, de potu festivè, suo more Anacreon, *ode* 19.

Ἡ γῆ μίλαινα πίνει.
Πίνει δὲ δένδρα· αὐτὴν
Πίνει θάλασσα δ' ἄυρας.
Ὁ δ' ἥλιος θάλασσαν.
Τὸν δ' ἥλιον σελήνη.

Fœcunda terra potat:
Hanc arboresqe potant:
Et potat aqor auras:
Phœbesqe potat aqor:
Ipsumqe Luna Phœbum.

Ὅτι σοι συνεραῶ] Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Τόλμησον, ἀναβλέψας πρὸς τὸν θεὸν, εἰπεῖν, ὅτι χρῶ μοι λοιπὸν εἰς ὃ ἂν θέλῃς· ὁμογνώμονῶ σοι. ἀδιν παραιτοῦμαι τῶν σοι δοκούντων. *Aude tandem sublatis ad Deum oculis dicere, tracta me posthac arbitratu tuo, ejusdem tecum sum animi, nihil recuso qod tibi videbitur.* & *l.* 4. *c.* 7. Προσκείσομαι διάκονος, καὶ ἀκόλουθος ἐκείνῳ. συνορμῶ, συνορίγομαι, ἁπλῶς συνθέλω. *Adhæreo illi ut minister & pedissequus; cum illo desidero, cum illo expeto; denique, qod ille vult, idem & ipse volo.* ità enim lego, qod vulgò ἐρίγομαι tantùm langvidè legitur, ut dictioni vis constet sua. Seneca *Ep.* 96. *Non pareo Deo, sed assentior. ex animo illum, non qia necesse est, seqor.* vide *ad l.* 4. §. 33. & *suprà* §. 1.

Ὅτι φιλεῖ τοῦτο γίνεσθαι] à vulgari sermonis usu argumentatur, argutiùs pavlò Marcus, ut alibi, *l.* 5. §. 8. in verbis συμβαίνειν & φέρειν, ità istîc in verbo φιλεῖν. qod ἀντὶ τοῦ πεφυκέναι ἤτοι εἰωθέναι usurpatur; qomodo & Latinis *amat*, pro *solet*; qod à Græcis tractum monuisse videtur Fabius, *instit. l.* 9. *c.* 3. Qanqam diversum est pavlò Salustianum illud, qod ibi Fabius adduxit; *Vulgus amat fieri.* sicut & ejusdem illud, in *Jugurth. Qa ira fieri amat.* & *ibidem* rursus; *ea qa fecunda res amant.* In istis enim sensus est, *qa amant*, i.e. *qa cupiunt & qibus delectantur*, vel, *qa lubenter admittunt.* Saltem Syntaxis diversa est. neqe enim, *ira fieri solet*; vel, *vulgus fieri solet*; sed *per iram*; &, *vulgò*, vel *à vulgo*, dixeris. qod viris magnis non est animadversum. Cæterùm sic Flaccus *carm. l.* 3. *ode* 16.

Avrum per medios ire satellites,
Et perrumpere amat saxa potentius
Ictu fulmineo. —

Ammianus *hist. l.* 16. *ut in rebus amat fieri dubiis.* & *l.* 17. *ut rebus fieri amat dubiis & turbatis.* qomodo Herodotus *lib.* 8. Ὁκοῖα φιλέει γίνεσθαι ἐν πολέμῳ. *Qalia in bello amant fieri.* & Plato *polit. l.* 5. Ὁκοῖα δὴ ἐν πολέμῳ φιλεῖ. *Qalia profecta in bello amant.* & Polybius *l.* 6. Ὃ δὴ φιλεῖ γενέσθαι. *Qod profecto fieri amat.* Qin & τὸ ἐρᾶν pari modo usurpatum invenias. Ità enim Herodianus *l.* 1. *c.* 3. §. 15. Ἐρᾷ γὰρ τὸ βάρβαρον καὶ ἐπὶ ταῖς τυχούσαις ἀφορμαῖς ῥᾴδιον κινεῖσθαι. *Qippe barbari solent qamlibet levibus momentis aut cavssis impelli.* Tacitus *annal. l.* 4. *ut ferè amat posterior adulatio.* Apulejus *florid.* 3. *Qod genus in comœdia fieri amat.*

§. 22. Ἦτοι ἐνταῦθα] Avt in eo vitæ genere manes, cui jam es assvetus; avt institutum mutas, qod nisi veliş ipse non cogeris; avt è vita discedis, munere defunctus: in his avtem omnibus nihil est qòd ægrè te habeas. Geminâ ferè argumentatione utitur ad Lucilium suum Seneca *Epist.* 42. *Hoc perituram est, nempe adventitium est. tam facilè sine isto vives, qàm vixisti. Si diu illud habuisti, perdis postqam satiatus es. Si non diu, perdis antequam assvescas.*

Καὶ ἤδη εἴθικας] Notum est Pythagoræ monitum illud: ἱλοῦ βίον τὸν ἄριστον. ἡδὺν δὲ αὐτὸν ἡ συνήθεια ποιήσει. *Delige vitæ rationem optimam, svavem eam consvetudo faciet.* Referunt Galenus *de affect. cur. c.* 6. Stobæus *tom.* 2. *tit.* 29. Antonius *Meliss. l.* 2. *c.* 80. Plutarchus in *præcept. salubr.* & *de exil. p.* 602. *B.* qi idcirco *lib. de profect. pag.* 77. *D.* hoc insigne facit δίλημμα προκοπῆς, τὸ μηκέτι προσάντη, μηδ' ὄρθιον ἄγαν, ἀλλὰ ῥᾳδίαν καὶ λείαν καὶ δι' εὐκτείας εἶναι τὴν τῆς ἀρετῆς ὁδὸν, οἷον ἐπλατυσμένην τῇ εὐκοπίᾳ. *Declarationem profectus, qum jam non amplius ardua, avt nimis acclivis est via, sed facilis, ac plana, ac expedita: qippe exercitando levigata.* Qod Hieronymus an Pavlinus *ad Celant. Asperam nobis & insvavem virtutum viam nimia facit vitiorum consvetudo; qa si in alteram partem transferatur, invenitur semita justitiæ levis.* Qanqam Plutarchus idem in tract. *de tranqill. pag.* 466. *F.* qasi Pythagoricum illud corrigens: Οὐχ ἡ συνήθεια ποιεῖ τοὺς ἱλομένους τὸν ἄριστον βίον ἡδύν, ὡς τις εἶπεν· ἀλλὰ τὸ φρονεῖν ἅμα τὸν αὐτὸν βίον ποιεῖ καὶ ἄριστον καὶ ἥδιστον. *Consvetudo non facit, ut qidam dixit, vita optimum modum electum jucundum: sed prudentia simul & optimam & svavissimam parat vitæ rationem.* Nec diffitendum tamen, multum conducere assvetudinem, ad vitæ, qæcunqe ea tandem fuerit, molestias allevandas. Plutarchus *de audiend. pag.* 37. *E.* Τῶν ἐγγεφομένων εἰς πᾶς πολιτείας, οἱ μὲν ἀλλοδαποὶ καὶ ξένοι κομιδῇ πολλὰ μέμφονται καὶ δυσκολαίνουσι τῇ χιαμένῃ. οἱ δ' ἐκ μαλοίκων σύντρο-

ἢ ἔξω ὑπάγεις, καὶ ἔστι ἤδη τελος. ἢ ἀποθνήσκεις, καὶ
a L.12.§.36 [a] ἀπολειτούργησας. τοῦτο ἢ ποῦ ἀδέν. ἀκῦν ἔυ-
θύμει.

* -τό [τι, οἷον] in f. 1

§. 23. Ἐναργὲς ἔστω ἀεὶ τὸ, ὅπ τοιοῦτο * ἐκεῖ-
νο ὁ ἀγρός ἐστι. καὶ πῶς [b] πάντα ἐστὶ τ' αὐτὰ ἐνθάδε
b Sup.§.15. τοῖς ἐν ἄκρῳ τῷ ὄρει, ἢ ἐπὶ ξ ἀιγιαλῷ, ἢ ὅπου θέ-
λεις. ἄνπκρυς γὰρ εὑρήσεις τὰ ξ Πλάτωνος. [c] σπι-
c Plato Theatet. κὸν ἐν ὄρει, φησὶ, * περιβαλλόμενον. [καὶ βάλλει
* [τὸ τεῖ-χος] περ. βλήματα.]

d L.5.§.11. §. 24. [d] Τί ἐστί μοι τὸ ἡγεμονικόν μου· καὶ τοῖον
e L.12.§.33 τι ἐγὼ αὐτὸ ποιῶ νῦν. καὶ [e] πρὸς τί πορ αὐτῷ νῦν
f L.5.§.8. χρῶμαι. μήτι κενὸν νοῦ ἐστι. μήτι ἀπόλυτον καὶ [f] ἀπε-
g L.7.§.66. 67. σπασμένον κοινωνίας. ἐ μέλα προσπηκὸς καὶ ἀνα-
h L.5.§.26. κεκραμμένον τῷ σαρκιδίῳ, ὥστε [h] τύτῳ συνερέπεσθαι.

vel foris vadis; & hoc volebas; vel moreris, & munere defunctus es. præter ista nihil reſtat. bono itaque ſis animo.

§.23. Illud tibi ſemper conſtet, ejuſmodi qiddam agrum eſſe, cujuſmodi eſt locus alius qilibet. eadémque eſſe omnia iſtîc agentibus, quæ eis, qi in montium verticibus, vel in litorum crepidinibus, vel alibi ubicunque volueris, verſantur. palam enim invenies Platonis illa, *Urbis muro, ut cavlæ ſepto circundatus.*

§.24. Qidnam eſt mihi nunc mens mea? vel qalem ego eam præſto? ad qidnam eâ jam utor? nunqid eſt intellectu vacua? nunqid à ſocietate communi ſoluta & revulſa? nunqid carunculæ ità agglutinata & permixta, ut cum illa mutetur unâ?

§.25.

ANNOTATIONES.

Φοι καὶ συνήθεις ὄντες τῶν νόμων, ὑ χαλεπῶς προσδέχονται τὰ A *ἐπιβάλλοντα καὶ ςέργουσιν. Qi in civium numerum adſcribuntur alienigenæ & omnino peregrini, multa eorum qæ fiunt reprehendunt, ac iniqè ferunt: qi verò inqilini educatione ac conſvetudine ſibi leges familiares reddiderunt, abſque moleſtia qæ ſuarum ſunt partium obeunt, iiſque ſunt contenti.* & *ibidem p.47. B.* Ἐν γεάμμασι, καὶ περὶ λύραν, καὶ παλαίςραν, αἱ πρὸς μαθήσεις ἀρχαὶ πολὺν ἔχυσι θορυβον, καὶ πόνον, καὶ ἀπάφειαν. εἶτα προιόντι κατὰ μικρὸν, ὥσπερ πρὸς ἀνθρώπυς, συνήθεια πολλὴ καὶ γνῶσις ἐγγινομένη, πάντα φίλα καὶ χειροήθη καὶ ῥάδια λέγειν τε καὶ πράτ̃ειν παρίσχεν. *In literis, lyra, palæſtra ea qa initio diſcenda ſunt, multum habent tumultus, laboris, ac obſcuritatis: inde pavlatim factis progreſſibus conſvetudo tanqam cum hominibus & notitia plenior parta, omnia amica, manſveta, & feliciora dictu actuque facit.* Ariſtoteles *Rhet. l.1.c.10.* Ἔςι δὲ καὶ τὸ σύνηθες, καὶ τὸ εἰθισὸν, ἐν τοῖς ἡδέσι. πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν εἰθισθῶσιν, ἡδέως ποιῦσιν. *Qod verò eſt ex aſſvefactione, & conſvetudine, inter jucunda ponitur. Multa enim etiam eorum, qa natura non ſunt jucunda, cum aſſveveris, jucundè facisunt.* Joannes Chryſoſtomus *in Epiſt. 2. ad Tim. Orat. 6. edit. Commel. p. 1663.* Μεγάλη γὰρ, καὶ ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ ἐν τοῖς κακοῖς, τῆς συνηθείας ἡ τυραννίς. ὑ δυησόμεθα πόνυ λοιπὸν, ἀυτῆς ἐλκύσης ἡμᾶς. *Multum qippe & in bonis & in malis valet conſvetudine vis. Non jam laborabimus, ſi illa nos ceperit.* vide & qæ ſequntur. Naſo *Artis. l.3.*

Fac tibi conſveſcat, nihil aſſvetudine majus.

Et,

Qod malè fers, aſſveſce; feres bene. multa vetuſtas
Lenit. —

Arnobius *lib.2. Fiet familiaris, & more in naturam verſo.* Cicero in Lælio. *Magna vis eſt vetuſtatis & conſvetudinis. nemo eſt, ſi nulla res impediat, qi non eo, qo conſvevit, ego libentiùs utatur, qàm intractato & novo. nec modò in hoc qod eſt animal, ſed in eis etiam qæ ſunt inanimata conſvetudo valet; cùm locis etiam ipſis montoſis delectemur & ſylveſtribus, in qibus diutiùs commorati ſumus. Sic veteres inqilinos iudulgentia loci & conſvetudo etiam inter injurias detinet.* Seneca *Epiſt.70.* Plinius minor *lib.6. Epiſt.2. Mihi & gratiora ſunt bona* (domeſtica,) *qòd perſeverant; & leviora incommoda, qòd aſſvevi.* Indè illud Campanorum apud Livium *l.23. Notiſſimum qodqe malum maximè eſſe tolerabile.* Et Philoctetes Evripideus, referente Dione Pruſæo *Orat.53.*

Καί τοι πολ' ἤδη τῷ χρόνῳ λώφησί μοι
Νόσος. καὶ' ἀρχὰς δ' ἀδαμῶς ἀνεκτὸς ἦν.
De vi doloris jam remiſit tempore
Morbus, qi initio fuerat intolerabilis.

Plavtus *Trinumm.1.2.*

Habeas, ut nactus: nota mala res, optima eſt.
Nam ego nunc ſi ignotum capiam, qid agam neſciam.

De Chriſti Domini jugo veterum neſcio qis.

Grave dum tollis, ſvave cùm tuleris.

Ἔξω ὑπάγεις] Vitæ genus mutas: è privato in publicum prodis: negotiis te immiſces. alluſit forſan ad proverbium, qod à Zenodoto refertur. Ἀνδρὶ Λύδῳ πράγματα ὐκ ἦν, ἀλλ' ἀυτὸς ἐξελθὼν ἐπρίαλο. *Viro Lydio negotia non ſunt, ſed ipſe foris vadens illis eximitur.*

Ἀπολειτούργησας] Vitam hanc λειτουργίαν τινὰ eſſe vult. qomodo Pavlus ὑπηρεσίαν in concione ad Antiochenſes apud Lucam *Act. c.13. v.36.* Δαυὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας, τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη. *Nam David qidem poſtqam ætate ſua inſervivit Dei conſilio, obdormivit.* Cicero *de ſenect. Dum ſumus in his incluſi compagibus corporis, munere qodam neceſſitatis & gravi opere perfungimur.* Indè, *vitæ munera*, &, *defunctos mortuos*, dicimus, utpote qi vitæ officia jam compleverint. Servius *ad Æn. l.6.* Pulcrè avtem & ad Marci mentem Apoſtolus apud Lucam *Act. c.20. v.24.* Ἀλλ' οὐδενὸς λό-

γου ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ Κυρίυ. Sed nullius rei habeo rationem, neqe vitæ mea mihi ipſi cara eſt, ut conſummem curſum meum cum gaudio, & miniſterium qod accepi à Domino. qaſi dicat, *cur non lubens vitam ponam, ubi curſum abſolverim, munúſqe ac miniſterium à Chriſto Domino aſſignatum executus planè fuerim.* διακονίαν dixit, qod Marcus λειτουργίαν. ἀπολειτουργῆσαι (qod alibi havd temerè reperias) *munere defunctum eſſe:* ut ἀποβιῶσαι, *vitam obiiſſe:* & ab eodem jam liberum & immunem fieri: qod Joannes in *Apocal. c.14. v.13.* dixit, ἀπὸ τῶν κόπων ἀναπαύσωνται, *requieſcere à laboribus.*

§.23. Ὅτι τοιοῦτο ἐκεῖνο ὁ ἀγρός ἐστι] *hoc eſſe agrum.* Xylander. *hoc vel illud eſſe* Caſavbonus. f. τοιοῦτο [οἷον] ἐκεῖνο, *tale qid, qale illud.* nihil à loco alio diſtare, animi tranqillitatem qòd attinet. vide *l.4.§.3.*

Πάντα ἐστὶν ἐνθάδε τ' αὐτὰ τοῖς ἐν ἄκρῳ τῷ ὄρει] Vide *ſupra* §.15. Sed & *ad l.4.§.3.* ἀναχωρήσεις ἀυτοῖς ζητοῦσι. & *l.8.§.45.* Epictetus *l.3.c.22.* Ὅπυ γ' ἂν ἀπέλθω, ἐκεῖ ἥλιος, ἐκεῖ σελήνη, ἐκεῖ ὄνειροι, οἰωνοὶ, ἡ πρὸς θεὸς ὁμιλία. *Qocunqe abiero, ibi erit ſol, ibi luna, ibi ſtellæ, ſomnia, auguria, colloqia cum Deo.*

Τὰ τῦ Πλάτωνος] Ex *Theæteto*: lavdata etiam à Theodoreto *Therapevt. l.1.* & *l.12.*

Σκηνὴν ἐν ὄρει περιβαλλόμενος] ἀγροῖκον καὶ ἀπαίδευτον ὑπὸ ἀσχολίας, οὐδὲν ἧττον τῶν νομέων τὸν τοιοῦτον ἀναγκαῖον γενέσθαι σκηνὴν ἐν ὄρει τὸ τεῖχος περιβλημένον. Plato. de ſapiente ſermo eſt, Philoſophiæ ſtudiis prorſus dedito, qi non ſecus in urbe converſatur, qàm ſi in monte aliqo ab hominum commercio ſejunctus ageret, murúſqe civitatis, perinde ac cavlæ alicujus ſepto paſtor ruſticus, incluſus tenetur. Theodoretus cum Marco περιβαλλόμενον legit. Sed Platonis mentem ſeciùs cepit, cùm opinaretur Platonem hoc voluiſſe, verum Philoſophum *in ὄρει σκηνὴν δειμάμενον οἰκήσειν, in tuguriolo aliqo, ſive ſtabulorum in monte ſibi extructo eſſe habitaturum*: qod Plato nullus hîc dicit.

Καὶ βάλλειν βλήματα] iſta qò pertineant, ego planè ſum neſcius. Xylander & *balare.* qaſi βλαχᾶσθαι & βλαχήματα legerit. qo fundo, qóve ſenſu, nullus video. Annotator Lugdunenſis *propriè*, inqit, *eſt jacere jacula.* Sed jacula iſtîc qid faciant, nullus idem nos docet. Mericus Caſavbonus ſeqentibus adfigit: & περιβάλλειν προβλήματα legiſſe videtur; & *problemata tibi proponere iſta, qidnam eſt mihi nunc mens mea,* &c. verùm D. Salmaſius expungenda cenſet; utpote qæ nec ſenſum ullum efficiant, nec in melius reformari poſſint. Verat avtem Medicorum princeps τοῖς ἀνιήτοις ἐγχειρίειν.

§.24. Τί ἐστί μοι τὸ ἡγεμονικόν μου] Epictetus *l.1.c.26.* Ἀυτη ἐν ἀρχὴ τῆ φιλοσοφεῖν, ἄισθησις τῆ ἰδίυ ἡγεμονικῦ, πῶς ἔχει. *Hoc igitur eſt philoſophandi principium, animadvertere mens & ratio ſua qo pacto ſit affecta.* Vide *l.12.§.33.*

Μήτι ἀπόλυτον καὶ ἀπεσπασμένον κοινωνίας] Vide *ad l.4.§.29.* & *l.8.§.34.*

Μήτι προσπηκὸς] à metallis tranſlatum, qæ ubi liqefacta jam, affuſa fuerint rei alicui, in unum idémqe cum ea corpus coaleſcere videntur. Ità Epictetus *l.1.c.3.* Τί τούτοις προσέχεις; *Qid ergo iſtis affixus es?* vide *ad l.12.§.19.*

Ὥστε τούτῳ συνεπέπεσθαι.] Plato *Phædon. pag.83. A.* Ἐκάστη ἡδονὴ καὶ λύπη, ὥσπερ ἧλον ἔχουσα, προσηλοῖ τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ σῶμα, καὶ προσπερονᾷ, καὶ ποιεῖ σωματοειδῆ, δοξάζουσαν ταῦτα ἀληθῆ εἶναι, ἅπερ ἂν καὶ τὸ σῶμα φῇ. *Qoniam omnis voluptas atqe dolor qaſi clavum tenens animam corpori affigit, atqe connectit, efficitqe corpoream adeo, ut jam opinetur ea eſſe verè qæ ſvadeat corpus.* qanqam negat paſſim Marcus corpus de iſtis qicqam pronunciare. vide *l.7.§.14, 16, 33.* & *l.8.§.25, 37.*

Καὶ ἀναπεπραμμένον τῷ σαρκιδίῳ] ità *l.7.§.57.* ἡ φύσις οὐχ ὕτω συνεκίρασε τῷ συγκρίματι, &c. & *l.5.§.26.* μὴ συγκραθῆναι.

§.25.

§.25. Qi dominum fugit, fugitivus eſt. dominus avtem eſt lex. ergò qi legem tranſgreditur, fugitivus eſt. idem eſt & qi ideo angitur, vel irascitur, vel meruit, qod ſecus, qàm ipſe velit, avt factum ſit, avt fiat, avt futurum ſit eorum qicqam, qæ ab univerſi rectore ſunt conſtituta, qi eſt ipſe lex unicuiqe qod ſuum eſt tribuens. fugitivus eſt igitur, qi metuit, vel angitur, vel irascitur.

§. 26. In uterum ſemen qi miſit, abſcedit.

§. 25. [a] Ὁ τὸν νόμον φεύγων, δραπέτης. νόμος γὰρ ὁ νόμος. καὶ ὁ παρανομῶν, δραπέτης, ἅμα καὶ [b] ὁ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, ἢ φοβούμενος, ἢ ὁ βέλτιόν τι γεγονέναι, ἢ γίνεσθαι, ἢ γενέσθαι, τῶν ὑπὸ [c] τοῦ πάντα διοικοῦντος τεταγμένων, ὅς ἐστι νόμος, [d] νόμων, ὅσα ἑκάστῳ [e] ἐπιβάλλει. ὁ ἄρα φοβούμενος, ἢ λυπούμενος, ἢ ὀργιζόμενος, δραπέτης.

a L.4.§.29.
b L.11.§.8.
c L.6.§.1.5.
d L.4.§.10.
e L.7.§.7.

§. 26. [f] Σπέρμα εἰς μήτραν ἀφεὶς ἀποχώρησε, καὶ

f L.5.§.4. l.12.§.26.

ANNOTATIONES.

§. 25. Κύριος δὲ ὁ νόμος] Pavſanias Pliſtanactis filius, qærenti qare legum priſcarum nullam abrogare apud ſuos liceret, reſpondit apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 59. *l.* 1. *c.* 7. Ὅτι τοὺς νόμους τῶν ἀνδρῶν, καὶ τοὺς ἄνδρας τῶν νόμων κυρίους εἶναι δεῖ. *Qia legum in viros, non virorum in leges debet eſſe avtoritas.* Pitacus apud Laërtium *l.* 1. *c.* 77. item Crœſo percontanti, τίς ἀρχὴ μεγίστη; *qodnam eſſet maximum imperium?* reſpondit, ἡ τῶν ποικίλων ξύλων, *ligni varii*, leges deſignans, qæ codicibus inſculpebantur. Indè Chilonis monitum; Νόμοις πείθεσθαι. *Obtemperandum legibus.* Laërtius *l.* 1. *c.* 70. qod Spartanis religioſiſſimum ſemper fuerat. Archidamus Zevxidami filius, ſciſcitanti apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 19. qinam Spartæ rerum potirentur, οἱ νόμοι, inqit; καὶ τὰ ἀρχεῖα κατὰ τοὺς νόμους. *Leges, & magiſtratus ex earum præſcripto.* Ageſilaus in *Epiſt.* apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 2. ad ſuos à bello ipſum revocantes, qod cùm bene ſuccedere videretur ægrè qidem, reliqit tamen; Ἄρχω γὰρ ἐν ἅπαντῳ ἀρχὰν, ἀλλὰ τῇ πόλει, καὶ τοῖς συμμάχοις. καὶ τότε ἄρχει ἄρχει ἀλαθῶς καλὰ δίκαια, ὅταν καὶ ἄρχηται ὑπὸ τῶν νόμων καὶ ἰφόρων, ἢ ἴσως οἱ ἄλλοι ἐν πόλει ἄρχοντες ὦσιν. *Imperium enim gero non mihi, ſed civitati ac ſociis: Ac tum imperator verè juſtèqe imperat, qando regitur à legibus & ephoris, avt ſi qi ſunt alii in civitate magiſtratus.* Demaratus, qærenti, qare patriâ exularet, cùm rex ibi fuiſſet, inqit apud Plutarchum *Lacon. Apophth.* 28. Ὅτι κρείσσονες, αὐτῆς οἱ νόμοι εἰσίν. *Qia majore vi ſunt leges ejus civitatis.* Plutarchus in *præcept. poliſt. pag.* 808. *A.* Δεῖ γὰρ ἐν ἄχρι τοῦ βωμοῦ φίλον εἶναι τῷ μὴ συνεπιορκεῖν, ὡς ποτὲ Περικλῆς εἶπεν, ἀλλ' ἄχρι παντὸς νόμου καὶ δικαίου. *Oportet enim non modo uſqe ad aram amicum eſſe, neqe ſe perjuris ſocium facere, ut aliqando Pericles dixit: ſed & uſqe ad omnem legem & juſtitiam.* Verùm legem univerſi ſive naturæ Marcus hîc vult, de qa *l.* 2. §. 16. & *l.* 4. §. 10. de qa & Dionyſius major apud Plutarchum *Apophth.* 20. dixit. Τὰς μὲν τῆς πόλεως νόμοις δυνασθαι, τὰς δὲ τῆς φύσεως μὴ δύνασθαι βιάσασθαι. *Civitatis legibus vim facere poſſum, naturæ legibus neqeo.* & Ariſtotelis nomine, *de mund. c.* 6. Νόμος γὰρ ἡμῖν ἰσοκλινὴς, ὁ Θεὸς, ἡδέμιαν ὑποδεχόμενος διόρθωσιν, ἢ μεταθεσιν. κρείττων δὲ, ὅμως, καὶ βεβαιότερος τῶν ἐν πύρβεσιν ἀναγεγραμμένων. *Deus enim nobis lex eſt: in omnem illa qidem partem ad æqilibrium vergens, nullam correctionem admittens, nullam varietatem, qippe qa potior ſit illis legibus, & ſtabilior, qa in tabulis perſcripta ſunt.* & Philo *de bon. bom. libert. p.* 871. *A.* Νόμος δὲ ἀψευδής, ὁ ὀρθὸς λόγος, οὐχ ὑπὸ τοῦ δεῖνος ἢ τοῦ δεῖνος θνητοῦ φθαρτὸς ἐν χαρτιδίοις ἢ τήλαις ἄψυχος ἀψύχοις, ἀλλ' ὑπ' ἀϊδιότητος φύσεως ἄφθαρτος ἐν ἀθανάτου διανοίᾳ τυπωθείς. *Eſt avtem vera lex, recta ratio, non hujus avt illius mortalis inſtitutum in tabellis chartuliſve ſcriptum inanimis, ſed immortalis ipſa ſtylo naturæ ſempiterna in mente immortali exarata.* Clemens denique *Strom. lib.* 1. *pag.* 357. *A.* Ἐν δὲ τῷ Πέτρου κηρύγματι εὑροις ἂν νόμον καὶ λόγον τὸν κύριον προσωνομασμένον. *In Petri avtem prædicatione inveneris Dominum vocari legem & rationem.* vide & *l.* 11. §. 1.

Ὁ παρανομῶν δραπέτης] Ità *l.* 4. §. 29. φυγάς, *profugus.* & *l.* 11. §. 9. λειποτακτῆς, *ſtationis deſerta reus*, vide ſis apud Platonem Socratis diſceptationem cum *Critone* fugam ſvadente.

Ἅμα καὶ ὁ λυπούμενος] *At dolorem aliqis concipit*, &c. Xylander. imo *ſimul*, vel *ſimiliter*, havd minùs is qoqe, qi *dolet, contriſtatur*, &c.

Ὁ βέλτιόν τι] *propter aliqid eorum qod factum eſt, vel fit, vel fiet ſecundum voluntatem ejus, qi univerſum gubernat.* Xylander, ut legiſſe videatur, ὅτι βέλτιόν τι γεγονέναι. Xylandri veſtigia premit Caſavbonus. Verùm dictionis ſic reconcinnatæ ſeries interpretationem iſtam nulla videtur admittere, niſi trajectionem duram ſatis conſtituamus; ut illud ὁ βέλτιόν τι, vel ὅτι βέλτιον, ſenſu ſaltem, ſubjiciatur verbis illis, ὑπὸ τοῦ τὰ πάντα διοικοῦντος. Negativa forſan particula intercidit; ut reſcribendum ſit ὁ [μὴ] βέλτιόν τι γεγονέναι, &c. *qi contriſtatur, irascitur, vel metuit, qod præter voluntatem ſuam aliqid factum ſit, fiat, vel futurum ſit:* ſive, *qòd qicqam, qod ipſe nolit, factum ſit, fiat, vel futurum ſit, ex eis qa ab eo qi univerſa diſponit conſtituta ſunt.* viderint alii.

Ὅς ἐστι νόμος νίμων ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει] vide *l.* 7. §. 32. Πάντα νομισι ἔχει. *Lege certâ pleraqe ferri.* Plutarchus *de Homero.* Ὁ νόμος λέγεσθαι ἔοικεν ἀπὸ τοῦ νέμειν τὰ ἴσα πᾶσιν, ἢ τὸ καθ' ἀξίαν ἑκάστῳ. Νόμος *dici videtur ab omnibus paria, vel pro dignitate cuiqe tribuendo.* vide *l.* 8. §. 67.

A Ὅσα ἑκάστῳ ἐπιβάλλει] ſive, τὸ ἐπιβάλλον, ut *l.* 7. §. 7. *qa cuiqe conveniunt, & ad unumqemqe pertinent.* Ariſtoteles *polit. l.* 1. *c.* 9. Δεῖ μὲν μετέχειν πάντας, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἑκάστῳ πρὸς τὸ αὐτῷ ἔργον. διὸ τὸν μὲν ἄρχοντα τελείαν ἔχειν δεῖ ἠθικὴν ἀρετήν. τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον, ὅσον ἐπιβάλλει αὐτοῖς. *Oportet omnes participes eſſe, ſed non eodem modo, ſed qantum cuiqe opus eſt. Ex qo fit, ut is qi imperat, perfectam virtutem habere debeat moralem: aliorum verò unuſqiſqe, qantum ipſis convenit,* vel *ad ipſos pertinet.* & *l.* 2. *c.* 3. Ἧττον γὰρ ἐπιμελείας τυγχάνει τὸ πλείστων κοινόν. τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζουσι. τῶν δὲ κοινῶν ἧττον, ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. *Qod enim multorum commune eſt, in eo minima adhibetur diligentia. Nam de propriis maximè curant homines, de communibus avtem minus qam qantum ad unumqemqe attinet.* & *l.* 7. *c.* 1. Ἑκάστῳ τῆς εὐδαιμονίας ἐπιβάλλει τοσοῦτον, ὅσον περ ἀρετῆς καὶ φρονήσεως, καὶ τοῦ πράττειν κατὰ ταύτας. *Tantum unicuiqe felicitatis contingit, qantum virtutis & prudentiæ, & qantum ſecundum has operatur.* Baſilius Cæſar. *Ep.* 167. *ad Diodor.* Εἶτε ὅλως ἐπιβάλλει ἡμῖν διαβάλλειν ἀνθρώπους, τῶν πραγμάτων ἀφειμένων. *Siqidem omnino rebus ipſis miſſis perſonas perſtringere nobis convenit.* Avtor *l.* 2. *Maccab. c.* 9. *v.* 24. τὰς ἐπιβαλλούσας πρὸς τὰς θυσίας προσαγείς. *convenientes ad ſacrificia ſumptus* Junius. *pertinentes* Leo Judæ & Vatablus. Porphyrius *de abſtinent. l.* 4. Καὶ οὐδεὶς τοσοῦτον ὢν τις μανίᾳ, ὡς μὴ πᾶσιν ἐπιβάλλειν ἡγεῖσθαι σκυδαίοις εἶναι πρόβυμεῖσθαι. *Nemo ità inſaniverit, ut non exiſtimet ad unumqemqe pertinere, bonum eſſe lubenter velle.* Malim itaqe cum Xylandro *qod ſicum eſt.* qàm cum Caſavbono *qa unicuiqe eveniunt.*

§. 26. Σπέρμα] *Semen* pro *genitura virili* dixit. qam à *ſemine* tamen diſtingvit Ariſtoteles *de gener. animal. l.* 1. *c.* 18. Γονὴ μὲν τὸ ἀπὸ τοῦ γενητοῦ καλεῖται ἄριστον, ὅσα συνδυάζεσθαι πέφυκε, τὸ πρῶτον ἔχον ἀρχὴν γενέσεως. σπέρμα δὲ, τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τὰς ἀρχὰς ἔχον τῶν συνδυαστέων. *Genitura igitur id vocatur, qod à generante proveniens cauſſa eſt, qa prima obtineat principium generationis: videlicet in iis, qa coire natura voluit. Semen avtem eſt, qod ex ambobus coeuntibus illis originem trahit.* verùm diſtinctionem hanc nec uſus communis obſervat, nec ſacræ paginæ ſcriptores. vide *Gen. c.* 38. *v.* 9. & *Levit. c.* 15. *v.* 16. vide *l.* 12. §. 24.

Εἰς μήτραν ἀφεὶς ἀποχώρησε] Perinde de ſemine in terram miſſo Chriſtus Dominus. *Marc. c.* 4. *v.* 26. Ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος βλαστάνῃ, καὶ μηκύνηται, ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυι. *Ut ſi qiſpiam jaciat ſemen in terram, & dormiat, & exſurgat noctè ac die: & ſemen germinet, & aſſurgat qomodo ipſe neſcit. Sponte enim terra fructum fert, primum herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica.* ſive ut Apoſtolus, *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 37. Ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον. ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. *Et qod ſeris, non corpus oriturum ſeris, ſed nudum granum; ſed Deus ei dat corpus ut voluit, & ſingulis ſeminibus ſuum corpus.* De homine pariter dictum ſit. *Ego te*, inqit, *formavi in utero.* Jerem. *c.* 1. *v.* 5. *Manus qaſdam avtoris tui in utero hominem formantis advertis.* Ambroſius *in Luc. l.* 1. *c.* 6. *Qi primum hominem fecit ex pulvere, omnes homines fabricatur ex ſemine.* Auguſtinus *adv. Jul. l.* 3. *c.* 17. & *de nupt. & concupiſc. lib.* 2. *c.* 13. *Idemqe de verbo, Ap. conc.* 11. *qi primò creavit hominem ſine homine, modo creat hominem ex homine.* Ità David *Pſal.* 119. *v.* 73. *Manus tuæ fecerunt & formárunt me.* & *Pſal.* 139. 13–16. *Tu obtegebas me in utero matris meæ: maſſam meam viderunt oculi tui: & in libro tuo deſcripta erant membra omnia mea, qa de die in diem artificioſe confecta fabricabantur, cùm nulla priùs exiſterent.* Job item *c.* 10. *v.* 8–12. *Manus tuæ figurárunt & fecerunt me; ſicut argillam, efformáſti me; ſicut lac, fudiſti me: tanqam caſeum coagulaſti me: cute & carne induiſti me: oſſibus & nervis contexuiſti me.* Mater illa pia filiis ſuis *Maccab. hiſt. l.* 2. *c.* 7. *v.* 22. *Neſcio ipſa, qomodo in utero meo comparueritis: neqe enim ego ſpiritum vitamqe largita ſum vobis, neqe primordium cujuſqe informationem ego coaptavi; ſed conditor ille mundi, qi finxit hominum ortum, omnisumqe naturam invenit.* Qod Prudentius *Stephan. od.* 10.

Qâ-

καὶ λοιπὸν ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα ἐργάζεται, καὶ ἀποτελεῖ βρέφος. a ἐξ ὅτου, ὅτου; πάλιν τροφὴν διὰ φάρυγγος ἀφῆκε, καὶ λοιπὸν b ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα αἴσθησιν καὶ ὁρμὴν τὸ ὅλον ζωὴν καὶ ῥώμην, καὶ ἄλλα [ὅσα καὶ ὅια] ποιεῖ. c τοῦτο δὴ τὸ ἐν τοιαύτῃ ἐγκαλύψει γενόμενα θεωρεῖν, καὶ τὴν δύναμιν ἕτως ὁρᾶν, ὡς καὶ d τὴν βέβυθσιν, καὶ τὴν ἀνωφερῆ, ὁρῶμεν, e οὐχὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐναργῶς.

a *L.* 4. §. 48. *l.* 6. §. 13. b Inf. §. 38. c *L.* 4. §. 36. *l.* 7. §. 29, 30. *l.* 9. §. 25. d *L.* 12. §. 30. e *L.* 3. §. 15. *l.* 11. §. 12.

hoc alia deinceps excipiens natura, fœtum fabricat & absolvit; ex quali qualem? alimentum rursus mater per gulam demittit; quod alia insuper cavsſa ubi exceperit, sensum, motúmque, adeóque vitam ac vires & alia (quot ea numero & qualia?) conficit. hæc, tantâ licèt involvantur caligine, contemplari oportet, facultatémque ità intueri quæ ista facit, prout vim eam cernimus, quâ vel deorsum, vel sursum corpora feruntur, non oculis quidem externis, sed nec minùs clarè tamen.

§. 27.

ANNOTATIONES.

Quinam arte nobis vivere intus ceperis,
Nihilúmque & illud unde corpus nescio;
Novit animator solus & factor tui.
Impendere ipsi, cujus ortus munere es:
Bene in datorem, quod dedit, refuderis.

Hermes *l.* 16. περὶ ἐνεργ. καὶ αἰσθ. *pag.* 45. Ὅταν ἡ γένεσις ἀποθησαυρίζει γόνον, συμβαίνει πως εἰσπνεῖν ἐκ τοῦ σώματος ὅλης μελῶν οὐσίαν τινὰ κατὰ θείαν ἐνέργειαν, ὡς τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου γινομένου. *Quando generatio asservat semen, accidit quodammodo ut inspiretur è corpore toto membrorum essentia quædam per divinam actionem, quasi idem homo fiat.* Dei igitur opus istud, qo corporis fabrica conficitur: sed ad quod perficiendum ille animæ ministerio utitur; quam hîc Marcus designavit. vide Julium Scaligerum *ad l.* 11. §. 1. Minùs enim placet, quod Tertullianus *de anima c.* 26. *Omnem hominis in utero ferendi, struendi, fingendi præparatum aliqua utique potestas divina voluntatis ministra modulatur; quamcunque illam rationem agitare sortita.* Angelorum scilicet ministerio peragi vult ista: subjungit enim; *Nos officia divina Angelos credimus*: qos & exterorum, *Alemona, Partula, Lucina* substituit. At Philo *natura* hoc tribuit, *de mundi immortal. pag.* 946. *A.* Ἐξ ἀνθρώπων βλασάνουσιν ἄνθρωποι, σπείροντος μὲν εἰς μήτραν ἀνδρὸς, ὑσὶ ἄρυραν, γυναικὸς δὲ ὑποδεχομένης τὰ σπέρματα σωτηρίως, τῆς δὲ φύσεως ἀοράτως ἑκάστου καὶ τῶν τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς διαπλαττούσης μερῶν. *Ex hominibus nascuntur homines, viro in vulvam tanqam in arvum semen mittente, muliere verò id excipiente salubriter, & naturâ modo invisibili formante partes tum corporis, tum animæ. naturam* vult vel animam vegetatricem, vel vim ac facultatem semini à primordio divinitus inditam.

Ἄλλη αἰτία παραλαβοῦσα] vide Galenum *de natural. potent. sive facultat. l.* 1. *c.* 3. Philo *de creat. pag.* 14. *C.* Τὸ σπέρμα τῶν ζώων γενέσεως ἀρχὴν εἶναι συμβέβηκε. τοῦθ' ὡς ἔστι φαυλότατον, ἐοικὸς ἀφρῷ θεωρεῖται. ἀλλ' ὅταν εἰς τὴν μήτραν καταβληθὲν ἐσηρίσῃ, κίνησιν ἐυθὺς λαβὸν, εἰς φύσιν τρέπεται. (quod Galenus uti *suprà, l.* 2. *c.* 3. ὃ γὰρ ἦν πρότερον σπέρμα, τοῦθ' ὅταν ἄρξηται φύειν τε καὶ διαπλάττειν τὸ ζῶον, φύσις τις γίνεται) φύσις δὲ βελτίων σπέρματος. ἐπεὶ καὶ κίνησις ἐρημίας ἐν γεννητοῖς. ἡ δ' ὅλη τεχνῖτις, ἢ κυριώτερον εἰπεῖν, ἀνεπίληπτος τέχνη, ζωοπλαστεῖ, τὴν μὲν ὑγρὰν οὐσίαν, εἰς τὰ τοῦ σώματος μέλη καὶ μέρη διανέμουσα, τὴν δὲ πνευματικὴν, εἰς τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις, τήν τε θρεπτικὴν καὶ τὴν αἰσθητικήν. τῇ γὰρ τοῦ λογισμοῦ ταυτὶ ὑπερθετέον, διὰ τὰς φάσκοντας ὑράθεν αὐτὴν ἐπεισιέναι, θείαν καὶ ἀίδιον ὄντα. ὑκοῦν ἤρξατο μὲν ἀπὸ σπέρματος ἐυτελοῦς ἡ φύσις. ἔληξε δ' εἰς τὸ τιμιώτατον, τὴν τοῦ ζῴου καὶ ἀνθρώπου κατασκευήν. *Semen genitale est principium animalium. Hoc esse vilissimum videmus, spuma simile: caterum ubi in vulvam injectum hæserit, motus mox particeps, in vesicam quandam mutatur* (quod namqe semen prius erat, *id qum primum & gignit & format animal, natura quædam fit*) *Ea semine est melior, & quoniam motus placidus inest fœtibus tanqam artifex, vel, ut magis propriè dicam, irreprehensibilis ars, fingit animal ex humida essentia, in corporis membra partésque eam distribuens: sicuti spiritualem essentiam in virtutes animæ, nutritivam & sensitivam. Nam de rationali supersedendum nunc est dicere, propter eos, qi ajunt eam externè advenire divinam sempiternámque. Atqe ita generatio, qam natura cæpit à vili semine, in res præstantissimas desit, animal & hominem.* Vide & Clementem Alexandrinum *pædag. l.* 2. *c.* 6. *ad lib.* 4. §. 16.

Ἐξ ὅτου ὅτου] herì μυξάριον. *l.* 4. §. 48. & *l.* 6. §. 13. mox μέγα θαῦμα, ut Hermes supposititius *Asclepio.* Θεῖον θαῦμα, *miraculum divinum*, ut Plato *de leg. l.* 1. *pag.* 782. *A.* unde Psaltæ illud *Psal.* 139. *v.* 14. *Mirum in modum.* & Avgustinus *homil.* 31. *Videt homo insolita & miratur; miratur alia, cùm sit ipse mirator magnum miraculum. Omni enim miraculo qod fit per hominem majus miraculum est ipse homo.* Idem *de civit. Dei l.* 10. *c.* 12. Similis illa Iphicratis vox, qò & Marcus forsan alluserit, fortunas evectionémqe suam admirabundi, cùm obscurissimis natalibus ortus fuisset. Ἐξ ὅτου εἰς ὅια; *Ex qibus in qa.* Aristoteles *rhet. l.* 1. *c.* 9. atqe ut *ibidem c.* 7. Ἐξ ὧν ὑπῆρχε ταῦτα; *Ex qibus exstiterunt hæc.* Sicut avtem eleganter hîc Marcus, ἐξ ὅτου ὅτου, ità Sophocles *Ajace*, sed de demutatione in seqiorem factâ, Ὅτου ἐξ ὅτου; *Qalis ex qali.* Longus *Pastoral. l.* 4. *pag.* 129. Μαθέτω ὁ μιαρὸς, ὁτῳ ὢν ὅτου ἰῶ. *Discat sceleſtus, qalis ipse, qalia affectet.* Porphyrius *de abstinent. l.* 1. Ἀφ' ὅτου εἰς ὅτα. *A qibus in qa.* Pſellúsque

A περὶ δαιμόνων ἐνεργείας, ἀπὸ ὅτου ὅτα; *pro qalibus qalia.* sic mox denuo, ὅσα καὶ ὅια; scilicet, *ex minimis seminibus nascuntur ingentia.* Seneca *de provid. c.* 1. Polybius *hist. l.* 3. *c.* 7. Φύεται ἐκ τῶν τυχόντων πολλάκις τὰ μέγιστα τῶν πραγμάτων. *Sæpe enim res maxima à parvis principiis oriuntur.* Plutarchus *de commun. notit. pag.* 1077. *A.* Τὴν γὰρ φύσιν ὁρῶμεν πᾶσι ζῴοις καὶ φυτοῖς [ἡμέροις τε] καὶ ἀγρίοις ἀρχὰς τὰ μικρὰ καὶ γλίσχρα καὶ μόλις ὁρατὰ τῆς τῶν μεγίστων γενέσεως λαμβάνουσαν. ὃ γὰρ ἐκ πυρὸς σάκχυ, ὐδὲ ἄμπελον ἐκ γιγάρτε μόνοι, ἀλλὰ ἐκ πυρῆνος ἢ βαλάνου τινὲς ὄρνεον διαφυγόσης, ὥσπερ ἐκ μικροῦ τινος σπινθῆρος, ἐξάψασα, καὶ ῥιπίσασα τὴν B γένεσιν, ἵππος ἢ βάτος, ἢ ὄρυὸς, ἢ φοίνιξ, ἢ πεύκης περιμήκιστον ἀναδίδωσιν. *Naturam qidem videmus omnibus animalibus, plantis ac sylvestribus stirpibus exigua, parca, & vix conspectus obvia ortus magnorum initia tribuisse. An non enim è grano tritici spicam, ex acino solo vitem, è nucleo avt glande qa avem subterfugerit, tanqam ex scintilla exigua incendens procreationem, germen rubi, qercus, palma, avt piceæ procerissimum edere solet?* Plinius *hist. nat. l.* 17. *c.* 10. *Minimis id* (cupressi semen) *granis constat, ut vix perspici qadam possint; non omittendo naturæ miraculo, etiam parvo gigni arbores: his principiis respuentem securis materiem nasci, indomita ponderibus immensis prela, arbores velis, turribus murisque impellendis arietes. hæc est naturæ vis, hæc potentia.* Et Seneca *qæst. natur. lib.* 2. *c.* 6. *Consideremus, qàm ingentem vim per occultum agant parvula admodum semina; & qorum exilitas in commissura lapidum vix locum inveniat, in tantum convalescunt, ut ingentia saxa detrahant, & in momenta dissolvant scopulos rupésque.* De frumento Pavlus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 15. *v.* 37. qod suprà retulimus. unde Tertullianus *de resurr. c.* 52. *Seritur solummodo granum, sine folliculi veste, sine fundamento spica, sine munimento aristæ, sine superbia culmi. Exurgit avtem copiâ fœneratum, compagine ædificatum, ordine structum, cultu munitum, & usqeqaqe vestitum.* Avgustinus *Epist.* 3. *Ipsa vis seminum qos numeros habeat, & qàm vivaces, qàm efficaces, qàm latenter potentes, qàm in parvis magna molientes, qis adeat animo, qis promat eloqio?* De sinapi videatur & qod Dominus Christus Matth. *c.* 13. *v.* 32. Et Marc. *c.* 4. *v.* 31, 32. At de homine qantò majora dici possunt, & miranda magis?

Ἐν τοιαύτῃ ἐγκαλύψει γινόμενα] *in abdito facta.* David *Psal.* 139. *v.* 15. Et Solomon *Eccles. c.* 11. *v.* 5. *nescis ossa in gravidæ utero qomodo fingantur.* Optimè Lactantius *de opific. c.* 19. *legem rationémqe nascendi tenet Deus solus; siqidem solus efficit.*

Τὴν βέβυθσιν] τὸ βρῖθος. *l.* 12. §. 30. (cui τὴν ἀνωφερῆ opponit) hoc est, *vim deprimentem*, sive *devergentem*; formam sive principium internum, cujus vi deorsum qædam feruntur, sicut sursum alia: si qa tamen corpora vi suâ sursum ferantur: qod negat Lucretius cujus hæc sunt, *l.* 2.

— nullam rem posse suâ vi
Corpoream sursum ferri, sursúmve meare.

Nam qod *externam* nescio qam *depressionis & elevationis* cavssam *efficientem*, interpres Anglicanus opinatus est hîc intelligi, qæ oculis corporeis objecta sit, qomodo illa altera efformationis & nutritionis mentis conspectui, & ab avtoris mente, & à rei ipsius veritate alienum est. Ità usurpavit Philo *de mundi incorrupt. pag.* 962. *C.* Τὸ μὲν δὴ πῦρ συναίλκει γῆν, ὑπὸ τοῦ περὶ αὐτὴν νευστικοῦ, βρίθει ἀναγκάζεται. *Siqidem ignis terram secum trahens degravatur ejus pondere.* & Aristoteles *problem. l.* 16. *q.* 11. Ὅταν δὲ βρίσῃ ἐπὶ θάτερον μέρος. *At ubi in partem alterutram vergere cœpit.*

Οὐχὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐναργῶς] Ambrosius *de sacram. l.* 1. *c.* 2. *Melius videntur, qæ non videntur, qàm qæ videntur.* Siqidem ut Joannes Chrysostomus *Genes. Orat.* 10. Οὐχ ὅτως οἱ σωματικοὶ ὅτοι ὀφθαλμοὶ τὰ ὁρώμενα βλέπειν δύνανται, ὡς οἱ τοῦ πνεύματος ὀφθαλμοὶ τὰ μὴ ὁρώμενα, μηδὲ ὑφεστῶτα. *Neqe tantum præstare possunt corporales illi oculi, qi visibilia cernunt, qantùm oculi spiritus, qi ea qæ non videntur, neqe subsistunt, videre possunt.* Qin & Plutarchus *de commun. notic. c.* 19. [Ἀγαθὰ καὶ κακὰ, αἱρετά τε καὶ φευκτὰ, οἰκεῖάτε καὶ ἀλλότρια,] ταῦτα μᾶλλον ἔοικε θερμῶντε καὶ ψυχρῶν, λευκότητος καὶ μελάνων, σαφηνίζειν ἔχειν τὴν ἐναργειαν. ἐκείνων μὲν γὰρ ἔξωθέν εἰσιν αἱ φαντασίαι ταῖς αἰσθήσεσιν ἐπεισόδιον. ταῦτα δ' ἐκ τῶν ἀγαθῶν τῶν ἐν ἡμῖν σύμφυτον ἔχει τὴν γένεσιν. (*Bona & mala, expetenda, ac fugienda, accommodata ad natu-*

ram

§. 27. Cogita tecum jugiter, qalia nunc ſunt omnia, talia priùs actitata; cogita & talia futura eſſe. propone tibi ob oculos, fabulas totas ſcenáſqe uniformes, qæcunqe vel ex notitia tua, vel ex hiſtoria antiqa cognita habueris; avlam Hadriani totam, totam Antonini, illam item Philippi, Alexandri, Crœſi. ejuſdem planè modi fuerunt omnia illa, niſi qòd per alios agebantur.

§. 28. Hominem de re ulla dolentem, atqe ægrè ferentem qicqam, ſimilem habe porcello, qi dum mactatur, calcitrat & vociferatur: cujuſmodi eſt & qi decumbens tacitè ſolus ſecum ſortem deplorat ſuam. conſidera & fato nos illigatos teneri: & rationali animali ſoli datum eſſe, ut

§. 27. Συνεχῶς ἐπινοεῖν, πῶς [a] πάντα τὰ νῦν γινόμενα, ὁποῖα νῦν γίνεται, καὶ πρόσθεν ἐγίνετο. καὶ [b] ἐπινοεῖν μελλήσεις, ὅσα ἐκ πείρας τῆς σῆς, ἢ τῆς προσβυτέρας ἱστορίας ἔγνως, ὡς ἐμμάτων πλήθους. οἷον [d] αὐλὴ αὐλῇ ἄλλῃ Ἀδριανοῦ, καὶ αὐλὴ αὐλῇ Ἀντωνίνου, καὶ αὐλὴ αὐλῇ Φιλίππου, Κροίσου. πάντα γὰρ ἐκεῖνα τοιαῦτα ἦν, μόνον δὲ ἑτέρων.

§. 28. Φαντάζου πάντα τὸν ἐφ' ὑπτιασμῷ λυπούμενον, ἢ δυσαρεστοῦντα, [e] ὅμοιον τῷ θνομένῳ χοιριδίῳ, καὶ ἀπολακτίζοντι καὶ κεκραγότι. * ὅμοιον καὶ ὁ οἰμώζων ἐπὶ ἐλαχίστοις μόνος σιωπῇ τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν. καὶ ὅτι μόνῳ τῷ λογικῷ ζώῳ δέδοται τὸ ἑκουσίως ἕπεσθαι, τὸ [f] ἑκουσίως ἕπεσθαι πᾶσι

a L. 2. §. 14.
b L. 7. §. 49.
c L. 6. §. 44.
d L. 8. §. 25, 31.
e L. 11. §. 18. l. 12. §. 27.
* ὅμοιον.
f Sup. §. 8.

ANNOTATIONES.

ram (& aliena) qorum vim oportebat notiorem eſſe qàm calidorum & frigidorum, alborum & nigrorum: qod horum imagines extrinſecus viſui objiciuntur, hac ex bonis qæ nobis inſunt cognatam habent originem. vide *l.* 3. §. 15. & *l.* 11. §. 12.

§. 27. Πάντα τοιαῦτα] vide *l.* 4. §. 32. & *l.* 7. §. 1, 49. & *l.* 9. §. 28.

Ὅλα δράματα καὶ σκηνὰς ὁμοιδεῖς] Vide *l.* 6. §. 44, 46. & *l.* 11. §. 6. Pro fabulæ ſive dramatis, qæ in ſcena agitur, actibus vitæ hujuſce actus habet. Sic & Apulejus *metamorph. l.* 8. de Tlepolemi cæde, Thraſillâ avtore, per viſum nocturnum patefactâ; *omnemqe ſcenam ſceleris illuminat.* De rebus Cæſaris ac Pompeii, Cælius *Ciceroni l.* 8. *Ep.* 11. *Scena rei totius hæc.* ubi qi *ſumma* legi poſtulant, dicti elegantiæ detrahunt. Vult enim Cælius nihil inter ambitioſos illos ſeriò, ſed ſimulatè, ac velut in ſcena peragi. Cicero ipſe *Bruto Epiſt.* 9. *Tibi nunc populo, & ſcenæ (ut dicitur) ſerviendum.* De Domitiano Dio Caſſius à Joanne Xiphilino in compendium redactus, hiſtor. Roman. *l.* 67. *pag.* 759. *D.* Καίτοι καὶ σκηνοποιίᾳ τινὶ ἐοικὸς ἐγίνετο. αὐτός τε γὰρ φιλεῖν τὸν ἀδελφὸν καὶ πενθεῖν προετοιεῖτο, καὶ τὰς ἐπαίνους τὰς ἐπ' αὐτῷ μετὰ δακρύων ἔλεξε, πάντα τὰ ἐναντιώτατα, ὧν ἠβούλετο, σκηπτόμενος. *Quiddam verò ſcenicis actionibus ſimile fiebat. Nam ſimulabat ſe fratrem amare & lugere, laudabátqe non ſine lacrymis: qum tamen omnia contra, qàm vellet, pra ſe ferret.* vide eundem de Tiberio, *ad l.* 1. §. 11, 14. Elegantiſſimè avtem lingvâ noſtrate expreſſit iſtud Thomas Morus noſter ſub finem *hiſtoriolæ Edvardi V.* qo loco, ubi perſonatam Ducis Buckingamii & Richardi Proregis actionem deſcripſerat; illius qaſi procerum plebíſqe nomine, qi nihil minùs volebant, huic tanqam negotii totius ignaro, diadema regium deferentis, hujus tanqam qi id nollet, obſtinatè reſpuentis, nec niſi prece improbâ & importunâ, ut admitteret, adacti: *Multus*, inqit, *erat inter homines his de rebus ultrò citróqe ſermo habitus; mirari pleróſqe, ità utrinqe actitatum, acſi neutra pars ſua alteri communicaſſet conſilia, cùm nemo interim tam hebeti eſſet ingenio, qi ex compoſito rem geri non liqidò ſatis perviderit. verùm ex adverſo reſpondere alios; Negotia iſtiuſmodi à viris politicis, ſpectante populo, qaſi fabulam in ſcena, peragi. in dramate verò, etiamſi nórint ſatis ſpectatores, ſutorem eſſe qi tyranni partes agit, tamen ſi qis adeò boni moris expers fuerit, ut in majeſtatis ſede jam ſitum, prò ſodalitate priſca familiariter compellare velit hominem, futurum forſan, ut ſatellitii manu caput comminutum meritò referat, qia ſcenæ faciem conturbatum ierit.* Videatur & Petronius, & Joannes Sarisberienſis *politrat. l.* 3. *c.* 8. *ad l.* 11. §. 6. ἐπὶ τῆς μείζονος σκηνῆς, repræſentandus uterqe.

Αὐλὴν ὅλην Ἀδριανοῦ] vide *l.* 8. §. 23, 31.

Μόνον δὲ ἑτέρων] *Eadem planè*, inqit, *& iſta & illa omnia, niſi qòd alios actores habuerunt.* q. d. fabula eadem utrobiqe fuit: hiſtriones tantùm ſubindè mutabantur. deeſſe videtur vocula aliqa πρασσόμενα vel tale qid. Chriſtophorus Colerus *Epiſt. de ſtud. politic. Eadem fabula nunc luditur, qa olim, tantùm perſonæ mutatæ ſunt.* Rectè avtem Mericus Caſavbonus iſta prioribus attexuit; qæ Xylander nullo ſenſu cum ſequentibus commiſerat.

§. 28. Ὁμοιον τῷ θνομένῳ χοιριδίῳ λακτίζοντι καὶ κεκραγότι] Elegans imago. talis Tyrannus ille Lucianeus in *cataplo pag.* 424. qi fato trahente. Παρ' ὅλην τὴν ὁδὸν ἀντέτεινε, καὶ ἀντίσπα, καὶ τῷ πόδε ἀντερείδων πρὸς τὸ ἆφος, ὑ παντελῶς ἀνάγωγος ἦν. *Per totam viam obniti & retrahere non deſtitit: ſed pedibus ſolo firmiter innitens, negaqam ductu fuit facilis.* Talis Flaccus, de qo Philo *pag.* 991. *D.* Πρὸς βίαν εἵλκον ἀφηνιάζοντα καὶ κεκραγότα, καὶ διαπαλαίοντα. ὧν χάριν καὶ σύμπαν κατιτρώθη τὸ σῶμα, ὡς ἱερεῖα τρόπον κείσεργασθῆναι. *Vi contumacem & clamantem & reluctantem trahunt: qapropter toto conſavciatus eſt corpore, & crudeliùs confectus, ſicut victima ad viſcerationem.*

Τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν] *Miſeriis mortalis vitæ hujus* Caſavbonus. *alligationem noſtram* Xylander. malim; *illigationem* (niſi ſi vocabulum vitiatum ſit, qod qis forſan ſuſpicetur) at indicetur neceſſitas illa, qæ fato nos illigatos & obſtrictos habeat. Siqidem *fatum* Stoici definiunt *neceſſitatem rerum omnium actionumqe, qam nulla vis rumpat.* Seneca *qæſt. nat. l.* 2. *c.* 36. Idémqe *Epiſt.* 77. *Series invicta & nullâ mutabilis ope illigat & trahit cuncta.* Habes diſertè ἔνδεσιν noſtri. Eódem reſpexiſſe videtur Homerus *Iliad. β. v.* 111. & *ι. v.* 18.

Ζεύς με μέγα Κρονίδης ἄτῃ ἐνέδησε βαρείῃ.
Jupiter me valdè Saturnius detrimento irretivit gravi.

Sed & apud Dionem Pruſæum *Orat.* 30. *pag.* 302. *C.* ille neſcio qis, μιᾷ πάντας ἀλύπει δεδέσθαι, *una omnes catenâ vinciri.* contendit. qem viſe ſis id argumenti latiùs ibi proſecutum. Poſſet forſan & animæ in corpore, cui *illigata* qodammodo hæret, ut teſtæ piſciculus incola, *innexio*; qam, dum in malis agit, moræ longioris impatiens, lugeat qis, deſignari. ἔνδεσις enim iſta qoqe dici poteſt, & ſolet. De Pythagoreis Clemens *Strom. l.* 3. *pag.* 432. *A.* Ἐντωματῶσθαι, καὶ μετενδεῖσθαι, καὶ μεταγγίζεσθαι τὰς ψυχὰς ἀξιοῦσιν. *Qi cenſent in corpora intrudi, & iis alligari, & qaſi ex vaſe in vas aliud transfundi animas.* qi & *l.* 7. *pag.* 717. *D.* τὴν μετένδεσιν illigationem dixit. Et in eandem mentem Plato *Timæo*: τὰς τῆς ἀθανάτου ψυχῆς περιόδους ἐνέδησεν εἰς ἐπίρρυτον σῶμα καὶ ἀπόρρυτον. qod Cicero *lib. de univerſo* ſic reddidit; *In eo* (corpore ſcilicet) *influente atqe effluente animo divino ambitus illigabant.* ut vel aliam ſcripturam ſecutus fuerit Tullius, vel (qod magis avtumo) apud hunc vitiata ſint verba, legendúmqe *animi divini ambitus.* nam *divinum* dixit qod ἀθάνατον Plato. Et mox: Αἱ δὲ, εἰς ποταμὸν ἐνδεθεῖσαι πολὺν, ἔτ' ἐκράτουν, ἔτ' ἐκρατοῦντο, &c. qod Cicero ab imagine Platonica illa diſcedens; *Itaqe illi in flumen immerſi, neqe tenebant neqe tenebantur. immerſos* dixit, qod *illigatos* Plato, ad imaginem præſentem aptiùs atqe accommodatiùs, ſicut & in antegreſſis ubi corporis ex elementis primis ſtructura depingitur, qod Plato, Εἰς ταυτὸ ξυνεκόλλων, ᾗ τοῖς ἀλύτοις οἷς αὐτοὶ ξυνείχοντο δισμοῖς, ἀλλὰ διὰ σμικρότητα ἀοράτοις γόμφοις ξυντήκοντες. Cicero: *Eas inter ſe copulabant, havd iiſdem vinculis qibus ipſi erant colligati, ſed talibus qa cerni non poſſent propter parvitatem, crebris qaſi cuneolis injectis*, &c. ξυντήκοντες illud inſuper habuiſſe videtur, qod ad aliam imaginem ſpectaret, nec cum *vinculis* & *clavis* ſive *cuneolis colliqefactio* aptè ſatis convenire videretur. Cæterùm iſta accuratiùs penſitanti dictionis mutilatæ ſubit animum ſuſpicio. Siqidem illud τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν, non ad ſuperiora pertinere videtur, ſed ſententiam novam inchoare; ad qam pleniùs concipiendam verbum aliqod deſideretur, puta ἐπινόησον, vel ejuſdem ſignificatûs aliud qidpiam. ἐπινόησον δὲ τὴν ἔνδεσιν ἡμῶν, καὶ ὅτι μόνῳ τῷ λογικῷ ζώῳ δέδοται τὸ ἑκουσίως ἕπεσθαι, &c. *Conſidera avtem qomodo neceſſitate fatali illigati ſumus, dum*

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt:

& qòd ſponte ſeqi creatura ratione prædita ſoli conceditur. Certè niſi ſic concipiatur, dictionis ſeries hiabit; & copulativa planè ſuperflua & otioſa eſt futura. Illuſtrabit avtem locum hunc imprimis Perſæ dictum ab Herodoto *l.* 9. *pag.* 590. *C.* literis conſignatum; Ξεῖνε, ἴ, τι δεῖ γενίσθαι ἐν τῷ Θεῷ, ἀμήχανον ἀποτρέψαι ἀνθρώπῳ. Ταῦτα δὲ Περσέων συχνοὶ ἐπιστάμενοι, ἐκόμιζε ἀναγκαίῃ ἐνδεδεμένοι. *Hoſpes, qicqid ex Deo fieri oportet, id homini inevitabile eſt. Atqe hæc permulti Perſarum qum ſciamus, tamen Mardonium*, inqit, *ſeqimur, fatali qâdam neceſſitate illigati.* Subjungit idem, tanqam ἔνδεσιν iſtam deplorans; ἐχθίστη δὲ ὀδύνη τῶν ἐν ἀνθρώποις ἐστὶ, πολλὰ φρονέοντα, μηδενὸς κρατέειν. *hoc avtem in rebus humanis acerbiſſimum eſt, qòd nulla prudentia poteſtatem dat cuiqam extricandi ſe neceſſitate iſtâ, qâ conſtrictus tenetur.*

Ἑκουσίως ἕπεσθαι] vide *l.* 4. §. 4. ſponte ſeqi, ideo ſolius hominis proprium eſt. qia ſolus habet τὸ αὐτεξούσιον, & *liberam electionem* ſolus obtinuit: ad bona & honeſta, hominis ſolius probè inſtituti; qia huic ſoli & ad bene agendum propendet animus & volupe eſt rectà incedere. Galenus *de affect. curand. c.* 6. Οὕτω γὰρ καὶ αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων ὁρῶμεν ἑκομένως τοῖς βελτίοσι τὰς χεῖρας, ἢ μὲν ἄκοντας βιαζομένους, ὥσπερ τὰ παιδία καὶ τὰς εἰκόνας, ἢ πειθομένους ἑκόντας, ὥσπερ

a L. 2. §. 3. l. 4. §. 42. τοῖς γινομένοις. a τὸ ἧ ἕπεσθαι ψιλὸν, πᾶσιν ἀναγκαῖον.

eis qæ eveniunt, ſponte obſeqi poſſit; cum ſeqi omnibus ſit ipſum neceſſarium.

§. 29. Κατὰ μέρος ἐφ' ἑκάστῳ ὧν πράσσεις ἐφιστάνων, ἐρώτα σεαυτὸν, b εἰ ὁ θάνατος δεινὸν ἀφῃρεῖται τὸ τούτῳ στέργειν.

§ 29. Conſideratâ ſeorſim, qam inſtituis, re omni, percontare te, num ideo mors gravis habendâ ſit, qia eâ te privet.

b L. 12. §. 31.

§. 30. Ὅταν προσκόπτῃς ἐπί τινος ἁμαρτίᾳ, εὐθὺς μεταβὰς, ἀπιλογίζε, c τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις. ἴσον, ἀργύριον ἀγαθὸν εἶναι κρίνων, τῷ ἡδονὴν, ἢ τὸ δοξάριον, καὶ κατ' εἶδος. τοῦτο γὰρ ἀπιβάλλων, ταχέως ἀπιλήσῃ τῆς ὀργῆς. συμπίπτουσι τούτῳ ἕ, ὅλα d βιάζεσθαι. e τί γὰρ ποιήσῃς; ἢ f δύνασαι), ἄφελε αὐτῷ τὸ βιαζόμενον.

§. 30. Ubi peccato alicujus offenderis, tranſlatione factâ perpende tecum, annon ipſe ejuſmodi aliqid pecces. puta, argentum in bonis habendo, vel voluptatem, vel gloriolam, vel aliud iſtiuſmodi. hoc enim ſi adverteris, ira ſtatim tibi excidet. præſertim, ſi ſuccurrerit unà, cogi hominem. qid enim faceret? avt, ſi poteris, tu illum vi illâ expedias.

c L. 7. §. 26. l. 11. §. 18.

d L. 5. §. 28. l. 8. §. 14.

e L. 12. §. 16.

f L. 9. §. 11.

§. 31. Σατύρωνα *ἰδὼν Σωκρατικὸν, φαντάζου ἢ Εὐτυχίῳ, ἢ Τιμέναν. καὶ Εὐφράτην ἰδὼν, Εὐτυχίωνα, ἢ Σιλουανὸν φαντάζου. καὶ Ἀλκίφρονα,

§. 31. Satyrionem ubi videris Socraticum, Evtychem cogita vel Hymenem. & Evphratem ubi videris, Evtychionem cogita vel Silvanum. & Alciphrone viſo,

* -ίωνα f.

Tro-

ANNOTATIONES.

τὰς ἀγαθὰς φύσει. *Eodem qoqe modo videmus inter ipſos homines, inferiores avt invito per vim ſeqi præſtantiores, uti pueros, avt famulos, avt ſuâ ſponte, avt naturâ bonos.*

Ἕπεσθαι ψιλὸν, πᾶσιν ἀναγκαῖον] vide *ad l.* 3. §. 4. & *ad l.* 6. §. 42. Cleanthes; (qem vide *ad l.* 3. §. 4.)

Ὡς ἕψομαί γ' ἄκοντος. ἢν δὲ μὴ θέλω,
Κακὸς γενόμενος, οὐδὲν ἧττον ἕψομαι.
Seqar impiger: fac nolle; factus improbus,
Cogente reſtitantem vi, ſeqar tamen.

ſcilicet qod Seneca *Epiſt.* 107. poſt Cleanthis illa;

Ducunt volentem fata, nolentem trahunt.

Et *Epiſt.* 77. *Puta te nolle ſeqi, duceris.* (eo ſcilicet ſenſu, qo ad ſupplicium rapti *duci* dicuntur) *fac tui juris, qod alieni eſt.* Alluſit eódem & *qæſt. natur. l.* 2. *c.* 59. *In omnes conſtitutum eſt capitale ſupplicium; & qidem conſtitutione juſtiſſimâ. nam, qod maximum ſolet eſſe ſolatium extrema paſſuris, omnium cavſſa eadem eſt. ſeqeremur traditi à judice avt magiſtratu, & carnifici noſtro præſtaremus obſeqium. qid intereſt utrùm ad mortem juſſi eamus, an ultronei? Qiſqis avtem qeritur, & plorat, & gemit, imperata facere vi cogitur, & invitus rapitur ad juſſa nihilominus. qæ avtem dementia eſt potiùs trahi qàm ſeqi?* Epictetus *l.* 2. *c.* 16. Ταῦτα (λύπην, φόβον, φθόνον, ἐπιθυμίαν, μαλακίαν, ἀκρασίαν) οὐκ ἔστιν ἄλλως ἐκβαλεῖν, εἰ μὴ πρὸς μόνον τὸν θεὸν ἀποβλέποντα, ἑκείνῳ μόνῳ προσπεπονθότα, τοῖς ἐκείνου προσάγμασι καθωσιωμένον. ἀν δ' ἄλλο τι θέλῃς, ὀιμώζων καὶ σύνων ἀπολυθήσεις τῷ ἰσχυροτέρῳ, ἷξω ζητῶν ἀεὶ τὴν ἔυρεσιν, καὶ μηδέποτε ἔυροῦν δυνάμενος. ἐκεῖ γὰρ ζητεῖς, ὅθεν μή ἐστιν, ἀφεὶς ἐκεῖ ζητεῖν ὅπου ἐστί. *Hæc (dolorem, ſimórem, cupiditatem, invidiam, mollitiem, intemperantiam) aliter vérò ejici non poſſunt, niſi ad ſolum reſpicias Deum, eique ſoli ſis addictus, & illius mandatis initiatus. Sin qid aliud voles, gemens & plorans ſeqeris robuſtiorem, foris ſubinde qærens proſperum ſucceſſum, cum ſucceſſum nunqam invenire qeas; ut qi illic eum qæras ubi non eſt, omiſſo eo loco in qo eſt.* Pia ſanè, & cœlitùs illapſa ſententia. In eandem mentem Greenhamus noſter *Oper. tom.* 2. *t.* 31. §. 15. *Ò ſi Deum homines ſponte ſeqerentur. omnino ſiqidem ſeqendum eſt; avt ſicut ovis paſtorem ad cavlam ducentem, avt ſicut porcus lanium ad macellum trahentem: qod ſi ad macellum malimus qàm ad cavlam, beſtiæ ſumus, avt beſtiis ipſis etiam pejores.*

A

B

C

D

§. 29. Διὰ τὸ τοῦτο στέργεσθαι] vide *l.* 12. §. 31.

§. 30. Τί παρόμοιον ἁμαρτάνεις] Ità Dion Syracuſanus, qi cùm à Dionyſio tyranno patriâ pulſus Megaram petiiſſet & ad Theodorum urbis illius principem, qem convenire cupiebat, non ſine difficultate admitteretur, indignantibus, qi aderant illi, familiaribus, τί τοῦτο, inqit, μεμφόμεθα; καὶ γὰρ αὐτοὶ πάντες ἐν Συρακούσαις ὅμοια τούτοις ἐποιοῦμεν. *Patienter hoc ferendum eſt: forſitan enim & nos, cùm Syracuſis ageremus, in gradu dignitatis alicujus conſtituti, aliqid tale fecimus.* Narrant Plutarchus *in* Dion. & *Valerius Maximus lib.* 4. *c.* 1. *niſi qod* Πτολιόθεον *vocat, qem iſte Theodorum.* Plutarchus *de utilit. ex inimic. pag.* 88. *D.* Ὁ Πλάτων ἐνίοις ἀσχημονοῦσιν ἀνθρώποις παραγίνοιτο, πρὸς αὐτὸν ἀκτῶν ἐλάθου λέγων, Μήποτε ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος; *Plato qoties interfuiſſet hominibus contra decorum agentibus, digreſſus ſeipſum ſolebat ita alloqi, nunqánne ipſe qoqe fortaſſe tali vitio laboro?* & *de audiend. pag.* 40. *D.* Τὸ τοῦ Πλάτωνος οὐκ ἀκριτον ἀεὶ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ τῶν ἁμαρτανόντων ἀποφθέγγεσθαι, ἢ που ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος; *Aliorum peccata conſiderans in promptu ſit tibi Platonicum illud decinere: nùmnam & ego fortaſſe talis ſum?* Meminit & ejuſdem idem, in *monit. ſalubr.* &, *de irac. cohibend.* qod Flaccus ſic, *ſatyr.* 4.

— Hoc qidam non bellè: numqid ego illi
Imprudens olim faciam ſimile? hæc ego mecum
Compreſſis agito labris. —

Idémqe *ſat.* 3.

— qid tu?
Nullàne habes vitia? imò alia, havd fortaſſe minora.

Et mox;

— denique teipſum
Concute, numqa tibi vitiorum inſeverit olim
Natura, avt etiam conſvetudo mala.

Epictetus *lib.* 4. *c.* 4. Προτέχω τοῖς ἀνθρώποις τίνα φασὶ, πῶς κινοῦνται, ἢ κακοήθως, ἢδ' ἵνα ἔχω ψέγειν ἢ καταγελᾶν. ἀλλ' ἐπ' αὐτὸν ἐπιστρέφω, εἰ τ' αὐτὰ κἀγὼ ἁμαρτάνω. πῶς οὖν παύσομαι; τότε καὶ ἐγὼ ἡμάρτανον. νῦν δ' ὑπὲρ, χάρις τῷ θεῷ. *Obſervo homines qid dicant, qomodo moveantur: idqe non malevolè, neqe vituperandi avt deridendi cavſſâ: ſed ad me ipſum refero, an & ipſe ſic delinqam. Qomodo igitur deſinam? Tunc & ego peccabam: nunc verò non item, gratia ſit Deo.* Vix Chriſtianum magis dici poterat. Gemina certè ſunt noviſſima iſta Apoſtoli illis, de Romanis, *ad ipſos Epiſt. c.* 6. *v.* 17. forſan avtem legendum, ἁμαρτάνω, ὅπως οὐ παύσομαι. *qo modo*, ſive *ut, id ulteriùs facere deſiſtam.* vide & *ad lib.* 7. §. 26. & *lib.* 11. §. 18.

Ὅτι βιάζεται] & *lib.* 8. §. 14. ἀναγκάζεται. Ità Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 291. *A.* Στέροντας τῆς ἀληθείας, ἢ κλαπέντας, ἢ γοητευθέντας, ἢ βιασθέντας. *Privantur veritate, vel circumventi, vel præſtigiis decepti, vel coacti.* Et mox: βούλεται πολλάκις ὀδύνη τε καὶ ἀλγηδὼν, φιλονεικία τε αὖ καὶ θυμὸς. *Cogit ſæpe dolor, & angor, & rurſus contentio, & ira.* & rurſus *pag.* 293. *C.* Αἱ λέξεις αὐταὶ τῶν σοφιστῶν, ἃ μόνον γοητεύουσαι, κλέπτουσι τοὺς πολλούς, βιαζόμεναι δὲ ἔοδ' ὅτι. *Ipſa ſophiſtarum dictiones non ſolum mudtorum oculos præſtringunt, & eos ſeducunt, ſed nonnunqam etiam vim adferentes.* Apud Galenum, *de affect. dignoſc. & corrigend. c.* 4. ὑπὸ τοῦ καταφάτου θυμοῦ βιασθεὶς ἔπραξε. *qa execratâ iracundiâ coactus perpetraſſet.* vide *l.* 7. §. 62. & 63.

§. 31. Σατύρωνα ἰδὼν Σωκρατικὸν, φαντάζου ἢ Εὐτυχίῳ, ἢ Τιμέναν] Confusè nimìs iſta. Xylander reddidit. diſtinctiùs Caſaubonus. falſus tamen, opinor, uterqe, qòd *Socraticum* pro nomine proprio habeat, cùm ſit ſectæ denominativum, & ad *Satyronem* an *Satyrionem* potiùs, qod magìs ſuſpicor, referatur.

Καὶ Εὐφράτην ἰδών] *Evphrates* philoſophus Ægyptius, qem lavdat Plinius minor *lib.* 1. *Ep.* 10. Commemorat, nec ſine lavde, & Epictetus *Enchir. c.* 35. & *Diſſert. lib.* 2. *c.* 15. & *l.* 4. *c.* 8. & Evnapius in *vitar. proœm.* vide *ad lib.* 7. §. 57. perſtringere tamen videtur Philoſtratus in *vit. Apollon. lib.* 5. *c.* 11. & 14. & *lib.* 6. *c.* 7. De morte hujus ità Dio *lib.* 69. Ἐν τῷ ἔτει ἐκείνῳ καὶ Εὐφράτης ὁ φιλόσοφος ἀπέθανεν ἐθελούσιος, ἐπιτρίψαντος αὐτῷ καὶ τοῦ Ἀδριανοῦ κάνειον, καὶ διὰ τὰ γῆρας, καὶ διὰ τὴν νόσον, πιεῖν. *Illo anno Evphrates philoſophus obiit mortem voluntariam, qum ei Hadrianus propter ſenectutem & morbum cicutam bibere conceſſiſſet.* ubi fruſtrà Leunclavius poſcit legi Εὐφράδης. cùm *Evphratis* nomen agnoſcant præter ſuprà memoratos, etiam Evſebius in *Chron.* qi Stoicum fuiſſe tradit; & Sidonius *lib.* 4. *Epiſt.* 3. qi aſtronomiæ etiam peritiam tribuit.

Εὐτυχίωνα] *Evtychio Proculo Siccenſi, Grammatico* uſum Marcum, monet Capitolinus. Verùm Evtychio iſte, qem hìc Marcus, an is exiſtat, ambigo; cùm inflexione levi diſcrepent nomina, *Evtychius* & *Evtychio*; eò magìs, qia Grammaticum cum Philoſopho componi, havd ſatìs congruum videatur.

Σιλουανὸν] *Silvanum.* is fortè fuerit qem & Σιλβανὸν Svidas. Σιλβανὸς, φιλόσοφος, ὃς ἐπιστήμῃ μὲν ἦν τὰ ἄλλα καὶ ἱερὸς, ἀπλέστερος δὲ τὰ ἤθη καὶ ἐπιπόλαιος. *Silvanus, philoſophus, qi cæteris in rebus modeſtus qidem, & ſanctus erat: ſed moribus ſimplicioribus traditus, & ſuperficiarius.*

Καὶ Ἀλκίφρονα] deeſt ἰδών (qod Xylander in fravdem induxit) vel librarii culpâ deperditum; vel ἐκ τοῦ κοινοῦ ſupplendum *Alciphronis philoſophi Magneſii* meminit Svidas. ſub ejus nomine epiſtolæ qædam, qæ ſophiſtam magìs qàm philoſophum ſapiunt, ab Aldo aliiſqe ſunt editæ.

Teo-

Tropæophorum cogita; & Xenophonte, Critonem vel Severum. & temet ubi reſpexeris, Cæſarum aliqem. & in qolibet cogitando, geminum ei qempiam. tum mentem tibi ſubeat; Ubi nunc ſunt illilli? nuſqam ſanè: avt ubi tandem? ità enim perſpectum jugiter habebis, humana omnia fumum ac nihil eſſe, præſertim, ſi ſimul fueris recordatus, qicqid ſemel mutârit, per ſpatium temporis infinitum non eſſe ampliùs futurum. tu verò ſpatii illius qantulum occupas? cur ergò tibi non ſufficit ſpatium hoc tam breve, prout te decet, tranſigere? qàm pulcram bene agendi materiam occaſionémqe ſubterfugis? qid enim ſunt aliud hæc omnia, qàm mentis, qæ, hac in vita qæ contingunt, naturam eorum rimata, accuratè perſpexerit, exercitationes. perſiſte ergò, dum & iſta tibi familiaria effeceris, qo modo ſtomachus robuſtus cuncta ſibi accommodat,

Τροπαιοφόρον φαντάζου. καὶ Ξενοφῶντα ἰδών, Κρίτωνα ἢ Σεβῆρον φαντάζου. καὶ εἰς ἑαυτὸν ἀποβλέπων, τῶν Καισάρων τινὰ φαντάζου, καὶ ἐφ' ἑκάστου τὸ ἀνάλογον. εἶτα συμπροσαιτιᾶτό σοι. [a] πῦ ἂν ἐκεῖνοι; ἀδαμοῦ. ἢ * ὀπωδή. ἅπαξ γὰρ συνεχῶς θεάσῃ τὰ ἀνθρώπινα, [b] καπνὸν, καὶ τὸ μηδέν. μάλιστα ἐὰν συμμνημονεύσῃς, ὅτι [c] τὸ ἅπαξ μεταβαλὸν οὐκέτι ἔσαι ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ. σὺ δ' ἂν ἐν τίνι; τί δ' οὐκ [d] ἀρκεῖ σοι [e] τὸ βραχὺ τοῦτο κοσμίως διαπερᾶσαι; [f] ὅλαν ὕλην καὶ ὑπόθεσιν φεύγεις; τί γὰρ ἐστι πάντα ταῦτα ἄλλο, πλὴν [g] γυμνάσματα λόγου [h] ἐρακότου ἀκριβῶς καὶ [i] φυσιολόγως τὰ ἐν τῷ βίῳ; μένε δ' ἂν, μέχρι ἐξοικειώσῃς σαυτῷ καὶ ταῦτα. [k] ὡς ὁ ἐρρωμένου στόμαχου πάντα ἐξοικειοῖ,

a L. 7. §. 58. L. 8. §. 25. 31. b L. 2. §. 17. c L. 12. §. 27. d L. 4. §. 3. e L. 6. §. 2. l. 9. §. 6. f L. 7. §. 58, 68. g L. 6. §. 20. h L. 8. § 26. i L. 10. §. 9. k Inf. §. 35.

a ὡς

ANNOTATIONES.

Τροπαιοφόρον] *Tropæophorus* iſte qis extiterit, ariolari non poſſum. ſed nec nomen ipſum alibi legiſſe memini.

Καὶ Ξενοφῶντα ἰδὼν] apparet hinc τὸ ἰδὼν, *conſiderandi*, non *conſpiciendi*, ſignificatum iſtic obtinere; cùm *Xenophon*, qi ſeculis aliqot Marcum anteceſſerat, inter cæteros contemplandus proponatur.

Κρίτωνα] *Crito* Socratis familiaris amicus; ut patet ex Platonis *dialogo*. Sed & Xenophontis; qod liqet ex *epiſtola ad eundem* Xenophontis; unde excerpta qædam habemus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 83.

Σεβῆρον] fortè Σεβήρεον potiùs, ut *lib.* 1. §. 14. *Severus* Philoſophus Marco cumprimis charus. de qo ad locum illum diximus.

Πῦ ἂν ἐκεῖνοι; ἀδαμοῦ, ἢ ὀπωδή] *nuſqam avt ubicunqe* Xylander. *nuſqam avt ubilibet* Caſavbonus. verùm legendum diſtinctim, ὅπου δή; *nuſqam, avt ubi tandem*? ſic *lib.* 7. §. 58. Νῦν ἂν ἐκεῖνοι πῦ; ἀδαμοῦ. *At ubi tandem jam illi*? *nuſqam planè.*

Καπνὸν] Ità *l.* 12. §. 27, 33. qod *lib.* 2. §. 17. τύφον. Empedocles apud Plutarchum *de Iſid. & Oſir. pag.* 360. *C.* & Sextum Empiricum *adv. logic. lib.* 1. *c.* 2.

Εἴδωλ', ὅσοιπερ ζῶμεν, ἢ κὐφὴν σκιάν.
Nam video nil nos eſſe mortales, niſi
Imaginoſa ſomnia, avt umbram levem.
Grotius. Evripides *Medeâ.*

Τὰ θνητὰ δ' ὡς νῦν πρῶτον ἠγοῦμαι σκιάν.
Humana nil niſi umbram ego nóram priùs.
E noſtris qidam:

Bulla eſt omnis homo, flos, vapor, umbra, nihil.
hoc eſt qod Ebræi. הבל & כזב *vanitas* & *falſitas*, ſive *mendacium. Pſal.* 39. *v.* 6. & *Pſ.* 62. *v.* 9.

Σὺ δ' ἂν ἐν τίνι] *tu avtem in qo tempore es*? Xylander. ut χρόνῳ ſubintelligatur. *qàm brevis es avi*? vide *ad l.* 4. §. 33.

Οἷαν ὕλην καὶ ὑπόθεσιν φεύγεις;] Plutarchus *de tranqill. pag.* 474. *A.* Ἀλλ' ὥσπερ ἐν μυτικῇ βαρεῖς φθόγγοι καὶ ὀξεῖς, ἐν δὲ γραμματικῇ φωνήεντα καὶ ἄφωνα γράμματα. μυσικὸς δὲ καὶ γραμματικὸς, οὐχ ὁ θάτερα δυτχεραίνων καὶ ὑποφεύγων, ἀλλ' ὁ πᾶσι χρῆσθαι καὶ μιγνῦναι πρὸς τὸ οἰκεῖον ἐπισάμενος. ὥστω καὶ τῶν πραγμάτων ἀντισοιχίας ἐχόντων, ὁ δεῖ τοῖς ἑτέροις ἐξαθυμεῖν, οὐδ' ἀπαγορεύειν, ἀλλ' ὥσπερ ἁρμονικὸς, ἀμβλύνοντας ἀεὶ τοῖς κρείττοσι τὰ χείροσι, καὶ τὰ φαῦλα τοῖς χρηστοῖς ἐμπεριλαμβάνοντας, ἐμμελῆ τὸ τοῦ βίου μίγμα ποιεῖν καὶ οἰκεῖον αὐτοῖς.
Sed qemadmodum in muſica ſoni ſunt graves & acuti, & in grammatica litera cum votales tum muta: muſicus avtem & grammaticus eſt non qi alterum genus moleſtè fert atqe fugit, ſed qi omnia uſurpare & permiſcere arte ſuâ poteſt. Ita in rebus qoqe humanis cum ſint oppoſiti invicem ordines, non debemus in altero animum ob dolorem deſpondere: verùm harmonicos imitari, & melioribus deteriora obſcurando, ac malis bonis occupando, concinnum vitæ nobiſqe conveniens temperamentum conficere. Hoc eſt qod Marcus hic ὕλην καὶ ὑπόθεσιν, *materiam ſubjectam* hæc facere, in qa ſe exerceat, & artis ſuæ ſpecimen edat exerátqe.

Γυμνάσματα] vide *ad lib.* 6. §. 20. & *infrà* §. 33. Creviſa apud Evripidem *Jone*;

Πρὸς τίν' ἀγῶνα τιθέμενοι δ' ἀριστῆς;
Οὐ πόσις ἡμῖν προδότης γέγονε;
Στέρομαι δ' οἴκων, στέρομαι παίδων.
Φρεῦδαι δ' ἐλπίδες, ἃς διαθέσθαι
Χρὴ ζυσα καλῶς, ὐκ ἐδυνάσθην.
Vitæ is ſtadium qale patet mihi?
Vir nonne ipſe mihi proditor extitit?
Expulſa adibus (bev) orbaqe liberis?
Vana ſpes etiam, qas bene ponere
Cùm valdè cupiam, non datur exeqi.

Joannes Chryſoſtomus *in Act. Orat.* 15. *pag.* 146. *D.* Ἔκω σοι πάλαισρα καὶ γυμνάσιον ἡ γυνή. πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, γυμνάσια μὲν ἀναδέχεσθαι ὑδρὸς κέρδος ἔχοντα, ἵνα φλίβωμεν τὸ σῶμα, γυμνάσια δὲ μὴ ποιεῖν δικαδε καὶ πρὸ τῶν ἀγώνων σίφωνον ἡμῖν παρέχοντα; *Sit tibi palaſtra ac gymnaſium mulier. Qomodo enim non abſurdum, gymnaſia ferre nihil lucri afferentia, ubi affligimus corpus: gymnaſia avtem non ſalere domi, qa nobis coronas etiam ante agones ſuppeditant*? Epictetus *l.* 3. *c.* 24. Ἐπὶ τούτοις ὁ θεός με νῦν μὲν ἐνταῦθα ἀγεν, νῦν δὲ ἐκεῖ πέμπει, πίνητα δείκνυσι τοῖς ἀνθρώποις, δίκα ἀρχῆς, τοσοῦτα, εἰς Γύαρα πέμπει, εἰς δεσμωτήριον εἰσάγει. ὐ μισῶν. μὴ γένοιτο. τίς δὲ μισεῖ τὸν ἄριστον τῶν ὑπηρετῶν ἑαυτῷ; ὐδ' ἀμελῶν. ὃς γε οὐδὲ τῶν μικροτάτων τινὸς ἀμελεῖ. ἀλλὰ γυμνάζων, καὶ μάστυρι πρὸς τοὺς ἄλλους χρώμενος. *His de cauſſis Deus me nunc huc ducit, nunc alio mittit, pauperem oſtendit hominibus, ſine imperio, agrotantem, in Gyara mittit, in carcerem conjecit. Non ex odio; abſit: qis enim miniſtrum ſuum optimum oderit? neqe ex negligentia; qippe qi ne minutiſſima qidem negligat: ſed exercendi mei cauſſâ, & per me teſtificandi cæteris.* vide *ad lib.* 6. §. 42.

Μέχρι ἐξοικειώσῃς σαυτῷ] Seneca *de ira. lib.* 2. *c.* 13. *Nihil eſt tam difficile, & arduum, qod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat.*

Ὡς ἐρρωμένος στόμαχος πάντα ἐξοικειοῖ] Eadem imago, *infrà* §. 35. τὸ στομάχου ῥωμαλέον τοῦτο, in animantibus qibuſdam ad mi-

a L.4.§.1. a ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ, ὅ, τι ἂν βάλῃς, φλόγα ἐξ αὑτοῦ καὶ αὐγὴν ποιεῖ.

b L.11.§.13 c L.12.§.1. d L.5.§.5. e L.8.§.32. Inf.§.33. f Sup.§.8.

§. 32. b Μηδενὶ ἐξέστω εἰπεῖν ἀληθεύοντι σοῦ σε, ὅτι οὐχ c ἁπλοῦς, ἢ ὅτι οὐκ ἀγαθός. ἀλλὰ ψεύδεσθω, ὅστις τούτων τι περὶ σε ὑπολήψεται. d πᾶν ἔστω ἐπὶ σοι. e τίς γὰρ ὁ κωλύων ἀγαθὸν εἶναι τὴν ἁπλοῦν; σὺ μόνον πρόνοιαν f μηκέτι ζῆν, εἰ μὴ τοιοῦτος ἔσῃ. οὐδὲ γὰρ αἱρεῖ λόγος μὴ τοιοῦτον ὄντα.

g Sup.§.12. 31. h Sup.§.32. l.11.§.9. i L.9.§.26. k L.6.§.51. l L.5.§.16. l.6.§.16.40. m L.6.§.7. l.8.§.26.43. l.11.§.16.

§. 33. g Τί ἐστι τὸ ἐπὶ παύτης τῆς ὕλης δυνάμενον καὶ τὸ ὑγιέστατον προσχθῆναι; ἢ ῥηθῆναι; ὅ, τι γὰρ ἂν ἔστω ἡ, h ἔξεστιν αὐτὸ πρᾶξαι ἢ εἰπεῖν. καὶ μὴ προφασίζου, ὡς πολυόμβρου· εἰ δ' ἕτερον παύσῃ i σέσωκεν, περὶ ἣν ἔστω πάθης, ὅτι k δίκαιόν ἐστι τοὺς ἡδυπαθοῦντα ἡ τρυφὴ, τοῦτό σοι τὸ ἐπὶ τῆς ὑποβαλλομένης l λομβρίης καὶ ὑποπιπλώσης ὕλης l ποιεῖν τὰ οἰκεῖα τῇ m ἀνθρώπου κατασκευῇ. m δικόλαυσιν γὰρ δεῖ ὑπολαμβάνειν, πᾶν ὃ ἔξεστι καὶ τῷ ἰδίαν φύσιν ἐναρμοζόντων.

igníſque validus, qicqid ingeſſeris, flamtnam indè ac fulgorem edit.

§. 32. Nulli liceat verè de te dicere, non eſſe te ſimplicem, avt non eſſe te bonum. ſed mentiatur, qiſqis horum qicqam de te opinatus fuerit. hoc avtem totum in te ſitum eſt. qis enim te bonum ſimplicémve eſſe prohibuerit? tu tantùm ſtatuas, nec ulteriùs vivere, qàm talis futurus ſis. neqe enim ratio id poſcit, nî talis ſis.

§. 33. Ecqid eſt, qod de materia iſta rectiſſimè vel fieri vel dici poſſit? qicqid enim hoc fuerit, vel facere idipſum, vel dicere licet, nec obtendas, impediri te. antè ingemiſcere non deſmas, qàm eò te adegeris, ut qod voluptuariis hominibus eſt luxu diffluere, hoc tibi fuerit de ſubjecta qaqe oblata tibi materia ea facere, qæ humanæ conſtitutioni conveniant. etenim pro oblectamento eſſe tibi debet, qicqid ſecundum naturam tuam agere tibi datur.

ANNOTATIONES.

miraculum uſqe ſtupendum obſervârunt avtores celeberrimi. utpote in ſturnis, coturnicibus, cervis, capreis. Ariſtoteles *de plantis lib.* 1. *c.* 5. Ὁ ὑοσκύαμος, καὶ ὁ ἐλλέβορος ἀνθρώποις μὲν δηλητήριοι, τροφὴ δὲ τοῖς ὄρτυξι. *Hyoſcyamus & helleborus, qæ hominibus ſunt venena, coturnicibus verò alimentum.* Sextus Empiricus *Pyrrhon. hypoth. lib.* 1. *c.* 14. §. 1. Τὸ γῦν κώνειον πιαίνει τοὺς ὄρτυγας. καὶ ὁ ὑοσκύαμος τοὺς ὗς. αἱ δὲ χαίρουσι καὶ σαλαμάνδρας ἐσθίουσαι. ὡσπερεὶ ἔλαφος τὰ ἰοβόλα ζῶα, καὶ αἱ χελιδόνες καυθαρίδας. *Exemplo poteſt eſſe cicuta, qa coturnices pinguefacit, ſicut hyoſcyamus ſues: qa ſalamandras etiam libenter edunt, qemadmodum & cervi venenata animalia, & hirundines cantharidas.* Alexander Aphrodiſienſis *problem. præfat.* Ὀρτυγες τε σιτοῦνται τὸν ἐλλέβορον, τοῖς ἀνθρώποις δηλητήριον ὄντα. ψάρει δὲ τὸ κώνειον. *Coturnices veſcuntur helleboro, qi hominibus eſt venenum; ſturni verò cicutam.* Baſilius *in Hexam. Orat.* 5. *pag.* 58. *D.* Τὸ μὲν κώνειον οἱ ψᾶρες βόσκονται, διὰ τὴν καλασκευὴν τοῦ σώματος τὴν ἐκ τοῦ δηλητηρίου βλάβην ἀποδιδράσκοντες, ἐλλέβορος δὲ ἐρίτιμον ἐστὶ τροφὴ, ἰδιότητι κράσεως τὴν βλάβην ἀποφευγόντων. *Cicuta qidem ſturni veſcuntur, & tamen propter corporis conſtitutionem à veneno non occupantur: helleborus avtem coturnicibus eſt cibus, nec ab eo peculiari qadam temperatione detrimenti qippiam percipiunt.* qæ eadem apud Eyſtathium Antiochenſem *in Hexam.* leguntur. uter ab utro acceperit, alii viderint. Ambroſius *Hexam. l.* 3. *c.* 9. ſic reddidit. *Sturni veſcuntur conio: nec fravdi eſt eis qoniam qalitate ſui corporis venenum ſucci letalis evadunt. Helleborum avtem plerique loquuntur eſcam eſſe & alimoniam coturnicum, eò qòd naturali qodam temperamento ſui corporis vim pabuli nocentis evitant.* denique, *cervis cibus venenum eſt.* Plinius *hiſt. nat. lib.* 10. *cap.* 23. *Coturnicibus veratri ſemen gratiſſimus cibus.* & *cap.* 72. *Caprea & coturnices venenis pingueſcunt, placidiſſima animalia.* Lucretius *de rer. nat. l.* 4.

Tantáqe in his rebus diſtantia differitáſqe eſt,
Ut qod alis cibus eſt, aliis fuat acre venenum;
Sic etenim nobis veratrum eſt acre venenum;
As capreis adipes & coturnicibus auget.

Et *l.* 5.

Qippe videre licet, pingueſcere ſæpe cicutâ
Barbigeras pecudes, homini qa eſt acre venenum.

Tum ſtruthio ferrum, oſſa, ſaxa, qidlibet ferè, comedit, concoqit, conficit. Plinius *l.* 10. *c.* 1. *concoqendi ſine delectu devorata mira natura.* Alexander Aphrodiſienſis *probl. præfat.* Στρουθοκάμηλος ἰδιότητί τινι σίδηρον πέπτει. *Struthocamelus naturâ ſibi propriâ ferrum concoqit.* Ælianus *de animal. l.* 14. *c.* 7. Λίθους καταπίνουσα ἡ στρουθὸς, ἐν τῷ ἐχίνῳ φυλάττες, καὶ πέπτει τῷ χρόνῳ. *Struthio præpinguis in omaſo lapides diu aſſervatos concoqit.* Qin & de hominibus ac gentibus etiam nonnullis, prioribus illis gemina prodidere. Sextus Empiricus *Pyrrhon. Hyp. l.* 1. *c.* 14. §. 2. Ἀλλὰ καὶ Αἰθιόπων οἱ ἀντιπέρας τῆς Μεροῆς πεῤὰ τὸν Ὑδάσπην ποταμὸν οἰκοῦντες, σκορπίους καὶ ὄφεις, καὶ τὰ παραπλήσια ἀκινδύνως ἐσθίουσιν. *Sed & Æthiopes illi, qi ex adverſo Meroes, habitant, Hydaſpis fluvii accolæ ſcorpios & ſerpentes, & hujus generis alia citra periculum comedunt.* Refert & idem *ibidem* de Rufino qodam Chalcidenſi, ὅτι ἐλλέβορον ἅς τι τῶν συνηθῶν προσεφέρετο καὶ ἔπινεν, *qod helleborum ut conſvetum aliqem potum ſumebat & concoqebat.* de anu qàdam Attica qæ κωνείου τριάκοντα ὀλκὰς ἀκινδύνως, *qa cicuta triginta holcas ſine damno,* de Lyſide, qi μηκωνίου τέσσαρας ἀλύπως ἐλάμβανεν, *ſucci papaveris qatuor nulla cum moleſtia hauriebat.*

Ὡς τὸ λαμπρὸν πῦρ] Vide *ad l.* 4. §. 1.

§. 32. Μηδενὶ ἐξέστω εἰπεῖν ἀληθεύοντι περὶ σου] Feſtivè Ariſtippus oratori, qi in judicio cavſſam *ipſius* egerat, poſtqam jam obtinuerat, interroganti qid Socrates illi profuiſſet, reſpondit, τοῦτο, τὰς λόγους, ὃς εἶπας ὑπὲρ ἐμοῦ, ἀληθεῖς εἶναι. *Hoc, ut oratio, qam pro me habuiſti, vera ſit.* Laërtius *l.* 2. *c.* 71. ſed & Pindarus cuidam, qi qò gratiam ſibi ab eo deberi innueret, ſe ajebat ubiqe locorum apud cunctos illum collavdare, regeſſit, eidem ſeſe prædicationis gratiam referre; faciendo nempe ut vera loqatur. Καγώ σοι χάριν ἀποδίδωμι. ποιῶ γάρ σε ἀληθεύειν. *Et ego tibi gratiam refero: facio enim ut verax ſis.* Plutarchus *de vitioſ. pud. p.* 536. *C.*

Ἀλλὰ ψευδίσθω] D. Chriſtus ſuis, Matth. *c.* 5. *v.* 11. Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι, &c. *Beati eritis, qum vos convicijs affecerint, & mentientes dixerint qidvis mali adverſus vos,* &c. neqe enim, ſi ἀληθεύοντες. Cato *Orat. de Coſſ. ſua* apud Chariſium *l.* 2. *Ei rei do operam, ut mihi falſò malè dicatur.* vide Philippum Macedonem qid de ſe, *ſuprà ad* §. 11.

Ὅστις τούτων τι περί σου ὑπολήψεται] Ergò & in mente, non in lingva tantùm, mendacium eſt.

Πᾶν δὲ τοῦτο ἐπί σοι] Plavtus *Trinum.* 1, 2.

M. *Omnes bonos bonáſqe accuratè addecet,*
Suſpicionem & culpam, ut ab ſe ſegregent.
C. *Non poteſt utrumqe fieri.* M. *Qapropter?* C. *Rogas?*
Nè admittam culpam, ego meo ſum promtus pectori:
Suſpicio eſt in pectore alieno ſita.

Lipſius *Cent.* 1. *Ep.* 77. *Qalis ſim, in me ſitum eſt. qalis avdiam, in vano eſt vulgo.* Eraſmus *Epiſt. Innocentiam præſtare poſſum; qid homines de me loqantur, non poſſum.* vide *l.* 11. §. 14.

Τίς ὁ κωλύων] Vide *l.* 2. §. 9. & *l.* 3. §. 12. & *l.* 8. §. 32.

Κεῖνον μηκέτι ζῆν] Vide *ſuprà ad* §. 8. Τί δ' ἔτι ζῇν θέλεις, τοιοῦτον ὤν; *Talis avtem cum ſis, qid adhuc in vita eſſe cupis?* Epictetus *l.* 3. *c.* 26.

Οὐδὲ γὰρ αἱρεῖ λόγος] *Neqe enim patitur ratio te niſi talem* Xylander. *neqe enim rationi conſentaneum eſt, ut vivas, qi talis non ſis* Caſavbonus. ad verbum, *neqe enim poſcit, poſtulat, exigit ratio,* (ut vivas, ſcilicet) *ni hujuſmodi ſis.* Sic Plato *Phileb. pag.* 386. *B.* Διψῇν ἄρα τὸ σῶμα ἡμῶν ἢ πεινῇν, ἤ τι τοιοῦτον πάσχειν, οὐδαμῇ ὁ λόγος αἱρεῖ. *Sitire igitur vel eſurire corpus noſtrum, avt aliqid ejuſmodi pati ratio non poſcit,* vel *non patitur* etiam. Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Μίσχει τίνος; μίσχεις ὦν ὁ λόγος αἱρῇ συνεῖναί με τῷ σωματίῳ. ὅταν δὲ μὴ αἱρῇ, λάβετε αὐτό. *Qousqe iſta perpetieris? qamdiu me corpuſculo hoc converſari ratio exegerit. Ubi avtem hoc ratio non exegerit amplius, tollite illud ſultis à me.* vide *ad l.* 4. §. 24.

§. 33. Τί ἐστι τὸ ἐπὶ ταύτης τῆς ὕλης] vide *ad l.* 9. §. 27. & *ſuprà* §. 11, 12, 31. & *l.* 12. §. 1.

Οὐ πρότερον παύσῃ τίνων] Ità *l.* 9. §. 29. Δικαίως τίνουσιν. *Servitus ingemiſcentium.*

Ἀπόλαυσιν γὰρ δεῖ ὑπολαμβάνειν] Ità *l.* 8. §. 26. ἐυφροσύνην, & *l.* 11. §. 16. χαράν. & *l.* 3. §. 6. ἀπόλαυσιν. *Pſal.* 112. *v.* 1. *Beatus vir qi Deum timet, delectatur in præceptis ejus.* exeqendis, ſcilicet. D. Chriſtus; *Mihi cibus & potus eſt, voluntatem paternam exeqi.* Joannes *c.* 4. *v.* 34. & Jobus *c.* 23. *v.* 12. *Non receſſi à mandatis ejus: verba oris illius demenſo meo prætuli.* Scitum, tritiſimqe eſt Laconis illud, qi interrogatus, τί παρίχει παιδαγωγῶν, qòdnam inſtitutione puerorum ſuâ præſtaret; reſpondit, τὰ καλὰ τοῖς παισὶν ἡδέα ποιῶν. *Facio ut honeſta illis jucunda fiant.* Plutarchus *virt. docer. pag.* 439. *F.* ſive, ut idem, *de virt. mor.* Ὅτι ποιοῦσι τὸν παῖδα τοῖς καλοῖς ἥδεσθαι, καὶ ἀχθεσθαι τοῖς αἰσχροῖς. *facturam ſe, ut honeſtis delectentur, turpia verò exoſa habeant.* ἓν μεῖζον ὠφέλημα, οὐδὲ κάλλιον, *qo nihil majus melliſve,* ſive *præſtantius*: inqit ille.

datur. datur avtem hoc ubique. siquidem cylindro qidem non conceditur, ut motu proprio ubique feratur; sed nec aqæ, nec igni, nec alii rei cuiqam, qæ à natura mera, vel anima regitur irrationali. qæ enim coërceant & obsistant, multa sunt. verùm mens & ratio per obstantia qælibet, prout nata est, & prout vult ipsa, procedit. tu ergo ob oculos istud habens, rationem per omnia facilitate ferri eâdem planè, qâ ignis sursum, lapis deorsum, per declive cylindrus, nihil qæras ulteriùs. reliqa enim obstacula, vel sunt corporis, qod cadaveris instar habet, vel opinione, & rationis inclinatione semotâ, non infringunt, avt mali qicqam efficiunt. alioqi ea qi patitur, malus fieret. atqi id aliis qidem operibus omnibus ità se habet, ut qicqid alicui horum mali contigerit, deterius illud faciat, qod eo afficitur. istîc verò, si ità dicere licuerit, præstantior fit homo ac lavde dignior, dum eis qæ objiciuntur, rectè utitur. in summa memineris, civem indigenam nihil lædere, nî civitatem lædat: civitatem nihil lædere, nî legem lædat. horum avtem, qæ infortunia dicimus, nihil legem lædit. qod avtem legem non lædit, nec civitatem, nec civem læserit.

§. 34. Qi decretis veris imbutus est, hunc dictum brevissimum & è trivio arreptum qodlibet commonere suffecerit de mœrore metúve pellendo. qale illud est,

γεῖν. [a] πανταχῆ ἢ ἔξεστι. τῷ μὲν ἓν κυλίνδρῳ, ἀ πανταχῆ δίδοῦ φέρεσθαι τὴν ἰδίαν κίνησιν, ἀδὲ τῷ ὕδατι, ἀδὲ πυρὶ, ἀδὲ τοῖς ἄλλοις, ὅσα [b] ὑπὸ φύσεως ἢ ψυχῆς ἀλόγου διοικεῖται. τὰ γὰρ διείργοντα καὶ ἐνισχύοντα πολλά. [c] νοῦς ἢ καὶ λόγος ἀρὰ πᾶσι τοῖς ἐναντιπίπτουσιν ὅτως προΐεται δύναται, ὡς πέφυκε, καὶ ὡς θέλει. πρὸς τοῦτο ῥᾳδιώνη πρὸς ὁρμάτων πᾶσαν ὅλην καθ' ἣν ἐνεχθήσεται ὁ λόγος ἀρὰ πάντων, ὡς πῦρ ἄνω, ὡς λίθος κάτω, ὡς κύλινδρος κατὰ πρανοῦς, [d] μηκέτι μηδὲν ἐπιζήτει. τὰ γὰρ λοιπὰ ἐγκόμματα ἤτοι ἔξω σώματικὴ ἐστὶ [e] ἔξω νεκρά, ἢ [f] χωλὰς ὑπολήψεως, καὶ τὸ αὐτὸ ἔξω λόγῳ ἐνδόνευσις, [g] ἀ θραύει, [h] ἀδὲ ποιεῖ κακὸν ἀδοπιῶν. ἐπεί τοι καὶ [i] ὁ πάσχων αὐτὸ, κακὸς ἂν δίκης ἐγένετο. ἐπὶ γῆν τ' ἄλλων κατασκευασμάτων πάντων, ὅ, τι ἂν κακόν τινι αὐτ' συμβῇ, ὥδε ἔχει χεῖρον γίνεται αὐτὸ τὸ πάσχον. ἐνταῦθα δ', εἰ δεῖ εἰπεῖν, καὶ [k] κρείττων γίνεται ὁ ἄνθρωπος, καὶ [l] ἐπαινετώτερος, [m] ἐρρωμένως χρώμενος τοῖς προσπίπτουσιν. ὅλως δ' μέμνησο, ὅτι [n] τ' φύσει πολίτῃ ἀδὲν βλάπτει, ὃ πόλιν ἀ βλάπτει. ἀδὲ γε πόλιν βλάπτει, ὃ νόμον ἀ βλάπτει. τούτων δ' τ' καλυμμένων ἀκληρημάτων ἀδὲν βλάπτει νόμον. ὁ τοίνυν νόμον οὐ βλέπτει, οὔτε πόλιν, οὔτε πολίτην.

§. 34. Τῷ *δεδειγμένῳ ὑπὸ τ' ἀληθῶν δογμάτων, ἔχει καὶ τὸ βραχύτατον, καὶ ἐν μέσῳ κείμενον εἰς ὑπόμνησιν ἀλυπίας καὶ ἀφοβίας. οἷον,

[a] *Licet ergo vel è morbo capere fructum? Annon è mutilatione? Annon & è morte?* Hinc professiones illæ de se Davidicæ, *Psal.* 119. v. 97, 71. Hinc *carmo*, in qo avrum argentúmqe expurgari solet, piorum perpessiones atqe ærumnæ conferuntur. *Psal.* 66. v. 10. Esaiæ *c.* 1. *v.* 25, &c. *c.* 48. *v.* 10. Job. *c.* 23. *v.* 10. Dan. *c.* 11. *v.* 35. Malac. *c.* 3. *v.* 23. *ad Rom. c.* 5. *v.* 2, 3, 4. Jacob. *c.* 1. *v.* 2, 3. Petr. *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Avtor *Sap. Solom. c.* 3. *v.* 6. Jasoni Siracid. *c.* 2. *v.* 4. Sed & avtor *ad Ebr. cap.* 12. *v.* 11. Καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' ἀντῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. *Fructum tranquillum justitiæ reddit iis, qi per eam fuerint exercitati.* vide *l.* 7. §. 58.

[b] Ἐκποιητότερος] vide *l.* 5. §. 15.

Τὸν φύσει πολίτην ἀδὲν βλάπτει] vide *ad l.* 5. §. 22. & *suprà* §. 6.

[c] Τῶν καλυμμένων ἀκληρημάτων] Ἀκληρήματα, συμφοραὶ, δυσχύιαι. Ἀκληρήματα, *calamitates, res adversæ.* Svidas: apud qem ἀκληράματι perperam legitur pro ἀκληρήματι, cùm in vocabulo ipso, qod literarum series docet; tum & in scriptoris nescio cujus verbis his *ibidem adductis*, διὰ τῦτο δοκεῖ μοι μάλιστα περιπίπτειν τοῖς ἀκληράμασι, διὰ τὸ πάντων βούλεσθαι τοχάζεσθαι καὶ μερίζεσθαι εἰς διάφορα. *Hac potissimum de caussa calamitates incidisse mihi videtur, qod omnia conjecturis assequi, & in varia rerum genera dividere voluerit.* à verbo ἀκληρεῖν, unde mox apud eundem, συμπάσχουσι τῇ τῶν ἀκληρούντων ὑπερδυνίᾳ. *Qod illis accidere solet, qi propter gravissimas calamitates gravissimo dolore puniuntur.* & Diodorus *l.* 16. *pag.* 477. de Philippo bello superatis insultante; ὑβρίζων διὰ λόγων τὰς τῶν ἀκληρούντων δυσχύιας, *verbis contumeliosis adversa fortuna casum miseris exprobrans*, & de Thebis à Macedonibus direptis *lib.* 17. *pag.* 497. Ὅτε ἦν, ὅστις ἰδὼν, οὐκ ἂν, ἐλέησε τὰς τύχας τῶν ἀκληρούντων. *Nemo tamen erat, qi tam calamitosam afflictorum sortem intuens, misericordiâ illos prosequatus fuisset.* & mox: Τὴν ἰδίαν ἔχθραν ἐν ταῖς τῶν ἀτυχηκότων ἀκληρήμασιν ἐπεδείκνυντο. *Odium suum inter extremas afflictorum clades exferebant.*

§. 34. Τῷ δεδυγμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων] Ità Basilienſis. at Lugdunensis δεδηγμένῳ. Xylander *qi morsus est à veris dogmatibus. sanquam vi à cane rabioso*, &c inqit Mericus Casavbonus. Verùm ego ista concoqere non possum. Lego igitur, τῷ δεδυσμένῳ, *ei qi veris dogmatibus imbutus est.* Sicut βεβαμμένον dixerat, *l.* 3. §. 4. atqe eodem sensu Plato dixit, *de leg. l.* 4. ἵνα δυνατώτατος αὐτῶν ἡ δόξα γίγνοιτο περὶ θείων τε καὶ περὶ ἄλλων.

[d] Ἀρκεῖ καὶ τὸ βραχύτατον] Hoc est qod valgò dicitur; *verbum*, sive, ut Terentius extulit, *Pherm.* 3. 3.

Dictum sapienti sat est.

Qq 3 Maxi-

Ie. Libanius *Orat.* 11. *pag.* 361. *B.* de Antiochenis suis, ὑδονὴν, ἣ μόχθον, τὸ τῆς οἰκείας παρασκευῆς τίθενται. τὴν μὲν ἀπαλλαγὴν τῶν πόνων ἐδέξαντο, τὸ δ' ἐπ' αὐτοῖς μένειν ἀγωνιῶντες. *Voluptatem, non laborem constituerant pro solo suo elaborare: liberationem certè à laboribus non admittebant, sed conversi erant si apud se manerent.*

Πανταχῆ δὲ ἔξεστι] Vide *ad l.* 5. §. 16. & *l.* 12. §. 1. Seneca *Ep.* 28. *Qid tam turbidum fieri potest quàm forum? ibi quoqe liceat quietè vivere si necesse sit.*

Τῷ μὲν ἓν κυλίνδρῳ] Vide *l.* 8. §. 57, 60.

Ὅσα ὑπὸ φύσεως ἢ ψυχῆς ἀλόγου διοικεῖται] vide *suprà* §. 2. & *l.* 6. §. 14.

Νοῦς δὲ ἢ λόγος] vide *l.* 8. §. 32, 41.

Τῷ σωματικῷ τῷ νεκρῷ] vide *l.* 4. §. 45.

Οὐδὲ ποιεῖ κακὸν] vide *l.* 4. §. 7. & *l.* 9. §. 41.

Κρείττων γίνεται ὁ ἄνθρωπος] Malis externis melior fit homo. qia sunt ἀρετῆς καὶ λόγου γυμνάσματα, *virtutis & mentis exercitationes*, *suprà* §. 31. Gregorius Nazianzenus *adv. Julian. Orat.* 1. Φιλεῖ γὰρ τὰ γυμνάσια ῥᾳθυμήματα πρὸς τὸ βίαι πραττῶν ἀσθαδίζεσθαι. καθάπερ φλὲξ ὑπὸ ἀνέμου ῥιπιζομένη, τοσοῦτο μᾶλλον ἀνάπτεται, ὅσῳ ἂν σφοδρότερον κλυδωνίσωσι. *Solent enim sortes & generosi animi ei, qi vim adversæ parant, contumaciter obsistere, non secus ac flamma, qæ à vento excitatur, qò amplius perflatur, eò vehementius accenditur.* Qod Naso *Amor. l.* 1. *Eleg.* 1.

Vide ego jactatæ mota face, prosilire flammas:
Et vidi nullo concutiente mari.

Et mox: Οἱ δυσμενεῖς τιμιώτεροι τὸν χειμασμὸν ποιοῦνται ἢ ἀνθυπάτου ἢ ἀνθυπατείαν, ῥίπτοντες τὰς ψυχὰς εἰς ἰσοπέδου, καὶ ἄνεμος σίδηρος ἔστιν ὕδατι, τοῖς κινδύνοις τοιοῦντες. *Persequationes religionem Christianam potius illustrarunt, qàm debilitârunt, omnium nimirum ad pietatem roborantes, ac periculis, ut unca calens ferrum, obdurantes.* Idémqe *Orat.* 28. Ἔστι τι μέσον φυτὸν, ὃ θάλλει τεμνόμενον, καὶ πρὸς τὸν σίδηρον ἀγωνίζεται, καὶ εἰ δεῖ παραδόξως εἰπεῖν περὶ παραδόξου πράγματος, θανάτῳ ζῇ, καὶ τομῇ φύεται, καὶ ἀοξητὴ, διατεμόμενον. τοιοῦτόν τι ὁ φιλόσοφος. *Est quidam in fabulis arbor, qæ cum caditur viret, & adversus ferrum certat, ac fidere nova quo more loqendum est, morte vivit, & sectione pullulat, atqe, qum absumitur, crescit. Hujusmodi quidpiam est vir philosophus.* Qod Flaccus *carm. l.* 4. *ode* 4.

Duris ut ilex tonsa bipennibus,
Per damna, per cædes, ab ipso
Ducit opes animumqe ferro.

Et Epictetus *Enchir. c.* 24. Ὅ, τι γὰρ ἂν τούτων ἀποβαίνῃ, ἐμοί ἐστιν ὠφεληθῆναι ἀπὸ αὐτῶ. *Qicqid enim istorum acciderit, ex eo penes me est, fructum ut capiam.* & *l.* 3. *c.* 20. Καὶ ἀπὸ νόσου ἐστὶν ὠφεληθῆναι. (ità Antigonus, qi à morbo revalescens, ὑδὲν χεῖρον. inqit: ὑπόμνησις γάρ ἐστιν ἡμῖν ἡ νόσος ἀ μὲ-

A γα φρονεῖν, ὡς ὄντας θνητούς. *Hanc sibi morbum neqaqam accidisse incommodè: eo enim se monitum, se mortalis cùm sit, animo efferatur.* Plutarchus *Apoph. pag.* 182. *B.*) ἔστι καὶ πηρώσεως ἔστιν ἀπὸ δυνάτου. *Licet ergo vel è morbo capere fructum? Annon è mutilatione? Annon & è morte?* Hinc professiones illæ de se Davidicæ, *Psal.* 119. v. 97, 71. Hinc *carmo*, in qo avrum argentúmqe expurgari solet, piorum perpessiones atqe ærumnæ conferuntur. *Psal.* 66. v. 10. Esaiæ *c.* 1. *v.* 25, &c. *c.* 48. *v.* 10. Job. *c.* 23. *v.* 10. Dan. *c.* 11. *v.* 35. Malac. *c.* 3. *v.* 23. *ad Rom. c.* 5. *v.* 2, 3, 4. Jacob. *c.* 1. *v.* 2, 3. Petr. *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Avtor *Sap. Solom. c.* 3. *v.* 6. Jasoni Siracid. *c.* 2. *v.* 4. Sed & avtor
B *ad Ebr. cap.* 12. *v.* 11. Καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' ἀντῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. *Fructum tranquillum justitia reddit iis, qi per eam fuerint exercitati.* vide *l.* 7. §. 58.

Ἐκποιητότερος] vide *l.* 5. §. 15.

Τὸν φύσει πολίτην ἀδὲν βλάπτει] vide *ad l.* 5. §. 22. & *suprà* §. 6.

Τῶν καλυμμένων ἀκληρημάτων] Ἀκληρήματα, συμφοραὶ, δυσχύιαι. Ἀκληρήματα, *calamitates, res adversæ.* Svidas: apud qem ἀκληράματι perperam legitur pro ἀκληρήματι, cùm in vocabulo ipso, qod literarum series docet; tum & in scriptoris nescio cujus verbis his *ibidem adductis*, διὰ τῦτο δοκεῖ μοι μάλιστα περιπίπτειν τοῖς ἀκληράμασι, διὰ τὸ πάντων βούλεσθαι τοχάζεσθαι καὶ μερίζεσθαι εἰς διάφορα. *Hac potissimum de caussa calamitates incidisse mihi videtur, qod omnia conjecturis assequi, &*
C *in varia rerum genera dividere voluerit.* à verbo ἀκληρεῖν, unde mox apud eundem, συμπάσχουσι τῇ τῶν ἀκληρούντων ὑπερδυνίᾳ. *Qod illis accidere solet, qi propter gravissimas calamitates gravissimo dolore puniuntur.* & Diodorus *l.* 16. *pag.* 477. de Philippo bello superatis insultante; ὑβρίζων διὰ λόγων τὰς τῶν ἀκληρούντων δυσχύιας, *verbis contumeliosis adversa fortuna casum miseris exprobrans*, & de Thebis à Macedonibus direptis *lib.* 17. *pag.* 497. Ὅτε ἦν, ὅστις ἰδὼν, οὐκ ἂν, ἐλέησε τὰς τύχας τῶν ἀκληρούντων. *Nemo tamen erat, qi tam calamitosam afflictorum*
D *sortem intuens, misericordiâ illos prosequatus fuisset.* & mox: Τὴν ἰδίαν ἔχθραν ἐν ταῖς τῶν ἀτυχηκότων ἀκληρήμασιν ἐπεδείκνυντο. *Odium suum inter extremas afflictorum clades exferebant.*

§. 34. Τῷ δεδυγμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων] Ità Basilienſis. at Lugdunensis δεδηγμένῳ. Xylander *qi morsus est à veris dogmatibus. sanquam vi à cane rabioso*, &c inqit Mericus Casavbonus. Verùm ego ista concoqere non possum. Lego igitur, τῷ δεδυσμένῳ, *ei qi veris dogmatibus imbutus est.* Sicut βεβαμμένον dixerat, *l.* 3. §. 4. atqe eodem sensu Plato dixit, *de leg. l.* 4. ἵνα δυνατώτατος αὐτῶν ἡ δόξα γίγνοιτο περὶ θείων τε
E καὶ περὶ ἄλλων.

Ἀρκεῖ καὶ τὸ βραχύτατον] Hoc est qod valgò dicitur; *verbum*, sive, ut Terentius extulit, *Pherm.* 3. 3.

Dictum sapienti sat est.

Φύσει

ANNOTATIONES.

a *Homer. Iliad. ξ. v. 147.*

a φύλλα τὰ μὲν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει, ἄλλα δέ θ' ὕλη
Τηλεθόωσα φύει, ἔαρος δ' ἐπιγίγνεται ὥρη.
Ὡς ἀνδρῶν γενεὴ, ἡ μὲν φύει, ἡ δ' ἀπολήγει,

Sternit humi frondes alias vis aspera venti:
Ast alias natura parat, qæ vere virescent.
Sic hominum genus est: hic nascitur, occidit ille.

b *L. 11. §. 34.* c *L. 5. §. 36. l. 8. §. 21.*

b φυλλάριον δὲ καὶ τὰ τεκνία σου. c φυλλάρια ἦ

foliola sunt & filioli tui; foliola sunt

&

ANNOTATIONES.

Maximus Tyrius *Dissert. 28.* Ὥσπερ γὰρ ἐπὶ μακρῶν καὶ λεπτῶν δοράτων, ὁ τὸν σύραικα κινήσας, παρέπεμψε τὴν κίνησιν κατὰ πάντος τοῦ δόρατος μέχρι τῆς ἀκμῆς. καὶ ὥσπερ τῶν μακρῶν καὶ διατεταμένων κάλων, ὁ διανείσας τὴν ἀρχὴν, παραδίδωσι τὴν κίνησιν τῷ ὅλῳ, βαδίζουσαν ἐπὶ τὸ πέρας. ὕτω καὶ τῷ τοῦ βραχέος ἀρχῆς δεῖ πρὸς ἔννοιαν τῶν πραγμάτων ὅλων. ὁ μὲν δὴ ἓν πεφυκὼς ἀνὴρ, καὶ πρὸς ἀρετὴν εὐδρομώτατος, αὐτός τε παρ' αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν λαβὼν, πορεύεται, καὶ ἐφορᾷ νοῦν, καὶ ξυλλαμβάνει, καὶ ἀναπεμπάζεται τῇ μνήμῃ τὸ τοῦ διάμαλα. *Sicut enim in longa aliqa tenuiqe hasta fieri videmus, ut extremam qi partem movet, motum illum ad alterum usqe finem per totam diffundat: aut in longo portentosoqe fune primam qi partem qatit, totum necessariò, eunte ad finem usqe motu illo, movet: ita exiguo tantum ad recordationem rei totius menti opus est initio. Jam præclara indolis homo, & ad virtutem natus, illud à se sumit initium: mox viam ingreditur, mentisqe contemplationem tanqam itinere instituto petit, qas & assequitur, & recordatione volvit ac memoria.* Joannes Lenccius in *præfat. ad observat. polit. Ut semen, qamvis sit exiguum, cùm occupavit idoneum locum, vires suas explicat: & ex minimo in maximos actus diffunditur: sic tametsi pauca sunt & angusta qa dicuntur. tamen si illa animus bene cultus exceperit, radices agunt, exurgúntqe altius & undeqaqe se expandunt.*

Φύλλα τὰ μὲν] Ista non integra, sed concisa; nec tam versus ipsos, qàm versuum ἀποσπασμάτια duo, repræsentat hìc editio Lugdunensis; & in versione sua reddidit Xylander; cùm in Marci contextu tamen integros exhibuisset: nempe,

Φύλλα τὰ μέν τ' ἄνεμος χαμάδις χέει. —

Et,

Ὡς ἀνδρῶν γενεή. —

Nec est ab vero simile, Marcum ista duntaxat, posuisse, qia τὸ βραχύτατον priùs dixerat; alium aliqem, Xylandrum forsan ipsum, reliqa suppleviſse. Sunt avtem Homeri ex *Il. ζ. v. 147.* unde & primum imaginis, pulcerrimæ sanè, libet adjicere versiculum,

Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοίηδε καὶ ἀνδρῶν.
Qalis foliorum generatio, talis & hominum.

Lavdatum à Zenone apud Laërtium *l. 7.* à Pyrrhone *ibidem l. 9.* à Strabone *l. 14.* à Scholiaste Apollonii *ad l. 1.* à Plutarcho *ad Apollon. pag. 104. E.* & *de tard. num. vindict.* qi & subjungit, Φύλλοις εἰκάζει τὸν βίον, ἀπομαραινομένοις παραπίπτειν, καὶ φθίνουσιν ἐν ὀλίγῳ. *Foliis comparat vitam, omnibus marcescentibus, & parvo tempore deficientibus.* à Luciano in *speculantib.* à Simonide (referente Stobæo *tom. 2. tit. 98.*) qi & ἓν τόδε κάλλιστον dixisse Chium Poetam asserit, sed qod pavci admodum seriò cogitant. à Clemente *Strom. l. 6. p. 619.* qi Homerum contendit & ista, & illa, *Il. φ. v. 464.*

— Βροτῶν ἕνεκα πτολεμίζω
Δειλῶν, οἳ φύλλοισιν ἐοικότες, ἄλλοτε μέν τε
Ζαφλεγέες τελέθουσιν ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες,
Ἄλλοτε δ' αὖ φθινύθουσιν ἀκμήτοι. —
— *hominum gratiâ dimicem*
Miserorum, qi foliis similes interdum qidem
Florentes sunt, terra fructum comedentes:
Aliqando avtem pereunt excordes.

à Musæo accepisse; qi eadem prior sic extulerat.

Ὡς δ' αὖτως καὶ φύλλα φύει ζείδωρος ἄρουρα.
Ἄλλα μὲν ἐν μελίῃσιν ἀποφθίνει, ἄλλα δὲ φύει.
Ὡς δὲ καὶ ἀνθρώπων γενεὴ ἣν φῦλον ἐλίσσει.
In lucem atqe vides almam folia edere terram,
Atqe perire alia in ramis, ac rursus oriri
Altera, sic hominum seclum generatio volvit.

ubi observanda παρονομασία in φύλλον & φῦλον. eisdem gemina ferè habet & Mimnermus apud Stobæum itidem.

Ἡμεῖς δ' οἷά τε φύλλα φύει πολυάνθεμος ὥρη
Ἠρος, ὅτ' αἶψ' αὐγὴ ἄυξεται ἠελίου.
Τοῖς ἴκελοι, πήχυιον ἐπὶ χρόνον ἄνθεσιν ἥβης
Τερπόμεθα, πρὸς θεῶν, εἰδότες ὔτε κακὸν
Οὔτ' ἀγαθόν. κῆρες δὲ παρεστήκασι μελαῖναι,
Ἡ μὲν ἔχουσα τέλος γήραος ἀργαλέου,
Ἡ δ' ἑτέρη θανάτοιο. &c.
Qalis ubi reducis creverunt lumina solis
Vere novo frondes trudit amæna dies,
Havd aliter nimirum lætamur flore juventa,
Ignari læva, an prospera fata trahant.
At furvo circum gemina stant limine Parcæ,
Hinc senii languens finis morte situ:
Crudele hinc fatum.

ubi versu 2. pro αἶψ' Andreas Schottus *observ. l. 2. c. 52.* ἂψ legi vult, ut de Solis recursu qi ab hyeme vere fit, intelligatur. ego qarto pro πρὸς θεῶν, qod nec locum hìc habet, & metrum

A corrumpit, πρόσθεν legerim, ut infantiæ pueritiæqe tempora respiciantur, qibus boni maliqe discrimen vix innotescit. unde his hominem, ὡς βοτόν τι, μὴ φρονεῖν ait Æschylus *Inferiis*; *sensu carere*, Plinius *l. 7. c. 52. teneros, rudes, inutiles annos*, appellat Seneca *Epist. 99.* & Aristophanes apud Clementem *Strom. l. 4. p. 492. B.*

Ἄνδρες ἀμαυρόβιοι, φύλλων γενεῇ προσόμοιοι.
Agite obscura vita homines, generationi foliorum similes.

Plutarchus adv. Epicurum. *p. 1090. B.* Τὸ δὴ ἐφήμερα καὶ ἀβέβαια καὶ ἀσύμπλα, φύλλοις τε γινομένοις ἥλιος ὥρᾳ καὶ φθίνουσιν εἰκάζων τὸν βίον, τί παρίσχηται ἄλλο τοῖς ποιηταῖς, ἢ τὸ τῆς σαρκὸς ἐπίπονον καὶ πολυθλαῦτις καὶ νοσώδες. *Qid enim aliud*
B *poëtas movit, ut homines animalia dicerent in diem viventia, instabilia, incerta, foliorum similia, qæ anni statis temporibus nascuntur ac pereunt: qàm natura corporis tot calamitatibus, damnis, morbis obnoxia.* Qin & Jason Siracides *sap. c. 14. v. 19.* Ὡς φύλλον θάλλον ἐπὶ δένδρῳ δασεῖ, τὸ μὲν καταβάλλει, ἄλλα δὲ φύει. ὕτως γενεὰ σαρκὸς καὶ αἵματος, ἡ μὲν τελευτᾷ, ἑτέρα δὲ γεννᾶται. *Qemadmodum folium virens in densa arbore, illud abjiciente, & hoc producente: ita etiam se habet generatio carnis & sanguinis; illa moritur, hac verò gignitur.* Nec est huic absimile, qod Doctores Talmudici in עירובין sive *Mixtorum tractatu*, דומים לעשבי השדה הללו נוצצין בני האדם
C והללו נובלין *Filii hominum similes sunt herbis agri; qarum alia florent, alia marcescunt.* Augustinus in *Psal. 101. conc. 2.* ubi adduxerat Solomonis illud ex *Eccles. c. 1. v. 4. Generatio vadit una, venit altera. Videtis generationes hominum sic esse in terra, tanqam in arbore folia; sed in arbore olivæ, vel lauri, vel cujuscunqe alterius, qa toto tempore fronde vestita est. Sic tanqam folia, genus humanum terra portat. plena est hominibus, sed cum aliis morientibus, alis nascendo succedunt. Semper enim arbor illâ veste viridi ornata est. Sed subter attende qàm multa calces arida folia.* Vide Flaccum *ad l. 4. §. 33.* Ab hominibus ad montes etiam transtulit Philo *de mundi incorrupt. p. 961. E.*
D Ὅτι δένδρων μόνοι αἱ φύσεις τῶν ὀρῶν διαφέρουσιν. ἀλλὰ καθάπερ ἐκεῖνα, καιροῖς μέν τισι φυλλοβροεῖ, καιροῖς δὲ πάλιν ἀπηβᾷ. διὸ καὶ τὸ ποιητικὸν ἓν ἔφηται, φύλλα, τὰ μὲν τ'. &c. *Prominentias ipsas montium nihil differre ab arboribus: & qomodo illa certis temporibus, nunc frondent, nunc amittunt folia, rursumqe repubescunt: unde illud poëticum, folia, qa qidem, &c. p. 962. A.* Τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῶν ὀρῶν, τὰ μὲν ἀποθραύεται μέρη, τὰ δὲ πρόσφυεται. *Sic de montibus qasdam partes defringi, & rursum denasci alias.* Cæterùm dicto Homerico illo Stratonicus pro more suo jocularitèr est abusus. cùm enim Cavnum (Cariæ id opidum est) appulsus, incolas à loci insalubritate vultu pallido admodum lividóve incedere plerosqe conspiceret,
E poëticum illud protulisse fertur,

Οἵη περ φύλλων γενεὴ, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν.
Nascuntur foliorum instar mortalia qippe
Corpora.

reprehensus verò, qasi locum insalubritatis notâsset, scommate etiam acerbiore adjecto perstringens, Μή ποτ', inqit, θαμίζουσα μ' οἰκ λέγειν νοσερὰν, ὅπου καὶ οἱ νεκροὶ περιπολοῦσι; *An ego sustineam, inqit, civitatem morbidam, aut insalubrem dicere, in qa mortui qoqe ambulent?* Refert Strabo. *l. 14. p. 448.*

Φυλλάρια δὲ καὶ τεκνία σου] Hinc Epictetus *Dissert. l. 3. c. 24.* δύσφημον existimanti de puerulo dicere, Ἄωρον ἀποθανεῖν, *cras*
F *forsitan morietur*; Λέγε δύσφημον εἶναι καὶ τὸ φυλλορροεῖν. *Ominosum dic foliorum qoqe defluxum.* vide *ad l. 11. §. 33, 34.* & apud nos in patria lingua, *infantes flosculos* esse, vulgari diverbio dicitur. Cæterùm qo modo φυλλάρια Marcus istic, ità βολβάρια ἢ κοχλίδια, *bulbos aut cochleolas uxorem liberosqe* dixit Epictetus *Enchirid. c. 12.* Lucianus in Speculant. *p. 355.* Ἐκεῖνος μὲν ὁ χαίρων, ὅτι ἄῤῥενα παῖδα ἔτεκεν αὐτῷ ἡ γυνὴ, καὶ φίλους διὰ τοῦτο ἐστιᾶν, καὶ τέκνωσιν τῷ παιδὶ πομπὰς τεθησέναι, ἆρα ἂν σοι δοκῇ χαίρειν ἐπ' αὐτῷ γενομένῳ; ἀλλὰ τὸ ἄτοπον, ὅτι τὸν μὲν εὐτυχοῦντα ἐπὶ τῷ παιδὶ ἐκεῖνον ὁρᾷ, τὸν τοῦ ἀθλητοῦ πατέρα, τὸν
G Ὀλύμπια νενικηκότος. τὸν γείτονα δὲ, τὸν ἐκνομίζοντα τὸ παιδίον οὐχ ὁρᾷ, οὐδὲ οἶδεν, ἀφ' οἵας αὐτῷ κρούσας ἐκρέμαλο. *Ille verò qi latatur, qòd sibi masculam prolem uxor pepererit, ideóqe amicos convivio excipit, & patris nomen imponit, si sciret puerum septimo ætatis anno periturum, numqid tibi videretur gaudere qod is sit natus? Verum in cæcissa est, qòd in eum intuetur, cui res in filio prospere cedunt, & qi pater est athletæ qi vicerit Olympia: victimum avtem qi natum cremandum effert non intuetur, neqe novit à qo subtegmine ipsi pendeat.* Seneca *ad Marc. c. 9. Tot prater domum nostram ducuntur exequia; de morte non cogitamus: tot acerba funera; nos togam nostrorum*
H *infantium, nos militiam, & paterna hæreditatis successionem animo agitamus. tot divitum subita paupertas in oculos incidit: & nobis nunqam in mentem venit, nostras qoqe opes aqè in lu-*

brico

& homunciones isti, qi tanto cum strepitu, tanqam fide digni, alios celebrant, vel è contrario diris devovent, vel clam vituperant & subsannant. foliola itidem, qi famam tui posthumam excepturi sunt. ista enim omnia verno tempore prodeunt; dein ventus ubi straverit, sylva horum vice nova alia profert. commune avtem omnium est, breve existendi spatium. at tu omnia, tanqam æterna futura, fugis appetísve. mora parvula, & lumina tibi condentur: cúmqe qi te extulerit, alius aliqis lugebit.

§.35. Sani est oculi, cernere visibilia qævis, nec dicere, *Viridia velim.* hoc etenim lippientis est. sed & avditûs ac olfactûs est sani, ad sonos odoréfve qosvis percipiendos promptum esse. & stomachi valentis, adversùs edulia qævis pariter se habere;

καὶ ποῖόν τι ἀπιδοῦσιν ἐξιστάμεθα, καὶ ἀπαφημιζόμεθα, ἢ ἐπὶ τῶ ἐναντίων καταρώμεθα, ἢ ἡσυχῇ ψέγομεν, καὶ χλευάζομεν. φιλόκαλα ἦ ἀμαίμων, καὶ a τὰ ἀληθέστερα τῶν ὑστεροφημίων. πάντα γὰρ ποῖ- a L.4.§.19.
τα ἔαρος ἐπιφύεται ὥρᾳ. εἶτα ἄνεμος καταβάλλει. ἔπειθ' b ἡ ὕλη ἑτέρα ἀντὶ τούτων φύει. ἐ τὸ b L.7.§.23.
ὀλιγοχρόνιον κοινὸν πᾶσιν. ἀλλὰ σὺ πάντα, ὡς 25.
c L.5.§.10.
αἰώνια ἐσόμενα, φεύγεις, καὶ διώκεις. d μικρὸν καὶ d L.7.§.70.
καταμύσεις. e τὸν δ' ἐξεπιτηδείως ἐπὶ ἦδη, ἄλλος l.8.§.2.5.
θρηνήσει. e L.4.§.50.

§.35. Τὸν ὑγιαίνοντα ὀφθαλμὸν πάντα ὁρᾶν δεῖ τὰ ὁρατά, καὶ μὴ λέγειν, τὸ χλωρὸν θέλω. ἕτω γὰρ ἀφθαλμιῶντός ἐστι. καὶ τὸν ὑγιαίνοντα ἀκοὴν, καὶ ὄσφρησιν εἰς πάντα δεῖ τὰ ἀκουστὰ καὶ ὀσφρητὰ ἑτοίμως ἔχειν. καὶ f τὸν ὑγιαί- f Sup.§.31.
νοντα στόμαχον πρὸς πάντα τρόφιμα ὁμοίως ἔχειν.

ANNOTATIONES.

brico posita. Acerba cùm dixit, *poma* alludebat, qibus poëta A ignobilis in fictitio *Hadriani & Epicteti colloqio*, prout *foliis* Homerus & ex Homero Marcus istic, nos contulit *disticho illo*;

Poma ut in arboribus pendent; sic corpora nostra,
Aut matura cadunt, aut cito acerba ruunt.

Καὶ ταῦτα τὰ ἐπιδοῶντα] ἀνθρώπια scilicet ut *l.* 9.§.29. ἀνθρώπια μυξῶν μεστά. *homunculi mucci pleni.*

Σὺ πάντα ὡς ἀώνια ἐτόμενα] Seneca *Epist.* 120. *At nos corpus tam putre sortiti, nihilominus aterna proponimus, & quantum potest atas humana protendi, tantum spe occupamus, nullâ contenti pecuniâ, nullâ potentiâ. nihil satis est morituris, imò morientibus. qotidie enim propius ab ultimo stamus, & illò unde* B *nobis cadendum est omnis hora impellit.*

Μικρὸν καὶ καλαμύσεις] *Pavlò post morieris. καλαμύειν*, connivere, *oculos clavdere*, pro, *mori.* qia moribundis visus deficit, mortuis oculi clavduntur. indè formulæ illæ *Il.* ε. *v.* 82. & alibi freqenter;

— τὸν δὲ κατ' ὄσσε
Ἑλλαβε πορφύρεος θάνατος. —
— *at hunc oculis*
Occupavit sanguinolenta mors.

& *ibidem v.* 47.

— συγερὸς δ' ἄρα μιν σκότος εἷλε. —
— *ac horrenda ipsum caligo prehendit.*

Item *Il.* π. *v.* 350.

— θανάτῳ δὲ μέλαν νέφος ἀμφεκάλυψεν.
— *mortis autem nigra nebula obsedit.*

Sed & apud Maronem Æn. *l.* 10.

— *letho cauentia lumina solvit.*

Et,

Olli dura quies oculos, & ferreus urget
Somnus; in æternam clauduntur lumina noctem.

Contrà, βλέπειν, five, *videre*, pro *vivere*; & βλέποντες *videntes*, pro, *viventibus.* Evripides *Troad. v.* 628.

Ὃν τικτόν, ὦ πρεσβῦ, τῷ βλέπειν τὸ πεπρωμένον.
Τῷ μὲν γὰρ εἶδεν, τῷ δ' ἐνεστιν ἐλπίδες.
Non idem est filios vivere, qod mori.
Mortuus enim nihil est, spes verò insint vivis.

qod Theocritus *Idyll.* 4. *v.* 42.

Ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν. ἀτέλευτοι δὲ θανόντες.
Spes sunt inter vivos, expertes avxoni spei sunt mortui.

Idem *Iphigen. Tauric. v.* 718.

Θανόντα μᾶλλον ἢ βλέποντ' ἔξω φίλον.
Mortuum magis, qàm vivum, habebo amicum.

Qod idem alibi:

Οὐκ ἂν προδοίην καὶ πρὸς ἄψυχον φίλον.
Nunqam deseram amicum qamvis mortuum.

& Ἥλιον ὁρᾶν, φῶς ὁρᾶν, pro eodem. Evripides *Troad. v.* 269.

— ἆρά μοι δοκεῖ λεύσσειν ;
— *an mihi solem adspicit?* vivitne?

& *Ione v.* 1121.

Ἦδιον δὲ θανόντα, ἤ θ' ὁρᾶν φάος.
An verò videre lumen, libentius moriemur.

Syntaxis insolens, sed qalis illa (ut obiter adnotem) *Pherc. fur. v.* 1313.

Παραινέσαι μ' ἂν μᾶλλον, ἢ πάσχειν κακῶς.
Facilius te monere possum, qàm ipse mala pati.

Idem *Iph. Taur. v.* 608.

Ὃν ἐγὼ ἧσσον ἢ μὰ φῶς ὁρᾶν θέλω.
Qem non minus volo vivere qàm me.

Et, *v.* 674.

Αἰσχρὸν θανόντα σε βλέπειν ἡμᾶς φάος.
Turpe est te mortuo nos insueri lucem.

Itémqe, *Alcest. v.* 691.

Χαίρει ὁρῶν φῶς; παῖδα δ' οὐ χαίρειν δοκεῖς;
Gavdes videns lumen? & putas patrem non delectari?

Cui subjungit Epictetus *l.* 2. *c.* 22.

Θέλεις βλέπειν φῶς; παῖδα δ' οὐ θέλειν δοκεῖς;
Videre lucem vis? parentem verò non velle putas?

Ità Naso, *Trist. l.* 5. *Eleg.* 4.

Sive diem videat, sive tegatur humo.

§.35. Τὰ χλωρὰ θέλω] viridia enim oculis grata sunt, visúmqe reficiunt. Plutarchus *de tranqill. pag.* 469. *A.* Τὰς ὄψεις ὑπὸ τῶν ἄγαν λαμπρῶν τιθρωσκομένους, ταῖς ἀνθραξὶ καὶ ποώδεσι χροιαῖς παραγορεῦμεν. *Sed nos, qi oculos nimio splendore offensos ad florida & viridia avertentes reficimus.* Et Basilius Cæsar. *Ep.* 5. Τοῖς ὀφθαλμοῖς, ἐπειδάν ποτε συνεχῶς τὰ λαμπρὰ καταβολίψωσι, φέρει τινὰ ῥᾳστώνην πρὸς τὸ κυανὰ καὶ χλοάζοντα τῶν χρωμάτων ἐπιστρέφειν. *Oculi, ubi constanter splendida inspexerint, facilitatem qandam per hoc qod caruleos viridesqe colores contuendos recipiunt, nanciscuntur.* Plutarchus idem *de amor. frat. p.* 490. *C.* Ὀφθαλμιῶντες οἰόμεθα δεῖν ἀποστρέφειν, ἐπὶ τὰ μὴ ποικίλα πληγὴν μηδὲ ἀνίλιγγίαν, χρώματα καὶ σώματα τὴν ὄψιν. *Oculis visto aliqo laborantibus arbitramur visum avertendum esse à coloribus & corporibus radium recellentibus.*

Καὶ τὴν ὑγιαίνουσαν ἀκοὴν] Ad *avrem* retulit, sed animi, non C corporis, ἠθικῶς & φυσικῶς consideratam, qod hîc Marcus, de *stomacho*, Joannes ὁ Χρυσορρήμων *in Act. Apostol. Orat.* 55. qo loco laudans Apostoli illa *ad Cor. Epist.* 1. *cap.* 3. *vers.* 2. Γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. οὔπω γὰρ ἠδύνασθε. *Lactis potu vos alui, & non escâ: nondum enim poteratis id ferre.* & ad *Hebr. cap.* 5. *vers.* 11, 12. Γάλακτος δὲ χρείαν καλέσητε, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. ἐγένεσθε γὰρ τοιοῦτοι χρείαν ἔχοντες τοῦ ἀκοῦσαι. *Facti estis ii qibus lacte sit opus, & non solido cibo, qandoqidem segnes estis facti avribus.* Sed & avditorum Christi illud, Joannis *cap.* 6. *vers.* 60. Σκληρός ἐστιν ὁ λόγος οὗτος. τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; *Durus est hic sermo, qis eum potest audire?* qibus adjici poterant, cùm Christi ipsius ad suos D illa Joannis *cap.* 16. *v.* 12. Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν. ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. *Adhuc multa habeo qæ vobis dicam, sed nunc non potestis portare.* tum & Apostoli *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 3. ista, τὴν ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, κατὰ τὰς ἰδίας. *Sanam doctrinam non sufferent, avribus pruriences.* qanqam in illis avris infirmior, in istis inqinatior notari videtur. Ἔστι γάρ, inqit, *pag.* 481. *B.* ἔστιν ἀσθένεια καὶ ἀνοίας. μαλακὴ γὰρ στόμαχος, οὐκ ἂν δεξαίτο ὑγιεινὰ σιτία καὶ δυσκατέργαστα, αὐθωπὸς ὤν. οὕτω καὶ ψυχὴ ὑγιαθεῖσα, καὶ φλεγμαίνουσα, ἄτονος γενομένη καὶ ἄκληρος, οὐκ ἂν δυναθείη δέξασθαι τὸν πνευματικὸν λόγον. ἀν δὲ ἰσχυρὰ καὶ ὑγιεινὴ, πάντα E ἂν φάγοι, πάντα ἄνυδρα. *Est enim & avrium infirmitas. Nam sicut infirmus stomachus sanos & difficilius concoctionis cibos non suscipit: ita etiam anima torpida, inflata, æstuans, floridisqe emersis spiritualem sermonem accipere non potest: sa avtem fortis esset ac sana, omnia facilia, omnia integra.* Eòdem retulit & Lactantius *instit. l.* 5. *c.* 4. *Sicut infans solidi ac fortis cibi capere vim non potest, ab stomachi generositudinem, sed liqore lactis ac mollitudine alitur, donec firmatis nimbus vesci fortioribus possit: ità & huic, oportebat, qia nondum poterat capere divina, prius humana testimonia offerri.*

Τὸν ὑγιαίνοντα στόμαχον πρὸς πάντα τρόφιμα ὁμοίως ἔχειν] F vide *suprà* §.31. Epictetus *Dissert. l.* 4. *c.* 4. Μὴ γίνου δυσάρεστος, μηδὲ κακοστόμαχος πρὸς τὰ γινόμενα. *Ne sis morosus, neqe fastidiosus erga ea qæ fiunt.* Plutarchus *de tranqill. p.* 466. *C.* ex Evripidis *Oreste.*

Δυσάρεστοι τοῖσδε πορίαις ὕπο.
καὶ γὰρ ἡ γυνὴ λυπεῖ, καὶ τὸν ἁλῶν ἀπόντα καὶ δυσχεραίνει τὸ κλινίδιον,
Φίλαν δ' ἄ, σ' ἀλόχου * λευκερός, ἄ, σ' ἀνανδρίαν φυρεῖ,

* λεπρὸς

χειν, ὡς μύλλῳ πρὸς πάντα ὅσα ἀλήσασα καπ-
a L. 8. §. 43. σκεύασεν. καὶ τοίνυν a τῷ ὑγιαίνουσαν διάνοιαν
πρὸς πάντα δεῖ τὰ συμβαίνοντα ἐτοίμως εἶναι. ἡ δὲ
b L. 9. §. 40. λέγουσα, b τὰ τεκνία σωζέσθω, καὶ πάντες ὃ, τι ἂν
πράξω ἐπαινέτωσαν, ὀφθαλμός ἐστι τὰ χλωρὰ ζη-
τῶν, ἢ ὀδόντες τὰ ἁπαλά.

c L. 5. §. 10. l. 9. §. 3. §. 36. c Οὐδείς ἐστιν ἕτως ἔυτυχὴς, ᾧ ἐπι-
θνήσκοντι ἀ παρεσήξονταί τινες ἀσπαζόμενοι τὸ
συμβαῖνον κακόν. σπουδαῖος καὶ σοφὸς ἴω. μὴ τὸ
παυύστατον ἔχῃ τὶς ὁ καθ' αὐτὸν λέγων; ἀνα-
* σημ. πνεύσω * μόν ποτε d ἀπὸ τύτε τῦ παιδαγωγῦ.
d L. 5. §. 9. l. 11. §. 18. Χαλεπὸς μὸν ἀδενὶ ἡμῶν ἦν. ἀλλὰ ἡδαιόμον,
ὅτι ἡσυχῇ καταγινώσκ ἡμῶν. ταῦτα μὲν ἂν ἐπὶ
τῷ σπουδαίῳ. ἐφ' ἡμῶν ἢ πόσα ἄλλα ἐστι, δι' ἃ πο-
e L. 4. §. 50. λὺς ὁ ἀπαλλαχτιῶν ἡμῶν. e τῦτο ἂν ἐννοήσας
ἀποθνήσκων, καὶ ἐυκολώτερον ἐξελεύσῃ, λογιζό-
μενος, ὅτι τοιύτε βίε ἀπέρχομαι, ἐν ᾧ αὐτοὶ οἱ
κοινωνοὶ, ὑπὲρ ὧν τὰ τοσαῦτα ἠγωνισάμον, ἠυξά-
μον, ἐφρόντισα, αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἐθέλυσί με ὑπάγειν,
ἄλλον τινὰ τυχὸν ὅτι τύτε ῥαιώνον ἐλπίζοντες.
τί ἂν ἔν τις ἀντέχοιτο τῆς ἐνταῦθα μακροτέρας
f L. 5. §. 10. διατριβῆς; f μὴ μόν τοι διὰ τῦτο ἔλαττον ἐυ-
g L. 7. §. 15. μενὴς αὐτοὺς ἄπιθι, ἀλλὰ g τὸ ἴδιον ἔθ. διά-
h L. 7. §. 22. σώζων, h φίλ, καὶ ἔυνυς, καὶ i ἵλεως, καὶ
i L. 2. §. 3. μὴ πάλιν ὡς ἐπισωμένε, ἀλλ' ὥσπερ

ficut molum ad omnia, ad qæ molenda condita est. pari igitur ratione & mentis est sanæ, ad obvenientia qæqe idoneam esse. qæ verò dixerit, *Liberos mihi salvos velim*; &, *Omnes qicqid fecero laudent, velim*; oculi est instar viridia poscentis, vel dentium tenella postulantium.

§. 36. Nemo qispiam adeò felix est, cui morienti non adstabunt aliqi, qi præsenti lætentur malo. bonus sapiénsqe fuerit, annon ad extremum futurus est qi de illo dicat, *Respirabimus jam tandem à pædagogo isto. non erat reverà asper nostri cuiqam: sensi tamen tacitè illum damnâsse nos.* hæc igitur de viro bono. at nos qod attinet, qàm multa sunt alia, ob qæ à nobis liberari desiderent havd pavci? hoc si inter moriendum cogitaveris, libentiùs discedes; cùmità tecum rem putaveris, Ex ea vita discedo, in qa ipsi ejusdem mecum participes, pro qibus tam multa exantlavi, supplicavi, procuravi, illi, inqam, ipsi elatum me optant, tanqam qi levamen forsan hinc aliqod sperent. cur ergò diutiùs istîc moram trahere qis cupiat? nec propterea tamen minùs illis propitius discedas, sed moris tui tenax, amicus, benevolus, mitis. qin rursus, nèc tanqam vitæ avulsus, sed, prout eis, qibus mortis felicitas qædam obtigit, animula à corpore leniter exol-

tur;

ANNOTATIONES.

ὡς ὁ Ἴων φησίν. εἶτα τῆς νόσε διαλυθείσης, καὶ κράσεως ἑτέρας γενομένης, ἦλθεν ἡ ὑγεία φίλα πάντα ποιῆσα καὶ προσηνῆ. ὁ γὰρ χθὲς ὠὰ καὶ ἀμύλια καὶ * σητάνειον [σίτινον Henricus Stephanus] ἄρτον διαπίνων, τήμερον ἀυλόπυρον ἐπ' ἐλαίοις ἢ παρδαμίδι σιτεῖται προσφιλῶς καὶ προθύμως.

Ob inopiam morosi sunt qibus est malè.

agrotis & uxor molesta est, & medicum incusant, & lectulus displicet, & de amicis

Gravis est qi venit, abiens parit molestiam,

ut Jon ait: morbo autem fugato, aliisqe facta temperie, sanitas redit omnia grata redigens atqe jucunda. Qi enim heri ova, amylum, panem è cribrata farina respuebat, hodie cibarium panem cum oliva ac nasturtio comedit alacriter & suaviter. Nec multò pòst *pag.* 468. *F.* Ἐν τῷ πυρίσκειν πικρὰ πάντα καὶ ἀηδῆ φαίνεται γινομένοις. ἀλλ' ὅταν ἴδωμεν ἑτέρους τὰ αὐτὰ προσφερομένους καὶ μὴ δυσχεραίνοντας, ἐκεῖνο τὸ σιτίον, ὅτε τὸ ποτὸν, ἀλλ' αὐτοὺς αἰτιώμεθα καὶ τὴν νόσον. ὅτω καὶ τοῖς πράγμασι πασχόμενοι μεμφόμενοι καὶ δυσχεραίνοντες, ἂν ἑτέρως τὰ αὐτὰ προσδεχομένους ἀλύπως καὶ ἱλαρῶς ὁρῶμεν. *Febricitantibus qicqid gustant amarum & insuave videtur: sed tamen ubi alios videmus eadem citra molestiam gustare, non jam cibum potúmve, sed morbum & agrotantes in cavssa esse dicimus. Eodem modo culpare res, & iniqè ferre desinemus, si videamus iisdem alios absqe dolore & cum hilaritate uti.* Idem *de utilit. ex inimic. pag.* 87. *A.* Ὥσπερ γὰρ τὰ ῥωμαλέα τοῖς στομάχοις καὶ ὑγιεστάτας τῶν ζώων ὄφεις ἰσθίοντα καταπίπλει καὶ σκορπίος. ἔστι δὲ ἃ καὶ λίθοις καὶ σιδήροις τρίφεται, μεταβάλλουσι δὲ δι' ἐυτονίαν καὶ θερμότητα πνεύματος. οἱ δὲ σικχοὶ καὶ νοσώδεις ἄρτον καὶ οἶνον προσφερόμενοι ναυτιῶσιν. ὕτως οἱ μὲν ἀνόητοι καὶ τὰς φιλίας διαφθείρυσιν, οἱ δὲ φρόνιμοι καὶ ταῖς ἔχθραις ἐμμελῶς χρῆσθαι δύνανται. *Sicut enim animalium ea qa validissimo sunt ventriculo, & sanitate firmissimâ, serpentes ac scorpios vorant atqe concoqunt, qadam etiam lapidibus & testis aluntur vigore & calore spiritus alteratis, cùm contra languidi & morbosi vino & pane sumpto nauseent: ita stulti amicitias etiam corrumpunt, prudentes etiam inimicitiis usi commodè norunt.* Accedit huc, qod de Tantalo Pindarus, *Olymp. od.* 1.

— Ἀλλὰ γὰρ καλε-
πόν ψαν μέγαν ὄλβον ἐκ ἐδυ-
νάσθη: κόρῳ δ' ἵλεν
ἄταν ὑπερόπλον.

— *Sed enim con-*
coqere magnam felicitatem non po-
tuit: saturitatéqe i. e. protervia *accepit*
noxam ingentem.

Ὀφθαλμός ἐστι] *oculus est.* i. e. instar oculi, vel sicut oculus. Sic Flaccus *l.* 1. *Epist.* 2.

— *qi rectè vivendi prorogat horam,*
Rusticus expectans, dum defluat amnis. —

i. e. instar rustici expectantis. & in *arte:*

Nec verbum verbo curabis reddere, fidus
Interpres. —

i. e. instar fidi interpretis.

§. 36. Ἀναπνεύσω μόν ποτε ἀπὸ τύτε τῦ παιδαγωγῦ] forsan ἀναπνεύσομέν ποτε. *respirabimus aliqando.* vel, ut scripturæ receptæ nec literulam mutemus, ἀναπνεύσωμεν, *respiremus.* qia sequitur ἡμῶν. nè τὸ μὸν illud sit superfluum. Festivè Annibal, referente Plutarcho *in Marcello. pag.* 303. *A.* Τὸν μὸν Φάβιον, ὡς παιδαγωγὸν, φοβεῖσθαι τὸν δὶ Μάρκελλον, ὡς κατάγωνιστὴν. ὑφ' ὧ μὸν γὰρ κωλύεσθαι τινόν τι ποιεῖν. ὑφ' ὧ δὲ καὶ πάσχειν. *Timere se ut pædagogum Fabium, ut adversarium Marcellum: ab illo, ne qid mali inferret, prohiberi se, ab hoc etiam accipere.* Vide nostrum *suprà l.* 5. §. 9. De Henrico 5. Imperatore Lambertus Schafnaburg. *Is* (Herimannus Archiepiscopus Colonienfis) *ubi se in sua recepit; Rex tanqam severissimo pædagogo liberatus, statim in omnia flagitiorum genera precipitem se dedit.* De Avreliano Vopiscus: *Senatus mortem ejus graviter tulit: gravius tamen Populus Romanus, qi vulgò dicebat, Avrelianum pædagogum esse Senatorum.*

Ἡσυχῇ κατηγινώσκει ἡμῶν] Avtor *Sap. Solom. c.* 2. *v.* 14, 15. Ἐγένετο ἡμῖν εἰς ἔλεγχον ἐννοιῶν. καὶ ἐναντιῦται τοῖς ἔργοις ἡμῶν. βαρύς ἐστιν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος, ὅτι ἀνόμοιος τοῖς ἄλλοις ὁ βίος αὐτῦ. *Factus est nobis ad redarguendum cogitationes nostras: gravis est nobis etiam ad aspectum, qia dissimilis est aliorum vita illius.* Isidorus Pelusiota *l.* 2. *Ep.* 50. Ἔλεγχον τὸ ἐικείε βίε τὴν ἐκείνων πολιτείαν ἡγῦνται. *Illorum vita rationem vitæ sua reprehensionem esse existimant.* & *l.* 4. *Ep.* 220. Ἔλεγχον ἡγῦνται τῶν σφῶν καιίας τὰς τῶν πέλας ἀρετάς. *Sua improbitatis reprehensionem esse aliorum circa se hominum virtutes arbitrantur.* Itaqe qod idem *l.* 3. *Ep.* 211. Πανὶ τρόπῳ οἱ ἄριστοι παρὰ τῶν φαύλων μισῦνται. *Omni modo præstantissimi qiqe viri improbis invisi sunt.* Dion Prusæus *Orat.* 72. *pag.* 630. Οὐ δύνανται ἡδέως ὁρῶν τὸς φιλοσόφε σχῆμα ἔχονλας, ὅτι νυθετήσειν καὶ ἐξελέγξειν παρεσκευασμένος λογίζονται, ἀλλὰ προσκρύσει καὶ διαμάχονλαι. ὥσπερ οὐδὶ οἱ παῖδες ἡδέως ὁρᾶν δύνανται, ὃς ἂν * ἴδωσι [* ἴδοσι f.] παιδαγωγῦ σχῆμα ἔχοντας, καὶ παρεσκευασμένος ὅτως ὡς ἐπιπλήξοντος αὐτοὺς, καὶ ὐκ ἐπιτρίψονλας ἁμαρτάνειν, οὐδὲ ῥαθυμεῖν. *Non possunt libenter videre philosophi habitum habentes, qia cogitant præparatos admonere & redarguere: sed adversantur & impugnant. Qemadmodum neqe pueri libenter videre possunt, qos sciunt pædagogi cultum habere, præparatósqe ita tanqam objurgaturos se, neqe permissuros ut peccent, aut segnes sint.* Cyprianus *Epist. ad Donat. Malos qisqis non imitatur, offendit.* &, *Castigare videtur, qicunqe dissentit.* Lactantius *instit. l.* 5. *c.* 9. Petronius *satyr. Non dubiè ità est. Si qis vitiorum omnium inimicus rectum iter vitæ insistere cæpit, primum propter morum differentiam odium habet. qis enim potest probare diversa? deinde qi solas extruere divitias curant, nihil volunt inter homines melius credi, qàm qod ipsi tenent.*

Ἐκ τοιύτε βίε ἀπέρχομαι] vide *ad l.* 9. §. 3..

Μὴ ἀποσπώμενος] *Non avulsum vita.* Seneca *Epist.* 30.

Ὥσπερ

vitur, talis & tua ab iſtis etiam eſto diſceſſio. eis enim te natura annexuit & conjunxit. at nunc diſjungit. disjungor itaqe tanqam à neceſſariis, non abſtractus tamen, ſed ſponte diſcedens. nam & hoc ex eis eſt, qæ ſunt ſecundùm naturam.

§. 37. Solenne tibi ſit, in cujuſqe (qoad ejus fieri poteſt) actione omni, apud te qærere, *Iſtud eſte qo fine facit?* à temet avtem avſpicare, téqe primo loco ſcrutare.

§. 38. Memento illud qod te velut fidiculis citat, eſſe intra te reconditum qiddam. illud eſt ſvadela, illud vita, illud (ſi fas dicere) homo eſt. nè cùm illo junctim contempleris unqam

Ἀπὶ δ' εὐθανατοῦντος, [a] εὐκόλως τὸ ψυχάριον ἀπὸ τοῦ σώματος ἐξειλεῖται, τοιαύτῃ καὶ τὴν ἀπὸ τούτων ἀποχώρησιν δεῖ γενέσθαι. καὶ γὰρ [b] τούτοις ἡ φύσις συνῆψε, καὶ συνέκρινεν. ἀλλὰ νῦν διαλύει; διαλύομαι, ὡς ἀπὸ οἰκείων μέν, οὐ μέλλω [c] ἀνηλεγμένος, ἀλλ' ἀβιάστως. [d] ἔν γὰρ καὶ τοῦτο τῶν κατὰ φύσιν.

[a] L.3.§.5.
[b] L.6.§.39.
[c] L.3.§.5.
[d] L.2.§.12. 17.

§. 37. [e] Ἐθισὸν ἐπὶ παντὸς, ὡς οἷόν τι, ἐξ ὧν πράσσομέν τινος, ἀπιζητεῖν καὶ σαυτὸν, [f] ἑνὸς τούτου τοῦτο ἐπί τινα φέρει; ἄρχου ἀπὸ σαυτοῦ, καὶ [f] σαυτὸν πρῶτον ἐξέταζε.

[e] L.2.§.16. l.7.§.4.
[f] L.3.§.5.l.5.§.11.

§. 38. Μέμνησο, ὅτι [g] τὸ κατασκευάζον ἐστὶν ὀλίγον, [h] τὸ ἔνδον ἀγκεκρυμμένον. [i] ὀλίγον ῥητορεία, ὀλίγον ζωή, [k] ὀλίγον, εἰ δεῖ εἰπεῖν, ἄνθρωπος. μηδέποτε συμπεριφαντάζε

[g] L.2.§.2.
[h] L.7.§.59.
[i] l.8.§.28.
[k] L.12.§.33. L.12.§.3.

ANNOTATIONES.

Ὥσπερ ἐπὶ τοῦ εὐθανατοῦντος] De Avgvsto *Svetonius l. 2. c. 99. Sortitus eſt exitum facilem, & qalem ſemper optaverat. nam ferè qoties avdiſſet citò ac nullo cruciatu defunctum qempiam, ſibi & ſuis εὐθανασίαν* ſimilem (*hoc enim & verbo uti ſolebat*) *precabatur. Sortitus exitum facilem.* hoc eſt, *εὐθανατήσας.* cui contrarium eſt *τὸ δυσθανατεῖν*, qod eſt apud Hippocratem, ut declarat Galenus, *τὸ βραδίως καὶ σὺν ὀδύνῃ ἀνήσκειν. tardè, & cum cruciatu mori.* & *τὸ ψυχομαχεῖν* apud avtorem *qæſtionum* ſub nomine Athanaſii *ad Antiochum.* Caſavbonus *ad Svetonium.*

Εὐκόλως τὸ ψυχάριον ἀπὸ τοῦ σώματος ἐξειλεῖται] Ità *l. 9. §. 3. Τὸ ψυχάριον τοῦ ἰλύτρου τούτου ἐκτισσῆται. Animula tua involucro iſtis excidet.*

Συνῆψε καὶ συνέκρινεν] Ità Epicharmus *ad l. 7. §. 50. Συνεκρίθη.* Tertullianus *de reſurrect. c. 14. Totum porrò hominem ex utriuſqe ſubſtantia concretione parere.* vide *l. 7. §. 67.*

Ἀλλὰ νῦν διαλύει] vide *l. 8. §. 18.* Carneades moribundus; *Ἡ συνήσασα φύσις καὶ διαλύσει. Qa conſtituit natura & compegit, ea diſſolvet.* Laërtius *l. 4. c. 64.*

Οὐ μὲν ἀνηλεγμένος] qod priùs *ἀποσπώμενος.* vide *l. 3. §. 5.*

§. 37. Οὗτος τοῦτο ἐπί τινα φέρει] vide *ad l. 2. §. 16.* & *l. 11. §. 21.* Caſavbonus *ad Perſ. ſat. 3. Scopus eſt qi petitur; ſagitta & tela ſunt actiones vitæ.* Philo Judæus *de confuſ. lingv. pag. 327. A.* Πλοῦτον ἢ δόξαν ἕκαστος αὐτῶν σκοπὸν προτιθεμένος, ἐπὶ τοῦτον ὥσπερ βέλη, τὰς τοῦ βίου πράξεις ἁπάσας ἀφίησι. *Qum divitias avt gloriam ſinguli finem propoſitum habeans, ad hunc tanqam tela vitæ actiones omnes dirigunt.*

Σεαυτὸν πρῶτον ἐξέταζε] de Socrate Epictetus *l. 2. c. 1.* Ἑαυτὸν ἤλεγχε καὶ ἐξέταζε. *Semetipſum arguebat & examinabat.* Ità Sophonias *c. 2. v. 1. Excutite vos, excutite vos, inqam.* ſive ut R. Camius explicat, *Inqiríte in voſmetipſos, tum in alios.* Jeremias *Thren. c. 3. v. 40. Scrutemur & excutiamus vias noſtras.* Pavlus *ad Cor. Epiſt. 2. c. 13. v. 5.* Ἑαυτοὺς πειράζετε, ἑαυτοὺς δοκιμάζετε. *Vos ipſos tentate, vos ipſos explorate.* & *Ep. 1. c. 11. v. 28.* Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν. *Exploret avtem qiſqe ſeipſum.* & *ad Gal. c. 6. v. 4.* Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος. *Opus avtem ſuum probet unuſqiſqe.* Gregorius Nazianzenus in *Jamb.*

Σαυτὸν δ' ἐρεύνα πλεῖον, ἢ τὰ τῶν πέλας.
Τὰ μὲν γὰρ αὐτὸς κερδανεῖς, τὰ δ' οἱ πέλας.
Scrutare avtem teipſum magis, qàm qa ſunt tibi proximi.
Hoc enim ipſe lucraberis, hoc verò tibi proximus.

Gregorius Romanus *in Job. l. 14. c. 15. Ordo erectionis in bono, ut primùm contra nos, tum contra alios eriganmur.* Seneca *Ep. 66. Me priùs ſcrutor; deinde hunc mundum.* Spectat huc Heracliti illud, qi interrogatus, qid ageret, reſpondit, ἐδιζησάμην ἐμαυτόν. *meipſum exqirebam* i. e. excutiebam. Refert Plutarchus *adv. Colot.* & Julianus *de cynifm. Orat. 1.* Laërtius etiam *l. 9.* ſed qem Philoſophi mentem non aſſecutum, docet Caſavbonus *in not.* Cæterùm hoc ille cum pavcis. Perſius *ſat. 4.*

Ut nemo in ſeſe tentat deſcendere, nemo?
Sed pracedenti ſpectatur mantica tergo.

§. 38. Τὸ κατασκευάζον ἐστὶν ὀλίγον] de vocabulo iſto vide ſis *ad l. 2. §. 2.* & *l. 7. §. 3.* Iſaacus Caſavbonus *ad* illud *Perſ. Sat. 5. v. 129.*

— ſed ſi intus & in jecore agro
Naſcuntur domini. — &c.

Si exteriorem dominum non habes, interiorem verò circumſers, non unum ſed plures, qà fronte liberum te dices? hi ſunt domini, qi domi naſcuntur, & nervos intus agitant. ait Marcus ſanè qàm ἐμφατικώτατα, illud occultum qod intus nos movet, id eſſe ῥητορείαν, ζωὴν, ἄνθρωπον, hoc eſt, qod faciat nos hoc avt illud ſtudioſe proſeqi; exempli cavſſâ, eloqentiam, id eſſe per qod vivimus; qia ità vivimus, ut illud eſt, qod nos impellit: libidinoſè, ſi libido urget; meticuloſè, ſi metus; iracundè ſi ira. denique hic velut alius qidam homo eſt, dominus illius intra qem habitat. hæc mens optimi imperatoris; qi ſic alium hominem intra hominem collocat, ut Perſius ait hic, intus naſci dominos. idem eſt enim. Hæc ille. Ego tamen Merico filio potiùs accedo, qi τὸ κενροστασῖον iſtic interpretatur *opiniones*, ſive *dogmata in pectore ſive mente deliteſcentia*, unde non actiones tantùm, ſed & affectiones illæ ortum ſuum habent. hoc enim paſſim inculcat Marcus. τὸ ἡγεμονικὸν ſive mentem illud ipſum eſſe, qod qocunqe velit hominem impellit, qodqe omnem prorſus cuiqe moleſtiam faceſſit. vide *ad l. 7. §. 15.* Qanqam conciliari poſſunt iſta, ſi illud adverterimus, Stoicis affectus nihil aliud videri qàm δόξας ψευδεῖς καὶ κρίσεις πονηρὰς, ſive *opiniones falſas ac depravatas*, utì ex Chryſippo docet Galenus paſſim in *libr. de dogmat. Hippocr. ac Plat.* Plutarchus *de virt. moral.* & Cicero *Tuſcul. l. 4.* Verùm Marci mentem expreſſit optimè, eâdem planè abuſus imagine, Tertullianus *de anima c. 6.* his verbis. *Anima movet corpus; & conatus ejus extrinſecùs foris parent. ab illa eſt enim impingi, & pedes in inceſſum, & manus in contactum, & oculos in conſpectum, & lingvam in effatum, velut ſigillario motu, ſuperficiem intus agitante.* vide *l. 2. §. 3.* Nec abſceſſit longè Varro, qi in *ſatyra*, cui titulus, *Mutuum muli, animam grallatori, corporis artus grallis contulit.* dictionem peſſimè habitam, poſt aliorum conatus havd infelices prorſus, nos ſic reconcinnare tentavimus. *Grallatores qeis gradiuntur, pertica lignea, ab hominis vi, qi inſtat, agitantur. ſic illis animi noſtri ſunt gralla, crura ac pedes noſtri; ex ſe ἀκίνητοι, ſed ab animo moventur.*

Ἐκεῖνο ἄνθρωπος] vide *lib. 12. §. 30, 31.* R. Judas in *Cozrao l. 1. c. 49. Anima revera ipſa eſt homo. illud enim ex Moſe qod nobiſcum loqitur, & intelligit, & dirigit, non eſt lingva, vel cor, vel cerebrum ejus. Verùm iſta ſunt Moſis organa tantùm; anima avtem ipſe Moſes eſt.* Philo *de agricult. pag. 188. E.* Ἄνθρωπος δὲ ὁ ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν τίς ἂν εἴη πλὴν ὁ νοῦς; ὃς τὰς ἀπὸ τῶν σπαρέντων καὶ φυτευθέντων ὠφελείας ἔνεστι καρπώσασθαι. *Homo avtem in unoqoqe noſtrum qis alius eſſe poteſt, qàm intellectus, qi ſolet ſatorum plantarumqe fructus colligere.* Et *de hared. divin. pag. 512. E.* Ὅσῳ ὁ δὴ καθ' ἕκαστον ἡμῶν νοῦς κυρίως καὶ πρὸς ἀλήθειαν ἄνθρωπός ἐστι. *Itaqe unuſcujuſqe noſtrum mens propriè vèréqe homo eſt.* & Plato *in Alcib. 1. pag. 447. A.* Οὔτε τὸ σῶμα, ὅτι συναμφότερόν ἐστιν ἄνθρωπος. *Nec corpus, nec ſimul utrumqe eſt homo.* & mox; Λείπεται μηδὲν ἄλλο τὸν ἄνθρωπον εἶναι ἢ ψυχήν. *Reſtat nihil omnino eſſe hominem qàm animam.* qod ibi fuſiùs diſſeritur. Τὸ νοῦν ἕκαστος εἶναι δοκεῖ. *Id qod intelligit, unuſqiſqe eſſe videtur.* Ariſtoteles *Ethic. l. 9. c. 4.* Cicero *ſomn. Scip. Mens cujuſqe, is eſt qiſqe, non ea figura, qa digito demonſtrari poteſt.* Idem *Academ. l. 4. Ariſtippus, qaſi animum nullum habeamus, corpus ſolùm tuetur: Zeno, qaſi corporis ſimus expertes, animum ſolùm complectitur.* Macrobius *l. 1. c. 13.* Ergò, *qi videtur, non ipſe verus homo eſt; ſed verus ille eſt, à qo regitur qod videtur.* atqi Tertullianus *de reſurr. c. 33. Tam corpus homo, qàm & anima.* Et fidentiùs pavlò ex Moſis verbis *Geneſ. c. 2. v. 7. adv. Marcion. l. 1. c. 24. Qid eſt homo aliud qàm caro? Siqidem nomen hominis, materia corporalis, non animalis à creatore ſortita eſt. Et fecit hominem Deus, inqit, limum de terra; non animam, anima enim ab afflatu.*

Μηδέποτε] Annecti poſſunt ſuperioribus iſta: qanqam à Marco, tanqam ſeorſim habita, ponuntur.

Συμπεριφαντάζω] compoſitum Stoici commatis vocabulum ſatis inſolens. *Nè ſolicitus ſis de his.* Caſavbonus. *Nè animo tibi proponas.* Xylander. *nè junctim cum principali illo contemplare & intuere iſta.* φαντάζεσθαι contemplari. Gregorius Nazianzenus *Orat. de bapt. de Deo*; Φῶς, ὅσον ἂν καθαιρώμεθα, φανταζόμενον. καὶ ὅσον ἂν φανταζώμεθα, ἀγαπώμενον. *Lumen, qò accuratiùs animos purgaverimus, eò rurſus magis amandum, qò magis contemplati fuerimus.*

a L. 12. §. 2, 3.
b L. 3. §. 3.
c L. 5. §. 21. l. 7. §. 55. Sup. §. 26.

πάζε a τὸ περικείμενον b ἀγγειῶδες, καὶ τὰ ὀργάνια πάντα τὰ περιπεπλασμένα. ὁμοία γάρ ἐστι σκευαρίῳ. μόνον δὲ διαφέροντα, καθότι προσφυῆ ἐστιν. ἐπεί τοι ὁ μάλλόν τι τούτων ὄφελός ἐστι τῶν μορίων, χωρὶς c τῆς κινήσεως καὶ ἰσχύος αὐτῷ αὐτίας, ἢ τῆς κερκίδος τῇ ὑφαντρίᾳ, ἢ ἔ καλάμου τῷ γεγραφότι, καὶ ἔ μαστιγίου τῷ ἡνιόχῳ.

circumjectum, vasis instar, conceptaculum hoc, & instrumenta hæc undiqe ex eodem efficta. sunt enim asciæ similia ista. hoc tantùm interest, qòd agnata sint. siqidem membrorum istorum, absqe forma qæ ea cieat sistátqe, non magis usus est, qàm radii textrici, avt scriptori calami, avt avrigæ flagelli.

ANNOTATIONES.

Τὸ περικείμενον ἀγγειῶδες] Corpus nimirum, qod & ἀγγεῖον dixit, *l.* 3. *c.* 3. & τὸ περικείμενον, *suprà* §. 1. & *l.* 12. §. 2, 3.

Τὰ ὀργάνια ταῦτα] *instrumenta mentis* corporis membra: ea enim est, qæ eis omnibus utitur. qâ ratione & ὅπλα eadem dicuntur Apostolo *ad Rom. c.* 6. *v.* 13. vide *ad l.* 5. §. 21. & *l.* 7. §. 35. Ità Alexander Aphrodisiensis *debeatis*. Τὸ σῶμα ἡμῖν ὄργανον ὑπὸ τῆς φύσεως δέδοται πρὸς τὰς κατὰ φύσιν πράξεις. *Corpus à natura nobis datum est ut sit instrumentum ad actiones naturales.* Nemesianus *de natur. hom. c.* 6. Ἡ δύναμις ψυχῆς, τὸ δὲ ὄργανον σώματος. *Nam vis quidem ipsa anima est: instrumentum corporis.* & Gregorius Nyssenus *de homin. opific. c.* 12. Καθάπερ τι μουσικὸν ὄργανον ἅπαν τὸ σῶμα διεσκευάσται. *Est omnino totum corpus humanum instar musici instrumenti fabricatum.* Plutarchi nomine avtor *Platonic. qæst. q.* 7. vult Platoni dicta in *Timæo* ψυχῆς ὄργανα, τὰ τῶν ζώων σώματα. *anima instrumenta animalium corpora.* atqe indè animam σώματος φυσικοῦ ὀργανικοῦ ἐντελέχειαν, *actum corporis naturalis instrumentis præditi* finitam Aristoteli, *de anim. lib.* 2. *c.* 1. Plutarchus ipse in *Sympos. pag.* 163. *E.* Ψυχῆς γὰρ ὄργανον τὸ σῶμα, θεοῦ δὲ ἡ ψυχή. *Corpus enim animæ, anima instrumentum est Dei.* & *de Pyth. Orac. pag.* 404. *B.* Σῶμα μὲν ὀργάνοις χρῆται πολλοῖς, αὐτῷ δὲ σώματι ψυχὴ καὶ μέρεσι τοῦ σώματος. ψυχὴ δὲ ὄργανον θεοῦ γέγονεν. *Corpus instrumentis multis utitur, corpore & ejus membris animus, qi est instrumentum Dei.* Plinius *Hist. nat. lib.* 11. *c.* 37. *Animo videmus, animo cernimus; oculi, cev vasa qadam, visibilem ejus partem accipiunt, atqe transmittunt. Ad Pers. Sat.* 3. Casavbonus. *Stoicorum est illud scitum,* τὸν ἄνθρωπον ὑσιοῦσθαι κατὰ τὴν λογικὴν ζωὴν, σώματι δὲ χρῆσθαι ὡς ὀργάνῳ. *Naturam humanam positam esse in ratione & mente, qa corpore ista ut artifex instrumento qopiam utatur.* qod multis locis illustrat Simplicius in enchiridium sapientissimi senis.

Μόνον δὲ διαφέροντα, καθότι προσφυῆ] Hoc tantùm, inqit, interest inter membra corporis & instrumenta externa; qòd *agnata* sint illa, ista non item. contrà, qàm de servis Aristoteles *polit. l.* 1. *c.* 6. Ὁ δὲ δοῦλος ὄργανον ἔμψυχον, καὶ μέρος τι τοῦ δεσπότου, οἷον ἔμψυχόν τι τοῦ σώματος. κεχωρισμέ-

A νον δὲ μέρος. *Servus autem instrumentum est animatum, & pars qadam domini, qasi animata qadam corporis, sed separata pars.* Atqi Simplicius in *præfat. comment. in Epict. enchir.* τὸν ἀληθῶς ἄνθρωπον, asserit, τῷ σώματι, οὐχ ὡς μορίῳ συμφυεῖ, ἀλλ' ὡς ὀργάνῳ χρῆσθαι. *Verè hominem corpore non ut parte ingenitâ, sed ut instrumento uti.* ad qem locum vide sis qæ in *annot.* Hieronymus Volfius adversus Simplicium disserit. Hoc avtem argumento etiam, Tertulliano referente, *de resurr. carn. c.* 16. corpus excusatum qidam ibant, nè avt reatûs in crimine, avt in judicio supplicii cum anima particeps censeri deberet. *Carnem nihil sapientem, nihil sentientem per semetipsam,*
B *non velle, non nolle de suo habentem, vice potiùs vasculi apparere animæ, ut instrumentum, non ut ministerium. itaqe anima solius judicium præsidere, qaliter usa sit vasculo carnis: vasculum verò ipsum non esse sententiæ obnoxium.* verùm ista ille fusissimè in seqentibus refutat; qæ transcribere integra molestum nimis foret. inter alia, qod suffecerit, hoc præscribitur: *Ab exemplo vacare diversitatem rerum. Omne enim vas,* inqit, *vel instrumentum alisunde in usus venit, extranea omnino materia à substantia hominis: caro avtem ab exordio uteri consata, conformata, congenita animæ, etiam in omni operatione miscetur illi. nam etsi vas apud Apostolum vocatur* (*ad Thess. Ep.* 1.
C *c.* 4. *v.* 4.) *eadem tamen ab eodem homo exterior appellatur: ille scilicet limus, qi prior titulo hominis inscisus est.* (*Gen. c.* 2. *v.* 7.) *non calicis, avt gladii, avt vasculi alicujus. Vas enim capacitatis nomine dicta est, qà animam capit & continet. homo verò de communione naturæ, qa eam non instrumentum in operationibus præstat, sed ministerium. ità & ministerium tenebitur judicio, etsi de suo nihil sapiat; qia portio est ejus qæ sapit, non supellex.* Qanqam idem, *de anim. cap.* 40. *Res est caro alterius planè substantiæ, & alterius conditionis: addicta tamen animæ, ut supellex, ut instrumentum, in officia*
D *vitæ. Neqe enim de proprio sapit qid, avt sentit, ad svadendam vel imperandam peccatelam. qidni, qa ministerium est? & ministerium, non qale servus, vel minor amicus, animalia nomina; sed qale calix, vel qid aliud ejusmodi corpus, non anima.*

LIBER XI.

a Inf. §. 12.
b L. 6. §. 8.
c L. 9. §. 10.

Τὰ ἴδια τῆς λογικῆς ψυχῆς. a ἑαυτὴν ὁρᾷ, b ἑαυτὴν διαρθροῖ, ἑαυτῇ ὁποίαν ἂν βούληται ποιεῖ, c τὸν καρπὸν ὃν φέρει αὐτὴ καρπᾶται (τὰς

HÆ sunt animæ ratione præditæ proprietates. se cernit, fingit, artátqe, ut lubet, qalémqe vult ipsa, facit: fructum, qem profert, ipsa carpit. cùm

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἑαυτὴν ὁρᾷ] Theodoricus de S. Victore *ad fratr. Mont. Dei. Egregium instrumentum corporis est oculus, si sicut cætera, sic videre posset semetipsum. qod cùm interiori oculo concessum sit: si ad exterioris exemplum seipsum negligens, vacat circa aliena, etiam*
A *cùm vult, ad seipsum redire non valet.* Augustinus *de Trinit. l.* 9. *c.* 3. *Mens ipsa se novit. neqe enim ut oculus corporis videt alios oculos & se non videt; ità mens novit alias mentes, & ignorat semetipsam. per oculos enim corporis corpora videmus, qia radios qi per eos emicant, & qicqid cernimus tangunt, refringere & retorqere in ipsos non possumus, nisi cùm specula in-*
B *tuemur. mens verò ipsa sicut corporearum rerum notitias per sensus corporis colligit; sic incorporearum rerum per semetipsam: ergò & semetipsam per semetipsam novit.* Nec adversatur, qod Basilius Cæsar. *Orat.* 3. Τῷ ὄντι χαλεπώτατόν ἐστιν ἑαυτὸν ἐπιγνῶναι. ὁ γὰρ μόνον ὁ ὀφθαλμὸς τὰ ἔξω βλέπων, ἀφ' ἑαυτὸν δ' οὐχρηται τῷ ὁρᾶν. ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἡμῶν ὁ νοῦς ἐξίως τὸ ἀλλότριον ἁμάρτημα βλέπων, βραδύς ἐστι πρὸς τὴν τῶν οἰκείων ἁμαρτημάτων ἐπίγνωσιν. *Revera valdè molestum est seipsum noscere: oculus enim non solum ea qæ extra se sunt videns, in seipsum visiva non utitur; sed mens nostra ipsa in aliorum peccatum acutius cernens, tarda est ad suorum peccatorum cognitionem.* Sed nec qod ex Cicerone *Tusc. l.* 1. Joannes Sarisberiensis *Metalog. l.* 4. *c.* 20.

Non valet tantum animus ut plenè seipsum videat; sed ut oculus, sic animus se non videns, alia cernit. Ille enim de tarditate mentis humanæ ad errata sua advertenda; iste de plena ac perfecta, qæ revera istîc non datur, sui cognitione loqitur.

Ἑαυτὴν διαρθροῖ] *sese artat*, inqit, & fingit mens. qod de fortuna Plavtus *Capt.* 2. 2.

Fortuna humana fingit artátqe ut lubet.

Non ità se corpus. istud formant & articulatim effingit anima, non ipsum se. Siqidem ut ex Themistio *de anim. l.* 1. Julius Scaliger *de subtil. exerc.* 6. §. 9. *Anima sui est domiciliі architecta.* vide *l.* 10. §. 26. Verùm de parte animæ principante Marcus istîc.

Ἑαυτὴν ὁποίαν ἂν βούληται ποιεῖ] vide *l.* 6. §. 8. & *l.* 8. §. 55. & *l.* 10. §. 13.

Τὸν καρπὸν, ὃν φέρει, αὐτὴ καρπᾶται] vide *l.* 9. §. 9. Ità Joannes *c.* 4. *v.* 36. Συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον. *Congregat fructum in vitam æternam.* & *ad Rom. c.* 6. *v.* 22. Ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμὸν, καὶ τὸ τέλος ζωὴν αἰώνιον. *Habetis fructum vestrum in sanctimoniam: finem avtem vitam æternam.* Epictetus *l.* 1. *c.* 29. Τοῦτον νόμον ὁ θεὸς τέθεικε, εἴ τι ἀγαθὸν θέλεις, παρὰ σεαυτοῦ λάβε. *Hanc legem Deus tulit, si qid boni expetis, à te ipso pete.* & *c.* 19. Τὰ ζῶα αὐτῷ ἕνεκα πάντα ποιεῖ, καὶ τὸ λυσιτελοῦν, αὐτὸς ὁ Ζεύς. *Animal*

sua

cùm arborum fructus, qódqe istis in animalibus respondet, alii carpant. finem semper suum assequitur, ubicunque constiterit vitæ terminus. neque enim sic se habet, qo modo in saltando avt in fabulam agendo aliisqe ejusmodi, in qibus si qid inciderit, actio tota fit mutila; sed in qacunqe parte, & ubicunque deprehensa fuerit, qod præcessit plenum prorsus & perfectum sibi facit: ut dicere liceat, *Ego qa mea sunt, omnia habeo.* adhæc mundum totum pervagatur, &, qod ambit hunc, vacuum

γοὺς τ̃ φυτ̃ καρπὸς, καὶ τὸ ἀνάλογον ἐπὶ τ̃ ζώων, ἄλλοι καρπῶν)) [a] ἓ ἑνὸς πόλεως τυγχάνῃ, ὅπου ἂν τὸ ἓ βίου πέρας θάνῃ. [b] οὐχ ὥσπερ ἐπὶ ὀρχήσεως καὶ τ̃ τοιούτων ἀτελὴς γίνεται ἡ ὅλη πρᾶξις, ἐάν τι ἐγκόψῃ. ἀλλ' ἐπὶ παντὸς μέρους, καὶ ὅπου ἂν καταληφθῇ, [c] πλ̃ρες καὶ ἀπροσδεὲς ἑαυτ̃ τὸ παραυτίκα ποιεῖ. ὥστε αὐτῷ, [d] ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά. ἔτι δ' [e] διήκειν τὸν ὅλον κόσμον, καὶ τὸ ἔξω αὐτὸν κενὸν, καὶ τὸ σχ̃ημα

[a] L.3.§.8.
[b] L.12.§.36
[c] L.2.§.17. l.3.§.5.
[d] L.4.§.29. 49.
[e] L.7.§.35. l.9.§.30.

ANNOTATIONES.

suâ caussâ facit omnia, & qod molestum est ipse Jupiter. vide *infrà* §. 4.

Τὸ ἀνάλογον ἐπὶ τ̃ων ζώων] qasi καρπὸς de animalibus dici insolens sit. Verùm Hebræis nihil usitatius, qàm פרי i. e. καρπὸν שגל *fœtum* animantium atqe adeò hominis etiam nominare. ità Moses *l.* 5. *c.* 28. *v.* 4. *fructus uteri tui, & fructus jumentorum tuorum.* & Psaltes, *Psal* 132. *v.* 11. *ex fructu ventris tui.* Lucæ item *Evang. c.* 1. *v.* 42. Elisabetha Mariæ Θεοφίλῳ, ἐυλογητὸς καὶ ὁ καρπὸς τ̃ς κοιλίας σου. *& benedictus fructus uteri tui.*

Οὐχ ὥσπερ ἐπὶ ὀρχήσεως] Vide *ad l.* 3. §. 8. & *l.* 8. §. 32. & *l.* 12. §. 36.

Ἐάν τι ἐγκόψῃ] *Si qid offendatur* Xylander. *si qid interruperit* Casaubonus melius. malim tamen, *inciderit.* ut Flaccus *lib.* 1. *Ep.* 14. dixit, *incidere ludum.* & Seneca *Ep.* 101. *qam premimus horam, casus incidit.*

Ἀλλ' ἐπὶ παντὸς μέρους πλ̃ρες] Seneca *Ep.* 61. *Id ago, ut instar totius vita sit dies.*

Ἐγὼ ἀπέχω τὰ ἐμά] Vide *l.* 4. §. 29, 49. & *l.* 9. §. 42. *in fine.* & *l.* 10. §. 1. hinc Biantis sapientis illud, cujus Cicero meminit, in *paradox.* 1. *Omnia mea mecum porto.* Et Stilponis itidem apud Senecam *Ep.* 9. & *de constant. sap. c.* 5. (licèt aliter pavlò referant alii. vide *infrà ad* §. 36.) *Omnia mea mecum sunt.* qò allusit Senarii illius avtor,

* Ὁ σοφὸς ἐν ἀυτῷ περιφέρει τὰ ὐτοῦ.
Sapiens opes secum ipse circumfert suas.

Et qod de Jobo Augustinus *de diversi.* 12. *Omnia perdiderat, & plenus erat.* vide Epictetum ex *l.* 3. *c.* 24. *ad l.* 10. §. 1.

Περιέχεσθαι τὸν ὅλον κόσμον] Vide *l.* 7. §. 47. 48. vide & Platonem *ibidem* §. 35. ex *polit. l.* 6. Idem in *Theaet. p.* 127. *D.* de philosopho genuino: Τ῵ ὄντι τὸ σ῵μα μόνον ἐν τῇ πόλει κεῖται ἀυτῷ καὶ ἐπιδημεῖ. ἡ δὲ διάνοια πανταχῇ φέρεται, κατὰ Πίνδαρον, τάτε γ̃ς ὑπένερθε, καὶ τὰ ἐπίπεδον γεωμετρ῵σα, ἀρουρ῵ τε ὕπερ ἀστρονομ῵σα, καὶ πάσαν πᾶσ῵ φύσιν ἐρευνωμένη τ῵ν ὄντων ἑκάστου ὅλου, ὡς τι τ῵ν ἐγγὺς ἀδὲν ἀυτ̃ν συγκαθιεῖσα. *Corpus duntaxat illius in urbe habitat, atqe versatur; mens autem passim volat, ut ait Pindarus, & qa sub terra sunt, & qa supra dimetiens, & arte cælum transcendens, omnem perscrutata naturam rerum omnium qa ad universum pertinent, his autem qa prope sunt solis nullo modo applicans se.* qem Platonis locum laudat & Porphyrius *de abstinent. anim. l.* 1. sed & Clemens Alexandrinus *Strom. l.* 5. & ex Clemente Evsebius *præpar. l.* 13. & Theodoretus *Therap. l.* 12. nisi qòd Clemens & Evsebius pro ἡ δὲ διάνοια πανταχῇ φέρεται, legunt ἀυτὸς δὲ πέφυκεν. at Theodoretus. Ἡ δὲ διάνοια πανταχῇ τέτακται. Allusit eodem, sed in alio argumento Marcus noster *l.* 2. §. 13. in eodem planè & Galenus *Hortator. c.* 1. Philo Judæus *de monarch. p.* 816. *A.* Τάτων γὰρ (philosophos loquitur) ὁ λογισμὸς ἀπὸ τ̃ς γ̃ς ἄνω μετέπορος ἀφθεὶς ἀιθερο῵δεῖ, καὶ συμπεριπολεῖ ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ τοῖς σύμπασι ἀστροις, ταχεῖ πάντα γλιχόμενος ἰδεῖν. *Horum enim ratio sublimis a terris rapta intedit per æthera, totum cælum cum sole ac luna perlustrans, studio visendi omnia.* Idemqe *de malor. insid. p.* 171. *B.* Πῶς ἂν ζητὴ φύσις μένειν ἅμα τῇ ἀπολυμεῖν ἠδύνατο; ἢ καὶ τὰ ἐνταῦθα καὶ τὰ ἐτέρωθι καθορᾷ; ἢ θάλατταν μὲν περιπλεῖν, ἅπασαν γ̃ν δὲ ἄχρι πεζ῵ν ἐπέρχεσθαι; ἢ δίχα τ῵ν ἐπιγείων καὶ τὰ μεταρσια καταλαμβάνει, ἀέρα, καὶ τροπὰς ἀυτ῵ν, καὶ καιρ῵ν ἰδιότητας, καὶ ὅσα ταῖς ἐτησίοις ὥραις, καὶ συνεργούμενά τε καὶ ἔθνη, ἀποτελεῖται; ἢ πάλιν δι' ἀέρ῵ εἰς οὐρανὸν ἀπὸ γ̃ς ἀνίπταται, καὶ τὰς ἐν οὐρανῷ φύσεις ἐξετάζει, ὡς ἔχουσιν, ὡς κινοῦνται, τίνες ὅροι τῇ κινήσεως ἀρχὴς καὶ τέλος ἀυταῖς, πῶς ἀλλήλαις τε καὶ τῇ παντὶ καλ῵ τι συνεργεῖσας δίκαιον ἁρμόζονται; μόνον γὰρ ἀυτὰ τ῵ν παρ' ἡμῖν ὁ νοῦς, ἅτε πάντα ἀκυδρομ῵ντα καὶ τὸν χρόνον ἐν ᾧ γίγνεσθαι δεκεῖ, φθάνει καὶ παραμείβεται, καλὰ τὰς ὁρατὰς δυνάμεις, ἀχρέους τ῵ τε παντὸς καὶ μερ῵ν, καὶ τ῵ν τοιούτων αἰσίαν ἐπιφαίνων. ἤδη δὲ καὶ μόνον ἄχρι τ῵ν τ̃ς γ̃ς καὶ θαλάττης, ἀλλὰ καὶ ἀέρ῵ καὶ οὐρανῷ περάτων ἐλθὼν, οὐδ' ἐνταῦθα ἵστη, βραχὺν ἡγούμενος τὸν ὑπερκόσμιον τόπον καὶ ἀπαύστω δρόμῳ νομίσας τὸν κόσμον εἶναι. προσαθρεῖν δὲ ἐχάρησαν, γλιχόμενοι καὶ τ῵ν ἀκατάληπτον Θεῶ φύσιν, ὅτι μὴ πρὸς τὸ εἶναι μόνον καλαλαβεῖν, ἀν δύνηται. *Qi enim poterat mortalis natura manere simul & peregrinari, aut huc illúcve inspicere, aut mare qidem totum navibus, terram verò usqe extremos fines perlustrare itineribus, aut præter ista terrena sublimia qoqe conoprehendere, aërem cum suis mutationibus, proprietates temporum; & qa qotannis stata novationes accidunt? avt qomodo à terra in cælum subvolare per aërem, atqe ibi scrutari cælestes naturas, qomodo se habeant, qomodo moveantur, qis motus eorum finis, qódve initium, qâ cognatione sibi invicem avt universo conjuncta sunt? Sola enim ex his, qa nobis insunt, mens, ut omnium ocyssima, etiam tempus ipsum, qo ista fieri videntur, præcurrit & præoccupat, invisibilibus viribus sine tempore & universum hoc, & partes ejus, harúmqe caussas contrectando. Jam verò non solum terra marisqe, verum & aëris cælique terminos attingens, ne hic qidem constitit, mundum rata indesinentis sui cursus modicum esse terminum. Ulterius etiam provolans, incomprehensibilem Dei naturam appetit, cupiens hanc qoqe, si qeat, comprehendere.* Sic avtem hoc argumento animi immortalitatem præstruit Philo; ità gemino ejusdem ortum cœlestem & divinitatem etiam qandam adstruit Martilius *Astronom. l.* 2.

Qis dubitet posthac hominem conjungere cælo,
Cui eximiam natura dedit linguámqe, capáxqe
Ingenium, volucremqe animum? qem denique in unum
Descendit Deus atqe habitat, ipsumqe requirit?
*Qis cælum possit, nisi * cæli munere, nosse;*
Et reperire Deum, nisi qi pars ipsa Deorum est?
Atqe hanc convexi molem sine fine perennis,
Signorúmqe choros, ac mundi flammea tecta,
Æternum & stellis adversus sidera bellum,
Atqe fretum & terras cælo, subjectaqe utrisqe,
Cernere, & angusto sub pectore clavdere possit;
Ni tantos animos oculos natura dedisset,
*Cognatámqe sibi mentem vertisset ad * ipsam.*
Et tantum distásset opus; cæloqe veniret,
Qod vocat in cælum, sacra ad commercia rerum,
*Et * primas qas dant leges nascentibus astra?*

Cicero *de nat. Deor. lib.* 2. §. 153. *Qid verò? homo non in cælum usqe penetravit? Soli enim ex animantibus nos astrorum ortus, obitus cursúsqe cognovimus. ab hominum genere finitus est dies, mensis, annus: defectiones Solis & Lunæ cognita, prædictaqe in omne posterum tempus, qa, qanta futura sint. qa contuens animus accipit ab his cognitionem Deorum.* Seneca *Ep.* 102. *Magna & generosa res est humanus animus: in immensum se extendit: nec ullos sibi pouit nisi communes & cum Deo terminos patitur.* Hermes etiam Trismegistus ab animi vi ista ad divinam transcendens *Pœmandr. c.* 11. §. 18. Νόησον τὸν περιέχοντα τὰ πάντα. καὶ νόησον, ὅτι τ῵ ἀσωμάτῳ οὐδὲν ἐστι περιγραπτὸν, οὐδὲ ταχύτερον, οὐδὲ δυναμώτερον, ἀυτὸ δὲ πάντων ἀπεριόριστον, καὶ ταχύτατον, καὶ δυνατώτατον, Καὶ ἔτι νόησον ἀπὸ σεαυτ῵. κέλευσόν σε τῇ ψυχῇ εἰς * ἣν [* γ̃ν ἣν δεῖ, vel γ̃ν ἐσχάτην *n. f.*] δὲ καὶ περευθῆναι. καὶ ταχύτερόν σε τ῵ν κελεύσεως ἐκεῖ ἔσῃ. μετελθεῖν δὲ ἀυτῇ κέλευσον ἐπὶ τὸν ὠκεανόν, ἔπειτα ἐκεῖ πάλιν ταχέως ἔσῃ. οὐχ ὡς μεταβ῵σα ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, ἀλλ' ὡς ἐκεῖ ὄντα. κέλευσον δὲ ἀυτῇ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναπτῆναι. καὶ οὐδὲ πτερ῵ν δεηθήσεται. ἀλλ' οὐδὲ ἀυτῇ οὐδεὶν ἐμποδὼν, οὐ τὸ τ῵ ἡλίου πῦρ. οὐχ ὁ αἰθὴρ, οὐχ ἡ δίνη, οὐχὶ τὰ τ῵ν ἄλλων ἀστέρων σώματα. πάντα δὲ διατεμ῵σα ἀναδύσεται μέχρι τ῵ ἐσχάτου σώματος. οὐ δὲ βουληθείης καὶ ἀυτὸ ὅλον διαῤῥήξασθαι, καὶ τὰ ἐντὸς, εἶγε τι ἐντὸς τ῵ κόσμου θεάσασθαι, ἔξεστί σοι. Ἴδε ὅσην δύναμιν, ὅσον ταχ῵ ἔχεις. εἶτα σὺ μὲν δύνασαι ταῦτα, ὁ Θεὸς δὲ ὦ; *Considera omnia complectentem: ac intellige, nihil rem incorpoream circumscribere, nihil celerius, nihil potentius: qin imo ipsam inter omnia circumscribi non posse, eámque celerrimam & potentissimam. Et ita apud teipsum speculare: & tua anima impera illo abire, & eo̱ius imperato ibidem erit. Præcipe item ei oceanum tranare: sic ea rursum ibi celeriùs erit, non tanqam à loco in locum delata, sed velut ibi existens. Jube in cælum evolet. Non alis egebit. Sed neqe ipsi qicqam obest: non solis ardor, non æther, non valebilitas, non cæterorum astrorum corpora, universa qidem penetrans ad novissimum usqe corpus pervolat. Qod si hoc universum perrumpere volueris, & qa foris (siqidem qid foris sit) speculari tibi licet. Conspice qantam virtutem, qantam velocitatem habes. Tandem tu hæc potes, Deus avtem neqaqam.*

Καὶ τὸ περὶ ἀυτὸν κενὸν] *Et vanitatem ejus* Casaubonus, melius Xylander. *eique mane circumdatum.* hoc est qod Hermes, καὶ τὸ ἐντὸς, εἶγε τι ἐστὶς. Ex Chrysippo Plutarchus *de Stoic. contradict. c.* 42. Ὅτι τ῵ πόσμῳ κενὸν ἐκτὸς ἄπειρόν ἐστι. *Extra mun-*

* Σοφὸς παρ' ἀυτ̣. Grotius.

Rr 2

* ità lego qod vulgò, *cæli munera nósset,* * *ipsum* Junius. * *primas* Scaliger.

a L. 10. §. 31. σχῆμα αὐτῆς, καὶ [a] εἰς τὴν ἀπειρίαν ἐκτείνεται,

b L. 9. §. 28. l. 10. §. 7. [b] τὴν περιοδικὴν παλιγγενεσίαν τῶν ὅλων ἐμπεριλαμβάνῃ, καὶ περινοεῖ, καὶ θεωρεῖ, ὁ-

c L. 6. §. 37. l. 7. §. 1. τι [c] ἐδὲν νεώτερον ὄψονται οἱ μεθ' ἡμᾶς, ἐδὲ πλεῖττον εἶδον οἱ πρὸ ἡμῶν. ἀλλὰ

d L. 2. §. 14. l. 12. §. 35. [d] τρόπον τινὰ ὁ πεντηκοντούτης, ἐὰν νοῦν ὁπωσοῦν ἔχῃ, πάν-

e L. 7. §. 49. τα τὰ γεγονότα, καὶ τὰ ἐσόμενα ἑώρακε· [e] καὶ τὸ ὁμοειδὲς

f L. 6. §. 16. l. 8. §. 16. δες. ἴδιον ἡ λογικῆς ψυχῆς, καὶ [f] τὸ φιλεῖν τοὺς πλη-

g L. 3. §. 9. l. 5. §. 21. σίον, καὶ ἀλήθεια, καὶ αἰδὼς, καὶ τὸ [g] μηδὲν ἐαυ-τῆς πρεσβεῦον ὅπερ ἴδιον καὶ νόμου. ὕτως ἄρ' ἐδὲν

h L. 10. §. 1. l. 12. §. 1. διήνεγκε λόγου ὀρθὸς, [h] λόγου δικαιοσύνης.

§. 2. Ὠδῆς ὑπερπρᾶς, καὶ ὀρχήσεως, καὶ παγκρατίου καταφρονήσεις, ἐὰν τὸ μὲν ἐμμελὲς

i L. 10. §. 18. φωνῇ [i] καταμερίσῃς εἰς ἕκαστον τῶν φθόγγων, καὶ

k L. 8. §. 36. καθ' ἕνα πύθῃ σεαυτῷ, εἰ τούτου ἥττων εἰ. [k] Δειλοπρεπὴς γάρ. ἐπὶ δὲ ὀρχήσεως τὸ ἀνάλογον ποιήσας καθ' ἑκάστην κίνησιν ἢ σχέσιν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τοῦ παγκρατίου. ὅλως δὲν χωρὶς δρετῆς, καὶ τῶν ἀπ' δρετῆς

l L. 3. §. 11. τῆς, μέμνησο [l] ἐπὶ τὰ καθ' ἕκαστα μέρη τρέχειν, καὶ τῇ διαιρέσει αὐτῶν εἰς καταφρόνησιν ἰέναι. τὸ δ' αὐτὸ καὶ

m L. 6. §. 13. l. 10. §. 26. [m] ἐπὶ τὸν βίον ὅλον μετάφερε.

cuum, figurámque ejuſdem contemplatur, & in ævi immenſitatem ſe porrigit, & univerſi per intervalla certa renovationem comprehendit & conſiderat; vidétque ſimul, qòd nihil novi viſuri ſint poſteri noſtri, ſicut nec ampliùs qicqam viderunt anteceſſores noſtri, ſed ità fit qodammodo ut qadraginta annos qi egerit, mentem modò aliqam habuerit, & res geſtas animadverterit, ex uniformitatis ratione, & præterita omnia & futura viderit. propria ſunt animæ rationalis & iſta; proximos diligere, veracem, verecundam eſſe, nihil ſibi præferre, qod & legis eſt proprium. ità inter rectam rationem & juſtitiæ rationem nihil intereſt.

§. 2. Cantilenam jucundam, ſaltationem, pancratium contemnes, ſi voce concinnâ in ſonos ſingulos diviſâ, de his ſigillatim te percontatus fueris, *Num iſtud me victum habet?* erubeſces enim id fateri. de ſaltationis motibus geſtibúſque ſingulis, de pancratio itidem, ſi gemina feceris, futurum eſt ut pari modo adverſùs hæc afficiaris. itaqe virtute ſolâ exceptâ & virtutis actionibus, in reliqis omnibus ad particulas ſeorſim conſideratas recurrere memento, ut ab harum disjunctione res ipſas contemptum eas. hoc aytem ipſum & ad viam totam transferas.

§. 3.

ANNOTATIONES.

mundum eſſe qoddam inane infinitum. contrà qàm Ariſtoteles qi *de cœlo. l. 1. c. 9.* Δῆλον ὅτι οὐδὲ τόπος, οὐδὲ κενὸν, οὐδὲ χρόνος ἐστὶν ἔξω τοῦ οὐρανοῦ. *Manifeſtum eſt, qod neqe locus, neqe vacuum, neqe tempus eſt extra cœlum.* Dionyſius Longinus *de Oratione ſublimi, an grandi, cap. 31.* Τῇ θεωρίᾳ καὶ διανοίᾳ τῆς ἀνθρωπίνης ἐπιβολῆς, οὐδ' ὁ σύμπας κόσμος ἀρκεῖ. ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦ περιέχοντος πολλάκις ὅρους ἐκδαίνεται αἱ περίνοιαι. καὶ εἴ τις περιβλέψαιτο ἐν κύκλῳ τὸν βίον, ἐς πλέον ἔχει τὸ περιττὸν ἐν πᾶσι καὶ μέγα, ταχέως εἴσεται πρὸς ἃ γεγόναμεν. *Ut humanæ mentis contemplationi conjectuique ne totus quidem orbis ſufficiat: ſed ipſos ſæpenumero ambientis omnia cæli terminos immenſâ animi agitatione tranſcendat. Qare ſi qis undiqaqe vitam hanc omnem conſideraverit, & qantum, qod grande eſt, & excellens, in cunctis rebus pulcro nitidóqe prævaleat, animum adverterit, intelliget è veſtigio, cui nos rei nati ſimus.*

Καὶ τὸ σχῆμα αὐτῆς] *Et ſpeciem meram externam ſubſtantiâ ſoliditatéqe inanem* Caſavbonus. ut ſit σχῆμα idem hìc Marco, qod Apoſtolo ferè *ad Cor. Ep. 1. c. 7. v. 31.* Verùm rectiùs Xylander *figuram illius.* qomodo Plutarchus *de placit. philoſ. l. 2. c. 2.* περὶ σχήματος.

Εἰς τὴν ἀπειρίαν τοῦ αἰῶνος ἐκτείνεται.] Seneca *Ep. 102. Arctam ſibi ætatem dari non ſinit. omnes, inqit, anni mei ſunt. nullum ſeculum magnis ingeniis cluſum eſt: nullum non cogitationi proprium tempus.*

Τὴν περιοδικὴν παλιγγενεσίαν] Vide *l. 5. §. 13, 32. & l. 10. §. 7.* Ariſtoteles *de philoſoph. l. 7.* apud Evſebium *præpar. l. 15. c. 11.* ex Stoicorum ſententia; κατά τινας εἱμαρμένας καὶ ὡρισμένας χρόνους ἐκπυροῦσθαι τὸν σύμπαντα κόσμον. *per certa præſtituta definitáqe temporis intervalla mundum univerſum conflagrare.* Et *ibidem c. 16.* Numenius *de bono l. 1.* ex eorundem mente, poſt ἀνάστασιν ſive *everſionem rerum* omnium ejuſmodi ἀποκαλάστασιν πάλιν γίνεσθαι, *fieri denuo reſtitutionem*, ſive *reſtaurationem*; qam & τῶν ὅλων παλιγγενεσίαν, *univerſi regenerationem* Evſebius *ibidem* nuncupat. eodem vocabulo de re eadem, ut Stoicis familiari, uſus eſt & Philo Judæus *de mund. immort. pag. 940. B.* Δύναται δὲ, inqit, καλὰ Στωϊκοὺς, ὁ μέν τις κόσμος ἀΐδιος, ὁ δὲ τις φθαρτὸς λέγεσθαι. φθαρτὸς μὲν, ὁ καλὰ διακόσμησιν. ἀΐδιος δὲ, ὁ μετὰ τὴν ἐκπύρωσιν παλιγγενεσίαις καὶ περιόδοις ἀθανατιζόμενος ἀδιάκοπος ληξούσαις. *Juxta Stoicorum opinionem poteſt dici alter mundus ſempiternus, alter corruptibilis: corruptibilis, ut nunc eſt ornatus, & diſpoſitus; ſempiternus, poſt exuſtionem reparabilis, ut nunqam deſinat.* & rurſus *pag. 951. A.* Καὶ μὴν οἵ τε τὰς ἐκπυρώσεις καὶ τὰς παλιγγενεσίας εἰσηγούμενοι τῷ κόσμῳ, νομίζουσι καὶ ὁμολογοῦσι τοὺς ἀστέρας θεοὺς εἶναι, οὓς τῷ λόγῳ διαφθείρουσιν οὐκ ἐρυθριῶσιν. *Certè qi mundi exuſtiones inſtaurationéſqe inducunt, deos eſſe putant & fatentur ſidera, qæ tamen imprudenter ſuis verbis enecant,* & ex eorundem ſententia *p. 940. B.* Τὴν ἐν τοῖς ὅλοις πυρὸς δύναμιν, χρόνου μακροῦ περιόδοις ἀναλύουσι τὰ πάντα εἰς ἑαυτήν. ἐξ ἧς πάλιν ἂν ἀναγέννησιν κόσμου ἴσασθαι προμηθείᾳ τοῦ τεχνίτου. *Vim ignis rebus inſitam poſt longas temporum ambages abſumpturam & in ſemet mutaturam omnia: ex qa denuo mundum inſtauraturam opificis providentiam.* Baſilius Cæſar. *in Hexam. Orat. 3. p. 41. B.* de eiſdem: Οἱ τὸ πᾶν ἐκπυροῦσθαι λέγοντες, καὶ ἀναζωπυρεῖσθαι πάλιν ἐκ τῶν σπερματικῶν λόγων τῶν ἐναπομενόντων τοῖς ἐκπυρωθεῖσιν. ὅθεν καὶ ἀπείρους φθορὰς κόσμου καὶ παλιγγενεσίας εἰσάγουσιν. *Qi mundum univerſum figurámque ejuſdem contemplatur, & in ævi immenſitatem ſe porrigit, & univerſi per intervalla certa renovationem comprehendit & conſiderat; vidétque ſimul, qòd nihil novi viſuri ſint poſteri noſtri, ſicut nec ampliùs qicqam viderunt anteceſſores noſtri, ſed ità fit qodammodo ut qadraginta annos qi egerit, mentem modò aliqam habuerit, & res geſtas animadverterit, ex uniformitatis ratione, & præterita omnia & futura viderit. propria ſunt animæ rationalis & iſta; proximos diligere, veracem, verecundam eſſe, nihil ſibi præferre, qod & legis eſt proprium. ità inter rectam rationem & juſtitiæ rationem nihil intereſt.*

A *ſum comburi, & reviviſcere rurſum è ſeminalibus iis rationibus, qa remanent in ipſis rebus combuſtis dicunt. Unde & infinitos occaſus mundi & regenerationes identidem introducunt.* Nec abhorrent ab utraqe voce etiam noſtri. Siqidem *renovationem mundi* illam, qam poſt reſurrectionis univerſalis & judicii noviſſimi diem expectamus, Petrus apud Lucam *Act. 3. v. 10.* τὴν τῶν πάντων ἀποκατάστασιν. & Dominus Chriſtus apud Matth. *c. 19. v. 28.* τὴν παλιγγενεσίαν, adſtipulantibus veteribus pleriſqe, eandem appellat. Avguſtinus certè *ad Pelag. Epiſt. l. 3. c. 3. Regenerationem hoc loco, ambigente nullo, noviſſimam reſurrectionem vocat.* Nec deſunt tamen qi ambigunt. Verùm hæc alterius ſunt loci. Interim ità Baſilius ipſe uſurpavit *de creat.* B *Orat. 1. pag. 6. C.* ubi alludens, opinor, ad illud qod narrat Lucas *Act. c. 17. v. 18.* de Pavli prædicatione Athenis ſannis exceptâ; Οἱ δὲ πλεῖον γέλωτα παρεῖχεν ἡμῖν περὶ συντελείας τοῦ κόσμου τούτου καὶ παλιγγενεσίας αἰῶνος ἀπαγγελλόντων. *Ut qoties cum illis conferimus de mundi conſummatione, déqe regeneratione ſeculi, in effuſiſſimum riſum ſe reſolvant & laxent.* Dionyſius item perſonatus ille *de Hierarch. Eccleſ. c. 7. part. 1. §. 1.* Αἱ μὲν γὰρ ἱεραὶ ψυχαὶ πρὸς τὸν ἐπὶ τὰ χείρω καλὰ τῇδε βίον. δυνάμεως καλαπίπτουσι τροπῇ, ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ τὴν ἐπὶ τὸ ἄτρεπτον ἕξιν θεοειδέστερον μετάταξιν. *Nam ſancta qidem anima cùm in hac vita degentes adhuc perverti poſſint, in regeneratione illa ad ſtatum immutabilem Deóqe maximè conformem transferentur.* Epiphanius *l. 1. tom. 3. hær. 37. §. 1.* Ἵνα αὖθις ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ ἀναπτυσσόμενον τὸ ἄγγος ἐν τῇ ἀναστάσει εἰς τὴν ἀρχαίαν φαιδρότητα. *Ut in inſtauranda illa generatione, hoc eſt, mortuorum excitatione vas illud priorem ad pulcritudinem nitoremqe revocaret.*

Οὐδὲν νεώτερον ὄψονται] Vide *ad l. 6. §. 37. & l. 7. §. 1.*

Ὁ τετραμοιρούτης] Vide *ad l. 2. §. 14. & l. 7. §. 50. & l. 12. §. 35.*

Τὸ μηδὲν ἑαυτῆς προτιμᾶν] Ità Epictetus *l. 1. c. 14.* ἀνθρώπου ἀπόντου προτιμᾶν. nihil in rebus creatis animâ carius habere, Chriſtiana etiam diſciplina docet. Τί γὰρ ψυχῆς ἀντάλλαγμα; *Qæ compenſatio animæ?* Matth. *c. 16. v. 26.* & Marc. *c. 8. v. 36.*

Ψυχῆς γὰρ ἔστιν οὐδὲν τιμιώτερον.
Nam nihil eſt animâ pretioſius.

Evripides *Alceſt. v. 301.* & Gregorius Nazianzenus *in Julian. Orat. 1.* Τῆς ψυχῆς οὐδὲν οὕτω τιμιώτερον. *Nihil cuiqam pretioſius eſt animâ.* vide *l. 3. §. 9. & l. 5. §. 21.*

Ὅπερ ἴδιον καὶ νόμου] ſiqidem lex exigit, ut ad ipſius normam exigantur omnia. Vide *ad l. 10. §. 25.*

§. 2. Ἐπὶ τὰ καθ' ἕκαστα μέρη τρέχειν] Monet, omnia qæ nos E abducunt, tanqam res momenti alicujus, membratim qaſi divulſa conſiderare; & de ſingulis partibus qærere, qid ſit qod in eis æſtimatione dignum offendatur. Siqidem qod Tiberius dicere ſolebat, *Omnia eadem habere, qa totum.* Svetonius *l. 3. c. 34.* nec qicqam in toto eſſe, qod in partibus, qibus totum illud conſtat, non exiſtit. Vide *l. 3. §. 11. & l. 9. §. 36. & l. 10. §. 18.* pari avtem ratione Alcibiadem in concionem prodire trepidantem ad multitudinis contemptum animavit Socrates, ſeorſim ſingulorum conſideratione propoſitâ. *An tu,* inqit, *ſutorem illum, Micyllum puta, vereris? an ſcrutarium iſtum? an pellionem illum? an coriarium iſtum?* neganti, ἄκων, inqit, ὁ δῆμος ὁ Ἀθηναίων ἐκ τούτων ἥρωσεν; εἰ δὲ τῶν καθ' ἕνα καταφρονεῖς, καταφρονητέον ἄρα καὶ τῶν ἡθροισμένων. *Annon iſtis conſtat populus Athenienſis,*

§. 3. Qalis eſt anima ea, qæ parata eſt jam ſtatim, ſi oportuerit, è corpore emigrare, & vel extingvi, vel diſpergi, vel permanere? ità paratam dico, ut â judicio peculiari promptitudo hæc profluat, non ab obſtinatione mera, pro Chriſtianorum more: ut mortem obeas conſideratè, compoſitè, citra tumultum, qò & aliis idem ſvadere poſſis.

§. 3. Ὁποία ἐστὶν ἡ ψυχὴ [a] ἡ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη * ἀπολυθῆναι δέῃ ἔκ σώματος, καὶ [b] ἤτοι σκεδασθῆναι, ἢ συμμεῖναι; τὸ ἕτοιμον τοῦτο, ἵνα ἀπὸ ἰδικῆς κρίσεως ἔρχηται, μὴ [c] κατὰ ψιλὴν παράταξιν, ὡς οἱ Χριστιανοὶ, ἀλλὰ [d] λελογισμένως, καὶ σεμνῶς, καὶ ὥστε καὶ ἄλλον πεῖσαι [e] ἀπραγμόνως.

a Sup. §. 1. l. 2. §. 5. 11. *[δίῃ] ἀπ' f.
b L. 5. §. 33. l. 8. §. 25.
c L. 8. §. 48. l. 9. §. 33.
d L. 3. §. 1.
e L. 1. §. 16.

§. 4.

ANNOTATIONES.

fis? ſingulos autem ſi parvi pendis, cur non & confertos nihili facias? Narrat Ælianus *l.* 2. *c.* 1. Eódem ſpectat & illud ejuſdem, in eos qi vulgi ſcita & ſententias admitterent, probarentqe; Ὅμοιον ἦεν εἴ τις τετράδραχμον ἢ ἀποδοκιμάζων, τὸν ἐκ τῶν τοιούτων σωρὸν, ὡς δόκιμον, ἀποδέχοιτο. *Perinde eos facere, acſi qis cùm nummum unum tanqam adulterinum rejecerit, eorundem planè acervum integrum tanqam probum ac legitimum admitteret.* Laërtius *l.* 2.

§. 3. Ἡ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη ἀπολυθῆναι δέῃ τοῦ σώματος] malim, ἡ ἕτοιμος, ἐὰν ἤδη δέῃ, ἀπολυθῆναι. vel ἡ ἕτοιμος, ἐὰν δέῃ, ἤδη ἀπολυθῆναι. ut ἕτοιμος ad ἀπολυθῆναι ſaltem, vel etiam ad ἤδη ἀπολυθῆναι, referatur. *qa prompta,* ſive *parata eſt, ſi oporteat, jam ſtatim diſcedere, & è corpore emigrare.* Ἀπολυθῆναι *diſcedere.* Polybius *l.* 6. *c.* 56. Καὶ λαβὼν τὸ καταλειφθὲν, αὖθις ἀπελύετο. *Deinde eo aſſumpto qod omiſerat, diſceſſit rurſus.* Lucas *Act.* 5. 28. *v.* 25. Ἀσύμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπέλυοντο. *Qum autem inter ſe diſcordes eſſent, diſceſſerunt.* indè ἀπόλυσις, *diſceſſus.* unde ποιήσασθαι τὴν ἀπόλυσιν, *diſceſſionem facere,* Polybio eidem non ſemel, *l.* 4. qod & de *morte* uſurpatur, perinde ac ἀπολυθῆναι hic Marco. apud Laërtium *l.* 1. Lyco in teſtamento, μετὰ τὴν ἐμὴν ἀπόλυσιν, *poſt deceſſum meum.* Heraclitius *ad Amphid. Epiſt.* 1. Τάχα καὶ ψυχὴ μαντεύεται ἀπόλυσιν ἑαυτῆς ἤδη ποτὲ ἐν τῷ δισμαυρίῳ τούτῳ. καὶ σεσημείωται τῷ σώματος ἐκκύκλωσα, ἀναμιμνήσκεται, τὰ πάτρια χωρία, ἔνθεν κατολιθοῦσα περιεβάλλετο ῥέον σῶμα τοιοῦτος τοῦτο. *Forſitan etiam qod animus præſagit, ſe ex hoc carcere ſolutum iri, & è qaſſato corpore ſe porrigens ac proſpiciens, patriam habitationem in memoriam revocat. Inde progreſſus complectebatur fluxum hoc & mortuum corpus.* facit huc & Simeonis ſenis verendi illud, Lucæ *Evang. c.* 2. *v.* 29. Κύριε, νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου. *Domine, dimitte nunc ſervum tuum,* ſive *diſcedendi da copiam ſervo tuo.* Præclarè Clemens, *Strom. l.* 4. *pag.* 505. *C.* Τί γὰρ καὶ ἀδικούμεθα εἰς πρὸς ὑμᾶς αὐτὸς, θανάτῳ ἀπολυόμενοι πρὸς τὸν Κύριον; εἰδ' ἓν φρονοῦμεν, χάριν εἰσόμεθα τοῖς τὴν αἰφορμὴν τῆς ταχείας ἀποδημίας παρασχημένοις. *Qid enim, qod ad nos qidem attinet, nobis fit injuria, cùm morte diſſolvamur ituri ad Dominum? Si autem ſapiamus, iis gratias habebimus, qi nobis prabuerint occaſionem celeris migrationis.* ἀποδημίαν dicit, id eſt, *profectionem,* ſive *migrationem*; qod ἀπόλυσιν priùs dixerat. nec alio ſenſu τὸ ἀναλῦσαι, & ἀναλύεσθαι, & ἀνάλυσις etiam, de obitu uſurpantur. Epictetus *l.* 1. *c.* 9. Ὅταν ὁ θεὸς ἀπολύσῃ ὑμᾶς τῆς ὑπηρεσίας ταύτης, τότε ἀναλύεσθε πρὸς αὐτόν. *Qum Deus vobis muneris iſtius vacationem dederit, tunc ad illum migrate.* Pavlus *de Philipp. c.* 1. *v.* 23. Τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι. *Deſiderio tendens ad dimiſſionem, & ut cum Chriſto ſim.* qod *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 8. dixerat, εὐδοκοῦμεν μᾶλλον, ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον. *Gratum eſt nobis potiùs abeſſe à corpore, & adeſſe apud Dominum.* Idem *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 6. Ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. *Inſtat tempus migrationis mea.* Photius de Pamphilo *in biblioth. cod.* 118. *pag.* 295. Ἀνέλυσε πρὸς ὃν ἐπόθει Θεόν. *Migravit ad Deum qem deſideraverat.* & de Meletio Gregorius Nyſſenus. Ἡ πρὸς Χριστὸν ἀνάλυσις, *migratio ad Chriſtum.* vide *ad l.* 2. §. 11. & *l.* 3. §. 5. & *l.* 5. §. 29. & *l.* 7. §. 56, 69. & *l.* 8. §. 47.

Ἥτοι σκεδασθῆναι] vide *ad l.* 7. §. 33.

Κατὰ ψιλὴν παράταξιν] Ità *l.* 8. §. 48. Κἂν ἀλόγως παρατάξηται. *Tametſi non ratione, ſed obſtinatione merâ inſtructa ſit.* Παράταξις, πόλεμος ἐμπαρασκευος. *Acies inſtructa, ad pugnam committendam parata.* Svidas. Eſtqe iſte vocabuli uſus freqentiſſimus. Verùm iſtic pro *obſtinatione*, prout & Xylander optimè vertit, ſingulariter à Marco uſurpatur.

Ὡς οἱ Χριστιανοὶ] *obſtinationem* meram judicio inanem in perpeſſionibus ſuis, *Chriſtianis* Marcus affingit; qemadmodum eiſdem, ſed *Galilæorum* nomine deſignatis, *amentiam* (qod & Plinius mox dandus) *animiqe obſtirmationem uſu ſolo acqiſitam*, Epictetus *l.* 4. *c.* 7. videndus *ad l.* 8. §. 45. cùm tamen nulli hominum validioribus rationum momentis ducti, avt firmioribus dogmatum fundamentis niſi, ad mortem ſtrenuè ac intrepidè excipiendam ſe accingant. Verùm Marci in fidei noſtræ rationibus ac fundamentis inſcitiæ iſta fuerint condonanda, qi nec ſolus etiam hunc errorem erravit, ſed cum ſuis pleriſqe communem, ac ſolennem habuit. Plinius minor *l.* 10. ad Trajan. *Ep.* 97. etiamſi Chriſtianos crimine omni (qantum qæſtione etiam per tormenta habitâ indagare poterat) immunes prorſus pronunciet; tamen, *non dubitandum*, inqit, *qalecunqe eſſet qod faterentur, pervicaciam certè & inflexibilem obſtinationem debere puniri. fuerunt alii ſimilis amentiæ*, &c. Qod lavdans Tertullianus *apolog. c.* 2. *Plinius*, inqit, *Secundus, cùm provinciam regeret, de Chriſtianis qid ageret Trajanum Imperatorem conſuluit, allegans, prater obſtinationem non ſacrificandi, nihil aliud de ſacramentis illorum comperiſſe*, &c. Ità cùm nihil aliud, Chriſtianis qod objicere poterant, haberent, *obſtinationem* & *amentiam* objiciebant. Hinc illa apud Tertullianum *de ſpectac. c.* 1. *Sunt qi exiſtiment Chriſtianum, expeditum morti genus, ad hanc obſtinationem abdicatione voluptatum erudiri.* Idémqe *apologet. c.* 27. *Sed qidam dementiam exiſtimant, qòd cùm poſſimus & ſacrificare in præſenti & illaſi abire, manente apud animum propoſito, obſtinationem ſaluti præferamus.* Et mox: *Cùm erumpunt adverſus nos, ingratis reſiſtimus, ut æqales; & repugnamus, perſeverantes in eo qod oppugnant, & illos nunqam magis detriumphamus, qàm cùm pro fidei obſtinatione damnamur.* & *ibidem c. ult. Illa ipſa obſtinatio, qam exprobratis, magiſtra eſt.* item *ad nation. l.* 1. *c.* 17. *De obſtinationibus verò & præſumptionibus, ſi qa proponitis*, &c. &, *c.* 18. *Reliqum obſtinationis in illo capitulo collocatis. qòd neqe gladios, neqe cruces, neqe beſtias veſtras, non ignem, non tormenta, ob duritatem & contemptum mortis animo recuſemus.* & *c.* 19. *Hucuſqe, opinor, horrenda obſtinationum Chriſtianarum. qanqam de perſvaſionibus omnis obſtinatio noſtra præſtruitur.* Non eſt itaqe, qod Marcus hic, ψιλὴ παράταξις. Videndus idem, *de patient. c.* 2. *ad l.* 10. §. 14. De Judæis paria pronunciat Tacitus *hiſtor. l.* 5. *Apud ipſos fides obſtinata.* qi obſtinationem tamen in meliorem partem uſurpaſſe videtur, in oratione Thraſeana, *annal. l.* 15. *Qæ ſimo virtutes odio ſunt, ſeveritas obſtinata, invictus apud gratiam animus.* Verbo avtem παρατάξασθαι, unde παράταξις vocabulum Marco iſtic uſurpatum, ſed compoſito, de ſancto Confeſſore & Martyre abuſi ſunt Viennenſes & Lugdunenſes in *Ep. ad Aſiatic.* apud Evſebium *hiſt. Eccleſ. l.* 5. *c.* 1. Τοσαύτῃ ὑποσάσει ἀντιπαρετάξατο αὐτοῖς, ὥστε μήτε τὸ ἴδιον κατονομα. *Tantâ firmitate eis reſtitit, ut ſuum nomen non ſit proloqutus.* Non eſt avtem vero abſimile, qod Mericus Caſavbonus avtumat, reſpexiſſe Marcum ad fervorem ſui temporis Chriſtianorum, qi tantâ animi aviditate ſeſe ad qæſtiones & ſupplicia offerebant potiùs, ut Arrius Antoninus turbam, an turmam, eorum intuitus, qi manu factâ ante tribunalia coierant: exclamaverit, Ὦ δειλοὶ, εἰ θέλετε ἀποθνήσκειν, κρημνοὺς ἢ βρόχους ἔχετε. *O miſeri, ſiqidem mortem vultis, præcipitiorum, ac laqeorum abundè habetis.* Refert Tertullianus *ad Scapul.* Verùm Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 481. *B.* negat id fuiſſe è diſciplina Chriſtiana, & hæreticis imputat; qorum alii pro nomine Chriſtiano mortem obire omnino detrectent; alii cædibus ultrò ſe dedant. Τινὲς, inqit, τῶν αἱρετικῶν, ἀσεβῶς ἅμα καὶ δειλῶς φιλοξωοῦσι. μαιμυρίαν λέγοντες ἀληθῆ εἶναι τὴν τοῦ ὄντως ὄντος γνῶσιν Θεοῦ. φασὶ δὲ εἶναι αὐτὸν ἑαυτῷ κρὰ ἀνθέκτην τὸν διὰ θανάτου ὁμολογήσαντα. λέγομεν δὲ [legendum ψέγομεν δὲ] καὶ ἡμεῖς τοὺς ἐπιπηδήσαντας τῷ θανάτῳ. εἰσὶ γάρ τινες, οὐχ ἡμέτεροι, μόνῳ τῷ ὀνόματος κοινωνοὶ, οἱ δὲ ἑαυτοὺς παραδόντες. — τούτους ἐξάγειν αὐτοὺς ἀμαιμύρως λέγομεν, καὶ δημοσίᾳ κολάζοντας. θανάτου δὲ ἑαυτοὺς ἐπιδιδόασι κενῷ, καθάπερ καὶ οἱ τῶν Ἰνδῶν γυμνοσοφισταὶ ματαίῳ πυρί. *Qidam autem ex hæreticis, cùm malè Dominum intellexerint, impiè ſimul & timidè vitæ tenentur cupiditate, dicentes verum eſſe teſtimonium, ejus, qi verè eſt Deus, cognitionem. Eum autem eſſe ſui occiſorem, & ſibi mortem conſciſcere, qi per mortem fuerit confeſſus. Dicimus autem nos qoqe eos qi de induſtria mortem qarunt. Sunt enim qidam non noſtri, ſed tantum nominis participes, qi qidem ſeipſos contendunt tradere. Eos, inqam, dicimus ſeipſos è vita exigere abſqe ullo martyrio & teſtificatione, etſi publicè puniantur. Vana autem morti ſeipſos tradunt, ſicut ſe temere in ignem conjiciunt Indorum Gymnoſophiſta.* Vide *ad l.* 3. §. 1. & *l.* 9. §. 3.

Λελογισμένως, σεμνῶς] Apud Senecam *Epiſt.* 77. Stoicus qidam. *Non eſt res magna vivere. Omnes ſervi vivunt, omnia animalia. Magna eſt res honeſtè mori, prudenter, fortiter.* Vide *l.* 9. §. 3.

Ὥστε καὶ ἄλλον πεῖσαι ἀπραγμόνως] In eandem ſententiam, & ab eadem mente, Epictetus *l.* 4. *c.* 11. Δεῖ γὰρ μηδὲ κατὰ τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἔμφασιν ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας ἀποσοβεῖν τοὺς πολλούς. ἀλλ' ὥσπερ τὰ ἄλλα, ἔνθυμον καὶ ἀπάραχον ἐπιδεικνύειν αὐτὸν, ὕτω καὶ ἀπὸ τοῦ σώματος. ἴδετε, ὦ ἄνθρωποι, ὅτι ἀδύνατος δέομαι. ἴδε, πῶς ἄοικος ὢν, ἄπολις καὶ φυγὰς, ὃν ὕτω τύχῃ, καὶ ἀνέστιος, πάντων τῶν εὐκαιριδῶν καὶ πλυσίων ἀπαραχώτερον διάγω καὶ εὐουσιώτερον. ἀλλὰ καὶ τὸ ἱμάτιον ὁρᾶτε, ὅτι ἀ κακῶς ὑπὸ τῆς αὐχμηρᾶς διαίτης. ἂν δέ μοι ταῦτα λέγῃ τις ἄνθρωπος σχῆμα καταδίκου ἔχων καὶ πρόσωπον, τίς μὲ πείσει

a *L.7.§.13. 74.*
b *L.5.§.6.*

§. 4. Πεποίηκά τι κοινωνικῶς; [a] ἀπολαύων ὠφέλημαι. Ἔτι ἵνα ἀεὶ πρόχειρον ἀπαντᾷ. καὶ [b] μηδαμοῦ παύου.

§. 4. Nunqid feci, qod in commune conducat? beneficium hoc ipso accepi. hoc tibi semper succurrat: nec desinas unqam.

c *L.4.§.31. l.6.§.35.*
d *Sup.§. 1.l. 8.§.26. Inf. §.12.*
e *L.5.§.16. Inf.§.20.*

§. 5. Τίς σοι [c] ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι. Ἢν δὲ πῶς καλῶς γίνῃ), ἢ ἐκ θεωρημάτων, [d] τὰ μὲν τῶν ἐν τῇ ὅλῃ φύσεως, [e] τὰ δὲ τῶν ἐπὶ τῆς ἰδίας ἑκάστου ἀνθρώπου κατασκευῆς;

§. 5. Qam artem profiteris? bene vivendi. hoc qo modo melius fit, qàm documentorum ope, qorum alia sint de universi natura, alia de hominis conditione propria.

f *L.4.§.29. l.7.§.58.*

§. 6. Πρῶτον αἱ τραγῳδίαι παρήχθησαν ὑπομνηστικαὶ τῶν συμβαινόντων, καὶ ὅτι [f] πάν-

§. 6. Primò tragœdiæ invectæ sunt, qæ casuum & eventuum homines commonefacerent, qô &

ANNOTATIONES.

θεῶν πρόοιδεν φιλοσοφία, * ἅτε [ἧς f.] τοιοῦτος ποιεῖ; *Decet enim ne corporis quidem specie vulgus à philosophia abhorrere, sed ut in cæteris hilarem & tranquillum se præbere, ita etiam habitu corporis. Videte homines, nec nihil habere, nullâ re egere; videte mihi nec domicilium esse, nec civitatem, &, si casus ita tulerit, exsul & extorris omnibus patriciis & divitibus tranquillius vivo & felicius. Qin etiam corpus videtis austerâ dietâ non corrumpi. Si qis autem ista mihi dicat hominis condemnati habitu & vultu, qis deorum mihi persvadebit, ut me ad philosophiam conferam, qa tales efficiat?*

§. 4. Οὐκοῦν ὠφέλημαι] vide *l.7.§.13,74.* Solomon, *Prov. c.11. v.17. Benefacit sibipsi vir beneficus.* Vide *suprà §. 1.* Epictetus *Dissert. l.1.c.19.* Ὁ Ζεὺς καθόλου τοιαύτην φύσιν τῷ λογικῷ ζώῳ κατεσκεύασεν, ἵνα μηδενὸς τῶν ἰδίων ἀγαθῶν δύνηται τυγχάνειν, εἰ μή τι εἰς τὸ κοινὸν ὠφέλιμον προσφέρηται. ὅτως οὐκέτι ἀκοινώνητον γίνεται τὸ πάντα αὐτῷ ἕνεκα ποιεῖν. *Jupiter animal ratione præditum sic omnino instruxit, ut nullo suo bono potiri posset, nisi aliqid utilitatis in commune afferat. Sic privata utilitatis studium à communitate non excluditur.* Seneca *Ep.48. Non potest beatè degere, qi se tantùm instuetur, qi omnia ad utilitates suas convertit: alteri vivas oportet, si vis tibi vivere.*

Τοῦτο ἵνα ἀεὶ πρόχειρον ἀπαντᾷ] τοῦτο [ὅρα] ἵνα, &c. aliqid enim tale suppleandum videtur.

§. 5. Τίς σοῦ ἡ τέχνη; ἀγαθὸν εἶναι.] Seneca *Ep.9. Ars est, bonum fieri. ad hoc, sed non cum hoc nascimur.* Augustinus *de civit. Dei. l.4. c.21. Virtus ars est bene vivendi. Neqe enim dat natura virtutem, neqe contingit ea animo nisi instituto, & edocto, & ad summum assiduâ exercitatione perducto.* Seneca *ibidem.* & Clemens *Strom. l.1.* Οὐ γὰρ φύσει, μαθήσει δὲ, αἱ καλοὶ κἀγαθοὶ γίνονται, καθάπερ ἰατροὶ καὶ κυβερνῆται. *Non enim naturâ, sed institutione honesti & boni fiunt, uti medici & gubernatores.*

Ἐκ θεωρημάτων] Plutarchus *Sympos. l.1.c.1.* Βίου τέχνη, φιλοσοφία. *Ars vita, philosophia.* sive, ut Epictetus *l.3.c.26.* ἐπιστήμη τοῦ βιοῦν. id est, *ars vita.* Cicero *Tusc. l.2. ars bene vivendi.* Seneca *Epist.* 90. vel, *vita rectè agenda.* idem, *Ep.* 94. Τί οὖν; ἐλπίζεις ὅτι τὴν μεγίστην τέχνην ἀπὸ ὀλίγων ἀναλαβεῖν; *Qid ergo? artem maximam exiguo labore comparari posse speras?* Epictetus *l.1.c.20.*

§. 6. Πρῶτον αἱ τραγῳδίαι] Tragœdiam ex dramaticis primam dicit extitisse. Nec secus Avtor *libell. de Tragœd.* & *Comœd.* qi Donato tribuitur. Indè itaqe orditur & Horatius *art. poet.*

Ignotum tragica genus invenisse Camœna,
Dicitur, & plaustris vexisse poemata, Thespis,
Qa canerent agerentqe peruncti fœcibus ora.

Et mox:

Carmine qi tragico vilem certavit ob hircum,
Mox etiam agrestes Satyros nudavit. ---

qo loco ad duplicem τῆς τραγῳδίας notationem respectum habuit; vel ἀπὸ τῆς τρυγὸς, vel ἀπὸ τοῦ τράγου. de qo videri possunt, Athenæus *dipnosoph. l.2.* Evstathius *ad odyss.* ξ' Servius *ad Virgil. eclog.* 3. Avtor *lib. de comœd. & trag.* &c. Qanqam de *tragœdia* primatu ac principatu ambigere licet: si *tragœdia* vocabulum strictiùs sumatur, qatenus ea *comœdia* opponitur. Etenim ab origine commune utriusqe nomen id fuerat. Isaacus Casavbonus *de satyr. poes. l.1.c.1. Constat sanè primis temporibus ignoratum fuisse discrimen inter tragœdiam & comœdiam; cum qidem communi nomine omnes ejus generis δραματικαὶ μιμήσεις vocarentur τραγῳδίαι sive τραγῳδίαι. Athenæus l.2. pag. 40. A.* Ἀπὸ μέθης καὶ τῆς τῶν κωμῳδίας καὶ τῆς τραγῳδίας ὕρμισις ἐν Ἰκαρίῳ τῆς Ἀττικῆς ἐγένετο, καὶ κατὰ αὐτὸν τὸν τῆς τρυγὸς καιρὸν ἀφ' ἧς δὴ καὶ τραγῳδία τὸ πρῶτον ἐκλήθη καὶ κωμῳδία. lego, ἐκλήθη καὶ ἡ τραγῳδία, καὶ ἡ κωμῳδία. *Comœdia qidem prima origo fuit ex compotatione ac temulentia in Icario Attica pago,* τῆς τρυγῆς, id est, *vindemia tempore, unde & trygodiam principio, & comœdiam appellarunt.* Idem: τραγῳδία τὸ παλαιὸν ἦν ὄνομα κοινὸν καὶ πρὸς τὴν κωμῳδίαν. ὕστερον δὲ τὸ μὲν κοινὸν ὄνομα ἔσχεν ἡ τραγῳδία, ἡ δὲ κωμῳδία ἴδιον. *Tragœdia nomen antiquum commune etiam erat comœdia. postea nomen hoc qidem commune tragœdia habuit, comœdia verò proprium.* Hæc ille. Sanè à talibus illis agrestibus & Fescenninis inconditis, à qibus dramaticæ actiones illæ initium sumpserunt, ad levitatem comicam, qàm ad tragicam gravitatem proclivior multò deflexio fuit. vide Aristotelem *poetic. lib. 1.c.4.* Ideo & apud Plutarchum ille *sympos. l.7. c.8.* à mensis epulisqe tragœdiam amandat, ὡς ἐ πάνυ τι συμποτικὸν, ἀλλὰ σεμνότερον ἑαυτῶν. *ut non admodum convivio aptam, & gravius qid sonantem.* Neqè verò Straboni magis crediderim *geogr. l.1. pag.12.* asserenti, Τὴν κωμῳδίαν λαβεῖν τὴν σύστασιν ἀπὸ τῆς τραγῳδίας, τῷ καθ' αὑτὴν ὕψει καταβιασθεῖσαν εἰς τὸ λογοειδὲς καὶ καλύπτειν. *Comœdiam esse à tragœdia procreatam, hujus sublimitate depressa usqe ad eam formam, qæ nunc prorsa vocatur orationi similis.* qàm eidem, orationem metro vinctam solutâ antiqiorem statuenti; atqe indè λόγου πεζοῦ, sive hunc sermonem pedestrem dictum, ὡς τὸν ἀπὸ ὕψους τινὸς καταβάντα καὶ ἐχήματος εἰς τὔδαφος, *orationem à fastigio qodam & vehiculo ad humum esse deductam.* siqidem, ut rectè Aristides *Orat. Sarap. Tom.1. p.87.* Κατὰ φύσιν γε μᾶλλόν ἐστι ἀνθρώπῳ πεζῷ λόγῳ χρῆσθαι. ἀσκεῖν γε καὶ βαδίζειν, ἴδιμα, μᾶλλον, ἢ ἐχήματος φέρεσθαι. *Natura convenientius est solutâ loqi oratione, sicut & ire pedibus qam vehi.* qem & ulteriùs vide sis, delirium istud ibidem refutantem. Julius Scaliger *poetic. l.1. c.5. Tragœdiam esse rem antiqam, constat ex historia. non tamen, qod tradunt, tragœdiam comœdiâ vetustiorem. nam & res lusa in cantionibus qæsita prius; & prius nuptiæ qàm interitus; & potationes, qàm sobrietates; & communis sermo, qàm ampullatus; & pastoralis vita qàm regia.*

Ὑπομνηστικαὶ τῶν συμβαινόντων] Insigniter locum hunc illustrant Timoclis illa ex *Bacchanalia agentibus*, ab Athenæo *dipnosoph. l.6.* adducta, à Stobæo *collect. tom.2. tit.125.* repetita:

Ὦ τὰν ἄκμονα, ἢν τι σοι δοκῶ λέγειν.
Ἀνθρωπός ἐστι ζῶον ἐπίπονον φύσει,
Καὶ πολλὰ λυπεῖ ὁ βίος ἐν ἑαυτῷ φέρει.
Παραψυχὰς δὲν φροντίδων ἀνεύρατο
Ταύτας. ὁ γὰρ νοῦς τῶν ἰδίων λήθην λαβὼν,
Πρὸς ἀλλοτρίους τε ψυχαγωγηθεὶς πάθοις,
Μεθ' ἡδονῆς ἀκήλητος, παιδευθεὶς ἄρα.
Τὰς γὰρ τραγῳδὺς πρῶτον οἱ βάλαι σπάσαι,
Ὡς ὠφελοῦσι πάντα. ὧν μὲν γὰρ πίνης
Πλεχόστερον αὐλῶ καλαμεῶν τὸν Τήλεφον
Γενόμενον, ὕστω τὸν πονηρὸν ῥᾷον φέρει.
Ὁ νοσῶν τε μανικὸς Ἀλκμαίων' ἐπεψύχετο.
Ὀφθαλμιᾷ τις; εἰσὶ Φινεΐδαι τυφλοί.
Τίθηκε τῷ παιδὶ; ἡ Νιόβη παιδοφόνος.
Χωλός τίς ἐστι; τὸν Φιλοκτήτην ὁρᾷ.
Γέρων τις αὐλεῖ; καλέμαθεν τὸν Ὀνεάτα.
Ἀπαντα γὰρ τὰ μείζον' ἢ πίστωθί τις
Ἀλυχόμαι' ἄλλοις γεγονὸς ἀνύμνιος,
Τὰς αὐτὸς αὐτῷ συμφορὰς ἥδιον εἶναι.
Adverte sodes, num qid ex usu loqar:
Miserum suâpte naturâ animal est homo,
Et vita qanta est scatet incommodis:
Lenimenta ideo curis & solatia
Sibi ipsa reperit. namqe mens proprii mali
Oblita, alienis dum se mulcet miseriis,
Doctrinam pariter cum voluptate imbibit.
Primùm Tragœdos, si placet, considera,
Qàm pulcra dent documenta. nam qi pauper est,
Ubi pauperierem se cognovit Telephum,
Ibi pauperiem fert suam patientiùs.
Lymfatur aliqis? Alcmaonem conspicit.
Oculis laborans cæcis Phinidas videt.
Natum effert alius? Niobe lugentem levat.
Dolet hic se claudum? sed Philoctetem videt.
Miser in senecta est? instuetur Oeneum.
Ità qisqe, dum evenisse majores suis
Olim aliis calamitates secum cogitat,
Animo æquiore fert fortuna injurias.

Grotius. *Libanius* item *Orat.19.p.509. D.* Ὁ ἄνθρωπος, πεζεύειν μάλιστα παίδων διδάσκοις. τοῦτο πῶς οὐκ ἂν εἰπόντος, πονηρὰ παίδας ἐρᾶσθαι (legendum ἐρᾶν ἐν) ὀφθαλμοῖς πλέον κακόνους, καὶ δυνατέρα σφαττομένην ἀνθ' ἱερείας πρὸς τάφον. καὶ πάλιν εἰ ἕτερος ὑπὸ τῶν χωμῶν τῆς μητρὸς, πῇ μὲν μανείσης, πῇδ' ἐπισκήπτης; *Mortalis homo liberorum morte maximè opprimitur: hoc autem qi non sufferet? siqidem qinqaginta filios cernit ante ora parentum jacentes, & filiam jugulatam pro victimis super sepulcro; ac rursus alios matris manibus insidentes, partim insanientis, partim prudentis, scientis?*

& iſta ſic fieri nata monerentur; nec qibus in ſcena oblectarentur, ea in ſcena majori, gravatim ſuſtinerent: cùm viderint non poſſe hæc aliter

τα ἔτω πέφυκε γίνεσθαι, κ) ὅτι οἷς ἐπὶ τῆς σκηνῆς ψυχαγωγεῖσθε, τέτοις μὴ ἄχθεσθε [a] ἐπὶ τ μείζονι σκηνῆς. ὁρᾶτε γὰρ, ὅτι ἔτω δεῖ πάντα περιφέρεσθαι, a L. 12. §. 36.

ANNOTATIONES.

tis? qo loco, & τὸ τῶν τραγῳδοποιῶν ἔθος, κοινὺς τῶν δήμων διδασκάλους. *Tragœdorum gentem, communes populorum magiſtros* nuncupat. Eodem nomine hiſtoriam commendari ſolitam, monet Polybius in operis ingreſſu c. 1. Ἐναργεστάτην κ) μόνη διδάσκαλον φάσκειν, τὸ ἐνίεσθαι τὰς τῆς τύχης μεταβολὰς γενναίως ὑποφέρειν, τὴν τῶν ἀλλοτρίων περιπετειῶν ὑπόμνησιν. *Magiſtram unicam, eámque præſentiſſimam dicunt, ut poſſit aliqis fortunæ mutationes generoſè ſufferre, alienorum caſuum recordationem.* Hinc Choricius rhetor Gazenſis in *Orat. Epitaph. Procop. Gaz.* à Caſaubono *ad Polyb. p.* 89. laudatus. Ἰδιώτῃ μὲν φάρμακον ἴσω λύπης ὁ χρόνος. ὁ δὲ διὰ μέσης ἐλθὼν, κ) θείων γυσάμενος ἀκροτμάτων, μή μοι τοιαύτην θεραπείαν ἀναμενέτω. δεῖ γὰρ τῆς ἰατρείας τῷ χρόνῳ τὸ τῷ λογισμῷ φάρμακα προηγήσασθαι. ἢ τί πλέον ἡμῖν οἱ λόγοι δωρήσονται; τῷδε χάριν ποιῶμεν τὰς τῶν παλαιῶν ἐκμανθάνοντες τύχας. ἐ γὰρ ἴσα τὸν χρόνον ἀνόνητα δαπανῶμεν, ἀλλ' ὅπως ὀιμεν τήνδε ἄλλην ἐκεῖθεν ὠφέλειαν δρεψώμεθα, κ) τοιάδε συμβάντος καιρῷ, πρὸς ἄνδρας ἴσα πεπονθότας ἡμῖν, ἢ πικρότερα πάθη, νῦν ἀναφέροντες, ὅτως ὅισομεν ῥᾴον. *Homini ſtudiis rudi triſtitiæ remedium ſit tempus. Qi verò in ſtudia miſſus redierit, & divina præcepta guſtaverit, talem medelam ne expectet. Remedia enim qa ratiocinatio ſuppeditat, oportet eſſe priora curationibus qæ ſunt temporis. An qid amplius nobis ratio donabit? propter hoc ſtudemus cognoſcere priſcorum fortunas. non ut tempus inutiliter impendamus, ſed, ut puto, aliud inde emolumentum colligamus, & ſi talia inciderint tempora, animum ad homines, qi nobiſcum ſimiles vel acerbiores calamitates ſuſtinuerunt, tollentes ad hunc modum faciliùs feramus.* Siqidem, ut Cicero *ad familiar. l. 5. Ep. 16. Eſt conſolatio pervulgata illa qidem maximè, qam ſemper in ore atqe in animo habere debemus; homines nos ut eſſe meminerimus, eâ lege natos, ut omnibus telis fortuna propoſita ſit vita noſtra: neqe eſſe recuſandum, qò minus eâ, qâ nati ſumus, conditione vivamus: néve tam graviter eos caſus feramus, qos nullo conſilio vitare poſſumus: eventiſqe aliorum memoriâ repetendis, nihil accidiſſe nobis novi cogitemus. Levat enim dolorem communis qaſi legis & humanæ conditionis recordatio.* Ibidem *l. 6. Ep. 6.* In qam mentem Libanius *Orat. 19. p. 510. D.* Βέλει μαθεῖν ὅπως ἰσχύει ψυχὴν λύπῃ βεβαπτισμένην ἀνιαρωτάτῃ κ) ῥᾴῳ καλαύσαι; λαβὼν ἄνθρωπον ἐστρημένον ἢ φιλτάτων, ἢ χρημάτων, ἢ περιουσιασμένον, ἢ πεπληγμένον, ἄγε πρὸς τὸ θέατρον. δεῖξον ἀυτῷ δι ὀρχήσεως παλαιὰς βασιλείας καθηρημένας, κ) κυφιεῖς. *Viſne diſcere, qo pacto hæc exercitatio triſtitiæ animum immerſum erigere poſſit, recreare, atqe ut meliuſcule ſe habeat efficere, qamvis hominem nacta fuerit deſtitutum vel amiciſſimis, vel pecuniis, aut immani contumelia affectum, vel perculſum, ac ſtupefactum. Ageſis apud theatrum, eo loci oſtende ut per ſaltatorem priſca regna ſint everſa, & ſublevabis te.* Hoc argumento Hippoclem ſuum in liberorum obitu ſolatur Crantor, & ex Crantore Apollonium ſuum Plutarchus *p.* 104. *C.* Ὅτι καινὸν ἀτυχεῖν οὐδὲν ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ πάντες ταῦτο πεπόνθαμεν. *Novum non eſſe, ſi homini infortunium accidat, ſed nos omnes eidem caſui eſſe obnoxios.* Hoc Nicophontem ille apud Philemonem in *Corinthia.*

Εἰ τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοισιν εἰδόλις κακὰ
Ἀσμενῶ ἔχοις ἄν, Νικοφῶν, ἃ νῦν ἔχεις.
Si mala noviſſes, qa alios implicitos tenent,
Libens haberes, Nicophon, qa nunc habes.

Grotius. Egeriam Virbius apud Naſonem *metam. l.* 15.

— *Similes aliorum reſpice caſus,*
Mitiùs iſta feres. —

vide *ad l. 7. §. 5. 58.*

Ἐπὶ τῆς μείζονῶ σκηνῆς] A Neoptolemo Tragico ſumptum, qi interrogantibus, qid ab Æſchylo, Sophocle, Evripide prolatum admiraretur, reſpondit iſtorum nihil, ſed qod ipſe ἐπὶ μείζονῶ σκηνῆς, *in ſcena majori* vidiſſet; Philippum, cùm pridie, dum Cleopatræ filiæ ſuæ nuptias magnificè celebrat, Deus tertius decimus dictus eſſet, in theatro poſtridie jugulatum ac projectum. Refert Stobæus *tom. 2. tit. 95.* Hoc avtem eò magìs in mente atqe admiratione habere Tragicus is poterat, qòd Philippi fatum hoc, tanqam vaticinandi ſpiritu correptus, dum Perſas, adverſus qos Rex expeditionem tunc moliebatur, perſtringit, futuri tamen ignarus ipſe, carmine iſto, qoſt iſtic inſeratur ſanè digniſſimo, qodammodo prædicere viſus eſt. Φρονεῖτε τῶν ἀιθέρος ὑψηλότερον, κ) μεγάλων πεδίων ἀρόρας. φρονεῖτε ὑπερβαλόμενοι δόμων δόμους. ἀφροσύνη πρόσω βιοτὰν τεκμαιρόμενοι. ὁ δ' ἀμφιβάλλει ταχύπων πίλευθον ἔργῳ σκοτίαν, ἄφνω δ' ἄφαντος προσίβα, μακρὰς ἀφαιρούμενος ἐλπίδας θανάτῳ, πολύμοχθος ἀΐδας.

Vos celſiores animos asbere habentes,
Capitis ſpatia ampla terræ,
Ædes ſupra ædes ſtruitis tumore inani:
Stolideqe curriculum vitæ extrahitis.
Sed ecce graſſans celeri pede heu tenebras
Operi objicit, brevi ſpes
Taciturſqe morte longus
Reſecat, labore ſatis camulatus Orcus.

hiſtoriam narrat Diodorus Siculus *l.* 16. extremo *p.* 480. *A.* ubi Θανάλων malè pro Θανάτῳ legitur. Uterqe, & Neoptolemus, & Marcus noſter, mundum hunc *ſcenam majorem* dixit; *mimo* ſev *fabulæ* vitam hanc aſſimilavit. Ità Græcis παροιμιῶδες, Μίμος ὁ βίος dicitur. Plato *Phileb. p.* 395. *D.* Μυθίες δὲ νῦν ὁ λόγος ἡμῖν ἐν δράμασί τε κ) ἐν τραγῳδίαις, μὴ τοῖς δράμασι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ τῦ βίυ ξυμπάσῃ τραγῳδίᾳ κ) κωμῳδίᾳ, λύπας ἡδοναῖς ἅμα κεράννυσθαι. *Ratio igitur nobis hæc dicta, non modò in lamentationibus & in tragœdiis, neqe in fabulis tantùm, ſed in totius vitæ tragœdia atqe comœdia dolores voluptatibus immiſceri.* Palladas in *Antholog. l.* 1. *c.* 13.

Σκηνὴ πᾶς ὁ βίος, κ) παίγνιον. ἢ μάθε παίζειν,
Τὴν σπουδὴν μεταθείς, ἢ φίρε τὰς ὠδύνας.
Scena eſt hæc vita & mimus: vel ludere diſcas,
Poſthabitis curis, vel cruciare miſer.

Seneca *de tranqill. c.* 15. emendante Pinciano. *Nihil magnum, nihil ſeverum, nè ſerium qidem ex tanto apparatu. Singula, propter qæ lati ac triſtes ſumus, ſibi qiſqe proponat, & ſciat verum eſſe qod Bion dixit, omnia hominum negotia ſimilia mimicis eſſe.* Petronius in *Satyr.*

Grex agit in ſcena mimum. pater ille vocatur,
Filius hic, nomen divitis ille tenet.
Mox ubi ridendas incluſit pagina partes,
Vera redit facies, diſſimulata perit.

Qæ ex Petronio ubi lavdaverat Joannes Sarisberienſis, *policrat. l.* 3. *c.* 7. ſubjungit ipſe *c.* 8. & *qidem eleganti utitur ſimilitudine; qia ferè qicqid in turba profanæ multitudinis agitur, comœdia qm rei geſtæ ſimile eſt. Militia, inqit, eſt vita hominis ſuper terram.* (Job. *c.* 7. *v.* 1.) *at ſi noſtra tempora propheticus ſpiritus concepiſſet, dicetur egregiè, qia comœdia eſt vita hominis ſuper terram. ubi qiſqe ſui oblitus, perſonam exprimit alienam.* Et mox: *Ferè totus mundus ex Arbitri noſtri ſententia mimum videtur implere, ad comœdiam ſuam qodammodo reſpiciens; & qod deterius eſt, eò uſqe comœdia ſua inſiſtunt, ut in ſe, cum opus fuerit, redire non poſſint. In eo tamen vita hominum tragœdiæ qm comœdiæ videtur eſſe ſimilior, qòd omniam ferè triſtis eſt exitus, dum extrema gaudii luctus occupat. aut ſi nomen comœdia gratioſius eſt, non duco contentionis funem, dùm conſtet inter nos, qòd ferè totus mundus, juxta Petronium, exercet hiſtrioniam. Hujus itaqe tam immenſæ, tam mirabilis & inenarrabilis tragœdiæ vel comœdiæ theatrum, qo peragi poſſit, ei mirabiliter coaqatur. tanta eſt area ejus qantus & orbis. difficillimum eſt, ut qiſqam vel admittatur excluſus, vel emittatur incluſus, dum carnis gerit luteum indumentum.* Ubi tamen, qod obiter adnotem, fruſtrà ſunt, qi qaſi teſſellas Petronianas inter Arbitri fragmenta extrudunt, & obtrudunt nobis iſta, *Totus ferè mundus numerum* (ità illi legunt) *implet:* &, *Ferè totus mundus exercet hiſtrionem.* neqe enim Petronii iſta ſunt, ſed Sarisberienſis ex Petronii carmine ſenſus iſtos elicientis. Lipſius item ipſe, *de conſtant. lib. 1. c. 8. Mundus univerſus exercet hiſtrioniam, ait Arbiter. certè hîc.* Cavtiùs Bavdius, *de induc. Belg. lib. 2. Totum orbis terrarum exercet hiſtrioniam, ait facetus qidam ſcriptor. certè nuſqam magìs ſcena & populo ſervitur qàm in actionibus Magnatum, ubi qò plùs pompæ & oſtentationis apparet, eò minus ſolida veritatis ſubeſt.* Potuit *faceti ſcriptoris* nomine Joannem noſtrum intelligere, qi *policraticon* ſuum, *de nugis curialium,* inſcripſit. Rem ipſam Polybius planè ſuggerit *hiſtor. lib. 3.* Πρὸς μὲν γὰρ τὸ παρὸν ἀεί πως ἁρμοζόμενοι κ) συνυπκρινόμενοι, τοιαῦτα κ) λέγυσι κ) πράτθυσι πάντες. ὥστε δυσθεώρητον εἶναι τὴν ἐκάστυ προαίρεσιν, κ) λίαν ἐν πολλοῖς ἐπισκοτεῖσθαι τὴν ἀλήθειαν. *Ferè enim mortales rebus præſentibus ſeſe accommodantes, mimúmqe unà cum aliis agentes, ea dicunt faciúntqe, ut ex factis dictiſve ſingulorum mentem animúmqe cognoſcere apprimè ſit difficile, veritáſqe plerúmqe tenebris obtecta deliteſcat,* perſonâ nimirum, qam gerit unuſqiſqe, obvelatâ. qò & illud P. Syri,

Hæredis fletus ſub perſona riſus eſt.

Lucianus in *Necyomant. pag.* 335. Δοκεῖ μοι ὁ τῶν ἀνθρώπων βίῳ πομπῇ τινι μακρᾷ προσεοικέναι. χορηγεῖν δὲ κ) διαλάττειν ἔοικε ἡ τύχη, διάφορα κ) ποικίλα τοῖς πομπεύυσι σχήματα προσάπτυσα. τὸν μὲν γὰρ λαβοῦσα ἡ τύχη, βασιλικῶς διεσκίνασε, τιάραν τε ἐπιθεῖσα κ) δορυφόρυς παραδοῦσα, κ) τὴν κεφαλὴν σίψασα τῷ διαδήματι. τῷ δὲ, οἰκέτυ σχῆμα περιέθηκε. τὸν δέ τινα καλὸν εἶναι ἐκόσμησε, τὸν δὲ ἄμορφον κ) γελοῖον παρεσκίνασε. παιδαγωγὸν γὰρ, ὅιμαι, δεῖν γενέσθαι τὴν Θέαν. πολλάκις δὲ διὰ μέσης τῆς πομπῆς μεμιγμένα τὰ ἐνίων σχήματα, ὐκ ἐῶσα ἐς τέλῳ διαπομπεῦσαι, ὡς ἐτύχθησαν. ἀλλὰ μεταμφιέσασα, τὸν μὲν Κροῖσον ἠνάγκασε τὴν τῦ οἰκέτυ κ) ἀχμαλώτυ σκευὴν ἀναλαβεῖν, τὸν δὲ Μαιάνδριον, τέως ἐν τοῖς οἰκέταις πομπεύοντα, τὴν Πολυκράτυς τυραννίδα μετιέδυσε. κ) μέχρι μέν τινῶ ἔασε χρῆσθαι τῷ σχήματι. ἐπειδὴν δ' ὁ τῆς πομπῆς καιρὸς παρέλθῃ, τηνικαῦτα ἕκαστος ἀποδὺς τὴν σκευὴν, κ) ἀποδυσάμενος τὸ σχῆμα μετὰ τῦ σώμα-

a *Tragic. N. Q. apud Arrian. Epict. l. 1. c. 24.*
b *L. 7. §. 41.*
c *Ibid. §. 38.*
d *Evrip. Hypſip. Ibid. §. 40.*
* *Bion.*
e *Inf. §. 18.*
* *ſ.*

πεδῆ, καὶ ὅτι φέρουσιν αὐτὰ καὶ οἱ κιναιδολόγοι, [a] Ἰὼ Κιθαιρών. καὶ λέγεται δέ τινα ὑπὸ τῶν τὰ δράματα ποιούντων χρησίμως. οἷόν ἐστιν ἐκεῖνο μάλιστα.

[b] Εἰ δ' ἐμελήθην ἐκ θεῶν καὶ παῖδ' ἐμοὶ,
Ἔχει λόγον καὶ ταῦτα.

Καὶ πάλιν,

[c] Τοῖς πεφύκασιν γὰρ ἐχὶ θυμοῦσθαι.

Καὶ,

[d] * Βίαν θεραίζειν, ὥστε καρπίμου τυχεῖν.

καὶ ὅσα τοιαῦτα. μὴ ἡ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρῆκται, [e] παιδαγωγικὴν παῤῥησίαν ἔχουσα, καὶ τῆς αὐτοφίας ἐκ ἀχρήστως δι' αὐτῆς τῆς ἐλευθερομυθίας ὑπομιμνήσκουσα. πρὸς οἷόν τι καὶ Διογένης ταυτὶ παρελάμβανε. μετὰ ταῦτά τις ἡ μέση κωμῳδία, καὶ λοιπὸν ἡ νέα πρὸς τί ποτε παρείληπται, * ἢ καὶ ὀλίγον ἐπὶ τὴν ἐκ μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπερῤῥύη, ἐπίσκεψαι.

transfigi, & qod perferant ea etiam illi qi exclamant, *Eheu*, *Citharon*. & revera dicuntur à dramaticis poëtis utiliter nonnulla. qale illud eſt imprimis;

Si me meóſqe liberos Dii negligunt,
Hujus etiam conſtat ratio.

Et rurſus,

Nam nevtiqam hominem rebus iraſci decet.

Et,

Spicas velut frugiferas, ſic vitam meti.

& cætera qæ ſunt ejuſmodi. Tragœdiæ ſucceſſit vetus comœdia, qæ libertate magiſtrali inſtructa, nec obliqâ ſed diſertâ oratione uſa, faſtum dejicere non ineptè ſatagebat: qo fine & Diogenes ex his qædam adhibuit. conſidera & qæ deinceps fuerit media comœdia, & qorſum tandem introducta ſit nova, qæ in inimicum artificium pavlatim

defluxit.

ANNOTATIONES.

μαλος, ὥσπερ ἦν πρὸ τοῦ γίγνεσθαι, οὐδὲν τῷ πλησίον διαφέρον. ἔνιοι δ' ὑπ' ἀγνωμοσύνης, ἐπειδὰν ἀπαίξῃ τὸν κόσμον ἐπισᾶσα ἡ τύχη, ἄχθονται γε καὶ ἀγανακτοῦσιν, ὥσπερ οἰκείων τινῶν ἐφιεμένου, καὶ οὐχ ὡς ἃ πρὸς ὀλίγον ἐχρήσαντο ἀποδιδόντες. Hominum vita longæ cuipiam pompæ perſimilis videtur, cui fortuna præſit, & ſingula diſponat, iiſque, qi pompam agunt, diverſos variòſqe habitus accommodet. Alium ſiqidem fortuna deligens regiis ornat inſignibus, impoſita tiara, additis ſatellitibus, & capite diademate revincto. Alium verò ſervo habitu amicit. Hunc autem forma ornat, illum contra deformem & ridiculum fingit: nam omnigenum, ut opinor, oportet eſſe ſpectaculum. Qin habitus qorundam plerumqe in media etiam pompa demutat non ſinens qo prodierant ordine, eodem ad extremum progredi. Sed ornatu commutato Cræſum qidem coegit ſervi captiviqe veſtes aſſumere. Maandrium autem, olim inter ſervos incedentem, Polycratis datâ tyrannide viciſſim veſtivit, eòqe cultu aliqantiſper uti ſivit. Verùm ubi pompa tempus præterit, tum qiſqe apparatus reddens, & amictum cum corpore exuens, qalis erat ante, efficitur, nihil à vicino differens. At nonnulli præ inſciti, qum inſtans fortuna ornatum repetit, ægrè ferunt atqe indignantur, tanqam propriis qibuſdam privati, at non ea reddentes, qibus ad exiguum tempus utebantur. vide *l.* 6. §. 22. Seneca *Epiſt.* 80. *Horum qi felices vocantur, hilaritas ficta eſt, aut gravis & ſuppurata triſtitia: & qidem gravior, qia interdum non licet palàm eſſe miſeros, ſed inter ærumnas cor ipſum exedentes, neceſſe eſt agere ſelicem. ſapiùs hoc exemplo mihi utendum eſt. Nec enim ullo efficaciùs exprimitur hic humana vita mimus, qi nobis partes has, qas malè agimus, aſſignat.* Apud Vopiſcum Probus de munere Imperatorio, *Agenda eſt perſona, qam mihi miles impoſuit.* qod idem & Avguſtus unà cum vita jam depoſiturus, amicos admiſſos percontatus eſt, *Ecqid iis videretur mimum vita commodè transegiſſe*; adjecitqe clavſulam,

Δότε πρόλογον, καὶ πάντες ὑμεῖς μετὰ χαρᾶς κλυκήσατε.

Svetonius *l.* 2. *c.* 99. qod Dio hiſt. *l.* 56. *p.* 590. *A.* Κρόλογον δή τινα παρ' αὐτῶν ὁμοίως τοῖς γελωτοποιοῖς, ὡς καὶ ἐπί μίμῳ τινὸς τελευτῆς, αἰτήσας, καὶ πάμπαν πάντα τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον διέσκωψεν. *Applauſum qoqe ab iis, veluti mimo aliqo finito ludiones, ſolebant, popoſcit. omnem humana vita partem eo ſubſannans.* vide ampliùs *ad l.* 12. §. 2, 36. ſed & *l.* 10. §. 27. & *l.* 7. §. 3.

Φέρουσιν αὐτὰ καὶ κιναιδολόγοι, Ἰὼ Κιθαιρών] Epictetus *lib.* 1. *c.* 24. Μίμησο, ὅτι ἐν τοῖς πλουσίοις καὶ βασιλεῦσι καὶ τυράννοις αἱ τραγῳδίαι τόπον ἔχουσιν. σὺ δὲ πίπτης τραγῳδίαν συμπληροῖ, ἐὰν μὲν ὡς χορευτής. οἱ δὲ βασιλεῖς, ἄρχονται μὲν ἀπ' ἀγαθῶν, σίψασι δώματα. εἶτα περὶ τρίτον ἢ τέταρτον μέρος, Ἰὼ Κιθαιρών, τί μ' ἐδέξω; *Memento, in divitibus, in regibus, in tyrannis tragœdias habere locum; nullum pauperem complere tragœdiam, niſi pro hiſtrione. Reges auſpicantur qidem à bonis; coronis ades exornate: poſtea ſub tertium aut qartum actum; hei Citharon! cur me inſantem ſuſpicis?* Oedipodis verba ſunt ex Sophoclis *Oedipo Rege.* Hoc vult ergò Marcus, vel iſtiuſmodi perpeti reges & tyrannos, non plebejos duntaxat; imò illos ipſos multò magis. in qam mentem Libanii verba videre licet ex *Orat.* 19. ſuperiùs pavlò adducta. Vel (qod potiùs opinor) eos qoqe, qi cum indignatione animi ejulationeqe ea ferunt, perferre tamen nihilominùs, neceſſitate cogente, ad qæ tantopere indignantur. vide *l.* 7. §. 57. *Citharon* Bœotiæ mons Oedipo expoſito, Pentheo diſcerpto, aliiſqe id genus facinoribus illuſtris, an infamis. Solinus *Polyhiſt. c.* 13. *Apud Thebas Helicon lucus erat, Citharon ſaltus, amnis Iſmenus, fontes Aganippe & Hippocrene.* Et Mela *de ſit. orb. l.* 2. *Citharon fabulis carminibúſqe celeberrimus.* Sed & Clemens Alexandrinus in *hortat. p.* 74. *B.* de monte Sinæ, an Sione, an eccleſiâ potiùs iſto deſignatâ *ad Hebr. c.* 12. *v.* 23. Ὄρος ἐστὶ τοῦτο Θεῷ περι-

A λημένον, ἐ τραγῳδίαις, ὡς Κιθαιρὼν, ὑποκείμενον, ἀλλὰ τῇς ἀληθείας ἀνακείμενον δράμασιν. *Hic eſt mons Deo dilectus, qi non tragœdiis, qemadmodum Citharon, argumentum dedit: ſed eſt dedicatus veritatis actibus.*

Λέγεταί δέ τινα ὑπὸ τῶν τὰ δράματα ποιούντων χρησίμως] Dio Pruſæus *Orat.* 18. *p.* 255. Πολὺ δ' ἂν ἔργον εἴη τὸ λέγειν, ὅσα ἀπὸ τούτων χρήσιμα. *At multum ſanè negotii eſſet dicere, qanta ex his hauriri qeant utilia.* De Epicharmo Theocritus *Epigr.* 17.

Πολλὰ γὰρ ποτλὰν ζωὸν τοῖς παισὶν ἔπρε χρήσιμα.
Μεγάλα χάρις αὐτῷ. —
Multa enim ad vitam pueros docuit utilia:
Magna gratia illi habetur. —

B Flaccus *l.* 2. *Ep.* 1.

Os tenerum pueri balbúmqe poëta figurat:
Torqet ab obſcœnis jam nunc ſermonibus avrem:
Mox etiam pectus præceptis format amicis,
Aſperitatis, & invidiæ corrector, & iræ.
Rectè facta refert: orientia tempora notis
Inſtruit exemplis: inopem ſolatur, & agrum.

Idem in Arte:

Sic etiam fidibus voces crevere ſeveris,
Et tulit eloqium inſolitum facundia præceps:
Utiliúmqe ſagax rerum, & divina futuri,
Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis.

C Et rurſus:

Omne tulit punctum qi miſcuit utile dulci,
Lectorem delectando paritérqe monendo.

Deniqe;

Avt prodeſſe volunt, avt delectare poëta,
Avt ſimul & jucunda & idonea dicere vita.

Vide Plutarchum *de leg. Poet.* & Hugonis Grotii *prolegom. ad dicta Poet. Stobæana.*

Εἰ δ' ἐμελήθην] Vide *ad l.* 7. §. 41.

Τοῖς πεφύκασιν] *Ibidem* §. 38.

Βίαν θεραίζειν] *Ibidem* §. 40.

D Μετὰ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία παρέκθη] Flaccus *art. poët.*

Succeſſit vetus his comœdia, non ſine multa
Lavde. —

Παιδαγωγικὴν παῤῥησίαν ἔχουσα] Fabius, *lib.* 10. *c.* 1. *Antiqa illa comœdia, fœcundiſſimæ libertatis, inſectandis vitiis præcipua.* & *l.* 12. *cap.* 2. *Liberrimum genus hominum Comici veteres.*

— Sed in vitium libertas excidit & vim
Dignam lege regi. —

Flaccus *arte.* qem & vide *Epiſt.* 1. *l.* 2. Vis illius ideam? ha-
E beas à Julio Scaligero *poëtic. l.* 3. *cap.* 97. *Veteris comœdiæ argumenta omnia falſa, feſtiva, mordacia, maledica: ut qocunqe verbo pronunciato, illico capiatur occaſio ad aliqid ſubſannandum.*

Δι' αὐτῆς τῆς ἐυθυῤῥημοσύνης] dum non obliqè, ſed diſertâ, directâ, exertâ oratione uſa, homines palàm perſtringebat.

Μετὰ ταῦτα τίς ἡ μέση κωμῳδία, καὶ λοιπὸν ἡ νέα] De *media comœdia*, qæ choro duntaxat amoto, qi libertati, an licentiæ potiùs, mordaci ac maledicæ præcipuè attributus fuerat, à veteri, qam proximè eſt ſecuta, diſtabat maximè: unde Flaccus,

F *— lex eſt accepta, chorúſqe*
Turpiter obticuit, ſublato jure nocendi.

déqe nova, qæ huic ſucceſſit eâdémqe multò caſtigatior extitit, videri poterit Julius Scaliger *poëtic. l.* 1. *c.* 7.

Ἡ κατ' ὀλίγον ἐπὶ τὴν ἐκ μιμήσεως φιλοτεχνίαν ὑπερῤῥύη] Vitioſa ſcriptura non animadverſa, interpretationum portenta qædam hoc loco procudit. præcedentia illa, τίς ἡ μέση, (qam lectionem editio utraqe agnoſcit, ſed interpres nevter expreſſit)

&

defluxit. (nam & ab istis utilia dici nonnulla, nemo est qi nesciat.) sed & qo spectet totum hoc poesios hujusmodi & fabularum agendi institutum.

§7. Qàm liqidò compertum habes, nullum aliud vitæ institutum ad philosophandum magìs esse idoneum, qàm hoc in qo jam versaris?

§8. Ramus à ramo cui proximè adhæsit abscissus, non potest non à stirpe totâ abscindi. ad eundem modum ergò & homo ab homine qovis rescissus, communitate totâ excidit. porro ramum alius abscindit; homo verò se ipse à proximo suo separat, dum eum odit & aversatur: nec advertit interim, qòd unà semet à societatis hujusce conditore Jove indultum sibi habet, qòd ei liceat denuo coalescere, cui priùs adhæserat, & ad universi complementum locum recuperare suum. qanqam hoc freqentiùs si fiat, dissociatio istiusmodi & difficiliùs resarcitur, & restitutio ægrè procedere con-

ὅλη μὲν γὰρ λέγεται καὶ ὑπὸ τούτων τινὰ χρήσιμα, οὐκ ἀγνοεῖται. ἀλλὰ ἡ ὅλη ἐπιβολὴ τοῦ τοιούτου ποιήσεως καὶ δραματουργίας πρὸς τίνα ποτὲ σκόπον ἀπέβλεψε.

§. 7. Πῶς ἐναργὲς ποιοσπιοῦν, τὸ μὴ εἶναι ἄλλῳ βίῳ ὑποτίθεσιν εἰς τὸ φιλοσοφεῖν ἕτως ἐπιτήδειον, ὡς ταύτῃ ἐν ᾗ νῦν ὢν τυγχάνεις;

§. 8. a Κλάδος δὲ ποσοχῆς κλάδου ἀποκοπεὶς, ἐ δύναται μὴ καὶ ὅλος φυτοῦ ἀποκεκόφθαι. ἕτω δὴ καὶ b ἄνθρωπος, ἑνὸς ἀνθρώπου ἀποσχισθεῖς ὅλης τῆς κοινωνίας ἀποπέπωκε. κλάδον μὲν ἄν ἄλλος ἀποκόπτοι. c ἄνθρωπος ὃ αὐτὸς ἑαυτὸν δὲ ταχίστου χωρίζει, μισήσας καὶ * ἀπολελοιφώς. ἀγνοεῖ ὃ ὅτι καὶ δὲ ὅλης πολιτεύματος ἅμα ἀποτέτμηκεν ἑαυτόν. τοῦτο ἐκεῖνό γε δῶρον δὲ συσησαμένου τῷ κοινωνίαν Διός. d ἔξεστι γὰρ πάλιν ἡμῖν συμφύναι τῷ προσεχεῖ, καὶ πάλιν δὲ ὅλης συμπληρωτικοῖς * γίνεσθαι πλειονάκις μέντοι γινόμενον τὸ καθ' ἕτερον τοιούτου διαίρεσιν, δυσέγωτον καὶ δυσαποκαθίστατον προσχωρῆσαι

a L.2.§.16. l.8.§.34.
b L.5.§.8.
c L.4.§.29. Inf.§.9.20. * ἀποστ.
d L.8.§.34. * -ήσαιος Jun.

ANNOTATIONES.

& πρὸς τί ποτε, satìs monere poterant, continuandam esse sententiæ seriem ac tenorem ad illud usqe ἐπίστησον, qo ea clavditur. Verùm obturbabat ἡ istud, qod spiritu tantùm mutato, vel adscito, si ἥ exuleris, tam proclivia deinceps futura sunt omnia, qàm est imber ipse cùm pluit. *Post ista*, inqit, *qanam media fuerit comœdia, & nova qo fine introducta sit; qa pavlatim ad mimicum artificium deflexit, consideres. nam & istic utilia etiam deprehendi posse nemo nescit.* Julius Scaliger *poët. l. 1. c. 10. Sublato choro, introducti qi modos facerent, qòd omnia gesticulatione imitarentur, Mimi nominati. tantùm potuit aptior atqe expressior actio, ut generis nomen, qod erat poëseōs universæ, ipsi soli sibi vendicarent. hoc in lusu cùm postea qadam impensiùs populo placuissent, avsi sunt seorsim suis avspiciis qam commoverant expectationem sustinere, atqe in eo laudem qærere, & artificis propterea nomen vendicare.* Hos *Latini Mimos vocant ex Publio & Laberio, qi in eo genere excelluere: & planipedes ob eam causſam, qòd cothurno tragici, socco avtem comœdi pedes induebant; ipsi avtem nudis pedibus agebant. Hujus definitio proportionem habet cum comœdia, qa ipsius parens exstitit, cui inter actus apponi cùm esset solita, ex ea extractâ atqe assertâ servitute, justum sibi poëma fecere. Est igitur Mimus, poëma qodvis genus actionis imitans, ità ut ridiculum faciat. Cicero tamen Ethologos cùm vocat à moribus qos exprimerent, ridiculi rationem non admisciuit. Sunto igitur duo genera, qa etiam vicatim & oppidatim per universam Galliam mirificis artificibus circumferuntur, Morale & Ridiculum. Horatius negat esse pulcra poëmata, nam & veri Mimi proprium est, qadam sordida ut affectet.* hæc ille. Salmasius *ad Solin.* ubi *Mimos* peculiariter sic dictos à *fabulis comœdiâ* scilicet & *tragœdiâ* disterminat (qo modo & *Mimos* à *comicis fabulis* & *tragicis historiis* distingvit Lactantius *l. 6. c. 20.*) ad hunc locum respiciens; *Mimos*, inqit, *in locum comœdiæ successisse scribit Marcus. & sanè qas hodie agunt, & vocant Itali comœdias, Mimi sunt & Planipedes verius qam comœdiæ. personas tantùm habent ex comœdia.* Apulejus *florid. 1. Cumprimis hoc spectandum, qid in theatro deprehendas. nam si Mimus est, riseris; si funirepus, timueris; si comœdia, faveris; si Philosophus, didiceris. Mimi* ergò *ridiculi.* habent affatim qod rideas. sed & qod discas, exhibent: qod Marcus mox monuit. Neqe verò ego cum illustrissimo viro *ethologum* & *ridiculum Mimi genera duo* constituerim, sed pro affectionibus *Mimi* duabus habuerim: cùm *ridiculum* in *Mimis* perpetuum fuerit. qod & Horatius ipso illo, qem is attigit, loco subindicat, *serm. l. 1. sat. 10.* qi ubi dixerat,

— nam sic
Et Laberi mimos, ut pulcra poëmata mirer.

Subjunxit.

Ergò non satìs est risu diducere rictum
Auditoris. ----

qod est *Mimorum* scilicet. unde & Arbiter *partes ridendas Mimis* tribuit. Qin nec id Cicero ipse siluit: cujus hæc sunt, *de oratore l. 2.* verba, *Atqe ità est totum hoc ipso genere ridiculum, ut acutissimè tractandum sit. Mimorum est enim ethologorum, si nimia est imitatio, sicut obscœnitas.* Hinc est qod Naso, *trist. l. 2.* dixit,

— imitantes turpia Mimos.

Et,

Mimos obscœna jocantes.

Cæterùm aliud est ab eo qod Marcus hìc, illud Maximi Tyrii *Orat. 21.* Ἡ μὲν παλαιὰ μοῦσα, χοροὶ παίδων ἦσα καὶ ἀνδρῶν, γῆς ἐργάται κατὰ δήμους συνιόντες, ἅρτι ἀμητοῦ καὶ ὀπώρᾳ κεκονιμένοι, ἄσματα ᾄδοντες αὐτοσχέδια. μετεπεισοῦσα δὲ ἡ ψυχὴ ἐπὶ τέχνην ἀκορίτου χάριτος ἐν σκηνῇ καὶ θεάτροις, ἀρχὴ τῆς περὶ πολιτείαν ἀνοήτου πλημμελείας ἐγένετο. *Antiqa Musa nihil aliud qàm chori puerorum virginúmqe erant, & agricolæ in populos divisi, qi adhuc à semente sua & messe sordidi, incomposita qadam & extemporanea canebant carmina. Ab his qum animus ad scenicam paulatim, & theatralem artem, qa res voluptatem prorsus habet insatiabilem, deflecteret, hoc corrumpendæ fuit respublicæ principium.* Malo tamen ascribitur, qod uterqe dixit. Illud tantùm adjicere liceat posse apud nostrum conjunctim legi, τὴν ἐκμιμήσεως φιλοτεχνίαν. nam & ἐκμιμεῖσθαι dici solet, qod *actione mimicâ* repræsentatur.

Λίγεται καὶ ὑπὸ τούτων τινὰ χρήσιμα] Ità Seneca *Epist. 8. Qàm multa poëtæ dicunt, qæ à Philosophis avt dicta sunt, avt dicenda? non attingam tragicos, avt togatas nostras; habent enim ha qoqe aliqid severitatis, & sunt inter comœdias & tragœdias media: qantum disertissimorum versuum inter Mimos jacet? qàm multa Publii non excalceatis, sed cothurnatis dicenda sunt?* & *de tranqill. c. 11. Publius tragicis comicisqe vehementior ingeniis, qoties mimicas ineptias, & verba ad summam cavearn spectantia reliqit, multa habet cothurno, non tantùm sipariis, fortiora.*

Πρὸς τίνα ποτὲ] *qemnam finem respicit?* Xylander. *Ad qem alium scopum, qàm qem diximus?* Casavbonus. ut πρὸς τίνα [ἄλλον] legisse videatur. mihi non erotematicè, sed enunciativè efferri videtur, & sententia prior continuari; considera qem finem totum hoc scenicum institutum aspiciat.

§. 7. Τὸ μὴ εἶναι ἄλλῃ βίῳ ὑπόθεσιν] De qonam vitæ genere loqatur hoc loco Marcus, havd satìs liqet. forsan & nullum certum vitæ institutum designatum volebat, sed hoc monitum duntaxat, statum præsentem, qicunqe tandem is exìstat, esse cuiqe ad Philosophiæ vel studium vel exercitium eidem maximè idoneum.

§. 8. Οὐ δύναται μὴ τοῦ ὅλου φυτοῦ ἀποκεκόφθαι] Ramus à ramo cui adnascitur avulsus, à toto plantæ corpore divellitur. ità qi à Christi corpore divellitur, *nec caput ipsum tenet*, ut Apostolus loqitur *ad Col. c. 2. v. 19. Non potest concordiam habere cum Christo, qi discordare voluerit cum Christiano.* Augustinus *de verb. Dom. conc. 57.*

Ἄνθρωπος δὲ ἑαυτὸν χωρίζει] Ità *l. 4. §. 29.* Ὁ τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἀποσχίζων. *Qi animam propriam abscindit.* & *l. 8. §. 34.* Ὁ ἀποσχίζων ἑαυτόν. *Revulsum qodammodo abjecisti te.* & Judas Apostolus *Ep. v. 19.* Οἱ ἀποδιορίζοντες ἑαυτούς. *Hi sunt qi seipsos segregant.* de qibus Avtor *ad Hebr. c. 10. v. 39.* Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν. *At nos non ii sumus qi nos subducamus ad exitium.* alioqi τίς χωρίσει; *Qis nos separabit?* Apostolus *ad Rom. c. 8. v. 35.* Οὐ τις κτίσις ἑτέρα. *Neqe ulla res alia condita, ibidem v. 39.*

Ἔξεστι γὰρ πάλιν ἡμῖν συμφῦναι] Vide *ad l. 8. §. 34.*

Καὶ πάλιν τοῦ ὅλου συμπληρωτικοῖς γίνεσθαι] D. Junius συμπληρώματος mavult. utrumvis constare poterit. Epicurus *Epist. ad Menac.* Τὸ συνεθίζειν ἐν ταῖς ἁπλαῖς καὶ οὐ πολυτελέσι διαίταις, ὑγιείας ἐστὶ συμπληρωτικόν. *Simplicibus & non magnificè paratis cibis assvescere salubritatis efficiens est.* Marcus ipse *l. 9. §. 23.* Ὥσπερ αὐτὸς σὺ πολιτικοῦ συστήματος συμπληρωτικὸς εἶ. οὕτω καὶ πᾶσα πρᾶξίς σου συμπληρωτικὴ ἔστω ζωῆς πολιτικῆς. *Sicut ipse es ad cœtum civilem complendum constitutus: ita actio tua qavis ad vitam ejusmodi consummandam referatur.*

Δυσέγωτον καὶ δυσαποκαθίστατον] vocabulum hoc posterius more Stoico coagmentatum, parùm freqens & durioris analogiæ. Illustrat avtem locum hunc Plutarchi illud *de frat. dilect. pag. 481. C.* Μεγάλαι μὲν γὰρ αἰτίαι μεγάλην διαλύουσιν ἔνιοι καὶ

χωρᾶν ποιεῖ. ὅλως τε οὐχ ὁμοίως ὁ κλάδος ὁ ἀπ' ἀρχῆς συμβλασήσας, καὶ σύμπνους συμμείνας, τῷ μὴ τῷ ἀποκοπῷ αὖθις ἐγκαταμεμιγμένῳ. ὅ, τί ποτε λέγουσι οἱ φυτουργοί, * ὁμοθαμνεῖν μὲν, μὴ ὁμοδογματεῖν δέ.

* ὁμοσυζεῖν, vel ὁμοιοπαθεῖν Boot. ὁμοσωματεῖν Salm. ὁμοσχηματεῖν f. L.9.§.3.

§. 9. Οἱ ἐνιστάμενοι σοὶ οὐδὲν μὴ κωλῦσαι τὸν ἐφεξῆς λόγον, ὥσπερ [a] ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς πράξεως ἀποστρέψαι σε ἀδυνήσονται, οὕτως [b] μηδὲ τῆς εὐνοίας αὐτοὺς ἐμποδίσαι ἐνδέχεται. ἀλλὰ φύλαττε ἑαυτὸν ἐπ' ἀμφοτέρων ὁμοίως, μὴ μόνον ἐπὶ [c] τῆς εὐθυβόλου κρίσεως καὶ πράξεως, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ [d] τῆς πρὸς τοὺς κωλύειν ἐπιχειροῦντας ἢ ἄλλως δυσχεραίνοντας προσόδου. καὶ γὰρ [e] ἔστι ἀσθενὲς, τὸ χαλεπαίνειν αὐτοῖς, ὥσπερ [f] τὸ ἀποστῆναι τῆς πράξεως, καὶ ἐνδῦναι καταπλαγέντα. ἀμφότεροι γὰρ ἐπίονες [g] λιποτάκται, ὁ μὲν ὑποστείλας, ὁ δὲ [h] ἀλλοτριωθεὶς πρὸς τὴν φύσιν [i] συγγενῆ, καὶ [k] φίλον.

a L.3.§.16. l.8.§.32. b L.3.§.11. l.6.§.47.50. c L.5.§.18. d L.7.§.26. 56.65.l.9.§. 11.42. e Inf.§.18. f L.10.§.12. g L.10.§.25. h Sup. §. 8. Inf.§.20. i L.2.§.1. k L.9.§.27.

§. 10. Οὐκ ἔστι χείρων ἑδεμία φύσις τέχνης. καὶ γὰρ αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμοῦνται. εἰ δὴ ἔστιν, ἡ πασῶν τῶν ἄλλων πλειοτάτη καὶ ὠφελητικωτάτη φύσις, οὐκ ἂν ἀπολείποιτο τῆς τεχνικῆς ἑδεμηχανίας. [l] πᾶσαι δέ γε τέχναι τὰ κρείττονων ἐνεμ- l L.7.§.55. m L.5.§.16. κεν τοῖς χείροσι ποιοῦσιν. οὐκοῦν καὶ [m] ἡ κοινὴ φύσις. καὶ δὴ ἔνθεν μὲν γένεσις δικαιοσύνης, ἀπὸ δὲ ταύτης αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ ὑφίστανται. οὐ γὰρ τηρηθήσονται, ἐὰν τὰ ἀκόλουθα τοῖς φυλάττουσι καὶ τὰ ἀνακόλουθα τοῖς ἐναντίοις μὴ φυλάττωμεν.

§. 9. Qi ad rationis rectæ normam progredienti obsistunt tibi, sicut à rectè agendo avertere te neqeunt, ità nec benevolum erga illos affectum excutiant tibi. sed ad utrumqe horum teneas te, ut & in judicio actionéqe constanti persistas, & in mansvetudine erga illos, qi vel impedire te conantur, vel alio modo qopiam molesti tibi sunt. etenim tam hoc imbecillis est animi, succensere istis, qàm ab actione desistere, & consternatum succumbere. uterqe enim ex æqo stationis desertæ reus est, & qi metu perculsus, & qi naturâ cognatum sibi atqe amicum fuerit aversatus.

§. 10. Nulla natura arte inferior est. naturam enim imitantur artes. hoc si datur, seqetur, naturam eam qæ est consummatissima, cæteráisqe omnes in se complectitur, artificis solertiæ nevtiqam concedere. atqi in artibus omnibus deteriora qæqe præstantiorum gratiâ fiunt? à communi ergò natura hoc idem fit. atqe hinc sanè justitia oritur: ab hac verò reliqæ nascuntur virtutes. neqe enim

qod

ANNOTATIONES.

καὶ φιλίαν. ὅθεν εὐδὲ ῥᾳδίως αὖθις ἐνδέχονται διαλύσεις. ὥσπερ γὰρ τὰ συμπαγέντα, κἂν χαλάσῃ τὸ ἰσχνότερον, ἐνδέχεται πάλιν διεῖναι καὶ συνελθεῖν. συμφυὲς δὲ σάμα ῥαγὲν οὐ σχισθέν, ἔργον ἐστὶ κόλλησιν εὑρεῖν καὶ σύμφυσιν. ὥστε αἱ μὲν ὑπὸ χρείας συνημμέναι φιλίαι, κἂν διατῶσι μὲν χαλεπῶς αὖθις ἀναλαμβάνουσιν. ἀδελφοὶ δὲ τῇ κατὰ φύσιν ἀπιστίᾳ ἢ τοῖς ῥᾳδίως συνέρχονται. κἂν συνίλθωσι, ῥυπαρὰν καὶ ὑποπτον ἀλλήλοις αἱ διαλύσεις ἐφέλκονται. *Quippe magnas oportet esse causſas, qa magnam benevolentiam amicitiamqe dissipent: unde fit, ut non facilè sit locus reconciliationi. Nam sicut qa compacta sunt, etiam glutine soluto rursus colligari ac coire possunt: corpus autem qod natura univit, si rumpatur aut scindatur, difficulter glutinari, aut rursum potest coalescere: ita qas usus contraxit amicitias, ea discidio accidente nullo negotio redintegrantur. Fratres, ubi naturali amore exciderunt, neqe in gratiam facilè redeunt, & reconciliatio semper cicatricem sordidam, ac latente malo infectam retinet.* qod Medius Sycophanta dicere solebat, κἂν θεραπεύσῃ τὸ ἕλκος, ἡ οὐλὴ μένει. *etiamsi vulnus coierit, manet tamen cicatrix*, qasi vestigium qoddam vulneris etiam coaliti. οὐχ ὅμοιος ὁ κλάδος, *non omnino pariter surculus sese habet*, inqit Marcus istic. Qod autem de fratribus ac cognatis Plutarchus, idem de omnibus in universum hominibus Marcus; qia *συγγενὶς πᾶν τὸ λογικόν, cognatum est rationale omne. l.* 3.§.4. & *infrà* §.9.

Ὁμοθαμνεῖν μὲν μὴ ὁμοδογματεῖν δέ.] Non possum Xylandro istic assentiri, qi verbis illis, ἅτε λέγουσιν οἱ φυτουργοί, omissis, reddidit; *Oportet igitur in eadem arbore esse, etsi non idem cum omnibus sentias.* sed nec Casavbono, qi contrà qàm editor etiam Lugdunensis clavsulam hanc ab antegressis divulsam, periochæ insequenti præfixit. Rusticorum dictum vulgare, sed depravatum, opinor. qid enim ὁμοδογματεῖν fuerit ad plantas translatum? nam de hominibus, prout Marcus ipse *l.* 9.§. 3. usurpatum, qid velit, qis nescit? D. Bootius suspicatur posse ὁμοαυξεῖν, vel ὁμοιοπαθεῖν legi, ut sit, *simul frutescari, sed non simul crescere*; vel *similiter affici.* D. Salmasius ὁμοσωματεῖν mavult. *Ramus*, inqit, *qi corpore sua arboris avulsus aut recisus, ut inseratur in aliam, nunqam unum corpus facit cum illa arbore cui inseritur, qamvis partem faciat frutícis, & simul cum eo fruticet.* In re ferè desperata tentemus & nos aliqid; etiamsi Hippocrates in arte vetet, περὶ τῶν ἀπηκόων οὐ δεῖ προσχυνέειν. Ego nihil scripturam vulgatam propius comminisci possum, qàm ὁμοσχημαλεῖν. ut sit, *pariter frutescari, sed non configurari*; non figuram speciémqe eandem cum ramis reliqis obtinere. siqidem insitorum cum stirpe reliqa coalitio non sine cicatrice fieri solet. τὸ ὁμοσχημαλεῖν eâdem analogiâ, qâ τὸ ὁμοδογματεῖν dictum; eâdem sententiâ, qâ ὁμοσωματεῖν, Aristoteli *problem. l.* 2.*q.* 5. Si qis probabilius aliqid afferre poterit; ei ego lubens concesserim.

§. 9. Ἐνταῦθα κρίσεως καὶ πράξεως] vide *ad l.* 5.§. 18. & *l.* 6.§. 10.

Πρώτης] vide *ad l.* 9.§. 11.42.

Καὶ γὰρ τοῦτο ἀσθενές τὸ χαλεπαίνειν] ità *infrà* §. 18. Οὐχὶ τὸ θυμοῦσθαι ἀνδρικόν. *Iracſci haud virile est.*

Λιποτάκται] & θρασύλαι. *l.* 2.§. 25.

§. 10. Οὐκ ἔστι χείρων ἑδεμία φύσις τέχνης] Arte siqidem nullâ natura vincitur. Aristoteles *Ethic. l.* 2. *c.* 1. Οὐδὲν τῶν φύσει ὄντων ἄλλως ἐθίζεται. οἷον ὁ λίθος φύσει κάτω φερόμενος, οὐκ ἐθισθείη ἄνω φέρεσθαι, οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίζῃ τις, ἄνω ῥίπτων. οὐδὲ τὸ πῦρ κάτω. οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων, ἄλλως ἂν ἐθισθείη. *Nihil eorum, qa naturâ fiunt, assvescere aliter potest, ut lapis, cum naturâ deorsum feratur, nunqam sursum ferri assvesceret, neqe si millies qispiam eum sursum projiciendo velit assvefacere: neqe ignis deorsum ferri: neqe aliud qippiam aliter qam naturâ comparatum sit, unqam assvesceret.* Seneca *Epist.* 11. *Rerum naturam sapientia sub imperio non habet. qacunqe attribuit conditio nascendi, & corporis temperatura, cùm multùm divinqe se animus composuerit, habebunt*, scilicet,

— cultumq natura potentior omni.
Qam licèt expellas furcâ tamen usqe recurret.

unì Flaccus *l.* 1. *Ep.* 10. utpote qæ sit *fixa, & nostri mestia.* Juvenalis *Sat.* 13. Proinde, *Repugnante naturâ, qalibet cedit industria.* Cassiodorus *l.* 4. *Ep.* 38. Nec fortior ergò ars naturâ, nec præstantior etiam; cùm illa fit Creatoris opus, ista creaturæ.

Αἱ τέχναι τὰς φύσεις μιμοῦνται] Theophrastus *de caussſ. plant. l.* 2. *c.* 25. Ἡ τέχνη μιμεῖται τὴν φύσιν. *Omnis ars imitatur naturam.* & Aphrodisiensis *problem. l.* 1.*q.* 90. Seneca *Ep.* 65. *Omnis ars imitatio est naturæ.* sed & ἰατρὸν medicum, τῆς φύσεως ὑπηρέτην καὶ μιμητὴν, *naturæ ministrum ac imitatorem* dixit Hippocrates, teste Galeno *de dogm. Hip. & Plat. lib.* 9. *cap.* 8.

Τῶν κρεττόνων ἔνιοι τὰ χείρω] vide *l.* 5.§. 16. & *l.* 7.§. 55.

Ἔνθεν μὲν γένεσις δικαιοσύνης] Hoc enim jus fásqe exigere videtur, ut præstantioribus deteriora inserviant. Καὶ δίκαιον, καὶ δεῖ τὰ μὲν ἄρχεσθαι, τὰ δὲ ἄρχειν, ἢ πεφύκασιν ἀρχήν. *Convenit alium imperare, aliam parere ei imperio, qod innatum est.* Aristoteles *polit. l.* 1. *c.* 6. qem vise prolixiùs ifiud ibidem disceptantem. sed & *ad l.* 7.§. 55.

Ἀπὸ δὲ τῆς ταύτης αἱ λοιπαὶ ἀρεταὶ ὑφίστανται] Polus Pythagoricus *de justit.* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 9. Δοκεῖ μοι τὴν δικαιοσύνην μητέρα τε καὶ τιθηνὸν τῶν ἄλλων ἀρετῶν προσειπεῖν. ὅτιῳ γὰ ταύτας ὅτι σώφρονα, ὅτι ἀνδρεῖον, ὅτι φρόνιμον εἶναι. *Justitia videtur mihi mater & nutrix cæterarum appellanda. Nam sine illa neqe temperantem, neqe fortem, neqe prudentem esse qemqam fieri potest.* Julianus Imperator *orat. in Constant.* 2. etiam *pietatis matrem* vult esse *justitiam.* Ἔστι γὰρ ὁσιότης τὶς δικαιοσύνης ἔκγονος. Jamblychus *Ep. ad Anatol.* Τὴν δικαιοσύνην, αὐτὸ τὸ τῶν ὅλων ἀρετῶν τέλος, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτῶν συμπασῶν, ἐν ᾗ δὴ πᾶσαι ἔνεστι συλλήβδην κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον. *Justitiam, omnium virtutum finem, & illarum omnium cumulum, qa omnes virtutes complectitur, juxta vetus proverbium.* παλαιὸν λόγον illum exhibet nobis Aristoteles de justitia *Ethic. Nicom. l.* 5. *c.* 1. Ἡ δικαιοσύνη ἀρετὴ μέν ἐστι τελεία, ἀλλ' οὐκ ἁπλῶς, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον. καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις δοκεῖ κρατίστη τῶν ἀρετῶν εἶναι ἡ δικαιοσύνη, καὶ οὐδ'

qod eſt juſtum æqúmqe ſervabitur, ſi vel ad res medias anxiè feramur, vel deceptu faciles & temerarii & inconſtantes fuerimus.

§. 11. Si, qarum perſecutio & fuga perturbat te, res eæ ad te non accedunt, ſed ad illas ipſe qodammodo accedis, cùm ipſæ interim immotæ maneant; judicium proinde tuum de eis qieſcat, eáſqe nec proſeqeris ampliùs, nec fugies.

§. 12. Uniformis prorſus eſt animæ ſphæra, cùm nec ad exterius qicqam ſe extendit, nec cum eodem ullo intùs concurrit, nec conſidit & comprimitur; ſed lumine illo illuſtratur, qo veritatem, tum rerum omnium cæterarum, tum & in ipſa ſitam, cernit.

§. 13. Contemnit me qiſqam? ipſe viderit. ego mihi cavebo, ne qid contemptu dignum vel egiſſe vel dixiſſe deprehendar. odit me qiſqam? ipſe viderit. at ego mitis eſſe ac benevolus cuiqe pergam; & huic etiam ipſi, errorem oſtendere promptus; neqe id contumelioſe, ne-

σι)] τὸ δίκαιον, ἐὰν ἤτοι [a] διαφερώμεθα πρὸς τὰ μέσα, ἢ [b] συνεξαπάτησι καὶ προπωπικοὶ καὶ μεταπωλικοὶ ὦμεν. a Inf. §. 16. l. 9. §. 27. b L. 3. §. 9. c L. 5. §. 10.

§. 11. Εἰ [d] μὴ ἔρχεται ἐπί σε τὰ πράγματα, ὧν αἱ διώξεις καὶ φυγαὶ θορυβοῦσί σε, ἀλλὰ τρέπου τινὰ αὐτὰς ἐπ' ἐκεῖνα ἔρχη. [e] τὸ γὰρ κέρμα τὸ περὶ αὐτὸ, ἡσυχαζέτω, [f] καὶ ἐκεῖνα μένῃ ἀτρεμοῦντα, καὶ [g] ὅτε διώκων ὅτε φεύγων ὀφθήσῃ. d L. 4. §. 3. e L. 4. §. 39. f L. 9. §. 15. g L. 9. §. 1.

§. 12. [h] Σφαῖρα ψυχῆς αὐτοειδὴς, ὅταν μήτε ἐκτείνῃ ἐπί τι, μήτε ἔσω συντρέχῃ, μήτε συνιζάνῃ, ἀλλὰ φωτὶ λάμπῃ, [i] ᾧ τὴν ἀλήθειαν ὁρᾷ [k] τὰ πάντων, καὶ [l] τὰ ἐν * αὐτῇ. h L. 8. §. 41, 48. i L. 3. §. 15. k L. 8. §. 26. l Sup. §. 1. * αὐτῇ

§. 13. [m] Καταφρονήσῃ μου τίς; ὄψεται. ἐγὼ δὲ ὄψομαι [n] ἵνα μή τι καταφρονήσεως ἄξιον πράσσων ἢ λέγων εὑρίσκωμαι. μισήσῃ; ὄψεται. ἀλλὰ ἐγὼ [o] ἤμην ἢ ἔυνους παντὶ, καὶ τούτῳ αὐτῷ. ἔτι μὲν [p] τὸ παροράματον δεῖξαι, οὐκ [q] ἀνειδιστικῶς, οὐδὲ m L. 5. §. 25, 32. n L. 10. §. 1. o L. 4. §. 37 l. 7. §. 26. Sup. §. 9. p L. 5. §. 22. l. 10. §. 4. q Inf. §. 18. l. 6. §. 30.

ANNOTATIONES.

ὧδ' ἑστερῳ, ὧδ' ἰῶῳ οὕτω θνητούς. καὶ παροιμιαζόμενοί φαμεν.

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή 'στι.

Καὶ τελεία μάλιστα ἀρετὴ, ὅτι ὁ ἔχων αὐτὴν καὶ πρὸς ἕτερον δύναται τῇ ἀρετῇ χρᾶσθαι, ἀλλ' οὐ μόνον καθ' αὑτόν. *Juſtitia virtus quidem eſt perfecta, non abſolutè tamen, ſed ad alterum, us propter ea ſæpe juſtitia virtutum præſtantiſſima eſſe videatur: & neqe heſperus, neqe lucifer ſit adeo admirabilis. Adde, qod in proverbio dicimus:*

Juſtitia in ſe virtutes complectitur omnes.

Ac perfecta qidem maximè eſt, qia perfecta virtutis eſt uſus: perfecta autem qia qi eam habet, non ſolum ſecum, ſed cum altero virtute uti poteſt. Qod ipſum & aliâ ratione adfirmat *Ethic. magn. l.* 1. *c.* 34. & *Eudem. l.* 4. *c.* 1. Δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη τελεία τὶς ἀρετὴ εἶναι. οἱ γὰρ δίκαια μὲν ἐστι ἃ ὁ νόμος κελεύει ποιεῖν. ὁ δὲ νόμος τὰ καλὰ πάσας ἀρετὰς πράττειν. ὁ ἄρα τοῖς καλὰ νόμον δικαίοις ἐμμένων, τελείως σπουδαῖος ἂν. ὥστε ἡ δικαιοσύνη ἡ αὐτὴ δικαιοσύνη, τελεία τὶς ἀρετή ἐστιν. *Juſtitia videtur perfecta qadam eſſe virtus. Nam ſi juſta ſunt, qa lex facere præſcribit, lex autem qa ex omnibus virtutibus ſunt mandat: qò igitur ex lege juſtitia obtemperat, perfectam nanciſcitur probitatem. Proinde jus & juſtitia virtus qadam perfecta eſt.* qi locus in mendo non uno cubare videtur. Legendúmqe opinor. Ὁ δὲ νόμος τὰ κατὰ π. ἀ. κελεύει. vel πράττειν κελεύει. neqe enim lex ipſa facit, ſed facere jubet. tum noviſſima illa ſic reſtituenda videntur. Ὥστε τελείως σπουδαῖος ὁ δίκαιος. καὶ ἡ δικαιοσύνη τελεία τις ἀρετή ἐστιν. Vide *infrà ad* §. 20.

Ἐὰν ἤτοι διαφερώμεθα πρὸς τὰ μέσα] *Si vel rebus iis nimiùm tribuamus* Xylander. *Si vel mentes & affectus in iſtis figamus* Caſavbonus. nevter vocabuli vim ſatis expreſſit. Verto, *Si ad iſta temerè anxiéqe feramur.* vide *ad l.* 9. §. 27.

Συνεξαπάτησι καὶ προπωπικοὶ καὶ μεταπωλικοὶ] vide *l.* 3. §. 9. & *l.* 5. §. 10.

§. 11. Οὐκ ἔρχεται ἐπί σε τὰ πράγματα] vide *ad l.* 4. §. 3, 39. & *l.* 9. §. 15.

Καὶ ἐκεῖνα ἀτρεμοῦντα μένοι] ista poſt ἔρχῃ interſerenda avtumo: qò dictionis ſeries feliciùs ac faciliùs fluat. Vide *infrà* §. 16.

Οὔτε διώκων, ὅτε φεύγων ὀφθήσῃ] *nec proſequens, nec fugiens videberis.* i. e. nec proſeqeris ampliùs, nec fugies.

§. 12. Σφαῖρα ψυχῆς αὐτοειδὴς] vide *ad l.* 8. §. 48. & *ad l.* 12. §. 3.

Μήτε ἐκτείνῃ ἐπί τι, μήτε ἔσω συντρέχῃ] Membrum alterum omiſit Xylander. *neqe ad aliqid ſe extendit, neqe ſe contrahit* Caſavbonus. verùm τὸ συντρέχειν nuſqam, opinor, in eo ſignificatu reperitur, & hîc aliud planè ſonat. *nec ad exteriora promines, nec cum eis intus concurrit,* ſive *conſentit.* qomodo Philo dixit, *de vita Moſ. l.* 2. Συντρέχοντα τοῖς πράγμασιν ὀνόματα ἐξεῦρον. *Nomina rebus concurrentia & conſentanea.* & Plutarchus in *Fabio.* Συνδραμεῖν ἔνια τῶν λογίων πρὸς τὰς τύχας καὶ τὰς πράξεις. *Oracula cum rebus concurriſſe.* Et Cicero *Tuſcul. l.* 1. *Concurrant omnes plebeji philoſophi.* ut ſit iſtîc τὸ συντρέχειν, idem qod τὸ συνιέναι. *l.* 5. §. 26. cum exterioribus ſive ſenſibus, ſive rerum ſpecie & pompa concurrere & conſentire. vide *l.* 2. §. 12. & *l.* 6. §. 13. & *lib.* 7. §. 56. *extremâ.*

Μήτε συνιζάνῃ] *neqe ſubſidit* Caſavbonus. qod eſt ὑφιζάνειν potiùs. qanqam & συνιζάνειν eo ſenſu qandoqe ſumitur. Ità enim Lucianus *ver. hiſtor. l.* 1. μαλακῶς ἐνδιδόντος τῷ πνεύματος καὶ συνιζάνοντος, *langvente ac ſubſidente vento.* qemadmodum Propertius dixit *Eleg.* 8. *ſubſidere ventos.* malim tamen cum Xylandro *contrahit ſe,* vel, ſi hoc mavis, *conſidit ac comprimitur.* qomodo συνίζειν καὶ συνελίσσεσθαι conjunxit Philo *de mund. immort. ad l.* 4. §. 46. adductus. & Galenus, Budæo referente, τὸ συνιζηκὸς τῶν πόρων ἀναπετασιούσιν, i. e. *poros compreſſos aperire,* dixit. & Aphrodiſſenſis *probl. l.* 2. *q.* 22. Ἡ λύπη συνίζησιν ποιεῖ γενέσθαι τῶν σωμάτων, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς εἴσω φοπήν. *Dolor corporis contractionem ſive compreſſionem producit, dum anima ad interiora ſe ſubtrahit.* qod *l.* 1. *q.* 31. dixerat. Ἡ λύπη πύκνωσιν ἐργάζεται τῶν πόρων. *Triſtitia pororum denſitatem operatur.* Clemens *padag. l.* 2. *c.* 2. συνιζηκυίας τῆς κεφαλῆς εἰς τὸ σῶμα. *compreſſo in pectus capite.* Plutarchus *Publicola pag.* 103. *E.* de figulino opere: Οὐκ ἴσασιν, ἃ προσῆκε πάσχειν πηλὸν ἐν πυρὶ, πυκνοῦσθαι καὶ συνιζάνειν. *Qod lutum in igne ſolet, non eſt ſpiſſatum & conſtrictum.* nec obſtat, qòd τῷ αἴρειν, τὸ συνίζειν opponitur ab Ariſtotele *de reſpir. cap.* 9. ubi de inſectis agens, ἐν αὐτῷ, inqit, τῷ ὑποζώματι, τῷ ἐμφύτῳ πνεύματι αἴροντι καὶ συνίζοντι, συμβαίνει πρὸς τὸν ὑμένα γίνεσθαι τρῖψιν. *Cùm enim in ipſo ſepto transverſo innatus ſpiritus attollitur & conſidet, accidit ad membranam fieri attritionem.* ſiqidem *compreſſionem* qandam & ibi deſignari, manifeſtum eſt. Zeno avtem referente Galeno, *de dogm. Hip. & Plat. l.* 5. *c.* 1. τὰ πάθη, *affectus* dixit eſſe ἐπιγιγνομένας ταῖς κρίσεσι συστολὰς καὶ λύσεις, ἐπάρσεις τε, καὶ πλάσεις τῆς ψυχῆς. *ſupervenientes judiciis contractiones, ſolutionéſqe, elationes & caſus animi,* qod noſtri mentem clariſſimè explicat.

Φωτὶ λάμπηται] lumine illo, de qo Joannes *Evang. c.* 1. *v.* 9. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον. *Erat lux illa vera, qa illuminat omnem hominem venientem in mundum.* ſed alios magìs, alios minús. illuminabat illud & Marcum, etiamſi ſui neſcium; ſicut & Cyrum, etiamſi ſui ignarum robore idem accingebat. Eſajæ *c.* 44. *v.* 5.

Ὧ, τὴν ἀλήθειαν ὁρᾷ] vide *l.* 3. §. 14. & *l.* 10. §. 26.

§. 13. Ὄψεται] *viderit ipſe.* qaſi dicat, qid ad me? nihil ad me. illius, non meâ id intereſt. ità Seneca *de benefic. lib.* 2. *c.* 14. *Scio hoc illis non profuturum, ſed qid faciam? rogat. reſiſtere precibus ejus non poſſum. viderit. de ſe, non de me, geretur.* vide *lib.* 5. §. 25. & *lib.* 9. §. 27. Seneca idem *Epiſt.* 71. *Si vis beatus eſſe, ſi fide bonâ vir bonus, ſine contemnat te aliqis.* & *Ep.* 76. *Ad honeſta vadenti contemnendus eſt contemptus iſte.*

Ἐγὼ δὲ ὄψομαι, ἵνα μή τι καταφρονήσεως ἄξιον] Ità capiendum, qod Apoſtolus *Tito c.* 2. *v.* 15. Μηδείς σου περιφρονείτω. *Nemo te deſpiciat.* & Timotheo *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω. *Nemo juventutem tuam contemnat.* qo loco ſic accipiendum ſeqentia docent; qibus monet ut conditionis ſuæ lociqe avtoritatem, vitæ ac converſationis puritate gravitatéqe tueatur. vide *l.* 10. §. 32.

Μισήσει; ὄψεται.] Epictetus *l.* 3. *c.* 18. Ψέγει τι ὁ δεῖνα. ὄψεται, πῶς ποιεῖ ἴδιον ἔργον. *Vituperat te. Ipſe viderit qemadmodum munus ſuum adminiſtret.* & *c.* 10. Οὐκ ἴδει ὅτω μοι προσοιχθήσῃ τὸν ἀδελφόν. εἰ. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐκεῖνος ὄψεται. ἐγὼ γὰρ ὡς ἂν προσοιχθῇ αὐτὸς, ὡς δεῖ χρήσομαι τοῖς πρὸς ἐκεῖνον. τοῦτο γὰρ ἐμόν ἐστιν. ἐκεῖνο δ' ἀλλότριον. τοῦτο ἴδιος κωλύσαι δύναται. ἐκεῖνο κωλύσαι. *Non ita me tractare debuit frater. Non: verùm hoc illi cura erit. Ego verò, utcunque ille me tractavit, officii mei meminero. Hoc enim meum eſt, illud alienum: hoc prohibere nemo poteſt, illud prohibetur.*

Οὐκ ἐνειδιστικῶς] vide *infrà* §. 18. Ambroſius *de Offic. l.* 3. *cap.* 16. *Neqe monitio aſpera ſit, neqe objurgatio contumelioſa.* Epictetus *l.* 2. *c.* 12. Ὁ διδάσκαλος ὅταν λαβὼν τινὰ πλανώμενον, ἄγαγεν ἐπὶ ὁδὸν τὴν δίκαιαν. μὴ καταγελάσας, ἢ λοιδορησάμενος ἀπῆλθε. καὶ σὺ δεῖξον αὐτῷ τὴν ἀλήθειαν, καὶ ὄψει ὅτι ἀκολουθεῖ. μέχρι δ' ἂν ᾖ δεικνύῃς, μὴ ἐκείνου καταγέλα, ἀλλὰ

ἀλλὰ ὡς καταπιδεικνύμενος ὅτι ἀνέχομαι, ἀλλὰ γνησίως καὶ χρήσως, οἷος ὁ Φωκίων ἐκεῖνος, εἴ γε
a L.12.§.2. μὴ ἀναστρεπτέον. τὰ [a] ἔσω γὰρ δεῖ τοιαῦτα εἶναι,
b Inf.§.18. l.6.§.26. καὶ ὑπὸ τῶν θεῶν βλέπεσθαι ἄνθρωπον [b] πρὸς μηδὲν
c L.6.§.27. ἀγεννὲς ἀπηκριβωμένον, μηδὲ δεινοπαθοῦντα. [c] τί
l.9.§.42. γάρ σοι κακὸν, εἰ αὐτὸς νῦν * ποιεῖ τὸ [ἐπὶ] τῇ
* ποιεῖς Mer. φύσῃ σοι οἰκεῖον; [d] ἢ δέχῃ τὸ νῦν τῇ τῶν ὅλων φύσει
d L.4.§.23. εὔκαιρον, [e] ἄνθρωπος τεταγμένος πρὸς τὸ γέ-
e Inf.§.20. l.5.§.8. νεσθαι δὲ ὅτε δὴ τὸ κοινῇ συμφέρον;

f L.4.§.32. §. 14. [f] Ἀλλήλων καταφρονοῦντες, ἀλλήλοις
g L.5.§.5. [g] ἀρεσκεύσεσθε, καὶ ἀλλήλων ὑπερέχειν θέλοντες, ἀλλήλοις ὑποκατακλίνεσθε.

qe ut qi patientiam ostentare cupiam, sed ingenuè, benignè, qo modo Phocion ille, nisi si simulatè agebat. interiùs enim ità affectum esse oportet, ut ipsi Dii videant, hominem esse te, qi nihil qicqam indignè ægréve ferat. qid enim tibi mali contigerit, modò qod naturæ tuæ conveniat, id ipse facias? annon amplecteris, qod universi naturæ nunc est tempestivum, cùm homo sis ad hoc compositus positúsqe, ut id fieri, qocunqe tandem modo, velis, qod in commune conducat?

§. 14. Qin se invicem contemnunt, iidem & sibi invicem assentantur: qíqe se invicem transcendere cupiunt, sibi invicem se submittunt.

§.15.

ANNOTATIONES.

μᾶλλον ἀτυθάνῃ τῆς ἀδυναμίας τῆς σαυτοῦ. *Via dux si qem repereris errantem, eum in viam reducit; non deriso illo, & convicijs onerato, recedit. Tu qoqe si demonstraris veritatem, videbis eum seqi. Qod autem non demonstraveris, noli deridere illum, sed imbecillitatem potius agnosce tuam.*

Οὐδὲ ὡς καταπιδεικνύμενος ὅτι ἀνέχομαι] nè levissimum qidem præ me ferens offensionis sensum avt significationem. vel etiam, qasi patientiam ostentans meam. vide *infrà ad* §. 18. ὡς ἐν σχολῇ.

Οἷος ὁ Φωκίων] De *Phocione* tria potissimùm, qæ huc faciunt, memorabilia reperiuntur. qòd rabulam qendam, qi pro concione dicentem interpellaverat, oratione prolixâ in se debacchantem placidissimè sustinuit, ad dictionis seriem qam priùs inchoaverat ità reversus, acsi nihil qicqam vel ab illo dictum, vel à se avditum, animadversúmve fuisset. refert Plutarchus in *præcept. polit.* qòd cùm ad mortem duceretur, obviisqe qidam, post convicia multa frustrà effusa, cùm ipse nullus attenderet, etiam in faciem ei tandem expuisset, ad magistratus conversus, illud tantummodo dixerit, ἆ παύσει τις τοῦτον ἀσχημονοῦντα; *Non compescet istum aliqis indecorè se gerentem?* Plutarchus in *Apophth* & in *Phoc.* qòd filio morti jam proximus, illud unicum in mandatis dedit, μηδὲν Ἀθηναίοις μνησικακῆσαι. *nè qid eorum meminisset, qa adversùs ipsum Athenienses iniqè egerant.* Plutarchus *ibidem.* id qod Ælianus havd pavlò ἐμφατικώτερον extulisse perhibet *l.* 12. §. 49. per amicos, qi morienti aderant, filio mandâsse, μηδὲν Ἀθηναίοις μνησικακῆσαι ὑπὲρ τῆς παρ' αὐτῶν φιλοτιμίας, ἧς νῦν πίνω. *Ne cum injuria memoria reponendat Athenienſibus hanc propinationem, qam ego nunc bibo.* qasi poculum illud cicutâ temperatum, non alio loco haberet, qàm poculum qod in amicitiæ societatisqe mutuæ argumentum propinari atqe exhiberi solet. Unde Theodoreto lucem fœnerari havd piguerit: qi *Therapevt. l.* 3. *Tom.* IV. *pag.* 519. *C.* Platonem ait in rebus religionem spectantibus ad ritus receptos se attemperâsse, τὴν Ἀθηναίων φιλοτιμίαν ὑπομείναντα, καὶ τὸ τῷ Σωκράτει προσπιεσθὲν ὑφορώμενον κώνειον. *Propinationem, ut apparet, metuentem, & porrectam Socrati cicutam reformidantem.* in qo loco vertendo Acciaolus interpres dictionis venustatem corrupit planè, dum sic reddit; *timens nè Athenienſium gratiâ benevolentiáqe excideret*; dum φιλοτιμίας significatum non animadvertit. id avtem optimè explicabit nobis Gregorius Nazianzenus qi *ad Philagr. Ep.* 58. Socratem ait temperaturæ ejusdem poculum hilariter admodum excepisse, ἅτε μὴ ἐπὶ θανάτῳ δεχόμενον, ἀλλὰ φιλοτιμίας προπινόμενον. *Perinde ac non letale poculum acciperet, sed propinando amicos ad potandum invitaret.* Qin & Socratem eâ ipsâ voce usum, morti jam propinqum, refert Ælianus *l.* 1. *c.* 16. cùm enim ab Apollodoro missas, in qibus honorificentiùs efferretur, vestes pretiosas recusâsset: Falli multùm ajebat Apollodorum, ἔλεγε αὐτὸς πιστεύειν, ὅτι μετὰ τὴν ἐξ Ἀθηναίων φιλοτιμίαν, κατὰ τὸ τοῦ Φαρμάκου πόμα, ἴτε ὄντως ὄψεται Σωκράτη. *Si sperarit, post propinationem ab Athenienſibus factam, & venenj absorptionem se adhuc visurum esse Socratem.* Adjici potest his illud, non Socratis apud Platonem, utì memoriâ lapsus Cœlius Secundus in *thesavro* prodidit, sed Theramenis apud Ciceronem *Tusc. l.* 1. qi *cùm conjectus in carcerem triginta jussu tyrannorum, venenum ut sitiens obbibisset, reliqum sic è poculo ejecit, ut id resonaret; qo sonitu reddito, ridens, Propino, inqit, hoc pulcro Critiæ; qi in eum fuit teterrimus. Graci enim in convivijs solent nominare, cui poculum tradituri sint.* (habes, Cicerone clarissimè exponente, qid sit ἡ φιλοτιμία.) *lusit vir egregius extremo spiritu, verèqe ei, qi venenum præbuerat, mortem est avguratus, qa brevi consecuta est.* Secius pavlò Xenophon retulit *Hellenic. l.* 2. *p.* 470. *C.* Τὸ λειπόμενον (τῷ κανθάρῳ) ἀποκοπτάμενόν τε εἰπεῖν Κριτίᾳ τοῦτ' ἔγω τῷ καλῷ. *Qod reliqum erat in poculo sic ipsum ejecisse, ut resonaret, simulqe dixisse: hoc pulcro illi Critiæ propinatum esto.* falsùs interim Erasmus *Apobth. l.* 6. *var. mist. dict.* 238. qi Æliani relationem *hist. var. l.* 9. *c.* 21. dum negligentiùs percurrit, Theramenem è triginta tyrannis fuisse ratus est. Sed ut ad Phocionem redeamus. novissimum hujus illud, opinor, respexit Marcus; eò magìs qia subjicit, εἴ γε μὴ προσπιεσθείη, *nisi si simulatè agebat*, sicut & *infrà* §. 18. Ἐὰν γνήσιον ᾖ καὶ μὴ σεσυρός. *Si genuina fuerint, non personata & fucata*, ambigua est enim illa Phocionis dictio: potéstqe etiam σαρκασμὸν satis aculeatum & mordacem continere, Athenienſem populum ejusmodi poculis amicos suos excipientem, & indiciis ejusmodi suam erga illos benevolentiam obsignantem notantis. qomodo Theopompus *hist. l.* 38. de Clearcho Heracleotarum tyranno, ὃς ταῖς πλείσταις ἰδίᾳ κώνειον πιεῖν, *qi cicutâ propinatâ qamplurimos sustulerat*, Ἐπειδὴ δὲ πάντες ἔγνωσαν τὴν τοῦ Φαρμάκου ταύτην φιλοτιμίαν, ἐπροήσαντο τῶν οἰκείων, πρὶν φαγεῖν πύγμασιν. *Qum verò innotuisset omnibus propinandi hujus venenj amoris specie savus tyranni mos, priusqam ex ædibus progrederentur, esurusta sibi cavisse.* Athenæus *Dipnosoph. l.* 3. *pag.* 85. *B.* Lusit pariter Libanius emaculandus obiter, *Declamat.* 11. ubi parasitus, fratre ad vitam philosophicam desciscente, vitæ pertæsus, Δότε μοι, inqit, προτεῖναι φιλοτιμίαν ἡ τύχη. lego, Δότε μοι, προπῖναι φιλοτιμίαν τῇ τύχῃ. *Concedite mihi, ut liceat fortunæ benevolentiæ poculum propinare.* hoc est, ut cicutam bibere licitum sit, qo me vitâ eximam. vide *ad l.* 10. §. 11. De Phocione verò præclarum ac difertum habetur Valerii Maximi elegium, qo suspicionem istam, qam Marci verba suscitare possint, ab eodem amolitur. *l.* 3. *c.* 8. *Placidi & misericordes, & liberales, omniqe suavitate temperati mores Phocionis, qos optimè profectò consensus omnium bonitatis cognomine docerandos censuit. itaqe constantia, qa naturâ rigidior videbatur, lenis è manſveto pectore fluxit.*

Ἔσω γὰρ δεῖ τοιαῦτα εἶναι] qod Psaltes *Psal.* 51. *v.* 6. *in præcordijs.* Apostolus *ad Rom. cap.* 2. *v.* 28. ἐν τῷ φανερῷ, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ. *non in propatulo, sed in occulto*, contrà qàm hypocritis solenne est, qi μόρφωσιν, *formam*, pietatis & patientiæ externam gerunt, cùm δύναμιν, *vim*, utriusqe internam nullam habeant. Idem *ad Timoth. Ep.* 2. *c.* 3. *v.* 5.

Καὶ ὑπὸ θεῶν βλέπεσθαι] Intus oportet istiusmodi esse, ubi Deus ipse, qalis sis, videt; qi non speciem externam, sed cordis habitum intuetur. *Hist. Reg. l.* 1. *c.* 16. *v.* 7. Ὁ θεὸς ἐν ἀγνοῖᾳ δὲ πω τὴν ἑκάστου διάθεσιν καὶ φύσιν, ἅτε δὴ ψυχῆς μᾶλλον ἢ σώματος αἰσθάνεσθαι πεφυκώς. *Deus non ignorat cujusqe ingenium & naturam, ut qi animam suapte naturâ magis qàm corpus sentiat.* Plutarchus *de tard. num. vindict. p.* 562. *D.* Hoc est, qod in pagina sacra toties occurrit, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, *in Dei conspectu.* Ad qod Lucæ *Evang. c.* 1. *v.* 6. de Zacharia sacerdote ac conjuge illius usurpatum, Ambrosius. *Multi hominibus justi videntur; pauci Deo. aliter enim hominibus, & aliter Deo: hominibus secundum faciem & speciem externam; Deo secundum veritatem & virtutem internam.* Epictetus *l.* 2. *c.* 18. Θέλησον ἀρίστην αὐτὸς ποτε σαυτῷ. Θέλησον καλὸς φανῆναι τῷ θεῷ. ἐπιθύμησον καθαρὸς μετὰ καθαροῦ σαυτοῦ γενέσθαι, καὶ μετὰ τοῦ θεοῦ. *Velis tandem ipse placere tibi, velis pulcer videri Deo? desiderato purus cum teipso puro esse, & cum Deo.*

Τί γάρ σοι κακὸν, εἰ αὐτὸς νῦν ποιεῖ τὸ ἐπὶ τῇ φύσει σου οἰκεῖον] τὸ ἐπὶ illud forsan inducendum fuerit. assentior avtem Merico Casavbono ποιεῖς legenti. *qid tibi indè mali accedit, si qod natura tua est consentaneum ipse facis?*

Τῇ τῶν ὅλων φύσει εὔκαιρον] vide *l.* 4. §. 23.

Τεταγμένος πρὸς τὸ γίνεσθαι δὲ ὅτε δὴ τὸ κοινῇ συμφέρον] duriuscula syntaxis, qam interpretes vix assecuti videntur. *eo destinatus, ut communi utilitati inservias* Xylander. *designatus esse qod & qomodo postulabit commune bonum* Casavbonus. ut orationem defectam opinatus videatur. Verùm non hoc est qod Marcus voluit. *homo*, inqit, *ad hoc compositus & aptus, ut id fiat, qocunqe tandem modo, qod in commune expedit.* ità τὸ τάττεσθαι & τετάχθαι usurpant creberrimè & Marcus & Epictetus. aliter tamen pavlò Casavbonus ὁ μανιώλης *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 72. qi τετυγμένος hìc vult esse qod Persio *locatus.* idem γενέσθαι legit pro γίνεσθαι. Verùm id sensum nihil mutat.

§. 14. Ἀλλήλων καταφρονοῦντες] notat diversa & inconstantia hominum ingenia, qi se invicem modò despiciunt, modò suspiciunt, modò sibi invicem arrogantissimè imperant, modò rursus abjectissimè inserviunt. vide *ad l.* 4. §. 32.

Ἀρεσκεύσεσθε] ἀρεσκεύειν qid sit vide *ad l.* 5. §. 5.

Ὑποκατακλίνεσθαι] hoc est Svidâ interprete, ὑποκάτω κάθηται,

§. 15. Qàm putidus & insincerus est, qi dicit, *Ego simpliciter tecum agere statui.* qid facis, mi homo? qid prædicere opus est? res ipsa appareat, fronti inscriptam statim oportuit vocem hanc, in oculis ipsis relucere statim, qomodo animus se habeat: sicut in amantis oculo cuncta statim dignoscit amasius. talem planè verum simplicem bonúmqe oportet esse, qalis is qi hircum olet; ut qi astiterit, simulac accesserit, velit, nolit ipse, protinus persentiscat. simplicitatis verò affectatio tortuosa est.

§. 15. Ὡς σαπρὸς κ᾽ κίβδηλος, ὁ λέγων, ἐγὼ πεφάρμακα ἁπλῶς σοι προσφέρειν; τί ποιεῖς ἄνθρωπε; ἔτο δεῖ προλέγειν. * αὐτὸ φανήσει. a ἐπὶ δ᾽ μετώπου γεγράφθαι ὀφείλει ἰοῦσ᾽ ἡ φωνή. * τοιοῦτον ἔχει, ἰοῦσ᾽ ἐν τοῖς ὄμμασιν ἐξέχει. ὡς τ᾽ ἐρασῶν ἐν τῷ βλέμματι πάντα ἐλθὼν γνωρίζει ὁ ἐρώμενος. τοιοῦτον ὅλως δεῖ τ᾽ ἁπλοῦν κ᾽ ἀγαθὸν εἶναι, b ὅσον γεράσωνα, ἵνα c ὁ σοφιστὴς, ἅμα τῷ προσελθεῖν, θέλει δ᾽ θέλει, ἄιδηι. ἐπιτήδευσις δ᾽ ἁπλότητος. * σκαλμὸς ἐστιν.

a *L.* 7. §. 60.
b *L.* 5. §. 28.
c *L.* 5. §. 6.
* σκαλμὸν Xyl. σκαιὸς δ᾽ὲν Boot. σκαρβὸς Sal.

ANNOTATIONES.

θηλαι, inferius considerent, accumbunt. metaphora ab eis qi ad mensam aliis priorem ac superiorem locum concedunt. Subjungit Svidas ex avtore incerto: Κληθεὶς εἰς ἑσίασιν ὑπεκατακλίνεται πάντων καταφρονηθείς, ὡς παῖς ἔτι τὴν ἡλικίαν. *Vocatus ad convivium, cedit ac se submittit omnibus, ab omnibus contemptus, ut adhuc ætate pueri præditus.* at Plato *Polit. lib.* 1. ὑπεκαλλίνεσθαι ἀλλήλοις, uti Marcus isthic, significatu laxiore dixit, ἀντὶ τοῦ ὑπείκειν ἀλλήλοις, pro *sibi invicem concedere*, ntì ipse se explicat, vel *submittere se* potiùs, si Marci mentem attendamus.

§. 15. Αὐτῷ φανήσεται] *res ipsa indicabit.* Xylander. ad verbum, *ibi apparebit.* ubi scilicet ad rem ipsam ventum fuerit. qod Architecton Athenienſis, ὡς δ᾽τοῦ εἴρηκεν, ἐγὼ ποιήσω, *uti hic dixit, ego faciam.* & Evripides.

Φεῦ φεῦ τὸ μὴ τὰ πράγματ᾽ ἀνθρώποις ἔχειν
Φανήν. —

Hev, qod res ipsa vocem nevtiqam obtinent.

Plutarchus in *precept. polit.* vel qid si αὐτῷ *isthic* pro αὐτόθι, hoc est, *illico, confestim* sumatur? affectus isthiusmodi statim se prodet. Verùm subit animum suspicio, fuisse, αὐτὸ φανήσεται. *illud ipsum apparebit*; citra sermonem ullum se prodet. qod & seqentia confirmare videntur. Allusum videtur ad proverbium, qod συντόμως καὶ ἐλλειπτικῶς (in adagiis nimirum usu communi tritis solenne hoc) efferri solet, Αὐτὸ δείξει. atqe ità Plato in *Theateto* deprehenditur extulisse: Et ex Platone Aristænetus (si avtoris nomen id, qod Josias Mercerus ambigit) *l.* 1. *Ep.* 4. cæterùm Aristophanes in Lysistrata integrum exhibuit,

Τἔργον τάχ᾽ αὐτὸ δείξει.

Atqe hoc est qod Svidas voluit, ubi dixit, Αὐτὸ δείξει. παροιμία. ἐλλείπει τὸ ἔργον. *Ipsa res demonstrabit, indicabit. Proverbium deest*, supplenda scilicet *vox* ἔργον. nam qod Mavsacus in *Dissert. Critic.* ἔργον censet apud Svidam eò loci idem esse, qod est Hesychio in *præfat.* ὑπόθεσις. qo loco Diogenianum ait τὰς πλείους τῶν παροιμιῶν ψιλᾶς. καὶ ἄνευ τῶν ὑποθέσεων τεθειμένας. à Svidæ mente dubio procul qàm longissimè aberravit. Idem forsan & cum Svida voluit Hesychius, ubi αὐτὸ δείξει dixit esse παροιμίαν ἔξω τοῦ ἐπιλόγου εἰρημένην. *paræmiam qa sine epilogo, sive extrema parte sui enunciatur.* qanqam nescius non sum, posse *epilogi* nomine subjunctam sive adjectam orationem aliqam intelligi, qæ paræmiæ rationem explicationémqe conineat. Verùm τὸ ἔργον apud Svidam pro *hypothesi* sumi, nemo qisqam, opinor, καὶ πῆι ὁλοχερῶς μόνον πεφυκότας, (ut cum Marco nostro loqar) Mavsaco concesserit.

Ἐπὶ τῷ μετώπῳ γεγράφθαι] ὡς ἰοῦσ᾽ συνεμφαίνεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν δι᾽ αὐτοῦ. *Ut in illa animi virtus statim compareat.* ut Galenus loqitur *hortator. c.* 3. *Frons hominis tristitiæ, hilaritatis, clementiæ, severitatis index.* Plinius *lib.* 11. *c.* 37. Cicero *Antonio* inter eas *ad Atticum l.* 14. *Ep.* 15. *Qid mecum per literas agis? unam ob causam mallem coram egisses. non enim solùm ex oratione, sed etiam ex vultu, & oculis, & fronte (ut ajunt) meum ergo te amorem perspicere potuisses.* Achilles an Neoptolemus Ennianus à Gellio *l.* 19. *c.* 8. lavdatus, *Eo ingenio natus sum; amicitiam atqe inimicitiam in fronte* (sive, *in frontem*, ut Nonius) *promptam gero.* vide *l.* 1. §. 14. & *l.* 7. §. 60.

Τοιοῦτον ἔχει ἰοῦσ᾽ ἐν τοῖς ὄμμασιν ἐξέχει] Ità continuatim exhibet Lugdunensis. nam Basiliensis post ἔχει comma interserit. interpretes qi legerint, avt qid secuti fuerint, havd est facilè conjectu, forsan ὁποῖον ἔχει, ἰοῦσ᾽ ἐν τ. ὀ. ὀ. *qomodo se habeat, statim in oculis extat.* vel, τοιοῦτον ἔχει; ἰοῦσ᾽, &c. *ità se habet, in oculis extat statim.* forsan avtem, τοιοῦτον ἔχον, sive εἶναι, ἰοῦσ᾽, &c. *talem esse*, sive, *sic affectum esse, in oculis se statim prodit.*

— *in vultu pignora mentis habet.*

ut Naso *art. l.* 2. & apud Æschylum Clytemnestræ Agamemnon, sed specie fallâ deceptus,

Ἔν γὰρ φρονοῦσης ὄμμα συλλογοῦσί με,
Nam prodit oculus esse te affectum probè.

oculi enim *sunt animi indices.* Cicero *de Orat. perfect. Ut imago est animi vultus, sic indices oculi.* Idémqe *de leg. l.* 1. *Natura speciem ità formavit oris, ut in ea penitus reconditos mores effingeret. nam & oculi nimis arguti, qemadmodum animis affecti simus, loquuntur. & is, qi appellatur vultus, qi nullo in animante esse præter hominem potest, indicat mores.* Ambrosius *Hexam. l.* 6. *c.* 9. *Imago quædam animi loqitur in vultu.* Evnapius in *Maximo pag.* 67. Τὰς δὲ ὁρμὰς τῆς ψυχῆς διεδήλου τὰ ὄμματα. *Ingenii velocis vigor atqe agilitas ex oculis etucebat.* unde & qidam *oculos animi portas* qasdam dixere. Adamantius *physiognom. lib.* 1. *cap.* 1. ὥσπερ διὰ πυλῶν τούτων ἡ ψυχὴ διαφαίνεται. Alii *fenestras* per qas mens non prospick tantùm, sed se prodit qoqe; & per qas motus atqe affectus animi transluceni qodammodo. Lactantius *de opific. Dei c.* 8. *Mens est qa per oculos ea, qa sunt opposita transpicit, qasi per fenestras lucente vitro avt speculari lapide obductas. Et idcircò mens & voluntas ex oculis sæpe dignoscitur.* & *c.* 9. *Mens oculis tanqam fenestris utitur.* & Salvianus *de providen. l.* 3. *c.* 7. *Sciens fenestras qodammodo esse nostrarum mentium lumen oculorum.* Seneca *de benefic. l.* 2. *c.* 2. *Qi tam parate fecit, non est dubium qin libenter faciat. staqe latus facit, & induit sibi animi sui vultum.* atqe hoc est φαιδρύνειν ἑαυτὸν ἁπλοῦν, ut Marcus *l.* 7. §. 31.

Ὡς τῶν ἐρασῶν βλέμματι] Tibullus *l.* 1. *Eleg.* 9.

Non ego celari possim, qid nutus amantis,
Qidve ferant miti lenia verba sono.

Qò spectant & illa Æschyli in *Toxotid.* apud Plutarchum *de profect. indic.* & in *amator.* & apud Antigonum *de mirab. narrat.* 127. restituente Salmasio *in Solin.*

Ἄδην μὲν ἀγναῖς παρθένοις γαμηλίων
Λέκτρων ἀνρέπτη βλεμμάτων βέπει βολή.
Νέως γυναικὸς δ᾽ ἔστι μὴ λάθη φλέγων
Ὀφθαλμὸς, ὅστις ἀνδρὸς ᾗ γεγευμένη.
Ἔχει δὲ τοῦτον θυμὸν ἱππογνώμονος.
Retu puellæ nuptiali expertibus
Immotus oculus in terram defigitur.
Nec me puella lumina exardentia
Fallant, experta si qa jam fuerit virum.
Animus mihi ista discernendi gnarus est.

Nec fefellerunt, qi *amorem* dixere non magis qàm vinum avt ignem posse celari. Antiphanes apud Athenæum *l.* 2.

— κρύψαι, Φειδία.
Ἅπαντα τἄλλά τις δύναιτ᾽ ἂν πλὴν ἑνοῦν,
Οἰνόν τε πίνειν, εἰς ἔρωτά τ᾽ ἐμπεσεῖν.
Ἀμφότερα μηνύει γὰρ ἀπὸ τῶν βλεμμάτων,
Καὶ τῶν λόγων τ᾽ ἂν ὥσι τὰς ἀρχὰς μέτρια.
Μάλιστα ταῦτα καταφανῆ πολλοῖς ποιεῖν.

[ubi nihil opus cum Casavbono in senario penultimo pro τ᾽ ἄν, ταῦτ᾽ rescribere.]

— *celare, Phidia,*
Prater duo aliqis reliqa possit omnia,
Amore captus si sit, avt sit ebrius.
Oculis ab ipsis etenim utrunqe proditur,
Itémqe verbis; ut negare qi volant,
Ista evidenter arguant mendacii.

Henricus Stephanus. Cui affine est, qod Petrus Victorius *var. lect. l.* 18. *c.* 23. pervulgatam esse apud suos vocem, *Amorem tussimqe celari non posse.* de igne idem Naso *Ep.* 12. ubi Medea Jasoni amorem suum exprobans;

Perfide, sensisti. qis enim bene celet amorem?
Eminet indicio prodita flamma suo.

Et Helenæ Paris *Epist.* 15.

Sed malè dissimulo. qis enim celaverit ignem,
Lumine qi semper proditur ipse suo?

Et ibidem.

Qà licet & possum luctor celare furorem:
Sed tamen apparet dissimulatus amor.

Statius *Achill. lib.* 1.

Nec latet havstus amor; sed fax vibrata medullis,
In vultus atqe ora redit, lucémqe genarum
Tingit. —

Γράμματα] Vide *ad lib.* 5. §. 28.

Ἐπιτήδευσις δὲ ἁπλότητος] *Affectatio simplicitatis*, qâ qis simplex aliis videri studet, sive pro simplici se venditat. Dionysius Halicarnasseus in *arte.* Ὁ γὰρ ὄγκος κ᾽ τὸ ἐξ ἐπιτηδεύσεως ἅπαν, ἀνεπιτέχνητον. *Fastus, & omne affectatum incompositum.* Gregorius Nazianzenus *Epist.* 16. ad Evsebium. Οὐ φίλον μοὶ τὸ τεχνικόν. *Artificium mihi non placet.* Οὐ γὰρ φιλεῖ συγγίνεσθαι φαντασία τι κ᾽ ἀληθεῖα. *Qod inane, ac specie tenus est cum rei veritate esse non potest.* Synesius *de regno pag.* 14. *C.* Itaqe Tatianus *adv. Græc. pag.* 165. ait scriptis propheticis fidem habuisse, Διά τι τῶν λέξεων τὸ ἄτυφον, κ᾽ τῶν εἰκότων τὸ ἀνεπιτήδευτον, καὶ τῆς τῶ ποιητοῦ ποιήσεως τὸ ἰνκατάληπτον. *Qod stylus non esset phaleratus, nec ulla scriptorum affectatio, & sermo nusqam obscurus,* &c.

Σκαλμὸς ἐστιν] obturbat istud σκαλμός. Σκαλμὸς Polluci *lib.*

ἀδὲν ἐστιν ἄξιον λυπηφιλίας. πάντων μάλιστα τῦτο φεῦγε. ὁ ἀγαθὸς, καὶ [a] ἁπλῆς, καὶ εὐμενὴς, ἐν τοῖς ὄμμασιν ἔχειν παῦται, καὶ ἀ λανθάνει.

a L. 7. §. 31.
* διαζῆν f.
b L. 7. §. 31. l. 8. §. 8. Sup. §. 9.
c L. 2. §. 11, l. 6. §. 32. l. 9. §. 1.
d Sup. §. 2.
e L. 9. §. 15.
f Sup. §. 11.
g L. 4. §. 3.
h L. 5. §. 19.
i L. 6. §. 52.
k L. 5. §. 2.
l L. 10. §. 11. 15.
m L. 8. §. 26. l. 10. §. 33.
* f. ἴσως.
n L. 10. §. 2.
o L. 4. §. 12. l. 5. §. 3.

§. 16. Κάλλιστα * δὲ ζῆν, [b] δύναμις αὕτη ἐν τῇ ψυχῇ, ἐὰν [c] πρὸς τὰ ἀδιάφορα ἀδιαφορῇ. ἀδιαφορήσει δέ, ἐὰν [d] ἕκαστον αὐτῶν θεωρῇ διηρημένως καὶ ὁλικῶς. καὶ μεμνημένος, ὅτι [e] οὐδὲν αὐτῶν ἐπάναγκες ἔξει αὐτὸ ἡμῖν ἐμποιεῖν, [f] οὐδὲ ἔρχεται ἀφ' ἡμᾶς. ἀλλὰ [g] τὰ μὲν ἀτρεμεῖ. [h] ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν, οἱ πὰς περὶ αὐτῶν κρίσεις γεννῶντες, καὶ οἷον γεάφοντες ἑαυτοῖς [i] ἐξὸν μὲν μὴ γεάφειν, [k] ἐξὸν δὲ κἂν πὰ λάθῃ, ἐυθὺς ἐξαλεῖψαι. ὅτι [l] ὀλίγε χρόνε ἔσαι ἡ τοιαύτη σπουδή, καὶ λοιπὸν πᾶσα τελευτᾷ ὁ βίος. τί μένει δύσκολον καλῶς ἔχειν παῦτα; [m] εἰ μὲν γὰρ κατὰ φύσιν ἐστὶ, χαῖρε αὐτοῖς, καὶ ῥάδια * ἔσω σοι. εἰ δὲ παρὰ φύσιν, [n] ζήτει τί ἐστὶ σοι κατὰ τὴν σὴν φύσιν. καὶ [o] ἐπὶ τῦτο σπεῦδε, κἂν ἄδοξον

amicitiâ lupinâ nihil eſt fœdius. hoc omnium maximè fugias. vir bonus, ſimplex, benevolus ità in oculis gerit hæc, ut nevtiqam lateat.

§. 16. Optimè vivendi facultas hæc eſt in anima ſita, ſi adverſùs res indifferentes indifferenter ſe habeat. indifferenter avtem ſe habebit, ſi diviſim & integrè earum unamqamqe conſideraverit, ſimúlqe recordatus fuerit, qòd nihil horum cogere nos poteſt, ut hoc vel illud de ipſo opinemur; nec accedit ad nos, ſed qieſcit; nos avtem ſumus, qi judicia de his proferimus atqe nobis ipſis inſcribimus, cùm nec inſcribere in nobis ſitum ſit, & ſi clanculum irrepſerint, ſtatim obliterare: qódqe ad breve admodum tempus opus futurum eſt cavtelâ hac; tum vita terminabitur. ecqid eſt avtem in his difficile? ſiqidem enim naturæ congrua ſunt, eis oblecta te, & facilia futura ſunt. ſin præter naturam, inveſtiga, qid ſit naturæ tuæ congruum, & ad hoc te accinge, etiamſi minus glorioſum

ANNOTATIONES.

10. c. 38. ex Sophocle, *enſis* nomen barbarum; *Thracum* ſcilicet *peculiaris:* qod ex Heſychio diſcimus. Verùm id iſtic qid velit, nullus aſſeqor. Xylander σκαληνὴ, qomodo Plutarchus ὁδὸν σκαληνὴν vocat, vertitqe, *inſidia tecta.* Sed & alicubi Epiphanius, μηδὲν ὀρθὸν, ἀλλὰ πάντα σκαληνά. *rectum nihil, ſed obliqa cuncta.* D. Bootius vult σκαιὰ, *ſcæva, ſiniſtra.* Mericus Caſavbonus *nullo modo laudabilis.* ità qid legerit, incertum eſt. Verùm clariſſimus Salmaſius *Omnino*, inqit, *reſcribendum*; σκαμβὴ ἴσι. Proverbium eſt Græcum, Σκαμβὸν ξύλον ἀδύνατον ὀρθῶσαι. *Lignum tortum, nunqam rectum.* (Habes apud Svidam, & Apoſtolium proverb. 1801.) Latini hoc nomen etiam ſuum uſu fecerunt. unde apud Svetonium *Othon. c.* 12. *Scambus, & malè pedatus.* Rem nimirùm ipſam acu tetigit. nec qæſitu ulteriùs opus. Σκαμβὴ, διεστραμμένη. Σκαμβὸς; *diſtorta, prava, obliqè ingrediens, torta.* Svidas. qid ſi locum hunc Marci ob oculos habuit.

Οὐδὲν ἐστιν αἴσχιον λυπηφιλίας] λυπηφιλία qid ſit, neſcium ſe fatetur Xylander. Explicabit ex Ælio Dionyſio Evſtathius *ad Il.* κ' ex Menandro Dionyſius. Λυπηφιλίαν, ἀντὶ τῦ ὑπόπτως, ὑπέλως. *ſuſpectè, ſubdolè.* Menander,

Λυπηφίλιοι μὲν εἰσιν αἱ διαλλαγαί.
Suſpecta pax hæc, tanqam amicitia eſt lupi.

Grotius. Explicabit Plato, in *Epiſt.* 2. *ad Dionyſium datâ:* Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, inqit, ταύτῃ γενόμενα τὴν ἐμὴν καὶ σὴν λυπηφιλίαν καὶ ἀκοινωνησίαν διὰ τὰ ἀπεργάσατο. *Hæc avtem ſic geſta, tuam mecum amicitiam lupinam diremit, nóſque tuâ culpâ diſſociabiles reddidit.* Et Platonem imitatus, Cornelius Epiſcopus Romanus, *Epiſt. ad Fabium Antioch.* apud Evſebium *l.* 6 *c.* 43. de Novato. Οὗτοι οἱ ἄνδρες κατανοήσαντες αὐτὸν, καὶ καταφωράσαντες τὴν ἐν αὐτῷ πανουργίαν τε καὶ παλιμβολίαν, τάς τε ἐπιορκίας καὶ ψευδολογίας, καὶ τὴν ἀκοινωνησίαν αὐτῦ καὶ λυπηφιλίαν. *Viri iſti illum obſervantes, & deprehenſâ hominis aſtutiâ & verſutiâ, perjuriiſqe & mendaciis, affectu diſſociabili, & lupinâ, ſive veteratoriâ, amicitiâ.* Λυπηφιλίαν καὶ ἀκοινωνησίαν conjunxit; qemadmodum & Plato, cujus codices hinc corrigendi: & pro ἀκοινωνησίαν, qod eſt πάμμαυρον φανλον, legendum ἀκοινωνησίαν. qa voce uſus eſt & Ariſtoteles *polit. l.* 2. *c.* 3. Alluditur hoc vocabuli ad apologum de induciis ſive fœderibus, qæ cum ovibus lupi aliqando inire volebant, canibus gregis cuſtodibus obſidum loco ſibi traditis, qorum loco ſcilicet catulos ſuos ipſi darent, qò liberiùs deinceps graſſarentur in greges. Eum Samiis narrâſſe primò Æſopum, cùm is à Crœſo poſceretur, avtor eſt Maximus Planudes in *vit. Æſop.* recitâſſe denuo Athenienſibus Demoſthenem, cùm ab Alexandro (non ut Svidas, ab Antipatro) ipſe cum oratoribus aliis depoſceretur, refert Plutarchus in *Demoſth.* eundem παραφρασικῶς extulit exhibuítqe Libanius in *progymnaſm. fab.* 1. pro eo avtem qod λυπηφιλίαν Marcus, ἀλωπεκῆν φιλίαν dixit Leo Imperator ſapientiſſimus dictus in *oraculis* ſuis.

Ἀλωπεκῆν ὑποκρινῆς τὴν φιλίαν,
Καὶ μαυροθύμως χαλινάσας τὴν φρένα,
Ὡς πρέσβυς ἄγαν καὶ πολιός τις ἐχέφρων.
Vulpinâ amicum mente ſimulans ſubdolè,
Patienter ingenium cohibens, ut frano inſitum,
Sicut ſenex valdè & canus ſapientiâ.

vide Joannem Rutgerſium *var. lect. l.* 5. *c.* 8.

§. 16. Κάλλιστα δὲ ζῆν] f. διαζῆν. eſt enim novi argumenti exordium.

Ἐὰν ἕκαστον αὐτῶν θεωρῇ διηρημένως] vide *ſuprà* §. 2. & *l.* 3. §. 11.

Οὐδὲν αὐτῶν ὑπόλαμψιν περὶ αὐτὸ ἡμῖν ἐμποιεῖ] Vide *ſuprà* §. 11. & *lib.* 9. §. 15.

Εὐθὺς ἐξαλεῖψαι] Vide *l.* 8. §. 47.

Ὀλίγε χρόνε ἔσαι] Vide *l.* 10. §. 11, 15.

Χαῖρε αὐτοῖς καὶ ῥάδια ἔσω σοι] ἔσαι forſan. Ità Joannes *Epiſt.* 1. *c.* 5. *v.* 3. Αἱ ἐντολαὶ αὐτῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. *Præcepta ejus non ſunt gravia.* Vide *l.* 8. §. 26. & *l.* 10. §. 33.

Ἐπὶ τῦτο σπεῦδε, κἂν ἄδοξον ᾖ] Hoc eſt qod Pythagoras, Κἂν ποιῶν μέλλῃς ἀδοξεῖν. *Etiamſi hoc faciens minus glorioſus ſis futurus.* Vide *ad l.* 9. §. 18. Baſilius Cæſar. *Orat.* 24. *pag.* 583. *C.* & ex eodem Simeon Magiſter *Orat.* 1. Οὗτος ἐστιν ὁ μᾶλλον φευκτέον εἶναι τῷ σωφρονοῦντι, τῦ πρὸς δόξαν ζῆν, καὶ τὰ τοῖς πολλοῖς δοκῦντα πρισκοπεῖν, καὶ μὴ τὸν ὀρθὸν λόγον ἡγεμόνα ποιεῖσθαι τῦ βίε, ὅτε καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀντιλέγειν, κἂν ἀδοξεῖν, καὶ κινδυνεύειν ὑπὲρ τῦ καλῦ δεῖ, μηδὲν αἱρεῖσθαι τῶν ὀρθῶς ἐγνωσμένων παραιτεῖν. *Non eſt aliud qicqam aqè fugiendum ſapienti atqe gloria ſtudere, & ea qærere qa multitudini placeant, & rationem vita ducem non rectam habere. Ex qo omnibus pariter hominibus honeſti gratia reſiſtere: præterea ignominiam, labores, periculáqe ſubire: neqe ab iis, qa recta eſſe cognoſcimus, ullo modo diſcedere fas eſſe.* Epictetus item *enchir. c.* 34. Ὅταν τι διαγνῷς ὅτι ποιητέον ἐστὶ, ποιῆς, μηδέποτε φύγῃς ὀφθῆναι πράττων αὐτὸ, κἂν ἀλλοῖόν τι οἱ πολλοὶ μέλλωσι περὶ αὐτῦ ὑπολαμβάνειν. εἰ μὲν οὐκ ὀρθῶς ποιεῖς, αὐτὸ ἔργον φεῦγε. εἰ δὲ ὀρθῶς, τί φοβῇ τὰς ἐπιπλήξοντας οὐκ ὀρθῶς; *Quum facis aliqid, qod faciendum eſſe ſtatuiſti, nunqam recuſes inter id agendum conſpici: tametſi futurum eſt, ut vulgus de eo ſecus judicet. Nam ſi perperam facis, rem ipſam fuge. Sin rectè, qid eos vereris qi non rectè reprehendunt.* Ità Apoſtolus ad cœleſtia contendit, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, *per gloriam & dedecus. ad Cor. Ep.* 2. *c.* 6. *v.* 8. Plutarchus *de audiend.* Οὐ γὰρ μόνον, ὥς φησι Φωκυλίδης,

Πολλ' ἀκατηδῆσαι δίζήμενον ἤμεναι ἔοθλον.

ἀλλὰ καὶ γελασθῆναι δεῖ πολλὰ καὶ ἀδοξῆσαι. *Non enim dumtaxat, qod apud Phocylidem eſt,*

Qi vult eſſe probus, falli hunc perſæpe neceſſe eſt:

ſed & derideri oportet ſæpe, & ignominiam ferre. Ubi obiter adnotâſſe havd pigebit, verſum illum, qem Plutarchus Phocylidæ vindicat, pavlò aliter à Clemente *Strom. l.* 5. *pag.* 615. *B.* concipi,

— πολλὰ πλαγθῆναι — &c.

eâ nempe notione qâ Ulyſſes πολυπλαγκτὸς, & πολύπλαγκτος, *errabundus* dicitur, *odyſſ. ρ. v.* 511. Epictetus *enchir. c.* 12. Εἰ προκόψαι θέλεις, ὑπόμενον, ἴνπερ τῶν ἐκτὸς δόξαι καὶ ἠλίθιος. *Si qid proficere vis, ne recuſa, qo minus ob res externas, amens & fatuus habearis.* qod Anaxagoræ obtigiſſe refert Laërtius *l.* 2. Οἷον γάρ ἐστι τὸ ἀνόητον ὄντως ἀπολιφθῆναι, διὰ τὸ μὴ νομισθῆναι τοῖς ἀνοήτοις ἀνόητον; *Qa enim ratio eſt in amentia perſiſtere, nè amentibus amens videare?* Simplicius *comment. in Epictet. ibidem.* Socrates apud Senecam *Ep.* 71. *Ut ſis beatus, & te alicui ſtultum videri ſme.* Lactantius *inſtit. l.* 5. *c.* 14. *Non poteſt qiſqam juſtus eſſe, qod eſt cum vera ſapientia conjunctum, niſi idem ſtultus eſſe videatur.* Dionyſius *de divin. nomin. c.* 7. §. 4. Ἓν ἐστὶν ὁ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἐνθεὶς, ὅτι ἓν ἔχει, κἂν οἱ πολλοὶ ληθεύειν αὐτὸν ὡς ἐξεστηκότα. *Probè novit qiſqis unitus eſt veritati, qamvis eum multi ut amentem arguant.* Ità de Domino Chriſto ipſi propinqi ejus dicebant, ὅτι ἐξέστη, *apud ſe non eſſe.* Marc. *c.* 3. *v.* 21. Æſchylus *Prometh.*

Κέρδιον ἓν φρονῦντα μὴ δοκεῖν φρονεῖν.
— *Utiliſſimum eſt,*
Minimè videri ſapere, cùm ſapias tamen,

Si

rioſum ſit. venia enim cuique habenda eſt, qi bonum ſuum ſectatur.

§. 17. Cogita tecum, unde prodierit unumquodqe, & ex qibus conſiſtat, & in qid mutet, & ubi mutaverit, qale futurum ſit, & qod mutando mali nil patitur.

§. 18. De eis qi adverſùs te delinqunt cogita: Primò, qam relationem ad illos habeas. qódqe alteri alterius cavſſâ nati ſumus: tu avtem ſpeciali qadam ratione etiam illis præfectus, ut gregi aries, armento tavrus. qin & altiùs rem repete: vel atomos obtinere, vel naturam univerſa diſponere. hoc ſi eſt, deteriora conſtat præſtantiorum cavſſâ eſſe condita, præſtantiora ſui invicem.

Secundò cogita, qales ſint ad menſam, in lectulo alibi. præſertim verò, qas à decretis intùs ſitis neceſſitates perpetiantur: qantâqe cum prudentiæ opinione hæc ipſa, in qibus delinqunt, agant.

Tertiò, qòd, ſi hæc rectè faciunt, ægrè ferre non oportet; ſin minùs, nolentes utique & ἠ. [a] πανὶ γὰρ συγγνώμη τὸ ἴδιον ἀγαθὸν ζητοῦντι. a L. 6. §. 27.

§. 17. [b] Πόθεν ἐλήλυθεν ἕκαστον, καὶ [c] ἐκ τίνων ἕκαστον συγκεκριμένων, καὶ [d] εἰς τί μεταβάλλει, καὶ [e] ὅιον ἔσται μεταβάλλον, καὶ ὡς [f] ἀδὲν κακὸν πείσεται. b L. 3. §. 11. c L. 9. §. 36. d L. 8. §. 18. e L. 12. §. 24. e L. 8. §. 21.

§. 18. [Καὶ] πρῶτον, [g] τίς ἡ πρὸς αὐτούς μοι σχέσις. καὶ ὅτι [h] ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν. καὶ κατ' ἄλλον λόγον, προεστηκότος αὐτῶν γέγονα, ὡς κριὸς ποίμνης, ἢ ταῦρος ἀγέλης. ἄνωθεν ἤ ἔπιθι, ἀπὸ δέ, [i] εἰ μὴ ἄτομοι, [k] φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα. εἰ τοῦτο, [l] τὰ χείρονα τῶν κρειττόνων ἕνεκεν. [m] ταῦτα πρὸς ἄλληλα. f L. 10. §. 19. f L. 4. §. 42. g L. 8. §. 27. h L. 2. §. 1. i L. 9. §. 39. k L. 10. §. 6. l Sup. §. 10. m L. 5. §. 16.

Δεύτερον ἤ, [n] ὁποῖοί τινές εἰσιν ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐν τῷ κλινιδίῳ, τἄλλα. μάλιστα ἤ, [o] ὅιας ἀνάγκας δογμάτων κειμένας ἔχουσιν. καὶ αὐτὰ ἤ ταῦτα [p] μεθ' ὅιας τύφης ποιοῦσι. n L. 3. §. 4. o L. 8. §. 14. p L. 9. §. 34.

Τέλος, ὅτι εἰ μὲν ὀρθῶς ποιοῦσιν, ἄ δεῖ * δῆλον ὅτι δυσχεραίνειν. εἰ δ' οὐκ ὀρθῶς, * δηλονότι [q] ἄκοντες καὶ

ANNOTATIONES.

Siquidem ut Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 2. *v.* 14. Τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, μωρία τῷ ψυχικῷ ἐστι. *Quæ ſunt ſpiritus Dei. Sunt enim animali ſtultitia.* & *c.* 1. *v.* 18. Ὁ τοῦ σταυροῦ λόγος τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία. τοῖς δὲ σωζομένοις δύναμις θεοῦ. *Sermo ille de cruce, iis quidem qi pereunt, ſtultitia eſt: iis autem qi ſervantur potentia Dei eſt.* & qod Plato *Epiſt.* 2. Σχεδὸν γὰρ οὐκ ἔστι τούτων πρὸς τοὺς πολλοὺς καταγελαστότερα ἀκούσματα. ἐὰν δὲ αὖ πρὸς τοὺς ἐνφυεῖς (ἐντεθεῖς, potiùs) θαυμαστότερά τε καὶ ἐνθουσιαστικώτερα. *Nulla ſunt enim, qa dicta ad populum magis ridicula videantur: neqe qa apud ingenioſos prolata, magis mirabilia & divina.* Vide Epictetum *Enchir. c.* 23. *ad l.* 4. §. 12. Vide & *l.* 5. §. 3. & *l.* 6. §. 2.

Παντὶ γὰρ συγγνώμη τὸ ἴδιον ἀγαθὸν ζητοῦντι] Vide *ad l.* 6. §. 27. Cato Uticenſis, referente Plutarcho *pag.* 783. *D.* Τί γὰρ θαυμαστόν, εἰ ἕ τις νομίζει τῶν ἀγαθῶν μέγιστον, ἐτέρῳ μὴ παρήσει; *Qid enim miri, ſi qod qis ſummum arbitratur bonum, non concedat alteri.*

§. 17. Πόθεν ἐλήλυθεν] vide *l.* 8. §. 3. & *l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 36.

Ὅιον ἔσται μεταβάλλον] vide *l.* 8. §. 21.

Οὐδὲν κακὸν πείσεται] Vide *l.* 4. §. 42. & *l.* 7. §. 23.

§. 18. Καὶ πρῶτον μὲν] Καὶ illud παρέλκειν videtur, qemodo Hebræis in ſcriptorum exordiis crèberrimé. Proponit varias conſiderationes, qibus animi impetus ad offenſationem & iracundiam in injuriis illatis proclivis, reprimatur, & in affectione placida & tranqilla contineatur. eas alibi ſæpe priùs inculcatas, prout ex locorum collatione videre eſt, hoc loco ſimul uno qaſi faſciculo comprehenſas, vehati per ſynopſin qandam, ob oculos conſtituere viſum eſt.

Τίς ἡ πρὸς αὐτούς μοι σχέσις] Vide *l.* 8. §. 27. & *l.* 9. §. 22.

Ἀλλήλων ἕνεκεν γεγόναμεν] Vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 8. §. 56, 59.

Προεστηκότος αὐτῶν γέγονα] Hoccine Marcus, ut imperator, an ut philoſophiæ ſtudioſus? utrovis enim modo accipere licet. Plato *Dionyſio Ep.* 4. Νῦν δὲ δῆλον μέν ἐστιν ὃ λέγω, ἀναμιμνήσκειν δὲ ὑμᾶς δεῖ ἡμᾶς αὐτούς, ὅτι προυχομεν, πλέον ἢ παῖδων, τῶν ἄλλων ἀνθρώπων διαφέρον. *Manifeſtum ſanè eſt qod dico: meminiſſe autem debemus, oportere nos, ut te non latet, plus aliis qam pueris antecellere.* ſed illà potiùs ratione, opinor; ὡς ἄρχων *l.* 3. §. 5. qanqam poteſt & utroqe.

Ὡς κριὸς ποίμνης] Ὁ μὲν τῶν αἰγῶν ἡγεμὼν, τράγος. ὁ δὲ οἰὸς, κριὸς καὶ κλίλος. τῶν δὲ βοῶν, ταῦρος. *Caprarum qidem dux hircus, ovisque aries. boum autem tavrus.* Pollux *l.* 5. *c.* 12. §. 19. de Ulyſſe Priamus *Iliad.* γ'. *v.* 196.

Αὐτὰρ ὁ κλίλος ὥς, ἐπιπωλεῖται εἴχας ἀνδρῶν,
Ὅς τ' ὄιν μέγα πῶϋ διέρχεται ἀργεννάων.
Ipſe verò ceu gregis dux obit ordines virorum:
Qi ovium gregem magnum oberrat candidarum.

qod in Cleanthem detorſit Timon, utì Laërtius *l.* 7. & de Æneа poeta *Il.* ν. *v.* 492.

Λαοὶ ἕπονθ', ὁσσοί τε μετὰ κλίλον ἤπετον μῆλα.
Copia ſequebantur, ut poſt arietem ſequuntur pecudes.

Ἡ ταῦρος ἀγέλης] Achilles Tatius *Levcip. l.* 2. *pag.* 101. *Edit. Salmaſ.* Βαδίζει ταῦρος ὑψαυχενῶν, καὶ ἄνωθεν ἐπιδεικνύμενος, ὅτι τῶν ἄλλων βοῶν ἐστι βασιλεύς. *Incedit tavrus is cervice ſublatâ ſic, ut aliorum ſe regem eſſe oſtendat.* De Agamemnone *Il.* β. *v.* 480.

Ἠΰτε βοῦς ἀγέλῃφι μεγ' ἔξοχος ἔπλετο πάντων
Ταῦρος. ὁ γάρ τε βόεσσι μεταπρέπει ἀγρομένῃσι.
Velut bos in armento longè eximius inter omnes
Tavrus, hic enim boves excellit congregatas.

Et Flaccus *Sat.* 3. *Viribus editior,* — *ut in grege tavrus.* Polybius *Hiſt. l.* 6. *c.* 3. Καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων, καὶ ἐπὶ τούτων (πλήθους ἀνθρώπων) συναθροιζομένων, ὥσπερ εἰκὸς

A πατὰ τοῦτο τὸ ὁμόφυλον συναγελάζεσθαι, διὰ τὴν τῆς φύσεως ἀσθένειαν. ἀνάγκη τὸν τῇ σωματικῇ ῥώμῃ καὶ τῇ ψυχικῇ τόλμῃ διαφέροντα, τούτων ἡγεῖσθαι καὶ κρατεῖν καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων γενῶν τῶν ἀδοξοποιήτων ζώων θεωροῦμεν. τοῦτο χρὴ φύσεως ἔργον ἀληθινώτατον νομίζειν. παρ' οἷς ὁμολογουμένως τὰς ἰσχυροτάτας ὁρῶμεν ἡγεμονίας. λέγω δὲ ταύρους, κάπρους, ἀλεκτρυόνας, τὰ τούτοις παραπλήσια. *Sicut in aliis animalibus, eſtiam in hominibus uſu venit qando condanantur.* (*nam & hoc rationi conſentaneum eſt, ut ejuſdem generis animalia eodem congregentur propter natura infirmitatem,*) *tum inqam neceſſe eſt, ut qi robore corporis & præſentiâ animi atqe audaciâ præſtat cæteris, ducatum atqe imperium in cæteros obtineat: qod ipſum in aliis qoqe animalibus, qa non opinionibus adventitiis, ſed unius natura inſtinctu ducantur, qum cernimus uſu venire, natura id opus eſſe certiſſimum debemus credere. Nam & in illis ducum officio ſine controverſia robuſtiſſimos qoſqe fungi videmus: puta tavros, apros, galles gallinaceos & ad genus alia animalia.* Videtur avtem Marcus hìc ob mentem habuiſſe Epicteti illa, *Diſſert. l.* 3. *c.* 1. Σὺ δ' ἂν τίς εἶ ἐντεῦθεν; μέγα εἶπόν, ὅτι οὐδείς εἰμι, ᾧ δεῖ μέλειν ἀνθρώπων. οὐδὲ γὰρ λέοντι τὸ τυχὸν βοείδιον τολμᾷ ἀντιστῆναι αὐτῷ. ἂν δ' ὁ ταῦρος προσελθὼν ἀνδίσηται; λέγε αὐτῷ, ἂν σοι δόξῃ, σὺ δὲ τίς εἶς, ἄνθρωπε, ἐν παντὶ γένει φύσεώς τι ἐξαίρετον, ἐν βοΐ, ἐν κυνὶ, ἐν μελίσσαις, ἐν ἵππῳ. μὴ δὴ λέγε τῷ ἐξαιρέτῳ, Σὺ δ' ἂν τίς εἶ; οἱ δὲ μὴ, ἐρεῖ σοι φωνὴν λαβὼν, ἐγώ εἰμι τοιοῦτον, ὅτιον ἐμαυτῷ πορφύραν. μή μ' ἀξίου ὁμοῖον εἶναι τοῖς ἄλλοις. ἡ τῇ φύσει μου μορφὴ, ὅτι μου διαφέρουσα παρὰ τοὺς ἄλλους ἐποίησε. *Tu ergò qis hoc loco es? magnum eſt profiteri, eum eſſe, me cui homines cura eſſe debeant. Neqe enim qilibet buculo leoni reſiſtere audet. Si verò tavrus illi ire obvium atqe reſiſtere auſus fuerit, dic, ſi videbitur, illi, tu verò qis es? Homo, tu qilibet genere aliqid eximium naſcitur; in bobus, in canibus, in apibus, in equis. Noli ergò dicere eximio, tu ergò qis es? Alioqi ſi fortaſſe vocem aliunde acceperit, tibi dicet: talis ſum*

B *qalis in veſtimentis eſt purpura. Noli poſtulare, ut ſim aliorum ſimilis, nec naturam meam increpa, qod me ab aliis diverſum fecerit.* Idem *l.* 1. *c.* 2. Σὺ ἑαυτὸν ἡγῇ μίαν τινὰ εἶναι πρόνοιαν τῶν ἐν τῷ χιτῶνι; τί δὲ σὲ ἔδει φροντίζειν, πῶς ὡμοιος ἦς τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις; ὥσπερ οὐδὲ ἡ κρόκη πρὸς τὰς ἄλλας κρόκας θέλει τι ἴσχειν ἑαυτῆς. ἐγὼ δὲ πορφύραν εἶναι βούλομαι, τὸ ὀλίγον ἐκεῖνο, καὶ στιλπνὸν, καὶ τοῖς ἄλλοις ὡραῖον τῷ ἐνηρεμεῖν φαίνεσθαι καὶ καλόν. τί οὖν μοι λέγεις, ὅτι ἐξομοιοῦσθαι τοῖς πολλοῖς; καὶ πῶς ἔτι πορφύρα ἔσομαι. *Tu te unum qoddam tunica filum eſſe exiſtimas. Qid ergò tibi curandum erat? Qemadmodum aliis hominibus eſſes ſimilis, ſicut nec fi-*

C *lum aliqid præ cæteris filis eximium poſtulat. Ego verò purpura eſſe volo, exiguum illud & nitidum: qod in cavſſa eſt, ut cætera decora & pulcra eſſe videantur. Qid ergò me jubes vulgo fieri ſimilem? qi enim adhuc ero purpura?* qem locum eò lubentior addam, qò ab interpunctione laborantem, qod interpreti impoſuit, reſtituerem. Et pavlò pòſt ibidem. Ὁ ταῦρος, λέοντος ἐπελθόντος, μόνος αἰσθάνεται τῆς αὐτοῦ παρασκευῆς, καὶ προβέβληκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς ἀγέλης. *Tavrus ingruente leone ſolus inſtructionis ſuæ meminit, ſeqe pro armento opponit.*

D Εἰ μὴ ἄνομοι, φύσις ἡ τὰ ὅλα διοικοῦσα] vide *l.* 9. §. 39. & *l.* 10. §. 6.

E Τὰ χείρονα τῶν κρειττόνων ἕνεκεν] vide *ſuprà* §. 10. & *l.* 5. §. 30.

Οἱοῖοί τινές εἰσιν] vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 10. §. 13.

Οἵας ἀνάγκας δογμάτων] vide *l.* 8. §. 14.

Μεθ' ὅιας τύφης] qod *l.* 9. §. 34. ὅτου ἕνεκα. qanqam hìc malim *prudentia opinionem*, qàm *faſtum* vertere: qanqam & iſta faſtu ſufflat. Vide *ad lib.* 2. §. 15.

F Ἄκοντες] vide *l.* 7. §. 62. Πάντας ἄκοντας ἀμαρτάνειν, de-

a L.2.§.1. καὶ [a] ἀγνοοῦντες. [b] πᾶσι γὰρ ψυχὴ ἄκυρα φέρει),
b L.7. §.63. ὥσπερ ἔ ἀληθὲς, ὕτως καὶ ἔ [c] καθ' ἀξίαν ἑκάστῳ προσφέρεσθαι. ἄχθονται) γὰρ ἀκόντες ἄδικοι, καὶ ἀγνώμονες, καὶ πλεονέκται), καὶ καθάπαξ ἁμαρτητικοὶ πρὸς τοὺς πλησίον.
c L.8. §. 29.

neſcientes agunt. omnis etenim anima, prout veritate privatur invita, ſic etiam erga qemque pro dignitate cujuſque gerendi ſe peritiâ. itaque injuſtos, ingratos, avaros, vicinis injurios dici ſe non ſuſtinent.

d L.7. §.26. Τέταρτον, ὅτι καὶ [d] αὐτὸς πολλὰ ἁμαρτάνεις,
e L.7.§.70. καὶ [e] ἄλλῳ * πιστῷ εἶ. καὶ εἴ τινων ἦ ἁμαρτημάτων ἀπέχῃ, ἀλλὰ [f] τῷ γε ἔχειν πονηρίαν
* -λως f.
f L.1.§.17.
* -ἴχης
* ἔχεις, εἰ καὶ μὴ δι' δειλίαν, ἢ δοξοκοπίαν, ἢ τοιοῦτό τι κακὸν ἀπέχῃ τῶν ὁμοίων ἁμαρτημάτων.

Qartò, qòd & ipſe multa peccas, & aliàs ejuſmodi es planè, qales illi ſunt. atqe etiamſi peccatis qibuſdam abſtineas, habes tamen intra te habitum talia perpetrare proclivem, licèt vel ignaviæ, vel famæ, vel aliûs alicujus ratione à peccatis paribus te cohibeas.

g L.9. §.38. Πέμπτον, ὅτι [g] οὐδὲ εἰ ἁμαρτάνοντί κατείληφας. πολλὰ γὰρ καὶ [h] οἰκονομίαν γίνεται.
h L.4. §. 51.

Qintò, qòd nec an peccaverit etiam, noſti ſatìs. multa enim per diſpenſationem geruntur. at-

ANNOTATIONES.

gma Stoicum. Epictetus *l.* 1. *c.* 18. nec horum duntaxat, ſed ſapientum omnium ſi Platoni credimus; ſic enim is in *Protagor. pag.* 240. *B.* Ἐγὼ γὰρ σχεδόντι οἶμαι τοῦτο, ὅτι οὐδεὶς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν ἡγεῖται, οὐδένα ἀνθρώπων ἑκόντα ἐξαμαρτάνειν, οὐδὲ αἰσχρά τε καὶ κακὰ ἑκόντα ἐργάζεσθαι. ἀλλ' ἴσασιν, ὅτι πάντες οἱ τὰ αἰσχρὰ καὶ τὰ κακὰ ποιοῦντες, ἄκοντες ποιοῦσι. *Arbitror eqidem ſapientem nullum putare, qenqam hominum eſſe qi ultro aberret, malaqe & turpia ſponte committat. Sciunt etenim, qod qi mala turpiaqe committunt, prater voluntatem peccant.* qi & idem in *Hipp. maj. pag.* 1255, *D.* Κακὰ δὴ γε πολὺ πλείω ποιοῦσιν ἢ ἀγαθὰ πάντες ἀνθρωποι, ἀεξάμενοι ἐκ παίδων. καὶ ἑξαμαρτάνοντες ἅπαντες. *Mala verò multò plura qàm bona omnes homines ſtatim ab ineunte ætate omnem vitam agunt, neqe ſponte delinqunt.*

Ἄκοντες καὶ ἀγνοοῦντες] Itaqe hoc utroqe nomine (ſi verum iſtud) veniâ ac miſericordiâ digniores; ut *l.* 2. §. 13. Οἷς πολλὴ δοκεῖ συγγνώμη εἶναι, ἐὰν μὴ εἰδώς τις ἀδικήσῃ, ἢ ψεύσηται, ἢ ἄλλό τι κακὸν ποιήσῃ. καὶ οἱ νόμοι δὴ πῶ πολὺ χαλεπώτεροί εἰσι τοῖς ἑκοῦσι κακὰ ἐργαζομένοις, καὶ ψευδομένοις, ἢ τοῖς ἄκουσιν. *Qandoqidem multum ignoſcitur illis, qi per ignorantiam injuriam infert, mendacium loqitur, vel aliud qicqam committit mali: legeſqe in eos ſeverius animadvertunt, qi volentes mala faciunt, mentiuntúrqe, qam qi nolentes.* Plato *Hipp. min. pag.* 257. *E.* & Demoſthenes *adv. Midiam pag.* 610. *A.* Οἱ περὶ τῆς βλάβης νόμοι πάντες, ἂν μὲν ἑκὼν βλάψῃ, διπλοῦν. ἂν δ' ἄκων, ἁπλοῦν τὸ βλάβος κελεύουσιν ἐκτίνειν. ὁ μὲν γὰρ παθὼν, παντα χοῦ βοηθείας δίκαιός ἐστι τυγχάνειν. τῷ δράσαντι δ' οὐκ ἴσην τὴν ὀργὴν, ἂν μὲν ἑκὼν, αὐτ' ἄκων, ἔταξεν ὁ νόμος. ἔπειθ' οἱ φονικοὶ, τοὺς μὲν ἐκ προνοίας ἀποκτείνοντας, θανάτῳ καὶ ἀειφυγίᾳ καὶ δημεύσει τῶν ὑπαρχόντων, ζημιοῦσι. τοὺς δ' ἀκουσίους, οἰκτίσεως καὶ φιλανθρωπίας, πολλῆς ἠξίωσαν. *De dato damno leges omnes, ſi qis volens dammum dederit, duplum: ſi invitus, ſimplum pro dato damno ſolvere jubent. Æqum enim eſt, ut ut factum eſt, adjuvetur; ſonti autem non eandem pœnam ſtatuit, ſive volens, ſive invitus fecerit. Deinde leges capitalium facinorum, cædes conſilio factas, morte perpetuóqe exilio & publicatione bonorum puniunt. qi autem fortuitò eadem fecerunt: cum his multò remiſſius & humanius eſſe agendum ſanxerunt.*

Ἄκουσα τίρεται τῇ ἀληθείᾳ] Ex Platone. Vide *l.* 7. §. 63.

Αὐτὸς πολλὰ ἁμαρτάνεις] Hoc eſt qod primo loco cogitandum propoſuit Antonius Epicureus in ſcripto ſuo περὶ τῆς τοῖς ἰδίοις πάθεσιν ἐφεδρείας, cujus meminit Galenus *de affectib. dignoſcend. & curand. c.* 1. Ὅτι καὶ αὐτοὶ πολλὰ παραπλησίως τοῖς ἄλλοις ἁμαρτάνομεν. *Qod & ipſi plerumqe perinde ac aliis erramus.* Seneca *de ira l.* 1. *c.* 14. *Cogitet, qàm multa contra bonum morem faciat; qàm multa ex his qa egit, veniam deſiderent. jam iraſcetur etiam ſibi. nunqam enim æqus judex aliam de ſua, aliam de aliena cauſſa ſententiam fert. nemo invenitur, qi ſe poſſit abſolvere: & innocentem qiſqe ſe dicit reſpiciens teſtem, non conſcientiam.* Æſchylus apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3.

Ἁμαρτάνει τι καὶ σοφῷ σοφώτερος.
Peccat aliqando, ſapiente & qi plus ſapit.

Et ad Marcum propiùs accedens Jacobus *Ep. c.* 3. *v.* 1. Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. *In multis offendimus omnes.* Ad qem locum Beda noſter; *Non dixit offenditis, ſed offendimus, inqit: & in multis, præmiſit; omnes, ſubjunxit.* Et Auguſtinus *Epiſt.* 29. *Non in uno, ſed in multis; nec qiſdam, ſed omnes dicit.* Vide *ad l.* 7. §. 26.

Καὶ ἄλλος τοιοῦτος εἶ] qod *l.* 7. §. 79. εἷς ἂν τῶν φαύλων. *alius ejuſmodi.* qomodo in parœmia dicitur, ἄλλος ὕτος Ἡρακλῆς. *alius*, ſive, *alter, iſte Hercules eſt.* id eſt alter ejuſmodi qalis Hercules. de Titorno uſurpatum. Ælianus *l.* 12. *c.* 22. qò facit Platonis illud adductum *ſuprà ad l.* 10. §. 30. fortean tamen, ἄλλως legendum. *aliàs*, ſive *aliis in rebus, ipſe paria peccas.* ἄλλο τι ὁμοιοδίς. *aliud qidpiam ejuſmodi. l.* 7. §. 26. παρόμοιόν τι. *ejuſmodi aliqid. l.* 10. §. 30.

Vitia habes alia, etiam haud fortaſſe minora.

Flaccus *Sat.* 3.

Ἀλλὰ τήνγε ἔξιν ποιητικὴν ἔχεις] Malim, ἴσχεις. atqe ità reddidit interpres utrqe. *habes dogmata gemina* ut *l.* 7. §. 26. vel *affectus pariter vitioſos.* & paria itaqe nî aliud obſtaret, puta ſupplicii vél opprobrii formido, admitteres, vel admittere aliqando poteris. qod Apoſtolus innuit, *ad Gal. c.* 6. *v.* 1. verbis illis, Σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. *Conſiderans temetipſum, ne & tu tenteris.* Ariſtoteles *de rhetor. ad Alex. c.* 37. Ἐπιεικές τε καὶ δίκαιον καὶ συμφέρον ἐστὶν συγγνώμην ἔχειν. τὸ γὰρ ἁμαρτάνειν κοινὸν πάντων ἀνθρώπων. καὶ οὐδεὶς οἶδεν, εἴ τι τοιοῦτον αὐτῷ συνεμπίσῃ. *Æqum, & juſtum, & conducibile eſt ignoſcere. Nam omnium hominum per imprudentiam delinqere comnune eſt. Et nemo novit, ſi qid aliqando ſibi hujuſmodi eventurum ſit.* Optimè Plinius minor *l.* 6. *Ep.* 22. *Optimum & emendatiſſimum exiſtimo, qi cæteris ità ignoſcit, tanqam ipſe qotidie peccet; ità peccatis abſtinet, tanqam nemini ignoſcat.*

Διὰ δειλίαν] ſcilicet qod Naſo *amor. l.* 1. *eleg.* 4.

Si qa metu dempto caſta eſt, ea denique caſta eſt:
Qa qia non potuit – (metu nimirum coercita)
— non facit, illa facit.

Itaqe Plavtus *Stich.* 1, 2.

Ubi facillimè ſpectatur mulier qàm ingenio eſt bono?
** Cui malefaciendi eſt poteſtas, qa, nè faciat id, temperat.*

Vacat enim abſtinentia teſtimonium, cùm licentia eripitur. Tertullianus *adverſ. Marc. l.* 1. *c.* 29. & ut Flaccus *l.* 1. *Ep.* 17.

Oderunt peccare (etiam) mali formidine pœnæ.

ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς κυνὸς ἢ *γαλῆ, [*γαλιὸς perperam vulgo] ψόφῳ τῶν ἡδονῶν ἀποτετρόμοι, καὶ πρὸς τὸ δεινὸν ἀποβλέποντες. *Qemadmodum morſu canis aut ſtrepitu felis voluptatibus deterriti, & ad periculum reſpicientes.* Plutarchus *de virt. moral. pag.* 446.

— tolle periclum,
Jam vaga proſiliet frænis natura remotis.

Flaccus *l.* 2. *Sat.* 7.

Ἡ δοξοκοπίαν] vide *l.* 12. *c.* 4. apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 9. Philiſcus, an Philemon. tribuit illi Grotii editio: huic Geſneri: huic item Antonius *Meliſſ. l.* 1. *c.* 13. & Maximus *c.* 5.

Ἀνὴρ δίκαιός ἐστιν, ὃς οὐκ ὁ μὴ ἀδικῶν,
Ἀλλ' ὅστις ἀδικεῖν δυνάμενος μὴ βούλεται.
Οὐδ' ὃς τὸ μικρὰ λαμβάνειν ἀπέσχετο,
Ἀλλ' ὃς τὰ μεγάλα παρτιεῖν μὴ λαμβάνει.
Ἔχειν δυνάμενος καὶ κρατεῖν οὐ ζημίας.
Οὐδ' ὃς γε ταῦτα πάντα διατρεῖ μόνον,
Ἀλλ' ὅστις ἄδολον γνησίαν τ' ἔχει φύσιν
Εἶναι δίκαιος, κ' ᾗ δοκεῖν εἶναι θέλει.
Non juſtus, omnis abſtinens injuria eſt,
Sed qi nocere cùm poteſt, tunc abſtinet:
Nec qi recuſat parva, ſed qi maximè
Tentatus, animi robur invictum gerit.
Nec qiſqis iſta qolibet præſtat modo;
Sed qi doloſi neſcius fuci, integrâ
Probitate, juſtus eſſe, non credi, ſtudet.

Grotius. Alluſit ad Æſchyli illud in *Theb.*

Οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος, ἀλλ' εἶναι θέλει.
Eſſe, haud videri, enim elaborat optimus.

vide *l.* 8. §. 1.

Πολλὰ γὰρ καὶ οἰκονομίαν γίνεται] *Multa*, inqit, *per diſpenſationem qandam fiunt.* Non *divinam* qidem eam, de qa Xylander intellexiſſe videtur; cùm vertit, *Qadam enim fato fiunt*, ſiqidem non *qadam*, ſed *omnia* in univerſum, *fato* fieri, ſtatuebant Stoici. ſed *humanam*, provt & Anglus rectè cepit. in qem eundem ſenſum Epictetus pariter *l.* 3. *c.* 14. Τῶν πραττομένων, τὰ μὲν προηγουμένως πράττονται, τὰ δὲ κατὰ περίστασιν, τὰ δὲ καθ' οἰκονομίαν, τὰ δὲ κατὰ συμπερίφορὰν, τὰ δὲ καθ' ὑπόστασιν. *Qorum qa aguntur partim præcipuè ſpectantur, partim fiunt ratione temporis, partim de induſtria certóqe conſilio, partim obſeqii cauſſâ, partim ex inſtituto vitæ.* qo de loco videri poterit Hieronymus Volfius in *Annot.* Membrum illud qod attinet, qod hîc Marcus attingit: καθ' οἰκονομίαν fieri aliqid dicitur, cùm aliud qidpiam ſpecie tenus geritur, qàm qod vel intenditur, vel revera ſubeſt. Indè fit, ut qædam mali ſpeciem præ ſe ferant, qæ tamen, cùm alio fine, aliâqe ratione peragantur, qàm primo aſpectu videri poſſit.

* Cùm, *Acidalius.*

atqe omnino multa priùs edocearis oportet, qàm de facto alieno certi qicqam ſtatuere poſſis.

καὶ ὅλως πολλὰ δεῖ πρότερον μαθεῖν, ἵνα τὶς περὶ ἀλλοτρίας πράξεως καταληπτικῶς τι ἀποφήνηται.

Sextò, qando qàm maximè indignaris, vel ægrè fers, memineris momentaneam eſſe vitam humanam, omnéſqe nos brevi componendos fore.

Ἕκτον, ὅτι [a] ὅταν λίαν ἀγανακτῇς, ἢ καὶ δυσπαθῇς, [b] ἀκαριαῖος ὁ ἀνθρώπειος βίος, καὶ [c] μετ' ὀλίγον πάντες [d] ἐξεπάθημεν.

a L. 7 §. 58.
b L. 4. §. 48
c L. 12. §. 21
d L. 4. §. 3.

Ἕκ-

ANNOTATIONES.

poſſit, culpâ omni prorſus carere cenſentur. *Oeconomia* iſtiuſmodi fuit, qòd copiæ Iſraëliticæ, qaſi formidine perculſæ ad Ajenſium incurſum in fugam ſeſe dabant, qò ab urbe ſua iſtos longiùs electarent. Joſuæ *Hiſt. c.* 8. *v.* 15. vide Origenem *adv. Celſ. l.* 1. *ad l.* 3. §. 4. qòd Jehu rex Iſraëlis, Baälis colendi cupidum ſimulabat ſeſe, cùm ejuſdem cultores comprehendendi & peſſundandi conſilia apud ſe coqeret. *Reg. Hiſt. l.* 4. *c.* 10. *v.* 19. qòd Solomon de infante diſſecando ſententiam tulit. *Reg. l.* 3. *c.* 3. *v.* 25. cui non abſimile Claudii imperatoris illud, qi fœminæ filium ſuum non agnoſcenti, matrimonium juvenis indixit. Svetonius *l.* 5. *c.* 15. qòd Carolus magnus patrem & filium maleficii reos habitos, cùm ſontem alterum, alterum inſontem eſſe compertum haberet, utroſqe duci juſſit, qò alter ſe prodendo alterum liberaret. And. Iſern. *de feud.* qòd Archimandrita qidam Ægyptius, qi qò monachum juvenem à libidinis flammis, qibus uſtulari ſe conqeſtus eſt, liberaret, ſubornavit qi conviciis hominem inſectaretur, & poſt injuriam illatam, innocentem inſuper apud ſeſe deferret. Hieronymus *ad Ruſtic.* qòd Davus Terentianus Myſin cum puerulo in viam provoluturum ſe minatur *Andr.* 4. 5. Nec deſunt ex antiqis, qi patriarcharum piorúmqe aliorum lapſus in ſacris literis proditos, hoc *œconomiæ* prætextu eant excuſatum. Origenes *Stromat. l.* 6. qò Jacobi mendacium excuſet Eſavum ſeſe profitentis *Geneſ. c.* 27. *v.* 19. poſt adducta Platonis illa ex *polit. l.* 3. *pag.* 611. *C.* Τῷ ὄντι θεοῖς μὲν ἄχρηστον ψεῦδος, ἀνθρώποις δὲ χρήσιμον, ὡς ἐν φαρμάκου εἴδει. *Conſiderandum eſt*, inqit, *qomodo Philoſophus cavtè dixerit, Deo indecens & inutile eſſe mendacium, hominibus non interdum inutile*; & *qòd ne per diſpenſationem qidem* (hoc eſt, καθ' οἰκονομίαν, & ità prorſus Origenes ſcripſerat) *putandus ſit Deus aliqando mentiri.* qod *homini* tamen *per diſpenſationem* qandam *licere* concedit, allatis exemplis Judithæ *c.* 11. *v.* 2. Holofernæ mentitæ, Eſteræ *c.* 5. *v.* 8. Hamanem convivam poſcentis; ubi nulla tamen mendacii veſtigia comparent. Qod avtem Plato, ἐν φαρμάκου εἴδει, Clemens Alexandrinus ἐν θεραπείας μέρει dixit. ſic enim iſte, *Strom. lib.* 7. *pag.* 730. *B.* de Gnoſtico agens, ἀληθῆ τε φρονεῖ ἅμα καὶ ἀληθεύει. πλὴν εἰ μήποτε ἐν θεραπείας μέρει, καθάπερ ἰατρὸς πρὸς νοσοῦντας ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν κεκμώντων, ψεύσεται, ἢ ψεῦδος ἐρεῖ κατὰ τὰς σοφιστάς. *Vera ſimul ſentit & dicit, niſi qando loco medicinæ, ut mediçus ad agrotantes, ad eorum, qi laborant, ſalutem, nec tam, mentietur, qàm mendacium dicet, utì ſubtilitatum periti diſtinguere ſolent.* Eódem trahit Origenes *operis dicti l.* 10. ejuſdémqe *œconomiæ*, ſive *diſpenſationis*, ſpeciem vult eſſe diſceptationem, vel increpationem potiùs, illam qâ adverſùs Petrum Pavlus Antiochiæ uſum ſe profitetur, *ad Galat. c.* 2. *v.* 11. eundémqe ſecutus, cùm Joannes Chryſoſtomus in *Gal. expoſ. Edit. Commel. pag.* 991. Οὐ μάχης ἦν τὰ ῥήματα, ἀλλὰ οἰκονομίας. εἰ γὰρ ὄντως ἐμάχοντο, οὐκ ἂν ἐπὶ τῶν μαθητῶν ἀλλήλοις ἐπετίμησαν. σφόδρα γὰρ ἂν αὐτοὺς ἐσκανδάλιζον. νυνὶ δὲ λυσιτελοῦσα ἦν ἡ ἐν τῷ φαινομένῳ μάχη. *Ea qa loquntur, non eſſe diſſidii, ſed diſpenſationis. Etenim ſi verè fuiſſet inter ipſos contentio, nequaqam præſentibus diſcipulis ſe invicem increpaſſent. Gravi enim illi fuiſſent offendiculo. Nunc avtem utilis erat palam in ſpeciem adhibita diſſenſio.* tum & Hieronymus *in comment. Novâ bellator*, inqit, *uſus eſt arte pugnandi, ut diſpenſationem Petri, qâ Judæos ſalvari cupiebat, novâ ipſe conditionis diſpenſatione corrigeret*; & *reſiſteret ei in faciem, non arguens propoſitum, ſed qaſi in publico contradicens.* qi & *rabulis forenſibus* Apoſtolos comparat, qi pari ratione, *omiſſis ſæpe negotiis in proprias contumelias vertuntur*, & *joculari ſe invicem dente mordent, ut populum circumſtantem fallant*, & *apud reos prævaricationis ſuſpicionem effugiant.* Idémqe *ad Avguſt. Ep.* 1. *Bene uterqe finxit, nec tamen defendimus officioſum mendacium; ſed oſtendimus honeſtam diſpenſationem.* Verùm Apoſtolum à nota hac uberrimè vindicat Avguſtinus *Epiſt. ad Hieron.* ea de re ſcriptâ. & in *lib. de mendac.* qi tamen & ipſe ibidem Jacobi dictum, qo Eſavum eſſe ſe affirmabat, vult mendacium videri, non eſſe; & diſpenſationis ratione non abſimili excuſat. οἰκονομίας revera rationem habuit, eodémqe refert, *Stromat.* 7. *pag.* 730. *C.* qi & συμπεριφορὰν appellat, Clemens dictus, Timothei circumciſionem à Pavlo procuratam, *Act. cap.* 16. *v.* 3. cùm tamen περιτομὴν ἀκροβυστίαν οὐδὲν ὠφελεῖν, *circumciſionem factam manu nihil prodeſſe*, prædicaret, *Rom. c.* 2. *v.* 28. *Galat. c.* 5. *v.* 6. & *c.* 6. *v.* 15. συμπεριφερόμενος Ἰουδαίοις, *Judæis ſe accommodans*, ſed & qod de ſe Apoſtolus idem *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 9. *v.* 19. 22. Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω. καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος Θεῷ, ἀλλ' ἔννομος Χριστῷ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. *Nam qamvis liber ſim ab omnibus, omnibus meipſum ſervum feci, ut plures lucrifacerem. Et factus ſum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucrifacerem: iis qi ſunt ſub lege, ut ſi eſſem ſub lege, ut eos, qi ſub lege ſunt, lucrifacerem. Exlegibus ut exlex, (non tamen exlex Deo, ſed ſublex Chriſto) ut lucrifacerem exleges. Factus ſum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus factus ſum omnia, ut omnino aliqos ſervarem.* Nec illud minùs, qod Chryſippus habet in *lib. de Rhetoric.* referente Plutarcho *de contradict. Stoic. c.* 1. Οὕτω ῥητορεύσειν καὶ πολιτεύσεσθαι τὸν σοφὸν, ὡς καὶ τῷ πλούτῳ ὄντος ἀγαθῷ καὶ τῇ δόξῃ καὶ τῇ ὑγείᾳ. *Ita oraturum atqe rempublicam geſturum ſapientem, ut qi divitias, gloriam, ac ſanitatem bona arbitretur.* cùm tamen ipſe ſecus omnino cenſeat. Qod Epictetus *Enchir. cap.* 16. de homine in mœſtitia luctúqe agenti ob infortunium aliqod, qod eidem obtigerit, μέχρι μέντοι λόγου μὴ ὄντως συμπεριφέρεσθαι αὐτῷ, κἂν ὅτῳ τύχῃ, συνεπισείσῃ. πρόσεχε μέντοι, μὴ καὶ ἔσωθεν συνεπισεισάξῃς. *Ac oratione qidem tuâ ejus perturbationi ſubſervire ne dubita: atqe adeo, ſi res ita tulerit, congemiſcere. Cavebis avtem, ne intrinſecus etiam congemiſcas.* qem vide & *ad l.* 8. §. 27. Idem & Seneca *Ep.* 5. *Intus omnia diſſimilia ſint: frons noſtra populo conveniat.* & *Ep.* 103. *Non abhorreat à publicis moribus; nec hoc agat, ut qicqid non facit, damnare videatur.* qi & idem, Lactantio *inſtit. l.* 3. *c.* 15. referente, unde diſpenſationis hujuſce uſum Stoicis freqentem ſatìs familiarémqe fuiſſe liqet. *Faciet*, inqit, *ſapiens*, & *qa non probabit, ut etiam ad majora tranſitum inveniat: nec relinqet bonos mores, ſed tempori ſe aptabit: ut qibus alii utuntur in gloriam avt voluptatem, utatur agenda rei cauſſâ.* &, ut qàm latè pateat, avtoribus illis, diſpenſatio iſta videatur; *Omnia*, inqit, *qa luxurioſi faciunt, qaqe imperiti, faciet & ſapiens, ſed non eodem modo, eodémqe propoſito.* Horum itaqe exemplo dogmatéqe Fabius *inſtit. l.* 12. *c.* 1. cavſſarum minùs honeſtarum defenſionem in oratoribus excuſat. *Nè hoc qidem*, inqit, *eſt nudum intuendum, qalem cauſſam vir bonus, ſed etiam qare, & qâ mente defendat. ac primùm concedant mihi omnes oportet, qod Stoicorum qoqe aſperrimi confitentur, factûrum aliqando virum bonum, ut mendacium dicat.* & *qidem nonnunqam levioribus cauſſis; ut in pueris agrotantibus utilitatis eorum gratiâ multa fingimus; multa non facturi promittimus; nedum ſi ab homine occidendo graſſator avertendus ſit, avt hoſtis pro ſalute patria fallendus, ut hoc, qod aliàs in ſervis qoqe reprehendendum eſt, ſit aliàs in ipſo ſapiente laudandum.* qi & concludit, *licere qandoqe uti arte dicendi, bonâ qidem, ſed qa malis artibus ſimillima ſit.* Certè qòd *mendacium* qandoqe dicturum virum bonum ſapientémqe ex Stoicorum ſententia, affirmavit, id diſertè Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 4. §. 8. Λέγουσι δὲ, μὴ ψεύδεσθαι τὸν σοφόν. — τῷ μέντοι ψεύδεσθαί ποτε συγχρήσασθαι νομίζουσιν αὐτὸν κατὰ πολλοὺς τρόπους, κατὰ στρατηγίαν τῶν ἀντιπάλων, καὶ κατὰ τὴν τοῦ συμφέροντος πρόφασιν, καὶ κατ' ἄλλας οἰκονομίας τοῦ βίου πολλάς. *Mentiri qoqe ſapientem negant — Mendacio tamen uti variis modis poſſe credunt, ut in militia contra hoſtes, avt aliâ neceſſitate.* Vide *ad l.* 4. §. 49. Plura iſtiuſmodi adjici poterant: ſed iſta ſuffecerint ad Marci mentem explicandam. vide & *l.* 4. §. 19.

Πολλὰ δεῖ πρότερον μαθεῖν] De alienis factis non eſt temerè pronunciandum. Gregorius Nazianzenus περὶ ἑνταξίας. Πολλὰ δεῖ σεμφῦναι καὶ παθεῖν πρὶν ἄλλου καταγνῶναι δυσσέβειαν. *Multum diuqe ante verſandus atqe contorqendus eſt animus, multa ferenda, qàm ut alium impietatis damnemus.*

Ἀκαριαῖος ὁ ἀνθρώπειος βίος] *puncto* minùs. Seneca *Ep.* 49. vide *l.* 5. §. 24.

Μετ' ὀλίγον πάντες ἐξεπάθημεν] qod *l.* 7. §. 22. Μετ' ὀλίγον ἀμφότεροι τεθνήξετε. *Pavlo poſt utroſqe veſtrum morti conceſſuros.* vide *l.* 4. §. 3. & 48. ἐκτάσεως. In eandem ferè cum Marco ſententiam Evripides *Supplic.*

— ὦ ταλαίπωροι βροτοὶ,
Τί κτᾶσθε λόγχας, καὶ μετ' ἀλλήλων φόνους
Τίθεσθε; παύσασθ'. ἀλλὰ λήξαντες πόνων,
Ἄσῃ φυλάσσετ', ἥσυχοι μεθ' ἡσύχων.
Σμικρὸν τὸ χρῆμα τοῦ βίου. τοῦτον δὲ χρὴ
Ὡς ῥᾷστα, καὶ μὴ σὺν πόνοις διεκπερᾶν.
— *Miſera gens mortalium,*
Qid arma, qid vos mutua cades juvant?
Qin abſtinete. liberas urbes metu,
Vacuas malorum, placida tutetur qies.
Humana vita res brevis. cura optima eſt,
Ut abſqe cura mollis ac facilis fluat.

Grotius.

a Sup.§.11. Ἕβδομον, ὅτι a οὐχ αἱ πράξεις αὐτῶν ἐνοχλοῦσιν
b L.5.§.25. ἡμῖν. b ἐκεῖναι γὰρ εἰσιν ἐν τοῖς ἐκείνων ἡγεμονικοῖς.
c L.7.§.16. ἀλλὰ c αἱ ἡμέτεραι ὑπολήψεις. d ἆρον τὰς
d L.4.§.7. γνώμας, καὶ θέλησον ἀφεῖναι τὸ ὡς περί δεινά κρίσιν,
e L.5.§.22. καὶ e ἀπῆλθεν ἡ ὀργή. πῶς ἂν δράσω; λογισάμενος,
f L.2.§.1. ὅτι f οὐκ αἰσχρόν. ἐὰν γὰρ μὴ g μόνον ἡ τὸ αἰσχρὸν
g L.2.§.11. κακόν, h ἀνάγκη καί σε πολλὰ ἁμαρτάνειν, καὶ
h L.2.§.1. λῄσην καὶ παντοῖον γενέσθαι.

i L.7.§.24. Ὄψεσθε, i ὅσῳ χαλεπώτερα ἐπιφέρουσιν αἱ ὀργαὶ καὶ λύπαι αἱ ἐπὶ τοῖς τοιούτοις, ἤπερ αὐτά ἐστιν ἐφ' οἷς ὀργιζόμεθα καὶ λυπούμεθα.

k Sup.§.13. Ἕνατον, ὅτι k τὸ εὐμενὲς ἀνίκητον, ἐὰν γνήσιον
l L.1.§.15. ᾖ καὶ μὴ l στομῳδὲς, μηδὲ ὑποκρισις. τί γάρ σοι ποιήσει
m L.3.§.11. σφ ὁ ὑβριστικώτατος, ἐὰν ἁπλῆς m εὐμενὴς
αὐτῷ, καὶ, εἰ ἄτως ἔτυχε, πράως ἐθέλοις καὶ

Septimò, non esse actiones aliorum, qæ nos conturbant, sunt enim hæ in mentibus ipsorum sitæ, sed opiniones tantùm nostras. istas igitur tolle, missóqe de re ipsa, tanqam grave qiddam sit, judicio, ira protinus evanescet. sed qomodo tollam? reputando nihil tibi inhonestum contigisse. nisi enim malum id sit duntaxat qod inhonestum est, necesse futurum est, ut & tu multa pecces, & latro, vel qidlibet etiam, fias.

Octavò, cogita qantò graviora patiamur ex iracundia ac mœstitia, qàm de istis concipimus, qàm ex eis ipsis, qorum cavssà succensemus & angimur.

Nonò, manswetudinem insuperabilem esse, si genuina fuerit, non personata & fucata. qid enim fecerit tibi, qi vel maximè contumelioswus est, si manswetè adversùs illum te gerere perrexeris. & si occasio tulerit, placidè illum admonueris, &

ANNOTATIONES.

Οὐχ αἱ πράξεις.] vide *l.* 7.§. 16. & *l.* 8.§.40. & *l.* 9.§. 13. & *suprà* §. 11. 16.

Οὐκ αἰσχρόν] Vide *l.* 2.§. 1. Musonius in *Orat.* qâ disserit, *an Philosophus debeat injuriarum agere*; apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 19. Ὁ μὲν ἁμαρτάνων ἐυθὺς καὶ ἐν αἰσχύνῃ ἐστίν, ὁ δὲ πάσχων, ὥσπερ οὐχ ἁμαρτάνει, καθόσον πάσχει, ὥτως οὐδὲ ἐν αἰσχρῷ οὐδενὶ γίνεται. *Qi peccat, is turpitudini obnoxius est: qi vero patitur, qatenus ipse peccatum non admittit, eatenus neqe turpis alicujus indignitatis particeps dicendus est.*

Χαλεπώτερα ἐπιφέρουσιν αἱ ὀργαί] Graviora ab affectu suo patiuntur, qàm ab eis ipsis qibus irascuntur. Τὰ γὰρ ἔνδοθεν μᾶλλον βαρύνει, ὡς ῥίγεσιν ἢ πυρετοῖς διακαιόμενοι τῶν ταῦτα πασχόντων ἔξωθεν ὑπὸ καύματος ἢ κρύους. *Interiora enim potius aggravat: qemadmodum qi rigent, aut epialis febribus ve æstuant, graviorem sentiunt molestiam, ac deterius afficiuntur, qàm qibus eadem extrinsecus ab æstu aut gelu accidunt.* Plutarchus *de tranqill.* vide Senecam *de ira l.* 2. *c.* 35, 36. & Joannem Chrysostomum *infrà*. Theognis.

Οὐδέν, Κύρν', ὀργῆς ἀδικώτερον, ἢ τὸν ἔχοντα
Πημαίνει, θυμῷ δηλα χαριζόμενη.
Irâ, Cyrne, nihil crudelius; ipsum ea habentem
Ladit, & excruciat cor miserabiliter.

Τὸ εὐμενὲς ἀνίκητον] Apostolus *ad Rom. c.* 12. *v.* 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ. *Ne vincitor à malo.* vide *l.* 6.§. 6, 26. & *lib.* 7. §. 22.

Καὶ μὴ στομῳδὲς] *adscititia.* Xylander *affectata.* Casavbonus *personata.* qemadmodum ille dixit, *Haredis fletus sub persona risus est.* ab eis tractum qi vultu renident, dum animus tamen interim angitur & exæstuat: ut ille qi *Æn. l.* 1.

Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.

ut illi de qibus Apostolus *ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 12. Οἱ ἐν προσώπῳ καυχώμενοι, καὶ οὐ καρδίᾳ. *Qi in facie gloriam captant, & non in corde.* vide *l.* 1.§. 15. & *suprà* §. 13. Expressit vim vocabuli Ammianus, cùm de Juliano dixit, *l.* 21. *amarum subridens.*

Τί γάρ σοι ποιήσει ὁ ὑβριστικώτατος] Τίς ὁ κακόσων ὑμᾶς; *Et qis est qi malè accipiat vos?* &c. Petrus *Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 13.

Ἐὰν διατελῇς εὐμενὴς αὐτῷ] Dio Siracusanus, referente Plutarcho *pag.* 979. *A.* Ἀνθρώπου δὲ κακίαν, εἰ καὶ χαλεπόν ἐστιν, οὐχ ὥτως ἄγριον εἶναι παντάπασι καὶ δύσκολον, ὥστε μὴ μαλθάττειν χάριτι νικηθέσαν ὑπὸ τῶν πολλάκις εὖ ποιούντων. *Hominis improbitatem, qamvis aspera sit, non usqe adeo feram tamen esse omnino & morosam, qin frequentibus beneficiis sese invertat superatam. Vincit malos pertinax bonitas.* Seneca *de benef. l.* 7. *c.* 31. Idémqe *de ira l.* 2. *c.* 34. *Irascitur aliqis? tu contrà beneficiis provoca. Cadit statim simultas ab altera parte deserta. nisi par non pugnat. si utrinqe certabitur, ille est melior, qi prior pedem retulit; victus est qi vicit. vince in tῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. vince bono malum. ad Rom. c.* 12. *v.* 21. *Qàm pulcra ars, vincere in bono malum?* Gvigo *medit. c.* 15. Et Valerius Maximus *l.* 4. *c.* 2. *Speciosius aliqanto injuria beneficiis vincuntur, qàm mutuis odiis pertinaciâ pensantur.* Et, *Bono vinci satius est, qàm malo more injuriam vincere.* Salustius *Jugurth.* Præclarè Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat.* 18. *pag.* 229. *E.* Εἰ καὶ μεγάλα ἠδίκησαι, καὶ διὰ τοῦτο μάλισα ἐυεργέτησον, ἵνα καὶ σαυτῷ λαμπρότερον ποιήσῃς τὸν στέφανον, καὶ τὸν ἀδελφὸν τῆς ἰσχάτης ἀπαλλάξῃς ἀῤῥωστίας. ἐπεὶ καὶ οἱ ἰατροὶ, ὅταν καὶ λοιπίζωνται καὶ ὑβρίζωνται παρὰ τῶν μαινομένων, τότε μάλισα αὐτοὺς ἐλεοῦσι καὶ παρασκευάζονται πρὸς τὴν ἐκείνου διόρθωσιν, εἰδότες ὅτι τῆς ὑπερβολῆς τοῦ νοσήματος ἡ ὕβρις ἐστί, καὶ σὺ τοίνυν ταύτην περὶ τῶν ἐπιβουλευόντων ἴσχε τὴν γνώμην, καὶ ὥτω κίχρησο τοῖς ἀδικοῦσιν. ἐκεῖνοι γὰρ εἰσι μάλισα οἱ νοσοῦντες, καὶ τὴν βίαν ὑπομένοντες. ἀπάλλαξον τοίνυν αὐτοὺς τῆς χαλεπῆς ταύτης ἐπηρείας, καὶ δὸς ἀφεῖναι τὴν ὀργὴν, καὶ δαίμονος ἐλευθέρωσον χαλεποῦ, τοῦ θυμοῦ. καὶ γὰρ δαιμονῶντας ἐὰν ἴδωμεν, δακρύομεν. οὐχὶ καὶ αὐτοὶ δὲ σπουδάζομεν δαιμονᾶν. τοῦτο καὶ νῦν ποιῶμεν ἐπὶ τῶν ὀργιζομένων. καὶ γὰρ ἐκείνοις ἐοίκασιν οἱ θυμούμενοι, μᾶλλον δὲ κακείνων εἰσὶν ἀθλιώτεροι, μειλὰ αἰσθήσεως μανόμενοι. διὸ καὶ ἀσύγγνωστος αὐτῶν ἡ παραπληξία. μὴ τοίνυν ἐπίμενε κλαίειν, ἀλλὰ καὶ ἐλέει. καὶ γὰρ ὅτ' ὑπὸ χολῆς τινα ἐνοχλούμενον καὶ σκοτοδινιῶντα καὶ ἐμέσαι ἐπειγόμενον τὸν πονηρὸν τοῦτον χυμὸν ἴδωμεν, χαίρομεν ὀρέγομεν καὶ διαβαστάζομεν σπαραττόμενοι, κἂν τὸ ἱμάτιον μολύνωμεν, οὐκ ἀποστρεφόμεθα. ἀλλ' ἐν μόνον ζητοῦμεν, ὅπως ἐκεῖνον ἀπαλλάξωμεν τῆς χαλεπῆς ταύτης ἐνοχλήσεως. τοῦτο τοίνυν ἐπὶ τούτων ποιῶμεν, καὶ διαβαστάζωμεν ἐμέσεις καὶ σπαραττομένους. μὴ δὴ πρόσερον ἀφῶμεν, ἕως ἂν ἄπαντα ἀποθῆται τὴν πικρίαν. καὶ τοῦτό σοι χάρις ἔσται μεγίστη, ἐπειδὰν παύσηται, τότε γνώσεται σαφῶς ὅσης αὐτὸν ἀπήλλαξας ταραχῆς. καὶ τί λέγω τὴν παρ' ἐκείνου χάριν; ὁ γὰρ Θεός σε ἐυθέως εὐφρώσει, καὶ μυρίοις ἀμείψεται καλοῖς, ὅτι σὺ τὸν ἀδελφὸν νοσήματος ἠλευθέρωσας χαλεποῦ. κἀκεῖνος δὲ ὡς δυσπόλυτον τιμήσει, διὰ παντὸς αἰδήμονός σε τὴν ἐπιείκειαν. οὐχ ὁρᾷς τὰς τικτούσας γυναῖκας, πῶς δάκνουσι τὰς παρεούσας, καὶ οὐκ ἀλγοῦσιν ἐκείνας; μᾶλλον δὲ ἀλγοῦσι μὲν, φέρουσι δὲ γενναίως, καὶ συναλγοῦσι ταῖς ὀδυνωμέναις καὶ διακοπτομένοις ὑπὸ τῆς ὠδῖνος. ταῦτα καὶ σὺ ζήλωσον, καὶ μὴ γίνου σὺ μαλακώτερος γυναικῶν. ἐπειδὰν γὰρ τέκωσιν αἱ γυναῖκες ἅπαν (γυναικῶν γὰρ εἶσι μικροψυχότεροι) τότε σε τὸν ἄνδρα ἔσονται. *Si omnino nimis lasus es, idcirco nihilominus beneficium refer nocenti, ut & tibi facias majorem coronam, & fratrem periculo gravissimi langvoris absolvas. Nam & medici qando injuriis & calcibus caduntur furentum, tunc illorum magis magisqe miserentur, tum maximè ad reddendam illis sanitatem parantur, scientes qod excellentiam morbi significet ea injuria. Et tu igitur de inimicis eandem teneto sententiam, sicqe tractes injurios. Illi namqe sunt maximè agroti, omnémqe violentiam sustinentes. Libera eum à gravi isto dolore, & da operam ut iram remittat. Libera eum à savissimo damone, propria scilicet mentis furore. Nam & cum alqos à damone actos videmus, sape lacrymamur: non autem agimus, ut ipsi qoqe eadem illa patiamur. Hoc igitur etiam in ira percitis servemus: illorum enim sunt similes iracundi, imo illis longè miseriores, qi utiqe sensibus adhuc integris insaniunt. Propter qod veniam non merentur illorum dementia. Noli igitur insultare jacenti, qin imo miserere. Etenim si videamus aliqem horribilister à bile vexatum, & vertiginis sua tenebris obtectum, qiqe etiam malignum illum humorem urgeatur evomere, porrigimus manum, & supportamus huc illucqe jactatum. Etsi vestimenta ille noster polluat, non aversamur, neqe abjicimus agrotum: sed illud tantummodo unum requirimus, qemadmodum à tam grandi hac eum angustia liberemus. Hoc igitur etiam erga istos faciamus, ut & supportemus vomentes, & confoveamus agros: nec eos aspiam relinqamus, priusqam totam prorsus amaritudinem ponant: & tunc tibi gratiam, qi talis fuerit, exsolvet maximam. Qando enim ejusmodi ager à passione reqieverit, tunc liqidò cognoscet: à qanta illum conturbatione sanaveris. Et qid disco ab illo tibi gratiam referendam? Deus te illico coronabit, & innumeris remunerabit bonis, qia fratrem tuum gravissimâ ægritudine liberasti: sed etiam ille te honorabit ut dominum, modestiam tuam per tuncta miratus. Nonne vides parientes fœminas, qemadmodum assistentes sibi sape commordeant, & tamen illa minimè dolent: imo dolent qidem, sed ipsum dolorem fortiter ferunt, ac dolentibus, & partus vexatione consciis maximè condolent. Has ergò etiam tu amuleris, & noli esse fœminis mollior. Qum enim pepererint mulieres illa, nam revera mulieribus magis sunt pusillanimes, tunc te virum esse cognoscent.* Adeò sanè præclara & eximia verba ista sunt ista, ut nec ipse describere gravatus sim, nec lectori pio tædium sperem legendo, prolixiora licèt, oboriturum.

Πράως παρωινῆς] Ità Plato *politic. l.* 9. Πείθωμεν τοίνυν αὐτὸν πράως. εἰ γὰρ ἐκὼν ἁμαρτάνει. ἐρωτῶντες, &c. *Proinde & oceamus illum placidè. non enim volens peccat, interrogantes,* &c. Pari modo qo Marcus istic, Isidorus Pelusiota *l.* 3. *Ep.* 397. Χρὴ τῇ παῤῥησίᾳ μαγγάνειν τὴν προσήνειαν. *Sermonis libertati suavitatem admiscere oportet.* & rursus: Πῶς παῤῥησιασόμεθα; οὐκ ἀκράτῳ

τῇ

& eodem ipſo, qo te lædere molitur, tempore qietus ipſe hominem meliora docueris; *Noli ſic agere mi fili; ad aliud nati ſumus. mihi qidem noceri neqit. ſed ipſe laderis, mi fili.* monſtraveris etiam ſcitè, & generatim oſtenderis, nec apes ità ſe gerere, nec eorum ullum, qæ gregatim agere nata ſunt, animantium. qin neqe irriſoriè faciendum hoc, neqe contumelioſè, ſed cum genuino amoris affectu; neqe animo qaſi attacto & exulcerato,

[a] μεταδιδάσκης ἐυσχολῶν παρ' αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ὅτι κακὰ ποιῶν σε ἐπιχειρεῖ; μὴ τέκνον. [b] πρὸς ἄλλο πεφύκαμεν. [c] ἐγὼ μὲν ἀ μὴ βλαβῶ, [d] σὺ ἢ βλάπῃ, τέκνον. καὶ [e] δεικνύναι ἐυαφῶς καὶ ὀλικῶς, ὅτι ἔστω ἄτως ἔχει, οὐ [f] δὲ μέλιστα αὐτὸ ποιῶσιν, ἀδ' ὅσα συναγελαστικὰ πέφυκε. δεῖ ἢ [g] μήτε εἰρωνικῶς αὐτὸ ποιεῖν, [h] μήτε ὀνειδιστικῶς, ἀλλὰ φιλοστόργως καὶ ἀδήκλως * τῇ ψυχῇ.

[a] *L.* 5. §. 28.
[b] *L.* 2. §. 1.
[c] *L.* 10. §. 33
[d] *L.* 9. §. 4.
[e] *L.* 10. §. 4.
[f] *L.* 9. §. 9.
[g] Sup. §. 13.
[h] *L.* 1. §. 10. 16.
* -- τῷ f.

ANNOTATIONES.

τῇ παῤῥησίᾳ χρησάμενοι, ἀλλὰ καράσαιλες αὐλὴν προσηνίαν. *Qonam pacto liberè loqemur? non ut meram libertatem adhibeamus: ſed ut ipſam ſuavitatem temperemus.* Evripides *Belleroph.* apud Svidam:

Οἰ μοι, τὸ μὲν νοσοῦνλι θυμοῦσθαι κακόν.
Hev, fateor, huic qi agrotat iraſci, malum eſt.

Seneca *de conſtant. ſap. c.* 13. *Qis phrenetico medicus iraſcitur? qis febricitantis, & frigidâ prohibiti maledicta in malam partem accipit? hunc affectum adverſus omnes habet ſapiens, qem adverſus agros ſuos medicus: qorum nec obſcæna, ſi remedio egent, contrectare, nec reliqias & effuſa intueri dedignatur, nec per furorem ſævientium excipere convicia. ſcit ſapiens, omnes hos, qi togatis purpuratiqe incedunt, valentes coloratóſqe, malè ſanos esſe: qos non aliter videt, qàm agros intemperantes. Itaqe nè ſuccenſet qidem, ſi qid in morbo petulantius avſi ſunt adverſus medentem.* vide *Auguſtinum ad l.* 7. §. 22.

Μεμαδιδάσκης] vide *l.* 5. §. 28. & *l.* 9. §. 11. Δεῖξον τὴν πλάνην καὶ ὄψει πῶς ἀφίσαλαι τῶν ἁμαρλημάλων. *Oſtendito errorem, & videbis ut à delictis recedant.* Epictetus *l.* 1. *c.* 18.

Ἐυσχολῶν] *Vacans huic rei* Xylander. imò, *placidè, imperturbatè te habens.* Epictetus *l.* 3. *c.* 2. Ἐυσχολῶ, ἡσυχίαν ἄγω. *Otium ago, tranqillus ſum.* & *c.* 9. Ἐυσχολῶ. ἀ περισπᾶλαί μου ἡ διάνοια. *Otium eſt, animus meus non diſtrahitur.* Marcus ipſe *l.* 4. §. 24. Ἐυσχολώλερος καὶ ἀπαραλύλερος ἔσῃ. *A negotiis multò vacabit magis, minúſqe perturbata eſt nobis futura vita noſtra.* vide & *l.* 12. §. 2.

Πρὸς ἄλλο πεφύκαμεν] πρὸς συνεργίαν. *Ad mutuas operas. l.* 2. §. 1.

Οὐ μὴ βλαβῶ] vide *l.* 2. §. 1. & *l.* 10. §. 33.

Σὺ δὲ βλάπῃ] vide *l.* 9. §. 4.

Ἐυαφῶς] *efficaciter* Caſavbonus. *apertè* Xylander. *aptè, ſcitè, dextrè, affabrè*, malim. Lucianus ὑποβάλλειν τοὺς δακτύλους ἐυαφῶς. *ſcitè digitos ſubjicere.* tractum à praxi Chirurgica; in qa multùm refert, qa manu vulnera colligenda, vel oſſa reſtituenda tractentur. Pindarus *Pyth.* 4.

Χρὴ μαλακὰν χεῖρα προσ-
βάλλονλα τρώμασιν ἕλκος ἀμφιπολεῖν.
Oportet mollem manum adhibentem os ulceris curare.

Ab eadem arte tractum eſt, & Apoſtoli illud *ad Galat. c.* 6. *v.* 1. ubi de fratre in peccatum prolapſo, καταρτίζελε τὸν τοιοῦλον ἐν πνεύματι πραΰλητος. *Reconcinnate ejuſmodi hominem cum ſpiritu lenitatis.* eſt enim τὸ καταρλίζειν (qod & Beza & Strigelius adnotârunt) *membrum luxatum reconcinnare*, ſive, *loco ſuo reponere, & adaptando rurſus componere.* & καταρτισμὸς, μεταγωγὴ τῶν ὀστῶν ἐκ τῆς παρὰ φύσιν τόπου εἰς τὸν κατὰ φύσιν. Καταρτισμος *eſt oſſium tranſlatio ex loco qi eſt contra naturam in eum qi eſt ſecundum naturam.* Galenus. reſpexit eódem & Plutarchus in *Catone minore p.* 791. *E.* ubi Catoni Statylium juvenem nimìs fervidum & præcipitem, Apollinidi Stoico ac Demetrio Peripatetico curandum tradenti hæc verba tribuit: Ὑμέτερον ἔργον οἰδέντα τὸν μαλάξαι, καὶ καταρτίσαι πρὸς τὸ συμφέρον. *Veſtri muneris eſt tumentem mollire, atqe adducere ad id qod ex uſu ejus eſt.* Siqidem, ut Gregorius in *paſtore l.* 2. *c.* 6. *Sæpenumero deteriùs frangitur, cùm fractura incautè colligitur, ità gravius qis ſciſſuram ſentiat, ſi hanc immoderatiùs ligamenta conſtringent.* & qod Rad. Ardens, *Orat. Dom. poſt Trin.* 6. *Manſueta correctio peccatores emendat, intemperans etiam emendandos perturbat.* Certè, qod Seneca *de clement. l.* 1. *c.* 17. *Nullum animal eſt moroſius, nullum majori arte tractandum, qàm homo.*

Οὐδὲ μίλισσαι αὐτὸ ποιοῦσιν, ἀδ' ὅσα συναγελαστικὰ] Porphyrius *de abſtinent. ab animal. l.* 3. §. 11. Τὰ δὲ συναγελαστικὰ ὅπως τηρεῖ τὸ δίκαιον τὸ πρὸς ἄλληλα, τίς ἀγνοεῖ; τοῦτο μὲν μυρμήκων ἔκασον, τοῦτο δὲ καὶ μελιτῶν, καὶ τῶν ὁμοίων. *Qis autem neſcit qantum inter ſe invicem juſtitiam colant animantes gregales? Hanc ſcilicet cuſtodiunt formicæ omnes, & apes univerſæ, & ejuſmodi animalia.*

Μήλε ὀνειδιστικῶς] vide *l.* 1. §. 10. De Evphrate Philoſopho, Plinius minor *l.* 1. *Ep.* 10. *Inſectatur vitia, non homines. nec caſtigat errantes, ſed emendat.* Seneca *de clement. l.* 1. *c.* 17. *Agat princeps curam, non tantùm ſalutis, ſed & honeſtæ cicatricis.* Et Avguſtinus *Epiſt.* 159. *Sic ſuccenſè iniquitati, ut conſulere memineris humanitati.* vide & *lib.* 5. §. 22. & *ſuprà* §. 13.

Ἀδήκλως τῇ ψυχῇ] *atqe ità nè cor mordeatur* Xylander. *citra ſermonis aſperitatem* Caſavbonus. δάκνειν τὴν ψυχὴν, τὴν καρδίαν, dicunt Græci, qod *mordere & pungere cor alicui*, id eſt, *angere, divexare, cruciare*, Latini. & δάκνεσθαι τὸν θυμὸν, ἢ τὴν καρδίαν, *corde morderi.* i. e. *angi, cruciari.* Syneſius *de regno pag.* 2. Οἱ δὲ ἄτω; ἆρα ἀσιμφῶς ἔχουσιν, — ὥσε, ὑδί φασιν αὐτοῖς ἀποχρήσειν, εἴ τις ξυγχωρήσει μὴ πάνλα ἐκ πάντων ἐπαινεῖν τὰ βασιλέως καὶ βασιλίκ. ἀλλ' εἴπῃ παρέσοι, καὶ λυπήσειν ἀναλείνονλας, καὶ ἀπειλᾶσι δήξασθαι τὴν καρδίαν, οὐκ ἐν χρῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ μίσην, εἰ ἄρα τὶς ἀνιαθεὶς ὠφελήσοιλο. *Hi autem adeò ſunt rigidi ſunt, ut ne ſatis qidem ſibi fore dicant, ſi qis non omnia omnino laudare, qæ ad regem pertinent, regemqe ipſum permittat; ſed & moleſtiam inſuper intentent, ſeſeqe cor ipſum non ſtrictim duntaxat puncturos; ſed ad imum uſqe penetraturos comminentur, ſi ex ea ſorte triſtitia qiſqam adjuvari qeat.* Idémqe *de calvitie pag.* 63. Μίσην αὐτὴν δεδηγμαι τὴν καρδίαν. *Penitùs animo diſcruciari cæpi.* Libanius *Orat. de pacto.* Οὐ δεδηγμένος ἀπίρχεταί τις τὴν καρδίαν, εἰ ὁ χθὲς μαθητὴς, σήμερον εἶρε γένηλαι; *Nonne cum animi morſu abit is, qi heri diſcipulus erat, hodie alterius factus eſt.* Ariſtophanes *Acharn. Act.* 1. *ſc.* 1. *n.* 1.

Ὅσα δὴ δεδηγμαι τὴν ἐμαυτοῦ καρδίαν.
Qàm multa ſunt, qæ aſſiduè cor mordent meum?

Et in *Nubib. Act.* 5. *ſc.* 2. *n.* 25.

--- ὡς ἐμὲ δὲ τὸν θυμὸν δακών.
— *& tamen animum remordens.*

Indè θυμοδακὲς, *qod cor mordeat.* Julianus *Orat.* 2. *pag.* 178. Πολακὸν δὲ χρῆμα λοιδορία; ὡς θυμοδακὲς ἀληθῶς, καὶ ἀμύτιον ψυχὴν μᾶλλον, ἢ σίδηρος χρῶτα; *At cujuſmodi demum convicium eſt! qàm re verâ mordax! qàmqe eò magis animus, qàm corpus ferro, penetratur.* Sed & δάκνειν & δάκνεσθαι, & *mordere*, ac *morderi*, iidem ſimpliciter dicunt. Evripides *Theſ.*

Μή μοι νεαρὸν προσπίσον μᾶλλον δάκοι.

Plutarchus *de Stoic contradict. c.* 9. Καί τοι πικρῶς ἐν τῷ γένει τούτῳ καὶ Πλάλωνα καὶ τοὺς ἄλλους τῶ Χρυσίππε δάκνουσι. *Qamqam ille qidem hoc in genere Platonem, aliòſqe qi ſunt Chryſippi acriter mordet.* Cicero *ad Attic. l.* 13. *Ep.* 12. *Valdè me momorderunt epiſtola tua: eadem tamen ſanaverunt.* Flaccus *l.* 1. *Ep.* 16.

--- *Mordear opprobriis falſis?*

Terentius *Eunuch.* 3. 1.

--- *Par pari referto, qod eam mordeat.*

Sidonius *l.* 5. *Ep.* 8. *vel pupugiſſe verſu gemello, vel mordiſſe diſticho.* qi & *ibidem, piperatam facundiam*, pro *mordaci* dixit. & *l.* 8. *Ep.* 11. *Epigrammata piperata.* i. e. *mordacia*, ut exponit ipſe; qæ *melleis* opponit: Hieronymum imitatus, qi in *Epiſt. ad* Eviſtochium *ut te aliqid & piperis mordeat.* ſed & *acetum mordax*, eâdem mente Perſius *Sat.* 1. Indè δηκλὴς λόγος, *mordax oratio.* Plutarchus *de amic. & adul. pag.* 55. *B.* Λόγῳ δήκλῃ καὶ παῤῥησίᾳ κεδεμονικῇ καθαπτόμενος. *Mordacem ſermonem, libertatemqe curatore dignam uſurpat.* Item δῆγμα, δηγμὸς, δῆξις. Idem *Sympoſ. l.* 2. *c.* 1. Δῆγμά τι πρόσεισι αὐτῷ τῷ σκώμματι. *Morſus ſalibus adeſt.* & inox: Τὰ σκώμματα μᾶλλον δάκνει, καθάπερ τὰ πυρηκισρωμένα βέλη, πλείονα χρόνον ἐμμένοντα, καὶ λυπεῖ τους σκωφθέντας. *Magis autem ſales & dicteria mordent, qod inſtar hamatorum telorum diutius inhærent, moleſtiaqe eſt morſus.* ità enim reſcribendum pro eo qod μίλη ſenſu nullo codices exhibent. Idem *de amic. & adul. pag.* 56. *A.* Ἐλέγχῳ καὶ λόγῳ δηγμὸν ἐμποιῶν καὶ μελάτοιον. *Qicunqe reprehenſione ac vituperatione mordere, & ad pœnitentiam trahere cupit.* & *in Lycurg. p.* 48. *A.* Αἱ δὲ παιδιῶν καὶ σκωμμάτων δῆξεις, οὐδὲν ἀμβλύτεραι τῶν μετὰ σκυθρωπότητος νουθετημάτων. *Facetiarum aculei & diſcretorum nihilò erant ſeriis caſtigationibus obtuſiores.* Alia, nec pavca, ſuppeditabit Hadrianus Junius *cent.* 2. *adag.* 58. Indè ἄδηκτος, *morſu immunis*, qi oratione, ſive ſermone ejuſmodi mordaci perſtrictus non eſt. Evnapius *in Liban.* Οὐδεὶς τῶν συλλεγέντων Λιβανίῳ, καὶ συνουσίας ἀξιωθέντων ἀκήλεσε ἄδηκλος. *Nemo omnium qi Libaniâ allecti & in familiaritatem accepti fuerunt, abiit à morſu immunis.* ità legunt vertúntqe, cùm Hadrianus Junius, tum & Federicus Morellius. ſed vera lectio, ἄδηλος, non ἄδηκτος. ſequentia firmant ἀλλὰ τότε ἤθος ἰυθὺς οἷός τις ἦν ἔγνωσο, &c. *ſed ſtatim, qâ eſſet indole, dignoſcebatur.* Verùm indè ἀδήκλως apud Plutarchum in *Pomp.* ubi Flora narrâſſe dicitur, ὡς οὐκ ἦν ἐκείνῳ συναναπαυσαμένῃ ἀδήκλως ἀπελθεῖν. *nunqam qivisſe ſe à Pompeji conſvetudine ſine morſu aliqo diſcedere.* h. e. ut non aculeum qaſi aliqem in animo reſiduum perſentiſceret. qomodo Periclis dictio ità avdientium animos affeciſſe perhibetur ὡς τὸ κέντρον ἐγκαλαλιπεῖν, ut Evpolis *Tribubus.* Cæterùm hoc lo-

a *L.* 10. §. 36. * *ἀεὶ τοι* Mer. *ἀεὶ ὡς* Xyl.

καὶ a μὴ ὡς ἐν σχολῇ, μηδὲ ἵνα ἄλλῳ θεωρὸς θαυμάσῃ. ἀλλ' * ἤτοι πρὸς μόνον, καὶ ἐὰν ἄλλοι πλείους παρεστήκωσι.

neque tanqam in ſchola, neque ut aſtanti alicui ſis admirationi, ſed ità ſemper, ut cum ſolo agas, etiamſi alii forſan circumſtiterint nonnulli.

b *L.* 10. §. 1. *l.* 12. §. 1. c *L.* 4. §. 31.

Τούτων τὴν ἐνέδραν παραλαίων μάμησον, ὡς θεὸς τὴν Μουσῶν δῶρα εὐληφώς, καὶ b ἄρξαί ποτε ἄνθρωπος εἶναι, ἕως ζῇς c φυλακτέον ἢ ἐπίσης τῷ ὀργίζεσθαι αὐτοῖς, τὸ παλαιόνειν αὐτούς. ἀμφότερα γὰρ ἀκοινώνητα, καὶ πρὸς βλάβην φέρει. πρόχειρον δὲ ἐν τοῖς ὀργαῖς, ὅτι d ἐχὶ τὸ θυμοῦσθαι ἀνδρικόν, ἀλλὰ τὸ πρᾶον καὶ ἥμερον, ὥσπερ ἀνθρωπικώτερον, ἅτως καὶ ἀρρενικώτερον, καὶ ἰσχύος καὶ νεύρων καὶ ἀνδρείας τούτῳ μέτεστιν, ἐχὶ τῷ ἀγανακτοῦντι καὶ δυσαρεστοῦντι. ὅσῳ γὰρ ἀπαθέστερον, τοσούτῳ καὶ δυνατώτερον. ὥσπερ τε ἡ λύπη

Capita novem iſta in mente repoſita habeas, tanqam dona qædam à Muſis accepta; atque incipias tandem homo eſſe, dum vivis. Veruntamen ex æqo cavendum, ficut nè iraſcaris eis, ità etiam nè aduleris. utrumqe enim ſocietatis jus violat, & ad damnum tendit. adverſùs iram verò præſtò ſit illud; iraſci havd virile eſſe; ſed manſvetum placidúmqe animi affectum, ut humanius qiddam, ità & maſculum magis. atqe is certè, qi ità affectus eſt, robur animi nervóſqe & fortitudinem penes ſe habet, non avtem is qi indignatur & offenditur. qò enim propiùs hoc ad immunitatem ab affectibus omnem prorſus, eò etiam ad potentiam propiùs accedit. qemadmodum avtem triſtitia,

ANNOTATIONES.

co ego, qid ἀδήκτως τῇ ψυχῇ velit, non ſatìs aſſeqor. malim ἀδήκτῳ τῇ ψυχῇ. nec de reprehenſi, ſed de reprehendentis animo acceperim. nè ità vel redarguat, vel admoneat, ut animi injuriæ illatæ apprehenſione attracti & exulcerati indicium præ ſe ferat. hoc eſt enim qod poſtea de *ſuccenſente* dixit, τέτρωται, *vulneratus eſt*, *vulnus accepit*. Qanqam poteſt & ἀδήκτῳ τῇ ψυχῇ exponi, *animo non mordaci*. qomodo Dioſcoridi *l.* 1. *c.* 28. ἄδηκτον ἄδηκτον dicitur, i. e. *qod non mordeat*, ut Plinius *l.* 23. *c.* 4. & Plutarchus *de adulat. pag.* 55. *D.* Τὴν δὲ συνεχῆ ταῖς ἡδοναῖς, καὶ τῷ πρὸς χάριν, ἄκρατον ἀεὶ καὶ ἄδηκτον ὁμιλίαν ὑποπτεύει. *Eam verò conſvetudinem, qa continentibus blanditiis uſa omni morſu caret, vitii ſuſpectam habeamus.* ἄδηκτον ὁμιλίαν dicit, qæ nihil mordax habeat. verùm prius illud arridet magis.

A σφάλμασι, παλλωπιζόμενον πρὸς τοὺς παρόντας, ὥσπερ οἱ χειρουργοῦντες ἐν τοῖς θεάτροις ἰατροὶ πρὸς ἐργολαβίαν. *Oportet tanqam morbi turpis, ita peccati etiam detectionem & ſanationem occultam eſſe, nihil pompa, nihil oſtentationis habentem, neqe teſtes ſpectatoréſqe adducentem. Non enim amici intereſt, ſed rabulæ in alienis gloriam qærere peccatis, venditantem ſe oſtentatione ſuâ præſentibus. Sicut in theatris medici manibus geſticulantur, ut ſua opera conductores ſibi parent.*

Μηδὲ ὡς ἐν σχόλῃ] *neve otio abuti videaris* Xylander. forſan, qia priùs ἐνσχολῶν dixerat. Ego ſimpliciter malim, tanqam in ſchola, hoc eſt, vel ὡς παιδαγωγός τις, *padagogi cujuſdam inſtar*, qi imperioſe cùm agat, moleſtus eſſe ſolet, & gravis habetur. *l.* 5. §. 9. & *l.* 10. §. 35. unde παῤῥησία παιδαγωγική, *libertas magiſtralis*, *ſuprà* §. 6. vel etiam *tanqam in ſchola*, ubi ingenii exercendi oſtentandiqe cavſſâ fieri aſſolent oratiunculæ. hoc eſt enim qod ſeqitur, μηδὲ ἵνα ἄλλος περιεστὼς θαυμάσῃ. *Neqe ut adſtanti alicui ſis admirationi.* & *ſuprà* §. 13. Ὡς ἐπιδεικνύμενος. *Ut qi ſis oſtentaturus.* vide *ad l.* 1. §. 16. σχολαστικός. *qaſi exercitationis cavſſâ.* Caſavbonus. Ambroſius *Offic. l.* 3. *c.* 16. *objurget, non jactantiæ ſtudio, ſed affectu charitatis.* qod Marcus hìc φιλοσόργως. Talia avtem, qalia Marcus hìc notat, Senecæ ſcripta Cajus Cæſar eſſe volebat. cùm *commiſſiones meras* eſſe diceret, referente Svetonio, *l.* 4. *c.* 53. i. e. λόγους πρὸς τὰς ἐπιδείξεις καὶ ἀγῶνας γεγραμμένους, ut ex Iſocrate *in eum locum* clariſſimus Caſavbonus. vel etiam ἀυτολεξεὶ, ἀγωνίσματα. utì idem ex Thucydide *l.* 1. & Ariſtotele *Poet. c.* 9. ſed & Polybio; cujus avreum dictum digniſſimúmqe qod ubiqe, non ibi tantùm, legatur (ejuſdem habes τῷ μακαρίτῃ elogium) illud *l.* 3. *c.* 31. è codicibus Polybianis à vitio typothetarum in curiâ contracto ſic repurgatum. Ἰσοείας γὰρ ἐὰν ἀφέλῃ τις τὸ διὰ τί, καὶ πῶς, καὶ τίνος χάριν ἐπράχθη, καὶ τὸ πραχθὲν πόλεμον ὕλωσον ἔσχε τὸ τέλος, τὸ παλαιπόμενον αὐτῆς, ἀγώνισμα μὲν, μάθημα δὲ οὐ γίνεται. *Qippe ſi tollas ex hiſtoria, qare, qomodo, qo fine, qidqe fuerit actum, & qàm convenientem exitum res geſta habuerit: qod ſupereſt illius commiſſio mera eſt, non avtem opus ad erudiendum lectorem comparatum.* Qod Plinius *l.* 7. *Epiſt.* 17. *Hiſtoria non oſtentationi, ſed fidei veritatiqe componitur.* Nec multò ſecius Fabius, *l.* 10. *c.* 1. in viri clariſſimi commentariis fœdè depravatus: *Totum opus hiſtoria, non ad intuitum rei pugnámqe præſentem, ſed ad memoriam poſteritatis & ingenii famam componitur.*

B Ἀρξαί ποτε ἄνθρωπος εἶναι] *humanitatem colamus, dum inter homines ſumus.* Seneca *de ira l.* 3. *c.* 43. vide *l.* 7. §. 22. & *l.* 10. §. 8.

Τὸ πολαιόνειν] qod *l.* 4. §. 31. Μήτε τύραννος, μήτε δοῦλος. *Neqe tyrannus, neqe ſervus.* De Antonio Nicephorus Calliſtus *l.* 8. *c.* 40. Πᾶσι δ' ἦν ηὐχαριστόμενον ἑαυτὸν παρέχειν, ἐπιμέλειάν τε μήτ' ἀγενῆ καὶ κόλακα εἶναι δοκεῖν, μήτε πρὸς τύφον ἐξαγωγεῖσθαι τῷ διὰ πάντων τιμᾶσθαι, καὶ ὅις ἂν κελεύοι πείθεσθαι. *Et qum jucundum ſe omnibus præbuit, tum ne ſummiſſus nimium & adulator eſſe videretur: præterea ne ex eo, qod ab omnibus benore afficeretur, qódqe ei qos juſſiſſet, morem gererent, ſaſtus & arroganciâ efferretur curavit.* Iſidorus Peluſiota *l.* 3. *Ep.* 121.

C Ὥσπερ οἶνος μὲν ἡ βαρὺ κεκοιδὴς φθέγξασθαι ῥᾴδιον, τῷ δὲ μίσει τυχεῖν, μισητῆς ἐστιν ἕξεως. ὅταν καὶ περὶ τὸ παῤῥησιάσασθαι, καὶ μὴ, λογισέον. οἱ μὲν γὰρ ὑ τῷ ἀφελῶσαι, ἀλλὰ τῷ ὑβρίσαι γίνονται μόνον. οἱ δὲ τῷ κολακεύειν, καὶ τὰ μὴ προσόντα ἐγκώμια ὑφαίνειν. οἱ δὲ μίσει ἀρίστῳ χρώμενοι, ὅταν ὑβρίζωσιν, ὅταν θωπεύωσιν, ἀλλὰ κιρόωσιν τῇ παῤῥησίᾳ τὸν λιδὼ καὶ τὴν ἐπιλυσιτέλειαν τῶν προσώπων, ὅταν ὑπὲρ τὸ ἐπιτρέπειν τὰς ἑαυτῶν ἀγωνίας ἔχοντας. *Qemadmodum acutè qidem avis pergam graviter loqi facile eſt, mediocritatem avtem ſevere muſici habitus eſt: eodem modo de loqendi libertate & timiditate ſentiendum eſt. Sunt enim qi non id agunt, ut prodeſſe, ſed ut contumeliam dantaxat inferant. Sunt rurſum, qi hoc tantum ſibi propoſitum habent, ut adulentur, ac falſas laudes contexant. At qi optimâ mediocritate utuntur, ii nec contumeliam inferunt, nec adulantur, ſed verborum libertatem ac licentiam pudore, atqe objurgationem ſuavitate condientes, ita demum ad eos, qi ſuis ignoratione laborant, curandos veniunt.*

D Τὸ πρᾶον καὶ ἥμερον, ὥσπερ ἀνθρωπικώτερον, ἄλλο καὶ ἀρρενικώτερον] Naſo, *art. l.* 3.

Candida pax homines, trux decet ira feras.

& *triſt. l.* 3. *Eleg.* 5.

Qò qiſque eſt major, magis eſt placabilis ira;
Et faciles motus mens generoſa capit.

E Ὥσπερ τε ἡ λύπη συνδεῖται, οὕτω καὶ ἡ ὀργὴ] *Iram dolori* que copulat. Ἡ γὰρ ὀργὴ μετὰ λύπης καὶ ὁ ὀργιζόμενος πᾶς λυπεῖται. *Ira cum moleſtia, & qi iraſcitur, moleſtiâ afficitur.* Ariſtoteles *Rhet. l.* 2. *c.* 4. Utrumqe facit imbecillitatis indicium. Ità & Seneca *de ira l.* 1. *c.* 16. *Tantùm abeſt à magnitudine animi ira, quantùm à fortitudine audacia, à fiducia inſolentia, ab auſteritate triſtitia, à ſeveritate crudelitas. mihi videntur veteroſi & infoelicis animi imbecillitatis ſibi conſci, ſæpe indoleſcere. ut exulcerata & ægra corpora ad ictus levíſſimos gemunt; ità muliebre maximè & puerile vitium eſt. at mollia & in viros. nam viris qoqe puerilia ac muliebria ingenia ſunt.* &, *de vit. beat. c.* 3. *Omnis ex infirmitate feritas eſt.* Menander apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 20.

F Τὸ δ' ὀξύθυμον τοῦτο καὶ λίαν πικρὸν,
Δεῖγμ' ἐστὶν ἐνθυς πᾶσι μικροψυχίας.
Iraſci prompta amarulentáqe indoles
Indicium infirmi pectoris cunctis facit.

Muſonius apud Stobæum *Tom.* 2. *tit.* 19. Μικρόψυχον γὰρ τὸ ἀγανακτεῖν καὶ ἐπιλίπτεσθαι περὶ τῶν τοιούτων. *Puſillanimitas enim eſt, has ob res indignari, & commoveri intenſius.* Juvenalis *Sat.* 13.

— *minuti*

triſtitia, ſic & ira, imbecillis eſt animi. utraque enim vulnus accepit, & ſuccubuit.

Quod ſi volueris, etiam decimum à Muſarum præſide donum accipe. velle, improbi nè peccent, inſaniæ eſt. id enim quod fieri non poteſt, appetit. tum concedere, ut adverſùs alios tales ſint, ſed nè in te peccent poſtulare, & ſtolidum eſt & tyrannicum etiam.

§. 19. Mentis affectiones qatuor potiſſimùm ſunt jugiter cavendæ, & ubi deprehenſæ fuerint, confeſtim inducendæ, de ſingulis earum ſic cenſendo: cogitatio iſta non eſt neceſſaria; iſta ſocietatis inimica; iſtud non à te dicturus es. aliqid enim non à teipſo dicere, in rerum abſurdiſſimarum numero

ἀσθενῆς. ἴτως καὶ ἡ ἀρχή. ἀμφότερα γὰρ τέτρωται, ᾗ [a] ἐνδεδώκασιν. a L. 7. §. 64.

Εἰ δὲ βάλλ, καὶ δέκατον ἄνδρὶ ἔ μισηγέτᾳ δῶρον λάβε. ἅτε [b] τὸ * μὴ ἀξιοῦν ἁμαρτάνειν τὰς Φαύλας μανικόν. [c] ἀδυνάτου γὰρ ἐφίεῃ. τὸ δὲ συγχωρεῖν ἄλλοις μὲν εἶναι τοιούτοις, ἀξιοῦν δὲ μὴ εἰς σὲ ἁμαρτάνειν, [d] ἄχνωμον καὶ τυραννικόν. b L. 5. §. 17. * ἀξιοῦν μὴ c L. 7. §. 71. d L. 6. §. 27.

§. 19. Τέτταρας μάλιστα τροπὰς ἔ ἡγεμονικῆ ἄνδρὶ φυλακτέον διηνεκῶς, καὶ ἐπειδὰν φωράσῃς, [e] ἀπαλειπτέον, ἀπαλλάττοντα ἐφ' ἑκάστῳ ἔτως. ἔστι τὸ φάντασμα [f] ἐκ ἀναγκαῖον. ἔστι, [g] λυσιτελῆ κοινωνίας. ἔστι [h] ἐκ ἐπ' αὐτῷ μέλλεις λέγειν. τὸ γὰρ μὴ ἀφ' ἑαυτῷ λέγειν ἐν τοῖς ἀπροπαίτοις νό- e Sup. §. 16. f L. 4. §. 24. g L. 9. §. 23. h L. 2. §. 16.

ANNOTATIONES.

— *minuti*
Semper & infirmi eſt animi exiguique voluptas,
Ultio. continuò ſic collige, quòd vindictæ
Nemo magis gaudet quàm fœmina. —

Ammianus *Hiſt. l. 27. c. 6. Iram definiunt eſſe ulcus animi, naſci ex mentis mollitie conſvetum; id aſſerente argumento probabili, qòd iracundiores ſunt incolumibus languidi, & fœminæ maribus, & juvenibus ſenes, & felicibus ærumnoſi.* Ariſtoteles *rhetor. l. 2. c. 2.* Κάμνοντες, πενόμενοι, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες, καὶ μὴ κατορθοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ καὶ ὑπαρόρμητοι. *Ægrotantes, pavpertate laborantes, amantes, ſitientes, omnino cupientes, & non rectè agentes iracundi ſunt, & qi concitentur idonei.* Plutarchus *de irac. cohib. pag. 457. A.* Ὡς γὰρ ἕδημα μεγάλης ἐστὶν ἐν σαρκὶ πληγῆς πάθος, ἔτως ἐν ταῖς μαλακωτάταις ψυχαῖς ἡ πρὸς τὸ * λυπῆσαι *[λυπῆσαι] ἔνδοσις ἐκφέρει μείζονα θυμὸν ἀπὸ μείζονος ἀσθενείας. διὸ καὶ γυναῖκες ἀνδρῶν ὀργιλώτεραι, καὶ νοσοῦντες ὑγιαινόντων, καὶ γέροντες ἀκμαζόντων, καὶ κακῶς πράττοντες εὐτυχοῦντων. ἔτως ἐκ τῆ λυπεμένε μᾶλλον τῆς ψυχῆς καὶ πάσχοντος ἀνίσατος μᾶλλον δὲ ἀσθένειαν ὁ θυμὸς, ἐκχὶ νεῦρος, ὡς τις εἶπε, τῆς ψυχῆς ἐοικὼς, ἀλλὰ ἐπιτάματι καὶ σπάσμασιν ἐν ταῖς ἀμυντικαῖς ὁρμαῖς σροθυμότερον ἐξανισαμένης. Sicut enim œdema naſcitur in carne à magno ictu: ſic in molliſſimis animis ad ladendum facta inclinatio majorem excandeſcentiam à majore profert imbecillitate. Itaqe & mulieres magis iracundæ ſunt qam viri, & ægroti qàm ſani, & ſenes juvenibus, & rebus utentes adverſis proſperam habentibus fortunam. Itaqe maximè paſſo aliqid & dolore affecto animo, ob ejus imbecillitatem exſurgit ira, non (qod qidam dixit) nervis animi ſimilis, ſed intentionibus & convulſionibus in ulciſcendi cupiditatibus vehementiùs ſe efferentis.* qod avtem dicit ὡς τις εἶπε, Platonem tangit, qi ſicut Plutarchus idem, *de virt. mor. pag. 449. F.* refert, Νεῦρα τῆς ψυχῆς τὸν θυμὸν προσεῖπεν. *Iram nervos animi cognominavit.*

Ἀσθενῆς] τὸ γὰρ ἀσθενὲς ἐυπαθέστερον. Theophraſtus *de cauſſ. plant. l. 4. c. 6.* non ἀπαθέστερον, ut codices vulgati, etiam Heinſii editio, exhibent. ſic enim ipſe lib. eodem *c. 12.* Τὰ γὰρ ἀσθενέστερα δῆλον [ὡς] ἐυπαθέστερα. *Infirmiora enim facilius affici certum eſt.* & rurſus *c. 14.* Ἀσθενὲς παθητικώτερον. *Debile facilius affici neceſſe eſt.*

Ἀμφότεροι γὰρ τέτρωται καὶ ἐνδεδώκασιν] *Uterqe vulnus accepit & herbam porrexit* Xylander optimè. ſive, *manus deſit, & victus eſt uterqe*, & qi iraſcitur, & qi dolet. Dio Pruſæus *Orat. 16. pag. 245.* Ἀλλὰ διαποίας ἰσχυρᾶς ἔσι χρεία, μάλιστα μὲν ἀτρώτου καὶ πρὸς μηδὲν εἰκούσης. εἰ δὲ, μήγε ῥᾳδίως, μηδὲ ὑπὸ τῦ τυχόντος τετρωσκομένης. *Sed opus eſt animo firmo, & maximè impenetrabili, nullique cedente, aut certè haud facilè, qiqe non qalibet à re vulneretur.* ubi in membro poſteriori, defectus ſubeſſe videtur; ſupplendus hoc modo; εἰ δὲ [μὴ,] μήγε ῥ. &c. negativa iterata librarium vel oſcitantem, vel feſtinantem fefellit. Libanius *in vita ſua pag. 53. D.* Ἔπαινον δὲ ἐδὲν αὐτὸς δέδοχα τετρφὶ τῶν συγγμάτων. ἔτως ἐκ ἐτετρώμην. *Id tamen operam dabam, ut nihil ipſis ejuſmodi commentis opus eſſet: ideo ſauciatus non fui.*

Παρὰ τῦ μισηγέτα] *à duce ſive præſide Muſarum.* qia *decimum* addiderat. at qis iſte Marco *Muſarum ductor?* Mericus Caſavbonus *Herculem* vult. Herculem certè Evmenius in *oratione de ſcholis inſtavrandis, Muſagetem, hoc eſt, comitem ducemqe Muſarum eſſe, accepiſſe* ait *Fulvium illum Nobiliorem, qi eadem Herculis Muſarum in circo Flaminio ex pecunia Cenſoria fecit, cùm in Gracia eſſet imperator.* Qin & Svetonius *l. 2. c. 29. Ædis Herculis Muſarum à Marcio Philippo* ſub *Auguſto extructa* meminit. Nam qod *Herculis & Muſarum*, legebatur, Iſaacus Caſavbonus, codicum veterum fidem ſecutus, copulativam ſuſtulit. qanqam Plutarchus in *qæſt. Rom.* communem fuiſſe aram qandam *Herculis ac Muſarum* apud Romanos, eſt avtor; inſtituræ cavſſam, ex Jubæ traditione, fuiſſe, qòd Evandrum literas Hercules docuiſſet. Cæterùm Evmenius idem, *Herculem Muſarum tuterem patiùs & defenſorem*, qàm *ducem*

A *rem & præcentorem* habitum innuit, cùm ſubjicit, *Camenarum ſigna novem ſub tutela numinis fortiſſimi ab eodem Fulvio conſecrata, qò mutuis operis præmiſſqe juvari ornarique ſignificaret, Muſarum qietem defenſione Herculis, & virtutem Herculis voce Muſarum.* De hoc *Herculis Muſarum*, an *Herculis Muſarúmqe* templo, Naſo *artis l. 3.*

Nec rubor eſt emiſſe palam: venire videmus
Herculis ante oculos virgineúmqe chorum.

& *Faſtor. l. 6. extremo.*

Dicite Pierides, qis vos addixerit iſti,
Cui dedit invitas victa noverca manus.

B *Sic ego, ſic Clio: clari monumenta Philippi*
Aſpicis, unde trahit Martia caſta genus. &c.
Sic cecinit Clio. docta aſſenſere ſorores,
Annuit Alcides, increpuitqe lyrâ.

Verùm apud Græcos Apollinis potiùs, *Muſageta* titulus iſte; hoc munus eſt, *Muſarum chorum ducere eidemqe præcinere.* qod & ex Lutatii *Hiſtor. commun. l. 1.* Probus Grammaticus aſſerit. Syneſius *Dione pag. 43.* de philoſopho. Προσεῖναι δὲ δεῖ τὸ καὶ ἔχειν αὐτὸν ἴδιον ἔργον ὑπερκείμενον τῷ χορῷ, ὥσπερ τὸν Ἀπόλλω λόγος ἔχει, νῦν μὲν ταῖς Μέσαις συναδειν αὐτὸν ἐξάρχοντα, καὶ ἐνδιδόντα ῥυθμὸν τῷ συνήμασι, νῦν δὲ αὐτὸν κα- C λὰ μίμεις ᾄδειν. *Muneris acceſſione opus eſt, qod & ſibi peculiare habeat, & ſit caterarum chora ſublimius: qemadmodum Apollinem fama eſt nunc Muſarum cœtus præeuntem, rhythmiqe præcentum auſpicantem concinere: nunc ipſum per ſeſe ſingulatim canere.* Cornutus an Phurnutus, *de deis, c. 32.* Ἀπ' αὐτῆς δὲ τῆς ἀρχῆς καὶ μισηγέτης ἐκλήθη, καὶ παίζειν μετὰ τῶν Μισῶν ἐνομίσθη.

Ἐκ γὰρ Μισάων καὶ ἑκηβόλε Ἀπόλλωνος,
Ἄνδρες ἀοιδοὶ ἔασιν, ἐπιχθόνιοι βασιλῆες.

φησὶν ὁ Ἡσίοδος. διὸ τῦτο καὶ ἱερὸς αὐτῷ ὁ κύκνος, τῷ μισηκώτατον καὶ λευκότατον ἅμα εἶναι τῶν ὀρνίθων. *Ab hac cavſſa* D *Muſarum antiſtes dictus eſt, & jocos cum Muſis celebrare creditus eſt.*

Eximii cantu Muſis & Apolline nati
Sunt, decoraique ipſos in terris regia virtus:

inqit Heſiodus. Hinc cycnus Apollini ſacer eſt, qod ſit vocaliſſimus, & omnium avium candidiſſimus. Pavſanias *Eliac. l. 1.* in Junonis templo, qod eſt Elide, Πεποίηνται Μῦσαι μὲν ᾄδυσαι, καὶ Ἀπόλλων ἐξάρχων τῶν ᾠδῶν. *Sunt & Muſæ cançntes, modos præeunte Apolline.* Idémqe in *Attic.* diſertè, Ἀπόλλωνα μισηγέτην καλῦσι. *Muſarum ducem ſive præſidem vocant Apollinem.* cujus appellationis Apollini tributæ meminit E & Plato, *de leg. l. 2.* Plutarchus *ſympoſ. l. 9. c. 14.* & *cur Pyth. metro oracula edere deſierit.* & Ariſtides *Orat. Platonic. 1.* ſed & Orpheus *hymno in Apollinem.* Julianus item *Orat. in ſolem.* Apollinem cùm μισηγέτην, tum & μισῶν ἡγεμόνα non ſemel nuncupat. Maximus Tyrius *Orat. 21.* Τὴν ἁλκὴν ἁρμονίαν, ᾗδει μὲν ὁ Μισῶν χορὸς, ἐξάρχει δὲ αὐτῆς ὁ Ἀπόλλων ὁ μισηγέτης. *Veram harmoniam Muſarum canit chorus, dux earum inchoat Apollo.* Libanius deniqe *Orat. 2.* Μὴ πρὸς τὸ μισηγέτᾳ τὸ πάντα ἰφερῶντας, &c. *Non ſinamus iſtud fieri per Muſarum ducem, qi omnia conſpicit,* &c. Cæterùm Herculem, an Apollinem voluerit Marcus, parùm refert. Cle- F mens verò noſter *Strom. l. 6.* etiam Domino Deo noſtro appellationem hanc tribuit. Sed & Philoſtratus Antonino illi, cui *vitas ſophiſtarum* inſcripſit; & Galliarum Regi Franciſco Magno Cl. Caſavbonus in *notis ad Marci noſtri vitam.*

Τὸ μὴ ἀξιοῦν ἁμαρτάνειν τὰς Φαύλας, μανικὸν] tranſponendæ ſunt voces primores. Τὸ ἀξιοῦν μὴ ἁμαρτ. ſenſus exigit. idem prorſus habet *l. 5. §. 17.*

Τυραννικόν] ità *l. 6. §. 27.* ἐμόν πως. Verùm iſtic tyrannicum potiùs, qia velle ſe ſolum lege communi exemptum, *tyrannidem* ſapit.

§. 19. Ἀπαλειπτέον] vide *ſuprà §. 16.*

Τὸ μὴ ἀφ' ἑαυτῷ λέγειν ἐν τοῖς ἀλογπαίτοις] Ex Marci mente, non à ſe loqitur, qi non ab animo, non à mente ſua. Ὅλως ὑπακρίνηται, καὶ ἐπιπλήξας καὶ ἀπιλήθως τι ποιῇ ἢ λέ-

* συνειδήσεις f.
a L. 3. §. 3.
b L. 12. §. 19.
c L. 4. §. 41.

νόμιζε. ἔστω δὲ ἐξ, καθ' ὃ σεαυτῷ * συνειδῇς, ὅτι ἄμεινον a ἡττωμένου ἐστὶ καὶ ὑποκαθηκλινομένου b θειοτέρου μέρους τῇ ἀπιμωτέρᾳ καὶ c θνητῇ μοίρᾳ τῇ σώματος καὶ ταῖς τούτου παχείαις ἡδοναῖς.

habeto. qartum esto, qicqid conscientia tibi dictaverit, fore per illud, ut pars tui divinior devicta succumbat viliori, corpori nempe mortali ejusque crassis voluptatibus.

§. 20. Τὸ μὲν πνευμάτιόν σου, καὶ τὸ πυρῶδες πᾶν ὅσον ἐγκέκραται, καὶ τοι φύσει ἀναφερῆ ὄντα, ὅμως πειθόμενα τῇ τῶν ὅλων διατάξει, συγκρατεῖται ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ συγκρίματος. καὶ τὸ γεῶδες ὂν τὸ ἐν σοὶ πᾶν, καὶ τὸ ὑγρὸν, καὶ τοι καλωφερῆ ὄντα, ὅμως ἐμένετον καὶ ἔσηκε τὴν ἰδίαν αὐτῶν φυσικὴν στάσιν. ἄτως ἄρα καὶ τὰ στοιχεῖα ὑπακούει τοῖς ὅλοις, d ἐπειδάν που καταπαχθῇ σὺν βίᾳ, μένοντα, μέχρις ἂν ἀνειθεν πάλιν τὸ ἐνδέσιμον τῆς διαλύσεως

§. 20. Qicqid aëreum & igneum immixtum est tibi, etiamsi naturâ sursum feratur, utrumque ut tamen universi dispositioni obsequatur, in massâ composita istîc detinetur. qicqid itidem in te terreum & aqeum existit, etiamsi naturâ deorsum vergat, attollitur nihilominus, & stationem occupat non suam. usqeadeo etiam elementa universo obtemperant, dum ibi, ubi per vim disposita sunt, manent, donec dissolutionis signum

de-

ANNOTATIONES.

γη τις. *Quem simulat, ac fictè vel falsò agit qicqam, loqitúrve. l.* 2. §. 16. qæ huic loco commentarii vicem præbent. nam aliud est ἀφ' ἑαυτῷ λέγειν. *Joan. c.* 18. *v.* 34.

Καθὸ σεαυτῷ ἐνειδιεῖς] *tibi ipsi exprobra* Xylander. *tibi ipsi exprobrabis* Casaubonus. τῷ καθο nevter rationem ullam habuit. ego malim συνειδήσεις, *secundum qod*, vel *in qo*, *conscius tibi futurus es.*

Ὑποκαταπλινομένου τῷ θειοτέρῳ] Vide *l.* 7. §. 55.

§. 20. Πειθόμενα τῇ τῶν ὅλων διατάξει] Plutarchus *sympos. l.* 1. *c.* 2. Καὶ τὸν Θεὸν ὁρᾷς, ὃν ἀριστοτέχνην ἡμῶν ὁ Πίνδαρος προσεῖπεν, ὑ πανταχοῦ τὸ πῦρ ἄνω τάττοντας, καὶ κάτω τὴν γῆν, ἀλλ' ὡς ἂν αἱ χρεῖαι τῶν σωμάτων ἀπαιτῶσι,

Τοῦτο μὲν ἐν κόγχαισι θαλασσονόμοις βαρυνώτοις,
Καὶ μὲν κηρύκων τε λιθορρίνων χελύνητε,

φησὶν Ἐμπεδοκλῆς.

Ἔνθ' ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσαν,

οὐχ ἣν ἡ φύσις δέδωσι χώραν, ἀλλ' ἣν ἡ πρὸς τὸ κοινὸν ἔργον ποθεῖ σύνταξις. *Ipsum adeo Deum vides, qem Pindarus noster optimum artificem cognominavit, non ubiqe supra ignem, infra terram posuisse, sed in eo usum ac necessitatem corporum sequtum. Empedoclem audi:*

Inspice tergigraves conchas qandoqe marinas:
Buccinus, exemploqe obducta chelys tibi saxo
Esse potest, summo ut videas in corpore terram.

hanc enim habent hac constitutionem, qam non naturalis locorum distributio, sed novi operis confectio exigebat. Idémqe pavlò secius, *de facie Lunar. pag.* 927. *E.* Οὐδὲν ἔοικεν ὅλως μέρος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τάξιν ἢ θέσιν ἢ κίνησιν ἰδίαν ἔχειν, ἣν ἅπτις ἁπλῶς κατὰ φύσιν προσαγορεύσειεν. ἀλλ' ὅταν ἕκαστον εἰς χάριν γίγνοτε, καὶ πρὸς ὃ πέφυκεν, ἢ πεποίηται, τούτῳ παρέχῃ χρησίμως καὶ οἰκείως κινούμενον ἑαυτὸ, καὶ πάσχον, ἢ ποιοῦν, ἢ διακείμενον, ὡς ἐκείνῳ πρὸς σωτηρίαν ἢ κάλλος ἢ δύναμιν ἐπιτήδειόν ἐστιν, τότε δοκεῖ τὴν κατὰ φύσιν χώραν ἔχειν καὶ κίνησιν καὶ διάθεσιν. ὁ γοῦν ἄνθρωπος, ὡς εἴ τι τῶν ἄλλων ἕτερον, κατὰ φύσιν γεγονὼς, ἄνω μὲν ἔχει τὰ ἐμβριθῆ καὶ γεώδη μάλιστα περὶ τὴν κεφαλήν. ἐν δὲ τοῖς μέσοις τὰ θερμὰ καὶ πυρώδη. οὐδὲ τῷ πυρὸς τὸ μὲν ἄνω περὶ τὰ ὄμματα ἀποσείλθον κατὰ φύσιν ἐστὶ, τὸ δ' ἐν κοιλίᾳ καὶ καρδίᾳ παρὰ φύσιν. ἀλλ' ἕκαστον οἰκείως καὶ χρησίμως τέτακται.

Καὶ μὴν κηρύκων τε λιθορρίνων χελύνητε,

καὶ παντὸς ὀστέου φύσιν, ὥς φησιν ὁ Ἐμπεδοκλῆς καταμισθώσων,

Ἔνθ' ὄψει χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσαν.

καὶ ὃ πιέζει τὸ λιθῶδες τὴν ἕξιν (τὴν ὑστίδα, f. *humidum* Xylander) ἐπικείμενον, αὖθις πάλιν τὸ θερμὸν ὑπὸ κυφότητος εἰς τὴν ἄνω χώραν ἀποκάμνον ὄχετευ. μίμηται δέ πως πρὸς ἄλληλα, καὶ συντίτακται κατὰ τὴν ἑκάστου φύσιν. ἔτως ἂν εἰκὸς ἔχειν καὶ τὸν κόσμον, εἴγε δὴ ζῷόν ἐστι πολλαχοῦ γῆν ἔχοντα, πολλαχοῦ δὲ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα, οὐκ ἐξ ἀνάγκης κατατιθλιμμένον, ἀλλὰ λόγῳ διακεκοσμημένον. *Apparet nullam universi partem ipsam à se ordinem, situm, motúmve habere propria, qa absqe ulla conditione naturalia possint dici. Sed qando unumqodqe, si cujus rei gratiâ ortum factúmve est, ei se utiliter movendum accommodet, & vel ad agendum, vel ad patiendum, & afficiendum ita se præbeat, ut ejus saluti, pulcritudini, & facultati congruat: tunc videbitur natura convenienter collocari, moveri, affici. Etenim homo, qo non ulla res magis juxta naturam est facta, in sublimi habet maximè gravia & terrestria, circa caput: in mediis calida & ignita. Neqe ignis, qi supra ex oculis emicat, secundum naturam est, contra naturam is, qi in corde & ventriculo: sed qodvis horum congruè est utiliterqe ordinatum. Qin omnium ostreorum considera naturam, atqe (ut utar verbis Empedoclis)*

Inspice tergigraves conchas qandoqe marinas:
Buccinus, exemploqe obducta chelys tibi saxo
Esse potest, summo ut videas in corpore terram.

neqe lapidea opprimunt humorem, cui incumbunt, neqe contra calor levitate sua sursum evolans perit: sed omnia sunt commixta, inter seqe composita, pro rei cujusvis natura. Quamobrem

A *probabile est, mundum etiam, siqidem animal est, multis in partibus terram habere, in multis aqam, ignem, aërem: non necessitate aliqâ elisa hæc eo, sed ratione ita disponente. & ibidem pag.* 926. *B.* Ὅρα καὶ σκόπει, ὦ δαιμόνιε, μὴ μεθίσεις καὶ ἀπάγων ἔκαστον ὅπου πέφυκεν εἶναι, διαλυσίν τινα κόσμου ἐπάγῃς. *Proinde vide tu homo belle, ne transferens & abducens unumqodqe eo, ubi natura illi locum videtur adsignasse, qandam dissolutionem mundi admittas.* Mox *pag.* 928. *A.* post ea qæ superiùs posita sunt, de partibus corporis, oculo præsertim & corde. Οὐδὲ γὰρ ὀφθαλμὸς ἐντεῦθεν τοῦ σώματός ἐστιν ὑπὸ κυφότητος ἐκπεσοῦσης, οὐδὲ ἡ καρδία τῷ βάρει ὀλισθοῦσα πέπλωκεν εἰς τὸ στῆθος, ἀλλ' ὅτι βέλτιον ἦν ἕτως ἑκάτερον τετάχθαι. μὴ τοίνυν νομίζωμεν, μήτε γῆν ἐντεῦθεν κεῖσθαι συμπεσοῦσαν διὰ βάρος, μήτε τὸν ἥλιον εἰς τὴν ἄνω χώραν, ἀσπὶς δίκην, ὑπὸ κυφότητος ἐκτεθλίφθαι, μήτε τὰς ἄλλας ἀστέρας, ὥσπερ ἐν ζυγοσταθμῷ διαφορᾷ ῥιψαντας, ἐν οἷς εἰσι γεγονέναι τόποις, ἀλλὰ τῷ κατὰ λόγον κρατοῦντος. *Nam neqe oculus istinc in parte corporis est levitate eo compulsus suâ: neqe cor suâ gravitate in pectus delapsum est: sed utrumqe ita collocatum, qia hoc modo erat conducibilius. Non ergò putemus terram huc pondere suo prolapsam, solem utris in modum sursum levitate suâ elisum, aut reliqas stellas velut in bilance momento facto ea in qibus sunt loca occupavisse, sed ratione prævalente.*

C Vise sis qæ sequntur. Deniqe de anima ipsa idem *ibidem pag.* 926. *C.* Αὐτὴ δὲ ἡ ψυχὴ ὑ παρὰ φύσιν τῷ σώματι συνέρηται, βραδεῖ ταχεῖα, καὶ ψυχρῷ πυρώδης, καὶ ἀσθενεῖ ἰσχυρῷ; *Ipsa anima annon contra suam naturam inclusa tenetur corpori tardo & frigido, ignea ipsa & cateris, & sensu nullo videnda?*

Παραπρατεῖται ἐνταῦθα ἐπὶ τοῦ συγκρίματος] Ὅλη γὰρ ἴσως ἡ σύστασις τῶν ζώων ἐκ τοιούτων συνίστηκεν, ἃ διαφέρει τοῖς οἰκείοις τόποις. ὥθεν γὰρ τῶν μερῶν ἔχει τὴν αὐτοῦ χώραν. *Tota enim fortasse animalium constitutio ex talibus constat, qa differunt propriis locis, nulla enim partium suam habet regionem.*

D Aristoteles *de cælo l.* 2. *c.* 6.

Τὸ ἐνδέσιμον τῆς διαλύσεως σημαίνει] Ἐνδέσιμον, vel à re *musica*, vel à re *navetica*, vel à re *militari* etiam forsan translatum videri qeat: In re musica usurpatur pro *modulationis exordio*, qo præcentor sive chori præfectus cantandi reliqis auspicium facit. Hesychius. Ἐνδέσιμον, τὸ πρὸ τῆς ᾠδῆς κιθάρισμα. Ἐνδέσιμον, *citharæ pulsata sonus ante cantum.* & apud Svidam nescio qis; Ὁ δὲ ψαλμὸς, ἴσως ἐνδέσιμος ἐστὶ τῆς ᾠδῆς. *Ille cantus erat nova cantionis præludium.* Eò alluserit Aristoteles *polit. l.* 8. *c.* 5. Περὶ δὲ μουσικῆς ἔνια, — ἵνα ὥσπερ ἐνδέσιμον γίνηται τοῖς λόγοις, ὧς ἄν τις εἴποιεν ἀποφαινόμενος περὶ αὐτῆς. *De musica verò qadam — ut tanqam consentanea fiant rationibus, qas qis de ea dicens ostendat.* Ejusdem nomine, *de mundo c.* 6. Μία μὲν ἐκ πάντων ἁρμονία συναδόντων καὶ χορευόντων κατὰ τὸν οὐρανὸν, ἐξ ἑνός τε γίνεται καὶ εἰς ἓν ἀπολήγει. καθάπερ δὲ ἐν χορῷ κορυφαῖος καθάρξαντος, συνεπηχεῖ πᾶς ὁ χορὸς ἀνδρῶν, ἐσθ' ὅτε καὶ γυναικῶν, ἐν διαφόροις φωναῖς, ὀξυτέραις καὶ βαρυτέραις, μίαν ἁρμονίαν ἐμμελῆ περαινόντων. ἔτως ἔχει καὶ ἐπὶ τοῦ τὸ σύμπαν διέποντος θεοῦ. καλὰ γὰρ τὸ ἄνωθεν ἐνδέσιμον ὑπὸ τοῦ φερωνύμως ἂν κορυφαίου προσαγορευθέντος, κινεῖται μὲν τὰ ἄστρα ἀεὶ, καὶ ὁ σύμπας οὐρανὸς. &c. *Qi verò ex omnibus concentus existit consonantibus in cælo, chorumqe conficientibus, ut ex uno ille qidem oritur, ità in unum desinit. Qemadmodum porrò fit in choro, ut auspicanti præsuli aut præcentori accinat omnis chorus è viris interdum fœminisqe compositus, qi diversis ipsi vocibus gravibus scilicet & acutis concentum attemperant: eandem ipsi rationem statuimus & in Deo, qi universum mundum moderatur & regit. Et sidera enim semper, & universum ipsum cælum eos ad numeros moventur, qos Deus sursum qasi auspicando præcinendi oqe emodulatur, qem à similitudine sanè congrua coryphæum mundi rectè appellaveris, qasi præsultorem ipsum, hujusqe chori magistrum.* &c. hoc est, ut Plato *Euthyd. pag.* 193. *A.* Ὥσπερ ὑπὸ διδασκάλου χορὸς ἀποσημήναντος. *Qemadmodum choras innuente magistro.* Julianus item Imperator *ad Themistium. Ep.* 42.

detur. an non iniqum eſt ergò, mentem tantùm tuam immorigeram eſſe, nec ſtatione ſuâ acquieſcere? & huic tamen nihil violentum injungitur, ſed ea ſola qæ ei ſecundùm naturam ſunt. nec ſuſtinet tamen, ſed in contrarium fertur. motus enim omnis ad injurias, luxus, dolores, formidines, nihil eſt aliud, qàm à natura defectio. qin & mens, qoties eventum aliqem ægrè fert, ſtationem tunc ſuam deſerit: ad æqanimitatem enim & pietatem eſt condita, non minùs qàm ad juſtitiam. ſiqidem & iſta ad communionem tuendam faciunt; imò actionibus juſtis antiqiora ſunt.

§.21. Cui non unus idémqe ſemper vitæ ſcopus eſt,

σημήνη. [a] ἆ δεινὸν ἂν μόνον τὸ νοερὸν σᾶ μέρ- a L.9.§.9.
ἀπειθὲς εἶναι καὶ ἀγανακτεῖν τῇ ἑαυτῆ χώρᾳ; ἢ τοι [b] ᾠδέν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάσσῃ. ἀλλὰ μόνα, * [ἃ] κ. b L.5.§.9.
ἢ φύσιν ἐσὶν αὐτῷ. ἆ μὴ μή τοι ἀνέχεται, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρει. ἡ γὰρ ἐπὶ τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ ἀσχολασήματα, καὶ τὰς λύπας, καὶ τὰς φόβους κίνησις, ᾠδέν ἄλλό ἐσιν, ἢ [c] ἀφισαμένη c Sup.§.8.
τὴ φύσεως. ἐπὰν δέ τινι τῶν συμβαινόντων δυσχεραίνῃ τὸ ἡγεμονικὸν, [d] καταλείπῃ ἐπὶ τόπε τὴν ἑαυτοῦ χώραν. πρὸς [e] ἰσότητα γὰρ ἐπὶ [f] θεοσέβειαν κατασκεύασται, ἐχ ἧτ̣ον ἢ πρὸς [g] δικαιοσύνην. ἐπὶ γὰρ [h] ταῦτα ἐν ἕδῃ ἐσὶ τὸ εὐχοινωνησίας, μᾶλλον δὲ [i] πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων. d Sup.§.9. e Sup.§.4,6. f L.7.§.66. g L.9.§.1. h Sup.§.13. i L.9.§.1.

§.21. [k] Ὦ, μὴ εἷς ἐπὶ ὁ αὐτός ἐσιν ἀεὶ τοῦ βίου σκοπὸς, ἕτ- k L.2.§.7. 16.

ANNOTATIONES.

42. Ἐπεὶ δ' ἀυλὸς ἡμῖν τῆ μέλης τὸ ἐνδόσιμον μηνύει, καὶ A ἕιον Ἑρμῆ ῥάβδῳ κινεῖς καὶ διεγείρεις καθεύδοντας, φέρε σοι, καθάπερ οἱ τῷ Διονύσῳ τὸν θύσον κρύσαντι πρὸς τὴν χορείαν ἅνεσται φέροντες, ἕτω καὶ ἡμεῖς ὑπὸ τῷ σῷ πλήκτρῳ τὸ εἰκὸς ἀντηχήσομεν, ὥσπερ οἱ τῷ χοροδάτῃ πρὸς τὸ ἀνάκλημα τῆ ῥυθμῆ συνομαῤῥοῦντες. *Verùm qando tu nobis ad canendum prass, & tanqam Mercurii virgâ nos moves atqe excitas dormientes, ecce ipsi qoqe, sicut qi Baccho thyasum pulsanti cum choreis & tripudatsene occurrunt, sic ad plectrum tuum respondemus: perinde ut qi præsultorem ad numeri provocationem sequntur.* Et Libanius *Orat. 3. in Constantium & Constantem pag.* 150. D. Ὅτι νῦν τὰ σωφρονήσαντα τῆς οἰκυμένης γένη, καθάπερ ἐν B χορῷ, μίαν ἁρμονίαν ἐκλεκτάμενα, συνάδει, δύο κορυφαίοις ἐνδιδόντοιν τὸ μέλος. *Quia nunc temperantes ac modesta totius orbis nationes, tanqam in choro, concentum unum intendentes concinunt, duobus præcentoribus antistitibus melos ordientibus. In re navtica*, pro *celevsmate*, sive *carmine*, incondito plerumqe satis illo, qo *celevsta*, id est, *hortator*, sive *portisculus*, remigibus præit, eosdémqe ad opus suum exeqendum instigat. Philostratus minor *imag. l.* 1. in *Argo. pag.* 855. Ὁ δὲ δὴ τὸ ἐνδόσιμον τοῖς ἐρέταις ᾄδει. *Hic verò signum, sive exordium remigibus canit.* Avtor innominatus à Svida lavdatus: Οἱ δὲ κελευσαὶ τοῖς ἐρέταις τὸ ἐνδόσιμον ἐνίδοσαν. οἱ δὲ ἐπὶ τῇ C ἐνδόσει ἀθρόοι τῷ ῥοθίῳ ἐπηλάλαξαν. *Hortatores remigibus adhortationis signum dederunt. Illi verò ob hanc adhortationem simul omnes remorum sonitu acclamárunt.* In re *militari*, etiam si nondum occurrat exemplum usurpationis istius, potest idem tamen eodem sensu usurpari, qo ἀνακλητικὸν Svidæ exponitur, τὸ εἰς ἵππους scilicet. ut Pollux, *l.* 1. *c.* 10. §. 19. *classicum* illud, qo prælii ineundi signum datur. (siqidem & τὸ ἀνάκλημα τῆ ῥυθμῆ Julianus illud περιφράζει) qà etiam statim post superiorem illam usus est imagine, avtor ille *de mundo*. Ὅταν δὲ ὁ πάντων ἡγεμών τε καὶ γενίτωρ, καὶ ἀόρατος ἂν ἄλλως πλὴν λογισμῷ, συμφωνίαν πάσῃ φύσει μεταξὺ ὁρατῆ τε καὶ γῆς φερομένῃ, κινεῖται πᾶσιν ἐνδελεχῶς ἐν κύκλοις καὶ πέρασιν ἰδίοις. ἔοικε δὲ κομιδῇ τὸ δρώμενον, τοῖς ἐν πολέμῳ καιροῖς μάλιστα γινομένοις, ἐπειδὰν ἡ σάλπιγξ σημήνῃ τῷ στρατοπέδῳ. τότε γὰρ τῆς φανῆς ἅπας ἀκούσας, ὁ μὲν ἀσπίδα ἀναιρεῖται, ὁ δὲ θώρακα ἐνδύεται, ὁ δὲ κνημίδας, ἡ κράνος, ἢ ζωσῆρα περιτίθεται. καὶ ὁ μὲν ἵππον χαλινοῖ, ὁ δὲ συνωρίδα ἀναβαίνει. πάντα δὲ ὑφ' ἕνα σημάντορα κινεῖται κατὰ πρόσταξιν τῆ τὸ κράτος ἔχοντος ἡγεμόνος. ἕτω χρὴ καὶ περὶ τὸ σύμπαντος φρονεῖν. ὑπὸ γὰρ μιᾶς ῥοπῆς ἀτρυτομένων ἁπάντων, γίνεται τὰ οἰκεῖα. *Itaqe ille omnium princeps, parénsqe, animo tantum sensu spectabilis, simul ac signum naturis dedit inter cælum terramqe vehentibus: earum unaqaqe in orbibus suis jugi motu cietur. Qòd verò in hisce rebus agitur, magnopere simile est iis qa belli tempore inter homines factitantur. Námqe statim ut classicum exaudiri in exercitu cœptum est: alios ipse videas scuta sibi aptantes, loricam alios induentes, alios ocreas vel galeam sumere, vel balteo se cingere festinantes. Rursus videas qi frænatos eqos admittant, alios qi currus conscendant. Cùm interim sub uno ductore omnia moveantur, qi imperia & ipse significanda accepit ab eo, apud qem summa est imperii. Eodem modo nos & ipsos censere convenit de universo. Qum enim ab una vi impulsrice ciecantur omnia: fit utiqe qod cuiqe commodum est & conveniens.* ad qod vocabuli significatum alluisit forsitan Lucianus in *Lapithis*, cùm ait Cleodemo, qi Stoicos incessere avebat, ἐνδόσιμον præbuisse Hetæmoclis epistolam, qæ pugnis turbisqe mox consecutis classicum qoddam præcinebat. Potest & Marco videri (qia διαλύσεως, id est, *dissolutionis* signum dicitur) esse τὸ ἐνδόσιμον hoc loco, qod τὸ ἀνακλητικὸν (prout & constanter id usurpatur) eidem *l.* 3. §. 5. idem enim planè utrobiqe argumentum agitur; atqe ità cùm Xylander, tum & Casavbonus acceperunt. Marci avtem mentem eximiè illustrant, qæ ex avtore illo *de mundo* adduximus: ex qo & ista, cùm eódem faciant cumprimis, subjunxisse non pigebit; Καθόλε δὲ, ὅπερ ἐν τῇ κυβερνήτης, ἐν ἅρματι δὲ ἡνίοχος, ἐν χορῷ δὲ κορυφαῖος, ἐν πόλει δὲ νόμος, ἐν στρα- D τοπέδῳ δὲ ἡγεμών. τοῦτο θεὸς ἐν κόσμῳ. πλὴν καθ' ὅσον τοῖς μὲν παμπήσον τὸ ἄρχειν, πολυκίνητόν τε καὶ πολυμέριμνον. τῷ δὲ ἄλυπον, ἄκοπόν τε, πάσης κεχωρισμένον σωματικῆς ἀσθενείας. ἐν ἀκινήτῳ γὰρ ἱδρυμένος, πάντα κινεῖ, καὶ περιάγει ὅπε βέλεται καὶ ὅπως. — ἡγεμόνα δὲ ἀκινήτως αὐτοῦ, καὶ ἐμμελῶς ὁ σύμπας διοικονομεῖται διάκοσμος ἀέρος καὶ γῆς. *Ut verò summatim jam loqamur: qod in navi gubernator est, qod in currtu agitator, qod in choro præcentor, qod denique lex in civitate, & dux in exercitu: hoc Deus est in mundo. Nisi si hactenus interest, qod labor & motus multiplex illos exercet, & cura anguit varia: cùm huic illaborata succedant omnia, omnis molestiæ expertia, citraqe corporis infirmitatem: qippe cui in loco stabili immotoqe collocato, omnia movere & circumagere pro arbitratu liceat, qo libitum est cunqe, & qo modo libitum est. — Ejus enim auspiciis perenniter & composite præeuntis, universus hic cæli ordo regitur atqe administratur.*

Οὐ δεινὸν τὸ νοερὸν ἀπειθὲς εἶναι] de qerimonia ista, vide *ad l.* 9. §. 9.

Οὐδέν γε βίαιον τούτῳ ἐπιτάσσεται] Nihil à Deo creaturæ rationali violentum injungitur, nihil qod naturæ ipsius adversum, nihil qod non eidem consentaneum planè sit. annon hoc est qod dominus Christus, Matth. *c.* 11. *v.* 30. Ὁ γὰρ ζυγὸς μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐσι; *Jugum enim meum facile est, & onus meum leve est.*

Ἀλλὰ μόνα, κατὰ φύσιν ἐσὶν αὐτῷ] legendum vel ἀλλ' ἃ μόνα κ. φ. vel, ἀλλὰ μόνα ἅ. κ. φ. vide Fabium ex *instit. l.* 12. *c.* 11. *ad l.* 12. §. 32.

Οὐ μήν τοι ἀνέχεται, ἀλλὰ τὴν ἐναντίαν φέρεται] *tamen ea non sustinet, sed in contrarium fertur* Xylander. rectè. Et hoc est, qod Apostolus *ad Tim. Ep.* 2. *c.* 2. *v.* 25. ἀντιδιατίθεται, sive ἐναντιῦται. qem vide & *ad Rom. c.* 8. *v.* 7. nam qòd interpres Anglus τὸ ἀνέχεσθαι hìc *sursum ferri* reddidit, cùm ab usu vocabuli, tum & ab avtoris mente aberravit, & difficultatibus se supervacaneis implicuit.

Ἀφισαμένη τῆς φύσεως] ista enim omnia sunt humanitati, adeóqe humanæ ipsi naturæ repugnantia.

Καταλείπει καὶ τότε τὴν ἑαυτῆ χώραν] itaqe λιποτάκτης γίνεται, *stationis deserta reus est.* ut *suprà* §. 9. certè enim *stationem suam* deserit, cum spiritibus illis desertoribus, Judæ, *v.* 6 qi non per omnia divinæ sponte se subjicit voluntati. vide *lib.* 10. §. 25.

Πρὸς ἰσότητα γὰρ καὶ θεοσέβειαν κατεσκεύασται] non ad *justitiam* magis, inqit, qàm ad *pietatem* conditus est homo; imò ad istam etiam multò magis. vide Pavlum apud Lucam in *Act. c.* 17. *v.* 26, 27.

Τῆς εὐκοινωνησίας] εὐκοινωνησία (sicut *lib.* 1. §. 16. κοινονημοσύνη) vocabulum, qod havd temerè alibi reperias, affectionem illam designans propriè, qâ qis est εὐκοινώνητος, ut Aristoteles *Ethic. lib.* 4. *c.* 1. sive εὐμετάδοτος καὶ κοινωνικὸς, ut Pavlus *ad Tim. Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 58. *Communicare ac largiri sua proclivis.* Verùm Marco istic passivitatis significatum magis obtinet, affectúmqe eum denotat, qo *promptus qis est ad communem fatorum legem subeundam*, eáqe omnia æqo animo perpetienda, qæ ad universi rationes conducere videbuntur. vide *suprà* §. 13.

Πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων] *antiqior*, inqit, *justitiâ* ipsâ est *pietas* & θεοσέβεια. vide *l.* 6. §. 30. qomodo ergò antiquissima omnium justitia, ex qa reliqæ virtutes universæ procedunt? *suprà* §. 10. Verùm ibi justitiam latiori sensu accepit, prout eam virtutem designat, qâ suum cuiqe, sive Deo, sive homini, tribuitur; istic strictiore, qâ homini qod est suum elargitur, & pietati, qæ erga Deum est, ἀντιδιαιρῆται. utriusqe vocabuli hujus usûs & significatûs creberrima in sacris etiam codicibus occurrunt exempla. Vide *ad lib.* 12. §. 1.

§. 21. Ὦ, μὴ εἷς, καὶ ὁ αὐτός ἐσιν ἀεὶ τοῦ βίου σκοπὸς] Casavbonus *ad Pers. Sat.* 3. *v.* 60.

Est aliqid qò tendis?
ἔχεις τινὰ προθεσίς σοι τοῦ βίου σκοπόν; *finis ille ultimus est scopus,*

a L.1.§.8. ἕτ⟨ος⟩ a εἷς καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλου ζῆν βίου εἶναι ἢ δύνασθαι. οὐκ ἀρκεῖ τὸ εἰρημένον, ἐὰν μὴ καὶ κἀκεῖνο προσθῇς, ὁποῖον εἶναι δεῖ ζῆν τὸν σκοπόν. ὥσπερ γὰρ οὐχ ἡ πανήγυρις τ' ὀπωσοῦν πλείοσι δοκούντων ἀγαθῶν ὑπόληψις ὁμοία ἐστὶν, ἀλλ' ἡ τῶν τοιῶν δέ τινων,
b L.5.§.16. τοιούτοις τῶν κοινῶν, οὕτω καὶ τὸν σκοπὸν δεῖ b τὸν
c L.9.§.23. κοινωνικὸν καὶ c πολιτικὸν ὑποτίθεσθαι. ὁ γὰρ εἰς ταύτην πάσας τὰς ἰδίας ὁρμὰς ἀνακλίνων, πάσας
d Inf.§.27. τὰς πράξεις ὁμοίας ἀποδώσει, καὶ ἔσται d ἀεὶ ὁ αὐτὸς ἔσαι.

§. 22. Τὸν μὲν τὸν ὀρεινὸν, καὶ τὸν καπνικίδιον,
e L.7.§.3. καὶ e τὴν παροιμίαν τούτου καὶ ἀμφισβήτησιν.

§. 23. Σωκράτης καὶ τὰ τῶν πολλῶν δόγματα, λα-
f L.2.§.12. μίας σκάλλε, f παιδίων δείματα.
l.4.§.44.l.7. §.68.

§. 24. Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν ξένοις ἐν ταῖς θεωρίαις ὑπὸ τῇ σκιᾷ τὰ βάθρα ἐτίθεσαν. αὐτοὶ δ' ὅπου ἔτυχεν ἐκαθέζοντο.

g L.7.§.66. §. 25. Τῷ Περδίκκᾳ g ὁ Σωκράτης οὐκ ἔφη μὴ ἐρ-

hic unus idémque per vitam totam esse non potest. non est satis quod dixi, nisi illud etiam adjeceris, qualis scopus hic esse debeat. quemadmodum enim opinio eadem non est de omnibus quæ vulgò hominum quoquo modo bona videntur, sed de certis quibusdam, communibus nempe: ad eundem modum & scopum illum qui est civilis & communioni congruus proponi oportet. qui enim ad istum conatus suos omnes direxerit, is actiones suas omnes sibi similes præstabit, & hoc modo semper idem futurus est.

§. 22. Murem agrestem & domesticum cogita. hujusque pavorem ac trepidationem.

§. 23. Socrates plurimorum decreta *lamias* appellabat, puerulorum terriculamenta.

§. 24. Lacedæmonii in spectaculis suis, peregrinis in umbra sedilia collocabant, ipsi ubicunque obtigerat, considebant.

§. 25. Perdiccæ accersenti excusabat se Socrates; quod

ANNOTATIONES.

pus, ad quem totâ vitâ collineandum: singula verò actiones instar sagittarum sunt, quas eódem jacimus. Philo de sacrific. Cain. & Abel. pag. 144. C. Σκοπῷ μὲν τὸ κεφάλαιον, βέλεσιν δὲ ἔοικεν ἡ κατασκευή. *Scopo enim summarium illud capitulum, telis ejus apparatus assimilatur. sta intellige sequentia Persii verba;*

— & in quod dirigis arcum.

Aptiùs tamen & singula facta & dicta sagittis assimilaveris quàm arcui. Virgilius *in Culice.*

— huc mittit, & omnes
Dirigit huc sensus, —

Vide *ad lib.* 2. §. 16. & *l.* 10. §. 37. *Collineandi* autem verbum, quo est usus ille, rei de qa agitur, eximiè competere videtur. oportet enim omnes vitæ totius actiones in fine illo unico ultimóque concurrere, quemadmodum lineæ undiquaque à circuli peripheria profectæ in centro desinunt ac conveniunt universæ. Marcus alter, Eremita, non Imperator, Ἐν τῇ συμβουλίᾳ, ἵνα σκοπὸν ὀφείλωμεν ἔχειν ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ πράγματι. *In consiliis unum oportet nos habere scopum omni tempore, & loco, & negotio.* Mirum interim quòd Chrysippum Plutarchus asserit, *plures fines sive scopos statuisse.* quanquam, prout codices exhibent, Plutarchi hoc ipsius, non Chrysippi videatur. locum, quò restituam, altiùs repetam. sic itaque legitur, *de commun. notion. c.* 20, & 21. Καὶ γὰρ ἄλλων ἕνεκα τὴν ἐκεῖ τῶν ἀνδρῶν ἐνδοξολογίαν ἄξιον ἐσοφῆσαι, πάντων ἁπλῶς πραγμάτων καὶ δογμάτων ἰδικῶν ὁμοῦ καὶ ἀλλοτρίων ἀπιδόντας παρὰ τὴν ἔννοιαν. ἔστι δύο τέλη καὶ σκοπὸς προκεῖσθαι τῷ βίῳ, καὶ μὴ πάντων ὅσα πράττομεν ἐφ' ἓν τι γίνεσθαι τὴν ἀναφοράν. *Nam cum alia, tum maximè hominis commenta cognitu digna sunt, de omnibus rebus ac sententiis tum suis, tum alienis contra notitias communes loquentis. Ut quum dicit duos fines ac scopos vitæ propositos esse: neque omnia qæ agimus ad unum aliqid referri.* ubi pro ἀπιδόντας legendum, vel ἀφειδῶς, *nulli avt rei avt dogmati suo an alieno parcentem*; vel cum Turnebo ἀπαθῶς, *à rebus omnibus dogmatibusque, cùm suis, tum alienis, dissonantem, sive dissidentem.* tum periodi consummatæ notula ibidem figenda, ut illa παρὰ τὴν ἔννοιάν ἐστι, novam periochen ordiantur. alioqui quod tanqam absurdum & à notione communi alienum notat, & Chrysippo appingit Plutarchus, Plutarchus ipse dixerit.

Οὗτος εἷς καὶ ὁ αὐτὸς δι' ὅλου τοῦ βίου εἶναι ἢ δύνασθαι] Seneca *Epist.* 20. *Vitium est hæc vita diversitas, & signum vacillantis animi, ac nondum habentis tenorem suum. Etiamnum dicam unde sit ista inconstantia, & dissimilitudo rerum consiliorumque. nemo proponit sibi qid velit; nec si proposuit, perseverat in eo, sed transilit: nec tantùm mutat, sed redit, & in ea qa deseruit, & damnavit revelvitur.*

Τὸν σκοπὸν δεῖ τὸν κοινωνικὸν] vide *lib.* 5. §. 8, 16. & *l.* 9. §. 23.

Ἀεὶ ὁ αὐτὸς] vide *ad lib.* 1. §. 8, 16. Τὸ ἀεὶ ὅμοιον. & *infrà* §. 27. Elizabethæ nostræ, piæ ac beatæ beandæque æternùm memoriæ, notum est nobile ac tantâ dignissimum heroinâ elogium, *Semper eadem.*

§. 22. Τὸν μῦν, τὸν ὀρεινὸν καὶ τὸν καπνικίδιον] Fabulam Æsopicam de *mure urbano* ad *agrestem* aliqando excurrente, & illo vicissim in urbem divertente, habes ab Horatio festivissimè descriptam, *Serm. l.* 2. *Sat.* 6.

Καὶ τὴν παροιμίαν] Allusit eódem & *lib.* 7. §. 3. Μυῶδιον ἐκπεπληγμένον διαδρομαί. *Musculorum perterritorum discursus.*

§. 23. Τὰ τῶν πολλῶν δόγματα λαμίας ἐκάλει, παιδίων δείματα] Socrates certè apud Platonem in *Critone* multis ostendit, τὰς τῶν πολλῶν δόξας, esse nihili faciendas Idémque in *Phædone*, pleróque τὸν θάνατον φοβεῖσθαι, ὥσπερ οἱ παῖδες τὰ μορμολύκεια, *timere mortem, ut pueri larvas & spectra.* & Epictetus eódem, opinor, respiciens, *Dissert. lib.* 2. *cap.* 1. Οὐ γὰρ θάνατος, ἢ πόνος φοβερὸν, ἀλλὰ τὸ φοβεῖσθαι πόνον ἢ θάνατον. — ἔδει μὲν οὖν [ὦ] πρὸς μὲν τὸν θάνατον, τὴν φυγήν. πρὸς δὲ τὸ περὶ αὐτῶ δόγμα, τὴν ἀπερισκεψίαν, καὶ τὸ ἀφυβδίς, καὶ ἀδιαφόρητον. Ταῦτα δὲ ὁ Σωκράτης καλῶς ποιῶν μορμολύκεια ἐκάλει. ὡς γὰρ τοῖς παιδίοις τὰ προσωπεῖα φαίνεται δεινὰ, καὶ φοβερὰ δι' ἀπειρίαν, τοιοῦτόν τι καὶ ἡμεῖς πάσχομεν πρὸς τὰ πράγματα, δι' ὑδὲν ἄλλο, ἢ ὅτι καὶ τὰ παιδία πρὸς τὰς μορμολυκείας. τί γάρ ἐστι παιδίον; ἄγνοια, ἀμαθία. θάνατος τί ἐστι; μορμολύκειον. *Non enim mors aut labor est terribilis, sed timor laboris aut mortis. Opponenda igitur* [*non*] *morti erat fuga; sed opinioni de illa concepta neglectio, alacritas, & constantia. Has res Socrates rectè larvas nominabat. Ut enim pueris larva horribiles & metuenda propter imperitiam videntur; ita & nobis in rebus accidit, ob nihil aliud, nisi qod ut pueri, ita & nos larvis qibusdam movemur. Qid enim est puer? insciti a, ignorantia. Mors qid est? larva.* Socrates itaque non *plebis dogmata lamiis larvisque* conferebat, sed *idiotas* eorúmque *dogmata pueruli*s, *externa* ista, qæ illos terrere solent, *larvis*. Epictetus ipse pariter *lib.* 3. *c.* 21. Ὅταν οὖν τις διὰ τύτων αὐτὸν ἐκφοβῇ, λέγε αὐτῷ, Ἔπαγε, ζήτει τὰ παιδία. ἐκείνοις τὰ πρωτοκόλλα φοβερά ἐστιν. ἐγὼ δ' οἶδα, ὅτι ὀστράκινά ἐστι, ἴσωθι δ' ὑδὲν ἔχει. *Si itaque per illa terruerit illum, dic illi: abi, qære pueros; illis larva terribiles sunt: ego autem scio, testaceas esse, & intrinsecus nihil habere.* vide *ad l.* 2. §. 12.

§. 24. Λακεδαιμόνιοι τοῖς μὲν ξένοις ἐν ταῖς θεωρίαις ὑπὸ τῇ σκιᾷ τὰ βάθρα] Scilicet peregrinis advenísque indulgebant ea Spartani, qæ concessa nolebant suis. Ideo, cùm Chii quidam Spartæ aliqando agentes, dum à cœna redeunt ebriati, in Ephorio vomuissent, & in Ephororum sellis etiam ventris onus deposuissent, comperto non cives suos, sed Chios contumeliæ illius avtores extitisse, præconis ministerio publico denunciabant, τοῖς Χίοις ἰφιᾶσιν ὑσελγαίνειν. *Chiis sese, ut lasciviant, permittere.* Plutarchus in *Apoph. Lacon.* Cæterùm Ælianus *l.* 2. *c.* 15. pro *Chiis Clazomenios* habet, & *sellas fuligine* tinctas refert, edictúmque ab Ephoris in hæc verba; ἐξεῖναι Κλαζομενίοις ἀσχημονεῖν. *Clazomeniis licitum esto indecorè se gerere.* Advenis itidem, qi ad ludos solennes spectandi gratiâ Spartam convenerant, in umbra sedes collocabant; quod suis qos ad duritiem omnem sustinendam exercitatos volebant, nevtiqam permittebant. Verùm istud ævi inferioris fuisse videtur. siqidem primis reipublicæ illius temporibus advenas minimè admisisse videntur. Plutarchus in *instit. Lacon. pag.* 238. *D.* Ξενηλασίας δὲ οὐσηγήσατο, (de Lycurgo sermo habetur) ὅπως οἱ παρεπιδήμοντες μὴ διδάσκαλοι κακῶν τινων τοῖς πολίταις ὑπάρχωσι. *Qin & arcuit Sparta peregrinos, ne in urbem illi se insinuantes malum aliqod cives docerent.* de Lacedæmoniis interim Tertullianus *Apologet. c.* 6. *primos* eos *penulam ludis excogitâsse, nè vel hyeme voluptas impudica* (qæ in theatris scilicet exercetur) *frigeret.* qod tamen ridendo dixisse Tertullianum contendit Rigaltius.

§. 25. Τῷ Περδίκκᾳ ὁ Σωκράτης] De Socrate Laërtius *l.* 2. *c.* 25. Ὑπερφρόνησε δὲ καὶ Ἀρχελάου τοῦ Μακεδόνος, καὶ Σκόπα τοῦ Κραννωνίου, καὶ Εὐρυλόχου τοῦ Λαρισσαίου, μήτε χρήματα προσιμένου αὐτῶν, μήτε παρ' αὐτοὺς ἀπελθών. *Archelaum præterea Macedonem, & Scopam Crannonium, Eurylochúmque Larissæum aspernatus est magno animo, qum neqe ab eis missas pecunias accepit, neqe ad eos proficisci voluit.* De Perdicca nihil. Imò, qod de Perdicca Marcus, de Archelao Seneca, *de benef. l.* 5. *c.* 6. *Archelaus rex Socratem rogavit, ut ad se veniret: dixisse Socrates traditur, Nolle se ad eum venire, à qo acciperet beneficia, cùm reddere illi paria non posset.* Verùm sub-

nè peſſimo, inqit, *exitio peream, cùm gratiam collatam referre neqeam.*

§. 26. In ſcriptis Epicureis præcipitur, ut in mente ac memoria ſemper habeamus antiqorum aliqem eorum, qi virtutem coluerint.

§. 27. Pythagorei manè cœlum ſuſpicere præcipiebant, qò eorum commoneamur, qæ eundem perpetuò curſum ſervant, eodémqe modo peragunt opus ſuum; útqe ordinem eorundem obſervemus, & puritatem, & nuditatem. aſtri ſiqidem velamentum nullum eſt.

§. 28. Cogita Socrates qi fuerit pelle ſuccinctus,

χεσθαι παρ' αὐτὸν, ἵνα, ἔφη, μὴ τῷ κακίσῳ ὀλέθρῳ ἀπόλωμαι, τυτέστι, μὴ ἐν παθῶν ἀ δυνηθῶ ἀνδρωθῆναι.

§. 26. Ἐν τοῖς τῶν * Ἐφεσίων γράμμασι, παράγγελμα ἔκειτο, συνεχῶς ὑπομιμνήσκεσθαι τῶν παλαιῶν τινῶν τῶν ἀρετῇ χρησαμένων. * Ἐπικουρείων f.

§. 27. Οἱ Πυθαγόρειοι, ἔωθεν [a] εἰς τὸν οὐρανὸν ἀφορᾶν, ἵν' ὑπομιμνησκώμεθα τῶν [b] ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως τὸ ἑαυτῶν ἔργον διανυόντων, καὶ τῆς τάξεως, καὶ [c] τῆς καθαρότητος, καὶ τῆς γυμνότητος. οὐδὲν γὰρ περικάλυμμα ἄστρῳ. a L.7.§.47. b Sup.§.21. 9.§.9. c L.10.§.1. l.12.§.2.

§. 28. Οἱος ὁ Σωκράτης τὸ κώδιον ὑπεζωσμένος,

ANNOTATIONES.

ſubjicit Seneca: *Primùm in ipſius poteſtate erat non accipere, deinde ipſe dare beneficium prior incipiebat. Veniebat enim rogatus, & id dabat qod utiqe ille non erat Socrati redditurus. Etiamnum Archelaus daturus erat avrum & argentum; recepturus contemptum avri & argenti. non poterat ergò Archelao referre Socrates gratiam? & qid tandem erat accepturus, qantum dabat?* &c.

§. 26. Ἐν τοῖς τῶν Ἐφεσίων γράμμασι] Qænam iſta *Epheſia ſcripta?* avt *litera* etiam *Epheſia?* nam Magicos neſcio qos characteres, & vocabula barbara ſub hoc titulo etiam proverbio celebrata, diſcimus ex Diogeniano in *paræmiarum collectaneis*; Heſychio; Svidà; Evſtathio *ad Iliad.* π. Clemente Alexandrino, qi & *Strom. l.* 6. recenſet & explicat: & *l.* 1. ad *Dactylos Idæos* avtores & inventores refert. Verùm nihil illis videtur cum præceptis iſtiuſmodi, qæ ad mores componendos ſpectant, commune fuiſſe. forſan Marcus ſcripſerat ἐν τοῖς τῶν Ἐπικουρείων, ſive τῷ Ἐπικούρῳ γράμματι. Indè enim iſtiuſmodi aliqid Seneca, utì mox videbitur, adducit. Et *Epicurum* ſuprà laudaverat Marcus ipſe *l.* 9. §. 41.

Συνεχῶς ὑπομιμνήσκεσθαι τῶν παλαιῶν τινῶν τῶν ἀρετῇ χρησαμένων] Seneca *Epiſt.* 11. *Aliqis vir bonus nobis eligendus eſt, ac ſemper ante oculos habendus, ut ſic tanqam illo ſpectante vivamus, & omnia tanqam illo vidente faciamus. Hoc Epicurus præcepit: cuſtodem nobis & pædagogum dedit: nec immeritò. magna pars peccatorum tollitur ſi peccaturis teſtis aſſiſtat. aliqem habeat animus, qem vereatur, cujus avtoritate etiam ſecretum ſuum ſanctius faciat. O felicem illum, qi non aſpectus tantùm, ſed etiam cogitatus emendat! O felicem, qi ſic aliqem vereri poteſt, ut ad memoriam qoqe ejus ſe componat atqe ordinet! qi ſic aliqem vereri poteſt, citò erit verendus. Elige igitur Catonem. ſi hic videtur tibi nimis rigidus, elige remiſſioris animi virum, Lælium. elige eum, cujus tibi placuit & vita & vratio: & ipſius animum ante te ferens, & vultum; illum ſemper tibi oſtende vel cuſtodem, vel exemplum. opus eſt, inqam, aliqo ad qem mores noſtri ſe ipſi exigant. niſi ad regulam, prava non corriges.* Idem *Ep.* 25. *Sic fac, inqit Epicurus, omnia, tanqam ſpectet Epicurus. Prodeſt ſine dubio cuſtodem ſibi impoſuiſſe, & habere qem reſpicias, qem intereſſe cogitationibus tuis judices. hoc qidem longè magnificentius eſt, ſic vivere, tanqam ſub alicujus boni viri, ac ſemper præſentis, oculis. ſed ego etiam hoc contentus ſum, ut ſic facias qacunqe facis tanqam ſpectet aliqis. omnia nobis mala ſolitudo perſvadet. cùm jam profeceris tantùm, ut ſit tibi etiam tui reverentia, licebit dimittas pædagogum. Interim te aliqorum avtoritate cuſtodi. avt Cato ille ſit avt Lælius, avt cujus interventu perditi qoqe homines vitia ſupprimerent, dum te efficis eum, coram qo peccare non audeas. cùm hæc effeceris, & aliqa cæperis apud te tui eſſe dignatio, incipiam tibi te permittere.* Idem *Epiſt.* 102. *Scias magnorum virorum, non minùs præſentiâ eſſe utilem memoriam.* Gemina habet his Theodoricus à S. Victore in *Epiſt.* qæ *Bernardi* nomen præfert, *ad Carthuſ. fratr. de Mont. Dei. Elige tibi tu ipſe hominem conſilio meo, cujus vita exemplar ſic cordi tuo inhæſerit, reverentia inſederit, ut qotiens recordatus fueris, ad reverentiam cogitati aſſurgas, vitam ordines, mores componas. hic præſens tibi ſit qandocunqe volueris: occurrat ſæpe & cùm nolueris. Omnia facta, cogitata tua ab eo videri cogitabis; ac ſi videat, ac ſi arguat, emendare cogèris.* Epictetus *Diſſert. l.* 2. *c.* 18. Θέλησον ἀρέσαι αὐτὸς ποτὲ σεαυτῷ. θέλησον καλὸς φανῆναι τῷ Θεῷ. ἐπιθύμησον καθαρὸς μετὰ καθαροῦ σαυτοῦ γενέσθαι, καὶ μετὰ τοῦ Θεοῦ. εἶθ' ὅταν προσπίπτῃ σοι τὶς φαντασία τοιαύτη, Πλάτων μὲν, ὅτι * ἴδι ἐπὶ τὰς ἀποδιοπομπήσεις, ἴδι ἐπὶ Θεῶν ἀποτροπαίων ἱερὰ ἐκίτης. ἀρκεῖ καὶ ἐπὶ τὰς τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀνδρῶν συνουσίας ἀποχωρήσας πρὸς τούτῳ γίνῃ ἀντιξετάζων, ἄν τι τῶν ζώντων τινὰ ἔχῃς ἂν τι τῶν ἀποθανόντων. *Velis tandem ipſe placere tibi? velis pulcer videri Deo? deſiderato purus cum teipſo puro eſſe, & cum Deo. Deinde ſi qod tibi viſum eſt ejuſmodi inciderit, Plato ire jubet ad prodigiorum expiationem, & ad Deorum, qi mala averruncent, fana ſupplicem proficiſci. Satis etiam fuerit præſtantium virorum alicujus conſvetudinem te conſectari; apud illum eſto, teqe cum eo comparato, ſeu viventium qempiam habeas, ſeu defunctorum.* Vide & Iſidorum Peluſiotam *lib.* 3. *Ep.* 91. Cæterùm, qod Clemens præclariſſimè *Strom. lib.* 7. *pag.* 719. *D.* Εἰ δὲ ἡ παρουσία τινὸς ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, διὰ τὴν ἐντροπὴν καὶ τὴν αἰδῶ, πρὸς τὸ κρεῖττον ἀεὶ σχηματίζει τὸν ἐντυγχάνοντα, πῶς οὐ μᾶλλον ὁ συμπαρὼν ἀεὶ ἀδιαλείπτως τῷ Θεῷ, οὐκ εὐλόγως ἂν ἑαυτῷ παρ' ἕκαστα κρεῖττων εἴη εἰς πάντα, καὶ τὰ ἔργα καὶ τοὺς λόγους, καὶ τὴν διάθεσιν; τοιοῦτος δὲ ὁ πάντῃ παρεῖναι τὸν Θεὸν πεπεισμένος. πάντῃ τοίνυν παρεῖναι τὸν Θεὸν πεπεισμένοι, πάντα τὸν βίον ἑορτὴν ἄγοντες, γεωργοῦμεν εὐχόμενοι, πλέομεν ὑμνοῦντες, κατὰ τὴν ἄλλην πολιτείαν ἐντέχνως ἀναστρεφόμεθα. *Si autem alicujus viri boni præſentia, propter obſervantiam & reverentiam ejus, qod eſt præſtantius, eum, qicum verſatur, ſemper format & effingit: qomodo is, qi cum Deo ſemper eſt præſens, non jure ſe melior ſemper evadat in omnibus, & factis, & verbis, & affectionibus? Talis eſt is, cui eſt perſvaſum, Deum ubiqe adeſſe. Ubiqe ergo Deum adeſſe perſvaſi, per totam vitam diem feſtum agentes, agros laudantes colimus, laudantes navigamus, & ex omni alio vitæ inſtituto, ut decet, ex arte verſamur.* vide *ad l.* 6. §. 28.

§. 27. Ἔωθεν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀφορᾶν] Monitum iſtud Pythagoricum cœlum ſingulis matutinis ſuſpiciendi, non abhorret à Platonico illo forſan, *l.* 7. §. 47.

Ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως] vide *ſuprà* §. 21. & *l.* 6. §. 30. Τὸ ὁμαλὲς παντα χοῦ. *In cunctis æqabilitatem.* Plinius minor *l.* 3, *Ep.* 1. *Me ut certus ſiderum curſus; ità vita hominum diſpoſita delectat.* Ariſtotelis nom. *de mundo c.* 6. Τῶν αἰσθητῶν τὰ τιμιώτατα, τὸν αὐτὸν ἐπέχει τόπον, ἄστρα τε, καὶ ἥλιος καὶ σελήνη, πάντα τε οὐράνια διὰ τοῦτο ἀεὶ τὴν αὐτὴν σώζοντα τάξιν διατελοῦσι, καὶ ὅποτε ἀλλοιωθέντα μετεκινήθη. *Qæ maximè eximia ſunt inter res ſenſu perceptas, eundem illa locum obtinent, ut ſidera, ut ſol & luna. Unde fit, ut cœleſtia, concinno ordine digeſta, ſuas ipſa vices conſervent perennes & conſtitutas, nullique obnoxias mutationi.* De motûs avtem ſolaris cœleſtiſque conſtantia, nullâ ratione avt creaturæ vi interrumpenda, Deus ipſe per Jerem. *c.* 31. *v.* 35, 36. & *c.* 33. *v.* 20, 23. cui conſtantiam in recto juſtóqe havd imparem à Pyrrho tributam Fabritio Romano, avtor eſt apud Svidam avtor innominatus; Οὐ δυσχερώτερον ἂν τις ἀποτρέψαι, τῆς δικαίας ἀρετῆς, ἢ τῆς συνήθους πορείας τὸν ἥλιον. *Qem à ſua virtute difficilius averteris, qam à conſveta via ſolem.* in vero, à Fr. Bonaventura Ingolſtad. Pontifici Romano, avtor eſt Petrus Marnixius, *de P. R. c.* 8. *Papa ſolis inſtar in eodem veritatis curſu permanet; neqe abeà magis dimoveri poteſt, qàm terra à centro ſuo.* Cæterùm de hoc ipſe viderit. ἡμεῖς δέ τοι ἀ ταχυπειθεῖς. *nos verò non citò perſvademur.* Talem certè ſapientem ſuum Stoici prædicabant. Ad hoc, qantum humana ferebat conditio, eniti ſuos Pythagoras volebat. Sed & Seneca *Ep.* 77. *Virtutem non flamma, non ruina inferiùs abducet; hæc una majeſtas deprimi neſcit: nec proferri ultrà, nec referri poteſt. ſic hujus, ut cœleſtium, ſtata magnitudo eſt. ad hanc nos conemur educere.* Optimè Clemens *Strom. l.* 4. *p.* 530. *C.* Αὕτη γὰρ ἡ κατὰ δύναμιν ἐξομοίωσις πρὸς Θεὸν, τὸ φυλάττειν τὸν νοῦν ἐν τῇ κατὰ τὰ αὐτὰ σχέσει. αὕτη δὲ τῆ σχίσις, ὡς νῦν. ἡ δὲ ποικίλη διάθεσις, γίνεται τῇ πρὸς τὰ ὑλικὰ προσπαθείᾳ. *Hæc eſt enim qæ fit, qoad ejus fieri poteſt, Dei aſſimilatio, mentem conſervare in ea habitudine & relatione, qæ ſit in iis, qæ ſunt eadem: hæc eſt avtem mentis habitudo tanqam mentis. Varia avtem affectio fit per eam, qæ eſt erga res materiales, affectionem.* Idémqe *l.* 2. *pag.* 383. *B.* Ἡ πίστις οὖν καὶ ἡ γνῶσις τῆς ἀληθείας, ἀεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχειν κατασκευάζουσι τὴν ἐλομένην αὐτὰς ψυχήν. *Fides ergò & cognitio veritatis efficiunt, ut qæ eas acceperit anima, eodem modo & ſemper ſimiliter ſe habeat.*

Καὶ τῆς γυμνότητος] vide *l.* 10. §. 1. Aliâ ratione, de Deo, Seneca *Epiſt.* 31. *Deus nihil habet; nudus eſt.*

Οὐδὲν γὰρ περικάλυμμα ἄστρῳ] *Aſtris enim nullum eſt velamentum* Xylander. *Nullum aſtrum velamentum aliqod habet* Cl. avbonus. havd incommodè uterqe. ἄστρῳ tamen ille legiſſe videtur.

§. 28. Οἱος ὁ Σωκράτης τὸ κώδιον ὑπεζωσμένος] Idem patraverat, utì videtur, Xanthippe, qod à mulieribus Athenien-

* Plato *de legibus lib.* 9.

νος, ὅτι ἡ Ξανθίππη λαβοῦσα τὸ ἱμάτιον ἔξω προῆλθε. καὶ ἅ εἶπεν ὁ Σωκράτης τοῖς ἑταίροις αἰδεσθεῖσι καὶ ἀναχωρήσασιν, ὅτι αὐτὸν εἶδον ἅτως ἐσταλμένον.

§. 29. Ἐν τῷ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν, ὦ πότερον ἄρξεις, πρὶν ἄρχθῆς. Ἵπ

qando Xanthippe veſte ipſius ſumptâ foras ſe proripuerat. qæqe amicis ſuis dixerit, pudore ſuffuſis pedémqe retrahentibus, cùm ſic indutum illum conſpicarentur.

§. 29. Nec in ſcribendo, nec in legendo aliis præcipias, niſi priùs præceptum fuerit tibi. in

ANNOTATIONES.

ſibus factum fingit Ariſtophanes in Ἐκκλησιαζούσαις, ſive *concionem habentibus fœminis*. Hiſtoriam nuſqam legiſſe memini. At contrà Ælianus *hiſt. var. l. 7. c. 9, 10.* Phocionis uxorem narrat mariti veſte ſolà indutam, nullo alio vel amictu, vel ornatu adjecto, in publicum ſæpe prodiiſſe. qod & ille σωφροσύνης μεγάλης, *continentiæ magnæ*, indicium facit. Xanthippen verò Socratis, ad pompam ſpectandam viri veſte amictam prodire recuſâſſe; illúmqe dixiſſe, Ὁρᾷς, ὡς ἐθεώρησεν, θεωρησομένη δὲ μᾶλλον βαδίζει. *Vides te non tam ſpectaturam, quàm ſpectandam, proficiſci.* Ea interim videtur ſors fuiſſe Socratis, qæ & Epaminondæ fuerat; qem *l. 5. c. 5.* narrat Ælianus, ἕνα τρίβωνα, *unum* tantummodo *pallium* habuiſſe: qod cùm ad fullonem opus eſſet mundandum mittere, domi interim coactum ſeſe continere. refert & Joannes Chryſoſtomus *adv. vituperat. vit. monach. l. 2.* Eadem ſcilicet Imperatoris illius magni ſors, qæ ſubulcorum Ithacenſium, *Odyſſ. ξ. n. 513.*

Οἷς ἐ πολλαὶ χλαῖναι, ἐπημοιβοὶ‌ὶ χιτῶνες.
— μία δ' ἔιν φωῖ ἑκάστῳ.
Qibus non multa chlanæ mutatoriaqe tunica.
— *una autem ſola viro ſingulo.*

qanqam inſtructior pavlò Epaminondæ pavpertas, qàm ſophiſtarum paris illius, Procœreſii & Hephæſtionis, de qibus Evnapius, ἐν γοῦν μυῆσῖς ὑπῆν ἱμάτιον καὶ τρίβώνιον, καὶ πλέον οὐδέν. *unicam tantùm utriqe penulam communem fuiſſe*: itaqe alter cùm eâ indutus foras prodiret, alterum neceſſariò ſtragulis involutum in ædibus delituiſſe. qod avtem in Epaminonda pavpertatis fuit, id parcitati ſordidæ in qibuſdam adſcribit Theophraſtus, cùm inter alios τῆ ἀνελευθέρῳ *characteras* hunc ponat, ἔνδον μένειν, ὅταν ἐκδῶ θοιμάτιον ἐκπλῦναι. *Veſtem qando à ſordibus purgandam locavit, domi tantiſper ſe continere.* Penuriæ extremæ, incertum, an parcitati, tribuentem, de Telavge neſcio qo retuliſſe Æſchinem, avtor eſt apud Athenæum *l. 5.* Maſurius *in dialogo*, cui id nominis indidit, ἱματίου φορήσεως καθ' ἡμέραν ἡμιοβόλιον κνάφει τελέσαι μισθόν, καθάρι ἐζωσμένον. *Qod ob veſtem ſordibus purgandam, qam geſtabat, qotidie fulloni dimidium obolum pro mercede ſolveret: villoſâ pelle cingeretur.* qomodo de Socrate Marcus iſtic.

Καὶ ἅ εἶπεν ὁ Σωκράτης τοῖς ἑταίροις αἰδεσθεῖσι] Socrati nimirum ſolenne fuit, feſtivo aliqo commento eludere, qas alii ægrè ferebant, uxoris ſuæ in ſe admiſſas procacitates & protervias. Ejuſmodi enim fuerat, qod qærenti qomodo Xanthippæ rixas & convitia ſuſtinere poſſet, Καὶ σὺ μὲν χηνῶν βοῶντων ἀνέχῃ. *qomodo tu*, inqit, *anſerum tuorum ſtrepitus*: illóqe ſubjiciente, *at illi mihi ova pulloſqe pariunt*, regeſſit Socrates, & *illa mihi liberos*. Laërtius *l. 2.* ubi cur *gallinas* Eraſmus pro *anſeribus* ſubſtituerit, neſcio. Nec abſimile, qod Evthydemo, qem ad cœnam domum ſecum duxerat, indignanti, qòd illa per bilis æſtum, poſt contumelioſè dicta non pavca, menſam tandem evertiſſet, Παρὰ σοὶ δὲ μή πρόπη ὄρνις τις εἰσπλῦσα ταυτὸ τοῦτο ἐποίησεν; ἡμεῖς δὲ οὐκ ἠγανακτήσαμεν. *Annon*, inqit, *nuper, cùm apud te eſſemus, gallina qadam involans idem ipſum feceraṭ? nec nos id moleſtè ferebamus.* Habet Plutarchus *de irac. cohib.* qi & geminum ferè qiddam de Pittaco refert, *lib. de tranqill.* ejuſdem avtem κόμματος qippiam videtur fuiſſe, & qod iſtâ occaſione protulerat. Socratem certè à Xanthippe peſſimè ac procaciſſimè habitum, moderatè ac æqanimiter omnia tuliſſe, docent nos avtores havd pavci. Syneſius in *Dione*, ut cæteros taceam, *p. 58.* Αὐτὴ μὲν γὰρ ἡ Ξανθίππη, φεῦ τῆς ὀλιγωρίας, ὡς ἐχρῆτο Σωκράτει; ἀλλ' οἶδεν ἐκάλυπτε Σωκράτης ἐυθυμεῖσθαι καὶ καταφρονούμενον. *Nam qod ad Xanthippam attinet, proh contemptum! ut Socrate utebatur! Nihil tamen eorum impediebat, qo minus ille in eo contemptu latiſſimè degeret.*

§. 29. Ἐν τῷ γράφειν καὶ ἀναγινώσκειν] Hieronymus *ad Paulin. de ſtud. ſacr. liter. Taceo de grammaticis, rhetoricis, philoſophis, geometris, dialecticis, muſicis, aſtronomis, aſtrologis, medicis; ad mimorum artes veniam, & qa non tam linguâ, qàm manu adminiſtrantur: agricolæ, cæmentarii, fabri, metallorum lignorúmve cæſores, lanarii qoqe & fullones, & cæteri qi variam ſupellectilem & vilia opera fabricantur, abſqe doctore non poſſunt eſſe qod cupiunt.* Gregorius Nazianzenus *Orat. 32. pag. 522. A.* Τάξις γὰρ ἐκ ἀρίστη, διδάσκειν πρότερον εἶτα μανθάνειν, μὴ ὅτι τὰ θεῖα καὶ τηλικαῦτα τὸ μίγιστον, ἀλλ' οὐδὲ ἄλλο τι τῶν μικρῶν καὶ τοῦ μηδενὸς ἀξίων. *Neqe enim optimus ordo eſt priùs docere ac poſtea diſcere, non dicam divina, & uſqe adeò magna & ſublimia, ſed ne aliud qidem qicqam parvum & contemnendum.* Idem *in Apologet. 1.* Ἀλλ' οὐδὲ ξίνον τι καὶ ἀπὸ τρόπου τοῖς πολλοῖς τὰ θεῖα φιλοσοφοῦσιν, ἐπὶ τὸ ἄρχειν ἀναβαίνειν ἀπὸ τοῦ ἄρχεσθαι, οὐδὲ ἔξω τῶν νενομισμένων τῆς φιλοσοφίας ὅρων, καὶ φέρον εἰς ἔνθεον, ὥσπερ οὐδὲ ναύλῃ

A τῶν ἐυδοκίμων τὸ πρωρατεῦσαι, καὶ πρωρεῦ καλῶς τὸς ἀνίμους τηρήσαντι τὸ πιστευθῆναι τὸς ὅπλους. εἰ δὲ βούλει, στρατιώτῃ γεναίῳ τὸ ταξιαρχῆσαι, καὶ ταξιάρχῃ καλῷ, τὸ στρατηγῆσαί τε καὶ πολίμῳ πανὶ ἡγεμονίαν ἐγχειρισθῆναι. *Nec verò alienum ac præpoſterum eſt, multos ex iis, qi divinarum rerum ſtudio dediti ſunt, è ſubditorum claſſe atqe ordine ad imperium evehi, nec ab uſitatis philoſophi legibus remotum, ac cum probro ac dedecore conjunctum: qemadmodum nec probro navta proretam eſſe, nec proreta, qi ventos rectè & cum laude obſervârit, clavum regendum ſuſcipere: avt, ſi lubet, forti ac ſtrenuo militi cohorti præeſſe, & ei, qi cohorti rectè præfuerit, exercitum du-*
B *cere, totiúſqe belli principatum ſuſcipere.* Qod avtem de navtis hic dixit pleniùs expoſuit *Orat. in Baſil.* Ἐπαινῶ δὲ τὸν νῦν νόμον, ὃς τὴν κώπην πρότερον ἐγχειρίσας τῷ τῶν κυβερνήτῃ, κἀκεῖθεν ἐπὶ τὴν πρῴραν ἀγαγὼν, καὶ πιστεύσας τὰ ἱμάντε σθαι, ὕστω ἐπὶ τῶν οἰάκων καθίζει, μετὰ τὴν πολλὴν τυφθῶσαν θάλασσαν, καὶ τὴν τῶν ἀνέμων διάκρισιν. *Verùm laudo navticam legem, qa gubernatori futuro primum remos tradit, deinde ad proram eum collocat: ſicqe prioribus muneribus ipſi commiſſis, tandem eum poſt diuturnam remigationem, ac ventorum obſervationem ad gubernacula conſtituit.* qam imaginem ab Ariſtophaneis in *Equitib. Act. 1. ſc. 3. n. 305.* illis mutuatam cenſet
C Muretus *var. lect. l. 18. c. 16.* (qæ tanqam Comici incerti in *excerptis* ſuis ex parte Grotius exhibet)

Ἐρέτην χρῆναι πρῶτα γενέσθαι, πρὶν πηδαλίοις ἐπιχειρεῖν.
Κἄτ' ἐντεῦθεν πρωρατεῦσαι, καὶ τὰς ἀνίμους διαβρῆξαι
Κἄτα κυβερνᾶν αὐτὸν αὑτῷ.
Remigem oportere ante eſſe aliqem, qàm clavum in pqpe tenere:
Ac poſtea demum proretam agere, atqe obſervare aqilones,
Ac deinde gubernare ipſum ſeipſo.

D qod de militibus, havd multùm abludit ab eo qod Evpolis in *Amicis*;

Οὐκ ἰσωφρόνητας, ὦ πρεσβύτα, τὴν κατάστασιν
Τήνδε λαμβάνων ἄφνω, πρὶν καὶ μαθεῖν τὴν ἱππικήν.
Non prudenter, ô ſenex, egiſti, hunc ſtatum
Subito qi ſuſcepiſti, anteqam artem didiceris eqeſtrem.

Huc pertinet & Antiſthenis illud, qi Athenienſibus conſuluit, τοὺς ὄνους ἵππους ψηφίσασθαι. qod nec Ambroſius Laërtii interpres, nec Eraſmus in *apophthegmatum collectaneis* ritè cepit. cùm ille vertit, *aſinos ut eqos deligerent*; iſte reddidit, *aſinos aqè ac eqos ad agriculturam deligerent*: cùm potiùs dicendum eſſet, *ut aſinos eqos fieri decernerent.* i. e. pſephiſmate, ſive decreto ſancirent, ut aſini fiant eqi. qod cùm illi ἄλογον, abſurdum, &
E rationi contrarium eſſe dicerent; regeſſit, Ἀλλὰ μὴν καὶ στρατηγοὶ γίνονται παρ' ἡμῶν, μηδὲν μαθόντες, μόνον δὲ χειροτονθέντες. *Atqi imperatores veſtro ſolo ſuffragio fiunt, qi artis imperatoriæ nihil qicqam didicerunt.* q. d. tam decreto veſtro poſſunt ex aſinis eqi, qàm ex imperitis hominibus imperatores fieri. verùm non magis illi ſuffragiis ſuis id ſi ſciſcerent, efficere qibant ut imperatoris nomen eis decernerent, qàm perficere poterant, avt ut *aſinus equs*, avt *ut ſimia leo fieret.* qod Gregorius Romanus 1. *in regeſt. l. 1. Ep. 5. ecce ſereniſſimus Dominus imperator fieri ſimiam leonem juſſit. & qidem proviſione illius vocari poteſt, fieri avtem leo non poteſt.* Itaqe ſcitè Gre-
F gorius Nazianzenus *Orat. à reditu*, qem & Gregorius ille alter forſan legerat, τὸ γὰρ τέταρτον τῆς εὐγενείας γένος τόλε ἀξιώσω λόγῳ τὸ ἐν γράμμασι καὶ προστάγμασι, ὅλων καὶ κάλλος; ἀκοδέξωμαι τὸ ἐν χράμασι, καὶ πίθηκον αἰδεσθῶ λέοντα εἶναι κεκαλευσμένον. *Nam qartum illud nobilitatis genus, qod in principum diplomatibus & edictis conſiſtit, tum ullo loco ac pretio habebo, qum pictam qoqe pulcritudinem laudandam duxero, ſimiámqe ob id venerari cæpero, qod leo eſſe juſſa ſit.* Poterat & pro *ſimia* canem dixiſſe; cùm, ut Epiphanius etiam *hær. 57. §. 6.* κακῷ κυνὶ ὄνομα λέων, *peſſimo cani leonis nomen*, havd in-
freqenter inditur.

G Οὐ πρότερον ἄρξεις πρὶν ἀρχθῆς] Nihil hoc axiomate apud omnes omne genus avtores tritius. Solon apud Laërtium *l. 1. c. 60.* & Stobæum *tom. 2. tit. 46.* Ἄρχε, πρῶτον μαθὼν ἄρχεσθαι. ἄρχεσθαι γὰρ μαθὼν, ἄρχειν ἐπιστήσῃ. *Impera, ubi priùs didiceris parere. Regi enim cùm didiceris, ſcies regere.* Et Clitarchus apud Antonium *meliſſ. l. 2. c. 1.* Ἄρχεσθαι μὴ μαθὼν, ἄρχειν μὴ ἐπιχείρει. *Si parere non didiciſti, imperare ne aggrediṭor.* Iſocrates in *Nicocl.* Ἐὰν ἄρχεσθαι μαθῶσι πολλῷ μᾶλλον ἄρχειν δυνήσονται. *Ubi didicerint obedire, multò commodiùs poterunt imperare.* De ſe Tullius rex apud Dionyſium Halicarnaſſeum *l. 4. p. 239.* Παράσημα ποιῆσαι φασιὸν ὅτι καὶ ἄρχειν ἐπίσταμαι καλῶς, καὶ ἄρχεσθαι σωφρόνως δύναμαι. *Conabor declara-*

re

in vita multò magis sic se habet.

§.30. *Cùm liber havd sis, jus loqendi non habes.*

πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ βίῳ.

§. 30. [a] Δοῦλος πίφυκας, ὦ μίτεσί σοι λόγος. a *Tragic. N. Q. Philo de boni libert.*

§.31.

ANNOTATIONES.

re scire me & bene regere, & modestè ferre imperium. Plato *de legib. l.* 6. *pag.* 862. *E.* Δεῖ δὴ πάντ' ἄνδρα διανοεῖσθαι περὶ ἁπάντων ἀνθρώπων, ὡς ὁ μὴ δουλίους ὑφ' αὑτῷ διατρίψει γένοιτο ἄξιος ἐπαίνου. καὶ καλλωπίζεσθαι χρὴ τῷ καλῶς δουλεύοντα μᾶλλον ἢ τῷ καλῶς ἄρχειν. *Existimare de omnibus hominibus id qisque debet, qod qi nunqam servivit, is lavde dignus esse dominus nunqam poterit. Ideòque gloriari qemque oportet magis qod bene servierit, qam qod bene fuerit dominatus.* Aristoteles *polit. l.* 3. *c.* 4. Διὸ καὶ λέγεται τῶν καλῶς, ὡς οὐκ ἔστιν ἐν ἀρχῇ μὴ ἀρχθέντα. *Qamobrem rectè dicitur, neminem bene imperare posse, qi non prius sub imperio fuerit.* & ex eodem Joannes Climachus *ad Pastor.* Οὐκ ἔστιν ἐν ἄρξει, ἐὰν μὴ ἀρχθέντα. *Non bene est imperaturus, si sub imperio non fuerit.* Idem *ibidem l.* 7. *c.* 14. Τόν τι γὰρ μέλλοντα καλῶς ἄρχειν, ἀρχθῆναί φασι δεῖν πρῶτον. *Qi enim imperare velit rectè, oportere ajunt prius sub imperio fuisse.* Seneca *de ira l.* 2. *c.* 15. *Nemo regere potest, qi non & regi.* Itaqe de Agesilao Plutarchus hoc illi profuisse ad rem in imperio bene gerendam, Τὸ ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ ἄρχειν, μὴ ἀπαίδευτον τῷ ἄρχεσθαι. *Venisse ad imperium, non indoctum sub imperio esse.* Josephus *antiq.* Πάντες οἱ ἄρχεσθαι καλῶς. μεμαθηκότες, καὶ ἄρχειν εἰσονται, παρελθόντες εἰς ἐξουσίαν. *Omnes qi didicerunt bene parere, & imperare scient, ad imperium qum pervenerint.* Philo Judæus. Ὁ μαθὼν ἄρχεσθαι, καὶ ἄρχειν εὐθὺς μανθάνει. ὑδὶ γὰρ εἰ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης τὸ κράτος ἀναψαίσῃ τις, ἄρχων ἂν εἴη πρὸς ἀληθειαν, εἰ μὴ μάθοι καὶ προπαιδευθείη τὸ ἄρχεσθαι. *Qi didicerit parere, & imperare statim discet. Nam qi subjsci non antea didicerit, & obedire institutus fuerit, is neqaqam verus est princeps, licet totius terra & maris imperium habeat.* Utrumqe exhibet Maximus *collect. c.* 46. Cicero *de legib. l.* 3. *Qi bene imperat, paruerit aliqando necesse est: & qi modestè paret, videtur, qi aliqando imperet, dignus esse.* Isidorus Pelusiota *l.* 5. *Ep.* 455. Οὐδὲν ὕτω ποιεῖ νομίμως ἄρχειν, ὡς τὸ νομίμως ἠρχθαι. Ὁ γὰρ ἀγαθὸς ἐν ὑπηκόοις, ἀγαθὸς ἴσως καὶ ἐν ἡγεμόσι. οἱ δ' ἐν τῷ ἰδιωτεύειν, καὶ πρωτοσταῖν πρόχειροι, τῷ πρὸς τὸ ἄρχεσθαι ἀνεπιτήδειοι, ὅλοι καὶ εἰς ἀρχὴν ἀνεπιτηδειόταλοι. *Ad rectè aliis imperandum, nihil aqe valet, ut alteri legitimè paruisse. Qi cum rectè obedit, is imperando excellet. Faciles & vero proclives sunt ad factiones, qi sua reipublicæ principes esse cupiunt.* qam sententiam claram satis sanè, & concinnè conceptam, interpres fœdissimè ut multas alias ejusdem avtoris, depravavit. Vide eundem & *Ep.* 225. & 275. Ab alia mente, nec vera tamen certáve minùs, Plutarchus *ad princip. inerud. pag.* 780. *D.* Δεῖ δὲ, ὥσπερ ὁ καιὼν, ἀυλὸς ἀσραβὴς γενόμενος καὶ ἀδιάστροφος, ὕτως ἀπευθύνει τὰ λοιπὰ τῇ πρὸς ἀυλὸν ἁρμογῇ καὶ παραβίσει συνεφομοιῶν, παραπλησίως τὸν ἄρχοντα πρῶτον αὐτὸν ἀρχὴν κλησάμενον ἐν ἑαυτῷ, καὶ καλευθύνοντα τὴν ψυχὴν, καλασησάμενον τὸ ἦθος, ὕτω συναρμόττειν τὸ ὑπήκοον. ὅλε γὰρ πίπτοντός ἐσιν ὀρθὸν, ὅλε διδάσκειν ἀγνοοῦντος, ὅτε κοσμεῖν ἀκοσμοῦντος, ἢ τάττειν ἀτακτοῦντος, ἢ ἄρχειν μὴ ἀρχομένου. *Enimverò sicut necesse est primò omnium ipsam regulam rectam & firmam esse, atqe ita deinde ea qibus applicatur, ipsa qoqe sui similia facere atqe ad rectitudinem perducere: ita oportet principem prius in seipso imperium moresqe rectè constituere atqe dirigere? postea ei subditos accommodare. Nam neqe cadentis est erigere, neqe componère incomposíti, neqe ordinare inordinati, neqe imperare nulli imperio subditi.* ubi non possum probare qod Henricus Stephanus pro ὀρθὸν vult τρίχειν substituí: qem tamen M. Bernardus seqitur *var. lect. l.* 3. *c.* 17. hoc avtem fit, ut Plato *polit. l.* 9. Ὅταν ἑαυτῷ τις ὢν ἀκράτωρ, ἄλλου ἐπιχειρήσῃ ἄρχειν. *Neqe enim exercitum continere potest imperator*, (avt populum princeps) *qi se ipse non continet.* Cicero *ad Quint. frat. Tunc incipiet aliis imperare, cùm ipse improbissimis dominis, dedecori & turpitudini servire desierit.* Idem *parad.* 5. vide *l.* 1. §. 15, 16. & *l.* 2. §. 2.

Πολλῷ μᾶλλον ἐν τῷ βίῳ] siqidem, *Ars est artium regimen vitæ.* Joannes Gerson *de recidiv.* vide *supra ad* §. 5.

§. 30. Δοῦλος πίφυκας] Jambus est τρίμετρος, à Philone adductus in *lib. de libert. viri boni pag.* 871. *C.* Ὅθεν, inqit, καὶ τὰ τρία μέτρα φιλοσόφως ἐκεῖνά φασιν εἰρῆσθαι.

Οὐ γὰρ μετεῖναι τῶν νόμων δούλοις ἔφη.

Καὶ πάλιν.

Δοῦλος πίφυκας, ὦ μίτεσί σοι λόγος.

Qamobrem lavdantur illi senarii, ut consoni philosopherum sententiæ:

Cum lege servus nullum habet commercium.

Rursus alius.

Cùm liber havd sis, jus loqendi non habes.

tria dixerat, sed ubinam tertium? nusqam comparet. legas, me avtore, τὰ τρίμετρα, non τρία μέτρα. Qòd avtem præfixâ eavssali superioribus annectit ista Mericus Casavbonus, qasi ab ortús nativi ratione argumentum duxerit Marcus; ideo scilicet disciplinâ cuiqe ad virtutem opus esse, qia servus qisqe natus sit, hoc est, sensibus brutisqe affectibus addictus, cognitione avtem solidâ, rationéqe rectâ destitutus; probare non possum. Primò siqidem Stoicis istud havd placet, vitia à natura, sive A ingenita, esse; non magis qàm virtutes. Tum non omnes in universum mortales, sed servos solos spectare qod à poëta hîc dicitur, ex Philone liqet: & servos qidem ἀργυρωνήτους τε καὶ αἰχμαλώτους, *argento emptos & captivos*, æqè ac vernas οἰκογενεῖς, *domi natos.* Itaqe τὸ πεφυκέναι, hoc loco, non *natum esse* significare videtur, sed eodem sumi sensu, qo in eodem ferè argumento, ab Evripide in *Hecuba*, ubi dixit;

Αἰ αἰ, τὸ δοῦλον ὡς κακὸν πίφυκ' αἰεί;
Ah, ah, qàm mala semper est servilis conditio.

& à Theognide in illis;

Οὐποτε δουλείη κεφαλὴ ἰυθεῖα πέφυκεν,
Ἀλλ' αἰεὶ σκολιή, κ' αὐχένα λοξον ἔχει.
B *Nunqam servile corpus rectum est,*
Sed semper obliqum, & cervicem obliqam habet.

δοῦλος πέφυκας, i. e. δοῦλος εἶ, *servus es.* Ubi nec spernendam planè duxerim Caroli filii conjecturam, qi inter ista describendum animadvertit ipse, in priore versiculo vocabulum idem hoc forsan reponendum, ut legatur,

Οὐ γὰρ μετεῖναι τῶν νόμων δούλοις ἔφυ.
Οὐκ ἔφυ μετεῖναι, ἀντὶ τοῦ, ὦ μίτεσιν, ἢ μετεῖναι οὐκ ἔστιν.

qomodo Evenus apud Aristotelem *Ethic. Eudem. l.* 2. *c.* 7.

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιηρὸν ἔφυ.
C *Ingratum est qicqid necessarium est.*

Et apud Herodotum *l.* 7. Thessali; ὑθαμᾶ γὰρ ἀδυνασίης ἀνάγκη κρεσσων ἔφυ. *Nunqam impotentiâ potior est necessitas.* Evripides *Oresl. n.* 1610.

Μ. Ἅπαιρε θυγατρὸς φάσγανον. Ο. Ψευδὴς ἔφυς.
Μ. Ἀλλὰ κλαεῖς μᾶ θύγατερ; Ο. Οὐ ψευδὴς εἶ' ἶς.
Μ. *Amove ensem à filia.* O. *Mendax es.*
Μ. *Interficies meam filiam?* O. *Jam non es mendax.*

Idem valet ἔφυς & ἶς. Deni je λόγος illic *rationem* non significat; qasi de *servis* dicatur, qod Homerus *Odyss. ρ. v.* 322. & ex Homero Plato *de leg. l.* 6. & Athenæus *dipnos. l.* 6.

Ἥμισυ γὰρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνυται ἐυρύοπα Ζεὺς
Ἀνέρος, ἐυ' ἂν μιν καλὰ δούλιον ἦμαρ ἕλῃσιν.
Dimidium enim virtutis avfert late sonans Jupiter
Viri, qando ipsum servilis dies occupat.

sed *sermonem*, sive *orationem* designat, uti & Philo ipse nos docet, qi verbis versibúsqe illis ait νόμων μετουσίαν, qod priora spectant, καὶ ἰσηγορίαν, qod posteriora respiciunt, id est, *lege agendi facultatem*, & *liberum suffragii cum reliqis ferendi potestatem*, vel etiam, latiùs sumendo, *sermonis libertatem*, esse servis denegatam. qomodo παῤῥησίαν eisdem interdictam, Julianus *de cynism. Orat.* 2. Τῷ δούλῳ γὰρ ὁ νόμος οὐ μεταδίδωσι παῤῥησίας. qanqam ἰσονομίαν qam cum ἰσηγορίᾳ is confundere videtur, à παῤῥησίᾳ, sed secius sumptà, discrevit Isocrates, in *Areopag. p.* 247. ubi ait, Ὥσθ' ἡγεῖσθαι τὴν μὲν ἀκολασίαν, δημοκρατίαν. τὴν δὲ παρανομίαν, ἐλευθερίαν. τὴν δὲ παῤῥησίαν, ἰσονομίαν. *Ut in petulantia democratiam, in legum neglectu libertatem, in confidentia æqalitatem esse positam existimarent.* Vult nimirum senarius ille, verum esse de *servis*, qod de *egenis* Theognis,

Πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενίῃ δεδμημένος, οὐδὲ τι εἰπεῖν
Οὐδ' ἔρδειν δύναται. γλῶτσα δέ οἱ δέδεται.
Nam cui pavpertas est addita, nil facere avdet,
Nil fari. linguam vincula sæva premunt.

Hinc apud Longinum περὶ ὕψους nescio qis, δουλείαν ἅπασαν, ψυχῆς γλωτσόκομον καὶ δεσμωτήριον, διὰ τὸν περικείμενον τοῖς σώμασι δεσμὸν, *servitutem omnem, cùm ori fiscellam obducat, esse animæ capsulam ac carcerem qendam.* itaqe δοῦλον μηδένα γενέσθαι ῥήτορα, *servum neminem unqam rhetorem extitisse*; cum aliæ tamen artes atqe instituta humaniora etiam in servos cadant. Verùm Svidas ubi Sibynnium qendam Theodectæ servum, ἐπιτῶν πρῶτον ῥητορεῦσαι, *è servis primum omnium rhetoricam professum* ait, plures deinceps idem factitâsse subindicat. Meminit & Lucii Otacilii in *rhetoribus clarisf.* Svetonius, qem *cùm servivisset, etiam ostiarius in catena, à patrono, cui orationem scripserat, manumissum, Cn. Pompejum docuisse, testatur.* Certè philosophis esse servis licuit; qod multis exemplis docet Gellius, *l.* 2. *c.* 18. cur non rhetoribus licuerit? De parresia interim istis negata occurrunt Tragicorum illa, Sophoclis *Acrisio* apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 40.

Δοῦλον γὰρ ἐν δεσμοῖσι δραπέτης ἀνὴρ
Κῶλον ποδιτθεὶς, πᾶν πρὸς ἡδονὴν λέγει.
Fugitivus arctis vinculis coercitus
Serviles artus, sola fatur qæ placent.

Evripidis in *Busiride* apud Stobæum itidem.

Δοῦλῳ γὰρ οὐχ ὁσίοντε ταὐληθῆ λέγειν
Εἰ δεσπόταισι μὴ πρέποντα τυγχάνει.
Servo profari qàmlibet verum nefas,
Usus heriles ferre si verum negant.

H In *Phœnissis*, ubi Polynices de exilii malis à matre requisitus, ait;

Ἐν μὲν μέγιστον, οὐκ ἔχει παῤῥησίαν.
Primùm, loqendi nulla libertas adest.

Illa; Δοῦλα τόδ' εἶπας, μὴ λέγειν ἃ τις φρονεῖ.

§. 31. — a Ἐμὸν δ' ἐγέλασσε φίλον κῆρ.

§. 32. b Μέμψονται δ' * ἀρετὴν χαλεποῖς βάζοντες ἔπεσσιν.

§. 33. Σῦκον χειμῶν@ ζητεῖν, c μαινομένου. τοιοῦτ@ d ὁ παιδίον ζητῶν, ὅτι ἐκ ἔτι δίδοται.

§. 31. — *at cor eorum mihi risit.*

§. 32. *Dura suos fundendo incessent verba parentes.*

§. 33. Iniani est, ficum hyeme qærere. assidet huic, qi puerulum reqirit, cùm non ampliùs conceditur.

a *Homer. Odyss.* 1. v. 413.
b *Hesiod. Oper. lib.* 1. v. 186.
* ἄρα τὰς *Hes.*
c *L.* 5. §. 17. Sup. §. 18.
d *L.* 9. §. 40.

§. 34.

ANNOTATIONES.

Servile certè hoc, non loqi qid sentias.

Idémqe *Ione*;

Καθαρὰν γὰρ ἄν τις εἰς πόλιν πίστη ξέν@,
Κἂν τοῖς λόγοισιν αἰσχ ἦ, τόγε σῶμα
Δοῦλον πέπαυται, κὐκ ἔχει παῤῥησίαν.
Hanc puram in urbem qisqis externus venit
Qamvis vocetur civis, os servum tamen
Gerit, & loqendi non habet fiduciam.

qæ refutatum tamen eunt, Plutarchus *de exilio*, & Musonius apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 40. sed & Xenophon in *Atheniensium repub.* Ἰσηγορίαν, inqit, καὶ τοῖς δούλοις πρὸς τοὺς ἐλευθέρους ἐποιήσαμεν, καὶ τοῖς μετοίκοις πρὸς τοὺς ἀστούς. *Æqalitatem qandam servis & liberis concessimus, itémqe advenis & civibus.* Cæterùm in eandem cum illis sententiam conveniunt & Plavtina illa; *Epidic.* 1. 1.

— plus scire satius est qàm loqi
Servum hominem, ea sapientia est. —

Et *Milite* 2. 5.

— plus oportet scire servum qàm loqi.

& *ibidem sc.* 6.

— namqe hominem servum suos
Domitos habere oportet oculos & manus
Orationémqe —

Qin & Apostolus ipse *ad Titum Epist. c.* 2. *v.* 9. servis interdicit, nè sint τοῖς δεσπόταις ἀντιλέγοντες. *ne heris obloqantur*, Qod Socrates itidem apud Platonem *in Criton.* εἰ δίκαιον πρὸς δεσπότην ἢ πατέρα κακῶς ἀκούοντα ἀντιλέγειν. negat *justum esse adversus herum patrémve, eum qi utrovis malè avdierit, obloqi.* At Aristoteles *l.* 1. *c.* 9. illos redarguit, qi sive rationis exercitium, sive orationis etiam libertatem servis abjudicant, & jussa herilia duntaxat excipere atqe exeqi, citra disceptationem ullam omnino volunt. Λέγουσιν, inqit, ὡς καλῶς οἱ λόγοι τοὺς δούλους ἀποστεροῦντες, καὶ φάσκοντες ἐπιτάξει χρῆσθαι μόνον. *Non bene dicunt, qi servos spoliant ratione, dicentes præcepto uti duntaxat.* Et videri posset trimetron illud, qod hìc Marcus posuit, respexisse, nisi aliò potiùs spectare ex Philone discseremus. cujus ex his qæ dicta sunt mens, opinor, genuina liqidò satis comparebit. Marcum avtem existimo hæc seqaratim posuisse, & confusaneè poetica qædam fragmenta congessisse, qæ animadversione aliqà digna censebat; qemadmodum idem *suprà* fecerat *l.* 7. §. 38, 43. & §. 50.

§. 31. — ἐμὸν δ' ἐγέλασσε φίλον κῆρ] Ex *Odyss.* I. *v.* 413. Ulyssis sunt verba narrantis, ut corditùs riserit, secum animo reputans.

Ὡς ὄνομ' ἐξαπάτησεν ἐμὸν, καὶ μῆτις ἀμύμων.
Qod nomen decepisset meum, & inculpatum consilium.

qam felici astu, nomine confecto, Cyclopem illum immanem fefellisset. Ista avtem segmenta in usum suum chartis suis illevisse videtur Marcus, qòd utilius, ac sublimius aliqid meditandi avt commentandi ansam atqe occasionem dare posse viderentur. qa de re etiam superiùs monitum dederat, *l.* 10. §. 33.

§. 32. Μέμψονται δ' ἀρετὴν] Hesiodi videtur, ex *op. l.* 1. *v.* 186. verùm ibi legitur,

Μέμψονται δ' ἄρα τὰς —

τοκῆας scilicet de qibus & versu præcedente,

Αἶψα δὲ γηράσκοντας ἀτιμήσουσι τοκῆας.
Celeriter verò senescentes contumeliâ afficient patres.

de hominibus seculi qinti loqitur impiis & nefariis. Avt exscriptor itaqe Marci scripturam depravavit, cùm sensum idoneum è verbis elicere neqiret, avt Marcus ipse παρφθήσας, cum inflexione aliqa extulit; qod non existimo. Interim ex Marco Hesiodi novissima illa emaculari posse avtumo, qæ in codicibus vulgatis sic leguntur, — χαλεποῖς βάζουτ' ἐπίσσοις. cùm emendatius meliúsqe videatur, qod Marcus hìc exhibet, — βάζοντες ἔπεσσιν. istius enim formæ & qæ antecesserunt, & qæ sequntur, sunt omnia.

§. 33. Σῦκον χειμῶν@ ζητεῖν] Ex Epicteto decerptum videtur, cujus hæc sunt *Dissert. lib.* 3. *c.* 24. Ὅταν τινὶ προσπάσχῃς, ὡς ὑδενὶ τῶν ἀναφαιρέτων, ἀλλὰ τοιούτῳ γένει, οἷόν ἐστι χύτρα, ὅσον ὐάλινον ποτήριον. ἐν' ὅταν καταγῇ, μεμνημένος μὴν, μὴ ταραχθῇς. ὕτω καὶ ἐνθάδε, ἐὰν παιδίον σαυτῷ καταφιλῇς, ἐὰν ἀδελφὸν, ἐὰν φίλον, μηδέποτε ἐπιδῷς τὴν φαντασίαν εἰς ἅπαν, μηδὲ τὴν διάχυσιν ἐάσῃς προελθεῖν ἐφόσον αὐτὴ θέλει, ἀλλ' ἀντίσπασον, κώλυσον, ὅσον τοῖς θριαμβεύουσιν ἐφεζῶτες ὄπισθεν καὶ ὑπομιμνήσκοντες, ὅτι ἄνθρωποί εἰσι. τοιοῦτον τι καὶ σὺ ὑπομίμησκε σεαυτὸν, ὅτι θνητὸν φιλεῖς, ὐδὲν τῶν σαυτῷ φιλεῖς. ἐπὶ τῷ παρόντος σοι δίδοται, ὐκ ἀναφαίρετον, ὐδ' εἰσάπαν, ἀλλ' ὡς σῦκον, ὡς ταφυλὴ, τῇ τεταγμένῃ ὥρᾳ τοῦ ἔτους. ἂν δὲ χειμῶνος ἐπιποθῇς, μωρὸς εἶ. ὕτω κἂν τὸν υἱὸν ἢ

A τὸν φίλον πότε ποθῇς, ὅτε σ' οὐ δίδοταί σοι, ἴσθι ὅτι χειμῶνας σῦκον ἐπιποθεῖς. ὅσον γάρ ἐστι χειμὼν πρὸς σῦκον, τοιοῦτόν ἐστι ἡ ἀπὸ τῶν ὅλων περίστασις πρὸς τὰ κατ' αὐτὴν ἀναμάρτητα. *Cum aliqâ re afficeris, eâ sic afficiaris, ut eripi illam posse statuas, & ex eo esse genere, cujusmodi est fictilis olla, avt vitreum poculum; ut eo confracto memineris perturbatione vacandum esse. Ità & hic se res habet: si filiolum tuum deoscularis, si fratrem, si amicum, neqaqam omnem cogitationem in eo defigito, neqe affectum illum eò progredi sinito qò ipse volet, sed retrahito, prohibeto, velut ii qi triumphantibus à tergo assistunt, eósqe mortalitatis ipsorum commonefaciunt. Tale aliqid & ipse tibi*
B *subjicito: te diligere mortalem, nihil eorum diligere qa tua sunt: data tibi esse in præsentia, eripi posse, non perpetuò concessa esse, sed ut ficum, ut uvam, statо anni tempore, qas si sub brumam desideres, stultus fueris. Eodem modo, filium avt amicum eo tempore desideraris, qo tibi datus non est, scito te in bruma desiderare ficum. Qalis enim est hyemis & ficus ratio, talis etiam est rerum universitatis status erga ea qa in illo tolluntur.* qibus gemina monet & *enchirid. c.* 3. Qod avtem de *ficu* Epictetus, idem de *rosa* ferè Seneca *Epist.* 122. *Non vivunt contra naturam, qi expectant ut pueritia splendeat tempore alieno? non vivunt contra naturam, qi hyeme concupiscunt*
C *rosam? fomentóqe aqarum calentium, & calorum aptâ mutatione, brumâ lilium florem vernum exprimunt?* Gregorius item Nazianzenus *adv. Evnom. Orat.* 1. *bonum intempestivum* esse ait, ὥσπερ ἄνθος ἐν χειμῶνι, πάντελῶς ἄωρον. Sed & Nicetas Choniates de Alexandro Com. *lib.* 1. *c.* 8. qi miserrimis tempestatibus splendidissimè ornatus procedebat, ait illum, χειμῶνος μέσου χάριτας ἐαρινὰς δρέπεσθαι, *mediâ brumâ veris suavitatem carpsisse.* Boëthius *consolat. l.* 1. *c.* 6.

Nunqam purpureum nemus,
Lecturus violas, petas,
Cùm savis aqilonibus
D *Stridens campus inhorruit.*

Παιδίον ζητεῖν, ὅτε ἐκέτι δίδοται] *pueritiam qærere præteritam* Xylander. minùs sanè. παιδίον *puerulus*, non *pueritia*. Sed nec minùs interpres Anglus, qi reddidit, *Pueros desiderare, priusqam dentur.* imò, *postqam sublati amplius jam non existunt.* Hoc est avtem qod proverbialiter dici solitum observat Scholiastes *ad Aristophan. Plut.* ab Hercule amissum Hylam desiderante & inclamante tractum;

Ποθεῖν τὸν ἀ παρόντα, καὶ μάτην καλεῖν.
Desideras absentem & hunc frustrà invocas.

Plavtus *Pers. act.* 4. *Sc.* 4.

E *— qid illum qaras, qi fuit?*

Vetatur idem & proverbio illo altero,

Ῥόδον παρελθὸν, μηκέτι ζήτει πάλιν.
Nè qaras iterum præteritam semel rosam.

Meminere Zenobius in *collect. adag.* 702. Svidas *adag.* 58. Apostolius *adag.* 1621. Scaliger *stromat. adag.* 827. Verùm apud Svidam & Apostolium vitiosè legitur, Ῥόδον παρελθών. qod secuti Schottus in versione *stromatei* Scaligeriani,

Nè qare, qando præteristi, iterum rosam.

Pantinus apud Apostolium,

Qam præteristi, nè amplius qaras rosam.

F Et Portas apud Svidam,

Rosam, qam præterieris, nè amplius qare denuo.

qæ à proverbii mente abeunt procul. In ejusdem expositione Svidæ codices mutilati videntur. ἐπὶ τῶν κοδαιόντων τινὰ, inqit. deest, ἤδη ἀπελθόντα, ἢ ἀπολιπόντα, ἢ ἀποθανόντα. *de eis qi celebrant aliqem, qi utiqe jam abiit, vel obiit, avt aliud* ejusmodi. Zenobius, Ἐπὶ τῶν μεταμελομένων περί τι, καὶ μὴ δυναμένων τι ἀνύσαι. qod Pantinus, apud Apostolium; qi utrumqe & Svidam & Zenobium transcripsit, sic reddidit; *de negligentibus circa aliqid, qiqe nihil efficere possunt.* ἀμελημένων legisse existimarem, nisi τὸ μεταμέλεσθαι alibi pariter
G vertisse deprehendissem. vertendum potiùs, *de eis qi circa rem aliqam pœnitentiâ frustrà tanguntur, cùm nihil proficiant.* De *rosa* distichon apud eundem in notis.

Τὸ ῥόδον ἀκμάζει βραχὺν χρόνον. ἢν δὲ παρέλθῃ,
Ζητῶν ἐυρήσεις, ὦ ῥόδον, ἀλλὰ βάτον.
Verna brevis rosa flore nitet: simul ille recessit,
Non rosa qarenti, sed rubus asper erit.

Proinde, qi rerum istiusmodi desiderio intempestivo se torqet, miseriam sibi meram creat.

Ὃς γὰρ ἀπολαύειν βέλτιστ', ὧν ἀπολείπεται
Διὰ τὸν χρόνον, πῶς ὅστις ἐκ ἐς' ἄθλιος;
Nam qi ea potiri concupiscit, à qibus
Arcetur horis, qomodo non sit miser?

Menander *Ararià*, referente Stobæo *tom.* 2. *tit.* 117.

§. 34.

§. 34. Filiolum deosculanti præcipiebat Epictetus, intus apud se diceret, *Cras forsan morituus est.* at malè ominata sunt ista. mali ominis nihil est, qod munus naturale ullum designat. alioqi spicas etiam demeti, infavstum fuerit.

§. 35. Uva acerba, matura, passa; mutationes sunt omnia ista, non in id qod non est, sed in id qod nondum est.

§. 36. *Voluntatis latro nullus est*, inqit Epictetus.

§. 37. Artem assensum præbendi inveniendam idem monebat. & conatus ità cohibendos esse, ut cum exceptione fiant, ut societatis jus spectent, ut pro rei cujusqe dignitate adhibeantur. & ap-

§. 34. Καταφιλῆντα τὸ παιδίον, ἔλεγεν ὁ Ἐπίκτητος, ἔνδον ἀπιφέγγεται, [a] ἄυριον ἴσως ἀποθανῆ. δύσφημα ταῦτα; [b] ἀδὲν δύσφημον, ἔφη, φυσικῦ τινος ἔργε σημαντικόν. ἢ καὶ τὰ σάχυνα [c] θερισθῆναι, δύσφημον. a L.10.§.34. b L.2.§.17. c L.7.§.40.

§. 35. [d] Ὄμφαξ, σαφυλὴ, σαφὶς, [e] πάντα μεταβολαί, [f] ἐκ εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ ὄν. d L.9.§.21. e L.5.§.23. f L.4.§.4.

§. 36. g Λῃστὴς προαιρέσεως ἀ γίνεται, τὸ δ' Ἐπικτήτε. g L.8.§.41.

§. 37. Τέχνην ἢ ἔφη [h] περὶ τὸ συγκαταθίεσθαι εὑρεῖν. καὶ ἐν τῷ [i] περὶ τὰς ὁρμὰς τόπῳ τὸ προσεκτικὸν φυλάττειν, ἵνα [k] μεθ' ὑπεξαιρέσεως, ἵνα [l] κοινωνικὴ, ἵνα [m] κατ' ἀξίαν. καὶ [n] ὀρέξεως h L.7.§.54. i L.8.§.7. k L.4.§.1. l L.7.§.72. m L.8.§.29. n L.10.§.1.

ANNOTATIONES.

§. 34. Καταφιλῆντα τὸ παιδίον] Ex eodem Epicteti loco & ista desumpta sunt. Τί κακόν ἐστι μεταξὺ, καταφιλῆντα τὸ παιδίον, ἐπιψελλίζοντα λέγειν, Ἄυριον ἀποθανῆ; τῷ φίλῳ ἀσωμένος, Ἄυριον ἀποδημήσεις, ἢ σὺ, ἢ ἐγὼ, καὶ ἐκέτι ὀψόμεθα ἀλλήλους; ἀλλὰ δύσφημά ἐστι ταῦτα. καὶ γὰρ τῶν ἐπαοιδῶν ἔνια. ἄλλ' ὅτι ὠφελῆσιν, ἐκ ἐπισρέφομαι. μόνον ὠφελεῖται. σὺ δὲ δύσφημα καλεῖς ἄλλα, ἢ τὰ κακῦ τινος σημαντικά; δύσφημον δέ μοι λέγεις ὄνομα φυσικῦ τινος πράγματος σημαντικόν; λέγε δύσφημον εἶναι καὶ τὸ θερισθῆναι τὰς σάχυας. ἀπώλειαν γὰρ σημαίνει τῶν σαχύων, ἀλλ' ὲ τῦ κόσμε. *Quid mali in eo est, si inter deosculandum puerum balbâ voce dicas, cras morieris; amico itidem, cras peregrè abibis vel tu vel ego, neqe alter alterum posthac visurus est? At mali ominis ista sunt. Etiam incantamenta qadam ejusmodi sunt: sed qia juvant, non curo, modo juvent. Tu verò ominosa nunqid alia vocas nisi ea qæ aliqid mali significant. Tu verò ominosam mihi vocem dicis, qa rem aliqam naturalem declarat? Dic ominosum esse etiam demeti spicas: interitum enim spicarum significat, non mundi.* Ista avtem dissertatio enata est forsan ex occasione illius qod ab eodem dictum refertur, *enchirid. c. 3.* Ἂν παιδίον σαυτῦ καταφιλῆς ἢ γυναῖκα, μίμησο ἐπιλίγειν, ὅτι ἄνθρωπον καταφιλῆς. ἀποθανέντος γὰρ αὐτῦ ὲ ταραχθήσῃ. *Si filiolum, avt uxorem diligis, memento considerare, hominem à te diligi: nam eo mortuo non perturbaberis.* qod astanti forsan alicui minùs gratum avditu, maliqe ominis esse visum est. vide *l.* 9. §. 3. & *l.* 10. §. 34.

Τὰς σάχυας θερισθῆναι] vide *ad l.* 7. §. 40. at Anglicanus interpres, σαφυλὰς legisse videtur; (contrà qàm ipse Epictetus habet) qas θερίζεσθαι, i. e. *meti* vix dixeris. fefellit illum forsan qod de *uvis* seqitur.

Δύσφημα ταῦτα] ità Seneca *ad Marc. c.* 9. *qis non tanqam dirum omen respuit?*

§. 35. Ὄμφαξ, σαφυλὴ] Et ista indidem, sed magìs accisa. Pergit Epictetus. Λέγε δύσφημον καὶ τὸ φυλλορροεῖν, καὶ τὸ ἰσχάδα γίνεσθαι ἀντὶ σύκε, καὶ ἀσταφίδας ἐκ τῆς σαφυλῆς. (qod Theocritus, an qis alius, *Idyl.* 27. Ἀ σαφυλὶς σαφὶς ἐσι,) πάντα γὰρ ταῦτα τῶν προλέρων ἐσὶν εἰς ἕτερα μεταβολαί, ἐκ ἀπώλεια, ἀλλὰ τεταγμένη τις οἰκονομία καὶ διοίκησις. τοῦτ' ἔσιν ἀποδημία, καὶ μεταβολὴ μικρά. τοῦτο θέλεσθαι, μεταβολὴ μείζων, ἐκ ἐκ τοῦ νῦν ὄντος εἰς τὸ μὴ ὄν, ἀλλ' εἰς τὸ νῦν μὴ ὄν. *Omninosum dic foliorum qoqe defluxum, & caricam è ficu, & aridas uvas è botro fieri: nam hæc omnia ex iis, qa antea fuerunt, in alia mutantur. Non internecio ista est, sed certa qadam ratio atqe administratio. Hujusmodi res est peregrinatio; absentia, & parva qadam mutatio. Hujusmodi mors; mutatio major, non ex eo qod nunc est in id qod non est, sed in id qod nunc non est.* Apollonius Tyanæus *Ep.* 66. Τὸ γὰρ ὂν ἐκ ἀπόλλυται. διὰ τοῦτο ὄν, ὅτι ἴσα διαπαλός. ἢ καὶ τὸ μὴ ὂν γίνεται. πῶς δ' ἂν γένοιτο, μὴ ἀπολλυμένε τοῦ ὄντος; *Qod enim existit, non perit, cùm idcirco existat, qod semper futurum sit: avt certè qod non est, illud fit. Qomodo verò non alio qopiam qod sit pereunte fiat.* vide *ad l.* 4. §. 4. & *l.* 5. §. 13.

§. 36. Λῃστὴς προαιρέσεως ἀ γίνεται] Epictetus ἀυτολεξεὶ, *l.* 3. *c.* 22. Λῃστὴς π. ἀ. γ. τύραννος ἀ. γ. Idem, *l.* 1. *c.* 18. Ἀλλ' ὁ τύραννος δήσει. τί; τὸ σκέλος. ἀλλ' ἀφελεῖ. τί; τὸν τράχηλον. τί ἔν, ἀ δήσει, ἀδ' ἀφελεῖ; τὴν προαίρεσιν. *At tyrannus vincies. Qidnam? Pedem. At avferet. Qidnam? Collum. Qid ergò non vincies, non avferet? Voluntatem.* Et Clemens *Strom. l.* 4. *p.* 523. *D.* Τὴν ἀρετὴν ἐκ ἐπ' ἄλλοις τισὶν εἶναί φαμεν, ἢ πάντων μάλιστα ἐφ' ἡμῖν. τὰ μὲν ἔν ἄλλα ἔργων δύναμίς τις προσπολεμῶν. τὸ δ' ἐφ' ἡμῖν ἑδαμᾶς ἀδ' ἂν μάλιστα ἐνίσασιο. Διόδοτον γὰρ τὸ δῶρον, καὶ ἐχ ὑποπίπτον ἄλλῳ τινί. *Virtutem non in aliis, sed vel ex nobis maximè sitam esse dicimus. Itaqe alia qidem potest qis arcere bellum gerens, qod avtem situm est in nostra potestate, neqaqam, nec si maximè qidem institerit. Est enim donum datum divinitus, & qod non alii cuipiam subjicitur.* vide Apostolum *ad Rom. c.* 8. *v.* 35, 39. Stilpo cùm Megarâ captâ à Demetrio rogaretur, numqis rerum ipsius qicqam abstulisset, qò restitutio posset fieri, respondisse fertur,

A ἀδείς. ἀδένα γὰρ εἶδον ἐπισάμαν ἀποφέροντα. *Nemo qisqam: neqe enim qenqam vidi, qi scientiam asportaret.* Plutarchus in *Demetr.* vel ut idem *de puer. instit.* numqid amisisset qærenti, ὐ δῆλα. πόλεμος γὰρ ὐ ληφυραγωγεῖ ἀρετήν. *Nihil*, inqit, *qicqam: neqe enim bellum virtutem unqam depredatur.* Laërtius item *l.* 2. ait jussum à rege catalogum sive indicem eorum qæ amiserat exhibere, dixisse, μηδὲν τῶν οἰκείων ἀπολωλέναι. παιδείαν γὰρ μηδένα ἐξηνεγκέναι. τόν τε λόγον ἔχειν καὶ τὴν ἐπιστήμην. *Nihil rerum suarum amisisse se: neqe enim eruditionem qendam extulisse: rationémqe ac scientiam superesse sibi.* denique ut Plutarchus *de tranqil. pag.* 475. *C.* μηδένα ἰδεῖν τὰμὰ φέροντα. *neminem*, inqit, *vidi, qi meum aliqid ferret.* B qibus Stilponis verbis optimè subjungit idem *ibidem.* Καὶ τοίνυν τῆς τύχης πάντα τἄλλα λειπλατούσης καὶ περιαρπαζούσης, ἔχομέν τι τοιῦτον ἐν ἑαυτοῖς, *Iliad. ε. v.* 484.

Ὅσον τ' ὄτε φέρουσιν Ἀχαιοὶ, ὅτ' ἂν ἄγωσιν.

Proinde fortuna, ubi reliqa depredatur omnia, atqe adimit, habemus aliqid in nobismet tale,

Qod ferre avt agere immitis non possit Achivus.

qi & mox, δόξας χρήσας, καὶ μαθήματα, καὶ λόγους εἰς ἀρετὴν τελευτῶντας, ἀναφαίρετον ὐσίαν καὶ ἀδιάφθορον, *bonas opiniones, disciplinas, rationes in virtutem desinentes, bona qe aboleri & corrumpi non* C *possunt*, appellat. In casu consimili Stilponiani illius, post rei familiaris direptionem Æneas Gaza ad suos *Epist.* 5. Νῦν βεβαιότερον γνώσεσθε, ὅτι χρυσὸς καὶ ἄργυρος καὶ περιφανεῖς ἐσθῆτες τοῖς μὲν πολλοῖς περιμάχητον, ἀβέβαιον δέ τι χρῆμα, καὶ ἐκ ἐγκλὸς, ὠδὲ τῷ ἔχοντος ὡς ἀληθῶς εἶναι τῷ βλεπομένῳ διαπάζειν ἔξεσι. τὰ δὲ μαθήματα, καὶ ἡ σοφία, τοῖς μὲν ἀσόφτοις καταγέλαστον, βέβαιον δέ τι κλῆμα, καὶ πεπηγὸς, καὶ ἀνάλωτον, καὶ τὸ ὅλον κρεῖττον λῃτείας. *Nunc liquidius cognoscetis, avrum & argentum ac splendidas vestes, qa summâ contentione vulgò expetuntur, infirmam esse rem & minimè constantem, neqe reverà in possidentis potestate, siqidem qi vult diripere ac distrahere potest: doctrinas verò & sapientiam, qa ab imperitis deridetur ac contemnitur, stabile esse bonum atqe* D *fixum atqe inconsumptum, ac in universum superbius ac præstantius, qàm ut à latronibus eripi possit.* qi idcirco optimè subinfert; τοῦτο μᾶλλον ἀντίσχετε. καὶ ἐκέτι πρὸς φυλακὴν δείσεσθε, ἀ τείχες, ἀχ ὅπλων, ἀ φυλαττόντων φάλαγγος. *In hoc magis incumbite, neqe amplius ad custodiam vobis opus erit avt mœnibus, avt armis, avt custodum acie.*

§. 37. Τέχνην δὲ ἔφη περὶ τὸ συγκαταθίεσθαι εὑρεῖν] Epictetus *Enchir. c.* 7. Ἄρον τὴν ἔκκλισιν ἀπὸ πάντων τῶν ἐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ μεταθὲς ἐπὶ τὰ παρὰ φύσιν τῶν ἐφ' ἡμῖν. τὴν ὄρεξιν δὲ παντελῶς ἐπὶ τῷ παρόντος ἄνελε. μόνῳ δὲ τῷ ὁρμᾶν καὶ ἀφορμᾶν χρᾶ, κούφως μέντοι, καὶ μεθ' ὑπεξαιρέσεως, καὶ ἀνειμέ- E νως. *Aversationem igitur ab iis rebus amovebis omnibus, qa in nobis sita non sunt: atqe in eas transferes, qa natura eorum, qa nostri arbitrii sunt repugnant. Sed eò tantùm utitor motu animi, qò vel accedas ad eas res, vel ab iisdem recedas: verùm leviter, & cum immimutione, & remisse.* Habes pleraqe hîc à Marco posita; habes & apud Marcum sparsim *artis* hujus regulas in locis ad marginem adnotatis. & cumprimis *lib.* 8. §. 7. verùm περὶ τῦ συγκαταθίεσθαι peculiariter *artem* qam dicit voluisse videtur qod proposuit idem *Dissert. l.* 3. *c.* 8. Ὡς πρὸς τὰ ἐρωτήματα τὰ σοφιστικὰ γυμνάζομεθα. ὕτω καὶ πρὸς τὰς φαντασίας καθ' ἡμέραν ἔδει γυμνάζεσθαι. προτίνυσι γὰρ ἡμῖν καὶ ἄυλον ἐρωτήματα. ὁ υἱὸς ἀπέθανε τῦ δεῖνος. ἀπόκριναι, ἀπρομάρητον, ἀ κακόν. ὁ πατὴρ τὸν δεῖνα ἀποκληρόνομον καθέλιπε. τί σοι δοκεῖ; ἀπροαίρετον, ἀ κακόν. ἐλυπήθη ἐπὶ τούτῳ. προαιρετικὸν, κακόν. γενναίως ὑπέμεινε. προαιρετικὸν, ἀγαθόν. καὶ ὅτως ἐθιζόμεθα, προκόπτομεν. ὠδένα γὰρ ἄλλῳ συγκαθησόμεθα, ἢ ὃ ἡ φαντασία καθαληπτικὴ γίνεται. *Qemadmodum adversus captiones sophisticas exercemur, ita etiam contra visa qotidie nos exercere debeamus: nam & ipsa qæstiones proponunt. Illius filius obiit. Respondе. Cum nostri arbitrii non sit, malum non est. Pater illum exhæredavit. Qid tibi videtur? Non nostri arbitrii est, ergò non malum. Rem illam ægrè tulit. Nostri arbitrii est, & malum. Fortiter tulit. Nostri arbitrii est,*

a *L.* 10. §. 25. ξεως μὲν παντάπασιν ἀπέχεσθαι. a ἐκκλίσαι δὲ πρὸς μηδὲν ἧττον ἐφ' ἡμῖν κεῖται.

petitu quidem abſtinendum prorſus; averſationem verò in re nulla adhibendam, qæ noſtri juris non ſit.

§. 38. Οὐ περὶ τυχόντος ἄρα, ἔφη, ἐστὶν ὁ ἀγών, ἀλλὰ περὶ τοῦ b μαίνεσθαι, * εἰ μή.

§. 38. Non eſt itaqe, inqit, de re vulgari certamen, ſed de eo, utrum inſaniamus, nécne.

b *L.* 5. §. 17. * ἢ μή.

§. 39. Ὁ Σωκράτης ἔλεγε. τί θέλετε; λογικῶν ψυχὰς ἔχειν, ἢ ἀλόγων; λογικῶν. τίνων λογικῶν; c ὑγιῶν ἢ φαύλων; ὑγιῶν. τί * δὲν ζητεῖτε; ὅτι d ἔχομεν. τί δὲν μάχεσθε καὶ διαφέρεσθε;

§. 39. Socratis dictum. Qid vultis? rationalium, an irrationalium animas habere? rationalium. qorumnam rationalium? ſanorum an pravorum? ſanorum. qare ergò non qæritis? qia jam habemus. cur ergò pugnatis & contenditis invicem?

c *L.* 10. §. 35 * δὲν [δ'] Xyl. Lug. d *L.* 4. §. 13. *l.* 5. §. 28.

ANNOTATIONES.

& bonum. His ſi aſſeveremus, proficiemus: neqe enim unqam alteri aſſentiemur. nihil enim aliud ſtatues qàm qod phantaſia ipſa renunciat. ità enim reſtituendus eſt locus ille illuſtris, qi vitioſè vulgò legitur ἢ δὲν φ. κ. γ. clavſulâ noviſſimâ etiam à reliqo corpore divulſâ. Hæc eſt *aſſenſûs cohibendi ars*, de qa Marcus iſtic. vide ampliùs *ad l.* 8. §. 49.

Ὀρέξεως μὲν παντάπασιν ἀπέχεσθαι] Epictetus *l.* 3. *c.* 12. è Marco iſtic emendandus. Τίς γάρ ἐστιν ἀσκητής; ὁ μελετῶν ὀρέξει μὲν χρῆσθαι, ἐκκλίσει δὲ πρὸς μόνα τὰ προαιρετικὰ χρῆσθαι. *Qis enim ſeſe exercet? Is qi in eo elaborat, ut ea ſola appetat & averſetur qa noſtri arbitrii ſunt.* lege meo periculo, ὀρέξει μὲν μὴ χρῆσθαι. ſic enim ipſe ſuprà, παντελῶς ἄφελε. & *Enchir. c.* 2. §. 2. παντελῶς ἄνελε.

§. 38. Περὶ τοῦ μαίνεσθαι εἰ μή] Vitioſa ſcriptura, qæ & Xylandro impoſuit, reſcribendum (qod & Caſavbonus vidit.) ἢ μή. *de hoc*, inqit, *agitur utrùm inſaniamus necne.* Hoc eſt, ſcilicet Stoicorum placitum, Ὅτι πάντες οἱ μωροὶ μαίνονται. Cicero *Paradox.* 4. & Laërtius *l.* 7. *Zenon.* Πάντας τοὺς ἄφρονας μαίνεσθαι. hoc eſt, ut Cicero *Tuſcul. l.* 4. *Omnes ſtultos inſanire.* Siqidem, ut idem *lib.* 3. *omnes perturbationes animi morbos eſſe. ſtultumqe neminem his morbis vacare. unde ſic concludunt: qi in morbo ſunt, ſani non ſunt. omnes inſipientes igitur inſaniunt.* Epictetus *l.* 1. *c.* 28. Τίνες λέγονται οἱ παρὰ τῷ φαινομένῳ ἀκολουθοῦντες; μαινόμενοι. ἡμεῖς οὖν τι ἄλλο ποιοῦμεν. *Qi eſſe dicuntur qi qamvis ſequuntur opinionem? Inſani. Nunqid ergo nos aliud agimus.* qem locum interpres doctiſſimus perperam reddidit, dum avtoris mentem non attendit. Flaccus (qem & viſe ſis fuſiùs iſta proſecutum *Serm. l.* 2. *Sat.* 3.

Qem mala ſtultitia, & qemcunqe inſcitia veri
Cæcum agit, inſanum hunc Chryſippi porticus & grex
Avtumat. —

vide & Epictetum *l.* 1. *c.* 22.

§. 39. Ὁ Σωκράτης ἔλεγε] ubi iſta Socratis reperiantur ignoro. nec poſſum certò ſtatuere, an ſcriptum fuerit [ὡς] ὁ Σωκράτης ἔλεγε; & priora illa iſtud reſpiciat. Socrates certè in Platonis *Alcib.* 2. *p.* 452. *C.* Πάντας οὖν οὓς φαύλους ἄφρονας; μαίνεσθαι, ὀρθῶς ἂν φαίημεν. *Si ergò omnes imprudentes inſanire dixerimus, rectè dicemus.*

Τί δὲν ζητεῖτε] lego τί δὲ ζητεῖτε; ità & uterqe interpres.

Ὅτι ἔχομεν] Nemo ſcilicet id qærere & acqirere ſatagit, cujus compotem jam ſeſe credit. In hanc mentem Dio Pruſæus *Orat.* 68. *p.* 620. Ὁ μὲν ἀργυρίου δεόμενος, ἢ ἱματίων, ἢ οἰκίας, ἢ ἄλλου τοῦ, καὶ ἐπίσταται τε καὶ ζητεῖ παρὰ τῶν ἐχόντων λαβεῖν. ὁ δὲ νοῦν οὐκ ἔχων, οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο ἐπίσταται, ὅτι οὐκ ἔχει νοῦν. *Qi argento qidem indiget, avt veſtimentis, avt domo, avt alio qocunqe, & ſe indigere ipſe ſciat, qódqe qarit ab habentibus poſſit accipere, mente caret.* Dionyſodorus apud Platonem in *Euthydem. p.* 193. *E.* Τῶν λαμβανόντων εἰσὶν οἱ μανθάνοντες, ἀλλ' ὧν ἔχόντων. *Diſcentes ex illorum numero ſunt, qi capiunt, non ex eorum qi habent.* In eandem mentem & ex Platonis *Alcibiad.* 1. qædam laudat Theodoretus *Therapevt. l.* 1. *Tom.* IV. *pag.* 478. *A.* cujus hæc ſunt verba. Οὕτω τὸν Ἀλκιβιάδην πείθει ὁ Σωκράτης μαθεῖν, τὴν τῆς γνώσεως ὕφησιν πρότερον ἐξορίσας. πρότερον μὲν γὰρ αὐτὸν ἐξήλεγξεν οὐκ εἰδότα. εἶτ' ἐκεῖνος εἰρηκότος, Ἀλλ' οὐκ ἂν ἐνῤῥεῖν με ἠγῇ; ἐπάγαγε, καὶ μάλα γε, εἰ ζητήσειας. ἐκεῖνος δ' ἂν φάναι, εἶτα ζητῆσαί με οὐκ ἂν ὄλως; ὑπολαβὼν ἔφη, ἔγωγε, εἰ οἰηθείης γε μὴ εἰδέναι. ἀρχὴ ἄρα γνώσεως, τῆς ἀγνοίας ἡ γνῶσις. *Ita & Alcibiadem ad diſcendum hortatur Socrates, ſcientiæ opinione prius ſummotâ. Ante omnia enim oſtendit illum nihil ſcire: deinde cùm dixiſſet ille, at non inveniſſe qidqam me putas? prorſus plane ſubjunxit, ſi qæſiſſes. Rurſùſqe cùm diceret, annon qæſiſſe me putas? reſpondens ait, puto eqidem, ſi exiſtimaveris te non ſcire. Principium itaqe ſcientiæ eſt ignorantiæ cognitio.* Plato certè in *Sophiſt. pag.* 162. *B.* Μαθεῖν οὐδέποτ' ἂν ἐθέλοιεν τὸν οἰόμενον σοφὸν εἶναι. *Nullum diſcere illa qæ ſcire ſe credit, affectaturum.* Idémqe apud Antonium *meliſſ. l.* 2. *c.* 74. Δεῖ τῶν νέων ἐκπνευματοῦν [μᾶλλον] τὸ ὄγκωμα καὶ τὸν τύφον, ἢ τῶν ἀσκῶν τὸν ἀέρα, τὰς ἐγχέιας τι βυλομένους χρήσιμον. (ità enim legendum, ſupplendum ex Plutarcho *de avdiendo pag.* 39. *D.* non avtem τῷ ἢ loco cum Geſnero ὡς ſubſtituendum.) εἰ δὲ μὴ, γίμουσιν ὄγκου καὶ φυσήματος, ἢ προσδέχονται. *Non minùs ſtudioſè faſtum ac ſpiritus elatos adoleſcentum ex animis, qàm aërem ex utribus excutiendum eſſe, ſi qid velis infundere: alioqi arrogantiæ pleni inflatiqe non admittunt.* Siqidem ut Socrates *ibidem* τοὺς μὲν ἀσκοὺς, τὸ πνεῦμα διίησι. τοὺς δὲ ἀνοήτους ἀνθρώπους τὸ ὄιημα. *Ventus utres dirimit, & homines ſtultos ſcientiæ opinio.* A nec tam φυσικοῖ ἢ γνῶσις, *cognitio inflat*, ut Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 8. *v.* 1. qàm ἡ τῆς γνώσεως ὕησις, καὶ ἡ ψευδώνυμος γνῶσις, *ſcientiæ opinio, & ſcientia falſò nominata*, utì idem loqitur *ad Tim Ep.* 1. *c.* 6. *v.* 20. Facit huc & illud Domini Matth. *c.* 9. *v.* 12. Οὐ χρείαν ἔχουσι οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. *Iis qi valent non opus eſt medico, ſed iis qi malè ſe habent.* opinione ſuâ, non revera, ſanos alloqitur. Clemens *pad. l.* 1. *c.* 1. Τοῖς νοσοῦσι τὸ σῶμα ἰατροῦ χρῄζει. καὶ τοῖς ἀσθενοῦσι τὴν ψυχὴν παιδαγωγοῦ δεῖ. ἴσως δ' οὐκ ἴσον ὑγίεια καὶ νόσῳ. ἀλλ' ἡ μὲν μαθήσει, ἡ δὲ ἰάσει περιγίνεται. *Qorum corpus agrotat, iis medico opus eſt; ita qorum æger eſt animus,* B *iis padagogo opus habent. Inter ſanitatem & cognitionem permultum intereſt: nam hac qidem diſciplinâ, illa verò curatione comparatur.* Naſo *Ponti l.* 3. *El.* 4.

Firma valent per ſe, nullúmqe Machaona qærunt.
Ad medicam dubius confugit æger opem.

Optatus, *de Schiſm. l.* 1. *Sanitas non flagitat medicinam. ægroti eſt remedia qærere.* Cæſarius Arelatenſis *Serm.* 37. *Non reqirit medicum, qi ſe non ſentit agrotum.* itaqe Gregorius Romanus *in Pſal. pœnitent.* 4. *Nemo eſt inſanabilior illo, qi ſibi ſanus videtur.* Siqidem, ut Joannes Chryſoſtomus *Edit. Savil. tom.* 6. *Orat.* 67. Ὁ τὴν νόσον ἀγνοῶν, εὐδεμίαν ποιήσεται C τῆς ἀῤῥωστίας ἐπιμέλειαν. *Qi ignorat ſe ægrotare, nullam morbi curam habebit.* Et Iſidorus Peluſiota *l.* 2. *Ep.* 238. Τὸ ἐν νόσῳ καλεπαλάτῳ τυγχάνοντα νομίζειν ὑγιαίνειν, μανίας λαμπρὰς καὶ ἀνήκεστος. πῶς γὰρ ὁ τοιοῦτος ἰατρὸν ζητήσει, μηδ' αὐτὸ τοῦτο ὅτι νοσεῖ ἐπιστάμενος; *Qm qi in graviſſimo morbo verſatur, integrâ valetudine ſe eſſe exiſtimat, perſpicua hæc atqe incurabilis inſania eſt. Qonam enim pacto hujuſmodi homo medicum conqiret, qi ne hoc qidem cognitum habet, qod ægrotat?* vide Phariſæorum arrogantiam, Lucæ *c.* 18. *v.* 9. & Joannis *c.* 9. *v.* 40. ſed & typum conſimilium, typhum eccleſiæ Laodicenæ faſtuoſum illum apud Joannem *Apocal. c.* 3. *v.* 17. ſcitè Bio, ut Laërtius *l.* 4. Τὴν ὄιησιν, προκοπῆς ἐγκοπήν. *Opinionem* dicebat D eſſe *profectûs impedimentum.* & de philoſophis Clemens *Strom. l.* 1. *pag.* 313. *C.* Ἡ πρόληψις τῆς ὀιήσεως ἀπιστεῖν ἀναπείθει. *Opinionis ſuæ anticipatio perſvadet ut non credant.* ſed & Gregorius Nazianzenus *Apolog.* Τὸ οἴεσθαι τοῦ εἶναι τὸ πλεῖστον ἀφαιρεῖται. καὶ μέγα τοῖς ἀνθρώποις ἡ κενοδοξία πρὸς ἀρετὴν ἐμπόδιον. *Opinionem plurimum de re ipſa auferre, inaniſqe gloriæ ſtudium hominibus magno ad virtutem impedimento eſſe.* Seneca *Epiſt.* 69. *Illud præcipuè ſalutem impedit, qòd cstò nobis placemus. ideo mutare nolumus, qia nos optimos eſſe credimus.* & *Epiſt.* 50. De Harpaſte fatua. *Incredibilem tibi narro rem, ſed veram. ſubitò videre deſiit,* & *neſcit ſe eſſe cæcam.* E *hoc qod in illa ridemus, omnibus nobis accidere liqeat tibi. nemo ſe eſſe avarum intelligit, nemo cupidum. cæci tamen ducem qærunt: nos ſine duce erramus;* & *ideo difficulter ad ſanitatem pervenimus, qia nos ægrotare neſcimus. nec qærimus qidem medicum; erubeſcimus diſcere bonam mentem.* Optimè ergò Epictetus *l.* 2. *c.* 11. Ἀρχὴ φιλοσοφίας, παρά γε τοῖς ὡς δεῖ, καὶ κατὰ τὴν θύραν ἀπλομένοις αὐτῆς, συναίσθησις τῆς αὐτοῦ ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας περὶ τὰ ἀναγκαῖα. *Philoſophiæ principium eſt apud eos qidem qi per januam ad eam ingrediuntur, animadverſio imbecillitatis, atqe infirmitatis ſuæ neceſſariis in rebus.* & mox: Τὴν ὄιησιν προσειλήφαμεν. δι' ἃ γὰρ, φησὶν, οὐκ οἶδα F ἐγὼ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν; οὐκ ἔχω ἔποιεν αὐτῷ; *Arrogantiam qoqe adjunximus. Nam cur, inqit, ego ignoro pulcrum & turpe? non habeo notionem ejus;* &c. & *ibidem c.* 17. Τὸ περῶντον ἐστιν ἔργον τοῦ φιλοσοφοῦντος, ἀποβαλεῖν ὄιησιν. ἀμήχανον γὰρ, ἃ τις εἴδέναι ὄιεται, ταῦτα ἄρξασθαι μανθάνειν. *Qod eſt primum philoſophantis officium? Abjicere arrogantiam. Nulla enim ratio eſt, cur ea, qa ſcire te putes, diſcere incipias.* & in *fine diſſertationis*: Ταύτην οὖν τὴν ὄιησιν τὴν τοῦ δοκεῖν εἰδέναι τι τῶν χρησίμων ἀποβάλλοντας ἔρχεσθαι δεῖ πρὸς τὸν λόγον. εἰ δὲ μὴ, ὡδ' ἐγγὺς ἐσόμεθα τῷ προκόψαι, κἂν πάσας τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς συντάξεις διέλθωμεν. *Hac igitur arrogantiâ, qâ qid utile ſit ſcire nobis videmur abjectâ ad inſtitutionem veniendum eſt. Alioqi multum aberit ut proficiamus, tametſi omnia* G *collectanea, omnes commentarios perlegamus.* Qod Apoſtolus *ad Cor. Ep.* 1. *c.* 3. *v.* 18. Εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι, μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. *Si qis ſibi videtur eſſe ſapiens, ſtultus fiat, ut fiat ſapiens.* ſiqidem, ut Seneca, *de tranqill. c.* 1. *Multi ad ſapientiam potuerant pervenire, niſi ſe putaſſent jam pervenisse.* vide *l.* 1. §. 7.

Τί δὲν μάχεσθε καὶ διαφέρεσθε] Sunt enim iſta animi parùm ſani indicia. vide *Jacobum c.* 4. *v.* 1.

LIBER

LIBER XII.

ISta omnia, qæ per ambages aſſeqi contendis, jam conſeqi potes, nî tibi ipſe invideas. hoc avtem fiet, ſi præteritum omne miſſum feceris, futurum omne providentiæ divinæ permiſeris, & qod præſens eſt tantùm ad pietatis ac juſtitiæ normam direxeris: ad pietatis normam, dum qicqid deſtinatur tibi diligis; cùm & tibi hoc natura tulerit, & huic te: ad juſtitiæ, dum liberè & ſine ambage ulla qæ vera ſunt proloqeris, & qæ legi conſentanea ac pro rei cujuſqe dignitate ſunt, facis: nec impediverit te, qo minùs ſic te geras, avt aliena ſive vitioſitas, ſive opinio, ſive ſermo, avt ſenſus etiam cingentis te maſſæ iſtius carneæ.

Πάντα ἐνεῦνα ἐφ' ἃ [a] διὰ περιόδου ἔυ- a L. 8. §. 1.
χῃ ἐλθεῖν, [b] ἤδη ἔχειν δύναῃ, ἐὰν b L. 3. §. 14. l. 8. §. 55.
μὴ σαυτῷ φθονῇς. τοῦτο δέ ἐστιν, ἐὰν c Inf. §. 2. l. 6. §. 32.
[c] πᾶν τὸ παρελθὸν καταλίπῃς, καὶ d L. 7. §. 8.
[d] τὸ μέλλον ἐπιτρέψῃς τῇ προνοίᾳ, καὶ [e] τὸ παρὸν 46.
ἀπευθύνῃς [f] πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην. ὁσιότη- e L. 3. §. 12.
τα μὲν, ἵνα [g] φιλῇς τὸ ἀπονεμόμενον. [h] σοὶ γὰρ f L. 11. §. 20.
αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε, καί σε τούτῳ. δικαιοσύνην δ', g L. 3. §. 16.
ἵνα [i] ἐλαθρόως καὶ χωρὶς περιπλοκῆς [k] λέγῃς τὰ h L. 5. §. 8.
ταληθῆ, καὶ πρόσῃς τὸ [l] καθ' νόμον, καὶ [m] καθ' i L. 7. §. 31.
ἀξίαν. [n] μὴ ἐμποδίζῃ δέ σε, μήτε [o] κακία ἀλλο- k L. 3. §. 16.
τρία, μήτε [p] ὑπόληψις, μήτε φωνὴ, μηδὲ l L. 10. §. 11.
μέλη [q] αἴσθησις. [r] περιτεθραμμένῃ σοι σαρκιδίῳ. m L. 11. §. 37.
n L. 5. §. 34.
o L. 5. §. 35.
p L. 5. §. 3.
q L. 7. §. 15.
r ὄγκο-

ANNOTATIONES.

§. 1. Ἐφ' ἃ διὰ περιόδου ἔυχῃ ἐλθεῖν] διὰ περιόδου, *poſthac* Caſaubonus. *per circuitus temporum* Xylander. Malim, *per ambages*, περιελθών. Flaccus *lib.* 1. *Epiſt.* 11.

Strenua nos exercet inertia: navibus atqe
Qadrigis petimus bene vivere, qod petis, hic eſt,
Eſt Ulubris; animus ſi te non deficit æqus.

Seneca *Ep.* 28. *Non peregrinaris, ſed erras, & ageris, ac locum ex loco mutas; cùm illud qod qaris, bene vivere, omni loco poſitum ſit.* Idémqe *Ep.* 31. *Qomodo, inqis, iſtò pervenitur? non per Peninum Grajúmve montem, nec per deſerta Candavia: nec Syrtes tibi, nec Scylla, nec Charybdis, adeunda ſunt; qa tamen omnia tranſiſti procuratiuncula pretio. tutum iter eſt, jucundum eſt, ad qod natura te inſtruxit. Licet ad Philoſophiam etiam ſine viatico pervenire.* Idem *Ep.* 17. vide Moſem, *Deut. c.* 30. *v.* 11. — 14. & ex Moſe Pavlum, *ad Rom. c.* 10. *v.* 6, 8. Non eſt itaqe neceſſe, qod ille apud Clementem *Strom. l.* 5. *pag.* 615. *B.*

* Πολλὰ πλανηθῆναι διζήμενον ἔμμεναι ἐσθλόν.
Qi qærit bonus eſſe, multum devius erret.

vel *ἐυδαίμονα* etiam. vide *ad l.* 11. & 16. & *l.* 5. §. 16. & *l.* 10. §. 33.

Τὸ μέλλον ἐπιτρέψῃς τῇ προνοίᾳ] Idem ſuos monet Dominus Chriſtus Matth. *c.* 6. *v.* 34. Μὴ μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον. *Nè igitur eſtote ſoliciti de craſtino.* vide *l.* 4. §. 33, 34. & *l.* 7. §. 8. & *l.* 10. §. 11.

Τὸ παρὸν μόνον ἀπευθύνῃς] vide *l.* 3. §. 12. & *l.* 6. §. 2. & *l.* 8. §. 44. Pindarus *Pyth. od.* 3.

— τὸν δ' ἀμφίπονοι' ἀεὶ φρεσὶ
Δαίμον' ἀσκέων, κατ' ἰμὰν
Θεραπεύων μαχανάν.
— *Procurantem verò mihi eas ſemper animo*
Deum continuis exercitiis colam, pro meis
Honorans viribus.

& *ibidem* 8.

Πρὸ ποδὸς γὰρ ἄμεινον αἰεὶ χρῆμα πᾶν.
Qod ante pedes eſt, ſemper eſt optimum.
Φρονεῖν δὲ τὸ παραμέτρεον.
Cogitare id qod ante pedes eſt.

idem Nem. 3. Μὴ τοίνυν πολυπραγμόνει τὸ μέλλον. ἀλλὰ τὰ παρόντα πρὸς τὸ χρήσιμον διατίθεσο. τί γὰρ ὄφελος ἐκ τοῦ προλαβεῖν τὴν γνῶσιν; εἰ μὲν ἀγαθὸν ἔσῃ τὸ ἐσόμενον, ἥξει καὶν μὴ προγνῷς. εἰ δὲ λυπηρὸν, τί σοι τὸ κέρδος προδακρυῶσθαι τῇ λύπῃ. *Ne igitur curioſius futura indagato, ſed præſentia ad utilitatem componito. Qid enim tibi proderit, longè ante præſciſſe? Si certè bonum erit, qod futurum eſt, eveniet, licet non præneveris: ſin moleſtum, qid inde tibi lucri accedit, dum longè antequam acciderit, mœrore te conficis?* Baſilius Cæſar. *in Eſai.* & apud Simeonem Logothetam *Orat.* 21. vide *l.* 7 §. 7.

Πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην] Ità Zacharias Luc. *c.* 1. *v.* 75. Ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ *Cum ſanctitate & juſtitia*, & Pavlus *ad Epheſ. c.* 4. *v.* 24. Ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι. *Ad juſtitiam & ſanctimoniam.* qarum altera Deum ſpectat, altera hominem. cùm tamen δικαιοσύνη laxiùs ſumpta qandoqe utramqe comprehendat. ut Matth. *c.* 5. *v.* 20. & *c.* 6. *v.* 33. & *Luc. c.* 1. *v.* 6. vide *ad l.* 11. §. 10, & 20.

Ἵνα φιλῇς τὸ ἀπονεμόμενον] vide *l.* 3. §. 15. & *l.* 10. §. 11, 20.

Σοὶ γὰρ αὐτὸ ἡ φύσις ἔφερε] Vide *ad l.* 3. §. 4. συνεμφέρεται τε καὶ συνεμφέρει. & *l.* 5. §. 8.

Χωρὶς περιπλοκῆς] Siqidem, ut Æſchylus *armor. judic.* à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 11. laudatus;

Ἁπλᾶ γάρ ἐστι τῆς ἀληθείας ἔπη.
Simplicia verba veritas ſimplex amat.

A Grotius. Et Evripides *Phæniſſ.*

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ,
Κ' οὐ ποικίλων δεῖτ' ἂν δίχ' ἑρμηνευμάτων.
Ἔχει γὰρ αὐτὰ καιρόν. ὁ δ' ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὐτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.
Simplex & infucata veri oratio eſt;
Nil indiget res aqa ſermonum ambitu,
Manifeſta per ſe: cauſſa ſed juris ſui
Vitio laborans, qærit à verbis opem.

Grotius. Julianus Imperator *Orat.* 7. Λέγεται γὰρ ὑπ' Εὐριπίδου καλῶς,

Ἁπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ.

Σκιαγραφίας γάρ φησι τὸν ψευδῆ καὶ ἄδικον δεῖσθαι. *Hoc enim rectè ab Evripide dictum eſt:*

Simplex ſermo veritatis eſt.

Nimirum, inqit, adumbratione mendax, & injuſtus opus habet. & Theodoretus *therap. l.* 1. *tom.* 4. *pag.* 478. *C.*

Ἀληθὴς ἄρα ὁ τραγικὸς λόγος ἐκεῖνος.
— ὁ δ' ἄδικος λόγος
Νοσῶν ἐν αὐτῷ, φαρμάκων δεῖται σοφῶν.
Vera illa igitur tragica ſententia.
— *iniqa verò oratio*
In ſe ægra: pharmacis eget ſapientibus.

Baſilius Cæſar. *Orat.* 12. & Simeon Cancellar. *Orat.* 1. Ὁ μὲν γὰρ ἀληθὴς λόγος, καὶ ἀπὸ ὑγιῶς διαιρούμενος, ἁπλοῦς ἐστι καὶ μονότροπος. ὁ δὲ ποικίλος καὶ ἐντεχνος, πολὺ τὸ ἐπίπλοκον καὶ ἐγκαλλώπισμον ἔχων, μυρία κατασχηματίζεται, καὶ τρέφεται τροφὰς ἀμυθήτους. ὅταν γὰρ ἄλλως μὲν φύσεως ἔχῃ τὰ πράγματα, ἄλλως δ' οἱ λόγοι περὶ αὐτῶν ἀναπείθωσι, τροφή τίς ἐστι, μᾶλλον δὲ διαστροφὴ, ὑπὸ τῷ λόγῳ περὶ τὴν ἀλήθειαν γινομένη. καὶ ὁ μὲν ἄλλος μὲν φαινόμενος, ἄλλος δὲ ὢν καθ' ἀλήθειαν τροφαῖς κέχρηται λόγων, ἀπατῶν τοὺς συνόντας, ὥσπερ τοὺς κύνας λαγωοὶ καὶ ἀλώπεκες, ἑτέραν δεικνύοντες, καὶ ἑτέραν τρεπόμενοι. *Nam ſermo qidem verus, & ex mente procedens, ſobrius ac ſimplex eſt, uniformis item. Varius verò & artificioſus, multum & circumvolubilitatis & apparatus habens, mille figurat atqe innectit involucra. Qando enim aliter res naturâ ſe habeat, aliterqe de his verba ſuadere videntur, converſio qadam, magis avtem perverſio verborum à veritate contexitur, ut qod verè non exiſtit, verborum vertigine qadam ad decipiendos adſtantes oſtendatur. Qemadmodum lepores vulpéſqe canibus aliam curſus monſtrantes viam, aliam converſi tenent.*

Περιτεθραμμένῃ σοι σαρκιδίῳ] *altilis maſſæ*, vel *molis carneæ* Caſaubonus. ità περὶ vacabit. niſi fortè intentionis vim habere cenſeatur. *circumdatæ tibi carnis* Xylander. ut περιτεθραμμένῃ legiſſe videatur. Illa ſcriptura ſi retineatur, malim vertere *concretæ & coagmentatæ circum te carnis.* ſiqidem τὸ τρέφειν grammatici volunt aliqando ſignificare τὸ πηγνύναι. & indè Heſychius Περιτρέφετο, περιεπήγνυτο. habetur illud *Odyſſ.* ξ. *v.* 477. ubi de nive, qæ ſcutis adhærebat, congeciatâ,

— αὖτως ἔπειτα χιὼν γίνετ' ἤύτε πάχνη,
Ψυχρὴ, καὶ σακέεσσι περιτρέφετο κρύσταλλος.
— *At poſtea nix facta eſt veluti pruina*
Frigida, & ſcutis circumvertebatur cryſtallus.

Sed & *Iliad.* ε. *v.* 903. de lacte in caſeum coaguli vi concreſcente,

Ὡς δ' ὅτ' ὀπὸς γάλα λευκὸν ἐπηγόμενος συνέπηξεν,
Ἰγρὸν ἐὸν, μάλα δ' ὦκα περιτρέφεται κυκόωντι.
Et perinde atqe agitatum coagulum luc album condenſavit,
Liqidum cum eſſet, valdèqe velociter coagulatur miſcenti.

Eam enim ſcripturam Herodianus reſtituit, & Euſtathius approbat

a *L.* 7. §. 68.
b *L.* 7. §. 16.
c *L.* 6. §. 2.
d *L.* 2. §. 12.
* μὴ τὸ π. *L.* 3. §. 3.
e *L.* 10. §. 1.
f Inf. §. 5. 14.
g Inf. §. 26.
h *L.* 4. §. 29.
i *L.* 6. §. 44.
k *L.* 8. §. 15.
l *L.* 4. §. 46.
m *L.* 9. §. 26.
n *L.* 11. §. 13.
o *L.* 10. §. 38.
p Inf. §. 8.

a ὄψεται γὰρ τὸ πάσχον. ἐὰν οὖν b ὅτι δήποτε ὡς ἐξόδῳ γένῃ, πάντα τὰ ἄλλα καταλιπών, μόνον τὸ ἡγεμονικόν σε, καὶ c τὸ ἐν σοὶ θεῖον τιμήσῃς, καὶ d * τὸ μὴ παύσεσθαί ποτε ζῆν φοβηθῇς, ἀλλὰ τόνα e μηδέποτε ἄρξασθαι καὶ φύσιν ζῆν. ἔσῃ ἄνθρωπος f ἄξιος ὃν g γεννήσαντος κόσμε, καὶ παύσῃ h ξένος ὢν i τῆς πατρίδος, καὶ k θαυμάζων ὡς ἀνωσσδόκητα l τὰ καθ' ἡμέραν γινόμενα, καὶ m χρεμάμενος ἐκ τοῦδε καὶ τοῦδε

§. 2. n Ὁ Θεὸς πάντα τὰ ἡγεμονικὰ, γυμνὰ τῶν ὑλικῶν ο ἀγγείων καὶ P φλοιῶν

viderit enim id qod patitur. si igitur, cùm in exitu ferè jam sis, missis cæteris omnibus, id duntaxat, qod in te principatum gerit & divinum est, in pretio ac honore habueris; nec hoc metueris, nè vivere desinas aliqando, sed nè secundùm naturam vivere tandem occipias; mundo, qi te protulit, dignum te præstabis, desinésqe in patria tua peregrinus esse; eáqe qæ qotidie eveniunt tanqam inopinata admirari, & ex hac vel illa re suspensus teneri.

§. 2. Mentes omnes, vasis hisce corporeis, & corticibus, & sordibus Deus denudatas in-

ANNOTATIONES.

probat; & tum ad rem ipsam, unde imaginem eam mutatus est poeta, tum & ad qam transtulit & accommodavit, vulneris scilicet celerrimam coalitionem & curationem magis qadrat, qàm περιτρίφετο illud, qod priùs legebatur. accedit, qòd & τροφαλὶς indè deducta ἀπὸ τυροῦ, de *caseo*, & pro *caseo* usurpatur, qod docent & Herodianus ab Evstathio adductus, & ex Antiphane atqe Aristophane aliisqe Athenæus *lib.* 10. & *l.* 14. Firmant insuper apud Marcum explicationem istam, cùm qòd Jobus etiam *c.* 10. *v.* 10. de humani corporis in utero compositione agens, à *lactis in caseum coagulatione* similitudinem adhibuit, ad id negotii illustrandum: vide *ad l.* 10. §. 26. tum qod Marcus ipse *l.* 7. §. 68. qo loco hoc eodem vocabulo utitur; sed *φύραμα* appellat qod istic σαρκίδιον. Cæterùm, si qis, qia περιτρίφομαι istud merè poeticum videtur, ad scripturam alteram illam potiùs inclinare voluerit, redditum malim, *qa circum te mutationibus obnoxia est, carnis.* ut sit τὸ τετραμμένον, τὸ ἐν ταῖς τροπαῖς συνεχῶς ὄν. qod *corpori* cumprimis competit. vide *l.* 7. §. 15.

Ὄψεται γὰρ τὸ πάσχον] *viderit ad qod patitur.* vide *ad l.* 11. §. 13. sic *l.* 7. §. 14. μέμψεται, *conqeratur*, & §. 16. μεριμνάτω, *cura habeat. lεγέτω, conqeratur.* & *l.* 8. §. 28. ἀποφαινέσθω, *id censeat.* & §. 40. ὑπολαβέτω, *opinetur.*

Τὸ πάσχον] *id qod patitur.* corpusculum vult, τὸ σαρκίδιον. verùm Cleanthes, referente Gregorio Nysseno *de anima pag.* 925. *D.* etiam animam unà cum corpore pati contendit. Συμπάσχει, inqit, ἡ ψυχὴ τῷ σώματι νοσοῦντι καὶ τεμνομένῳ, καὶ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ. *Anima simul patitur cum corpore egrotante, & cum secatur: & corpus cum animo cruciatur.* sed ψυχῆς nomine τὸ πνευμάτιον intelligit, qod ἀπὸ τοῦ νοῦ distingvit Marcus *infrà* §. 3.

Τὸ ἐν σοὶ θεῖον τιμήσῃς] vide *lib.* 5. §. 21. & *infrà* §. 18. 26. Cicero *offic. l.* 3. *Mente nihil homini dedit Deus ipse divinius.* Aristoteles *de gener. animal. l.* 2. *c.* 3. Λείπεται δὲ τὸν νοῦν μόνον θύραθεν ἐπεισιέναι, καὶ θεῖον εἶναι μόνον. *Restat igitur ut mens sola extrinsecus accedat, eaqe sola divina sit.* Generaliùs Heraclitus *ad Amphid. Ep.* 1. Θεῖόν τι ἡ ψυχὴ. *Anima est divinum qid.*

Καὶ τὸ μὴ παύεσθαί ποτε ζῆν φοβηθῇς] transpositis voculis lego καὶ μὴ τὸ παύεσθαι. est avtem monitum præclarum. *Nè timeas, nè qando vivere desinas*; sed illud metuas, nè dum de die in diem differs, fiat ut rectè vivere nunqam incipias. hoc est, malè vivere magis, qàm mori formides, Ἀλλ' ἡμεῖς παιδικόν τινα φοβούμεθα φόβον, θάνατον μὲν δεδοικότες, ἁμαρτίαν δὲ μὴ δεδοικότες. καὶ γὰρ τὰ παιδία τὰ μικρὰ, προσωπεῖα μὲν δείδοικε, πῦρ δὲ οὐ δείδοικεν. ἀλλ' ἐὰν βαστάζόμενα τύχῃ παρὰ λυχνίαν λύχνον ἔχουσαν, ἀπερισκέπτως τὴν χεῖρα ἐπαφήσει τῇ λυχνίᾳ καὶ τῇ φλογί. καὶ τὸ μὲν ἐυκαταφρόητον φρίττει προσωπεῖον. τὸ δ' ἀληθῶς φοβερὸν οὐ δείδοικε, τὸ πῦρ. οὕτω δὴ καὶ ἡμεῖς, θάνατον μὲν δεδοίκαμεν, ὅπερ ἐστὶ προσωπεῖον ἐυκαταφρόητον. ἁμαρτίαν δὲ οὐ δεδοίκαμεν, ὅπερ ἐστὶν ἀληθῶς φοβερὸν, καὶ πυρὸς δίκην κατσθίει τὸ συνειδός. *Puerilem verò timemus timorem mortem timentes, peccatum verò non timentes. Pueri enim parvi larvas qidem timent, ignem verò non timent: sed si ad lucernam lumen habentem portari contingat, inconsideratè manum immittunt lucernæ & flammæ: & contemnendam qidem personam horrescunt, at verè timendum ignem non timent: sic qidem & nos timemus mortem, qa est larva contemptu digna: peccatum verò non timemus, qod est verè timendum, & ignis more conscientiam comedit.* Joannes Chrysostomus *edit. Savil. tom.* 6. *Orat.* 43. qibus gemina habet & Isidorus Peluslota *l.* 2. *Ep.* 257.

Ἄξιος τοῦ γεννήσαντος κόσμε] *dignus mundo qi te genuit*, id est, Deo. vide *l.* 4. §. 23.

Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν.
Nam hujus progenies etiam sumus.

Aratus in *Phanom.* à Pavlo lavdatus *Act. c.* 17. *vers.* 28.

Avde, hospes, contemnere opes, & te qoqe dignum
Finge Deo. —

Nemo alius est Deo dignus qàm qi opes contempsit. Seneca *Epist.* 18. qàm qi mortem qoqe. Marcus hic. Idémqe *Epist.* 31. *subsilire ad cælum ex angulo licet: exurge modò & te qoqe dignum finge Deo.* Huc phrases illæ in sacro codice freqentes: de eis qi Christo qicqam anteponunt, propinqos, parentes, victum, vitam; οὐκ ἔστι μου ἄξιος. *Non est me dignus.* Matth. *c.* 10. *v.* 37, 38. de iis, qi se à seculi sui inqinamentis intaminatos custodierint, Περιπατήσουσι μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. *Ambulabant mecum albati: digni enim sunt. Apoc. c.* 3. *v.* 4. & de vita instituenda monita Apostolica; Ἀξίως τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς κλήσεως, περιπατῆσαι. *Ut ambularetis sicut convenit Deo vos vocanti. ad Thess. Epist.* 1. *c.* 2. *v.* 12. *Col. c.* 1. *v.* 10. *Eph. c.* 4. *v.* 1. & Ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου Χριστοῦ πολιτεύεσθαι. *Ut convenit Euangelio Christi vos geritе. ad Philip. c.* 1. *v.* 27. Agapetus *paranes.* §. 3. Ὁ ἑαυτὸν γνοὺς, γνώσεται Θεόν. Ὁ δὲ Θεὸν γνοὺς, ὁμοιωθήσεται Θεῷ. ὁμοιωθήσεται δὲ Θεῷ, ὁ ἄξιος γενόμενος Θεοῦ. ἄξιος δὲ γίνεται Θεοῦ, ὁ μηδὲν ἀνάξιον πράττων Θεοῦ, ἀλλὰ φρενῶν μὲν τὰ αὐτοῦ. λαλῶν δὲ ἃ φρονεῖ. ποιῶν δὲ λαλεῖ. *Qi seipsum novit, cognoscet Deum: Deum qi cognoscit, assimilabitur Deo, assimilabitur avtem Deo, qi dignus factus est Deo: dignus denique fit Deo, qi nihil Deo indignum patrat, sed qi cogitat, qa ipsius sunt, loqitur qa cogitat, & facit qa loqitur.* ubi in colo tertio vitium subesse videtur scribendúmqe, qò membra sibi invicem nexu gemino cohæreant; ὁμοιωθεῖς δὲ Θεῷ, ἄξιος Θεοῦ γενήσεται.

Παύσῃ ξένος ὢν τῆς πατρίδος] vide *ad l.* 4. §. 29. & *l.* 8. §. 14, 15.

Τῆς πατρίδος] id est, *mundi.* vide *ad l.* 4. §. 44. πόλις καὶ πατρίς.

Καὶ χρεμάμενος ἐκ τοῦδε καὶ τοῦδε] qod Plato in *Epitaph.* dixit; καὶ μὴ ἐν ἄλλοις αἰωρεῖται. *nec suspensa aliorum avt bono casu avt contrario, pendere ex aliorum eventis cogitur.* Cicero *Tusc. l.* 5. Galenus in *hortator. c.* 4. ἐξ ἐλπίδων ἐχέσθαι, *spe evehi*, eodem ferè sensu dixit.

§. 2. Ὁ θεὸς πάντα τὰ ἡγεμονικὰ] indè καρδιογνώστης, *cordium cognitor* dictus Petro *Act. c.* 15. *v.* 8. & πάντων καρδιογνώστης, *qi corda omnium novit, ibidem c.* 1. *v.* 24. Ὅτι μονάτος οἶδε τὴν καρδίαν πάντων ἀνθρώπων. *Qia solus nosti corda omnium filiorum hominis.* ut Solomon rex *Histor. Reg. l.* 3. *c.* 8. *v.* 39. Idémqe in *Proverb. c.* 15. *v.* 11. Ἅδης καὶ ἀπώλεια φανερὰ παρὰ Κυρίῳ. πῶς οὐχὶ καὶ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων; *Infernus & perditio coram Jehova sunt, qantò magis animi hominum? Solus itaqe perfectè novit qid sit in homine, videns in eo & qod in se ipse non videt.* Bernardus *in Psal.* 90. *conc.* 15. Sed ἐμφατικώτατα Apostolus *ad Hebr. c.* 4. *v.* 12, 13. Ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐνοιῶν καρδίας. καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. *Vivus enim est sermo Dei, & efficax, & penetrantior qovis gladio ancipiti: & pertingit usqe ad divisionem animæ simul ac spiritus, compagésqe & medullarum: & dijudicat cogitationes & conceptus cordis. Nec est ulla res creata non manifesta in conspectu ipsius: imo omnia sunt nuda & intimè patentia oculis ejus qicum nobis est negotium.* Ad qem locum Scholiastes. Πάντα γυμνὰ παρ' αὐτῷ. καὶ οὐδενὶ προκαλύμματι ἢ προσωπείῳ τις ἑαυτὸν ὑποκαλύψαι δύναται τῶν ὀφθαλμῶν ἐκείνων. τετραχηλισμένα δὲ, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν προβάτων τῶν ἐκ τοῦ τραχήλου ἀρτημένων καὶ γιγνωσκομένων τῆς δορᾶς. *Omnia apud ipsum sunt nuda, & nemo ullo velamine vel larvâ seipsum oculis illis potest subducere.* Τετραχηλισμένα *avtem dicuntur per metaphoram ab ovibus suspensis & corio nudatis petitam.* qibus gemina ferè Joannes Chrysostomus habet. Tractum, inqiunt *ab ovibus, qarum, pelle detractâ, corpora nudantur.* qò facit lepidissimus ille de lepore insigniter macilento jocus, apud Ælianum rusticum *Epist.* 11. Ἐπεὶ γὰρ ἐδάρη, καὶ τὸ δέρμα ἀπεδύσατο, φαιτὸς τηνικαῦτα ἐγίνετο. μᾶλλον δὲ (εὖ γὰρ ὀρθῶς λέγω) ἀφανὴς ἦν· νῦν ἔτι πλέον. *Postqam enim excoriatus est, & pellem exuit, tum maximè apparuit, imo (non enim rectè dico) magis nunc disparuit.* verùm ampliùs aliqod insinuare videntur verba illa Apostoli. Est enim proculdubio in tota illa dictione allegoria disertissima à *lanionum sive victimariorum ritu* dicta, à qibus *animalia immolanda* τραχηλίζεσθαι, dicuntur, *cùm non solùm à collo suspensa excoriantur, sed per dorsi spinam etiam resupinata finduntur, ut tota foris & intus oculis pateant*; utì optimè Beza. qò pertinet, qod Varin. Favorin. habet, τραχηλίζειν, τὸ δίχοτομεῖν, ᾗ γάρ τὸ διὰ τῆς ῥάχεως σχίζειν. τραχηλίζειν, *in duas partes secare, vel à spina dorsi diffindere.* vide ampliùs *ad l.* 1. §. 3. & *l.* 11. §. 13.

Καὶ φλοιῶν] *corticum* nomine non extrema tantùm, pura ve-

intuetur. solâ enim mente suâ, illas à sese demanantes & derivatas, attingit. hoc idem tu si feceris, multâ temet molestiâ liberabis. qi enim circumjectam sibi carnem non respexerit, nec de vestitu, domicilio, fama, avt apparatu instructúque reliqo cogitando, negotium ullum facesset sibi.

καὶ καθαρμάτων ὁρᾷ. μόνῳ γὰρ τῷ ἑαυτῷ νοερῷ μόνων [a] ἀπλετων τῶν ἐξ ἑαυτῆ εἰς ταῦτα [b] ἐρρυηκότων καὶ ἀπωχετευομένων. ἐὰν ἢ καὶ σὺ τῦτο ἐθίσῃς ποιεῖν, [c] τὸν πολὺν περισπασμὸν σεαυτῷ περιαιρήσεις. ὁ γὰρ μὴ [d] τὰ περικείμενα κρεάδια ὁρῶν, ἤτε γε εὐδῆτα, καὶ οἰκίαν, καὶ δόξαν, καὶ τὴν τοιαύτην περιβολὴν καὶ σκηνὴν θεώμενῳ, *ἀσχολήσεται). [a] L. 2. §. 12. [b] L. 2. §. 1. * Inf. 26. [c] L. 2. §. 2. 7. [d] Inf. §. 3. l. 10. §. 1. 38. * ἐυσχολ. f. ut l. 4. §. 18.

§. 3.

ANNOTATIONES.

vestem, pompam, reliqum vitæ apparatum, sed & corpus ipsum, καὶ τὰ κρεάδια, (utì mox loqitur,) & hæc præcipuè comprehendit. Varro pariter in *Tithono*; *sic invitata matura anima corporeum corticem facilè relinqit.* Qin & *corticem* Nicander tam de *hominis cute*, qàm & de *angvis exuvio*, usurpavit. sic enim in Alexiphar. *v.* 302. de Marsya,

— ἦχί τε Φοῖβος ἀπὸ φλοὸς δόσαλο γύην.
— ubi à Phœbo nudatus pelle pependit.

& in Theriac. *v.* 355.

Ἐξότε γηραλέον μὲν ἀπὸ φλοὸς ἐρπετὰ βάλλει.
Inde feri senium serpentes pubere tergo Commutant.

& *v.* 392.

Ἔυτ' ἂν ἀπ' ἠελίοιο περὶ φλοὸν ἄψεα βάλῃ.
Exuviis puber positis renitensque juventa.

vide *infrà* §. 8.

Τῶν ἐξ ἑαυτῦ εἰς ταῦτα ἐρρυηκότων καὶ ἀπωχετευομένων] *Animam* scilicet, *mentem* saltem, θεῦ ἀπόῤῥοιάν τινα opinabantur Stoici. Vide *ad lib.* 2. §. 1. Cicero *Tusc. lib.* 4. *Humanus animus decerptus ex mente divina.* Et hanc igitur magìs attendit & intuetur potiùs qàm corpus, qod est iftius integumentum tantùm & involucrum. Plutarchus *de tardit. vindict. divin. pag.* 562. *D.* Ἀλλ' ὁ θεὸς ὅτε ἀγνοεῖ δή πω τὴν ἑκάστου διάθεσιν, ἅτε δὴ ψυχῆς μᾶλλον ἢ σώματος αἰσθάνεσθαι πεφυκώς &c. *Sed Deus non ignorat cujusque ingenium & naturam, ut qi animam suapte natura magis qàm corpus sentiat, &c.* & Samueli Deus ipse, *Regum Histor. l.* 1. *c.* 16. *v.* 8. *Non spectat, qod spectare solet homo. homo enim spectat qod est ob oculos: sed Deus spectat qod est in animo.* γυμνὴν ἑωθεν τὴν ψυχὴν βλέπων, *animam nudam intus inspiciens.* ut Clemens *Strom. l.* 6. sive αὐτῇ τῇ ψυχῇ, αὐτὴν τὴν ψυχὴν γυμνὴν, γυμνὸς αὐτὸς θεωρῶν, *animo ipso nudum nudus ipse inspiciat.* utì Plato in *Gorgia pag.* 356. *F.*

Τὸν πολὺν περισπασμὸν σεαυτῷ περιαιρήσεις] qò scilicet μεριμνᾶς, καὶ ταρβάζῃ περὶ πολλά, *solicita es & conturbaris circa multa.* ut Marthæ Jesus Luc. *c.* 10. *v.* 41. Vide *l.* 2. §. 7. & *l.* 6. §. 22. & *l.* 9. §. 31. Interpres nevter commodè satìs reddidisse videtur. De Diogene, Julianus *de cynism. Orat.* 1. Τὰς δὲ ἐκ τῦ σώματος ἐμπίπλοντας τῇ ψυχῇ θορύβους, ἅτε πολλάκις ἡμᾶς ἀναγκάζοι τυτὶ τὸ περικείμενον αὐτῷ χάριν πολυπραγμονεῖν, ἀΐδε ἐν μέρει προσίετο. *Earum verò solicitudinum, ac tumultuum, qi in animam redundant è corpore; cujusmodi videlicet curis circumfusa ista pars suapte nos cavsſâ sape numero vel invitos implicat, nullam partem admittebat.*

Ὁ γὰρ μὴ τὰ περικείμενα κρεάδια ὁρῶν, ἤτε γε εὐδῆτα, καὶ οἰκίαν, καὶ δόξαν, καὶ τὴν τοιαύτην περιβολὴν καὶ σκηνὴν θεώμενος, ἀσχολήσεται] Locus vitiatus: qemqe Lugdunensis editor corrupit amplius ἀσχολήσασθαι, exhibendo. prout in Basiliensi concipitur, contrarium planè avtoris menti sensum nobis repræsentat: *eum* scilicet *qi circumjectum sibi corpus non intuetur, vestitum, domicilium, cæteráqe ad corporis usum spectantia respiciendo, molestiam negotiumqe sibi comparaturum.* At Marci mens aliorsum abit. eum nimirum qi corporis curam non habet ista multò minùs moraturum. Casavbonus ἤπυγε legisse videtur, atqe ἤ illud disjunctivæ loco habuisse. vertit enim; *siqidem qi nec corpus suum, nec vestitum suum, nec ejusmodi adminicula ulla respicit, multum qietis otiique eum procurare sibi necesse est.* Οἰκίαν καὶ δόξαν, prorsus omisit. istam avtem interpretationem si admiserimus, pro ἀσχολήσεται, legendum erit, ἐυσχολήσεται. qòd *l.* 4. §. 19. ἐυσχολώτερον ἔσῃ dixit. tum ἐκ τῦ κοινῦ in posteriore membro μὴ subintelligendum, qasi μὴ θεώμενος diceretur. Ità *Psal.* 9. *v.* 18. *Non enim oblivioni in æternum tradetur egenus; expectatio pauperum in perpetuum peritura est.* pro, *neqe expectatio pauperum in perpetuum peritura est.* & Pindarus *Pyth.* 10.

Ναυσὶ δ', ὅτι πεζὸς ἰών.

id est,

Nec navi, nec pedes iter faciens.

At Xylander erotematicè legit, ἤπυγε — ἀσχολήσεται, *Qi enim non aspicit carnem circumjectam, isne occupetur, in veste, domo gloriaqe reliqisse exterioribus, ac qasi tabernaculo contemplando?* forsan μήπυγε qod vel negandi vel interrogandi vim habeat. *nevtiqam occupabitur*: vel, *nuncubi occupabitur*: id est, *negotium faceſſet sibi.* Vide Epictetum *l.* 3. *c.* 2. & 9. *ad l.* 11. §. 18. Qi idem & qod Marcus istìc vult, scitâ satìs imagine nobis depinxit, *l.* 3. *c.* 26. dum *corpus asello*, reliqa *vita instrumenta asselli* hujus *instructui* confert. Ὅλον, inqit, τὸ σῶμα ὅτως ἔχειν σε δεῖ, ὡς ὀνάριον ἐπισεσαγμένον. ἐφ' ὅσον ἂν ᾖ διόντε ᾖ, ἐφ' ὅσον ἂν ᾖ δίδυται. ἂν δ' ἀγγαρεῖα ᾖ, καὶ τραπώσης ἐπιλάβηται, ἄφες, μὴ ἀντίτεινε, μηδὲ γόγγυζε. ὅταν δὲ πρὸς τὸ σῶμα ὕτως ἔχειν σε δέῃ, ὥρα τί ἀπολείπεται περὶ τὰ ἄλλα, ὅσα τῷ σώματι ἕνεκα παρασκευάζεται. ὅταν ἐκεῖνο ὀνάριον ᾖ, τἄλλα γίνεται χαλινάρια τῷ ὀναρίῳ, σαγμάτια, ὑποδηματία, κριθαί, χόρτος. ἄφες κακεῖνα. ἀπόλυε θᾶττον καὶ ἐυκολώτερον ᾖ τὸ ὀνάριον. *Totum corpus ità te habere oportet ut asellum clitellis onustum qatenus licuerit & datum fuerit. Sed si vis allata fuerit, & miles arripuerit, omitte, ne renitere, ne murmura. Qod si ergo corpus te sic affectum esse decet, vide qid de cæteris statuendum sit, qæ corporis gratiâ comparantur. Cùm asellus sit corpus, cætera freni fiunt asellì, clitella, ferreæ calces, bordeum, fœnum. Omitte illa etiam, absolve citiùs & expeditiùs qàm asellus.*

Τὴν τοιαύτην περιβολὴν] περιβολῆς nomine comprehendit, *qicqid exteriùs nos circundat*, sive munimenti, sive ornamenti nomine; metaphorâ ab *amictu* ductâ. Ità Herodianus *l.* 1. *c.* 2. §. 3. Οὔτε τὰς γένους μακρᾶς διαδοχὰς ἐυπατρίδας, ὅτε τὴν πλούτου περιβολὰς λαμπρὰς. *Neqe qi longam generis seriem præferrent, avt qi opes nimias ostentarent.* Xenophon *æconom. pag.* 822. *D.* Τὰ μὲν ἐμὰ ἱκανά ἐστιν ἐμοὶ παρέχειν τὰ ἐμοὶ ἀρκοῦντα. εἰς δὲ τὸ σὸν σχῆμα ὃ σὺ περιβέβλησαι, καὶ τὴν σὴν δόξαν, οὐδ' εἰ τρὶς ὅσα νῦν κέκλησαι προσγένοιτό μοι, οὐδ' ὡς ἂν ἱκανά μοι δοκεῖ εἶναι. *Nimirum mea abundè mihi suppeditare possunt ea, qa mihi sufficiant: ad eam verò speciem, qâ tu indutus es, & tuam ad existimationem, ne si plura qidem tibì accederent iis, qa modo possides, satìs tibi fore puto.* Procop. *Gothic. l.* 4. Τὰς γὰρ δυνάμεις περιβεβλημένος μεγάλας, καὶ βραχίονα τινῶν οὐχ ὁσίᾳ κλῆσις ἀφαιρεῖσθαι πολλάκις τὰ παρόντα αὐτοῖς ἴσχυεν. *Magnâ enim instructos potestate, & pauca rum eorundem sancta possessio sapius præsentia illis avferre non valuit.*

Καὶ σκηνὴν] *tabernaculum* Xylander. *scenam*, malim. Basilius *in hexam. Orat.* 5. *pag.* 56. *C.* Ὁ δεῖνα περίβλεπτος ἐπὶ χρημάτων περιουσίᾳ. καὶ πλῆθος περὶ αὐτὸν κολάκων. δορυφορία φίλων προσποιητῶν τὴν ἀπ' αὐτῦ χάριν θηρευόντων. πλῆθος συγγενείας καὶ ταύτης καὶ σχηματισμένης. ἱσμὸς τῶν ἐφεπομένων μυρίων, τῶν τε ἐπὶ σιτίοις καὶ τῶν καθ' ἕλλας χρείας αὐτῷ προσεδρευόντων, ὧς καὶ πρωΐαν, καὶ πάλιν ἑσπέραν ἐπισυρόμενος ἐπίφθονός ἐστι τοῖς ἐντυγχάνουσι. πρόσθες τῷ πλούτῳ καὶ τὴν πολιτικήν τινα δυναστείαν, ἢ κ τὰς ἐκ βασιλέων τιμάς. ἐνῶν ἐπιμέλειαν. ἢ στρατοπέδων ἡγεμονίαν. τὸν κήρυκα μέγα βοῶντα πρὸ αὐτῦ. τὰς ῥαβδούχους ἔνθεν καὶ ἔνθεν βαρυτάτην κατάπληξιν τοῖς ἀρχομένοις ἐμβάλλοντας. τὰς πληγὰς, τὰς δημεύσεις, τὰς ἀπαγωγὰς, τὰ δισμωτήρια, ἐξ ὧν ἀφόρητος ὁ παρὰ τῶν ὑποχαρίων ἀθροίζεται φόβος. καὶ τί μετὰ ταῦτα; μία νὺξ, ἢ πυρετὸς εἷς, ἢ πλευρίτις, ἢ περιπνευμονία, ἀπάρπαξεν ἐξ ἀνθρώπου ἀπάγουσα τὸν ἄνθρωπον οἴκοθεν, πᾶσαν τὴν καθ' αὐτὸν σκηνὴν ἐξαπίνης ἀπογυμνώσασα. *Est qispiam ob amplitudinem patrimonii illustris & suspiciendus, & adulatorum hominum copia, & satellitium circa ipsum versatur, septúsqe est fictis amicis qi gratiam ipsius venantur: magnâ qoqe catervâ sanguine propinqorum, & ipsâ simulatâ, stipatus: innumera denique sequitur eorum hominum multitudo, qi partim alimonia emerendæ gratiâ comitantur, avt propter alios usus ei adsunt: qos abiens domo, sesèqe recipiens domum secum trahens, invidiosus est occurrentibus. Adde divitias, si volueris, & civilem aliqam potestatem, vel etiam honores ex regibus, curam & administrationem gentium, imperatorium munus exercitus ductandi, præconem præstantem & astantibulonem, ipsius qi exertâ voce reboet, lictores qi fasces præferant, & vel ipso progressu terrorem acerrimum incutiant, subditis imperio plagas ingerant, & irrogent facultatum publicationes, abreptiones, carceres: è qibus intolerabilis subditorum motus emergit atqe accumulatur. Qid post hæc qæso? Nox una, una febris, avt certè pleuritis, sive peripneumonia abreptum hunc à medio hominium cætu abit secum abducens hominem, omni prorsus, qa eundem circumstabat, scenâ spolians in vestigio ac nudans.* Habes liberaliter delineatam *scenam* illam, de qa Marcus istìc. Sed & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Qicqid est hoc, qod circa nos ex adventitio fulget, liberi, honores, opes, ampla atria, & excluſorum clientium turbâ referta vestibula, clara, nobilis, avt formosa conjux, cæteráqe ex incerta & mobili sorte pendentia; alieni commodatique appa-*

§. 3. [a] Τρία ἐστὶν ἐξ ὧν συνέστηκας, σωμάτιον, πνευμάτιον, νοῦς. τούτων τὰ μέχρι [b] τοῦ ἐπιμελεῖσθαι δεῖν, σά ἐστι. τὸ δὲ τρίτον μόνον [c] κυρίως σόν. * ὃ ἐὰν χωρίσῃς ἀπὸ σεαυτοῦ, τυπήσιν, ἀπὸ τῆς σῆς ἀρμονίας, [d] ὅσα * ἄλλα πεῖσιν ἢ λέγουσιν, * ἢ [e] ὅσα αὐτὸς ἐποίησας ἢ εἶπας, καὶ [f] ὅσα ὡς μέλλοντα παρέσεσθαι *, καὶ ὅσα [g] ἕξις σοι σωματική, ἢ [h] ἕξις συμφύτου πνευματική, ἀποσπάσαι σε δύσεται, καὶ ὅσα ἡ ἔξωθεν περίρρυτος δίνη ἐπιλύσῃ, ὥστε [i] τῶν συνεκμαρμένων ἐξημένῳ καθαρὸν τῷ νοερῷ δύναμιν * ἀπόλυτον, ἐφ' ἑαυτῆς ζῆν, [k] ποιοῦσαν τὰ δίκαια, καὶ θέλουσαν τὰ συμβαίνοντα, καὶ [l] λέγουσαν τ' ἀληθῆ, ἐὰν χωρίσῃς, φημὶ, ἀπὸ ἡγεμονικοῦ τούτου τὰ προσπεφυκότα ἀπ' [m] αὐταπαθείας,

§. 3. Tria sunt, ex qibus constas, corpusculum, animula, mens. horum priora duo hactenus sunt tua, utpote qorum cura commissa est tibi. tertium tantummodo propriè tuum est. proinde si à te, hoc est, à mente tua sejunxeris, qæcunqe alii dicunt faciúntqe; & qæcunqe ipse aliqando dixeris feceríseqe; & qæcunqe te tanqam futura conturbant, & qæcunqe vel circundati tibi corpusculi, vel huic coalitæ animulæ, arbitrii tui non sunt; deniqe qæcunqe externa rerum vertigo jugis volvit, ità ut mens tua rebus fato obvenientibus exempta, pura ac libera apud se vivat, justa faciens, destinata volens, ac vera proloqens. si à mente, inqam, aut hæc sejunxeris, qæ ex affectu vehementiore ei adhærere solent,

&

ANNOTATIONES.

ratus sunt. nihil horum dono datur: collatitiis, & ad domines A ducit. l. 4. §. 29. non ut sibi soli vivat. necesse est enim ut vivat & alteri qi vult sibi. Seneca *Epist. 48.* & τὸ ἀκοινώνητον nusqam non damnat Marcus. Vide *l. 8. §. 48.* & *l. 9. §. 6.* & *l. 10. §. 1.* & *l. 11. §. 1.*

redituris instrumentis scena adornatur. Idémqe *de beneficiis, l. 6. c. 31. Ingentia super se & suos regna fregerunt, nec intellexerunt in illa scena, & vanis & citò diffluentibus bonis resulgente, ex eo tempore ipsos nihil adversi expectare debuisse, ex qo nihil veri audire potuerunt.* Vide *l. 11. §. 6. scena* pro *apparatu.* Synesius *de regno. pag. 14.* Τὴν περὶ τὸ βασιλικὸν σῶμα σκηνὴν καὶ θεραπείαν. *Qantam in Imperatore prope scenicus ornatus cultumsqe corporis.* De *corpore* Simocattus *Epist. 25.* Οὕτως ἐλύπει τὸν φιλόσοφον τὸ θνητὸν τοῦτο περιστήνιον. *Adeò molestè philosophum habebat hoc mortale integumentum.* qod & σκῆνος & ἐπίγειον, *tabernaculum terrestre.* Pavlus Apostolus *ad B Cor. Ep. 2. c. 5. v. 1.* & σκήνωμα, *tabernaculum,* Petrus *Ep. 2. c. 1. v. 13.*

§. 3. Τρία ἐστὶν ἐξ ὧν συνέστηκας] Vide *l. 2.* & *l. 3. §. 16.*

Τἄλλα μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι δεῖν, σά ἐστι] μέχρι τοῦ ἐπιμελεῖσθαι. hoc est qod eleganter Synesius *Ep. 11.* Τοσοῦτον ἀμιλήσας φροντίσιν, ὅσον ἀφοσιώτερθαι τῷ μετὰ σώματος βίῳ. *Tantum vitæ curis & molestiis tribui, qantum ad eam, qa in hoc corpore degitur, vitam satis esset.* neqe enim corporis, avt animæ etiam, qà rationis est expers, cura omnis abjicienda est. Vide *l. 10. §. 2.* Crates Cynicus *Epist. 3.* Μελέτω ὑμῖν τῆς ψυχῆς. τοῦ δὲ σώματος, ὅσον ἀνάγκη. τῶν δ' ἔξω, μηδ' ὅσον. *Cura sit vobis animus. Corpus tantum, qantum necessitas postulat. Externa etiam non tantum.* Ex Platone *polit. l. 3.* Clemens *Strom. l. 4. pag. 481. D.* Ἐπιμελεῖσθαι σώματος δεῖν, ψυχῆς ἕνεκα ἁρμονίας, δι' ἣ βιῶντέ ἐστι, καὶ ὁρᾶν βιῶν. *Oportere curam gerere corporis propter harmoniam animæ, per qod licet & vivere & rectè vivere.* & mox *pag. 483. A.* de externis illis: Τούτων δὲν ἀνθεκτέον, εἰ δὲ αὐτά. ἀλλὰ διὰ τὸ σῶμα. ἢ δὲ τοῦ σώματος ἐπιμέλεια διὰ τὴν ψυχὴν γίνεται, ἐφ' ἣν ἡ ἀναφορά. *Hæc sunt ergò retinenda, non propter se, sed propter corpus: habetur autem cura corporis propter animam, ad qam fit relatio.* Gregorius itidem Nyssenus *de anim. pag. 930. A.* Χρεία καὶ τῇ ψυχῇ τῆς ἐπιμελείας τοῦ σώματος, ἵνα κατασκήνωμα αὐτὸ ἔργαται ἐπιτήδειον ἑαυτῇ. *Opus est animæ cura corporis, ut comparet suum instrumentum sibi aptum.* Et Tertullianus *de anim. c. 38. Certè domus anima caro est, & inquilinus carnis anima: desiderabit itaqe inquilinus ex caussa & necessitate hujus nominis profuturæ domui, toto inquilinatûs sui tempore: non ut ipse substruendus, nec ut ipse loricandus, nec ut ipse tibicinandus, sed tantummodo continendus: qia non aliter contineri possit qàm domo fultâ.* Seneca *Ep. 92.* de viro bono: *Corporis qoqe, velut oneris necessarii, non amator, sed procurator est: nec se illi, cui impositus est, subjicit.*

Τὸ δὲ τρίτον μόνον κυρίως σόν] vide *l. 8. §. 56.* & *l. 10. §. 38.* Ambrosius *hexam. l. 6. c. 7. Aliud enim sumus nos; alia sunt nostra; alia qa circa nos sunt. nos sumus, hoc est anima & mens. nostra sunt corporis membra & sensus ejus. circa nos pecunia est, servi sunt, & vita istius apparatus.*

Ὃ ἐὰν χωρίσῃς ἀπὸ σεαυτοῦ] lege *διό.* & mox, pro *ὅσα ἄλλα, ὅσα ἄλλοι.* pro *παράσεως, παράσει σε.* nihil mutavit editor Lugdunensis, cùm ex Xylandri versione tamen satis advertere potuisset.

Τῷ περικειμένῳ σοι σωματίῳ] ut *suprà §. 2.* & *l. 10. §. 1.*

Τῷ συμφύτῳ πνευματίῳ] vide *l. 2. §. 2.* & *l. 5. §. 4.* & *l. 6. §. 15.*

Ἡ ἔξωθεν περιρρέουσα δίνη] vide *l. 4. §. 43.* & *l. 2. §. 14.* ἀνακυκλήματα. ad *vertiginem* interim illam respexisse videtur, qâ raptari videntur corpora cœlestia, à qibus pendent inferiora ista.

Καθαρὸν τὸν νοερὸν δύναμιν ἀπόλυτον] desiderari videtur copula [καὶ] ἀπόλυτον. Ità de Domino Christo, qem Christianis imitandum proponit Clemens Alexandrinus *padag. l. 1. c. 2.* Ἀπόλυτον ὡς τὸ πανταλὲς ἀνθρωπίνων παθῶν. *Ab omnibus animi perturbationibus est liber.*

Ἐφ' ἑαυτῆς ζῆν] id est, ἑαυτῇ ἀρκεμένην, *seipsâ contentum;* qod felicitatem suam attinet. Πάντα ἔχουσα παρ' ἑαυτῆς τὰ εἰς τὸν βίον χρήσιμα. *Apud se habentem qicqid ad vitam con-*

§. 3. Tria sunt, ex qibus constas, corpusculum, animula, mens. horum priora duo hactenus sunt tua, utpote qorum cura commissa est tibi. tertium tantummodo propriè tuum est. proinde si à te, hoc est, à mente tua sejunxeris, qæcunqe alii dicunt faciúntqe; & qæcunqe ipse aliqando dixeris feceríseqe; & qæcunqe te tanqam futura conturbant, & qæcunqe vel circundati tibi corpusculi, vel huic coalitæ animulæ, arbitrii tui non sunt; deniqe qæcunqe externa rerum vertigo jugis volvit, ità ut mens tua rebus fato obvenientibus exempta, pura ac libera apud se vivat, justa faciens, destinata volens, ac vera proloqens. si à mente, inqam, aut hæc sejunxeris, qæ ex affectu vehementiore ei adhærere solent,

Τὸ τρίτον μόνον κυρίως σόν] *neqe enim* (menti scilicet) *consensu qodam natura adhærent* Xylander. *qicqid per sympathiam ei possit adhærere* Casavbonus. ut προσπάθεια idem hic sit, qod συμπάθεια, de qa *l. 5. §. 26.* Verùm nec συμπάθεια illa excuti prorsus qeat, ut ibi ostensum est; & aliud qiddam sonat ἡ προσπάθεια, *affectionem* nimirum eam, *qâ res alicui addicti sumus, eámqe qodammodo deperimus.* hoc est enim τὸ προσπάσχειν. Ità qod Basilius Cæsariensis an Evstathius Sebastiensis in *ascetic.* Λυθῆναι δεῖ τῶν δεσμῶν τῆς προσπαθείας τοῦ βίου, τὸν γε ἀληθινῶς ἀκολουθεῖν μέλοντα τῷ Θεῷ. *Hominem, qi Deo à pedibus verè est futurus, oportet solvi vinculis, qibus vita addictus est.* Id Dionysius Areopagita citante Budæo; Ὅσιοι γὰρ οὐκ ὀφείλουσι τοῖς γηίνοις προσπάσχειν. *Sancti terrenis non debent immodicè affici.* Idémqe *Epist. 10.* Ἐπειδὴ ἀληθείας ὄντες ἐρασταί, τῆς προσπαθείας ἀναχωροῦσι τῶν ὀλικῶν ἀγγελοπρεπῶς ἐν μέσῳ ἀνθρώποις πολιτευόμενοι σὺν ἀπαθείᾳ πάσῃ. *Qod amando veritatem ab omnium rerum materialium affectu procul recedant, inter homines angelico more conversantes, cum omni tranqillitate animi.* Synesius *Dione pag. 50.* Καὶ δῆλα τῶν ἀρετῶν ὀναίτο ἄν τις, τὸ ἀπηλλάχθαι τῆς ὑλικῆς προσπαθείας. *Et qidem id ex virtutibus utilissimis sibi aliqid conseverit, qod ab omni materia affectione liberetur.* Obiter asteriscum tollo minùs necessarium ex Socratis *historia editionis Stephanianæ, l. 1. c. 10.* Πολλὰ παραλείπουσιν, ἢ πρὸς * πάσχοντάς τισιν, ἢ προσώποις χαριζόμενοι. *Multa præmittunt, vel propterea qod malè affecti sunt erga qosdam, vel ut certis hominibus gratificentur.* lege meo periculo, defectûs notâ furcillatâ, προσπεσχοντάς τισιν. Cicero *ad Attic. l. 2. Ep. 19.* se nimium τῷ καλῷ προσπεπτωκέναι, *bono addictum fuisse,* profitetur. Isidorus Pelusiota *l. 1. Ep. 510.* Προσπάθεια μὲν ὠνομάσθη. ἀνθρωπάθεια δὲ ἄλογος οὐχ ὁρᾷς. *Affectus addictus cecutit; adversus planè cæcus est.* Evstathius *ad Il. β'.* Εἰώθαμεν ἄνθρωποι ἐν ὕπνοις ἐκεῖνα ὡς ἐπιπολὺ φαντάζεσθαι, * ὡς [ὅις f.] προσπαθῶς πως ἔχομεν. *Solemus homines in somniis ea mente plerumqe concipere, qibus certo qodam modo addicti sumus.* Epictetus etiam *l. 3. c. 24. ad l. 11. §. 33.* adductus: Οὕτω τινὶ προσπάσχῃς, ὡς ἀδυνὶ τῶν ἀναφαιρέτων. *Cùm aliqâ re afficeris, eâ sic afficiaris, ut eripi illam posse statuas.* Idémqe *l. 2. c. 16. ad l. 10. §. 27.* repræsentatus; πρὸς μόνον τὸν θεὸν ἀποβλέπουσα, ἐκείνῳ μόνῳ προσπεπτωκυῖα. *Nisi ad solum respicias Deum, eique soli sis addictus.* Restituenda Athenagoræ eadem vox *de resur. mort. in fine.* Κἂν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐμπαθέστερον καὶ σφοδρότερον τοῖς τῇδε προσπεπτωκότες, (perperam vulgati, περιπεπ.) ἄσχολοι τούτου διαλελῦσιν. *Tametsi vulgus hominum acrius & vehementius rebus, qa istic sunt, jam antea affecti nihil curant, & respiciunt istiusmodi finem.* Clementi Alexandrino *Strom. l. 1. p. 273. D.* Μὴ προσπαθείᾳ νικᾶσθαι, μὴ φόβῳ δουλοῦσθαι, μὴ ἡδονῇ ἐκπίπτειν. *Nec ab affectione vinci, nec qæstui servire, nec voluptate efferri.* Idémqe *l. 7. pag. 747. A.* explicans illa D. Christi, Lucæ *Evang. c. 14. v. 26.* Ἐὰν μὴ μισήσῃ τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, προσέτι δὲ καὶ τὴν ἰδίαν ψυχήν. *Nisi odio habueritis patrem & matrem, & præterea propriam qoqe animam.* Τὰς τε γάρ, inqit, προσπαθείας τὰς σαρκικὰς, πολὺ τῆς ἡδονῆς τὸ φίλτρον ἐχούσας, μεμίσηκεν, &c. *Carnales affectiones, qa voluptatis maximas habent illecebras, odit,* &c. qi & *l. 2. pag. 407. A.* de affectibus istiusmodi, Προσπαιτωλοῦ τῷ σώματι τὴν ψυχὴν, τύγε μὴ ἀφορίζοντος καὶ ἀποσυρῶντος ἑαυτὸν τῶν παθῶν. *Corpori affigit animam ejus, qi se non separat ab animi perturbationibus, eáque cruci affigit.* qod *l. 4. pag. 481. A.* vocat ἀπροσπαθῶς βιῶν. *Vivere citra ullam ad ea affectionem.* Et rursus ἀπροσπαθῶς ἀπολιπεῖν. *Relinqere citra ullam ad ea affectionem.* Vide *ad l. 2. §. 3.* Itaqe Synesius *de insomn. pag. 156.* ἰσχυρὰς συγκαταθέσεις, καὶ προσπαθείας conjungit. Οὐδὲ γὰρ ὅδε ἀπαθῶς διακείμεθα περὶ τὰ θεάματα. ἀλλὰ ἰσχυρᾷ μὲν αἱ συγκαταθέσεις τε καὶ προσπάθειαι. ἀποσυγῶ-

& temporis qicqid vel præteritum vel futurum eſt; feceríſque te talem, qalis mundus hic Empedocli dicitur,

Orbis habens inſtar jugi vertigine gavdens.

illúdqe tantummodo, qod vivis, hoc eſt, qod impræſentiarum adeſt, vivere ſategeris; poteris tandem, qod ſupereſt vitæ tuæ, ad mortem uſqe, tranqillè, generoſè, genióqe tuo propitius tranſigere.

§. 4. Sæpenumero ſum miratus, qî fiat, ut cùm ſeſe præ cæteris omnibus diligat unuſqiſqe, κ᾽ a ἓ χρόνῳ τὰ ἐπίκεινα, ἢ τὰ παρῳχηκότα; ποιήσῃς τι σεαυτὸν, ὅι᾽ ὁ Ἐμπεδόκλεις᾽,

b Σφαῖρος * κυκλοτερὴς * κοινῇ περιήθει γαίων.

μόνον τε ζῆν ἐκμελετήσῃς c ὃ ζῇς, τυπίσι, d τὸ παρὸν, δυνήσῃ τόγε μέχρι ἓ ἐσθανεῖν e ἀνολιπόμενον, ἀπερίκλως κ᾽ ἀγνῶς, κ᾽ f ἵλεως τῷ σαυ- ἓ δαίμονι διαβιῶναι.

§. 4. Πολλάκις ἐθαύμασα, πῶς ἑ- αυτὸν μὲν ἕκας᾽ μᾶλλον πάντων φιλεῖ, τὸν

a Sup. §. 1.

b *L.* 8. §. 41.

* Σφαῖρ᾽ ὡς Salm.

* διηπερι- νεῖ Idem.

c *L.* 2. §. 14. *l.* 3. §. 10.

d *L.* 8. §. 44.

e *L.* 7. §. 46. 56.

f *L.* 3. §. 16.

ANNOTATIONES.

συγᾶμεν δὲ ἀχ ἥκιστα. *Neque enim erga ea, qa videmus, affectu caremus, ſed partim vehementer aſſentimur & adhæreſcimus, partim non minus averſamur.* ubi vides etiam opponi ſibi invicem τὸ προσπάσχειν κ᾽ τὸ ἀποσυγεῖν. qemadmodum Evagrius, τὴν προσπάθειαν καὶ τὴν ἀνῃκπάθειαν, hiſt. Eccleſ. *l.* 1. *c.* 15. Ὡς κ᾽ παρὰ Χρισιανῶν θαυμασθῆναι, τῶν μὴ προσπαθείᾳ, ἢ ἀντιπαθείᾳ κρινόντων τὰ ὁράμενα. i. e. vertente Joanne Chriſtophorſono, *ut admirationi etiam eſſet Chriſtianis, his ſcilicet qi nec amore, nec odio ducti, de rebus judicare ſolent.* De Syneſio loqitur, qi & idem *Epiſt.* 57. Εἰ δυνατὸν ἦν ἀγγέλῳ συνιναθροπίνοντι μηδὲν ἀπολαῦσαι τῶν τῆς ὕλης κακῶν εἰς προσπάθειαν. *Ac ſi angelus poſſet cum hominibus ita conſvefcere, nullâ ut ex infima fece rerum contage affectus inficeretur.* qod mox explicans. Ἀλλ᾽ ἔσι περισσὰ δυνάμεως, ὁμιλοῦντα τοῖς χείροσι μηδένα τρόπον παθαίνεσθαι. *Sed eſt virium abundantia, inter deteriora verſari, & nullo modo infici.* Et rurſus: Τὸ προσηκάναι δὲ ἐσι τὸ δεινόν. *Affici autem & adhæreſcere penitùs hoc denſum malum eſt.* ità τὸ προσηκοπαθῆναι eſt παθαίνεσθαι κ᾽ προσήκειν. prout & Marcus *l.* 5. §. 1. Ὅταν προσπαθῶσιν, συγκαλήκοντας τοῖς καθ᾽ ἁυτὰς ἔργοις. *Ubi rebus addicti fuerint, iiſdem etiam intabeſcunt.* Nec illud prætereundum qod Plutarchus prout in *Pompejo pag.* 643. *D.* Τοῖς μειρακίοις προσαγῶνται. *Applicare ſe ad adoleſcentulos.* ità in *amator.* idem τοῖς ἐρασταῖς προσηκοπαθῆναι, pro *addictum eſſe & affectu adhæreſcere* dixit. Sunt itaque τὰ προσηρημένα ἐκ προσπαθείας, *ea, qibus ex affectûs propenſione nimia animus adhæreſcit.* Epictetus *l.* 3. *c.* 28. Μή τι προσήρηταί σοι τῶν ἀ σῶν, μήτι προσπέφυκε, μήτι ὀδυνήσει σ᾽ ἀποσπώμενον. *Ne qid adhæſerit tibi non tuum, ne qid agnatum ſit, ne qid cum dolore tuo ſit avellendum.* Qin & affectus ipſos, τὰ πάθη, προσαρτήματα nuncupare, Baſilidæ ejuſqe aſſeclis ſolenne fuiſſe, docet Clemens *Strom. l.* 2. adducto ex Iſidori περὶ προσφυῦς ψυχῆς inſigni teſtimonio; qod ad Marci mentem illuſtrandam etiam non parùm conduxerit. Qin & (ut Henrici Stephani Theſavro avctarium leviuſculum ſaltem contribuamus) τὸ προσάρτημα gemino ferè ſenſu uſurpavit Galenus *de Hipp. & Plat. placit. l.* 4. *c.* 10. Cæterùm neqe τὸ ἁπλῶς προσηρτῆσθαι ταῦτα: de qibus Marcus hìc, in vitio habetur; iſtud enim à natura eſt, verùm τὸ προσηρημένως προσπεποιθέναι. Itaqe de Diogene Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Πάντα ἴυλυτα εἶχε, πάντα μόνον προσηρτημένα. *Omnia habuit ſolutiſſima, omnia à ſeipſo pendentia.* non & προσπεφυότα. qod *ſuprà* dixerat. vide *l.* 3. §. 5. & *l.* 4. §. 44. & *lib.* 8. §. 30. Adjici poſſunt Porphyrii illa, *de abſtinent. l.* 1. §. 30. Ἁ μὲν ἐκ τῆς ὑσερᾶς προσκλήσεως φύσεως, ἀποβίσθαι πάντα μετὰ τῆς πρὸς ἁυτὰ προσπαθείας. *Quæcunqe ex mortali natura nobis adſcivimus, una cum omni ad ea inclinatione deponere.* Et mox §. 31. Μετὰ τῶν ἔργων ἀποσαλέον καὶ τῆς πρὸς ἁυτὰ προσπαθείας, κ᾽ πάθους. τί γὰρ ὄφελος τῶν ἔργων ἀφιεμένων ταῖς αἰτίαις, ἀφ᾽ ὧν κ᾽ τὰ ἔργα, προσηλῶσθαι. *Ut non ſolum factis, ſed & cupiditate iis abſtinendum ſit. Qid enim prodeſt factis abſtinere, cavſis interim, à qibus actiones prodeunt, qaſi clavis affixi adhæreſcere.* ubi vides τὴν προσπάθειαν etiam ἀπὸ τοῦ πάθους diſtingvi. Ponantur ergò diſtinctionis cavſſa, tanqam gradus qidam, qibus ἀπὸ τῆς ἀπαθείας in partem ſeqiorem fiat declinatio, προπάθεια, πάθος, προσπάθεια. Eſt itaqe ἀπάθεια *integra & abſoluta ab omni affectione vitioſa immunitas*; qod pro *ſummo bono* habebant Stoici. προπάθεια *leviſſima ab hac declinatio.* & *affectûs* vitioſi qaſi *præludium* qoddam. πάθος *affectus vitioſus*, ſive *morbus ipſe.* Hieronymus *in Matth. c.* 5. *v.* 28. *Inter* πάθος & προπάθειαν. i. e. *inter paſſionem & propaſſionem, hoc intereſt; qòd paſſio reputatur in vitium, propaſſio licèt vitii culpam habeat, non tenetur in crimine. Ergò qi viderit mulierem, & anima ejus fuerit titillata, hìc propaſſione percuſſus eſt. Si verò conſenſerit, & de cogitatione affectum fecerit, de propaſſione tranſivit ad paſſionem.* προπάθεια deniqe *ubi morbus invaluerit, & affectus radices adeò altas egerit, ut nec ex animo evelli facilè qeat, nec avelli à re deſiderata, cui* προσηλῶσθαι qodammodo videtur.

Καὶ χρόνῳ τὰ ἐπίκεινα] *qa ultrà ſunt.* qod ſuprà dixerat, ὅσα ὡς μέλλοντα ταράσσει σε. Flaccus, *carm. l.* 1. *Ode* 16.

Latus in præſens animus, qod ultrà eſt
Oderit curare.

vide *l.* 6, §. 32. & *l.* 7. §. 7.

Τὰ ἐπίκεινα ἢ τὰ παρῳχηκότα] Seneca *Ep.* 78. *circumcidendâ ergò duo ſunt, & futuri timor & veteris incommodi memoria. hoc ad me jam non pertinet; illud nondum.*

Ὅιος ὁ Ἐμπεδόκλεις, σφαῖρος κυκλοτερὴς κοινῇ περιήθει γαίων] Ad verſum qendam, qem Empedoclis eſſe vult, alluſit. ut & antè non ſemel *l.* 8. §. 44. & *l.* 11. §. 12. Eum Parmenidæ videtur tribuere Stobæus *tom.* 1. *l.* 1. *tit.* 18. Stobæanorum excerptor Grotius ſaltem. Sub cujus nomine iſta apud hunc repræſentantur:

Ἀλλ᾽ ὅγε πάντοθεν ἶσος ἐὼν, κ᾽ πάμπαν ἀπείρων,
Σφαῖρος κυκλοτερὴς, μιμὶης περιτέθη χαίρων.
Undiqe hìc æqalis atqe infinitus ubiqe
Eſt globus atqe orbis, vaſto ſub pectore gavdens.

poſteriorem verſum & ibi, & apud Marcum, iſtic fœdiſſimè depravatum nemo viderit, medelam Grotius conatus eſt, reſcribendo,

Σφαίρης κυκλοτερῆς μιμήμαθ᾽ ὑπέρλαλα χαίρων.

Verùm hæc à ſcripturæ veteris veſtigiis longiuſculè abſcedunt. Salmaſius feliciùs refinxiſſe videtur in *exercit. Plinian.* ad Marci codices propiùs ſic accedens:

Σφαῖρος κυκλοτερὴς δίνῃ περιηγεῖ γαίων.

Τὸ σφαῖρος avtem vocabulum cùm non alibi, niſi in Marci iſtis bis, legatur, qanqam poſſit, inqit Salmaſius, dici σφαῖρα & σφαῖρος, ut σκύρα & σκύρος. poſſit & σφαιρὸς pro σφαιρόεις, *rotundus ut ſphæra.* hæc tamen ſi minùs placuerint, forſitan non diſplicebit, qod aliqando mihi venit in mentem ſcribendum, Σφαῖρ᾽ ὡς κυκλοτερὴς, &c. ſic Λίων ὡς, apud poëtam & alia multa. ex illo, Σφαῖρ᾽ ὡς, inepti librarii fecerunt Σφαῖρος. idem igitur valet ac κυκλοτερὴς ὡς σφαῖρα. Mihi verò iſtud perplacet. Sic de *Echino* qem alluſiſſe Marcum diximus *lib.* 7. §. 28. Evſtathius Antioch. (ſi is ſaltem) *in Hexaemer. pag.* 41. Ὡς σφαιρά ἐσι τῷ σώματι, καὶ ὁ τοῦτός ἐσιν αὐτῷ ὁλόκυντος. *qaſi pila corpore tegitur per omnes partes ſpinis hirſuto.* ὡς σφαῖρα dixit, qod σφαιρηδὸν Clemens *Strom. l.* 5. ὥσπερ οἱ ἐχῖνοι σφαιρηδὸν ἑλυόμενοι. hanc avtem ſcripturam ſi admiſerimus, in illis οἷος ὁ Ἐμπεδόκλεις ſubintelligendum erit κόσμος. qalem orbem ſive mundum deſcribit Empedocles; & Parmenides itidem utì eſt ſuprà indicatum. De *viro bono* pariter Avſonius *Idyll.* 16.

Securus, mundi inſtar habens, teres atqe rotundus,
Externâ nè qid labis per lævia ſidat.

Horatium imitatus; qi de *ſapiente* dixit; *Serm. l.* 2. *Sat.* 7.

In ſeipſo totus teres atqe rotundus.

Vide *l.* 8. §. 48. Cæterùm Viri Cl. primum illud ipſe omnino admittendum exiſtimaverim, qia apud Evſtathium Homeri *ἐξηγητὴν ad Odyſſ. ζ.* σφαῖρον Ἐμπεδόκλεους reperio in uſu communi olim freqentem extitiſſe. Παρὰ τὴν σφαῖραν, inqit, ἣν καρώνυμον ὁ Ἐμπεδόκλεους σφαῖρος, &c. qod & Arati Scholiaſtes confirmat, qi iſtud tamen Heſiodo tribuit, dum σφαῖρον huic τὴν σφαῖραν dictam ait, ſicut Homero ἔσπερον τὴν ἑσπέρην. idem pro eo qod κοινῇ Marci codex, & δίνῃ Salmaſius, μοιρῇ exhibet, & μοιρῇ. Verùm iſta qia alibi latiùs excuſſimus, actum hìc agere ulteriùs nolumus.

Μόνον τε ζῆν ὁ ζῇς] vide *lib.* 2. §. 14. & *infrà* §. 26. Seneca *Epiſt.* 101. *ſi vita noſtra non prominebit, ſi in ſe colligetur.*

§. 4. Πολλάκις ἐθαύμασα] Eis maximè placere & approbare nos ſtudemus, qos imprimìs diligimus ac ſuſpicimus. mirum igitur Marco, nec immeritò, videtur, homines, cùm ſemetipſos maximè diligant, aliis potiùs qàm ſibimetipſis approbatos ſe velle.

Ἑαυτὸν μὲν ἥκιστος μᾶλλον πάντων φιλεῖ] Evripides *Creſphonte* à Scholiaſte *ad* ejuſdem *Medeam* lavdatus:

Ἐκεῖνο γὰρ πέπονθ᾽ ὅπερ πάντες βροτοί.
Φιλῶν μάλισ᾽ ἐμαυτὸν, ὐκ αἰσχύνομαι.
Mihi hoc, qod cunctis inſitum eſt mortalibus,
Amare metipſum maximè, non me pudet.

Siqidem, qi φίλων legunt, qod codices vulgò exhibent, ſenſum corrumpunt prorſus; qod nec Grotius advertit, cùm vertit,

Miniminùm, inter omnes, qos amo, noceo mihi.
— τίς γὰρ ἐσθλὸς ὐχ ἁυτῷ φίλος;
— *namqe qis bonus neqam ſibi?*

Sophocles *Oedip. Colon.*

Οὐδ᾽ ἔσι ὅστις, ὅστις ὐχ ἁυτὸν φιλεῖ.
Nemo eſt, amicus ipſe qi non ſit ſibi.

a τὸ ἢ ἑαυτῷ περὶ αὐτῷ ὑπόληψιν ἐν ἑλάττοσι λόγῳ τίθεται, ἢ τὸ τῶν ἄλλων. ἐὰν γάρ τινα θεὸς ἐπίσῃ, ἢ διδάσκαλος ἔμφρων, καλύσῃ, μηδὲν καθ' ἑαυτὸν ἐνθυμεῖσθαι καὶ διανοεῖσθαι, b ὃ μὴ ἅμα γε γινώσκων ἐξαίσῃ, οὐδὲ πρὸς μίαν ἡμέραν ἔτι ὑπομενεῖ. ὥστε τοὺς πέλας μᾶλλον αἰδούμεθα τί ποτε περὶ ἡμῶν φρονήσουσιν, ἢ ἑαυτούς.

a L.2.§.6.

b L.3.§.4.

§. 5. Πῶς ποτε πάντα καλῶς καὶ φιλανθρώπως διατάξαντες οἱ θεοὶ, ἔτι μόνον παρέδραμον, τὸ ἐνίους τῶν ἀνθρώπων καὶ πάνυ χρησίους, καὶ πολλῷ πρὸς τὸ θεῖον ὥσπερ συμβόλαια θεμένους, καὶ ὅλῃ τελείως διὰ ἔργων ὁσίων καὶ ἱερουργιῶν c συνήθεις τῷ θείῳ γενομένους, ἐπειδὰν ἅπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι αὖθι γίνεσθαι, ἀλλ' εἰς τὸ παντελὲς d ἀπεσβεσθαι; ἔτι γὰρ ἔστιν ὅπως καὶ ὅτου ἔχει, ἐν ὅσῳ, ὅπως e οὐ [ὡς] ἑτέρως ἔσχεν ἔδει, ἐποίησαν ἄν. εἰ γὰρ δίκαιον ἦν, ἦν ἂν καὶ δυνατόν. καὶ εἰ κατὰ φύσιν, ἥνεται ἂν ἡ φύσις τοῦτο ἐπιφέρουσα. διὸ καὶ τοῦτο ἐν ὅσῳ οὐκ ἔστιν, ἐνδείκνυται ὅτι οὐ δίκαιον ἦν ποιεῖν· ἐν ᾧ δὲ ἐστὶ τὸ ποιεῖν, ἐν τούτῳ καὶ δῆλον ὅτι δίκαιον ἐστὶ καὶ κατὰ φύσιν ἐστὶ, καὶ ἐφ' ἃ ἡ φύσις ἐπιφέρεται, ταῦτα ἐστὶν ἐπιτήδεια.

c L.5.§.27, l.10.§.1. Inf. §. 23.

d L.4.§.21.

e L.9.§.35.

ſuam tamen de ſe exiſtimationem minoris faciat, qàm alienam. itaqe ſi vel Deus vel præceptor prudens qis aſtans præceperit cuiqam, nè qid apud ſe cogitet mentéve agitet qod non ſimul ac conceperit proferat, nè ad dieculam qidem id ſuſtineret. ità proximos magis, qid de nobis ſentiant, veremur, qàm noſipſos.

§. 5. Qî fit, ut Dii, qi pulcrè ac cum ſingulari erga genus humanum amore diſpoſuerint univerſa, hoc unum neglexerint, curare nempe, nè homines, boni cumprimis, qíqe freqentiſſima cum ipſis qaſi commercia habuerint, atqe per opera pia ſacráqe miniſteria qàm maximè familiares ipſis extiterint, ubi ſemel defuncti ſunt, non exiſterent ampliùs, ſed omnino extingverentur? hoc verò ſi ſiqidem ſic ſe habet, pro certo ſcias, aliter facturos eos fuiſſe, ſi aliter fieri oporteret. Si enim juſtum erat, & fieri poterat, & ſi juxta naturam, id

ANNOTATIONES.

Et Evripides *Med.*

Τίς δ' οἶδε θνητῶν ἄρτι γινώσκει τόδε.
Ὡς πᾶς τις αὐτὸν τῶν πέλας μᾶλλον φιλεῖ;
Qis iſtud nempe non novit mortalium,
Diligere ſeſe cateris plùs qemlibet?
Φιλεῖ δ' ἑαυτὸν πλέον οὐδεὶς οὐδένα.
Nec qiſqam charior alteri qàm ipſe eſt ſibi.

Τὴν δὲ ἑαυτῷ περὶ αὐτῷ ὑπόληψιν ἐν ἑλάττοσι λόγῳ τίθεται] *Nam qoto cuiqe eadem honeſtatis cura ſecretò, qa palàm? multi famam, conſcientiam pauci verentur.* Plinius minor *l.* 3. *Ep.* 20. Hinc & illa Pelagii *ad Demetriam qerela. Non cogitamus qid ipſi ſimus, ſed qid alteris eſſe videmur. unde eò perducta res eſt, ut neglectâ veritate meriti, de ſola opinione curemus, qi teſtimonium vitæ noſtræ, non à conſcientia noſtra, ſed à fama petimus.* Nec diſſimilis Bernardi qerimonia, *de gradibus humil. & ſuperb. part.* 2. *gr.* 6. *Qi de omni alia re plùs ſibi credit, qàm aliis; de ſe ſolo plùs aliis credit, qàm ſibi.* Adverſus morem morbúmqe malum hunc, ſalutare monitum ab Apoſtolo habemus, *ad Galat. c.* 6. *v.* 4. Τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος. καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον. *Opus autem ſuum probatum reddat unuſqiſqe: & tunc in ſemetipſo ſolo gloriationem habebit, & non in alio.* De ſe Cicero, verè, necne, ipſe viderit, *ad Attic. l.* 12. *Ep.* 27. *Mea mihi conſcientia pluris eſt, qàm omnium ſermo.*

Ὁ μὴ ἅμα γε γινώσκων ἐξοίσει] Vide *ad l.* 3. §. 4.

Τοὺς πέλας μᾶλλον αἰδούμεθα] contrà nimirum monitum illud Pythagoricum in *aur. carm.*

— *Πάντων δὲ μάλιστ' αἰσχύνεο σαυτόν.*
Tu plùs qàm cunctos alios te diſce vereri.

cui conſonat Democriticum illud monitum, qod *ſuprà* cum aliis ejuſdem notæ attulimus *ad l.* 2. §. 6. vide & *ad l.* 11. §. 26. & *l.* 10. §. 9.

§. 5. Ἐπειδὰν ἅπαξ ἀποθάνωσι, μηκέτι αὖθι γενίσθαι] Ità de animæ ſtatu poſt mortem incertus fluctuat paſſim Marcus. de corporis reſurrectione multò magis aſſenſionem cohibiturus. qod, nihil eſt itaqe mirum, ſi δόγμα ξένον nec παράδοξον, tantum, ſed, παράλογον etiam, Stoicis Athenienſibus eſt viſum, prædicante Pavlo, *Actor. c.* 17. *v.* 18, 19. Nos meliùs edocti, eâ bonitate præditum novimus eſſe Deum noſtrum, univerſi conditorem, ut nolit ſervorum ſuorum, qi fidele ipſi obſeqium in hac vita præſtiterint, vel animas, vel corpora in morte prorſus intercidere, ſed præmiis futuris utrumqe reſervari.

Εἰ γὰρ δίκαιον ἦν] καὶ δίκαιον εἶναι, ſacra atteſtatur Scriptura. Εἴπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ. *Siquidem juſtum eſt apud Deum.* Apoſtolus *ad Theſſ. Epiſt.* 2. *c.* 1. *v.* 6. &, δικαιοσύνης φίφανον ἀποδόσει ὁ δίκαιος κριτής. *Juſtitiæ coronam reddet mihi juſtus ille Deus. ad Tim. Ep.* 2. *c.* 4. *v.* 8. &, ὁ γὰρ ἄδικος ὁ θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τῆς κόπου τῆς ἀγάπης. *Non enim injuſtus eſt Deus, ut obliviſcatur operis veſtri, & laborioſæ charitatis. ad Hebr. c.* 6. *v.* 10. Nec tamen hinc ſequitur, qod Pontificii ſtatuunt, hominum opera bona dignitatis ſuæ ratione vitam æternam, gloriámqe cœleſtem ità promereri, ut Deus injuſtus futurus ſit niſi eam illis rependat. prout Rhemenſes noſtri *annot. in Luc. c.* 21. *v.* 35. *ad Theſſ. Ep.* 2. *c.* 1. *v.* 5. & *Hebr. c.* 6. *v.* 10. Ut omittam enim τὸ ἀξιοῦσθαι, qod illi tantopere urgent, aliud planè ſonare, prout nôrunt qi lingvam Græcam vel primoribus tantùm labiis deguſtârunt. Rectè Durandus *in ſent. l.* 2. *diſt.* 27. *q.* 2. *Meritum de condigno ſtrictè & propriè ſumptum, videlicet pro actione voluntaria, propter qam operanti debetur merces ex juſtitia ſic, qod ſi non reddatur, ille ad qem pertinet reddere, injuſtè facit, & eſt ſimpliciter & propriè injuſtus, non eſt hominis ad Deum.* qod ille A cùm multis argumentis confirmâſſet, concludit tandem, *ſentire & dicere oppoſitum eſſe temerarium ſeu blaſphemum. Qòd ſi qid*, inqit, *pro bonis operibus noſtris datur vel redditur, potius & principaliùs eſt ex liberalitate Dei dantis, qàm ex merito noſtri operis. Etſi dicatur, qòd qamvis Deus non conſtituatur nobis debitor ex aliqo noſtro opere, conſtituitur tamen debitor ex ſua promiſſione: ſciendum eſt, qia qod redditur ex promiſſione præcedente, non redditur ex merito operis de condigno, ſed ſolùm vel principaliter ex promiſſo.* Unde patet reſponſio ad id qod juſtum eſſe dicitur. Siqidem ut piè pariter ac præclarè Bernardus *de grat. & lib. arb. Juſtum apud Deum eſt ut reddat qod* B *debet; debet autem qod pollicitus eſt. promiſſum qidem ex miſericordia, ſed ex juſtitia jam præſtandum. juſtè enim & ex debito reqiritur, qodcunqe vel gratis promittitur.* Et Bellarminus ipſe *de pœnit. l.* 3. *c.* 4. explicans Joannis verba illa ex *Ep.* 1. *c.* 1. *v.* 9. πιστός ἐστι καὶ δίκαιος. *Verba illa*, inqit, *fidelis eſt & juſtus, referuntur ad promiſſionem divinam. ideo enim Deus juſtus & fidelis dicitur, qia ſtat promiſſis, nec fidem fallit.* qod & *de juſtific. l.* 5. *c.* 15. confirmat ex illis Nehemiæ *c.* 9. *v.* 8. verbis. *Implêſti verba tua, qoniam juſtus es.* Siqidem *veritas ſive veracitas pars* eſt *juſtitiæ.* ut ex Cicerone *de invent.* Thomas Aqinas *ſum. part.* 22 22*æ q.* 109. *art.* 3. Deniqe poteſt aliqid juſto atqe æqo conſentaneum eſſe, qia juſtitiæ nullâ ratione repugnat, qod tamen nihil injuſti, ſi non fiat, inducat. juſtum C fuit qòd Solomon rex à Shimejo mandati violati de Hieroſolymis continendo ſe, pœnas exegit: *Regum hiſt. l.* 3. *c.* 2. *v.* 46. qibus tamen remiſſis, nihil injuſti admiſiſſet. juſtum & æqum, qòd Abiatharo læſæ majeſtatis reo, patris cauſſâ vitam condonavit. *ibidem v.* 26. qem tamen ſi ſuſtuliſſet, adverſus juſtitiam nihil peccâſſet.

Ἢ οὐκ ἂν ἦν δυνατόν] Τί ἄπιστον κρίνεται, εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; *Incredibile judicatur apud vos qod Deus mortuos ſuſcitet?* Pavlus, *Act. c.* 26. *v.* 8. Athenagoras *de reſurrect. pag.* 42–50. Ἢ ὅτι ἀδύνατον, ἢ ὅτι ἀβούλητον. ἀλλ' ὅτε ἀδύνατον, ὅτε ἀβούλητον, εἰ ἀδύνατον, ἢ ἐκ τοῦ μὴ γινώσκειν τὸ γενησόμενον, ἢ ἐκ τοῦ δύναμιν ἀρχῶσαν μὴ ἔχειν πρὸς τὸ ποιῆσαι τὸ ἐγνωσμένον. ἀλλ' ὅτ' ἀγνοεῖ τι τῶν θεῶν δυνατόν. καὶ τὴν δύναμιν, ἅς ἐστιν ἀρχοῦσα πρὸς τὴν τῶν σωμάτων ἀνάστασιν, δείκνυσιν ἡ τούτων αὐτῶν γένεσις. ἐκ ἀδύνατον ἄρα. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἀβούλητον. εἰ γὰρ ἀβούλητον, ἢ ὡς ἄδικον, ἢ ὡς ἀνάξιον. ἀλλ' ἐκ ἄδικον. δίκαιον γὰρ συναμφότερον, τὴν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἄνθρωπον πάντων γίνεσθαι τῶν πεπραγμένων ὑπόδικον, τοῖς τε ἐπὶ τούτοις δίκαιον τιμὴν, ἢ τιμωρίαν. ὥστε ἀνάξιον. εἰ γὰρ τὸ χεῖρον ἐκ ἀνάξιον, τυτίσει, τὸ φθαρτὸν ποιῆσαι σῶμα, καὶ παθητόν. πολὺ μᾶλλον τὸ κρεῖττον ἐκ ἀνάξιον, ἅπερ ἐστὶν, ἄφθαρτον καὶ ἀπαθές. ἐνδέχεται ἂν ὅτι καὶ δυνατὸν, καὶ βούλητὸν, καὶ δίκαιον, καὶ ἄξιον, ἃ τῶν διαλυθέντων σωμάτων ἀνάστασις. *Vel qod non poſſit, vel qod non velit. Sed neqe illi eſt impoſſibile, neqe voluntas deeſt. Si impoſſibile, impotentia alicujus inde deprehenditur, ſi aut ignores qid faciendum ſit, aut ſi norit, imbecillior ſis viribus qàm ut probè efficiat. Atqi non eſt poſſibile ut Deus ignoret. Et vires Dei ſufficere ad corporum reſtitutionem indicat vel ipſorum procreatio. Non itaqe eſt impoſſibile. Sed neqe illi voluntas deeſt. Si enim illi voluntas deeſſet, foret vel injuſtum, vel indignum Deo. Non eſt autem injuſtum. Juſtum enim eſt utrumqe, dum homo ex anima & corpore conſtat, eſſe obnoxium & participem omnium ab illo factorum in ob illa auferendis præmiis, vel ſuſtinendis pœnis. Neqe eſt indignum Deo. Si enim qod deterius eſt, mortale ſcilicet & patibile corpus condere non indignum Deo viſum eſt, multò minus indignum erat qod præſtantius eſt & immortalitate & impatibilitate donatum in rerum naturam producere. Satis ergò manifeſtum eſt, reſtitutionem corporum extinctorum talem eſſe qa digna ſit Deo, & qam velit & poſſit efficere.* verum de mente ſola fatagit Marcus; de

cor-

id natura protuliſſet. vel hinc ergò, qòd aliter ſe habet, ſi aliter ſaltem ſe habet, compertum habeas, fieri non oportuiſſe. vides enim, qòd in hujus rei indagatione de jure cum Deo diſceptas. non avtem de jure cum Diis diſceptaremus, niſi optimi illi ac juſtiſſimi forent. qi ſunt avtem iſtiuſmodi, nihil in mundi diſpoſitione injuſtè atqe irrationabiliter neglectum inſuper habuiſſent.

§. 6. Illis etiam aſſveſce, qæ fieri poſſe deſperas.

γκεν ἂν αὐτὸ ἡ φύσις. ἐκ δὴ τ μὴ ὕτως ἔχειν, ἅπερ ἐχ ὕτως ἔχει, πισύθω σοι τὸ μὴ δεῆσαι ὕτω γίνεαζ. ὁρᾶς γὰρ καὶ αὐτὸς, ὅτι τῶν ωεζητῶν δικαιολογῆ ωρὸς τὸν θεόν. ἐκ ἂν δ' ὕτω διελεγόμεθα τοῖς θεοῖς, εἰ μὴ ἄρισοι ἦ δικαιότατοί εἰσιν. [a] εἰ ἦ τῦτο, ἐκ ἂν τι ωεριεῖδον ἀδίκως ἦ ἀλόγως ἠμελημένον τῶν ἐν τῇ διακοσμήσει. [a] L. 7. §. 41.

§. 6. [b] Ἔθιση καὶ ὅσα ἀποχινώσκεις. [b] L. 6. §. 19. & l. 10. §. καὶ 22.

ANNOTATIONES.

corpore nihil ſolicitus, qod nec ſe, nec ſuum, nec ſui qicqam A à qoqam cenſeri volebant Stoici.

Ἐκ δὲ τ μὴ ὕτως ἔχειν] Æqior certè erga numen divinum Marcus, licèt Ethnicus, qi nihil injuſti avt iniqi Deo vult imputari, etiamſi viros bonos in morte prorſus intercidere pateretur, qàm Papicolæ, qi Deum injuſtitiæ diſertè καὶ γυμνῇ κεφαλῇ, qòd ajunt, incuſatum eunt, niſi ipſis ob labores miſellos in hac vita decurtatiſſima exantlatos, tanqam probiſſimè pleniſſiméqe commeritis, præmia æterna retribuat.

Πισύθω σοι τὸ μὴ δεῆσαι] Idem hoc, cum illo à Marco cumprimis lavdato, *l.* 11. §. 6. Ἔχει λόγον καὶ τῦτο. *Hujus etiam conſtat ratio.* B

Δικαιολογῆ πρὸς τὸν θεόν] Hoc eſt qod Apoſtolus *ad Rom. c.* 9. *v.* 20. Μενῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ; *Imo verò ô homo, tu qis es, qi ex adverſo reſponſas Deo?* vult [περὶ ἁπάντων τῷ Θεῷ (id eſt, ὑπὲρ τ Θεῦ) ἀπολογεῖσθαι, cum Epicteto *l.* 2. *c.* 16. Περὶ μηδενὸς δικαιολογεῖσθαι πρὸς τὸν Θεόν. *De nulla re diſceptare cum Deo.* Ità pii priſci, etiamſi conturbabantur nonnunqam, cùm bonis hic malè eſſe, malis bene, animadverterent; illud tamen pro certo ac immoto ſtatuunt fundamento; *Attamen Deus corde rectis bonus eſt. Pſal.* 73. *v.* 1. &, *Tu certè, Domine, juſtus es.* Jeremias *c.* 12. *v.* 1. Apoſt. *ad Rom. c.* 9. *v.* 14. Τί οὖν ἐρῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ Θεῷ; μὴ γένοιτο. *Qid igitur dicemus? Num injuſtitia eſt apud Deum? Abſit.* & *ibidem c.* 3. *v.* 4. 5. Μὴ ἄδικος ὁ Θεός; μὴ γένοιτο. γινέσθω δὲ ὁ Θεὸς ἀληθὴς, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύσης, καθὼς γέγραπται, ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σ, καὶ νικήσεις ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. *Num Deus eſt injuſtus? Abſit: imo eſto Deus verax, omnis autem homo mendax: ſicut ſcriptum eſt, ut juſtificaris in ſermonibus tuis, & vincas qando tu judicas.* ex *Pſal.* 51. *v.* 4. vide *infrà* §. 12.

Οὐκ ἂν δ' ὕτω διελεγόμεθα τοῖς θεοῖς] *non avderes ità cum eis diſſerere* Caſavbonus. malim, *non ità diſſereres*, & de æqo juſtóqe cum eis ageres, niſi optimos juſtiſſimóſqe eſſe præſumeres. D

§. 6. Ἔθιζε καὶ ὅσα ἀποχινώσκεις] qid eſt enim qod uſus & induſtria non poſſit? Horſum ſpectant tot poetarum illuſtrium monita. Menandri, apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 29.

— πάντα γὰρ
Ταῖς ἐντελεχείαις κατωρθωμένα πράγματα.
— *rerum omnium*
Nihil eſt qod non conficiat aſſiduus labor.

Alexandridis,

Τὸ συνεχὲς ἔργον, ωαντὸς ἐυρίσκει τέλος.
Ubiqe finem aſſequitur continuus labor.

Philemonis,

Ἐκ τῦ φιλοπονεῖν γίγνετ', ὧν θέλεις, ωραττεῖν,
Datur laboris cupido qidvis aſſeqi.

Antiphanis,

Τῆς ἐπιμελείας ὄντα ωάντα γίγνεται.
Labori aſſiduo, nihil eſt qod non ceſſerit.

Sophoclis *Oedip. rege.* à Plutarcho lavdatum *de fortun.* & à Clemente *Strom. lib.* 5.

— πᾶν δὲ τὸ ζητούμενον
Ἁλωτόν. ἐκφεύγει δὲ τ' ἀμελούμενον.
— *qicqid qæritur,*
Spes deprehendi eſt. omne neglectum perit.

& huic vicinum incerti alicujus:

Ἁλωτὰ γίγνετ' ἐπιμελείᾳ καὶ πόνῳ
Ἅπαντα. —
Laboriosa diligentia aſſeqi
Nihil eſt negatum. —

& ad Marci verba proximè, Menandri, in *Monoſo*,

— ἁδεῖς χρὴ ωράγματος,
Τὸν ἓν ωονῆσ' ὅλως ἀνωφελῆ ωοτε.
— *qem laborum non piget,*
Nihil arbitrari is debet inſperabile. G

Socrates Alcibiadi miranti, qî poſſet Xanthippen tam rixoſam ſuſtinere, & intolerandam eſſe dictitanti, Ἀλλ' ἔγωγε συνήθισμαι. καθαπερεὶ τροχιλίας ἀκούων συνεχῶς. *At ego*, inqit, *aſſvetus ei ſum: nec me magis offendit, qàm rota ſtridor aqam educentis eos qi aſſiduè avdiunt.* Nec ſileri dignum hic Æſchyli illud, à Plutarcho *de legend. poet.* & *de profect. indic.* à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 29. & *tit.* 117. à Cælio Rhodigino *antiq. lect. l.* 8. *c.* 7. Lilio Gyraldo *de poet. l.* 6. Eraſmo *apophth. l.* 6. relatum: qi dum in Iſthmiis pugilum certamen ſpectabat, cùm altero eorum frontem percuſſo, corona tota exclamaret; Ioni Chio, qi proximè aſſidebat, latus fodiens, Ὀρᾷς, ἔφη, ὡς ἀσκησίς ἐστιν; ὁ πεπληγὼς σιωπᾷ. οἱ δὲ θεώμενοι βοῶσιν. *Vide*, inqit, *qanta ſit vis exercitationis? ictus ipſe ſilet: ſpectatores verò vociferantur.* ubi νύξας malui, *latus fodiens*, Flaccum imitatus, 1. *Epiſt.* 6. §1. vertere; qàm, *aurem vellicans*, cum Pavlo Leopardo; qi *emend. l.* 2. *c.* 21. & 22. Stobæum hîc emaculat, Cælium, Lilium, Eraſmum caſtigat. De Cyro Xenophon *lib.* 1. *pag.* 14. *B.* Οὐκ ἀπιδίδρασκεν ἐκ τῦ ωτᾶσθαι, εἰς τὸ μὴ ποιεῖν ἃ ωτᾶτοιτο. ἀλλ' ἐκυλινδεῖτο, ἐν τῷ ωεριᾶσθαι αὖθις βέλτιον ποιεῖν. *Qod ſuperaretur, haud qaqam defugeret illa denuo facere, qibus inferior fuerat; ſed verſaretur iterum atqe iterum in experiundo, rurſus ut idem rectius faceret.* Verùm Marco gemina prorſus Plutarchus *de tranqill. pag.* 476. *C. D.* Δεῖ μηδὲν ἀπογινώσκειν, μηδὲ ἀπιτεῖν, ἀλλὰ θαυμάζοντα καὶ ζηλοῦντα καὶ συνεθιτιῶντα, ωεῖραν ἅμα λαμβάνειν ἑαυτῦ καὶ κατανόησιν, ἐν τοῖς ἐλάτ̣τοσι ωρὸς τὰ μείζονα, μὴ φεύγοντα, μηδὲ ἀπωθοῦντα τῆς ψυχῆς τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῶν, μηδὲ διαθράσκοντα. τάχα δὲ ἀδεῖν ἔσαι δυσχερέσιτον. ἀγίαν γὰρ ἐμποιεῖ καὶ μαλακίαν ἀγύμναστον ἡ ωερὶ τὸ ῥᾴδιον ἀεὶ διατριβοῦσα, καὶ ωρὸς τὸ ἡδύσον ἐκ τῶν ἀοκλήτων ἀναχωροῦσα γλυκυθυμία τῆς ψυχῆς. ἡ δὲ κ νόσε, καὶ πόνε, καὶ φυγῆς μελετῶσα φαντασίαν ὑφίσασθαι, καὶ ωροβιαζομένη τῷ λογισμῷ ωρὸς ἕκασον, ἐυρήσει ωολὺ τὸ κατεψευσμένον καὶ διάκενον καὶ σαθρὸν ἐν τοῖς δοκοῦσι χαλεποῖς καὶ φοβεροῖς. *Neqe de ullo deſperandum avt diffidendum eſt: ſed admiratione horum atqe amulatione, & qaſi divini cujuſdam inſtinctus ſocietate impulſi periculum de nobis facere in minoribus rebus demum, qomodo ſimus ad majora affecti: non fugere avt averſari hanc animi accurationem. Mihi qidem videtur hoc ſtudium non uſqe adeò difficile. Etenim animi oblectatio ſubducens ſe à rerum adverſarum cogitatione, & circa facillima & ſuaviſſima identidem verſans, ſatuitatem qandam & imperitam molliciem ingenerat. Qi verò morbi etiam, doloris, exilii ſpeciem meditatur, ac rationis imperio ſe ad iſta ſuſtinenda componit animus, multa is inveniet falſa, inania & putrida eſſe in his, qa gravia vulgò ac terribilia videntur.* Diogenes denique referente Laërtio, *l.* 6. §. 70. 71. Διτζὴν ἔλεγεν εἶναι τὴν ἄσκησιν. τὴν μὲν ψυχικὴν, τὴν δὲ σωματικὴν. ταύτην καθ' ἣν ἐν γυμνασίᾳ συνεχοῦς γενόμεναι φαντασίαι, εὐλυσίαν ωρὸς τὰ τῆς ἀρετῆς ἔργα ωαρέχονται. ωαρεμφαίνετο δὲ καὶ ωαρμήνια τὰ ῥᾴδιος ἀπὸ τῆς γυμνασίας ἐν τῇ ἀρετῇ κατωρθῶσθαι. ὁρᾶν τε γὰρ ἔφη τοὺς τέχνας, τοὺς βαναύσους καὶ τοὺς ἄλλους, ὡς τὴν τυχοῦσαν ἐξυχερείαν τοὺς τεχνίτας ἀπὸ τῆς μελέτης ωεωοιημένην. τύς τε αὐλητὰς καὶ τοὺς ἀθλητὰς, ὅσον ὑωερφέρειν ἑκάτερον τῇ ἰδίᾳ ωονήσει τῇ συνεχεῖ. καὶ ὡς ἔστι, εἰ μαθήσεται τὴν ἄσκησιν καὶ ἐπὶ τὴν ψυχὴν, ὡς ἂν ὠφελῶς καὶ ἀτελῶς ἐμόχθων. ᾠδήν γε μὲν ἔλεγε τὸ ωαράπαν ἐν τῷ βίῳ χωρὶς ἀσκήσεως κατορθῦσθαι. δύναμιν δὲ ταύτην πᾶν ἐκκλῆσαι. *Duplicem dicebat eſſe exercitationem; alteram animi, corporis alteram. Hanc, ſecundum qam in exercitio crebræ fiunt imaginationes, qæ præſtant ad virtutis opera qadam admonicula. Adjiciebatqe argumenta, qod ad virtutem facilè exercitio proficiatur. Cernere enim ſe in artibus mechanicis, & aliis, opifices ex conſvetudine operis non minimam operandi celeritatem ſuiſſe conſequutos. Tibicines item & athletas inter ſeſe eminere tanto intervallo, qanto majore ſtudio & labore verſati fuerint. Atqe ſi qidem iſti exercitationem ad animum tranſtuliſſent, neqaqam inutiliter avt imperfectè laboraſſent. Nihil dicebat in vita omnino abſqe exercitatione perfici, eam verò omnia exſuperare poſſe.* Vide *ad l.* 3. §. 6. Seneca *Ep.* 50. *Nihil eſt, qod non expugnet pertinax opera, & intenta ac diligens cura: robora in rectum qamvis flexa, revocabis; curvatas trabes calor explicat; & alister nata in id fingumtur, qod uſus noſter exigit. qantò facilius animus accipit formam, flexibilis & omni humore obſequentior?* & *Ep.* 80. de athletis agens. *Illud maximè revolve mecum, ſi corpus perdurat exercitatione ad hanc patientiam poteſt, qâ & pugnos pariter & calces non unius hominis ferat, qâ ſolem ardentiſſimum in ferventiſſimo pulvere ſuſtinens aliqis, & ſanguine ſuo madens, diem ducat: qantò facilius animus corroborari poſſit; ut fortuna ictus invictus excipiat, ut projectus & conculcatus exurgat?* Idem *de ira l.* 2. *c.* 12. *Nihil eſt tam difficile & arduum, qod non humana mens vincat, & in familiaritatem perducat aſſidua meditatio: nullique ſunt tam feri & ſui juris affectus, ut non diſciplinâ perdomentur.* Mox, ubi varia hujus rei exempla

καὶ γὰρ ἡ χεὶρ ἡ ἀριστερὰ πρὸς τὰ ἄλλα διὰ τὸ ἀνέθιστον δεξιὰ κρατεῖ. τοῦτο γὰρ ᵃ εἴθισται.

a L. 10. §. 22.

§. 7. ᵇ Ὁποῖον δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ θανάτου καὶ σώματι καὶ ψυχῇ, ᶜ τὸ βραχύτητα βίου, ᵈ τὸ ἀχάνειαν καὶ ὀπίσω καὶ πρόσω αἰῶνα, ᵉ τὸ ἀφάνειαν πάσης ὕλης.

b L. 2. §. 11. l. 3. §. 5. l. 11. §. 3.
c L. 5. §. 24.
d L. 4. §. 3. 48.
e L. 9. §. 33. 36.

§. 8. ᶠ Γυμνὰ τῶν φλοιῶν θεάσασθαι τὰ αἰτιώδη. ᵍ τὰς ἀναφορὰς τῶν πράξεων. ʰ τί πόνος. ⁱ τί ἡδονή. ᵏ τί θάνατος. ˡ τί δόξα. ᵐ τίς ὁ ἑαυτῷ ἀσχολίας αἴτιος. πῶς ⁿ οὐδεὶς ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται. ὅτι ὁ πάντα εὐόλητος.

f Sup. §. 2.
g L. 10. §. 37.
h L. 7. §. 33.
i L. 5. §. 26.
k L. 9. §. 33.
l L. 6. §. 16.
m L. 9. §. 26.
n L. 5. §. 34.

§. 9. Ὅμοιον δ' εἶναι δεῖ ἐν τῇ τῶν δογμάτων χρήσει, ᵖ παγκρατιαστῇ, οὐχὶ μονομάχῳ. ὁ μὲν γὰρ τὸ ξίφος, ᾧ χρῆται, ἀποπίπτει, καὶ ἀναιρεῖται. ὁ δὲ τὴν χεῖρα ᵠ αἰεὶ ἔχει, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἢ συσφίξαι αὐτὴν δεῖ.

o L. 2. §. 15.
p L. 7. §. 61.
q L. 7. §. 8.

§. 10. * Ποῖα αὐτὰ ʳ τὰ πράγματα ὁρᾶν, ˢ διαιρῶντα εἰς ὕλην, αἰτιον, ἀναφοράν.

* Ποῖα αὐτὰ
r L. 2. §. 12.
s L. 7. §. 29.

§. 11. Ἡλίκην ἐξουσίαν ἔχει ἄνθρωπος, ᵗ μὴ ποιεῖν ἄλλο, ἢ ὅπερ μέλλει ᵛ ὁ θεὸς ἐπαινεῖν, καὶ ˣ δέχεσθαι πᾶν, ὃ ἂν νέμῃ αὐτῷ ὁ θεός.

t L. 8. §. 29.
v L. 10. §. 1.
x Sup. §. 1. 3.

nam & siniſtra manus, cùm ad alia opera per deſvetudinem inepta ſit, frænum qàm dextra validiùs tenet; qia huic operi aſſvevit.

§. 7. Cogita qalem te, tum corpore, tum animâ, à morte deprehendi oporteat: vitæ etiam hujus brevitatem; ævi retrorſum prorſúmqe vaſtitatem immenſam: materiæ denique cujuſqe imbecillitatem.

§. 8. Formas corticibus nudatas contemplare: actionum item intentiones: qid dolor; qid voluptas; qid mors; qid gloria: qis cuiqe moleſtiarum avtor: qomodo nemo ab alio qopiàm impediatur: qòd deniqe opinione conſtant omnia.

§. 9. In decretorum uſu, pugili, non gladiatori ſimilem eſſe te oportet. iſte enim enſe, qo utitur, poſito, ſtatim interficitur. ille avtem manum ſemper præſtò habet, qâ vibratâ duntaxat opus eſt.

§. 10. Res ipſas qales ſint intuere, in materiam, formam, finem dividendo.

§. 11. Qanta eſt hominis potentia, in cujus ſitum eſt arbitrio, ut nihil faciat, niſi qod Deus ipſe comprobaturus eſt, & qicqid Deus illi aſſignaverit, libens excipiat?

§. 12.

ANNOTATIONES.

protulerat; *Mille ſunt alia, in qibus pertinacia impedimentum omne tranſcendit, oſtenditqe nihil eſſe difficile, cujus ſibi ipſa mens patientiam indiceret.*

Ἡ χεὶρ ἡ ἀριστερὰ] Τὴν δεξιὰν τῆς ἀριστερᾶς φύσει κρείττονα εἶναι, *Dextrum ſiniſtro naturâ melius eſſe*, multis locis inculcat, multíſqe rationibus contendit Ariſtoteles *de partib. animal. l. 3. c. 4. & l. 4. c. 8. de animal. inceſſ. c. 4. ethic. Nicom. l. 5. c. 7. & Eudem. l. 4. c. 5. & in problem. l. 21. q. 12, & 13. & 19. & 31.* At Plato, (qem & hoc nomine is notat, *polit. l. 2. c. 10.*) *de legib. l. 7. pag. 884. A.* hoc tanqam delirium exagitat, Ὡς ἄρα τὸ δεξιὸν καὶ τὰ ἀριστερὰ διαφέροντά ἐσθ' ἡμῶν φύσει πρὸς τὰς χρείας εἰς ἑκάστας τῶν πράξεων, τὰ κατὰ χεῖρας. *Qod videlicet dextra à ſiniſtris, qod ad manus pertinet, differre jam videantur in ſingulis operationibus natura.* qod & refutare conatur primò membrorum reliqorum exemplo, ἐπεὶ τάγε περὶ πόδας τε καὶ τὰ κάτω τῶν μελῶν οὐδὲν διαφέροντα εἰς τοὺς πόνους φαίνεται. *Pedes enim inferioréſqe partes ad opera nihilo differre videntur.* qod idem de oculis avribúſqe dici poterat; & nutricum matrúmqe maximè inſcitiæ uſuíqe pravo adſcribit. Τὰ δὲ κατὰ χεῖρας * ἀνοίᾳ [ἀγνοίᾳ alii] τροφῶν καὶ μητέρων οἷον χωλοὶ γεγόναμεν ἕκαστοι. τῆς φύσεως γὰρ ἑκάτερον τῶν μελῶν σχεδὸν ἰσορροπούσης, αὐτοὶ διὰ τὰ * ἤθη [*ἴθη forſan] διάφορα αὐτὰ πεποιήκαμεν, οὐκ ὀρθῶς χρώμενοι. *Manibus autem matrum nutricúmqe ſimul ignorantiâ qaſi clavdi facti ſumus. Nam qum natura fere ad utramqe partem aqè ſe habeat, ipſi per conſvetudinem non rectè utentes differentiam fecimus.* Dein rejicit etiam operum qorundam inſtantiis: Ἐν ὅσοις μὲν γὰρ τῶν ἔργων μὴ μέγα διαφέρει, λόγῳ μὲν ἐν ἀριστερᾷ χρώμενον, πλάκι ῥᾳ δὲ ἐν δεξιᾷ, πεῖραν λαβεῖν, καὶ ὅσα τοιαῦτα. τούτοις δὲ παραδείγμασι χρώμενον, καὶ εἰς ἄλλα, μὴ, δίον, ὕτω χρῆσθαι σχεδὸν ἄνοια. *Siqidem in qot qibúſqe operibus utrâ utamur nihil refert, ſicut inter lyram tangendam, lyram ſiniſtrâ, plectrum dextrâ, an è converſo teneamus, nullius momenti res eſt. aliáqe ejuſdem rationis, qicunqe animadverterit, is bis exemplis edoctus, ni ad alia etiam negotia, ubi oportebit utráqe pariter citrâ diſcrimen uſus fuerit. inſano certè parùm diſtabit.* qæ verba ideò lubentior verto, cùm qia Serranus ità reddidit, ut ſenſum avtoris havd clarè ſatìs expreſſerit; tum ut locum ab interpunctione priùs laborantem reſtituam explicémqe. demum ratiocinatur à ritu gentium qarundam. Ἔδειξε δὲ ταῦτα ὁ τῶν Σκυθῶν νόμος, οὐκ ἐν ἀριστερᾷ μὲν τόξον ἀπάγων, ἐν δεξιᾷ δὲ οἰστὸν προσαγόμενος μόνον. ἀλλ' ὁμοίως ἑκατέραις ἐπ' ἀμφότερα χρώμενος. *Hac ita eſſe lex Scytharum oſtendit. Non enim ſiniſtrâ ſolum arcum, dexterâ ſagittam tenent; ſed utríſqe ſimiliter ad utrumqe utuntur.* qibus accenſeri poſſunt & Benjamitæ illi funditores ἀμφιδέξιοι, inſigni in eo genere artificio prædíti. *Judic. c. 20. v. 16.*

Διὰ τὸ ἀνέθιστον] ità Plato ſuprà, διὰ τὰ ἤθη, vel ἴθη, potíùs.

Τῷ χαλινῷ ἱππομανέστερον ἢ ἡ δεξιὰ κρατεῖ] Neqe hoc Plato penitus tacuit. Πάμπολλα δ' ἕτερα τοιαῦτα παραδείγματα ἐν ἡνιοχείαις τί ἐστι καὶ ἐν ἑτέροις. ἐν οἷσι μαθεῖν δυνατὸν, ὅτι παρὰ φύσιν κατασκευάζουσιν οἱ ἀριστερὰ δεξιῶν ἀνθυπέστερα κατασκευάζοντες. *Multa exempla hujuſmodi in avrigarum aliorumqe operibus reperiuntur. Ex qibus intelligere licet, eos qi dextris ſiniſtra imbecilliora reddunt, præter naturam id facere.*

Τοῦτο γὰρ εἴθισται] Itaqe Plato, διαφέρει δὲ πάμπολυ μαθὼν μὴ μαθόντος, καὶ ὁ γυμνασάμενος μὴ γεγυμνασμένου.

A *Multum intereſt inter eum, qi utrâqe manu uti didicerit, aſſveveritqe, & eum qi alterutri tantum.* qod & à re *athletica*, & à *militari*, mox comprobat. Ideo avtem uſus obtinuit, ut *ad franum ſiniſtra* adhibeatur, qò dextra vel virgæ, qâ equs regitur, vel armis qæ geſtanda ac utenda fuerint, putà enſi haſtæve exerendis, exercendíſqe immunis relinqatur. Xenophon *de re eqeſtri.* Ὁ ἱππεὺς τῇ μὲν ἀριστερᾷ ἄγει τὸν ἵππον, τῇ δὲ δεξιᾷ τὸ δόρυ ἔχει. *Eqes ſiniſtrâ qidem agit equum, dextrâ verò haſtam tenet.* qanqam poſſet & alia aſſignari ratio, cur frænum fortiùs ſiniſtrâ teneatur; ſi verum foret, qod Solinus habet, *polybiſt. c. 1. Parti dextra habilior aſcribitur*
B *motus, læva firmitas major.* Verùm in hoc Solinum rejicit meritò Cl. Salmaſius. qem viſe ſis in *exercitationum* theſavro illo πολυμαθεστάτῳ.

§. 7. Ὁποῖον δεῖ καταληφθῆναι ὑπὸ θανάτου] qalem ipſe ſe velit à morte deprehendi. *Vide l. 6. §. 30. ad finem.* eſtqe hæc lectio ſatìs commoda. non celabo tamen ſuſpicionem meam; legi poſſe non minùs commodè καταληφθῆναι, *qalem te à morte relinqi oporteat*; ſive *neceſſe ſit, & qod animum, & qod corpus attinet.* ſiqidem qales nos, qoad corporis ſtatum, mors deprehenſura ſit, τῶν ἐφ' ἡμῖν ὤν ἔστιν, ut cum Stoicis loqamur.

Τὴν βραχύτητα τοῦ βίου] vide *ad l. 2. §. 17. &* C *l. 4. §. 26. & l. 5. §. 24.*

Τὴν ἀχάνειαν] vide *ad l. 4. §. 3. 50.*

§. 8. Γυμνὰ τῶν φλοιῶν] vide *lib. 3. §. 11. & ſuprà §. 2.* Matthæus Caſimirus Lyric. *l. 3. od. 12.*

Si primum vacuis demere corticem
Rebus, Fuſce, velis, catera diffluunt,
Verna more nivis, qa modò nubium
Leni tabuit halitu.

Τίς ὁ ἑαυτῷ ἀσχολίας αἴτιος] Forſan [πῶς πᾶς] τις, vel [ὅτι πᾶς] τις. qia ſeqitur, πῶς οὐδεὶς ὑπ' ἄλλου ἐμποδίζεται. (de qo vide *l. 5. §. 34.*) hoc eſt, qod ille apud Plutarchum
D *de tranqill. pag. 477. A.*

Οὐτις ἐμοὶ τῶν ἄλλων ἐπαίτιος, ἀλλ' ἐγὼ αὐτός.
Horum non alius, mihi ſum cauſſa ipſe, malorum.

ità enim legendum, non ἄλλων. vide *lib. 7. §. 16.*

§. 9. Παγκρατιαστῇ, οὐχὶ μονομάχῳ] *pugili*, ſive *pancratiaſtæ, non gladiatori.* qia alter armis nativis καὶ προσφύσι, *lib. 10. §. 38.* alter depugnat adſcititiis. itaqe alter gladium ſi depoſuerit, ſtatim occiditur; alter manum præſtò ſemper habet; nec qicqam ampliùs, niſi ut dextrè utatur, eſt opus.

Ἀεὶ ἔχει] De virtute pariter Antiſthenes, Ὅπλον ἀναφαίρετον, ἀρετή. *Virtutem arma eſſe qa tolli non poſſunt.* Laërtius
E *l. 6. c. 12.* at qod de *baculo* Ariſtoteles *de motu animal. c. 8.* idem de enſe, vel alio qovis telo, dici poteſt. Γίνεται ὥσπερ ἀφαίρετον μέρος, ἡ βακτηρία. *Fit ut ſeparabilis pars ipſe baculus.* vide *lib. 11. §. 36.* ſed & Cleanthis placitum *ibidem lib. 7. c. 128.* in *Zenone.* Διαπαντὸς χρῆσθαι τῇ ἀρετῇ ἀναπόβλητος γάρ ἐστι. καὶ πάντοτε τῇ ψυχῇ χρῆται ὅση τελείᾳ ὁ σπουδαῖος. *Virtute ſemper utendum eſſe. Amitti enim non poteſt, ſempérqe animo, qi perfectus eſt, utitur ſapiens.*

§. 10. Τοιαῦτα τὰ πράγματα] lego ποῖα αὐτὰ τὰ πράγματα. *qalia ſint ipſa per ſe nuda.* ut *ſuprà §. 8. & l. 8. §. 11.*

F Διαιρῶντα] de *diſtributione* iſta, vide *lib. 2. §. 12. & l. 4. §. 21.*

§. 11. Ἡλίκην ἐξουσίαν] Vide *lib. 7. §. 53, 54.*

§. 12.

§. 12. Qicqid naturæ conſentaneum contingit, de eo nec Dii ſunt incuſandi; nihil enim vel ſponte vel inviti peccant: nec homines: nihil enim & ipſi ſponte. nulli ergò ſunt incuſandi.

§. 13. Qàm ridiculus & peregrinus eſt, qi qicqam eorum qæ in vita hac fiunt, miratur?

§. 14. Avt eſt neceſſitas fatalis, & ordo inviolabilis, avt providentia placabilis, avt confuſio temeraria, & rectoris orba. ſi neceſſitas inviolabilis, qorſum reniteris? ſin providentia, qæ placari poſſit, avxilio divino dignum te præſta. ſi deniqe confuſio rectoris orba, ſat habe, qòd in æſtu iſtiuſmodi rectricem qandam intra te mentem habes. qòd ſi te æſtus corripuerit; carunculam, animulam, cætera alia abripiat: mentem duntaxat nè abripiat.

§. 15. An cùm lucernæ lumen, uſqedum extingvatur, luceat, nec ſplendorem amittat ſuum; tu admiſſurus es, ut in te veritas, juſtitia, temperantia ante extinctum temet extingvatur?

§. 16. Ubi obrepſerit tibi cogitatio, pec-

§. 12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσει, [a] μήτε θεοῖς μεμπτέον. [b] οὐδὲν γὰρ ἑκόντες ἢ ἄκοντες ἁμαρτάνουσι. μήτε ἀνθρώποις. [c] οὐδὲν γὰρ ἑκὶ ἄκοντες. ὥστε [d] οὐδενὶ μεμπτέον.

a L.3.§.4.
b L.2.§.11.
c L.7.§.62.
d L.8.§.17.

§. 13. Πῶς [e] γέλοιος καὶ [f] ξένος, ὃς ὁ θαυμάζων ὁλίγα τ' ἐν τῷ βίῳ γινομένων;

e L.8.§.15.
f Sup.§.1.

§. 14. [h] Ἤτοι ἀνάγκη εἱμαρμένη, ἀπαράβατος τάξις, ἢ πρόνοια ἱλάσιμος, ἢ φορμὸς * ἀκαιότητος ἀπροσάτητος. εἰ μὲν ἀπαράβατος ἀνάγκη, τί ἀντιβαίνῃς; εἰ δὲ πρόνοια ἐπιδεχομένη τὸ ἱλάσκεσθαι, [i] ἄξιον αὐτὴν ποίησον [k] τῆς ἐκ θεῶν βοηθείας. [l] εἰ δὲ φορμὸς ἀνηγεμόνευτος, ἀσμένιζε, ὅτι ἐν τοιούτῳ τῷ κλύδωνι αὐτὸς ἔχῃς ἐν σαυτῷ πνεῦμα ἡγεμονικόν. καὶν ἐπιφέρῃ σε ὁ κλύδων, ἀπενεχθήτω τὸ σαρκίδιον, τὸ πνεῦμάδιον, τἄλλα. [m] τὸν γὰρ νοῦν ἐ παρείσῃ.

h Inf, §. 24.
* ἀκαιότητος Lug.-ότατος Ann.
i Sup.§.1.
k L.9.§.40.
l L.9.§.28.
m Sup.§.3. l.3.§.16.

§. 15. [n] Ἡ τὸ μὲν θ λύχνου φῶς μέχρι σβεσθῇ, φαιν῀, καὶ τὴν αὐγὴν οὐκ ἀποβάλλ῀. [o] ἢ ἵν' ἐν σοι ἀλήθεια καὶ δικαιοσύνη, καὶ σωφροσύνη πρὸ ἀποσβήσῃ);

n L.6.§.29. l.7 §.70.
o L.3.§.1.

§. 16. Ἐπὶ δ φαντασίαν ἀπαχθὴς, ὅτι ἥμαρ-

τε

ANNOTATIONES.

§. 12. Τὸ ἐξῆς τῇ φύσει μήτε θεοῖς μεμπτέον] τὸ illud D. Bootius vult eſſe caſus primi. ut ſit τὸ ἐξῆς τῇ φύσει, clavſula, ſuperioribus periocham iſtam annectens, ſenſúmqe hunc exhibeat; *Qod ex rei natura ad ea qa ſuprà poſita ſunt conſequitur.* At interpres uterqe in caſu qarto accepit. *Qod ad naturam conſequitur* Xylander. *Qicqid in ſerie ac ſeqela eventuum naturalium ordinaria contingit* Caſavbonus. Ego malim, *qicqid contingit natura conſentaneum, de eo nec Dii culpandi nec homines.* hoc eſt, nulla de re. πάντα γὰρ κατὰ τὴν τοῦ ὅλου φύσιν. *omnia ſunt enim ſecundum naturam totius.* τὸ ἐξῆς τῇ φύσει. ſicut *lib.* 7. §. 54. τὸ ἐξῆς κατασκευῇ. *qod eſt conditioni ipſius conſentaneum.* Idem qod *lib.* 2. §. 9. τὸ ἀκόλουθον τῇ φύσει. *qod eſt natura illi conſentaneum.* Syntaxis avtem eſt, qalis apud Gregorium Nazianzenum *in Baſil.* Τί τοῦτο ὑπαινιττόμου μᾶλλον, ἢ μεμπτίου; *Cui hoc non eſt potius laudandum qàm vituperandum?* vide *ſuprà* §. 5.

Ἀκοντες] Vide *lib.* 11. §. 18. *conſid.* 3. Δεῖ δ' ὃς ἂν κακουργῇ ἄκων, συγγνώμην ἔχειν. *Non ſponte peccanti ignoſcendum eſſe.* Hippias apud Platonem *pag.* 258. *D.*

Οὐδενὶ μεμπτέον] Epictetus *l.* 3. *c.* 26. Οὐ δεῖ μέμφεσθαι οὐδενί, ἐγκαλεῖν οὐδενί, προσθήσεσθαι δὲ τῇ διοικήσει τῶν ὅλων. *Ut nemo accuſandus ſit, ſed aſſentiendum gubernationi univerſitatis rerum.* ità enim legendum, non προθήσεσθαι. Et *ibidem c.* 10. Μὴ θεὸν μέμψασθαι, μὴ ἄνθρωπον. *Non Deum culpare, non hominem.* Idémqe *Enchir. c.* 5. Ἀπαιδίνλτα ἔργον τὸ ἄλλοις ἐγκαλεῖν, ἐφ' οἷς αὐτὸς πράσσει κακῶς. ἠργμένος παιδίνεσθαι, τὸ ἑαυτῷ. πεπαιδευμένος, τὸ μήτ' ἄλλῳ, μηθ' ἑαυτῷ. *Alios accuſare in calamitate ſua hominis eſt ineruditi: ſeipſum ejus, qi erudiri cæpit: nec ſe, nec alium eruditi.*

§. 13. Πῶς γελοῖος] Plavtus Trucul. 2. 1.

Vertit ſeſe rota viciſſim: Stultus eſt, qi id admiretur.

Ξένος] Vide *l.* 4. §. 29. & *l.* 8. §. 15. Antiſthenes apud Laërtium *l.* 6. τῷ σωφῷ ξένον οὐδέν, οὐδ' ἄπο. locus mendi manifeſtus, in qo tollendo fruſtrà operam poſuerunt viri magni. Ambroſius Camaldunus *novum*, qaſi καινὸν legerit. qidam, οὐδ' ἀποξίπαστον. qod Henricus Stephanus non probat. ἄπο tolerari poſſe putat; ſed ſuſpectum tamen habet. Iſaacus Caſavbonus, qid ſi ἀπὸν legatur? ut ſapienti *nihil deeſſe velit.* verùm hoc, ut aliqid videatur, non ſatisfacere tamen ipſe profitetur. havd infeliciorem iſtis ſaltem forſan futura eſt conjectura noſtra, ſi οὐδ' ἀπροσδόκητον reſcribamus. conjunxit hæc certè Marcus noſter *ſuprà* §. 1. Ξένος ἐν τῇς πατρίδος καὶ θαυμάζων, ὡς ἀπροσδόκητα, τὰ καθ' ἡμέραν γιγνόμενα. *In patria peregrinus, eaqe qa qotidie eveniunt tanqam inopinata admirans.*

§. 14. Ἤτοι ἀνάγκη εἱμαρμένη ἀπαράβατος τάξις, ἢ πρόνοια ἱλάσιμος] Caſavbonus *avt fatum*, (*idqe vel neceſſitas abſoluta, & decretum inevitabile, vel placabilis flexibilisqe providentia.*) *avt confuſio fortuita*: &c. ut videatur legiſſe, ἤ τοι εἱμαρμένη, [ἢ η] ἀνάγκη [καὶ] ἀπ. τ. &c. At Xylander *avt neceſſitas fatalis, atqe ordo inevitabilis*, ut [ἢ] alterum tantùm inſertum voluerit, cui accedo potiùs, qanqam malim ἀπαράβατον *inviolabilem*, qàm *inevitabilem* reddere. Certè fato τὸ ἱλάσιμον nullo modo convenit. Maro *Æn. l.* 6.

Deſine fata Deûm flecti ſperare precando.

ad qem locum Servius: *locutus eſt ſecundum Epicureos qi dicunt;*

Nec bene promeritis capitur, nec tangitur irâ.

Sit Lucretii *l.* 1. qanqam & Stoicos adjicere potuerat, & hos magìs, qia fata illi nulla agnoſcebant.

Φορμὸς εἱκαιότητος] *confuſio inanis* Xylander. *confuſio merè fortuita* Caſavbonus. ſive *temeraria.* Φορμὸς εἱκαιότητος, *confuſio temeritatis*; qo vocabulo uſus eſt Marcus & *l.* 2. §. 13. ἀντὶ τοῦ εἱκαῖος, *temeraria, fortuita.* Lugdunenſis editor φορμὸς ἀκαιότητος. pro qo Annotator ἀκαιώτατος ſubſtituit; vertítqe *confuſio duriſſima.* Heſychius certè, Ἀκαιώτατοι, ἄστηκτοι. κὶς γὰρ σηπία γένος. *Duriſſimi, qi putrefieri neqeunt.* Kὶς enim eſt *fera genus.* ex Heſiodi *Oper. l.* 1. *v.* 433.

Δαφνῆς δ' ἡ πελίης ἀκαιώτατοι ἰσοδομῆες.

E lavro avtem vel ulmo firmiſſima ſtiva ſunt.

B Verùm τὸ ἄκαιον iſtîc non magìs locum habet, qàm οἱ κῖες, avt etiam θρῖπες, καὶ ἴπες, vermiculi illi ſcilicet à qibus vocabulum id deſumptum eſt. *confuſio* nimirum *dura* planè, *qam corrodere coſſi neqeunt.* Ego ſi qid mutandum (qod nihil eſt neceſſe) videretur, εἰκαιότατος mallem. qod optimè convenit cum eo qod ſeqitur, ἀπροσάτητος. ſiqidem, qæ rectore carent, temerè feruntur.

Ἀπροσάτητος] id eſt, χωρὶς τοῦ προσάτου, ſive ἀνηγεμόνευτος. utì ipſe ſe mox explicat. Heſychius ἀπροσάτευτος, ὁ μὴ ἔχων προσαυίαν τινός. *cui nemo præeſt*; vel etiam, *qi nulli.* utrovis enim modo ſumi poſſunt Heſychii verba. verùm iſtîc ἀπροσάτητος paſſivè ſumitur; qomodo eidem ἀνεπισάτητον eſt C ἀφύλακτον, ἀνεπίσκοπον, *cui curator & inſpector nullus eſt.*

Εἰ μὲν ἀπαράβατος ἀνάγκη] Seneca *Ep.* 16. *Qid mihi prodeſt philoſophia, ſi fatum eſt? qid prodeſt, ſi Deus rector eſt? qid prodeſt, ſi caſus imperat? nam & mutari certa non poſſunt: & nihil præparari poteſt adverſus incerta, ſi avt conſilium meum Deus occupavit, decrevitqe qid facerem, avt conſilio meo nil fortuna permittit. Qicqid eſt ex his, vel ſi omnia hæc ſunt, philoſophandum eſt. ſive nos inexorabili lege fata conſtringunt, ſive arbiter Deus univerſi cuncta diſponit, ſive caſus res humanas ſine ordine impellit & jactat, philoſophia nos tueri debet. hæc adhortabitur, ut Deo libenter pareamus, ut fortuna contumaciter reſiſtamus: hæc docebit, ut Deum ſeqaris, feras caſum.*

D Ἄξιον αὐτὸν ποίησον τῆς ἐκ τοῦ θεοῦ βοηθείας] vide *ſuprà ad* §. 1. & *l.* 9. §. 28.

Ἀσμένιζε] *gratum habe, gratulare tibi.* Caſavbonus *contentus eſto.* Xylander *ſat habeas.* vide *l.* 5. §. 9. ἀσμενίζειν εἰς τὰ πλείω. *Pluribus contentum eſſe.*

Κἂν περιφέρῃ σε ὁ κλύδων] Melius ſaniúſqe conſilium, qàm Marcus hîc, ſuggerit nobis Avguſtinus *de diverſ. ſerm.* 19. *Tranſeunt omnia cum diebus; noli tu tranſire cum illis. eſt qò te teneas, ut non tranſeas. res humanas tanqam fluvius decurrit, tene te ad lignum nè trahariſ. qo me teneo? verbo Dei, qod manet in æternum.* Petrus *Ep.* 1. *c.* 1. *v.* 23, 25. & *ibidem ſerm.* 24. F *Vis comprehendere verbum manens? noli ſeqi flumen carnis. qis comprehendat verbum manens, niſi qi in ipſo manet?* Idémqe *de verb. Apoſt.* 4. *In Deo ſpem pone. ſi poſueris ſpem in ipſo ſpiritu, qo homo es,* (qod Marcus hîc monet) *iterum ſpiritus tuus in carnem relabitur, qia non dediſti eum illi à qo ſuſpendatur. ut contineas te, noli remanere in te, tranſcende te; in illo te pone, qi fecit te.*

§. 15. Τὸ μὲν τοῦ λύχνου φῶς] collatio gemina Chriſti illi, Matth. *c.* 6. *v.* 22, 23.

§. 16. Ὅτι ἥμαρτέ τις] forſan, ὅτι ἥμαρτέ τις. ut τις excriptori minùs cavto exciderit, dum in τί, qod proximè ſeqebatur, oculum intendit.

Τί

* -τί[τις] π * τί δαὴ οἶδα, [a] εἰ ἔστι ἁμάρτημα; εἰ ἦ καὶ ἥμαρτεν, ὅτι [b] κατέκρινεν αὐτὸς ἑαυτόν. καὶ ὥτως ὅμοιον ἔστι τῷ [c] καταδρύπτειν τὸν ἑαυτοῦ ὄψιν. ὅτι [d] ὁ μὴ θέλων τὸ φαῦλον ἁμαρτάνειν, ὅμοιόν τῶ μὴ θέλοντι τὸ συκῆν ὀπὸν ἐν τοις σύκοις φέρειν, καὶ τὸ βρέφη κλαυθμυρίζεσθαι, καὶ τὸ ἵππον χρεμετίζειν, καὶ ὅσα ἄλλα ἀναγκαῖα. [e] τί γὰρ πάθῃ τὸ ἕξιν ἔχων τοιαύτην; εἰ ἄν γοργὸς εἶ, [f] ταύτην θεράπευσον.

§. 17. [g] Εἰ μὴ καθήκει, μὴ ποιήσῃς. [h] εἰ μὴ ἀληθές ἐστι, μὴ εἴπῃς. ὁ γὰρ ὁρμή σε ἔσω *.

a L.9.§.38.
b L.8.§.10.
c L.6.§.20.
d L.4.§.6.
e L.8.§.14.
f L.10.§.30.
g L.5.§.3.
h L.3.§.16.
* Vid.Not.

câsse aliqem, hæc tu tibi, Unde novi, an peccatum hoc sit; avt si peccavit, an peccati ipse se reum peregerit? hoc enim perinde est, acsi faciem sibi dilacerâsset: tum illud memineris, eum qi improbos delinqere non vult, parem esse illi, qi ficum in ficubus succum acrem gerere; & infantes vagire, & equm hinnire, aliáqe ejusmodi, qæ necessaria sunt, nolit. qid enim fecerit, qi sic affectus fuerit? hunc tu, si tantùm posse te putas, sana.

§. 17. Nî decorum sit, nè feceris; nî verum sit, nè dixeris. ad ista enim duo semper intentio tua tendat.

§. 18.

ANNOTATIONES.

Τί δαὴ οἶδα, εἰ τοῦτο ἁμάρτημα] Vide *l.* 11.§.18. *considerat.* 5.

Εἰ δὲ καὶ ἥμαρτεν] etiamsi peccârit qis, pœnitentiam satisfactionis justæ loco haberi postulat. vide *l.* 1.§.7. Arrianus *de gest. Alex. l.* 7. *p.* 504. Μόνη γὰρ ἐμοί γε δοκεῖ ἴασις ἁμαρτίας ὁμολογεῖν τε ἁμαρτάνοντα, καὶ θᾶλον εἶναι ἐπ' αὐτῷ μεταγιγνώσκοντα. ὡς τοῖς παθοῦσίν τι ἄχαρι, ὃ πάλη χαλεπὰ τὰ πεπόνθοτα φαινόμενα, εἰ ὁ δράσας αὐτὰ ξυγχωρήσῃ, ὅτι ὃ παλαὰ ἔδρασεν. *Unicam enim peccati medicinam esse censeo peccati agnitionem & confessionem, manifestúmque pœnitentiæ documentum edere. Nam qi injuriam accepit, non ita graviter læsum se judicat, si is qi læsit perperàm sese fecisse fateatur.* Petronius *Satyr. Savi qoqe implacabilesque domini crudelitatem suam impediunt, qando pœnitentia fugitsvos reduxit; & deditistis hostibus parcimus.*

Καλίκρινεν αὐτὸς ἑαυτὸν] qod Galenus *de affect. corrig. c.* 4. κατεγνώς ἑαυτοῦ, *sese detestatus.* vide *lib.* 8. §. 10. Juvenalis *Sat.* 13.

Exemplo qodcunqe malo committitur, ipsi
Displicet avtori. prima est hæc ultio, qod se
Judice, nemo nocens absolvitur. —

Ὅμοιον τοῦτο τῷ καταδρύπτειν τὴν ἑαυτοῦ ὄψιν] Plutarchus *de sanit. conserv. pag.* 114. *F.* Ὁ γὰρ ἐκ τῶν τοιούτων ἀναλογισμῶν δηγμὸς ἀιμάττει τὴν μνήμην. *Morsus enim hujusmodi ratiocinationum memoriam saviat.* Et *de tranqill. pag.* 476. *E. F.*

Ἡ σύνεσις, ὅτι σύνοιδα δηὐ' εἰργασμένος,

(ex Evripidis *Oreст.* i.e. τὸ συνειδὸς, ut Stobæus explicat *tom.* 2. *tit.* 24.) ὅιον ἕλκος ἐν σαρκὶ, τῇ ψυχῇ τὴν καταμίλειαν, ἀιμάσσουσα ἀεὶ καὶ νύσσουσα ἐκατολείπει. *Malè factorum conscientia, veluti ulcus in carne, in animo pœnitentiam relinqit, pungentem subinde atqe saviantem.* Seneca *de ira l.* 3. *c.* 26. *Maxima est facta injuria pœna, fecisse: nec qisqam gravius afficitur, qàm qi ad supplicium panitentia traditur. Nulla major pœna neqitia est, qàm qod sibi displicet.* Idem *Ep.* 42. Est avtem δρύπτειν καὶ καλαδρύπτειν de arboribus propriè dictum, ἐπὶ τῶν ἐκιλεπιζομένων δενδρῶν, ut Grammatici volunt, qibus *cortex dilacerando detrahitur.* nam qod Etymologus addit, de hominibus victûs gratiâ, cùm glandibus primò vescerentur, ad mutuam usqe sui dilacerationem secum invicem depugnantibus, qod verbo originem dederit; merum est nugamentum. Indè ad homines traductum & ἐπὶ θρήνου plurimùm usurpatum. Ὅταν τις ἑαυτὸν κατατίλλῃ ἐπὶ θρήνῳ. *Qando qis in luctu seipsum convellit.* Hesychius. De athletis usurpavit Marcus *l.* 6. §. 19. & Apollonius ibi relatus. de hastâ vulnerato, Homerus. *Iliad.* π'. *v.* 324.

—— πρυμνὸν δὲ βραχίονα δουρὸς ἀκωκὴ
Δρύψ' ἀπὸ μυόνων. ——
—— *extremum avtem brachium hastæ cuspis*
Amputavit à musculis.

de navfrago ad scopulum allisо, *Odyss.* ε'. *v.* 426.

Ἔνθ' ἀπὸ ῥινὸς τε δρύφθη.
Ibi sanè cutem lacerasset.

de aqilis, sese invicem, an eos, qorum ora involaverant incertum, lacerantibus; *Odyss.* β'. *v.* 153.

Δρυψαμένω δ' ὀνύχεσσι παρειὰς ἀμφί τε δειράς.
Lacerantes verò ungvibus maxillas, circum avtem collum.

de mulieribus luctu & mœrore correptis, Hesiodus in *scut. Herc. v.* 243.

—— καλὰ δ' ἰδρύπτοντο παρειάς.
—— *lacerabantúrqe genas.*

de Hecuba Evripides;

—— δρύπτεταί τε παρειὰν,
Δίαιμον ὄνυχα τιθεμένα σταφαγμοῖς.
—— *dilaniátqe genas,*
Ungvem cruentum lacerationibus adhibens.

Et in *Epigram. Anthol.*

—— καλαδρύψασα παρειάς.
—— *cum genas lacerasset.*

Indè,

Ἀμφιδρυφὴς ἄλοχος, sive γυνή.
Ambabus genis lacerata uxor.

Il. β'. *v.* 700. cui

—— ἀμφίδρυφοί εἰσι παρειαί.
Utrasqe lacerata, sive *laniata, genas.*

Il. λ'. *v.* 393. ut Marq Æn. *l.* 12. *v.* 606.

Et roseas laniata genas.

Καλαδρύπτειν itaqe τὴν ὄψιν est, qod Silius *bell. Pun. l.* 8.

Ora manu lacerans. ——

Et Naso *Metam. l.* 11.

Ora, comam, vestem lacerans. ——

qæ omnia in luctu fieri assolent. sed nec in pœnitentiæ remorsu, ubi acriùs is urget, minùs. Sic enim de Alexandro post Clitum interfectum, Curtius *l.* 8. *c.* 2. *laniare deinde os ungvibus.* havd ineptè ergò Marcus pariter ait habere se, si pœnituerit, ac si id fecisset, qod per doloris vim à pœnitentia obortam, fieri etiam non raro solet.

Τῷ μὴ θέλοντι τὸν συκῆν ὀπὸν ἐν τοῖς σύκοις φέρειν] Ità *l.* 4.§.6. θέλει τὸν συκῆν ὀπὸν μὴ ἔχειν. Ad Marci mentem Seneca *de ira l.* 2. *c.* 10. *Non irascetur sapiens peccantibus. qare? qia scit neminem sapientem nasci, sed fieri. Scit pavcissimos omnis ævo sapientes evadere. qia conditionem humanæ naturæ perspectam habet: nemo avtem natura sanus irascitur. qid enim si mirari velit, non in sylvestribus dumis poma pendere? qid si miretur, spineta sentesque non utili aliqâ fruge compleri? nemo irascitur, ubi vitium natura defendit.* Illud verò ἐν σύκοις suspectum forsan alicui esse possit, tanqam ab interpolatoris cujuspiam manu, non à Marco ipso exciterit. cùm non tam in fructu ficûs ὀπὸς iste, qàm in frondibus & stirpe ipsâ deprehendatur. Synesius *de provident. l.* 2. *p.* 126. Καὶ τῆς συκῆς ὁρῶμεν γλυκύταλον μὲν τὸν καρπὸν. φύλλα δὲ καὶ φλοιὸν καὶ ῥίζαν πρίμνον, ἄκαιλα ὀπωδέστερα. *Ficus svavissimum quidem fructum, foliorum verò, corticis, radicis, caudicisque succum amarissimum experimur.* Plutarchus item *Sympos. l.* 5. *c.* 9. Γλυκὺς ὥτως καρπὸς ἀπὸ δένδρου φύεται πικροτάτου. τῆς γὰρ συκῆς τὸ ξύλον ὀπῶδές ἐστιν. ὥστε καιόμενον μὲν ἐκδίδοναι δριμύταλον καπνὸν, καταναθέσιον δὲ τὴν ἐκ τῆς τίφρας κονίαν ὑπερβαλλόντως ποιεῖν ὑπὸ δριμύτητος. *Ita dulcis fructus ex amarissima nascitur arbore. Nam & ficus lignum succi plenum est, edit cremantum fumum acerrimum, & cinis ob acrimoniam summa est ad tergendum vi praditus.* verùm nec fructus qoqe lacteo isto humore, anteqam maturitatem consequatur, immunis est; qem ideo *pomi infantiam* vocat Plinius *l.* 15. *c.* 19. Idémqe *ibidem c.* 28. *succus lacteus in capite ficis, in corpore non item.* & *l.* 23 *c.* 7. *Exprimitur ante maturitatem pomi.* Plutarchus ipse *ibidem l.* 6. *c.* 10. Τὸ φυλλὸν ἀκαύλου ὀπωδέστατον. ὥστε καὶ τὸ σῦκον αὐτὸ, καὶ τὸ ξύλον, καὶ τὸ ἔργον ἀναπεπλῆσθαι. legendum καὶ τὸ φλοιὸν, vel καὶ τὸ θρίον ἀναπεπλῆσθαι. *Est arbor hæc omnium plantarum succi plenissima, qo & ficus ipsa, & lignum, & cortex plenus est.*

Ἡ τὰ βρέφη κλαυθμυρίζεσθαι] Seneca *de ira l.* 2. *c.* 9. *Si irascaris juvenibus sensibúsque qòd peccant; irascere infantibus, qòd peccaturi sunt. Nam qis irascitur pueris, qorum ætas nondum novit rerum discrimina? major est excusatio, & justior hominem esse qàm puerum.* qod avtem *de infantium vagitu* Marcus, idem de *gravm clangore* Libanius *Orat.* 12. *pag.* 400. *C.* Ὥσπερ ἂν εἰ ἐκόλασε γεράνους διὰ τὴν κλαγγήν. ἆρ' οὐκ ἂν ἐκόλασε γεράνους διὰ τὴν κλαγγήν. ἆρ' οὐκ ἂν εἰκότως; [διὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν ὕβριν.] *Sicuti non punivisset grues propter clangorem: ita nec illos propter factionem & insolentiam.*

Τί γαρ πάθῃ] qod *l.* 10. §. 30. τί γὰρ ποιήσει; *qid enim faciat?* Lucianus *ad eum qi dixerat, Prometheus es.* τί γὰρ πάθοιμι; ἐμμενετέον γὰρ οἷς ἅπαξ προειλόμην. *qid enim faciam? permanendum enim est in iis, qa semel proposui.* Idémqe in *speculantib.* τί γὰρ ἂν πάθοι τις, ὁπόταν φίλος ἀνὴρ βιάζοιτο; *qid enim faciat qis, ubi vir amicus urserit?* Laco apud Ælianum *l.* 9. *c.* 27. qòd lacrymas mitteret, reprehendenti, τί πάθω; ὦ γαρ ἐγὼ αἴτιος τούτου. ἡ φύσις δέ μοι ῥεῖ. *Qid facerem? Non enim ego in caussa sum, sed natura mea qa fluit.* Joannes Chrysostomus *in* 2. *Ep. Cor. Orat.* 1. Καὶ τί πάθω. ὅτι μαρτυρίου καιροὺς οὐ πάρεστι νῦν; *Qid faciam, cùm martyrii jam tempus non sit?* Galenus *Method. l.* 10. Τί ἂν ἂν τις πάθοι πρὸς ἀνθρώπους μήτε ἔργῳ μήτε λόγῳ πειθῆναι δυναμένους; *Qid igitur faciat qis hominibus, qi neqe opere neqe sermone persuaderi possunt?* Terentius *Heavtonstm.* 4. 1.

Qid cum illis agas, qi neqe jus, neqe bonum atqe æqum sciunt?

Εἰ ἄν γοργὸς εἶ] *si igitur trux es* Xylander. imò, *si acer ipse validúsqe es.*

§. 17. Εἰ μὴ καθῆκει] vide *ad l.* 3. §. 6, 7. sed & Epictetum *Dissert. l.* 1. *c.* 2.

Ἡ γὰρ ὁρμή σε ἔσω σὺ τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾷν] Sententia defecta.

Ca-

§. 18. Considera semper, qid illud sit, qod cogitationem tuam afficit; curæqe sit tibi hoc ipsum in formam, materiam, finem, & tempus, intra qod desiturum sit, distingvendo explicare.

§. 19. Sentias tandem aliqando, aliqid esse in te præstantius ac divinius eis qæ affectus in te excitant, & qasi fidiculis qibusdam distrahunt te. qæ mihi nunc dicas tibi mens est? num metus? num suspicio? num libido? num aliud aliqid istiusmodi?

§. 20. Primò vide, neqid temere, avt absqe certo aliqo fine. secundò, nè ad ullum alium finem, qàm qi societati conducat, referatur.

§. 21. Cogita tecum, brevi fore, ut nec ipse ullus usqam futurus sis, nec qicqam eorum qæ vides, nec horum qisqam qi nunc vivunt. omnia enim mutare ac verti & interire nata sunt, ut nova alia serie perpetuâ producantur.

§. 22. Omnia in opinione sita sunt: & hæc ipsa in te. qandocunqe ergò volueris, opinionem tolle, & sicut promontorium prætervecto tranqillitas, sic stabilia tibi futura sunt omnia, & sinus æstu immunis.

§. 18. Εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾶν, [a] τί ἐστιν αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ τὴν φαντασίαν σοι ποιῶν, καὶ [b] ἀναπτύσσειν ἀξιοῦντα, εἰς τὸ εἶδος, εἰς τὸ ὑλικὸν, εἰς τὴν ἀναφοράν, εἰς τὸν χρόνον, ἐντὸς ὃν πεπαιδεῦσθαι αὐτὸ δεήσει. a L. 8. §. 11. b Sup. §. 8. 10.

§. 19. Ἄισθοῦ ποτὲ, ὅτι [c] κρεῖττόν τι καὶ θειότερον μοιρίου ἔχεις ἐν σαυτῷ, τῶν τὰ πάθη ποιούντων, καὶ καθάπαξ [d] τῶν νοὸς ποσπασάντων σε. [e] τί μοι νῦν ἐστιν ἡ ἀφέλεια; μὴ φόβος; μὴ ὑποψία; μὴ ἐπιθυμία; μὴ ἄλλό τι τοιοῦτον; c L. 5. §. 21. d L. 2. §. 2. e L. 5. §. 11.

§. 20. Πρῶτον, τὸ [f] μὴ εἰκῇ, μηδὲ ἄνω ἀνακφορεῖς. δεύτερον, τὸ [g] μὴ ἐπ' ἄλλό τι, ἢ ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν τέλος τὴν ἀναγωγὴν ποιεῖσθαι. f L. 2. §. 16. g L. 5. §. 16.

§. 21. Ὅτι [h] μετ' ὀλίγον πολὺ, οὐδεὶς οὐδαμοῦ ἔσῃ, οὐδὲ τούτων τι ἃ νῦν βλέπεις, οὐδὲ τούτων τῶν νῦν βιούντων. [i] πάντα γὰρ μεταβάλλειν καὶ τρέπεσθαι καὶ φθείρεσθαι πέφυκεν, [k] ἵνα ἕτερα ἐφεξῆς γένηται. h L. 9. §. 28. i L. 7. §. 23. k L. 7. §. 25.

§. 22. Ὅτι [l] πάντα ἡ ὑπόληψις. καὶ [m] αὐτὴ ἐπί σοι. ἆρον ἄν, ὅτι θέλεις, τὴν ὑπόληψιν, καὶ [n] ὥσπερ κάμψαντι τὸν ἄκρον [o] γαλήνη, σταθερὰ πάντα, καὶ κόλπος ἀκύμων. l Sup. §. 8. m L. 6. §. 52. n L. 8. §. 40. o L. 5. §. 2.

§. 23.

ANNOTATIONES.

Casavbonus, *Teneas semper propositum tuum ab omni necessitate ac coactione liberum.* acsi scriberetur. ἡ ὁρμή σου ἀβίαστος ἔσω. At Xylander hæc seqentibus conglutinat. *Tui animi motus ità sint compositi, ut omnia circumspicias.* mihi nec istud placet, nec, qod censeam sentiámve, probabile aliqid impræsentiarum occurrit. forsan ἡ γὰρ ὁρμή σου ἔσω ἧς [τάδε] πάντη. *etenim conatus tuus ad ista,* τὸ καθῆκον scilicet; καὶ τὸ ἀληθὲς, *omnino tendat.* ut τὸ ἀεὶ ὁρᾶν ad seqentia perspiceat. vel etiam si ἀβίαστος illud admittere libuerit; ἡ ὁρμή σου ἀβίαστος εἰς τὸ πᾶν. *impetus enim,* sive *conatus tuus non est coactioni ἀβίαστος vi ulla ex parte obnoxius,* qò minùs ab eis abstinere te possis; vel qæ officio tuo adversantur, agendis, vel qæ veritati repugnant, dicendis. vide *l.* 10. §. 33.

§. 18. Τὸ τὴν φαντασίαν σοι ποιεῖν] *qod se obicit tibi* Casavbonus. *qod cogitationem tuam commovet* Xylander. imò, *qod phantasiam tibi afficit.* ut *l.* 3. §. 11.

Ἀναπτύσσειν διαιρεῖσθαι] vide *suprà* §. 8. 10.

§. 19. Κρεῖττον τι καὶ δαιμονιώτερον] Τὸ ἔν σοι θεῖον, *qod in te divinum est. suprà* §. 1. & *l.* 11. §. 19. Τὸ ἔν σοι θειότερον μέρος. *Pars tui divinor.* vide Julianum *infrà ad* §. 26. Epictetus *l.* 1. *c.* 3. Τί γάρ εἰμι; ταλαίπωρον ἀνθρωπάριον καὶ τὸ δύσμορόν μου σαρκίδιον. ἀλλ' ἔχεις τι καὶ κρεῖττον τῶν σαρκιδίων. τί οὖν ἀφεὶς ἐκεῖνο, τούτοις προσέθηκας; *Qid enim sum? Misellus homuncio, & calamitosum corpusculum. Verè qidem calamitosum. Sed & prastantius qiddam corpusculo habes. Qid ergò illo omisso, isti affixus es?* lego προσέθηκας. de qa voce vide Synesium *Ep.* 57. *suprà ad* §. 3. & Marcum *l.* 10. §. 24.

Τῶν νευροσπασούντων σε] vide *ad l.* 2. §. 2. & *l.* 10. §. 38. Clemens *Strom. l.* 4. *pag.* 505. *B.* Δεῖ γὰρ κύριον εἶναι τὸν κριτὴν τῆς ἑαυτοῦ γνώμης. μὴ νευροσπασούμενον, ἀψύχων δίκην ὀργάνων, ἀφορμὰς ἴσως μόνον παρὰ τῆς ἔξωθεν αἰτίας λαμβάνοντα. *Oportet enim judicem in sua potestate habere sui animi sententiam, non qi instar eorum, qi destituuntur animâ, qodammodo trahatur nervis, ut qi ab externa fortasse solùm causa capiat occasiones.*

Τί μοι νῦν ἐστιν ἡ διάνοια] vide *l.* 5. §. 11. & *l.* 10. §. 24.

§. 20. Τὸ μὴ εἰκῇ] vide *l.* 2. §. 16. & *infrà* §. 24.

Ἐπὶ τὸ κοινωνικὸν] vide *l.* 5. §. 16. & *l.* 7. §. 55. & *l.* 8. §. 34. & *l.* 11. §. 21.

§. 21. Μετ' ὀλίγον πολὺ] vide *l.* 9. §. 28. 32. & *l.* 11. §. 18. *consider.* 6.

Ἵνα ἕτερα ἐφεξῆς γένηται] vide *l.* 7. §. 23. 25. & *infrà* §. 23. Augustinus *confess. lib.* 4. *cap.* 11. *Ecce illa discedunt, ut alia succedant, & omnibus suis partibus constet infima universitas.*

§. 22. Πάντα ἡ ὑπόληψις] vide *ad l.* 2. §. 15. & *l.* 3. §. 9.

Καὶ αὐτὴ ἐπί σοι] ἐφ' ἡμῖν ὑπόληψις. *In nostra potestate est opinio.* Epictetus *Enchir. c.* 1.

Ὥσπερ κάμψαντι τὴν ἄκραν] ἄκραν κάμπτειν, qod Plutarchus in *collat. terr. & aqat.* ἀκρωτήριον κάμπτειν. *promontorium praternebi.* nos dicimus, to double the cape. solent avtem prominentia loca istiusmodi plùs aliis esse undis infesta, ventis expositа, procellis obnoxia, eóqe nomine magis periculosa: indè proverbium de *Maleo*, sive *Maleis* Laconico promontorio.

Μαλέας δὲ κάμψας, ἐπιλάθῃ τῶν οἴκαδε.
Maleas legens, qa sunt domi oblivisceris.

Eustathius *ad Odyss.* γ'. Ulysses *Odyss. i. v.* 80.

Ἄλλα με κῦμα ῥόῳ τε περιγκάμπτουσα Μάλειαν
Καὶ βορέης ἀπέωσε. —
Sed me unda fortassis, æstusqe circumflectentem Maleam
Et boreas abjecit.

Et Nestor de eodem *ibidem* γ'. *v.* 289. juxta Maleam navigantes habuisse se συγερὴν ὁδὸν, *invisum iter.*

— λιγέων τ' ἀνέμων ἄυτμενα —
Κύματα τε τροφόεντα, πελώρια, ἴσχ ὄρεστιν.
— *stridulorumqe ventorum flatum effudit,*
Fluctusqe intumescentes, ingentes, æquales montibus.

Libanius *Orat.* 31. *pag.* 652. *C.* inter cætera navtis molesta, καὶ πέτραν προβεβλημένην, περὶ ἣν δεῖ κάμψαντας ὄρμου τυχεῖν, *rupem objectam, qâ flexu evitatâ portum appellere fas est.* & *Orat.* 3. *pag.* 138. *C.* Καὶ ταυτὸ συνέβαινε, ὅπερ ἐπὶ τῶν προσόλων, ἐπειδὰν ἡ θάλαττα ποικίλοις ἐλαυνομένη πνεύμασιν εἰς συνέχειαν ἐγείρηται κυμάτων. ἐκεῖ γὰρ πρὶν καθαρὰς τὸ πρῶτον κῦμα πρὸς τοὺς προβόλους ῥαγῆναι, τὸ δεύτερον ἐγκαλαύνεται, καὶ τὸ τρίτον ἄυθις. καὶ τοῦτο διατελεῖ γιγνόμενον, ἕως ἂν λήξῃ τὰ πνεύματα. *Idémqe his usu venit qod in obicibus, qando mare variis impulsum ventis continuatos fluctus decumanos excitat. Ibi priusqam prior fluctus ad oppositos obices fractus sit, secundus occupat, & tertius deinceps: isque motus non intermittit, donec venti cessent.*

Γαλήνη] Ità *l.* 5. §. 2. Ἐν πάσῃ γαλήνῃ. *In summa tranqillitate.* & *l.* 8. §. 28. Αἰθρίαν καὶ γαλήνην. *Serenitatem & tranqillitatem.* qalem animi statum delineat. Plutarchus *de virt. mor. p.* 446. *D.* verbis illis Homericis ex *Odyss. i. v.* 391.

Δὴ τότ' ἔπειτ' ἄνεμος μὲν ἐπαύσατο, ἡ δὲ γαλήνη
Ἔπλετο νηνεμίη. κοίμησε δὲ κύματα δαίμων.
Tum venti posuere, qies tranqilla per alta
Incubuit latè, sopivit cærula numen.

Eodémqe alludens Sextus *adv. Ethic. c.* 5. Εὐδαίμων ἐστὶν ὁ ἀταράχως διεξάγων, καὶ, ὡς ἔλεγεν ὁ Τίμων, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ γαληνότητι καθεστώς.

— πάντῃ γὰρ ἐπέσχε γαλήνη.

Καὶ

Τὸν δ' ὡς οὖν εἶδόν γε γηνεμίῃσι γαλήνης.

Felix qidem est ac beatus, qi vitam traducit absqe perturbatione, & ut dicebat Timon, qi est in qiete & tranqillitate.

— *omni enim ex parte eum tenuit tranqillitas.*

Et,

Postqam eum vidit in tranqillitate à ventis placida.

vide *ad l.* 2. §. 4.

Σταθερὰ πάντα] vide *ad l.* 6. §. 10. Lucianus in *Scytha extremo.* Ἦν γὰρ τὸ θ' ὑπάρξῃ, ἔυδια πάντα, καὶ πλοῦς ἄριος, καὶ λειοκύμων ἡ θάλαττα, καὶ ὁ λιμὴν πλησίον. *Qâ si potiamur, placida sunt omnia, navigatio secunda, tranqillum mare, & in propinqo portus.*

Καὶ κόλπος ἀκύμων] qod Dio Prusæus *Orat.* 74. ἄκλυστον λιμένα, *tranqillum lictus*, qalis Maronianus ille, dixit, *Æn. lib.* 1.

— *ubi omnis ab alto*
Frangitur, inqe sinus scindit sese unda reductos.

ex poëta avtem aliqo traducta hæc, Mericus Casavbonus nec frustrà, opinor, avtumat. etiam βίον ἀκύμονα, *vitam tranqillam* dixit Plutarchus in *Galba.* &, ἵλεων καὶ ἀκύμαντον τῆς ψυχῆς διάθεσιν, *clementem & sedatam animæ dispositionem* Synesius alicubi, Idémqe *de regn.* αἰδῆ ἀκύμονα διάθεσιν, *sedatam verecundiæ dispositionem.*

§. 23. Μία κὴ ἠπισῦν ἐνέργεια κῆ καιρὸν παυσαμένη, [a] ᾠδὲν κακὸν πάσχει, καθὸ πέπαυ-
a L. 9. §. 21.
ται. ᾠδὲ ὁ πράξας τὴν πρᾶξιν παύτῳ, κατ' αὐτὸ τῦτο, καθ' ὃ πέπαυται, κακόν τι πέπονθεν. ὁμοίως
ἂν τὸ ὁκ πασῶν τῶν πράξεων σύζημα, ὅπερ ἐστὶν
b L. 5. §. 29.
ὁ βίος, ἐὰν ὲν καιρῷ παύσῃ, [b] ᾠδὲν κακὸν πά-
σχει κατ' αὐτὸ τῦτο, καθ' ὃ πέπαυ). ᾠδὲ ὁ κατα-
c Inf. §. 35.
παύσας [c] ὲν καιρῷ τὸν ἐρμὸν τῦτον, κακῶς δι-
d Inf. §. 36. l. 6. §. 20.
τέθη. [d] τὸν ἢ καιρὸν, κῆ τὸν ὅρον διδωσιν ἡ φύσις,
ποτὲ μὲν κῆ ἡ ἰδία, ὅταν ὲν γήρᾳ, πάν]ως ἢ ἡ τῶν
e Sup. §. 21.
ὅλων. [e] ἧς τῶν μερῶν μεταβαλλόντων, [f] νεαρὸς
f L. 7. §. 25.
ἀεὶ κὴ ἀκμαῖ@ ὁ σύμπας κόσμ@ λαμένῃ.
g L. 4. §. 23. l. 5. §. 8.
[g] καλὸν ἢ ἀεὶ πᾶν κὴ ὡραῖον τὸ συμφέρον τῷ
h L. 2. §. 11. l. 8. §. 1.
ὅλῳ. ἡ ᾗν κατέπαυσις τὸ βίᾳ, ἑκάτῳ [h] ᾠ κακὸν
i L. 7. §. 72.
μὴ, ὅτι ᾠδὲ αἰσχρόν. ἔπερ κῆ ἀπρεπαίρετον, κῆ [i] ᾠκ
k L. 10. §. 20, 21.
ἀκοινώνητον. ἀγαθὸν ἢ, ἔπερ [k] τῷ ὅλῳ καίριον, κῆ
l L. 2. §. 3.
[l] συμφέρον, κῆ συμφερόμενον. ἕτω γὰρ κῆ θεοφόρη]ος,

§. 23. Operatio unaqæqe, qæ tempore ſuo deſinit, nihil indè mali patitur, qia deſiit: nec avtori ejus, ceſſationis hujus ratione, mali qicqam contingit. pari ergò modo actionum omnium complexio, qæ vita dicitur; ſi tempore ſuo deſierit, nihil indè qicqam mali patitur, qia deſiit. nec qi tempore opportuno ſeriem hanc terminavit, malè ideo afficitur. tempus avtem & terminum aſſignat natura: eáqe qandoqe peculiaris, ut in ſenectute fit; ſemper verò communis, cujus partibus aſſiduè mutantibus novus perpetuò vegetúſqe mundus permanet univerſus. bonum avtem ſemper ac tempeſtivum eſt, qod univerſo conducit. proinde vitæ ceſſatio non eſt malum cuiqam, qia nec inhoneſtum: ſiqidem nec optionis ſit noſtræ, nec communitatis legibus adverſetur. imò bonum eſt; ſiqidem univerſo tempeſtivum, eidémqe conducens & congruum. ità numine divino fer-

ur,

ANNOTATIONES.

§. 23. *Μία κὴ ἠπισῦν ἐνέργεια*] idem planè argumentum habetur. *l.* 9. §. 21.

Τὸν δὲ καιρὸν καὶ τὸν ὅρον δίδωσιν ἡ φύσις] ſic *l.* 6. §. 49. *ἀφώρισας.* hoc eſt, qod Solomon *Eccleſ. c.* 3. *v.* 1. לכל זמן ועת *τοῖς πᾶσιν ὁ χρόνος, καὶ καιρὸς παντὶ πράγματι.* ubi rectè זמן *tempus determinatum*, ſive, *præſtitutum*, ex Eſth. *c.* 9. *v.* 26, 31. Ezræ *c.* 10. *v.* 14. & Nehem. *c.* 10. *v.* 34. reddit Piſcator; & exponit, prout & Junius prior, *determinatum à Deo.* etſi locus ille à pleriſque aliter, ſed perperam, accipitur. hoc eſt etiam, qod Job *c.* 7. *v.* 1. צבא לאנוש *tempus præfinitum eſt homini ſuper terram.* ità enim malim cum Pagnino & Mercero, qàm, cum vulgatæ avctore, *militiam*, vertere. atque ità etiam *ibidem c.* 14. *v.* 14. Junius & Tremellius verterunt, ubi de vita humana uſurpatur. nec de verſione ambigere patitur Job ipſe. qi *c.* 14. *v.* 5. *Præciſi ſunt dies ejus, terminos ſive limites illius ſtatuiſti, qos tranſgredi non datur.* Jaſon Siracides *c.* 18. *v.* 8. *præfinitum cuiqe eſt obdormiendi tempus.* Indè & Æſchyli illud apud Plutarchum de Homero.

Ἀλλ' ὅτε πολλὰ τραύμαθ' ὑπ' ἐρίηρας λαβὼν,
Θνήσκει τις, εἰ μὴ τέρμα συντρίχῃ βίᾳ.
Ὄυτ' ἐν σίγῃ τις ἥμενος παρ' ἑστίᾳ,
Φεύγει τι μᾶλλον τὸν πεπρωμένον μόρον.

Non tela ſi qis pectus intra acceperit,
Morietur, ævi fata niſi dent terminum:
Nec ſi larem qis ſervet, aſſiduus foco,
Effugiet horam, Parca qam decreverit.

Grotius. Et Phalaris *Ep.* 147. Ἴσθι γὰρ, ὡς μηδεὶς τύραννος πλουτήσει τὸν Φάλαριν ἔξω τῆς ἰδίας μοίρας, ἣν ἀπὸ τότηλος ἔχομεν καθ' ἑαυτῶν. *Sic enim tibi perſvaſum habe, neminem Phalaridi vitam erepturum eſſe contra proprium fatum, qod à primis annis nobis eſt definitum & conſtitutum.* forſan καθειμαρμένην. atqe ità interpres, *definitum & conſtitutum.* Solon item apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 9.

— τὰ δὲ μόρσιμα πάντως
Ὄυτε τις ἀνὸς φύσεται, οὐθ' ἱερὰ,
Ὄυθ' οἱ Παιῶνος πολυφαρμάκου ἔργον ἔχοντες
Ἰατροὶ, καὶ τοῖς οὐδὲν ἔπεσι τέλος.
Πολλάκι δ' ἐξ ὀλίγης ὀδύνης μέγα γίγνεται ἄλγος.
Κοὐκ ἄν τις λύσαιτ' ἤπια φάρμακα δύς.
Τὸν δὲ κακαῖς νόσοισι κυκώμενον ἀργαλέαισί τε,
Ἀψάμενος χειρῶν, αἶψα τίθησ' ὑγιῆ.
Μοῖρα δέ τοι θνητοῖσι κακὸν φέρει, οὐδὲ καὶ ἐσθλόν,
Δῶρα δ' ἄφυκτα θεῶν γίγνεται ἀθανάτων.

— *fato qacunqe manet ſors,*
Non hanc avertet victima; ſed nec aves;
Nec qi Paonias agris mortalibus herbas
Sape erraturam ferre laborat opem.
Sape dolor tenuis morbos produxit acerbos,
Tollere qos nullis ſit medicaminibus:
Sape diu ſævo jactatum corporis æſtu,
Contactu ſanum reddidit una manus.
Sic fato ſors lata venit, contraria fato:
Nec vitare datur, qa placuêre Deis.

Grotius. Indè Propertio *l.* 3. *eleg.* 3. *mortis dies parca*, hoc eſt, πεπρωμένη, ut rectè Scaliger. vide ad *l.* 2. §. 4. & *ad l.* 4. §. 23. & *ad l.* 8. §. 20. & *infrà* §. 36.

Ποτὲ μὲν καὶ ἡ ἰδία] Datur hinc conciliatio dictorum illorum, qæ adverſari ſuperioribus videri poterant: *homines violentia deditos, non dimidiaturos dies ſuos*, hoc eſt, nè dimidium qidem dierum ſuorum exacturos eſſe, Pſal. 55. *v.* 23. qoſdam etiam *dejungi* יחצו ימו Job. *c.* 15. *v.* 32. hoc eſt, *in ſua ætate* Septuaginta. *in die non ſua* Vatablus & Pagninus: & בלא עת Jobus *c.* 22. *v.* 16. id eſt, *ἀώρως* Septuaginta. *ante tempus ſuum* Vulgatus. ſiqidem ſi naturæ propriæ rationem habemus,

Qota pars moritur tempore fati?

Seneca *Herc. Oet.* 2. 2. qia, *pauci ad ſenectutem perveniunt.* Cicero *de ſen.* pavci eum vitæ terminum aſſequntur, qem conſtitutionis nativæ virtute poterant, ſi finiſtri nihil interveniſſet. verùm, ſi *naturæ communis*, utì Marcus loqitur, hoc eſt, numinis divini diſpoſitionem ac diſpenſationem ſpectamus; *nemo niſi ſuo die moritur* Seneca *Ep.* 69. etiam qi immaturus maximè obiiſſe videtur,

tulit ſuum, — metáſqe dati pervenit ad avi.

Idem *ad Marc. c.* 20. ex *Æn. l.* 10. Itaqe non fuit neceſſe, ut Servius qò Virgiliana duo illa conciliaret, *Æn. l.* 10.

— Stat ſua cuiqe dies. —

& de Didone *l.* 4

— nec fato, meritâ nec morte peribat,
Sed miſera ante diem; —

ad illud confugeret, *poetas ſecundum Sectas varias loqi; illud ex Stoicorum, hoc ex Epicureorum ſententia protuliſſe.* Videmus enim, Marco avctore, utrumqe etiam Stoicorum placitis eſſe ſatìs conſentaneum. alia Servii conciliatio videri poterit *ad l.* 4. qam qia prolixior eſt, nec ad noſtri mentem, omitto.

Νεαρὸς ἀεὶ] vide *ſuprà* §. 21. & *l.* 7. §. 25.

Καλὸν δὲ ἀεὶ πᾶν κὴ ὡραῖον] vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 10. §. 20.

Οὐδὲ αἰσχρὸν] vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 8. §. 1.

Συμφέρον κὴ συμφερόμενον] vide *l.* 2. §. 11. & *l.* 3. §. 4. συνεμφέρεται κὴ συνεμφέρει. verto avtem iſtic; *conducens, & congruum. συμφέρεσθαι* convenire, *congruum eſſe.* Libanius *Orat.* 11. Θαῦμα τοίνυν ἕτερον ἐπὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας παραπλήσιόν τε κὴ ὲ παραπλήσιον τῷ προτέρῳ τῷ μὲν γὰρ εἶναι περὶ Θεὸς συμφέρεται. τῇ δὲ τῶν ξένων δεῦρο μεταξάσει διέστηκε. *Aliud ſub eodem regno miraculum contigit, priori geminum, nec geminum tamen. in hoc enim convenit, qod circa Deos fiebat: in hoc diſcrepat, qòd in Deis peregrinis iſtuc tranſlatis:* cùm prius nimirum in patriis reſtitutis exhibeatur. at Federicus Morellius hîc, ut alibi ſæpenumero, non dormitavit, ſed altum dormivit; cùm vertit, *Regi enim circa Deos, ad cultum confert hoſpitum: huic avtem eſt, qod peregrinarum migratione diſtet.*

Θεοφορητ@ ὁ φερόμεν@ κατὰ τ'αὐτὰ θεῷ] iſta cum ſequentibus Xylander vertere neglexit; vitiata ſuſpicatus, an de ſenſu ambiguus, incertum. Θεοφόρητ@, qemadmodum & Θεόληπτ@ in ſeqiorem partem ſumitur havd rarò, pro *arreptitio*, ſive *lymphatico.* itaqe apud Plutarchum adulator, qò eum cui ſe accommodat, *δεισιδαίμονα ὄντα, ſuperſtitionibus conſtrictum*, hac etiam in parte ſuperare videatur, Θεοφόρητον, ſive *arreptitium* ſe ſimulat. ut τὸ Θεοφόρητον, ſit etiam τῦ δεισιδαίμον@ exceſſus, avt affectus ſaltem illo vehementior. Verùm à Marco accipitur in meliorem partem, pro eo, *qi numini ferendum agendum ſe totum permiſerit.* nec aliter ferè à Philone Judæo, & Dionyſio illo, qi Areopagitæ titulum præfert, uſurpatur. eſt avtem tralatio ab eis deſumpta, qi inſtinctu qodam divino agitantur; cujuſmodi vates ſunt, κὴ οἱ ἐνθεοι. ità de Æſchine Philoſtratus *vit. ſophiſt. pag.* 510. Τὰ θεῖως λέγειν, ὅπω μὲν ἐπεχωρίαζε σοφιστῶν σχολαῖς, ἀπ' Αἰσχίνε δ' ἤρξατο, Θεοφορήτῳ ὁρμῇ αὐτοσχεδιάζοντ@, ὥσπερ οἱ τὰς χρησμὰς ἀναπίνοντες. *Divina enim oratio in ſophiſtarum gymnaſia nondum uſitata fuerat. Ab Æſchine igitur divini numinis afflatu pronuntiante, perinde atqe ab his qi cæleſti ſpiritu oracula reddunt, talis oratio ſumpſit initium.* Indè Θεοφορία. de Scopa Calliſtratus in *imagin.* 2. Ὃν ποιητῶν δὲ κὴ λογοποιῶν μόνον πτέροντα τέχναις ἐπὶ γλάτας ἐκ Θεῶν θεσπεσιῳ πνεόντ@. ἀλλὰ κὴ τῶν δημιργῶν αἱ χεῖρες θειοτέραν πνευμάτων ἐράσεις λαφθέτε-

tur, qi eâdem, qâ Deus, viâ fertur, mentéque ſuâ ad eadem fertur.

§. 24. Tria hæc in promptu habenda ſunt. in eis qæ agis, neqid fruſtra, avt ſecùs fiat, qàm jus ipſum feciſſet. in eis verò qæ extrinſecùs eveniunt, vel fortè fortunâ qodqe vel providentiâ obvenire. atqi nec de fortuna conqerendum eſt, nec providentiam incuſandum. ſecundum, qalenam unumqodqe ſit à ſatione uſqe ad animationem, ab animatione uſqe ad animam emiſſam. item ex qibus conflatur, & in qænam reſolvitur. tertium, ſi in ſublime ſubvectus res humanas deſpiceres, ubi varietatem earum qanta eſſet perſpexiſſes, ſimúlque uno conſpectu comprehenderes, qantum undiqaqe aëriorum & ætheriorum ſedes ſuas habeat,

[a] ὁ φερόμενος· ᾧ τ' αὐτὰ θεῷ, καὶ ὅτι τ' αὐτὰ τῇ γνώμῃ φερόμενος. a Sup. §. 5. l. 7. §. 53.

§. 24. Τρία ταῦτα δεῖ πρόχειρα ἔχειν. ὅτι μηδὲν ὧν ποιεῖς, εἰ [b] μήτι εἰκῇ, μηδὲ ἄλλως ἢ ὡς ἂν [c] ἡ δίκη αὐτὴ ἐνήργησεν. ἐπὶ τῷ τῶν ἔξωθεν συμβαινόντων, ὅτι [d] ἤτοι κατ' ἐπιτυχίαν, ἢ κατὰ πρόνοιαν. [e] ἔτι τῇ ἐπιτυχίᾳ μεμπτέον, [f] ἔστι τῇ προνοίᾳ ἐγκλητέον. δεύτερον, τὸ [g] ὁποῖον, ἕκαστον ἀπὸ * σπέρματος, μέχρι ψυχώσεως, καὶ ἀπὸ ψυχώσεως, μέχρι [h] τοῦ ψυχὴν ἀποδοῦναι, καὶ [i] εἰς ὅσα ἡ σύγκρισις, καὶ εἰς ὅσα ἡ λύσις. τρίτον, [k] οἵα ἄνω μετέωρος ἐξαρθεὶς κατανοήσαιο τὰ ἀνθρώπεια, καὶ τοῦ πολυτροπίαν ὅση κατανοήσαις. συνιδὼν ἅμα, καὶ ὅσον τὸ περιοικοῦν, εὐαερίων καὶ εὐαιθερίων, [καὶ]

b Sup. §. 20. c Sup. §. 1. d Sup. §. 14. e L. 8. §. 17. f Sup. §. 12. g Sup. §. 10. 18. * σπερματικὸς, vel σποροφόρος. h L. 3. §. 11. i L. 11. §. 17. k L. 7. §. 48. 49.

ANNOTATIONES.

ληφθεῖσαι, κάτοχα καὶ μετὰ μανίας προφητεύουσι τὰ ποιήματα. ὁ γὰρ δὴ Σκόπας ὥσπερ ἔκ τινος ἐπιπνοίας κινηθείς, οἷς τὴν τοῦ ἀγάλματος δημιουργίαν τὴν θεοφορίαν ἐφῆκε. *Non ſolùm poetarum & oratorum artes inſpirantur divino afflatu in linguas cadente, ſed etiam artificum manus divinorum flatuum beneficio affecta, à numine inſtincta & divina enarrant poemata. Scopas ſanè, uti inſpiratione qadam commotus ad ſtatuam faciendam numinis adflatum admiſit.* Θεοφόρητος perinde Marco, qi non lingvam tantùm, ſed & manum mentémque ſuam ad nutum numinis divini per omnia prorſus ità contradidit regendam dirigendámqe, ut nihil aliud agat, dicat, cupiat, cogitet, qàm qod Deo ipſi viſum fuerit. Indè Clementi *Strom. l. 7. pag. 748. C.* Θεῖος ἄρα ὁ γνωστικὸς καὶ ἤδη ἅγιος θεοφορῶν καὶ θεοφορούμενος. *Divinus ergò eſt is, qi eſt praditus cognitione, & jam ſanctus, qi Deo afflat, & afflatur.*

Ὁ φερόμενος κατὰ τ' αὐτὰ τῷ θεῷ] *qi viâ eâdem qâ Deus fertur.* i. qi Deo conſentit, convenit. Epiphanius *l. 1. tom. 3. hareſ. 38.* τὰ μὲν κατὰ τὰ αὐτὰ φερομένην, τὰ δὲ διηλλαγμένην. *partim cum illis convenientem, partim ab eis diſcrepantem.*

Ἐπὶ τ' αὐτὰ τῇ γνώμῃ φερόμενος] qod Epictetus *l. 2. c. 16.* Deum ipſum alloqendo, ὁμογνωμονῶ σοι. *Ejuſdem tecum ſim animi.* vide *l. 10. §. 21.*

§. 24. Ὡς ἂν ἡ δίκη αὐτὴ ἐνήργησεν] *neqid aliter qàm juſtitia aqitáſqe exigit.* Caſavbonus. minùs plenè. meliùs Xylander. *neqid ſecius qàm juſtitia ipſa egiſſet.* formula diſerta, & ἀκριβοδίκαιόν τι inſinuans.

Οὔτε δὲ τῇ ἐπιτυχίᾳ μεμπτέον] vide *l. 8. §. 17.*

Ὁποῖον ἕκαστον ἀπὸ σπέρματος] *Qale unumqodlibet à privatione fuerit* Xylander. ut idem ſit τὸ σπέρμα, qod ἡ σπόρησις. cujus exemplum fruſtrà qæro. Caſavbonus, *cujuſmodi corpora noſtra ſint adhuc rudia & imperfecta.* unde qid legerit havd ſatìs liqet. ego σπέρματος omnino legendum cenſeo. vel, ſi cui id minùs arridet, σπερήματος. qod propiùs accedit ad ſcripturam priorem, & apud Nicandrum reperitur (ſi pro *ſemine* ibi ſumi, qod qidam cenſent, compertum haberetur) vel σπορεύματος etiam, ſive σπερματώσεως (ut τῇ ψυχώσει reſpondeat ἡ σπερμάτωσις) qæ *actum ipſum ſeminandi* deſignant. ſenſus patet; idémqe eſt, qodcunqe ex iſtis legere libuerit, qod Tertullianus *ex ſeminis ſparſione* dixit, *apologet. c.* 9. Nec ſilentio prætereundum videtur, qod Plutarchus nos docet *de commun. notit. c.* 31. Stoicis avtoribus, qi in notationibus plùs ſatìs ineptire ſolebant, τὸ μὲν σπέρμα τὴν ἀπὸ μικρᾶς ὄγκου ἐκ πολλῆς σπείρασιν ἀνομάσθαι. τὴν δὲ φύσιν ἐμφύσησιν οὖσαν, καὶ διάχυσιν τῶν ὑπ' αὐτῆς ἀναιγομένων καὶ λυομένων λόγων καὶ ἀριθμῶν. *Semen etiam è magna mole pavlatim in parvum diſperſum qia ſit nominari: naturam, qod qaſi inflatio ſit qadam diffuſióqe ab ea apertarum & diſſolutarum rationum ac numerorum.* qo loco miror ego, qid Lipſium impulerit, ut pro ἐμφύσησιν ἐν φύσεσιν legi voluerit, &, *in ſpiritibus & inflationibus*, verterit. *Stoic. phyſiolog. l. 3. c. 6.* cùm locus ſincerus ſit, ſenſúſque proclivis ſatìs. *Semen ideo dictum, qòd in eo qaſi conſpiratione & colligatione qadam in exiguam molem vis virtutíſque multum compingatur; naturam verò, qòd ejus ope operáqe, qaſi inſufflatione qadam, vis virtúſque illius excitetur, diffundatur, & ex potentia in actum producatur & prodeat.* verùm hoc ἐν παρέργῳ. *A ſemine*, inqit Marcus, *ſive ſeminatione, uſqe ad animationem.* σπέρμα itaqe ſive σπερμάτωσις (id ſi ſcripſerat) idem eſt hic Marco, qod σπέρματος καταβολὴ Apoſtolo, *ad Hebr. c. 11. v. 11.* Vide *ad l. 4. §. 36.* & *l. 10. §. 26.*

Μέχρι ψυχώσεως] qod in ipſo partu fieri avtumabant Stoici. qi & fœtum ad partum uſqe animal eſſe negabant, ſed utero muliebri, tanqam plantam telluri, adfixum, vel potiùs tanqam arbori fructum, agnatum, veluti partem ejuſdem, ab eo cúmqe eo nutriri cenſebant. Plutarchus *de placit. philoſ. l. 5. c. 15.* Οἱ Στωικοὶ μέρος εἶναι αὐτὸ τῆς γαστρὸς, ὡς ζῷον. (contra planè qàm Plato, *ibidem*) ὥσπερ γὰρ τοὺς καρποὺς, μέρη τῶν φυτῶν ὄντας, πεπαινομένους ἀποῤῥεῖν, ἄτε καὶ τὸ

A ἔμβρυον. *Stoici partem ventris, non animal: utqe fructus, qi ſtirpium partes ſunt, ubi maturuere, defluunt: ita rem qoqe habere de fœtu.* Idémqe *de Stoic. contradict. c.* 38. de Chryſippo locutus; Τὸ βρέφος ἐν τῇ γαστρὶ φύτευ τρέφεσθαι νομίζει, καθάπερ φυτόν. ὅταν δὲ τελείᾳ ψυχόμενον ὑπὸ τοῦ ἀέρος καὶ γομώμενον, τὸ πνεῦμα * μεταβάλλειν [* μεταλαβεῖν Salmaſius *ad Epict. & Simpl.*] καὶ γίγνεσθαι ζῷον. ὅθεν ἔκ τρόπου τὴν ψυχὴν ἀνομάσθαι παρὰ τὴν ψύξιν. *Fœtum hominis in utero putat à natura ali tanqam plantam. Partu avtem editum ab aëre refrigerari & durari, & mutato ſpiritu fieri animal. Itaqe animam non abs re ψυχὴν à refrigeratione dici.*

B Et Philo eódem reſpiciens, *lib. de inſomn. pag.* 570. *A.* Γενόμενον εὐθὺς, ἢ ἔξωθεν εἰσκρίνεται, ἢ ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἀέρος ἢ ἔνθερμος ἐν ἡμῖν φύσις, διὰ σίδηρος, ἐκ χαλκείου πεπυρωμένος ὕδατι ψυχρῷ, πρὸς τὸ κραταιότερον τομώτερος; διότι καὶ παρὰ τὴν ψύξιν οἰκομάσθαι δοκεῖ ψυχή. *Innaſciturne an inſunditur? an à circumfuſo aëre ipſa ſuapte natura calida, tanqam ferrum in officina ignitum, & in frigidam merſum temperatur, ſolidatúrqe: unde Græcum nomen ψυχὴ παρὰ τὴν ψύξιν.* Vide *ad l. 6. §. 16.* Tertullianus *de anim. c. 25. Sunt qi præſumunt, non in utero concipi animam, nec cum carnis figulatione compingi atqe produci; ſed & effuſo jam partu, nondum vivo infanti extrinſecùs imprimi. Cæterùm ſemen ex con-*

C *cubitu, muliebribus locis ſeqeſtratum, compingveſcere in ſolam ſubſtantiam carnis; eam edítam, & de uteri fornace fumantem, & calore ſolutam, ut ferrum ignitum, & ibidem frigidæ immerſum, ità aëris rigore percuſſam, & vim animalem rapere, & vocalem ſonum reddere.* hac Stoici cum Æneſidemo. Addit idem ex medicis idem ſenſiſſe *Hiceſium, & naturæ & artis ſuæ prævaricatorem.* Sed & *Platonem alicubi dixiſſe. Perinde animam extraneam aliàs, & extorrem uteri, primâ adſpiratione naſcentis infantis adduci, ſicut expiratione noviſſimâ educi. incertum tamen, an ex ſententia fixerit,* (ità legit Rigaltius) *an ex alterius perſona id protulerit.* Abſurda ſanè

D ſententia, qæqe pluribus refutetur, indigna. Itaqe Septimius, dogmatis iſtius patronos, παράδοξόν τι, & *à ſenſu communi diſſitum, in eo affectáſſe*, contendit; ſed qod à mulierculis qibuſvis poſſit refelli. *Puduit*, inqit, *opinor, illos hoc ſtatuere qod fœmina agnoſcerent. at qanto roboratior exitus à fœminis revinci, qàm probari?* Lactantius *de opific. c. 17. Anima non eſt* (qod Varro dixerat) *aër ore conceptus; qia multò prius gignitur anima, qàm concipi aër poſſit. non enim poſt partum inſinuatur in corpus, ut qibuſdam philoſophis* (Stoicis ſcilicet) *videtur, ſed poſt conceptum protinus, cùm fœtum in utero neceſſitas divina formavit.* Verùm varias no[n]rorum hac de

E re ſententias videas licèt apud Hironymum *adv. Ruffin. apolog. 2.* Ruffinum *in apolog. Pamphili nom. pro Origen.* vide & *l. 2. §. 2.*

Ἄνω μετέωρος ἐξαρθεὶς] vide *l. 7. §. 49.* & *l. 9. §. 28.* nam de *ſurſum elato animo* Xylander fruſtrà hæc accepit.

Τὴν πολυτροπίαν, ὅση] qod *l. 7. §. 48.* τὸ συμμιγές.

Ὅσον τὸ περιοικοῦν ἐναερίων καὶ εὐαιθερίων] ſcilicet univerſas mundi totius regiones ætheriam, aëriam, aqatilem, terreſtrem, incolis ſuis refertas cenſebant, cùm Stoici, tum & Platonici. Alcinous *de doctrin. Platon.* Εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι δαίμονες, ὡς καὶ καλοίη ἄν τις γενητὸς θεὸς, καθ' ἕκαστον τῶν στοιχείων, οἱ μὲν ὁρατοὶ, οἱ δὲ ἀόρατοι, ἐν τε αἰθέρι, καὶ πυρὶ, ἀέρι τε, καὶ ὕδατι. ὡς μηδὲν κόσμου μέρος ψυχῆς ἄμοιρον εἶναι, μηδὲ ζωῆς κρείττονος θνητῇ φύσει. *Sunt verò & alii dæmones, qos qis nominaret deos genitos, in ſingulis elementis, hi qidem viſibiles, illi qidem inviſibiles, in æthere, & igne, & aëre, & aqâ, ita ut nulla mundi pars ſit animâ expers, neqe vitâ meliore mortali natura.* Apulejus *de deo Socratis. Qid igitur? tanta vis aëris, qa ab humillimis Lunæ anfractibus uſqe ad ſummum Olympi verticem interjacet, vacabitne animalibus ſuis atqe erit iſta natura pars mortua ac debilis?* & *nè volucres cogites, qò aërem pervolant, ipſa enim, inqit, aves, ſi ſedulò advertas, terreſtre animal, non aëreum, rectius perhibeantur. eſt enim*

a L. 9. §. 28. [καὶ] ὅτι ὁσάκις ἂν ἐξαρθῇς, a τ' αὐτὰ ὄψῃ, b τὰ
b 6. §. 37. ὁμοειδὲς, c τὸ ὀλιγοχρόνιον, ἐπὶ τύτοις, d ὁ τύ-
c L. 7. §. 1. φος.
d L. 6. §. 13.

e Sup. §. 22. §. 25. e Βάλε ἔξω τὴν ὑπόληψιν, σέσωσαι. τίς ἂν ὁ κωλύων ἐκβάλλειν;

§. 26. Ὅταν δυσφορῇς ἐπί τινι, ἐπιλάθε ὅ,
f L. 5. §. 8. ὅτι f πάντα κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν γίνεται. καὶ ὅ,
g L. 4. §. 26. ὅτι g τὸ ἁμαρτανόμενον ἀλλότριον. καὶ ἐπὶ τύτοις
h L. 7. §. 1. ὅ, ὅτι h πᾶν τὸ γινόμενον ἴσως ἀεὶ ἐγίνετο, i καὶ
i L. 8. §. 4. γενήσεται, καὶ νῦν παντοχῆ γίνεται. ὅ, k ὅση ἡ
k L. 3. §. 4. συγγένεια ἀνθρώπῳ πρὸς πᾶν τὸ ἀνθρώπινον γέ-
l L. 2. §. 1. νος. l οὐ χὰρ αἱματίε ἢ σπερματίε, ἀλλὰ νῷ κοι-
m L. 5. §. 10. νωνίας ἐπιλάθε ὃ καὶ ὅ, ὅτι m ὁ ἐκάστε νῦς θεὸς,
n Sup. §. 1, 2. καὶ n ἐκεῖθεν ἐρρύηκε. ὅ, ὅτι o ἀδὲν ἴδιον ἀδενός.

qòd qotiescunqe subvectus esses, eadem semper occurrerent. ejusdem enim generis sunt omnia, & ævi brevis. & de his tamen insolescimus.

§. 25. Opinionem ejice; salvus es. ejicere autem ecqis impediat?

§. 26. Quando molestè fers qicqam; oblitus es, omnia secundum universi naturam fieri. item peccatum alterius nihil ad te. ad hæc qicqid fit, ità semper factum, sempérqe futurum, & nunc etiam ubiqe fieri. porrò, qæ homini cuivis cum toto genere humano intercedat cognatio. neqe enim tam sangvinis avt seminis, qàm mentis existit communio. oblitus es, & mentem cujusqe Deum esse, & divinitùs defluxisse. &, nihil esse cujusqam proprium;

ANNOTATIONES.

semper illis omnis victus in terra. ibidem pabulum, ibidem cubile. tantùm qod aëra proximum terræ volitando transverberant. Cæterùm cùm illis sessa sunt remigia pennarum, terra cev portus est. Itaqe aëri dæmonas attribuit, tertia qadam, ut loqitur, animalia, neqe tam bruta, qàm terrea, neqe tam levia qàm atheria. Porphyrius item *de abstinent. l.* 3. §. 14. ζῶα λογικὰ, *animalia qæ rationem participant*, distribuit in qatuor classes, ἐναιθέρια, ἐναέρια, ἔνυδρα, ἐπίγεια, *in illa, qæ ætherem, qæ aërem, qæ aqam & qæ terram incolunt.*

Καὶ ὅτι ὁσάκις] καὶ istud παρέλκει, & inducendum videtur. nam ὅτι, ad τρίτον refertur. qam dictionis seriem non advertentes interpretes, alter Marci mentem pervertit, alter ad rem minùs pertinentia infercit.

Ταὐτὰ ὄψει] *eáqe te visurum* Xylander. *eadem te visurum.* ταὐτὰ, non ταῦτα.

Ἐπὶ τύτοις ὁ τύφος] Lugdunensis erotematicè legit. ἐπὶ τύτοις ὁ τύφος; *hisne superbimus?* Casavbonus enunciativè. rectiùs, opinor. *hæc sunt, de qibus tantoperè superbimus.* forsan tamen deest aliqid. Ὅτοις ὁ τύφος. ut ὅτου τὸ περιοικῶν. ut vel de rebus ipsis intelligatur, sitqe idem hìc ὁ τύφος qod *l.* 6. §. 13. Ἡ ἱστορία ἱῤ' ἧ σεμνύεται. *Pompa narrationis, qâ evehi solent.* qam & τύφον *ibidem* nuncupat. ità Xylander *tum qis in eis fastus.* vel de hominibus, qi istorum ratione insolescunt. qod *lib.* 11. §. 18. Μεθ' ὅσε τύφε. *Qantâ cum prudentia opinione.* & *l.* 9. §. 34. Ὅση ὄησις. *Qanto cum fastu id faciunt.* Sed illud mavelim. Apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 4. Socrates: Τῷ τῶν ἀπαιδεύτων βίῳ καθάπερ ὑποκριτῇ, πολλὰ τύφε μετενδύματα περίκειται. *Indoctorum vita, tanqam histrio, multa fastus & arrogantiæ gerit indumenta.* lego ἐπενδύματα, vel etiam μετενδύμαλα. Sic enim Lucianus *necyomant. pag.* 335. Τὴν τυραννίδα μετενίδυσι. *Datâ tyrannide vicissim vestivit.* qo loco tamen in vulgatis μετενίδησι perperam editur. éstqe qod Synesius *de provident.* μεταμφιέσασθαι dixit. vide *ad l.* 4. §. 1.

§. 25. Βάλε ἔξω τὴν ὑπόληψιν] Vide *suprà* §. 22. & *l.* 4. §. 7. & *l.* 8. §. 40.

§. 26. Ἐπιλάθε] Ità Avtor *ad Hebr. c.* 12. *v.* 5. ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως. *obliti estis adhortationis.* Scilicet, qod Bernardus *de consider. lib.* 2. *Sic se habent corda mortalium. qod scimus cùm necesse non est, in necessitate nescimus.*

Πάντα κατὰ τὴν τῶν ὅλων φύσιν] Vide *l.* 5. §. 8, 10. & *l.* 8. §. 4.

Τὸ ἁμαρτανόμενον ἀλλότριον] vide *l.* 9. §. 38.

Πᾶν τὸ γινόμενον ἴσως ἀεὶ ἐγίνετο] vide *lib.* 7. §. 1. & *l.* 8. §. 46.

Ὅση ἡ συγγένεια] Ἄνθρωπος γὰρ ἀνθρώπῳ καὶ ἐκὼν καὶ ἄκων πᾶς ἐστι συγγενής. *Omnis homo homini nolens volens cognatus est.* Julianus Imperator in *Epist. ἀκεφάλῳ.* vide *ad l.* 2. §. 1. & *l.* 3. §. 4.

Ὁ ἐκάστε νῦς θεὸς] Hermes *Pœmand. c.* 12. Ὁ νῦς ἐν ἀνθρώποις, θεός ἐστιν. *Mens in hominibus Deus est.* Atqe indè Synesius in *calvit. encom. pag.* 70. *C.* de capite. Ἐκεῖ νομίζε κατασκηνίαν τὸν νῦν ἐκείνην τὴν κεφαλὴν ἡγοῦ νεὼν τοῦ Θεοῦ. *Sic habeto, illud & prudentiæ domicilium, & divinitatis esse templum. Dei templum caput,* qia mentis sedes. Cicero *offic. l.* 3. §. 44. à Lactantio lavdatus *instit. l.* 7. *c.* 24. *Cùm verò jurato dicenda sententia sit, meminerit Deum adhibere testem; id est, ut ego arbitror, mentem suam.* Evripides apud Theon. Soph. in *progymn.*

Ὁ νῦς γὰρ ἡμῶν ἐστιν ἐν ἑκάστῳ θεός.
Mortalium cuiqe sua mens est Deus.

qod Panegyrista Constantinianus vertit,

Sua cuiqe prudentia Deus est.

Menander apud Plutarchum in *Platon. qæst.* 1.

Ὁ νῦς γὰρ ἡμῶν ὁ θεός. —
Mens qippe nostra Deus est.

Idémqe in *Adelph.* citante Justino *de Monarch. pag.* 109. *A.*

— θεός ἐστι τοῖς χρηστοῖς ἀεὶ
Ὁ νῦς ἅῤ, ὡς ἔοικε τοῖς σοφωτάτοις.

A *— Numen est verè bonis semper*
Mens ipsa, sic censentibus doctissimis.

Hinc Nemesius *de natur. homin. c.* 44. Ἐυριπίδης δὲ καὶ Μένανδρος ἐν ἑνίοις τὸν νῦν τὸν ἐν ἑκάστῳ φασὶ προνοεῖν ἑκάστε, θεὸν δὲ μηδένα. *Evripides & Menander qibusdam locis mentem, qa in qoqe sit, cuiqe providere asserunt, Deum verò neminem.* Verum plus forsan Nemesius affingit & affigit illis qàm volebant ipsi: qi nihil aliud, opinor, innuebant, qàm qod Senarius ille,

Βροτοῖς ἅπασιν ἡ συνειδησις θεός.
Dei instar habere mentem & conscientiam

B in homine debere, ejusdémqe dictamen bonum qemqe tanqam oraculum qoddam seqi. At Epictetus *l.* 2. *c.* 8. Οὐκ οἶδας ὅτι θεῶν τρόφεις; θεὸν γυμνάζεις; θεὸν περιφέρεις, τάλας, καὶ ἀγνοεῖς; δοκεῖς με λέγειν ἀργυρᾶν τινὰ ἢ χρυσῆν ἔξωθεν. ἐν σαυτῷ φέρεις αὐτὸν, καὶ μολύνεν οὐκ αἰσθάνῃ, ἀκαθάρτοις μὲν διανοήμασι, ῥυπαραῖς δὲ πράξεσι. καὶ ἀγάλματος μὲν τῷ θεῷ παρόντος, οὐκ ἂν τολμήσαις τι τούτων ποιεῖν, ὧν ποιεῖς. αὐτῷ δὲ θεῷ παρόντος ἔσωθεν, καὶ ἐφορῶντος πάντα, καὶ ἐπακούοντος, οὐκ αἰσχύνῃ ταῦτα ἐνθυμούμενος καὶ ποιῶν, ἀναίσθητος τῆς σαυτοῦ φύσεως, καὶ θεοχόλητε. *An nescis te Deum alere? Deum exercere? Deum circumferre miser ignoras? Num me argenteum extrinsecùs*

C *aut auratum aliqem dicere putas? In te ipso fers, teqe eum inqinare non animadvertis, cum impuris cogitationibus, tum sordidis actionibus. Nam Dei qidem simulacro præsente, non auderes qicqam eorum facere qa facis: ipso autem Deo intrinsecùs præsente, & omnia tum intuente, tum audiente, non verecundaris eadem cogitare & facere, ignare natura tua, & Diis invise?* vide *lib.* 2. §. 2. & *l.* 3. §. 5. & Apulejum *ad l.* 7. §. 17.

Ἐκεῖθεν ἐῤῥύηκε] vide *suprà* §. 2. & *lib.* 2. §. 4. Cur autem ἐκ τούτε potiùs qàm ἐκεῖθεν legi velit Annotator Lugdunensis, nec ego qicqam video, nec ipse (puto) facilè dixe-

D rit. Naso, *art. l.* 3.

Est Deus in nobis; sunt & commercia cœli:
Sedibus athereis spiritus ille venit.

Et Fastor. *l.* 6.

Est Deus in nobis, agitante calescimus ipso:
Impetus hic sacra semina mentis habet.

hoc est qod Synesius *Epist.* 101. Τῦ θεῦ σπέρμα ὁ νῦς εἰς ἀνθρώπως ἦκε. *Dei semen qoddam hominibus insita mens est.* Julianus *de Cynism. Orat.* 1. Ὅτι τῷ λόγῳ καὶ τῷ ἐν ἡμῖν θεῷ, τῦτ' ἐστι, τῷ νόῳ, ταῦτά ἐστιν ἀπόῤῥητα. *Qod illa rationi, & ei, qi inest in nobis, interdicta sint Deo, videlicet*

E *menti.* mox tamen qasi corrigens qod priùs dixerat; Τῦτο δαμάσωμεν τὸ θηρίον (affectum vult) καὶ πείσωμεν ὑπακῦσαι τῷ παρ' ἡμῖν θεῷ, μᾶλλον δὲ θείῳ. *Istam ipsam edomitam habeamus bellvam, eiqe persvasérimus, ut domestico nostro Deo, sive divinæ animæ nostræ parti obtemperare velit.* vide *suprà* §. 19. Cæterùm de Stoicis Laërtius *lib.* 7. *c.* 119. in *Zen.* Θεῖός τε εἶναι τὸν σοφόν. ἔχειν γὰρ ἐν ἑαυτοῖς οἰονεὶ θεὸν, τὸν δὲ φαῦλον, ἄθεον. *Divinos qoqe esse sapientes, qod in seipsis qasi habeant Deum. Malum verò impium & sine Deo esse.* qod de Ephesiis in statu naturali constitutis Apostolus, *ad eosdem c.* 2. *v.* 12.

F Οὐδὲν ἴδιον ἀδενός] Lucilius *l.* 27. *cùm sciam nihil esse in vita proprium mortali datum.* Piè Tertullianus *de patient. c.* 7. *& qod nostrum videtur, alienum est. nihil enim nostrum; qia Dei omnia, cujus ipsi qoqe nos.* Expressit nimirum pavcis, qod pluribus Rex David, *Paralip. lib.* 1. *c.* 29. *v.* 11, - 16. vide *l.* 5. §. 33. & *l.* 10. §. 14. Præclarè etiam Evripides *Phœniss.*

Οὗτοι τὰ χρήματ' ἴδια κέκτηνται βροτοί.
Τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες ἐπιμελούμεθα.
Ὅταν δὲ χρείζω' αὖτ', ἀφαιρεῖνται πάλιν.
Non possidemus propria mortales bona.
Sed jus Deorum, nostra dispensatio est;
Et commodata, cùm volunt, repetunt Dei.

Grotius. Pulcrè in eandem sententiam & Seneca *ad Marc. c.* 10. *Qicqid est hoc qod circa nos ex adventitio fulget, liberi,*

he-

prium; sed & filiolum, & corpusculum, & animulam ipsam indè prodiisse. sed &, opinione constare cuncta. & qod tempus deniqe præsens tantùm cuiqe & vivitur, & amittitur.

§. 27. Eos apud te crebrò recolas qi de re aliqa vehementer indignati fuerint, qi vel in summa gloria, vel in insigni miseria, inimicitia, fortunâ qalibet extitere. tum scisciture, *ubi ista nunc sunt omnia?* fumus utiqe sunt, & cinis, & fabula, vel nè fabula qidem. succurrat tibi simul & qicqid est ejusmodi, qale est Fabius Catulinus in agro, Lucius Lupus & Stertinius Bajis, Tiberius Capreis, & Velius Rufus; omnisqe omnino cum existimatione in re ulla eminentia. qámqe vile sit omne in qod studium tantopere impenditur. qantóqe sit philosophiæ magis consentaneum in oblata sibi materia justum, temperantem, Deis obseqentem se simpliciter præstare. fastus dein de fastûs contemptu inflatus omnium est maximè intolerabilis.

ἀλλὰ καὶ τὸ τεκνίον, καὶ τὸ σωμάτιον, καὶ αὐτὸ τὸ ψυχάριον [a] ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν. καὶ, ὅτι [b] πάντα ὑπόληψις. καὶ, ὅτι [c] τὸ παρὸν μόνον ἑκάστῳ ζῇ, καὶ τοῦτο ὀλιγοβάλλει.

a L. 4. §. 23. b Sup. §. 22. c L. 2. §. 14.

§. 27. Συνεχῶς ἀναπολεῖν, [d] τοὺς ἐπί τινι λίαν ἀγανακτήσαντας, [e] τοὺς ἐν μεγίσταις δόξαις, ἢ συμφοραῖς, ἢ ἔχθραις, ἢ ὁποιαισοῦν τύχαις ἀκμάσαντας. εἶτα ἐφισάνειν, [f] ποῦ νῦν πάντα ἐκεῖνα; καπνὸς, καὶ [h] ἀποδὸς, καὶ [i] μῦθος, ἢ ἐδὲ μῦθος. συμπεσοῦσιπίέτω ἢ καὶ τὸ τοιοῦτο πᾶν, οἷον, Φάβιος Κατυλλῖνος ἐπ' ἀγροῦ, καὶ * Λούσιος Λοῦπος, καὶ Στερτίνιος ἐν Βαΐαις, καὶ Τιβέριος ἐν Καπρέαις *, καὶ Οὐήλιος Ῥοῦφος, καὶ ὅλως ἡ ποῦ ὁποῦν [k] μεθ' ὑπερβολῆς ἀλαζονεία. καὶ [l] ὡς εὐτελὲς πᾶν τὸ κατεντεινόμενον. καὶ ὅσῳ φιλοσοφώτερον, [m] τοσοῦτῳ ἐπὶ τῆς δοθείσης ὕλης ἑαυτὸν δίκαιον, σώφρονα, [n] θεοῖς ἑπόμενον ἀφελῶς παρέχειν. ὁ γὰρ * ὑπὸ ἀτυφίᾳ * τύφος τυφόμενος, πάντων χαλεπώτατος.

d L. 7. §. 58. e L. 3. §. 3. f L. 10. §. 31. g L. 2. §. 17. h L. 4. §. 48. i L. 8. §. 25. * Λύκιος Xyl. Mer. *-ρείαις k L. 9. §. 34. l L. 2. §. 12. m L. 7. §. 58. 67. n L. 10. §. 11. *ἐπὶ, vel *-φίας

§. 28.

ANNOTATIONES.

honores, opes, ampla atria, & exclusorum clientum turbâ referta vestibula, clara, nobilis, aut formosa conjux, cæteraqe ex incerta mobiliqe sorte pendentia, alieni commodatiqe apparatus sunt. nihil horum dono datur collatitiis, & ad dominos redituris scena adornatur. Alia ex his primo die, alia secundo referentur: pauca usqe ad finem perseverabunt. usufructus noster est; cujus tempus ille arbiter muneris sui temperat. nos oportet in promptu habere, qa in incertum diem data sunt, & appellatos, sine querela reddere. pessimi est debitoris, creditori facere convitium. omnes ergo nostros, & qos superstites lege nascendi optamus, & qos præcedere justissimum ipsorum votum est, sic amare debemus, tanqam nihil nobis de perpetuitate, imò nihil de diuturnitate eorum promissum sit. Sape admonendus est animus, amet ut recessura, imò tanqam extemplò abiturum possideat. Verùm illa à dispensatoris officio ducta collatio cùm in scripturis sacris tum in exoticis etiam est freqentissima. Siqidem eò spectat parabola illa, περὶ τῦ οἰκονόμυ τῆς ἀδικίας, *de dispensatore injusto*, Lucæ; *c.* 16. *v.* 1, 9. Petri monitum illud, *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 10. Ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ. *Ut qisqe accepit donum, ita alius in alium illud subministrantes ut boni dispensatores variæ Dei gratiæ.* Indè Marcus Eremita *de leg. spirit.* §. 158. Πᾶν ἀγαθὸν παρὰ Κυρίυ οἰκονομικῶς ἐπέρχεται. καὶ οἱ φέροντες αὐτὸ, εἰσὶν ἀγαθοὶ διάκονοι. *Omne bonum more dispensatorum rei familiaris à Domino venit: qi hoc avferunt, sunt ministri boni.* Indè Hieroni Pindarus *Pyth.* 1. Πολλῶν ἴσσι ταμίας. *Est dispensator multorum.* Et Alexander Severus Imperator *dispensatorem publicum* se profitebatur. Lampridius.

Ἐκεῖθεν ἐλήλυθεν] Ità *lib.* 6. §. 36. Πάντα ἐκεῖθεν ἔρχεται. *Omnia illinc veniunt.* vide *l.* 4. §. 23. & *l.* 10. §. 14. Πάντα ἐκ τῦ Θεοῦ. *Omnia sunt ex Deo. ad Cor. Ep.* 2. *c.* 5. *v.* 18. *A te omnia.* David *Paral. l.* 1. *c.* 29. *v.* 14.

Πάντ' ὑπόληψις] *suprà* §. 8. 22.

Τὸ παρὸν μόνον] Vide *lib.* 2. §. 14. & *suprà* §. 3.

§. 27. Πᾶ νῦν τὰ πάντα ἐκεῖνα] Vide *l.* 3. §. 3. & *l.* 4. §. 3. & *l.* 6. §. 47. & 59. & *l.* 10. §. 31.

Καπνὸς καὶ σποδὸς] Allusum ad ritum corpora defunctorum cremandi. vide *ad l.* 4. §. 48.

Μῦθος] *sermo* Xylander. *fabula*, malim. Pers. *Sat.* 5. *v.* 132.

— *cinis, & manes, & fabula fies.*

qod mutuatum illum vult, Cl. Casavbonus ab Horat. *carm. l.* 1. *ode.* 6.

Jam te premet nox, fabulaqe manes.

Verùm ibi, *fabulæ manes*, sunt *manes fabulosi*, sive *manes*, qi *fabula mera* sunt. qomodo Juvenalis *Sat.* 2. *v.* 149.

Esse aliqos manes, —
Nec pueri credunt. —

Joannes Chrysostomus *in Matth. Orat.* 17. de mortuis. Οὐδὲν ὁρῶ πλὴν ὀστέα, καὶ σποδὸς, καὶ ἀράχνης. πάντα ἐκεῖνα γῦ. πάντα ἐκεῖνα μῦθος. πάντα ὄνας καὶ σκιὰ, καὶ διήγημα ψιλὸν, καὶ γραφή. *Nihil video prater ossa, & tineas, & aranearum telas, cuncta ista terra sunt, cuncta ista fabula, cuncta somnium & umbra, & narratio nuda, & pictura.* Itáqe Gregorius Nazianzenus *adv. Arian.* Ἐγώ σε ἀφίημι τοῖς τάφοις μεγαλοφρονεῖν, ἢ τοῖς μύθοις. *Ego te qidem ob sepulcra vel fabulas magnificè de te existimare sino.* ad eos qi de majoribus suis gloriabantur.

Ἡ ὑδὲ μῦθος] Vide *lib.* 4. §. 33. & *lib.* 8. §. 25.

Φάβιος Κατυλλῖνος ἐπ' ἀγροῦ] *Q. Fabius Catullinus* sub Adriano Consul reperitur in *Fastis* ad annum U. C. 885. quam in Græcis à Scaligero editis, non Κατυλλῖνος sed Κατυλλῖνος. *Catulinus* non *Catullinus* is dicitur.

Λούσιος Λοῦπος] *Lucius Lupus* Xylander & Casavbonus, ut sit legendum, Λούκιος. Xylander *Lucius Lupus in hortis obiit. in κήποις.* at Casavbonus *Lucius Lupus & Stertinius Bajis.* nec necessarium est istic illud, *obiit.* Cæterùm lectionem receptam adserit Isaacus Casavbonus *ad Spartiani Hadrian.* (ubi mentio *Lusii* cujusdam Senatús jussu, vel Hadriani etiam, ut Dio vult, in itinere occisi) sed ità, ut de *Lusio Lupo* istoa parùm sibi liqere profiteatur.

Στερτίνιος ἐν Βαΐαις] *Stertinii*, qi per Tiberii tempora sub Germanico copias duxit, meminit Tacitus *annal. lib.* 2. verùm is sit qem Marcus velit, avt qid is Bajis, mihi planè incompertum. *Stertinius* item Philosophus Stoicus Horatii temporibus sub Avgusto floruit. meminit hujus Flaccus *l.* 2. *Ep.* 12.

— *an Stertinii deliret acumen.*

& *serm, lib.* 2. *Sat.* 3. *sapientum octavum*, ludibundus appellat. verùm nec istum istic designatum crediderim.

Τιβέριος ἐν Καπρέαις] Καπρέαις potiùs, *Capreis. Capreæ insula, trium millium freto ab extremis Surrentini promontorii disjuncta.* Tacitus *Annal. lib.* 4. *Tiberii principis arce nobilis*; Plinius *Hist. nat. lib.* 3. *c.* 6. qi eò secesserat, qò libidinibus suis indulgeret liberiùs. unde & palam ac vulgò ab insulæ illius nomine *Caprejus* dicebatur. Sveton. *l.* 3. *c.* 42, 43. ità enim malim, qàm *Caprium*, vel *Caprinum*; qorum alterum saltem pro *Caprineo* repositum vult Casavbonus.

Οὐήλιος Ῥοῦφος] *Rufi Helvii*, qi miles gregarius cùm esset, coronam civicam sub Tiberio meruit, meminit Tacitus *Annal. lib.* 3. *Vettii* etiam *Rufi*, qi sub Marco ad annum U. C. 931. consulatum gessit, *Fasti* meminere. Verùm *Velius Rufus* iste qis existat, mihi nondum occurrit. Sed nec locus satis integer videtur, cùm nec ubi *Stertinius* avt *Rufus* iste egerint, qod in reliqis disertè expressum est, qicqam dicitur.

Ἡ πρὸς ὁτιῦν διαφορὰ] διαφορὰ, *eminentia, excellentia, discrepantia* ab aliis *insignior*, sive *studium in re aliqa diligentius positum*, qàm ab aliis poni solet. Ità Plato *Epist.* 7. de Athenis; Εἰσὶ γὰρ καὶ ἐκεῖ πάντων ἀνθρώπων διαφέροντες πρὸς ἀρετήν. *Sunt enim & ibi viri virtute ab omnibus discrepantes, omnium hominum prastantissimi.* Terentius *Andr.* 1. 1.

Horum nihil ille egregiè prater cætera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.

hoc est ὑδὲν μετὰ διαφορᾶς.

Μετ' ὀιήσεως] qod *l.* 11. §. 18. μετὰ τύφυ. vide *suprà* §. 24. malè enim, *opinionis cavssâ*, Xylander. Apud Theodoretum *therap. l.* 2. *pag.* 489. Timon in *fillis*;

Ἄνθρωποι κενεῆς ὀιήσιος ἔμπλεοι ἀτηροί.
Homines, utres vanâ existimatione pleni.

Πᾶν τὸ κατεντεινόμενον] vide *lib.* 4. §. 2. μὴ κατεντείνυ.

Τὸ ἐπὶ τῆς δοθείσης ὕλης] vide *l.* 4. §. 1. & *l.* 7. §. 58, 67.

Θεοῖς ἑπόμενον] vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 10. §. 28. & *infrà* §. 31.

Ὁ ὑπὸ ἀτυφίᾳ τύφος τυφόμενος] legendum, vel ὑπὸ ἀτυφίας, vel potiùs ἐπὶ ἀτυφίᾳ. par mendum sustulimus *l.* 6. §. 12. ubi ὑφ' ἧ σεμνύεται scriptum fuerat: cùm σεμνύεσθαι ὑπό τινι Græcum non sit. Est avtem gnome ista notatu dignissima, pessimum esse fastûs genus illud omniúmqe minimè tolerandum, qando è *fastu spreto fastus* enascitur. & de hoc ipse superbit sesèqe effert animus, qòd superbiam conculcâsse videatur. Avgustinus *confess. l.* 10. *c.* 38. *Sape homo de ipso vana gloria contemptu vanius gloriatur; ideóqe non jam de ipso*

§. 28. Πρὸς τὰς ἐπιζητούσας, ποῦ γὰρ ἰδὼν τοὺς θεοὺς, ἢ πόθεν καταληφὼς ὅτι εἰσὶν, οὕτω σέβεις; πρῶτον μὲν καὶ ὄψει ὁρατοί εἰσιν. ἔπειτα μέν-

§. 28. Interrogantibus, ubi Deos conſpicatus, avt unde eſſe compertum habens, hos ità veneraris, reſponſum ſit. Primò etiam viſu percipi poſſunt.

ANNOTATIONES.

gloria contemptu gloriatur, non enim eam contemnit, cùm gloriatur intùs. Idémque *Epiſt.* 59. *qaſt.* 7. *Fit enim miris modis in anima hominis, ut de falſa humilitate magis infletur, quàm ſi apertiùs ſuperbiret.* Notavit vitium hoc Socrates in Antiſthene: qem tamen ἐν τῇ ἀτυφίᾳ ſummum bonum ſtatuiſſe vult Theodoretus *therap. l.* 11. qiqe Platonem ὡς τετυφωμένον ἔσκωπτεν. unde & ægrotum inviſens, cùm pelvim conſpicaretur, in qem Plato vomuerat, χολὴν μὲν ὁρῶ ἐνταῦθα, τύφον δὲ οὐχ ὁρῶ. *Bilem qidem*, inqit, iſtìc *video*, *faſtum verò non video.* qaſi bile ſe liberâſſet, faſtu non item. Cæterùm ipſe cùm laceram pallii partem ad obviorum conſpectum obverteret, Ὁρῶ σε διὰ τρίβωνος κενοδοξίαν. *Per pallii ſciſſuras*, ajebat Socrates ſeſe *Antiſthenis vanitatem intueri.* Laërtius *l.* 2. & *l.* 6. ſive ut Ælianus refert *lib.* 9. *c.* 35. ὁ παύση ἐγκαλλωπιζόμενος ἡμῖν. *Annon deſines*, inqit, *oſtentare te nobis?* latet argutia, qam latinè vix commodè expreſſeris, in voce καλλωπίζειν, qæ *ornatùs* ſignificationem habet; qamqe in eodem argumento uſurpavit Epictetus *enchir. c.* 45. Ὅταν ἐντελῶς ἠρμοσμένος ᾖς καθὼ τὸ σῶμα, μὴ καλλωπίζου ἐπὶ τούτῳ. *Si corpus frugaliter curare didiciſti, ne ob id tibi placeas.* Notavit & Plato in Diogene, qi cùm Platonis ædes ingreſſus, ſtragula pretioſiora conculcaret, adjecto, Παίζω τῇ Πλάτωνος κενοστυδίᾳ. *Calco Platonis vanitatem* ſive *ſtudium inane*; regeſſit Plato, Ὅσον, ὦ Διόγενες, τῷ τύφῳ διαφαίνεις, δοκῶν μὴ τετυφῶσθαι; *qantum faſtûs, ô Diogenes, oſtendis ipſe, dum minimè faſtuoſus ambis videri?* Sive, ut alii referunt; Πατῶ τὸν Πλάτωνος τύφον. *Calco Platonis faſtum*; ille: Ἐτέρῳ γε τύφῳ. *Calcas, ſed alio faſtu*; iſte. Laërtius *l.* 6. Non erat itaqe qòd Julianus orationem *de Cyniſmo* ſuam tam atrociter ordiretur. Ἄνω ποταμῶν, τῦτο δὴ τῆς παροιμίας. Ἀνὴρ Κυνικὸς Διογένης φησὶ κενόδοξον, *In fontes retro flumina, vetus ut proverbium uſurpem. Homo ecce Cynicus Diogenem vanitatis accuſat.* Neqe enim *Diogenes vanitatis arceſſitus*, novum adeò avt inavditum. qi & qærenti πῶς ἄν τις ἔνδοξος γένοιτο, reſpondit (ut Lucianus *pro imag.* refert) εἰ δόξης καταφρονήσεις. *per gloriæ contemptum ad gloriam munendam viam* aliis monſtravit, eandémqe ipſe ingreſſus eſt. Qin & Flaccus Ariſtippum inducit ſic Diogenem alloqentem, *l.* 1. *Epiſt.* 17.

Scurror ego ipſe mihi, populo tu. ——

havd fruſtrà ſané. ſcurram enim agebat ille, improbum admodum ſæpenumero & impurum, nec ab obſcœnitate havd ſermonis duntaxat, ſed actûs etiam ipſius, alienum. vitium idem hoc in Lacedæmoniis qoqe Cynicus idem notavit; ſiqidem in Olympia cùm Rhodios qoſdam ſplendidè veſtitos videret, τύφος τῦτό ἐστι. *Hoc faſtus eſt*, dixit. mox, ubi in Laconas tunicis vilibus ſordidiſqe amictos incideraṭ. Ἄλλος ἔστος τύφος. *Alius*, inqit, *iſte factus eſt.* Ælianus *l.* 9. *c.* 34. Suum ipſius utiqe in illis morbum animi deprehendit, atróqe carbone notavit imprudens. Qem itaqe non immeritò taxans Petrus Bleſenſis in *invectiv. Melior*, inqit, *eſt purpurata humilitas qàm pannoſa ſuperbia.* Optimè Plutarchus *de profectûs indicatura. pag.* 82. *B.* Ἄχρι δὲ ἄν τις ἐπιδεικνύμενος φόνον ἢ κηλίδα χιτῶνος, ἢ διερρωγὸς ὑπόδημα, καλλωπίζεται πρὸς τὰς ἐκτὸς, ἀτυφίας κεφὴ διασκώπτων αὐτὸς ἑαυτὸν ὡς μικρὸν, ἢ ὡς κυρτὸν, ὅταν γεωτέρου θαμὰ ἐπιστρέφεσθαι, τὰ δ' ἐντὸς ἄσηχα τῆς ψυχῆς, καὶ τὰ περὶ τὸν βίον ἐγκλήματα, καὶ φθόνος, καὶ κακοηθείας, καὶ μικρολογίας, καὶ φιληδονίας ὕστερε ἴλλη, περιφέλλεται καὶ ἀποκρύπτει, ὥσπερ Διόγενι, ὅτε προσιόντι ἐᾷ, δεδιὼς τὸν ἔλεγχον, ὀλίγου αὐτῷ προσκοπῆς μίσει, μᾶλλον δὲ ὑβρίν. *Ubi verò ſordes aliqis maculámve oſtentans veſtis, avt ruptum calceum, venditat ſe aliis, exiſtimátque ſe præclari aliqid præſtare, ſi vanâ faſtus vacuitate ſuam ſtatura humilitatem avt curvitatem ipſe dicteriis notet: interim verò anima turpitudinem, & ulcera, puta vitæ offenſas, invidiam, malignitatem, avaritiam, libidinem velat atqe occultat, metúqe reprehenſionis neminem videre avt contrectare patitur, certè hunc parum avt nihil potiùs profeciſſe cenſendum eſt.* qo loco (ut id obiter adnotem) etiamſi Stephanus ἐγκρίμματα legat, qod exponit, cùm in aliqem excreamus; ſuſpicor tamen ἐγκλήματα potiùs fuiſſe, qod *offenſiones* & *incurſationes* deſignat: ſiqidem χριμφθῆναι, ἐνοχλῆσαι, & ἐγκρίπτεσθαι eſt ἐμπίπτειν. Heſychius. qod avtem ait Plutarchus διασκώπτων ἑαυτὸν, ὡς κυρτὸν, ad Cratetem reſpexit, cujus & vitam conſcripſit, teſte Juliano. illi etenim iſtud ſolenne fuit. Laërtius *l.* 6. & Julianus *de Cyniſm.* cui tamen Tatianus adverſus Græcos *pag.* 144. etiam ἔντυφον γλωσσομανίαν, *ſuperbam & inſanam loqacitatem*, non veretur objicere. Adjicere non abs re fuerit, qod de Pyrrhone Sceptico Ariſtocles *de philoſoph. l.* 8. ab Evſebio *præpar. l.* 14. *c.* 17. lavdatus: Αὐτὸς δὲ τῦτον τὸν τύφον περιβαλόμενος, ἄντυφον ἑαυτὸν ἐκάλει. *Faſtûs immanem jactitabat ſe cùm totus faſtu amictus eſſet.* Ἐμοὶ γὰρ inqit, μόνοι τετυφῶσθαι, μᾶλλον δὲ μεμηνέναι μανίαν ἐρρωμένην δοκοῦσιν, οἱ τοιαῦτα λεγόντες. *Rationem hanc unam, qa tam abſurda loqatur, delirare avt potiùs vehementer furere ſtatuo.* Scitè Jo. Climac. *ſcala grad.* 21. de typho iſto; ab Antonio adductus. Χαλεπὸν διαφυγεῖν τὸν τῆς κενοδοξίας δαίμονα. ὁ γὰρ ποιήσει τις καθαιρήσαι αὐτὴν, τῦτο ἀρχὴ κενοδοξίας ἑτέρας γενήσεται. νηστεύων, κενοδοξῶ. καταλύω, ἵνα μὴ γνωσθῶ. ὡς φρένιμος, πάλιν κενοδοξῶ. λαμπρὰ περιβεβλημένος, ἀτιμῶμαι ταύτην. καὶ ἐντελῆ ἐξαλλάσσομαι, πάλιν κενοδοξῶ. ὡς ἂν ῥίψῃς τὸν τρίβωνα ταύτην, ὀρθὸν τὸ κέντρον ἵστηται. *Difficile eſt inanis gloria dæmonem effugere: qod enim feceris detrahenda illius cauſſâ, id erit initium alterius inanis gloriæ. Jejunans gloria inanis cupidus ſum, abdo me ut ignotus ſim, tanqam prudens rurſus gloriam appeto. Splendidè veſtitus ab illa vincor: vili habitu tectus rurſus gloriam cupio. Utcunqe projeceris iſtum tribulum, aculeus ſtat rectus.* Nec immeritò itaqe Plato, referentibus Evagrio *Hiſt. eccleſ. l.* 1. *c.* 21. & Nicephoro Calliſtrato *l.* 14. *c.* 50. Τὴν κενοδοξίαν, ὡς τελευταῖον χιτῶνα, ἢ ψυχὴ κίφωνιν ἀποτίθεσθαι. *Inanem gloriam, tanqam tunicam poſtremam animus ſolet exuere.* Unde Athenæus *diſpoſoph. l.* 11. *pag.* 507. *D.* Ἦν ὁ Πλάτων καὶ φιλόδοξος, ὥστε ἔφησεν ἔσχατον τὸν τῆς δόξης χιτῶνα ἐν τῷ θανάτῳ ἀποδύσεσθαι. *Plato capidior gloriæ erat, & dixit poſtremum exuturum ſe gloriæ tunicam ſub exitum vitæ.* Philo etiam ab Antonio itidem lavdatus. φασί τινες, ὅτι ὕστατον ἀποδύεται τὸν τῆς κενοδοξίας χιτῶνα ὁ σοφός. id eſt, vertente Tacito, *biſter. l.* 4. *etiam ſapientibus gloriæ cupido noviſſima exuitur.* Crates certè in ſectæ ſuæ inſtitutum ludens ipſe de *pera Cynica* ſic παῤῥᾠδῆ, referente Laërtio *l.* 6. *c.* 85.

Πήρη τις πόλις ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ ὄγκωτι τύφῳ.
Eſt qadam medio conſtructa urbs Mantica faſtu.

vel ut Demetrii Phalarei nomen qi præfert, exhibet.

Πήρη τις γαῖ' ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ ὄγκωτι τύφῳ.

Atqe ità Homerus, qem is imitatus eſt, *Odyſſ. τ. v.* 172.

Κρήτη τις γαῖ' ἐστὶ μέσῳ ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ.
Creta qadam terra eſt medio in nigro ponto.

qanqam is *peram Cynicam*, vel *urbem*, vel *inſulam* eſſe voluit, qæ ipſa ἄντυφον, *faſtu pompáqe omni deſtituta* exiſteret; cùm illis tamen tanqam aqis marinis omni ex parte cingeretur.

§. 28. Καὶ ὄψει ὁραῖοι] Dii nimirum Stoicorum ſunt viſui etiam corporeo obvii. ſiqidem *Mundum* ipſum pro *Deo* habebant. vide *ad l.* 4. §. 23. *corpora cœleſtia* etiam in *Deorum* numero ponebant. *v. l.* 8. §. 19. & *ad l.* 9. §. 33. qò ſpectat & Menandri illud apud Clementem Alexandrinum *in hortat.*

Ἥλιε, σὲ γὰρ δὴ προσκυνεῖν πρῶτον θεῶν,
Δι' ὃν θεωρεῖν ἐστὶ τοὺς ἄλλους θεούς.
Sol, namqe Deorum colere te primùm decet,
Cujus beneficio alios ſpectamus Deos.

Grotius. Qin & Apulejus *de Deo Socratis*, Deos in ordines duos diſpertitur, *viſibiles & inviſibiles. Deos cœlites partim viſu uſurpamus; alios intellectu veſtigamus. ac viſu qidem cernimus clariſſima mundi lumina, Solem, Lunam, Stellas, Sydera. Eſt aliud genus Deorum, qod natura viſibus noſtris denegavit; nec non tamen intellectu eos rimabundi contemplamur, acie mentis acriùs contemplantes.* & rurſus: *Pars eorum obtutu hebeti viſuntur, ut ſydera. Cæteri ſolo intellectu, neqe prompto, noſcuntur.* Verùm Deus noſter, Deus verus, vivus, ὁ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, *lucem habitans inacceſſam*, id eſt, ὃν οὐδεὶς εἶδεν ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, *qem nemo unqam vidit; neqe videre potuit*, Pavlus *ad Timoth. Ep. c.* 6. *v.* 16. & Joannes *Evang. c.* 1. *v.* 18. & *Ep.* 1. *c.* 4. *v.* 12. Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται. unde & ἀόρατον Pavlo dicitur *Ep. eâdem c.* 2. *v.* 17. Rectè itaqe hac ratione Auguſtinus *de diverſ. Serm.* 12. dicentibus Ethnicis, *Oſtendite nobis Deum veſtrum*, reſpondet; *ſi oſtendi poſſet, Deus non eſſet.* Tertullianus *Apolog. cap.* 17. *Inviſibilis eſt, etſi videatur; incomprehenſibilis, etſi per gratiam repræſentetur; inæſtimabilis, etſi humanis ſenſibus æſtimetur: ideo verus & tantus eſt. cæterùm qod videri communiter, qod comprehendi, qod æſtimari poteſt, minus eſt, & oculis qibus uſurpatur, & manibus qibus contaminatur, & ſenſibus qibus invenitur.* Et Minutius Felix: *Hic nec videri poteſt, viſu clarior eſt; nec comprehendi, tactu purior eſt; nec æſtimari, ſenſibus major eſt: infinitus, immenſus, & ſoli ſibi tantus, qantus eſt notus. nobis verò ad intellectum pectus anguſtum eſt, & ideo ſic eum dignè æſtimamus, dum inæſtimabilem dicimus. Magnitudinem Dei qi ſe putat nôſſe, minuit: qi non vult minuere, non novit.* & poſtea: *At enim qem colimus Deum, nec oſtendimus, nec videmus. Imò ex hoc Deum credimus, qòd eum ſentire poſſumus, videre non poſſumus. in operibus enim ejus, & in mundi omnibus motibus, virtutem ejus ſemper præſentem adſpicimus; cùm tonat, fulgurat, fulminat, cùm ſerenat.* Theophilus item *ad Autolyc. l.* 1. Ἐρεῖς δὴ μοι, Σὺ ὁ βλέπων, διήγησαί μοι τὸ εἶδος τῦ Θεῦ. ἄκουε, ὦ ἄνθρωπε. τὸ μὲν εἶδος τῦ Θεῦ ἄῤῥητον καὶ ἀνεκφώνητον, καὶ μὴ δυνάμενον ὀφθαλμοῖς σαρκίνοις ὁρασθῆναι. δόξῃ γὰρ ἐστὶ ἀχώρητος, μεγέθει ἀπεριόριστος, ὕψει ἀπερινόητος, ἰσχύι ἀσύγκριτος, σοφίᾳ ἀσυμβίβαστος, ἀγαθωσύνῃ ἀμίμητος, καλοκαγαθίᾳ ἀνεκδιήγητος. *Dicas igitur, tu qi videns es, obſecro, Dei formam mihi enarrato. Audi ô homo: Dei qidem forma nobis occulta explicari havd qit, nec corporeis oculis videtur. Nam eâ animi*

sunt. deinde, animam meam, cùm nullus unqam viderim, in honore tamen habeo. pari igitur ratione & Deos, cùm eorum potentiam jugiter experiar, propterea & esse compertum habeo & veneror.

§. 29. In hoc vitæ salus sita est, ut unumqodqe qid sit in universum discernas; qídqe materiæ, qid formæ habeat. atqe ex animo toto justa facias, & vera dicas. qid enim supereſt, nisi vitâ frui, bonum bono ità adnectendo, ut nè minimum qidem intervallum bono vacuum relinqatur.

§. 30. Unum solis est lumen, licèt parietibus, montibus, aliis innumerabilibus dispescatur: una materia communis, etiamsi corporibus peculiaribus affectionibus distinctis innumerabilibus dispescatur: una anima, etiamsi naturis innumerabilibus, & circumscriptionibus peculiaribus dispescatur. una anima rationalis, etiamsi dirimi videatur. aliæ ergò rerum dictarum particulæ, formæ nempe & materiæ sensûs expertes, necessitudinis vinculo uno connectuntur sibi invicem. & ista tamen mens universi continet, & facultas illa cujus vi eodem loci

τι ἐδὲ τὼ ψυχὼ τὼ ἐμαυτ῀ ἑώρακα, καὶ ὅμως a πιμῶ. ἔτως ἔν καὶ τὰς θεὰς, ἐξ ὧν τῆς δυνά- a L.3.§.9.
μεως αὐτῶν ἑκάστοτε πειρῶμαι, ὃκ τάτων ἔλα τί εἰσι καταλαμβάνω, καὶ αἰδέμαι.

§. 29. b Σωτηρία βίε, c ἕκαστον δὶ ὅλε αὐ- b L.7.§.2.
τὸ τί ἐστιν ὁρᾶν, τί μὴ αὐ῀ τὸ ὑλικὸν, τί δαὶ τὸ c Sup. §. 18.
αἰτιῶδες. d ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς e τὰ δίκαια ποιεῖν, d L.3.§.4.
καὶ τἀληθῆ λέγειν. τί λοιπὸν, ἢ f ἀπολαύειν ζ῀ν, e Sup.§.1.3.
g συνάπλοντα ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ ἀγαθὸν, ὥσε f L.3.§.6.
h μηδὲ τὸ βραχύτατον διάστημα ἀπολείπειν; g L.5.§.6.
h L.3.§.13.

§. 30. i Ἓν φῶς ἡλίε, καὶν k διείργη῀ τοί- i L.9.§.8.
χοις, ὄρεσιν, ἄλλοις μυρίοις. l μία ἀσία κοινὴ, k L.8.§.33.
καὶν διείργη῀ m ἰδίως ποιοῖς σώμασι μυρίοις. n μία l L.4.§.40.
ψυχὴ, καὶν φύσεσι διείργηται μυρίαις, καὶ ἰδίαις m L.9.§.25.
ἐκτεταγμέναις. o μία νοερὰ ψυχὴ, καὶν διακε- n Inf.§.32.
κρίσθαι δοκῇ. τὰ μὲν ἓν ἄλλα μέρη τῶν εἰρημέ- o Sup.§.26.
νων, οἷον πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, ἀναίσθη-
τα καὶ ἀνοικείωτα ἀλλήλοις. καί τοι κἀκεῖνα * τὸ νοῦν f.
* τ῀ νῶν συνέχε, καὶ p τὸ * ἑπεῖται αὐτὰ βέλτιον. p L. 10. §. 26
* ἐπὶ τὰ f.

διά-

ANNOTATIONES.

animi partê, qá opinamur, percipi non potest, nec magnitudo ejus comprehendi, aut altitudo mente valet capi, fortitudine nemini est conferendus, ejúsqe sapientiæ planè censetur incomprehensibilis, bonitate nemo est qi eum possit imitari, sumúsqe imbecillliores, qàm ut ejus beneficentiam nostris linguis explanare possimus. Qin & à nostra qoqe religione extranei, *Dei invisibilitatem* agnovere nobiscum. Hinc illud Evripidis, ut Clemens in *hortat.* an Philemonis, ut Justinus *de Monarch.*

Θεὸν δὲ ποῖον, εἶπε μοι, * νομίσον;
Τὸν πάνθ' ὁρῶντα, κ' ἀυτὸν ὃκ ὁρώμενον.
Dic, qaso, qalem fas putas credi Deum?
Qi cuncta spectat, ipse non spectabilis.

Orpheus item à Justino *ibidem* lavdatus:

— ἐδέ τις ἀυτὸν
Εἰσοράᾳ θνητῶν, ἀυτὸς δὲ γε πάντας ὁρᾷ.
— *conspicit ipse*
Cunctos mortales, nec qisqam conspicit ipsum

Aristotelis nomine Avtor *de mund. c. 6.* ἀόρατος ὢν ἄλλως, πλὴν λογισμῷ. hoc est, qod Seneca *qæst. nat. l. 7. c. 30. Effugit oculos: cogitatione visendus est.* Non est ergò prorsus inconspicabilis tamen; siqidem ut Apostolus *ad Rom. c. 2. v. 20.* Τὰ ἀόρατα ἀυτ῀ ἀπὸ κτίσεως κόσμε τοῖς ποιήμασι νοέμενα, καθορᾶτα, ἥτε ἀΐδιος ἀυτ῀ δύναμις καὶ θειότης. *Ipsius invisibilia jam indè à condito mundo ex iis, qa fecit, mente perpensa pervidentur, æterna videlicet ejus tum potentia, tum divinitas.* unde non inscitè Calvinus *institut. l. 1. c. 5. §. 1. Deum nundum cernendo, invisibilis cum esset, visibili qodam ornatu insignem in conspectum prodiisse.* Et Seneca *de benefic. l. 4. c. 8. Qocunqe te flexeris, ibi illum videbis occurrentem tibi; nihil ab illo vacat, opus suum ipse implet.* Sed & nobis in Christo suo cumprimis conspiciendum se præbet: ὃς ἐστιν εἰκὼν τ῀ Θε῀ τ῀ ἀοράτε, *qi est imago Dei invisibilis. ad Coloss. c. 1. v. 15.* qiqe ideo Philippo; Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα. *Qi vidit me, vidit patrem.* Joannes *c. 14. v. 9.* Verùm fidei oculo, non corporis; sed nec mentis aut intelligentiæ nativæ mero, salubriter videtur alteruter.

Οὐδὲ τὴν ψυχὴν τὴν ἐμαυ῀ ἑώρακα] Si anima invisibilis, animæ conditor multò magis. Minutius in Octav. *Deum oculis carnalibus vis videre, cùm ipsam animam tuam, qâ vivificaris, & loqeris, nec aspicere possis, nec tueri?* vide & Avgustinum *de Trinit. l. 5. c. 1.* vide *l. 10. §. 26.*

Ἐξ ὧν τῆς δυνάμεως ἀυτῶν ἐκάστοτε πειρῶμαι] Theophilus *ad Autolyc. l. 1. pag. 72.* Καθάπερ γὰρ ἡ ψυχὴ ἐν ἀνθρώπῳ ὁ βλέπει, ἀόρατος ὢσα ἀνθρώποις; διὰ δὲ τῆς κινήσεως τ῀ σώματος νοεῖται ἡ ψυχή. ἔτως ἔχοι ἂν, καὶ τὸν Θεὸν μὴ δύνασθαι ὁραθῆναι ὑπὸ ὀφθαλμῶν ἀνθρωπίνων, διὰ δὲ τῆς προνοίας καὶ τῶν ἔργων ἀυτ῀ βλέπεσθαι καὶ νοεῖται. *Ut anima in humano corpore non videtur invisibilis existens, verùm ex corporis motu cognoscitur: sic nec Deus humanis & corporeis oculis videri potest, cæterùm ex providentia, qâ singula ordinat, suisqe operibus aspicitur & apprehenditur.* Avtor *de mundo c. 6.* Ἡ ψυχὴ δ' ἧς ζῶμέν τε, καὶ πόλεις καὶ ἴκνες ἔσχομεν, ἀόρατος ὢσα, τοῖς ἔργοις ἀυτοῖς ὁρᾶται. πᾶς γὰρ ὁ τῆ βίε διάκοσμος ὑπὸ ταύτης ἴυρηται, καὶ διατέτακται, καὶ συνέχεται. ταῦτα χρὴ καὶ περὶ Θε῀ διανοεῖσθαι, δυνάμει μὲν ὄντος ἰσχυροτάτε; κάλλει δὲ ὑπερπεπετάτε, ζωῆ δὲ ἀθανάτε, ἀρετῆ δὲ κρατίστε. διότι πάσῃ θνητῇ φύσει γενόμενος ἀθεώρητος, ἀπ' ἀυτῶν τῶν ἔργων θεωρ῀ται. *Nam & anima ipsa qâ vivimus, qâ urbes, qâ domos habitamus, cùm haudqaqam sub aspectum nostrum sita sit, operibus tamen ipsis videtur: omnisqe vitæ cultus nitorqe, ut ab ea inventus est & descriptus, ita ex eo tenorem suum servat. Prosunt hæc etiam de Deo sentienda nobis sunt: illo qidem, si vim*

* νομισίου Just.

A *spectes, valentissimo: si decorem, formosissimo: si vitam, immortali: denique, si virtutem, præstantissimo. Qapropter cùm sit inconspicabilis omni naturæ interitura, ipsis nihilo secius ipse cernitur ab operibus.* Sive, ut Apulejus paraphrasticè reddidit. (nam merus paraphrastes iste illius est) *De inferiore licet imagine capiamus exempla. Anima in homine non videtur: & tamen fateamur omnes necesse est, hujus operâ omnia, qæ per hominem præclara fiunt, provenire: neqe animæ ipsius qalitatem ac figuram oculis occurrere, sed momentis ab ea gestarum rerum intelligi qalis & qanta sit. omne qippe humanæ vitæ præsidium ingenio ejus est paratum. Nisi forte tam injustus rerum æstimator*

B *potest esse qi hæc eadem de Deo neget, qem videat esse viribus exuperantissimis, augustissimâ specie, immortalis ævi, genitorem virtutum ipsamqe virtutem. Unde nihil mirum est si mortales oculi ejus non capiunt aspectum, qando divinorum operum vestigiis sit perspicuus atqe manifestus.* Minutius. *Nec mireris, si Deum non videas, vento & flatibus omnia impelluntur, vibrantur, agitantur; & sub oculis tamen non venit ventus & flatus.* Apulejus *Florid. 2. Deum forma invisitata, vis cognita: qorum potestates licet sentire, non datur cernere.* Epictetus *l. 1. c. 6.* Ἀφ' ἑκάστῳ τῶν ἐν κόσμῳ γινομένων ῥᾴδιόν ἐστιν ἐγκαμιάσαι τὴν πρόνοιαν, ἂν δύο τις ἔχῃ ταῦτα ἐν ἑαυτῷ, δύναμίν τε συνοραστικὴν τῶν γεγονότων ἑκάστῳ, καὶ τὸ εὐχάριστον. *Ex singulis, qæ in mundo fiunt, rebus providentia lavdari facilè potest, si cui duo hæc insint: unum, facultas naturam cujusqe rei perspiciendi: alterum gratus animus.* & qæ sequntur. vide & eundem *l. 1. c. 16.*

C §. 29. Σωτηρία βίε] qod *l. 4. §. 21. Extrem.* Ἰσορία τῆς ἀληθείας. *Notitia veritatis.* Plato *Protag. pag. 247. C.* Τίς ἂν ἡμῖν σωτηρία ἴφαιν τ῀ βίε. *Qænam nobis potissima vitæ salus esset.* Et mox: Ἡ ἐπιστήμη σηλώσασα τὸ ἀληθὶς, ἔσωσιν ἂν τὸν βίον. *Scientia aperiens veritatem servaret vitam.*

Ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς] Vide *ad l. 3. §. 4.*

D Ἀπολαύειν τ῀ ζ῀ν] *Vitâ frui.* Ita Martialis *l. 10. Ep. 61.*

Vivere bis, vitâ est posse priore frui.

Seneca *Epist. 61. Paratus exire sum; & ideo fruor vitâ, qia qamdiu futurum hoc sit, non nimis pendeo.* ubi Lipsius *fruor vitâ, securus, & lætus.* vide *ad lib. 3. §. 6. & l. 9. §. 26. & l. 10. §. 33.*

Συνάπλοντα ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ] Vide *ad l. 5. §. 6. & l. 6. §. 6. & l. 3. §. 13.* Varro περὶ εὐτυχίας. *Legendo & scribendo vitam procudito.* i. e. *producito.* Nonius.

§. 30. Ἓν φῶς ἡλίε] Vide *l. 8. §. 57. & l. 9. §. 8.*

Μία ἀσία] vide *l. 4. §. 40. & l. 7. §. 9.*

Μία ψυχὴ] vide *l. 4. §. 40. & l. 9. §. 8.*

E Πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, ἀναίσθητα καὶ ἀνοικείωτα] πνεύματα καὶ ὑποκείμενα, sunt *forma & materia formis qasi substrata & subjecta.* interpres Anglus ἀισθητὰ legisse videtur: cui accedere non possum. verùm ab interpunctione locum laborare opinor; & post ἀναίσθητα collocandam distinctionem, ut series dictionis sic procedat; *reliqa dictarum rerum partes, forma* scilicet *& materia sensûs expertes, sunt etiam à necessitudine mutua alienæ. Spiritus* pro *forma*, ut Marco, ità Pomponio *ad l. 9. §. 1.* exhibito. qi *corpus continuum* definit, *qod continetur uno spiritu.* (i. e. unâ formâ) *ut homo, tignum, lapis.* ex subjectis speciebus *tigni lapidisqe*, non *animal*, sed *formam, spiritûs* nomine denotâsse, liqidò patet. vide *ad lib. 6. §. 13. & ad l. 10. §. 2.* sic *l. 9. §. 36.* ἡ ὑποκειμένη ὕλη & τὸ πνευματικὸν Marco ἀνελλιπεῖ τάσει. Hoc idem videtur, qod πνεῦμα ὑλικὸν Tatianus *adv. Græc.* nuncupat; nec *stellis* tantùm, aut *animantibus stirpibusqe*, sed *aqis* etiam inesse vult.

Κἀκεῖνα τὸν νῶν συνίχει, καὶ τὸ ἑπεῖσα αὐτὰ βρῖθον] lege

κἀ-

a L. 3. §. 11. Διάνοια ὴ ἰδίως [a] ἐπὶ τὸ ὁμόφυλον γένεται, καὶ
b L. 9. §. 9. συνίσταται, καὶ [b] ὁ διείργῃ τὸ κοινωνικὸν πάθος.

§. 31. Τί ἐπιζητεῖς; τὸ διαγίνεσθαι; ἀλλὰ τὸ
c L. 3. §. 6. 16. αἰσθάνεσθαι; τὸ ὁρμᾶν; τὸ αὔξεσθαι; τὸ λήγειν
αὐθις; τὸ φωνῆ χρῆσθαι; τὸ διανοεῖσθαι; [c] τί τού-
d L. 2. §. 12. των πάθος σοι ἄξιον δοκεῖ; εἰ ὴ ἑκάστα [d] εὐκατα-
e L. 3. §. 12. φρόνητα, πρόσιθι ἐπὶ πλοῦσιον, τὸ [e] ἕπεσθαι τῷ
f Sup. §. 27. λόγῳ [f] καὶ τῷ θεῷ. ἀλλὰ [g] μάχεσθαι τῷ τιμᾶν ταῦ-
g L. 9. §. 1. τα, τὸ ἄχθεσθαι, * ἢ [h] διὰ τὰς τεθνηκύιας στερή-
* εἰ
h L. 10. §. 28. σεταί τις αὐτῶν.

i L. 5. §. 24. §. 32. [i] Πόσον μέρος ὁ ἀπείρου καὶ ἀχανοῦς
k L. 5. §. 23. αἰῶνος ἀποτμεμέρισται ἑκάστῳ; [k] τάχιστα γὰρ ἐκα-
l L. 5. §. 24. ναφανίζεται τῷ ἀϊδίῳ. [l] πόσον ὴ τῆς ὅλης οὐσίας;
m L. 6. §. 14. πόσον ὴ [m] τ ὅλης ψυχῆς; [n] ἐν πόσῳ ὴ [o] βωλα-
n L. 3. §. 10. ρίῳ τ ὅλης γῆς ἕρπεις; πάντα ταῦτα ἐνθυμοῦμενος,
o L. 6. §. 36. μηδὲν μέγα φαντάζου, [p] ἢ τὸ [q] ὡς μόλις ἡ σὴ φύσις
p L. 6. §. 58. ἄγῃ, πρᾶξαι, [r] πάσχειν ὴ, ὡς ἡ κοινὴ φύσις φέρῃ.
q L. 10. §. 2.
r L. 10. §. 14. 21.

f L. 10. §. 24. §. 33. [f] Πῶς ἑαυτῷ χρῆται τὸ ἡγεμονικόν. [t] ἐν
t L. 3. §. 9. γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν ἐστί. τὰ ὴ λοιπὰ, εἰ προαιρετά
v L. 2. §. 12. ἐστιν, ἢ ἀπροαίρετα, [v] νεκρὰ καὶ [x] καπνός.
x L. 10. §. 31.

§. 34. Πρὸς θανάτου καταφρόνησιν ἑτοι-
y L. 9. §. 41. μότατον, ὅτι καὶ [y] οἱ τλῶ ἡδονλῶ ἀγαθὸν

feruntur. intellectus verò adverſus contribulem ſuum peculiariter afficitur; eídémque conſociatur, nec poteſt communionis appetitus prorſus revelli.

§. 31. Qid expetis? num exiſtere? num ſentire, movere, creſcere, denaſci? an rurſus voce uti, cogitare? ecqid horum tibi deſideratu dignum videtur? ſi ergò contemptu digna ſatìs iſta videntur omnia, ad illud perge, quod ultimum reſtat, Deo nempe ac rationi obſeqi. atqi inſtituto huic repugnat, ſi qis ægrè ferat, qòd iſtis morte privandus ſit.

§. 32. Qantula pars infiniti ac immenſi ævi unicuique aſſignatur? ab interminato enim qàm celerrimè abſorbetur. qantula item totius materiæ? qantulum & animæ univerſæ? in qantula etiam telluris totius glebulâ repis? hæc omnia cùm cogitaveris, nihil magnum reputa, hoc ſolo excepto, ut ea facias ad quæ natura tua te ducit, ea ſuſtineas quæ natura communis infert.

§. 33. Vide, qo modo ſe mens utatur tua. in hoc enim ſunt omnia. reliqa, ſive arbitrii tui ſint, ſive non ſint, cadavera ſunt & fumus.

§. 34. Nihil magìs ad mortem contemnendam incitaverit, qàm ſi conſideres, etiam eos qi voluptatem

ANNOTATIONES.

κεἰκεῖνα τὸ νοῦν συνίχει, καὶ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρῖθον. *& tamen iſta etiam* (licèt ſenſus ac rationis expertia) *mens* (univerſi ſcilicet) *continet, & facultas interior*, ſive *forma illa, cujus vi eódem loci feruntur.* Vide *l.* 10. §. 26. Τὴν βρίθουσαν. *Vim, qâ corpora deorſum feruntur.* & *l.* 4. §. 16. Τὰ αἰτιώδες. *Formam.* Τὸ νοῦν ἀντὶ τοῦ ὁ νοῦς. ſicut & Ariſtoteli *Ethic. l.* 9. *c.* 4. Δόξειε δὲ ἂν τὸ νοῦν ἕκαστος εἶναι, ἢ μάλιστα. *Unuſquiſque verò id quod intelligit eſſe videretur.* vide *l.* 10. §. 38. Verum τὸ νοῦν iſtis eſt, ἡ νοερὰ ψυχὴ, de qa *ſuprà.* i.e. *Deus* ipſe. de qo & *l.* 10. §. 1. συνίχει πάντα. ſive, *ſpiritus Dei*, τὸ συνίχον τὰ πάντα. Sap. Solom. *c.* 1. *v.* 7. Laërtius *Zenon. l.* 7. *c.* 135. Ἕν τε εἶναι θεὸν καὶ νόον καὶ εἱμαρμένην καὶ Δία. *Unum quoque Deum eſſe & mentem, & fatum, & Jovem.* Apoſtolus *ad Coloſſ. c.* 1. *v.* 16, 17. Περὶ λόγου. τὰ πάντα δι' αὐτοῦ ἔκτισαι. καὶ τὰ πάντα δι' αὐτοῦ συνέστηκε. *Omnia per eum condita ſunt, & omnia per eum conſiſtunt.* Clemens *Stromat. l.* 5. Σφίγξ οὐχ ἡ τῶν ὅλων σύνδεσις, ἡ τῷ κόσμῳ καλὰ τὸν ποιητὴν Ἄρατον περιφορὰ, ἄλλα τάχα μὲν ὁ διήκων πνευματικὸς τόνος, καὶ συνίχων τὸν κόσμον. *Sphinx non eſt intelligentia univerſorum, & ex Poëta Arati ſententia mundi converſio: ſed fortè fuerit qidam ſpiritualis tenor, qi pervadit mundum.* Cicero *de natura deorum. l.* 2. *Natura eſt, qa continet mundum omnem, atqe ea qidem, non ſine ſenſu & ratione.* & rurſus: *Mundum & ejus partes naturâ ſentiente teneri, in qa ratio perfecta inſit. qam vim animum eſſe dicunt mundi, eandémqe eſſe mentem ſapientiámqe divinam.* Habes hic apertè Marci τὸ νοῦν. Idem *de divinat. l.* 2. *Hæc ità fieri omnibus inter ſe convenientibus mundi partibus profectò non poſſent, niſi ea uno divino ac continuato ſpiritu continerentur. Totam mundi hujus molem*, inqit, *mens divina continet, ut anima corpus.*

Διάνοια δὲ ἰδίως ἐπὶ τὸ ὁμόφυλον] Homo magìs ad ſibi congenerem fertur, tum qia liberam habet electionem, tum qia τὸ νοῦν illud peculiarem in homine operationem exercet, exeritqe. Laërtius *Zenon. l.* 7. *c.* 138. Εἰς ἅπαν τῷ κόσμῳ μέρος διήκειν ὁ νοῦς, καθάπερ ἐφ' ἡμῶν ἡ ψυχή. ἀλλ' ἤδη δι' ὧν μὲν μᾶλλον, δι' ὧν δὲ ἧττον. δι' ὧν μὲν γὰρ, ὡς ἕξις κεχώρηκεν, ὡς διὰ τῶν ὀστῶν, καὶ τῶν νεύρων. δι' ὧν δὲ ὡς νοῦς, ὡς διὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ. *Mens per omnes mundi partes pertingit, ſicut & in noſtra anima contigit, ſed per has magis, per illas minus. Per qaſdam enim veluti habitus receſſit, ut per oſſa ac nervos: per alias, veluti mens, ut per principale.*

§. 31. Ἕπεσθαι τῷ λόγῳ καὶ τῷ θεῷ] Plutarchus *de audiend. pag.* 37. *D.* Ταυτόν ἐστι τὸ ἕπεσθαι θεῷ καὶ τὸ πείθεσθαι λόγῳ. *Idem eſt Deum ſeqi & parere rationi.* Et Apulejus *de philoſoph. Sapientem pediſequum & imitatorem Dei dicimus, & ſeqi arbitramur Deum, id eſt*, λόγον. At de Juliano Gregorius Nazianzenus *Stelitevt.* 1. Ὁδηγῷ λόγῳ, καὶ μὴ θεῷ χρώμενος. *Qi humanam rationem ducem, non Deum ſequitur.* qaſi iſta ſejuncta à ſe invicem exiſtant. Et Socrates apud Stobæum *tom.* 2. *tit.* 3. Μόνῳ τῷ λόγῳ, καθάπερ ἐπιτροπῳ σώφρονι, παραλαβεῖν τὸν βίον. *Soli rationi, tanqam conſultiſſimo tutori, vitam omnem credere convenit.* ità ſolam rationem vult ducem adhiberi ad vitam inſtituendam. verùm proclivis fatis eſt ſolutio. rationis rectæ, qalis eſt initio condita, ductus, à religionis Deique regulis nuſpiam deviat. Cæterùm qà jam corrupta & vitiata eſt, à legis divinæ tramite in

A qamplurimis abſcedit, ſuíqe ſeqaces ut plurimùm abducit. vide amplius *ad l.* 7. §. 31. & *l.* 10. §. 11, 12.

Τὸ ἄχθεσθαι, ἢ διὰ τοῦ τεθνηκύιας] lege εἰ διὰ τοῦ τ. ſenſus exigit. vide *l.* 9. §. 1.

§. 32. Πόσον μέρος ἀπείρου καὶ ἀχανοῦς αἰῶνος] vide *l.* 4. §. 50. & *l.* 5. §. 24.

Πόσον δὲ ὅλης οὐσίας] Epictetus *l.* 1. *c.* 12. Οὐκ οἶσθα, ὀλίκον μέρος εἶ πρὸς τὰ ὅλα; *Non noſti, qanta pars ſis univerſi.* Lucretius *l.* 6.

Et qota pars homo ſit terraï totius unus.

Τῆς ὅλης ψυχῆς] vide *ſuprà* §. 30.

B Ἐν πόσῳ δὲ βωλαρίῳ τῆς ὅλης γῆς ἕρπεις] ità *l.* 6. §. 36. Ἄθως βωλάριον. *Athos glebula.* at *l.* 3. §. 10. & *l.* 4. §. 3. in eodem argumento γωνίδιον, *angulum exiguum*, dixit. Plato *Phadon. pag.* 81. *A.* Ἔτι δὲ καὶ πάμμεγά τι εἶναι αὐτὸ (τὸ ὅλον) καὶ ἡμᾶς οἰκεῖν καὶ μέχρις Ἡρακλείων στηλῶν ἀπὸ Φάσιδος ἐν σμικρῷ τινι μορίῳ, ὥσπερ περὶ τέλμα μύρμηκας, ἢ βατράχους, περὶ τὴν θάλατταν οἰκοῦντας. *Præterea ingentem eſſe terrarum orbem, nóſque à Phaſide ad Columnas Herculeas habitare, in parva qadam ejus particula, ceu formicas atque ranas circa paludes atqe mare.*

Ὡς ἡ σὴ φύσις ἄγει] Fabius *inſtit. l.* 12. *c.* 11. *Natura nos ad mentem optimam genuit: adeóqe diſcere meliora volentibus* C *promptum eſt, ut verè intuenti mirum ſit illud, magìs malos eſſe tam multos. nam ut aqa piſcibus, ut ſicca terrenis, circumfuſus nobis ſpiritus volucribus convenit: ità certè facilius eſſe oportebat ſecundum naturam, qàm contra eam vivere.* Nihil ſcilicet iſtis de nativo vitio ſuboluerat.

Ὡς ἡ κοινὴ φύσις φέρει] vide *l.* 3. §. 4. & *l.* 5. §. 8.

§. 33. Πῶς ἑαυτῷ χρῆται τὸ ἡγεμονικὸν] vide *l.* 5. §. 11. & *l.* 10. §. 23. & *ſuprà* §. 19.

Ἐν γὰρ τούτῳ τὸ πᾶν] vide *l.* 3. §. 9. & *l.* 7. §. 38. Ex Rufo *de amicit.* Stobæus *tom.* 1. *l.* 2. *tit.* 7. Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἔθετο ὁ θεὸς, τὰ δ' οὐκ. ἐφ' ἡμῖν μὲν, τὸ κάλλιστον, καὶ σπουδαιότατον, ᾧ δὴ καὶ αὐτὸς εὐδαίμων ἐστὶ, τὴν χρῆσιν τῶν φαντασιῶν. τοῦτο γὰρ ὀρθῶς γιγνόμενον, ἐλευθερία ἐστὶ, εὐροια, εὐθυμία, εὐσάθεια. τοῦτο δὲ καὶ δίκη ἐστὶ, καὶ νόμος, καὶ σωφροσύνη, καὶ σύμπασα ἀρετή. *Qadam in noſtra poteſtate Deus poſuit, qadam non poſuit. In noſtra qidem poteſtate poſuit id, qod optimum eſt, qóqe beatus ipſe cenſetur, uſum imaginationum. Siqidem is rectè uſurpatus libertas eſt, & animi tranqillitas, nec non lex, temperantia & qavis virtus.*

Τὰ δὲ λοιπὰ εἰ προαιρετά ἐστιν, ἢ ἀπροαίρετα] lege εἴτε, ſive.

Νεκρὰ] vide *l.* 2. §. 12.

E Καὶ καπνός] Ità *l.* 10. §. 31. καπνὸς καὶ τὸ μηδέν.

§. 34. Οἱ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν] Epicureos notat, qi ſummum bonum etiamſi in voluptate, ſummum malum in dolore conſtituerant, mortis tamen contemptum profitebantur, & prædicabant. Vide Epicurum ipſum, *ſuprà l.* 9. §. 41. cujus & illa dogmata ſunt apud Laërtium *l.* 10. *c.* 125. ex *Epiſt. ad Menaceum.* Μηδὲν πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὸν θάνατον. ἐπεὶ πᾶν ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἐν αἰσθήσει. στέρησις δέ ἐστιν αἰσθήσεως ὁ θάνατος. ὅθεν γνῶσις ὀρθὴ τοῦ μηδὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς τὸν θάνατον, ἀπολαυστὸν ποιεῖ τὸ τῆς ζωῆς θνητόν. οὐδὲν γάρ ἐστιν ἐν τῷ ζῆν δεινὸν, τῷ καταλαμβάνοντι γνησίως, τὸ μηδὲν ὑπάρχειν ἐν τῷ μὴ ζῆν δεινόν. τὸ φρι-

κω-

tem in bonis, dolorem in malis habent, eam tamen contempsisse.

§. 35. Cui illud tantummodò qod tempestivum est, bonum habetur; nec interesse putat, plures an pavciores rationi rectæ consentaneas actiones ediderit, mundúmqe longiori an breviori temporis spatio contemplatus sit; huic nec mors formidabilis esse poterit.

§. 36. In hac magna civitate versatus es, homo. qid tuâ refert, si qinqe duntaxat annos, etenim qod secundùm leges fit, id omnibus æqale est. ecqid igitur grave pateris, si te non tyrannus, nec judex iniqus, sed natura, qæ induxit, emittat: perinde ac si histrionem prætor qi conduxerat,

κ᾽ τὸν πόνον κακὸν κρίνοντες, ὅμως τᾶτα καλε-
φρόνησαν.

§. 35. Ὦ, [a] τὸ ἔυκαιρον μόνον ἀγαθὸν, κ᾽ [a] Sup. §. 23.
[b] ᾧ τὸ πλείους κ᾽ λόγον ὀρθὸν πράξεις ἀποδῶναι [b] L. 8. §. 2.
τῷ ὀλιγοτέρας, ἐν ἴσῳ ἐσι, κ᾽ [c] ᾧ τὸν κόσμον [c] L. 9. §. 37.
θεωρῆσαι πλείονι ἢ ἐλάττονι χρόνῳ ἀ διαφέρει, Inf. §. 36.
τᾶτῳ ἀδὲ ὁ θάνατος φοβερόν.

§. 36. Ἄνθρωπε, [d] ἐπολιτεύσω [e] ἐν τῇ μεγά- [d] L. 10. §. 1.
λῃ ταύτῃ πόλει; [f] τί σοι διαφέρει εἰ πέντε ἔτεσι; [e] L. 3. §. 11.
τὸ γὰρ κ᾽ τὰς νόμους, ἴσον ἑκάστῳ. τί ἂν δεινὸν, [f] Sup. §. 35.
τῆς πόλεως ἀποπέμψῃ σε ὁ τύραννος, ἀδὲ δι-
καστὴς ἄδικος, ἀλλ᾽ [g] ἡ φύσις, εἰσαγαγὼν- [g] L. 8. §. 20.
σα; ἶον εἰ κωμῳδὸν ἀπολύει [h] τῆς σκηνῆς [h] L. 11. §. 6.

ANNOTATIONES.

κωδίσατον ἂν τῶν κακῶν ὁ θάνατος, ἀδὲν πρὸς ἡμᾶς. ἐπειδὴ περ ὅταν μὲν ἡμεῖς ὦμεν, ὁ θάνατος ἀ πάρεστιν. ὅταν δὲ ὁ θάνατος παρῇ, τότ᾽ ἡμεῖς ἀκ ἐσμέν. ὥτε ἂν πρὸς τὸς ζῶντάς ἐστι, ὥτε πρὸς τὸς τετελευτηκότας. ἐπειδὴ περ περὶ ἃς μὲν ἀκ ἔτ᾽ εἰσίν. *Nihil ad nos pertinere mortem. Bonum enim omne ac malum in sensu est: sensus autem privatio mors est. Unde recta cognitio est, qod nihil ad nos sit mors, id efficit ut mortali qod in vita est fruatur. Nihil enim in vita mali est es, qi verè comprehendit nihil esse in vita privatione mali. Itaqe, qod malorum horrendum maximè, mors nihil ad nos: qonsam cum nos sumus, mors non adest; cùm verò mors adest, nos jam non sumus. Neqe igitur ad viventes, neqe ad mortuos pertinet. Nam apud* A *ostos illa non est; hi verò non sunt amplius.* Lucretius *l.* 3.

Nil igitur mors est, ad nos neqe pertinet hilum.

Et mox:

Multò igitur mortem minus ad nos esse putandum,
Si minus esse potest, qàm qod nihil esse videmus.

Qo etiam telo pugnat & Cicero *Tuscul. l.* 1. *Naturà verò sic se habet, ut qomodo initium nobis rerum omnium ortus noster asferat, sic exitum mors: qæ ut nihil pertinuit ad nos ante ortum, sic nihil post mortem pertinebit. in qo qid potest esse mali, cùm mors nec ad vivos pertineat, nec ad mortuos? alteri nulli sunt, alteros non attingit.* Seneca *Ep.* 70. *Plus à se qisqe exiget, si* B *viderit hanc rem etiam à contemptissimis posse contemni.* & *Ep.* 4. *Difficile est, inqis, animum perducere ad contemptum animæ. non vides, qàm ex frivolis caussis contemnatur? alius se præcipitavit à tecto, nè dominum stomachantem diutiùs audiret; alius nè reduceretur è fuga, ferrum adegit in viscera. non putas virtutem hoc effecturam, qod efficit nimia formido?*

§. 35. Τὸ ἔυκαιρον μόνον ἀγαθὸν] Pindarus *Pyth.* 9.

— ὁ καιρὸς
Παντὸς ἔχει κορυφάν.
— *opportunitas*
Cujusvis rei habet caput.

Gregorius Nazianzenus *ad Evnom. Orat.* 1. Καιρὸς τῷ παντὶ πράγματι, ὡς Σολομῶντί πᾳμοὶ δοκεῖ. καὶ τὸ καλὸν, μὴ καλὸν, ὅταν μὴ καλῶς γίνηται, ὥσπερ ἄνθος ἐν χειμῶνι παντελῶς ἄωρον, καὶ γυναικὶ κόσμος ἀνδρεῖος, ἢ γυναικεῖος ἀνδράσι, καὶ πένθει γεωμετρία, καὶ πότῳ δάκρυον. *Suum cuiqe negotio destinatum est tempus, ut ego cum Solomone censeo, cùmqe ea, qa per se bona sunt, nisi bene tractentur, boni gratiam perdant, non aliter atqe hyeme intempestivi sunt flores, nec mulieribus virilis, nec viris muliebris ornatus convenit, nec luctui geometria, nec convivio lacryma.* Verùm Marcus istîc τὸ ἔυκαιρον accipit eo sensu, qo & Solomonem locutum monuimus, *suprà ad* §. 23. vide *l.* 4. §. 23. Plutarchus ad Apollonium *p.* 111. *B.* Τὴν γὰρ εὐκαιρίαν μᾶλλον ἢ τὴν εὐγνωμίαν παντάχῃ καθορῶμεν πρωτεύουσαν. *Videmus enim qavis in re priores partes tribui non* D *ætati longæ, sed maturitati.*

Τὸ πλείους καὶ λόγον ὀρθὸν πράξεις] vide *ad l.* 3. §. 7, 8. & *l.* 8. §. 32. & *l.* 11. §. 1.

Τὸν κόσμον θεωρῆσαι πλείονι ἢ ἐλάττονι χρόνῳ] vide Menandrum *in supposititio ad l.* 2. §. 14.

§. 36. Ἐπολιτεύσω ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πόλει] vide *ad l.* 3. §. 11. & *l.* 6. §. 42.

Τὸ γὰρ καὶ τὰς νόμους ἴσον ἑκάστῳ] vide *l.* 7. §. 31. & *l.* 8. §. 5, 6. & *l.* 10. §. 6.

Ἀποπέμψῃ σε, ἢ τύραννος, ἀδὲ δικαστὴς ἄδικος] *Emittit* E *te*, inqit, *ex hac vita, non tyrannus, aut judex iniqus aliqis*, etsi occidat te ille, addicat iste, *sed* per illum istúmve, *natura*, sive *Deus* ipse, *qi & in vitam te prior miserat.* Hoc est qod Jobus *c.* 1. *v.* 21. *Dominus dedit, Dominus abstulit.* cùm junctis operis Chaldæi Sabæique servos trucidâssent, armenta & jumenta abegissent, diabolus etiam liberos ædium ruinâ oppressisset. *Non dixit, Dominus dedit, diabolus abstulit. sed Dominus dedit, Dominus abstulit. qia nihil abstulisset diabolus nisi* F *permississet Dominus. noluit etiam glorsam diabolo dare, ut aliqid potuisset tollere, qod Dominus non permississet avferre.* Augustinus *in Psalm.* 31. & 90. & *in serm. solenn.* 241. *non tentatori tribuit, sed avtori.* Gregorius Romanus in *Job. l.* 18. *c.* 1. *non abstulerat diabolus, qi nocendi habuit voluntatem; sed Dominus,*

qi dederat potestatem. Hugo Victorinus, an qis alius, sub Augustini nomine *de patient. c.* 13. vide *l.* 8. §. 20. 23.

Ὅτον εἰ κωμῳδὸν ἀπολύει τῆς σκηνῆς] *Vitam dramati* confert, & istîc, & alibi. *l.* 10. §. 27. & *l.* 11. §. 6. Epictetus *Enchir. c.* 17. *Μίμησο, ὅτι ὑποκριτὴς εἶ δράματος, οἷον ἂν θέλῃ ὁ διδάσκαλος. ἂν βραχὺ, βραχέος. ἂν μακρὸν, μακροῦ. ἂν πλωχὸν ὑποκρίνεσθαί σε θέλῃ, ἵνα κ᾽ τᾶτον εὐφυῶς ὑποκρίνῃ. ἂν κωλὸν, ἂν ἄρχοντα, ἂν ἰδιώτην. σὸν γάρ τᾶτ᾽ ἐστι, τὸ δοθὲν ὑποκρίνεσθαι πρόσωπον καλῶς. ἐκλέξασθαι δ᾽ ἀυτὸ, ἄλλου.* *Aliorem esse fabulæ talis, qalis magistro probata fuerit, te memento: si brevis, brevis: si longa, longa. Si mendicum agere te voluerit: fac qoqe eam personam ingeniosè repræsentes. Ita si claudum, si principem, si plebejum. Hoc enim tuum est, datam personam bene effingere: eam autem eligere alterius.* qibus paria habet & *Dissert. l.* 4. *c.* 7. Sed & Aristo Chius apud Laërtium *l.* 7. in *Zenon c.* 160. Εἶπε ὅμοιον τῷ ἀγαθῷ ὑποκριτῇ τὸν σοφὸν, ὃς ἄντε Θερσίτου, ἄντε Ἀγαμέμνονος πρόσωπον ἀναλάβῃ, ἑκάτερον ὑποκρίνεται προσηκόντως. *Esse sapientem bono histrioni similem, qi sive Thersitæ, sive Agamemnonis personam sumat, utramqe decentissimo gestu imitatur.* Contrà planè qàm Philippus Macedo, qem post insignem de Athenienses partam victoriam, victorum captivis cum per ebrietatem contumeliosiùs illuderet, liberâ voce Demades verbis istis increpuit; Βασιλεῦ, τῆς τύχης σοι περιθείσης πρόσωπον Ἀγαμέμνονος, αὐτὸς οὐκ αἰσχύνῃ πράττων ἔργα Θερσίτου; *Qando personam Agamemnonis fortuna tibi Rex induit, Thersita facta repræsentare nonne te pudet?* Diodorus Siculus *l.* 16. *c.* 88. Teles item Pythagoricus lib. περὶ αὐταρκείας, (pro qo perperam apud Lælium Biscolam *horar. subseciv. l.* 1. *c.* 1. ἀναρχίας habetur.) à Stobæo *tom.* 2. *tit.* 5. lavdatus. Δεῖ ὥσπερ τὸν ἀγαθὸν ὑποκριτὴν, ὅ, τι ἂν ὁ ποιητὴς περιθῇ πρόσωπον, τᾶτο ἀγωνίζεσθαι καλῶς. ὥτω καὶ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, ὅ, τι ἂν περιθῇ ἡ τύχη. καὶ γὰρ αὕτη, φησὶν ὁ Βίων, ὥσπερ ποιήτρια, ὁτὲ μὲν πρωτολόγυς, ὁτὲ δὲ ὑστερολόγυς περιτίθησι πρόσωπον. καὶ ὁτὲ μὲν βατιλέως, ὁτὲ δὲ ἀλήτυς. μὴ ὢν βέλτιον δευτερολόγος ὢν, τὸ πρωτολόγυ πρόσωπον. οἱ δὲ μὴ, ἀνάρμοστόν τι ποιήσεις. *Ut bonum histrionem, qamcunqe ei poeta dederit personam, ejus decorum servare decet: ita bonum virum, qamcunqe fortuna dederit. Nam & ipsa, ut Bion inqit, velut poetria, nunc primi, nunc ultimi actoris locum nobis tribuit, alias Regis, alias mendici personam. Ne igitur, si partes tibi contigerint actionis ultimæ, primas occupare velis. Aliter indecorum te dabis.* Idémqe in *lib.* περὶ περισάσεων apud eundem *ibidem tit.* 105. Ἡ τύχη, ὥσπερ ποιήτριά τις οὖσα, παντοδαπὰ ποιεῖ πρόσωπα, ναυαγοῦ, πλωχοῦ, φυγάδος, ἐνδόξου, ἀδόξου. δεῖ οὖν τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, πᾶν ὅ, τι ἂν αὐτὴ περιθῇ, καλῶς ἀγωνίζεσθαι. *Fortuna, ceu poetria qadam, multas inducit personas, navsragi, mendici, exulis, glorioss, obscuri. Itaqe decet virum bonum rectè agere, qamcunqe ei sors dederit personam. Ibidem. tit.* 1. Musonius, opinor: Ὥσπερ ἀγαθὸς ὑποκριτὴς, ἐν καὶ τὸν πρόλογον, ἐν καὶ τὰ μέσα, ἐν κ᾽ τὴν κατασροφήν. ὥτω κ᾽ ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ ἐν κ᾽ τὰ πρῶτα τοῦ βίου, ἐν κ᾽ τὰ μέσα, ἐν κ᾽ τὴν τελευτήν. *Sicut bonus histrio, bene prologum, bene medium fabulæ, nec non bene etiam catastrophen agit: ita bonus vir qoqe primordia vitæ rectè, & media probè, finemqe congruentem his administrat.* & *tit.* 92. ex Arriani *protreptico*, Socrates Archelao: Εἰ γὰρ μὴ ἱκανὰ τὰ ὄντα ἐμοὶ, ἀλλ᾽ ἐγὼ τᾶτοις ἱκανὸς, κ᾽ ὥτω κἀκεῖνα ἐμοί. ἢ οὐχ ὁρᾶς, ὅτι ὡς ἐνφωνότερον ᾠδεῖν, δι᾽ ὧν ὁ Πῶλος τὸν τύραννον Οἰδίποδα ὑπεκρίνατο, ἢ τὸν ἐπὶ Κολωνῷ ἀλήτην κ᾽ πλωχόν; εἶτα χείρων Πώλου ὁ γενναῖος ἀνὴρ φανεῖται, ὡς μὴ πᾶν τὸ περιτεθὲν ἐκ τοῦ δαιμονίου πρόσωπον ὑποκρίνασθαι καλῶς; ἀδὲ τὸν Ὀδυσσέα μιμήσεται, ὃς καὶ ἐν τοῖς ῥάκεσιν ἀδὲν μεῖον διέπρεπεν, ἢ ἐν τῇ ἁλῇ χλαίνῃ τῇ πορφυρᾷ; *Nam si res meæ mihi non sufficiunt, at ego ipsis sufficio, & sic etiam ipsa mihi. Annon vides, qod Polus histrio personam Oedipi tyranni non concinniùs expresserit, qàm eundem Oedipum in Colono exulem & mendicum. Vir autem ingenuus eritne Polo deterior, ita ut non qamvis à numine sibi distinatam personam decorè possit agere? Neqe imitari poterit Ulyssem, qi etiam laceris pannis indutus, non minus decora gravitatis pra se ferebat, qàm ubi crispam & purpuream lænam*

ὁ Θεμιστοκλῆς στρατηγός. ἀλλ' οὐκ εἶπεν τὸ πέντε μέρη, ἀλλὰ τὸ τέλεια. καλῶς εἶπας. [a] ἐν μέν τοι τῷ βίῳ τὸ τέλεια ὅλον τὸ δρᾶμά ἐστι. τὸ γὰρ τέλειον ἀνεῖναι ὁρίζει, [b] ὁ τότε μὲν τῆς συγκρίσεως, νῦν δὲ τῆς ἀπολύσεως αἴτιος. σὺ δὲ ἀναίτιος ἀμφοτέρων. [c] ἄπιθι ἐν ἵλεως. καὶ γὰρ ὁ ἀπολύων ἵλεως.

a L. 9. §. 37.

b L. 11. §. 20.

c L. 2. §. 3.

è scena dimitteret. sed actus fabulæ quinque nondum absolvi. rectè dicis. cæterùm in vita etiam tres actus fabulam integram faciunt. terminat enim hanc, qi ejusdem olim componendæ cùm fuerit, nunc & dissolvendæ avtor est. nevtrum avtem horum à te est. discede ergò propitius. nam & qi te dimittit, propitius est.

ANNOTATIONES.

gestabat? Synesius *de provident. l. 1. pag. 106.* "Απας γὰρ βίος ἀρετῆς ὕλη. καθάπερ δὲ ἐπὶ σκηνῆς ὁρῶμεν τὰς τῆς τραγῳδίας ὑποκριτάς, ὅστις καλῶς ἐξήσκησε τὴν φωνὴν, ὁμοίως ὑποκρινεῖται, τότε Κρέοντα καὶ τὸν Τήλεφον. καὶ ὃδ' ἀλυργῆ τῶν ῥακίων διοίσει, πρὸς τὸ μέγα καὶ καλὸν ἐμβοῶσαν, καὶ κατακλᾶσθαι ἠχοῖ τὸ μέλος τὸ θεάτρου. ἀλλὰ καὶ τὴν θεράπαιναν, καὶ τὴν δίσκοιτον μετὰ τῆς αὐτῆς ἐπιδείξεται μυστικῆς. καὶ ὅ, τι ἂν περιθῆται πρόσωπεῖον, τὸ καλῶς αὐτὸν ὁ χορηγὸς τῷ δράματι ἀπαιτεῖ. ὕτως ἡμῖν θεὸς ἢ τύχη περιτίθησιν, ὥστε πρόσωπα, τοὺς βίους ἐν τῷ μεγάλῳ τῷ κόσμῳ δράματι. καὶ ὃδέ τι μᾶλλον ἕτερον ἑτέρου βίου βελτίων ἢ χείρων. χρῆται δὲ, ὡς ἕκαστος δύναται. δύναται δὲ ὁ σπουδαῖος ἀπταίστως καλῶς διαγίνεσθαι, κἂν τὸν πτωχὸν, κἂν τὸν μόναρχον ὑποκρίσεται. διοίσεται δὲ ὁδὲν περὶ τῦ προσωπείου. ἐπεὶ καὶ ὁ τραγῳδὸς γελοῖος ἂν γένοιτο, τὸ μὲν φεύγων, τὸ δὲ αἱρούμενος. ἢ γὰρ ἐν τῷ τῆς γραὸς ἐυδοκιμῶν, σεμνῦταί τι ἢ κηρύττεται, ἢ ἐν τῷ τῦ βασιλέως ἀσχημονῶν, κλώζεται, καὶ συρίττεται. *Universa enim hominum vita virtutis materia est: qemadmodum in scena fabularum actores cernimus, qorum qi voci diligentissimè servierit, is Creontem avt Telephum nullo discrimine agere potest: neqe ad praclaram vehementemqe vocis intensionem, avt ad theatrum svavissimâ carminis emodulatione detinendum plurimum interevit purpureásne an pannosas vestes gerat; sed sive ancillam, sive heram eadem gratiâ & concinnitate referet, vel si qam aliam personam induerit, rectè eam uti gerat, ab eo choragus postulat: ita nobis in maximo illo mundi totius actu vitas, qasi personas, Deus & fortuna circumposuit, neqe aliud altero vita genus potius est, nec deterius, sed unusqisqe perinde ut potest eo utitur. Ac qi bonus est, ubicunqe honestè degere potest, non mendicum, seu monarcham assimulet, nec de persona plurimum contendet; qandoqidem & tragœdiarum actor is ridiculus fuerit, qi hanc renuat, aliam verò potiùs eligat: præsertim qum qi unum præclarè, ac cum laude egerit, corona & præconis voce celebretur, qi verò regis personam indecorè sustinuerit, omnium sibilo & procaci oris sonitu excipiatur.* Dio deniqe Prusæus *Orat. 38. pag. 479. ad Nicomedienses.* "Ηδη ποτὲ θέας μετελάβετε, μᾶλλον δὲ μονομαχίαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν θεᾶσθε. ἆρα ἂν ἐκεῖ τις ὑμῖν ἀληθῶς εἶναι δοκεῖ βασιλεὺς, ἢ τύραννος, ἢ θεός; καί τοι πάντα ταῦτα καλεῖτε. καὶ οὐκ ὀνόματα μόνα ἔχουσι θεῶν, ἀλλὰ καὶ πρόσωπα, καὶ στολὰς, καὶ κιλτίνους πολλὰ ὡς ἐκεῖνοι. τῷ δὲ κοσμήματος συντιλεσθέντος, ἀπίασι τὸ μηδὲν ὄντες. *Jam nuper spectacula recepistis, imo non tantum singulis diebus spectatis -- Num igitur qis illic vobis verè videtur esse rex, avt tyrannus, avt Deus? Atqe ita vocantur: & non nomina tantum Deorum habent, sed etiam personas & vestes, multáqe præcipiunt, ut illi: actâ autem fabulâ, abeunt, nihilqe sunt.* Vide ampliùs *ad l. 4. §. 1.* Petronium item aliósqe *ad l. 11. §. 6.* videatur & Aristides *in Eteon. ad l. 6. §. 46.* Verùm illi de agendi modo maximè, Marcus de termino præcipuè hîc agit.

A

Οὐκ εἶπον τὸ πέντε] Allusit ad actuum in dramatibus numerum, de qo, Flaccus in *arte.*

Neve minor, nev si sit qinto productior actu,
Fabula, qa poscit vult, & spectata reponi.

Nam qod Donatus, *personam eandem* negat *plùs qinqies prodire in proscenium*: refutat id Julius Scaliger *poet. l. 1. c. 9.*

Ἐν μέν τοι τῷ βίῳ τὰ τρία ὅλον τὸ δρᾶμα] vide *l. 3. §. 8.* & *l. 11. §. 1.* Seneca *Epist. 77. Eam viam ingressi summas, qam peragere non est necesse. iter imperfectum erit, si in media parte, avt citra petitum locum steteris. vita non est imperfecta, si honesta est. Ubicunqe desines, si bene desinis, tota est.* & *ibidem. Non finitur officiorum certus numerus, qem debeas implere.*

B

Τὸ γὰρ τέλειον ἐκεῖνος ὁρίζει] qod *suprà §. 23.* Καιρὸν καὶ ὅρον δίδωσι. *Tempus & terminum assignat.* Ità Jobus *c. 14. v. 4.* χρόνον ἔθου, ἃ οὐ μὴ ὑπερβῇ. ὅρως meliùs reddidissent. nam Hebraicum יפח idem hoc loco valet qod נבל de mari usurpatum, *Psal. 104. v. 9. terminos, limites descriptos, qos non transgrediatur.* Scilicet qod Seneca *ad Marc. c. 10. Tempus ille arbiter muneris sui temperat.*

C

Ὁ τότε μὲν τῆς συγκρίσεως] Hoc est, qod Solomon *Eccles. c. 3. v. 2.* tam *nascendi*, qàm *denascendi tempus, cuiqe esse à Deo præstitutum.* vide *suprà §. 23.*

Σὺ δὲ ἀναίτιος ἀμφοτέρων] Non es, inqit, mortis tuæ arbiter magìs, qàm ortûs tui fueras. David, *Psalm. 31. v. 16.* בידך עיתותי *In manu tua sunt tempora mea.* & *Psal. 68. v. 20. Domini Dei* לאדני יהוה תוצאות *mortis sunt exitus*, nec potest qisqam avt sibi ipsi, avt alteri, citra ipsius permissionem ac voluntatem, vitam eripere. Potest interim tamen mortis, vel sibi, vel alteri consciscere homo ipse havd *ἀναίτιος*. id est, *ipsius* esse. qod nec Marcus ipse diffitebitur.

D

Ὁ ἀπολύων ἵλεως] vide *l. 2. §. 3.*

"Απιθι ἐν ἵλεως] imò non semper ἵλεως, hoc est, *propitius, placatus. placidus* sanè semper in se Deus, qia immotus, & immutabilis; non qoad illos tamen semper, qos hinc abripit, *propitius.* necesse est ergò, dum hîc vivunt, sibi concilient ipsum mortales, si in morte propitium experiri voluerint. neqe enim ἵλεως ipse, id est, *placidus lætúsqe* defungi poterit, nisi qi Deum sibi ἵλεων, id est, *propitium*, qia in Christo suo reconciliatum, habuit. τοῦτο δὲ ἐυτυχεῖσθαί μοι (ut Marci nostri verbis utar, ex *l. 6. §. 30.*) ἐπιεῖ ἡ τελευταία ὥρα. *mihi itaqe sic affecto, idqe mihi probè conscio, supervenias hora novissima. hora*, inqam, *illa decretoria*, (uti Seneca vocat *Epist. 102.*) qam senio jam confectus ferè, cum Jobo, *cap. 14. vers. 14. qotidie expecto.* Et tu, Domine Jesu, ὁ "Αμην, voto servuli tui, inutilis licèt, *Amen* tuum subjicere nè dedigneris.

E

FINIS.

MER-

MERICI CASAUBONI,

ISAACI FILII

IN

MARCI ANTONINI

De ſeipſo & ad ſeipſum libros

NOTÆ.

JOANNI SELDENO,

Juriſconſulto, Philologo,

VIRO MAXIMO,

MERICUS CASAUBONUS,

ISAACI FILIUS

S. D.

IMperatoribus olim hodieque ſolenne, vir inſigniſſime, ſine δορυφόροις hinc inde ſtipantibus, & aliquo de primariis aulæ comitatu, in publicum non omninò aut rarò prodire. quæ partim ad pompam, partim ad terrorem, partim verò ad tutelam corporis ab ipſis inſtituta ſunt. MARCUS ANTONINUS Imperator priora duo quanti vivus fecerit, & qo loco habuerit, ſi quis ipſi de ſe ſcribenti minùs credit, at veterum teſtimonio fidem non abrogabit, qi talem eum deſcribunt, qualem ab omni memoriâ omnibus omnium gentium monumentis replicatis & excuſſis alium vix reperiamus: qui vel eorum quæ ſplendidiſſima habentur inter homines, & quorum gratiâ cœlum terræ miſcere non verentur, tantus & tam conſtans contemptor fuerit; vel qui bonitatem, clementiam, manſuetudinem (divinas virtutes) erga ſubjectos, ſimpliciore animo & flagrantiore ſtudio exercuerit. Sed nec haſtatorum qi latus cingerent & vitæ caverent, opus illi, cui cùm, triſtiſſimis & afflictiſſimis temporibus, orbis Romani, id eſt univerſi ferè, tutela à ſupremo Mundi Rectore commiſſa eſſet, ſic eam adminiſtravit, ut in ejus vitâ & incolumitate ſuas fortunas, ſuam ſalutem omnes, minimi maximi, verti crederent. Nos igitur, cùm noſter hic redivivus ANTONINUS in lucem proditurus eſſet, parum de tali comitatu, qualem diximus, illi comparando ſolliciti, de tali comite, ſeu *amico* (quo titulo inſigniores quoſdam temporum ſuorum Juriſconſultos maximos olim Imperatores dignatos eſſe non ignoras) aſciſcendo cogitavimus, qui tum imperitam multitudinem non vi aut imperio, ſed ſolâ ſui nominis authoritate ſubmoveret; tum verò doctos undique viros & intimâ admiſſione dignos, ipſe longè latéque celebris, alliceret. Quem verò potiùs quàm te, SELDENE præclariſſime, qui præſtantiſſimis ingenii tui monumentis patriam tuam magis ornaveris, an majus apud exteros decus tibi privatim paraveris, haud facilè dixerim. Ea certè tum domi apud cives & populares tuos; tum foris apud exteros, ubicunqe literis ſuus conſtat honos, nominis tui fama & ce-

lebritas, ut eruditum, quicquid illud ſit, & laude dignum, quod SELDENI nomen præfixum habet, non docti tantùm qui tua legunt & intelligunt, quod paucorum eſt; ſed & de plebe literariâ homines protinus affirmaturi ſint. Hæc igitur tui nominis hic inſcribendi cauſſa publica. Sed nec privata defuit, tua erga me jam olim perſpecta mihi benevolentia, & de me ſtudiiſque meis benè merendi ſtudium: quo nomine tantò me plus tibi debere judico, qantò pauciores in hoc regno, qui hæc ſtudia tractent, aut tractantes aliquo loco numerent. Vale, vir præſtantiſſime, & me amare, ſtudiiſque meis favere perge.

IN

IN

MARCI ANTONINI ΤΩΝ ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ LIBROS XII.

Et hanc editionem,

PROLEGOMENA.

QUæ Marcus Antoninus, Imperii & rerum geſtarum magnitudine glorioſiſſimis Imperatoribus annumerandus; vitæ verò ſanctitate & ſolidâ eruditione veterum Philoſophorum vel laudatiſſimorum nulli inferior, *De ſeipſo* ſibi ſcripſit, ea poſtquam ſemel typis excuſa prodierunt in lucem dudum eſt cùm certatim à doctiſſimis quibuſque viris, qui reipublicæ literariæ promovendæ ſuam navarunt operam, laudantur & meritiſſimis elogiis celebrantur: at qui ſcriptum ut excellentiſſimum, ita & obſcuriſſimum, ſeu Notis ſeu Animadverſionibus, ſeu Commentariis uberioribus illuſtrandum ſuſciperet, quò tam reconditæ ſapientiæ ad plures utilitas perveniret, ex omni doctorum numero nemo unus hactenus, quod ſciam, repertus eſt. Interim verò qui mortalibus imperitis & incautis falſo Antonini nomine illuderet, & viliſſimos in comparatione fætidiſſimoſque pannos, pro pretioſiſſimâ purpurâ ſacrilegâ fraude circumferret, pridem repertus eſt *Antonius Guevara* Hiſpanus, homo non contemnendi prorſus ingenii, niſi alios ipſe, tantæ impoſturæ fiduciâ, adeò contempſiſſet; eruditionis autem quæ aulicum potius, quam Epiſcopum; & circumforaneum aretalogum, quàm genuinum Philoſophum deceret. Sed nec ego talem ab omnibus pridem doctis exploſum contemptumque tanti facerem, ut hîc ejus meminiſſe dignarer, niſi tanti putarem quàm ſint homines, quæ ſtulta, ficta, falſa, putida, præ iis quæ ſolida ſinceraque ſunt amplecti proniores, & quæ χολοσόφινα iis quæ verè ſunt aurea præponere, tam luculento & illuſtri exemplo demonſtrare. Solis enim ſacris Bibliis exceptis alium vix ullum librum extare puto, qui tot in linguas, Gallicam, Italicam, Anglicam, Germanicam, alias, opinor, omnes Europæ linguas ſemel iterumque tranſlatus: qui repetitis editionibus toties excuſus ſit. Cùm verò per multos annos intra vulgares has linguas tantæ ſe continuiſſet impoſturæ fæditas, & jam quodammodo ſuppreſſa videretur: ecce tibi triginta plus minùs ab hinc annis *Joannes Wanckelius* quidam nomine, natione Germanus exortus eſt, qui magnum operæ pretium, à principibus etiam viris invitatus, facturum ſe credidit, ſi egregium hoc *Horologium* (is enim libro titulus) Latinè verſum, & Notis adornatum, ab oblivione vindicaret. Hujus ego Latinæ verſionis IV. editionem *in folio*, ad paginas propè ſeptingen-

ptingentas, prçter longiſſimas præfationes plures, & copioſum Indicem, diffuſam; ſed & poſteriorem aliam *in quarto* ad rei monſtroſæ (mihi certè) fidem ſervo. O iniquam ſortem mortalium! quid enim profectò fiet in profundâ barbari, quale jam non unum, ſæculi caligine, melioribus literis proſcriptis & extinctis omnibus; cùm tam eruditâ ætate tam multi reperiantur, qui σύμμικτα ἀιρῦντες μᾶλλον ἢ χρύσον, & frugibus inventis glande veſci gratum habent? Et memini cùm ante quinquennium in prodigioſum quendam librum, in Angliam tum primùm advectum, *Etruſcarum Antiquitatum* titulo, multiſque æneis tabulis ſpectabilem fortè incidiſſem, primo ſtatim conſpectu fraude deprehenſâ, ad quam deprehendendam nulla non pagina libri, ne dicam linea, ſufficiat; indignationem publicè teſtatum eſſe, & originem fraudis in quodam qui tum fortè ſub prælo erat de *Uſu & conſuetudine* commentariolo detexiſſe. Comperi tamen poſtea fuiſſe qui longè aliter ſentirent, & tam bellas & ſpecioſas *Antiquitates* tam duriter acceptas dolerent: imò non defuiſſe, qui contempto noſtro aliorumque de illis veriſſimo judicio, ad loca ipſa fideli tanti depoſiti cuſtodiâ venerabilia, per mare, per terras magno ſtudio, quò res tam ſacras oculis uſurpaſſe ſuis, & manibus contigiſſe poſſent aliquando gloriari, contenderent. Sed ut ad *Antoninum* redeamus; Annus à parto Salutis Authore 1558. agebatur, cùm primùm *Guilielmus Xylander* Auguſtanus, divinum hunc Antonini fœtum, à Conrado Geſnero ex Bibliothecæ Palatinæ latebris erutum, protulit in lucem; & ut erat induſtrius, & in vertendis Græcis aſſiduus, Latinè vertit, brevibuſque Notis illuſtravit. De ejus verſione plura mox dicemus: ſed hoc in anteceſſum, ne viro docto pro ingenti beneficio gratias indignas rependamus; parum candidè & ingenuè facturum, qui poſt tot in hoc genere labores *Xylandri*, tot elucubratas majorum vigiliarum, & voluminoſiorum ſcriptorum verſiones, ex hac unâ ſcripti tam puſilli, aliàs quidem fateor inæſtimabilis & non ex mole pendendi, ſed puſilli tamen unius verſione de meritis ejus & eruditione pronuntiare velit. Fateor illum in aliis quoque operibus non rarò impingere, nec in exprimendis quos *interpretandos ſuſcepit*, ſemper litare Mercurio: ſed id potius tamen viri laborioſiſſimi, & ad alia ſemper properantis feſtinationi, quàm linguæ Græcæ, cujus ut & Latinæ fuit ille peritiſſimus, ignorantiæ tribuendum cenſeo. In Antonino alia fortaſſe ratio: ad cujus intelligentiam non tam Græcæ linguæ peritia, quàm veteris & inprimis Platonicæ Philoſophiæ cognitio neceſſaria. Certè quàm non fæliciter optimo viro verſionis hujus ſuſceptus ab eo labor aggredienti ceſſerit, ut non ignoravit ipſe, ita nec diſſimulavit, ut tum Præfationes ejus (quæ prima præcipuè,) tum Notæ teſtes. in quorum altero ſagacitatem ejus, (ἀμφότερα ἦ καλὰ, καὶ τὸ ὅτι οὐκ ἴσμεν εἰδέναι. καὶ τὸ γνῶναι ἃ οὐκ ἴσμεν. dicebat olim Hierocles:) etiam ubi minus ſagax; in altero ingenuitatem meritò laudemus. Sed quod in Græci ſui codicis defectum culpam ſæpè rejicit, id ut ipſum verè credidiſſe concedamus, ita credendi cauſſas nullas idoneas habuiſſe certò perſuaſum habemus, & facilè, ſpero, lectori, cùm de eo agemus, non moroſo perſuadebimus. Cæterùm cùm princeps hæc editio, Latina præcipuè Xylandri verſio, Typographorum incuriâ tot ſcateret mendis, ut vel eo nomine Xylandrum vehementer ejus pœniteret & puderet; ſecundâ meliori, novem plus minus annis interjectis, prioris illius maculas & dedecus eluere conatus eſt. Ea Baſileæ anno Domini 1568. adornata eſt. Sed viro doctiſſimo & occupatiſſimo ne hîc quidem pro voto aut induſtriæ merito reſpondit eventus. In verſione ſiquidem mendas typographicas haud paucas ſuſtulit: at quæ propria erant ipſius παρεσφάλματα, typographicis longè moleſtiora, pleraque reliquit. In Græco verò contextu qui nullâ re magis quàm perturbatiſſimâ interpunctione laborabat, quo is melior eſſet, parum aut nihil præſtitit. Multis poſt annis, anno quippe Domini 1626. Lugduni (Galliæ Celticæ urbe)

nova

nova prodiit Antonini editio: commodâ ſanè formâ, & typis non inelegantibus: cæterà verò, Xylandrinâ utraque longè depravatior. Non enim ex ſecunda meliori (quam videntur ignoraſſe qui hanc procuravêre) Baſilienſi, ſed priore Tigurinâ expreſſa eſt: & cùm pleraque menda typographica primæ ac præcipitatæ illius editionis (qualia, *certum* pro *cœtum*: *neque*, pro *uſque*: *ſubeſſe*, pro *ſubſtantiæ*: *ſomnus*, pro *ſenſus*: *fatum*, pro *fœtum*: *aut*, pro *autem*: *mon*, pro *modò*: & id genus alia non pauca) retineat; propriis & ipſa cumulata eſt, in Græcis præcipuè, maculis: ut tota ἕλκειν βρύειν meritò dici poſſit. ut omittam Notas additas; ſi Notæ ſunt dicendæ, hominis (ne quid dicam gravius) audaciſſimi (ut cum τὸ ἀιρεῖν τὸν λόγον, quaſi inauditum & barbarum quid, emendari vult τὸ κρείττονα λέγον: cùm pro τροπῇ, Platoni & Stoicis tam familiari verbo, τρόπῳ ſubſtituit, & ejuſdem farinæ alia) mera deliria. Iſtæ ſunt omnes, quæ quidem ad meam pervenêre notitiam, Antonini editiones. Quis verò in tantâ virorum doctiſſimorum, quantam noſtra hæc & ſuperior ætas tulit, annonâ: tantâ Commentatorum, qui alii ſuper alios veteres quoſque ſcriptores certatim arripuêre turbâ, unius ferè Antonini id peculiare fatum fuiſſe non miretur, ut incultus, impolitus, ἀνεξήγητος per tot ad hunc uſque diem jaceret annos? Dicerem fortaſſe difficultatem operis, toties à Xylandro commemoratam, pleroſque ab incepto deterruiſſe, niſi arroganter id à me dictum videri poſſet, quod à me ſuſceptum ſit, (nam præſtitum non dicam) id ab aliis ne ſuſciperetur, perficiendi difficultatem potiſſimùm obſtitiſſe. Ego certè cùm ante annos jam decem totos Auguſti hujus operis non anteà mihi viſi, ſed expetiti dudum, compos eſſem factus, & in lectione progreſſus eſſem quantum ad guſtum libri ſufficeret, ſic eorum quæ legeram & intelligebam admiratione, pari delectatione junctâ, protinus obſtupui, ut nullum non laborem libenter ſuſcepturus fuerim, nulli non oneri ſubiturus, quò ad cæterorum, ad quæ mentis acies nondum penetraverat, intelligentiam pervenirem. Magna tum memini ſpes animum pertentabat, ſi fortè exemplar Antonini, quo b. m. parens uſus fuerat, adipiſcerer, haud pauca in eo reperturum me ad oras (quæ in pleriſque veteribus legendis ejus ſedulitas & diligentia) notata, quæ magno futura eſſent auxilio. ſed eum cum humaniſſimi juxta ac eruditiſſimi viri *Patricii Junii*, Bibliothecæ Regiæ præfecti digniſſimi operâ conſequutus eſſem, quàm ſpe meâ fruſtratus ſim, ipſum illum teſtor, optimæ fidei, nec minoris in his judicii teſtem, omni exceptione majorem. loco enim emendationum aut conjecturarum quas expectabam plurimas, plurimi ſe ſingulis ferè paginis ὄφελοι ac χιασμοὶ, quibus quæ pro mutilis aut corruptis haberet notare ſolebat, obtulerunt. Ait Ariſtoteles, & verè ait, ut mea fert ſententia, quod & hodierni Itali vulgari jactant proverbio) μᾶλλον ἥκασι κρίνουσι καὶ ἐξακριβοῦσι, οἱ μεθ' ἡδονῆς ἐνεργοῦντες. cùm igitur lecto ſemel iterumque libro, novâ ſemper cum voluptate ad novam lectionem redirem, factum tandem eſt ſæpè legendo, ut quæ prius ἄβατα καὶ ἀνέφικτα tenebriſque plus quàm Cimmeriis obvoluta videbantur, ea pleraque, pauciſſimis exceptis, adeò plana & expedita ſe præberent, vix alius ut ſit ex veterum omnium librorum numero liber, quem mihi magis notum perſpectumque, crederem. Qua ex re cùm gaudium pro priori meo ſtudio deſiderioque quantum par erat perciperem, re tamen ipſâ, quod à viris ſapientibus obſervatum memini, tunc expertus ſum, nullum tantum bonum eſſe, cujus privata & ſolitaria poſſeſſio ſi non ingrata, certè pro rei merito jucunda ſit. Quare cùm fictitium illum, ſtramineum, volgivagum Guevaræ *Marcum Aurelium* etiam Anglicè verſum eſſe comperiſſem; cùm mihi privatim pro munere ſuſcepto nihil deinceps ex uſu magis quàm linguæ Anglicæ promptus uſus, cujus non inutiliter excolendæ hæc opportunitas ſeſe offerebat; cum denique Latinorum & Græcorum librorum editiones

(præcipuè qui Cantuariæ, à typographis & bibliopolis omnibus longè ſubmotus, ſedem fixam haberem) non ſine multâ difficultate hic in terris procurari viderem; de vertendo in linguam Anglicam eximium hoc opus, magnâ ſpe conceptâ fore ut multis prodeſſet, ſi ſic verteretur ut à multis intelligi poſſet, paucos poſt menſes quàm ipſe videram & legeram, apud me conſtitui: nec ante deſtiti, quàm quod animo propoſueram, Deo ceptis aſpirante, confeciſſem. De iſtâ verſione non aliud dicam, niſi viris in hoc regno (quod non unus coram teſtatus eſt) à dignitate, ſed & ab eruditione ſummis haud paucis rem feciſſe me gratiſſimam. Cùm autem non pauci verſione delectati de Græcis edendis ſæpiùs interpellarent, dudum profectò eorum voluntati morem geſſiſſem, niſi quòd dum vacationis ab aliis negotiis & Londinenſis ad tempus commorationis opportunitatem expecto, interim non unius indicio ad me pervenit *Thomam Gatakerum*, virum eruditionis apud Anglos opinione celebrem, Græcè, ut perhibebant ipſi, peritiſſimum, eam in ſe provinciam à longo jam tempore ſuſcepiſſe, ac propè jam defunctum eſſe. Ego cùm quod amicis inſtantibus opponerem jam haberem, & otii quantum ſatis eſſet ægrè mihi pollicerer, moleſtiæ autem plus ſatis in mundo præſentiſcerem, facilè in animum induxi ut ab incepto deſiſterem. Verùm poſt plurium annorum irritam expectationem cùm jam dubitare, qui ſpem excitaverant, animadverterem; cúmque ea incidiſſent tempora Reipublicæ ut animum tum munire optimis præceptis, tum à triſtiſſimis cogitationibus avertere quacunque ratione laborarem, memor quantâ cum animi voluptate in verſione Anglicâ verſatus eſſem, ad Græco-Latinam Antonini editionem cum Notis, quæ non multæ quidem, pro ſucciſivi temporis ratione, eſſent; ſed quæ nihil tamen, dignus ubi vindice nodus, intactum relinquerent, mentem cæpi convertere. Sed priuſquam manum operi admoveo, virum illum doctiſſimum, de ſolâ dum famâ mihi notum, conveniendum mihi credidi. Superioris anni Majus tum menſis agebatur. Quid multa? Poſt multos ultro citroque de Antonino ſermones, tandem oſtendit mihi vir humaniſſimus ſcriptos manu *tomos in quarto*, (ut loquimur vulgò) binos, bene ſpiſſos, quorum alter ipſum Antonini contextum cum Latinâ verſione continebat: prolixos alter in Antoninum Commentarios: utroque eâ curâ deſcripto, ut editioni paratos res ipſa loqueretur. paratos autem plures jam annos ita fuiſſe idem qui oſtendit aſſeverabat: at quando prodituri eſſent in lucem, cùm quæ hactenus obſtiterant, eadem nunc quoque eſſent impedimento, nihil aſſeverare ſe, aut in ſe recipere poſſe profitebatur. Cùm ego viciſſim conſilium ei meum de Xylandri verſione interpolandâ, & brevibus Notis addendis aperuiſſem, adeò non improbavit, ut laudaret etiam, & ultrò cohortaretur. Ab eo tempore quicquid ab aliis ſtudiis & negotiis liberi temporis obtigiſſet, id huic uni curæ curandæ, donec confecta res eſſet, à me deſtinatum. Quid autem nobis hac editione propoſuerimus, id demum ſupereſt ut paucis hic exponamus. Ab ipſo, quod præcipuum eſt, Antonini *contextu* incipiemus. qui quidem, ſi Xylandro credimus, vix Antonini contextus dici mereatur. Eſt enim ubi non Antonini hoc ipſius opus, ſed ἐκλογὰς duntaxat ex Antonino; ut in poſterioris editionis præfatione: eſt ubi *mutilos miſeréque decurtatos*, hos libros; ubi *librum mutilum & pleriſque locis interruptum interpolatumque*, ut in prioris: ubi denique *pleraque lacera*, ut in Notis ἀποτόμως pronuntiat. Hujus autem aſſertionis & judicii ſi quis à Xylandro cauſſam requirat, hæc nimirum eſt, ſententiarum obſcuritas & incohærentia. De poſteriore ut primùm dicam: Eorum quæ ἀφορισικῶς à veteribus per ſectiones & capitula tradita ſunt eam eſſe rationem, ut ſectiones, ſeu capitula, nullâ, niſi caſu, vel argumenti, vel orationis ſerie copuláque cohæreant inter ſe, quis ignorat? Eam autem ἀμίθοδον μέθοδον veteribus ſapientiæ magiſtris probatam & uſurpatam maximè ut ex Solomonis, Theognidis, Phocylidis, alio-

aliorumque Gnomologicis monumentis facilè discimus; ità recentioris ævi viros acutissimos non defuisse video, qui ordini vel exactissimo certas ob caussas (quas non est hîc examinandi locus) anteponerent. Cùm igitur tam certum sit quàm quod certissimum, hæc ἀθρόως & ἀφορμικῶς (qualia & *Epicteti* quod vocatur *Enchiridii* pleraque, nisi si quis ingenii subtilitate fretus ἀνύγκλωσε κλώθῃν aggrediatur) ab Antonino congesta esse, nec aliam quærendam seu verborum seu sensuum ἀλληλοχίαν, quam quæ in singulis sectionibus; magna pars obscuritatis sublata fuerit, si sectiones (quæ nostri laboris pars non minima) rectè secreveris, & diremeris. Sectionibus rectè ritéque discretis ac diremptis, si quæ alia supereſt obscuritas, inde potissimum est, quod Antoninus in veterum lectione tritissimus, eorum verba suis crebrò, tacitis ipsis, sic intertexat; ad intertexta (aut quæ interdum in animo tantùm habebat) suis sæpè verbis tacitè sic alludat & intendat; ut hæc animadvertere & dijudicare singula vix cujusquam fortasse sit etiam diligentissimi: qui verò in veterum, Philosophorum præcipuè, lectione bene versatus non sit, is nihil mirum si in tam crebro τῷ ἀρχαϊσμῷ in sensibus & verbis πίνῳ crebriùs offendat & hæreat. Præterea, quis ab eo qui secum loquatur & sibi scribat uni, eam sermonis expectet perspicuitatem, quam ab eo qui aliis, ut legatur, & prosit, jure meritoque requiramus? Sed quicquid hujus sit, ne quis ultra sit huic exceptioni locus, asserere non verebimur, pauciſſima (quis autem liber antiquus tam planus & perspicuus ut Oedipo aliquo nullibi egeat? ut nodos etiam doctissimis inenodabiles nullos habeat?) in his libris esse, quæ non integra modo, sed & ad explicandum facilia præstare non possimus. Refutatà obscuritatis & ἀναπολυθίας calumniâ, cur imperfecti sint hi libri, nullum, quod sciam, aliud argumentum. cur autem perfecti judicandi sint, & optimæ notæ codicem eum fuisse quo Xylander usus est, & expressit typis, credibile sit, cùm alia possunt afferri, tùm illud inprimis, quod quæcunque extant apud Suidam (quæ mihi quidem hactenus reperta) Antonini *Fragmenta*, quæ paulò post inter Testimonia reperientur: quæcunque in *Excerptis* (de quibus in Notis, initio) nomen *Epicteti* II. præferentibus Hæschelianis, ea cum editione Xylandri, variantibus aliquot lectionibus exceptis, per omnia congruunt. Qui igitur codici Xylandrino, ut optimæ notæ codici, multum deferremus, & Xylandrinam editionem ex illo (nisi quod ex Notis ejus quædam in textum, nescio an ipso authore, temerè recepta) fideliter expressam esse non levibus argumentis adducti judicaremus, & ipsam fideliter ut hîc, quoad ejus potuit, solis mendis typographicis, & minutioribus exceptis, exhiberemus, præcipuè curavimus. Sed cùm secundæ ac melioris Xylandrinæ editionis nullum exemplar quod excudendum typographo traderemus suppeteret, Lugdunensis editionis exemplar quod suppetebat, priùs tamen à me collatum, & ad meliorem illam editionem quàm potui diligentissimè correctum, tradere coacti sumus. Non mirum tamen si quædam nostram, præcipuè cùm mens toties aliis longè curis & sollicitudinibus interpellaretur, fugerunt diligentiam: quæ pleraque aut in Notis aut in Erratis indicata sunt. Depulsâ imperfectionis invidiâ, non abs re fortasse fuerit & illis hîc paucis occurrere, si qui futuri sunt, qui de *redundantia* questuri sunt. Negari certè non potest, eadem sæpius his libris (iisdem quidem planè verbis non multa, at non multùm diversis haud pauca) ingeri & inculcari. Hoc igitur objecturis quod universè respondeamus hoc præstò nobis est, Δὶς καὶ τρὶς τὰ καλά: aut quod alicubi rectè Seneca, *Nunquam nimis dicitur, quod nunquam satis discitur.* Sed Antoninum præterea & hoc peculiariter excusat, quòd, ut de obscuritate modò dicebamus, hoc quicquid est operis, non id aliis, ut in vulgus emanaret & publicè prodesset, adornavit: sed sibi privatim, (quanquam & aliis, dum sibi,

tanto Domino, & Exemplo) ut in virtute proficeret, commentatus est. ut hinc quidem quid ille sibi ipsi, conscientiæ suæ sedulus ac severus scrutator, apprimè utile ac necessarium judicaverit, addiscere possimus: judicio ejus aut memoriæ irasci, quòd ab iisdem repetendis & inculcandis, quæ ad profectum virtutis prima & summa haberet & quotidie experiretur, haud abstinuerit, sine summâ iniquitate nequeamus. Ad *versionem* quod attinet, eum Xylandro libenter honorem habuimus, ut ejus versionem, nisi ubi res ipsa aliter postulabat, & sententiæ ipsius intererat, ubique retineremus. Ingenuè, certè, & candidè ab illo factum est, quòd *in quibusdam* (nec falsum dixisset, si in multis dixisset) *coactum se divinare, & audacter à codice Græco discedere*, agnoscit ipse. sed & in aliâ præfatione, quam posteriori editioni primam præfixit, non minùs ingenuè & verè, *quædam in Antonino esse, quæ prorsus non attingere præstitisset, quam conjiciendo aliena pro Antoninianis fortassis ingerere.* Hoc sane verè dicere possumus, plurimas esse sectiones, nec illas è brevissimis, in quibus Antoninianæ mentis & sententiæ in Xylandrinâ versione neque vola, neque vestigium: ut illas omittam, in quibus quod erat ita contrarium, ut nihil magis esse possit, expressit, aut potius, ut ipse in Notis alicubi loqitur, ariolatus est. quæ à nobis eò dicuntur, non ut viro docto πανικῶς insultemus; cujus memoriæ, ut cætera ejus merita omittamus, vel hoc nomine quod Antoninum illi debeamus, ita favemus, ut ejus par est memoriæ, qui maximo nos obstrinxerit beneficio: sed ut si qui nostri in hac interpolandâ & recensendâ versione laboris & instituti parum candidi futuri sunt interpretes, eis aliquid opponeremus. Mutatæ verò versionis, ubi dubitandi caussa erat, in Notis rationem reddidimus. ubi non erat, ut labori parceremus putido, & ne obtrectandi materiam quæsivisse videremur, libenter abstinuimus. Quod si non in promptu caussa semper, quæ me movit (etsi fieri potest ut in qibusdam me quoque ratio fugerit) ut mutarem, Lectorem minùs intelligentem oratum velim, ne quorum ipse rationem statim non assequitur, ea statim nullâ ratione niti pronuntiet, aut planè judicet. Sic exempli caussâ, ipso statim initio, quod Xylander verterat, *Existimatione parentis mei;* maluimus nos, *Existimatione genitoris mei.* Erunt fortasse qui ad τὸ γεννήσαν]α, quasi id meliùs *genitor* quàm *parens*, aut elegantiùs, (quo quid puerilius?) verteretur, respexisse suspicabantur. Ego verò τὸ γεννήσαντα, *parentem* Latinè vulgò optimè reddi non magis dubito, quàm τὸ γεννήσαντα & τὸν πατέρα idem vulgò sonare. sed ut hoc loco τὸ γεννήσαντα consultò dixit Antoninus, ut naturalem patrem, qui genuerat, ab eo quem πατέρα lib. 1. cap. 16. παρὰ τῶ πατρὸς, &c. nuncupat, qui scilicet adoptaverat, distingueret: ita, *qui genuit*, hîc, vel *genitorem*, quàm *parentem*, cùm *parentis* latior interdum soleat esse (quo sensu Capitolinus in vita Marci, *Omnibus parentibus suis tantam reverentiam*, &c. capiendus) significatio, ad Antonini mentem propiùs accedere credidi. De *Sectionibus* seu *Capitulis* jam diximus aliquid. sed est porrò quod dicamus, quia in eorum divisione & partitione multum situm est. Nobis in hac quam hîc exhibemus partitione non id propositum fuit, ut singulos κανόνας, seu singula quæ vocat Antoninus κεφάλαια, & interdum ἀναγνώσματα, seorsim repræsentaremus, sed ut ea (plura an pauciora essent) eisdem sectionibus includeremus, quæ conjuncta perspicuitatem, obscuritatem divulsa peperissent. In plurimis autem, ubi sententiæ nihil interest, sive conjuncta legantur, sive separata, arbitrio meo usus sum, nulli legem impositurus, quin aliter per me liceat ipsi disponere. Hoc tamen præmonitum velim lectorem, temerè facturum qui non semel iterumque lecto toto libro, & attente lecto, de novo cogitabit ordine. quid enim in singulis sectionibus ubi aliqua difficultatis aut obscuritatis suspicio, spectaverimus illi demum intelligent, qui frequenti lectione totum illum adeò sibi familiarem reddiderint, ut de singulis partibus ex toto, quod toti maximè conveniat, judicium facere possint.

Exempli

Exempli cauſſâ, lib. IV. c. 6. ubi nos novæ ſectionis initium facimus, Ταῦτα ἴσως ὑπὸ τῶν πολλῶν, &c. erunt fortaſſe qui connecti cum ſuperioribus iſta debuiſſe, nihil ultrà providentes, ſola quæ ſunt ante oculos cogitantes, cenſebunt. qui eadem fortaſſe cum ſequentibus iſtis, ὅλως δ' ἐκεῖνο μέμνησο, &c. &, Ἄρον τὴν ὑπόληψιν, &c. conjuncta eſſe non minùs improbabunt, quod ratio cohærentiæ non appareat. At iidem ſi cogitaverint Antonino ſolenne eſſe quoties ad alienam improbitatem patienter ferendam ſe hortatur, & neceſſariis præſidiis (quod facit ille ſæpiſſimè, neque aliud puto fuiſſe, quod magis ipſum exercuerit) ante munit, duplicem neceſſitatem ponere; aliam generalem, reſpectu mundi, cujus ordini maximè conſentaneum eſſe (ita quidem ille, nec ille ſolus, ſed alii plures tum philoſophi, tum Theologi veteres Chriſtiani pluribus adſtruunt) ut improbi permittantur, aſſerit: aliam particularem, quod iſtis opinionibus poſitis, tales mores, tales actiones conſequi (unde & illud ſequitur, invitos quodammodo peccare, qui opinionibus abrepti peccant) neceſſe ſit: ut autem neceſſitatem, ita & ævi brevitatem, ut præſentiſſimum ad compeſcendam iram remedium paſſim inculcare: eundem denique omnes iraſcendi cauſſas, ad falſas & imaginarias (quibus indulgere ſtultum ſit, quaſque admittere vel excludere noſtri ſit arbitrii) opiniones referre ſolere: qui hæc inquam cogitaverit, illa omnia quæ ſectionis iſtius ambitu comprehendimus, eodem pertinere, nec ſeparari debuiſſe confeſſurus eſt. Quid nobis propoſuerimus, & quibus adducti rationibus, hactenus præfati ſumus. Sed propoſitum tamen adhuc reſtat primarium καὶ τὸ ἐγχειρητικὸν πόλῳ, indictum nobis, quod uno verbo expediam, *prodeſſe*, & iis potiſſimùm gratificari, quibus virtus & vera pietas cordi eſt, & vitæ finis. Ego illum, quicunque tandem ſit, optimè Antoninum intelligere exiſtimabo, quiſquis ita leget, ut per eum in vitâ proficiat. Hoc tibi, Lector quiſqis es, opto voveoque ex animo: ſi & tu mihi, non aliud à te meæ qualiſcunque induſtriæ præmium poſtulo. Vale.

DE

MARCO AURELIO ANTONINO,

Principe multis nominibus incomparabili ; tum ſingulari ejus eruditione, ſcriptiſque variis, veterum quorundam ſcriptorum, ſed & recentiorum nonnulla

TESTIMONIA.

Athenagoras, philoſophus Athenienſis, in legatione pro Chriſtianis, Μάρκῳ Αὐρηλίῳ Ἀντωνίνῳ καὶ Λευκίῳ Αὐρηλίῳ Κομμόδῳ, Ἀρμενιακοῖς, Σαρματικοῖς, τὸ δὲ μέγιστον, φιλοσόφοις, *Marco Aurelio Antonino, & Lucio Aurelio Commodo, Armeniacis, Sarmaticis, & quod maximum eſt philoſophis,* inſcripta:

Καὶ οὐχ ὡς ἐπιδεικνύων τὰ δόγματα τῶν φιλοσόφων ἐπ' ἀκριβὲς, ἅττως ἂν εἰρήκασι περὶ θεοῦ, διέξειμι. οἶδα γὰρ ὅτι ὅσον συνέσει καὶ ἰσχύι τῆς βασιλείας πάντων ὑπερέχετε, τοσοῦτον καὶ τῷ πᾶσαν παιδείαν ἀκριβῶν, πάντων κρατεῖτε ἅττα καθ' ἕκαστον παιδείας μέρος κατορθοῦντες, ὡς οὐδὲ οἱ ἐν αὐτῆς μέρεσιν ἀσκημένοι. *Neque verò ut accuratam philoſophicorum dogmatum cognitionem oſtentaturus, varias illorum de Deo opiniones commemorare apud vos nunc aggredior. Novi enim vos quantum prudentiâ ſimul & imperio præſtatis omnibus, tantum etiam exquiſitâ ſcientiarum cognitione excellere : Ita in ſingulis pariter ſapientiæ partibus eximiè verſatos, ut qui unam duntaxat aliquam ſibi excolendam delegerunt, etiam illos in hac ipſâ parte ſuperetis.*

Herodianus initio hiſtoriæ:

Τὰς θυγατέρας ἐν ὥρᾳ γενομένας ἐξέδοτο ἀνδράσι τῶν συγκλήτου βουλῆς τοῖς ἀρίστοις, οὐ τὰς γένους μακροῖς διαδοχαῖς κομπαζούσας, οὐδὲ τὰς πλούτου ἀφθόνοις λαμπρὰς, κοσμίους δὲ τὸν τρόπον, καὶ σώφρονας τὸν βίον, γαμβρὰς αὐτῷ γενέσθαι θέλων. ταῦτα γὰρ μόνα ψυχῆς ἴδια καὶ ἀναφαίρετα ἡγεῖτο κτήματα. ἀρετῆς δὲ πάσης ἤμελλεν αὐτῷ. λόγων τε ἀρχαιότητος λῶ ἐρασὴς, ὡς μηδενὸς μήτε Ῥωμαίων μήτε Ἑλλήνων ἀπολείπεσθαι, δηλοῖ δὲ ὅσα καὶ εἰς ἡμᾶς ἦλθεν, ἢ λεχθέντα πρὸς αὐτὸν, ἢ γεγραμμένα. παρεῖχε δὲ καὶ τοῖς ἀρχομένοις ἑαυτὸν ἥμερον καὶ μέτριον βασιλέα, τάς τε προσόδους δεξιούμενον, κωλύων τε τοὺς περὶ αὐτὸν δορυφόρους ἀπορρήγνυσθαι τοὺς εἰσιόντας. μόνος τε βασιλέων φιλοσοφίαν οὐ λόγοις, οὐδὲ δογμάτων γνώσεσι, σεμνῷ δ' ἤθει καὶ βίῳ σώφρονι ἐπῃώσατο. *Filias porro, cum adoleviſſent, optimis ex ordine Senatorio viris collocavit. Neque enim qui longam generis ſeriem præferrent, aut qui opes nimias oſtentarent, ſed qui morum probitate, atque modeſtiâ, vitæque innocentiâ præcellerent, eos ſibi generos deligendos putabat. Hæc enim ſola animi bona certa eſſe ſtabiliáque ducebat. Virtutem nullam non magnopere exercuit: adeò literarum antiquitatis ſtudioſus, ut nemini ſit in eo genere Romanorum Græcorúmque ſecundus. Argumento ſunt permulta quæ ab illo dicta atque conſcripta, ad nos uſque pervenerunt. Adeò verò civilem ſeſe, & commodum omnibus principem præſtabat, ut adeuntium cuivis dextram placidè daret, neminémque à ſuis cuſtodibus prohiberi aditu pateretur : ſolúſque imperatorum ſapientiæ ſtudium non verbis aut decretorum ſcientiâ, ſed gravitate morum vitæque continentiâ uſurpavit.*

Suidas, *in voce* Μάρκος.

Tria diverſorum ſcriptorum profert teſtimonia, unico Dione in ultimo nominato : unde eſt, quod

quod priora duo Anonymis à quibuſdam adſcribantur, cùm tamen alioqui notiſſimi ſint ſcriptores è quibus & illa promuntur. De ſingulis igitur, quia teſtimonia ipſa integra hic tranſcribere, quòd tum ipſi fontes, tum tradux exſcriptorque Suidas omnibus ſint pervii pateantque, minimè neceſſarium judicavimus, paucis hîc agemus. Primum igitur quod incipit, Μάρκος ὁ καὶ Ἀντωνῖνος βασιλεὺς Ῥωμαίων, *ex Philoſtrato, in vitâ Herodis, nobilis illius ſophiſtæ, ſumptum eſt; paucis initio & fine verbis, quæ veriſimile eſt ipſius eſſe Suidæ, duntaxat exceptis. Sed in paucis illis obſervanda de duodenario librorum horum numero verba;* Ὅτι ἔγραψε καὶ ἰδίᾳ βίβλον παιδαγωγίαν ἐν βιβλίοις ιϛ. *Secundum quod incipit,* Μάρκος βασιλεὺς Ῥωμαίων ὃν ἐκωλήτευσαν, *&c. eſt pura puta Eutropii* μετάφρασις, *aut* παράφρασις *potius. Quæcunque enim Latinus ille Breviator Hiſtoriæ ſtylo contractiore, & inde ſæpius, ſed & ob acumen ſophiſticum nonnunquam, obſcuriore; hic Græcè ſic redduntur, ut non pauca paſſim verba ſuppleantur, quæ ſententiam clariorem ac pleniorem reddant. In uno tamen & altero loco mentem Eutropii non ſatis aſſequutus eſt hic (quicunque) paraphraſtes. Cæterùm è duobus, quorum notitia ad nos pervenit, Eutropii Græcis interpretibus, Capitone, cujus non ſolus Suidas meminit; & Pæanio, cujus tranſlatio pridem in lucem prodiit; utri horum tribuenda ſint hæc, ſi quis quærat: etſi Pæanium videre mihi non hactenus contigerit, ex iis tamen quæ de ejus verſione viri doctiſſimi, Joſephus Scaliger, b. m. parens Iſaacus Caſaubonus, Valeſius, aliique qui legerunt, paſſim pronuntiant, non Pæanio, ſed Capitoni, ut & antiquiori & longè præſtantiori adjudicanda eſſe facilis eſt conjectura. Sunt enim hæc quoque talia, quæ auctoris ſui non vulgare ingenium, & in veterum lectione diligentiam teſtentur. Tertium quod incipit,* Μάρκος βασιλεὺς Ῥωμαίων, ὁ Εὐσεβὴς ἐπικληθείς, *&c. è Dione, (quem à Suidâ nominari jam diximus) hodieque in Xiphilini Epitomâ ſalvum & ſuperſtes in Marci vitâ, totum ſumptum eſt. Sed hic illud videndum, unde illa initio verba (non à Dione certè)* ὁ Εὐσεβὴς ἐπικληθείς. *proprium enim illud Antonini qui Adriano ſucceſſit, & hunc noſtrum adoptavit, cognomen eſſe, quis neſcit? Suidas quidem certè non potuit ignorare; ſed nec per errorem memoriæ quod ad* Marcum *pertinebat, ad* Pium *transferre, qui teſtimonium hoc è Dione (ubi palam non in Pii, ſed Marci vitâ) deſcribere ſe profitetur. Crediderim igitur imperitum aliquem Suidæ lectorem, cum priora illa teſtimonia ad Marcum pertinere perſpexiſſet, neque Pium à Suidâ præteritum probabile putaret, hoc tertium & ultimum, addito proprio cognomine, vindicare illi voluiſſe. Quod ſi eſt, ſuam ignorantiam non uno nomine prodidit. Ut enim Dionem taceam, quem ſi conſuluiſſet homo temerarius, vanitatem ſuæ ariolationis ſtatim deprehendiſſet; jam antea Suidas in* Ἀντωνῖνος *(quæ tamen in poſtremâ Suidæ editione adeò confuſè, Antoninis & Antoniis pluribus ac diverſis, ſub uno* Antonini *nomine diſpoſitis, ſunt edita, ut incautus lector vix animadverſurus ſit) Pii elogium ex eodem Eutropio, ab eodem (ſive is Capito, ſeu alius) paraphraſte, ut ex ſtylo liquet, in Græcam linguam tranſlatum, in ſuam Saturam, ſive farraginem, contulerat. A quibus autem & quâ ratione* Pii *titulus Antonino noſtro delatus reperiatur, alibi fuſè diſputaturi ſumus.*

Nicephorus Eccleſ. Hiſt. lib. III. cap. 31. fine,

Πλὴν γε εἰδέναι χρεών, ὡς ὁ Μάρκος Ἀντωνῖνος ἔτος καὶ βιβλίον παιδείας τῷ παιδὶ Μάρκῳ συντάττει, πάσης κοσμικῆς ἐμπειρίας καὶ παιδείας μεστόν. *Illud ſcire convenit, Marcum Antoninum filio ſuo Inſtitutionis Imperialis librum à ſe compoſitum reliquiſſe, omnis generis profanorum exemplorum, & diſciplinæ,* (prudentiæ ſæcularis & eruditionis omnigenæ) *plenum.*

Antoninus ipſe de ſeipſo, lib. III. c. 14.

Μηκέτι πλανῶ. ὅτι γὰρ τὰ ὑπομνήματά σε μέλλεις ἀναγινώσκειν, ὅτι τὰς τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων καὶ Ἑλλήνων πράξεις, καὶ τὰς ἐκ τῶν συγγεγραμμάτων ἐκλογὰς, ἃς εἰς τὸ γῆρας σαυτῷ ἀπέλιπες. σπεῦδε δὴ ἐς τέλος, καὶ τὰς κενὰς ἐλπίδας ἄφες, σαυτῷ βοήθει εἴπερ σοι μέλει σαυτοῦ, ὡς ἔξεστιν. *Ne diutius evageris. Neque enim futurum eſt, ut commentarios tuos perlegas, aut Romanorum ac Græcorum priſcorum res geſtas, aut ex autoribus variis excerpta, quæ, quo in ſenectute uſui tibi eſſent, repoſuiſti. Ad finem itaque feſtina, & ſpes vanas mittens, ſi rationem tui ullam habes, tibi conſule, quod licet.*

Aurelius Victor (*quem* juniorem *ſeu* poſteriorem; vulgatum *alii, aut* Victorium *vulgò nominant, ut ab altero illo Victore, quem V. Cl. Andreas Schottus diu ignotum, primus in lucem protulit, diſtinguant*) in Epitomâ:

De hoc Victore, quod vulgò ſit doctorum hominum judicium, non ignoro. Mihi tamen perplacet hæc vita; adeò quidem, ut non ſolum integram hic apponere, ſed & notis aliquot illuſtrare non pigeat.

Marcus *autem Antoninus imperavit annos decem & octo. Iſte virtutum omnium, cæleſtiſque ingenii exſtitit, ærumniſque publicis quaſi defenſor objectus eſt. Etenim niſi ad illa tempora natus eſſet,*

Marcus autem Antoninus:] ſcribe, *Marcus Aurelius Antoninus.* Vide notata in Anton. lib. I. cap. 15. pag. 18. lin. 7. Παράκλησις Μαξίμου, &c.

Etenim niſi ad illa tempora natus eſſet, profectò] Vide ſi dubitas, tum alios qui vitam ſcripſerunt, tum Ariſtidem in oratione Panegyricâ, qui providentiæ numinum pulcherrimis verbis acceptum fert, quod talis tali & tam neceſſario reipublicæ tempore ſummæ rerum præfectus ſit. Zonaras etiam in eandem ſententiam: Ἐνταῦθα δὲ μᾶλλον θαυμάσειεν ἄνθρωπος ἀνὴρ, ὅτι καὶ ἀλλοκότοις καὶ ἐξαισίοις χρησάμενον πράγμασιν, αὐτός τε περιεγένετο, καὶ τὴν ἀρχὴν διεσώσατο. *Hinc verò potiùs aliquis illum miraretur, quia, ubi negotiis peregrinis & iniquis obiiſſet, & ipſe ſuperfuerit, & imperium ſervaverit.*

Hinc

esset, profectò quasi uno lapsu ruissent omnia status Romani. Quippe ab armis nusquam quies erat, perque omnem Orientem, Illyricum, Italiam, Galliamque bella fervebant; terræ motus non sine interitu civitatum, inundationes fluminum, lues crebræ, locustarum species agris infestæ, prorsus ut prope nihil, quo summis angoribus atteri mortales solent, dici seu cogitari queat, quod non illo imperante sævierit. Credo divinitus attributum ut dum mundi Lex, seu natura aliudve quid hominibus incognitum ea mala gignit, rectorum consiliis tamquam medicinæ remediis leniatur. Is propinquum suum Lucium Annium Verum, ad imperii partem novo benevolentiæ genere ascivit. Qui Verus inter Altinum atque Concordiam iter faciens ictu sanguinis, quem morbum Græci ἀπόπληξιν vocant, undecimo imperii anno extinctus est. Carminum maximè [Tragicorum] studiosus, ingenii asperi atque lascivi. Post cujus obitum Marcus Antoninus Rempublicam solus tenuit. A principio vitæ tranquillissimus, adeò ut ab infantiâ [vultum] nec ex gaudio nec ex mœrore mutaverit. Philosophiæ studens, literarumque Græcarum peritissimus. Hic permisit viris clarioribus, ut convivia eodem cultu, quo ipse, & ministris similibus exhiberent. Hic cum ærario exhausto, largitiones quas militibus impenderet, non haberet, neque indicere provincialibus, aut senatui aliquid vellet: instrumentum regii cultus, factâ in foro Trajani sectione, distraxit, vasa aurea, pocula crystallina & murrhina, uxoriam ac suam sericam & auream vestem, multa ornamenta gemmarum: ac per duos continuos menses venditio habita est, multumque auri redactum. Post victoriam tamen emptoribus pretia restituit, qui reddere comparata voluerunt: molestus nulli fuit, qui maluit semel empta retinere. Hujus tempore Cassius tyrannidem arripiens, extinctus est. Ipse anno vitæ quinquagesimo nono apud Vendobonam morbo consumptus est. De ejus morte nuntio Romam perfecto, confusâ luctu publico urbe, senatus in curiâ veste tetrâ amictus, lachrymans convenit. Et quod de Romulo ægrè creditum est, omnes pari sensu præsumpserunt, Marcum cœlo receptum esse. Ob cujus honorem templa, columnæ, multaque alia decreta sunt.

Hinc illud Ammiani Marcellini de funestissimis & turbulentissimis Imperii Romani temporibus: *Eo tempore* (inquit) *quo etiam si imperium Marcus regeret Antoninus ægrè sine Collegis similibus, & magnâ sobrietate consiliorum lenire luctuosos Reipublicæ poterat casus.*

Lex mundi] Eleganter & ex intimâ philosophiâ; pro, fatum. Græci pariter νόμον, eodem sensu: ut apud hunc nostrum non semel. Hoc ipsum Seneca, & iisdem ferè verbis; (quæ fortasse tum Victori huic, aut undecunque Victor, in mente) Nat. Quæst. III. c. 29. *Origo mundi* (explicabimus in Anton. lib. IX. p. 263. ad lin. 16.) *non minus Solem & Lunam, & vices siderum, & animalium ortus, quàm quibus mutarentur terrena*, (i. e. non minùs quibus mutarentur terrena, quàm Solem & Lunam & vices siderum: ut peculiari idiotismo, ne dicam κακοζηλίαν, Senecam loqui amare pluribus exemplis, quibus hoc meritò addatur, contra temerarios correctores pridem docuere viri doctissimi) *continuit. In his fuit inundatio, quæ non secus quàm hyems, quàm æstas lege mundi venit.*

Aliudve quid hominibus incognitum] Lucretius l. V. v. 1232.

Usque adeò res humanas vis abdita quædam
Obterit, & pulchros fasces, &c.

Quod autem Lucretius *vim abditam*; alii liberiùs, *invidiam numinis*, τὸν φθόνον τῶν θεῶν: quæ malesana opinio mentibus antiquorum, cujusque generis, cujuscunque professionis, ità penitùs inoleverat, ut etiam viris piis, quibus vera lux affulserat, voces excident interdum parum piæ, & ἀπευκταί, testes veteris superstitionis.

Ictu sanguinis quem morbum Græci ἀπόπληξιν vocant.] Non parum negotii facessivit hic locus viris doctis, Eliæ Vineto, & Andreæ Schotto Jesuitæ: qui frustra adhibitis in consilium medicis, & omnibus tentatis, cùm aliàs expedire se non posset, ad ultimum illud, *ure, seca*, confugere coactus, voces illas *Ictu sanguinis* expungi voluit. Sed rectè asseruit & explicavit vir summus Claudius Salmasius, harum literarum magnum decus, Commentariis in Historiæ Augustæ scriptores præclarissimis. Ego miror quid in his verbis (in quorum scripturâ cum Victore, Eutropius & Miscellæ Historiæ collector consentiunt) viris doctis adeò vel insolens, vel improprium, aut obscurum denique visum sit. Nam *ictus*, si verbi ipsius vis attendatur, non alia certè vox ἀπόπληξιν meliùs exprimat. Quod tamen si non esset, at ob symptomatum, repentinam ἀφωνίαν, aliaque, fulguritos inter (qui vulgò *fulmine icti* dicuntur) & apoplectico morbo correptos, affinitatem, non insulsa tamen esset aut absurda metaphora. Inde enim, quod unum idemque *attonitorum* utrisque, tam iis qui morbo corripiuntur, quàm qui fulmine feriuntur, apud Latinos (ut optimus Latinitatis auctor Cornelius Celsus nos docet) commune nomen. Cur *sanguinis* autem quamvis non omnis apoplexia ab impetu sanguinis, *ictus* dicatur, sufficit, quod inter generales morbi illius causas à medicis præstantissimis vis subita sanguinis recensetur. Ut taceam quod πλῆθος ἰχῶρος huic ipsi Lucio fatale fuisse, vetus apud Suidam scriptor; & ejus patrem Lucium Commodum ἐγκαλληφθῆναι (pro quo vitiosè in Xiphilino meo ἐγκαλαλεφθῆναι) ὑπὸ τῦ αἵματος πολλάκις καὶ ἀθρόου ἐκπεσόντος, Dio in Adriani vita testis est; quod quid aliud est, quam *ictu* seu *impetu sanguinis*;

Vultum nec ex gaudio] Ex Capitolino & hoc Victor: nisi verius utrumque, ut alia pleraque, ex aliquo vetustiore. Meminit & Gregorius Nazianzenus in Julianum Σκηλ. δευτ. his verbis: Ὅτι τοσοῦτον ἀόργητος ἦν, καὶ τῶν παθῶν ὑψηλότερος κατὰ τὰς τῶν πάντοτε βασιλέων ἀτρίπτους καὶ ἀκινήτους, καὶ μηδ' ἂν εἴτι γίνοιτο τῷ προσώπῳ τι παρατρέψαντας, ἃ πάθους ἰσχὺς ἐπιστηµάσασθαι, &c. *Quod adeo ab ira alienus erat, ac turbulentis animi permotionibus sublimior, instar nimirum eorum regum, qui tranquillitatis & constantiæ laude quondam florebant: nec, etiamsi quid molestiæ ipsis accidisset, vultum tamen ullo modo immutabant, aut perturbationis vestigium ostendebant*, &c.

Ut convivia eodem cultu] Hæc est illa κοινοπραγία (fructus certè ejus è pluribus unus) quam à patre suo Pio didicerat Antoninus. Ad eandem & illa Eutropii referenda, *hic cum omnibus Roma æquo jure egit, ad nullam insolentiam elatus est imperii fastigio*, &c. quæ doctissimus, & elegantissimus Eutropii paraphrastes apud Suidam non benè ad Antoninum adhuc privatum refert. Ita enim ille pluribus exequitur. Τόντε γὰρ ἰδιώτην βίον ἐν ἰσηγορίᾳ τοῖς πολλοῖς Ῥωμαίοις ἔζη, ὐδὲν τῇ εὐπρεπείᾳ τῦ γένους ἀλλοιωθείς, καὶ ἐπεὶ παρῆλθεν εἰς τὴν ἡγεμονίαν, &c. *Vitam autem privatam sic egit, ut se nihil efferret supra cæteros de plebe Romana cives: sed pari dicendi libertate frueretur, nihil ob illam generis adoptionem mutatus. Et postquam ad principatum est progressus*, &c. Atqui Antoninus ipse lib. I. cap. 13. ideam imperii καλῆς ἰσότητος καὶ ἰσηγορίας gubernati inter ea ad quæ fratris exemplum ipsi profuerat, commemorat. Hæc generalis verborum expositio, quam ad Victoris mentem potissimum hic facere ex ordine narrationis persuasum habeo: ad Capitolini verò mentem, ex quo Victor hausit, non item. Peculiaris enim ratio, quæ Antoninum movit, ut id permitteret: quam ad Capitolinum fusè explicat venerandæ mihi memoriæ pater Isaacus Casaubonus.

Ipse vitæ anno quinquagesimo nono apud Vendobonam] De annis vitæ Marci & loco mortis, aliter Tertullianus, Dio, Capitolinus, alii, qui nec ipsi in omnibus inter se consentiunt. Eorum rationes hic expendere, longum esset; & minimè necessarium, cùm jam ab aliis satis accuratè præstitum sit.

Marcum cœlo receptum esse] i. e. cœlitibus adscriptum & Divum, imò Deum factum. Vide Antoninum lib. IV. c. 14. & quæ nos ibi.

Julius Capitolinus in vita Marci.

Erat enim ipse tantæ tranquillitatis ut vultum nunquam mutaverit mœrore, vel gaudio philosophiæ deditus Stoicæ, quam & per optimos quosdam Magistros acceperat, undique ipse collegerat.

Vulcatius Gallicanus in vitâ Avidii Cassii.

Nec defuere qui illum Catilinam vocarent: quum & ipse se ita gauderet appellari, addens futu-

futurum se Sergium, si dialogistam occidisset, Antoninum significans: qui tantum enituit in philosophiâ, ut iturus ad bellum Marcomannicum, timentibus cunctis, ne quid fatale proveniret, rogatus sit non adulatione, sed serio, ut præcepta philosophiæ ederet: nec ille timuit, sed per ordinem paræneseos, hoc est, præceptionum, per triduum disputavit.

Isaacus Casaubonus ad ista Capitolini, *Vix autem matre agente*, &c.

Faustina autem filio Marco, non luxuriæ magistra, sed vitæ tenuiter ac sobriè instituendæ. Nam ait filius doctum se à matre, τὸ λιτὸν καὶ τ διαιτον, καὶ πόῤῥω τ πλουσιακῆς ἀγωγῆς. victu simplici, & qui opulentorum more ac instituto cedat quàm longissimè contentum esse. *Propterea vir ille divinus neque satis unquam vel cognitus vel laudatus, alio loco diis gratias agit, quod cum lege fatorum matri ipsius cita mors immineret, postremos saltem annos, unà cum ipsa egerit, vel potius illa secum; sic enim ait,* ὥσπερ τ θεῶν τὸ μέλλουσαν νέαν πλουτίαν τ πίνουσαν, ὁμῶς σιγῆσαι μετ ἐμοῦ τὸ πλουτεῖα ἔτη. Diis acceptum fero, quòd mater mea, quamvis juvenis esset cessura, mecum tamen novissimos ætatis annos transegerit.

Idem ibidem ad ista; *ridens res humanas*, &c.

Non ridere, sed rite ac suo pretio æstimare res humanas solitus vir hic sapientissimus. Hoc ille nos docet divinis illis suis libris: velut cum ait in secundo: non enim tempero mihi, quin mellitissima gravissimi doctoris verba adscribam.

Canterus Nov. Lection. lib. VII. c. 1.

Marcus Aurelius Antoninus, imperator optimus, atque idem philosophus tantus, ut hoc meruerit proprium cognomen, duodecim conscripsit de officio suo libros maximæ pietatis, humanitatis, temperantiæ, eruditionis, aliarum rerum præclararum testes plenissimos; & cum quibus multorum philosophorum operosa præcepta collata meritò sordere possint. Quocirca nemo, spero male collocatum tempus putabit, &c.

Cum plures abhinc annos collectionem locorum Antonini qui apud Suidam (non omnium sanè, sed qui Lexicum ejus seu Collectanea pro re natâ versanti se obtulerunt) fecerim, quæ secundæ Antonini Anglicæ editioni præfixa est: eandem hic quoque multò magis exhibendam credidi: sed & locos integros ut apud Suidam hodie extant (quod tum factum non est) apponendos, ut ex collatione de fide & bonitate Codicis MS. quem Xylander expressit, & Antoniniani (saltem à Suidæ usque ævo) textus integritate, contra eorum opinionem qui XII. *hos libros amplioris & perfectioris operis Excerpta duntaxat Eclogasque censuerunt, Lectori constare possit. Hinc quoque haud pauca in Suidâ corrupta corrigere quivis poterit.*

Ἀκενόσπουδον. ὥσπερ Διογνήτῳ ἔμαθον τὸ ἀκενόσπουδον καὶ τὸ ἐπιχωρητικόν, φησι Μάρκος ὁ φιλόσοφος βασιλεύς. *Apud Diognetum didici contemptionem rerum inanium, & scientiarum parandarum rationem, ait Marcus imperator Philosophus.* Antonin. lib. 1. cap. 6.

Ἀκέραιον. ἐκ τ Μάρκου Ἀντωνίνου συγγραφῆς, κἂν τετρακόσια ἔτη βιώσεσθαι μέλλῃς καὶ τοσαυτάκις μύρια, ἔμως μέμνησο ὅτι οὐδεὶς ἄλλον ἀποβάλλει βίον, ἢ ὃν ζῇ. ἢ ἄλλον ζῇ. ἢ ἐν ἂν ἀποβάλλῃ. εἰς ταὐτὸν οὖν καθίσταται τὸ μήκιστον τῷ βραχυτάτῳ. τὸ γὰρ παρὸν, πᾶσιν ἴσον. καὶ τὸ ἀπολλύμενον ἐκ ἴσον, καὶ τὸ ἀπολλύμενον ὅτως ἀκαιρότατον ἀναφαίνεται. ὅτι γὰρ τὸ παρωχηκὸς, ὅτε τὸ μέλλον ἀποβάλλοι ἄν τις ὁ γὰρ ἐκ ἔχει, πῶς ἂν ὅτό τις αὐτ ἀφέλοιτο; Ἀκέραιον. *Ex Marci Antonini scripto. Etiamsi ter mille annos victurus esses, & totidem insuper myriadas, illud tamen meminisse debes, nec ullam aliam vitam ab ea, quam degit, amittere quemquam; vel aliam ab ea, quam amittit, degere. Eodem ergò redit longissimum ætatis spatium cum eo quod est brevissimum. Præsens siquidem tempus est omnibus æquale: & quod amittitur non est æquale omnibus. eadémque ratione id quod amittitur, momentaneum tantum esse constat. neque enim aut præteritum, aut futurum amittere quis potest. nam quis cuiquam id, quod non habet, abstulerit?* Antonin. lib. 11. cap. 14.

Ἀποφαινεῖν. ἐὰν τὶς αὐτὸ μόνον ἰδῇ, καὶ τῷ μερισμῷ τ ἐννοίας διαλύσῃ τὰ ἐμφανταζόμενα αὐτῷ, ἐκέτι ἄλλο τι ὑπολήψεται αὐτὸ εἶναι ἢ φύσεως ἔργον. φύσεως δ ἔργον εἴτις φοβεῖται, παιδίον ἐστι. ὅτο μέν τοι ἁ μόνον φύσεως ἔργον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ συμφέρον αὐτῇ. πῶς ἅπτεται θεῖ ἄνθρωπος καὶ κατὰ τὶ ἑαυτ μέρος. *Si quis rem ipsam per se intueatur, cogitationéque ab illa summoverit ea omnia, quibus tanquam larvis horrendis instructa imaginationi nostræ se objicit, nihil esse aliud comperiet quam opus naturæ. Opus autem naturæ ullum quisquis expavescit, puer est. Verùm enim verò non est opus tantum naturæ, sed quod eidem & conducat. Ejusdem denique facultatis fuerit, considerare, homo Deum quomodo, & quâ sui parte contingat.* Antonin lib. 11. cap. 12.

Ἄσχολος. ὁ μὴ δύκαιρῶν. σχολὴ γὰρ ἡ ἐν τῇ λεγομένῃ συνηθείᾳ εὐκαιρία. μηδὲ χωρὶς ἀνάγκης λέγειν πρός τινα, ἢ ἐν ὑπισολῇ γράφειν, οὐκ ἄσχολος εἰμι. μηδὲ διὰ τοιάτ συνεχῶς σημαινέσθω τὰ κατὰ τὰς πρὸς τὰς συμβιώσεις σχέσεις καθήκοντα, προσαλλόμενον τὰ πρέποντα πράγματα. Ἄσχολος. *Negotiosus, qui non habet opportunam, commodámque negotiorum conficiendorum occasionem.* Σχολὴ *enim i.e. otium est ea, quæ in consuetudine i.e. communiter & vulgo vocatur* εὐκαιρία *i.e. commodum rei gerendæ*

tempus. Néve ſi neceſſitate adactus, aut dicto aut ſcripto ſignificem alicui, non vacare me: néve hoc modo ſub negotiorum diſtinentium prætextu officia ea, quæ vitæ hujus neceſſitudo à nobis exigit ſolens deſeram. Antonin. lib. 1. cap. 12.

Ἀψικάρδι. εἰ δ᾽ ἰδιωτικὸν φάρμακον ἀψικάρδιον ἐθέλεις, ἐρῆσαι ταχέως τ καρδίας ἀπτόμενον. Ἀψικάρδι. *Si autem vulgare vis pharmacum, quod cor tamen attingat, mox tibi dicet cor tangens.* Antonin. lib. x. cap. 3.

Ἀψιθρ. Μεταβλητ. ἢ ὁ ταχέως καὶ ἅμα τῷ ἅψασθαι χορεννύμ. εἰδὼς τ νομάδων, &c. καὶ ἀυθις. συντηρητικὸν δεῖ εἶναι πρὸς τὰς φίλας, καὶ μηδαμῶ ἀψίθρον. Ἀψίθρ *Qui facilè mutatur, vel qui ſtatim ſatiatur, ſimul ac cibum tetigit, qui ſtatim rerum aliquarum faſtidio afficitur. Cùm noviſſet Numidarum, &c. Et rurſus. Oportet erga amicos conſtantem eſſe, nec ullo modo faſtidioſum.* Antonin. lib. 1. cap. 13. Vir doctus qui hæc Polybio adſcribit, haud dubiè fallitur.

Τραγός. γράσ. ἡ δυσοσμία τ τράγων, καὶ γράσων ἄνθρωπ. ὁ δύσοσμ. τῷ γράσωνι μὴ ὀργίζ. Τραγός. γράσ. *Hircorum malus odor. Et* γράσων ἄνθρωπ, *homo male olens, fœtidus. Hircum olenti ne iraſcaris.* Antonin. l. v. cap. 28.

Δαίμων. ἡ ἑκάστ τύχη. Ἀριστοφάνης, &c. καὶ Σοφοκλῆς,

Γενναῖ ὡς ἰδόντι πλὴν τ δαίμον.

τυπήσι τ τύχης. Οὐδὲν ἀθλιώτερον τ πάντα κύκλῳ περιεχομέν καὶ τὰ νέρθεν γῆς ἐρευνῶντ, καὶ τὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς τ πλησίον λαβὰ πραγμάτευσις ζητοῦ, μὴ αἰσθανομένν ὅτι ἀρκεῖ πρὸς μόνῳ τῷ ἔνδον ἑαυτ δαίμονι εἶναι, καὶ τοῦτον γνησίως θεραπεύειν. θεραπεία δ᾽ αὐτοῦ καθαρὸν παθῶς διατηρεῖν καὶ κακότ. καὶ δυσαρεστήσεως τ πρὸς τὰ ἐκ θεῶ καὶ ἀνθρώπων γινόμενα. τὰ μὲν γὰρ ἐκ θεῶ καὶ ἀνθρώπων φίλα διὰ συγγένειαν. ἔστι δ᾽ ὅτε καὶ τρόπον τινὰ δι᾽ ἄγνοιαν ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ἐλάττων ἡ πώρωσις αὐτὴ τ σκεμμάτων τὰ λευκὰ καὶ μέλανα. Δαίμων. *Cujuſque fortuna. Ariſtophanes, &c. & Sophocles,*

Generoſus es, ut intuenti conjicere licet, exceptâ fortunâ tuâ.

Τῦ δαίμον, τῆς τύχης i. *fortuna. Nihil homine illo miſerius eſt, qui omnia undique pervagatur, & cùm ea quæ ſubter terram ſunt ſcrutatur, tum quæ in animis alienis, conjecturâ nititur indagare; nec intelligit interim ſufficere ſibi, ut cum eo, quem intra ſe gerit, genio verſetur, eúmque legitimè colat. Colet autem, ſi affectibus & vitio immunem cuſtodierit, nec offenſum re aliquâ, quam vel dii vel homines egerint. Divina enim & humana facta, cognationis ratione ſunt amica. Interdum autem hæc cæcitas quodam modo propter bonorum & malorum ignorationem eſt major illa, quæ alba & nigra internoſcere prohibet.* Antonin. lib. 11. cap. 13.

Ἐπιλαμβάνεσθαι. γενικῇ. μέμφεσθ. μὴ ἀνεπιδεκτικῶς ἐπιλαμβάνεσθ τ βαρβάρων, ἢ σόλοικον, ἢ ἄπηχές. π προενεγκαμένων. Ἐπιλαμβάνεσθ. *Genitivo. corripere. Non probroſe excipere, ſi quis barbarum quid, vel ſolœcum, vel abſonum protulerit.* Antonin. lib. 1. cap. 10.

Εὐανακλήτως. συμπαθῶς. καὶ πρὸς τὰς χαλεπήνας καὶ πλημμελήσας ἀνακλήτως ἔχειν. ἀναδιδάκλως, ἐπειδὰν αὐτοὶ ἐπανελθεῖν θέλωσι. Εὐανακλήτως. *Exorabiliter, placabiliter, cum commiſeratione. Ut placabilis & reconciliatu facilis eſſem, adverſus eos, qui offenſionis cauſam dederint, aut deliquerint aliquid, ſimulátque illi in gratiam redire vellent.* Antonin. lib. 1. cap. 7.

Εὔλυτ. Μάρκ Ἀντωνῖνος φησὶν ἕως ἀναμένων τὸ ἀνακλητικὸν ἐκ βίου εὔλυτος, μήτε ὅρκου δεόμενος, μήτε ἀνθρώπου τινὸς μάρτυρ. Εὔλυτος. *Facilis ſolutu. Expeditus. Ut Marcus Antoninus dicit, expecta expeditus, donec è vita receptui canatur; nec jurejúrando, nec ullo homine teſte indigens.* Antonin. lib. 111 cap. 5.

Εὐμάρεια. ἡ εὐκολία. λέγ ἣ καὶ ἡ εὐκοσμία φησὶ Μάρκῳ Ἀντωνίν. καὶ ἐν Ἐπιγράμματι, &c. Εὐμάρεια. *Facilitas. Sic vocatur & modeſtia apud Marcum Antoninum & in epigrammate.* Antonin. lib. IV. cap. 3.

Ὀρθὸς. λέγ καὶ ὄρθι. Μάρκος. ὄρθον ἢ εἶναι, καὶ μὴ ὀρθάμενον. Ὀρθὸς *dicitur & ὄρθι. Rectus, Erectus. Marcus. Rectum, non ſurrectum eſſe.* Antonin. lib. 111. cap. 5.

Ὀρτυγοκόπος. παιδιά τις. ἐν ᾗ ὄρτυγας ἱστᾶσιν ἐν γύρῳ ἃς τύπτουσιν εἰς τ κεφαλήν. καὶ ὁ μὲν ἐν τῷ γύρῳ, &c. μήδε ὀρτυγοκοπεῖν. μὴ ἢ φέρε τὰ τοιαῦτα ἐπιθῆ. Ὀρτυγοκόπος. *Ludus quidam eſt, in quo coturnices in orbem collocant, quorum capita feriunt. Qui autem in gyro, &c. Neque coturnices feriendæ, neque hujuſmodi rerum admiratione obſtupeſcendum.* Antonin. lib. 1. cap. 6.

Ὠστικῶς, τὸ μὲν βίας καὶ ὠθισμῶ. μηδὲ ὠστικῶς καὶ μὴ βίας πρὸς θάνατον ἔχειν. Ὠστικῶς. *Pellendo, trudendo. Per vim & propulſionem. Nec impetu, nec per vim ruendum eſt in mortem.* Antonin. lib. IX. cap. 3.

Παράπηγμα. κανών. καὶ εἰδός τι ὀργάνου ἀστρονομικοῦ. εἰ δ᾽ ἰδιωτικὸν φάρμακον ἀψικάρδιον ἐθέλεις φέρε τ θάνατον εἰπω. Παράπηγμα. *Regula. Et quoddam inſtrumenti aſtronomici genus. Ut. Si verò vis plebejam regulam, quæ cor tangat, adverſus mortem dicam.* Antonin. lib. IX. cap. 3.

Περιλαλῆσιν. ἀσπαλιεῖ. ἀντὶ δ φλυαρῆσι, φλυαρῆσι. τοῖς φιλαλήσι μὴ ταχέως συγκαλέσθαι. Περιλαλῆσιν. *Accuſativo. Pro φλυαρῆσι, ſupra modum loquuntur, garriunt. Ut, ne celeriter aſſentiaris quibuſvis garrulis.* Antonin. lib. 1. cap. 7.

Πρασιανός. ὅτι πρασιανὸς λέγ βενεπανὸς, καὶ παλμυλάριος, καὶ σκυτάριος φησὶ Μάρκῳ Ἀντωνίνῳ. Πρασιανός. *Praſianus & Palmularius & Scutarius dicitur apud Marcum Antoninum.* Antonin. lib. 1. cap. 5.

Προσο-

Προσοχή. ἀκριβὴς ἐπιμέλεια ἀμίνης. Τ̃ ἰδίου σώματος ἐπιμελητικῶς δεῖ ἔχειν ἐμμέτρως. ἔτι ὡς ἂν τις φιλόζωος, ἔτε πρὸς καλλωπισμὸν, ἔτε μὲν ὀλιγώρως, ἀλλ' ὥστε ἀμὲ τ̃ ἰδίαν προσοχὴν εἰς ὀλίγα πάνυ ἰατρικῆς χρήζειν, φαρμάκων, κ̀ ἐπιθεμάτων ἐντὸς κ̀ ἐκτός. Προσοχὴ. *Accurata victus ratio. Corporis curam probè attemperatam oportet gerere, ut nec vitæ avidus videaris, aut elegantiæ ſtudioſus: nec neglectui tamen id habeas; ſed per tuam ipſius diligentiam efficias, ui perpaucâ indigeas medicinâ, & pharmacis, & epithematibus internis & externis.* Antonin. l. 1. cap. 16.

Συμβαίνοντα. συμφωνοῦντα. τὸ συμβαίνειν λέγομεν ὡς τὰς τετραγώνους λίθους ἐν τοῖς τείχεσι, κ̀ ἐν τοῖς πυραμίσι συμβαίνειν οἱ τεχνῖται λέγουσι, συναρμόζειν ἀλλήλοις τῇ τοιᾷ θέσει. Συμβαίνοντα. *Conſentientia, coagmentata.* Συμβαίνειν *dicimus, ut lapides quadratos in mœnibus aut pyramidibus convenire dicunt artifices, cùm ſibi invicem ſcitè compoſiti coaptantur.* Antonin. lib. v. cap. 8.

Τερατεία. ψευδολογία, ψευδοδοξολογία. τοῖς ὑπὸ τ̃ τερατευομένων, κ̀ γοήτων, περὶ ἐπῳδῶν, κ̀ δαιμονίων ἀποπομπῆς. Τερατεία. *Falſiloquium. Oratio portentoſa, remota à communi mortalium opinione, qualis ſolet eſſe eorum, qui res prodigioſas dicunt, & præſtigiatorum de incantatione, & dæmoniorum averruncatione.* Antonin. lib. 1. cap. 6.

Haud paucæ præterea voces & phraſes, ut ἀναπεπαίμβω, ἐκτρεψον, ἐκτέον, εὐσυνείδητος. κ̀ νῦν, τὸ παρὸν εὖ τίθεσθαι, *&c. in quarum explicatione Suidam ad certa Antonini loca reſpexiſſe veriſimile puto: quia tamen affirmare non poſſum, cum neque nominet Antoninum, neque plura proferat, ex quibus certò liquere poſſit, labore colligendi libens ſuperſedeo.*

Poſtremo *loco libet hic ſubjicere quod extat apud Suidam veteris cujuſdam ſcriptoris de Theoſebio philoſopho teſtimonium, quod ad Antoninum noſtrum, aut hos ſaltem ejus libros pertinere dudum eſt cùm peculiari commentatione Viro Clariſſimo harum literarum ſtudioſo & intelligenti inſcriptâ haud levibus argumentis adductus conjeci potiùs quàm aſſerui. Nunc autem ut aſſerere penè audeam, facit authoritas Fragmentorum quorundam Antonini manu Davidis Hæſchelii, viri doctiſſimi, ex Auguſtanæ Bibliothecæ veteri codice tranſcriptorum, nuper mihi viſorum, quæ Epictetum præferunt auctorem. Unde* τ̃ μακαρίτη *Hæſchelio, priuſquam Antoninum vidiſſet. (nam viſo illo poſtea ſententiam mutavit) de Theoſebio auctore primò ſuſpicio, præfixis Fragmentis iſtis, ad prælum paratis, hoc titulo,* Epicteti Enchiridion 11. ſive, Theoſebii Epicteteæ doctrinæ Syngramma: ex Auguſtanâ Bibliothecâ Græcè nunc primùm à Davide Hæſchelio Auguſtano editum. *Hanc commentatiunculam cum primum vacabit relegere & abſolvere, publici juris faciam. Rem interim me doctioribus in medium propono, de quâ cogitent; non hic tantum, ſed quacunque aliâ in re certiora docentibus herbam promptus alacriſque porrecturus. Hoc modò minus cautos & peritos in anteceſſum monebo; ne ex Latinâ Franciſci Porti tranſlatione ferant ſententiam, quam longè à Græcis (quæ tamen ipſa ſemel iterumque mendoſa) non uno loco hic abire* σὺν θεῷ *docturi ſumus.*

Ἐπίκτητος ἱεραπόλεως τ̃ Φρυγίας φιλόσοφος, δοῦλος μ̀ Ἐπαφροδίτου τ̃ σωματοφυλάκων Τ̃ βασιλέως Νέρωνος. πηρωθεὶς μ̀ τὸ σκέλος ὑπὸ ῥεύματος ἐν Νικοπόλει τ̃ νέας ἠπείρου ᾤκησε, κ̀ ἀφτείνας μέχρι Μάρκου Ἀντωνίνου ἔγραψε πολλά. ὅτι θεοσέβιος ὁ φιλόσοφος ἔλεγε πολλὰ ἀπὸ τ̃ Ἐπικτήτου σχολῶν, τὰ μ̀ κ̀ αὐτὸς ἐπεπεχνᾶτο τ̃ ἠθοποιὰ διανοήματα μούσης, ἱκανὰ πείθειν κ̀ δυσωπεῖν τ̃ ψυχῶν τὰς μὴ παντάπασιν ἀτέγκτους κ̀ ἀπερέμονας. ἀσπάζεσθαι μ̀ τὰ ἀμείνω κ̀ μεταδιώκειν, καθόσον οἷόν τε ἦν. ἀποτρέφεσθαι μ̀ κ̀ ἀποδιδράσκειν τὰ χείρω τ̃ ζωῆς εἴδη κ̀ δύναμιν. τοιγαροῦν κ̀ ἐν συγγράμμασι καταλέλοιπε τοιούτοις ποσὶ τὰς ἐαυτ̃ νουθετήσεις οἷς ὁ Ἐπίκτητος χρῆται. καί μοι δοκεῖ ἀνὴρ γεγονέναι ἄνλικρυς (ὡς ἕνα πρὸς ἕνα ἀντιβαλεῖν) ὁ τ̃ καθ' ἡμᾶς χρόνων Ἐπίκτητος. ἄνδ μέντοι τ̃ Στωϊκῶν δοξασμάτων. ὁ γὰρ Θεοσέβιος ἀδεὲς πᾶν, ὅσον τ̃ Πλάτωνος ἀλήθειαν ἠσπάζετο, κ̀ ἐθαύμαζε. κ̀ δήπου κ̀ συνεγράψατο μικρὸν βιβλίδιον, περὶ τ̃ ἐν πολιτείᾳ τῇ μεγάλῃ κεκομψευμένων, τ̃ ἀπὸ τ̃ θεῶν ἥκουσαν θεοσοφίαν ἐξαίρων λόγῳ. ταύτην γὰρ διαφερόντως ἐτίμα, κ̀ ἔσεβεν. ἀεὶ γὰρ ἐν τοῖς ἠθικωτέροις φιλοσοφήμασι διαλέγων ἐφαίνετο. κ̀ γὰρ δ' ἐπφύκει πρὸς δίζωΐαν μᾶλλον, ἢ ἀπισήμιλον, ἀδὲ παύτῃ ἡσυχάζουσαν, ἀδὲ ἐν μέναις τ̃ φαντασίαις γυμναζομένην, ἀλλὰ ζῶσαν ἱκανῶς ἐπ' αὐτ̃ τ̃ πραγμάτων. εἰ μὴ γὰρ κ̀ τ̃ δημόσιον ἐπολιτεύσατο τρόπον, ἀλλὰ τ̃ ἴδιον, ὃν κ̀ Σωκράτης ἐκεῖνος, κ̀ ὁ Ἐπίκτητος, κ̀ πᾶς δ' φρονῶν μεταχειρίζεται, τ̃ ἑαυτ̃ κ̀ ἐν ἑαυτῷ πολιτείαν διακοσμῶν. Τ̃το μὲν πρῶτον, ἔπειτα κ̀ πρὸς ἀλλήλους ἐν μέρει καθήκασον ἰδία συνισαμένῳ πρὸς τὸ βέλτιστον. *Epictetus, ex Hierapoli Phrygiæ urbe, philoſophus. Servus autem Epaphroditi, unius de ſatellitibus Imperatoris Neronis. Ob defluxionem autem altero crure mutilatus, in novæ Epiri urbe Nicopoli habitavit. Et vitâ productâ uſque ad Marcum Antoninum multa ſcripſit. Theoſebius autem philoſophus multa ex Epicteti ſcholis deſumpta dixit. Alia verò & ipſe excogitavit ſententiarum enuntiandarum genera, quæ ſunt Muſæ mores formantis documenta, ad perſuadendum apta, & ad animos non prorſus inexorabiles & indomitos flectendum & exorandum idonea. Amplecti verò meliora & ſectari ſolebat, quantùm fieri poterat. Averſari verò, & fugere deteriora vitæ genera pro viribus conſueverat. Quamobrem etiam ſuas admonitiones in libro oratione ſolutâ ſcripto reliquit quibuſdam hujuſmodi viris, qui tales erant, qualis fuerat ille prior & antiquus Epictetus. Et (ut unum cum uno conferamus) hic noſtri temporis Epictetus mihi videtur fuiſſe manifeſtè talis, qualis fuit antiquus ille Epictetus, ſine tamen Stoicis opinionibus. Theoſebius enim nullius ſcriptoris opiniones tam amplectebatur, & admirabatur, quàm Platonis veritatem. Quinetiam quendam libellum conſcripſit de rebus in magna politia eleganter dictis, divinam ſapientiam à diis venientem, verbis*

extollens. Hanc enim vehementer honorabat & colebat. Semper enim in moralibus philoſophiæ ſtudiis apertè verſabatur. Nam bene natus erat ad bonam vitam colendam potius, quam ad ſcientiam ſectandam, eámque non otioſam, nec in ſolis imaginibus exercentem: ſed in ipſis rebus, & perpetua bonarum rerum actione ſatis viventem. Quamvis enim publicum illud vivendi genus, quod in rerum civilium adminiſtratione verſatur, non fuerit ſectatus: ſed privatim vitæ genus coluerit, quod & ille Socrates, & Epictetus, & quilibet ſanâ mente præditus tractat, ſuam & in ſeipſo ſitam politiam exornans, tamen hoc quidem privatum præclaræ vitæ genus exercebat primum, deinde verò & illud, quod in mutua conſuetudine, & officiis erga ſingulos exercendis, & ad optimum vitæ finem homines deducentibus verſatur.

MERICI CASAUBONI
ISAACI FILII
IN
MARCI ANTONINI
De ſeipſo & ad ſeipſum Libros,
NOTÆ.

NOTÆ IN LIBRUM I.

Ἀρχὴ Ἀνθωνίνου τῶν εἰς ἑαυτόν] *Philoſophi* titulum, quem Marco noſtro plerique veteres, Chriſtiani Gentileſque, non ut proprium cognomen, ſed ut meritum virtutis elogium tribuunt, quod hic omiſerimus, cùm Xylander, utcunque addendum crediderit, non in Manuſcripto tamen inveniſſe ſe codice ingenuè profiteatur, non eſt quòd factum pluribus excuſemus. Si quis tamen hoc non contentus, alias omittendi cauſſas requirat, adeat b. m. parentis in Julium Capitolinum Notas, & Emendationes, initio vitæ Marci: quibus nos quod addamus non habemus. Quæ autem vis ſit & ſententia horum verborum, τῶν εἰς ἑαυτὸν, quòd rectè intellecta, cætera luſtraturis, ex alto ſuſpenſæ lampadis, aut prælatæ facis inſtar eſſe poſſint, utcunque breviores in cæteris, diligenter expendemus. Certè quàm parum diligenter incomparabile hoc ſcriptum hactenus à pleriſque verſatum ſit, vel inde conſtare poſſit, quòd plerique, etiam doctiſſimi, in ipſo titulo, tanquam limine, malo omine, ſoleant impingere. Quotus enim quiſque eſt, qui cùm aliquid ex his libris promunt, Antoninum *De Vitâ ſuâ* non laudant? Certè, Marcum Antoninum, maximorum virorum, ex ipſis etiam Imperatoribus non unius exemplo, *De Vitâ ſuâ* commentarios reliquiſſe, ſunt qui aſſerant, & Ælium Spartianum, aut Lampridium teſtes appellent. Ego ingenuè profiteor, neque in Spartiano, neque in Lampridio, (quos tamen non oſcitanter legi) tale quid, ſed nec in alio quoquam veteri ſcriptore, de Marco noſtro meminiſſe. Sed demus ſcripſiſſe; quid tum? An ideò, τὰ εἰς ἑαυτὸν, *De Vitâ ſuâ?* An hic quicquam Marcus Antoninus (pauca excipio, quæ obiter & aliud agens libro primo) vel de vitâ ſuâ, dum privatus adhuc; vel de rebus à ſe geſtis, poſtquam Imperator? An quiſquam unquam fuit, qi præcepta philoſophiæ, & ſecum colloquia (poſteri ſoliloquia dixere) ad mentis animíque cultum ſpectantia, *De Vitâ ſuâ*, (præſertim qui maximus Imperator eſſet) inſcriberet? Scripſerat Cæſar Auguſtus De vitâ ſuâ libros XIII. Hodie non extant hi libri: ſed tamen hodiéque ſuperſunt fragmenta quædam, quæ cujus argumenti fuerint, ſi titulus non docet, indicare queant. Nempe res à ſe publicè privatímque geſtas iis libris ſummus Imperator complexus erat. Unde & illa tituli, *De Vitâ ſuâ*, apud Suidam Græca metaphraſis, περὶ τῆς ἰδίας βίου καὶ τῶν πράξεων. Septimii quoque Severi *De Vitâ ſuâ* Commentarii olim extabant; de quibus Ælius Spartianus in ejus Vitâ meminit his verbis: *Vitam ſuam privatam publicámque ipſe compoſuit ad fidem:* Aurelius autem Victor Spartianum ita expreſſit; *Abs ſe texta* (malunt ibi viri docti, *geſta*, legi) *ornatu ac fide paribus compoſuit.* Meliùs igitur illi multò, qui τὰ εἰς ἑαυτὸν, τῆς ἰδίας βίου διαγωγὴν, ut vetus apud Suidam ſcriptor, aut ipſe potius Suidas; vel *De officio ſuo*, ut doctiſſimus Canterus exponunt. Ad inſtitutum vitæ, fateor, & doctrinam de Officiis referri poſſunt pleraqe quæ hic tractantur, & ſcopus hic in iſtis libris quin Antonino noſtro præcipuus fuerit non abnuo. Sed nec iſta tamen, ut quæ vim vocis ἐμφατικωτάτης & præcipui momenti non ſatis exprimant, mihi ſatisfaciunt. Ut enim qui τὸ ὄν, ἁπλῶς & καθ' ἐξοχὴν; vel τὸν ὄντα, (ut Plato non uno loco) dicit, *Deum* quidem intelligit; nec tamen interpres admittendus, qui *Deum* Latinè reddat; cùm quod iſta *Dei* periphraſi ſapientiſſimè innuitur, eum vitæ fontem, eſſe, *in quo ſint, vigeant & moveantur* (*Act.* 17. 28.) omnia; imò verò, quod altioris adhuc eſt ſapientiæ, ſolum illum verè eſſe & exiſtere; cætera præter illum, quæcunque fluxæ ſunt naturæ & mutationibus obnoxiæ, verè ea (quod tum alii pulchrè probant Philoſophi, tum Plutarchus inter alios eximiè, peculiari de Delphico ei tractatu) non eſſe, aut vivere; id totum ſimplici & vulgari Dei nuncupatione deperdatur: Ita hic, qui, τὰ εἰς ἑαυτὸν, *De officio vitæ*, aut *inſtituto* vertat, rem quidem dicat ipſam, ſi ſola libri materia quæritur; à tituli tamen ipſius proprietate, & præſtantiâ longè abeſt, quo, præter argumenti indicium, omnium vitæ quàm latè patent officiorum; omnis civilis & moralis philoſophiæ fons & origo, nempe Sui ipſius cognitio, excellenter aperitur. Hinc Delphicum illud tantæ celebritatis oraculum, Γνῶθι σεαυτὸν. *Noſce teipſum*; de quo tam multa apud veteres Gentiles, alioſque: quò pertinet & illorum philoſophorum ſubtiliſſima diſputatio, qui virtutes omnes; juſtitiam puta, fortitudinem, alias; ad unam propriæ mentis animique curam revocabant: quorum ſententiam Gregorius Thaumaturgus, ut Theologus, ita & Philoſophus eximius, Oratione in laudem Origenis, ipſo dignâ, pluribus explicat. Sed ex innumeris illis quæ apud veteres Græcos Latinoſque ſcriptores paſſim occurrunt Delphici iſtius præcepti interpretationibus, binas hic, Ciceronis ambas, utcunque prolixiores, alteram certè, quòd tum titulum, de quo nunc quærimus, apprimè illuſtrent, tum librorum omnium ſcopum materiamque nervoſè pariter & luculenter exponant, apponere viſum eſt. Ita igitur Cicero, Tuſcul. Quæſt. lib. 1. *Eſt illud quidem vel maximum, animo ipſo animum videre; & nimirum hanc habet vim præceptum Apollinis, quo monet ut ſe quiſque noſcat. Non enim, credo, id præcipit, ut membra noſtra aut ſtaturam, figuramve noſcamus: neque nos corpora ſumus: neque ego tibi dicens hoc, corpori tuo dico. Cùm igitur, noſce te, dicit, hoc dicit, noſce animum tuum; nam corpus quidem quaſi vas eſt, aut aliquod animi receptaculum: ab animo tuo quicquid agitur, id agitur a te. Hunc igitur noſſe, niſi divinum eſſet, non eſſet hoc oracloris cujuſdam animi præceptum, ſic ut tributum Deo ſit: hoc eſt, ſeipſum poſſe cognoſcere.* Idem de Legibus lib. 1. *Hæc enim* (philoſophia, ſcilicet) *una nos cum ce-*

teras res omnes, tum quod est difficillimum docuit, ut nosmetipsos nosceremus; cujus præcepti tanta vis, tanta sententia est, ut ea non homini cuipiam, sed Delphico Deo tribueretur. Nam qui se ipse norit, primùm aliquid sentiet se habere divinum, ingeniumque (genium, fortasse: sed fortasse tantùm, dico: adi, si placet, Anton. lib. III. c. 4. p. 70. & quæ nos ibi) *in se suum sicut simulacrum aliquod dedicatum putabit; tantoque munere deorum semper dignum aliquid & facies & sentiet: & cùm se ipse perspexerit, totumque tentarit, intelliget quemadmodum à naturâ subornatus in vitam venerit, quantaque instrumenta habeat ad obtinendam adipiscendamque sapientiam: quoniam principiò rerum omnium quasi adumbratas intelligentias animo ac mente conceperit, quibus illustratis sapientia duce bonum virum* (scribo, *verum*. Vide Antonin. lib. V. cap. 12. Ὁποῖά τινά ἐστι τὰ τοῖς π. &c. Item Platonem, tum alibi, tum VI. de Repub. toto;) *& ob eam ipsam tantam cernat se beatum fore. Nam cùm animus cognitis perceptisque virtutibus à corporis obsequio indulgentiaque discesserit, voluptatemque sicut labem aliquam decoris oppresserit, omnemque mortis doloriſque timorem effugerit; societatemque charitatis coierit cum suis, omnesque natura conjunctos suos duxerit, cultumque deorum & puram religionem susceperit, & exacuerit illam, ut oculorum sic ingenii aciem ad bona deligenda & rejicienda contraria, qua virtus ex providendo est appellata prudentia; quid eo dici aut cogitari poterit beatius? Idemque cùm cælum, terras, maria, omnisumque rerum naturam perspexerit; eaque unde generata, quò recurrant,* (alii, *reditura*;) *quando, quo modo obitura; quid in iis mortale & caducum, quid divinum æternumque sit viderit, ipsumque ea moderantem & regentem penè prehenderit, seseque non unis circumdatum mœnibus popularem alicujus definiti loci, sed civem totius mundi, quasi unius urbis agnoverit: in hâc ille magnificentia rerum, atque in hoc conspectu & cognitione naturæ, dii immortales, quàm ipse se noscet, quod Apollo præcepit Pythius! quàm contemnet! quàm despiciet! quàm pro nihilo putabit ea, quæ vulgò dicuntur amplissima!* Hactenus Cicero, cujus verbis nihil opportunius ad Antonini mentem scopumque fieri posse, qui cum curâ legent, & lecta contendere non gravabuntur, agnoscent. Quod igitur Xylander ipse olim (rationem non assequutus, unde sit quòd postea rejecit) rectè: quod ὁ μακαρίτης parens meus, (cujus judicii magna apud me filium, jure meritoque ut filium; sed non minor, hic quidem certè, si non filium, esset authoritas) non uno loco præfert, *De seipso*: id ego omni alii interpretationi simpliciter anteponendum duxi. Sed ne sic quidem plenè satis reddi crediderim, quod Græca verba continent, aut continere certè possint. Refert Diogenes Laërtius lib. 6. §. 3. Antisthenem olim interrogatum, *τί αὐτῷ περιγίγνοιτο ἐκ φιλοσοφίας, quem potissimum ex Philosophiæ studio fructum percepisset*, respondisse, τὸ δύνασθαι ἑαυτῷ ὁμιλεῖν, *mecum colloqui posse*. Hinc vox αὐτολαλήτης, quæ apud eundem in Pyrrhone; soliloquum Latinè dicas. Hinc illud Ciceronis Tuscul. V. Demosthenis Oratoris factum nescio quod improbantis; *Apud alios loqui didicerat, non multum ipse secum*; quibus verbis hominem notat, qui plus operæ poliendo sermoni, quàm moribus excolendis posuerit? Solonis scriptum, εἰς ἑαυτὸν ὑποθήκας, inscriptum, memorat Diogenes Laërtius in ejus vitâ: Hermetis autem, vetustissimi illius & genuini, qui Τρισμέγιστος ob admirationem sapientiæ dictus est; πρὸς τὸν ἴδιον υἱόν, beatus Cyrillus libro 2. contra Julianum. Quare cùm τὰ εἰς ἑαυτὸν, tam, *ad se ipsum*, quàm, *de se ipso*, verti posset, & in utroque multum ponderis inesset, utrumque non malè conjungi posse, imò verò debere existimavi. Hæc igitur ratio nostræ, *De seipso & ad seipsum*, versionis. Porrò per ἑαυτὸν, philosophos, Platonicos, Stoicosque, animum seu mentem cujusque intellexisse, nemo opinor, (ut allatum modò Ciceronis ex Tuscul. Quæst. locum omittam) ignorat, qui non in ipsorum libris hospes planè: præsertim cùm Aristoteles etiam subscribat, & rationem in Ethicis non uno loco reddat. Hinc illa gravissima quæstio, an Homo sit quiddam ex corpore & anima compositum; nobiliore illâ quidem compositi parte, sed parte tamen: an verò essentia ejus tota, καὶ τὸ τί ἦν εἶναι, sit in animâ solâ, quæ corpore utatur ut organo sibi circundato. Platonicæ & Stoicæ Philosophiæ hoc immotum fundamentum, cui cætera pleraque superstructa sunt hominem καθ' ὃν ψυχὴν ἐστιῶσθαι. Simplicius in Epictetum. Παιδεύει δὲ τὸν ἄνθρωπον ὡς καθ' ὃν ψυχὴν λογικὴν ἐστιωμένον, τῷ σώματι χρώμενον ὡς ὀργάνῳ. *Doctrina ejus*, inquit, *hoc præsupponit, hominis essentiam in solâ ejus anima consistere, quæ corpore utatur ut organo.* Miras tenebras offundit Latinus interpres, vir alioqui doctissimus, dum vertit, *Omnis autem doctrina hæc natura humana fundamento innititur, quæ posita sit in ratione & mente, quæque corpore ita ut artifex instrumento quopiam utatur.* Vide Antoninum lib. VIII. cap. 40. & decimi libri, sectione ultima: Plutarchum etiam contra Colotem, præstantissimæ editionis in octavo, pag. 2051. Plenior hujus tituli explicatio ex diversis Antonini locis peti potest: iis præcipuè (quæ non pauca) quibus vox ἑαυτοῦ, non sine peculiari ἐνεργείᾳ, aut δεινότητι usurpatur. Memini V. Cl. Thomam Gatakerum in nupero illo meo (de quo in præfatione ad Lectorem diximus) cum ipso colloquio, quod ego vel non legeram, vel certè legere non memineram, monuisse me, virum doctissimum Lylium Gyraldum alicubi in historiâ Poëtarum alio titulo hos Antonini libros citare; τῶν καθ' ἑαυτὸν scilicet: qui quoque titulus ex ipso Antonino commodè potest exponi. Sed cùm priorem illum fide Manuscripti Xylandrini freti pro vero & genuino tueamur, cur de isto laboremus non est. At aliud tamen est, quod in Gyraldi verbis observandum nobis est. Ait enim vir doctus, *Ejus certe librum Græcè scriptum legi, cujus titulus, Μάρκου Ἀντωνίου ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν; ex quo variam & multiplicem illius sapientiam facilè colligere possumus.* Quid illud *in* sibi velle dicemus? Hos libros prolixioris operis, (sive alterius cujuspiam posterioris, sive Antonini ipsius, aliis suis negotiis hâc ratione consulentis operâ) Excerpta, vel Epitomen esse? An potiùs, non hos ipsos quos hic exhibemus libros; (unde fortasse, quod illorum numerus qui in hâc nostra ἐπιγραφῇ, cujus etiam Suidas meminit, ab ipso silentur) sed quædam ex eis Excerpta à Gyraldo lecta esse? Id eò verisimilius mihi fit, quod ante mensem unum aut alterum quàm hæc scriberem, indicio V. Cl. de literis & literarum amantibus omnibus indefessâ industriâ meritissimi, Patricii Junii; beneficio verò Johannis Pricæi, Anglo-Britanni, (cujus extant in Apuleji Apologiam Observationes eruditissimæ) apographum ex Manuscripto Bibliothecæ Augustanæ Codice, celeberrimi illius Davidis Hæschelii manu transcriptum, Excerpta ex Antonino nostro sub nomine *Epicteti, Enchiridii Secundi*, ad capita XLIII. continens, nactus sum. Vix unum de plurimis Antonini libris (secundo & ultimo solis exceptis) æquant omnia illa capita. Ipsissimus est ubique textus Antonini, quem hic exhibemus; non interpolatus, non ullibi (locum unum aut alterum excipio, ubi culpâ fortasse transcribentis, sive Hæschelii, sive alterius cujuscunque deficiunt aliquot lineæ) decurtatus; nisi quod magna lectionum, sed quæ plerumque nullius aut minimi momenti, varietas; cujus, cùm tanti erit, in Notis Lectorem pro re natâ monebimus. Cæterùm quid Excerptor hic quicunque fuerit sibi proposuerit, non in promptu conjicere. Non enim vel quæ præcipua simpliciter, & maximè admiranda in his Antonini libris; vel quæ maximè fundamentalia videri poterant dogmata, præceptáve: non denique quæ unius essent argumenti, congesta hic collectáque dicere quis possit. Nulla capitum istorum inter se non magis quam sectionum Antonini cohærentia. Nihil mihi probabilius occurrit, quàm quibus maximè capiebatur, (quæ palatorum diversitas est) in unum collegisse hunc Excerptorem. Quid si tamen, ut furtum faceret, & vel sibi vindicaret, aut alii cuipiam (ut multi sunt ad fraudes & impostoras, vel minimâ de causâ, proclives) adscriberet? Sed affus erit de his ampliùs quærendi locus, in Commentatione de Theosebio, cujus initio libri ad allatum ex Suidâ testimonium mentionem fecimus.

Pag. 2. lin. 4. *Πόθεν τῆς φλυαρίας διαγωγῆς.*] Viri doctissimi corrigunt ἀγωγῆς, correctione valdè probabili fateor, an omninò necessariâ dubito. ἀγωγὴ, propriè, de educatione; διαγωγὴ, de vita communi & consuetudine. De educatione Antoninum loqui ideò probabilius, quia matris meminit; de consuetudine tamen & instituto vitæ adultioris si exponamus, eadem erit sententia.

Ibid. lin. 5. 6. *τὸ μὲ εἰς δημοσίας διαλεξεῖς*] Xylandri utraque editio, *τὸ μὴ εἰς δημ.* quod ideo moneo, quia Xylandri editionem II. per omnia solis erratis minutioribus & typographicis exceptis, exhibituros promisimus, ut si contrà quid in uno aut altero loco contigerit, de eo in Notis monituri simus. Illud autem μὲ, cùm qui de Marco scribunt uno omnes ore (inter illos etiam Anonymus apud Suidam, cujus & Xylander verba suæ editioni præfixerat) planè contrarium testentur. erratis typographicis haud illibenter annumerassem, nisi versio Xylandri, vel ab ipso, quod non puto, Xylandro, vel à *Manuscripto* quo usus est *ipse* codice, manasse fidem fecisset.

Pag. 3. lin. 1. 2. *μήτε σφαιρικὸς μήτε:*] Pro σωφρικὸς, legendum σωληνάριον, ut magnus Turnebus (decus Galliæ dum vivebat) pridem correxit in Adversariis: Lipsio etiam in libro de Gladiatoribus astipulante. Cæterùm de coloribus & factionibus, sive Circi sive Amphitheatri, quæ sunt aliis observata pridem; aut ejus generis alia si quæ deinceps se nobis offerent, non omnibus fortasse nota, notata tamen aliis haud paucis, & quærentibus obvia, ne quis à nobis in nostris hisce Notis expectet. Non enim alios transcribere mihi animus. Et quis tandem observandi, seu commentandi finis, si quæ scriptoribus antiquis plerisque communia, ea ad singulos ingerenda & congerenda sunt?

Pag. 4. lin. 3. *τὸ ἀντιτυπὲς τοῖς ὑπὸ τῶν τεμνομένων*] De epodis, in genere, quæ nullo non tempore apud pleraſque gentes in usu, trita jam sunt omnia, neque hic à nobis, ut modò monebamus, expectanda. At de dæmonum ἀποτροπῇ quorsum, & quos hic intelligat Antoninus, operæ pretium quærere. Ἀποτρομεῖς, seu ut vulgò loquebantur, *ἐξορκισταὶ τῶν δ.* à Judæis potissimùm ad Romanos manasse crediderim. Mira narrat in hoc genere Josephus Antiq. Judaic. lib. VIII. quæ Eleazarus quidam Judæus exorcista, coram Vespasiano Imperatore & plurimis aliis, ipso quoque se præsente & spectante, patraverit. Post Judæos Ægyptii hâc arte (seu maleficio potiùs, cùm de illis loquimur, dicendum est) tum maximè celebres: qui tamen exorcistantes, formulis ut plurimùm Judaicis utebantur, ut ex Origene contra Celsum lib. I. pag. 17. discimus. In cujus verbis, ista, πολλαχοῦ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπαγγελλομένοις ἐνεργεῖά τινα ἐνίστασθαι μαθήμασι: à Latino (qualia sexcenta in illa versione animadvertimus) interprete, *frequenter sunt interspersa Ægyptiorum disciplinis efficacioribus*, ineptissimè & imperitissimè vertuntur. Verte, *in libris Ægyptiorum qui de miraculosarum operationum & exorcismorum arte tractant & disciplinâ, interspersa reperiuntur.* Confer cum gemino ejusdem Origenis loco qui lib. 4. pag. 189. σαφῶς δ' ὅτι καὶ γενεαλογοῦσαι, &c. Ex his duobus Origenis locis conjunctis Justinus Martyr interpretandus, cujus non verba tantùm mendosè sunt edita, sed in longè aliam, quàm quæ fuit auctoris, sententiam vulgò trahuntur. Is postquam negavit ullos exorcismos à Judæis adhibitos efficaces (si tamen ulli sunt; dubitanter enim loquitur) esse, qui non in nomine Dei Abraham, Dei Isaac, & Dei Jacob, concipiuntur; ita pergit: Ἤδη μέντοι οἱ ἐξ ὑμῶν ἐπορκισταὶ τῇ τέχνῃ, ὥσπερ καὶ τὰ ἔθνη, χρώμενοι ἐξορκίζουσι, καὶ δυνάμεσι καὶ καταδέσμοις χρῶνται εἴπερ. Hæc Justini verba ita vulgò accipiunt, Serrarius in Tobiam, aliique, quasi Justinus id sui temporis Judæis

dæis Exorciſtis objiceret, eos jam à majorum ritu in exorciſmis faciendis deſciviſſe, & novam exorciſandi artem per *ſuffitus* & *vincula*, à gentilibus didiciſſe. Quod quàm falſum ſit, vel ex uno, quem laudavimus, abundè conſtat Origene. Prætereà, quis qui vel Tobiam legerit, credat θυμιάματα Judæos, in exorciſmis, & ſuffiendi ritum à gentilibus accepiſſe? Ad *vincula* quod attinet, miror viris doctiſſimis non intellectam vocem ſignificationis non adeò reconditæ: ſunt enim καθάσματοι, ſolennes adjurationum formulæ, (*carmina*, Latinè dicas) in Exorciſmis adhibitæ. Sed in Juſtini verbis mendum certiſſimum: legendum enim, καθαδίσμοις χρ. ἰκῶν, non, ἵππον; cui verbo nullus ibi locus. Verto igitur, *Jam ſiquidem*, (vel *pridem enim*) *exorciſta veſtri hâc arte*, (in nomine Dei Abrahami, Iſaaci, & Jacobi exorciſandi ſcilicet) *ut & gentiles* (Ægyptii nimirum) *utuntur*; *ſuffitus adhibentes & ſolennes adjurandi formulas*. Apud Chriſtianos denique inter ordines Eccleſiaſticos Exorciſtarum peculiarem claſſem fuiſſe nemo ignorat: Sed præter hos legitimos, quin errones alii, (quales illi περιερχόμενοι Ἰουδαῖοι, Actorum XIX. 13.) præſtigiis ad ſuum quæſtum utentes, dubium mihi non eſt. Ad quos ni fallor, ut & Judæos Ulpiani verba potiſſimùm pertinent: *Medicos fortaſſis quis accipiet etiam eos, qui alicujus partis corporis vel certi doloris ſanitatem pollicentur; ut puta ſi auricularius; ſi fiſtula, vel dentium: non tamen ſi incantarit, ſi imprecatus eſt, ſi* (*ut vulgari verbo impoſtorum utar*) *exorciſavit. Non ſunt iſta medicinæ genera, tametſi ſunt qui hos ſibi profuiſſe cum prædicatione affirment.* D. lib. 50. tit 13. lib. 1. pag. 3. Sed & philoſophos illorum temporum hoc artificio celebres (an infames?) fuiſſe, certum eſt. Apollonium dæmonas abegiſſe, narrat in ejus vita Philoſtratus. Porphyrium, Jamblichum alioſque taceo, quia ævi poſterioris, cum jam Magia in ſummo honore & pretio. Atqui jam Auguſti tempore philoſophos magiæ deditos paſſim, aut ſaltem magos tum fuiſſe, qui falſo philoſophorum nomine ſe venditarent, liquet ex Mecænatis verbis apud Dionem Caſſium Rom. Hiſt. lib. 52. Ut non immerito b. m. parens, Modeſtini verba, *Si quis aliquid fecerit, quo leves hominum animi ſuperſtitione numinis terrerentur, divus Marcus hujaſmodi homines in inſulam relegari reſcribit*, ad illos, quos *ſub philoſophorum ſpecie Rempublicam vexaſſe*, narrat Capitolinus in Marci vitâ, referri poſſe cenſuerit. Id enim ipſum totidem ferè verbis & Mecænas prædicto apud Dionem Caſſium loco. Ex omnibus his, quibus τῶν τεραστευομένων καὶ γοήτων titulus & appellatio pari jure competit, quos peculiariter Antoninus hic notet, an indifferenter omnes, arduum definire. Cæterùm verba illa, τὸ ἀπιστητικὸν, ita capio, non ut omnes omninò ἐνεργείας & miraculoſas operationes pro incredibilibus habuerit; ſed ut quæ vulgò narrabantur in hoc genere, ſuſpecta pleraque habuerit, nec temerè (quæ verbi Græci ἀπιστεῖν ſæpe vis eſt: ut & Cicero alicubi vertit) crediderit: ut denique & animo & judicio alienior ab iis fuerit. Hic locus erat Acta illa apud Metaphraſtem, (de quibus conditor Annalium Baronius ad annum Chriſti 163.) miraculoſam Lucillæ, Marci filiæ, à dæmone obſeſſæ, per Abercium Hierapolitanum Epiſcopum, ſanationem narrantia, expendendi; & cum his Antonini verbis conciliandi: Sed & illa περιδόητα de legione κεραυνοβόλῳ: ut & quod narrat Lucianus in Alexandro Pſeudomante de Antonino, impoſtori nequiſſimo credente, turpiter ab eo decepto. Sed iſta cum accuratè tractari poſtuleant, his anguſtiis includi non poſſunt.

Pag. 4. lin. 4. ἀπιστητικὸν] In loco Joſephi (qui Antiq. Jud. l. VIII. Græco-latinæ edit. p. 257.) τὸ ἐνδεδύκοτες vertunt, *cedentes*, quaſi eſſet ἐνδιδόντες ab ἐνδίδωμι, cùm ſit ab ἐνδέομαι, & vertendum ſit *ligati*, vel, *vincti*. Suidam vide in Ἀναδέμενοι, & alibi. Sed nec in voce ἐνέργεια ſoli impingunt Origenis interpretes. Simplicius in Epict. p. 219. μεταλαμβάνει καὶ αὐτὸ τῆς θείας ἀγαθότητος, ὡς καὶ θείας ἐνεργείας ἐπιδείκνυσθαι. vertunt, *illuſtrationis divinæ fiunt & ipſa participes, ita ut divina conſpiciatur efficacitas*. Verte, *divinæ bonitatis fiant & ipſa participes, ut miraculoſi interdum* (*Deo operante*) *conſequantur effectus*. Quod Simplicio hic θεία ἐνέργεια, id aliis ἐνέργεια vel ἐνέργειαι, ἁπλῶς, pro miraculoſâ præter ordinem naturæ operatione. Athenagoras in Apol. pag. 25. A. Τὸ μὲν δὴ κατὰ τόπους καὶ πόλεις καὶ ἔθνη γίγνεσθαί τινας ἐπ' ὀνόματι εἰδώλων ἐνεργείας οὐδ' ἡμεῖς ἀντιλέγομεν. *Fieri quidem in diverſis locis, & civitatibus, & populis aliquos ab idolis eorumque nomine miraculoſos præter ordinem naturæ effectus, nos etiam non negamus.*

Pag. 6. lin. 2. τὸν ἀσκητικὸν ἢ τὸν ἐνεργητικὸν] Rectè Xylander hic in Notis ἐνεργητικὸν, pro ἐνεργετικὸν reſtituit. Horum autem verborum clariſſima explicatio ex Epicteti capite LXX. ὅταν ἐντελῶς ἡρμοσμένος ᾖς κατὰ τὸ σῶμα, &c. petenda eſt: ſed non, hic quidem, Epicteti à Simplicio, qui in verborum iſtorum, μὴ τοὺς ἀνδριάντας περιλάμβανε, *ne ſtatuas amplectere*, expoſitione inſigniter hallucinatur. Certè non uno exemplo didici de rebus antiquis non ſemper antiquis credendum. Atqui ſunt hodiéque, (quod in tam clarâ luce mirum) qui Simplicium ſequantur: cujus teſtes mihi Notæ neſcio cujus, non uno loco corrigendæ, quæ in Epictetum Lugd. Bat. ex Officina Joh. Maire. A. D. 1634. prodierunt. Περιλαμβάνειν τοὺς ἀνδριάντας, quid ſit, docebunt, præter Arrianum, Diogenes Laërtius in vita Diogenis; & Plutarchus in Apophthegmatis Laconicis. Περὶ ἀσκήσεως, in genere, conſulendus Arrianus in Epict. lib. 3. cap. 12. & 14.

Pag. 7. lin. 1. τὸ μὴ ἐν σολῇ] Lege, qui hæres, b. m. parentem in iſta Capitolini, *Viſus ſanè eſt ab amicis & cum privatis veſtibus*.

Pag. 8. lin. 1. ἐνδιαλέκτως] Lege, ἐνδιαλλάκτως: quod & Xylander in Notis monuit.

Pag. 10. lin. 8. ἀναιθήτως παραπίπτοντα] Metaphora ſumpta à pertuſo dolio; quod & in proverbium abiit. Id Lucretio, *Laticem pertuſum congerere in vas*. Lucianus in Anthologia Gr. εἰς ἄχαρ. eleganter,

Φαῦλος ἀνὴρ πίθος ἐστὶ τετρημένος. εἰς ὃν ἁπάσας
Ἀνλῶν τὰς χάριτας, εἰς κενὸν ἐξέχεας.
Malus vir dolium eſt pertuſum, in quem omnia
Hauriens beneficia, fruſtrà effudiſti.

Seneca Epiſt. 99. *Acquieſcamus his quæ jam hauſimus, ſi modò non perforato animo hauriebamus, & tranſmittente quicquid acceperat.*

Pag. 12. lin. 2. καὶ τὸ ἀθεώρητον τῶν ὁμοίων] Xylander in Notis ingenuè, ideò non interpretatum eſſe ſe, quia non intelligebat, fatetur. Sed eandem ubique legem ſi ſibi dixiſſet, quàm multa paſſim, quæ omittere illum oportuit? Vertimus nos in textu, *nec intempeſtivum*, &c. Quod ſic etiam fortaſſe non malè, *Nec intempeſtivè illos, qui ex opinione vitam inſtituunt, theorematibus exagitare*, vel, *obtundere*. Magnum & perpetuum fere hoc vitium erat ſectatorum philoſophiæ Stoicæ, ſemper crepare theoremata; nullo loco, nullo tempore ab iis oggerendis ſibi temperare. Inde illud Epicteti, μὴ λαλεῖν τὸ πολὺ ἐν ἰδιώταις περὶ τῶν θεωρημάτων. Sed omninò conſulendus A. Gellius, & apud illum Arrianus, Noct. Att. l. 1. c. 2. quibus nihil dici poſſit accommodatius ad hunc locum. Τὸ ἀθεώρητον, hîc accipio ut apud Diogenem Laërtium in Zenone l. 7. §. 90. ubi virtutes aliæ dicuntur θεωρηματικαὶ αἱ ἕχουσαι τὴν σύστασιν ἐκ θεωρημάτων; *ſpeculativæ, quæ ex ſpeculationibus conſtant*; aliæ, ὅλαι μὴ ἔχουσιν, &c. *ſpeculatione vacantes, quæ non habent*, &c. Ὄησις apud Græcos haud rarò, ἁπλῶς, pro vana falſaque quavis (ut Antoninus lib. 4. cap. 12. ἀπό τινος ὀήσεως, & lib. 9. cap. 34. ὅση ὄησις!) opinione: ſed ut plurimùm, pro falſâ opinione ſcientiæ, quam δοκησισοφίαν, aliter vocant. Hinc illud Bionis apud Laërtium lib. 4. §. 50. ἡ ὄησις, προκοπῆς ἐγκοπή, *falſa ſcientiæ opinio profectûs impedimentum*, quod & Plutarchus, Περὶ τῆ ἀκούειν, ut alios omittam, egregiè docet. Eadem erat & Zenonis ſententia apud Laërtium lib. 7. §. 23. μηδὲν εἶναι τῆς ὀήσεως ἀλλοτριώτερον πρὸς καταληψιν τῶν ἐπιστημῶν. *ad percipiendas ſcientias nihil inconvenientius eſſe jam acquiſitæ eruditionis opinione.* In omnibus Laërtii editionibus, quas ego quidem vidi, imperitiſſimè (quod & interpretes Latini, aliique, muſis averſiſſimis inficetiſſimè ſequuntur) editum eſt, ποιήσεως, pro ὀήσεως. Opponit ibi Zeno τὴν ὄησιν, τῇ κοσμιότητι, *falſam ſcientiæ opinionem modeſtiæ*, (quam Chriſtiani θεοσεβοφροσύνην vulgò dicimus) de qua in ſuperioribus lineis dictum fuerat. Etſi Poëta non ego ſum, nec ut eſſem, valde unquam laboravi, hanc tamen de poëſi benè merendi opportunitatem libenter amplexus ſum. Porrò ut nomen ὄησις, ita & verbum, ὄεσθαι, ἁπλῶς, non rarò pro ſtultè, & arroganter putare. Ita accipio lib. 9. cap. 29. ὡς ὄεσθαι φιλοσόφως πράττειν: nec multò aliter apud Ariſtotelem Ethicorum IV. ὁμοίως θαυμάζεσθαι, ὁμοίους ποιεῖν, ὁμοίους ὑπερέχειν, uno eodemque capite.

Pag. 14. lin. 2. τὸ ἀνεπίπληκτον] Concinnior erit ſententia ſi τὸ ἀνεπίπληκτον, paſſivè, pro ἀνεπίληπτον, ut tum Heſychius, tum Suidas interpretantur, accipimus; ut id dicat, Alexandrum cùm ſermonis eſſet adeò caſtigati ipſe, nemo ut illum jure poſſet reprehendere, non tamen alios illum, qui minùs accurati ſermonis erant, unquam reprehendere ſolitum: quæ, in homine Grammatico, rara laus.

Ibid. lin. 10. ὅτι ἡ τυραννικὴ βασκανία] Dubium, *invidiam* paſſivè, an activè, (quam Cicero propriè *invidentiam*, diſtinguendi cauſſâ, ſolet appellare) intelligat; utrique enim pariter obnoxii tyranni: ſed ſequentia verba, ποικιλία & ὑπόκρισις, de invidentia ſumi debere ſuadent; nec fortaſſe aliter Horatius, quanquam aliter vulgò exponatur, in iſtis,

Invidiâ Siculi non invenere Tyranni
Tormentum majus,

uſurpavit. Quod mox de *Patriciis* Antoninus, non aliud ille, quam quod omnes omnium ætatum ſcriptores queſti ſunt, & quotidiana firmat experientia, *veras* (ut Ciceronis utar verbis; veros affectus dicit hic Antoninus) *amicitias difficillimè reperiri in iis, qui in honoribus, réque publicâ verſantur*. Fortaſſe alludit Antoninus ad etymologiam verbi ἐυπαλρίδαι: Ea quippe maxima apud Poëtas immanitatis exaggeratio, quæ à feris parentibus, tygridibus leæniſque ducitur: Qui igitur ἐυπαλρίδαι vocati, (i. e. *boni ortû parentibus*) illi ſi verè quod vocantur, eſſent, diſſimillimos eos eſſe, id eſt, mitiſſimos eos & manſuetiſſimos, verum erat.

Pag. 16. lin. 3. παρὰ τῷ αὐτάδφ μου Σευήρῳ] Viris maximis aſſentior, Scaligero, Baronio, Salmaſio, tum hic, tum apud Galenum, *Verum* pro *Severo* reſtituentibus. At quod idem Baronius a. d. 177. 7. in Ulpiano, ubi editiones omnes aut pleræque, *Divi Severus & Antoninus*, ipſe, ne monito quidem lectore varietatis lectionis, *Divi Verus & Antoninus*, exhibet, non laudo. Etſi enim ſunt viri docti, qui ita malint; ſunt tamen & alii non minùs docti, qui non levibus moti rationibus, vulgatam lectionem retinendam putant.

Pag. 17. lin. 2. τὸ ἀμελὲς καὶ τὸ ἀμέλουν] Non id puto voluit Antoninus, curis eum (neque enim potuit) omnino vacuum fuiſſe, ſed in maximis curis & occupationibus, ſtudia philoſophiæ, ut Ciceronis utar verbis, non intermiſiſſe. Vide infra lib. 9. cap. 36. Τὸ μὴ ἀφίσασθαι φιλοσοφίας, &c. Vocem non adeò alioquin obſcuram, conſultò tamen hic expoſui, ne quis τὸ ἄνλουον καὶ τὸ ἀμελὲς, lib. 6. cap. 23. cùm leget, ſuſpectam haberet, & temerè ſollicitaret.

Pag. 18. lin. 7. Παράκλησις Μαξίμῳ] Turbat hic contextum orationis vox παράκλησις non unâ ratione. Expende ſequentia & intelliges. Præterea, conſtanter Antoninus hoc toto libro, quoties ad diverſas perſonas tranſit, à præpoſitione παρὰ, ſermonem ſuum auſpicatur. Mihi non dubium, quin ſcripſerit Antoninus, (fortaſſe

taſſe & ita reperit in Manuſcripto Codice Xylander, & imprudens mutavit) Παρὰ κλ. Μαξίμῳ, compendioſe, pro, Παρὰ Κλαυδίῳ Μαξίμῳ. Capitolinus in Marci vita: *Audivit & Sextum Cheronenſem Plutarchi nepotem, Junium Ruſticum, Claudium Maximum, & Cinnam Catulum, Stoicos.* Haud multò aliter in Epitomâ Aurelii Victoris: *Marcus autem Antoninus*; pro, *Marcus Aurel. Antoninus*, editum vulgò; ut vir doctiſſimus in Notis pridem monuit. Errare autem illos puto, qui hunc Cl. Maximum Stoicum, cum Maximo Tyrio Platonico, confundunt. Nam quod Euſebius Maximum Tyrium inter Marci præceptores numerare creditur, id à vitioſâ Græci contextus (ex meliori Latinæ Hieronymi verſionis interpunctione corrigendâ) diſpoſitione profectum eſt, non ab ipſo, autim dicere, Euſebio. Quæ proximè ſequuntur, τὸ κρατεῖν ἑαυτοῦ, &c. de rigore animi laudabili, qui vitioſæ συμπεριφορᾷ & obſequio opponitur, accipitur. Sed & αὐτοκράτορες illi, ſive ἑαυτῶν κρατοῦντες, (cujus apud Platonem, οἱ ἑαυτῶν ἀκράτορες, contrarium) καὶ καλὰ μηδὲν περίφοροι dici poſſunt, qui τὰ πάθη καὶ τὰς ἐπιθυμίας proprias habent in poteſtate, nec ullis vel temporum neceſſitatibus, vel opportunitatum illecebris adduci poſſunt, ut à recto virtutis tramite vel tantillùm deflectant, & ſibi indulgeant. Vide & infrà, lib. 3. cap. 6. ἀνῃρηκαθῆσθαι γὰρ τῷ λογικῷ

Pag. 22. lin. 7. καὶ ἡ κοινονημοσύνη] Xylandri verſionem quia non plane abſurda, non correxi; ſed lectorem moneo, elegans hoc verbum à b. m. parente in iſta Capitolini in vitâ Marci, *Summovendo amicos à ſocietate & conviviis*, &c, ſed & à præſtantiſſimo Salmaſio, in eadem verba, plenius & certius exponi. Videri poſſit Antonini proprium verbum, quia alibi nunc non reperias. Eſt tamen hoc levius argumentum. Quot enim voces penitus intercidiſſe putamus cum tot veterum quæ pridem periere monumentis? Quot alias, nunc raras & paucis notas, quæ communes & vulgares fuiſſent, ſi tot ſcriptores veteres longa ætas nobis non invidiſſet? Ut à pluribus olim uſurpatam vocem, & vulgò ſatis notam fuiſſe credam, movet me Juvenalis, qui ad verbum interpretatus eſt, *ſenſum communem.* Ejus ſunt Satyra VIII.

Hæc ſatis ad juvenem, quem nobis fama ſuperbum
Tradit, & inflatum, plenumque Nerone propinquo.
Rarus enim ferme ſenſus communis *in illa*
Fortunâ ——

Græcam vocem habebat in animo Juvenalis, quem non mirum qui illam ignorabant, Juvenalis interpretes, non intellexiſſe.

Pag. 24. lin. 1. καὶ ἐπίμονον, ἀλλ' ὃ τὸ προαπίση] Non conſtat ſyntaxis verborum. B. m. parens in Capitolinum pag. 176. ita ſcribit, καὶ τὸ ἐπίμονον. ἀλλ' ὃ τὸ, Προαπίση τῆς ἐρεύνης, &c. Ego jam olim Notis Anglicis ita quoque non malè ſcribi poſſe putabam: καὶ ἐπίμονον ἄλλω. Οὐ προαπίση, &c. An ut rectè dicitur, ἄχρι τοῦ ἔρχεσθαι, & ἄχρι ἔρχεται vel ἦλθε: ita dici poſſit &, πρὸ ἀπίση? Certè ſi hoc admitteretur, quin hæc vera lectio eſſet, καὶ ἐπίμονον ἄλλῳ πρὸ ἀπίση, &c. nemo dubitaret.

Ibid. lin. 9. 10. ταμιευτικὸν τῆς χορηγίας καὶ ὑπομετικὸν] Xylander verterat, *ſumptus procurabat, neque verebatur de iis rebus cauſſam dicere*: quæ nobis meritò diſplicuerunt; ſed nec ita nunc minùs, *impenſarum rationes colligebat*, quæ nobis aliud agentibus exciderunt. Nempe, de *Rationario imperii* (quod ſi placeret, mallem tamen, *in tabulas publicas referebat*) cogitabam; quale illud Auguſti; quod, ut Dionis utar verbis, τότε τῶν στρατιωτῶν, καὶ τὰ τῶν προσόδων, τῶνδε ἀναλωμάτων τῶν δημοσίων, τό τε πλῆθος τῶν ἐν θησαυροῖς χρημάτων, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα εἰς τὴν ἡγεμονίαν φέροντα, *ſummam militum, redituum, impendiorum publicorum, pecuniæ in theſauris, aliaque id genus ad principatum pertinentia*, complectebatur: aut de *Edicto*, quale illud Trajani, Plinio in Panegyrico laudatum his verbis, *Itaque non tam pro tua gloria, quam pro utilitate communi, edicto ſubjeciſti, quid in utrumque veſtrum eſſet impenſum. Adjuſcat Imperator cum Imperio calculum ponere; ſic exeat, ſic redeat, quaſi rationem redditurus. Edicat quid abſumpſerit: ita fiet ut non abſumat, quod pudeat edicere.* Sed alia verbi ταμιεύεσθαι vis eſt, ab his calculi rationibus aliena. Verto igitur, *ſumptus parcè diſpenſabat*; vel, ſi quis id malit, *pecuniam, quæ ex vectigalibus & publicis Imperii reditibus obveniebat parcè erogabat.* Τὸ ταμιεύεσθαι, ſive proprie capias, pro θησαυρίζειν; ſive metaphoricè, ut cùm Græci dicunt eleganter, ταμιεύεσθαι τὰς τύχας, vel τὰς ὁρμὰς, vel τὸν πόνον, & id genus alia; ſententiæ parum aut nihil intererit: quæ, puto, clarior erit ſi cum ſequentibus teſtimoniis conferatur. Lampridius in Alex. *Aurum & argentum rarò cuiquam niſi militi dimiſit: nefas eſſe dicens, ut diſpenſator publicus, in delectationes ſuas ſuorumque verteret, id quod provinciales dediſſent.* Vopiſcus in Aureliano: *Vellemus quidem devotiſſimis R. P. viris, multo majora deferre compendia, ſed facit rigor* (an non *rigor* hic, quod Antonino τόνος?) *publicus, ut accipere de provinciarum oblationibus ultra ordinis ſui gradum, nemo plus poſſit.* Sed & in voce χορηγία, ambiguitas: quam ſi propriè accipias, tum vertendum erit, *ſumptus in ſcenicos* (vel *in ſpectacula*) *parcè faciebat.* Lampridius in Alex. Sev. *Scenicis nunquam aurum, nunquam argentum, vix pecuniam donavit; pretioſas veſtes*, &c. Et ibidem poſt paginam unam aut alteram; *Spectacula frequentavit cum ſummâ donandi parſimoniâ, dicens & venatores, & ſcenicos & aurigas*, &c. De hoc ipſo Antonino, Capitolinus in ejus vitâ, *Salaria multis ſubtraxit, quos otioſos videbat accipere*, &c. Quomodocunque vertas, hoc certum, minùs popularem Pii ſive parſimoniam ſive frugalitatem hic tangi, quam notat etiam Dio, lib. 70. pag. 799. D. his verbis; Λέγεται δὲ ὁ Ἀντωνῖνος ζητητικὸς γενέσθαι, καὶ μηδὲ περὶ τὰ μικρὰ καὶ τὰ τυχόντα τῆς ἀκριβολογίας ἀφίεσθαι. ὅθεν αὐτὸν οἱ σκώπτοντες καὶ κυμινοπρίστην ἐκάλουν. *Fertur Antoninus in quærendo fuiſſe diligens, ac ne quidem in rebus minutis & vulgaribus ab exacta rimatione deſtitiſſe. Unde qui eum irridebant, cuminiſectorem appellabant.* quod nec Julianus prætermiſit in Cæſaribus; ut non mirum, Antoninum obtrectationum meminiſſe, quas Pius pater eo nomine, tanquam rigidus aut avarus, incurrebat. Vocem τόνου, de immoto animi rigore, & invicta pertinacia, non obviam, luculenter explicat Arrianus in Epictetum lib. 2. c. 15. Πρὸς τὰς σληρᾶς τινῶν, (Wolfius conjiciebat pro τινῶν, τινι, corrigendum; ſed obſtat, τὸ, ὦν, quod ſequitur: ego potiùs pro, ἐμμένοντας, ſcripſerim ἔχοντας: nam mox quoque, ἔχοντος ἀνδρὸς τῆς ἀποχῆς, novè, pro ἐχομένῳ) ὧν ἔκριναν ἐμμένοντας. *Ad eos, qui pertinaciter in iis quæ decreverant perſeverant.* Illud poſtremò addam, in iſtis, τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων τόνου καταιτιάσεως, ſuſpicari me veram lectionem eſſe, τῆς ἐπὶ τῶν τοιούτων τόνου τινῶν καταιτιάσεως: excidiſſe verò τὸ τινῶν, ob ſcripturæ ſimilitudinem cum præcedente τόνου.

Pag. 25. lin. 9. 10. μήτε ὅτι σοφιστὴς, μήτε ὅτι οἰκογενὴς ἱερονίκου μήτε ὅτι σχολαστικὸς] De *Sophiſta* & *Scholaſtico*, nullus erit opinor doctis ſcrupulus, qui quàm honorifici per illam ætatem tituli fuerint, & à φιλοδόξοις appetiti, non poſſunt ignorare. De *vernaculo*, & οἰκογενεῖ, videamus. *Verna* propriè, qui domi; ſed latiori ſignificatione etiam quicunque in urbe nati. Hinc apud Senecam *urbani*, & *verna* conjuncti, ac montanis & ruſticis, qui *ex conſragoſo* (ut ipſe loquitur) *veniunt*, oppoſiti. Gloſſæ quoque veteres, *vernilem*, πολιτικὸν exponunt. *Vernaculus*, Martiali Senecæque idem quod *verna*, ſeu *vernula*: & quod Senecæ, *vernilitas*, id aliis *vernacula urbanitas.* Ut igitur Senecæ, *vernilitas*, obſequium, ſeu ἀρίστεια: ita hic *vernaculus*, planè eſt ἄρεσκος: aut ut Arrianus interpretatur, (non enim meliorem verbi Antoniniani interpretem vel optare poſſimus) ἡδὺς τοῖς συνοῦσιν; vel ſimpliciter, ἡδὺς ἄνθρωπος: lib. IV. capite περὶ συμπεριφορᾶς. Εἰ γὰρ κρεῖσσον (inquit) τὸ αἰδήμονα εἶναι καὶ κόσμιον, τοῦ εἰπεῖν τινὰ, Ἡδὺς ἄνθρωπος! &c. *Nam ſi præſtat verecundum eſſe ac modeſtum, quam ab aliquo dici, ô lepidum caput!* &c. Quod de *vernilitate* Arrianus, id Seneca non diſſimilibus verbis de eruditionis (quam tum Sophiſtæ ſibi vendicabant) commendatione: *Magno impendio temporum, magna alienarum aurium mcleſtiâ laudatio hæc conſtat: O hominem literatum! Simus hoc titulo ruſticiore contenti! O virum bonum!* Verbum οἰκογενὴς haud immeritò ſuſpicetur aliquis è margine irrepſiſſe; quid enim *vernaculus*, (non hoc quidem loco; ſed ſi verbi proprietas attendatur) quàm οἰκογενὴς? Si cui tamen ſeverior hæc expungendi medicina non placet, in promptu quod dicamus. Inter primas Æliani Sophiſtæ (ubi obiter & illa mihi nota, οὐδὲ ἐπήρθη ὑπὸ τοῦ ὀνόματος οὕτω μεγάλου ἀνδρός, *neque ſuperbiam ex tanti nominis honore conceperit*) laudes iſtam Philoſtratus de vit. Sophiſt. pag. 618. D. ponit, quòd Romæ natus Græcè adeò purè loqueretur, ὥσπερ οἱ ἐν τῇ μεσογείᾳ Ἀθηναῖοι, *quàm vel mediterranei Athenienſes.* An aliud οἰκογενὴς? Sed audiamus Platonem in Menone, pag. 415. F. Ἕλλην μέν ἐστι καὶ ἑλληνίζει; *Græcúſne eſt, & Græcè loquitur?* neſcio quis interrogat. reſpondetur; πάνυ γὰρ σφόδρα οἰκογενής. *in domo mea genitus eſt atque educatus.* Hactenus de ipſis verbis & titulis; ſed & illud non omittendum, non conſtare è verbis Antonini, id velit, patrem ſuum nunquam ab aliis his elogiis ornatum; an alios ipſum nunquam iis ornaſſe. Non enim laus hæc minor, fortaſſe & major; in Imperatore certè. Magnum enim viri ſapientis & generoſi indicium, nunquam quenquam ab his vulgaribus & externis, fortunâ puta, vel ingenio; ſed à ſolâ bonitate & ſapientiâ commendare. Arrianus in Epictetum 4. cap. 4. Μηδέποτε ἀπὸ τῶν κοινῶν μήτ' ἐπαινέτε, μήτε ψέγετε, ἀλλὰ ἀπὸ δογμάτων. ταῦτα γὰρ ἐστὶ ἴδια τὰ ἑκάστου. τὰ δὲ τὰς πράξεις αἰσχρὰς ἢ καλὰς ποιοῦντα: *Nunquam è communibus iſtis vel vituperationes vel laudationes petenda ſunt, ſed è decretis. Hæc enim ſunt cujuſque propria, quæ actiones quoque vel turpes vel honeſtas efficiunt.* quod alibi quoque iiſdem penè verbis repetit; ſed & fuſius proſequitur ejus libri cap. 8. Verum huic interpretationi maximè obſtat, quod de Antonino libro VI. cap. 30. reperitur, ὁ ψοφοδεὴς, οὐχ ὑπόπτης, ὁ σοφιστής. *non meticuloſus, non ſuſpicioſus, non ſophiſta.*

Pag. 27. lin. 5. εἰς ὀλίγιστα ἰατρικῶν χρήζειν] Suidam vide, in voce Προσοχή. Scripſerat Antoninus fortaſſe, εἰς ὀλίγιστα ἰατρικῶν χρήζειν, ἤτε φαρμάκων ἐντὸς, ἤ ἐπιθ. ἐκτός.

Pag. 28. lin. 14. καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις] Senſum quidem expreſſiſſe me in verſione; ſed vocem tamen unam aut alteram deeſſe puto; fortaſſe & aliæ tranſpoſitæ. Scriberem, ἀνθρώποις πραχθῆναι ταῦτα, πρὸς αὐτὸ δὲ τὸ δέον δεδορκότος αὐτῷ ὅ πρὸς, &c. Aut ſi hoc nimis eſt, minori mutatione, ſed eadem manente ſententia, δεδορκότος αὐτῷ. ὅ πρὸς, &c. Erunt fortaſſe qui minori negotio omiſſâ particulâ δὲ, pro ἀνθρώποις, legant ἀνθρώπῳ; aut pro δεδορκότος, ſcribant δεδρακότος; quæ mihi quoque veniebant in mentem, ſed (etſi fateor hunc verbi δεδορκότος uſum minimè uſitatum eſſe) probata non ſunt. Argumentum hoc non fucatæ bonitatis & beneficentiæ præcipuum, id in beneſaciendo ſpectare, hominem te ei qui homo ſit id præſtare, non uno loco monet in ſequentibus Antoninus. Vide lib. IX. cap. 42. pag. 287. lin. 2. τί γὰρ πλέον θέλεις, &c. Seneca: *Hominibus prodeſſe natura jubet. Servi liberine ſint; ingenui aut libertini: juſta libertatis an inter amicos data; quid refert? ubicunque homo eſt, ibi beneficio locus.*

Pag. 29. lin. 1. ἡ ἀπὸ Λωρίου τολὴ ἀνάγωσα] Hunc locum, quem plus quàm probabile eſt eſſe corruptum, viri docti, qui Auguſtæ Hiſtoriæ Scriptores notis & obſervationibus immortalitate dignis illuſtrarunt, non uno modo reſtituere & interpretari conati ſunt. Ego quamvis effeciſſe eos quod conati ſunt, affirmare non poſſum; non tamen tantum mihi tribuo, ut poſt illos, vires meas experiri ſuſti-

ſuſtineam. Sed & eò libentiùs abſtineo, quia nihil hîc philoſophicum aut dogmaticum; ſed totum quicquid eſt, ad ſingularem aliquam Antonini Pii, nec eam publicam, ſed privatam, ſive actionem, ſive conſuetudinem, ſive denique reſponſionem pertinet; cujus ignoratio non eſt cur nos admodum torqueat. Illud tamen dicam, in poſtremis verbis, τὸ, φελόνῃ ſubſtitui, ideò minùs probare me, quòd publicanos, de publicis malè redemptis queri, remiſſionemque petere ſolitos, ex Cicerone aliiſque notum eſt. Xylandri verſionem etſi palam vitioſam retinuimus, quia quid rectum non eſſet, videre facilius; quàm quod rectum eſſet invenire nobis erat.

Pag. 32. lin. 7. καὶ νὴ διὰ τῦτο ταπεινότερον.] Scribo, καὶ, νὴ Δία, μὴ διὰ τῦτο. vel omiſſo νὴ Δία, (quod tamen nolim) καὶ μὴ διὰ τῦτο. Cæterùm, an κόμπον hîc Imperatorum proprium, (qui inter *inſignia Imperii* ab aliis recenſetur) Antoninus intelligat: an verò lautorum & beatorum temporis iſtius, (cùm nihil in his ab Antonino memoratis, quod communi ab aliis deſcripto luxui non poſſit æquè convenire) communem; haud immerito quis dubitet. Ego in hanc olim partem potiùs propendebam: quod ex Anglicis Notis apparet. Multa tamen afferre nunc poſſim, cur magis probabile de *inſignibus Imperii* hæc accipienda. Sed breves hîc eſſe cogimur. Pro, σημειωδῶν quod hic, ex meliori Xylandri editione, σημειωτῶν corrigendum.

Pag. 33. lin. 6. καὶ συλλήψεσι καὶ ἐπινοίαις] B. m. pater, ſæpe jam nominatus, ſæpe deinceps (ut ex cujus unius elaboratiſſimis lucubrationibus plus auxilii ad hoc penſum pertexendum, quàm ex omnibus aliorum quorumcunque muſicis operibus; abſit invidia verbo; comparaverim) nominandus; in Dionem Chryſoſtomum, Oratione primâ De regno, non in hoc Antonini quidem, cujus ibi non meminit; ſed in Dionis, & Longini locis ſimillimis, ἐπίνοιαν, non ἐπίνοιαν, ſcribi debere contendit. Idem tamen in alio Dionis ejuſdem loco, ἐπίνοιαν, ut genuinum aſſerit. Sanè non cujuſvis eſt iſta rectè ſemper diſtinguere, præcipuè cùm θεῦ ἐπίνοιαν etiam apud Ariſtophanem inveniamus. Cæterùm, quàm φιλοσοφικῶς hæc ab Antonino dicantur, egregiè docebit inſignis & ipſe Plutarchi in Coriolano pag. 229. D. E. locus, qui quia prolixior eſt, parte ejus contenti hic erimus. Diſputat ibi Plutarchus quâ Deus humanas voluntates flectere ratione dici, concipíve poſſit; ac tandem concludit, ἢ γὰρ ἀπαλλακτέον ὅλως τὰ θεῖα πάσης αἰτίας καὶ ἀρχῆς τῶν καθ' ἡμᾶς, ἢ τὶς ἂν ἄλλος ἦν τρόπος ᾧ βοηθῶσιν ἀνθρώποις καὶ συνεργοῦσιν; ἢ τὸ σῶμα δηπου πλάττοντες ἡμῶν, ὑδὶ τὰς χεῖρας ὡς δεῖ μεταλιβάνοντες ἀυλοὶ καὶ τὰς πόδας, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς τὸ πρακτικὸν καὶ προαιρετικὸν ἀρχαῖς τισι καὶ φαντασίαις καὶ ἐπινοίαις ἐγείροντες, ἢ τυπωτέον ἀποσείφοντες καὶ ἰσάντες. *Aut enim adimenda ſemel diis erit omnis cauſſa & primordium noſtrarum rerum: aut quanam ſuperſit ratio alia qua juvent mortales, & eorum adſint conatibus? Neque enim corpus illi noſtrum componant, neque manus & pedes, ut res requirit, verſent: at agendi vim, quæ eſt in animis noſtris, & voluntatem principiis quibuſdam & viſionibus atque imaginationibus excitent, aut contra avertant comprimántque.* Etiam hic in Plutarcho (ſi quidem in Antonino) ἐπινοίαις, non ἐπινοίαις legendum eſſe nemo credo dubitaverit. Etiam illud monendum, ἀπολείπεσθαι δὲ, non ἢ ἀπολείπεσθαι, in ſequentibus Antonini verbis eſſe ſcribendum. Malè diviſa particula ἤδη, pro quâ in priore Xylandri editione excuſum eſt, ἢ δὴ, alterius hujus ἤ inſerendi (Xylandro an alii neſcio) cauſſa fuit. In ſecunda editione τὸ, ἤδη rectè, unâ voce: at poſterius illud, ἤ, nihilominus à Xylandro retentum; non in textu tantùm, ſed & in verſione.

Pag. 34. lin. 1. τὸ δι' ὀνειράτων] Vide quæ ad lib. v. pag. 146. lin. 7. notamus.

Ibid. lin. 3. καὶ τῦτο ἐν Καιήτῃ ὥσπερ χρήσῃ] Scribo cum Xylandro in verſione, (ſed Notis ejus adverſantibus) καὶ τῦτο ἐν Καιήτῃ, ὥσπερ Χρύσῃ. Cajeta, urbs maritima; & littora Cajetana, notiſſima. Solitum autem Antoninum littora (quà procul à tumultu ſcilicet, & turbâ) frequentare, ipſe alibi libro IV. cap. 3. & lib. X. cap. 23. innuit. Ibi votum aliquod (virum θεοτεβέσαλον, de quo aliàs pluribus σὺν Θεῷ) magno ardore concepiſſe, cujus ſe reum factum eſſe poſtea credidit, mihi veriſimile eſt. Hinc igitur illa Chryſæ, Apollinis ſacerdotis, mentio, qui ab Homero,

Παρὰ θῖνα πολυφλοισβοῖο θαλάσσης,
In littore multiſtrepentis maris,

orans, & mox exauditus, primo Iliados verſ. 34. inducitur. Talia Antonino, tali ac tanto viro, præter ordinem naturæ communem θεόθεν obtigiſſe minùs mirabitur, quiſquis ſimilia & aliis haud paucis, Antonino minimè comparandis, quorum teſtes Hiſtoriæ ſacræque profanæque, & omnis omnium ætatum experientia, non ignorat accidiſſe. Unum præter alios Ariſtidem libenter nominarem; venuſtiſſimi & cultiſſimi ſermonis Sophiſtam: ſed adeo, (quod ex ſcriptis liquet) tum ſuperſtitioſum, tum φιλόδοξον, ut fidem illi, ὅικοθεν quod ajunt μάρτυρι, talia multa de ſe narranti, arbitrari religio mihi ſit.

Pag. 37. lin. 8. 9. λύθρος καὶ ὀστάρια καὶ κροκύφαντος:] Sanguinem, oſſa, pellem, ut ex quibus præcipuè conſtet humanum corpus, enumerat: res utique per ſe partim viles, partim tales, ut aſpectus eas horreat humanus, (unde eſt quod λύθρον maluit dicere, quàm αἷμα) potiùs quàm aveat, innuens. Conferenda ſunt hæc cum iis quæ lib. IX. cap. 36. τὸ σαπρὸν τῆς ἑκάστῳ ὑποκειμένης ὕλης. ὕδωρ, κόνις, ὀστάρια, γράσος. *Quam putida eſt ſubjecta rei cuique materia? aqua, pulvis, oſſicula, ſordes.* Aqua, inquit, & pulvis: ex horum autem mixturâ, lutum. ex luto, pro variâ ejus temperatura; vel oſſa, vel γράσος, id eſt, caro, fætida res, & putreſcere facilis. Quò pertinet quod homo, πηλὸς ἔμαλτι πεφυραμένος à quibuſdam, ab aliis, πηλῶ φύραμα, per contemptum dictus.

Item cum iis conferenda quæ lib. VIII. cap. 37. γράσος πᾶν τῦτο καὶ λύθρον ἐν θυλάκῳ. *Fœtor hoc eſt omne, & ſanies in ſacco.* Θύλακον intellige, eâ notione quâ rarum illud patientiæ exemplum, Anaxarchus, in voce fortiſſimâ, & generoſiſſimâ, Πίσσε, πίσσε τὸν Ἀναξάρχου θύλακον. Ἀνάξαρχον ὦ πίσσες. *Tunde, tunde Anaxarchi ſacculum. Anaxarchum non tundis.* Seneca, Conſol. ad Marciam cap. 24. *Hæc qua vides oſſa circumvoluta nervis, & obductam cutem vultumque & miniſtras manus & cætera quibus involuti ſumus, vincula animorum tenebraque ſunt.* Mox Antoninus, ὦδὶ ἀκουσθήσῃ; ubi τὸ, ἀκουσθῆναι, contrariâ planè notione à vulgari. Sed cùm non pauca iſtius generis compoſita, ut ἀπολαμβάνειν, ἀποκλείειν, ἀποκληροῦν, &c. contraria vulgò ſignificent, non auſim mutare; ſi quis tamen malit ἐπικουσθῆναι, probem magis.

Pag. 39. lin. 1. καθ' ὁρμὴν ἀκοινώνητον νευροσπαστηθῆναι] Tum de verbo νευροσπαστεῖν, tum de re ipſa, multa b. m. parens in Perſium, ubi Antonini locum non unum laudat & exponit. In quibuſdam tamen Antonini locis nimia feſtinatio fraudi ipſi fuit: ut cùm ἀκοινώνητον ὁρμὴν interpretatur, *vim non communem*; cùm *impetum diſſociabilem*, ſeu, *ſocietati contrarium*, (nec unquam Antoninus aliâ notione voces has κοινωνικὸς & ἀκοινώνητος, quæ toties apud illum occurrunt, uſurpat) debuiſſet dicere. Iterum cùm iſta lib. X. cap. ultimo, ἐκεῖνο ῥητορεία, ἐκεῖνο ζωή, ἐκεῖνο, εἰ δεῖ σπεῖν, ἄνθρωπος: de profeſſione eloquentiæ alii præfata profeſſioni, &c. accipit: cùm id velit Antoninus, τὴν προαιρετικὴν δύναμιν, ſeu quod eôdem redit, dogmata & opiniones cujuſque, à quibus pendet ἡ προαίρεσις, ῥητορείαν rectè poſſe nuncupari, ut quæ plus poſſint ad impellendos in hanc vel illam partem animos, quàm ῥητορεία quævis: cujus alioqui virtuti quantum paſſim tribuant ſcriptores antiqui, ex multis eorum querelis notum eſt. Rem fusè docet Arrianus in Epictetum lib. 2. cap. 23. Περὶ τῆς τῦ λέγειν δυνάμεως. *Quantum tribuendum ſit eloquentiæ.* Vide & ejuſdem libri cap. 2. Περὶ ἀταραξίας: ubi notanda verba, quæ fortaſſe cogitabat (perpetuus Arriani imitator) Antoninus, cùm hæc ſcriberet, Τῦτό σοι προοίμιον. (inquit) τῦτο διήγησις. τῦτο πίστις. τῦτο νίκη. τῦτο ἐπίλογος. τῦτο ἐυδοκίμησις. *Hoc tibi exordium eſt, hæc narratio, hæc confirmatio, hæc victoria, hæc peroratio, hæc gloriatio.* Huc facit & Senecæ de verâ fortitudine locus, quem laudamus in notatis ad pag. 298. lin. 3. Οὗτοι γὰρ ὦ λῃσταί, &c.

Ibid. lin. 6. Πάντα ἐκεῖθεν ῥεῖ.] Videri poſſit Scholiaſtes ille cujus verba laudat V. Cl. Fredericus Morellius in Dionem Chryſoſtomum, legiſſe hic, πάντα ἄνωθεν ῥεῖ: non ἐκεῖθεν. Σύμφωνον τῦτο, inquit ille, τὸ τῦ αὐτοκράτορος Μάρκυ, *Huic convenit dictum Marci Imperatoris.* Πάντα ἄνωθεν ῥεῖ, σοφῶς εἰρηκότος. Hæc certè verba, Πάντα ἐκεῖθεν, ſæpius ab Antonino (lib. 6. cap. 36. Πάντα ἐκεῖθεν ἥρχεται: lib. 12. cap. 26. ἐκεῖθεν ἐρρύηκε; &, ἐκεῖθεν ἐλήλυθε) repetuntur: ſententia verò verborum ſæpiſſime: ut nihil in ore familiarius illi fuiſſe, crediderim. At vocem ἄνωθεν ipſum ullibi in hanc ſententiam uſurpare non memini. Sed præterquam quod Antonini mens ex ipſius contextu manifeſta eſt, ipſius etiam verbi ἐκεῖθεν ſeorſim ſumpti ea vis eſt, ut idem planè quod ἄνωθεν, ſeu ὑρανόθεν, ſignificare poſſit. Ita & τὸ ἐκεῖ, ſimpliciter & abſolutè, de alterâ vitâ ſtatúve mortuorum qualicunque poſt mortem, eleganter haud rarò ponitur. Sed & ταῦτα, & ἐκεῖνα, non vulgari ſæpe ſenſu; quæ non intellecta, magnas verſionum obſcuritates, ne dicam abſurditates, pepererunt.

NOTÆ IN LIBRUM II.

Pag. 41. lin. 2. Προθεσμίαν λαβὼν] Ita utraque Xylandri editio, quod credidi, crederémque porro, ſi per Xylandri notas liceret, eſſe ſphalma typographicum; aut certè non tale, quod notari mereatur. Simplicius in Epictetum pag. 323. Ἐὰν τοίνυν ῥαθυμῇς, ἢ διὰ τῆς ἀμελείας προθεσμίας ἐκ προθεσμιῶν ποιῇς, καὶ ἡμέρας ἄλλας ἐπ' ἄλλαις ἐξίζῃς, &c. *Quod ſi ceſſas, aut per incuriam aliud atque aliud tempus, aliam atque aliam diem tibi præfinis,* &c.

Pag. 43. lin. 14. ἓν γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ] Puto unam vocem aut alteram deſiderari. Scripſerat Antoninus fortaſſe, ἓν γὰρ ὁ βίος ἑκάστῳ παρ' ἑαυτῷ: vel ἀιδιμένῳ ἑαυτόν.

Pag. 45. lin. 4. οἱ κεκμηκότες τῷ βίῳ] Antonino ſolenne ad verborum ἐτυμολογίαν, vel diverſam ſignificationem tacitè reſpicere. Βίος Græcis, *vita*, vel *arcus*, ſolâ accentus varietate diſcernuntur. Fallor, aut alludit hic Antoninus. Fortaſſe & Ariſtophanes cùm ἐκβιοξεῦσθαι βίον in Pluto dixit. Sed verbis omiſſis, in rebus ipſis ea ſimilitudo, ut in omni linguâ à jaculantibus & ſagittantibus ad vitam communem traductæ metaphoræ ſint uſitatæ. Porrò, in nullo fæcundior, aut facundior argumento Seneca, quàm in hoc mentis ſeu ῥόμβῳ, (*turbinem, volutationem, jactationem, fluctuationem*, & interdum *fluctum* ipſe vocat) ſeu languore deſcribendo, & arguendo. Ad hæc autem, quæ hîc Antoninus, proximè accedunt iſta, in Epiſt. 3. *Utroſque reprehendas, & eos qui ſemper inquieti ſunt, & eos qui ſemper quieſcunt. Nam illa tumultu gaudens, non eſt induſtria, ſed exagitata mentis concurſatio: & hæc non eſt quies, quæ motum omnem, moleſtiam judicat, ſed diſſolutio & languor.*

Pag 48. lin. 6. 7. μὴ δυναμένη δὲ] Quorſum ſpectent hæc, & quàm piè ſapienterque ab Antonino ita ſtatuantur, intelligunt illi, qui frequentes philoſophorum veterum & recentiorum cujuſcunque diſciplinæ; ſed & hiſtoricorum aliorumque ſcriptorum, de materiæ, quam Deus emendare non potuerit, (ita enim paſſim loquuntur) imbecillitate & pravitate querelas obſervarunt. Ex antiquiori-

tiquioribus, (nam ab illis opinor cæteri plerique) Platonem in Timæo, & Locrum ipsum περὶ φύσεως nominasse sufficiat. Senecam vix excuso, qui toties id ingerit, cujus pudere sanæ mentis philosophum debuit.

Pag. 50. lin. 5. πῶς ἄπλετ]αν θεῦ ἀνθρωπ☞] Xylander vertit quasi scriptum esset, πῶς ἄπλετ]αν θεὸς ἀνθρώπ. Certè de Dei συναφείᾳ tam passivâ (de qua & Antoninus lib. 12. cap. 2. quod fortasse Xylandrum movit, ut ita verteret) occultâ Dei ipsius in humanas mentes operatione; quàm activâ, per homines ipsos, virtuti & philosophiæ operatos; multa eximiè, philosophi Platonici; Porphyrius, aliique. Si editam lectionem retinemus, ita vertendum: *Quomodo Deum homo contingat, & quâ sui parte & qualiter affecta.* Græca ita scribo; πῇ ὅλον πῶς ἔχῃ, ᾗ διακέ-ται τὸ τῦ ἀνθρώπ τῦτο μόριον. Ὅλον πῶς ἔχει, ut apud Aristotelem Magnorum Moralium lib. 2. cap. 10. Ἀλλ' ἴσως εἴπῃ τις ἂν ὅλων πῶς ἔχωσι τὰ πάθη ὐ κωλύσει, κ) πότε ὄντως ἔχουσιν; ὐ γὰρ οἶδα. *Verùm fortassis dixerit quispiam, quomodo affectus habuerint, cùm non impediant? ac quandonam ita habebant? nescio enim.* Τὰ πῶς ἔχοντα, à ποιοῖς quomodo differant, subtiliter traditur à philosophis, tum etiam Platonicis, Plotino, Simplicio, aliisque, qui consulendi. Latina lingua has subtilitates non capit. Τὰ μορία quæ partes animæ propriè, & quot sint, docebit Aristoteles Ethic. Nicom. lib. 6. cap. 1. & 2.

Pag. 51. lin. 2. καὶ τὰ νέρθεν γῆς φησὶν] Utraque Xylandri. πῇ τὰ νέρθεν γῆς; ut & Plato in Theæteto; qui & auctorem verborum Pindarum nominat: istorum dico, τὰ νέρθεν γῆς: quæ Platoni, τάλε γᾶς ὑπένερθε. Nam quæ sequuntur apud nostrum, sint Antonini, sive alterius cujuspiam, Pindari non esse liquet ex Platone. Haud dissimilis & Euripidis locus, Clementi Alexandrino Stromat. 5. circa finem laudatus: certè, si verba spectes ipsa; nam scopus Euripidi diversus, & magis ad Antonini mentem, quàm qui Pindari videtur apud Platonem fuisse.

Pag. 53. lin. 4. εἰς τῦτο] A Lugdun. edit. hoc, & nostrâ, dum recensemus, ἀπροτεξία. Corrige ex meliori Xylandrinâ, sed & ex Suidâ, in ἀκέραιον, εἰς ταὐτὸ ἦν, &c.

Pag. 54. lin. 7. πρὸς τὸν κυνικὸν Μόνιμον λεγόμενον] Scriptum aliquod Monimi innuit, opinor, Antoninus, in quo personæ plures interloquentes & disputantes introductæ. Nisi malis corrigere, πρὸς τὰ κυνικὰ Μονίμᾳ λεγόμενα, id est, quæ sunt à Cynico Monimo disputata, seu scripta. Ita enim loqui Græcos vel ex Herodiani de Marco nostro testimonio, quod initio libri præfixum est, intelligas. De hujus autem Monimi Scriptis idem etiam Diogenis Laërtii, apud Laërtium lib. 6. §. 83. quod hìc Antonini, judicium: Ἄλλος μὲν (inquit) ἱκβριβέσαλος ἐγένε]ο, ὥσε δόξης μὲν καλαφρονεῖν, πρὸς δὲ ἀλήθειαν παρορμᾶν. γέγραφε δὲ παίγνια σπυδῇ λελη θόσι μεμιγμένα, &c. *Adeo quidem gravis ac constans fuit, ut contemptâ gloriâ solam virtutem appeteret. Scripsit autem ludicra seriis sententiis permista*, &c. Interpunctio textus Antonini corrigenda, τῦ λεγομένου, ἐάν τις ἀνλῇ, &c.

Pag. 57. lin. 2. Ἡ δὲ ψυχὴς ῥόμ☞] Ita prior editio Xylandri; nec aliam fuisse scripti manu codicis lectionem agnoscit ipse in notis; qui tamen aliam lectionem ῥέμβον ad oram notatam præfert. Ego à Xylandro dissentio, & τὸ ῥόμβον retinendum censeo, quod *turbinem*, seu *turbonem*, i. e. βέμβικα, interpretor. Elegantissimè animi νευροσπασία (de qua toties in his libris) hac similitudine exprimitur. Quemadmodum enim *tortus sub verbere turbo*, ita animus assiduis phantasiis & appetitibus agitatus huc illuc raptatur & per eadem volvitur. At Senecæ de Vit. Beat. c. 28. hâc ipsa in re (nec id minus appositum) *turbo*, non βίμβιξ, sed λαίλαψ, aut τύφων. Vir doctus in Historiæ Augustæ scriptores hæc Antonini eleganter ita vertit: *Vita humana tempus, punctum est: natura, fluit: sensus, obscurus: corporis universi concretio, facilis putrescere: animus, vagus:* (verto, *animus, turbo:*) *fortuna, res impervestigabilis: fama, res incerta: & ut verbo dicam, omnia corporis quidem, fluvius: animi verò, somnium & fumus: vita, bellum, & hospitis in peregrina urbe mora: fama post obitum, oblivio.*

Pag. 58. lin. 3. τὸ παραπέμπειν δυνάμενον] Παραπέμπειν, vox elegantissima, quàm plenè, ut hic usurpat Antonius, vix ulla Latina exprimat. Non enim solùm honoris caussâ deducere, sed & necessario commeatu, & viatico instruere significat: eadem etiam de officio, quod mortuis impenditur, usurpatur. Hæc omnia ni fallor voluit hic Antoninus philosophiæ, veræ & germanæ, tribuere. Conatus est exprimere Seneca, *At illud ex se ortum* (gaudium) *fidele firmumque est, & crescit, & ad extremum usque prosequitur.* Eleganter & plenè Julianus Imperator in Cæsaribus, postremis verbis: Σοὶ δὲ, πρὸς ἐμὲ λέγων ὁ Ἑρμῆς, δέδωκα τὸν πατέρα Μίθραν ἐπιγνῶναι. σὺ δὲ αὐτὸν τῶν ἐντολῶν ἔχε, πεῖσμα κ) ὅρμον ἀσφαλῆ, ζῶλί τε σεαυτῷ παρασκευάζων, κ) ἡνίκα ἂν ἐντεῦθεν ἀπιέναι δέῃ, μετὰ τῆς ἀγαθῆς ἐλπίδος, ἡγεμόνα θεὸν ἐυμενῆ καθίσα σεαυτῷ. Quæ Latina vir præstantissimus, Petrus Cunæus, ita fecit: *Tibi verò*, inquit, *hoc dedi, uti Solem agnosceres patrem: cujus tu præcepta sequere, atque ita te para, uti is perfugium tibi, tutusque portus in omni vitâ sit; post autem, ubi emigrandum illinc erit, plenus bona spei hunc tibi deum fac propitium viæ ducem.*

Pag. 59. lin. 14. τὰ ἐν Καρνύντῳ] Καρνύντῳ, non Καρνύντου, ut perperam editum est. Cæterùm ex his verbis, ut & illis, quæ lib. 1. τὰ ἐν Κουάδοις πρὸς τῷ Γρανύᾳ, discimus hos libros, priores hos saltem duos, tempore Marcomanicæ expeditionis in Pannoniâ scriptos esse. Prioris, an posterioris expeditionis tempore, cui fortissimus Imperator immortuus est, non hinc constat. Sed cùm Faustinæ uxoris suæ tum lib. 1. ut viventis; tum verò lib. 9. cap. 3. ut prægnantis, (nisi γενικῶς, & ὑποθε]ικῶς illa dici quis malit, quod ego non probo) meminerit: ad priorem referenda esse necessariò sequitur.

NOTÆ IN LIBRUM III.

Pag. 62. lin. 1. τὰ προφαινόμενα διαρθρῦν] τὰ προφ. δ. non quod expressit Xylander, (cujus versionem tum hìc, tum alibi vitiosam, non correximus, quòd in Notis verba pluribus explicare propositum haberemus) sed, τὰς προλήψεις καὶ τὰς ἐννοίας ἐξε]άζειν καὶ ἐφαρμόζειν τοῖς ἐπὶ μέρους: *praconceptas notiones, & phantasias, seu visa oblata, ex rei veritate, & habitâ ratione circumstantiarum, personæ, loci, temporis, aliarum, examinare & expendere.* Fusè & doctè rem & verbum explicat Arrianus in Epictetum lib. 2. cap. 17. Seneca de Benef. lib. 2. c. 26. *Nihil per se quenquam decet: refert quid, cui, quando, quare, ubi & cætera, sine quibus facti ratio non constabit.*

Pag. 65. lin. 5. 6. πάθος καὶ ἔννοιαν] Etsi hanc lectionem secutus sum in versione, puto tamen Antoninum non ἔννοιαν, sed ἔν-νοιαν scripsisse. Ita quoque vulgò, σίργειν τὰ παρόντα, vel, τὰ γινόμενα dicimus, quæ πάθη, & φυσικῆς ἐννοίας vox est.

Ibid. lin. 12. τὸ ἐν παισὶν ἐπαφρόδιτον] Malim, καὶ τὸ ἐν πᾶσιν ἐπαφρόδιτον. *quod in unaquaque re pro ætatis & naturæ ratione pari modo venustum.* Vel certè τὸ, καὶ, ita accipiendum, ut idem valeat ac, ὡς ἦσσον ἤ: quod præferendum puto. Nam alioquì formosi pueri mentio prorsus ἀπροσδιόνυσος, & huic loco non apta; cùm id agat Antoninus, ut in iis etiam quæ vulgò deformia, aut aspectu terribilia, naturalem inesse pulchritudinem doceat. An scripsit Antoninus fortasse, τοῖς ἑαυτοῖς, pro τοῖς ἀνλοῖς: *iisdem oculis, quibus*, &c.

Pag. 68. lin. 1. τὸ χείρονι τῷ ἀγγείῳ ἢ περίεσι] τὸ, περίεσι, ad animæ immortalitatem, quod Xylandri in versione, minimè pertinere puto. Aliud enim suadent tum præcedentia, si quis attentè consideret, tum sequentia verba. Optima sententia, si levi correctione faciamus, ὅσῳ περίεσι: *quanto quod servit est excellentius. Est enim hoc mens & genius: illud autem*, &c. Cùm autem, τὸ περίεσι, diversa significet, nec sine ratione factum putem, quod Antoninus loco τῦ, ὅσῳ κρεῖττον, quod magis obviam erat, το, ὅσῳ περίεσι, maluerit, subtilius aliquid aliud præter id quod expressimus in animo eum habuisse facilè crediderim. Sed nos quod simplicissimum videbatur indicasse contenti, si quid aliud præterea latet occultum, id aliis explorandum cogitandumque libenter relinquimus.

Ibid. lin. 7. ἤτοι γὰρ ἄλλε ἔργε σέρη] Scribe, ἤτοι κῇ ἄλλε ἔργε σέρη. Non omnem in hoc genere, de aliorum seu factis seu dictis, curiositatem sibi interdicit Antoninus, sed hac primùm exceptione, cùm publici commodi nihil interest: præterea, cùm ab alio quod magis expedit & πρωγειαίτερον, *melius*, est, mentem avocat. Quare beatus Chrysostomus, acerrimus alioquin τῆς πολυπραγμοσύνης & ἀλλοτριοπραγίας, *solicitudinis de multis negotiis & quidem ad nos nihil pertinentibus, & curæ alienarum rerum*, censor, est tamen ubi commendare videatur, & illos increpare, qui sua se solum curare velle profitebantur. Μὴ γάρ μοι ἐκεῖνο τὸ ῥῆμα λέγε, τὸ πολλῆς γέμον ἀναλγησίας. τί δέ μοι μέλει; τὰ ἐμαυτῦ μερίμνα. τότε γὰρ μάλισα μεριμνήσεις τὰ σὰ, ὅταν τὰ σὰ ζητῇς ἐν τῷ τῦ πλησίον συμφέροντι. *Non enim hoc mihi verbum dicit, plenum multa stupiditatis. quid verò mihi curæ est? quæ mea sunt curo. tunc enim curabis potius quæ tua sunt, cùm quæ tua sunt in iis quæ tibi proximo sunt utilia quæsieris.* Eos autem alloquitur qui ruentibus in peccatum quodcunque, obicem, quacunque poterant, non ponebant. Non igitur Antonino vitio vertendum quasi parum instituti sui memori, quod in vita ejus, *fama sua eum curiosissimum* fuisse, scriptores antiqui memoriæ prodiderunt. Non enim tam quid fecerit, quàm quorsum fecerit; si verè judicare volumus, spectare debemus. Quorsum autem ille? ipsos audiamus: *Erat fama sua curiosissimus, & requirens ad verum, quid quisque de se diceret, emendans qua benè reprehensa viderentur.* Julius Capitolinus in vitâ Marci.

Pag. 69. lin. 8. ἀπολαυσικῶν φαν]ασμάτων] Hæc & quæ in eandem sententiam alibi apud Antoninum non uno loco, accuratè expendimus & explicamus in Diatriba de Theosebio; quam, σὺν Θεῷ, primo quoque tempore publicabimus.

Pag. 70. lin. 1. χρώμεν☞ κ) τῷ ἔνδον ἱδρυμένῳ αὐτῷ] Jam suprà, lib. 2. cap. 13. πρὸς μόνῳ τῷ ἔνδον ἑαυτῷ δαίμονι εἶναι, &c. *ut cum eo, quem intra se gerit, genio versetur*, &c. & infrà, hoc lib. cap. 6. τῷ ἐνιδρυμένῳ ἔν σοι δαίμον☞, *genio in te collocato.* Sed quia sæpius hæc vox in his libris occurrit, de re semel dicam. Δαίμον☞ notio (quæ quidem huc pertineat) apud veteres duplex. Ponitur aliquando pro animo, sive ut Aristoteles 11. de Gener. Anim. cap. 3. loquitur, τῷ θύραθεν νῷ, *mente, quæ extrinsecus accedit*; quem χωριστὸν, ἀμιγῆ, καὶ ἀπαθῆ, rectè sancit alibi. Antoninus ipse expressè, lib. 5. cap. 27. Ὦ δαίμον, ὃν ἑκάσ☞ προσέ-τηκε καὶ ἡγεμόνα ὁ Ζεὺς ἔδωκεν ἀπόσπασμα ἑαυτῦ. ὅτ☞ δὲ ἐστιν ὁ ἑκάσ☞ νῦς καὶ λόγος. *Genius, quem sui particulam à se avulsam Jupiter cuique attribuit, præsidem ducémque eidem futurum. hic autem cujusque mens est & ratio.* Apulejus, De Deo Socratis. *Quodam significatu & animus humanus etiam nunc in corpore situs, dæmon nuncupatur:* & ibidem mox, *Eum nostrâ linguâ, ut ego interpretor, haud sciam an bono, certè quidem meo periculo* (atqui non primus Apulejus animum humanum sic indigitavit) *poteris Genium vocare: quod is Deus, qui est animus sui cuique, quamquam sit immortalis, tamen quodam modo cum homine gignitur.* Senecæ quoque, *mens, animus, ratio, Divini pars spiritus*; & interdum, *Deus*:

Deus: ut & Antonino, lib. 12. cap. 21. Et hæc quidem de animi humani naturâ generatim dicuntur. At videtur interdum Seneca cùm de animo, ut *Deo*, vel *Divino* loquitur, ad *bonos* animos hominesque restringere: ut Epist. 41. initiò: & Epistolis 31. & 73. extremis. Hactenus de primâ verbi notione. Secundâ notione, δαίμων accipitur pro Angelo (cur enim abstineam voce, quam si non veteres, hoc sensu, pro bono dæmone scilicet; at posteriores, Aristides, Porphyrius, Simplicius, aliique non pauci scriptores usurparunt Philosophi?) cuique homini assignato, ut custode & vitæ præside. Sed audiamus iterum Apulejum: *Ex hac sublimiori Dæmonum copiâ Plato autumat singulis hominibus in vitæ agenda testes & custodes singulos additos, qui nemini conspicui semper adsint arbitri omnium non modo actorum, verùm etiam cogitatorum.* An de illis separatim Seneca sit intelligendus, tum alibi, tum Epist. 41. *Sacer intra nos spiritus sedet*, (ἵδρυται, Antonino) *malorum, bonorumque nostrorum observator & custos: hic prout à nobis tractatus est, ita nos ipse tractat*: an verò illos, ut & Antoninus interdum, cum animo confundat; non certò dixerim. At Epist. 110. disertè meminit *genii*, qui diversus ab animo; sic tamen ut planè non affirmet. Sed ipsum præstat audire: *Sepone in præsentia quæ quibusdam placent: Unicuique nostrorum pædagogum dari Deum, non quidem ordinarium, sed hunc inferioris notæ, ex eorum numero, quos Ovidius ait, de plebe Deos. Ita tamen hoc seponas volo, ut memineris majores nostros qui crediderunt hoc, Stoicos fuisse. Singulis enim & genium & Junonem dederunt.*

Pag. 71. lin. 8. 9. ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα συνιμφίεται] Id, opinor, vult Antoninus, cujusque μοῖραν, non ex iis tantum constare, quæ sunt ἀπροαιρέτως νεμόμενα, (ut alibi loquitur) i. e. quæ mera fati necessitate, nulla nostra culpâ meritóve contingunt; sed partim ab arbitrii libertate pendere, & ex eo partim quasi conflari. Plutarchum lege de Plac. Philosophorum, lib. 1. cap. 27. Περὶ εἱμαρμ. Sed & Antoninum, lib. 5. cap. ultimo. Certè, fatum omnes asserebant Stoici: at in fati explicatione, longè alia erat eorum doctrina, quàm quæ vulgò illis adscribitur. Quis nescit Epictetum, Stoicæ Philosophiæ magnum decus & præsidium, hoc doctrinæ suæ fundamentum primum, ac propè unicum ponere, opiniones, appetitiones, actiones, τῶν ἐφ' ἡμῖν esse, in quæ nulli externæ vi aut imperio potestas sit? Sed quid Epictetum nomino, cùm non aliud, quod studiosiùs aut frequentiùs inculcent quicunque Stoicæ philosophiæ præcepta tradiderunt. Quis insolentissimas, insanissimas super hâc voluntatis potestate & independentia jactationes in Stoicorum scriptis sæpius occurrentes non observavit? *Est aliquid*, inquit Seneca, *quo sapiens antecedat Deum. Ille naturæ beneficio, non suo, sapiens est. Ecce res magna, habere imbecillitatem hominis, securitatem Dei. Incredibilis vis est philosophiæ*, &c. Nec semel dixisse contentus, iterat alibi non uno loco. Quò pertinet quod preces, rem stultam & inanem idem sancit. *Facis rem optimam & tibi salutarem, si ut scribis perseveras ire ad bonam mentem: quam stultum est optare, cùm possis à te impetrare. Non sunt ad cælum elevandæ manus*, &c. Epist. 41. Sed & Catoni, laudatissimo illi Stoico, Diis gratias agi, rebus benè gestis, non placebat, ne quid virtuti de debitâ laude decederet: quâ de re, videat, qui volet, epistolam ejus, ad Ciceronem perscriptam, quæ Epist. Cicer. ad Famil. lib. 15. extat. Epictetus denique apud Arrianum, lib. 1. cap. 17. pronuntiare non veretur, si libera jurisque sui non esset hominis voluntas, Οὐκέτι ἂν ἦν θεὸς, εἰδ' ἐπιμελεῖτο ἡμῶν ὃν δεῖ τρόπον. *Desineret esse Deus, neque nos eo, quo deceret, modo curaret.* Scio jam olim hoc illis objectum, tollere eos τὸ ἀνεξούσιον, & eadem operâ virtutis, & vitii discrimen omne tollere & confundere: sed eos suis scriptis & rebus ipsis hanc calumniam fusè refutasse, scio quoque. Quasi verò non & Aristoteli, quo nemo τὸ ἐφ' ἡμῖν nervosiùs aut constantiùs asseruit, id objectum, eum fato & necessitati omnia tribuere? Quæ autem ab Aristotele Ethic. lib. 3. ut τὸ ἐφ' ἡμῖν asserat, fusè disputantur; ea contra Stoicos ab illo disputari, non tam probatu facile, quàm facile à quibusdam nullâ, quod sciam ego, ratione nixis asseritur. Quare vulgi erroribus (quo tamen in errore doctos etiam non paucos versari miror) hanc de fato Stoico, quod homines in truncos stipitesque convertat, opinionem accensendam judico. Quod si in explicanda τῆς ἀντεξουσίας καὶ τῆς εἱμαρμένης concordia se non expediverunt Stoici, Chrysippus aliive, & doctrinam suam dum hinc fato, ne quid providentiæ decedat, omnia submittunt; inde libertatem arbitrii, ne quid virtuti, pari studio tuentur, inextricabilibus contradictionibus involverunt, non est in re tam abstrusa quod id miremur, nec id solis accidit Stoicis. Notanda de Chrysippo verba Ciceronis. *Ac mihi videtur cùm duæ sententiæ fuissent veterum philosophorum, una eorum qui censerent, omnia ita fato fieri, ut id fatum vim necessitatis afferret; in qua sententia Democritus, Heraclitus, Empedocles, Aristoteles fuit: altera eorum, quibus viderentur sine ullo fato esse animorum motus voluntarii: Chrysippus tanquam bonorarius arbiter medium ferire* (alii libri, *medium sè ferre*; meliùs) *voluisse: sed applicat se ad eos potiùs, qui necessitate motus animos* (scribo, *animi*) *liberatos volunt. Dum autem verbis utitur suis, delabitur in eas difficultates, ut necessitatem fati confirmet invitus.* Antoninus autem, Stoicus, & constans alioqui liberæ voluntatis assertor; (vide vel l. VIII. cap. 48. & lib. X. cap. 32. 33.) ab isto tamen eorum furore, & impia superbiloquentia quantum abfuerit, ex lib. 1. cap. 17. & lib. IX. cap. 40. quo de precibus agit, & Divino ad adipiscendas virtutes auxilio, abundè colligas. Ad hanc de fato disputationem pertinet quod vetus nescio quis Poëta Latinus pridem dixerat, *Fabrum esse suæ quemque fortunæ*; cujus dicti cum alii veteres meminere, tum præter alios insigni loco Salustius, aut quisquis verus auctor orationis, De republica ordinanda, ad Cæsarem. Quò magis dolendum, eam insignem locum ineptissimâ & insulsissimâ glossâ deformatum ita vulgò legi, ut à paucis intelligi putem. At ille; *Antea obtinebat regna atque imperia fortunam dono dare, item alia quæ per mortales avidè cupiuntur: quia & apud indignos sæpe erant, quasi per libidinem data; neque cuiquam incorrupta permanserant. Sed res docuit id verum esse quod in carminibus Appius ait; Fabrum esse suæ quemque fortunæ.* Imperiti homines, qui non intelligebant, *obtinebat*, positum esse pro, opinio obtinebat; sive, vulgò credebatur; cùm aliquid deesse persuasum haberent, ex ingenio quod maximè probabile visum, suppleverunt, duobus his verbis, *Pop. Romanus*, initio præpositis: quæ duo verba clarissimam alioquin & illustrissimam sententiam tenebris plusquam Cimmeriis involverunt. Hinc & illa quarundam editionum falsissima & insulsissima interpunctio, *Populus Romanus antea obtinebat regna atque imperia*: (fallor aut Tacitum cogitabant, qui primi ita distinxere, cujus hoc initium; *Urbem Romam à principio reges habuere*) *fortunam dono dare*, &c. Quare non mirum, si *mendis scatere* hoc exordium questi sunt nonnulli. Comparetur hoc initium cum Belli Jugurthini præclarissima illâ & lectu dignissimâ præfatione, & eandem utrobique materiam (fusiùs illic, brevius hic, tractatam) eundem, ni fallor ego, genium scriptoris utrobique deprehendet, quisquis attentus leget.

Pag. 82. lin. 8. 9. τῷ κεκολασμένῳ καὶ ἐκκεκαθαρμένῳ] Cùm ἀκόλαστος & ἀκάθαρτος voces in vulgus infames fuerint, postremæ vilitatis hominibus objici solitæ; quas nemo, non prostituti pudoris & ἀπονενημένος, libenter admittat: hinc, ni fallor, ansam arripit Antoninus de re ipsâ disputandi, ut si rem potiùs ipsam, (quod sapientis est) quàm verba moramur, quid enitendum sit, ne nobis hæc probra competant, intelligamus. De voce ἀκόλαστος, A. Gellius in Noctibus Atticis: quæ vera autem κάθαρσις, in Phædone Plato consulendus.

Pag. 83. lin. 9. 10. ἄντη δὲ ἀπροσπλωσίαν] Viri doctissimi maluere, ἀπροσωπλωσίαν, à προσωπλώω; quàm ἀπροσπλωσίαν, à προσπίπτω. Ita vir summus vulgata Lexica sequutus, in inæstimabili Thesauro, ubi Diogenes Laertius laudatur in Zenone. At in Diogenis editionibus quibus usus ego sum, etiam Stephanicâ, Anni 1570. non in Zenone tantùm, sed & in Pyrrhone, ubi vox iterum occurrit, non ἀπροσπλωσίαν, sed ἀπροπτωσίαν, excusum reperio. Sed & ita debere scribi liquet ex Stobæi Ethicis, ubi τὸ, προσπίπτειν, πρὸ καταλήψεως, (petitimè hæc in Genevensi quâ utor editione, sunt confusa, & ab interprete Latino prætermissa) συγκαλίθεσθαι exponit: & ne quis & ibi προσπίπτειν, proclivi in verbis tam affinibus errore, reponendum censeat, opportunè τὸ, προπεσῇ, mox additur, ut ab eadem origine; cujus verbi tam constans scriptura est, quàm certa derivatio. Semel hic monendum putavi, quia vox non semel in his libris occurrit. De hac autem ἀπροσπλωσίᾳ & ἀνεπλαπτότῳ ἐπιστήμῃ væsanas Stoicorum quorundam μεγαλογοφίας, multis jam olim exagitatas, apud Plutarchum reperire est non uno loco.

Pag. 86. lin. 6. τῶν κατ' ἀξίαν συνοχάζομαι] Verte, *Simul autem in rebus mediis & indifferentibus, in quamque pro cujusque dignitate plus minusve studii confero*: vel, *in rebus mediis quanti quæque sit, verâ, quoad ejus possum, æstimatione perpendo.* Spectant hæc ad doctrinam τῶν ἀδιαφόρων, & celebrem illam, τῶν προηγμένων, & ἀποπροηγμένων distinctionem. Sed in genere, prima, secundùm Aristonem Chium, moralis philosophiæ pars hæc est, *inspectio suum cuique distribuens & æstimans quanto quidque dignum sit*: teste Senecâ, Epist. 89. Idem ibidem: *impetus ex dignitate rei cujusque concipitur, perinde remissus acriorve, prout illa digna est peti.* In superiori linea ἕνωσις, non, ἐνοῦσις, in utraque Xylandri (quod & à veteribus agnoscitur) editione.

Ibid. lin. 9. πρὸ μηδὲν παρεμπόρευμα] Fortè, παρεμπορέυσῃ, vel παρεμπορέυσασθαι: aut certè aliquod verbum (ut passim solet) à παρεντίθημι puta, παρεμβάλλω, παρφέρω, aut tali aliquo, quod incipiebat à præpositione παρὰ, flexum, excidit. Vir Cl. Patricius Junius nihil deesse, sed τὸ, ἐνεργῆς, ἀπὸ κοινοῦ supplendum censebat.

Ibid. lin. 11. ἐὰν τοῦτο συνάπτῃς] Scribe, ἐὰν τούτῳ συνάπτῃς: *si illi adhæreas*: vel, *si aptus* (Græcâ notione, ut apud Ciceronem sæpe) *ex illo pendeas.* Proxima linea παρόσῃ, lege.

Pag. 88. lin. 8. Σῶμα, ψυχὴ, νοῦς:] *Corpus, anima, mens*: quorum verborum versio nescio quo casu etiam à Xylandro præterita.

Pag. 90. lin. 1. πρὸ τῶν ποιούντων] Asteriscum retinuimus quem Xylander hic apposuit, quasi loco imperfecto. Ego ellipsim hic esse malo; ut cætera Antoninus, modestiæ causâ, reticuerit; & dum reticet, turpissima quæque nobis cogitanda reliquerit. Quibus hæc non satisfaciunt, cogitent an pro ποιούντων, τὸ πορεύσιμον, vel πορευόντων scribendum sit. Certè πόρρω latè, ut *impurus* apud Latinos, pro sceleste quovis. Vide lib. V. c. 10. & 28.

NOTÆ IN LIBRUM IV.

Pag. 91. lin. 1. 2. πρὸς τὰ ἡγούμενα μεθ' ὑπεξαιρέσεως] In rebus mediis externisque (quas alioquin indifferentes, id est, neque bonas verè neque malas asserebant) hoc discrimen admittebant Stoici, ut alias præ aliis optare sapienti cuivis, & eligere liceret: sed tamen hac (quòd quicquid optaretur, incertus esset eventus) conditione, ut omnis in hoc genere optio, omnis ὁρμὴ & ἀφορμὴ, cum prævia *exceptione* susciperetur: nempe, ut si aliter lex fati requireret, quod illi magis gratum, id & nobis, κατὰ δεύτερον πλοῦν, esset acceptius eo, quod initiò, re adhuc integra, proposueramus. Quare cum libertatem optandi relinquerent etiam

ſapienti, nihil tamen invito illi, hac *exceptione* munito, accidere poſſe tuebantur. Epictetus Enchiridii cap. VII. *μίνω τῷ ὁρμᾷν ἀφορμᾶν χρῶ, κούφως μίνοις καὶ μετ' ὑπεξαιρέσεως, καὶ ἀνειμένως. Sed eo tantùm utitor motu animi, quo vel accedas ad eas res, vel ab iiſdem recedas: verùm leviter, & cum imminutione, & remiſſè.* Mirum in hujus vocis *ὑπεξαιρέσεως* explicatione Simplicio, doctiſſimo Philoſopho, oculos adeò caligaſſe. Nam auctorem Notarum in Epictetum, quæ Lugduni Batavorum haud ita pridem ſunt excuſæ, cæcum ducem *ἀδεσπότως* tanquam omnia ex tripode loquentem ſequi, minùs miror. Ut tamen & imperitis conſulamus, Senecam Simplicio, philoſophum philoſopho, Latinum Græco, in Græcæ vocis expoſitione, non pigebit opponere. *Non mutat* (inquit ille) *ſapiens conſilium*, &c. *ad omnia cum Exceptione veniet. Si nihil inciderit quod impediat: ideò omnia illi ſuccedere dicimus, & nihil contra opinionem accidere, quia præſumit animo, poſſe aliquid intervenire, quod deſtinata prohibeat*: De Benef. lib. IV. cap. 34. Antoninus rem vocemque pluribus inculcat locis, ut vel eo nomine ſemel accuratiùs explicare debuerimus.

Pag. 93. lin. 2. *πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλύσαι.*] B. m. parens in Perſium ex occaſione hunc Antonini locum citans, ex antedictis ſive ſupplet, ſive corrigit, (ad rem enim parum intereſt) *πᾶσαν ψυχὴν ἀποκλύσαι.* Eſt ſanè ante aliquot lineas vox ψυχὴ: quam tamen remotiorem eſſe, quàm ut commodè ſubaudiri hîc poſſit, verborum ſerie ſyntaxique benè conſideratâ, judico. Ego perſuaſum habeo Antoninum ſcripſiſſe, *πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλεῖσαι.* Qui norunt ejus vocis (*αὐτὴν* intelligo) apud Poëtas celeberrimos uſum frequentiſſimum, ne cogitari quidem vocem aliam Antonini ſcopo magis aptam, (*θέρυθον* alii dicunt in eandem ſententiam, tritiore vulgò verbo) fatebuntur. *Γαλήνην* ei opponit alibi. Vide notata in pag. 219. lin. 1. ubi & de verbo *ἀποκλεῖσαι.* Apud Plutarchum *περὶ εὐθυμ.* pag. 476. C. fortunæ ſapiens his verbis (nec alia magis noſtram correctionem confirment) oppedit: *Προκαλείλημμαί σε, ὦ τύχη, καὶ πᾶσαν τὴν σὴν ἀφόρμημα παρεισδυσιν, οὐ μοχλοῖς, οὐδὲ κλεισὶ, οὐδὲ τείχεσιν ἰθαρρύνει ἑαυτὸν, ἀλλὰ δόγμασι καὶ λόγοις. Anteverti te ô fortuna, omneſque tibi ad me aditus obſtruxi: non is vectibus, clavibus aut muris fidens hoc dixit, ſed doctrina & rationibus.*

Pag. 95. lin. 1. *τῶν ἐφ' ἡμῖν δοκούντων*] Fortaſſè, *τῶν ἡμῖν δοκούντων*: quod videtur Xylander in verſione ſequutus. Vel, *τῶν εὐδοκιμούντων: qui opinione virtutis & hominum prædicatione celebres.* Confer cum cap. 33. lib. 5. ubi *τὸ εὐμετάβλητον*, & *εὐδοκιμεῖν.* Sed præſtat fortaſſè nihil mutare: & *τὰ ἐφ' ἡμῖν* hîc, ut apud Epictetum cap. 1. *quæ ſunt in noſtra poteſtate*; appetitiones nimirum, & opiniones, & id genus alia, quæ quanquam noſtri juris eſſe ſentiant philoſophi Stoici, iidem tamen, niſi magna cautio & aſſidua cura adhibeatur, facilè corrumpi, & extra veri metas abripi pronuntiant.

Pag. 99. lin. 1. *σύγκρισις ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων*] Scribo *σύγκρισις καὶ διάκρισις, ἐκ τῶν αὐτῶν*, &c. Similis terminatio vocum (quod oſcitantium ſcribarum perpetuum flagitium) alteri earum fuit extrudendæ. De re, vide Plutarchum de plac. philoſ. lin. 1. c. ult. *Περὶ φύσεως.*

Pag. 101. lin. 8. *τῆς βασιλικῆς καὶ νομοθετικῆς λόγου*] Non abſurda per ſe Xylandri verſio, qui ad *τὸ ἡγεμονικὸν*, toties in his libris, ſed nunquam tamen ſyntaxi *Ἡλυτικῇ* repetitum: (quod & Senecæ, *Regium principale*: & Saluſtio, *Dux & Imperator vitæ*;) mentem ſcilicet, refert. Non abſurda, dico, per ſe; ſed falſa tamen, & à verbis Græcis aliena: quæ ita potiùs vertenda; *ut id tantum agat, quod regia & legiſlatiua artis ratio ſuggerat ad utilitatem hominum*, neceſſariò enim ſubaudienda vox, *τέχνη.* *Λόγου τῆς τέχνης*, locutio alibi quoque Antoniniana; ut lib. 6. c. 26. *Βασιλικὴ* autem *τέχνη* ſenſu Socratico, quid ſit, diſcas ex Xenophonte, Memor. lib. 4. pag. 794. A ubi iſta legas: *Οὐ δῆπου, ὦ Εὐθύδημε, ταύτης τῆς ἀρετῆς ἐφίεσαι, δι' ἣν ἄνθρωποι πολιτικοὶ γίγνονται, καὶ οἰκονομικοὶ, καὶ ἄρχειν ἱκανοὶ, καὶ ὠφέλιμοι τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ ἑαυτοῖς; Num fortaſſis illam expetis virtutem, mi Euthydeme, per quam homines rerum civilium & adminiſtrationis domeſtica periti fiunt, & ad imperandum idonei, & utiles cum cæteris hominibus, tum ſibimet ipſis?* & mox; *Νὴ Δία, τῆς καλλίστης ἀρετῆς καὶ μεγίστης ἐφίεσαι τέχνης. εἰσὶ γὰρ τῶν βασιλέων αὐτὴ, καὶ καλεῖται βασιλική. Ergò tu virtutem profecto pulcherrimam, artemque maximam expetis. Nam regum hæc propria eſt, ac regia vocatur.* Socrati igitur, *τέχνη βασιλικὴ*, eſt prudentia civilis; quæ bene facere, & prodeſſe quamplurimis, ut præcipuum ſcopum fructumque ſapientiæ ſibi proponat. Ratio appellationis, quam Xenophon indicat, ſed non explicat, ex Ariſtotele reddi poteſt hæc; *ὅτι βασιλεῖ πρὸς τοὺς βασιλευομένους φιλία ἐν ὑπεροχῇ εὐεργεσίας. ἐν γὰρ ποιεῖ τοὺς βασιλευομένους*, &c. *Regi amicitia erga illi ſubjectos in beneficii ſupereminentia. bene facit enim iis qui ſub regno ſuo ſunt*, &c. Ethic. lib. VIII. cap. 13. Item ex Cicerone, *At mihi quidem videntur hæc omnia eſſe referenda ab iis qui præſunt aliis, ut ei qui eorum in imperio erunt ſint quam beatiſſimi*, &c. & ibidem mox, *Eſt autem non modo ejus qui ſocius & civibus, ſed etiam ejus qui ſervis, qui mutis pecudibus præſit, eorum quibus præſit commodis utilitatique ſervire*: Epiſt. ad Q. F. lib. 1. Epiſt. 1. Ut non ſine cauſſa maximâ Reges, *Εὐεργέται* ſint à pluribus olim nominati, ut ex Regum Rege, Chriſto, Luc. 22. v. 25. diſcimus. Quò ſpectat & illud Terentii Poëtæ, in Phormione, 2. 2. 24.

Imò etiam nemo ſati' pro merito gratiam Regi refert.

Sed & illud Antiſthenis, ab Antonino noſtro libro ſeptimo laudatum, *Βασιλικὸν μὲν πράττειν, κακῶς δὲ ἀκούειν.* Nec aliò crediderim Sanctum quoque Jacobum (utcunque aliter exponi vulgò non ignorem) ſpectaſſe, cùm præceptum *τῆς ἀγάπης, βασιλικὸν νόμον* indigitat. *Νομοθετικὴν* porrò vocat Antoninus hanc *τέχνην*, vel metaphoricè, quod ut *ἡ νομοθετικὴ*, civilis omnis prudentiæ (*ἀρχιτεκτονικὴν φρόνησιν* ideò vocat Ariſtoteles) apex eſt ſupremus; ita & beneficentia, virtutum omnium moralium: vel propriè, & ad etymologiam verbi alludens, quia bonitas & beneficentia ſuprema quædam lex eſt, quæ tanquam vitæ modimperatrix, leges aliis virtutibus imponit omnibus, à nullâ autem accipit. Hinc illa *τῆς ἀγάπης* in Sacris Scripturis notiſſima & præſtantiſſima elogia; Rom. 13. & primæ ad Corinth. cap. 13. alibique. Sed nec illud Lectorem celavero, *τέχνην βασιλικὴν*, de qua non pauca diximus in ſuperioribus, alio quoque ſenſu (de quo non hic quærendi locus) in Xenoph. Memor. lib. 2. videri poſitum; pro tolerantiæ temperantiæque diſciplinâ ſcilicet: aut certè, pro morali, generatim, philoſophiâ.

Pag. 103. lin. 1. *τὸν λόγον αὐτοῦ τὸν σπερματικόν:*] *Λόγοι σπερματικοὶ* (quorum tam obſcurus intellectus, quàm frequens apud eos mentio) ſub duplici apud veteres notione capiuntur. Nam vel Deo, vel rebus creatis tribuuntur. Cum Deo, parum differunt à decantatiſſimis illis Ideis Platonicis. Sunt enim certæ quædam in Divinâ mente mundum & quicquid in mundo futurum, ſecum, id eſt, cum Ratione: quondam, ſimul & ſemel, irrevocabili lege concipiente, deſcriptæ futurarum rerum formæ, notiones & potentiæ, immutabiles, æternæ, ortuum omnium temporalium, & eventuum cauſſæ & origines. Antoninus ipſe diſertiſſimè, nec alibi tam plenè definitos invenias, lib. 9. c. primo, poſtremis verbis. *Λόγοι σπερματικοὶ* quo ſenſu rebus creatis tribuantur, dilucidiſſimè exponit Origenes, apud Hieronymum Epiſt. ad Pammachium, his verbis; *Eſt ſingulis ſeminibus ratio quædam à Deo artifice inſita, quæ futuras materias in medulla principiis tenet. Et quomodo tanta arboris magnitudo, truncus, rami, poma, folia non videntur in ſemine; ſunt tamen in ratione ſeminis, quam Graci σπινθηρισμὸν vocant, & in grano frumenti*, &c. *ſic & in ratione humanorum corporum*, &c. Seneca Nat. Quæſt. lib. 3. cap. 29. *Ut in ſemine omnis futuri hominis ratio comprehenſa eſt, & legem barbæ & canorum, nondum natus infans habet, totius enim corporis & ſequentis ætatis in parvo occultoque lineamenta ſunt; ſic origo mundi*; & cætera, quæ jam ſuprà, ad Aurelii Victoris de Antonino teſtimonium operi præfixum. Interdum *λόγου* abſolutè, pro *λόγου σπερματικός.* Hinc Plotinus 2. Ennead. 12. *Ὁ ἄνθρωπος, ἐκ τοῦ λόγου τοῦ ἀνθρώπου γίνεται. Homo ex hominis ſemine naſcitur.* Interdum, *σπέρμα καὶ λόγος*, pro, *σπερματικὸς λόγος.* Timæus Locrus, in antiquiſſimo, tantique ab antiquis æſtimato, de Anima mundi ſcripto pag. 1093. D. *Τῷ δὲ σώματος ἀρχὰν μὲν καὶ ῥίζαν μυίλαν εἶμεν ἐγκέφαλον, ἐν ᾧ ἃ ἡγεμονία. ἀπὸ δὲ τούτου ἀπόχυμα ῥεῖ διὰ τῶν νωτίων σποιδύλων τὸ λοιπὸν ἓξ ᾧ εἰς σπέρμα καὶ λόγον μερίζεσθαι. Jam verò cerebrum eſt principium & radix medullæ, in eoque etiam eſt animæ principatus. Ab hoc autem diffuſio quædam manat per dorſi vertebras, quaſi primo alveo, ut inde ad mentem genitricem diſtribuatur.* Ita antiquiſſimæ Platonis editiones: & qui conferat, (ut quæ jam à nobis allata taceamus) cum iis quæ Diogenes Laërtius in Zenone, *τῷ σπέρματος πέρι*, (quæ viro doctiſſimo & de his literis optimè merito, *Juſto Lipſio*, Phyſiol. Stoicæ lib. 3. cap. 6. *fruſtra ſuſpecta, quia non intellecta*, fuerunt) ita rectè habere intelliget. At qui recentiores Platonis editiones accurarunt, cùm non intelligerent, (qualia multa in optimis auctoribus, utinam non & ſacris, ex ignorantia paſſim committuntur) *τὸ, λόγον*, mutarunt in *γόνον*; *ἐξ ᾧ εἰς σπέρμα καὶ γόνον μερίζεσθαι.* Sed & Stoici in octimembri illa animæ humanæ diſtributione, de quâ D. Laërtius in vita Zenonis, propriam quandam ſeu partem, ſeu facultatem animæ, *σπερματικὸν λόγον* indigitabant. Antoninus autem tum hic, tum poſthac aliquoties, *σπερματικὸς λόγος* cùm dicit, priori notione accipit; in quos omnia ſcilicet, ipſa etiam elementa, per *ἐκπύρωσιν*, ex Stoicorum doctrinâ, ſunt aliquando reſolvenda. Cæterùm, qui quæ in ſacris ſcripturis de rerum omnium tum per *λόγον*, tam *προφορικὸν*, Gen. 1. quàm *ὑσιώδη* & *ὑποστατικὸν*, Joh. 1. creatione: tum in eundem *λόγον* (Epheſ. 1. 10. alibique) *ἀνακεφαλαιώσει*, cogitabit, non eſt quin manifeſtas veræ lucis ſtricturas & veſtigia non obſcura in *σπερματικοῖς* his antiquorum *λόγοις* deprehendat. Expende & Sancti Petri verba 11. Epiſt. 3. v. 5. 6. 7. ſed ut ſcripta ſunt ab illo Græcè, moneo, & à Græcis ſcriptoribus expoſita; non ut à multis verſa & expoſita. Expende, inquam, & confer cum Dio. Laërtii verbis in Zenone, de *λόγῳ θείῳ, δημιουργῷ τῶν πάντων*; & de *σπερματικοῖς λόγοις*, in aquis reſidentibus, & ex aquis omnia generantibus. Sed & alia ratione Dei *λόγος προφορικὸς, σπέρματι*, unde & *σπερματικὸς* hac quoque ratione non malè dici poſſit, ab Iſaia propheta, cap. 55. v. 10. 11. comparatur.

Ibid. lin. 6. *Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν θεὸς ἀνοῖς δόξεις*] Notum illud Ariſtotelis 1. Politic. *ἢ θεὸς, ἢ θηρίον*; cujus interpretatio ab ipſo petenda. Eò Antoninum reſpicere, certum eſt. An verò Dei appellatio ad Imperatorum ſolennem poſt mortem *ἀποθέωσιν*, an ad divinos, etiam viventibus, honores haud rarò tribui ſolitos, referri debeat, incertum mihi eſt. Ad apotheoſin ſi referas, haud abſimile prorſus illud Tertulliani, *Taceo quod ista rudes adhuc homines agebant, ut cujuſlibet novi viri aſpectu quaſi divino commoverentur, cùm hodiè jam politi, quos ante paucos dies luctu publico mortuos ſint confeſſi, in Deos conſecrent*: Apologet. cap. 10. Sed præſtat fortaſſè *θεὸν* hic, hyperbolicè capere, ut apud Terent.

Facio te apud illum Deum: virtutes narro:

ut non aliud hic velit Antoninus, quàm quod iſtis alibi, *ὅσοι δὲ ἐπαινοῦντες ἴσως νῦν σε, τάχιστα ψέξουσι.* lib. 9. cap. 25. Quicquid hujus ſit, Antoninum his verbis vulgo judiciorum temeritatem & inconſtantiam exprobrare voluiſſe, & ſe contra detractores, & pu-

publicæ, si quando, famæ iniquitatem munire, minimè dubitandum est. Certè, quàm parum æqua quorundam de Antonino nostro judicia fuerint, ut Cassii convitia omittam, testis in ejus Vitâ Capitolinus; in his; *Sane quia durus ex philosophiæ institutione Marcus ad militia labores, atque ad omnem vitam, graviter carpebatur: sed male loquentium dictis vel literis, vel sermone respondebat.* Antonini verba etiam ex his Arriani clariora; Ὁρᾷς ὅτι σχολαστικόν σε δεῖ γενέσθαι. τοῦτο τὸ ζῶον, ὃ πάντες καταγελῶσιν, εἴπερ ἄρα θέλεις ἐπίστρεψιν τῶν σαυτοῦ δογμάτων ποιεῖσθαι. *Vides ergò scholasticum oportere te fieri, id scilicet animal quod deridetur ab omnibus, si modò decreta tua examinare volueris.* in Epictetum lib. 1. cap. 11. In his Arriani verbis obiter observabis, *Scholastici* titulum, qui aliàs, ut plurimum, cultioris sermonis & multiplicis eruditionis, (ut anteà dicebamus) elogium continebat; interdum iis quoque tribui solitum, qui solâ vitæ austerioris, & à vulgari consuetudine remotissimæ disciplinâ differebant à cæteris: quales qui non uno loco describuntur à Platone genuini Philosophi. De iis quale vulgi judicium fuerit, ex Epicteto discas amplè, Enchir. cap. 29.

Pag. 105. lin. 1. τὴν φυσικὴν δόσιν] Virtutem, & quicquid laudabile, Dei, seu naturæ munus esse, etsi fuere qui negarent, laudatissimi tamen agnovere philosophi: Homero, philosophorum Apolline, non uno loco succinente; aut potiùs præcinente. Multa passim in his libris, quæ Antoninum nostrum in eandem sententiam (Stoicis alioquin dogmatibus contrariam) propendisse fidem faciant. Ita φυσικὴν δόσιν exponere hic possumus. Fateor tamen pridem suspicatum esse me, pro, φυτικὴν δόσιν, φυτικὴν δέξιν legendum esse; ut id dicat Antoninus; τὸν ἔπαινον, si quis ex rei naturâ pronuntiet, aut ex naturâ petitis argumentationibus uti velit, aliud nihil esse (quod iterat sæpiùs) quàm κρότον γλωσσῶν. Οἰκονομία in præcedentibus verbis quid valeat si dubitas, intelliges si consulas quæ in pag. 311. lin. 13. 14. sed & 169. lin. 3. notamus.

Pag. 106. lin. 3. ἐπιδιαμονὴν μεταβολὴ] Placeret, si & aliis, scribi, ἢ τῶν μετὰ πόσην τινὰ ἐπιδιαμονὴν μεταβολή. Ut sepulta corpora, seu cadavera, postquam aliquandiu integra permansere, mox in terram cæteraque elementa resoluta cadaveribus aliis loco cedunt; ita animæ, &c. τοῖς πρατυποικιζομέναις, id est, animis, quæ corporis hactenus contubernales, nunc morte separatæ per se subsistunt. De ἐπιδιαμονῇ animarum quid Stoici censuerint, Diogenes Laërtius aliique consulendi; sed Plato ante omnes, in Phædone.

Pag. 111. lin. 5. πόλι φίλι διός;] Operarum properantium παρόραμα corrigendum ex Xylandri editione, ὦ πόλι φίλη Διός.

Ibid. lin. 7. Μή ποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα] Lectio Manuscripti Xylandrini, (ut ex ejus notis discimus) pro quo Xylander nimis confidenter, μηδὲν ἄμεινον τοῦ. Antoninus autem, ni valde fallor, ipse scripserat, Μή ποτε μηδὲν ἄμεινον τοῦ. aut, quod magis probo, Μή ποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖα, ut in Manuscripto codice. Elegans hic usus istius particulæ, cujus vel unus Aristoteles exempla μύρια ὅσα quod suppeditat. Ethic. Nicom. l. x. c. 1. Μή ποτε δ' ὡς καλῶς τοῦτο λέγεται. *Videndum autem ne non rectè hoc dicatur.* cap. 3. Μή ποτ' ὡ λέγουσι τὸ αἴτιον. *Videant ne non dicant causam hujusce rei.* c. 9. Ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ διδαχὴ μή ποτε οὐκ ἂν ἅπασιν ἰσχύῃ. *Oratio verò & doctrina videndum est nunquid non in omnibus vim habeat.* Theognis ita intelligendus.

Μάναρχος δὲ πόλει μή ποτε τῇδε ἄδοι.
Rex verò civitati nunquam illi placeat.

Omnibus his locis aliquid subaudiendum est, ut oratio sit perfecta. Ita & Matth. xxv. 9. Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι, μή ποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν. *Responderunt autem prudentes illæ, Nequaquam, ne non sufficiat nobis & vobis.*

Pag. 112. lin. 18. συμβέβηκέ σοι τί καλῶς;] Vitiosa interpunctio; quæ Xylandrum decepit. Corrige (sensum in versione reddimus) συμβέβηκέ σοι τί; καλῶς. Συμβαίνειν, ut plurimum, ἐπὶ τῷ κακῷ, de iis quæ contra votum. Id Senecæ, *accidere*, propriè: cui τὸ, *contingere*, opponit: Epist. 110. *Adhibe diligentiam tuam, & insuere quid sint res nostræ, non quid vocentur, & scies plura mala contingere nobis, quàm accidere.* Acutissimè. hoc dicit Seneca; Si res ipsas ex eventu, non ex opinione nostrâ judicamus, ex iis quæ invitis nobis, quod in malis haberemus, *acciderunt*, plura, *contigisse*, id est, fœliciter nobis eveniſse; quàm verè *accidisse*, id est, in malum nostrum cessisse fatebimur. Ita se explicat ipse in sequentibus: nec tamen assecuti videntur explanatores Senecæ. Sed & alia, hâc ipsâ paginâ, mendosa, ex meliori Xylandri editione corrigenda. In his ipsis, ἐκ τῶν ὅλων, ἀπ' ἀρχῆς, legendum: sectionis verò 27. ultimis verbis, πάντων διακεκριμένων καὶ διακεχυμένων, quorum alterum in Lugdunensi editione typothetarum incuriâ prætermissum fuerat.

Pag. 117. lin. 7. ὁ μὲν χαρὶς χείλωνος φιλ.] Scitum illud Aristotelis, & universum verum, Ethic. lib. 1. cap. 9. Ἀδύνατον, ἢ οὐ ῥᾴδιον, τὰ καλὰ πράττειν ἀχορήγητον ὄντα. *Fieri enim non potest, vel non facilè fit, ut cui necessaria non suppetunt, is bona atque honesta agat.* Nec scitum minùs & verum illud Comici. Hecyr. 3. 3. 20.

Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni & humiles sumus.

Homerus primus, ante istos certè, sapientissimè, in notissimis versibus: sed qui vulgò, etiam à doctissimis, longè aliter exponi solent: quæ causa cur hic prætereamus. De iis alias fortassè pluribus. Hæc & si vera generaliter; Antoninus tamen de Cleanthe peculiariter quin hæc dixerit, (ita omnia conveniunt) minimè dubito. Diogenes Laërtius in ejus vitâ lib. 7. §. 168. de ejus infimâ paupertate; Διεβοήθη δ' ἐπὶ φιλοπονίᾳ, &c. *Memoriæ proditum est ipsum laboriosissimum fuisse*, &c. & mox §. 169. de *nuditate*, & *tunicâ*; ὑπὸ ἀνέμων παραγυμνωθῆναι, καὶ ὀφθῆναι ἀχίτωνα, &c. *Venti flatu denudatum esse, ac sine tunica apparuisse*, &c. & post aliquot paginas §. 174. de libris, Τοῦτον φασὶν εἰς ὕστερα καὶ βοᾶν ἀμοπλάτας γράφειν ἅπερ ἤκουε παρὰ τοῦ Ζήνωνος, ἀπορίᾳ κεχμάτων ὥστε ἀνήσασθαι χαρτία. *Ajunt illum quæ à Zenone audiverat testa boúmque ossibus inscribere solitum, cùm nummulis careret quibus chartas emeret.*

Pag. 123. lin. 1. Θεάρει διηνεκῶς πάντα] Scribe, Θεάρει διηνεκῶς πᾶς πάντα, &c.

Ibid. lin. 3. ὅτως φιλεῖ ἡ τῶν ὅλων φύσις] Libro 8. cap. 5. Ἡ τῶν ὅλων φύσις τοῦτο ἔργον ἔχει, &c. Neque aliud est, quod sæpiùs inculcat Antoninus; quod non memoriæ vitio, sed certo consilio ob insignem θεωρίας istius fructum ita ab illo factum esse discas ex lib. 10. cap. 12. πῶς εἰς ἄλληλα, &c. Seneca, Epist. 71. *Nobis solvi, perire est: proxima enim intuemur: ad ulteriora non prospicit mens hebes & qua se corpori addixerit, alioquin fortius finem sui suorumque pateretur, si speraret omnia illa sic in vitam mortemque per vices ire, & composita dissolvi, dissoluta componi: in hoc opere æternam artem cuncta temperantis Dei verti.*

Ibid. lin. 6. μόνα σπέρματα φαντάζει] Scribo, φαντάζῃ, vel, φαντάζεις. De re, Plinius in Panegyrico, pulcherrimo, pulcherrimè, *Habet has vices conditio mortalium, ut adversa ex secundis, ex adversis secunda nascantur. Occultat utrorumque semina Deus, & plerunque bonorum malorumque causas sub diversa specie latent.* Adi & lib. 7. cap. 9. & quæ nos ibi.

Pag. 124. lin. 8. 9. ὁ γὰρ καὶ τῷ κατὰ φύσιν βιώντι] Scribo, ὁ γὰρ καὶ τῷ κατὰ φύσιν, καὶ τῷ παρὰ φύσιν βιώντι. Seneca, Epist. 87. *Quod contemptissimo cuique contingere, ac turpissimo potest, bonum non est. Opes autem & leoni & lanistæ contingunt, ergo non sunt bona.* Idem, Epist. 92. *E contrario vilia sunt, quæ sæpe contingunt pleniora vilissimis, crus solidum, & lacertus, & dentes, & horum sanitas firmitasque.* Sed & in, Quare bonis multa mala, cap. 5. multa in eandem sententiam præclarè.

Pag. 127. lin. 16. μεμνῆσθαι δὲ καὶ τῶν ἐπιλανθανομένων] Notum aliquem Poëtæ Comici locum his verbis Antoninum respicere suspicor, & de sententia ἐπέχω, donec fontes ipsos inspicere contingat. Quæ mox sequuntur, καὶ ὅτι ᾧ μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, &c. ob ambiguitatem verbi λόγος diversimodè possunt exponi. Si pro, *sermone*, accipias, (nec obstat quod in his obiter insertis, τὸ τὰ ὅλα διοικοῦντι: λόγος, pro *ratione*, subintelligi necessario debeat: non enim novum, ut idem verbum in eadem sententia sub differenti notione diversis ejus partibus inserviat:) sensus erit, *Sermonem qui maximè conciliat homines inter se, eundem contentionis & discordiæ instrumentum esse præcipuum.* Si pro, *ratione*, tum sensus erit, *Homines quibus assiduum cum ratione* (motu mentis & agitatione scilicet, quæ nunquam acquiescit) *commercium; eosdem tamen à ratione* (rectâ & sanâ; τοῦ αἱρεντος λόγου: vel ratione, id est fato; providentiâ; τοῦ τὰ ὅλα διοικοῦντος λόγου, ut ipse videtur explicare, dum scilicet τὰ γινόμενα καὶ τὰ συμβαίνοντα, μεμψίμοιροι minùs æquo ferunt animo) *maximè dissidere.* Haud pauca etiam apud sanctos Patres ex ambiguâ τοῦ λόγου significatione dicta acutè occurrunt, quæ in argumento tam sancto magis ingeniosa fortè, quàm solida.

Pag. 128. lin. 5. καὶ ὅτι ὃ δεῖ παῖδας τοκέων] Hæc quidem verba quò spectent, non est ambiguum: verba tamen ipsa rectè habere, fidem meam non obstrinxerim. Meo judicio clariora si vocula deleatur, ὧν. ὡς παῖδας τοκέων. τοῦτ' ἔστι, κατὰ ψιλ. &c. Aut fortassè τὸ, καὶ, loco migravit, & ita restituendus locus, καὶ ὅτι ὃ δεῖ κατὰ π. τοκέων, ὧν, &c. Alius fortassè aliter corriget; aut rectè quod editum est retineri posse judicabit. Per me liceat; modò de re constet ipsâ, in hanc sententiam; Neque in credendis, neque faciendis, tales esse debere nos, ut παῖδες τοκέων, sive, τῶν πατέρων τὰ παιδία meritò audiamus: quales vulgò, quicquid est πατροπαράδοτον, ἀβασανίστως, κατὰ ψιλόν, Καθότι παρειλήφαμεν, amplectuntur, & imitantur. De factis, si quæris, & moribus paternis, vide (ut alios omittam) festivam Aristotelis narrationem, Ethic. 7. cap. 6. De opinionibus à majoribus acceptis, crebræ apud omnis generis scriptores querelæ: sacros præcipuè. Vir disertissimus, Lactantius Firmianus. *A quibus si persuasionis ejus rationem requiras, nullam possint reddere, sed ad majorum judicia confugiunt, quod illi sapientes fuerint, illi probaverint, illi scierint quod esset optimum, seque ipsos sensibus spoliant, ratione abdicant, dum alienis erroribus credunt.* Symmachus in Relatione: *Sequendi sunt nobis parentes, qui secuti sunt fœliciter suos.*

Pag. 132. lin. 4. τὸ γὰρ ὅλα κατιδεῖν] Scribe, τὸ γὰρ ὅλον: ut alibi non semel in his libris. Mox; καὶ ἐχθὲς μὲν μυξάριον, ἄυριον δὲ τάριχος, ἢ τίφρα: his verbis *duos modos sepeliendi mortuos* (cremationem scilicet & humationem, quod Platoni, κάεσθαι ἢ κατορύττεσθαι) Antoninum *alludere*, ad oram sui Codicis ὁ μακ. Pater annotavit. Multa nos olim in hunc locum occasione urnarum Romanarum quæ plurimæ circa illud tempus, quædam etiam cum inscriptionibus, ex agro quodam, qui Cantuariâ Londinum proficiscentibus, quinto aut sexto supra decimum à Cantuariâ lapide, ad dextram situs est; (*Newington* pagum ipsum vulgò vocant) erutæ sunt.

Pag. 135. lin. 10. τ' ἄλλα, ἃ συμπαρόντων] Ita utraque Xylandri editio, sed errore tamen, ut puto, typographico; pro, τ' ἄλλα, ὧν συμπαρόντων, ut & in Manuscripto Hæscheliano: nisi quod ibi, ὧν συνόντων: & in margine, ex alio Manuscripto, παρόντων.

Pag. 138. lin. 8. στρατείας καὶ οἰκονομίας καὶ κομψείας] De verbo κομψεία, consulatur Suidas in κομψός. Οἰκονομίαν alibi in xi. ad pag. 333. lin. 12. explicamus. στρατείαν aut στρατεύεσθαι, hoc sensu, non memini alibi legere, apud profanum aliquem scriptorem: apud Sanctum Jacobum haud absimili, memini. Πόθεν, inquit

ille, πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; ἐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν, τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; *Unde bella & pugnæ inter vos? nonne hinc, nimirum ex voluptatibus vestris, quæ militant in membris vestris?* In Platone quoque in Phædone, pag. 50. D. eadem planè sententia, sed non idem tamen, de quo quærimus hic, verbum, Καὶ γὰρ πολέμους, καὶ στάσεις καὶ μάχας, ἐδὲν ἄλλο παρέχει ἢ τὸ σῶμα καὶ αἱ τούτου ἐπιθυμίαι. *Nam ad bella, ad seditiones, ad pugnas nihil aliud quàm corpus, ejúsque cupiditates impellunt.* Ad Antonini mentem proximè accedunt ista Senecæ; *Est & illa sollicitudinum non mediocris materia, si te anxiè componas, nec ulli simpliciter ostendas: qualis multorum vita est, ficta & ostentationi parata. Torquet enim assidua observatio sui, & deprehendi aliter quàm solet metuit.* Et post pauca, *Satius est simplicitate contemni, quàm perpetuâ simulatione torqueri.* Hactenus Seneca. Si cui minùs placet vox στρατεία, quia sine exemplo, cogitet an, ἀσωθία, vel τερθρεία, vel tale quid præferendum sit.

NOTÆ IN LIBRUM V.

PAg. 139, lin. 1. Ὄρθρου ὅταν δυτόκνους ἐξεγείρῃ] Ὄρθριον, hoc loco non tam *manè* quam tempus quod *manè* præcedit, significat. Certè, *dormire in lucem*, ut Horatius loquitur: (quod eidem alibi, *primam somnus in horam*: id est, septimam, si nostro more loquamur) & *somnum extendere in partem diei*; ut Seneca; non hominis olim, ὅ τι καὶ σμικρὸν ὄφελος, aut quem aliqua suæ existimationis cura tangeret; nedum ut in Antoninum tale probrum caderet. At hodie, proh pudor, quàm aliter vivitur! Cautè tamen vox ὄρθριον hic accipienda, cùm longè alia sit ὄρθρου hyberni, & æstivi ratio. Præterea, quod Antoninus hic de *lecto dormitorio*, cave cum *lectis lucubratoriis*, quorum tam crebra & honesta apud antiquos mentio, quàm planè diversus usus, & diversa structura confundas.

Ibid. lin. 11. τὸν καθ' αὑτὰς συγκοσμήσας κόσμον] Nemo qui Græca intelligit, qui non simul intelligat, hæc fervatâ verborum proprietate & elegantia, in aliam quamlibet linguam transferri non posse. Xylandri versio, *singula hæc suo intenta officio*, quàm jejuna, quàm frigida, si Græca attendantur? Ego συγκοσμεῖν κόσμον, *mundi cursum & officium consummare*, ex Seneca non malè reddi posse credidi: τὸν καθ' αὑτὰς κόσμον, *propriî mundi cursum*; vel, *pro suâ quasque ratâ portione.*

Pag. 142. lin 8. μέχρι πεσὼν ἀναπαύσομαι] Explicanda homonymia vocum ut res intelligatur. Πίπτειν, & *cadere* & *mori*, (unde πτῶμα Græcis, ut & *cadaver* à cadendo Latinis) significat: ἀναπαύομαι pariter, & *mori* & *cessare*, seu *requiescere.* Id igitur dicit Antoninus, inoffenso pede in officio perrecturum se, & in proposito sibi constiturum, donec fati necessitate *cadat*; non priùs cessaturus, quàm moriturus. Scopus Antonino, ut ex ipsâ vi & proprietate verborum (in quibus persequendis multi solebant esse Stoici) id probet & inferat, adversis succumbere, vel benè agendo defatigari, non esse viri, qui quid verè vivere sit, non ex vulgi opinione, sed ex naturæ ipsius veritate intelligat.

Ibid. lin. 13. εἰς τοσαῦτα ἀποχράμενον ἑαυτῷ.] Moneo minùs cautos, τὸ, ἀποχρῆσθαι, (ut nec Latinum *abuti*) semper in malam partem non sumi; sed ut hîc Antonino, pro, liberè & pro libitu, ad quoscunque usus uti.

Ibid. lin. 14. Δριμύτητά σου] Δριμύτης hic, non *austeritas*, sed naturalis ingenii bonitas & præstantia, quæ habiles ad percipiendas disciplinas reddit. Plato Polit. VII. pag. 705. E. Δριμύτης, ὦ μακάριε, ἔφην δεῖν αὐτοῖς πρὸς τὰ μαθήματα ὑπάρχειν, καὶ μὴ χαλεπῶς μανθάνειν. πολὺ γάρ τοι μᾶλλον ἀποδειλιῶσι ψυχαὶ ἐν ἰσχυροῖς μαθήμασι, ἢ ἐν γυμνασίοις. *Acumen, inquam, facilitatemque ingenii oportere ad doctrinarum perceptionem adesse. Magis enim abhorret animum disciplinarum, quàm exercitationum corporis, difficultas.*

Pag. 144. lin. 1. εἰ ἄρα ὡς βραδύτερος] Scribo, μόνον δὲ εἰ ἄρης ὡς βρ. *si fortasse*, &c. & mox, ἐμφιλησόντι, malè excusum, pro ἐμφιλησοντῶντι.

Pag. 145. lin. 14. τὸ δὲ νῦν λεγόμενον παρεκδέχῃ] Quæ præcedunt in hac sectione omnia, clara, & præclara, ut nihil magis. Hæc quæ deinceps sequuntur, (nisi à præpositione παρὰ in παρεκδέχεσθαι, παραγεσθαι, παρὰ τοῦτο, & παραλιπεῖν, acutius aliquid, vix Antonino dignum, captatum,) fateor ego me non satis capere. Pro, τὸ δὲ νῦν, olim, τὸν δὲ νῦν τῶν λεγομένων placebat; sed nihil id sententiam adjuvat; neque utcunque necessarium. Τὸ, συνεῖναι, (quod fortasse τῷ παρεκδέχεσθαι, oppositum) tum intelligere, tum conscium sibi esse, (quod ideò moneo, non ut ignotum; sed ut utriusvis significationis optionem lectori relinquens) significat.

Pag. 146. lin. 3. Εὐχὴ Ἀθηναίων.] Quod Antoninus hic velit, non ambiguum; sed Athenienses laudet, ut qui non privatim sibi, suisque; sed universæ simul, cujus pars ipsi, Reipublicæ bona optarent: an vituperet, quod suæ tantùm Reipublicæ non universæ hominum communitati, & humano simpliciter generi; ambiguum puto. Xylander in Notis, Athenienses ab Antonino vituperari censet, cum tamen Herodoti locus, ab ipso prolatus, quo Persarum mos, per quem netas ulli privato nisi pro communi Persarum omnium, solo Rege nominato, salute sacra facere, laudatur, contrarium suadere videatur. Quod enim Persis singulis universa Persia, quæ sub unius erat Imperio; id Athenienſi cuilibet non universa Græcia, cujus plures erant Respublicæ, tum legibus & moribus adeò diversæ, tum studiis & affectibus infestæ sibi mutuò, ut quod bonum unius esset, alterius esse non posset; sed Athenienſis Respublica, cujus ad ditionem quicquid pertinebat, τῇ ἀρούρᾳ τῆς Ἀθηναίων καὶ τῶν πεδίων hic comprehenditur. Præterea, fieri non potest, ut eadem pluvia locis omnibus, quorum pro diverso situ cœloque diversa ratio, tempestiva sit: quò pertinet illud veteris poëtæ;

— οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς
Οὐθ' ὕων πάντας ἀνδάνει, οὐδ' αὐίχων.
— *nec enim Jupiter*
Neque pluens omnibus placet, neque sustinens.

Sed utcunque se res hæc habeat, respicere Antoninum crediderim ad historiam aut fabulam potiùs veterem, cujus apud Suidam non uno loco mentio. Dirâ enim per totum orbem pestilentiâ sæviente, tradunt à Græcis simul & barbaris Apollinem consultum, omnibus ubique respondisse, non priùs desituram, quàm Athenienses, sive δῆμον Ἀθηναίων, ὑπὲρ πάντων, pro omnibus universim supplicia peregisset. Quo facto, pestem ubique cessasse, & legatos undique Athenas gratulatum missos.

Pag. 146. lin. 7. ὅτι συνέταξεν] Συντάττειν hoc sensu, si vim vocis spectemus, propriè & eleganter Latinè vertas, *imperare*: ut plurimis exemplis in promptu probare. Nos tamen *constituere* reddidimus, ut discrimen quod τάττειν inter & συντάττειν ab Antonino statuitur, ἀντιστρόφῳ verbo possemus exprimere. Nam ita & Cicero, aliâ quamvis in re, videtur inter *statuere* & *constituere*, in Fragmento quodam Orationis apud Priscianum, distinguere. *Hoc judicium*, ait ille, *sic expectatur ut non uni statui, sed omnibus constitui putetur.* Cæterùm, τὸν Ἀσκλήπιον hîc κατιῶς pro quovis medico nihil vetat accipere, cùm ita & Maximus Tyrius in eodem planè argumento, Dissert. 30. usurpet. Ibi enim Ἀσκλήπιος & ἰατρὸς, pro eodem, ut synonyma, eadem paginâ non semel. Ut tamen propriè potiùs pro Æsculapio, famigerato illo Medicinæ inventore, Apollinis filio, accipiam, facit insignis Aristidis Sophistæ, Antonino æqualis, locus, cujus verba ut hic non adscribam, nihil suave meritum est. Ita igitur ille Oratione (λαλιὰν ipse nuncupat) ad Æsculapium, quæ tomi primi sexta est; Καὶ μὴν τόγε παράδοξον, inquit, πλεῖσον ἐν τοῖς ὁράμασι τῷ Θεῷ. οἷον, τὸν μὲν γύψῳ πίνειν. τὸν δὲ, κωμᾶσθαι, καὶ λούειν ψυχρῷ, θέρμης ἐδ' ὅλως, ὡς ἄν τις δόξαι, δεόμενον. Quæ doctissimus Interpres Canterus, ita vertit; *Maximè verò admiranda sunt quæ mittit somnia, quibus jubet alios gypsum bibere, quosdam cicutam, nonnullos etiam nudos* (rectè Canterus, si γυμνοῦσθαι propriè de toto corpore accipias; sed nec malè fortasse, si per Synecdochen, pro γυμνοποδεῖν, seu ἀνυποδετεῖν; ut idem planè dicat, quod Antoninus istis, ἀνυποδησία & ψυχρολουσία: ut in istis Juvenalis Sat. IV.

Nuda ac tremebunda cruentis
Ereptat genibus;

nudam, doctissimi viri exponunt, *nudis pedibus*: sed utcunque accipias, idem certè in utriusque verbis refrigerandi corporis consilium, & si non eadem planè refrigerandi media) *frigidâ lavari, nec omnino calore, quemadmodum quis putaret, indigere.* Cæterùm, de more veterum somnia captandi in Templis, (quod *incubare* propriè dicebant, ut docet nos Servius in ista *Virgilii*,

Pellibus incubuit stratis, somnoque petivit)

sive ad morborum remedium, sive ad futurorum (quam τὴν δι' ἐγκοιμήσεως μαντικὴν appellabant) cognitionem, quia multi passim, (inter alios & Hieronymus in Esai. cap. 65. v. 4.) libens ego prætereo. Sed & vulgarium (quæ non captata, vulgaribus in locis accidebant, intelligo) somniorum magnam, qui olim δεισιδαιμονίστεροι rationem (quod vel unus, qui de illis scripsit, abundè nos docet Artemidorus) habebant. Quare de sacris & captatis; an de vulgaribus & αὐτομάτοις somniis Aristidis Antoninique verba capienda sint, ut magni non interest, nec certò definire possim. Vide & lib. 1. cap. 17. pag. 34. lin. 1. & lib. 9. cap. 27.

Pag. 147. lin. 4. ἔταξε τοῦτο πρὸς τοῦτο] Corrige ex Manuscripto Hæschelii, ἔταξε τούτῳ τοῦτο ὡς καλλιλλον, & mox, τίταται πῶς αὐτῷ καλλιλλον deleto τῷ, πρὸς: cui inserendo fuit lectionis, πρὸς τὴν ὑγίειαν & πρὸς τὴν εἱμαρμένην, (quæ hodiéque Manuscripti istius scriptura est, non εἰς τὴν ὑγίειαν, & εἰς τὴν εἱμαρμένην, ut hîc) in margine notata varietas; quæ in textum postea recepta.

Pag. 150. lin. 7. πρὸς τὸ σπουγγάριον] Theodoretus Therapeut. lib. 4. pag 527. C. Τῇ σπογγιᾷ τῶν λόγων καθαιρούμεν (hîc quoque in Antonino proximè, καθαίρησις) τῆς ἀπιστίας τὸ πάθος: *Incredulitatis vestræ morbum orationis nostræ spongiâ perfundimus.* ad hanc alludens consuetudinem.

Pag. 152. lin. 3. ὐδὲ τοῖς τυχοῦσιν ἔδοξε ἢ πανταπασιν] Unde sit istud ἢ, aut quò spectet, cùm eo ablato, perfecta sit oratio: servato, manca; non video. An inde fortassè, quod cum in textu prius aliquis reperisset, πάντα πᾶσιν, diversitatem lectionis in margine notavit, ἢ, πανάπασιν? Res ipsa τῆς ἀκαταληψίας rerum, aut contrà; fusè tractatur à Cicerone in Lucullo: sed fusiùs à Sexto Empirico, magno & eruditissimo illius patrono; Pyrrhonicarum Hypotyposeon libris 3. & Adversus Mathematicos unico, sed prolixissimo: bonæ frugis plenissimis libris, & ad intelligentiam veteris philosophiæ utilissimis.

Pag. 155. lin. 1. 2. τὰ τοῖς πολλοῖς δοκοῦντα ἀγ.] Etiam Sancti Patres interdum in rebus gravissimis ad populi voces ex naturali προλήψει ortas solent provocare. Veteribus Dramaticis poëtis, is scopus erat propositus, διδάσκειν, (quod verbum propriè de illis usurpatum fuisse nemo nescit) & populo τῷ καλῷ, seu virtutis amorem instillare. Porrò, quàm teneræ vulgi spectatoris aures essent interdum, si quid contra bonos mores & vulgares ἐνοίας τῷ καλῷ diceretur, vel ex una Senecæ narratione discamus, de fremitu & tumultu populi ob laudes pecuniæ ab histrione recitatas; Epist. 115.

Ibid.

Ibid. lin. 16. *τὸ τὸν κεκλημένον αὐλὰ*] Scripsit ad oram sui codicis *ὁ μακαρίτης* parens, *locus Aristophanis.* Mihi in Aristophane non inventus; sed nec quæsitus adeò diligenter, ut inveniri posse negare audeam. Certe non unus fuit Aristophanes, qui Socratem aliosque temporum illorum philosophos jocis id genus & dictis impurissimis populo deridendos objicerent. Ex omnibus autem philosophiæ seu Platonicæ seu Stoicæ placitis, nullùm minùs ad vulgi palatum, nullum magis vilissimi cujusque bipedis sannis & ludibriis expositum, quàm *πολυθρύλλητον* illud, *ὅτι Αὐτάρκης ἡ ἀρετὴ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν, quod seipsâ contenta virtus ad beatè vivendum*; & illud affine, consequensque, *ὅτι Μόνος ὁ σοφὸς πλούσιος. Quod solus sapiens est dives.* Ad ista quod attinet, *ὑπὸ τῆς ἀπορίας*, &c. haud absimile illud veteris Comici Straboni memoratum, *ἀγρὸς ἐσχ' ἐλάττω γὴν ἐπιστολῆς Λακωνικῆς: Ager habuit terram minorem epistola Laconica.* & illud Gorgiæ Sophistæ apud Platonem, pag. 332. B.

Ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκαλοικήσεις δόμοις.
Unde vacua habitanda domus sunt.

Pag. 157. lin 12. *ἢ καὶ ἀφαιρεμένά τι τούτων*] Scribo, *ἢ καὶ ἀφαιρεμένά τινα τούτων.* vel, *ἀφαιρεμένός τι τούτων.* quod eodem redit.

Pag. 161. lin. 6. 7. *ἂν ὀργισθὲν τῷ βλάψοντι τὴν πόλιν*] Scribo, *ἂν ὀργισθὲν τῷ μὴ βλάψοντι τὴν πόλιν*: & verto: *Sin civitas damno nullo affecta est, nè ei succense, qui civitati nullâ re nocuit.* Consule hujusce libri cap. 35. *Εἰ μήτε κακίαι*, &c. & lib. 10. cap. 33. postremis verbis, *ὅλως δὲ μέμνητο*, &c. Civitatem autem, mundum hic, ut alibi sæpiùs, intellige: cujus ea ratio (in quo Summi opificis infinita sapientia multis antiquis prædicata) ut quicquid parti obesse videtur, toti prosit: quod author libri de mundo, Aristoteli inscripti, docet elegantissimè. Cæterùm *παραδοξότερα* hæc, nec in vulgus sine debitis cautionibus efferenda. Nam alioquin, ne puniendos quidem improbos, hinc temerè aliquis inferat. At facilis ex ipsis Stoicis responsio, si liceret immorari. Quæ sequuntur, *Τί τὸ παρορώμενον*; etsi scopus hoc toto capite unus idemque Antonino, malo tamen ad sequentia, quàm priora verba referre. Ita enim passim solet Antoninus, iræ & indignationis vel alioqui justissimæ eruptionem objectâ mortalis ævi fragilitate compescere. Vide lib. 4. cap. 6. & quæ in Præfatione ad illud caput, ubi de capitum divisione in genere.

Ibid. lin. 13. *καὶ τὸ παρεγγὺς τόδε ἄπειρον*] Malè in utraque Xylandri editione, *καὶ τὸ παρεγγύς. τὸ δὲ ἄπειρον*, &c. Credidi *παρόραμα* vel calami, vel præli properantis: ut aliter nunc credam, facit versio Xylandri priùs mihi non animadversa, qui ista, *καὶ τὸ παρεγγὺς*, connectens cum superioribus, *aut sui simile*, verterat. Ego, *καὶ τὸ παρεγγὺς τὸ δὲ ἄπειρον*, verto, *quod instat infinitum ævum*: & ad ævi mortalis brevitatem refero. Quò pertinent ista alibi, *Μικρὸν, καὶ τέθνηκα, καὶ πάντ' ἐκ μέσου*: *Propè adest tempus, quo moriturus sum, omniaque mihi transitura.* lib. 8. cap. 2. & lib. 7. cap. 21. *ἐγγὺς μὲν ἡ σὲ περὶ πάντων λήθη. ἐγγὺς δὲ ἡ πάντων περὶ σοῦ λήθη. Instat tempus, quo tu omnium oblitus eris; instat, & quo omnes tui.* Cæterùm, etsi parum aut nihil sit discriminis inter *ἄπειρον*, & *ἀχανὲς*, ut vel ex pluribus Antonini locis, quibus vocibus illis utitur, collatis apparere potest: videtur tamen aliquando *τὸ, ἄπειρον*, propriè vitæ humanæ, & memoriæ quæ post mortem contingit vel longissimæ brevitati opponere: ut lib. 10. cap. 31. cùm dicit, *μάλιστα ἐὰν συμμνημονεύσῃς, ὅτι τὸ ἅπαξ μεταβαλὸν οὐκέτι ἔσαι ἐν τῷ ἀπείρῳ χρόνῳ. σὺ ὧν ἐν τίνι; τί δ' ἔχει ἀρκεῖ τὸ βραχὺ τοῦτο*, &c. *Si simul fueris recordatus, quicquid semel mutârit, per spatium temporis infinitum non esse amplius futurum. Tu verò spatii illius quantulum occupas? cur ergò tibi non sufficit spatium hoc tam breve*, &c. Quare non aliud fortasse voluit his verbis, *τὸ παρεγγὺς τόδε ἄπειρον*, Antoninus, quàm quod alibi, *τὸ τάχος τῆς πάντων λήθης*: nam & ibi sequitur, *καὶ τὸ χάος τοῦ ἐφ' ἑκατέρα ἀπείρου αἰῶνος.* Nisi quis malit ut *τὸ ἀχανὲς* hoc loco substantivè sumatur, (quasi & hic *τὸ χάος* dixisset) cui *τὸ ἄπειρον* adjiciendum sit. Utrumvis horum malo, quàm quicquam temerè sollicitare. Quod alioqui, si cui non satisfaciant hæc, factu facillimum: nempe si pro *ἀχανὲς*, vel *χάος* scribas, vel *αἰῶνος*.

Pag. 164. lin. 8. 9. *Οὔτε τραγῳδὸς, ὅτε πόρνη*] Magnam Antonino cum seipso conflictationem super aulicâ vitâ fuisse, & de abdicando imperio, secessuque aliquo privato sæpe eum cogitasse, ex pluribus locis, quibus se ad stationem fortiter tuendam hortatur, certum est. Vide hoc ipso libro, cap. 16. & lib. 10. cap. 23. *Ἐναργὴς ἔσω*, &c. Prima sectionis hujus verba ex aliquo veteri scriptore, aut è medio fortasse petita, vim adagii videntur habere, & ad commendationem secessus adducuntur. Crates Thebanus apud Laërtium l. 6. §. 85. & Clementem Alexandrinum Pædag. 11. 10. in festivâ peræ Cynicæ, quam urbem, joci caussâ, fingit esse, describitione,

Εἰς ἣν ὅτε τις εἰσπλεῖ ἀνὴρ μῶρος παράσιτος,
Οὔτε λίχνος πόρνης, ἐπωγαλλόμενος πυγῆσιν.
Quam nullus parasitus adit, stolidúsve penetrat,
Deditus aut quisquam damnosis ganeo scortis.

Affine & illud apud Ciceronem, proverbii quoque vim habens, *Ubi nec Pelopidarum nomen, nec facta audiam*: Epist. ad Fam. lib. 7. 30. Vulgari huic verbo, seu adagio, secessum suadenti & solitudinem, opponuntur ab Antonino quæ sequuntur in hac sectione; quæ quanquam brevitas orationis obscuriora fecit, sic tamen à nobis versa sunt, ut à quovis intelligi possint.

Pag. 166. lin. 4. *Διὰ τί συγχέασιν ἄτεχνοι*] Divinus hic locus, ad unicam Dei Opt. Max. cognitionem sapientiam omnem referens & eruditionem, incredibiliter adeò me delectat, ut operam melius collocare non posse me putem, quàm si planè geminum huic sapientis illius Heracliti effatum pessimè vulgò acceptum, & à paucis intellectum, pietatis ergò ab infrunitis, insulsis interpretationibus vindicavero, & illustravero. Diogenis Laërtii de eo verba initio vitæ sunt, *Μεγαλόφρων δὲ γέγονε παρ' ὑπερηφανίαν καὶ ὑπεροπτικὸς, ὡς καὶ ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ δῆλον, ἐν ᾧ φησι, Πολυμαθίη νόον ἔχειν οὐ διδάσκει. Ἡσίοδον γὰρ ἂν ἐδίδαξε, καὶ Πυθαγόρην, αὖθίς τε Ξενοφάνεά τε καὶ Ἑκαταῖον. εἶναι γάρ ἓν τὸ σοφὸν, ἐπίστασθαι γνώμην ἥτε οἵ ἐγκυβερνήσει πάντα διὰ πάντων. Fuit autem ultra cæteros alto animo & contemnente omnes, ut ex ipso ejus opere ostenditur, ubi ait. Multa peritia mentem non docet. Hesiodum siquidem docuisset, & Pythagoram, rursúsque Xenophanem atque Hecataum. Unam quippe sapientiam esse scire animum, quando & quomodo gubernentur omnia in omnibus.* Unius Dei mundi gubernatoris assertor Heraclitus, Homero (de quo proximis verbis, *τοῦτόν Ὅμηρον ἔφασκεν*, &c.) Hesiodóque *τῆς πολυθείας* præcipuis authoribus, sed & aliis nonnullis à *πολυμαθίᾳ* celebribus nescio quas ob caussas offensior, multiplicem quâ cluebant isti eruditionem ad veram sapientiam parum prodesse affirmabat, *Ἓν γὰρ ἓν τὸ σοφὸν, ἐπίστασθαι*, &c. Omnem enim sapientiam in eo consistere uno, ut Deum agnoscamus unum, qui omnia, minima maxima nutu suo temperat, & (quod aliis verbis dicebat Anaxagoras, *τὸν νοῦν διακοσμεῖν, καὶ πάντων εἶναι αἴτιον, mentem omnia constituere, & omnium esse caussam.* vide & Antoninum lib. 8. cap. 35. *Ὥσπερ τὰς ἄλλας*, &c.) providentiæ suæ rationibus accommodat. In his verbis auro contrà, & si quid auro pretiosius, haud caris, id potissimum decepit interpretes, quòd *γνώμην, Deum* significare non intellexerunt. Quod quò minus miremur, apud eundem Diogenem in Platonis vitâ, his verbis, *ἐπεὶ δ' αἰτίαι εἰσὶ δύο, τὰ μὲν διαμονὴν*, (scribe, *διὰ γνώμην*,) *τὰ δ' ἐξ ἀναγκαίας αἰτίας* (*φησι*) *λεκτέον*: id est, *Quandoquidem duæ sunt caussæ, quædam à divinâ proficisci providentiâ dicendum est; quædam verò à necessitate*: etiam doctissimis undequaque viris, Græcæ verò linguæ *εἰς ἄκρον* peritissimis, (nam Diogenis interpretes, proletariæ sortis homines, ad incitas hic redactos nihil mirum) aquam hæsisse video. At nobis nihil factu facilius, quam tum correctionem, tum versionem nostram ex ipso Platone, sed & aliis multis scriptoribus certissimis argumentis (si liceret excurrere) confirmare. Vide Notas in ista lib. 11. cap. 11. *μὴ δυναμένη δὲ*, &c. Sed ut ad Heraclitum & Antonini verba redeamus; de Heraclito Plutarchus etiam, de Philos. placitis, lib. 1. cap. 28. testatur, eum *τὴν εἱμαρμένην, λόγον τὸν διὰ τῆς οὐσίας τοῦ παντὸς διήκοντα, fati substantiam, rationem quæ per universi naturam transeat*, definiisse: quæ si quis cum Diogenis Laërtii verbis conjungat, & conjuncta cum his Antonini componat, facilè, credo, nobis ut verisimile concedet, si non hæc ipsissima sunt Heracliti verba quæ laudat hic Antoninus, eum saltem ad Heracliti verba sententiamque his verbis allusisse. Cur planè non asseram, Plato facit, apud quem similima plura, non uno loco. Vide vel infrà, quæ ex illo ad pag. 193. lin. 20. proferimus. Conferat etiam Lector pietatis studiosus hæc Antonini & Heracliti, cum sancti prophetæ Jerem. cap. 9. 23, 24. verbis.

Pag. 169. lin. 3. *τὸν τῶν θρέπτρων ῥόμβον ἀπήτει μεμνημένος.*] Marcus Antoninus, (& institutione philosophiæ, & ipso naturæ genio, si quis unquam, factus ad gravitatem & mundi contemptum) justitiæ rigidus ubique custos; in aliis quæ magis *ἀδιάφορα*, (*τὰ μέσα* vocat hic) nisi moribus aliorum se quadam tenus accommodasset, & proprii genii severitatem mirâ *συγκαταβάσει* temperasset, haud dubium quin *γῆν πρὸ γῆς*, quod ajunt; aut quidvis aliud agere potiùs saltem, quàm regnare, pridem coactus esset. Sane malè sibi interdum ab ejus philosophia metuisse fæcem Romuli testantur Historici. *Fuit enim hic sermo* (ait Capitolinus) *quum studuisset ad bellum gladiatores, quod populum sublatis voluptatibus vellet cogere ad philosophiam.* Atqui notant iidem Historici Marcum nostrum *eâ fuisse vitæ indulgentiâ* (*ἐναρμοσίᾳ τῶν τρόπων*, ut illic rectè notatum) *ut cogeretur nonnunquam vel in venationes pergere, vel in theatrum descendere, vel spectaculis interesse.* Porrò *συγκαταβάσεως* hujus pars non minima, gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus; hactenùs saltem, ut utrisque quæcunque civilis requirit consuetudo, præstes officia. At cavendum tamen esse sapienti monet hic Antoninus, ne dum vulgi moribus civili hac indulgentiâ *ἐν τοῖς μέσοις* se accommodat; & quod alii faciunt ipse facit: etiam quod sentiunt, quasi verè lugenda essent aut contrà quæcunque lugent aut gaudent idiotæ, verè & ex animo sentiat. Huc aptat locum poëtæ cujusdam seu Comici seu Tragici. Vir gravis & senex ab alumno suo discessurus, *rhombum* ejus (inter crepundia puerilia etiam *rhombus*, ut in Orphei versibus apud Clementem Alexandrinum Protrept. ad Gentes, videre est) in ejus memoriam, ut rem pretiosissimam servaturus, magnâ verborum pompâ postulans inducitur. Ista, *μεμνημένος ὅτι ῥόμβος, quid rhombus tamen sit, & quanti per se faciendus, haud ignarus*; Poëtæ, an Antonini verba sint, non magni refert. Quæ sequuntur, *Ἐπεὶ τί* (ita enim legendum censeo, non, *ἐπεί τοι*) *γίνῃ καλῶν ἐπὶ τῶν ἐμβόλων*; ita verto: *Nam quid tibi vis his pro rostris clamoribus & querelis?* & ad usitatam mortuorum *pro rostris* laudationem refero. Hoc officium decessori suo Pio, optimo principi; sed & uxori non optimæ, Antoninum præstitisse memorant historici: fortasse & aliis, quorum non meminere: aut si non aliis ipse, quin tamen aliis præstantibus adfuerit sæpius, & multa quæ affectus, non ratio (pro more lugentium aut laudantium) dictabat, invitus audire coactus fuerit, ne incivilis esset, haud dubium. *Καλῶν*, pro, *ἀνακαλῶν*, simplex pro composito; qualia multa passim. Sed & *τὸ καλεῖν*, pro *invocare*, Hesychio notatum & Suidæ. *Γίνεσθαι*, verò, *ἐπὶ τῶν ἐμβόλων, præsentem pro rostris se sistere:* cujus syntaxeos obvia passim exempla prætereo.

Ibid. lin. 8. *Ὅταν δή ποτε καταληφθεὶς*] Scribe, *καταληφθεὶς: ὑπὸ θανάτου*, scilicet ut lib. XII. cap. 7. Vide & XI. cap. 1.

τῶ

τῇ ἰδίᾳ τέλως, &c. & mox, ὅπῃ ἂν καλληφθῇ, &c. Adi, ſis, & in lib. III. pag. 71. lin. 8. 9. de fato; notata.

NOTÆ IN LIBRUM VI.

PAg. 171. lin. 8. καὶ ἡ τοι ἐκθυμιαθήσεται] Ita ſcribendum, non ἐκθυμιασθήσεται; ut perperam editum eſt. Εἰπερ ἥνωται ἡ ὕσις, ita verti, ut qui de generali rerum omnium per ἐκπύρωσιν in Deum ipſum reſolutione, (de quâ tum Stoici paſſim, tum Origenes contra Celſum, cujus verba Latino Interpreti non intellecta, ut alia paſſim apud eruditiſſimum illum ſcriptorem, alibi fortaſſe aliquando ſumus explicaturi) verba Antonini intelligerem. vide lib. x. cap. 7. ὥστε καὶ ταῦτα ἀναληφθῆναι, &c. Quia tamen Antoninus, non ἐκπύρωσιν, ſed ἐκθυμίασιν hîc ponit, verius fortaſſe fuerit ad quotidianam mutatarum rerum ἀναθυμίασιν (quam τὴν ἐπὶ τὸ ἄνω ὁδὸν vocabat Heraclitus) verba ejus referre. Certè, etiam ante ἐκπύρωσιν, unam mundi totius eſſe ſubſtantiam, ſciſcit Antoninus lib. XII. cap. 30. & lib. VII. cap. 10. Ubi cum dicit πᾶν τὸ ἴνυλον ἐναφανίζεται τάχιστα τῇ τῶν ὅλων ὑσίᾳ, *materiale omne in univerſi ſubſtantiam quam celerrimè evaneſcit*, non aliud videtur dicere, quàm quod hîc. Vertamus igitur, *& aut per halitum (ſiquidem una eſt rerum omnium ſubſtantia) reſolvuntur; aut diſſipantur.*

Pag. 172. lin. 11. ἢ ἔξω ἀπηρλημένην.] Xylander, *foris ſuſpenſam.* Ego malim (nam utrumque τὸ, ἀπηρλημένην, ſignificare, monendus opinor non eſt lector) *foris ſolutam, & vagam*; aut, *independentem*: ut lib. IV. cap. 45. καλαρίθμησίς τις ἐστὶν ἀπηρλημένως: *numerum independentem*, reddidimus.

Pag. 174. lin. 4. ἐξίσασο τῷ ῥυθμῷ] ἐξίσασθαι τῷ ῥυθμῷ hîc, quod lib. VII. ἐκβῆναι τῷ ῥυθμῷ: cui contrarium, βαίνειν ἐν ῥυθμῷ apud Longinum περὶ ὕψους, alioſque. Plato de legib. II. τάξεως ἄισθησιν uni homini conceſſam docet: duplicem autem τάξιν ille conſtituit: aliam τῆς κινήσεως τάξιν, quam ῥυθμὸν propriè indigitat: aliam τῆς φωνῆς, quam vocat ἁρμονίαν. Ἐκβῆναι τῷ ῥυθμῷ Ciceroni, *extra numeros moveri.* Ab hac eadem ſaltandi metaphora vox elegans ἐξορχεῖσθαι, pro, *prodere myſteria*, quæ à viris doctis explicata dudum: nos actum non agemus.

Pag. 175. lin. 1. καὶ ἡ περιπορφυρὶς, τριχία προβαλίς] Confer cum lib. IX. cap. 36. Cæterum, inter ea quæ vulgariæ plebis ſeu mentes inſolita majeſtate percellere, ſeu oculos ſplendore maximo præſtringere olim ſolita, primus apud ſacros profanoſque paſſim ſcriptores purpureæ veſti, (quæ Caſſiodoro *ſacra veſtis imperatoria*) locus defertur. Meo animo, nihil in terris ſpecioſius illo lumine, aut quod ad cœleſtium ſiderum pulchritudinem propius accederet. Sed de veterum purpurâ, quæ dudum penitùs ignota eſt, multa multi. Tanta certè ejus olim reverentia, ut Gregorio Nazianzeno alicubi ἡ ἀλυργὶς (de colore ipſo, pannóque ibi ſermo, non imperio, metaphoricè, ne quis erret) μέγα καὶ μέγιστον τῶν ὄντων, *purpura res magna, imo omnium maxima*, (in Julian. Orat. I. pag. 100. B.) non ex propria quidem, ſed illorum, qui ſe nihil minùs quàm vulgus putarent opinione, dicatur. Nec multo aliter Chryſoſtomus aliique paſſim. Non igitur temerè & nullâ ratione Antoninus, hoc potiſſimum exemplo rerum apud homines pretioſiſſimarum vilitatem perſtringit. Quod autem ſoli lanæ tinctura hujus honorem tribuit hîc Antoninus, (ut & Optatus Afer contra Parmen. lib. V. *ſic alba lana regalem tranſit in purpuram*, &c.) non id præciſe & ſine exceptione ſumendum eſt. Nam & *ſerica* purpurâ tingi ſolita, exertè docemur Cod. IV. tit. 40. lib. I. *Fucandæ atque diſtrahendæ purpuræ vel in ſerico, vel in laná, quæ oxyblatta, atque hyacintha dicitur*, &c. Boëthius de Conſol. phil. lib. II. Metr. 5. n. 8.

Nec lucida vellera Serum
Tyrio miſcere veneno.

Sed & Caſſiodorus in eleganti veſtis hujus Imperatoriæ deſcriptione, ut lanam, ita & ſericum commemorat. lib. I. Epiſt. 11.

Pag. 176. lin. 2. Ὅρα γὲν ὁ Κράτης.] Quis hic Crates, (plures enim fuerunt hujus nominis) aut quæ fuerint ejus verba, dicerem ſi ſcirem. At eum fuiſſe Xenocratem, in quem τύφῳ, ſive, ut alibi Antoninus, σεμνοτυφίας ſuſpicio maxime caderet, ex Diogene Laërtio, qui σεμνὸν eum & σκύθρωπον fuiſſe, imò verò (quod hic Antonini verbum eſt) & ἀξιόπιστον σφόδρα, in ejus vita commemorat, facilè quivis intelliget. Hinc & vetus proverbium, Σεμνοπροσωπεῖσιν ὑπὲρ τὰς Ξενοκράτους εἰκόνας. *Modeſtiâ vultus compoſiti Xenocratis effigiem ſuperant.*

Ibid. lin. 5. 6. τὰ ὑπὸ ἕξεως ἢ φύσεως συνεχόμενα.] In hâc rerum diviſione vox ἕξις non obvia vulgarique notione; ſed antiquâ tamen illa, & in hâc re legitimâ. Rem pluribus explicat Philo Judæus, aut quiſquis auctor libri, de Mundo, inter ejus opera extantis: pag. 1154. E. τῶν σωμάτων, inquit, τὰ μὲν ἐνεδύσαντο ἕξιν, τὰ δὲ, ψυχὴν. τὰ δὲ, λογικὴν ψυχήν. Λίθοις μὲν οὖν καὶ ξύλοις, ἃ δὴ τῆς συμφυΐας ἀπέσπασαν, δεσμὸν κρατιστότατον, ἕξιν εἰργάσατο. ᾧ δὲ ἔστι πνεῦμα ἀναζέφοι ἐφ' ἑαυτό. ἀρχεῖαι μὲν γὰρ ἀπὸ τῶν μίσων, &c. *Corpora quædam habitum, quædam naturam, quædam animam, quædam denique animam rationalem induiſſe. Lapidum igitur & lignorum, quæ abſtracta ſunt à coalitu, vinculum validiſſimum Deus fecit habitum, qui ſpiritus eſt converſa reflectens in ſeipſum. Incipiens enim à mediis*, &c. In his, iſta, ἃ δὴ τῆς συμφυΐας ἀπέσπασαν, malè vertit qui raro quicquam malè, ὁ πάνυ Budæus, *quæ abſtracta ſunt à coalitu*: niſi τὸ, *coaleſcere*, ad ea quæ propriè aluntur, ut ſtirpes & animalia, ex vi τῆς ἐτυμολογίας, contra uſum loquendi, per quem & lapides *coaleſcere* dici poſſint, reſtringas. Ego verterem, *quæ nullâ naturâ continentur*: vel, *quæ natura* (non latè ſumptæ; ſed pro naturâ vitali, aut animali, propriè) *ſunt expertia.* Συμφυΐα enim hoc loco (etſi vulgò latius vox uſurpetur) propriè τῇ ἕξει, vel ψιλῇ ἕξει, ut apud Sextum Empiricum, opponitur: ut & Plutarchus in eodem argumento loquitur, τὰ ἡνωμένα, καὶ συμφυῆ, (inquit) καθάπερ ἐστὶ τῶν ζώων ἕκαστον. *Spiritum* lapidibus, ne quis miretur, etiam Pomponius lib. 30. ad Sabinum, Dig. lib. XLI. tit. 1. *rerum* tribuit: & Galeno definitur ἕξις, πνεῦμα συνέχον καὶ συγκρατοῦν τὰ μέρη; *ſpiritus, qui partes compingit & continet.* à Cononе autem, cujus verba ad pag. 270. lin. 1. proferemus, πνεῦμα σώματος συνεκτικόν. Sed ἕξις quid ſit, cum de hâc rerum ſeu corporum diviſione agitur, optime diſcas ex Simplicio, ubi docet quæ Stoicorum περὶ τῶν ἑκτῶν doctrina fuerit; his verbis: Οἱ Στωϊκοὶ τὰς ποιότητας ἑκτὰ λέγοντες ἐπὶ τῶν ἡνωμένων. μόνον ἑκτὰ ἀπολείποντες. ἐπὶ δὲ τῶν κατὰ συναφὴν, οἷον νεὼς, καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ διάστασιν, οἷον στρατὸς, μηδὲν εἶναι ἑκτὸν, μήτε εὑρίσκεσθαι πνευματικόν τι ἐν ἐκεῖ αὐτῶν, μηδὲ ἕνα λόγον ἔχον, ὥστε ἐπὶ τινὸς ὑπόστασιν ἐλθεῖν μιᾶς ἕξεως. Quæ vir doctiſſimus ſic vertit: *Stoici qui qualitates ἑκτὰ dicunt, in his ſolum ea collocant, quæ ſunt unita; Quæ autem ſunt copulata per contiguitatem, ut navis; & per diſtantiam, velut exercitus, in his nullum reperiri poſſe ἑκτὸν, nec unum aliquid ſpirituale ſupra omnia, quodve unam rationem habeat, ut in unam ſubſiſtentiam veniat unius habitus.* Conferantur hæc cum Pomponii verbis, quibus hinc, in obſcuro loco, lux opportunè non parva. Multus in hujus vocis & diviſionis explicatione vir ſummus, in Comment. Simplicii in Epictetum: ſed in non paucis auſim ad ſecundas ejus cogitationes appellare. Vide & in pag. 270. lin. 1. notata, & ibi Achillis Statii locum præclariſſimum.

Pag. 178. lin. 1. Ὡς τὰ φυτὰ τίμιον ὅτε τὸ διαπνεῖσθαι] Contendantur hæc cum iis quæ à philoſophorum principe Ethic. I. cap. 7. vel ut alii, 6. ἀλλ' ἴσως τὴν μὲν εὐδαιμονίαν τὸ ἄριστον λέγειν, &c. *Sed fortaſſe ſi dicamus, fœlicitatem optimum eſſe*, &c. diſputantur. In re graviſſimâ planè iiſdem fundamentis innititur vir acutiſſimus, ut in quo ſita ſit hominis vera fœlicitas, oſtendat. Non tamen opinor Ariſtotelem ſecutus hîc Antoninus; ſed uterque potiùs Socratem, à quo primùm, (ut ex Platone & Xenophonte liquere poſſit) ea manavit argumentatio. vide & lib. V. cap. 16. & lib. VI. cap. 39. Seneca, Epiſt. 76. *Omnia ſuo bono conſtant: vitem fertilitas commendat*, &c. mox. *Id in quoque optimum eſt, cui naſcitur, quo cenſetur. In homine optimum quid eſt? Ratio*, &c.

Pag. 180. lin. 9. Ἄνω, κάτω, κύκλῳ φορᾷ] Confer, ſuadeo, cum Jobi cap. 28. cujus divini capitis ſummam paucis verbis hîc expreſſam habes: ſi tamen auream concluſionem quæ caput illud claudit, ex aliis Antonini locis hîc ſuppleas. ex libri V. puta, cap. 33. τί ἀρκεῖ; τί δὲ ἄλλο, ἢ θεοὺς μὲν σέβειν καὶ εὐφημεῖν. ἀνθρώπους δ' εὐποιεῖν; *Quid dum vivis ad beatitudinem tibi ſufficit? Quid aliud, quàm Deos venerari, & celebrare: hominibus autem benefacere?* vel ex hujus ipſius VI. libri, (juvat enim tam ſancto argumento immorari) cap. 30. βραχὺς ὁ βίος. εἷς καιρὸς τῆς ἐπιγείου ζωῆς, διάθεσις ὁσία, καὶ πράξεις κοινωνικαί. *Vita brevis eſt: mortalis ævi fructus hic unicus, animus ſanctus, & actiones bono publico conſulentes.* Vide & ſuprà in lib. V. pag. 166. lin. 4. Διὰ τί συγχίουσιν, &c.

Pag. 181. lin. 5. τῇ κεφαλῇ ἐρράγεις πληγὴν ἐποίησεν] lego, τὴν κεφαλὴν ἐρράγης. πληγὴν ἐποίησε, ἀλλ' ὅτε, &c. *Aliquis in paleſtrâ, aut unguibus te laceravit, aut fregit caput.* [Quid tum?] *Plagam inflixit: non ideò tamen tumultuaris*, &c. Fortaſſe, τῇ κεφαλῇ ἀῤῥάξας πληγὴν ἐποίησε, ab ἀράσσω ſcilicet quod non minùs placet. Cæterùm, gladiatorum, ſeu athletarum exemplum hâc in re commendat & Seneca, de Ira. lib. I. cap. 11. & lib. II. cap. 14. ſed paulo aliter, quàm facit hic Antoninus. non enim eorum æquanimitati, ſed arti & tempeſtivæ prudentiæ adſcribit, quod pugnantes iram cohibeant: quod iram differre, aut diſpenſare verius dixeris, quàm non iraſci, aut patientem eſſe.

Pag. 184. lin. 1. 2. ἀρκοῦσι γὰρ καὶ τρεῖς ὧραι τοιαῦται] Vide lib. XII. cap. 31. 34. Negat Ariſtoteles. Μία χελιδὼν, inquit ille, ἔαρ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μία ἡμέρα. ὅτω δὲ οὐδὲ μακάριον καὶ εὐδαίμονα μία ἡμέρα, οὐδὲ ὀλίγος χρόνος. *Ver una hirundo, neque unus dies facit: ita quoque beatum & fœlicem hominem neque unus dies, neque breve aliquod tempus efficiet.* Ethic. lib. I. cap. 7. Si tamen vel longiſſima vita cum æternitate comparata, quod alibi docet Antoninus, momenti vix rationem habeat; aut nulla omnino (quod verius eſt) mortalis ævi vera fœlicitas eſt, aut in diſcrimine temporis, quod tam breve eſt etiam cùm longiſſimum, parum aut nihil erit ad veram fœlicitatem momenti.

Pag. 185. lin. 10. μήτι κατεντευόμ. προσίῃ] Lego, μήτι κατ. οὐ προσίῃ. Arrianus etiam (quem unum maximè imitatus eſt Antoninus) in Epictetum lib. II. cap. 3. ſed & lib. I. cap. 12. ex arte ſcribendi, proprii & ipſe nominis uſus exemplo, morales elicit concluſiones. Sed ante illum & Socrates apud Xenophontem Memorabilium lib. IV.

Ibid. lin. 18. Πῶς ὠμόν ἐστι] Neſcio an admirationi locus hic ſit: & non potius per interrogationem legendum ſit. Πῶς οὐκ ὠμόν, &c.

Pag. 186. lin. 6. Θάνατος, ἀνάπαυλα αἰσθητικῆς ἀντιτυπίας] Locus elegantiſſimus, quem ſi non pari elegantiâ, at non paulo tamen fideliùs quàm Xylander, ita poſſis vertere: *Mors, ceſſatio eſt impreſſionis ſenſuum; raptationis appetituum; agitationis intellectus; & ſervitii, quod corpori exhibetur.* Ἀντιτυπίαν hîc accipio, ut cùm ἀντίτυπος (quod ſæpe fit) pro ſimplici τύπος accipitur; nullâ præpoſitionis (cui alioquin contrarietatis aut diſſidentiæ vis plerunque ineſt) habitâ ratione. Id ita judico, quia jam ſuprà Antoninus (hoc ipſo l. cap. 16. & lib. III. cap. 16.) cùm idem vellet, opinor, quod hîc, ſimplici τυπῶσθαι uſus eſt. Quia tamen

tamen vulgaris is quoque & elegantior vocis *ἀντίτυπος* (nec subſtantivum *ἀντιτυπίαν* aliter uſurpatum temerè reperire eſt) uſus eſt, quo præpoſitio ſuam vim obtinet; non repugno ſi quis malit ita vertere, ut fecit exquiſiti vir ingenii & judicii Commentar. in Perſ. pag. 437. *Mors quies eſt pugnantium inter ſe ſenſuum, & in contraria agitationis ad res ſuſcipiendas, & diſcrepantium mentis diſcurſuum.*

Pag. 192. lin. 1. *ᾧ οἷος μὲν ἐν τῷ μίχρι*] Scribo, *ᾧ οἷος ἦν ἐν τῷ μ.* &c. Et mox, *παρὰ τὴν σ. ὦ. χρήζειν.* nempe ut ita ſuppleas quaſi dixiſſet, *καὶ ὅτι τοιοῦτος ἦν οἷος*, &c. Niſi quis malit ut illud *οἷος* admirantis ſit; *ᾧ οἷος ἦν*, & qualis, quàm admiratione dignus in eo, quod, &c.

Pag. 192. lin. 10. *ᾧ ἐξυπνισθεὶς πάλιν*] videtur, *τό πάλιν*, hic redundare; quod tamen agnoſcit & Hæſchelianus codex.

Pag. 193. lin. 20. *ᾧ δεινὸν εἰ ὁ ἀρχιλίχων, ᾧ ὁ ἰατρὸς*] Iniquius hoc Antonini, æquiſſimi Imperatoris, de medicis (ut Architectonicos taceam) judicium videri poſſit, qui *ſordidis* eos artificibus, ut Xylander verterat: aut *vulgaribus*, ut nos emollivimus, accenſeat: me certè judice, qui ab ineunte adoleſcentia infirmiſſima uſus valetudine non uni Medico vitam ſecundùm Deum acceptam fero. Occurrit hic diſtinctio, Medici Dogmatici, & Empirici. Occurrit & illud Hippocratis, *ἰητρὸς*, (verus & genuinus) *φιλόσοφος, ἰσόθεος*; quo quid magnificentius? aut cui potius hoc elogium competat, quàm ipſi Hippocrati, cujus ſcripta reconditiſſimæ ſapientiæ præceptis, tanquam totidem oraculis, non ſine ſacro horrore legendis, paſſim ſunt interſperſa? Sed iniquum ſit, Antonino noſtro vitio vertere, quod Platonicus partim, partim Stoicus, cum Platone Stoiciſque locutus ſit, quibus quicquid ad moralem philoſophiam, aut *θεολογίαν* ſive Dei cognitionem non pertinet, vulgare ſordidumque. De priore, Seneca Epiſt. 88. *Pueriles ſunt & aliquid habentes liberalibus ſimile ha artes, quas ἐλευθέρους Graci, noſtri liberales vocant. Sola autem liberales ſunt, imò (ut verius dicam) libera, quibus cura virtus eſt.* De poſteriore, divinus Plato; in Sympoſio, pag. 1194. B. *Καὶ ὁ μὲν περὶ τὰ τοιαῦτα* (de Deo & Dæmonibus illic ſermo) *σοφὸς, δαιμόνιος ἀνήρ. ὁ δὲ ἄλλό τι σοφὸς ὤν, ἢ περὶ τὰς τέχνας, ἢ χειρουργίας τίνας, βάναυσος. Quicunque harum rerum peritus eſt, δαιμόνιος, id eſt, felix vir & ſapiens nuncupatur: qui verò alias artes & facultates, quæ manibus explentur, callent, βάναυσοι, id eſt, mercenarii nominantur.* Vide & quæ ſupra, ad pag. 166. lin. 4. Celeberrimum Medicinæ artis elogium, doctiſſimi Imperatoris verbis conceptum, & in codicem Theodoſianum relatum, in gratiam Medicorum, de me, ut dixi, benè meritorum libet hic coronidis loco apponere: *Τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην σωτηριώδη τοῖς ἀνθρώποις τυγχάνειν, τὸ ἐναργὲς τῆς χρείας μαρτυρεῖ. διὸ καὶ ταύτην ἐξ οὐρανῦ δικαίως πεφοιτηκέναι δικαίως φιλοσόφων παῖδες κηρύττωσι. Τὸ γὰρ ἀσθενὲς τῆς ἡμετέρας φύσεως, ᾧ τὰ τῶν ἐπισυμβαινόντων ἀῤῥωστημάτων ἐπανορθῶται διὰ ταύτης. Scientiam medicam hominibus eſſe ſalutarem evidentia neceſſitatis teſtatur. Ideoque illam ex cœlo veniſſe meritò pradicant philoſophorum filii. Naturæ enim noſtræ imbecillitas, & morbi inſuper accedentes per illam corriguntur.*

Pag. 192. lin. 4. *τῇ κοινῇ ἡγεμονικῇ ὁρμήσαντα*] Scribe, *ὁρμήσαντος*. i. *βουλύσαντος*: ut paulo poſt. cap. 44. Vide & lib. VII. cap. ultimum, *Ἡ τῦ ὅλυ φύσις ἐπὶ τὴν κοσμ. ἄῤῥμησεν*, &c.

Ibid. lin. 17. *διὰ τὴν τοπικὴν κίνησιν*] *Κόνησιν*, non *κίνησιν*, utraque Xylandri editio: qui tamen poſtremum iſtud in verſione ſecutus eſt. Ego verò *κίνησιν*, an *κόλλησιν* legi malim, nondum apud me ſtatui. Vocis *κολλήσεως* latus apud Græcos uſus; de quâ nonnulla non protrita, *ὁ μακ.* parens in Athenæum lib. x. cap. 19. *Τὰ ἐξῆς*, propriè & philoſophicè quæ dicantur, Metaphyſ. lib. XI. vel ut alii lib. XIII. cap. ultimo, tradit Ariſtoteles. Sed magis ad rem Diogenis Laërtii, in vita Zenonis, lib. 7. §. 140. verba: *ἐν δὲ τῷ κόσμῳ μηδὲν εἶναι κενὸν, ἀλλ' ἡνῶσθαι αὐτὸν. τῦτο γὰρ ἀναγκάζειν τὴν τῶν ὁρατῶν πρὸς τὰ ἐπίγεια σύμπνοιαν καὶ συνῳδίαν. Porrò nihil in mundo eſſe vacuum, ſed inter ſe mirabili eſſe unitate devinctum. Id enim cogere cæleſtium ad terrena concordiam & congruentiam.* Antoninum ita verto: *Hoc quicquid eſt, alteri conſequens eſt, per motum* (vel, ſi *κόλλησις* magis arrideat, *adhæſionem*) *localem, conſpir.* &c. Confer cum lib. VII. cap. 7. *Πάντα ἀλλήλοις*, &c. & notatis in hujus libri pag. 171. lin. 7.

Pag. 195. lin. 7. *ἔχει σοι πάντα κατὰ νῦν.*] Syntaxis verborum, *ἔχειν*, non *ἔχει*, poſtulat, quæ & MSti. Hæſcheliani lectio eſt. Venuſtè autem ludit in verborum *καλὰ νῦν* ambiguâ ſignificatione; quæ vel, *ſecundum Mentem*, ſeu *Deum*: *ut Deo gratum eſt*: vel, *ut tibi ipſi cordi*; ſeu, *gratum*: *ad animum tuum*, verti poſſunt. Suidas in *καλὰ νῦν* conſulendus. Quæ ſequuntur, *Ἔχει δ' ὅτῳ καὶ τῷ παντὶ κατὰ νῦν τὰ ἑαυτῦ*, cùm *τῷ παντὸς* ambigua ſit acceptio, poſſis etiam ita vertere: *Ita & cuilibet alii rei in iis quæ propria ſunt ipſius, fælicitas ſua conſtat.* Tale quid & Ariſtoteles Ethic. IX. cap. 8. *πᾶς γὰρ νῦς αἱρεῖται τὸ βέλτιστον ἑαυτῷ. Mens enim omnis, quod ſibi optimum eſt, eligit.* Vide & quæ ſuprà in pag. 178. lin. 4. *Ὡς τὰ φυλὰ*, &c. notata, & ibi Senecam.

Pag. 195. lin. 18. *τῆναι φάσιν πολαμίαν*] Scribe *πολέμιν*.

Pag. 196. lin. 11. *οἷος ὁ ἰυλαλὴς καὶ γελοῖος σίχος*] Chryſippi verba, Plutarcho *περὶ τῶν κοινῶν ἐννοιῶν* referente, hæc ſunt: *Ὥσπερ αἱ κωμῳδίαι ἐπιγράμματα* (quod Antoninus hic *σίχον*) *γελοῖα φέρυσιν, ἃ καθ' ἑαυτὰ μὲν ἴσι φαῦλα, τῷ δὲ ὅλῳ ποιήματι χάριν τινὰ προσίθησιν. ὕτως ψέγεται ἂν αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς τὴν κακίαν. τοῖς δ' ἄλλοις ἀκ ἄχρηστός ἐσι. Sicut enim comœdiæ inſcriptiones ferunt ridiculas, quæ pro ſe nullius pretii, toti poëmati tamen aliquid venuſtatis addunt: ita ipſum quidem pro ſe vitium vituperaveris, ad alias res inutile non eſt.* Hæc utcunque Plutarchus acerrimè ut fatua & ſtolida exagitet; Chryſippo tamen in promptu patroni, viri maximi, Chriſtiani gentileſque, ſi hoc nunc ageremus.

Pag. 199. lin. 5. *ὅσα ἀνθρώπῳ ἢ ἱλέοις ἀνθρώποις*] Confer cum cap. 10. lib. IV. *Ὅλι πᾶν τὸ συμβαῖνον*, &c. Idem hîc velle Antoninum, quod ibi, vel *τὸ, παραφυλάξας* fidem faciat. Sed manca ſunt hîc ejus verba, integrâ, ni conjecturæ fallor, lineâ. Fortaſſe haud malè ita reſtituas: *παραφυλάξας. ὅσα ἑκάστῳ συμβαίνει, ταῦτα τῷ αὐτῷ συμφέρει ὡς ἀνθρώπῳ, ᾗ ἱλέοις ἀνθρώποις.*

Pag. 203. lin. 10. *Ἐι κυβερνῶνται οἱ παῦται*] Doctiſſimo Cantero non aſſentior, *κυβερνῶνται*, &c. corrigenti. Sententia ſine hac mutatione plana; & optima; Qui ſapiunt, eos ad vitæ finem omnia referre: de eo uno eos eſſe ſolicitos, cujus unius (ut æterni Salvatoris utar verbo) *χρεία ἐσι*: cætera quæcunque pro indifferentibus eos habere. *Αὐτὸς, ipſe*, in proximis verbis eleganter pro *gubernatore*, & *medico*; *καθ' ἑξοχήν*; de quo Suidas, Euſtathius, aliique Grammatici.

Pag. 206. lin. 11. *Διαδορατισμοὶ*] Per *διαδορατισμὸς* hîc figuratè fervidiora circa honores & imperia contendentium & contra nitentium ſtudia innui puto. q. d. *digladiationes*, ut & lib. IV. pag. 93. lin. 10. *διαδορατισθέντες ἐκλέιταντες*, *digladiationibus elati.* Ubi Xylander, *conſoſſi perierunt*, verterat. Ego cum cætera ad animum pertineant, hoc quoque ad animum, non ad corpus, referendum credidi. Utrovis accipias modo, dignus Platonis, etiam Longino laudatus, eſt locus Polit. IX. pag. 738. A. *Βοσκημάτων δίκην* (inquit) *κάτω ἀεὶ βλέποντες καὶ κεκυφότες εἰς γῆν, καὶ εἰς τραπέζας, βόσκοντας χορταζόμενοι καὶ ὀχεύοντες καὶ ἕνεκα τῆς τῶν πλεονεξίας λακτίζοντες καὶ κυρτοῦντες ἀλλήλους σιδηροῖς κέρασίν τε καὶ ὁπλαῖς ἀποκτιννύασι δι' ἀπληστίαν. Veluti pecora humum proni ſpectant, ventrique obedientes paſcendo coëundóque ætatem conterunt, próque his rebus ubertus poſſundis calcibus inter ſe, & cornibus ferreis, unguibuſque decertant, ſeſe invicem ob inexplebilem libidinem trucidantes.*

NOTÆ IN LIBRUM VII.

Pag. 209. lin. 10. *καὶ ἡ σύνδεσις ἱερὰ*] De re vide lib. VI. c. 37. In verbis his alluſio ad vetus illud. *Ἡράκλειον ἄμμα, Nodus Herculeus*; qui olim ſacer. Conſulantur Adagiographi. Plotinus Ennead. III. lib. I. *Περὶ εἱμαρμένης*, de hac *τῶν αἰτίων ἐπιπλοκῇ, καὶ τῷ ἄνωθεν*, ut ipſe vocat, *εἱρμῷ*, multa ſubtiliter. Vide & ſuprà in pag. 123. lin. 7.

Pag. 211. lin. 8. *ὅπως σι καλαληπλικῶς*] Conſer cum lib. V. cap. 6. *ἴδιον γάρ φησι*, &c. Et hujus VII. cap. 24. *τὸ ἐπίκοινον*, &c. Quæ à nobis illic exponuntur. Cautum te volui, ne cum lib. IX. p. 286. hâc ipſa in re *καλαληπλικῶς* invenies, hic quoque cenſeres eſſe neceſſarium.

Pag. 212. lin. 13. *ᾧ φοβεῖ ἑαυτὸ εἰς ἐπιθυμίαν*] Scribo, *ᾧ φοβεῖ ἑαυτὸ, ᾗκ ἄγει ἑαυτὸ εἰς ἀθυμίαν.* niſi fortaſſe *ἐπιθυμία* latiori notione, pro *πάθει* qualicunque; ut cùm *ψυχὴ ἐπιθυμητικὴ*, in genere opponitur *τῇ λογικῇ*. Ita in loco Platonis de quo ſupra in IV. *ἀι τῦ σώματος ἐπιθυμίαι.*

Pag. 213. lin. 6. *τὸ περὶ τύτων ὅλως ὑπολαμβάνειν*] Hîc recolendum, quod ſæpius Antoninus inculcat, mentis unius eſſe prout his aut illis dogmatibus imbuta eſt, *τὰς κρίσεις*, & *ὑπολήψεις* formare; à judiciis & opinionibus pravis & falſis oriri *τὰ πάθη*, metum, luctum, alia, *ἐν τῇ ψυχῇ*, vel ut hic loquitur, *ἐν τῷ ψυχαρίῳ*; id eſt, in parte animæ ſenſitivâ & irrationali. His ita conſtitutis, de verbis cenſeo; *τὸ περὶ τύτων ὅλως ὑπολαμβάνον ὀδὲν, ὀδὲν ἂν πάθη.* (vel, *ὀδὲ μὴ πάθῃ*) *ὀδὲ γὰρ ἄξεις εἰς κρίσιν τοιαύτην*, &c. legendum eſſe. *Ἄγειν εἰς κρίσιν*, ut libro primo, *ἄγειν εἰς ἔννοιαν*, & alia id genus. Verto, *Animula autem, quæ timere, quæ dolere ſola poteſt; quæ verò de timendi vel dolendi cauſſis nihil omninò poteſt opinari, nec illa quicquam patietur. non enim illam in tale judicium* (vel, *opinionem*; ut dolendi ſcilicet aut timendi cauſſas habeat) *induces.* Hinc Stoicis, *τὰ πάθη, κρίσεις*, id eſt, opiniones. Servius in Virgilium Æn. VI. *Varro & omnes philoſophi dicunt quatuor eſſe paſſiones, duas à bonis, duas à malis opinatis rebus. Nam dolere & timere duæ opiniones malæ ſunt; una præſentis, alia futuri. Item gaudere & cupere, opiniones bonæ ſunt; una præſentis, altera futuri.*

Ibid lin. 12. *Εὐδαιμονία ἐσὶ, δαίμων ἀγαθὸς, ἢ ἀγαθὸν*] Puto ſcribendum, *ἢ ἀγαθῶν*, bonum faciens: ut *κακῶν*, malum faciens; lib. IX. cap. 4. Suidas (aut alius quiſquis eſt apud illum) in *Εὐδαιμονία*, pluribus proſequitur, & vim argumenti ab *ἐτυμολογίᾳ* petiti notat. Ex Platone Alcinous, de Doct. Platon. cap. 27. & Apulejus, de Deo Socratis derivatum confirmant. Cicero apud Ammianum Marcellinum *δαίμονα*, *fortunam* videtur interpretari. *Fælicitas* (inquit) *eſt fortuna adjutrix conſiliorum bonorum; quibus qui non utitur; fælix nullo pacto eſſe poteſt.* Haud multò aliter & Theognis,

Οὐδεὶς ἀνθρώπων ὅτ' ὀλβίῳ, ὅτε πενιχρὸς,
Οὔτ' ἀγαθὸς, νόσφιν δαίμονος, ὅτ' ἀγαθός.
Nemo hominum neque dives, neque pauper,
Neque malus ſine fortuna, neque bonus eſt.

At Seneca credo magis ad Antonini mentem, *Beatus cui nullum bonum malumque ſit, niſi bonus maluſque animus.* Vide & lib. X. cap. 13. poſtremis verbis. De vocis *δαίμονος* variâ notione, vide ſupra in lib. III. pag. 70. lin. 2.

Pag. 215. lin. 3. *Τὸ ἐπίκοινον*, &c.] In hac ſectione quædam in textu præter inſtitutum correcta, quæ operis typographicis adſcribi vetat Xylandri verſio. Moneo igitur te lector, *ἢ τὸ τελευταῖον*: & mox, *ἢ συναίσθησις τῦ ἁμαρτάνειν*, utramque Xylandri editionem exhibuiſſe. Confirmandæ verò correctioni verſionique noſtræ en tibi locum unum aut alterum ex Senecâ. Epiſt. 90. poſtremâ: *Multum autem intereſt, utrum peccare aliquis nolit, an neſciat*, &c.

& mox, *Virtus non contingit animo niſi inſtituto & edocto, & ad ſummum aſſiduâ exercitatione perducto. Ad hoc quidem, ſed ſine hoc naſcimur; & in optimis quoque antequam erudias, virtutis materia eſt, non virtus.* De Clem. 11.2. *Quid ergo eſt propter quod benè factis dictiſque quàm familiariſſimum eſſe te cupio? ut quod nunc natura & impetus eſt, fiat judicium.* De vita beat. c. 5. *Poteſt beatus dici, qui nec cupit nec timet, beneficio rationis. Quoniam & ſaxa timore & triſtitia carent, nec minus pecudes; non ideo tamen quiſquam fælicia dixerit, quibus non eſt fælicitatis intellectus.*

Pag. 218. lin. 13. ὅτι πάντα νομιστὶ] Quò ſpectent hæc Antonini, ex his Diogenis Laërtii lib. 9. §. 44. in Democriti vita verbis, intelligimus. Δοκεῖ δ' αὐτῷ τὰ δὶ. ἀρχὰς εἶναι τῶν ὅλων ἀτόμους, καὶ κενόν. τὰ δ' ἄλλα πάντα νενομίσθαι δοξάζεσθαι. *Sunt autem quæ ille opinatus eſt iſta. Principia omnium eſſe atomos atque inane: cætera omnia opinandi incertitudine niti.* Et ibidem rurſus pagina ſequenti; Ποιητὰ δὲ, νόμιμα εἶναι. φύσει δὲ, ἄτομα καὶ κενόν. *Quæ verò fiant eſſe legitima; naturâ verò atomos atque inane.* Hoc opinor vult Laërtius, Democritum credidiſſe, fortuitum atomorum concurſum (ô inſanum! ſi verè credidit) primam rebus originem dediſſe. exinde, quæcunque facta ſunt, & accidunt, ordine & ratione (providentiam intelligo) diſpenſari. Fortaſſè ſcripſerat Antoninus, ὅτι π. νομιστὶ ἔχει. εἰ δ' ἄτομα τὰ στοιχεῖα. vel, εἰ δὲ μόνα τὰ στοιχεῖα; quæ caſu ſcilicet & concurſu atomorum; *at ſufficiat id tibi meminiſſe*, (cupidus aſſertor providentiæ, undique libenter arripit quod ſuæ ſententiæ faveat) ὅτι τὰ π. νομιστὶ ἔχει, ἢ δὴ λίαν ὀλίγα, *aut pauca ſaltem quæ ſecus*; ut Xylander in Notis & verſione.

Pag. 219. lin. 1. ἢ σκεδασμὸς, ἢ ἄτομοι] Scribo, ἢ σκεδασμὸς, εἰ ἄτομοι. εἰδ' ἕνωτις, ἤτοι σῆσις, ἢ μετάσασις. Solet Antoninus τὰς ἀλόμους, & τὴν ἕνωτιν, ut contraria principia opponere. Vide lib. VI. cap. 4. & 10. Ἤτοι κυκεὼν, &c. Ibi vides, (ut & alibi ſæpe) poſitis atomis σκεδασμὸν inferri. Nam ſi vita, contextus, ſeu concurſus (συγκριμάτιον alicubi nuncupat) atomorum; ſequitur ut mors mera ſit atomorum earundem diſperſio & diſſipatio. Si verò ἕνωτις ſtatuitur; & mundus, unum corpus, quod à Deo certis legibus adminiſtratur; tum mors vel σῆσις, (ſi vera illorum opinio, qui quamvis agnoſcebant providentiam, animam tamen ſtatuebant eſſe mortalem) & ſpiritus extinctio; vel μετάσασις, ſeu tranſlatio, ſi ſecundùm alios ſit anima corpori ſuperſtes. Vide lib. V. cap. 33. τί ὧν περιμένεις, &c. & lib. VIII. c. 25. τῶν ὧν μεμνῆσθαι, &c. Mox, ἀπόληψιν vocat obfirmatam animi conſtantiam, quâ doloribus corporis fortiter obnititur, & aditus ad ſe quaſi præcludit omnes. Plenior vocis explicatio, à Medicis petenda, quibus hac occluſionis notione in uſu crebro. Nec aliter illa lib. IV. pag. 94. lin. 7. ἐπειδὰν ἅπαξ ἑαυτὴν ἀπολάβῃ: *poſtquam ſemel ſe occluſerit*; vel ut ſignificantiùs, quàm Latinius loquar, *cùm ſemel, omni interdicto ſibi cum corpore commercio, ſe ſequeſtraverit.* Hinc etiam, ut obiter moneam, confirmatur noſtra (de quâ ad pag. 93. lin. 2.) conjectura, pro αὐτὴν ἀποκλύσαι, αὐτὴν ἀποκλεῖσαι legentium, cùm ἀπόληψις, & ἀπολαμβάνειν, à medicis & aliis, per ἀποκλεισιν, & ἀποκλεῖσαι exponantur: & τὴν ἑαυτῆς γαλήνην κατὰ ἀπόληψιν διατηρεῖν, quod hîc; non aliud, quàm quod ibi πᾶσαν αὐτὴν ἀποκλεῖσαι.

Pag. 222 lin. 7. καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ] Ita Lugdunenſis editio, ex priore Xylandrinâ, ut alibi diximus, expreſſâ. Quæ de illâ in præfatione monuimus non hic repetemus. Corrige igitur ex II. & meliori Xylandrinâ, (nam ita in Platone) καὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ ἔργα ἢ κακοῦ: *& officiumne faciat viri boni, an ſecus*: ut Xylander verterat.

Pag. 224. lin. 3. ὥσπερ πόθεν ἄνωθεν κάτω] Omiſſa neſcio quo caſu in textu verborum iſtorum interpretatio: *Tanquam ex ſuperiori aliquo loco intuendum eſt, &c.* Xylandri utraque editio ἄνωθεν κατὰ ἀγέλας, &c. quod ſi quis malit, quàm τὸ, κάτω quod hîc editum, judicio ſuo fruatur. Senſum certè nos expreſſiſſe, ex aliis ſimilibus locis præſtare poſſumus; ut lib. IX. cap. 30. Ἄνωθεν ἐπιθεωρεῖν ἀγέλας μυρίας, &c. *Intuere deſuper armenta innumerabilia*, &c. & lib. XII. cap. 24. Τρίτον, εἰ ἄνω μετέωρος ἐξαρθεὶς ματαιοπτεύοις τὰ ἀνθρώπεια, &c. *Tertium, ut velut in altum procul à terra ſubvectus humanas res deſpicias*, &c.

Ibid. lin. 7. καὶ τὸ ἐκ τῶν ἐναντίων συγκατακεκριμένον] Mundum ex contrariis conſtare, pulchra Oratorum & Poëtarum obſervatio eſt. Et vulgò quidem de elementis exponunt: ut Ovidius, Metam. I. fab. VIII.

Quippe ubi temperiem ſumpſere humorque calorque,
Concipiunt; & ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumque ſit ignis aquæ pugnax, vapor humidus omnes
Res creat, & diſcors concordia fœtibus apta eſt.

Credidi aliquando pro, *vapor humidus*, *calor humidus*, in Ovidio ſcribendum eſſe: ſed poſtea non Lucretium tantùm qui ſæpiſſimè; ſed & alios quoque melioris notæ ſcriptores animadverti, *vaporem* pro *calore* non raro ponere: unde & *vaporare*, Lucretio, pro, ardere; & Horatio pro, calefacere. Ut Ovidius hîc, ita plerique alii in elementis diſcordem hanc concordiam oſtendunt. Quàm verò latè pateat hæc obſervatio, doceat vel unus in aureo (digniſſimo certè ob exquiſitam ſapientiam, niſi vetaret argumenti ſublimitas, quod vulgò notius eſſet) Metaphyſicorum Fragmento Theophraſtus. Ibi cum τὴν ἅπασαν οὐσίαν ἐξ ἀντικειμένων, his aut ſimilibus aliis verbis, conſtare non ſemel pronuntiet, eò & Euripidis de virtutis & vitii, proſperorum & adverſorum in vitâ humanâ vinculo & viciſſitudine notiſſima verba, cap. 7. referri poſſe cenſet. Sed verba Euripidis, quæ manca apud illum leguntur, ex Plutarcho, qui non uno loco laudat, ita reſtituenda ſunt.

Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἐσθλὰ καὶ κακά,
Ἀλλ' ἔστι τις σύγκρασις, ὥς' ἔχειν καλῶς.

Sejungier non poſſunt à bonis mala.
Sed eſt eorum, ut res habeant ſatis benè,
Commixtio quadam.

Atque hîc (quod ut bonâ Lectoris cum veniâ mihi liceat oro) libet aliquantiſper non tam præter argumentum, quàm præter inſtitutæ brevitatis rationem excurrere. Non Antonino ſanè, non malo ſapientiæ magiſtro, navabitur hæc opera; ſed ipſiſſimo tum ſapientiæ omnis, tum ſalutis auctori fontique CHRISTO: à quo atrox convitium, quod Chriſtiani hominis & Jeſuitæ, non malitia, (abſit) aut impietas, ſed importuna ſuſpicio ſacratiſſimo ejus Nomini impegit, Ethnicorum ope & auctoritate inſtructi depellemus. Themiſtius, Orator Ethnicus, Orat. XII. Jovianum, Chriſtianum Imperatorem ob ſancitam lege, Religionis libertatem laudans, hæc inter alia habet, ut Pariſienſis a. d. 1618. editio ea exhibet: Ἄγασθαι μὲν οὖν καὶ τὰς ἄλλας τῷ νόμῳ προσήκει τὸν θειότατον αὐτοκράτορα. μάλιστα δὲ, οἷς οὐκ ἐφίησι μόνον τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ τὰς θεσμὰς ἐξηγεῖται καὶ φυλάττειν Ἐμπεδοκλέους, ἃ μὰ Δία ἐκείνῳ τῷ παλαιῷ. οἶδα γὰρ ἀκριβῶς, ὅτι τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν ἑκάστῳ ἀπάτη καὶ φενακισμὸς παραπέπηγε, καὶ ὑποδύεται μεγαλοπρέπειαν μαγγανεία, καὶ εὐσέβειαν ἀγυρτεία. καὶ διὰ τοῦτο, τὰς μὲν πρόσεστι, τὰς δὲ κωλύει, &c. *Atque cùm cæteros omnes divinum Imperatorem noſtrum amare de ea lege plurimum oporteat, tum eos potiſſimùm, quibus non modo libertatem tribuit, ſed & jura ipſorum explicat, nihilo ſanè Empedocle deterius, (non veterem illum Empedoclem intelligo.) Rectè enim illud novit, unicuique humanorum bonorum fraudem ac fallaciam in propinquo eſſe poſitam, ita ut & magnificentiæ perſonam præſtigiæ & impoſtura pietatis aſſumant. Propterea cùm alias promoveat, alias tamen prohibet*, &c. Hîc Petavius Jeſuita, Themiſtii editor & interpres, queſtus in Notis de loci obſcuritate conjecturam hanc proponit, Chriſtum à Themiſtio per Empedoclem deſignari, *quaſi ſe ille perinde ut Empedocles Deum haberi voluerit, eoque ipſo ſuo conatu mortem ſibi arceſſiverit*, ὅτι μὴ θεὸς ὢν τοῦτο ὅπερ ἔλεγεν εἶναι (quæ Tatiani de Empedocle verba) κατεψεύδετο. Hâc ſuâ conjecturâ propoſitâ, *Atque utinam* (concludit Petavius) *aliam hæc quæ dicit ſententiam pati poſſint. Magno quippe redemptum velim, ut ne tam conſceleratum dictum elegantiſſimis biſce ſcriptis illigatum fuerit.* Gaudeo hanc mihi occaſionem oblatam de viro non optimè de Caſauboniano nomine merito benè merendi. Nullum in rebus humanis ſincerum bonum eſſe, cui malum vel apertum & manifeſtum, vel ſpecie boni fallens annexum non ſit, ex adverſo (τὴν τῶν πραγμάτων ἀντιστοιχίαν, *rerum humanarum oppoſitum invicem ordinem*, eleganter vocat Plutarchus, ad illam de quâ diximus elementorum contrarietatem fortaſſe alludens) oppoſitum; eamque vetuſtiſſimam fati ſeu providentiæ legem eſſe, tot ex antiquis ſunt qui obſervant, ut quis non dixerit, quàm quis dixerit, invenire difficilius ſit. Ut igitur Platonem, Theophraſtum, Dionyſium Halicarnaſſeum, Diodorum Siculum, Dionem Chryſoſtomum, Longinum, & Ethnicos alios Græcos; ut Procopium, Chriſtianum, aut ſemi-Chriſtianum potiùs; ut Græcos Patres; ut Latinos Patres, alioſve cujuſcunque generis omnes omittam: Themiſtius ipſe jam ſuprà Orat. III. aliis verbis eandem ſententiam complexus erat; ubi ait: (Latinis autem Peravii Interpretis brevitatis cauſſâ contenti hîc erimus) *Sanè unumquodque eorum quæ in hominum vitâ ſunt bonorum, periculo ſemper aliquo tectum & obvolutum videtur, nullumque eſt contrarii penitus expers ac ſincerum*: *Nec abſurdè quidam ſcenicus poëta dixit, Nullum in vita bonum eſſe, quod Radice ab unâ, qualis arbor, prodeat; Sed ſemper illi quod malum eſt, adnaſcitur.* Laudat igitur Themiſtius Imperatoris Edictum, non eo ſolùm nomine, quod religionis optionem liberam reliquerit, ſed quod eâdem lege quâ id permittebat, grande illud arcanum (θεσμὸς ipſe vocat appoſitiſſimo vocabulo) ab Empedocle, veteri philoſopho, primùm animadverſum & literis proditum, de boni malique confinio, & indiſſolubili nexu diſertis verbis executus ſit; aut ſi non diſertis ille verbis, at ipſo tamen effectu propoſitoque legis (ſaltem ut Themiſtius propoſito ſuo ſerviens interpretatur) inſinuaverit. De Empedocle, Plutarchus, Περὶ εὐθυμίας, pag. 473. F. teſtis; Παλίντροπον, inquit, ἁρμονίη κόσμου, ὥσπερ λύρης καὶ τόξου. καὶ τῶν ἀνθρωπίνων καθαρὸν οὐδὲν, οὐδὲ ἀμιγές. *Ut enim lyra aut arcus nervis, ita mundi quoque concentus viciſſitudine quadam intenditur ac remittitur*: *& in rebus humanis nihil ſinceri, nihil puri eſt.* Et mox poſt laudatum Euripidis eundem quem laudat & Theophraſtus in eam rem locum, pergit, pag. 474. B. Οὐ γὰρ (ὡς ὁ Μένανδρός φησιν)

Ἅπαντι δαίμων ἀνδρὶ συμπαραστατεῖ
Εὐθὺς γενομένῳ μυσαγωγὸς τοῦ βίου ἀγαθός.

ἀλλὰ μᾶλλον (ὡς Ἐμπεδοκλῆς) δίδυμαί τινες ἕκαστον ἡμῶν γενόμενον παραλαμβάνουσι καὶ καθέχουσαι μοῖραι καὶ δαίμονες. *Non enim verum eſt, quod dixit Menander*:

Unicuique, in lucem cùm primò editur,
Genius bonus vitæ magiſter totius
Adſiſtit.

Sed Empedoclis probanda potiùs eſt ſententia, qui unumquemque noſtrum, poſtquam eſt natus, arripi gubernarique à duplicibus fatis geniiſque docet. Et poſt prolatos Empedoclis verſus (verbis, ut pleraque ſunt Empedoclis, non uſitatis quidem, ſed id tamen ipſum quod Themiſtius hîc, non obſcurè, ſi quis attendat, innuentibus) ita pergit: Ὥσπερ τούτων ἑκάστῳ σπέρματα τῶν παθῶν ἀναπεφυκότα δεδεγμένης ἡμῶν τῆς γενέσεως, καὶ διὰ τοῦτο πολλὴν ἀνωμαλίαν ἐχούσης: *Quarum omnium ſemina cùm ortus noſter ſecum tulerit, ideóque vita magna ſit inæqualitas*: cætera apud ipſum legantur. Themiſtii ſententiâ ſic expoſitâ, & extra controverſiam poſitâ, de verbis videamus; quæ etſi longè aliter accipienda quàm voluit interpres, minimâ tamen & ferè nullâ mutatione ſic ſcribenda cenſeo;

seo; Ἀγαθὸν μὲν δὴ καὶ τῶν ἄλλων (ita malo quàm τὰς ἄλλας; quod tamen ferri potest, nec sententiæ quam volumus incommodat) τῷ νόμῳ προσήκει τὸν θειότατον αὐτοκράτορα μάλιστα δὲ οἷς (id est, τούτων, vel ἐκείνων, οἷς) οὐκ ἐφίεσι, &c. *Dignus*, inquit, *Imperator, quem venerantes admiremur, tum ob alia qua lege illa continentur, tum præcipuè quòd non solùm religionis libertatem indulgeat, sed & æternas illas leges à Deo latas non minùs peritè, non ille* (Imperator scilicet) *per Jovem*, (elegans hæc ἀναδίπλωσις, seu ἐπιζευξις est dicenda, non intellecta præcipuè decepit interpretem) *quàm vetus ille Empedocles explicet.* Sed ad Antonini verba ut redeam, vim τῷ συγκοσμήσαντι hoc loco pleniùs intelliget, qui conferet cum iis quæ multa scribit in hanc sententiam author libelli quantivis pretii, (Aristoteli vulgò adscripti) De Mundo, quibus nihil dici potest venustius & elegantius. Vide ibi tum alibi non uno loco, tum præcipuè cap. 5. Διὰ τί ὁ κόσμος ἐκ τῶν ἐναντίων ἀρχῶν συνέστηκώς, οὐ διαφθείρεται. *Propterea mundus ex principiis contrariis constitutus non corrumpitur.*

Pag. 225. lin. 6. Βροτοῖσι καὶ ποτοῖσι] Xylandri utraque editio. Καὶ σίτοισι καὶ πότοισι, (11. ed. πόλοις) καὶ μαγγανεύμασι. Nos quod editum est (quod tamen in textum receptum nollemus) ex Plutarcho in Παραμ. πρὸς Ἀπολ. prompsimus. Euripidem laudat authorem Plutarchus: sed in Euripide mihi non hactenus reperta.

Ibid. lib. 11. καββαλικώτερος] Plutarchus in Apophth. Laconicis, ultimo: Λάκωνί τινι ἡττωμένῳ ἐν Ὀλυμπίᾳ εἰπέ τις, Ὁ ἀνταγωνίστης, ὦ Λάκων, ἐγύμνασέ σε κρείσσων. Οὐμενοῦν, ἔφη, ἀλλὰ καββαλικώτερος. *Laco quidam ad Olympium victus, dicenti, colluctator tuus te fuit melior, nequaquam, inquit, sed dejiciendi peritior.* Affinia apophthegmata, unum aut alterum, in eadem Plutarchi collectione reperias.

Pag. 228. lin. 8. 9. ὅτι καὶ διάφορον ἐφ' ᾧ ἡ πρᾶξις] Dubito an sensum sim assecutus; certè vocem διάφορον longe aliter exponi posse non ignoro: sed ut hic magis quadret, quî possit exponi non video. Alius cogitet.

Pag. 229. lin. 2. συνετὸν] Erit aliquis fortassè qui malit συνετὸς: quod mihi non displicet. Nihil tamen temerè mutandum censeo.

Pag. 230. lin. 4. εἰ βλέπων] Scribe, ἐμβλέπων: ut & in Manuscripto Hæscheliano cap. 17.

Pag. 231. lin. 6. ὅτε γὰρ καθὸ ὑλικὴ ἐστιν] Scribendum puto, (quod & verti) λογικὴ, non ὑλικὴ. Passim ista, τὸ λογικὸν, (sive, νοερὸν) & τὸ κοινωνικὸν, (seu, quod perinde est, πολιτικὸν) conjungit Antoninus. Ita paulo post, cap. 68. ἀεὶ γάρ μοι τὸ παρὸν ὕλη ἀρετῆς λογικῆς καὶ πολιτικῆς. *Etenim semper mihi præsens res omnis materiam præbet virtutis rationalis & socialis.* Et lib. VIII. cap. 2. τί πλέον ἐπιζητῶ, εἰ τὸ παρὸν ἔργον ζῶόν νοερῷ καὶ κοινωνικῷ, καὶ ἰσονόμῳ (quatenus & Deus λόγος, & λόγῳ mundum gubernans) Θεῷ; *Quid ergò expecto ulterius, quàm ut illud quod impræsentiarum ago, opus sit animantis rationalis, socialis, eademque cum Deo ipso lege agentis.* Vide & hoc ipso lib. cap. 72. Ὅ ἂν ἡ λογικὴ, &c.

Ibid. lin. 16. πρὸς τὰς ἀπανθρώπους] Dubito vulgari sensu ἀπανθρωπίαν hîc velit Antoninus; an ut Plato in Phædone explicat. Si vulgari, non dubium quin legendum sit, οἷον οἱ ἀπάνθρωποι πρὸς τὰς ἀνθ. Cave (inquit) ne dum malis (quod vulgò laudi datur: unde illud Plauti,

Nam bona bonis ferre reor æquum maximè; Ut malæ malis:

quò pertinet & lex talionis veteribus philosophis probata) malus es, & inhumanis inhumanum te præbes, odio illorum unus ex illis ipse evadas.

Pag. 236. lin. 6. ἢ ἀλόγιστα καὶ τὰ κυριώτατα ἔχειν] Scribe, ἢ ἄλογα καὶ τὰ λογιστικὰ (vel, ἢ τὰ λογιστικὰ) τὰ κ. quomodo & vertimus. Possis etiam ita, ἢ ἃ λογιστικὰ καὶ τὰ κυρ. *vel quæ ratione prædita, & (inter Dei creaturas) præcipua, ea sunt utique circa quæ*, &c. Sed meo judicio non ita benè.

NOTÆ IN LIBRUM VIII.

Ibid. lin. 12. φιλόσοφον] De multiplici vocum φιλοσόφου & φιλοσοφίας apud Græcos scriptores acceptione quædam in Notis Anglicis pridem monuimus; sed multò plura parata habemus, ex quibus non parva lux haud paucis authorum locis vel obscuris vel à Latinis interpretibus malè acceptis inferri possit. Partem occupavit nuper vir Clar. (quem honoris & observantiæ causâ nomino) Desiderius Heraldus, in doctissimis *Rerum Judicatarum* libris: non pauca tamen aut levia supersunt, quibus alibi fortassè locus erit.

Pag. 237. lin. 3. ὅσα δήποτε ὡς ἡ φύσις] Editum priùs, ὅσον δήποτε ἡ σὴ φ. βιώσεται: pendente & imperfectâ sententiâ. Sensum rectè Xylander (nisi quod ὅσον δήποτε, *quantumcunque id erit*, plus minúsve scilicet, omisit) expressit. Ita & lib. VII. cap. 56. τὸ λοιπὸν ἐκ τῶν π. ζῆσαι κατὰ τὴν φύσιν.

Pag. 238. lin. 18. ὅσων πρόνοια, καὶ δυλεία πόσων.] Lego, ὅσων παράνοια, καὶ δυλεία τόσων. vel, ὁσονοῦν ἀνοίας (vel, ἀγνοίας) καὶ δυλείας τόσου: in eam sententiam quam in textu expressissimus. Lib. VII. cap. 66. de Socrate, μηδὲ μὴν δυλείων τινὸς ἀγνοίας, &c. Similes apud Ciceronem & Senecam quorundam qui vel fortunæ sublimitate, vel rerum bello gestarum magnitudine per illustres, cum philosophis comparationes elegantissimæ non sine fructu comparandæ, quibus animus & otium.

Pag. 240. lin. 25. συλλ. τὰ πάντα τῷ δὲ] Xylandri utraque editio, τὰ πάντα. τῷ δὲ πρὸς αὐθ. male; sed longè pejus, quod in versione secutus est. Corrige, τὰ πάντα τῷδε πρὸς, &c. Sed & superiori lineâ, μὴ εἰ τὸ ἓν πρὸς τὸ ἓν, non ut ex Xylandro editum, μὴ εἰ τὸ πρὸς ἕν, legendum.

Pag. 242. lin. 12. Διηνεκῶς καὶ ἐπὶ πάσης] Totum hoc caput quod Xylander adeò pro deplorato habuit, ut asteriscо notaret ut imperfectum, solâ pravæ interpunctionis emendatione (ut plurima alia passim) sanavimus: his tantùm exceptis, quod pro θαυμαστὸν ἢ ξέν. ut in utraque Xylandri editione, θαυμαστὸν ἢ ξένον, &c. edidimus: & pro μέμνησο ὅτι ὥσπερ, &c. (quod tamen etiam in Hæscheliano codice repertum nobis) μεμνήσομαι ὅτι, &c. correximus: ut & Xylandrum in manuscripto libro quo usus est reperisse, tum ex versione ejus (*cogitabo*, &c.) tum ex verborum istorum, μεμνήσομαι ὅτι ἀναγκάζεται ὕτως ποιεῖν, importunâ illâ quidem nec ferendâ, sed quæ tamen fortassè à verâ lectione manavit, in Tigurinâ editione repetitione, non improbabilis suspicio.

Pag. 243. lin. 10. εἰ μὲν γὰρ δύνασαι] Defectus in his, qui supplendus ex Hæscheliano (cujus alibi meminimus) exemplari, cujus hæc scriptura: εἰ μὲν γὰρ δύνασαι, διόρθωσον. εἰ δὲ τοῦτο μὴ δύνασαι, τόγε πράγμα αὐτὸ. εἰ δὲ μηδὲ τοῦτο, πρὸς τί ἔτι συμφέρει τὸ μ. &c. Nec puto, hic quidem, aliter Xylandrum in suo codice reperisse; sed ab operis typographicis quibus locata prima editio, primò hoc detrimentum commissum; ab iis, ad secundam editionem, quæ fœdissimè & ipsa contaminata est, ex incuriâ & inadvertentiâ transmissum. Fundus mihi hujus suspicionis tum ipsa Xylandri versio, cui in his verbis planè cum Hæscheliani codicis scripturâ convenit; tum verò quod alibi quoque idem accidisse comperi; de quo plura dicemus ad libri IX. initium. Vide & ad ejusdem libri cap. 40.

Pag. 248. lin. 5. εἶτα ἔπιθι τὰς ἄλλας, μὴ] Scribo, εἶτα ἔπιθι τὰ ἄλλα μὴ, &c. *Percurre alia ejusmodi, in quibus non unius hominis mors spectanda proponitur: exempli caussâ Pompejos.* Neque multò aliter Xylander in primæ editionis versione; quam secundis ejus cogitationibus præferendam censui. in posteriori siquidem quod antea verterat, *Defecit tota Pompejorum gens*: mutavit, *ut urbs Pompeji perierunt.* Sanè de Pompejis, urbe, jam antea lib. IV. cap. 48. Antoninum egisse, πόσαι δὲ πόλεις ὅλαι, &c. non me latet: at huic loco tamen aptius, me judice, ut ad Pompejorum familiam verba referamus, quæ in Cnæo & Sexto Pompejis, Magni filiis, extincta fuit. Familiam dico, non nomen, aut gentem; ex quâ viri magni & illustres, etiam post illos extinctos.

Pag. 250. lin. 14. τῇ μέρους τάξιν ἀπολαβεῖν ἐποίησεν] Legendum (quod qui superiora consideratè leget, agnoscet) ἀπολαβεῖν ἐπέτρεψεν: cujus lectionis vestigium exhibet Epictetus Hæschelianus, in quo non ἀποβλαγὲν, sed (quod & hic restituendum) ἀποβλαγέντι: ut quod cum ἐπέτρεψεν scilicet, non cum ἐποίησεν (quod vetat syntaxis) copulandum sit.

Ibid. lin. 21. ἑκάστῳ τῶν λογικῶν σχεδὸν ὅσον] Locum hunc potius imperfectum quàm corruptum suspicetur aliquis, & sine ope melioris codicis incurabilem. Ego verò minimâ mutatione plenum & perfectum ita reddo: δυνάμεις εἰς ἕκαστον τῶν λ. ἐσκέδασεν ἡ τῶν λ. φ. Verbo σκεδάζειν, alludit Antoninus ad fatalia illæ dolia quæ poëtarum ingeniosissimus & sapientissimus alicubi describit; sed magis ad celebrem illam Pandoræ pyxidem, in cujus narratione tum Hesiodus, author fabulæ; tum alii verbo σκεδάσαι solent uti. Caussa vocalæ, εἰς, omittendæ, præcedens dictio in εις desinens: omissâ illâ, quia non constabat sententia, tentata cætera & corrupta. Sed & ita non malè fortassè, Ὥσπερ τὰς ἄλλας δυν. διένειμε ἑκάστῳ τῶν λ. σχεδὸν ὅσον, &c. Τῷ διένειμε omittendi eadem hîc quoque caussa fuerit, scripturæ cum præcedente δυνάμεις affinitas.

Pag. 251. lin. 8. Μήτι νῦν παρακάθηται] De Pantheâ, mariti loculo, seu (ut Petronius) *arca* assidente, fusè Xenophon. De cæteris quos nominat hîc Antoninus, nihil habeo quod dicam.

Pag. 252. lin 1. βλέπε κρίνων φησὶ, σοφωτάτοις] Fortassè, σοφός τις, vel σοφώτατα. Confer cum lib. III. cap. 15.

Ibid. lin. 19. εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις] Vox ὁρμὴ propriè de motu animæ sensitivæ. Sic lib. III. cap. 16. Σῶμα, ψυχὴ, νῦς. σώματος αἰσθήσεις, ψυχῆς ὁρμαὶ, νῷ δόγματα. *Corpus, anima, mens, corporis sensus sunt, animæ affectus, mentis decreta.* & hoc ipso cap. primis verbis, Ἐμποδισμὸς ὁρμῆς ὁμοίως κακὸν ζωτικῆς φύσεως. *Porrò & vegetativæ animæ quicquid impedimento est.* ζωτικὴν autem, à φυσικῇ & νοερᾷ diversam constituit. At interdum tamen ὁρμὴ & ὁρμῆσαι de rationalis mentis agitatione, etiam divinæ: ut libri præcedentis ultimo capite: Ἡ τοῦ ὅλου φύσις ἐπὶ τὴν κοσμοποιίαν ὥρμησεν: *de mundi creatione secum deliberavit.* Vide & supra ad pag. 192. lin. 3. Dicit igitur Antoninus; Ὁρμήσασί tibi aliquid accidit quod ὁρμῇ tuæ obstaret? Sanè si ὡς λογικὸς, vel οὐκ ἀπροαιρέτως, (tale enim aliquid subintelligendum est) ἀνυπεξαιρέτως (i. e. sine legitimâ ὑπεξαιρέσει & exceptione: vide quæ supra ad lib. IV. cap. 1.) ὥρμας, jam verè quatenus es rationalis aliquid mali passus es. Εἰ δὲ τὸ κοινὸν λαμβάνεις; si verò τὴν ὁρμὴν, & ὁρμῆσαι, ut vulgò, accipis, nihil mali, &c. Possis etiam ad τὸ ἴσχημα referre. Si verò τὸ ἴσχημα populari notione intelligis, &c.

Pag. 253. lin. 2. 3. ὅταν γίνηται σφαῖρος] Cum mens aut animus σφαῖρος sive σφαιροειδὴς semel est, idem semper est, nec ullâ vel internâ, (τῶν παθῶν) vel externâ fortunæ vi de statu suo dejicitur. Vide lib. XI. cap. 12. & lib. XII. cap. 3. & quæ ibi dicentur.

Pag. 254. lin. 18. ταπεινωμένη, ὀρεγομένη, συνδυομένη, πλυνομένη] Ad morem demississimè supplicantium alludit opinor Antoninus prioribus duobus verbis. Non enim solùm in terram abjicere se, sed & corpus totum porrigere (ut alibi fusè peculiari de Adoratione

ne tractatu, docemus) soliti, qui demississimè, ritu tamen non tam Romano, vel Græco, quàm barbaro, supplicabant. Τὸ συνδυομένη, quod Xylander ita reddit, quasi συνδοιαζομένην reperisset, *contractus*, vel *suppressus* verti potest. Seneca. *In amissione carissimorum necessarius morsus est, & firmissimorum quoque animorum contractio.* Idem alibi, *Qui se latis rebus non inflavit, non adversis contrahit.* Sed hoc potiùs συστέλλεται, quam συνδύεται. At idem alibi cum *supprimere se ac descendere* dicit, τὸ συνδύεσθαι videtur in animo habuisse. In sapientem, &c. cap. 10. *Non dubiè enim contemptum se judicat, & hic morsus non sine humilitate quadam animi* (ταπεινώσει τῆς ψυχῆς: nam ταπεινοφροσύνη Christianis aliud) *evenit, supprimentis se ac descendentis.* Hæc autem quatuor verba ad unum idemque τῶν δυσχεραινόντων καὶ σχετλιαζόντων τὸ πάθος exprimendum, ut ex contextu colligas, ab Antonino hic adducuntur. At idem alibi τὸ ἐκτείνεσθαι (quæ propria τῷ ὀρέγεσθαι significatio) τῷ ἴσον συνέχειν καὶ συνιζάνειν (l. XI. cap. 12. Σφαῖρα ψυχὴ, &c. opponit. Confer & cum lib. VIII. cap. 51. Μήτε ἐν ταῖς πράξεσι ἐπισύρειν, &c.

Pag. 258. lin. 8. *φύε σεαυτὸν*] Malim, *φύσει σεαυτὸν*. non enim τὸ φύομαι, quod sciam, solet activè sumi.

Ibid. lin. 12. *ὁ δὲ μὴ εἰδὼς ὅ, τι πέφυκεν*] Τὸ πρὸς, quod operarum negligentiâ præteritum, ex utravis Xylandri editione revocandum, *ὁ δὲ μὴ εἰδὼς πρὸς ὅ, τι πέφυκεν. Qui cur mundus factus sit non intelligit*, &c. Proximâ lineâ, *ὁ δὲ ἔν τι*: vel *ὁ δὲ ἔν τινι τύπῳ*: vel, *ᾧ δὲ ἔν, τι τύπῳ ἀπολείπει*, corrigendum.

Ibid. lin. 15. *τῶν προλεγόντων ἔπαινον φεύγων ἡδίων*] Scribo, *τῶν προτρύλων ἔπαινον φεύγων ἢ διώκων*, &c. Φεύγειν καὶ διώκειν tum apud hunc nostrum alibi non semel, tum apud alios plurimos ut τεχνικὰ in hoc argumento vocabula conjungi ferè solita. Dixit autem eleganti βραχυλογίᾳ, *τὸν ἔπαινον φεύγων καὶ διώκων*, pro *ψόγον φεύγων ἢ ἔπαινον διώκων*: ut 1. ad Cor. 4. 5. καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ: *& tunc laus erit unicuique à Deo.* ἐπαίνου solius meminit Apostolus, cùm ἔπαινος ἢ ψόγος sententia postulet. Si quis ἔπαινον hic τῶν μέσων, quæ tam in malam quàm bonam partem capi possunt, esse malit, (Hesychius certè, ἐπαινὴν, ἐπαινετὴν, vel δεινὴν & φοβερὰν interpretatur) exemplum requiro: nam quod ἐπαινεῖν aliquando pro recusare aut aversari ponitur, id aliunde est.

NOTÆ IN LIBRUM IX.

Pag. 262. lin. 6. *προσευλάβην τῶν θεῶν. ἡ γὰρ τῶν ὅλων*] Deficit hic integra linea & sententia in utraque Xylandri editione, quam nos ex Hæscheliano exemplari postliminiò revocabimus. Scribe igitur, *προσευλάβην τῶν θεῶν. Καὶ ὁ ψευδόμενος δὲ ἀσεβεῖ παρὰ τὴν αὐτὴν θεὸν. ἡ γὰρ τῶν ὅλων*, &c. Hunc autem defectum, non à manuscripto Xylandri codice, sed ab operis primæ editionis (quem in secundâ editione non animadversum & suppletum, malum factum) constructoribus aut extrusoribus potius, manasse, ex ipsâ Xylandri versione, quæ cum Græcis plenis & perfectis καλὰ πόδα consentit, constare contendenti queat. Vide & suprà in lib. VIII. pag. 243. lin. 10.

Ibid. lin. 14. *φερόμενος παρ' ἑαυτὸν*] Τὸ παρὰ hic αἰτιατικὸν est, ut infrà cap. 6. *παρὰ τὴν ἑκτὸς* (ut in Notis ibi correximus) *αἰτίαν*. & c. 30. *παρὰ τὴν ἐκ σοῦ αἰτίαν*. Ita & Plutarchus τὸ παρ' ἡμᾶς. De plac. philos. cap. 27. Περὶ Εἱμαρμ. Quod igitur in his ἐπὶ τἀναντία (ita enim debuit excudi) φ. π. ἑ. valet τὸ φερόμ. παρ' ἑαυτὸν, id alibi reperias, τῇ γνώμῃ φερομ. i. e. proprio consilio, seu, proprii arbitrii vi & impulsu, nullâ fati necessitate: lib. XII. c. 23. postremis verbis.

Pag. 263. lin. 16. *λέγω δὲ τὸ χρῆσθαι τούτοις*] Talem creationis ἀρχὴν constituebant Stoici, cui tanquam semini rerum omnium naturalium ortus & occasus, mutationes & vicissitudines qualescunque, vis omnis denique & ratio irrevocabili naturæ necessitate inclusa fuerit. Hanc ἀρχὴν, *mundi originem*, Seneca nuncupat loco quem ad Victoris de Antonino testimonium inter Testimonia operi præfixa adduximus. Vide & quæ supra lib. IV. in pag. 103. lin. 3. de λόγοις σπερματικοῖς. Antoninus igitur hic verbo χρῆσθαι præsenti sic usus quasi Deus hodiéque super his occuparetur, vulgatam loquendi consuetudinem ad scita philosophica revocans & exigens, hæc addit de ἀρχῇ Stoicâ, quæ cum aliorum de illâ familiâ placitis & definitione adamussim congruunt. Sed hæc utcunque Antoninus hoc loco ἀπολόμως & sine cunctatione ex Stoicorum mente; non tamen eum planè sic credidisse, sed animo vacillasse, & ad particularem quotidianamque, ut ita loquar, Dei providentiam magis propendisse, ex lib. VII. c. ultimo: Ἡ τοῦ ὅλου φύσις. &c. & lib. VI. cap. 44. Εἰ μὲν οὖν ἐβουλεύσατο, &c. & similibus aliis locis certò colligimus. Simplicius in Epictetum in eximiâ de divina providentia disputatione. Καὶ οὐχ' ἅπαξ πολὺ ταῦτα μηχανησάμενος (Deus nimirum) ἐν ἀρχῇ τινι χρόνου ἀπέστη τοῦ προνοεῖν, ὥσπερ ἄν τις ἄνθρωπος ἀρκεσθείη τῇ νομοθεσίᾳ. Οὐδὲ γὰρ, &c. *Neque cum hac initio semel commentatus esset, tempore quodam à providentia recessit: sicut homo leges tulisse contentus est. Neque enim*, &c. nuperæ editionis pag. 242. Sed obiter lectorem moneo corrigendam ibi vitiosam Græci textus interpunctionem, & vitiosiorem Græcorum versionem.

Pag. 262. lin. 24. Χαριεστέρα μὲν] Xylander vertit quasi scriptum esset, Χαριέστερον μὲν ἦν ἂν, ἄγευστον, &c. quæ fortasse vera lectio.

Pag. 265. lin. 9. *μὴ ὀλοσχερῶς μηδὲ ὠσικῶς*] Vox ὠσικῶς Suidæ explicata μετὰ βίας: rectè. Τὸ ὀλοσχερῶς, ambiguum; cui interdum τὸ καλὰ λεπτὸν, interdum τὸ ἀκριβὲς opponitur. Possis igitur & hic si velis, vertere, *negligenter: incuriosè: temerè.*

Pag. 266. lin. 6. *ἰδιωτικὸν παράπηγμα ἀψικάρδιον.*] Hæc minùs usitata verba ex Axiocho Platonis, aut quicunque (antiquissimus ille certe, quicunque, & facundissimus) verus auctor est, explicanda sunt. Ibi igitur post quædam de morte, quasi quæ verè nihil, & ideò timenda non sit, subtiliter illata, ita argutias illas explodit Axiochus Edit. Serran. Tom. 3. pag. 369. D. E. Σὸ μὲν ἐκ τῆς ἐπιπολαζούσης τινῶν λισχηνείας τὰ σοφὰ ταῦτα εἰρηκας (ἐπεὶ δεῖ γάρ ἐστι ἤδη ἡ φλυαρολογία πρὸς τὰ μειράκια διατεκνομμένη) ἐμὲ δὲ ἡ τέρψις τῶν ἀγαθῶν τὸ ζῆν λυπεῖ. καὶ πιθανολόγους τούτων λόγους ἄρτι προλήψης, ᾧ Σώκρατες. ἐκ ἑταίρου γὰρ ὁ τῆς ἀποκλασμοῦ εἰς εὐπειθῆ λόγον, οὐδὲ ἄπτεται ταῦτα τῆς ἐμοχροίας, ἀλλ' εἰς μὲν κομπὴν καὶ ῥημάτων ἀγλαϊσμὸν ἀνύτει, τῆς δὲ ἀληθείας ἀποδεῖ. τὸ δὲ παθήματα, τῶν σοφισμάτων ἐκ ἀνίσχεται, μόνοις δὲ ἀρκεῖται τοῖς δυναμένοις καθικέσθαι τῆς ψυχῆς. *Hæc tu quidem erudita atque exquisita depromis ex garrula illa arte quæ subtilibus conclusiunculis nunc speciosa est* (*illinc enim petuntur nugæ ineptiæque verborum ad adolescentium animos eludendos comparatæ*) *at me illud angit atque excruciat, quod vitæ commodis destituar: atque utut probabilisorem hac orationem crepueris, Socrates, hic me semper scrupulus urit. Mens enim gravioribus cogitationibus distracta, ornatæ orationis splendore minimè capitur: neque hæc ipsa quidem eodem quasi colore apta sunt inter se, sibique constant: sed quantò magis ad ostentationem ornatúmque orationis sunt composita, tantò longiùs absunt à veritate. Morbi verò illarum conclusiuncularum decipulas ferre nequeunt, sed in iis demum acquiescunt, quæ ad animum possunt penetrare.* Ab iis igitur ἄπτεται τῆς ὁμοχροίας, & καθικέσθαι τῆς ψυχῆς, fluxit Antonini ἀψικάρδιον. Sed quid ἅπτεσθαι τῆς ὁμοχροίας; Nam quod interpretes, *eodem quasi colore apta sunt inter se*, id huic loco ineptissimum judico. Scio quid viri Græcè doctissimi de significatione hujus vocis. At non ab illis, sed ab Hippocrate petenda, quæ huic loco conveniat interpretatio. Illi ὁμόχροια est externa corporis superficies, cutis, & quidvis aliud, quod interiora continet, & illis opponitur. Sunt qui συνάφειαν vel συνέχειαν, exponant. Hinc & Herodoto lux, cujus verba ab editoribus & Lexicographis qui non intelligebant depravata. Ait Herodotus de Lydorum & Medorum in firmandis fœderibus ritu, lib. 1. pag. 33. E. ἐπεὰν τὰς βραχίονας ἐπιλάμωσι εἰς τὴν ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχωσι ἀλλήλων. *Postquam brachiorum summam cutem secuerunt, mutuum sanguinem delinguunt.* quod eadem de re loquens, lib. IV. pag. 279. C. τύψαντες ὑπέατι ἢ ἐπιτάμοντες μαχαίρῃ σμικρὸν τοῦ σώματος. *Percutientes cultello, aut incidentes gladio aliquantulum corporis.* Est igitur εἰς τὴν ὁμοχροίην, non profundè & cum periculo internarum partium facto vulnere, sic tamen ut sanguis eliciatur; quod Angli vulgò dicunt, *to the quick*. Apage igitur imperitam correctionem, εἰς αἱμορροίην. Sed & de voce ὑπέατι, de qua parum sibi constare fatentur interpretes, quæ mea sententia sit exponerem, nisi aliò festinarem. Ἀψικάρδιον, Senecæ, *quod in partem interiorem animi; quod in præcordia ima*; vel ut alibi, *quod in pectus usque descendit*: cui opponit, *qua summam tantùm cutem stringunt*, vel, *rumpunt.* Etiam vox Antoniniana παράπηγμα, ex hoc eodem, aut valdè fallor, Dialogo prompta. Inter alia enim quæ ibi Socrates, sunt & ista, ἡμῖ τὰ τῆ κόσμῳ παθήματα παραπήξασθαι εἰς τὸν ἀιῶνα. Serrarius verò quàm pueriliter in istorum verborum versione labitur! Sed nos non id nunc agimus.

Ibid. lin. 10. *ἡ ἐμπεφυρμένη*] Ἐμπεφυρμένη substantivè, ut εἱμαρμένη: nisi fortasse substantivum ψυχὴ, quod exciderit, restituendum sit. Plato in Phædone, pag. 50. C. ὅτι ἕως ἂν τὸ σῶμα ἔχωμεν καὶ ξυμπεφυρμένη ᾖ ἡμῶν ἡ ψυχὴ μετὰ τοῦ τοιούτου κακοῦ. *Quamdiu corpus habemus, animúsque noster tanto malo erit admixtus.*

Pag. 267. lin. 11. 12. *πρὸς πᾶν τὸ π. τὸ ἐκ τῆς αἰτίας σ.*] Scribo, *πρὸς πᾶν τὸ παρὰ τὴν ἐκτὸς αἰτίαν συμβαῖνον*, Infrà, cap. 31. *ἀταραξία μὲν περὶ τὰ ἀπὸ τῆς ἐκτὸς αἰτίας συμβαίνοντα*, &c. *Mentis tranquillitas tibi sit in eis, quæ ab externa causa proficiscuntur*, &c. Vide & suprà in pag. 262. lin. 14. *φερόμενος*, &c.

Pag. 268. lin. 8. 9. *ὅσα ὀρ. καὶ ἔμψ. πάντα. Ὅτα*] Malim, *ὅσα ὀρ. καὶ ἔμψυχα. Πάντα ὅσα*, &c.

Pag. 268. lin. 17. *πᾶν τὸ κοινῆς νοερᾶς φύσεως*] Expende sequentia, & sensum postulare, ni fallor ego, judicabis ut scribatur, *πᾶν τὸ κοινῆς ἀλόγου ἢ ν. φ.* vel, *τὸ κοινῆς ψυχῆς ἢ ν. φ.* Confer cum lib. VI. cap. 14. *εἰς τὰ ὑπὸ ψυχῆς*, &c. & lib. XII. cap. 30. *μία νοερὰ ψ.* &c. Verte igitur, *Itaque omne quod communis alicujus sive anima sive mentis est particeps*, &c.

Pag. 270. lin. 1. *καὶ ἐκ διεσπάσθαι τρόπου τινὰ ἕνωσις*] Non ἁπλῶς, ἕνωσις, sed *τρόπου τινὰ ἕνωσις*, ait Antoninus: cautè & doctè, ut omnia. Nam propriè & præcisè loquendo *τὰ ἐκ διεσπασμένα σώματα* ex veteris philosophiæ placitis illis opponuntur, quæ ἡνωμένα proprio titulo nuncupata. Plutarchus in Γαμικοῖς παραγγ. Τῶν σωμάτων οἱ φιλόσοφοι τὰ μὲν ἐκ διεσπασμένων λέγουσιν εἶναι, καθάπερ σόλον καὶ στρατόπεδον. τὰ δὲ ἐκ συναπτομένων, ὡς οἰκίαν καὶ πόλιν. τὰ δὲ ἡνωμένα καὶ συμφυῆ, καθάπερ ἐστὶ τῶν ζώων ἕκαστον. Quorum Latina interpretatio ex Pomponio ad Sabinum, Dig. lib. 41. t. 3. l. *rerum*, peti potest: cujus hæc verba; *Tria autem genera sunt corporum. Unum quod continetur uno spiritu*, (vide quæ jam suprà, in pag. 176. lin. 5. 6.) *& Græcè ἡνωμένον, i. unitum vocatur, ut homo, lignum, lapis, & similia. Alterum quod ex contingentibus*, h. e. *pluribus inter se cohærentibus constat, quod συνημμένον*, i. e. *connexum vocatur, ut ædificium, navis, armarium. Tertium quod ex distantibus constat, ut corpora plura non soluta, sed uni nomini subjecta, velut populus, legio, grex.* Hinc Astronomis ἀστὴρ & ἄστρον distincta, quorum illud σῶμα ἡνωμένον; hoc autem ἐκ διεσπάτων; ut apud Achillem Statium in Aratum tradit Conon

Conon ὁ μαθηματικὸς, i. e. Aſtronomus: (quæ apud veteres, interdum, Græcos Latinoſque verbi *Mathematici* notio) ſeu aſtrologus. Sed quia magni in veterum ſcriptorum lectione uſus eſt vetus hæc rerum corporumve diviſio, & adeò non obvia, ut etiam doctiſſimis interdum viris parum perſpecta videri poſſit, ipſa Statii, ſive Cononis potiùs, verba præſtat hic apponere. Παρεσήμηνε δὲ Κόνων ὁ μαθηματικὸς σώματα λέγεσθαι ὅσα ὑπὸ μιᾶς ἕξεως ἡνωμένα κρατεῖται, οἷον λίθος, ξύλον. ἔστι δὲ ἕξις πνεῦμα σώματος συνεκτικόν. συνημμένα δὲ, ὅσα οὐχ ὑπὸ μιᾶς ἕξεως δέδεται, οἷον πλοῖον, καὶ οἰκία. τὸ μὲν γὰρ ἐκ πόλλων σανίδων. ἡ δὲ ἐκ πόλλων λίθων σύγκειται. διεσῶσθαι δὲ, ὡς χορὸς. τῶν δὲ τοιούτων δέκα αἱ διαφοραί. τὰ μὲν γὰρ ἐξ ὡρισμένων σωμάτων καὶ ἀριθμῷ λεπτῶν, ὡς χορὸς. τὰ δὲ ἐξ ἀορίστων, ὡς ὄχλος. εἴη δ' ἂν ὁ μὲν ἀστὴρ, σῶμα ἡνωμένον. τὸ δὲ ἄστρον, ἐκ διεστώτων καὶ ὡρισμένων. ἀριθμὸς γὰρ ἀστέρων ἐφ' ἑκάστῳ δείκνυται. *Conon mathematicus obſervavit corpora dici, quæ uno habitu unita continentur, quale lapis, lignum. habitus verò eſt ſpiritus corpus conſtringens. compacta autem quæcumque uno habitu non vincuntur, quale navis & domus. illud enim ex pluribus aſſeribus, hæc verò ex pluribus lignis compingitur. diſtantia verò ut chorus. talium autem duæ ſunt differentiæ. nam illa quidem ex corporibus definitis & numero parvis, ut chorus. illa autem ex indefinitis, ut populus. ſtella igitur eſſet corpus unitum. ſidus autem ex diſtantibus & definitis. numerus enim ſtellarum per ſingulas ſit manifeſtus.*

Pag. 273. lin. 22. νεκρὸν βαστάζειν, ὥστε] Suprà IV. cap. 41. ψυχάριον εἰ βαστάζον νεκρὸν, ὡς Ἐπίκτητος ἔλεγεν. *Animula es, cadaver geſtans, ut dicebat Epictetus.* Cætera quò ſpectent, compertum non habeo. An ita fortaſſe meliùs, ὥστε ἐνεργέστερον προσπεσεῖν. Τὸ, &c. *Ut tantò cadant* (unde & πτώματα, *cadavera*) *operoſius.* Hoc ſi placet, Τὸ τῆς νεκύας aliquid alludit, quod vel in Homericâ νεκύᾳ, vel in notâ aliqua ſolennique nænia.

Pag. 277. lin. 1. Ὡς ἐυτελῆ καὶ τὰ πολιτικὰ ταῦτα] Erunt fortaſſe quibus obſcuriora videbuntur, quæ hoc toto capitulo, ac proinde ſuſpecta. Ego quod hic mihi præcipuè propoſitum, textum integerrimum in me recipio: ſenſum autem ſi non obvium, certum tamen eſſe, & qui clariſſimus, ſi in illum vacaret hic inquirere, reddi poſſit.

Pag. 279. lin. 12. 13. γινομένων, συγγινομένων, ἀπογινομένων] Ἡγεμμάτων, an ἀνθρώπων? hoc malo. Vide lib. x. cap. 13. & 17. Quod ſi ad homines referas, tum τὸ συγγίνεσθαι ad mores & converſationem pertinet. Vide & lib. XII. cap. 24. καὶ τὴν πολυτροπίαν, &c.

Pag. 280. lin. 2. καὶ τὸν ἀΐδιον αἰῶνα] Ità rectè puto habere; & ut ita putem, ſimilia Antonini loca collata faciunt. Neſcium tamen te nolo, lector, in utraque Xylandri editione καὶ τὸν ἴδιον αἰῶνα, excuſum eſſe.

Pag. 282. lin. 7. ἀλλὰ πρὸς τοὺς θεούς] Cenſeo Antoninum ſcripſiſſe πρὸς τῶν θεῶν, *per deos*; uſitatâ (etiam Arriano ſæpe) adjurationis formula. Nam alioquin cùm nihil de hominibus præceſſerit, de ſimplicitate erga Deos ut hîc agat non opportunum ſatis videtur. De ἁπλότητι verò & χρηστότητι erga homines, vide IV. cap. 37. & x. cap. 32. Μηδενὶ, &c. Opportunè autem per deos adjurat, quia perfecta χρηστότης illis præcipuè competit. Lib. VIII. cap. 34. Ἀλλὰ σκέψαι τὴν χρηστότητα, &c. & lib. IX. c. 11. ὅτως εἶναι χρηστοί.

Ibid. lin. 17. ὑποκρίνῃ, συναγελάζει, βόσκῃ] Scribo, ὑποκρίνῃ, συναγελάζεται, βόσκεται; aut συναγελάζει, βόσκει; abſolutè & intranſitivè, ut vulgò loquuntur, qualia innumera apud Græcos Latinoſque. Etiam lib. VI. cap. 16. συναγελάζεσθαι, & τρέφεσθαι, & ἀποκρίνειν τὰ περιττώματα, ut naturâ affinia ſimul poſita.

Pag. 283. lin. 1. 2. ἢ θηριώσαι δ'.] Næ θηρίον & merum prodigium vox θηριώσαι hoc loco, ſive ſententiam, ſive ſyntaxin & verborum contextum reſpicias. Si conjecturis locus eſſet, multa in mentem (ut αἰσθηριάσαι, ἐλευθερῶσαι, &c.) veniunt, quæ non incommoda videri poſſint. Sed conjectura plus quàm probabilis, vocem totam ut ſpuriam & irreptitiam, εἰς κόρακας ablegandam. Primò, contextus non requirit; imò quicquid ſubſtituas, tale erit, ut melius abeſſe poſſit, ſi ſequentia expendas. Secundò, Xylander in ſuo codice non videtur inveniſſe, ut ex verſione conjicio. Tertiò, in Manuſcripto Codice Hæſchelii non omninò comparet, cujus hæc ſcriptura eſt, Ἢτοι οὐδὲν δύνανται οἱ θεοὶ, ἢ δύνανται. Valeat illa ſanè, dices fortaſſe; ſed quid tamen huc illam primùm intruſerit, libenter ſcirem. Dicerem, ſi divinus eſſem; dicam tamen quod in mentem, non ut omninò verum, ſed ut à vero non alienum mihi venit. Scripſerat fortaſſe aliquis ad oram tam inſigni loco vulgare illud Græcorum Grammaticorum Σημείωσαι. cætera quivis facilè conjiciet.

Pag. 285. lin. 4. 6. καταφρώσθαι] Metaphoricè dictum puto de eo, qui oculos ſibi oblini, & obnubi patitur, totumque ſe facit alieni juris. Heſychius καταφρώσας ψυχὰς, τὰς ἐπισκοτισμένας, καὶ μὴ τὸ μέλλον εἰδύιας, *animas obtenebratas, & quod futurum eſt neſcientes*, (quod ab hoc quod diximus non valdè remotum eſt) interpretatur. Ad ægrotos autem meritò transferatur, qui Medicis per omnia (unde & *in medicorum poteſtate* tales *eſſe* dicuntur à Latinis) morigeri ſunt & obſequentes. Poſſis etiam fortaſſe ad vincula & ligaturas, & id genus alia ſeu medicorum ſeu chirurgorum propiori ſignificatione referre. Porrò ejuſdem argumenti apud Diogenem Laërtium extat Epiſtola, quam moriens Epicurus ad Idomeneum quendam ſcripſiſſe perhibetur: de quâ quod Ciceronis jam olim judicium fuerit, digna res eſt, quæ à prudenti lectore, ne ſibi ab infami impoſtore verba dari patiatur, diligenter animadvertatur. Extat illud Tuſcul. Quæſt. lib. V. *An Epicuro qui tantum induit perſonam philoſophi*, &c.

NOTÆ IN LIBRUM X.

Pag. 288. lin. 4. 5. τῆς φιλητικῆς καὶ στερητικῆς διαθέσεως] Pro στερητικῆς haud dubito fore qui στερκτικῆς præferant, quod nec mihi improbatur, ſi affectum illum animi, quo φιλεῖν & στέργειν τὰ παρόντα καὶ τὰ συμβαίνοντα (de quo toties Antoninus) dicimur, intelligamus. Poteſt tamen & vulgata lectio retineri, ſenſu non minus probo, qui ex collatione cum lib. V. cap. 15. Οὐδ' ἂν ὁ ἐλατικὸς ἐνικᾷ, &c. & lib. III. c. 5. Ἐν δὲ τῷ φαιδρῷ, &c. apparebit.

Pag. 290. lin. 22. Εἴτε ἄτομοι, εἴτε φύσις] Ita utraque Xylandri editio; ita citant & viri maximi; ſed omninò ſcribendum, Ἢτοι ἄτομοι, ἢ φύσις. Ita conſtanter Antoninus iſta opponit. lib. IV. cap. 3. ἀναστοχάζεσθαι τὸ διεζευγμένον, ἢ τοι πρόνοια, ἢ ἄτομοι, &c. *reduc tibi in memoriam disjunctivum illud, aut numinis providentiâ, aut atomorum concurſu*, &c. Lib. XI. cap. 18. ἄνωθεν δὲ ἔπιθι ἀπὸ τοῦ, Εἰ μὴ ἄτομοι, φύσις ἢ τὰ ὅλα διοικοῦσα. *quin & altiùs rem repete, vel atomos obtinere, vel naturam univerſa diſponere.* Vide & lib. IX. cap. 34.

Pag. 292. lin. 22. τῷ ἰδίως ποιῷ ὀφεῖν ὄντι] Senſum in verſione expreſſi, quem è verbis commodiſſimum elicere potui. Qui Origenis objectiones contra vulgatam de corporum *in individuo*, ut loquuntur, reſurrectione opinionem apud Methodium, & Epiphanium legerunt, non locupletiorem alium deſiderabunt horum verborum enarratorem. Quod enim Antoninus hîc paucis, id Origenes apud illos pluribus proſequitur & confirmat verbis. Verba ſic non malè ſcribi poſſe conjicio: προσπλέκει. τῷ ἰδίως ποιῷ ὀφεῖν φύσει (vel ὄντι, id eſt, ὄντως, revera) πρὸς τὸ νῦν ληγόμενον. Quid ni enim, ut φθίνον & φθινόμενον, δύνον καὶ δυνόμενον & id genus alia non pauca nullo diſcrimine, ita & ληγόμενον (etſi non occurrat exemplum) pro eo quod magis uſitatum λῆγον? Si cui tamen hoc nimis audax & temerarium videatur, poteſt & τὸ λεγόμενον, (*de quo nunc agitur*) in eandem ſententiam non malè retineri.

Pag. 293. lin. 4. 5. καὶ ἀπολλύεις ταῦτα τὰ ὀνόματα.] Scribo, καὶν ἀπολλύεις ταῦτα τὰ ὀνόματα ταχίως, &c.

Pag. 298. lin. 3. ἤτοι γὰρ ὁ λῃσὴ, ἐὰν τὰ δόγματα ἐξετάζῃς] Sarmatici belli, ab Antonino fœliciter confecti, gloria quanta fuerit, (unde & illi Sarmatici titulus) docent Hiſtorici. Porrò re benè geſtâ quàm ſoleant victores milites *ad ſuperbiam ferociamque & immodicum*, ut apud A. Gellium Cato, *modum* inſoleſcere neminem latet. Vanam igitur illorum ſuperbiam & inſolentiam ridet hic fortiſſimus idemque prudentiſſimus Imperator: non quòd quicquam veris militibus, qui juvandæ patriæ aut juſtitiæ inter homines tuendæ cauſſâ ſtipendia merentur, (quid enim vel ad præſens tempus, vel ad omnem poſteritatis memoriam glorioſius?) & propriam ſalutem publico poſtponunt bono, detractum velit; ſed quòd eis plerique qui caſtra ſequuntur ſint moribus, ut prædam potiùs venari, quàm quid æquum aut iniquum, quid publicè proſit aut obſit, ſpectare videantur. Quod ait Antoninus, *ſi dogmata eorum ſpectes*, indè eſt, quia non è factis, ſed ex opinionibus quæ ad faciendum impellunt, pendet vera laus, aut vituperatio: ut tot locis inculcat Arrianus. Nemo igitur verè fortis, niſi qui veris dogmatibus imbutus ad pericula ſubeunda non impetu temerario aut naturali temperamento, ſed certâ ratione promptus & paratus eſt. Hinc & Seneca de fortitudine, Epiſt. 85. *Non eſt enim fortitudo inconſulta temeritas, nec periculorum amor, nec formidabilium appetitio. Scientia eſt diſtinguendi, quid ſit malum, & quid non ſit; diligentiſſima in tutela ſui fortitudo eſt, & eadem patientiſſima eorum, quibus falſa ſpecies malorum eſt.* Cæterùm ut olim *latro*, qui nunc miles apud Latinos; ita in ſacro Codice, Gen. x. 9. גבר-ציד, *robuſtus venator*, (quod Græcis Bibliorum Interpretibus γίγας κυνηγὸς) pro ſtrenuo bellatore. Quæ fortaſſe ipſa fuere verba veteris Phœniciæ Inſcriptionis, quæ verbis Græcis apud Procopium Vandalic. II. ita redditur: Ἡμεῖς ἐσμὲν οἱ φυγόντες ἀπὸ προσώπου τοῦ λῃσέως, ἡ ἐν Ναυῇ. *Nos fugimus à conſpectu robuſti bellatoris, filii Nave.* Certè λῃσεία ſive captura hominum, venationis ſive θήρας ſpecies & ab Ariſtotele Politic. l. I. cap. 50. conſtituitur. Vide & Habac. cap. I. verſ. 15, 16. ubi *hamus, ſagena*, & *rete*, de numeroſo qui omnia longè latéque vaſtet & perdat exercitu. Venatio autem ferarum, ad efferandos, an mitigandos animos hominum & à mutuis cædibus avertendos plus conferat, diſputat, ſi bene memini, Plutarchus tractatu, Terreſtria an aquatilia animalia ſint φρονιμώτερα, ipſo initio.

Pag. 299. lin. 8. 9. ἐυμενῶς] Ἐυμενῶς, an, ἓν μόνῳ, vel, τὸ ἓν μόνῳ ſcripſit Antoninus? vide lib. VII. cap. 7. Vide tamen & XI. cap. 9. ubi in eadem re vox ἐυμένεια.

Ibid. lin. 14. ἄριστον γὰρ καταλυγχάνειν τύτου] Puto Antoninum vel ad proprietatem verbi ἁμαρτάνειν intendere, quod aberrare à ſcopo propriè ſignificat; vel ad uſum forenſem formularum iſtarum καταλυγχάνειν, & ἐκπίπτειν, ſeu ἀποπίπτειν τῷ δικαίῳ, pro cauſſa ſuâ cadere, &c.

Pag. 302. lin. 2. οἷοι ἀνδρονομούμενοι καὶ γαυριώμενοι] Ἀνδρονομεῖσθαι verbum non alibi mihi repertum: qualia quamvis in Antonino noſtro plura, eò tamen inclino, ut ἀγοραιομεῖσθαι non ἀνδρονομεῖσθαι, tam facili ex altero in alterum librariis oſcitantibus lapſu, ſcripſiſſe putem. Major enim ſoni (neque tamen illa magna) quàm ſcripturæ, ſi quis attendat, ſimilitudo. Dionyſius Halicarnaſſeus de Ædilibus Rom. Antiq. Rom. lib. VI. pag. 411. Ἐπιτέταπται δὲ αὐτοῖς πολλὰ καὶ μεγάλα, καὶ σχεδὸν εἰσικασί πως κατὰ τὰ πλεῖστα τοῖς παρ' Ἕλλησιν ἀγορανόμοις. *Commiſſa verò*

eis ſunt multa ac magna res ; ſuntque maxima ex parte Gracorum ἀγορανόμοις, id eſt, fori & rerum venalium arbitris, ſimiles. Præterea Ædilitatem non ſplendidiſſimum tantùm & latiſſimi per ſe imperii magiſtratum fuiſſe, ſed & ad ſummos honores viam ſtraviſſe, notum eſt. *Ædilitatem gerere* proverbialiter à Plauto dictum alicubi pro, imperioſum eſſe. Idem in Captivis, Act. IV. Scen. 2. n. 43.

Euge edictiones (alii, *dictiones*) *adilitias hic habet quidem: Mirumque adeò eſt, ni hunc fecere ſibi Ætoli agoranomum.*

pro quo paulò antea dixerat, n. 31.

Baſilicas edictiones, atque imperioſas habet.

Pag. 303. lin. 4. §. μήτι δ' ὕτω] Scribe, Μήτι δ' οὐχ' ὕτω.

Pag. 304. lin. 7. §. τὰ τῦ Πλάτωνος, Σηκὸν ἐν ὄρει] Plato in Theæteto. Citat & Theodoretus, Epiſc. Therapeut. lib. 1. & ultimo. Σηκὸς, eſt purum putum Hebraicum סך vel סכה: quod ideo moneo, quia radix Hebraica סכך optimè convenit cum Græci verbi quod hic eſt, περιβάλλεσθαι, ſignificatione. In ſequentibus verbis elegans alluſio ad ambiguam verbi βάλλειν ſignificationem, quod ut propriè (nec id aliunde quàm ex monte aut loco edito commodius) jacere, & jaculari ſignificat; ita metaphoricè tum ad cogitationes animi, ut hoc ipſo libro, cap. 11. ὅδ' εἰς νῦν βάλλεται; tum ad ſermonis uſum transfertur: unde πρόβλημα; pro quo ſimplex hic βλῆμα poſuit Antoninus. De ſcopo Antonini in his verbis, vide quæ notamus ſuprà, in lib. 5. pag. 164. lin. 8. Οὔτε τραγῳδὸς, &c.

Pag. 307. lin. 11. ὅμοιον γὰρ ὁ οἰμώζων, &c. τὴν ἔνδειαν.] Manuſcriptum Hæſchelii melius ὅμοιος. Non aliam autem hic ἔνδειαν intelligit Antoninus quàm quæ Sancto Paulo vocem magni affectus expreſſit, Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τῦ σώματος τῦ θανάτυ τύτυ; *Ærumnoſus ego homo: quis me eripiet ex iſto corpore mortis?* Rom. 7. v. 24. De hâc animæ alligatione multa paſſim philoſophi; ſed ut rivuli tamen omnes ab uno fonte, divino Platone, derivati. Totus ferè Phædon hujus eſt argumenti; pauca ex multis, quæ ſufficiant huic loco, proferemus. Παραλαβοῦσα τὴν ψυχὴν ἡ φιλοσοφία ἀτεχνῶς διαδεδεμένην ἐν τῷ σώματι καὶ προσκεκολλημένην, ἀναγκαζομένην δὲ ὥσπερ δι' εἱργμῦ (quod Sanctus Paulus, δι' ἐσόπτρυ ἐν αἰνίγματι, 1 Cor. 13. 12.) διὰ τύτυ σκοπεῖσθαι τὰ ὄντα, ἀλλὰ μὴ αὐτὴν δι' αὐτῆς, καὶ ἐν πάσῃ ἀμαθίᾳ κυλινδυμένην, καὶ τῷ εἱργμῷ τὴν δεινότητα καλλιδοῦσα, ὅτι δι' ἐπιθυμίας ἐστὶν, ὡς ἂν μάλιστα αὐτὸς ὁ δεδεμένος ξυλλήπτωρ εἴη τῷ δεδέσθαι. ἠρέμα παραμυθεῖται καὶ λύειν ἐπιχειρεῖ, ἐνδεικνυμένη, &c. quorum verborum hæc ſumma eſt: *Animam corpori alligatam, & agglutinatam, in eo quaſi in ergaſtulo vinctam & captivam degere; in ejuſmodi ergaſtulo ignorantiæ tenebris, quæ ex innatis corporis cupiditatibus & libidinibus oriantur, obſeſſam, non tam res ipſas quàm rerum umbras & falſas ſpecies, oculis, non ſuis, ſed corporeis & fallacibus aſpicere. Animæ ſic laboranti & oppreſſæ, quæ conſoletur, & pro virili ſuccurrat, occurrere philoſophiam.* Idem ibidem verbo ἐνδεθῆναι (unde Antoninianum hic ἔνδεσις) non ſemel utitur. *Alligationem* autem, verſionem Xylandri retinui, quod *alligandi* verbum Senecæ de vinctis & captivis uſitatum. At idem alibi, *alligatos* inter, *adſtrictos*, & *aſtrictos* hâc ipſâ in re ſubtiliter diſtinguit: ſed nobis has verborum minutias excutere non hic animus. Ad rem quod attinet ipſam, non eò trahendus Antoninus, quaſi rideret illos, quibus grave hoc fragilitatis humanæ jugum, ut ſuſpiria illis & querelas exprimat; cui enim magis quam ipſi Antonino, ut ex his ejus libris agnoſcimus? ſed ut illos, qui queri contenti, & iniquitatem fati miſerabiliter accuſare, animo deſpondent ignavi, & auxilia à ratione & philoſophiâ verâ, quibus in libertatem ſe aſſerant, petenda, nulla ſibi provident: qui de ordine mundi malè exiſtimant, & *emendare* (quod alicubi Seneca) *malunt Deos, quàm ſe.* Κλινίδιον autem eſt *lecticula lucubratoria*, ut Suetonius in Auguſto loquitur; de quâ conſulantur ibi, ſi quis plura de eâ noſcere velit, eruditiſſimi commentatores.

Pag. 311. lin. 14. καὶ ὁ πάσχων αὐτὸ] Scribo, καὶ ὁ πάσχων αὐτὸς; non αὐτὸ.

Ibid. lin. 25. Τῷ δεδηγμένῳ ὑπὸ τῶν ἀληθῶν δογμάτων] Ita ſcribo cum priori Xylandri editione, non ut in ſecunda (repugnante tamen & illic ipſa Xylandri verſione) δεδεγμένῳ. Longa mihi per literas cum viro amico & docto, ſed ἰχνρογνωμονεστέρῳ, ſuper hoc loco velitatio fuit, cum ille multa comminiſceretur, & quidvis potius, ſi δεδογμένῳ non placeret, quàm δεδηγμένῳ reſcribi debere acriter contenderet: ego contra non minore confidentia, non modo hanc veram eſſe lectionem, ſed nihil in toto Antonino hoc verbo, & hâc alluſione vel acutius vel elegantius occurrere. Cùm enim rabidi morſus ea vis ſit, & ex tantilla cauſſa tam prodigioſi ſæpe conſequantur effectus, ut inter arcana naturæ nihil prope ſit, quod magis admiratione dignum ſit; non potuit Antoninus ſanæ rationis & philoſophiæ ſummam ad immutandos & quaſi transformandos animos vim & efficaciam aptiori alia ſimilitudine declarare. Sed & antea jam lib. VI. cap. 57. error & ignorantia quantum poſſint in vita communi docturus, hoc ſimili uſus eſt. Addebam præterea non Antoninum ſolum ſic loqui, adducto Luciani (aut quiſquis autor eſt illius Dialogi) ex Philopatride, ſeu Διδασκομένῳ loco, Ἐδήχθην γαρ τοῖς παρα σῦ λόγοις, ὡς ὑπὸ κυνὸς λυτιῶν. *Morſus enim ſum verbis à te modò dictis, perinde ut à cane rabioſa.* Sed hæc & id genus alia hominem adeò non movebant, ut nova multa comminiſci non ceſſaret, quibus ſententiæ meæ, ut rebatur ipſe, abſurditatem argueret. Quare cum neuter alteri perſuaderet, aliud tandem agere coacti ſumus. At ecce tibi poſt aliquot annorum inter nos hâc de re ſilentium, bonum factum, veniunt inexpectatò literæ, quibus errorem ſuum agnoſcit, & herbam, quod ajunt, ultrò porrigit, nuper enim incidiſſe ſe in ipſiſſimum (qui mihi in mentem non venerat) Platonis locum, quem Antoninum his verbis reſpexiſſe minimè dubitet. Platonis quem indicavit locus hic eſt, in Convivio extremo, pag. 1203. F. Ἐτι δὲ τὸ τῦ δηχθέντος ὑπὸ τῦ ἔχεως πεθ' ὅτῳ καὶμὲ ἔχει; quo expoſito, pergit; ἐγὼ γὰρ δεδηγμένος τε ὑπὸ ἀλγεινοτέρας, καὶ τὸ ἀλγεινότατον (Serranum enim interpretem non audio, qui ἀλγεινοτάτυ in margine corrigit; multò minùs quod in verſione ſecutus eſt, amplectendum cenſeo) ὧν ἀνθρώπις δηχθείη. τὴν καρδίαν γὰρ ἢ ψυχὴν, ἢ ὅ, τι δεῖ αὐτὸ ὀνομάζειν πληγείς τε καὶ δηχθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ λόγων, ὁῦ ἔχονται ἐχιδνῆς ἀγριώτερον, νέυ ψυχῆς καὶ μὴ ἀφυῦς ὅταν λάβωνται, καὶ ποιῶσι δ,τῶν τε καὶ λέγειν οἱῶν. καὶ ὁρῶν ἂν Φαίδρυς, &c. *Præterea, ut qui à vipera morſi ſunt, haud aliter & ego affectus ſum, &c. Ego igitur & ab eo quod acerbius afficit, morſus; & ea parte morſus quæ una acerbiſſimis eſt obnoxia maximè doloribus, ſive cor, ſive animum, ſive quomodocunque id appellandum ſit, ſaucius cupiditate in philoſophia ſermonum, qui acrius quàm vipera mordent, & occupant, ſi quando attigerint juvenilem animum, qui non penitus ignarus ſit: compellantque ad quicquid tandem ſit faciendum atque dicendum, actuentes Phædros,* &c. Similitudinem quam Plato duxit à morſu viperæ, Antoninus à canis rabioſi (eſt enim λύσσα & ὑδροφοβία de morſis à cane rabioſo, propriè; ut ex Galeno conſtat & Dioſcoride) morſu petere maluit, ſed eadem utrobique ratio ſimilitudinis, eadem verbi δηχθῆναι metaphora. Ita factum eſt, ut qui prius ſententiæ meæ acerrimus oppugnator, idem nunc opportuno hoc Platonici loci indicio confirmator eſſet ἀναμφίρρητος. Cæterùm ratio ſimilitudinis clarior erit, ſi verba Antonini ita ſuppleantur; Ut qui à cane rabioſo morſus eſt, niſi tempeſtivè curetur, his inter alia argumentis affectum ſuum prodit, quòd ſolito triſtior & pavidior (*vigilia & ſomnus perturbatus, timor ſine cauſſa*, ait Sennertus inter ſigna diagnoſtica. *Demorſus ſolito triſtior & cogitabundus eſt, hominum conſuetudinem conſpectumque fugit*, &c. Palmar. de morbis contagioſis. ποτηρὸν βλέπει καὶ συγκότερον τῦ συνήθυς; *torvum ac ſolito triſtius intuetur*, & mox quibuſdam de ὑδροφοβίᾳ interjectis, καὶ τινὲς μὲν φίνγυσι τὴν αὐγὴν, τινὲς δὲ τρύχονται συνεχῶς. *ex hoc mali genere correptis ſunt qui ſplendorem lucis refugiant, alii aſſiduo dolorum cruciatu conficiuntur.* Dioſcor. Θερ. c. 1.) evadat, tandemque morbo confirmato in ὑδροφοβίαν incidit, ut aquam, liquida & pellucida omnia, ad furorem & inſaniam horreat & fugiat, ita, &c. Porro ad ἀφοβίαν & ἀλυσίαν quantum momenti ſit in humanæ fragilitatis conſideratione, docent & illa ſancti prophetæ: *Quis tu ut timeas ab homine mortali, & à filio hominis, qui quaſi fœnum ſtatæ areſcit?* Eſ 51. 11, 12. & alibi: *Quieſcite ab homine* (ne vos odio gratiáve ſuâ vehementiùs afficiat) *cujus ſpiritus in naribus eſt: nam quanti* (qui talis) *æſtimandus eſt?*

Pag. 313. lin. 1. 2. ἐπιφημῶντα] Manuſcriptus Hæſchelii ἐπιφημῶντα.

Pag. 314. lin. 7. Οὐδείς ἐστιν ὕτως ἄνοτμος.] Quàm verus hic vates & ad extremum vitæ ſpiritum adeóque in extremo ipſo agone ſpirituque, propoſiti tenax Antoninus fuerit, teſtis (ſi ſtamus ejus teſtimonio) locuples Dio, qui narrat Antoninum non ex morbo quo laborabat ipſo, periiſſe, ſed medicorum, qui Commodo ſucceſſuro gratificari ſtudebant, immani ſcelere & perfidia: Antoninum autem morientem, cùm quid ageretur non ignoraret, non tantùm diſſimulaſſe, ſed ne filii parricidio ſublatus videretur, militibus & tribuno poſtremis verbis ipſum commendaſſe. Dionis verba ſunt hæc lib. 71. pag. 814. E. Τῇ ἑπταικαιδεκάτῃ τῦ Μαρτίυ μετήλλαξεν, οὐχ' ὑπὸ τῆς νόσυ ἢν καὶ τότε ἐνόσησεν, ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἰατρῶν. ὡς ἐγὼ σαφῶς ἤκυσα, τῷ Κομμόδῳ χαριζομένων. μέλλων ἂν ἀποθνήσκειν, τῦτό τε τοῖς στρατιώταις παρακατέθετο, (εἰ γὰρ ἤθελε δοκεῖν ὑπ' αὐτῦ θνήσκειν) καὶ τῷ χιλιάρχῳ τὸ σύνθημα αἰτῦντι ἔφη, Ἀπέλθε πρὸς τον ἀνατέλλοντα. ἐγω γὰρ ἤδη δύομαι. *Deceſſit è vita decimo ſeptimo Martii die, non morbo quo laborabat, ſed (ut ego certò acceps) peremptus à medicis, qui Commodo gratificabantur. Quumque eſſet morti proximus, Commodum militibus commendavit, (nolebat enim videri, ut mors ſibi ab illo afferretur:) tribunoque militum teſſeram poſtulanti reſpondit; abi ad orientem. Ego enim jam ad occaſum commeo.*

Pag. 315. lin. 13. ἐκεῖνο ῥητορεία] Vide quæ ſupra ad pag. 38. lin. 3. Μηκέτι καθ' ὁρμὴν, &c. notavimus.

NOTÆ IN LIBRUM XI.

Pag. 318. lin. 12. Ὠδῆς ἐπιτερπῶς καὶ ὀρχ. καὶ π.] Capitolinus in vita Marci; *Amavit pugilatum, luctamina & curſum, & aucupatus, & pilâ luſit apprimè, & venatus eſt*; non exercitii tantùm cauſſâ; ut cenſent ibi viri docti, ſed oblectationis, & voluptatis, ut ex his ejus verbis in promptu colligere eſt. Non enim eo nomine ſibi ipſe ſuccenſuiſſet, aut de remediis (quod facit hic) cogitaſſet, ſi tuendæ modò valetudinis cauſſâ illa adhibuiſſet. Antonini mentem melius intelliget, qui cum Senecæ non diſſimili, alia quamvis in re, conſilio conferet. Ita ille de ira lib. II. cap. 28. *Maximum remedium eſt ira, mora. Nec ab illa pete initio ut ignoſcat, ſed ut judicet: deſinet, ſi expectat. Non univerſam illam tentaveris tollere: graves habet impetus primos: tota vincetur, dum partibus carpitur.* Alibi de paupertate loquens, vocat hoc, *artificium diducendi, cùm ſingula ſuſtineri poſſunt, quæ collata non poſſunt.* Vide & decimo libro, cap. 29. Κατὰ μέρος, &c.

Pag. 319. lin. 5. μὴ κατὰ ψιλὴν παράταξιν, ὡς οἱ Χριστιανοὶ:] *Obſtinationem* Chriſtianis Martyribus à gentilibus objici vulgò ſolitam, notum vel ex Tertulliano. *Illa ipſa obſtinatio quam exprobratis*, ait ille Apologetico extremo. Idem ad Nationes lib. I. cap. 18.

Re-

Reliquum obſtinationis in illo capitulo collocatis, quod neque gladios, neque cruces, neque beſtias veſtras, nec ignem, nos tormenta ob duritatem ac contemptum mortis animo recuſemus. Idem de Spect. cap. 1. *Sunt qui exiſtiment Chriſtianum expeditum mortis genus, ad hanc obſtinationem abdicatione voluptatum erudiri*, &c. Primus, quod ſciam, Plinius objecit in Epiſtola (quæ lib. x. 97.) ad Trajanum notiſſimâ. Arrianus autem & ipſe Chriſtianorum (quos Galilæos ille vocat) exemplum in eundem planè quem Antoninus hîc adducit finem: ſed quod Antoninus obſtinationi, ille conſuetudini tribuit. lib. IV. cap. 7. *περὶ ἀφοβίας. Παράλαξιν* etiam apud Euſebium de Chriſt. Martyribus, ſed in bonam partem, legere memini: pro quo ibidem *ἔνστασις* ſæpius occurrit.

Pag. 322. lin. 10. *Μετὰ δὲ τὴν τραγῳδίαν ἡ ἀρχαία κωμῳδία:*] Plane quod Horatius, poſt Theſpidem & Æſchylum, veteres poëtas Tragicos, commemoratos,

Succeſſit vetus his Comœdia, non ſine multa
Laude; ſed in vitium libertas excidit & vim
Dignam lege regi.

Vir ſummus & illuſtris inter doctos jam pridem famæ, qui iſta omnia in Horatio confuſa & tranſpoſita tanto contendit opere, quid Antonino reſponſurus ſit, ipſe ſi vacat & libet, videbit: ego non video.

Pag. 324. lin. 4. ſ. *Ὁμοθαμνεῖν μὲν, μὴ ὁμοδογματεῖν δὲ*] Poterant hæc cum ſuperioribus conjungi, & in unum caput concludi, quæ nobis hic bina: eſt enim quædam argumenti inter iſta cohærentia, aut ſaltem non abruptus tranſitus. Maluimus tamen, ut in aliis non paucis, diſtinguere; quòd diverſa res hic agatur, nec ita verbis cohæreant, ut ſine detrimento ſenſus ſeparari nequeant. Compoſita vox *ὁμοθαμνεῖν*, non obſcura illa quidem, non tamen hactenus alibi mihi reperta. Malui autem, *ex eodem ſenticeto*, quàm aut arbuſto, aut arbore dicere, quòd alluſio Plautina, *τὸ ſentire ex ſenticeto*,

Non enim es in ſenticeto, eò non ſentis:

Capt. Act. IV. ſc. 2. n. 80. derivans, ut ut feſtivior quàm verior, ad rei tamen ipſius explicationem non intempeſtiva videretur. Magna enim in re ſimilitudo, cogitationibus hinc inde variis ac confertis haud ſecùs in animo, quàm ramis in arbore, aut ſurculis, in arbuſto pullulantibus. Hinc apud Hebræos (quorum lingua proprietates rerum maximè conſectatur) eadem radix שׂיח & ramum ſignificat & cogitationem.

Pag. 326. lin. 2. *οἷόν ὁ Φωκίων ἐκεῖνος*] An ad Phocionis peculiare aliquod dictum factúmve; qualia ſingulari bonitate condita Phocionis Plutarchus haud pauca commemorat; an ad totam ejus vitam & mores univerſos, cùm adeò bonitate ſpectabilis fuerit, ut boni, id eſt, *χρηστοῦ* cognomen inde meruerit; reſpiciat Antoninus, haud facile dixerim. Ego de totâ vita potius intelligo.

Ibid. lin. 8. *ἄνθρωπος τεταμένος*] Ita prior Xylandri editio: at in poſteriori mutatum in *τεταγμένος*. Ego illud, ut *ἐμφαλικώτερον*, ita & verius credidi. Eodem verbo jam prius, hâc ipſâ in re, l. VII. cap. 5. uſus eſt; *ὅ, τι γὰρ ἂν δι' ἐμαυτοῦ, ἢ σὺν ἄλλῳ ποιῷ, ὧδε μόνον χρὴ συντείνειν, εἰς τὸ κοινῇ χρήσιμον καὶ εὐάρμοστον. Quicquid enim, vel per me, vel cum alio fecero, ad id duntaxat tendere fas eſt, quod eſt ſocietati utile & congruum.* Si cui *τὸ τεταγμένος* (quod & apud Epictetum cap. 29.) magis arrideat, de ſe ut Imperatore loqui, cujus hoc præcipuum munus, bonum publicum promovere agnoſcat, intelligendus Antoninus. Paulo ſuprà *τὸ ἐπὶ τῇ φύσει*, ſcribo, *τὸ ἐφ' ᾗ τῇ φύσει.* ut τὸ, pro ὅ, (de quo Grammatici) poſitum ſit.

Pag. 326. lin. 4. *γεγράφθαι ὀφείλει ἰνθὺς ἡ φανή*] Scribo, *γεγράφθαι ὀφείλει. ἰνθὺς ἡ φρὴν* (ex quo notior vox *φωνὴ*, quæ nihili vox hîc eſt, manavit) *τοιοῦτον ἔχει, ἰνθὺς*, &c. Seneca ſimiliter de Benef. II. cap. 25. *Verba ceſſent licet, ſi quemadmodum debemus, affecti ſumus, conſcientia eminebit in vultu. Conſcientia*, Senecæ; quod Antonino *φρὴν*.

Ibid. lin. 9. *ἐπιτήδευσις δὲ ἁπλότητος σκάλμη ἐστὶν*] Quæ Xylander in hunc locum notavit, conſultò prætereo. *Σκάλμη* ex Heſychio vel Julio Polluce, gladiolum ſeu pugionem interpretor. Antoninus ſimulationem ſimplicitatis, pugionem vocat, morem illorum reſpiciens, qui inſidias aliis molientes, pugionem (nam alioquin *σιδηροφορεῖν* erat prohibitum) è cervicibus dependentem circumferebant. *Λυκοφιλία* verò quid ſit, optimè docebunt Æſopicæ fabulæ ab Iſaaco Nicolao Neveleto primùm (nec ſcio an quis alius poſtea) editæ; dignæ certè quæ correctiores legerentur. Nos *γύμαλος χάριν*, unicum *ἐπιμύθιον* (quia Neveletus in Notis fruſtrà tentavit) correctum hic apponemus. erit id fabulæ 234. quæ editionis noſtræ pag. 276. *Οὕτω καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ κακοῦργοι ὅταν περὶ* (γρ. παρὰ) *τοῖς εἰδόσι ποιηρίνωνται, ἀνόητοι τῶν τεχνασμάτων* (γρ. ἀνόητοι τῶν τεχνασμάτων) *καθίστανται. Sic hominum doloſi, cum apud ſcientes malignè agunt, machinamentis ſuis inutiles fiunt.*

Pag. 330. lin. 12. *πολλὰ γὰρ καθ' οἰκονομίαν γίνεται*] Etſi nihil hoc uſu verbi apud Græcos ſcriptores ſive ſacros, ſive gentiles, qui res tractant philoſophicas paſſivius; quia tamen ſunt qui in re tam clarâ offendant, audiant Arrianum in Epict. lib. III. cap. 14. ſic diſtinguentem: *Τῶν πραττομένων τὰ μὲν προηγουμένως πράττεται. τὰ δὲ κατὰ περίστασιν. τὰ δὲ κατ' οἰκονομίαν. τὰ δὲ κατὰ συμπεριφοράν. τὰ δὲ κατ' ἔνστασιν.* quæ Hieronymus Wolfius ita vertit: *Eorum quæ aguntur partim præcipuè ſpectantur*, (malim, *ipſa propter ſe aguntur*) *partim fiunt ratione temporis, partim de induſtria, certoque conſilio partim obſequii cauſſâ, partim ex inſtituto vitæ*: malim, *ex obſtinata, animi*, vel, *propoſiti tuendi firmitate*, ut idem ſit Arriano *κατ' ἔνστασιν*, quod Antonino ſupra, *κατὰ παράταξιν*. Vide quæ nos ibi: Anaſtaſius Sinaita *ἐν Ὁδηγῷ*, ſeu, *Duce via*, Cap. 11. ſ. ultimo, *περὶ οἰκονομικῶν: Λέγομεν πάλιν οἰκονομικῶς καὶ ὅτι γίνεταί πρᾶγμα ὃ πάντως ὀφεῖλον γενέσθαι, γίνεται δὲ διὰ συγκατάθεσιν, καὶ σκοπὸν σωτηρίας τινῶν. Secundò, per diſpenſationem aliquid fieri dicimus; quando fit quidpiam, quod non oportebat omnino fieri. fit autem, quia quis ſalutis ad aliorum imbecillitatem ſeſe demiſit & accommodat.* Hinc illa Stoicorum, non verè aut vitioſè mentiri qui *κατὰ στρατηγίαν τῶν ἀντιπάλων, ἢ κατὰ τὴν τοῦ συμφέροντος προόρασιν, ἢ καθ' ἕλλας οἰκονομίας τοῦ βίου πολλάς, in militia contra hoſtes, aut aliâ aliquâ neceſſitate*, quod falſum eſſe ſciunt, compoſitò aſſeverant ut verum: ut Stobæus tradit in Ethicis.

Pag. 335. lin. 8. *Τέσσαρας μάλιστα τροπὰς*] *Τροπὴ* eſt verbum Platonicum, *μέσον*, quod tam in bonam (ut hîc ex. cap. lib. III. cap. 8. extremis verbis; alibique) quàm malam partem ſumitur. *Inclinationem* aut *converſionem*, (quod apud Ciceronem de mutatione in pejus) Latinè reddi poſſe puto. Nam *affectus*, *ſtatus*, *temperamentum*, & id genus alia, *διάθεσιν* potiùs exprimant. Xylander *motus* verterat, non malè fortaſſe, ſi *motus* pro ſimplice motione capiatur: ſed quia ut plurimùm, cùm animo tribuitur, motum vehementiorem ſeu perturbationem ſignificat, ideò ob ambiguitatem vitavi. Quod mox (ex vitioſâ Lugdunenſi editione) *ἀπαληπτίον*, aut *ἀπαλειπτίον*, (ut in utraque Xylandri) corrigendum; aut, quod ego germanum puto, *ἀπολητίον* ſcribendum. Vide quæ jam ſupra in pag. 219. lin. 1. & pag. 93. lin. 2. ſ. ita ſunt. At lib. x. pag. 296. lin. 8. ubi 1. Xylandri editio (quod & in hanc noſtram incautis nobis ex illa tranſlatum) *ἀπολείψεται*, ex II. corrigendum eſt, *ἀπαλείψεται*. Eſt quidem fateor & *ἀπολείπεσθαι* verbum probum, & Antoninianum; ſed non hujus loci.

Pag. 337. lin. 3. *ἀλλὰ μόνα καλὰ φύσιν*] Scribe, *ἀλλὰ μόνα κατὰ φύσιν.*

Ibid. lin. 10. *ἰσότητα καὶ θεοσέβειαν*] Scribe, *ὁσιότητα καὶ θεοσέβειαν. Ὁσιότης καὶ θεοσέβεια* hic *ἰσοδυναμοῦσι:* quibus *ἡ δικαιοσύνη* non ut adverſa, ſed diverſa opponitur; ut & lib. XII. cap. 1. *πρὸς ὁσιότητα καὶ δικαιοσύνην.* Quid autem per utrumque intelligat, ibidem explicat ipſe; ut & lib. VIII. cap. 66. *Ὁσιότητα* autem *καὶ δικαιοσύνην*, verti, *ſanctitatem & religionem*; quod *pietatis* vulgò latior eſſet ſignificatio. ſæpe enim pro clementiâ, aut charitatis affectu naturali ponitur. Ciceroni tamen eſt ubi *θεοσέβεια* propriè *pietas*, ut de Nat. Deor. lib. I. *Eſt enim pietas juſtitia adverſus Deos.* Eidem ibidem *ſanctitas* definitur *ſcientia colendorum Deorum.* Quod mox Antoninus *τὴν ὁσιότητα καὶ θεοσέβειαν, πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων* eſſe contendit, non aliud iſtis eum verbis voluiſſe credo, quàm pietatem erga Deos, juſtitiæ inter homines quaſi baſin & fundamentum eſſe. Nec multo aliter & Cicero de Nat. D. lib. II. *Quæ contuens animus, accipit ab his cognitionem Deorum, ex quâ oritur pietas, cui coniuncta eſt juſtitia, cæteraque virtutes.* Per *δικαιοπραγήματα* crediderim Antoninum *cæteras* & ipſum *virtutes* intellexiſſe. Juſtitiâ enim cæteræ omnes virtutes *συλλήβδην* comprehenduntur, ut notat Ariſtoteles ex veteri paroemiâ, (ita vocat ipſe) Ethic. Nic. V. cap. I. Poſſumus tamen illa, *πρεσβύτερα τῶν δικαιοπραγημάτων* ſubtiliùs exponere, lib. XI. cap. 1. quod lectori expendendum relinquo.

Pag. 338. lin. 3. 4. *Ὥσπερ γὰρ οὐχ' ἡ πάντων*] Verborum Syntaxis obſcurior, ſed confer cum lib. IX. cap. 22. *Τρίχες*, &c. & l. X. cap. 6. *Εἰ δὲ ἄλογοι*, &c.

Ibid. lin. 18. *Τῷ Περδίκκᾳ ὁ Σωκράτης*] Archelaum fortaſſe voluit dicere. Vide Senecam de Benef. lib. V. cap. 6.

NOTÆ IN LIBRUM XII.

Pag. 349. lin. 3. *σφαῖρος κυκλοτερὴς κοινῇ περ.*] Jam pridem vir maximus Adrianus Turnebus, in Adverſariis corrigebat, *δίνῃ περιήγει γ.* optimè ſine dubio ad mentem ſcopumque verborum. Horatius Satyr. lib. II. 7.

Quem neque pauperies, neque mors, &c.
Fortis & in ſeipſo totus teres atque rotundus,
Externi ne quid valeat per læve morari.

Præſtantiam *τῆς σφαίρας* Plato in Timæo, & de anima mundi, prolixè exequitur. Vide & ſupra lib. VIII. cap. 41. poſtremo, & lib. XI. cap. 12. De verbo tamen *κοινῇ*, (aut metri cauſſâ *κόνῃ*) pro quo Turnebus *τὸ δίνῃ* ſubſtituit, aſſenſum cohibeo; quia Heſychius, aliâ quamvis ille notione, agnoſcit; & quia jam ſupra in Antonino lib. VI. cap. 38. *κόνησις*; quod fortaſſe & ibi quamvis non intellectum præſtet retinere, quàm mutare notiori. Achilles Statius (aut Tatius potius) in Aratum cap. 6. *Περισχήματος κόσμου*, laudat & ipſe Empedoclem verſus iſtius authorem, & ita ſcribit: *Σφαῖρος κυκλοτερὴς μόνῃ περιήγει χαίρων.*

Pag. 350. lin. 11. *πρὸς τὸ θεῖον ὑπτιεῖ σ. θεμ.*] Haud aliter multò Sanctus Pſaltes pſalmo 50. (vel ut Græci 49.) v. 5. *Συναγάγετε αὐτῷ τοὺς ὁσίους αὐτοῦ, τοὺς διαθεμένους τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐπὶ θυσίαις, qui icerunt fœdus meum per ſacrificium*, vel ut alii, *qui pepigerunt pactum meum cum ſacrificio.*

Pag. 351. lin. 5. *εἰ μὴ ἄριστοι καὶ δικαιότατοι*] *Δικαιότατοι*, i. e. clementiſſimi, *χρηστότατοι*: quâ notione *δίκαιος*, Matth. I. v. 19. Sed ſcriptoribus ſacris V. T. nihil uſitatius. Sanctus Hieremias, hâc ipſiſſimâ qua Antoninus occaſione, XII. 1. *Δίκαιος εἶ Κύριε*, &c. Vide Olympiodorum in Jobi cap. 28. nuperæ Londinenſis (quam Bibliothecæ Bodlejanæ inſtructiſſimæ & eruditæ V. Cl. de me dudum optimè meriti Patricii Junii *φιλοπονίᾳ* debemus) editionis, pag. 566. & ibidem Origenem pag. 568.

Pag. 352. lin. 18. *Τοιαῦτα τὰ πραγ.*] Fortaſſe *Δεῖ αὐτὰ τὰ πρ.*

Pag. 353. lin. 7. *Ἤτοι ἀνάγκη εἱμαρμ.*] Confer, ſuadeo, cum Seneca, qui totidem fere verbis idem, Epiſt. 16. *Sive nos inexorabili lege facta conſtr.* &c. Vide & ſupra, pag. 290. lin. 22.

Pag. 354. lin. 12. *εἰ δὲ καὶ ἥμαρτεν, ὅτι καλέκρινεν*] Scribo, (ut in

in verſione reddidi) ὅτι μὴ καλίκριτον ἑαυτὸν: & ad internos malæ conſcientiæ aculeos & lancinationes, ſive ut Tacitus, *laniatus & ictus*, quibus nihil vel optari poſſit infœlicius; refero. Seneca de Ira l. III. c. 25. *Si iratus, demus illi ſpatium, quo diſpicere quid fecerit poſſit. Se ipſe caſtigabit. Denique dabit pœnas. Non eſt quod cum illo paria faciamus.* & ibid. cap. 26. *Maxima eſt enim facta injuriæ pœna, feciſſe: nec quiſquam gravius afficitur, quàm qui ad ſupplicium pœnitentia traditur.* Plura in eandem ſententiam Plutarchus, Περὶ ἐυθυμίας. Sed & Ariſtoteles de malæ conſcientiæ tormentis in genere præclariſſimè Ethic. Nicom. lib. IX. cap. 4.

Pag. 354. lin. 10. ἡ γὰρ ὁρμή σου ἴσω] Superioribus, contra quam eſt in utraque Xylandri editione, annecto, & ſententiam in his finio. Vide lib. VIII. cap. 41. & 48. Quod ſequitur, Εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾶν, ita capio, ut cum dicit in Theæteto Plato, εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ βλέπειν. i. e. *univerſum mundum animi cogitatione complecti.* & ibidem εἰς ἅπασαν τὴν γῆν βλέπειν. Si cui tamen vulgata lectio, ἡ γὰρ ὁρμή σου ἴσω εἰς τὸ πᾶν ἀεὶ ὁρᾶν, &c. in hunc ſenſum, *Is ſit animi tui impetus*, (i. e. hoc tibi propone, ut præcipuum in vitâ) *cujuſque rei naturam rectè perſpicere; Quid illud*, &c. magis arrideat, non valde repugnabimus, cùm non unus Antonini locus huic interpretationi faveat. Vide cap. 24. hujus libri; & lib. IV. c. 14.

Pag. 356. lin. 17. καὶ συμφέρον καὶ συμφερόμενον] Sunt hæc ſic ſatis obſcura, in Græcis; ſed non tam obſcura tamen ad intelligendum, quàm ad vertendum in aliam linguam difficilia. Ait Antonino nihil non eſſe bonum ea ratione, quatenus univerſo (quo nobis, ſi verè πολιτικοὶ ſumus, nihil antiquius) eſt καίριον & συμφέρον; tempeſtivum ſcilicet & utile. Hoc idem alibi dixerat non ſemel. Hæc obvia & uſitata verbi ſignificatio. at alia erit τῷ συμφέρον, ſi verbi veriloquium potiùs quam uſus communis attendatur, ſignificatio: ad quod tacitè reſpiciens Antoninus, ait, quicquid accidit, id non ſolùm συμφέρον eſſe, ſed & συμφερόμενον. συμφέρον, quaſi dicas, *conducens*, & à nobis ultrò oblatum, dum ſic animo comparati ſumus, ut nihil malimus accidiſſe, quàm quod accidit; συμφερόμενον autem, reſpectu Dei, ſeu fati, quod id ita accidere, longâ cauſſarum ſerie ab initio conſtituit. Vide lib. III. p. 71. lin. 9. ἡ γὰρ ἑκάστῳ νεμομένη μοῖρα συνεμφέρεταί τε καὶ συνεμφέρει: & quæ nos ibi. Pergit porrò Antoninus in alluſione. Θεοφορητὸ vulgò (qui aliàs φοιβόληπτοι) dicti, qui ſeu mali ſeu boni dæmonis inſtinctu correpti divinant, aut quidvis aliud mentis ſuæ non compotes agunt: καταχρηστικῶς, etiam de Poëtis & Oratoribus uſurpatur. At Antonino hic, illi demum verè θεοφόρητοι, qui voluntatis æquitate, cum fati neceſſitate concurrunt; quicquid ab illo eſt libenter amplectentes. Sed hic quoque in verbi γνώμη ambiguitate ludit. Græcis enim γνώμη, ſententia, conſilium, frequentiſſimè: at interdum, mens, ὀνᾶς: Deus. Epictetus c. 38. initio, primas partes veræ pietatis eſſe docet, τὸ εἴκειν τοῖς γινομένοις, καὶ ἀκολουθεῖν ἑκόντα ὡς ὑπὸ τῆς ἀρίστης γνώμης ἐπιτελουμένοις. *Et omnibus iis quæ fiant acquieſcendum: & ſequenda ultro, ut quæ à mente præſtantiſſima regantur.* Vide quæ jam ſuprà in pag. 166. lin. 4. Διὰ τί συγχέισιν, &c. Simile acumen in iſtis, pag. 195. lin. 7. ἔχει σοι πάντα καλὰ νῦν: ut ibi notamus.

Pag. 361. lin. 18. 19. &c. καί τοι καὶκεῖνα τὸν νῦν συνέχει, &c.] Eſt locus hic ex obſcuriſſimis & depravatiſſimis qui ſunt in toto Antonino. Nam & ipſa per ſe verborum ſententia non vulgaris & obvia: tum verba partim apertè mendoſa; partim, ut ſuſpicor ego, manca. Nos nihil hic tanquam ex tripode promittimus, ſed nec deſperamus tamen ita tractari rem poſſe, ut æquo lectori fiat ſatis. Sed priuſquam rem aggredimur, rogandus eſt nobis lector ut ad Antoninum ipſum, lib. VI. cap. 13. ab iſtis, Τὰ πλεῖστα, &c. & lib. IX. cap. 8. Εἰς μὲν τὰ, &c. ad finem uſque capitis, recurrere, & utriuſque capitis doctrinam diligenter advertere, tum quæ in utrumque ſcripſimus, haud gravetur. Res igitur quæcunque ſunt in rerum natura, vel inanimes ſunt, & vel ἕξιν continentur, vel φύσιν; vel animâ præditæ, eáque vel rationali, vel irrationali. Ita docet Antoninus lib. VI. c. 13. ubi nos in Notis ex Philone, & aliis obſervamus, quibus ἕξιν propriè tribuit Antoninus, ea ab aliis πνεύματι ſeu ſpiritu contineri traditum eſſe. Etiam à Galeno & Achille Statio, cujus meminimus antea in lib. IX. cap. 6.) definitur ἕξις, πνεῦμα σώματος συνεκτικὸν, vel ut Galenus loquitur, πνεῦμα συνέχον, vel συγκρατοῦν τὰ μέρη. Porrò ſancit Antoninus lib. IX. c. 8. omnia naturalia inanima, ſive ſimplicia ſive compoſita, etſi propriè ſociabilia non ſint, vi tamen quadam naturæ conjungi cupere, καὶ πρὸς τὰ ὁμογενῆ tendere, vel, quod idem, συρρεῖν: quæ vero ſunt ἔμψυχα & anima ſive rationali, ſive irrationali prædita, ea palam κοινωνικὰ eſſe, & συναγελαστικὰ, ſeu ſocietatis appetentia: ut pluribus ibi proſequitur. Jam ut ad hoc caput veniamus & quam hic inſtituit diviſionem; ſub generali κοινῆς οὐσίας notione, inanima omnia quæ vel ἕξει ſola, vel φύσει continentur, comprehendit: ψυχῆς autem, quæ ſunt animâ prædita, ſed brutâ & irrationali: νοερᾶς denique ψυχῆς, quæ rationem participant. Hæc per modum προλάτεως. Jam in ἀποδόσει, ſive redditione, τὰ πνεύματα καὶ τὰ ὑποκείμενα, ea intelligat neceſſe eſt, quæ partim ἕξει, partim φύσει continentur, & animatis opponuntur. Nam ſi, quod quis ſuſpicari poſſit, per πνεύματα, τὰ ἄλογα ψυχικὰ voluiſſet, non ἀναίσθητα & ἀνοητικὰ ea pronuntiaſſet, ut ex lib. IX. cap. 8. liquere cuivis poſſit. Quæ ſequuntur hic de iiſdem, καίτοι καὶκεῖνα τὸν νῦν συνέχει, καὶ τὸ ἕπεσθαι αὐτὰ βρῖθον; ſcribo, καίτοι κ. τὸ συνεῖν ἔχει (vel συνέχει) καὶ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρῖθον. Τὸ συνεῖν hic planè quod lib. IX. cap. 8. τὸ συρρεῖν (vel τὸ σύρρουν, ſi nomen eſſe mavis,) bis ibi repetitum. Utrumque autem pluribus exponit ipſe, cum addit hic, καὶ τὸ ἐπὶ τὰ αὐτὰ βρῖθον: quod in verſione Latinè reddidimus. Hæc ſi nobis concedantur, (nec video quid opponi poſſit) tum lacunam inter hæc & quæ proximè ſequuntur eſſe, & verba aliquot, quibus de ψυχικῶν ἀλόγων κοινωνίᾳ & ſocialitate (quæ tamen à perfectiore τῶν λογικῶν κοινωνίᾳ multùm abeſſet) egerat, deſiderari certum puto. Si quis pro συνεῖν à συνέω, malit συνεῖσθαι à συνέομαι, vel ἰνᾶν ab ἰνόω, quia jam lib. IX. cap. 8. σύνεσις & ἴνωσις, de eo non magnoperè laboraverim.

Pag. 362. lin. 4. 5. τὸ λήγειν ἄνθις, τὸ φωτῇ χρῆσθαι] Τὸ λήγειν ἄνθις, quid hic ſibi velit, aſſequi non poſſum, nec alius puto quiſquam, cui verborum ſcopus rectè perſpectus erit. Quid enim τὸ λήγειν ἄνθις ad vitam & vitæ munera, quæ ſummatim hic percurrit Antoninus? Xylander verterat, *deſinere*. De ἀναβιώσει certè (de quâ Antoninus alibi) & novâ vitâ ſi verba hic eſſent, dicerem τὸ λήγειν ἄνθις, iterum mori, (cui tamen inter vitæ partes, τὸ ἀνζεσθαι καὶ τὸ φωτῇ χρῆσθαι minimè locus eſſet) ſignificare. Planè perſuaſum habeo ſcripſiſſe Antoninum, τὸ λεσχηνεύεσθαι, quod *ſermocinari, confabulari*, &c. ſignificat. Apud Hippocratem vox ſæpiùs occurrit: ſed & aliis veteribus, opinor, non minùs familiaris fuit. Τὰς τοῖς ἀγάλμασιν ἐυχομένας, ſimiles eſſe iis qui τοῖς δόμοις λεσχηνεύονται, celebre dictum Heracliti ab Herodoto commemoratum; ab Origene, Clemente Alexandrino, aliiſque, gentilibus Idololatris olim objectum. Λεσχήνευα vox, in Axiochi Dialogo, ex quo quædam prompſiſſe Antoninum ſuprà docuimus. Jam voce λεσχηνεύεσθαι ab imperito ſcribâ (cui, utpote rarior, ignota erat) in λέσχην ἴνεσθαι (quorum utrumque per ſe Græcum eſt, etſi non hujus *loci*) ſemel diviſâ, quàm facilè poſtea in λήγειν ἄνθις tranſierit, judicent *qui in librorum manu*ſcriptorum lectione verſati ſunt. Quod ſequitur, τὸ φωτῇ χρῆσθαι, ut merum gloſſema τῷ λεσχηνεύεσθαι expungendum judico. Certè ad oras MS. Hæſcheliani, ſæpius jam nobis dicti, talia ſive σχόλια, ſive γλωσσήματα non pauca deprehendi. Quod ſi pro τὸ φωτῇ χρῆσθαι, τῇ γλώσσῃ dixiſſet, originem verbi Hebraicam (quam nemo linguæ iſtius peritus ſtatim non agnoſcet) indicare eum, quicunque ſcholii illius author fuit, voluiſſe credidiſſem.

Ibid. lin. 19. τὰ δὲ λοιπὰ, εἰ προαίρετά ἐστι ἢ ἀπροαίρετα] Scribo, τὰ δὲ λοιπὰ, ἀπροαίρετά ἐστιν. εἰ ἀπροαίρετα, &c. Senſum expreſſimus in verſione: ſed ibi tamen quod excuſum, *Catera omnia inuta*, corrige & lege, *Catera o. extra*. In hanc autem ſententiam plurima paſſim Antoninus, ut non opus ſit hic immorari nobis, velis remiſque dudum feſtinantibus ad metam.

FINIS.

ANNO-

ANNOTATIONES

GUILIELMI XYLANDRI

IN LIBROS

MARCI ANTONINI

De ſeipſo & ad ſeipſum.

ANNOTATIONES
GUILIELMI XYLANDRI
IN LIBROS
MARCI ANTONINI
De ſeipſo & ad ſeipſum.

ANNOTATIONES IN LIBRUM I. & II.

PAg. 1. lin. 1. *ab avo meo Vero didici.*] Παρὰ τῦ πάππω Οὐήρω. Verbum ἤμαθον, aut aliquid tale, ſubintelligitur: idemque in omnibus ſequentibus particulis. Ego addendum de meo ſingulis periodis aliquod verbum cenſui. Nam (niſi fallor) voluit hoc libro oſtendere, quâ potiſſimum in re ſingulos ſuorum cùm neceſſariorum, tum familiarium admiratus, imitatuſque eſſet.

Pag. 3. lin. 1. *ne auriga praſinus.*] Quatuor genera fuerunt aurigarum apud Romanos diſtincta coloribus, albo, rufo, praſino (qui eſt porraceus, nimirum viridis) & veneto. Patet hoc ex Dionis Nerone.

Pag. 4. lin. 2. *à Diogneto.*] *Operam præterea pingendo ſub magiſtro Diogeneto* (fortè Diogneto) *dedit.* Julius Capitolinus.

Pag. 5. lin. 1. *neque animi cauſſâ coturnices.*] ὀρτυγοληφεῖν. Hæc ipſa verba ſunt apud Suidam in voce ὀρλυγοκόπος: non tamen explicata. Ludi quidem genus ibi deſcribit; in quo coturnices in gyrum collocatæ percuterentur, &c. Citatque locos è Platone illius ludicri mentionem continentes. Exiſtimo igitur τῆς ὀρτυγοληφίας, aut ὀρλυγοκοπίας verbo proverbialiter omnia ludicra, & inania exercitia autores intellexiſſe. Vide Plutarchum de audiendis poëtis, & ibi à nobis indicata.

Ibid. lin. 12. *de contemplationibus.*] περὶ θεωρημάτων. Qualia ſunt in Phyſicis ac præſertim Mathematicis, ubi nullus uſus & effectio, ſed cognitio tantùm requiritur.

Pag. 6. lin. 2. *exercitiis deditis, ac laborioſi.*] τὸν ἀσκητικὸν, ἢ τὸν ἐνεργητικὸν, fortè ἐνεργητικόν. Senſui tamen videor conſuluiſſe.

Ibid. lin. 3. *& Aſtrologia.*] In Græco quidem eſt ἀστρολογίας: quod eſt, *facetiis, & urbanitate in dicendo.* Ego tamen ἀστρολογίας legi ac verti; nam videtur loqui de diſciplinis iſtis, quæ eo nomine malè audiebant, quod plus oſtentationis & inanis ſtudii ac laboris, quàm fructus & veræ utilitatis haberent; in quibus numeratam fuiſſe ἀστρολογίαν, & adhuc à doctis multis numerari, ſatis notum eſt. Nunc ſanè ἀστρολογίαν retinerem, & nimis exquiſitæ in dicendo venuſtatis affectatum ſtudium, (**wozt gebzeng**) intelligerem, quod neque decet magnos viros, & ſæpe de elegantibus ridiculos facit.

Pag. 8. lin. 1. *alloquio facilitatem.*] Legitur enim ἐυδιαλλάκτως. Atqui ego nunc lego ἐυδιαλλάκτως; verſio ne ſic quidem malè congruit. Poſt, περιλαλεῖν, *alios deferre, de aliis malè loqui*, intelligo. fortè ſcripſerat, περὶ ἄλλων, aut περὶ ἑαυτῶν λαλεῖν ut ii intelligantur qui ſeipſos prædicant.

Pag. 9. lin. 1. *certamque conſtantiam.*] ἀναμφιβόλως ἀκύβευτον. Cubus alioquin conſtantiæ ſignum eſt apud philoſophos: ideoque in Timæo Platonis cubo terra confertur, ut elementorum ſtabiliſſimum. Sed quia teſſeris luditur, ac multiplices ſunt, variique earum caſus; ea ratione inconſtantiæ τὸ κυβεύειν tribuitur: ut ſit ἀκύβευτον, quod conſtanter perſiſtit, neque facilè movetur aut circumvolvitur. Itaque etiam D. Paulus monet, ut κυβείας τῶν ἀν-

A θρώπων caveamus; hoc eſt, ne omni vento doctrinæ circumagi nos, & in errores abripi patiamur.

Pag. 19. lin. 10. *in Sexto.*] Σέξῳ pro Σέξτῳ. Sextus philoſophus, quo uſus eſt plurimum Antoninus, fuit patriâ Chæronenſis, nepos Plutarchi.

Pag. 12. lin. 2. *erga privatos.*] Quod in Græco ſequitur, καὶ τὸ ἀθεώρητον τῶν οἰομένων, convertiſſem, ſi intellexiſſem. Malui itaque aſteriſco notare, quam arroganter aliquid facere. Suſpicor velle eum loqui de vacuitate faſtus & arrogantiæ.

Pag. 16. lin. 5. *per eundem cognovi Thraſeam.*] Egregia virtutum ac conſtantiæ exempla. De Thraſea eſt apud Tacitum, Dionem, B Suetoniumque, ut & de Helvidio. Reliquorum vitæ ſunt apud Plutarchum.

Pag. 24. lin. 8. *adulationem compeſcebat.*] ἐπ' αὐλῇ ταλήτας. Credo ſcriptum fuiſſe, συταλήτας.

Pag. 28. lin. 14. *quippe vir, quid ex uſu.*] καὶ τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις, vitioſè: lego, καὶ τοῖς τοιούτοις, καὶ ἀνθρώπῳ.

Ibid. lin. 16. *non utebatur alieno tempore.*] Divinavi hoc loco, in Græco (ὐκ ἐν ἀωρεῖ λύσης, quod eſt fortè à λύω) ſicut & in ſequenti periodo: ubi quidem pro τόπος, τρόπος legi. & ubi eſt, *Ad ſudorem uſque*, ſuſpectum habeo: ſunt enim ſalebroſa hæc.

Pag. 34. lin. 3. *ſicut Chreſa.*] ὥσπερ χρήσῃ. ſoleo aſteriſco notare, quæ manca ſuſpicor. Forte eſt, *quomodo uteris*, χρήσῃ. mutilus eſt locus.

Ibid. lin. 9. *hæc in Quadis.*] Puto ſolitum annotare, quibus in locis ſingula eſſet commentatus. Sic ad finem libri ſecundi eſt, *Carnunti ea eſſe ſcripta.* Sequentia cum prioribus non cohærent.

ANNOTATIONES IN LIBRUM II.

D PAg 41. lin. 2. 3. & hic initium videtur deeſſe, & ubi eſt ἡ χρᾶ ἀντεῖς: nihil adeſt, ad quod illud ἀντεῖς referri poſſit. Cæterùm verbo ἀπαιθριάζειν uſus eſt metaphoricè. Suidas enim & alii docent, id eſſe, *pulſis nubibus ſereniatem facere.*

Pag. 55. lin. 2. *ſi quis eatenus ejus ſuavitatem.*] τὸ νόσιμον eſt in Græco, quod vocabulum *dulcedinem* ſignificat. νόσος enim eſt reditus in patriam, quâ nihil eſſe dulcius, Homerici Ulyſſis teſtimonio receptum eſt. Et cum Homerus νόσον vocet μιλιήδεα, inde factum eſt, ut dulcia vocentur νόσιμα, ut Euſtathius docet; & νόσος ὁμονύμως, ἡ ἡδύτης. Utitur eodem modo Lucianus περὶ πένθους: τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν καθαγιασμῶν καὶ αὐτοὶ ὁρᾶτε, εἶμαι, ὡς τὸ μὲν νοσιμώτατον τῶν παρεσκευασμένων ὁ καπνὸς παραλαβὼν, ἄνω εἰς τὸν ἀέρα οἴχεται. *Nam de parentalibus ipſi quoque, mi fallor, videtis quod ex apparatu potiſſimum ad nos redire debuerat, id fumo correptum, ſurſum in cœlum abire.*

Pag. 57. lin. 2. *anima vaga eſt.*] ἡ δὲ ψυχὴ ῥόμβος. Eſt autem

altera lectio annotata, ῥίμβος, quam probavi & secutus sum: neque enim videtur philosophicum esse, animam *Rhombo* (quæ est figura quatuor æqualium laterum, non tamen rectangula) comparari. At ῥίμβος *vagus est*, & ῥιμβοῦσθαι, *vagari*, *& incuriè rebus uti*. Quo vocabulo ipse suprà usus est sub initium libri hujus: μὴ πάσσυρι ῥιμβούμενος, *ac vagari desine*. Plutarchus Pompejo, ῥιμβούμενον ἐν ταῖς πράγμασι τὸν Περσίνναν καταμαθὼν, *animadvertens Persennam vagari & incuriè rem gerere*. Idem in Fabio, ῥιμβούμενον ἀπὸ τῆς στρατιᾶς, *qui sæpe à castris aberat vagans alio*, ad scortum nimirum finem commeans identidem. Idem in lib. *de Communibus notitiis* pag. 1063. E. planè sic est usus, ut hic noster. Νήφειν γὰρ οὐδὲ εἷς ἐστι πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ ῥιμβούμεθα πάντες ἀσχημονοῦντες καὶ κακοδαιμονοῦντες. *Nemo enim ad virtutem sobriè se confert: sed vagamur omnes, turpiter agentes & miserè viventes.* Porro autem adjectiva masculini generis, substantivis fœmininis addi Græco more, non est insuetum; suntque multa à Budæo annotata ejus rei exempla.

Pag. 58. lin. 1. *insomniis & fumi.*] ὄνειρος καὶ τύφος. Scio τύφον esse fastum superbiamque inanem: sed ea significatio huc non quadrat. Verti ergo *fumum*: id enim videtur τύφος propriè significare, seu *caliginem ab igne provenientem*: cui vana elatio animi atque fastus quam sit simillimus, commodissima translatione τύφος Græcis dicitur, ac definitur ἄνανψις καρδίας ὑπ' ἐγείρει καφότης. Ignis non fit sine fumo. Frequenter autem res leves ac fluxæ fumo comparantur; atque in psalmo etiam Davidis est, *sicut fumus dies mei*. Cæterùm, etsi non recordor τύφον me pro *fumo* legisse: tamen id quod dixi, verbo τύφειν satis testatum relinquitur, cujus est apud poëtas Græcos usus. Adducam unum exemplum quod in præsentia succurrit, ex Apollonio Ἀργοναυτικῶν β.

— Ἐπικρὸ δὲ λιγυύεντι
Καπνῷ τυφόμενον πετρῆς ἰκὰς αἴθωνα.
— Sed instantius flammeolo
Suffita fumo evolant à rupe.

De apibus loquitur. Ibi Scholiastes; καπνῷ τυφόμενον, ἀντὶ τοῦ καπνιζόμενον. (& sic paulo suprà exposuerat τὸ τυφόμενον) σημαίνει δὲ καὶ τὸ καιόμενον. Si cui tamen hoc non probatur, is pro *fumo*, *inanem ostentationem* aut *fastum* reponat.

Pag. 59. lin. 14. *Carnunti.*] Urbs Pannoniæ fuit, olim celeberrima; hodie (ut existimatur) Passau.

ANNOTATIONES IN LIBRUM III.

Pag. 62. lin. 2. *tempus sit vitam relinquendi.*] ἐξαγωγὸν αὐτὸν. Est autem ἐξάγειν ἑαυτὸν, *sibi ipsi mortem conscisicere*, apud Græcos scriptores. Quæ significatio, quia huc parum quadrare videbatur, mollioribus usus sum verbis.

Pag. 64. lin. 6. *olivis maturissimis.*] In Græco legitur ὀρυπίοις, scribendum ὀρυπαίοις. Sed & ὀρυπαίοις legi potest, (quæ lectio erat in margine annotata) ut sint olivæ præ maturitate jam de arbore decidentes, quarum similitudine usus est infrà libro quarto.

Pag. 65. lin. 1. *leonis supercilium.*] ὑπωπίον. Scholiastes Homeri exponit τὸ συνοφρύωμα τῶ μετώπω, quod est, *superciliorum in fronte commissuram*: aitque hinc verbum σκύζεσθαι, quod est *irasci*, deductum. Nam Homerus leonem iratum describens, Iliad. ρ. ita habet.

Πᾶν δὲ τ' ὑπωπίον κάτω ἕλκεται ὄσσε κάλυπτον.
Totumque supercilium deorsum trahit, oculos tegens.

Vide Eustathium.

Ibid. lin. 13. *castis oculis.*] Secus quam Sophocles, qui apud Ciceronem à Pericle reprehenditur ob formam pueri laudatam, quod oculos abstinentes non haberet. 1. Officior.

Pag. 67. lin. 1. *Democritum pediculi.*] Non memini me hunc exitum Democriti legere apud ullum idoneum autorem: de Pherecyde quidem Syro Philosopho legitur. Forte est lapsus memoriâ. Et quod est Σωκράτην ἄλλοι φθεῖρες, falsum est. Ego historiam secutus sum.

Pag. 69. lin. 1. *declinanda est vanitas.*] περίεσθαι. atque haud scio, an in hac significatione usi sint Græci autores antiqui. Pro *fugere & declinare* etiam D. Paulus usurpavit, ad Timotheum poster. cap. 2. Τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περίϊστασο. *Prophanos autem istos de rebus inanibus clamores fuge.*

Pag. 83. lin. 10. *à temeritate alieni.*] ἀπροπτωσίαν, *vacuitatem temeritatis*. προπτωσίαν enim προπέτειαν dicit: sic infrà lib. IV. ἀπρόπτωτος est, *circumspectus, non temerarius.*

Pag. 88. lin. 1. *itaque ad finem.*] οἷς θέλω. lego, οἷς τέλος.

Pag. 89. lin. 23. *androgynis.*] Hoc est, *iis qui ambiguo* (ut Livius loquitur) *inter marem & faminam sexu sunt nati.* Græcum retinui, quia est & appositum, & Latinis autoribus, ipsique Ciceroni etiam usurpatum; alias *Hermaphroditos* vocat.

Ibid. lin. 5. *nihil non turpe.*] Desunt hæc in Græco.

ANNOTATIONES IN LIBRUM IV.

Pag. 91. lin. 1. 2. *cum exceptione quadam.*] Nimirum ut agat, quantum homini fatum & res permittet proposita μετ' ὑπεξαιρέσεως. Porrò ὑπεξαίρεσιν rectè verti *exceptionem*, ut ex loco Plutarchi patet in vita Numæ, ubi scribit, quorundam sententia pontifices à potentia seu potestate denominatos, quod vocabulum haberet vim exceptionis (ὑπεξαίρεσιν ibi leges) indicandæ; quod scilicet pontifex rem sacram, quantum ejus omninò fieri posset, perageret; nec ei fraudi esset, si grave aliquod impedimentum incidisset, quò minùs sacra perpetraret.

Pag. 103. lin. 1. *ad mentem eam quæ est reliquarum origo.*] λόγον σπερματικόν. Paulo infra clarius dicet de hoc.

Pag. 104. lin. 11. *ac qui secundum bonum.*] κατὰ τὸν ἀγαθόν. Fortè Ἀγάθωνα, quod maximè videtur confirmare articulus τὸν masculinus; & verba quæ sequuntur omninò videntur ex aliquo poëta desumpta. Agathonem verò fuisse poëtam, satis constat ex multis scriptoribus idoneis, citanturque ejus versus ab ipso Aristotele, lib. ἠθικῶν Νικομ. 6. Porrò quid sit μέλαν ἦθος, nigri mores, infrà ipse describit.

Pag. 104. lin. 13. *nisi ratione cujusdam dispensationis.*] Locus est depravatus, atque ideò obscurus.

Pag. 111. lin. 7. *nihil eo plus confert.*] Μήποτε ἄμεινον τ' ἀναγκαῖον. Nisi fallor, sensus ipse ostendit esse legendum, μηδὲν ἄμεινον τοῦ.

Pag. 127. lin. 16. *ejus quoque exemplum recolendum.*] Hæc comparatio est interpolata; nec cohærent inter se quæ sequuntur.

Pag. 128. lin. 4. *non tanquam si dormitemus.*] Sensus est; Perficiendum strenuè, quod recto consilio agendum suscepimus: neque in medio actu desistendum, aut titubandum. Nam in somnis sæpe imaginamur nobis aliquid agere, nihil tamen efficimus, sed (ut pulcherrimè expressit Maro)

— In mediis conatibus ægri
Succidimus, non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox aut verba sequuntur.

Pag. 130. lin. 2. *quot urbes mortuæ.*] Ita Servius Sulpitius in consolatoria ad M. Tullium Epistola, de Corintho, Athenis, & Megaris loquitur: *Quum uno loco tot urbium cadavera projecta jaceant.*

Pag. 131. lin. 1. *Helice.*] Urbs fuit Achajæ in sinu Corinthiaco sita. Hanc à mari absorptam testatur Polybius lib. 2. Plinius Nat. Hist. lib. 2. cap. 92. & Ovidius 15. Metamorph.

Si quæras Helicem & Burin Achaidas urbes,
Invenies sub aquis, &c.

Pompeji & Herculanum oppida fuerunt Campaniæ, haud procul à Vesuvio monte: ut Plinius ostendit lib. 3. cap. 5. quorum de interitu nihil habeo compertum, nisi forte conflagratione Vesuvii montis (quæ accidit Titi Vespasiani ætate, & in ejus vita à Dione describitur) perierint. Fit quidem etiam infrà lib. 8. Pompejorum interitus mentio.

Pag. 132. lin. 6. *quod heri fuit piscis.*] In Græco est μυξάριον. piscem aliquem innui, ex eo quod τάριχος sequitur, conjicio: certi nihil habeo.

Pag. 133. lin. 6. *similis esse debes promontorii.*] Hâc similitudine Cicero eleganter usus est, ad Papirium Pætum scribens de fortuna: *Quam existimo levem & imbecillem, ab animo firmo & gravi, tanquam fluctum à saxo frangi oportere.*

ANNOTATIONES IN LIBRUM V.

Pag. 143. lin. 2. *indignari, cunctari.*] γλισχρύεσθαι. γλισχρὸν est *lentum, tenax*; itaque suprà ad finem libri prioris, γλισχρως ἐνδιατρίβειν τῷ ζῆν, dixit *diu vivere*. Quare hic γλισχρύεσθαι vertendum putavi, *cunctari*, hoc est, ægrè ac nulla cum alacritate suum officium facere: quod vitium suprà etiam damnavit.

Ibid. lin. 3. 4. *levem esse.*] περιφερύεσθαι. Suidas exponit περιττεῦν: & περιφέρειαν, βλακείαν καὶ προπέτειαν, hoc est, *fultam & inanem temeritatem*, seu *levitatem*, ubi non ut ex usu est, sed ostentationis vanæ gratiâ quicquam agitur. D. Paulus 1. Corint. 13. ἡ ἀγάπη οὐ περιφερύεται, *Charitas non est levis*, aut *vaga*.

Pag. 146. lin. 3. *Athenienſium erat hoc votum.*] Etsi locus non est plenus, tamen satis apparet eum voluisse improbare commune illud & damnosissimum vitium quo plerique tantum ea curant, expetunt, & optant, quæ sibiipsis privatim prosint: nihil solicii de communi bono. Id verò vitium, omnium ferè quæ sunt in rebus publicis malorum caussa est & origo. At plerique hodiè tales esse laborant, qui suram quàm genu longius abesse dicant (ut est apud Theocritum) & quorum hoc sit votum, Αὐτῷ μοί τι γένοιτο, *mihi ipsi aliquid boni contingat*: Secùs, quàm ab animali ad societatem civilem nato fieri debeat. Præclara fuit apud Persas lex ea de re lata, quam Herodotus his verbis refert: ἑαυτῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ, ἢ οἱ ἐγγίνεσθαι ἀρᾶσθαι ἀγαθά. Ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσῃσι κατύχεται ἐν γίνεσθαι, ἐν τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ τοῖσι ἅπασι Πέρσῃσι ἐν αὐτὸς γίνεται. Hoc est; *Persa, cum rem sacram facit, sibiipsi privatim aliquid boni precari religio est. Caterum omnibus Persis, ac regi, prosperitatem optat: quippe inter universos Persas, ipse quoque unus est.* Et divina est apud Euripidem Menœcei se pro patria devoturi sententia, quam adscribam, ut hic Antonini locus rectè intelligatur:

Εἰ γὰρ λαβὼν ἕκαστος, ὅ, τι δύναιτό τις
Χρηστὸν, δίδωσι τοῦτο, κ' οὐκ ποιεῖ φθόνος
Πατρίδι, κακῶν ἂν οὐ πόλεις ἐλευθέρου
Πειράσεται, τὸ λοιπὸν εὐτυχοῦσ' ἄν.

Id est,

Si quilibet, quantum queat boni, libens
Patriæ offerat, donetque publica rei,
Haud totidem evenient civitatibus malæ,
Sed accident in posterum res prosperæ.

Itaque

Itaque Athenienſes injuſtè & illiberaliter ſuis tantum agris pluviam & fertilitatem poſcebant: qui ſi omnibus hominibus fœlicitatem ac ſucceſſa omnia optaſſent, & humanæ rationem ſocietatis habuiſſent, neque communi proſperitate excluſi fuiſſent.

Pag. 149. lin. 14. *totum enim mutilatur*] πηρὸν γὰρ τὸ ὁλόκληρον; non, πυρόν.

Pag. 150. lin. 6. *neque tibi eſt ad philoſophiam.*] Sènſus hujus loci habet nonnihil obſcuritatis: videtur autem hæc eſſe ſententia; Si quid inſtitueris agere ſecundùm rectam rationem, & eventus conſilio tuo non reſponderit, non debes idcirco tuum propoſitum damnare; ſed potius cogitare, quàm multa in rebus humanis ſint, & accidere queant, quæ obſtent, quo minus id quod quæris, conſequaris. Itaque conſcientia boni propoſiti, & rationum rectè ſubductarum animus eſt confirmandus; ferendumque quod ſors fert humana, & rerum caducarum conditio. Hæc tibi in promptu ſunt habenda, jam multo ante ex philoſophiâ petita, atque ad uſum præparata: ne tum demum conſilium, & præceptum velis petere à philoſophia; cùm eo ſit utendum. Eſt enim hoc parum prudentis. Ita qui lippitudine laborant, aut alio morbo, remedia habent præparata & inſtructa, quibus ingruente malo utantur; non tum demum ea quærunt, aut circumſpiciunt, cùm eorum uſus eſt. Et in prælio aut dimicatione non emitur neque acuitur gladius, ſed uſurpatur. Videturque omninò id velle Antoninus dicere, quod eſt apud Plutarchum (Problematum Rom. 85.) his verbis; δεῖ γὰρ παρασκευαζομένῳ πράττειν, ἀλλὰ μὴ παρασκευάζεσθαι πράττοντας. ὡς Μύσων πρὸς Χίλωνα τὸν σοφὸν εἶπεν, ἐν χειμῶνι θρίνακα τεκταινόμενον. Hoc eſt, *Præparatis quæ ex uſu ſunt, agendum eſt, non inter agendum præparanda ea quibus opus eſt: idque Myſo Chiloni, ei qui ſapiens eſt uſurpatus, dixit, hyeme ventilabrum fabricans.*

Pag. 151. lin. 10. *quod non ſub hac referatur.*] Verba in Græco non cohærent. Loqui videtur de vulgi depravato judicio, ea quæ videntur, neque ſunt tamen bona, veris bonis præferenti. Id fit ex imperitia. Idemque accidit his, quod Plato alicubi ex Steſichoro citat; Trojanos, cum veram Helenam non cognoſcerent, de idolo ejus ſive inani figura decertaſſe. Quod idem fabula Ixionis, cum nube, quam Junonem putabat, concumbentis, Poëtæ delineant.

Pag. 156. lin. 1. *ex forma & materia.*] Formam dixi, quod autor τὸ εἰδητικὸν, id eſt, *id quod cauſſa vim & naturam habet.* Cæterùm materiam, quaſi patiendi, formam (quæ τὸ τί ἦν εἶναι, εἶδος, ἐνέργεια, ἐντελέχεια, philoſophis dicitur) agendi & efficiendi vim habere, notum eſt ex Phyſicis. Porrò autem de rerum caducarum perpetuitate, quam habent continenti formarum naturalium in materia ſucceſſione perpetuiſque rerum mutationibus, copioſè eſt ab Ariſtotele, cum alibi, tum in libris *de Ortu & Interitu* diſputatum.

Pag. 156. lin. 11. *ratio & rationalis.*] Oſtendit, in rebus humanis non eſſe eam, quæ eſt in ſcientiis & artibus, certitudinem atque conſtantiam & perfectionem. Hoc ipſum eſt quod Ariſtoteles initio ſuorum ad Nicomachum Ethicorum, tam accuratè docet atque monet; Non eſſe eandem quæ eſt in aliis, in philoſophia morali demonſtrationum & præceptorum certitudinem requirendam, ſed ratione materiæ ſubjectæ omnia examinanda. Adſcribam verba Platonis, eandem rem optimè explanantia, idque Latinè; *Diſſimilitudines*, inquit, *cum hominum, tum actionum, rerumque humanarum tanta, ut nihil fere in his ne uno quidem momento quieſcat ac perſtet, inconſtantia efficiunt, ne qua de iis omnibus ars, & qua omnibus temporibus congruat, trади poſſit.* His infert Antoninus: Conſequens ergo eſſe, ut finis hominis non in rebus extra ipſum poſitis, ac non verè bonis ac mutabilibus collocetur. Quod autem κατορθώσεις *rectas effectiones* converti, Ciceronem ſequutus ſum autorem, qui ita extulit libro *de finibus bonorum & malorum* tertio.

Pag. 159. lin. 11. *eumque ferre.*] ἀναπτίον. Legi, ἀνεπτίον.

Pag. 163. lin. 9. *& qui hircum olet.*] γράωνι eſt ſcribendum, non θράωνι. γράος eſt fœtor ille, qui *hirſutis* (ut eſt apud Horatium) *cubat gravis hircus in alis. αὐτὸν ἡμῶν τὸ γράος οὐχ ὑπομενοῦσι, ne axillarum quidem ipſarum fœtorem ſufferent*, milites Alexandri de Perſis, pugnam inituri. Plutarchus Apophthegmat. §. 26.

Pag. 166. lin. 3. *æquum te præbuiſti.*] εἰς ὅσους δὲ ἀγνώμονας ἀγνώμων ἐγένου. Ego ἐυγνώμων lego: quid enim erat laudis, malis ſe malum præbuiſſe? præſertim quum ſæpius jam monuerit, vitia hominum nobis eſſe ferenda.

Pag. 167. lin. 1. *climatibus terræ.*] Alludit ad verſus Heſiodi, ω. ἤργων, quos adſcripſiſſem, niſi ſatis notos eſſe putarem.

Pag. 168. lin. 3. *cum hominis, omniſque rationis, præditi animalis.*] Loquitur ex ſententia philoſophorum, qui λογικὸν ζῶον, animal ratione inſtructum, non ſoli homini, ſed Deo etiam, dæmonibus & heroibus genus conſtituerunt: de quo multa legi poſſunt hinc inde apud Plutarchum, præſertim verò in lib. περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρησηρίων.

ANNOTATIONES IN LIBRUM VI.

PAg. 173. lin. 1. *quam ut in terram utcunque redigar.*] Non enim tantum ſacræ literæ docent, hominem eſſe ex limo creatum, foréque ut in eundem redigatur: ſed & antiquiſſimi philoſophi originem noſtram eòdem retulerunt. Hinc Prometheus dicitur è limo formaſſe hominem, de quo nullus non mentionem facit poëta. Et apud Homerum Menelaus Græcis duellum contra Hectorem detrectantibus iratus, mortem eis ignobilem imprecatur his verbis,

Ἀλλ' ὑμᾶς μὲν πάντες ὕδωρ καὶ γαῖα γένοισθε,
Vos in aquam & terram cunctos convertier opto.

Itaque ἄϊα hic tuli, neque volui, quod poteram, ad alium ſenſum cogitando divertere.

Pag. 180. lin. 13. *vide quid agant homines.*] Queritur de iniquo hominum judicio, qui cum aliis præſentibus laudem meritam teſtimoniumque virtutis invideant, ipſi ab iis quos non viderunt, laudari volunt: cùm nihil inde fructus poſſint ferre, jam ante mortui. Facit hoc egregiè ad famam contemnendam.

Pag. 182. lin. 1. *non indignamur.*] ὅτε ἐπισημαινόμεθα. In malam partem uſum vocabulo hoc, & ipſe puto, & ſententia teſtatur. Non recordor me apud vetuſtiores autores hoc vocabulum ita ſumptum legiſſe. Appianus quidem Alexandrinus, haud inerudituſ ſcriptor, eodem modo uſurpavit l. 5. Ἐμφυλίων de milite loquens, qui ludis in ſubſellia equitum aſcenderat. ὁ δῆμος ἐπεσημήνατο, καὶ ὁ Καῖσαρ τὸν στρατιώτην ἀνέστησεν. *Populus murmure indignitatem rei teſtatus eſt, & Cæſar militem inde abduxit.*

Pag. 185. lin. 18. *inhumanum eſſe videtur.*] Hic locus idem, ſed paulò obſcurius, videtur docere, quod Cicero ad Lentulum de Platonis ſententia his verbis monet. *Id enim jubet ille Plato, quem ego autorem vehementer ſequor: Tantum contendere in Republicâ, quantum probare civibus tuis poſſis; vim neque parenti, neque patriæ aſſerre oportere.*

Pag. 186. lin. 12. *vide ne à præſenti ſtatu dejectus.*] In Græco eſt, Ὅρα μὴ ἀποκαισαρωθῇς, μὴ βαφῇς. poſterius eſt; *Ne mergaris.* Quid autem ſit, ἀποκαισαρωθῆναι (ſi, quod non judico, Græcum eſt, aut omnino non depravatum vocabulum) neſcio. Neque vereor nè ſignificet, *imperio aut ſumma rerum deponi*, ἀπὸ τῦ Καίσαρος. Neque enim vel etymologia hæc auditu digna, vel ſenſus loci eſſet ullus: itaque liberè mea verba ſuppoſui.

Pag. 191. lin. 2. *Antonini diſcipulum.*] Pii ſcilicet, qui anteceſſerat eum in imperio.

Ibid. lin. 4. *qua vultus ſerenitas.*] τὸ εὐόδιον τῦ προσώπου. Legi, ἔυδιον.

ANNOTATIONES IN LIBRUM VII.

PAg. 206. lin. 11. *velitationes.*] In Græco eſt διαδοματισμοὶ, quod tamen vocabulum fateor me non ſatis intelligere. Δόρυ quidem *haſtam* eſſe, vel pueri ſciunt; item δόρατος eſſe ejus patrium caſum; ut διαδορατισμὸς videatur eſſe *haſtiludium*, (quod barbari vocant) id eſt, concertatio haſtis quædam inita. Sed haud ſcio quam huc id quadret. Videtur autem, his omnibus humanæ vitæ varietatem voluiſſe demonſtrare.

Pag. 208. lin. 18. *quam multi quondam fuere.*] Aliunde huic loco videntur hæc à librario eſſe intercalata; incommodè profectò, cum alioquin ſequentia optimè cum prioribus cohæreant, in quibus oſtendit; nonnunquam ubi propriæ nos vires deſtituunt, auxilium aliorum non aſpernandum eſſe, dummodo noſtrum officium faciamus. Etenim & Homericus ille Diomedes, ſocio adjuncto ſperabat ſe propoſitum negotium rectiùs confecturum, unde eſt illud, Σὺν τε δύ' ἐρχομένω, uſitatum bonis autoribus, explicatumque ab Ariſtotele lib. 8. Ethicorum de amicitia diſputaturo.

Pag. 211. lin. 5. *membrum.*] In Græco eſt μίλος, & pro *parte* μέρος. Porrò non fallit eruditos, membrum reſpectu totius & reliquorum membrorum majore devinciri neceſſitate, quàm totius partes qualeſcunque. Eſt enim omne membrum pars, non contrà. Multò ergo rectiùs ſocietatem humanam & univerſi conjunctionem intelligit, qui membrum ſe, quàm qui partem generis humani dicit. Diſcrimen hoc diviſionis, εἰς μέλη & μέρη, etiam Strabo ſuæ rei accommodavit, lib. 2.

Pag. 218. lin. 14. *divina.*] δαίμονα, legendum δαίμονες, aut ſaltem δαιμόνια.

Ibid. lin. 15. *pauca ſecus.*] ἢ ὀλίγα. lego, ἢ δὴ λίαν. Sunt autem paſſim permulta, in quibus ariolo magis quam interprete opus ſit.

Pag. 220. lin. 22. *nam rebus.*] Promiſcuè & mutilatè huc poëtica quædam ſunt congeſta: partim infrà lib. 11. repetita.

Pag. 222. lin. 2. *Platonica. Ego.*] Ex apologia Socratis hæc ſunt.

Pag. 223. lin. 3. *credens iis qui dicunt.*] τοῖς γνωσίοις, in Græco. Sanè Hector Homericus Iliad. ζ. ſuam uxorem hâc ipſa ratione conſolatur, verſu 487. & eſt minimè muliebris hæc ſententia apud Poëtas paſſim inculcata.

Pag. 225. lin. 10. *eſt aliquis te peritior.*] Adnotatum eſt hoc loco à librario non eſſe hic novæ initium tractationis: ſed cohærere cum his quæ ante ea quæ ex Platone ſunt huc tranſlata, præcedebant. Sed quia illa ipſa erant mutila, id quidem non video quale ſit. καθάλιον *luctatorem* dici puto, παρὰ τὸ καταθάλλειν, *dejicere.*

Pag. 230. lin. 6. *omnis animus, inquit ille.*] Nimirum Plato in Protagora.

Pag. 232. lin. 2. *Salaminium.*] Leonem nomine, quem ad cædem ab eo duci Critias tyrannus volebat. Vide Apologiam Socratis apud Platonem, & Diogenem Laërtium in vita Socratis.

ANNOTATIONES IN LIBRUM X.

PAg. 296. lin. 7. *peſtis, bellum.*] Pro *peſtis* in Græco eſt μιμος, *mimus*; quod non quadrare puto. Sunt autem pleraque lacera.

Pag. 303. lin. 2. *expetit quidem.*] Alludit ad verſus Euripideos, quorum mentio eſt etiam apud Ariſtotelem initio octavi Moralium ad Nicomachum: ſunt autem, ſi quis dextrè accipiat, quod hic fit, præclari. Refert integros Athenæus libro δειπνοσοφ. XIII.

A

B

ANNOTATIONES IN LIBRUM XI.

PAg. 319. lin. 5. *ſimplici obſtinatione.*] Ψιλὴν παράλαξιν ita verti, neque tamen intelligo, cur hoc vel ſic Chriſtianis voluiſſet impingere crimen Antoninus, jam provectâ ætate; qui quid aliàs de iis ſcripſerit, non eſt ignotum. Sed iſta aliò pertinent.

Pag. 324. lin. 4. *oportet igitur.*] Divinare ſum conatus. Quod ſi ſententia hæc fuit Antonini, certè eſt aurea, iis in rebus adhibita in quibus pietas ſinit. *Oportet*, inquit, *in eadem arbore eſſe, etſi non idem cum omnibus ſentias.*

Pag. 327. lin. 9. *inſidia tecta.*] Σκάλμη. Mihi ſubit ſuſpicari, σκαληνή legendum, ſchlimm. Nam & Plutarchus obliquam & diſtortam viam, σκαληνὴν ὁδὸν alicubi vocat. λυκοφιλίαν quid ſint, explicare adhuc non ſatis poſſum.

FINIS.

IN-

INDEX

Locorum Sacræ Scripturæ, qæ in Commentariis his lavdantur, explicantur, vel illustrantur.

Gen. cap. 1. v. 2. תהו ובהו p. 114. b. G.
v. 11. *Herbascat terra herbas.... edentes fructum in species suas* p. 243. a. A.
v. 26. 27. *Faciamus hominem ad imaginem nostram, secundùm similitudinem nostram* p. 89. a. G.
v. 27. *Marem & feminam creavit eos Deus* p. 89. a. G. b. A.
cap. 2. v. 7. *Finxit Deus hominem è limo terræ* p. 233. b. A.
v. 24. דבק p. 140. b. G.
cap. 3. v. 19. *In terram reverteris* p. 173. a. A.
v. 21. *Fecit Jehova Deus Adamo & uxori ejus tunicas pelliceas* p. 288. a. E.
v. 22. *Nunc igitur ne extendens manum suam accipiat...* p. 111. b. G.
cap. 4. v. 9. *Numquid ego custos sum fratris mei?* p. 72. a. G.
cap. 5. v. 24. התהלך את האלהים p. 163. a. F.
cap. 9. v. 4. *Sanguis est anima ipsius* p. 177. b. D.
cap. 10. v. 9. נבר ציד p. 415. F.
cap. 11. v. 4. *Ne dispergamur in superficiem totius terræ* p. 111. b. G.
cap. 15. v. 2. *Quid dares mihi, cum ego incedam liberis carens?* p. 248. b. D.
cap. 17. v. 13. *Omnimo circumcidetur natus domi tuæ* p. 25. b. G.
cap. 20. v. 6. *Ego te cohibui, ne peccares* p. 31. a. C.
cap. 27. v. 19. *Dixit Jacobus patri suo, Ego sum Esavus primogenitus tuus* p. 431. a. C.
cap. 31. v. 2. 5. בתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 38. v. 9. *Sciebat Onan non fore suum semen illud* p. 305. b. D.
cap. 42. v. 4. *Ne dicebat, ne obveniat ei exitium* p. 111. b. G.
cap. 47. v. 9. *Dies annorum peregrinationis meæ* p. 58. a. G.
cap. 49. v. 11. *Lavat in sanguine uvarum operimentum suum* p. 174. b. E.
cap. 50. v. 2. *Ut condirent aromatibus patrem suum* p. 133. a. E.

Exod. cap. 1. v. 5. *Fuerunt omnes animæ, quæ è Jacobi femore prodierunt, septuaginta* p. 166. a. E.
cap. 20. v. 10. לאתעשה כל מלאכה p. 78. a. D.
cap. 34. v. 10. בכל הגוים p. 78. a. E.

Levit. cap. 15. v. 16. *Qum ex eo exibit concubitus semen* p. 305. b. D.
cap. 17. v. 11. *Anima cujusque carnis in sanguine est* p. 177. b. D.
cap. 19. v. 2. Ἅγιοι ἔσεσθε, ὅτι ἅγιος ἐγὼ Κύριος p. 296. a. D.

Num. cap. 16. v. 3. Ἔχεσθε ὑμῖν p. 135. b. F.
cap. 23. v. 10. *Moriatur anima mea morte justorum, sitque finis meus, qualis illius est* p. 192. b. B.

Deuter. cap. 2. v. 27. *Non recedam dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 5. v. 8. *Non facies tibi similitudinem omnium qæ in cælo sunt* p. 78. a. E.
v. 32. *Ne recedatis dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 6. v. 5. בכל לבבך ובכל נפשך p. 118. b. G.
v. 13. *Dominum Deum tuum adorabis, eidemque servies* p. 35. a. E.
cap. 10. v. 4. *Inscripsit tabulis illis eadem decem verba* p. 93. a. C.
cap. 12. v. 8. *Non ingressi estis ad possessionem illam, quam Jehova Deus dat tibi* p. 202. b. C.
cap. 17. v. 11. *Secundùm illud judicium quod dixerint tibi facito* p. 73. b. C.
v. 11. *Ne recedito ab ea sententia dextrorsum aut sinistrorsum* } p. 104 a. D.
v. 20. *Ne recedas ab hoc præcepto dextrorsum aut sinistrorsum* }
cap. 19. v. 6. אתמול ושלשום p. 292. b. C.
cap. 22. v. 1. *Fratris bovem aut pecudem devios ad fratrem reduces* p. 286. a. B.
cap. 28. v. 4. פרי בטנך p. 317. a. A.
v. 14. *Non recedes ab his verbis dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 29. v. 19. *Qò addat ebrietati sitim* p. 263. b. B.
cap. 30. v. 11–14. *Præceptum hoc non est occultum à te... sed propinquum est tibi valdè* p. 345. a. B.
cap. 32. v. 14. *Sanguinem uvarum bibisti merum* p. 174. b. E.
cap. 33. v. 29. *Hostes tui mendacisent se dedent tibi* p. 279. a. B.

Josh. cap. 1. v. 7. *Ne recede ab eo dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 8. v. 19. *Tunc finxerunt se plaga affici Josbua & totus Israël ante eos* p. 331. a. A.
cap. 23. v. 6. *Ne recedatis ab eo dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. D.
cap. 24. v. 15. *Si malum in oculis vestris colere Jehovam.... ego & familia mea colemus Jehovam* p. 202. b. A. 212. b. D.

Judic. cap. 11. v. 37. *Ah, ah filia mea, omnino depressisti me* p. 248. b. D.

1 Reg. cap. 2. v. 29. *Honorasti filios tuos supra me, ut saginaretis vos...* p. 253. b. A.
cap. 3. v. 13. *Quia maledictionem sibi inferentibus filiis, non repressit eos* p. 253. b. A.
v. 17. *Ipse Jehova est: faciat, prout ipsi bonum videbitur* p. 122. a. C.
cap. 4. v. 7. אתמול ושלשום p. 292. b. C.
cap. 6. v. 12. *Neqe declinabant ad dextram vel ad sinistram* p. 104. a. D.
cap. 10. v. 11. אתמול ושלשום p. 292. b. C.
cap. 16. v. 7. *Homo spectat qod est ob oculos, sed Jehova spectat qod est in animo* p. 326. b. C.
cap. 25. v. 31. *Ut tibi hoc non sit titubationi, aut offensioni animi* p. 33. b. C.

2 Reg. cap. 2. v. 19. & 21. *Nec declinabat eundo ad dextram aut ad sinistram* p. 104. E.
cap. 3. v. 36. *Populo rectum videbatur, quicquid rex faceret* p. 19. b. F.
cap. 10. v. 12. Κύριος ποιήσει τὸ ἀγαθὸν ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ p. 122. a. C.
cap. 13. v. 15. *Odit eam Amnon odio magno valdè* p. 24. a. F.
cap. 15. v. 26. *Faciat me Dominus, qod illi visum fuerit* p. 118. b. E.
cap. 16. v. 12. *Iste maledixit, qia Dominus edixit* p. 85. b. A. 162. b. C. 182. b. D.

3 Reg. cap. 1. v. 6. *Qem pater ejus nunqam dolore afficiebat* p. 253. b. A.
cap. 3. v. 25. *Scindite natum istum qi vivit in duas partes* p. 331. a. A.
cap. 4. v. 5. *Nabud Hachamides regis amicus* p. 16. a. F.
cap. 8. v. 39. *Tu nosti solus animum omnium filiorum hominis* p. 346. b. C.
cap. 12. v. 7. תדבר עבר לעם הזה p. 239. a. F.
v. 24. *A Domino extitit illud* p. 85. a. G.
cap. 19. v. 4. *Ubi expetebat apud se mori* p. 154. a. D.

4 Reg. cap. 5. v. 13. *Allocuti sunt eum servi ejus dicentes patet mi* p. 117. a. E.
cap. 8. v. 13. *Num tu servum tuum canem esse avtumas?* p. 296. b. B.
cap. 10. v. 19. *Sacrificium magnum est mihi sacrificandum Babali* p. 331. a, A.
cap. 13. v. 5. כתמול שלשום p. 292. b. D.
cap. 22. v. 2. *Neqe recedens dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. E.

1 Annal. cap. 11. v. 2. כתמול שלשום p. 292. b. C.
cap. 29. v. 12. *Divitiæ & gloria à facie tua sunt* p. 358. b. F.
v. 14. *A te omnia* p. 358. b. F.

2 Annal. cap. 1. v. 11. *Non petiisti animam osorum tuorum* p. 119. b. A.
cap. 19. v. 3. *Bona in te inveniuntur* p. 268. a. C.
cap. 34. v. 2. *Neqe recedens dextrorsum aut sinistrorsum* p. 104. a. E.

Esdr. cap. 7. v. 27. *Indidit eam tem animo regis Deus* p. 33. a. C.

Nehem. cap. 2. v. 12. *Qid Deus meus inderet animo meo* } p. 33. a. C.
cap. 7. v. 5. *Indente Deo meo in animum meum* }

Esth. cap. 1. v. 5. *Rex fecit convivium qi inventi sunt Susis* p. 269. a. C.
cap. 5. v. 8. *Veniat Rex & Haman ad convivium qod paravero eis* p. 331. a. C.

Job. cap. 1. v. 31. *Dominus dedit, Dominus abstulit* p. 85. b. A. 246. b. B.
cap. 2. v. 10. *Bonum à Domino acceperimus, & non malum etiam lasuri simus* p. 85. b. A.
cap. 3. v. 18. *Qibus mortem postulantibus non adest illa* p. 260. b. E.
cap. 6. v. 14. *Fratres mei fefellerunt, sicut torrens* p. 258. a. E.
cap. 7. v. 1. *Annon est tempus præstitutum homini?* p. 42. a. A. 58. a. D.
cap. 10. v. 9. *Manus tuæ figuraverunt me sicut argillam* p. 233. b. A.
cap. 14. v. 5. *Præcisi sunt dies hominis, & penes Deum numerus mensium ejus* p. 42. a. B.
v. 14. *Utinam disponeres mihi determinationem* p. 42. a. A.
cap. 15. v. 21. *Sonus paveris avribus ejus jugiter insonat* p. 191. b. F.
v. 32. *Defungi die non sua* p. 356. a. F.
v. 33. *Violenter Deus illos avferet uva acerba instar* p. 137. a. B.
cap. 22. v. 16. בלא עת p. 356. a. F.
cap. 23. v. 12. *Non recessi à mandatis ejus: verba oris ejus prætuli demenso meo* p. 247. a. C.
cap. 24. v. 13. *Tenebras optant & avcupantur...* p. 80. b. D.
cap. 28. v. 28. *Reverentia Domini est sapientia* p. 190. a. F.
cap. 30. v. 23. *Domus destinata cuique viventi* p. 200. b. B.
cap. 38. v. 28. *Estne pluvia pater?* p. 146. a. D.

Psalm. 1. v. 3. בעתו כי p. 270. b. D.

INDEX

Pſalm. 8. v. 4. *Cùm reſpicio cælos tuos, opus digitorum tuorum...* p. 244. b. C.
Pſalm. 12. v. 1. *Deſiit beneficus: defecerunt veraces ex filiis hominum* p. 243. a. C.
Pſalm. 14. v. 4. *Omnes defecerunt: omnes ſimul putidi facti ſunt* p. 243. a. C.
Pſalm. 18. v. 20. Ἐξήγαγέ με εἰς πλατυσμόν p. 279. b. D.
v. 32. כי מי אלוה מבלעדי יהוה
v. 35. מלמד ידי למלחמה ונחתה קשת } p. 202. b. C.
v. 40. *Accingis me robore ad bellum* p. 246. b. B.
v. 45. *Alienigena mentiuntur mihi*
v. 46. *Dum decidente eis animo, è conclavibus coborreſcunt* } p. 279. a. A.
Pſalm. 19. v. 1. *Cæli enarrant gloriam Dei fortis* p. 244. b. C.
Pſalm. 22. v. 15. *In pulverem mortis reduces me* p. 173. a. A.
Pſalm. 31. v. 6. יהוה אל אמת p. 262. b. B.
v. 9. *In patente poſuiſti pedes meos* p. 279. b. D.
v. 16. בידך עתתי p. 364. b. B.
Pſalm. 34. v. 2. *Benedicam Jehova omni tempore: jugiter laus erit in ore meo* p. 172. b. D.
Pſalm. 36. v. 3. *Noluit intelligere* p. 144. b. C.
Pſalm. 37. v. 5. גול על יהוה דרכך p. 118. b. E.
v. 10. *Adhuc pavlulum, & improbus non erit* p. 239. b. E.
v. 20. כלו בעשן p. 171. b. B.
Pſalm. 38. v. 13. *Qos ego tanqam ſurdus non audio* p. 182. b. D. 299. a. A.
Pſalm. 39. v. 6. כל הבל כל אדם p. 120. b. E. 309. b. A.
v. 9. *Obmutueram, ſilentiúmqe mihi indixeram, qia tu Domine illud feceras* p. 85. b. A.
Pſalm. 44. v. 1. *Majores noſtri narraverunt nobis, qod opus ſis operatus temporibus illorum* p. 246. b. B.
Pſalm. 49. v. 11. *Animus illis, domos ſuas in ſeculum: habitacula in qamqe generationem ſtatui* p. 249. a. E.
v. 12. *Homo ſimilis eſt jumentis* p. 155. a. B. b. C. D.
v. 18. *Cùm tibi beneſeceris, collavdabunt te homines* p. 228. a. E.
Pſalm. 50. v. 16. *Improbo dicit Deus: qid tuâ ut enarres decreta mea* p 296. a. A.
Pſalm. 51. v. 6. *En in iniqitate formatus ſum...* p. 263. a. E.
v. 11. *Animum mundum crea mihi Deus* p. 170. a. C.
Pſalm. 55. v. 6. *Adeo ut dicam: ó ſi qis mihi daret alam columbæ?* p. 137. b. C.
v. 22. השלך על יי יהבך p. 118. b. E.
v. 23. *Homines ſangvinarii & doloſi non perducent ad dimidium dies ſuos* p. 356. a. F.
Pſalm. 55. v. 4. *Ego inter immanes leones ſum...* p. 137. b. C.
Pſalm. 58. v. 3. *Abalienant ſe improbi inde à vulva...* p. 263. a. E.
Pſalm. 62. v. 10. *Opulentia ſi abundet, ne apponatis animum* p. 177. a. E. 309. b. A.
Pſalm. 65. v. 11. *Porcas ejus irrigando, deprimendo liras ejus, imbribus diſſolvis eam* p. 146. a. D.
Pſalm. 66. v. 3. *Mendaciter ſe dedunt inimici tui* p. 279. a. A.
v. 10. *Conflaſti nos ut conflatur argentum* p. 311. b. A.
Pſalm. 68. v. 20. וליהוה אדני למות תוצאות p. 364. b. C.
Pſalm. 73. v. 1. *Attamen Deus corde rectis bonus eſt* p. 351. a. B.
v. 3. *Qum inviderem inſanientibus...* p. 263. a. A.
Pſalm. 74. v. 19. *Tu ſcidiſti fontem & torrentem* p. 244. b. C.
Pſalm. 77. v. 1. 2. *Vox mea ad Deum fertur, qum exclamo...* p. 202. b. C.
Pſalm. 78. v. 36. *Qamvis conarentur eum decipere ore ſuo, & lingvâ ſuâ mentirentur ei* p. 296. a. A.
Pſalm. 81. v. 16. *Oſores Jehova mendaciter ſe dediſſent ei* p. 279. a. A.
Pſalm. 82. v. 6. *Dii eſtis: attamen tanqam è plebe qilibet pariter eſtis occubituri* p. 184. b. B.
Pſalm. 87. v. 3. *Honorificentiſſima ſunt qæcunqe pradicantur de te, ó civitas Dei* p. 111. a. F.
Pſalm. 90. v. 2. מעולם עד עולם
Pſalm. 100. v. 5. *In ſeculum & ſeculum*
Pſalm. 103. v. 17. *A ſeculo in ſeculum* } p. 276. a. D.
Pſalm. 104. v. 9. *Terminum opposuiſti, qem non tranſeant* p. 364. b. D.
v. 19. *Statuit lunam in ſtata tempora, ſolem agnoſcentem occaſum ſuum* p. 244. b. C.
Pſalm. 109. v. 18. Ἐνεδύσατο κατάραν ὡς ἱμάτιον p. 36. a. C.
Pſalm. 112. v. 1. *Beatus qi in mandatis Jova delectatur valdè* p. 247. a. C.
Pſalm. 116. v. 1. אהבתי p. 202. a. E.
Pſalm. 118. v. 23. *A Domino factum eſt illud* p. 85. a. G.
Pſalm. 119. v. 18. *Aperias oculos meos* p. 88. a. E.
v. 67. *Qum nondum affligerer, errabam...*
v. 71. *Bono fuit me affligi, ut diſcerem ſtatuta tua* } p. 311. b. A.
v. 75. *Novi, Domine, recta eſſe judicia tua, juſteqe te afflixiſſe me* p. 100. b. D.
v. 139. *Juſtus es, Domine, juſtáqe ſunt judicia tua* p. 100. b. D.
v. 142. תורתך אמת p. 262. b. D.
v. 176. Ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλός p. 286. a. E.
Pſalm. 120. v. 5. *Hei mihi! qia peregrinor tandiu, habito tanqam ſcenita Kedareni* p. 137. b. C.
Pſalm. 127. v. 5. *Beatus vir ille, qi pharetram ſuam iſtis impleverit: non confundentur...* p. 41. b. E.
Pſalm. 132. v. 11. *Ex fructu ventris tui* p. 317. a. A.
Pſalm. 139. v. 5. *Retrò & ante obſides me* p. 89. a. G.
v. 13. *Tu obtegebas me in utero matris mea: maſſam meam viderunt oculi tui* p. 305. b. F.
v. 14. *Mirum in modum* p. 306. a. F.
v. 15. *Ex qo factus ſum in abdito* p. 306. b. D.
Pſalm. 140. v. 3. Ἠκόνησαν γλώσσαν αὐτῶν ὡσεὶ ὄφεως, ὠς ἀσπίδων... p. 155. a. D.
v. 9. *Ne concedas improbo deſiderium ipſius... alioqi efferent illi ſeſe* p. 41. b. F.
Pſalm. 144. v. 3. אדם להבל דמה p. 120. b. E.
Pſalm. 145. v. 15. *Suſtentat Jehova omnes cadentes, & erigit omnes incurvatos* p. 303. a. A.
v. 17. *Juſtus eſt Dominus in omnibus viis ſuis, ſanctuſqe in operationibus ſuis* p. 100. b. D.
Pſalm. 146. v. 4. *Qo die ſpiritus eorum receſſerit, ad terram ſuam revertuntur* p. 172. a. A.
Pſalm. 147. v. 4. *Annumerans poſteris ſtellas, ac ſidera ad nomen expungens* p. 201. a. A.
v. 20. *Non ſic fecit* לכל גוי p. 78. a. E.
Parœm. cap. 1. v. 7. *Sapientia* ראשית *eſt reverentia Jehova* p. 190. a. F.
v. 22. *Qouſqe ó fatui amabitis fatuitatem?* p. 144. b. C.
cap. 4. v. 23. *Pra omni cuſtodia cuſtodi cor tuum: inde enim prodit vita* p. 228. b. E.
v. 27. *Ne declinato dextrorſum avt ſiniſtrorſum* p. 104. a. D.
cap. 6. v. 6. *Abi ad formicam, ó piger; aſpice vias ejus, & ſape* p. 193. a. D. E. F.
cap. 9. v. 10. *Sapientia* תחלת *eſt reverentia Jehova* p. 190. a. F.
cap. 11. v. 17. *Benefacit ſibi ipſi vir beneficus* p. 320. a. B.
cap. 13. v. 1. *Filius ſapiens avſcultat eruditioni patris* p. 117. a. D.
cap. 14. v. 15. *Fatuus credit omni verbo* p. 129. a. A. 296. a. C.
v. 31. *Qi opprimit egenum, probro afficit opificem ejus* p. 262. a. D.
cap. 15. v. 11. Ἅδης καὶ ἀπώλεια φανερὰ παρὰ τῷ Κυρίῳ. πῶς οὐχὶ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων p. 346. b. C.
v. 20. *Filius ſapiens exhilarat patrem* p. 221. a. C.
cap. 16. v. 3. גול אל יי מעשיך p. 118. b. F.
v. 32. *Potior eſt qi in animum ſuum imperium obtinet, expugnante civitatem* p. 19. a. C.
cap. 17. v. 5. *Qi ſubſannat pauperem, probro afficit opificem ejus* p. 262. a. D.
v. 21. *Qi ſtolidum gignit, gignit merum mœrorem ſibi* p. 221. a. D.
cap. 18. v. 10. *Turris robuſtiſſima eſt numen Jova* p. 256. b. E.
cap. 19. v. 11. *Decus eſt homini injuriam illatam præterire* p. 182. b. D.
cap. 23. v. 5. *An oculos conjicies in ea qæ ne ſunt quidem? nam omnino comparant alas divitiæ...* p. 177. a. E.
v. 15. *Fili mi, ſi ſapit animus tuus, lætabitur animus meus* p. 221. a. C.
cap. 24. v. 24. *Dicentem improbo, juſtus es, execrabitur populus: corripientibus vero illos...* p. 41. b. F.
cap. 25. v. 22. *Nam velut pruinas congervabis ſuper caput ejus* p. 172. a. B.
cap. 30. v. 16. *Ignis non dicit, obe* p. 91. b. D.
v. 20. *Terra qatuor ferre non poteſt, ſervum cum regnat...* p. 302. b. A.
v. 27. *Aranea manibus prehendit* p. 139. b. A.
Eccleſ. cap. 1. v. 2. הבל הבלים הכל הבל p. 120. b. E.
v. 4. *Generatio vadit una, venit altera* p. 312. b. C.
v. 9. *Eſtne aliqid, de qo dici poſſit, Ecce hoc novum eſt? imò jam fuit per ſecula...* p. 205. a. C.
v. 11. *Nulla eſt præteritorum memoria: nec etiam poſteriorum... ulla futura eſt memoria* p. 58. b. B. 120. b. F.
v. 13. ענין p. 44. b. H.
cap. 2. v. 3. *De riſu dico, inſanus eſt; & de lætitia, ecqid iſta facit* p. 45. b. A. 299. b. E.
v. 12. Ἰδεῖν σοφίαν, καὶ περιφορὰν, καὶ ἀφροσύνην p. 45. b. A.
cap. 3. v. 1. לכל זמן ועת p. 356. a. A.
v. 2. *Tempus eſt pariendi, & tempus moriendi* p. 364. b. C.
cap. 5. v. 9. מלך לשדה נעבד p. 239. a. E.
cap. 7. v. 6. *Ut crepitus ſpinarum ſub olla, ita eſt riſus ſtolidi* p. 299. b. D.
v. 21. *Ad omnia, qa de te dicuntur, μὴ θῇς καρδίαν σου* p. 182. b. D.
v. 26. Γνῶναι ἀσεβῆ ἀφροσύνην καὶ περιφοράν p. 45. b. A.
cap. 9. v. 2. *Eadem omnibus eveniunt, juſtis, injuſtis; mundis, inmundis* p. 240. a. D.
v. 11. שת ופגע p. 34. b. B.
cap. 10. v. 14. *Ecqis novit qid futurum ſit* p. 84. a. C.
cap. 11. v. 1. *Projice panem tuum ſecundum aqas; nam multiplicantibus diebus...* p. 270. b. C.
v. 2. *Qum neſcias qid ſit futurum mali ſuper terram* p. 84. a. C.
v. 5. *Neſcis oſſa in gravida utero qomodo fingantur* p. 306. b. D.
cap. 12. v. 7. *Spiritu redeunte ad Deum* p. 38. a. A. 103. a. A. 173. a. A.
v. 13. *Deum reverere; & præcepta ejus obſerva: hoc enim eſt totum hominis* p. 238. a. C.
Eſaj. cap. 1. v. 11--16. *Qorſum mihi multitudo ſacrificiorum veſtrorum? dicit Jehova....* p. 296. a. A.
v. 25. *Referam manum meam contra te, ut defæcans ſcorias tuas...* p. 311. b. A.
cap. 2. v. 22. *Cujus vita, ut flatus in naribus eſt* p. 177. b. D.
cap. 6. v. 9. 10. *Oculi populi iſtius fac connivеant, ne videat oculis ſuis...* p. 52. b. G. 111. b. F.
cap. 10. v. 5. *Va Aſſyrio virga ira mea: qamvis in manu baculus eſt indignationis mea* p. 196. a. A. 250. a. D.
v. 6. *In gentem hypocritam immittam ipſum, & contra populum, in qem excandui, dabo mandata ipſi* p. 169. a. C.
cap. 14. v. 19. *Sepulcrum inſernè commotum eſt tuâ cauſſâ..* p. 302. b. D.
cap. 30. v. 21. *Incedite per eam, qum dexteram avt qum ſiniſtram peretis* p. 104. a. E.
cap. 33. v. 12. *Unus eſt Rex idem & Legiſlator, Jova* p. 101. a. C.

cap.

cap. 35. v. 6. Καὶ τρωὴ ἴσαι γλῶσσα μογιλάλων p. 248. a. D.
cap. 39. v. 8. *Bonum est, quod loquutus es, verbum Domini* p. 71. b. E.
cap. 42. v. 18. 19. *O cæci, intuemini ad videndum? Quis est cæcus, nisi servus meus?* p. 52. b. G.
cap. 44. v. 6. *Ego sum primus, & ego ultimus* p. 197. a. F.
cap. 45. v. 1. *Sic ait Jehova unctio suo Cyro, cujus confirmaturus sum dexteram* p. 325. b. C.
v. 7. *Ego sum qi & lucem produco, & tenebras obduco... Ego Jova ista omnia facio* p. 85. a. F. 170. a. C.
cap. 46. v. 8. התאוששו p. 97. a. F.
cap. 48. v. 8. *Novi te defectorem ex utero vocari* p. 263. a. E.
cap. 49. v. 4. *Etiamsi frustrà laboraverim, & inaniter atque in cassum vires meas consumpserim* p. 255. a. F.
cap. 53. v. 6. Πάντες, ὡς πρόβατα, ἐπλανήθημεν p. 286. a. E.
cap. 55. v. 10. Δῶ σπέρμα τῷ σπείροντι p. 397. G.
cap. 56. v. 10. *Qotqot sunt, canes sunt muti, non possunt latrare* p. 155. a. D.
cap. 58. v. 13. *Si averteris à sabbato pedem tuum, nè facias id qo delectaris...* p. 247. C.
cap. 64. v. 8. Κύριε πατὴρ ἡμῶν. ἡμεῖς δὲ πηλός... p. 233. b. E.
cap. 66. v. 24. *Ubi vermis nunqam moritur; nec ignis unqam extingvitur* p. 260. b. B.

Jerem. cap. 1. v. 5. *Ego te formavi in utero* p. 305. b. E.
cap. 2. v. 5. ילך בית p. 25. b. G.
cap. 4. v. 14. *Qousqe pernoctabunt in animo tuo cogitationes vanæ tuæ?* p. 112. b. A.
cap. 5. v. 8. *Ut equi pasti sunt qum manè surgunt* p. 155. a. D.
cap. 7. v. 9. 10. *An furando, occidendo... etiam venietis & stabitis coram me in domo hac* p. 296. a. A.
v. 21. *Holocaustia vestra adjicite ad sacrificia vestra, & comedite carnem...* p. 296. a. A.
cap. 9. v. 2. 3. *O si qis poneret me in deserto, in diversorio viatorum...* p. 137. b. C. 243. a. C.
cap. 10. v. 10. אלוהים אמת p. 262. b. B.
cap. 12. v. 1. *Tu Domine, certè justus es* p. 100. b. D. 351. a. B. 419. H.
Cur via improborum succedit? cur tranquilli sunt, qicunqe agunt perfidè? p. 263. a. A.
cap. 13. v. 23. *An mutare potest æthiops cutem suam? an pardus maculas suas?* p. 242. b. C.
cap. 23. v. 24. *Annon cælum & terram impleo ipse?* p. 125. b. B. 259. a. A.
cap. 31. v. 36. *Si amovebuntur statuta ista à conspectu meo* p. 339. b. D.
cap. 33. v. 21. *Si irritum facere potestis fœdus meum de die, & fœdus meum de nocte...* p. 339. b. D.
cap. 44. v. 17. *Omnino facturi sumus, qodcunqe verbum prodierit ex ore nostro...* p. 128. b. E.

Thren. cap. 3. v. 33. *Qi non afflixit ex animo suo, mœstitiaqe afficit mortales* p. 253. b. B.
v. 37. *Ecqo dicente existit qicqam, nisi Dominus id præceperit?...* p. 85. b. G.
cap. 3. v. 40. *Scrutemur & excutiamus vias nostras* p. 315. a. C.

Ezech. cap. 18. v. 11. לא עשה והוא את כל אלה } p. 78.
v. 13. כל התועבות האלה עשה את } a. D.
cap. 20. v. 39. *In monte sanctitatis meæ... colet me tota domus Israëlis...* p. 296. a. A.

Dan. cap. 7. v. 15. נרנה p. 266. b. A.
cap. 11. v. 35. *Ex ipsis erudientibus corruent, ad conflandum eos, & ad purificandum...* p. 311. b. A.

Amos. cap. 3. v. 6. *An erit malum in civitate, qod Jova non effecerit?* p. 85. a. G.

Mich. cap. 3. v. 3. *Ossa eorum diffringunt, tanqam ad ollam...* p. 257. b. D.
cap. 4. v. 11. *Qamvis jam conveniant contra te gentes multæ, qæ dicunt, contaminetur...* p. 250. a. D.
cap. 7. v. 2. *Periit benignus è terra, & rectus in hominibus nullus est...* p. 243. a. B.

Abacuc. cap. 2. v. 6. עבטים } p. 282. a.
Zephan. cap. 1. v. 12. שמריהם } B.
cap. 2. v. 1. *Excutite vos, excutite vos, inqam* p. 315. a. C.

Zacar. cap. 10. v. 1. *Petite à Jehova pluviam tempore serotino, Jehovæ efficiente nimbos* p. 146. a. D.

Malac. cap. 3. v. 23. *Dies adveniet, ardens tanqam fornax; qo erunt omnes... stipula* p. 311. b. A.

Matth. cap. 1. v. 19. Ἰωσὴφ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὤν p. 419. H.
cap. 3. v. 7. *Progenies viperarum* p. 155. a. D.
cap. 4. v. 10. Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις... p. 35. a. E.
cap. 5. v. 11. Μακάριοί ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, ... ψευδόμενοι p. 310. b. B.
v. 20. Ὅταν ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων.... p. 345. a. E.
v. 28. *Qicunqe aspicit mulierem, ut eam concupiscat, jam adulteravit eam in corde suo* p. 65. b. F.
v. 44. Ἀγαπᾶτε τὺς ἐχθρὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τὺς καταρωμένυς ὑμᾶς... p. 214. a. C. 258. a. C.
v. 45. Τὸν ἥλιον αὐτῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηρὺς καὶ ἀγαθὺς... p. 235. b. B.
v. 48. Ἔσεσθε ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν.... τέλειός ἐστι p. 296. a. E.
cap. 6. v. 2. Ἀπέχυσι τὸν μισθὸν αὐτῶν p. 135. b. E.
Ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιῦσιν p. 277. a. H.
Ὅταν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς p. 145. a. D.
cap. 6. v. 3. Ποιάτλος ἐλεημοτύνην μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου, τὶ ποιεῖ ἡ δεξιά p. 145. a. A.
v. 10. *Fiat voluntas tua* p. 122. a. D.
v. 16. Ὑποκριταὶ, σκυθρωποὶ, ἀφανίζυσι τὰ πρόσωπα αὐτῶν p. 215. b. A.
v. 23. *Lucerna corporis est oculus: itaqe si oculus tuus simplex fuerit...* p. 353. b. F.
v. 27. Τίς γὰρ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν... p. 202. a. B.
cap. 7. v. 12. *Qacunqe volueritis ut faciant vobis homines, ita & vos facite eis* p. 180. b. A.
v. 15. *A fructibus illorum agnoscetis eos* p. 270. b. D.
v. 16. *Num colligunt ex spinis uvam, aut ex tribulis ficus?* p. 242. b. E. 243. a. A. 296. b. A.
v. 20. *Quapropter ex fructibus illorum agnoscetis eos* p. 270. b. D.
v. 27. Ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι, καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ p. 182. b. A.
cap. 10. v. 29. *Nonne duo passerculi assario veneunt?... Vestri capilli capitis numerati sunt* p. 170. b. D. 204. b. C. 219. a. E. 244. b. F.
cap. 11. v. 30. Ὁ ζυγός μυ χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μυ ἐλαφρόν ἐστι p. 337. b. B.
cap. 12. v. 33. *Facite arborem bonam, & fructum ejus bonum* p. 270. b. C.
v. 34. *Ex cordis abundantia os loquitur* p. 112. b. A.
v. 35. *Bonus homo è bono thesauro cordis profert bona* p. 270. b. C.
v. 36. *Qodcunqe verbum otiosum locuti fuerint homines, de eo reddent rationem..* p. 112. b. A.
v. 43. Τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα... διέρχεται, ζητῶν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐκ εὑρίσκει p. 45. a. A.
cap. 13. v. 13. *Qia videntes non vident, nec intelligunt* p. 52. b. G.
v. 15. Μή ποτε ἴδωσι καὶ συνῶσι καὶ ἐπιστρέψωσι p. 52. b. G. 111. b. F.
cap. 15. v. 14. *Duces sunt cæci cæcorum* p. 52. b. G. 116. b. E.
v. 19. *Ex corde egrediuntur cogitationes malæ* p. 112. b. A.
cap. 16. v. 4. Γενεὰ πονηρὰ σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ p. 45. a. A.
v. 17. *Caro & sanguis hoc non retexit tibi, sed Pater meus qi est in cœlis* p. 108. b. G.
v. 26. Τί τῆς ψυχῆς ἀνταλλαγμα p. 318. b. D.
cap. 18. v. 7. Ἀνάγκη γάρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα p. 285. b. D.
v. 15. Ὕπαγε, καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ συ καὶ αὐτῦ μόνυ p. 334. a. E.
Ἐάν σε ἀκύσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου p. 164. b. A.
cap. 19. v. 5. Προσκολλᾶσθαι p. 140. b. G.
v. 17. Οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός p. 47. a. D.
v. 22. Ἀπῆλθε λυπύμενος p. 253. b. A.
v. 28. Ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ p. 318. b. A.
cap. 20. v. 26. Ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι p. 293. b. F.
cap. 21. v. 25. *Baptisma Johannis unde fuit? è cælo?* p. 122. a. C.
cap. 22. v. 37. Ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ p. 118. b. G.
v. 45. Εἰ οὖν Δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν Κύριον p. 233. a. E.
cap. 23. v. 23. 25. Γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ p. 277. a. G.
cap. 25. v. 9. Μή ποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πορεύεσθε... p. 111. b. G.
cap. 26. v. 24. Καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος p. 261. a. B.
v. 39. Πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ p. 122. a. D.
cap. 27. v. 50. Ἀφῆκε τὸ πνεῦμα p. 142. a. E. 178. a. B.

Marc. cap. 3. v. 21. Ὅτι ἐξέστη p. 328. b. F.
cap. 4. v. 26. Ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ... p. 305. b. D.
v. 31. *Regnum Dei velut granum est sinapi...* p. 306. b. D.
cap. 7. v. 33. Καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τῦ ὄχλυ κατ' ἰδίαν p. 94. b. B.
cap. 8. v. 36. Τί τῆς ψυχῆς ἀνταλλαγμα p. 318. b. D.
cap. 9. v. 21. Παιδιόθεν p. 5. a. F.
v. 44. *Ubi vermis nunqam moritur; nec ignis unqam extinguitur* p. 260. b. B.
cap. 10. v. 43. Ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι p. 293. b F.
cap. 11. v. 13. Οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων p. 270. b D.
cap. 12. v. 30. Ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου p. 118. b. G.
cap. 14. v. 36. Ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ p. 122. a. D.
v. 41. Ἀπέχει p. 135. b. E.
cap. 15. v. 37. Ὁ Ἰησῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, ἐξέπνευσε } p. 142. a. E. 178.
v. 39. Ὅτι οὕτως κράξας ἐξέπνευσεν } a. B.
cap. 16. v. 19. Ὁ Κύριος ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν p. 102. b. G.

Luc. cap. 1. v. 3. Ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς p. 144. a. D.
v. 6. Πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τῦ Κυρίυ ἄμεμπτοι p. 345. a. F.
v. 42. Ἐυλογημένὸς καὶ ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου p. 317. a. A.
v. 75. Ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ p. 345. a. E.
cap. 2. v. 9. Κύριε, νῦν ἀπολύεις τὸν δῦλόν σου p. 319. a. C.
cap. 4. v. 2. Καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν... p. 45. a. A.
cap. 6. v. 24 Ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν p. 135. b. E.
v. 34. Ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν... } p. 144.
v. 35. Δανείζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες } b. G.
v. 35. Χρηστός ἐστι ἐπὶ τὺς ἀχαρίστυς καὶ πονηρύς p. 235. b. B. 258 a. D.
v. 36. Γίνεσθε ἐλεήμονες καθὼς ἐκεῖνος ἐλεήμων p. 296. a. E.
v. 44. Ἕκαστον δένδρον ἐκ τῦ ἰδίυ καρπῦ γινώσκεται p. 243. a. A.
v. 46. Τί με καλεῖτε, Κύριε, Κύριε, καὶ

INDEX

ἃ ποιεῖτε ἃ λέγω p. 296. a. A.
cap. 7. v. 25. Οἱ ἐν ἰμαλισμῷ ἐνδέξῳ ὑπάρχοντες p. 32. a. A.
cap. 9. v. 31. Ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ p. 47. a. B.
v. 51. Ἀνάληψις p. 103. a. A.
cap. 10. v. 27. Ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου p. 118. b. G.
v. 29. *Et quis est mihi proximus?* p. 72. b. B.
v. 41. Μεριμνᾶς, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά p. 347. a. D.
cap. 11. v. 2. Γενηθήτω τὸ θέλημά σου p. 122. a. D.
cap. 12. v. 17. *Quid faciam? nec enim habeo ubi congregem fructus meos?* p. 156. a. B.
cap. 15. v. 21. *Pater, peccavi in cælum, & in tuo conspectu* p. 122. a. D.
cap. 16. v. 16. Πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται p. 1. b. B.
cap. 17. v. 3. Ἐὰν ἁμάρτῃ εἰς σε ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ p. 8. a. A.
Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 18. Οὐχ ἐυρέθησαν ὑποστρέψαντες p. 269. a. D.
cap. 20. v. 19. Ἐζήτησαν ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν p. 45. a. A.
cap. 21. v. 18. Καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται p. 36. a. A.
cap. 21. v. 34. Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 36. Ἵνα καταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν p. 350. a. E.
cap. 22. v. 20. Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον p. 68. b. D.
v. 25. Εὐεργέται *Reges* p. 396. H.
v. 26. Ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, γενέσθω ὡς ὁ νεώτερος p. 293. b. F.
cap. 23. v. 30. *Qi dicunt montibus, cadite super nos: & collibus, operite nos* p. 260. b. B.
v. 40. Ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι ὄν p. 235. b. D.
v. 46. Ταῦτα εἰπὼν ἐξέπνευσεν p. 142. a. E. 178. a. B.
cap. 24. v. 18. Σὺ μόνος παροικεῖς Ἰερουσαλὴμ p. 116. b. C.
Johann. cap. 1. v. 9. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν, ὁ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον p. 325. b. C.
v. 14. Ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης p. 68. b. E.
v. 18. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε p. 360. b. F.
Filius, qi est in sinu Patris, ille nobis exposuit p. 108. b. G.
cap. 3. v. 20. Πᾶς ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς p. 80. b. B.
cap. 4. v. 14. Γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον p. 258. b. A.
v. 34. *Mihi cibus & potus est, voluntatem paternam exequi* p. 310. b. E.
v. 36. Συνάγει τὸν καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον p. 316. b B.
cap. 6. v. 60. Σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος, τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν p. 180. b. D. 313. b. C.
cap. 7. v. 17. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν p. 293. b. F.
cap. 9. v. 39. *Ut qi non vident, videant, & qi vident, cæci fiant* } p. 52. b.
v. 40. *Num & nos cæci sumus?* } G.
cap. 12. v. 40. *Excæcavit oculos eorum ne videant oculis, & sint intelligentes corde*
cap. 13. v. 1. Ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα p. 47. a. A.
v. 34. Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους p. 262. a. A.
cap. 14. v. 9. Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα p. 361. a. C.
cap. 15. v. 18. Διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος p. 116. b. C.
cap. 16. v. 12. Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν. ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι p. 313. b. D.
v. 33. Ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἕξετε p. 116. b. C.
cap. 17. v. 17. Ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι p. 162. b. C.
cap. 19. v. 10. Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε p. 129. b. F.
v. 30. Παρέδωκε τὸ πνεῦμα p. 142. a. E. 178. a. B.
v. 39. Φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν p. 133. a. E.
cap. 21. v. 19. *Significans, qâ morte esset Deum glorificaturus* p. 149. b. D.
Actor. cap. 1. v. 2. Ἀνελήφθη p. 102. b. G.
v. 3. 4. Παρήγγειλεν αὐτοῖς... ἣν ἠκούσατέ μου p. 202. b. C.
v. 11. Ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν p. 102. b. G.
cap. 2. v. 12. Τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι p. 293. b. F.
v. 23. *Hunc definito consilio & præcognitione Dei deditum...* p. 219. a. E. 250. a. D.
v. 25. Δαυὶδ λέγει εἰς αὐτόν p. 1. a. B.
cap. 3. v. 21. Ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων p 318. b. A.
cap. 4. v. 13. Ἀγράμματοι καὶ ἰδιῶται p. 12. a. F.
v. 28. *Ad faciendum qicqid manus tua & voluntas prius definivit ut fierent* p. 219. a. E. 250. a. D.
cap. 5. v. 35. Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 39. Εἰ ἐκ Θεοῦ ἐστιν, οὐ δύνασθε καταλῦσαι αὐτὸ, μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε p. 111. b. G. 269. a. D.
v. 41. Ὅτι κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι p 229. b. C.
cap. 7. v. 14. Ἐν ἑβδομηκονταπέντε ψυχαῖς p. 166. a. E.
v. 39. Μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε p. 269. a. D.
v. 42. 43. Μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσενέγκατέ μοι... καὶ ἀνελάβετε... p. 45. a. B.
v. 54. Διεπρίοντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν p. 239. b. F.
cap. 13. v. 36. Δαυὶδ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας τῇ τοῦ Θεοῦ βουλῇ p. 304. a. F.
v. 50. Αἱ σεβόμενας γυναῖκας p. 2. a. B.
cap. 14. v. 11. 19. Λέγοντες, οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις... λιθάσαντες τὸν Παῦλον p. 103. a F.
v. 15. Ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμὲν ὑμῖν ἄνθρωποι p. 181. a. F.
v. 16. Εἴασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι... καίτοί γε ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑετοὺς... p. 235. b. B.
v. 17. *Dans nobis cælitùs pluvias* p. 244. b. C
cap. 15. v. 8. Ὁ καρδιογνώστης Θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς p. 346. b. C.
cap. 16. v. 1. Υἱὸς γυναικός τινος Ἰουδαίας πιστῆς p. 2. a. B.
v. 3. Τοῦτον ἐθέλησεν ὁ Παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν p. 331. a. G.
v. 11. Εὐθυδρομήσαμεν εἰς Σαμοθρᾴκην p. 104. a. D.
cap. 17. v. 2. 3. Κατὰ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ εἰσῆλθε... ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν p. 202. b. C.
v. 18. Ὅτι τὴν ἀνάστασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζετο p. 318. b. B. 350. a. D.
v. 26. Ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων p. 35. a. D.
v. 28. Ἐν αὐτῷ ζῶμεν, καὶ κινούμεθα, καὶ ἐσμεν p. 163. a. G.
Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν p. 160. a. 346. F. a. F.
cap. 20. v. 24. Οὐδενὸς λόγου ποιοῦμαι.... p. 290. a. C.
Ὡς τελειώσαι τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον p. 304. b. A.
v. 28. Προσέχετε ἑαυτοῖς p. 228. b. C.
v. 35. Μακάριόν ἐστι διδόναι, ἢ λαμβάνειν p. 33. b. D.
cap. 21. v. 1. Εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν Κῶ p. 104. a. D.
v. 13. *Ego non solùm vinciri, sed & mori paratus sum* p. 290. a. C.
v. 14. Τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γενέσθω p. 122. a. C.
cap. 25. v. 23. Μετὰ πολλῆς φαντασίας p. 6. a. B.
cap. 26. v. 8. *Incredibile judicatur apud vos, qod Deus mortuos suscitet?* p. 350. b. C.
v. 18. Ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν p. 88. a. F.
cap. 27. v. 27. Διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ p. 275. a. A.
v. 37. Ἦμεν ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομηκοντάεξ p. 166. a. E.
cap. 28. v. 6. Μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι p. 103. b. A.
v. 25. Ἀσύμφωνοι ὄντες πρὸς ἀλλήλους ἀπελύοντο p. 319. a. B.
v. 27. Βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε
v. 27. Τοῦ ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς } p. 52. b. G.
Roman. cap. 1. v. 20. Τὰ ἀόρατα τοῦ Θεοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου καθορᾶται p. 223. a. G. 360. a. B.
cap. 2. v. 9. Θλῖψις καὶ στενοχωρία p. 279. b. D.
v. 17. Ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ p. 118. b. D.
v. 19. Τυφλῶν ὁδηγός p. 116. b. F.
v. 28. Οὐκ ἐν τῷ φανερῷ, ἀλλ' ἐν τῷ κρυπτῷ p. 326. b. C.
cap. 4. v. 9. Ὁ μακαρισμὸς ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν p. 35. a. E.
cap. 5. v. 4. *Gloriamur de afflictionibus, scientes qod afflictio tolerantiam efficit* p. 311. b. A.
v. 5. *Spes non pudefacit...* p. 108. b. H.
cap. 6. v. 5. Σύμφυτοι γεγόναμεν p. 350. a. C.
v. 13. Τὰ ὅπλα τῆς ἀδικίας p. 316. a. A.
v. 17. Χάρις τῷ Θεῷ p. 308. b. B.
v. 22. Ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν p. 316. b. B.
cap. 7. v. 24. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος p. 264. a. D.
cap. 8. v. 1. Οὐδὲν νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ περιπατοῦσιν.... p. 202. b. C.
v. 7. Τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται p. 337. b. C.
v. 15. Ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν, Ἀββᾶ ὁ πατήρ p. 202. b. C.
v. 28. Οἴδαμεν ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν, πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν p. 71. b. E. 195. b. C. 289. a. B.
v. 29. Προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ p. 296. a. D.
v. 35. Τίς χωρίσει p. 323. b. D.
cap. 9. v. 14. *Qid igitur dicemus? Num injustitia est apud Deum? absit* p. 351. a. C.
v. 17. *Ad hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te potentiam meam* p. 250. a. D.
v. 20. Ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀντικρινόμενος τῷ Θεῷ p. 351. a. B.
v. 22. *Deus volens ostendere iram... pertulit multa cum ira cohibitione vasa iræ* p. 250. a. D.
cap. 10. v. 6. *Ne dixeris in corde tuo. Qis adscendet in cælum....* p. 345. a. B.
cap. 11. v. 23. Ἐκεῖνοι, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται p. 250. a. A.
v. 36. Ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα p. 39. b. C. 111. a. C.
cap. 12. v. 5. Οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθ' εἷς ἀλλήλων μέλη p. 211. a. E.
v. 16. Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι p. 23. a. G.
v. 19. Δότε τόπον τῇ ὀργῇ p. 77 b. E.
v. 20. *Si esurit inimicus tuus, ciba eum* p. 172. a. B.
v. 21. Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ p. 185. b. C. 332. a. C.
cap. 13. v. 1. Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω p. 166. a. E.
v. 14. Τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας p. 239. a. D.
cap. 14. v. 18. Εὐάρεστος τῷ Θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις p. 289. b. C.
v. 21. Ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει ἢ σκανδαλίζεται p. 182. b. A.
v. 22. Πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε p. 228. a. F. 297. b. C.
1 Corinth. cap 1. v. 18. Ὁ τοῦ σταυροῦ λόγος τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία p. 329. a. A.
cap. 2. v. 10. Τὸ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ

καὶ τὰ βάθη τὰ Θεῦ p. 108. a. H.
v. 14. Μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύναται γνῶναι p. 329. a. A.
cap. 3. v. 8. Ἕκαστος τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ τὸν τόπον p. 255. b. A.
v. 15. Σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός p. 260. b. E.
v. 16. *An nescitis, vos esse templum Dei* p. 90. b. C.
cap. 4. v. 1. Ὅ δὲ λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ p. 117. a. B. 269. a. D.
cap. 7. v. 7–10. *Expurgate vetus fermentum...* p. 235. b. E.
v. 10. Ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν ὀφείλομεν p. 285. b. C.
cap. 6. v. 19. *An ignoratis, corpus vestrum esse templum Spiritus Sancti* p. 90. b. C.
cap. 7. v. 1. Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι p. 33. b. A.
v. 23. Μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων p. 119. a. A.
v. 31. Παράγει τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου p. 177. a. D.
v. 35. Πρὸς εὐπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως p. 77. b. F.
cap. 9. v. 10. Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ Θεῷ, ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει p. 236. b. B.
v. 19–22. Ἐλεύθερος ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα... p. 12. b. C. 331. a. G.
cap. 10. v. 6. *Hæc typi nostri fuerunt, ut ne concupiscamus res malas...* p. 202. b. C.
v. 9. *Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum tentârunt...* p. 202. b. C.
v. 17. Ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν p. 211. a. F.
v. 31. Εἴτε ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτε τί ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε... p. 87. b. B.
cap. 11. v. 19. Δεῖ καὶ αἱρέσεις εἶναι p. 285. b. D.
v. 28. Δοκιμαζέτω ἄνθρωπος σεαυτόν p. 315. a. D.
cap. 12. v. 12. Καθάπερ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλά... p. 211. a. F.
v. 25. Ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι p. 250. a. A.
v. 27. Ὑμεῖς ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους p. 211. a. G.
cap. 13. v. 4. Ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται p. 143. b. D.
v. 5. Ἡ ἀγάπη οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς p. 22. b. F.
cap. 14. v. 4. Ὁ γλώσσῃ λαλῶν p. 120. a. D.
cap. 15. v. 10. Περισσότερον αὐτῶν πάντων ἐκοπίασα, οὐκ ἐγὼ δὲ p. 284. a. E.
v. 36. Ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις p. 305. b. E.
v. 58. *Quum sciatis laborem vestrum non esse inanem in Domino* p. 255. b. D.
cap. 16. v. 13. Ἀνδρίζεσθε p. 97. a. F.
Eph. cap. 4. 5. Καὶ τότε ὁ ἕπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ p. 412. C.
2 Corinth. cap. 2. v. 15. Εὐωδία ἐσμὲν τῷ Θεῷ ἐν τοῖς σῳζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις p. 255. b. D.
cap. 4. v. 4. Τὰ νοήματα p. 116. b. E.
v. 7. Σκεύη ὀστράκινα p. 233. b. E.
cap. 5. v. 1. Σκῆνος ἐπίγειον p. 348. a. B.
v. 4. Ἐφ' ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι p. 282. a. C.
v. 6. Ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τοῦ Κυρίου p. 58. b. A.
v. 8. Εὐδοκοῦμεν μᾶλλον, ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον p. 58. b. A. 319. a. E.
v. 10. Ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες p. 289. a. A.
cap. 9. v. 10. Ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν τὸ σπέρμα τῷ σπείροντι... p. 123. a. C.
cap. 12. v. 13. Ἥδιστα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι p. 300. b. F.
cap. 13. v. 5. Ἑαυτοὺς πειράζετε, ἑαυτοὺς δοκιμάζετε p. 315. a. D.
Galat. cap. 2. v. 11. *Quum venisset Petrus Antiochiam, in os ei obstiti* p. 331. a. E.
v. 14. Ὀρθοποδεῖν p. 104. a. D.
v. 12. Ζῶ δὲ, οὐκέτι ἐγώ p. 284. a. E.
cap. 3. v. 16. Χριστός p. 211. a. F.
cap. 4. v. 26. Ἡ ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐστι μήτηρ πάντων ὑμῶν p. 85. a. B.
cap. 5. v. 6. Πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη p. 191. a. B.
v. 22. *Fructus Spiritus est charitas, gaudium, pax, ira cohibitio...* p. 270. b. C.
cap. 6. v. 1. Ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ, καταρτίζεσθε τὸν τοιοῦτον, σκοπῶν σεαυτόν p. 117. a. B.
v. 4. Τὸ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος p. 315. a. D.
v. 9. Τὸ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν p. 236. a. C.
v. 10. Ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας p. 72. b. B.
Ephes. cap. 1. v. 18. Πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν p. 88. a. F. 116. b. E.
cap. 2. v. 10. Κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ p. 170. a. C.
cap. 4. v. 1. Παρακαλῶ ὑμᾶς ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως p. 346. b. A.
v. 5. Ἓν σῶμα, καὶ πνεῦμα p. 211. a. E.
v. 14. Ἐν κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης p. 9. a. D. G.
v. 18. *Tenebris obscuratam mentem habentes* p. 52. b. G.
v. 24. Ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι p. 345. a. E.
v. 26. Ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε p. 33. b. C.
v. 27. Μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ p. 77. b. E.
cap. 5. v. 11. Τὰ ἔργα τοῦ σκότους p. 80. b. D.
v. 12. Τὰ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν p. 80. b. B. 90. a. B.
v. 14. Ἔγειραι καὶ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν p. 206. a. E.
v. 16. Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρόν p. 113. b. C.
v. 31. Προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα p. 140. b. G.
v. 32. Εἰς Χριστὸν καὶ εἰς ἐκκλησίαν p. 1. a. B.
cap. 6. v. 12. *Non est nobis lucta adversus sanguinem & carnem, sed adversus imperia...* p. 58. a. E. 229. b. D.
v. 13. Ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ p. 229. b. D.
Philipp. cap. 1. v. 12. Τὰ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ Εὐαγγελίου ἐλήλυθεν p. 160. a. A. 250. a. D.
v. 20. *Ut semper, ita nunc quoque magnificabitur Christus in corpore meo...* p. 149. b. D. 290. a. B.
v. 21. Καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος p. 191. a. C. 287. a. C.
v. 23. Ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι p. 133. b. D. 154. a. C. 319. a. D.
v. 27. Ἀξίως τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολιτεύεσθε p. 346. b. A.
cap. 2. v. 7. Καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος p. 269. a. D.
v. 11. *Omnis lingua profiteatur Jesum Christum esse Dominum, ad gloriam Patris* p. 270. b. C.
v. 17. *Si pro libamento offerar super sacrificio & ministerio fidei vestræ* p. 290. a. B.
Χαίρετε καὶ συνχαίρετε σπένδομαι p. 300. b. E.
v. 21. Πάντες τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν p. 22. b. F.
cap. 3. v. 20. Ἡμῶν πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς p. 84. b. F. 223. b. G. 289. b. A.
cap. 4. v. 11. Ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμι, αὐτάρκης εἶναι p. 241. b. A.
v. 12. Οἶδα ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν p. 30. b. B.
v. 18. Ἀπέχω πάντα, καὶ περισσεύω, πεπλήρωμαι p. 136. a. C.
v. 22. *Salutant vos omnes sancti, maximè qui sunt ex Cæsaris domo* p. 158. a. A.
Coloss. cap. 1. v. 10. *Ut ambuletis sicut Domino convenit* p. 346. b. A.
v. 15. Ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου p. 361. a. C.
cap. 2. v. 19. *Nec caput ipsum tenet* p. 323. b. C.
cap. 3. v. 1. *Itaque si resurrexistis cum Christo, superna quærite...* p. 223. b. G.
v. 16. Ὁ λόγος Χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν, διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτούς p. 68. b. E.
1 Thessal. cap. 2. v. 12. *Ut ambuletis sicut convenit Deo vos vocanti* p. 346. b. A.
v. 19. Τίς ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως; ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς p. 255. b. E.
cap. 4. v. 4. Τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ p. 68. a. D. 316. b. C.
v. 6. Τὸ μὴ ὑπερβαίνειν ἢ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ p. 118. b. G.
v. 9. Θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους p. 262. a. A.
cap. 5. v. 5. Οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς, οὐδὲ σκότους p. 80. b. D.
v. 6. Γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν p. 25. a. D.
v. 21. Πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε p. 79. b. F.
2 Thessal. cap. 1. v. 6. Εἴπερ δίκαιον παρὰ Θεῷ p. 350. a. D.
cap. 2. v. 4. Ὁ ἀντικείμενος p. 78. a. C.
cap. 3. v. 13. Μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες p. 236. a. C.
1 Tim. cap. 1. v. 17. Τῷ βασιλεῖ ἀοράτῳ p. 360. a. F.
cap. 2. v. 1. Ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς.... ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων p. 146. b. D.
v. 15. Σωθήσεται διὰ τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ p. 41. b. F.
cap. 4. v. 6. Ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως p. 2. a. B.
Διδασκαλίας ᾗ παρηκολούθηκας p. 144. a. E.
v. 7. Τὰς βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ p. 69. a. C.
v. 10. Εἰς τοῦτο κοπιῶμεν p. 1. b. B.
v. 12. Μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω p. 325. b. D.
cap. 6. v. 5. Διαφθαρμένων τὸν νοῦν p. 264. b. G.
v. 12. Ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως p. 70. a. G. 190. a. D.
v. 16. Φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον p. 360. a. F.
v. 17. Τοῖς πλουσίοις παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν p. 189. b. H. 249. b. A.
v. 18. Εὐμετάδοτον εἶναι p. 2. a. C. 336. b. E.
2 Timoth. cap. 1. v. 5. Ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι p. 2. a. B.
v. 6. Ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ p. 206. a. B.
cap. 2. v. 16. Τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περίϊσταο p. 69. a. A.
v. 23. Τὰς μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ p. 69. a. C.
v. 25. Ἐν πραότητι παιδεύοντα, μή ποτε δῷ αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν p. 111. b. E.
Τὰς ἀντιδιατιθεμένους p. 337. b. C.
v. 26. Καὶ ἀνανήψωσιν p. 192. b. F.
cap. 3. v. 5. Μόρφωσιν ἔχοντες εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἀρνούμενοι p. 277. a. H. 326. b. C.
v. 10. Συ παρηκολούθηκάς μοῦ τῇ διδασκαλίᾳ v. 144. a. E.
v. 15. Ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας p. 2. a. B.
cap. 4. v. 3. Τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας; οὐκ ἀνέξονται p. 313. b. D.
v. 5. Σὺ νῆφε ἐν πᾶσι p. 25. a. D.
v. 6. Ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε p. 319. a. E.
v. 7. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι p. 70. a. G. 190. a. D.
v. 8. Τῆς δικαιοσύνης στέφανον ἀποδώσει ὁ Κύριος, ὁ δίκαιος κριτής p. 350. a. E.
Tit. cap. 2. v. 15. Μηδείς σου περιφρονείτω p. 325. b. D.
cap. 3. v. 2. Πᾶσαν ἐνδεικνύμενοι πραότητα πρὸς πάντας p. 286. b. A.
v. 9. Μαχὰς νομικὰς περίϊσταο p. 69. a. A.
Hebr. cap. 4. v. 13. Πάντα γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ.... p. 313. b. D...G.
cap. 5. v. 12. Γάλακτος ἐν χρείᾳ γεγόνατε, καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς... p. 313. b. C.
cap. 6. v. 10. Οὐ γὰρ ἄδικος ὁ Θεός p. 350. a. E.
cap. 9. v. 27. Ἅπαξ ἀποθανεῖν ἀνθρώποις ἀπόκειται p. 260. b. A.
cap. 10. v. 34. Τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσδέξασθε p. 157. b. C.

v. 39. Ἡμεῖς δὲ ἐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰ, ἀπώλειαν p. 323. b. D.
cap. 11. v. 5. Οὐχ ἑυρίσκετο p. 269. a. D.
v. 21. Σάρξ δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε p. 123. a. E. 357. a. F.
v. 13. Ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς p. 116. b. D.
cap. 12. v. 4. Οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι p. 70. a. B.
v. 5. Ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως p. 358. a. D.
v. 9. Ἵνα ζήσωμεν p. 149. a. B.
v. 10. Καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης p. 149. a. B. 311. b. A.
v. 22. Προσεληλύθατε πόλει Θεοῦ ζῶντος p. 85. a. A.
v. 28. Δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ Θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας p. 190. a. F.
cap. 13. v. 17. Ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες p. 255. b. E.

Jacob. cap. 1. v. 2. Πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις p. 311. b. A.
v. 11. Ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου p. 215. a. F.
v. 13. Ὁ Θεὸς ἀπείρασός ἐστι κακῶν.... p. 47. a. H. 170. a. B.
v. 14. Ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος p. 73. b. D.
v. 25. Ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον p. 92. b. C.
v. 27. Ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν p. 190. a. C.
cap. 2. v. 8. Εἰ μέν τοι τελεῖτε νόμον βασιλικὸν p. 101. a. C. 396. a. H.
cap. 3. v. 1. Πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες p. 330. a. E.
v. 12. Μὴ δύναται συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα p. 242. b. E.
cap. 4. v. 1. Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν p. 58. a. E.
v. 17. Ἦν ἄνθρωπος ὁμοιοπαθὴς ὑμῖν p. 181. a. F.
v. 19. Ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ... καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτόν p. 286. a. A.

1 Petr. cap. 1. v. 16. Ἅγιοι γένεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι p. 296. a. D.
v. 18. Ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου p. 128. b. E.
v. 23. Διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα } p. 353. b.
v. 25. Τὸ ῥῆμα Κυρίου μένει εἰς αἰῶνα } D.
cap. 2. v. 5. Ἱεράτευμα ἅγιον p. 69. b. G.
v. 8. Οἱ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ p. 182. b. A.
v. 9. Ἱεράτευμα βασίλειον p. 69. b. G.
v. 11. Αἰτίνες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς p. 58. a. E.
v. 23. Ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει p. 185. b. C.
v. 25. Ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα p. 286. a. E.
cap. 3. v. 13. Τίς ὁ κακώσων ὑμᾶς p. 332. a. D.
cap. 4. v. 10. Ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα... διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι χάριτος Θεοῦ p. 359. a. B.
v. 12. Μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ p. 116. b. C. 242. b. D. 311. b. A.
v. 14. Εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μακάριοι p. 149. b. D.
v. 15. Μὴ γάρ τις πασχέτω ὡς ἀλλοτριοεπίσκοπος p. 45. b. B.
cap. 5. v. 7. Πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν ἐπιῤῥίψαντες ἐπ' αὐτόν p. 118. F.

2 Petr. cap. 1. v. 4. Ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς p. 265. a. A.
v. 9. Τυφλός ἐστι, μυωπάζων p. 52. b. G. 116. b. E.
v. 15. Μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον p. 47. a. B.
cap. 2. v. 13. Ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν p. 191. a. B.
v. 14. Ὀφθαλμοὶ μεστοὶ μοιχαλίδος p. 65. b. F.
cap. 3. v. 1. Δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολήν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν διάνοιαν... p. 41. b. G.

1 Johan. cap. 1. v. 9. Πιστός ἐστι καὶ δίκαιος p. 350. b. B.
cap. 2. v. 17. Ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ p. 177. a. E.
cap. 3. v. 3. Πᾶς... ἁγνίζει ἑαυτὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι p. 296. a. D.
v. 7. Δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστι p. 296. a. E.
cap. 4. v. 12. Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται p. 360. b. F.
v. 21. *Hoc mandatum à Deo habemus, ut qi Deum dilexerit...* p. 87. b. D. 262. a. A.
cap. 5. v. 3. Αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσὶν p. 247. a. C.
v. 18. Τηρεῖ ἑαυτόν p. 190. a. C.

3 Johan. v. 2. Εὐχομαί σε εὐοδοῦσθαι p. 240. b. A.
v. 8. Βλέπετε ἑαυτοὺς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα... p. 202. b. D.

Jud. v. 16. Θαυμάζοντες πρόσωπα ὠφελείας χάριν p. 119. a. B.

Apocal. cap. 1. v. 5. Ἀπὸ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, τῷ ἀγαπήσαντι... p. 68. b. C.
v. 6. Βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς τῷ Θεῷ p. 69. b. G.
v. 17. Ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος } p. 197.
cap. 2. v. 8. Τάδε λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος } a. F.
cap. 3. v. 4. Ὅτι ἄξιοί εἰσιν p. 346. b. A.
v. 12. Γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ Θεοῦ p. 111. a. F.
v. 17. Οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ταλαίπωρος καὶ τυφλός p. 52. b. G. 116. b. F.
cap. 5. v. 10. Ἐποίησας ὑμᾶς τῷ Θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς p. 69. b. G.
cap. 6. v. 16. *Qi dicunt montibus, cadite super nos, & collibus, operite nos* p. 260. b. B.
cap. 9. v. 6. *Invocabunt mortem & non invenient* p. 260. b. B.
cap. 12. v. 1. Γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς p. 275. b. A.
v. 11. Οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου p. 223. a. A.
cap. 14. v. 5. Ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ εὑρέθη δόλος }
cap. 16. v. 20. Καὶ ἔδρα οὐχ } p. 269. a.
εὑρέθησαν } E.
cap. 18. v. 21. Καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι }
cap. 19. v. 20. *Vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure* p. 260. b. B.
cap. 20. v. 6. Μακάριος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ p. 206. a. E.
Ἔσονται ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ p. 69. b. G.
v. 13. Ἀπὸ τῶν νεκρῶν ἀποκαθίστασθαι p. 304. b. A.
v. 14. *Vivi conjecti sunt in stagnum ignis ardens sulphure* p. 260. b. B.
cap. 22. v. 13. Ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος p. 197. a. F.

I N D E X

Auctorum, qi extra Sacros Scriptores in his commentariis notantur, explicantur, ſupplentur, emendantur, vindicantur. In qo *N.* notatorum, *Ex.* explicatorum, *Supp.* ſuppletorum, *Em.* emendatorum, *Vind.* vindicatorum nota eſt.

Elianus Em. lib. 3. cap. 2. Ἥδειν θνητὸς γεννητόν, p. 99. a. G.
Æneas Gazæus de anim. immort. Em. Καί τοι καὶ Πλάτων τῷ σώματι τὸν Ἁρμόνιον ἐκ ἄδυ πρὸς τὰς ζῶντας ἀνάγοι p. 131. a. C.
Æſopus Em. Fab. 234. Ὅταν περὶ τοῖς εἰδόσι πονηρεύονται, ἀνόητοι τῶν τεκμάτων καθίστανται p. 418. G.
Alexander Aphrodiſſenſis Probl. l. 1. q. 79. Ex. Τὰ δύο στοιχεῖα φεύγοντα.... τὰ δὲ δύο παραμένοντα εἶναι τοῖς νεκροῖς σώμασι p. 173. a. C.
Alexis Heſione apud Athenæum l. 11. Ex. Ἀεί ποθ' ἕν μὲν ἄτοκος, ἓν δὲ θύλακος Ἄνθρωπός ἐστιν p. 252. a. B.
Anacreon Ex. carm. 31. v. 1. Ἄφες με, τὰς θεὰς σοι p. 213. b. B.
Anaxagoras apud Ariſtotelem Eudem. l. 1. c. 4. Em. Οὐθεὶς, ὃν σὺ νομίζεις. ἀλλ' ἄτοπος ἄν τις σοὶ φαίνειν p. 95. a. B.
Antonius Abbas Meliſſæ l. 1. c. 54. Em. Ὡς ἠδὺ τὴν θάλασσαν ἀπὸ γῆς ὁρᾶν, ὕτως ἡδὺ τῷ σωθέντι μεμνῆσθαι τῶν πόνων p. 251. a. B.
L. 2. c. 74. Em. & Supp. Δεῖ τῶν νέων ἐκπτευμάτων τὸ ὄτημα καὶ τὸν τύφον, ὡς τῶν ἀσκῶν τὸν ἀέρα... p. 344. a. F.
Apollodorus in Adelphis Ex. Ἐν πιθήκοις ὄντα δεῖν πίθηκον εἶναι p. 282. a. F.
Apollonius Rhodius Argonaut. l. 1. v. 1040. Ex. Πολεῖς δ' ἐπαρηγόνες ἄλλοι ἔκτισθεν p. 93. b. E.
L. 2. v. 133. Ex. Ἐπίκρο δὲ λιγυοέντι καπνῷ τυφόμενα πέτρης ἐκὰς αἴσσουσιν p. 58. a. C. 428. C. D.
Apollonius Tyanæus Epiſt. 66. Ὁ δίκαιος ἀ βυλήσεται τὰ ἀγαθά p. 302. b. G.
Apoſtolius Em. adag. 1621. Ῥόδον παρελθὼν μηκέτι ζήτει πάλιν p. 342. b. E.
Appianus Alexandrinus Ex. Ἐμφυλ. lib. 5. ὁ δῆμος ἐκτεσημήνατο p. 431. B.
Apulejus Mileſ. l. 1. Em. & Ex. *Hymettos Attica, & Iſthmos Ephyræa, & Tænaros Spartiacæ, gleba fertiles* p. 192. a. B.
Ariſtides Ex. ad Rhod. de concordia. Οὐ δόσει χόρων τοῖς παροξυσμοῖς p. 77. b. D.
Orat. ad Æſculapium. Τὸν δὲ γυμνοῦσθαι, καὶ λύειν ψυχρῷ p. 401. D.
Ariſtophanes Ex. Ἐχρίψου ὡς τάχιστα τὰς σαυτοῦ τρόπους p. 245. b. A.
Eqitib. Περικόμματ' ἐκ σου σκευάσω p. 257. b. D.
Ran. act. 2. ſc. 6. n. 120. Χθές τε καὶ πρώην κοπτοῖσι τῷ καινῷ κόμματι p. 292. a. D.
Veſp. Καὐ μακάριον δικάζειν αὐτὸς ἔδοξα νήσοις p. 295. b. B.
Ariſtoteles Ex. Ethic. l. 3. c. 7. Οὐδεὶς ἑκὼν πονηρὸς, οὐδ' ἄκων μάκαρ p. 230. b. F.
Polit. l. 7. c. 10. Ἔοικε δ' ἀ νῦν, οὐδὲ νεωστὶ τοῦτ' εἶναι γνώριμον.... p. 292. b. C.
Sophiſt. Elench. l. 1. c. 13. Θέλει τὸ μεταξὺ σημαίνειν p. 293. b. C.
Supp. Ethic. Nicom. l. 6. c. 8. Evdem. l. 5. c. 8. Τὰς γὰρ περιστὰς καί τι πράσσοντας

ἧς πλέον p. 97. a. F.

Ethic. Nicom. l. 10. c. 1. Μή ποτε δ' ὲ καλῶς τῦτο λέγεται } p. 398.
c. 3. Μή ποτ' ὲ λέγωσι τὸ αἴτιον } E. F.
c. 9. Ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ διδαχὴ μή ποτε ἐν ἅπασιν ἰσχυη p. 398. E. F.

Hist. Anim. l. 9. c. 38. Ἀεὶ μίαν ἁρπακτὴν πάντες βαδίζυσι, καὶ τὴν ἀπόθεσιν τῆς τροφῆς καὶ ταμιείαν p. 139. a. F.

Em. Ethic. Evdem. l. 7. c. 6. Καὶ τύτῳ χρώμενοι καιρίοι κινῆσι τὴν πρὸς τὰς ἄλλας φιλίαν p. 195. b. A.

Problem. l. 21. q. 14. Πληροῖ τὴν ἐπιθυμίαν, καὶ καθάπερ ἄιτιον } p. 199. a. G.
Ἔσι γάρ τι καὶ ἡ ἐπιθυμία

Ethic. Magn. l. 1. c. 34. & Evdem. l. 4. c. 1. Ὁ νόμος δὲ τὰ καλὰ πάσας ἀρετὰς πράττει p. 325. a. B. C.

Em. & Ex. Probl. l. 1. q. 53. l. 5. q. 34. Ὥσπερ γὰρ ἡ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος ἔυπνος p. 61. a. F.

Athenæus Ex. l. 8. Τῷ κενῷ χώρῳ δίδυ p. 77. b. D.
Ὁυ προσίχειν αὐτῷ ἔφη, ὅτι αὐτέρου τῦ σφυροῦ λέγει p. 118. a. F.

L. 13. Ἀιγεῖ συνοικήσασα τῷ Παιδίοις } p. 164. a. D.
Λάβε, εἶπε, καὶ κατάτραγε } E.

L. 14. Μάνιος Κύριος, ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς ἐπὶ γογγυλίσι διεῖλε p. 4. a. B.

Vind. L. 14. Σαβῖναι αὐτῷ πολὺ χρυσίον προσπεμπόνται ἔφη p. 4. a. B.

Athenagoras Ex. Legat. pro Christian. p. 7. Πάντας τὰς σπερματικὰς λόγυς p. 185. a. C.

Em. Legat. pro Christian. p. 7. Θεὸς ὀδῷ βαδίζει ἐπὶ γενέσει κόσμυ ἐμπεριειλημφός p. 185. a. C.

Em. de resurr. mort. in fine. Οἱ πολλοὶ... τοῖς τῇδε προπεπυσθόσι p. 348. b. E.

Avgustinus Em. Serm. ad fratr. in erem. *Ut contempler cælum & cælorum numina* p. 223. b. A.

Avrelius Victor Ex. Cæs. 15. §. 3. *Eo demum fortunatas urbes fore, si regna sint sapientiæ* p. 17. a. E.

Em. Epit. c. 16. §. 1. *Marcus autem Antoninus* p. 388. a. A.

Aytor Ex. Senarii. Ὁ σοφὸς ἐν αὐτῷ περιφέρει τὴν ὑσίαν p. 317. a. C.

Bio Boristhenites Em. apud Laërtium l. 4. Κατεγίνωσκε τῶν ἀνθρώπυς κατακαμόντων p. 94. a. B.

Boethius Ex. de consol. l. 1. c. 7. *Nubila mens, Hac ubi regnant* p. 42. a. E.

Capitolinus Em. in Marco. *Operam præterea pingendo sub magistro Diogeneto dedit* p. 426. B.

Cassiodorus Em. Epist. l. 1. 4. *Ficta severitatis personam inducere* p. 43. a. A.

Catullus Ex. *Tecum una tota est nostra sepulta domus* p. 131. a. A.
Sordebant tibi villica concubina hodie atque heri p. 292. b. C.

Cicero Orat. in Pison. N. *Ne tum quidem, cùm illum suum saltatorium versaret orbem, fortuna rotam pertimescebat* p. 275. b. E.

Ex. Milon. *Si tempus est ullum hominis necandi, qa multa sunt* p. 41. b. E.

Attic. Ep. I. 1. 13. *Mirandas ἐπισημασίας sine ulla pastoritia fistula auferebamus* p. 182. a. G.

Acad. l. 4. *Videris hoc Epicurus* p. 162. b. B.

Em. Divinat. 1. & 2. *Hoc vide circum, supráque, qod complexu continet terram...* p. 111. a. D.

Tuscul. l. 1. c. 108. *Condiunt Ægyptii mortuos* p. 133. a. B.

Parad. 5. *Qid denique non servi inertis?* p. 205. a. A.

de universo. *In eo influente atque effluente animo divino ambitus illigabant* p. 307. b. B.

de Legibus l. 1. *Ingeniúmque in se suum sicut simulacrum aliqod dedicatum putabit* } p. 388. a. A.
Qibus illustratis sapientia duce bonum virum

de Fato c. 17. *Chrysippus tanqam honorarius arbiter medium ferire volasse* p. 394. A.

Qi necessitate motus animos liberatos volunt p. 394. A.

Clemens Alexandrinus Ex. Strom. l. 3. p. 432. A. Ἐνσωματῦσθαι καὶ μεγενδεῖσθαι p. 307. b. B.

l. 4. pag. 481. C. Τύτυς ἐξάγειν ἑαυτὸς ἀμαρτύρως λέγομεν p. 62. a. G.

l. 6. pag. 666. B. Καθάπερ γὰρ τοῖς ἐρίοις ἡ σῦψις τῆς βαφῆς ἐμμένουσα... p. 71. A. B.

l. 7. pag. 719. B. Ἔυπιτος ἀνδρῶν, ὅσις ἐλπίζει θεὸς ὁσῶν ἀσάρκων p. 296. a. B. C.

Supp. Hortat. pag. 9. C. Μανικὰ ἀνθρώπων ἀπίστων σοφίσματα... p. 9. a. H.

Em. Pædag. l. 2. c. 12. Ὁυδὲ κατά τι ὀγκῦται p. 2. a. G. b. A.

Strom. l. 2. pag. 362. A. Ὁυ γὰρ φρονέσι τοιαῦτα πολλοὶ, ὁκόσοι ἐγκυρσύσυσιν p. 128. a. C.

l. 3. pag. 458. A. Αὐτίκα ἔυλογον ἐξαγωγὴν τῷ σπερμάτῳ συγχωρῆσι καὶ οἱ φιλόσοφοι p. 62. a. H.

l. 5. Ἀλλ' ὐδὲ οἱ παρὰ Πλάτωνι ἐν πολιτείᾳ πρὸς τῦ Ἀρμενίυ p. 131. a. C.

pag. 554. B. Ἀισχρὸν δὲ κρίνειν τὰ καλὰ τῷ πολλῷ ψόφῳ p. 272. a. C. D.

l. 7. pag. 717. B. Πότερον διαπνεῖται ὡς τὸ τῶν δαιμόνων γένος p. 179. a D.

Cydonius de morte contemn. Supp. Καὶ ἐνεργείας αὐτοί τε καὶ οἷς ἡμετέραν μέλει... p. 148. b. E.

Cyrillus adversus Julianum Ex. l. 9. p. 306. E. Edit. Lipsi. Ἔυπιτος ἀνδρῶν, ὅσις ἐλπίζει θεὸς ὁσῶν ἀσάρκων p. 296. a. B.

Curtius Ex. l. 7. c. 8. *Tu, qi te gloriaris ad latrones persequendos venire, omnium gentium, qas adisti, latro es* p. 298. a. E.

Dinarchus Ex. Orat. contra Pytheam apud Svidam. Ὥσπερ οἱ τὰς καλλίας τρέφοντες p. 204. b. B.

Dio Cassius Ex. l. 66. pag. 756. C. Πόλεις δύο ὅλας, τότε Ἡρακλείαν καὶ τὴν Πομπηίυς καλέσωσι p. 132. a. D.

Dio Prusæus Ex. Orat. 17. p. 248. Τὴν φλεγμαντὴν ἀγαπητὸν ἔι τις δύναιτο πραῦναι p. 151. a. E.

Supp. Orat. 16. p. 245. Εἰ δὲ, μή γε βαθέως p. 335. a. E.

Em. Orat. 4. p. 81. Λέγω δὲ διακρίναι στρατηγύς τε καὶ σοφιστὰς ἀπὸ τῶν εἰρημένων p. 277. a. D.

Orat. 37. p. 467. Ἀλλὰ τὸν αὐτῷ ὅπερ ἔτυχε περικείμενος } p. 251. b. F.
Πέρσαι μὲν ὖν ἐπὶ τοσῦτο δυσφορεῦσιν

Orat. 72. pag. 630. Ὅυς ἂν ἴδωσι παιδαγωγῷ σχῆμα ἔχοντας p. 314. b. D.

Diodorus Siculus Ex. l. 16. c. 95. Τὸν βασιλέα νεκρὸν ἐξέτεινεν p. 94. a. A.

Em. l. 2. pag. 102. Περιχέυσαντες αὐτοῖς πολλὴν ὕλην p. 133. a. G.

l. 16. pag. 480. Μαχὰς ἀφαιρύμενος ἐλπίδας θανάτων πολύμοχθον αἰδας p. 321. b. A.

Diogenes Cynicus Em. Epist. 17. Ὁ Κύων τοῖς Ἕλλησιν ὀνομαζομένοις οἰμώζειν p. 282. b. C.

Donatus N. qi *personam eandem* negat *plus qinqies prodire in proscenium* p. 364. b. A.

Empedocles Em. apud Plutarchum de Isid. & Osir. pag. 360. C. Παῦροι δὲ ζωῆσι βίυ μέρος ἀθρήσαντες p. 309. a. C.
Σφαῖρον κυκλοτερῆς, μιμῆς περιτείθη χαίραν p. 349. b. A. B. C.

Ennius Ex. & Em. apud Servium Æn. 1. 8. *Neqe me decet hanc carinantibus edere chartis* } p. 21. a. F.
Contra carinantes verba atqe obscæna profatus.

apud Gellium l. 19. c. 10. *Otio qi nescit uti, plus habet negotii...* p. 45. a. F. 111. b. C. 113. b. D.

Epicharmus Em. apud Plutarchum ad Apollonium. Συνηρίθη καὶ διηρίθη. ᾗ ἀπήνθιν ὄθεν... p. 59. a. C. 225. a. C.

apud Plutarchum in Pelopida. Ὁυ φιλάνθρωπος τόγ' ἴσθ' ἔχεις νόσον... p. 226. a B.

Epictetus Ex. apud Stobæum tom. 2. tit. 119. Νάττα τυτονὶ τὸν θύλακον p. 68. a. C.

Enchiridii cap. 1. Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐφ' ἡμῖν } p. 396.
cap. 2. Τὰ μὲν ἐφ' ἡμῖν ἐσι φύσει ἐλεύθερα } B.

cap. 7. Κύφως μέν τοι, καὶ μεθ' ὑπιξαιρέσεως p. 91. a. C 396. A.

Dissertat. l. 3. c. 7. Τὸν θεόν σοι p. 213. b. C. D.

cap. 14. Τὰ δὲ κατ' ἔνστασιν p. 418. H.

cap. 23. Παῦσατε, τὸς θεὸς ὑμῖν καλὰ... } p. 213.
Θαυμαστὸς, κύριε, τὴν ἐμήν σοι σωτηρίαν } b. C. D.
cap. 26. Παῦσαι, τὸς θεύς σοι, ἐμπαίζων...

Ex. & Em. Enchiridii cap. 35. Δοκεῖς ὅτι δύνασαι ἀναύτως ἐυδίειν, ἀναύτως πίνειν... p. 237. b. C. D.

Dissertat. l. 3. c. 12. Ἔξω νενευκὼς ἐσι p. 6. a. H.

Ἐφίλκυσαι βρόγχοι ψυχρῦ p. 6. b. A.

cap. 22. Τὸν θεόν σε p. 213. b. C.

Supp. Enchiridii cap. 16. Ὅτι τῦτον θλίβει, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τύτων p. 168. a. F. b. A.

Supp. & Ex. Dissertat. l. 3. c. 24. Τὸν καθόμενον ἡμῶν κὰ παλαικῶς προϊσάμενον, ἐν τοῖς ἰδίοις p. 259. b. D.

Em. Enchiridii cap. 7. Ἵνα μὴ δεδεμένος ἐκβληθῇς ὡς τὰ πρόβατα p. 74. b. C.

cap. 11. Ἵνα ἐπ' ἐκείνῳ ᾖ τὸ μὴ ταραχθῆναι p. 254. b. C. D.

cap. 16. Ἀλλ' ἐυθὺς διαίρει παρὰ σεαυτῷ p. 168. a. F. b. B.

cap. 20. Ὑπὸ τῆς φανταισίας συνεπαρθείς p. 168. a. C.

cap. 24. Ἴσθι ὅτι ἀπώλεσας τὴν ἕξιν p. 237. b. E.

cap. 33. Ἐὰν ἡδονῆς τινος φαντασίαν λάβῃς, φύλαξαι σεαυτόν... p. 168. b. C.

cap. 41. Ὥσε, εἰ κακῶς αὐτῷ φαίνεται, ἐκεῖνος βλάπτεται... p. 186. a. C.

cap. 50. Ἐν μηδενὶ παραβαίνειν τὸν διαρρῆδην λόγον p. 69. b. F.

Dissertat. l. 1. c. 1. Τί λέγει ὁ Ζεὺς Ἐπίκτητε p. 167. b. D.

cap. 2. Σὺ ἑαυτὸν ἠγῇ μίαν τινὰ εἶναι κρόκηντῶν ἐκ τῦ χιτῶνος... p. 329. b. D. E.

cap. 3. Τί ὖν ἀφεὶς ἐκεῖνο, τύκοις προσέθηκας p. 355. a. C.

cap. 9. Ταύτην ἐγκαλαλιπεῖν δεῖ ἡμᾶς p. 222. b. E.

cap. 12. Τῶν ἐπὶ γῆς καὶ τῶν ὑρανίων p. 47. b. D.

l. 2. c. 1. Ἔδει μὲν ὖν πρὸς μὲν τὸν θάνατον τὴν φυγὴν p. 338. b. A.

cap. 15. Πρὸς τὰς σκληρῶς τινῶν ὧν ἔκρισιν ἐμμένοντας p. 389. A.

cap. 16. Ὡς παιδιᾷ παραμένει p. 164. b. F. 165. a. A.

cap. 18. Ὁυχὶ τὰς σάρκας τύτυς παίκλας p. 70. a. D.

cap. 19. Λέγε μοι, τὰς θεὰς, οἷα πρόσωπα ἔλεγες p. 213. b. D.

l. 3. cap. 17. Ἀλλ' ἡ γυνή μοι κακῶς χρῆται. Ἄλλο ὖν ὐδέν p. 257. a. A.

cap. 20. Καὶ ὕτως ἐμοὶ προγυμναστὴς γίνεται p. 182. b. F.

cap. 22. Ἀπειρίσπαστον εἶναι δεῖ ὅλον τῇ διανοίᾳ τῦ Θεῦ p. 77. b. F.

cap. 23. Φιλόσοφος δ' ἐπ' ἀκρόσυν παραπαλεῖ; ὐχί p. 150. b. F.

cap. 26. Οἶδα τί ἐσι ὅλον, ἐυτυχὲς ὡς δοκεῖ, ᾧ τετυφλωμένος p. 302. a. E.

Προθίσθαι δὲ τῇ διοικήσει τῶν ὅλων p. 353. a. B.

l. 4. cap. 1. Ἀπαιτῦντι τῷ θεῷ, ἃ δέδωκεν, ὐκ αἰσθήσῃ p. 300. b. A.

cap. 3. Ἀλλὰ μικρὸν πρὸς τὸν ἄνεμον ἄν ἐπισρίψῃ p. 78. b. A.

cap. 4. Εἰ τ' αὐτὸ καίγὼ ἁμαρτάνω, πῶς ὖν παύσομαι p. 308. b. A. B.

cap. 7. Προσκείσομαι διάκονος, κὰ ἀκόλυθος ἐκείνῳ συνοσμῶ, ὁρίγομαι p. 303. b. B.

cap. 14. Ἀεὶ δ' εἰς ἄλλον κὰ ἄλλον χρόνον εἰνθει p. 246. a. E.

Epicurus Em. apud Laërtium l. 10. Διά τε ὀδὲ ὅτε μέν τις τρυφᾶν p. 23. b. F. G.

Epistola ad Menœcum. Ὥστε φιλοσοφητέον κὰ νέῳ Διὰ τὴν χάριν τῶν γενομένων } p. 38. b. C.

Epigrammatarius Ex. Ἐι τις ἀχαλκεῖ μηκίτι πεινάῳ, θεὶς τὸ χιτεπάριον p. 117. b. D.

Epiphanius Ex. Hæreſ. 66. §. 9. Πλεῖα γὰρ θέλει λέγειν ἥλιόν τε καὶ σελήνην p. 293. b. F.

Em. adverſus Hæreſ. Tom. 3. lib. 3. Epilog. §. 9. Τὸ τέλος πάντων τὸ ἡδυπαθὴς εἶναι p. 102. b. E.

Etymologus Em. in ἅιμα. Ἅιμα γὰρ ἀνθρώποις περικάρδιον... p. 96. a. A.

Evnapius Em. in Liban. Οὐδεὶς τῶν..... συνηστίας ἀξιωθέντων ἀπῆλθεν ἄδηκτος p. 333. b. F.

Evripides Ex. Andromach. Ἑλικτὰ πάντα, κ' οὐδὲν ὑγιές p. 248. a. F.

Hippol. Coronat. Ὀρθώσας' ἐκτείνοντες ἄβλιον νεκύν
Ἤδη γάρ, ὡς νεκρὸν, νιν ἐκλείπουσι δή
} p. 93. b. F.

Iphigen. Tavric. Θανόντα μᾶλλον, ἢ βλέποντ' ἔξω φίλων p. 313. a. D.

n. 608. Ὃν οὐδὲν ἧσσον ἢ μὲ φῶς ὁρᾶν θέλῳ
n. 674. Αἰσχρὸν θανόντος σε βλέπειν ἡμᾶς φάος
} p. 313. a. F.

Troad. n. 26. Νοσεῖ τὰ τῶν θεῶν, οὐδὲ τιμᾶσθαι θέλει p. 293. b. E.

n. 269. Ἆρά μοι ἄελιον λεύσσει p. 313. a. E.

n. 628. Οὐ ταυτὸν τῷ βλέποντι καθανεῖν p. 313. a. D.

Jon. n. 1121. Ἥδιον ἂν θανοίμην, ἢ θ' ὁρᾶν φάος p. 313. a. E.

apud Plutarchum ad Apollon. p. 104. A. Ὁ δ' ἄλβος οὐ βέβαιος, ἀλλ' ἐφήμερος p. 132. b. A.

Hecuba n. 285. Τὸν πάντα δ' ὄλβον ἦμαρ ἓν μ' ἀφείλετο p. 132. b. B.

Hypſipyle. Ὅσις δ' ποτεῖ βροτῶν
Θάπτει τε κἀκτα
Κτᾶται νέα
Αὐτός τε θνήσκει
Κεῖται δ' ἄχθουσαν βροτοί
Γῆν ἀναγκαίως δ' ἔχει βίον θερίζειν
Δεινὸν γὰρ οὐδὲν τὸν τῶν ἀναγκαίων βροτοῖς
Γῆ κἀμὶ σκιὰ, τὸ μηδὲν ὡς οὐδὲν βλέπεις p. 309. a. F.
} p. 221. a. F.

Supp. apud Clementem Strom. l. 6. p. 627. D. Θνήσκει δ' οὐδὲν τῶν γινομένων p. 225. a. A.

Em. apud Clementem Strom. l. 6. p. 627. D. Ἄλλο πρὸς ἄλλο μορφὴν ἑτέρων ἐπέδειξε p. 225. a. B.

apud Theophraſtum Fragm. Metaphyſ. Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἐσθλὰ κἀκά p. 408. H.

Creſphonte. Φιλῶν μάλις' ἐμαυτὸν, οὐκ αἰσχύνομαι p. 349. b. F.

Ino. Τοῖς δὲ κίνδυνος μόλις
Κύκλος γὰρ αὐτὸς καρπίμοις τε γῆς φυτοῖς
Θνητῶν τε γενεᾷ
} p. 221. b. C.

Em. & Ex. Νικεῖσι καὶ σφαλεῖσι κὴ μαντεύμασι p. 225. b. B.

Euſebius N. in canone Chronico, qi Maximum Tyrium inter Marci præceptores collocat p. 18. b. G. 388. a. A.

Euſtathius Em. ad Iliad. B. Ὅς προσπαθῶς πῶς ἔχομεν p. 348. b. B.

N. ad Homer. Odyſſ. Υ. v. 23. p. 77. a. B.

Evtropii Paraphraſtes N. apud Svidam, qi refert ad Antoninum adhuc privatum, qæ ejus ſunt ad imperii faſtigium producti. Mer. Caſavb. Teſtim. de Antonin. A. a. 4. verſ. b.

Favorinus Ex. apud Stobæum tom. 2. tit. 105. Ὥσπερ ἀμίλει ὁ ποιητὴς διεξέρχεται p. 131. b. B.

Frontinus de Aqæductibus Em. *Irriguos agros, tabernacula, corruptelas* p. 206. b. E.

Galenus Ex. de affect. dignoſc. & cur. cap. 1. Τί ποτε βέλεται σημαίνειν p. 293. b. C.

Em. Diſſert. qâ probat animam ſeqi temperaturam corporis c. 6. Ὡς ἐχόντων λέγεται τῶν καλῶν p. 231. a. C.

de affect. cur. cap. 5. Ἀνεώχθη σε ἡ θύρα διαπαντὸς τῆς οἰκήσεως
Ἔξεσι τοῖς συνήθεσιν εἰσιέναι
} p. 297. b. D.

Ὑπὸ τῶν εἰσιόντων ἐυρίσκεσθαι μηδενὶ τῶν μεγάλων ἁμαρτημάτων κατηλειμμένον p. 297. b. E.

Gellius Ex. N. A. 1. 2. *Ac ne oris quidem ave vultûs ſerenitatem.... obnubilari* p. 42. a. E.

Gnomologus vetus Em. Ὡς ἡδὺ τοῖς σοφοῖσι p. 251. a. B.

Heracleo Em. Ἐν πείσῃ, ἀντὶ τῦ κατὰ χάριν p. 77. a. B.

Heraclitus Ex. Ἐπίσασθαι γνώμην ἥτε δι κυβερνήσει πάντα διὰ πάντων p. 403. A. C.

Heſiodus Em. Oper. 1. v. 294. Ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει p. 101. a. D.

Em. & Ex. Oper. 1. v. 297. Ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ p. 101. a. E. b. C.

Heſychius Em. in Ἐπίκοτα. Σοφοκλῆς, Ναυπλίῳ τῷ πλέοντι p. 215. a. E.

Hierocles Em. Ἐν τῷ περὶ φιλαδελφίας apud Stobæum tom. 2. tit. 81. Οὕτω δὲ καὶ ἡμᾶς ἀνθρώπους γε ὄντας, καὶ τὴν ψυχὴν p. 36. b. D.

Hippocrates Ex. in lib. Περὶ παρθενίων p. 125. Αἱ δὲ παρθένοι, ὀκόσῃσιν ὥρῃ γάμου παραγωρέουσιν p. 31. b. C–F.

Homerus Ex. Iliad. A. v. 91. Ἐυχετᾶσθαι εἶναι p. 293. b. F.

v. 159. Πρὸς Τρώων p. 54. b. C.

B. v. 350. Φημὶ γὰρ ἐν κατασεῦσαι ὑπερμενέα Κρονίωνα, Ἀστράπτων ἐπιδεξί' p. 68. b. C.

E. v. 47. Σίγυνος δ' ἄρα μιν σκόλος εἶλε p. 313. a. C.

v. 82. Τὸν δὲ καὶ ἔσσε ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος p. 313. a. B.

v. 903. Μάλα δ' ὦκα περιβρέφεται κυκλίοντι p. 345. b. F.

Π. v. 350. Θανάτῳ δὲ μίλαν νέφος ἀμφεκάλυψεν p. 313. a. C.

v. 485. Κεῖτο τανυσθείς
Φ. v. 119. Κεῖτο ταθείς
} p. 93. b. D.

Odyſſ. Φ. v. 85. Ἐφημέρια φρονέοντες p. 122. b. F.

Em. & Ex. Od. Ζ. v. 477. Καὶ σακέεσσι περιτρέφεται κρύταλλος p. 345. b. E. 346. a. A.

Υ. v. 23. Τῷ δὲ μάλ' ἐν Πίσῃ κραδίη μένε τετληυῖα p. 77. a. B.

Horatius Ex. Od. 1. 6. *Jam te premet nox, fabulaqe manes* p. 359. a. D.

l. 2. 2. *Ilium aget penna metuente ſolvi fama ſuperſtes* p. 261. b. A.

Epod. 11. *Contra lucrum nihil valere candidum pauperis ingenium* p. 115. b. H.

12. *Nec naris obeſa* p. 278. a. C.

Sat. l. 1. 4. *Commiſſa tacere qi neqit, hic niger eſt*
Hic tibi comis, & urbanus, liberqe videtur, infeſto nigris
} p. 116. a. B.

Hic nigra ſuccus loliginis p. 116. a. C.

5. *Animæ, qales neqe candidiores terra tulit* p. 116. a. A.

7. *Regis Rupili pus atqe venenum* p. 82. b. C.

l. 2. 6. *Vernáſqe procaces Paſco libatis dapibus* p. 26. a. B.

7. *Nervis alienis mobile lignum* p. 207. b. D.

Epiſt. 1. 2. *Ruſticus expectans, dum defluat amnis* p. 108. a. A. 314. a. E.

4. *Albi noſtrorum ſermonum candide judex* p. 115. b. F.

17. *Si te primam ſomnus in horam delectat* p. 400. C.

Scurror ego ipſe mihi, populo tu p. 360. a. D.

Art. *Nec verbum verbo curabit reddere fidus interpres* p. 198. a. A. 314. b. A.

Qod perfectum decies non caſtigavit ad unguem p. 82. b. B.

Em. Sat. l. 1. 2. *Regibus hic mos eſt ubi equos mercantur, opertos inſpiciunt* p. 280. b. D.

Ex. & Em. Epiſt. 1. *Eſt qodam prodire tenus, ſi non datur ultra* p. 144. b. B.

Vind. Art. Poët. *Succeſſit vetus his comædia...* p. 418. B.

Jo Ex. apud Plutarchum in collat. terr. & aqat. Στρόβιλον ἀμφ' ἄκανθαν εἰλίξας δίνας p. 217. b. D–G.

Iſidorus Peluſiota Em. Epiſt. 1. 470. Τὸν μέλανα ὑποτύργου p. 3. b. H.

Julianus Em. Orat. 8. pag. 242. B. Οὐθὲν μέλει μοι. τ' αἰμὰ καὶ καλῶς ἔχει p. 289. a. B.

Juſtinus Em. Epiſt. ad Diognet. pag. 497. Καὶ Χριστιανοὶ γινώσκονται μένοντες ἐν τῷ κόσμῳ p. 289. a. D.

Juvenalis Ex. Sat. 4. *Nuda ac tremebunda cruentis Ereptat genibus* p. 401. E.

6. *Et propter vitam vivendi perdere cauſſas* p. 191. a. A.

7. *Res nulla minoris conſtabit patri qàm filius* p. 2. b. F.

8. *Rarus enim fermè ſenſus communis in illa fortuna* p. 23. a. E. 388. D.

10. *Permittes ipſis expendere numinibus, qi conveniat nobis...* p. 146. b. C.

13. *Et Stoica dogmata tantum à Cynicis tunica diſtantia* p. 117. a. D.

14. *Nunqam aliud natura, aliud ſapientia dicit* p. 151. b. D.

Em. Sat. 13. *Et mirantí jam ſub aratro piſcibus inventis...* p. 243. a. D.

Ex. & Em. Sat. 14. *Nil prater nubes & cæli numen adorant* p. 110. b. E.

Lactantius Em. *Sed non, ait Cicero, & Jovis regno...* p. 166. b. E.

Laërtius Ex. l. 7. Zenone. Τήν τε ἀκροκλισίαν ἐπισήμην... p. 83. a. F. b. D.

Ex. & Em. l. 4. de Lacyde. Τοῦτον φασὶ καὶ περὶ τὴν οἰκονομίαν γλυκύταλα ἰσχνέαν p. 143. a. E. 152. b. H.

l. 7. Zenone. Θεωρητικόν τε εἶναι, καὶ ποιητικὸν τῶν πρακτέων p. 247. a. D.

Ἕν τε εἶναι θεὸν καὶ νῦν, καὶ εἱμαρμένην, καὶ Δία p. 281. a. E. F.

l. 10. Συνουσίαν δὲ ἔνιος μὲν οὐδέποτε. ἀναιρετὸν δὲ, εἰ μὴ καὶ ἕβλαψεν p. 151. a. F.

Οὔτε κολάσειν οἰκέτας. ἱλεήσειν μέν τοι.... p. 151. b. A.

Libanius Exp. vita ſua. Οἱ τῇ δόξῃ τῶν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ῥηγνύμενοι p. 239. b. F.

Orat. 3. pag. 112. C. Ἡ τοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρίζειν τὴν αἰδὼ βέλτιστη p. 293. b. D.

Em. Orat. 19. pag. 509. D. Πεπτήκοντα παῖδας ὁρῶμεν ὀφθαλμοῖς πατέρων κειμένους p. 320. b. G.

Declamat. 11. Δότε μοι προτεῖναι φιλοσοφίαν ἢ τύχῃ p. 326. b. B.

Livius Ex. l. 5. *Annona nihil mutavit* p. 156. b. A.

Lucianus Em. & Ex. de luctu pag. 306. Ὁ δὲ Ἰνδὸς ὑάλῳ περιχέων p. 133. a. E. F.

Em. Necyomantia. Τὴν τυμπανίδα μετενίδησε p. 358. a. C.

Lucretius Ex. l. 2. *Prob ſancta deûm tranquilla pectora pace, Qa placidum degunt ævum, vitámqe ſerenam* p. 42. a. D.

Ludunt, in numerúmqe exultant ſanguine læti p. 62. a. B.

l. 3. *Brevis hic eſt fructus homullis* p. 191. a. B.

l. 5. *Uſqe adeo res humanas vis abdita qadam obterit* Mer. Caſavb. de Antonin. Teſtim. A. a. a. verſ. a.

Manilius Em. Aſtronom. l. 2. *Qis cælum poſſit, niſi cæli munera noſſet* p. 163. b. D. 317. b. B.

Cognatámqe ſibi mentem vertiſſet ad ipſam
Et primas qi dant leges naſcentibus aſtra?
} p. 317. b. C.

Martialis Ex. l. 1. Epigr. 42. *Non es, crede mihi, qid ergo? verna es*
lib. 5. Epigr. 38. *Deflere nonne vernula pudet mortem?*
} p. 26. a. B.

lib. 3. 16. *Sed te, memento, Nunc in pellicula, cerdo, tenere tua* p. 118. a. F.

l. 10. 47. *Summum nec metuit diem, nec optat* p. 81. a. E.

lib. 14. Epigr. 54. *Si qis plorator collo vernula pendet* p. 26. a. A.

Maximus Tyrius Ex. Diſſert. 30. Οὐκ ἀποκρινεῖται ὁ Ἀσκληπιὸς αὐτοῖς p. 401. C. D.

Em. Diſſert. 25. Καὶ ἄνθις ἂν ζῶντας μὴ τὸν ἐκείνων βίον p. 127. a. E.

Supp. Τοῦτον ἐλαύνειν τῷ λόγῳ Θεμιστόκλεα

χόν τινα p. 232. a. A.

Menander Ex. in certamine cum Philistione. Ἀυτῶν τε δόξῃ καὶ κάλλει τῶν σωμάτων p. 66. b. B. C.

Em. & Ex. in Eqisone. Τὸ γὰρ ὑπολειφθὲν τῦφον εἶναι πᾶν ἔφη p. 54. b. G. 55. a. A. B.

Mimnermus Em. apud Stobæum. Ὅτ' ἄϊψ αὐγὴ ἄυξεται ἠελίου p. 312. a. G. H.

Τερπόμεθα, πρὸς θεῶν, εἰδότες ὅτε κακόν p. 312. a. H. b. A.

Nazianzenus Em. Orat. pro Pavp. Τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀσφάλειαν τὴν τέτων φυγὴν νομίζομεν p. 264. b. F.

Ex. Carm. de natura humana 13. n. 119. Γλῶσαν ἐφημερίων ἴκφυγες ἀφραδίαν p. 122. b. D.

Nicetas Ex. in Manuel. l. 4. c. 5. Καὶ χθὲς καὶ πρώην, οὐ ἔσιν ὅλως, ἐγυάρισας p. 292. b. A.

Nigidius Ex. apud Gellium l. 4. c. 9. *Religentem esse oportet; religiosum nefas* p. 192. a. F.

Numenius Ex. apud Evsebium Præpar. l. 14. c. 7. Ἦν Λακύδης ὑπογλισχρότερος, καί τινα τρόπον ὁ λεγόμενος οἰκονομικός p. 143. a. E. F.

Oppianus Ex. Ἁλιευτικ. l. 3. n. 81. Ἡδὲ ὑποχαὶ περιηγίες, ἥδε σαγῆναι p. 298. a. A.

Origenes N. *qi tunicas pelliceas, qibus protoplastas Deus induit* Gen. c. 3. v. 21. *vult esse corpora, qibus anima amicsantur* p. 288. a. E.

Ovidius Ex. Amor. 1. Eleg. 4. *Qa qia non potuit, non facit, illa facit* p. 330. b. A.

Eleg. 5. *Qàm castigato planus sub pectore venter* p. 82. b. A.

Eleg. 8. *Et celer admissis labitur annus eqis* p. 44. a. B.

Art. l. 1. *Videris Atrides* } p. 162. b.
l. 3. *Viderit utilitas* } B.

Rem. Amor. l. 1. *Qi non est hodiè, cras minùs aptus erit* p. 246. a. C.

3. Trist. 6. *Qiqe est in charis animi tibi candor amicis* } p. 115.
4. Pont. 14. *Tam felix utinam, qàm pectore candidus essem* } b. G.

Em. Rem. Amor. l. 2. *Et multùm saliens incitat unda sitim* p. 64. a. D.

Vind. & Ex. Metam. 1. Fab. 8. *Vapor humidus omnes Res creat* p. 408. G.

Pacuvius Ex. in Atalanta. *Qid istuc? vultum qa caligas tristitas?* p. 42. a. E.

Palæphatus Em. de incredib. Ἐφὶν ἃ ἐγένετο, καὶ νῦν ἔτι p. 205. b. B.

Pavsanias Ex. in Atticis. Τὰ μὲν ἐς Τελμίδην
Corinthiacis. Τὰ δὲ ἄλλα ἐς αὐτὴν ἐστιν εἰρημένα } p. 1. a. D. b. A.
Eliacis 1. Οἱ ἀποσιμνύοντες τὰ ἐς αὐτὸν

Persius Ex. Sat. 2. n. 6. *Non tu prece poscis emaci* p. 146. a. G.

v. 31. *Ecce avia, aut metuens divum* p. 2. a. B.

n. 74. *Et incoctum generoso pectus honesto* p. 70. b. F.

3. n. 7. *Turgescit vitrea bilis: Findor* p. 239. b. G.

n. 66. *Discite o miseri, & causas cognoscite rerum* p. 290. b. C.

n. 93. *Veteres avias de pulmone revello* p. 2. a. B.

n. 103. *In portum calces rigidos extendit* p. 93. b. F.

5. n. 122. *Nec cum sis catera fossor, Tres tantùm ad numeros satyrum moveare Batbylli* p. 62. a. B. C.

n. 144. *Calido sub pectore mascula bilis Intumuit* p. 74. a. D.

Petronius Em. *Qid ille alter, qi togæ virilis die stolam sumpsit?* p. 7. a. G.

Phœdrus Ex. fab. 89. *Tempus elapsum semel, Non ipse possit Jupiter reprehendere* p. 42. b. C.

Philo Em. de Mundo pag. 9. D. Τότε ὃν ἐξαπολέσθαι ἀνήνυσον καὶ ἄπαυστον p. 98. a. F. b. A.

de Libertate viri boni p. 871. C. Ὅθεν καὶ τὰ τρία μέτρα φιλοσόφως ἐκεῖνά φασιν εἰρῆσθαι p. 341. a. F. G.

Supp. de libertate viri boni pag. 879. D. Ψυχὰς δ' ὃ δύναται ποιεῖν ἄ μὴ βάλονται p. 253. a. D.

Pindarus Ex. Olymp. 1. Κόρῳ δ' ἵλεν ἄταν ὑπέροπλον p. 314. a. E.

apud Scholiasten Aristophanis in Nubibus. Τί με καλεῖς ὦ ἐφήμερε p. 122. b. E.

Em. apud Plutarchum Nat. Qæst. 17. Πᾶσιν πολίεσσιν ὁμιλεῖ p. 12. b. G.

Plato Ex. de legibus l. 3. p. 804. C. Χθὲς καὶ πρώην γεγονότα p. 292. a. E.

in Symposio. Ἐὰν ἐθίλῃ παύεσθαι ἡ λύγξ p. 293. b. E.

Em. de legibus l. 6. p. 869. Τῷ παῖδας παίδων καταλείποντι ἀεὶ τῷ θεῷ ὑπηρέτας παραδιδόναι p. 249. a. B.

l. 7. p. 884. A. Τὰ δὲ κατὰ χεῖρας αἰόλας τροφῶν καὶ μητέρων... } p. 352. a. B.
Αὐτοὶ διὰ τὰ ἤθη διάφορα αὐτὰ πεποίηκαμεν

Timæo. Ξυνέδοξε τῷ πλείονι βίᾳ.... τὸν ἐλάττονα ἀμείνονα ὄντα πάντῃ πάντως προαιρετέον p. 264. a. G.

pag. 1085. A. Ὡς καλόν τι λίγεται τῶν κακῶν p. 231. a. B. C.

pag. 1093. D. Ἐξ ὧν εἰς σπέρμα καὶ γόνον μερίζεται p. 397. E. F.

Epist. 2. Τὴν ἐμὴν καὶ σὴν λυκοφιλίαν καὶ ἀκοινωνησίαν διὰ σὲ ἀπεργάσατο p. 328. a. C.

apud Antonium Meliss. l. 2. cap. 74. Ὡς τῶν ἀσκῶν τὸν ἀέρα... p. 344. a. G.

Vind. & Ex. Axiocho Tom. 3. p. 369. Οὐδὲ ἄπιστα ταῦτα τῆς ὁμοχροίας p. 413. B... E.

Convivio extremo. Καὶ τὰ ἀλγεινότατον ὧν ἄντις δηχθείη p. 417. A.

Plavtus Ex. Avlul. act. 3. scen. 5. *Nimis lepidè verba fecit ad parsimoniam* p. 1. a. C.

Capt. act. 4. scen 2. *Non enim es in senticeto, eò non sentis* p. 418. C.

Act. 2. scen. 2. *Sine populi suffragio adilitatem hic qidem gerit* } p. 416.
Em. & Ex. Capt. act. 4. scen. 2. *Euge edictiones adilitias hic habet* } A.

Circul. act. 3. scen. 1. *Noli verberare lapidem, nè perdas manum* p. 134. b. G.

act. 4. scen. 2. *Uti musca, culicesqe, pedesqe, pulicesqe* p. 67. a. D.

Bacch. act 3. scen. 1. *Stulti, blenni* p. 278. a. B. C.

Epid. act. 3. scen. 4. *Qi me omunxisti mucidum* p. 278. a. B.

Mercat. act. 5. scen. 3. *Voluptas est malorum escæ* p. 151. a. F.

Pseudol. act. 3. scen. 2. *Si qò gradietur, pariter progrediminor* p. 117. a. C.

Trin. act. 4. scen. 2. *Tu te itidem ut Charmidatus es, rursum recharmida* p. 186. b. F.

act. 5. scen. 4. *Nos homunculi, salillum animæ, qam cùm extemplo amisimus* p. 57. a. E.

Em. Stich. act. 1. scen. 2. *Cui male faciendi est potestas* p. 330. a. B.

Plinius Ex. l. 2. cap. 6. *Hic cæli tristitiam discutit, atqe etiam humani nubila animi serenat* p. 42. a. D.

l. 10. cap. 35. *Uniones exaluminati* p. 189. a. E.

Supp. l. 2. cap. 93. *Et qicqid est, ubi saltem busta urbium* p. 131. a. B.

Em. l. 17. cap. 22. *porrigere* p. 82. a. G.

Plutarchus Ex. Pompejo. Ὡς οὐκ ἦν ἐκείνῳ συναπαυσαμένην ἀδήκτως ἀπελθεῖν p. 333. b. G.

Galba. Βίον ἀκύμονα p. 355. b. E.

de adulat. pag. 55. D. Ἄκρατον αἰεὶ καὶ ἄδηκτον ὁμιλίαν ὑπονοεῖν p. 334. a. B.

de profect. indic. pag. 82. E. Θεοί νύ τοι ὄλβια δοῖεν p. 182. b. E.

de ser. num. vind. pag. 566. D. Ἄδειν αὐτὴν περὶ τῶν μελλόντων ἐν τῷ προσώπῳ τῆς σελήνης περιφερομένην p. 225. a. F.

Em. Lycurgo pag. 42. D. Πῶς δ' οὐκ ἄν εἴη Χαρίλαος ἀνὴρ ἀγαθός... p. 267. b. C. D.

Coriolano pag. 229. D. E. Τῆς ψυχῆς τὸ πρακτικὸν καὶ προαιρετικὸν ἀρχαῖς τισι καὶ φαντασίαις καὶ ἐπινοίαις ἐγειρόντες p. 390. D. E.

de profect. indic. pag. 82. B. Καὶ τὰ περὶ τὸν βίον ἐγκρίμματα p. 360. a. F. G.

Sympos. pag. 152. A. Εἰ μόνον εἴη φρόνιμον p. 22. a. F.

de virt. moral. p. 446. E. Ὥσπερ ὑπὸ πληγῆς κυνὸς ἢ γαλεὸς ψόφῳ τῶν ἡδονῶν.... p. 330. b. C.

de ira cohib. pag. 457. A. Οὕτως ἐν ταῖς μαλακωτάταις ψυχαῖς ἡ πρὸς τὸ λυπῆσαι... p. 335. a. B.

de Orac. defit. pag. 413. A. Θαυμαστόν ἐστιν, εἰ τοσαύτης εἰς κακίας ὑποκεχυμένης p. 167. a. C.

de tranqillit. pag. 469. D. Καί τί φήσας τις ἂν ἔκ ἔχωμεν p. 217. a. A.

pag. 477. A. Οὐτις ἐμοὶ τῶν ἄλλων ἐπαίτιος p. 352. b. D.

Περὶ ἀδολεσχίας. *Fulvius* perperam legitur pro *Fabio* p. 286. b. B.

Symposiac. l. 2. cap. 1. Καθάπερ τὰ παρεγκιρνάμενα μέλη p. 333. b. E.

l. 8. cap. 5. Καὶ τὸ βάψαι δίηται κίκλησκεν ὁ ποιητής p. 189. a. G. H.

cap. 9. Οὐ μέν τοι νῦν γε καχθὲς p. 292. a. B.

de facie lun. pag. 927. E. Καὶ ὃ πιέζει τὸ λιθῶδες ἐπικείμενον p. 336. a. D.

de esu carn. l. 1. pag. 993. A. Ὄψα καὶ τροφὴν προσέτι εἰπεῖν τὰ μικρὸν.... p. 174. b. C.

de Stoic. contradict. cap. 38. Τὸ πνεῦμα μεταβάλλειν καὶ γίγνεσθαι ζῶον p. 357. b. A.

de commun. notit. cap. 20. Πάντων πραγμάτων... ἀπιδοῦσαν πρὸς τὴν ἔννοιαν p. 338. a. C. D.

cap. 39. Τῆς ἐνεργείας πρόδηλοι p. 153. a. B.

adversus Epicureos pag. 1105. A. Τὸ γὰρ ἀναισθητεῖν τὸ λυθῆναι... p. 173. a. A.

Em. & Ex. de virt. mor. pag. 446. B. Ὅσις ἐκ μὲν γῆς ἀπήρται βρόχοις... ἡμῖν δ' ἐυκρατεῖ τὰ πείσματα p. a. B. C.

Supp. de igne & aqa p. 956. A. Ἡ δὲ πυρὸς χρῆτις ἐχθὲς φασὶ καὶ πρώην ὑπὸ Προμηθέως p. 292. b. A.

Pollux Em. l. 4. cap. 7. §. 1. Ἐπιμύριον ᾠδή p. 3. b. G.

Polybius Ex. l. 5. cap. 26. Οὕτως γὰρ εἴσιν ὅτοι παραπλήσιοι ταῖς ἐπὶ τῶν ἀβακίων ψήφοις p. 185. a. A.

Em. apud Svidam in v. καθικόμενοι. Πάντας μὲν γὰρ οἱ βασιλεῖς καὶ φίλους προσαγορεύουσι... p. 189. b. C.

Pomponius Ex. *Corpus continuum, qod continetur uno spiritu* p. 361. b. E.

Porphyrius Em. apud Stobæum Tom. 1. l. 1. tit. 40. Συνδεῖν ὀσημέραι τὸ σῶμα τὸν δεσμόν p. 46. b. D.

de abstinentia l. 1. §. 44. Ὁ δὲ πολλὰ πράττειν παρεὶς τῷ λογισμῷ, καὶ σὺν τούτῳ πράττειν p. 256. a. D.

Em. & Ex. de abstinentia l. 4. §. 20. Καὶ τὸ ἰκτικῶς διαμένειν p. 176. b. D.

Procopius Ex. ἐν τοῖς ἀνεκδότοις. Ἐς αὐτήν πω τὴν θείαν δεξαμένην ἐξαπιναίως ἐκάθισεν p. 207. a. B. C.

Em. ἐν τοῖς ἀνεκδότοις. Παρὰ τὴν ἱερὰν τράπεζαν οἰκέτης καθῆστο p. 207. a. A.

Propertius Ex. l. 3. eleg. 3. *Optima mors, parcâ qa venit ipsa die* p. 111. a. A. 3 §6. a. E.

Prudentius Em. in Romani martyrio. *Qinos supinat, obvias offert genas* p. 65. a. C.

Qintilianus Em. Institut. l. 12. cap. 11. *Brevis est institutio vitæ honestæ beataqe, si credas* p. 43. b. A.

Salustius Ex. Jugurt. *Qæ irâ fieri amat* } p. 303. b.
Vulgus amat fieri } C.
Eæ qæ fecundæ res amant

Em. & Ex. de republica ordinanda. *Populus Romanus antea obtinebat regna atqe imperia* p. 395. A. B.

Scholiastes Juvenalis N. ad Sat. 13. n. 121. qi *Cynicos pallio usos* negat. p. 117. b. E.

Seneca Philosophus Ex. de ira l. 2. c. 9. *Qid si mirari velit* p. 293 b. G.

de vita beata cap. 28. *Turbo qidam animos vestros rotat* p. 392. F.

INDEX

de Conſtantia ſapientis cap. 10. *Hic morſus non ſine humilitate quadam animi evenit, ſupprimentis ſe ac deſcendentis* p. 412. A.

Epiſt. 8. *Hoc miſerrimi fallimur: habere nos putamus; habemur* p. 284. a. C.

27. *Non quidem ceſſatur adhuc, ſed non feſtinatur. Multum reſtat operis* p. 88. a. A.

48. *Per iſtud philoſophia ſunt nigra.... etiam ad album ſedentibus, exceptiones* p. 115. b. F.

68. *In pectore collectio & vomica eſt* p. 82. b. C.

77. *Nihil intereſt centum per veſicam tuam, an mille amphora tranſeant. Saccus es* p. 252. a. B. C.

Puta te nolle ſeqi, duceris p. 308. a. B.

80. *Horum, qi felices vocantur.... gravis aut ſuppurata triſtitia eſt* p. 82. b. C.

95. *Vita ſine propoſito vaga eſt* p. 45. a. E.

104. *Terribiles viſu forma, letumqe, labóſqe* p. 234. a. A.

110. *Et ſcies plura mala contingere nobis qam accidere* p. 398. F. G.

114. *Tyrannus* p. 115. b. F.

Nat. Qæſt. l. 3. c. 29. *Origo mundi, non minus ſolem & lunam..... qam qibus mutarentur terrena, continuit* Mer. Caſavb. de Antonin. Teſtim. A. a. a. 4. verſ. &. p. 412. G.

l. 6. cap. 1. *Pompejos, celebrem Campania urbem deſediſſe terra motu audivimus* p. 132. a. B. C.

cap. 26. *Falſa hæc eſſe, Pompeji ſenſere* D.

Em. de ira l. 3. cap. 42. *Iſtud tempus, qod aliena deſtinas morti, citra tuam eſt* p. 100. a. B.

de Tranqillit. cap. 2. *Et ſubit illud rabidarum deliciarum, qouſqe eadem?* p. 200. a. C.

cap. 11. *Securis & beata tantùm ſpectantibus graves eveniunt* p. 121. a. B.

cap. 12. *Circumcidenda eſt concurſatio, qalis eſt magna partis hominum* p. 45. a. D.

de vita beata cap. 20. *Populo teſte fieri credam, qicqid me neſcio faciam* p. 69. b. B.

de otio ſapientis cap. 1. *Non deſinemus opem ferre etiam inimicis, eruti manu* p. 186. b. C.

de benefic. l. 5. cap. 21. *Moneri velle ac poſſe ſecunda virtus eſt* p. 101. b. H.

Epiſt. 54. *Mors eſt, non eſſe, id qod antè fuit, ſed qale ſit jam ſcio...* p. 108. a. C.

73. *Qorum beneficio illis ſe vitiis exuit* p. 15. b. F.

91. *Qoties Aſia, qoties Achaja urbes uno tremore ceciderunt?* p. 130. a. H.

Seneca Tragicus Ex. Thyeſt. *Ut nemo doceat fraudis & ſceleris vias, regnum docebit* p. 14. a. G.

Ubicunqe tantùm honeſta dominantis licent, Precario regnatur p. 14. b. A.

Reges, qà volunt, eant

Em. Hercule Oetæo n. 1467. *Ictus ſagittis qi tuis vitam expulit* p. 38. a. F.

Sidonius Ex. Epiſt. l. 8. 6. *Audivi eum adoleſcens, atqe adhuc nuper ex puero* p. 5. b. A.

11. *Epigrammata piperata* p. 333. b. D.

Carm. 23. n. 87. *Multùm ringitur otioſa virtus* p. 20. a. F.

Simplicius N. in Epictet. Enchir. cap. 7. in explicatione vocis ὑπεξαιρίσεως p. 396. A.

Simplicius Em. in Epictetum p. 342. Καὶ ὐχ ἅπαξ ποτὲ ταῦτα μηχανησάμενος.... p. 412. H.

Socrates Em. Hiſtor. l. 1. cap. 10. Πολλὰ παραλείπωσιν, ἢ πρὸς πάσχοντάς τινα p. 348. b. C.

Sophocles Ex. Σοφὸν κυβευτὴν, ἀλλὰ μὴ τύχην p. 198. a. A.

Ajac. Lorar. n. 659. Περισκελεῖς φρένες p. 116. a. E.

Antigon. Οὐ γάρ τοι νῦν τε καχθὲς p. 292. b. B.

Sozomenus Em. Hiſtor. l. 6. cap. 16. Ὡς ἐν τάχει τῶν δεσμῶν τῷ σώματος ἀπαλλάξειν p. 266. a. F.

Statius Ex. Sylvar. l. 2. carm. 1. *Et caſtigata collecta modeſtia frontis* p. 82. b. A.

Thebaid. l. 1. n. 700. *Tu matris honori Terrigenam Tityon Stygiis extendis arenis* p. 93. b. F. 94. a. A.

l. 9. *Nodis & caſtigata jubarum libertas* p. 82. b. A.

Stobæus N. qi carmen ſub ἀκολασίας titulo non collocandum collocavit p. 268. a. C.

Em. Tom. 2. tit. 24. Ὡς γὰρ οἱ μιγνῦντες ὕ ὑπιάλοις ἢ πυρετοῖς διακαιόμενοι p. 241. b. B.

tit. 40. Ὑμᾶς μὲν ἂν οἶσθε ὅτω τεθραμένοι p. 254. b. A.

tit. 48. Diotogenes Pythagoricus, qi Diogenes eſt, perperam lavdatur p. 160. a. C.

Strabo Ex. 1. Καὶ τὸν Κάνωβον, ἰχθὺς καὶ πράην καλοποιούμενον p. 292. a. E.

Svetonius Ex. Jul. cap. 52. *Curio pater Cæſarem omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem appellat* p. 89. b. F.

Avguſt. c. 66. *Amicitias neqe facilè admiſit, & conſtantiſſimè retinuit* p. 24. a. E.

cap. 99. *Ecqid iis videretur mimum vita commodè tranſegiſſe* p. 322. a. C.

Sortitus eſt exitum facilem... p. 315. a. A.

Tiber. cap. 34. *Omnia eadem habere, qæ totum* p. 318. b. E.

cap. 57. *Appellans eum* πάλαι ἄιμαξι πεφυραμένον p. 233. b. B. 390. H.

cap. 61. *Mors volentibus vis adhibita* p. 281. a. E.

cap. 68. *Vitam à trigeſimo ætatis anno arbitratu ſuo rexit, ſine adjumento medicorum* p. 27. a. F.

Calig. cap. 15. *Negavit ſe delatoribus aures habere* p. 4. a. C.

Clavd. c. 5. *Qadraginta aureos in Saturnalia & Sigillaria miſiſſe ei* p. 207. b. B.

cap. 12. *In ſemet avgendo parcus atqe civilis* p. 23. b. A.

cap. 35. *Non ſine nota jactator civilitatis*

Oth. cap. 12. *Ut mors ejus minimè congruens vita majori miraculo fuerit* p. 296. a. A.

Vitell. c. 8. *Ita ut erat in veſte domeſtica* p. 7. b. A.

cap. 14. *Nullis tamen inſenſior qàm vernaculis* p. 26. a. C. D.

Domit. cap. 12. *Impiè locutus eſt parmularius* p. 3. b. A.

Em. Tiber. cap. 43. *Abutentes vulgato nomine inſula, Caprineum dictitabant* p. 359. b. C.

Svidas Ex. in Ῥαίτῳ p. 93. a. B.

Em. in Ἀκινόσπυδον. Ἔμαθον τὸ ἀκινόσπυδον ἀντὶ τοῦ ἐπιστημικόν p. 4. b. D.

in Ἀτυφία. Ἴσως γὰρ ἔχει πρός τι τὸ ἔνδοξον καὶ ἄδοξον p. 49. a. B.

in Δαίμων. Ἔστι δ' ὅτε καὶ τρόπον τινὰ δι' ἀγνοιαν ἀγαθῶν ἢ κακῶν p. 52. a. F.

in Εὐσταλεῖς. Εὐσταλεῖς δάκτυλος, ἐπιδὰν... p. 7. b. H.

in Καλλιγλωττίσματα. Ἡ περιλαλήματα, ἢ εἰδωλοφιλήματα... p. 8. b. C.

in Κεγχρεμίδες p. 301. b. E.

in Ὀρθός. Ὀρθὸν δὲ εἶναι p. 76. a. A.

in Ῥόδον. Ῥόδον περιελθὼν μηκέτι ζητεῖ πάλιν p. 342. b. E.

N. in Δεξαμένη, qia δεξαμένην intelligit *menſam, qa res divinas ſacráſqe recipiebat* p. 207. a. B.

Symmachus Ex. l. 4. 56. *Poſtqam vos ad virtutem verba feciſtis* p. 1. a. C.

Syneſius Em. de provident. l. 2. p. 128. Ἀλλ' οὐδὲ θεάματά φησιν εἶναι... p. 223. a. D.

Tacitus Ex. Ann. 111. c. 55. *Rebus cunctis meſt qidam velut orbis* p. 53. b. F.

Ann. 1v. c. 37. *Qi omnia dicta factaqe ejus vice legis obſervem* p. 191. a. D.

Ann. v1. *Neqe mala vel bona qa vulgus putet* p. 136. a. E.

Fatone res mortalium & neceſſitate immutabili an ſorte volvantur p. 147. b. D.

Ann. l. 15. cap. 21. *Severitas obſtinata* p. 319. a. C.

Hiſt. l. 1. cap. 30. *Falluntur, qibus luxuria ſpecie libertatis imponit* p. 226. a. A.

cap. 90. *Privata cuiqe ſtimulatio, vile decus publicum* p. 22. b. G.

Hiſt. l. 3. cap. 35. *Aſſidere ſepulta urbis ruinis* p. 131. a. A. 251. b. B.

Hiſt. l. 4. cap. 6. *Etiam ſapientibus gloria cupido noviſſima exuitur* p. 360. b. D.

Hiſt. l. 5. *Apud ipſos fides obſtinata* p. 319. b. C.

Agric. cap. 3. §. 1. *Miſcuit principatum & libertatem* p. 17. a. D.

cap. 9. §. 4. *Nec illi aut facilitas auctoritatem, aut ſeveritas amorem deminuit* p. 13. a. F.

cap. 19. §. 4. *Omnia ſcire, non omnia exqi...* p. 20. b. G.

cap. 46. §. 1. *Si non cum corpore exſtinguuntur animæ magnæ* p. 106. a. E.

German. c. 42. §. 2. *Nec Nariſci Qadive degenerant* p. 34. b. D.

de corr. cavſ. eloq. cap. 35. §. 1. *Adoleſcentuli deducuntur in ſcholas Scholaſticorum* p. 26. a. G.

Em. Hiſt. l. 5. *Condere corpora, qàm cremare* p. 133. a. D.

Tatianus Ex. adverſus Græcos cap. 41. Θυτέρας τῶν ὥρων ἐξαμιλλᾶται p. 118. a. B.

Em. p. 156. Πῶς ὕλη καλὸν προσνάπλασον τὴν εἰς τὸς μιμητὰς βοήθειαν p. 107. b. B.

Terentius Ex. Andr. 1. 1. *Et tamen omnia hæc mediocriter* p. 359. b. D.

Evnuch. prolog. *Si qiſqam eſt... In his poëta hic nomen profitetur ſuum* p. 41. b. E.

act. 1. ſcen. 2. *Evnuchum dixti velle te, qia ſola utuntur his regina*

act. 2. ſcen. 1. *Adeóne homines immutarier ex amore, ut non cognoſcas eundem eſſe Cujus maximè mos eſt conſimilis veſtrùm, bi ſe ad vos applicant* p. 117. a. C.

act. 5. *Cur in his ego te conſpicor regionibus? Vobis fretus Nos omnes, qibus.... omne qod eſt interea tempus..lucro eſt* p. 68. b. D.

Adelph. act. 3. ſcen. 3. *Iſtud eſt ſapere, non qod ante pedes modò eſt videre* p. 42. b. G.

act. 4. ſcen. 1. *Facio te apud illum Deum. Virtutes narro* p. 397. H.

Hecyr. act. 3. ſcen. 3. *Omnibus mobis ut res dant ſeſe, ita magni & humiles ſumus* p. 398. H.

Phorm. act. 2. ſcen. 2. *Ille ringitur, tu rideas* p. 20. a. F.

Nemo ſatis' pro merito gratiam Regi refert p. 396. H.

Tertullianus Ex. de pall. c. 2. *Mutavit & totus orbis aliqando Mutavit rurſus orbis alius Lata mutans Lavdans orbem mutantem* p. 156. b. A.

cap. 3. *Chamaleon mutare totus, nec alius valet*

adverſus Hermog. c. 39. *Et hic lineis tuis excidiſti*

l. 4. c. 17. *Puto me non temere hoc uſqe adhuc linea inſiſtere* p. 104. a. C.

de pudicit. cap. 6. *Nova emergit non ex ſeminis limo* p. 132. b. E.

Em. Apologet. cap. 40. *Legimus Hieranapen, & Delon, & Rhodon.... peſſum abiiſſe* p. 130. a. E.

Pompejos de ſuo monte perfudit ignis p. 132. a. E. F.

de anima cap. 25. *Videbimus an ſententiam finxerit* p. 357. b. C.

Scorpiac. cap. 5. *Periculoſa qaqe medicamina vitare...* p. 148. a. C.

de pudicit. cap. 6. *Lacta ſortes non habentes idoneæ* p. 132. b. E.

adverſus Nationes l. 1. cap. 9. *Pompejos de ſuo monte perfudit ignis* p. 132. a. E. F.

N. de anima cap. 26. *Omnem hominis in utero ſerendi... paraturam aliqa utiqe poteſtas divina voluntati miniſtra modulatur* p. 306. a. B.

Themiſtius Em. Orat. qinqenn. Ὅτι χρηστὸν ἀνδρὶ

αὐτῷ συμβελὴν προσφέροντ@ παρακήκοας } p. 192. a. C.
Εἰ κατὰ σαυτὸν προλαβὼν τὸ δέον ἐξεῦρες }
Σκιροῖς νοσήμασιν, ὡς αὐτὴν πρώτην τιμωρημένα } p. 259. a. E.
Δαπανῶντα τὴν ψυχὴν, ἢ ἐντέτηκε }
Em. & Ex. Orat. 12. Ἀλλὰ κ᾽ τὰς θεσμὰς ἐξηγεῖτ@ δ᾽ φαυλότερον Ἐμπεδοκλέης, δ᾽ μὰ δία ἐκείνῳ τῷ παλαιῷ p. 409. B—H. 410. A.
Theodoretus Ex. Therap. Tom IV. l. 3. pag. 519. C. Τὴν Ἀθηναίων φιλοτησίαν ὀρῥωδήσαντα... p. 326. a. C. D.
p. 527. C. Τῇ σπογγιᾷ τῷ λόγῳ καταιονῶμεν τῆς ἀπιστίας τὸ πάθ@ p. 401. G.
Theognis N. qi dixit. Χρὴ πεινῆν φεύγοντα p. 264. b. B.
Ex. Μέναρχ@ δὲ πόλει μή ποτε τῇδε ἄδοι p. 398. E. F.
Theophrastus Ex. de cavs. plantar. l. 4. cap. 6. Ἀπαθέστερον p. 335. a. D.
l. 6. cap. 11. Τροπιτεῖς p. 64. a. F.
cap. 27. Δῆλον δὲ ἡ στιφυλλία p. 54. b. B.
Em. de cavs. plantar. l. 1. cap. 17. Ἐυδηλα κὴ ἔυπνοια p. 61. a. G.
Titinnius Ex. Geminâ. *Claves illicò abstrudi jubeo, tecti nè sit copia* p. 7. b. B. C.
Varro Em. apud Nonium in ταφῇ Μενίππ. *Nec pistorem ullum nóssent, nisi eum qi in pistrino pinseret farinam* p. 64. a. A.
de Ling. Lat. l. 4. pag. 5. *Priorem illam partem, ubi cur & unde sint verba, scrutantur Graci: vocant* ἐτυμολογίαν p. 208. a. C.
p. 17. *Inde venit divinitùs pulli insinuans se ipsa anima* p. 107. a. E.
Valerius Maximus Em. l. 8. cap. 3. *Motúsque omnes ad nervos defensionis* p. 62. a. E.
Virgilius Ex. Georg. l. 4. n. 221. *Deum namque ire per omnes Terrasque...* p. 125. a. D.
Æneid. l. 2. n. 265. *Invadunt urbem somno vinóque sepultam* p. 130. b. H.
l. 7. n. 88. *Pellibus incubuit stratis, somnoque petivit* p. 401. E.
l. 8. n. 427. *Fulmen erat, toto genitor qæ plurima cælo Dejicit in terras* p. 41. b. D.
l. 9. n. 589. *Multâ porrectum extendit arenâ* p. 94. a. A.

INDEX

Vocum Græcarum (Hebræis Latinísque pavcis interſitis) qæ in his operibus explicantur.

Ἀγαπᾶν אהב p. 202. a. C. D. E.
Ἀγαπητὸν p. 151. a. E. F.
Ἀγωγὴ p. 384. b. D.
Ἀδαρκετὶς *Ops* p. 142. b. B.
Ἀδηκ@ p. 333. b. F.
Ἀδηκῶς p. 333. b. G. 334. a. A.
Ἀδιάπλωτον p. 83. b. D.
Ἀδιάζοφ@ p. 21. a. A.
Ἀδιαιρεσία p. 21. a. B. b. E.
Ἀδιάφορα p. 193. a. B.
Ἀδιάψευστον p. 135. a. A.
Ἄθαύμαστον p. 19. b. G.
Ἀθεωρήτως p. 12. a. G. b. C.
Αἶα, γαῖα p. 173. a. *A.*
Αἰθρία p. 42. a. F. 247. b. C.
Αἰρεῖ p. 112. a. B.
Αἰρῶν λόγος p. 43. a. E.
Αἰτεῖν p. 136. b. F.
Αἰτιῶδες p. 110. a. *A.*
Ἀκαρὲς p. 84. a. E.
Ἀκαριαῖον p. 53. a. G.
Ἀκαλαληψία p. 153. a. *A.*
Ἀκατάδοξον p. 22. a. B.
Ἀκατάσπαδον p. 4. a. H.
Ἄκιον p. 353. b. B.
Ἀκλήρημα, Ἀκληρεῖν } p. 311. b. B. C.
Ἀκαινώτητ@ p. 39. a. *A.* B. C.
Ἄκριτον p. 57. b. *A.* 94. b. D.
Ἀκτῖνες p. 260. a. C.
Ἀκύβευ@ p. 9. a. B.
Ἀλλοιῶσθαι p. 291. a. C. E.
Ἀλλοίωσις p. 291. a. D.
Ἀλυργὶς p. 404. E.
Ἀμαρτάνειν p. 415. H.
Ἀμελὶς p. 17. a. D.
Ἀμετάπλω@ p. 153. b. B.
Ἀμηχανεῖν p. 20. a. D.
Ἀναβιῶναι p. 206. a. E.
Ἀναζωπυρεῖν p. 206. a. B.
Ἀνακαλεῖσθαι p. 74. a. E—H. 192. b. F.
Ἀνακλητικὸν p. 7. b. G. 74. a. E. 437. a. C.
Ἀναληφθῆναι p. 102. b. G.
Ἀνάληψις p. 103. a. *A.*
Ἀναλῦσαι p. 133. b. E. 319. a. D.
Ἀνάλυσις p. 319. a. D. E.
Ἀναμιῆν, *recensare* p. 92. b. F. 93. a. *A.*
Ἀναπήδειν p. 192. b. F.
Ἀναπνοὴ p. 61. a. E.
Ἀνατάσσεσθαι p. 74. a. D.
Ἀνδρίζεσθαι התאושש p. 97. a. F.
Ἀνδρόγυν@ p. 89. a. F. G.
Ἀνδροτομεῖν p. 302. a. D. 415. H.
Ἀνδρῦσθαι p. 31. b. F.
Ἀνδρωθεῖσα p. 31. b. C.
Ἀνδρωθῆναι p. 31. b. B.
Ἀνεμ@, *anima* p. 37. b. G.
Ἀνεξίλαστος p. 73. a. G. 76. b. C.
Ἀνεπίκρυπλον p. 18. a. F.
Ἀνεπίπληκλον p. 14. a. B.
Ἀνεπισάλως, Ἀνεπισήλως } p. 195. b. C.
Ἀνεπιφάντως p. 13. b. G.
Ἀνίχεσθαι p. 337. b. C.
Ἀνθέλκεσθαι p. 73. b. D.
Ἀνόδυρλος p. 225. b. E. F.
Ἀνθικαθῆσθαι p. 78. a. B.
Ἀνθίτυπία, Ἀνθίτυπος } p. 405. H.
Ἀνθλεῖν & ἐξανθλεῖν *exanclare, exantlare* p. 137. b. D—G.
Ἀνω κάλω p. 276. a. B.
Ἀξία, *æstimatio* p. 86. a. C. D. E.
Ἀξιῶσθαι p. 350. a. F.
Ἀπαιθριάζειν p. 42. a. C. D. 247. b. C.
Ἀπανδρῶσθαι p. 189. a. E.
Ἀπανθρακῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀπαρακολούθητος p. 56. a. *A.* 145. a. E.
Ἀπαρενθύμητον p. 144. a. G. 293. b. H.
Ἀπαρενθυμήτως p. 144. a. G. 203. a. E. 294. a. *A.*
Ἀπεῖρον p. 402. E.
Ἀπείθηλος p. 227. b. G.
Ἀπεριλάλητος p. 8. b. D.
Ἀπεισπάστως p. 77. b. F.
Ἀπεφητικὸς p. 4. b. D.
Ἀπέχει p. 135. b. E.
Ἀπέχειν p. 135. b. E. F.
Ἀποβιῶσαι p. 304. b. *A.*
Ἀπογεμῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀποδενδριῶσθαι p. 186. b. G.
Ἀποδημία p. 319. a. D.
Ἀποθεμῶσθαι p. 189. a. B.
Ἀποθηριῶσθαι p. 186. b. F.
Ἀποκαθῆσθαι p. 34. a. E.
Ἀποκαισαρῶσθαι p. 186. b. D. F. 189. a. C.
Ἀποκιττῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀποκλύσαι p. 93. a. B.
Ἀποκολοκύνθωσις p. 189. a. B.
Ἀποκολπῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀπολαβεῖν p. 94. b. *A.*
Ἀπολαύειν p. 76. a. G.
Ἀπολαυσικὸς p. 15. b. D.
Ἀπολειτουργήσας p. 189. a. D. 304. a. F. b. *A.*
Ἀπόληψις p. 408. D.
Ἀπολιθῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀπολυθῆναι, Ἀπόλυσις } p. 319. a. B. C.
Ἀπονεμόμενα p. 240. a. C.
Ἀποοεῖσθαι p. 38. b. B.
Ἀποπαρθενεύεσθαι p. 189. a. C.
Ἀποπινύσαι p. 263. b. D.
Ἀποπομπὴ p. 4. b. G. 384. b. G.
Ἀποπυρῶσθαι p. 189. a. *A.*
Ἀποῤῥίμβεσθαι p. 45. a. B. 57. a. G. 110. a. D.
Ἀποσαρκῶσθαι p. 186. b. F.
Ἀπόστενγμα p. 135. a. D. E. F.
Ἀποχρᾶσθαι p. 400. F.
Ἀπροπλωσία p. 83. a. F. 428. G.
Ἀπρόπλωτον p. 83. a. F. b. C. D. 428. G.
Ἀπροσάτητος p. 353. b. *B.*
Ἀπτεσθαι p. 33. b. *B.*
Ἀρίσκεια p. 143. b. *B.*
Ἀρίσκεσθαι, Ἀρεσκεύεσθαι } p. 143. a. G.
Ἀριθμοὶ p. 61. b. G. 62. a. A—E. 185. b. *B.*
Ἀσεμολογία p. 7. a. B. C. D.
Ἄσηρ, Ἄσφοι } *distinguuntur* p. 412. H.
Ἄσοργος p. 15. a. *B.*
Ἄσχολος p. 15. a. E.
Ἄτυφος p. 80. a. *A.* B.
Ἀτύχημα p. 136. a. D.
Αὐθαδεῖς p. 201. a. D.
Αὐθαδὴς p. 297. b. B. C.
Αὐθαδίζεσθαι p. 119. a. E.
Αὐτάρκεια p. 85. a. E.
Αὐταρχὶς p. 24. b. *B.*
Αὐτὸ δεῖξει p. 327. a. C.
Αὐλολαλήτης p. 384. a. E.
Αὐτυργεῖν p. 3. b. C.
Ἀφ᾽ ἑαυτῷ λέγειν p. 336. a. *A.*
Ἀψικάρδιον p. 266. b. C. 413.
Ἄψικορον p. 24. b. B.
Ἀψοφητὶ p. 13. b. D.
Βάλλειν p. 416. *B.*
Βάπλισθαι p. 189. a. *E. F.* G. *tingi* p. 70. a. G. 189. a. H.
Βαρεῖν p. 251. a. D. E.
Βαρῦσθαι, Βαρῶσθαι } p. 254. a. D.
Βασιλικὴ τέχνη p. 396. F. G. 397. b. *A.*
Βαφὴ p. 70. b. G.
Βενετιανὸς *Veneta* factio p. 3. a. D.
Βλεννὸς p. 278. a. C.
Βλέπειν p. 313. a. C.
Βλῆμα p. 417. B.
Βίος p. 391. C. D.
Βρενθύειν p. 232. a. F. b. *A.*
Βύλεσθαι, παρέλκειν p. 293. b. C—G.
Βρόγθος, Βρόγχος } p. 7. b. B.
Γαλήνη p. 42. a. F. 233. b. F. 247. b. C.
Γάλλοι p. 79. b. B.
Γεφυρίζειν p. 21. a. G.
Γλισχεύεσθαι p. 143. a. D. E. 429. E. F.
Γλισχρᾶς p. 136. a. G. b. *A.*
Γλῶσσαι, Γλωσσήματα } p. 120. a. *A.*
Γογγυλίδες p. 4. a. B.
Γραμμὴ p. 104. a. C.
Γράσος, Γράσων } p. 163. b. F. G. 430. F. G.
Γριμφθῆναι p. 360. a. G.
Γυμνασμα p. 309. b. C.
Γυψώσαι p. 133. a. F.
Δαίμων p. 393. H. I. 394. *A.* B. 407. G. H.
Δαίρα, *terra* ארץ p. 143. b. *B.* C.
Δάκνειν, Δάκνεσθαι } p. 333. b. *A.*
Δεξαμεναὶ p. 206. b. E. F. 207. a. *A. B.* C.
Δεὺς p. 146. a. *A. B.*
Δευσοποιὸς p. 70. b. G. 71. a. *B.*
Δεύτερος πλοῦς p. 263. b. D. 264. a. *A. B.*
Δῆγμα, Δηγμὸς, Δήκτης } p. 333. b. *E.*
Δημαγωγία p. 25. a. D.

Δημοκοπία p. 25. a. D.
Δημοκοπικὸν p. 25. a. *A.*
Δήξις p. 333. b. E.
Διαγωγὴ p. 384. b. D.
Διαδορατίζειν p. 93. a. *B.*
Διαδορατισμοὶ p. 206. b. *B.* 431. *B.* D. E.
Διαπεῖσθαι *perflari* p. 61. a. *A.* b. *A. B.* 178. a. C. E. b. D. 179. a. *B.* D. E.
Διατονὴ p. 61. a. *E.* G. b. *A. E.* 178. a. D. F.
Διαπρίεσθαι p. 239. b. F.
Διαρρήγνυμι p. 239. b. D. *E.*
Διατυπίσασθαι p. 65. a. F.
Διδασκαλία p. 33. a. C. D.
Διδάσκειν p. 401. H.
Διαφέρεσθαι p. 195. b. *B.*
Διαφορὰ p 359. b. D.
Διερρίμμένος p. 104. a. D.
Διευκρινεῖν p. 299. a. D. E.
Δίκρες p. 181. a. D. E.
Δικαιοσύνη p. 345. a. *E.*
Διορθοῦν p. 62. a. F.
Δριμὺς p. 142. b. C.
Δριμύτης p. 142. b. C. 420. F.
Δρυπεπεῖς, Δρυπετεῖς } *drupa* p. 64. a. *E.* F.
Δρύπτειν p. 354. a. D. *E.* F.
Δυσαρεστεῖν p. 143. a. G.
Δυσθανατεῖν p. 315. a. *A.*
Δυσκαλάνπια p. 133. a. C.
Δυσοδεῖν p. 180. a. F.
Δυσοδία p. 180. b. *A.*
Δυσπαρακολούθητος p. 144. a. B.
Δυσροεῖν p. 168. a. *A.*
Ἐγκαθιερεῖν p. 30. b. B.
Ἐγκαταληφθῆναι Meric. Casaub. Testim. Anton.
Ἐγκύκλια p. 275. b. G. H. 276. a. *A.*
Ἐγκυεῖσαι p. 9. a. D.
Ἐγκύπτειν p. 9. b. C.
Ἐγχειρίδιον *manuale* p. 78. a. D.
Ἐγχρίματα, Ἐγχρίεσθαι } p. 360. a. G.
Ἔδιμαρμένη p. 290. b. B.
Ἔδρα, *fero* p. 290. b. C.
Εἰς & ἐς & *ad* pro *de* p. 1. a. B. C. pro *propter* p. 1. b. *A.* B.
Ἐκδῆναι τῷ ῥυθμῷ p. 404. D.
Ἐκδίεσις, ὡς p. 270. a. *A.*
Ἐκθυμιᾶσθαι p. 171. b. B.
Ἐκπυρῶσθαι p. 189. a. D.
Ἐκρεῖψαι p. 245. b. B.
Ἐκταθῆναι p. 93. b. B--F. 132. a. G.
Ἐκτενῶς p. 2. b. D.
Ἔκλικος p. 176. a. B. D. E.
Ἐλαττοῦσθαι p. 169. a. *A.* B.
Ἔλυτρα p. 266. a. C.
Ἐμβιβάζειν p. 295. a. F. G.
Ἔμβολα, Ἔμβολοι } p 169. a. G.
Ἔμβολον p. 169. b. *A.*
Ἐμφανταζόμενα p. 49. b. D.
Ἔμπρεσις p. 13. b. B.
Ἐμφιληδοτῶν p. 144. b. B.
Ἐμφιλοτεχνεῖν p. 226. b. F.
Ἔνδεσις p. 307. a. F. b. *A.*--F.
Ἐνδότιμον p. 336. b. D. *E.* F. 337. a.
Ἐνεργητικὸς p. 6. b. *E.*
Ἐν παιδὶ p. 5. a. D. *E.*
Ἐντυγχάνειν p. a. b. D. *E.*
Ἐν χειρὶ p. 42. b. G.
Ἐξάγειν σεαυτὸν p. 428. *E.*
Ἐξαγοράζεσθαι τὸν καιρὸν p. 113. b. C.
Ἐξαμάτωσις p. 109. b. *E.* F.
Ἐξανδραποδίζεσθαι p. 189. a. *E.*
Ἐξανδρῶσθαι p. 189. a. D.
Ἐξανεμῶσθαι p. 178. b. B.
Ἐξαυλεῖν, *exunclare*, *exantlare* p. 137. b. D--G.
Ἐξάπτεσθαι p 106. b. D.
Ἐξαρεῖσθαι p. 178. b. B. 189. a. D.
Ἐξατμίζεσθαι p. 178. b. *E.* F.
Ἐξελαιῶσθαι p. 189. a. D.
Ἐξελθεῖν p. 164. b. D.
Ἔξεσι p. 241. a. E.
Ἕξις p. 176. a. B--F. b. A--*E.* 404. G. H. 405. B.
Ἐξομοιοῦσθαι p. 296. a. D.
Ἐξορχῶσθαι p. 404. D.
Ἐξυδατῶσθαι p. 189. a. D.
Ἐξαμίες, Ἔξαμις } p. 118. a. B.
Ἐπαγγέλλεσθαι p. 83. a. F.
Ἐπαινεῖν, Ἔπαινος } p. 412. D.
Ἐπακολουθήματα p. 194. a. *E.*
Ἔπαυλις p. 29. a. F. G.
Ἐπιβάλλειν p. 156. b. F. 157. a. *A.*
Ἐπίβαλλον p. 209. a. F. G.
Ἐπιγενήματα p. 63. b. D. 194. a. F.
Ἐπιγινόμενα p. 63. b. D.
Ἐπιγραφαὶ p. 119. b. *A.*
Ἐιθήματα p. 27. b. D.
Ἐπίκοτον p. 215. a. *E.*
Ἐπικυματώσεις p. 220. a. B.
Ἐπιλαβεῖν p. 31. b. G.
Ἐπινότης p. 28. b. C.
Ἐπίνοια p. 33. a. *A.*
Ἐπίπαστα p. 151. a. B.
Ἐπιπεριτρέπειν p. 250. a. D.
Ἐπίπνοια p. 33. a. *A.*
Ἐπισημαίνεσθαι p. 182. a. D. *E.* F. 431. B.
Ἐπισημασία p. 182. a. G.
Ἐπισκύνιον, *supercilium* p. 64. b. *E.* F. 65. a. *A*--D. 428. *E.* F.
Ἐπισῆσαι p. 14. a. F.
Ἐπισροφὴ p. 119. b. B.
Ἐπισύρειν p. 257. b. B.
Ἐρᾶν p. 303. a. *A.*
Ἑτοιμότητες p. 101. a. C.
Ἐυαιακλήτως p. 7. b. F.
Ἐυάρμοσον p. 12. b. C--F.
Ἐυαφῶς p. 333. a. C.
Ἐυδαιμονία p. 213. a. C. D. *E.*
Ἐυδιαλλάκτως p. 7. b. H.
Ἔυδιος p. 191. b. *A.*
Ἐυεργετικὸς p. 6. b. *E.*
Ἐυβατεῖν p. 30. b. B.
Ἐυλαβεῖσθαι, *cavè agere*, *cavere* p. 261. b. B.
Ἐυζωεῖν p. 87. a. C.
Ἐυθυδρομεῖν p. 104. a. D.
Ἔυκαιρον p. 363. a. D.
Ἐυκοινωνησία p. 337. b. *E.*
Ἔυκρατον p. 19. b. B. C.
Ἔυλυτος p. 74. b. *E.* 82. a. B.
Ἐυμάρεια p. 92. b. F.
Ἔυμαρὲς p. 169. b. *E.* 170. a. *A.*
Ἐυοικῶς, Ἐυῶς } p. 86. a. B.
Ἐυκρινῶς p. 299. a. D.
Ἐυοδεῖν p. 180. a. D. *E.* F 240. b. *A.*
Ἐυοδία, Ἐυοδοῦσθαι } p. 240. b. *A.*
Ἐυόμιλος p. 27. a. B.
Ἐυπατρίδαι p. 15. a. B.
Ἐυπειθὴς p. 170. a. *A.*
Ἔυπτερος p. 296. a. C.
Ἐυρίθη p. 269. a. C. D.
Ἐυροεῖν p. 168. a. A.
Ἔυρως p. 43. b. *B.*
Ἐυρυχωρία p. 279. b. D.
Ἐυσαθεῖν p. 159. b. A.
Ἐυχολεῖν p. 333. a. *B.*
Ἐυσχολία p. 103. b. F.
Ἐυσχόλως p. 112. a. *E.*
Ἔυτακτος p. 225. b. C.
Ἐυτρεπὴς p. 170. a. A.
Ἔυχεσθαι ἁπλῶς p. 146. b. A. ἐλευθερίως p. 146. a. G. b. *B.*
Ἐφήμερα, *animalculum* p. 122. a. G. H. *homo* p. 122. b. C. D. *E. qui in diem vivit* p. 122. b. *E.* F. *planta* p. 132. b. A. *venenata* p. 132. b. C.
Ἐφήμερον p. 122. a. G. 271. b. F.
Ἐχέτλη p. 135. b. F.
Ἔχθις *heri* p. 182. b. C.
Ζητητικὸν p. 24. a. A.
Ἤ, *nisi* p. 151. b. C.
Ἡμερόβιοι p. 122. b. F.
Ἡμίγυμνος p. 117. b. G.
Ἥμερος p. 21. b. C.
Ἡράκλειον ἄμμα p. 407. D.
Θιλειν, παρίλκειν p. 293. b. *E.*
Θεόληπτος p. 356. b. D.
Θεοσεβεια p. 419. *B.*
Θεωδὴς p. 43. b. D. *E.*
Θεοφόρητος p. 356. b. D. 357. a. A. 420. D.
Θεοφορία p. 356. b. F.
Θηριομαχεῖν, Θηριομάχοι } p. 295. a. *E.*
Θιγγάνειν, Θίγειν } p. 33. b. *B.*
Θύλακος p. 251. b. D. *E.*
Θύτης p. 248. b. C.
Ἰδιῶται p. 12. a. F G. 193. b. *A.*
Ἰδιωτικὸν p. 92. b. *A.*
Ἰσονομία p. 16. b. *E.* F. 341. b. D.
Ἰσόνομος πολίτεια p. 16. b. *E.* 17. *A.*
Ἰσηγορία p. 341. b. D.
Καββαλικὸς p. 225. b. G. 226. a. A--*E.*
Καθαριότης p. 11. b. H.
Καὶ, pro ἀλλὰ p. 45. a. A.
Καλεῖν p. 403. H.
Καλλίας p. 204. b. *B.*
Καλλωπίζειν p. 360. a. *B.*
Καρπὸς p. 111. a. A. 190. b. G. 191. a. *B.* 316. b. *B.* 317. a. A.
Καταδρύπτειν p. 354. a. D. G. b. A.
Καταιόνησις p. 151. a. A--*E.*
Κατακρεμργεῖν p. 258. a. A.
Καταμύειν p. 313. a. B.
Καταληκτικῶς διδόναι p. 286. b. D.
Κατάλληλον p. 147. a. D.
Καταλύσαι p. 133. b. D.
Κατάπλασμα p. 151. a. B.
Καταρτίζειν, Καταρτισμὸς } p. 331. a. D. *E.*
Καταφρονεῖν p. 294. a. B. C.
Καταφρόνημα, Καταφρόνησις } p. 294. a. C.
Καταφρυάττεσθαι, התנאה p. 285. a. B. C. D.
Κατατονίεσθαι p. 97. a. C. D. 119. b. A. 185. b. A.
Κατεργάζεσθαι p. 19. b. D.
Κατεργαστικὸν p. 19. b. C.
Κατορθώματα, Κατορθώσεις } p. 156. b. F.
Κεκολασμένος p. 82. a. *E.* F.
Κενοσπουδία p. 206. a. *E.*
Κεγχραμίδες p. 300. b. *E.*
Κηδεμονικῶς p. 12. a. *E.*
Κηρῶσαι p. 133. a. B.
Κλινίδιον p. 416. F.
Κοινοημοσύνη p. 22. b. *E. sensus communis* p. 23. a. *E.* 388. a. C. D.
Κολάζεσθαι p. 82. a, F. G.
Κόλλησις p. 406. F.
Κόμπος p. 390. B.
Κομψεία p. 73. b. D. *E.* 138. b. *E.*
Κομψὸν p. 73. b. D. G.
Κομψεύειν p. 138. b. F.
Κόσμος p. 139. b. D--*E.*
Κρατεῖν ἑαυτοῦ p. 19. a. A. τῆς χειρὸς p. 19. a. B. ὀργῆς p. 19. a. B. C.
Κρεανομεῖν p. 257. b. C. D. *E.*
Κρῖμα p. 93. a. E. 97. a. F.
Κροκύφαντον *reticulum* p. 37. b. *E.*
Κυβεία p. 9. a. D. *E.* G.
Κυβεύειν p. 9. a. B. C.
Κυβιστᾶν p. 9. a. D.
Κυπεὶον p. 114. b. A.
Κυμινοπρίστης p. 24. b. F.
Λελογισμένος, *consideratus* p. 265. a. B. C.
Λεσχηνεύεσθαι p. 421. D. *E.*
Λῃστεία p. 315. G.
Λοιπὸν p. 105. a. F. b. A.
Λύθρον, Λύθρος } p. 37. b. C. D.
Λύσσα p. 417. B.
Λυσσόδηκτοι p. 204. a. F.
Μαγγάνευμα p. 225. b. B. C.
Μακάρων νῆσοι p. 295. b. B.
Μέλος p. 211. b. C. D.
Μέμψεται p. 212. a. E.
Μέρος p. 211. b. C. D.
Μεταβαλεῖν p. 200. b. B. C. D.
Μετατίθεσθαι p. 243, a. E. F.
Μετονομάζεσθαι, *transnominari* p. 293. b. B. C.
Μετριώτεροι p. 176. b. *E.*
Μῆνιν p. 189. a. H.
Μυγμὸς p. 23. b. H.
Μύζειν p. 23. b. G.
Μύξα p 277. b. F. G.
Μυξάριον p. 132. b. D. 175. b. C.
Μύξος, Μυξώδης } p. 277. b. F.
Νατίζειν p. 168. a. B. C.
Νεκρεῖν p. 206. a. A.
Νεκῦα p. 273. b. D. E.
Νευρόσπαστα p. 39. a. D. 207. b. A. C.
Νευροσπάσαι p. 207. b. A.
Νευροσπαστεῖσθαι p. 39. b. C--F. 89. a. *E.* 179. b. A
Νευροσπαστύμενα p. 207. b. C. F.
Νευροσπαστῶν p. 315. a. *E.*
Νήπτης, Νήφειν } p. 25. a. D.
Νομοθετικὴ τέχνη p. 396. I.
Νοσῶν λόγος p. 248. a. G.
Νόσιμον p. 55. b. C. D. *E.* 427.

Νίσος p. 427. D.
κατὰ Νῦν p. 406. G.
Νῦν καὶ χθές p. 292. b. B.
Νῦν καὶ νεωστί p. 292. b. C.
Οὗ ὑπολαμβάνειν p. 13. a. F. περαίνειν, ἐλλέγχειν p. 13. a. G. ἐρωτᾶν, ἀποκρίνεσθαι p. 13. b. A.
Οἴεσθαι p. 12. a. H.
Οἰκογενὴς יליד בית p. 25. b. G.
Οἰκονομία p. 104. b. F. 105. a. E. 138. b. E. 330. b. G.
Οἰκονομικὸς p. 143. a. E. F.
Οἰόμενοι p. 12. a. H. b. A. B.
Ὀλιγόχρονα p. 153. b. D.
Ὁλοσχερῶς p. 8. a. C–G. b. A. 168. b. D. 265. b. B. C. 412. H.
Ὁμοθαμνεῖν p. 418. C.
Ὁμότονον p. 17. a. E.
Ὀνειδιστικῶς p. 14. a. B. 325. b. E.
Ὀργία p. 81. a. A.
Ὀρεχθῆναι p. 93. b. D. E.
Ὀρθὸς p. 75. b. G. 206. a. C.
Ὀρτυγοκοπεῖν, Ὀρτυγοτροφεῖν } p. 5. a. A.
Ὀρχεῖσθαι p. 62. a. B.
Ὀυδαμοῦ p. 238. a. A.
Ὀυερνάκλας p. 25. b. G.
Ὄφεις, *frons* p. 64. a. G. 65. a. B.
Ὄψιται, *videris* p. 162. b. B. 252. b. D. 325. b. C. D.
Πάγος p. 232. a. B.
Παιδιόθεν p. 5. a. G.
Παὶς p. 5. a. E. F.
Παλιγγενεσία p. 318. a. C. D. E.
Παλμυλάριος p. 3. a. F.
Παμμιγὲς p. 224. a. A.
Πᾶν, כל *ullum, qicqam* p. 78. a. D. E.
Παρ ποδὸς p. 42. b. G.
Παρακελευτικὸν p. 74. a. F.
Παρακαθίζω p. 251. b. A.
Παρακολυθεῖν p. 56. a. A. 144. a. C. D. E.
Παρακύπτειν p. 92. b. C.
Παραδρᾶσθαι d. 31. B. F.
Παραπέμπειν p. 58. b. B. 297. a. A.
Παράπηγμα p. 266. b. C. 413. E.
Παράστασις p. 84. b. C.
Παράσημα p. 84. b. B.
Παράταξις p. 319. a. F. 418. A. 433. A.
Παράφορος p. 19. a. G.
Παρειπεῖν p. 141. b. G.
Παρεμπορεύεσθαι p. 86. b. D.
Παρεμπόρευμα p. 86. a. F. G. b. A. B.
Παρενθυμεῖσθαι p. 144. a. G. 182. b. D.
Παρυπόμνησις p. 14. a. B.
Πασὰ p. 151. a. B.
Πάχνη p. 232. a. A.
Πείση p. 77. a. C.
Πεῖσις p. 76. b. E. F. G. 77. a. A–D. 202. b. F.
Πείσματα p. 77. a. C.
Περιβάλλειν p. 416. B.
Περιβολὴ p. 347. b. B.
Περιγίνεσθαι p. 204. b. D.
Περιεῖναι p. 68. a. G.
Περιεργάζεσθαι p. 290. a. A.
Περιέσεσθαι p. 68. a. G.
Περιεσώθη p. 15. b. A.
Περιέχον p. 123. b. C. 124. a. C.
Περιέσεσθαι p. 69. a. A. B. C. 428. G.
Περικείμενον p. 247. b. B.
Περιλαλεῖν p. 8. b. A–D.
Περιτκελὴς p. 116. a. E. F. G. b. *A.*
Περισπᾶν p. 44. b. F. G. 214. a. B.
Περισπασμὸς p. 44. b. H.
Περισάσεις p. 15. b. A. B. D. 19. b. A. 174. a. C. 271. a. E. F. b. A–E.
Περισαλικὰ p. 15. b. B. C. 174. a. C.
Περίτρανος p. 248. a. A–F.
Περιφέρεσθαι, Περίφορον } p. 19. b. A.
Περπέρνα p. 143. b. D. 429. F.
Περπερεύεσθαι p. 143. b. D. G. 144. a. A. 429. F.
Πέρπερος p. 143. b. B. 144. a. A.
Πεφυκέναι p. 341. a. G. H. b. A. B.
Πηλοπλάται p. 15. a. D.
Πιθανολογία p. 66. a. C.
Πιθανὸν p. 66. a. A. B.
Πιθηκίζειν p. 282. a. F.
Πίπλειν p. 400. E.
Πισὰ p. 151. a. B.
Πλυσιακὸς p. 2. b. A. B.
Πνεῦμα ἀποκτεῖν, ἀφιέναι, ἐκπνεῦσαι, παραδιδόναι p. 142. a. E.
Πόρνος p. 395. G.
Πρᾶγμα p. 137. b. G. 165. b. A.
Πράγματα p. 15. b. E.
Πρασιανὸς, *Prasina* factio p. 3. a. D.
Πρὸ ἔργου, Πρὸ ὁδοῦ } p. 160. a. B.
Πρὸ ποδὸς p. 42. b. G.
Προηγμένα, *producta, promota* p. 86. a. C. D. E. 91. a. C. D.
Πρόνοια p. 239. a. D.
Προπετὴς, Προπετὼς } p. 31. a. E.
Προπίπτω p. 31. a. E. 83. b. C.
Πρὸς pro παρὰ p. 54. b, D.
Πρὸς pro διὰ p. 274. b. D.
Πρὸς τῶν θεῶν *adjurationis formula* p. 414. E.
Προσάρτημα p. 349. a. C.
Προσδοξάζειν p. 231. a. D.
Προσεπιδοξάζειν p. 257. a. A. B.
Προσίεσθαι p. 199. a, D. E. F.
Προσπόπλειν p. 182. a. G. b. A.
Προσπάθεια p. 348. b. A. B. E. F. 349. a. A. E. F. *distinguitur* ἀπὸ τῦ πάθους p. 349. a. E.
Προσπαθῶς p. 348. b. D.
Προσπάττειν p. 141. b. D. 348. b. C. D. E. 349. a. A. B. C.
Προσπλέκειν p. 292. b. E.
Προσσεσηρὼς p. 120. a. E.
Προσσυνοικίζεσθαι p. 107. b. B.
Προσετηκέναι p. 140. b. E.
Πρόσχημα p. 215. a. F.
Πρωτεύειν p. 227. a. A.
Πυῶδες p. 82. b. B.
Ῥαικεντάτον, *recentatum*, Ῥαίκτωρ, *rector* } p. 93. a. B.
Ῥέμβος p. 45. a. E. 57. a. G. 428. A.
Ῥέμβεσθαι p. 45. a. C. D. 57. a. G. 328. A.
Ῥόμβος p. 169. a. E. 392. E.
Ῥήγνυσθαι, *rumpi* p. 239. b. F. G.
Ῥοπὴ, *momentum* p. 56. b. E.
Σικυτόριον, *fecutorianus, fecutor* p. 3. a. H.
Σεμνοτυφία p. 279. A. C. D.
Σεσηρέναι, *ringi, renidere* p. 10. a. E. G.
Σηκὸς p. 416. B.
Σεσηρὸς p. 332. a. C.
Σημεῖον p. 95. b. C.
Σημειωτοὶ, Σημειώδεις } ἰσθῆτες p. 32. a. A.
Σιγιλλάρια p. 207. b. A. B.
Σκαλαμὴ p. 327. b. G. 328. b. *A.* 418. F. G. 433. B.
Σκαμβὴ p. 328. a. *A.* B.
Σκεδάζειν p. 411. E.
Σκελετὸς p. 166. b. *A.*
Σκίμπους p. 5. b. *A.*
Σκυτάριος p. 3. a. H. b. B.
Σκύβαλα p. 206. b. C. D.
Σκύζεσθαι p. 428. D.
Σκίνιον, *cinum, cilium* p. 65. a. C. D.
Σοφισαὶ p. 25. a. G. b. *A*–F. 277. a. C.
Σπᾶσθαι p. 37. a. F.
Σπέρμα p. 123. a. B. C. D. 176. b. C. 305. b. C. D.
Σπερματικὸς λόγος p. 103. a. *A.* 397. C–G.
Σπίνδειν p. 191. a. *A.* B. C.
Σποδὸς p. 166. b. *A.*
Σταγὼν p. 193. b. D.
Στέλλεσθαι p. 24. b. D.
Στενοχωρία p. 279. b. D. 280. a. A.
Στέργειν p. 149. b. E. 197. b. E. F. 202. a. C.
Στιγμὴ p. 56. b. C. 95. b. A. C.
Στοιχῖον, Στοιχειῶδες } p. 93. a. C.
Στολὴ, *ftola*, Στολίον } p. 7. b. D.
Στοργὴ p. 16. a. D.
Στοχάζεσθαι p. 12. a. B. C. D. 244. b. E. F. 291. a. B.
Στοχαστικὴν, Στοχασμὸς } p. 12. a. A. B.
Συγγνωμονικὸν p. 20. a. G.
Συγκατατήκεσθαι p. 140. b. E.
Συγκλῶσαι p. 122. a. F.
Συγκολλᾶσθαι דבק p. 140. b. G.
Συγκρίνειν p. 325. a. E.
Συζῆν θεῷ p. 163. a. F. G.
Συμβαίνειν p. 147. a. D. E.
Συμμηρύσαι p. 122. a. F.
Συμμονὴ p. 149. b. E.
Συμπολιτεύεσθαι θεοῖς p. 289. b. A. B.
Συμφιρεσθαι p. 356. b. C.
Συμφερόμενον, Συμφέρον } p. 420. C.
Συμφυΐα p. 405. A.
Συναίσθησις p. 215. b. F. G.
Συνεῖναι p. 145. b. E.
Συνεμφέρειν, Συνεμφέρεσθαι } p. 71. b. F. G. 72. a. A–F.
Συνιζάνειν p. 325. a. F.
Συνίσασθαι p. 65. a. F.
Συνθλίβεσθαι, Συνίζειν } p. 325. b. A.
Συνιφεῖν p. 42. a. C.
Συννῆσαι p. 121. a. G.
Συντάττειν p. 146. b. G. 147. a. A.
Συντετηκέναι p. 140. b. F. דבק p. 140. b. G.
Συντρέχειν p. 325. a. E.
Σύρμα, *Syrma* p. 7. a. G. H.
Συσσοχάζεσθαι p. 16. a. E.
Σφυγμὸς p. 222. b. A.
Σφύζειν p. 222. a. F. b. A. B. 234. b. C.
Σχίσεις p. 15. a. F. 247. b. A.
Σχῆμα p. 318. a. B.
Σχολαστικὸς p. 26. a. E. F G. b. E.
Σώματα p. 28. b. D. E. F. 166. a. E.
Ταμιεύεσθαι p. 388. a. E. F. G.
Τάτλεσθαι p. 326. b. E. F.
Τεθηπὼ, Τεθηπέομαι } p. 54. a. D. E.
Τέφρα p. 132. b. F. 133. a. A.
Τεφρᾶσθαι, *cineſieri* p. 94. a. B.
Τόνος p. 389. A.
Τόπον δεδόναι p. 77. b. D. E.
Τὰς θεὰς σοι p. 213. b. B.
Τραγομάσχαλος p. 163. b. F.
Τραγῳδεῖν p. 81. a. A. 164. b. C.
Τραγῳδία p. 320. a. D–G. b. *A.* B.
Τραπὶς p. 248. a. A. B. C.
Τραχηλίζεσθαι p. 346. b. D–G.
Τρέφειν p. 345. b. E.
Τριγερήνιος p. 138. a. F.
Τροπὴ p. 82. a. E. 419. b. B.
Τροφαλὶς p. 346. a. A.
Τυπᾶσθαι p. 88. b. A. B. 179. a. E.
Τύφος p. 54. b. F. G. 58. a. B. C. D. 175. b. E. F. 428. B. C.
Τύχη גד p. 34. b. *A.* B.
Τῷ, *cum verbo infinito idem valet ac* διὰ τὸ p. 63. b. A.
Ὑγιὴς λόγος p. 248. a. *F.*
Ὑδροφοβία p. 417. B. D.
Ὑπάρχον p. 262. b. C.
Ὑέτιος, Ὗης } *Jupiter* p. 146. a. A. B.
Ὑπεξαίρεσις, *exceptio* p. 91. a. A. B. C. 428. H.
Ὑπέρτασις, Ὑπερτείνειν } p. 294. a. D.
Ὑπερτεῖς p. 294. a. E.
Ὑπερφρονεῖν, Ὑπέρφρων } p. 294. a. D.
Ὑπιδέσθαι p. 59. b. D.
Ὑποδεὴς p. 39. b. A.
Ὑποδύεσθαι p. 39. a. G.
Ὑποκατακλίνειν p. 326. a. G. b. A.
Ὑποκείμενον p. 245. b. *F.*
Ὑποκρίνεσθαι p. 283. a. B.
Ὑποκριτὴς p. 277. a. H. b. *A*–E.
Ὑπομνήσεις p. 33. a. C.
Ὑποσάθμη p. 281. b. D. E.
Ὑποχὴ p. 298. a. *F.* 282. a. B.
Ὕπυλος p. 82. b. C.
Ὗων *Jupiter* p. 146. a. *A.* B.
Φαιδροὶ p. 24, b. C.
Φαντάζεσθαι p. 6. a. D. 315. b. *F.*
Φαντασία p. 6. a. B. C. D. 88. b. C. D. 206. a. *A.*
Φανταστικὸς p. 86. a. D.
Φανταστοπλήκτως p. 6. a. B.
Φανταστικῶς p. 88. b. *A.*
Φάρμακα p. 27. b. D.
Φελόνη, *penula* p. 29. b. C. D. E.
Φθείρεσθαι p. 283. a. *A.*
Φιλεῖν p. 303. b. B. C. D.
Φιλάληθες p. 16. b. *A.*
Φιλοδίκαιον p. 16. b. C.
Φιλοίκειον p. 16. a. G.
Φιλοσοφεῖσθαι p. 4. a. G.
Φιλόσοργος p. 13, b. B. C.
Φιλοτησία p. 326. a. C. D.
Φιλόψοφος p. 13. b. D.
Φιλοψυχεῖν p. 222. b. F. 223. a. *A.*
Φοιβόλημπτοι p. 420. a. D.
Φεύγαμα p. 285. a. C.
Φρυάττεσθαι p. 300. a. *A.* B.
Φύματα p. 55. a. E. *F. vomica, tubera* p. 55. b. *A.*
Φύραμα p. 233. a. *F.*

Φύρεσθαι p. 72. b. G. 73. a, *A.*
Φύσις p. 176. b. B--E.
Χαριεντίζεσθαι p. 21. a. D--G.
Χαριεντισμὸς p. 21. a. C.
Χθὲς καὶ τῦν p. 292. b. *A.*
Χθὲς καὶ πρώην p. 292. a. D. E. b. *A.*
Χθὲς καὶ τήμερον p. 292. b. *A.*
Χθιζὸς p. 132. b. C.
Χοιρηγία p. 388. a. H.
Χρεὼν p. 103. b. E.
Χρεὼν p. 151. a. B.
Χώραν διδόναι p. 77. b. E.
Χωρεῖν p. 112. b. C.
Ψεφοδὴς p. 191. b. E.
Ψόφος p. 272. a. E.
Ψυχαὶ p. 166. a. E. F. 176. b. B. C.
Ψυχομαχεῖν p. 315. a. *A.*
Ψυχορροφεῖν p. 38. a. H.
Ὥρα p. 31. a. F. b. A. 38. a. D.
Ὡσικῶς p. 265. b. C. 412. H.

I N D E X

Rerum præcipuarum, qæ his commentariis continentur.

Abſceſſus inſtar habet, qi fatum, qi fratrem averſatur p. 55. a. E. F. b. *A.* 117. a. *A.*
Abſentia, amiſſa, præterita requirere fatuum p. 342. a. G. b. *A*--G.
Accommodatio commoda non vituperanda p. 12. b. C. D. *quantum expediat* p. 12. b. E. *quando & quomodo devergat* p. 12. b. F.
Adjectiva maſculini generis Græco more ſubſtantivis fœmininis adduntur p. 428. B.
Adulatio nec adhibenda, nec admittenda p. 34. b. D. *E.*
Adulator qalis p. 12. b. F. G. H. 13. *A*--D. *vermiculis compar* p. 67. a. D. E.
Adverſa invicem ad univerſi bonum conſpirant p. 39. a. E. F. G. 40. a. *A.* B. 288. a. B.
Æqualitas æquitatis pars prima p. 16. b. E. F. *hac qandoqe nihil iniqius* p. 16. b. G.
Aer ambiens fata, animantia qàm variè afficiat p. 123. b. C--F.
Æſtimationis juſtæ ratio in rerum uſu habenda p. 15. a. F. G. 22. b. D. 86. a. C. D. E. 119. b. D. E. 240. b. B. C.
Ætatis flos, res lubrica p. 31. a. F. G.
Ævum rapidè decurrens, ſecum omnia abripit, in ſe abſorbet p. 126. a. C--G. b. *A.* B. 461. a. F. b. B--E. 214. a. *A.* 276. b. E. F. 277. a. *A.* B. 280. a. C--F.
Affectionibus naturalibus fruſtra obnitimur p. 162. a. F. 163. a. *A.* B. C.
Affectus animum miſerè diſtrahunt p. 39. a. E. 77. a. D. E. b. F. G. 78. a. *A.* 315. a. B. *vim faciunt* p. 242. b. *A.* B. C. *rationem extrudunt* p. 174. a. D. E. F. *his abripi non oportet* p. 69. a. D.
Affectus tenerrimi, prudenter, ſed difficulter, haberi poſſunt p. 13. b. C.
Alienis intendens animus ſe negligit p. 45. b. B. 51. a. D. *negotium fruſtrà faceſſit ſibi* p. 103. b. F.
Alteratio eſt, qam corruptionem dicimus p. 291. a. C. D. E. b. *A*--E. 343. a. D. E.
Amat maximè ſe qiſqe p. 349. b. F. G. 350. a. *A.*
Amicitiæ nec temerè contrahenda, nec facilè diſſolvenda p. 24. a. E. F.
Amicorum abſentium etiam ratio habenda p. 23. b. E. F.
Amor amorem conciliat p. 18. a. E.
Ἀνακόλυθα & σολοικοφανῆ, *in avtoribus probatiſſimis deprehenſa* p. 68. b. C--G.
Anima flatus p. 37. b. G. 38. a. *A*--D. 177. b. D. E. 178. a. B. 263. b. D. *exhalatio à ſanguine* p. 37. b. G. 167. a. E. *ſanguis qà ratione dictus* p. 38. a. G. *de eadem varia veterum ſententia* p. 106. b. C. D. 107. a. *A*--F.
Animus contumelioſè qibus modis ſe habeat p. 43. b. F. 55. a. E. 70. a. *A. de animi immortalitate qam ambiguè ſenſerint philoſophi plerique* p. 50. b. E. 51. a. *A.* 67. b. B. 104. b. D. 106. a. B--F. 107. b. C--H. 108. a. & b. 167. a. G. 350. a. D.
Antoninus Pius Imp. qalis p. 22. b. C. 29. a. E.
Apum induſtria p. 139. b. B. C.
Aqam pavent λυτσόδηκτοι p. 204. a. F. G.
Aranea indoles p. 193. a. E. F.
Ars naturam imitatur p. 324. b. C.
Ars hominis bonum eſt p. 320. a. C. *in qibus conſiſtat* p. 343. b. D.
Artem ut norit qis, di ſat oportet p. 340. a. F. G. b. *A*--D. *qam norit, exerceat, & intra fines ejus ſe contineat* p. 118. a. E. F. G. b. *A*--D. 198. a. B. 208. a. D. E.
Artes aliæ ſunt pueriles, aliæ liberales p. 406. a. C.
Artifex qiſqe artem ſuam diligit, & enixè affectatur p. 140. b. B. C. G. 141. a. & b. *A.* B. C. *adverſus qoſvis tuetur* p. 193. b. *A.* B. *imperitorum judicia non moratur* p. 166. a. *A.*
Artificia ſtudiaqe inania reprehenſa p. 4. b. *A.*
Aſtrorum contemplatio, qatenus uſus p. 223. a. D. *qatenus inutilis* p. 7. a. B. C--G. b. *A.* B. 339. b. B.
Aulica vita, mores qales p. 158. a. *A.* 186. b. D. *inficere ſolent* p. 158. b. *A. in avla tamen rectè vivere eſt* p. 158. a. *A.* B. 241. a. F.
Αὐτουργία *probata & collavdata* p. 3. b. C--H. 4. a. *A.* B.
Auxilia non ſpernenda p. 208. b. C.
Beatitudinem mens bona ſola facit p. 213. a. C. D. E. *citra externa avt aliena ulla* p. 48. a. E. F. 59. a. F. b. *A.* 76. a. D. E. 202. b. *F.* 274. a. *A.* 350. a. B. *at Deum qi excludunt, impiè faciunt* p. 40. b. *A. qo ſine nec vir bonus, nec mens bona* p. 48. a. C. D. 284. a. D. E. *F.* B. *A*--E.
Beneficere juvat p. 211. b. E. *F.* G. *beneficienti ipſi prodeſt* p. 212. a. *A.* B. C. 236. a. C. D. 320. a. D. *jugiter beneficiendo vitâ fruimur* p. 361. b. C. D. *beneficientem malè avdire regium* p. 222. a. D.
Beneficii dandi ratio genuina p. 144. b. *F.* G. 145. a. *A.* B. C. *dextrè tam accipiendi, qàm largiendi, ars eſt* p. 10. b. E. 249. b. *A.* B.
Beneficium nullum niſi gratuitum, qod in ſe deſinat p. 286. b. D. E.
Benignitas, re exhibenda, non ſpecie avt voce ſolâ p. 326. a. D. E. *benignitas & beneficentia divina nobis in exemplum data* p. 235. a. B. C. D. 258. a. B--C. 271. a. *A.* B. 274. b. *A.*
Bona non ſunt, qa bonos non faciunt p. 49. b. *A.* 238. a. D. *qa nimia eſſe poſſunt* p. 157. b. *A.* B. *qa contemnere, qorum damna libenter ſuſtinere, laudem habet* p. 157. a. E. *F.*
Bono malum vincere præclarum p. 332. a. D. E. F. b. *A*--F.
Bonum nihil, niſi honeſtum p. 35. a. C. 36. a. D. *niſi tempeſtivum* p. 363. a. D.
Bonus verè eſt, qi conditioni ſuæ reſpondet p. 195. a. *A.* B. *qi intus talis* p. 326. b. C. *ſacerdos is & ſervus Dei* p. 69. b. F. G. *athleta* p. 70. a. C--H. *pancratiaſta* p. 352. b. D. *aſpera multa exercitii cauſſâ, citra offenſionem, ſubiturus* p. 181. a. F. G. H. 182. a. *A.* B. C. b. D--G. *virtute altè intinctus* p. 70. b. F. G. *nec mutatu facilis* p. 71. a. G. b. *A.* B. C. *rupis inſtar, immotus* p. 133. a. F. G. 134. a. & b. *mente bonâ oblectatur* p. 274. a. B. *rectè factis contentus, latus, agit* p. 76. a. F. G. 102. b. B. 232. b. B. 235. b. F. 237. b. B--F. 247. a. B. C. 317. a. *A.* B. *ſponte obſequitur* p. 303. b. *A.* B. *huic regendum, agendum totum ſe dat; ſuiqe diſpenſanda permittit univerſa* p. 77. a. F. G. 118. b. E. F. 122. a. G. 225. b. F. 232. b. B. C. 356. b. E. F. 357. a. *A.* B. *præſentibus, conceſſis, deſtinatis acqieſcit* p. 34. b. B. C. 39. a. G. 59. b. *A.* 71. b. D. 90. b. B. 171. b. *A.* 197. b. F. 216. b. C--F. 267. b. E. F. 288. b. B--F. 289. a. B. 349. a. G. *ut neceſſariis* p. 39. b. E. 121. a. *A. juſtis* 100. D. E. *bonis* p. 71. E. 197. b. B. *congruis* p. 110. a. D. 147. a. B. D. 194. b. E. *commodis* p. 111. a. *A.* B. *tempeſtivis* p. 111. a. *A. divinitùs diſpenſatis* p. 121. a. C. 226. b. E. *rationi conſentaneis* p. 221. b. E. *in eiſqe rectè excipiendis virtutem exercet ſuam* p. 86. a. *F.* G. 162. b. C. 171. a. B--G. 220. a. E. b. *A*--D. 285. b. D. E. 345. a. C. D. E. *nec lege indiget* p. 75. a. H. b. *A.* B. C. *nec teſte* p. 75. b. E. *F.* 278. a. E--H. b. *A.* B. *nec juramento* p. 175. a. B--H. *nihil numen poſcit, qod alios latere velit* p. 80. b. E. *F.* G. *nihil clàm agit, qod palàm innoteſcere nolit* p. 297. b. D--G. & *ſolus, & cum aliis pariter ſe gerit* p. 81. b. B. C. *vitam, ut Deo conſors, divinam agit* p. 43. b. D. E. 163. a. *F.* G. 289. a. E. *F.* b. *A.* B. C. 346. a. *F.* G. *aliorum de ſe judicia, dicta, nihil moratur* p. 298. b. B--*F. ſereno, placido, compoſito ſemper eſt animo* p. 42. a. C--*F.* 75. b. G. 355. b. C. D. E. *nec numen incuſat, nec homines* p. 353. a. B. C. *de vita vel productiore vel contractiore nihil ſatagit* p. 82. a. B. b. E. *F.* G. 83. a. *A.* 136. a. G. *mortem nec metuit, nec optat* p. 81. a. D. E. *malis eſt pædagogi inſtar* p. 314. b. *A.* B. *qia vita illis cenſura eſt* p. 314. b. C. D. E.
Calamitas virtutis exercenda, exercenda, occaſio p. 92. a. *A.* B. 228. a. D. E. 231. b. D. 257. b. *A.* 271. b. B--E. *rectè ferre, virtutis & felicitatis eſt* p. 134. b. G. 135. a. *A.* B. 136. a. E. *F.*
Calumniatores averſandi p. 4. a. C. D. E. *pediculis, vermiculis, viperis pares* p. 67. a. D. E.
Carnuntum, urbs Pannoniæ p. 428. D.
Cenſura examen ſedulum ſeqatur p. 24. a. *A*--D.
Circulus eſt rerum omnium p. 53. b. D--G. *cujus particula orbis inſtar rotantur* p. 274. b. C. D. 275. a. B--H. b. *A*--H. 276. a. *A*--D.
Civilitas in magnatibus laude digna p. 23. a. E. b. C. 32. a. *F.* b. *A.*
Coactum nihil gratum p. 73. a. E. *F.* 179. a. *A.*
Cœlum civitas, patria noſtra p. 98. a. D.
Cogitatorum ratio habenda p. 2. a. C. *Deo reddenda, qem non latent* p. 2. a. D--G. *reos faciunt* p. 2. a. C. *animum tingunt* p. 78. b. *A. facti crimen habent* p. 2. a. D. *affectuum, ſermonum, actuum fontes, radices* p. 112. b. *A.* B. *vitanda vana* p. 69. a. *A.* B. C. *recidenda non neceſſaria* p. 112. a. *F.* b. *A. cogitandum nihil, qod proloqi pudeat* p. 69. a. D--G. b. *A*--D.
Comitas ſeveritati juncta qantum valeat p. 13. a. E. *F.*
Comœdia vetus, media, nova; qatenus utilis p. 322. b. D. E.
Conatus etiam effectu deſtitutus, inanis non eſt p. 255. a. E. *F.* b. *A- F.*
Conſcientia ſua cuiqe maximè verenda p. 46. a. E. *fama (cum pavcis) præferenda* p. 28. a. *F. huic qò conſulas ſuſtinenda infamia* p. 142. a. *A.* B. 171. a. *A.* 328. a. B--*F. hac contentum agere oportet* p. 102. b. *F.*
Conſtantia in bono tenenda p. 116. b. C. 212. b. D. 240. a. *A. aliud ea à pervicacia* p. 21. a. *A.* B. b. E. *F.* G. 22. a. A. *B. hac nihil ſædius, nocentius* p. 101. b. G.
Continentia ſui, virtus eximia p. 19. a. *B*--G. 30. a. *B.*
Corpus, è luto effictum p. 233. b. *A. ex ſe cadaver*

daver merum p. 125. b. G. 126. a. *A.* B. *terra & ſanies* p. 37. b. C. D. 68. b. *A.* 251. b. C. *ſacculus, utris, folliculus* p. 251. b. D. E. F. 252. a. *A. B.* C. *anima amictus* p. 247. b. B. *qualis* p. 37. b. D. *vagina* p. 266. a. C--F. b. *A.* B. C. *vaſculum & quale* p. 316. b. B. C. *huic ergo inſervire natum* p. 67. b. G. H. 68. a. *A.* B. C. *hanc qatenus afficiat* p. 124. a. C. D. E.

Corporis habitus & geſtus gravis & fixus p. 228. b. F. G. *nec affectatus tamen* p. 229. a. B. C. D. *ut ſpeculum mentis ſit* p. 229. a. D--G. b. *A. reſtitutio non impoſſibilis Deo* p. 350. b. C--F.

Creationis ἀρχὴν qualem conſtituerint Stoici p. 412. F.

Cunctatio, & dilatio, in vita rite inſtituenda damnoſa p. 41. a. B--F. b. *A.* 69. b. E. F. 88. a. *A.* 103. b. D. E. 246. a. C--F. b. *A.* 288. a. *A.*

Curioſitas qatenus licita p. 393. E. F.

Deus ſummè bonus p. 47. a. D. *à qo nihil mali qi dicatur, qum tamen corrigendo & puniendo aſpera inſtigat* p. 47. a. B. D--H. *mala ordinat, non facit* p. 170. a. C. D. b. *A*--D. *natura prima* p. 111. b. C. *mens incorporea* p. 125. a. D. *corpus priſcis qâ notione dictus* p. 125. b. *A. viſibilis, inviſibilis qatenus* p. 360. b. D--H. 361. a. *A. B.* C. *unde innoteſcat* p. 361. a. D. E. F. b. *A. B.* C. *mundi qaſi anima* p. 110. a. D--G. b. E. F. G. 125. a. D. *omnia permeat* p. 160. a. C. D. 259. a. *A.* B. b. E. F. *temperat* p. 160. a. C. *ubiqe adeſt, omnia intuens* p. 90. a. B. C. b. *A. nudas etiam mentes ipſas* p. 346. b. C--G. *res humanas curat* p. 47. b. B--H. *ſingulorum etiam* p. 48. a. C. D. 197. b. C. *ab ipſo, per ipſum, in ipſo, ad ipſum omnia* p. 141. a. C. D. *ipſius providentiâ, ab initio deſignata* p. 112. b. E. F. 113. a. *A. B.* C. *diſpenſantur* p. 85. a. F. G. 170. b. D. 218. b. B. C. D. 219. a. *A*--F. 245. a. C. D. 359. a. C. *eidemqe inſerviunt univerſa* p. 195. b. B. *pra omnibus verendus* p. 190. a. E. F. G. b. *A*--G. *per omnia tam minoris, qàm majoris momenti negotia, cogitandus* p. 172. b. *A*--E. *& reſpiciendus* p. 87. b. C. *qocunqe ducit, ſeqendus* p. 83. b. F. 218. a. F. b. *A. ſtatio, qam ille aſſignaverit, tuenda, tenenda* p. 222. b. D. E. *ad omnia advocandus* p. 183. b. E. F. 184. a. *A*--E. *in omnibus agnoſcendus* p. 31. a. C. D. 34. b. *A.* B. 246. b. B. *de omnibus celebrandus* p. 172. b. *A*--E. 195. a. D. E. *huic qò ſalvi ſimus, ut medico, gubernatori, aviſcultandum jugiter* p. 203. a. F. b. *A*--F. *patiens eſt, ad pœnas tardus* p. 253. a. G. b. *A*--D. *malis & ingratis benignus* p. 234. b. G. 235. a. *A.* B. C. 258. a. B. C. D. 271. a. B. *non adulationem, ſed imitationem exigit* p. 296. a. D--G. b. *A. injuſtè nihil agit* p. 351. a. B. C.

Dextrum ſiniſtra naturâ melius eſt p. 353. a. *A*--E.

Diſpenſatio qalis licita p. 135. b. *A.* B. C. 330. b. F. G. 331. a. *A*--H. b. *A*--E.

Documenta pavca ſufficient p. 43. a. F. G. *brevia & ſummaria* p. 92. a. B. C. *in promptu modò ſint* p. 87. a. D. E. 92. b. C. 101. a. C.

Dolor, longus, levis; gravis, brevis p. 219. b. C--H. 220. a. *A.*

Elliſſis freqens p. 111. b. E. F. G.

Emendatione opus habere ſe, non emendatur, qi non credit p. 5. b. D. *nemo qarit, qod jam nactum ſe putat* p. 344. a. D--G. b. *A*--G.

Epiſtola qales eſſe debeant p. 7. b. E. F.

Error multiplex p. 210. a. E. F. G. b. *A*--E. *erroris admonitus, corrigere ſit promptus* p. 183. a. *A.* D. E. F. b. *A.* 243. a. G. b. *A*--E. *errantem reducere conandum* p. 286. a. *A.* B. *ſed placidè* p. 333. a. D. 334. b. B.

Examen ſui, primitùs, ſedulum, juge prodeſt p. 314. b. C. D.

Examinanda ſunt ſingula, tum qa admittenda, tum qa non admittenda p. 73. a. G. b. *A.* B. C.

Exempla qantum proſint p. 181. a. *A.* B. *viva valeant* p. 9. b. H. 10. a. *A.*

Exorciſta Judæi, Ægyptii, Romani p. 384. b. G. H.

Externa qaqe bonis, malis pariter obveniunt p. 49. a. C. D. 153. b. E. F. *media ergò* p. 49. a. E. F. *vilia* p. 153. b. E. F. 246. b. B. C. 252. a. *A.* B. C. *caduca* p. 49. b. B. 138. a. B. 153. b. D. *diurna, non diutina* p. 122. a. G. H. b. *A*--G. 132. b. *A.* B. C. 271. b. F. *ad ævum retrò, porrò, anguſtiſſima* p. 138. a. B. *ut perituris utendum* p. 343. a. *A.* B. *tragica larva, ſcenica inſtructura eis demenda* p. 49. b. D--F. 175. b. D. E. 234. a. *A.* 245. b. *A.* B. C. 347. b. D--G. 348. a. *A. modeſtè habenda, placidè linqenda* p. 249 b. *A.* B. C. *in pretio habere, invidentia, injuſtitia, impietatis eſt radix* p. 180. a. *A.* B. 195. a. C--F. b. *A.*

Fama, extra nos p. 202. b. F. *alienum, non noſtrum* p. 236. a. *A.* B. *inane qiddam* p. 94. b. C. 120. b. D. E. F. 121. b. *A.* 179. b. B. C. *judicii expers* p. 57. b. B. 94. b. C. *inconſtans* p. 94. b. C. *ſectari ſtolidum* p. 13. b. D--G. 102. b. F. 235. b. F. 236. a. *A.* B. *ſuperſtes, res nihili* p. 84. b. *A.* B. *qàm anguſta* p. 95. a. E--H. *evanida* p. 58. b. B. 94. b. C. 100. a. C. 120. b. C. D. *de ea ſolicitum agere, qatenus futile* p. 104. a. F. b. C. D. *avcupantium iniqitas, vanitas* p. 180. b. B.

Fatum qid p. 147. b. D. E. 194. b. F. 290. b. B. C. *an philoſophia ſtudium inane faciat* p. 353. b. C.

Feſtivitas qatenus adhiberi qeat p. 7. a. *A*--F. 73. b. D--G.

Fides habita fidelem facit p. 18. a. E. *fidem fallere nihil adigit* p. 80. a. D--G. b. *A.*

Filius ſapiens, parenti res lata p. 221. a. C. D.

Fluxu iſtic univerſa; conſiſtens nihil p. 56. b. E. F. G. 57. a. *A.* B. b. B--E. 461. b. B--E. 177. a. D. *his ergò affici ſapientis non eſt* p. 161. b. F. 162. a. *A*--D. 177. a. E. F. b. *A. ſed qærere, hac inter fluctuantia, qò ſe contineat* p. 353. b. D. E.

Fors incerta p. 57. a. G. H. b. *A. fortuita divinitus diriguntur* p. 39. b. *A.* B. *ſortunam fingit quiſque ſibi* p. 170. a. *A.* B. b. *A.*

Fratres diſſidia non decent p. 37. a. E.

Frons animi index eſſe debet p. 18. a. F. 327. a. D. E.

Fructum nihil non fert, & ſuum quodqe p. 270. b. F. *his onuſta ſpecioſiſſima* p. 64. a. G. b. *A*--E. *fugientia gratiſſima* p. 64. a. G.

Futuri ut nihil certum p. 84. a. C. D. E. *præſagiri tamen multa poſſunt* p. 224. b. B--F. *fruſtra torqent* p. 209. b. D. E. F. 251. a. C. D. E. *avt ſolicitos habent* p. 345. a. C. D. E.

Gloriam de ſpreta gloria avcupari vaniſſimum p. 359. b. E. F. 360. *A*--H. b. *A.* B. C.

Gravitate affectatâ, faſtuoſâ, nihil gravius p. 11. b. G. H. 12. a. *A.* 43. a. *A.* B. C. 279. a. C. D.

Homo corpore, animâ, mente conſtat p. 37. a. F. 88. b. *A.* 348. a. B. *homines omnes cognati* p. 35. a. D. E. 51. b. D. 214. b. D. 274. b. *A.* 358. a. E. *ſemine cæleſti pariter oriundi* p. 35. a. E. b. *A.* B. 98. a. C. 117. a. F. *rationis ejuſdem participes* p. 72. a. F. *luce communi fruentes, aëre ſpirantes* p. 268. a. B. *corporis ejuſdem membra* p. 211. b. B. C. D. *ad opem mutuam nati* p. 36. b. B--F. 93. a. F. b. *A.* B. 139. a. *A.* 320. a. B. *qa ſit omnibus præſtanda* p. 72. a. F. G. b. *A.* B. 77. a. G. *ut in commune boni ſint* p. 39. a. B. C. 73. a. G. *homo neminem odiſſe debet* p. 36. b. *A.* B. *nec peccantes* p. 214. a. C. E. F. b. *A. ſed mitis eſſe etiam immitibus* p. 231. b. C. D. *non ad otium natus eſt* p. 138. b. C. *nec ad voluptatem* p. 139. a. B. C. D. *ſed ad opus* p. 139. b. F. *prout & alia univerſa* p. 244. b. A. 296. b. B--F. *hominis munus, Numen venerari, celebrare, homines juvare, ſervare* p. 196. b. C--F. *opus, cæleſtia contemplari* p. 223. a. D--G. b. A. B. 247. a. D. b. A. *humanitatem colere* p. 334. b. B. *ars, bonum fieri* p. 320. a. C. *hac qi non præſtat, nec hominis nomine dignus eſt* p. 296. b. B. *hominem enim internum, exteris exutum, conſiderare oportet* p. 280. a. C. *nec ab homine aliud, qàm qod eſt hominis, exigitur* p. 157. a. A. B. C. *nihilqe homini deſpondendum poſſe, qod homo potuit* p. 144. b. A. B. 180. b. C--F. 181. a. A. B. 351. a. D--G. b. A--G. *avt perferre, qod homo pertulit* p. 158. b. E. *nec impotentia ignavia pratexenda* p. 142. b. E. 143. a. A--D. 144. a. B. G. 180. b. C--F. 181. a. A--D. *nec affectui huic indulgendum, ſed uſu & induſtriâ contrà pro viribus obnitendum* p. 144. a. F. G. *homo animal ephemeron.* p. 122. a. G. b. D. E. *anima cadaver geſtans* p. 125. b. F. G. *ipſe, & humana omnia, vanitas mera* p. 58. a. D. 237. a. G 238. a. A. B. *bullarum inſtar* p. 245. a. D E. F. *mortales natos* p. 99. a. F. G. b. A. *pacem invicem colere, non diſſidia fovere, nedum iras & inimicitias immortales gerere decet* p. 100. a. A--F. 332. a. B. *divulſus à corpore, cui coaluerat, reſtitui poteſt* p. 350. b. C--F.

Icti fulmine M. C. Teſt.

Ictus ſanguinis M. C. Teſt.

Ictericis mel amarum p. 204. a. B--E.

Ignis natura p. 91. b. C. D. *principibus prælatus* p. 32. a. B. C. D.

Imaginativa vis qalis p. 88. b. B--G. 89. a. D. 179. a. E. F. b. A.

Imitatio dextra rerum ingratarum, grata p. 65. a. F. G. b. A.

Impatientia malorum omnium mater p. 167. b. A. B. 231. b. A.

Imperceptibilia qibus omnia habeantur p. 152. a. A--H. b. A--H. 153. A. B. *perceptu difficilia pleraqe qibus* p. 153. a. C--G. b. A. b. D.

Imperiti peritis ferendi p. 12. a. F. G.

Impius omnis injuſtus, mendax, laſcivus, mollis p. 262. a. A--E. b. A. B.

Impoſſibilia ſectari, velle, inſanum p. 158. a. A--D.

Ingenii tecti amicitia anxia p. 18. a. G. b. A--D.

Inimicorum lavdes perniciosæ p. 15. a. A. B.

Injuria fructus in læſi ſenſu p. 101. a. B.

Injuſtitia, jus non exequi p. 267. a. F. b. A--E.

Inſani, ſtulti qiqe p. 344. a. B. C.

Invidia æmulationis proles p. 27. a. D--G. *fumo comparatur* p. 91. b. D. E.

Ira ira non reponenda p. 185. b. C. D. *injuriâ plus ladit* p. 332. a. A. B. *vincere iram, res virilis* p. 334. b. E. F. 335. a. A. B. C. *ejus remedium, mora* p. 417. H. *cogitatio mortalitatis* p. 100. a. A--F. b. A.

Iraſci an liceat p. 213. b. D. E.

Jupiter omnibus placere non poteſt p. 401. A.

Juſtitia, virtutum omnium genetrix p. 324. b. D. E. *ad ſuperos hinc abiit* p. 166. b. C--F. 167. a. A--D. *rediſſe qando habita* p. 167. a. B. C.

Juſtum eſt, bonis rependi bona p. 350. a. D. E. F. b. A. B. C.

Labori aſſveſcendum p. 271. a. B. C.

Ladere qenqam, niſi ipſeſe, nemo poteſt p. 35. b. F. 36. a. A. B.

Latro, miles p. 415. F.

Lavs à bonis, non à qibuſvis p. 72. b. D. 73. a. B. C. *aliena qid ad nos?* p. 104. b. E. F.

Lectio accurata prodeſt p. 8. a. C. *varia diſtrahit* p. 40. a. F--E.

Lege certâ obveniunt omnia p. 356. a. A--E.

Legi parendum p. 305. a. A--E.

Lex mundi M. C. Teſt.

Liberalitas profuſione diſtat p. 226. a. B.

Libido & voluptas non minùs qam labor & dolor moleſta p. 67. a. D. E. F.

Literatura profeſſoribus ſalaria liberaliter aſſignanda p. 2. b. E. F. G. 3. a. A--D.

Loco nullo non bene vivere licet p. 32. a. A. 157. b. F. 158. a. A. B. C. 254. a. E. F. 304. b. 345. a. A. B.

Lotio intempeſtiva, noxia p. 28. b. A. B.

Magnates ἀεργότεροι p. 15. a. B. C. 16. a. G.

Mali ſemper fuerunt, ſemper erunt p. 205. a. A. B. C. *miſeratione magis qàm indignatione digni* p. 51. b. D--G. 52. a. A--H. b. A. B. b. A. B. 461. B--E. *juvandi & ſuſtinendi* p. 159. b. E. F.

Malum nihil niſi inhoneſtum p. 36. a. C--G. *habenti ſoli noxium* p. 259. a. C--F. b. A. *nihil ergò ladit, qod verè bono non deſtituit* p. 36. a. C. 100. b. C. 123. b. A. *malo abſtinere, ubi nil obſtat, virtutis eſt; ex metu mero, non eſt* p. 330. b. A.

Malus an volens qis p. 230. b. F. G. 231. a. A. B. C. *ſe non diligit* p. 140. a. G. b. A. *malum qenqam nemo, nec Deus fecerit* p. 36. a. C. 47. a. C.

Mare guttula p. 193. b. D. E. 194. a. A.

Materia univerſi qalis p. 170. a. A. B. *varias ſubinde formas induit* p. 214. b. C. D. E. 215. a. A. B.

Mediocritas in cunctis obſervanda p. 22. b. D.

24. a. F. G. b. A. B. 25. a. D. 27. a. B. 29. b. F. G. 32. b. D. E. F. 191. b. A--D. 234. b. C--F.

Mendacio sapiens qatenus immunis p. 135. b. A--D.

Mens divinitus derivata p. 35. b. *B*--E. 107. a. D--H. 163. b. A--E. *hanc prater nostrum nihil* p. 162. b. D. *est ipse qisqe* p. 212. a. E. 315. b. C. D. E. 348. a. E. *sola est in homine æstimatione digna* p. 83. a. D. 160. a. D. E. 180. a. *B. principatum obtinens* p. 90. a. A. 160. a. C. *servire corpori avt cupidini non debet* p. 38. a. D--H. b. A. *hac Deum attingimus* p. 50. b. A--F 90. b. *B. numinis seu dæmonis instar habet* p. 51. a. G. b. A. 59. a. E. F. 94. a. C. 154. a. E. 160. a. E. 213. a. C. D. E. b. A. *fons vitæ* p. 228. b. D. E. *affectuum, dogmatum* p. 247. b. C. *hac inprimis curanda, colenda* p. 51. b. *B.* C. 86. b. E. 90. b. *B.* 160. a. D. E. 180. a. *B. pura servanda* p. 190. a. C. D. *huic sanandæ asperum nihil non sustinendum* p. 147. b. G. 148. a. A--H. b. A--H. 149. a. A. *huic nihil præferendum* p. 318. b. D. *hanc contra nihil admittendum* p. 78. a. *B.* C. *huic nihil impervium* p. 317. a. C--G. b. A--F. *omnia permeat & perlustrat* p. 223. b. C. D. E. *vaga nè sit* p. 45. a. *B*--F. 87. b. D. *alia scrutando sæpe se negligit* p. 51. b. C. *visis temerè nè concedat* p. 163. a. D. E. F. *rectè semper fertur* p. 180. a. C--F. *nec impeditur* p. 45. b. E. F. 159. b. *F.* 255. a. C. D. *quia cum exceptione aggreditur* p. 91. a. A. *B.* C. *& obstantia qeqe in rem suam vertit* p. 90. a. *B.* 160. a. A. 257. a. E. b. A. *motu levi avt aspero non afficitur* p. 94. b. A. 162. b. D. *E. invicta sit, ubi aliis subducta, suâ se virtute involverit* p. 217. b. A. B. C. *F.* G. 253. a. D. 325. a. D. 348. a. *E.* 349. b. *E. se intuetur, se probitu artat, se fruitur* p. 316. a. A. *B.* b. A. *B. molestiam sola sibi facessit* p. 352. b. C. D. *hujus morbi gravissimi* p. 52. b. *F. cacitas* p. 52. a. *E. F.* G. b. A. *B.* 116. b. *E. F. penuria* p. 118. a. G. b. A--D. *de mentis sede sensâ varia* p. 95. b. D--H. 96. a. A--H. b. A--H. 97. a. A. *B.* C.

Methodus recta plurimi in cunctis habenda p. 13. a. G. b. A.

Migratio freqens minùs commoda p. 28. a. C.

Mimica qa, nec inutilis p. 322. b. G. 323. A--*F.* b. A.

Minima non negligenda p. 24. b. C. D. 56. a. C. D. 78. a. *F.* G. 92. a. C.

Mirari, philosophia initium p. 19. b. G. 20. a. A--D.

Mirum sapienti nihil p. 20. D. 292. a. *B. qi miratur stultus est* p. 353. a. C.

Miser est nemo nisi suo vitio p. 259. b. D. *E.*

Misericordiam sapienti qatenus negent Stoici p. 51. b. G. 52. a. A--H. b. A. *B.*

Mores, candidi p. 115. b. G. H. *nigri* p. 115. b. G. 116. a. *A. B.* C. *præfracti* p. 115. b. G. 116. a. *E. F. morosi* p. 116. a. G. *ferini, pecuini* p. 116. b. *B.* 145. b. C. 155. b. D. *pueriles* p. 116. b. *B.* 145. b. C. *muliebres* p. 116. b. *B.* 145. b. *C.*

Morositas, & in docente, & in discente, officis p. 10. a. D

Mors non est malum p. 49. a. D. 99. a. *F.* 272. b. *C. sed malè mori* p. 136. a. D. *E. vitâ turpi melior* p. 264. a. D--G. b. A. *B. C. natura opus* 50. a. *E.* 59. b. D. *E.* 74. b. C. 99. a. *C. debitum* p. 103. b. *E. non timenda* p. 50. a. *E. F.* G. 413. A. *nec erubescenda* p. 99. a. *E. F. nec contemnenda; id qatenus* p. 265. a. A. *B.* 362. b. *E.* 363. a. A. *B. C. nec fastuosè* p. 266. a. *B. nec fastidiosè* p. 266. a. *B. nec negligenter* p. 265. b. *B. nec præcipitanter* p. 265. b. *C*--G. b. A. *nec rabidè* p. 265. a. D. *E. F. nec jactanter* p. 300. b. *E. F. nec discupienter* p. 264. a. D--G. *nec reluctanter* p. 307. a. *E. F. sed consideratè* p. 265. a. *B*--G. *compositè* p. 82. a. *C.* D. *facilè* p. 74. b. *C.* D. 82. a. B. 314. b. E. *placidè* p. 40. b. D. 59. b. B. *lubenter* p. 207. b. G. H. *qod pauci faciunt* p. 136. a. D. E. 137. a. A. B. *C. decenter* p. 82. a. F. *gratulatoriè obeunda* p. 133. b. E. *expectanda* p. 167. a. F. *excipienda* p. 40. b. D. E. 133. b. E. *admittenda* p. 207. b. G. H. *consciscenda* p. 165. a. B. *C. qod qibus de causis permittebant Stoici* p. 62. b. A--E. 165. b. A B. *C.* 255. b. F. 256. a. A. B. *sed jure rejicitur & refellitur dogma istud* p. 62. b. F. G. H. 63. A. *B. ritè mori, res magna* p. 319. b. G. *mori non posse, volenti miserum* p. 260. b. *C*--F. 261. a. A--F. *mors migratio* p. 46, b. E. F. 47. a. A. 256. a. A. 319. a. A. B. D. E. *transitus* p. 47. a. A. *exitus* p. 47. a. B. 256. a. A. *excessus de corpore* p. 47. a. B. *discessus* p. 319. a. B. *dimissio* p. 319. a. *C. præmissio* p. 47. a. B. *C. reditus rei ad principium suum* p. 103. a. A. *compagis dissolutio* p. 59. b. B. C. 315. a. B. *resolutio in elementa prima* p. 99. a. C. D. E. 225. a. *A*--F. 233. b. C. D. *in eodem statu ponere, qo retro fueramus, nonnullis (sed falsò) visum* p. 108. a. C--H. 245. a. F. b. *A. portus* p. 67. E--H. a. 165. a. F. *requem dat* p. 67. b. B. C. D. E. F. 142. a. D. E. *messis* p. 221. a. E. F. G. b. *A*--D. 343. a. C. *imperatores, magnates, medicos, mathematicos, philosophos, poetas, artifices pariter tollit* p. 66. a. F. G. b. *A.* B. C. 120. b. D. 129. b. C--F. 200. B. C. D. 201. a. E. F. 246. b. D. E. 247. a. *A.* B. 248. b. *A.* B. C. *omnes æqat* p. 204. a. B. *hanc nemo ratione ullâ effugerit* p. 173. a. *A*--H. b. *A*--H. 174. a. *A.* 223 a. *A.* B. C. *mortis dilatio, res ferè nihili* p. 129. a. D. E. F. b. *A.* B. 138. a. *A.* 294. b. *A*--G. 295. a. *A*--D. *mors verè nulla nonnullis* p. 99. a. *A.* B. *rerum omnium aliis* p. 272. b. B--E. *urbium etiam* p. 131. a. F. G. H. b. A--H. *ortus unius, mors alterius* p. 127. a. *B*--F. b. *A*--E.

Mucidus, fatuus p. 278. a. *A. B.*

Multis immiscere se haud expedit p. 74. a. *A. B.* C. 111. a. F. G. *supervacuis præsertim, minusqe necessariis* p. 111. b. G.

Mundus civitas Dei p. 111. a. E F 115. b. G. 116. a. E. F. *qasi animal*, p. 124. b. *A*--G. *est omnium hominum patria* p. 198. b. *B*--G. 199. a. *A. B. corpore uno, animâ unâ prædito, constans* p. 125. a. *A. B. licèt, cinni instar*, p. 224. a. *A. B.* C. *ex natura sua discordibus*, p. 115. a. C--H. b. *A. B.* C. 224. a. C--F. b. *A. B. scitè admodum compacto & concinnato* p. 119. a. F. G. H. b. *A*--*F. cujus membra ad congenera sibi sponte serun*- p. 367. a. *A*--E. *cedunt sibi invicem in totus usum* p. 336. a. *B*--F. b. *A. B.* C. E. F. 337. a. *A*--F. *homo solus ex omnibus hic officio suo deest* p. 337. b. D. *mundus civitas quædam* p. 56. a. E. F. G. b. *A. B.* C. 84. b. D. E. F. 94. a. F. 98. a. C. D. 111. a. E. F. 198. a. *B*--G. *scena instar* p. 321. *a. F.* G. H. b. *A*--H. 322. a. *A*--D. *malis moribus fœtus* p. 243. a. B--G. *mutationibus obnoxius* p. 97. b. G. 98. a. A. B. C. 216. a. C. D. 240. a. B. *eisdémqe consistens* p. 40. a. C. D. E. 50. b. A. 59. b. D. 177. a. E. 213. b. E. 216 a. B--E. *mundana omnia qàm nihili* p. 301. b. E. *pereuntia & peritura* p. 49. b. C. *mundi conflagrationes* p. 66. b. D. 156. b. B. C. D. 318. a. C. D. E. b. *A.* B. C.

Nihil ex nihilo, in nihilum p. 98. a. E. F. b. *A*--F. 156. a. C. 244. a. *A*--G. b. *A.*

Nominibus qa gerimus, re respondendum p. 293. a. B--H. b. B.

Novum insolensve nihil p. 53. b. C--G. 116. b. C. D. 205. a. *A.* B. C. 255. b. C. *sapienti fortive* p. 121. a. B. *stultis secùs* p. 128. a. C. D. E. 234. b. *A.* B.

Obstinatio mera Christianis immeritò objecta p. 318. a. F. G. b. *A*--F. 417. H.

Occupationes fingere, ineptum p. 6. b. E. F. 15. a. E. F.

Oculorum continentia p. 65. b. D--G.

Officia pro relationibus & personis præstanda p. 15. a. F. G. *officii divini humanique ratio pariter in qibusqe habenda* p. 87. a. B. C. D.

Opinio qantum valeat p. 54. b. *A.* F. G. 55. a. *A.* B. 83. a. D. 98. C. 212. a. F. G. b. *A.* B. C. 290. a. B. *ea nos, non res ipsa, turbat* p. 97. b. F. 231. a. E. 254. b. C. D. 256. b. F. 257. a. *A*--D.

Orbi qibus ministeriis demereantur p. 204. b. D--G. 205 a. *A.* b. C. b. *A.* B. C.

Ostentatio vitanda, hujusqe vanitas p. 6. a. E. F. 22. a. B. 28. a. *B.* E. 228. a. F.

Otium, uti nescis, negotio molestius p. 111. b. *B.* C. 231. b. *A. B.* C.

Parentum virtus ad eandem proli calcar p. 2. a. *A.* 191. a. C. D. *horum vestigiis, citra examen, non insistendum* p. 128. b. D.

Parere prius qàm imperare p. 340. b. G. 341. a. *A*--F.

Parma p. 3. a. G.

Παῤῥησία ferenda p. 5. a. *B.*

Parsimonia justa, etiam in principe, probanda p. 28. b. C. *Vide* Publica.

Pater familias qare dicatur; qalis esse debeat p. 11. a. *A*--H. b. *A. B.* C.

Patria sapienti nulla non terra p. 198. b. *B*--G. a. 199. a. *A. B.*

Pax subdola qalis p. 328. a. *B*--E.

Peccandi malis fatetas nulla p. 263. *a. A. B.* C.

Peccantes citra iracundiam avt asperitatem corrigere conandum p. 164. a. *A.* b. C. 185. b. C. D. 186. a. F. 332. b. F. 333. a. A. *juvandi & sustinendi* p. 167. a. G. b. A. B. *vel corrigendi, vel ferendi* p. 261. a. G. *peccant nescii, inviti, qatenus* p. 329. b. *F.* 330. a. A--D. *peccare nemo coegerit* p. 154. a. G. b. A. B.

Peccat omnis homo p. 153. b. B. *ei qi invitus peccat, venia parata est* p. 230. a. A--G.

Peccata Stoicis paria p. 46. a. C. *graviora, qæ à libidine, qam qæ ab ira* p. 46. a. D. *aliena placidè sustinenda* p. 35. a. B. *nobis non obsunt* p. 112. b. E. 162. a. *F.* b. A. 218. a. E. 259. b. D.

Peccati abstimentia à procuratione divinâ p. 31. a. C. D.

Peritia verè bonum avt sapientem non facit, nec plurimi ex se habenda p. 10. a. *F.* G, b. A--D.

Persa pro communi omnium, solo Rege nominato, salute sacra faciebant p. 400. b. H,

Perseverantia jugis in vita rectè instituenda p. 190. a. D. E.

Pertinacia fastûs, inscitiæ, stultitiæ proprium p. 21. b. E. *F.* G.

Philosophia studio ætas nulla non incumbere debet p. 38. b. B. C. D. *huic aliis missis vacandum* p. 83. b. *F. nec aliud qicqam pra principalis hoc intendendum* p. 86. a. *F.* G. *senecta occupato præcipuè* p. 38. b. C. D. *non in sermone consistit* p. 301. a. B--*F.* b. *A*--D. *hanc professi plerique titulo, non re tales* p. 26. b. G. 236. b. *A.* B. a. *A*--G. 277. a. *B*--H. b. *A*--*F.* 301. a. *B*--*F.* b. *A*--D. *hujus partes qa* p. 242. a. D.

Philosophari licet, sine tunica p. 117. a. G, b. *A*--E. *sine libro* p. 117. b. E. *F. seminudo* p. 117. b. G. 118. a. *B. sine commeatu* p. 118. a. *F.*

Phocionis indoles qalis p. 326. a. *B.* G. b. *A. B.*

Pietas justitia juncta p. 345. a. E. *hac antiqior etiam* p. 337. b. F.

Platonis politia p. 278. b. B--F.

Plausus nec avcupandus, nec importunè exhibendus p. 13. b. D. E. F.

Præceptoribus qantum debeamus p. 15. b. E. F. G. 16. a. A. B. C.

Præsentem imaginari, qem vereare, prodest p. 339. a. B--F. b. A. B.

Præstantioribus viliora concedere & inservire nata sunt & debent p. 158. a. D. E. 160. a. E.

Præstantissima qaqe eligenda, prosequenda, tenenda p. 77. b. F. G. 79. b. C. D. E.

Prævisa minus afficiunt p. 229. b. E. F. G.

Prece nil à Deo petendum, qod homines latere velis p. 69. a. F. G. b. A. *verè bona inprimis petenda* p. 283. b. E. F. G. 284. a. A. *precibus praxis pro viribus jungenda* p. 284. a. D. E. F. b. A--D.

Principia duo, caussa & materia p. 110. a. A. B. C.

Progressus in bono perpetes p. 78. a. F. G. *qos faciamus, observandum* p. 78. a. G. *medici non spernendi, sed fovendi* p. 278. b. F. G.

Proprium qicqam qatenus nemo habeat p. 358. b. F. 359. a. A. B. C.

Publica privatis, cum paucis, præferenda p. 22. a. E. F. G. b. A--D. *publici sumtus moderandi* p. 24. b. E. F.

Punctum temporis p. 56. b. C. D.

Recta semper accuratè, qasi ad lineam ducta, progrediendum p. 104. a. C. D. 110. a. D. 141. a. C.

Redeundum properè, ubi deviásse senseris p. 150. a. E. F. *reditus is firmabit magis* p. 174. b. A. B.

Refectiones necessaria, sed modicè & sobriè habenda p. 113. b. F. G. H. 114. a. D--E. 140. a. A. B.

Regibus philosophantibus beantur regna p. 17. a. E.-H. b. A--H. 18. a. A--E. *ejusmodi subditis patrum instar* p. 11. a. A--H. b. A. B. C. *libera satis sub isdem servitus* p. 16. b. F. G. a. A--D.

Regnum ipsum servitus p. 239. a. E. F. G. b. A. B.

Religio citra superstitionem p. 192. a. E. F. G.

Res ipsa, formis & apparatu sepositis, perpendenda p. 97. a. D.

Rhombus inter puerilia crepundia p. 403. a. G.

Romana, gravitas, strenuitas p. 42. b. E. F.

pro Rostris mortui laudabantur p. 403. a. H.

Sapere se solum qi putat, desipit p. 22. a. F. G. b. A. B. C.

Sapientiæ gradus qis, lapsum moneri velle p. 101. a. C--H. b. A--H. 102. a. A--G. b. A.

Scelera lucem aversantur p. 80. b. B--G.

Secessus per se parum prodest p. 92. a. D. E. F. *in se secedere prosit* p. 92. b. A. B. D. E. *secessus amœnus conscientia proba* p. 92. b. D. *horridus mala* p. 92. b. E.

Scholasticus qis p. 398. b. B.

Scimpodium p. 5. b B.

Semina accepta vis occulta effingit p. 305. b. C--G.

Seni ab actu non desistendum p. 186. b. A--D.

Sententia temerè non ferenda p. 191. b. A--D. *alienæ meliori cedendum* p. 21. b. E. F. G. 192. a. B--E. 283. a. A--F. b. A.

Servi sors qualis p. 341. a. E. F. G. b. A--H. 342. A--D. *servitia speciosa* p. 28. b. E. F.

Sigilla, *Sigillaria*, *Sigilliola* } *parva sunt signa* p. 207. b. A. B.

Socrates undè magnus p. 232. a. A. C. D.

Somno, avt somnio similis plurium vita p. 128. a. F. G. b. A. B. *somniorum spectra mera sunt, qæ nos perturbant* p. 57. b. F. G. H. 58. A. 192. b. F. G. 193. A.

Somnus, cum pecude nobis communis, actionem intercipit p. 242. a. A. B. C.

Sophistæ quales p. 5. b. E. F. G. b. A--F.

Sors communis non recusanda p. 227. b. C--F. 228. a. A. B. C.

Spes Christiana qualis p. 108. b. G. H.

Temerè nihil admittendum, agendum p. 73. a. G. b. A. B. C. 76. b. C. D. 79. b. F. G. 128. a. D. 208. a. B.

Temperamentum probum animi, morum, motuum, laude dignum p. 13. a. E. F. b. B. C. 20. a. D. 22. b. D.

Tempus præsens, qo solo utimur, fruimur, sedulò advertendum, ritè disponendum p. 42. b. G. 86. a. F. 111. a. F. G. b. A--D.

Terra tota ad universum puncti instar p. 95. b. A. B. C.

Tragœdia unde dicatur p. 320. a. E. *unde sit orta* p. 320. a. F. G. *an comœdiâ antiqior* p. 320. a. D--G. b. A. B.

Tranquillitas benè agendo, non nihil agendo, acquiritur p. 112. a. C.

Transitio à numero ad numerum p. 41. b. 117. a. A. B C. 202. b. C. D. *à persona ad personam* p. 117. a. D. E. 202. b. C. D. 242. b. D.

Tyranni iidem aliis, aliis servi p. 119. b. C. D. *fastuosissimi, qi è servitio emerserint* p. 302. a. E. F. G. b. A. C. D. *tyrannorum hypocrisis* p. 14. b. E. F. G. 15. a. A. *invidentia* p. 14. b. C. D. *tyrannum regémqe qantum interfit* p. 14. a. F. G. b. A. B. C.

Unionis genera varia p. 211. a. B--E.

Urbes integræ qasi morte sublatæ & sepultæ p. 130. a. B--H. b. A. B. C.

Usus qantum valeat p. 351. a. D--G. b. A--G. *gravia primitus levia, ingrata grata facit.* p. 303. b. E. F. G. 304. a. A--E.

Utile nihil, nisi honestum p. 86. a. G. b. A--D. 241. b. D. E. F.

Varietas juvat p. 199. a. F. G. b. A--G.

Velle sanari sufficit p. 259. A. B. C. 300. a. D. E.

Veniam qatenus admittant Stoici p. 20. b. B--F. *peccantibus havd difficulter habenda* p. 8. a. A. B. 20. b. D--G. 216. b. A. *ab eis præsertim, qi ipsi eâ opus habent* p. 216. b. B. C. 330. a. D. E. F. *invitè delinqentibus debetur* p. 73. a. E. F. 230. a. A--G. 353. a. B. *ignaris qatenus* p. 52. a. C--F.

Venter qàm vorax p. 109. a. A--H. b. A.

Verbositas vitanda p. 74. a. A.

Veritas una p. 210. a. B--G. b. A--E. *res divina* p. 262. b. B. *hujus sermo simplex* p. p. 345. a. F. b. A--D. *eâ nemo volens destituitur* p. 230. b. F. G. 231. a. A. B. C.

Verna p. 389. a. B.

Vernaculus p. 26. a. A. C. D.

Vernilitas, *Vernula* } p. 26. a. B.

Vernularum dicacitate delectantur domini p. 26. a. A. B. C.

Vestis familiaris à forensi alia p. 7. a. H. b. A. B. C. *citra splendidam in aula agere licet* p. 32. a. F. b. A.

Victus ratio valetudini conducit; tenuis potior p. 2. a. G. b. A. 4. a. A. B.

Vindicta modus optimus p. 171. b. B--G. 172. a. A.

Vir verè qis p. 97. a. E. F. G. b. A--E.

Viribus majora non molienda p. 208. a. C--E. b. A.

Virtus sola in pretio habenda, & studiosè asfectanda p. 77. a. F. 121. a. A. 179. b. D. E. F. 201. b. A. B. C. *sola permanet immota* p. 77. b. B. *sola ad posteros, ad superos transmittit* p. 58. b. B--H. 59. a. A--D. *rectà semper fertur* p. 180. a. D. *viâ per se, vitiis viâ minùs arduâ, minùs molestâ* p. 151. a. E. *masçula* p. 42. b. E. F. 74. a. D. *nisi gratuita, nulla* p. 102. b. C. *ipsa sibi sufficit* p. 218. a. A. *ipsa pretium & præmium est sibi* p. 28. a. F. 286. b. D. E. 287. a. A--D. *virtutes in aliis agnoscere & suspicere, candoris est* p. 115. b. F. G.

Vita brevis p. 43. b. G. 44. a. A--H. b. A. B. 103. a. B. 113. a. D--H. b. A. 138. a. D. E. F. *incerta*, p. 238. b. B. *puncti instar ad ævum* p. 113. b. B. C. 162. a. E. F. 280. a. B. D--F. *præsens tantùm vivitur, & hoc punctum insecabile* p. 53. a. C. D. G. b. A. 59. b. C. 84. a. A. B. C. 113. a. E. *fugit* p. 42. a. F. G. b. A--D. 44. a. A--D. 113. b. B. *redit denuò* p. 42. b. B--D. 44. a. E--H. b. A. *indies diminuitur* p. 60. a. A--D. b. A. B. 63. b. C. D. *peregrinatio* p. 58. a. G. H. b. A. *navigatio* p. 63. b. D. 67. a. E--H. *militia* p. 58. a. E. F. *lucta* p. 229. b. D. E. *molestiis referta* p. 137. a. F. G. b. A. B--G. *cum dissentientibus transigenda* p. 266 b. E. F. *fabula* p. 321. a. F. G. H. b. A--H. 322. a. A. B. C. 363. a. A--F. 364. a. A--D. *in qa personam & terminum assignat choragus deus* p. 363. a. F. 364. b. C. *non qàm longa, sed qàm benè acta interest* p. 83. a. B. *sibi per omnia debet esse consentanea* p. 9. b. B--H. 13. a. B. C. 17. a. A. 23. b. D. 30. a. A--F. 191. a. D. E. F. *sibi, naturæ, rationi, legi, numini consentanea, eadem* p. 11. b. D. E. F. 72. b. C. 83. a. E. 86. a. F. 142. a. C. 210. b. F. 362. a. D. E. *vita scopus certus aliquis proponendus, nè vaga sit* p. 55. b. A--F. 315. a. C. 337. b. F. 338. a. A. B. C. E. *fructus qis verus* p. 190. b. G. 191. a. A. B. *malè acta morte pejor* p. 346. a. D. E. *vitæ spatium à deo præfinitum* p. p. 42. a A. B. 356. a. A--E. *eo contentus agere qisqe debet* p. 200. a. B--F. *dies ultimus jugiter cogitandus* p. 43. a. C. D. 46. b. C. D. 86. b. F. G. 218. a. B. C. D. *tanqam ultimus qisqe habendus* p. 164. b. C. 218. a. C. D. 227. a. E. F. b. A. B. 234. b. B. C. 317. a. B. *qalem in eo deprehendi oporteat* p. 192. b. C. D. E. *vitæ fatietas* p. 263. a. E. b. A. B. C.

Vitii contages p. 264. b. D--G. *inconstantia* p. 73. a. D. 258. b. E.

Vocabula olim usitata, post obsoleta p. 120. a. A--F.

Voluptas bonum qare non sit p. 193. a. C. D. E. 241. b. F. 252. a. E. b. A. *æqè ac dolor differt, distrahit* p. 67. b. D. E. F. *eâ pessimi etiam fruuntur* p. 193. a. C. D. E.

Vulgus inconstans, mutabile p. 94. b. C. 103. a. E. F. *hujus censura nihili habenda* p. 272. a. B--E. b. A. 274. a. E. F.

Vultus species affectata, genuinam exterminat p. 215. a. F. G. a. A--E.

THOMÆ GATAKERI

OPUSCULA PHILOLOGICA,

SIVE

DISSERTATIONES TRES,

In qarum I. differit de

DIPHTHONGIS,

SIVE

BIVOCALIBUS.

II. DE

NOMINE TETRAGRAMMATO JEHOVAH.

III. DE

BAPTISMO INFANTIUM.

HENRICUS STEPHANUS

In EPISTOLA ad

JACOBUM GILLOTUM,

APOLOGIÆ pro

AULO GELLIO

PRÆFIXA.

Tyrannus potentiſſimus eſt Error communis ille *qi* jus facere *diei ſolet. Hinc fit, ut eorum qæ ab illo recepta ſunt, intacta manere plurima videamus. qum enim ἀβασανίστως ea receperit, poſtea βασανίζεσθαι non permittit.*

THOMÆ GATAKERI

DE

DIPHTHONGIS,

SIVE

BIVOCALIBUS;

Deqe Literarum qarundam ſono germano, naturâ genuinâ, figurâ novâ, idoneâ, ſcripturâ veteri, veráqe;

DISSERTATIO PHILOLOGICA.

LECTORI CANDIDO.

HAbes hîc alterum otii, per morbum nuper non indulti, ſed indicti, fœtum. *Tricas apinaſqe ſemper?* forſan dixeris. Ignoſcas, qæſo. Inter medicorum παρεγγέλματα ὑγιεινὰ habetur, *Infirmis, qæ animum remittant, leviora condonanda; qæ intendant, gravioribus abſtinendos.* Qod avtem de ſuis olim ille,

[a] *Hæc mihi charta nuces, hæc eſt mihi charta fritillus,*

& in morbo, & extra morbum, ſola ferè. Sed nec uſui nulli apinæ iſtæ. neqe enim inutile prorſus qicqam, qod veritati eruendæ, reíve literariæ promovendæ qoqo modo conducat. Et gravioribus ſubſeciva duntaxat fuiſſe, fieri poteſt, ut deinceps ratione aliqâ patefiat. Illud unum à te avferre ambio, (nec iniqum avtumo petere) ne qæ hîc dantur, qia [b] παράδοξα videbuntur, idcircò παράλογα etiam habeantur. Ad rationis verò rectæ amuſſim obruſſamqe ubi exiguntur, nî probare ſe potuerint; non recuſo, qui minùs, cum Avguſti *Ajace*, [c] *in*

[a] *Martial. lib. 13. Ep. 1.*

[b] Παραδόξα μὲν ἴσως, ἃ μὴν παράλογα. *Cleanthes apud Arrian. l. 1. c. 1.* Ποῖαι γὰρ ἀληθῶν παράδοξα φαίνεται. *Ibid. l. 1. c. 27. Paradoxa qa appellantur iſta, mihi videntur eſſe veriſſima. Cic. parad.*

[c] *Sueton. l. 2. c. 85.*

ſpongiam incumbant; & ſi [a] *litura multa* emendare neqiverit, *una expungat.* Me certè mea etiam ipſius, lingvâ qoqe manúve propria, velut

[b] *Lugdunenſem rhetor ad aram,*

delere, nemo qiſqam proclivior promptiórqe fuerit; ſicubi â veritate (qæ mihi, nuſqam non, nunqam non, [c] *avrichalco* dicam? imò [d] *avro Vphaz contra, non cara*) deſciviſſe fuerint deprehenſa. Iſta interim ſi ſaventer habuiſſe te intellexero, otii hujuſce fructus (modò ne per preli magiſtros, qos penes eſt, vel imprimendi, vel ſupprimendi, arbitrium, obſtiterit) uberiores, utiliores qoqe (utpote qæ ſacræ paginæ illuſtrandæ uſui eſſe poſſint) poſthac aliqando (in me certè nihil eſt futurum, qo minus etiam propediem) cum Deo bono, expectaveris. *Vale.*

[a] *Non poſſunt noſtros multa Favſtine litura*
Emendare joces; una litura poteſt.
Mart. lib. 4. Epigr. 10.

[b] *Juvenal. Sat. 1. verſ. 44. de qo loco videndus Joſ. Scalig. emend. temp. lib. 5.*

[c] *Plaut. Curcul. 3. 1.*

[d] *Dan. 10. 5.*

THO-

THOMÆ GATAKERI
DE
DIPHTHONGIS,
SIVE
BIVOCALIBUS
DISSERTATIO.

Diphthongos neſcio qas, ſive (uti appellant, qi accuratiùs loqi amant) *Bivocales*, jam olim nobis procuderunt, ſuiſqe obtruſerunt, rei Grammaticæ Magiſtri. Mitto qi *triphthongorum*, ſive *trivocalium* qoqe portenta confinxerunt, qia rari ſunt admodum reperti, qibus commentum hoc ſuum iſti, avt probare, avt perſvadere etiàm, potuerunt. Cæterùm in illorum, dictata hæc, tanqam dicta qædam Pythagorea, citra diſqiſitionem (uti videtur) exqiſitiorem ullam, non ſciolorum tantummodo turba imperita, ſed eruditorum qoqe literata cohors, ulnis obviis amplexa, tota ferè, ſententiam pedibus ivere. Ita longè lateqe diffuſa & graſſata traditio iſta, cum neminem offenderet, qi vel impetere, vel obſiſtere, vel ad examen etiam evocare ſuſtineret, in *ſcholas* paſſim omnes penetravit, & in lingvæ cujuſqe *Inſtitutionibus Grammaticis*, locum, haud ultimum eum, avt ignobilem, occupavit: nec *epidemius*, ſed *œcumenicus*, jam *error* evaſit.

Adverſus dogma minus ſolidum iſtud, uſu tam longo lateqe patenti propalatum, probatum, propagatúmqe, primus, (qod norim) ſolus etiam, (qem viderim) ſeculo tandem hoc noſtro (qo in priorum ſcita ceptum eſt acriùs altiúſqe inſqiri) opponere ſe avſus eſt, Danus qidam eruditus, Jacobus Matthiæ. Is in *Tractatus*, qem *de Literarum Doctrina* edidit, libro ſecundo, in qo *de diverſa incommodis* diſſerit, inter alios, qos redarguit, hunc *de Diphthongis* errorem detexit, breviterqe pro inſtituti operis ratione perſtrinxit. Huic ego *συμφωνον ἀ συμψηφον* cum me profitear, qod ille ſtrictim pavcis eſt executus, fuſius paulò proſeqi, *Diſſertatione* iſta inſtitui.

Hoc eſt igitur, qod contendimus uterqe, *Diphthongos* iſtiuſmodi, ſive *Bivocales*, *nullas dari: nec poſſe plures in eandem ſyllabam convenire ac coaleſcere vocales.* Hoc utiqe præ *conſonis* habent *vocales*. qod ſonum integrum, ſive vocem integram, (*ſyllabam* * cum nonnullis nullus dixerim. qî enim ſyllaba, ubi nulla *συναλοιφὴ*?) poſſit vocalis ſola conficere; qod conſona nec una, nec plures valent. at præ *vocalibus* iſtud *conſonæ*, qod poſſunt hæ plures in ſyllabam unam compingi, qum illæ plures ad unam eandemqe conſtituendam neqeant concurrere.

Iſtud, qo clarius eluceſcat, duo cumprimis præſtandi videtur incumbere neceſſitas. alterum, ut *opinionis diverſæ ortus* ſive *occaſio* aperiatur; alterum, ut *literarum* qarundam, ex qibus *bivocales* ſuas illi conficiunt, *vis* atqe *poteſtas vera* ac *genuina* eruatur.

Prius illud qod attinet, *Erroris origo*, *occaſio* ſaltem, ab Hebræorum uſu emanaſſe videtur: apud qos literæ י *jod* & ו *vav*, prout figurâ non multum abſimiles; altera enim productior pavlò facta alteram producit) & naturâ etiam affines ſunt: unde natum, ut ſecum invicem crebrò permutentur: qod patet in היה & הוה *eſſe*, וחי & הוה *ivere*, וילד & ילד *puer*, aliiſqe non pavcis: ita in hoc qoqe conveniunt, qod nunc *vocalis*, nunc *conſona* munus utraqe ſuſtineat. Hos avtem cùm Græci, qi ab illis literas ſuas (id qod elementorum nomina ipſa indicant) ſunt mutuati, tum & Græcos, à qibus totam ferè linguam ſuam (qod alibi oſtendimus) Latini, imitati; utriqe, I ſuum & Y illi, *I* ſuum & U iſti, cùm characterum varietas nulla ſuppeteret, nunc pro *vocalibus* eaſdem, nunc pro *conſonis* uſurparunt. Inde factum, ut I & Y Græcorum, I & U Latinorum in literarum combinationibus illis *αι*, *ει*, *οι*, Græcis, & qæ rariora tamen occurrunt, *ai*, *ei*, *oi*, Latinis; & rurſus in illorum *αυ*, *ευ*, *ϰ*, *ϙ*, iſtorum *au*, *eu*, *ou*, *ui*, pro *vocalibus*, cum tamen reverâ *conſonæ* eſſent, à pleriſqe haberentur. Vidit hoc, nec advertit tamen ſatis, (qod in ſeqentibus indicabitur) vir Cl. Joannes Voſſius cum artis Grammaticæ l. 1. c. 15. ſic ſcripſit, *Omnis erroris fons caputqe eſt, qod* I *&* V *vocalis & conſonantis, idem ſit nomen, figuráqe eadem: adeo ut eodem modo ſcribi ſoleant, volui à volo & volui à volvo.* Cui adjici poteſt, qod itidem *objicio* & *ſubjicio*, (prout & * Gellio eſt obſervatum) *per duo ii ſcribunt*; qaſi eadem figura, cum natura ſonuſqe diverſus ſit, prioremqe conſonantem eſſe ex *præverbio producto* pateat. *verum nevtiqam*, inqit ille,

* *Videatur Chariſius inſtit. Gram. l. 1. c. 1.*

* *Noct. Attic. l. 4. c. 17.*

le, *diſpiciendum*, *qid factum ſit*, *verum qid fieri oportuerit.*

Atqe hoc ad alterum illud, qaſi manu nos ducit, qod ſecundo loco præſtandum propoſuimus. *Conſonas* itaqe, non *vocales* in iſtis has eſſe, res ipſa liqidò demonſtrabit, ſi *ſonum* earundem, in eis vocibus, eiſqe locis, in qibus *conſonæ* & ſunt & eſſe conſtat, non qidem vulgo uſurpatum, ſed genuinum & primigenium, penſiculatius adverterimus. Etenim ſi *ſonum* eundem *vimqe* & *poteſtatem* eandem, in iſtis exerere patebit, qam in illis obtinent, ecqid cauſſæ fuerit, cur non tam *conſonæ* in iſtis qam in illis cenſeantur? avt cur non tam in illis qam in iſtis contra, non pro *vocalibus* reputentur, ſi parilis planè utrobiqe *ſonus* percipiatur; par utrobiqe deprehendatur *vis* atqe *poteſtas*?

Ut à priore ordiamur. In linguis tribus illis, Hebraicâ, Græcâ, Latinâ, ubi ex communi literatorum conſenſu *conſonæ* vim habere agnoſcitur, ecqem ea ſonum obtinet? Eam planè, qam *y* ſive ƿ noſtrum; cujus qidem nomen germanum, non *phya*, avt *hya*, qod nonnullis viſum refert Voſſius art. gram. l. 1. c. 32. nec *wii*, ſive *wei*, uti noſtri ferè nuncupant, ſed ƿe. Ita Hebræorum *jod* à peritioribus accuratioribuſqe (Judæis ipſis qoqe aſtipulantibus) nunc dierum profertur. Nec ſeciùs Latinorum *I*, conſonantis ubi induit naturam. de cujus tamen pronunciatione, mirum meritò videatur, tam altum apud avtores illos, qi de iſtis tam accuratè egerunt (inter qos Juſtus Lipſius & Joannes Voſſius) deprehendi ſilentium. Verum eruditorum uſus, exterorum præſertim (nam apud noſtros prolatio corruptior adhuc obtinet) id qod diximus comprobat atqe confirmat. Sic enim illi Hebraica יותם יתר יה יור enunciant, acſi noſtris literis *yod*, *yah*, *yether*, *yotham* ſcriberentur, & Latina pariter illa, *jacio*, *jeci*, *jocus*, *juro*, &c. acſi noſtris characteribus *yacio*, *yeci*, *yocus*, *yuro*, exararentur. ita illis planè conſona J in iſtis id ſonat, qod ƿ noſtris, in ƿarow *milleſolium*, ƿate *janua*, ƿe, *vos*, ƿeꝑ, *imo*, ƿello *flavum*, ƿore, *olim*.

Idipſum verò nec aliud qicqam ſonat cum *iota* Græcum in Græcis illis *αι*, *ει*, *οι*, tam & Latinorum *I*, in Latinis illis, *ai*, *ei*, *oi*, qam ƿ eadem nobis, in ƿay, *via*, ƿap, *fanum*, ƿap, *ſolvere*, ƿꝛap, *precari*, ƿꝛeꝑ, *præda*, ƿoꝑ, *puer*, ƿoꝑ, *latitia*, & ſimilibus. In prioribus avtem, ubi ſyllabam inchoat *y*, qin ſit *conſona*, ambigi non poteſt. ecqare ergò non & in iſtis, qibus voculam claudit, tamqe ubi vocalem ſubſeqitur qam ubi eandem præcedit, eadem eſſe agnoſcitur; qum idem proiſus utrobiqe *ſonus* audiatur? etiamſi enim nos charactere *diverſo* in qibuſdam uti conſvevimus, ut cum ſcribimus, ƿay, *dies*, & cum ƿatnıƿ, *opiparum*, cum ƿay, menſis *Majus*, & cum ƿaiden, *virguncula*, cum ƿap, *ſolvere*, & cum ƿain, *pœna*, cum ſtay, *morari*, & cum ſtain, *inficere*; avrem tamen ſi conſulueris, *ſonum* qod attinet, nihil qicqam intereſſe deprehendes. Noſtri avtem qod *j* conſonum in Latinis (præter Belgarum aliorumqe qorundam morem) vulgo enúnciant, qaſi *dg* illud noſtrum foret, qo in ebg, *acies*, bzedg, *miſcela*, bzudg, *mediaſtinus*, judg, *judex*, ſcribendo proferendoqe abutimur: id nobis ideò eſt familiare magis uſu factum, qia & eandem eodem modo, qo & *G* literam in qibuſdam (v. g. in German, *Germanus*, Genezail, *Imperator*, Gibes, *Vincula*, Ginger, *Zinziber*) paſſim pronunciamus; uti videre eſt, in Jacob, James, *Jacobus*, jeſt, *jocus*, jolip, *jucundus*, juſt, *juſtus*, & innumeris aliis. horum avtem utrumqe à gentium barbararum, ſeptentrionalium maximè, ritu eſt tractum; Latinitas antiqa & genuina certè nevtrum unqam agnovit. Qum igitur *j* conſonans *y* noſtro reſpondeat, eundemqe planè cum iſto in eis, qæ pro *Bivocalibus*, venditantur, *ſonum* præ ſe ferat, cur iſtic potius qam alibi *vocalis* cenſeatur, ratio hactenus nulla comparet. Nec intelligo ſatis (qod ſit hic obiter adnotatum) qa ratione * vir Cl. reiqe Grammaticæ peritiſſimus, *tres* eſſe *mutas* ſtatuerit, *qibus Græcos ſuperant Latini*, F. *jod*, *vau*. ſiqidem *y* noſtri ſonus viſqe idem planè ſe prodit, in Αἴας, qi in *Ajax*, in Τροία, qi in *Troja*, in ἄϊω, qi *ajo* diſyllabo percipitur. ut Græcos hac in parte à Romanis ſuperari, cur viro Cl. dicatur, nihil video; præſertim cum idem ipſe agnoſcat, * *eandem* eſſe *utrobiqe eadem in voce pronunciationem.* qin nec de *vav*, ad qam jam tranſeundum nobis, id verè dici, mox docebitur.

Et *Vav* itaqe Hebræorum, & *Υ* Græcorum, & *U* Latinum, tam *conſonantis*, qam & *vocalis* officio fungi, vix eſt ut qiſqam ambigere poſſit. De Hebraico & Latino liqido patet. De Græco Salmaſius ὁ πάνυ (contra qam ſupra Voſſius) agnoſcit & adfirmat in Notis ad *Inſcript. Attic.* ubi de *Digamma Æolico* agit. Y *Græcis*, inqit, *interdum vocalis, interdum conſonantis ſedem occupat, ut* δαΓιον *eſt* δάνιον, αΓὼς, ἀνὼς. cæterum non tam de literæ hujuſce in tribus illis lingvis officio gemino, qam de *conſonantis* ſono diſſenſus eſt. Ego plane, ſicut J *conſonanti* *Υ* noſtri, ita *U* conſonanti *W* noſtri ſonum ac poteſtatem in eis omnibus tribuerim. Ac de *Vau* qidem Hebraico patrocinantem habeo virum illuſtriſſimum *Joſephum Scaligerum*, qi in Annotatis ad *Euſebii* Chronica, literam eam *Wau* indigetat, qo etiam in loco *V digammon* & *W Tevtonicum* pro eiſdem habet. qin & tam in *Canonibus Iſagogicis*, qam & in *Annotationibus*, *Animadverſionibus*, *& Temporibus emendatis*, qoties & Hebraica, avt huic affinium lingvarum vocabula, characteribus Latinis exprimere viſum eſt, qalia מרואן מערה ואחק וליד אחשורוש ושתי & ſimilia, loco ו Hebræorum *w* noſtræ & Germanorum (eſt enim ea litera genti utriqe cum aliis qibuſdam communis) figuram conſtanter uſurpat ſcribendo, *Waſhti*, *Ahaſweros*, *Walid*, *Wathak*, *Mamjah*, *Marwan*, *&c.* id qod & virum doctiſſimum Sixtinum Amamam in *Antibarbaris* ſuis pariter obſervantem deprehendi. De *V* Latinorum ſuffragantes habeo complures. Et poteram qidem hîc ad antiqitatem provocare, & Dionyſium Halicarnaſſenſem in partes arceſſere, qi Antiq. Rom. l. 1. p. 16. *Priſcos Græcos* ait *ſolitos à vocali incipientibus* τὸν ὑ συλλαβὴν, ἐπὶ στοιχείῳ γεγραμμένην, *ſyllabam ov elemento*, ſive charactere, *uno* (id *digamma* eſt *Æolicum*, cui F figuram tribuit) *deſignatum præfigere.* qos Latini imitati, prout illi Fελένη & Fάναξ, ita iſti *veliam* qod ὑελίαν ille ſcribit, dixerint. Cui aſtipulatur conſtans ferè Græcorum uſus; qi pro *Valerio*, *Virginio*, *Veientibus*, *Volſcos*, ὐαλήριον, ὐεργίνιον, ὐεϊεντανὺς, ὐολίσκους, nobis paſſim repræſentant. ita ex Dionyſio, reliqiſqe Græcis ſcriptoribus habemus F Æolicum & *V* Latinum idem ſonuiſſe, (unde & Gellius noct. Attic. l. 14. c. 5. *ad hunc ſonum* in divus, rivus, clivus *declarandum*, *repertam* ait *novam literam*, *qæ digamma appellabatur*) tum & utrumqe ſonum τοῦ, υ, Græci ferè exhibuiſſe; ad qem proximè is, qi à nobis datur, accedit; qum is, vulgò qi tribuitur, ab eadem longiſſimè recedat. Perperam avtem inde colligit Dionyſius Petavius in Annot. ad Julian. *V id ſi ſonat*, *conſonantem eſſe non poſſe*; *qod Grammatici tamen omnes eſſe conſentiunt.* qum potius iſtinc concludere debuiſſet, in υ illo, ſive *digammo*, conſonantis vim eſſe, ſed qæ citra vocalem adhibitam exprimi neqibat.

Verum antiqitate miſſâ, ad propiora nobis deſcendamus. Primus igitur (qod ego norim) ex noſtri ſeculi ſcriptoribus, literæ hujus pronunciationem eam, qæ per ſecula aliqot obtinuerat, & adhuc paſſim obtinet, ſpuriam ac vitioſam eſſe animadvertit, verámqe ac genuinam (ſed pavidus, nec ita palam profiteri, cum adverſus uſus tam longi torrentem connitendum eſſet, avſus) in lucem protulit, vir πολυμοχθώτατος pariter ac πολυμαθέστατος, Deſiderius Eraſmus. Is in Dialogo *de recta Latini Græciqe ſermonis pronunciatione*; *Qid* de hac re *cenſeret*, percontanti reſpondet; *Cenſor eſſe non avſim: at divino*, *veteribus U conſonans ſonuiſſe*, *qod apud Æoles digamma*; *id propemodum qod apud nos hodiè ſonat u u geminum.* id colligit ex vocabulis, qæ à Romanis accepta popu-

* *Voſſ. art. gram. l. 1. c. 15.*

* *Ibid. l. 2. c. 2.*

populares ſui adhuc retineant, Wirth *Vicus*, Wein *Vinum*, Gewelt *violentia*, Wint, Windich, *ventus, ventoſus*, Wachen *vigilare*, &c. Cunctari qidem videtur Deſiderius noſter. *divinare* tantum ait ſe; & *propemodum*, dicit. At, qi huic ſuccenturiabitur, criticus celeberrimus, Jodocus an Juſtus Lipſius, in Dialogo *de recta pronunc. ling. lat.* c. 12. qod cunctanter ille deprompſit & propoſuit, fidentius adfirmat, variiſque argumentis confirmatiſſimum dedit. *Literam*, inqit, *v cum pro conſonante eſt, priſci qaſi w proferebant. qod dico, tale eſt.* Vinum, vallum, ſervum *ita pronunciabant, ut V illud conſonans, ſive digamma, ſonum talem haberet, qalis eſt in* Quare, Quis, Quando, Suavis, Anguis, Aqua. *qo modo à Latinis integra ſumpta enunciant Germani & Belga*, Vinum, Vallum, Vicum, Vannum, Ve, Wein, Wall, Wirth, Wan, Wer, *& infinita alia.* Eiſdem calculum dat ſuum, rei Grammaticæ Avtor accuratiſſimus, cenſorqe acerrimus, Joannes Voſſius, *Artis Grammat.* l. 1. c. 26. *V*, inqit, *qi ejuſdem credunt. poteſtatis eſſe ac F, falluntur. Fallit eos vulgaris corruptuſqe ejus litera ſonus; cum pronunciari debeat, ut apud nos W. qod multis comprobarem, niſi ſufficere putarem, qa de hac re ſcripſere Joſephus Scaliger, & Juſtus Lipſius. Qippe ex noſtra ſententia V conſonum, ſive Vau, idem ſonuit, ac in Germanico* Wein, Wint: *nec aliter extulere Latini* Vinum, Ventus, *qam* Winum, Wentus. Et ejuſdem lib. c. 24. *Olim V efferebant, ut Germani W. nempe pronunciabant Winum, Wallum, Widua, Wacillare*, &c. *unde noſtrum* Wein, Walle, wiewe, waggeln, &c. Deniqe ibidem c. 28. *Ac Vau* (qod *v* Latino nomen hæſiſſe ex Grammaticis priſcis havd unis monent critici noſtri) *ut ſemel iterumqe dicimus, ſonuit ut W. neqe hac parte tantum errat. in pronunciandis Latinis & Æolicis, ſed etiam Hebrais, apud qos ſextum elementum tanqam* Wau, *debet pronunciari.*

Hæc illi, qos, mirum mihi fit, non vidiſſe, qod exertâ nobis manu expanſaqe planè porrigunt. Cur enim Hebræum ו *Wau* potius qam *Waw* ſcribunt? cum *litera ſonus* utrobidem, tam in calce nominis, qam in capite, par prorſus exiſtat; qin nec figura diſcrepet. Sed qo diſceptationi huic lux clarior affulgeat, ad paradigmata deſcendamus. In צוה themate, ſive radice, *Vav* litera mediæ *conſonans* eſſe agnoſcitur. pronunciandum ergo ex magnorum illorum ſenſu ac ſententiâ *Tſavah*. In futuro avtem primo, ſive imperandi formula gravi ו *Vav* eadem radicalis qum ſit, *conſona* pariter eſt futura. itaqe enunciabitur *Tſav*. jam qæro, ecquid, ſonum qod attinet, inter *Vav* alteram in ו & iſtam in ו interſit; nam figuram literæ eandem eſſe oculus ipſe indicabit) niſi qod vocalis ſubſcripta in illa productior, in iſtâ contractior, exiſtat; qod ad conſonæ ſonum nihil facit. avt ſi qantitas prætexitur, à קוה *delineare*, nomen qod lineam ſignificat, nunc קָו per *kametz*, ſive longam vocalem, nunc קַו per *patach*, ſive curtam, ſcribitur & effertur. jam qæro, cum in קוה *matrice*, *Vav* per *W*, *kavah*, dicendo, enuncient, cur in nomine inde deſcendente, ſive productam, ſive correptam habeat ſubſcriptam vocalem, non proinde, *kaw*, ſed *kav* (qaſi alius hic ab illo ſonus, aut figura etiam foret diverſa) ſcribant, vel cum Judæis hac in parte βαρβαρίζειν *kaf* proferant. Deniqe literarum Hebraicarum, qoſdam (in qibus eſt Petrus Martinus) magiſtros lubens percontarer, qare *Kametz* cum *Vav* magis qam *Patach* cum *Vav*, *diphthongum* ſive *bivocalem* conſtituant: avt qare *Vav* aliter in עשו *Eſav*, שוא *vanitas*, qam in עולה *pravitas*, מוות *mors* qod & à מות *mors* eſt traductum, ſit proferenda. qanqam fruſtra qoqe hic eſt Guilielmus Coddæus, qi Martinium redarguendo, *vocalem* in iſtis *Vav* eſſe affirmat. Qum itaqe nulla diſcrepantiæ iſtiuſmodi, vel à ſcripturâ, vel à prolatione, ratio juſta qeat aſſignari, tam in iſtis qibuſqe qam in illis, tamqe in elementi nomen clavdente, qam in inchoante, *Vav conſonam* eſſe, poteſtatemqe eandem obtinere, omninò cenſendum videtur.

De *Vav* τῷ *Tſeri* ſubjuncto eadem prorſus eſt ratio; idemqe proinde ſtatuendum, in בִּמְלוֹ (menſis id nomen) & שָלוֹ *tranqillus*. qod in שָלוֹ qoqe confirmat forma pluralis שְלָוִים *ſhlavim* (qo modo à שָלוֹ *ſhlav*, *coturnix*, שְלָוִים *ſhlavim*, *coturnices*) & שְלָו *ſhalve* contractius, *tranqilli*: in qibus *Vav* cum ſyllabam ſeqentem ordiatur, *vocalis* vim obtinere non valet. Nec diſpar ratio וּ *Vav* in צִיּוֹ *Tſiu* (menſis & id nomen) & in וֹ *os ejus*. nam Judæos hîc qod moremur, qi tanqam F Latinum, vel Φ Græcum enunciant, nihil eſt; cum ab eruditis qibuſqe id ſit jam dudum exploſum. Hæc ubi chartis jam illeveram, animadverti paria in his mecum ſentire, inſignes duos literarum Hebraicarum profeſſores, Nicolaum Clenardum, & Johannem Druſium. Etenim iſte in tractatu *de recta lect. ling. ſanct.* cap. 29. cujus titulus, *Non eſſe diphthongum proprie in eis, qæ Jod avt Vav terminantur*: in diſſertatione eâ de re ſuâ, Clenardum lavdat probatqe, qi ſcripſerit, *Jod in fine poſt kametz, patach, holem, ſhurec, cum ſit conſonans, in præcedentem ſyllabam coaleſcere, in* פָנַי *facies mea, diſyllabo*; אֵלַי *ad me, diſyllabo*, גּוֹי *gens, monoſyllabo*, גָּלוּי *patefactus, diſyllabo.* addit ipſe, *Vav ſimiliter poſt kametz, tſeri, ehi ic magnum, & patach, in* פָּנָיו *facies ejus, diſyllabo*, גֵּו *tergum, monoſyllabo*, זִיו *menſis nomine, monoſyllabo*, קַו *linea, monoſyllabo. non dicimus*, inqit, *diphthongos hic eſſe, ſed jod & vav coaleſcere videri in præcedentem ſyllabam, tanqam vocalis in diphthongo.* hoc avtem *nihil verius* eſſe concludit. rationes, qibus id confirmat, ab ipſo, qi volet, petat licet. Adjicere his virum Cl. Joannem Buxtorfium liceret, qi *Theſavri Grammatici lib. 1. cap. 3. Diphthongum duas plureſve vocales in linguæ Hebræa conſtituere* negat. Et cap. 4. concludit, *Diphthongos veras Hebræos non habere.* Verum vir ille præſtantiſſimus (ut qod verum eſt fatear, & bonâ cum veniâ dictum velim) mihi in negotio hoc ἀλλοπρόσαλος eſſe videtur, fundamentis certè qibuſdam innititur, qæ ipſe minus probare poſſim. Altero Judæorum praxi vitioſâ, qâ *Vav* tanqam F proferunt, ſuo altero ſcico, qo *conſonam* eſſe eam cenſet, etiam ubi *qieſcit* omnino; ut in דְּבָרוֹ *verbum ejus*. qo modo enim *conſona* eſt, qæ non conſonat? avt qomodo conſonat, qæ qieſcens omninò ſilenſqe nihil ſonat?

Anſam interim dabit iſtud viri Cl. placitum, objectioni obiter occurrendi, qæ à *Diphthongis* ſive *Bivocalibus*, qas appellant, *impropriis* deſumpta, adverſus nos torqeri poſſit. In *ae* & *oe* ſcilicet, qæ hoc in cenſu ponuntur, utramqe illam, qæ neutra tamen ſit *conſona*, eandem in ſyllabam coaleſcere, in *Muſæ proelium*, & ſimilibus. Qibus verbulo uno reſponderi poterit. Iſta ſi priſco modo, ſed politioribus ætatibus obſoleto enuncientur, ut αι Græcum in altero, οι in altero exprimatur, vel conjunctim id fiet, ut *Muſaj* διευκάζως, *proilium* τροιυκάζως, (qod in Plavti Menæch. Muretus obſervat var. lect. l. 6. c. 4.) proferatur; & tunc altera, *j* utique, *conſonans* fuerit, ut eſt ſupra demonſtratum: vel diviſim, ut *Muſai* triſyllabum Ennio, & *proilio* qadriſyllabum, juxta qoſdam, Plavto: ita *vocalis* planè utraqe fuerit, nec *bivocali* tamen ullus locus; ſin eò modo enuncientur, qo *Evropæ totius populi* qiqe hodiè proferre perhibentur, qemqe *veterem* qoqe (ævo ſaltem politiore) *rectumqe* eſſe tuetur * Janus Rutgerſius. hoc eſt, *ut e ſimplex*; (medium avtem inter horum utrumqe qi dederit, per me Phyllida ſibi habeat) *bivocalis* nulla prorſus eſt ratio futura. qum in alterâ *a*, *o* in alterâ, muta planè, nihil ſonet; ſicut & *Vav* Hebræorum, ubi penitus qieſcit. qomodo enim *bivocalis* fuerit, ubi altera nec vocalis eſt? avt φωνήεντα qomodo, qæ φωνὴν nulla emittit? neqe enim magis exavditur *a* in *Æneas*, *o* in *Oeneus*; licet ita deſcribantur, qo *utriuſqe* origo à Græcis Αἰνείας & Οἰνεύς indicetur; qam in ꝙuare noſtro *a*, in people *o*, etiamſi pari forſan de cavſſa ſcriptura recepta utramqe repræſentet: *bivocalis* utrobiqe prorſus nulla.

Iſtis portò de Hebræorum *Vav* ſalebris emerſi, ad Græcorum Υ tranſiliemus. Hanc illi reſpondere & ἀνάλογον eſſe, vix qenqam opinor negaturum. Qum igitur *Vav* Hebræorum *conſonam* eſſe, in eis, qæ *diphthongi* ſive

* *Var. lect. l.* 3. *c.* 4.

ſive *bivocales* hactenus vulgo ſunt habitæ, idemqe valere, qod nobis *w* noſtrum, liqido ſatis ſit demonſtratum, ecqid obſtat qo minus & υ Græcum in *αυ*, *ευ*, *ηυ*, qæ *bivocales* eſſe pariter exiſtimantur, eandem naturam vimqe obtinere cenſeamus? Et noſtris qidem, qibus *w* litera familiaris eſt in ſonis illis exprimendis, facilius eſt iſtud dare confirmatum. Proinde *αυ*, in *αὐδῶ*, *αὔξω*, *καύσω*, *κλαύσω*, &c. qid aliud ſonat, qam *av* Latinorum, in *avdeo*, *avdio*, *avgeo*, *clavdo*, *plavdo*, & ſimilibus. id qod Gellio impoſuit, dum ob ſoni parilitatem, *av* in *avfero*, & *avfugio*, contra [a] Ciceronis ſententiam, [b] *αὐ* Græcorum eſſe exiſtimavit. Ecqid avtem τῦ *v* ſonus in Latinis iſtis à ſono diſtat ejuſdem in *ſvadeo*, *ſvaſus*, *ſvavis*; imò (prolatione priſcâ qam diximus, admiſſâ) in *vaco*, *vaſtus*, *valeo*, *validus*, *&c.* niſi qod *v* in iſtis vocali *a* præit, cui illic ſubjungitur? Apud nos ecqem alium ſonum agnoſcis, cum dicimus, **aw** *pavorem*, **awfull** *pavidum*, **maw** *ingluviem*, **daw** *corniculam*, **paw**, *leonis urſive pedem*, **claw** *unguem*, **raw** *crudum*, **pawn** *pingus*, **dawn** *illuceſcere*; qam cum **auger** *terebram*, **maund** *corbem*, **naught** *neqam*, **fraught** *refertum*; avt cum Latina pene illa, **audience**, **audacity**, **autority**, &c. Charactere qidem, uti videre eſt, in his diverſo uti conſvevimus; ſed qem vocis ipſius ſoniqe vi geminâ (an genuinâ dicam) germanâ evicti, in non pavcis, nunc **awl**, nunc **aul**, pro *ſubula*, nunc **hawk**, nunc **hauk**, pro *accipitre*, nunc **hawty**, nunc **haughty**, pro *elato*, ſive *faſtuoſo*, ſcribentes, promiſcuè uſurpamus. qo modo & in qibuſdam, qæ à Latinis traximus, qod illi *per v*, nos *per w*, ſcribimus, uti in **ſwade** à *ſvadeo*, unde **perſwade**, in **ſweet** à *ſvavis*; videre eſt; qum tamen ſonus utrobiqe idem exiſtat. Qin nec diſparem ſonum, in **ew** *oricula*, **ew-tree** *taxus*, **ewer** *gutturnium*, **dew** *ros*, **few** *pavci*, ab eo qi in **Eucharist**, **Eusebius**, (qæ ſunt noſtris etiam *nomina* recepta) **feverfew** *febrifugium*, **lieu** *loco*, ſive *vice*, **adieu** *vale*, (qod à Gallis utrumqe traximus) avditur, qiſqam unqam deprehenderit. Proinde havd conſultè ſatis [c] vir doctiſſimus *Hebræorum Vav* (conſonum) à *Græcis in U vocale*, *mutari*, in Eva ſive Chava Εὔα, Ninive, Νινευΐ, Levi Λευΐ, David Δαυΐδ. Siqidem idem plane eſt in iſtis utrobiqe *ſonus*, ſi rite, imò ſi eodem, qo vel ipſe poſcit, ritu, h. e. tanqam *W* noſtrum, horum qorumlibet utrumqe enuncietur. de primo liqidò patebit, ſi nomen Hebraicum qomodo efferre debeat adverterimus. Hebraicum eſt וָוה qod ratione literam geminantis puncti eſſet, non *Chava*, ſed *Chavva* ſcribendum, & juxta viri ipſius doctiſſimi ſcitum, tanqam ſi *Chawwa* eſſet, proferendum. ecqis avtem alius ſonus τῦ *Vav* in *Chav* ſic enunciati, qam τῦ υ in *ἀυ*, ubi idem ſonat, qod **ew** noſtris in **ew** *oricula*? in noviſſimo avtem, Δαυΐδ nempe, *αυ* idem prorſus ſonat, qod in *δάυιον*, cujus ſupra nèminimus; ubi conſonum eſſe ex V. Cl. Salmaſio ibidem oſtendimus. de reliqis hîc adductis eſt ratio parilis: tamqe in Græcis, qam in Hebræis ac Latinis etiam illis *v* unam eandemqe *conſonantis* vim atqe naturam obtinet, cum ſonum in eis omnibus eundem omnino habeat. Unicum tantummodò argumentum ſubjiciam, qo eundem plane ſonum τῦ υ in *αυ* Græco, & *v* conſonæ apud Romanos fuiſſe, utrumqe *w* noſtrum expreſſiſſe, clariſſime demonſtrabitur. Καδυδῶ opidum eſt Cariæ; cujus meminit Strabo Geogr. l. 14. hinc advectæ caricæ *Cavneæ* dicebantur: has qi venales habebat, cum *Cavneas* clamitaret, ad bellum proficiſcenti Craſſo omen minus favſtum objeciſſe habebatur, qaſi *Cave ne eas*, contractius dixiſſet. refert Cicero de divinat. l. 2. Atqi non poterat is id dixiſſe videri, niſi *v* in *caveo* idem qod in *Cavno* ſonaret. in *caveo* avtem qin ſit *conſona*, negari non poteſt. in *Cavno* igitur pariter exiſtat, neceſſe eſt, qum idem ſonet in utroqe. Tum in *Cavno*, tam Græcis, qam & Latinis idem prorſus qod *w* noſtrum valet. & in *caveo* itaqe, ubi *conſonam* eſſe pro comperto confeſſoqe habetur, tantundem planè, nec aliud qicqam, & ſonabit, & valebit.

Proinde nec conſideratè ſatis [a] Vir doctiſſimus *V conſonam in vocalem tranſire* ſtatuit, *cum à* lavo, *vel* lavatum *ſit* lavtus, *à* caveo *vel* cavitum, cavtus. qum ſonus idem utrobiqe tam in verbo, qam in nomine, nec in *cavto* alius qam in *Cavno* exiſtat. ſed nec poſſum intelligere, qâ ratione [b] vir ſummus avt *Germanos* notarit, tanqam *havd ſatis Romane loqentes*, qia *ſangvis*, *lingva*, *tingvo pene per digamma Æolicum proferant*. qum tamen in *ſvadeo V* agnoſcat ipſe *ad conſonantis lineamenta propius accedere*. avt de *Græcis* ambigat *αυ & ευ bene pronuncient*; *à qibus intelligas priorem vocalem*, *alteram avtem ſono ſimiliorem conſonantis Æolica*. ad hanc enim, cum ſit *Hebræorum Vav*, & *Teutonici W* vim habeat (qod τῦ πυκτοῦ τὸ πυκτόν, vir illuſtriſſimus ſupra monuerat) qo accedunt propius utrique, eo literæ ſonum genuinum ſervant & obſervant magis.

Ου avtem eorundem qod attinet, qo & Latinum *v* conſonantem exprimere conantur in ὑάφ@, ὑαλήι@, ὑαλία, ὀκταύι@, &c. nec ea Hebræis unqam nota fuit, & Latinis eſſe in uſu jam olim deſiit. Nunqam enim in Hebraicis *holem* & *ſhurck*, avt *kibbuts* in eandem ſyllabam coaleſcunt. Latini verò etiamſi ſeculo rudiori ac ruſticiori admiſerant; unde in ævi vetuſtioris ruderibus *lovmen*, *novncius*, *jovs*, *jovſtitia*, *Ovfens*, *Ovfentina*, &c. at ætas poſterior, politior-ea elegantiorqe, hiatum, qem ea faciunt, vaſtiorem averſata, rejecit prorſus atqe repudiavit. qod idem & noſtros in multis admodum, antiqitus pari modo enunciatis, feciſſe deprehendimus. Denique υ Græcorum illud ad *w* noſtri ſonum, qem & manifeſtiſſimè includit accedere propius ſupra monuimus. certe nihil aliud ſonat υ Græcum in υ qam *ow* noſtrum; υ ipſum, qam *ow* noſtrum. nec alium qiſqam in Græcorum οὖρον *urina*, κοῦρ@ *juvenis*, οὖλ@ *cicatrix*, &c. ſonum deprehenderit, qam in noſtris **cow** *vacca*, **sow** *ſus*, **vow** *votum*, **plow** *aratrum*, aliiſqe ejuſmodi percipiatur.

Reſtat *y* Græcorum, qam *biſonis* an *bivocalibus* accenſent pariter. Unde & [c] Voſſius inter *bivocales Latinas*, τῷ *ui*, tam in Græcis, qæ civitate Romanâ ſunt donata, qalia *Harpuia*, *Ilithuia*, *Orithuia*, qam & in ſuis, *cui* & *huic*, qando ſunt monoſyllaba, adverſus tum Chariſium, qem ex profeſſo impugnat, tum & Servium, qocum tamen ſentire profitetur, locum eſſe concedendum contendit. Egò verò etiamſi Chariſio non accedam, [d] qi *i* in è Græco ſermone mutuatis illis *conſonantis vice* poni exiſtimat, (neqe enim, qod Voſſio viſum, *vocalem utramqe* agnoſcit) & *ad ſyllabam ſeqentem pertinere* opinatur; nec viro tamen Cl. aſſentiri poſſum, avt υ Græcum in ὑὸς & ὑλαίϑυια, avt *u* etiam in Latinis illis, *huic* & *cui* μονοσυλλάβοις prolatis, *vocalis non conſona* vim obtinere. Adverſum planè evincunt monoſyllaba illa. ecqid enim aliud ſonat *cui*, vel *cvi* potius, uno flatu ſimul prolatum, qam *Qi*? qod ex Fabio rectè monet [e] Angelus Baſſus. in *Qi* verò qid incluſum *v*, qam *w* noſtrum? qod eſt multis ſupra demonſtratum. Nam qod de *huic* objicit vir doctiſſimus ideò *vocalem* ibi *u* eſſe, qia *v conſonum aſpirari non poſſit*. primò qærere juxta licet, cur *v* Latinum aſpirationem non æqè ac Græcum ferat. tum qare non tam fallere qeat regula iſta, *de conſona non aſpiranda*; qam recepta pariter altera illa, *v fieri conſonantem*, *qoties in eapſe ſyllaba altera ſeqitur vocalis*. certè pari jure illam iſtic reſpuere licuerit, qo iſtam vir Cl. hic ipſe revellit. Nihilo me magis movent, nedum de ſtatu dimovent, qæ capite proximo adverſus Groſippum an Schoppium objectat, qi in Inſtitut. Grammat. ratione pari, *ai*, *ie*, *ii*, *io*, *iu*, & *ua*, *ue*, *ui*, *uo*, *uu*, in diphthongorum claſſem recipienda cenſuerat, in *Janus*, *jento*, *abjicio*, *jocus*, *juſtus*, & in *vaſtus*, *veſtis*, *viſus*, *votum*, *vultus*; (qo in errore hæſit & Schoppio prior; à qo forſan is havſit, [f] Thomas Smithus noſter, dum in *noſtris* **yate porta**, **yet**, & **yit** *tamen*, **yoke** *jugum*, **young** *juvenis*,

a *In Orat.* b *Noct. Attic. l.* 15. *c.* 3. c *Voſſ. art. gram. lib.* 1. *cap.* 15.

a *Voſſ. de analog. l.* 2. *c.* 5. b *Jul. Scalig. de cauſſ. ling. Lat. l.* 1. *c.* 8. c *Att. l.* 2. *c.* 2. d *Inſtit. gram. l.* 1. e *Miſcel. c.* 89. f *In recl. & emend. ling. Angl. ſcript. c.* 9.

juvenis, & in waſt *vaſtus*, wel *puteus*, will *velle*, wo *ve*, wul *Lana*, qæ per u is pingit, diphthongos ſomniat) figunt imò me, firmantqe magis. qod enim *j* & *v* in iſtis *conſonantes* eſſe contendit, (prout ſunt reverâ etiam p & w in noſtris) id utraqe manu lubens arripio, ulniſqe ambabus amplector; viroqe diligentiſſimo pariter atqe accuratiſſimo ſuggerendum ſubinde exiſtimo, qem *v* Romano vim ſonumqe genuinum toties aſſeruerit. id enim ſi attendiſſet, nec tam latum utique diſcrimen inter *v* in illis, ſed & in *qatio*, *qerer*, *qibus*, *qoniam*, *qum*, *equs*, & in iſtis, *Harpvia* nempe, & *hvic* monoſyllabo ſtatuiſſet; cum utrobiqe ſonus τῦ *w* noſtri clarè ſatis ſe prodat. nec verò ſic argumentaretur, ut diceret, ideò *V vocalem in iſtis eſſe*, qia *eundem habet ſonum*, *ac in Græco ὑὸς*. certè enim in Græco *ὑὸς* ſonus *w* noſtri, (qod & à Smitho noſtro jam olim animadverſum) planiſſimè deprehenditur. Idem utique prorſus, qem in noſtris whie *qare*, which *qi*, whin *ſpina* genus, whine *qeritari*, white *candidum*, whip *flagellum*, whiſtle, *fiſtula*, &c. nos protinus agnoſcimus. intereſt duntaxat, qod aſpirationem, qam illi υ ſuo præfigunt, nos *w* noſtro (qod præfigi tamen [b] Smithus æqè poſſe cenſet) ſubjiciendo adfigimus. qo modo & Latini in literâ illâ alterâ conſveverunt: qum qod Græci Ῥόδον, *Rhodum* illi dicunt. utri rectius, alii viderint. Certè tam in Ὀφρύηισι & εἰλαίηισι, qam in *ὑὸς*, in qibus idem prorſus valere agnoſcitur, τὸ υ ſpiritum aſperum habet in eadem ſyllabâ præeuntem: nec ſecus qicqam ſonat, qam *w* nobis in noſtris illis, thawh *pulſare*, thwart *adverſari*, thwight *acuere*, Thwaights, nomen gentilitium. idem avtem eſſe conſtat *w* in thwight ac in wight ζῶον, in Thwaights atqe in weights *pondera*: ubi *conſona* qia ſit ambigi neqit. Accedit qod vir doctiſſimus Groſippum eo nomine reprehendit, qod in *pitvita*, qando ſit triſyllabum, ut Flacco; *fviſſe*, qando diſyllabum, ut Lucilio; *V vocalem* putat, ſubjectâ verbis hiſce reprehenſionis ratione; *Nam in his locis V in* fuiſſe *pronunciatur*, *ut in* vis; *in* pitvita, *ut in* vita. Et in Addendis; *Par*, inqit, *ratio*, *qando V ponitur poſt* T, *ut in* mutvatur *triſyllabo*, *Auſonio*; *ubi effertur*, *ut in* vates; *vel* D, *ut in penteſyllabo* dvodeviginti, *eidem*, (verba ipſa alio loco dabuntur) *ubi* V *pronunciatur*, *ſicut in* votum. in qibus *w* noſtrum valere ſuperius non ſemel monuerat. Et reverâ pariter omninò ſonat, in *pitvita*, ſicut in noſtris twins *gemelli*, twain *duo*, twine *plectere*, twiſt *torqere*; in *dvodeviginti*, ut in ſwoln *tumefactum*, a ſwel, *tumere*; in *mutvatur*, ut in twattel *garrire*. Qin & *triphthongos*, ſive *trivocales*, poſt Cornutum, introducentem eundem, *vai*, *vei*, *voi*, in antiqis illis, *qvai* pro *qa*, *aqvai* pro *aqa*, *qvei* pro *qi*, & *qvoi* Catulliano pro *cui*; (qod idem delirium & Smithus noſter deliravit, in noſtris wai *via*, wait expectare, wound *vulnus*, &c.) eodem hoc telo vir Cl. oppugnat, qia *V* in iſtis *conſonum ſit*. Adjicere poterat; *j*, in *qaj*, *qej*, *qoj*, perinde ac *v* in illis alteris conſonum eſſe. Nec ego qidem capio, qid voluerit [c] vir ſummus, ubi Eraſmum taxans, qod *falſo putarit V eodem modo ſubjici ipſi* C, *ſicut & ipſi* G, *in exemplo pronominis cui*: *Eſt enim*, inqit, *ibi V vera vocalis*, I *avtem conſonans*, *ut ſuo loco dictum eſt*. Ut enim de veteri ſcripturâ nihil dicam, qâ *cv* loco Q creberrimè uſurpabant; qod ex Nonio confirmat [d] Voſſius. qem ex ſerie literarum patet, *Cverela* & *Cvis*, pro *Qerela* & *Qis* ſcripſiſſe. nec inſtem in *cvi*, ubi μονοσυλλάβως effertur, *v* conſonam eſſe planè, qo modo & in *Qi* literæ Q incluſam, qocum *idem olim ſonuiſſe* [e] ipſe ὁ πάνυ concedit; atqe ita legendum accipiendúmqe contendit, in Maroniano illo, Eclog. 4.

---- qi non riſere parentes.

Etiamſi in *cui* diſyllabo *u* vocalis vera exiſtat, & in hoc exemplo proinde lapſus fuerit Eraſmus: at *i* in *cui*, ſive ſyllabam unam abſolvat, ſive in duas diſcedat, conſonantem eſſe, qî qeat defendi, non video. Inculcat qidem idem hoc ὁ πάνυ denuò cap. 12. verum qod evincat, adducit nihil. *I* inqit, *non ſolum*, *cum incipit ab eo ſyllaba*, *ut dixere*, *conſonans erit*, *ſed etiam*, *qod omiſere*, *qum terminabit*, *conſonans eſſe poſſit*: *ut in* Maijus, Pompeijus, *cum juxta antiqam ſcripturam per geminum ij ſcribuntur*; *qorum prius priorem clavdebat ſyllabam*; *alterum avtem ſeqentem inchoabat*. Nihil verius, nihil diſertius dici poterat, ad *bivocalium* rationem tollendam planè in μῦσαι, ἥμαι, Αἴας, *Ajax*: qod in noſtris hap *fenum*, gap *nitidum*, plap *ludere*, prap *precari*, Anglus qivis confeſtim deprehenderit. Si enim *i* utraqe in iſtis conſonans fuerit, ſonum certè in utraqe ſyllaba eundem ſortiatur oportet. idem ſonabit *i* in *Mai*, qod nos pariter Map dicimus, & in *jus*, qod noſtri pus ſcriberent: idem in *pei*, qod nos pey ſcriberemus; (ſic enim Pompejum, terminatione Latinâ inſuper habitâ Pompep; qo modo & vocativum [a] Flaccus extulit,

Pompej, *meorum prime ſodalium*,

appellamus) & in *jus*; qo repetito nihil eſt opus. ecqid avtem aliud ſonat. vel in σαι, ubi τὸ μῦσαι clavdit, qam in ſap, *dicere*, vel in μαι, ubi τὸ ἥμαι, qam in *Maj* Latino, vel in Map noſtro, ſive menſem id *Majum*, ſive *licentiam* denotet? Luculentam ergò habemus à viro ſummo de *j* literæ in iſtis vi & poteſtate confeſſionem, qæ è vocalium cœtu eam penitus excludat. Sed pergit in ſua ipſius ſcita impingere vir ſummus. *Sic etiam*, inqit, *ut ſupra dictum eſt*, *clavdit tertium caſum relativi cui*. Si loco *Cui Qoi* Catullianum poſuiſſet, (qo ſe puero uſos refert [b] Fabius ut à *Qi* diſtingveretur) ego pedibus ambobus in viri incomparabilis ſententiam conceſſiſſem. jam cur nec alterum promovere poſſim, ſupra eſt indicatum. Avdiamus tamen, qid hîc afferat, qo placitum iſtud tueatur. *Qin etiam*, inqit, *ſeqente conſonante*, *ut in pronomine* Huic. *neqe enim* u *hic eſt conſonans. aſpiratur enim. neqe eſt diphthongus. atqe eſt monoſyllabum. & idem* i *eſt*, *qod fuit in ſecundo caſu hujus*; *ſicut in* cui *eſt*, *qod erat in* cujus. Hæc ibi. *I* qidem conſonantem eſſe poſſe, etiam ſeqente conſonante, non negabitur. eſt enim in μύσται, in πμαῖς, in *ejs* monoſyllabo, in *avrejs* diſyllabo. ſed nec eſſe diphthongum ullam, vel in *huic*, vel in *cui* etiam promptiſſimè concedetur. Sed qare negat ipſe eſſe *diphthongum ὁ πάνυ*? Certè qi in *ὑὸς bivocalem* eſſe υ cenſet, cur non de *ui* in *huic* idem ſtatuat, ego cavſſam nullam video. ecqid enim inter duo hæc intereſt, niſi qod illud ſit Græcum, Latinum iſtud? ac recte proinde Smithus noſter, *hvic* in Virgiliano illo Bucol. Eclog. 6.

Huic aliud dabitur,

[c] *nihil aliud ſonare* affirmat *qam* whie, *more noſtro* prolatum; [d] *ὑ* in *ὑὸς* Græco qam noſtrum why. Nam qod monoſyllabum eſſe ait. & de *ὑ* in *ὑὸς* conſtat idem; & eſſe perpetuò, avt in *huic*, avt in *cui*, id verò nondum liqet. ubi avtem fuerit alterutrum, ecqid eſt neceſſe, vel ut *u* vocalis, vel ut *i* conſonans ſit? *V conſonans non eſt*: *aſpiratur enim*, de hoc ſcito ſupra vidimus. nec cramben eam hîc denuò reponere eſt opus. Verum *idem eſt* i *in* huic, *qod in* hujus, *in* cui *qod in* cujus *fuerat*. *at illic conſonans fuerat*. *& iſtic eſt ergo*. Imbellis ratio. Cur enim non ex adverſo pariter argumentari licuerit? *Idem eſt* v *in* cui, *ubi fuerit monoſyllabum*, *qod in recto* Qi (q *literæ vi*) *includebatur*. *at* v *illud fuit conſonans*; ut eſt ante demonſtratum. *Et iſtic eſt ergo*. *& rurſus*; *Idem eſt* i *in* cui, *qod in* qi *recto*. *at vocalis ibi fuerat*, *& iſtic eſt ergo*. Cæterum res ipſa verè ſic habet. Nec *u* nec *i* in *ſynæreſi* vim rationémve eam habent, qam in *diæreſi* ſortiuntur. Atqe hoc eſt, qod [e] vir doctiſſimus agnoſcit, *V conſonum interdum abire in U vocale*: *idemqe ipſi qoqe J conſono evenire*. cujus exemplum dat *in adverbio* Jam, *qod Comicis nunc incipit ab I vocali*, *nunc conſono*. Tam in *huic* ergo, qam in *cui*, ſi ſeorſim enuncientur) ſicut in [f] Martialis illo,

a *De ling. Græc. pronunc. l. 2. & de ling. Ang. Script. c. 9.* b *Ibid.* c *Jul. Scalig. de cauſ. ling. Lat. l. 1. c. 8.* d *Art. Gram. l. 1. c. 28.* e *Scal. lib. 24.*

a *Carm. l. 2. ode 7.* b *Inſtit. l. 1. c. 7.* c *De rect. & emend. ling. Angl. Script. c. 9.* d *Idem de ling. Græc. pronunc. l. 2.* e *Voſſ. art. gram. l. 1. c. 15.* f *Lib. 1. Ep. 105.*

Sed norunt, cui ſerviant leones.

(qæ & primigenia videtur fuiſſe vocum earum prolatio) utraqe tum *u*, tum & *i vocalis* erit. qod nemo inficiari poterit. ſin in ſyllabam unam conveniunt & coaleſcunt, altera *conſonans* futura eſt, *vocalis* altera; & *v* qidem *conſonans*, *i vocalis*, ut ad eandem redeat illa naturam, qam in *Qi*, ad eandem iſta, qam in *Hic* habuit. eodem enim prorſus modo enunciabitur, altera qo in *dvo* monoſyllabo, *dvellum* diſyllabo; utraqe qo in *Dvillius*, ubi τετρυβλάβως effertur; imò qo in *bvi*, ubi uno flatu; qod apud Comicos haud ſemel fit. in qibus omnibus, qin *v* conſonans ſit, idemqe ſonet prorſus, qod *w* noſtrum in dwarf *pumilio*, dwel *habito*, dwindel *flacceſco*, ambigi non poteſt.

Porro tam *j* conſonæ, qam & *v* ſonum verum ac genuinum arguunt clarè ſatis συγκρίσεις ἢ διακρίσεις dictæ illæ, qibus nunc è conſonis literæ iſtæ à ſyllabarum ſuarum compage reliqâ reſolutæ in vocalibus aliis commiſſæ in conſonarum naturam è vocalibus deformantur. Harum utriuſqe exempla paſſim ſunt obvia. qod *i* atqe *j* attinet, *ſynæreſeos*, in illis Maronis, Æneid. l. 1.

---- *pendent lychni laqeæribus avreis.*

ejuſdem in Eclog. 3.

---- *rejce capellas.*

(fruſtra enim ſunt, inter qos & Servius, qi pedem proceleuſmaticum hîc ſomniant; prout & in illo Æn. l. 2.

---- *intexunt abjete coſtas.*

& l. 11.

---- *tranſverberat abjete pectus.*)

Lucretii, l. 5.

---- *ambjens multa peruſſit.*

Diæreſeos, in illis, Maronis Æn. l. 9.

---- *dives pictai veſtis, & auri.*

Senecæ in Hypolyt. 2. 4.

Siqa ferventi ſubjecta cancro.

Martialis, lib. 9. Ep. 94.

Pervigil in pluma Cajus ecce jacet.

Τὸ U, atqe V qod attinet;

Diæreſeos; in illis Flacci, Epod. 13.

Nunc mare, nunc ſylvæ.

Plauti, Ciſtell. Act. 2. Sc. 1.

Qod dedi, datum non vellem; qod relicuum, non dabo.

Lucretii, lib. 1.

---- *confringere ut arcta*

---- *portarum clavſtra cuiret.*

Naſonis, Epiſt. 12.

Debuerant fuſos evoluiſſe ſuos.

Tibulli, lib. 1. Eleg. 7.

Stamina non ulli diſſoluenda Deo.

Synæreſeos: in illis, Maronis, Æn. l. 5.

Genva labant. ----

Plauti, Captiv. Prolog.

Domi dvelliqe dvellatores optimi.

Lucretii, l 2.

---- *eqorum dvellica proles.*

Auſonii, Parent. 24.

Duodeviginti functus Olympiadas.

Ejuſdem Epiſt. 23.

Mutvatur ad Græcam fidem.

Lucilii, l. 4. apud Nonium;

Compernem avt varam fviſſe Amphitruonis ἀκολλν.

Flacci, lib. 1. Epiſt. 1.

---- *niſi cum pitvita moleſta eſt.*

Ennii deniqe apud Ciceronem de divinat. l. 1.

Cedunt de cælo ter qatvor corpora ſancta

Avjum. ---

de qo loco videndus Voſſius artis Gram. l. 1. c. 43. qi & idem rectè monet l. 2. c. 14. in *ſva* apud Maronem Eclog. 7. ubi legitur,

Strata jacent paſſim ſva qæqe ſub arbore poma

V ſonare, ut primam in *Svavis* diſyllabo. ſed qare, vir optime, non *ut & alteram*? cum utriuſqe, te qoqe cenſente, ſonus ſit idem, nempe *w* noſtri. jubeas Anglum ſcribat, qomodo ipſe proferri vis, *w* utrobiqe exhibebit.

A Verum fruſtra eſſe videtur eodem loci Vir doctiſſimus, qum *diphthongum* ſomniat in *Oilei* diſyllabo magis, qam in *ajo* & *rejce* pro *rejice* pariter diſyllabis, (de qibus idem videri poterit, ibid. c. 19.) avt in *abjete* triſyllabo; qum ratio eadem utriuſqe exiſtat, ſonus idem utrobiqe ſe prodat. Verum his miſſis; ecqis avrem ubi leviter etiam conſuluit, non ſtatim intelligit, in literarum commiſſionibus & diſſolutionibus eis qas diximus; dato *j* conſonanti ſono *y* noſtri, *v* verò noſtri *w*; lubricam admodum ac proclivem à *vocali* ad *conſonam*, & vice verſâ ab hac ad illam, lapſum fore; qum aſperior multò durióque ac difficilior tranſitus hinc illinc futurus ſit, ſi ſonos, qi vulgò B obtinent, barbaros eiſdem attribuerimus, qorum alter eſt literæ F genuinus, uti nos alibi demonſtravimus. Ex his ergò qæ dicta ſunt, liqidò patet, (criticis etiam celeberrimis ac peritiſſimis vel exemplo, vel calculo ſuo id diſertim comprobantibus) literarum I & U, ubi conſonantis munus obeunt, ſonum genuinum in tribus illis lingvis eundem eſſe, illius nempe qi ι, iſtius qi ϳ noſtri: nec alium in eis, qæ pro *bivocalibus* habentur, ſonum exhibere, cùm rationibus variis, tum & avrium ipſarum teſtimonio, qo nullum in negotio hoc certius argumentum, eſt luC culentiſſimè demonſtratum. ut nihil amplius ad *bivocalium* iſtarum exterminium juſtum opus adjecto videatur.

Cæterum ex occaſione iſtâ, qæſitis duobus, qæ à nonnullis ſunt propoſita, qid reponendum exiſtimem, pavcis exponam.

Alterum eſt de vocum earum lectione ac prolatione, in qibus, tam exteris, qam & noſtris, literæ iſtæ occurrunt. Siqidem cum ſcripto peculiari de *Nomine Tetragrammato* nuper emiſſo, vocis *Jehovah* uſum receptum approbârim, & confirmare etiam anniſus ſim; qæſitum eſt à qibuſdam, qî id nominis, inter legendum enarranD dumqe, pronunciandum cenſeam, ſentiam ſaltem. neqe enim hac in parte per totam diſſertationem illam qicqam videri definitum. hoc avtem forſan eò magis à me expectatum iri jam ſuſpicor, qia literarum conſonantium, qæ in nomine illo præcipuæ ſunt, (de punctis enim vocalibus duntaxat eſt in ſcripto priore diſceptatum) aliam à vulgatâ receptâqe pronunciationem, tanqam rectam & genuinam, hîc aſſertum eam.

Qæſito iſti qò plenius ſatisfiat, tum generalia nonnulla præmittenda, tum & diſtinctiones qædam neceſſariò adhibendæ videntur. neqe enim in omnibus una eadémqe, E ſive lex, ſive regula, figi poteſt.

Ac primò lingvarum, de qibus qæritur, ratio diverſa eſt. aliæ namqe ſunt, qæ in uſu vulgari eſſe deſierunt; aliæ, qæ adhuc perſtant. Ad claſſem priorem pertinent, Hebraica, Græca, Latina. In iſtis avtem, cùm terminos jam olim defixos ac definitos habeamus; nec niſi apud eruditos ac literatos ferè in uſu ſint; ad priſcam & primigeniam, qantum poteſt, prolationem, qæ qoad lingvæ illæ in puritate ſuâ viguerunt, obtinebat, ut qàm proximè accedatur, annitendum videtur: ſonúſqe ad ſcripturam, qæ certiſſima in iſtis eſt norma, qantum avt F uſus præſens patitur, avt obtinere etiam potior valet, eſt omninò exigendus. ſcripturam avtem cùm pro norma illiuſmodi propono; eam velim intelligi, non qæ à pictoribus, ſculptoribus, artificibus imperitis qibuſqe profecta, in veterum monumentorum ruderibus relicta deprehenditur, (qanqam & ab his etiam ad rem iſtam qæ in manibus eſt, lux aliqa, ſed judicio adhibito, nec contemnenda ea, accedere qeat) ſed qæ ab eruditis rerúmqe harum peritis, qorum ad nos opera judiciáqe ſcripto conſignata pervenerunt, prodita ac comprobata reperitur. qæqe in eis habetur, qæ diſtinctis diverſiſqe chaG racteribus depinguntur. neqe enim fit veroſimile, ſonum unum eundemqe, literarum avt avtores primos, avt ſcriptores priſcos, figuris pluribus, deſignatum voluiſſe. qanqam ubi elementum, qod unum idemqe ferè ſonare videbatur, in vocum flexionibus, ſyllabarúmqe commiſſuris, nunc conſonæ munus, nunc vocalis obiret; factum eſt, per varietatis juſtæ defectum, ut ſonus duplex, ſed alter alteri affinis, qiqe alter in alterum invicem

cre-

creberrimè transiret, [a] uno eodemqe charactere qandoqe designaretur. qod in illis duntaxat, qas diximus, literis duabus, usu venisse compertum est. In istis avtem, avt pro soni usúsqe varietate, characteres distincti, nec multum discrepantes tamen, adhibendi sunt; avt regulæ saltem statuendæ, qibus sonus earum víscqe genuina, pro locis eis, in qibus inter legendum se obtulerint, à legentibus dignosci qeat.

Atqe in Hebraicis qidem charactere proprio exarandis, scripturam qod attinet, cùm sacrosancta duntaxat oracula idiomate illo, puro saltem, conscripta habeantur, tum immutari in eis qicqam religio vix patitur; tum nec hoc facto opus esse videtur, qum ad lingvam intra fines tam angustos concluśam, adversus errorem, qi hinc emergere posset, omnem muniendam, regulæ paucæ admodum suffecerint. Sed nec in eisdem charactere Latino describendis, necesse est, ut literæ *Vav* loco novus character, *w* nempe noster, usurpetur, (qod viris magnis factitatum monuimus) ab eis præsertim, qi genuinum *V* Latini sonum agnoscunt; nisi forsan, qo eorum vel inscitiæ occurratur, vel inadvertentiæ consulatur, qi vitiosæ ejusdem prolationi soli assveti, eam figurâ illâ indicari opinarentur.

Cæterum non possum illorum hac in parte (qod tamen viros summos, qiqe in lingvæ sanctæ studiis promovendis, insignem præ aliis plerisqe, qibusqe forsan verè dixerim, nec felicem minus operam navârunt, admisisse video) praxin probare, qâ Judæorum hodiernorum prolationem corruptam secuti, (qam & exemplo suo ratione istâ comprobare videantur, nisi si à calamo lingva discrepet) in Hebraicis charactere Latiali depingendis, pro *Tav S*; pro *Beth*, in dictionibus syllabisve extremis F, in mediis *V* substituunt. unde nobis barbara planè illa, pro בית *beth*, *bes*, pro בראשות *breshith*, *bresis*; pro מדות *middoth*, *middos*; pro ארחת *orchath*, *orchas*; pro אגרת *iggereth*, *iggeres*; pro הלכות *hilcoth*, *bilcos*; pro הליכות *halicoth*, *halicos* & rursus; pro רב *rab*, *raf*; pro טוב *tob*, *tof*; pro זהב *zahab*, *sahaf*; pro נתיב *nathib*, *nathif*. deniqe pro אבות *aboth*, *avos*; pro בבא *baba*, *bava*; pro בבלי *Babeli*, *Baveli*; aliaqe ejusdem *κόμματα*, *ὅσα ψαμαθὸς τε κόνις τε*. Neqe verò Judæorum morem ritúmqe hic obtendere valebit; non magis qam Italorum, ubi de sermone Latino agitur. Memini me qondam, eqite affini, qi filiolum habebat, qem literis humanioribus imbutum averet, officii id à me flagitante, Italum qendam unâ cum illo convenisse, qi nobilium liberos aliqot lingvam Latinam edocendos susceperat. Is evocatos hos in re Grammatica aliqid percontarer rogabat, qò profectus apud se sui specimen aliqod exhiberent. Ego cum inter minutiora qædam, ab eorum uno postulassem, præteritum daret verbi *Cano*, ille *Chechini* retulit. idqe magistro, qi ita instituerat, probante. qi qâ ratione inductus, ita proferret, sciscitanti, regessit, *Italos sic pronunciare: ab Italis avtem dictionis Latinæ proferendi normam esse desumendam.* Et sanè, tam ab illis, opinor, Romanæ, qam à Judæis hodiernis Hebraicæ; qum non minus à priscâ & genuinâ lingvæ olim suæ prolatione istos, qam illos, constet desciviśe.

Idem hoc & de Græculis hodiernis admonitu opus esset; nisi qod absurdæ barbaræqe prolationes illæ (qas tamen apud Cantabrigienses nostros, edicto publico, avthoritate suâ interpositâ, adversus Thomam Smithum & Johannem Checum, qi post Erasmum, monstra illa oppugnatum ac profligatum in aciem prodierant, sub pœnis etiam gravissimis, retinendas usurpandasqe, tam in re literariâ qam in religiosâ, tyrannum agens, Præsul ille Vintonienśis sancivit;) qibus [b] *αι ab ε, οι & υι ab ι sonis non distingvuntur; η ι υ sono uno eodemqe proferuntur: Βῆτα*, non *Beta*, (qo modo [c] priscis) sed *vita*: *υ* in diphthongis (qas nuncupant) tanqam *f* avt *v* nostrum: *π post μ*, tanqam si *b nostrum* foret; *τ post ν tanqam d* enunciantur; aliæqe ejuscemodi, qarum Græci hodierni plurimum tenaces existunt; apud eruditiores qosqe, tam exteros, qam nostros, jamdudum explosæ, & jam ferè prorsus abolitæ sunt.

In hoc tantum apud nostros plerosqe peccatur; qod *I* vocalem tanqam si *Ει*, *Υ* tanqam si *Ευ* esset, enunciamus. alioqi *I* & *Y* consonæ utriusqe sonum geminum germanum pleriqe retinemus. Nec figurâ diversa adhibitâ multum hîc opus est, (etiamsi I consona pingi possit productior pavlò, prout in *αι* plerunqe pingitur) qum regulâ unicâ res hîc absolvi possit, Iscilicet cum *α ε ο* prægressis, *Υ* ubi cum *α ε ο ω* præfixis, avt *ι* insecutâ, in syllabam unam coalescunt. alibi passim *vocalem* esse utranqe.

De Latinis consideratio curaqe ulterior ac uberior necessaria videtur, tam qoad prolationem, qàm & qoad scripturam. Qoad prolationem; qia lingva hæc, prout in communi, priore utraqe illâ amplius, est usu, ita corruptelis pluribus obnoxia est facta. A nostris avtem plerisqe in Latinis proferendis, præ exteris compluribus, plurimum peccatur. Siqidem nec *I* nec *U*, avt vocali, avt consonæ; nec *F* in ullis; nec *G*, avt *C*, in nonnullis; nec *T* in aliis; sonum damus genuinum. *I* vocalem, qasi *ej* esset; *U* qasi *Ev* vel *Ju* foret, efferimus. *J* consonæ sonum damus eundem, qem & *G*, (perperam utriqe) ubi *E* vel *I* sequitur. pari nempe modo proferimus *J*, in *Jacio*, *Jecur*, *Injicio*, *Jocus*, *Justus*, qo *G*, in *Gens*, *Genus*. *Georgius*, *Gigno*, *Corrigitur*. Igitur *V* consonam pronunciamus, qo modo *F* oportuit: *F*, tanqam *PH* avt Φ Græcum foret; qod in Græculo risisse Ciceronem Fabius [a] refert. *C*, ante E & I, *in Cera*, *Cerno*, *Nescire*, *Poscere*, *Cicer*, *Cicur*, *Circus*; & T, ante *I* purum, uti appellant, h. e. ubi vocalis ulla syllabam eam sequitur, qam id claudit, uti in *Titio*, *Petitio*, *Primitia*, *Propitius*; tanqam *S*, utrumqe enunciamus; acsi nihil interesset, inter *Cedo* & *Sedo*, *Cepi* & *Sepi*, *Cellam* & *Sellam*, *Cilicem* & *Silicem*.

Horum avtem in plerisqe cum vicini nobis Belgæ, exteríqe alii complures, accuratiùs emendatiúsqe pleriqe nostri loqantur, cúmqe lingvæ istius in conventibus conventionibúsqe publicis præcipuus ac freqentissimus sit usus: voti itaqe ac desiderii justi res merito fuerit, ut prisca illa ac primigenia Latina pronunciandi ratio apud nostros posset postliminio revocari; utqe in Academiis nostris, cum operam sedulam, tum & authoritatem, qâ pollent, ei qorum id interest, ad id procurandum adhiberent. Cur enim non ad errores qoscunqe tollendos, rectámqe rei cujusvis rationem figendam firmandámqe, usui necessario justoqe ea nunc possit esse & debeat, qæ ad illos qidem fovendos fulciendósqe, istam verò opprimendam supprimendámqe olim iniqissimè est adhibita? Qa in re & eò magis elaborandum videtur, qia prolationis vitiosæ ritus iste retentus, facit ut apud exteros qi eundem repudiârunt, ab eis nostri qandoqe deridiculo habeantur, qos eruditione tamen solidâ, bonisqe literis atqe artibus, parasangis ipsi non pavcis anteeunt. Cæterum donec istud obtineri possit, sequendum necessariò Sapientis scitum illud, *Loqendum cum multis, sapiendum cum pavcis.* & qod summus ille de se in Oratore orator, qi *avrium convicio veritatem sibi extortam* conqestus, *usum* ait *populo concessisse, scientiam sibi retinuisse.*

Ac de Latinis, prolationem qidem qod attinet, ista suffecerint. De scribendi ratione aliqid adjecto opus videtur. Qum itaqe *I* & *U* Latinorum sonum geminum, vímqe sint duplicem adeptæ; unde fiat, ut nunc in *consonantium*, nunc in *per se sonantium* classem concedant, támqe multiplex & varius consonantium harum sit usus, ut sub regulas certas reducere, eásve inter legendum ob oculos jugiter habere, havd cuivis ita promptum ac proclive fuerit; idcirco veteres Vossius [b] non immeritò castigat, qod *ista cum soni natura discrepent, non & figuris* (qod

a *Litera una pluribus sonis propter inopiam inservire potest: sonus unus in Variis literis non potest contineri. Tho. Smithus de ling. Græc. pronunc. l.* 2. b *Edicti Vintonienśis verba.* c *Martial. l.* 5. *Epigr.* 17. *Isidor. Origin. l.* 17. *c.* 10.

a *Instit. l.* 1. *c.* 4. b *Art. Gram. l.* 1. *c.* 15.

(qod facilè poterant) *diversis signarint.* Horum itaqe cum ut indiligentia compensaretur, tum & legentium commoditati consuleretur, ab accuratiùs ista tractantibus procuratum est, usúqe ferè jam receptum, ut distinctionis justæ cavssâ, literæ istæ, sicut sonis dispescuntur, ita characteribus diversis qoqe repræsentarentur. Unde natum, ut *consona* J j, V v; *vocales*, I i, U u, pingantur.

Cæterum non immeritò reqisiverit qispiam, qare non constanter, ubicunqe sonus idem deprehenditur, figura ab his eadem usurpetur. hoc enim si accuratè observaretur, *bivocalium* vanitate falsitatéqe liqidò patefactâ, commentum illud confestim concideret, & ipsum per se evanescceret. qare in qibusdam eum, qem vocali designandæ deputarunt, characterem admittant retineántve, in qibus aliud qam *consonans* esse non potest. v: gr. cur *suadeo*, *suavis*, *suetus*, *quis*, *quare*, *quum*, *quorsum* scribant, cum nec *u* vocali ulli ita præfixâ, ut in eandem cum eâ syllabam coalescat, possit esse *vocalis* ipsa: (neqe enim, apud Latinos saltem, agnitæ sunt unqam *bivocales* istiusmodi; qod adversus Schoppium eruditè disputat Vossius) nec eundem cum *u vocali* in vocabulis istis (qorum in nonnullis utraqe etiam reperitur) sonum edere sit competentissimum. qare in *æquum*, *equum*, *antiquum*, *reliquum*, *tinguunt*, *stinguunt*, characterе *vocalis* peculiari; contra, in *ervum*, *cervum*, *nervum*, *servum* figurâ *consonantis* indice, ad literam priorem exprimendam abutantur; cum tam in illis, qam in istis mera *consonans* existat. avt si, ubi *consona* est, sonum non unum sortiatur, qare non, pro soni varietate, characterem qoqe diversum habeat assignatum. qare deniqe in *aut*, *haud*, *autem*, *audeo*, *audio*, *auris*, & similibus, non eodem, qo in *vaco*, *vado*, *vago*, *valeo*, utantur characterе, cum eundem utrobiqe, ꝟ utiqe nostri, sonum agnoscant. verum hoc typothetæ operisqe typographicis præfecti viderint. eruditi verò, in suis edendis, prout ipsis visum, procurarint. Nos ad reliqa, qæ disceptanda proposuimus, pergemus.

Hactenus itaqe de lingvis eis dispeximus & dispunximus, qæ in vulgari esse desierunt. restat ut de eis aliqid adjiciamus, qæ in usu vulgari adhuc perstant, qas & *vernaculas* appellamus. In istis omninò, prolationem qod attinet, seqendum tenendumqe, qod usus probat. Valet siqidem istic, qod Fabius tradit, instit. l. 1. c. 10. *Consvetudo certissima loqendi magistra. utendúmqe planè sermone, ut nummo, cujus publica forma est.* Proinde si vox *Jehovah* qomodo enunciandа sit, qæritur, consideration qæsita res geminam cum admittat, responsione conseqenter geminâ est opus. Si enim de voce hac, qâ Hebraica est, qæritur, pronuncianda erit, ac si characterе nostro Jehowah scriberetur. eam enim Hebraica efferendi rationem rectam ac genuinam esse, in antegressis est demonstratum. at si pro Anglicanâ, qæ Hebraicæ illi respondeat, habeatur, non Jehowah, sed Jehovah planè proferetur, eo utiqe prorsus sono qo *J* & *V* literæ *consonantes* apud nostros sonant. siqidem qibus illorum *Jod* & *Vav* sonos exprimamus, alios habemus distinctos ac peculiares characteres, qibus istic non abutimur. neqe est necesse, ut vocabula Anglicana, qæ Hebraicis interpretandis sive lingvâ nostrâ exprimendis adhibentur, ad illorum proloqendi ritum modulúmqe exigantur. hæc est enim lingvæ cujusqe prærogativa, ut aliunde mutuata ad morem proprium usúmqe defingat. Exemplis aliqot, qid velimus, dilucidiùs patefiet. Si qis Hebraicè peritus, contextus sacrosancti periochen aliqam recitaret, nomina illa אחשורוש דויד יעקב ישראל (rectam proloqendi normam secutus) proferret utiqe ac si Jisrael, * Jaacob, Dawid, Aesjweros, literis nostris pingerentur. at idem, si scripturas easdem lingvâ nostrâ enarraret, nomina eadem idqe citra justam reprehensionem) Israel, * Jacob, David, Assuerus, prout vulgo efferuntur, enunciaret. Aliud adjiciemus. Christi domini nostri nomen Hebraicum idem omninò fuit, qod & ducis illius Judaici, qi in terræ eidem olim promissæ possessionem Dei populum immisit, יהושע utiqe, sive *Jehoshua*. inde ישוע *Jeshua* enatum, Syrum magis qam Hebræum (qanqam & Syriaca qandoqe [a] Hebraica dicitur; qia hujus tradux; sed inter derivandum fonte, unde profluxit, corruptior effecta) nec nisi à populo è Babylone reduce, ubi linguæ Syriacæ ([b] ea enim est revera, qam Chaldaicam nos dicimus) assveverant, usurpatum. hinc in Græcam lingvam transeundo, nomen geminum evasit. siqidem Græcis priscis Ἰησοῦν Ἰάσων, posterioribus ἰᾶσθαι ἴασιν etiam Ἰησοῦς dicebatur. Nos Hebraica impræsentiarum missâ, de reliqis, in qibus discrepantiæ vix qicqam comparere videtur, videamus. Ἰησοῦς ergò, sive *Jesus*, qomodo enunciandum sit, si qis qæsierit, hoc à me responsum feret. Græca qidem vox Ἰησοῦς ita erit proferenda, ac si esset nostro depicta characterе Jesows: qia I Græcis hîc *vocalis*, Y *consonans* est. *Jesus* verò Latina, acsi Yesus scriberetur. qia *J consonans*, (qæ illis ι nostrum sonabat) *u vocalis* est. Anglicana vero Jesus; prout nos J *consonam* nostram proferre consvevimus. Nec de alterâ illâ, hac antiqiore multò, secius statuendum. Vox Græca Ἰάσων τετρασυλλάβως prolata nostris figuris esset Jason; qia I in ea *vocalis* est: Latina *Jason*, διασυλλάβῳ· (poëticas enim diæreses hîc mittimus) nostro characterе, Yason: qia ι nobis sonat qod *J* consona Latinis: Anglicana vero Jason; eodem plane modo prolatâ primâ, qo J nostrum ubi consonans est, assolet. qod & in [c] codicis sacri contextu recitando à qibusqe passim observatur. Nec est igitur necesse, ut à nominis Jehovah pronunciatione vulgari, (prout nec à Jacob vel David, vel Jesus, vel Jason) in sermone vernaculo discedatur.

Illud potius istic optandum venit, ut prolationem, qæ obtinet, scriptura seqatur. Rectissimè Smithus noster, [d] *Æquum est, scripturam sonos seqi, ut picturam corpus: testemúrqe scriptura sonum ætatis, ut avlæa formas vestium.* Qorsum namqe elementorum *figuræ*, avt sunt *primitus* excogitatæ, avt etiamnum adhibentur, *nisi ut* qem in sermone communi literæ qæqe sonum edunt, eis commodè designetur? Certè & ætatis tenerioris nostris, & lingvæ nostræ ediscendi sitientibus peregrinis, compendium hinc non contemnendum accresceret; si & figuras sono cuiqe distinctim exprimendo destinatas, easdemqe ad sonum proprium accommodatas & restrictas haberemus. Hoc est enim, qod sortis utriusqe qosvis, in nostris ediscendis, conturbat havd parum, de qo & exteros avdivi non semel conqerentes; qod Gallis utiqe, inter alia, qæ nolo dicere, exprobrari consveverat; *aliter legere nos qam scribamus, aliter pingere qam proloqamur.* Nec reverâ nosmetipsos (nisi si φιλαυτίας ἢ ἀνθαδείας ἰσχάτης reatum adscisсere velimus) culpâ omni hac in parte immunes prorsus poterimus diffiteri: qum literas toties supervacaneas vel infercimus, vel affigimus; alio, qam qo proferri debeant, ordine disponimus; elementis à sono suo nomina dissonantia planè tribuimus; uno eodemqe characterе sonos à se plurimum discrepantes pingimus; & ex conseqenti, sonum eidem nec certum, nec suum damus. Ex. gr. Cur in people scribendo, o interserimus, qod envnciatum tamen nolumus; e consonæ l postponimus, qod loco priore, licet raptim, proferimus? Cur thin *tenue*, & thine *tenue* literâ initiali eadem depingimus, cum ð potius qam t sonus in altero se prodat? qod proinde ð apice ad spinæ instar trajecto Saxones prisci exprimebant. Cur Gerbase per G scribimus cum Jerbas, avt Jarnis enunciatum velimus? Cur G ipsum Jee sive Ji nuncupamus, cum in gate, gil, give, good aliter prorsus proferamus? Cur C literam see sive si nominamus, cum tanqam si K esset (prout

* *Literâ mediâ forsan illâ missâ, cujus sonus vel ignotus vel incertus cum sit, nunc insuper habetur, ut in* עמוס Amos, *nunc per* G *exprimitur ut in* עמרה *Gomorra; ab aliis nunc ut* ng *in* בע malum, *nunc ut* gn *in* עץ lignum, *effertur.*

a *Act.* 22. 2. b *Ezr.* 4. 7. *Dan.* 2. 4. c *Act.* 17. 5. 6. *Rom.* 16. 21. d *De rectâ & emend. ling. Angl. script. c.* 9.

(prout eſt reverâ; & alterum itaqe ſuperfluum) efferamus, in care, core, cur, cure? Cur non eiſdem elementis proceed & ſeed ſcribimus, cum idem in utroqe ſonus percipiatur? Cur action, potion, poztion, petition exaramus, cum acſion, poſion, pozſion, petiſion legamus? Latinam ſi qis originem obtenderit; in promptu eſt reſponſio. In Latinis qidem *actio*, *potio*, *portio*, *petitio*, cum ſcriptio recta ac legitima exiſtat; nihil eſſe immutandum; ſed ad ſcripturam, qæ proba ac probata ſit, prolationem eſſe accommodandam. at in noſtris, cum voces vernaculæ, ſonis conſtent ab illâ planè diverſis; ſonúmqe *t* in *s* demutando facta fuerit derivatio; ad vocabuli ſonum conformandam eſſe ſcripturam; neqe enim id eſt in deductitiis aut mutuatitiis neceſſarium, aut congruum etiam, ut elementum cum ſono mutetur. neqe verò nos id ipſi conſtanter obſervamus. v. gr. à voce Latina *declinatio* derivata gemina habemus; artis vocabulum utrunqe; mathematicæ alterum; declination, Grammaticæ peculiare alterum; declenſion. ecqid autem obſtiterit, qò minus, qamvis Latia, mater utriuſqe vox per *t* ſcribatur, & rite qoqe proferatur, non per ſ tamen tam illa qam iſta deſcribatur; cùm hujus in utraqe ſonus audiatur, t literæ in neutrâ? Ecqis enim Gallis vitio verterit, qod *Craiſon* & exarent & enuncient, cum ab *oratio* tamen Latino ea vox deſcendat; aut illis qod *faſhon*, noſtris qod faſhion, (non faction, qod aliud utriſqe deſignat) cùm Latinorum tamen vocabulo *factio* natales ſuos debeat utrumqe? Ecqis Latinos vituperet, qia *reſinam*, non *retinam* ſcribant, cum Græcis ea ῥητίνη ſit; qod *ſciſſum*, non *ſchiſtum*, qum Græcis ſit σχιστὸν; qod *cutis*, non cuſtis, quum Græcum ſit κύτις; *perna*, non *pterna*, cum Græcis πτέρνα; *purum putum*, non *puſtum*, qod Græcis eſt πυρὸν; *oſſa*, non *oſta*, qod ὀστᾶ Græci; & alia ultra cenſum iſtiuſmodi? Certè, qam nulla non lingva in vocabulis aliunde derivandis tranſferendiſqe libertatem ſibi ſumit, noſtræ nullo jure, nulla ratione, à qoqam poterit denegari.

Iſtis avtem cum qæſito priori ſatiſfeciſſe nos avtumemus, ad alterum tranſibimus. De *Q* literâ itaqe, ejuſdemqe poteſtate ac uſu â praxi meâ occaſione ſumptâ, coorta eſt qæſtio. Cum enim in meis Latinè ſcriptis, ac in publicum emiſſis, *v conſonam*, an *vocalem* eam, huic ſubjungere deſtiterim, ſæpenumero ſum hac de re à viris doctis compellatus, qærentibus utiqe, qâ ratione inductus id uſurpem, qâve avtoritate ſubnixus, ſcripturam novitiam introductum eam.

Et ratio qidem, qæ nondum lecto avtore eâ de re ullo, in ſcriptis privatis compendia captantem, ad id primitùs impulerat, prompta pronáqe ſatis fuerit, qod ſuperflua planè adjecta vulgò altera illa videretur: qum utriuſqe ſonum, qæ duplex foret, litera ea per ſe ipſa includeret. Siqidem tam *Q*. qam *X* Latinum, Ψ Græcum, non ſimplex litera, ſed compoſita eſt. Conſtat enim ex C & *V*. qod Capella monuit de nupt. philolog. l. 3. c. 7. ex C, inqam, & *V*, non *vocali* eâ, qod Scaliger cenſuit de cauſ. ling. Lat. l. 1. c. 7. (ne fruſtra ſis) ſed *conſona* illâ (qod ex Velii ſententia tuetur Voſſius lib. 1. cap. 22.) cujus vis in *Angvis*, *Sangvis*, *Svavis*, *Svaſus*, ſe prodit. itaqe nec *Cu*, ſive *Qu*, i. e. juxta ſcripturam vulgarem *Quu* qod Voſſio tamen l. 1. c. 32. placuiſſe video, eſt genuinum literæ hujus nomen, ſed *CVE*, ſive *QE*, (qod eodem recidit) ſicut ECS τῶ *X*; non incluſâ, qæ utrobiqe nulla eſt, ſed qo proferri poſſit utraqe, neceſſariò, in altero præfixâ, in altero ſubjectâ, vocali illâ, qæ conſonis qibuſqe exprimendis conſvevit adhiberi. Ergo qo modo *X* ex C & *S*, Ψ ex Π & Σ; ita *Q* ex C & *V* eſt coalita & conflata. Rectèqe idcirco, cum Julius pater, de cauſ. ling. Lat. l. 1. c. 10. *ineptire* eos pronunciat, *qi Q cum C eandem eſſe* contendunt; tum & Joſephus filius, in diatriba de var. liter. pronunciatione, *delirare Varronem*, qi *nullam* ajat eſſe *inter Q & C differentiam. eam enim eſſe proportionem in voce hac* Qvos *ad* Cos, *qa eſt in* Lingvas & Lingvis *ad* Lingas & Lingis. uterqe τῶ *U litera poteſtatem in Q ipſo contineri* adfirmat.

Unde & notat Voſſius l. 1. c. 32. eos, *qi ſemper poſt Q adſcriptum eum V*. etenim *hoc appoſito nihil ſupereſſe præter C ſimplex*. qod de *Q* ſentire Scaliger alter *ineptum*, *delirum* alter cenſuit. Proinde ſicut fruſtra τῶ *X* τὸ *S* ſubjungeretur, ut *exſeo*, *exſedo*, *exſpio*, *exſplodo*, *exſploro*, pro *exeo*, *exedo*, *expio*, *explodo*, *exploro*, ſcriberemus: alia enim eſt ratio, cum à *ſpecto exſpecto* potius qam *expecto*, qaſi à *pecto* eſſet compoſitum, Grammatici (qod Fabius l. 1. c. 7. docet) ſcribendum cenſuerint. qia *ſ* ibi non eſt præpoſitionis, ſed verbi ſequentis; ſicut & in *exſcribo*, *& exſurgo*; & nominis verò, in *exſors* & *exſul*, ut rectè [a] Voſſius. ita fruſtra τῶ *q* τὸ *v* ſubjeceris, cum ipſius *v* vis integra duplicis illius ſono jam incluſa habeatur. Etenim, qod [b] πάνυ de literâ K; ſi qis cum Scavro, *nomina, in qibus à ſecunda eſſet ſtatim ſede, per K eſſe ſcribenda putarit, qod Ka nomen includit vocalem illam, nullam ſanè vocalem addendam in contextu dictionis.* & eâ qidem de cavſſâ priſcos obſervat Voſſius l. 1. c. 17. *a* poſt K omittere ſolitos, cum ſcriberent *Klendæ*, *Klumnia*, *Krus*; *Kartago*; pro *Calendæ*, *Calumnia*, *Carus*, *Cartago*, qia K utiqe C & *a* in ſe contineret. pari certè ratione tam *V* poſt *Q* qam & *S* poſt *X*, eſt prorſus ſupervacanea, cum compoſitis ſuis iſtis utraqe illa, & qidem integra, jam ſit comprehenſa.

Ratio igitur clara ſatis ſuppetit, cur τῶ *Q* ſubjunctâ ſive *U*, ſive *V*, nihil ſit opus. Nec deſunt qi patrocinium hac in cavſſâ ſuum ſponte deſerant, viri cum literati, tum & inter literatos ſortis ſediſqe havd infimæ. In his eſt, qem & ſuperius pavlò adduximus; Vir Cl. Scaliger filius. Is loco ibi deſignato: *V poſt Q nullum habet ſonum. ſed qi ſonus avditur, in ipſius vi eſt, qæ ſine V potuit probari.* Accedit huic, ſed qi tempore, puto, anteceſſit Avtor havd ignobilis, licet de nomine ignotus, cujus *de Lingva Gethica* commentariolum edidit Bonaventura Vulcanius; in qo iſta habentur. *Q eadem eſt cum C, niſi qod U includit. qare ubi hac ſubjicitur, ſuperflua eſt. Malè igitur ſcribunt Latini.* Quotidiè, Quis, Quia, Quoniam, *recte Getha, qui u includunt, ſcribentes* Qotidie, Qis, Qia, Qoniam. *Cum enim Q comprehenderet u, putabant ſuperfluum, ſi præterea annotaretur. qod monendum erat, ne qem in novo idiomate novitas offenderet. Tum u exprimendum ſit. ſi dictio per x ſcriberetur, qomodo Graci faciunt, qi loco q x uſurpant,* Κυίντ& *ſcribentes pro Qintus. Errant verò, qi u geminum ſubjiciunt; qum ſimplum ſatis ſit; avt unicum, ſi alia vocalis ſequatur.* Hæc ille diſertiſſima. Cæterum ne Getas Gothóſve, gentes barbaras, Latinæ vel ſcripturæ vel loqelæ magiſtros facere videamur. Virum clariſſimum, antiqitatis omnis indagatorem ſagaciſſimum, rerúmqe iſtarum peritiſſimum, Joannem Voſſium avdiamus. Is (neqe enim in partes hic vocatus comparere recuſabit) Artis Grammaticæ l. 1. c. 22. Cujus inter alia ſummarium; *Veteres ſcripſiſſe*, Aqa, Equs, Qis, *& ſimilia, abſqe V. Non tantum*, inqit *eſſentiæ & poteſtatis ratione Q compoſita dici poteſt*; (qod Capellæ ac Diomedis avtoritate firmat, qi ex C & *V* conſtare affirmant) *ſed etiam figuræ: qia, qod & Velius Longus obſervavit, ipſa nota, qâ ſcribitur, oſtendit* C & V *pariter literas in ſe confuſas. Atqe inde eſt, qod in Veteribus Codicibus alterum V, tanqam in Q contentum, prætereatur. Ita in eis legere eſt* Equs *pro* Equus. *ac in antiqis etiam inſcriptionibus interdum hic occurrit ſcribendi modus.* Velii verba qæ vir Cl. adſcripſit, hæc ſunt. *Multi Q literam excluſerunt, qoniam nihil aliud eſt qam* C & V; *& non minus poſſit ſcribi* Quis *per* C & V & I & S. *ideóqe nonnulli* Quis, *&* Quæ, *&* Qid, *per* Q & I & S *ſcripſerunt, & per* Qæ, *&* Qid; *qoniam ſcilicet in Q eſſet* C & V. Hæc ubi ex Velio Voſſius, *Nec obſtat*, inqit, *qod Probus adverſus eos diſputat, qi* Seqi *in præterito ſcribebant ex* Seco, *avt* Aqi *ab* Acuo. *nam in his ratio diſpar. qia* C *ad aliam qam i ſyllabam pertinet: contra qam ſit in* Seqi *a* Seqor, *avt nomine* Aqa, *& ſimilibus.* Qibus adjici

a *Art. Gram. l. 1. c. 43.* b. *Jul. Scalig. de cauſſ. ling. Lat. l. 1. c. 10.*

poteſt, qod & ipſe pavlò poſt, ex eodem avtore ſuggerit, *V conſonam* in his eſſe, *cujus vis ac poteſtas* Q *litera includitur*, *non* prout in alteris illis, *vocalem* qod & Voſſius ipſe contra Diomedem, Priſcianum, adeoqe Fabium ipſum tueri ſuſtinuit. Idem deniqe libri ejuſdem c. 29. *Oecumenico errore à recentioribus, imo & penè omnibus antiqis, poſt* Q *ſcribitur* V, *cum* Q *nihil aliud ſit qam* C *pingvius ob ſeqens* V. *Sane ſi poſt* Q *geminam vocalem ſcribere viſum, nihil fortaſſe* Q *fingere opus erat. ſin* Q *ad ſoni pingvedinem indicandam adhibere placuit,* V *omnino in* Q *intelligetur; qia* Q *erit nota duplicis litera* C *&* V. *Rectius igitur aliqi,* Qa, Qi, Qo *ſcripſere; qam alii* qua, qui, quo; *cum in his* V *poſt* Q *redundet, ac ſapiens naturam inſeqi ſoleat, qa nihil facit fruſtra.* Hæc heroes illi. ex qibus liqido patet parétqe, ſcripturam hanc, qâ *V* poſt *Q* expungitur, nec novitiam nuperriméve inductam, ſed Latinis priſcis uſurpatam, nec verò avt ratione juſtâ eſſe, avt avtoritate etiam deſtitutam.

Et ad qæſitum geminum illud iſta ſuffecerint. Dictionis reliqæ ſummam pavcis ſic habeas. *Diphthongi*, ſive *bivocales*, ſunt, in qibus *vocales dua in ſyllabam unam coaleſcunt.* Hæ vel ſunt *impropriè*, vel *propriè* ſic dictæ. *Improprie* ſunt, in qibus, etſi *dua pingantur*, *altera* tantum *profertur.* hujuſmodi ſunt apud Græco, ᾳ, ῃ, ῳ, qibus *iota* eſt ſubſcriptum; in Latinis *ae* & *oe* in *Æneas*, *Oeneus*, &c. de iſtis non laboramus, qia *ἀκύρως καὶ καταχρηστικῶς bivocales* dicuntur. h. e. dicuntur, & non ſunt. *Propria* ſunt, in qibus *vocalis utraqe profertur.* hujuſmodi habentur, in qibus *i* & *u* (qæ *bivocalium* matrices exiſtimantur) vel *aliis vocalibus adjuncta*, vel *ſecum* invicem *commiſſa.* aliis *adjecta*; *i*, in *ai, ei, oi*; *u*, in *au, eu, ou.* in iſtis verò *i* & *u conſonas* eſſe, non *vocales*, oſtendimus. habere enim ſonum eundem planè, qi *j* & *v* conſonarum genuinus eſſe, vel agnoſcitur, vel evincitur; *i* nempe τῦ *y*, *u* avtem τῦ *w* noſtri utriuſqe. *nullam* itaqe in iſtis *bivocalem* eſſe; cum *vocalis* altera nulla ſit. reſtant, in qibus, *ſecum* invicem *commiſſa*, *y* Græcorum, in *γὸς* & *ἄφπνια*, *ui* Latinorum, qæ ſit illi analoga, in *huic* & *cui* monoſyllabis. in his viri magni *i conſonam*, *u vocalem* eſſe contendunt. ego contra *u conſonam*, *i vocalem. bivocalis* intercidit, utralibet detur.

Nulla ergò *Bivocales.*

THO-

THOMÆ GATAKERI

DE

NOMINE TETRAGRAMMATO DISSERTATIO,

QUA VOCIS

JEHOVAH,

APUD

Noſtros receptæ uſus defenditur, & à qorundam cavillationibus iniqis pariter atqe inanibus vindicatur.

LECTORI CANDIDO.

NOtum eſt [a] Cenſoris graviſſimi dictum, Tam otii qam negotii rationem eſſe reddendam. Hoc ipſe qo ex parte aliqâ [b] præſtem, paucis hiſce te conventum velim. Cum morbo, qi me nuper habuit, (habuit enim magis me ille, qam illum ipſe) necdum penitus reliqit, domi concluſus, lecto etiam partem maximam affixus, diſtinerer, dum otii tædio (qod mihi nunqam non grave) ex libris levamen aliqod reqiro, in Viri cujuſdam clariſſimi de Nomine Tetragrammato Orationem apud ſuos habitam incidi, ad cujus oram in codice meo (pro more mihi non inſolenti) nonnulla olim adnotaram. Ea jam repetita & relecta, animum impulere, ut de argumento hoc molirer aliqid; qo vocis Jehovah uſum apud nos ([c] nec ſolos tamen) receptum, qem acrius pavlò avtor ille impugnat, & inſectatur acerbius, qâ poſſem, tutarer, & ab illius cum cavillis, tum & calumniis vindicarem; idqe eo magis, qia ab altero qoqe notæ etiam primariæ viro, Anglos noſtros, hoc eodem nomine, qaſi crimini graviori affines, nominatim perſtrictos offenderem. Hoc intra pavcos dies ubi abſolveram, juris publici facere viſum eſt. Qæ ſi cui forſan otioſa ac ſupervacanea videbuntur; ut aliud nihil dicam; illud primò habeat, eſſe hunc otii, nec ultrò accerſiti, ſed neceſſitatis lege qadam imperati, fœtum tum veteris dicti meminerit, qo pronunciatur, ſatius eſſe, otioſum eſſe, qam nihil agere. Cogitet deniqe iſta, qaliacunqe fuerint, viros etiam ſummos exercitos habuiſſe. Tu ſicubi lapſum deprehenderis (qod cum à morbo, tum & ab ætate, [d] qi morbus alter eſt, laboranti proclive fuerit) manum ſi porrexeris, amice feceris, gratiamqe apud me eo nomine ampliorem iniveris, qam paria te mecum ſentire profeſſus: ſiqidem hac ratione forſan confirmatiorem, illâ (qod eſt optandum magis) emendatiorem reddideris. *Vale.*

[a] Catonis majoris, ex Origen. l. 1. meminit Cicero Orat. pro Planc. (imitatus & ad Attic. l. 5. Ep. 20.) & Columel. l. 2. c. 22.

[b] Libet non minus otii, qam negotii præſtare rationem, Symmach. l. 1. Epiſt. 1.

[c] Videatur Druſii ipſius confeſſio ad oram ſcripti hujus prope finem adſcriptam.

[d] Τὸ γῆρας ἐστιν αὐτὸ νόσημα. Apollodorus. Itaqe Philemon. Μηδὲ ποτ' ἐρώτα τὸν γέροντα πῶς ἔχει, ἢ γεγαθὼς ἢ σκυθρωπὸς, ὅλα κακῶς ἔχει. Senectus ipſa morbus eſt. Terent. Phorm. 4. 1. Senec. Ep. 108.

THOMÆ GATAKERI

DE

NOMINE TETRAGRAMMATO

DISSERTATIO.

DE nomine Tetragrammato, ejuſdemqe ſive vivâ voce, ſive per ſcripta exprimendi ratione germanâ atqe genuinâ, grandis graviſqe inter eruditos orta eſt hiſce temporibus controverſia. Eam non ſine ardore utrinqe aliqo, & vehementiâ (uti mihi qidem videtur) minus neceſſariâ, proſecuti ſunt viri magni, Joannes Druſius in Tetragrammato, de rect. lect. ling. ſanct. c. 32, & 33. & in Annot. ad Pentateuch. l. 2. c. 5. Nicolaus Fullerus noſter Miſcellan. l. 2. c. 6. & in Append. Apologet. Ludovicus Cappellus in Oratione de nomine Tetragrammato & ejus pronunciatione, & Sixtinus Amama in diſſertatione de eodem. nam Gilbertum Genebrardum hominem maledicum καὶ μανιώδη inter heroas iſtos ne nominare qidem ſuſtinuerim. Ego, non qo inter tantos viros, tanqam arbiter conſideam, ſed qo ad rem ipſam de qâ diſceptatur conſtituendam ſymbolam ſaltem conferam, meam de lite hac totâ, & qid parti utriqe concedendum exiſtimem, citra cujuſqam offenſionem, ſententiam liberè proponam; idqe qam commodè potero pauciſſimis abſolvam.

Primò itaqe יה & יהוה duo eſſe Dei veri, eaqe à ſe invicem diſtincta, ſed qæ rationem eandem habeant, nomina peculiaria, pro conceſſo confeſſoqe ſumetur. De illo, conſtat ex Hymno 68. v. 5. *Celebrate illum in nomine ſuo* יה. de iſto ex Hymno 83. v. 19. *Ut norint te cujus nomen eſt* יהוה. Diſtincta eſſe à ſe invicem, nec alterum alterius formam contractiorem (qod nonnulli tamen ſunt arbitrati) inde patet; qod utrumqe ſimul poſitum reperiatur ביה יהוה Eſaiæ c. 26. v. 4. Sed & qod diverſos, uti mox videbitur, habeant natales. Eandem plane cum notionem, tum & notationem habere liqet, etiamſi à radice non eadem prorſus oriantur; qia à verbis admodum affinibus, & ejuſdem planè ſignificationis, deſcendunt. Sicut enim חוה & חיה unde primæ parenti nomen, Gen. c. 3. v. 20. ita היה & הוה idem utrumqe ſignificat, & illud qidem *vivere*, hoc *eſſe* utrumqe. ab היה avtem יה (priore ה ſicut in לך ab הלך abjectâ) ab יהוה הוה deductum, extra omnem eſt controverſiam, ita יה pariter & יהוה utrumqe τὸ ὂν, ſive τὸν ὄντα, deſignat. Rationem nominis utriuſqe Moſi Deus ipſe, cujus nomen utrumqe eſt, dedit, Exod. c. 3. v. 14. ubi dixit, אהיה אשר אהיה Qo loco & tertium habemus Dei nomen, ab utroqe illo diſtinctum, ſed cum utroqe mentis & ortus qoqe plane ejuſdem; idqe juxta interpretes nonnullos iteratò ibidem exhibitum. Siqidem, pro eo qod alii cum Hieronymo, *Sum qi ſum*; vel *Sum qod ſum*; qod noſtri conſtanter uſurpant; alii cum Pagnino, *Ero qi ero*, ſive *Ero qod ero*, qod αὐτολεξεὶ verba ſonant; atqe omninò retinendum Oleaſtrius contendit; Piſcator, (ſolus opinor) *Ero qi eram*: Junius à reliqis aliorſum abiens, reddidit, *Ehjeh*, *qia ſum*, ut אהיה prius ſacroſanctum ſit, & pro nomine (prout & in clauſulâ proximâ) habeatur; alterum (ut Hebræi loquuntur) ſit profanum, & verbi (cujus & formam gerit) naturam retineat; אשר avtem non pronominis relativi, ſed conjunctionis cavſſalis (qod nec rarò fit) uſum ac ſignificatum hîc obtineat: B à qo ſenſu nec longè Vatablus abſceſſit, qum vertit, *Ero*, *qia ero*: & mox ἐξηγητικῶς, *Ero*; *ero enim*. ut eis verbis Dominus Deus & Moſi de nomine ſuo percontanti reſponderit; & nominis editi ſimul etiam rationem reddiderit. nam de tempore connotato parum intereſt; cum ea apud Hebræos creberrimè, promiſcua habeantur; qod variis exemplis * alibi oſtendimus. De loci mente videri poterit Vir Cl. Joannes Druſius Obſerv. l. 16. c. 10. ſed & ex exteris Plutarchus de El Delphico; qod is eſſe vult hominis Deum compellantis, naturamqe divinam C agnoſcentis vocem (qaſi Ἐι, *Es*, diceret) qi propterea propriè veréqe εἶναι eſſe ſolus dicatur, qia ſolus mutationis omnis ſit expers. nos ad alia properamus.

Secundò, nominis alterius illius יהוה pronunciationem genuinam, cum primis temporibus, tum & per inſecuta deinde ſecula plurima, vulgò cognitam fuiſſe, clariſſimè liqet. Et primis qidem parentibus innotuiſſe patet ex Evæ, qo partum primum ſuum excepit, elogio, *Acqiſivi virum* את יהוה *à Deo*. Deinceps avtem in ore ac ſermone, communi etiam, itidem fuiſſe, patet inter alia, ex nominibus locis perſoniſqe de ſpeciali aliqâ ratione avt occaſione impoſitis, qibus nomen id integrum continebatur. Sic enim monti, in qo Iſaak immolandus ſiſtebatur, יהוה יראה nomen indidit Abraham. Geneſ. c. 22. v. 14. unde & orta refertur dictio παροιμιώδης, qæ in celebri uſu fuerit בהר יהוה יראה *In monte Deus videbitur*. coactius enim pavlò Junius, *In monte Jehovæ providebitur*. Moſes qoqe ad tropæi inſtar erectam de Amaleko fuſo aram, יהוה נסי nuncupavit. Exod. c. 17. v. 15. uti & Gedeon alteram in proſperi ſucceſſus futuri omen, יהוה שלום Jud. c. 6. v. 24. Qin & Jerem. c. 23. v. 6. Chriſtus Dominus יהוה צדקנו nominatur. Eademqe appellatio eidem ipſi an urbi, eccleſiæ utiqe ipſius, incertum, attribuitur, ejuſdem prophetiæ, c. 23. v. 16. utriqe certè (certum ſatis id) competere poteſt, & illi, qo qid ſuis ſit, & iſti, qo unde id ei qod is ſuis eſt, adſit, eo nomine denotetur. Verum citra con-

* *In explicatione verborum arioli. Num.* 23. 21.

controverſiam urbi reſtitutæ nomen datur יהוה שמה in Ezekielis Vaticinio extremo. Qorſum avtem perſonis lociſve nomina, niſi qo eis in ſermone ſcriptoqe, prout occaſio, deſignentur? In ſermone verò communi qî id poteſt ab eis, qi proferre ea avt neſciunt, avt neqeunt? Accedit ſolennis illa juramentorum concipiendi formula חי יהוה qod qadragies minimùm in ſacrâ paginâ reperitur: qum in eiſdem citra nomen iſtud bis אלהים ſemel אל tantùm, occurrat. Qin nec exteris etiam ethniciſqe ignotum prorſus fuiſſe Dei nomen hoc, ex codicibus ſacris clariſſimè patet. Idipſum enim hoc proferunt, cum Laban & Bathuel Eleazari Abrahæ famulo, Gen. c. 24. v. 50. tum & Pharao Rex Moſi, Exod. c. 5. v. 2. & regis ſui nomine non ſemel Rabſhake Ezechiæ, Eſai. c. 36. v. 7. 10. Nec certè in uſu vulgari eſſe videtur deſiiſſe, qamdiu apud Dei populum prophetiæ ſeries continua perſtiterat, avt Spiritus ſancti amanuenſes illi extiterant, qi oracula θεόπνευστα, in populi illius uſum communem, ſcripto conſignarent. qorſum enim illi qicqam in uſum communem, avt vivâ voce ederent, avt ſcripto proderent, qod ab eis, qorum in gratiam propalabant, ne avribus qidem percipi, avt proferri, avt legi etiam, nedum ut intelligi, vellent? avt qis cuiqam dicti ſcriptive uſus, qem nec avditu percipere poſſit, nec proferre ipſe noverit? Proinde nullo pacto eſſe poteſt rationi conſentaneum, ut exiſtimemus, Vates ſacros in vaticiniis ſuis id nominis toties inculcaſſe, qod prolatum tamen fectumqe ab eis nollent, qibus ea tradidere. Imò qamdiu ordo ſacerdotalis eos habuit, qi erant legis divinæ obſervandæ religioſi, non poterat nominis illius prolatio inſuper haberi, nedum ut penitus intercidere, avt in oblivionem etiam devenire. Cum enim formulâ à Deo in lege per Moſem perſcriptâ Num. c. 6. v. 24--27. populo publicitus benedicere tenerentur, fieri non poterat, qum eam qotidie uſurparent, qin & nomen hoc proferrent ipſi, & in populum ſimul qoqe propalarent. Porrò ſi in benedictione ſolenni illâ & ſacerdoti proloqi, & populo avribus percipere liberum licitumqe fuerat, ecqid obſtiterit, cur non & alias qoqe, vel in ſacris ſcripturis legendis, vel in ſuppliciis publicis concipiendis idem faciendi parilis, ſive libertas, ſive licentia, exiſteret?

Nam qòd Judæuli inepti, horumqe veſtigiis inſiſtentes, [a] ex verbis illis noviſſimis, Num. c. 6. v. 27. *Et ponetis nomen meum ſuper filios Iſraël*, [b] eliciunt, *tum demum licuiſſe nomen illud effari, qum benedictionem illam pronunciarent.* ſed & ex verbis illis, Exod. c. 3. v. 15. qæ ſcripturæ ſacroſanctæ textum ipſum corrumpendo legunt, הוא שמי לעלם *hoc eſt nomen meum ad occultandum*, cum textus ipſe לעלם *in æternum*, habeat; nomen iſtud ſupprimendum, nec in vulgus propalandum colligunt. Ac proinde [c] *ſacerdotem in benedictione illâ conferendâ*, ita *raptim & ſubmiſſâ voce* (per muſſitationem qandam [d] magicæ non abſimilem, qali in miſſæ ſuæ ſecretis abutuntur hodiè Pontificii) ejuſdem *verba illa protuliſſe, ut ne* prolatio hujus nominis *à qoqam exavdiri poſſet.* Deniqe [e] *Moſis etiam tempore* prolationem illius *interdictam* fuiſſe verbis illis, Lev. c. 24. v. 15, 16. *Qicunqe maledixerit Deo ſuo, ille feret iniqitatem ſuam,* [f] *at qi pronunciaverit nomen* יהוה *morte morietur. qibus verbis Deus mortem interminari videatur, non illi modo, qi Deo maledixerit, ſed & illi* (*è vulgo nimirum*) *qi nomen illud effatus fuerit.* Hæc remoram nobis hîc cur objiciant, nihil qicqam eſt cavſſæ; qum ſint reverâ farfari foliis leviora; liguſtri etiam floſculis viliora nugamenta. itaqe mirum mihi valdè fit virum inſigniſſimum tam putidis commentis [g] *veri ſpeciem* ſaltem *aliqam* tributum ire voluiſſe. Cum primum norit nihil fundi à ſacro textu habere. neqe enim ſeqitur, ut, qia in ſolenni benedictione illâ imperatum, ideò alias fuerit interdictum. qum in aliis alibi hymnorum, votorum, profeſſionum, juramentorum formulis creberrimè uſurpatum occurrat; imò in nonnullis, nec pavcis qidem illis, præceptum etiam ac præſcriptum reperiatur. videantur Deut. c. 21. v. 8. & c. 26. v. 7. 10. Jer. 4. 2. Secundum eſſe textus codicis ſacroſancti depravationem manifeſtiſſimam, negari non poſſit. Tertium cum Judæis doctoribus etiam primariis agnoſcat ipſe, [a] *mandato divino adverſari*: & ex Majmonidis avtoritate definiat, *præceptum eſſe, ut altâ voce conciperetur ſacerdotalis illa benedictio.* In qarto, aſſumentum merum eſſe neſcire neqiverit illud, *è vulgo nimirum.* qod ſi ſuſtuleris, admiſſâ interpretatione iſtâ, nec ſacerdoti nomen illud effari licebit; ſin admiſeris, cum legis ejuſdem datæ latæqe membra ſint gemina, qorum alterum alterius ἐξηγητικὸν tantum, ſupplicii ſpeciem ac rationem explicatius deſignans, pleriſqe cenſetur; priori etiam inciſo ἐν τῇ κοινῇ idem fuerit aſſuendum. ita aliis qam è plebe & populi fæce licitum fuerit, qo modo nomen illud venerandum proloqi, ita & numini maledicere. Nec interpretum, opinor, ſaniorum ac ſolidorum qiſqam, niſi in execrationis ſignificatione verbum נקב in interdicto illo unqam ſumendum pronunciavit. Verum iſta ut mittamus, qum qod morentur nihil ſit: ſatis clarum videtur, & ante Moſem, & ſub Moſe, & à Moſis temporibus per ſecula qam plurima, nominis hujus prolationem in uſu communi extitiſſe: imò ex Dei ipſius mandato (è Judæorum Magiſtris primariis qoqe ipſis id agnoſcentibus) ſolennem ejuſdem prolationem, populi turbâ totâ aſtante, & qantum per locorum intervalla poterat, avribus percipiente, clarâ voce fieri ſolitam. ex qâ ſolâ occaſione, etiamſi nihil aliud acceſſiſſet, per tot ſecula illa fieri non poterat, ut non eſſet ea in vulgus etiam hominum notiſſima.

Tertiò, ex ſuperſtitione qadam, ſeculis inſecutis, & ſeqioribus illis, cum Spiritus ſancti amanuenſes illi è populo illo jam defecerant, nec ordo ſacerdotalis cultus ſinceri rituſqe priſci tenax extiterat, (qamdiu enim iſta obtinuere, uſus priſtinus ceſſare, avt aboleri non poterat) à nomine iſto proloqendo abſtineri ceptum eſt: eoqe tandem deventum, ut pro piaculo immani haberetur, nomen illud effari; cum à Magiſtris ſcilicet denunciatum jam eſſet, [b] *partem non habiturum in futuro ſeculo, qiſqis nomen illud pronunciare præſumeret*: qod tamen per ætates retro ab orbe condito antegreſſas proferre, non licitum tantummodo, ſed & pium ac lavde dignum habebatur.

Ex ſuperſtitione, inqam, uſurpatum hoc; & merâ qidem: ecqid enim aliud ſubeſſe potérat? Obtenditur *religio*, & nominis ſacroſancti venerandus reſpectus; cui ut honos illibatus conſervaretur, nec avt uſu profano leviculoqe evileſceret, avt exteris etiam, qi abutendo polluerent, innoteſeret, vel eſt [d] *vulgi* ipſius ἰυλαβείας *qadam ſuſceptum*, vel *magni Synedrii ſanctione publicâ interdictum*, ut nomine illo proloqendo deinceps abſtineretur.

Specioſi ſiqidem prætextus iſti; ſed ſuperſtitionem eluere impotes planè. Siqidem, 1. cur de iſto potius nomine, qam de altero illo, qod ejuſdem eſſe valoris oſtendimus, ut de cæteris nihil dicam, tam ſoliciti ac curioſi extiterant? an qia uberior iſtius qam illius ſanctitas? amplior atqe avguſtior hujus qam alterius illius majeſtas? at literis ſyllabiſqe ipſis ſanctitatem ac majeſtatem tribuere, eſt inſignita planè ſuperſtitio; eiqe gemina, qam nos Pontificiis de nomine *Jeſu*, circa qod illi perinde ferè ſe habent, non immeritò objicimus. an qia nomen יה aliáve Dei nomina, etiamſi vel à ſuis, vel ab exteris, profanè, leviuſculè, impiè haberentur, tanti id neutiqam futurum foret? Atqi nihil abſurdius, qam hoc animum inducere, Dei majeſtatem non perinde à mortalibus, qicunqe ii fuerint, qantum in ipſis eſt, lædi, violari, pollui, ſub qocunqe tandem nomine divino deſignatum id fuerit. qaſi Deus, ubi *nomen ſuum* lege latâ *temerandum* prohibuit, Exod. c. 20. v. 7. avt ubi

a Ludovicus Cappellus *Orat. de Tetragram. pag.* 322. b *Idem ibid. p.* 320. c *Ibid. p.* 322. d *Eſai.* 8. 19. e *Idem ibid.* 203. f Hebræi & Junius *itaqe.* g *Ibidem* 320.

a *Ibid.* 322. b Ex lib. Juchaſin Druſius *annot. in tetragr. c.* 9. & Galatinus *de arcan. cathol. verit. lib.* 2. *cap.* 10. c Ludovicus Cappellus *de tetragr. p.* 319.

ſanctione horrenda, *tremendum* inſuper ac *venerandum* interdixit, Deut. c. 28. v. 58–61. de hoc ſolo, vel uno aliqo nomine reliqis poſthabitis, religioſè habendo, cavtum voluerit. Tum an non iſtud, non ſuperſtitionis jam dico meræ, ſed præſumptionis fuerit, arrogant æqe extremæ, Moſe, Prophetis, piis priſcis qibuſqe, imò Deo qoqe ipſo, ejuſqe ſpiritu, cujus ex afflatu motuqe immediato oracula ſacra, cum ore edita, tum & ſcripto ſunt prodita, prudentiores pioſqe magis cenſere ſe? ut qod illi palam omnibus innotescere, nec exteros etiam celatum voluerint, illum ipſum iſti, acſi religioſius hoc eſſet, qodqe ad honorem divinum conduceret magis, ſilentio tegendum ac ſupprimendum prorſus ſancirent.

Cavillum vero eſt frigidum, ac calumnia mera, ideo nos [a] *ſuperſtitionis Judaica accuſare Patres antiqos, & ex Evangelicis doctiſſimos qoſqe* qi nominis hujus loco ſolent aliud aliqod ſubſtituere, qia à merâ ſuperſtitione ritum illum apud Judæos primitus ortum affirmamus. cum hoc ab iſtis aliâ ratione uſurpari potuerit nimirum, cum nominis illius prolationem forſitan, avt neſcirent ipſi omninò avt non certam haberent, avt à pleriſqe non adverti admittive, obſervarent, ritum jam receptum, uſuqe diuturno comprobatum retinere commodiſſimum videbatur. novimus multa ex ſuperſtitione merâ primitùs orta, (cujuſmodi diebus hebdomadatim recurrentibus, à planetis, menſibus qibuſdam à numinibus ritibuſve ethnicis inditæ appellationes,) citra ſuperſtitionis ullius reatum aliis de cavſſis à pleriſqe uſurpari.

Qartò, deſvetudine iſtâ factum eſt tandem, ut nominis iſtius genuina & primigenia prolatio in oblivionem & ignorantiam planè devenerit. Nec in hoc firmando multis futurum eſt opus. qum & Judæi ipſi ſuam hic inſcitiam agnoſcant: nec qi certi qicqam præſtare polliceatur, hactenus qiſqam ferè comparuerit.

Qintò, puncta (uti appellant) vocalia, qæ hujus nominis conſonis in textus ſacroſancti codicibus Hebraïcis appinguntur, eſſe reverâ vocis vel *Adonaj*, vel *Elohim* propria, qæ Maſorethæ nimirum, Judæorum ſui temporis ritum ſecuti, qo loco nominis Tetragrammati, cujus prolatio jam vel deſita, vel ignota etiam extiterat, iſtorum alterutrum ſubſtituere ſolebant, literis illis adjecere, mihi qidem nullo modo negandum videtur.

Conſtans certè punctorum vocis אדני adſcriptio, niſi ubi hanc ipſam comitem יהוה haberet, vocis אלהים ubi id fiebat, ne אדני utiqe iteratò legeretur, iſtud mihi validè ſatis evincit.

Sextò, vocabulum *Jehovah*, qod ex punctis illis vocalibus, qæ ſunt vocis *Adonaj* genuina, cum nominis iſtius conſonantibus commiſſis eſt conflatum, etiamſi non poſſit pro certo præſtari, prolationem nominis יהוה priſcam ac primigeniam exactè exhibere; nec tamen hanc non repræſentare, pro comperto qiſqam facilè probatum dederit; avt etiam qin ad eam accedat prope, negari probabiliter poſſe videtur.

Non ſeqitur, inqam, dato eſſe hæc vocis אדני puncta vocalia, idcirco יהוה qoqe non eſſe. qum vocabulorum à ſe invicem conſonis totis diſcrepantium, eædem tamen poſſint eſſe, ſintqe creberrimè vocales. ut conceſſo etiam priore illo, qod à viris doctis molimine tanto incaſſum contenditur, poſterius tamen iſtud inde non neceſſariò conſeqatur; nec obtinetur itaqe qod contentione tantâ evincere moliuntur, non eſſe iſta nominis tetragrammati puncta genuina.

Cæterùm ad verum germanumqe nominis hujuſce ſonum propius accedere, non ſvadent tantum, ſed adigunt, coguntqe etiam, uti mihi qidem videtur, in nominibus propriis, (horum avtem in ſacris literis numerus havd contemnendus occurrit) qæ ex hoc ipſo nomine cum aliis vocibus commiſſo conflata ſunt, reliqa adhuc clara ſatis ejuſdem veſtigia. Hujus generis ſunt

A יהושפט יהוצדק יהונדב יהועדה יהורם יהואחז יהונתן aliaqe ejuſdem modi. qæ & contracto pavlo formâ qandoqe leguntur יונתן יורם יוצדק יושפט & de cæteris pariter. qomodo filius Nun Moſis ſucceſſor, nunc יהושוע, nunc ישוע, nunc הושע, & Jacobi filius minimo proximus, nunc יוסף nunc יסף qâ eadem ratione & qod *Jehovah* aliis, aliis eſt *Jova*, (prout Juda nobis, qod Hebræis Jehuda) ad qod proximè accedit Romanorum *Jovis*.

B Hoc avtem etiamſi viri docti qidam, qi ex adverſâ nobis hic parte conſiſtunt, eludere conantur, negando nomina iſta à nomine tetragrammato ſumere qicqam; at qi & ex eiſdem pariter exiſtunt; cum vir pectoris candidiſſimi, [a] Sixtinus Amama, veritatis clarè ſatis emicantis luce viqe adactus evictuſqe, ingenuè agnoſcit; tum & qi in iſtis præfractior pavlo, ipſe Joannes Druſius, in cogitationibus ſecundis, qæ ut ſedatiores, ita ſapientiores eſſe ſolent, [b] *ex nomine contracto Jova hujuſmodi nomina videri compoſita, ultimâ ſyllabâ, ut ſit, eliſâ & extritâ*, concedit.

C Nec deſunt qi hac in parte eis nobiſcum ſuffragentur, ex ipſis qoqe [c] Magiſtris Judæis. Et certè qi *in* יהונתן יהוצדק יהויכין יהויקים יהוידע יהוחנן יהואחז יהושפט יהושוע יוצדק ex nomine tetragrammato ſive יהו ſive י illud eſſe negaverit; idem in חבניה אחזיה מתתיה מתיה נתניה נדביה יכוניה יקמוה יראיה שפטיה צדקיה illud ה; in אלדע אלנתן אלחנן אל אלישבע אל ושפט אליקים illud, ex nominibus Dei eſſe (qum idem planè cum illis nomina iſta polleant) pari jure inficias iverit. Imò qi, ſemoto affectu omni ac præjudicio, ſeriò ſecum perpenderit, qam freqens ac familiare priſcis illis fuerit, tanqam pietatis teſſeras avt pignora qædam, è divinis nominibus aliqid ſaltem, ſuorum appellationibus intexere, (qod in אל & יה tam crebrum, tam clarum eſt, ut ambigi neqeat. ut de שדי [d] in צורי שדי & עמישדי nihil adjiciam, qæ cum עזריאל & עמיאל idem poſſent) qamqe ſtudioſè id egiſſe, (ut ne dicam, etiam ambitioſius pavlo affectaſſe) videantur; næ is havd facilè animum inducet ut credat, *tertium iſtud*, qod utroqe illo temporibus illis *non minus in uſu communi* ac qotidiano conſtat extitiſſe, in negotio iſto poſthabitum & præteritum prorſus fuiſſe.

D

E His momenti nonnihil, imò plurimum etiam, accedere videtur à Latinorum, qem diximus, *Jove*: qod & ad Hebræorum יהוה deſumptum, τῶν πάνυ non pavcorum qi & rei criticæ peritiſſimi, & antiqitatis cum indagandæ ſtudioſiſſimi, tum & dignoſcendæ fagaciſſimi fuerint, in qibus [e] par primarium, Hugo Sandfordus & Joannes Seldenus, noſter uterqe, conſtans eſt opinio.

Nihili enim ſunt planè, qæ ex adverſo opponuntur. utpote [f] qod *Jupiter à juvando* juxta Varronem, *qaſi juvans pater*, ſit dictus. ideò *per duplex p ſcribi, ne prima corripiatur: qod non opus eſſet, ſi à יהוה in יה contracto deſcenderet.* qin id ſi foret *in recto caſu Jova, non Jovis, in obliqis Jova & Jovam dixiſſent.*

F

Siqidem, primò notæ ſatis ſunt eruditis Varronis in notationibus halucinationes. Tum neqe eſt neceſſe, ut *Jupiter* qaſi יה *pater* nobis nuncupatus dicatur, etiamſi *Jovis* nomen à יהוה profluxiſſe ſtatuamus. eſt enim reverâ nihil aliud *Jupiter*, [g] qam *Joviſpiter*, ut *Marſpiter*, *Dieſpiter*, *Diſpiter*; tum contractius, prout priſcis efferebatur, *Joupiter*; demum *Jupiter*. ſiqidem thema ipſum antiqis *Jovis* fuiſſe, (unde Dijovis & Vejovis) ex Varrone diſcere Vir doctiſſimus poterat. tam avtem in *Jovis o*, qam *u* in *Juvo*, corripitur. Porrò neqe

G

a Ludóvicus Cappellus *p.* 315.

a De *Tetragram. p.* 544. b *Annotat. ad Tetragram. ſui c.* 12. c Videatur Joannes Buxtorfius *de nominibus Dei* ſect. 24. d Vide Joannem Buxtorfium *de Nomin. Dei* Hebr. Theſ. 50. e Videatur alter *de deſcenſu ad inferos l.* 1. alter *not. ad Purchaſ. peregrin.* f Ludovicus Cappellus *p.* 329. g Vide Gellium *Noct. Attic. l.* 5. *c.* 12.

neqe conſeqitur ideò non à יהוה deſcendiſſe, qia prima correpta ſit; unde poetæ, qo metro conſulatur, ut *repperit*, ſic *Jappiter* dicant. Neqe enim avt primam in Jupiter correptam eſſe doctiſſimus facilè probabit, & in contrarium faciunt avctoritates; qas facilè foret plenâ manu exhibere: Nec in deductivis, ſuis etiam, qantitatem ſemper obſervant Latini: qm à *duco ducem* corripiant, & à *rego* contra *regem* producant: & in peregrinis multo minus. habent namqe à κρημνὸς, κρημνίδω, κρηπὶς, *crepido*, vocali primâ correptâ; *crepida*, & alterâ; à μήδομαι, *medeor*; à μορέω, μόρος, *morus*, *morum*, o producto; à λάγυνος, *lagena*; ab ὄρεω, *ruo*; ab ἑνὸς, ἕν, *unus*, *unum*; ab ἔθω, ἔθος, *mos*, *usus*, ὁ πλάγιος, *obliqus*, τὸ μέθυ, *temetum*, utrâqe productâ; ποιητὴς, *poeta*; φήμη, *fama*, brevi ultimâ; & ejuſmodi innumera. rurſuſqe ex חנבעל *Hannibal*, ex שופט *ſufes*, ex חנה *Anna*, ultimâ brevi utraqe; ex טמא *tuma*, *tamino*, unde *uva taminia*, è qâ vinum, qod à tinctura *taint* dicimus; aliaqe havd pavca. Deniqe cur *Jovis* potius, qam *Jova* dixerint, ratio in promptu eſt. tam Latinis ſcilicet qam & Græcis, in uſu fuerat, nominibus advenis eas terminationes dare, qæ apud ſuos maximè familiares exiſterent; hac ratione Græcis חנבעל Ἀννίβας, חסדרובעל Ἀσδρούβας, יוסף Ἰωσῆς, ישוע Ἰάσων, קרן κέρως, שׁם σάνης, Latinis זבי qi Græcis Ζαχαῖος, Sichæus, שופט ſufes; & ſicut ארני Adonis, ita יהוה Jovis.

De qo ex ipſo etiam Varrone luculentum habemus, Avguſtino exhibente, teſtimonium. *Varro*, [a] inquit, *Deum Judæorum Jovem putavit*. Et mox: *Nam qia nihil ſuperius ſolent colere Romani qam Jovem, eumqe Deorum omnium regem arbitrantur, cum animadverteret Judæos ſummum Deum colere, nihil aliud potuit ſuſpicari qam Jovem.* Ex qibus conſtat, *Jovem* à Judæis pariter atqe à Romanis coli, Varronem cenſuiſſe: & verò ex nominis affinitate, an identitate, (ut cum ſchola loqamur) potius, qam ex eâ, qam Avguſtinus putat, ratione, id illum veriſimile eſt avtumaſſe.

Verum urget maximè, qod Vir Cl. [b] *non facilè ſibi perſvaſum iri profitetur, Deum voluiſſe eouſqe laxare Satanæ habenas, ut ſacroſanctum illud nomen, qod unicum in Scripturâ ſacrâ eſt Deo proprium Apoſtata ille ſibi uſurpaverit.* Qod tamen nullius prorſus momenti eſſe deprehendetur, ſi accuratiùs perpendatur. Siqidem primò, Dei proprium nomen *unicum* eſſe hoc, non probatur. ſed nec poteſt probari. tam enim יה qam יהוה eſt ex propriis numinis divini nominibus. Tum utrum, qæſo, eſt ſceleſtius & execrabilius, Dei nomen an unum, titulum an honorem & cultum, appellationem unam aliqam, an poteſtatem majeſtatemqe totam atqe integram, ſibimet qemqam arrogare? atqi eouſqe *Satanæ habenas Deum laxare*, iſta omnia ſibi ut uſurpet & arroget, præter ſacras ſcripturas, gentium omnium monumenta, & ætatis cujuſqe experientia tam clarè teſtatur, ut nemo id vel negare, vel ambigere etiam poſſit, niſi qi ſole, mero meridie, cœlo ſudo ac ſereno, radios undiqe diffundente, noctem altam tenebraſqe Cimmerias univerſa occupare affirmare ſuſtinuerit. De hoc avtem, qod eſt altero illo tanto deteſtabilius, qi havd difficulter ſibi perſvaderi paſſus fuerit, cur ad illud hæſitet, ratio nulla comparet. Deniqe Vir Cl. ipſe eadem in diſſertatione affirmat, *nominis* hujus ipſius ſacroſancti [c] notitiam *à Judæis ad vicinos Tyrios & Sidonios*, ab iſtis ad Græcos (& qidni ab his etiam ad Romanos?) *tranſiiſſe*, ſub nomine Ἰαὼ, qod ex [d] *Diodoro Siculo* confirmat. De hoc avtem [e] oraculum ex Macrobio citat, qo conſultus Apollo reſponderit, Deum ſummum (qem reverâ ipſum ſe Apollinem ſive Solem eſſe volebat) unum reverâ eundemqe eſſe, etiamſi pro variis anni tempeſtatibus, qem is pro arbitrio ſuo regat & moderetur, varias ſortiatur appellationes; dum vere Ζεὺς, avt Dorico ritu Δεὺς, Διὸς; æſtate Ἥλιος. i. *Sol*; avtumno Ἰαὼ unde & [a] Ἴαχχον dictum volunt; hyeme Ἅιδης, ſive Ἀιδωνεὺς, ut alibi; (qod ab Adonaj efformatum nemo non videt) qi & idem Latinis Dis appellatur. nam qod [b] ad *Bacchum*, tanqam à *Jove* avt *Apolline* ipſo alium, nomen id tranſtuliſſe Dæmonium, exiſtimaſſe videtur ὁ πάνυ; in eo certè oraculi mentem, avt non cepit, avt non rite dedit. qod & à Macrobio ipſo diſcere potuerat, qi [c] eodem loci in Orphei ſacris (qos is appellat) verſibus *Solem* inter cætera ait Ἰαὼ vocari. ad qod probandum etiam oraculi verba iſta producit; ex qibus Labeonem qoqe colligere, *Liberum patrem & Solem*, utpote qi iidem ſint, ea voce ſignificari; & Orphei etiam verſum alium illum, qi eodem faciat, εἷς Ζεὺς, εἷς Ἀιδης, εἷς Ἥλιος, εἷς Διόνυσος, qo paululum immutato, & *Apollini* eidem attributo, εἷς Ζεὺς, εἷς Ἀίδης, εἷς Ἥλιός ἐστι Σάραπις, μίαν Ἥλιε τὴν Διὸς δυναστίαν, *unam eſſe planè Solis Joviſqe poteſtatem*, hoc eſt, unum eundemqe utrumqe Deum eſſe, Julianus confirmatum it, oratione in *Regem Solem*. Verum de hoc non laboramus: nec qod multis agamus, eſt opus. Ex eis ipſis qæ hîc protulit Vir Cl. ipſe, claram ſatis apertamqe habemus illius rei ipſius, qam ægrè adeò perſvaſum iri ſibi profeſſus eſt, non confeſſionem vi extortam, avt fidiculis elicitam, ſed profeſſionem ultroneam, *Deum* nempe *Satanæ eouſqe* aliqando *habenas laxaſſe voluiſſe* (qod enim feciſſe aliqando, & voluiſſe non negabitur) *ut ſibi*, an ex conſortibus ſuis alicui, (utrivis enim fuerit, res eodem redibit) *nomen illud ſacroſanctum attribueret*. Nihil ergo eſt à viro doctiſſimo hactenus objectum, qo minus nomen hoc, qod per Phœnices ad Græcos pertingens in Ἰαὼ ſe prodidit, per Græcos etiam ad Romanos tranſiens, in horum *Jove* ſe exeruerit. Tamqe nobis pro *Jehovah* noſtro à Romanorum *Jove*, qam & viro doctiſſimo [d] pro *Jahvoh* ſuo à Græcorum Ἰαὼ (hoc eſt enim, qod primarium habet, commenti ſui præſidium) argumentum petere licebit. Sed nominibus eis, qæ ſacra pagina ſuggerit, nos hac in cavſſâ præcipuè nitimur, licet acceſſoria iſta nec reſpuimus prorſus nec ſpernimus etiam: ex eis avtem nominis hujus partem aliqam (etiam qi vocabulum hoc oppugnant nonnullis, & primariis qidem illis, non diffitentibus) elicitam habemus; יהּ *Jeho* ſcilicet in nominibus illis diſerte repræſentatum.

Iſtic avtem ſi ſiſteremus gradum, nec de clavſulâ extremâ qicqam ſubjiceremus, liqidò tamen ſatis comprobatum dediſſe videmur, (niſi ſiqis in adverſam partem niti animum ultro obfirmarit) non longè à nominis יהוה germanâ lectione, hoc de qo nunc agitur, vocabulum diſcedere. At verò de ſyllaba extremâ, ſive terminatione, qam appellant, minùs forſan laborabitur. Siqidem nomen יהוה ab verbo הוה deſcendere, habetur extra controverſiam. à verbis avtem in ה exeuntibus deducta, qotqot pariter finiuntur nomina, avt per *ſegol*, ut à עלה *aſcendere* עלה *frons*, à קנה *poſſidere*, מקנה *poſſeſſio*; avt per *Kametz*, qo modo à עלה *aſcendere* עליה *aſcenſus* & עולה *hoſtia*, à היה *vivere* היה *animal*, à חוה חוה *Eva*, proferuntur univerſa. ut è duabus his altera ſaltem genuina ſit & יהוה terminatio. cumqe iſta illâ longe freqentior occurrat; probabile eo fit, hanc qam damus potius eſſe germanam; ut in a ſcilicet non in e nomen hoc exeat. Nam qod vir doctiſſimus יהוה *Jahavoh* avt יהוה *Jahvoh*, (ad formam utiqe יעקב ſive יעקב) qam יהוה *Jehovah* mavult; eſt ab analogiâ omni Grammaticâ prorſus alienum. etiamſi enim in nominibus, qæ à verbis analogis atqe integris deducuntur, ea forma non ſit inſolens; at in eis, qæ ab anomalis ac deficientibus,

a Avguſtinus *de conſenſ. Evang. l.* 1. *c.* 22. b Ludovicus Cappellus *p.* 325. qod & Sixtinus Amama ſed omiſſâ voculâ *unicum* urget, *p.* 339. c Ludovicus Cappellus *ibidem p.* 339. d *Ibidem p.* 329. e *Ibidem.*

a Videatur H. Sandf. *de deſcenſ. ad infer*, *l.* 1. *Sect.* 17. b Ludovicus Cappellus *pag.* 330. c *Saturnal. l.* 1. *cap.* 18. d Ludovico Cappello *p.* 329. e Ludovicus Cappellus *p.* 329.

in ה desinentibus, descendunt, qorum in censu τὸ πεντεγράμματον esse consentiunt (qod sciam) universi, qæ eo modo finiantur, nulla penitus comparent. ita nulla planè ratio apparet, qare suum illud vir doctissimus nostro isti prætulerit; nisi qod

Cvivis placere maximè suum solet.

Qod avtem adversus hoc ex Abrahâ Esdraide objicitur, & apud Virum clarissimum, Hebraicarum literarum in Academiâ Basileensi professorem celeberrimum, *Joannem Buxtorfium*, τῦ πατρὸς τὸ παιδίον, reperio, in eruditissimâ illâ *de Nominibus Dei Hebraicis* diatribe, qæ ad manus meas non prius pervenerat, qam ista ad umbilicum jam ferè produxissem [a] *Havd esse* scilicet *conveniens majestati divinæ, ut nomen ipsius in terminationem exeat fœmininam*; qam leviculum & nugatorium sit plane, facile foret ostendere, ex tot nominum masculeorum tam amplâ ex sacro codice convectâ congerie, ut paginas totas implere posset havd pavcas. mirumqe non advertisse, cum hoc scriberet, virum doctissimum, nominis יה qod huic adeò est affine, ut parum admodum intersit, nec defuerint, qi alterius alterum abbreviaturam esse meram censuerint, hunc ipsum eundem esse, qem in hoc rejicit, affectum; atqe eo sanè etiam magis probabile sit, hanc esse γνήσιον planè nominis יהוה terminationem, qia affinis sui esse constat; ut qemadmodum *he* consonâ, sic *Kamets* vocali, utraqe fuerit concluſa. Ita hoc saltem obtinuisse videmur, à nominis יהוה prolatione germanâ nostrum istud havd multum abesse: ut ne adjiciam, (qod forsan jure possim tamen) genuinam eamqe ipsam fuisse, à verisimilitudine aliqâ non prorsus abhorrere. Et mihi qidem qo rem ipsam serio seduloqe magis mecum perpendo, subit animum, havd improbabile videri, potuisse (hominum studia atqe instituta divinâ qadam sic moderante providentiâ) contingere, ut per superstitionem, usumqe an legem inde manantem, in eadem ipsa, cum aliud vellent, puncta vocalia inciderent, qi hæc moliebantur, qæ omnium minimè intendebant; eamqe nobis ut punctationem, ita prolationem repræsentarent, qam ipsi modis omnibus suppressum ac sublatum ibant.

Septimò, necessarium planè videtur, ut vocabulum peculiare aliqod nomini huic designando habeatur. alioqi qo modo avt rite legi, avt commodè reddi poterunt loca illa, in qibus nomen hoc ipsum, qasi in tabulas publicas relatum, solenni modo distertim ac nominatim indigetatur, atqe adeò tanqam peculiare qoddam à reliqis qibusqe modo qodam secernitur? in his enim, nisi ratione istiusmodi aliqâ, avt si qâ aliâ Dei appellatione exprimatur, nec id avdietur, qod lectio sacra suggerit; & sensus ipse avt nullus, avt falsus est futurus. V. gr. Hymno 83. v. 19. Sive cum Judæis *Adonaj* substitutum legeris; sive cum Græcis, Γνώτωσαν ὅτι ὄνομά σοι Κύριος; avt cum Vulgato, *Ut cognoscant, qia nomen tibi Dominus.* etiamsi id qod verum est, dixeris; non tamen id qod Vates, sed aliud qid, dicis. At verò Exod. c. 6. v. 3. in Dei ipsius Mosem alloqentis verbis illis, ושמי יהוה לא נודעתי להם si pro יהוה Judæorum more אדני substitueris; avt si cum Græco reddideris, καὶ τὸ ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς: vel cum Latino Vetere, *Et nomen meum Adonaj non indicavi illis*: non illud tantum dixeris, qod Deus non dixit; sed illud etiam, qod vero non est omninò consentaneum. Proinde aliqo omninò opus esse videtur, qod huic peculiariter respondeat, vocabulo; nisi si velimus istas sacri codicis periochas, nec recitatas unqam, nec lingvis aliis qam Hebraicâ redditas, silentio perpetuo prorsus addici. etenim subticere ac supprimere potius certè fuerit, qam sensum, avt alienum, avt falsum etiam affingere.

Deniqe cum necessariò vocabulum ejusmodi aliqod usus exigat, qo nomen istud exprimatur, illud mihi qidem commodissimè admissum iri videtur, qod nec

[a] Joannes Buxtorfius *de Nom. Dei sect.* 20. *rat.* 1. *n.* 4.

A à nominis ipsius genuinâ ratione multum abscedat, & apud populum Christianum usu etiam ipso jam diu receptum sit. Nomen avtem *Jehovah*, qin ejusmodi, & solum qidem id, sit, cui utrumqe hoc competat, qî avt negari, avt ambigi etiam possit, non video.

, Verum ex adverso hïc insurgit, magnoqe se cum impetu opponit Vir præstantissimus. [a] *Qi*, inqit, *puncta illa esse vocis Adonaj propria nescit, qi putat, qi credit ea esse Tetragrammati vera puncta, ille certè excusandus; nec mirum cuiqam videri debet, avt qenqam offendere, si ille legat Jehova. at qi agnoscit, qi non diffitetur, puncta illa esse vocis Adonaj, non Tetragrammati propria, & pergit nihilominus legere Jehova, na ille ultrò & sciens prudens crassè & fœdè βαρβαρίζει. Et rursus,* [b] *Si certò teneremus veras Tetragrammati vocales, omninò per consonas illis junctas esset efferendum, nec cavssa fortè esset, cur qis Judæorum religione, vel superstitione vinctus ab ejus pronunciatione abstineret. Sed qando jam vocales nominis illius proprias ignoramus, omninò præstat ejus loco aliud divinum nomen, qale est Adonaj, usurpare, qam incongruè alienarum vocalium admixtione, atqe inde exurgente fœde barbarismo, tam sacrosanctum nomen qasi commaculare & dehonestare.*

Dicta sanè atrocia. sed rigida forsan præcepsqe nimis, ab animi æstu vehementiori excussa, sententia. Siqidem primò, qod & suprà monitum; non est necesse, ut qui puncta, qæ in codicibus nostris à Massorethis habemus, esse vocis *Adonaj* agnoscit, & hujus etiam, qâ à Massorethis, qi hoc legi volebant, ita propria, ut non illius haberentur; idem neget idcircò ea vocis יהוה esse omninò; qum & utrumqe simul constare, ut & vocis אדני genuina sint, & vocis יהוה pariter primigenia fuerint; & utrumqe hoc idem D possit opinari & credere. perperam itaqe Vir Cl. qod non est necessarium, tanqam sit ejusmodi, præsumit; & qæ sunt disjungenda conjungit.

Secundò, dato non esse has easdem illas prorsus, qibus nomen illud primitus efferebatur, nec de eis etiam constare satis: at qam atrox, qæso crimen? qamve *crassus ac fœdus barbarismus*, si in voculâ aliqâ vocali fortè unâ, avt alterâ etiam, aberratur? An qia literarum qarundam vis nativa, sonusqe genuinus havd certò satis dignoscitur, ergò satius fuerit, Hebraica nec omninò legere, qam fœdâ barbaraqe prolatione E dicta sacrosancta dehonestare? Ut in Dei ipsius appellatione aliqâ, & qidem in consonantis prolatione diversâ instemus; nominis יה litera prima qam longè à se invicem diffitis sonis profertur, dum alii ut j nostrum, alii ut y efferunt? cum alter duntaxat genuinus sit, & esse qeat. num igitur avt nomine illo proloqendo abstinebitur prorsus & interdicetur? avt si ritu illo, qi genuinus ut non sit, passim tamen obtinet, & in sacris, apud nostros saltem, ubiqe ferè usurpatur, prolatum fuerit, num ideò *fœdo barbarismo commaculatum & dehonestatum* dicetur *sacrosanctum Dei nomen*? F nam qî sacrosanctum magis illud qam istud dicendum sit, ego certè nullus video. Vocales avtem qod attinet; qam illæ in nominibus ex Hebraico sermone in lingvas exteras transferendis mutare consveverunt, qi vel mediocri lingvarum earum cognitione fuerit imbutus, neminem planè latere potest. Hinc חוה Εὔα, Eva, חנוך Ἐνώχ, נוה Νῶε, מלכי-צדק Μελχισεδὲχ, בלעם Βαλαὰμ, מרים Μαρία & Μαριὰμ, אחזיה Ὀχοζίας, עבדיה Abdias, זפניה Σοφονίας, עזיה Ὀζίας, & alia ἀναρίθμητα. Ecqis tamen, qæso, censor tam rigidus, qi *crassi fœdiqe barbarismi* reos peragat G eos omnes qi ista secus, qam Hebræis sonant, enunciat? qis vitio cuiqam verterit, qod Domini matrem (Evangelistam secutus) *Mariam*, non cum Mosis sorore *Mirjam* appellat? qum idem tamen utriqe nomen fuerit? qis Evangelistæ, avt Apostolo, qod Mosis in populi regimine successorem, *Jesum*, non *Joshuam*, avt *Jehoshuam*: cum istud potius nomen illius sonet Hebræis? De Domini

[b] Ludovicus Cappellus *p.* 327. [b] *Ibidem.*

mini Christi appellatione peculiari duntaxat adjiciemus: עמנואל nuncupandum prænunciat Esaias c. 7. v. 14. hoc Evangelista commemorans, Matth. c. 1. v. 23. consonâ initiali insuper habitâ, vocali primâ i mutatâ, Ἐμμανουήλ reddidit; nec ideò tamen *nomen* hoc (si qod aliud) *sacrosanctum barbarismo Evangelistam dehonestasse, nedum crasso fœdove, qisqam contaminasse pius dixerit.* Esto; non easdem esse planè vocales has qibus primitus enunciabatur. qod qî evincere tamen qis possit, non intelligo. at, ipso Viro clarissimo censente, havd ab eis longe discedetur. Siqidem inter *Jahvoh*, [a] qod ipse rectum esse censet, & *Jehovah*, sive *Jovah* nostrum, havd ita multum interest. *patach scheva holem* esse vult ille; scheva holem kamets nostri. qantillum intercedit? literulæ metathesis ferè conciliabit. Illud fidenter dixerim, fieri vix posse ut inter יהוה' priscum, qæcunqe ei vocales fuerint adscriptæ, & *Jehovah* nostrum discrepantiæ amplius intercedat, qam inter, אחשורוש & Χέρξης, ארתחשסתא & Ἀρταξέρξης, avt Assuerus, נבוכד נצר & Ναβυχοδονόσορ, דריוש & Darius, אלעזר & Λάζαρος, ישעיהו & Ἡσαΐας, חרן & India, ירושלם & Ἱεροσόλυμα. denique inter nostrum *Jehovah*, & *Jahavoh* tuum, qam inter Ἱεροσόλυμα & Ἱερυσαλήμ, nec idcirco tamen avt tam gravis eis labes impingitur, qi vocabula illa usurparunt; avt Evangelistis, qi istis promiscuè sunt usi, barbarismi nota inuritur, licet neutrum voci Hebraicæ per omnia exactè respondeat.

At [b] *cum de vocalibus genuinis non constat, omninò præstat nomen Adonaj potius substituere.*

Perpetimne substituere? num etiam Exodi c. 6. v. 3. ubi Mosi Deus, לא נודעתי להם ושמי יהוה imò & hîc, (etsi non disertè) inqit. hoc enim havd obscurè insinuat, qando adversus nominis hujusce usum disserendo, [c] cum vulgatum hîc lavdat interpretem, qi eo loci reddiderit, *Nomen meum Adonaj non indicavi eis*: tum & Græcos, qi, Ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς.

Ego verò, vir præstantissime, (qod bonâ cum tuâ veniâ dictum velim) in contrariâ prorsus esse me sententiâ, liberè profiteor. malimqe, optio si detur, avt Samaritarum Ἰαβέ, sive *Jave*, (qo modo דויד Δαβίδ) ex Epiphanio adv. Archont. hæresf. 40. & Theodoreto in Exod. qæst. 15. qod [d] *germanum esse* Drusius *conjicit*; & [e] *reliqis* omnibus *præfert*: avt Græcorum Ἰαώ; qod ex Diodoro Siculo lib. 1. part. 2. Macrobio, Saturn. l. 1. c. 18. & Origen. Adv. Celf. l. 6. [f] ex יהוה' *per contractionem* יהו' ultimâ abjectâ; (יהו' Ἰαώ, ut ביה Βαιᾶ) enatum vult Drusius: & ipse *omninò Hebræorum* יהוה' *esse*, cum Theodoreto, tam fidenter statuis; ut [g] *nihil manifestius, nihil expressius dici posse* concludas: avt Clementis Alexandrini Ἰαώ, ex Stromat. l. 5. avt Irenæi *Jaoth*, ex adv. hæresf. l. 2. c. *ult.* qod est idem cum *Jaoh*, prout Goliah Γολιάθ. avt Hierombali (sive ירובעל is est, ut ירושלאם Ἱεροσόλυμα, חבקוק Ἀμβακούμ, אבובא ambubaja) Ἰευώ: qod ex Sanchumiathone Philo Bybliensis; ex Philone Porphyrius contr. Christian. l. 4. ex Porphyrio Eusebius præpar. Evang. l. 1. c. 9. & Theodoret. therapeut. lib. 2. avt Thomæ Lydiati nostri *Jeve*; qod ille citra punctorum adjectorum opem (qæ ille cum Joanne Cheradamo [h] supervacanea censebat) ex literis ipsis ajebat emergere, cum *he* vocalem esse avtumaret. avt *Jehovah* nostrum; qod Petro Galatino probatur, de arcan. cathol. verit. l. 2. c. 10. qem & [i] *primum* hujus *parentem* esse volunt: sive *Jova*; qo Castellio usus est: qodqe Drusius, [a] *si electio detur, prælaturum se illi* profitetur; qo loco & Galatinum notat, qod *immeritò eam contractionem flagellat*: (& reverâ eodem utrumqe recidit, qum *Jehovah* & *Jova* idem sint prorsus; nec magis à se invicem agebant, qam *Jehuda* & *Juda*, *Jehoseph*, & *Joseph*) avt tuum denique ipsius etiam *Jahvoh*, sive *Jahavoh*; qod tu verò proximum esse putas. Horum, inqam, omnium qodlibet malim, qam Adonaj. qia illud qodcunqe legendo, finitimum saltem aliqid proferrem (& qod in voce peregrinâ reddendâ, præsertim ubi vestigia minus clara suppetunt, ferri possit) hoc, falsum. illud, nostrum saltem, legendo literas ipsas, consonas eas an vocales, exprimerem; istud, nec vocales, te judice, nec consonas. Eum certè qi *Adonaj* legerit, Scripturam sacrosanctam depravare ac corrumpere est certissimum; qum nihil ejusmodi avt sonet, avt significet, qod in contextu habetur. neqe enim יהוה' eô loci est *Deus* ipse qi id loqitur, sed *nomen id Dei*. At ex illis aliqod qi legerit, etiamsi vocabuli sonum avt scitè parum, avt minus peritè dederit, non ideò tamen scripturam ipsam depravare verè dixeris; qum de sensu demutet nihil. neqe enim voculæ alicujus avt minus dextra, avt vitiosa etiam, avt ab eo qod πρωτότυπον ipsum habet, qoqo modo diversa prolatio, textum sacrum necessariò depravat; præsertim, ubi qoqo modo legatur, de sensu reqe ipsa, qæ eâ voce designetur, nihilominus constiterit. alioqi & Apostolus ipse paginam sacram depravasset, qum à serpente Εναν *Evam* (non Ανανν, avt Χάναν, qod poterat tamen, qo חוה Hebraicum exprimeret) seductam dixit, ad Cor. Ep. 2. c. 11. v. 3. & tota itidem populi Christiani turba, dum pro sermonis patrii ritu usuqe vario, *Jacobi* utriusqe in Evangeliis nomen Galli *Jaques*, Hispani *Jago*, nos *James*, aliud alia gens, legunt. Frustra ergò barbaries hîc objicitur, & ei qô caveatur, falsi, imò mendacii manifestarii crimen admittitur. qi enim *Deum nomine*, vel Κύριος, vel *Adonaj*, eo qo ipse eo loci sensu loqitur, *priscis illis cognitum* negaverit, næ ille, non adversus hominem, sed adversus Dominum ipsum, testimonium falsum perhibuerit. Malim ergò ego, id qod Deus voluit, (qo qid voluerit aliqo modo denotetur,) cum aliter neqeam, barbarè repræsentare; qam qo barbarismi notam effugiam, falsi crimen, in sacris præsertim, incurrere; & dum id illi ultrò sciens prudens, an imprudens dicam, affingo, qod ne voluisse qidem certus sciam, splendidè mentiri.

Sed [b] *qi Adonaj loco Tetragrammati dixerit, is Patrum omnium, & qotqot extiterunt, antiqorum sacrorum Bibliorum Interpretum (in qibus Lxx illi, Græcique reliqi, cum Chaldæo Paraphraste utroqe) adeoqe Apostolorum sequetur vestigia.*

De *Judæis* superstitiosis satis superius est dictum, nec adjecto qicqam opus est. *Patres* qod attinet; Hebraicarum literarum cum plurimum essent ignari, versionem Græcam sunt secuti: nec adverterunt forsan, qid locis hisce veritas Hebraica exigeret; vel si cum adverterent, secus tamen legebant, culpâ penitus absolvi qî possint, non intelligo. *Apostoli* Græcè cum scriberent, sed & qæ Græcis cum Judæis communia esse volebant, usum in Græcam versionem admissum secuti sunt. eô magis, qia Græco sermone havd ita promptum esset id nominis exprimere; sed & qod exprimeret, ejusmodi futurum erat, ut Judæis etiam forsan peregrinum existeret. At apud Christianos nunc dierum secus planè se res habet, cum per lingvarum peritiam, & Hebraicæ cumprimis, longè qam seculis antegressis, ampliorem ac freqentiorem Hebraica jam familiaria magis sint facta; & vocabulum sit in usum communem apud plebem etiam receptum, qo id commodè satis exprimatur.

Denique qæritur hîc, non qid ob cavssas jam dictas ab aliis factum fuerit, avt etiam qid aliis in locis, vel vertendis,

a Ludovicus Cappellus *p.* 329. b Ludovicus Cappellus *p.* 327. c *Ibidem p.* 309. d Drusius *ad Exod. cap.* 5. e *Annot. ad Tetragr. c.* 1. f *Annotat. ad c.* 12. g Ludovicus Cappellus *p.* 322. h Is *in Alphabeto ling. sanct.* voculationes Rabbinorum commentum merum censet, qo prolationem priscam corruperint, instar in דריוש Δαρεῖος, Darius & יון Ἰων, Jon. in qo tamen ex Josepho refellitur, qi *Antiq. lib.* 1. *cap.* 7. Ἰαυὰν exhibet. i Drusius *Tetragr. c.* 19.

a *Annotat. ad Tetragr. c.* 12. b Ludovicus Cappellus *p.* 328.

vertendis, vel legendis, (abſit modò ſuperſtitio) vel licuerit, vel etiamnum liceat: ſed qid in locis eis, qæ ſunt ſupra allata, ſit neceſſariò legendum, qo veritatis aſſerendæ ratio habeatur, Dei mens, qam voluerit ipſe, ſincerè exprimatur, ſcripturæ ſacræ ſenſus illibatus aſſervetur, nec gloſſemate ſuppoſititio obfuſcetur, falſo etiam corrumpatur. qod ne fiat, neceſſariò rejiciendam hìc eſſe illam τῦ *Adonaj* ὑποκολιμαίᾳ ſubſtitutionem, tantum non clamat res ipſa. Aliqid dixiſſet, egiſſet etiam, vir doctiſſimus, ſi Apoſtolos probaſſet, locum iſtum, avt ipſos eo modo citaſſe, avt ſic conceptum calculo ſuo comprobaſſe. qod nec feciſſe unqam liqet, nec facturos etiam fuiſſe, qiſqis ea qæ diximus ſeriò perpenderit, qiſqam animum, opinor, facilè inducet ut credat.

Nam qod vir celeberrimus, cujus ſupra meminimus, [a] *Chriſtum ipſum hanc eandem conſvetudinem retinuiſſe & imitatum* adfirmat. qod nullâ tamen aliâ ratione confirmatum it, niſi qod *Evangeliſtæ ſic Domini verba Moſen Pſaltenqe citantis exhibuerint.*

Nec ſi daretur, cavſſam qam nos hic tuemur, attingeret magis, qam Apoſtolorum, de qâ diximus, praxis. & imbecillis eſt admodum, qâ fulcitur, deſtina. qum ex eis qæ Græcè reddiderint Evangeliſtæ, non magis pateat, qid Chriſtus Syriacè avt Hebraicè locutus fuerit, qam qid Moſes avt Pſaltes Hebraicè ſcripſerit uterqe.

Verùm ut lectori tandem ulterius eſſe moleſtus deſinam: ſumma eorum, qæ hactenus dicta ſunt, huc redit: Qum vocabulo aliqo opus eſſe videatur, qo nomen πτραγεγράμματον יהוה exprimatur, utpote abſqe qo ſacræ paginæ loca qædam, nec commodè, vec verè, avt verti, avt proferri poſſint; nomen avtem *Jehova*, ſive *Jova* etiam, (utrumvis enim dixeris, ciccum havd intererit) etiamſi ejuſdem prolationi priſcæ exactè reſpondere non conſtat, ad eam tamen prope admodum accedere, ſit perſpicuum; idqe, à qocunqe primò prodierit, jam ſit cum [a] à viris doctis in verſiones, commentationes, diſſertationes, exercitationes ſuas admiſſum, tum & à piis pleriſqe, qâ paſtoribus, qâ & pebejis uſu longo [b] lateqe patente receptum; nihil cavſſæ videri, qî non poſſit retineri; & multo etiam minus, cur tanqam craſſi fœdiqe barbariſmi nomine, explodi furcillariqe debeat.

[a] Joannes Buxtorfius *de nomin. Dei Sect.* 20. *rat.* 2.

[a] Primus in hunc errorem induxit Galatinus. qem ſecutus eſt Fagius; & deinde alii multi ſine numero: Cajetanus, Lipomanus, Hieronymus ab Oleaſtro, Marianus Victorius, Marcus Marinus, omneſqe ad unum ferè Theologi religionis reformatæ; in qeis Tremellius & Beza. Druſius *in Tetragram. c.* 12. *& annot.* [b] Res eo adducta eſt, ut veritas non amplius terram conſpiciat; cœlum undiqe & undiqe pontus. Druſius *ibidem.*

THO-

THOMÆ GATAKERI DISSERTATIONIS DE NOMINE TETRAGRAMMATO SUÆ, A D. LUDOVICI CAPPELLI,

In Diatribæ de eodem ſuæ Defenſione nuperâ, adverſus eandem objectis, Vindicatio.

ANte qinqennium, dum per morbum difficilem ac diuturnum, (à qo penitus nondum convalui, nec verò per ætatem devergentem integrè convaliturum unqam, ſexennium ultra à ſeptuageno emenſus, ſpem alere poſſum) lecto adhuc affixus agebam, *de Nomine Tetragrammato diſſertatiunculam* conſcripſi, qæ havd ita multo poſt in publicum prodiit. In eâ, qo receptum paſſim; à viris tam eruditis, qam & plebejis, vocabuli *Jehovah* uſum, (iſte ſiqidem primarius fuerat ſcriptionis hujuſce ſcopus) pro viribus tutarer, nonnulla examini ſubjeceram, qæ de ſubjecto hoc Vir Clariſſimus *Ludovicus Cappellus* in *Oratione* qadam ſuæ *de Punctorum Vocalium & Accentuum apud Hebræos verâ & germanâ Antiqitate Diatribæ* adjectâ, diſſeruerat. Prò eis avtem adverſus eandem, *Defenſionem* à ſe adornatam, *Criticæ Sacræ* ſuæ nuper editæ Vir Doctiſſimus ſubjunxit: cui qod reponere viſum fuerit, cum Deo bono, iſtic dabitur.

In *Defenſione* ſuâ Vir Doctiſſimus ita methodum inſtituit, ut primo loco, in qibus utrinqe *conſenſum* haberi agnoſcat, indicaret: tum *diſſenſum* in qibus ſubeſſe deprehenderit, ſubjungeret. qæ qidem agendi ratio mihi cum Oratore, *de Finibus lib.* 2. qam maximè probatur; qo *qid concedat, qid abnuat qiſqe*, commodiùs clariúſqe intelligatur, nec de eis intercedat rixa non neceſſaria, de qibus utrinqe convenit.

Cæterum hoc in negotio non tam ingenuè avt integrè Vir Clariſſimus egiſſe videtur, cum in eis qandoqe *conſenſum* præſumat, in qibus is diſertiſſimè abnuitur; in eis contrà nonnullis *diſſenſum* comminiſcatur ubi nullus planè intervenerat.

Siqidem primò qod [a] *de Nominis hujus pronunciatione à Moſis tempore ſaltem, (etſi forte non à primo mundi exordio ad Moſem uſqe) tum & per inſecuta deinde ſecula plurima vulgo (Judæorum) cognitâ*; inter utrinqe conceſſa recenſet; eſt hoc ex eis, παρένθετα illa qod attinet, in qo à Viro Doctiſſimo diſſentiam, diſſenſionemqe meam, unâ cum rationibus ejuſdem adjectis, eis ipſis in paginis, ad qas digitum is intendit, diſertè profiteor. Id ipſum enim eo loci ago, ut oſtendam, *vocabuli iſtius prolationem genuinam à mundi ipſius exordio, longè ante Moſis tempora, cognitam fuiſſe, cum in uſu communi foret; & deinceps etiam, non Judæis ſolis, ſed exteris etiam uſurpatam.* qod utrunqe teſtimoniis (uti mihi ſaltem videtur) luculentis, è paginâ ſacrâ petitis adfirmo. ad qæ Vir Doctiſſimus iſtic nihil qicqam regeſſit.

Tum in conſenſionis Articulo tertio, de pronunciationis iſtius ſupprimendæ origine, qòd, *ex ſuperſtitione*, qidem *aliqâ (etſi forte eâ non vituperandâ, vel ex nimiâ Magiſtrorum Judaicorum* ἐυλαβείᾳ, *ſev profanationis metu & cavtione) ſeculis inſecutis, à nomine iſto abſtinere ceptum eſſe; eoqe tandem deventum, ut pro immani piaculo haberetur nomen illud effari*; in iſtis inqam, qòd ſibi me, mihi ſe σύμφωνον καὶ σύμψηφον profitetur; id verò, qatenus *ſuperſtitionem* eam, non extenuare

[a] *p.* 713.

D

nuare tantùm, ſed excuſare connititur, eſt à meâ mente, qam & in *Diſſertatione* illa liberè ac apertè profeſſus ſum, qam longiſſimè diſſitum.

Accedit huc, qod in *Oratione*, qâ de agitur, qo ſuperſtitioni iſti patrocinium ferat, ex putidis Talmudicorum lacunis Scripturæ dictionem pervertentium, & in ſenſus alienos abſurdoſqe, ad commenta ſua ſtabilienda, pro libitu depravantium ac detorqentium, Scriptiſqe Sacris ſic perperam habitis, probatum it, [a] *ab ipſo Moſis tempore interdictam faiſſe vulgo nominis illius pronunciationem, non alienum à vero videri poſſe.* Qin & in *Defenſione* iſtâ, [b] ita *ſuperſtitionis* nomen hîc admittit, ut *in bonam partem* ſumatur; & *pro εὐλαβείᾳ qadam ex reverentiâ & veneratione qadam non uſqeqaqe damnanda* accipiatur. atqe *hinc primò ortum habuiſſe ultroneam in vulgari ſermone à nomine iſto proloqendo abſtinentiam, non uſqe adeo damnandam; qa in ſuperſtitionem minimè probandam verſa ſit, ubi ceptum eſt exiſtimari piaculum & grande nefas nomen illud qomodocunqe proloqi.*

Ubi mitto qærere, qam *αὐτόχθονα* exiſtant iſta, qando ritus iſtius ortus, nunc ſpontaneæ uſurpationi, nunc ex lege latâ inhibitioni tribuitur. Tum an non *piaculum & grande nefas* meritò habendum ſit, qod admiſſum, ex ſanctione divinâ, niſi admittentis morte expiari neqeat. Sic enim Viro Clariſſimo [c] viſum eſt vertere illa Moſis verba Levit. cap. 24. v. 16. *At qi vel pronunciaverit nomen* יהוה *morte morietur; qia pronunciavit nomen, morietur.* interpretatio reverâ Judæuli alicujus ſuperſtitioſi, non Chriſtiani ſani cerebro digna. Ego verò (ut cum Viro Clariſſimo liberiùs pavlò agam) cujuſvis conſcientiam hîc appello, utrum *claris rationibus* (qas à me [d] exigit) Vir Clariſſimus in his agat; imò an non mangonium exercere, & *offuciam facere* meritò dicatur, cum falſis atqe ſuperſtitioſis Talmudiſtarum interpretamentis, arceſſitis etiam eo fine, tanqam fuco avt tectorio qodam, Græcorum verſionibus, *veri ſpeciem* ſaltem *aliqam* induere [e] molitur; & an illo digna ſint, qi parti adverſæ *offucias* [f] exprobrat, & *offuciis* (qæ qid velint, gnarum minùs ego me fateor) rem geri vetat. Verum iſtic cum de conſenſione mutuâ duntaxat noſtrâ agatur, mitto (Lectorem ne repetitis onerem) ea denuò apponere, qæ de locis his perperam habitis in *Diſſertatione* priore diſſerui; qæqe Vir Doctiſſimus ſilentio hîc tranſmittit univerſa. Illud tantùm moneo, tam longè me à Viro Clariſſimo in iſtis diſſenſionem profeſſum meam, ut *non ſuperſtitionis meræ, ſed præſumptionis arrogantiæqe extremæ* arceſſam, qi qod Moſes, Prophetæ, Deus ipſe, omnibus palam innoteſcere, nec exteros etiam celatum voluerit, (qod [g] Virum Doctiſſimum ipſum alibi agnoſcentem deinceps dabimus) illud ipſum ei ſilentio tegendum ac ſupprimendum ſancirent. Ac meliore ſanè ratione à Viro Doctiſſimo qæſierim, an non *Deo* ipſo *Deiqe Spiritu ſapientiores* ſe faciant, qi religionis prætextu iſtud moliti ſint; qum ille (poſt Druſium [h]) ab eis, qos in lite præſenti habet ſibi adverſantes, an [i] *Moſe ſapientiores eſſe velint*, qaſi *à Moſe* utiqe *edocti ſtatuiſſent iſta Magiſtri*, qia Galatinus ſcilicet (qem illi tanti non faciunt, qum pro plagiario inſigni habeant) ejuſmodi aliqid agnoſcat. Atqe hæc ideo, ne in ea cum Viro Doctiſſimo conſenſiſſe reputemur, in qibus multis paraſangis ab invicem diſtare nos profeſſi ſumus, nec à ſententiâ priſtinâ diſcedere poſſe liberrimè profitemur.

Ad ea jam progredimur, in qibus diſſenſum Vir Doctiſſimus ipſe præ ſe fert. Diſſenſionis itaqe caput primum [k] ita proponit & explicat, ut per lacinioſam planè, minúſqe neceſſariam diſſertationem, utpote qæ nihil qicqam, inter nos ſaltem, controverſi habeat, qâ pagınam in folio integram utrinqe implevit, ubi diſſenſionis rationem figat, conjicere havd proclive ſit. Affirmaverat utiqe Vir Clariſſimus verbis conceptis, [a] *luce meridianâ clariùs liqere, puncta, qibus Tetragrammaton eſt in ſacro textu affectum, eſſe vocis Adonaj propria puncta.* Hoc ego illi *nullo modo negandum* dixeram. Jam qo litis mihi ſecum materiam aliqam hîc procudat, *alio ſenſu* confingit ſua iſta *cepiſſe* me, qum de ſenſu ne verbulum qidem adjecerim.

Cæterùm, qo diſſenſus hac in parte ſpeciem ſaltem aliqam extundat, trahit [b] huc qod longè pòſt, pagınis 17. avt 18. interſitis, dixeram; *havd improbabile prorſus videri, divinâ qadam ſic moderante providentiâ, contingere potuiſſe*, ut Maſſoretæ, aliud cum agerent, *in puncta Tetragrammati genuina inciderent, eamqe nobis uti punctationem, ita prolationem repræſentarent, qam vel per ſuperſtitionem, vel per ritum inde primitùs ortum, modis omnibus ſuppreſſum ac ſublatum ibant.* Et ſuſpicionem qidem meam hanc confirmant mihi, qæ (nullâ licet à me datâ occaſione) Vir Doctiſſimus iſtic diſſerit, [c] *Shevah* utiqe *ſimplex, qod τῷ Jod in Tetragrammato ſubjecerunt, & cum Patach compoſitum, qod τῷ Aleph in Adonaj ſupponitur, ſono manifeſto à ſe invicem diſtingvi*; qum hinc fiat manifeſtum, illud ſcripſiſſe eos, qod legi vetabant, illud pronunciatum noluiſſe, qod ipſi ſcripſiſſent. *Shevah* ſiqidem *ſimplex* adſcripſerant, *qod cum Patach compoſitum* efferri volebant. id qod cum Viro Doctiſſimo non invitus, imò, qum cavſſam meam juvet potiùs, liberrimè ac libentiſſimè agnoſco. Sed nec infirmat qicqam, [d] qod Vir Doctiſſimus qærit, *cur providentia eadem illos deſtituerit, ubi puncta ֱ Elohim τῷ* יהוה *ſubſcribebant.* Pari enim ratione de Caiphâ qæri poterit, cur Spiritus propheticus, qo adactus mortem Chriſti pro gente ſuâ oppetendam prædixerat, Joan. c. 11. v. 51. eundem deſtituerit, ubi Chriſtum illum ipſum blaſphemiæ reum pronunciabat. Mat. c. 26. v. 65. Qin ulteriùs etiam ſuſpicioni meæ fomitem ſubminiſtrat, qod qi *Segol ſhevatum* locis illis ſubſcripſerint, non & *Patach ſhevatum* iſtic appinxerint, cum æqe proclive hoc illis atqe illud exiſteret; nec cur omiſerint, cum ſic legi vellent, juſta avt probabilis ratio ulla comparere videatur. *Etenim qod Vir Doctiſſimus* obtendit, [e] *compendio ſtudentes* hoc feciſſe; *cujus in voce Elohim* rationem eandem non habuerint, qia *τῷ Adonaj* junctum Tetragrammaton rarius occurrat; id verò nullius planè hîc momenti videtur, qum & compendii parilis exemplum deſideretur, & nomen *Elohim* aliâs pariter ac Tetragrammaton creberrimè occurrat. Cæterùm, uti illis non aſſentior, qi *Jehovi* ideò legerint, qia ֱ *Elohim* puncta eis in locis *τῷ* יהוה ſubjecta reperiebant, cum qi illa ſubjecerant, *Elohim* legi velle, ex ſubjectis illis indicarent: ita mirum mihi fit, profiteri Virum Clariſſimum *neſcire ſe an cuiqam probari poſſit, ut Jehovah legat, ubi* אדוה ſcribitur, qum neſcius eſſe neqeat, tot inſignes eruditione pariter ac pietate viros, *Jehovah*, ſive *Jova* (qod idem eſt) paſſim citra diſcrimen legere, ubicunqe locorum *περιγεάμματον* occurrit.

Tandem poſt velitationem an vitiligationem benè longam, (qo diſſenſum, ubi nullus habebatur, ne diſceptatio tam prolixa gratis inſtituta videretur, confingat,) concludit, [f] *Certum eſſe, propriè loqendo, puncta iſta, puncta vocis Adonaj vocalia non eſſe reverâ.* id qod nec ego affirmaveram, nec aliter admiſeram, qam qo modo ipſe dixerat, à qo in pluribus, qam ex uſu eſſet, diſcedere non eſt viſum. Diſſenſus ergò iſtic eſt merè imaginarius; & diſceptatio tota hæc *ἀπροσδιόνυσος* prorſus. Nam qod adjecit, in [g] *Oratione, non eſſe*, [h] in *Defenſione*, *non poſſe eſſe*, *Tetragrammati puncta genuina*; in qo Viri Clariſſimi Druſii ſui veſtigia premit, qi eo etiam fidentiæ iſtic proceſſit, ut profeſſus ſit, [i] *tam liqere ſibi, eos, qi Jehova*

a *p.* 320. b *p.* 730. c *p.* 320. d *p.* 737. e *Orat. pag.* 320. 321. f *pag* 324. *Defenſ. pag.* 737. g *Epiſt. ad D. Volph.* h *Tetragr. cap.* 19. i *Orat. pag.* 316. k *pag.* 715. 716.

a *Orat. p.* 324. b *p.* 716. c *pag.* 714. 715. d *p.* 716. e *Orat. p.* 325. f *p.* 716. g *p.* 324. h *p.* 716. i *Tetragr. c.* 12.

Jehova legunt, malè legere, qam bis duo esse qatuor; id verò nevter eorum hactenus probavit; nec etiamsi in adversum enixè contendendo ingenii nervos ruperit, probatum unqam (opinor) est daturus Vir Doctissimus.

Secundum proinde dissensus caput, partim à nondum evicto, partim ab eo, qod ad rem, qâ de agitur, nihil faciat, orditur. *Probatum est*, inqit, [a] *puncta illa non esse utriusqe nominis genuina; neqe verò ea esse vera Tetragrammati puncta.*

Probavit reverâ, qod nemo est inficiatus, *Shevah simplex non esse, propriè loqendo, vocis Adonaj punctum genuinum.* Sed puncta ea, qæ nomini Tetragrammato suppositа habentur, *Shevah* nempe *simplex*, *Cholem*, *Kametz*, non esse Tetragrammati puncta genuina, non probavit; nec qo id firmetur ratio probabilis, nedum ut demonstratio, est ab ipso ulla adducta. Siqidem qicqid vel ab [b] ipso, vel à Drusio, cujus argumenta in *Orationem* suam transtulit, & in [c] *Defensione* suâ istâ denuò reponit, est ab eis vel particularum præfixarum, vel vocabulorum insequentium affectionibus ductum, qas eorum, qi Adonaj loco יהוה vel legebant, vel legi volebant, ritus postqam est introductus, cum ab initio non fuisset, juxta receptas leges regulasqe Grammaticales, exigere videbatur; qod tanto cum molimine, vel fastu etiam ab utroqe proponitur & venditatur, ut imperitiæ, avt stupiditatis, avt ἀυθαδείας notam eis omnibus inurant qi suis in hac parte rationibus adducti, in ipsorum de nomine *Jehovah* non ulteriùs usurpando sententiam protinùs non concedant; hoc totum, inqam, ad id, qod est in manibus, nihil qicqam omninò facit. Evincit qidem, qod non qæritur, nec qisqam, qod ipse norim, est unqam inficiatus, per secula aliqa jam proximè antegressa, nomen *Adonaj* loco *Jehovah* lectitatum fuisse; at non evincit vocalia ista non esse Tetragrammati genuina, avt non fuisse istam primitùs nominis divini hujusce prolationem, qæ ante ritum istum, superstitionis pariter ac præsumtionis sobolem, cujus natales ævo primitivo illo seculis multis posteriores esse agnoscunt ipsi, conceptum ac in lucem editum obtinuerit. Istic itaqe qod Stoicus ille olim dixerat, περιίζησι tantum, strepitúmqe ingentem incassum cient.

Sed ad rationes accedit Vir Clarissimus qibus adductus existimem, *punctationem hanc, ad verum germanúmqe nominis hujus sonum propiùs saltem accedere.* Prior fuit *à nominibus propriis, qorum compositionem nomen hoc ingrediatur.* altera, qam huic *accessoriam* dixeram, *à Jovis* Latinorum appellatione.

His Viro Doctissimo visum est Ὁμηρικῶς ὕστερον πρότερον respondere. [d] Posteriori ergò huic *respondisse* ait *in Diatribâ suâ; in quâ dicta qia vellicaverim, ea istic adversus redargutiones meas propugnanda* denuò proponit.

Ego verò (ne logis longioribus Lectorem detineam, minutiisqe illis minus necessariis denuò repetitis onerem) qæ de *Jovis* Latini etymo atqe origine, vel sunt illic utrinqe disputata, vel istic etiam adjecta, citra disceptationem ampliorem avt ulteriorem ullam, rei Criticæ peritis, qi de istis censuram ferre sunt maximè idonei, simpliciter dijudicanda deferam. arbitri ei, per me licet, in lite hac inter nos sedeant, & probabiliora uter attulerit decernant. Eis certè non minùs deridiculo erit *Jupiter* qasi *juvans Pater*, qam Varroniana itidem illa, *canis* à *canendo*, & *calix* à *caldâ*. Sed nec *hybrida vox* est *Jovispiter*, magis qam *Vejovis*, avt *Marspiter*, avt *Dispiter*. neqe enim minùs (qod hic objicitur) est vox Latina *Jovis*, qam avt *Mars*, avt *Dis*, avt *canis*, avt *calix*, licet è lingvis peregrinis tam illud qam ista deducta sint. Qod avtem Vir Doctissimus poscit avdire, qibus rationibus adducti Duumviri literatissimi, qos advocaveram, illi, *Jovem* Latinorum à Judæorum יהוה profluxisse statuerint, consulat licet alterum eorum Virum πολυμαθέστατον D. Joannem Seldenum, in scripto illo *de Diis Syris* accuratissimo, eruditionisqe reconditioris cum primis fœto, *Syntagm. 2. cap. 1.* à *pag.* 109. ad *pag.* 121. fusissimè simul & clarissimè differentem. qanqam demonstrationes Mathematicas in istis non expectat (spero) Vir Doctissimus qi nec probationes Dialecticas exhibet ipse.

Cæterum qod Vir Doctissimus urget, [a] *non facilè sibi persvasum iri, voluisse Deum eousqe laxare Satanæ habenas, ut Sacrosanctum illud nomen, qod unicum in Scripturâ sacrâ est Deo proprium, Apostata ille sibi usurparet.* adversus ista, duo exceperam.

Primò, *non esse unicum hoc Dei proprium nomen.* Ad qod regerit hic Vir Doctissimus 1. [b] *cum varia sint in Scripturâ Dei nomina, decem Judæi numerent*; (de qo commento cum alibi fusiùs disseruerimus, nihil istic adjecto futurum est opus) *unum hoc esse proprium, cætera esse appellativa.* id qod hinc ostendatur, qia *Jod heemanticum præponi non solet nisi ad nomina propria.*

Atqi 1. *solet* illo interjecto opus erat. Subjicit enim statim Vir ipse Doctissimus appellativa qædam, qæ characteristicon hoc ipsum in fronte præfixum gerant, nec *proprium* ergò esse necessariò hinc probatur. Tum si *proprium* esse detur, (qod nemo opinor, negaverit, nec ratione tamen istâ evincitur) ecqid hoc ad id qod agitur, qodqe Vir Doctissimus tam fidenter asseverat, nempe *hoc unicum esse Dei nomen proprium, reliqa* (qotqot fuerint; neqe enim de numero constat) *appellativa* esse universa? Qalis enim est argumentatio ista; יהוה *est nomen proprium Dei: cætera ergò omnia sunt appellativa.* An sic rationem instituentem sustinuerit ipse? *Esav est nomen proprium filii Isaaki majoris: ergò Edom nomen proprium ejusdem non est.* avt, *Jakob minoris nomen proprium est: ergò Israël non est.* avt, *Domini Christi servatoris nostri Jesus est nomen proprium: ergo Emmanuel non est.*

Adhæc qam inepta planè & viro tanto indigna est ratio ista? שדי אלהים אל [c] *non habent Jod formativum præfixum: ergò non sunt propria nomina.* Ergò nec *Adam*, nec *Evah*, nec *Noach*, nec *Moses*, nec *Simeon*, nec *Benjamin*, nec alia qæ passim occurrunt innumera, nomina propria fuerint. [d] Hac tamen ratione Vir Doctissimus denuo in *Jah* abutitur. *Jod in* יה non *est heemanticum: ergò non habet formam nominis proprii*; (qasi nominis proprii cujusqe ea propria sit affectio, ut *Jod* servile in fronte præferat) *nec est reverâ proprium ut* יהוה: Et rursus, qasi sæpius inculcando id confirmaretur, *est qidem*, inqit, *Dei nomen* יה *Psal.* 68. 5. *non tamen proprium nomen, qo modo nomen proprium ab appellativo distingui solet.*

At verò, ô Vir πολυμαθέστατε, ex Grammaticorum scitis indoctiores atqe imperitiores nos edoceas, qæso, ecqid illud in יה sit, qod prohibeat, qo minùs pro nomine proprio propriè sic dicto habeatur. Qin & אהיה nomen esse Dei ex Exod. c. 3. v. 14. cum constet, (asserente id qoqe Abrahâ Esdraide, astipulante verò etiam adversus Burgensem Drusio) proprium & hoc qin existat qid obstet? Sed *non est*, inqit, *proprium* ut יהוה. At qid interfit, proprii nominis notionem qod attinet, inter duo ista nomina, nullus dicis. qod dictum tamen & indicatum, si obtinere placita tua ista volueras, omninò oportebat. Esdræ certè filius in Mosis locum dictum, qatuor statuit πτυέλια, (à Drusio tuo *Tetragr.* c. 1. ex Esdraide & à Buxtorfio non tuo, de *Nomin. Dei* §. 12. ex Ephodæo, recensita etiam & agnita) qibus inter שם העצם sive nomen *proprium*, qod *substantiale* appellat, & שם התו אר שם id est, *appellativum*, qod *formale* indigitat, in Hebraicis distingvatur. primum est, qod ab illo verbum formari neqeat, ab isto qeat. alterum, qod illud possit pluraliter efferri, istud non possit. cujus loco tamen Buxtorfius subsitiuit, qod pronomina affixa non recipiat. tertium, qod illi articu-

a *p.* 717. b *Tetragr. cap.* 14. *p.* 316. 317. c *p.* 715. 716. d *p.* 717.

a *Orat. pag.* 325. b *Defens. pag.* 719. c *p.* 719. d *p.* 719.

lum præfigi insolens sit, isti solens. qartum, qod regimen respuat illud, istud admittat. hæc avtem, qibus nomen proprium dignosci vult, omnia יה שדי cum primis conveniunt, qod & ideò nomen proprium esse (Drusio tuo hîc itidem calculum adversus te dante suum) omninò concludit. Et sanè litigiosus si qis in istis esse ambiret, meliore forsan jure contenderet, יה & שדי esse potiùs pro nominibus propriis qam יהוה habenda. Siqidem יהוה æqè ac אלה appellativè usurpatum qandoqe deprehendi. nempe Deut. cap. 6. v. 4. verbis illis, יהוה אלהינו יהוה אחד Qemadmodum enim vocabulum אדם constat nunc esse שם עצם *nomen substantiæ*, sive *proprium*, nunc verò שם הדבר *nomen rei*, sive *appellativum*: ita יהוה eo loci, priore vice *nominis proprii*, alterâ *appellativi* rationem notionemqe obtinere videtur: qo modo & in Zachariæ verbis illis cap. 14. v. 9. יהוה *rex futurus est super terram universam*: *in die illo* יהוה *unus erit.* ut sensus sit, de qo & alibi diximus, יהוה *Deus noster, est* יהוה *unus.* h. e. unicus solúsqe à se & in se verè existens Deus. qin & in Syntaxi eâ, qæ tam freqenter occurrit, יהוה צבאות de qo deinceps dicendi etiam locus denuò dabitur, vocem יהוה cum regimen obtineat, appellativè usurpari, Criticus celeberrimus ille Magister Judæus agnoscit. At nec יה saltem, nec שדי forsan, usqam (opinor) sic usurpata deprehenderis, (tametsi nomen שדי semper esse שם תואר nomen יהוה nunc שם עצם nunc שם תאר esse Magister ille ad hunc ipsum de qo agimus locum decernit) ut istud alterum saltem, si non alterutrum, potiùs qam יהוה pro Dei nomine proprio habendum videri possit, si argutiolis istiusmodi agere liberet. qæ tamen solidiores forent, viréscqe meritò majores obtinerent, qam commentitia illa, qæ Vir Doctissimus istic proximè subjungit.

Qum enim argumenta *clara*, qalia à parte adversa exigit, Virum Clarissimum destituant, ad *Allegorias* se confert, & mysteriola, qæ è singulis nominis hujus literulis elicit. Qibus ego qidem tantum tribuo, qantum insulsis ac insubidis Manassis Israëlidæ de hoc ipso nomine nugamentis, qæ in *Conciliatore* suo ὅλῳ τῷ Ἰουλάκῳ, qod ajunt, ad navseam usqe congessit: utqe liberè loqar, tantilli facio, ut nec recitatione, nedum refutatione, digna existimem. qum eodem planè loco habeam, cum Judæuli impuri impiiqe frivolis putidisqe commentis eis, qæ ex commentario in Mosem, inepto, inficeto, insipido illo, cui *Zohar* titulum dedit, interpretanda atqe explicanda Vir Doctissimus scripto peculiari suscepit. Ea avtem, cum figmenta mera sint & pigmenta fucata, paginæ verò sacræ detorsiones & depravationes tam manifestariæ, ut lectori pio cuivis stomachum possint meritò movere; mirum mihi, nec soli, sed aliis istic havd pavcis fit, potuisse Virum Doctissimum animum unqam inducere, ut deliriis istiusmodi, qibus Scripturæ Sacræ veritas, non illustratur, sed offuscatur, simplicitas corrumpitur, Orbi Christiano exponendis, incrustandis etiam, operæ tantum impenderet. Utinam in sacris, non seriis duntaxat, ludere desinerent aliqando, homines fidem pietatemqe Christianam professi, nec Judæulos impuros atqe inficetos Oracula sacra irreverenter atqe irreligiosè divexantes, dum in sensus alienos absurdosqe varios distrahunt, hac in parte imitandos sibi proponerent, nedum ut aliis insuper commendandos censerent.

Sed, *Deus ipse*, inqit, [a] *sibi fecit nomen istud* יהוה *proprium ac singulare, qum Mosi dixit*, Nomen meum יהוה non manifestavi illis. *&*, Hoc erit nomen meum לעלם in æternum. &, *in benedictione Sacerdotali*, Ponetis, *inqit*, nomen meum super populum meum Israël. *qod de hoc nomine intelligitur, qod ter ibi ponitur. deniqe in laminâ Sacerdotali inscriptum erat hoc nomen. qo satis apertè significabatur, nomen hoc proprium esse Dei nomen; non enim aliud ei inscriptum erat.* [b] Concludit tandem,

a *p.* 719. b *p.* 720.

ex his videre est nomen hoc pra reliqis esse singulariter Dei proprium.

At ista omnia nunqid evincunt, *hoc unicum esse Dei proprium nomen, reliqa omnia esse appellativa*? hoc est enim, qod Vir Doctissimus asseveraverat, probandumqe sibi susceperat. Verum aristas istas confricemus pavlisper, ut qid grani inde excuti qeat, videamus. Primò illud Exod. c. 6. v. 3. ושמי יהוה לא נודעתי להם qod attinet; appello Viri Doctissimi conscientiam, an non sit vitiosa verborum istorum, qam lectori obtrudit, versio, *Nomen meum* יהוה *non manifestavi illis.* Loci verba αὐτολεξεὶ sic habent; *Apparui Abrahæ, & Isaqo, & Jacobo in El Shaddai* (h. e. nomine, sive notione, *El Shaddai, Dei Omnipotentis*, vel *Omnisufficientis*, si ita loqi liceat) *&*, sive, *sed, nomine meo* יהוה *non sum notus factus eis.* Ubi נודעתי esse formæ notionisqe passivæ, nec posse pro versionis suæ ratione in שם transire, norat satis Vir Doctissimus, nec qo fine vertere sic visum fuerit, potest cuiqam obscurum esse, qi ad superiùs à Viro Doctissimo posita, animum adjecerit. Ea verò verba qomodo intelligant exponantqe interpretes orthodoxi pleriqe apud Avtores ipsos, in Commentariis, qi passim prostant, cuivis advertere promptum est. Vix reperiuntur, opinor, qi inde eruunt, qod Vir Doctissimus supra, qasi ambigendo suggessit, *nomen Dei istud ante Mosis tempora Dei populo non innotuisse.* Adjicere possem non neminem extare, [a] qi verba Mosis novissima illa, non enunciativè, sed interrogativè proferenda existimat, rationibus etiam variis, qibus id firmet, adductis. in qo, sensum qod attinet, è Judæis qoqe nominis celeberrimi [b] Magistris habet sibi consentientes, qi qamvis enunciativè legant, tamen vocem לבדו *tantummodo* supplendum censent. qo modo Gen. c. 32. v. 28. *Non ampliùs vocaberis Jacob* [tantummodo, utiqe] *sed nomen tuum erit* etiam *Israël.* Verum de hoc aliisqe notæ parilis locis alibi differendi occasio dabitur. nunc id, qod in manibus est, agamus. Secundò itaqe, ex hoc ipso loco patet, tam אל שדי qam יהוה nomen esse Dei. qin avtem proprium dicatur, ecqid, qæso, obstabit? Deniqe, si nomen יהוה sit *unicum Dei proprium nomen*, nec ante Mosem innotuerit, sequetur hinc, Deum ab Orbe condito ad *Mosem* usqe *nullo nomine* proprio cuiqam innotuisse.

Sequitur locus secundus ex Exod. c. 3. v. 15. Eum tam à Græcis, qam & à Latino Interprete Vulgatæ editionis avtore, qos in priore illo, licet vitio non immunes, secutus est, sed & ab aliis omnibus; qos ego hactenus oculis usurpavi, discedens, Vir Doctissimus sic vertit, *Hoc erit mihi nomen in æternum.* qasi ante non fuisse insinuaretur. Verba sic habent; יהוה *Deus patrum vestrorum, Deus Abrahæ, Deus Isaaki, & Deus Jaakobi, misit me ad vos: hoc* [*est*] (ita supplent Interpretes dicti) *nomen meum in æternum*; *& hoc memoriale meum per generationes qasqe.* Mitto, qod in *Oratione* [c] ex impuris Rabbinorum cloacis monet, scribi לעלם defectè sine *Vav*, qasi legendum esset לעלם *ad occultandum, ut eo imnuatur, nomen hoc esse occultandum, ne legatur, scilicet prout scribitur.* qæ est insignis Scripturæ depravatio textúsqe corruptela turpissima. Ecqid hîc dicitur, prout & ipse reddidit, qod de יה & שדי dici neqeat? nisi si cum Judæorum Magistellis ineptientibus, locumqe Zacar. c. 14. v. 9. illum ubi dicitur, יהוה *unum fore, unumqe nomen ejus*, huc trahentibus, dixerimus, ista cum reliqis Dei nominibus absqe יהוה universis, seculis insecutis, uti sub Messiâ illi, esse supprimenda, & vel celanda vel cessatura. Tum, an non hoc potiùs eo loci verbisqe eis innueretur, fore nimirum, ut Deum verum patrum ipsorum, Abrahæ; Isaaki, Jaacobi Deum extitisse, per secula omnia innotesceret, idqe professum se prædicaretur? Deniqe, si hoc nomen suum esse Deus ipse profitetur, qo per secula

a Jo. Georgius Dorscheus, *dissert. de Nom. Jehovah.* §. 7. b Saad. haggaon, Abr. Esdraid. & Isak. Abarb. c *p.* 320.

ſecula qæqe commemorandum ſe diſertè conſtituit, videant, qam perverſè, qam impiè egerint agantqe, qi contra mentem divinam hac in parte liqidò patefactam, [a] *qi eo nomine voluit deinceps* ſaltem *à ſuo populo vocari*, (verba Viri Doctiſſimi ipſius habes) nominis id, qantum in ſe eſt, ſuppreſſum, mentionemqe ac memoriam illius omnem ſublatum, avt iverint, avt etiamnum eant.

Qod de populo Dei à Viro Doctiſſimo agnitum dixi, idem de exteris qoqe, non conceſſum duntaxat, ſed fuſiùs diſſertatum, ſeriò aſſertum, ſedulò firmatum, ſtrenuè etiam propugnatum ab eodem ipſo exhibebimus. In *Epiſtolâ ad D. Volphium Tigurinum*, qam *Defenſioni* ſuæ iſti attexuit, hæc habet: [b] *Non poſſum tecum ſentire, nominis illius pronunciationem ad Gentes nunqam dimanaſſe. Nec puto veteres Hebræos ante tempora captivitatis eadem, qâ poſteriores Judæos, religione, vel, ſi mavis ſuperſtitione, circa nominis illius pronunciationem fuiſſe illigatos, ut fas ſibi eſſe non crediderint nomen illud effari, imò forte vulgaris & promiſcua fuit inter eos ejus pronunciatio. Nempe hoc nomen Deus ſibi proprium eſſe voluit, qo, uti homines alii ab aliis proprio ſibi nomine diſtingvi ſolent, ſic ipſe avguſto hoc nomine ab omnibus falſis Diis & commentitiis Numinibus diſcerneretur, proprioqe nomine à populo ſuo in votis & precibus compellaretur. Ac qomodo Gentem illam Judaicam, qam ſibi in peculium ex omnibus terræ populis delegerat, voluit eſſe ſupra reliqas Orbis terrarum Gentes celebrem atqe illuſtrem; ita & Numen, qod ab eâ colebatur, ſupra omnia falſa Numina voluit eſſe celebratiſſimum, famamqe ejus qaqa verſum ſpargi, ut ſic homines tanti Numinis celebritate excitati, ad ejus cultum & notitiam pellicerentur, avt certè ſic magis ἀναπολόγητοι redderentur, ſi ejuſmodi famâ excitati, de Numine ipſo penitiùs inqirere negligerent. Sic voluit Templi à Salomone extructi famam per omnes terrarum partes divagari; propterеâqe procuravit, ut magnificentiſſimum & ſplendidiſſimum extrueretur, & qidem ita, ut ſplendore & magnificentiâ ſtructuræ omnia Idolorum Gentilium delubra longè ſuperaret. Cur, niſi ut Numinis iſtic culti fama ad omnes perveniret? Eſtne itaqe vero ſimile noluiſſe Deum nomen ſuum illis innoteſcere, qos ſui famâ & celebritate voluit eſſe perfuſos? Qod ſi libera & ſoluta fuit populo Judaïco nominis illius divini pronunciatio, potuitne eſſe ignota Gentibus vicinis, qibuſcum freqens fuit & qotidianum penè Judæorum commercium, indeqe ad remotiſſimas qaſqe dimanare?* Hæc diſertiſſimè verbis totidem Vir Doctiſſimus, qæ prolixiora licet, tranſcribere viſum eſt, qo liqidò pareret, tum qo jure merito *præſumtionis impiæ* illos arceſſiverim, qi Dei populum id celatum contenderint, qod exteris qoqe Deus ipſe (Viro Doctiſſimo atteſtante) innoteſcere ambierit; tum & Virum ipſum Doctiſſimum tam in *Oratione*, qam & in *Defenſione* iſtâ, qæ diſſerit, non ex animi ſententiâ, ſed τῇ ὑποθέσει δουλεύοντα, profari; cum *non aliena à vero videri*, veriqe *ſpeciem ſaltem aliqam* habere alibi pronunciat, qæ ut *nec vero ſimilia*, iſtic multis redarguit.

Verum (ut ne diutiùs in iſtis hærendo, Lectori ſim tædio) nec iſta, de qibus vidimus, nec qæ iſtis ſunt à Viro Doctiſſimo ſubjuncta, de *Nominis hujuſce uſurpatione in benedictione ſolenni, inſcriptione in lamina ſacerdotali*, avt ſingula avt juncta etiam, earum ſunt virium, ut ex nominum propriorum albo appellationes Dei reliqas omnes expungant; qod Viro Doctiſſimo demonſtrandum incumbebat.

Atqe hæc de eis qæ regeſſit Vir Doctiſſimus adverſus id, qod negaveram יהוה eſſe, non qidem *nomen*, avt *proprium* etiam (ecqis enim hoc alterutrum unqam dixerit?) ſed *unicum Dei nomen proprium eſſe*; qod Vir Doctiſſimus ſolus, qod ſciam, affirmat. in eo avtem firmando qid præſtiterit, aliorum qorumlibet judicium eſto.

Ad illud progredimur, qo [c] *havd facilè perſvaſum ſibi* profitetur, *Deum eouſqe voluiſſe fræna Satanæ laxare, ut nomen Dei proprium iſtud ſibi uſurparet.*

Ad iſtud excipiendo viſum eſt qærere; [a] *utrum ſceleſtius & execrabilius exiſtat, Dei nomen an numen, titulum an honorem & cultum, appellationem nudam aliqam, an poteſtatem majeſtatemqe totam atqe integram ſibi qenqam arrogare. atqi eouſqe Satanæ habenas Deum laxare, ut iſta omnia ſibi uſurpet & arroget. de hoc, qod eſt altero illo tanto deteſtabilius, qi havd difficulter ſibi perſvaderi paſſus fuerit, ad illud cur hæſitet, rationem nullam comparere.* His qo occurrat Vir Doctiſſimus à me qærit viciſſim, [b] *an neſcius ſim, inter homines olim fuiſſe, & etiamnum eſſe, qi Regum & Principum gratiâ & favore abutentes, vel malis artibus ad Regnum graſſantes, totam regiam potentiam & dignitatem ſibi uſurpant, atqe ita ſe gerunt, ac ſi reverâ Reges eſſent, omnia enim pro libitu adminiſtrare, & pro arbitrio regere atqe imperare, (connivente ad hæc atqe diſſimulante Rege vel populo, ſive ex metu, ſive ex ignaviâ atqe imbecillitate) qi tamen à Regis nomine, titulo, throno, diademate abſtinent. — Unde planum fiat ex gratiâ & indulgentiâ, vel ex metu & imbecillitate, non rarò fieri, ut aliqis totam ad ſe trahat & uſurpet regiam poteſtatem & avtoritatem, abſtineat tamen à nomine & titulo ac diademate, & cum reverâ regia dignitas illi conceditur, nomen tamen & titulus non conceditur.* Tum qaſi qæſtioni à me propoſitæ hac ex adverſo oppoſitâ ſatis dediſſet, & conſcientiæ propriæ nexibus, ita conſtrictum, ut effugium nullâ daretur, teneret; rogat, *Cur ergò mirum mihi videatur, qod Deus, non qidem ex amore, gratiâ, favore, benevolentiâ, neqe etiam ex metu, ignaviâ, vel imbecillitate, ſed certo & arcano conſilio ſuæ ſapientiæ, paſſus ſit & patiatur Satanam inter homines, qi non ſectantur dilectionem veritatis, ſed mendacium perſequntur & amant, ita ſe gerere in hoc mundo, acſi Deus eſſet, & ab illis velit coli Dei ipſius inſtar, neqe tamen patiatur, ut ille ἀντίθεος titulum, appellationem, & nomen illud Dei veri proprium, ſingulare & avguſtiſſimum ſibi aſſumat.*

Qæ omnia qam nullius planè momenti exiſtant, aliis malim ego dijudicanda relinqere, qam argumentationis cum re propoſitâ tam parum convenientis infirmitatem multis oſtendere: qum clariſſimum ſit, tam *titulos* Satanam, qam *honores cultuſqe* divinos (contra planè qam magnates illi) in idolis vicariis ſuis palam ac diſertè ſibi arrogaviſſe; nec ea poſſe in numen divinum competere agnoſcat ipſe, illa qibus adducti, vel adacti etiam, Reges terreni iſta ſuſtinuerint, cum iſta, forſan qia nec petebantur, nec expetebantur etiam, non conceſſerint; nec cordato cuiqam mirum videri poſſit, ſi Deus, qi affectibus recenſitis illis omnibus immunis eſt prorſus, qod minus eſt ſceleſtum & deteſtabile permiſerit, cum illud qod eſt longè deteſtabilius & permiſerit & permittat. Ecqa enim ratio dari poterit, cur non tam illud qam iſtud permiſerit, (præſertim cum ad illos adverſus veritatis clarè emicantis lucem ſponte conniventes occæcandos & in errore ultrò ſuſcepto firmandos efficax æqè utrunqe ſit) niſi ſi cui ſuperſtitioſulo prodigioſa illa admittere libuerit, qæ de nomine iſto confingunt & fabulantur Talmudiſtæ & Cabaliſtæ Judæi; qorum commentis fœta nimis eſt Viri Doctiſſimi *Oratio*, eiſqe tanqam deſtinis, ſed putidis putridiſqe illis, in pleriſqe fulcitur; qum tamen [c] *non eſſe ſe hac in parte* profiteatur, *vel ſuperſtitioſum Judæum, vel Cabaliſtam, avt, ut veriùs dicat, Magum, qi rebus iſtiuſmodi externis ſanctitatem & divinitatem aliqam tribuat, qæ aliqo hominum lapſu & errore inficiatur & dehoneſtetur.* Cæterum ex eis qæ ſunt dicta, clarè ſatis exiſtimo poſſe cuivis patere, nec qæſito meo Virum Doctiſſimum qicqam omninò reſpondiſſe; nec interrogatione ex adverſo propoſitâ, qod Lectori cordato ſatisfacere poſſit, regeſſiſſe.

Sed qorſum ego ratiocinatione ullâ, nedum diſceptatione prolixiore, id evincere connitor, qod Vir Doctiſſimus licet (renitente interim conſcientiâ) repellere

a *p.* 716. b *p.* 738. c *Orat. p.* 325.

a *Diſſert. p.* 56. 57. b *p.* 720. c *p.* 724.

ac refellere totis viribus hîc conetur, pòſt pavlò tamen, ubi ad rem ſuam facere avtumat, ultroneus admittit & agnoſcit ipſe? S'qidem primò, tum in [a] *Oratione* tum & in [b] *Epiſtolâ ad D. Volphium* ſuperiùs lavdatâ, affirmat, *nominis hujus Tetragrammati notitiam à Judæis ad vicinos Tyrios, ab iſtis ad Græcos tranſiſſe:* id qod & Diodori teſtimonio confirmat, qi *Judæorum Deum* Ἰάω dictum ajat. Tum ex Macrobio adducit Apollinis Clarii Oraculum, qo Ἰάω iſte qis ſit, qærenti reſponderit, non *Bacchum avt Liberum eſſe Patrem, qi Avtumno præſideat*, prout præter mentem Oraculi, avt non rite perceptam, avt ſponte (qod nolim opinari) detortam, Vir Doctiſſimus expoſuit; ſed *Deum ſummum* (hoc eſt, reverâ ipſummet ſe) *eſſe*; utpote qi pro variis anni tempeſtatibus, ſive *Horis*, prout Græcos imitatus Naſo nuncupat, qibus præſideat, qaſqe unus idemqe ipſe regat & temperet, varias ſortiatur appellationes, qum *Hyemis* reſpectu Ἀδης, *Veris* Ζεὺς, *Æſtatis* Ἥλιος, *Avtumni* Ἰάω dicatur. Ita Apollo, qi non eſt alius qam Satanas (dum ſub Solis, qem pro Deo ſummo Gentes Orientales habebant pleræqe, notione deliteſcens, divinos ſibi cultus appetebat & arrogabat) ipſum hoc nomen, qod eſſe Judæorum Tetragrammaton genuinum Vir Doctiſſimus contendit, aſſumit ipſe ſibi; vel (ut Viro Doctiſſimo qod avt minùs intellexerat, avt intelligere noluerat, concedamus) ſodali ſuo (qi tam *Jupiter*, ſive *Joviſpiter*, qam *Liber Pater* eſſe potuerit) havd minùs impuro ac deteſtando aſſeruit. Utrum enim ex iſtis eligere libuerit, ciccum havd intererit; cum ex utroqe, Viro Doctiſſimo ipſo etiam agnoſcente, prorſus comperiatur, qod iſtic tam difficulter ſibi perſvaſum iri profitetur, & diſceptatione benè longâ evertere atqe amoliri conatur, *Deum Satana frena eouſqe laxaſſe, ut venerandum & avguſtum ac ſingulare maximeqe proprium ſibi arroget atqe aſſumat nomen.* Ita Vir Clariſſimus partium ſtudio affectuqe abductus abreptuſqe, ubi adverſus ſententiam ſuam opponitur, ſtrenuè oppugnat, qod tamen, ubi cavſſæ ſuæ putat poſſe favere, havd minùs ſedulò firmare ac propugnare connititur.

Qod avtem Vir Doctiſſimus iſtic proximè ſubjungit, [c] *in Diatribâ ſuâ reſpondiſſe; etiamſi Jovis nomen ab Hebraico nomine illo deductum eſſet, non ſeqi tamen inde ut Jehovah magis vera pronunciatio, qam Jahvo, vel Jahveh fuerit; cum in nominum derivationibus nulla penè vocalium, ſed conſonantium ferè tantùm ratio habeatur: ad hanc avtem reſponſionem ſilentium meum videri cavſſam eſſe, cur huic rationi meæ à Jovis nomine & etymo ductæ firmiter non innitar, utpote qam infirmam tacitus apud me agnoſcam.*

Ut nihil dicam, qam parum commodè Viri Clariſſimi dictio hîc cohæreat. Ego verò cum aliis, qos hac in parte vel duces, vel comites habeo, viris eruditiſſimis, *vires* habere argumentum iſtud *non ſpernendas* exiſtimo; etiamſi in eo illius, qam tuemur, cavſſæ nec fundamentum, nec firmamentum præcipuum collocemus. Qod avtem ad periochen iſtam nihil regeſſerim, in cavſſâ fuit, qia in diſceptatione antegreſſâ, de *Jovis etymo* ſatis à me dictum avtumabam. Nunc verbulo reſpondeo, ideò probabilius qod nos opinamur videri, qia (qod in notationibus multum valet) ad ſonum vocabuli receptioris hujus *Jovis* nomen accedat propiùs, qam ad peregrina uſuqe minùs recepta iſta, qæ Vir Magnus (pavcis, puto, aſtipulantibus) iſtic proponit: præſertim, qum primam ſyllabam qod attinet, cum nominibus illis tam exacte conveniat, à qibus, utpote Tetragrammati nomen, ex conſenſione univerſali, in ſe concluſum gerentibus, argumentum primarium in hac cavſſâ noſtrum, cui *acceſſorium* duntaxat hoc profitemur, deducitur. Nec reverâ tam eruditorum illorum, qos objicientes hîc ſibi introduxerat, argumentationis ſuſpecta agnitave infirmitas, qam reſponſionis hujus à Viro Doctiſſimo redditæ meritò, uti mihi videbatur atqe etiamnum videtur, reputata imbecillitas atqe improbabilitas, ut ſilentio tranſirem tacituſqe tranſmitterem, ne legentium judicio in re tantillâ diffidere viderer, invitabat. At Vir ipſe Clariſſimus qæ nunc ego illi denuò regerere cogor, cur in *Defenſione* ſuâ tacitus planè præterierit, cum tamen id qod prius affirmaverat, contra animi ſui ſenſum, uti ex jam allatis clariſſimè patet, non recocta tantùm iteratò apponat, ſed anxiè propugnet, qid in cavſſâ exiſtat, legentem qemlibet apud ſe ſtatuere, qam ipſum me malim conjectari.

[a] De *Nominibus in Sacrâ paginâ* occurrentibus, *qorum compoſitionem nomen Tetragrammati ex* parte *ſaltem* ingredi habeatur, qæ præmiſeram, qod à [b] *Fullero meo mutuatum me* ait. poteram ego illi pariter, & jure forſan potiori regerere, [c] commentum ſe futile illud de *Deus* & *Doius*; in qo tantopere ſibi placuit, ut toties repetitum daret, [d] à Druſio ſuo mutuatum eſſe. cæterum non eſt reverâ Fullerus noſter, à qo me peritiores longè aliqid mutuari diſpudeat: de qo Amamam ſuum, qid pronunciet ac prædicet etiam, avdiat, *in ipſo Diſceptationis* cum eodem initæ primordio. *Nicolaus*, inqit, *Fullerus, vir extra controverſiam eruditiſſimus, Miſcell. lib. 2. & 4. multa egregiè de Nomine Tetragrammato ex priſcorum monumentis eruta, ediſſerit. Idem ad calcem Miſcell. poſter. in Cl. Druſium Apologiam edidit, in qâ ſententiam ejus de nomine Tetragrammato obiter perſtringit.-- Si Cl. Druſius Reſponſum ejus legiſſet, avt fallor valdè, avt eum ſui caloris pœnituiſſet.* qod idem de Viro Doctiſſimo optarim ipſe, qi caloris nimium in hoc argumento ſpirat paſſim. Qin nec poteſt eſſe neſcius vir lectionis tam multiplicis, Fulleri ſolius hoc non eſſe, ut ab illo mutuum ſumſiſſe neceſſe fuerit, qod ante viſum lectumve Fulleri qicqam jam diu adverteram animoqe agitaveram; qum tam paſſivum (ſi cum Septimio loqi licuerit) exiſtat, ut è totâ literatorum cohorte vix qiſqam, ſi qis omninò ſaltem, poſſit deprehendi, qi appellationes has pleraſqe, de qibus agitur, nomen divinum incluſum gerere, non animadverterit, exiſtimaverit, admonuerit, agnoverit. Ita nec ego Fullerum magis hîc ſeqor, qam Druſium avt Amamam ipſe, qi adverſus Fullerum ab ipſius partibus conſiſtunt; qos tamen, qia hac in re patrocinium ſibi ſuum accommodare recuſant, unâ cum Magiſtris Judæis, levi brachio, qaſi nihili faciendos, amandat. Ego verò hîc, prout Romanus ille nobilis, meritò poſſim regerere; *Nomen Dei Tetragrammaton nomina hac ingredi affirmant, ut Magiſtros Judæos præteream, Doctores Chriſtiani, antiqiores, recentiores ætatis cujuſqe, etiam qi de Jehovah D. Cappello conſentiunt, ubi ſedatiùs avt conſideratiùs agunt, Druſius & Amama; ſolus, ferè, Ludovicus Cappellus, (nullo vis alicujus adducto, qo ſententiam ſingularem ſuam firmet, argumento) reclamat & reſtitur; Iſti an illis creditis?* Neqe enim alicujus exiſtunt momenti, qæ ex *Diatribæ* ſuæ *editione alterâ*, qam non vidiſſe me verè monet, Vir Doctiſſimus iſtic ſuggerit, [e] *Nomina Jaakob, Judah, Joſeph, Joram, Jehoſhua*, non incluſum habere nomen Tetragrammaton, *ſed à verbis Hiphil avt Hophal deduci; ac perinde itaqe nomina iſta Jehoachaz, Jehochanan, Jehojada, Jehojakim, Jehojacin, Jehonadab, Jehonathan, Jehotſadak, Jehoſhaba, Jehoſhaphat, &c. ſimplicia pariter eſſe.* Ita enim concludit Vir Magnus. qæ ratio nullius planè eſt conſecutionis neceſſariæ, imo nec probabilis etiam; qum verba, à qibus horum nonnulla deducta eſſe non negetur, in formâ illâ, à qâ deduci vult Vir Clariſſimus uſurpata nuſqam deprehendantur, nec characterem eum in formulis illis, eas ſi haberent, admittant, qi in appellationibus illis conſpicitur.

Tum, qod eomminiſcitur ὁ πάνυ, *fieri poſſe*, ut יהו illud *in initio nominum iſtiuſmodi non ſit ex Tetragrammato, ſed ex* יה *derivatum, vav avtem adjectum*, qo יה illud cum reliqâ *dictione coaleſcere qeat; qo modo in fine dictionis adſciſcit ſibi literam eandem cum puncto ſhurek:* qæritqe, tanqam ſi inſolubile aliqid objeciſſet, *ecqid hîc dicet*

a *p.* 330. b *p.* 739. c *p.* 721.

a *p.* 41-47. b *p.* 721. c *Orat. p.* 326. *Defenſ. p.* 723. & 724. d *Tetragr. c.* 16. e *p.* 722.

dicet V. D? Nihil ego certè amplius dico, qam adeo mihi istud futile videri, ut nec compositionis tam inconcinnæ exemplum posse reperiri, nec erudito cuiqam (avtore excepto) commentum hoc probatum iri existimem. Proinde & istud silentio libens istic transmisissem, ne legentium judicio diffidere, nî futurum suspicarer, ut Vir Doctissimus pro more suo, uti ille apud Theodoretum loqitur, τὴν σιωπὴν μὲ συγχώρησιν interpretaretur.

Concludit tandem, [a] *ex dictis satis pro comperto probasse sibi videri contra me, vocem Jehovah veram Tetragrammati pronunciationem non repræsentare, nec ad eam propiùs accedere qam Jahvoh suam.*

Atqi illud nec avt probavit, avt probare unqam poterit, qum *incertam & incognitam* eam esse professus non semel fuerit: nec istud qod secundo loco contra me probasse dicit, in superioribus ego uspiam attigeram. Affirmaveram duntaxat, [b] *ad sonum nominis illius genuinum propiùs* (pro qo *proximè* Vir Clarissimus alibi suppositi) *accedere.* h. e. ab eo havd ita longè abscedere (prout *comparativa pro absolutis vulgò usurpari*, monet Fabius. [c]) nam de Viri Doctissimi commento novitio isto nihil hactenus dixeram, nedum ut collationem alterius cum altero ullam instituerim. id qod Viro Doctissimo qi [d] *vocalium nullam ferè rationem haberi* in his postulat, [e] cum *consona omnes omninò citra mutationem avt metathesin ullam retineantur ac repræsententur*, nullâ ratione diffitendum videtur. *propiùs* verò, qam ipsius *Jahvoh*, qod ego tamen nullus dixeram, accedat necne, hocqe an ipsum ipse in præmissis probatum dederit, aliis ego qibusvis dijudicandum ac decernendum dimittam. Certè contra id qod Dialectici dicere solent, *Conclusionem partem seqiorem seqi*, Viri Clarissimi conclusiones præmissis, ut fidentiores, ita valentiores multò existunt plerunqe, acsi præmissis vires addere potiùs, qam ab eis acqirere, natæ essent.

Atqe hæc de secundo dissensus capite disceptatio fuerat. ad tertium transit Vir Doctissimus. [f] *Dixi*, inqit, *post Cl. Drusium, vocem Jehovah esse barbaram & solœcismum redolentem; non secùs qam si qis Latinè diceret Doius pro Deus, commiscendo vocales vocis Dominus cum literis sev consonis vocis Deus. Non potest V. D. id concoqere, avt aqo animo ferre; rigidam vocat præcipitémqe nimis hanc sententiam.*

Imò, O Vir Magne, [g] *qo minùs punctis illis vocalibus cum Tetragrammati literis combinatis legamus Jehovah, obstare affirmas vitiosam, peregrinam, incongruam, & inconcinnam vocalium cum alienis literis commixtionem, sive combinationem, qæ inter loqendum parit barbarismum crassum, fœdum, intolerandum, utpote qo sacrosanctum nomen Dei qasi commaculatur & dehonestatur.* Ecqis avtem moderati ingenii homo æqo animo istud accipere possit? cum *barbarismo crasso, fœdo, intolerando commaculati ac dehonestati nominis divini* culpâ an crimine obstrictos teneri, ejusdemqe ex Viri Doctissimi [h] censurâ sententiâqe decretoriâ reos peragi legerit, qantum est ferè per Ecclesias Christi reformatas eruditorum hominum verbiqe divini administrorum ipsorum, universos. idqe (qod confidentiam ad miraculum usqe sapiat) nullo prorsùs allato argumento, qo vel *incongruentiæ*, vel *inconcinnitatis*, vel *solœcismi*, vel *barbarismi*, etiam levissimi, nedum *crassi, fœdi* atqe *intolerandi* vocabulum istud arguatur.

Nam de *Doius* legendo pro *Deus*, qia vox *Dominus* eas vocales obtinet, tam est futile & ineptum, ut Virum Doctissimum in eo sibi vel placere vel satisfacere potuisse, stupendum sit planè. *Doius* enim cur citra barbarismum non legatur, ratio patet; non qia sunt eæ vocales vocis *Dominus* propriæ, sed qia *Doius* est vox nihili, notumqe satis existit vocales eas vocis *Deus* non esse, at *cominus* absqe barbarismo & scribimus & legimus, etiamsi eædem sint vocabuli *Dominus* vocales. Hoc est avtem

A qod contendimus, (nec id nescius esse potest Vir Doctissimus) qodqe Viri Doctissimi fabricam maximâ ex parte diruit totam, non seqi, *qia puncta illa, Shevah, Cholem, Kamets, sunt vocis Adonaj puncta*, (qod tamen propriè loqendo esse jam negat) *ergò non esse Tetragrammati puncta.* Ecqis enim mentis compos sic argumentationem instituerit, *Shevah simplex, Cholem, Kamets sunt vocis* דבורה *qæ apem denotat, puncta genuina: ergò non sunt vocis* לבונה *qæ thus significat, puncta genuina?* Neqe idcircò *perperam dixi* (qod Vir Clarissimus [a] sed ratione nullâ redditâ concludit) *Dissertationis meæ* pag. non 31. sed 81. *Virum Doctissimum perperam, qod non est necessarium, tanqam sit ejusmodi, præsumere, & qæ sunt disjungenda conjungere*: qando utiqe præsumit, *ideò non posse ista esse* ℈ יהוה *puncta, qia* ℈ *Adonaj existant*; eaqe secum invicem componit, qæ à se invicem qàm longissimè distant.

B [b] Tum, *Sic*, inqit, *prima ejus responsio* concidit.

At qænam est tandem ea, O Vir Eximie, *responsio mea*, qam *sic concidisse* affirmas? Ecqid enim *responsionis meæ*, avt attuleras, avt attigeras; nisi qod *censuram rigidiorem, sententiam præcipitem*, sive Drusianam, sive

C tuam, non sine cavsâ justâ, conqestus sum? Sed qâ ratione, ut conciderit, factum est? *Qia*, inqis, *id ponit, qod nondum probavit.* At ego, Vir Clarissime existimaveram hactenùs, respondenti non incumbere onus probandi. nec potest esse nescius Vir πολυμαθέστατος dicti Rabbinici, עלין הראיה המוציא מחברו Sua itaqe confirmandi negotium ad Virum Doctissimum pertinere avtumabam.

[c] *Sed qod pono, verum non esse demonstravit.* Qid illud? *Puncta uti ista non esse Tetragrammati propria, neqe adeò esse posse.* hoc enim *adversus me ostendisse* supra dixerat. Ego verò nec tam *Tetragrammati propria*

D sive peculiaria, avt dico, avt dixi unqam, ut non sint vel esse possint, vocabulorum aliorum qoqe communia: verum genuina esse posse vocabulorum plurium communia: qemadmodum vocales *o i u* ℈ *Dominus* & ℈ *Cominus*, dictionis utriusqe genuinæ sunt vocales; & puncta hæc eadem, de qibus agimus, sunt tam דבורה qam & לבונה uti superius est dictum, genuina puncta vocalia. *non posse* avtem esse *dictionis utriusqe* & יהוה & אדני qod qæritur, *communia & germana puncta vocalia*,

E nec ostendit hactenus Vir Doctissimus nedum avt demonstravit, avt est unqam demonstraturus.

Tum qod qæro, [d] *qam atrox crimen, qamve crassus ac fœdus barbarismus existat, dato vocales istas non esse easdem, qibus nomen id primitùs efferebatur, nec de eis constare satis, si in voculâ aliqâ vocali unâ avt alterâ etiam aberratur.* Respondet Vir Clarissimus [e] *non crimen id esse, barbarismum duntaxat esse dixisse à lingvæ Hebraicæ genio & ingenio alienum.* tum inter *crimina* & *barbarismos* qid intersit, pluribus ostendere conatur. & de *Deus*

F & *Doius* qod dixerat, denuò inculcat, qo *barbarismus* evincatur.

Atqi primò *criminis* nomine, pro vocis origine à Græcorum κρίμα latiusculè sumpti, *dicam*, sive *accusationem* qamlibet comprehendi, notum est satis. Tum *Nomen Dei tam sacrosanctum, tam singulare barbarismo crasso, fœdo, intolerando dehonestatum & commaculatum ire velle*; [f] qam ille dicam eis omnibus intentat, *qi puncta illa vocalia vocis Adonaj propria esse non diffitentur, & Jehovah tamen legunt*, an non *crimini*, & *atroci* etiam;

G *intolerando* namqe, affines ab ipso habeantur, alii viderint. De *Deus* & *Doius* verò futile illud qòd attinet, in qo tamen tantopere sibi placuit, ut tertiâ vice jam, in [g] *Orat.* semel, in *Defens.* [h] bis, appositerit; meminisse debuerat, aliud esse lingvæ alicujus vocabulum, de cujus literulis constat, lingvam illam usurpantem proferre, aliud idem lingvâ alienâ exprimere, in qo genere citra notam istiusmodi mutationes insignes fieri [i] Vir Doctissimus agnoscit; avt ubi genuina prolatio incerta

a *p.* 722. b *p.* 717. c *Institut. l.* 9. *c.* 3. d *Orat. p.* 326. e *Defens. p.* 721. f *p.* 723. g *Orat. p.* 326, 327, 328. h Videatur Drusius in *not. ad Tetragram. c.* 12.

a *p.* 723. b *ibid.* c *ibid.* d *p.* 82. e *p.* 723. f *Orat. p.* 327. g *p.* 327. h *p.* 723. i *p.* 726.

certa eſt, ad eam, quam conjecturâ proximè accedi poſſit, etiam ſi non exactè attingatur, experiri.

Sed, *barbariſmum in eo non eſſe*, inqit, *qî probat Vir Doctus*? Imò, *eſſe* inqam ego, *qî probat Vir Doctiſſimus*? *Actori* ſiqidem, ſive accuſatori ac delatori, qod priùs dictum, *probandi onus incumbit.* Hoc avtem Vir Clariſſimus niſi ſimpliciter affirmando, & freqenter inculcando, nec probare hactenùs anniſus eſt, nedum ut probaverit.

Mitto, qæ *de Vocabulis qibuſdam Deiqe nominibus aliter longè vel ſcriptis vel prolatis* adjeceram, *qam Hebraicæ lingvæ recepta jam locutio, vel ratio Grammatica etiam admittat, dum ad lingvæ ſuæ normam, ſermoniſqe vernaculi leges rituſqe, vocabula peregrina, vel Græci, vel Latini, vel alii qiqe defingunt; qibus tamen utantur etiam ſcriptores ſacri, non ſint ideo barbariſmi hujuſmodi arceſſendi, nec eis abſtinere uſurpandis urgendum qenqam, ne avt nomen divinum, avt ſcripta ſacra barbariſmis fœdis polluat.* Nec eſt animus in campum illum cum Viro Doctiſſimo deſcendere, (in qo latè ſpatiatur, an

Ludit exultim, metuitqe tangi,

ut [a] ille loqitur, aliorum cenſuras partim jam expertus, partim expectans ulteriùs) [b] *de variis antiqitùs vocabulorum avt punctationibus*, avt per punctorum abſentiam prolationibus; qâ ille præſcriptione à *barbariſmi* notâ abſolvere horum nonnulla conatur. Illud duntaxat attingo, qod huic diſceptationi, tanqam ἐπεισόδιον intercalare, ſubinde infercit, *craſſum & fœdum barbariſmum in vocis hujus mala conformatione, adverſus omnes lingvæ & Grammaticæ leges admitti*: qòd hoc, inqam, qm nuſqam hactenùs, in qo compareat oſtenderit, magnâ tamen, miraqe mihi qi[illegible] admodum, cum confidentiâ, ſic tandem concludit; [c] *Jam non puto incertum & dubium eſſe, an benè & convenienter & congruè lingvæ Hebraicæ genio & proprietati dicatur Jehovah, niſi illi, qi ultro & ſponte vult id neſcire.* Nunqid fungos ac ſtipites, avt adverſarios hac in lite habere credebat, avt lectores etiam habiturum ſperabat, qi ex ipſius aſſeveratione merâ, crebriùs duntaxat ac vehementiùs repetitâ, nullâ ratiocinatione valentiore expectatâ, cujus vi virtuteqe ad animi ſui ſenſa priſtina deponenda adigerentur, in ſententiam ſuam, à mente propriâ antè forſan alienam, proni confeſtim ultroneiqe deſcenderent?

Verum ſubjunctis ex *Oratione* ſuâ nonnullis, liberaliùs (uti videri vult) in hæc verba conceptis; [d] *Nulli tamen præſcribo; tantùm de vitio pronunciationis illius moneo. legat qiſqe, prout illi libuerit, non repugno. qid,* [e] inqit, *mollius dici potuit*?

Imò, inqam ego, præmiſſis illis in lite iſtiuſmodi, qam *non eſſe rem uſqeadeo in ſe magni momenti* pronunciat [f] ipſe, *ut propterea acriùs à qoqam decertari oporteat*, qid aſperius? neqe vero in his ipſis tam molliter, niſi mollitiem qæ minùs ſpirabant, (cavtè an callidè dicam?) reſecuiſſet. Siqidem ſtatim ab illis, *Qi agnoſcit, qi non diffitetur, puncta illa eſſe vocis Adonaj, non Tetragrammati puncta, & pergit nihilominùs legere Jehovah, na ille ultro & ſciens prudens craſſè & fœdè βαρβαρίζει. Nulli tamen*, inqit, *præſcribo; tantùm de vitio pronunciationis moneo. Si qem pudet dediſcere qæ malè didicit, & inolitam conſuetudinem, avt non poteſt deponere, per me licet fruatur judicio, (ſuo*, deeſt opinor) *legat qiſqe, prout illi libuerit, &c.* An non aculeata, & ſupercilioſa etiam, ſatis ſunt iſta? Si Viri Clariſſimi *mollia*, imò (ut ipſi videtur) *molliſſima*, iſtiuſmodi ſint, duriùs atqe aſperiùs agere ubi viſum fuerit, qalia ab illo expectabimus? Cæterùm miſſis hiſce, illud tantummodo adjecerim, qod tot viri inſignes, nec D. Ludovico Cappello forſitan lingvæ Hebreæ peritiâ inferiores, vocabulum iſtud in ſcriptis ſuis paſſim uſurparint, non facturi, credo, ſi tam *craſſum fœdumqe* in eo *barbariſmum* adverſiſſent. ut Viro Doctiſſimo tam mirum videri nevtiqam debeat, ſi mihi meiqe ſimilibus in eâ lingvâ ſciolis, nondum iſtud tam clarum fuerit. Nam qod in ſeqentibus havd ſemel monet, [a] de nominibus aliter in textu Hebraico, aliter in lingvis exteris, ac Scripturæ ſacræ per conſeqens Verſionibus legendis; nihil ampliùs dicit, qam qod in *Diſſertatione de Bivocalibus*, qæ unâ ferè cum illâ *de Tetragrammato* prodiit, eſt à me priùs obſervatum.

Qod dixeram, *inter illius Jahvoh & Jehovah* (non *meum* qidem, uti ille loqitur, licet cum aliis havd pavcis probem) *havd ita multum intereſſe, & literulæ metatheſin poſſe nos conciliare: Cogitet*, inqit, *V. D. an non illa vocalium metatheſis plurimùm immutet genuinam nominis illius pronunciationem.* Tum, *Putas ne*, inqit, [b] *parùm intereſſe, an qis Latinè dicat Jupiter, an verò Jepitur, vel Jipetur, an verò Jeputir, vel Jiputer? qis ferat in Latio nomen ſic efferentem? qis avres non occluderet ad tam præpoſteram ejus prolationem?*

Et qis, inqam, virum gravem ſic argumentantem, fluctuſqe tantos in ſimpulo cientem, ferat? Niſi enim *Jahvoh* ſuum (*ſuum*, jure merito appello, an alterius cujuſqam ſit neſcius) genuinam exhibere (qod præſtare nullus avſit) nominis Tetragrammati pronunciationem probaverit; qomodò de *Jupiter* Latino conſtat, (niſi qod *Juppiter* in *Oratione* ſcribi volebat, qod in [c] *Defenſione* nunc ſimplici *p* pingit) inane planè ſunt hæ verborum ampullæ, (eis geminæ qæ de *Deus* & *Doius* ſuprà ſæpiùs appoſuerat) & qæ in aërem abeundo evaneſcant ſtatim. Hoc avtem ubi probatum dederit, nemo (opinor) pius prudenſqe hac ſaltem in parte ei refragabitur. Jam, cum mox agnoſcat ipſe *de Vocalibus genuinis non conſtare*, qam parum ad rem, de qâ agitur, attineant iſta, ecqis non ſtatim animadverterit? Interim ut Gallum cum Gallo componam, inter Viri Clariſſimi D. Cappelli *Javo*, & Viri Illuſtriſſimi D. Picherelli *Jova*, qam minimum interſit, qivis facilè viderit: adeò certè ſunt affinia, ut ſi illud tam *craſſum fœdumqe* habeat *barbariſmum*, vero ſimile ſit ſaltem, à fœdo craſſoqe barbariſmo iſtud havd *longè* recedere, nec hoc minus qàm *illud tolerandum* exiſtere.

Sed ad qartum tandem *diſſenſus* titulum devenitur; in qo reverâ de re momenti inſignioris agitur, ad qam *Diſſertatiuncula* mea tota collineabat. *Cum de vocalibus*, [d] inqit Vir Clariſſimus, *non conſtet, præſtat omninò Adonaj ſubſtituere*? Hîc ego qæro, *Perpetim ne ſubſtituere*? num etiam Ex. *c. 6. v. 3. ubi Moſi Deus*, להם ושמי יהוה לא נודעתי qod ego cum non verterim, Vir Doctiſſimus iſtic, prout priùs etiam, reddidit, *Nomen meum* יהוה *non notificavi illis.*

Conſtrictum hîc teneri ſenſerat ſe ὁ πάνυ. Reſpondet itaqe, [e] *Aliam eſſe poſſe loci hujus ſingularis rationem, aliam reliqorum, in qibus nomen iſtud occurrit. Nam qia eo loco nomen hoc ſingulare & novum, (qod Deus priùs non revelaverat, & qo voluit deinceps à ſuo populo vocari) ſignanter exprimitur, ſanè docendi gratiâ, ut aliqatenùs (qantum à nobis fieri poteſt) nomen illud qale ſit indicetur, non abnuerim*, inqit, *ut iſtic per conſonas ſuas efferatur, adjectis vocalibus, ſi non veris (qia incerta ac ignota ſunt) at qibuſcunqe ſaltem, ut Lectori conſtet, qibus literis ſive conſonis ſcribatur illud nomen, nimirum qatuor illis* ה ו ח י. *Neqe velim hîc qenqam Judæorum religione vel ſuperſtitione uſqeadeò ſcrupuloſe teneri, ut nefas omninò ducat nomen illud per conſonantes ſuas adhibitis qibuſdam vocalibus efferre.*

Atqi, ut miſſa faciam, qæ de verſione vitioſâ ſupra monueram; nec adhuc intelligere, ſciolus in iſtis cùm ſim, qa ratione נודעתי *manifeſtavi*, vel *notificavi* ſignificet; nec neſcire verò interim, reprehenſum ab Eſdraide, qi נודעתי pro הודעתי hîc poſitum voluerat: ea etiam præteream, qæ adverſus id qod de nomine hoc non

a Flaccus *carm. lib.* 3. *od.* 11. mente eadem, qa idem alibi, *metuente ſolvi*, *lib.* 2. *od.* 2. dixerat. b *p.* 725. c *p.* 724. d *p.* 327. e *p.* 725. f *p.* 735.

a *p.* 725. b *p.* 725, 726. c *p.* 325. d *Orat. p.* 327. e *Defenſ. p.* 726.

non ante revelato hîc denuò inculcatur, in [a] *Diatribe* meâ fusiùs disserui; qæ Vir Doctissimus in *Defensione* silentio alto transmittit planè; ne iteratis sæpiùs eisdem Lectorem onerem. Ecqid hoc est aliud, qæso, qam qod ipse dixeram? [b] *Malle me*, utiqe, *optio si detur, avt Samaritanum* Ιαβὲ, *sive Jave, avt Græcum* Ἰαὼ, *avt Clementis* Ἰαοὲ, *sive Jaoth, avt Hierombali* Ἰάω, *avt Lydiati Jeve, avt Jehovah nostrum, sive Castellionis Jova, avt Viri Doctissimi Javoh, sive Jahavoh, qam Adonaj; qum istud ibi qi legerit, Scripturam sacram depravare & corrumpere sit certissimum; à qo crimine immunis sit, qi illorum qodlibet legerit, etiamsi vocabuli sonum, avt scitè parum, avt minùs peritè dederit, qum de sensu demutet nihil.* Avt qantulum ex parte præcipuâ ab his abit, qod Vir Doctissimus ipse ad mea ista subjicit? *Neqe verò ego*, inqit, [c] *invitus admodum abnuerim*, (ubi tamen fortè, *adnuerim*, scripserat; sed de mente constat) *in loco Exod. 6. 3. propter rationem modò redditam, ubi tamen mallem Jahvoh vel Jehovah, qam reliqa à V. D. adducta: & Jahvoh qidem, qia illud videtur vel ipsum Tetragrammaton rectè exprimere, vel propiùs videtur ad illud accedere: Jehovah verò, propter vocales illas ei à multis seculis per Massorethas additas, & ob receptum usum & inolitam apud multos sic pronunciandi consvetudinem.* Atqi aliud sensisse, censuisse ac pronunciasse saltem Vir Clarissimus videtur, [d] ubi Hieronymum Græcosqe probat, qorum ille *Adonaj*, isti Κύριος apud Mosem hîc reddiderunt.

Sed hoc loco excepto, de aliis havd itidem statuit.

At primò, in locis aliis havd pavcis nominis alicujus istiusmodi usurpandi par paret necessitas. [c] Certè qi Exod. cap. 15. v. 3. *Adonaj nomen ejus*, legerit, avt Hymn. 83. v. 18. *ut norint te, cujus nomen est Adonaj*, avt Esaiæ c. 43. v. 8. *Ego sum Adonaj, hoc est nomen meum.* avt alibi locorum, ubi de hoc ipso Dei nomine agitur, is loci sensum disertè pervertit, nec sensum eum qem Deus voluerat reddit. Adverterat hoc Vir Doctissimus ipse. Proinde etiamsi hoc in loco, ne in sententiam nostram avt protinùs concessisse, avt penitùs consensisse videretur, loci istius *peculiarem* ab aliis *rationem* hac in parte habendam censuerit: at post pavlò liberaliùs aliqanto nobiscum agit. Concedit enim, disertéqe agnoscit, *Totum illud* (qod *pag. 96.* dixeram) *verum esse locumqe habere, ubi animus & consilium scribentis est nomen ipsum exprimere, & qale sit docere & indicare.* id qod locis allatis, cum aliis havd pavcis, competit plane.

Deniqe, si necessitate justâ ad id adigente, vocabulum istiusmodi in locis istis admittere fas fuerit, ecqid, rogo, obstiterit, qo minùs idem alibi passim, ubicunqe occurrerit, cum familiare jam sit factum, admittere atqe usurpare licuerit, qo nomina Dei sacrosancta à plebe etiam imperitiore distingvi clariùs à se invicem possint? Istud interim cum Vir Doctissimus nobis concesserit, etiamsi in loco illo Mosaico *Jahvoh* suum qam *Jehovah* malit, nolim ego cum illo contentionis ferram hac in parte reciprocando, vel ipsi vel lectori etiam, ulteriùs molestus esse; nec suum hoc qidem, ubi obtinuerit, si id unqam contigerit, qod ipse etiam, opinor, vix sperare potest, respuendum ego censuerim.

Proinde qæ in hoc qarto *Dissensus* capite Vir Clarissimus fusiùs prosequitur, cum id qod primariò vo'ebam obtinuerim, & vel nolenti extorserim, vel ultrò concessum habeam, rem ipsam exigere, ut vocabulum aliqod istiusmodi, qod & *Jehovah* esse possit, eis in locis usurpetur, ubi Spiritus sancti animus est nomen illud ipsum Tetragrammaton exprimere, possent maxima ex parte penitùs transiliri; eoqe ipse libentissimè concederem, nisi qod ex silentio ἀνυπαταξίαν pronunciaturus Vir Doctissimus videretur, siqa tacitus præterissem.

Ea siqidem toties recocta, & itentidem istic repetita, de *prapostera, corrupta, depravata, barbara, inconcinna, absona pronunciatione, fœdo & crasso contra lingvæ Hebraicæ leges, naturam, genium, ingenium, proprietatem, barbarismo: peccato* deniqe *adversus τὸ πρέπον, qod in homine literato reqiritur. qod πρέπον si qis nihil faciat & securè contemnat, sit ille* (inqit stomachabundior pavlò V. D.) *inficetus, horridus, hispidus, incultus, qantum libuerit, non intercedo.* Hæc, inqam, qæ Viro Doctissimo bilis splendida suggessisse videtur, qæqe ipse pro molliusculis habet, avres nobis eousqe jamdudum pulsarunt, ut ad ea jam occalluerint, strepitumqe duntaxat merum cieant, qum citra rationem ullam, nedum justam aliqam, oggerantur.

[a] Nec certè majoris est momenti, qod ex hypothesi factâ subtexit; ubi hoc utiqe dato, *Romanos Romuli Conditoris sui nomine suppresso, Qirinum ejus loco dici jussisse, nomen verò ipsum pavcis, Pontificibus puta, &c. cognitum, in Tabulis publicis historiisqe solis consonarum figuris R M L S scribendum* sanciviſſent; hoc, inqam, suppositio, à me qærit, *utrum satius ac convenientius putem, apud Livium aliosqe legere nomen illud ignotum per qalescunqe vocales, dicendumqe vel Rimilis, vel Rimales, vel Rumalas, vel Rimolos, &c. qam Qirini nomine notissimo, ubicunqe R M L S scriptum occurreret, appellare.*

Qod qidem commentum geminum planè est illis, de *Doius*, & *Jipetur*, &c. supra havd semel allatis. Cui ego (etiamsi sua ipsius superius [b] adducta Viro Doctissimo objicere possim) tunc respondendum censuerim, ubi eos produxerit, qi parem eam de sacris Oraculis leges sanciendi, qam illi de Conditoris sui nomine vel eloqendo, vel subticendo, avtoritatem jure obtineant. Interim à Viro Doctissimo ego vicissim qæsierim, cum ex ipsius placitis incertum sit, utrum *Nebuchadnetsar*, prout Codices Hebræi nunc habent, an *Nabuchodonosor*, qod Græci exhibent, sit vera & genuina appellationis illius punctatio, num ideò satius ac convenientius existimet, alio aliqo titulo sive epitheto, qam nomine illo alterutro Regem illum Babylonium, ubicunqe nomen illius literis illis נבוכדנצר exaratum occurrit, designare. Istic interim, qod Vir Doctissimus ipse postulat, [c] *judicium sit penes aqum, non morosum, scrupulosum, avt superstitiosum lectorem.*

Sed, qod [d] *Scripturæ corruptæ, falsiqe adversus Numen divinum testimonii* eos arcessam, *qi in loco illo Mosaico vel cum Judæis ac Latinis Adonaj, vel cum Græcis* Κύριος *legendo Deum nomine* Κύριος *vel Adonaj, eo qo ipse eo loci sensu loqitur, priscis illis cognitum fuisse, avt ipsi negaverint, avt Deum ipsum negantem fecerint.*

Hîc [c] *me potiùs* pronunciat V. Cl. *nimii rigoris, & præcipitis atqe præfractæ fine justâ cavssâ sententiæ accusari & insimulari posse.* At ecqare? qæso. nunqid qia σκαφὴν ἢ σκαφὴν λέγω? Ecqid enim falsum dicetur, istud nî fuerit? negare utiqe, Deumqe ipsum in Oraculis etiam sacrosanctis suis negantem introducere, nomine suo *Adonaj* priscis suis illis innotuisse. Verum ecqod ulceri tam manifestario à Viro Peritissimo non tam medela adhibetur, qam velamentum obducitur?

Neqe S. Hieronymus, inqit, [f] *neqe LXX hoc voluerunt dicere, qod fingit V. D. Deum non fuisse cognitum Patribus per nomen* Κύριος *sive Adonaj, avt verò* Κύριον *vel Adonaj esse nomen illud Dei singulare, qod proprium Deus sibi tum fecit, qodqe ante hominibus non revelaverat: neqe eorum verba id sonent, nisi vexata, & contra mentem eorum accepta.*

Mitto, qæ frustrà toties inculcata, de nomine יהוה priscis illis prorsùs incognito, adversus testimonia è scripto sacro clarissima in *Dissertatione* à me in contrarium allata, ad qæ nihil respondit, hîc denuò infercit. An non sponte suâ citra vexationem ullam, sonant hoc, qod ipsissimis syllabis literisqe loquuntur, *Nomen meum Adonaj non indicavi eis*, Deum priscis illis, de qibus loqi-

a *p.* 11, 12. b *Dissert. p.* 91, 92. c *p.* 727. d *Orat. p.* 329. e *p.* 727. *prop. fin.*

a *p.* 728. b *Ex p.* 726. c *p.* 728. d *p.* 99, 100. e *p.* 729. f *p. Ibid.*

loqitur, per nomen *Adonaj* cognitum non fuiſſe? Avt qibus tandem præſtigiis nos effaſcinaturum, effectumqe daturum ſperat ſe Vir Peritiſſimus ut oculi nobis id qod vident ne videant, avres id qod avdiunt ne avdiant, mentes ea qæ percipiunt ne percipiant etiam?

Sed, [a] *non ſunt*, inqit Vir Doctiſſimus *illa ipſiſſima Dei verba Hebraica, è rubo ad Moſem prolata, ſed ſunt eorum interpretamentum ab illis hominibus ad uſum & loqendi morem Judæorum ſui temporis accommodatum. acſi qis Cæſaris Commentarios in vernaculam noſtram Gallicam converteret, & Gallos, Galliam, Allobrogas, Æduos, Seqanos, Armoricos, &c. non veteribus illis, ſed hodiernis recentibus nominibus appellaret; an jure qis illi falſi & mendacii crimen imputaret, ideò qod loci & populi illi non illis nominibus tempore Cæſaris appellarentur? qis illum hominem non rideret? Videat V. D. ne pariter ſe ridendum præbeat, cum falſi & mendacii crimen impingit S. Hieronymo & LXX interpretibus, eorumqe verſionem falſi arguit, ideo qod nomen Adonaj & Κυρίου non ſit ipſum nomen Tetragrammaton, qo Deus ſe appellavit, qum Moſem de rubo alloqeretur. Qis enim pavlò aqior & rerum peritus, non ſatis percipiat, qid ſibi velint, qidqe ſonent eorum verba, nempe, verba illa Adonaj & Κύριον poſita eſſe illic loco & vice nominis illius Dei, qod Judæis ſub illis appellationibus notiſſimum erat avt fuerat?*

At, inqam ego, videat Vir Eruditiſſimus an non ridendum ſe præbeat, qi errori tam craſſo, ut in oculos ſtatim ſe ingerat, qo obvelet, fucum adeò tenuem illitum it, ut laternæ Punicæ inſtar pelluceat. *Non ſunt*, inqit, *ipſiſſima Dei verba Hebraica è rubo ad Moſem prolata.* Et ecqis iſtud, non dixit, dico, ſed vel ſomniavit unqam? Nec ſunt *Hebraica*; *Adonaj* ſi exceperis. qis neſcit? Sed nec *è rubo ad Moſem* à Deo *prolata.* Sunt illa Exod. cap. 3. v. 16. at non ſunt iſta, de qibus agitur, Exod. cap. 6. v. 3.? qem is locum, qia urget torqetqe nimis ipſum, attingere forſitan ſubveretur. Verum σφάλμα μνημονικὸν hoc fuerit potiùs. Sed qid ſunt tandem, ſi *ipſiſſima Dei verba*, qandocunqe, ubicunqe, undecunqe prolata, non ſint? *Sunt eorum interpretamentum*, inqit; hoc eſt, ſi ego Viri Magni verba ritè capio, in lingvam exoticam ex Hebraicâ verſio. Verſio avtem an non debet Textui Originali, ut archetypo apographon, examuſſim reſpondere? Certè verbum verbo etiamſi qi non jugiter reddiderit, interpretis tamen fidi elogium eſt ubi jure commereatur: at qi ſenſum avtoris verbis adverſum planè dederit, infidi notam ut defugiat non eſt. ne interpretis qidem nomen, qi ſic agit, meretur; fidi verò multo minùs. *Maledicta*, ajunt, *gloſſa, qæ corrumpit textum.* qid interpretatio, ſive verſio, qæ geminum prorſus admittit?

Sed, *qi Cæſaris Commentarios in vernaculam lingvam Gallicam verterit, non eſt falſi avt mendacii accuſandus, ſi nominibus recentioribus aliiſqe populos appellaverit, qam qibus per Cæſaris ætatem appellabantur.*

Et qænam iſtic parilis ratio? Cæterùm, O Vir Eximie, ſive Cæſarem qis vertendo, ſive ipſe commentando, ubi de *Britonibus*, qi nunc vocantur, agens, dixerit; *Britones*, qi nunc dicuntur, & per ſecula aliqot ita ſunt nuncupati; at priſcis Gallis *Armoricorum* nomine nunqam innotuerunt: avt de *Burgundionibus*, qi hodiè appellantur; *Burgundionum* qidem per ætates aliqot retroactas nomen geſſerunt; *Heduorum* verò nomine nec priſcis innotuerant. (Ignoſcat Vir Doctiſſimus ſi in ſuorum appellationibus lapſus fuerim) avt de popularibus meis verba faciens, dixerit; *Anglorum* qidem nomine priſcis innotuiſſe, *Britannorum* havd itidem. avt ad paginæ ſacræ Hiſtoriam nos conſtringendo, ſi qis de *Bethaven* apud Hoſheam differens, dixerit; *Bethelem* qidem olim dictam, ſed *Luzi* nomine antiqitùs non innotuiſſe: an non falſi & mendacii manifeſtarii reus meritiſſimè perageretur? Ecqid avtem ab iſtis diverſum exhibent, qi Deum verbis diſertis negant, ipſumve negantem confingunt, nomine ſuo *Adonaj* priſcis patribus illis unqam innotuiſſe? *Verba qid ſonent intelligere*, non eſt reverâ,

A avt *peritiâ* multâ, avt *eruditione* etiam mediocri opus. opus eſt certè artificio havd mediocri, qo falſi crimen à nominibus ſplendidis illis abſtergatur, qi ritui ſuperſtitioſo, mentiqe divinæ (V. D. ipſo, [a] ſi hîc arbiter ſedere velit, ita cenſente) ex diametro repugnanti obſecuti, non illud duntaxat reddere neglexerunt, qod Deus ipſe dixerat, ſed adverſam planè dictioni divinæ ſententiam in paginam ſacroſanctam interſeruerunt. Avdias, qæſo, Vir Eximie, Druſium tuum in *Additamento* ad *Tetragrammaton* ſuum, de LXX interpretatione loci hujus Moſaici illâ, Τὸ ὄνομά μου Κύριος οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς, his ipſis verbis cenſuram ſuam ferentem, *Qæ interpretatio apertè falſa eſt; niſi per Κύριος intelligas nomen κύριον.* qo modo Philonem monet reddidiſſe, Ὄνομά μου τὸ κύριον οὐκ ἐδήλωσα αὐτοῖς. h. e. ut ille vertit, *Nomen meum proprium non indicavi eis.* qanqam ne ſic qidem falſi notâ liberabitur; qod variis è ſacrâ paginâ eſt à me teſtimoniis indicatum, ad qæ nec μὺ nec γρὺ, qod ajunt, Vir Doctiſſimus regeſſit. Cæterùm Æqivocationibus Pontificiis, Scriptorumqe ſacrorum verſionibus vitioſiſſimis, vel introducendis januam latam ſpatioſamqe ſatis aperiunt, vel admiſſæ ubi jam fuerint, excuſandis ferendiſqe ſpecioſos exhibent prætextus, qi tricis techniſqe iſtiuſmodi ad *nævos* non tollendos, ſed oblinendos & obducendos abutuntur.

Merus proinde eſt verborum ſtrepitus ampullis tumidis inturgeſcens Concluſio illa, [b] *Nullum hîc ergò falſi crimen, nullum ſplendidum mendacium, nulla Sacræ Scripturæ corruptio avt depravatio; ſed mera V. D. hallucinatio, & in pravum atqe alienum ſenſum contorſio, qæ homines ingenuos & candidos non decet, ſed rixoſos, contentioſos, litigioſos, κυμινοπρίστας, qibuſcum contendendi nullus eſt finis.*

An non, Lector candide, qiſqis es, qaſi è plavſtro, qod dicitur, convitia funditantem avdire videris? Stomachum utiqe, uti conjicere licet, moverat illi Moſis locus ille, adverſus id qod definierat ipſe, intortus; qem levare aliter non poterat, niſi ut bilem vitream in partis adverſæ faciem egereret, atqe hoc ipſum ipſe faceret, qi [c] *contumeliis ne geratur*, intercedit, interdicit ipſe.

In eo qod ſeqitur, verba *mea*, *avt non ſatis advertit*, avt advertere ſciens prudenſqe noluit. *Qod ego*, inqit, [d] *dixi, de Judæorum, Paraphr. Chald. Apoſtolorum, & S. Hieronymi more*, (*qi pro* יהוה *Adonaj uſurparunt, vel* κύριον) *V. D. redarguit, & conatur oſtendere, non eo excuſari eos, qi hodiè illum ſequntur.*

Acſi ego neminem excuſatum velim, qi *Adonaj* avt *Dominum* hodiè legerit uſqam ubi יהוה reperitur. qum ego de locis eis duntaxat loqar, in qibus ex Viri Doctiſſimi ipſius ſententiâ antè repræſentatâ, vocabulum aliud aliqod reqiritur, qod תחת יהוה reſpondeat. de qibus etiam duntaxat eò loci diſſerebam. Itaqe *Patres* qod attinet, excuſari poſſe non abnuebam, *ſi cum literarum Hebraicarum plurimùm eſſent ignari, verſionem Græcam ſecuti dum non advertunt, qid locis hiſce* (de qibus agebatur) *Veritas Hebraica exigeret.* Subjungo tantùm, *ſi cum adverterent, ſecùs legebant, culpâ penitùs abſolvi qî poſſint, non intelligere.* De *Apoſtolis* pariter rationes do varias, qibus adducti morem eum in verſiones Græcas admiſſum retinuerint. adjecto duntaxat, *hodiè ſecus rem habere, qam illorum ſeculo fuerit. Denique*, inqam, *qæritur hîc, non qid alias ob cavſſas jam dictas ab aliis factum fuerit, avt etiam qid aliis in locis, vel vertendis, vel legendis, abſit modò ſuperſtitio*, (nam de *Judæis ſuperſtitioſis* ad ea qæ antè dixeram retuleram me, uti Vir Doctiſſimus & novit & agnoſcit hîc ipſe, ſicut mox videbitur) *vel licuerit, vel etiamnum liceat; ſed qid in eis locis, qæ ſunt ſuprà allata, ſit neceſſariò legendum, qo veritatis aſſerendæ ratio habeatur, Dei mens, qam voluerat ipſe, ſincerè exprimatur, Scripturæ ſacræ ſenſus illibatus aſſervetur, nec avt gloſſemate ſuppoſititio obfuſcetur, avt falſo etiam corrumpatur.* Atqe hæc neſcire qum neqiverit Vir Doctiſſimus an calumniæ notam

a *Vide verba ipſius ex Epiſt. ad Volph. ſup. p.* 64. b *p.* 730. c *p.* 737. d *p.* 730.

a *p.* 729, 730.

notam hîc defugere poſſit, ipſe viderit. Miror interim, cum dictionem hoc loco ita inſtituerit ſuam, ut ubi *Apoſtolorum* etiam mentionem fecerat, qibus *Hieronymum* (qem Sancti tamen titulo eo, qem Apoſtolis nullus tribuit, exornat) ſubjecerat, me ajat *conatum oſtendere, non eo excuſari, qi hodiè illum*, (non & *Apoſtolos*, cum hoc potiùs debuerit) *ſequntur*. Siqidem Hieronymum *ſeqi*, niſi ubi errore immunis præſtari poſſit, culpâ ſanè non caret. de *Apoſtolis*, qum non αἰξιόπιςοι tantùm, ſed ἀνυπόπιςοι ſint, errore iſtiuſmodi immunes eſſe præſumitur. Verum conſcientiæ propriæ monitu ſufflaminatus forſitan dictionem ſuam ſic concinnaſſe Vir Doctiſſimus videatur, cum hoc conſcius eſſet ſibi, noſſe ſe, illud in diſceptatione iſtâ ſubjeciſſe me; *Aliqid dixiſſet, egiſſet etiam, ſi Apoſtolos probaſſet locum iſtum* (Ex. 6. 3.) *avt ipſos eo modo citaſſe, avt ſic conceptum calculo ſuo comprobaſſe.* Ea itaqe Vir Doctiſſimus hîc attribuit & affingit mihi, qæ nec volueram ipſe, ſed nec voluiſſe me ignarus eſſe non poterat.

Verum iſta tranſiliens, id arrodendum arripuit, qod in periochæ iſtius veſtibulo dixeram, *De ſuperſtitioſis Judæis ſatis ſuperiùs eſt dictum. Qid avtem illud eſt?* inqit? Tum recitat qidem è meis qædam, ſed ſegmenta duntaxat, malignè decurtata. *Nempe*, inqit, (*p.* 27.) *dixit, ex ſuperſtitione qadam ſeculis inſecutis & ſeqioribus, illis à nomine iſto proloqendo abſtineri ceptum eſt.* Et, (*pag.* 29.) *Ex ſuperſtitione, inqam, uſurpatum hoc, & merâ qidem, ecqid enim aliud ſubeſſe potuit?* Et hæc ego dixi qidem, ſed nec ſola, nec ſolitaria. neqe enim *ſuperſtitionis ſolius*, ſed *præſumptionis* etiam *arrogantiæqe extremæ* Judæos arceſſo Magiſtros: nec id nudè affirmo, ſed rationibus allatis confirmo, (qas ſicco pede Vir Clariſſimus cum illic, tum & iſtic tranſilit) [a] *qod nomen utiqe illud ſupprimere conati ſint, qo Deus apud ſuos innoteſcere, qoqe apud eos inſigniri, appellari, compellari volebat.* addo jam, ex Viri Clariſſimi ipſius ſententiâ, *qod Gentibus* etiam *innoteſcere voluit, qas ſui famâ & celebritate perfuſas eſſe volebat.*

Sed qid ad iſta parte retracta & repoſita jam Vir Clariſſimus? *ut Religionis*, [b] inqit, *ſic & Superſtitionis, & αἰρέσεως etiam vocabulum, modò in bonam, modò in malam partem uſurpatur. eſt enim Superſtitio interdùm* ἐυλάβεια *qadam ex reverentiâ & veneratione qadam non uſqeqaqe damnanda. Atqe hinc ortum ſuum habuiſſe primò videtur abſtinentia ultronea & ſpontanea à proloqendo nomine iſto in vulgari uſu & ſermone; qa qamdiu intra certos fines ſe continuit, non videtur fuiſſe uſqeadeò damnanda. ubi ceptum eſt exiſtimari piaculum & grande nefas eſſe, nomen illud qomodocunqe proloqi, verſa eſt illa* ἐυλάβεια *in ſuperſtitionem minimè probandam. neqe verò etiam ea mihi probatur, neqe velim qenqam ejuſmodi religione teneri; ſi certò teneremus & indubitatò, qanam ſit vera Tetragrammati pronunciatio, liberum omninò* [c] *exiſtimarem cuilibet pio & fideli, illud efferre, maximè ſub* N. T. *ſub qo major eſt per Chriſtum ad Patrem recedendi & eum compellandi libertas & fiducia, qam ſub V. Ad cujus jugi partem aliqam forte pertinere potuit ſpontanea illa à vulgari & communi nominis illius prolatione abſtinentia ex* ἐυλαβείᾳ *ſive reverentiâ, honore & veneratione initio profecta.*

Hæc adverſus me, pro Judæis, qorum cavſſam agit hîc, V. C. ego verò, qod iſtic Vir Doctiſſimus αἰρέσεως vocabulum in partem meliorem ſæpiſſimè ſumi, unde Galeno Libri περὶ τελῶν αἱρέσεων, & περὶ τῆς ἀρίςης αἱρέσεως inſcripti, de qo & alibi eſt à me diſſertatum, non ignoro. Sed & *Religionis* nomen in partem ſeqiorem rapi obſervo, tam in Lucretiano illo.

Tantum relligio potuit ſvadere malorum; qam & in illo apud Gellium,

Religentem eſſe oportet, religioſum nefas. Superſtitio ubi in partem probam uſurpetur, nondum comperi. Cicero certè Latinitatis avtor optimus, *de Naturâ Deor. lib.* 1. *Horum ſententia, non modo ſuperſtitionem tollunt, in qâ ineſt timor inanis Deorum, ſed etiam religionem, qa Deorum cultu pio continetur.* Idemqe *l.* 2. *Non philoſophi tantùm, verum etiam majores noſtri Superſtitionem à Religione ſeparaverunt.* (qæ verba ex eodem citat Avguſtinus *de Civit. Dei l.* 4. *c.* 30.) Et mox; *Ita factum eſt in ſuperſtitioſo & religioſo; alterum vitii nomen, alterum lavdis.* Idemqe *de Divinat. l.* 2. *Non tollitur religio ſuperſtitione tollendâ.* Verum miſſis tricis criticis hiſce, obſervet licet hîc, qiſqis eſt, Lector cordatus, qam Judaicarum ſuperſtitionum ac præſumptionum favtorem ac fotorem ſedulum, patronum ac propugnatorem ſtrenuum Vir Doctiſſimus ſe exhibeat. Qod in [a] *Oratione*, ἐυλαβείᾳ *avt ſuperſtitione, in Epiſt. ad D. Volph.* [b] *religione, vel ſi mavis ſuperſtitione*, dixerat; id qaſi vel imprudenti excidiſſet, vel invitus conceſſiſſet, ſolicitè iſtic, qaſi ſcholio adjecto, cavet, ne vox ea, cum notæ notioniſqe minùs probæ habeatur, in partem ſeqiorem accipiatur. ἐυλάβειαν vult intelligi *non uſqe adeò damnandam*, utpote qæ *ad jugi illius partem aliqam fortè pertineat*, ſub qo priſci illi continebantur. qaſi verò è rituum per Moſem populo illi divinitùs indictorum, (qos jugi appellatione deſignant Apoſtoli, Act. c. 15. v. 10. Galat. c. 5. v. 1.) numero & iſtud fuerit; & interdictio ejuſdem etiam à Deo ipſo lege latâ aliqâ ſit ſancita: qod & *non alienum à vero videri poſſe*, [c] in *Oratione* dixerat. Qin &, ut mittam qærere, utrum ſit vero ſimilius, plebem primitùs iſtud ſponte uſurpaſſe, an magiſtros ſuos eorumqe placita & decreta hac in parte ſecutam. Eſto à plebe primitùs ceptum, *ex venerat one qadam* ab hoc nomine proferendo abſtinere: Lubens ego à Viro Clariſſimo qæſierim, an non ſuperſtitioſum fuerit venerationem ſingularem iſtiuſmodi nomini ipſi huic potiùs qam nominibus אדני שדי אל יה aliiſqe Dei ejuſdem appellationibus exhibere: & an non geminum ſit hoc ritui illi vano nulloqe nixo fundamine, qem de nomine *Jeſu* uſurpant Pontificii, qibus eo nomine ſuperſtitionis notam jure merito nos inurimus. Certè, qod de Cicerone Avguſtinus loco ſuperiùs indicato, *Qis non intelligat eum conari religionem lavdare majorum, eamqe à ſuperſtitione velle ſejungere?* idem liceat de Viro Doctiſſimo dicere. Qis non animadvertat eum, hanc qam hîc prædicat, Judæulorum neſcio qorum ἐυλάβειαν (uti ipſe indigetat) probare, eamqe à ſuperſtitionis notâ velle ſejungere? Avdiat deniqe Vir Clariſſimus popularem ſuum piæ memoriæ D. Joannem Calvinum de Judæorum ritu illo ſententiam ſuam ferentem, in *Comment. ad Exod.* 6. Certè, inqit, *qod Judæi nec proferre, nec ſcribere avdent, ſed ſubſtituunt nomen Adonaj, putida eſt ſuperſtitio.*

Sed ad ulteriora pergamus. Tandem ergò, poſt dictionem diu ultra ſcammata productam, qaſi incertus planè ubi pedem figat, *Malo*, [d] inqit, *& ſatius duco; cum Judæis, non hodiernis ſuperſtitioſis, ſed cum veteribus illis* ἐυλαβέσι, *qi ultrò à nominis illius pronunciatione abſtinebant*; (*etſi non ex eadem cum illis* ἐυλαβείᾳ) *cum veteribus Interpretibus Bibliorum*; (*etſi non eadem cum illis de cavſſâ*) *cum Apoſtolis deniqe ipſis; ab ejus prolatione abſtinere, & ejus loco Adonaj legere, potiùs qàm pravè & perperam & barbarè illud efferre.*

Ita *cum Judæis antiqis* ἐυλαβέσιν illis neſcio qibus, qi qinam fuerint, nec ipſe (puto) novit; & *cum veteribus Bibliorum interpretibus*, convenire, nec convenire ſe, Vir Doctiſſimus profitetur. qod idem & de Apoſtolis ſubjungere potuerat; cur non adjecerit, ipſe viderit. Certè avtem, qi eiſdem cum aliis inſiſtunt veſtigiis, nec eiſdem tamen cum illis de cavſſis ſemitam eandem terunt, nec culpâ abſolvi qandoqe poſſunt, qâ immunes tamen illi fuerint; nec eandem contrahere ſemper neceſſe eſt, etiamſi illi aliqâ non vacaverint. De notis noviſſimis & notiſſimis jam illis, qibus tanqam teſſellis ſpecioſis, *Endo pavimento atqe emblemate vermiculato*, ſubinde interſitis, ſuam jugiter exornat dictionem, cum paſſim occurrant, Lectoris ſtomacho qo conſulam, iteratò adjicere qicqam ſuperſedebo.

a *Ep. ad Volph. p.* 738. b *p.* 7. c *p.* 731.

a *p.* 319. b *p.* 738. c *p.* 310. d *p.* 731.

Cæterum fruſtrà demum concludit (illud admordens, qod de Judæulis illis, qos εὐλαβεῖς hîc appellitat, eorumqe prætenſionibus dixeram, [a] *Specioſi qidem prætextus iſti, ſed ſuperſtitionem eluere impotes plane*) verbis hiſce; [b] *Non ſpecioſi modò prætextus, ſed & legitima cauſſa hac omni æqo & cordato Lectori videbitur eluenda omnis de ſuperſtitione ſuſpicionis, contra qam V. D. (p. 33.) videtur. Itaqe qæ V. D. inde ad p. 35. habet adverſus ſuperſtitioſam nominis illius abſtinentiam omitto, tanqam otioſa, nihilqe ad nos, ſed ad ſuperſtitioſos Judæos attinentia.*

Atqi, primò ego qidem, Vir eximie, nuſqam dixi, *ſpecioſos illorum prætextus, qi cum Apoſtolis malunt à nominis* יהוה *prolatione abſtinere, qam pravè, perperam & barbarè illud efferre, eſſe ſuperſtitionem eluere impotes.* Hoc dixi duntaxat (qod & ipſe ſatis noſti) de *ſpecioſis* εὐλαβῶν illorum, qos nullo adducto hiſtorici alicujus teſtimonio è cerebro tuo ipſe confingere videris, *prætextibus*, qi praxi eorum ſuperſtitioſæ à teipſo obtenduntur; idqe allatis rationibus, qibus reſpondere, officii tui, qi patrocinium eorum ſuſceperas, ego qidem fuiſſe exiſtimaſſem.

2. Conſideratè minùs ratione non unâ agere videris, cum ea qæ à me afferuntur, qo prætextuum ſpecioſorum illorum hac in parte *impotentiam* per paginas aliqot evincere connitor, *otioſa* eſſe pronuncias, *nihilqe ad vos, ſed ad ſuperſtitioſos Judæos attinentia.*

Siqidem 1. hoc dicto calumniæ notam à me tibi objectam agnoſcis, tuoqe te indicio, foricis inſtar illius, qi in diverbio habetur, prodis.

2. *Superſtitioſos Judæos* hîc nuncupando, *ſuperſtitionem* eis exprobras, qos εὐλαβεῖς modò nuncupari & haberi volebas, qoſqe notâ illâ liberare ſupra ſatagebas.

3. Fruſtrà, *tanqam otioſa, nec ad te attinentia*, omittere te dicis, qum ea qæ illorum *ſuperſtitionem* retundunt, non ad ipſos ſolos *attineant*, ſed ad illos etiam, qi eorundem ſuperſtitioni ſuppetias ferunt, patrocinium commodant, qorum è numero ſi te, qi excuſas, probas, lavdas, (qod ex ſupradictis liqet ſatis) exemtum ire volueris, meritò exiſtimaberis, qod diverbio antiqo dicitur, *Artem pudere proloqi qam factites.*

3. Qod tam fidenter præſumis, tibiqe nimium forſan vel adblandiendo, vel indulgendo polliceris, *non prætextum tantum ſpecioſum, ſed & cauſſam legitimam hanc eluendæ omnis de ſuperſtitione ſuſpicionis æqo cuiqe & cordato Lectori viſum iri.* Ecqid, rogo hoc eſt, qod tam efficax videri debeat, & neceſſe ſit eſſe? *num, ſi malis cum Judæis illis* εὐλαβέσιν, *interpretibus, Apoſtolis, à nominis hujus pronunciatione abſtinere potiùs, qam pravè, perperam, & barbarè illud efferre?*

At 1. meminiſſe debueras, qibus de locis hoc loco agatur. de eis nempe, *in qibus conſilium & animus ſcribentis eſt nomen hoc exprimere*, qod & pag. 727. agnoveras ipſe.

2. Probandum adhuc ſupereſt Apoſtolos te duces prævios his in locis habere.

3. *Barbaram pravamqe*, qo nomine vocem *Jehovah* paſſim σιγματίζεις ϰ) σιλιτεύεις, prolationem, ejuſmodi eſſe, qalem ipſe qaſi è cathedrâ eſſe pronuncias, demonſtrari ſibi æqus qiſqe & cordatus Lector poſtulabit, priuſqam ad ſententiam pro te ferendam accedat.

Denique, Lectores ſperes & præſumas neceſſe eſt, vel præjudicio obſtrictos, vel minùs ſaltem conſideratos, qos pro te hac in parte pronunciaturos tam fidenter pronuncias; qum tamen ab eis aliis de cauſſis aliiſqe rationibus, qas interim qænam ſint ſubtices, qàm illi habebant, qorum ſub nominibus ſplendidis, tanqam ſub Ajacis clypeo deliteſcens, tutelam tibi cauſſæqe tuæ patrocinium juſtum expectas, ut in praxi cum illis conſpires, adductum te profiteris. qomodo enim à ſuperſtitionis notâ te in hac praxi abſolvent, qi facti rationem nevtiqam intelligunt? avt ſuperſtitionis ſuſpicionem qo pacto à ſe amolietur, qi facti ſui fundum diſertè proloqi non ſuſtinet; eas duntaxat à ſe cauſſas ſemotum it, qibus illi inducti idem fecerant, qos ſibi in hac cauſſâ imitandos proponit, qorvmqe exemplis atqe avtoritate praxin ſuam à *ſuperſtitione*, ejuſdemqe *ſuſpicione* omni *immunem* pronunciari poſtulat?

4. Diſpiciat ſecum pavliſper ſeriò Vir Doctiſſimus affectu ſepoſito, an ipſi ſecum iſtic conveniat ſatis.

1. *Malle* hîc profitetur *cum veteribus Interpretibus, à nominis illius prolatione abſtinere, ejuſqe loco Adonaj legere potiùs, qam pravè & perperam atqe barbarè illud proferre.* Atqi Vir idem Clariſſimus p. 726. *non abnuere* profitetur, *ut Exod. 6. 3. nomen iſtud per conſonas ſuas efferatur, adjectis vocalibus qibuſcunqe ſaltem, ut Lectori conſtet, qibus literis, ſive conſonis ſcribatur.* imò, qod *Diſſertationis* meæ p. 40. dixeram, *Malle me ejuſmodi qodlibet, qam Adonaj in loco illo Moſaico*; ratione qare id velim adjectâ, *Totum illud verum eſſe locumqe habere* agnoſcit, *ubi animus & conſilium ſcribentis eſt, nomen ipſum exprimere, & qale ſit dicere & indicare.* qod ſecùs factum interpretibus illis, qibuſcum tamen in hoc ſibi convenire iſtic profitetur.

Ad hæc, qod tanqam *pravum barbarumqe* cum iſtic tum & alibi paſſim explodit, tamen eſt ubi poſt *Javoh* ſuum reliqis omnibus præfert; *malleqe* profitetur [a] *ſe locis illis Jahvoh vel Jehovah, qam reliqa à me adducta:* in qibus fuerat & *Jave* Samaritarum, qod Druſius *germanum eſſe conjicit*, & *reliqis* omnibus *præfert.* Ecqis ergò *æqus & cordatus Lector* pro Viro Clariſſimo hac cauſſâ ſolâ ſubnixo, hîc pronunciabit, cujus infirmitatem agnoſcentem ipſummet adverterit?

Sed pergit Vir Doctiſſimus ad ſuperiora reverſus, qod p. 34. dixeram, ſub incudem reducere atqe exagitare. Dixeram, *cavillum eſſe frigidum, & calumniam meram, ideò nos ſuperſtitionis Judaicæ accuſare Patres antiqos, & ex Evangelicis doctiſſimos qoſqe, qi nominis hujus loco ſolent aliud aliqod ſubſtituere, qia à merâ ſuperſtitione ritum illum apud Judæos primitùs ortum affirmamus, cum hoc ab illis aliâ ratione uſurpari potuerit.*

Ad hæc qid Vir Clariſſimus? *Reſp.* inqit, [b] *Neqe à nobis etiam id ex ſuperſtitione Judaicâ fieri, ſed propter rationes ſupra explicatas. non poteſt itaqe nos ſuperſtitionis Judaicæ inſimulare, qin & illos & Apoſtoles etiam eâ ſimul involvat.*

Propter rationes, inqit, *ſupra explicatas.* At illæ qænam? qæ non ſint, utiqe ſupra dixerat; qæ ſint verò, nec verbulo meminit, nedum ut explicatas dederit. niſi de *prolatione barbarâ* qod dixerat, velit: qæ qam ſit cauſſa minùs idonea, ex ipſius conceſſis liqidò ſatis oſtendimus.

Verum urget hîc acriùs, vehementiúſqe inſurgit, & qaſi habenis vel effuſis vel excuſſis, liberiùs inſectatur atqe invehitur. *Malignitatis* utiqe me vel *ſtuporis* arceſſit. & hoc qidem ego qam illud mavelim. Videndum tamen an utroqe immunem præſtare me poſſim.

Avt malignè, avt ſtupidè, inqit, [c] *non animadvertit V. D. me hîc non argumentari, ſed retorqere argumentum, qo ipſius ſimiles ſolent gravare ſententiam, qam poſt Druſium & alios ego tueor. Factum noſtrum ſolent illi inſimulare Judaicæ ſuperſtitionis, qaſi aliunde eſſe non poſſit, qod qis à pronunciatione vocis Jehovah abſtineat. Si illud verum eſt, ut ipſi præſupponunt adverſus nos, ergò, inqam, accuſandi etiam ſuperſtitionis Judaicæ Apoſtoli, Patres antiqi, hodieqe multi doctiſſimi viri, qi ab illâ pronunciatione abſtinent.*

Atqi, O Vir diſertiſſime, ſtupori, qæſo, ignoſcas meo, ſi *mei ſimiles* qos hîc dicis, ſive ei, *qi vulgatam & vitioſam* (uti tibi nuncupare viſum) *illam nominis Tetragrammati pronunciationem tuentur*, (prout in [d] *Oratione* locutus es) qid velint avt cenſeant, non ſim ſatis aſſecutus. Ritum hunc à voce יהוה proferendo abſtinendi, & τὸ *Adonaj* ejus loco ſubſtituendi, *non niſi à ſuperſtitione primitùs profluxiſſe* contendunt. At verò ubi *ſuperſtitionis Judaicæ eos omnes inſimulant, qi nomen iſtud ejus loco uſurpant, avt qi vocabulum Jehovah non admittunt;*

a *p.* 33. b *p.* 731.

a *p.* 727. b *p.* 731. c *ibid.* d *p.* 315.

tunt; nuſqam ego apud horum ullum hactenùs comperi. Tu qi illis hoc affingis, niſi obſignatis tabulis egeris, verbaqe vel mea, vel *mei ſimilium* diſerta hunc in ſenſum produxeris, nondum me tam craſſus *ſtupor* obſedit, qin reverâ non tam *argumentari* qam *calumniari* iſtic intelligam. Hoc enim certè niſi potueris, calumnia manifeſtaria fuerit. Cæterum aliqid Viro Doctiſſimo comminiſcendum fuit, de *ſcandalo* à neſcio qibus *poſito*, uti in [a] *Orationis* veſtibulo profitetur, *qi nomen Tetragrammaton aliter qam Jehovah efferentem non ſuſtineant*; cujus occaſione, ſub prætextu ſpecioſo, tanqam Legi divinæ *de ſcandalo coram cæco* (pro qibus me meiqe ſimiles habet) *vel non ponendo, vel poſitum non ſubtrahendo*, obſecutus, in nomen iſtud uſurpantes licentiùs graſſaretur, & *craſſo, fœdo, intolerando barbariſmo nominis divini dehoneſtati & commaculati reos ageret.* Calumniam avtem hanc (ita meritò dixerim, donec notam eam meliùs, qam eſt hactenus aggreſſus etiam, abſterſerit) qod attinet, tantùm abeſt ut eâ liberarit ſeſe *Defenſione* iſtâ, ut ampliùs etiam dilatarit. Siqidem *Defenſionis* hujus pag. 726. *Hæc eſt*, inqit, *plerorumqe, ne dicam omnium ferme eorum, qi Tetragrammaton efferunt per Jehovah ſententia, ut deſiniant hanc eſſe veram & legitimam ejus pronunciationem, prater qam nefas ſit aliam uſurpare, nec alios ferre poſſunt aliter illud efferentes, avt Adonaj illius loco proferentes, nec patienter, & ſine indignatione avdire eos poſſunt ſic loqentes.* At tu, Vir præſtantiſſime, aliqot ſaltem, qæſo, ex his omnibus, qos tam acriter oppugnas, tam graviter inſimulas, nominatim nobis exhibeas, qi vel *ſuperſtitionis Judaica eos univerſos arceſſant*, vel *minimè ferendos eſſe cenſuerint*, qicunqe ullis in locis ullâve de caviſſâ *nomen Adonaj loco* יהוה *uſurparint, vel nomen Jehovah non admiſerint.* Ex eis, qi de voce iſtâ è parte alterâ conſiſtunt, ut Pontificios ſileam, qibus tu hac in lite velificaris, te poſſim ſic affectum nominare, qi *intolerandum* eſſe vocabuli *Jehovah* uſum pronuncias, contumeliiſqe tam crebris, tam variis, tam gravibus qacunqe occaſione inceſſis, hoc ut ſtudio cum primis habuiſſe videaris, ut nemini ferendum, qantum in te eſt, faceres. Cui adjungere liceat [b] Druſium tuum, qi (ex Viri Clariſſimi D. Dorſhei fide loqor) eo eſt lapſus, ut exiſtimaret, *ſalvâ conſcientiâ neminem pium Deiqe metuentem eo uti poſſe.*

Cæterum qorſum ego de aliis, qos hoc nomine inſimulas, litem tibi intendam, & calumniæ notam aſpergere contendam, qum de meipſo poſſim nominatim tibi dicam indicere, qem *ſeveritatis* (uti appellas) *ac moroſitatis* hujuſce arceſſis, pag. 735. *Qi eos*, inqis, de me verba habens, *ſuperſtitionis Judaicæ, & qidem meræ damnat, qotqot Jehovah renuunt pro Tetragrammato genuino recipere.* Hæc tu de me ipſe; & qo lectori fucum faceres, qaſi *αὐτολεξεὶ* ipſiſſima verba mea recitaſſes, accuſationis an criminis materiam qæ continebant, diverſo à tuis charactere depingi procuraveras. Mea avtem iſta ſicubi deprehenſa in lucem aliqandò protuleris, induci potero, ut credam idem ab aliis, qorum impræſentiarum neminem qenqam novi, admiſſum. Me interim hîc calumniatum certus ſum, idqe fidenter aſſeverare poſſim: de aliis ipſe videris.

Calumniam itaqe non injuriâ, & *calidam* qidem ſatis, hanc dixerim. *Cavillum* avtem havd *frigidum* minùs, qod ex hac noſtrâ de ritus iſtius origine ſententiâ, vis omnes eos à nobis *ſuperſtitionis* reos peragi, qi eum unqam uſurparint. Stupidum ſatis ut non diffitear me, utpote cui unâ cum corpuſculi vireculis exhavſtis ferè, animi qoqe facultates mentiſqe vigor plurimùm emarcuerint: at nondum ego meiqe ſimiles, per Dei gratiam, adhuc adeò obſtupuimus, qin ut ab illo ad iſtud, à ritus utiqe alicujus ortu ſuperſtitioſo, ad morem eundem aliis de caviſſis uſurpatum, ratiocinari, ſive in argumento primitùs intorto, ſive in retorto id fiat, ineptum & invalidum planè ſentiamus exiſtere. qod & variis rationibus atqe inſtantiis oſtendo, eo ipſo qem Vir Doctiſſimus indicat ſimul & impetit, loco. idemqe ipſe in ſeqentibus agnoſcit, & ulteriùs etiam, operâ minùs hîc neceſſariâ, (qorſum enim?) confirmat. Itaqe qamvis fruſtra, extra oleas (qod ajunt) divagatus ſit, qum extra limites ſubjecti in loco præſenti controverſi conſiſtere neſcius eſſe neqeat, qæ de *Patribus & Apoſtolis* ſtylo fuſiùs expatiante & excurrente diſſerit, in qibus *ſeveritatis* ſupradictæ & *moroſitatis rigidæ* notam *mihi meiqe ſimilibus & ſeqacibus*, ob dicam ſibi ſuiſqe ſine caviſſâ juſtâ dictam, inurere conatur; eis tamen Lectorem ubi diutiùs detinuit, tandem ad id qod agitur, cujus hactenus oblitus planè videri poterat, qaſi memoriâ refricatâ, denuò regreſſus, concludit, [a] *nullam in loci Moſaici Exod. 6. 3. verſione Hieronymianâ Græcanicâve, avt corruptionem, avt depravationem, avt mendacium* haberi, *uti à ſe demonſtratum eſt.* de qo ad ea qæ ſunt ab illo hoc fine propoſita, & à me contrà repoſita, Lectorem ego lubentiſſimè remitto.

Concluſio mea ſic habuerat: *Qum vocabulo aliqo opus eſſe videatur, qo nomen* יהוה *exprimatur, utpote abſqe qo ſacra pagina loca qædam nec commodè, nec verè, avt verti, avt proferri poſſint; nomen avtem Jehova, ſive Jova etiam, etiamſi ejuſdem prolationi priſcæ exactè reſpondere non conſtet, ad eam tamen prope admodum accedere ſit perſpicuum; idqe, à qocunqe primò prodierit, jam ſit cum à Viris doctis in verſiones, commentationes, diſſertationes, exercitationes ſuas admiſſum, tum & à piis pleriſqe, qâ paſtoribus, qâ plebejis uſu longo latéqe patente receptum; nihil caviſſæ videri, qî non poſſit retineri, & multo etiam minùs, cur tanqam craſſi fœdiqe barbariſmi nomine explodi furcillariqe debeat.*

Ad hanc Vir Doctiſſimus hæc reponit. [b] *Primò, ſi de verâ Tetragrammati nominis pronunciatione conſtaret, non interceſſurum, qo minùs ubicunqe occurrerit, in verſionibus vernaculis illic compareat. Cum avtem (Deo ſic providente pro ſuo arbitrio) nos lateat, non magnopere utile, multò minùs neceſſarium eſſe putare, ut aliqod nomen ejus literis, ſed alienis vocalibus, conſtans, in ejus locum recipiatur, cum abſqe eo Scripturæ loca commodè ſatis & verè etiam verti & pronunciari poſſint.*

Atqi, Vir Clariſſime, num *omnia commodè veréqe ſic verti & pronunciari poſſunt?* hoc eſt enim, de qo qæritur, meiſqe ſi contraire & contradicere volebas, *Negativa Particulari*, ex legibus Dialecticis, *Affirmativa Univerſalis* opponi debuerat. In hac avtem parte, ad ea qæ ſunt ſuperiùs utrinqe dicta & diſceptata me refero; ubi inclinatiorem in hac lite Virum Doctiſſimum habuimus.

[c] Sed *Anglicanam verſionem noviſſimam* hîc appellat; in qâ *vocabulum LORD loco Tetragrammati ubiqe, excepto Ex. 6. 3. comparet, literis majuſculis deſcriptum, qo indicetur iſtic in Hebræo textu eſſe nomen Tetragrammaton.*

At verò, 1. havd diligenter ſatis Biblia noſtratia Vir Clariſſimus evolvit. in aliis enim comperiſſet, extra illum qem citat, locis, nomen *Jehovah* Interpretes noviſſimos noſtros repræſentaſſe, nempe Geneſ. c. 22. v. 17. Exod. c. 17. v. 15. Hymn. 83. v. 18. In loco avtem Moſaico illo, unanimi qaſi conſenſu conſpirantes, editiones, verſioneſqe, qæ proſtant, univerſæ, Tindaliana antiqiſſima, Epiſcopalis, qæ dicitur & Genevenſis, intermediæ, Jacobina noviſſima, uno ore teſtimonium adverſus Virum Doctiſſimum exhibent: ut qos patronos ſive favtores advocabat, ſententiam facto ferentes contra ſe habeat. cum præſumi meritò poſſit, verſionum harum Avtores, à recepto priùs more non fuiſſe receſſuros, ſi verè commodéve ſic verti potuiſſe loco illo, lociſve illis, qibus aliter vertere, exiſtimaſſent.

Tum videat Vir Clariſſimus Druſium, qem in his ſeqi profitetur, qàm ex adverſo hîc argumentantem habeat. Is *in Exod. Commentar. c. 13.* ubi non ſine ſtomacho (cui nimius nonnunqam indulget) pronuncia-verat; *Circa hoc nomen graviter peccari ab eis qi Jehova legunt; qæ lectio*, inqit, *nihili eſt.* mox aceto acri noſtros

a *p.* 314. b *De Nomine Jehova* §. 12.

a *p.* 41. b *p.* 734. c *p.* 734 *p.* 135.

ſtros perfundens; *Qocirca miror*, inqit, *Anglos, qi eo uſi ſunt interdum.* qali verò Angli ſoli admiſſi hujus tam gravis ſint rei. cum neſcius ipſe non eſſet, imò diſertè agnoſcat ad *Tetragrammati cap.* 12. *Fagium, Cajetanum, Lipomanum, Oleaſtrium, alios ſine numero; uſque ad unum ferè Theologos religionis reformatæ; in qeis Tremellium & Bezam*, (nam *Junium* per affectum ſeqiorem nec nominare ſuſtinuit; Calvinum verò cur omiſerit, cum Bezam poſuerit, ariolari neqeo) vocem iſtam Tetragrammati loco uſurpaſſe. Sed magiſterialiter ſatis, *Nollem factum*, inqit. Nec erat qod Interpretes noſtri vellet necne Vir Clariſſimus multùm laborarent, cum ad illius tribunal nec citari jure potuerint, nec ſe ſiſtere neceſſe haberent. Cæterum contra qam iſtic Vir Doctiſſimus rationem ineuntem D. Druſium avdiamus. *Avt genuina eſt lectio*, inqit, *avt corrupta. Si genuina, cur non ſemper ututur? ſi corrupta, cur aliqando? nam qod corruptionem habet, exulare penitùs debet à literis myſticis. Forte nolebant nomen prophanum, qod ſacrum eſſe putabant, nimium prophanare. Ego ſic ſentio, cum non habeat proprias vocales, non poſſe legi ſuis conſonantibus.*

Atqi, O Vir eximie, qi noſtros tam acriter perſtringis, & dilemmate tuo tam arctè conſtrictos tenere te avtumas; ego à te primo loco qæſierim, genuina an corrupta ſit pronunciatio, legere, pro עזיה *Ozias*, pro ישעיהו *Eſajas*, pro עמרה *Gomorrha*, pro אלישבע *Elizabeth*, pro עזה *Gaza*, pro אשדוד *Azotus.* qod ſi genuina eſſe negaveris, & corruptionis qadantenus ſaltem arceſſiveris; *qod avtem corruptionem habet, à literis myſticis exulare penitùs debet*; certè è ſcriptis Evangelicis eradenda fuerint iſta, qæ à genuinâ vocum Hebraicarum, qibus exprimendis ufurpantur, abſcedunt longiùs pleraqe, qam à יהוה poteſt *Jehovah.* Imò cur non è ſacris voluminibus expungi poſtulas, nomina illa, *Beliar, Boſor, Sichar, Boanerges* aliaqe havd pavca, qæ in *Commentar*: *ad voces N. T.* corruptionem aliqam habere agnoſcis ipſe? Iſta avtem, qamvis à pronunciatione genuinâ, de qâ in pleriſqe conſtat ſatis, diſcedant, ſi licitè tamen uſurpari qeant; ecqid obſtat, qo minùs iſtud, etiamſi puncta genuina non exactè repræſentaret, (qod tamen nec probas, nec probari etiam poterit) ubi de genuinâ ipſâ prolatione non conſtat, non parem vel licentiam vel libertatem obtineat.

Tum eundem Virum Clariſſimum libens percontarer, ſi in ſuperis foret, utra *gravior* ſit habenda *corruptio*, vocabuli an ſenſus. at eſt ſenſus corruptio (uti eſt ſupra demonſtratum) eo loci, qem commentatur is, id legere, cum Vulgatâ, qod ipſe poſcit; voculæ tantùm, qod noſtri repræſentant. nam de Græca ἑρμηνείᾳ LXX qid ipſe cenſuerit, ſupra vidimus.

Illud interim obſervatum velim, qam nomine non uno viri Magni iſti à ſe invicem abeant. Admiſerat D. Cappellus locis qibuſdam *vocem aliqam ex nominis* יהוה *conſonis cum vocalibus licet alienis conflatam.* At D. Druſius, *qia corruptionem habeat*, vocem iſtiuſmodi à contextu ſacro *penitùs exulare* debere contendit. Tum D. Cappellus Anglos probat, qod illo duntaxat loco (in qo lapſum tamen oſtendimus) exhibuerint, aliud alibi paſſim ſubſtituerint. at D. Druſius vitio vertit culpatqe, qod genuinum cum avtumarent, non ubiqe exhibuerint. qin & ſuperſtitionis ratione hac reos facit, qaſi crebrâ nominis hujus repetitione profanatum iri nomen illud vererentur, cum ſacrum eſſe opinarentur. eſſetqe id reverâ metus inanis, ſuperſtitione non immunis. eâdem ſiqidem ratione nomen illud ipſum prophanaſſent Vates ſacri, cum in Vaticiniis concionibuſqe ſuis idipſum identidem tam freqenter inculcarent. Sed Druſio dimiſſo, ad Defenſorem revertamur.

[a] Qod de *Gallis* ſuis ſubjicit Vir Doctiſſimus, qi *Æterni* nomine, cum apud Moſem, tum & alibi paſſim nomen iſtud exprimunt.

Ut alia mittam; illud duntaxat reſpondeo; minùs qidem accuratè hac in parte qam noſtros, populares ſuos egiſſe, cum attributum nominis proprii loco ſubſtituunt: in hoc tamen ſaltem cum noſtris conſentire, qod fœdam craſſamqe loci Moſaici illius perverſionem devitarint, qam in Græcis & Latino Vetere Vir Doctiſſimus probat.

Sed [a] *ſi vocabulo ejuſmodi aliqo opus eſſet, ad exprimendum Tetragrammaton, ad id*, inqit Vir Doctiſſimus *non magis conduceret Jehovah, qam qodlibet aliud Javeh, Jevoh, Jaoh, Jahvoh*, vel Ἰάω.

An *magis conducat* propiúſve accedat, ex priùs dictis colligat licet Lector cordatus. Imò ſi *non conducat magis*, ecqid, qæſo, in cauſſâ fuerit, qare, ubi ego *horum qodlibet malle qam Adonaj* in loco Moſaico illo dixeram, Vir ipſe Doctiſſimus [b] *Jehovah malle ſe* pronunciavit, *qam reliqa à me adducta?* Cur enim hoc qam reliqa illa malebat, ſi malle ſui rationem nullam juſtam habebat? Verum perpendat Lector conſideratus, qam αὐτοπεράσματος paſſim Vir Clariſſimus exiſtat, qam parum penſi habeat, ὑπὸ τῶν παθῶν ἀνῃρημένος, qid malle, vel nec malle profiteatur, modò parti adverſæ adverſum aliqid proferat. Rationes ab ipſo redditas ibi videat Lector, ob qas id tunc maluerit, qod citra rationem aliqam aſſignatam nunc iſtic retractat.

[c] *Extra Scripturam* tamen, *qo minùs in virorum Doctorum Commentariis, Diſſertationibus, Exercitationibus uſurpetur Jehovah, (qia multo uſu receptum eſt) non ad exprimendam veram & genuinam* יהוה *pronunciationem, ſed duntaxat docendi cavſſâ, ad indicandum qalitercunqe nomen illud, qum occaſio poſtulat, non intercedere ſe*, ait: *nec qin ſit liberum cuiqe, prout voluerit, hoc vel alio aliqo vocabulo uti. neqe enim rem eſſe uſqeadeò magni momenti, ut propterea acrius decertari à qoqam oporteat.*

Qod eſt idem prorſus ac ſi qis diceret de nomine *Eſajas*; *Extra Scripturam, ſi non uſurpetur ad exprimendam veram & genuinam* ישעיהו *pronunciationem, ſed duntaxat docendi cavſſâ, ad indicandum qalitercunqe nomen illud, qum occaſio poſtulat non intercedere qò minùs in Virorum doctorum commentariis locum habeat.* Hoc avtem qi diceret, an non is innuere meritò cenſeretur, non probare ſe, ſi nomen *Eſajas* in Verſionibus vel Græcis, vel Latinis, vel aliis qibuſvis uſurpetur? *Ecqis avtem*, excepto Viro *Doctiſſimo* de nomine iſto iſtud diceret? At, qo alio fine nomine hoc Evangeliſtæ ac Apoſtoli ututur, qàm qo *Jehovah* noſtri, ſive in verſionibus, ſive in aliis ſcriptis? qum tamen longiùs multo à genuinâ ישעיהו pronunciatione abſcedat *Eſajas*, qam à יהוה *Jehovah* vel abſcedit, vel abſcedere etiam poteſt.

Qod ſubjungit deniqe [d] *de uſu magno vocis Jehovah, à pleriſqe qâ paſtoribus, qâ plebejis recepta, non facere, qo minùs illa pronunciatio ſit juxta lingvæ Hebraeæ naturam genium & proprietatem, fœdus & craſſus barbariſmus.*

Cur non & [e] *intolerandum*, qod alibi dixerat, adjecit? Ecqid avtem obſtiterit, qo minus de nomine *Eſajas* idem pronunciaret? eademqe adverſus nomen iſtud uſurpantes intorqeret, qæ *de peccato adverſus τὸ πρέπον* contra nomen *Jehovah* adhibentes, ſupra [f] declamitando intonabat? *qod πρέπον ſi qis nihili faciat, & ſecurè contemnat*, (dum *Jehovah* utiqe legere pergit) *ſit ille inficetus, horridus, hiſpidus, incultus qantum libuerit, non intercedo.* Certe niſi adverſus τὸ πρέπον in illo magis qam in iſto peccari oſtenderit, qo minùs gemina de utrumqe uſurpantibus pronunciet prædicetqe, ego qid obſtet nihil video. Verum toties repetitam habuimus cuculinam cantionem hanc, paſſim inculcatam, nuſqam demonſtratam, ut ad eam planè nunc obſurdeſcamus.

Cæterum poſt *Concluſionem* ſic utrinqe definitam, non eſt viſum Viro Doctiſſimo V. Dum ſic dimittere. Ad ſuperiora itaqe δρομαίως διαυλοδρόμως inſtar paſſibus repetitis regreſſus, *Ad ultimum*, inqit, [g] *veniamus diſſenſum, qi inter me & V. D. intercedit.* Dixerat utiqe in *Diatribâ, ex Diodori & Pythii Apollinis* (qem contra ſe minùs

[a] *p.* 735.

[a] *Ibid.* [b] *p.* 727. [c] *p.* 735. [d] *Ibid.* [e] *Orat. p.* 326. [f] *p.* 728. [g] *p.* 735.

nùs cavtè advocaſſe ſupra oſtendimus) *Ἰαὼ, & Irenæi Jaoth, videri, primam, antiqam & genuinam* ס יהוה *tum punctationem, tum pronunciationem* eſſe, יְהֹוָה יְהוָה *Jahvoh*, ad formam nominis proprii יַעְקֹב.

Hoc, regeſſi ego mihi ideò minùs probabile videri, *qia ſit ab omni analogiâ Grammaticâ penitùs alienum. etiamſi enim in nominibus (omnibus*, de ſuo Vir Doctiſſimus neſcio qo fine, avt cui bono infercit) *qæ à verbis analogis atqe integris deducuntur, ea forma non ſit inſolens; at in eis qæ ab anomalis & deficientibus, in* ה *deſinentibus, deſcendunt, qæ eo modo finiantur, nulla penitùs compareant.*

Vult ergo, inqit, [a] *& putat V. D. nomina qæ fiunt & deducuntur à verbis qieſcentibus in* 3. ה *terminari qidem in Segol vel Camets, ut in exemplis ab eo in p. 66. adductis; at nulla inveniri qæ in Holem finiantur, qale volo eſſe* יהוה *ſed proculdubio fallitur V. D. Poſſum enim objicere* עִירוֹ pro עִירָה *prophetæ nomen à* עָרָה &c. Longum enim contexit catalogum nominum propriorum, cum locorum, tum hominum in *Holem* terminantium: qorum tamen cum pleraqe (qod in propriis uſu ſæpiùs venit) originis ſint incertæ; qædam, nec pavca hæc, aliundè potiùs deducta videantur, in qibus ſunt גִּילוֹ & שִׁילוֹ (qo utroqe inſiſtit, cum iſtic, tum & in *ad D. Volphium Epiſtolâ*) & עִירוֹ etiam iſtud, qod in acie primâ hîc collocat, qum à עִיר ortum habuiſſe potiùs, veroſimile ſit; demptis hiſce, pavcula qæ reſtabunt illa, pro anomalis non immeritò haberi poterunt. præſertim cum terminationes à me poſitæ, tam in appellativis, in qibus analogia qam maximè comparet, qam in propriis, in qibus ſæpenumerò negligitur, tam freqentes paſſim occurrant? ecqid eſt enim *anomalia*, qam à formulâ plerunqe uſitatâ defectio? Nec verò, avt è Grammaticæ Magiſtris deprehendi poſſe exiſtimo, qi analogos alios in verbalibus iſtiuſmodi fines poſuerit, qàm qos à me deſignatos Vir Clariſſimus agnoſcit, avt appellativi ejuſmodi alicujus, cujus de origine conſtat, ſic uti ipſe vult exeuntis, exemplum poſſe produci. Si qod extaret, nec virum diligentiſſimum atqe in iſtis verſatiſſimum (opinor) fugiſſet; nec qod ſedulò anxiéqe ruſpando uſpiam deprehendiſſet, taciturum fuiſſe, qiſqam (puto) crediderit. Verùm hac de re (cum tanti non ſit) nolo ego cum Viro Doctiſſimo contentionis funem ulteriùs protrahere. Adverſus *Jahvoh* ipſius exceptio iſta (ſi eruditis minùs probabitur) invalida per me, licet prorſùs habeatur. Imò de *Jahvoh* ſuo illi conceſſerim, ubi viris eruditis (de nullo ſiqidem hactenus id compertum habeo) comprobatum intellexerim. tum enim agnoſcam, qod *invidioſe* à me dictum eſſe [b] cavſſatur, non ideò tantùm *Jahvoh* ſuum ſibi arridere, qia

Cuivis placere maximè ſuum ſolet: ſed *rationem* (uti ipſe affirmat) *manifeſtam* (qæ mihi ab oculis laboranti forſan nondum tam liqidò paret) *apparere*, utpote qæ alios etiam comprobantes habeat, *cur Jahvoh ſuum Jehovah noſtro prætulerit.*

Adverſus terminationem vocis *Jehovah* qod objecerat Vir Clariſſimus Joannes Buxtorfius, qòd *Majeſtati divinæ minus conveniat, ut nomen hoc ipſius in formam exeat fœmininam*; *hoc*, inqam ego, *qàm leviculum & nugatorium ſit planè, facile fuerit oſtendere, ex tot nominum maſculeorum tam amplâ ex codice ſacro convectâ congerie, ut paginas totas implere poſſet havd pavcas.*

Hoc avtem adverſus exceptionem illam repoſuiſſe cum ſufficere adverteret, nec poſſet id neſcius eſſe Vir Doctiſſimus, ſilentio tamen ſupprimens, illud duntaxat arrodendum ſelegit, qod ὁπ ס περιόντ@ adjeceram; *Mirumqe non advertiſſe, cum hoc ſcriberet, Virum Doctiſſimum, nominis Jah, qod hinc adeò eſt affine, hunc ipſum eundem eſſe, qem in hoc rejicit affectum.*

Atqe hîc Vir Doctiſſimus [c] *Hoc* inqit, (qod D. B. utiqe exceperat) *ſi leve & nugatorium videtur, non minùs leve & futile eſt id, qod illi objicit & reponit.* At ecqid illud? num qod de nominibus maſculeis in formam eam exeuntibus regeſſeram? imò, illud cum refelli negarive non poſſe probè ſciret, eo tacito, cui cenſuram meam illam inniti maximè videret, id admordendum arripit, qod de nomine *Jah* ſubjunxeram. *An neſcit V. D.* inqit, *nominum fœminorum in* ה *terminantium* ה *eſſe qieſcens, non verò mobile? in* יה *avtem eſt mobile, utpote mappicatum, non verò qieſcens; ac propterea formam habet nomen illud maſculinam, ut* אָב *pater, ab* אבה *ita ut jure illi reponi poſſint ſua ipſius verba, Mirum hoc non advertiſſe, cum hoc ſcriberet, Virum Doctiſſimum.* Tum repetito, *juſtiùs multo leviculum & nugatorium dici poſſe hoc meum*; *An non*, inqit, *meliori jure concludere poſſem, qia* יה *terminatur* ה *mappicato, ſic &* יהוה *debere terminari? qod an admiſſurus ſit V. D. vix puto, certè qi dixerit (qod ſciam) neme eſt.*

Ego verò, ut de ה *mobili* & *muto* nihil dicam; qod etiamſi *mappicatum* validiùs ſpirare agnoſcam, an reverâ tamen uſpiam qieſcat merè, mutumqe ſit planè, adhuc ambigo. Mirum mihi, Virum Doctiſſimum avt non meminiſſe, avt non advertere, etiam ה *mappicatum* in formæ fœmineæ pronomine, ſed & in appellatione muliebri הַפִּילֵגֶשׁ Reg. lib. 4. cap. 21. verſ. 1. & Eſajæ cap. 61. verſ. 4. perinde ac in nomine יה reperiri. cum nullum interim produxerit, avt producere etiam (opinor) potuerit (hoc excepto de qo agitur) nomen maſculum, qod in ה mappicatum *Kamets* præeunte exeat. mirumqe mihi ampliùs, qid in mentem Viro Doctiſſimo venerit ut in אָב ab אבה inſtaret iſtic, qaſi avt ה avt *mappic* etiam אָב nomen haberet.

Qod avtem *vix admiſſurum putat* me, (ita enim Viri Clariſſimi verba, licet aliâ neſcio qâ formulâ concepta, capio) *ut in* ה *mappicatum terminetur Tetragrammaton*, mentis fieri poteſt ut ignarus fuerit, certus (ſat ſcio) eſſe non potuit, meæ. certè ſi qis hac de re litem movere voluerit, non deeſſent forſan rationes, qibus hoc havd ita minùs probabile, atqe Vir Clariſſimus cenſet, argueretur. nam in adverſum qid poſſet adduci, vix aſſeqor. E reliqis verò qibus conjici poſſet illud, hoc unum fuerit, qia in formulâ illâ יהוה צבאות in qâ *notionem appellativam* (qod ſupra memineram) induere (Judæis Magiſtris etiam idem cenſentibus) habetur; qum in regimine exiſtat, uti interpretibus pleriſqe agnoſcitur; formam tamen non mutat, prout illa ſolent, ubi regimen obtinent, qæ in *Kamets He* non mappicato terminantur, qibus *Kamets* in *Patach*, *He* in *Vav* tranſit. ut non ſit neceſſe vel cum Judæis Magiſtris nonnullis ס מלר vel cum noſtris qibuſdam ס אלהי *ellipſin* facere, ubicunqe ea formula occurrit. Qod ſi objicere qis velit, הוה verbum, unde Tetragrammaton deduci convenit, ה mappicatum non habere; prout eruditis illis qi vocem אלה vel ab אלה Hebr. *jurare*, *adjurare*, vel ab אלה Arab. *colere*, *adjurare* deducunt, oppoſuit Vir Clariſſimus qi [a] *de Nominibus propriis* in paginâ ſacrâ repertis ſcriptum peculiare evulgavit, nevtrum horum verbum ה mappicatum habere, cum אלה habeat. in promptu fuerit reponere, יה cum ה mappicato ſcribatur, à היה verbo deduci, in qo tamen mappic nullum agnoſcitur. Verum non eſt mihi animus eis inſiſtere, in qibus ſolitarium forſan contigerit incedere, avt qæ animo penitiùs nondum inſederint. Præſertim cum ad exceptionem, qam Vir Clariſſimus adduxerat, Rabbinicam enervandam, retundendam, elidendam, opprimendam, prorſùs abunde ſuffecerit ſeges tam copioſa nominum propriorum, qæ in *Kamets He* abſqe puncto illo terminantur. Iſta itaqe, qod ſupra dixeram ὁπ ס περιόντ@ adjecta ſint, qibus præſtandis ego obſtrictum me nolim.

De *punctatione Maſoreticâ*, *in eâqe dirigendâ diſpoſitione*

a *p.* 735. b *p.* 736. c *p.* 736.

a *Greg. Franc.*

tione divinâ, ſuſpicionem meam qod attinet, [a] qam Vir Doctiſſimus hîc denuò vellicat, ad ea me refero, qæ ſuperiùs repoſui, ubi (qamvis & illic extra locum ſuum) Vir Clariſſimus attigerat.

[b] Concludit deniqe Vir Doctiſſimus *hæc eſſe præcipua, qæ ad Diſſertationem meam animadvertenda eſſe exiſtimaverit & ad Diatribæ ſuæ defenſionem reponenda; ne bonam cavſſam dereliqiſſe, & qaſi injuſtam prodidiſſe videatur: qæ ſi minùs probabuntur, poſſe me, ſi libet, contra agere, modò id fiat claris & apertis rationibus, non offutiis, non vitilitigationibus, non contumeliis.*

Atqe hæc ſunt itidem, qæ mihi ad Viri Clariſſimi *Defenſionem* in *Diſſertationis* meæ *Vindicationem* regerere viſum eſt. In qibus *cavſſam* (uti mihi qidem videtur) *bonam*, nec *privatam* eam, ſed *publicam*, nec *popularium meorum peculiarem*, ſed *Theologorum religionis reformatæ ad unum ferè* (ex adverſâ parte qi conſiſtunt, id agnoſcentibus) *communem*, ſicut primitùs ſuſcepiſſe, ita nunc ulteriùs propugnatum iſſe, affectu ſeqiore nullo ad luctum, conſcientia mihi ſuggerit & atteſtatur mea: eidemqe proinde, Deo Opt. Max. vitam protrahente, vireſqe ſuppeditante, ſi occaſio dabitur, & expedire videbitur, nec in poſterum defuturum ſpero. Cæterum, qum in eo, qod primariò mihi propoſitum dixeram, qodqe momenti alicujus eſſe ducam, Virum Doctiſſimum ipſum, prout in *Diſſenſus* penultimi diſcuſſione indicatum jam habeam; de reliqis momenti minoris particulis, cum eodem ampliùs contendere minùs allubeſcit. Qanqam ſiqid ad iſta viſum fuerit iteratò reponere; ad mea ſingula, qatenùs veritati conſentanea videbuntur, ſarta tecta tutanda, in arenam denuò deſcendere nullus refugiam: ita tamen ut veritati indicatæ agnitæqe concedere nevtiqam unqam ſuppuduerit. Qod avtem Viro Clariſſimo *offutiis*, (qas neſcio qas, non mihi, ſed parti adverſæ in genere priùs [c] objecerat) *vitilitigationibus*, *contumeliis* agi non placet; nec huic culpæ in illis, qæ hac notâ aſpergere Vir Doctiſſimus hîc videtur, affinem fuiſſe me ſpero, nec futurum verò ſpondeo. ipſe viderit, an non in utroqe ſcripto ſuo, & *offutiis* & *contumeliis* rem crebriùs egerit. Ego verò Lectori cuivis, non præjudicio mero, partiumve affectu præoccupato, cenſendum libens detulerim, utrum adverſus Virum Clariſſimum, qem eruditionis variæ nomine ſuſpicio, cujuſqe in meis alibi mentionem honoratam facio, avt contumelioſiùs, avt etiam immodeſtiùs me geſſerim. In *Vindicatione* iſtâ ſi qid avt liberiùs, avt aſperius pavlò excidiſſe viſum fuerit, meminerit, ſive Lector, ſive Vir Clariſſimus ipſe, dicti veteris, à cothurno, an à ſocco primitùs profecti, (qidam enim Ariſtarcho, Chæremoni alii tribuunt, ad Menandrum alii referunt.)

Τάδ' ἐκ ὑπαίχνου, αὐδαὶ ἡμωγμένον, vel ἀμυνόμενον potius; qod ſcena Latialis ſic reddidit,

Reſponſum, non dictum, eſſe ej qi læſit prior, ut primò ceptum, ita nunc receptum, opus an onus hoc, non ut me, (ecqis enim ſim, obſcurus homuncio, in gurguſtiolo deliteſcens, nec de nomine forſan, nedum ſcripto priùs Viro Clariſſimo notus, utpote qi Latinis avribus ante *Diſſertationem* illam nihil dederim) ſed ut Viros ſummos illos, qos & in *Oratione* illâ, & in *Defenſione* iſtâ exagitat, & inclementer immeritos habet, à *calumniis* & *contumeliis*, qibus paſſim eos onerat & infectatur, vindicem.

Duo ſuperſunt duntaxat, de qibus, priuſqam manum de tabulâ, cum Viro Clariſſimo pavcis velim diſpicere.

Alterum eſt, qod in Orationis veſtibulo, qo adverſus partem adverſam apud Lectores minus conſideratos præjudicium creet, *Apud multos*, inqit, [d] *fruſtrà reclamantibus & obnitentibus doctioribus, obtinuit, atqe dum obtinet, adeóqe obtinebit porrò, ut* יהוה *ſic efferatur Jehova.*

Ubi *multorum* nomine qales voluerit, partim ex

a *p.* 737. b *p.* 737. c *Orat. p.* 324. d *p.* 314.

[a] *Dictionis Euſebianæ* interpretatione, ad qam *οἱ πολλοὶ* Græcis *vulgus* eſſe adnotat, partim ex adjunctâ *doctiorum* antitheſi, colligere licet, avt *vulgus* nempe hominum *plebemqe* imperitam, avt literatorum ſaltem turbam indoctiorem minúſqe peritam, qibus *doctiores reclamaſſe & reniſos affirmat.* Ita imperitiæ notam vocis *Jehovæ* uſurpandæ patronis avt favtoribus havd obſcurè allinit inuritqe. At qi illi? qot qantiqe? *Ad unum fere religionis reformatæ Theologi.* Druſii ſui, non mea, verba Vir Clariſſimus agnoſcet, loco ſupra indicato. Videat ergò, ut Pontificiis iſtic gratificetur (qo ſymmyſtis ſuis in hoc negotio à ſe diſſentientibus odium faciat) qi Theologis noſtris (licet contra veritatis lucem in contrarium clariſſimè emicantem, qod & eorundem modeſtiores pavlò agnoſcere coguntur) imperitiam objicere aſſolent. In qo Druſium etiam prævium habuit, qi nomen *Jehovah* uſurpantes, nunc [b] *impietatis*, nunc *imperitiæ*, arguit, *doctiſqe ſe deridendos propinare* inſinuat. Verum havd ita multo poſt, qo qod dixerat firmet magis, advocat Vir Clariſſimus [c] *ut Pontificios emittat, doctiſſimos qoſqe ex Evangelicis, qi ſuperiore ſeculo Linguæ Hebraicæ inſtavratores vel excultores celeberrimi fuere.* nominatim verò citat *Mercerum*, *Tremellium*, *Scaligerum*, *Martinium*, *Caſavbonum*, *Cevallerium*, *Schindlerum*, &c. *qorum teſtimoniis, ſi in hanc rem proferre liberet, multas paginas implere poſſe ſe* ait. Verùm ambiguè nimis loqitur iſtic Vir Clariſſimus [c] cum, *in hanc rem*, inqit. In qam rem enim, avt qorſum velit, non immeritò qæritur. an qod ex eorum numero eſſe velit, qi adverſus vocabuli *Jehovah* uſum *reclamaverint*, & enixè contenderint, qod paginâ prægreſſâ dixerat. an qod de *Patribus antiqis* verbis proximis præmiſerat, *qorum in ſcriptis nomen hoc nullibi compareat.* an (qo forſan ſuffugio hîc elabi cogitaverit) *qi agnoſcant puncta vocalia Tetragrammato appoſita, non eſſe nominis illius, ſed vocis Adonaj.* (id qod ipſe modo ait, modo negat, ſi qis propriè loqi velit) ita enim poſt iſtorum nomina recenſita, cum *Buxtorfium* adjeciſſet, *eandem*, inqit, *cum illis ſententiam amplectitur, agnoſcitqe puncta vocalia nomini Dei Tetragrammato appoſita, non eſſe nominis illius, ſed vocis* אדני *propria.* Cæterum ſi Vir Clariſſimus horum, qorum *nominibus* ſplendidis Lectorum oculos præſtringere ſatagebat, vel dicta recitaſſet, vel loca ſaltem indicaſſet, in qibus id, qod inſinuatum volebat ipſe, egiſſent, patere poterat, qid hac in cavſſâ protuliſſent ſinguli; & qatenus uſum vocis *Jehova* vel improbaſſent, vel adverſus eum reclamaſſent & obniterentur. Nam (ut Pontificios cum Viro Clariſſimo præteream, qorum tamen inſigniorum, qi in adverſâ illi parte iſtic conſiſtunt, catalogum D. Druſius pertexuit) Buxtorfius qidem loco ab ipſo indicato, oſtendit, (qod nemo opinor, inficiatur, niſi forſan Vir Doctiſſimus ipſe, ubi litem ſupervacaneam mecum inire geſtiebat) *puncta illa eſſe vocis Adonaj puncta, ideò ſubjecta ut Adonaj legeretur.* refert etiam, *apud priſcos Hebræos in majori reverentiâ, longèqe ſanctius habitum nomen hoc fuiſſe, qam reliqa Dei nomina*, (qod eſſe meræ ſuperſtitionis in *Diſſertatione* oſtendimus) *& pio qodam ſtudio ab eo pronunciando abſtinuiſſe.* (in qo cum Viro Doctiſſimo reverâ convenit, qi εὐλαβείας nomine hoc excuſat, qod *præſumptionis* tamen nomine improbandum meritò, demonſtravimus) ingentem deniqe congeriem nugamentorum futilium & figmentorum impiorum è ſcriptis Rabbinicis coacervat, qæ partim *ſuperſtitionis*, partim *falſitatis*, *mendacitatis*, *in Chriſtum blaſphemiæ*, nomine damnat ipſe. de nomine *Jehovah* hoc duntaxat obiter habet, *ante Galatinum* non fuiſſe in uſu. Reliqos verò ut præteream, qos impræſentiarum ad manum non habeo: Mercerus & Cevallerius, (qicqid alibi habeant) *in Additamentis Pagnini Theſavro* interjectis, tantum ab eo abſunt, qod vocabuli hujus uſum damnant avt improbant, ut poſt mentem ſuam in hæc verba indicatam.

a *p.* 319. b *Præfat. ad Lectorem Tetragram. c.* 13. & 19. c *p.* 315.

tam, *Si litera* יהוה *legerentur* יהיה *efferendum erat, ſicut ſe Deus ad Moſem appellat* אהיה ſubjungunt ſtatim, *Verum hac in re ſuum cuique liberum judicium relinqendum eſt.* tum, ubi de *myſteriis, qa qamplurima in hoc nomine poſuiſſe Judaos*, monuerant, concludunt demum *à ſuperſtitione cavendum.* His ſi aſſenſus fuiſſet Vir Clariſſimus, nulla nobis cum ipſo in iſtis lis interceſſiſſet. Tremellius deniqe, & Schindlerus qem noviſſimo loco lavdat, nomen *Jehovah* uſurpant ipſi; ille *in verſione*, Druſio ipſo [a] atteſtante; iſte in *Lexico Pentaglotto, radic.* הוה *p.* 429. in interpretatione verborum Dei Exod. 3. 15. ita qam parum iſti de nomine *Jehovah* improbato, Viro Clariſſimo ſuffragentur, qorum nominibus iſtic abutitur, nonnulli ſaltem, liqidò ſatis comparet.

Alterum, qod cum Viro Clariſſimo aliis etiam perpendendum propoſuerim, hoc eſt. In Orationis ejuſdem, ſive *Diatriba* exordio, τὸ κρινόμενον, ſive ſtatum qæſtionis controverſæ conſtituendo, *Incumbit*, inqit, [b] *mihi probandum, Nomen Dei Tetragrammaton perperam efferri Jehova; melius eſſe, ſi per Adonaj proferatur, id qod duplici argumentorum genere à ſe iri* ait *demonſtratum.* 1. *totius Antiqitatis perpetuâ praxi ac conſvetudine. tum rationibus, primò ex Grammaticâ & lingva hujus proprietate, deinde ex hiſtoriâ petitis.*

Atqi primò, τὸ προκείμενον iſtud nevtrâ ex parte *Antiqitatis* veræ ac antiqiſſimæ *avtoritate* comprobavit. niſi ſi qis verſiones & interpretationes Judaicas, qas nec ipſe præſtare avſit, nec poſſit etiam, admiſerit. adverſus qas, qemadmodum adverſus Pontificios *Antiqitatem*, præ primaria, novellam nuperamqe crepantes, Septimianum in *Præſcript. adverſ. Haret.* illud regerimus. *Qod priùs traditum, Dominicum & verum; qod poſteriùs immiſſum extraneum & falſum.* imò, qod Druſius in hac cavſſâ ipſe, [c] *Vetuſtiſſimum qod eſt, veriſſimum.* Sed & qod Buxtorfius minor, nobis itidem in hac cavſſâ adverſus, [d] *Eam ſolam eſſe veram antiqitatem, qa prima: cætera omnia, etiam vetuſtiſſima, eſſe nova, ſi non ſint prima.* Ad *Antiqitatem* veram provocamus. ad eam, qam proxime poſſumus, accedere connitimur. *Antiqitatem* verò contra ſe facere, in eo qod hîc *melius eſſe* contendit, & *antiqitatis totius, teſtimonio atqe avtoritate, praxi ac conſvetudine, demonſtraturum* ſe pollicetur, ipſummet ſe agnoſcentem habemus. Ecqid enim aliud ſonant Viri Clariſſimi iſta in [d] *Epiſtolâ ad D. Volphium* de negotio hoc datâ & ab ipſo editâ? *Non puto veteres Hebræos ante tempora Captivitatis Babylonica, eâdem, qâ poſteriores Judæi, religione, vel, ſi mavis, ſuperſtitione, circa nominis illius pronunciationem fuiſſe illigatos, ut fas ſibi eſſe non crediderint nomen illud effari; imò fortè vulgaris & promiſcua fuit inter eos ejus pronunciatio.* Iſtud avtem temporis, qod ritum, qem tuetur iſtic, non antevertiſſe ipſe exiſtimat, qàm ab antiqitate primævâ ſit longè diſſitum ecqis non intelligat? *Antiqitatis* ergò præſcriptio hîc nulla; *demonſtrationis*, nec poſſibile, nedum probabile, firmamentum.

Tum de *Hiſtoriâ*, qam loqitur, ut nihil dicam, qæ aliuſmodi, qam qalis *Antiqitas* illa, eſſe non poteſt: E *Grammaticæ lingvæqe proprietate*, qî, qæſo, uſqam per totam, avt *Diatribam* illam, avt *Defenſionem* iſtam, vel probavit, (niſi ſi affirmare duntaxat, & identidem inculcare demonſtrationis loco habeatur) vel probare etiam conatus eſt, יהוה *Jehova perperam efferri*, ſive *per Adonaj meliùs efferri*? qod & *ex Grammaticæ regulis* poſſe *demonſtrari*, miror ego ſi qi unqam potuerit perſvaderi.

Avdiat interim Vir Clariſſimus Sixtinum Amamam, non noſtrarum qidem partium in hac controverſiâ hominem, ſed qi in eâ modeſtiùs & moderatiùs longè, qam avt Druſius avt ipſe, licet iniqiùs etiam pavlò qandoqe, dum Druſio Præceptori ſuo addictior, ſe gerit. *Is diſputationis* de hoc ſubjecto *Theſin* 66. his verbis clavdit. *Aliud eſt dicere* poteſt legi; *aliud*, debet legi. *Certè ſi ipſam vocem* יהוה *nudè poſitam conſideras, nec vocalium, nec conſonarum numerus, nec ulla Grammaticorum regula iſti lectioni* Jehovah *adverſatur; nec enim novum eſt, Jod Heemanthicum per ſcheva efferri; nec inſolens eſt, nomen proprium maſculini generis in* ה *definere; ecce enim exemplum in* יהודה Jehudah.

Cæterum utrum geminâ illâ Argumentorum acie, qâ inſtructum ſe prædicat, utrunqe hoc, qod *demonſtrandum* ſuſceperat, præſtandumqe ſibi *incumbere* agnoverat, vel in ſcripto priore, vel in præſente, vel in utroqe etiam junctim præſtiterit, (qod & nî fecerit idqe *claris atqe apertis rationibus*, qales in hoc negotio exigit [a] ipſe, cavſſâ, qam tuetur ipſo etiam arbitrante, conciderit neceſſe eſt) ſed & an *ſolidæ Demonſtrationis*, qo *Diſſertationem* ſuam in *Oratione* illâ habitam titulo [b] inſignivit, nomen ea mereatur, ipſe Lectori cordato, nec partibus addicto, cuivis, ex eis, qæ utrinqe iſtic & illic dicta & diſceptata ſunt, ſtatuendum relinqo.

a *Tetragram. c.* 17. & *ad c.* 12. b *p.* 314. 315. c *Præfat. ad Lect.* d *Exercit. de Cœn. Dom.* §. 4. e *p.* 738.

a *p.* 737. b *p.* 313.

FINIS.

F DE

DE

BAPTISMATIS INFANTILIS

VI ET EFFICACIA

DISCEPTATIO,

Privatim habita,

Inter Virum Celeberrimum

Dnum SAMUELEM WARDUM,

Theologiæ Sacræ DOCTOREM, ejuſdémque in Academiâ *Cantabrigienſi* PROFESSOREM,

ET

THOMAM GATAKERUM,

Th. S. B. Eccleſiæque *Londinum* propter *Rotherhithienſis* PASTOREM.

Ea qibus partibus conſtet, pagina averſa ſigillatim indicabit.

Exhibentur iſtic, uno qaſi faſciculo comprehenſa & colligata,

I.

D^ni D^ris SAMUELIS WARDI
Theſis,

II.

THOMÆ GATAKERI
ad eandem Exceptiones,

III.

D^ni SAMUELIS WARDI
ad eas Reſponſio,

IV.

THOMÆ GATAKERI
ad hanc Replicatio.

LECTORI PIO,

ΚΑΙ

ΦΙΛΑΛΗΘΕΙ

Salutem in CHRISTO.

NOli, qæſo, gravatim ferre, qod ad limen, ſive in veſtibulo, præter moris boni uſum, te pavliſper detineo; dum ſcripti hujuſce, qod apud me ultra annos jam viginti delituit, in publicum tandem extrudendi rationem tibi redditum eo. Interceſſerat antiqitus inter me Virumqe celeberrimum *D. Samuelem Wardum* neceſſitudo ac familiaritas mutua; coætanei ferè cum eſſemus, & per ſtudii Theologici tyrocinia prima, in Academiâ eadem Cantabrigienſi, licèt Collegiis diſcreti, conveniendi invicem occaſiones freqentes ſatis haberemus. Avctior ea arctiorqe facta eſt, poſtqam ad Collegii illius præfecturam eſt evectus, in qo Socius ipſe pridem extiteram. Illud, dum filii occaſione, qi ſtudiis ibidem operam navabat, inviſo, qum Virum amiciſſimum conveniſſem, de *Theſi* ſuâ, qam jam typis excuſam & emiſſam video, verba mecum habuit, eamqe aſſidenti integram perlegit ipſe. Senſum avtem de eâ meum ſciſcitanti, cum mihi nondum liqere, liberè profiterer; rogabat, ut per otium cogitationem de eâ ſeriam ulteriùs inſtituerem, & qod viſum foret, ſcripto ſibi ſignificarem. Eo inſuper fine *Theſeos* ſuæ exemplar, per filium, cui deſcribendum tradiderat, ad me tranſmittendum procurabat. Qin & per filii Tutorem *D. Richardum Dugardum*, cujus adhuc penes me literas habeo, ne officii id detrectarem, cum cunctantiorem animadverteret, perurgebat. *Theſin* itaqe cum impulſione iſtiuſmodi acceptam, ubi diligentiùs pavlò excuſſeram, *Exceptiones*, ſive *Animadverſiones* qaſdam ſubitaneas qidem illas ac tumultariè congeſtas, cum ultra privatos parietes nunqam prodituras ſperabam, qas ſub *Cenſuræ* titulo nunc proſtare comperio, ad Virum Clariſſimum unà cum literis retuleram; in qibus veniam præfatus ſum, qod onus iſtiuſmodi, ipſo licet perpellente, alioqi vix avſurus, in me ſuſcepiſſem. Eas is gratanter accipere ſe per literas Februarii 23. 1629. ad me datas his verbis reſpondit: *Animadverſiones tuas* ſolutas (**looſe** ipſe nuncupaveram) *ego non reputo. Verum opportunitatem, qam reverâ ex qo acceperim nondum habeo, habiturum ſpero conſideratiùs perluſtrandi; idqe animo veritati cedere parato.* Anno interim elapſo, ad *Exceptiones* meas *Reſponſionem*, qam & in publicum nunc prodiiſſe video, ad me tranſmiſit, cum *Cenſuræ* titulo meis præfixo; de qo apud ipſum per literas conqeſtus ſum, offenſionem utiqe aliqam apud eum, qem tanti ſemper habueram, utpote qi in eo cenſuram agere virgulamqe cenſoriam arripuiſſe exiſtimarer, ex opere iſtoc ſuſcepto contraxiſſe ſubveritus. Ad qas ille ingenii Vir candidiſſimi, qo offenſionis ſuſpicionem omnem amoliretur, in ſuis Martii 2. 1630.

iſta regeſſit; *Nihil cavſſæ eſt cur hac de re anxius exiſtas. id qod egiſti, & me poſcente, nec abſqe lubentiâ meâ geſtum eſt. anſamqe præbuit in dogma iſtud accuratiùs pavlò qam feceram inqirendi. Qamvis avtem* Cenſuræ *vocabulum uſurpem, velim tamen illud in acceptione molliſſimâ ſumi; neqe enim aliter ipſe ſumpſeram. Animadverſiones vero tuæ (pro certo habeas) tam mihi gratæ futuræ ſunt, qam & approbatio foret; cum ad veritatem eruendam inſtitui, ſemper perſvaſum habeam.* De nonnullis ſimul monuit, qæ in *Theſi* ſuâ, vel interſerenda vel expungenda etiam ex ſecundis cogitationibus poſtulabat; de qibus ſuis in locis dicetur. His ego receptis, Viriqe Præſtantiſſimi candore ac moderatione perſpectis, aliqantulum denuò recreatus, ulteriuſqe animatus, ad *Replicationem* concinnandam me protinus accingebam. Cumqe Virum Clariſſimum *Scriptorum* tum antiqorum, tum & recentiorum *teſtimonia* in *Reſponſionis* ſuæ firmamentum adſciviſſe animadverterem; eadem & mihi in hoc negotio methodo inſiſtendi neceſſitatem juſtam incumbere avtumabam: eoqe id magis, ne ſolitarius incedere, & in congreſſu tam impari cum notæ tam meritò inſignis Viro, ingenii proprii priviqe vireculis nudis fretus, in certamen temerè nimis deſcendiſſe cenſerer. Hanc ubi confectam ad Virum Clariſſimum dederam, is per literas accepiſſe agnito; *otium* adjecit *impræſentiarum non ſuppetere ſcriptum illud alterum priore multo jam prolixius factum evolvendi: facturum (Deo favente) qamprimùm facultas data foret: interim ſpem alere ſe, futurum, ut ex Reverendi Epiſcopi ad ſe datâ* (qam per filium exſcriptam ante communicaverat) *Epiſtolâ ſerio perlectâ ſeduloqe perpenſâ, de eis ſatisfieret, in qibus adhuc hæſitarem.* Qum avtem ad *Replicationem* meam nihil amplius deinceps repoſitum daret, diſceptatio noſtra non eſt ulteriùs protracta. Mihi intereà cum *Reverendi Epiſcopi Epiſtola*, & ſæpius relecta & accuratiùs penſitata, nihil minùs, qam qod Vir Clariſſimus ſperabat, effectum dediſſet; viſum eſt à capite ad calcem artuatim an articulatim diſſectam, diſqiſitioni atqe examini juſto ſubjicere; in qod etiam tempus operamqe, otium nactus, impendi. Scriptum verò utrunqe, & hoc & illud, cum negotium hoc privatim inter nos agitatum fuiſſet, apud me, ne foras emanarent, continui. Qin poſtqam Viro Doctiſſimo *D^no Ruddo* qi in *D. Wardi* vicinià gregem dominicum paſcebat, ea qæ inter nos agitata fuerant, ex familiarium qorundam relatione à Viro Clariſſimo communicata reſciveram; vix uni & alteri idem à me flagitantibus hactenùs duntaxat annueram, ut utrinqe diſceptatorum capita qædam indicarem, nec ulteriùs eo ſuperſtite unqam proceſſeram. Ab illius obitu, è *Theologis illis* qi in *Conventu* publico à Regni Proceribus evocati conſederant, uni, uniqe ſoli, cujus judicium plurimi faciebam, evolvendum cenſendumqe tradidi. Is ut ederem, inſtigabat, ſed in formam contractiorem redactum, cum Teſtimoniorum numeroſitas prolixitatem peperiſſet qæ Lectori tædium procreatura videbatur. urgebant idem & qibus ratione aliqâ res inter nos agitata innotuerat. Mihi aliter viſum; cum controverſiam eam jam ſopitam ἀναζωπυρεῖν, ætate præſertim iſtâ, qâ *Baptiſmus Infantilis* à Sectariis novellis molimine tanto oppugnatur, ex uſu nevtiqam fore exiſtimarem. Proinde in ſcriniis privatis concluſum diſtinere, qam in publicum emittere, ſatius & conſultius ducebam. In hoc propoſito perſiſtenti, rumor en avres perculit, prodiiſſe typis excuſa de ſubjecto hoc *D. Wardi* ac *D. Davenantii* nonnulla. Id itaqe negotii genero meo erudito *D. Fr. Taylero*, qi apud me tunc temporis agebat, dedi, ut codicem in qo ea haberentur, mihi qamprimum compararet. Is per officinas fruſtra ſcrutatus, nihil inventum renunciabat. Ab illius verò diſceſſu contigit, ut familiaris meus qidam Vir doctus in *D. Baxteri de Baptiſmo Infantili* ſcriptum qoddam incidiſſe ſe moneret, in qo is ab alterâ ſe parte Anabaptiſtis, qi eum penitùs tollunt, opponit; ab alterâ verò *Bedfordo* cuidam, qi efficaciam eidem nimiam,

miam, uti ipſi videbatur, attribuit. Ego protinus, cum *D. Baxterum* illum, licet de facie ignotum, ex eis tamen ipſius qæ jam videram ſcriptis, & eruditionis & pietatis nomine inſignem admodum haberem, cum amico agebam, ut ipſius operâ ſcriptum utrunqe obtinerem: qod & ab illo havd ità multò poſt eſt præſtitum. Ita libri Bedfordiani compos factus, deprehendi ſtatim *Exceptiones*, an *Animadverſiones* illas in *D. Wardi Theſin* ad ipſum à me datas, ſub *Cenſuræ* titulo, qem Vir Præclariſſimus ipſe reverâ præfixerat, me inſcio prorſus, evulgatas. Eas itaqe unâ cum Viri Præſtantiſſimi ad eaſdem *Reſponſione* qum in publicum jam erupiſſe conſpicarer, officii mei eſſe ratus ſum, ne veritatis patrocinio deeſſe meritò cenſerer, *Replicationem* hanc, qæ tamdiu apud me in tenebris hactenùs delituerat, in lucem clariorem emittere. Qo avtem controverſiæ totius ſtatus dilucidiùs ſe proderet, & diſceptationis utrinqe habitæ ſeries clariùs compareret, nec Lector ſtudioſus qicqam deſideraret, qod alibi qærendo, moleſtiam minùs neceſſariam, fruſtraneam etiam forſan, ubi codex alter non habebatur, ſubire cogeretur; viſum eſt *Theſi* ipſâ in particulas diſcerptâ, & cum particulis illis *Exceptionibus*, *Reſponſione* & *Replicatione* in unum qaſi σύσημα ſucceſſivè coagmentatis ſibiqe invicem interſitis, diſſertationem integram per membra ſingula filo perpetuo ſimul contextam exhibere. Numeros qos Vir Clariſſimus adſcripſerat, ideò retinui, qia ad eoſdem ipſe ſe ſæpe rejecerat. Sectiones tamen, qas ex uſu magis fore opinabar, adjeci, qia numeri illi havd commodè ſatis diſtincti videbantur. *Teſtimonia* nonnulla, amicorum conſulta ſecutus, vel decurtavi vel reſecui, ubi luxuriari forſitan exiſtimarentur. nec deerunt fortean, qi reciſionis falcem non ulteriùs adhibitam conqerantur. Sed noſtrorum conſenſum unanimem indicari eo neceſſarium magis ducebatur, qia eorum toties avtoritate hac in cavſſâ urgemur & premimur. Iſta verò, qaliacunqe fuerint, ſi ad *veritatem* in hoc *Dogmate*, vel explicandam, vel illuſtrandam, vel firmandam contuliſſe qicqam intellexerim, fieri poterit, ut qas ad Viri Illuſtriſſimi *D. D*ris *Davenantii Propoſitiones novellas* (ita nuncupo, qia novâ methodo, notionibuſqe ante, credo, inavditis, rem gerit) penes me habeo, *Exceptiones* juris publici facere (venerabilibus Symmyſtis meis, qorum fidem judiciumqe compertum habeo, id conſilii probantibus) his qæ nunc edo ſuccenturiaturas, non ſim gravaturus. Deus Opt. Max. nos ſuoſqe omnes in *fide veritateqe Evangelicâ* intra terminos in *Verbo* ſuo *Scripto* defixos contineat, in eademqe indies ampliùs confirmet. Votum hoc juge aſſiduumqe

Tui in Domino communi conſervi
immeriti emeritiqe

THOMÆ GATAKERI.

D. S A-

D. SAMUELIS WARDI THESIS.

Omnes baptizati Infantes ſine dubio juſtificantur.

SECTIO I.

QÆritur in præſenti de effectu qodam Baptiſmi in parvulis; ſcilicet an hunc effectum ſine dubio habeat in parvulis, ut valeat ad peccati originalis reatus ſolutionem.

Num. 1. *&* 2.

Ubi primò aſſerimus, Certum eſſe, Chriſtum Sacramentum Baptiſmi inſtituiſſe in remedium originalis peccati, & ad reatus ejuſdem veram ſolutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 1.

Qod pro certo aſſeritur, *Chriſtum Sacramentum Baptiſmi inſtituiſſe in remedium originalis peccati, & ad reatus ejuſdem ſolutionem*;

1. De ſenſu qæro, qo id vel dicatur, vel dici qeat. Siqidem primo *remedium* propriè loqendo id dicitur, qod adverſus morbum, & ad eundem vel coercendum, vel tollendum adhibetur. Morbus avtem originalis peccati, non juſtificatione, ſed ſanctificatione duntaxat tollitur. At ſanctitatem in Baptiſmo dari *Theſis* ipſa non affirmat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Etſi remedium *ſtrictè ſumptum ſit remedium alicujus morbi, tamen* remedium *etiam illud dici poteſt, qod malum qodvis tollit; ſive illud fuerit culpæ, ſive pœnæ, ſive etiam obligationis ad pœnam, qæ reatus dicitur. Sic Theologi dicunt, Chriſtum veniſſe* in remedium peccati, *tam reatum per ſatisfactionem in cruce, qam culpam per gratiam ſanantem tollendo. Sic Avguſtinus* de peccat. merit. & remiſſ. lib. 2. cap. 3. Tales itaqe nos Dominus futuros [*peccatores*] prævidens, qædam ſalubria remedia contra reatum & maculam peccatorum, etiam poſt Baptiſmum dare ac valere dignatus eſt, opera ſcilicet miſericordiæ. *Baptiſmus ergò juxta Avguſtinum, inter ſalubria remedia contra reatum & vincula peccatorum recenſendus eſt.* Et lib. 3. cap. 4. *ait*, Parvulos--per medicinam Sacramentorum poſſe à peccati peſte ſanari. *Idem eſt Sacramentum Baptiſmatis dici* medicinam *&* remedium. *Sic* Hypognoſt. 5. *Sed & videndus Tertullianus* lib. de Bapt. c. 5. *ſub finem. Fulgentius* de Verit. Prædeſtin. lib. 1. Deus parvulo vitale noluit largiri remedium. *Avtor* de Spir. & animâ, (falſò enim Avguſtino aſſcribitur) *ſæpius Baptiſmum* remedium, *&* remedium ſalutare *appellat*; *etiam*, qod vinculum reatus ſolvit, & expiat peccatum originale. cap. 41. 42. *Beda*, Homil. de Circumciſ. Dom, *ſic habet*; Maſculus, cujus præputii caro circumciſa non fuerit, --- qia pactum vitæ in Paradiſo hominibus mandatum Adam prævaricante tranſgreſſus eſt, in qo omnes peccaverunt, peribit de cœtu Sanctorum, ſi non ei fuerit remedio ſalutari ſubventum. Utraqe ergò purificatio, & Circumciſionis in Lege, & in Evangelio Baptiſmatis, tollendæ prævaricationis primæ gratiâ poſita eſt. *Hîc Beda vult Circumciſionem in Vet. Teſtamento fuiſſe remedium ſalutare inſtitutum ad tollendum reatum prævaricationis primæ; ſimiliter & Baptiſmum in N. Teſtamento. Hoc ſenſu* vox remedii *ſumitur apud Bernardum*, Epiſt. 77. *Hugonem de S. Vict. Lombardum, & paſſim apud Scholaſticos. Atqe hoc ſenſu rectè dixi Sacramentum inſtitutum fuiſſe in remedium originalis peccati, qatenus ejus reatum tollit.*

Sed nec inficias eo Baptiſmum in remedium ipſius morbi ordinatum eſſe. Sed non neceſſe habui, ut de remedio eo ſenſu qicqam dicerem, cum Theſis *ad alterum ſenſum avocaret.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

In remedium, &, *ad ſolutionem*, exiſtimaveram duo à ſe invicem diſtincta deſignare potuiſſe: præſertim, cum tanqam duo diſtinctionis ejuſdem membra à ſe invicem diſcreta proponi viderentur. Itaqe qo ſenſum animi tui explicatiùs expoſitum haberem, præſcriptionem eam adhibui. Qanqam nec efficax ſatis adverſus malum illud innatum *remedium* videatur, qod non *vitium* ipſum unâ cum reatu amoveat. Verùm rectè Whitakerus *de Bapt. qæſt.* 4. *c.* 3. *ad* 5um, *Remedium eſt Chriſtus, non Baptiſmus.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 2.

Solutio reatus vera, niſi ex pretio juſto repræſentato non videtur haberi; qæ in Baptiſmo ipſo non intervenit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

In Baptiſmo eſt pretii juſti, ſangvinis Chriſti repræſentatio, oblatio, exhibitio & applicatio ex parte Dei, cum abluitur baptizatus: ac in parvulis (qibus originalis reatus nondum eſt remiſſus) cum nullum impedimentum ex parte ſuſcipientis interveniat, Spiritu adjuvante, applicatio ejuſdem

dem meriti fit ex ordinatione divinâ ad veram reatus originalis ſolutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nuſqam reperio in ſacrâ paginâ, Sacramenta eſſe eo fine inſtituta, ut meritum illud nondum apprehenſum applicarent, ſed ut applicatum vel applicandum obſignarent.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

At contra: 1. *Omnis parvulus in peccato conceptus & natus eſt* [*ordinariè*] *qod de ſeſe fatetur David*; *Pſal.* 51. 7. *ex immundo ſemine*; *Job.* 4. 4. *filius iræ*; *Eph.* 2. 3. (*i. e.*) *reatu originali implicatus.*

At parvulo hujuſmodi, ubi Sacramento Baptiſmatis initiatus fuerit, promiſſio fit remiſſionis peccatorum. Act. 2. 38. 39. Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum — vobis enim & liberis veſtris facta eſt promiſſio. (*remiſſionis ſcilicet peccatorum*) *Ubi ſemini Iſraëlitarum baptizato promiſſio fit remiſſionis peccatorum*; *& ſemini piorum circumciſo protectionis ſingularis, ſub qâ continetur promiſſio remiſſionis peccatorum*, *Gen.* 17. 7. Ero Deus tuus & ſeminis tui. *& v.* 10. Hoc eſt fœdus meum inter me & te & ſemen tuum; Circumcidetur in vobis omnis maſculus.

Ergò Sacramentum initiationis offert, porrigit, exhibet, & applicat ex parte Dei rem ipſam promiſſam, ſcilicet remiſſionem originalis reatus, juxta promiſſionem divinam, anteà non applicatam. ſuſcipiens avtem parvulus nihil opponit, qin ſuſceptivus eſt, & ſuſcipit rem ipſam exhibitam & applicatam.

Ergò Sacramentum ipſum meritum Chriſti nondum apprehenſum, abſqe qo nulla facta eſt aliqando remiſſio peccatorum, ita exhibet & applicat, ut reipſâ ejuſmodi parvulis ordinariè applicetur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Adverſus meum iſtud varia proponuntur Argumenta; qæ ſigillatim ordine ſuo diſcutientur.

Argumentum primum à Sacramentis initiatoriis deductum, ſic videtur formari:

Ubi ex parte Dei exhibetur atqe applicatur Chriſti ſangvis, ad veram peccatorum reatus ſolutionem, nec ullum ex parte ſuſcipientis intervenit impedimentum, ibi vera reatus ſolutio exiſtit.

At in Sacramentis initiatoriis, Baptiſmo utiqe & Circumciſione ſangvis Chriſti, tanqam juſtum pretium, ad veram peccatorum reatus ſolutionem, ex parte Dei, qi eam dare promiſit, Act. 2. 38. 39. *& Gen.* 17. 7. 10.. *exhibetur & applicatur*; *nec ullum ex infantis baptizati avt circumciſi parte intervenit impedimentum.*

Ergò in talium baptiſmo ac circumciſione vera ſolutio reatus exiſtit.

Propoſitionem qod attinet, ego certè in ſe ſimpliciter conſideratam, veriſſimam & certiſſimam eſſe, libens conceſſerim, etiamſi exceptio illa, de *impedimento non interveniente* abeſſet. Nuſqam enim ex Dei parte reipſâ exhiberi atqe applicari cuiqam Chriſti ſangvinem exiſtimo; qin reverâ reatus ſolutio neceſſariò conſeqatur. cum ſangvis ille divinitùs applicatus, tollat neceſſariò qicqid impedimenti poſſit intercedere, qo minùs efficax evadat. Thomas Bradwardinus, *de cavſſ. Dei*, *l.* 2. *c.* 32. *in coroll. Dices, qod Deus offert cuilibet gratiam, & qidam non ponunt obicem gratiæ, ſed potius eum tollunt, & ideò accipiunt gratiam eis oblatam, alii ponunt eum poſitivè, non tollunt, qare ipſi neqaqam eam accipiunt. Sed qicqid obex dicatur, nullus poteſt hunc obicem tollere niſi Deus; & ſi ipſe eum voluerit tollere, irreſiſtibiliter tollitur.*

2. Exceptionem illam qod attinet, dogma illud Scholaſticum reſpicere videtur, qo *Sacramenta* aſſeruntur *ex opere operato vim ſuam exerere & exercere, ubi obex non ponitur.* De qo etiam rigidè forſan ſatis Reverendus Epiſcopus Robertus Sariſburienſis, *adverſ. Thomſon. diatrib. c.* 7. *Neſcio qâ fronte, tanqam Catholicæ fidei dogma, proponitur, Papiſticum illud Scholaſticorum pronunciatum, qod operis operati fundamentum eſt, Sacramenta ſemper conferre ſuum effectum non ponenti obicem.* Et Calvinus, *Inſtitut. l.* 4. *c.* 14. §. 14. *Scholaſticæ Scholæ tradiderunt, Sacramenta Novæ Legis juſtificare & conferre gratiam, modò non ponamus obicem peccati mortalis. Qæ ſententia dici non poteſt, qam ſit exitialis & peſtilens, planè certè diabolica eſt. nam dum juſtitiam citra fidem pollicetur, animas in exitium præcipites agit.* Nec multò mitiùs Whitakerus noſter; qanqam & ipſe, *de Sacram. q.* 4. *c.* 1. *monſtrum dogmatis* appellat; *nuperum Scholaſticorum inventum, priſcæ olim Eccleſiæ inavditum, qod non tam verborum, qam ſententiæ ipſius ſolœciſmum contineat intolerabilem.* Ego tamen de axiomate ipſo nolim contendere, ſi *Sacramentorum effectus* is tantum intelligatur, ad qem à Deo inſtituta ſint, *obexqe* ſenſu latiuſculo accipiatur, pro eo omni, qicqid tandem fuerit, qod effectum illum ſuum qo minùs ſortiatur Sacramentum, impedimento eſſe poſſit.

2. Aſſumptionis membra, & firmamenta, qod attinet.

1. Nego conſtare, *in Baptiſmi ritu percipiendo Chriſti ſangvinem exhiberi atqe applicari ſemper ex parte Dei ad veram peccatorum reatus ſolutionem.* Danæus *adverſ. Bellarm. de Bapt. c.* 4. *rat.* 4. *Fallitur qi putat applicationem ipſam Chriſti & ejus beneficiorum fieri per ſignum aqæ qod illius tantùm applicationis eſt obſignatio.* Nec aliter ſumendum, qod Bucanus, *in Inſtitut. Theolog. loc.* 23. *qæſt.* 24. *Qomodò nobis applicatur Paſſio Chriſti? Verbo, Fide, & Sacramentis. Verbo enim qaſi manu Dei, offertur: Fide, veluti manu hominis, accipitur: Sacramentis obſignatur.*

Negationis ratio, partim ex eis, qæ ad propoſitionem primo loco reſponſa ſunt, partim hinc conſtare poterit; qod eis, qorum priùs ſunt remiſſa peccata, qam ad Sacramentum hoc acceſſerint, non poſſit propriè loqendo dici in Baptiſmo applicari ſangvis ille ad ſolutionem, qæ nondum ſit, conſeqendam; ſed intinctionem tantùm fieri ad ſolutionem, qæ jam collata ſit, obſignandam.

Adjicere libet illud Calvini, ex *Inſtitut. l.* 4. *c.* 14. §. 14. *Rurſum admonendi ſumus, ut iſti vim Sacramentorum enervant, uſumqe prorſus evertunt; ita ab adverſâ parte ſtare alios qi arcanas neſcio qas virtutes Sacramentis affingunt, qæ nuſqam illis à Deo inſitæ leguntur.* Tum, ubi de axiomate illo diſſeruerat, *Ex qo*, inqit, *conficitur, non pendere ex Sacramenti perceptione ſalutis fiduciam, acſi juſtificatio illic ſita foret, qam in uno Chriſto repoſitam, nihilo minùs Evangelii prædicatione, qàm Sacramenti obſignatione nobis communicari ſcimus, ac ſine hac poſſe in ſolidum conſtare.* Et *ibidem* §. 17. *Qamobrem fixum maneat, non eſſe alias Sacramentorum, qàm Verbi Dei partes; qæ ſunt offerre nobis & proponere Chriſtum, & in eo cœleſtis gratiæ theſavros: nihil avtem conferunt avt proſunt, niſi fide accepta. — Cavendum præterea ne in errorem hujus affinem nos abducant, qæ ad amplificandam Sacramentorum dignitatem pavlò magnificentiùs à Veteribus ſcripta ſunt; ut ſcilicet arbitremur, latentem aliqam virtutem Sacramentis adnexam affixamqe eſſe, qæ ipſa per ſe Spiritus Sancti gratias nobis conferat, qemadmodum vinum in cratere propinatur: qum hoc tantùm illis divinitùs injunctum ſit munus, teſtificari nobis ac ſancire Dei in nos benevolentiam; nec ulteriùs proficiant, niſi acceſſerit Spiritus Sanctus, qi mentes & corda noſtra aperiat, noſqe hujus teſtimonii capaces reddat. Sacramenta enim id ſunt nobis à Deo, qod ab hominibus rerum lætarum nuncii, vel arrha in pactis ſanciendis; utpote qæ non à ſe qidem largiantur aliqid gratiæ, ſed renuncient & oſtendant, qæ divina largitate nobis data ſunt.* Qibus paria ferè Petrus Martyr, qi *ad Rom.* 4. *pag.* 124. ubi de *Obice* diſſeruerat, *Hoc fixum & conſtitutum maneat oportet, nihil Sacramentis plus concedendum eſſe, qod ad ſalutem faciat, qàm Verbo Dei.* Idemqe *ad Rom.* 11. *Prorſus negamus, ulla Sacramenta conferre gratiam. offerunt qidem eam illa; ſed in ſignificatione, nam in Sacramentis, & verbis, & viſibilibus*

ſignis proponitur nobis promiſſio Dei per Chriſtum facta: qam ſi fide apprehendimus, & gratiam conſeqimur majorem, qam ea fuit, qam ante habuimus, & donum, qod fide complexi fuimus, ſigillo Sacramentorum obſignamus. Whitakerus etiam, *de Sacram. q. 4. c. 2.* adverſ. Bellarm. contendit, *eodem modo operari Verbum & Sacramenta.* Atqi nec Verbum ipſum eſt eo fine inſtitutum, ut merâ prolatione, Abſolutionis Papiſticæ ritu, peccata remittat, eiſdemve remittendis Chriſti ſangvinem applicet; ſed ut corda nobis Spiritu cooperante renovet, fidemqe in nobis producat, qæ Chriſti ſangvinem ad remiſſionem peccatorum apprehendat, eamqe nobis eâ ratione, vel apprehenſam, vel apprehendendam ſaltem confirmet. ut nec illud ipſum Sacramentum ullum efficiat, nec obſignet etiam, niſi tum demum ratum futurum, cum Spiritus Sancti operâ corda nobis fuerint immutata, cujus operatio ejuſmodi in parvulis ad Baptiſmi momentum non videtur reſtringenda. Qin & Danæus, *adv. Bell. tom. 2. l. 2. c. 4.* prope fin. *Chriſtus fide à nobis apprehenſus juſtificat; non avtem fides ipſa noſtra. nam illa Chriſtum duntaxat (noſtram juſtitiam, noſtrumqe juſtificatorem, Rom. 4. 25. 1 Cor. 1. 30.) nobis applicat. non avtem cavſſat & efficit in nobis juſtitiam. tanto minùs igitur eam, avt gratias Dei ſpirituales, in nobis efficiunt Sacramenta, qæ non ſunt immediata, ſed mediata, non proxima, ſed remota Chriſti nobis applicandi & applicati ſigna. Verùm fides eſt & immediatum & proximum Chriſtum percipiendi Chriſtoqe fruendi medium, organum & inſtrumentum.* Qi idem videndus & *ibidem ad c. 3. arg. 2.* qod infra exhibebitur. Idem inſuper *ibidem c. 4. p. 324. Baptiſmatis aqa, neqe ut cavſſa efficiens, neqe ut inſtrumentalis reqiritur, ſed duntaxat ut vbſignatorium ſigillum.* Zvinglius deniqe diſertiſſimè, *declar. de pecc. orig. pag. 121. Vitium originale ſolo Chriſti ſangvine tollitur: & lavacro Baptiſmi tolli neqit.* Et mox; *Baptiſmi lavacro nullum peccatum tollitur.* propriè ſcilicet loqendo.

2. Qod *nullum ex Infantis parte impedimentum intervenire* dicitur; certè qo minùs effectum, qoad parvulos à Deo deſtinatum, ſortiatur Sacramentum, nullum planè intervenit.

Verùm *reatus ſolutionem* qod attinet;

1. Qo minùs *reatus ſolutio* obtineatur, ſi Chriſti ſangvinem baptizato cuiqam, ſive non baptizato, parvulo an adulto applicare Deus dignatus fuerit, impedimentum nullum poterit intervenire.

2. Qo minùs externi Baptiſmi vi obtineatur *reatus ſolutio*, gratiaqe illa, qam illi conferri opinantur, ubi obex non intervenit; mitto dicere cum Calvino, *in Antidot. Conc. Trident. ſeſſ. 7. can. de Sacr. Qaſi verò non ipſa per ſe ſatis magnum obſtaculum ſit infidelitas.* Videtur nonnihil eſſe, qod Walæus, *de Bapt. theſ. 26. Externa hæc ſigna gratiam conferre volunt ex opere operato, i. e. ex ipſâ vi actionis externæ, modò non ponatur obex mortalis peccati. qæ reſtrictio, vel ex ipſorum hypotheſi, ineptè ponitur; qia & infantes ante qam ſunt regeniti, peccato mortali omnes ſunt obnoxii, & adulti nondum regeniti, neceſſariò adhuc ſub peccati regno ſunt; niſi dicant, avt peccatum originale, avt peccati regnum in homine, mortale non eſſe, contra principia ſua.* Reverendus Epiſcopus Gregorius Derenſis *de perſev. c. 12. §. 5. Docent & ipſi Pontificii Sacramenta gratiam non conferre, in reatu mortalis peccati ad Sacramentum percipiendum accedenti, vel ut ipſi loquuntur, ponenti obicem mortalis peccati. Sed omnes qi ad Baptiſmum accedunt percipiendum rei tenentur, niſi priùs fuerint juſtificati, mortalis peccati; nec adulti tantummodò qi originali peccato tranſgreſſiones perſonales ſuas adjecerunt; ſed infantes etiam qi præterqam qod originalis vitii reſpectu ſunt naturâ in peccato mortali, etiam tranſgreſſionis illius Adami graviſſima rei tenentur; qod peccatum proculdubio erat mortale.*

3. De *Sacramentis initiatoriis*, deqe *promiſſione divina* eis annexâ, qod aſſeritur, probatum itur,

1. De *Baptiſmo*, tum de *Circumciſione.*

De Baptiſmo, *remiſſionem reatus originalis parvulo baptizato promitti*, probatio ducitur, ex Act. 2. 38. 39.

Verùm 1. de Infantibus baptizandis nihil qicqam eo loci reperitur.

2. Qod jubentur, *reſipiſcere & baptizari in remiſſionem peccatorum*, geminum eſt prorſus illi Domini Chriſti enunciato, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalutem conſecuturus eſt.* Marc. 16. 16. Et credenti ſiqidem & reſipiſcenti remiſſa ſunt, priuſqam ad lavacrum acceſſerit, peccata; ut λυτρὸν illud ſalutare reatus remiſſionem priùs exhibitam obſignet, non ſangvinem Chriſti eo fine applicet, qo ſolutio, jam habita, conferatur. Sclaterus noſter, in Rom. 2. 25. *Locorum Act. 2. 38. & 22. 26. ſenſus hic eſt recipiendum Baptiſmum, tanqam ſigillum, in venia certitudinem ampliorem. An non enim Judæi crediderant, & Pavlus reſipuerat, priuſqam baptizarentur? Qis avtem neſcit ad credentes veréqe reſipiſcentes remiſſionem ex promiſſione divina pertinere? Qarè ergò ſunt baptizandi? ad confirmationem ampliorem, dum Sacramentum accipiunt, tanqam teſtimonium reconciliationis ſuæ cum Deo.* Calvinus, in Act. 2. *Tametſi in contextu verborum Baptiſmus remiſſionem peccatorum hîc præcedit, ordine tamen ſeqitur; qia nihil aliud eſt qam bonorum qæ per Chriſtum conſeqimur, obſignatio, ut in Conſcientiis noſtris rata ſint. Qia avtem Baptiſmus ſigillum eſt, qo Deus hoc nobis confirmat; adeoqe arrha & pignus adoptionis noſtræ, meritò dari in remiſſionem peccatorum dicitur.* Qæ Calvini verba ubi recitaverat Chamierus; *Panſtrat. tom. 4. lib. 2. c. 3. §. 17. Sic*, inqit, *Calvinus. & cur non ex vera perpetuaqe natura Baptiſmi, hæc interpretaretur Apoſtoli verba, qæ Papiſtæ ſua freti avdacia torqent alio?* Piſcator, *in Act. 2.* Εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. *i. e. in teſtimonium remiſſionis peccatorum ut habeatur ſcilicet teſtimonium divinum, qod Deus vobis remiſerit peccata propter Chriſtum, in qem creditis. Metonymia ſubjecti. non avtem ad conſeqendam remiſſionem peccatorum per hoc medium ſive inſtrumentum.* Et mox: *Non eodem modo exponenda ſunt hæc verba*, in remiſſionem peccatorum, *in verbis Apoſtoli*, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum, *qo in verbis Domini*, Hic eſt ſangvis meus, qi pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum. *nam ſatis eſt utrobiqe notari finem præpoſitione eis. at interim certum eſt, alium eſſe finem effuſionis ſangvinis Chriſti; alium verò Baptiſmi cæterorumqe Sacramentorum. nam ſangvis qidem Chriſti effuſus eſt ad remiſſionem peccatorum promerendam; at Sacramenta inſtituta ſunt, ad meritum illud nobis teſtificandum, atqe ita fidem noſtram confirmandam.* Malcolmus, *in Act. 2.* Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum, *i. e. accipite Baptiſmum, ſignum remiſſionis peccatorum, ſigillum etiam electis in ſangvine Chriſti.* Petrus deniqe Martyr, *in ad Rom. 11. de Juſtificat. pag. 608. De Sacramentis non ſemel docuimus, qomodo illis attribuenda eſt Juſtificatio. Ea enim ita ſe ad illam habent, ut prædicatio Evangelii & promiſſio de Chriſto, qæ nobis offertur ad ſalutem. Sapiſſimè verò in Sacramentis, id qod eſt rei, adſcribitur Sacramento. Et qoniam Baptiſmus remiſſionem peccatorum promittit per Chriſtum, eamqe ſignificat, & in illis qi tinguntur, obſignat, idcircò Hieronymus ex omnibus aliis Sacramentis illi ſoli hoc attribuit.*

3. *Donum Spiritus Sancti*, de qo Apoſtolus ibi, non tam *remiſſio peccatorum*, qàm *donorum ſpiritualium collatio*, ex baptiſmo obtinenda, nonnullis videtur. prout & freqenter tunc temporis contigiſſe legimus. Ita Calvinus, *Qoniam admiratione tacti fuerant, qum viderent Apoſtolos alienis Lingvis repente loqi cepiſſe; Petrus ejuſdem doni ipſos fore compotes dicit, ſi ad Chriſtum tranſierint.* — *Neqe enim de Sanctificationis gratiâ, qæ generaliter piis omnibus confertur, debet hic locus intelligi. Donum ergò Spiritus illis promittit, cujus ſpecimen in Lingvarum diverſitate cernebant. ideò hoc propriè ad nos non ſpectat.*

4. *Promiſſio* itidem, tam liberis ipſorum, qam & ipſis præſtanda, ſunt qibus exiſtimatur, non eſſe de *peccatis remittendis*, ſed de *donis* illis *ſpiritualibus conferendis*, de qâ ex Joel. 2. 29. ſuperiùs v. 17. 18. locutus fuerat. Ita Piſcator; ἡ ἐπαγγελία, hæc promiſſio. *nempe pavlò ante à me allata ex Joele ſupra v. 17.*

5. Etiamſi

5. Etiamsi latiùs extendatur *promissio* illa, ut & *remissionem peccatorum* comprehendat, & ad universam insuper fidelium progeniem pertingat; non tamen beneficium hoc eis aliter ulteriusve promittitur, qàm prout in fœdere gratiæ illud constitutis qibuscunqe promitti perhibetur. qo fœdere contineri etiam, qi Baptismi immunes istinc demigrarint, fidelium infantes, nostrum saltem nemo negaverit. ut ad Baptismi perceptionem restringenda minimè videatur. Nec reverâ *semini baptizato*, qod hîc dicitur, sed *semini fidelium resipiscentium*, sive baptizati illi fuerint, sive etiam sine baptismo decesserint, nullâ hîc factâ distinctione, *promissio*, qæcunqe ea tandem fuerit, facta dicitur.

6. Ad *promissionis* adeptionem, tam *resipiscentia*, qam *baptismi perceptio*, hoc saltem loco exigitur; ut non possit hinc *promissio* infantibus, ubi baptismo initiati sint, *remissionis peccatorum* facta probari, nisi simul etiam resipuerint.

2. De *Circumcisione* qod obtenditur, ex Gen. 17. 7. 10. *semini circumciso promissionem* pariter fieri *remissionis peccatorum*; (ut controversiam omnem semoveam, de sensu verborum illorum, *Ero Deus tuus, & Deus seminis tui*) concessum hoc id qod controvertitur, non evincit.

Siqidem, 1. potest semini circumciso promitti, qod tamen circumcisionis ratione, qasi medium sit qoddam, qo Christi meritum ad id conseqendum applicetur, non promittitur. Verbi gratiâ. *Pavperibus regnum cœlorum* promittitur; Luc. 6. 20. nec tamen hoc eis *pavpertatis ratione* promittitur, qasi medium sit qoddam, qo Christi meritum ad id adipiscendum applicetur. Potest *circumciso remissio peccatorum* promitti, ut tamen circumcisioni non promittatur.

2. *Semini circumciso*, qâ circumciso, ea promissio non datur; sed cum semine universo fœdus initur. Fœderis summa est, *fore se illis Deum.* esto, *protectione singulari*; esto, *peccatorum remissione.* Fœderi sub hac pollicitatione concepto adjungitur sigillum, non qo, avt protectio singularis, avt peccatorum remissio, eo qasi medio sive instrumento conferatur; sed qo veritas promissionis divinæ de beneficiis istis conferendis obsignetur. ideò *signum* & *sigillum fœderis* nuncupatur, Gen. 17. 11. Rom. 4. 11.

Non avtem *circumciso semini*, qâ circumciso promitti, patet.

1. Qia pactum ipsum principale, non cum gente una tantùm Judæa, cui soli circumcisio est imperata, sed cum eis omnibus, qibus Abraham promittebatur Pater futurus, pangebatur. Gen. 17. 4. 5. 7. h. e. cum *semine universo*, qod tam ex Hebræis, qàm & ex Ethnicis Evangelium amplexis consistit. Rom. 3. 29. 30. & 4. 12—16. 17. Gal. 3. 7. 14. 16. qo modo & ipse illud accipis, Act. 2. 29. Pavlus Ejtzenius, *in Gen.* 17. *Pavlus clare monstrat hanc primam partem fœderis pertinere, non ad unam tantum gentem Judaicam, sed ad totam universalem Ecclesiam ex omnibus gentibus, & esse universalem illam promissionem sev pactum, de gratuita justificatione sev benedictione per semen promissum J. C.* Et mox: *Hanc promissionem Evangelicam vocat hic Dominus fœdus sev pactum suum cum Abraha & omnibus fidelibus. — & in promissione Abrahæ nomen mutat, ut ipsum nomen promissionis universalitatem confirmet.* Deniqe, *diligenter notandum est, nomen Abrahæ mutatum esse ante institutionem Circumcisionis, ut liqidò constaret, pactum promissionis, non tantùm ad unam gentem circumcisam, sd ad multas gentes pertinere, — ad totam nimirum Ecclesiam.*

2. Qod ad Hebræos sive Israëlitas attinet, qibus ritus ille tunc imperabatur;

1. Qia cum *toto semine* fœdus initur; qo semine fœmellæ etiam continebantur, ad qas tamen Sacramentum illud non pertingebat. Musculus, *in Gen.* 17. *part.* 2. *qæst.* 1. *Sic etiam sentiendum est de fœmellis, qæ licet circumcisæ non sint, nihilo tamen minùs sunt in fœdere & populo Dei. Participem enim divini fœderis reddit, non signum, sed gratia eligentis Dei, qi dixit*, Ego sum Deus tuus, & seminis post te. *&*, Pono fœdus meum inter me & te & semen tuum post te. *Hæc sunt generalia, & tam fœmellas qàm masculos, de semine Abrahæ descendentes, fœderis & populi Dei participes reddunt. circumcisio verò præputii non est generalis, sed specialis; utpotè masculis tantùm & non fœmellis imposita.* Hinc & Justinus infert, *disput. cum Tryph. p.* 47. ὅτι εἰς σημεῖον ἡ περιτομὴ δέδοται, οὐχ εἰς ἔργον δικαιοσύνης.

2. Nec *masculis ante diem octavum*, qi Circumcisioni destinabatur, *obeuntibus*, promissio illa minùs avt facta, avt etiam præstita creditur, qam *die octavo circumcisis*: nisi seqiore conditione usum sexum præstantiorem, qem & Messias ipse suscepit gessitqe, (qod rationi minimè consentaneum fuerit) statuere velimus: ut masculus, qia statim ab ortu, vel abortu etiam expiraverit, à promissionis beneficio exclusus sit, cum fœmella interim eo gavisa fuerit, licet ab utero ad urnam confestim transierit. Calvinus, *in Gen.* 17. 7. *Nihil certius est, qam Deum fœdus suum paciscì cum filiis Abrahæ, qi naturaliter gignendi erant. communis enim erat omnibus promissio.* Et, *ad vers.* 14. *Colligimus nihil infantibus nocuisse suum præputium. satis enim ad eorum salutem efficax erat nuda Dei promissio. neqe sic eam obsignavit externis sigillis, ut ipsis virtutem suam adstringeret. Sciamus ergò salutem generis Abrahæ in illo verbo fuisse inclusam*, Ero Deus seminis tui. — *Qamvis avtem Circumcisio vice confirmationis accesserit, non tamen fecisset, qin vis & effectus verbo constaret.* Ursinus, *Tract. Theolog. de Sacr. c.* 1. *p.* 490. *Infantes item olim è vitâ prius evocati, qam circumcidi, avt nunc anteqam ablui baptismo potuerint, non minùs qàm circumcisi & baptizati, promissione illâ comprehensi sunt*, Ero Deus tuus, & seminis tui; *ac circumcisi & baptizati sunt Christi Spiritu & sangvine.* Whitakerus, *de Bapt. q.* 2. *c.* 3. *arg.* 1. *Sicut omnes Abrahæ liberi erant in fœdere; sic nostri omnes: & sicut Deus omnibus ejus liberis erat Deus, etiam ante octavum diem, imò ut primum nati sunt, qia dixit*, Ero Deus tuus, & seminis tui; *sic & nostris liberis ante Baptismum. Et cum illa promissio, confitente Bellarmino, sit remissionis peccatorum & vitæ æternæ; ergò promissio hæc ad omnes Christianorum liberos, qoscunqe Deus elegerit, vi fœderis pertinet.* Amesius, *adv. Bellar. tom.* 3. *disput.* 12. *de Bapt. qæst.* 1. *thes.* 5. *Filii eorum, qi participes sunt benedictionis Abrahæ, sunt filii Dei, etiam qum primò nascuntur.* Et mox; *Baptizantur proprie homines, qia pro filiis Dei habentur non ut incipiant esse filii. alioqin ratio nulla esset, qare filii infidelium non æqè baptizarentur, ac filii fidelium.*

3. Nec eos omnes, qi per tot annos *in eremo* oberrabant, *circumcisionis exortes*, vel à fœdere alienos, vel beneficiorum illorum exortes, de qibus fœdus inibatur, avt ratio, avt religio opinari suspicarive patitur: non magis qam qod & Paschæ celebrationem per totum ferè id tempus omiserant; de qo utroqe rectè monet Willetus noster, *ad Gen.* 17. 14. Videatur & Chrysostomus, *in ad Rom. Orat.* 6.

4. Nec *circumcisi omnes reatus remissionem* eo Sacramento *consecuti* sunt. Qâ de re Reverendi Episcopi Roberti Sarisburiensis verba potiùs avdias velim qam mea. Is *adv. Thomson diatr. c.* 2. hæc habet; *At verò Circumcisionis diligenter animadversa ratio sententiam ejus luculenter refellit. Jacob & Esav gemelli ab Isaako oriundi; uterqe circumcisus. sed alterum dilexit Deus, alterum odit: & qem odit, non justificavit, non sanctificavit, non renovavit; ut manifestum sit, justificationem cum circumcisione non semper fuisse conjunctam.* Et Chamierus, *Panstrat. tom.* 3. *lib.* 13. *cap.* 21. §. 34. *Negamus unqam reapse remitti peccata eis, qi non pertinent ad æternam electionem, qomodo Esav nunqam remissa fuerunt, etsi is circumcisus fuerit; nempe qia exosus erat Deo, jam anteqam nasceretur.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Deus jussit parvulos fidelium baptizari. jussioni annexuit*

nexuit promiſſionem remittendi reatum originalem; quod eſt primum beneficium & primarium, cujus infans capax eſt, id quod ipſum ſymbolum ablutionis deſignat.

At non jubet Deus baptizari niſi eos qi capaces ſunt ſimul & indigi beneficiorum Baptiſmi. Parvulis inſuper ſufficienter ſunt diſpoſiti ad capeſſendam rem ſignatam per baptiſmalem ablutionem. Rite avtem diſpoſitis Sacramenta ſunt ſigna gratiæ, qam deſignant veracia, & verè exhibitoria & applicatoria ex parte Dei.

Ergò Infanti, cum baptizatur, ex ordinatione divinâ, res ſignata ordinariè confertur. Eſt avtem illa, non ſola certioratio & obſignatio remiſſionis originalis reatus applicandæ parvulo, cum adoleverit, & per fidem ac pœnitentiam converſus fuerit; ſed & ipſa applicatio prima remiſſionis originalis reatus anteà non remiſſi, dum ipſa Sacramentalis ablutio perficitur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Qia interſperguntur hic varia, præter Argumenti ipſius ſummam ſubſtantiamqe, qæ diſcuſſione aliqâ non indigna cenſeantur, malui membratim, prout proponitur, deſcribere, deſcriptumqe diſcerpere, qam in formam ſtrictiorem arctioremqe compingere: idqe eo magis, qia interſperſa iſta accuratius pavlò diſcuſſa, ad promtiorem expeditioremqe reſponſionem, qæ ſeqentibus reponatur, viam munitura videantur.

1. *Juſſionem* de *fidelium infantibus baptizandis* qam velis, vellem ſpeciatim deſignaſſes. Etiamſi enim ex Circumciſionis analogiâ; & Sacramenti hujuſce ipſius naturâ, qâ initiationi deſtinatur; infantium fœdere gratioſo comprehenſione, &c. Pædobaptiſmum Eccleſiam cum priſcam uſurpaſſe, tum hodiernam uſurpare jure, meritò credam; *juſſionem* tamen hac de re ſpecialem nullam hactenus comperi.

2. *Baptiſmo infantium promiſſionem annexam de reatu originali remittendo*, nuſqam lego. Valet avtem hic mecum illud. *Qod non lego, non credo.*

3. Hoc eſſe *primum & primarium beneficium, cujus infans eſt capax*, (ne diſceptationes, qæ ad rem ipſam parum faciunt, admittantur) havd abnuerim. *Primum* eſto & *primarium. ſolum* tamen, avt *ſolitarium* non eſt. Tam eſt capax *renovationis* & *regenerationis* infans, qàm eſt *juſtificationis* & remiſſionis peccatorum. Nec minùs illam qam iſtam infanti conferre, avt Deus ipſe poteſt, avt Spiritus Dei, avt Chriſti ſangvis exhibitus & ſpiritualiter adſperſus.

4. *Ablutionis ſymbolum hoc deſignare*, qod dicitur; ſive *reatus remiſſionem*, ſive *remiſſionis* in baptizato *capacitatem* deſignare dicatur; ut deſignare havd negaverim; ita deſignare ex æqo ſaltem, ſi non *primò* & *primariò*, *renovationem* internam, *regenerationem*, *mortificationem*, *vivificationem*, qæ in Symbolo iſto clariſſimè non adumbrantur tantum, ſed & depinguntur, tum res ipſa clamat, tum pagina paſſim ſacra diſertiſſimè atteſtatur. Rom. 6. 3--6. Col. 3. 11, 12. Tit. 3. 5. Eph. 5. 25. Magiſter ipſe, *lib. 4. diſt. 3. L. Cavſſa inſtitutionis Baptiſmi eſt innovatio mentis; ut homo qi per peccatum vetus fuerat, per gratiam baptiſmi renovetur; qod fit depoſitione vitiorum, & collatione virtutum. Sic enim fit qiſqe novus homo, cum abolitis peccatis, ornatur virtutibus. abolitio vitiorum pellit fœditatem; appoſitio virtutum affert decorem. & hæc eſt res hujus Sacramenti, ſcilicet interior munditia.*

5. *Non jubere Deum baptizari niſi beneficiorum baptiſmi capaces & indigos*, qod dicitur, accuratius perpendendum videtur.

1. *Capacitatem* qod attinet;

1. Habent infantes *capacitatem beneficiorum omnium percipiendi in baptiſmo obſignatorum*, ex ſpeciali Spiritus Sancti gratiâ, eadem illâ, qam infantibus electis omnibus, intra ætatem illam infantilem hinc demigrantibus impertitur; etiamſi non habeant capacitatem eam, qæ in adultis rationis uſu jam præditis, vel vi & virtute naturali reperitur, vel lege ordinariâ reqiritur. Reverendus Epiſcopus Joannes Sariſburienſis *in ad Col. 2. 12. Si loqamur de fide actuali, de actuali ſtudio & profeſſione mortificationis & vivificationis, illa Scripturæ loca qæ hac reqirunt in baptizatis, ad adultos eſſe reſtringenda dicimus. qò infantes avtem qod attinet, qia peccatores ſunt, non proprio actu, ſed hæreditario habitu, ſufficit, qod peccati mortificationem & fidem habeant, non proprio actu ſeſe exerentem, ſed in habituali principio gratiæ incluſam. Spiritum avtem Chriſti principium hoc habituale gratiæ in illis efficere poſſe & ſolere, nemo ſanus negaverit.*

2. Habent *capacitatem* in ſe ex lege ordinariâ, etſi non beneficiorum omnium, qæ in Baptiſmo adumbrantur & obſignantur, tamen beneficii illius, ad qod Sacramentum illud qoad ipſos inſtitutum eſt; fœderis nimirum illius obſignandi, qo ante Baptiſmum acceptum comprehendebantur, in futurum ipſorum bonum, ſi ubi adoleverint, pactis ipſi ſteterint, in parentum ſolatium fideiqe de ipſis firmamentum, ſi minorennes diem extremum obierint. Idem qi ſupra Reverendus Epiſcopus, ubi ſupra; *Non eſt neceſſe, ut Sacramenta eo ipſo momento, qo adminiſtrantur, efficiant ea omnia, qa figurant. imò concedentibus ipſis Scholaſticis, Pactio dilatoria locum habet, cum in ipſâ ſuſceptione obex ponitur. Jam verò in infantibus ipſe defectus rationis qoad actum, eſt impedimentum, qo minùs habere poſſint actualem fidem vel actuale ſtudium mortificationis. Praterea etſi fides & pœnitentia actualis reqiratur ab adulto, anteqam ſignum fœderis accipiat; tamen à fidelium infantibus non reqiritur in actu, qia eſſe fœderatum ſufficit ad accipiendum ſignum fœderis: infantes avtem eodem fœdere continentur cum parentibus.* Whitakerus, *de Sacr. q. 1. c. 4. ad 5um. Etſi in præſenti tempore non percipiant promiſſiones; tamen ſi detur illis vita longior, poſſunt percipere; atqe ita in futurum tempus baptizantur Dei juſſu, ut cum adoleverint, fructum baptiſmi percipiant.* Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 9. Neqe enim ſancta hæc Dei inſtitutio, qâ fidem noſtram eximiâ conſolatione juvari ſentimus, ſupervacanea meretur dici. Siqidem Dei ſignum puero communicatum velut impreſſo ſigillo promiſſionem pio parenti datam confirmat, ac ratam eſſe declarat, qod Dominus non illi modò, ſed ſemini ejus in Deum ſit futurus.* Dænæus, *adv. Bell. tom. 2. contr. 2. cap. 13. arg. 4. Baptiſmus non datur fidelium infantibus, ut eorum infantium fides confirmetur, impræſentiarum ſcilicet, ſed ut fides parentum fidelium, qi hos infantes genuerant, corroboretur*, qibus Deus promittit, *Gen. 17. 7. ſe, ut ipſorum patrum qia credunt, Deus eſt, ſic ſe fore ſeminis eorum i. e. infantium, qi ex his naſcuntur, Deum, teſte & interprete Pavlo, 1 Cor. 7. 14.*

3. Nec fideles ipſi, qi ad Baptiſmum accedunt *adulti*, ſunt impræſentiarum *capaces*, ex lege ordinariâ, *omnium* in univerſum *beneficiorum*, qæ in Baptiſmo repræſentantur. Reverendus Epiſcopus idem ubi ſupra. *Mortificatio illa & ſepultura peccati, qa Sacramentaliter uno momento peragitur in actione baptiſmi, realiter per Spiritum gratiæ in baptiſmo acceptum, per totam vitam Chriſtiani protenditur.* Et mox; *habet ſuos progreſſus, qoad ipſum opus in homine perficiendum, qamvis qoad ſacramentalem repræſentationem & obſignationem ejuſdem nihil deſit.*

4. Nec *remiſſionis peccatorum capaces* ſunt ulli ex lege ordinariâ ordinationeqe divinâ, abſqe regeneratione & ſanctificatione, ſi non prævia, ſociâ ſaltem. Jer. 31. 33. 34. Ezek. 36. 25. 26. 1 Cor. 1. 30. & 6. 11. Col. 2. 12. 13. *Duo enim hæc beneficia ſunt ſemper nexa, & juncta inter ſe.* Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *ad Col. 2. 12.* Et *ibidem ad verſ. 13. Sed & iſtud addendum, cum hac condonatione peccatorum, qa animam vivificat, intelligi ſimul oportere ſemper connexam eſſe infuſionem gratiæ ſanctificantis, qa etiam alio ſenſu vivificat. Cum enim peccatum remittitur, non reatus ſolus tollitur, ſed voluntas deordinata per peccata & occiſa, per gratiam vivificatur & reordinatur. infuſio itaqe gratiæ ſemper conjuncta eſt cum condonatione culpæ.*

2. *Indigentiam* qod attinet;

1. Nulli cuiqam reverâ jussit Deus Sacramentum illud tribui, qi non opus eodem habeat. hoc est, qi non opus habeat signo aliqo aspectabili, qodqe in sensum incurrat, eorum commonefieri, qæ symbolo illo adumbrantur, vel saltem, qi non sigillo solenni opus habeat, qo fœdus inter Deum ipsumqe jam initum firmetur & obsignetur. Ad Bellarmini dilemma illud, *de Sactam. l. 2. c. 7. ad arg. 2. resp. rat. 2. Hinc colligimus Sacrificia non valuisse ad expiationem peccati. nam vel qi offerre jubebatur, justus erat, vel injustus. si justus, non egebat remissione; si injustus, nihil valebat ejus sacrificium.* respondens Whitakerus, *de Sacr. q. 5. c. 3. p. 130. Si justus, non egebat remissione peccatorum; ergò non sacramento remissionis. non sequitur. Etsi enim non novâ remissione, tamen signaculo hujus remissionis opus habet. eget enim perpetua confirmatione & majori persvasione remissionis suæ, ut hæc illi luculentius constet. — Qod ait, si injustus erat, nihil ejus valuisse sacrificium, falsum est. nam si injustus suam injustitiam ex animo confitebatur, & peccata sua agnoscebat, eorumqe illum pœnitebat, sacrificium ejus acceptum fuit, & illi remissionem peccatorum obsignabat. Verum Bellarminiano huic dilemmati nos simile referemus. Si justus fuerit, qi nostra Sacramenta recipit, non eget remissione peccatorum, & sic non eget Sacramentis. qare ergò homines justi ad Evchariſtiam accedunt, avt ad ullum Sacramentum? hoc est contradicere Christo, qi vult credentem, i. e. justum, baptizari. Marc. 16. 16. & sic Apostolus Petrus voluit Cornelium jam justum baptizari. Act. 10. 2. 35. 48. & Apostolos Christus jussit cœnam frequentare, qi erant justi. Luc. 22. 19. Hoc est qod Augustinus ait, super Lev. q. 84.* Cornelius & qi cum eo erant, cum jam invisibiliter sanctificati essent, tamen baptizati sunt; nec superflua judicata est visibilis sanctificatio, qam invisibilis jam præcesserat. *Et idem alibi* *, In Cornelio præcessit sanctificatio spiritualis in dono Spiritus Sancti, & accessit Sacramentum regenerationis in lavacro Baptismi. Jam de altero membro dilemmatis dicamus. Si injustus qis fuerit, qi ad Sacramenta nostra accedit, ei Sacramenta non proderunt ad justificationem & remissionem peccatorum. nam indignum est Theologo dicere, Sacramenta afferre justitiam ei qi est ipse injustissimus.*

2. Verùm *Baptismum* Deus multis *dari jussit*, qi *non indigent* penitus *beneficiis* qibusdam, eisqe *primariis* etiam, in Sacramento illo designatis. Adultus enim fidelis qivis ad fontem sacrum accedit, peccatorum retrò admissorum omnium remissionem plenariam & regenerationem internam jam consecutus; ideoqe nec illius, qoad peccata præterita, nec istius etiam, cujus compos jam factus est, indigus. Nec obstat, qod nondum plenè & perfectè renovatus existit, qo minus id assecutus dicatur, qod est è *primariis Baptismi beneficiis*, ut *regenerationis* adhuc indignus censeatur. Sicut enim *remissio* reipsâ *unica* est; unde *remissa peccata redire* negantur: ita *regeneratio*, propriè loqendo, cum sit vitæ spiritualis, prout generatio vitæ naturalis, principium primum, meritò & ista *unica* censetur, ut sicut nec renatus denasci, ita nec iteratò renasci qeat.

Non itaqe fidelis ad Baptismum eo fine admittitur, ut qasi *remissionis* avt *regenerationis* adhuc *indigus*, eo qasi medio, utriusqe istius compos evadat; verùm ut remissionem & regenerationem jam perceptam, signo qasi publico propalatam, & sigillo solenni obsignatam habeat. Chamierus, *Panstrat. tom. 4. l. 5. c. 4. §. 8. Justificatio simul & semel datur, partibus omnibus suis perfecta.* Et, *l. 2. c. 6. §. 2. Sacramentum non efficit justificationem in eo, qi jam antè justificatus est.* Tzegedinus, *loc. com. de Sacram. tab. 2. Sacramenta non conferre gratiam: qia sancti prius justificati receptiqe in gratiam, qam initiati sint sacramentis.* Petrus Martyr, *ad 1 Reg. 8. fol. 74. Justificatio ex baptismo non pendet, sed antecedit.* Et post; *Cæterùm fortè dixeris, Qorsum ergò baptismus eis traditur, si ante rem baptismi habuerunt? Primùm, qia Deo paremus, qi baptismi opus nobis præcepit. Deinde promissionem & donum, qod accepimus, obsignamus. Præterea ibi à Spiritu Sancto per verbum & externa symbola fides confirmatur. Et cum de his cogitamus, Spiritus Dei excitat in cordibus nostris fidem, qâ etiam atqe etiam amplectimur divina promissa, atqe ita justificatio amplificatur, dum fides in credentibus avgetur. Deus utiqe signis à se constitutis assistit. non enim sunt profana sev vacua signa. ideò baptismi fructus non est momentaneus, sed per totam vitam extenditur. qâ de cavssâ qi tinguntur, neqe ludunt operam, nec actum agunt.* Whitakerus, *de Sacr. q. 2. c. 2. arg. 3. ad obj. 3. Non omnes in reatu nascimur. nam qidam in utero sancti sunt, ut Joannes Baptista & Jeremias.* Et, *ad obj. 4. Gratia munere possunt aliqi nasci filii Dei, ut Jacob, Joannes Baptista, Jeremias, & alii hujusmodi.* Et, *cap. 3. arg. 2. Si rectè Avgustinus scripserit, dicamus necesse est, qosdam nasci sanctos.* Idem, *ibidem q. 4. c. 1. arg. 5. Qi fidem & justitiam & primam gratiam habet is habet jam gratiam. qomodò ergò conferunt ei Sacramenta gratiam, cum conferre sit ei dare, qi non habet?* Et mox: *Qi fidem habet, is gratiam & justitiam habet; qomodò ergò hæc ei per Sacramenta conferuntur?* Et, *ibidem c. 3. p. 83. Si anteqam circumcisus fuit Abraham justificatus est, non potuit ex Sacramento justificari.*

6. *Parvulos sufficienter dispositos esse ad capessendam rem signatam per baptismalem ablutionem*, qod asseritur;

1. Ex se sunt certè, non ἀδιαθέτως planè modò, sed & ἀνυδιαθέτως; tantum abest ut *sufficienter dispositi* mihi videantur ad rem illam capessendam, qæ baptismali ablutione designatur. Ad Sacramentum capessendum sunt *sufficienter dispositi*, qod fœdere divino comprehendantur, sintqe *fidei candidati*; ut eleganter Tertullianus, *de monogam.* & ex Tertulliano Hieronymus, *ad Ocean. de Episc. digam.*

2. *Baptismali ablutione* illâ, non reatus tantùm absterſio, sed & labis internæ expurgatio, eaqe non inchoata, sed consummata designatur, ut ex Reverendo Episcopo supra monuimus.

7. *Rite dispositis Sacramenta esse signa gratiæ, qam designant, veracia, & verè exhibitoria & applicatoria ex parte Dei*, qod dicitur;

1. Possunt esse *signa veracia*, etiamsi non sint rei designatæ eodem ipso, qo adhibentur, momento *exhibitoria*. Christi παθήματα repræsentabant ritus paschales, & αἱ περὶ ἁμαρτίας, verùm exhibenda suo tempore nondùm exhibita: qod idem & de gratiâ dici potest. Chamierus, *Panstrat.* tom. 4. l. 2. c. 1. §. 27. *Moralis signi usus est promiscuus, ad effecta, tum præterita, tum futura. Sigilla in rebus politicis confirmant, tum pacta jam statuta, tum promissa in futurum.*

2. Etiam *rite dispositis Sacramenta non exhibent* reipsâ *qicqid designant*; nec ut exhibeant, avt opus, avt usus est.

1. Evchariſtiæ participatio adumbrare videtur coepulationem nostram cum Christo in Regno Cœlorum, de qâ Luc. 14. 15. & 22. 30. Math. 26. 29. Unde forsan & Tertullianus in *apologet.* dixit, *summum esse futuri judicii præjudicium*, à sacris hisce arceri.

2. Designatur in Baptismo, *non mors tantùm peccati, sed & sepultura, qâ vis corporis peccati ita enervatur, comprimitur, obruitur, ut qasi cadaver terrâ obrutum, non possit amplius movere.* Verba sunt Reverendi Episcopi Sarisburiensis *in Col. 2. 12.* Qis tamen adultus, etiamsi qam fieri potest præparatissimè & religiosissimè dispositus ad sacramentum hoc percipiendum accesserit, gratiam istam ex perceptâ tinctione consequitur, avt consecuturum se speret? Attamen, si ex parte Dei exhibeatur, ecqid impediverit, præsertim ubi consequendi, in baptizato voluntas promtissima, desiderium ardentissimum fuerit, qo minùs sic affectus eam gratiæ amplitudinem consequatur? Bucerus, *in Rom. 6. de Bapt. myst. p. 324. Novi Testamenti Sacramenta salutem dant per Christum in carne jam perfectam; & hanc perfectionem Sacramenta Veteris Testamenti nondum dabant, sed promittebant*

* *Contr. Donat. l. 4. c. 24.*

bant. ſicut Sacramentis N. Teſt. ſalus in regeneratione perficienda promittitur tantùm, non exhibetur. Sacramenta Symbola promiſſionum ſunt. unde nulla plenè exhibent ea qæ promittunt. Zvinglius, *ad Luther. confeſſ. reſp. fol.* 477. *Nullum Sacramentum unqam fuiſſe invenitur, qod illud ipſum nobis præſens facere poſſit, qod per illud ſignificabatur: ſed hoc uniuſcujuſqe Sacramenti opus & munus eſt, ut illud qod denotet, præſens eſſe ſignificet duntaxat & teſtetur. Sic circumciſio neqaqam filios Dei fecit illos, qi in V. Teſt. circumcidebantur; ſed qi jam ante juxta promiſſionem filii Dei erant, circumciſionem, tanqam ſignum fœderis, in qo erant, recipere ſolebant. ---- Sic Baptiſmus filios Dei non facit; ſed qi jam ante filii Dei ſunt, filiorum Dei teſtimonium, ſignum, vel teſſeram recipiunt.*

3. *Exhiberi res ſignata* duobus modis dici poteſt;

1. Qoad actualem collationem: & ita Sacramenta qæ ſignificant non eodem ſemper momento exhibent.

2. Qoad vel collationem jam factam, vel de collatione futurâ promiſſionis, ſive abſolutæ, ſive conditionatæ, confirmationem; & hoc modo *exhibitoria* dicere ſolent noſtri rei ſignificatæ Sacramenta univerſa. Chamierus, *Panſtrat. tom. 4. l. 2. c. 9. §. 18. Conſentiunt Sacramenta eſſe ſigna exhibentia id qod ſignificent. Qid eſt avtem exhibere promiſſiones præcedentes, niſi eaſdem re confirmare qæ priùs erant ſolis verbis conceptæ? Eſt enim ea ſigillorum natura, ut qæ diplomata in membranâ ſunt, fiant efficacia, ſortianturqe effectum plenum.* Gregorius de Valentiâ, *t. 4. diſp. 3. qaſt. 3. punct. 1. Dupliciter intelligi poteſt, Sacramenta illa vetera contuliſſe ſive exhibuiſſe gratiam; uno modo impropriè, qatenus fuerunt viz. velut pignora avt etiam ſigilla qædam, qibus eſt obſignata & firmata apud homines divina promiſſio, cujus vi atqe efficaciâ conferebatur etiam tunc gratia propter paſſionem Chriſti futuram. ut ſi dicamus v.g. ſigillum principis contuliſſe ſive exhibuiſſe alicui præfecturam urbis, avt aliud officium, qoniam literas & ſententiam principis obſignavit, virtute cujus officium eſt collatum.* Idem prorſus, ſubſtantiam rei qod attinet, de utriuſqe Teſtamenti Sacramentis dictum ſit.

8. *Rem ſignatam in baptiſmo infantium non eſſe ſolam certiorationem & obſignationem remiſſionis originalis reatus applicandæ parvulo, cum adoleverit, & per fidem ac pœnitentiam converſus fuerit,* qod aſſeritur;

1. *Res ſignata in Baptiſmo* qolibet, ſive infantis, ſive adulti, eſt cum *remiſſio reatus* omnis, tum & interna *renovatio*, eaqe numeris omnibus abſoluta; non harum altera tantummodò, avt alterutra inchoata tantùm. Calvinus, *Inſtit. lib. 4. cap. 16. §. 31. Obtendit Servetus, Chriſti ſymbola, ut ſunt perfecta, exigere etiam perfectos, vel perfectionis capaces. Atqi ſolutio eſt expedita, Baptiſmi perfectionem, qæ ad mortem uſqe extenditur, perperam reſtringi ad unum temporis articulum.* Whitakerus, *de Bapt. q. 4. cap. 1. Nos in Baptiſmo duplicem gratiam conſeqimur; 1. eſt remiſſio peccatorum. 2. eſt regeneratio inchoata, propter peccati reliqias.* Et poſt; *Baptiſmus Sacramentum eſt qidem mortificationis: ſed hæc mortificatio non ſtatim perficitur, ut baptizamur, ſed aliqandò perficietur.*

2. *Obſignatur remiſſio*, vel jam collata baptizato, vel conferenda deinceps, ſive cum adultus actualiter converſus crediderit, ſive priuſqam hinc diſceſſerit, ſi parvulus adhuc obierit. Neqe enim neceſſarium eſt, ut eouſqe dilatam aſſeramus, qia in ipſo baptiſmi momento datam aſſerere non avdemus. Reverendus Robertus Epiſcopus Sariſburienſis *adv. Thomſon. cap. 7. Sacramenta, prout ſigilla ſunt gratiæ & promiſſionis divinæ, ita in illis tantùm vim ſuam ſpiritualiter exerunt, qi ſunt filii promiſſionis & hæredes gratiæ. ---- Qanqam neqe illis Sacramenta ſunt uno modo efficacia, ſed appoſita medicina citiùs in aliis effectum ſuum, in aliis operatur ſeriùs; & habetur nonnunqam Baptiſmus, ut diſtingvit Avguſtinus, multo anteqam utiliter & ſalubriter habeatur; prout ei viſum fuerit, qem penes unum effectus eſt. --- Neqe enim credimus, otioſam Pavlo fuiſſe Circumciſionem: & tamen credimus, non profuiſſe, priuſqam vocaret eum Deus per gratiam ſuam, & revelaret in eo Filium ſuum, in qo veram illam, non literæ, ſed Spiritus, non carnis, ſed cordis & animæ Circumciſionem conſecutus eſt. Qanqam qi Jeremiam ab utero ſanctificavit, & inter Jacob & Eſav in ipſo utero inimicitias fecit, & Joannem Baptiſtam nondum natum tanto gavdio perfudit, idem qoqe infantulos pro arbitrio ſuo Spiritu Sancto imbuit & gratiâ, cujus ab ipſis ferè incunabulis mira interdum effecta cernuntur; ut de illorum regeneratione dubitandum non ſit, qibus longiorem vitæ uſuram negat.*

9. Denique, *applicationem primam remiſſionis reatus anteà non remiſſi, in ipſâ ablutione ſacramentali peragi,* qod affirmatur;

1. At ſi *fœderis vi* id fiat, anteceſſit fœdus ablutionem non ſacramentalem; nec ab iſtâ pendet illius efficacia; non magis qàm à ſigillo adhibito donationis veritas.

2. Sin à *fide* & *converſione actuali* pendet efficacia hæc; ea, cum nondum ſit, non poterit illud adhuc actu peragi, ad qod ut actu exiſtat, id qod nondum exiſtit, exigitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. Ipſe ritus circumcidendi præputium parvulorum in V. T. à Deo præſcriptus Gen. 17. 10. non obſcurè innuit, imò plane docet ante actum circumciſionis, ubi haberi poteſt & adhibetur, ipſum reatum originalem manere & parvulis imputari; & poſt circumciſionem avferri & non imputari. id qod pariter pronunciandum de Baptiſmali ablutione; qæ itidem denotat, ante ablutionem, reatum originalem manere, & imputari parvulo; poſt ablutionem avferri, nec amplius imputari.

Ergò ipſum Sacramentum ad remiſſionem reatus originalis meritum Chriſti primitùs applicat anteà non applicatum. Cum omne Sacramentum rite percipientibus ſimul efficit qod figurat, ut rectè Calvinus in Eph. 5. 26.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reſpondeo. 1. *Ritus circumcidendi præputium* docere potius videtur, manere reatum, *tam ubi haberi poteſt & adhibetur*, qam & ubi haberi non poteſt & non adhibetur, donec internâ circumciſione circumciſum cor fuerit. Bucerus, *ad Rom. 3. de uſu cerem. pag. 150. Illa qæ in carne adhibebatur circumciſio, in membro generationis miniſtro, ſignificabat, naturam totam hominis ſic à primo ortu infectam & impuram, ut fœderis divini & vitæ Dei particeps evadere non poſſit, niſi per Deum de integro renovata, reciſo atqe rejecto, qicqid eſt à primâ generatione.*

2. *Calvini* ſententiam qod attinet, qâ firmatur poſterius antecedentis membrum, in qo vis Argumenti præcipua conſiſtit, etſi ſuperiùs de eâ ſatis dictum videatur, dictis tamen iſta adjiciantur, qæ Calvini ſententiam pleniùs exponant.

1. Qod *efficere Sacramenta qæ figurant* dicit; laxè nimis parumqe perſpicuè loquntur ſæpenumerò, tum priſci patres, tum noſtri recentiores, de Sacramentis ubi agunt, ut interpretatione commodâ opus habeant; qam & ipſi ſibi qandoqe adhibent, nobis exhibent, qo qid velint ſentiantqe dilucidius pateſcat. Chamierus, (qanqam nec ipſe forſan explicatè ſatis, mihi ſaltem, qæ mea eſt mentis hebetudo) *tom. 4 l. 5. c. 4. §. 9. Sententia noſtra eſt, utriqe huic parti* (tum juſtificationi, tum ſanctificationi) *adhibitum eſſe Sacramentum* (baptiſmum ſcilicet) *ſignificandæ atqe efficiendæ; qo modo aliàs diſputata eſt efficacitas Sacramentorum. Calvinus diſertè in Catechiſmo. Qæ eſt Baptiſmi ſignificatio? Ea duas partes habet. Nam ibi remiſſio peccatorum; deinde ſpiritualis regeneratio figuratur. Pavlo poſt: Sic figurata eſſe ſentio, ut ſimul annexa ſit veritas. Neqe enim ſua nobis dona pollicendo, nos fruſtratur Deus. Proinde & peccatorum veniam & vitæ novitatem offerri nobis in Baptiſmo, & recipi à nobis certum eſt. Inſtitut. lib. 5. cap. 13. §. 1.*

Tria

Tria adfert fidei noſtræ Baptiſmus. 1. qod nobis à Deo proponitur, ut Symbolum ſit noſtræ purgationis & documentum, vel (ut melius explicem qod volo) inſtar ſignati cujuſdam diplomatis, qo nobis confirmet peccata noſtra omnia deleta eſſe, &c. §. 5. 2. qia noſtram in Chriſto mortificationem nobis oſtendit & noſtram in eo vitam. Rom. 6. 4. nempe qod per Baptiſmum Chriſtus nos mortis ſuæ participes fecerit, ut in eum inſeramur; & qemadmodum ſurculus ſubſtantiam alimentumqe deducit à radice cui inſitus eſt, ita qi Baptiſmum eâ qâ debent, fide accipiunt, verè efficaciam mortis Chriſti ſentiant in mortificatione carnis ſuæ, ſimul etiam reſurrectionis in vivificatione Spiritus. §. 6. 3. qod certò nobis teſtificatur non modò in mortem & vitam Chriſti nos inſitos eſſe, ſed ſic Chriſto ipſi unitos, ut omnium ejus bonorum participes ſimus. Chamierus idem *ibidem §. 10. Juſtificationem in Baptiſmo ſignificari, i. e. effici, nevtri negant. Conſtat & hoc ſaltem utrinqe poni, ſanctificationem i. e. novitatem vitæ conferri.* Et, *ibidem c. 6. §. 4. Deniqe ſumma hæc eſt, per gratiam Dei peccata remitti pœnitentibus. ejus gratiæ Sacramentum eſſe Baptiſmum. Itaqe hujus vim exeri non tantum in præcedentia, ſed etiam in omnia ſubſeqentia.* Et, *§. 8. Si nulla efficacia eſſet Baptiſmi in futurum, ergò ſanctificatio qæ ſignificatur in Baptiſmo non eſſet in futurum. at hoc falſum eſt. ergò & illud. Major clara eſt: qia ſignificatio eſt efficacia baptiſmi: ac proinde ſanctificatio, pars ſignificationis, eſt pars efficaciæ.* Sed &, *de Sacram. in gen. l. 2. c. 7. §. 24. & 25. Sacramenta manifeſtum eſt non ſemper in præſenti operari ſanctificationem. ---- non in infantibus qibus nullus eſt uſus rationis ---- qare in his ſanctificationis efficacitatem oportet differri in id tempus, cum acqirent uſum liberi arbitrii. Ibidem c. 6. §. 16. Sacramenta juſtificant ſuo modo, i. e. Sacramentaliter, qod qid ſit docet Pavlus in Circumciſione, nimirum eſſe σφραγίδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως.* Ita Calvino etiam in partes advocato Chamierus, qi & ulterius videri poterit *ad Argum. 11. reſp. 1.* Uterqe licet alicubi ambiguis locutionibus utantur, alibi tamen qid velint, liqidò ſatis oſtendunt, cum Sacramentis *efficacitatem* tantùm *Sacramentalem*, h. e. ex Apoſtoli mente, *ſignificantem atqe obſignantem* attribuunt. Calvino & Chamiero concinunt Profeſſores Lugdunenſes. Rivetus *diſp. 43. de Sacrament. theſ. 29. Calumniam patimur, qaſi ſigna nuda, vacua & prorſus ineffica cia ſtatuamus; cum præter ſignificationem, ex inſtituto Dei, ſuam etiam exhibitionem, ſed modo Sacramentis apto, & obſignationem promiſſionum divinarum, ipſis attribuimus.* Et, *theſ. 30. Finis Sacramentorum eſt, ut obſignent fidelibus promiſſionem Evangelii, & fidem confirment; qoniam, ut verbum, ita Sacramenta ſunt organa, per qæ Deus operatur & movet corda credentium.* Et Walæus, *diſp. 44. de bapt. theſ. 24. Unio Sacramentalis ſigni cum re ſignatâ eſt σχετικὴ tantùm, ſev relativa, conſiſtens in mutuo illo reſpectu, qo ſignum rem ſignatam credenti ob oculos ponit & obſignat; & res ſignata à cavſſâ principali ſub conditione fidei & reſipiſcentiæ præbetur & offertur.* Et *theſ. 27. Rejicimus etiam ſententiam qorundam Ubiqitariorum, qi vim regeneratricem Spiritus Sancti ita aqæ externæ in baptiſmo alligant, ut vel ea ipſi aqæ inſit, vel ſaltem non niſi in ipſo baptiſmi actu regenerationem inchoet. pugnat enim hoc cum omnibus Scripturæ locis, in qibus fides & reſipiſcentia, ac proinde regenerationis initium ac ſemen in baptizandis præexigitur: cavſſa avtem efficiens effectu ſuo poſterior eſſe non poteſt.* Et *theſ. 29. Efficaciam ergo baptiſmi non alligamus ad momentum illud, qo aqa externa corpus tingitur: ſed in omnibus baptizandis fidem & reſipiſcentiam cum Scriptura præreqirimus, ſaltem ſecundum charitatis judicium.* Et *theſ. 31. Qando propriam baptiſmi externi vim in obſignando dicimus conſiſtere, duo ſignificamus; 1. certiorationem gratiæ promiſſæ, & à cavſſa principali collatæ avt conferendæ. 2. ejuſdem confirmationem & avgmentum.* Et *theſ. 32. Hoc vero reſpectu concedimus eſſe rei promiſſæ exhibitivum.* Bucerus, *in Rom. 6. de Bapt. myſt. p. 322. Semper qidem Sacramento Baptiſmatis remiſſio exhibita eſt peccatorum. ---- Et in baptiſmatis, qibus primum fœdus Domini conferebatur, vera ſemper regeneratio collata eſt.* Loqitur de baptiſmatis illis, de qibus 1 Cor. 10. 2. Heb. 9. 10. Exod. 19. 10. Num. 19. 19. 20. Poſt, *pag. 324. Et Sacramenta Novi Teſt. ſalutem non niſi ſignificando & promittendo exhibent; ut qæ ad confirmationem verbi fidei uſurpentur; unde & Symbola fidei dicuntur.* Calvinus deniqe, in eo ipſo, qi adducitur, loco; *Interna & arcana ſanctificationi, addit etiam externum Symbolum; qia in hoc conſpicua eſt illius confirmatio; ac ſi diceret, illius ſanctificationis pignus baptiſmo exhibitum fuiſſe. Pignus ſanctificationis, ſymbolum externum, confirmatio,* aliud ſunt ab ipſâ *ſanctificatione*, ejuſdemve etiam *effectione. Efficaciam verò, ſignificationem & obſignationem* exponunt; idqe vel datæ, vel dandæ etiam gratiæ. eandemqe *efficaciam* Sacramento huic attribuunt, qæ *pignoris*, qæ *ſignorum*, qæ *ſigillorum* eſt, qæ *diplomatibus* annecti ſolent. Alioqi ſtrictè ſi ſumatur, *Sacramenta effectum dare, eo ipſo qo dantur momento, id qod ſignificant, faciendo ut exiſtat qod nondum exiſtebat*, id ſupra rejectum & refutatum eſt, *ad Arg. 2. enunc. 5. memb. 1. reſp. §. 2. & ad memb. 2. reſ. 2.* & *ad enunc. 7. reſ. §. 2.* Et avtores ipſi iſti conſtanter id pernegant.

2. Calvinus, loco adducto, non *in rite percipientibus*, ſed *in electis tantùm, Sacramenta* dicit *id qod figurant efficere.* Sic enim *ibidem. Neqe enim affixa eſt Dei ſignis gratia, qin citra adminiculum ſigni liberè eam diſtribuat ſi velit. Deinde multi ſignum recipiant, qi tamen gratia non ſunt participes. qia ſignum omnibus eſt commune, hoc eſt, bonis indifferenter & malis: ſpiritus avtem non niſi electis confertur. atqi ſignum, ut diximus, abſqe Spiritu eſt inefficax.* Tum, ſi dixiſſet, *rite percipientibus*, de adultis fide præditis intelligendus fuerat, prout ipſe ſe loco à Chamiero allato explicat; de qibus etiam Apoſtolus in eâ periochâ qam explicandam ſuſceperat, agit, ſi Calvini ſaltem interpretationem admittimus, qi per *verbum* eo loci intelligit *myſterii ad populum explicationem*, qæ ad infantem ipſum baptizatum nec intelligentem nihil facit, non magis qam ad plebem lingvæ peregrinæ ignaram demurmuratio Pontificia. Adjici poterant, qæ Calvinus idem habet in *Commentariis ad Rom. 6. 4. & Col. 2. 12.* Sed ad mentem illius clarè ſatis explicandam iſta qæ dedimus, abunde ſuffecerint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *Meritum Chriſti non eſt applicatum Davidi parvulo octo dierum ante Circumciſionem, ſiqidem ipſe fatetur ſe in peccato & conceptum & natum fuiſſe.*

At in Circumciſione Davidis applicatum eſt ei meritum Chriſti. ſiqidem Circumciſio erat Sacramentum proprii nominis; ac proinde ex inſtitutione divinâ medium erat divinitus ordinatum, in qo Deus Davidi rite ſuſcipienti offerebat & exhibebat & applicabat Chriſti meritum ad remiſſionem originalis reatus, qæ eſt res promiſſa.

Habemus ergò meritum Chriſti nondum apprehenſum Davidi parvulo in Circumciſione reipſâ applicatum ad reatus originalis ſolutionem.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. *non fuiſſe prius applicatum*, affirmatur tantummodò, non probatur.

Nam 1. ex gratiâ ſpeciali, potuit ante octiduum, putâ, ipſâ nativitatis die, vel horâ etiam, Chriſti meritum tum ad juſtificationem, tum ad ſanctificationem applicari. qo etiam non deſunt qi trahant illa Davidis de ſe pronunciata, *Pſal. 22. 10. & 71. 6.* (vide Avguſtinum *Epiſt. 120. c. 12.* Bernardum *Ep. 174.* Chamierum *de Bapt. l. 5. c. 10. §. 9.*) etiamſi in peccato prognatus fuerit. 2. Ex tuâ ipſius ſententiâ non ſeqitur, ideò nondum fuiſſe juſtificatum qod *in peccato natus*, i. e. ut Calvinus rectè, *in Pſal. 51. ab utero matris totus corruptus, & qaſi vitiis delibutus fuerit.* qum *Reſponſ. num. 28.* ſtatuas, *Certum eſſe*

ex

ex ſententia antiqorum, ſanctificationem non eſſe neceſſariam ad acceptationem perſonæ parvuli.

2. Ex lege ordinariâ non fuit neceſſe, ut *in Circumciſione applicaretur.* Neqe enim reapſe applicatum avt fuiſſe, avt non fuiſſe, videtur qicqam occurrere, qod cogat credere. nec ſi fuiſſe concedatur, evicerit id, *circumciſion m eo fine inſtitutam*, ut ex lege ordinariâ id operaretur in circumciſo qol bet. Reverendus Robertus Epiſcopus Sariſburienſis *adv Thomſon. c. 7. At verò Circumciſionis diligenter animadverſa ratio ſententiam ejus (in Circumciſione remiſſionis peccatorum & juſtificantis gratiæ influxum eſſe) luculentiſſimè refellit. Poſtqam enim Circumciſionem acceperat Abraham, ſigillum juſtitiæ fidei, circumciſus eſt Iſmaël, circumciſus & Iſaac; ſolus avtem Iſaac natus ſecundum ſpiritum, Iſmaël tantummodò ſecundum carnem. Iſmaël ergo qanqam circumciſus, non eſt tamen juſtificatus, ſervus tantùm ex ancilla, nunqam aſſcitus in promiſſionem, nunqam in libertatem filiorum Dei. Qod ſi excipias, Iſmaëlem in circumciſione non fuiſſe infantem; (qanqam exceptio havd ſatis valida ſit) oppono gemellos ab Iſaaco oriundos, Jacob & Eſav, qorum uterqe circumciſu.; ſed alterum dilexit Deus, alterum odit, Mal. 1. 2. 3. Rom. 9. 13. Et qem odit non juſtificavit, non ſanctificavit, non renovavit. ut manifeſtum ſit juſtificationem cum circumciſione non ſemper fuiſſe conjunctam. Alioqi verum non eſſet, qod exprobravit Deus totam domum Iſraël fuiſſe corde incircumciſam, Jer. 9. 16. qia corde circumciſos neceſſario fuiſſe oportuit, h. e. juſtificatos, renovatos, qotqot carne ſunt circumciſi. Qin & Apoſtolus Pavlus, ſegregatus qidem ab utero per beneplacitum Dei; ſed non juſtificatus; qi eo fine credidit in Chriſtum, non ut juſtificationem repararet in circumciſione perceptam, ſed ut juſtificaretur per fidem Chriſti; Gal. 2. 16. ante qam naturali adhuc conditione ſe filium iræ fuiſſe fatetur.* Itaqe ex lege ordinariâ, nec Pavlo magis qam Iſmaëli circumciſionis ipſius tempore applicabatur meritum Chriſti ad præſentem efficaciam; nec Davidi magis qam Pavlo applicatum tunc fuiſſe, occurrit, qod cogat credere.

3. *Sacramenta eſſe media divinitus ordinata ad applicandum Chriſti meritum*, qoad res promiſſas, eas obſignando ſcilicet, fidemqe faciendo, vel de datis jam, vel de dandis etiam, conceditur. Verum an *ad applicandum Chriſti meritum nondum* ullâ ex parte vel *applicatum*, vel *apprehenſum inſtituta* fuerint, hoc eſt ipſum τὸ κεκνόμενον, qod probandum proponitur, nec dum probatur.

4. *Circumciſione* figurabatur, tam interna *cordis circumciſio*, qa corpus peccati mortificatur & qaſi reſecatur, qam *ſolutio à peccati reatu*, Devt. 10. 16 & 30. 6. Jer. 4. 4. & 9. 25. 26. Ezech. 44. 7. 9. Rom. 2. 28. 29. Col. 2. 11. 12. deqe labe hac internâ, præcipuè locutus videtur David Pſal. 51. 5. ut patet ex antitheſi verſ. 6. nec iſta minus, qam illa reatus ſolutio, promiſſione divina continetur Proinde niſi de iſtâ etiam conſtare poſſit, ad eam efficiendam & peragendam, inſtitutum fuiſſe Circumciſionis Sacramentum, nec de illâ etiam idem conſtare hinc poterit. Bucerus *ad Rom. 3. de uſu cerem. p. 151. Si jam Pavlo dicuntur circumciſi, qi Chriſto per baptiſma inſiti ſunt, qia baptiſmate conſecuti ſunt expoliationem corporis peccatorum, h. e. infectæ naturæ innovationem, abunde patet, hanc expol. corp. pecc. innatæ ſcilicet perverſitatis, Apoſtolo non modo circumciſionis propriam haberi, ſed etiam ſic in eâ præcipuam, ut ſicut eos qi hanc nacti ſunt, etiamſi externè præputium eorum reciſum non ſit, verè tamen circumciſos cenſet; ita illos reputet incircumciſos, qi hac immutatione & innovatione ingenii noſtri donati non ſunt.* Et poſt multa in eundem ſenſum adjecta; *Devt 30. 6. Nemo non aperte cernit, cordis renovationem id eſſe, qod Dominus circumciſione ſuis exhibe e voluit.*

5. *Promiſſiones* hæ, qæritur, qibuſnam & qo modo factæ fuerint; (neqe enim Sacramentum meritum Chriſti obſignare avt applicare cuiqam poterit ad promiſſa conſeqenda, niſi cui, & huic etiam qatenus promiſſiones illæ factæ ſunt.) Si ſemini univerſo abſolutè factæ dicantur, qia fœdere univerſi continebantur, etiam ad non circumciſam ſobolem, fœminas putâ, adnondum circumciſam, tertiâ putâ qartâve tantùm adhuc luce fruentes mares, pertingebant; harumqe beneficio fruebatur ſtatim ab ortu tota ſoboles, ſive nondum circumciſa, ſive nunqam circumcidenda, ſive ea ſexus incapacis conditione, ſive mortis intervenientis neceſſitate excluſa. itaqe nihil promiſſum conferebat circumciſo circumciſionis Sacramentum, qo non priùs fruebatur; obſignabat tantùm, & qaſi ratum faciebat, qod originis reſpectu, non circumciſionis, promiſſum fuerat. ſin ſemini tantùm ſecto, interius circumcidendo, Spirituſqe divini gratia in Chriſtum inſerendo, promiſſiones ſunt factæ, certè iſtis tantummodò, & vel ſic jam affectis, vel ſuo deinceps tempore afficiendis, (de renovatione dico actuali & inſitione in Chriſtum) promiſſiones abſolutè obſignabat & obſignando exhibebat circumciſio. Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis ubi ſupra: *Neqe verò gratia limitem promiſſionis excedit, qa facta eſt Abrahæ & ſemini ejus; & utriqe Sacramento circumciſionis obſignata. Qod ſi de ſemine Abrahæ qæramus, reſpondet Apoſtolus, non eſſe omnes Iſraël, qi ſunt ex Iſraël; neqe qia ſemen ſunt Abrahæ; ideò eſſe filios; ſed, in Iſaac, inqit, vocabitur tibi ſemen; hoc eſt, inqit, non qi filii carnis, ii ſunt filii Dei, ſed filii promiſſionis cenſentur in ſemine. Ergo jam non omnes ſecundum carnem nati facti ſunt filii; & tamen circumciſi omnes promiſcue. Non ergo circumciſi omnes ſunt juſtificati, non omnes facti filii Dei; imò qamplurimi tantum ad numerum gentis aſſcripti, non ad peculium hæreditatis; nec propter bonum ſuum, ſed propter bonum electi ſeminis in populum Dei carnali titulo cooptati. Perinde ergo ſentiendum eſt, non mox juſtificatos & ſanctificatos, qicunqe ſecundum carnem baptiſmo aqæ conſignati ſunt; ſed in communitate Sacramenti, tantùm ad filios promiſſionis pertinere Baptiſmi vim & gratiam, & intus Deo tinctos non niſi illos, qos per omnes gentes Deus ſe Abrahæ daturum teſtatus eſt.*

6. *Rite percipientes* qod attinet, ſi de adultis agatur, nemo rite ſuſcipit, niſi qi fide pœnitentiaqe præviâ præditus acceſſerit. ſic avtem affecto cuiqe res promiſſa de peccatorum remiſſione jam præſtita eſt, in baptiſmo obſignanda tantùm. Petrus Martyr, *ad 1 Reg. 8. fol. 73. rat. 10.* Certè, qi *adulti ſunt, priuſqam tingantur, credant oportet*; qi *ſi credunt, jam ſunt juſtificati.* Idemqe *ad 2 Reg. 13. fol. 238. Juſtificatio non tum primum confertur, cum aqâ fideles tinguntur; ſed anteà illis conceditur, qam baptiſmate abluantur. ſiqidem Baptiſmus eſt obſignatio qadam promiſſionis acqiſitæ, ac ſigillum jam impetratæ regenerationis.*

Sin de parvulis rationis uſu deſtitutis, in ſuſceptione merè paſſivi ſunt, imò renituntur etiam nonnunqam & reluctantur, qod Avguſtinus etiam obſervavit. nec diverſa ratio deprehenditur, ſed eadem planè eſt partis utriuſqe, tam eorum ad qos promiſſiones pertinent ſua tempeſtate efficaces futuræ, qam & eorum qi a promiſſionibus illis alieni prorſus fuerint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Media ordinaria applicandi meritum Chriſti, non ſunt alia qam verbum & Sacramenta ex parte Dei.*

At parvulo, qi baptizandus ſiſtitur, verbum non applicat Chriſti meritum primitus, (ſiqidem verbum non applicat, niſi intellectum) nec aliud Sacramentum qam Baptiſmus.

Ergo vel nullum datur medium ordinarium, qo meritum Chriſti parvulis ex parte Dei applicetur ad ſalutem, avt Sacramentum baptiſmatis erit illud medium. non enim aliud ordinarium medium ex parte Dei in Scripturis reperitur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Duo hîc pro conceſſis ſumuntur;

1. Par-

1. *Parvulo cuique, qi ad fontem ſacrum ſiſtitur, applicare Deum meritum Chriſti.* qod probandum eſt.

2. *Aſſignandum eſſe neceſſariò medium aliqod externum qo meritum Chriſti parvulis ad ſalutem applicetur.* qod non eſt neceſſarium. Nam & ante Circumciſionem non conſtat medium ullum fuiſſe, cujuſmodi circumciſio fuiſſe præſumitur; nec durante Circumciſionis ritu medium aliqod extabat, qo ſeqioris ſexus parvulis Chriſti meritum applicabatur. Rivetus, *Iſagog. ad ſcript. Sacr. c. 27. §. 5.* ad illud Becani; *Judæi fide credebant fœmellas concipi in peccato originali — Ergò fide credebant, illas ſalvari non poſſe, niſi per aliqod remedium à Deo inſtitutum. Reſpondeo, conſeqens eſſe falſum, ſi intelligatur de remedio aliqo ſenſibili, avt ſacramento ſpeciali: nec id unqam probabit Becanus.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

6. *Illud actu applicatur parvulo in Baptiſmo, qod in Sacramento illo offertur, porrigitur, & exhibetur ex parte Dei.*

At meritum Chriſti in actu baptizandi parvulo verè offertur, porrigitur, & exhibetur ex parte Dei ad reatus originalis ablutionem.

Ergò meritum Chriſti actu applicatur parvulo in Baptiſmo ad reatus originalis ablutionem.

Major probatur; qia qod offertur, porrigitur & exhibetur ex parte Dei, illud etiam actu applicatur, ubi nullum impedimentum opponitur ex parte ſuſcipientis.

Minor probatur; Vel meritum Chriſti offertur, porrigitur & exhibetur in Baptiſmo ad reatus originalis remiſſionem, vel duntaxat ad reatus originalis remiſſi avt remittendi obſignationem.

At non duntaxat ad reatus originalis remiſſi avt remittendi obſignationem.

Ergò meritum Chriſti offertur, porrigitur & exhibetur ad ipſam reatus originalis remiſſionem.

Major patet; qia tertius finis (principalis ſaltem) non datur.

Minor probatur; qia Sacramentum Baptiſmatis non obſignat propriè loqendo remiſſionem peccati ſive originalis ſive actualis, niſi adulto credenti, qi conditionem fœderis præſtitit, & ſe præſtitiſſe certò novit. neqe enim obſignatio propriè fit niſi intelligenti ſe conditionem fœderis præſtitiſſe.

At nullus infans qamdiu infans eſt, actu credit; multo minus actu reflexo ſe credere novit, cum ætas infantilis non ſit capax actualis obſignationis.

Ergò Baptiſmus nulli infanti, durante infantili ætate, proprie obſignat, avt peccatum anteà remiſſum eſſe, avt poſteà remittendum fore.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Poſſent alii fines aſſignari; & aſſignantur etiam ab eis, qi regeneratricem in Baptiſmo gratiam dari contendunt. Verum illi reverâ utramqe ſimul datam defendunt. Mitto ſiqidem noſtrum qendam, qi ad *Spiritum Sanctum conferendum* inſtitutum vult Baptiſmum, *qi collatus* tamen, *nec ſanctificet actu nec juſtificet* etiam.

2. *Obſignatio reatus*, vel jam remiſſi, vel remittendi, *fieri poteſt* etiam *non intelligenti*, qid, avt qâ ratione ſibi illud obſignetur. Certè *ſigillum fœderis*, fuiſſe *Circumciſionem*, Gen. 17. 7--11. Rom. 4. 11. eſſe *Baptiſmum*, inter cætera, de reatu condonando, parvulis fidelium, inter omnes in confeſſo eſt. Sigilli avtem munus qodnam tandem fuerit, niſi pactum aliqod obſignare? Id qod de beneficio futuro ac ſub conditione certâ promiſſo, parvulo cuivis, (etiam propriè loqendo) fieri poteſt; etiamſi obſignatio parvulo ipſi uſui eſſe non poſſit, donec adoleverit, conditioneſqe ex parte ſuâ pactas præſtiterit. imò poteſt illi in beneficium cedere, anteqam idipſum notum habere potuerit.

3. Nec obſtat, etiamſi de *adultis*. ita ſe haberet, ut *credenti ſoli & credere ſe intelligenti obſignaret*, qin in parvulis rationis uſu deſtitutis ſecus ſe habere poſſit; qum hi pactum obſignare niſi alienâ operâqe vicariâ non poſſint, nec pacti, qod ipſorum nomine initur, conſcii exiſtant. Bonaventura, *ad 4. diſt. 1. q. 2. §. 23. Signum duplicem habet comparationem, & ad illud qod ſignificat, & ad id cui ſignificatur. prima eſt eſſentialis, & habet ipſum ſemper in actu: ſecundam avtem habet in habitu. & à primâ dicitur ſignum, non à ſecundâ. Sicut etiam parvulo ſufficit fides aliena, ita ſufficit, qod ſignificet ipſi parvulo in alio. unde qamvis non ſignificet ipſi in ſeſe, ſignificat tamen in alio:* Calvinus *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. Etſi infantes, qo circumcidebantur momento, qid ſibi vellet ſignum illud, non comprehendebant; verè tamen circumcidebantur in naturæ ſuæ corruptæ ac contaminatæ mortificationem, qam adulti poſteà meditarentur.* Et Ameſius, *adv. Bell. tom. 3. diſp. 2. q. 4. theſ. 16. reſp 2. Non fruſtra lavabatur Petrus, cum Dominus ipſe dicebat,* Qod ego facio, tu neſcis nunc, cognoſces avtem poſteà, *Joan. 13. 7.*

4. Etiam *adultis nondum credentibus*, multo magis *credentibus*, verum fidem ſuam forſan *nondum apprehendentibus, ſigilla fœderis divini* ſunt Sacramenta: atqe illis qidem promiſſiones obſignant, tum demum ubi crediderint, efficaces futuras, iſtis verò effectum ſuum jam ex parte ſortitas, etiamſi ipſis vel fides infirmior id nondum firmaverit, vel aſtus maligni contrarium ſuggeſſerit, & vehementius etiamnum ſuggerat. Neqe enim Sacramentorum naturam immutat humana avt perfidia, avt imbecillitas; licet illa ad beneficium omne prorſus, iſta ad ſolamen, ſaltem pro tempore reddat inefficacia. Hinc eſt qod Avguſtinus, *de bapt. contr. Donat. l. 1. c. 12.* qod & habetur apud Gratianum, *de conſecr. diſt. 4. c. Tunc valere.* & apud Magiſtrum, *ſent. l. 4. diſt. 4. c. Qi veró. Ut non denuò baptizetur, qi ad baptiſmum fictus acceſſerat, ſed ut qod ante datum eſt, tum valere incipiat ad ſalutem, cum illa fictio veraci confeſſione receſſerit.* Et Martyr, *ad Rom. 4. Imo vero Sacramenta affirmamus eſſe Sacramenta, qantumvis avt infirma, avt etiam nulla ſit fides tua.* Et *Avguſtinus optimè ſenſit de eo, qi Sacramenta carnaliter uſurpet. qid? inqit, non propterea deſinit eſſe ſpirituale, ſed tibi non eſt ſpirituale. Sacramentum baptiſmatis etiam in eis verum eſt, qi non ſunt in veritate manſuri.* inqit Proſper, *ad object. Gall. ſent. 2.* Imò, inqam, in eis verum eſt, qi veritatem ex animo nunqam ſunt amplexi, nec ſunt unqam amplexaturi. Rectè Ameſius, *ubi ſupr. theſ. 11. Non ſunt teſtimonia completa & abſoluta niſi credentibus.* & Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad claſſ. 6. rat. 5. p 78. Fides noſtra non facit ut ſint Sacramenta. nam ut ſint Sacramenta, à Deo habent, non à nobis. — Sacramenta ſemper ſunt, propter Chriſti inſtitutionem: ſed nunqam proſunt ſine fide. ita qoad ſubſtantiam Sacramenta non pendent à fide; qoad fructum & beneficium, pendent.*

Inſerere iſtic non abs re fuerit, qæ Vir Clariſſimus in ſuis ad me, poſt tranſmiſſas ad *Exceptiones* meas Reſponſiones has ſuas, literis, in hæc verba adjecit; *Eſt qod in noviſſimis ad te meis ſignificatum, avt potius in Reſponſionis meæ loco aliqo interſitum, oportebat; hoc nempe, qod qamvis dicam qandoqe, Baptiſmum, infantibus in infantiâ non propriè obſignare remiſſionem peccatorum; propterea qòd obſignatio ejuſmodi propriè loqendo eis fiat, qi diſcretionis annos attigerint, & pacta conventa jam præſtent, idqe facere ſe norint; non ambigo tamen, qin, qemadmodum latifundia & hæredia infantibus donatione ſimplici* [a] *conferri & confirmari poſſunt; ita in cœleſti inter Deum & infantem tranſactione, fœderis gratioſi beneficia, infantibus in infantia, per ablutionem baptiſmalem* [b] *conferri & aſſecurari & confirmari poſſint.* Qod conceſſum & *Reſponſionem* meam ad *Argumentum* hoc firmat, & *Argumentationis* iſtius ſaltem vim penitus elidit; ſed nec ſeqentis etiam non imminutam relinqit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

7. *Parvuli nunc rite baptizantur, ſicut olim circumcidebantur ex præcepto Dei.*

a *Conveyed.* b *Conveyed & aſſured.*

At parvulo baptizato in infantia morienti baptiſmus non obſignat meritum Chriſti ante applicatum, utpote qi incapax ſit actualis obſignationis.

Ergò ſi aliqo modo efficax fuerit ejuſmodi parvulo, ſolummodò ei applicat meritum Chriſti ante non applicatum. Quod ſi nihil avt applicet, avt obſignet, reſpectu talis parvuli, non erit niſi nudum illi & inane ſignum, utpote cui nihil præſtat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non eſt *incapax infans obſignationis actualis*; etiamſi avt ipſe actu non obſignet, avt à Deo obſignari ſibi ſalutem ac remiſſionem reatus non intelligat. Ubi qis ſibi filioqe ſuo adhuc infantulo, fundi alicujus uſumfructum comparaverit, eumqe utriqe pro vitæ terminis ſub certis conditionibus fundi Dominus vendiderit, pactum ſcripto commiſſum ſigillo appenſo obſignaverit, infantuloqe illi in ampliorem facti confirmationem coram teſtibus eo fine adhibitis in manum ſigillum id tradere placuerit, an non actualis fuerit infantulo facta iſta obſignatio, etiamſi de eâ nihil infans intelligat, reſciſcat nihil?

2. Concluſionis diſjunctio havd ſufficiens videtur. poteſt enim alio modo *efficax* eſſe qam iſtic ponitur; meritum Chriſti ſcilicet prius applicatum obſignando; qem in Baptiſtâ locum habuiſſe circumciſionem ego certè nullus ambigo. Verùm hoc ut non ſit ordinarium; at morienti in caſu qi ponitur, ſi ſalutem adeptus fuerit, obſignabit Chriſti meritum tunc applicandum, cum ad internam renovationem idem ipſum applicatur. Neqe enim avdeo à ſe invicem ſejungere, qæ connexa & indiviſa eſſe, ex paginæ ſacræ luce clarâ, noſtri paſſim profitentur. Neqe hoc tamen ita accipi velim, qaſi inficias eam, qod etiam in ipſo actu baptizandi Chriſti meritum ad utrumqe beneficium poſſit applicari, avt qod unqam applicetur; verùm unde conſtet eo fine inſtitutum eſſe ſacramentum iſtud, ut munus hoc applicandi ordinariè obtineat, hoc eſt qod mihi nondum comparere profiteor.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

8. *Sacramenta adultis, ex omnium conſenſu in recto uſu applicant meritum Chriſti ad gratiæ prius donatæ avgmentum & incrementum, avt etiam obſignationem.*

Ergò Sacramentum initiationis parvulis nondum initiatis initialem gratiam promiſſam, ſcilicet remiſſionem originalis reatus applicat, qod eſt primum beneficium cujus infans capax eſt.

Conſeqentia probatur. ſiqidem Sacramentum initiationis promiſſionem aqè habet conferendi & applicandi gratiam initialem remiſſionis originalis reatus parvulis, qibus nondum remittitur; atqe utrumqe Sacramentum habet promiſſionem conferendi & applicandi meritum Chriſti ad gratiæ prius donatæ avgmentum & incrementum, avt etiam obſignationem.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Sacramenta in adultis*, niſi jam renatis & renovatis, *non applicant Chriſti meritum, avt ad gratiæ incrementum, avt ad reatus remiſſi obſignationem.*

2. Non valet conſeqentia; nec probatio, qæ adducitur, ſatis firma videtur. Efficacia ſiqidem Sacramentorum, qâ valent adultis ad gratiæ incrementum, & obſignationem, qoad ipſos actu certiores reddendos de reatu remiſſo, non pendet à promiſſione ſpeciali, qæ utriſqe tum parvulis, tum adultis communis ſit; ſed partim à naturâ ipſius inſtituti, qâ aptum eſt fidem exuſcitare & fovere; uti Chamierus, *tom. 4. l. 2. c. 5. §. 43.* & alibi ſæpe; partim à rationis uſu, fideiqe ipſius, cujus beneficio ad hunc finem adhibendi inſtitutum illud facultas tribuitur. de qo videri poterit Petrus Martyr, *ad Rom. 4. 11.* adductus ſupra in *Replic. ad Reſp Arg. 1. Aſſump. membr. 1.* Ejuſdem avtem defectus in infantibus impedimento eſt, qo minùs Sacramentis ad finem parem ſimilemve utantur. de qo videndus Reverendus Sariſburienſis *ad Coloſſ. 2. 12.* adductus ſupra *ad Arg. 2. enunc. 5. memb. 1. art. 2.*

3. Si valeret conſeqentia à gratiæ incremento ad inchoationem ejuſdem; *gratiam initialem* eam potius concluderet, qæ in adultis ex Sacramenti uſu avgetur. Ea verò peccatorum remiſſio non eſt. in iſta ſiqidem non ſunt gradus.

4. Concludi potiùs ſic forſan poterat;

Sacramenta, ex communi noſtrorum conſenſu, gratiam non inchoare, ſed confirmare nata ſunt.

Ergò initialis nulla in Baptiſmo confertur.

Vel; Sacramenta, ex communi noſtrorum conſenſu, ex opere operato gratiam non inchoant.

Ergò in parvulis nullam inchoant.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

9. *Evchariſtia meritum Chriſti ad communionem cum Chriſto arctiorem, avctiorem & firmiorem anteà non habitam, & ad novam alimoniam animæ & corporis offert, porrigit, præbet, applicat.*

Ergò, qidni Baptiſmus pariter meritum Chriſti applicet ad reatus originalis in parvulis nondum ablutis ablutionem; abſqe qâ nulla unio avt communio cum Chriſto haberi poteſt?

Conſeqentia patet. Ut enim ſe habet Evchariſtia ad collationem communionis arctioris & avctioris & firmioris, & novæ alimoniæ; ita ſe habet Baptiſmus parvulorum ad gratiam remiſſionis, qæ removet reatum prohibentem & impedientem primam noſtram in Chriſtum inſitionem & unionem cum illo pro ſtatu parvuli.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Evchariſtia* non *applicat* cuiqam *meritum Chriſti ante non applicatum*; ſed nec *communionem* ante non habitam exhibet; ſed prius habitam amplius provehit.

2. Qo minùs id efficere poſſit in parvulis baptiſmus, nihil prohibet, ſi eo fine illud Sacramentum Deus inſtituiſſet. Verùm de hoc qæritur, nec adhuc conſtare videtur.

3. Sine ablutione interna à vitio ipſo, *nulla* itidem *cum Chriſto unio avt communio* habetur. Neqe enim niſi Spiritu intercedente habetur; nec Spiritus Sanctus niſi ut mundet & renovet, intercedere poſſe videtur.

4. Non pariter ſe habet *Baptiſmus* qoad *infantes*, atqe *Evchariſtia* qoad *adultos* fideles, qi fidei ope id præſtare poſſunt, qod infantes neqeunt. Whitakerus, *de Sacr. q. 1. c. 3. voc. 1. Sacramenta non modo movent, ut cogitemus de Chriſto, ſed fidem noſtram ad Chriſtum apprehendendum, eoqe fruendum excitant, ut in Chriſtum inſeramur arctius, ab eoqe vitam havriamus.* Qo & illud Bonaventuræ, *ad 4. d. 1. q. 2. §. 21. Medicina corporalis non prodeſt, niſi præparetur percipiens: Sic neceſſe eſt fieri ſpiritualiter. fides diſponit hominem, ut ei ſint ſalutaria ſacramenta, & motus fidei excitatur per exhibitionem ſigni, ut reqirat ſignatum: ac per hoc homo diſponitur ad curationem.* Proinde qoad ſignificationem & obſignationem, licet pariter ſe habeat Baptiſmus ad gratiam initialem, atqe ſe habet Evchariſtia ad avctiorem eandem; tamen nec Baptiſmus ipſe idem in parvulis, qod in adultis operatur; nec in iſtis etiam gratiam illam initialem producit, ſed productam jam firmat, corroborat, & provehit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

10. *Idem probatur ex Analogiâ ſacramentali. Sacramentum enim omne inſtitutum eſt tam ad exhibitionem qam ad obſignationem rei ſignatæ. Ut enim aqa & ejus aſperſio vel immerſio abluit ſordes corporis; ita ſangvis Chriſti & ejus aſperſio in baptiſmo abluit reatum originalem. Hac juſta analogia, & qidem potior, certè prior, qam hac, Ut aqa vel aqæ aſperſio obſignat ablutionem ſordium; ita ſangvis Chriſti & ejus aſperſio in baptiſmo certò obſignat ablutionem*

tionem reatus originalis. Neqe enim res ſignata in baptiſmo tam eſt remiſſio reatus obſignata, præſertim in parvulis, qam eſt ablutio & remiſſio actualis.

Vel aliter ſic. Idem probatur ex Analogiâ Sacramentali, ſev ſcheſi elementi externi ad rem cœleſtem, qa rem cœleſtem dictat exhiberi rite ſuſcipientibus externum elementum, ſuppoſita inſtitutione divina. Ut enim aqa vel ejus aſperſio vel immerſio abluit ſordes iis qi ſordibus volutantur: ſic ſangvinis Chriſti aſperſio abluit reatum originalem rite ſuſcipientium hoc Sacramentum; qales ſunt parvuli ſuſcipientes Baptiſmum.

Ergò vi Sacramenti ex inſtitutione divina meritum Chriſti nondum apprehenſum parvulis applicatur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sacramenta non ſunt eo fine inſtituta, ut rem ſignatam ſemper actu exhibeant. Vide *ad Arg. 2. enunc. 7.*

2. *Res ſignata in Baptiſmo* eſt potius interna *animæ purificatio* per Spiritum Chriſti. Joan. 3. 3. 5. Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. *res obſignata* eſt *reatus remiſſio* per ſangvinem Chriſti. Marc. 1. 4. Act. 2. 38. licet à cruce Chriſti reverâ virtus utraqe dimanet, & utraqe ſimul junćta ſit. 1 Cor. 6. 11. Poteſt enim Sacramentum eſſe rei alterius *ſignum*, *ſigillum* alterius. qemadmodum maſſa cerea diplomati regio annexa, regiâqe imagine inſignita, eſt ſymbolum ſive typus perſonæ ipſius regiæ, eſt ſigillum regiæ donationis; illam repræſentat, iſtam obſignat. Pari modo in Evchariſtiæ Sacramento, panis & poculum, cum ſacris ritibus circa utrumqe adhibitis, Chriſti mortem repræſentant, remiſſionem peccatorum Chriſti morte procuratam, noſtramqe cum eodem communionem obſignant. De *Baptiſmo* forſan idem dici poterit; repræſentari in eo ſordium elutionem, obſignari reatus ſolutionem. De *Circumciſione* Paræus, *ad Rom. 4. 11. obſerv. 12. Circumciſio erat ſignum. ergò ſignificabat. qid? amputationem præputii cordis per Spiritum Chriſti. Erat & ſigillum; ideóqe præter ſignificationem obſignabat. qid? juſtitiam fidei*, &c. De *Circumciſione* & *Baptiſmo* pariter Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 4. Promiſſio in utroqe una eſt, nempe paterni Dei favoris, remiſſionis peccatorum, vitæ æternæ. deinde res figurata etiam una & eadem, nempe regeneratio.* Zanchius deniqe, de *Bapt. & Evchar. de Oper. redempt. l. 1. c. 16. q. 3. theſ. 1. tit. de cœn. Dom. Sicut Baptiſmus eſt, & ſignum inviſibilis gratiæ, & ſigillum, qo fœdus obſignatur: ſic etiam Cœna. externa panis & vini adminiſtratio & diſtributio ſignum eſt internæ & inviſibilis communicationis, & ſimul etiam ſigillum eſt, qo fœdus renovatur & obſignatur, juſtitiæ fidei.*

3. Non videtur *juſta analogia* iſta; *Ut aqa abluit ſordes, ita ſangvis Chriſti in baptiſmo abluit reatus.*

Nam, 1. confundere videtur Sacramentum cum re Sacramenti, reſtringitqe ad ſignum efficaciam ſangvinis Chriſti, nullo, ut mihi videtur, fundo. cum ſignificatio (prout & ipſa efficacia, qæ extra Sacramentorum uſum ſe exerit) generalior latiorqe ſit multo, hæc ſcilicet. *Sicut aqa abluit corporis ſordes; ita Chriſti ſangvis aſperſus* (ubicunqe avt qibuſcunqe nimirum mediis applicetur) *animæ ſordes eluit.*

2. Non eſt generaliter vera. neqe enim *ſangvis Chriſti, in baptiſmo abluit reatus* eorum, (niſi repræſentativè & ſacramentaliter tantùm) qi jam juſtificati ad fontem ſacrum accedunt.

4. Nemo, opinor, analogiam baptiſmi iſtiuſmodi conſtituit, *Ut aqæ aſperſio obſignat ablutionem ſordium; ita ſangvis Chriſti obſignat ablutionem reatus.* Neqe enim cum *baptiſmum* dicimus *obſignare remiſſionem reatus*, hoc volumus, avt ſangvini ipſi hanc obſignationem tribuimus. Verùm, aqa corpori aſperſa ex inſtituto divino, obſignari dicimus fœdus Dei de reatus remiſſione. De analogia cum agitur, repræſentationem attendimus, qa *Sacramenta* obſervat Avguſtinus *habere ſimilitudinem qandam earum rerum, qarum ſunt Sacramenta.* alioqi in ſacra Cœna, etiamſi reatus ſolutio obſignetur, fruſtra tamen, qod id repræſentet, reqirimus. Rivetus, *de Sacr. theſ. 22. Forma Sacramenti interna & propria eſt pulcerrima illa ἀναλογία & σχέσις ſigni ad rem ſignatam & mutua unius ad alterum relatio: illa in comparatione & ſimilitudine effectuum; hæc in ordinatione ſigni ad rem ſignatam conſiſtit. Itaqe* Whitakerus, *de bapt. q. 1. c. 2. Hæc aqa Chriſti ſangvinem ſignificat; & congruit analogia. nam ut ſordes infuſâ aqâ abluuntur, ſic peccata Chriſti ſangvine aſperſa.* In Baptiſmi itaqe analogiâ ſtatuenda, ex alterâ parte aqa & corporis ablutio occurrit, ex alterâ Chriſti ſive ſangvis, ſive ſpiritus, ſive uterqe ſimul junctus, & ablutio animæ interna. non aqæ aſperſio obſignans corporis ablutionem. hoc enim eſſet ſignum ipſum ſecum committere. neqe Chriſti ſangvis aſperſus obſignans reatus ſolutionem. hoc enim eſſet rei ſignificatæ, qod eſt ſigni tribuere. ſed aqa aſperſa, qæ corpus abluit, repræſentans Chriſti ſangvinem aſperſum, qi animæ ſordes interiùs expurgat, rituqe eo, dum exteriùs peragitur, obſignans fœdus divinum, de peccatorum omnium reatu per Chriſti ſangvinem remiſſo, cum eis omnibus, qibus meritum Chriſti applicatum fuerit, tum Sacramentum illud percipienti, ubi hoc in ipſo peractum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

11. *Sacramentales locutiones docent Sacramenta aliqa meritum nondum apprehenſum applicare.*

Ergò Sacramenta aliqa eo fine inſtituta ſunt, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicarent.

Antecedens probatur. ſiqidem iſtæ locutiones, Circumciſio eſt fœdus; Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis; Baptiſmus abluit peccata; *docent rem ſignatam in uſu legitimo cum ſigno coexhiberi vi inſtitutionis divinæ. Signum enim dans Deus dare ſe rem ſignatam ſignificat, idqe ſignificantius exprimit & vehementius affirmat, qando ſignum, qod dat, rei ſignatæ nomine appellat; ut rectè Urſinus.*

Ergò ſi res ſignata fuerit beneficium à merito Chriſti prius non apprehenſo manans, etiam illud beneficium in uſu legitimo coexhibetur cum ſigno vi inſtitutionis divinæ.

At tale beneficium eſt ablutio originalis reatus in parvulo, qi ſiſtitur baptizandus & baptizatur, cui iſte reatus ante baptiſmum non remittitur.

Ergò Baptiſmus parvulo adminiſtratus eſt Sacramentum eo fine inſtitutum, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicaret; ὅπερ ἔδει δεῖξαι.

Vel aliter ſic, Sacramentales locutiones fundantur potiſſimùm in conjuncta exhibitione & collatione rei ſignatæ cum ſigno in uſu legitimo ex inſtitutione Chriſti.

Ergò Sacramenta aliqa eo fine inſtituta ſunt, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicarent.

Conſeqentia patet; qia aliqæ locutiones occurrunt, qæ denotant exhibitionem rei ſignatæ cum ſigno nondum apprehendenti rem ſignatam, ut ei applicetur: qalis eſt, Circumciſio eſt fœdus; Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis; Baptiſmus abluit peccata. *Hæ enim formulæ denotant Circumciſionem eſſe fœdus etiam non circumciſo, cum circumciditur, (i. e.) beneficium fœderis conferre præputiato, cum circumciditur; Et baptiſmum eſſe lavacrum regenerationis, etiam illi qi ante baptiſmum nondum eſt regenitus; & baptiſmum abluere peccata etiam ejus qi antea lotus non eſt; qales ſunt parvuli, qi olim circumciſi ſunt, & nunc baptizantur.*

Antecedens patet; qia tales locutiones non fundantur in ſola & nuda ſignificatione, analogiâ & repræſentatione; nec etiam in nuda obſignatione rei ſignatæ ut nec illa, Panis eſt corpus; Panis eſt communio corporis Chriſti: *ſed potiſſimùm in collatione rei ſignatæ in ſigni uſu legitimo juxta inſtitutionem Chriſti.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Signa, rem ſignatam* eatenus *coexhibent*, qatenus *ſigilli* munus eſt, rem eo obſignatam exhibere. Verùm

actu exhibere impræsentiarum, sive eo ipso temporis momento, rem obsignatam, sive obsignatione designatam & firmatam, qo obsignatio ipsa sigillo affixo traditoqe peragitur, non est avt necessarium, avt perpetuum sigilli officium. Pacto sive fœderi sigillum adjungitur, pactiqe formam respicit; nec amplius avt ulterius qicqam valet, nisi qatenus illud exhibendum qicqam pacisci tur. Chamierus, *tom.* 4. *l.* 2. *c.* 9. §. 18. *Consentiunt, Sacramenta esse signa exhibentia id qod significent. Qid avtem est exhibere promissiones præcedentes, nisi easdem re confirmare, qæ prius erant solis verbis conceptæ? Est enim ea sigillorum natura, ut qæ diplomata in membranis sunt, fiant efficacia, sortianturqe effectum plenum.* Idem, *ibidem c.* 5. §. 42. *Sigillorum est certos reddere tantùm significando, non etiam efficiendo. patet de iride, Gen.* 9. *de Solis regressu, Esaj.* 38. *& omnino generalis doctrina est omnium signorum additorum promissionibus. Ibidem cap.* 9. §. 5. *Omne sigillum est signum. Omne Sacramentum est sigillum. Ergo omne Sacramentum est signum. Minor habetur ex Rom.* 4. 11. *ubi phrasis ponderanda. qia illud* signaculum *finem exprimit instituendæ circumcisionis, ideóqe etiam institutæ efficaciam.* Et §. 6. *Annotat Thomas, Pavlum ostendere, Circumcisionem non fuisse cavssam, sed signum justitiæ.* Et mox: *Nullum signaculum efficit id, qod signat. At Sacramenta sunt signacula gratiæ. Ergo nulla Sacramenta efficiunt ipsam gratiam. Ibidem c.* 5. §. 17. de *circumcisione*; *Conferebatur circumcisio etiam legitime, non intelligentibus: & tamen significabat tantùm. i. e. non operabatur in anima sanctitatem immediatè, sed tantùm significando.* Et de *Baptismo, ibidem c.* 7. §. 25. *Baptismus sanctificationem non efficit eodem momento in infantibus, qibus nullus est usus rationis. — sed in his sanctificationis efficacitas differtur in id tempus, cum acqirent usum liberi arbitrii. Avgustinus de bapt. cont. Donat. lib.* 4. *cap.* 24. *In baptizatis infantibus præcedit regenerationis sacramentum, & si Christianam pietatem tenuerint, sequitur etiam in corde conversio, cujus mysterium præcessit in corpore.* Bucerus, *ad Rom.* 6. *de Bapt. p.* 322. *Sic est ingenium nostrum, ut cum res insensibiles vel pollicemur, vel exhibemus seriò, faciamus id sensibilibus signis. — Istuc apud omnes gentes videmus observari in qibuslibet magni momenti contractibus. ad hunc modum junguntur fœdera, inavgurantur principes, contrahuntur matrimonia, perficiuntur venditiones. Igitur qantum ad hunc usum Symbolorum attinet, agit nobiscum nostro more Deus. cumqe totum fœdus, qod nobiscum icit, & omnis salus nostra ab eo initium capit eoqe nititur, qod persvasum habemus, ipsum nobis peccata nostra condonare, voluit meritò fidem hujus condonationis cumprimis suo symbolo confirmare & excitare.* In eandem sententiam multa etiam habet *ad Rom.* 3. *p.* 149. Whitakerus, *de Sacr. q.* 4. *c.* 2. *ad clas.* 6. *Dicit Bellarminus signa esse duplicia, qædam tantùm significantia & theorica, qædam efficientia & practica, qæ præterqam qod significant aliqid, efficaciam etiam aliqam habent, ut sigillum. nos dicere Sacramenta esse prioris tantùm generis signa. Sed ab insigni mendacio avspicatur. Nos enim semper, sacramenta non tantùm significare, sed & efficere qod significant dicimus; & esse signa talia, qalia sigilla sunt, sicut Apostolus Circumcisionem vocat sigillum justitiæ fidei. Efficere* utiqe obsignando confirmandoqe verbum illud promissionis cui adjunguntur, uti supra Chamierus.

2. *Locutiones Sacramentales*, in qibus insistitur qod attinet;

1. *Circumcisionem esse fœdus*, qâ ratione dictum sit, docet ipse tum fœderis avtor, tum & ritus ipsius institutor, qia *signum* sit *fœderis*, Gen. 17. 11. sed & *sigillum*, uti clarius pleniusqe Apostolus, Rom. 4. 11. Consentiunt nostri. Calvinus, in Gen. 17. *Sicut olim fœdera non modò in publicas tabulas referebantur, sed in æs incidi, vel in lapidibus insculpi solebant, qo magis testata & celebris esset eorum memoria: ita nunc Deus in carne Abrahæ fœdus suum insculpsit. fuit enim circumcisio qasi solenne monumentum ejus adoptionis, qa genus Abrahæ electum fuerat in peculiarem Dei populum.* Et mox; *Dominus fœdus novum, novo Symboli genere obsignat.* Et rursus; *Cum fœdus Dei à Mose vocatur circumcisio, inde colligimus inclusam in eo fuisse promissionem gratiæ. — qod fœdus ratum aliter non est, qam dum illi respondet fides. atqe id commune est omnibus sacramentis, ut verbum Dei annexum habeant. ---- imò nihil aliud est sacramentum, qam verbum visibile, vel sculptura & effigies gratiæ Dei, qæ verbum melius illustret.* Whitakerus, *de Evchar. q.* 2. *c.* 4. *ad* 1um *resp.* 1. Circumcisio vocatur fœdus, *qæ non nisi signum fœderis divini fuit.* Et mox; *Sic baptismus vocari potest παλιγγενεσία. i. e. renascentia, sev regeneratio.* Zvinglius, *declar. de pecc. orig. fol.* 120. *Primò videmus hîc* pactum, *sive* testamentum *appellari symbolum testamenti, circumcisionem.* 2. *videmus idem signum vocari signum* fœderis, *qod jamjam* pactum *appellatum erat.* 3. *est signum ejus fœderis, qod erat inter Deum & Abrahamum. ergò infantes qoqe erant in fœdere. dabatur enim signum, ut esset indicio, eos perinde esse in fœdere atqe Abrahamum.* Deniqe rectè Alstedius, *de Eccles. c.* 7. §. 6. *Circumcisio non facit fœdus cum Deo, sed factum obsignat.* Videatur & Muscul us in Gen. 17. part. 2. observ. 3. §. 4. & Procopius Gaz. in *Gen.* 17. *infra ad fin.* §. 13. *replic.* 3. Optimè Petrus Martyr, *in Rom.* 4. *Vix puto ullum extare locum, qo tam breviter, & tam explicatè natura Sacramentorum proponatur, qam his Pavli verbis qibus circumcisio appellatur signaculum.* Et mox; *Hæc omnia in Sacramentis inesse nos minimè negamus. sed caput & summam eorum significationis in hoc ponimus qod obsignent nobis Dei dona & promissiones, qas ille offert fide apprehendendas.* Paræus *ad Rom.* 4. 11. *Omnia Sacramenta significant & obsignant justitiam fidei per sangvinem & Spiritum Christi.* Et mox; *Obscurum igitur non est, significare & obsignare gratiam, esse de Sacramentorum formâ* συσχλικῇ. *unde principalis eorum effectus existit, atqe hoc est, qod dicitur, Sacramenta principali suo usu fidem confirmare.*

2. Nec abnuerim tamen etiam aliâ ratione *pactum*, sive *fœdus circumcisionem* dici posse, qia nimirum de ipsâ qoqe circumcisione observandâ facta est inter Deum Abrahamqe cum semine ipsius stipulatio. Duplex enim pactum innui videtur: generalius unum de adsciscendo Abraham cum posteris ejus in populum Deo peculiarem; alterum de ritu isto deinceps ab eis observando, qo pactum prius illud obsignaretur. id qod *pactum circumcisionis* Stephanus dixit, Act. 7. 8. i. e. *pactum de circumcisione observandâ.* ita enim malim locum illum exponere, cum Ursino, qi *Tract. theol. pag.* 578. *refut. thes.* 6. *Facilè*, inqit, *dare possumus v.* 14. *pacti nomine intelligi præceptum, qod irritum faciunt, i. e. non servant, qi circumcisionem contemnunt.* qàm cum Piscatore, *fœdus gratiæ, qod ei circumcisione obsignarit.* Verùm de hoc vide sis Paulum Ejtzenium *in Gen.* 17. *supr. ad Arg.* 1. *Assumpt. loc.* 2.

2. *Baptismum* dici *lavacrum regenerationis*; ab Apostolo, opinor, vis ad Tit. 3. 5.

At 1. dubitari potest non immerito, baptismíne Sacramentum, an interna ablutio, hoc nomine eo loci designetur. Atque ego certè, etiamsi ad baptismi ritum externum respectum aliqem haberi nullus negaverim, de internâ tamen ablutione disertè dictam existimem, qæ externâ illâ corporis lotione designatur; ut ex clavsulâ mox seqente verba illa exponantur. Ita Piscator: *διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, i. e. per regenerationem & renovationem Sp. S. tanqam per lavacrum. Similis syntaxis est in illo,* Rom. 4. 11. Et accepit signum circumcisionis. *i. e. accepit circumcisionem tanqam signum.* Idemqe, *Thes. Theolog. vol.* 1. *loc.* 25. §. 20. *Per lavacrum regenerationis non videtur Apostolus significare baptismum, sed ipsam regenerationem, qam lavacro comparat.* Qin & Sclaterus noster, *in Rom.* 2. 15. *Dubium est, utrùm* Tit. 3. 5. *ullus sermo fiat de Sacramentis, an verò de Spiritu duntaxat.* Whitakerus, *de bapt. q.* 2. *cap.* 2. *Regeneramur*

per

per fidem. & ſacramentum regenerationis eſt baptiſmus. Qis enim externum baptiſmum regenerationem eſſe dixerit? externus baptiſmus non niſi ablutio eſt in aqa. at regeneratio eſt interna qædam gratia, eaqe inviſibilis.

2. Etſi concedatur, de *baptiſmo* ipſo exteriori expreſſè ac diſertè agi.

1. Non hinc tamen evinceretur, inter baptiſmi ſacramentum percipiendum aliter rem ſignatam obſignatamve exhiberi, qam ſigilli ratio poſtulet. Whitakerus, *de Sacram. q. 4. c. 2. ad 3. reſp. 1. Aqa in baptiſmo eſt ſacramentum regenerationis & renovationis noſtræ; & ſic aqâ renaſcimur, ſed ſacramentaliter tantùm, qia aqa ſignificat & obſignat novam noſtram nativitatem, qamvis nobis ſpiritus operatur.* Vide & eundem *ſup. §. 1.* ſed *& infr. memb. 2. rat. 2.* Martyr, *in Gen. 17. p. 70. Non hîc ſunt univerſales propoſitiones admittendæ, cum de circumciſione, tum de baptiſmo, ut dicamus, Omnis qi iſta ſymbola recipit, regeneratur.* Et pavlò ante; *Refricare iterum non me tædet, illam, etſi magnifacienda, non valuiſſe ex vi actionis, ſive ex opere operato, regenerationem afferre.* Malcolmus *ad Act. 7. 8. Vocatur Circumciſio* fœdus Gen. 17. *qod ſit ſignum fœderis, & ſigillum ejus juſtitiæ, qæ eſt fidei, Rom. 4. Phraſis Scripturæ notanda de Sacramentis: ſæpe tribuitur rei ſignificatæ appellatio ſigni; ut Tit. 3. baptiſmus dicitur regeneratio, cum ſit ſignum regenerationis noſtræ.* Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. contr. 2 l. 2. c. 14. ad arg. 2. Qod Bellarminus palmarium atqe Achilleum ſev efficaciſſimum vocat. Sacra Scriptura teſtatur verba ſacramentorum eſſe inſtrumenta & activa noſtræ juſtificationis, non avtem obſignationes Dei promiſſionum. Ergò Sacramenta efficiunt in nobis juſtificationem. ait enim Scriptura nos per baptiſmum naſci, Joan. 3. 5. Eccleſiam per eum purgari, Eph. 5. 26. Baptiſmum eſſe lavacrum regenerationis, Tit. 3. 5. qi manducat carnem Chriſti, vivet in æternum., Joan. 6. 58. Reſpondeo; Inſtrumenta & ſigna, etiam merè obſignantia & teſtantia, dicuntur per tropum & metonymiam id facere qod obſignant. nam & annulus ſponſalium, qi ſolùm eſt ſignum eorum, dicitur conjungere & obligare ſponſos; contractus inſtrumentum, qod ſolùm conſenſus ſignum, obſtringere contrahentes, doctoratus ſigillum & literæ, creaſſe & effeciſſe N. Doctorem. Qæ enim nos juvant, efficere ea ipſa dicuntur, propter finem in qem ſpectant, in qibus ab eis juvamur. Verum vitanda eſt verborum hujuſmodi, qæ ut cavſſis, vel ſignis, vel inſtrumentis actionem tribuunt, homonymia; ne propterea cenſeamus ea ſigna, vel inſtrumenta eſſe cavſſas iſtius actionis, vel effecti, vel fructus efficientes. Efficiunt enim, avt efficere dicuntur, illa effecta, ſuo tantùm modo, nempe per modum duntaxat ſigni, qatenus obſignant & certificant eam actionem vel effectionem, avt per modum inſtrumenti, qoniam ad effectionem adhibentur. Multum enim ſigna & vera inſtrumenta inter ſe propriè differunt. Signa verò nihil planè ad effectionem conferunt, qalia ſunt Sacramenta; ſed effectionem Sp. S. & opus illius in nobis, duntaxat veriſſimè & certiſſimè teſtantur & conſignant.* Zvinglius denique, *reſp. ad Luther. confeſſ. Qod à Theologis hîc graviter erratum eſt, & erratur etiamnum hodiè, nihil obeſt. Pavli enim pronunciata, qæ ille* Tit. 3. Eph. 5. *de mundatione aqæ per verbum, & lavacro regenerationis, producit, non intelligunt ἀναλογὰς eſſe, i. e. munerum immutationes, vel commutationes, qibus fieri ſolet, ut ſignis tribuantur, qæ illa ſignificant ſolummodo.*

2. *Actu* certè, eo ipſo temporis momento, qo baptiſmus adminiſtratur, *exhiberi rem ſignatam*, ex hac phraſi non conſtare, certiſſimum videtur.

Nam 1. in eis qos alloqitur Apoſtolus, ſive verè fideles, ſive fictitii ad fontem ſacrum acceſſerant, nevtiqam inter baptizandum ea gratia collata eſt. Siqidem enim fictitii fuerant, nihil qoad ipſos efficiebat ille ritus: ſin fideles, non poterat eis regeneratricem baptiſmus conferre gratiam. ante ſiqidem regenerati regigni denuò qi poterant? Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *Epiſt. part. poſter. propoſ. 2. memb. 2. Non recipit idem ſubjectum plura accidentia ejuſdem ſpeciei.* Thomas, *ſumm. part. 3. qæſt. 66. art. 9. Unius non eſt niſi una generatio; & ideò non poteſt baptiſmus iterari; ſicut nec carnalis generatio. Et Avguſtinus dicit ſuper illud Joan. 3.* Nunqid poteſt in ventrem matris ſuæ iteratò introire & renaſci? *Sic tu, inqit, intellige nativitatem Spiritus, qomodo intellexit Nicodemus nativitatem carnis.* Eadem habet & Tilenus, *ſyntag. part. poſt. diſp. 60. theſ. 43.* Qin & Avguſtinus, loco citato, *in Joan. tract. 11.* & in Proſperi *ſent. 331. Ipſæ duæ nativitates ſingulæ ſunt; nec illa poteſt repeti, nec illa. qomodò uterus non poteſt repeti, ſic nec baptiſmus. ut Adamus non poteſt bis generare, ſic nec Chriſtus.* Et Walæus, *de bapt. theſ. 51. Sicut ſemel tantum naſcimur; ita ſemel renaſcimur.* Vide infra *ſect. 2. ad Num. 3. memb. 1. repl. 3. reſp. 1.*

Si *baptiſmus* itaqe *lavacrum regenerationis* verè fuiſſe dici poſſit in eis, qibus ille tamen regenerationem non conferebat, ſed jam collatam obſignabat, vel conferendam etiam ubi verâ fide imbuendi & innovandi erant; tum non poteſt ex hoc enunciato concludi, *gratiam* ipſam *ſignatam in baptiſmo*, etiam *eum rite percipientibus neceſſariò tribui.* Whitakerus, *de Sacr. q. 4. cap. 2. ad Bellar. rat. 1. Sacramenta verè juſtificant immediatè efficiendo ſanctitatem. Si hoc ſit verè juſtificare, (qod non eſt) efficere ſanctitatem, tum qi ſuſcipiunt ſacramenta, anteà juſti. i. e. ſancti non ſunt at juſti & ſancti* [& per conſeqens, regeniti] *ſunt, antequam ad ſacramenta admittantur. nam in adultis ſanctitas anteà requiritur; qia fides requiritur, & fidem ſemper ſanctitas ſequitur: ipſa enim fides ſancta eſt, & ſanctos efficit, qi eâ præditi ſunt. Qod Philippus Eunucho, hoc ſemper addendum eſt in baptiſmo adultorum,* Si credis, potes baptizari.

2. Negant noſtrum plerique, qi ſaniores ſaltem habentur, in baptiſmo infantium regenerationem illam ipſam, de qâ hoc loco Apoſtolus (neqid ambigui dicatur) parvulis baptizatis communicari. Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *propoſ. 2. memb. 2.* ingenuè fatetur, *regenerationem* illam, qam in baptiſmo horum effici opinatur, *non eſſe cum nova creatione & ſpirituali renaſcentiâ ejuſdem ſpeciei.* Calvinus, *Inſtitut. l. 4. cap. 16. §. 20. Verè circumcidebantur infantes, in naturæ ſuæ corruptæ mortificationem, qam adulti poſteà meditarentur. — baptizantur in futuram fidem & pœnitentiam.* Et *§. 21. Qos electione ſuâ dignatus eſt Dominus, ſi accepto regenerationis ſigno, præſenti vita ante demigrant, qam adoleverint, eos virtute Spiritus ſui nobis incomprehenſa, renovat, qomodò ipſe ſolus providet expedire.* Beza, *ad Act. collat. Mompelg. pag. 122. Nec enim baptiſmi efficaciam ad id momentum referimus, qo præſtatur, ſed ipſa Chriſti beneficia in eo oblata interdum ipſum præcedere, interdum ſubſeqi affirmamus, in iis viz. qi fidem non habent, ſed ſuo tempore habebunt, qam profitentur cum baptizantur. — Infantes, putamus, abſurdum eſſe dicere, renovari, ut vel eo ipſo tempore qo baptizantur, vel etiam ante non modò adultæ ætatis, vel cogniti & per fidem apprehenſi Chriſti tempus, vetere extincto homine, novi fiant homines. Ibidem pag. 106. Ad infantes qidem qod attinet in Eccleſia natos & divinitus electos, (cujuſmodi non temere dixi cunctos præſumi) & anteqam uſum intelligendi nacti ſint, morituros, facile exiſtimarim Dei promiſſione fretus, naſcendo inſeri Chriſto. — de cæterum verò qid aliter ſtatuere, niſi apertiſſima temeritate poſſumus, qam eos tum demum regenerari, cum vera fide ex avditu donantur? niſi in nonnullis Dominus extraordinariam iſtam vim afflatus ſui exercuerit. hoc verò tempus qis hominum definet? Ibidem p. 191. Eorum qi adoleſcunt, dixi & adhuc dico, renovationem non eſſe ad baptiſmi, ſive in infantia, ſive in adoleſcentia, collati momentum reſtringendam: ſed ab eo demum tempore, qo actuali fide ex avditu Chriſtum apprehendunt.* Et *pag. 100. Qem mihi dederint infantem, adoleſcente ætate futurum Chriſtianum, niſi avditu verbi, qæ ante ignorabat, & qæ nec caro nec ſangvis docet, edoctum?* Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 6. Avguſtinus ait, in infantibus præcedere ſacramentum regenera-*

tionis, & ſeqi cordis converſionem, ſi Chriſtianam fidem tenuerint. non ergò exiſtimavit infundi eam gratiam in baptiſmo, qa infantes juſtificantur. præcedere enim ait Sacramentum regenerationis. qid hoc eſt, præcedit, *niſi illos, cum baptizantur, non niſi Sacramentum regenerationis accipere? non ergò juſtitiam accipiunt. Ibidem p. 293. Infundi talem gratiam in baptiſmo, falſum eſſe, experientia adultorum docet, qi etiam bene diſpoſiti, eam qam fingunt Pontificii, poſt Sacramenti perceptionem non ſentiunt novam gratiam infuſam.* Idem, *de Sacr. q. 1. c. 2. voc. 4. Parvuli --- in futuram fidem & pœnitentiam & conſcientiam bonam baptizantur.* Et qæ ſequntur ex Calvino. Et, *de bapt. q. 4. c. 5. Si puer baptizatus transferretur ad Turcas avt paganos, ubi de Chriſto nihil avdiret, non crederet actu, etiam remoto ætatis impedimento. qod indicat eum nullum talem fidei habitum habuiſſe. nam ſi habuiſſet, ætate jam provectus, ſciret aliqid eorum, qæ fidei ſunt, & poſſet aliqem fidei actum ex illo habitu elicere.* Ameſius, *adv. Bell. tom 3. diſp. 14. q. 3. theſ. 1.* Bellarminus. *Infantes non juſtificantur ſine ullâ fide.* Proteſtantes. *Verum qidem hoc eſt, ſi intelligatur de gratiâ illâ, qæ eſt principium fidei, & eandem relationem ad Deum in Chriſto conſtituit cum fide actuali.* Mox, *theſ. 2. §. 2. Omnibus baptizatis iſtos habitus non infundi, experientia ipſa probat; qia Chriſtianorum liberi multi à Turcis abrepti & educati, aliam nullam inclinationem avt diſpoſitionem oſtendunt ad fidei actus, qam liberi Turcarum.* Et, *§. 3. Deum tamen qibuſdam, dum baptizantur, habitum vel principium gratiæ infundere non negamus. §. 4. Verum poteſt Deus, vel ante, vel poſt baptiſmum gratiam eandem communicare.* His avtem ego calculum liberè libenterqe concedo meum.

3. *Baptiſmum abluere peccata*, ex Act. 22. 16. qod obtenditur;

1. Poſſim cum Chamiero, *tom. 4. l. 2. c. 3. §. 15.* regerere. *Non eſſe neceſſarium, tribui baptiſmo hoc in loco remiſſionem peccatorum. Tria ſunt*, inqit, Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua. *nec magis baptiſmo, remiſſio avt vis remittendi, qam τῇ ἀναμνήσει baptiſmus ſive vis baptizandi, tribuitur neceſſarió. Certè ſimilium ſimilia ſunt conſeqentia: & hîc phraſes non diverſæ. qod ſi abſardum τῇ ἀναμνήσει eam vim tribuere, certè non neceſſarium baptiſmo.*

2. Sed reſpondeat Whitakerus, de Sacr. q. 4. c. 2. ad 4um. *Tribuitur baptiſmo ablutio & remiſſio peccatorum; at non vi ipſius baptiſmi; ſed qia baptiſmus eſt pignus remiſſionis peccatorum, & qia baptiſmo obſignatur nobis remiſſio peccatorum, ideò in baptiſmo meritò dicuntur peccata remitti.* Et mox; *Familiaris loqendi modus eſt, ut fieri dicatur, qod factum obſignatur.* Calvinus pariter, *ad Act. 22. Qatenus fidem noſtram adjuvat baptiſmus ut remiſſionem peccatorum percipiat, ex ſolo Chriſti ſangvine, lavacrum animæ vocatur. Ita ablutio, cujus meminit Lucas, non cavſſam deſignat, ſed ad ſenſum Pavli refertur, qi ſymbolo accepto, peccata ſua expiata eſſe, melius cognovit. --- Jam enim remiſſa erant Pavlo peccata. non igitur baptiſmo demum ablutus eſt, ſed novam gratiæ, qam adeptus erat, confirmationem accepit.* Malcolmus, *in locum eundem. Ut hoc ſacramento exhibito ipſi ſignificetur, merito ſangvinis Chriſti peccatorum omnium remiſſio.* Piſcator, *theſ. Theolog. vol. 1. loc. 25. §. 15. Non qod futurum eſſet, ut baptiſmo abluerentur ipſius peccata, qæ non niſi ſangvine Chriſti ablui poſſunt; ſed qod baptiſmus ei futurum eſſet divinum & infallibile teſtimonium, qod peccata ipſi remiſſa eſſent, propter Chriſtum, in qem crederet, qemqe ex fide invocaſſet.* Petrus deniqe Martyr, *ad 1 Reg. 8. Si qando Scripturæ divinæ remiſſionem peccatorum & ſalutem ſymbolis externis tribuere videantur, id per metonymiam eſt intelligendum, qæ ſignis ea dantur qæ ſunt rerum ſignificatarum, & ſignificata nomine ſymbolorum efferuntur. Sic Petrus Ep. 1. c. 3. Ætate Noë octo animas fuiſſe per aqam ſervatas, ad baptiſmum alludens. Verum per aqam non externum elementum intelligit, ſed eam ablutionem, qæ ſangvine Chriſti fiat. atqe in ſymbolo externo rem ſignificatam comprehendit. qod ipſe poſteà manifeſtè declarat, cum ait*, Non qo deponuntur ſordes carnis, &c. Videri poſſunt qoqe Fulco & Cartwritus, noſter uterqe, *adv. Rhemenſ. in locum.*

3. Qod *phraſes iſtæ fundari* dicuntur, *non in nuda vel ſignificatione, vel obſignatione, ſed in collatione potiſſimùm rei ſignatæ; ſicut & illa*, Panis eſt corpus, Panis eſt communio corporis Chriſti:

1. Sufficit ad phraſes iſtiuſmodi verificandas, qod res ſignatæ ſymbolis deſignentur & obſignentur, qod & ſuperius ſatis demonſtratum videtur. Petrus Martyr, *ad Rom. 4. 11. pag. 114. Hic locus apertiſſimè declarat, qod & Avguſtinus tradiderit ad Bonifacium*, Sacramenta habere nomina earum rerum qas ſignificant. *idqe ille multis probavit ſimilibus; inter qæ Evchariſtiam qoqe commemoravit, qod eam appellamus* corpus Chriſti, *cum ſit illius Sacramentum. & nos docemus, panem in ſacris myſteriis ideò eſſe corpus Chriſti, qia ſit illius ſignum. Hac nonnulli ferre non poſſunt. ſed eos meminiſſe oportet in Libro Geneſeos, Circumciſionem fœdus Domini appellari; qod nihil eſt aliud, qàm promiſſio juſtitiæ & condonationis peccatorum per Chriſtum. Atqe hoc fœdus Dominus juſſit ut Judæi geſtarent in carne ſua. id nunc Pavlus exponit, eam fuiſſe ſignum ejus; juſtitiæ, inqam, & fœderis. Qarè apparet interpretationes hujus generis qibus nos utimur, ab Apoſtolo fuiſſe introductas; & eas conſectari, nihil aliud eſſe, qam veſtigiis Apoſtolicis inhærere.* Videatur & Calvinus, *Inſtitut. l. 4. c. 17. §. 21.*

2. Non negatur etiam *collationis*, ſive *exhibitionis* rationem inſuper haberi; ſed ejuſmodi, qæ ſigillis competat, qæ promiſſionibus reſpondeat, qæqe ad tempus ritus ipſius etiam legitimè adminiſtrati non neceſſariò ſemper reſtringatur. Danæus, *adv. Bell. tom. 2. l. 2. contr. 4. c. 3. arg. 4. Act. 2. 38. & 22. 16. Remiſſio peccatorum ſacramentaliter, non effectivè, tribuitur baptiſmo. Eſt enim baptiſmus remiſſionis peccatorum, & animi ſeria pœnitentiæ, ſigillum, ſignum, & Sacramentum, fide ſuſceptus. Luditur in ambigua ſignificatione harum vocum.* Accipere remiſſionem peccatorum. *Accipimus enim eam à Deo, tanqam à ſolo avtore; accipimus à Paſtore, ut à miniſtro; acipimus à Baptiſmo, tanqam à ſolo ſigno illius & ſigillo. Sic diploma gratiæ regium, aliqis accipit à Rege, ut à vero iſtius gratiæ avtore*; accipit ob amico Avlico, *velut interceſſore*; *accipit à Cancellaria regia, velut ab Avlæ obſignante Principis beneficia.* Idem, *ibidem ad c. 4. Inepties 8. eadem tribui Sacramentorum ſignis, qæ fidei. nam utraqe illa dicuntur nos ſalvos facere, Luc. 7. 1 Petri 3. juſtificare & ſanctificare, Act. 15. Eph. 5. Tit. 3. Rom. 5. Ergò fides ut ſigillum tantùm nos juſtificat, ſanctificat, ſervat*; (*qod falſiſſimum*) *ſi Sacramenta nos juſtificant & ſanctificant ſolùm, velut ſigilla. Reſponſ. Iſta juſtificare, ſanctificare, ſalvare, & Deo tribui, uti ſoli cavſſæ efficienti; & Chriſto, velut materiæ; & fidei, velut inſtrumento; & baptiſmo, velut ſigillo. Sic Rex, ut avtor, dat beneficium immunitatis; amicus Avlicus, ut interceſſor; acceptatio mea, ut cavſſa antecedens & acceptans illud donum; & Cancellaria regia, qæ diploma regii doni obſignat, velut teſtis publica iſtius beneficii.*

4. Qod ad *formulas* illas, *Panis eſt corpus*, &, *communio corporis Chriſti:*

Reſpondeo. de priore. 1. Qod *panis corpus* dicitur, in hoc fundatur, qod corporis ſit typus. typus avtem de archetypo, locutione licet impropriâ, prædicari ſolenne ſit.

2. *Panis* nobis in Evchariſtiâ traditus, non aliâ ratione *corpus Chriſti* nobis *confert & exhibet*, niſi qatenus obſignat nobis fideiqe noſtræ jus noſtrum ad Chriſtum ejuſqe merita. Hæc eſt *collatio* Sacramentorum propria, nec id cuiqam confert exhibetqe, niſi qi prius ejus compos fuerit.

De poſteriore. 1. Qod *panis communio* dicitur *corporis Chriſti*, 1 Cor. 10. 16. avdi Mortonum noſtrum *in locum*; Panis nonne communio corporis Chriſti eſt? *i. e. An non vel veſtrâ confeſſione communis illa panis comeſtio*,

meſtio, eſt communis participatio mortis Chriſti? i. e. externum & ſenſibile ſignum internæ & ſpiritualis noſtræ participationis Chriſti, qo in noſtris conſcientiis obſignamur, & aliis profitemur, nos verâ fide Chriſti participes fieri? Et de *poculo* adhuc clarius; *Qid igitur? an potatio vini credenti confert Chriſtum? neqaqam. licet confirmet & excuſcitet internam fidem, qâ Chriſtum hactenus participatum magis arctè complectimur. Ergò potatio non eſt participatio Chriſti, ſed externum ſignum internæ participationis; vel externa actio, qâ profitemur, nos cum omnibus aliis credentibus Chriſti participes jam priùs factos eſſe.* Petrus Martyr, *in* 1 Reg. 8. *In ſumma id amplectendum eſt, ſigna externa minimè conjungere nos Chriſto, ſed jam ei conjunctis dari. qemadmodum teſſera non conſcribit militem, ſed jam conſcripto dari conſvevit. & nemo notam ſuam ovibus, eqis, bobus inurit, niſi prius ea bruta poſſederit. Et ſanè cum Abrahamo ſic actum eſt. prius credidit, & imputatum eſt illi ad juſtitiam. deinde Circumciſionem accepit tanqam σφεγγίδα juſtitiæ fidei, qa donatus fuerat in præputio: nec cepit Deus circumciſione agere; ſed ea ſecuta eſt juſtificationem. — Qod avtem ad Galatas legitur,* Qotqot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis; *ita exponendum cenſeo. ut ſi accipias,* induere Chriſtum, *pro eo qod eſt, illius membrum fieri, baptiſmum id antecedit. ſin verò moribus & vita Filium Dei exprimere, id poſt baptiſmum acceptum conſeqitur. — Et ſi qis objecerit, in* 1 Cor. 12. *haberi,* nos eſſe baptizatos in unum corpus; *id non ſic exponendum eſt, qaſi per externum baptiſmum in corpus Chriſti primùm tranſeamus. cum prius de corpore Chriſti fuerimus; deinde ut id teſtificatum & conſignatum evadat, exteriùs baptizamur. & idcircò ante illa verba ſcriptum eſt,* per Spiritum nos in unum corpus baptizari. *prius ergò efficitur Spiritus Sancti opera, ut abeamus in membra Chriſti, deinde baptiſmus adjicitur.* Danæus ubi ſupra, *ad Arg. 6. Reſp. Participationem unius panis ſacramentalis, non eſſe cavſſam, ſed ſignum duntaxat unionis illius fidelium inter ſe. — Sacra Cœna non nos primùm unit; ſed Spiritus Sanctus in Chriſto id facit.* 1 Cor. 12. 13. 1 Joan. 1. 3. *Sacra verò Domini Cœna & panis illius obſignat illam noſtram (qi fideles ſumus) inter nos unionem, eamqe ratificat & confirmat, non avtem efficit & cavſſat, ut vult bardus homo.*

2. Qod *arctiorem* hoc pacto *cum Chriſto communionem acqirimus,* id non ſimpliciter ex Sacramenti merè collati efficaciâ provenit, ſed ex fidei opere & exercitio, qod in parvulis non habetur.

5. Qod dicitur, *formulam illam,* Circumciſio eſt fœdus, *denotare, Circumciſionem eſſe fœdus etiam non circumciſo, cum circumciditur. i. e. beneficia fœderis conferre præputiato, cum circumciditur:*

1. Imò fœdere continebatur nondum circumciſus, alioqi nec circumcidendus, qi circumcidebatur, priuſqam circumcideretur. Ideò avtem circumcidebatur, non ut jus ad fœdus haberetur, ſed ut jus ad fœdus jam habitum ritu ſolenni obſignaretur. Ita, *de baptiſmo* Whitakerus, *q.* 4. *c.* 5. *Non baptizantur infantes, ut fiant ſancti: ſed, qia ſancti ſunt, ideò baptizantur. i. ſigillum accipiunt.* De utroqe ritu, tum *Baptiſmi,* tum *Circumciſionis,* Martyr, *ad Gen.* 17. *Ex hoc loco concludimus, pueros qoqe Chriſtianorum, in fœdere Domini naſci, & idcirco baptizandos, ut illi erant circumcidendi.* Et cum de ſtatu infantium citra ritum alterum perceptum demigrantium verba faceret; *Jam cum naſcuntur ex fidelibus, ad Deum pertinent, qi pollicitus eſt ſe futurum Deum ipſorum & ſeminis ipſorum. à qo non excludi infantes eſt manifeſtum, cum voluerit illos circumcidi. ſed nota non adhibetur alienis à Deo. qo fit ut jam ad illum pertineant.* Id qod ex Chryſoſtomo in prægreſſis luculentiſſimè illuſtraverat, collatione à more humano deſumptâ, *qo ſervos avt jumenta, ubi comparaverint, notam eis aliqam inurere ſolent, qâ ipſorum eſſe dignoſcantur.* Paræus, *ad Rom.* 4. *dub.* 3. *Fidelium infantes comprehenſi ſunt fœdere Dei in parentibus, juxta promiſſionem,* Ero Deus tuus, & ſeminis tui. *Sunt ergò confœderati Deo. ad confœderatos avtem pertinet Sacramentum initiatorium fœderis; qod nunc eſt baptiſmus; olim erat circumciſio, cui baptiſmus divinâ ordinatione ſucceſſit.* Vide Zvinglium ſupra adductum. De *Circumciſione* deniqe clariſſimè Calvinus, *Inſtit. l.* 4. *c.* 16. *§.* 24. *Nec Dominus, cum Abrahamum ſibi cooptat, à circumciſione ſumit exordium, verùm cum ferire cum eo fœdus inſtituat, primùm denunciat. tum deinde poſt fidem promiſſioni habitam, Sacramenti facit participem. Cur in Abrahamo fidem ſacramentum ſeqitur, in Iſaaco filio intelligentiam omnem præcedit? qoniam eum, qi adulta demum ætate in fœderis ſocietatem recipitur, qia fuerat hactenus alienus, ejus conditiones antea perdiſcere æqum eſt. infantem verò ex eo progenitum non item, qi hæreditario jure à matris utero in fœdere continetur.* & qæ ſequntur. Idemqe de *Baptiſmo,* Epiſt. 229. *Si qis baptiſmum illis* (fidelium infantibus) *neget, in promptu eſt reſponſio, jam eſſe ex grege Chriſti & ex Dei familia, qoniam fœdus ſalutis, qod Deus cum fidelibus paciſcitur, filiis etiam commune eſt, ſicut & verba ſonant,* Ero Deus tuus, & ſeminis tui. *niſi præcederet hæc promiſſio, qa Deus liberos fidelium nondum natos adoptat, perperam illis baptiſmum conferri, certum eſt.*

6. *Baptiſmum* pariter *eſſe regenerationis lavacrum, & peccata abluere infanti nondum regenito, & adhuc illoto,* qod dicitur:

Atqi ſupra oſtendiſſe videmur;

1. Nec hæc in *Baptiſmi* ipſius *momento* actu, cum non eſſent, *collata*; ſed, cum prius exiſterent, *obſignata* tantùm in illis, de qibus formulæ iſtæ uſurpantur.

2. Nec iſta, ex noſtrorum ſententiâ, in Baptiſmi actu ipſo infantibus conferri ex lege ordinariâ. Concludam iſta Bezæ verbis, qibus de *formulis* hujuſmodi uſus eſt, *ad Act. Colloq. Mompelg. dogm.* 1. *&* 2. *de Bapt. p.* 115. Ubi, *ſignificativè mundari Eccleſiam aqa, realiter baptiſmo Spiritus,* dixerat; *Contrarium annon,* inqit, *dogma ex fœtidis Scholaſticorum lacunis hauſtum eſt, qi ut ſuum Satanicum characterem inveherent, cavſſativam, ut loquuntur, vim conferendæ gratiæ, principalem qidem Deo, inſtrumentalem avtem Sacramentis tribuerunt?* — Nec diffiteor, *in hunc qantumlibet palpabilem, errorem inductos eſſe nonnullos, malè intellectis Patrum ſententiis; qi non certè ut ſignis ullo modo tribuerent, qod eſt unius Spiritus Sancti opus; ſed ut Sacramentorum uſum & efficaciam commendarent, ſæpe ſic de ſignis ſunt locuti, ut qod unius eſt divinæ virtutis, videantur illis, qaſi ſubordinatis, ut iſti volunt, inſtrumentis, attribuere. Sic panem, qem frangimus, vocat Pavlus, corporis Chriſti, & calicem, qem bibimus, ſangvinis Chriſti,* κοινωνίαν. *ſic baptiſmum aqæ vocat lavacrum regenerationis. — Et qidni ſic loqerentur ipſi, & Patres etiam eos ſecuti, cum Chriſtus ipſe, ut ſacramentalem ſignificationem minimè vanam eſſe oſtenderet, illi ipſi pani, & illi vino, ipſius ſui corporis & ſangvinis appellationes tribuerit?*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

12. *Deniqe certiſſimum eſt, efficaciam ſpiritualem Sacramentis à Deo inſtitutis in recto uſu nunqam deeſſe. Avt igitur abuſus oſtendendus in baptiſmo infantium, avt fatendum efficere in infantibus qod figurat. Confert ergò baptiſmus remiſſionem peccati infantibus applicando meritum Chriſti.*

Abuſus cogitari non poteſt ex parte ſuſcipientis parvuli. ſed nec ex parte adminiſtrantis, qi ſecundum Dei voluntatem baptizare parvulos agnoſcitur ab omnibus, qi errorem Anabaptiſtarum non approbant. Hinc Calvinus paſſim docet, Sacramenta non eſſe nuda & inania ſigna gratiæ; ſed Deum rite utentibus præſtare illud, qod in Sacramentis promittit & figurat. qod non minùs ad parvulos fidelium, qam ad ipſos fideles pertinet.

Dicendum igitur, avt non inſtitutum fuiſſe baptiſmum in utilitatem parvulorum, avt concedendum ex virtute divina efficere in infantibus qod repræſentat & ſignificat.

Ergò Baptiſmus in illis abluit reatum originalem.

THO-

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Efficacia qidem Sacramentis à Deo tributa in usu legitimo nunqam deest.* Verum hanc esse baptismi sacramento à Deo tributam efficaciam, ut parvulo adhibitum, Christi meritum nondum applicatum applicet ad remissionem reatus originalis, imò ad ea omnia qæ figurat, in parvulo efficienda, id verò probandum adhuc supereſſe videtur, nec (ut ipse reor) unqam probabitur.

2. Calvinum qod attinet, *inculcat* reverâ *passim, non esse nuda & inania signa gratiæ sacramenta.* nec certè pius qisqam, vel id ipse unqam dixerit, vel sine horrore ab alio prolatum ad avres suas admiserit. Sed neqe, qi fœderis divini verè obsignatoria asseruerit, & ex animo fassus fuerit, hoc unqam se piaculo obstrinxerit; nec ideò *nuda & inania signa* haberi debent, si non id perpetuò & præsentaneò, qod obsignant, actu exhibeant præstentqe; nisi forte Baptismum in jam renatis & justificatis esse ejusmodi qis dixerit, vel in eis etiam fuisse, qi postqam tincti fuerint, deinceps suo tempore regeniti fuerint. Cavtè satis Calvinus, *ad Act.* 3. 38. *Qanqam Baptismus non est inanis figura, sed verum & efficax testimonium.* cum tamen antè dixisset, *Nihil est aliud, qàm bonorum, qæ per Christum conseqimur, obsignatio.* Idem, *ad Act.* 7. 8. etiamsi concludat, *Sacramenta, non esse inanes figuras: qia Deus, qi verax est, nihil illis figurat, qod non præstet.* tamen ibidem, *Judæos interea perperam facere*, ostendit, *si in externo symbolo salutis suæ initium statuant, cum prius Abraham vocatus sit, & promissa ejus semini redemptio ac terra, qam circumcideretur, & tametsi tradita fuerit Circumcisio, ut gratiæ symbolum,* [*non cavssa*, nam & hoc *ibidem*] *esset, eam tamen ordine & tempore adoptio præcesserit.* Idem, *Institut. l. 4. c. 14. §. 18. Deus cum Adæ & Evæ arborem vitæ in arrhabonem immortalitatis dedit, ut eam securè sibi promitterent, qamdiu ederent ex illius fructu; & cum cœlestem arcum Noë & ejus posteris in monumentum statuit, posthac se diluvio non dissipaturum terram: hæc Adam & Noë pro Sacramentis habuerunt; non qod arbor præstaret illis immortalitatem, qam sibi ipsa dare non poterat; avt arcus coërcendis aqis foret efficax, qi solaris duntaxat radii repercussio est in oppositas nubes; sed qia notam à verbo Dei insculptam habebant, ut documenta essent testamentorum ejus & sigilla.*

Verum Calvinus de Sacramenti hujus in parvulis efficaciâ qid senserit, ex eis qæ hîc adjicientur, abunde (opinor) patebit. Primo *Sacramenti totam integramqe naturam*, ubi *definitione accuratiore & pleniori complecti* se velle significat, his eam verbis concipit; *Institut. l. 4. c. 14. §. 1. Sacramentum est symbolum, qo benevolentiæ erga nos suæ promissiones conscientiis nostris Dominus obsignat, ad sustinendam fidei nostræ imbecillitatem; & nos vicissim pietatem erga eum nostram, tam coram eo & angelis, qam apud homines testamur.* qæ *Sacramenti definitio* videtur Whitakero, *de Sacr. q. 1. c. 3. longè optima, & aliis omnibus præferenda.* Addit mox majoris compendii cavssa alteram; *Divinæ in nos gratiæ testimonium externum, signo confirmatum, cum mutuâ nostra erga ipsum pietatis testificatione.* Tum de *Baptismo* speciatim in eandem mentem, *ibidem c. 16. §. 2.* In hoc enim *solidam Baptismi veritatem, totamqe substantiam, vimqe ac naturam* constituit, qod *Scriptura ostendit peccatorum purgationem, qam à Christi sangvine obtinemus, hîc primò demonstrari. Deinde carnis mortificationem, qæ mortis ejus participatione constat, per qam in vitæ novitatem regenerantur fideles; itaqe etiam adeò Christi societatem. Ad hanc summam referri posse, qicqid in Scripturis de Baptismo traditum est: nisi qod etiam præterea testanda apud homines religionis est symbolum.* Demùm de *Pædobaptismo* agens, *ibidem §. 5. Mysterii spiritualis si qa ratio habeatur, constabit, infantibus etiam administrari Baptismum, ut qi illis debeatur. Non enim Dominus olim Circumcisione dignatus est, qin eorum omnium participes faceret, qæ per circumcisionem signata tunc fuerunt. alioqi meris præstigiis ludificatus esset populum suum, si fallacibus signis eos lactasset: qod solo avditu horrendum est. diserte namqe pronunciat, Circumcisionem infantuli loco sigilli futuram ad obsignandam fœderis promissionem. Qod si fœdus firmum & fixum manet, Christianorum liberis non minus hodie competit, qam sub veteri Testamento ad Judæorum infantes spectabat.* Qod & idem rursus *ibidem §. 9.* qam periocham transcribere totam istic licuerit. Deniqe clarissimè pleniſſiméqe *ibidem §. 21. Qarè nihil plus in Pædobaptismo præsentis efficaciæ requirendum est, qam ut fœdus cum illis à Domino percussum obsignet & sanciat. reliqa ejus Sacramento significatio, qo tempore Deus ipse providerit, posteà conseqetur.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio Num. 3.

Ad hos fines, vel alterutrum horum, conseqendos, Baptisma mihi minimè institutum videtur; qum in institutione ipsâ eis primariò administrandum ordinetur, qi ex prædicatione Evangelii fide in Christum imbuti, & disciplinam Christianam jam amplexi fuerant, Marc. 16. 15. 16. Mat. 28. 18. At hi & sanati ex parte, & reatu omni exoluti, ad Baptismum suscipiendum accedebant, avt ejusmodi saltem esse præsumebantur anteqam ad Baptismum admitterentur.

Qin & Joannis Baptismum ejusdem fuisse efficaciæ cum illo qi ab Apostolis ex Christi instituto administrabatur, adversus Pontificios nostri omnes tuentur. At in Joannis Baptismo prævia exigebatur pœnitentia, qam peccatorum venia necessariò & inseparabiliter conseqitur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ad reatum tollendum, ubi remissio anteà non fuit, institutum fuisse Baptismum, satis (uti spero) ostensum est, ad Censur. præced. Num. 2. *In remedium etiam morbi ordinatum esse Baptismum, qatenus exhibet gratiam sanantem verè credentibus, ejusqe exhibitionem obsignat, vix dubitari qeat. Sacramentum siqidem Baptismatis adulto credenti & illud suscipienti exhibet qod signat: alioqi minimè verax, qin fallax esset signum. figurat avtem ablutionem pleniorem sordium peccati inhabitantis, & sanationem ulteriorem morbi illius, qam illa erat, qæ in primâ conversione accepta est, eamqe pariter obsignat.*

Ad rationem, qam subjungis, respondeo; ratio cur in primâ institutione Baptismus iis primariò administrandus *erat*, qi ex prædicatione Evangelii ad fidem Christi conversi sunt; *ratio, inqam, erat, qia adulti primò ad fidem Christi convertendi erant, anteqam parvuli eorum baptizandi erant. non enim nisi baptizatorum parvuli baptizandi erant ordinarié. Lege avtem de baptizandis parvulis exemplo Circumcisionis ex Christi instituto semel stabilitâ, posteà ordinariè soli infantes solebant baptizari; qo modo post primò latam legem Circumcisionis Abrahæ adulto jam tunc credenti, non amplius nisi infantes octo dierum circumcidendi erant.*

Non ergò de fine adæqato, avt etiam maximè principali Baptismi, judicandum est duntaxat ex fine, qem habuit in Ecclesia primitus constituenda in prima institutione; sed potius ex ordinaria praxi subseqente, & ex finibus, qos habiturus erat & habuit in parvulorum Baptismo in Ecclesia constituta. In finibus avtem hisce is erat, ut esset organum avt medium exhibitivum remissionis originalis reatus parvulis, & ejusdem remissionis & aliorum actualium obsignatorium iisdem credentibus, qm ad adultam ætatem perventuri essent.

De Joannis baptismo *præparatorio idipsum pariter dictum esto: ante cujus susceptionem* pœnitentia prævia exigebatur *ob eandem cavssam, ob qam dicebamus in initio Ministerii Apostolici fidem à baptizandis exigi solere: adultis siqidem duntaxat pœnitentia prædicata est.*

THO-

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi, primum illud qod attinet;

1. *Ad remiſſionem peccatorum* jam remiſſorum, niſi obſignandam, adhiberi non potuit, & hanc tamen figuraſſe præſumitur. Lombardus, *ſent. l. 4. d. 4. G. Si qæritur, cujus rei Baptiſmus ille ſit Sacramentum, qi datur jam juſto; dicimus Sacramentum eſſe rei qæ præceſſit, i. e. remiſſionis ante per fidem datæ.*

2. Nec ad *morbum* directè *ſanandum* adhibebatur, niſi qatenus obſignationis ratione fidem fovendo excitandoqe vires eidem addebat ad concupiſcentias debellandas. Hoc avtem efficit, non eo tempore tantùm, qo adminiſtratur & ſuſcipitur, licèt plenius forſan tunc temporis & validius, verum & deinceps, qoties ejuſdem memoria ſeria apud nos in animis noſtris renovatur. Videatur Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 6. p. 293.* & *de Sacram. q. 1. c. 3. voc. 4.* allatus ſupra, *Num. 2. ad Arg. 11. Memb. 2. Locut. 2. reſp. 2. §. 2.*

3. *Regenerationis* ipſius Sacramentum Baptiſmus dicitur. at ea jam præterierat, nec repeti potis eſt. Contraremonſtrantes, in *Colloq. Hag. de theſ. 5. Arg. 10. edit. Brand. p. 348. Semel tantùm regeneramur, ſicut ſemel tantùm naſcimur. qare & ſemel tantùm baptizamur in regenerationis noſtræ obſignationem.* Videatur & Ameſius, in *Coronid. ad art. 5. c. 11. p. 356. 357.* & qæ ſupra adducta ſunt, *Num. 2. ad Arg. 11. Memb. 2. locut. 2.*

4. Non *plenior* tantùm, ſed pleniſſima etiam, *ſordium ablutio*, in Baptiſmo figuratur, qæ niſi ad vitæ terminum non exhibetur. Lutherus, *concion. de bapt. tom. 1. edit. Jenenſ. fol. 337. Porrò illa peccatorum demerſio & mortificatio, (qæ in Baptiſmo figuratur) non perfectè in hac vita abſolvitur, donec hoc mortale corpus pereat, & totum in pulverem abeat. Sacramentum vel ſignum Baptiſmi, id qod videmus, brevi perficitur; verum ſignificatio ejus ſpiritualis per totam hanc vitam durat, & non niſi in morte perficitur. tum enim verè demergitur homo in Baptiſmum, & verè hoc fit, qod Baptiſmus ſignificat.* Et mox; *Qantum igitur ad figuram & ſignum attinet, mortua etiam nunc una cum homine ſunt peccata, & reſurrexit homo. Verum qantum ad opus attinet, ſacramenti effectus nondum perfectè eſt abſolutus. h. e. mors & reſurrectio in noviſſimo die, nondum ſunt facta, ſed fient.* qæ & ibidem latius perſeqitur.

5. *Signum* non eſt neceſſariò *fallax*, etiamſi non actu exhibeat id, qod figurat. ſatis eſt, qo ſignum iſtiuſmodi *verax* cenſeatur, ſi vel jam exhibitum, vel exhibendum obſignet; imò ſi nec exhibendum etiam, ubi ſub certâ conditione res obſignata promittitur. niſi enim conditio illa præſtita fuerit, nec in eis ſignum eſt fallax, qi culpâ ſuâ re obſignatâ caruerint. Urſinus, *tractat. Theolog. p. 579. Univerſaliter in omni ſtipulatione, cum ab una parte violatur conditio, etiam promiſſio alterius partis ſit irrita; qia ad eam præſtandam non amplius obligatur. promiſſio qippe conditionalis rata eſſet debet poſitis conditionibus.* Vide & Petrum Martyrem *ad Rom. 4.* ſupra, *ad Arg. 6. replic. 4.* & Calvinum, *Inſtit. l. 4. c. 15. §. 17. ad Arg. 11. de locut. 2.* & *ad Rom. 4. 11.* infra, *ad Num. 30. de Calvin.* Rectè Heerbrandus, *Compend. Theolog. p. 619. Sacramenti veritatem incredulitas hominum non evacuat.*

6. *Baptiſmum*, nec in infantibus, nec in adultis, *ea omnia qæ figurat reapſe ſtatim exhibere*, pro confeſſo, opinor, apud omnes, ne Pontificiis qidem ipſis exceptis, habetur. ut ſi *ſignum fallax* cenſeatur, qod non actu exhibet id qod figurat, Baptiſmi ſacramentum ex parte ſaltem fallax, tam in adultis, qam in parvulis univerſis reputandum ſit.

Secundum qod attinet; *rationem* agnoſco, *cur adulti prius qam parvuli fuerint baptizandi.*

Verum 1. *principali effecto*, imò principalibus effectis, caruiſſe Baptiſmum in eis omnibus, qibus *in prima inſtitutione primariò* deſtinabatur, id mihi certè minus veroſimile, & probatione altiore indigere videtur. *Principales effectus, regenerationem* dico & *remiſſionem peccatorum*; ſi Baptiſmi præſumuntur effectus eſſe.

2. Si qem in parvulis alium ſtatuere libuerit *effectum*, qam in adultis obtineat, id mirum valdè S. S. nuſqam inſinuaſſe. nec de eo certi qicqam conſtare poterit, qo fides noſtra innitatur, donec verbulo ſaltem divino aliqo illud nobis innoteſcat.

SECTIO II.

SAMUELIS WARDI *Theſis Num. 4. & 5.*

ID Scriptura docet, Act. 2. 38. Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum. *Act. 26. 26.* Baptizare & ablue peccata tua. *Epheſ. 5, 26.* Mundans eam lavacro aqæ per verbum. *Tit. 3. 5.* Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis. *1 Cor. 6. 11.* Sed abluti eſtis; ſed ſanctificati eſtis; ſed juſtificati eſtis. *Coloſſ. 2. 12.* Conſepulti cum eo per Baptiſmum. *Ex qibus locis ſatis conſtat, inſtitutum fuiſſe Baptiſmum, in remiſſionem, in ablutionem, in mundationem à peccatis; qæ verba denotant ſolutionem reatus omnium peccatorum, etiam originalis, qibus antea remiſſum non eſt.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod ad *Teſtimonia* & firmamenta attinet è Scripturis petita; Qædam dicta ad eos duntaxat diriguntur, à qibus reſipiſcentia prius exigitur, ut *Act. 2. 38.* vel in qibus ea præſumitur, ut Act. 22. 16. cum 9. 11. qo rite & ſalubriter baptizarentur. eis ergò cum ſtatim atqe reſipiſcerent, remiſſa fuerint peccata, non potuit Baptiſmus reatus illius ſolutionem efficere, qi jam antea ſolutus fuerat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ut teſtimoniis & firmamentis meis è Scriptura petitis accommodatius reſpondeas, ea digeris in qatuor claſſes.

1. Qædam, *inqis*, dicta ad eos duntaxat diriguntur, à qibus reſipiſcentia priùs exigitur, ut *Act. 2. 38.* vel in qibus ea præſumitur, ut *Act. 22. 16.* cum 9 11.

Ubi ſupponis adultos ante Baptiſmum ſemper fuiſſe, avt ſaltem præſumptos fuiſſe, vera pœnitentia præditos, ac proinde ab omni reatu peccatorum ſuorum abſolutos. unde infers, Baptiſmum ad ſolutionem reatus in talibus non eſſe inſtitutum.

Hæc mihi non videntur adeò firma & explorata, ut ſine omni exceptione admitti debeant. Concedo neminem adultorum ad Baptiſmum admitti debere abſqe profeſſione fidei & pœnitentiæ. Concedo itidem ſolidam pœnitentiam conjunctam cum vera & viva fide in Mediatorem, obtinere præſentaneam peccatorum remiſſionem apud Deum.

Sed nego pœnitentiam avt fidem initialem, qæ judicio Apoſtolorum ſufficiebat ad dandum Baptiſma deſiderantibus, ſemper eorum judicio avt præſumptione ſuffeciſſe ad tales ponendos in ſtatu adeptæ reconciliationis, remiſſionis peccatorum, regenerationis avt ſalutis. Act. 2. 37. Qi præſumuntur verè compuncti corde ob peccata ſua, qi præſumuntur deſiderare ex animis liberationem à peccatis, qi inſtituuntur, ut qærant liberationem hanc in merito Chriſti, idonei jam judicantur ad accipiendum Baptiſmum, & in Baptiſmo remiſſionem peccatorum, ibidem, verſ. 38. ſed non præſumuntur ante Baptiſmum obtinuiſſe hanc remiſſionem.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. Ego qænam ſit *fides* illa ac *pœnitentia initialis*, non intelligo qâ prædituſ avſit qis ad Baptiſmum admittere, qem tamen *vera vivaqe in Mediatorem fide*

imbutum nondum credat. Philippus certè Æthiopi Baptiſmum poſcenti, *Si credis*, inqit, *ex toto corde, licet.* Act. 8. 38. qaſi non baptizaturus, niſi id ille profiteretur, ipſeqe, charitatis ſaltem judicio, ita credere credat. *Non vult eum baptizare, niſi credat.* inqit Lutherus, *in Gen.* 48. nec *fidem* tantùm *initialem* illam volebat, qi *ex toto corde* poſcit ut *credat.* Et de Ananiâ Calvinus, *ad Act.* 22. 16. *veræ fidei expertem non baptizaſſet.* eâ nempe imbutum præſumpſiſſe vult: & ex Chriſto ipſo id didiciſſe videtur, Act. 9. 11. Bucerus *ad Rom.* 6. *de bapt. myſt. p.* 327. reſpondens Anabaptiſtarum objectioni ab Apoſtolorum & Philippi praxi ſumptæ, concedit, *ab adultis & confiteri potentibus anteqam baptizentur, confeſſionem fidei reqiri.* Qin &, *idem Baptiſmum appetentibus, ab adultis omnibus, qod ab Evnucho Philippus, exigi debere* contendit. Videatur Whitakerus, *de Sacra. q.* 1. *c.* 3. *voc.* 3. *p.* 10. *& q.* 4. *c.* 2. *ad rat.* 1. *p.* 75. allatus ſupra *ad arg.* 11. *de locut.* 2. *reſp.* 2. *rat.* 1. qi & multis adverſus Bellarminum confirmat, *Baptiſmum non primò & propriè facere nos Eccleſiæ Catholicæ Chriſtiqe membra, ſed metonymicè tantùm, qia nos eſſe tales confirmat, & nobis jus illud obſignat.* Et, *de Eccleſ. q.* 1. *c.* 4. *ad arg.* 2. *eos qi credunt, ſtatim fieri membra Eccleſiæ Catholicæ.* Et, *ibidem ad* 3um. *Catechumenos, ſive non baptizatos, vera fide præditos, de Eccleſia Catholica eſſe, & ad eam pertinere: in ſtatu ſalutis eſſe, idqe non voto tantùm, ſed re & actu. alioqi non poſſe ſervari magis, qam qi voto in arca Noë fuerant, cum re & actu non eſſent.* qæ omnia ille latius proſeqitur; *ibidem* c. 5. Videatur & Petrus Martyr adductus ſupra, *ad arg.* 4. *reſp. ult.*

2. Si *fides* illa nondum *vera vivaqe* foret, nec *pœnitentia* ejuſmodi, ut remiſſionem peccatorum ex vi promiſſionis neceſſariò indipiſceretur, qam Baptiſmo tamen inſeqente conſeqeretur baptizatus; videtur eam eſſe Baptiſmi collati virtutem, ut vel ſine *vera vivaqe fide pœnitentiaqe ſalutari* baptizatum juſtificet; vel ſaltem, ut ex *fide* illa, *pœnitentiaqe* nondum *vera, viva, ſalutari*, accedente *ablutionis* ritu, *vivam, veram, ſalutarem* efficiat: qo modo ſcilicet Pontificii docent, ex *attritione*, qæ non juſtificet, accedente Sacramento *abſolutionis, contritionem*, qæ juſtificet, fieri. Bellarminus *de pœnit. l.* 2. *c.* 18. *in fine.* Et tale qid ſomniaſſe videtur Durandus, *ad* 4. *d.* 4. *q.* 2 *ad* 2um. Qod utrumqe cum novum & Eccleſiæ priſcæ prorſus inavditum ſit, teſtimonio divino aliqo ſtabiliri neceſſe fuit. Philippus Mornæus, *de Sacr. Evchar. l.* 4. *c.* 1. *reg.* 5. *Sacramenta non indunt fidem: ſuſcipit illa indita fides, qam porrò corroborant.* Et mox; *Sacramenta fidelibus data, non ut credant, ſed qia credunt; non ut in fœdere Dei comprehendantur, ſed ut eo ſigno comprehenſi ſignificentur.* Whitakerus, *de Sacr. q.* 1. *c.* 2. *Nos ſacramenta inſtituta eſſe dicimus, non ut fidem infundant; ſed ut fidem ante infuſam confirment.* Baſilius, *contr. Evnom.* Πιστεῦσαι δεῖ πρῶτον ἔπειτα ἐπισφραγίσασθαι. Tertullianus, *de bapt. c.* 13. *Pavlus ubi credidit, tinctus erat.* Bellarminus ipſe, *de effect. Sacr. l.* 2. *c.* 3. *claſ.* 1. *teſt.* 2. *Fides non eſt effectus Baptiſmi, cum eum præcedat; ſed potius diſpoſitio ad illum.* Whitakerus deniqe, *de Sacr. q.* 1. *c.* 3. *partic.* 2. *Nos verè dicimus, Sacramenta non juſtificare, nec primò, nec ſecundò, per ſe & propriè. nam qando fides noſtra in prædicatione Evangelii Chriſtum amplectitur, tum juſti ſumus. Verbum ergò juſtificat; Sacramenta hanc juſtificationem obſignant: ut niſi qis juſtificatus & pius ad Sacramenta accedat, Sacramenta non eum juſtificare poſſint. Juſtitia ergò & prima & ſecunda ex verbi prædicatione confertur; per Sacramenta verò alitur & avgetur. Non poſſunt Sacramenta homini, qi caret juſtitiâ, juſtitiam conferre, ſed in eo tantùm, qi habet, avgere & corroborare.*

3. Locus ille, *Act.* 2. 38. non tam præſumit hoc in baptizatis, qam à baptizandis exigit. Hortatur Petrus ut reſipiſcant avdientes, prout & cap. 3. 19. μετανοήσατε καὶ ἐπιστρέψατε. qo loco etiam Baptiſmi nulla fit mentio, cum peccatorum tamen promittatur abſterſio. μετάνοιαν avtem iſtam, ſive *reſipiſcentiam*, ſive *pœnitentiam* reddere libuerit, qam ab eis Petrus exigit, non fuiſſe *ſalutarem*, eandemve illam de qâ Pavlus 2 Cor. 7. 10. vix erit, credo, ut qiſqam dixerit. *Compunctio* ſiqidem *cordis*, de qâ verſ. 37. ſalutaris ea necne fuerit, ad rem ipſam, de qâ agitur, parum refert. neqe compunctionis illius ratione, Petrus iſtos, non magis qam timoris intuitu τὴν δεσμοφύλακα Pavlus, ad Baptiſmum admiſerit; ſed *reſipiſcentiâ, ſalutari* prorſus, dubio procul (ut *fide* verâ vivâqe commentarienſem ille) præmiſſâ, ad Baptiſmum invitat. Qin & Martyr, *ad Rom. c.* 3. *p.* 39. *Unam eſſe veræ pœnitentiæ rationem, qæ à baptizandis adultis exigatur*, multis probat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Idem eſto de Pavlo judicium, cui dictum eſt per Ananiam, Surge, baptizare, & ablue peccata tua. *Act.* 22. 16. *Nam remiſſio peccatorum nititur fide: fides divini verbi promiſſionibus. Verbum promiſſionis ſic ſe habet qoad adultos initiandos*, Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur. *Marc.* 16. 16. *Sic Petrus hîc*; Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in nomine Jeſu Chriſti, in remiſſionem peccatorum. *ſcilicet obtinendam, non obtentam. Sic Pavlo ab Ananiâ dictum eſt*; Surge, baptizare & ablue peccata tua. *ſcilicet non remiſſa, ſed hoc myſterio remittenda, ut probabile eſt. Nam in Baptiſmo fides baptizatorum ferebatur in Deum, ut remittentem & abluentem peccata virtute ſangvinis Chriſti tum illis applicati, qorum onere premebantur illorum conſcientiæ ante & uſqe ad hoc remedium applicatum. Qid igitur ante Baptiſmum Deus fecerat arcana ſua voluntate pro talibus baptizandis, Apoſtoli, nec judicare nec præſumere potuerunt; ſed in ipſo Baptiſmo dari remiſſionem, ac fieri ablutionem peccatorum virtute ſangvinis Chriſti omnibus in Chriſtum credentibus, & præſumpſiſſe & docuiſſe videntur Apoſtoli. Atqe hac ſpe nixi ad Baptiſmum accedebant Chriſtiani; atqe in hunc ſenſum Veteres hæc loca intellexerant.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De *Loco* illo *Act.* 22. 16. nolo denuò reponere qæ ſunt prius exhibita, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *locut.* 3. ibi poterunt videri.

2. Chriſtus ipſe, cum dixit, Qi *crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur.* an non *fidem veram, vivam, ſalutarem*, à baptizandis verbis illis exigebat? eandem utiqe ipſam, de qâ alibi toties, Baptiſmi avt ſuſcepti, avt ſuſcipiendi conditione nevtiqam adjectâ, *Qi crediderit, non peribit, habet vitam æternam, à morte ad vitam tranſiit, in judicium non veniet.* Joan. 3. 15. 16. 18. & 5. 24. & 6. 40. 47. *Qibus in locis, ſi qis* (inqit Whitakerus *de Sacram. q.* 4. *c.* 3. *p.* 97.) juſtificari & vitam æternam habere, *ſic interpretetur ut Bellarminus*, id eſt, diſponi ad juſtitiam & vitam æternam, *nonne hoc eſſet inſigniter abuti Scripturis, & hæc omnia teſtimonia egregiè pervertere?* Avt in ſtatu ſalutis nondum conſtitutos credere fas eſt donec Baptiſmum nacti fuerint, qi fide tamen ſalutari fuerant imbuti, atqe hoc Chriſtum verbis illis voluiſſe? ut perire neceſſe habeant, niſi lotio externa acceſſerit? qi *fide* tamen *cor* interiùs *mundatum* habuerint, Act. 15. 9. Horrendum certè Bellarmini illud, *de pœnit. l.* 3. *c.* 2. *probat.* 7. *rat.* 1. qod ex Avguſtino tamen ſtatuminare conatur; *Aliqos in Chriſtum credentes in æternum perire, qod ante moriantur, qàm à ſacerdote abſolvi potuerint.* De Baptiſmo paria ſi dicantur, qod ex verbis Domini ſic intellectis fluere forſitan videatur, ecqis non animo exhorruerit? Whitakerus, *de Sacr. q.* 4. *c.* 3. *arg.* 1. *p.* 81. *Scriptura docet fidem afferre juſtitiam, ergò, qi crediderit, eſt juſtus. credere avtem poſſumus ſine ſacramentis. ergò Sacramenta illam juſtitiam confirmant, non afferunt per ſe, avt ſecundam, avt primam juſtitiam. Et nulla juſtitia eſt niſi fidei, non una fidei, altera ſacramentorum.* Idem *ibidem p.* 83. Cum Bellarminus, *de effect. Sacr. l.* 2. *c.* 3. *claſſ.* 1. *teſt.* 2. ex

ex *Marc.*16.16. Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur. *Hîc tribuitur Baptiſmo vis ſalvandi. at non ſalvat niſi juſtificando*, &c. Ipſe contra ex eodem loco ſic argumentatur. *Reqirit fidem ante Baptiſmum in adultis, Marc.*16. *unde conſtat, fidem eſſe, qæ ſervat, non Baptiſmum.* Bellarminus (*de effect. Sacr. l.2.c.9. ad primum*) *ait, non hinc colligi Baptiſmum non ſervare.* Reſpondeo. Ergò *ſaltem hoc ſequitur, Baptiſmum non ſolum* [forſan, *ſolum non*] *ſervare. Si ergò Baptiſmus ſervat fide, qomodò tandem intelligitur hoc*, cum fide? *num Baptiſmus & fides conjunctim ſervant? an Baptiſmus tantum, ſed non ſolus, i. e. non ſine fide, qia fides debet diſponere hominem? Id ex eo colligo, qia antea* (*l.2.c.1.not.3. fin.*) dicit fidem eſſe *tantum diſpoſitionem ad juſtificationem & ſalutem; ut ſiccitas eſt in ligno ad combuſtionem. Si ſic, tum revera omnem ſervandi vim Baptiſmo tribuit; ut ignis eſt qi comburit, non ſiccitas ligni, etſi non comburat, niſi ſiccum fuerit lignum. Sed pugnat hoc cum tota ſerie, atqe adeò cum conſtante doctrina Scripturarum, qæ faciunt fidem non eſſe diſpoſitionem tantùm ad juſtitiam, ſed fidei juſtificationem tribuunt. Rom.*3. 28. *&* 5.1. *& Abrahamum eſſe ex fide juſtificatum, ajunt, Rom.* 4.3. *Num ea Abrahæ fides, qæ ſic commendatur in Scripturis, nihil aliud ſit, qam diſpoſitio qadam ad juſtitiam? Cum ergò Scripturæ tam apertè fidei juſtificationem & ſalutem tribuant, non poteſt de nuda diſpoſitione intelligi. Ergò fides verè juſtificat. Si ergò & fides juſtificat & Baptiſmus conjunctim, tum juſtitia partim fidei, partim Baptiſmo tribuenda eſt. Si ſic, tum partienda inter fidem & Baptiſmum juſtitia eſt. Dicant ergò, qantum fidei, qantum Baptiſmo ſit tribuendum. Qod qum planè ridiculum ſit, ut juſtitiæ partem unam fidei, alteram Baptiſmo tribuant, ſequitur eſſe ſolam fidem, qæ ſervat, cum Bellarminus concedat non Baptiſmum ſolum ſervare. Et ideò Chriſtus in poſteriore membro ait*, Qi non crediderit, condemnabitur. *non*, Qi baptizatus non fuerit. Idem, *ibidem p.* 813. *Sic Chriſtus Joan.* 5.24. Qi ſermonem meum avdit; *ibi eſt avditus*; & crediderit ei qi miſit me; *ibi eſt fides ex avditu*; habet vitam æternam; *ibi eſt juſtitia ex fide. Hîc nulla de Sacramento mentio.* Et *hanc eſſe veram & perfectam juſtitiam, ex eis patet qæ ſequntur. addit enim Chriſtus*; In condemnationem non veniet, ſed tranſiit à morte in vitam. *Et ſic multis Chriſtus remiſit peccata, & juſtificavit multos, ſalvoſqe pronunciavit, ex fide ipſorum, ut mulierem eam Cananæam, Matth.* 15.28. *& Archiſynagogam, Marc.* 5.36. *qi non erant baptizati. qod ſatis indicat, non pendere ex Baptiſmo juſtificationem.* Et *ibidem* rurſus *p.* 95. *Si hoc verum ſit, verbum non niſi offerre ſalutem, Sacramentum vero operari; tum non ſufficit, ut voto tantum ſimus participes Sacramentorum, ſed ut participemus neceſſe eſt, ſi ſalvi eſſe velimus.* Et, *p.*96. col.1. *Sed ille ait*, Verbum prædicatum etſi intelligatur & credatur, nil tamen prodeſſe ſine Sacramento; qia verbum offert tantum ſalutem, non avtem reipſâ operatur vel applicat; hoc enim per Sacramentum tantùm fieri. *Hæc abſurdiſſima & profaniſſima doctrina eſt.* Et, *col.*2. Fidem *ait Bellarminus* juſtificare, qia removet obſtacula, & diſponit animam. *Lugenda horum hominum improbitas eſt. adeo nihil pudet eos pervertere vias Domini. Num fides removet obſtacula, & diſponit animam? at Scripturæ docent, ſi credamus, & qando credimus, & propterea qod credimus, ſalvos nos eſſe. hoccine eſt tantùm diſponi ad ſalutem credendo?* & qæ ſequntur, nam diſerta ſunt. Deniqe, *de Sacr. q.*2. *c.*1. *Concil. Trident. ſtatuit*; Sacramenta novæ legis eſſe ad ſalutem neceſſaria, & homines per ſolam fidem ſine Sacramentis, avt eorum voto, non adipiſci gratiam juſtificationis. *Et Bellarminus ait*, fidem qamvis maximam, non tamen juſtificare, niſi adſit etiam Sacramentum in re, vel in voto: imò magis reqiri Sacramentum qàm fidem; qia ſine Sacramento in re, vel in voto, nemo juſtificatur, neqe parvulus, neqe adultus: at ſine fide parvuli, qi fidem propriam nullam habent, qâ recipiant juſtificationem, tamen per ſacramentum fidei juſtificantur. *De infantibus, qod inqit, iniqiſſimum eſt, & Scripturis contrarium. Æqumne enim*

A *eſt, infantes, ſi mortui ante fuerint, qam baptizentur, in æternum perire, qia votum Baptiſmi non habuerunt? at ne adulti qidem pereunt, ſi ſine aliqa negligentia ſua avt contemptu, Baptiſmo caruerint. multo minus infantes, qi nec negligere, nec contemnere poſſunt. Infantes ergò ſervari poſſe dicimus, etſi nec re, nec voto baptizentur: imò adultos qoqe, etſi non re baptizentur, modò nullus contemptus interceſſerit. Fatemur ergò Sacramenta eſſe neceſſaria,* 1. *propter Dei mandatum & ordinationem: qia his mediis uti nos voluit, ad applicanda & obſignanda nobis beneficia Chriſti; &* B *qia ſigna ſunt fœderis inter Deum & Eccleſiam. Qi verò ſigna fœderis aſpernatur, is ſe divini ordinis contemptorem declarat, & eſt apertè ſacrilegus & fœdifragus.* 2. *propter noſtram infirmitatem qa his adminiculis opus habet ad fidei confirmationem*, &c. *Interim tamen, non eſſe Sacramenta avt magis avt tam neceſſaria, qam avt eſt fides avt Dei verbum ſine qibus nemo* (*de adultis loqor*) *ſervari poteſt, ut ſi qis millies in voto haberet credere, niſi tamen actu crederet non ſervaretur: itaqe ſi qis in voto haberet baptizari, fide tamen careat, nihil ei votum ejus proderit.* Hæc Vir ille piæ memoriæ, qæ ideò latius tranſcripſi, qia ad negotium qod in manibus eſt, plurimum faciunt.

Sed, qo clarius dicti Dominici mens genuina eluceſcat; Apoſtolorum enunciata gemina, cum hoc Chriſti contendamus. Pavlus, ubi dicit, Rom.10.9. *Si ore confeſſus fueris Dominum Jeſum, cordeqe crediderit, &c. ſalvus futurus es.* & ſubjungit etiam, verſ.10. *Corde ſiqidem ad juſtitiam creditur, ore vero ad ſalutem confeſſio editur.* non ideò vult (opinor) hominem etiamſi jam credat, in ſalutis ſtatu tamen nondum exiſtere, donec confeſſionis edendæ opportunitas obtigerit. Sed & Jacobus, qanqam *fidei abſqe operibus profeſſionem nihil valere* contendit. cap.2. verſ.14. *Abraham ex operibus ju-* D *ſtificatum; fidem ejus una cum operibus cooperatam, & ex operibus ipſis conſummatam*, aſſerit. verſ.21.22. *hominem* deniqe *ex operibus juſtificari, concludit, & non ex fide tantùm.* non hoc tamen (puto) voluit, hominem verè fidelem nondum in juſtificationis ſtatu conſiſtere, donec opera ſubſeqentia fidei præeunti adjecerit. Hoc tantum, qantum ego aſſeqor, uterqe voluit, confeſſionem Chriſti, vitamqe ſanctam, profeſſioni Chriſtianæ conſentaneam, ab eis omnibus exigi, qi fide Chriſtum ad juſtificationem & ſalutem amplexos ſeſe profitentur; nec fidem ſuam, tanqam veram vivamqe poſſe comprobatam dare, ſi iſta, ubi opportunitas data fuerit, prorſus neglexerint. Optimè Cajetanus *in Jac.*2. *Adverte* E *hîc prudens lector, qod Jacobus non ſentit, fidem abſqe operibus mortuam eſſe, &c.* (*ut patet in infantibus baptizatis, & in adulto baptizato, ſi ſtatim moreretur*;) *ſed ſentit, fidem ſine operibus, hoc eſt renuentem operari, eſſe mortuam, eſſe vanam, & non juſtificare.* De Chriſti dicto paria dicamus licet. non excludit à ſalute non baptizatum, ſed baptizari renuentem, (qomodò Phariſæi & Juridici *Baptiſmum Joannis aſpernati*, perhibentur, Luc.7.30.) utpote præcepto Dominico morem gerere reſpuentem, καὶ F οὐχ ὑπακούοντα, contra qam exigitur, Heb.5.9. ἀλλὰ τῷ εὐαγγελίῳ ἀπειθοῦντα. 2 Theſſ.1.8. ac proinde infidelitatis convictum qicqid profeſſus fuerit; qomodo & illi, de qibus Pavlus, 1 Tim.5.8. Tit.1.16. Algerus, *de Sacr. Evchar. l.*5.*c.*6. ex Avguſtino *de Bapt. l.*4. *Baptiſmus qidem poteſt ineſſe, ubi cordis converſio defuerit: converſio avtem cordis poteſt qidem ineſſe, non percepto Baptiſmo, ſed contempto non poteſt. neqe enim ullo modo dicenda eſt converſio cordis ad Deum, cum Dei ſacramentum contemnitur.* Qin & membrum oppoſitum interpretationem hanc confirmat, qo fidei, non Baptiſmi abſentiæ exitium æternum denun- G ciatur. Ita Petrus Comeſtor, *hiſt. Evang. c.* 197. Qi crediderit, &c. *Non ait*, non baptizatus fuerit, *ſine Baptiſmo enim ſalvatur homo, cum eum excludit articulus neceſſitatis, non contemptus religionis. unde qod dictum eſt*, niſi qis renatus fuerit ex aqâ & Spiritu, &c. *ſic intelligitur, qi contempſerit renaſci.* Ita noſtri paſſim. Calvinus, *harmon. Evang. Tenendum eſt, non ita neceſſariò reqiri ad ſalutem baptiſmum, ut perire neceſſe ſit, qi-*

cunqe eum adepti non fuerint: Neqe enim hic fidei adjungitur, tanqam dimidia salutis cavssa, sed ut testimonium. Et mox; *Hominibus necessitatem imponi, ut signum gratiæ Dei negligant, qæ huic tamen constricta non est: nec simpliciter necessarium esse, sed tantum obedientiæ nostræ respectu.* Paræus, *in Marc.* 16. Qi crediderit & baptizatus fuerit, *scilicet si copiam baptismi habuerit. secus enim, non ita præcise baptismum esse necessarium, patet ex sententia seqenti huic oppositа, ubi baptismus omittitur. si avtem baptismus aqè ac fides ad salutem reqireretur, dicendum fuisset in antithesi,* Qi non crediderit, vel non baptizatus fuerit, condemnabitur. *Hinc illud axioma in Ecclesia receptum,* Non privatio baptismi, sed contemptus damnat. Petrus Martyr, *ad Rom. 6. p. 220. Negari non potest, adultos credentes justificationem habere, etiam anteqam baptizarentur. neqe tamen hujusmodi frustra baptizantur. parendum enim est præcepto Dei: qod si qis contemneret, qantumvis jactaret fidem suam, satis tamen declarat, se non credere, non justificatum esse, nec remissionem peccatorum accepisse.* Et mox: *Obsignatur etiam nobis per baptismum jus ad vitam æternam. donatur qidem illud nobis statim ubi justificamur, pertinetqe ad nos jure, non meriti, sed liberalis donationis Dei; per baptismum verò obsignatur. Ut regiæ largitiones qam primum concessæ sunt, sine controversia ad nos pertinent: postea verò adduntur obsignationes, ut Regis voluntas, si sit opus, aliis testata esse possit. Neqe verò pars ista ita accipienda est, qasi excludendi sint è regno cœlorum, qi non fuerint baptizati. Si enim crediderint, & per eos non steterit qo minus baptizarentur, non est ambigendum de eorum salute. Christus enim ait,* Qi credit in me, habet vitam æternam. *& alio loco, qamvis dicat,* Eum qi crediderit & baptizatus fuerit, salvum fore; *tamen statim adjicit,* Qi non crediderit, condemnabitur. *qibus verbis innuit, baptismum non ita esse necessarium, qin fideles absqe eo salvari possint; modò ne intercedat contemptus & inobedientia.* Danæus, *adv. Bell. tom. 2. l. 2. q. 1. c. 3. arg. 2.* Bellarminus. Marc. 16. 16. vis servandi tribuitur Baptismo. *Resp. Imò tribuitur fidei, ut docet Paulus, Eph. 2. 8. Rom. 1. 17. nam Baptismus est solum testimonium istius Dei promissionis, nos, si credimus, i. e. per fidem servari. Hab. 2. 4. Itaqe Bellarminus putat absurdè, hîc Baptismum oportuisse fidem præcedere, non avtem fidem Baptismum. promissio enim præcedit sigillum. fides avtem qoniam ex avditione verbi est in adultis (de qibus hîc agit Christus) pendetqe, idcircò eos oportet prius avdire verbum Dei qam baptizentur. Rom. 10. 17.* Et mox; *Non est eadem ratio fidei & Baptismi. ergò non sic immediatè applicat nobis Baptismus Christum Christiqe beneficia; sicut ea nobis applicat immediatè fides. ratio diversitatis est, qod fides immediatè apprehendit Christum; ergò & immediatè eum nobis ejusqe merita applicat. At Baptismus neqe est Christi apprehendendi instrumentum, sed apprehensi sigillum; neqe etiam immediatum, sed mediatum. nam accedit signum ad verbum in Sacramento; & ex verbo & per verbum scimus signum esse nobis Christi applicati sigillum. Ergò est mediatum, subseqens & fidem & verbum Sacramenti, & utroqe posterius.* Amesius, *adv. Bell. tom. 3. disp. 4. de effect. Sacr. q. 1. thes. 3. Marc. ult. non magis tribuitur salus externa actioni Baptismi per se hoc in loco, qam externa professioni, Rom. 10. 10. tribuitur propriè fidei. sicut ex verbis seqentibus apparet,* Qi verò non crediderit, (*non dicit*, qi non baptizatus fuerit) condemnatur. Videatur idem *ibidem disp. 6. thes. 23.* Zvinglius *ad Baltas. libel. resp. fol. 105. Notabis ergò Baptismum externum esse fœderis cum Deo initi symbolum, cujus omnes eos, qi fœdere continentur, participes esse oportet, nemine illorum excepto, nisi qem Deus casu qodam immisso exceperit. qem verò casus aliqis divino judicio immissus excludit & impedit qo minus externum signum participet; neqaqam inter damnatos referri oportet, nisi Deum nobis iniqiorem rigidumqe magis, qam Mosis seculo fuerit, imaginari velimus.* Optimè deniqe & latissimè, (Martyre etiam accersito) qem magna ex parte transscribere non pigebit, Whitakerus. Is *adv. Bell. de Sacr. q. 2. c. 3. arg. 3. p. 36. Scriptura docent Christum cum omnibus ejus beneficiis applicari nobis in Evangelii prædicatione extra & ante Sacramenta, & sic sine sacramentis per solam fidem, qando scilicet promissiones Christi fide amplectimur.* & qæ sequntur. Idem, *de bapt. q. 2. cap. 1. His verbis Marc. 16. 16. Christus credentibus & Baptizatis salutem promittit. Hinc qæri potest, num Baptismus tam sit ad salutem necessarius qam fides; qia Christus cum fide Baptismum conjungit, sine fide verò salvi esse non possunt, qi modo ad avdiendum Evangelium & credendum idonei sunt. — Igitur prima qæstio est, — num adultis credentibus, & tamen anteqam baptizentur morientibus, modo nullâ suâ culpâ Baptismo caruerint, non sufficiat fides ad salutem. — Nos, etsi contempsisse Baptismum sit morte dignum peccatum, qia qi Christi institutum contemnit, Christum contemnit, & non sumpsisse cum possis, avt distulisse longius qam oportet sine necessaria cavssa, defendi non possit; tamen, si homo ex animo credat, & remissa esse ei peccata, & eum nihil à cœlo arcere posse, non Baptismi, avt rei ullius externæ privationem dicimus. — Mortiferum est contemnere. at non mortiferum, si careat aliqis non sua culpa sine contemptu. Nos ergò sic esse necessarium Baptismum affirmamus, ut non debeat contemni: non avtem esse simpliciter necessarium contendimus.* Et, *ibidem c. 2. ad* 1um. *ex Joan. 3. 5. Qemadmodum perfectè sanati sunt, qi serpentem spectabant; sic eos qi in Christum credunt, à regno cœlorum nihil impedire potest.* Et, *ibidem resp. 3. Petrus Martyr in* 1 Cor. 7. *ait, non esse vim faciendam in copula [&] qasi perinde aqa necessaria sit ac Spiritus. nam etsi copula [&] conjungit qdam, non tamen facit esse ejusdem conditionis & necessitatis. Paulus enim ait Rom.* 10. 10. Corde creditur ad justitiam, & ore fit confessio ad salutem. *at qis dixerit, parem esse necessitatem confessionis & fidei? nam sine confessione potest qis servari; at non sine fide. potest enim aliqis ex metu Christum negare, & postea pœnitere. Bellarminus ait, hoc esse miserum effugium,* qia fides cordis necessaria est ad justitiam acqirendam, confessio oris ad salutem non amittendam. *At certè hæc misera responsio est, nam Paulus vult utrumqe esse ad salutem necessarium, & tamen utrumqe non est aqè necessarium.* Si dicamus cum Bellarmino, confessionem esse necessariam, ne amittamus salutem, & sic aqam, ne amittamus regnum cœlorum; qemadmodum ergò qi volunt salutis participes esse, debent Christum confiteri, si hoc reqiratur, nec salutem asseqi possunt, qi confessionem, si eâ opus erit, subterfugiunt; ita qi volunt intrare in regnum cœlorum, non debent recusare Baptismum, si haberi potest. Idem; *de Sacr. q. 4. c. 2. ad test. 2 Marc. 16. Baptismus dicitur servare, qia nostram per Christum salutem obsignat. — Non qia vis servandi in ipso Baptismo est. qæro enim, num per se Baptismus sine fide servet. hic locus illud refellit. Nam Christus hîc fidem cum Baptismo conjungit. Si verò fides cum Baptismo conjungi debet, num infantes credunt anteqam baptizantur? Ergo manifestum est hîc Christum loqi de adultis, qi credendo servantur, ut ex multis Scripturæ locis constat. hi fide servantur: in his fides præcedit, & additur Baptismus, ut sit sigillum fidei. Verum ait Bellarminus.* Sicut fides apud adversarios immediatè justificat applicando merita Christi; cur non eodem modo fateantur Baptismum immediatè justificare applicando merita Christi, cum Christus hîc eodem modo loqatur de fide & de Baptismo? *Resp. Non negamus, Baptismum dici posse applicare nobis meritum Christi, & sic nos justificare, qia obsignat nobis justitiam fidei; ut omnis vis Sacramentorum ex fide pendeat, non fides ex Sacramentis.* Idem, *ibidem q. 1. c. 3. voc. 37. Christus ponit fidem ante Baptismum. Et sic omnes fidem reqirunt in adultis ante Baptismum. Philippus Evnucho,* si credis ex toto corde, potes baptizari. *qasi diceret, si per fidem apprehendis Christum & in illo remissionem peccatorum, ego sigillum qasi diplomati apponam. & hoc in omnibus adultis perpetuò reqiritur. Cum ergò fide remissa peccata*

cata credimus, hanc fidem & promiſſionem Baptiſmus obſignat. non ergò Baptiſmus efficit fidem & vitam æternam, ſed confirmat. qare ante promiſſa eſſe debet vita æterna. &, *ibidem q. 4. c. 3. p. 84. col. 2. Chriſtus non ait, hoc ipſum, non baptizari damnationem afferre, ſed non credere. Qare cum Chriſtus nullam aliam cavſſam condemnationis hîc ponat, niſi non credere; apertum eſt, non baptizari non eſſe cavſſam damnationis; & ſic juſtitiam non eſſe in Sacramentis, ſed in fide. Etſi ergò Chriſtus cum fide Baptiſmum in priore membro conjunxit, non tamen ut ſimpliciter neceſſarium conjunxit; ſed ut ſymbolum & ſigillum, qod non ſimpliciter neceſſarium eſt; imò cum fide dignus eſt qi promittit, non omnino neceſſarium ex parte ejus qi promittit, ſed tantum ex ejus parte cui promittitur: tamen in negatione; hoc eſt, in poſteriore membro, nulla mentio ſymboli fit, qia non carere ſymbolo cavſſa damnationis eſt, ſed fide, qâ Chriſtus apprehendi debet.* Idem, *ibidem p. 89. Bellarminus ait.* Qi habet ſacramentum, & non vult credere, damnatur. *Veriſſimum hoc eſt. unde conſtat Sacramenta non propriè & vi ſua nos juſtificare, avt ſervare, imò ſine fide nihil valere.* Porrò *ait*, ſi qis habet fidem, & non vult Sacramentum percipere damnatur. *Reſp. Qi habet veram fidem, non poteſt non habere voluntatem utendi ſacramentis. Fingit Bellarminus hominem habere fidem, & tamen nolle uti ſacramentis. cum reſpuere Sacramenta ſit infidelitatis argumentum certiſſimum. eo enim ipſo ſe prodit qis non credere, ſi ſacramenta recuſet. contemptus ſacramenti indicat fidem non habere. Ibidem q. 5. c. 8. ad rat. 4. Noſtra ſacramenta dicuntur hæc omnia præſtare* (ſalvare, regenerare, juſtificare) *non qod ipſa propriè & per ſe hæc præſtent; ſed qia noſtram ſalutem & juſtificationem à Chriſto jam peractam credentibus obſignant. & hoc vetera etiam ſacramenta fecerunt.* Idem deniqe *ibidem qæſt. 4. c. 2. ad teſt 3. reſp. 5. pag. 66. Poſtremò, fidei ſoli ſine mentione aqa ſalus tribuitur. Joan. 3. 15. 16. 18. ergò credere per ſe ad ſalutem ſufficit.*

3. Qod *fides promiſſionis verbo niti* dicitur, id avtem qoad adultos ſic ſe habeat, *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur:*

Reſpondeo. ſicut fides patrum, qi ante Chriſtum incarnatum vixerant, eadem planè cum noſtrâ, qi jam degimus, fuit. Act. 15. 10. 11. 2 Cor. 4. 13. Heb. 11. 13. ſic promiſſio per fidem in Meſſiam ſalutis, qoad ſubſtantiam apud utroſqe eadem prorſus. nec promiſſionis verbum, fideive, qo ea nitebatur, fundamentum, mutabat Sacramentorum ſive ſigillorum eidem obſignando adjectorum pro iſtis illiſve temporibus ſeculiſqe varietas avt diverſitas. promiſſione merâ ſcilicet eâqe per ſecula omnia una eademqe fides nitebatur, ſive lotione, ſive reciſione, ſive nevtrâ etiam adhuc ea obſignaretur. Avguſtinus, *ad Ep. Pelag. l. 1. c. 21. Antiqos juſtos non fecit ſalvos niſi fides mediatoris.* & *l. 3. c. 4. Antiqi omnes juſti, & Moſes ipſe teſtamenti miniſter veteris, hæres novi, ex fide, qa nos vivimus, una eademqe vixerunt.* & *de pecc. mer. & rem. lib. 2. cap. 29. Una ergo fides eſt, qa omnes ſalvos facit, qi ex carnali generatione in ſpiritualem renaſcendo ſalvantur. — ſed hujus pro ſignificationis opportunitate per varia tempora Sacramenta variata ſunt.* Idem, *confeſſ. l. 10. c. 44. Salvi per fidem paſſionis futuræ, ſicut nos per fidem præteritæ.* &, *Epiſt. 11. cap. 7. Chriſti fide ſaluberrima etiam illi juſti facti ſunt, qi priuſqam veniret in carne, crediderunt in carne venturum. eadem namqe fides eſt, & noſtra & illorum, qoniam hoc illi crediderunt futurum, qod nos credimus factum.* &, *in Joan. tract. 45. Tempora variata ſunt, non fides. --- Venit, & venturus eſt, duo ſunt tempora; ſed eadem eſt fides. --- In ſigillis diverſis eadem eſt fides. Sic in ſignis diverſis, qomodo in verbis diverſis; qia nihil aliud ſunt verba qam ſigna. --- fide manente ſigna variata videtis.* Idem deniqe, *Epiſt. 57. Qod ſi circumciſio antiqis ſanctis pro Baptiſmo fuiſſe creditur; qid reſpondebitur de his, qi antequam hoc præceptum eſſet, Deo placuerunt, non tamen ſine fide?* Whitakerus, *de ſacr. q. 4. c. 3. rat. 4. ad 3m. Juſtitia una eademqe fuit in Patriarchis, in Prophetis, in Apoſtolis, in omnibus deniqe piis, qi ab origine mundi fuerunt.* qi & videndus infra, *ad reſp. 4. replic. 3. de formul.*

4. *Fidem baptizatorum in Deum ferri, ut remittentem peccata virtute ſangvinis Chriſti tum illis applicati, qorum onere conſcientiæ ante & uſqe ad remedium illud premebantur*; qod aſſeritur:

Reſpondeo, *fidem baptizatorum in Deum ferri*, ſi fides ea ſaltem verbo divino nitatur, ut remiſſionis promiſſionem, qam fidei & reſipiſcentiæ abſolutè dedit, Act. 10. 43. qamqe ſolidam pœnitentiam, cum fide verâ vivâqe conjunctam, *præſentaneam* obtinere ipſe concedis baptizato obſignantem. qâ obſignatione ſolenni nil mirum, ſi leventur & ſtabiliantur conſcientiæ antè & eouſqe etiam forſan conturbatæ & oppreſſæ, ex fidei novellæ adhuc infirmitate, ſtatuſqe ſui conditione beatâ minùs perſpicuè apprehenſâ. Ideò enim in Sacramentis bonorum, qæ per Chriſtum conſeqimur, obſignatio fit, *ut in conſcientiis noſtris rata ſint*, uti Calvinus, *in Act. 2. 38.* verum iſti, de qibus hîc agitur, vel verâ vivâqe fide imbuti jam fuerant; & tum ex conceſſis remiſſa habebant peccata, etiam priuſqam ad Baptiſmum accederent; vel ſi verâ vivâqe fide deſtituti Sacramentum fidei illius ſuſceperant, pacem, non veram, opinor, ſed falſam, ac proinde fallacem, à fide non verâ enatam, conſcientiis ſuis à ritu illo externo ſunt conſecuti.

5. Idem de *ſpe* illâ dictum ſit, *qâ ſubnixi Chriſtiani ad Baptiſmum acceſſiſſe* perhibentur. Spes enim vera, in fide recta fundatur. Heb. 11. 1. fides promiſſione divinâ innititur. qæ niſi fidei veræ vivaciqe, nec in Baptiſmo, nec extra Baptiſmum peccatorum veniam pollicetur; huic avtem etiam citra Baptiſmum præſentaneam eandem præſtat.

6. *Apoſtolos ignaros, qid arcana voluntate ante Baptiſmum Deus fecerit, in ipſo Baptiſmo dari remiſſionem & ablutionem peccatorum virtute ſangvinis Chriſti & præſumpſiſſe & docuiſſe*, dicitur.

Atqi miſſa *Dei arcana voluntate*, ex patefacta *præſumebant & docebant*, dari credentibus omnibus præſentaneam remiſſionem peccatorum; (qod & ipſe ſupra faſſus, ab eis, ſcio, non aliunde didiciſti) non verè credentibus nec Baptiſmum eam poſſe conferre ſciebant. Proinde arcana Deo remittentes, à baptizandis fidem exigunt & reſipiſcentiam, individuam fidei comitem, veram dubio procul vivamqe utramqe, Act. 2. 38. & 3. 19. & 8. 12. 13. 36. 37. & 16. 14. 15. fidei juſtificationem & peccatorum remiſſionem paſſim attribuunt & pollicentur, ut qæ ſangvinem Chriſti in eum finem efficaciter ſemper applicet. Act. 16 30. 31. Rom. 3. 22. 23. 26. 28. 30. & 4 3. 10. 11. 23. 24. & 5. 1. 9. Gal. 2. 16. & 3. 14. efficaciam ipſius hac in parte, à ritu aliqo pendere, nuſqam docent, nec ipſe id aſſeruiſſe videris, modo vera vivaqe fuerit.

7. De phraſibus illis, *baptizari in remiſſionem peccatorum, & in ablutionem eorundem*, ſatis, opinor, eſt ſupra dictum, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 1. aſſumpt. §. 2.* &, *ad Arg. 11. enunc. 2. locut. 3.* Addam duntaxat, qæ de hac formula, Ameſius noſter, & Piſcator. Hic, *ad Marc. 1. 4. verba illa*, in remiſſionem peccatorum, *non valere, ad conſeqendam remiſſionem per hoc opus, judicari poteſt ex eo, qod Scriptura paſſim tradit, hominem adultum, de qalibus in illis dictis ſermo eſt, non conſeqi remiſſionem peccatorum aliter qam per fidem in Chriſtum, ac proinde ſtatuunt eum jam per fidem habere remiſſionem peccatorum, non igitur per opus Baptiſmi. item ex eo, qod adultum baptizare non eſt fas, niſi is profiteatur fidem in Chriſtum, ac proinde ſtatuatur, eum jam per fidem habere remiſſionem peccatorum. Non igitur ſtatui poteſt, qod illam demum adipiſcatur per opus Baptiſmi. Neceſſe eſt igitur illa verba exponi. non poteſt avtem afferri melior expoſitio, qàm qa petitur à natura Sacramentorum, qæ conſtat eſſe ſigilla juſtitiæ fidei*, Rom. 4. 11. Idemqe, *Theſ. Theol. vol. 1.*

loc. 25. §. 13. Prædicabat Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. *i.e. prædicabat reſipiſcendum eſſe, & credendum in Chriſtum, Act.* 19. 4. *teſtificabaturque reſipiſcentibus atque credentibus in Chriſtum, peccata eis ſua remiſſa eſſe propter Chriſtum.* Ameſius, *adv. Bell tom.* 3. *diſp.* 5. *q.* 1. *theſ.* 1. Bellarminus. *In his locis tribuitur Baptiſmo remiſſio peccatorum.* Proteſtantes. *Remiſſio peccatorum in ſententia Dei offenſi conſiſtit; neque poteſt tribui externa alicui ceremoniæ, niſi ſub ratione ſigni aut ſigilli ſententiam illam teſtatam reddentis.* Bellarminus. *Quis non miretur novum iſtum tropum, quo* abluere peccata *ſignificet, accipere ſigillum juſtificationis acceptæ?* Proteſtantes. *Juſtificationem ante fuiſſe ab illis acceptam non poteſt negare, cujus hæc eſt confeſſio, c.* 13. Adulti per fidem & contritionem veram juſtificantur anteqam ad ſacramentum accedant. 2. *Tropum, qem nos in iſtiuſmodi phraſi dicimus, eſt,* ablue peccata tua. *i. e. accipe ablutionem ut ſigillum remiſſionis peccatorum, ſive acceptæ, ſive accipiendæ, per conſcientiæ certiorationem. hic autem tropus non eſt adeò novus aut mirus, ut Magiſtri illi magni, qos citat & approbat Bonavent. in* 4. *d.* 1. *q.* 2. *eundem jam dudum approbarint.*

8. *In eum ſenſum Veteres loca illa intellexiſſe,* qod dicitur:

1. Forſan minus cavtè ambiguéqe illi ſæpe locuti fuerint, prout & neoterici freqenter, etiam illi qi à ſenſu tamen illo, ubi ſermonem accuratius inſtituunt, qam longiſſimè recedunt. Certè Danæus veteres nobiſcum ſenſiſſe affirmat, *adv. Bell. de Bapt. c.* 13. *In Sacra Scriptura, qidpiam ab alio tolli, vel remitti dicitur, vel tanqam à cauſſâ; ſic Deus remittit peccata, ſic Chriſtus ea tollit. Mat.* 9. 6. *Luc.* 5. 21. *Joan.* 1. 29. *vel tanqam ab ejus remiſſionis & deletionis ſigno & ſacramento; ſic Baptiſmus peccata tollit & lavat. Marc.* 1. 4. *Eph.* 5. 26. *Scriptura & Patres hoc poſteriori ſignificato concedunt Baptiſmo peccata tollere.* Deniqe conferantur phraſes illæ, *baptizari in reſipiſcentiam, εἰς μετάνοιαν*, Mat. 3. 11. &, *baptizari in remiſſionem*, ſive, *ablutionem peccatorum*; & altera ex altera intelligatur. non eſt illud, *baptizari ad reſipiſcentiam conſeqendam, ſed ad teſtandam & obſignandam*; *in reſipiſcentiam*, i. e. *in teſtimonium reſipiſcentiæ.* & pari modo, *in remiſſionem*, & *in ablutionem peccatorum.* i. e. *in teſtimonium & obſignationem, vel remiſſorum ſive ablutorum, vel remittendorum & abluendorum.*

Verum, 2. Reſpondeo.

1. Qod Joannes Sariſburienſis in *Metalog. prolog. Non dedignatus ſum*, inqit, *modernorum proferre ſententias, qos antiqis in pleriſqe præferre non dubito. Doctoreſqe, qo juniores, eo perſpicaciores* fuiſſe in Scripturis exponendis, fatentur etiam è Pontificiis nonnulli, Cajetanus, *præfat. in pentateuch.* Dom. Bannes, *in ſecundam ſecundæ.* Salmeron, *in Rom.* l. 2. diſp. 51. ut verè poſſit hîc obtinere Philoſophi illud, *Polit. l.* 3. *c.* 8. τὰ πλεῖστα τῶν ἀρχαίων ἤθῶν διήρθρωται τῶν νεωτέρων.

2. Baptiſmo nimium tribuiſſe è veteribus nonnullos, non eſt heri avt perendie à noſtris obſervatum. Centuriatores Magdeburgenſes id crebrius inculcarunt. Ambroſius reverâ, *de initiat. c.* 4. *Credit etiam catechumenus in crucem Domini Jeſu, qâ & ſignatur; ſed niſi baptizatus fuerit in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, remiſſionem non poteſt accipere peccatorum, nec ſpiritalis gratiæ munus havrire.* Et, Auguſtinus, *de nupt. & concup. l.* 1. *c.* 33. *Qid prodeſſet, vel ante Baptiſmum pœnitentia, niſi Baptiſmus ſeqeretur, vel poſteà, niſi præcederet?* qaſi à Baptiſmo penderet fidei pœnitentiæqe efficacia, qum ab illius utriuſqe veritate pendeat potius iſtius fructus & effectus. Verum in hoc mihi vel Ambroſio, vel Auguſtino calculum dare religio eſt. Ne adjiciam, de Infantibus citra Baptiſmum decedentibus, hunc etiam Pontificiis immaniorem protuliſſe ſententiam.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed eſto, illo loco Act. 2. 38. *reſipiſcentia prius exigatur à baptizandis: atqe adeò eſto locus propriè intelligatur de adultis reſipiſcentibus, qos jam Petrus compellavit: tamen verba illa*, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum; *ſimul etiam deſignant finem, in qem Baptiſmus adhibetur. qi licet adultis vere reſipiſcentibus non adhibeatur niſi ad teſtandam & obſignandam remiſſionem peccatorum jam partam, parvulis tamen, qibus nihil in præſenti obſignat, nec obſignare poteſt, pro illo ſtatu, ſignum eſt viſibile gratiæ illius inviſibilis, qam Deus mediante Baptiſmo porrigit & præbet parvulis inter baptizandum. Eſt autem illa remiſſio peccati originalis, qo ſolo implicantur parvuli. non enim alio modo prodeſt parvulo ad remiſſionem peccatorum. Hortatur enim Petrus Judæos ad pœnitentiam & Baptiſmi ſuſceptionem, hac ratione, qod promiſſio facta ſit illis & eorum liberis, illis ſcilicet verè jam credentibus & reſipiſcentibus*, obſignationis *remiſſionis peccatorum per Baptiſmum, hiſce verò, qibus nondum remiſſum erat peccatum originale*, exhibitionis *illius remiſſionis, qam Baptiſmalis ablutio repræſentat & ſignificat, cum obſignationis remiſſionis nondum facta capaces non eſſent. Nam, ut habet Calvinus in locum*, Baptiſmo ſemper connexa eſt ſpiritus gratia, niſi à nobis impedimentum occurrat. *à parvulis autem impedimentum occurrere non poteſt. Ergò in horum Baptiſmo Sacramentum præbet & confert qod ſignificat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ut omittam loco huic abunde ſatisfactum ante videri, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 1. *Aſſumpt. §.* 2. qo remittere itaqe neceſſarium fuerit, ne eadem ſæpius repetita navſeam moveant. pavcula tantùm hîc adjicio.

1. Etiamſi *Baptiſmi finis* iſte *qoad parvulos* verus eſſet, non poſſe tamen ex hoc loco elici, qo de Baptiſmo eo ſolo agitur, qem reſipiſcentia præceſſerit.

2. Havd verum videri qod præſumitur, *per Baptiſmum infanti obſignari nihil poſſe*; qum fœdus obſignet cum ſemine etiam initum; nec cum ſemine baptizato tantùm, avt qâ baptizato, ſed cum ſemine ſimpliciter, etiam non baptizato, etiam non baptizando, qod citra Baptiſmum defungeretur. Qin &, *parvulo obſignari poſſe*, ex cogitationibus ſecundis agnoſcit ipſe Vir Clariſſimus, uti ſupra monitum, *Sect.* 1. *Num.* 2. ſub calcem *Reſp. ad Arg.* 6.

3. *Deum gratiam in Baptiſmo parvulis porrigere*, non poſſe niſi valdè ἀκύρως dici. Porrigitur aliqid, ut accipiatur. i.e. ut is cui porrigitur, ſi velit, ſumat, ſi nolit, reſpuat. Ita Satyricus;

Porrigis irato puero cum poma, recuſat.

Neqe avt terræ ſitienti aqam aqator, avt proſciſſæ ſemen *porrigere* dicitur. Parvulis ergò electionis liberæ uſu deſtitutis, etiamſi *præberi* aliqid, *porrigi* tamen propriè non poteſt. *tradere*, vel, *indere*, qis poteſt in manum infantuli, inſtrumentum aliqod ſigillo communitum, vel virgulam, qæ hæredi jus obſignet. at *porrigere*, avt *offerre* eidem eâ ratione jus illius beneficii, vel qod traditionis illius ritu deſignatur, vix qiſqam, opinor, dixerit; niſi forte ab infantili illius admiſſione avt rejectione (ſicut à pullorum actu conſimili in avguriis de rerum futurarum eventu conjectabantur) jus illud abſolutè penderet. Verùm infans tantùm abeſt, ut *gratiam in Baptiſmo porrectam* an *oblatam* dixeris, ut nec ſacramentum ipſum ex libero electionis uſu vel admittat vel reſpuat. Unde nec reniſus parvulorum iſtiuſmodi, cum ad ſacrum fontem ablutionis gratiâ ſiſtuntur, eis qicqam obeſſe creditur. Qod & Auguſtinus non ſemel monet, *Epiſt.* 57. *de bapt. l.* 4. *c.* 23. *de pecc. mer. & remiſ. l.* 1. *c.* 25.

4. Calvinus *cum dixiſſet, Non proponi in Baptiſmo nudam figuram, ſed rei qoqe exhibitionem ſimul annexam eſſe*, dicti rationem ſtatim iſtam ſubjungit; *qia nihil fallaciter* Deus promittit, ſed verè complet, *qod ſub figuris ſignificat.* cujus contrarium, ut nemo pius aſſeruerit; ita nec dicere qenqam neceſſe eſt, qi cum Reverendo Epiſcopo Joanne Sariſburienſe negaverit, *gratiam eam renovantem,*

vantem, qâ Christo renaſcuntur fideles, infundi parvulis in ipſo actu Baptiſmi. qam in Baptiſmo tamen figurari, ecqis inficias egerit?

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Objectio. *Dices, verba illa*, Baptizetur unuſquiſque veſtrum in remiſſionem peccatorum; *non poſſe gemino ſenſu eodem in loco accipi & uſurpari, ut tum deſignet* obſignationem *remiſſionis peccatorum adultis reſipiſcentibus, tum ipſam* remiſſionem *peccati originalis parvulis, qibus ante peccatum originis non eſt remiſſum.*

Reſponſio. 1. *Certum eſt, cum dicit Petrus*, Reſipiſcite unuſquiſque veſtrum in remiſſionem peccatorum, *ibi ipſam remiſſionem intelligi nondum impetratam, ſed actu reſipiſcendi impetrandam, non remiſſionis obſignationem.*

2. *Certum itidem eſt, Petrum hortari Judæos ad pœnitentiam & Baptiſmi ſuſceptionem hac ratione, qod promiſſio facta ſit illis & eorum liberis remiſſionis peccatorum parvulis avtem Judæorum promiſſio remiſſionis non aliter facta eſt qam fieri potuit, ſcilicet porrigendo, præbendo & exhibendo inter baptizandum remiſſionem originalis reatus nondum remiſſi. Nemo enim dixerit, promiſſionem factam eſſe univerſaliter conferendi ipſam remiſſionem originalis reatus omnibus eorum parvulis anteqam ſiſtantur baptizandi, vel ſi qis dixerit, omni fundamento caret talis aſſertio.*

3. *Calvinus annotavit in locum, ubi explicat hac verba*, Baptizetur unuſquiſque veſtrum in remiſſionem peccatorum. Tametſi, *inqit*, in contextu verborum Baptiſmus remiſſionem peccatorum hic præcedit, ordine tamen (*ait*) ſeqi; qia nihil aliud eſt (*inqit*) qàm bonorum qæ per Chriſtum conſeqimur obſignatio, ut in conſcientiis noſtris rata ſint. *per remiſſionem ergò peccatorum intelligit vult ipſam remiſſionem, ſed eam non plenariè fieri, niſi ubi in conſcientiâ rata fiat, ſev in foro conſcientiæ.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ego ſanè *de ſenſu gemino* nihil ejuſmodi objecerim, nec ut objiciatur opus eſt; qum clarum ſit, qos alloqatur eo loco Apoſtolus. ut fruſtra fuerit controverſiam inſtituere, qo ſenſu de parvulis eo loci loqatur, qo non parvulos ullos, ſed adultos qoſdam alloqitur.

2. *Remiſſionem nondum impetratam, ſed actu reſipiſcentiæ impetrandam, non obſignationem remiſſionis promiſti*, facilè concedo. nec qiſqam unqam, credo, avt negavit, avt negaverit. Verùm hoc qæritur, remiſſio ipſa qatenus à reſipiſcentia, qatenus à baptiſmo pendeat; & an poſitâ reſipiſcentiâ illâ, qam eo loci Apoſtolus exigit, nondum tamen remiſſio verè habeatur, donec ablutio externa acceſſerit.

3. Hac ratione ipſos peculiariter, *hortatur ad reſipiſcentiam & Baptiſmum ſuſcipiendum, qod ipſis promiſſio facta ſit.* Ad ampliorem avtem bonitatis divinæ commendationem adjungit, (qod & Oecumenius obſervavit) promiſſionem eam, de qâ agit, qæcunqe tandem ea fuerit, (neqe enim de hoc apud omnes conſenſus eſt) latius etiam patere; qippe qæ *ad filios* ipſorum, nulla facta parvulorum avt adultorum mentione; & ad *exteros* etiam, qoſcunqe Deo viſum fuerit adducere, pertingere dicatur. promiſſio avtem illa, eſto ea qam Calvinus loqitur, (qanqam aliò qi trahant, nec ignobiles illi, non deſunt interpretes) *Ero Deus tuus, & ſeminis tui.* certe ea, qicqid in ſe continuerit, & qatenus ſemini remiſſionem peccatorum promittebat, tam ad Judæorum qàm ad Chriſtianorum ſobolem univerſam pertinere qi dixerit, fundamento ſolidiſſimo, nempe verbo divino in ævum omne permanſuro innitetur. Verba fœderis aperta ſunt, *Ero Deus tuus, & ſeminis tui*, maſculi ei an fœminæ fuerint. Fœderis avtem iſtius ſymbolum ac ſigillum ad pleniorem ejuſdem obſignationem adjicio, circumciſionem die octavo proli maſculæ imprimendam. Hoc Deus; nihil amplius. Gen. 17. Qi ulterius aliqid adjeceerit, aliunde expiſcetur neceſſe eſt. Nec colligere hinc cuiqam licet, avt prolem Judæorum maſculam ſtatim ab ortu, avt fœmineam, donec ritus alterius cujuſqam compos exiſteret, vel de femine Abrahæ nondum cenſeri, vel fœdere ibi inito non comprehendi. Regula juris eſt, *Ubi lex non diſtingvit, nec nos diſtingvere debemus.* Certè qos divina non excludit dictio, nec nos excludendi poteſtatem habemus. Nec ſanè Judæi proles maſcula, nec Chriſtianorum ulla, ad fœderis ſigillum admitti debuerat, niſi fœderata prius cenſeretur. Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *ad Col.* 2. 12. *Eſſe fœderatum ſufficit ad accipiendum ſignum fœderis. infantes avtem eodem fœdere continentur cum parentibus*, Ero Deus tuus, & ſeminis tui. Et poſt; *Abraham filium ſuum Iſaacum, utpote jam fœderatum, prius circumcidit, qàm per ætatem poſſet credere.* Mornæus pariter, *de Sacr. Evchar. l. 4. c. 1. reg. 5. Dantur Sacramenta, non ut in fœdere Dei comprehendantur, ſed ut eo ſigno comprehenſi ſignificentur.*

4. *Parvulis*, qod dicitur, *aliter fieri non potuiſſe promiſſionem illam de remiſſione peccatorum, qam inter baptizandum reatus remiſſionem exhibendo*; aſſeritur nudè, non probatur, nec probabile etiam videtur. Qid enim impedit, qo minùs eadem ratione promiſſio facta ſit liberis, qâ & ipſis eorundem parentibus tunc fiebat, ſub conditione ſcilicet reſipiſcentiæ & Baptiſmi ſuſcipiendi, illius qidem ad conſecutionem, iſtius verò ad obſignationem? nec alio ſanè modo promiſſio ea, hoc ſaltem loco, (qid ſi nec alibi etiam uſpiam dixerim?) vel qoad illos, vel qoad iſtos proponitur, vel qoad eos omnes, qos adducturum deinceps Dominum Apoſtolus prædixit. Illud duntaxat intereſt, qod in adultis Baptiſmi perceptionem reſipiſcentia, & remiſſio ipſa reſipiſcentiæ comes prorſus individua præcedit, in parvulis ea utraqe ordinariè ſubſeqitur; ſed eo tamen ritu infanti etiam intincto, utraqe obſignata, & ubi altera ſucceſſerit, altera etiam præſtanda.

5. *Promiſſionem de remiſſione reatus originalis, abſolutè*, & citra ullam omninò conditionem *omnibus in univerſum fidelium parvulis factam*, qæ vel ante Baptiſmum, vel inter baptizandum præſtetur, nec nos dicimus, nec qæ hactenus conceſſimus, dicere nos cogunt.

6. Nec Calvinus, nec alius qiſqam, (qod ſupra dicebam) remiſſionem ipſam hoc loco deſignari negaverit. verùm Calvinus remiſſionem iſtam Baptiſmum ipſum præcedere, eam Baptiſmum obſignare tantummodò contendit, *qo in conſcientiis noſtris rata ſit.* qibus tamen ille verbis nihil minus voluiſſe videtur, qàm *remiſſionem plenariè non fieri, donec conſcientiæ ipſi rata fiat*; ſed tum demum mentes conſcientiaſqe noſtras de eâ jam exhibitâ plenius certiúſqe confirmari, ubi ſigillum etiam divinum acceſſerit. Apud noſtros ſiqidem paſſim occurrit, *remiſſionem ac juſtificationem uno ſtatim momento peragi, nec remiſſionem veram eſſe, qa plenaria non fuerit*; qanqam eam à nobis non ita plenariè ſtatim apprehendi; qia fides ea, qâ plenè jam peractam apprehendimus, infirma plerunqe ac imbecillis ſit, ideoqe adminiculis opus habeat, qò de eadem adhuc certior fiat. Rectè Strigelius, ad Eph. 4. 23. *Differunt peccatorum remiſſio & renovatio: nam remiſſio fit in momento, renovatio ſucceſſivè & gradatim.* Et Whitakerus, *de bapt. q. 4. c. 1. Remiſſio eſt perfecta, regeneratio inchoata.* prout & de juſtificatione, ad qam remiſſio conſeqitur, Chamierus, *panſtrat. tom. 4. l. 5. c. 4. §. 8. Juſtificationem ſimul & ſemel dari, partibus omnibus ſuis perfectam: ſanctificationem verò per gradus, ut promovendo paulatim feratur ad ſummum.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed eſto, dicamus obſignationem remiſſionis peccatorum promiſſam duntaxat eſſe adultis per Baptiſmum, utpote qi inter-

interveniente fidè & reſipiſcentiâ ipſam remiſſionem prius impetraſſent qam baptizati eſſent; tamen parvulis eorum, qibus ante Baptiſmum peccatum non eſt remiſſum, promiſſio ſit exhibitionis ipſius remiſſionis & ſolutionis originalis reatus per Baptiſmum, qomodo jubentur reſipiſcere in remiſſionem peccatorum. i. e. ad impetrandam remiſſionem. atqe hoc inſtituto noſtro ſatis erat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De *parvulis*, verſ. 38. ne γϱὺ qidem reperitur. *promiſſio* avtem, qæ verſ. 39. *non ipſis ſolum, ſed & liberis ipſorum facta* dicitur; cujus promiſſionis, ſi ea generalis illa de *confœderatione* intelligatur) ſicut circumciſio, ita & Baptiſmus ſignum tantùm eſt & ſigillum, neqe enim longius, opinor, uſqam Scriptura progreditur) ea, qatenus ad parvulos pertinere videatur, jamdudum abunde dictum eſt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hæc noſtra interpretatio inde confirmatur, qod apud Veteres parvuli olim dicebantur baptizari in remiſſionem peccatorum. *i. ad reatus originalis ſolutionem. Origenes*, Homil. 8. in Levit. *qærit*, Qid cavſſæ ſit, cum Baptiſma Eccleſiæ in remiſſionem peccatorum detur, cur ſecundum Eccleſiæ obſervantiam etiam parvulis Baptiſmus detur. *reſpondet.* utiqe ſi nihil eſſet in parvulis qod ad remiſſionem deberet & indulgentiam pertinere, gratia Baptiſmi ſuperflua videretur. *Et*, Homil. 14. in Luc. Parvuli baptizantur in remiſſionem peccatorum. qorum peccatorum? vel qo tempore peccaverunt? avt qomodò poteſt ulla lavacri in parvulis ratio ſubſiſtere? niſi juxta illum ſenſum de qo pavlò antè diximus, *Nullus mundus à ſorde, nec ſi unius diei qidem fuerit vita ejus ſuper terram.* & qia per Baptiſmi ſacramentum nativitatis ſordes deponuntur, propterea baptizantur parvuli. *Niſi enim qis renatus fuerit ex aqâ & ſpiritu, non poterit intrare in regnum cœlorum. Vide eundem*, lib. 5. in cap. 6. ad Rom. *Cyprianus*, Epiſt. 59. ad Fidum. Parvulus ad accipiendam remiſſionem peccatorum hoc ipſo facilius accedit, qod illi remittuntur, non propria, ſed aliena peccata. *Concil. Milevitan.* c. 2. Item placuit, ut qicunqe parvulos recentes ab utero matrum baptizandos negat, avt dicit, in remiſſionem qidem peccatorum eos baptizari, ſed nihil ex Adam trahere originalis peccati, qod regenerationis lavacro expietur, ut ſit conſeqens, ut in formâ baptiſmatis, *in remiſſionem peccatorum*, non vere, ſed falſò intelligatur, Anathema ſit. Propter hanc enim regulam fidei, etiam parvuli, qi nihil peccatorum in ſeipſis adhuc committere potuerunt, ideo in remiſſionem peccatorum veraciter baptizantur, ut in iis regeneratione mundetur, qod generatione traxerunt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Patres antiqos hîc allatos qod attinet:

1. Eos oppugnant, qi parvulos peccati omnis expertes prorſus naſci contendebant. id enim ſi verum ſit, *in remiſſionem peccatorum baptizari parvulos* verè non poſſe. At hoc nihil impedit, qo minùs in futuram peccatorum remiſſionem baptizentur: nec eos qicqam tangit, qi in ipſo actu baptizandi remiſſionem hanc dari non avdent ſtatuere.

2. Non eſt inſolens, vel apud priſcos Patres, vel apud ſacræ etiam paginæ ſcriptores, ea Sacramentis per *locutiones figuratas* tribui, qæ ad rem Sacramento deſignatam pertinent. Atqe hoc noſtri ad Teſtimonia ex antiqis à Pontificiis depromta, ad dogmata ſua conſtabilienda, paſſim inculcant. Qin & Avguſtinus ipſe clariſſimè, *Epiſt.* 23. *Nempe ſæpe ita loqimur, ut Paſchâ propinqante dicamus*, craſtinam vel perendinam Domini paſſionem, *cum ille ante tam multos annos paſſus ſit, nec omninò niſi ſemel illa paſſio facta ſit. Nempe ipſo die Dominico dicimus*, Hodie Dominus reſurrexit; *cum ex qo reſurrexit tot anni tranſierunt. Cur nemo tam ineptus eſt, ut nos ita loqentes arguat eſſe mentitos? niſi qod iſtos dies, ſecundum eorum, qibus hæc geſta ſunt, ſimilitudinem nuncupemus; ut dicatur ipſe dies, qi non eſt ipſe, ſed revolutione temporis ſimilis ejus; & dicatur illo die fieri, propter ſacramenti celebrationem, qod non illo die, ſed jam olim factum eſt. Nonne ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo? & tamen in Sacramento non ſolum per omnes Paſchæ ſolennitates; ſed omni die populis immolatur; nec utiqe mentitur, qi interrogatus eum reſponderit immolari. Si enim Sacramenta qandam ſimilitudinem earum rerum, qarum ſacramenta ſunt, non haberent, omninò ſacramenta non eſſent. Sicut ergò ſecundum qendam modum, Sacramentum corporis Chriſti, corpus Chriſti eſt; ſacramentum ſangvinis Chriſti, ſangvis Chriſti eſt: ita ſacramentum fidei, fides eſt. — Sicut de ipſo Baptiſmo Apoſtolus*, Conſepulti, *inqit*, ſumus per Baptiſmum in mortem, *non ait*, ſepulturam ſignificamus; *ſed prorſus ait*, conſepulti ſumus. *Sacramentum ergò tanta rei non niſi ejuſdem rei vocabulo nuncupavit.* Qæ & Mornæus adducit, *de Sacr. Evchar. l. 4. c. 1. reg. 4.* Calvinus, *Inſt. l. 4. c. 17. §. 21.* Petrus Martyr, *ad Rom. 4. & 6.* & alii.

3. Patres illi, qo tempore *remiſſionem dari*, eodem etiam *nativitatis ſordes deponi*, cenſent. qæ ſententia ſuffragium à me facilè feret. At hoc ſi in Baptiſmi actu fieri voluerint, utut è Pontificiis forſan pleroſqe, è noſtris, puto, ſuffragatores pavcos habituri ſunt.

4. Qod Cypriano, *parvuli non propria, ſed aliena, ad Baptiſmum afferre peccata*, dicuntur; ego qid ſit, non ſatis aſſeqor, niſi ſi de *actu commiſſis* intelligatur; qo modo Concilii *Milevitani*, an *Carthaginenſis* potius, Patres loqi videntur. Certè enim vitium originale, etiamſi ſit à parentibus traductum & contractum, ipſorum eſt tamen, inqe ipſis inhærens.

5. Origenes, *in Rom. 6. l. 5.* qid habeat, qod hoc dogma ſtabiliat, non reperio. qod oppugnare potius videatur, more ſuo ludens, inter alia, qæ & Sedulius in *collectanea* ſua tranſtulit, hæc habet; *Docet per hoc, qod ſi qis prius mortuus peccatis eſt, is neceſſariò in Baptiſmo conſepultus eſt Chriſto. ſi verò non ante qis moritur peccato, non poteſt ſepeliri cum Chriſto. nemo enim vivus aliqandò ſepelitur. Qare ſi non ſepelitur cum Chriſto, non legitimè baptizatur.* Et poſteà; *Hoc eſt qod colligitur ex his Apoſtoli dictis, per altiorem intelligentiam, qod ſicut nemo vivus poteſt ſepeliri cum mortuo; ita nemo qi adhuc vivit in peccato, poteſt in Baptiſmo conſepeliri Chriſto, qi mortuus eſt peccato. & ideò, qi feſtinant ad Baptiſmum, hoc prius curare debent, ut moriantur ante peccato, & ſic poſſint conſepeliri Chriſto per Baptiſmum.* Cæterum qid ſani ſolidive ab eis expectes, qi de paginâ ſacrâ ludos ſic faciunt?

6. Non tam de dogmate, qam de loci interpretatione impræſentiarum qæritur, cujus iſtorum in Teſtimoniis adductis nemo vel meminit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex his & aliis antiqorum Teſtimoniis ſatis conſtat, ab Apoſtolorum temporibus hanc formulam baptizandi parvulos ſemper uſu receptam fuiſſe in Eccleſiâ, ut baptizentur in remiſſionem peccatorum; qod ita intellexit Eccleſia, ut veraciter per Sacramentum Baptiſmatis ablatus fuerit originalis reatus in parvulis.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Formulam qod attinet, *baptizandi parvulos in remiſſionem peccatorum uſu ſemper receptam:*

1. Conſtat reverâ, antiqitus receptum, ut *baptizari* dicerentur qibus ritus ille competebat, *in remiſſionem peccatorum*; qod & de pædobaptiſmo diſſerentes uſurparint. Formulam eam tamen in Baptiſmatis ritu adminiſtrando, per Eccleſiam priſcam œcumenicam, avt unqam uſqam-

ve

ve etiam, nedum ab Apoſtolorum temporibus in uſu fuiſſe, ut Baptiſmum adminiſtrans, inter tingendum diceret. *Ego te baptizo in remiſſionem peccatorum*, nuſqam reperio, nec in *Rituali* antiqo ullo extare exiſtimo.

2. *In remiſſionem peccatorum Baptiſmum dari*, nemo (credo) non admiſerit, ſi ſanè accipiatur; imò ſi eodem modo, qo in Apoſtoli verbis illis accipitur. i. e. ut eam obſignet, (is enim ſenſus generalis eſt) ſive datam, ſive dandam; vel (ſi ita exprimere libuerit) ubi reſipiſcentia acceſſerit exhibendam: ea enim ibi, nec fides minus, apertiſſimè præexigitur. Petrus Martyr, *ad Rom. 6. p. 219. In hanc promiſſionem (remiſſionis peccatorum) fides in Baptiſmo obſignatur.* Et mox; *Nobis in præſenti ſatis eſt, qod ex elemento & verbo Dei luculenter habemus, teſtimonium regenerationis & ſalutis.* deniqe; *Remiſſionem peccatorum per ſangvinem Chriſti propoſitam habemus in verbo promiſſionis, & aqa corpori extrinſecus admota. his porrò teſtibus & excitatur & roboratur fides noſtra.* Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 9. teſt. claſ. 4. §. 5. Tribuunt Patres multum Baptiſmo. & meritò qidem, remiſſionem peccatorum, gratiam, viviſicationem, regenerationem, &c. — Qod ergò Sacramentis hæc tribuunt, hoc modo ſunt intelligendi.* qo modo? qo ſcilicet ex Baſilio docuerat, *Baptiſmum ſignificare ſymbolicè depoſitionem operum carnis. qod qid aliud eſt*, inqit, *qam eſſe ſymbolum & Sacramentum hujus rei?* &, *eſſe qaſi purgationem animæ*, (*i. e. qaſi vim habere purgandi animam.*) *à prudentia carnis. qod vocabulum* [qaſi] *indicat Baptiſmum externum non purgare, ſed eſſe ſignum vel ſymbolum purgationis.* De *juſtificatione* pariter, *c. 3. Sacramenta ex ſe non juſtificant, — ſed juſtitiam tantum conſignant. — Chriſtus per ſe juſtificat, nec communicat hanc vim ulli rei. tantùm reqirit, ut ejus apprehendantur merita. qod per fidem fieri poteſt ſine ſacramentis & extra Sacramenta.* Et rurſus; *Qi credit Evangelio nondum baptizatus, ſalvus erit. & credere qis poteſt ſine Sacramentis; ut de Evnucho conſtat, qi credidit Evangelio nondum baptizatus; & ſine dubio Evangelium, cum credidit, fuiſſet ei potentia Dei ad ſalutem, etſi non baptizatus omnino fuiſſet. ſed Baptiſmus hanç ei ſalutem obſignavit.* Concludit deniqe, *Si anteqam circumciſus erat Abraham juſtificatus eſt, non potuit ex ſacramentis juſtificari.* De *peccatorum remiſſione* pariter ſit dictum: Cui credenti & reſipiſcenti ante Baptiſma perceptum remiſſa ſunt peccata, non poſſunt ei (propriè loqendo) dici in Baptiſmo remiſſa.

3. *In peccatorum remiſſionem* recens natis Baptiſmum tribui, ſi *peccatorum* nomine actu jam admiſſa intelligantur, minus propriè dicitur, qum remittenda hæc adhuc nulla habeant: qod & Origenes obſervavit. de futuris avtem, ubi ætatem intelligendi rationeqe utendi compotem attigerint, ſi ſumatur, ſub conditione pari planè illis, qa & adultis eam obſignat.

4. *De remiſſione inter baptizandum conferenda intellexiſſe antiqos* illos omnes, apud qos ſolennis ea fuerit formula, credere vix poſſum. ut intellexerint nonnulli, fieri poteſt; nec id ipſe abnuerim. adjicio tantum, & internam renovationem ſimul peragi cenſuiſſe; qa tamen in parte ab illis diſſentiunt, qi dogma hoc tuentur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hanc avtem formam baptizandi parvulos ex hoc ipſo loco, Act. 2. 38. 39. potiſſimùm eos petiiſſe plus qam probabile eſt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Formulam hanc ab hoc loco deſumtam, non eſt adeò certum, potuit enim & aliunde deſumi: puta ex Marc. 1. 4. ubi *Baptiſmum pœnitentiæ prædicaſſe* dicitur Joannes *in remiſſionem peccatorum.* Verùm de hac re contendere, non eſt operæ pretium; cum ad rem præſentem parum interſit.

2. Non eſt neceſſe, ut ſi *formulam illam ex hoc loco deſumſerint*, ideò *locum ipſum de parvulis baptizandis ad reatus originalis ſolutionem intelligendum eſſe ſenſerint.* poteſt *formula loqendi* ex loco aliqo deſumi, qi de eis tamen, ad qos, ſive ad qæ, formula illa accommodatur & applicatur, nihil habeat. V. G. de Apoſtolorum præconio Pavlus loqitur Rom. 10. 18. ex Pſalm. 19. 4. mutuatum nemo non videt. qo tamen loco de Apoſtolis nihil à Pſalte Rege dicitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Negamus ergò hæc verba, Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum. *de iis duntaxat intelligi, à qibus reſipiſcentia prius exigitur, qin de eis etiam intelligi & intelligi debere, qibus reatus originalis noudum ſolutus eſt.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi, 1. qod negatur, *de iis duntaxat intelligi, à qibus reſipiſcentia prius exigitur:* mirum mihi valdè, qî id poſſit negari, niſi ſi qem illorum, qos tunc temporis alloqebatur Apoſtolus, abſqe ea, qam exigebat, reſipiſcentia, ad Baptiſmum admiſſum ſe eo loci ſimul innuiſſet. Certè ſi reſipiſcentiam ab eis omnibus, qos hoc loco alloqitur exigit; de aliis, qam à qibus reſipiſcentia exigitur, locus nullâ ratione intelligi poteſt.

2. Sed nec ex præmiſſis neceſſariò infertur, *de eis etiam intelligi, ac intelligi debere, qibus reatus originalis nondum ſolutus eſt.*

Nam 1. etiamſi Patres antiqi nonnulli ita expoſuiſſent, (qod nec liqere videtur) non tamen inde ſeqeretur, *ſic intelligi debere:* nec ſi id centies aſſererent, aſſenſum forſan extorqerent, qum nihil in textu, qod ſvadeat, nedum cogere poſſit, occurrat. qin è contrario luce meridianâ clarius exiſtit, Apoſtolum adultos ſolos avdientes allocutum.

2. Adhæc in Baptiſmate adminiſtrando antiqi illi à parvulis etiam, qi ad fontem ſacrum tingendi ſiſtebantur, fidem (qidni avtem & reſipiſcentiam?) præexigebant, qaſi promiſſio in Baptiſmo obſignata in bonum eorum tum demum eſſet conceſſura, ubi fidei ac reſipiſcentiæ compotes fierent. Bonifacius apud Avguſtinum, *Epiſt. 23. Interrogamus eos, à qibus offeruntur, & dicimus*, Credit in Deum? *de illa ætate, qæ utrum ſit Deus, ignoret, reſpondent*, Credit. Et Avguſtinus ipſe *ibidem. Cum reſpondetur, parvulum credere, qi fidei nondum habet affectum, reſpondetur, fidem habere, propter fidei Sacramentum, qia & ipſa reſipiſcentia pertinet ad celebrationem Sacramenti.* Durius hoc, fateor. cum reſponſio illa ſacramenti perceptionem præcedat. Meliùs Mornæus, *de Sacr. Evchar. l. 4. c. 1. reg. 5. Qod Dominus nobis in Sacramentis offert, verbo ſuo ſanctificatis, nobis eſt infrugiferum & inutile ſine fide.* Poſt, ubi citaſſet illud Domini Marc. 16. 16. & Apoſtoli illud Act. 2. 38. *Et infantes*, inqit, *avt pro eis parentes reſpondere ſolent.* Credo. In *Liturgia* noſtra eadem reperitur *ſponſio & reſponſio.* nec de promiſſione divina fides datur, niſi qatenus & pacta à baptizato præſtantur. In *Catechiſmo* verò. *Q. Qid à baptizandis reqiritur? R. Pœnitentia & fides. Q. Cur ergò baptizantur infantes, cum per ætatem teneram iſta præſtare non poſſint? R. Imò præſtant per ſponſores qi ipſorum nomine utrumqe ſpondent, qod & ipſi, cum adoleverint, præſtare tenentur.* Itaqe Calvinus, Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. *Baptizari parvulos* aſſerit, *in futuram pœnitentiam & fidem: qo modo & olim circumciſi, cum circumciſionem pœnitentiæ fideiqe Sacramentum infantibus Deus communicabat.* Videatur & Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis infra, *ad Num. 6.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ad locum Act. 22. 16. Baptizare, & ablue peccata tua. *ais*, pœnitentiam hîc in Pavlo præſumi.

Solutio. *Eſto Pavlum egiſſe pœnitentiam anteqam ab*

Anania avdiverat, Surge, & baptizare, & ablue peccata tua. *illud tamen contendo, hac formula loqendi indicari integrum finem, ſev potius effectum Baptiſmi. Sigidem illa prædicatio.* Baptiſmus abluit peccata, *locutio eſt ſacramentalis, ubi proprietas rei ſignatæ tribuitur ſigno propter coexhibitionem ſigni & ſignati in certo uſu, ejuſqe coexhibitionis certitudinem juxta promiſſionem divinam. Hac formula enim loqendi voluit Spiritus Sanctus ſignificare, Baptiſmum inſtitutum eſſe, tum ad abluendos ſuſcipientes omni reatu, tum ad hujus ablutionis certiorationem & obſignationem. Qod ſi coningat, ut qis ſit à reatu ablutus mediante vera cordis contritione & fide, (qod Pavlo contigit) ejuſmodi Baptiſmus non primitùs abluit peccata, ſed eorum ablutionem obſignat. Sin baptizandus ſiſtatur, qi pœnitentiæ, avt fidei, avt actualis obſignationis capax non fuerit, ſed tamen ablutionis reatus capax ſit, qales ſunt omnes parvuli in Eccleſia nati; dicimus hac formula loqendi verè indicari, Baptiſmum abluere peccata eorum priùs non remiſſa: præſertim cum res ſignata in hoc Sacramento ſit tam ipſa realis ablutio & ablatio reatus, qam ablutionis obſignatio; imò magis reſpicere videatur (certe prius) hoc Sacramentum ipſam realem ablutionem, qam ſolam ablutionis obſignationem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. poſito, qod hic aſſeritur, ex hoc ipſo loco dogmatis propoſiti contrarium evinci poſſe videtur.

Nam 1. ſi *finem integrum, ſev potius effectum Baptiſmi eo loco* deſignari conceditur; nihil avtem amplius hoc in loco Baptiſmo tribuitur, avt ab ejus ſuſceptione expectandum proponitur, niſi ablutionis obſignatio; ſeqi videtur, finem integrum, ſive effectum Baptiſmi hunc eſſe, ut peccatorum ablutionem duntaxat obſignet.

2. Nihil amplius ex hoc loco elici avt concludi poteſt, qàm qod in Pavlo eo tempore geſtum præſumitur. Verum in Pavlo jam contrito, & ex conceſſione tuâ peccatorum veniam jam conſecuto, Baptiſmus (agnoſcente te) condonationem obſignare tantum potuit. nihil itaqe amplius ex eo loco poteſt neceſſariò concludi.

2. *Sacramentales locutiones*, & *coexhibitionem* qod attinet; de utroqe ſatis, opinor, eſt actum ſuperiùs, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 11, reſp. 1. & 2.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

In Baptiſmo (*inqit Calvinus*) ſignum eſt aqa, res avtem ablutio animæ per ſangvinem Chriſti, & carnis mortificatio. *In* Comment. in 1 Pet. 3. *Et in* Catechiſm. *in* Opuſc. p. 44. 6. Peccatorum remiſſio ſpecies eſt lavacri, qo animæ ſuæ maculæ abſterguntur non ſecus atqe aqa abluuntur corporis ſordes. *qod non ſit nudè obſignativè. Et in* Formula Baptiſmi adminiſtrandi *in* Opuſc. p. 56. In hoc Sacramento aqæ ſignum notamqe inſtituit, ſignificans adeòqe apertè oſtendens, qemadmodum eo elemento maculæ corporis eluuntur, eo modo velle ſe animos noſtros purgare atqe expiare, ne ullæ amplius labes avt maculæ appareant.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Calvini loca adducta nihil exhibent, qod probet rei ſignificatæ, (qam & *carnis mortificationem* eſſe verè aſſerit) in ipſo ritus externi actu exhibitionem præſentaneam.

Hæc tantummodò dicit docetqe, de qibus utrinqe convenit:

1. *Aqam in Baptiſmo ſignificare ablutionem animæ per ſanguinem Chriſti, & mortificationem carnis.*

2. *Remiſſionem peccatorum ſpeciem eſſe lavacri, qo animæ abſterguntur eo modo qo aqa corporis ſordes abluuntur.*

3. *Deum hoc ritu oſtendere, velle ſe animos noſtros purgare & expiare, ut nulla amplius labes avt macula appareat.* Id, opinor, reſpiciens, qod Epheſ. 5. 26. 27. diciqr, qodqe in hac vita impleri, nedum in ipſo tinctionis articulo, cum Avguſtino, (*ad 2. Ep. Pelag. l. 4. c. 2. & c. 7. retract. l. 2. c. 18. de Doctr. Chriſt. l. 1. c. 16. Epiſt. 57. de nupt. & concup. l. 1. c. 34.*) negamus univerſi.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 6.

Pleraqe de eis, ſi non ſolis, at cumprimis loquntur, qibus pari modo peccata ante Baptiſmum ſuſceptum remiſſa fuiſſe præſumuntur, ut Tit. 3. 5. 1 Cor. 6. 11. Col. 2. 12. Avt enim prius crediderant & reſipuerant iſti qam Baptiſmum ſuſcipiebant: atqe tum peccata jam condonata habebant; nec efficere Baptiſmus vel opus habuit, vel etiam potuit, qod jamdudum confectum fuerat. Avt fidei ſalutaris & reſipiſcentiæ expertes prorſus ad Sacramentum ſuſcipiendum acceſſerant. qod ſi detur, neceſſe eſt, inter baptizandum dona illa adeptos fuiſſe, qo ad reatus ſolutionem Baptiſmus efficax redderetur. Atqi vel fidem in Baptiſmo dari, vel Baptiſmum eo fine inſtitutum, ut per eum dona illa exhiberentur, nec liqet, nec in *Theſi* aſſeritur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Eſto, hac tria loca cumprimis loqantur de iis, qibus peccata ante Baptiſmum remiſſa fuiſſe præſumuntur *per fidem & pœnitentiam præviam. tamen iſtis in locis de biſce ſolis non agitur; ſed etiam de parvulis, qibus ante Baptiſmum originale peccatum, nec remiſſum erat, nec remiſſum fuiſſe præſumebatur, qod ſatis erat ad noſtram concluſionem ſtabiliendam.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. *de iis ſolis agi*, in duobus, 1 Cor. 6. 11. & Col. 2. 12. manifeſtum ſatis videtur, nec de tertio forſan minus liqet.

2. Sufficit ad inſtitutum, ſi *de eis* ſaltem, etiamſi non ſolis. ſi enim in iſtis ſaltem verè poteſt enunciari, qicqid de Baptiſmo illic dicitur, etiamſi gratiam divinam, vel jam collatam, vel deinceps conferendam obſignet tantum, non eo ipſo tempore conferat; etiam in parvulis idem, qicqid eſt, qod illic aſſeritur, verè itidem enunciari poterit, etiamſi reatus remiſſio in ipſo baptizandi actu realiter non conferatur. Vel ſic habeas; ſi de eis ſaltem, nihil amplius inde concluditur, niſi qod illis eſt collatum. Optimè Walæus, *de bapt. theſ.* 28. *Nec valet qicqam qorundam exceptio, qâ Baptiſmum adultorum ita diſtinguunt à Baptiſmo infantium, ut Baptiſmum adultorum ſignum & ſignaculum regenerationis acceptæ concedant; ſed Baptiſmum infantium inſtrumentum regenerationis inchoandæ eſſe velint. nam præterqam qod illius differentia in tota Scriptura nullum extat fundamentum, qa Baptiſmum non niſi unius generis agnoſcit; etiam illi ipſi loci, Rom. 6. Gal. 3. Eph. 5. Tit. 3. &c. qos pro hac ſua ſententia proferunt, de iis propriè & immediatè agunt, qi jam adulti erant, & qi in adulta demum ætate fuerant baptizati; qemadmodum ex ipſis locis manifeſtum eſt.* Qin & Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis *in* Col. 2. 12. ad illa verba, *per fidem. Non fruſtra eſt, qod fides exigitur ab Apoſtolo, ut beneficium ſpiritualis reſurrectionis obtineamus. Nam ut in Baptiſmo adultorum reqiritur fides prævia,* Marc. 16. 16. *ſic ab illis qi baptizantur, cum jam infantes ſunt, reqiritur fides ſubſeqens; qam ſi non præſtiterint poſtea, retinent externam tantummodò ſanctificationem, interna ſanctificationis effecta non habent.* Unde Avguſtinus, *qæſt. Nov. Teſt. q. 59. Qi Baptiſmum putat carnali ratione conſiſtere, hic non eſt ſpiritualis, nec donum cœleſte poterit conſeqi, qi ſe per aqam, non per fidem commutari credit.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed ſingula loca inſpiciamus.

Locum

Locum Tit. 3. 5, non neceſſe eſt, ut ad ſolos adultos reſtringamus. Nam, 1. non ſolum adultos fideles, ſed & horum parvulos ſecundum miſericordiam ſalvos facit Deus per lavacrum regenerationis. 2. Lavacrum regenerationis non effunditur copioſè ſolum in adultos ſed & in parvulos. 3. Non ſolum adulti, ſed & horum parvuli juſtificationis ſunt capaces & haeredes efficiuntur vitæ æternæ. Cum autem hæc omnia ſint communia parvulis cum adultis, non eſt qòd exiſtimemus hoc in loco Apoſtolum ſolos adultos, excluſis parvulis reſpexiſſe. Quod autem hoc in loco Apoſtolus de Baptiſmo agit, admittit Calvinus in locum: ſed & Calvinus diſſerens adverſus Anabaptiſtas, parvulos ab Apoſtolo hîc non excludi, ſed potius includi, non obſcurè innuit, ubi retorqet argumentum Anabaptiſtarum contra Pædobaptiſmum ex hoc loco petitum, ubi ajunt infantes non eſſe capaces regenerationis & renovationis, ac proinde non baptizandos eſſe. Sed enim (*inqit Calvinus*) nobis ex adverſo excipere licet; neqe circumciſionem aliis qam regeneratis fuiſſe conferendam, qæ regenerationem deſignat; atqe ita Dei inſtitutum à nobis condemnabitur. *Hæc ille*, Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. *ubi argumentum eorum ex hoc loco petitum, contra Pædobaptiſmum, æqe poſſe intorqeri oſtendit contra Circumciſionem parvulorum, qam tamen Deus expreſſè inſtituit. Bucerus, in* Epitom. Doctrin. ad Eccleſ. Argent. Confitemur & docemus ſacrum Baptiſmum, qum is ſecundum præceptum Domini datur & accipitur, in adultis pariter & infantibus, verè eſſe lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti, per qem baptizati omnibus abluuntur peccatis, &c. *In* Operib. Anglic. p. 178. *Urſinus*, in Explicat. Catechet. Edit. Cantabr. p. 603. Atqe hæ (*inqit*) ſunt rationes, qibus probatur, Infantes eſſe baptizandos. 1. Baptiſmus eſt ſymbolum ingreſſus in Eccleſiam, qæ tota debet baptizari, juxta illud, *Baptiſmus eſt lavacrum regenerationis.* Tit. 3. 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De *adultis ſolis agi*, non eſt exceptio mea; ſed *de eis cumprimis, ſi non ſolis*, ad rem meam ſufficit, ſi *de eis* ſaltem. qod non negatur.

2. Rationes adductæ, qibus itur probatum, *non de ſolis agi*, havd neceſſario id evincunt. neqe enim ſeqitur, Ea qæ hoc loco habet Apoſtolus, parvulis etiam competunt. Ergò de parvulis Apoſtolus hoc loco agit. non magis qàm ſi ſic ratiocinemur; Apoſtolus 1 Theſſ. 2. 13. Theſſalonicenſes dicit ſermonem à ſe prædicatum, non ut ſermonem humanum, ſed ut divinum excepiſſe. at hoc idem Corinthii, Galatæ, Epheſii & Philippenſes factitarunt. Ergò de iſtis omnibus Apoſtolus eo loco locutus eſt.

3. Non tam *lavacrum regenerationis*, qàm ſpiritus ipſe renovans & regenerans, ſuper eos, de qibus loqitur, *copioſè effuſus* prædicatur. Qod, ſi Reverendi Epiſcopi Joannis Sariſburienſis *Propoſitiones* admittimus, de parvulis enunciari non poſſe evicerit. Ut ne adjiciam, verba illa præcedentia, verſ. 3. *Eramus & nos*, &c. (illis gemina, 1 Cor. 6. 11. *Tales eratis*) &, non ex operibus, qæ feceramus, verſ. 4. qæ opera aliqa præceſſiſſe præſumunt, *de adultis ſolis* diſſertationem Apoſtolicam inſtitui innuere ſaltem videntur. Et ſanè contextus integer diligenter perpenſus, de his ſolis agi apertè ſatis indicaverit. Verum nolo in reſolvendo & retexendo tempus in caſſum conterere, qum *de ſolis agi* non ſit neceſſe, ad exceptionem meam ſtatuminandam, qæ *de ſolis* concepta non ſit.

4. *De Baptiſmo* hîc agi, qod ex Avtoribus illis confirmatur;

1. *Calvinus* ſaltem vacillat, & in adverſam potius partem propendet. *Non dubito*, inqit, *qin ſaltem ad Baptiſmum alludat, imò facile patior de Baptiſmo locum exponi — qia partam à Chriſto ſalutem Baptiſmus nobis obſignat.* Et poſt, etiamſi *tam lavacrum qam Spiritum intelligi poſſe* moneat, (cum illud tamen *ἀκύρως* ſatis dici videatur) at, *qum lavacrum*, inqit, *effuſum docet, non tam de ſigno, qam de re ſignatâ loqitur.* Nam qod Anabaptiſtis hunc locum urgentibus reſpondet, ſatis habuit illorum argumentum futile alia ratione refellere; omiſſâ de loci interpretatione altercatione minus neceſſariâ.

2. *Bucerus, hoc ſacramentum eſſe tam in parvulis qam in adultis*, qod hîc dicitur. at Apoſtolum de utriſqe hic agere, non aſſerit. Nec aliud ferè *Urſinus*; qi inde probat eſſe *ſymbolum ingreſſus in Eccleſiam.* qod nemo negaverit. ſed nec alteruter aliâ ratione infantibus qam adultis *lavacrum* dici *regenerationis* affirmat, avt qam qâ Calvinus ſupra.

3. De internâ renovatione, alluſione duntaxat ad Baptiſmi ritum habitâ, videtur reverâ intelligendus Apoſtolus. atqe ita alii non contemnendi avtores. clariſſimè Piſcator, *in Tit. 3, Videtur alludere ad cavſſam qandam inſtrumentalem, qâ Spiritus Sanctus utitur ad regenerationem nobis teſtificandam, obſignandam atqe avgendam. viz. ad Baptiſmum, cum ait,* Deum ſervaſſe nos per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti. *i. e. per regenerationem & renovationem Spiritus Sancti tanqam per lavacrum qoddam, qo ſcilicet abluimur à ſordibus peccati, cujus ſigillum ſit Baptiſmus.* Idemqe, *Theſ. Theolog. vol. 1. loc. 25. §. 20. Apparet Apoſtolum hac metaphora ad Baptiſmum alludere atqe reſpicere.*

4. Ut *de Baptiſmo agi* concedatur: nihil tamen hinc elicitur, qod remiſſionem præſentaneam in ipſo actu tingendi dari, confirmet. Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 15. §. 5. Alterum fructum Baptiſmus affert, qia noſtram in Chriſto mortificationem nobis oſtendit, & novam in Deo vitam. — Et hoc ſenſu eo qem ante citavimus loco, vocavit lavacrum regenerationis & renovationis.* de qo & idem, *ibidem c. 14. ſect. 2.* ſupra adductus. Petrus Martyr, *in Rom. 6. p. 218. Qid Baptiſmus obſignet, ſatis exprimitur, cum ſignum regenerationis appellatur. Nam Chriſtus aperte docet, Joan. 3. eos qi ſervandi ſint, oportere renaſci. Hujus avtem regenerationis Baptiſmum eſſe ſignum Paulus docet. Tit. 3. Ibidem p. 219. Per verbum Dei & ſymbolum externum ſignificatur nobis reconciliatio nobis cum Deo per Chriſtum facta, qam ſi fide apprehendimus, & juſtificamur & ſanctificamur. — In infantibus avtem, qi adhuc per ætatem credere non poſſunt, Spiritus Sanctus in eorum cordibus fidei vices agit. effuſio qoqe Spiritus Sancti promittitur in Baptiſmo, ut Tit. 3. 5. diſertè ſcribitur. Neqe iſta duo ſic nobis offeruntur in Baptiſmo, qaſi ea ante Baptiſmum nullo modo habeamus. Negari enim non poteſt adultos credentes juſtificationem habere, etiam anteqam baptizentur. — Neqe parvulos baptizaremus niſi jam eos ad Eccleſiam & Chriſtum arbitraremur pertinere.* Whitakerus, *de ſacr. q 4. c. 3. ad Teſt. 3. Joan. 3. 5. Aqa in Baptiſmo eſt ſacramentum regenerationis & renovationis noſtræ; & ſic ex aqa renaſcimur, ſed ſacramentaliter tantùm, qia aqa ſignificat & obſignat novam noſtram nativitatem.* Piſcator, *Theſ. Theolog.* ubi ſupra, §. 20. *Sed poſito atqe conceſſo, ipſum Baptiſmum hoc loco* lavacrum regenerationis *appellari. dicendum erit, id hoc ſenſu fieri, qod regeneratio per Baptiſmum ſimpliciter efficiatur; ſed qod Baptiſmus ſit divinum atqe efficax teſtimonium, qo Deus electis baptizatis efficaciter teſtatur, ſe illos per Spiritum Sanctum regenerare ac renovare cepiſſe, & deinceps amplius regenerare velle indies, donec in die illo παλιγγενεσίας plenè ac perfectè regeneret atqe renovet.* Ameſius deniqe, ad illud Bellarmini *de Sacram. l. 1. c. 14. de part. 8. arg. 2. Qis ferret eum, qi ita diceret*, Baptiſmus regenerat. i. e. dat teſtimonium divinæ voluntatis? reſpondet? *Omnes illi, qi Sacramenta intelligunt & ferunt, & ferrent eum, qi ita diceret*; Baptiſmus regenerat. i. e. dat teſtimonium regenerationis à Deo promiſſæ.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Locus Coloſſ. 2. 12. etſi cumprimis (*uti tu loqeris*) *de iis agat, qi conſepulti erant cum Chriſto in Baptiſmo, qatenus obſignabat Coloſſenſibus credentibus ablutionem reatus pec-*

catorum & veteris hominis mortificationem: tamen parvulos hîc non excludi, vel inde constare potest, quod illi suo modo cum Christo consepulti sunt, quatenus & ipsi cum baptizantur, immerguntur sacro lavacro atque à peccato originali, qo solo laborabant, abluuntur, & eo modo circumcisi sunt Circumcisione non manufactâ suo modo, in expoliatione corporis carnis per Circumcisionem Christi. Hunc etiam locum Calvinus eripit Anabaptistis, qi ex hoc loco Pædobaptismum impugnant, ut videre est, Instit. lib. 4. c. 16. sect. 21. *Ursinus in* Catechismo edit. Cantabrigiensis p. 610. Mandat & hoc ipsum [*baptizari infantes*] Pavlus, cum docet nos esse circumcisos in Christo, & cum eo consepultos per Baptismum. substitutus ergò est Baptismus Circumcisioni, qæ substitutio Baptismi est loco mandati. *Si hoc loco Pædobaptismus mandetur juxta Ursinum, tum locus iste non de solis iis agit, qibus ante Baptismum susceptum peccata fuisse præsumuntur remissa, ex ejus mente; nisi simul dicamus Ursinum voluisse omnibus parvulis ante Baptismum susceptum remissum fuisse originalem reatum præsumere ex mente Apostoli. Idem in* Tractat. Theolog. p. 598. num. 5. *ait Apostolum ostendere,* Col. 2. 11. 12. 1. Qod Baptismus eundem usum habeat, qem habet Circumcisio. 2. Ita opponere Circumcisioni Baptismum, ut nobis Circumcisione non opus esse probet. *Qod si igitur Baptismum non æqè ac Circumcisionem infantibus communem esse vellet, Argumentum Apostoli tantùm de adultis valeret, qod absurdum est, & à mente Pavli alienum. Idem etiam,* p. 612. Sic argumentatur Apostolus ab absurdo; Si Baptismus tantùm adultis competat, seqeretur ex mente Pavli non valituram ejus usurpationem ad removendam Circumcisionem ab infantibus, atqe ita tantùm ex dimidiâ parte refutari instantiam Judaicam ab Apostolo, qod est falsissimum. *Hæc ille adversus Anabaptistam qendam. Si Apostoli locus intelligendus sit, tam de parvulis qàm adultis ex mente Ursini, tum non de solis iis agit, qibus ante Baptismum susceptum peccata remissa fuisse præsumitur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1. de *parvulorum exclusione* etsi nihil sit cur litigetur, qia ad vim argumenti inde deducti elidendam, præscriptione illâ nihil opus est; tamen apertissimum videtur, nihil de illis istic agi: cum de eis duntaxat Apostolus qos alloqitur, loqatur. nec si in parvulis istud suo modo fiat, qod de Colossensibus adultis Apostolus hîc perhibet, ideò seqitur de parvulis hic sermonem institui; avt de parvulis aliud qid concludi poterit, qam qod de adultis hîc dicatur.

2. Testimonia allata qod attinet:

1. *Calvinus*, loco citato hæc tantùm habet, *Pavlus cum docet nos per Baptismum Christo consepeliri, non eo intelligit, consepultum cum Christo eum prius oportere, qi Baptismo est initiandus: sed qæ Baptismo subest doctrina, simpliciter declarat; idqe jam baptizatis, ut ne insani qidem Baptismo præire ex hoc loco pugnaturi sint.* Qibus verbis Apostolum de parvulis sermonem instituere nullus dicit. Imò clarè prædicat, illis verbis Apostoli declarari duntaxat, *qid symbolo illo monitos velit baptizatos, ut mortificationi scilicet sedulò incumbant.* Libet adjicere Martyris verba in locum huic geminum. Is *in Rom. 6. p.* 220. hæc habet: *Inseri nos visibili Sacramento in Christum & Ecclesiam, declaratur ex hoc loco. — addidimus* Sacramento visibili, *qoniam animo & spiritu, statim ut sumus justificati, reipsâ inserimur Christo & Ecclesiæ.* Idemqe, *in* 1 Reg. 8. *Non diffiteor, qædam significasse Baptismum, qæ non antecedunt, sed sequntur externam ablutionem, ut mortificatio & pœnitentia. atqe secundum hanc analogiam, qod ad Romanos habetur intelligo, scilicet nos commori Christo, & unà cum eo sepeliri: qod vetus homo, carnis affectus & cupiditates perpetuò sint mortificandæ. qod ubi tinguntur, effectum adhuc non est; sed convenit ut postea fiat.*

2. *Ursinus* aliud nihil hinc colligit, qam *Baptismum circumcisioni succedere, ejusqe jam vices agere.* id qod ex Apostoli verbis luculentissimè demonstratur. inde avtem Argumentum petit, (nec *ab absurdo Apostolum argumentari*, ait, sed Pædobaptismi adversarios impetit & impugnat ipse) ad parvulorum Baptismum comprobandum, qod alterum illud sacramentum, cujus in locum successit, ex divinâ institutione eisdem olim conferebatur. At non hinc seqitur, Ursinum asserere, de parvulis istic Apostolum verba facere. A Dei verbis ad Mosem ex Mose Exod. 3. 6. habitis, argumentum petit Christus, ad *resurrectionis* dogma stabiliendum, & Saducæorum errorem refellendum. Matth. 22. 31. 32. Nemo tamen, opinor, inde concluserit, de *resurrectione* Deum eis verbis locutum. Ursinus ipse *Tract. Theolog. p.* 567. *Sepelire & suscitare & circumcidere nos sine manibus per Baptismum, est significare per Baptismum externum, qod intus ipse, qi hoc significat, nos baptizet, circumcidat, sepeliat, vivificet.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Locus avtem 1 Cor. 6. 11. *esto de adultis Corinthiis intelligatur, qos solos forsan propriè appellat: tamen* ἀπελούσασθε abluti estis *planè videtur respicere Baptismalem ablutionem, ut Martyr in locum. qæ licet Corinthiis fidelibus adulta ætate baptizatis, ablutionem sive remissionem peccatorum non nisi obsignabat, hac tamen formula loqendi indicare voluit integrum finem sev potius effectum Baptismi. Est avtem ille non sola obsignatio ablutionis prius facta, sed & ipsa ablutio in iis qibus ante Baptismum peccati maculæ non abluuntur. atqe adeò parvulis ipsorum Baptismum ipsam justificationem & remissionem suo modo exhibere, hac formula loqendi innuere Pavlum credibile est, qomodo & supra observavimus ad similem loqendi formulam, Act. 22. 16. Num. 3.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Nihil amplius hîc regeri necesse est, qam qod prius dictum est de loco Act. 22. 16. *Num. 5. ad Respons. memb. 5. Replic. 1. & 2.* & de locis supra novissimè adductis: de adultis saltem dictum, sufficere; nec aliud aliqid hinc concludi posse, *qam qod & in illis verum extiterit.* Illud tantum adjicio, præsumi subinde *finem effectumqe Baptismi* illum ipsum, qi è textu probandus esset. hoc est enim τὸ κρινόμενον, utrum iste sit, Baptismi finis effectusqe, ut reatum actu solvat necne. ut esse probes, locos illos proponis. ut confirmes Apostolum finem illum effectumqe locis illis insinuare, eundem asseris ad Baptismi finem effectumqe integrum respexisse. de fine ergò isto aliunde constare prius necesse est, qam probari illis finem illum respexisse, qia Baptismi finem integrum respexerit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 7.

Qædam *ablutionis* nomine *sanctificationem* solam designant; ut Eph. 5. 26. Col. 2. 12. Qædam tam *sanctificationem* qàm *justificationem* comprehendunt; ut 1 Cor. 6. 11. nec minùs liqidò de illâ qam de istâ loquntur; qæ tamen minimè concedi videtur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Solutio. *Esto qædam ablutionis nomine sanctificationem solam designent. sed tum* ablutionis *nomen largo sensu sumendum est, qatenus complectitur tum remissionem peccatorum, tum regenerationem spiritus.* καθαρίζειν τῷ λουτρῷ & ὕδατι, *est purgare etiam per remissionem peccati & solutionem reatus, & non solum sanctificationem qæ contradistinguitur justificationi, denotat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qod manu alterâ datur, alterâ statim tolli repeti-

qe

qe videtur. in locis qibuſdam, de qibus agitur, *ſanctificationem ſolam deſignari*, conceditur. ſtatim tamen ſubjungitur, *ablutionis nomen* eis utiqe in locis *largo ſenſu ſumendum* eſſe, ut tam *remiſſionem reatus*, qam *ſpiritus regenerationem* denotet. qæ mihi qidem αὐτόσχεδα prorſus videntur, cum alterum altero neceſſariò tollatur.

2. De mente formulæ illius καθαρίζειν τῷ λουτρῷ ἐν ῥήματι, ſuo loco mox videbitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sed loca ſingula percurramus.

Locus Eph. 5.26. *agit de ſanctificatione largo ſenſu*; *ut rectè Calvinus in locum. Zanchius in locum*; Docet [*Apoſtolus*] modum qo hanc perficiat ſanctificationem, nempe mundando nos à peccatis. id qod fit primò remiſſione peccatorum, in qâ propriè conſiſtit juſtificatio; & deinde fit repurgatione à ſordibus peccatorum, mortificatione pravorum affectuum, & qotidianâ cordis purificatione ac regeneratione. *Rurſus*: Fides, *inqit*, ideò hoc loco non exprimitur, qia de Baptiſmo, qo parvuli, licet actuali fide deſtituti, in corpus Eccleſiæ inſeruntur, verba facit Apoſtolus dicendo, *Mundans eam lavacro aqæ. Poſt pavca:* Subſtantia Baptiſmi, qo Chriſto incorporamur, conſiſtit in ablutione à peccatis, ſev in remiſſione peccatorum & regeneratione. Medium avtem efficax ex parte ejus qi mundatur, eſt fides, ut in adulto, vel ſaltem Spiritus fidei, ut in pueris. Spiritus avtem ipſe applicat ſangvinem Chriſti infantibus. *Muſculus in locum*; Ablutio hæc nihil aliud eſt, qam peccatorum remiſſio. peccatorum avtem remiſſio omninò eſt per Chriſti ſangvinem. *Beza in locum, vult hanc purgationem per lavacrum aqæ fieri per fidem adhibitam verbo promiſſionis. Ergò hunc locum non intelligit de purgatione qæ fit per infuſionem ſanctitatis, ſed per ablutionem reatus. Urſinus* Tract. Theolog. p. 609. Totam Eccleſiam ſanctificat lavacro aqæ per verbum. Ergò & infantes. *Ablutio ergò hoc in loco non denotat ſanctificationem* ſtrictè & ἀντονομαστικῶς ſumptam ex horum Theologorum ſententia.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Detur *ablutionis* nomine Eph. 5. 26. etiam *peccatorum remiſſionem* comprehendi. nolo enim adverſus tot Eccleſiæ proceres in re minimè neceſſaria contendere. qanqam probatum mallem ab eis, qam aſſertum nudè; cum *ſanctificationis mundationem* Apoſtolus ſe loqi apertè teſtetur; qam à *juſtificatione* noſtri paſſim accuratè diſtingvunt; illud tanqam nota dignum Pontificiis ſubinde objicientes, qod iſta ſecum invicem confundere ſolenne habeant: poſſimqe, (ſi id opus eſſet) prolatis, *Calvino, Zanchio, Muſculo*, (nam *Beza & Urſinus* revera qod huc faciat, nihil dicunt) Hieronymum in Eph. Chryſoſtomum, Theophylactum, Oecumenium, Hugonem, Aqinatem, Cajetanum, Hervæum, Fabrum, Bucerum, Rollocum, Wellerum, &c. ibidem opponere, Verum ut detur hoc;

1. Nihil in loco hoc de Baptiſmo in parvulis aſſeritur, qod non in adultis verum ſit.

2. Si remiſſionem peccatorum parvulis in Baptiſmo conferri, etiam ſanctificationem eiſdem in eodem, vi rationis pari, ex hoc loco concludetur.

3. De loco hoc Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. l. 2. c. 4. arg. 7.* ex Eph. 5. 26. *Oſtendit Deum, ſev Chriſtum, non avtem Baptiſmum mundare nos: ſed Deum poſtea adhibere iſtius mundationis ſpiritualis externum ſignum & ſymbolum, nempe Baptiſmum. id qod eruditiſſime & veriſſimè ſcripſit & ſenſit Calvinus.* Et ſic revera Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 15. §. 1. Qod primum eſt in Baptiſmo, hoc eſt, qod à nobis accipiendus eſt cum hac promiſſione, Qicunqe crediderint & baptizati fuerint, ſalvos fore. §. 2. In hunc ſenſum intelligendum qod à Pavlo ſcribitur, Eccleſiam à ſponſo Chriſto ſanctificatam eſſe, & mundatam lavacro aqæ in verbo vitæ. Et alibi, nos ſecundum miſericordiam ſalvos factos eſſe per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti. Et à Petro, qod Baptiſmus nos ſalvos facit. Non enim ſignificare voluit ille, ablutionem & ſalutem noſtram aqa perfici. — neqe hic ſalutis cavſſam, ſed duntaxat talium donorum cognitionem & certitudinem in hoc ſacramento percipi. Nam verbum vitæ & Baptiſmum aqæ ſimul connectit Pavlus; ac ſi diceret, per Evangelium nobis noſtræ ablutionis & ſanctificationis nuncium afferri, per Baptiſmum nuncium hujuſmodi obſignari.* & qæ ſequntur. *Ibidem* c. 16. §. 22. de loco illo; *Teſtatam Baptiſmo vult Chriſtus ablutionem, qa Eccleſiam ſuam mundat.* Unde & concludit; *Teſtimonio hoc parvulos non eſſe deſtituendos, qum in Eccleſiæ parte jure cenſeantur.* Beza, ad Act. Collat. Mompelg. *ad dogm. 1. & 2. de bapt. Et ſignificativè mundatur Eccleſia Baptiſmo aqæ, & realiter Baptiſmo Spiritus.* Petrus Martyr, *ad 1 Reg. 8.* cum illud præmiſiſſet, *per metonymiam ſignis ea dari, qæ ſunt rerum ſignificatarum, & ſignificata nomine ſymbolorum efferri.* ſubjungit, *ad eundem modum exponi debere, qod ad Epheſ. habetur, Chriſtum ſemetipſum pro Eccleſia dediſſe. ut ea aqa lavacro ſanctificetur per verbum, &c. Cavſſa ſanctificationis eſt ipſe Chriſtus, qi ſe pro nobis dedit, & ea cavſſa lavacrum adhibuit, ut mundatio ejus per verbum & ſymbolum teſtificata eſſet.* Bucerus, ad illud Eph. 5. *mundatam lavacro. Si adminiſtratione Baptiſmatis mundavit, qid opus fuit ergò ſanctificatione? Imò Petrus diſertis verbis teſtatur, externam lotionem ſalutem neqaqam adſerre. Pavlus externo ſymbolo addit internam, qæ Dei verbo fit mundationem; cujuſqe eſt externum lavacrum conſpicua qædam confirmatio. Deus optimè novit ingenium noſtrum, qod opus habemus externis ſignis. nunqam ſolet amicus occurrere amico, qin pacem illi precetur adhibito etiam externo ſigno.* Piſcator, *Theſ. Theol. vol. 1. loc. 25. §. 17. Epheſ. 5. 26. Per lavacrum aqæ non neceſſariò intelligitur Baptiſmus. qum intelligi poſſit ſangvis lavacro aqæ comparatus. conceſſo tamen hoc, Eccleſia lavacro aqæ. i. e. Baptiſmo purgari dicenda eſt; non qod à peccatis purgetur per ipſum Baptiſmum: qum iſtud ſangvinis Chriſti proprium ſit. 1 Joan. 1. 7. ſed qod Eccleſia Baptiſmum habeat, ut divinum atqe efficax illius purgationis per ſangvinem Chriſti factum teſtimonium*, &c. Whitakerus deniqe, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad teſt. 4. ex Act. 2. 38. & 22. 16. Familiaris loqendi modus eſt ut fieri dicatur, qod factum obſignatur.* Ibidem ad 7. ex Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. *In Baptiſmo mundari & ſalvari dicimur, qia Baptiſmus pignus & arrha eſt noſtræ ſalutis. — & veritas ſigno conjuncta eſt in electis.* Et mox: *Baptiſmus nobis obſignat ablutionem à peccatis & ſalutem. nec abhorremus ab eis formulis, qibus Scriptura utitur. Lavat nos Deus per Baptiſmum, vel ut Apoſtolus loqitur per lavacrum regenerationis, & lavacro aqæ per verbum. i. e. in Baptiſmo & per Baptiſmum, non qod efficacia ſit in Baptiſmo, ſed qod hoc organo Deus utatur, & qod ipſe in uſu hujus organi ſit efficax, & his externis ſignis ſpiritualem gratiam nobis obſignet. Ibidem ad Teſt. 8. ex 1 Pet. 3. 21. Baptiſmo vim purgandi & ſervandi qodam ſenſu tribuimus, nempe ut declaret & obſignet tanqam pignus, noſtram ſalutem. Ibidem ad claſ. 2. not. 2. Non aliter dicuntur* [Sacramenta] *in Scripturis purgare & ſalvare, niſi qod fidei noſtræ repræſentent atqe obſignent noſtram purgationem atqe ablutionem, atqe ita nobis ſint pignora ſalutis.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Col. 2. 12. Vox ablutionis non occurrit. Dicit revera Apoſtolus, conſepulti ſumus cum eo per Baptiſmum. *Sed Baptiſmus hîc ex conſenſu omnium interpretum, tum veterum, tum recentiorum, ipſum Sacramentum Baptiſmi propriè ſumtum deſignat. Baptiſmus avtem tam reſpicit ſolutionem reatus, qàm ſanctificationem. Urſinus, in* Tract. Theol. p. 558. *ediſſerens hunc locum*, Hìc circumciſione jam non opus dicit, qia per Chriſtum exhibitum impletur qod ſignificabat Circumciſio. *viz. qod exuimus carnem peccatricem; qod ſit imputatione & inchoatione juſtitiæ.* Ibidem

dem p. 567. Docet [*Apoſtolus*] nos conſepeliri, reſuſcitari, condonari nobis peccata, circumcidi ſine manibus per Baptiſmum. Ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ ἀπέκδυσις τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός, *ſuâ notione includit condonationem reatus, atqe adeò non ſolam ſanctificationem: neqe enim unqam ſanctificatio habetur abſqe hac præhabita.*

A

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Ablutionis* reverâ vox eo loci non habetur. Memoriæ itaqe an oſcitantiæ lapſus eſto. Hoc interim volebam, locum hunc ex eis eſſe, in qibus *ſanctificationis* opus duntaxat Baptiſmo attribuitur.

2. *Conſepelitione illa utrumqe includi, qia Baptiſmus, de qo ibi agitur, utrumqe reſpicit,* non ſeqitur. Siqidem non neceſſe eſt, ut Apoſtolus ea omnia, qæ in Baptiſmo deſignantur, ubicunqe de eo ritu agit, beneficia recenſeret. Nec illud mihi animo adhuc inſidere penitus poteſt, ἀπέκδυσιν illam *remiſſionem reatus notione ſua includere.* certè ratio adjecta, qia *niſi hac præhabita altera non habeatur*; (ut omittam qod de enunciati hujus veritate jure ambigi poſſit) illud nevtiqam evincit: non magis qam *adoptionem* notione ſuâ *juſtificationem* includere, qia niſi iſta præhabita illa non habeatur. Me, qo minus aſſentiar, remoratur, tum qod *ſepultura* hæc, omnium, qos viderim interpretum conſenſu ad Rom. 6. 4. *mortificationem* internam deſignat, qæ ad *ſanctificationem* pertinet; ad qam pertractandam tranſeat eo capite Apoſtolus, relicto, de qo prius prolixè egerat, juſtificationis negotio: (ut de *vivificatione* huic oppoſitâ nihil interim dicam:) tum qod illa *veteris hominis*, ſive *corporis peccati* ἀπέκδυσις *ſanctificationis* actum ubiqe deſignare videatur. Eph. 4. 22. Col. 3. 9. qod & ex membro eidem ibidem oppoſito colligitur. ut avtem Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad rat. 1. Revera juſtificare non eſt ſanctificare, etſi hæc duo conjuncta ſunt.* & Calvinus, *Antidot. ad Concil. Trident. ſeſſ. 6. de juſtif. c. 7. Neqe tamen intereà negandum eſt, qin perpetuò conjunctæ ſint ac cohæreant hæ duæ res, juſtificatio & ſanctificatio: ſed perperam inde infertur unam & eandem eſſe.* Beza certè, *in locum*; *Circumciſionem cordis, de qa hîc agitur, certum eſt ad ſanctificationem potius, qam ad peccatorum remiſſionem pertinere. omninò igitur his verbis declaratur alterum Chriſti beneficium, nempe noſtra ſanctificatio*, &c. Qo modo & Piſcator ἀπέκδυσιν illam, ex Rom. 6. 6. & Col. 3. 9. de *ſanctificatione* interpretatur.

3. Verum qicqid de hoc fuerit, neqe enim multum ad rem ipſam facit, de qa præcipuè agitur; idem de teſtimonio iſto dici poterit, qod de ſuperiore dictum eſt. Qin & videri poterunt, qæ de hoc dicto ſunt ſupra dicta, *Num. 6.* de *Loc. 2.* ſed & qæ mox, *Num. 8.* dicentur.

B

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1 Cor. 6. 11. *Calvinus per* ἀπὸ abluti eſtis, *vult ſolam juſtificationem deſignari; nec differre juſtificationem & ablutionem, niſi ut ſimplex & tranſlatitium.*

C

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De ſenſu iſto loci illius, ego cum Calvino contendere nolim. Malim tamen Mortonum noſtrum ſeqi, qi, *qæ prius in uno abluendi verbo involuta erant, ea poſt diſtinctè proponi*, monet: (in qo & Muſculum cum aliis præeuntes habet:) eo qod iſta noſtri expoſitio contextus Apoſtolici rationi (in qo utriuſqe & *ſanctificationis*, qæ primo qoqe loco ponitur, & *juſtificationis* diſerta fit mentio) multo magis conſentanea mihi ſaltem videatur. Inclinat eodem & Petrus Martyr; niſi ſi de *ſanctificatione* ſolâ potius acceperit; qia *ſanctificati eſtis*, immediatè qaſi ἐξηγητικῶς ſubjicitur. Verum non in hoc controverſiæ præſentis cardo vertitur.

D

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Theſis, qam tum probandam ſuſcepi, de ſolâ juſtificatione agebat: ut non neceſſe tum habuerim de ſanctificatione qicqam dicere.

E

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Etiamſi in *Theſi* de *ſanctificatione* nihil dicatur, niſi tamen & iſta pariter in Baptiſmo data ſtatuatur, locis iſtis vis virtuſqe omnis demitur *juſtificationis* in eodem datæ aſtruendi.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 8.

Qædam non tam de Baptiſmi Sacramento, qam de operatione ſpirituali, qæ in eodem, tum delineatur, tum & obſignatur, intelligenda videntur, ut *Tit. 3. 5. Coloſ. 2. 12.* ubi id de qo agitur, *per fidem* effici dicitur, qæ in Baptiſmi externi ſuſceptore præexigitur, Act. 8. 37.

F

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1. *Negamus*, de *ſola* ſpirituali operatione, qæ in Baptiſmo tum delineatur, tum obſignatur, intelligenda *eſſe loca Tit. 3. 5. & Coloſ. 2. 12. excluſo Baptiſmi Sacramento.*

De loco Tit. 3. 5. Calvinus in locum ſic; Facilè patior de Baptiſmo locum exponi. *Beza in locum*; Argumentatur à Baptiſmi Sacramento, re viz. cum ſigno conjunctâ. *Urſinus*, Tract. Theol. p. 592. Non dubitant omnes veteres & recentes Orthodoxi Interpretes ea loca Eph. 5. 26. Tit. 3. 5. 1 Pet. 3. 21. de Baptiſmo exponere.

De loco Coloſſ. 2. 12. *exiſtimo neminem interpretum de ſola operatione ſpirituali, qa in Baptiſmo tum delineatur, tum & obſignatur, ſecluſo ipſo Sacramento, intelligere hunc locum; cum locus iſte ſit palmarius, qo contra Anabaptiſtas evincimus Baptiſmum ſuccedere Circumciſioni. Calvinus in locum*; Pavlus, factâ Baptiſmi mentione, Circumciſionem, inqit, ſpiritualem peragit in nobis Chriſtus, non intercedente vetere illo ſigno, qod ſub Moſe valuit, ſed Baptiſmo, *Rei ergò exhibitæ ſignum eſt Baptiſmus, qam abſentem figurabat Circumciſio. Vide eundem*, Inſtit. l. 4. c. 16. §. 11. *Zanchius in locum*; Ac primùm oſtendit Apoſtolus Baptiſmum ſucceſſiſſe Circumciſioni, & hoc eſſe Sacramentum initiationis in N. T. *Urſinus in* Catechet. edit. Cantabr. p. 609. Baptiſmus in N. T. ſucceſſit Circumciſioni; & qidem ita ſucceſſit, ut habeat eundem uſum, qem habuit in vetere fœdere Circumciſio. *Idqe probat ex hoc loco*, Coloſſ. 2. 11. 12. *Vide eundem in* Tract. Theolog. p. 611. 612.

G

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *De ſola operatione ſpirituali, ſecluſo Baptiſmo intelligenda loca illa*, non dixi; ſed *non tam de Baptiſmo, qam de operatione illa ſpirituali, qæ in Baptiſmo delineatur & obſignatur.* qod qi dicit, tantum abeſt ab eo, ut Baptiſmum à diſſertatione Apoſtolicâ prorſus excludat, ut *de operatione ſpirituali illa, qæ Baptiſmi ritu delineatur* qaſi & depingitur, Apoſtolum agere fateatur. Verum aliud eſt de *Baptiſmo* ipſo, ſive ritu externo, diſertè, ac prima intentione agere, aliud de gratia ipſa divina & operatione, cum alluſione habita ad ritum externum illum, qo gratia operatioqe illa repræſentatur. e. g. ubi dicit Apoſtolus, 1 Cor. 5. 7. *Paſcha noſtrum Chriſtus immolatus eſt.* De Chriſto agit, non de Paſchate: nec de Chriſto tamen, Paſchate prorſus excluſo; ſed de Chriſto, qatenus Paſchate præfigurabatur. Hoc ipſo in loco, eorum de qibus hîc agitur, altero, Coloſſ. 2. 11. *In qo circumciſi eſtis circumciſione non manu facta*, &c. de

interna

interna cordis renovatione, non de externo Circumcisionis ritu agit: nec de illa tamen ista penitus excluſa; ſed de illa qatenus ista repræſentabatur. alioqi nec poſſet ex eo loco probari, *Baptiſmum circumciſioni ſuccedere.* Whitakerus, *de Sacram. q. 5. c. 3. arg. 4. ad 4m. Bellarminus ait Paulum tribuere expoliationem à corpore peccatorum, — non circumciſioni Judaicæ, ſed Chriſtianæ. i. e. Baptiſmo.* Reſp. *Si per Baptiſmum intelligat externum opus, falſum eſt quod ait. non enim hoc magis Baptiſmo qam circumciſioni tribuitur. ſed ſi ſignum & gratiam ſimul intelligat, verum eſt.* Sed & de loco iſto videatur ſupra, *Num. 6.* ex Avguſtino aliiſqe.

Ita & Tit. 3. 5. ex Piſcatoris prius exhibita interpretatione, de renovatione interna & regeneratione agitur; alluſione tamen ad Baptiſmum habita, qo renovatio illa & regeneratio figuratur; ut ſalutem ibi memoratam regenerationi tribuat, non Baptiſmo, qæ in eis, qorum ibi rationem habet, ante Baptiſmum ſuſceptum obtigerat. De qo videndus Zvinglius, *reſponſ. ad Luther. confeſſ.* ſupra allatus, *Sect. 1. num. 2. ad Arg. 2. enunc. 7. reſp. 2. rat. 2.* & in *declar. de pecc. orig. ad Arg. 11. de locut. 1.* Itaqe qod Urſinus, *non dubitare* ait, *omnes tum veteres, tum recentes orthodoxos, de Baptiſmo hunc locum exponere*; non ſine reſtrictione aliqâ forſan intelligi debet. præſertim cum nec Calvinus etiam ipſe ſatis fidenter id faciat. *facilè*, inqit, *patior de Baptiſmo exponi.* qaſi aliam potius qorundam expoſitionem probaturus, ni aliorum importunitas aliò impelleret. verba ſunt enim alii concedentis aliqid potius, qam animi ſui ſenſum enunciantis. ſed nec Beza expoſitionem eam definitè & abſolutè proponit, ſed præfixâ diſjunctivâ, cum aliorſum ante concedere viſus eſſet, & de regeneratione ipſa interpretari; *vel argumentatur à Baptiſmi ſacramento*, &c. Addantur his, qæ Vorſtius in *Antibellarm. ad tom. 3. contr. 1. theſ. 1. & 2. ad rat. 2. ex Eph. 5. Tit. 3. Reſpondent noſtri, — aliena Teſtimonia citari, qæ res qidem in Sacramentis ſignificatas metaphoricè declarant: attamen de Sacramentis propriè dictis non agunt.* Et *theſi 6.* ad eadem loca, ſed & *Matth. 3. Joan. 3. Act. 2. & 22.* Reſp. Evangelici, — *Fallaciam eſſe homonymiæ ſimul & figuræ dictionis; qod Baptiſmus ſæpe non pro ſigno ſacramentali, & qidem ſeorſim accepto, ſed pro interna mentis purgatione ſive animæ ablutione vel ſola, vel etiam una cum ſuo ſigno conſiderata in ſacris literis accipiatur, qumqe in Baptiſmo, vel per Baptiſmum, — id rectè fieri dicatur, qod per illud ſymbolum jam factum eſſe declaratur, vel qod per ritum illum notificatur & ſolenniter obſignatur: qomodo & verbum mundandi ſev purgandi ſæpe in Veteri Sacramento accipitur, Lev. 12. & 13. & 14. & 16.* &c. *Ibidem ad contrav. 2. theſ. 1.* de locis iiſdem. *In locis citatis, de re ſignificata potius qàm de Sacramento ipſo agitur.* Deniqe *theſ. 6. & 7. rat. 1.* de iiſdem; *Evangelici reſpondent, Principium peti, qatenus ad externum aqæ Baptiſmum referuntur ea effecta, qæ in locis citatis ad ipſum Chriſtum ejuſqe ſangvinem & Spiritum Sanctum interveniente fide ex Evangelio concepta, &c. diſertè accommodantur.* Pari ratione & *Coloſſ. 2. 12. de mortificatione & ſepultura ſpirituali* agitur, ad Baptiſmi ritum alluſione facta, qo ea delineabatur. idqe eadem planè ratione, qâ & de Circumciſione, de cujus tamen ritu externo Apoſtolum ibi agere, ſive id tanqam effectrici tribuere, qod in fidelium cordibus peragi eo loci affirmatur, vix puto interpretem orthodoxum agnoſcere aliqem. Qanqam & de *Baptiſmo* exertè magis iſtic qam illic agi, ego nevtiqam inficias iverim: *ut*, qod Piſcator monet, *objectioni occurrat, qæ opponi poterat, à circumciſionis rituumqe legalium zelotis: Etiamſi intus per Chriſti Spiritum circumciſi eſſent, tamen externam qoqe circumciſionem, tanqam interioris illius ſymbolum ac teſtimonium ſuſcipiendam eſſe*; *ſicut olim ſancti Patres (Abraham cumprimis, Rom. 4. 11.) ſuſceperant. Hoc autem Apoſtolus minimè neceſſarium eſſe contendit, qod jam loco Circumciſionis externa Baptiſmum haberent, interioris illius renovationis teſſeram ac ſigillum efficatiſſimum.*

2. Verum in iſtis diutius immorari non eſt neceſſe; qia qocunqe modo in lite iſtâ ſe res habeat, *Exceptiones* priores hîc qoqe obtinent, tum qod *de jam fidelibus baptizatis iſtic agatur*, tum qod nihil dicatur, qo *in ipſo tinctionis actu conferri*, qæ hîc recenſentur, probetur. deniqe qod tam *ſanctificatio* qàm *juſtificatio* pari ratione utraqe Baptiſmo, ſive is interior, ſive exterior, ſive etiam, pro modo ſuo conſideratus, uterqe deſignetur, in Apoſtoli verbis tribuitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Qod ſubjungitur, ut ratio hujus qartæ ſolutionis, non probat: ſiqidem evicimus ſupra ad Num. 6. etſi hæc loca loqantur cumprimis de adultis ante Baptiſmum converſis; tamen non de iis ſolis intelligi, ſed & de parvulis. unde pariter evincitur in iſtis locis id de qo agitur, non effici duntaxat per fidem, niſi per* fidem *intelligi ſimul vis* inclinationem *etiam* ad fidem, *cum Urſino.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ratio de *fide adjuncta* hoc probat; fidei vi & efficacia Chriſti ſangvinem apprehendentis atqe applicantis, conſepultos fuiſſe Chriſto Coloſſenſes illos qos Apoſtolus affatur, & cum eodem etiam conſurrexiſſe: (hoc enim Apoſtolus ἀνυπλήξει affirmat) itaqe & de fidelibus adultis agi, & hos ante fuiſſe Chriſto conſepultos, & ante cum Chriſto conſurrexiſſe, qam Baptiſmum ſuſciperent, qia fideles jam ad fontem ſacrum acceſſerant. qod & idem de peccatorum remiſſione dictum ſit, qam vivificationi annexuit Apoſtolus ibidem verſ. 13. Avdias tamen ulterius Urſinum *Tract. Theol. p. 609. De mandato docendi ante Baptiſmum, jam dictum eſt, hoc de adultis loqi. talia ſunt etiam exempla & loca fidem & reſipiſcentiam in Baptiſmo requirentia, qæcumqe proferre potes.*

2. Locum illum *Act. 8. 37.* ideò adduxi, ut oſtenderem, fidem veram vivamqe, avt illius ſaltem profeſſionem exegiſſe populi Dei προεσῶτας tunc temporis ab illis qos ad Baptiſmum admittebant; qam ab infantibus ipſis qis exigat? Rectè Ameſius, *adv. Bellar. tom. 3. diſp. 14. q. 3. theſ. 3. Scriptura fidem juſtificantem antecedere docet Baptiſmum, Act. 15. 9.* Et *theſ. 2. antecedere debere Baptiſmum, non in eo infundi.*

3. Qæ *ad Num. 6.* dicta ſunt, ibidem eis & reſponſum eſt.

4. *Inclinationem ad fidem*, qam Urſinus dicit *p. 613.* ubi Anabaptiſtarum illud, *Solos credentes eſſe baptizandos* rejiciens, *Niſi qis.* inqit, *fidem nominare velit etiam renovationem & inclinationem ad fidem, qam Spiritus Sanctus efficit in infantibus; — & credentes intelligat, qos Eccleſia pro fidelibus & ſanctis cenſere debet.* hanc inqam, *renovationem*, in qâ *& fidei ſemen* aliqod deliteſcat, libens agnoſco, in infantibus omnibus per infantiam ad ſalutem hinc abreptis. Verum vel ad Baptiſmum eandem univerſos adducere, vel in Baptiſmo eandem univerſos percipere, nec Urſinus dixerit, neqe qiſqam unqam (opinor) probatum dederit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Reſp. Me nullam operationem ſpiritualem in Baptiſmo parvulorum delineari avt obſignari iis in locis agnoſcere, qæ etiam in eodem Baptiſmo non prius exhibebatur qam obſignetur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Præſumitur hîc *de Baptiſmo parvulorum* eis in locis agi; qod nondum conſtat. qanqam iſta etiam de qibus in locis illis Apoſtolus, *in parvulorum Baptiſmo & delineari & obſignari* nemo, puto, negaverit.

2. *Hæc omnia in ipſo eorundem Baptiſmo prius exhiberi qam obſignari*, non aſſerendum, ſed probandum fuiſſe videtur,

videtur, hoc est enim maxima ex parte τὸ ζητούμενον, & qidem principale, & ex his locis evincendum fuerat. Ut ne adjiciam, hoc si detur, necessariò inde concedendum videri, qicqid Concilium Tridentinum avt Catechismus etiam in parvulorum Baptismo conferri statuit, (qa tamen in parte à nostris universis oppugnatur) id omne perpetuò & infallibiliter conferri. Legatur Reverendus Episcopus Sarisburiensis locum illum Coloss. 2. explicans: non potest plus tribuere Baptismo Concilium illud, ut qam latissimè ritus hujus efficaciam extendat, qam ille verbis illis contineri disertissimè docet.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 9.

Non videtur firma satis argumentatio ab his locis deducta, *salvi fieri dicuntur per lavacrum regenerationis, justificati & sanctificati, & cum Christo per Baptismum consepulti, qibus ante Baptismum susceptum peccata remissa præsumuntur.* (de hoc enim duntaxat liqidò constat) *Ergò in ipsâ Sacramenti susceptione, vel per illam Sacramenti susceptionem, eis etiam remittuntur, qibus nondum sunt remissa.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Nego nostram Argumentationem ex dictis locis petitam, à te recte formatam avt vibratam esse. Liceat ergò in hunc modum formare.

Probo Christum instituisse sacramentum Baptismi ad reatus originalis veram solutionem, ubi antea remissus non est;

1. *Ex Act. 2. 38. 39. Baptizandi sunt parvuli Judæorum ad fidem conversorum in peccatorum remissionem. Ergò baptizandi sunt ad veram solutionem originalis reatus. Consequentia patet, qia non alio reatu implicantur; nec capaces sunt pro statu parvuli obsignationis actualis remissionis peccatorum. Antecedens patet, qia promissio remissionis peccatorum ad parvulos etiam spectat, & non solùm ad adultos Judæos. Act. 2. 39. Vide Ursinum* Tract. Theolog. p. 600. 616.

2. *Ex Act. 22. 16.* Baptizare & ablue peccata tua. *Est formula loqendi sacramentalis. & ipsam rem signatam conferri, i. e. ablutionem originalis reatus iis rite baptizatis denotat, qibus ante Baptismum non est remissus. Ergò ipsa formula loqendi parvulis istis tum dari dictat ipsam reatus originalis ablutionem. Consequentia patet, qia ista formula loqendi sacramentalis aqè accommodari potest parvulis, qibus ante Baptismum reatus originalis non est remissus, atqe adultis credentibus, qibus ante Baptismum remissus est.*

3. *Baptismus est parvulis* lavacrum regenerationis *Tit. 3. 5. Parvuli* mundantur aqæ lavacro per verbum, *Ephes. 5. 26.* Consepulti sunt Christo per Baptismum. *Coloss. 2. 12. ut supra probatum est. Ergò parvulis in Baptismo originalis reatus verè solvitur. Consequentia patet, qod iisdem, cum sistuntur baptizandi, originalis reatus non est dimissus, post Baptismum est remissus; ut supra probatum est.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non est à me proposita, tanqam tua foret, *argumentationis formula*, sed tanqam in se contineret, admissis *Exceptionibus* illis, qæ mihi justæ videbantur, qicqid ex locis adductis erui posse existimabam, qod ad præsentem controversiam faceret.

2. Ad Argumenta jam proposita, qæ è locis illis eliciantur, non videtur necessarium ut qicqam denuò regeratur, cum nihil hîc de novo prolatum occurrat, qod non supra disceptatum & discussum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Illud coronidis loco hîc addendum. Etiamsi deessent nobis testimonia Scripturæ, qa nos docerent & demonstrarent Christum instituisse Baptismum in remissionem originalis peccati & ejus reatus solutionem: tamen probationes desumtæ ex natura Sacramentorum & eorum efficacia, ac aliis locis Theologicis sufficerent ad hujus nostræ assertionis demonstrationem. Qo modo & Anabaptistarum errores, qi Pædobaptismum impugnant, ex rationibus Theologicis in Scripturis fundatis refelluntur: etsi exempla & testimonia pro Pædobaptismo clara non superessent. Recte enim Ursinus Tract. Theol. p. 618. Probationem ex dogmatibus multò potiorem esse eâ qæ fit exemplis — & collationem locorum, & analogiam doctrinæ Apostolicæ nobis disertam satis esse probationem *asserit. Videndus hac de re Augustinus*, l. 4. c. 23. de Baptismo contra Donatistas.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Istud facilè concedo. sed subjungo tamen, enunciata illa, *de Sacramentorum natura aliisqe locis Theologicis*, qibus nituntur probationes istæ, Verbo divino aliqo priùs stabiliri debere, qam ad alia statuminanda ipsa possint adhiberi. Rectè Cyrillus, an Joannes, Hierosolymytanus *Catech. 4.* Δεῖ περὶ τῶν θείων καὶ ἁγίων τῆς πίστεως μυστηρίων, μηδὲ τὸ τυχὸν ἄνευ τῶν θείων παραδεδόσθαι γραφῶν. Et Pavlus Ejtzenius, in Gen. p. 463. *De Sacramentis tantùm ex verbis Scripturæ judicandum est.* Qin & Bellarminus, (qod ipse cum suis utinam per omnia observaret) *de Sacram. l. 1. c. 14. Essentia & natura Sacramentorum non potest aliunde melius intelligi, qàm ex verbis illius qi ea instituit.* Et Lutherus, *contr. Cochleum*, (à Bellarmino etiam ibidem adductus) *In rebus sacris vehementissimus & robustissimus locus est, arguere ab avtoritate negativè.* Vorstius deniqe in *Antibellarm. ad tom. 3. contr. thes. 1. & 2. de natur. Sacram. Qæritur, an Sacramenta sint signa tantùm & sigilla fœderis gratiæ, sive externa Symbola & signacula fœderi gratiæ appensa, ad hoc divinitus instituta, ut gratiam Dei salutarem in fœdere promissam nobis significent, significando obsignent, fidemqe suo modo confirment, & publice testatam reddant: qa communis est Evangelicorum sententia; an præterea sint causæ efficientes hujus salutaris & justificantis gratiæ; sive an sint effectiva gratiæ ejusdem organa, nempe ad hoc divinitus instituta, ut eam realiter in se contineant, & reipsa conferant. qa Pontificiorum omnium opinio est.* Et, *ad thes. 6. de Sacram. effectu, virtute & efficacia, deqe opere operato; Nostri hoc dogma de opere operato, sev de actione externa & sacramentali, qasi qa per se, absqe fide & bono motu utentis, justificare qenqam possit, &c. plane falsum & pernicioſum esse judicant: & omnia Sacramenta ex ipsius Dei ordinatione, tantùm vim significandi & obsignandi, non avtem ipsam Evangelii gratiam conferendi, habere docent.* Deniqe, *ad controv. 2. thes. 6. & 7. de bapt. effect. & efficac. Evangelici unicum duntaxat Baptismi generalem effectum, — agnoscere solent; nempe obsignationem geminæ gratiæ salutaris in Evangelio promissæ, de remissione simul & expurgatione peccatorum per sangvinem & Spiritum Christi.* Et mox: *Negamus avtem Baptismum per se & ex opere operato, ipsa peccata eorumqe pœnas avferre posse, sev qenqam justificare, & perfectè, sive interna ratione sanctificare, &c. tum qia nusqam hæc in sacris literis indicata sunt, tum maximè, qia illis, qæ ibi tradita sunt, apertè repugnant.*

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num. 10.*

Hinc illud Symboli Constantinopolitani, Credo unum Baptisma in remissionem peccatorum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Illud ex *Symbolo Constantinopolitano* de *uno Baptismo, ad remissionem peccatorum*, tam ad obsignandam qàm ad conferendam potest dictum intelligi.

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ego potiori jure regerere possem, tam ad conferendam, quam ad obsignandam remissionem peccatorum, cum tum temporis, temporibus scilicet Ecclesiæ florentissimis, ordinariè tam ad conferendam, imò potius, quam ad obsignandam remissionem Baptismus adhibitus esset. tum enim non nisi parvuli ferè baptizati sunt, adulti verò rarius. Vide qæ supra annotavimus ad Num. 4. 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. An hoc *potiori jure regerere* possis, ambigi potest.

1. Qia *actori*, sive *affirmanti incumbit probatio.* mihi itaqe interpretationem qæ commodè dari posse videbatur, dedisse; vel eam etiam qæ à te adducebatur, negasse, satis fuerat. tibi verò vel mea tollendi, vel tua firmandi onus incumbere videtur.

2. Qia Scripturæ sensui, ex qâ phrasis illa mutuata, te etiam avtore, videtur, illud convenit, tuum istud non item. Sic Danæus, *adv. Bellar. tom. 2. contr. 4. c. 5. ad test. 2. Ubi dicimur baptizari in remissionem peccatorum. Finis Baptismi his verbis ostenditur, uti & Marc. 1. 4. Act. 2. 38. — Et præcipuum Sacramentorum finem docuimus docemusqe esse hanc obsignationem.* Et pavlo ante, *ad test 1. ex Concil. Nicen. 1. Virtute Dei in aqa absconditâ renovari eos qi baptizantur.* respondet, *Sacramentaliter, non cavssaliter, qoniam propter promissionem Dei, signum aqæ testatur & obsignat baptizatorum regenerationem, eam avtem neqaqam efficit, cavssat, avt producit.* Videantur & qæ Calvinus *in Act. 2.* supra *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 1. assumpt.*

2. *Ad conferendam tunc temporis datam* concludere, *qia parvuli* fere tunc baptizabantur; est id petere qod controvertitur, parvulis eam Baptismum conferre.

3. Qod *unum* illi *Baptismum* agnoscere dicuntur, potest de Baptismo non iterando intelligi. Sic Whitakerus, *de Sacr. q. 5. c. 4. Catechismus Romanus ex hoc loco (Ephes. 4. 5.* Unum Baptisma) *demonstrat Baptisma non esse iterandum. & hoc videtur voluisse Synodus Nicena in Symbol.* Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum. qod si admittatur, à voculâ illâ nihil potest concludi, qod ad rem præsentem faciat.

4. Si *unum* illi *Baptismum* agnoscunt, cum qi parvulis, tum qi adultis datur, isqe horum utrisqe in eundem finem, *remissionem* scilicet *peccatorum*; adultis avtem eam non confert, sed obsignat tantum, sive fideles, sive ficti accesserint, nolo dicere, qod tamen forsan jure possim, concludi hinc, *unum* illum *Baptismum* etiam *in parvulis remissionem* duntaxat obsignare, qia hoc tantum in adultis facit: illud fidenter dixerim, non posse his positis, ab eâ dicendi formulâ necessariò deduci, *Baptismum parvulis remissionem peccatorum conferre.* Avdi Whitakerum, *de Sacr. q. 4. c. 2. ad clas. 3. test. 2. ex Concil. Constant. 1. in Symbol.* Credimus unum Baptisma in remissionem peccatorum. *In Baptismo remitti peccata qis dubitat? nos hoc fatemur. sed non dicunt Patres ex opere operato, & vi elementi externi, peccata remitti in Baptismo.* At rem tamen, inqies, Whitakerus concedit. Ipse semet explicat, tum alibi, tum & in proxime prægressis. *Ad test. 1. ex Concil. Nic. 1. Non hoc ad literam intelligi voluerunt Patres. — Sed sic Concilium loqitur, qia Baptismus novum statum designat.* Et disertissimè *ibidem q. 6. c. 4. p. 193. Neqe aliter remittitur peccatum originale in Baptismo qam in Evchariştia. in utroqe enim Sacramento obsignatur nobis remissio omnium peccatorum.* Et *de bapt. q. 2. c. 3. arg. 3. Bellarminus negat Baptismum esse sigillum acceptæ gratiæ, sed ait esse instrumentum conferens gratiam: qod à nobis supra refutatum est.* Idem deniqe, de Sacr. q. 4. c. 3. (prout & Vorstius supra) hanc tanqam communem nostrorum sententiam proponit: *Sacramenta non ex se justificare, nedum ex opere operato, sed justitiam tantùm obsignare.* Et in fine *cap. ejusdem* ubi Bernardi qædam retulerat; *Annulus non tradit hæreditatem, sed obsignat tantùm: ita Sacramenta gratiam obsignant tantùm, non tradunt.*

SECTIO III.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num. 11--16.*

2. *Asserimus Baptismum rectè parvulis administrari: qomodò & Circumcisio olim in Veteri Testamento parvulis Judæorum, ex unanimi consensu Theologorum, & perpetua Ecclesiæ traditione. Unde rectè dicimus cum Avgustino*, de Baptismo contra Donatist. l. 4. c. 23. Si qisqam in hac re avtoritatem divinam qærat, qanqam qod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi avtoritate Apostolicâ traditum rectissimè credimus; tamen veraciter conjicere possumus qid valeat parvulis Baptismi Sacramentum ex Circumcisione carnis, qam prior populus Israëliticus accepit. *Hæc Avgustinus. Et certè hoc apertè evincit exemplum Circumcisionis, in cujus locum Baptismus successit.*

Hinc 3. asserimus, Cum Baptismus in Novo Testamento Circumcisioni succedat ex Christi Instituto, & rectè parvulis administretur, eundem valere ad originalis peccati reatum, qo solo implicantur parvuli, solutionem.

Hæc tria nemo Catholicus inficiabitur.

Sed adhuc qæritur, An omnes infantes rite baptizati sine dubio justificentur. Hîc hærent nonnulli Theologi, qi hunc effectum justificandi ab originali peccato ad solos electos restringunt. Nos duo dicimus:

Primum est, Omnes parvulos rite baptizatos in infantia morientes sine dubio justificari.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 11.

Ratio ab ea Analogia deducta, qam Baptismus cum Circumcisione obtineat, cavssam ipsam, ad qam statuminandam adducitur, infirmare mihi magis qam confirmare videtur. De Circumcisione siqidem qod ad effectum illud attinet reatus tollendi, res multo magis in incerto est, qàm de Baptismo.

Exceptioni isti duo nunc adjecta volumus:

1. Qod *tria illa* enunciata *neminem Catholicum inficiaturum* præsumitur: *Catholicorum* certè numero, si verè dicitur, omnes ferè, si non universos planè Theologos Evangelicos excludet, qi adversus Pontificiorum errores ex professo scripserunt, eosdemqe hac in parte *enunciato tertio* qod asseritur, erroris tuendi reos peragunt. nec potuit Vir Clarissimus Pontificiis gratum magis præstare, qam nomina istorum ex Ecclesiæ Catholicæ diptychis expungendo.

2. Qod *qosdam Theologos* ait *hîc hærere, & Baptismi effectum hunc ad electos restringere.* Imò non *qidam* duntaxat, sed multo maxima nostrorum pars, non tam *hîc hærent*, qam ex adverso se disertè opponunt; qod ex Testimoniis supra adductis luculentissime est demonstratum. Unus & alter forsan, qod vel ambiguè vel latiusculè alicubi protulerunt, ad electos alibi restringunt, alii etiam ab electionis ratione dogma istud impugnant, ut in seqentibus indicabitur. Interim ad telam exorsam pertexendam revertimur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Ex Analogia inter Baptismum & Circumcisionem Argumentum deduximus ad Pædobaptismi dogma statuminandum, non avtem ad solutionem reatus in Baptismo asserendum. siqidem ad Argumenta nondum deventum erat. Qadam enim duntaxat præstruximus hîc, ut status qæstionis magis eluceret.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Erroris (si qis hac in parte fuerit) ansam duo præbebant:

1. Qod ex Avgustino pro fundamento substernitur, ex *Circumcisionis ritu veteri veraciter conjici posse, qid Baptismi Sacramentum parvulis valeat.*

2. Qod, *hinc*, inqis ipse, 3. *asserimus, cum Baptismus in* N. T. *Circumcisioni succedat, ex Christi instituto, & rectè parvulis administretur, eundem valere ad originalis reatus peccati solutionem, qo solo implicantur parvuli.* Istis enim verbis existimaveram, priora illa ita præsumi, *Baptismum* scilicet & *Circumcisioni succedere, & parvulis rite administrari*, ut *ex illius in parvulis efficacia*, hujus itidem gemina in eisdem ex Avgustini sententiâ verè statuatur, ad 3um. illud inferendum, *valere* utiqe *eundem ad reatus solutionem.* qod, nisi de *Circumcisione* idem statueretur, non posset ex præmissis concludi.

2. *Ad Argumenta* avtem jamdudum *deventum* opinabar, qia Scripturæ sacræ Testimonia eo fine fuissent producta, qo *Baptismi finem & effectum* istum statuminarent. Et certè qorsum ab initio tota ferè disceptatio tot *Argumentis*, tot *Testimoniis* est utrinqe agitata, nisi ut id discuteretur & decerneretur, qod nunc, tanqam de qo hactenus nihil dictum, nedum disputatum sit, sub incudem denuò, vel qasi primitus potius, revocatur & reducitur.

Verum missis istis, jam de re ipsâ dispiciatur: in qâ ego imprudenter feciss me sponte fateor, qod agentis partes minùs necessariò susceperim. Qanqam in hac cavssâ idcircò fidentius pergo, qia Apostolum mihi præeuntem & prælucentem habere videar, qi à *justificationis* negotio, & per conseqens à *reatus solutione Circumcisionem* penitus excludit, Rom. 4. 9--12. Gal. 5. 3--6. qod & Bellarminus ipse rectè observat, *de effect. Sacram. l. 2. c. 14. loc. 2. Apostolus*, inqit, *ex professo probat, Abrahamum non in Circumcisione, sed in præputio fuisse justificatum*; *ut inde admoneat Circumcisionem non fuisse datam ut justificaret. Si enim is, cui primo data est, non fuit ex ea justificatus, qanto minùs alii ex ea justificandi erunt?* Qo argumento eodem fine usus est Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30.* qi cum aliis exhibebitur, ad finem *Num. 13.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 12.

Primò namqe non apparet præcessisse remedium aliqod externum istiusmodi per annos mille & qod excurrit, cui Circumcisio successerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Agnosco cum Avgustino, l. 5. contr. Julian. c. 9. *sacram historiam non meminisse alicujus remedii externi ante Circumcisionem. Sed hinc non seqitur, nostram Assertionem aliqa ratione enervari. Sufficit nobis, si Circumcisio, ex qo primùm instituta est, originali reatui tollendo ordinata fuerit. Neqe enim necesse erat, ut tale aliqod remedium per annos 2000. extaret, cui Circumcisio succederet. Qomodò nec voluit Deus posteritatem Semi, in qa propagata est Ecclesia, usqe ad tempora Abrahæ à reliqo humano genere signo aliqo visibili in carne distingvi & notari, avt Sacramentum externum aliqod ordinarium & determinatum per illud tempus institui, qo fœdus obsignetur. Hac ergò cum sint positivi juris, à solâ voluntate Dei legislatoris pendent.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Sufficit reverâ, si id constare potuerit. Veruntamen.

1. Si per tot annos, vel usqe ad tempus internæ renovationis reatus iste perstiterat, vel statim ab ortu absqe remedio tali interveniente sublatus fuerit, certè non videtur necessarium remedium ejusmodi reqirere, sive qod ante actualem renovationem id præstet, sive qod diutiùs differat id, qod maturiùs ante conferebatur. Whitakerus, *de Sacr. q. 4. c. 3. test. 2. p. 86. Si Deus Ecclesiam anteà habuit, Circumcisio non ex se Ecclesiam fecit. i. e. gratiam ex opere operato contulit; sed Ecclesiam indicavit, & gratiam obsignavit.*

2. *Non fuisse per tot annos sacramentum externum aliqod, qo fœdus Dei cum populo suo obsignaretur*, qod dicitur, paginæ divinæ adversari videtur. Erant siqidem ritus externi, (ut peculiarem illum omittam Circumcisionem antegressum, Gen. 15. 9--18. qem imitati videntur illi, Jer. 34. 18.) per totum priscum illud seculum, *sacrificia* nimirum, *oblata, libamina*, à lapsu statim instituta & usurpata; Genes. 4. 3. 4. & 9. 20. & 12. 7. 8. & 26. 24. 25. & 28. 18. 22. & 33. 20. & 35. 1. 7. 14. qibus fœdus divinum obsignabatur. hunc enim sacrificiorum usum fuisse, Psaltes nos edocet, Psalm. 50. 5.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 13.

2. De Circumcisione ipsâ nusqam qicqam reperiri videtur, unde hoc fine institutum esse, erui possit. eâ tantùm designatam obsignatamqe innuitur fuisse Circumcisionem cordis spiritualem. Devt. 10. 16. & 30. 6. Jer. 4. 4. & 9. 26. Esaj. 52. 1. Ezek. 44. 9. Rom. 2. 28. 29. Phil. 3. 3. Col. 2. 11. qam tamen avt unà cum Circumcisione internâ collatam, avt per eam etiam exhibitam semper, imò vel unqam fuisse, non potest ex illis locis necessariò concludi.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Sed contra. 1. *Ipse ritus circumcidendi præputium parvulorum Gen. 17. 20. docet ante actum Circumcisionis, ubi haberi potest & adhibetur, ipsum reatum originalem manere, & parvulis imputari, & post Circumcisionem avferri & non imputari, ritu convenientissimo. Nam ideò in membro genitali Circumcisio facta est, ut qicqid damnationis è carnali nativitate infantes contraxerant, per hunc actum illis avferretur & amputaretur, & avferri & amputari constaret. Ideò etiam sangvis effundebatur, ut sangvine Christi reatus originalis tolleretur, ejusqe merito per hunc ritum infantibus applicaretur. Hac facit illud Prosperi in sent. 298. ex Avgustino.* Circumcisio carnis lege præcepta est, qia non posset meliùs per Christum significari regenerationis avtorem tolli originale peccatum. cum præputio qippe omnis homo nascitur, qemadmodum cum originali peccato. *Vide Avgustinum* de Nupt. & Concupisc. l. 2. c. 11.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Sumuntur hîc multa, qæ probanda forent.

1. *Reatum ad Circumcisionem usqe manere, post eam susceptam sublatam jam esse.* qod *Gen.* 17. 10. non dicitur.

2. *Ritum convenientissimum esse ad hoc designandum*, non sufficit. id eo designatum, vel ad id designandum institutum fuisse, probandum est.

3. *Ideò in membro genitali factum, ut qicqid damnationis contractum est tolleretur*, qod dicitur. cur non potiùs, ut qicqid corruptionis & vitii? (hoc enim ritu illo designari Scriptura locis supra allatis inculcat) ut nihil amplius in parvulis etiam pravæ dispositionis post eam susceptam remanserit. Qod Athanasius, *Serm. de Sabbat. & Circumcis.* Ὅθεν μέρος τι ἦ σώματος, καὶ ἦν τὸ ἄλλον τοῦ σώματος γενέσεως, προσεπιχθὲν ἐκλυνύειν, προσδιδασκόμενοι ἡ ἦ ὅλε ἀπέκδυσιν, ἵν' ὥσπερ ἐκτυφλώσεως τὸ καταχεῖν, θεσσωθῆναι δυνηθῶσι. Vide Bucerum, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 4. §. 4.* Coactius forsan pavlo, qod Petrus Martyr, *ad Rom. 2. Inurebatur genitalibus partibus, ut Christus intelligeretur, qâ homo fuit, ex humano semine nasciturus.* Aptius Calvinus, *ad Gen. 17. 11. Duabus de cavssis probabile est, Dominum jussisse præputium circumcidi. nempe ut ostenderet, vitiosum esse qicqid ex homine gignitur.*

tur. deinde ſalutem ex benedicto Abrahæ ſemine proditurum. Primum ergò, quicquid ex ſuâ generatione proprium habent homines, Deus in Circumciſione damnavit, ut oſtenſa naturæ corruptio illos ad carnem mortificandam adduceret. unde etiam conficitur pœnitentiæ fuiſſe ſymbolum. Auguſtinus, *adv. Favſt. l. 6. c. 3. In qo enim membro convenientius exſpoliatio carnalis & mortalis concupiſcentiæ figuratur, qam unde carnalis & mortalis fœtus exoritur?* Muſculus deniqe, *in Gen. 17. Circumcidebatur caro, non labiorum, avt avrium, &c. ſed præputii, in ſignum repurgandæ immunditiæ ejus, qa tota eſt humani generis natura ex ipſo ſemine & conceptu contaminata.*

4. *Parvuli ſangvine Chriſti ſangvinem adumbratum*, ego certè nullus dixerim. qanqam id ad rem ipſam, de qâ agitur, parum intereſt. αἷμα ἀλλότριον illud, non noſtrum fuit, nobis collatum, non connatum nobiſcum, avt à nobis profectum.

5. *Significatum hoc Sacramento, per Chriſtum regenerationis avtorem, tolli originale peccatum*, ego cum Auguſtino & Proſpero libenter conceſſerim.

6. Verum *ſangvinem in Circumciſione* eo fine *effuſum eſſe, ut per hunc ritum Chriſti ſangvis ejuſdemqe meritum ad reatum originalem tollendum* applicaretur; hoc eſt qod ſumitur nec probatur, eſtqe id ipſum qod qæritur. Ego cum Tertulliano *adverſ. Judæos*, lubens agnoverim, *Circumciſionem populo Iſraël datam, in ſignum, non in ſalutem.* vel, *in ſalutis figuram, non in ſalutis medelam*, uti idem *ibidem* loqitur; ſive, *carnalem, in ſignum, ſpiritualem, in ſalutem*, prout & idem *ibidem* diſtingvit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Devt.* 30. 6. Cicumcidet Dominus cor tuum, & cor ſeminis tui. *Promiſſio hæc facta eſt Judæorum ſemini, non adultis tantùm, ſed & parvulis maribus, ut patet ex inſtitutione Circumciſionis, ubi (propter promiſſionem illam,* Ero Deus tuus & ſeminis tui) *die octavo jubentur circumcidi. Nullum avtem ordinarium medium dabatur, qo cor parvulorum circumcidi potuit, avt conſvevit, qam Sacramentum Circumciſionis, id qod vox Circumciſionis evincere videtur. Ergò hoc Sacramento circumciſum erat cor parvulorum. At nulla Circumciſio cordis parvuli fieri potuit abſqe ſolutione originalis reatus: cum hoc ſit primum ſalutare beneficium, cujus parvulus eſt capax. Ergò hoc Sacramento ſolutio facta eſt originalis reatus. Qod avtem hoc beneficium collatum erat parvulo una cum Circumciſione externa, & ſemper exhibitum, ex eo probatur, qod Sacramentum ſemper eſt efficax parvulo, ubi nullum occurrit ex parte ejus impedimentum. non enim ſunt Sacramenta ſigna fallacia, ſed in recto uſu veracia, & verè rei ſignatæ exhibitoria.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sumuntur & iſtic, qæ non probantur:

1. *Promiſſionis illius executionem ad Circumciſionis tempus reſtringendam.*

2. *Neceſſariò reqiri medium aliqod externum, qo id Deus exeqatur.* qod non neceſſe eſſe, ex fœmellis & maſculis ante octavum diem obeuntibus cuivis liqere poterit. nam ad voluntatem divinam ſi recurratur, de eâ, hoc iſtic, non illic velle, ex ſcripto aliqo conſtare debet.

2. Qod *maſculis* etiam *parvulis promitti* dicitur, non abnuo. ſed & fœmellis etiam nihilo minùs.

3. Qod *in parvulis omnibus circumciſio cordis interna una cum externa ſemper collata* dicitur, vix futurum puto, ut è noſtris cuiqam id probetur, vel ut etiam probari poſſit. Qin & Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis id abnuere videtur. ut controverſum per magis adhuc controverſum hîc probari videatur.

4. De *Sacramentorum veracitate & efficacitate* qod ſubjungitur, in præcedentibus non ſemel, & diſcuſſum eſt, & excuſſum etiam, ut mihi qidem videtur. Vide Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 12. rep. 2. Athanaſius *ſerm. de Circumciſ. & Sabb.* ἡ ἐκ μέρους περιτομὴ ὅλως ἦν σκιά. eoqe ritu illos prædoctos aſſerit ἀτελῆ ὅλως ἀπέκδυσιν. qod & in Baptiſmo multò magis fiat. Adjiciantur verba Reverendi Epiſcopi Sariſburienſis *ad Col. 2. 11. Eximius Circumciſionis Chriſti effectus eſt ipſa depoſitio corporis peccatorum carnis, vel depoſitio veteris Adam cum actionibus ſuis, vel corrupta imaginis à parentibus noſtris peccato infectis ad nos derivata, vel (ut Origenes) eſt purgatio animæ & abjectio vitiorum, non corporalis ſigni impreſſio.* Et poſt, *document. 3. Sed hîc dubitatur de hoc effectu circumciſionis interna. videtur enim, qod totum illud corpus peccatorum non exuitur à Chriſtianis regeneratis*, &c. Solutio. *Ab omnibus renatis totum corpus peccatorum totaliter exuitur & aboletur, 1. qoad reatum, 2. qoad dominium, 3. qoad ipſum Sacramentum regenerationis. nam in eo omnia peccata noſtra abluuntur & mortificantur. nec* tamen, ut ipſe mox *ibidem*, non dico, in Sacramenti perceptione, ſed nec in vitâ totâ, qamdiu hîc degitur, *peccatum totaliter qoad actum exuitur.* Et, *de Juſtit. actual. c. 50. Non eſt eadem ratio Circumciſionis carnalis & cordialis. præputium carnis ſimul & ſemel avfertur: at præputium cordis pavlatim & ſenſim, prout infuſa charitas extenuare poteſt & extirpare cupiditatem. Hac igitur Circumciſio cordis in hunc finem tendit, atqe tandem eô pervenit, ut renati tandem toto corde Deum diligant. ſed illud tandem tunc veniet in actum, cum mortale hoc induerit immortalitatem. Male ergò coharet hac Bellarmini argumentatio*, Deus circumcidet cor renatorum, ut toto corde ab illis diligatur. Ergò ſimul ac incepit circumcidere, illi poſſunt illicò Deum toto corde diligere. *Præſtabit id tandem Deus: ſed prout ſapientia ſua ordinavit, non prout Bellarminus illi dictabit.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Parvuli Judæorum circumciſi fuerunt veri Judæi; & eorum circumciſio fuit vera Circumciſio ex mente Apoſtoli, Rom. 2. 28. 29. ſiqidem illi ex præcepto Dei circumcidebantur. ergò rite erant circumciſi: & circumciſioni eorum annexa erat promiſſio gratiæ condonationis originalis reatus. ergò & exhibitio ejuſdem iiſdem obicem non ponentibus. alioqi coram Deo ab incircumciſis gentium parvulis parum avt nihil diſtarent; imò aliqo modo deteriores meritò haberentur; utpote præputium cordis ſub externâ circumciſionis carnis tegumento habentes; qod non videtur conſonum veracitati divinæ, avt ejus inſtitutioni, ut apparerent ex ejus ordinatione, qod non ſunt revera.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Parvuli Judæorum*, etiam nondum circumciſi, erant *veri Judæi*, qod ad fœdus illud attinet, qo unâ cum Patribus comprehendebantur. Gal. 2. 15. Verum ex mente Apoſtolicâ, qâ Judæum definire videtur ex *Circumciſione interna*, poterat non eſſe *verus Judæus* parvulus etiam circumciſus. De qo videndus Reverendus Epiſcopus Robertus Sariſburienſis *adv. Thomſ.* ſupra adductus, *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. replic. §. 7. membr. 2. & ad Arg. 4. replic. §. 2.* Alioqi ex internè circumciſis, & per conſeqens ex ſemine incorruptibili regenitis fieri iterum præputiati, & denaſci denuò priùs renati: qod Scripturæ ſacræ contraire videtur. 1 Petr. 1. 23. 1 Joan. 3. 6. 9.

2. *Circumciſio* omnis *ex Dei præcepto collata*, etiamſi *vera* ſit, non eſt idcircò tamen ea, de qa ibi Apoſtolus, qæ Deo gratum & acceptum faciat. Martyr, ad Rom. 2. *Non agit hîc Apoſtolus de natura vel præſtantia Sacramenti, verùm de ejus fructu atqe utilitate.* eodem modo loqitur Apoſtolus eo loco, qo 1 Cor. 7. 19. & Gal. 5. 6. & 6. 15. Itaqe Martyr, *ibidem. Diſcimus ex hoc loco, res externas per ſe parum ad ſalutem prodeſſe, niſi mutatio vel facta fuerit, vel dum uſurpantur, per Spiritum fiat in cordibus noſtris.* Et Chryſoſtomus, *in Rom. homil. 6.*

At magnum qiddam eſt, inqis, *circumciſio. Fateor & ipſe; ſed cum intus circumciſionem habeat.*

3. *Circumciſioni externæ* non videtur *annexa promiſſio gratiæ*, ſed gratiæ promiſſioni potius adjecta circumciſio, qa promiſſio ea obſignaretur. Videatur Calvinus, *in Antidot. Concil. Trident. ad Seſſ. 6. c. 5. & adv. Cenſur. Facult. Pariſ. art. 1.* infra repræſentatus *Num. 17. memb. 2.* Et de Baptiſmo Melanchthon repoſitus infra *Num. 30. de Melanch.* Et de Sacramento qovis Calvinus, *ad Num. 31. replic. memb. 3.*

4. *A Gentium parvulis diſtabant Judæorum liberi*, etiam non circumciſi, tam mares, qam fœminæ, qia fœdere divino erant comprehenſi.

5. Non ideò *deteriores meritò* habebantur, qia *parvuli adhuc circumciſionem externam ſine interna habebant*, cum nondum mediorum adhibendi capaces exiſterent, qibus corda eis circumciderentur.

6. *Non voluit Deus ex inſtituto ſuo apparere qod non eſſent, interiùs* ſcilicet circumciſi. ſed voluit primùm eo ſigno doceri eſſe Deo fœderatos; qod in hoc ritu præcipuum erat. deinde, vel ipſe teſtari, qid in illis ſuo tempore eſſet operaturus, ſi ad ſalutem pertinerent, vel illos ſaltem, ubi adoleſcerent, monere, ad qid conſeqendum contendere & elaborare deberent. qod de Baptiſmo Calvinus ſupra. Chryſoſtomus, *in Rom. homil. 8. Hac de cavſſa ſignum accepiſti, ut rem reqireres, cujus ſignum habes.* Ambroſius, *de Abra. l. 2. c. 10. Egregiè avtem infantiæ in primis vagitibus circumcidi mares jubentur; qia ut ab infantia circumciſio, ita & morbus. Nullum tempus vacuum eſſe debet tutelæ, qia nullum eſt culpæ vacuum. & infans renovandus eſt*, &c.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *Circumciſio vera illa demum judicanda eſt, qæ laudem habet non ex hominibus, ſed ex Deo, teſte Apoſtolo Rom. 2. 29. i. e. circumciſio cordis, qam Deus exhibet, non homo. At talu eſt circumciſio parvulorum omnium, dicente Moſe, Devt. 30. 6.* Circumcidet Dominus cor ſeminis tui. *Ergò cum Deus promittit ſe circumciſurum cor parvulorum Iſraëliticorum, qi circumciſi ſunt externa circumciſione, erit illa Circumciſio ſalutaris, ac proinde condonabat iſtorum parvulis reatum originalem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non probatur ex *Devt. 30. 6. circumcidi parvulorum omnium Iſraëliticorum corda.* non magis qam Spiritum verbumqe ſuum à nullo qoqam ex poſteris eorum unqam abſceſſurum, ex Eſajæ 59. 21. Urſinus, *tract. theolog. p. 579. Verum eſt, non omnes, qi circumcidebantur foris, etiam intus à Deo circumciſos fuiſſe.* Imò eo loco potius innui videtur, non pavcos ex eis nondum corde circumciſos unqam fuiſſe,

2. Non ſeqitur ex præmiſſis concluſio qæ poni debuit. Etiamſi enim facturum id ſeſe in omnibus ſinguliſqe eorum parvulis Dominus promiſiſſet, non ſeqeretur tamen hinc in externæ circumciſionis actu ſemper avt unqam etiam neceſſariò id fieri. imò id ſi promiſiſſet, tam nondum in carne circumciſos, ac nunqam etiam circumcidendos, qam externè circumciſos complexa fuiſſet promiſſio illa.

3. Concedi poſſe videtur, citra cavſſæ controverſæ detrimentum, qicqid in concluſione, prout hîc poſita eſt, aſſeritur; *futuram* enim duntaxat aſſerit, *Circumciſionem ſalutarem*, cum *Dominus eo qo promittit modo, eos circumciſurus fuerit, qi externè circumciſi ſint.* Verùm ita circumciſurum omnes, qi externo ritu circumciduntur, promiſiſſe, non aſſerit, neqe id verò probari poſſe videtur.

In relectione ſeriò magis advertenti mendum ſcripturæ ſubeſſe, animum ſubit ſuſpicio. forſan pro [*erit*] ex mente tuâ [*erant*] ſcribendum fuerat. qod ſi fuerit, *Exceptio* illa *tertia* vacabit, non tamen avt *ſecunda*, avt *prima*. hos ſolos certè ſpectat promiſſio iſta, qibus & promittuntur ipſiſſima illa, Jer. 31. 33. 34. & 32. 38--40. & Ezech. 11. 19. & 36. 25--27.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Eodem modo parvuli noſtri ſervantur à reatu originali per gratiam Dei, mediante Baptiſmo, ordinario condonationis originalis reatus medio in N. T. qo Judæorum parvuli in V. T. mediante Circumciſione.*

At Apoſtolus Petrus pro conceſſo ſumit, Judæorum parvulos, mediante Circumciſione, ut ordinario medio & remedio à reatu originali per gratiam Dei ſervatos fuiſſe. Dicit enim, Credimus nos per gratiam Dei ſervari eodem modo, qo illi. *Act. 15. 11. At ſalus illa, de qa Petrus, includit ſolutionem originalis reatus; nec de adultis ſolummodò agit, ſed & de parvulis: nec de iſtis alio medio ordinario qam Circumciſione oblata, exhibita & applicata ex parte Dei ſolutione originalis reatus. Ergò hoc medio & remedio Circumciſionis ordinariè ſolutus eſt originalis reatus Judæorum parvulis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Petrum pro conceſſo id ſumere, negatur; nec ex verbis illius hoc patet. ſed nec ex ratione ſubjuncta, qæ hoc nititur fundamento, *medium aliqod externum neceſſario reqiri*, qo ſalus illa parvulis exhibeatur: qod eſt ſupra negatum, & negandum videtur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

6. *Gentium parvuli dicuntur fuiſſe abſqe Chriſto, & extranei à pactis promiſſionis, eo qod expertes erant Circumciſionis, ordinarii ſcilicet illius medii & remedii, qo Chriſtus, & fœderis beneficia in V. T. ordinariè communicabantur:*

Ergò parvulis Judæorum qi Circumciſionis participes facti ſunt, hoc medio Chriſtus & fœderis beneficia (in qibus erat ſolutio originalis reatus) ordinariè communicabantur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qæro, qomodò *à pactis extranei* fuerint *Gentium parvuli*, ſi *cum toto genere humano fœdus gratiæ ſit initum*, ut infra dicitur Num. 31.

2. *Gentium parvuli* non ideò dicuntur *extranei à pactis*, qia Circumciſione caruerint, etiamſi hinc, tanqam à poſteriori, evinci poterat, eſſe eos à fœdere extraneos, qia circumciſio, qod eſt fœderis ſigillum eis nunqam data avt mandata fuiſſet; ſed qod fœdere divino non fuerint comprehenſi. Qin nec ſi qæ Gentium Circumciſionis ritum uſurpabant, non ideò à pactis extranei non erant, qod & Petrus Martyr, *ad Gen. 17.* obſervat. Rectè Bellarminus, *de Sacr. effect. l. 2. c. 17.* ſub finem *reſp. ad arg. 1. Gentiles dici* à pactis extraneos, *Eph. 2. non qia carebant Circumciſione, ſed qia carebant vera fide & notitia veri Dei. alioqi etiam inter Gentiles, qi verum Deum agnoſcebant*, inqit, *ut olim Job, & poſtea Cornelius, & alii nonnulli, non erant ejuſmodi, etiamſi non eſſent circumciſi.*

3. Antecedens pro conceſſo ſumit, qod probandum fuerat, fuiſſe Circumciſionem medium ordinarium ejuſmodi, qale hîc dicitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

1. *Ex iſtis aliqatenus conſtare poteſt alicubi aliqid videri reperiri, unde non irrationabiliter concludi poſſit, Circumciſionem hoc ſine inſtitutam fuiſſe, ut reatum originalem ſolveret.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At ex his locis illud erui & neceſſariò concludi, qod

in

in *fidei dogmatibus* neceſſarium videtur, mihi certè nondum liqet.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Porrò etiamſi dicamus Circumciſione tantum deſignatam obſignatamqe jmnui Circumciſionem cordis ſpiritualem lôcis à te citatis, tamen vel hinc etiam liqet Circumciſione cordis ſpirituali deſignari ipſam remiſſionem originalis reatus.* Chryſoſtomus, Homil. 40. in Gen. Licet & in prima & in media & in ultima ætate hanc non manufactam Circumciſionem recipere; in qa non ſuſtinetur labor, ſed peccatorum onera deponuntur, & remiſſio invenitur omnium peccatorum, qæ per totam vitam geſta ſunt. *In prima avtem etate non deponitur peccati ullius onus, avt remiſſio invenitur, niſi originalis reatus.* Calvinus, in Rom. 4. 11. Admonebat Deus Abrahamum externo ſigno [Circumciſionis] ut ſpiritualiter carnis ſuæ corruptionem circumcideret. qo etiam alluſit Moſes in Devt. 10. 16. Qo avtem indicaret, non eſſe opus hominis, ſed Dei, circumcidi voluit teneros infantes, qi per ætatem nondum poterant exeqi id mandatum. Nam ſpiritualem Circumciſionem eſſe divinæ virtutis beneficium non diſſimulat Moſes; qemadmodum habes Devt. 30. *Circumcidet Dominus cor tuum & cor ſeminis tui, ad diligendum Dominum Deum tuum*, &c. Prophetæ idipſum multo clarius explicarunt. Duæ deniqe, ut Baptiſmi hodie ſunt, ita olim Circumciſionis erant partes, nempe tam vitæ novitatem, qam peccatorum remiſſionem teſtari. *Non teſtabatur remiſſionem in teneris infantibus niſi qam priùs contulerat, ut nec hodiè Baptiſmus.* Urſinus, Tract. Theolog. p. 523. Circumciſio interna & remiſſionem peccati & abolitionem complectitur, ut Pavlus Coloſſ. 2. apertiſſimè docet. *Et* p. 579. 580. Circumciſio primò & principaliter ſignificat Circumciſionem internam, non qatenus à nobis fit, ſed qatenus à Deo fit per peccati remiſſionem, & Spiritus ſancti donationem. *Et poſteà ediſſerens locum Devt.* 30. 6. Illud iterum dico, impium & blaſphemum eſſe, Cicumciſionem internam ad ſolum verbum reſtringere, & à Circumciſionis ſigno removere. id enim tantundem eſt acſi dicas, Deum tantùm in verbo veracem eſſe, & intus præſtare ſuo Spiritu, qæ verbis de ſua voluntate nobis ſignificat, in ſignis avtem, qibus eandem prorſus qam in verbo voluntatem nobis ſignificat, in ſignis avtem, qibus eandem prorſus, qam in verbo voluntatem nobis ſignificat, & qaſi pictam ob oculos ſtatuit, vanum & mendacem eſſe, ludere & hiſtrionem agere: ſiqidem ea ſigna exhibens non implet intus, qod ipſe per ſigna foris ſignificat. Qid eſt irridere Deum, & verbum ejus excarnificare, ſi hoc non eſt? Adde qod ſeminis etiam cor ſe circumciſurum promittit Deus. At cujus ſeminis? an non ejuſdem cujus ſe fore Deum promittit? Gen. 17. In hoc verò nunqid non infantes ſunt? illi avtem qomodò per verbum circumciſi ſunt, qod nondum illis prædicatum? Dum igitur foris circumciduntur, qæ eſt impudentia negare, qod intus à Deo circumcidantur; ſalva tamen libertate electionis & vocationis divinæ? *Qid de hac ultima clavſula ſentiendum ſit, diſpiciemus poſtea. Interim ex hiſce locis è Chryſoſtomo, Calvino & Urſino productis, conſtat in Circumciſione cordis ſpirituali contineri originalis reatus remiſſionem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. *Cordis circumciſione peccatorum remiſſionem denotari*, ut credam, nihil adhuc qod ſvadeat video, qod cogat multo minùs. Certè ſi qis verba illa, Devt. 10. 16. *Circumcidite ergò præputium cordis veſtri.* avt illud etiam Jer. 4. 4. *Circumcidimini*, ſive, *Circumcidite vos Jovæ.* expoſuerit, *Remittite vobis peccata veſtra*; γέλωτος (puto) ὀφλήσει. Loca in qibus phraſis illa occurrit, diligentius perpenſa, mihi diverſum qid planè ſonare videntur. Clarè admodum Calvinus, *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 3. Ac ne qis ambigeret ſignum mortificationis* (qam à *peccatorum remiſſione* ibidem diſertè diſtingvit) *eſſe Circumciſionem, Moſes alibi clarius explicat, & Iſraëliticum populum exhortatur ad præputium cordis Domino circumcidendum. — qemadmodum Deus circumcidi præcipit, ita Moſes corde circumcidi oportere pronunciat, enarrans ſcilicet qæ ſit carnalis iſtius Circumciſionis veritas.* Vide eundem, *ad Gen.* 17. 11. ſupra *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 2. *§.* 3. adductum. Idem & *ad Devt.* 30. 6. *Hunc admonet præcipuum fore reconciliationis fructum, qod Deus Spiritu regenerationis eos donabit, — qaſi diceret, Deus ſpiritualiter creabit vos novos homines. — circumciſio enim pœnitentiæ & renovationis ſacramentum erat, ut hodiè nobis eſt Baptiſmus.* Et, *in Devt.* 10. 10. *Cor circumcidere tantundem valet, ac purgare pravis cupiditatibus.* Et *adv. Anabapt. art.* 1. *In ſummâ Circumciſio idem vult qod pœnitentia.* Ita veteres, ita recentiores qiqe. Athanaſius, *de Sab. & Circ. Circumciſio nihil denotabat, niſi exuviarum nativarum depoſitionem.* Et mox: *Ideò in membris illis fieri juſſit, ut ſcirent vetuſtatis exuendæ ſignum eſſe.* Hieronymus *in Jer.* 4. 4. *Pro eo qod nos diximus.* Circumcidimini Domino; *Symmachus poſuit*, Purificamini Domino, & avferte malitias cordium veſtrorum. Avguſtinus, *de Spir. & lit. c.* 8. *Circumciſionem cordis dicit, param ſcilicet ab omni illicita concupiſcentia voluntatem.* Et, *de temp. ſerm.* 141. *In Circumciſione ſignificabatur exſpoliatio carnalis vitæ.* Tertullianus, *adv. Marc.* l. 5. *Qia & Moſes*, Circumcidetis duricordiam veſtram; id eſt, *non carnem.* ut clavſula poſterior priorem exponat. Theodoretus, *in Devt. q.* 7. *Atqi licet minimè eſſent circumciſi, non præcipit ut circumciderent præputium, ſed duritiem cordis & cervicem duram. ſiqidem longè præſtantior eſt circumciſio cordis.* Et, *in Jer.* 4. Docet apertè Circumciſionem *apparentem latentis eſſe figuram, & ſi abſit interior, ſuperfluam eſſe corpoream.* Ambroſius, Epiſt. 73. *Litera occidens exiguam corporis portionem, Spiritus intelligens Circumciſionem totius animæ corporiſqe cuſtodit, ut ſuperfluis amputatis i. e. peccatis avaritiæ libidiniſqe vitiis, frugalitas diligatur, & caſtimonia teneatur*, &c. Videatur idem, *de Abr. l.* 1. *c.* 4. *& l.* 2. *c.* 10. Hugo Cardinalis *in Devt.* 10. Circumcidite præputia cordis veſtri. *i. e. omnem malam voluntatem, & ſuperfluas cogitationes, ut Jer.* 4. 4. Lyra, *ibidem* circ. præp. c. 5. *omnem malam cogitationem & voluntatem avſerendo.* Tremellius & Junius, *Tollite qicqid divinæ voluntati repugnat.* Pari modo exponunt Lutherus, Zvinglius, Oecolampadius, Oleaſtrius, Vatablus, Stevchus, Volphius, Strigelius, Bullingerus, Gvalterus, Piſcator, &c.

2. Fateor interim utramqe hanc ſimul conjunctam eſſe, nec à ſe invicem unqam diſjungi, qod Reverendus tamen Epiſcopus Sariſburienſis in *Epiſt.* ad te datâ nevtiqam concedit. nec inficias iverim, utramqe Circumciſionis ritu *obſignari*: (ita malim qam *deſignari* dixiſſe) qia fœdus ſive pactum hanc etiam includit. ſed illam potiſſimùm (qid ſi, *duntaxat*, dixerim?) eâ adumbratam & repræſentatam exiſtimem. qod & Urſinus etiam agnoſcit.

Teſtimonia qod attinet, hoc qod jam dixi, voluiſſe videntur, unâ cum Circumciſione internâ, qæ hominis renovatione internâ conſtat, conferri ſimul reatus omnis remiſſionem; in qo ego illis lubentiſſimè calculum do meum; qum Apoſtolus id apertiſſimè nos doceat, Coloſ. 2. 11-13. nec qicqam ferè amplius avt Chryſoſtomus, avt Calvinus: ſiqidem nec Calvinus *Circumciſionis internæ duas* eſſe *partes* dixit, ſed externæ, prout & *Baptiſmi, partes* eſſe *utramqe hanc teſtari.*

Urſino verò altercationis æſtu abrepto, minùs cavtè, avt etiam piè dicta excidere iſtic nonnulla, qæ ſuppreſſa à te potius optarim, cum reverâ nec defendi poſſint, nec cavſſam tuam juvent, ſed lædant potius; uti in ſeqentibus, ubi de eis ulterius dicendi occaſio dabitur, indicandi locus futurus eſt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Eam avtem [*circumciſionem cordis ſpiritualem*] *ſemper*

cum circumcisione externa collatam fuisse parvulis, & per eam exhibitam semper, ex istis locis vel inde colligitur, quod Circumcisio erat Sacramentum minimè fallax aut ludificatorium, sed veraciter & infallibiliter exhibitivum remissionis originalis reatus parvulis, nullum impedimentum apponentibus, aut apponere valentibus.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qod tam in calce præcedentis, qam & in præsentis paragraphi corpore, *ex his locis, colligi & constare* dicitur.

1. *In Circumcisione cordis spirituali contineri originalis reatus remissionem.*

2. *Hanc semper una cum Circumcisione externa parvulis collatam.*

De nevtrius enunciati veritate, ex locis illis constat; etiamsi hoc dicerent, qod tu illos vis dixisse. constaret duntaxat hoc ab illis esse dictum, qod tu statuis.

Cæterum de priore, dixerint necne, nolim cum illis rem disceptare: qomodò nec cum Pontificiis, qod *Justificationis* nomine, tam *renovationem animi*, qam *remissionem peccati* comprehendere consveverunt, cum de re ipsa utrobiqe conveniat, utramqe hanc uti in *justificato*, sic & in interius circumciso unoqoqe concurrere, nec alteram unqam ab altera dissitam esse: qanqam de vocabuli notione ab utrisqe discedam, & in ea sic sumenda errare existimem.

De posteriori, etiamsi illi dicerent, qod tamen nec Calvinus, nec Chrysostomus dicit, non possem illis assentiri; cum & rem ipsam veritati, & rationem adjectam pietati, minùs consentaneam existimem. Siqidem, *eam cordis circumcisionem, qa in Spiritus renovatione & reatus remissione consistit*, (nam utramqe voce illâ comprehendi asseritur, & de illa cumprimis liqido constat) *cum externa circumcisione in parvulis semper fuisse conjunctam*, qia alioqi *signum fallax esset ac ludificatorium*; qicqid Ursinus vel asserat, vel asserere videatur, consequentiam justam nullam penitus habet. Potest enim signum verax esse, qod pactum de beneficio aliqo in posterum vel absolutè, vel sub conditione præstando initum obsignet, ut sæpius jam dictum est. Videantur Reverendus Episcopus Sarisburiensis suprà *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 2. *enunc.* 5. *memb.* 1. *art.* 2. & Chamierus *ibidem ad enunc.* 7. *art.* 1. Certè non *ludificatur*, aut *histrioniam exercet*, sed *veraciter agit*, qi de beneficio futuro, sive absolutè promisso, sive sub conditione præstando, pactum alicui bonâ fide obsignat, etiamsi impræsentiarum promissorum pactorumqe nihil actu præstetur aut exhibeatur. Nemo sigillum regium de beneficio istiusmodi in futurum conferendo, signum fallax, *histrionicum* & *ludificatorium*, sine regiæ majestatis contumeliâ insigni nec ferendâ dixerit, qia impræsentiarum nihil exhibetur, imò etiamsi conditionis à parte alterâ non præstitæ ratione nihil unqam exhibeatur. Videantur qæ supra, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 6. *Resp.* 2. *replic.* 4. habentur. Videatur & qid Ursinus ipse suprà, Sect. 1. Num. 3. ad resp. 1. replic. 5. allatus. Huc forsan duntaxat Ursinus hîc voluit, *Signum verax, in infantibus istud non fore, nisi & infantium corda Deus circumcidat.* qod nec ipse, nec orthodoxus (puto) qisqam negaverit. Cæterum ni hoc ipsum in actu ipso infantium circumcidendi, imò, ut ipse contendis, perpetuò tunc fiat, *vanum Deum & mendacem esse, ludere & histrionem agere* qi dixerit, impietatis, ac blasphemiæ horrendæ reus jure merito censeatur. nec à notâ istâ immunis ageret, etiam se judice, Ursinus ipse, hoc si diceret, qi eodem loco contendit; *non omnes qi circumcidebantur foris, etiam intus à Deo circumcisos fuisse.* sed & in verbis ipsis à te adductis, à beneficio hoc excludit reprobos omnes: ut in istis saltem omnibus hoc nevtiqam præstetur. Ecqis tamen in horum circumcisione *veracem esse Deum* negaverit? ecqis avt Circumcisionem, avt Baptismum in talibus *signum fallax, histrionicum, ludificatorium* citra impietatis insignis notam dixerit? Ursinus itaqe utinam avt consideratius cavtiusqe locutus fuisset, avt mentem suam plenius planiusqe explicasset.

2. De Circumcisionis efficacia nostri pleriqe qid sentiant, ostensum est supra, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *replic.* 2. *de locut.* 1. & *replic.* 5. *de formul. eadem.* qibus & veterum consensum hîc adjicere non abs re fuerit. Purgandi itaqe justificandiqe vim ac virtutem istam Patres antiqi Circumcisioni passim derogant, distingvendi, designandi, obsignandi duntaxat usum eidem tribuunt. Justinus, *disput. cum Tryph. Abraham in præputio existens justificatus est ex fide; circumcisionem avtem in signum, non in justitiam accepit; qemadmodum & Scriptura & res ipsa agnoscere nos cogunt.* Irenæus, *adv. Valent. l.* 4. *c.* 30. *Qoniam circumcisionem, non tanqam consummatricem justitiæ, sed in signo eam dedit Deus, — ut cognoscibile perseveret genus Abrahæ, ex ipsa Scriptura discimus. Gen.* 17. 11. *Hoc idem & de Sabbatis ad Mosem Deus Exo.* 31. 13. *& Ezechiel* 20. 20. *In signo ergò data sunt. non avtem fine symbolo erant signa. i. sine argumento, neqe otiosa. — sed carnalis circumcisio præfigurabat spiritualem. Jer.* 4. *Col.* 2. Et mox; *Qia per hoc non justificabatur homo, ostendit, qod Abraham sine circumcisione credidit Deo, & reputatum est illi ad justitiam.* Tertullianus, *adv. Jud. Circumcisionem purgare*, havd semel negat: *datam in figuram, non in salutem; in salutis figuram, non medelam*, asserit havd semel. Athanasius, *synops. sacr. Scr. Circumcisionem Abraham postqam est justificatus accepit in carne, ut signum esset posteris ex ipso secundum carnem nascituris, qod desitura esset, qando gentes fierent filii Abraham, inciperentqe vivere secundum fidem Abraham, ex qa ille justificatus est cum in præputio adhuc existeret.* Idem, *serm. de sab. & circ. Ubi jam crediderat, circumcisionem accepit, pro nota regenerationis ejus, qa per Baptismum existit.* Et mox: *Erat circumcisio signum, lavacrum regenerationis illud, qod ea signo designabatur.* Hieronymus, *in Gal.* 3. *Ante circumcisionem Deo placuit, & circumcisionem in signum fidei prioris accepit.* Et mox: *Genus Israëliticum circumcisionis cavterio denotavit, ut viventes inter Ægyptios & Assyrios hoc signaculo designarentur.* Tum, de circumcisione à Jesu Nunidâ repetitâ, *Significat à D. N. J. C. spirituali circumcisione credentes esse mundandos.* Chrysostomus, *in Gen. hom.* 40. *Ne gentibus commiscerent se, — circumcisionem signi gratia justo præcipit.* Et mox: *Numqid ad animi libertatem confert carnis depositio? non avdierunt Deum manifestè dicentem*, erit in signum fœderis? *— Ex rebus ipsis discamus, nihil id animæ conducere, sed signi gratia fieri. pueri enim immaturi, qid ageretur ignari, qam inde in anima sua utilitatem accipere poterunt?* Et rursus; *Ut doceat & illos & nos omnes, qare ut esset assignatus sibi peculiaris populus*, Erit, *inqit*, in signum pacti inter me & vos. Idem, *in Rom. hom.* 8. *Si præputiatus adhuc justificatus est, qa cavssa introducta est circumcisio?* Signum, *inqit*, accepit & sigillum justitiæ fidei, qæ illi inerat in præputio. Et post: *Donec fides accesserat, non est justificatus. vides præputium non obstitisse, qo minus præputiatus adhuc justificaretur. fide igitur posterior est circumcisio, — & ipsa etiam longè inferior, qanto signum re ipsa cujus est signum inferius est.* Ibidem. *Venerandum qiddam est circumcisio, qia justitiam prædicat.* Chrysostomi vestigiis insistit Theodoretus, *in Gen. qæst.* 67. & *in Rom.* 4. Theophylactus itidem & Oecumenius, *ibidem.* Procopius, *in Gen.* 17. *Ne qis arbitretur Circumcisionem esse fœdus ipsum, sed signum fœderis & sigillum, ut Apostolus docet. Qod est illud fœdus? qod sit Abrahamo & semini ejus Deus. illud fœdus sive testamentum hoc qasi sigillo confirmatum & obsignatum erat.* Ambrosius, sive qisqis is est, *in Rom.* 4. *Circumcisio signum est tantùm, qod accipiebant filii Abrahæ, ut scirentur ejus filii esse, & ut æmuli essent paternæ fidei.* Et mox: *Neqe enim adhuc erat circumcisio, cum promissio facta est Abrahæ credenti.* Idem, in Rom. 15. *Circumcisio carnis data est in figuram circumcisionis cordis, — cujus minister Christus est.* Videndus idem, *præfat. ad Gal.* Disertè Avgustinus, *ad*

ad Hieron. Ep. 19. Sacramenta veterum homines non juſtificaſſe, ſed gratiam qâ juſtificamur, præmunciaſſe. Appoſitiſſimè deniqe, *in Num. q. 25.* (qod tam de noſtris, qam de illis verum eſt) *Si per ſe attendantur Sacramenta vetera, nullo pacto poſſunt mederi. ſi avtem res ipſæ qarum hæc ſacramenta ſunt, inqirantur, in eis invenire paterit purgatio peccatorum.*

Qod ſi qæratur, cur hac in parte ſeqar Veteres illos, qos tamen ibi deſeram, ubi Baptiſmo iſta deferre videntur, qæ Circumciſioni derogant; Reſpondeo, qia rationes ſolidas è Scripturis ſacris mutuatas, qæ id qod aſſerunt hac in parte evincant, afferre mihi videantur. Nec iſti avtem, nec noſtri illi, qi ſuperius adducti ſunt; avt *inane*, avt *otioſum*, medum *fallax, biſtrionicum & ludificatorium ſignum*, idcirco ritum illum reputabant.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 14.

3. Non veroſimile videtur remedium aliqod iſtiuſmodi ſexui alteri conceſſum, vel à ſexu potius altero reqiſitum, qod ſexui alteri, vel negatum, vel remiſſum fuerit; avt ad reatus ſolutionem non valuiſſe maſculis, qod in ſexu ſeqiori ſufficiebat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Æqè veriſimile videtur remedium aliqod iſtiuſmodi ſexui alteri conceſſum, vel à ſexu potius altero neceſſariò reqiſitum ad reatus ſolutionem, qod ſexui alteri, vel negatum, vel remiſſum fuerit; atqe ad reatus ſolutionis ſignificationem avt obſignationem. Tu verò largiris Circumciſionem conceſſam fuiſſe, imò neceſſario reqiſitam, ſaltem neceſſitate præcepti ad ſignificandam & obſignandam ſolutionem reatus ſolis maribus: qidni & ergo pari jure ad ſolutionem reatus etiam in ſolis maribus?

Porrò, æqe veriſimile eſt ad reatus ſolutionem non valuiſſe in maſculis, qod in fœminis ſufficiebat; atqe ad reatus ſolutionis ſignificationem & obſignationem non valuiſſe in maſculis qod ſufficiebat fœmellis. qod tamen poſterius neceſſe eſt, ut tu fatearis. Qidni igitur & prius illud nobis largiare?

Mitto remedium, ſive ad ſolutionem reatus, ſive ad ejuſdem obſignationem, non abſolutè negatum, avt remiſſum fuiſſe fœminis: qin potius ſuo modo communicatum fuiſſe, cum ipſæ fœmellæ cenſebantur circumciſæ in patribus circumciſis, à qibus prognatæ ſunt. qod Theologi, ut ſatis noſti, colligunt, ex Exod. 12. 48. Gen. 34. 14. & aliis nonnullis locis. Vid. Urſin. Tract. Theol. p. 607, 615.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At 1um. qod attinet, havd pariter veroſimile videtur.

Nam 1. fœderis obſignatio alterius vice, & in alterius etiam uſum fieri poteſt. Nehem. 9. 38. & 10. 28, 29. At beneficium ipſum ex fœdere conferendum ab altero percipi in uſum fructumqe alterius non poteſt. Obſignatur diploma, qo civitatis alicujus privilegia continentur, traditurqe ſigillo regio communitum, in Prætoris avt Senatorum qorundam manus, apud qos ſolos & aſſervatur. at beneficia in diplomate illo conceſſa obſignataqe, in propriâ, qatenus ad ipſum ſpectant, perſonâ, civium qiſqe percipit.

2. Solutionis actus unicus eſt, obſignationis modus multiplex, rituſqe non unus. maribus iſte qidem peculiaris; verum alii fœminis cum maribus communes. Minus ergò *veroſimile*, *ſolutionis* ipſius *remedium* ſolum unicuiqe ordinarium fœminis negatum, qam *ſolutionis obſignandæ* ritum unum è multis, cum alii eiſdem non negarentur. *Qis credat*, inqit Bellarminus, *de effect. Sacr. l. 2. c. 14. Deum dediſſe remedium, qod ſolis maſculis prodeſſet?* Qo eodem argumento, & eodem fine, uſus eſt Irenæus, *adv. Valent. l. 4. c. 30.*

2um. Qod attinet, nec iſtic eadem de cavſſa par ratio utrobiqe videtur.

Nam 1. valebat ad obſignationem in maribus, etiam qod ſufficiebat in fœmellis, etiamſi ampliorem in iſtis obſignationem inſtituere fœderis avtori placuerit.

2. *Solutio* ipſa multo majoris momenti res eſt, qàm *ſolutionis obſignatio*. Citra ullum ergò omninò medium ordinarium, tantum opus in fœminis peractum fuiſſe, cum in ſexu altero medium aliqod ad idem exeqendum neceſſarium ſupponatur, multò minùs eſt veroſimile, qàm ad obſignationem operis ejuſdem ritus utriqe communes in altero ſuffeciſſe, cum alteri tamen ſexui, eiqe eminentiori, ritus alter inſuper adderetur.

Ad 3um. qod *fœminis remedium hoc non abſolutè negatum*, dicitur, *ſed ſuo modo communicatum, cum in patribus circumciſis circumciſa cenſerentur*; Reſpondeo, *communicatum* forſan dici poſſe, (qatenus *ſigillum* fuerit.) hac ratione, qod ritu iſto fœdus illud obſignaretur, qo & ipſæ, è *ſemine* cum eſſent, comprehendebantur. atqe hoc eſt, qod dicunt, *innuptas cum patribus, nuptas cum maritis connumerari.* ut Petrus Martyr, *ad Gen. 17.* & *ad Rom. 4.* Verùm qatenus remedium, ſive medium, reatus tollendi ſupponitur, non video, qo modo, avt qâ ratione, circumciſio aliena huic vel illi perſonæ in hunc finem efficax potuerit. Imò ſi circumciſio præſentaneam ſemper efficaciam obtinebat, parentis circumciſio reatum filiæ tollet, priuſqam ea in rerum naturâ extiterit. Avdi rationes tuas ſupra, *Sect. 1. Num. 2. propoſ. 2. Arg. 3. Infans qaqe obſtricta reatu naſcitur, ad circumciſionem uſqe in hoc ſtatu conſiſtit, ea accepta reatu ſolvitur.* De maſculis, dices, hoc dictum eſt. Verùm & fœminas pari cum reatu in lucem prodire, negari non poteſt. Et iſtis ergò remedio hoc communicato eſt opus. qando tandem, avt qo modo huic communicabitur? *à patre*, inqis, *communicatum habet ſuo modo.* at qis iſte modus, ego capere non poſſum. Si ideo huic prodeſt ad reatus ſolutionem, qod ſit patre circumciſo prognata, certè ſtatim ab ortu, imò & ante ortum circumciſa cenſebitur, ut nec in pravitate formata ſit, nec in peccato eam mater ediderit, cum circumciſio illa paterna, non partum ſolum ſed prægnatum præceſſerit, & ampliori privilegio cohoneſtabitur ſexus deterior, ab ipſo ſtatim exiſtentiæ ſuæ primordio id beneficii conſecutus, qod ad octavum demum à natalibus ſuis diem præſtolari eo præſtantior jubeatur.

4. Urſinum qod attinet, locis adnotatis nihil aliud dicit, qam, *cum Deo placuiſſet Circumciſionis ritus, ad ſignificandam propaginem humanam immundam, & ſemen ſanctum ex Abrahamo proditurum, per qod alii ſanctificandi eſſent, eum ſexui maſculino imperaſſe, fœmellas in maribus complexum, ita ut illis natas eſſe ex circumciſis pro circumciſione eſſet.* h. e. ut ipſe mox ſe explicat, ex Luc. 13. 16. *ut filiæ Abrahami cenſerentur, nec ad eas minùs qam ad mares privilegia poſterorum Abrahami pertinerent.* Atqe hac ratione facilè ego illi conceſſerim, qod loco altero dixit, *Fœminas in maribus circumciſas fuiſſe.* ſive, qod duriuſculè tamen dictum, *Fœmellas non in ſuis, ſed in marium corporibus, accepta circumciſionis fuiſſe participes.* Nihil enim hîc afferitur, niſi circumciſis ortas, natalium beneficio, fœderis illius cum ſemine Abrahamio initi, cujus Circumciſio ſignum ac ſigillum fuerat, participes habitas.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 15.

4. Si remedium, vel medium ſaltem reatus tollendi ordinarium Circumciſio ſtatuatur, extraordinario modo ſtatuendum videbitur, peccata piis omnibus remiſſa fuiſſe, qi in eremo per tot annos incircumciſi perſtiterant. At extra ordinem remitti peccata hominibus in Meſſiam credentibus (cum fides ipſa medium ſit, non ordinarium tantum, ſed ſolitarium potius & unicum juſtificationem, & per conſeqens remiſſionem peccatorum adipiſcendi) qi poſſit dici, nullus capio.

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo 1. *Parvulis in eremo extraordinario modo remissum fuisse originale peccatum iis, qibus remissum est in infantia; qo modo, te etiam fatente, statuendum videtur, iisdem per tot annos ejusdem remissionis obsignationem factam fuisse.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si ideo *medio extraordinario remissus* dicitur *infantibus in eremo defunctis reatus originalis, qia citra circumcisionem acceptam remissus*; etiam *extraordinario modo* omnibus tam masculis qam fœmellis parvulis ante eam institutam, fœmellis etiam post institutam pari ratione defunctis remissus dici poterit. qod mihi sanè minus commode dici videtur. qâ enim ratione *modus extraordinarius* dicitur, qi per tot secula, non freqens solum, sed perpetuus etiam fuerit?

2. *Obsignationis rationem aliqam extraordinariam, qa Circumcisionis vicem infantibus suppleret*, per ea tempora fuisse, nec ego ullus agnosco, nec video qicqam à me positum, qod id possit concludere. Obsignationem solennem hoc ritu fieri usitatam, excludente necessitate, tunc temporis suspensam tantum agnosco. Sed nec eadem est ratio remissionis condonandæ & obsignandæ. Remissionis condonandæ modus unus & idem est, fuitqe per secula à fœdere gratioso inito universa; non modus temporibus seculisve aliis alius, isqe nunc ordinarius, nunc extraordinarius. verum remissionis ejusdem, sive fœderis de ea inter cætera conferenda, obsignandi, modi rituqe pro seculis ac temporibus aliis aliisqe, varii extiterunt; qorum nonnulli ordinarii, nec pavci etiam extraordinarii, merito censentur. Gen. 15. 1. 5--10. Jer. 34. 15. 18. Joan. 3. 14. 15. 1 Cor. 10. 1--4. Ab *obsignatione* itaqe ad *collationem*, sive *condonationem* ipsam, argumentari, forsan minus solidum fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Non tamen dicimus, iis qibus illud peccatum non est remissum in infantia, sed in ætate adulta primitùs per fidem in Christum venturum, remissum fuisse extraordinario modo, sed modo ordinario. Dicimus enim adultis, fide ut medio ordinario ex parte nostra, remissum fuisse peccatum originale, qibus ante fidei ingenerationem remissum non est.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Adultos qod attinet; si circumcisio *reatus illius tollendi medium* fuerat *ordinarium*, certè extraordinario modo condonabatur, ubi medium abfuerat.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Dicimus, probabile esse votum parentum circumcidendi parvulos, qamprimum opportunum esset, & fidem Ecclesiæ, suffeciisse parvulis maribus per istud tempus ad peccati originalis remissionem: qia cum essent veluti in perpetua profectione, ignorantes, vel qando castra movenda, vel contra hostes dimicandum esset, non poterant sine gravi incommodo circumcidi. id qod videtur Josua subindicare, Jos. 5. 5. 7. Et vers. 8. dicitur; postqam Josua eos omnes circumcidisset, mansisse eos eodem in loco in castris suis, donec sanarentur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De *voto parentum*, & *fide Ecclesiæ*, qod subjungitur, etiamsi nullo fundamento mihi niti videatur; qum nusqam appareat, hæc reatus tollendi, avt Christi sangvinem cuiqam eo fine applicandi media fuisse à Deo instituta: nihil hîc opponitur, qo minus *modo extraordinario* reatus sublatus dicatur, ubi *medium tollendi ordinarium* prorsus defuerat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio. Num. 16.

Assertum itaqe primum præmissis innixum; *Parvulos omnes baptizatos, in infantia morientes, proculdubiò justificari*, nondum probatum satis videtur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Anteqam ad assertum primum deventum est, tria præmissa λήμματα, ut viam munirem ad utriusqe assertionis demonstrationem, non ad justam alterutrius assertionis demonstrationem. Non mirum igitur, si prius assertum, licet illis lemmatis aliqo modo innitatur, nondum probatum satis tibi videatur. Tria lemmata erant.

1. *Baptismum institutum fuisse in remedium originalis reatus.*

2. *Baptismum parvulis rite administrari.*

3. *Baptismum institutum fuisse in remedium originalis reatus parvulis.*

Istis præmissis jam qærebatur adhuc an Baptismus institutus fuerit in remedium originalis reatus & ejusdem solutionem omnibus, qibus applicatur; sev, qod eodem recidit, an omnes rite baptizati, sine dubio justificentur. Nos duas assertiones posuimus.

1. *Omnes parvulos rite baptizatos, in infantia morientes, sine dubio justificari.*

2. *Omnes parvulos etiam non electos & finaliter perituros, in infantia rite baptizatos, à reatu originalis peccati in Baptismo liberari. Vides nondum deventum fuisse ad probationem alterutrius assertionis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Verum esse id, qod dicis, fateor, nec attendisse me satis ad dissertationis propositæ seriem.

2. Veruntamen, in postulatis istis, & in primo præcipuè, eisqe Scripturæ sacræ testimoniis, qibus id confirmatur, Asserti istius firmamentum totum integrumqe consistere, mihi & tunc videbatur, & etiamnum videtur: ut nisi id qod pro certo substratum est, cui fabrica tota innitatur, ejusmodi comprobatum fuerit, *assertum* eo innixum consistere neqeat.

3. *Nondum satis probatum*, qod dixi, disputationi futuræ nihil præjudicat.

4. In disceptatione seqenti (exclusis testimoniis humanis) nihil invenio, qod non in prægressis discussum & (ut mihi qidem videtur) disjectum sit.

SECTIO IV.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 17–23.

SIc *Ecclesia Anglicana*, *in* Rituali *suo in* Rubrica, *ubi agitur de dilatione Confirmationis*; Ne qisqam putet ex dilatione Confirmationis qicqam detrimenti pueris accessurum, is certo sciat ex Dei verbo clarum & perspicuum esse, Infantes baptizatos omnia habere ad salutem necessaria, & sine dubio salvari. *Ubi dicitur*, Infantes omnia habere ad salutem necessaria, *intellige*, [*pro statu scilicet parvuli*] & sine dubio salvari, [*scilicet si in statu infantili moriantur.*] *alioqi certum est non salvari multos baptizatos infantes qi ad adultam ætatem perveniunt. Hæc verba prout habentur in nostro* Rituali, *qod jam usu receptum est, verbatim desumuntur ex* Rituali, *qod editum est* Anno 1552. anno Edvardi sexti 5. *Sed in editione priori*, Anno 1549. *qæ extat in* Operibus Anglicanis *Buceri* p. 459. *expressiùs habetur*, Ne qis noxium putet esse pueris dilationem Confirmationis usqe dum adoleverint, is certò sciat ex manifesto verbo Dei, pueros qi

in

in infantia & poſt Baptiſmum & ante Confirmationem moriuntur, ſalvandos eſſe. *Sed & hac eadem ferè habentur in* Libro Synodali, *edito avtoritate totius* Cleri Anglicani, 1537. *qi inſcribitur*, inſtitutio Chriſtiani hominis, Cap. de Sacramento Confirmationis. Non ejus eſſe neceſſitatis Sacramentorum putandum eſt, qin ſi parvuli baptizati fuerint, & ex hac luce innocentes migraverint ante Confirmationem, certò conſecuturi ſint æternam ſalutem virtute Baptiſmi prius accepti. *Hiſce ſimilia habentur alio libro, titulo etiam* Inſtitutionis Chriſtiani hominis; *qi editus eſt ſexennio poſt avtoritate Henr.* 8. *In* Homiliâ *etiam* de ſalute humani generis, *qæ edita eſt primò*, Anno 1547. 1. Edv. 6. *ſic habetur*, Tanta eſt vis ſacrificii Chriſti, ut parvuli baptizati, & in infantiâ ex hac luce migrantes vi hujus ſacrificii abluantur à peccatis, in Dei favorem adducantur, & filii Dei fiant & hæredes cœlorum. *Ex locis citatis juxta doctrinam Eccleſiæ Anglicanæ* ex Dei verbo perſpicuum eſt, *Infantes rite baptizatos omnia habere ad ſalutem neceſſaria (pro illo ſcilicet ſtatu) & ſine dubio (ſi illo ſtatu moriantur) ſalvandos eſſe.* Cum *dicit noſtra Eccleſia*, ex Verbo Dei conſtare de ejuſmodi parvulorum ſalute, *multo magis conſtabit ex ejuſdem ſententia de eorundem juſtificatione in ſolutione reatus originalis peccati; qippe cum ad ſalutem non perveniatur, niſi prævia fuerit ſolutio reatus originalis.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 17.

Sed nec ex *Ritualis noſtri* verbis id evincitur: in qo id tantùm agitur, ut conſtet ſalvos nihilominus fore, qi baptizati fuerint, etiamſi *Confirmationis* ritu non accepto deceſſerint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Non tantùm in Rituali *noſtro id agitur, ut conſtet ſalvos nihilominus fore qi baptizati fuerint, etiamſi Confirmationis ritu non accepto deceſſerint: ſed aſſeritur pro certo haberi ex verbo Dei parvulis baptizatis nihil deeſſe ad ſalutem neceſſarium, qin indubiè ſalvari, ſi ex hac vita deceſſerint non accepto ritu Confirmationis. Baptiſmi igitur ad ſalutem parvulorum pro illo ſtatu ſufficientia ſimpliciter aſſeritur. Qâ in re ſecuta eſt noſtra Eccleſia regulam illam, qam Fulgentius,* de fide ad Petrum, *figit, c.* 30. *Unde certum eſt, ex noſtræ Eccleſiæ ſententia, omnes parvulos baptizatos morientes in infantia ſalvari. Id qod clarè aſſeritur* Homilia de ſalute humani generis, *loco qem nos citavimus*, Tanta eſt vis, &c. *Nititur avtem hæc doctrina promiſſione divina, qæ efficax eſt, ad ablutionem originalis peccati parvulis omnibus non ponentibus obicem.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Eſto; *Baptiſmi ſufficientiam ſimpliciter aſſeri.* ecqis enim hoc negat? ſed & citra Baptiſmum per ſe ſufficit ad ſalutem promiſſio, teſte Calvino; cujus verba inferiùs pavlò exhibentur, ex *Antidot. Conc. Trid.* ſeſſ. 6. c. 5. qanqam clarum eſt, ideò iſta inculcari, ne & Confirmatio neceſſaria exiſtimetur.

2. Fulgentius nobis *fidei regulam* non *figit*. eo loco defixam *ſecutam Eccleſiam noſtram* nolim dictam, cum tam horrida ea ſit, ut & Pontificii ipſi, nedum noſtri, ab eâ prorſus abhorreant; utpote qæ ſine Baptiſmate morientes infantes cruciatibus æternis adjudicet. Nam de *promiſſione divina, obiceqe nullo poſito*, ſatis eſt ſupra diſceptatum.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Neqe enim *ex vi Baptiſmi* id uſqam fieri dicitur, niſi qod in *Inſtitutione* illâ, temporibus minùs repurgatis concinnatâ, *virtute Baptiſmi ſalutem conſeqi*, ab illis dicitur, qibus *Confirmatio Sacramenti* nomine inſignitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

At hoc apertè innuit Eccleſia noſtra, etſi verbis conceptis non exprimat. Qidni igitur cum iis dicamus hoc fieri virtute Baptiſmi inſtrumentaliter & organicè, qo modo & vi ſacrificii Chriſti principaliter. Siqidem Calvinus, Bucerus, & alii ex noſtris Theologis in hunc modum ſæpe loquuntur. Vide Calvinum in Antid. Seſſ. 7. Concil. Trident. cap. de Sacramentis. 4. 5. *Et in* Cap. de Baptiſmo in Can. 5. *Et Bucerum, in* Retractat. in Matth. 3.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Diſertè non dicit; nec ex dictis neceſſariò elicitur.

2. Ubi dicta ipſa non cogunt, ſenſum tribuere, qi ex ſacris Scripturis firmari neqeat, minùs æqum videtur. hoc avtem ſi effectum fuerit, res tota confecta eſt.

3. Qin & Patres illi, qos temporibus minùs repurgatis vixiſſe dixeram, ſi in vivis jam eſſent, forſan ſententiam ſuam ita commodâ lenirent interpretatione, ut nihil aliud & ipſi vellent, qàm qod è noſtris ſaniores qi habentur, etiam hodiè adverſus Pontificios tuentur.

4. Id eo magis mihi probabile videtur, qia *Calvinus* hîc adductus, (nam *Bucerum in Matth.* penes me non habeo) etiam locis iſtic deſignatis, avt uno ſaltem eorum, qæ huc faciant, clariſſimè locutus videatur; idem tamen alibi aliorſum prorſus abire deprehenditur, nihilqe minus ſe velle apertiſſimè profitetur, qàm qod verba illa præ ſe ferre videantur. Inde fortean factum, ut Whitakerus noſter, *de bapt. q. 4. c. 5. Calvinum* dixerit, *etiamſi acerrimo ingenio eſſet, tamen vix inveniſſe qid ſtatueret, nec ſecum qidem per omnia conſtare.* In *Antidot. Conc. Trid. Seſſ. 7. cap. de Sacram. can. 4. Facilè*, inqit, *patior, ut qæ nobis Chriſtus dedit ſalutis adjumenta, eorum uſus neceſſarius dicatur; qandò ſcilicet datur facultas. qanqam ſemper admonendi ſunt fideles, non aliam eſſe cujuſvis ſacramenti neceſſitatem, qam inſtrumentalis cauſſæ, cui neqaqam alliganda eſt Dei virtus.* Verum iſtic adhuc nihil occurrit ad qam pars alterutra impingat. Pergamus. *Ad can. 5. Fatemur non alendæ tantùm, ſed avgendæ qoqe fidei deſtinata eſſe Sacramenta.* Et mox: *Hoc ut clarius intelligant lectores, ſemper memoria repetendum eſt, Sacramenta nihil qam inſtrumentales eſſe conferendæ nobis gratiæ cauſſas, qæ tum demum poſſunt, ſuumqe effectum habent, cum fidei ſerviunt.* cui nempe alendæ avgendæqe deſtinantur. Qæ in diverſum planè concedunt ab eo, qod de *virtute Baptiſmi qoad parvulos* hîc aſſeritur. *Ad Cap. de Bapt. 5.* rotundè loqi reverâ videtur. *Nos Baptiſmum ordinarium Dei inſtrumentum aſſerimus, ad nos lavandos & renovandos, ad ſalutem deniqe communicandam. Hoc tantùm excipimus, ne manus Dei inſtrumento ſit alligata, qin poſſit per ſe hominum ſalutem efficere. Nam ubi deeſt Baptiſmi facultas, abunde valet ſola Dei promiſſio. Verum hac de re in ſuperiore ſeſſione aliqid dictum eſt.* Age ergò ad ſuperiora illa reſpiciamus, qo Calvinum explicet Calvinus ipſe. *Ad Seſſ. 6. c. 5. de Juſtificat. Verùm infantes à regno Dei arcere libuit, qi ante erepti ſunt ex hac vitâ qàm offerri ad Baptiſmum potuerint. Qaſi verò de nihilo dictum ſit, eos naſci ſanctos, qi ex fidelibus naſcuntur. Imò qo jure eos ad Baptiſmum admittimus, niſi qod promiſſionis ſunt hæredes? Niſi enim jam ante ad eos pertineret vita promiſſio, Baptiſmum profanaret, qiſqis illis daret. Qod ſi Deus in regnum ſuum eos adoptarit, qanta injuria fit promiſſioni, qaſi per ſe ad ſalutem non ſufficiat? Invaluit contraria opinio, fateor. ſed iniqum eſt hominum errore, qamvis diuturno, obrui Dei veritatem. Incluſa eſt infantium ſalus in promiſſione, qa Deus fidelibus teſtatur, ſe fore & illis & ſemini eorum in Deum. Hac ratione ſibi naſci pronunciabat, qi ex Abrahamo ducebant originem. Hujus promiſſionis beneficio recipiuntur ad Baptiſmum, qia cenſentur Eccleſiæ membra. Non à Baptiſmo igitur initium habet eorum ſalus, ſed qæ jam in verbo fundata erat, Baptiſmo obſignatur.* Avdin', qomodo *Baptiſmum inſtrumentum* dixerit

esse, *ad nos abluendos, renovandos, salutem nobis communicandam*; ista nimirum *obsignando*? qod si in parvulis hoc duntaxat modo, in adultis qanto magis, qi regeniti jam, fideqe imbuti ad ritum istum percipiendum accedunt? Vis adhuc clariora? Idem in *Antidot. adv. Censur. Facult. Paris. artic.* 1. *Certa & firma fide credendum est, Baptisma omnibus, etiam parvulis, ad salutem necessarium; & per ipsum dari gratiam spiritus, &c. Antidot. Offerri nobis in Baptismo ac exhiberi tum remissionem peccatorum, tum Spiritus Sancti gratiam pii omnes confitentur. Eo qoqe agnoscunt opus habere infantes, non tanqam adjumento ad salutem necessario, sed tanqam sigillo, ad obsignandam in illis adoptionis gratiam, divinitus ordinato. Sanctos enim fidelium liberos nasci, tradit Pavlus. Et sane neqaqam illis conveniret Baptismus, nisi jam in hac promissione salus eorum inclusa esset*, Ero Deus tuus, & Deus seminis tui. *Non enim filii Dei per Baptismum fiunt; sed qia promissionis beneficio heredes sunt adoptionis, ideò ad Baptismum eos admittit Ecclesia. Et sicut olim Israëlitarum liberis, si ante diem octavum mortui essent, nihil nocebat, qod Circumcisionis sacramento carerent: ita hodiè modò nulla avt contumacia parentum, avt negligentia intercedat, sufficit infantibus ad salutem sola promissio, qâ in societatem Ecclesiæ ab utero adoptantur. Fit enim Christo injuria, si imminutam Dei gratiam ejus adventu putemus. Atqi filios suos vocabat Deus olim, qicunqe ex Israële nascebantur.* Hinc Malderus, *adv. Synod. Dordrac. c.* 2. *de c.* 1. *art.* 17. §. 2. *Notus est is error in nostri temporis hæreticis, ut Baptismo non tribuant efficaciam sanctificationis, sed tantùm significationem, instar sigilli confirmationem prius obtentæ. Sic volunt fœdere cum Abrahamo & semine ejus inito jam sanctificatos, non nisi in confirmationem & obsignationem beneficii jam prius accepti baptizari*; Calvinus *Instit. l.* 4. *c.* 15. Verùm maligné nimis Calvini nostrorumqe sententiam recenset, qi etiam *in futuram fidem pœnitentiamqe baptizari parvulos, gratiamqe Sacramenta, non tantum jam collatam, sed etiam postea conferendam obsignare* contendunt; ut rectè Vorstius, *adv. Bell. tom.* 3. *contr.* 1. *thes.* 6. & *contr.* 2. *thes.* 5. qod & alibi ostendimus. Qin & mox Malderus idem *ibidem. Qo pertinet & qod mulierem in necessitate baptizare non permittunt. Calvinus in Epistola qadam: Atqi infans ita privatur signo salutis, Baptismo nempe. Nego tamen illius conditionem coram Deo deteriorem esse. qamvis Baptismus sigillum sit adoptionis nostræ, inscripti sumus tamen in libro vitæ, tum mera gratia Dei nostri, tum illius promissione. Cedò enim qo nomine filii nostri servantur, nisi ex illo verbo*, Ego sum Deus seminis tui. *Ac nisi illud verbum ad eos pertineret, ne ad Baptismum qidem admittendi essent.* Atqe hæc qidem ego prolixius pavlò, qo Calvini mentem ex suis ipsius scriptis clarius & dilucidius explicatam & expositam darem, ipsumqe piæ memoriæ virum insignem in partem seqiorem hac in cavssa declinandi suspicione liberarem.

Cæterùm de *Libro Synodali anno* 1537. edito, ex qo nonnulla istic urgentur, qod regesseram, de interpretatione moderatiore admittenda, præsumptione subjecta, *Synodi illius Patres, qi temporibus minus repurgatis vixerant, si in vivis forent, sententiam suam interpretatione commodâ aliqâ forsan leniturос*; id jam revocare me, in eoqe secus sentire me nunc, monitos hîc ista lecturos velim. siqidem postqam librum illum, qi in manus serius inciderat, inspexeram, *Institutionem* illam fœcibus Pontificiis, eisqe crassissimis, scatere totam deprehendi; ut non magis avtoritatem apud nos ullam obtinere debeat, qam vel Doctoris Papicolæ cujusqam scriptum, vel Conciliabuli alicujus Papistici decreta.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 18.

Deinde an non idem dici potest de parvulis eis, qi fidelibus orti parentibus, vel in utero, vel ab utero statim, prius expirant qam Baptismus commodè haberi possit? Nolo enim jam de illis controversiam movere, qi parentum neglectu lotionis expertes hinc exeunt. qibus tamen fatalem esse suorum negligentiam mihi ipse vix persvaserim.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Sed nec ego qicqam dubito idem pronunciare de parvulis iis, qi fidelibus orti parentibus vel in utero, vel ab utero prius expirant, qam Baptismus commodè haberi possit: cum hoc tamen discrimine, qod istis in casu necessitatis, in qo usum Sacramenti, non contemtus religionis, sed articulus necessitatis excludit, *qomodo loqitur Avgustinus de adultis non baptizatis*, l. 4. de bapt. contr. Donatist. c. 22. *votum & fides parentum & fides matris Ecclesiæ parvulum Deo consecrantium & ejus Baptismo destinantium, ad reatus originalis remissionem acceptatur à Deo, & voluntas eorum pro facto reputatur. cum tamen parvulis baptizatis ordinario modo ac medio hujus reatus solutio impetretur. Id qod pariter dicendum puto de parvulis, qi parentum neglectu expertes sunt lotionis. illis enim extraordinariè fidem matris Ecclesiæ ad hujus reatus solutionem sufficere piè credendum est, cum intra Ecclesiam nascantur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. De hac *sufficientia parentum matrisqe Ecclesiæ voti fideiqe ad reatus alieni solutionem*, nihil mihi videtur in scriptis sacris occurrere, unde possit id liqere. Petrus Martyr, *in Rom.* 2. *p.* 68. *Avgustinus putat ex offerentium avt Ecclesiæ fide salutem illis contingere. Scio qidem fidem posse impetrare aliqibus gratiam, conversionem, & præclara dona spiritualia. Sed salus non contingit adultis nisi per propriam fidem, & parvulis per Spiritum & gratiam, qa latenter in eis operatur regenerationem, cujus Baptismus est externa obsignatio.* Qod si in baptizatis verum est, in non baptizatis multo magis. Beza, *qæst. & resp. part.* 2. §. 126. *Vis ergò aliena. i. parentum fide infantes servari? Resp. Alienam fidem & Sanctorum preces, multis qoqe infidelibus ad mitigandas pœnas prodesse; imò etiam sic posse aliqibus fidei donum impetrari docet Savlis conversio, si vera est eorum sententia, qi hoc datum esse scripserunt Stephani precibus. Neqaqam tamen facilè dixerim qempiam aliena fide servari. — qod non minus falsum & absurdum esset, qam si dixerim qempiam posse aliena anima vivere, avt alterius sapientia sapere. Sed hoc qidem verè dixerim, intervenientе parentum fide fieri, ut nati vel nascituri infantes sancti sint. i. e. fœdere censeantur, ac proinde serventur.*

2. Nituntur hæc fundamento illo, *Baptismum esse medium ordinarium, à Deo eo fine institutum*; qod mihi certè nondum probatum videtur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Certè Synodus Dordrectana *Cap.* 1. *de Prædestin. art.* 17. *Pios parentes de talium electione ad salutem vetat dubitare, eo qod fœdere eodem cum parentibus comprehendantur.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Illud Synodi Dordrectana rectissimè dicitur, si rectè intelligatur, Can. 17. Qandoqidem de voluntate Dei ex verbo ipsius nobis est judicandum, qod testatur liberos fidelium esse sanctos, non qidem natura, sed beneficio fœderis gratuiti in qo illi cum parentibus comprehenduntur, pii parentes de electione & salute suorum liberorum, qos Deus ex hac vita evocat, dubitare non debent. *Liberos fidelium* sanctos *appellat Apostolus*: sancti *avtem dicuntur* (*interpretante Synodo*) non naturâ, sed beneficio fœderis gratuiti, in qo illi cum parentibus comprehenduntur. *Sed hoc bifariam intelligi potest: vel ratione actualis admissionis in fœdus, eo qod ex talibus nascantur parentibus, ita ut ex qo concepti sunt, iis originalis reatus remittatur, & reliqa fœderis beneficia impertiantur. vel ratione fidei, propositi, voti parentum, eos Baptismo ordinario*

nario medio parvulorum ſaluti inſtituto abluendos deſtinantium. Priori modo liberi fidelium non dicuntur ſancti ſenſu Pavlino: non enim omnes ſunt Iſraël, qi ſunt ex Iſraële; nec omnes filii fidelium ſtatim beneficiorum fœderis ſunt participes. Poſteriori modo ſancti dici poſſunt & ſunt liberi fidelium, qatenus Deus fidem & votum parentum pro ſumma ſua miſericordia imputat parvulo, & pro parvulo acceptat, ubi inevitabili aliqa neceſſitate à Baptiſmo capeſſendo impeditur.

Dici etiam poteſt liberos fidelium dici ſanctos, tum jure natalium, qoad jus & aditum ad capeſſendum Baptiſmum; tum ratione fidei & voti parentum, eos ordinario medio parvulorum ſaluti inſtituto abluendos deſtinantium. Priore ratione diſtingvuntur à filiis infidelium ſenſu Apoſtoli. Vid. Hook. l. 5. ſect. 60. p. 318. Poſteriore cooptantur in communionem Eccleſiæ, & beneficiorum fœderis participes facti, ſi qando neceſſitate inevitabili à Baptiſmo excludantur. Neqe alio modo ſancti ſunt beneficio fœderis gratuiti, avt in eo cum parentibus comprehenduntur.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ut omittam; 1. illud de *medio ordinario*, qod non conceditur, iſtic paſſim ſupponi.

2. Non tam Baptiſmum à fœdere, qam fœdus à Baptiſmo hac ratione pendere.

Reſpondeo breviter; (qia eadem ſæpius iterata inculcantur) *alio modo* qam hîc ponitur *ſanctos* dici, *fœdereqe una cum parentibus comprehendi:* eodem ſcilicet qo & piorum proles ante legem de circumciſione datam, ſed & poſt eam latam ſoboles *ſancta* fuerat *eodemqe cum parentibus fœdere comprehenſa.* nec ideò *ſanctos* dici, *fœderatoſqe*, qia jus ad Baptiſmum habeant, ſed ideò jus ad Baptiſmum habere, qia *ſancti* jam *fœderatiqe* habeantur. id qod Zvinglius, Calvinus, aliiqe noſtri locis ante citatis, alibiqe paſſim inculcant. qibus Bezam adjicio, *ad Act. Coll. Mompelg. dogm. 11. p. 102. Nec piorum infantibus primus ad ſalutem aditus eſt Baptiſmus, ſed ipſa ex piis parentibus propagatio; & illius fœderis obſignatio per Baptiſmum, non aliunde qam ex vi fidei parentum, ex fœderis formulâ intervenientis oritura.* Et Whitakerum, *de Sacram. q. 4. c. 2. ad rat. 2. reſp. 2. Baptizantur infantes, qia Baptiſmus eſt ſignum fœderis, & ii ſunt in fœdere. dicere avtem illos ſervari, qia ſunt baptizati, nullo fundamento nititur.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 19. 20.

Nam qod *ad ſalutem neceſſaria omnia* parvuli baptizati dicuntur habere, unde & per conſeqens prò juſtificatis habeantur, cum ſalus ſine juſtificatione nulla exiſtat:

1. Id eo fine tantùm dictum videtur, ne ad ſalutem ſic decedentium *Confirmatio* neceſſaria cenſeatur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Negamus eo tantùm fine id dictum videri: ſed porrò Baptiſmi ſufficientia pro illo ſtatu ſimpliciter & abſolutè aſſeritur. Vid. ſupra Reſp. Num. 17.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Et eò nos etiam, ne eadem denuò repetantur, pro replicatione habenda, remittendum ducimus.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 21.

2. Baptiſmus *neceſſarius* noſtris dicitur, *neceſſitate mandati* uti loquuntur, non *neceſſitate medii.* Neceſſitate itaqe mandati deeſt aliqid neceſſarium, ubi deeſt Baptiſmus, ſi commodè potuit haberi: at neceſſitate medii nihil ad ſalutem neceſſarium infantulo deeſt fœdere divino comprehenſo, etiamſi ſine tinctione obierit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Baptiſmus juxta Eccleſiam Anglicanam non ſolum neceſſarius eſt neceſſitate præcepti, ſed & neceſſitate medii ordinarii *parvulis ad ablutionem originalis reatus: unde baptizati infantes dicuntur in* Rubrica omnia habere ad ſalutem neceſſaria; *intellige neceſſitate tum* præcepti, *tum* medii. *Non baptizati etiam fidelium filii non habent omnia media ex ordinatione divina neceſſaria ordinariè, ſed extraordinariè & in caſu duntaxat; Deo in caſu neceſſitatis ſuppeditante, qod abſqe culpa parentum deeſt, pro ſua ſumma benignitate. Cum dicitur ergò,* neceſſitate medii nihil ad ſalutem neceſſarium infantulo deeſſe fœdere divino comprehenſo, etiamſi ſine tinctione obierit; *Eſto, infantulo]fœdere divino comprehenſo, ratione voti parentum & fidei Eccleſiæ, nihil deſit neceſſarium in eo caſu, ubi tinctio haberi non poteſt. hoc tamen non impedit, qo minus ordinario jure Baptiſmus dicendus ſit neceſſarius* neceſſitate medii *ordinariè reqiſiti ad tollendum originalem reatum, ubi haberi poteſt; atqe ita deeſſe tali parvulo aliqid neceſſarium neceſſitate medii ordinariè reqiſiti.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. hoc utrumqe negatur; &, *Baptiſmum eſſe reatui ſolvendo inſtitutum medium ordinarium;* &, *Votum fidemqe, ſive Eccleſiæ, ſive parentum, ad reatus ſolutionem acceptari.*

2. Sed nec intelligo, qænam ſit ibi *neceſſitas medii,* ubi ſine medio illo ullove etiam haberi poſſit ſoleatqe, ad qod conſeqendum medium id neceſſarium perhibetur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 22.

3. Ad ſalutem neceſſaria ſunt etiam, qæ non ſunt *reatus tollendi media;* ut reſipiſcentia, vitæ ſanctimonia, rituum ſacrorum obſervatio religioſa, &c. qorum qædam tamen non ſunt pari modo, parive gradu neceſſaria. qod de fide fideiqe fructibus obſervat Cajetanus *in Jac. 2.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ais, ad ſalutem etiam neceſſaria ſunt, qæ non ſunt reatus tollendi media; ut reſipiſcentia, &c. *Ego nego reſipiſcentiam non eſſe medium neceſſarium ad reatum tollendum in adultis. Eſt enim medium abſolutè neceſſarium ad diſponendum hominem ad veniam capeſſendam & remiſſionem peccatorum. Id patet ex Act. 2. 38. & 3. 19. & 8. Prius David egit pœnitentiam, qàm Nathan dixit,* Tranſtulit Dominus peccatum tuum. *Utqe peccatum fidelis lapſi non remittitur ante novum actum pœnitentiæ: ita nec peccata primitus non remittuntur nondum juſtificato, niſi anteceſſerit veri nominis pœnitentia. i. e. dolor de offenſâ ob peccata, cum propoſito in poſterum ab iiſdem abſtinendi. Non nego omnia ad ſalutem etiam neceſſaria eſſe, qæ non ſunt reatus tollendi media; ſed dico inter ea qæ* ad ſalutem *dicuntur* neceſſaria *in* Rubrica, *intelligi debere ea qæ tollunt reatum originalem, & ponunt parvulos in ſtatu juſtificationis; hæc enim ſunt abſolutè ad ſalutem neceſſaria.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non ſeqitur, *reſipiſcentiam eſſe medium reatus tollendi,* etiamſi ſit medium neceſſarium, qo *diſponatur homo ad remiſſionem capeſſendum.* Idem enim de cognitione doctrinæ Evangelicæ, idem de fide dogmaticâ, idem de renovatione interna, de ſpe ſalutari, de timore tam libero qàm & ſervo, de virtutibus theologicis univerſis, qæ ſunt inter ſe connexæ, poteſt enunciari. neqe enim abſqe præviis iſtis, peccata adulto cuiqam avt remiſſa ſunt unqam, avt unqam etiam remittentur. Fidei ſolius iſtud mihi munus peculiare videtur, tum in Chriſtum recumbere, tum ſangvinis ipſius à ſe apprehenſi &

applicati, virtute juſtificandi, reatumqe ſolvendi medium exiſtere. Apoſtolum avdio dicentem, *juſtificari nos fide*: at, *reſipiſcentia noſtra juſtificari nos*, nuſqam lego. qod eſt avtem juſtificandi nos medium, illud duntaxat eſt remiſſionis procuratorium medium propriè ſic dictum, cum remiſſio ſit juſtificationis efficacis conſeqens neceſſarium. Rectè Calvinus *Inſtit. l. 3. c. 3. §. 20. Ubi tamen adnotandum eſt, non eam conditionem ſic poni, qaſi emerendæ veniæ fundamentum noſtra ſit reſipiſcentia; qin potius (qia in hunc finem hominum miſereri ſtatuit Deus ut reſipiſcant) qo ſit tendendum indicat, ſi gratiam obtinere volunt.* Et §. 21. *Qoſcunqe eripere vult Deus ab interitu, hos ſpiritu regenerationis vivificat. non qod pœnitentia ſit ſalutis cavſſa; ſed qia jam viſum eſt, inſeparabilem eſſe à fide & miſericordia Dei.* Et tamen, *ibidem §. 1. Sola fide & mera venia juſtificatur homo.* Optimè certè ipſe utriuſqe hujus, pœnitentiæ nempe & fidei, munus in hoc ſalutis negotio peculiare diſtingvis infra, *Reſponſ. Num. 24.* Verum περὶ φερόντως ἢ λέξεως tantùm iſtic (puto) diſceptatur, de re ipſa ſatis convenit.

2. De *fidelium in peccata lapſorum reatu*, ne novas ſuſcitem controverſias, cum ad præſens inſtitutum parum facere videatur, impræſentiarum nihil diſſeram. Illud duntaxat obiter monitum velim, inter paternam offenſionem remittendam, & mortis æternæ reatum amovendum plurimum intereſſe. qod fortaſſe ſerió perpenſum, & accuratè diſterminatum, ad Pontificiorum aliorumqe nonnullorum de offenſarum venia à Deo petenda, ut qæ credentibus minùs competat, objecta, viam expeditiorem qàm eſt à noſtris pleriſqe hactenus obſervatum, munierit.

3. Si *abſolutè ad ſalutem neceſſaria* in *Rubrica* intelligantur, & in his *Baptiſmus* etiam contineatur, ut Baptiſmus in parvulis parem habeat neceſſitatem, qam reſipiſcentia in adultis; certè abſoluta Baptiſmi ad ſalutem futura eſt neceſſitas, qæ ſupra negata eſt; nec magis proderit illoto parvulo votum alienum, qàm impœnitenti cuiqam prodeſſe poterit pœnitentia aliena.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 23.

4. De *Juſtificatione* qod dicitur, idem & de Sanctificatione dici poteſt. 2 Theſ. 2. 13. qæ tamen in Baptiſmo data non aſſeritur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Agnoſco, qæ de Juſtificatione parvuli dicuntur, pro modo parvuli intelligi poſſe de Sanctificatione. ſed non neceſſe habui de Sanctificatione qicqam dicere. & qanam ſit illa parvulorum Sanctificatio meritò qæritur à Scholaſticis.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At, 1. Si *pro modo parvuli* eadem de *Sanctificatione* intelligendi copia petatur, detur nobis eadem & qæ de *Juſtificatione* ac *remiſſione reatus* in baptizatis parvulis dicuntur, *pro ſuo modo* intelligendi. eo ſcilicet modo, qo *panem eſſe ſuo modo corpus Chriſti*, & *Sacramentum fidei, ſuo modo fidem*, Avguſtinus olim dixerat.

2. Ex locis ſcripturæ ſacræ pro confirmatione Theſeos adductis, tam iſtam qàm illàm ſtatuere neceſſe fuerat.

3. *Scholaſtici* pro libitu more ſuo de dogmatibus ſuis inter ſe digladientur invicem. At qænam ea ſit *ſanctificatio*, regeneratio, interna ſpiritus *renovatio*, qam Spiritus Sanctus Baptiſmo deſignari docet, nulla (opinor) inter ſanos Theologos eſt qæſtio.

SECTIO V.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num. 24.*

FUndamenta avtem hujus Juſtificationis parvulorum tinctorum in tenera illa ætate morientium ſunt certa.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Ex ſuperioribus alia, & ut mihi qidem videntur, *certiora*, probabiliora ſaltem ſtatuuntur *fundamenta*, qibus ſuperſtruatur *parvulorum juſtificatio*, ſive loti exterius, ſive illoti exierint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Qanam ſint illa, ſive certiora, *avt* probabiliora fundamenta juſtificandi parvulos, *cupio ut fuſius explicentur, nondum enim in ſuperioribus ſatis explicari videntur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Fundamentum qo ea nititur præcipuum eſt fœderis ratio; qo ex pacto divino una cum parentibus comprehendi dicuntur, Gen. 17. 7. Hoc fundamento nituntur noſtri omnes, qos viderim, Theologi. Vide Calvinum, Bezam, &c. ſup. Num. 17. 18. Sed ne ſingulos recenſendo ſyllabum ſev catalogum Scriptorum contexere velle videar. ſic ipſi *Dordrechtana Synodi* Patres, *Cap. 1. art. 17.* Atqe hæc illis de Baptiſmo, ſi non *certiora, probabiliora* ſaltem meritò dixerim.

1. Qia verbo divino nititur iſtud, in qo ſemini fidelium pollicitatio ſit expreſſa, *fore Deum ſe illis in Deum*, nullâ factâ limitatione, ſive reſtrictione, vel ad circumciſionis, vel ad Baptiſmi perceptionem.

2. Qia fœderis illius virtute, fidelium liberos ſalvos evaſiſſe confiteamur neceſſe eſt, niſi ſi inter fidelium infideliumqe propaginem nullum diſcrimen extitiſſe velimus aſſerere ante pactum illud cum Abrahâ ſolenniter renovatum.

3. Qia fœderis iſtius virtute ſeqioris ſexus prolem piorum ſalutem nactam nemo negat, cum circumciſionis capax non fuerit.

4. Qia fœderis iſtius virtute apud noſtros omnes in conceſſo eſt, tam qi incircumciſi olim defungebantur, qam & qi illoti hodiè hinc demigrant, ſalutem indipiſci. Calvinus *Epiſt. 229. In ſumma, niſi omnia religionis principia evertere libet, fateri neceſſe eſt, non eſſe fundatam in Baptiſmo infantis ſalutem, ſed Baptiſmo tantùm obſignari.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Certa illa ſententia, qa ſtatuit parvulos juſtificari ordinariè vi ſolius fœderis abſqe Sacramento, *non videtur admittenda. Avt enim per* fœdus *intelligit.*

1. *Illam promiſſionem*, Gen. 17. 7. Ero Deus tuus, & ſeminis tui.

2. *Illam Heb. 8. 12. ex Jer. 31. 33. 34.* Indam leges meas menti eorum, & cordi eorum inſcribam, — & ero propitius iniqitatibus eorum.

3. *Illam, qa Chriſto promittitur*, ſemen longævum. *Eſa. 53. 10. qæ non aliud eſt qam arcanum Dei propoſitum de qibuſdam efficaciter per ſpecialem miſericordiam regenerandis, ſanctificandis & ſalvandis.*

Sed vi nullius horum fœderum abſqe Sacramento ordinariè juſtificantur parvuli.

1. *Si hanc formulam animo concipiant* [Ero Deus tuus & ſeminis tui.] *nego juſtificationem cujuſcunqe ſingularis infantis nondum baptizati in hoc fœdere poſſe fundari.*

1. *Qia hiſce verbis non ſubeſt hæc ſententia*, Filii omnes fidelium ſive Chriſtianorum erunt juſtificati; *ſed*, Filii omnium fidelium, ſive confœderatorum erunt ejuſdem fœderis participes. *Jus habebunt confœderatorum liberi ad eandem confœderationem & beneficia inde pendentia, ſed eo modo & illis conditionibus, qibus Deo viſum eſt ea eſſe derivanda.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Nihil ferè potuit explicatius dici, niſi qod *ad confœderationem*

rationem eandem jus habituros dicit eos, qos Deus diſertè confœderatione illa comprehendit. Iſte (opinor) revera ſenſus eſt genuinus promiſſionis illius: *Confœderatorum filii omnes, erunt fœderis iſtius qod ego tecum nunc ineo, participes, juſqe habebunt ad beneficia omnia inde pendentia, ſed eo modo & illis conditionibus ad eos derivata, qibus mihi viſum eſt ea eſſe derivanda.* At qinam tandem modi illi? per fidem nempe in Meſſiam, ſi ad annos maturiores adoleverint, per arcanam Spiritus Sancti operationem, ſi parvuli adhuc diem obierint.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Conſtat ex confœderatis verè fidelibus & juſtificatis parentibus naſci ſæpenumero liberos, qi ad reproborum & damnandorum gregem ſunt ablegandi: tales avtem beneficio ſolius fœderis fuiſſe unqam juſtificatos non admittent.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Excipi poterat, ex *theſi* hic poſitâ fieri poſſe, ut *juſtificati qi fuerint, reprobi tamen ſint*, itaqe infirmam eſſe conſeqentiam, *ideò qia reprobi ſint, juſtificatos non fuiſſe.* De qo videndus Malderus, etiamſi alio torqeat Synodi verba, longiuſqe forſan qam ipſi voluerint producat, *adv. Synod. Dordrech. c. 2. §. 3.*

2. Sed reſpondeo, eos, ſi poſtqam adoleverint, in Meſſiam non crediderint, fœderis beneficio ſuapte culpa excidere, nec verò juſtificatos omninò unqam fuiſſe.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Si juſtificationem parvulorum à ſolo fœdere cum parentibus inito arceſſant, nulla ratio aſſignari poteſt, cur non promiſcuè & univerſim juſtificentur parvuli omnes ante Baptiſmum, ſive morituri ſint in ſtatu parvulorum, ſive non. Nihil enim facit, ad immutandam fœderis efficaciam, contractior avt productior vita illorum, qi naſcuntur in fœdere.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ratio poteſt aſſignari ex tuis ipſius dictis ratione primâ, qia *dat jus ad beneficia eo modo, ad illos derivanda*, qem Deus in fœdere ſuo ſanciverat: de qo modo & ibidem dictum eſt, cum qoad adultos, tum qoad parvulos in infantia morientes.

2. Etiamſi *vita contractior productiorve fœderis efficaciam non immutet*; tamen per vitam productiorem fieri poteſt, ut ſuopte vitio qis beneficio careat, qo alioqi fœderis virtute frui licebat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

4. *Promiſſio illa Gen.* 17. 7. Ero Deus tuus, & ſeminis tui; *non eſt abſoluta, ſed conditionalis, facta ſub conditione obſervatæ Circumciſionis, qæ eſt ordinarium medium remiſſionis originalis reatus. Proïnde verſ.* 10. *ſubjicit Deus*; Hoc eſt pactum meum, qod obſervabitis inter me & te & ſemen tuum poſt te; Circumcidetur ex vobis omnis maſculus. *Ergò non niſi poſita conditione iſta qicqam ponit ineſſe, niſi in caſu ubi haberi non poteſt. Ergò vi ſolius hujus promiſſionis, ſemoto Sacramento, non juſtificabantur ordinariè parvuli Judæorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Aliud eſt *promiſſio*, ſev, *fœdus* ipſum, aliud *promiſſionis* ſive *fœderis ſigillum* & obſignationes. Fœdus, ſive promiſſio, ab initio per univerſa deinceps ſecula idem fuit, de ſalute per fidem in Chriſtum exhibenda. Fœderis ſive promiſſionis hujuſce obſignationes & ſigilla, per ſingulas ætates varia ac diverſa fuerunt. Promiſſionis avtem ſive fœderis virtute, per fidem in Chriſtum juſtificabantur & ſervabantur, qotqot ſingulis ſeculis ea conſeqebantur beneficia. Act. 15. 11. non avtem rituum obſignatoriorum, ſive ſigillorum perceptorum vi, niſi qatenus ea juſtitiam ac ſalutem promiſſionis fœderiſqe virtute, vel adeptam jam, vel adipiſcendam obſignabant. Neqe enim nova aliqa virtute, aç non priſca priſtinaqe fœderis ac promiſſionis efficacia juſtificabantur & ſervabantur, qi poſt circumciſionem imperatam vixerunt, qâ & illi qi ante defuncti fuerant. Qâ de re videri poſſunt, Juſtinus, diſput. cum Tryph. *p.* 44. Irenæus, *adv. Valent. l.* 4. *c.* 30. Tertullianus, *adv. Jud. c.* 3, *& c.* 6. Cyprianus, *adv. Jud. l.* 1, *c.* 8. Chryſoſtomus, *ad Rom. Homil.* 8. aliiqe Veteres ſupra adducti, *Sect.* 3. *Num.* 13. *ad Reſp. ult. Replic. noviſſ.* Abſurdum itaqe Malderi illud, *adv. Synod. Dordrech. c.* 2. *de c.* 1. *art.* 17. *§.* 10, *qod fœdus* dicit *in Circumciſionis Sacramento fundatum eſſe*, qaſi diceret qiſpiam, regiam veniæ fundive donationem in diplomate, ſive in ſigillo diplomati appenſo, fundari.

2. Verum *addita eſt Circumciſionis conditio, qa niſi ſervata promiſſio nihil ponit ineſſe.* Scilicet ergò non meliori, ſed deteriori conditione facti fuerint fideles ex novis fœderis gratioſi obſignationibus, & ex expreſſionum amplificatione, beneficiorum ipſorum ampliatio & dilatio oriretur: ut qi ante Circumciſionis ſigillum adjectum à nativitate ſtatim ipſa in fœdere cenſebantur, deinceps uſqe ad diem octavum fœderati nevtiqam cenſerentur. Ne adjiciam de ſeqiore ſexu hærendum & ambigendum eſſe, qonam tandem tempore in ſemine fœderato deberent cenſeri, ſi ad Circumciſionem jam confœderatio reſtricta fuerit, cujus capaces non fuerunt illæ.

3. *Circumciſio* enim qod *pactum* dicitur, de eo ſuprà abundè diſſertatum eſt, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *Replic. memb.* 2. Ibi diſſertatis adjici poſſunt, qæ Muſculus habet, *ad Gen.* 17. *part.* 2. *obſerv.* 3. & Whitakerus, *de bapt. q.* 2. *c.* 3. *teſt.* 1. *ad* 3um. *reſp.* 1. *Si Baptiſmus tunc neceſſarius fuit*, (cum priùs non fuiſſet) *tum Chriſtus viam ad cœlum artiorem feciſſet, ſi omnes per aqam Baptiſmi ad ſalutem tranſire debeant. At hoc inſanum. Chriſtus enim viam ad cœlum dilatavit. Regenerari nevò ſemper neceſſarium fuit.* Inſtantiis nunc tantùm qibuſdam, tum *diſſertationem* illam, tum & *replicationem* iſtam clariorem facere conabimur. Fœdus Deo viſum eſt cum Abrahâ renovare, promiſſionibus priùs factis denuò repetitis. Gen. 15. 1. 5. fœderis promiſſionibus fidem adhibendo juſtificatus Abraham perhibetur. ibidem verſ. 6. Ad promiſſionum obſignationem Symbolum poſcit: qod & poſcenti exhibetur. Verſ. 9–17. Eo facto Deus fœdus ſive pactum cum Abrahâ iniiſſe dicitur. Verſ. 18. Qæro jam fœderiſne virtute, fideqe promiſſionibus adhibitâ juſtificatus ſit Abraham, an ſacrificii rituſqe illius virtute, qod ſigilli vice fœdus initum obſignabat. Reſpondebit utriuſqe nomine Apoſtolus, promiſſionis fideiqe nomine juſtificatum, non avt ſymboli illius, avt Circumciſionis etiam ipſius. Rom. 4. 3. 10. 11. 13. 16. 21. 22. Ad hæc qando fœdus idem cum populo Iſraëlitico Deo placuit renovare, Exod. 19. 5. &. 24. 8. & 34. 10. alios ritus adjecit, obſervandoſqe præcepit, additâ inſuper horum violatoribus internecionis & exterminii interminatione. Exod. 12. 19. Lev. 7. 20. 21. 25. 27. Num. 7. 13. & 19. 13. 20. Hujus generis fuerunt lotiones illæ in lege imperatæ, victimarum immolatio, ſolennitas paſchalis, cum cæteris illis, de qibus pactum initum cum populo illo Deus ipſe aſſeverat, Exod. 34. 27. *In hæc verba pactum cum hoc populo confeci.* ubi ſuperiora illa qædam recenſuiſſet. unde & victimis illis adſperſum ſal, *pacti*, ſive, *fœderis divini ſal* dicitur. Lev. 2. 13. Num ergò, qia ritus iſti ſunt fœderi gratioſo adjecti, deqe iis obſervandis pactum qaſi ſecundarium eſt initum, iſtarum idcircò obſervationum virtute, an fœderis ipſius, cui obſignando ea inſerviebant, juſtificationem adipiſcebantur illius ſeculi fideles? avt *promiſſio divina*, qia ſub iſtorum obſervatione conſtanti facta eſt, *nihil ponebat ineſſe*, donec Paſchalis (puta) ſolennitas peracta, avt Pentecoſtes feſtivitas fuiſſet celebrata? avt eouſqe, non dico, confœderatio ipſa dilata, ſed juſtificatio etiam in

Messiam exhibendum credenti suspensa, donec omnia ista cum Deo pacta ad extremum usque apicem præstita fuissent? nullus, credo, nisi si Judæus forsan aliqis, hoc dixerit. De *Sabbato* ipso qid Dominus ipse? Exod. 31. 13--18. *Pro signo dari, qod ipse sanctificet populum illum, ex pacto perpetuo, ab omni* (utriusqe sexus) *anima, sub excisionis pœna, præcisè observanda.* de qo videatur Irenæus, *l.* 4. *c.* 30. suprà adductus, *Sect.* 3. ad finem *Num.* 13. Ecqid amplius de *Circumcisione* avt dictum est, avt dici potuit? Nemo tamen, opinor, avt Sabbati observati virtute populum illum sanctificatum, avt etiam populi illius sanctificationem ad diei septimi usque suâ tempestate reapse tunc exhibendam sanctificationem suspensam fuisse dixerit. Christus deniqe Marc. 16. 16. *Qicunqe crediderit & baptizatus fuerit, servabitur.* En promissionem conditionatam, datam sub conditione Baptismi percipiendi. Num ergò in Christum jam credentis justificatio suspenditur, donec aqâ tinctus fuerit, qi jam verè crediderit? non opinor. At verè credens, dices, Baptismi percipiendi votum saltem habet. habet revera, si probè saltem edoctus fuerit de ritus illius, ratione præcepti, necessitate percipiendi. Verùm habet & Evchariſtiæ, cujus *poculum* qoqe fœdus ipsum dicitur, Luc. 22. 22. ubi commodum fuerit, percipiendi. habet & novæ obedientiæ per vitam totam præstandæ. Nemo tamen, puto, Theologus, sanus saltem, avt fidelis justificationem, usqe ad Evchariſtiam perceptam, obedientiamqe illam præstitam suspendi, avt harum vel utriusqe, vel alterutrius etiam, ac non fidei promissionisqe solius vi atqe virtute remissionem peccatorum consecutum ipsum asseruerit. Proinde parum valere videtur seqela hæc, *Circumcisionis conditio est fœderi annexa: ergò ante eam perceptam non erant confœderati*; avt, *nisi ea percepta promissio nihil ponebat inesse*; avt etiam, *hujus, non fœderis ac promissionis solius vi atqe virtute justificationem nanciscebantur.*

4. Nam qod adjicitur, *conditionem de ritu isto percipiendo eo fine fœderi adjunctam, qo id ordinarium remedium reatus originalis solvendi existeret*; id nec in textu reperitur, nec probatum adhuc videtur, cum huic tamen totius fabricæ iitius moles integra innitatur. In sententiam nostram hanc Beza, *ad Act Coll. Mompelg. dogm.* 11. *p.* 132. *Dico magnum esse discrimen inter ipsum salutis fœdus, & sigilla ipsi fœderi ad ejus promissionem in animis credentium certiore fide obsignandam adjuncta* — *Fœderis enim ipsius pactum tale est, ut nullam exceptionem penitùs admittat, & vel eo comprehendi, vel perire necesse sit, citra ullam vel personarum, vel locorum, vel temporum distinctionem. Nam extra Christum, qi veluti substantia est istius fœderis, nulla prorsus est salus. Christus avtem ex fœderis formula solis credentibus applicatur. Itaqe stat illud Christi dictum, nullam prorsus necessitatis excusationem admittens,* Qi non crediderit, damnabitur. — *Sacramenta verò cum sint illius salutaris fœderis appendices, qibus proprie neqe Deus sese ad nos servandos obligat, neqe nos jus illud vitæ æternæ adipiscimur; sed fidei nostræ antegredientis sint & apud nos & apud Ecclesiam adminicula, cui tum jam anteà Deus sese obligavit, & nos vicissim ejus gratiam recepimus, crescente sic fide, in nobis magis ac magis obsignandam*: Consequitur, *non simpliciter, ut de fœdere ipso diximus, Sacramentorum usum & perceptionem divinitus præcipi, sed qatenus ejus legitimè potiundi adminiculi copiam & potestatem facit Deus. qemadmodum in contractibus humanis obligatio ex pactis conventis nascitur. instrumentum verò contractus, tabellionis subscriptio, testium nomina, sigilli publici appensio, confirmationis tantùm causa adhibentur; qæ non adeò necessariò reqiruntur, qin firmus etiam absqe illis maneat contractus ex mutuo partium consensu; vel dissentiente qoqe unâ parte* * forsan [non] *infirmetur, si modò ullâ ratione communibus illis & ordinariis testimoniis de ipso contractu liqeat.* & qæ sequntur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

5. Ex *hac promissione*, Ero Deus tuus, & seminis tui. *facta posteris Abraha & semini suo, hortatur Petrus Judæos credentes, Act.* 2. 39. *ut liberos suos sistant baptizandos. Ergò supponit Petrus parvulos eorum ante Baptismum re ipsa susceptum non fuisse in fœdere actu comprehensos, nec peccata habuisse remissa ex prima conceptione, sed tum demum, cum baptizati essent in remissionem peccatorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Etiamsi de loco isto supra satis dictum videatur, *Sect.* 1. *Num.* 2. *ad Arg.* 1. *Assump. firm. locut.* 1. & *Sect.* 2. *Num.* 4. *ad Loc.* 1. pavcis tamen denuò sic respondeo.

1. *Hortari Apostolum, ex hac promissione, ut liberos sistant baptizandos*, non legitur.

2. Etiamsi daretur, consequentia tamen infirma esset; *ergò in fœdere actu non comprehensos fuisse ante Baptismum.* Cum ideò potius (qod ex Calvino supra adduximus) baptizandi sint, qia fœdere sunt comprehensi.

3. *Fœdere actu comprehendi fidelium liberos*, non video, qî possit ab eo negari, qi *cum toto genere humano initum fœdus gratiæ* supponit. *Num.* 31.

4. *Ex prima conceptione peccata remissa habuisse*, non necesse est asserere eos, qi fœdere etiam tum comprehendi existimant. Peccatorum condonatio suo tempore salvandis qibusqe exhibenda apud Deum ab æternitate omni decernebatur, apud homines ipsos salvandos tum demum transigitur, applicato, cujus merito id effectum datur, Christi sangvine, ubi Spiritus ope operaqe vel fides ipsa in adultis, vel qod fidei est analogum in infantibus producitur. Justificatio siqidem & renovatio interna perpetuò sunt ex dispositione divina sibi invicem connexa.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

II. *Si per* fœdus *intelligant cum fidelibus initum fœdus de semine illorum efficaciter regenerando, sanctificando, & salvando, ad qod alludit Apostolus Hebr.* 8. 10. *ex Jer.* 31. 33. 34. *nec illud valet ad prædictam sententiam stabiliendam. Nam*

1. *Si fœderis vocabulum propriè sumamus, duo tantùm sunt fœdera, sub qibus salus offertur, Legale, & Evangelicum.*

Legale hac formula concipitur, Fac hoc, *vel*, si feceris hoc, vives. *Evangelicum hac*; Crede in Mediatorem, *vel*, si credideris in Mediatorem, justificatus & salvus eris. *Ex nevtro horum deduci potest, omnes filios fidelium & justificatorum ordinariè vi solius fœderis justificari ante susceptum Sacramentum & absqe Sacramento. Ex legali non posse deduci, jam pro concesso supponimus; utpote qod justificationem gratuitam non agnoscit: Sed nec ex Evangelico deduci potest. nam* 1. *vere fidelium parvuli sæpe ad salutem non pertingunt, non salvantur.* 2. *infidelium parvuli sæpe salvantur.*

Dices, etsi justificatio non sequitur vi solius fœderis cum parentibus initi: tamen infalliblliter sequitur ubi conjuncta est cum prædestinatione divinâ.

Solutio. *Ergò juxta hanc sententiam tota ratio justificationis pendebit ex sola prædestinatione; nullo modo ex fœdere*: qare *frustrà conjungitur ut cavssa partialis. Si lignum accensum & non accensum juxta ponantur, tota ratio calefactionis petenda erit ex ligno accenso, nullo modo cavssaliter ex ligno non accenso.*

2. *Hac Propositio*, Hic est Filius prædestinati & prædestinatus. *v.g. Isaac. non est idoneum fundamentum cui superstruas hanc conclusionem*; *Ergò*, *Hic in infantia ante Sacramentum susceptum fuit justificatus. Licet enim vis electionis conjuncta cum virtute fœderis inferat talem personam justificandam & salvandam: non infert illam justificandam ulla ætate designabili, nec ullo tempore certo: sufficit si fiat ante exitum vitæ ad implendum decretum electionis, & ad verificandam illam promissionem*, Ero Deus tuus & seminis tui.

Dices,

Dices, locis citatis Jer. 31. 34. & Heb. 8. 12. Remissionem peccati recenseri inter primaria beneficia fœderis gratuiti, ac proinde ad solos electos parvulos pertinere. unde sequitur, non electis parvulis non posse originalis reatus remissionem communicari.

1. *Respondeo; agere Prophetam eo in loco de plenaria remissione omnium peccatorum mediante fide & pœnitentia. hac autem ad solos electos pertinet.*

2. *Dico, etsi remissio reatus peccati originalis infanti baptizato in infantia moriturο sit effectus prædestinationis, tamen non necesse est ut sit in omnibus infantibus baptizatis supravicturis effectus prædestinationis. Etsi enim parvulum non electum in eo statu ponat, ut sufficienter ordinet eum ad vitam æternam pro eo statu; tamen cum idem parvulus adoleverit, hac sola remissio originalis reatus non sufficit, ut idem sufficienter ordinetur ad vitam pro statu adulti: Nisi enim impleverit votum Baptismi credendo, abrenunciando, & præcepta adimplendo, non justificatus erit pro modo adulti. Cum igitur multi ritè baptizati infantes in adulta ætate, nunquam actu impleant votum Baptismi, ac proinde nunquam ad salutem pertingant; sequitur istiusmodi remissionem originalis peccati esse effectum communis providentiæ divinæ supernaturalis, & non effectum prædestinationis.*

3. *Non magis incongruum est ut non electus parvulus per remissionem originalis reatus sit ad tempus in eo statu, in qo si mortuus fuisset, salutem consequeretur æternam, quàm ut Paulus electus quem adhuc blasphemus esset, aut David & Petrus electi & renati implicati reatu atrocium peccatorum, in eo statu & conditione essent ad tempus, in qo si mortui fuissent, in æternum perirent; qæ est sententia gravissimorum Theologorum, Bezæ, Zanchii, Perkinsii, & aliorum: & ita se habere, res ipsa loquitur.*

4. *Certum est Deum in Sacramento Baptismatis ritè administrato omnibus parvulis offerre, porrigere, exhibere meritum Christi ad remissionem originalis reatus; Alioqi Deus verax non esset in Sacramentis, qin (quod absit) Sacramenta essent fallacia signa. Cum ergò nullus infans obicem ponere possit, & inter tales sint nonnulli, qi apostatizant finaliter; necesse est, ut ille effectus remittendi originale peccatum communicetur qibusdam non-electis, adeoqe non sit semper effectus prædestinationis.*

5. *Si Angelis non-electis collatum fuerit donum originalis justitiæ, atqe adeò ipsi in eo statu positi fuerint, ut nihil in iis esset, qod impediret eorum perpetuam beatitudinem, nisi qod liberos actus virtutum nondum produxissent, absqe qorum interventu Deus non voluit, ut beatifica visione fruerentur: Quanto magis censendum est temporaneam quandam ordinationem ad vitam æternam parvulis nonnullis per remissionem originalis reatus primorum parentum inobedientia introducti posse competere, qæ non sit ordinatio prædestinationis, sed communis supernaturalis providentiæ duntaxat.*

III. *Si fœdus intelligant tertia notione pro ea promissione, qa Christo promittitur semen longævum, nec vi hujus fœderis absqe Sacramento ordinariè justificantur parvuli.* Nam

1. *Hoc fœdus peragitur inter Deum Patrem & Christum mediatorem potius, qam inter Deum & ullas personas singulares.*

2. *Qamvis Christo promissum sit semen longævum, si vitam suam posuerit, Esa. 53. 10. atqe hoc fœdus impleatur, dum Christo semen spirituale qotidie excitatur: hoc tamen fœdus nemini mortalium prædicari potest sub hac formula,* Si tu verè fidelis extiteris, Deus omnes tuos filios justificabit; idqe ante Baptismum susceptum. *Ubi vestigium talis fœderis in verbo Dei?*

3. *Si justificatio parvulorum nitatur tali fœdere, aut inferri possit ex illo; tum etiam ex horum sententia prædestinatio eorundem.* At qis dicere avsit omnes fidelium & prædestinatorum liberos esse prædestinatos?

4. *Utcunqe hæc sententia Christo tenus videatur superstruere justificationem parvulorum ante Baptismum fœderi cum parentibus stabilito: revera tamen illud superstruit soli prædestinationi prædictorum parvulorum. Si enim non fuerint ex prædestinatis, nunqam dicent eos nasci justificatos, utcunqe nascantur ex parentibus justificatis: & è contra, si fuerint è numero prædestinatorum, affirmabunt eos justificatos fuisse ante Baptismum, utcunqe nascantur ex improbis parentibus. Huc igitur redit illorum sententia, Infantes prædestinatos ante Baptismum justificari: vi fœderis posse fideles parentes colligere suos liberos esse prædestinatos. Ergò vi fœderis possunt certiores fieri de justificatione eorundem ante Baptismum administratum. Qis non videt utramqe propositionem omni certitudine carere? Nam licet certissimum sit, Infantes prædestinatos suo tempore justificandos & glorificandos fore; tamen hanc justificationem illis ordinariè competere ante susceptum Baptismum, temeritatis, non charitatis, judicium est. Sed demus (qod tamen omni probabilitate destituitur) electos Infantes, vi fœderis ordinariè justificari ante Baptismum: nunqid vi ejusdem fœderis constabit ulli fidelium suos liberos esse electos? Nullo modo. Electio siqidem parvulorum pendet ab arcana & absoluta voluntate Dei, non ab ullo fœdere aut conditionato pacto cum parentibus eorundem stabilito, aut illis revelato. Dicendum igitur ex Baptismo parvulorum habere nos rationem bene fundatam, qod justificentur expiato reatu peccati originalis. Nam ex Dei institutione Sacramentum ritè susceptum efficax est ad abluendum illud peccatum. Dicendum etiam ex migratione talium dum sunt in statu parvulorum, habere nos fundamentum, unde à posteriore colligamus eos fuisse è numero electorum: Nam soli electi moriuntur liberati à damnabili reatu omnium peccatorum. E contra negandum est à fœdere cum parentibus stabilito habere nos ullam certitudinem, qod liberi eorundem statim atqe nascuntur habent beneficium justificationis sibi applicatum. Negandum etiam qod à fœdere cum parentibus in verbo Dei stabilito oriri possit certitudo aliqa de electione liberorum à talibus parentibus oriundorum, cui soli reapse superstruunt hanc qam supponunt ante Baptismum susceptum parvulorum justificationem. Nullum exstat fœdus divinum de justificandis filiis justificatorum statim atqe concipiuntur, aut nascuntur, multo minus de prædestinandis. Nullum fœdus exstat de gratia spirituali & salutifera à parentibus vi fœderis ad filios infantes ordinariè transmittenda.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Eam qæ sequitur de locis aliis promissionibusqe dissertationem prætereo: partim qia istis ipse qibusdam in hac cavssa non innitor; partim etiam qia locus iste de qo jam agimus, sufficere mihi videtur ad sententiam, non meam, sed nostrorum omnium fere statuminandam; ad illam saltem confirmandam, probabiliora videri pro hac parte dici, qam pro illa altera dicta hactenùs videantur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nam primò ad applicandum Christi meritum hunc in finem institutum fuisse Sacramentum, hoc nondum constare videtur. Idqe mihi eo minùs verosimile videtur, qod in adultis nullum prorsus compareat medium externum ejusmodi. Nec Baptismus siqidem, nec Eucharistia hunc usum in adultis habent; reatum non solvunt, sed aut jam solutum, aut solvendum obsignant.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

1. *Capacibus subjectis verbum Dei esse ordinarium medium externum ex parte Dei, adhibitum ad ingenerationem pœnitentiæ & fidei, qæ ex parte nostra necessaria sunt adultis ad applicandum meritum Christi ad ablutionem reatus: per verbi enim annunciationem Deus operatur resipiscentiam, qæ peccatorem proximè disponit ad conversionem, & fidem qæ apprehendit & applicat meritum Christi ad solutionem reatus non prius dimissi; sed parvulis, verbi minimè capacibus aliud instrumentum ex parte Dei necessarium erat; non autem aliud est, qàm Sacramentum initiationis & insitionis*

ſitionis in Eccleſiam ex parte Dei. Eſt enim externum medium ordinarium unicum, qod parvulorum juſtificationi inſtitutum eſt, & eſt remedium ſufficiens, nec aliud medium ex parte Dei inſtitutum eſt parvulis: ſed ex parte parvuli Spiritus ſupplet qod illi deeſt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nodum iſta mihi minimè ſolvere videntur, cum Sacramenta non eodem fine in parvulis inſtituta, qo in adultis præſumant: hoc avtem id ipſum ſit, qod minùs probabilem iſtam ſententiam facere videtur.

2. Si ideò medium aliqod externum ſit infantibus neceſſarium, qià non ſunt capaces verbi divini, qo fides & pœnitentia ingenerentur; ergò medium illud eo fine neceſſarium fuerit, ut iſta eadem, avt ſaltem qæ ſunt iſtis analoga, puta cordis renovationem, & imaginis divinæ inſtavrationem, cujus etiam capaces eſſe Infantes Baptiſtæ docet exemplum, in parvulorum animis ingeneret; qod tamen medio iſti externo negare videtur, qi hoc dogma tuetur etiam, Reverendus Epiſcopus Sariſburienſis.

3. Non neceſſariò reqiritur inſtrumentum aliqod externum ex parte Dei, qod idem præſtet in parvulis, qod verbum ſolet in adultis, vel qod id præſtet, qod eſt ei rei analogum, qam in adultis verbum producere eſt natum.

4. Ubi Spiritus Dei ex parte parvuli ſupplet, qod ei deeſt, interius renovando & refingendo, qod in parvulis ſaluti deſtinatis eſt neceſſarium; utpote ſine qo ad Dei regnum introitus non datur; tum verò demum parvulus actu juſtificatus eſſe incipit. verum hoc avt Baptiſmi avt Circumciſionis tempore fieri, nihil eſt qod cogat credere.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Porrò Baptiſmus parvulis adhibitus non poteſt reatum ſolvendum obſignare niſi credenti, cum parvulus impleat votum Baptiſmi. Qare qoad parvulos eſt inane & nudum ſignum, cum nihil pro ſtatu parvuli obſignet, nec hunc moralem uſum obſignandi parvulo præſtet.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si non poteſt obſignare, non poteſt conferre: eſſe enim ſigillum in confeſſo eſt; nec niſi ſub fidei conditione datur vel jam habitæ vel habendæ. Mitto, qod prius interrogatur infans an credat, qàm ad Baptiſmum admittatur. in fidem, pœnitentiamqe futuram baptizari infantes., cum Calvino, ſtatuere nullus recuſem.

2. Non ſeqitur nudum fore & inane ſignum, etiamſi pro præſenti ſtatu parvuli nihil obſignaret. Etenim non ſunt nuda & inania ſigna ſive ſigilla, qibus de futuro concepta pacta conventa obſignantur. non fuit ejuſmodi ſignum Abrahæ datum de prole futura deqe terrâ Cananæâ à poſteris ejus poſt annos 400. poſſidendâ, Gen. 15.

3. Obſignatur aliqid pro ſtatu parvuli præſente, ſcilicet eſſe Deo fœderatum.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Sed nec verè dicitur in adultis nullum prorſus apparere medium externum ejuſmodi, nec Baptiſmum hunc uſum ſolvendi reatum habere [in iis, ſcilicet adultis.] Nam ſatis conſtat formulam baptizandi tam adultos qam parvulos eandem olim fuiſſe.* Ego baptizo te in remiſſionem peccatorum. *qod antiqi intellexerunt de ipſa reali remiſſione peccatorum tam in adultis qàm in parvulis, & non de ſola obſignatione remiſſionis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non conſtanter in adultis medium externum ejuſmodi comparere: nam illud [*in iis, ſcilicet adultis*] qid velit, avt qare lineis illis coërceatur, non aſſeqor. Ratio clariſſima eſt: avt enim adulti verè credunt, nec ſine remiſſione poteſt eſſe fides ſalutaris; remiſſa ergò jam peccata habent, priuſqam ad Baptiſmum percipiendum acceſſerint: avt non credunt, ſed fictè ad Baptiſmum accedunt; nec Baptiſmus ergò reatum illis ſolvere poteſt, cum fidem ingenerare poſſe negetur.

2. Formula an ea baptizandi fuerit, necne, havd contenderim. licet id mihi planè compertum non ſit, nec in *Rituali* ullo avt antiqi, avt recentioris etiam ævi reperiam. *In remiſſionem peccatorum dari*, paſſim dici fateor, eâqe dicendi formulâ Spiritus Sanctus ipſe uſus eſt. Verùm formula illa in Scripturis uſurpata, qomodo intelligenda ſit, & noſtri ſaniores qiqe priùs adducti docent, & ratio ipſa qam ſupra attuli, evidentiſſimè evincit. Eodem avtem ſenſu antiqos illos uſurpaſſe, qo Spiritus Sanctus uſurpavit, probabile fuerit, niſi ſi contrarium aliunde certo conſtiterit: avt ſi ſecùs uſurparint, veniam jure poſcimus ab antiqis illis diſcedendi; neqe enim fidei canonem nobis illi figunt, avt figere etiam voluerunt. qa de re, qod Avguſtinus toties inculcat, notius eſt, qam ut deſcriptu ſit opus.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 25.

Certum eſt ex præmiſſis voluiſſe Deum parvulos aqè baptizari jam atqe olim voluit circumcidi. Qorſum avtem voluit Deus, ut illi baptizentur, qi morituri ſunt in infantia, niſi iiſdem itidem velit meritum Chriſti applicare, qoad ablutionem originalis peccati, pro cujus expiatione ſangvinem effudit? Sangvis enim Chriſti purgat ab omni peccato. Et qorſum obligari parvulos voluit ad perceptionem ſigni, ſi non vult pariter admittere ad participationem ſignati?

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Et baptizari, & circumcidi, infantes voluit Deus ad obſignandum fœdus (qo & fidelium proles continetur) de remiſſione peccatorum, à qa nec infantes excludunt illi, qi tum Circumciſioni tum Baptiſmo vim illam reatus tollendi negant; nec debent excludi, etiamſi tingendi copia non fuerit, non magis qàm Judæorum ſexus ſeqior, qi Circumciſionis capax non erat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Solutio. *Qomodò baptizari & circumcidi infantes in infamia morituros voluit Deus ad obſignandam remiſſionem peccatorum? eum*

1. *Moralis uſus obſignandi remiſſionem non capax ſit ætas parvulorum.*

Nec 2. *extra Baptiſmum ullum aliud ordinarium medium aſſignari poteſt ex parte Dei, qo reatus tollatur in ejuſmodi parvulis.*

Nec 3. *probabile eſt Deum velle proſpicere de ordinario medio ad obſignandam remiſſionem, nec tamen proſpicere de ordinario medio ad tollendum reatum & exhibendam ipſam remiſſionem; qam tamen ablutionis aqæ analogia Sacramentali ob oculos poni voluit. Qorſum enim parvulum ablui voluit, ſi non tam ad exhibendam ablutionem reatus, qàm ad ejus reatus ablutionis obſignationem? cum præſertim ablutio per aqam reatus ablutionem potiùs deſignet, qàm ablutionis reatus obſignationem.*

Porrò nos non excludimus parvulos, qibus tingendi copia non datur, à beneficio ablutionis reatus ſimpliciter. Siqidem Deus ſupplet ex miſericordia hoc caſu id, qod alioqi ordinario jure per Baptiſmum diſpenſari voluit.

Denique nec Judæorum ſexum ſeqiorem, etſi circumciſionis

nis minimè capacem, ob defectum præputii, nos à beneficio abluti reatus excludendum censemus, cum in populo Dei non minus censebantur quam masculi. Vid. supr. annot. in Resp. num. 14.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Sacramentum omne sigilli rationem habere nostri omnes adversus Pontificios tuentur ex Rom. 4. 11. Gen. 17. 11. vide Vorstium supra *num.* 9. *membr.* 2. ex *Antibell. tom.* 3. *contr.* 1. *Thes.* 1. *&* 2. sigilli autem usus nisi obsignare, qis tandem est? Si ergò de essentia Sacramenti sit, ut sigillum existat, de essentia sigilli ut hunc usum obtineat; negare Baptismum hunc usum in parvulis obtinere, est negare esse sigillum, & per conseqens Sacramentum.

2. Non est æqè probabile Deum prospexisse de medio externo remissionem parvulis conferendi, qàm de medio ejusmodi pacti obsignandi, 1. qia de hoc constat ex disertis scripturæ verbis Gen. 17. 11. Rom. 4. 11. de illo non item. 2. qia symbolum externum hujusmodi, hoc ipsum scilicet de qo agitur, in adultis dari constat, illiusmodi non item. De *designatione* & *obsignatione* qæ afferuntur, superiùs satis discussa videntur, *num.* 2. *ad arg.* 10. Sed & qæ de infantibus illotis & Judæorum sexu seqiore subjunguntur, ita supra disceptata sunt, ut eadem denuo repetere, minùs ex usu videatur.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 26.

3. *Deus per Sacramenta sua semper efficax est, ubi ex parte suscipientis impedimentum non ponitur; ab infantibus autem poni non potest, cum consensum præbere neqeant. Hinc Augustinus ait,* Infantem Sacramentum (*fidei*, scilicet) id est Baptismum salubriter percipere, si fidei obicem contrariæ cogitationis non opponat. Epist. 23. *in fine. Non potest autem infans inter baptizandum opponere obicem contrariæ cogitationis, aut pravæ ullius operationis, cum præ carentia usus rationis, nec cogitare, nec omninò liberè operari possit.*

Ergò in iis Baptismus efficaciam suam sortitur qoad originalis reatus solutionem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Efficax proculdubio est Sacramentum qodvis, ubicunqe obex non opponitur, ad id peragendum cujus gratiâ institutum est; at hoc fine institutum esse Sacramentum istud, ut ad originalis reatus solutionem valeat, nondum evictum videtur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Nos (*uti spero*) *antea hoc satis eviciss videmur.* Resp onsione ad Num. 2.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Et eò nos qoqe libenter regredimur.

SECTIO VI.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 27. 28.

MItto *alias rationes. Videamus qid hac de re sensit antiqitas. Concilium Carthaginiense* Epist. 90. *apud Augustinum.* Qicunqe negat parvulos per Baptismum Christi à perditione liberari, & salutem percipere sempiternam, Anathema sit. *Id qod intelligit synodus de iis infantibus, qi in infantia ex hac vita discedunt. Augustinus* Epist. 23. Hoc Sacramentum (*scilicet Baptismatis*) tantum valet, ut si ante rationis usum ex hac vitâ emigraverint parvuli, per ipsum Sacramentum commendante Ecclesiæ charitate, ab illâ condemnatione qæ per unum hominem intravit in mundum, Christiano adjutorio liberentur. Hoc qi non credit (*inqit*) & fieri non posse arbitratur, profectò infidelis est, etsi habeat fidei sacramentum. Epist. 59. Qid dicturus est de parvulis infantibus, qi pleriqe accepto in illa ætate Christianæ gratiæ sacramento, cum sine dubio pertinerent ad vitam æternam regnumqe cœlorum, si continuò ex hac vitâ migrarent, sinuntur crescere, & nonnulli etiam Apostatæ fiunt? *Et* de peccat. merit. & remissione l. 2. c. 28. Si continuò seqatur ex hac vita migratio, non erit omnino, qod obnoxium hominem teneat, solutis omnibus qæ tenebant. *Fulgentius* de verit. prædest. l. 1. c. 12. *ait,* Parvulum parentibus infidelibus violenter ablatum, aut furto surreptum, si ad sanctum Baptisma qorumlibet fidelium pia charitate perducatur; & mox ut baptizatus fuerit, de hac vita discedat, factum esse hæredem Dei & cohæredem Christi.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Adversus Antiqos, qi hic adducuntur, exceptio duplex occurrit.

1. Qod sine tinctione discedentes flammis infernalibus adjudicarint, qod Theologi nostri omnes ut minus sanum rejiciunt.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo. 1. *Esto qod in uno dogmate aut altero erraverunt, non seqitur, illicò in aliis dogmatibus non recte sentire. Nestorius etsi de hypostatica unione hæreticè dogmatizavit, non illicò seqitur de Spiritus Sancti persona hæretice sensisse:* Viri etiam aliqi Catholici in nonnullis non fundamentalibus salva fidei compage errarunt, sed ideò non damnanda dogmata, in qibus Catholicè senserunt.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Fateor non seqi, ut qi in uno aut altero dogmate errarit, non in aliis rectè sentire possit. Verùm qi circa eam, de qa qæritur, materiam fœdissimè errarit, qum remissionem peccatorum **ita Baptismo** alligarit, ut sine eo percepto decedentem parvulum omnem damnaverit, eum meritò hac in lite suspectum haberi: sicut qi in eo, ad qod testificandum adhibetur, non id tantùm asserit, qod actor, à qo adducitur, agnoscit; verùm ulteriùs etiam aliqid, qod idem verum esse pernegat, pro teste satis idoneo nevtiqam, opinor, admittetur, testimoniumqe ea ratione minùs validum ex communi omnium judicio perhibebit. Ratio autem mea his verbis concluditur: Qos Baptismo nimium tribuisse in confesso est, in hac saltem lite judices minùs competentes videri. De Augustino autem (cujus authoritate in controversia ista imprimis urgemur) ita Petrus Martyr. *ad* 2 *Regum, c.* 8. in *Append. Est porrò in hoc dogmate Augustinus graviter hallucinatus, qod nimium Baptismo tribuerit. Non enim agnoscit illum esse regenerationis externum symbolum; sed ipsa tingendi actione vult nos regenerari & adoptari, atqe in familiam Christi transire. Qasi ante illam horam tinctionis ad familiam Diaboli pertineamus, atqe toti ab eo pervadamur.* Qin & postea de antiqis etiam aliis qibusdam: *Sed caput superstitionis illud est, qod isti homines opinantur Baptismo externo primum condonari peccata. Sed vehementer falluntur.* Et rursus ibidem: *Deinde alteram caput erroris fuit, qod ceptum est nimium Sacramentis tribui: qa in re Augustinus perspicacis alioqi ingenii & doctrinæ incomparabilis, admodum falsus est.* Whitakerus noster *de Sacr. bapt. q.* 1. *c.* 2. *ad arg.* 2. *Ego fateor Patres pleroscqe nimium Baptismo tribuisse: imprimis Augustinum.* Adde qod horrendum dogma illud, in hoc ipso, de qo nunc agitur, dogmate fundabant, qod ipsorum in cavssa ista testimonium cumprimis enervat. Whitakerus idem *ibidem q.* 2. *c.* 3. *arg.* 1. *ad* 5^m. *Respondeo me non posse Au-*

guſtini teſtimonium admittere in hac cauſſa, qia hic multa durius ſcripſit de hac re, & præbuit occaſionem multorum errorum de Baptiſmo.

2. Nec illud ſeqi agnoſco, *ideò eſſe damnandum, ſi qid alioqi catholicum ſenſerit.* Verùm hoc ipſum de qo qæritur, ſit Catholicum necne, id eſt ipſum τὸ κρινόμενον.

3. Cum Whitakero noſtro reſpondeo ulterius, *de Sacr. Bapt. q. 2. c. 2. ad arg. 1. exem. 1. Conſentiens expoſitio Patrum eſt in Theologia probabile tantum argumentum, non neceſſarium.*

4. Ex Calvino illud interim obſervatu non indignum cenſeo, *Inſtit. l. 4. c. 14. §. 26. Immodica illa, qa apud veteres, Avguſtinum inter cæteros, leguntur Sacramentorum encomia, hyperbolicas eſſe dicendi figuras.* Itaqe etiam Whitakerus, *de Sacram. q. 5. c. 2. ad arg. 2. reſp. 2. Reſpondeo cum Calvino has dicendi formulas eſſe hyperbolicas, & non eſſe rigidè urgendas.* Et, *ibidem q. 4. c. 2. ad theſ. 5. & 6. Tribuunt Patres multum Baptiſmo. — Et forſan aliqid nimium tribuunt: qanqam* (fieri poſſit ut) *nihil reverâ dicant, qod non ſatis commodè exponi poſſit.*

Verùm ex dicendi formulis hyperbolicis avt figuratis etiam, hyperbolica, uti & Calvinus ibidem, dogmata vel enunciata ſenſu proprio ſumenda deducere, non dialecticum, ſed ſophiſticum fuerit. Certè ſi citra tropum omnem eſſent intelligenda qæcunqe genere encomiaſtico rhetoricati, de Sacramentis protulerunt antiqi, portentoſa nimis de Sacramentorum virtute & efficacia procuderentur & producerentur nobis dogmata. Velim itaqe, ſi id dicta ipſorum admittant, hic obtinere, qod Danæus noſter, *adv. Bell. tom. 2. contr. 4. c. 6. & 7. Patres & de Baptiſmi & Evchariſtia ſignis ſic locutos, ut qa ſunt propria rei in Sacramentis ſignatæ effecta ſignis tribuerent, genere loqendi planè tropico & metonymico. — ut Patrum tum Græcorum tum Latinorum locutiones iſtæ omnes, cum tropicæ & Sacramentales exiſtant, ſacramentaliter ſolum ſint intelligendæ, non cauſſaliter. Ex qo fiat, ut ejuſmodi teſtimonia, nullam vim effectivam ſignis ſacramentorum tribuant, ſed tantùm obſignativam. Id qod* (inqit ille) *verum eſt.* Et ſit utinam, ni fuerit, dictis illorum fidem noſtram obſtringere non tenemur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Illud urgebant dogma antiqi, imprimis Avguſtinus contra Pelagianos, qi Infantes remiſſione peccatorum non indigere contendebant, eoſqe baptizari non in remiſſionem peccatorum, ſed in regnum Dei dogmatizabant. Contra verò Eccleſia Catholica, & imprimis Avguſtinus, neceſſarium eſſe infantibus Baptiſmum ad remiſſionem originalis reatus aſſerebant. Id qod probarunt ex forma Baptiſmi, juxta qam Baptiſma dabatur in remiſſionem peccatorum. Qa forma baptizandi fuiſſet otioſa & ſupervacanea, ſi non ineſſet infantibus virus & contagium originalis peccati, & inde contractus reatus, qi Baptiſmo ſolvendus eſſet. Verùm noſtrorum Theologorum opinio rationibus Avguſtini non adverſatur. Agnoſcit enim in parvulis eſſe peccatum originale generatione carnali contractum, qod ſpirituali regeneratione ſolvi neceſſe ſit. Itaqe gratiam non tantùm ad regnum Dei conſeqendum, ſed ad peccatorum remiſſionem impetrandam illis neceſſariam eſſe contendit. Hoc tantùm addit hæc noſtrorum ſententia; piè credi ipſum votum Baptiſmi ex parte parentum, ubi actu haberi non poteſt interveniente aliqa inevitabili neceſſitate parvulis ante Baptiſmum hinc migrantibus ex Dei clementia ſufficere ad originalis reatus ſolutionem ipſamqe ſalutem. Avguſtinus fortaſſis, ſi rationes qas noſtri Theologi & nonnulli ex ſcholaſticis proferunt ad emolliendam illam duram antiqorum ſententiam de pœna migrantium hinc parvulorum abſqe Baptiſmo, non hæreſis alicujus ſtabilienda animo, ſed ſolo amplificandæ Dei clementiæ erga parvulos ſtudio proferri intellexiſſet; non hanc noſtrorum mitigationem ut impiam rejicere voluiſſe exiſtimandus eſt. ſiqidem hæc opinio noſtrorum & aliorum, qa ad ſalutem parvulorum ante Baptiſmum ſuſceptum hinc migrantium, votum parentum & fidem Eccleſiæ ſufficere ſtatuunt, ubi Sacramentum haberi non poteſt, non magis gratiam remiſſionis originalis reatus à Baptiſmi Sacramento avellit in parvulis, qam ea qæ fide Chriſti præditos adultos catechumenos Baptiſmi ſacramentum expetentes, ſi neceſſitate ab eo excluduntur à Baptiſmi gratia non excludit; cum utrique Baptiſmi æqè capaces ſint, & fidem ſuam hi propria, illi parentum & ſponſorum opera, profiteantur; nihilqe in iis ad Baptiſmum præter tinctionem aqa requiratur: & Spiritus, cujus in reatu avferendo præcipua partes ſunt, qamvis ex Chriſti inſtituto per aqam ordinariè operetur, tamen non ita aqæ externo ſigno alligatus eſt, ut ſine ea in caſu avferre reatum non poſſit & velit. Denique neqe omninò hîc aqa & externa ablutio prorſus abeſſe dicenda eſt, qam voluntas, propoſitum, votum & deſiderium cum fide conjunctum qodammodò Deo cordium æſtimatori repræſentant; ut planè exiſtimemus hanc ſententiam hoc modo explicatam cum veteris Eccleſiæ ſententia minimè pugnare; cum minimè credibile ſit Eccleſiam veterem avt Avguſtinum exiſtimaſſe, Deum velle rigidius agere cum parvulis alieno peccato duntaxat implicatis, qam cum adultis ſuis actualibus peccatis etiam contaminatis. Ut veriùs dicere poſſem rigidiores antiqorum ſententias pronunciatas fuiſſe ἀγωνιστικῶς potiùs in diſputationibus cum Pelagianis, qam δογματικῶς ad impugnandam moderationem illam Scholaſticorum qorundam & noſtrorum Theologorum. Addo me hoc veriùs aſſerere poſſe, qam tu dicere poſſis verba Rubricæ ſupra citata* Num. 17. *poſita fuiſſe duntaxat ad excludendam abſolutam neceſſitatem ritus Confirmationis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qocunqe avt fundamento avt fine illud aſſertum fuerit, aſſertores nevtiqam errore liberat, ut exceptio nihilominus juſta ſit.

2. Actus rituſqe parvulos baptizandi, cum *in remiſſionem peccatorum* ſive conferendam ſive obſignandam, *dari* perhibeatur, qacunqe tandem verborum formula concipiatur, etiamſi apud Pelagianos otioſus ac inanis jure reputaretur, non eſt tamen apud illos ejuſmodi, qi vitio originali non *alieno eo qidem ſed proprio ſuoqe* infectos, ejuſdemqe reatu morti æternæ obnoxios, infantes naſci univerſos, agnoſcunt.

3. Qod præſumitur Avguſtinum de parvulorum ſtatu, ſi ſcholaſticorum aliorumqe rationes perſpexiſſet, meliùs edoctum, ſententiam ſuam mutaturum fuiſſe: qidni præſumi pariter poſſit & in hac parte, ſi Calvini aliorumqe noſtrorum rationes accepiſſet, etiam de Baptiſmi uſu & efficacia, ſententiam ſuam fuiſſe mutatu um?

4. De Eccleſia veteri in genere, ut nihil dicam, neqe enim Eccleſiæ totius ſenſum ſententiamqe in multis proclive fuerit expiſcari: Nec abs re prorſus hîc fuerit illud Vorſtii, *adv. Bell. tom. 3. contr. 2. theſ. 2. rat. 3. Hallucinatio Avguſtini & qorundam aliorum pro totius Eccleſiæ conſenſu perperam affertur.* Qin & verum forſan fuerit, qod Danæus, *adv. Bell. de bapt. c. 4. Patres, qi ante Pelagianos vixerunt, de præciſa Baptiſmi parvulis neceſſitate ne cogitaſſe qidem.* At verò Avguſtinum cum ſeqacibus ſuis, idem vobiſcum de Baptiſmi abſoluta neceſſitate non ſenſiſſe, ex utrinqe dictis utriuſqe cuivis facilè conſtiterit: nam de adultis qod ſubjungitur, cur mitiorem de illis qàm de parvulis ſententiam tulerit, rationem ipſe aſſignavit *de bapt. l. 4. c. 25.* qam & Bernardus adhibuit, *Epiſt. 77. qia converſio cordis,* actualis nimirum, *in adultis habeatur, qa Baptiſmi defectum ſuppleat.* cum in parvulis ea deſit.

5. Sententiam iſtam non ἀγωνιστικῶς tantum ſed & δογματικῶς prolatam, inde conſtat, qod tanqam *de fide* tenendum paſſim inculcant; etiam ibi, ubi fidei regulam figunt. Concilium Africanum ſub Bonifacio *can.* 77. Avguſtinus ex ſententia *Concil. Carthag. Epiſt. 90.* & *Concil. Milev. Epiſt. 92.* & *totius Eccleſiæ, Epiſt. 28.* & *ad Hieron. Epiſt. 10. de nupt. & concupiſc. l. 1. c. 20. In Joan. tract.*

tract. 67. de pecc. mer. & rem. l. 1. c. 16. de anima orig. l. 1. c. 9. 11. 12. 13. Fulgentius *de incarn. & grat. Christi. c. 30.* Innocentius 1. *ad Conc. Milev. Epist. 26.* Prosper *de vocat. Gen. l. 2. c. 20.*

6. Vix videtur pari, majori multo minus, veritatis certitudine hoc asseri posse, cum avthores ipsi verbis disertis toties reclament; qam illud de *Rubrica* sensu, à me positum dici possit, cum eo fine disertè prolata inuentur, qæ sunt ibi posita, *qò parentum vacillantes conscientias stabiliant, qi de ritus alterius illius necessitate subdubitare forsan poterant*: qanqam nec pugnat qicqam cum ea, qam nos tuemur, sententia, cum nihil qicqam supersit ex parentum parte, qod mandati necessitate necessarium dici possit, avt pro præsente parvulorum statu ab ipsis exigatur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 28.

2. Qod tam sanctificari qàm justificari tinctos omnes contendunt; qorum in altero hîc deseri respuiqe videntur. qos ergò in confesso est Baptismo nimium tribuisse in hac saltem lite judices videntur minùs competentes existere.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Respondeo. 1. *De sanctificatione, qam toties ingeris, vides thesin meam non postulasse ut de ea agerem, sed de justificatione duntaxat, Spartam meam ornasse satis mihi erat: unde minus rectè infers, in hoc altero Patres hîc à me deseri respuiqe videri.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Fateor reverâ ex tacitâ sanctificatione id non conseqi, qanqam, nisi & in alterâ (si & eam saltem tuebantur antiqi illi) cum eisdem conspiretur, testimonii firmitatem constat enervari; minusqe æqum videbitur adversam partem de altera avtoritate istorum premere, qorum in altera judicium ipse defugias.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *In eo non rectè sentire videris me antiqos hac ex parte deserere avt respuere. Nam 1. certum est ex sententia Antiqorum, sanctificationem sev virtutum infusionem non esse necessariam ad acceptationem personæ parvuli, qicqid sentiant aliter Romanenses: siqidem ex sententia veterum, non acceptatur persona in gratiam ob aliqam inhærentem qalitatem, sed ob meritum Christi personæ applicatum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Non est certum, antiqos sanctificationem necessariam ad personæ acceptationem non censuisse, nec id evincit subjecta ratio; nam 1. Etiamsi acceptationis cavssa non sit qalitas aliqa inhærens, tamen ad personæ acceptationem potest necessaria censeri, & censeatur ab iis necesse est, qi justificationem à sanctificatione ex dispositionis ac dispensationis divinæ ratione nunqam sejungi agnoscunt. Rectè Petrus Alliacensis, *in* 4^m. *q. 1. art. 1. concl. 1. Licet possibile sit Deo de potentia absoluta culpam delere originalem, avt aliam qamlibet mortalem sine infusione gratiæ, vel collatione cujuscunqe positivi: tamen de potentia ordinaria hoc non est possibile.* Nec discrepant hac in re, avt à nostris Romanenses, avt à Romanensibus nostri; nisi qod per calumniam ea nobis affingunt & affigunt illi, qæ nostri nec per somnium qidem cogitarint.

Calvinus, *in* 1 Cor. 2. 30. de *justificatione* & *sanctificatione. Istæ gratiæ qasi individuo nexu cohærent, ut, qi eos separare nititur, Christum qodammodò discerpat. Instit. l. 3. c. 3. §. 1. Neqe tamen à gratuita justitiæ imputatione separatur realis (ut ita loqar) vita sanctitas. De vera ration. reform. Eccles. Nunqam reconciliamur, qin simul donemur inhærenti justitia. In Antid. Conc. Trid. ad sess. 6. c. 6. Neqe negandum est, qin perpetuo conjuncta sint, ac cohæreant duæ istæ res, sanctificatio & justificatio: fatemur ergò simul atqe justificatur qispiam, necessariò innovationem seqi.* Zanchius *de Nat. Dei l. 3. c. 4. q. 14. §. 3. Ubi non est regeneratio, ibi etiam locum non habet justificatio & peccatorum remissio. Ibidem l. 4. c. 2. q. 8. Separari regeneratio à justificatione non potest.* Melanchthon, *Loc. comm. de bapt. adversus Anabapt. arg. 4. Hæc certa sunt; — dari semper cum remissione spiritum, & neminem placere Deo, nisi sanctificatum à spiritu, sicut clarè inqit Christus Joan. 3. 5.* Whitakerus *de Sacram. q. 5. c. 3. p. 146. 6. Cum justificatione sanctificatio necessariò conjungitur.*

2. Christi meritum personæ cuivis applicatum tam sanctificationem qam & justificationem necessario producit: siqidem sangvini Christi spiritualiter adsperso utriusqe producendi efficacia ex æqo tribuitur. Rom. 6. 2. 6. Ephes. 5. 25. 26. Col. 2. 11. 12. Hebr. 9. 13. 14. & 10. 10. 1 Petr. 1. 2. Nec sanè video, qî meritum Christi participare qisqam censeatur, qi non Christo verè unitus fuerit; avt qî Christo qisqam uniri possit, nisi per spiritum Christi; avt qî Christo per spiritum uniri qeat, nisi qî spiritu Christi præditus sit; avt qî spiritu Christi præditus & imbutus esse possit, qi non interius ex parte saltem verè ac reapse sanctificatus fuerit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

2. *Opinor te vix existimare ex sententia Antiqorum, virtutum infusionem esse necessariam parvulis, ut animam parvuli baptizati ad agendum promtam & expeditam reddant, avt ad actus virtutum facilitent. Qorsum enim in parvulis talem animæ ad agendum promtitudinem, avt ad actus virtutum facilitationem ponerent, cum parvuli agere omninò moraliter non possint, nisi remotis impedimentis ætatis, & accedente externa per sensus institutione ac doctrinâ? Tales avtem virtutes non sunt necessariæ nisi iis, qi moraliter agere tenentur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

De virtutum infusione ut nihil dicam, qæ qidnam sibi velit, me parum asseqi libere ingenueqe profiteor. Ex illorum sententia existimo sanctificationem veram sive renovationem imaginis Dei internam cum reatus originalis solutione unâ collatam, qo, tam regeneratione etiam qam adoptione, filii Dei fierent, qod Avgustinus innuit, *de pecc. mer. & rem. l. 2. c. 7.* dum primæva in eis puritas restavratur; qo persona ipsa imagini Dei conformis jam facta, gratior eidem acceptiorqe redderetur: deniqe ut alios, qi adduci poterant, fines omittam, qo si ætatem maturiorem attingerent, ad actus hujusmodi facilitarentur. Avdi Concilium Aravsican. 2. *c.* 25. *Hoc etiam secundum fidem Catholicam credimus, qod accepta per Baptismum gratia, omnes baptizati Christo cooperante & adjvante, qæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.*

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Ex sententia Antiqorum, præsertim Avgustini, illa qæ dicitur* gratia finalis, *qæ plenariè sanctificat & purgat animam ab omni peccati macula, & ad videndum Deum idoneam animam reddit, non confertur parvulo in infantia morienti, in ipso Baptismo, sed in egressu animæ è corpore.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

At nihil obstat, qo minùs, hoc posito, in Baptismo

eandem inchoari teneant, qomodò & de adulto omni justificato idem sentiunt.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

4. *An sint ullæ qàlitates meræ qiescentes & sopitæ, fidei, spei, charitatis, avt aliarum virtutum, qæ infunduntur parvulis in Baptismo, ex sententia eorum Patrum, qi indubitato asserunt peccati originalis reatum tolli in Baptismo, merito in dubium vocari posse assero. Unde visus es mihi nimis fidenter pronunciare, cum ais, omnes veteres contendere, omnes tinctos tam sanctificari qàm justificari.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De *qalitatibus fidei, spei, charitatis merè qiescentibus & sopitis* &c. nihil dixi, avt ex mea, avt veterum etiam illorum sententia: de *sanctificatione* tantum locutus sum. Avdi tamen qid Avgustinus *Epist.* 57. *Dicimus ergò in baptizatis parvulis, qamvis id nesciant, habitare Spiritum Sanctum: sic enim eum nesciunt, qamvis sit in eis; qemadmodum & nesciunt mentem suam; cujus in eis ratio, qa uti nondum possunt, velut qadam scintilla sopita est, excitanda ætatis accessu.* Et post: *Habitare etiam idèo & in talibus dicitur, qia in iis occultè agit, ut sint templum ejus, idqe in proficientibus, & proficiendo perseverantibus perficit.* Et mox: *Illa sanctificatio, qâ efficimur templum Dei, — non est nisi renatorum; qod nisi renati homines esse non possunt.*

2. [*Omnes veteres*] Ego certè nullibi dixi, nullus dico. qorsum enim? cum adversus eos duntaxat [*qi hic adducuntur antiqos*] exceptionem illam adhiberi velim, *tinctis omnibus, istos*, dixi, *utramqe in Baptismo collatam contendere.* Cæterum de priscorum hac in re sententia, ex eis, qæ *ad Reverendi Joannis Sarisburiensis Epist.* ὅλῳ τῷ θυλάκῳ corrogavi, testimoniis clarissimè hoc deprehendi poterit; è qibus pavca mox delibabimus. Verùm nimis fidenter à me dictum probatur.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Nam 1. *ubi tu ex veteribus certò edocebis, habitus, avt fidei, avt spei, avt charitatis, in qibus potissimum sanctificatio consistit, infundi parvulis in Baptismo?*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nondum liqet in *habitibus* istiusmodi *infusis* sanctificationem consistere. consistit opinor in renovatione, & sanatione mentis voluntatisqe, qâ idonea utraqe efficitur ad exercendam se conformiter voluntati divinæ patefactæ, prout occasio se tulerit, & pro objectorum, circa qæ versari contigerit, varietate diversa. Itaqe si de renovatione sanationeqe probare possim, verum esse, qæ de veteribus illis dixeram, fidem satis mihi videar liberasse meam. En ergò qibus istud probari posse videatur, non de illis tantùm hîc adductis; sed & de aliis etiam non pavcis. Clemens Romanus fictitius licet. Ep. 4. *Qid confert aqa Baptismus ad Dei cultum?* 1. *qia qod Deo placuit, impletur.* 2. *qia regenerato ex aqis & Deo renato, fragilitas prioris nativitatis amputatur.* Clemens Alexandrinus non fictitius, *pædagog. l.* 1. *c.* 6. *Baptizati illuminamur, illuminati adoptamur, adoptati perficimur, perfecti immortales reddimur.* Et mox: *multis modis vocatur hoc opus, gratia, illuminatio, perfectum, lavacrum. lavacrum qidem, per qod peccata absterguntur; gratia avtem, qia remittuntur, qæ peccatis debentur; illuminatio avtem, per qam sanctam illam & salutarem lucem intuemur; perfectum avtem, cui nihil deest.* Et rursus: *Qi regenitus est, solus qod & nomen ipsum docet, illuminatus à tenebris confestim liberatur; & qemadmodum ii, qi somno excusso statim evigilant, vel potius, qi aliqid oculis suffusum excusserint, — detracto jam visus impedimento pupillam liberam relinqunt: ita qi baptizamur, peccatis, qæ nebulæ instar spiritui divino tenebras obducebant, discussis, liberum expeditumqe, ac illustrem oculum obtinemus.* Dionysius, *Hierarch. Eccles. part.* 1. *c.* 3. *Sacrum divina regenerationis Sacramentum, qia primi luminis consortium tradit, omniumqe divinarum illustrationum principium est, ex effectu ipso verissimo, illud illuminationis nomine nuncupamus. Etsi enim aliis Sacramentis commune est, sacri luminis consortium dare; istud tamen imprimis mihi videndi munus præstitit, ipsiusqe principali maximè lumine ad alia inspicienda Sacramenta lucis gratiam cepi.* Origenes, *in Luc. Hom.* 14. *Qia per Baptismi Sacramentum nativitatis sordes deponuntur, propterea baptizantur & parvuli.* Gregorius Nyssenus *de bapt. Baptismus peccatorum expiatio est, remissio delictorum, renovationis & regenerationis caussa: regenerationem avtem intellige eam, qa cogitatione cernitur, oculis non videtur.* Et mox: *Ad* propositam qæstionem, *qâ ratione ista fiat regeneratio; aqa, qa benedicitur, purgat & illuminat hominem.* Gregorius Nazianzenus *de bapt. Generatio, qa est ex baptismate, est divina, libera, qa à passionibus liberet, operimentum omne generatione contractum amputet, & ad vitam supernam reducat.* Et mox: *Illuminatio ista est animarum splendor, vitæ transmutatio, conscientiæ stipulatio, creaturæ restavratio, peccati mundatio, lucis participatio, tenebrarum dissolutio.* Basilius Cæsar *hortat. ad bapt. Baptismus est captivorum æris alieni remissio, peccati mors, animæ regeneratio, amictus splendens,* &c. Chrysostomus *in* 1 *Cor. Hom.* 40. *In lavacro regenerationis ipsam animam tangit gratia, & illinc peccatum evellit radicitus; — unde videre licet, animam ejus, qi est baptizatus, minimè sordidam, sed ipsius solis radiis puriorem, & qalis fuit generata ab initio; imò verò illâ qoqe meliorem: fruitur enim spiritu, qi eam omni ex parte inflammat, & avget sanctitatem.* Et *sicut avrum & argentum refundens purum ac novum facit denuò: ita spiritus in Baptismo tanqam in fornace eam refundens, & peccata consumens, efficit, ut avro puro puriùs fulgeat.* Idem *in* 2 *Cor. Homil.* 6. *Baptismo peccata sepeliuntur, priora delentur, homo vivificatur, omnis denique gratia in ipsius pectore, tanqam in tabulis inscribitur.* Et, *in Philipp. Hom.* 11. *Primum pharmacum, qasi antidotum qoddam; ita omnem evomuimus vitiositatem.* Idem in *Hom. ad Neophyt. Vides qot sint Baptismatis largitates? Sed multis qidem videtur cœlestem gratiam in peccatorum tantum remissione consistere: nos avtem honores computamus decem. Hac de caussa etiam infantulos baptizamus, ut non sint coinquinati peccato, ut omnis addatur sanctitas, justitia, adoptio, hæreditas.* Et, *ad baptizand. Homil. Mystica purificatio, non unico vocabulo, sed variis nominibus nuncupatur. dicitur Sacramentum regenerationis Tit.* 3. 5. *Illuminatio Heb.* 6. 4. *&* 10. 32. *Baptismus Gal.* 3. 27. *Sepultura Rom.* 6. 3. *Circumcisio Col.* 2. 12. *Crux Rom.* 6. 6. — *Sordes corporis Judaicum lavacrum emundabat, divina avtem gratia lavacrum non corporis sed animæ maculam sordesqe emundare consvevit: — qa cum ad illam piscinam venerit, & fontis illius rivos experta fuerit, solis radiis mundior lavatur. Nec mundos tantùm efficit, sed & sanctos & justos.* 1 *Cor.* 6. 11. *non dixit lavati estis tantùm, sed & sanctificati & justificati.* Cyrillus, *in Joan. l.* 2. *c.* 42. *Qemadmodum viribus ignis intensius aqa calefacta non aliter urit qàm ipse ignis: sic Spiritus Sancti operatione aqa qa baptizati corpus aspergitur, reformat ad divinam virtutem & potentiam.* Leo. 1 *Epist.* 86. *c.* 4. *A parvulo enim recens nato usqe ad decrepitum senem, sicut nullus prohibendus est à Baptismo: ita nullus qi peccato non moriatur in Baptismo. Sed parvuli tantùm originali, majores avtem etiam omnibus moriuntur peccatis, qecunqe malè vivendo addiderunt ad illud, qod nascendo traxerunt.* Qæ ex Avgustini *Enchirid.* tracta videntur. Mitto reliqos: ad Avgustinum accedo, eorum qi istic adducuntur primipilum; præter hunc enim Patres Carthaginenses, qorum ipse pars magna fuit, & Fulgentius, qi ejusdem vestigia pressit accuratè, duntaxat à te proferuntur. Atqe hîc nolo repetere ἀνωλεξὶ, qod ex Avgustino *Epist.* 57. pavlo supra posui, ne & mihi denuò describendo, & tibi-

tibimetipsi relegendo moleſtiam faceſſam. *Habitare Spiritum in infantibus* dicit; qomodò avtem Spiritus Sanctus in talibus habitat, niſi ſanctitatis eis gratiam, gratiam, inqam, gratos facientem impertiendo? neqe enim ſecundum eſſentiam duntaxat, non & operationem; (qod è noſtris non nemo, qò gratiam neſcio qam imaginariam procuderet in Baptiſmo collatam, commentus videtur) hoc enim modo & in dæmoniis, nedum reprobis, & illotis etiam qibuſvis, exiſtit: neqe etiam ſecundum gratiarum ſive donorum peculiarium collationem, qæ aliorum magis qàm habentium commodum ſpectant: hoc enim nullus, opinor, dixerit. Reſtat ergo, niſi qartus aliqis modus poſſit aſſignari, qod futurum vix credo, ſanctificationis & regenerationis gratiam impertiendo, qod & Avguſtinus etiam diſertis verbis mox aſſerit. Deinde dicitur *Spiritus Sanctus habitare in parvulis* illis *qamvis* id *neſciant qomodo mens in iiſdem habitat.* At ea, opinor, ita in parvulis habitat, ut rationali facultate parvulum, in qo habitat, imbuat, non ut ubi adoleverit, mente novâ aliqâ, qæ ante non inerat, inditâ opus habeat, qò rationalis evadat. Deniqe ita habitare in eis dicitur, ut *occultè in iis hoc agat, ut templum ſint ejus, qod in proficientibus deinceps & perſeverantibus* non inchoet, ſed *promoveat & perficiat.* Idem *de pecc. mer. & rem. l. 1. c. 19. Originalis in eis ægritudo ſanatur, in ejus gratiâ, qi ſalvos facit per lavacrum* regenerationis. Et, *c.* 18. *Renaſci in Chriſto, qod per Baptiſmum fieri voluit.* Et, *c.* 30. *Cur naſcitur denuò, niſi renovandus? unde renovandus, niſi à vetuſtate? qa vetuſtate, niſi in qa vetus noſter homo ſimul crucifixus eſt cum* illo, *ut evacuetur corpus peccati?* Et, *l. 2. c. 7. Non enim advertunt eo qoſqe fieri filios Dei, qo eſſe incipiunt in novitate Spiritûs, & renovari interiorem hominem ſecundum imaginem ejus qi creavit eos.* Idem, *de Trinit. l. 5. c. 16. Pater noſter eſſe incipit, cum per ejus gratiam regeneramur, qoniam dedit nobis poteſtatem filios Dei fieri. Subſtantia itaqe noſtra mutatur in melius, cum filii ejus efficimur,* &c. Idem *Epiſt.* 23. *Aqa igitur exhibens forinſecùs Sacramentum gratiæ, & Spiritus operans intrinſecus beneficium gratiæ, ſolvens vinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ, regenerat hominem in uno Chriſto ex uno Adam generatum.* Et poſt: *Ideò parvulus ſemel perceptam Dei gratiam non amittit, niſi propriâ impietate, ſi ætatis acceſſu tam malus evaſerit. Tunc enim etiam propria incipiet habere peccata, qa non regeneratione avferuntur, ſed alia curatione ſanantur.* Idem, *ſuper Levit. q.* 84. *Nam ſine iſta ſanctificatione inviſibili, viſibilia Sacramenta qid proſunt?* Idem *de nupt. & conc. l. 1. c.* 33. *Sic accipiendum eſt,* (qod Epheſ. 5. 26.) *ut eodem lavacro regenerationis & verbo ſanctificationis omnia prorſus mala hominum regeneratorum mundentur atqe ſanentur.* Habes in his locis *illuminationem*; habes *ſanctificationem*; habes *mundationem*; habes *ſanationem*; habes *ſordium carnis depoſitionem*; habes *renaſcentiam & regenerationem*; habes *renovationem hominis interioris ad imaginem creatoris, in qa poſtea progreſſus faciendus ſit*; habes *Spiritus in anima, qalis eſt mentis in corpore, inhabitationem*; habes *veteris hominis crucifixionem, corporis peccati exſpoliationem*; habes deniqe *ſubſtantiam in melius mutatam*, & *naturæ bonum reconciliatum.* Hæc mihi clara ſatis certaqe videntur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Sanè Avguſtinus tibi adverſari videtur, Retract. l. 1. c. 13. *ubi ſic habet*: Gratiâ Dei non ſolùm reatus omnium peccatorum præteritorum ſolvitur in omnibus, qi baptizantur in Chriſto, qod fit ſpiritu regenerationis: verùm etiam in grandibus voluntas ipſa ſanatur, & præparatur à Domino, qod fit ſpiritu fidei & charitatis. *Hîc agnoſcit Avguſtinus in omnibus parvulis, qi in Chriſto baptizantur, ſolvi reatum peccatorum ſpiritu regenerationis: at non niſi in grandibus ſev adultis voluntatis ſanationem, qam vult fieri Spiritu fidei & charitatis:* per *Spiritum regenerationis non intelligit Avguſtinus aliud qam Spiritum Chriſti, è ſtirpe veteri, in qa nati ſumus carnali generatione, in ſtatum regenerationis per peccati originalis remiſſionem transferentem. Vide Avguſtinum* de peccat. merit. & remiſſ. l. 2. c. 9. & 27. Et, de Trinit. l. 14. c. 17. Sanè iſta renovatio (qæ fit ad imaginem Dei) non momento uno fit; ſicut momento uno fit illa in Baptiſmo renovatio remiſſione omnium peccatorum; neqe enim vel unum qantulumcunqe remanet, qod non remittitur. Sed qemadmodum aliud eſt carere febribus, aliud ab infirmitatibus, qæ febribus factæ ſunt, revaleſcere: Itemqe aliud eſt inſitum telum è corpore demere, aliud vulnus qod eo factum eſt ſecundâ curatione ſanare: Ita prima curatio eſt cavſſam removere langvoris, qod per omnium fit remiſſionem peccatorum; ſecunda, ipſum ſanare langvorem, qod fit pavlatim proficiendo in renovatione hujus imaginis. *Ubi docet Avguſtinus, aliam eſſe renovationem Baptiſmalem, qa fit remiſſione omnium peccatorum uno momento, initium capiens ab ipſa converſione cordis, qa non facta eſt ante adultam ætatem. Vide Avguſtinum* l. 4. de Bapt. contra Donatiſt. c. 24. 25. *Si juxta Avguſtinum renovatio ad imaginem Dei incipiat à converſione cordis, tum nulla habituum infuſio in parvulis in Baptiſmo ex ejus ſententia.*

Idem de peccat. merit. & remiſſ. l. 2. c. 27. Oportet igitur, ut Sacramento regenerationis, ne ſine illo male de hac vita exeat, etiam parvulus imbuatur; Qod non fit niſi in remiſſione peccatorum. *Et poſtea* — Filii ex parentum reliqa vetuſtate toti vetuſti in peccati carne propagati, damnationem veteri homini debitam, Sacramento ſpiritualis regenerationis & renovationis evadunt. Illud namqe præcipue propter qæſtiones, qæ de hac re motæ ſunt, vel moveri adhuc poſſunt, attendere ac meminiſſe debemus, tantummodò peccatorum omnium plenam perfectamqe remiſſionem Baptiſmo fieri; hominis verò ipſius qalitatem non totam continuò commutari, ſed ſpirituales primitias in bene proficientibus de die in diem novitate creſcente commutare in ſe, qod carnaliter vetus eſt, donec totum ita renovetur, ut animalis etiam infirmitas corporis ad firmitatem ſpiritualis incorruptionis perveniat. *Ex hoc loco conſtat etiam juxta Avguſtinum primitias renovationis habere parvulos à remiſſione peccatorum in Baptiſmo, ipſam verò renovationem, qa gradatim perficitur, & ſanctificationem non item. vid. &* c. 7. ejuſd. l. 2. *Certè videtur Avguſtinus paſſim ſtatuere adeqatum Baptiſmi effectum in parvulis eſſe illam renovationem, qa ſit ſola remiſſione originalis peccati; alteram avtem illam renovationem, qa ſit ad imaginem Dei, non incipere niſi ex eo tempore, qo cordis ſit converſio.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Avguſtinus qod adverſari dicitur: ſanè ſi adverſetur, ſibiipſi adverſabitur, cujus ea ſunt, qæ ſupra poſueram. Itaqe reſpondeo, 1. Non eſſe meum, omnia Avguſtini dicta dogmatáve præſtare, qò minùs inter ſe qandoqe diſſentiant. 2. Non adverſari prorſus videntur, qæ adducuntur iſtic, eis, qæ ſuperiùs allata fuerant. Siqidem primus locus ille ex *Retract. l. 1. c.* 13. explicari poterit ex illo *Epiſt.* 23. ſupra adducto, ut de *ſanatione grandium* intelligatur, qæ non regeneratione, ſed aliâ curatione perficiatur: nec *ſanationem* omnem Baptiſmo neget, qam eidem alibi diſerte tribuit, *de pecc. mer. & rem. l. 1. c.* 19. ſed ejuſmodi tantùm, qalem ipſe deſcribit, cum *ibidem* tum & *Epiſt.* 23. qæ fide charitateqe actuali peragitur. Qomodo &, *de adulter. conjug. l. 2. c. 16.* Idem affirmat, *homicidium à Catechumeno factum baptiſmate ablui, à baptizato pœnitentia & reconciliatione ſanari.* cum tamen pœnitentia vera, & qoad ſubſtantiam ipſam eadem ab utroqe interna exigatur. Math. 3. 6. 8.

2. Qoad locum illum ex *l. 2. de pecc. mer. & rem. c. 9. & 27.* Unde probari contenditur per *Spiritum re-*

generationis non intelligere aliud Avguſtinum, qàm *Spiritum Chriſti à ſtirpe veteri, in qa nati ſumus carnali generatione, in ſtatum regenerationu, per originalis peccati remiſſionem transferentem.* Reſpondeo 1. *Regenerationis* ſtatus ego qid eſſe poſſit non intelligo, citra internam *animæ renovationem*, qam & in Baptiſmo collatam aſſerit Avguſtinus *de mer. & rem. pecc. l. 2. c. 17.* Certe Avguſtinus *libri ejuſdem c. 27.* qo remittimur, cum dicit: *Sacramentum Baptiſmi profectò ſacramentum regenerationis eſt*; ad loca etiam illa reſpexit, ad Tit. 3. 5. Joan. 3. 3. 5. qorum alterum citat etiam *ibidem. Regenerationem* avtem, de qâ utroqe loco, tum Apoſtolus, tum & Chriſtus, qis unqam interpretum intellexit, niſi de renovatione reali, commutationeqe interna? *regenerationis* itaqe nomine qidni Avguſtinum id comprehendere concludam, qod locis illis deſignari conſentiunt univerſi, qibus ille adductis id qod voluit confirmavit, imò qæ pro dogmatis ſui fundamentis fermè ſola conſtituit? Sane probabilius multò dici poterit, *regenerationis* vocabulo utramqe comprehendiſſe Avguſtinum, tum reatûs ſolutionem, tum & renovationem internam; qam *ſanctificationis* nomine Eph. 5. 26. avt *circumciſionis*, Col. 2. 12. Apoſtolum (qi Avguſtino diſtinctius de iſtis agere ſolet, nec *juſtificationem* unqam cum *ſanctificatione* confundit, qod Avguſtino ſolenne nimis eſt in Apoſtolo interpretando) utramqe deſignaſſe. 2. Nihil ego deprehendo in locis illis, qod à parvulorum Baptiſmo *ſanctificationem* & *renovationem* internam excludat.

Nam 1. *c. 7.* hoc tantùm occurrit, qod videri poſſit huc facere, *idcircò oportet etiam, ut ipſe in aliam generationem per remiſſionem peccati ſpiritu renovetur.* qod tantum abeſt ut excludat, ut etiam innuere videatur. Siqidem,

1. Spiritus renovationis expreſſa fit mentio, qod qid ſibi velit, doceat nos Apoſtolus ipſe Tit. 3. 5.

2. *Idcirco*, inqit, qare? *qia vetuſtus & infirmus naſcitur*; hoc enim verba proximè præcedentia habent: at verò qò vetuſtati illi infirmitatiqe medicina fiat, non ſola reatus remiſſione, ſed interna inſuper opus eſt renovatione.

2. *Cap.* 2. qod dicitur: *Sacramentum regenerationis non fieri, niſi in remiſſione* (forſan, *in remiſſionem*) *peccatorum* non excludit *renovationem* internam: cum illud [*non niſi*] nihil aliud ſonet, qàm [*non aliter qàm*] ſive [*non citra hoc vel illud*] imò verbis proximis aſſerit potiùs, cum ait: *Qod etiam ipſo loco Chriſtus oſtendit.* (qo illo, qæſo, niſi qo renaſcentiam exigit? Joan. 3. 3. 5. qod longe aliud qid à mera reatus ſolutione deſignat, vel Avguſtino ipſo interprete) *cum interrogatus qomodò poſſent iſta fieri, commemoravit qomodò Moyſes fecerit in exaltatione ſerpentis* (fuit illud, opinor, & ſanationis, non liberationis tantum à morte, medium & remedium.) *Cum itaqe per Baptiſmi Sacramentum, morti Chriſti conformantur infantes, eos à morſu ſerpentis liberari fatendum eſt, ſi à fidei Chriſtiana regula nolumus aberrare. Qem tamen morſum non in ſua vita propria, ſed in illo, cui primitùs inflictus eſt, acceperunt.* Qid eſt, (*morti Chriſti conformem fieri*) niſi carnem mortificatam, mortis ejuſdem vi & efficacia habere? avt qis morſus ille ſerpentis, niſi virus vitiumqe illud nativum, qod à Protoplaſtis illis per ſeriem continuam, nec unqam niſi in Chriſto ſolo interruptam, propagationis naturalis medio ad nos uſqe deſcendit?

3. Qod ad ea qæ ſequntur *ex de Trinit. l. 14. c. 17.* & ex hoc ipſo amplius, de qo jam actum eſt, *capite*, contra te militant, dum *renovationem* illam qæ ad divinam fit imaginem (qam ejuſdem *c. 7.* loco ſupra citato, Baptiſmo diſerte tribuit) etiamſi *totam* ſimul in Baptiſmo dari, ſicut remiſſio tota ſimul integra ibi datur, omnino neget; eandem tamen (qod & alibi non ſemel) exertè tunc temporis inchoari contendit aſſeritqe. Qid enim aliud iſta ſonant è *cap.* illo 7. qæ & ipſe poſuiſti? *Tantummodo peccatorum omnium plenam perfectamqe remiſſionem Baptiſmo fieri; hominis vero ipſius qalitatem non totam continuò commutari* (at *mutari* tamen *l. 5. c. 16.*) *ſed ſpiritales primitias* (in Baptiſmo nimirum collatas) *in bene proficientibus de die in diem novitate* (tunc primò inchoatâ ſcilicet) *creſcente commutare in ſe, qod carnaliter vetus eſt, donec totum renovetur.*

4. Qod avtem obiter ad Avguſtinum, *de bapt. l. 4. c. 24. 25.* amittimur, qo doceatur ex Avguſtini ſententiâ *renovationem illam ad imaginem Dei, qa à cordis converſione initium capit, ante adultam ætatem non effici.* negatur eo loci Avguſtinum *renovationis* illius internæ ad ætatem uſqe adultam inchoationem ablegare; cum *cordis* tantùm *converſionem* (actualem nimirum ſive activam appellare placuerit) ad annos illos differri dicat; nec exigi magis à parvulis, qàm vel ut corde credant ad juſtitiam, vel ore confiteantur ad ſalutem.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Si infantes ex ſententia Avguſtini in Baptiſmo donentur fidei habitu infuſo, qidni fideles denominandi ſint ab illo habitu infuſo; qomodò & recte homines ſapientes avt temperantes denominantur, qibus donum infunditur ſapientiæ avt temperantiæ? Ipſe tamen Avguſtinus nuſqam ex eo, qod fidei habitu, avt qalitate infuſa parvuli imbuantur alicubi fideles denominari vult, ſed aliis ubiqe nominibus.* Epiſt. 23. *ait*, Parvulum etſi nondum fides illa, qæ in credentium voluntate conſiſtit, jam tamen ipſius fidei Sacramentum fidelem facit. *Et*, de peccat. merit. & remiſſ. l. 1. c. 19. *ait*, Parvulos rectè fideles vocari, qòd fidem per verba geſtantium qodammodo profitentur. *Et*, c. 33. Ubi parvulos ponimus baptizatos niſi inter fideles? Sicut univerſæ ubiqe Eccleſiæ clamat autoritas. Ergo inter eos, qi crediderunt, hoc enim iis acqiritur per virtutem Sacramenti & offerentium reſponſionem. *Hic de fidei habitu altum ſilentium, ubi opportunè maxime ejus meminiſſe potuit, ſi de fidei habitu in parvulos infuſo unqam ſomniaſſet. Et*, ſerm. 14. de verbis Apoſtoli: Abſit ut ego dicam non credentes infantes. credit in altero qi peccavit in altero. *Et poſtea*; — Credunt & infantes. *unde credunt? qomodo* credunt? fide parentum; ſi fide parentum purgantur, peccato parentum polluti ſunt. Corpus mortis in primis parentibus generavit eos peccatores, Spiritus vitæ in poſterioribus parentibus regeneravit eos fideles. *Hic etiam ad fidem alienam confugit. Vide etiam* ſerm. 10. de verbis Apoſtoli. *Et*, cont. duas Epiſt. Pelag. *l. 1. c. 22. Idem Avguſtinus*, Epiſt. 57. ad Dardanum, *ait*: Ad templum Dei pertinent parvuli ſanctificati Sacramento Chriſti, regenerati Spiritu ſancto. *Et poſtea*; Dicimus in baptizatis parvulis, qamvis id neſciant, habitare ſanctum Spiritum. *Sed nuſqam ait habitare per fidei habitum infuſum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Mitto multa in Avguſtinianis illis, qæ obruſſâ exactiori admotâ minùs ſolida forſan deprehenderentur. Ad ea, qæ cavſſam præſentem ſpectant, ſic pavcis reſpondeo. 1. Infantes tam ex Avguſtini fundamentis, tum *fideles* (ſi ſanctificatio fidei habitum neſcio qem infuſum neceſſariò præſumat) tum *ſancti* certè (qicqid de illo fuerit) dici poterunt non *Sacramento tenus* tantum, avt *ex fide aliena*, ſed *ex fidei habitu ſanctitateqe* ipſa inſita; qàm à rationis facultate rationales dicuntur. Vide qæ ſupra *ex Ep. 57.*

2. *Fideles* denominari ſolent homines, & eo ſenſu, opinor, Avguſtinus accepit, non tam ab habitu cordis, qod facultate imbuti ſint fidem habendi promiſſionibus divinis, ac in Chriſtum recumbendi ad ſalutem juxta illas conſeqendam, qam ab actu ipſo credendi, eiſdem fidendi: qo ſenſu reverâ parvuli etiam cum Joanne Baptiſta renati & renovati, qanqam facultate id præſtandi, ubi opportunitas fuerit, imbuti, *fideles* tamen adhuc dici nevtiqam poſſunt. Vide infra *Reſponſ.* tuæ *membr.* 5.

SAMUE-

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

3. *Si veteres, imprimis Avgustinus, eqe certò omnes parvulos tinctos tam sanctificari qam justificari censuissent, eqè fidenter de utrisqe pronunciassent. At justificationem parvulorum fide catholica credendam esse veteres pronunciarunt, ut patet ex Conciliorum definitionibus à me prolatis. Concil. Carthag. Epist. 90. apud Avgustinum. Concilium Milevitan. c. 2. Concilium Valent. c. 5. Ex Avgustini etiam locis à me productis* Epist. 23. *Et* de pecc. merit. & remiss. l. 3. c. 5. *Et*, Enchirid. c. 42. *Et passim alibi; Patet eum hoc pro indubitato dogmate habuisse; cui etiam concinit Prosper in locis adductis ad capit. Gall. objct. 2. & in secunda sententia super illud caput: Qibus adde Fulgentium de fide ad Petr. Diaconum c. 30. At de sanctificatione parvulorum tinctorum in definitionibus Conciliorum, avt antiqorum Patrum, nihil tale occurrit. Hinc est qod antiqiores Scholastici negabant parvulis in Baptismo gratiam habitualem, avt virtutes infundi. Ut meminerunt Halens.* par. 4. membr. 8. art. 3. Sect. 2. *Et Thomas* 3. part. q. 69. art. 6. *Et Gerson in* compendio Theolog. *ubi de fide parvulorum qarit. Sed & Estius ingenuè agnoscit de hac infusione inhærentis justitiæ habitualis problematicè disputatum fuisse apud Schola Doctores.* Unde Magister (*ait*) eam (qæstionem) in textu proponens non determinat, ac magis in negantem partem propendere videtur. — Sed & (*inqit*) Innocentii tertii temporibus hac ipsa de re dubitatum. *Et postea: In Concilio Viennensi sub Clement.* 5. Etsi virtutes infundi in Baptismo parvulorum definitum est; non tamen ut dogma de fide, sed ut opinio magis probabilis. *Dominicus item Soto in* 1. *distinct. q.* 3. *art.* 1. *sic habet*: Igitur qi sanè intelligere cupit, qomodo Sacramenta gratiam conferant, id primùm constituat oportet, fingendo nullam qalitatem (*habitualem*) esse necessariam. Nam profectò patres nunqam de illa disputare cogitarunt, imo res est non adeò antiqa. *Hæc ille ibi, & plura huc facientia. Et*, de nat. & gratia l. 2. c. 10. Illi habitus infusi parvulis non sunt tam ab antiqo tantaqe certitudine in Ecclesia cogniti, qam est fides Catholica, qoniam neqe Concilium Viennense illos probat, nisi tanqam opinionem probabilissimam. *Ex his aliqatenus videri possit, qòd veteres non contendant pari certitudine omnes tinctos tam sanctificari qàm justificari.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. In testimoniis reperiuntur, qæ ad utrumqe respicere, etiam illud, qam istud præsumere videantur. Sicut in eis qæ ex *Concilio Aravsic.* 1. *c.* 25. superius allata sunt; nec nunc apponi denuò necesse est: sed & in illis ex *Concil. Valent. c.* 5. *Firmissimè tenendum credimus, qod omnis multitudo fidelium ex aqa & spiritu regenerata ac in Christi morte baptizata, in ejus sangvine sit à peccatis suis abluta: qia nec in eis potuit esse vera regeneratio, nisi fieret & vera redemptio, cum in Ecclesia Sacramentis nihil sit cassum, nihil ludificatorium, sed prorsus totum verum, & ipsa sui veritate & sinceritate subnixum. Ex ipsa tamen multitudine fidelium & redemtorum, alios salvari, qia per gratiam Dei in redemtione sua fideliter permanent, — alios, qia noluerunt permanere in salute fidei, qam initio acceperunt redemti, ad plenitudinem salutis nullo modo pervenire. In utroqe siqidem doctrinam pii Doctoris habemus: qicunqe baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus. — Et iterum: accedamus cum vero corde in plenitudine fidei adsperſi corde à conscientia mala & abluti corpus aqa munda*, &c.

Nam in *Epist. Avgustini* illa 90. habetur duntaxat, *negare Pelagianos parvulos propter salutem, qæ per Christum datur, baptizandos, vitamqe illis, etiamsi non baptizentur, polliceri: nihil esse in eis vitiatum, avt sub Diaboli potestate captivum; nec pro eis fusum Christi sangvinem esse, qi fusus sit in remissionem peccatorum.*

Halensis avtem *part.* 4. *qæst.* 21. *membr.* 1. *art.* 2. hanc affirmat esse *opinionem communem, qod gratia & virtutes conferuntur parvulis in Baptismo; qantum ad habitus, sed non qantum ad actus.* In qam & ipse concedit: ex Avgustino confirmat, & objectionibus ex Avgustino adductis inter alias respondet. Nec aliud qicqam Thomas, qàm qod *qidam antiqi* (Scholastici an alii nullus dicit) *posuerunt, qòd pueris in Baptismo non dantur gratia & virtutes*: qorum sententiam oppugnat ipse. Nec amplius dicunt qos hîc advocas, avt Halensis, avt Gerson, qam, *dicunt aliqi*, ille; *dicunt qidam*, iste; (qomodo ipse mox utrumqe citas) nominatqe iste unum duntaxat *Hugonem* nescio qem, sui ævi an superioris nullus monet, qi *Apparatum fecerit super Decretum.* Hoc avtem in dogmate convenire Alexandrum Halensem nostrum, Albertum Magnum, Thomam Aqinatem & Joannem Scotum, (licet in aliis havd pavcis à se invicem dissentientes) Evstathium, Bonaventuram, Franciscum Majronis, Astesanum Astensem, Robertum Holcot, Petrum Alliacensem, Joannem Gersonem, ut alios omittam, lôcis indicatis, alibi ostendimus.

Sed nec verum est, qod Estius, *Magistrum in negantem partem propendere*, cùm extrema conclusio huc inclinet. l. 4. dist. 4. &c. Et regula juris sit, referente Alberico Gentili *jurid. l.* 2. *c.* 3. *Ubi lex non respondet qæstioni propositæ, determinare pro ea parte videtur, qæ ultimò ponitur.* Certè Concilium Viennense istam non solùm tanqam *probabiliorem* admittit, sed tanqam *dictis sanctorum* etiam *magis consonam ac concordem.* Unde etiam Whitakerus noster diserte pronunciat, de bapt. q. 4. c. 5. *In Concilio Viennensi & Tridentino definitum esse, habitus harum virtutum infundi in Baptismo.* Qi & *ibidem*: *Hanc Concilii Tridentini, Ecclesiaqe Papisticæ sententiam esse.*

2. Ideo forsan crebriores de *remissione* definitiones, qia de eâ cumprimis qærebatur. Pelagiani siqidem, *Baptismi perceptione jus qidem concedebant ad regnum acqiri; sed peccata, qæ nulla essent in parvulis, solvi negabant*, (uti Avgustinus *de Hæres.* c. 88. & alibi) vel realiter vel sacramentaliter etiam: nevtrum enim horum cum illorum hypothesibus consistit, qas & istorum utrumlibet pariter tollit.

3. Veteres illi, si *sanctificationem* etiam in Baptismo dari, ~~etiamsi non pari certitudine~~ asseruerint (qanqam ubi dubitanter de ista locuti fuerint, ego nevtiqam reperio) sufficere videtur ad illud, qod ego volebam, avt in hac parte recipiendos esse, avt ne in illâ qidem pro testibus idoneis habendos. Qæ avtem qaliterqe locuti sint ex testimoniis supra allatis facilè constabit: qibus & in veterum scriptis qis evolvendis diligentiùs versatus, cui otii ad id amplius suppetit, plura multo clarioraqe forsan adjicere potuisset; cujusmodi etiam havd pavca in animadversionibus meis *ad Reverendi Episcopi* superius dictam *Epist.* simul congesta licebit reperire.

4. Deniqe si Patrum sententiæ standum fuerit, nec illi *sanctificationem*, sive *renovationem* internam, & *regenerationem* eam, qam Scriptura sacra loqitur; sed *remissionem reatus* duntaxat, in Baptismo dari asserunt; certè eliduntur planè tum argumenta illa, à locis eis Scripturæ ducta, qibus *sanctificatio, mortificatio, vivificatio, regeneratio, veteris hominis crucifixio*, Baptismo tribui videntur; tum illa etiam à sacramentorum naturâ & efficaciâ perpetuâ mutuata, qâ ea semper reipsâ conferre præsumuntur, qæ figurant: ista enim Baptismo designari, nemo est, qi inficias iverit.

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

4. *Dico gratiam, qam Scholastici finalem vocant, qæ plenariè sanctificat & purgat animam ab omni peccati macula, & ad videndum Deum idoneam reddit animam, non conferri parvulo in Baptismo, sed in ipso egressu animæ è corpore. Hoc non obscurè docet Calvinus* Institut. l. 4. c. 16. §. 17.

§. 17. Infantes qi ſervandi ſunt (ut certè ex eâ ætate omnino aliqi ſervantur) antè à Domino regenerari minimè obſcurum eſt. Nam ſi ingenitam ſibi corruptionem è matris utero ſecum afferunt, ea repurgatos eſſe oportet, anteqam in regnum Dei admittantur, qo nihil ingreditur pollutum avt inqinatum. Non tollitur avtem à parvulis omnis pollutio, nec omne inqinamentum niſi in exitu hujus vitæ, ut ſanctificatio conſummetur. *Conſtans etiam eſt noſtrorum Theologorum ſententia, plenariam animæ ſanctificationem ab omni labe peccati fieri in exitu hujus vitæ, nec ante exitum compleri. Gerſon in* compendio Theologiæ, *ubi de 3. virtutibus Theologicis, de fide diſſerens qærit*, utrum parvuli baptizati habeant fidem. *Reſpondet:* Dicunt qidam, qod nec fidem habeant nec cæteras virtutes, eò qòd hæ non conferantur iis in Baptiſmo, ſed tantùm purgantur ab originali peccato. Dicunt tamen, qod ſi anima parvuli poſt Baptiſmum ſeparetur, in illa ſeparatione illi infundi fidem & cæteras virtutes ab ipſo Deo. De hac (*inqit*) opinione eſt Hugo qidam, qi fecit Apparatum ſuper Decretum. *Alexander de Hales*, part. 4. q. 65. membr. 3. art. 3. §. 5. Dicunt aliqi, qod triplex ſit gratia,

1. Baptiſmalis, qæ dominatur in animâ ex virtute Sacramenti, & omnino omne genus peccati tollit.

2. Pœnitentialis, qæ dominatur in animâ ex ſubjectione & conformitate liberi arbitrii ad ipſam gratiam; & hæc tollit omne mortale, non avtem omne veniale.

3. Finalis, qæ dominatur in anima perfecta ſubjectione & conformitate omnium virium animæ ad ipſam gratiam; & hæc tollit omne veniale. Cum enim anima jam ſeparatur à carne, jam pronitates & perturbationes, qæ inerant animæ, ex carne recedunt; & potentiæ animæ tranqillantur, & gratiæ ſubjiciuntur; & per hoc venialia delentur, ſive ſint in parte rationali, ſive ſenſuali: Et ita nullum veniale dimittitur poſt hanc vitam, ſed in illo inſtanti, in qo dici poteſt, hæc finalis gratia dominium ſibi vindicat, & omnem expellit culpam. *Hanc ſententiam in ſeqentibus tum explicat fuſiùs, tum approbat.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. At ſi in Baptiſmo ex Dei parte exhibetur, qicqid ritu ipſo externo figuratur, non video qid impedire poſſit, qo minus gratia iſtiuſmodi inter baptizandum conferatur.

2. Verum in hoc libenter calculum tibi do meum, addóqe ſimul reatus ſolutionem mihi videri, qoad actum ipſum conferendi eo uſqe ſuſpendi, dum gratiâ ſanctificante illa vel inchoatâ duntaxat, vel inchoatâ ſimul & conſummatâ, regeneratio ac renovatio facta fuerit interna.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

5. *Eſto, Patres aliqando meminiſſe alicujus qalitatis ſopitæ & qieſcentis infuſæ in Baptiſmo parvulorum, erit ille gratiæ gradus omnium minimus, qi in hac vita recipiuntur, puta, prima diſpoſitio ad futuram vitæ novitatem, ut vult Hookerus noſter* Lib. 5. Sect. 60. *vel ut alibi ait: Primus gradus ſpiritualis motionis ad habitum fidei. 64. talis tamen ſufficere definit ad ſanctificationem ejuſdem parvuli, cum ad adultam ætatem advenerit. Ut enim ad juſtificationem adulti non ſufficit fides, avt pœnitentia habitualis, ſed reqiruntur liberi actus pœnitentiæ & fidei, ut votum in Baptiſmo nuncupatum adimpleamus: ſic nec ad ſanctificationem adulti ſufficit illa ſopita & qieſcens qalitas, ſev illa prima diſpoſitio ad habitum fidei, avt aliarum virtutum, ſed reqiritur etiam omnium virtutum habituum infuſio, qi ad actus virtutum facilitent, & animam promptam ad agendum reddant.*

Hinc etiam eſt, qod noſtræ profeſſionis Theologi diſtingvunt inter renovationem parvulorum & adultorum. Beza ad 7. dogma D. Wirtemb. in Colloq. Mompelg. *habetur* in Reſponſione Bezæ ad Acta Colloq. Mompelg. p. 122. Infantes putamus abſurdum eſſe dicere renovari, ut vel eò ipſo tempore, qo baptizantur, vel etiam ante cogniti, & per fidem apprehenſi Chriſti tempus, vetere extincto homine, novi fiant homines. *Vid. etiam* ad Acta Colloq. p. 118. *Et in* Reſp. ad eadem Acta p. 130. Naſcuntur ergo infantes, etiam electorum propter alienum, ſimul & ſuum ex Adamo propagatum peccatum corrupti & rei; ſed nullis adhuc illius vitii amariſſimis fructibus coram Dei facie contaminati. Sufficit igitur illis admirabile qidem & abditum & inſcrutabile, certiſſimum tamen, illud Sancti Spiritus in ipſis opus mere paſſivum, qo fit ut Chriſti membra naſcantur, cujus ad mortem uſqe crucis obedientia ipſis imputata à mortis reatu ipſos abſolvit, & æternâ vitâ per imputatam eandem Chriſti juſtitiam in ipſo dignos efficit. Qod ad corruptionem avtem, cui obnoxii naſcantur, ipſorum ſpiritus prius ex hac vita in illam beatam evocatus, qam corruptionis illius fructibus contaminetur, illâ certè ſpecie renovationis non indiget, unde in adultis certamen illud inter ſpiritum & carnem exoritur, ſed ad illum ipſum regenerationis gradum ulteriorem multò & feliciorem rectâ tranſcendit, in qem apud Deum in Chriſto evehuntur, qicunqe in Domino moriuntur. ſcilicet *per finalem gratiam. vid. Calvin.* Inſtit. l. 4. c. 16. Sect. 21. *Sic idem Beza libro citato* part. 2. p. 123. Renovari qidem *ait* illos (*parvulos in infantiâ morientes*) at non ita tamen, ut ii, qi hanc vitam totam vivunt intelligentiâ qoqe & ratione utentes. Qorſum enim illis illuminationem mentis ad diſcernendum ſecundum Spiritum Dei veritatem verbo Dei comprehenſam, qod nunqam ſint avdituri ad diſponendum apprehenſionis aſſenſum per fidem? ad affectus ſecundùm Spiritum adverſus carnem componendos? deniqe ad omnes illas animi facultates ad rectum ſcopum dirigendas, qæ per ſenſus & phantaſiam exſeruntur? Hactenus ergò negavi & nego iſtiuſmodi infantibus illam adultis propriam Regenerationem convenire, non illam, ſine qa nemo videbit Deum. *Hæc Beza. Conceſſa ergo hac ſanctificatione parvulorum ex Patrum ſententia, nulla ratione videtur noſtra defenſio avt læſa, avt imminuta.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qis *gradus iſte primus ſpiritualis motionis ad habitum fidei*, qæve *prima illa ad futuram vitæ novitatem diſpoſitio*, qam Hookerus noſter in Baptiſmo dari vult, avt unde etiam hæc havſta ſint, niſi *regenerationis* illius, de qa Dominus Joan. 3. 3. 5. & Apoſtolus Tit. 3. 5. ortum ipſum intelligat, qia *Sacramentis* pariter ac verbo *vim virtutemqe generativam* tribuit *Sect.* 50. ego nevtiqam aſſeqor.

2. Qod *ea ſufficere definere* dicitur, *ad parvuli ſanctificationem cum ad adultam ætatem advenerit*; nec hoc qid velit ſatis aſſeqor. Sufficere ſiqidem aliqid ad ſanctificationem duplici ratione dici poſſe videtur. 1. qod verè ſanctum licet imperfectè, conſtituat; atqe hac ratione diſpoſitio illa animæ, ſi ſancta verè fuerit, etiam τὸ ὑποκείμενον verè ſanctum conſtituit, & ad id conſtituendum omninò ſuffecerit. 2. qod non ſolum ſanctum conſtituat, ſed eo etiam modo ſanctum, tum qoad ſanctitatis gradum, tum qoad ejuſdem exercitium, qi à ſubjecto in hoc vel illo ſtatu exigitur: atqe hac ratione reverâ ſanctificatio illa in adultis non ſuffecerit, qia amplius aliqid ab eis exigitur, qomodo à parvulis in Chriſto, etiam adultis minùs exigitur, qàm ab eiſdem aliiſve etiam in eodem adultis: atqe hac ratione Calvinus in *Catechiſmo*; *Fidem in nobis ſemel inchoatam eſſe neqaqam ſufficit, niſi continenter alatur, & magis indies magiſqe avgeſcat.* Qum tamen fides inchoata ſemel nunqam deficiat, & juſtum ſanctumqe ſtatim atqe inchoata, conſtituat.

3. Nam qod *ad juſtificationem adulti non ſufficere fidem*

dem avt pœnitentiam habitualem, dicitur; *ſed ad votum in Baptiſmo nuncupatum implendum liberos actus utriuſqe requiri*: ut illud omittam, multa ad votum Baptiſmale implendum reqiri, qæ ad juſtificationem non reqiruntur; ubicunqe fides & pœnitentia habitualis extiterint, qamprimum ſeſe exſerendi facultas data fuerit, actus illæ ſunt liberos neceſſariò producturæ: qippe cum verum hic ſit noſtrorum dogma illud; *Veram fidem ab opere nunqam eſſe ſejunctam*: ſive ut Cajetanus rectè *in Jacobi* 2. qi ab hac agendi efficaciâ fidem veram vivámqe definit, *qæ renuit operari, fidem veram non eſſe.*

4. Qòd *diſpoſitionem illam ad habitum fidei ac aliarum virtutum*, ſive *qalitatem* illam *ſopitam & qieſcentem* ad adulti ſanctificationem ſufficere negatur; ſed reqiri etiam *omnium virtutum habituum infuſionem* aſſeritur, &c. Si diſpoſitio illa verè ſancta fuerit, certè ſanctitatis infuſio novæ nulla reqiritur, ſed nec reverâ eſſe poteſt, cum *duo accidentia ejuſdem ſpeciei ſubjectum unum idémqe minimè recipiat*: ſin minùs, infantem qomodo ſanctificaverit diſpoſitio illa, cum nec ipſa ſancta extiterit?

5. *Habituum infuſionem* iſtam havd ſatis capio: *habitus* ſiqidem nomine duo poſſunt intelligi; 1. Facultas ſimpliciter aliqid agendi; qales ſunt δυνάμεις illæ naturales, videndi, avdiendi, corporis membra movendi agitandiqe, &c. qas Philoſophus obſervat actus omnes inde elicitos anteire. 2. Facultas dextrè ac cum artificio & facilitate qadam munus aliqod iſtiuſmodi exercendi, qæ uſu ac praxi comparata ſit: qales ſunt, qas nomine peculiari ἕξεως ille indigetat. Prioris generis videtur *diſpoſitio* illa *ſancta*, qam Spiritus Sanctus in anima, ſive parvuli ſive adulti, cujuſpiam operatur, cum morbidum ejuſdem affectum ſanat, vel mortuam potius ipſam vivificat, ac vivificando renovat, & ad imaginem, in qa protoplaſti ſunt creati, ex parte refingit. Fit avtem id, (qantum ego aſſeqor) non habitus neſcio qos virtutum diſtinctim inſtillando; ſed menti voluntatíqe vitam & ſanitatem reſtituendo, qæ qatenus ſanantur, ſive vivificantur, vel ad fidei, vel ad ſpei, vel ad charitatis, vel ad timoris actus eliciendos exercendoſqe jam habiles atqe idoneæ redduntur. Poſterioris generis videntur eſſe *habitus*, ut ita dicam, illi fidei, ſpei, juſtitiæ, charitatis, cæterarumqe *virtutum*, qibus induuntur illi, qi diu ante regeniti atqe interius renovati, longo jam uſu praxiqe ſubacti, tentationum conflictibus freqentiùs agitati, eiſdemqe aſſueti, actuum deniqe exercitiorumqe ſpiritualium tenore conſtanti elaborati, cum, Spiritu Sancto iſtis cooperante, ſanctimoniæ viriumqe ſpiritualium gradum aſſecuti fuerint, ut ad actus virtutum (prout tu loqeris) facilitentur, poſſintqe jam prompte atqe expedite ea præſtare, qæ ſine moleſtia prius havd poterant. *Sanctam* illam *diſpoſitionem*, ſi *habituum infuſorum* nomine intelligere placuerit; illa vero niſi in vere regenito eſſe non poterit; ſed nec ea, cum ſit ſeminis illius immortalis portio, de qo 1 Pet. 1. 23. interire, nec, cum ſemen vitale ſit, otioſa unqam eſſe poterit, ubi liberam agendi facultatem nacta fuerit: Vereqe ſanctum neceſſe eſt ea præditum conſtituat, ſive parvulus, ſive adultus is fuerit, ut infuſione ſecundaria nihil adulto ſit opus, ad eum primitus ſanctificandum, qi ea parvulus imbutus fuerit. Nam poſterioris generis habitus non tam infundi, qam uſu exercitationeqe, Spiritus Sancti opera coadjutrice, acqiri videntur; nec ſpecie, ſed gradu tantum ac progreſſu à priori illa diſterminari. Siqidem ſtricte nimis fidei habitum ſumere videtur Danæus adv. Bellarm. de bapt. c. 1. ubi negat ipſum etiam *Spiritum in nos fidei habitum infundere*, qia *ea* ſcilicet *ſed & virtus alia qavis per modum ἐγκεφαλέσεως, non avtem per modum ἕξεως inſit nobis in hac vita.* Verum is de habitu plene conſummato, opinor, locutus eſt. Videatur Halenſis *part.* 4. *q.* 21. *membr.* 1. *art.* 2. *ad object.* 18. *&* 19.

6. Bezam qod attinet, id forſan voluit, non eandem eſſe parvuli ac adulti renovationem, qoad actus ab iſtis, non avtem ab illis vel exercendos, vel exigendos, carnis ſcilicet edomandi, cumqe ea confligendi, avt intelligentiam in fidei dogmatibus exercendi, &c. alioqi mentis voluntatiſqe renovatione, ac ad divinam imaginem reſtavratione conſtare eam nullus, opinor, negabit, avt negare etiam poterit, qi in *ea ſanctitate* (qæ qid eſt aliud?) conſtituit, *ſine qa nemo Deum viſurus eſt.* Certe enim cum Apoſtolus ab adultis hanc exigit Hebr. 12. 14. eandem parvulis qi tribuit ſanctitatem, is ſpecie eandem in utriſqe agnoſcat, neceſſe eſt. Recte Whitakerus *de bapt. q.* 4. *c.* 6. *Infantes à Spiritu Sancto purgari dicimus & fieri novas creaturas, qia caro & ſangvis regnum cœlorum non poſſidebunt; & niſi ex aqa & Spiritu Sancto renati fuerint, non poſſunt intrare in regnum cœlorum.*

7. Conceſſo ergo hanc ex Patrum ſententia parvulis in Baptiſmo dari; conſeqetur eam eandem ſpecie parvulis dari in Baptiſmo ſanctitatem, qæ in adultis reperitur, avt ſaltem ſi ea non ſit, qæ in adultis reperitur, non eſſe eam, qam Apoſtolus vult, ubi renovationem hominis & regenerationem Baptiſmo tribuere videtur: nec poſſe ergo inde argumenta deſumi, ad ſanctitatem eam in Baptiſmo dari probandum, de qa Apoſtolus iis in locis non loqitur.

SECTIO VII.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 29.

Secundum noſtrum aſſertum eſt; Omnes parvulos etiam non-electos & finaliter perituros in infantia rite baptizatos à reatu originalis peccati in Baptiſmo liberari.

Fundamenta hujus aſſertionis ſunt: Primo natura Sacramentorum, qæ ſunt ex ordinatione divina efficacia ſigna, & eatenus efficacia, ut ubi ex parte ſuſcipientis nullum impedimentum ponatur, ibi ſuam vim, & efficaciam exſerant pro capacitate ſuſcipientis. Cum ergo infantes ex eo qod liberi arbitrii uſu prorſus deſtituantur, nihil impedimenti opponere poſſint (ut ſupra ex Avguſtino docuimus) qod vim & efficaciam Sacramenti retardet & obſtet; cumqe Baptiſmus potiſſimum inſtitutus ſit ad ſolutionem reatus originalis peccati; ergo omnino dicendum Baptiſmatis Sacramentum in parvulis omnibus hanc ſuam vim & efficaciam exſerere.

THOMÆ GATAKERI Exceptio. Num. 29.

Qod ad 2. Aſſerti (*à reatu* ſcilicet *liberari baptizatos etiam, qi in æternum perituri ſunt*) Fundamenta hic jacta: Primùm nititur illo dogmate, de *fine inſtitutionis*: petit itaqe qod nondum firmatum videtur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo: finem inſtitutionis Baptiſmatis, ſatis, uti ſpero, ſupra demonſtravimus, Num. 2.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ibidemqe reſponſum, qod mihi tunc ſatis videbatur; & adhuc videtur.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 30.

2. *Idem evincitur ex verbis operatoriis, qæ in præſenti inter baptizandum miniſter pronunciat, ubi ait*, Ego te tingo, Ego te abluo, Ego te baptizo, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti; *Ex qibus ſatis conſtat, Baptiſmum revera illud ipſum operari, qod Miniſter pronunciat.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Baptiſmi Miniſter id dicit qod facit, Sacramentum utiqe adminiſtrat, ritumqe ſacrum peragit à Deo inſtitutum.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo. *Verum eſt illum dicere qod facit: at id inſuper dicit, qod Deus per illum facit, ſcilicet.* Ego te tingo, Ego te abluo, Ego te baptizo in remiſſionem peccatorum, in nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti; *& ſimul Deus verè facit, qod Miniſter dicit, remittendo peccata. Cum Miniſter abluit parvulum, & verba pronunciat, Chriſtus qaſi manu ſua cœlitus demiſſâ, parvulum ſangvine ſuo in remiſſionem peccatorum aſpergit, vel, ut habet Hieronymus exponens illud Matt.* 3. 11. Homo tantùm aqam tribuit, Deus avtem Spiritum Sanctum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Miniſter dicendo, *Ego te baptizo*, &c. nihil dicit amplius, qam qod ipſe facit, qemadmodum & Joannes Baptiſta, cum diceret; *Ego vos baptizo aqa in reſipiſcentiam* Matth. 3. 11. nihil aliud dicebat, qam qod ipſe faciebat, nec qiſqam, puto, etiam inde colligere poterat, hoc velle Joannem, eos, qos ipſe baptizabat, Baptiſmi à ſe collati virtute reſipiſcentiam adepturos, qam à baptizandis præexigebat, verſ. 6. Nam qæ ſequntur, illa, ſive (*in nomine*) legantur, avtoritatem tantum ſonant, qa munitus, baptizandi munus illud obit Miniſter ille, qi baptizat; ſive (*in nomen*) admiſſionem duntaxat ſolennem ſignificat in cultum ſive fidem & profeſſionem unius Dei veri in perſonis tribus diſtinctis, qemadmodum *in Moſem baptizari* 1 Cor. 10. 2. eſt in cultus divini per Moſis miniſterium inſtituti profeſſionem, per eum ritum ſolenniter initiari. Ita Zanchius *de tribus Elohim part.* 2. *l.* 4. *c.* 2. *q.* 3.

2. Qod Deus ſimul ea facit, qæ hic facere præſumitur; nec probat Miniſtrum id dicere, & hoc ipſum videtur probatione indigere, cum id ſumat pro confeſſo, qod eſt caput controverſiæ.

3. Illud Hieronymi in Eſajæ 4. 4. libenter tamen admittimus; qis enim unqam ſecus opinatus eſt? at num eo ipſo Baptiſmi momento id faciat, hoc vero eſt qod qæritur, nec defendi poſſe ab eis videtur, qi Spiritum Sanctum ad animam interius abluendam & expurgandam, ad qod nova creatura neceſſario conſeqitur, 2. Cor. 5. 17. & Gal. 6. 15. in Baptiſmo dari non agnoſcunt.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

At Miniſter Baptiſmi non avdet dicere, *Ego te juſtifico*, qod & non uno in loco urget Avguſtinus adverſus Donatiſtas, non ergo dicit qod Deus, ſed qod ipſe facit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, Miniſtrum non poſſe ideo rectè dicere, Ego te juſtifico; *eſt enim juſtificare ſolius Dei opus. Qod ſapè & rectè inculcat Avguſtinus contra Donatiſtas.* Si Miniſter, *inqit*, non avdet dicere, *crede in me*, non avdet dicere, *juſtificaris à me.* l. 3. c. 11. contra Creſcon. *Et alibi*: Non ſolum juſtos ſe dicunt eſſe homines, ſed & juſtificatores hominum, qod de uno dictum eſt, qi juſtificat impium, & qod ſit juſtus & juſtificans. l. 2. c. 25. contr. liter. Petiliani. *Et tamen rectè poteſt dicere*, Ego te tingo, Ego te baptizo in nomine Chriſti, *ut Miniſter ejus. Optimè enim diſtingvit Avguſtinus*: Ad aliud aliqid eſt (*Miniſter*) ad aliud non eſt aliqid. Ad miniſtrandum & diſpenſandum Verbum & Sacramentum eſt aliqid; ad mundandum avtem & juſtificandum non eſt aliqid, qia hoc non operatur in interiore homine, niſi per qem creatus eſt totus homo, & qi Deus manens factus eſt homo. *Hæc ille* cont. liter. Petilian. l. 3. c. 54. *Ad miniſtrandum ſiqidem & diſpenſandum Verbum & Sacramentum eſt cavſſa inſtrumentalis Miniſter in genere cavſſæ moralis; principalis avtem Deus; ad mundandum & juſtificandum totalis cavſſa eſt Deus in genere cavſſæ Phyſicæ, ſev efficientis*: Juſtus enim & juſtificans non eſt niſi Deus, *dicente Avguſtino*, Epiſt. 50. ad Bonifacium; *ubi hæc ipſe de re agit*: *Et* c. 49. *dicti* l. 3. cont. liter. Petilian. *Et* contr. Creſcon. l. 2. c. 20. 21.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Si illud, *Ego te tingo*, *Ego te abluo*, de exteriore tinctione & ablutione accipiatur, nihil dicitur, niſi qod facit ipſe Miniſter; ſin de interiore ſive ſpirituali ipſius animæ ablutione ſumatur, (ut ſenſus ſit, *Ego te abluo à peccatis*) qod Bellarminus vult *de Sacram. l.* 2. *c.* 8. *rat.* 9. perinde futurum eſt, ac ſi diceret, *Ego te ſanctifico*, *Ego te juſtifico*; at hoc dicere non poſſe agnoſcitur: nihil amplius ergo dicitur verbis illis, qam qod Miniſter ipſe facit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Rectè Tertullianus, de Baptiſmo c. 6. Ablutionem delictorum fides impetrat obſignata in Patre, Filio & Spiritu Sancto.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

De Tertulliano nolo objicere, Baptiſmi uſum ad adultos reſtrinxiſſe; unde telum ſibi arripuerunt Anabaptiſtæ, ut de fidelibus adultis intelligi debeat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, negando reſtrinxiſſe *ad adultos, avt illicitum putaſſe parvulos baptizare, qicqid aliter ſuggerunt Anabaptiſtæ*; *Licet c.* 18. *cunctationem iis utiliorem* ſcripſerit: *qod alii de infidelium parvulis intellexiſſe eum volunt. Id qod videtur innuere ex eo qod ſubjicit de ſponſorum periculo; ubi enim parentes ſunt Chriſtiani & fideles non videntur ſponſores periculo ingeri. Sin de Chriſtianorum parvulis intellexerit, non de iis intellexit, qibus aliqando periculum mortis incumbebat. Siqidem Baptiſmi neceſſitatem* eodem lib. c. 13. *colligere videtur ex loco Joan.* 3. Niſi qis renatus fuerit — *Libro etiam* de anima c. 39. *Fidelium filios ex altero parente fideli natos*, deſignatos ſanctitatis *appellat qibus certè Baptiſmum negare voluiſſe, non eſt veriſimile. Nazianzenus etiam dilationem Baptiſmi ſvadere viſus eſt, ut noſti; qi tamen parvulorum Baptiſmum non ſolum licitum eſſe vult, ſed eos baptizari vult, ſi qod periculum urgeat. Interim locum, qem produxi, de adultis intelligendum eſſe ſatis bene intellexi: teſtem tantum adhibui verborum in Baptiſmo operatoriorum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De Baptiſmo parvulorum Tertulliano qid viſum fuerit, havd ad rem præſentem multum facit; ipſius tempore obtinuiſſe ex ſcriptis illius liqet ſatis.

2. *De adultis* interim *agere eo loci* ſi conceditur, nihil inde concludi poterit de *verbis Baptiſmi* in parvulis *operatoriis*, extra id, qod in adultis eadem operantur: hæc avtem in adultis juſtificationis avt regenerationis gratiam conferre, ubi ea ante nulla fuerat, vix eſt, puto, ut orthodoxus qiſqam concedat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Certè *fidei impetrationem*, *tinctioni obſignationem* tribuere

buere videtur, niſi ſi fortè *tinctionem divini nominis nuncupatione qaſi obſignatam* dici voluit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Eſto, fidei impetrationem, tinctioni obſignationem eum tribuere, *illa tamen obſignatio non erit ablutionis delictorum, ſed ipſius fidei, vult enim non omnem fidem impetrare ablutionem delictorum, ſed illam qæ obſignata eſt in Patre, Filio, & Spiritu Sancto, qæ interpretatio videri poſſit colligi ex aliis locis. Siqidem* c. 13. *vult obſignationem Baptiſmi* veſtimentum *qoddam* fidei *eſſe. Et*, de pœnit. c. 6. Lavacrum illud eſt obſignatio fidei. *Et*, de Idololatria c. 12. Male nobis de neceſſitatibus humanæ exhibitionis ſupplavdimus, ſi poſt fidem obſignatam dicimus, Non habeo, qo vivam. *Scilicet ſi poſt fidem obſignatam reali ſuſceptione Baptiſmi. Vide* de pudicit. c. 9. *Et*, de reſurrect. carn. c. 99. *Ex qibus videtur colligi poſſe, fidem revera impetrare ablutionem delictorum, ſed illam demum, qæ obſignata eſt in Patre, Filio, & Spiritu Sancto. Siqidem ex mente Tertulliani, fidem & pœnitentiam profitentibus Catechumenis non protinus remittuntur peccata, nec ante Baptiſmum reipſa ſuſceptum. Etſi enim fidei Catholicæ & pœnitentiæ profeſſione Catechumenos ad remiſſionem peccatorum præparari cenſuerit: non tamen remiſſionem ipſam exhiberi cenſuit ante Baptiſmum reipſa ſuſceptum, id qod ſæpius innuere viſus eſt, hoc ipſo* libro c. 4. *Hanc realem ablutionem in Baptiſmo fieri ex ipſa analogia Sacramentali deducit.* Qanqam (*inqit*) ad ſimplicem actum competat ſimilitudo, ut qoniam vice ſordium delictis inqinamur, aqis abluamur. *ſcilicet à ſordibus delictorum, qod poſtea vult intelligi de ſordibus communicati reatûs. Et* c. 5. *de Miniſtris Verbi agens*, Nunc *inqit*, qotidie populos conſervant deleta morte per ablutionem delictorum, exemto ſcilicet reatu, eximitur & pœna. *ubi inſtituit collationem inter aqas Betheſdæ & Angelum, qi vitia corporis remediabant; & miniſtros Evangelii ſpiritum medentes. Et*, c. 7. Spiritualis effectus (*Baptiſmi*) eſt qod delictis liberamur. *Tertullianum adhibui teſtem vis & efficaciæ Baptiſmi etiam in adultis, & verborum in Baptiſmo operatoriorum, de qibus locutum fuiſſe Tertullianum ſatis bene intellexi eo in loco, non de parvulis.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Baptiſmum tam fidei profeſſionem ex parte noſtra, qam remiſſionis promiſſionem ex Dei parte obſignare, (qod & ex Whitakero *de Sacr. q. 1. c. 3. & q. 4. c. 2.* ſupra exhibuimus *ad Num. 4. & 5. Repl. 4.*) nemo, puto, non conceſſerit.

2. Tertullianus hoc ſi cenſuit (etiam vere credenti nondum remiſſa peccata priuſqam ad fontem ſacrum acceſſerit) in errore manifeſto (te etiam id faſſo *Reſp. Num. 4. & 5.* qo loco de re iſta ſatis diſceptatum videtur) verſatus deprehenditur. Itaqe ex teſtimonio ipſo minus comprobato, teſtis ut parum idoneus jure rejicitur. Verum nec id mihi certo liqet; ſaltem ex dicto allegato non elicitur neceſſario: aliud innuunt, & ſonare planè videntur ejuſdem verba illa in *lib. de pœnitent. c. 4. Qi pœnam per judicium deſtinavit, idem & veniam per pœnitentiam ſpopondit, dicens ad populum*; pœnitere, & ſalvum faciam te. Et poſt. *c. 5. Pœnitentia per Dei gratiam oſtenſa & indicta nobis, in gratiam nos Domino revocat.* Et c. 6. *An alius eſt in tinctis Chriſtus, alius in avdientibus?* — *Lavacrum illud obſignatio eſt fidei, qæ fides à pœnitentiæ fide incipitur & commendatur: non ideò abluimur, ut delinqere deſinamus, ſed qia deſiimus, qoniam jam corde loti ſumus.*

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Avguſtinus Hypognoſt. 5. Ut qid juſſit in remiſſionem peccatorum baptizari, ſi non verè facit remiſſionem? Imo idem juſſit, qia facit, eſt enim verax Deus, omnis avtem homo mendax. *Avguſtinus* Epiſt. 157. Non eſt falſa etiam in parvulorum Baptiſmate remiſſio peccatorum, nec verbo tenus dicitur, ſed veraciter agitur.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Nec *Hypognoſticon* ſcriptum illud Avguſtini eſſe cenſetur: nec Avguſtini teſtimonium in hac lite admittendum profeſſi ſumus. *Num.* 27. De formula illa baptizandi *in remiſſionem peccatorum*, abunde ſatis eſt ſupra dictum, *ad Num. 4. 5.* De *Dei* itidem *veracitate. Num. 2. ad Argum. 12. & ad Num. 13.*

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Cui convenit illud Lutheri; Qi non credit verbo Miniſtri dicentis, *Ego te baptizo*, facit Dominum mendacem, cujus illa verba ſunt.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

1. Verba illa Miniſtri baptizantis non ſunt ipſa Dei verba; non magis qam Baptiſtæ illa, *Ego vos baptizo.* Matth. 3. 11. qanqam qo minus qis Miniſtro hoc dicenti credat, etiamſi vobiſcum de Baptiſmi vi & efficacia juxta non ſentiat, qod obſtet, nihil eſt. Itaqe ex Lutheri dicto qid in rem veſtram elici poſſit non video. Locus ſi indicatus fuiſſet, de verbis judicium fieri poterat ulterius.

2. Lutherus in dictis ſuis eſt ex affectu vehementiori immodicus ſæpenumero: inter cætera in Doctrina Sacramentaria, ubi adverſus *Sacramentarios*, qos appellat, ſe opponit. Ex qo genere eſt, qod habet ad Eſaj. 20. *Deus ſic ordinavit, qod nolit dare Spiritum ſuum ſine ſignis & externa re aliqa.* Qin & *in Gal. 3. 27.* Ea Baptiſmo tribuere videtur, qæ in parvulorum Baptiſmo conferri negantur.

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Melanchthon in Loc. Commun. de Bapt. *ait*, Baptiſmi verba eſſe Evangelii ſummam; Ego (*inqit Miniſter*) mandato divino & loco Chriſti baptizo te. (i. e.) hoc ſigno teſtificor ablui peccata tua, & te reconciliatum eſſe vero Deo.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Melanchthonis verbis iſtis nihil amplius Baptiſmo tribui, qam ut ſit gratiæ jam collatæ teſtimonium, ex prægreſſis liqet. *Principalis*, inqit, *ſignificatio & finis Baptiſmi naſcitur ex promiſſione*; Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit. *Ideo enim Baptiſmus proprie Sacramentum dicitur, qia huic promiſſioni additus eſt, ut teſtetur promiſſionem gratiæ verè ad hunc pertinere, qi baptizatur. Ac perinde ſentiendum eſt de hoc teſtimonio, acſi Deus novâ aliqa voce de cœlo teſtaretur ſe hunc recipere.*

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Præclarè itidem Zanchius (3. Miſcellan. *ubi* de cœnâ Domini Theſ. 35.) Cum Miniſter baptizat, oculis mentis in cœlum ſublatis cogito, & credo, Chriſtum qaſi manu ſua cœlo demiſſa filium meum ſangvine ſuo in remiſſionem peccatorum aſpergere per manum illius hominis, qem video aqa caput infantis aſpergentem.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Præclarè qidem, (præſidenter interim) ſi claro aliqo verbi divini teſtimonio ſubnixus, qod mihi ſanè nevtiqam liqet. Siqidem 1. Zanchius ibidem contendit, *per Sacramentum hoc hominem Chriſto uniri, Chriſtiqe ſangvine*

aſpergi. At ego in æternum perire qenqam, qi Chriſto unqam efficaciter unitus fuerit, avt pollutum ac immundum prorſus manere, cui ſangvis ille Dei ipſius manu aſperſus ſit, non adducor facilè ut credam.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Dicere parvulos, qibus originale peccatum remittitur, Spiritu per Baptiſmum, ſuo modo, Chriſto uniri, qæ unio pro ſtatu parvuli ad participationem Chriſti ſufficit, non eſt abſurdum. Dicimus tamen hanc unionem non ſufficere adulto ad Chriſti participationem, ſed ſufficere ceſſare. Cum enim ad adultam ætatem perventum fuerit, ad noſtram unionem cum Chriſto fides & pœnitentia actualis exiguntur. Non ergò inconvenit dicere illum unionis modum qæ parvulo ſufficit ad Chriſti participationem efficacem pro illo ſtatu, ceſſare ſufficere eidem adulto; qi cum adoleverit, ſi credere in Chriſtum neglexerit, atqe adeo per fidem uniri, non mirum ſi talis in æternum pereat.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Qod *unio illa qæ parvulo ſuffecerat ad participationem Chriſti, adulto non ſufficere* dicitur; nolo repetere de ſufficientia ea qæ ſupra dicta ſunt: nam de unione aliqid ulterius dicendi occaſio infra dabitur. Illud tantum jam qæro; Unio illa num deſinat planè, ubi qis adoleverit, ut nova ſuccedat; an eadem ipſa continuetur, ſed ut nova qædam eidem adjiciatur, & duæ diverſi à ſe invicem generis uniones ſimul in eodem conſiſtant; qorum utrumqe varia ſecum inconvenientia trahere videri ſaltem poterit.

2. De clavſula illa (*ſi credere neglexerit*) reſpondeo; fieri non poſſe, ut qi Spiritus Sancti ope ita Chriſto unitus ſit, ut unus cum illo ſpiritus evaſerit, in Chriſtum credere ſuo tempore vel negligat, vel deinceps etiam deſinat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. Si agas de ſangvinis aſperſione ad ablutionem ſordium originalis reatus; dico parvulum baptizatum non eſſe amplius pollutum avt immundum ratione hujus reatus, cum peccatum originale ſemel dimiſſum non redeat qoad reatum, ut nos ex Proſpero in *Theſi* noſtra demonſtranda docuimus. talis tamen poteſt novam immunditiem contrahere, & in ea in æternum perire.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ut illud omittam, aliud qid *ſordes*, aliud *reatum* ipſum exiſtere. de ſangvinis aſperſione ſimpliciter loqor, qi aſperſus non reatum tantum, ſed & maculam expurgat.

2. Novam immunditiem contrahere poſſunt, & contrahunt qotidie ſancti: ſed an ejuſmodi, qæ munditiem omnem penitus exterminet, & ad exterminium ipſorum etiam æternum valeat, hoc eſt qod noſtri negare ſolent, nec admitti poſſe in qoqam vere mundato videtur.

3. Proſperum qod attinet, ſententiæ illius te minimè ſubſcripturum exiſtimo; avt ſi ſubſcribere volueris, certè Synodi Dordrechtanæ decretis contraibis. Verba hæc ſunt, eo ipſo qem tu citas loco, *ad Gall. object. 2. Omnis homo, qi credens in Patrem & Filium & Spiritum Sanctum regeneratur in Baptiſmo, tam à propriis peccatis, qæ mala voluntate & actione contraxit, qàm ab originali, qod à parentibus traxit, abſolvitur. Sed relapſum poſt Baptiſmum ad infidelitatem & impios mores qi negat originali peccato fuiſſe purgatum, tam falſa opinatur, qam qi eundem aſſerit non æterna morte eſſe damnandum.* Et, ibidem ad *object. 3. A ſanctitate ad immunditiem, à juſtitia ad iniqitatem, à fide ad impietatem pleroſqe tranſire, non dubium eſt: & ad tales prædeſtinationem filiorum Dei, cohæredum Chriſti, non pertinere certiſſimum eſt.* Vides Proſperum diſertis verbis aſſerere tam adultos credentes, qam parvulos tinctos, tam à peccatis actualibus, qam à reatu originali ablutos, & abſolutos, tam à fide & ſanctitate, qam à juſtitia accepta excidere prorſus, & in immunditiem, iniqitatem, impietatem, infidelitatem incidere, per qam in æternum exitium deveniant. Qod nec ipſe (credo) credis, nec Synodi illius decreta admiſerint.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

2. Zanchius ipſe, *ibidem Theſi 6. & 8. de Baptiſmo*, & *ad Epheſ. 5. 26. mundationis* ſive *ſanctificationis* nomine tam *regenerationem* qam *juſtificationem* comprehendi vult; ut utraqe in Baptiſmo ex conſeqenti collata intelligatur; qorum in altero ſi à Zanchio diſceditur, qidni & in altero diſcedatur?

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex tota theſeos meæ explicatione non potes juſta conſeqentia inferre, me in eo qod toties ingeris, omnem ſanctificationem parvulis denegaſſe, ac proinde non rectè infers me hac ex parte à Zanchio in loco à te citato diſcedere. Qid de hac tota re ſenſerim, ſupra explicavi. Interim tu hoc ipſo in loco à Zanchio diſcedis, qi vis locum Epheſ. 5. 26. de ſola ſanctificatione, excluſa juſtificatione, intelligendum eſſe, ut videre eſt Cenſura Num. 7.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Hoc tantum volui, admiſſa Zanchii ſententia, utrumqe ſtatuendum; cum de altero tamen ſecus opinari te crederem: nec Zanchii avthoritate magis in hac parte teneri me, qam avt te avt alium qempiam, qi tecum ſentiat in illa altera.

2. A Zanchio diſcedere me in loci illius expoſitione liberè agnoſco; ſed nec avt ſolus hoc facio, avt qo minus facere id liceat, non video; *præſertim cum* nec de loci ſenſu *teſtem illum advocarim*, nec in cujuſqam verba (ſacris illis exceptis Spiritus Sancti amanuenſibus) jurare qiſqam teneatur. Hanc igitur veniam petimuſqe damuſqe viciſſim.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Verum ut Zanchio ſecum convenire poſſit, ipſe viderit, ſi hoc de baptizatis omnibus dictum voluit, qi ipſe in *Miſcellan. de Prædeſtin. c. 4. Theſ. 1.* Et *demonſtrat. Theſ. 6.* aſſerit, *reprobos in peccato relinqi, & perpetuo coram Deo propter iniqitates ſuas reos mortis exiſtere.* Qin &, *de Attributis Dei l. 5. c. 2. de Prædeſtin. ſanct. Theſ. 2. Num. 2. Unionem cum Chriſto, & juſtificationem, electionis effectus, notaſqe* facit. Et, *ibidem q. 3. Num. 2. Electionem juſtificationis cavſſam.* Et, *de reprobis q. 2. Theſ. 1. Reprobos nec vocari unqam, nec juſtificari.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hic Zanchium ſecum committere ſatagis. ſed mallem loca à te citata interpretari de adultis, de qibus potiſſimum agit: Fateor enim & ipſum & Apoſtolum ex qo ille ſuas theſes demonſtrat, parcius agere de effectu Baptiſmi in parvulis. Illud, Reprobos in peccato relinqi, & coram Deo propter iniqitates ſuas reos mortis exiſtere, *intelligendum de peccato actuali, & reos eſſe mortis propter iniqitates proprias.* Unionem cum Chriſto & juſtificationem eſſe effectus electionis *ex Apoſtolo docet, ſed intelligit de unione & juſtificatione per fidem facta, de qibus Apoſtolus proprie agit.* Electionem *vult* juſtificationis *per fidem* cavſſam eſſe. Reprobos nec vocari unqam, vel juſtificari

juſtificari *vult* : *ſcilicet per donationem fidei, nec fide juſtificari, de qa vocatione & juſtificatione paſſim agit Apoſtolus.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. De adultis ſolis Zanchii illa intelligi, nec materiæ de prædeſtinatione in genere, qam tractat, ratio, nec ipſe etiam avthor patitur. Nam *l.* 5. *c.* 2. *de prædeſt. ſanct. q.* 5. §. 2. *de mediis*, hæc habet: *Sine his igitur ne pueri qidem & infantes ad finem aterna gloriæ deduci poſſunt. Ideo interne omnes, etiam electi infantes per Spiritum Sanctum ſuo modo vocantur, & juſtificantur, ut etiam glorificentur. Qadam verò his annexa ſunt, qæ etſi locum in infantibus propter ætatem habere non poſſint, reliqos tamen electos omnes conſequuntur*, &c. *Uti actualis fides, avditio verbi*, &c.

2. Illa à te allata, à Zanchio hac ratione dicta intelligi debere, qod puerum baptizatum ex charitatis judicio electum eſſe præſumat (id qod contra tuam *theſin* diſertè facit) inde liqet clariſſimè, qod idem ipſe, *de operibus redempt. l.* 1. *c.* 16. *tit. de bapt.* dum Baptiſmi à ſe allatam definitionem explicat; *Diximus*, inqit, *electi; qia reprobi, licet lavacro aqa baptizentur, beneficiorum tamen, qæ per Baptiſmum conferuntur, expertes manent, nec baptizantur à Chriſto, Spiritu Sancto & igne: Non enim baptizat Chriſtus niſi ſuos, hoc eſt, à Patre ſibi datos.* Et poſtea, in *cavtion.* 1. *Ut Baptiſmi beneficia conſeqamur, opus eſt fide, vel ſaltem ſpiritu fidei & pœnitentiæ, qo certè non donantur niſi electi, & ad fœdus pertinentes.* Imò eis ipſis in *Theſibus*, unde teſtimonium illud tum deſumitur, ab ipſo protinus exordio, de *electis ſolis* ſeſe agere, qibus iſta conferantur, ſive per Sacramenta, ſive per alia media, beneficia, aperte ſatis oſtendit. *theſ.* 1. *&* 2. & *theſ.* 26. ubi *electos* ſolos ſtatuit *ad fœdus admitti, & Chriſto uniri, atqe in corpus ejus incorporari.*

Zanchianis gemina habet Petrus Martyr, *aa'* 1 *Reg.* 8. in *Append. de exorciſm. fol.* 74. Sed de Zanchio videatur Malderus, *ad Synod. Dordr. c.* 2. §. 5.

3. Si *de Baptiſmi in parvulis effectu parcius agere Apoſtolum* concedatur; vix erit, opinor, ut ex ſcriptis Apoſtolicis theſes iſtæ de materia ea certo clareqe poſſint ſtabiliri.

4. Zanchius qod de eadem re parcius agere dicitur: certè ſententiam ſuam ea in parte aperte ſatis profitetur, *ad Epheſ.* 5. *loc.* 2. *part.* 2. *de bapt.* §. 5. *&* 6. ſi qid verò deſideratur, Lectorem ad Calvinum in *Inſtit.* remittit; utpote qem in argumento iſto probet; de eo avtem jam ſtatim videbitur.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Hiſce accedat clariſſimus Calvinus (*in* comm. in Epheſ. 5. 26.) Qod Baptiſmo nos ablui docet Pavlus, ideo eſt, qod illic nobis ablutionem noſtram teſtatur Deus, & ſimul efficit, qod figurat; niſi enim conjuncta eſſet rei veritas, avt exhibitio, qod idem eſt, impropria eſſet hæc locutio, *Baptiſmus eſt lavacrum animæ.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

De Calvino idem qod de Zanchio dictum ſit; ne ſibi contrarius exiſtimetur. qi & qod addit *Baptiſmum ſolici a nimæ lavacrum*, ſi de Baptiſmi Sacramento accipiatur, in telligi poteſt ita dictum, qod ad ablutionem animæ deſignandam atqe obſignandam inſtitutum ſit. Verum de Calvini mente videantur, qæ habuimus ſupra repoſita *Num.* 2. *ad Arg.* 3. *Reſp.* 2.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nemo noſtrorum Theologorum de Sacramentorum vi & efficacia ſæpius & clarius loqitur, qam D. Calvinus.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Atqi Calvini doctrina de catena illa Apoſtolica, cujus nexus dogma iſtud diſſolvere videtur, cum Zanchii illis, qæ ſupra allata ſunt, planè conſentit.

2. Calvinus certè diſertè videtur ad partes noſtras tranſire, ubi tum de Sacramentis in genere, tum de Baptiſmi, qoad parvulos ipſos efficacia uſuqe ex profeſſo agit. Ut enim illud prætermittam ex *comment. ad Epheſ.* 5. 26. à te ipſo adductum; *Neqe enim affixa eſt ſignis Dei gratia, qin citra adminiculum ſigni liberè eam diſtribuat, ſi velit.* — *Deinde multi ſignum recipiunt, qi tamen gratiæ nunqam fiunt participes; nam ſignum omnibus eſt commune, h. e. bonis indifferenter & malis; Spiritus avtem non niſi electis confertur: atqi ſignum abſqe Spiritu eſt inefficax.* Et, *ad Rom.* 4. 11. *Sacramenta per ſe etſi nihil juvant, Deus tamen, qi gratiæ ſuæ inſtrumenta eſſe voluit, arcana Spiritus ſui gratia efficit, ne profectu careant in electis: & qamvis reprobis mortua ſint ac inutiles figura, vim tamen ſuam & naturam ſemper retinent.* Idem, qæ de Sacramentorum natura in gènere ſtatuat, *Inſtitut. l.* 4. *c.* 14. §. 1. videri poterit ſupra *Num.* 2. *ad Arg.* 12. *Replic.* §. 2. Qin &, *lib. eodem. c.* 16. §. 7. de fructu agens ex profeſſo, qi ex hoc ritu parvulis adhibito, tum ad parentes fideles, tum ad infantes tinctos redeat; hos ponit.

1. *Qoad parentes; qod Dei ſignum puero communicatum, velut impreſſo ſigillo promiſſionem pio parenti datam confirmat, ac ratam eſſe declarat, qod Dominus non illi modò, ſed ſeminis ejus in Deum ſit futurus.*

2 *Qoad infantes; nonnihil*, inqit, *emolumenti pueri è ſuo Baptiſmo capiunt:*

1. *Qod in corpus Eccleſiæ inſiti, aliis membris aliqantò commendatiores fiant.*

2. *Qod ubi adoleverint, ad ſerium Deum colendi ſtudium non mediocriter ſtimulantur; à qo in filios ſolenni adoptionis ſymbolo accepti fuerint, anteqam per ætatem eum cognoſcere poſſent.* Qanqam avtem de Calvini in hac parte ſententia ſuperius abunde ſatis dictum videatur *Num.* 2. *ad Arg.* 12. & *Num.* 17. *Replic. ult.* tamen qò illud, qod ex eodem *ad Epheſ.* hic adductum eſt de avthoris ipſius mente qid velit, clarius pateſcat, ex ejuſdem *Catechiſmo*, ubi accuratius iſta diſtingvit, pavca delibabimus. M. *Qid eſt Sacramentum?* P. *Externa divinæ erga nos benevolentiæ teſtificatio ad obſignandas cordibus noſtris Dei promiſſiones, qò earum veritas melius confirmetur.* Et mox, *de baptiſ.* P. *Baptiſmus veluti qidam in Eccleſiam aditus nobis eſt, illic omnes teſtimonium habemus, nos cum alioqi extranei alieniqe ſimus, in Dei familiam accipi, ut inter ejus domeſticos cenſeamur.* Mox; M. *Num aqam eſſe animæ lavacrum cenſes?* P. *Neqaqam; hunc enim honorem Chriſti ſangvini eripere nefas eſt, ut abſterſis omnibus noſtris maculis puros coram Deo & impollutos nos redderet. Atqe hujus qidem purgationis fructum percipimus, qum ſacro illo ſangvine conſcientias noſtras Spiritus Sanctus aſpergit; obſignationem verò in Sacramento habemus.* M. *Verum annon aliud aqa tribuis, niſi ut ablutionis tantum ſit figura?* P. *Sic figuram eſſe ſentio, ut ſimul annexa ſit veritas: neqe enim ſua dona nobis pollicendo nos Deus fruſtratur: proinde & peccatorum veniam, & vitæ novitatem offerri nobis in Baptiſmo & recipi à nobis certum eſt.* (Habemus qæ ex *comment. ad Epheſ.* prolata ſunt; ſed pergamus.) M. *An promiſcuè in omnibus impletur hac gratia?* P. *Multi, dum pravitate ſua viam illi præcludunt, efficiunt, ut ſibi ſit inanis. Itaqe non niſi ad fideles ſolos pervenit hic fructus: verum inde nihil Sacramenti naturæ decedit.* poſt; M. *Nobis verò qid agendum eſt, ut rite Baptiſmo utamur?* P. *Rectus Baptiſmi uſus in fide & pœnitentia ſitus eſt: h. e. ut ſtatuamus rum. certa animi fiducia, nos ab omnibus maculis Chriſti ſangvine purgatos Deo placere: Deinde ut Spiritum ejus ſentiamus in nobis habitare, atqe id operibus apud alios declaremus.* (Vides Calvinum de adultis fidelibus iſta dixiſſe debere intelligi, qibus obſignando exhibere beneficia iſta

dicantur: atqi horum nemo avt eſt reprobus, avt in æternum periturus; ut *aſſerto* tuo *ſecundo* Calvinus minime ſuffragetur. Verùm ſequntur jam *de Pædobaptiſmo*, qæ pro nobis prorſùs faciant. M. *Si hæc requiruntur ad legitimum Baptiſmi uſum, qi ſit ut infantes baptizemus?* S. *Non eſt neceſſe, ut Baptiſmum ſemper fides & pœnitentia præcedant: ſed ab iis tantum exiguntur, qi per ætatem jam ſunt utriuſqe capaces. Satis ergò fuerit, ſi infantes poſtqam adoleverint, Baptiſmi ſui vim exſerant.* Poſt; M. *Qâ ergò conditione baptizandi ſunt infantes?* S. *Ut teſtatum fiat, benedictionis fidelium ſemini promiſſæ ipſos eſſe hæredes; ut agnitâ, poſtqam adoleverint Baptiſmi ſui veritate, fructum ab eo percipiant & proferant.* Hæc Calvinus, qæ cum dogmate, qod tu iſtic tueris, qi poſſint conſiſtere, ipſe videris.

SAMUELIS WARDI *Theſis.* Num. 31.

3. *Si in parvulis omnibus Baptiſmus non ſolvit reatum originalis peccati, videri poſſit Deum non ſeriò & veraciter agere cum ſuſcipiente, qem vult & juſſit baptizari, & ſuppoſito novo fœdere cum toto humano genere, & ejuſdem ſignis, & ſacramentis tum inſtitutis, tum ritè applicatis, iiſdem ſignis ſuis Deum deeſſe & (qod abſit) ſuis non ſtare promiſſis, atqe adeo ſuppoſito novo fœdere deſerere, anteqam deſeratur. Qare prorſùs dicendum eſt, Deum remoto omni ex parte ſuſcipientis impedimento, i. e. libera reſiſtentia, ſuæ ordinationi non deeſſe, ſed in parvulo ritè baptizato ſolvere reatum originalem.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

1. Non ſeqitur *Deum veraciter non agere, etiamſi in Baptiſmo reatum non ſolvat*, dummodo gratiæ fœdus obſignet.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, 1. At ſeqetur mea illatio, ſi reatus ſolutio promittatur in Baptiſmo. *Promitti avtem ſolutionem reatus evincit* 1. *Analogia Sacramentalis. Qemadmodum aqa, ſev aqa aſperſio, abluit ſordes corporis: ita ſangvis Chriſti ejuſqe applicatio ritè ſuſcipientis abluit reatum.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Non videtur ex eo confirmari ſatis illationis neceſſitas, qia *Deus in Baptiſmo reatus ſolutionem promittat*; niſi addatur, promittere eo ipſo tempore dandam; qod nuſqam promiſiſſe deprehenditur.

2. Analogia ſacramentalis id non probat: analogia hæc in genere eſt; Sicut aqa vim habet abluendi corporis ſordes, ita Chriſti ſangvis eluendi animæ maculas: analogia ſiqidem à repræſentatione ſumi ſolet, repræſentatur avtem priùs, propriéqe in Baptiſmi ſacramento cordis ſanctificatio, qâ ab inhærente ſorde emundatur. Epheſ. 5. 26. 1 Pet. 1. 2. Tit. 3. 5.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ac qanqam non negarim aqa aſperſionem etiam obſignare ablutionem ſordium, id tamen non præſtat niſi ſecundariò, & ubi priùs eſt ablutus reatus. Obſignatio enim non eſt propriè niſi rei priùs exhibitæ; non enim verè obſignatur, niſi qod prius eſt, ut non uno in loco verè D. Beza ad Acta Colloq. Mompelg. *Eſto enim obſignatio fiat futuri beneficii ex promiſſione, ipſa tamen promiſſio priùs ſit qàm obſignatur, avt obſignari poſſit.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reverâ obſignari non poteſt, qod non aliqo modo præceſſit. Verùm obſignatio duo reſpicit; tum promiſſionem ſive pactionem ipſam, tum beneficium, idqe vel abſolutè pactum ſive promiſſum, vel conditionatè. Illa obſignationem præcedat neceſſe eſt, iſtud qo minùs ſeqatur, avt ne ſeqatur qidem, nihil obſtat, ubi conditio, ſub qâ promittebatur, præſtita non fuerit. Calvinus *Inſt. l. 4. c. 14. §. 3. Ex hac, qam poſuimus, definitione, intelligimus nunqam ſine præeunte promiſſione eſſe Sacramentum; ſed ei potiùs tanqam appendicem qandam adjungi, eo fine ut promiſſionem ipſam confirmet ac obſignet.* Whitakerus de Sacr. q. 1. c. 3. *Sacramenta Dei promiſſioni, tanqam ſigilla diplomati, annexa ſunt.* Petrus Martyr *ad* 1 *Reg.* 8. *In Baptiſmo res ipſa, hoc eſt, fœdus initum cum genere humano per Chriſtum antecedit, deinde ſymbolum externum conſeqitur. — Non tamen diffiteor qadam ſignificata eſſe Baptiſmi, qæ non antecedunt ſed conſequuntur externam ablutionem, ut mortificatio & pœnitentia.* Hilarius *in Pſalm.* 118. *part.* 3. *Eſt ergo, qantum licet exiſtimare, perfecta illius emendatio puritatis, etiam poſt Baptiſmi aqas repoſita; qæ nos Sancti Spiritûs ſanctificet adventu, judicii igne nos decoqat, qæ per mortis injuriam, à labe morticina & ſocietate purgabit, &c.* Et hanc tamen in Baptiſmo deſignari docuimus ſupra *Num.* 2. *ad argum.* 2. *enunc.* 7.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex tuis avtem hypotheſibus nihil hîc promittitur, niſi obſignatio ablutionis reatûs; atqe ita analogia ſacramentalis erit: Ut aqa, ſev aqæ aſperſio obſignat ablutionem ſordium corporis; ita ſangvis Chriſti & ejus applicatio obſignat ablutionem reatûs. At qis neſcit aqam priùs natura abluere ſordes qàm earundem ablutionem obſignat, avt obſignare poteſt?

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Ex *meis*, ſed non ſolius, noſtrorum ferè omnium *hypotheſibus* ſeqitur, nihil promitti vi Sacramentorum propriè ac primariè perficiendum, niſi fœderis divini, promiſſionumqe & pactorum ejuſdem obſignationem; tum qicqid ex obſignatione beneficii ulteriùs poſſit accreſcere: neqe vix avſim pedem *in hoc negotio* ulteriùs proferre, qàm Apoſtolum ipſum mihi præeuntem advertam. Rom. 4. 11. qo loco integram Sacramenti definitionem, totámqe ejuſdem naturam rationémqe complexus, noſtrûm pleriſqe perhibetur. Petrus Martyr. *in Rom.* 4. *Vix puto ullum extare locum in ſacris literis, qo tam breviter & tam explicatè natura Sacramentorum proponatur, qàm his Pavli verbis, qibus Circumciſio appellatur ſignaculum.* Calvinus, *ibidem. Porro hîc habemus inſignem locum de communi Sacramentorum uſu. Sunt enim, teſte Pavlo, ſigilla, qibus & Dei promiſſiones cordibus noſtris qodammodò imprimuntur, & ſancitur gratia certitudo.* Et, *Inſtit. l. 4. c. 14. §. 23. Nec verò Baptiſmo noſtro plus tribuere fas eſt, qàm Apoſtolus Circumciſioni tribuit, qod vocat ſigillum juſtitiæ fidei.* Whitakerus, *de Sacram. q. 1. c. 2. Non hîc Circumciſionis tantùm, ſed Sacramenti in genere definitio habetur; & hæc brevis & perſpicua Sacramenti definitio eſt, ut mihi videtur: primò enim σημεῖον pro genere ponitur, h. e. ſignum externum avt ceremonia; deinde σφραγὶς δικαιοσύνης, ſigillum juſtitiæ, qæ ex fide ſcilicet eſt, rem Sacramenti & finem & uſum declarat, ut ſi poſſemus eſſe Scripturis contenti, non meliorem definitionem deſideraremus.* Paræus, *in Rom.* 4. 11. *Hic locus eſt ſedes doctrinæ de natura & uſu principali Circumciſionis, & Sacramentorum reliqorum, unde cogneſcitur, qod ſacramenta ſint σημεῖα divinitùs data, & σφραγίδες, ſigilla juſtitiæ fidei.* Et, *ibidem. Obſerv.* 2. *Omnia Sacramenta ſignificant & obſignant fidei juſtitiam: Baptiſmus ergò ſignum eſt & ſigillum juſtitiæ fidei, per ſangvinem & Spiritum Chriſti.* Et mox; *Obſcurum non eſt, ſignificare & obſignare gratiam, eſſe de Sacramentorum forma* συσταλτικῇ, *unde principalis eorum effectus exiſtit.* Rivetus, *de Sacram. theſ.* 30. *Finis Sacramentorum proprius eſt, ut obſignent fidelibus promiſſiones Evangelii.* Wallæus, *de Bapt. §.* 31. *Propriam Baptiſmi externi vim in obſignando dicimus conſiſtere.*

Optimè

Optimè Vorſtius, *adv. Bell. tom. 3. contr. 2. theſ. 2. rat. 2.*

Objectio. *Omnes homines naſcuntur in peccato originali, & proinde cum reatu mortis æternæ, Pſal. 51. Rom. 5. &c. Ergò niſi per Baptiſmum hic reatus tollatur, perennandum ipſis eſt; qia per hoc organum gratia Chriſti hominibus applicanda eſt, & ſine hoc applicari non poteſt.* Solutio. *Non reatus ille generalis propriè per Baptiſmum, ſed per Chriſti gratiam (qæ propriè per Baptiſmum non qidem reipſa conferri, ſive nobis applicari, ſed tantùm ſignificari & obſignari ſolet) à nobis avfertur.* Et, *ad Contr. 1. Theſ. 6. Noſtri hoc dogma de opere operato, ſev de actione externa & ſacramentali, qaſi qa per ſe abſqe fide, & bono motu utentis juſtificare qempiam poſſit, plane perniciosum eſſe judicant: Et omnia ſacramenta ex ipſius Dei ordinatione tantùm vim ſignificandi & obſignandi, non avtem ipſam Evangelii gratiam conferendi habere, docent Evangelici. — Sacramenta dicuntur ſigna & ſigilla divini fœderis, uti ſupra diximus ex Gen. 17. & Rom. 4. Ergò gratiam in fœdere promiſſam, non ipſa in ſe continent, avt vi ſua nobis conferunt; ſed jam fortè collatam, vel etiam poſtea conferendam tantùm ſignificant & obſignant. — Qippe qa gratia divinitùs promiſſa, non antecedentes cavſſa, ſev inſtrumenta operativa, ſed conſeqentia qædam adjuncta ſunt.*

2. Nihil tamen aliud in Baptiſmo promitti, niſi obſignationem ablutionis reatûs, *ex meis hypotheſibus* non ſeqitur. Promitti enim poteſt, qod non ſtatim præſtatur; promittitur in fœdere, ſed ſub conditione, ablutio ſordis ablatióqe reatûs: promiſſio iſta, ubi fœdus obſignatur, qaſi promiſſione novâ reali, non vocali avt verbali illâ duntaxat, ulteriùs firmatur ac ſancitur. Ita in Baptiſmo remiſſionem ipſam reatûs promitti non negatur, etiamſi obſignari duntaxat in præſenti, non & præſtari, ſtatuatur.

3. *Sacramento fœdus obſignari tantummodò*, qi dixerit, *ejuſdem obſignationem in eodem promitti* nullus dicit: imò abſurdè admodum & contra ſuam ipſius mentem loqeretur, id ſi diceret; ſi enim in obſignatione Sacramenti ipſius natura uſúſqe proprius conſiſtere cenſeatur, neceſſario ſeqetur in Sacramenti adminiſtratione obſignationem, non futuram promitti, ſed impræſentiarum præſtari.

4. Talem, qalis hîc fingitur, *Analogiam* de Baptiſmo hinc ſtatui, (non magis qam ex hypotheſibus Pavlinis de Circumciſione) id verò pernego. Verùm nihil fuerit opus, hoc loco denuò regerere, qæ ad objectum iſtud diluendum priùs dicta ſunt. *Num. 2. ad Arg. 10. Repl. §. 4.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

2. *Deus in hoc Sacramento promittit illud parvulo, cujus parvulus eſt capax, non id cujus parvulus pro ſtatu parvuli non eſt capax. At remiſſionis originalis reatûs parvulus eſt capax pro illo ſtatu, non itidem obſignationis ablutionis reatûs; hunc enim moralem uſum obſignandi non habet Baptiſmus, qoad parvulum ipſum, te ipſo fatente* Num. 32. ſeqente.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nuſqam promittit Deus, in Baptiſmi Sacramento, infanti baptizato conferre id omne, cujus infans capax eſt.

2. Obſignationis fructus capax eſt infans, etiamſi uſus moralis illius actualis nondum ſit capax, cujus beneficio gratiam alere, confirmare, avgere Sacramenta in adultis fidelibus ſolent. Nec ego obſignationis uſum omnem qoad parvulos Sacramentis derogavi, verùm hunc tantùm, qo mediante ſignificatione, repræſentatione, obſignatione, gratiam eis communicare qeant. Obſignatio poteſt latifundiorum parvulo fieri; qæ etiamſi qoad parvulum ipſum firma efficáxqe ſit; unde & obſignationis capax meritò dicatur; non tamen obſignationis illius uſum eum poterit obtinere, qo vel de poſſeſſione obſignatâ gavdium, vel de donatoris benevolentiâ notitiam percipiat, ut ad ipſum denuò impenſiùs diligendum obſervandúmqe excitetur, donec ad rationis exercitium per ætatem acceſſerit. Breviter, hoc volui, non nullum qoad ipſos ſimpliciter, ſed nullum apud illos uſum iſtiuſmodi obtinere, non qod nullus omnino uſus exiſtat, ſed qod nullum ipſi adhibere poſſint, non magis qàm iſtius, qi Baptiſmo tribuitur, effectus, de reatûs ipſius remiſſione, qam illi nec intelligunt, nec mediante ideò intellectu uſum iſtiuſmodi aliqem ejuſdem poſſunt habere. Vide Chryſoſtomum *in Gen. 17. Hom. 40.* ſupra *ad finem Num. 13. Repl. 3.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

3. *Promiſſio ipſius remiſſionis, & non ſolius obſignationis ſit parvulis Judæorum* Act. 2. 39. *ut ſupra obſervavimus in* Reſp. ad Cenſ. Num. 4. & 5.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqe ibi ſatisfacere objecto iſti conati ſumus.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ex iſtis conficitur Deum veraciter non agere cum parvulo ſuſcipiente Baptiſmum, ſi non abluat reatum, prout in ratione noſtra tertia deduximus; ſed ſuis ſignis deeſſe, & ſuis non ſtare promiſſis, atqe adeò deſerere anteqam deſeratur à ſuſcipiente Baptiſmum.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Satis eſt, ut veraciter Deus agat, dummodo fœdus gratiæ obſignat.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Reſpondeo, Si ſatis eſt, ut fœdus gratiæ obſignet, illud intelligendum de obſignatione vel ipſius pacti conditionalis; Si credideris, remittentur tibi peccata. *vel ipſius rei promiſſæ, qatenus ſuſcipiens de re promiſſa, i. e. remiſſione peccatorum, jam obtentâ certioratur.*

1. ~~*Ac novum obſignatio*~~ *obtinebit in parvulis, qippe in qibus pro eo ſtatu hunc moralem uſum obſignandi non habet Baptiſmus, te ipſo fatente,* Num. 32. *Atqe adeò parvulis in infantia morientibus Baptiſmus non erit niſi nudum & inane ſignum, & prorſus inefficax; ſupervicturis avtem non erit ſignum efficax, niſi cum adulti primùm crediderint.*

2. *Si de obſignatione conditionali intelligas, illa ſit cum omnibus baptizatis, ſed nihil ponit ineſſe, niſi poſita conditione. Si ergò ſufficiat, ut Deus dicatur veraciter agere cum qovis ſuſcipiente, & tamen nihil ponat ineſſe, niſi in conditionem fœderis præſtante & implente, pœnitendo & credendo in Chriſtum Redemptorem; Ergò talis obſignatio ſufficit, qæ nihil prodeſt parvulo pro ſtatu parvuli, nec adulto, niſi cum primùm pœnitentiam egerit, & in Chriſtum Redemptorem actu crediderit; unde talis obſignatio non eſt dicenda ſufficiens, cum parvulo pro ſtatu parvuli non erit niſi nudum & inane ſignum, & prorſùs inefficax; itidem omni etiam adulto, priuſqam conditionem præſtiterit.*

Sin de obſignatione ipſius rei promiſſæ, ſcilicet remiſſione peccati intelligi vis, ut Deus dicatur veraciter agere cum baptizato parvulo, qatenus obſignat ipſam remiſſionem jam exhibitam & collatam ante ſuſceptum Baptiſmum; præterqam qod talis obſignatio non ſit parvulis in illo ſtatu, de qibus agitur in noſtro argumento; Dico non poſſe veraciter fieri omnibus baptizatis talem obſignationem; cum omni baptizato parvulo non priùs remittantur peccata, qàm baptizetur, ex tuis etiam placitis.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Reſpondeo, obſignare Deum pactum illud ſub fidei

&

& reſipiſcentiæ conditione cum parente, tam de prole ſuâ, qàm de ſe initum, qod ad adultam ætatem pervenienti, tum demum ex lege ordinariâ fiat *efficax, ubi actu crediderit ac reſipuerit*; qod de Pavlo rectè Reverendus Robertus Epiſcopus Sariſburienſis *adverſ. Thomſon. diatrib. c. 7.* (ex lege dico ordinariâ, qia nemo Deum reſtrinxerit, qin poſſit in parvulis etiam ſupervicturis efficax prius facere, ſi velit;) apud eos avtem qi in infantiâ moriuntur, infantes efficax evadat, poſſim cum Zanchio dicere, *qando fidei, etiamſi non actus, virtus* tamen, *Spiritûs Sancti ope operaqe ingeneratur. de Attribut. Dei l. 5. c. 2. q. 5. §. 2. benef. 3.* dico certè, qando Spiritus Sancti virtute interiùs ceperint renovari: nam de uſu morali, qem in infantibus obſignatio nullum habere poſſit, ſatis puto me pavlò antè reſpondiſſe. Nec nudum avt inane, pro ſtatu parvuli etiam, ſignum fuerit, qod hunc qoad ipſos qem dixi uſum habeat; ſiqidem in adultis donec iſta præſtiterint, non prodeſſe, nec tu ipſe, credo, nec orthodoxus qiſqam negaverit. Calvinus, *adver. Anabaptiſtas art. 1.* de Pædobaptiſmo agens, *Cum de Sacramento aliqo agitur, animadvertendum eſt, ſubſtantiam omnem & vim ex doctrina æſtimandam eſſe, à qa confirmationem capit; notemus ergò doctrinam velut rem præcipuam, Sacramentum verò velut appendicem eſſe. Nunc Baptiſmum cum Circumciſione comparemus. Baptiſmus pœnitentiam avt renovationem vitæ continet, cum promiſſione remiſſionis peccatorum: utrumqe iſtorum Circumciſio, nec plus avt minùs, complectitur. Nam qod ad pœnitentiam attinet, de ea ſæpe tum apud Moſen, tum apud Prophetas fit mentio, cum monent, ut circumcidantur corda. Id ipſum enim eſt, qod in Novo Teſtamento dicitur veterem hominem mortificare. In ſumma ſpiritualis Circumciſio idem ſibi vult, qod pœnitentia. Qod verò ad alteram partem attinet, ſcilicet ad remiſſionem peccatorum, clarior approbatio petenda non eſt, qàm ea Pavli ſententia, ubi dicit, Circumciſionem Abrahæ datam eſſe ad juſtitiæ gratuitæ confirmationem, qam fide obtinuerat. Si igitur ita argumentari velint, rationi conſentaneum non eſſe, ut infantes baptizentur, qi nec fidem nec pœnitentiam habent, cum Baptiſmus ſit Sacramentum regenerationis, & lavacri ſpiritualis, qo per Chriſtum abluimur: reſpondeo idem de Circumciſione dici poſſe, ac Deum nihilominus juſſiſſe, ut infantes circumciderentur. Deum ergò ipſum redarguunt, cum ajunt, rationi adverſari, ſi Sacramentum, qod fidei & pœnitentiæ teſtimonium eſt, communicetur infantibus. Qid igitur dicendum? ſanè ſi qæ à Deo conſtituta ſunt probemus, ejus doctrina certò oſtendit minimè neceſſarium eſſe, veritatem, qæ Sacramento ſignificatur, ſemper præcedere, ſed aliqando ſufficere ſi ſubſeqatur, ſaltem pro parte. Renovatio enim vitæ ſignificabatur per Circumciſionem; ac ſimiliter juſtitia, qam fide obtinemus; nec pœnitentia nec fides erant in puero infante; nec tamen propterea minùs capax erat Sacramenti recipiendi. En igitur qomodo ſignum veritatem antecedebat. Si hoc aliqando licitum & rationi conſentaneum fuit, qare nunc erit diſſentaneum?* Tandem diſſertationem his verbis concludit: *Gratiam Dei præcipuè æſtimare debemus ex declaratione, qam tum Verbo, tum Sacramento facit. Cum igitur Baptiſmus hodiè inſtitutus ſit, ut promiſſio ſalutis corporibus noſtris obſignetur, ut in populo Judaico fiebat; ſingulari conſolatione privarentur Chriſtiani, ſi hæc confirmatio liberis ſuis adimeretur, qâ ſemper potiti ſunt fideles omnes, ut viſibile ſignum haberent, qo Dominus oſtendit ac teſtatur, ſe liberos ipſorum in Eccleſia communionem recipere.* Idem, *Inſtit. l. 4. c. 16. §. 20. Dicimus ergo, qum Circumciſionem, pœnitentiæ, fideíqe Sacramentum infantibus Deus communicarit, non videri abſurdum, ſi nunc Baptiſmi participes fiant, niſi planè in Dei inſtitutionem debacchari placeat. Verùm cum in Dei factis omnibus, tum in hoc qoqe ipſo ſatis ſapientiæ & juſtitiæ ad retundendas impiorum obtrectationes relucet. Nam etſi infantes, qo circumcidebantur momento, qid ſibi vellet ſignum illud intelligentia non comprehendebant; verè tamen circumcidebantur, in naturæ ſuæ corruptæ ac contaminatæ mortificationem, qam adulti poſtea meditarentur. Denique nullo negotio ſolvi poteſt objectio hac, baptizari in futuram pœnitentiam & fidem, qæ etſi nondum in illis firmatæ ſint, arcana tamen Spiritûs operatione utraqe in illis latet. Hac reſponſione ſemel evertitur, qicqid adverſum nos torqem à Baptiſmi ſignificatione petitum; qale eſt elogium, qo à Pavlo inſignitur, ubi vocat lavacrum regenerationis & renovationis.* Denique ibidem, *§. 21. Contendunt qidem illi, ex eo nihil Pædobaptiſmo reliqum fieri, niſi ut inanis ſit fumus; nempe à qo longè ſepoſita ſit hæc veritas. Verùm hallucinatione iſta identidem peccant, qod rem temporis ordine ſemper ſigno præire velint: nam & Circumciſionis veritas eodem conſcientiæ bona teſtimonio conſtabat. Qod ſi neceſſariò præcedere debuiſſet, nunqam infantes Dei mandato fuiſſent circumciſi. Verùm ipſe bona conſcientiæ teſtimonium Circumciſionis veritati ſubeſſe oſtendens, ſimul tamen præcipiens parvulos circumcidi, ea parte in futurum tempus Circumciſionem conferri ſatis indicat. Qare nihil plus in Pædobaptiſmo præſentis efficaciæ reqirendum eſt, qàm ut fœdus cum illis à Domino percuſſum confirmet & ſanciat. Reliqa ejus Sacramenti ſignificatio, qo tempore Deus ipſe providerit, poſtea conſeqetur.* Beza, *qæſt. & reſponſ. part. 2. §. 111.* Qæſt. *Num verò vis illa Spiritus ſenſim hunc veterem hominem in nobis abolens, & novum creans, ab ipſo Baptiſmi momento incipit?* Reſp. *Apage hunc errorem operis operati. incipit ergò Baptiſmi fructus ab eo momento, qo fides incipit, qæ qidem interdum præcedit Baptiſmum; ut in Cornelio apparuit, Act. 10. 47. interdùm verò ſubſeqitur; ut in infantibus baptizatis, modò tardiùs modò ſeriùs evenit, ſiqidem adoleverint & ſint ex electorum numero. Denique non eſt fructus Baptiſmi ad illud momentum coarctandus, qo cuipiam confertur, ut nec verbi ſimplicis, latente tantiſper ſemine in avdientium animis, dum virtute fidei modò ſeriùs modò tardiùs collatæ, emergens fructificet.* Whitakerus, *de Sacram. q. 1. c. 4. ad arg. 5. Promiſſiones Dei vel ſunt categoricæ & abſolutæ, vel hypotheticæ & conditionales. primæ illæ ſemper ratæ ſunt, nec unqam mutari poſſunt, ſive nos credamus, ſive non; ut promiſſio de diluvio nunqam futuro, de mundi fine, de reſurrectione: reſurgemus enim qamtumvis non credamus. At promiſſio gratiæ conditionalis eſt, reqirit enim fidem: non credenti igitur Sacramentum nihil confirmat; qia promiſſiones ſacramentales ſunt conditionales,* &c. Idemqe, *ibidem q. 4. c. 2. Sacramenta nihil ex opere operato efficiunt. i. e. ob id tantùm, qia adhibentur, etiam in parvulis. Non enim parvuli, eo tantùm qod baptizantur, gratiam participant, nec tamen fruſtrà baptizantur, qia in futuram fidem & pœnitentiam baptizantur, & qia membra ſunt Eccleſiæ, & ſancti ex fœdere, ideóqe ſignum fœderis eis negandum non eſt, adulti verò niſi credant Evangelio, nullam ex Sacramentis utilitatem percipiunt: atqe ita omnis Sacramentorum vis ex fide pendet.* Et, *q. 5. c. 2. ad rat. 3. Hæc erat promiſſio principalis;* (me fore tibi Deum & ſemini tuo) *& hujus promiſſionis nemo ſine fide particeps eſt.* Videantur & qæ ſupra ex eodem, *de Sacram. q. 1. c. 3. vocab. 4.* adduxi, *Num. 2. ad Arg. 11. Repl. 2. locut. 2. Reſp. 2. rat. 2.* Walæus *de bapt. theſ. 31. Qando ergò propriam Baptiſmi externi vim in obſignando dicimus conſiſtere, duo ſignificamus: primò certiorationem gratiæ promiſſæ, & à cauſſa principali collatæ, avt conferendæ: ſecundò ejuſdem confirmationem & avgmentum: qum avtem promiſſio illa non ſit abſoluta, ſed conjuncta cum conditione fidei & reſipiſcentiæ; ſeqitur gratiam illam non obſignari niſi credentibus & reſipiſcentibus.* Sclaterus noſter, *in Rom. 2. 25.* reſpondens argumentationi iſti Pontificiorum: *Sacramenta rectè atqe utiliter etiam infantibus conferuntur. Ergò ſanctitatem conferunt ex opere operato. — Qid ſi Baptiſmus utiliter infantibus adminiſtratur? num utilitas iſta neceſſariò eſſe debet collatio ſanctitatis abſqe diſpoſitione pravia? ac non potius obligatio ipſorum ad obedientiam; per vita totius curriculum præſtandam? rectè eum parentum fidelium infantibus adminiſtramus, hoc modò initiantes eos fœderi divino, obligantes ad jugem obedientiam, at verò utrum Baptiſmus alio ullo modo profit eis, mihi dubium eſt.* Denique Reverendus Gregorius Derenſis Epiſcopus *de perſever. c. 12. §. 3. Non eſt neceſſa-*

ceſſarium, ut baptizatus qiſqam (parvulus ſcilicet) *præſentanèe vel juſtificetur vel regeneretur; verùm Baptiſmi Sacramentum eſt ei ſigillum juſtitiæ fidei, qæ eſt juſtitia Chriſti avt à Spiritu Sancto applicanda electo in infantia morienti, avt etiam fide apprehendenda in eis, qi ad diſcretionis annos ſuperſtites, credendi gratiam aſſequuntur.* Et, §. 4. *Neqe enim Baptiſmi effectus eſt, fidem inchoare avt producere, qæ in adultis Baptiſmum præire debet, nec poſſunt infantes, dum rationis uſu deſtituuntur, actualiter credere; ſed baptizato juſtitiam fidei obſignare, atqe ita ſacramentaliter juſtificare, qi qidem effectus non eſt ad tempus ipſum Baptiſmi adminiſtrationis reſtringendus, ſed ad totum vitæ curſum extendendus, qandocunqe is crediderit ac reſipuerit.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Dices forſan Deum obſignare fœdus gratiæ in Baptiſmo veraciter cum parvulis ſupervicturis conditionaliter duntaxat; at cum parvulis in infantia morituris abſolutè, qatenus rem promiſſam ante ſuſceptum Baptiſmum exhibitam à prima conceptione obſignat.

Reſpondeo; At ſic parvulis ſupervicturis pro ſtatu parvuli, nihil veraciter obſignatur, cum nihil exhibeatur, qod obſignetur pro ſtatu parvuli; & ſi aliqid eſſet, qod obſignetur, illud tamen obſignari non potuit illis, qi in illa ætate obſignationis incapaces ſunt: Unde obſignatio illa pro illo ſtatu, otioſa eſt, & ſupervacanea. Qorſum enim tales baptizantur in infantia, ſi nihil illis veraciter avt exhibetur avt obſignatur vi Sacramenti pro illo ſtatu? Qod avtem ad parvulos attinet in infantili ætate hinc migraturos, etſi dicamus rem promiſſam ante ſuſceptum Baptiſmum exhiberi, tamen cum parvulus non ſit capax hujus moralis obſignationis, non ei obſignabit Baptiſmus rem promiſſam, qamvis antea exhibitam; ſed inſuper dicimus, non poſſe ex Scripturis probari, rem promiſſam ordinariè exhiberi ejuſmodi parvulis baptizatis, ante reipſa ſuſceptum Baptiſmum.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Ex eis, qæ præmiſſa ſunt, qia ſeqentibus hîc occurri videtur, objectioni avtem reſpondent à me minimè propoſitæ, ad qam data *reſponſio* eiſdem nitatur ſuppoſitis qæ ſuperius diſcuſſa ſunt, idcircò omittere viſum eſt; eoqe magis, qia in molem majorem excreſcere diſceptationem hanc jam tandem adverto, qàm futuram, cum aggrederer primò, opinabar. Illud tantum adjicio claris ac diſertis ex Scripturâ ſacrâ firmamentis illud ſtabiliri debere, qod niſi concedatur, *Deum non ſeriò nec veraciter agere, nec promiſſis ſuis ſtare*, qin *& deſerere ante qam deſeratur*, ſtatui neceſſe fuerit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod [Fœdus gratiæ ſcilicet] mihi tamen non cum toto genere humano, ſed cum Evangelium amplexis tantùm intercedere videtur. Act. 2. 39.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Certum eſt conditionale fœdus pangi cum toto genere humano, qomodò cum lapſis Angelis non pangitur, qatenus Deus ſub conditione fidei & pœnitentiæ promiſit omnes homines in gratiam recipere; unde & omnes homines per præcones Evangelii incitari veraciter, & ſeriò poſſint ad ſalutis per Chriſtum partæ participationem; non itidem Angelos lapſos, utpote qos Deus ſub nulla conditione in gratiam denuò recepturus eſt. Interim concedo, res in fœdere promiſſas non exhiberi, niſi Evangelium amplexis & eorum ſemini. Promiſſio item, de qa Act. 2. 39. *non ſolum ſit cum adultis Judæis Evangelium amplexis, ſed etiam cum iſtorum liberis, etiam parvulis, ut ſi ipſi baptizentur, remiſſionem originalis reatus conſeqantur. Id qod pariter* (maceria jam diruta) *intelligi vult Petrus de Gentibus vocandis & eorum liberis. Ipſi enim jure natalium jus habent ad Baptiſmum, qod non habent Gentilium non vocatorum liberi. Vid. ſupra* Reſp. ad Cenſ. Num. 18.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Promiſſionem illam Act. 2. 39. qod attinet, de ea ſæpiùs jam dictum eſt. De fœderis latitudine, qod utrinqe dicitur, nec ad cavſſam præſentem multùm facit; verbiſqe forſan ac modo loqendi, magis qàm ſenſu dictorum réqe ipſâ diſſidetur.

Fœdus reverâ ſub eis conditionibus ineundum generi humano toti nunc dierum, ut Apoſtolus Act. 17. 30. (at non & olim itidem) proponitur ac prömulgatur; actu tamen intercedere cum eis ſolis propriè, opinor, dicitur, qi fidei ac Evangelii profeſſionem ſaltem amplectuntur. Ita ſub Veteri Teſtamento, cum tamen fœdus gratiæ, qoad ſubſtantiam, eadem qæ nunc eſt, exiſteret, fœderati Deo ſoli Judæi habebantur, Rom. 9. 2. gentes cæteræ à fœdere alienæ cenſebantur, Eph. 2. 12. Rex qiſpiam, etiamſi voluntatem ſuam ſcripto publico divulgaverit, fore ut ex gentibus avt civitatibus regno ſuo finitimis (unâ interim avt alterâ duntaxat excluſis) ſub tali talive conditione, qæcunqe voluerit, fœderata ſibi futura ſit; non tamen hoc facit, ut fœdus iſtud ſtatim ex ſcripto illo divulgato cum eis omnibus, avt cum ullâ etiam earum intercedat: intercedet tum demum, cum gentium civitatúmve illarum eis tantùm, ſi qæ ſaltem id fecerint, qæ conditiones illas accipere, & præſtandas in ſe recipere voluerint, idqe modo ab eis poſtulato eidem intimandum curaverint. Certè fœdus, qod Deus cum Abrahâ poſteriſqe ejus pepigit, nevtiqam pangebatur cum cæteris, qæ tunc temporis erant, gentibus. Nec video, ſi fœdus gratiæ cum univerſo genere humano ſit initum, cur non & infidelium æqè ac fidelium liberis jus ad Baptiſmum tribuatur, cum fœdere pariter comprehendantur utriqe; avt etiam cur à fœderis beneficio excludantur, niſi actu aliqo ſuo ſeſe ipſi, ubi adoleverint, excluſerint. Rectè Beza, *ad act. colloq. Mompelg. de bapt. dogm. 11. p. 130. Dicat nobis D. Andreas, cur natos in Eccleſia ad Baptiſmum admittat, Turcarum avtem avt Judæorum, qi nunc à fœdere ad tempus exciderunt, liberos non item. Annon qod illi qidem ad fœdus pertinere, qia in Eccleſia nati, cenſeantur? qibus propterea fœderis σημεῖον & σφραγὶς denegari non debeat: illi verò qia extra Eccleſiam nati, & idcircò immundi, in Templum Dei admitti non poſſunt? Nam ſi exceperit in Eccleſia natos infantes, non ut jam ſanctos & cenſos in Dei fœdere, ſed ut ſanctificandos & cenſendos ad Baptiſmum admitti: qæram rurſus, cur hos potiùs qàm Turcas avt Judæos ad iſtam nanciſcendam ſanctificationem admittant.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qin potiùs, ſi cum toto humano genere pactum ſit eâ ratione firmatum, ut *deſerere priùs, qàm deſeratur* videri Deus qeat, ni ad Baptiſmum oblato reatum remittat, certè idem feciſſe non minùs videbitur, ſi parvulo ulli omnino id beneficii negaverit; & multò magis, ſi fidelis cujuſqam parvuli, qi vel neceſſitate inſuperabili excluſus, vel per ſupinam ſuorum negligentiam, ſacro flumine caruerit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Ratio mea apertè agit, non de qovis promiſcuè ad Baptiſmum oblato, ſed de ſuſcipiente qem Deus vult, & juſſit baptizari, & de Sacramento ritè applicato, ut liqidò conſtare poſſit me de Chriſtianorum parvulis tantum egiſſe, avt inſtar Chriſtianorum ſcilicet de paganorum parvulis, qi legitimè in Chriſtianorum poteſtatem adducuntur, & pro qibus ipſi Chriſtiani ſponſores erunt: tales enim inſtar parentum ſunt. Et de ejuſmodi parvulis dico, ſi in iſtorum Baptiſmo Deus non ſolvit originalem reatum, non ſerio & veraciter agere cum tali ſuſcipiente, & deſerere anteqam deſeratur; qatenus Sa-

cramentis ſuis deeſt, & ſuis (qod abſit) non ſtat promiſſis. Qod dici non poteſt de parvulis Paganorum, qi nunqam ſiſtuntur baptizandi. qomodo enim deerit Sacramento ſuo Deus, in iis qi illud non ſuſcipiunt?

Qod ſpectat ad illos fidelium parvulos, qi neceſſitate inſuperabili, vel per ſupinam ſuorum negligentiam Baptiſmo privantur, nos non negamus hoc caſu, tali parvulo, beneficia fœderis, ut ſupra diximus, Reſp. ad Cenſur. Num. 18.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Intelligo ſatis de qibus agas, illud duntaxat viſum eſt obiter monere, qid ex à te hîc poſitis deduci poſſe videbatur. Siqidem enim ſub hâc formâ fœdus actu ſit initum cum humano genere univerſo, videri poterit Deus, forſan ex à te hîc poſitis, parvulos omnes, qi fidei reſipiſcentiæqe capaces nevtiqam ſunt, deſerere, priuſqam ab ipſis actu deſeratur, ad ſalutem ni admittat: qale neſcio qid & Arminiani, non ſaltem nulli, apud ſe fovere inſimulantur. Certè Adrianus Borrius *reſponſ. Armin. ad art.* 31. *p.* 117. à Feſto Hommio citatus, in *Specim. Controv. Belgic. art.* 15. *theſ.* 5. *p.* 56. *Neceſſe eſt omnes ſalvos fore, qi actu nulla alia peccata ipſi perpetraverunt, qales ſunt infantes omnes ſine diſcrimine, qia Deus univerſum genus humanum in reconciliationis gratiam aſſumpſit, & cum Adamo omnibúſqe ejus poſteris in eo fœdus gratiæ inivit: cúmqe infantes fœdus illud tranſgreſſi non ſint, non videntur condemnationi obnoxii.*

2. Illud prius videtur firmiſſimè fuiſſe probandum, atqe ex aliqo verbo perſpicuo fuiſſe demonſtrandum clariſſimè, ſignum iſtud Deum eo fine inſtituiſſe, qo per illud reatus originalis ſolutio actu ipſo daretur, ac de reatu eodem, ſub eadem conditione remittendo promiſſionem dediſſe, qam ut mendacitatis ludificationiſqe reus, ni id præſtet, peragatur.

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Hinc Patres in Concil. Valentin. in Gall. tempore Lotharii Imperatoris circa annum 855. *cui præfuit Remigius Lugdunenſis Epiſc.* c. 5. Firmiſſimè tuendum credimus, qod omnis multitudo fidelium ex aqa & Spiritu regenerata, & per hoc veraciter Eccleſiæ incorporata, & juxta doctrinam Apoſtolicam in morte Chriſti baptizata, in ejus ſangvine ſit à peccatis ſuis abluta. Qia nec in iis potuit eſſe vera regeneratio, niſi fieret & vera redemptio, cum in Eccleſiæ Sacramentis nihil ſit caſſum, nihil ludificatorium; ſed prorſus totum verum, & ipſâ ſui veritate & ſinceritate ſubnixum. *Hac Patres Valentini.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Concilium Valentinum redemptionem & regenerationem conjungit, & ſanè qicqid pro alterâ dictum eſt, pro alterâ ex eiſdem fundamentis dici poterit.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Concilium Valentinum agit de redemptione efficaci, qa reſpicit applicationem, non de redemptione impetratâ, qa proculdubio latiùs patet qàm regeneratio. Eſto ergò, conjungantur redemptio *&* regeneratio; *hoc tamen non facit contra noſtram illationem, qa hinc inferimus, Sacramentum Baptiſmi ſemper abluere ritè eum ſuſcipientes à peccatis ſuis; ergò & omnes parvulos etiam non-electos; qâ enim abluit à peccatis, regenerat, i.e. nova nativitate donat. Omnis enim talis ablutio à peccatis, & regeneratio fundata eſt in vera redemptione; ex uſu enim legitimo Sacramenti infert ejus certam & indubitatam efficaciam, & ex efficacia indubitata infert praviam redemptionem, in qa hac efficacia fundatur.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

Atqi ego, non de aliâ *redemptione*, qàm *efficaci*, Concilium locutum intellexi; de alia *regeneratione*, qam tu iſtic deſcribis (qæ revera *regeneratio* non eſt) eâ ſcilicet qam ſolam ſacra pagina agnoſcit, qámqe Apoſtolus deſignavit, ubi de *lavacro regenerationis* verba facit, locutum intellexi. Et vero Deo unqam renatum qenqam, in æternum qi pereat, ſeminis divini incorruptibilitas non patitur. Cæterùm in Concilii hujus capita cum diſqiſitione diligentiori factâ, qæ ante non occurrerant, jam inciderim, ejuſdem in capitis verbis, ei qæ hic citatur periochæ proximis deprehendo, qod in Proſpero ſupra erroneum plane annotaveram; *Ex ipſa tamen utiqe fidelium multitudine & redemptorum, alios ſalvari æterna ſalute: — alios, qia noluerunt permanere in ſalute fidei, qam initio acceperunt, — ad perceptionem æternæ beatitudinis nullo modo pervenire.* Qod dogma cum Synodi Dordrechtanæ decretis qî poſſit conciliari ipſe videris. Iniqum avtem fuerit me Concilii hujus in altero avtoritate premere, cujus in altero ſententiâ obſtringi recuſares.

SAMUELIS WARDI *Theſis.*

Nec minus rectè Clariſſimus Calvinus, in Tit. 3. Illud valere debet inter pios, Deum non inanibus figuris nobiſcum agere, ſed virtute ſuâ intus præſtare, qod externo ſigno demonſtrat. Qare congruenter & vere Baptiſmus dicitur lavacrum regenerationis.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Calvinum qod attinet; de mente ſenſúqe illius abunde ſatis, opinor etiàm ad tædium forſan & navſeam, ſuperiùs à me pavlò dictum eſt.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num.* 32.

4. *Rectiſſimè dicuntur Sacramenta Inſtrumenta moralia & organa gratiæ, qam ſignificant, exhibitoria. Qomodo ergò Baptiſma dicetur Inſtrumentum gratiæ, cum parvulis adhibetur, ſi tum cum actu applicetur, & expeditum ſit, & nulla libera reſiſtentia ex parte ſuſcipientis impeditum, non tamen effectum, ad qem divina inſtitutione ordinatur, producat? Qod avtem Sacramenta rectè dicantur Inſtrumenta moralia, & qidem gratiæ exhibitiva, mediante naturali & morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione, paſſim docent noſtri Theologi.*

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Inſtrumenta moralia gratiæ exhibitiva, mediante morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione dici poſſunt Sacramenta, etiamſi tunc temporis cum adminiſtrantur, iſta omnia non efficiant.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Argumento noſtro 4. non reſpondes, ſed explicationem noſtram impugnas, qa oſtendimus à noſtris Theologis Sacramenta rectè dici inſtrumenta moralia, & qidem gratiæ exhibitiva, mediante naturali (hæc vox omiſſa videtur, in eo qo uſus es exemplari) & morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Argumento mihi viſus ſum reſpondiſſe, qia conſecutionis negationem manifeſtam verba mea in ſe continent.

2. Explicationem, non tam tuam, qam Theologorum noſtrorum, tantum abeſt ut impugnarem, ut tam alibi con-

concedam & ſtabiliam, tum iſtic etiam non abnuam; niſi qod minùs perſpicuè locutus, & properante nimis calamo verba qædam omiſerim, qæ nunc inſeri poſtulem, [ſcilicet *qa ſignificant, repræſentant, obſignant.*] qum hoc ſit qod voluerim; *dici poſſe Sacramenta gratiæ, uſus hujus moralis vi, exhibitiva, etiamſi omnia, qa ſignificant, repræſentant, obſignant, non efficiant ſemper tunc temporis cum adminiſtrantur*: qa de re multa ſunt ſuperiùs etiam diſputata, qæ tranſcribere denuò avt relegere, nimis foret moleſtum.

3. Id adjicere mihi ex re ipſâ fore videbatur, partim qo clarum fieret, qonam ſenſu illud poſſet admitti, qod à Theologis noſtris hac in parte aſſeri ſolet, qia illos in partes advocaveras: partim etiam, ut qo ſenſu illud admittere, avt non abnuere ſaltem, ſignificarem; utpote qod ſic acceptum ſententiæ noſtræ nihil incommodare videtur.

4. *Phyſicus* ille *modus* tantum abeſt, ut à noſtris admittatur, ut ne Bellarminus qidem fidenter aſſerere ſit avſus. Vide Bellarminum *de Sacram. effect. l. 2. c. 1. &* Chamierum, *panſtrat. tom. 4. l. 2. c. 1. §. 18. & 19.* Qanqam phyſicus efficiendi modus, & ſignificatio phyſica, ſunt reverâ res à ſe invicem diſſitæ, atqe iſtud, puto, non illud, volebas. Nec vocula ea exemplari, qo uſus ſum, aberat, ſed dum *Theſeos verba* in compendium redigere, imaqe cum ſummis connectere ſatago, imprudens omiſeram. [Cæterùm poſt *Exceptiones* has à me acceptas ſignificavit per literas Vir Clariſſimus *unum velle ſe vocabulum in noviſſima Num. 32. clavſula inſertum*, ut dicantur Sacramenta, *gratiæ exhibitiva* [*& obſignatoria*] rationem præmiſerat, qam exhibitam ſuprà reperies *§. 1. Num. 2. ad calcem Arg. 6.*]

Exhibitiva interim noſtris qatenus dicantur, oſtendit Chamierus ſupra adductus *Sect. 1. Num. 2. ad Arg. 2. memb. 7. Reſp. 3. & ad Arg. 11. Reſp. 1.* In exemplari avtem illo, qod ad me tranſmiſerat, cùm verba illa [*mediante naturali & morali ſignificatione, repræſentatione, & obſignatione*] uncinis incluſiſſet, prout iſtic à me exhibentur, ad marginem adſcripſerat, *mallem incluſa* [ ] *deleri*: qod ideo, opinor, adnotavit, qia *moralem* hunc in parvulis *Sacramentorum uſum* ſuprà non ſemel rejecerat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Patet in adultis, qi fidem profeſſi tantùm cum baptizarentur, poſt multos poſtea interjectos annos, efficaciter vocati fuerint. Videatur Abbotſius noſter, *adverſ. Thomſon. part. 1. c. 7.*

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nec ego inficias eo, Sacramenta dici poſſe ejuſmodi inſtrumenta, etiamſi tum temporis, cùm adminiſtrantur, iſta omnia non efficiant. *Rectè Lombardus*, Rem Sacramenti aliqando longè ſeqi ipſum Sacramentum, ut in illis, qi fictè accedunt, qibus cum poſtea pœnituerint, incipiet Baptiſmus prodeſſe. 4. Diſt. 4. lit. G. *Suſtineri etiam poſſe probabiliter* pactionem dilatoriam *Durandi, qi aſſerit*, ubi in ſuſceptione Sacramenti ponitur obex, ibi vi pactionis divinæ Baptiſmum habere ſuum effectum abluendi reatum, qamprimum obex removetur. 4. Diſt. 4. qæſt. 4. *At in infantibus rite baptizatis, qi obicem ponere avt fictè accedere neſciunt, de qibus ſolis noſtrum agit argumentum, hac pactio nullum locum habet; unde nullum ſubſidium ab hac pactione dilatoria peti poteſt, qod vim noſtri argumenti enervet.*

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Si pactio de ſolutione præſentaneâ interceſſerit, locum in parvulo pactio illa dilatoria non habet. Verùm illud probandum adhuc ſupereſt. Vide D. Davenantium, *Num. 2. ad Arg. 2. Memb. 5. de capac. Replic. 1. & 2.*

2. Reſponſio mea hoc nititur fundamento; qod modus ille, qo Sacramentum gratiæ actualis exhibitivum fiat, ex uſu morali, qem percipiens ipſe facere poſſit, pendeat: eum avtem qoad infantes ipſos, cum rationis uſu deſtituantur, Sacramentum habere adhuc neqeat.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Neqe certè in infantibus adhuc rationis uſu deſtitutis, qoad ipſos uſum hunc moralem (qo ſint gratiæ exhibitiva) obtinere poſſunt.

SAMUELIS WARDI *Reſponſio.*

Nec ego in ea ſententia ſum, ut exiſtimem vim Sacramenti pendere ex uſu morali, actu avt ſignificandi, avt repræſentandi, avt obſignandi parvulo beneficia fœderis; ſed ex inſtitutione divina, qa Deus ordinavit, ut ad uſum talis ſigni, qod analogiam habet cum re ſignata, ille præſtò ſit in conferenda tali gratia, qamvis ipſe ſuſcipiens uſûs hujus moralis capax non fuerit: Neqe enim aliud iſtis verbis noſtris intelligi velim.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Tam Verbi qàm & Sacramentorum efficacia illa, qâ gratiæ ſunt exhibitiva, pendet primariò qidem & principaliter ab inſtitutione divinâ, abſqe qâ nihil avt efficere avt obſignare ſunt nata: ſecundariò tamen ab uſu illo, qo tanqam medio neceſſario adhibito, ad gratiam tam ingenerandam, qam & fovendam & promovendam fiunt actu efficacia. Calvinus, *Antidot. ad Concil. Trident. ſeſſ. 7. can. 5. Fatemur non alendæ tantùm, ſed avgendæ qoqe fidei deſtinata eſſe Sacramenta. Sed aliud ſibi volunt cornutæ beſtiæ: fingunt enim ſubeſſe vim magicam Sacramentis, qæ ſit extra fidem efficax; qo errore tollitur, qa inter fidem & Sacramenta in Scripturis perpetua ſtatuitur relatio. Hoc ut clariùs intelligant lectores, ſemper memoriâ repetendum eſt, Sacramenta nihil, qàm inſtrumentales eſſe conferendæ nobis gratiæ cavſſas, qæ tunc demum proſunt, ſuúmqe effectum habent, cum fidei ſerviunt.* Verùm niſi in uſu illo morali, fidei ſervire qi poſſunt? Idem mox, *ad can. 8. de Sacramentis idem qod de Verbo prædicandum eſt, nihil prodeſſe niſi fide percepta.*

2. De *inſtitutione* ipſa tota lis eſt, an in eum finem uſúmqe inſtituta ac deſtinata ſint Sacramenta, ut abſolutionis inſtar Pontificiæ, gratiam eam, cui deſignandæ obſignandæqe ſunt aſſignata, conferant neceſſariò, etiam ubi percipiens uſus capax nevtiqam fuerit: qod mihi ſi probatum fuerit, res tota confecta illicò futura eſt.

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num. 33.*

Bucerus, in retract. in Matth. 3. *agnoſcit*, Sacramenta rectè dici inſtrumenta, organa & canales gratiæ. Atqe hinc, *inqit*, Apoſtolus vocavit Baptiſma *Lavacrum regenerationis*, & *Baptiſmo* affirmat nos eſſe *in Chriſti mortem ſepultos*, Chriſto *incorporatos* & *Chriſto indutos*, & per Sacramenta Chriſtum Dominum ſuam nobis redemptionem communicare; & Sacramenta eſſe communionis Chriſti (i. e.) ſalutis noſtræ ſigna exhibitiva & organa, qibus Dominus ſui communionem nobis impertit.

THOMÆ GATAKERI Exceptio.

Qod ad illud ex Bucero qod adducitur, cui non orthodoxo mirum, ſi non horrendum dictu, videatur, aliqem *in Chriſti mortem ſepultum, Chriſto incorporatum, Chriſto indutum, communionis cum Chriſto. i. e. ſalutis factum participem*, (idqe non Sacramento tenus, ſed reapſe) in æternum poſthac exitium devenire?

SAMUELIS WARDI *Responsio.*

Hac omnia suo modo competere parvulis baptizatis, dicere non est avt absurdum, avt horrendum, etiamsi posteà, cùm adolescunt, votum Baptismi non impleant unqam, qin in æternum pereant: neqe enim magis inconvenit, hæc omnia iis competere, qam dicere eos in statu salutis esse, ut si in illo statu ante adultam ætatem moriantur, certò salutem consecuturi sint; qæ est nostræ Ecclesiæ & totius Antiqitatis indubitata sententia; &, ut ego reor, ipsius Scripturæ. Similia iis qæ habet Bucerus, occurrunt apud Avgustinum, Enchirid. ad Lavrent. c. 52. 53.

THOMÆ GATAKERI Replicatio.

1. Nolim verba mea, secus qàm intellexerim ipse, accipi. Non hoc volui Bucerum hoc dicere, qod *avditu horrendum* existimare me dixi: neqe enim Bucerus hoc ipsum ipse dicit, *aliqem Christo indutum, Christo incorporatum, salutísqe cum Christo factum participem, in æternum posse perire*, verùm verba illa mea [*qod ex Bucero adducitur*,] hunc sensum habent, qasi dixissem, *Qod avtem attinet ad id qod ex Bucero adducitur, Cui non mirum*, &c. non ut Bucero dictum hoc agnoscere avt asserere voluerim; sed ex Buceri dictis, si generalia forent, eoqe sensu, qo tu accipi contendis, & concepta, resultaturum id, qod non *mirum* tantùm, sed & *avditu horrendum* mihi visum sit. Ego siqidem Bucerum, cum liber ipse mihi non adsit, qo locum perlustrare possim, eo sensu suspicor ista locutum, qo Calvinum Zanchiúmqe paria fere enunciasse superiùs pavlò, liqidò, uti opinor, ostendi. Qin & Bucerum à te eo loci, hac in parte discedere, etiamsi libri copia non suppetat, inde tamen colligo, qod *in Matth.* 3. idem, Bellarmino referente, (penes avtorem sit fides) *de Sacr. Bapt. l.* 1. *c.* 4. docere dicitur, *prædestinatos parvulos etiam sine Baptismo salvari, non prædestinatos etiam cum Baptismo damnari.*

2. *Suo modo in Baptismo ista fieri*, nemo nostrûm etiam negat, eodem scilicet qo Apostolus 1 Cor. 10. 16. Gal. 3. 27. Col. 2. 12. 13. hoc est, vel sacramentaliter, qod est omnibus commune, prout Avgustinum *ad Coloss.* illud interpretari suprà monuimus; vel efficaciter, qod est adultorum fidelium proprium; qatenus in istis illa Baptismus, non repræsentat tantum, & obsignat, sed provehit etiam.

3. Verum eo qo hîc asseri videtur, modo, baptizatis parvulis universis ista competere, *magis inconvenire* mihi saltem videtur, qam *asserere infantes fidelium in eo esse statu, ut si parvuli obierint, salutem consecuturi sint*: qod & ipsum tamen è nostris nonnulli havd ita fidenter & indefinitè statuere videntur. Videatur Calvinus *Instit. l.* 4. *c.* 16. §. 21. adductus suprà *Num.* 2. *ad Arg.* 11. *de locut.* 2. Beza, *ad Act. Collat. Mompelg. de bapt. dogm.* 7. *p.* 106. Sed & idem, *qæst. & resp. part.* 2. §. 123. & 127. Paræus, *adv. Bellarm. de amiss. grat. & stat. peccat. l.* 6. à Maldero adductus, *antisynod. c.* 2. §. 5. Whitakerus *de Sacr. q.* 1. *c.* 3. *voc.* 4. Georgius Down. Episcopus Derensis *de pers. c.* 12. §. 3. supra *ad Num.* 31. *membr.* 4. Petrus Martyr *in* 1 *Cor.* 7. 14. *fol.* 92. & Bucerus *in Matth.* 3. apud Bellarminum ubi supra; & in *operibus Anglic. de bapt. efficac. p.* 597.

1. Qia nexum videtur solvere catenæ illius Apostolicæ, Rom. 8. 29. 30. qam nostri adversus Arminianos & Pontificios, sartam tectam tueri tanto connituntur molimine.

2. Qia de Christi corpore vero vivóqe deperire aliqid posse concedere videtur; qa de re videatur Whitakerus, *de Eccl. q.* 1. *c.* 9. *arg.* 3. & 4.

3. Qia *justificationem* videtur à *sanctificatione* vera, renovationéqe interna sejungere.

4. Qia Sacramento vim virtutémqe tribuit eam, qæ ex sacris literis nondum confirmata videatur. Cum ad posterius istud assertum nihil horum consequatur.

4. Avgustinum qod attinet, (ut omittam Bucero gemina habere dici non posse, nisi Bucerum prius constet cum Avgustino eadem dixisse) in hac causa cur ut testem minus idoneum rejiciam, rationes à me supra allatæ sunt: eo magis hoc in loco, qia in eis qæ asserit, firmandis, Scripturas à sensu genuino, uti mihi videtur, detorqet. Tantum Avgustino tribuo, qantum ipse sibi tribui postulat, *de Trin. l.* 1. *c.* 2. & 3. &, *libr.* 3. *c.* 1. *ad Oros. contr. Priscill.* & *Origen. c.* 11. *de anim. & ejus orig. l.* 4. *c.* 1. *ad Hieron. Epist.* 8. &, *ad Vincent.* 48. Interim Avgustinum Avgustino oppono, ídqe præeunte mihi & facem allucente Præsulum pari nobilissimo, Reverendo Patre Jac. Primat. Armach. & Reverendo Patre Roberto Sarisburiensi Episcopo qorum verbis ista consignabo. Ille in *Continuat. hist. Pelag.* sive *Controv. Prædestinat. c.* 12. *p.* 88. *Qo spectat*, inqit, *& illa sententia, qam inter ipsos Scholasticos Gabriel Briel est amplexus, in* 3. *sent. dist.* 10. *art.* 1. *Reprobos, sive ut ille appellat, præscitos, non esse filios adoptivos. Et veterum celebratissimum illud dogma: Corpus Christi, qod est Ecclesia, ex solis constare electis*, Col. 1. 24. *collat. cum* 2 *Tim.* 2. 10. *Eos esse Ecclesiam qi in domo Dei permanent*, *Cyprian. Epist.* 55. §. 3. *Bonos de Ecclesia non posse discedere. Idem de unit. Eccles.* §. 6. *Et qi perierit, ex illa non fuisse. Avg. de catech. rud. c.* 11. *Secundum præscientia suæ gratiam Christum Sanctam Ecclesiam de in æternum permansuris Sanctis construxisse. Greg. in Cant.* 3. *neqe eum justificare nisi corpus suum, qod est Ecclesia. Avg. Epist.* 50. *Non revera corpus Domini esse, qod cum illo non erit in æternum. Avg. de Doctrina Christiana, l.* 3. *c.* 23. *Deum non omnium, sed eorum, qos antè præscivit & prædestinavit, delicta dimittere. Idem contr. advers. leg. & proph. l.* 2. *c.* 11. *Qi perseveraturi non sunt, non esse à massa illa perditionis prædestinatione discretos. Idem de corrept. & grat. c.* 7. *Eos qi cum tentati fuerint, superantur & pereunt, videri qidem filios Dei factos propter aqam Baptismatis, revera avtem non esse filios Dei, qi non sunt in Spiritu baptizati. Avthor oper. imperf. in Matth. hom.* 5. *Visibilem Baptismum posse habere alienos, i. e. qi regnum Dei non possidebunt, sed esse donum Spiritûs Sancti, qod proprium est eorum tantùm, qi regnabunt cum Christo in æternum. Avg. de unit. Eccl c.* 13. *Denique Sacramenta in solis Electis efficere qod figurant. Idem apud Petr. Lomb. Sent. l.* 4. *d.* 4. §. 1.

Iste, *advers. Thomson. diatrib. c.* 7. *Qod ex Scripturis*, inqit, *urgetur, omnes qi in Christo baptizantur, Christum induere Gal.* 3. 27. *respondet Avg. de bapt. contr. Donat. l.* 5. *c.* 24. *induere homines Christum aliqando usqe ad Sacramenti perceptionem (id qod non nisi secundum nos fit) aliqando usqe ad vitæ suæ sive animæ sanctificationem, qod secundum Deum fit, & ex proposito gratiæ fit, & absqe illo non fit. Et mox; In Christo baptizantur omnes, qi baptizati sunt; in Christum non baptizantur, nisi qi transeunt in Christum corpúsqe ejus & membra fiunt, qod de baptizatis omnibus dici non potest. In remissionem peccatorum baptizari dicimur, sed ita, ut verum sit qod habet idem Avgustinus contr. advers. leg. & proph. l.* 2. *c.* 11. *Non omnium Deus sed eorum qos præscivit & prædestinavit, delicta dimittit. Dicimur uno Spiritu in unum corpus baptizari, sed tamen, teste iterum Avgustino de doctr. Christian. l.* 3. *c.* 32. *Non est revera corpus Christi, qod non erit cum illo in æternum. Datur in Baptismo Spiritus Sanctus, & tamen qia Spiritus promissionis est*, Eph. 1. 13. *præterqam filiis promissionis dari non potest; & qanqam visibilem Baptismum habent & alieni, (inqit Avgustinus de unit. Eccles. c.* 19.) *i. e. qi regnum Dei possessuri non sunt, donum tamen Spiritus Sancti proprium est eorum tantùm, qi cum Christo regnabunt in æternum; hoc est donum Spiritus S. proprium Sanctorum, unde nemo communicat alienus; hoc deest omnibus malignis, & gehennæ filiis, etiamsi Christi Baptismo baptizentur, sicut Simon fuerat baptizatus.* Idem deniqe, *ibidem c.* 8. *Ante Avgustini mentem ostendimus, non justificari à Deo alios, nisi secundum propositum vocatos, neminem reproborum adduci ad pœnitentiam salubrem, & spiritualem, qâ homo in Christo reconciliatur Deo; non nisi eorum, qos præscivit Deus & pra-*

prædestinavit, peccata dimitti; non esse revera corpus Christi, quod non erit cum illo in æternum; donum charitatis Spiritus Sancti proprium esse eorum tantùm, qi cum Christo regnabunt in æternum. Diserta ista aperte expressa sunt, & cum defensione tua, Thomsone, consistere non possunt.

Exceptiones cum hucusque produxissem, istîc substiteram, controversiam hanc disceptationibus mutuis, ex harum, qas jam dederam, occasione, abundè satis ventilatum & discussum iri ratus. reliqa tamen qæ sunt *Theseos*, subjungere visum est, qò integram Lector hic habeat; breviculis duntaxat qibusdam ad ea qæ supersunt Annotationibus adjectis.

SECTIO VIII.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 34.

OBjectio. *Dices Sacramenta hæc omnia præstare in recto usu. At parvulo non electo non adhiberi hoc remedium ex intentione Dei qicqid sit de intentione Ecclesiæ.*

Solutio. *Negamus parvulo non electo non rectè adhiberi. Nos dicimus Ecclesiam rectè & salubriter, tum electos, tum non electos baptizandos sistere, eosdémqe Baptismatis lavacro rectè promiscuè abluere, & Deum efficaciter sua ordinationi adesse, qoad solutionem originalis reatûs, non obstante qocunqe antecedaneo decreto, ubi nullum impedimentum per liberam suscipientis resistentiam opponatur.*

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Objectio reverâ nullius momenti videtur; cum arcana & occulta Dei consilia avt decreta, administrationum nostrarum dirigendi regulæ nec dentur, nec existere etiam qeant.

Verùm objecti solutio eis nititur fundamentis, qæ in prægressis qidem jacta, sed verbo Dei nullo firmata satis videntur. Videantur qæ *ad Num.* 2. & alibi sæpiùs sunt disceptata.

SAMUELIS WARDI *Thesis. Num.* 35.

Id qod jam amplius demonstraturi sumus de consensu Antiqitatis. Concilium Milevitanum c. 2. Propter hanc regulam fidei, etiam parvuli, qi nihil peccatorum in semetipsis committere potuerunt, ideo in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, ut in iis regeneratione mundetur, qod generatione traxerunt. *Ubi de omnibus baptizatis parvulis agitur. Avgustinus* de peccat. merit. & remiss. l. 3. c. 5. Antiqitùs universa Ecclesia pertinuit (*i. e. constanter tenuit*) Fideles parvulos originalis peccati remissionem per Christi Baptismum consecutos. *Et in* Enchirid. c. 42. A parvulo recens nato usqe ad decrepitum senem, sicut nullus prohibendus est à Baptismo, ita nullus qi non peccato moriatur in Baptismo. *Prosper*, ad Cap. Gall. object. 2. Relapsum post Baptismum ad infidelitatem & impios mores, qi negat originali peccato purgatum, tam falsa opinatur, qàm, qi eundem asserit, non æternâ morte esse damnandum. *Et in* sententiâ secundâ super illud cap. Qi dicit, qod ab his qi non sunt prædestinati ad vitam, non avferat percepta Baptismi gratia originale peccatum, non est Catholicus. *Epist. Synodic. Episc.* 9. *Africanorum*, Esav, *inqiunt*, Sacramento Circumcisionis accepto, reatu peccati originalis caruit, sed per neqitiam cordis, illius judicio derelictus, qi gratis salvat, justéqe damnat. *Et rursus*, Illud tenendum omnibus, necessarium esse sancti Baptismatis Sacramentum, qo dimititur peccati originalis vinculum. *Fulgentius*, l. 1. de veritat. prædest. c. 7. Iniqi qi in suâ iniqitate justo Dei judicio relinquntur, etiamsi perceptione Sacramenti carere dicantur peccati originalis reatu, subseqentium tamen, i. e. propriorum merito peccatorum, ad ignis æterni devolvuntur supplicium.

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Sub Avgustini ætatem glisccnte factione Pelagianâ, qæ & prædestinationis decretum impugnabat, & vitium sive peccatum originale tollebat, Patres, qi ex parte alterâ consistebant, Orthodoxi, inter qos cumprimis agmen ducebat Avgustinus, dum adversus Heterodoxos illos acriùs depugnabant, telum qodvis (minùs considerati qandoqe) arripiebant, qo ipsorum dogmata pestifera impetere & elidere posse videbantur. E cæteris nullum validius habebatur, qam illud à Pædobaptismo sumptum, qo infantes ab ipso utero, vitio reatúqe aliqo havd immunes existere, jure merito concludebant. Atqe intra lineas qidem istas si se continuissent, doctrinam fidei Christianæ sanam ac salubrem, illibatam planè, nec ulla ex parte imminutam ad posteros transmisissent. Cæterùm per contentionis ardorem ulteriùs provecti, eo tandem devenerunt, ut Pontificiorum *de vi & efficacia Baptismi in parvulis ex opere operato*, uti illi loquntur, *deqe absoluta ejusdem necessitate*, dogmatibus fundamenta substraverint; qin & Pontificiis ipsis longiùs adhuc à veritatis tramite fuerint divagati. Nam præterqam qod justificandi vim efficaciámqe Baptismo tribuebant, qam Circumcisioni tamen denegabant, nostri avtem in nevtro agnoscunt; infantes citra Baptismum perceptum, per necessitatem etiam insuperabilem decedentes, flammis gehennalibus adjudicarunt universos, & prædestinationi divinæ prorsus imputarunt, qod fidelium qorundam liberi (nihil proficiente parentum piorum curâ industriáqe omni ad Baptismum procurandum, qam poterant diligentissimè adhibita) illoti tamen hinc exierint; cum contra flagitiosorum qorundam ac scortorum proles, (parentibus interim impuris improbísqe eis, nec cupientibus, nec momenti ullius rem reputantibus) vicinorum forsitan avt familiarium pietate studióqe tinctionem sacram ante consecuti sint, qàm luce ista privarentur; esse enim hoc in istis electionis indubitatum argumentum, qod in illis rejectionis indicium havd minus certum statuebant. Videatur Avgustinus *Epist.* 105. &, *ad lit. Pelag. l.* 2. *c.* 6. *&* 7. Sed & eo insuper sunt progressi, (fines enim limitésqe à Deo defixos ubi semel transilierit indoles humana, ubi consistat vix reperit) ut non *Baptismi* tantùm, (dum signis id ipsum qod eisdem designatur attribuunt) sed & *Evcharistiæ* perceptionem ad salutem consequendam infantibus necessariam prorsus definirent. Videatur Avgustinus *Epist.* 106. *de peccat. merit. & remiss. l.* 1. *c.* 20. *&* 24. *de prædest. Sanct. l.* 1. *c.* 3. *ad lit.* 2. *Pelag. l.* 4. *c.* 2. &, *contra Julian. l.* 1. *c.* 2. Isti avtem errores, cum jam manifestarii deprehendantur, nec à nostris solis rejiciantur, sed à Pontificiis ipsis *anathemati* etiam ex parte (nec adversantibus nostris) subjiciantur, non possunt non facere, ut in hac controversia, circa qam Veteres (licet viri alioqi insignes) illi tam crassè halucinati comperiantur, ab eis discedendi dissentiendíqe veniam havd sine caussâ justâ gravíqe dari nobis exposcamus.

Verùm de *Patribus* adductis videantur qæ supra sunt dissertata in *Excep. & Repl. §.* 6. *ad Num.* 27. *&* 28. De *Concilio Milevitano* idem dici poterit, qod de *Valentiano* dictum est in *Excep. & Repl. §.* 7. *ad Num.* 31. *prope finem.* De *Avgustino*, qod *§.* 6. *Num.* 27. *ad Resp. Repl.* &, *§.* 7. *Num.* 33. *Repl. memb.* 4. De *Prospero*, qod in *Excep. §.* 7. *Num.* 30. *ad Resp.* 2. *Repl.* 3. De *Fulgentio*, qod *§.* 4. *Num.* 17. *Repl. art.* 2. De *Epist. Synodica sententiâ*, qod Chamierus, *Panstrat. tom.* 3. *l.* 13. *c.* 21. supra *§.* 2. *Num.* 2. *ad arg.* 1. *in fine*; & Robertus Sarisburiensis *adv. Thomson. Num.* itidem 2. cum *ibidem*, tum & *ad Arg.* 4. *Respons.* 2. adductus.

Illud obiter monendum, verba illa *Avgustini* ex *de merit. & remissione peccat.* ex ipsius codicibus sic esse legenda: *Factum ut antiqitùs universa Ecclesia retineret, fideles* —

SAMUELIS WARDI *Theſis. Num. 36.*

Dices ſecundum hoc noſtrum aſſertum ponere apoſtaſiam juſtorum, & planè impugnare perſeverantiam ſanctorum, qam tamen ſupponere videri poſſit Artic. 17. noſtræ Confeſſionis, dum ſupponit verè pios eſſe prædeſtinatos.

Solutio. *Nego ſeqi: Nam etſi aſſeram parvulos non electos & finaliter perituros in infantiâ ritè baptizatos, à reatu originalis peccati Baptiſmo liberari, atqe adeo juſtificari; tamen ſimul aſſero, totaliter juſtificatos nunqam excidere ab illa juſtitia, nec (teſte Proſpero ad Cap. Gall. objct. 2.) in id qod remiſſum eſt, incidere, nec in originali peccato damnari, ſed propter poſtrema crimina morte affici. Peccatum igitur originale in hujuſmodi Apoſtatis non redit, etſi propter actualia peccata, novam, cum adoleſcunt, contrahant injuſtitiam, cujus reatu non deleto, proprio demerito poſtea damnantur.*

2. *Reſpondeo, Originalis peccati indulgentiam, qa ſufficit parvulo ad juſtificationem, non ſufficere eiſdem ad juſtificationem, cum ad adultam ætatem pervenerint. Qamvis enim prior juſtificatio non ſit irrita; manet enim ſemper, illam verè ſolviſſe reatum originalem; non tamen actualia peccata ſupervenientia, qæ libero arbitrio committuntur, aliter qàm liberis actibus fidei & pœnitentiæ dimittuntur. Id qod ex formula Baptiſmi manifeſto evincitur, ſiqidem parvulus baptizatus per ſponſores paciſcitur, 1. Se, qamprimùm ad adultam ætatem pervenerit, renunciaturum Diabolo, carni & mundo; 2. Crediturum ſe omnibus fidei articulis; 3. Sanctam Dei voluntatem, & omnia ejus præcepta obſervaturum, in eíſqe per omnem vitam ambulaturum, qod votum ſi tunc non præſtiterit, cum arbiter jam conſtitutus ſit ſuæ voluntatis, fœdifragus ſit, nec ab iſtis peccatis omiſſionis abſolvi poteſt, niſi actuum fidei & pœnitentiæ interventu.*

Ad juſtificationem igitur adulti baptizati alia ratio ineunda eſt, qam illa qæ inita eſt in ipſo Baptiſmo. Id qod pariter pronunciandum eſt de adoptione & myſtica unione.

3. *Dico noſtram aſſertionem nullo modo perſeverantiam Sanctorum enervare, ſiqidem qando de perſeverantia Sanctorum qæritur, perſpicuum eſt, de illis Sanctis agi, qi rationis uſu pollent, actibúſqe fidei & pœnitentiæ ex Evangelio prædicato conceptis juſtificantur, qiqe in eadem fide propria voluntatis actu perſeverare, avt à perſeverantia ſiſtere, penuntur. Ac de illa perſeverantia propriè lis erat Auguſtino cum Maſſilienſibus, An donum Dei ſpeciale fuerit, an opus liberi arbitrii abſqe hoc dono. Et perſeverantia propriè denotat conſtantiam oppoſitam mutabilitati, ex libertate arbitrii creati, profectæ. Unde & infantes, etiamſi in gratia permaneant, qia in ea à Deo phyſicè conſervantur, ipſi tamen non certè dicuntur perſeverare in illa, qia ad illam in gratia permanentiam nihil liberè conferunt avt cooperantur.*

Ex dictis aliqatenus conſtare poteſt, qo ſenſu verè dicatur, Omnes baptizatos ſine dubio juſtificari.

THOMÆ GATAKERI Annotatio.

Theſes hîc poſitas ſive *Aſſerta* ipſa claris ex Scripturâ Sacrâ *Teſtimoniis*, vel *Argumentis* ſaltem neceſſariò inde deductis, primo loco firmari & demonſtrari oportuit; tum de ſeqelis loco ſecundo videri poterat; illud avtem cum nondum præſtitum videatur, parum refert, utrum *dogmati orthodoxo* ſingulari alicui adverſentur, necne, oſtendi qeat: neqe enim ſeqitur, *orthodoxum* eſſe, qod cum orthodoxo dogmate altero alio conſiſtere ſimul poſſit; qum nulla fere *hæreſis* ſit, qæ non orthodoxa teneat nec pavca.

Cæterùm de hîc objectis diſqiſitione ac diſceptatione ulteriùs protrahendâ, etiam eò magis ſuperſedere planè, impræſentiarum viſum eſt, qia in *Exceptionibus* ad Reverendi Viri D. Davenantii *Epiſtolam*, Argumentum hoc fuſiùs proſecutus ſim; qæ aliqando forſan lucem patulam non verebuntur.

INDEX

INDEX

Locorum Sacræ Scripturæ, qæ in his Opuſculis lavdantur, explicantur, illuſtrantur.

Gen. cap. 4. v. 1. *Acqiſivi virum* את יהוה p. 30. b. C.

cap. 17. v. 7. *Ero Deus tuus & ſeminis tui* p. 91. a. C. 93. a. B--G. b. A--F. 113. a. G. b. A. B. 134. b. F. G. 135. a. A. E. F.

v. 10. *Hoc eſt fœdus meum inter me & te & ſemen tuum; circumcidetur in vobis omnis maſculus* p. 91. a. C. 93. a. B--G. b. A--F. 103. a. B. 104. b. B. 105. a. E. 124. b. D. E. 135. a. F. b. C--G.

v. 11. *Ut ſit ſignum fœderis inter me & vos* p. 102. a. G. b. A--E.

cap. 22. v. 14. *Abraham vocavit nomen loci illius,* יהוה יראה... p. 30. b. D.

cap. 3. v. 28. *Non ampliùs vocaberis Jacob, ſed nomen tuum erit Iſraël* p. 51. D.

Exod. cap. 3. v. 14. אהיה אשר אהיה p. 30. a. E. b. A. B.

v. 15. יהוה שמי לעלם p. 32. E. 51. E. F.

cap. 6. v. 3. ושמי יהוה לא נודעתי להם p. 38. F. p. 40. C. D. 51. A--D. 59. E. F. G. 60. B. C. D. E. 61. E. F. G. 62. A--G. 63. A. B. 67. B. 69. E. F.

cap. 15. v. 3. *Nomen ejus eſt Jehova* p. 60. C.

cap. 17. v. 15. *Moſes exſtruxit altare, & vocavit* יהוה נסי p. 30. b. D.

Levit. cap. 2. v. 13. *Neqe ceſſare ſinito ſalem fœderis Dei à munere tuo* p. 135. b. F.

cap. 24. v. 16. *Qi pronunciaverit nomen* יהוה *morte morietur* p. 32. F. 33. B. 44. C.

Num. cap. 6. v. 24.... *Benedicat tibi Jehova, & cuſtodiat te* p. 32. C. D.

v. 27. *Imponetis nomen meum ſuper filios Iſraël* p. 32. D. E.

Devter. cap. 6. v. 4. יהוה אלהינו יהוה אחד p. 50. A. B.

cap. 10. v. 16. *Circumcidetis præputium cordis veſtri* p. 98. a. E. 127. a. B. G. b. B.

cap. 30. v. 6. *Et circumcidet Jehova Deus tuus animum tuum & animum ſeminis tui* p. 98. a. E. 125. a. D. E. G. b. A. B. C. 126. a. D--G. 127. a. C. D.

Judic. cap. 6. v. 24. *Exſtruxit Gideon altare Jehova, qum proclamaviſſet ipſi* יהוה שלים p. 30. b. D.

Hymn. 22. v. 10. *Cum tu ſis qi eduxiſti me ex utero, faciens ut ſecurus agerem ad ubera matris meæ* p. 97. b. G.

Hymn. 51. v. 6. *In iniqitate ſum formatus* p. 97. b. G.

Hymn. 68. v. 5. *Celebrate illum in nomine ſuo* יה p. 30. a. C.

Hymn. 71. 6. *Tibi innitor inde ab utero; à viſceribus matris meæ tu abripuiſti me* p. 97. b. G.

Hymn. 83. v. 19. *Ut norint te, cujus nomen eſt* יהוה p. 30. a. C. 38. E. 60. C.

Eſaj. cap. 26. v. 4. ביה יהוה p. 30. a. C.

cap. 42. v. 8. *Ego ſum Jehova, hoc eſt nomen meum* p. 60. D.

Jerem. cap. 4. v. 4. *Circumcidite vos Jehova, & amovete præputia animi veſtri* p. 98. a. E. 127. a. G. b. B. C. D.

cap. 9. v. 25. 26. *Dies venturi ſunt, qibus animadvertam in omnem circumciſum cum præputiato* p. 98. a. E.

cap. 23. v. 6. *Nomen, qo vocabit eum Iſraël,* יהוה צדקנו p. 30. b. D.

cap. 33. v. 16. *Is qi vocabit eam, Jehova juſtitia noſtra* p. 30. b. E.

Ezech. cap. 44. v. 6. 9. *Præputiatus corde & præputiatus carne* p. 98. a. E.

Zacar. cap. 14. v. 9. יהוה *rex futurus eſt ſuper terram univerſam; in die illo* יהוה *unus erit* p. 50. B. 51. F.

Matth. cap. 3. v. 11. *Ego baptizo vos aqâ ad reſipiſcentiam* p. 112. a. D.

cap. 26. v. 26. *Hoc eſt corpus meum* p. 104. b. E. F.

cap. 28. v. 19. *Baptizantes eos in nomine Patris, Filii & Spiritus ſancti* p. 148. a. C. D.

Marc. c. 1. v. 4. *Johannes prædicabat Baptiſmum reſipiſcentiæ ad remiſſionem peccatorum* p. 111. b. F. G. 112. a. A. B. C.

cap. 16. v. 16. *Qi crediderit & baptizatus fuerit, ſalvabitur* p. 108. b. B. E. 109. b. C. E. 110. a. A. C. F. b. A. B. C. 111. a. A.

Qi non crediderit, condemnabitur p. 109. a. D. b. F. G. 111. a. A.

Luc. cap. 6. v. 20. *Beati pavperes, qia veſtrum eſt regnum Dei* p. 93. a. C.

Joh. cap. 3. v. 3. 5. *Niſi qis renatus fuerit ex aqa & Spiritu, non poteſt videre regnum Dei* p. 109 b. G.

v. 15. 16. *Ut qiſqis credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam* p. 108. b. E.

cap. 5. v. 24. *Qi ſermonem meum audit, & crediderit ei qi miſit me, habet vitam æternam* p. 108. b. E. 109. a. D.

cap. 6. v. 40. 47. *Qi credit in me, habet vitam æternam* p. 108. b. E.

Actor. cap. 2. v. 37. *Qi hæc audierunt, compuncti ſunt corde* p. 108. b. A.

v. 38. 39. *Baptizetur unuſqiſqe veſtrum in remiſſionem peccatorum — vobis enim & liberis veſtris facta eſt promiſſio* p. 91. a. B. 92. a. G. b. A--G. 93. a. A. B. 104. b. D. 107. D. 108. a. G. b. A. 112. a. G. b. A. B. 113. a. A--G. 115. b. B. C. 155. a. G. b. A.

cap. 7. v. 8. *Dedit ei pactum circumciſionis* p. 102. b. E.

cap. 15. v. 11. *Credimus nos per gratiam Dei ſervari eodem modo, qo illi* p. 126. b. B. C.

cap. 17. v. 30. *Deus mandat omnibus ubiqe hominibus ut reſipiſcant* p. 155. b. B.

cap. 22. v. 16. *Surgens baptizater & abluitor à peccatis tuis* p. 92. b. B. 104. a. D--G. b. D. 107. b. D. 108. b. B. C. D. 112. a. B. 115. b. G. 116. a. A--D.

Roman. cap. 2. v. 28. 29. *Non qi in propatulo eſt Judæus, Judæus eſt...* p. 98. a. E. 125. a. D--G.

cap. 4. v. 11. *Accepit ſignum circumciſionis, ſigillum juſtitiæ fidei* p. 102. a. G. b. A--E. G. 103. a. B. C. 152. b. E. F. G.

cap. 10. v. 9. *Si ore confeſſus fueris Dominum Jeſum, & corde crediderit,*

dideris, ſalvus futurus es p. 109. b. C. D.
v. 10. *Corde ad juſtitiam creditur, ore ad ſalutem confeſſio editur* p. 109. b. C. D. 110. b. D. E.
1 Cor. cap. 5. v. 7. *Paſcha noſtrum Chriſtus immolatus eſt* p. 120. b. G.
cap. 6. v. 11. *Et hæc eratis qidam: ſed abluti eſtis* p. 116. b. B--G. 118. b. C. D. E. 120. a. F. G.
cap. 7. v. 14. *Liberi veſtri ſunt ſancti* p. 132. b. F. G. 133. a. A--D.
cap. 10. v. 2. *Omnes in Moſen baptizatos eſſe* p. 148. a. D.
v. 16. *Panis nonne eſt communio corporis Chriſti?* p. 104. b. G. 105. a. A. B. 158. a. D.
cap. 12. v. 13. *Per unum Spiritum nos omnes in unum corpus ſumus baptizati* p. 105. a. C.
Gal. cap. 3. v. 27. *Qi in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis* p. 105. a. B. C. 158. a. D. b. E.
Eph. cap. 2. v. 12. *Eratis extranei à pactis promiſſionis* p. 126. b. E. F.
cap. 5. v. 26. *Ut eam ſanctificaret, purificatam lavacro aqæ* p. 118. b. F. G. 119. a. A--G. b. A--E.
Coloſſ. cap. 2. v. 11. *In qo circumciſi eſtis circumciſione non manu facta* p. 120. b. G. 121. a. A.
cap. 2. v. 12. *Et ſepulti eſtis cum eo per Baptiſmum* p. 116. b. B--G. 117. b. G. 118. a. A--G. b. A. B. 119. b. F. G. 120. a. A--E. b. B. F. 121. a. F. b. C. 158. a. D. b. E.
Tit. cap. 3. v. 5. *Servavit nos per lavacrum regenerationis* p. 102. b. F. G. 103. a. A--G. b. A--G. 116. b. B--G. 117. a. A--G. b. A--F. 120. b. B. F. 121. a. B--G.
Jac. cap. 2. v. 14. *Qæ utilitas, ſi fidem dicat aliqis habere ſe, opera verò non habeat?* v. 21. *Abrahamus nonne ex operibus juſtificatus eſt* v. 24. *Videtis ex operibus juſtificari hominem* v. 26. *Fides abſqe operibus mortua eſt* } p. 109. b. C. D. E.
1 Pet. cap. 3. v. 20. *Octo animæ ſunt ſervatæ per aqam* p. 104. a. G.

I N D E X

Auctorum, qi extra Sacros Scriptores in his Opuſculis lavdantur, notantur, explicantur, illuſtrantur.

Ambroſius N. de initiat. cap. 4. ſcribens, *Catechumenum etiam credentem, niſi baptizatus fuerit, remiſſionem peccatorum non accipere* p. 112. a. F.
Avguſtinus N. de nupt. & concup. l. 1. c. 33. ſcribens, *Pœnitentiam non prodeſſe, niſi Baptiſmus præcederet, avt ſeqeretur* p. 112. a. F.
N. *ut qi nimium Baptiſmo tribuerit* p. 139. b. F. G. 140. a. B.
N. *qia ſibimet ſapius adverſatur* p. 143. b. E.
Ex. Retract. lib. 1. c. 13. *In grandibus voluntas ipſa ſanatur* p. 143. a. G. b. F. G.
de Peccat. mer. & rem. lib. 2. c. 9. & 27. *Spiritum regenerationis eſſe Spiritum Chriſti, à ſtirpe veteri in ſtatum regenerationis per peccati originalis remiſſionem nos transferentem* p. 143. b. A. 144. a. A. B. C.
Ut ipſe in aliam generationem per remiſſionem peccati ſpiritu renovetur p. 144. a. C. D.
Sacramentum regenerationis non fieri niſi in remiſſione peccatorum p. 144. a. D. E. F.
lib. 3. c. 5. *Antiqitus univerſa Eccleſia pertinuit, fideles...* p. 159. a. E. b. G.
de Trin. l. 14. c. 17. *Iſta renovatio, qæ fit ad imaginem Dei, non momento uno fit, ſicut illa in Baptiſmo...* p. 144. a. G. b. A.
de Bapt. l. 4. c. 24. *Renovatio illa ad imaginem Dei qæ à cordis converſione initium capit, ante adultam ætatem non efficitur* p. 144. b. A. B.
Avſonius Ex. Parent. 24. 8. *Duo deviginti functus Olympiadas*
Epiſt. 23. 24. *Mutuatur ad Græcam fidem* } p. 14. F.
Bellarminus N. de Pœnit. l. 3. c. 2. prob. 7. rat. 1. aſſerens, *Aliqos in Chriſtum credentes in æternum perire, qod ante moriantur, qàm à ſacerdote abſolvi potuerint* p. 108. b. F.
Buxtorfius N. *qi Vau tanqam* F *profert, & conſonam eſſe cenſet, ubi omninò qieſcit* p. 9. D. E. F.
Calvinus N. *qi ſecum per omnia non conſtat* p. 131. b. C.
Ex. in Act. cap. 2. v. 38. *Baptiſmus non eſt inanis figura, ſed verum & efficax teſtimonium* p. 106. a. C--G. b. A. B.
Baptiſmo ſemper connexa eſt Spiritûs gratia... p. 112. b. G. 113. a. A.
cap. 7. v. 8. *Sacramenta non ſunt inanes figuræ, qia Deus verax eſt, nihil illis figurat, qod non præſtet* p. 106. a. C--G. b. A. B.
Baptiſmus eſt bonorum qæ per Chriſtum conſeqimur obſignatio, ut in conſcientiis noſtris rata ſint p. 113. b. E. F.
Baptiſmum vocat *inſtrumentum ad nos abluendos, renovandos, ſalutem nobis communicandam* p. 132. a. A.
in Eph. 5. 26. *Omne ſacramentum ritè percipientibus ſimul efficit qod figurat* p. 96. b. D. F. 97. b. C. D.
Baptiſmus eſt lavacrum animæ p. 151. a. F.
in 1 Pet. 3. *In Baptiſmo res eſt ablutio animæ per ſangvinem Chriſti, & carnis mortificatio* p. 116. a. E. F. G. b. A.
in Opuſc. p. 44. *Peccatorum remiſſio ſpecies eſt lavacri, qo anima maculæ abſterguntur non ſecus atqe aqâ abluuntur corporis ſordes* p. 116. a. E. F. G. b. A.
p. 56. *In ſacramento aqæ ſignum inſtituit, ſignificans qemadmodum eo elemento macula corporis eluuntur, eodem modo velle ſe animos noſtros purgare...* p. 116. a. E. G. b. A.
Catullus Ex. 1. 1. *Qoi donum lepidum novum libellum* p. 12. E. 13. C.
Chariſius N. Inſtit. Gramm. I. ubi I *in è Græco ſermone mutuatis conſonantis vice poni exiſtimat, & ad ſyllabam ſeqentem pertinere opinatur* p. 11. E.
Coddæus N. qia *Vav in* וַיְ... *vocalem* affirmat p. 8. F.
Cornutus N. qi *triphthongos, ſive trivocales* introducit p. 12. E.
Ennius Ex. apud Cicer. de Div. I. *Cedunt in cœlo ter qvatuor corpora ſancta Avjum* p. 14. F.
Eraſmus N. de *recta Latini Græciqe ſermonis pronunciatione*, dum non avdet dicere, *qid veteribus conſonans ſonuerit* p. 7. G.

Ful-

AUCTORUM.

Fulgentius N. qi *infantes ſine Baptiſmo morientes cruciatibus æternis adjudicat* p. 131. a. F.

Gellius Ex. l. 4. c. 9. *Religentem eſſe oportet, religioſum nefas* p. 64. G.

Horatius Ex. Epod. 13. *Nunc mare, nunc ſylvæ* p. 14. D.

Sat. 2. 3. 258. *Porrigis irato puero cum poma, recuſat* p. 112. b. E.

Epiſt. 1. 1. *Niſi cum pitvita moleſta eſt* p. 14. F.

Lucillius Ex. apud Non. IV. *Compernem avt varam fviſſe Amphitruonis ἄκοιτιν* p. 14. F.

Lucretius Ex. l. 1. v. 71. *Confringere ut arcta... portarum clavſtra cupiret* p. 14. D.

v. 102. *Tantum relligio potuit ſvadere malorum* p. 64. G.

l. 2. v. 660. *Eqorum duellica proles* p. 14. E.

l. 5. v. 397. *Ambjens multa peruſſit* p. 14. C.

Lutherus N. *qia in doctrina Sacramentaria ex affectu vehementiori immodicus ſæpe fuit* p. 149. b. C. D.

Martialis Ex. E. 1. 105. 22. *Sed norunt, cui ſerviant leones* p. 14. A.

E. 9. 94. 4. *Pervigil in pluma Cajus ecce jacet* p. 14. D.

Martinus N. qia *Kamets cum Vav magis qam Patach cum Vav bivocalem conſtituit* p. 8. F.

Melanchthon Ex. L. C. *Hoc ſigno teſtificor ablui peccata tua...* p. 149. b. D. E.

Neſtorius N. *qi de hypoſtatica unione hæreticè dogmatizavit* p. 139. b. C.

Ovidius Ex. Her. 12. 4. *Debuerant fuſos evoluiſſe ſuos* p. 14. E.

Pelagius N. qia *peccatum originale* negavit p. 140. a. E.

Petav. N. in *Julian. Orat.* 11. p. 77. dum negat *digamma Æolicum F eodem modo, qo u diphthongus, efferendum eſſe* p. 7. E. F.

Plautus Ex. Capt. prol. *Domi dvellique dvellatores optimi* p. 14. E.

Præſul Vintonienſis N. *dum ea ab e, oi & ei ab i ſono non vult diſtingvi* p. 16. G.

Proſper N. ad Gall. Obj. 2. *docens, credentes à fide, juſtitia, ſanctitate poſſe prorſus excidere, & in æternum exitium devenire* p. 150. a. F. G. b. A.

Rubrica Eccleſiæ Anglicanæ Ex. *Infantes baptizati omnia habent ad ſalutem neceſſaria, & ſine dubio ſalvantur* p. 130. b. F. G. 133. a. E. b. F. 134. a. C. D.

Scaliger N. de Cavſ. L. L. 1. 7. ubi putat Q *conſtare ex* C *&* V. *vocali* p. 20. E.

l. 8. ubi *Germanos* notat tanqam *non ſatis Romanè loqentes, qia ſangvis... pene per digamma Æolicum proferunt* p. 11. A.

de *Græcis ambigit* αυ *&* ευ *bene pronuntient...* p. 11. B.

Eraſmum taxat in V ſubjecto C p. 12. F.

Seneca Ex. Hippol. 2. 4. *Siqva ferventi ſubjecta cancro* p. 14. D.

Symbolum Conſtantinopolitanum Ex. *Credo unum Baptiſma in remiſſionem peccatorum* p. 122. b. G. 123. a. D--G.

Symbolum Nicenum I. Ex. *Virtute Dei in aqa abſcondita renovantur qi baptizantur* p. 123. a. C--G.

Synodus Dordracena de Præd. cap. 1. art. 7. Ex. *Dei verbum teſtatur liberos fidelium eſſe ſanctos* p. 132. b. F. G. a. A--D.

Tertullianus de Bapt. c. 6. *Ablutionem delictorum fides impetrat obſignata in Patre, Filio & Spiritu Sancto* p. 148. b. C--G. 149. .....

N. Si cenſuit, *etiam verè credenti nondum remiſſa peccata, priuſqam ad fontem ſacrum acceſſerit* p. 149. a. E.

Tibullus Ex. I. 7. *Stamina non ulli diſſoluenda Deo* p. 14. E.

Varro N. qia *nullam* ait eſſe *differentiam inter* Q & C. p. 20. G.

Virgilius Ex. Ecl. 3. 96. *Rejce capellas* p. 14. C. D.

Ecl. 4. 62. *Cui non riſere parentes* p. 12. a. G.

Ecl. 6. 26. *Huic aliud mercedis erit* p. 13. E.

Ecl. 7. 54. *Strata jacent paſſim ſva qaqe ſub arbore poma* p. 14. G.

Æn. 1. 730. *Pendent lychni laqearibus avreis* p. 14. B.

2. 16. *Intexunt abjete coſtas* p. 14. C.

5. 432. *Genva labant* p. 14. E.

9. 26. *Dives pictai veſtis & avri* } p. 14. C.

11. 667. *Tranſverberat abjete pectus* }

Voſſius N. Art. Gram. 1. 15. ubi ſtatuit *Hebræorum Vav conſonum à Græcis in U vocale mutari* p. 10. D.

1. 32. ubi ſtatuit *literæ* Q *genuinum nomen eſſe* Cu, *ſive* Qu p. 20. F.

de Anal. 2. 5. ubi *V conſonantem in vocalem tranſire ſtatuit* p. 11. A.

— Ui *&* ui *inter bivocales Latinas recenſet* p. 11. D--G.

Urſinus N. *qia illi altercationis æſtu abrepto minùs cavtè, avt etiam piè dicta nonnulla exciderunt* p. 127. b. G. 128. a. A.

Whitakerus de Sacr. q. 4. c. 2. ad claſſ. 3. teſt. 2. Ex. *In Baptiſmo remittũ peccata qis dubitat?* p. 123. a. F. G.

Zanchius Miſcell. De Prædeſt. demonſtr. th. Ex. 6. *Reprobos in peccato relinqi....* } p. 150. b. F. G. 151. a. A-D.

de Attrib. Dei l. 5. c. 2. *Unio cum Chriſto, & juſtificatio, ſunt electionis effectus & nota*

de reprobis q. 2. th. 1. *Reprobos nec vocari unqam, nec juſtificari.*

INDEX

Rerum, in his Opuſculis maxime notatu dignarum.

ABlutionis *nomen non complectitur remiſſionem peccatorum* p. 118. b. G. 119. a. A. E.

Adonaj יְהוֹה *non eſt ſubſtituendum* p. 40. C. D. 41. A. 42. A. 59. E. *Patres qi ſubſtituerunt, Hebraicarum literarum fuerunt ignari* p. 41. E. 63. F. *Græci, qia* יהוה *Græco ſermone havd ita promptum erat exprimere* p. 41. F. *Apoſtoli Græcos ſunt ſecuti* p. 41. F. 42. B. C. 63. F.

Adulti *prius qam parvuli fuerunt baptizandi* p. 106. b. E. 107. a. G. *credentes prius juſtificantur qam baptizantur, nec tamen fruſtra baptizantur* p. 110. a. B.

Ae *non eſt bivocalis* p. 9. D. E. F.

אוריה *Dei nomen* p. 30. a. E. b. A. B. C.

אחשורוש *Hebraicâ proloqendi normâ Achſhweros, Anglicanâ Aſſuerus enunciandum* p. 18. F. 19. A.

Αι *ab* ε *non diſtingvi perperam dicitur* p. 16. G.

Ἀιδωνεὺς *ab Adonai efformatum* p. 37. A.

אל *eſt nomen Dei proprium* } p. 49. D.

אלהים *eſt nomen Dei proprium* }

Apollo *deus ſummus* p. 36. G. *ipſe Satanas* p. 54. B. *pro variis anni tempeſtatibus varias ſortitur appellationes, & vere* Ζεὺς, *æſtate* Ἥλιος, *avtumno* Ἰάων, *hyeme* Ἄδης Ἀιδωνεὺς *&*

Δὶς *appellatur* p. 37. A. B. 54. A. B.

Arborem *vitæ qare Adæ & Evæ Deus dederit* p. 106. a. D.

Arcum *cœleſtem qare Noë & poſteris in monumentum Deus ſtatuerit* p. 106. a. D.

Baptiſmi *vis & natura qanam* p. 106. a. F. *ſacramentum an inſtitutum in remedium originalis peccati, & ad reatûs ejuſdem veram ſolutionem* p. 90. a. A--E. b. A--D. 107. b. B. C. D. *res eſt interior munditia, & mentis innovatio* p. 94. a. E. F. *ſignificatio ſpiritualis per totam vitam durat* p. 107. a. D. *effectus* p. 107. b. A. *facultas ubi deeſt, abundè valet ſola Dei promiſſio* p. 131. a. F. b. E. F. G.

in Baptiſmo *obſignatorum beneficiorum percipiendorum capaces ſunt infantes* p. 94. a. G. b. A-D. *ſunt adulti* p. 94. b. E. F. G. *res ſignata eſt cum remiſſio reatûs, tum interna renovatio* p. 96. a. E. F. G. *non omnis qi caret, perit* p. 109. b. A. 110. a. A. b. B. *in... veraciter Deus agit, etiamſi peccati originalis reatum non ſolvat* p. 152. a. C. 153. b. C. *cujus ſolutionem promiſit non eo ipſo tempore dandam* p. 152. a. E. *ſed ſub conditione ſuo tempore præſtandam* p. 153. a. C. *fœdus vero gratiæ obſignat* p. 152. a. D. 153. b. D.

Baptiſmus *eſt ſigillum... obſignatorium* p. 92. a. C. b. C. E. *traditur illis, qi jam ante Baptiſmi rem habuerunt* p. 95. a. G. b. A. B. C. *non poteſt repeti* p. 103. b. A. B. 107. a. C. *Johannis ejuſdem cum noſtro fuit efficacia* p. 106. b. C. *eſt ſacramentum rei qæ præceſſit* p. 107. a. A. *qo modo ad morbum ſanandum adhibeatur* p. 107. a. D. *ſuo ſenſu nos juſtificat, & nobis applicat meritum Chriſti* p. 110. b. F. G. *nos mundat* p. 119. b. B--F. *neceſſarius ad ſalutem tanqam ſigillum, ad obſignandam adoptionis gratiam* p. 132. a. A. *neceſſitate præcepti, non medii* p. 133. a. G. b. A. B. C. *pendet à fœdere* p. 133. a. C. D. *non ſervat ſine fide* p. 109. a. A. *qo modo neceſſarius* p. 110. a. A. B. C.

Baptizamur *in remiſſionem peccatorum* p. 114. a. C. D. E. 115. a. A--E. 138. b. B. C.

Baptizo *te in remiſſionem peccatorum, non fuit ab Apoſtolorum temporibus baptizandi formula uſu recepta* p. 114. b. G. 115. a. A. 138. b. B. *qæ ſi fuiſſet, potuiſſet peti ex Act.* 2. 38. 39. *& Marc.* 1. 4. p. 115. a. F. G. *In nomine Patris, Filii, & Spiritus Sancti non ſunt verba operatoria* p. 147. b. G. 148. a. A--G. b. A. B.

Βῆτα *non eſt* vita *proferendum* p. 16. G.

Cante E *&* I *tanqam* S *perperam pronunciatur* p. 17. D.

Cavneæ *dicebantur caricæ ex Cavno advectæ*
Cavneas *clamitans, qi venales eas habebat, ad bellum proficiſcenti Craſſo omen minus favſtum objecit* } p. 10. F.
Καδυ@ *oppidum Cariæ*

Chriſti *meritum cuiqe parvulo baptizando non applicatur* p. 98. b. F. G. 99. a. A. *qo parvulis applicetur, medium aliqod externum & ſenſibile non eſt neceſſarium* p. 98. b. F. G. 99. a. A. B. *ſangvis parvuli ſangvine in circumciſione non fuit adumbratus* p. 125. a. B.

Chriſto *qodammodo per Baptiſmum dicimur uniri* p. 149. b. G. 150. A. B. *qod tum parvulo, tum adulto ſufficit* p. 150. a. C.

Circumcidendi *ritus docet manere reatum, donec internâ circumciſione circumciſum cor fuerit* p. 96. b. D. E.

Circumciſi *non omnes ſunt juſtificati, nec facti filii Dei* p. 93. b. F. G. 98. a. B. C. b. C.

Circumciſio *in membro genitali qare facta* p. 96. b. E. 124. b. D--G. 125. a. A. 127. b. B. *legitimè conferebatur non intelligentibus* p. 102. a. C. *qid circumciſo contulerit* p. 98. b. A. B. *à juſtificationis negotio excluditur* p. 124. a. D. *cui ſucceſſerit remedium externum iſtiuſmodi non præceſſit* p. 124. a. E. F. G. *deſignabat & obſignabat circumciſionem cordis ſpiritualem* p. 124. b. C. *qa cum externa omnibus parvulis non eſt collata* p. 124. b. C. 125. a. G. *externa adjecta erat gratiæ promiſſioni, ſed non circumciſioni annexa promiſſio* p. 126. a, A. *interna & cordis denotat peccatorum remiſſionem* p. 127. a. G. b. A--D. 128. a. A. B. C. *qam tamen ſibi conjunctam habet* p. 127. b. E. 128. a. C--G. *maſculorum fœmellis communicata qo modo poſſit dici* p. 129. b. B. C. D.

Circumciſione *figurabatur tum interna cordis circumciſio, tum ſolutio à peccati reatu* p. 98. a. E. F.

Circumciſioni *non ſemper conjuncta fuit juſtificatio* p. 93. b. F. *purgandi & juſtificandi vim & virtutem derogant, diſtingvendi, deſignandi & obſignandi uſum tribuunt Patres* p. 128. b. A-G.

Circumciſionis *ipſius tempore Chriſti meritum ad præſentem efficaciam non applicabatur* p. 98. a. A--D. *ab analogia cum Baptiſmo non colligitur Baptiſmi efficacia* p. 123. b. D. 124. a. A. B. C. *interna effectus* p. 125. b. B.

Confirmationis *ex dilatione pueris nihil detrimenti accedit* p. 130. b. F. 131. a. A. C. D. 133. a. E.

Conſona *una, nec plures valent vocem conficere* p. 5. A.

Diphthongi *accuratiùs dicerentur bivocales* p. 4. A. *nullæ dantur* p. 4. D.

de Diphthongis *errorem primus detexit Jacobus Matthiæ, Danus* p. 4. C. *erroris occaſio ab Hebræis emanaſſe videtur* p. 5. B. C. D.

Diphthongus *non eſt in eis, qæ Jod avt vav terminantur* p. 9. B. C.

Doius *pro Deus barbarum* p. 56. F. G. 57. F. G. 59. C. 61. C.

דגש *Hebraica proloqendi norma Davidi, Anglicana David enunciandum* p. 18. F. 19. A.

Ει *ab* ι *ſono diſtingvi perperam dicitur* p. 16. G.

Ευ *non eſt bivocalis* p. 10. A. C. D. E.

H, ι, υ, *ſono uno eodemqe non debent proferri* p. 16. G.

F *Æolicum &* V *Latinum idem ſonant* p. 7. D. E. *tanqam* PH *avt* Φ *Græcum foret, pronunciant Angli* p. 17. C.

Fidei *confeſſio reqiritur ab omnibus adultis & confiteri potentibus antequam baptizentur* p. 108. a. A. B. 111. b. E. 120. b. B. 121. b. D. *& exigebatur olim ab infantibus, qorum nomine ſponſores illam ſpondebant* p. 115. b. D. E. F. 138. a. E.

Fides *qo ſenſu nos juſtificet* p. 92. a. B. C. *qanam ſit initialis* p. 107. b. G. 108. a. A. *facit nos membra Eccleſiæ Catholicæ* p. 108. a. C. *Baptiſmum præcedit* p. 108. a. E. 154. b. C. *interdum ſequitur* p. 154. b. C. *non eſt tantum diſpoſitio ad juſtificationem & ſalutem* p. 109. a. A. B. C. F. *nos ſervat abſqe ſacramentis* p. 109. a. D. E. 110. b. A. *patrum qi ante Chriſtum incarnatum vixerunt, eadem cum noſtra* p. 111. a. D--G. 135. a. G. b. A. *an nominari poſſit inclinatio ad fidem* p. 121. b. E. *parentum & matris Eccleſia à Deo non acceptatur ad originalis reatûs remiſſionem* p. 132. b. B. C. 133. a. A. b. B. C. *hoc qi dicunt, qo fundamento nituntur* p. 132. E. *aliena qid profit* p. 132. b. D. *qanam ad adulti juſtificationem ſufficit* p. 147. a. A.

Fœdera *in publicas tabulas referebantur, in æs incidebantur, in lapidibus inſculpebantur* p. 102. a. G.

Fœdus *Dei eſt fundamentum juſtificationis parvulorum, ſive lotorum, ſive illotorum* p. 134. b. B-D. *non pendet à Baptiſmo* p. 133. a. C. 135. b. B. *ab initio per univerſa ſæcula idem fuit, licet ejus* obſignationes *& ſigilla per ſingulas ætates diverſa fuerint* p. 135. a. G. 136. a. E. F. 155. b. B. *non cum toto genere humano pactum* p. 155. a. F. G. b. A--D. 156. a. C.

Fœmellæ *non circumciſæ, ſunt in fœdere & populo Dei* p. 93. G. 135. b. C. *qo modo in maribus poſſint dici circumciſæ* p. 129. b. E. F.

Habitus *nomine qid poſſit intelligi* p. 147. a. C. D. E. *fidei, ſpei, avt charitatis an in Baptiſmo parvulis infundantur* p. 142. a. D. E.

Ϝ *nunc inſuper habetur, nunc per* g, *nunc ut* ng, *nunc ut* gn *exprimitur* p. 18. G.

ι *&* ϳ *figurâ non multum ſunt abſimiles, naturâ ſunt affines, ſecum invicem crebrò permutantur, nunc vocalis, nunc conſona munus ſuſtinent* p. 5. B.

I *&* Υ *Græci,* I *&* U *Latini uſurpavocalibus, nunc pro conſonis nunc pro runt, & in literarum combinationibus. pro vocalibus habuerunt* p. 5. C. 17. F.

Jod *Hebræorum*, Jota *Græcorum & J Latinorum ſonum obtinent qem ij Anglorum* p. 6. B. C. 15. B. *ſunt conſona* p. 6. E. F. G. 7. B.

I *vocalem tanqam ſi* Ει *eſſet, perperam enunciant Angli* p. 17. A. C. *cum* α, ε, ο, *pragreſſis in ſyllabam unam coaleſcit* p. 17. B. *conſona eundem, qem*

G, *ubi* E *vel* I *ſequitur, ſonum Angli dant* p. 17. C. *vocalis hoc modo* I *i, conſonans vero* J *, j recte pingitur* p. 18. A. B. C.

Ἰάσων *vox Græca* τετυπωμένως *prolata Jaſon, Latina Jaſon* διὰ τοῦ Ι *& Jaſon Anglico charactere eſſet* p. 19. C.

Jehova *Hebraica efferendi ratione Yehowah ſcribendum; ſed Anglicana Jehovah* p. 18. E. 19. D.

Ἰησοῦς *vox Græca eſt proferenda, ac ſi Anglico charactere depicta eſſet Jeſows,* Jeſus *Latina, acſi Teſus ſcriberetur, Anglicana vero Jeſus* p. 19. B. C.

יה & יהוה *duo & diſtincta ſunt Dei nomina* p. 30. C. *eandem habent notionem & notationem, τὸ ὂν ſignificant* p. 30. D... *eſt nomen Dei proprium* p. 49. D. E. F. 50. A.

יהוה *non eſt vox barbara, nec ſoleciſmum redolens* p. 56. D. 66. F. *deſcendit ab* הוה p. 30. D. 37. E. 73. E. *qare Deus illo dicatur* p. 30. D. E. *ejus pronunciatio genuina per plurima ſecula fuit cognita* p. 30. C. D. E. 31. A--D. 33. C. 43. A. B. 52. B--D. *in hymnorum, votorum, profeſſionum, juramentorum formulis uſurpatur* p. 32. A. G. 33. A. *ſeculis inſecutis, ex ſuperſtitione ab illo proloqendo abſtineri cœptum eſt* p. 33. D-G. 34. A. B. C. 43, C. 44. E. 64. C. D. E. 65. A--D. 66. A--E. *& ejus genuina & primigenia prolatio in oblivionem & ignorantiam devenit* p. 34. C. D. *ejus puncta vocalia vocis ſunt vel* Adonaj, *vel* Elohim *genuina* p. 34. D. *à Maſorethis adjecta* p. 34. D. 39. A. B. 45. A. B. 48. B. C. D. 75. C. D. *ad priſcam & primigeniam nominis prolationem prope accedunt* p. 34. E. G. 69. B. C. 40. A. B. 43. A. 56. B. C. *cum vocabulorum à ſe invicem conſonis diſcrepantium eadem poſſint eſſe puncta vocalia* p. 34. F. 39. C. 57. A. B. D. *ex hoc nomine cum aliis vocibus commiſſo conflata ſunt multa nomina propria* p. 34. G. b. A--D. *ejus veſtigia in nominibus propriis ex hoc nomine cum aliis vocibus commiſſo conflatis* p. 34. G. 35. A-D. 55. B-G. *illi* Adonaj *ſubſtitui non debet* p. 38. E. 41. A. *ſed commodius ſubſtitueretur aut* Ἰαϐὲ ... p. 40. D-G. 72. A. *hinc deſcendit Jupiter, Vid.* ſuo loco. *Dei nomen eſt proprium, ſed non unicum* p. 36. E. 49. B-E. 50. F. G. 51. F. *ſibi, aut ex conſortibus ſuis alicui attribuit diabolus* p. 36. E. F. 37. C. 53. A-D. *ejus notitia ad Tyrios & Sidonios, ab iſtis ad Græcos & ad Romanos tranſiit* p. 36. F. *in terminationem exit fœmininam, qod majeſtati divinæ non eſt inconveniens* p. 38. B. C. Æterni *nomine cum apud Moſem, tum alibi paſſim Galli exprimunt* p. 70. G.

יהושע *filius Nuni Moſis ſucceſſor, nunc* יהושוע, *nunc* הושע *dicitur* p. 35. A. *Domini Jeſu nomen Hebraicum idem qod ducis Judaici* p. 19. A. *Græcis priſcis* Ἑλληνίζοντι Ἰάσων, *poſterioribus* Ἑϐραΐζοντι Ἰησοῦς *dicebatur* p. 19. A. B.

Infantes *non omnes ritè baptizati juſtificantur* p. 123. b. C. F. *non electi & finaliter perituri à reatu originalis peccati in Baptiſmo non liberantur* p. 147. b. D. *ante circumciſionem & Baptiſmum obeuntes promiſſione divina comprehenduntur* p. 93. b. A--D. *an ſint ſufficienter diſpoſiti ad capeſſendam rem ſignatam per ablutionem* p. 95. b. C. *baptizati à Turcis abrepti & educati diſpoſitionem ad fidei actus non oſtendunt* p. 104. a. B. C. *circumcidebantur & baptizantur, qia ſunt ſancti & fœderati Dei* p. 105. a. E. F. 131. b. F. G. 132. a. B. 133. a. D. *baptizantur in futuram fidem & pœnitentiam* p. 103. b. D. 104. A. 115. b. F. 132. a. D. 138. a. E. 154. b. A. *Judæorum etiam nondum circumciſi erant veri Judæi* p. 125. b. E. *& à gentium infantibus diſtabant* p. 126. a. B. *qi qare extranei à pactis dicantur* p. 126. b. D. E. F. *an baptizati omnes ſine dubio ſalventur, ſi in ſtatu infantili moriantur* p. 130. b. F. G. 131. a. A. C. D. *qo modo dicantur ſancti* p. 132. b. F. G. 133. a. A-D. *ſunt in Dei fœdere ante Baptiſmum* p. 136. b. A. B. *in infantia morituri qare baptizentur* p. 138. b. D-G. 139. a. A. B. C. *ſine tinctione diſcedentes flammis infernalibus veteres adjudicarunt* p. 139. b. C. E. 159. b. C. *& rigidiorem hanc ſententiam, tanqam de fide tenendam, paſſim inculcarunt* p. 140. b. G. *qo modo fideles poſſint dici* p. 144. b. C-G. *qid emolumenti è Baptiſmo capiant* p. 151. b. C. D. *non fruſtra baptizantur, licet in Baptiſmo ipſe gratiam non participent* p. 154. b. E. F. G. *Turcarum aut Judæorum non ſunt baptizandi* p. 55. b. D. E.

de ~~Infantibus~~ *fidelium baptizandis ſpecialem juſſionem non* ~~habemus~~ p. 93. a. C--*in... qamvis id neſciant, habitat Spiritus Sanctus* p. 142. a. B. C. 143. a. A. B.

ex Infantium *Baptiſmo qid emolumenti capiant parentes* p. 151. b. C.

יעקב *Hebraica prolaqendi norma Jaaceb, Anglicana Jacob enunciandum* p. 18. F. 19. A.

ישו *Syrum magis qam Hebraum eſt vocabulum, ex* ישוע *enatum* p. 19. A.

ישראל *Hebraica prolaqendi norma Tiſraël, Anglicana Iſraël enunciandum* p. 18. F. 19. A.

Jupiter *non eſt dictus à* juvando, *ſed ab Hebræorum* יהוה p. 35. E. 48. F. G. *nihil aliud eſt qam* Joviſpiter, *contractius* Joupiter, *demum* Jupiter p. 35. F. 48. F. 54. C. Jovis *dictus, non* Jova, *& qare* p. 36. B. C. *prima non eſt brevis* p. 36. A. *illum pariter à Judæis atqe à Romanis coli putavit Varro* p. 36. C. D.

Juſtitia *non niſi una eſt & fidei* p. 108. b. G. 109. a. A. C. *una eademqe in Patriarchis, Prophetis...* p. 111. b. A.

K *continet in ſe* C *&* A, *&* A *poſt* K *omiſerunt veteres* p. 21. B.

Lingva *Syriaca qandoqe Hebraica dicitur, & qare* p. 19. A. B.

Lingvæ *cujuſqe prærogativa eſt, ut aliundè mutuata ad morem proprium & uſum defingat* p. 18. F. 20. D.

in Lingvis *vernaculis, prolationem qod attinet, ſeqendum & tenendum qod uſus probat* p. 18. D.

Medium *aliqod externum, qo ſalus parvulis exhibeatur, non eſt neceſſarium* p. 99. a. A. 125. a. D. 126. b. C. 133. a. C. 138. a. A. B. C. *nec conſtanter in adultis apparet* p. 138. b. A. *ſed tamen, qo ſalus illis obſignaretur, neceſſarium fuit* p. 139. a. A. B.

Norma *dictionum proferendarum non eſt ſcriptura, qa à pictoribus, ſculptoribus... in veterum monumentorum ruderibus relicta deprehenditur* p. 15. F. *dictionis Latinæ proferenda ab Italis non eſt deſumenda* p. 16. E. *Hebraicarum charactere Latiali depingendarum ab hodiernis Judæis non eſt petenda* p. 16. C. D.

Notam *ſervis aut jumentis inurimus, qâ noſtra eſſe dignoſcantur* p. 105. a. G.

Obicem *ponere qo ſenſu in ſacramentis dici qis poſſit* p. 91. b. B. 92. a. E. F.

Obſignari *qadam poſſunt de futuro* p. 138. a. E. F. 152. a. F. b. A. *non poteſt qod non aliqo modo præceſſit* p. 152. a. F. b. A.

Obſignatio *fieri poteſt etiam non intelligenti, qid ſibi obſignetur* p. 99. a. F. G. b. A. B. F. G. 100. a. B. 112. b. D. *eſt præcipuus ſacramentorum finis* p. 123. a. C. *per circumciſionem facienda in eremo fuit ſuſpenſa* p. 130. a. C. *fœderis divini, promiſſionum & pactorum ejuſdem vi Sacramentorum propriè ac primariò perficienda promittitur* p. 152. b. D-G.

Obſignationis *hujus modus multiplex eſt, & ritus non unus* p. 129. a. F. 130. a. C. 135. a. G. b. A. *fructus, non uſus moralis actualis capax eſt infans* p. ~~193. a. F. G.~~

Oe *non eſt bivocalis* p. 9. D. E. F.

Oi *ab* i *ſono non diſtingvi perperam dicitur* p. 16. G.

Ou *non eſt bivocalis* p. 10. A. *illo Latinum* v *conſonantem exprimunt, Hebræi non eſt notum* p. 11. B. *Latinis in uſu eſſe deſiit* p. 11. B. C. *ad* w *Anglicum accedit* p. 7. D. E. 11. C. D.

Π *poſt* μ, *tanqam ſi* b *Anglicum foret, perperam enunciatur* p. 17. A.

Paſchales *ritus Chriſti* παθήματα *ſuo tempore exhibenda repræſentabant* p. 95. b. E.

Patres *ad Sacramentorum dignitatem amplificandam parlò magnificentiùs ſcripſerunt.* V. Sacramenta. *qæ tamen non ſunt niſi hyperbolicæ dicendi figuræ* p. 140. a. B. *ſacramentaliter ſolum intelligendæ* p. 140. a. C. D. *in materia de Baptiſmo merito ſuſpecti habentur, & judices minus æqi videntur* p. 139. b. D. E. 141. a. B. *habitus fidei, ſpei, charitatis parvulis in Baptiſmo infundi putaverunt* p. 142. a. F. G. b. A-G. 143. a. A-E. *ut ſe Pelagianis opponerent, telum qdvis minus conſiderati arripuerunt* p. 159. b. A. B. *non Baptiſmi tantum, ſed & Euchariſtiæ perceptionem infantibus neceſſariam definiverunt* p. 159. b. E. *ante Pelagianos qi vixerunt, de præciſa*

Baptiſmi neceſſitate non cogitaverunt p. 140. b. F.
Porrigi *infantibus Dei gratia in Baptiſmo non poteſt* p. 112. b. E. F.
Porrigitur *aliqid, ut is, cui porrigitur, ſi velit, ſumat, ſi nolit, reſpuat* p. 112. b. E.
Patrum *conſentiens expoſitio eſt in Theologia argumentum non neceſſarium, tamtum probabile* p. 140. a. A.
Q *litera eſt compoſita ex* C *&* V *conſona* p. 20. E. F. 21. F. 22. A. *ejus genuinum nomen eſt* C V E, *ſive* Q E p. 20. F. *non eſt eadem cum* C p. 20. G. *τὸ* v *fruſtra ſubjiceretur* p. 21. B-G. 22. A. B.
Qantitatem *in deductitiis Latini non ſemper obſervant* p. 36. A. B.
Religionis *nomen in partem ſeqiorem rapitur* p. 64. F.
Remedium *ſtrictè ſumptum eſt, qod morbum vel coercet, vel tollit* p. 90. a. B. C. b. C. D. *laxiùs forte, qod malum qodvis, ſive fuerit culpa, ſive pœna, ſive obligationis ad pœnam* p. 90. a. C. D. E. b. A. B.
Reſipiſcentia *non eſt medium neceſſarium ad reatum tollendum* p. 133. b. D-G. 134. a. A. B.
S *τὸ* χ *fruſtra ſubjungitur, in compoſitis, in qibus exprimitur, non eſt præpoſitionis, ſed verbi ſeqentis* p. 21. A.
Sacramenta *non ſunt inſtituta, ut meritum Chriſti nondum apprehenſum applicent, ſed ut applicatum vel applicandum obſignent* p. 91. a. A—D. *ex opere operato vim ſuam non exerunt* p. 91. a. G. b. A. B. D-G. 92. a. A. B. C. E. 93. b. C. 97. b. B. 100. b. B. 102. a. C. 122. b. D. E. F. 123. a. G. 153. a. A. B. 154. b. C-G. *ſunt ſigna veracia, licet non exhibeant reipſâ qicqid deſignant* p. 95. b. D-G. 107. a. E. F. G. 128. a. D-G. *qo modo rem ſignatam exhibeant* p. 96. a. B. C. D. 101. b. G. 102. a. A-F. *ſuo modo juſtificant* p. 97. a. C. D. *qo modo ſint media divinitus ordinata ad applicandum Chriſti meritum* p. 98. a. D. *adultis, nondum credentibus, vel fidem ſuam forſan nondum apprehendentibus, ſunt ſigilla fœderis divini* p. 99. b. B. C. D. *ſine fide non proſunt* p. 99. b. E. *qibus adultis applicent Chriſti meritum* p. 100. a. F. *qo modo ſint neceſſaria* p. 109. b. A. B. *ſalvent, regenerent, juſtificent* p. 111. a. C. *qibus fœdus Dei cum populo ſuo obſignaretur, ante circumciſionem fuerunt & qanam* p. 124. b. A. B. *inſtrumentales ſunt cavſſæ conferendæ nobis gratiæ, qibus Dei virtus non eſt alliganda* p. 131. b. D. E. 151. b. D. 157. b. D. *eodem fine in parvulis ſunt inſtituta, qo in adultis* p. 138. a. A-C. *ſuo ſenſu poſſunt dici inſtrumenta moralia gratiæ, qam ſignificant, exhibitiva* p. 156. b. D-G. 157. a. A-G. b. A-G.
Sacramentalis *ſigni cum re ſignata unio qalis* p. 97. a. E. *analogia qalis* p. 100. b. G. 101. a. A. E. F. G... *qo modo verificentur* p. 104. b. A. B. C. *non probat in Baptiſmo tolli reatum* p. 152. a. E. b. C. *promiſſio eſt conditionalis* p. 154. b. D.
Sacramento, *id qod rei eſt, ſæpius in ſacramentis adſcribitur* p. 92. b. E. 103. a. C. 104. a. G. b. B. 114. a. G. b. A. B... *ſive ſigno aliqo ſpectabili, qod in ſenſum incurrat, opus habemus, qo fœdus inter Deum & nos initum firmetur & obſignetur* p. 95. a. A-D.
ad Sacramentorum *dignitatem amplificandam pavlò magnificentiùs veteres ſcripſerunt* p. 91, b. E. 96. b. F. 105. b. D. E. 112. a. C. F. *& noſtri recentiores* p. 96. b. F. G. 97. a. A. B. C. *de... formâ συσταλτικῇ eſt gratiam ſignificare & obſignare* p. 102. b. D. 152. b. G. *diverſitas non mutat promiſſionis verbum, nec fidei fundamentum* p. 111. a. E. *eſſentia & natura non melius poteſt intelligi, qàm ex verbis illius qi ea inſtituit* p. 122. b. C. *vis ex fide pendet* p. 154. a. E. *efficacia pendet ab inſtitutione divina* p. 157. b. C.
Sacramentum *qid ſit* p. 106. a. E. F. *alterius rei ſignum, alterius ſigillum eſſe poteſt* p. 101. a. C. D. E. *efficax eſt ad id peragendum cujus gratiâ inſtitutum eſt* p. 139. a. E.
Sacrificia *fuerunt ritus externi, qibus fœdus divinum obſignabatur* p. 124. b. A. B.
Sancti *contrahunt qotidie novam immunditiem, ſed non ejuſmodi, qæ ad æternum ipſorum exterminium valeat* p. 150. a. F.
Sanctificatio *& juſtificatio individuo nexu cohærent* p. 141. a. G. b. A. B. E. *ad perſonæ acceptationem ſuo modo neceſſaria* p. 141. a. F. b. E. *conſiſtit in renovatione & ſanatione mentis & voluntatis* p. 142. a. E. *an in Baptiſmo infundatur* p. 142-147.
ad Sanctificationem *ſufficere qâ ratione qid dici poſſit* p. 146. b. E. F.
שדי *eſt nomen Dei proprium* p. 49. D. 50. A.
Savlis *converſionem ſunt qi ſcripſerunt eſſe datam Stephani precibus* p. 132. b. D.
Sigilli *uſus non eſt niſi obſignare* p. 138. a. E. 139. B.
Superſtitio *an in bonam partem ſumi poſſit pro* εὐλαβείᾳ p. 43. C. 64. D-G. 65. A-D.
Syllaba *non eſt, ubi nulla eſt* σύληψις p. 5. A.
T *poſt* v *tanqam* d *perperam enunciatur* p. 17. A. *ante* I *purum tanqam* S *perperam pronunciatur* p. 17. D. 20. B.
Terminationes *nominibus advenis Græci & Latini dant eas, qæ apud ſuos maximè familiares exiſtunt* p. 36. B. C. 58. B.
Tetragrammati *nomen ingreditur compoſitionem plurimorum nominum propriorum* p. 35. A. B. C. 55. A-F.
de Tetragrammato *nomine ſcripſerunt Joannes Druſius, Nicolavs Fullerus, Ludovicus Cappellus, Sixtinus Amama, Gilbertus Genebrardus* p. 30. A. B. 55. B. C
Vav *Hebræorum,* Υ *Græcorum &* U *Latinorum conſonantis & vocalis officio funguntur* p. 7. A. B. *Hebræorum idem cum* w *Anglorum & Germanorum* p. 7. B. C. D. 10. A. *eſt conſonans* p. 8. D. E. G. 9. A. B. C. D. G. *licet non, ubi qieſcit* p. 9. D. E. F. *à Græcis in* U *vocale non mutatur* p. 10. D. *tanqam* F *Latinum, vel* Φ *Græcum non eſt efferendum* p. 9. A. D.
Υ *Græcum tam conſonantis, qam vocalis officio fungitur* p. 7. A. *idem valet qod* w *Anglicum* p. 10. A. F. G. 11. E. *ſonum aſperum habet* p. 12. C. *vocalem, tanqam* Eu *eſſet, Angli enunciant* p. 17. A. *cum* α, ε, ο, ω *præfixis, avt* ι *inſecutâ in ſyllabam unam coaleſcit* p. 17. B.
Υι *bivocalis non eſt* p. 11. D. E. 12. B. C. 13. E.
U *Latinum tam conſonantis, qam vocalis officio fungitur* p. 7. A. 17. F. *cum pro conſonante eſt, qaſi* w *prolatum* p. 7. A. B. C. 12. A. B. C. 14. G. 15. B. *adſpirationem fert* p. 11. 5. F. *vocalem qaſi* Ev *vel* Ju *foret, Angli efferunt, conſonam ut* F. p. 17. C. *vocalis hoc modo* U, u, *conſonans vero hoc* V, v, *rectè pingitur* p. 18. A. B. C.
Ui *bivocalis non eſt* p. 11. D. E. 12. A.
Vocalis *ſola poteſt integram vocem conficere* p. 5. A.
Votum *parentum, ubi Baptiſmus actu haberi non poteſt, non ſufficit ad reatûs originalis ſolutionem* p. 132. b. B. C. 140. a. F. G.
X *litera eſt compoſita* p. 20. E. *coaluit ex* C *&* S. *ejus genuinum nomen eſt* ECS p. 20. F. *τὸ* S *fruſtra ſubjungeretur* p. 21. A. B.
Ψ *litera eſt compoſita* p. 20. E. *coaluit ex* Π *&* Σ p. 20. F.

FINIS.